Universidad de Deusto
Biblioteca

S. THOMAE

SUMMA THEO.

TERTIA PARS

Universidad de Deusto
Biblioteca

BIBLIOTECA PROVINCIAL

Universidad de Deusto
Biblioteca

TERTIA PARS SVMMAE SACRAE THEOLOGIAE

Sancti Thomæ Aquinatis, Doctoris Angelici,

Reuerendiss. Domini THOMAE A' VIO, CAIETANI, tituli sancti Xisti, Presbyteri Cardinalis Commentarijs adaucta, atque illustrata.

CVI RECE'NS ACCESSERVNT SINGVLORVM *Articulorum conclusiones: quibus tota diui Thomæ doctrina paucis verbis comprehenditur: singularum item Quæstionum, quæ in Commentarijs deciduntur, Summæ suis locis commodè in studiosorum gratiam adpositæ.*

ITEM, SVPPLEMENTVM EIVSDEM TERTIAE PARTIS, quam Diuus Thomas ob mortem præmaturam absoluere non potuit, ex eius scriptis excerptum, atque huic operi nunquam antehac additum.

Quæstionum præterea, earúmque singulorum Articulorum, ac rerum singularium in Textu & Commentarijs contentarum additi sunt locupletissimi Indices.

Lugduni,
APVD HAEREDES IACOBI IVNTAE.
M. D. LVIII.

Soy de Dn Joseph Marissanz Pro. Beneficiado de Lazaga.

Expurgado por orden del Sto. Tribunal de la Inquisicion en el año de 1675.
Dn Pedro Manuel Calificador.

BIBLIOTHECA PHILOSOPHORUM PROV. CAST. S.I.

Universidad de Deusto
Biblioteca

AD ADRIANVM SEXTVM

PONTIFICEM MAXIMVM, THOMAE DE VIO CAIETANI, CARDINALIS SANCTI

Xisti, in Tertiæ Partis diui Thomæ Aquinatis Commentarios,

* *
*

PRAEFATIO.

APIENTIA attingit à fine vsque ad finem fortiter, ac disponit omnia suauiter. Sapientiæ VIII. Etsidiuinam hanc sententiam beatissime pater in mundi administratione Deus Opt. Max. omni tempore verissimam esse ostendit, dum sua præpotente vi, hæc omnia pulcherrima opera effecit, quæ videmus, atque pro sui incomprehensibilis consilii prudentia & benignitate, cum magno vsu & commoditate generis humani, in debitos fines dirigit vniuersa: superioribus tamen diebus singulari quadam ratione, alcitu dinem illā diuitiarum sapientiæ & scientiæ suæ, qua fortiter & suauiter agit, sese ad nos inclinasse, clarioribus omni luce signis ostendit. Nam quū pro deligendo Pontifice Maximo in conclaui essemus: vndęq; illę comitiorum quodam quasi æstu efferuescerent, tantóque impetu studiorum, huc illuc incertæ ferrentur, ita vt nulla deinde iam spes in tanta patrum dissensione, creandi pontificis haberetur: ecce repēte æterna sapientia emisso in nos spiritu sancto, qui quondam super aquas ferebatur, fluctus varios, motúsque potentium sedauit, atque humanos conatus deuicit fortiter. Ad vnius nanque vocem (vt de Ambrosio legitur) qua Cardinalis Derthusensis pontificatu maximo dignus ostendebatur: ita, Deo agente, omnes commoti sunt, vt sine mora, omnium suffragiis, in summum pontificem deligereris. Quis verò digitum Dei hūc fuisse non videat? nam quum hominum consilio & fauoribus ea res agitur, peritorū præsentia quę vrgeat, principum gratia & fauor, cæteráque id genus quamplurimum valere solent. Tantum verò abest, vt eiusmodi tu rationibus fretus, quibus homines niti consueuêre, hāc celsissimam apostolicæ dignitatis sedem conscēderis, vt quum Hispaniam prouinciam Cæsaris nomine gubernares, patribus ferè omnibus ignotus: principúmque fauores ad alios accederent, à te vno vnus spiritus sanctus non recesserit, sed omnes vicerit fortiter: vt nulla habita ratione absentiæ tuæ, quę non parum detrimenti Christianæ reipu. afferre posse videbatur, nulla, quòd nūquam Romę fuisses, id quod periclitanti ecclesię præsentaneo remedio indigēti, obesse nōnihil suspicari poteramus, nulla, quòd Cæsaris doctor & pater extitisses, quæ res factiosorum mentes quàm maximè perturbare potuisset, suffragantibus omnibus ad tanti honoris culmen euectus sis. Præferebat certè nostris oculis spiritus ille sapientiæ & fortitudinis, lumen quoddam immensum religionis, pietatis, prudentiæ, liberalitatis, integritatis & eruditionis tuæ, quibus excellentissimis virtutibus in tanti muneris functione adhibitis, & absentiæ tuæ & nunquam visæ à te Romæ, damna si qua forent cumulatissimè sarcires: téque non Cæsari singularem, sed cæteris etiam principibus omnibúsque alijs Christianis populis pastorem, doctorē & patrem com munē exhiberes. Fortiter igitur nobiscum egit Deus fortis, vt sic itidem suauiter cūcta disponeret. Quid enim suauius ecclesiæ euenire poterat hoc tempore, quod turpissimis moribus fœdata, bonis spiritalibus destituta, ignorantiæ tenebris obsessa, nouis hęresum tempestatibus agitata, bellorum tumultibus inter Christianos principes concussa, Turcarum impietate labefactata ac diminuta existit, quid inquam suauius sponsæ illi ecclesiæ tot ac tantis malis afflictę euenire poterat, quàm te sponsum datum diuinitus intueri? Qui innocentia & vitæ integritate veterem illam ecclesiæ sanctimoniam in nostram ætatem reuocaturus sis: qui summo studio ac diligentia nihil non instauratum relinques: qui sanę doctrinæ splendore illo, qui tot libris, quos edidisti lucet, omnem ignorantiæ caliginem dissipabis. Qui clarissima autoritate, diuino iudicio nunc tantum amplificata, & nationem Germanam, apud quam semper valuisti quamplurimùm, omnibus hæresum maculis, quæ nunc in illa fundūtur expurgabis, & inter Christianos principes compositis rebus, ferocem Turcam magnis copijs Italiæ minitantem retardabis, exterminabísque. Credo equidem (nec vana erit fides) optimum Deum, qui suis manibus te in hac Petri sede collocauit, istam etiam tibi aduersus Turcas felicem victoriam reseruasse, vt priùs reformatis per te Christianorum & sacerdotum præcipuè moribus, barbaræ illæ nationes tum demum credere incipiant in Christi ecclesia veram esse religionem & pietatem, quod ob multorum vitæ turpitudinem hactenus illis incredi-

bile visum est. Quemadmodum igitur diuina sapientia in te deligendo attingit à fine vsque ad finem fortiter, ac suauiter vniuersa disposuit: ita & tu cùm primis religione, tum illa etiam, qua maximè fulges sapientia & consilio, in gubernanda republica Christiana, fines totius orbis attinges fortiter, suauitérque prophana & sacra dispones. Ita enim Christianorum omnium vota exposcunt: qui propè voce vna in te spem illam sese habere clamant, vt cuncta instaures ac reformes. Ita virtus tua & integritas requirunt, quibus res omnes quantęcunque sint, & quantumuis difficiles, te iampridem gerere & conficere posse probauisti. Ita demum mirabilis hæc tui electio, quæ ab illo qui facit mirabilia magna solus, profecta est, merito & optimo suo iure postulat, vt iustè iudices in nationibus, ruinas ecclesiæ impleas, auaritiæque tanquam hydræ capita renascentia, igne charitatis extirpes. Mihi verò in hoc cõmuni Christianorum gaudio, quo maximè itidem meæ lætitię signum aliquod & indicium exhiberem, oblata est occasio ista, disponente suauiter spiritu sancto vt hæc nostra in tertiam partem diui Thomæ Commentaria, licet superiori anno absoluta fuissent, vsque in præsens tamen in publicum non exirent, quo sic tibi nominatim illa dedicaremus.

Cui enim alij potius? Pulchrè siquidem congruit, vt has nostras de Christo elucubrationes, tibi Christi vicario consecremus, iudéxque illarum sis & censor, qui eruditissimus & ouium Christi pastor existis: vt cùm de tuo nutu Christianarum rerum summa pendeat, nihil eorum, quæ ad doctrinã pietatis pertinent, absque tua censura & comprobatione promulgetur. Illum igitur cui laboraui, quíq; non in furore, sed in benignitate sua te principem nobis dedit, precor, vt sanctitatem tuam quam maximè longæuam esse velit: quo felici successu de tot malis subleuata ecclesia, in dignitatem pristinam restituatur.

Vale Pater beatissime.

Romæ die decima
Martij, Anno
salutis
1 5 2 2.

TERTIAE PARTIS SVMMAE DIVI THOMAE AQVINATIS QVAESTIONVM ET ARTICVLORVM INDEX.

De conuenientia incarnationis Christi.

Quæstio Prima.

Articuli.

VTRVM conueniens fuerit Deum incarnari. 1
Vtrum fuerit necessarium ad reparationem humani generis. 2
Vtrum si non fuisset peccatum, Deus fuisset incarnatus. 3
Vtrum principalius sit incarnatus ad tollendum originale peccatum quàm actuale. 4
Vtrum conueniens fuerit Deum incarnari à principio mundi. 5
Vtrum eius incarnatio differri debuerit vsque ad finem mundi. 6

De modo vnionis verbi incarnati quo ad ipsam vnionem. Quæst. 2

Vtrum vnio verbi incarnati sit facta in natura. 1
Vtrum sit facta in persona. 2
Vtrum sit facta in suppósito vel hypostasi. 3
Vtrum persona vel hypostasis Christi post incarnationem sit composita. 4
Vtrum sit facta aliqua vnio animæ & corporis in Christo. 5
Vtrum natura humana fuerit vnita verbo accidentaliter. 6
Vtrum ipsa vnio sit aliquid creatum. 7
Vtrum sit idem quod assumptio. 8
Vtrum sit maxima vnionum quę creaturis conueniunt. 9
Vtrum vnio duarum naturarum in Christo fuerit facta per gratã 10
Vtrum eam aliqua merita præcesserint. 11
Vtrum gratia fuerit homini Christo naturalis. 12

De modo vnionis ex parte personæ assumentis. Quæst. 3

Vtrum assumere conueniat personę diuinæ. 1
Vtrum conueniat diuinę naturæ. 2
Vtrum natura possit assumere abstracta personalitate. 3
Vtrum vna persona possit assumere siue alia. 4
Vtrum quælibet persona possit assumere. 5
Vtrum plures personę possint assumere vnam naturã numero. 6
Vtrum vna persona possit assumere duas naturas numero. 7
Vtrum magis fuerit conueniens de persona filij. quod assumpserit humanam naturam, quàm de alia persona diuina. 8

De modo vnionis ex parte naturæ humanæ assumptæ. Quæst. 4

Vtrum humana natura fuerit magis assumptibilis à filio Dei quàm alia natura. 1
Vtrum assumpserit personam 2
Vtrum assumpserit hominem. 3
Vtrum fuerit conueniens quod assumpsisset humanam naturam separatam à singularibus. 4
Vtrum fuisset conueniens quod assumpsisset humanam naturam in omnibus eius singularibus 5
Vtrum fuisset conueniens quod assumpsisset humanam naturam in aliquo homine ex stirpe Adæ progenito. 6

De modo vnionis ex parte partiũ humanæ naturæ Quæst. 5

Vtrum filius debuerit assumere verum corpus. 1
Vtrum debuerit assumere corpus terrenum, scilicet carnem & sanguinem. 2
Vtrum assumpserit animam. 3
Vtrum assumere debuerit intellectum. 4

De modo assumptionis quantum ad ordinem. Quæst. 6

Vtrum filius Dei assumpserit carnem mediante anima. 1
Vtrum assumpserit animam mediante spiritu, siue mente. 2
Vtrum anima fuerit prius assumpta quàm caro. 3
Vtrum caro fuerit prius assumpta quàm animę vnita. 4
Vtrum tota natura humana sit assumpta mediantibus partibus. 5
Vtrum filius Dei assumpserit humanã naturã mediante gratia. 6

De coassumptis à filio Dei in humana natura pertinẽtibus ad perfectionẽ scilicet de gratia Christi prout est singularis homo Quæst. 7

Vtrum in anima Christi sit aliqua gratia habitualis. 1
Vtrum in Christo fuerint virtutes 2
Vtrum in Christo fuerit fides 3
Vtrum in Christo fuerit spes. 4
Vtrum in Christo fuerint dona 5
Vtrum in Christo fuerit donum timoris. 6
Vtrum in Christo fuerint gratiæ gratis datę. 7
Vtrum in Christo fuerit prophetia. 8
Vtrum in Christo sit plenitudo gratię 9
Vtrum talis plenitudo sit propria Christi. 10
Vtrum gratia Christi sit infinita. 11
Vtrum gratia Christi potuerit augeri. 12
Qualiter hęc gratia se habeat ad vnionem, an scilicet subsequatur vel præcedat. 13

De gratiã Christi secundum quod est caput ecclesię. Quæstio 8

Vtrum Christus sit caput ecclesię. 1
Vtrum sit caput omnium quantum ad corpus, vel solùm quantum ad animas. 2
Vtrum sit caput omnium hominum. 3
Vtrum sit caput angelorum. 4
Vtrum gratia secundũ quã est caput ecclesię, sit eadem cum gratia habituali secundũ quod est quidam homo singularis. 5
Vtrum esse caput ecclesię sit proprium Christi. 6
Vtrum diabolus sit caput omnium malorum. 7
Vtrum Antichristus possit etiam dici caput malorum. 8

De coassumptis à filio Dei in natura humana pertinentibus ad perfectionem, scilicet de scientia Christi in communi. Quæstio 9

Vtrum Christus habuerit aliquã scientiam præter diuinam. 1
Vtrum habuerit scientiam, quam habent beati vel comprehensores. 2
Vtrum habuerit scientiam inditam vel infusam. 3
Vtrum habuerit aliquam scientiam acquisitam. 4

De scientia beata quę pertinet ad animam Christi. Quæstio 10

Vtrum anima Christi comprehenderit verbum, siue diuinam essentiam. 1
Vtrum cognouerit omnia in verbo. 2
Vtrum anima in verbo cognouerit infinita 3
Vtrum videat verbum siue diuinam essentiam clarius qualibet alia creatura. 4

De scientia indita vel infusa animæ Christi. Quæst. 11.

Vtrum secundum hanc scientiam Christus sciat omnia. 1
Vtrum hac scięcia vti potuerit non cõuertendo se ad phantasmata. 2
Vtrum hæc scientia fuerit collatiua. 3
Vtrum hæc scientia in Christo fuerit minor scientia angelorum 4
Vtrum fuerit scientia habitualis. 5
Vtrum fuerit distincta per diuersos habitus. 6

De scientia animæ Christi acquisita vel experimentali. Quæstio 12.

Vtrum secundum hanc scientiam cognouerit omnia. 1
Vtrum in hac scientia profecerit. 2
Vtrum aliquid ab homine didicerit. 3
Vtrum Christus aliquid acceperit ab angelis. 4

De potentia animę Christi. Quæstio 13

Vtrum habuerit omnipotentiam simpliciter. 1
Vtrum habuerit omnipotentiam respectu corporalium creaturarum. 2
Vtrum habuerit omnipotentiam respectu proprij corporis. 3
Vtrum habuerit omnipotentiam respectu proprię suæ voluntatis. 4

De defectibus, quos Christus in humana natura assumpsit quantum ad corpus. Quæstio 14.

Vtrum filius dei assumere debuerit in humana natura corporis defectus. 1
Vtrum assumpserit necessitatem his defectibus subiacendi, 2
Vtrum contraxerit hos defectus. 3
Vtrum assumpserit omnes huiusmodi defectus. 4

De defectibus, quos Christus assumpsit in humana natura quantum ad animam. Quæstio 15.

Vtrum in Christo fuerit peccatum. 1
Vtrum in eo fuerit fomes peccati. 2
Vtrum in eo fuerit ignorantia. 3
Vtrum anima Christi fuerit passibilis. 4
Vtrum in Christo fuerit dolor sensibilis. 5
Vtrum in Christo fuerit tristitia. 6

Universidad de Deusto
Biblioteca

Vtrum in Christo fuerit timor. 7
Vtrum in Christo fuerit admiratio. 8
Vtrum in Christo fuerit ira. 9
Vtrum simul fuerit viator & comprehensor. 10
De his, quæ consequuntur vnionem quantùm ad ea, quę conueniunt Christo secundum se. Quæstio 16.
Vtrum hæc sit vera, Deus est homo. 1
Vtrum hæc sit vera, homo est Deus. 2
Vtrum Christus possit dici homo dominicus. 3
Vtrum ea quæ conueniunt filio hominis, possint prædicari de filio Dei, & econuerso. 4
Vtrum ea, quæ conueniunt filio hominis possint prædicari de diuina natura & humana ea quæ conueniunt filio Dei. 5
Vtrum hæc sit vera: filius Dei factus est homo. 6
Vtrum hæc sit vera: homo factus est Deus. 7
Vtrum hæc sit vera, Christus factus est creatura. 8
Vtrum hæc sit vera, iste homo, demonstrato Christo, incepit esse, vel fuerit semper. 9
Vtrum hæc sit vera, Christus secundũ q̃ homo, est creatura. 10
Vtrum hæc sit vera: Christus secundùm quod homo, est Deus. 11
Vtrum hæc sit vera, Christus secundum quod homo, est hypostasis vel persona. 12
De his quæ pertinent ad vnitatem Christi quantùm ad esse. Quæstio 17.
Vtrum Christus sit vnum vel duo. 1
Vtrum in Christo sit tantùm vnum esse. 2
De his quæ pertinent ad vnitatem Christi quantùm ad voluntatem. Quæstio 18.
Vtrum in Christo sit alia voluntas diuina, & alia humana. 1
Vtrum in humana natura Christi sit alia voluntas respectu sensualitatis, & alia respectu rationis. 2
Vtrum ex parte rationis fuerint in Christo plures voluntates. 3
Vtrum in Christo fuerit liberum arbitrium. 4
Vtrum voluntas humana Christi fuerit omnino conformis voluntati diuinæ in volito. 5
Vtrum in Christo fuerit aliqua contrarietas voluntatum. 6
De his quæ pertinent ad vnitatem quantùm ad operationem Christi. Quæstio 19.
Vtrum in Christo fuerit vna operatio diuinitatis & humanitatis, vel plures. 1
Vtrum in Christo fuerint plures operationes secundùm humanam naturam. 2
Vtrum secundùm operationẽ humanã aliquid sibi meruerit. 3
Vtrum per eam aliquid nobis meruerit. 4
De his quæ conueniunt Christo secundum subiectionem eius ad patrem. Quæstio 20
Vtrum Christus sit subiectus patri. 1
Vtrum sit subiectus sibipsi. 2
De oratione Christi. Quæstione 21.
Vtrum Christo conueniat orare. 1
Vtrum conueniat sibi secundùm sensualitatem. 2
Vtrum conueniat sibi orare pro seipso, an pro alijs tantùm. 3
Vtrum oratio eius sit exaudita. 4
De sacerdotio Christi. Quæstio 22.
Vtrum conueniat Christo esse sacerdotem. 1
De hostia huius sacerdotis. 2
De effectu huius sacerdotij. 3
Vtrũ effectus sacerdotij huius ptineat ad ipsum solũ, an ad alios. 4
De æternitate sacerdotij eius. 5
Vtrum debeat dici sacerdos secundùm ordinẽ Melchisedech. 6
De adoptione Christi. Quæstio 23
Vtrum conueniat Deo filios adoptare. 1
Vtrum hoc conueniat soli Deo patri. 2
Vtrum sit proprium hominum adoptari in filios. 3
Vtrum Christus possit dici filius adoptiuus. 4
De prædestinatione Christi. Quæstio 24.
Vtrum Christus sit prędestinatus. 1
Vtrum sit prædestinatus secundum quod homo. 2
Vtrum eius prædestinatio sit exẽplar nostræ prędestinationis. 3
Vtrum sit causa nostræ prædestinationis. 4
De adoratione Christi. Quæstio 25.
Vtrum vna & eadem adoratione sit adoranda diuinitas Christi, & eius humanitas. 1
Vtrum caro Christi sit adoranda adoratione latriæ. 2
Vtrum adoratio latriæ sit exhibenda imagini Christi. 3
Vtrum sit exhibenda cruci Christi. 4
Vtrum sit exhibenda matri eius. 5
Vtrum reliquiæ sanctorum sint adorandæ. 6
De hoc q̃ Christus dicitur Dei & hoim mediator. Quæst. 26
Vtrum esse mediatorẽ Dei & hominũ sit propriũ Christo. 1
Vtrum hoc ei conueniat secundùm humanam naturam. 2
De sanctificatione beatæ virginis Quæstio 27.
Vtrum beata virgo fuerit sanctificata ante natiuitatẽ ex vtero. 1
Vtrum fuerit sanctificata ante animationem. 2
Vtrum per huiusmodi sanctificationem fuerit sibi sublatus totaliter fomes peccati. 3
Vtrum per huiusmodi sanctificationem fuerit consecuta, vt nunquam peccaret. 4
Vtrum per huiusmodi sanctificationem adepta fuerit plenitudinem gratiarum. 5
Vtrum sic sanctificari fuerit sibi proprium post Christum. 6
De virginitate beatæ Mariæ. Quæstio 28.
Vtrum fuerit virgo in concipiendo. 1
Vtrum fuerit virgo in partu. 2
Vtrum permanserit virgo post partum. 3
Vtrum votum virginitatis emiserit. 4
De desponsatione matris Dei. Quæstio 29.
Vtrum Christus debuerit de desponsata nasci. 1
Vtrum fuerit verum matrimoniũ inter matrẽ Dñi & Ioseph. 2
De annuntiatione beatæ virginis. Quæstio 30.
Vtrum conueniens fuerit annuntiari ei quod in ea generandum erat. 1
Vtrum conueniens fuerit annuntiari ei per angelum. 2
De modo per quem ei annuntiari debebat. 3
De ordine annuntiationis. 4
De cõceptione saluatoris, quantũ ad materiã de qua corpus eius est conceptum. Quęstione 31.
Vtrum caro Christi fuerit sumpta de Adam. 1
Vtrum fuerit sumpta de Dauid. 2
Vtrum genealogia Christi cõuenienter texatur ab euangelista. 3
Vtrum decuerit Christum nasci de fœmina. 4
Vtrum fuerit de purissimis sanguinibus virginis eius corpus formatum. 5
Vtrum caro Christi fuerit in antiquis patribus secundùm aliquid signatum. 6
Vtrum caro Christi in patribus fuerit peccato obnoxia. 7
Vtrum fuerit decimata in lumbis Abrahæ. 8
De conceptione Christi quantum ad principium actiuum. Quæstio 32.
Vtrum spiritus sanctus fuerit principium actiuum in conceptione Christi. 1
Vtrum possit dici q̃ Christus sit conceptus de spiritu sancto. 2
Vtrũ possit dici q̃ spũs sanctus sit pater Christi secundũ carnem. 3
Vtrũ beata virgo aliquid actiuè egerit in cõceptione Christi. 4
De modo & ordine conceptionis Christi. Quæst. 33.
Vtrum corpus Christi in primo instanti conceptionis fuerit formatum. 1
Vtrum in primo instãti cõceptionis fuerit à verbo animatum. 2
Vtrum in primo instanti conceptionis fuerit à verbo assumptum. 3
Vtrum conceptio illa fuerit naturalis vel miraculosa. 4
De perfectione prolis conceptæ. Quæst. 34.
Vtrum in primo instanti conceptionis Christus fuerit sanctificatus per gratiam. 1
Vtrum in eodem instanti habuerit vsum liberi arbitrij. 2
Vtrum in eodem instanti potuerit meteri. 3
Vtrum in eodem instanti fuerit plene comprehensor. 4
De natiuitate saluatoris. Quæstio 35.
Vtrum natiuitas sit naturæ vel personæ. 1
Vtrum Christo sit attribuenda alia natiuitas præter æternam. 2
Vtrum secundum natiuitatem temporalem beata virgo sit mater Christi. 3
Vtrum debeat dici mater Dei. 4
Vtrum Christus secundum duas filiationes sit filius Dei patris, & virginis matris. 5
De modo natiuitatis: vtrũ scilicet fuerit natus sine dolore matris. 6
Vtrum conueniens fuerit eum nasci in Bethleem. 7
Vtrum fuerit congruo tempore natus. 8
De manifestatione Christi nati. Quæstio 36.
Vtrum natiuitas Christi debuerit esse omnibus manifesta. 1
Vtrum debuerit aliquibus manifestari. 2
Quibus manifestari debuerit 3
Vtrũ debuerit ipse se manifestare, vel potiꝰ manifestari per alios. 4
Per qualia manifestari debuerit. 5
De ordine manifestationis. 6
De stella per quam manifestata fuit eius natiuitas. 7
De veneratiõe magorũ, qui p̃ stellã Christi natiuitatẽ cognouerũt. 8
De legalibus circa puerũ Iesum obseruatis. Quæst. 37.
Vtrum debuerit circuncidi. 1
Vtrum fuerit conuenienter ei nomen impositum. 2
Vtrum debuerit offerri in templo. 3
Vtrum mater Dei debuerit purganda ad templum accedere 4
De baptismo Ioannis. Quæstio. 38.
Vtrum conueniens fuerit quòd Ioannes baptizaret. 1
Vtrum ille baptismus fuerit à Deo. 2
Vtrum contulerit gratiam. 3
Vtrum alij præter Christum illo baptismo debuerint baptizari 4

Vtrum

Vtrum baptismus ille cessare debuerit Christo baptizato. 5
Vtrum baptizati baptismo Ioannis essent postea baptizandi baptismo Christi. 6
De baptizatione Christi. Quęstio 39.
Vtrum Christus debuerit baptizari. 1
Vtrum debuerit baptizari baptismo Ioannis. 2
De tempore baptismi. 3
De loco baptismi. 4
De eo quod sunt ei cœli aperti. 5
De spiritu sancti apparitione in specie columbę. 6
Vtrum illa columba fuerit verum animal. 7
De voce paterni testimonij. 8
De modo conuersationis Christi. Quęstio 40.
Vtrum Christus debuerit solitariam vitam ducere, an inter homines conuersari. 1
Vtrum debuerit austeram vitam ducere in cibo, potu, & vestitu, an aliis communem. 2
Vtrum debuerit abiecte viuere in hoc mundo, an in diuitiis & honore. 3
Vtrum debuerit viuere secundum legem. 4
De tentatione Christi. Quęstio 41.
Vtrum conueniens fuerit Christum tentari. 1
De loco tentationis. 2
De tempore tentationis. 3
De modo & ordine tentationis. 4
De doctrina Christi. Quęstio 42.
Vtrũ Christus debuerit prędicare solũ Iudęis, vel etiam gentilibus. 1
Vtrũ in sua prędicatione debuerit turbationẽ Iudęorũ vitare. 2
Vtrum debuerit prędicare publice vel occulte. 3
Vtrum debuerit docere solo verbo vel scripto. 4
De miraculis à Christo factis in generali. Quęstio 43.
Vtrum Christus debuerit miracula facere. 1
Vtrum fecerit ea virtute diuina. 2
Quo tempore inceperit miracula facere. 3
Vtrum per miracula fuerit sufficienter ostensa eius diuinitas. 4
De miraculis Christi in speciali. Quęstio 44.
De miraculis quę Christus fecit circa spirituales substantias: vtrum fuerint conuenientia. 1
De miraculis quę Christus fecit circa cœlestia corpora. 2
De miraculis quæ Christus fecit circa homines. 3
De miraculis quę Christus fecit circa irrationales creaturas. 4
De transfiguratione Christi. Quęstio 45.
Vtrum conueniens fuerit Christum transfigurari. 1
Vtrum claritas transfigurationis fuerit claritas gloriosa. 2
Vtrum conuenienter adducti fuerint testes huiusmodi transfigurationis. 3
De testimonio paternę vocis. 4
De passione Christi Quęstio 46.
Vtrum conueniens fuerit Christum pati pro liberatione hominum. 1
Vtrum fuerit alius modus possibilis liberationis humanę. 2
Vtrum iste modus fuerit conuenientior. 3
Vtrum fuerit conueniens quod in cruce pateretur. 4
Vtrum sustinuerit omnes passiones. 5
Vtrum dolor quem in passione sustinuit fuerit maximus. 6
Vtrum tota anima eius pateretur. 7
Vtrum passio eius impediuerit gaudium fruitionis. 8
De tempore passionis. 9
De loco passionis. 10
Vtrũ fuerit conueniens Christũ simul cũ latronibus crucifigi. 11
Vtrum passio Christi sit eius diuinitati attribuenda. 12
De causa efficiente passionis Christi. Quęstio 47.
Vtrum Christus fuerit ab alio occisus vel à seipso. 1
Ex quo motiuo seipsum tradiderit ad patiendum. 2
Vtrum pater tradiderit eum ad patiendum. 3
Vtrum fuerit conueniens quod per manus gentium pateretur vel potius à Iudęis. 4
Vtrum occisores eius eum cognouerint. 5
De peccato eorum qui Christum occiderunt. 6
De modo efficiendi passionem Christi. Quęstio 48.
Vtrum passio Christi causauerit nostram salutem per modum meriti. 1
Vtrum per modum satisfactionis. 2
Vtrum per modum sacrificij. 3
Vtrum per modum redemptionis. 4
Vtrum esse redemptorem sit proprium Christi. 5
Vtrum causauerit effectũ nostrę salutis per modũ efficientię. 6
De effectibus passionis Christi. Quęstio 49
Vtrum per passionem Christi simus liberati à peccato. 1
Vtrum per eam simus liberati à potestate diaboli. 2
Vtrum per eam simus liberati à reatu pœnæ. 3
Vtrum per eam simus deo reconciliati. 4
Vtrum per eam sit nobis aperta ianua cœli. 5
Vtrum per eam fuerit Christus adeptus exaltationem. 6
De morte Christi. Quęstio 50.
Vtrum conueniens fuerit Christum mori. 1
Vtrum per mortem fuerit separata vnio diuinitatis & carnis. 2
Vtrum fuerit separata vnio diuinatis & animę. 3
Vtrum Christus in triduo mortis fuerit homo. 4
Vtrum corpus eius fuerit idem numero mortuum & viuum. 5
Vtrum mors eius fuerit aliquid operata ad nostram salutem. 6
De sepultura Christi. Quęstio 51.
Vtrum fuerit conueniens Christum sepeliri. 1
De modo sepulturę eius. 2
Vtrum corpus eius fuerit in sepulchro resolutum. 3
De tempore quo iacuit in sepulchro. 4
De descensu Christi ad inferos. Quęstio 52.
Vtrum conueniens fuerit Christum ad inferos descendere. 1
In quem infernum descenderit. 2
Vtrum totus fuerit in inferno. 3
Vtrum aliquam moram ibi traxerit. 4
Vtrum sanctos patres ab inferno liberauerit. 5
Vtrum de inferno liberauerit damnatos. 6
Vtrum liberauerit pueros in peccato originali defunctos. 7
Vtrum liberauerit homines de purgatorio. 8
De resurrectione Christi. Quęstio 53.
Vtrum necesse fuerit Christum resurgere. 1
Vtrum necesse fuerit ipsum tertia die resurgere. 2
Vtrum ipse primus resurrexit. 3
Vtrum ipse fuerit causa nostræ resurrectionis. 4
De qualitate Christi resurgentis. Quęstio 54.
Vtrum post resurrectionem Christus habuerit verum corpus. 1
Vtrum corpus eius fuerit gloriosum. 2
Vtrum resurrexerit cum corporis integritate. 3
Vtrum corpus eius resurrexerit cum cicatricibus. 4
De manifestatione resurrectionis. Quęstio 55.
Vtrum resurrectio Christi omnibus hominibus manifestari debuerit an solum quibusdam specialibus personis. 1
Vtrum fuerit conueniens quod eis videntibus resurgeret. 2
Vtrum post resurrectione debuerit eũ suis discipulis cõuersari. 3
Vtrũ fuerit cõueniẽs q̃ discipulis suis in aliena effigie appareret. 4
Vtrum resurrectionem suam argumentis probare debuerit. 5
De sufficientia illorum argumentorum. 6
De causalitate resurrectionis Christi. Quęstio 56.
Vtrum resurrectio Christi sit causa nostrę resurrectionis corporũ. 1
Vtrum sit causa nostrę iustificationis animarum. 2
De ascensione Christi. Quæstio 57.
Vtrum fuerit conueniens Christum ascendere. 1
Secundum quam naturam conueniat sibi ascensio. 2
Vtrum propria virtute ascenderit. 3
Vtrum ascenderit super omnes cœlos corporeos. 4
Vtrum ascenderit super omnes spirituales creaturas. 5
De effectu ascensionis Christi vtrum sit causa nostrę salutis. 6
De sessione Christi ad dexteram patris. Quęstio 58.
Vtrum sedeat ad dexteram patris. 1
Vtrum conueniat ei secundum diuinam naturam. 2
Vtrum conueniat sibi secundum humanam. 3
Vtrum hoc sit proprium Christi. 4
De iudiciaria potestate Christi. Quęstio 59.
Vtrum iudiciaria potestas sit attribuenda Christo. 1
Vtrum conueniat sibi secundum quod homo. 2
Vtrum eam ex meritis sit adeptus. 3
Vtrũ eiꝰ potestas iudiciaria sit vniuersalis respectu omniũ hominũ. 4
Vtrum præter iudicium quod agit etiam hoc tempore sit expectãdũ aliud iudicium vniuersale per ipsum futurum. 5
Vtrum eius iudiciaria potestas etiam ad angelos se extendat. 6
De sacramentis: quid sit sacramentum. Quęstio 60.
Vtrum sacramentum sit in genere signi. 1
Vtrum omne signum rei sacrę sit sacramentum. 2
Vtrum sacramentum sit signum vnius rei tantum vel plurium. 3
Vtrum sacramentum sit signum quod est res sensibilis. 4
Vtrum ad sacramentum requiratur determinata res sensibilis. 5
Vtrum ad sacramentum requiratur significatio quę est per verba. 6
Vtrum requirantur determinata verba. 7
Vtrum illius verbis possit aliquid addi vel subtrahi. 8
De necessitate sacramentorum. Quęstio 61.
Vtrum sacramenta fuerint necessaria ad salutem humanam. 1
Vtrum fuerint necessaria in statu ante peccatum. 2
Vtrum fuerint necessaria in statu post peccatum ante Christum. 3
Vtrum fuerint necessaria post Christi aduentum. 4
De effectu principali sacramentorũ quiest gratia. Quęst. 62.
Vtrum sacramenta legis sint causa gratię. 1
Vtrũ gratia sacramẽtalis aliqd addat supgratiã virtutũ & donorũ. 2
Vtrum sacramenta contineant gratiam. 3

Vtrum sit in eis aliqua virtus ad causandam gratiam. 4
Vtrum talis virtus in sacramentis derivetur à passione Christi. 5
Vtrum sacramenta veteris legis gratiam causarent. 6

De effectu sacramentorum qui est character. Quæstio 63.

Vtrum ex sacramentis causetur character aliquis in anima. 1
Quid sit ille character. 2
Cuius sit character. 3
In quo sit sicut in subiecto. 4
Vtrum sit indelebilis. 5
Vtrum omnia sacramenta imprimant characterem. 6

De causa sacramentorum. Quæstio 64.

Vtrum solus deus interius operetur in sacramentis. 1
Vtrum institutio sacramentorum sit solum à deo. 2
De potestate quam Christus habuit in sacramentis. 3
Vtrum illam potestatem potuerit aliis communicare. 4
Vtrum potestas ministerij in sacramentis conueniat malis. 5
Vtrum mali peccent dispensando sacramenta. 6
Vtrum angeli possint esse ministri sacramentorum. 7
Vtrum intentio ministri requiratur in sacramentis. 8
Vtrum requiratur ibi recta fides: ita quòd infidelis non possit tradere sacramentum. 9
Vtrum requiratur ibi recta intentio. 10

De numero, & modo sacramentorum. Quæstio 65.

Vtrum sint septem sacramenta. 1
De ordine eorum adinuicem. 2
De comparatione eorum. 3
Vtrum omnia sacramenta sint de necessitate salutis. 4

De sacramento baptismi quantum ad ea quæ ad ipsum pertinent. Quæstio 66.

Quid sit baptismus: vtrum, scilicet sit ablutio. 1
De institutione huius sacramenti. 2
Vtrum aqua sit propria materia huius sacramenti. 3
Vtrum requiratur aqua simplex. 4
Vtrum hæc sit conueniens forma huius sacramenti. Ego te baptizo in nomine patris, & filij, & spiritussancti. 5
Vtrum aliquis possit baptizari sub hac forma: ego te baptizo in nomine Christi. 6
Vtrum immersio sit de necessitate baptismi. 7
Vtrum requiratur trina immersio. 8
Vtrum baptismus possit reiterari. 9
De ritu baptismi. 10
De distinctione baptismatum. 11
De comparatione baptismatum. 12

De ministris baptismatis. Quæstio 67.

Vtrum ad diaconum pertineat baptizare. 1
Vtrum hoc pertineat ad presbyterum vel solum ad episcopum. 2
Vtrum laicus possit sacramentum baptismi conferre. 3
Vtrum hoc possit facere mulier. 4
Vtrum non baptizatus possit baptizare. 5
Vtrum plures possint simul baptizare vnum & eundem. 6
Vtrum necesse sit esse aliquem qui baptizatum de sacro fonte recipiat. 7
Vtrum recipiens aliquē de sacro fonte obligetur ad eius instructionem. 8

De suscipientibus baptismum. Quæstio 68.

Vtrum omnes teneantur ad suscipiendum baptisma. 1
Vtrum aliquis possit saluari sine baptismo. 2
Vtrum baptismus sit differendus. 3
Vtrum peccatores sint baptizandi. 4
Vtrum peccatoribus baptizatis sint imponenda opera satisfactoria. 5
Vtrum requiratur confessio peccatorum. 6
Vtrum requiratur intentio ex parte baptizati. 7
Vtrum requiratur fides. 8
Vtrum pueri sint baptizandi. 9
Vtrum pueri Iudæorum sint baptizandi inuitis parentibus. 10
Vtrum aliqui sint baptizandi in maternis vteris existentes. 11
Vtrum furiosi, & amentes sint baptizandi. 12

De effectibus baptismi. Quæstio 69.

Vtrum per baptismum auferantur omnia peccata. 1
Vtrum per baptismum liberetur homo ab omni pœna. 2
Vtrum baptismus auferat omnes pœnalitates huius vitæ. 3
Vtrum per baptismum conferantur homini gratiæ & virtutes. 4
De effectibus virtutum qui per baptismum conferuntur. 5
Vtrum etiā paruuli per baptisma gratias, & virtutes accipiant. 6
Vtrum per baptismum aperiatur baptizatis ianua regni cœlestis. 7
Vtrum baptismus æqualem effectum habeat in hominibus baptizatis. 8
Vtrum fictio impediat effectum baptismi. 9
Vtrum recedente fictione baptismus obtineat effectum suum. 10

De circumcisione quæ præcessit baptismum. Quæstio 70.

Vtrum circumcisio fuerit præparatoria, & figurativa baptismi. 1
Vtrum fuerit conuenienter instituta. 2
Vtrum ritus circumcisionis fuerit conueniens. 3
Vtrum circumcisio conferret gratiam. 4

De præparatoriis quæ concurrunt simul cum baptismo. Quæstio 71.

Vtrum catechismus debeat præcedere baptismum. 1
Vtrum baptismum debeat præcedere exorcismus. 2
Vtrum ea quæ aguntur in catechismo, & exorcismo aliquid efficiant vel solum significent. 3
Vtrum baptizandi debeant catechizari vel exorcizari per sacerdotes. 4

De sacramento confirmationis. Quæstio 72.

Vtrum confirmatio sit sacramentum. 1
De materia huius sacramenti. 2
Vtrum sit de necessitate sacramenti quòd chrisma fuerit per episcopum consecratum. 3
De forma ipsius. 4
Vtrum imprimat characterem. 5
Vtrum character confirmationis characterem baptismalem præsupponat. 6
Vtrum conferat gratiam. 7
Cui competat recipere hoc sacramentum. 8
In qua parte recipiatur. 9
Vtrum requiratur aliquis qui teneat confirmandum. 10
Vtrum hoc sacramentum per solos episcopos detur. 11
De ritu eius. 12

De sacramento eucharistiæ. Quæstio 73.

Vtrum eucharistia sit sacramentum. 1
Vtrum sit vnum vel plura. 2
Vtrum sit de necessitate salutis. 3
De nominibus eius. 4
De institutione ipsius. 5
De figuris eius. 6

De materia eucharistiæ secundum speciem. Quæstio 74.

Vtrum panis, & vinum sint materia huius sacramenti. 1
Vtrum ad materiam huius sacramenti requiratur determinata quãtitas. 2
Vtrum materia huius sacramenti sit panis triticeus. 3
Vtrum sit panis azymus vel fermentatus. 4
Vtrum materia huius sacramenti sit vinum de vite. 5
Vtrum sit admiscenda aqua. 6
Vtrum aqua sit de necessitate huius sacramenti. 7
De quantitate aquæ quæ apponitur. 8

De conuersione panis, & vini in corpus, & sanguinem Christi. Quæstio 75.

Vtrum in hoc sacramento sit corpus Christi secundum veritatem. 1
Vtrum in hoc sacramento remaneat substantia panis, & vini post consecrationem. 2
Vtrum substantia panis post consecrationem huius sacramenti annihiletur, aut in priſtinam materiam resoluatur. 3
Vtrum panis possit conuerti in corpus Christi. 4
Vtrum in hoc sacramento remaneant accidentia panis & vini. 5
Vtrum remaneat forma substantialis panis. 6
Vtrum ista conuersio fiat in instanti. 7
Vtrum hæc sit vera, ex pane fit corpus Christi. 8

De modo quo corpus Christi existit in hoc sacramento. Quæstio 76.

Vtrum totus Christus sit sub hoc sacramento. 1
Vtrum totus Christus sit sub vtraque specie sacramenti. 2
Vtrum totus Christus sit sub vtraque parte specierum. 3
Vtrum dimensiones corporis Christi totæ sint sub hoc sacramento. 4
Vtrum corpus Christi sit sub hoc sacramento localiter. 5
Vtrum corpus Christi moueatur ad motum hostiæ vel calicis post consecrationem. 6
Vtrum corpus Christi sub hoc sacramento possit ab oculo aliquo videri. 7
Vtrum verum corpus Christi remaneat in hoc sacramento cum miraculose apparet sub specie pueri vel carnis. 8

De accidentibus remanentibus in hoc sacramento. Quæstio 77.

Vtrum accidentia sint sine subiecto. 1
Vtrum quantitas dimensiua sit subiectum accidentium aliorum. 2
Vtrum huiusmodi accidentia possint immutare aliquod corpus extrinsecum. 3
Vtrum possint corrumpi. 4
Vtrum possit ex eis aliquid generari. 5
Vtrum possint nutrire. 6
Vtrum in fractione panis species sacramentalis frangatur. 7
Vtrum vino consecrato possit liquidum admisceri. 8

De forma

De forma huius sacramenti.

Quæstio 78.

Vtrũ hæc sit cõueniens forma huius sacramenti, hoc est corpus &c. 1
Vtrum forma consecrationis panis sit conueniens, hoc est corpus &c. 2
Vtrum sit conueniens forma consecrationis sanguinis, hic est calix &c. 3
Vtrum in verbis dictarum formarum sit aliqua vis creata effectiua consecrationis. 4
Vtrum locutiones in prædictis formis sint verę. 5
De comparatione vnius formę ad aliam. 6

De effectibus huius sacramenti.

Quæstio 79.

Vtrum hoc sacramentum conferat gratiam. 1
Vtrum effectus huius sacramenti sit adeptio glorię. 2
Vtrum effectus huius sacramenti sit remissio peccati mortalis. 3
Vtrum per hoc sacramentum remittatur peccatum veniale. 4
Vtrum per hoc sacramentum remittatur tota pœna peccati. 5
Vtrum hoc sacramentum præseruet hominem à peccatis futuris. 6
Vtrum hoc sacramentum prosit aliis quàm sumentibus. 7
Vtrum per peccatum veniale impediatur effectus huius sacramenti. 8

De vsu siue sumptione huius sacramenti in communi. Quæstio 80.

Vtrum sint duo modi manducandi hoc sacramentum scilicet sacramentaliter & spiritualiter. 1
Vtrum soli homini conueniat manducare spiritualiter hoc sacramentum. 2
Vtrum solius hominis iusti sit manducare sacramentaliter. 3
Vtrum peccator manducans sacramentaliter peccet. 4
Vtrum hoc sit grauissimum omnium peccatorum. 5
Vtrum peccator accedens ad hoc sacramentum sit repellendus. 6
Vtrum nocturna pollutio impediat hominem à sumptione huius sacramenti. 7
Vtrum sit solum à ieiunis sumendum. 8
Vtrum sit recipiendum à non habentibus vsum rationis. 9
Vtrum sit quotidie sumendum. 10
Vtrum liceat omnino abstinere. 11
Vtrum liceat conficere corpus sine sanguine. 12

De vsu quo Christus vsus est illo sacramento. Quæstio 81.

Vtrum ipse Christus sumpserit corpus suum & sanguinem. 1
Vtrum dederit ea Iudę. 2
Vtrum dederit & assumpserit corpus passibile vel impassibile. 3
Quomodo se habuisset Christus sub hoc sacramento: si fuisset in triduo mortis reseruatum aut consecratum. 4

De ministris huius sacramenti. Quæstio 82.

Vtrum consecrare hoc sacramentum sit proprium sacerdotis. 1
Vtrum plures sacerdotes simul possint eandē hostiam consecrare. 2
Vtrum dispensatio huius sacramenti pertineat ad solum sacerdotem. 3
Vtrum liceat sacerdoti consecranti à communione abstinere. 4
Vtrum sacerdos peccator possit conficere hoc sacramentum. 5
Vtrum missa mali sacerdotis minus valeat quàm boni. 6
Vtrum hęretici & schismatici vel excõmunicati possint cõficere hoc sacramentum. 7
Vtrum degradati. 8
Vtrum peccent à talibus communionem recipientes. 9
Vtrum liceat sacerdoti omnino à celebratione cessare. 10

De ritu huius sacramenti. Quæstio 83.

Vtrum in celebratione huius mysterij Christus immoletur. 1
De tempore celebrationis. 2
De loco & aliis quę pertinent ad apparatum huius celebrationis. 3
De his quæ in celebratione huius mysterij dicuntur. 4
De his quę circa celebrationem huius mysterij fiunt. 5
De defectibus qui circa celebrationem huius mysterij committuntur. 6

De sacramento pœnitentię. Quæstio 84.

Vtrum pœnitentia sit sacramentum. 1
De materia huius sacramenti. 2
De forma ipsius. 3
Vtrum impositio manus requiratur ad hoc sacramentum. 4
Vtrum hoc sacramentum sit de necessitate salutis. 5
De ordine eius ad alia sacramenta. 6
De institutione eius. 7
De durationę ipsius. 8
De continuatione eius. 9
Vtrum possit iterari. 10

De pœnitentia secundum quod est virtus. Quæstio 85.

Vtrum pœnitentia sit virtus. 1
Vtrum sit virtus specialis. 2
Sub qua specie virtutis contineatur. 3
De subiecto eius. 4
De causa eius. 5
De ordine eius ad alias virtutes. 6

De effectu pœnitentię. Quæstio 86.

Vtrum omnia peccata mortalia per pœnitentiā auferantur. 1
Vtrum possint sine pœnitentia tolli. 2
Vtrum possit vnum remitti sine alio. 3
Vtrum pœnitentia auferat culpam remanente reatu. 4
Vtrum remaneant reliquię peccatorum. 5
Vtrum auferre peccatum sit effectus pœnitentię inquantū est virtus vel inquantum est sacramentum. 6

De remissione venialium peccatorum. Quæstio 87.

Vtrum sine pœnitentia peccatum veniale possit remitti. 1
Vtrum possit dimitti sine gratię infusione. 2
Vtrum peccata venialia remittantur per aspersionem aquę benedictę & tũsione pectoris, & oratione dominicā, & alia huiusmodi. 3
Vtrum peccatum veniale possit remitti sine mortali. 4

De redditu peccatorum per pœnitentiam dimissorum. Quæstio 88.

Vtrum peccata per pœnitentiam dimissa redeant simpliciter per sequens peccatum. 1
Vtrum aliquo modo per ingratitudinem redeant specialius secundū quędam peccata. 2
Vtrum redeant in ęquali reatu. 3
Vtrum illa ingratitudo per quam redeunt sit speciale peccatum. 4

De recuperatione virtutum per pœnitentiam. Quæstio 89.

Vtrum per pœnitentiam restituantur virtutes. 1
Vtrum restituantur in ęquali quantitate. 2
Vtrum restituatur pœnitenti ęqualis dignitas. 3
Vtrum opera virtutum per peccatum sequens mortificentur. 4
Vtrum opera mortificata per peccatum per pœnitentiam reuiuiscant. 5
Vtrum opera mortua id est sine charitate facta per pœnitentiam viuificentur. 6

De partibus pœnitentię in generali. Quæstio 90.

Vtrum pœnitentia habeat partes. 1
De numero partium eius. 2
Quales partes sint. 3
De diuisione eius in partes subiectiuas. 4

Indicis Quæstionum & Articulorum
Tertiæ Partis finis.

Universidad de Deusto
Biblioteca

QVAESTIONVM ETARTICVLORVM, QVI DISCVTIVNTVR IN D. THOMÆ ADDITIONIBVS AD TERTIAM EIVS PARTEM,

INDEX.

De partibus pœnitentiæ in speciali, & primò de contritione.

Quæstio Prima.

Articuli.

VTRVM contritio sit dolor pro peccatis assumptus. Artic.1
Vtrum contritio sit actus virtutis. 2
Vtrum attritio possit fieri contritio. 3
De obiecto contritionis, in sex articulos. Quæstio 2.
Vtrum homo debeat conteri de pœnis, & non solùm de culpa. Artic.1
Vtrum contritio esse debeat de originali. 2
Vtrum de omni actuali peccato debeamus conteri. 3
Vtrum de peccatis futuris quis debeat conteri. 4
Vtrum homo debeat conteri de peccato alieno. 5
Vtrum de singulis mortalibus requiratur contritio. 6
De quantitate contritionis, in tres articulos. Quæstio 3.
Vtrum contritio sit maior dolor qui esse possit in natura. Artic.1
Vtrum possit esse nimis magnus contritionis dolor. 2
Vtrum debeat esse maior dolor de vno peccato, quàm de alio. 3
De tempore contritionis, in tres articulos Quæstio 4.
Vtrum tota hæc vita sit contritionis tempus. Artic.1
Vtrum expediat continuè de peccato dolere. 2
Vtrum etiam post hanc vitam animæ de peccatis conterantur. 3
De effectu contritionis, in tres articulos. Quæstio 5.
Vtrum remissio peccati sit contritionis effectus. Artic.1
Vtrum contritio possit totaliter tollere reatum pœnæ. 2
Vtrum parua contritio sit sufficiens ad deletionem magnorum peccatorum. 3
De confessione, & eius necessitate, in sex articulos. Quæstio 6.
Vtrum confessio sit necessaria ad salutem. Artic.1
Vtrum confessio sit de iure naturali. 2
Vtrum omnes ad confessionem teneantur. 3
Vtrum aliquis possit confiteri peccatum quod non habet. 4
Vtrum statim teneantur confiteri. 5
Vtrum possit cum aliquo dispensari, quod non confiteatur. 6
De confessionis quidditate, in tres articulos. Quæstio 7.
Vtrum Augustinus conuenienter definiat confessionem. Artic.1
Vtrum confessio sit actus virtutis. 2
Vtrum confessio sit actus pœnitentiæ virtutis. 3
De ministro confessionis, in septem articulos. Quæstio 8.
Vtrum necessarium sit confiteri sacerdoti. Artic.1
Vtrum in aliquo casu liceat alij quàm sacerdoti confiteri. 2
Vtrum extra casum necessitatis possit aliquis non sacerdos confessionem venialium audire. 3
Vtrum sit necessarium quòd homo confiteatur proprio sacerdoti. 4
Vtrum aliquis possit alteri, quàm proprio sacerdoti confiteri, ex priuilegio vel mandato superioris. 5
Vtrum pœnitens possit in fine vitæ à quolibet sacerdote absolui. 6
Vtrum pœna taxetur secundum quantitatem culpæ. 7
De qualitate confessionis, in quatuor articulos. Quæstio 9.
Vtrum confessio possit esse informis. Artic.1
Vtrum oporteat confessionem esse integram. 2
Vtrum quis possit per alium vel per scriptum confiteri. 3
Vtrum conditiones assignatæ requirantur ad confessionem. 4
De effectu confessionis, in quinque articulos. Quæstio 10.
Vtrum confessio liberet à morte peccati. Artic.1
Vtrum confessio liberet aliquo modo à pœna. 2
Vtrum confessio aperiat Paradisum. 3
Vtrum confessio ipsem tribuat salutis. 4
Vtrum confessio generalis sufficiat ad delenda mortalia oblita. 5
De sigillo confessionis, in quinque articulos. Quæstio 11.
Vtrum in quolibet casu sacerdos teneatur celare peccata, quæ sub sigillo confessionis nouit. Artic.1
Vtrum sigillum confessionis se extendat ad alia quàm ad ea quæ sunt de confessione. 2
Vtrum solus sacerdos habeat sigillum confessionis. 3
Vtrum de licentia confitentis possit sacerdos dicere quæ habet in confessione. 4
Vtrum ille qui scit aliquid per confessionem, & per alium modum etiam possit reuelare illud. 5
De satisfactione, & eius quidditate, in tres articulos. Quæstio 12.
Vtrum satisfactio sit virtus, vel actus virtutis. Artic.1
Vtrum satisfactio sit actus iustitiæ. 2
Vtrum definitio satisfactionis in litera conuenienter ponatur. 3
De satisfactionis possibilitate, in duos articulos. Quæstio 13.
Vtrum homo possit deo satisfacere. Artic.1
Vtrum vnus pro alio possit pœnam satisfactoriam explere. 2
De qualitate satisfactionis, in quinque articulos. Quæstio 14.
Vtrum homo possit de vno peccato satisfacere sine alio. Artic.1
Vtrum quis extra charitatem existens possit satisfacere de peccatis ante contritis. 2
Vtrum valere possit satisfactio præcedens, postquàm charitatem habuerit. 3
Vtrum bona facta extra charitatem sint in aliquo meritoria. 4
Vtrum opera prædicta valeant ad mitigationem pœnarum infernalium. 5
De his per quæ fit satisfactio, in tres articulos. Quæstio 15.
Vtrum oporteat fieri satisfactionem per opera pœnalia. Artic.1
Vtrum flagella præsentis vitæ sint satisfactoria. 2
Vtrum conuenienter enumerentur opera satisfactoria. 3
De suscipientibus hoc sacramentum, in tres articulos. Quæstio 16.
Vtrum pœnitentia possit esse in innocentibus. Artic.1
Vtrum sancti homines qui sunt in gloria habeant pœnitentiam. 2
Vtrum angelus sit susceptiuus pœnitentiæ. 3
De potestate clauium, in tres articulos. Quæstio 17.
Vtrum claues in ecclesia esse debeant. Artic.1
Vtrum clauis sit potestas ligandi, & soluendi. 2
Vtrum sint duæ claues vel vna tantùm. 3
De effectu clauium, in quatuor articulos Quæstio 18.
Vtrum potestas clauium se extendat ad remissionem culpæ. Artic.1
Vtrum sacerdos possit remittere peccatum quo ad pœnam. 2
Vtrum sacerdos per potestatem clauium, possit ligare. 3
Vtrum sacerdos secundum proprium arbitrium possit ligare, & soluere. 4
De ministris clauium, in sex articulos Quæstio 19.
Vtrum sacerdos legalis claues habuerit. Artic.1
Vtrum Christus clauem habuerit. 2
Vtrum soli sacerdotes habeant claues. 3
Vtrum etiam sancti homines non sacerdotes claues habeant. 4
Vtrum mali sacerdotes vsum clauium habeant. 5
Vtrum hæretici, schismatici, & excommunicati vsum clauium habeant. 6
De his in quos vsus clauium exerceri potest, in tres articulos. Quæstio 20.
Vtrum sacerdos possit vti claue, quam habet in quemlibet hominem. Artic.1
Vtrum sacerdos possit semper suum subditum absoluere. 2

Vtrum aliquis vti posset clauibus in suum superiorem. 3
De excommunicatione. Quæstio 21.
Vtrum incompetens sit hæc definitio excommunicationis. 1
Vtrum ecclesia debeat aliquem excommunicare. 2
Vtrum aliquis pro temporali damno debeat excommunicari. 3
Vtrum excommunicatio iniustè lata habeat aliquem effectum. 4
De his qui possunt excommunicari. Quæstio 22.
Vtrum quilibet sacerdos possit excommunicare. 1
Vtrum non sacerdotes excommunicare possint. 2
Vtrum excõmunicatus vel suspensus possit alium excommunicare. 3
Vtrum aliquis possit seipsum vel æqualem, vel superiorem excommunicare. 4
An in aliquam vniuersitatem sententia excommunicationis ferri possit. 5
Vtrum ille qui semel est excommunicatus excommunicari possit vlterius. 6
De participatione cum excommunicatis. Quæstio 23.
Vtrum excommunicato liceat communicare in purè corporalibus. 1
Vtrum participans excommunicato sit excommunicatus. 2
Vtrum participare cum excommunicato in casibus non concessis semper sit peccatum mortale. 3
De absolutione ab excommunicatione. Quæstio 24.
Vtrum quilibet sacerdos possit subditum suum ab excommunicatione absoluere. 1
Vtrum aliquis possit absolui inuitus. 2
Vtrum quis possit absolui ab vna excommunicatione nisi absoluatur ab omnibus. 3
De indulgentia secundum se. Quæstio 25.
Vtrum per indulgentiam possit aliquid remitti de pœna satisfactoria. 1
Vtrum indulgentiæ tantum valeant, quantum pronuntiantur. 2
Vtrum pro temporali subsidio fieri debeat indulgentia. 3
De his qui possunt indulgentias facere. Quæstio 26.
Vtrum sacerdos parochialis possit indulgentias facere. 1
Vtrum diaconus possit indulgentias facere. 2
Vtrum episcopus possit indulgentias facere. 3
Vtrum ille qui est in peccato, possit indulgentias facere. 4
De his quibus valent indulgentiæ. Quæstio 27.
Vtrum indulgentiæ valeant existentibus in peccato mortali. 1
Vtrum indulgentiæ valeant religiosis. 2
Vtrum ei, qui non facit id, pro quo indulgentia datur, possit quandoque indulgentia dari. 3
Vtrum indulgentia valeat ei qui facit. 4
De solenni titu pœnitentiæ. Quæstio 28.
Vtrum aliqua pœnitentia debeat publicari vel solennisari. 1
Vtrum solennis pœnitentia iterari possit. 2
Vtrum pœnitentia solennis sit imponenda mulieribus. 3
De sacramento extremæ vnctionis. Quæstio 29.
Vtrum extrema vnctio sit sacramentum. 1
Vtrum extrema vnctio sit vnum sacramentum. 2
Vtrum hoc sacramentum fuerit à Christo institutum. 3
Vtrum oleum oliuæ sit conueniens materia huius sacramenti. 4
Vtrum oporteat oleum esse consecratum. 5
Vtrum oporteat materiam huius sacramenti esse consecratam per episcopum. 6
Vtrum hoc sacramentum habeat aliquam formam. 7
Vtrum forma huius sacramenti debeat proferri per orationem indicatiuam & non deprecatiuam. 8
Vtrum producta oratio sit competens forma huius sacramenti. 9
De effectu huius sacramenti. Quæstio 30.
Vtrum extrema vnctio valeat ad remissionem omnium peccatorum. 1
Vtrum sanitas corporalis sit effectus huius sacramenti. 2
Vtrum hoc sacramentum imprimat characterem. 3
De ministro huius sacramenti. Quæstio 31.
Vtrum laicus possit hoc sacramentum conferre. 1
Vtrum diaconi possint hoc sacramentum conferre. 2
Vtrum solus episcopus possit hoc sacramentum conferre. 3
Quibus hoc sacramentum conferri debet, & in qua parte. Quæstio 32.
Vtrum hoc sacramentum sanis conferri possit. 1
Vtrum hoc sacramentum debeat dari in qualibet infirmitate. 2
Vtrum hoc sacramentum dari debeat furiosis. 3
Vtrum hoc sacramentum dari debeat pueris. 4
Vtrum in hoc sacramento totum corpus debeat iungi. 5
Vtrum conuenienter determinentur istæ partes vngendæ. 6
Vtrum mutilati debeant inungi illis vnctionibus. 7
De iteratione huius sacramenti. Quæstio 33.
Vtrum hoc sacramentum debeat iterari. 1
Vtrum in eadem infirmitate debeat iterari. 2
De sacramento ordinis quo ad eius essentiam, & eius partes. Quæstio 34.
Vtrum ordo in ecclesia esse debeat. 1
Vtrum conuenienter ordo definiatur. 2
Vtrum ordo sit sacramentum. 3
Vtrum forma huius sacramenti conuenienter exprimatur. 4
Vtrum hoc sacramentum habeat materiam. 5
De effectu huius sacramenti. Quæstio 35.
Vtrum in sacramento ordinis conferatur gratia gratum faciens. 1
Vtrum in sacramento ordinis character imprimatur quantum ad omnes ordines. 2
Vtrum character ordinis præsupponat characterem baptismalem. 3
Vtrum character ordinis præsupponat characterem confirmationis. 4
Vtrum character vnius ordinis de necessitate præsupponat characterem alterius ordinis. 5
De qualitate suscipientium. Quæstio 36.
Vtrum in suscipientibus ordinem requiratur bonitas vitæ. 1
Vtrum requiratur scientia totius sacræ scripturæ. 2
Vtrum pro merito vitæ aliquis gradus ordinis consequatur. 3
Vtrum promouens ad ordines indignos, peccet. 4
Vtrum quis in peccato existens possit sine peccato ordine suscepto vti. 5
De distinctione ordinum. Quæstio 37.
Vtrum debeant plures ordines distingui. 1
Vtrum sint septem ordines. 2
Vtrum ordines debeant distingui per sacros & non sacros. 3
Vtrum actus ordinum conuenienter assignetur. 4
Vtrum sacerdoti character imprimatur in ipsa calicis porrectione. 5
De conferentibus hoc sacramentum. Quæstio 38.
Vtrum tantum episcopus ordinis sacramentum conferat. 1
Vtrum hæretici, & ab ecclesia præciti possint ordines conferre. 2
De impedimentis huius sacramenti. Quæstio 39.
Vtrum sexus fœmineus ordinis susceptionem impediat. 1
Vtrum pueri carentes vsu rationis ordines possint suscipere. 2
Vtrum seruitus impediat aliquem à susceptione ordinis. 3
Vtrum propter homicidium aliquis debeat ab ordinibus prohiberi. 4
Vtrum illegitimè nati debeant ab ordinibus suscipiendis impediri. 5
Vtrum propter defectum membrorum debeat aliquis impediri. 6
De his quæ annexa sunt sacramento ordinis. Quæstio 40.
Vtrum ordinati debeant tonsuram deferre. 1
Vtrum corona sit ordo. 2
Vtrum per receptionem coronæ renuntietur temporalibus bonis. 3
Vtrum supra sacerdotalem ordinem debeat esse potestas episcopalis. 4
Vtrum episcopatus sit ordo. 5
Vtrum super episcopos possit esse aliquis superior in ecclesia. 6
Vtrum vestes ministrorum conuenienter sint institutæ. 7
De sacramento matrimonij quod est in officium naturæ. Quæstio 41.
Vtrum matrimonium sit de iure naturali. 1
Vtrum matrimonium cadat sub præcepto. 2
Vtrum actus matrimonij sit licitus. 3
Vtrum actus matrimonij sit meritorius. 4
De matrimonio inquantum est sacramentum. Quæstio 42.
Vtrum matrimonium sit sacramentum. 1
Vtrum matrimonium debuerit institui ante peccatum. 2
Vtrum matrimonium conferat gratiam. 3
Vtrum carnalis commixtio sit de integritate matrimonij. 4
De matrimonio quantum ad sponsalia. Quæstio 43.
Vtrum sponsalia sint futurarum nuptiarum promissio. 1
Vtrum tempus septennij sit legitimè assignatum sponsalibus contrahendis. 2
Vtrum sponsalia dirimi possint altero religionem intrante. 3
De matrimonij definitione. Quæstio 44.
Vtrum matrimonium sit in genere coniunctionis. 1
Vtrum matrimonium congruè nominetur. 2
Vtrum matrimonium conuenienter definiatur. 3
De consensu matrimonij. Quæstio 45.
Vtrum consensus sit causa efficiens matrimonij. 1
Vtrum oporteat consensum per verba de præsenti exprimi. 2
Vtrum cõsensus expressus per verba de futuro faciat matrimonium. 3
Vtrum consensus expressio per verba, si desit interior consensus faciat

Universidad de Deusto
Biblioteca

faciat matrimonium. 4
Vtrum consensus in occulto per verba de præsenti faciat matrimonium. 5

De consensu cui aduenit iuramentum vel copula carnalis.
Quæstio 46.

Vtrum iuramentum adiunctũ consensui per verba de futuro expresse faciat matrimonium. 1
Vtrum carnalis copula post verba de futuro consensum exprimentia faciat matrimonium. 2

De consensu coacto.
Quæstio 47.

Vtrum aliquis consensus possit esse coactus. 1
Vtrum aliqua coactio cadat in constantem virum. 2
Vtrum consensus coactus tollat matrimonium. 3
Vtrum consensus coactus ex parte cogentis faciat matrimonium. 4
Vtrum per consensum conditionatum fiat matrimonium. 5
Vtrum aliquis præcepto patris possit compelli ad matrimonium contrahendum. 6

De obiecto consensus. Quæstio 48

Vtrum consensus qui facit matrimonium sit consensus in carnalem copulam. 1
Vtrum matrimonium possit esse ex consensu alicuius in aliquam propter causam inhonestam. 2

De bonis matrimonii.
Quæstio 49.

Vtrum haberi debeant aliqua bona ad excusandum matrimonium. 1
Vtrum bona matrimonij sufficienter assignentur. 2
Vtrum sacramentum sit principalius inter bona matrimonij. 3
Vtrum actus matrimonij exculetur per bona prædicta. 4
Vtrum actus matrimonialis excusari possit sine bonis matrimonij. 5
Vtrum cognoscens vxorem non intendens aliquod bonum matrimonij sed solam delectationem, mortaliter peccet. 6

De impedimentis matrimonij in generali.
Quæstio 50.

Vtrum in matrimonio inconuenienter impedimenta assignentur. 1

De impedimento erroris.
Quæstio 51.

Vtrum error conuenienter ponatur impedimentum matrimonij. 1
Vtrum omnis error matrimonium impediat. 2

De impedimento cõditionis seruitutis.
Quæstio 52.

Vtrum conditio seruitutis impediat matrimonium. 1
Vtrum seruus possit contrahere matrimonium sine consensu domini. 2
Vtrum seruitus in matrimonio possit supervenire. 3
Vtrum filij debeant sequi conditionem patris. 4

De impedimento voti & ordinis.
Quæstio 53.

Vtrum per obligationem voti simplicis matrimonium contractum dirimi debeat. 1
Vtrum votum solenne dirimat matrimonium iam contractum. 2
Vtrum ordo impediat matrimonium. 3
Vtrum ordo sacer matrimonio possit supervenire. 4

De impedimento consanguinitatis.
Quæstio 54.

Vtrum definitio consanguinitatis sit competens. 1
Vtrum conuenienter consanguinitas designetur per gradus vel lineas. 2
Vtrum consanguinitas de iure naturali impediat matrimonium. 3
Vtrum consanguinitatis gradus matrimonium impedientes potuerunt taxari ab ecclesia. 4

De impedimento affinitatis.
Quæstio 55.

Vtrum ex matrimonis consanguinei affinitas causetur. 1
Vtrum affinitas maneat post mortem viri vel vxoris. 2
Vtrum illicitus concubitus affinitatem causet. 3
Vtrum ex sponsalibus affinitas causetur. 4
Vtrum affinitas sit causa affinitatis. 5
Vtrum affinitas matrimonium impediat. 6
Vtrum affinitas habeat per se gradus. 7
Vtrum gradus affinitatis extendantur sicut gradus consanguinitatis. 8
Vtrum cõiugium contractum inter affines vel consanguineos semper sit dirimendum. 9
Vtrum ad separationem matrimonij contracti inter affines & consanguineos sit procedendum per viam accusationis. 10
Vtrum ad separationem matrimonij contracti inter affines & consanguineos procedi debeat per testes. 11

De impedimento cognationis spiritualis
Quæstio 56.

Vtrum spiritualis cognatio impediat matrimonium. 1
Vtrum per solum baptismum spiritualis propinquitas contrahatur. 2
Vtrum cognatio spiritualis contrahatur inter suscipientem sacramentum baptismi & leuantem de sacro fonte. 3
Vtrum cognatio spiritualis transeat à viro in vxorem. 4
Vtrum cognatio spiritualis transeat ad filios carnales p is spiritualis. 5

De cognatione legali quæ est per adoptionem.
Quæstio 57.

Vtrum adoptio conuenienter definiatur. 1
Vtrum ex adoptione contrahatur aliquod vinculum impediens matrimonium. 2
Vtrum cognatio legalis contrahatur solùm inter adoptantem patrem & filium adoptatum. 3

De impedimento frigiditatis, maleficij, furiç & amentiç. Quæstio 58.

Vtrum frigiditas matrimonium impediat. 1
Vtrum maleficium possit impedire matrimonium. 2
Vtrum furia impediat matrimonium. 3
Vtrũ incestus quo cognoscit quis sororem vxoris suæ matrimoniũ dirimat. 4
Vtrum defectus ætatis impediat matrimonium. 5

De disparitate cultus, quæ matrimonium impediat. Quæstio 59.

Vtrum fidelis possit contrahere cum infideli. 1
Vtrum inter infideles possit esse matrimonium. 2
Vtrum coniunx conuersus ad fidem possit commanere cum vxore nolente conuerti. 3
Vtrum fidelis conuersus possit vxorem infidelem dimittere cohabitare sine contumelia creatoris. 4
Vtrum fidelis discedens ab vxore infideli possit aliam ducere. 5
Vtrum alia vitia soluant matrimonium. 6

De vxoricidio. Quæstio 60.

Vtrum liceat vxorem interficere inuentam in actu adulterij. 1
Vtrum vxoricidium impediat matrimonium. 2

De impedimento matrimonij quod est votum solenne. Quæstio 61.

Vtrum alter coniugum altero inuito post carnalem copulam possit religionem intrare. 1
Vtrum alter coniugum possit altero inuito ante carnalem copulam religionem intrare. 2
Vtrum mulier possit nubere alteri viro ante carnalem copulam, viro suo religionem intrante. 3

De impedimento quod superuenit matrimonio consummato, quod est fornicatio.
Quæstio 62.

Vtrum propter fornicationem liceat viro vxorem dimittere. 1
Vtrum vir teneatur ex præcepto vxorem fornicantem dimittere. 2
Vtrum vir propria iudicio possit vxorem fornicantem dimittere. 3
Vtrum vir & vxor in causa diuortij possint ad paria iudicari. 4
Vtrum post diuortium vir alteri nubere possit. 5
Vtrum post diuortium vir & vxor possint reconciliari. 6

De secundis nuptiis,
Quæstio 63.

Vtrum secundæ nuptiæ sunt licitæ. 1
Vtrum secundum matrimonium sit sacramentum. 2

De annexis matrimonio & debiti redditione
Quæstio 64.

Vtrum alter coniugum teneatur alteri ad redditionem debiti. 1
Vtrum vir teneatur reddere debitum vxori non petenti. 2
Vtrum vir & mulier sint in actu matrimoniali æquales. 3
Vtrum vir & vxor possint emittere votũ cõtra debitum matrimonij sine mutuo consensu. 4
Vtrum in diebus sacris impediatur petitio debiti. 5
Vtrum petens debitum in tẽpore sacro mortaliter peccet. 6
Vtrum vnus cõiunx teneatur alteri debitum reddere in tempore festiuo. 7

De bigamia. Quæstio 65

Vtrum habere plures vxores sit contra legem naturæ. 1
Vtrum aliquando licitum fuerit habere plures vxores. 2
Vtrum habere concubinam sit contra legem naturæ. 3
Vtrum accedere ad concubinam sit peccatum mortale. 4
Vtrum aliquando licitum fuerit concubinam habere. 5

De bigamia & irregularitate ex ea contracta.
Quæstio 66.

Vtrum bigamiæ irregularitas sit annexa. 1
Vtrum irregularitas sit annexa bigamiæ, quæ contingit ex hoc quod homo habet duas vxores, vnam de iure & alteram de facto. 2

Vtrum

Vtrum contrahatur irregularitas ex hoc quod aliquis duxit vxorem non virginem. 3
Vtrum bigamia soluatur per baptismum. 4
Vtrum cum bigamo liceat dispensare. 5

De libello repudij. Quæstio 67.

Vtrum inseparabilitas vxoris sit de lege naturæ. 1
Vtrum potuerit esse licitum per dispensationem vxorem dimittere. 2
Vtrum sub lege Moysi licitum fuerit vxorem dimittere. 3
Vtrum liceat vxori repudiatę alium virum habere. 4
Vtrum liceat viro, repudiatam à se accipere. 5
Vtrum causa repudij sit odium vxoris. 6
Vtrum causæ repudij debebant in libello scribi. 7

De filiis illegitimè natis.
Quæstio 68

Vtrum filij qui nascuntur extra verum matrimonium sint legitimi. 1
Vtrum filij illegitimi debeant aliquod damnum reportare. 2
Vtrum filius illegitimus posset legitimari. 3

De his quæ expectant ad resurrectionem & primò de loco animarum post mortem.
Quæstio 69

Vtrum assignentur receptacula animabus post mortem. 1
Vtrum statim post mortem animæ deducantur ad cœlum, vel ad infernum. 2
Vtrum animæ existentes in Paradiso, vel inferno, egredi valeant. 3
Vtrum limbus inferni sit idem quod sinus Abrahæ. 4
Vtrum limbus idem sit quod infernus damnatorum. 5
Vtrum limbus puerorum sit idem, quod limbus patrum. 6
Vtrum debeant tot receptacula distingui. 7

De qualitate animæ exeuntis à corpore, & pœna ei inflicta ab igne corporeo.
Quæstio 70

Vtrum in anima separata remaneant potentiæ sensitiuæ. 1
Vtrum in anima separata remaneant actus sensitiuarũ potentiarũ. 2
Vtrum anima separata pati possit ab igne corporeo. 3

De suffragiis mortuorum. Quæstio 71.

Vtrum suffragia per vnum facta, aliis prodesse possint. 1
Vtrum mortui possint iuuari ex operibus viuorum. 2
Vtrum suffragia facta per peccatores, mortuis prosint. 3
Vtrum suffragia quæ à viuo pro mortuo fiunt, facientibus prosint. 4
Vtrum suffragia prosint existentibus in inferno. 5
Vtrum suffragia prosint existentibus in purgatorio. 6
Vtrum suffragia valeant pueris in limbo existentibus. 7
Vtrum suffragia prosint sanctis, existentibus in patria. 8
Vtrum orationes Ecclesiæ, sacrificium altaris, & eleemosynæ prosint defunctis. 8
Vtrum indulgentiæ Ecclesiæ prosint mortuis. 10
Vtrum cultus exequiarum defuncto prosint. 11
Vtrum suffragia quæ fiunt pro vno defuncto, magis illi prosint pro quo fiunt, quàm aliis. 12
An suffragia facta pro multis tantundem valeant singulis, ac si specialiter pro vno quoque fierent. 13
Vtrum tantum valeant suffragia communia illis, pro quibus specialia non fiunt, quantum illis pro quibus fiunt specialia & communia simul. 14

De oratione respectu sanctorum qui sunt in patria.
Quæstio 72.

Vtrum sancti orationes nostras cognoscant. 1
Vtrum debeamus sanctos interpellare ad orandum pro nobis. 2
Vtrum orationes sanctorum ad Deum pro nobis effusæ semper exaudiantur. 3

De signis, quç iudicium precedent. Quæst. 73

Vtrum aliqua signa præcedent aduentum Domini ad iudicium. 1
Vtrum Sol & Luna obscurabuntur circa iudicium. 2
Vtrum virtutes cœlorum Domino veniente commoueantur. 3

De igne vltimæ conflagrationis. Quæst. 74

Vtrum mundi purgatio sit futura. 1
Vtrum mundi purgatio sit futura per ignem. 2
Vtrum ignis, quo mundus purgabitur sit eiusdem speciei cum igne elementari. 3
Vtrum ignis ille purgabit etiam cœlos superiores. 4
Vtrum ignis ille alia elementa consumet. 5
Vtrum omnia elementa per illum ignem purgabuntur. 6
Vtrum ignis vltimæ conflagrationis iudicium debeat sequi. 7
Vtrum ille ignis habiturus sit talem effectum in hominibus qualis designatur. 8
Vtrum ille ignis inuoluet reprobos. 9

De resurrectione. Quæstio 75

Vtrum corporum resurrectio sit futura. 1
Vtrum resurrectio erit omnium generaliter. 2
Vtrum resurrectio sit naturalis. 3

De causa resurrectionis. Quæstio 76

Vtrum Christi resurrectio sit causa nostræ resurrectionis. 1
Vtrum vox tubæ sit causa nostræ resurrectionis. 2
Vtrum ad resurrectionem angeli operentur. 3

De tempore & modo resurrectionis.
Quæstio 77

Vtrum tempus nostræ resurrectionis differri debeat vsque ad finem mundi.
Vtrum tempus resurrectionis nostræ sit occultum. 2
Vtrum resurrectio futura sit in noctis tempore. 3
Vtrum resurrectio futura sit, subitò vel successiuè. 4

De termino resurrectionis.
Quæstio 78

Vtrum mors erit terminus à quo resurrectionis in omnibus. 1
Vtrum resurrectio omnium erit à cineribus. 2
Vtrum pulueres illi, ex quibus humanum corpus reparabitur, aliquã habeant inclinationem naturalem ad animam quæ eis coniungetur. 3

De conditionibus resurgentium, & primò de eorum identitate. Quæstio 79

Vtrum in resurrectione anima idem corpus numero resumat. 1
Vtrum sit idem numero homo qui resurget. 2
Vtrum pulueres humani corporis ad eam partem corporis quç cum eis dissoluta est, per resurrectionem redire oporteat. 3

De integritate corporum resurgentium.
Quæstio 80

Vtrum omnia membra humani corporis resurgant. 1
Vtrum capilli & vngues resurgent in humano corpore. 2
Vtrum humores in corpore resurgent. 3
Vtrum totum quod fuit in corpore de veritate humanæ naturæ resurget in ipso. 4
Vtrum quicquid fuit materialiter in membris hominis totum resurget. 5

De qualitate resurgentium. Quæstio 81

Vtrum omnes resurgent in eadem ætate. 1
Vtrum omnes resurgent eiusdem staturæ. 2
Vtrum omnes resurgent in sexu virili. 3
Vtrum omnes resurgent in vita animali. 4

De conditionibus beatorum resurgentium.
Quæstio 82.

Vtrum corpora sanctorum post resurrectionem sint impassibilia. 1
Vtrum impassibilitas in omnibus erit æqualis. 2
Vtrum impassibilitas sensum in actu à corporibus gloriosis excludat. 3
Vtrum in beatis post resurrectionem sint omnes sensus in actu. 4

De subtilitate corporum beatorum.
Quæstio 83.

Vtrum subtilitas sit proprietas corporis glorioſi. 1
Vtrum ratione huius subtilitatis competat corpori glorioso esse in eodem loco cum alio non glorioso. 2
Vtrum per miraculum fieri possit quòd duo corpora sint in eodem loco. 3
Vtrum vnum corpus glorioſum possit esse cum alio glorioso in eodem loco. 4
Vtrum ex sua subtilitate remoueatur à corpore glorioso necessitas existendi in æquali loco. 5
Vtrum corpus glorioſum ratione suæ subtilitatis sit impalpabile. 6

De agilitate corporum beatorum.
Quæstio 84.

Vtrum corpora glorioſa sint futura agilia. 1
Vtrum sancti agilitate sua nonnunquam vtantur ita quòd moueantur. 2
Vtrum sancti moueãtur in instanti. 3

De claritate corporum beatorum.
Quæstio 85.

Vtrum corporibus glorioſis claritas conueniat. 1
Vtrum claritas corporis glorioſi possit videri à nõ glorioso oculo. 2
Vtrum corpus glorioſum necessariò videatur à corpore non glorioso. 3

De conditionibus corporum damnatorum resurgentium. Quæstio 86.

Vtrum corpora damnatorum cum suis deformitatibus resurgẽt. 1
Vtrum corpora damnatorum erunt corruptibilia. 2
Vtrum corpora damnatorum sint futura impassibia. 3

De cognitione quam habebunt resuscitati in iudicio respectu meritorum, & demeritorum. Quæstio 87.

Vtrum post resurrectionẽ quilibet cognoscat peccata quæ fecit. 1
Vtrum quilibet possit legere omnia quæ sunt in conscientia alterius. 2
Vtrum omnia merita vel demerita propria vel aliena vno intuitu ab aliquo videantur. 3

De Iudicio generali, tempore & loco in quo fiet. Quæst. 88

Universidad de Deusto
Biblioteca

Vtrum generale iudicium sit futurum. 1
Vtrum iudicium fiet per locutionem vocalem. 2
Vtrum tempus futuri iudicij sit ignotum. 3
Vtrum iudicium fiet in valle Iosaphat. 4

De iudicantibus & iudicatis in iudicio generali.
Quæstio 89

Vtrum aliqui homines iudicabunt cum Christo. 1
Vtrum iudiciaria potestas correspondeat voluntariæ paupertati. 2
Vtrum angeli debeant iudicare. 3
Vtrum dæmones exequentur sententiam iudicis in damnatos. 4
Vtrum omnes homines in iudicio compareant. 5
Vtrum boni in iudicio iudicentur. 6
Vtrum mali iudicabuntur. 7
Vtrum angeli in futuro iudicentur. 8

De forma iudicis venientis ad iudicium.
Quæstio 90

Vtrum Christus in forma humanitatis sit iudicaturus 1
Vtrum Christus in iudicio apparebit in forma humanitatis gloriosa. 2
Vtrum diuinitas à malis sine gaudio videri possit 3

De qualitate mundi, & resurgentium post iudicium. Quæstio 91.

Vtrum mundus innouabitur. 1
Vtrum motus corporum cœlestium cessabit. 2
Vtrum in corporibus cœlestibus claritas augeatur in illa innouatione. 3
Vtrum elementa innouabuntur per receptionem alicuius claritatis. 4
Vtrum plantæ, & animalia remaneant in illa innouatione. 5

De visione diuinæ essentiæ per comparationem ad beatos. Quæstio 92

Vtrum intellectus humanus possit peruenire ad videndũ Deum per essentiam. 1
Vtrum sancti post resurrectionem Deum oculis corporalibus videbunt. 2
Vtrum sancti Deum videntes, omnia videant quæ Deus videt. 3

De sanctorum beatitudine, & eorum mansionibus. Quæstio 93

An beatitudo sanctorum sit maior futura post iudicium quàm ante. 1
Vtrum beatitudinis gradus mansiones dici debeant. 2
Vtrum diuersæ mansiones distinguantur penes diuersos gradus charitatis. 3

De modo quo sancti se habebunt erga damnatos. Quæstio 94

Vtrum beati qui erunt in patria, videbunt pœnas damnatorum. 1
Vtrum beati compatiantur miseriis damnatorum. 2
Vtrum beati lætentur de pœnis impiorum. 3

De dotibus beatorum. Quæstio 95

Vtrum ponendæ sint aliquæ dotes in hominibus beatis. 1
Vtrum dos sit idem quod beatitudo. 2
Vtrum competat Christo habere dotes. 3
Vtrum angeli habeant dotes. 4
Vtrum conuenienter ponantur tres animæ dotes. 5

De aureolis. Quæstio. 96

Vtrum aureola sit aliud à præmio essentiali, quod aurea dicitur. 1
Vtrum aureola differat à fructu. 2
Vtrum fructus debeatur soli virtuti continentiæ. 3
Vtrum conuenienter assignentur tres fructus tribus continentiæ partibus. 4
Vtrum aureola debeatur ratione virginitatis. 5
Vtrum martyribus aureola debeatur. 6
Vtrum doctoribus aureola debeatur. 7
Vtrum Christo aureola debeatur. 8
Vtrum angelis aureola debeatur. 9
Vtrum aureola etiam corpori debeatur. 10
Vtrum cõuenienter assignentur tres aureolæ, virginum, martyrum, & prædicatorum. 11
Vtrum aureola virginum sit potissima inter alias 12
Vtrum vnus alio aureolam excellentiùs habeat. 13

De pœna damnatorum. Quæstio 97

Vtrum damnati in inferno sola pœna ignis affligantur. 1
Vtrum vermis damnatorum sit corporalis. 2
Vtrum fletus qui erit in damnatis sit corporalis. 3
Vtrum damnati sint in tenebris corporalibus. 4
Vtrum ignis inferni sit corporalis. 5
Vtrum ignis inferni sit eiusdem speciei cum igne nostro. 6
Vtrum ignis inferni sit sub terra. 7

De voluntate & intellectu damnatorum.
Quæstio 98

Vtrum omnis voluntas damnatorum sit mala. 1
Vtrum damnati pœniteant de malo quod fecerunt. 2
Vtrum damnati recta ratione vellent non esse. 3
Vtrum damnati vellent esse in inferno alios damnatos. 4
Vtrum damnati odio habeant Deum. 5
Vtrum damnati demereantur. 6
Vtrum damnati possint vti notitia quam in hoc mundo habuerunt. 7
Vtrum damnati aliquando cogitabunt de Deo. 8
Vtrum damnati gloriam beatorum videant. 9

De misericordia Dei respectu damnatorum.
Quæstio 99

Vtrum ex diuina iustitia inferatur pœna æterna peccatori. 1
Vtrum per diuinam misericordiam omnis pœna terminetur, tam hominum, quàm dæmonum. 2
Vtrum diuina misericordia patiatur homines in æternum puniri. 3
Vtrum pœna Christianorum damnatorum per diuinam misericordiam terminetur. 4
Vtrum omnes illi qui operantur misericordiæ opera punientur æternaliter. 5

Finis indicis Quæstionum & Articulorum, de quibus agitur in Diui Thomæ Additionibus ad Tertiam eius Partem.

TERTIAE PARTIS SVMMAE D. THOMAE AQVINATIS OMNIVM MEMORABILIVM, QVAE HABENTVR IN TEXTV, COPIOSISSIMVS INDEX.

ABBAS baculo, canonicus libro, episcopus anulo inuestiuntur. q.62. 1.c. pag.279
Abel Abrahę & Melchisedech sacrificio cõparatur eucharistia in missa. q.83.4.5, pag.401
Ablutio manuum in missa fit ad decẽtiam: & ad significandã emundationẽ etiã à minimis peccatis. quæst.83.5.1. pag.402
Ablutio pedũ veteris testamẽti in nouo testamento prętermittitur: & retinetur lotio manuũ. q.83.5.1. pag.ead.
Abrahã primus inter antiquos promissionem accepit de Christo nascituro, & primus se à societate infidelium segregauit. q.70.2.c. p.329
Abrahę, & Dauidis Christus specialiter dicitur filius. q.31.2.o. p.159.
Abrahę descendẽtes decimati sunt in eo prẽter Christũ. q.31.o.p.163
Abrahç. ver. Abel. Dauid.
Absolutio vniuersalis à culpa & à pœna fit in perceptione baptismi & in martyrio. quæst. 68.2.1. pag.317
Absolutio in publico facta, vt in missa, prima, & cõpletorio, nõ est sacramentalis. quæst. 84.3.1. pag.424.
Absolutio sacerdotis instrumẽtaliter remittit culpã. q.84.3.3. pa.424
Absolutionis sacramẽtalis forma debet fieri per verbũ indicatiuũ. q. 84.3.o. pag.124
Absolutionis sacramẽtalis forma differt à forma baptismi & cõfirmationis: & est ista: ego te absoluo. q.84.3.o. pag.124
Abstractio circunscriptiua per intellectũ à Deo viso sicuti est: est impossibilis. q.3.3.c. pag.29
Abstractio scientiæ ex corporalibus, in statu innocẽtiæ nõ fuisset. q. 61.2.c. pag.277
Abstractio quãtitatis mathematicę nõ fit à materia intelligibili, sed à materia sensibili. q.77.2 4. pag.368
Abstractũ & concretũ in diuinis sunt idẽ realiter. & differunt secundum rationem. q.17.1.c. pag.110
Accessus est prior recessu in ordine causæ agentis & finalis: sed est posterior tempore & ex parte subiecti. q.85.6.2. pag.408
Accidens nõ est ens sed entis: & est nobilius suo subiecto secundum quid, simpliciter autem est econuerso. q.11.5.3. pag.82
Accidens potest esse sine subiecto virtute dei. q. 75.5.o. pag.356. & quæst.77..1.o. pag.367
Accidẽs nõ potest transire de subiecto in subiectũ. q.62.3.2. pag.281. & q.77.1.c. pag.367
Accidẽs nõ pot esse subiectũ accidẽtis, sed substãtia. q .77.2.1. p.368
Accidẽtia panis & vini sunt in sacramẽto altaris virtute dei, & ibi manent. q.75.5.o. & q 76.1.3. pa.356
Accidẽtia ista habent quãtitatẽ pro subiecto. q.77.2.o. pag.368
Accidẽtia ista nõ sunt subiectiuè in aere. q.77.1.c. pag.367
Accidẽtia ista habent modũ essendi, agendi, & patiendi subiectiuè: ideo sine forma substãtiali virtute diuina possunt agere & pati quicquid poterat substantia pręexistẽs. q.77.3 4. 5.6.7 8.o.p.366.
Accidẽtia ista immutant corpora exteriora: & possunt agere ad formam substantialem. q.77.3.o. pag.368
Accidẽtia ista nutriunt. q.77.6.o. pag.371
Accidẽtia panis cõsecrati possunt frãgi. nec tamẽ Christus frãgitur. q.77.7.o. pag.320
Accidẽtia vini cõsecrati possunt misceri cum aliis liquoribus. q.77. 8.o. pag.372
Accidẽtia ista corrumpi possunt sicut & ante cõsecrationẽ dupliciter scilicet per se & per accidens. q.77.4.o pag.369
Accidẽtia ista sunt composita ex esse & quod est. q.77.1.4. pag.368
Accidẽtis propria definitio nõ est ens in subiecto: sed est res cuius essentiæ competit habere esse in subiecto. q. 77.1.c. pag.36
Accidentium sacramenti altaris operationes, quædã sunt naturales & quædam miraculosæ. q.75.6.3. pag.357
Accidẽtium istorũ quomodo ex eis possit aliquid generari: & quod necesse est ex eis generari aliquid cũ corrũpũtur. q. 77.5.o.p.370
Accidẽtium istorũ factio tria significat. q.85.5.7 8. pag.402
Accidẽtium istorũ corruptio non est miraculosa sed miraculum pręsupponit. q.77.4.3. pag.370
Accidentium istorum immutatio non facit ibi desinere corpus Christi: nisi qua corrũperetur substãtia panis & vini si adesset. q.76.6.o. pag.369. & q.77.4.o. pag.362
Accidẽtaliter cõuenit alicui quicquid aduenit ei post eius esse cõpletum nisi trahatur in cõmunionẽ illius esse cõpleti. q.2.6.2.p.20
Acetum & vinum differunt specie. q.74.5.2. pag.346
Acetum nõ potest naturaliter mutari in vinum. q.74.5.2. pag.34.6
Actio Dei est sua essentia. q.9.1.1. pag.69
Actio formæ substantialis vel accidentalis dependet à Deo. quæstione 77.3.2. pag.368
Actio primi principij propriè dicitur operatio: non autẽ actiones secundorum: sed dicuntur operata. q.19.1.c. pag.119
Actio instrumenti duplex, scilicet secundum propriam formam, & vt mouetur à principali agente. q. 19.1.c. pag.119. & q.62.1.2. pag.280
Actio prima est alia ab actione principalis agentis, secunda verò est eadem. q.19.1.c.2. & 2.c. pag.120
Actio speciem habet à forma agentis q.19.1.3. pag.ead.
Actio non attribuitur instrumẽto propriè, sed principali agenti. quæstione 13.3.c. pag.88. & q.15.o.1. pag.98
Actio attribuitur instrumento sicut immediatè agenti, sed principali agenti sicut in cuius virtute agit instrumentum. q.66.5.1. pag.304
Actio principalis agentis & instrumenti, non potest esse eadem numero essentialiter. q.19.1.c. pag.119.
Actio est per aliquam formam. q.19.1.3. pag.120.
Actio eadem ex diuersa intentione facta, potest esse bona & mala quæst.82.5.3. pag.398
Actio qualitatis quæ est ad formam substantialem, non fit nisi in virtute formæ substãtialis, nec ipsa forma est principiũ actionis nisi mediante qualitate. q.77.3.3. pag.369
Actus dupliciter est alicuius potentiæ, scilicet elicitiuæ, & imperatiuæ. q 85.2.1. pag.407
Actus dicitur humanus à voluntate: seu à ratione deliberata. q.19.2. o. pagina.121
Actus diuersi quorum vnus est ratio alterius, non diuersificant habitum. q.8.5.1 pag.66
Actus sunt suppositorum: propositio ista deficit in speciebus sacramenti altaris. q.77.3.c. pag.379
Adam in statu innocentiæ indigebat gratia. quæstio. 61.2.1. p.277
Adam non poterat se transferre in aliam formam. q.13.3.2. pag.88
Adam habuit aliquid carnis, & ossis quod non pertinebat ad integritatem personalem ipsius: & de ea formata est mulier. quæstio. 31.5.2. pag.162
Adæ peccatum fuit superbia. q.1.5.c. pag.8
Adæ peccatum ad alios per carnis propagationem deriuatur. q.19. 4.1. pag.133
Adæ peccatum originale quod est peccatum naturale deriuatum est ad posteros à peccato actuali ipsius, quod est peccatum personale. q.8.5.1. pag.66
Adæ peccatum originale fuit in eo dupliciter, scilicet per modum actualis peccati: & per modum peccati quasi naturalis. q.8.5.1.p.66
Admiratio est de aliquo nouo & insolito. q.15.8.c. pag.97
Admiratio fuit in Christo. q.15.8.o. pag.97
Adoptatio dei facit adoptatum esse idoneum: sed adoptatio hominis præsupponit idoneum. q.23.1.c. pag.131
Adoptatio conuenit tantùm personæ. q.23.4.1. pag.140
Adoptio filiorum dei est per conformationem imaginis naturalem. q.3.5.2. pa.31. & q.45.4.c. pag.216
Adoptio, ver. Assimilatio. Fraer.
Adoptare conuenit toti trinitati: licet possit appropriari patri. q.23. 2.o. pag.132
Adoptare homines conuenit deo. q.23.1.o.. pa.131
Adoptare est admittere ex gratia ad participandũ hęreditatẽ. q.23. 1.c. pag.131
Adoptari conuenit soli creaturæ rationali: non omni, sed solum habenti charitatem. q.23.3.o. pag.135
Adoptari conuenit etiam angelis: sed non primo. q.23.3.2. pag.133
Adoptiuus. ver. Christus.
Adoratio imaginũ Christi tradita est ab apostolis & Lucas dicitur depinxisse imaginem Christi quę Romæ habetur. q.25.3.4. pa.139
Adoranda est mater Christi hiperdulia: nõ autẽ latria. q.25.5.o.p.140
Adorandæ sunt reliquiæ sanctorum dulia tantũ. q.25.6.o. pag.141
Adorare imagines Christi licet nũcupon autẽ in veteri testamento licuit facere quãcũque sculpturam adorandam. q.25.3.1. pa.138
Adorari debẽt deitas & humanitas Christi vna adoratione latriæ. q. 25.1.o. pag.136
Adorari debet tota trinitas: vna tantùm latria. q.25.1.1. pag.136.
Adorari debet humanitas Christi vt vnita verbo latria: non autem secundum se, sed hiperdulia. q.25.20. pag.137

Universidad de Deusto
Biblioteca

Adorari debet Deus latria propter deitatem: & dulia propter dominium. q.25.2.o.pag.137.
Adorari debet persona Christi latria ratione deitatis: & dulia ratione humanitatis perfectę omni munere gratiarum. q.25.2.c.pa.137
Adorari debent caro Christi & imago eius latria. q.25.3.o.pag.138
Adorari debet crux propria Christi eadem adoratione latriæ cum Christo inquantum ipsum repręsentat: & tetigit membra eius, & eius sanguine est perfusa. q.25.4.o.pag.140
Adorari debet imago crucis Christi in alia materia (puta lapidis vel ligni) latria, vt imago Christi tantum. q.25.4.o.pa.140
Adorari debent omnia alia Christi, vt claui, lancea, corona, præsepe, & huiusmodi: ratione contactus tantum. q.25.4.3.pag.140
Adorari non potest creatura latria sine peccato. q.25.5.6.o.pa.140
Aduentus Christi duplex, scilicet in carne, & ad iudicium. q.1.6.3.pagina 9. & q.36.1.1.3.pag.184.
Aduętus primus fuit ad manifestandam veritatem: ad liberandum à peccatis: & ad trahendum ad Deum. q.40.1.c.pa.197
Aduentus secundus erit manifestus: primus verò occultus. quæstione 36.1.3.pag.180.
Agens inquantum huiusmodi est in actu. quæstione 8.5. c. pag.66. & quæst.77.3.c.pag.369.
Agens perfectum non impeditum, & cuius ratio non est successiua, potest operari in primo instanti in quo est. q.54.2.1.pag.171
Agens duplex. f. principale, & instrumentale. quæst.48.6.c. pag.233. & quæst.6.2.1.c.pag.48.
Agens instrumentale est mouens motum. q.19.1.2.pag.120.
Agens secundarium non agit sine principali: sed ei cooperatur. quæst.71.4.c.pag.333.
Agens instrumentale exequitur actionem principalis agentis per aliquam actionę propriã sibi. q.62.1.c.1.pag.179. & q.64.5.c.pa.292
Agens principale agit secundũ exigentiã suę formę: non autẽ instrumentale: quia agit vt motum ab alio. q.63 5.2.pag.289.
Agens omne præter Deum non attingit materiam primã: sed præsupponit eam. q.75.4.c.pag.354
Agere potest aliquid vltra speciem suam, non quasi virtute propria: sed virtute principalis agentis. q.77.3.3.pag.362.
Agnus iugiter oblatus mane & vespere, erat principale sacrificiũ veteris legis. q.22.3.3.pag.131
Agnus paschalis fuit præcipua figura eucharistię, ratione passionis Christi. q.73.6.c.pag.242, & q.80.10.2.pa.392
Agnus paschalis fuit figura eucharistiæ quantũ ad tria quę in ea cõtinentur. q.736.o.pag.eadem.
Agno paschali significabatur q̃ oblatio veri agni, scilicet Christi esset sacrificium consummatiuum omnium aliorum. q 22.3.3.pag.131
Agonia fuit in Christo secundum partem sensitiuam: non autem secundum rationem. q.18.6.3.pag.119.
Agresta est in via ad generationem vini: ideo non est vinum. quæstione 74.5.3.pag.346.
Alimentũ corporale cõuertitur in substantiã alti: sed alimentũ spirituale conuertit hominem in seipsum. q.73.3.3.pag.346.
Altare significat crucem Christi. q.83.1.2.pag.399
Altare significat Christum. q.83.3.2.pag.eadem.
Altare debet esse lapideum. q.83.3.5.pag.400.
Altare in veteri lege fiebat in vno loco. q.83.3.5.pag.ead.
Alterum simpliciter facit diuersitas accidentis: seu aliud secundum quid, id est secundum essentiã, facit diuersitas substantię, nisi adsit diuersitas suppositorum. q.17.1.7.pag.111
Amydum, quia est ex tritico corrupto: non videtur q̃ panis ex eo cõfectus possit fieri corpus Christi. q.74.3.4.pa.345
Amor Dei est ad omnes homines, quantum ad eorum naturam: sed odit eos quantum ad eorum culpam. q.45.4.1.pag.236
Angelus differt specie ab alio angelo. q.69.8.3.pa.217
Angelus non potuit peccare in primo instanti. q.34.3.1.pag.172
Angelus non est minister alicuius sacramenti, nec alicuius rei sacramentalis. q 64.7.o.pag.295
Angelus non potest manducare sacramentaliter eucharistiã, nec spiritualiter: sed Christum. q.80.2.o.pag.285.
Angeli & homines ordinantur sub corpore ecclesię mystico. quæstione 8.4.c.pag.65
Angeli & homines possunt illuminari à Christo, dando eis gratiam & scientiam. q.8.4.c.3.pag.65. & q.13.2.o.fo.87
Angeli meruerunt in primo instanti suę creationis. q.34.3.1.pag 172
Angeli fuerunt ministri sacerdotij Christi. q.22.1.1.pag.127.
Angeli subsunt iudiciarię potestati Christi. q.59.6.o.pag.271
Angeli essentia indiuidatur seipsa. q.77.2.c.
Angeli cognitio est duplex. f. matutina & vespertina. q.9.3.c.p.71.
Angeli cognitio non est discursiua. q.11.3.3.pa.84
Angeli apparitio in principio est cum terrore: sed bonus tandẽ consolationem facit, non autem malus. q.30.3.3.pag.157
Angeli apparitio facta mulieribus ad sepulchrum Christi, fuit primò per vnum, deinde per duos. q.55.6.3.pag.260
Angeli peccatum est irremediabile: ideo eius natura non fuit assumptibilis à filio Dei. q.4.1.c.3.pag.37.
Angelorum caput est Christus secundum quod Deus, & secundum quod homo. q.8.4.o.pag.65.
Angelorum apparitiones in veteri testamento ordinabantur ad apparitionem filij Dei in carne. q.30.3.c.pag.157
Angelorum corpora assumpta non habent virtutes naturales, quas ostendunt, nec operationes vitæ. q.55.6.1.pag.305
Ex angelorum nominibus, proprietates & officia eorum accipiuntur. q.67.1.c.pag.310.
Anima, est forma corporis dans esse, & esse corporeum, & esse animatum. q.75.6.2.pag.357.
Anima sensitiua nobilior est in homine, quàm in brutis. quæstione 2.2.2.pag.12. & q.5.1.pag.43
Anima dupliciter patitur. q.15.4.c.pag.94.
Anima non mouetur, nisi per accidens. q.50.5.3.pag.270.
Anima rationalis nõ recipit esse à Deo, nisi in corpe. q.6.3.4.o. p.48
Anima rationalis in corpore cõstituta patitur dupliciter, scilicet passione corporali, & animali. q.15.4.c.pag.94
Anima est tota in toto, & tota in qualibet parte sui corporis. quæstione 46.7.c.pag 221
Anima non est homo, contra Hugonem de sancto victore. quæstione 50.4.c.pag.240.
Anima est propria forma corporis & motor eius. q.8.2.c.pag.63
Anima in statu innocentię non perficiebatur quantum ad scientiam vel gratiam per aliquid corporale. q.61.2.c.pag.277.
Anima separata habet voluntatem immobilem respectu finis. quæstione 52.6.3.pag.248. & 7.5.pag.54
Anima separata, statim post mortẽ habet statum immutabilem. quæstione 59.5.1.3.pag.270
Anima separata potest intelligere absque conuersione ad phantasmata. q.11.2.c.pag.75
Anima cuiuslibet beati naturaliter vtitur discursu. q.11.3.3.pag.71.
Anima cuiuslibet sancti & latronis post mortẽ & descensum Christi ad infernũ illustrabatur & fruebatur diuina gloria. q.52.4.1.3.p.262
Anima.ver.Potentia.
Anima Christi & diuinitas eius sunt in sacramento altaris ex naturali concomitantia. q.76.2.1.pag.158.
Anima Christi est nobilior angelis. q.6.3.2.pag 49.
Et est super omnes creaturas. q.59.6.3.pag.271
Et ea nihil fuit potentius simpliciter. q.14.2.3.pag.91
Anima Christi est instrumentum diuinitatis. q.13.2.1.2.pa.87
Et vt sic habuit instrumentalem virtutes ad omnes mutationes miraculosas ordinabiles ad instaurationem rerum: non autem ad earum annihilationem. q.13.2.c.3.pag.87
Anima Christi per scientiam aquisitam sciuit omne scibile per actionem intellectus agentis, non autem substantias separatas, nec singularia præterita vel futura. q.12.1.o.pag.83
Anima Christi per scientiam inditam poterat intelligere conuertende se ad phantasmata, & sine eis. q.11.2.o pag.80
Anima Christi per scientiam infusam cognoscebat omnia cognoscibilia ab homine per lumen intellectus agentis: & omnia quæ per reuelationem hominibus innotescunt. q.11.1.o.pag.79.
Et per eã poterat cognoscere substantias separatas. q.11.1.2.pag.79.
Et etiam omnia singularia. q.11.1.3.pag.ead.
Anima Christi in verbo non comprehendit diuinam essentiam. quæstione.10.1.o.pag.56
Cognoscit tamen in eo omnia quę quãdoq; sunt, & etiã hominũ cogitatus: nõ autẽ omnia quæ sunt in potentia Dei. q.10.2.o.pa.75
Cognoscit etiam in verbo omnia quæ Deus nouit scientia visionis. quæstione 10.2.2.pag.75
Et scit in eo infinita in potentia: non autem in actu. q.10.3.o.pa.76
In verbo etiam cõprehendit essentiam omnis creaturæ, & quicquid est in potentia eius. q.10.2.3.pag.75
Anima Christi.ver.Potentia.
Animal duplex, scilicet verum, & phantasticum. q.59.7.c.pag.195.
Animalia in veteri lege propter huam teneritudinem ante octo dies non offerebantur. q.15.2.c.pag 87
Annihilare soli Deo conuenit. q.13.2.c.pag.87
Annuntiatio Christi conuenienter facta fuit beatę virgini. quæstione 30.1.o.pag.135
Annnuntiatio Christi conuenienter facta fuit per angelum. quæstione 30.2.o.pag.156.
Facta fuit conuenienter in specie & visione corporali. q.30.3.o.p.157
Et conuenienti modo & ordine. q.30.4.o.pag.ead.
Annuntiationis Dominicę euangelio exponitur. q.30.4.o.pag.ead.
Ant equam, quid importet. q.28.3.1.pag.151.
Antichristus non erit vnitus diabolo in persona. q.8.8.c.1.pag.68
Antichristus erit caput malorum omnium. q.8.8.o.pag.ead.
Apertio ianuę regni cœlorum est remotio impedimenti gloriæ. quę. 39.5.8.pa.194. & q.49.5.o.pag.236. & q.69.7.o pag.385
Apostoli nullũ sacramentũ instituerunt. q.64.2.o.p.201. & 72 1.1.p.335
Apostoli ministrantes sacramenta, vtebatur aliqua forma verborum tradita à Christo. q.72.4.1.pag.335
Apostoli multa tradiderunt occultè non in scriptis, vt formas sacramentorum

mentorum. q.25.3.4.pag.189. & q.72.4.1.pag.335
Apostoli sunt baptizati baptismo Christi, à Christo. q.38.6.2.pa.116. & q.84.7.4.pag.405
Apostoli baptizabant per alios: sed prędicabant per se. q.67.2.1.q.311
Apostoli cõfirmati sunt à Christo sine materia. q.72.2.1. & 4.1.p.334
Apostolis missio spiritus sancti, facta est in specie linguæ ignęæ. q.39.6. pag.311. & q.72.2.1.pag.334.
Apparitio differt à missione visibili. q.39.8.1.pag.196
Apparitio Christi postquam resurrexit, legitur facta duodecies. q. 55.3.3.4.pag.257. & q.85.5.6.pag.402
Apparuit Christus in alia effigie. q.55.4.o.pag.257
Apparuit Christus post resurrectionem. q.55.6.c.pag.259
Apparuit Christus quibusdã post ascensionem in specie propria. q. 57.6.3.pag.665
Appetitus cõcupiscibilis & irascibilis obedit imperio rationis. q.15. 2.1.pag.93. & q.19.2.c.pag.221
Appetitus sensitiuus inquantum dicitur rationalis. q.18.2.pag.116
Appropriatur vnitas patri, æqualitas filio, nexus verò spiritui sancto. 58.2.3.pag.266.
Aqua habet multas proprietates. q.66.3.c.pag.302
Aqua pluuiæ vnde generetur. q.66.2.3. pag.302
Aqua vera exiuit de latere Christi in cruce. q.66.4.3.pag.302
Aqua benedicta non est sacramẽtum: sed dispositio ad sacramenta delens venialia. q.65.1.6.8.pag.298
Aqua benedicta ad quid datur. q.71.2.3.pag.332
Aqua nõ benedicta benedictę addita, tota fit benedicta. q. 77.8.3. pag.364
Aqua debet poni in calice, & parum. q.74.8.o.pag.347
Aqua non permixta vino cõficitur licet nõ apponens peccet. q.74. 7.o.pag.347. & q.83.6.4.pag.403
Aqua artificiali in vino posita (licet fieri nõ debeat) cõficitur: non autem in pane. q.74.7.3.pag.347.
Argumentum dicitur dupliciter, scilicet ratio rei dubię: & signum euidens sensibile. q.55.5.c.pag.258
Ars non potest inducere formam substantialem: nisi virtute naturæ. q.75.6.1.pag.357.
Artis forma, est similitudo vltimi effectus intenti ab artifice. q.78.2. c.pag.374
Artificialium formę, sunt accidentia. q.66.4.c.pag.303
Ascendere in cœlum fuit conueniens Christo. q.57.1.6.o.pag.261
Ascendit Christus secundum vtranque naturam. q.37.2.o.pag.189
Ascendit Christus propria virtute vtriusque naturæ. q. 57.3.o.pa.263
Ascendit Christus super omnes cœlos: & super omnem creaturam. q.57.4.3.o.pag.263
Ascendenti Christo accreuit gaudium, quo ad modum: non autem quo ad essentiam glorię. q.57.1.2.pag.262.
Ascensio Christi trãscendebat cõmunem hominũ notitiã. q.55.2.2. pag.256
Nec statim post resurrectionem facta fuit propter fidem cõfirmandam. q.55.1.4.pag.43
Nec fuit in instanti. q.57.3.3.pag.263.
Ascensio Christi. fuit causa nostræ salutis. q.57.6.pag.264
Et aperuit nobis paradisum quo ad locum: nõ quo ad visionẽ. q.47. 5.4.pag.236
Ascensio Christi. ver. Conuersatio. Christus.
Assimilari possumus tripliciter filio Dei. q.23.3.c.pa.132
Assimilatio talis per charitatem perfecti rationem adoptionis. q.23. 3.c.pag.132
Assumere dicit actum assumentis, & terminũ. q.31.2.4.c.pag.26
Assumere propriè conuenit personæ, & nõ naturę. q.3.1.2.3.o.p.26
Assumere qua ratione naturæ cõuenit. q.3.2.o.pag.27
Assumere natura posset abstracta personalitate. q.3.3.o.pag.29
Assumere posset Deus naturam angelicam, sine corruptione personalitatis angelicæ. q.4.1.3.pag.36
Assumere & incarnari potest conuenire cuilibet personæ sine alia. q. 3.4.5.o.pag.30
Assumere naturam humanam in omnibus suis suppositis, nõ fuit cõueniens. q.4.5.o.pag.42
Assumens non est assumptum, vniens verò est vnitum. q.2.8.c.pag.20
Assumens scilicet persona est vniens: sed nõ ecõuerso. q.2.8.2.p.20
Assumi conuenit naturæ, non personæ. q.4.1.pag.35
Assumi potest eadem natura numero à tribus personis. q.3.6.o.p.32
Assumi possunt duę naturæ humanę ab vna persona. q.3.7.o.pag.39
Assumi non debuit natura humana immediate in Adã. q. 4.6.2.p.43
Assumi conuenit naturę humanę ratione suî & non ratione suppositi, ideo non conuenit deo. q.16.4.3.pag.102.
Assumpta est natura humana & vnita, natura diuina est vnita, sed nõ assumpta. q.2.8.c.pag.20
Assumpta est natura humana in indiuiduo. q.2.2.3.p. 2. & 3.2.p. 16.
Assumpta est natura humana cõuenienter de stirpe Adę. q.4.6.o.pa. 43. q.31.1.o.pag.158.
Assumpta est à filio dei caro mediante anima: & anima mediãte spiritu. q.6.1.2.o.pag.46.
Assumpta est caro Christi de Adam, de Dauid, & Abraham. q.31.1.2. o.pag.158
Assumpta est anima Christi & creata in eodem instanti. q.6.3.4.o. pag.48. q.33.1.2.o.pag.158
Assumpta nõ fuit columba in vnitatẽ personę spiritus sancti. q.39.6. 2.7.c.pag.194
Assumptam fuisse naturam humanam à verbo dei accident aliter, est hereticum. q.2.6.c.pa.17
Assumptæ sunt partes mediante toto ordine intentionis: sed ecouerso ordine exequutionis. q.6.5.o.pag.50
Assumpsit filius dei naturam humanam cum omnibus perfectionibus suis. q.9.1.c.pa.66. & q.18.1.2.o.pag.115
Assumpsit Deus conuenienter carnem de muliere. quæst.31.4.o.pagina 160
Assumpsit filius Dei animam rationalem. q.5.3.4.o.pag.45
Assumpsit Christus corpus de muliere, & non attulit ipsum de cœlo. quæst.5.2.o.pag.44
Assumpsit Christus verum corpus, & non phãtasticum. quæstione 5. 1.o.pagina.43
Assumpsit Christus naturam humanam integram & perfectam. quæstione 9.1.c.pag.66. & q.18.1.2.c.pag.115
Assumpsit Christus partes vnitas. q.2.5.c.pag.16
Assumpsit Christus omnes defectus naturales corporis, communes toti naturæ humanæ, sed nullum defectum contraxit. quæstione 14.o.pagina 89.
Nec aliquę defectum animæ assumpsit aut contraxit. quæstione 15.o. pag.92. & quæst.31.7.o.pag.92.
Assumptibilis est tantùm natura humana secundum congruentiam: quælibet verò natura de potentia Dei absoluta. quæstione 4. ad primum. pagina 35
Assumptio dicit actionem vel passionem, secundum quòd diuersimodè aliqua respicit: & differt ratione ab vnione & incarnatione. quæst.2.8.o.pag.20
Assumptio naturæ humanę conuenientius facta est ad filium, quàm ad patrem vel spiritum sanctum. q.3.8.o.pag.34
Assumptio Christi non fuit tantùm per inhabitationem gratiæ. quæstione 6.c.pag.17
Assumptis duab⁹ naturis humanis ab vna persona, illa persona esset tãtùm vnus homo. q.3.7.2.pag.34.
Assumptus non fuit homo à filio Dei. q.4.3.o.pag.40.
Aue Maria exponitur vsque ad ly & benedictus. quæstione 30.4.o. pagina 157
Auersio & conuersio est in omni peccato mortali. quæst.86.4.c.pagina 409. & quæst.88.pag.412
Augmentum formarum duplicitet terminatur. q.7.12.c.pag.60
Aures.ver.Baptizatus. Exorcismus.
Azymus panis potitatẽ significat, & tamẽ Græcus in eo conficiens peccaret. q.74.c.pag.343
Baptismata Phariseorum erant vana. q.38.1.3.pag.189
Baptismus Ioannis fuit conueniens. q.38.1.o.pag.ead.
Baptismus Ioan. nominatur ab ipso. q.38.2.1.pag.189
Baptismus Ioan. non erat per se sacramentum, sed quasi quoddam sacramentale disponens ad baptismum Christi: ideo aliqualiter pertinebat ad legem Christi. q.38.1.1.pag.ead.
Baptismus Ioann. fuit à deo quo ad ritum, & à Ioanne quo ad effectum. q.38.2.o.pag.ead.
Baptismus Ioann. non fuit commendatus aliquo præcepto in sacra scriptura: quia parum erat duraturus. q.38.2.3.pag.180
Baptismus Io. erat præparatorius ad baptismũ Christi. q.38.1.3.o.p.188
Baptismus Io. erat quasi protestatio, & professio pœnitentiæ, quam conferebat baptizando. q.38.3.1.pag.190
Et non imprimebat characterem. q.38.6.c.pag.116
Nec in ipso remittebantur peccata. q.68.6.1.pag.319
Nec conferebat gratiam. q.38.3.o.pag.189
Nec ad ipsum admittebantur pueri, nec gentiles. q.38.4.3.pag.190
Baptismus Ioan. fuit præparatorius ad baptismum Christi, per exercitium actus. q.70.1.3.pag.329
Et cessauit Ioanne incarcerato. q.38.5.o.pag.190
Baptismus est sacramentum necessarium simpliciter, & absolutè. q. 65.4.c.pag.100
Baptismus pluribus, sub his verbis collatus, ego baptizo vos est baptismus: sed non fieri debet nisi necessitas cogat. quæ.66.5.4.pag. 303. & q.67.6.2.pag.313
Baptismus non dicitur reiterare si ille de quo dubitatur an sit baptizatus sub hac forma baptizetur: si non es baptizatus ego te baptizo. q.66.9.4.pag.306
Baptismus pòt fieri p aspersionẽ, effusionẽ & immersionẽ in aqua: & quo modo trina immersio non est de necessitate: aut debeat esse intenta vel non. q.66.7.8.o.pa.306
Baptismus quo ad solennitatem habet tẽpus determinatum. q.66. 10.1.pa.309
Baptismus non debet iterari. q.66.9.o.pag.308.
Baptismus est sacramentum maximę necessitatis: & sine eo aut re, aut

Universidad de Deusto
Biblioteca

voto suscipiendi si casu præseruatur morte, melius potest saluari. q.68.1.2.o.pag.317
Baptismus fuit institutus quo ad ipsum sacramentum in baptismo Christi:& ejus necessitas quo ad vsum indicta fuit post passionem & resurrectionem.q.66.2.o.pag.301
Baptismus est protestatio & sacramẽtum fidei.quæst.66.1.1.pag.301. & quæst.68.1.1.pag.316
Baptismus solenniter celebratus, debet sumi à presbytero curato, vel eius vicario.q.67.4.2.pag.312
Baptismus debet differri in adultis,ad probationem,instructionem, & reuerentiam:non autem in pueris.q.68.3.o.pag.318
Baptismus est ianua omnium sacramẽtorum.quæst.68.6.c.pag.319. & quæst.63.3.pag.341
Baptismus aperit ianuã regni cœlestis.quæstio. 39.5.o. pagina 326. & quæst.69.7.o.pag.394
Et per ipsum habemus introitum in regnum Dei.quæstione 39.5.c.3. pag.194.& quæstione 66.2.3.pag.326
Et habet vim illuminatiuam & fœcundatiuam ad bona opera. quæstione 66.5.o.pagina 304.
Baptismus & circumcisio conferebãt gratiã,sed baptismus copiosiorẽ,& ex sua virtute vt instrumentũ passionis Christi iam perfectę, circumcisio verò vt signum futuræ.quæst.70.4.c.pag.330.
Baptismus si fuisset ante passionem Christi, non introduxisset in regnum cœlorum.quæst.67.7.2.pag.326.& quæst.70.4.4.pag.331
Baptismus cõtinet perfectionem salutis,nõ autẽ circumcisio,ideo baptismus omnibus populis proponitur, circumcisio verò soli populo Iudæorum data est.quæst.70.2.3.pag.339
Baptismus continet virtutẽ Christi, quæ est vniuersalis causa salutis omnium,& remissionis omniũ peccatorũ.q.70.2.4.pag.ead.
Baptismus incorporat Christo corporaliter, fides autem mentaliter. quæstione 69.5.1.pagina 325
Baptismus est sacramentum passionis & mortis Christi.quæstione 73.3.3.pagina 341
Baptismus configurat Christo passo & resurgenti iaquantũ per ipsum homo moritur peccato, & incipit nouam vitam. q.66.2.c.p2.302
Baptismus datus à meliori non est meliot. quæstione 64.1.2. pagina 390.& quæstione 82.6.2.pagina 398
Baptismus impedit peccata futura ne fiant.q.68.5.3.pag.318
Baptismus principaliter datur contra peccatum originale.quæstione 66.9.c.pagina 308
Baptismus delet omnem culpam originalem, & mortalem,& quandoque venialem.quæst.69.1.o.pag.223.& quæst.87.1.2.pag.411
Baptismus statim tollit culpam originalis peccati, & pœnã carentiæ visionis diuinę,quæ respiciunt personam:non autem pœnalitates respicientes naturam.quęstione 69.3.o.pag.324
Baptismus absoluit ab omni pœna. quęstione 68.5.o. pagina 318. & quæstione 69.2.o.pag.324
Baptismus triplex, scilicet sanguinis, flaminis, & fluminis. quæstione 66.1.1.pagina 309
Baptismus sanguinis liberat ab omni culpa & pœna.quæst.68.2.2.pagina 317.& quæstione 87.1.2.pag.411
Baptismus.ver.Apostoli.Chrisma.confirmatio.Eucharistia.Fides.Immersio.Sanctificat.Sanctificatio.Vnctio.Vox.
Baptismi diuersæ diffinitiones.quę.66.1.o.pag.301
Baptismi forma quæ sit,secundum Latinos & Græcos.quæstione 60. 8.c.pag.276.& quæst.6.6.5.o.pag.305.& quæst.67.6.c.2.pag.304
Baptismi formę addendo,& beatę Mariæ,quasi aliquid operetur nomen eius,nihil agitur:si verò intendatur tantùm quòd oratio eius prosit baptizato,valet. quæst.60.8.c.pag.276
Baptismi formę interruptio q̃ baptizantis intẽtionẽ intercipit,tollit sacramentũ baptismi: quæ verò baptizantis intentionẽ nõ discũ nuat,sacramentũ baptismi non tollit.60.7.3.8.o.pag.275.
Baptismi materia est aqua eriã qualitercunque transmutata dummodo non soluatur eius species.q.66.1.3.4.o.pag.ead.
Baptismi materia,nõ est aqua rosacea,vel alchimica, sed bene aqua pluuialis.quęstione 66.4.5.pag.303
Baptismi materia remota est aqua : proxima verò est ablutio. quæst. 66.5 3.pagina.304.
Baptismi fermo dirigitur non solùm ad homines, sed etiam ad creaturas insensibiles.quęst.66.5.3.pag.304.
Baptismi ritus & solẽnitas non sunt de necessitate, sed fiunt ad deuotionem,& instructionem, & contra dæmones.q.66.10.c.pag.308
Baptismi causa duplex,scilicet principalis,id est trinitas,& instrumentalis,id est minister.quæst.66.5.c.pag.304
Baptismi causa principalis est passio Christi respectu ministri,quę tñ est causa instrumẽtalis respectu sanctæ trinitatis.q.66.5.5.pag.304
Baptismi proprius minister est sacerdos,non autem diaconus,nisi in necessitate.q.67.1.1.o.pag.310
Baptismi effectus duplex,scilicet character & gratia.quęstio. 68.8.c. pagina 321.& quęstione 69.10.c.pagina 328.
Baptismi effectus duplex, scilicet per se,id est generatio in vitam spiritualem &per accidens,id est quę diuina virtus in eo miraculosè operatur.quæstione 69.8.c.pag.327
Baptismi efficacia est à passione Christi,& à spiritu sancto.quęstione 66.10.1.& 11.pagina.307.& quæstione 69.1.o.pag.223.
Baptismi principalis effectus est delere peccata. quæstione 39.5.c. pagina.194.& quęstione 79.5.1.pagina.382
Baptismi sacramentum sine charitate est opus Dei:ideo nõ est opus mortuum in ficto. quęstione 69.10.1 pagina.328
Baptismum recipiens vel alia sacramenta à ministro malo non pręcio non peccat,nisi communicet ei in peccato.q.64.6.1.pag.494
Baptismum præcedit cathecismus.q.71.1.o.pag.331
Baptismo Ioannis Christus voluit baptizari.q.39.1.1.o.pag.192.
Baptismo facto in mari, illa tantùm aqua consecratur quæ venit ibi in vsum.q.74.1 3.pag.344
Baptismo homines adoptantur in filios Dei.q.39.8.3.pag.196
Baptismo homo generatur ad vitam spiritualem. quæstione 66.3.c. pagina 302.& quæstione 67.3.7.c.pagina 314
Et sit membrũ Christi,& incorporatur ei. q.68.1.c.1.&.5.c.1.pag.316
Et in mortẽ Christi baptizatur,& cõmoritur & ei sepelitur.q.49.3.2 pag.235.&.q.51.1.c.pag.241.&.q.68.5.7.c.pag.319.
Baptismo fit remissio culpæ.q.39.2. & 3.pag.192.
Baptismo fomes mitigatur.q.66.3.c.pag.320.& q.69.4.3.pag.325
Baptismo non remouetur fictio,sed per pœnitentiã sequentẽ.quæst. 69.9.2.&30.2.3.pa 327
Baptizandi sunt pueri.q.68.9.o.pag.321
Baptizãdi nõ sunt pueri infidelium inuitis parẽtibus. q.68.10.o. p.322
Baptizandi puerum causa,mater nõ debet occidi:sed mortua potest aperiri viuente prole in vtero.q.68.11.3.pag.223
Baptizandi sunt amentes & furiosi à natiuitate & continuè, non autem alij,nisi quando habentes vsum rationis hoc volunt.quęstione 68.12.o.pag.ead.
Baptizandi non sunt dormientes,nisi propter periculum,& prius voluerint.p.68.1 2.3.pag.317
Baptizando si baptizandus moriatur, salutem consequitur propter desiderium baptismi.q.68.2.o.pag.ead.
Baptizando nõ dicitur in nominibus:sed in nomine.q.66.5.6.304
Baptizandis adultis,fides est necessaria quo ad gratiam,non quo ad characterem.q.68.8.o.pag.221
Baptizandus habens vsum rationis tenetur habere rectã fidem & cõtritionẽ quo ad remissionẽ peccatorum, intentionẽ verò quo ad sacramentum.q.68.7.2.pag.320.& q.86.2.1.pag.409
Baptizans malus existens peccat mortaliter, nisi in necessitate & sine solennitate.q.64.6.3.pag.294
Baptizare in nomine trinitatis non sufficit , nisi trinitas exprimatur. quæst.66.6.o.pag.306
Baptizare in nomine genitoris,vel si proferantur alia nomina personarum propria,nihil agitur.q.60.7.2.pag.275.& q.66.5.7.304
Baptizare in nomine Christi non est baptismus, nisi reueletur sicut apostolis.quæst.66.6.o.pag.305
Baptizare potest tam malculus quàm fœmina in necessitate, si desit minister aptior.q.67.3.4.5.o.pag.312
Baptizare potest in necessitate,qui non est baptizatus etiam infidelis,dummodo in forma ecclesiæ baptizet.q.67.5.o. pag.ead.
Baptizare seipsum non licet, tamen propter fidem & desiderium suscipiendi baptismum,saluaretur. q.66.5.4. pag.304.& q.68.2.7.o. pag.317.& q 82.4.2.p.397
Baptizari tenentur omnes.q.68.1.2.o.pag.316.
Baptizari possunt plures ab vno, si fit necessitas : plures tamen non possunt eundem baptizare.66.5.4.pag.304.& q.67.6.o.pag 313
Baptizari nõ debet manẽs in proposito peccandi.q.68.4.o.p.318
Baptizari nõ debet puer existens in vtero matris.q.68.11.o.pa.322
Baptizari debet puer apparente aliquo membro,si imminet periculum,tamen rebaptizandus est,nisi sit caput.quęst.66.7.3.pag.306 & quæstione.68.11.4.pag.323
Baptizari non debent bruta animalia.q.68.11.2.pag.ead.
Baptizati sunt multi à Ioanne,præter Christum: non autem omnes. quæst.18.4.o.pag 189.
Baptizati baptismo Ioannis,baptizari tenebantur baptismo Christi. quæst.38.6.o.pag.115.
Baptizati tenentur restituere malè ablata.q.68.5.3.pag.319
Baptizati ab hæreticis in forma ecclesiæ non debent rebaptizari. quæst.66.9.2.pag.208
Baptizatis rite etiam pueris conferuntur gratia & virtutes. quęstione 69.6.o.pag.316
Baptizatis pueris æqualis gratia confertur , sed adultis inæqualis,secundum gradus deuotionis. quęstione 69.8.c.pagina 317.& quęstione 89.2.2.pagina 381
Baptizatis sit triplex vnctio.q.66.10.2.p.309.& q.72.11.3.pa.309
Baptizatis datur vestis alba.q.66.10.3.pag.ead.
Baptizato Christo, nullus ipsum de fonte suscepit , quia non est baptizatus vt ipse regeneraretur, sed vt alios regeneraret, ideo non indiguit pedagogo.q.67.7.1.pag.312
Baptizato Christo aperti sunt cœli.q.39.5.o pag.194
Et audita est vox patris.q.39.8.o.pag.196.& q.45.4.o.pag.216
Et apparuit spũs sanctus in specie columbæ.q.39.6.o.pag.194

Bapt

Baptizatorum à Ioanne Christus nec primus nec vltimus debuit esse.q.39.3.4.pag.193
Baptizatus fuit Ioannes à Chtisto.quæstio.38.6.3. pag.193
Baptizatus fuit Christus in Iordane,quia per ipsum fuit introitus in terram promissionis.q.39.4.o.pag.193
Baptizatus debet leuari de fonte ab aliquo,& à docto in diuinis imminente periculo.q.67.7.o.pag. 314
Baptizatus instrui debet de fide à leuante de fonte si sint inter infideles,vel nisi parentes suppleant.quæstio.67.8.o.pag.315
Baptizatus adscribitur ad duo,scilicet ad aggregationem fidelium, & ad sacramẽtorum participationem.q.63.6.c.pag.289.& q.66.2.c. pag.301.&.q.70.1.c.pag.329
Baptizatus participat totalitet virtutem passionis Christi,& consequitur remissionem reatus totius pœnæ. quæstione. 88.4.3. pagina.410
Baptizatus baptismo fluminis consequitur omnium peccatorum remissionem.q.69.1.2.pag.323.& q.69.2.pag.324
Baptizatus linitur sputo in auribus & naribus:& sal in os eius mittitur.q.71.2.3.c.pag.332
Bartho.miraculosè occultabat se,& se ostẽdebat sicuti volebat.q.54. 1.2.pag. 252
Beatitudo hominis perfecta consistit in visione Dei per essentiam.q. 52.5.c.pag.247
Beatitudo est principaliter in anima,secundario in corpore.q.15.10. o.pag 98
Beatitudo animæ redundat in corpus. quæstione. 57.3. c. pagina 218
Beatitudo est naturaliter appetibilis.quæstione decimaoctaua,1.3. pag.115
Beatitudinem ante passionẽ Christi nullus potuit habere, licet sancti patres meruerint eam per fidem passionis Christi quo ad propriam personam non quo ad naturam communem.quæst 49.5.1. pag.236
Beatorum dignitas in anima & in corpore erit secundum gradus meritorum,non secundum diuersitatem sexus.quæstione.55.1.3. pag.255
Beatorum gloria excedit omne bonum præsentis vitæ.quæst.46.6. 3.pag.221
Beneficia Dei tota singulis hominibus sunt exhibita. quæstione 1.4. 3.pag.8
Bibere pluries in die non frangit ieiunium. quæstione 80.8.4.pagina 390
Blasphemia in spiritum sanctum quæ dicitur finalis impœnitentia est peccatum omnino irremissibile:illa verò quæ est ex certa malitia, aut ipsius spiritussancti dicitur non remitti spiritussancto , de facili.q.16.1.3.pag.100
Bonitas Dei est sua essentia.q.1.1.c.pag.2
Bonum duplex,scilicet commutabile: & incommutabile.quæst.86. 4.c.pag.410
Bonum duplex.scilicet simpliciter,& secundumquid. quæstio.11.5.3. pa 82.
Bonum plura requirit ad sui constitutionem, quàm malum.q.90.2. 4.pag 426
Bonum vnius hominis continuatur alteri per charitatem:& per intẽtionem facientis.q.82.6.c.3.pag.398
Bona exteriora sunt bona secundaria non autem principalia.q.15.6. 2.pag.96
Bona spiritualia possunt simul à pluribus possideri, non autem corporalia.q.23.1.3.pag.131
Brutum ver.Baptizari.Eucharistia.Miracula.
CAdeus morbus impedit à celebratione.quæstione 82.10.ad 3. pag.399
Caym verbum reprobatur.q.84.10.c.pag.407
Calix debet esse de auro,vel argento,vel stanno.quæst.83.3.6.pagina 400
Calor disponens ad formam ignis , manet post aduentum eius quasi quidam effectus talis formæ.quæstione 2.3.ad secundum. pagina 14
Calor & aliæ qualitates tangibiles etunt in corpore glorioso ex natura sua.q.54.2.1.2.pag.253
Caluariæ locus dicitur communis locus decollatorum,non à capite Adæ ibi sepulti.q.46.10.3.pag.224
Capacitas duplex,scilicet naturalis potentiæ & obedientialis.q.1.3.3 pag.6
Caput ad alias partes corporis habet ordinem perfectionem,& virtutem influendi.q.8.1.8.c.p.63
Caput influit in alia membra dupliciter,scilicet intrinsecè & extrinsecè.q.8.6.7.8.c.pa.66
Caput est à quo virtus,motus & gubernatio ceterorum membrorũ dependet.q.8.1.c.pag.63.
Caput est in quo viget omnes sensus.q.8.1.c.p.63.& q.66.7. 3.p.306
Caput ecclesiæ hominũ,& angelorũ est Christus. q.8.1.2.3.4. o.p.63
Caput esse ecclesiæ est proprium Christo.q.8.6.o.pag.66
Caput malorum est diabolus.q.8.70.pag.67
Caput esse malorum conuenit Antichristo.q.8.8.o.pag.68
Caput.ver.Angelus
Character est spiritualis potestas ad aliquas sacras actiones ordinata.q.63.2.o.pag.285.& q.72.5.c.pag.336
Character non est propriè in genere nec in specie: sed reductiuè quæst.63.2.c.pag.205.
Character est sacramentum , & res sacramenti. q. 63.3.2.&.3. p.205.
Et habet rationem signi,ratione sacramenti sensibilis, & ratione cõ figurationis.q.63.1.2.& 2.4.pag.204
Et est participatio sacerdotij Christi.q.63.3.c.pa.205
Et indelebiliter manet in anima.q 63.o.pag.289.
Character non fuit in Christo.q.63.5.c.pag.ead.
Et tamen Christus est character patris.q.63.1.2.pag.285
Character baptismi est alius à charactere confirmationis & ordinis. quæst.63.6.o.pag.289.& q.72.5.c.pag.336.
Character baptismi est potentia passiua, confirmationis autem & ordinis est potentia actiua.q.63.2.c.pag.286
Character est à solo Deo tanquam à principali agente,sed ab homine sicut à ministro.q.64.1.c.pag.290
Character sacramentalis est propriè character Christi.quęstione 63. 3.o.pagina 287
Character secundum omnes imprimitur in quibusdam sacramentis. quæst.63.1.o.pag.285
Character imprimitur solum in sacramentis nouæ legis. quęstione 62.6.3.pag.284.& q.63.1.3.pag.285
Character imprimitur solùm in tribus,scilicet in baptismo,confirmatione,& ordine.q.63.6.o.pag.289
Character est potentia spiritualis.q.63.2.c.pag.285
Characterę deputantur fideles ad actus conuenientes præsenti ecclesiæ.q.63 1.2.&.2.c.pag.295
Character est in anima sicut quædam virtus spiritualis & instrumentalis emanans à deo.quæstio.63.2.c.& 5.1.2.pag.285.& quæstione 64.1.c.pag.290
Character est subiectiuè in posteriora animæ & non immediatè in essentia eius.q.63.4.o.pag.288
Character.ver.Baptismus.Milites.Sacerdos.Sacramenta.
Character bestiæ est obstinata malitia,vel professio illiciti cultus.q. 63.3.3.pa.287
Characteris diffinitio.q.63.3.o.pa.287
Characterem baptismi non habens:nullum alium potest recipere.q. 72.6.o.pag.336
Characterem ordinis vel baptismi:nec ordinans,nec baptizans potest auferre.q.82.8.2.pag.398
Charitas quantũcunque minima potest resistere cuilibet tentationi. q.62.6.3.pag.284.& q.70.4.c.pag.336
Charitas datur secundum mensuram subiecti.quæst. 69.8.3.pag.327
Charitas non potest esse sine gratia.q.79.1.c.pa.324
Charitas de se præseruat à peccato:sed habens eam peccat ex mutabilitate liberi arbitrij.q.79.6.2.pag.383
Charitas imperat omni virtuti:ideo potest dici virtus generalis. q. 85.2.1.pag.407
Charitatis præcepta : fundant omnia præcepta moralia. q.47.2.1. pag. 257
Charitatis actus est duplex,scilicet elicitus & imperatus. quę.85.2.1. pag.407
Charitatis effectus est vita spiritualis & dei coniunctio. quæstio.89. c.pag.405
Charitatem vel gratiam nullus potest cognoscere se habere per certitudinem.q.80.4.5.pag.287
Caro dicitur tripliciter,scilicet natura, culpa, & corruptio carnis.q. 54.3.1.pag.254
Cathecismus est quoddam sacramentale pertinens ad solennitatem baptismi.q.67.3.2.pag.311
Cathecismus pertinet ad sacerdotem principaliter, ad lectorem verò secundario.quæstione.67.3.2.pagina.311. &.quæstione.71.4.o. pagina.332
Cathecismus est instructio credendorum explicitè , præcedens baptismum.q.71.1.o.pag.328
Cathecismus.ver.Instructio.
Cathecizandi sunt pueri.q.71.1.2.3.pag.331
Causa proxima est à qua denominatur effectus. quæstione.4.1.1.pagina.36
Causa alicuius effectus dupliciter , scilicet directè ad illum agendo, & indirectè non impediendo cùm posit.quæst. 47.1.c. pag.226
Causa naturali, & sufficienti posita ponitur effectus , sed non posita causa voluntaria.q.56.1.c.pag.260
Causa continet effectum multis modis. quæstione.62.3.c.&.4.c.pagina.281
Causa primò operatur in sibi propinquius,& per illud in alia.quæst. 56.1.c.pag.260
Causa efficiens non potest esse posterior effectu ordine deuotionis, sicut finalis.q.62.6.c.pag 284

Universidad de Deusto
Biblioteca

Causa principalis nõ potest propriè dici signum sui effectus: sed tantum causa instrumentalis. q.62.1.1.pag.280
Causæ principali assimilatur effectus: non causæ instrumentali. quæstione 62.1.c.pag.279
Cæcus miraculosè illuminatus, naturaliter videt. q.77.4.3.pag.362
Cœli partem non oportet esse superiorem Christo, sed Christus & corpora gloriosa sunt supra omnes cœlos. q.57.4.c.1.pag.263
Cœna Christi fuit luna quartadecima: sed passio eius fuit luna quintadecima. q.44.2.2.pag.210.& q.46.9.1.pag.223
Cœna vide Eucharistia.
Centurio & Petrus tenuerit sunt Christum ex humilitate: Zachæus autem ex amore. q.80.10.3.pag.392
Chrisma benedici debet ab episcopo in cœna Domini. quæstione 72.3.0.& 12.3.pagina 335
Chrisma non est de necessitate baptismi, sed quodammodo perficit ipsum. q.66.10.2.pag.309
Chrisma admixtum aquæ, nõ tollit quin in ea possit fieri baptismus. quæstione 66.4.2.pag.303
Chrismate signatur in fronte confirmandus duplici ratione. quæstione 72.9.c.pagina 338
Cibi vsus de se non est peccatum: aliquis tamen prohibetur propter significationem. q.40.4.2.pag.199
Cicatrices apparebunt in corpore Christi in iudicio. quæstione 54.4.c.pagina 255
Cicatrices cum quibus Christus surrexit, semper erunt in corpore eius fulgentes. 54.4.0.pag.ead.
Cicatrices semper erunt in corporibus gloriosis martyrum. quæstione 54.4.c.pagina ead.
Circumcisio erat sacramentum præparatorium ad baptismum: minus tamen expressè figurans eum quo ad exteriora, quàm columna nubis, & transitus maris rubri, quæ tamen non erant sacramenta. quæst.70.1.2.pag.329
Circumcisio erat præparatoria baptismi quo ad professionem fidei, baptismus verò Ioannis quo ad exercitum actus. quæstione 70.1.3.pagina 329
Circumcisio erat quædam professio fidei Christi: aggregans antiquos collegio fidelium præparatoria & figura baptismi. quæstio. 70.1.2.0.pag.ead.
Circumcisio est quedam protestatio legis implendæ. quæstione 40.4.c.pagina 199
Et erat necessaria ad distinctionem, & significationem. quæstione 70.1.0.pagina 329
Et debuit differri vsque ad tempus Abrahæ. quæstione 70.2.0.pagina eadem.
Et debuit dari ante legem Moysi. q.70.2.2.pag.ead.
Et necessariò fiebat octauo die, non autem ante etiam imminente morte. q.70.3.3.pag.ead.
Et prætermittentes eam in deserto excusabantur: nisi ex contemptu prætermisissent. q.70.4.3.pag.330
Nec sit nunc nec antiquitus, cum cultro lapideo: nisi in quibusdam famosis circumcisionibus. q.70.3.2.pag.ead.
Circumcisio necessariò fiebat in membro generationis. quæstione 70.3.1.pag.eadem.
Et data fuit soli populo Israel. q.70.2.3.pag.329
Et solis maribus data sunt. q.70.2.4.0.pag.ead.
Circumcisio conferebat gratiam, quo ad omnes effectus positiuos, & priuatiuos. q.62.6.3.pag.283.& q.70.4.0.pag.330
Et non imprimebat characterem, nisi in corpore. quæstio 70.4.c. pag.330.& quæst.71.3.1 pag.330
Circumcisio si post passionem Christi haberet locum, introduceret in regnum. q.70.4.4.pag.331
Circumcisio principaliter tollebat peccatum originale, & consequenter quodlibet aliud. q.70.4.0.pag.330
Sed ante circumcisionis institutionem, homines saluabantur per solam fidem. q.68.1.1.pag.316.&.q.70.4.2.pag.330
Circumcisionem nõ habentes si in deserto mortui sunt, eadem ratio est de his,& de eis qui moriebantur ante octauum diem tempore legis. q.70.4.3.pag.331.
Circumcisus est Christus multiplici ratione. quæstione 37.1.0.pagina 180
Circumcisio. ver. Iustificatio.
Clamor Christi in cruce fuit miraculosus. q.47.1.1.pag.226.
Claritas corporis glorioſi erit à gloria animæ. quæstione 45.1.c. pagina 214.& q.54.2.1.2.pag.253
Claritas Christi transfigurati fuit claritas gloriæ quantum ad essentiam, sed non quantum ad modum essendi: quia non fuit per modum permanentis. q.45.2.0.pag.214
Claritas vestimentorum Christi significat clariratem sanctorũ. quæstione 45.2.3.pag.ead.
Claritate tantùm, fuit transfiguratio Christi,& non secundum aliam dotem. q.45.1.3.pag.213
Claritatem sui corporis beati possunt ostendere & occultare. q.54.1.2.3.&.2.1.pag.252
Clauium vsum non habent schismatici, hæretici, suspensi, degradati, excommunicati. q.64.1.3.pag.296.& q.82.9.0.pag.399
Clausio paradisi duplex, scilicet per peccatum originale, & actuale. quæst.52.5.c.pag.247
Cognitio est duplex, scilicet naturalis & per gratiam. quæstione 35.1.c.pagina 255
Cognitio est duplex, scilicet inueniendo & addiscẽdo. q.9.4.1.pa.73
Cognitio singularium pertinet ad perfectionem animæ intellectiuæ, secundum cognitionem practicam. q.11.1.3.pag.79
Cognitionis perfectio duplex, scilicet ex parte cogniti, & ex parte cognoscentis. q.10.4.1.pag.78
Cognoscitur vnuquodq; inquantum est in actu. q.10.3.c.pag.76
Columba habet septem proprietates, quibus septem dona spiritus sancti designat. q.39.6.4.pag.195.
Columba apparens super Christum baptizatum, solùm spiritum sanctum demonstrauit. 4.39.8.2.pag.196.
Et in specie eius apparuit spiritus sanctus propter quatuor. quæstione 39.6.4.pagina 195.
Columba illa fuit verum animal. q.39.7.0.pag.ead.
Columba illa peracto ministerio cessauit, vt flamma quæ in rubo apparuit Moysi. q.39.6.2.pag.ead.
Columba. ver. Assumpta Turtur.
Comestio Christi post resurrectionẽ vera fuit, angeli verò non. quæstione 54.2.3.pag.253.& q.55.6.1.pag.259.
Comedens Dauid panes sanctos, excusatur propter necessitatem. quæst.40.4.3.pag.199
Commutatio sicut est in beneficijs, rependendo gratiam: sic & in offensis puniendo. q.85.3.3.pag.408
Comprehendere diuinam essentiam, nullus intellectus creatus potest. q.10.1.0.pag.74.
Comprehensor simul & viator Christus fuit. q.15.10.0.pag.69
Commune semper est prius proprio eiusdem generis: non autem si sint diuersorum generum. q.7.13.2.pag.62
Concepta fuit beata virgo ex semine viri. quæstione 27.2.4. pagina 146
Concepta fuit beata virgo in peccato originali. quæstione 27.1.3.& 2.c.1.pagina 143
Et ideo Romana ecclesia non celebrat festũ conceptionis beatæ Mariæ: tolerat tamen consuetudinem quarundam ecclesiarum illud celebrantium, pro sanctificatione eius. q.27.2.3.pag.143
Conceptio Christi habet tria priuilegia à spiritu sancto. quæstione 32.4.1.pagina 164
Conceptus Christi specialiter attribuitur spiritui sancto: licet sit à tota trinitate. q.32.1.0.pag.164
Conceptio Christi est de spiritu sancto efficienter ratione corporis, & consubstantialiter ratione verbi. q.32.2.0.pag.165
Conceptio Christi fuit in instanti. q.33.2.3.0.pag.168
Conceptio Christi cùm dicitur facta ex muliere, more loquitur Hebræorum, qui dicunt mulieres, non virginitate corruptas, sed fœminas. q.28.1.3.pag.150.
Conceptionis Christi idem habuit beata virgo. quæstione 30.1.c.2. pagina 155
Conceptionis Christi materiam beata virgo præparauit actiuè,& tamen in ipsa conceptione nihil actiuè operata est. quæstione 32.4.0.pagina 167.
Et Christus in primo instanti suæ conceptionis fuit perfectus secundum animam, & figuram corporis: non autem secundum quantitatem. q.33 2.1.pag 169
Et ipse Christus in primo instanti suæ conceptionis, fuit sanctificatus quo ad animam & corpus. q.34.1.0.pag.170.
Et in eodem instanti habuit vsum liberi arbitrij: & operationem tactus. q.34.2.0.pag.171
Et habuit plenitudinem gratiæ,& cognitionis. quæstione 34.2.2.pagina 171.& q.72.1.4.pag.333.
Et habuit maiorem gratiam omnibus comprehensoribus. quæstione 34.4.c.pag.172.
Et meruit, & in eo comprehensor fuit. q.34.3.4.0.pag.ead.
Et gloriam immortalitatis suę quam in primo instanti suæ conceptionis meruit: potuit etiam mereri per actus sequentes, non vt magis esset debita: sed vt pluribus cautis debeatur ei. quæstion.34.3.3.pagina 172. & quæstione 49.6.2.pagina 237. & quæstione 59.3.c.pagina 269.
Conceptus est Christus miraculosè ex perpetua virgine: non ex virili semine. q.28.1.pag.149.& q.31.5.0.pag.162
Conceptum propriè dicitur corpus Christi, ex spiritu sancto,& non de spiritu sancto. q.32.2.2.pag.165
Concupiscentia est naturalis homini, tantùm vt recta secundum rationem. q.15.2.2.pag.93.
Confessio peccatorum duplex, scilicet interior Deo, & exterior sacerdoti. q.68.6.c.2.pag.319
Confessio de mortalibus requirit quòd homo proponat ab omnibus & singulis peccatis mortalibus abstinere. q.87.1.c.1.pag.411
Confessio ante introitum missæ significat emundationem etiam à minimis

minimis peccatis. q.83.5.1.pa.402
Confessio peccatorum exterior, non est necessaria ante baptismum sed bene interior. q.68.6.0.pag.319
Confirmata fuit beata virgo per secundam sanctificationem in bonitate quod non poterat flecti in contrarium. q.27.5.2.pag.147
Confirmatio est sacramentum. q.72.1.0.pag.332
Confirmatio est efficacius sacramentum baptismo ad perficiendum in bono: baptismus verò ad remouendum malum. q.72.11.2.pagina 339
Confirmatio est spirituale augmentum, promouens hominem in spiritualem ætatem perfectam. q.72.2.3.c.pa.329
Confirmatio non est de necessitate salutis. q.65. 4.c.pag.300
Confirmatio fuit immediate instituta à Christo. q.72.1.1.pag.333
Confirmatio confertur tantum ab episcopis. q.72.11.0.pa.338
Confirmatio conferri potest à sacerdote ex commissione solius Papæ: non autem à diacono. q.72.11.1.pag.338
Confirmatio debet dari cuilibet baptizato cuiuscunque ætatis sexus vel conditionis,& morienti. q.72.8.0.pa.337
Confirmatio datur tantum in fronte. q.72.9.0.pag.338
Confirmatio roborat hominem contra alios, cucharistia in se. q.72.9.2.pag.338
Confirmatio perficit effectum pœnitentiæ & baptismi. q.72.2.pa.338
Confirmatio confert excellentiam hominis ad deinõ autem ad aliũ, sicut ordo. q.72.8.1.pa.337
Confirmationis propria materia est chrisma. q.72.2.0.pag.334
Confirmationis sacramentum habet determinatam formam. q.72.4.0.pa.335
Confirmationis sacramentum Christus non debuit sumere q.72.1.4.pa.333
Confirmationis effectum nullus consequitur sine voto eius. q.72.6.1.pa.336
Confirmationis effectum quidam miraculosè acceperunt, antequã baptizarentur. q.72.2.1.& 6.1.pag.335
Confirmationi competit perfectio, ad quam homo perducitur per augmentum: eucharistiæ verò illa, quæ est alicuius extranei, hominem conseruantis. q.73.1.1.pag.339
Confirmans & confirmandus debent esse in gratia & debent esse confessi & ieiuni de consilio. q.72.7.2.&12.1.pa.337
Confirmans & ordinans imponit manus. q.84.4.c.1.pag.405
Confirmandus debet teneri ab alio confirmato cuiuscunque ætatis vel sexus. q.72.10.0.pag.338
Confirmatus exiliens in peccato mortali, cuius conscientiam non habet, vel cuius non est plene contritus: dummodo non sit fictus, consequitur remissionem peccatorum. q.72.7.1.pag.337
Confirmato confertur plenitudo gratiæ,& spiritussancti. q.72.1.0. pag.333
Confirmato datur potestas spiritualis ad pugnandum contra hostes fidei visibiles. q.72.5.0.pag.336
Confirmati conformantur & configurantur Christo. q.72.1.4.& 4.3. pag.333
Confirmati gratiam habentes consequuntur plenam remissionem peccatorum. q.72.7.2.pag.337
Confirmati decedentes maiorem gloriam consequuntur, sicut & hic maiorem obtinent gratiam. q.72.8.4.pag.337
Consecratio templi, altaris vestium,& vasorum non sunt sacramenta, sed sunt dispositiones quędam ad sacramenta. q.65.1.6.pa.298
Consecratio domus significat sanctitatẽ ecclesiæ, altaris verò Christi. q.83.3.2.4.pag.400
Consecratio altaris & ecclesiæ fit multiplici ratione. q.83.3.0.p.400
Consecratio altaris non debet fieri sine reliquiis martyrum. q.83.3.2.pag.400
Cõsecratio ecclesię nõ debet reiterari, nisi exusto, vel polluto sanguine vel semine. q.83.3.3.pag.400
Consecratio ecclesiæ vel altaris si fuerit dubia: tunc debent consecrari. q.83.3.3.pag.400
Consecratio quęlibet est indelebilis permanentibus rebus consecratis. q.76.6.2.pag.363.& q.82.2.pag.398.& q.83.3.3.pag.400
Consecratione res inanimatæ adipiscuntur quandam spiritualem virtutem, qua sint aptæ ad diuina. q.83.2.3.4.pa.400
Consecrare omnia soli episcopo conuenit: eucharistia excepta. q.82.1.4.& 3.3.pag.397
Consecratæ ecclesiæ ligna non debent cedere ad vsum laicorum: sed monasterij vel comburi. q.83.3.3.400
Consecratæ res vetustæ (vt pallæ) debent comburi,& cineres reponi honestè. q.83.3.3.pa.400
Consecratio eucharistiæ potest fieri à malis sacerdotibus etiam ab ecclesia precisis: sed peccant grauiter. q.64.9.2.3.pag.296.& q.82.5.7.8.9.0.pag.398
Consecrans propter malum finem peccat. sed perficit sacramentum. q.64.2.2.pag.291
Consecrans tenetur sumere eucharistiam sub vtraque specie quotiescunque celebrat. q.80.12.0.pa.391.& q.82.4.0.pa.397
Consecrans quid agere debeat si ante vel post consecrationẽ peccerit aquam non esse in calice. q.83.6.4.pa.403
Confecrans eucharistiam ficte: grauius peccat quàm indignè sumens eam. q.80.6.2.pag.403
Confecratione panis & vini facta: non manet forma substantialis eorum. q.75.6.0 pa.357
Sed conuertitur forma panis in formam corporis Christi. q.75.6.2. pag.357
Et quantitas panis & vini manet, sicut cętera accidentia. q.76.1.3. pag.359
Confecratione sanguinis facta vinum aliud immissum non commiscetur ei, nisi fiat tãta permixtio quod sanguis Christi desinat ibi esse, nec est simile de aqua benedicta. q.77.8.0.pa.372
Confecratione corporis Christi facta: si sacerdos deficiat debet per alium suppleri non autem si ante. q.83.6.1.pag.403
Conseruare res ne in nihilum decidant, soli deo conuenit. q.13.2.c. pag.87
Consilium sine dubitatione conuenit Christo. q.11.3.1.pag.81
Contemptus maior de deo per peccatum, maiorem reatum incurrere facit. q.88.3.c.413
Contrahi dicitur quod simul cum sua causa ex necessitate trahitur. q.14.3.c.pa.91
Contraria possunt inesse eidem, non secundum idem. q.46.8.1.p.112
Contrarijs compositæ necessario distribuuntur. q.14.2.c.pag.91
Contrariorum vnum est causa alterius per accidens tantum. q.50.1.3. pag.238
Contritio debet esse de singulis peccatis mortalibus. q.87.1.c.1.pagina 411
Contritio de venialibus non requirit propositum non peccandi. q.87.2.1 pag.410
Contritio virtualis & non habitualis, requiritur ad remissionem venialium. q.87.1.0.pag.411
Contritio non semper delet omnem pœnam. q.86.4.0.pa.410
Contritionis dolor duplex scilicet sensitiuus & intellectiuus. q.84.8.9.0.pag.416
Conuersatio Christi cum discipulis ante ascensionem fuit crebra. q.55.3.3.pag.256
Conuersatus est Christus inter homines. q.40.1.0.pag.197
Et secundum vitam austeram & pauperem. q.40.2.3.0.pa 198
Et secundum legis præcepta. q.40.4.0.pa.199
Conuersio potest esse sine auersione, vt in peccato veniali. q.86.4.c. pag.410
Conuersio panis in corpus Christi differt ab aliis. q.75.4.0.pa.354
Conuersio supernaturalis est creatione difficilior. q.75.3.0. pag.356 & q.75.8.3.pag. 359
Conuersio fit tantum in vltimo instanti prolationis totius formę. q.75.7.0.pa.357.& q.78.4.3.pag.377
Conuersio importat ordinem substantiarum. q.75.4.1.pa.355
Nec est formalis, sed substãtialis, ideòque dicitur transubstãtiatio. q.75.4.0.pa.355
Cõuersionę panis in corpus Christi facta Christus nullomodo mutatur: in conuersionibus verò naturalibus subiectum semper mutatur. q.75.4.0.pag.355
Nec substantia panis annihilatur, nec conuertitur in prędicentem materiam. q.75.3.0.pa.352
Sed conuertitur tota substãtia panis, in totum corpus Christi. q.75.4.0.pag.354
Cor est prima pars virtute in ordine partium animalis. q.90.3.3.pagina 416
Cornelius & similes ante baptismum habuerunt gratiam & virtutes p fidẽ & desideriũ baptismi, implicitè vel explicitè. q.69.4.1.pa.325
Corporale debet esse album & lineum. q.83.3.7.pag.401
Corpora plura possunt simul esse in eodem loco virtute Dei, nõ autem naturaliter. q.54.1.1.pa.251.& q.57.4.3.pag. 63
Corpora gloriosa erunt palpabilia, sicut corpus Christi post resurrectionem, & habebunt qualitates tangibiles. quæstione 54.2.2. pagina 253
Corpora gloriosa erunt colorata colore debito, secundum naturam suarum partium q.54.2.2.pagina 253
Corpus mortuum cuiuscunque alterius hominis à Christo non est idem numero quod prius dum viueret, propter diuersitatem formæ: est tamen idem identitate materiæ. q.25.6.3.pagina 141.& q.50.5.c.1.pag.149
Corpus Christi fuit in Adã & in aliis patribus secundum originem non autem secundum aliquid signatum. q.31.6.0.pagina 162
Corpus Christi est operatione spiritussancti formatu. q.31.5.c.3.p.162
Et fuit optimè complexionatum, ideo in eo maximè viguit sensus tactus. quæstione 46.6.c.pagina 43
Et debuit augeri, sicut corpora aliorum hominũ q.33.1.4.pagina 168
Et in perfecta ætate habuit decentem & mediocrem quantitatem. q.33.2.2.pagina 169
Corpus Christi viuum & mortuũ, erat idẽ numero simpliciter, id est absolutè,& non erat idem numero simpliciter, id est totaliter. q.50.5.0.pag.24

Universidad de Deusto
Biblioteca

Corpus Christi fuit verum corpus,& non phantasticum.q.5.1.o.p.43
Et fuit subiectum impressioni corporum cœlestium.q.11.4.3.pag.83
Et defectibus,& infirmitatibus nostris conuenienter subiacuit.q.14.1.o pagina.90
Corpus Christi in principio suæ conceptionis minorem quantitatem habuit, quam habeant aliorum hominum corpora in principio suæ animationis.q.33.2.2.pag.169
Corpus Christi post resurrectionem fuit verum corpus sicut prius ante mortem.q.54.1.o.pag.252
Corpus Christi mysticum est tota ecclesia.q.8.1.3.c.pag.62
Corpus.ver.Quantitas.
Corpus,& sanguis Christi sunt vnum sacramentum formaliter,& secundum finem,sed plura materialiter.q.73.2.o.pag.840
Corpus Christi mysticum est tantum res in hoc sacramento. q.73.3.c.pagina.341
Corpus Christi non incipit esse in hoc sacramento per motum localem:sed per conuerhonem panis in ipsum.q.75.2.4.c.pag.350
Corpus Christi est in hoc sacramento.q.76.1.o.pag.360
Corpus Christi non esse in hoc sacramento nisi vt in signo,est hæresis.q.73.1.3.pag.340.&.q.75.1.o.pag.348
Corpus Christi sine sanguine, & econuerso, & vtrunque sine anima fuisset,si quis in triduo mortis eius consecrasset.q.81.4.o.pag.396
Corpus Christi est localiter in cœlo : in Eucharistia autem inuisibili modo.q.75.1.3.pag.349
Corpus Christi in hoc sacramento non potest videri oculo corporali.q.76.7.o.pag.364
Corpus Christi est verè in hoc sacramento : quando in eo apparet puer vel caro.q.76.8.o.pag.366
Corpus Christi prædicto modo apparens non debet sumi:sed cum reliquiis reponi.q.82.4.3.pag.397
Et sacerdos tunc debet iterum celebrare vel sufficit spiritualis manducatio.q.82.4.3.pag.397
Corpus Christi sub sacramento videtur ab angelo , & beatis visione beata:non autem visione naturali,sicut nec à viatore,nec etiam à dæmone.q.76.7.c.pag.398
Corpus Christi offertur pro salute corporis , & sanguis pro salute animæ secundum similitudinem:secundum rem verò vtrunque offertur pro vtroque.q.74.1.o.pag.343.&.q.79.1.3.pag.398
Corpus Christi manducatur sacramentaliter tantum , spiritualiter tantum, sacramentaliter & spiritualiter simul. q.80.1.2.3.o.pa.384
Corporis Christi species non sunt causa alicuius spiritualis effectus: nisi mediante corpore Christi.q.75.1.1.pag.340
Corporis Christi,forma consecrationis quæ fit.q.60.8.c.pag.276.& q.78.1.o.pag.374
Corporis Christi caro,& os & alia huiusmodi sunt sub specie vini ex naturali concomitantia:& sub specie panis ex vi sacramenti , sanguisverò econuerso.q.76.1.2.&.2.c.3.pag.360
Corporis Christi quantitas,& alia accidentia sunt in hoc sacramento ex naturali concomitantia tantum.q.76.1.3.&.3.4.o.pag.360
Corporis Christi tota quantitas est indifferenter sub magna, & parua quantitate specierum.q.76.1.3.&.4.o.pag.360
Corporis Christi accidentia sunt in hoc sacramento mediante substantia : nec possunt immutare medium vt sic ab aliquo corporali oculo videri possint.q.76.7.c.pag.364
Corporis Christi accidentia intrinseca fuor in hoc sacramento:non autem accidentia per comparationem ad extra.q.76.5.3.pag.365
Corruptio duplex , scilicet separatio formæ à materia:& resolutio in elementa.q.50.5.c.pag.240
Costa.ver. Adam.
Creatio magis respicit esse quàm rationem.q.2.7.3.pag.105
Creatura est mutabilis.q.43.2.c.pag.87
Creaturæ cuiuslibet suppositum, & natura differunt. quæstione.17.1.c.pagina.110
Crux Christi designat mysticè vitam Christianam. q.46.4.c.pag.219
Et est remedium contra peccatum totius mundi. quæstione.46.10.3.pagina.224
Crucis mortem Christus conuenienter assumpsit. q.46.4.o.pag.218
Crucis signum multiplex in milla significat passionem Christi,secundum diuersas partes.q.83.5.3.pag.402
Crucis signum non requiritur in sacramento pœnitentiæ. q.84.4.3.pag.405
Crucifigi voluit Christus in loco Caluariæ.q.46.10.3.pag.224
Crucifixus est Christus hora tertia linguis Iudæorum , & hora sexta manibus militum.q.46.9.2.pag.221.&.q.83.2.3.pag.400
Crucifixi cum Christo dicuntur qui quælibet arctioris disciplinę instituta subeuant.q.46.11.c.pag.225
Crux.ver.Altare.
Culpæ remissio fit per coniunctionem hominis ad deum à quo separat omnis culpa mortalis perfectè:& venialis imperfectè.q.86.4.c.pag.410.&.q.67.1.c.pag.411
Culpæ,& pœnæ vniuersalis absolutio fit in perceptione baptismi:& in martyrio.q.68.2.2.pag.317.&.q 87.1.2.pag.411
Cultus dei exterior est quędam fidei protestatio per exteriora signa. q.62.4.3. pag.288
Cultus dei consistit in recipiendo diuina:vel in tradendo ea aliis.q.63.2.3.4.6.c.pag.286
Cultus dei in statu naturæ hominibus determinabatur solo interiori instinctu,& non aliqua lege exteriori.q.60.5.3.pag.273
Ad cultum diuinum pertinet aliquod sacramentum tripliciter , scilicet per modum actionis:per modum agentis,& per modum recipientis.q.63.6.c.pag.289
DAmnatio propter peccatum Adæ nõ euaditur ab aliquo nisi per Christum:qui solus fuit ab ea immunis.q.27.3.c.pag.146.&.q.49.2.2.pag.235.5.&.q.52.7.2.pag.248
Damnati habent voluntatem in malo confirmatam:nec pœnitent de malis quæ fecerunt ratione culpæ,sed ratione pœnæ. quæstio.86.1.c pag.409
Damnatæ animæ dolor , excedit omnem dolorem præsentis vitæ, etiam Christi.q.46.6.3.pag.221
Damnatorum bona quæ hic fecerunt deus remunerat in hoc quod tolerabilius patientur futurum iudicium.q.8.6.3.pag.67
Dare spiritum sanctum dicitur dupliciter,scilicet autoritatiuè:& sic est tantum dei,& ministerialiter,& sic homines,& Christus secundum quòd homo dicuntur eum dare.q.8.1.1.pag.63
Datur nobis spiritussanctus non nisi cum gratia gratum faciente.q.72.7.c.pag.337
Dauid,& Abrahæ Christus specialiter dicitur filius.q.31.2.o.pagi.158
Dauid.ver.Abraham.Comedens.Paulus.
De,dicit principium , & consubstantialitatem, ex verò dicit principium tantùm, ideo quicquid est de aliquo est ex aliquo : sed non econuerso q.75.8.c.pag.358
Debitum duplex,scilicet necessitatis:& decentiæ.q.64.5.3.pag.293
Decimatio est actus figuralis.q.31.8.c.pag.163.q.65.1.7.pag.298
Decimatio non conuenit Christo:sed cuilibet alij.q.31.8.o.pag.163
Decimæ & oblationes in veteri lege erant sacramenta : non autem nunc.q.65.1.7.pag.298
Decimati dicuntur qui sunt præfigurati indigere curatione , quæ est per Christum.q.8.8.c.pag.163
Defectus consequentes corruptibilitatem, & passibilitatem corporis nostri:curati sunt à Christo.q.14.4.1.pag.92
Defectus.ver.Assumpsit.Corpus Christi.
Degradatio aufert ordinis executionem quasi in perpetuum:sed ex communicatio solum vsque ad emendationem. q.82.8.3.pag.398
Delectatio vehemens impedit tristitiam.q.46.8.2.pag.222
Delectatio intellectus speculatiui non potest habere dolorem vel tristitiam ex parte sui obiecti : quod est verum absolutè consideratum:potest tamen habere dolorem ex parte subiecti. q.46.7.c. &.4.pag.221
Dæmon est caput omnium malorum,non influxu interiori , sed gubernatione exteriori.q.8.7.o.pag.67
Dæmon & Antichristus sunt tantùm vnum caput malorum.quæstio. 8.8.1.pag.68
Dęmon non statim tentat hominem spiritualem de grauibus peccatis.q.41.4.c.pag.202
Dæmon habet potestatem aliquam in homine : ex hoc quod subditur peccato originali,vel actuali.q.71.2.c.1 pag.331
Dæmon etiam nunc potest deo permittente homines tentare quantum ad animam:& vexare quantum ad corpus.quæstione.49.2.2. pagina.235
Dæmones cognoscebant Christum esse messiam promissum in lege:non autem diuinitatem eius,nisi per coniecturas.q.29.1.3. pagina.154.&.q.41.1.1.pag.200.&.q.47.5.c.pag.228
Dæmones non permittuntur facere omnia quæ possunt naturaliter. q.29.1.3.pag.154
Dæmones expelli virtute dei,& non virtute dæmonum , sufficienter probatur à Christo.q.43.2.3.pag.205
Dæmones intrare porcos:& affligere illum quem Christus liberauit permissum fuit à Christo triplici ratione.q.44.1.4.pag.210
Dæmones superiores expellunt inferiores corporaliter : non autem à domino animæ,sed Christus vtroque modo expellit vtrosque. quæstio.43.2.3.pag.205
Dæmonum suggestione fiunt omnia peccata.q.8.7.o.pag.67
Dæmonum tentatio,non semper est peccatum.q.41.1.3.pag.200
Dæmonum manus , nullus ante passionem Christi euadere potuit, quin descenderet ad infernum. q.49.2.2.&.5.1. pag.235.&.q.52.5.2.&.6.2.pag.247
Dæmonum nequitiis contra homines:paratum est remedium ex passione Christi,q.47.2.2.3.pag.227
Denominari possunt omnia quæ habent ordinem ad aliquid vnum ab eo.q.60.1.c.pag.271
Denominatur vnumquodque secundum illud,quod conuenit ei primo,& per se.q.60.4.1.pag.271
Descensus duplex conuenit Christo,scilicet de cœlo:& ad inferos.q.57.2.2.pag.262
Descensus ad imperfectionem nostræ naturæ consideratur in mysterio incarnationis.q.33.3.3.pag.160.&.q.34.1.1.pag.170

Descensus Christi ad inferos fuit conueniens.q.52.1.o.pa.244
Descendit Christus per essentiam ad limbũ patru,sed per effectũ ad quemlibet infernum.q.52.2.o.245
Et descendit post mortem statim ad infernum,& sanctos ibi existentes liberauit.q.52.4.1.&.5.o.pa.247
Descendens Christus ad inferos tandiu ibi fuit secundum animam, quandiu corpus eius fuit mortuum.q.52.4.o.pag.247
Et illuminauit limbum patrum,quo ad eos tantum. q.52.2.1.pa.245
Et tantum iustos liberauit.q.52.5.6.7.8.o.pag.247
Et damnandos confutauit de incredulitate eorum,sed purgandis dedit spem gloriæ.q.52.2.c.3.& 6.1.pag.245
Et liberauit à purgatorio sufficienter purgatos,vel qui dum hic viuerent hoc meruerunt per fidem & deuotionem ad mortem ipsius. q.52.8.1.pag.249
Descendit Christus aliquando de cœlo ad terram postquam ascendit.q.57.6.3.pa.665
Desertum.nullus de filiis Israël natus in deserto , mortuus est ibi. q.70.4.3.pag.331
Desponsatio beatæ Mariæ fuit facta,multis rationibus.q.29.1.o.pagina 142
Deus est forma.q.2.1.c.pa.10.& q.9.3.3.pag.71
Et est infinitus.q.10.3.1.& 2.pa.77
Et est immutabilis.q.46.2.c.pag.ead.& q.57.1.1 pa.ead.
Deus scit infinita etiam scientia visionis.q.10.3.o.pag.76
Deus non potest videri per essentiam naturaliter ab aliqua creatura. q.10.4.2.pag.78
Deus totus intelligitur ab intellectu nostro,non autem totaliter. q.10.1.2.pa.74
Deus solus est à quo mouetur voluntas creaturæ vt à principio intrinseco.q.18.1.1.pag 115
Deus est omnipotes,& potest facere quicquid habet rationẽ entis q.13.1.c.pa.86
Et potest facere quæ non facit.q.13.3.pag.6
Et potest transmutare omnem materiam in quancunque formam.q.28.1.3.pag.150
Et potest facere raritatem & densitatem esse sine materia.q.77.2.3.& 7.1.& 2.pag.363
Et potest immediatè facere omnem effectum cuiuscunque agentis sine eo.q.77.2.c.pag.367
Deus potest facere præter ordinem totius naturæ.q.43.2.c.pag.205
Nec propter hoc faceret contra naturam q.44.2.1.pa.210
Deus potest facere aliquid melius humanitate Christi, matre eius beatitudine & gratia secundum se:non autem vt relatis ad deum. q.7.12.1 pag.61.& q.10.4.3.pa.78
Deus immediatè producit omnia.q.6.1.1.pag.47
Deus produxit creaturas non ex necessitate.q.50.2.3.pa.239
Deus potest mutare formam in formam:& materiam in materiam. q.75.4.c.3.pag.354
Deus dicitur habitasse in Christo corporaliter:tripliciter. q.2.10.2. pagina 24
Deus est in omni creatura per essentiam,presentiam, & potentiam, in sanctis per gratiam,in Christo solo per vnionem personalem. q.2.10.2.pag.ead.& q.6.1.1.pag.ead.
Deus potuit liberare hominem sine passione Christi absolutè loquẽdo.q.46.2.o.pag.217
Deus est homo:est propositio per se & in materia naturali. q.16.1.1. pag.100
Deus est homo,& econuerso:est propositio vera & propria.q.16.1.2. o.pag.100
Deus factus est homo,& econuerso:si ly factus determinet compositionem est vera.q.16.6.7.o.pag.103
Deus est caput Christi.q.8.8.2.pag.68
Dei esse & essentia sunt idem realiter.q.13.1.c.pag.86
Dei cognitio per essentiam est soli deo naturalis.q.9.4.c.pa.72
Dei scientia duplex,scilicet visionis,& simplicis intelligentiæ.q.10.2. 2.pag.75
Dei essentia videtur immediatè.q.9.3.3.pa.71.&.q.10.4.c.1.pa.78
Dei visio est naturalis homini beato.q.9.1.3.pag.70
Dei voluntas est causa omnis boni.q.86.2.c.pag.409
Dei præscientiam falli,& eius voluntatem & dispositionem cassari, est impossibile.q.46.2.c.pag 217
Dei voluntati conformatur humana voluntas , secundum voluntatẽ per modum rationis.q.12.5.c.pa.117
Diaconus nõ est,proprius minister alicuius sacramẽti. q.67.1.o.p.310
Diaconus est proprius dispensator sanguinis Christi,non autem corporis Christi nisi de licẽtia episcopi,vel presbyteri, vel inneccessitate. q.82.3.o.pag.397
Diaconus.ver.Prędicare.
Diacono competit purgare tantũ,id est eiicere immundos,sacerdotibus competit illuminare,episcopis perficere.q.64.1.1. pag.290.& q.67.1.1.& 2.pag.310.& q.82.3.3.pa.397
Diacono competit assistere & ministrare maioribus sacerdotibus in omnibus agendis circa sacramenta ecclesiæ.q.67.1.c.pa.309.& q. 71.4.c.pag.332
Diacono non licet tangere corpus Christi.q.80.3.o.pa.376
Dies dicitur dupliciter,scilicet naturalis & artificialis. q.53.2.3.pagina 250
Dies naturalis secundum ecclesiam incipit in media nocte , non autem dies artificialis.q.80.8.3.pag.390
Dies creationis à luce in noctem computantur,econuerso verò triduum Christi in sepulchro.q.51.4.1.pag.243.& q.53.2.3.pag.250
Diffinitur & denominatur vnumquodque secundum illud quod conuenit ei primo & per se: non autem per illud quod conuenit ei per aliud.q.60.4.1.pag.273
Diluculum potest dici pars diei & noctis.q.51.4.2.pag.243
Dimensio quantitatiua diuersificatur per magnum & parvum quantum ad determinationem mensurę:non quantum ad essentiam. q.77.4.o.pag.369
Dimensio corrumpitur dupliciter.q.77.4.o.pa.369
Dionysius dicit,in quadã epistola quod Christus operabatur diuinitus ea quæ sunt hominis.q.28.2.3.pag. 151.& q.45.2.c.pag.214
Dispositio dupliciter se habet ad id ad quod disponit,scilicet vt via ad perfectionem,& vt effectus.q.9.3.2.pag.71
Dispositio sequitur naturaliter formam ad quam disponit, licet precedat eam via generationis.q.7.13.2.pa.62
Dispositio primæ materiæ:est quantitas dimensiua q.77.2.c. pa.368
Dispositio est in eodem subiecto cum eo ad quod disponit propinque.q.63.4.1.pag.288
Distinctio diuinarum personarum non esset , remotis relationibus. q.3.3.3.pa.30
Diuinum prędicatur de essentia:& de personis diuinis.q.16.3.3.pagina 101
Docere dicitur dupliciter:scilicet ptin cipaliter infundendo lumen: & instrumentaliter dirigendo.q.69.5.2.pag.325
Docere domestica admonitione permittitur mulieri priuatim , non autem publicè in ecclesia.q.55.1.3.pag.256
Doctor primus & principalis doctrinę spiritualis,fuit Christus. q.7.7.c.pag.56
Doctrina tripliciter est occulta scilicet ex intentione docentis , & quia paucis proponitur,& ex modo docendi:& hoc modo tãtum doctrina Christi fuit occulta.q.42.3.c.pag.205
Doctrinam suam Christus noluit scribere triplici ratione.q.42.4.o. pag.205
Docuit Christus nonnulla in parabolis:& tamen omnia digna creditu de sua sapientia palam proposuit:sed non omnia profunda. q.42.3.o.pag.205
Dolor causatur ex læsione sensus tactus percepta:tristitia verò ex apprehensione mali interioris.q.35.6.c.pa.96
Dolor & tristitia secundum se sunt mala:sed presuppositis presentia mali,aut ratione fugæ mali,possunt esse bona honesta & vtilia.q. 35.6.c.pa.95
Dolor & gaudium appetitus sensitiui,nunquam possunt esse simul.q. 84.9.1.pag.406
Dolor requirit duo scilicet coniunctionem mali , & perceptionem eius.q.35.6.o.pa.95
Dolor verus sensibilis fuit in Christo.q.15.5.o.pa.95
Dolor Christi non impediebat delectationem fruitionis eius:nec econuerso.q.15.5.3. pag.95.& q.9.3 pag.71
Dolor Christi in passione peruenit vsque ad rationem superiorem. q.46.8.o.pag.222
Dolor Christi interior & exterior fuit maximus. q.46.6.o.pag.220
Dolor Christi fuit maior dolore cuiuscunque contriti,& magis dolebat de miseriis & tristis quàm de passione sua , & doluit pro omnibus peccatis simul.q.46.6.3.4.pag.220
Dolor Christi fuit maior dolore Adę,si passus fuisset.quęsti.46.6.3. pag.220
Dolor non est in beatis,de malis quæ fecerunt.q.84.8.c.406
Dolorem minuit innocentia patientis quo ad numerum , sed auget intensiuè per se , quia magis indebitum.q.46.6.5.pag.220
Dolorem mater Christi non habuit in pariendo,sed maximam iucũditatem.q.35.6.o.pa.188
Dominicus potest prædicari de qualibet re Christi:nõ autem de homine Christo.q.16.3.o.pa.101
Donatus hæreticus rebaptizãs est damnatus in concilio Toletano. q.66.8.c.pag.307
Donec,quandoque significat tempus certum,quandoque verò tempus infinitum.q.28.1.pa.151
Donum timoris fuit in Christo.q.7.6.o.pag.56
Et douum linguarum.q.7.7.3.pag.56
Dona spiritussancti Christus plenissimè habuit.q.7.5.o.pa.55
Dona recepit Christus inquantum est homo,sed dat ea inquantum Deus. q.7.5.2.pa.55
Dona addunt supra gratiam perfectiones potentiarum. q.62.2.o. pag.280
Dona spiritussancti perficiũt potẽtias animæ vt sequãtur motũ spiritussancti, virtutes aũt,vt sequãtur motũ rationis.q.7.5.1.pa.55

Universidad de Deusto
Biblioteca

Et manet in patria secundum aliquem modum.q.7.5.3.pag.55
Dotes corporis gloriosi sunt quatuor.q.45.1.3.pag.213
Dotes corporis proueniunt ex redundatia gloriæ animæ ad corpus. q.28.2.3.pag.
Dotes corporis non fuerunt in Christo ante eius resurrectionem secundũ habitũ,sed miraculosè per virtutẽ diuinam.q.28.2.3.pa.151
Dubitatio est in natura ignorante,& non in deo.q.18.4.1.pag.117
Dubitatio duplex, scilicet infidelitatis,& admirationis,secunda fuit in matre Christi,non prima.q.27.4.2.pag.247.&.q.30.2.pag.156
Dubia.ver.Adoratio.
Duo dicitur quasi habens qualitatem in alio, sed in ipso de quo prædicantur duo.q.17.1.6.pag.111
Duritiesest in sacramẽto eucharistię sine materia.q.77.5.1.&.2.p.307
Ecclesia dicitur dupliciter,scilicet viæ,& patriæ.q.8.4.2.pag.65
Ecclesia omnium fidelium noui,&veteris testamenti est vna. q.8. 3.3.pag.64
Ecclesiæ corpus mysticum consistit ex hominibus,angelis, viatoribus,& beatis.q.8.4.c.2.pag.65
Ecclesiam ingredi,& audire verbum dei vsque ad missam cathecumi norum,nullus prohibetur.q.83.4.4.pag.401
Eclipsis apparés in passione Christi fuit miraculosa.q.44.1.2.pa.209
Effectus quicunque in creaturis est communis toti trinitati propter vnitatem naturæ.q.23.2.c.pag.131
Effectus positiuus prior est effectu priuatiuo ordine formæ:sed ordine materiæ est econuerso.q.62.6.3.pag.284.&.q.70.4.c.pag. 330
Egyptus raro habet nubes.q.44.2.2.pag.210
Electio est idem quod voluntas vt ratio : & est proprius actus liberi arbitrij.q.18.4.c.pag.117
Electio sequitur inquisitionem,in hominibus tantum.q.18.4. 2.pag. 117.q.34.2.2.pag.171
Electio non est de fine:sed tantùm de his quæ sunt ad finem. q.18.4. c.pagina.117
Electio conuenit Christo.q.11.2.1.pag.80.&.q.34.2.2.pag.171
Et conuenit deo respectu creaturarum.q.18.4.1.pag.117
Et conuenit beatis.q.18.4.3.pag.117
Electum à deo ad aliquid,ita ipsum præparat, & disponit,vt sit idoneum ad illud.q.27.4.c.pag.247
Eligere est proprius actus liberi arbitrij.q.18.4.0.pag.117
Energuminus dicitur quasi intus laborans.q.71.2.1.&.3.pag.332
Enoch raptus est ad paradisum terrestrem,vbi cum Helia creditur viuere vsque ad Antichristum.p.49.5.2.pag.256
Ens dicitur dupliciter,scilicet simpliciter, & secũdũ qd. q.11.5.3.p.82
Episcopus solus potest dispensare illas perfectiones quibus homo perficitur per comparationem ad alios.q.82.3.3.pag.397
Episcopus dicit pax vobis:sacerdos verò, dominus vobiscum.q.83. 3.6.pag.402
Episcopus.ver.Inuestiri.Prædicare.
Episcopi vicẽ gerunt apostolorũ. q.67.2.1.pa.311.&.q.72.11.c.pa.339
Episcopi perfectiuam dispensationem, sic sacerdos participat, sicut diaconus illuminatiuam virtutem sacerdotis.q.82.3.3.pag.397
Episcopi seu episcopatus ordo est supra sacerdotium respectu mysterii corporis Christi,non autem respectu veri.q.82.1.4.pag.397
Æqualitas & quantitas virtutis est in diuinis,nõ autem molis.quæst. 58.3.0.pag.266
Æqualis est quælibet persona diuina aliis duabus personis.q.43.4.c. pagina.108
Æquinoctiali tempore creatio mundi, & passio Christi factæ sunt: iudicium verò generale erit in æstate.q.46.9.3.pag.223
Æquipollens nõ potest reddi deo,nec parẽtibus,sed sufficit reddere quicquid est possibile.q.85.3.2.pag.407
Esse simpliciter est superius ad esse hominem.q.16.9.2.pag.107
Esse quod non est personale non est esse simpliciter, sed secundum quid.q.17.2.c.pag.ead.
Esse pertinet ad hypostasim sicut ad illud quod habet esse:ad naturã verò sicut ad illud quo aliquid habet esse.q.17.2.c.1.pag.111
Esse simpliciter,in Christo est tantùm vnum,sed esse,secundum quid sunt duo.q.17.2.c.pag.111
Esse capitatum,esse corporeum,& esse animatum pertinent ad personam Sortis, sed ex his non fit nisi vnũ esse Sortis.q.17.2.c.p.111
Essentia.ver.Deus.Natura.
Eucharistia est sacramentum,& sacrificium.q.73.1.4.0.pag.340.&.q. 79.5.7.0.pag.381
Et est verum sacramentum.q.73.2.0.pag.340
Et nominatur sacrificium,communio, eucharistia & viaticum.q.73. 4.0.pag.341.&.q.79.2.1.pag.381
Eius institutio fuit conueniens & necessaria in cœna domini,& non ante,nec post.q.72.2.3.pag.341
Eius institutio fuit necessaria per modũ cibi &potus.q.73.2.2.0.p.333
Eucharistia habuit multas figuras in veteri testamento,quarum præcipua fuit agnus paschalis.q.73.6.0.pag.342
Eucharistia in missa cõparatur sacrificio Abel. Abrahæ, & Melchisedech.q.83.4.8.pag.401
Eucharistia excedit omnia sacramenta veteris ac nouæ legis. quæst. 65.3.0.pag.300
Et est perfectio aliorum sacramentorum.q.75.2.c.pag.348
Et est consummatio,& finis omnium sacramentorum. q.63.6.c.pag. 289.&.q.65.3.c.2.pag.300
Et est signũ ecclesiasticæ vnitatis. q.67.2.c.pa.311.&.q.83.4.3.pa.401
Et per eam datur complementum primi actus vitæ spiritualis. q.69. 1.c.2.pag.324.&.q.82.2.3.pag.397
Eucharistia est posterior baptismo ordine tractandi de eis. quæstio. 65.2.0.pag.299
Eucharistia est posterior baptismo in perceptione,sed est prior in intentione.q.73.5.4.pag.342
Eucharistia continet Christum realiter,non autem alia sacramenta. q.65.3.0.pag.259.&.q.75.1.0.pag.348.&.q.76.0.pag.299
Eucharistia perficitur in consecratione materiæ:alia verò sacramenta in vsu eius.q.73.2.3.pag.340.&.q.74.2.5.pag.344
Et differt à baptismo,& ab aliis sacramentis.q.73.2.2.3.c.pag.340.& q.78.1.c.pag.373
Eucharistia habet panem,& vinum pro sui materia. q.74.1.0.pa.343
Eius materia quantacunque potest consecrari, dummodo sit coram sacerdote.q.74.2.0.pag.343
Eucharistia non conficitur de aqua lotionis panni intincti vino. q.74.8.c.pag.347
Eucharistia conficitur ex pane tritici tantùm.q.74.3.0.pag.344
Et confici potest ex pane mixto ex aliis granis,si manet species tritici.q.74.3.3.345
Et ex siligine generata ex grano frumenti.q.74.3.2.pag.345
Sed non potest confici ex amido,vel pasta,vel pane corrupto secundum speciem.q.74.3.&.4.4.&.5.2.pag.345
Eucharistia debet confici ex azymo,ex fermentato autem conficere esset graue peccatũ,sicut apud Græcos in azymis.q.74.4.0.pa.345
Eucharistia debet confici de vino vitis tantùm.q.74.5.0.pag.340
Et potest confici de musto in necessitate:non autem de vua, nec de agresta.q.74.5.3.pag.346
Nec de aceto confici potest:sed bene de vino acescenti, licet peccatum esset.q.74.5.2.pag.346
Eucharistia à solis sacerdotibus consecrari potest. q.82.1.0.pag.397
Eucharistia sub dio celebrari conceditur, si adsint sacra mysteria ad id officium pertinentia.q.83.3.1.pag.400
Eucharistia dupliciter sumitur, scilicet sacramentaliter, & spiritualiter.q.80.1.2.3.0.pag.384
Eucharistia verè sumitur à peccatoribus sacramentaliter tantùm. q. 80.3.0.pag.385
Et verè sumitur ab infideli, sed non primo nec secundo modo propriè.q.80.2.3.pag.385
Et verè sumitur à bruto per accidens, sed non primo modo nec secundo.q.80.3.3.pag.385
Eius sumptio non est de necessitate salutis secundum se, sed ex statuto Christi,& ecclesiæ.q.73.3.0.pag.341.&.q.80.11.0.pag.392
Eam sumere quotidie tenebantur omnes in primitiua ecclesia, postea in anno,nunc autem semel.q.80.10.4.pag.392
Eucharistia debet quotidie sumi nisi ex hoc deuotionẽ sentiret quis diminui.q.80.10.0.pag.291
Nec debet pluries in die sumi,nisi in casu.q.80.10.5.pag.392.&.q.83. 2.2.pag.399
Nec sub specie vini datur populo : propter periculum effusionis. q. 74.2.3.pag.343.&.q.80.11.c.pag.393.
Eucharistia si sumatur ab eo qui est paratus,est laudabilius quàm ab ea abstinere.q.80.10.c.pag.391
Et non sumentes eam de consilio sacerdotis, excusantur à transgressione præcepti:non autẽ manentes in peccatis. q.80.11.3. pag.392
Eucharistia debet sumi à ieiunis toraliter nisi in casu mortis.q.80.8. 0.pag.390
Et eius sumptionem impedit omnis cibus sumptus post mediam noctem:non autem sumptus ante.q.80.8.5.pag.390
Nec degluitio saliuæ, vel cibi relicti inter dentes, vel reliquiæ aquæ vel vini quibus lauatur os, traiectæ non in magna quantitate. q. 80.8.4.pag.390
Nec corporales immunditiæ perpetuę vel diuturnę, citò verò transeuntes impediunt ex congruentia.q.80.7.3.pag.389
Et inter eius sumptionem, & cæteros cibos requiritur aliqua mora. q.80.8.6.pag.390
Eucharistia non debet dari pueris nisi incipientibus habere aliqualem vsum rationis:quanuis quidam Græci contrarium faciant.q. 80.9.3.pag.391
Eucharistia debet dari habẽtibus debilẽ vsum rationis, & amẽtibus qui cũ essent cõpotes mẽtis deuotionẽ ostẽderũt,nisi timeatur periculũ,amẽtibus verò à natiuitate nõ debet dari. q.80.9.0.pa.391
Eucharistia debet dari dęmoniacis,nisi certum sit quod pro crimine torqueãtur,non autem energuminis.q.80.9.2.pag.391
Eius sumptio quandoque impeditur de necessitate, quandoque de congruo.q.80.7.0.pag.289
Eucharistia debet negari publicè peccatoribus publicis, occultis verò occultè vel generali monitione.q.80.6.0.pag.385

Et eam

Et eam sumens cum cõscientia peccati mortalis,peccat mortaliter. q.79.3.0.pag.381.& q.84.4.0.pag.386
Sed eam sumens in peccato ignorato,sacra discussione diligenti:nõ peccat.q.80.4.5.pa.387
Eucharistia indignius sumitur ab infideli quàm à fideli peccatore.q 80.5.2.pag.387
Et sumens eam indigne, quãdoque grauius, quandoque minus grauiter peccat,respectu aliorum peccatorum. q.80.5.0.pag.387
Eucharistia non debet dari ad sumendum experimentum de peccatis. q.80.6.3.pag.388
Eucharistia non imprimit characterem. q.63.6.c.pag.289.& q.80. 10.1.pag.391
Eucharistia inquantum est sacramentum prodest tantum sumentibus:sed vt est sacrificium prodest etiam aliis. q.79.7.0.pag.383
Eucharistia est sacramentum passionis & mortis Christi. q.73.3.3. pag.341
Et est memoriale passionis Christi.q.73.4.5.0.pag.341
Eucharistia ordinat ad refectionem mentis.q.75.1.2.c.pag.341.& q. 79.8.c.pag.373
Et habet effectus suos in coniunctis sibi per fidem & charitatem. q. 79.1.1.2.pag.308
Et est sacramentum charitatis Christi expressiuum:& charitatis nostræ factiuum.q.75.1.c.pag.348
Eius effectus non principalis,sed consequens augmentum charitatis est diminutio fomitis.q.79.6.3.pag.383
Eucharistia facit omnem effectum vitæ spiritualis:ad similitudinem cibi corporalis.q.79.1.0.pag.379
Eius effectus est adeptio gloriæ non statim:sed inquantum dat virtutem perueniendi ad gloriam. q.79.2.0.pag.381.& q.80.2.1.pagina 385
Et eam sumens sacramentaliter consequitur maiorem gratiam, quã prius sumendo spiritualiter tantum.q.80.1.3.pa.384
Eucharistia gratiam causat,auget, & excitat eam & virtutes in actũ. q.79.1.0.pa.329
Eucharistia præseruat à peccato dupliciter scilicet roborando interius,& muniendo exterius.q.7.6.0.pag.32
Eius effectus impeditur in parte per peccata venialia præsentia,non autem per præterita.q.79.8.0.pag.384
Eucharistia delet peccata venialia.q.79.4.0.pag.282
Et delet mortalia:quorum quis non habet conscientiam, nec affectum.q.79.3.0.pag.381
Et per eam fit ablutio scelerum tripliciter.q.79.3.1 pag.381
Eucharistia delet pœnam debitam pro peccatis,non quidem totam sed secundum mensuram peccatorum & deuotionis. q.79.5.0.pagina 382
Eucharistia liberat à purgatorio inquantum est sacrificium satisfactorium pro peccato.q.52.8.2.pag.249
Eucharistiæ figura expressior fuit oblatio Melchisedech quo ad illud quod est sacramentum tantum figura veteris legis:sed econuerso quo ad illud quod est res & sacramentum.61.3.3.pa.238.& q.73.6. c.pag.342
Eucharistiæ sacrificium quotidie oblatum in ecclesia nõ est aliquod quam sacrificium Christi,sed est eius commemoratio. q.22.3.2. pa.131.& q.73.4.0.pa.341.& q.83.1.0 pa.399
Eucharistiæ signum & causa est effusio sanguinis & aquę ex latere Christi:oblatio Melchisedech respectu eius quod est sacramentũ tantum,manna respectu eius quod est res tantum, & agnus Paschalis respectu eius quod est res & sacramantum sunt tantum figna.q.73.6.0.pag.242.& q.74.6.1.pa.346
Eucharistiæ signũ fuit agnus paschalis ratione passionis Christi,mãna verò vt cibus fidelium.q.73.5.6.c.pag.342.& q.80.10.2.pa.292
Eucharistiæ res duplex scilicet contenta id est Christus, & non contenta id est corpus Christi mysticum .q.60.3.c.pag.272.& q.80.4. c.pag.386
Eucharistiæ res & sacramentum est corpus Christi verum,res tantũ est effectus eius scilicet gratia:sed sacramentum tantum est materia eius.q.73.1.3.& 6.c.pag.340
Eucharistiæ res & sacramentum est in materia:res antem est in suscipiente.q.73.1.3.pa.340
Eucharistiæ sacramento,comprehenditur totum mysterium nostræ salutis:ideo prę cęteris sacramentis solenniter celebratur. q.63.4. c.3.6.pag.288
Eucharistiæ forma conuenienter significatur in facto esse, non autẽ in fieri.q.78.1.0.pag.374
Eucharistiæ formę conuenienter præmittuntur hæc verba,& eleuatis oculis &c.& manducate & c.q.78.1.1 2.pag.374
Eucharistiæ panis & vini forma consecrationis ponitur.q.78.1.2.3.0. pag.374
Eucharistiæ panis & vini formæ sunt locutiones veræ:& habent virtutem factiuam rei.q.78.3.0.pa.377
Eucharistiæ panis & vini formæ non se mutuo expectant. q.78.6.0. pag.378
Eucharistię & cuiuslibet sacramenti forma habet virtutem instrumẽtalem à Christo.q.78.4.0.pag.376
Eucharistię forma importat solam consecrationem materiæ:formæ vero aliorum sacramentorum important vsum materiæ. q.78.1. 4.3.c.pag.374
Eucharistiæ locus non est vacuus,nec plenus corpore Christi, sed speciebus sacramentalibus.q.76.3.2.pa.363
Eucharistiæ dispensatio pertinet ad sacerdotem tantùm. q.82.3.0. pag.397
Eucharistiæ minister operatur tantum pronuntiando verba:in aliis autem sacramentis etiam præter hoc,actum exteriorem exercendo.q.78.1.c.3.pag.374
Et ad Eucharistiæ consecrationem tenetur quilibet sacerdos saltem in festis præcipuis.q.82.10.0.pa.399
Eucharistiæ celebratio,est Christi immolatio. quæstione 83.1.0.pagina 399
Eucharistiam Christus consecrauit eadem forma qua & nos,quam dedit ecclesiæ,& semel tantum protulit.q.78.1.1.pag.374
Eucharistiam videre conceditur omnibus baptizatis etiam peccatoribus, sed non baptizatis negatur.q.80.4.4.pag.286
Eucharistiã recipiens vel missam audiẽs à malis sacerdotibus ab ecclesia præcisis,peccat.quęst.6.4.9.2.3.pag.296.& quęstio.82.9.0.pagina 399
Eucharistiam amittens, vel cuius negligentia brutum sumit eam, vel sanguis stillat extra,vel euomens, qualiter pœnitere debet.q. 83.6.7.pag.403
Eucharistiã tangere soli sacerdoti licet,nisi in necessitate. q.82.3.c. pag.397
Eucharistiã spiritualiter manducauerunt patres veteris testamẽti.q. 80.1.3.pag.334
Eucharistia baptismo & confirmatione homo indigeret,etiã si nunquã à gratia baptismi caderet,nõ autẽ pœnitentia. q.84.5.6.0. pag.405
Eucharistia cõsecrata, substãtia panis & vini nõ manet. q.75.2.0. pag.350
In Eucharistia quid considerandum. quæstione 76. 1.2.3.4.0.pagina 370
Eucharistia.vide Accidẽs,Actus,Angelus,Anima,Consecratio,Conuersio, Corpus,Christus.
Euthices in morte tractauit suã hęresim.q.54.3.c.pag.252
Ex,aliquando importat ordinem terminorum, aliquando identitatem.q.75.8.c.pag.358
Exclusiua dictio addita principali agenti non excludit instrumentũ. q.78.4.1.pag.376
Exemplar semper perfectissimum, quid.q.56.2.3.pag.260
Exorcismus non est sacramentum, sed sacramentale. q.67.3.1.pagina 311
Exorcismus debet precedere baptismum.q.71.2.0.pag.358
Exorcismus datur contra impugnationem interiorem dęmonum nec potest iterari.q.71 2.3.pag.322
Exorcismus ordinatur cõtra impedimenta baptismi.quęstio. 71.3.3. pag.322
Exorcismus non confert gratiã nec remissionẽ culpę. quęst.71.3.0. pag.332
Exorcismi effectus duplex scilicet expulsio potestatis dęmonis,& apertio sensuum ad mysteria & mandata dei.quæstione 71.3.c. pag.332
Exorcismi summa virtus.q.71.2.3.c.pag.332
Acies Christi mittebat radios.q.44 3.1.pag.11.
Factum esse quãdoque dicit nouitatem prædicationis sine mutatione facti,quandoque cum facti mutatione.quæstio.16.6.c.2.pagina 103
Fœcunditas bonorum operum duplex, scilicet in se,& in alijs. quæstione 66.6.c.2.pagina 304
Fœmina non potest esse principium generationis actiuum. quęstione 67.4.3.pagina 312
Fermentum fetuotem charitatis significat.quæstione 74.4.3.pagina 346
Ferri candentis tactu, non licet probare innocentiam vel crimen. quæstione 80.6.3.pagina 388
Festum consecrationis ecclesiæ fit octo diebus.quæstio.83.3.4.pagina 400
Festũ cõceptionis b.Mariæ non celebrat Ro.ecclesia. quæst.27.2.3. pagina 141
Festum.ver.Concepta.
Fictio est ostẽdere dicto vel facto velle, quod nõ vult.quęst.69.6.3. pagina 317
Fictio relata ad rem significatam quid. quęstione 55.4.1. pagina 157 & quęstione 76.8.c.pagina 161
Fides formata quid.quęstio. 68.4.3.pag.316.& quæstione 73.3.3. pag.341
Fides Christi semper necessaria fuit.q.68.2.2.316.
Fides nostra & antiquorũ patrum est eadem. quæstione.80.2.c.pagina 331

Fides

Fides est sine qua nullus vnquam potuit saluari. q.61.3.c.2.pag.278. &.q.68.1.c.pag.316.&.q.73.5.c.pag.342
Fides est in dæmonibus:sed coacta.q.76.7.c.pag.365
Fides non fuit in Christo:neque est in beatis.q.7.3.0.pag.54
Fides est nobilior virtutibus moralibus ratione obiecti. q.7.3.1. pagina.54
Fidei obiectum est res diuina non visa.q.7.3.0.pag.54
Fidei actus charitate informatus, potest esse meritorius. q.7.3.2. pagina.54
Fidei meritum consistit in hoc quòd homo ex obedientia dei assentit his quæ non videt.q.7.3.2.pag.54.&.q.55.5.2.&.3.pag.258
Fidei Scripturæq; diuinæ non potest subesse falsum.quæstio.46.2.4. pagina.217
Fidei cognitio creuit per successionem temporum quo ad explicationem non quo ad fidei rationem.q.61.3.2.pag.281
Fidei Christi genus humanum tripliciter fuit incorporatum.q.68.1.1. pagina.316
Fidem rectam habens circa sacramentum baptismi potest errare in aliis articulis.q.68.8.3.pag.321
Fide formata mundamur à peccatis virtute passionis Christi. quæst. 49.1.5.&.5.1.pag.234
Fide Christi sancti patres liberati sunt ab omni peccato,& reatu pœnæ actualium,non autem à reatu peccati originalis. q.52.5.2.&.7. 1.&.8.3.pag.247
Fieri tunc res dicuntur quando innotescunt.q.13.2.1.pag.87
Fieri dicitur dupliciter,scilicet in instanti,& successiue.q.33.3.1.pag. 169.&.q.75.7.2.pag.358.&.q.78.2.c.pag.374
Fieri dicit ordinem terminorum, & vnitatem subiecti. q.75.8.c.pagina.358
Figura propriè est tantum in corporeis.q.63.2.1.pag.285
Figuræ similitudo quid magis significet.q.74.3.2.pag.345
Filiatio & adoptio conuenit tantùm personæ.q.23.4.0.pag.131
Filiatio est tantùm eius quod generatur in similitudinem generantis.q.32.3.c.pag.ead.
Filiatio quibus conueniat.q.32.3.c.pag.166.&.q.35.3.2.pag.175
Filiationes in Christo sunt duæ.q.35.5.0.pag.176
Filius dei est verus deus.q.43.4.0.pag.208
Fingere quod nihil significat est mendacium.q.55.4.1.pag.257
Fingere.ver.Fictio.
Finis est prior in intentione agentis,non in executione.q.61.3.1.pagina.278
Et ad ipsum ordinatur aliquid dupliciter,scilicet necessariò,& ad bene esse.q.1.2.c.pag.3
Fomes quid.q.15.2.c.pag.93.&.q.27.3.c.pag.145
Fomes peccati non fuit in Christo.q.15.2.0.pag.93
Fomes in beata Maria in prima eius sanctificatione fuit ligatus, in secunda verò totaliter ablatus.q.27.3.0.pag.93
Etiam ea adeò debilitatus est,& extinctus,vt ad peccatũ actuale nunquam inclinaretur.q.27.3.c.&.4.1.&.5.2.pag.145
Fomes per baptismum minuitur.q.69.4.3.pag.325
Fomitis impugnationem interiorem Christus non sustinuit. quæst. 15.2.3.pag 93
Fomitis effectus duplex.q.27.3.c.pag.145
Forma vel est ipsa natura rei,vel constituit naturam rei. q.13.1.c. pagina.86
Forma completa est in subiecto secundùm conditionem subiecti,instrumentalis verò secundum conditionem principalis agentis.q. 63.5.1.pag.289
Forma substantialis non suscipit magis vel minus.quæstione 75.7.c. pagina.358
Forma separata à materia est intellectualis.q.75.6.c.pag.357
Formę incomposibiles in eodem supposito faciunt propositionem in materia remota, composibiles autem in materia contingenti vel naturali.q.16.1.1.pag.100
Formæ plures eiusdem speciei non possunt simul inesse eidem subiecto.q.35.5.c.pag.176
Formæ sacramentales traditæ sunt apostolis,à Christo.q.72.4.1.pagina.335
Formatum inchoatio improbatur.q.32.4.c.3.pag.167
Forma.ver.Acts,Actio, Adam,Deus, In diuiduum, Nasci, Natiuitas, Natura,Nomen,Operatio.
Formali cuiuscunque remoto,tollitur species.q.68.4.1.pag.318
Fortitudo est in irascibili.q.15.2.c.pag.93
Fortitudo spiritus ostenditur in resistendo concupiscentiæ carnis sibi contrariantis:maior autem est in comprimendo eam totaliter, & hoc secundo modo fuit in Christo.q.15.2.3.pag.93
Frater in sacra scriptura dicitur quadrupliciter.q.28.3.5.pag.151
Fratres Christi sumus per adoptionem.q.23.2.2.pag.132
Fratres Christi in euangelio dicuntur consobrini eius. quæstio. 283. 5.pag.551
Fruebatur superior pars animæ Christi ipso patiente. q.46.8.0.pagina.822
Frustra dicitur quod est ad finem quem non attingit.quæst.11.5.2.pagina.82
Fundamentum.ver.Pœnitentia.
GAbriel est summus in ordine archangelorum, & fortitudo dei nominatur.q.30.2.4.pag.180
Galilea vt interpretatur transmigratio.significat gentilitatem,vt verò interpretatur reuelatio significat patriam cœlestem. quæst.55. 3.4.pag.154
Gaudium & tristitia in quibus sint contraria &c. quæstione. 84.9.2. pagina.407
Genealogia quomodo denominetur. q.28.1.2. pagi.150. &.q.31.2.1. pag.159
Genealogia Christi exponitur. quæstio. 28.1.2. pag.150. &.q.31.3.0. pag.159
Generatio naturalis non requirit aliquam potentiam actiuam in materiam.q.32.4.c.3.pag.167
Generationis naturalis tota virtus actiua est ex parte maris, & passiua ex parte seminis.q.32.4.c.pag.167.&.q.67.4.3.pag.312
Generationis est idem modus omnium quæ sunt eiusdem speciei. q.2.8.2.4.pag.21
Generatiua potentia est in patre perfectè:in matre verò imperfectè. q.32.4.2.pag.167
Genitum & passum,quomodo prædicentur de filio dei. quæstio.16. 5.1.pag.103
Genus,Nihil ponitur primo in genere vel specie,nisi per id quod de eo prædicatur.q.63.2.1.pag.286
Et nisi ratione naturæ:non autem ratione eius quod pertinet ad indiuiduationem.q.2.3.3.pag.13
Genus masculinum & neutrum ad quæ referantur.q.17.1.c. pag.110. &.q.52.3.c.pag.246
Genus masculinum designat quiddam formatum,& perfectum,neutrum verò quiddam informatum & imperfectum. quæstio.17.1.c. pagina.110
Generis primum est causa omnium quæ sunt post. quæstio, 56.1.c. pagina.260
Gloria.Ea quæ sunt gloriæ quo ad animam, vt quo ad corpus,prius tempore debuerunt esse in Christo, quàm in alio.quæstio.53.3.3. pagina.251
Gloriosum.ver.Claritas.Corpus.Palpabile.
Gratia est quædam participata similitudo diuinæ naturæ. q.2.10.1. pag.24.&.q.3.4.3.pag.31.&.q.62.1.c.pag.271
Gratia est forma habens esse completum & mutabile in anima.q.63. 5.1.pag.289
Gratia est immediatè in essentia animæ &c. q.7.2.c. pag.53. &.q.26. 2.c.1.pag.142
Nec eius subiectum immediatum est corpus. quæstione. 79.3. pagina.382
Gratia est in sacramentis intentionaliter vt in signo & causa instrumentali &c.q.63.3.4.0.pag.287
Gratia à solo deo causatur.quæstio.62.1.c.pag.279.&.quæstio.64.1. c.pagina.290
Sed eius causa instrumentalis tantum,sunt humanitas Christi,ministri ecclesiæ,& sacramenta.quæstio.62.1.0. pag.279. &.quæst.64. 1.0.pag.290
Nec eam dat homo interius infundendo, sed exterius exhortando ad ea quæ sunt gratiæ.q.8.6.2.pag.66
Nec eam causant sacramenta veteris legis. quæstione.62.6.0.pagina.283
Gratia differt essentialiter à qualibet virtute.quæst.62.2.c.pag.280. &.q.89.1.c.pag.379
Gratia dicitur dupliciter, scilicet donum dei acceptum, & deus,gratis donans.q.2.10.c.pag.23
Gratia duplex, scilicet gratum faciens, & gratis data. quæstio. 7.7. c.1.pag.56
Gratia cum plenitudine duplex, scilicet ex parte gratiæ, & hæc propria est homini Christo,& ex parte habentis gratiam,& hæc communicatur aliis per Christum.q.7.10.0.pag.58
Gratia gratias data ordinatur ad manifestationem fidei,& doctrinæ spiritualis.q.7.7.c.pag.56
Gratia gratum faciens ordinatur ad actus meritorios interiores, & exteriores, gratia gratis data ad exteriores. quæstione 7.7.1. pagina,56
Gratia gratum faciens est à qua fluunt virtutes, & dona, ad perficiendum potentias animæ.quæstio.7.2.c.pag.53.&.q.62.2.c.pag.280. &.q.82.1.c.pag.399
Gratia gratum faciens vt iustificat hominem à peccato dicitur operans,sed respectu operis meritorij dicitur cooperans.quæstio.86. 4.2.pag.410
Et effectus gratiæ operantis est prior,quàm effectus gratiæ cooperantis.q.86.4.1.pag.410
Et effectus primus gratię gratum facientis,est remissio peccatorum. quæstio.72.7.1.pag.337
Gratia gratum faciens amittitur per quodlibet peccatum mortale.q. 80.3.c.pag.410

Gratia eadem maior est proficiens quàm incipiens,sed in diuersis hoc non est necesse.q.89.2.4.pa.413
Gratia non potest cadere sub merito,quia est principium merendi. q.2.11.c.pag.24
Gratia minima potest resistere cuilibet concupiscentiæ, & mereri vitam æternam.q.62.6.3.pag.284.& q.70.4.c.pag.330
Gratia quod semel facit,perpetuò manet.q.88.1.4.pag.412
Gratia nunquam amittitur sine culpa, & illud quod ex gratia dei conceditur, nunquam absque culpa reuocatur. quæst.50 2.c. pagina 238
Gratia non infunditur in habentibus vsum liberi arbitrij, sine actuali motu liberi arbitrij in deum, & in peccatum. quæst.87.2.c. pagina 411
Et gratiæ infusio & terminus præparationis subiecti,sunt in eodem instanti.q.89.2.c.pag.412
Gratia virtutum & donorum dei sufficienter perficit essentiam & potentias animæ,quo ad generalem ordinationem actuum, sed gratia sacramentalis quo ad aliquos speciales effectus.q.62.2.1. pagina 281
Gratia sacramentalis est species gratiæ communiter sumptę: ideo non dicitur æquiuocè.q.62.2.3.pag.281
Gratia sacramentalis addit supra gratiam communiter dictam,& super virtutes & dona quoddã auxilium dei ad habendum sacramẽtis finem.q.62.2.0.pag.281
Gratia sacramentalis est ad tollendum peccata, & ad perficiendum animum ad cultum diuinum. q.62.5.c.pa.283.&.q.63.1.6.c.p.285. &.q.65.1.c.pa.298
Gratia sacramentalis excludit peccata præterita,virtutes & dona peccata præsentia & futura.q.62.2.2.pag.281
Gratia non potest haberi ante sumptionem eucharistiæ,nisi ex voto ad eam proprio vel ecclesiæ.q.73.3.c.1.pag.341.& q.79.1.1.pa.380
Gratia miraculorũ excellétissime data est animę Christi.q.13.2.3.p.87
Gratia Christi quæ dicitur gratia vnionis,capitis,& singularis personæ,est vna per essentiam.q.8.5.0.pag.66
Gratia vnionis & habitualis fuit Christo homini naturalis.q.2.12.0. pagina 25
Gratia vnionis & habitualis sunt simul tempore, sed natura & intellectu prima præcedit secundam. q.7. 13.0.p.62
Gratia habitualis fuit in Christo.q.7.1.0.pa.53
Gratia vnionis est esse personale quod gratis à deo datur humanæ naturæ in persona verbi quod quidem est terminus assumptionis. q.6.6.c.pag.52
Gratia vnionis in Christo dupliciter dicitur scilicet voluntas dei dãs gratis & donum eius.q.2.10.c.pa.23
Gratia vnionis fuit simpliciter infinita in Christo, sed gratia habitualis eius fuit infinita secundum rationem gratiæ, finita verò secundum rationem entis.q.7.11 0.pag.59
Gratia Christi non potuit augeri,sicut nec gratia beatorum, gratia autem viatoris puri potest augeri.q.7.12.0.pa.60
Gratia hominis puri quantuncunque crescat non potest adęquari gratiæ Christi: ideo non sunt eiusdem rationis.q.7.11.3.pa.58
Gratię plenitudinem,Christus habuit in summo, & quo ad omnes effectus gratiæ.q.7.9.0.pag.58
Gratiæ plenitudo duplex,vna ex parte gratiæ quæ est propria,Christo:alia ex parte subiecti, quæ conuenit etiam aliis per Christum. q.7.10.0.pa.56
Gratiæ & deitatis plenitudo habitat in Christo corporaliter, per vnionem personalem ad corpus & contra vmbram.q.2.10.2.pagina 23
Gratię omnes gratis datæ fuerunt excellentissimæ.q.7.7.0.pa.56
Nec diuiduntur in Christo,sicut in aliis sanctis.q.7.7.1.pag.56
Gratiæ plenitudo fuit in beata Maria super omnes post Christum. q.7.10.c.1.pa.59.& q.27.5.0.pa.247
Gratiæ triplex perfectio in beata Maria:quarum secunda est potior prima,& tertia secunda. q.27.5.1.pag.247
Gratiæ prima perfectione beata Maria fuit mundata à culpa originali, secunda à fomite,tertia ab omni miseria.q.27.5.2.pa.247
Gratiæ prima perfectione adepta est gratiam inclinantem ad bonũ, secunda confirmata fuit in gratia & in bono,tertia adepta est gratiam consummatam.q.27.5.2.pag.247
Gratiæ plenitudo,& consiliorum obseruatio inchoauit in beata Maria:ptimum fuit in ea perfectè: secundùm verò perfectècepit in Christo.q.28.4 2.pa.152
Gratiæ noua infusio non requiritur ad remissionem venialium.q.65. 1.8.pag.298.& q.87.2.0.4.2.pa.411
Gratiæ noua infusio requiritur ad remissionem mortalium.q.87.2.3. pag.411
Gratia homo potest vitare omnia & singula mortalia:& singula venialia,sed non omnia.q.87.2.1 pag.411
Gratia.ver.Charitas.Donum,remissio,Virtus.
Graue & leue non habent in se principium actiuum sui motus, sed tantum passiuum. q.32.4.c.pa.167
Græci baptizando dicunt,baptizetur seruus Christi talis in nomine patris &c.q.66.5.1.pag.304.& q.67.6.c.pag.313
Græci conficiunt ex fermentato,& peccarent si in azymo conficerẽt q.74.4.c.pag.345
Græci dant eucharistiã pueris non habentibus vsum rationis. q.80 9.3.pag.391
Græci.ver.Eucharistia,Literarum,Significatio.
Gregorius.ver.Papa.
Abitat.ver. Deus,Gratia.
HHabitus primorum principiorum sunt nobis naturales. q.9.1.c. pag.69
Habitibus omnibus ordinatis,vltima perfectio reseruatur supremo in genere illo.q.72.11.c.pag.339
Helias subleuatus est in cœlum aëreum,non autem in cœlũ empyreum:& viuit cum Enoch in paradiso terrestri vsque ad Antichristum.q.49.5.2.pag.236
Hęresis incurritur ex verbis inordinatè prolatis. quæstio.16.8.c.pagina 106
Hæresis Arrij:quòd filius dei est minor patre ratione diuinę naturę, & quod est creatura.q.10.2.1.pa.75.& q.16.8.c.pag.106
Hęresis Origenis, quòd anima Christi cum aliis à principio fuit creatura.q.6.3.c.pa.48
Hæresis Nestorij:quòd beata Maria non est mater dei.quæstio.35.4. 0.pag.175
Hæresis Eutycetis:quod in Christo est tantùm vna natura composita ex natura diuina & humana. quæstio.2.6.c.pag.17.& q.18.1.c. pag.115
Et quòd corpora resurgentium & Christi non erũt palpabilia.q.54. 3.c.pag.254
Hęresis Hebionis,Chetinthi,& Fotini:quòd Christus non fuit ante matrem, sed purus homo meruit deitatem.quæst.2.11.c.pag.24.& q.28.1.c.pag.149.& q.35.4.c.pag.175
Hęresis Hebionis,quòd Christus conceptus est ex semine viri.q.28. 1.c.pag.249
Hæresis Galamitarum,quod corpus Christi non fuit mortuum.q.50. 5.c.pag.249
Hęresis Heluidij,de virgine Maria.q.28.3.c.3.pag.151
Hęresis Nazarẽorum,de fide Christi.q.74.4.c.pa.345
Hęresis Nouatianorum,quod peccans post baptismum non potest resurgere ad gratiam per pœnitentiam.q.84.10.c.pa.407
Hęresis Nestorij & Dioscori,de Christo.q.2.3.6.c.pag.40.& q.4.3. c.pa.43
Hęretici possunt ordinare si seruant formam ecclesię &c. q.64.9.2. pag.296
Hęreticum est credere iuramentum esse in omni casu illicitũ. q.64. 9.1.pag.296
Hęrodes occidit pueros innocentes.q.36.6.3.pag.183
Hispania.ver.Natiuitas.
Homo habet quod sit homo à ratione.quæstio 19.2.c.pagina 221
Homo significat naturam humanam & qualiter.quęstio.4.3.c.1.pagina 40
Homo duplex.q.5.1.2.0.pag.43.& q.43.3.0.pag.205
Homo est naturaliter politicus.q.65.1.c.pag.298
Homo vnus numero dicitur dupliciter.q.3.6.1.2.& 7.2.pa.33
Hominis actio voluntaria & deliberata tantùm, dicitur humana.q.19. 2.0.pag 221
Hominẽ lapsum oportuit reparari:& nõ angelũ.q.4.1.c.1.pa.35.& q. 6.2.2.pag.48.& q.46.1.4.pag.217
Honor est reuerẽtia alicui exhibita,propter sui excellẽtiã.q.25.1.c.p.133
Honor diuersus debetur eidẽ secundùm plures causas excellentię.q. 25.1.c.pa.133
Honor debetur alicui dupliciter,scilicet vel ratione sui vel ratione alterius: & exhibetur toti rei subsistenti,sed causa honoris potest esse aliquid eius non subsistens.q.25.1.0.pa.133
Hostia nõ cõsecrata nũquã debet dari,p eucharistia. q.80.6.2.p.388
Hostia.ver.Idololatrare,Missa.
Hostię pars missa in calice nũquã debet dari infirmis.q.83.5.9.p.412
Hostiam eandem simul consecrant ordinati episcopo ordinanti cõ celebrantes.q.82.2.c.pa.397
Hostias multas sumens in vna missa:non percipit maiorem effectũ. q.79.7.3.pa.383
Humilis nihil audit mirabilius quã suã excellentiã.q.30.4.1.pag.157
Humiliauit se Christus quadrupliciter.q.49.6.c.pag.237.& q.53.1.c. pag.249.& q.54.2.c.pag.253.& q.59.3.0.pa.259
Idololatrare facit qui dat hostiam non consecratã pro eucharistia. q.80.6.2.pag 388
Ieiunium à cibis duplex scilicet naturę:& ecclesię.q.80.8.4.pa.390
Ieiunium naturę soluitur per quęcunque potum:non autem ieiunij ecclesię,nisi fiat in fraudem.q.80.8.4.pag.390
Ieiunium ante pascha fit quadraginta diebus, multis rationibus: & commendatur per multos eius effectus.q.40.2.3.pag.198
Ieiunium Christi non ex necessitate fuit:sed ad nostram institutionem q.40.2.3.pag.198
Ieiunium.ver.Christus.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Ieremias verbis, & mysteriis passionem Christi apertissimè prænuntiauit.q.26.8.12.pag.148
Ierusalem est in medio terræ habitabilis.q.46.10.1.pag.224
Iesus significat naturam humanam sub determinatis individualibus proprietatibus.q.16.1.c.pag.103.&q.17.1.c.pag.110
Iesus nomen conuenienter impositum est Christo in sua circuncisione.q.37.2.0.pag.186
Iesus est nomen bonum & proprium inquantum significat spirituale & vniuersale salutem.q.37.2.2.pag.186
Iesus.ver.Numen.
Ignorantia non fuit in Christo.q.15.3.0.pag.94
Ignorantia duplex, scilicet iuris vel facti: prima non excusat à peccato,sed bene secunda.q.47.5.3.pag.229.&q.80.4.1.pag.387
Illabi menti soli deo conuenit.q.8.8.1.pag.68.&q.64.1.c.pag.290
Illuminatio fit in instanti.q.75.7.c.pag.357
Illuminat sacerdos tradendo sacramenta gratiæ: non autem infundendo gratiam.q.64.1.1.pag.290
Imaginatio & sensus nunquam cognoscunt naturam rei:sed tantùm accidentia.q.76.7.c.pag.304
Imaginatio ægritudinum quandoque causat eas.q.13.3.3.pag.88
Imaginativa est altior potentia quàm sensus exterior:in quo tamen est maxima certitudo.q.30.3.2.pag.157
Imago.Idem est motus in rem ipsam, & in imaginem eius inquantũ huiusmodi.q.8.3.3.pag.64.&q.25 3 c.1.pag.138
Imago.ver.Adoratio.
Immersio trina in baptismo non est de necessitate:tamen debet fieri.q.66.8.0.pag.307
Immersio capitis in baptismo sufficit.q.66.7.3.pag.306
Immersio.ver.Baptismus.
Immersione,effusione & aspersione aquæ potest fieri baptismus.q.66.7.0.pag.306
Immersione trina intenta, non perficitur baptismus nisi in tertia: vna vero intenta perficitur in ea.q.66.8.3.pag.307
Immolari conuenit Christo in figuris veteris testamenti: sed verè in sacramento altaris.q.83.1.0.pag.399
Imperio rationis obediunt aliqualiter potentiæ sensitiuæ:non autem naturales nec vegetatiuę.q.19.2.c.pag.221
Impositio manus significat copiosum gratiæ effectum:ideo non requiritur in baptismo neque in pœnitentia, sed tantùm in ordine, & confirmatione.q.84.4.c.2.pag.405
Impossibile aliquando pro difficili sumitur.q.86.1.2.pag.409
Incorporalia dicuntur esse in loco quia continentur:spiritualia verò quia continent.q.17.4.2.2.pag 163
Incarnari Deum,fuit possibile & conueniens.q.1.1.0.pag.2
Incarnari Deum, fuit necessarium ad bene esse,nõ simpliciter.q.1.2.0.pag.3
Incarnatio Dei nõ fuisset, si homo non peccasset:quanuis potentia dei ad hoc non limiteur.q.1.3.0.pag.5
Incarnatio dei,principaliter fuit propter liberationem hominis.q.1.3.c.pag.8.&.q.40.1.c.pag.197.&.q.44.3.c.pag.211
Incarnatio dei fuit ad delendum omne peccatum.q.1.4.0.pag.7
Incarnatio facta e t conuenienti tempore.q.1.5.6.0.pag.8
Incarnatio comparatur iuuentuti propter vigorem, & feruorem:senectuti verò propter numerum annorum.q.1.6.1.pag.9
Incarnationis mysterio monstratur bonitas,sapientia,iustitia,& potentia dei.q.1.in oppositum.pag.1
Incarnationem Christi præcessit aliquorum liberatio secundum spiritum per fidem:sed non secundum carnem. q.27.3.c.pag.140. & q.25.5.2 pag.146
Incarnatione deus nullo modo mutatur. q.1.1.1.pag.1.&.q.2.6.1. pagina.17
Incineratio non conuenit corpori Christi.q.51.3.0.pag.243.&.q.53.1.c.1.pag.249
Incipere significat esse nunc,& non prius:ideo ab inferiori ad sinum superius cum verbo incipit,non valet consequentia.q.16.9.2.pagina.107
Individuum dicitur de parte in toto.q.16.12.2.pag.109
Individuum de sui ratione dicit incommunicabilitatem:& non posse esse in pluribus.q.77.2.c.pag.378
Individuationis principium in rebus materialibus est duplex, scilicet materia prima,& quantitas dimensiua.q.77.2.c.pag.378
Individuatur forma receptibilis in materia per ipsam materiam,nõ receptibilis autem in materia,per seipsam.q.77.2.c.pag.368
Individuatur quantitas dimensiua dupliciter.q.77.2.c.pag.368
Infidelitas est grauissimum peccatum.q.80.5.c.pag.387
Infinitum dupliciter dicitur,scilicet, priuatiuè & negatiuè, primum conuenit quantitati, & est ignotum: secundum conuenit formæ, & est cognoscibile.q.10.3.1.pag.76
Infinitum inquantum huiusmodi à nullo intellectu cognoscitur.q.10.3.pag.eadem.
Infinitum vno modo, potest esse finitum alio modo. q.10.3.1. pagi. eadem
Infinitum secundum essentiæ rationem est solus deus. q.10.3.2.pag. eadem
Infinitum simpliciter,& omnibus modis an sit vnum vel plura. q.10.3.3.pag.eadem
Infinitum numero vel cõtinuitate si daretur esset finitum secundum esse & essentiam & esset comprehensibile à scientia dei. q.10.3.2. pag.eadem
Infinitum non est substantia sed accidit rebus, ideo sicut multiplicatur secundum subiecta,ita & proprietas eius.q.10.3.3.pag.ead.
Infinito simpliciter quo ad omnia nihil potest esse maius,sed infinito secundum aliquid determinatum est aliquid maius extra illum ordinem.q.10.3.3.pag.ead.
Ingratitudo quid sit.q.88.4.0.pag.413
Ingratitudo committitur dupliciter,scilicet agendo contra beneficium dei,& agendo contra formam beneficij.q.88.2.0.pag.412
Ingratitudo secundum quàm peccata redire dicuntur, incurritur ex quolibet peccato contra deum.q.88.4.0.pag.413
Ingratitudo quomodo incurratur.q.88.2.2.pag.413
Ingratitudo.ver.Redeunt.
Innocentes mortui pro Christo in Bethleem,fuerunt martyres.q.36.2.3.pag.181
Innocentes.ver.Herodes.
Innocentia est irrecuperabilis.q.89.3.c.pag.414
Innocentia.ver.Ferri. Matrimonium.Pœnitentia.Sacramentũ.Christus.
Instantia duo qualitercunque signata habent tempus medium, nisi respondeant motibus non mensuratis ex motu cœli. q.75.7.1.pagina.358
Instans quomodo detur.q.53.1.3.pag.168.&.q.75.7.1.pag.358
Instans.ver.Motus.Remissio.Tempus.
Instantanea operatio potest esse ab intellectu & voluntate.q.54.2.c. pag.171
Instantanea mutatio quomodo potest esse.q.75.7.c.pag.358
Instantanea mutatio potest fieri tripliciter.q.75.7.c.pag.358
Instructio quadruplex ponitur.q.71.4.3.pag.333
Instructio fidei duplex,scilicet cathecuminorum circa baptismum,& populi Christiani circa missam.q.83.4.4.pag 401
Instrumentalis virtus est incompleta,& virtualis.q.62.4.0. pag.282
Instrumentalis virtus non est propriè in genere,sed reducitur ad genus & speciem virtutis perfectæ.q.62.4.1.pag.282
Instrumentalis virtus non est in subiecto secundum conditionem subiecti,sed secundum conditionem principalis agentis. q.63.5.1. &.2.pag.289
Instrumentum duplex est.q.62.5.c.pag.282
Instrumentum duplex,scilicet, animatum & inanimatum. q.64.8.1. pag.295
Instrumentum animatum indiget habitu ad operandum, nõ autem inanimatum.q.7.1.3.pag.55
Instrumentum. ver. Actio. Anima. Baptismus. Docere. Eucharistia. Forma. Gratia.Iustificatio Meritũ.Miracula.Mutatio. Ordo.Passiones.Peccata Reliquiæ.Sacramenta.Signum.Vas.Christus.
Instrumento datur virtus dupliciter, scilicet quando accipit formam instrumenti,& quando mouetur à principali agente.q.62.4.3.pagina.282.&.q.72.5.2.pag.335
Instrumentis pluribus ordinatis ad aliquem effectum, quæ virtus, & quomodo in eis inuenitur.q.62.4.4.pag.282.&.q.82.1.1.pa.297
Intellectus & voluntas sunt potentiæ naturales, & consequuntur naturam animæ de necessitate.q.18.1.c.3.4.pag.115
Intentio quæ requiratur ad perfectionem sacramentorum. q.64.8.0.pag.295
Intentio est necessaria in baptizante.q.66.8.3.pag.307
Intentio ministri peruertitur dupliciter,scilicet respectu sacramenti, & respectu sequentium ad sacramentum,prima tollit veritatem sacramenti,non autem secunda.q.64.10.0.pag.297
Intentio ecclesiæ expressa in forma sacramenti sufficit ad perfectionem eius nisi contrarium exprimatur exterius.q.64.8.1.pag.295
Intentio quæ sit necessaria baptizandis. q.68.7.0.&.8.3.&.9.1. &.12.1.pag.320.&.q.86.1.1.pag.409
Intentionem habens suscipiendi baptismum quomodo illum consequatur.q.68.2.0.pag.317
Intentio.ver.Baptismus.Peccatum.
Intinctus.ver.Eucharistia.Christus.
Inuestiri dicitur canonicus per librum, abbas per baculum, episcopus per anulum.q.62.1.c.pag.279
Ioannes Baptista fuit terminus veteris legis:& initium nouæ. q.38.1.1.pag.189
Ioannes Baptista pertinet ad testamentum nouum. q.38.1.1 2.pa.189
Eius exultatio in vtero matris, non fuit ab eo per liberum arbitrium eius:sed fuit à Deo,ideo miraculosa.q.27.6.c.pag.148
Eius tota vita fuit præparatoria ad Christum.q.38.1.1.pag.189
Ioannes euangelista prædiligebatur à Christo propter multa. q.45.3.q.pag.215
Ioseph vir Mariæ semper fuit virgo.q.28.3.5.&.4.c.3.pag.152
Iperdulia.ver.Adoratio.
Ira duplex,scilicet per zelum,id est,secundũ ordinem iustitiæ,& per vitium,id est, contra rationem: prima est laudabilis, secunda est cum peccato, prima fuit in Christo,non autem secunda. quæst.15.9.0.pagina 97
Ira causatur ex tristitia illata.q.15.9.c.pag.97
Iterari.ver.Aqua.Baptismus. Cathecismus. Exorcismus. Pœnitentia. Sacramentum.
Iudæi fuut serui principum seruitute ciuili,quæ non excludit ordinẽ iuris naturalis vel diuini.q.68.1.0.2.pag.323
Iudæorum tribus sacerdotalis & regia,quomodo coniungantur.q.31.1.1.pag.15
Iudæorum principes cognouerunt Christum esse messiam:sed non cognouerunt diuinitatem eius nisi per coniecturas.q.47.5.0.& 6.c. pagina.228
Iudæorum facta erant figuralia.q.66.2.2.pag.302
Iudex non potest dimittere culpam in alium commissam, vel in rem publicam siue in superiorem principem. quæstione 46.2.3. pagina 217
Iudicium tria requirit, scilicet potestatem, zelum,& sapientiam.q.59.1.c.pa.267
Iudicium generale esse quando sit necessarium.quæst.59.5.0.pa.270
Iudicii dies æstati comparatur.q.46.9.3.pag.223
Iudicare omnes homines,quo ad retributionem præmij vel pœnæ pertinet ad Christum.q.56.4.2.&5.1.pag.175
Iudiciaria auctoritas soli Deo conuenit,sed committitur hominibus maximè Christo secundum humanam naturam.quæstio.58. & q.59.2.0.pag.266.3.0.pag.268
Iudiciaria potestas toti trinitati quomodo conueniat,& cuilibet personæ.q.59.1.0.pag.267
Iudiciaria potestas conuenit Christo multis de causis.quæst..59.3.0. pag.269
Iudiciaria potestas super omnes res humanas conuenit Christo, quia anima eius est super omnes creaturas.quæstione 59.4.c.& 6. 3.pag.269
Iudiciaria potestas super omnes angelos cui attribuatur à Christo.q. 59.6.0.pag.271
Iudiciariam potestatem super res temporales,Christus exercere noluit,nec regnum terrenum temporaliter administrare. q.59.4.1. pag.269
Iustitia quæ sit.q.85.3.c.pag.407
Iustitia inter illos quorum vnus est sub potestate alterius (vt hominis ad Deum serui ad dominum) non est iustitia nisi secundum quid.q.85.3.c.2.pag.407
Iustitia est ad alterum:cuius materia non est ille ad quem est iustitia, sed res quæ distribuitur vel commutantur.quæstione 85.3.1. pagina 407.
Iustitia est in voluntate subiectiuè.q.8.4.c.pag.408
Iustitia originalis ex quo sit.q.27.3.c.pag.145.
Iustitiæ dei ordo dependet à voluntate diuina.quæstione 46.2.3. pag.217
Iustum dicitur dupliciter,scilicet simpliciter,& secundum quid.q.85. 3.c pag.407
Iustificatio in habentibus vsum rationis requirit quatuor,scilicet infusionem gratiæ,remissionem culpæ,motum liberi arbitrii in deũ & in peccatum.q.86.6.1.pag410
Iustificationis deus est causa principalis,passio Christi est causa meritoria,sacramenta ecclesiæ instrumentalis. quæstione 64.3.c.pagina.291
Iustificationis animarũ causa instrumentalis & exemplaris est Christi resurrectio.q.56.2.0.pag.262.& q.62.5 3.pag.285
Iustificationis actus sunt simul tempore,sed vnus est altero priori ordine naturæ.q.85.6.c.pag.408
Iustificabat circuncisio quantum ad omnes gratiæ effectus:aliter tamen quàm Baptismus.q.70.4.0.pag.345
Iustificare impium est maius quàm creare cœlũ & terram. q.43.4.2. pag 208
Iustum.ver.Iustitia.
Iaicus. ver.Sacerdos.
Latria.ver.Adoratio
Latro statim moriens quomodo intrauit in visionem Dei.quæst.52.4.3.pag.246
Inter latrones Christus crucifixus est ratione quadruplici.q.46.11.0.pag.225
Laurentius diaconus baptizabat in necessitate tantùm.quæst.67.1.3. pag.316
Laurentius & Vincentius habuerunt passiones grauiores quo ad aliquid quã Christus.non autem quo ad omnes causas doloris.q.46 6.1.pag.220
Lazarus reuiscitatus iterum mortuus est. quæstione 53.3.c.1.pa.251. & q.55.2.3.pag.256
Leprosus non debet publicè celebrare,potest tamen dicere missam occurè nisi lepra propter corrosionem membrorum eum ad hoc reddiderit impotentem.q.82.10.3.pag.399
Lex quomodo detur.q.70.2.2.pag.329.
Lex naturę vt obtenebrata erat in cordibas hominũ, determinatur lege Dei scripta.quęstione 60.5.3.pagina 274.& quęstione 61.3.2. pagina 277.& q.70.2.1.pag.329
Lex vetus fuit conuenienter data post circuncisionem.quęstione 70 2.3.pagina 329
Lex vetus scripta in lapidibus, noua verò in cordibus. quęstione 41. 4.2.pagina 202
Legis præcepta Christus obseruauit, & secundum ea in omnibus conuersatus est. quęstione 37.1. ad tertium.0. pagina 186. & quęstione 40.4.0.pagina 199
Legis nouę status est medius inter statum veteris legis & glorię. quęst.61.4.1.pag.277.4.3.pag.41
Lex.ver.Sabbatum.
Liber de infantia saluatoris est apocryphus.quęstione 35. 63. pagina.188.& quęst.36.
Liber de mirabilibus scripturę,non est Augustini, nec authenticus. quęst.45.3.2.pag.215
Liberalitatis & magnificentiæ summum gradum ostendit in se Christus,contemnendo omnes diuitias,& faciendo pauperibus erogari quę sibi dabantur.q.7.2.3 pag.53
Liberum arbitrium se habet naturaliter ad bonum, ad malum autem præter naturam.q.34.3.1.pag.172
Liberum arbitrium viatoris potest flecti ad bonum & malum. quęstione 52.6.3.pag.248.& q.86.1.c.pag. 409
Liberum arbitrium in damnatis est confirmatũ in malo.q.52.6.3.pagina 248.&.q.86.1.c.pag.409
Liberum arbitrium fuit in Christo, sicut etiam est in beatis. quęstione.18.4.0.pag.117
Et illius vsum habuit in primo instanti suæ conceptionis. quæstione 34.2.0.pag.171
Liberum arbitrium.ver.Eligere.
Limbus inferni sic dictus ratione priuationis gloriæ, non est omnino diuersus à sinu Abrahæ.q.52.2.4.pag.245
Et in eo existentes gaudium magnum habebant de gloria separata. q.52.5.1.0.pag.247
Sed patiebantur dolorem de dilatione gloriæ, non autem pœnam sensibilem pro peccato,Christus autem soluit vtrunque, primum gloriam præbendo,secundum ab eo præseruando. quæst. 52.2.2. pagina 245
Linguarum omnium donum fuit in Christo,quo tamen non est vsus quia solum in vna gente prædicauit.q.7.7.3.pag.57
Linguis igneis spiritussanctus super apostolos descendit. quæstione.39.6.4.pag.195.&.q.72.2.1.pag.354
Liniri.ver.Baptismus.Exorcismus
Linum.ver.Corporale.
Liquor.ver.Accidens.
Literarum figuræ quibus Græci tria, & sex repræsentant, satis sunt propinquę apud eos.q.46.9.2.pag.223
Locale.ver.Angelus.
Locus non attribuitur deo neque personę Christi circunscriptiuè, aut diffinitiuè.q.52.3.3.pag.246
Lucas.ver.Adoratio.
Lumen maius offuscat lumen minus eiusdem ordinis, nõ autem alterius ordinis.q.5.4.2.pag.46.&.q.9 1.2.pag.66
Lumen scientię non offuscatur sed clarescit in anima Christi, & cuiuslibet hominis per lumen scientiæ diuinæ.quæstione 5.4.2.pag. 46.& q.9.1.2.pag.69
Luxuria.Circa tempus Abrahæ erat fides per idololatriã diminuta,& ratio naturalis per augmentum carnalis concupiscentiæ vsque ad peccatum contra naturam obscurata. quæstione 70.2.1. pagina 329
Macula in corpore & anima cõtingit dupliciter. quæstio.87.2.3. pagina 410
Maculæ diuersæ consurgunt ex diuersis peccatis.quæstione 88.6. pag. 411
Magdalena prohibetur tangere Christum. quæstione 55.6.3. pagina 259
Magi adorantes Christum secundum Augustinum fuerunt malefici, sed secundum alios fuerunt sapientes astrologi & potentes. q.36. 3 2.pa.181
Magi moti sunt ex scriptura Seth ad sequendam stellam ,vel ex prophetia Balaam,vel ducti ab angelis,vel inspirati à deo.quęstio.36. 5.4.pag.183
Magi venerunt ad Christum tanquã primitiæ gentium.q.36.3.1.& 8. 0.pag.185
Magi amiserunt stellam,multiplici ratione.q.36.8.3.pag.185
Magi tribus modis venerunt ad Christum, quæstio. 36.3.3.& 5.4.& 6.c.3.pag.181
Magis recedentibus,Herodes pueros interfecit.quæstione 36.6.3. pag.184
Maius dicitur dupliciter scilicet intensiuè,& extensiue. quęstio.1.4. c.pag.7

Manducatio Christi post resurrectionem fuit vera comestio. quæstione 55.6.1.pa.259.
Manna fuit præcipua figura eucharistiæ. quæstione 73. 6. c. pagina. 342
Manna fuit figura eucharistiæ, inquantum sumitur vt cibus fidelium. quæst 80.10.2.pag.391
Manſuetudo eſt ſubiectiuè in irascibili.q.15.2.c.pag.256
Manumiſſus quomodo reducatur in priſtinam ſeruitutem. quæſtione 88.3.2.pag.413
Manus eſt organum organorum, ideo ei opera attribuuntur. quæſtione 83.5.1.pag.402
Manus eſt ſubſtantia quædam indiuidua.q.16.12.2.pag.109
Manus impoſitio.vel.Impoſitio.
Maria & Ioſeph fuerunt de eadem tribu.quæſtione 28.1.2.pag. 150. & quæſt.31.2.1.pag.159
Maria fuit de ſtirpe Aaron.quæſt.29.1.4.pag.154
Maria nata ex Melchi, Salome, Ieconia, & Heli. quæſtione.31.2.3.& 3.2.pagina 159
Maria quicquid accepit à parentibus fuit actu pars corporis eius, ideo illud non fuit materia corporis Chriſti.quæſtione.31.6.c.pagina.162
Maria in ventre matris ſuæ non habuit vſum liberi arbitrij.quæſtione 27.3.c.pag.145.
Maria habuit tantam claritatem in facie, quòd Ioſeph nõ cognoſcebat illam donec pareret.q.28.3.3.pag.152.
Maria cum corpore aſſumpta eſt in cœlum. quæſtione 27. art.primo.c.pagina 142
Maria quomodo habuit donum prophetiæ, ſapientiæ, &miraculorum.q.27.5.3.pag.148
Maria meruit Chriſtum portare, non quia meruit ipſum incarnari, ſed quia meruit talem gradum puritatis, vt congruè eſſet mater Dei.q.2.11.3.pag.24
Maria eſt verè mater Dei.q.35.4.0.pag.175
Maria fuit verè mater Chriſti.q.35.3.0.pag.ead.
Maria cum Ioſeph vouit virginitatem abſolutè. quæſtione 28.4.0. pagina 152
Maria nec multiplicauit conceptus, nec fuit ſubiecta viro.quæſtione 30.2.2.pagina.156.
Maria fuit expers maledictionis Euæ. quæſtione 35.6. ad primum. pagina 188.
Maria ſecundum aliquos non fuit turbata in viſione angeli, ſed in ſermone eius.q.30.3.3.pag.157
Maria fuit inſtructa ab angelo, quia erat inferior angelis, quantum ad ſtatum, licet eſſet ſuperior quantum ad dignitatem ad quam eligebatur.quæſt.30.2.1.pag.156
Maria prius inſtructa eſt ab angelo quàm Ioſeph. quæſtione 30.1.2.pagina.153
Maria habuit à ſpiritu ſancto duplicem purgationem. quæſtione 27.3.3.pag.146
Maria ſi ante paſſionem Chriſti fuiſſet mortua non intraſſet paradiſum, ſicut nec alij ſancti.q.27.1.3.pag.143.
Maria per primam ſanctificationem fuit ſemper immunis ab omni peccato actuali etiam veniali.q.27.4.0.6.1.pag.147
Maria figurabatur per tabernaculum veteris legis quæſtione 27.2.in oppoſitum.pa.146
Maria.ver.Adoratio, Baptiſmus, Concepta, Eucharistia, Gratia, Matrimonium, Primogenitus, Sanctificatio.
Mariæ puritas fuit maxima ſub Chriſto.q.27.1.2.pag.ead.
Mariæ debetur honor non æqualis ſed conſimilis, & eminentior quàm cæteris creaturis inquantum eſt mater Dei. quæſtione 25.3.0.pagina.140
Marię perfectio eſt triplex. Prima fuit in eius ſanctificatione. Secunda in filij Dei conceptione. Tertia in ipſius glorificatione. In prima fuit liberata à culpa originali.in ſecunda totaliter emundata: in tertia fuit liberata ab omni miſeria. quæſtione 27. 5.ad ſecundum.pagina.147
In prima etiam perfectione adepta eſt gratiam inclinantem eam ad bonum, in ſecunda confirmata eſt in bono, in tertia perfecta eſt in fruitione omnis boni.q.27.5.4.pag.ead.
Mariæ immunitas à peccato per ſanctificationem cauſabatur ex tribus, ſcilicet ligatione fomitis, gratia abundanti, & prouidentia Dei.q.27.3.c.pag.145.
Martyrium plenè liberat à pœna & culpa. quæſtione 68.2.2.pag.317. & quæſtione 86.1.2.pag.387
Mater dicitur aliqua ex hoc quod concepit & genuit. quæſtione.35.3.4.c.pag.175
Maternitas conuenit tantùm viuentibus præcipuè animalibus. quæſtione 35.3.c.3.pag.166
Materia non agit ad ſui formationem.quæſtione 32.4.c.ad tertium. pagina 167
Materia eſt primum ſubiectum: & non poteſt eſſe in alio. quæſtione 77.2.c.pag.368
Materia non eſt diuiſibilis, niſi per quantitatem. quæſtione 77.c.pagina368
Materia eſt duplex, ſcilicet ſenſibilis & intelligibilis. quæſtione 77.2.4.pagina.eadem.
Matrimonium eſt formaliter indiuiſibilis coniunctio animorum cõiugum.q.29.2.c.pag.154.
Matrimonium verum fuit inter Mariam & Ioſeph, & habuit vtrãque perfectionem requiſitam.q.29.2.c.pag.ead.
Matrimonium in quo ſtatu fuit ſacramentum. quæſtione 61 2.ad tertium.pag.277
Matrimonium contrahere poteſt quilibet habens vſum rationis inuitis parentibus.q.68.0.c.pag.322
Matrimonij duplex eſt perfectio, quarum prima conſiſtit in animorum coniunctione, ſecunda in operatione. quæſtione 29.2.c.pagina.154
Matrimonij concubitus & prolis educatio, ſunt de ſecunda perfectione eius: quorum ſecundum fuit inter Mariam & Ioſeph, & nõ primum.q.29.2.c.pag.ead.
Matrimonij finis duplex, ſcilicet principalis, qui eſt generatio & educatio prolis: & ſecundarius, qui eſt mutuum obſequium. quæſtione 29.2.c.pagina 154.
Matrimonij materia.ver.Pœnitentia.
Mediator Dei & hominum eſt ſolus Chriſtus principaliter, miniſterialiter autem ſunt prophetæ &c.q.26.1.0.pag.142
Mediator Dei & hominum eſt Chriſtus ſecundum quod homo.quæſtione 26.2.0.pag.ead.
Medicina confortatiua quæ datur liberatis à febre ad confortationem, noceret ſi daretur febricitantibus.quæſtione 80.4.ad ſecundum.2.pag.401
Medicinaliter vti poſſumus pretioſis pro neceſsitate corporis, ſed in pertinentibus ad ſolam decentiam honeſtatis debemus eſſe contenti ſimplicibus.quæſtione 51.2.3.pag.142
Medium virtutis moralis attenditur ſecundum quantitatem proportionis, & non ſecundum quantitatem rei. q.46.6.2.pag.221
Medium iuſtitiæ eſt æqualitas quam conſtituit iuſtitia inter aliquos. quæſt.85.3.2.pag.409.
Melchiſedech dicitur eſſe ſine patre, matre, genealogia, principio, & fine: quia ſcriptura non ponit, licet habuerit. quæſtione 22.6.3. pagina 131
Melchiſedech propter dicta aſſimilatus eſt filio Dei. quæſtione.22.6.3.pagina eadem.
Melchiſedech ſacrificio, comparatur eucharistia in miſſa. quæſtione 83.4.8.pagina.401
Melchiſedech ſacrificium fuit præcipua figura eucharistiæ, quantum ad id quod in ea eſt ſacramentum tantum. quæſtione 61.2.3.pagina 277.& quæſt.73.6.c.pag.342
Memoriale.ver.Eucharistia.
Mendicitas duplex, ſcilicet contraria voluntati, & voluntaria, prima eſt occaſio furti & periurij, non autem ſecunda, ideo Chriſtus elegit eam.quæſt.40.3.1.pag.198
Menſtruus ſanguis eſt in fœminis loco ſeminis, & eſt propria materia corporis Chriſti & aliorum, non autem ſemen fœminæ. quæſtione 31.5.0.pag.161
Menſtruus ſanguis digeſtione purificatus eſt materia conceptus, non autem impuritatem corruptionis habens. quæſtione 31. ad quintum.3.pag.162
Menſtruus ſanguis eſt potentia totum ſecundum potentiam paſſiuam.quæſt.31.5.1.pag.ead.
Merces imputatur ei qui operatur ſecundum debitum. quæſtione 49.6.c.pagina 237.
Meritum importat æqualitatem iuſtitiæ. quæſtione 49. 6.c.pagina eadem.
Meritum non eſt niſi id quod nondum habetur.quæſtione 19.3.c.pagina.122
Meritum Chriſti, vel cuiuſcunque hominis non præceſsit vnionem incarnationis.q.2.11.0.pag.24
Meritum.ver.Operatio.
Ex merito habitum nobilius eſt eo quod habetur ſine merito, & dignitas merendi maior eſt quàm gloria corporis. quæſtione 19. 3.c.pagina 122
Merendi principium eſt ex parte animæ, ſed corpus eſt inſtrumentum actus meritorij.q.49.6.1.pag.277
Mereri non potuit aliquis gratiam incarnationis Chriſti ex condigno: ſed ex congruo.quæſtione 2.11.c.pagina 24
Mereri non poteſt niſi viator.q.19.3.c.1.pag.122
Meruit Chriſtus per ſuam paſſionem ſalutem ſibi, & omnibus membris ſuis.quæſtione 19.ar. quarto.0. pagina 122.& quæſtione 48.2.c.pagina 316
Et meruit ſibi gloriam corporis, nõ autem gloriam animæ, nec ſcientiam, nec gratiam, nec deitatem.q.19.3.0.pag.122
Et meruit alijs gloriam beatitudinis, quòd alij homines nõ poſſunt. quæſtione.19.4.2.pag.123.&.q.46.3.c.pag.218
Et meruit inquantum homo, non inquantum Deus. quæſtione 53.4.2.pagina 252
Et nihil

Et nihil ad meritum pertinens docuit, quod ipſe excellentius non impleret.q.7.3.2.pag.54
Et meritum fidei habuit.quæſt.7.3.2.pag.54
Meſsias.ver.Iudęi
Metaphoricè dicta non oportet ſecundum omnia eſſe ſimilia.q.8.1 2.pag.63
Milites quare charactere inſigniantur.q.63.3.c.pag.287
Miniſter exiſtens in peccato mortali, ſi exhibet ſe miniſtrum Dei & eccleſię in diſpenſatione ſacramentorum peccat mortaliter.q.64.6.0.pag.294
Miniſter.ver.Angelus.Diaconus. Eucharistia. Sacerdos. Sacramentum
Miraculum.Spirituales effectus Dei (vt iuſtificatio impii & illuminatio) non ſunt miracula, ſed finis miraculorum.quæſt.44.3.1.pagina 211
Miracula diminuunt meritum fidei.quæſt.43.1.3.pag.206
Miracula Chriſti de quibus eſt fides fuerunt occulta, ſed probantia fidem fuerunt manifeſta.quæſt.29.1.2.pag.153
Miracula vera facere propria virtute & inſtrumentaliter quibus cõueniat.q.13. 2.3. pa.88.& quæſt.43.2.c.pa.205.& quæſtione 78.4.2.pag.176
Miracula conuenit facere ſanctis & quomodo.q.84.3.4.pag.182
Miracula facere conceditur homini & quomodo.quæſt.43.1.0.pagina.206
Miracula quæ fecerit Ioann.Bap.q.38.2.2.pag.189
Miracula cõuenientiſsimè facta ſunt à Chriſto: vt oſtenderetur eius gratia vnionis & eius doctrina ſupernaturalis. quæſt. 43.1.c.pagina 206
Miracula fiebant à Chriſto virtute diuina.quæſt.43.2.c.pag.207
Miracula fiebant à Chriſto virtute propria, quæ ſufficientia erant ad manifeſtandam deitatem ipſius. q.43.4.0.pag.208
Miracula Chriſtus cœpit facere in nuptiis: quæſt.43.3.0.pag.207
Miracula facta ſunt à Chriſto circa dęmones, angelos, cœlos, homines, bruta & elementa.quæſt.44.0.pag.209
Miracula.ver.Clamor. Ioannes.
Miraculorum gratia excellentiſsimè data eſt animæ Chriſti.q.13.2.c.3.pag.87
Miraculoſa fuit conceptio Chriſti ex virgine.quæſtione 35.& q.35.3.2.pag.175
Miraculoſa fuit natiuitas Chriſti & quare.quæſt.35.3 2.pag.175.&.q.44.2.3.pag.211
Miracula facta à Chriſto erant perfectiſsima. q.44.3. 2.3.pag. 212
Miſericordiæ maioris eſt impios iuſtificare quàm cœlos facere, ſed ſunt æqualis potentiæ.q.43.4.2.pag.208
Miſericorditer agendo Deus non agit contra iuſtitiam.q.46.2.3.pagina 217
Miſſa quid dicatur.q.83.4.9.pag.401
Miſſa propter quotidianos defectus, quotidie in eccleſia regulariter celebratur.q.83.2.c.2.pag.399
Et in canone miſſæ non oratur pro his qui ſunt extra eccleſiam.q.79.7.2.pag.389
Miſſa poteſt dici quando incipit apparere aurora, non autem de nocte, niſi in natiuitate Chriſti, & in vigilia paſchæ. quæſtio.43.2.4.pagina 400
Miſſa qua hora regulariter celebratur ſolennitèr.q.83.2.c.pa.400
Miſſa melioris ſacerdotis inquantum habet efficaciam ex eius deuotione eſt magis fructuoſa, non autem inquantum profertur in perſona totius eccleſiæ.q.64.1.2.pag.290.& q.82.6.0.
Miſſæ ſolennes & priuatæ quot debeant intereſſe.q.83.5.12.p.402
Miſſæ priuatæ celebrantur diebus feſtiuis in tertia, diebus profeſtis in ſexta, diebus ieiuniorum in nona.q.83.2.3.pag.400
Miſſæ tres poſſunt dici à quolibet ſacerdote in natali domini.q.83.2.& 3.pag.400
Miſſę plures celebrari in vna die ab eodẽ eſt prohibitum, niſi in die natiuitatis & vrgente neceſsitate.q.83.2.5.pag.400
Miſſæ plures celebrantur in die, & quomodo.q.83.2.2.pag.400
Miſſæ partes ſinguląę, & quæ in ea dicuntur & fiunt exponuntur.q.83.4.5.0.pag.401
Miſſę defectibus & periculis ſufficiẽter occurri pòt.q.83.6.0.pa.403
Miſſæ celebrandę impedimẽta. q.82.10.3. p.399.& q.83.3.0. p.400
Miſſa audite.&c.à peccatore nõ ſẽtẽtiato ab eccleſia.q.82.9.c.p.399
Miſſam celebrans in peccato mortali, vel inducens talem ſcienter, peccat mortaliter.q.82.9.0.pag.399.
Miſſam audiens præciſi ab eccleſia per ſententiam vel notorii fornicarii, licet ſuſtineatur à prælatis, peccat mortaliter.q.82.9.0.p.399
Miſſam licet dicere in loco non ſacro, cauſa neceſsitatis, & nõ aliter niſi de licentia epiſcopi.q.83.3.0.pag.400.
Miſſarum multiplicatio, ſacrificij oblationem, & effectum multiplicat nõ autem multitudo hoſtiarum in vna miſſa.q.79..7.3.pag..383
Miſsio viſibilis ſuper apparitionem addit autoritatẽ mittentis.q.39 8.1.pag.196
Miſsio filij eſt prior ordine naturę miſsione ſpiritus ſ. q. 7.13.c.p.62
Miſſio Chriſti ad prędicadũ Iudęis tantũ facta fuit.q.42.1.0.pa.206
Miſsio viſibilis ſpiritus ſancti ſuper Chriſtum in baptiſmo, facta fuit in ſpecie columbę.q.39.6.4.pag.195
Miſsio ſpiritus ſancti ſuper Chriſtum in transfiguratione, facta fuit in ſpecie nubis.q.45.4.4.2.pag.215
Miſsio ſpiritus ſancti ad apoſtolos, facta fuit in linguis igneis. quæſtione.39.6.4.pag.195.& q.72.2.1.pag.334
Mixtio.ver.Accedens, Aqua, Chriſma, Conſecratio, Eucharistia.
Mors eſt naturaliter horribilis humanæ naturæ. quæſtione 46. ar. ſexto.c.pagina 220
Mors & omnis defectus corporalis, ſunt pœna peccati originalis. quæſt.1.4.2.pag.8.&.q.14.1.3.& 4.c.pag.19.
Mors Chriſti quomodo fuerit violenta.quæſt.14.2.0.pag.91.& q.46.3.2.pag.218.& q.47.1.0.pag 226
Mors Chriſti eſt cauſa effectiua reparationis vitæ noſtræ, & deſtructionis mortis noſtræ: ſed eſt cauſa exemplaris deſtructionis mortis noſtræ.q.56.1.4 pag.260
Mors Chriſti in fieri cauſauit ſalutem noſtram merendo eã, non autem in facto eſſe, ſed tantùm effectiuè.q.50.6.0.pag.241
Mors Chriſti eſt cauſa efficiens gratię, & cauſa ſufficiens ſalutis noſtræ.quæſt.50.6.0.pagina.ead.
Mortis Chriſti eſt duplex cauſa, ſcilicet directa, id eſt agẽdo, & indirecta, id eſt non impediendo: prima fuit in Chriſti occiſoribus, ſecunda in Chriſto.q.47.1.c.pag..226
Mortis & aliorum defectuum in natura humana eſt duplex cauſa. ſcilicet remota, id eſt contrarietas principiorum, & proxima, id eſt peccatum.q.11.3.2.pagina.91
Morti à iudice condemnatus, non debet eripi contra iura. quæſtione 68. 10.1.pagina 322
In morte Chriſti fuit eius anima à corpore ſeparata. quæſtione 50.3.c.4.& 4.c.1.pag.243
Deitas tamen non fuit ſeparata ab anima eius.q.50.3.0.pa.243
Neque à carne eius 50.2.0.pag.243
Mori Chriſtum, fuit conueniens.q. 0.1.0.pag.141
Mori Chriſtum fuit neceſſarium.q 14.2.c.pag.91
Mori voluit Chriſtus non ex morbo, nec in ſenectute, ſed ex paſſione illata, & in iuuentute.q.46.3.&.9.4.pa.218.& quæſtione 51.3.c. pag. 243
Mortuus eſt Chriſtus ex obedientia.q.47.2.0.pag.227
Mortuum fuiſſe Chriſtum verè, eſt articulus fidei.q.50.4.c.& 5.c.pagina 239
Mortuum paſſum & ſepultum eſſe filiũ dei, dicitur in ſymbolo fidei q.50.in oppoſitum pag.238
Motus dicitur dupliciter q.21.1.3.pag.125
Motus dicitur naturalis dupliciter q.32.4.c.pag.127
Motus non denominatur à ſubiecto, ſed à termino. quæſtione 35.1.2.pag.173
Motus localis vel augmenti non poteſt eſſe in inſtanti quæſtio 33.1.c.pag.161
Motus cùm ſit actus imperfecti non propriè eſt in genere, ſed reducitur ad genus actus perfecti q.32.4.2.pa.282
Mouens primum in quolibet genere, quomodo moueatur q.12.3.c. pa.84.& q.22.4.c.pa.136
Mouens ſe. diuiditur in duas partes, quarum vna eſt mouens, & alia mota, quod conuenit tantùm animatis q.32.4.c.pa.167
Moyſes fuit teſtis tranſfigurationis, nec tunc apparens aſſumpſit pro prium corpus, ſed aliud, ſicut angeli.q.45.3.c.2.pag.215
Mutatio triplex, ſcilicet naturalis, miraculoſa, & in nihilum. q.13.2.c. pagina.87
Mutatio poſsibilis fieri à quacunque creatura, poteſt fieri ab anima Chriſti ſecundum quòd eſt inſtrumentum verbi, non autem ſecundum propriam naturam.quæſtio.13.2.2.pag.67
Nihil poteſt eſſe alicubi vbi prius non erat niſi vel per loci mutationem vel alterius conuerſionem in ipſum. quæſtione. 75.2.c. pagina.350
Mutatio dicit ordinem terminorum, & vnitatem ſubiecti. quæſtione.75.8.c.pagina.358

NAres.ver.Baptizatus. Exorciſmus.
Naſci, & eſſe quibus conueniat: & quomodo.q.35.1.c. pag.175
Naſci dicuntur capilli, ſed non dicuntur filij.q.32.3.c.pag.166
Naſci voluit Chriſtus de populo Iudæorum. quæſtione. 4.6.3. pagina.43
Naſci voluit Chriſtus in Bethleem in diuerſorio, non in Hieruſalem nec Romæ nec in Nazareth.q.35.7.0.pag.188
Naſci.ver.Chriſtus.
Natiuitas attribuitur alicui dupliciter, ſcilicet vt ſubiecto naſcenti: & vt termino: primo modo tantùm ſuppoſito conuenit, ſecundo forma naturæ.q.35.1.c pag.173
Natiuitas Chriſti ex parte matris fuit naturalis, ſed ex parte operationis ſpirituſſancti fuit miraculoſa.q.35.3.2.pag.175
Natiuitas Chriſti duplex, ſcilicet æterna: & temporalis. quæſtione. 35.2.0.pag.174
Natiuitas Chriſti non debuit omnibus manifeſtari, nec tantùm parentibus nec omnibus occultari.q.36.1.2.0.pag.180

Universidad de Deusto
Biblioteca

Natiuitas Christi ostensa fuit per signa conuenientia. quæstione 36. 5.o.pagina.182
Natiuitas Christi fuit primò manifestanda quibusdã electis, de qualibet conditione hominum.quæst.36.5.o.pag.181
Natiuitas Christi fuit manifestanda, primò per alias creaturas,secundò per seipsum,quæst.36.4.o.pag.182
Natiuitas Christi fuit ostensa primo pastoribus, secundò Magis,tertiò Simeoni & Annæ.quæst.36.6.o.pag.ead.
Natiuitate Christi ostensa,Herodes & Iudæi turbãtur.quæstione 36. 2.3.pag.181
Natus est Christus nõ per reserationem, sed solùm per exitum prolis de vtero matris.quæst.28.2.1.pag.151
Natus est Christus in nocte.quæst.83.2.2.4.pag.599
Natus.ver.Christus.
Nato Christo, oleum fluxit Romę, & in Hispania apparuerunt tres soles paulatim vsti.quæst.36.3.3.pag.181.
Natura dicitur à nascendo.q.2.1.c.pag.10
Natura dicitur quadrupliciter, primo natiuitas, secundò principium intrinsecum motus, tertiò forma & materia, quartò essentia rei. quæstione 2.1.c.pagina 10
Natura non est serua nec domina, sed persona ratione naturę.quæstione 20.1.2.& 2.1.pag.123
Natura.ver.Deus.
Naturę creatę potestatem,aliquid excedit tripliciter.quæstione 43. 4.c.2.pag.208
Naturã animæ rationalis visio Dei excedit, & quomodo. quæstione 9.3.pagina 69.
Naturale duplex est.q.2.12.o.pag.25
Naturale est cuilibet creaturę vt transmutetur à Deo secundum eius voluntatem.q.44.2.1.pag.210.
Naturale.ver.Operatio.
Nazareth interpretatur flos, ideo Christus voluit ibi cõuersari: non autem nasci.q.35.7.2.pag 179
Nazareth.ver.Christus.
Necessarium dicitur dupliciter, scilicet absolutè & ex suppositione. quæst 12.c.pag 3. & q. 46 1 c. pag. 16.&.q.83.5.c.pag.405.
Necessitas legem non habet.q.80.8.c.pag.390
Niniuitæ speciali modo egerunt pœnitentiam,q.84.7.1.pag.405
Nomen apud nos ab aliqua forma impositum,nunquam pluraliter dicitur, nisi propter pluralitatem suppositorum. q.3.7.2. pag.34.
Nomen imponitur à proprietate eius cui nomẽ imponitur,vel a tempore,vel à cognatione,vel ab euentu.q.37.2.c.pag.187
Nomen impositum diuinitus alicui, significat aliquod donum gratuitum ei collatum.q.37.2.c.pag.187.
Nomen datur rei à suo complemento.q.6.2.3.pag.53
Nomen significans naturam communem, potest supponere in concreto pro quolibet eius supposito. quæstione 16.1.c. pagina 59. & quæst.31.4.c.pag.175.
Nomen hoc, scilicet Deus potest supponere pro omnibus, & singulis personis diuinis.q.16.1.c.pag.99
Nomen quod prędicatur de aliquo secundum rationem perfectam, non est dicendum de eo secundum rationem imperfectam,quæstione 32.3.c.3.pag. 66
Nomina imponebantur in circuncisione, sicut nunc imponuntur in baptismo.q.37.2.3.pag.187
Nomina multa Christi significãt idem quod Iesus. q.37.2. 1.pag.187
Notorium triplex, scilicet per sententiam conuicti, per confessioné in iure factam,& per euidentiam facti.q.82.9.3.pag.599
Nox.vęt. Missa.Natiuitas.
Numerus denarius est signum perfectionis,inquantum est quodam modo terminus omnium numerorum.q.31.8.c.pag.163
Numerus pluralis ponitur pro numero singulari in sacra scriptura. q.46.11.3.pag.225
Nutrire non est actus formę,sed materię quę accepit formam nutriti recedente forma nutrimenti. q.77.6.c.pag.371
Obedientia importat necessitatem respectu eius quod prędicitur,& voluntatem respectu implectionis prędicti. quæstione 47. 2.2.pagina 230
Obedientia prefertur omnibus sacrificijs.q.47.2.c.pag.227
Obiectum intellectus est quod quid est.quæstione 10.1.2.pagina 77 & quæstione 76.7.c pag.364
Obiectum intellectus est substantia.q.75.5.2.pag.317
Obiectum seu finis intellectus est species intelligibilis,& non phantasma.q.11.2.1.pag.80.
Oblatio Melchisedech figurabat sacrificium nostrum quo ad materiam,sed quo ad passionem Christi illud figurabant agnus,& alia sacramenta veteris legis.q.61.3.3.pa.178
Oblatio.ver. Missa, Sacrificium.
Oblationes & decimę in veteri lege erant sacramenta, nunc autem non,quia tunc erant figuralia.q.65.1.7.pag.298
Obligari potest vnus per alium, in his quæ sunt de necessitate salutis.q.71.1.3.pag 331
Obstetrix non fuit in natiuitate Christi, sed mater eius omnia per se fecit.q.35.6.3.pag.188
Occisio Christi fuit ab aliis & non à se, nisi indirectè non impediendo cùm posset.q.47.1.o.pag.226.
Occidens etiam volentę, iniuriam facit occiso, Deo, & reipublicæ. quæst.47.6.3.pag.229.
Occidentes Christum peccauerunt grauissimè quo ad pontifices & Iudam,minus verò quo ad alios.q.47.6.pag.329
Occidere innocentem non licet.q.47.6.1.pag.229.
Offensa Dei est infinita propter infinitatem Dei.q.1 2.2.pag.4
Officium quod quis accipit tenetur exequi.q.67.8.c.pag.315
Oleum tantùm oliuarum propriè dicitur oleum. quæstione 72.2.3. pagina 334
Oleum significat gratiam & misericordiam Dei.q.72.2.o.pag.ead.
Oleum.ver.Natiuitas.
Olei proprietates quibus significatur spiritus sanctus, vbi magis inueniantur.q.72.2.3.pag.ead.
Oliua semper frondibus virens quid significat.q.72.2.3.pag.ead.
Omnipotentia consequitur diuinam naturam, nec potest communicari creaturæ.q.13.1.c.pag.86
Omnipotentia non fuit in anima Christi cùm sit pars humanæ naturæ.quæst.13.o.pag.85.
Omnipotentia.ver.Deus.
Operatio à quo recipiat speciem.q.19.1.3.pag.221.
Operatio quid sit.q.19.1.4.pag.220.
Operatio attribuitur subsistenti & hypostasi vt operanti,naturę verò vt principio operatiuo.q.19.1.3.pag.220.& q.20.1.2.pag.224
Operatio particularis & propria agentis probat totam virtutẽ agentis.q.43.4.3.pag.208
Operatio humana in Christo est tantũ vna ratione principij,sed multę ratione obiectorum & potentiarũ,& multę non humanę. quæstione.10.2.o.pag.221.
Operatio quæ & quomodo fuit in Christo.q.34.2.3.pag.172
Operatio Christi, vel alterius cuiuscunque hominis non potuit esse meritoria incarnationis Christi ex condigno, sed bene ex congruo.q.2.11.o.pag.24
Operationes duę sunt in Christo.q.19.1.o.pag.220
Operationes sensitiuę, vegetatiuę, & naturales in Christo aliqualiter pertinebant ad voluntatem eius humanam.q.19.2.1.c.1.pag.221
Opus dicitur mortuum dupliciter, scilicet effectiuè & priuatiuè.quæstione 79.6.c.pag.383
Opera iusta prius facta mortificantur per peccatum mortale quo ad meritum vitæ æternę.q.88.1.3.pag.412
Opera bona facta in charitate an possint mortificari. quæstione 89. 4.1.pagina 415
Opera hominis viua & mortua,quæ dicantur. q 89.4.5.6.o.pa.ead.
Opera mortificata reuiuiscunt per pœnitentiam, non autem mortua.q.89.5.6.o.pagina eadem
Opera mortua sunt meritoria respectu remunerationis temporalis: & ad tolerabilius patiendum.q.89.6.3.pag.417
Opera peccati per pœnitentiam aboleutur secundum se, non autem opera ex charitate facta: sed impedimentũ accipiunt ex parte hominis peccantis.q.89.5.1.pag.414
Opera.ver.Suffragia.
Oppolita possunt prędicari de eodem, sed non secundum idem.quæstione.16.4.1.pag.102
Oratio duplex est.q.21.1.2.o.pag.125.
Oratio quare sit necessaria post baptismum.q.39.5.c.pag.194
Oratio malorum exauditur inquantum sit in persona ecclesię. quæstione 82.6.c.pag.398.
Oratio mali sacerdotis priuata.non est fructuosa. quæstione.82.6.c. pagina eadem
Oratio Christi pertinet ad sacerdotium eius.q.22.4.1.pag.132
Oratio Christi pro se duplex.q.21.3.pag.128
Oratio Christi secundo modo exaudita est non primo modo. quæstione 21 3.4.o.pag.129
Oratio Christi qualis fuerit. q.21.2.o.& 4.c.pag.128
Orationis Christi virtute baptismus aperit cœlum credentibus.quæstione 39.5.c.pag.193
Orationes nostras etiã mentales ad sanctos directas,ipsi cognoscũt in verbo,sicut & omnia alia quæ ad eos spectant. q.10.2.c.pag.75
Orare & postulare bona pro aliis debemus, sicut & pro nobis.quæstione 21.3.3.pagina 126
Orauit Christus secundum humanitatem tantùm. quæstione 21.3.o. & 2.c.pagina 125.& quæstione 43.2.2.pagina.207
Orauit Christus pro se,& pro nobis.q.21.3.o.pag.126
Ordo duplex, scilicet vetus & imaginatus.q.28.3.1.pag.152
Ordo in rebus duplex, scilicet à principio,& ad finem. q.6.1.1 pa.47
Ordo duplex, scilicet naturæ,& temporis.q.1.c.pag.2
Ordo & confirmatio à solo episcopo conferuntur.q.6.5.pag.46
Ordo non datur ab episcopo propria virtute: sed instrumentaliter. quæstione82.8.2.pagina 398
Et in ipso cõfertur excellentia potestatis in diuinis mysterijs. quæstione 84.4.c.pagina 405

Ordinis potestatem episcopus non potest auferre.quæst.82.2.pagina 398
Ordines pertinent ad diem dominicam.q.83.2.3.pag.400
Origines.ver.Hęresis.
Originale.ver. Baptismus.Concepta. Passio.Peccatum. Pœna.Pœnitentia. Pueri
Os.ver.Baptizatus.Exorcismus.
Os.ver.Corpus.Eucharistia.
Palpabile dicitur aliquid dupliciter,scilicet ratione resistentiæ & ratione suæ spissitudinis.quæst.54.2. 2.pag.253
Palpabile secundo modo non conuenit cœlis:sed bene corpori glorioso.q.54.1.2.pag.253
Palpabile est corruptibile secundum naturam:sed incorruptibile per gloriam.q.54.2.2.pag.253
Panis.ver. Eucharistia.
Papa in ecclesia habet plenitudinem potestatis. quæstio.72.11.1. pagina 338
Papa ex hac potestate,quæ sunt ordinis episcopalis concedit inferioribus vt conferant minores.quæst.72.11.1.pag.338
Papa Gregorius concessit simplicibus sacerdotibus conferre sacramentum confirmationis.eadem
Paradisus.ver. Ascensio.Baptismus. Clausio. Enoch. Helias. Latro. Maria.
Paradisi terrestris ianua per peccatum Adæ clausa est,in signum prędusionis aditus regni cœlestis.quæst.49.5.c.pag.216
Parasceues die non consecratur eucharistia, tamen sumitur à sacerdote corpus Christi sine sanguine.q.83.2. 2.pag.400
Parentes.ver.Baptizatus.
Pars triplex,scilicet integralis,subiectiua,& potentialis.quæst.90.3.3 pag.416
Pars integralis duplex,scilicet essentialis & quantitatiua.quæst.90. 2.c.pag.415
Pars vna integralis potest continere totum virtualiter:non autem essentialiter. q.90.3.2.pag.416
Pars. ver.Hostia.
Partis proprietas denominat totum quando proprietas non potest conuenire nisi illi parti.quæst.16.8.c.pag.106
Partes habent rationem materiæ:totum rationem formæ.quæst.90 1.c. pag.415
Partes sunt in quas materialiter totum diuiditur.q.90.1.c.pag415
Partes quantitatis sunt partes materiæ.q.90.2.c.pag.415
Partes integrales habent ordinem vel virtutis , vel temporis. q. 90. 3.3.pag. 416
Partes essentiales naturaliter quæ sint.quæst.90.1.c.pag.415
Partes animæ dicuntur potentię eius.quæstione 46.7.c.pagina.221
Partium ratio est: vbi est multitudo ex parte materiæ. quæst.90.1.c. pagina 415
Partibus singulis subiectiuis inest tota ratio totius simul & æqualiter:& partibus potentialibus adest totum secundum totam essentiam eius, non autẽ partibus integralibus. quæst. 90.3.c.pag.416
Partus.ver.Maria.
Pascha & panes azymi,quæ dicuntur.quæstione 46.9.1.pagina 223. & quæstione 74.4.1.pag.345
Pascha quando incipiebat.quæstione 46.9.c.1.pag.227.& quæst 74. 4.c.1.pag.345
Passio duplex,scilicet innata,& illata.quæstione octuagesimaprima 4.c.pag. 396
Passio animæ duplex,scilicet perfecta & imperfecta.quæstione 46.7. 3.pag.221
Passio animę & voluntaria quid differant.quæstione 48.1.1.pag.316
Passio est magis propriè in appetitu sensitiuo,quàm intellectiuo.q. 15.4.c.pag.94.
Passio & passibilis qualitas tantùm,sunt in tertia specie qualitatis.q. 63.2.1.pag.286
Passio omnis animę secundum Stoicos est mala:non autem secundum Peripateticos. quæstione decimaquinta.4.2.pag. 93.& quæst. 446.6. 2.pag.21.
Passio pro Christo susceptа obtinet vim baptismi.quæst. 87.1.1.pagina 411.
Passio Christi fuit bona ex voluntate Christi: mala verò ex parte occidentium.quæstio. 4.2. pagina trigesimaoctaua, & quæst.47.1. 3.& 4.c.6.3.pag.217
Passio Christi fuit necessaria.q.46.o. pag.106
Nullus fuit conuenientior modus redemptionis nostrę quàm per Christi passionem.quæstione 46.3.o.pag.218
Passio Christi incœpit à Iudęis:& finita est à gẽtibus.quæst.47. 4.o. pag.228.
Passio Christi attribuitur supposito diuino:nõ ratione naturę diuinæ:sed naturę humanę.q.27.12.o.pag.125
Passio Christi vt saluatiua erat volita à Deo,à Iudęis vt afflictiua Christi.quæstione 18.5.c.pag.117
Passio Christi fuit ei voluntaria:& suę voluntati subiecta. quæst.46.6. c.pag.220& quæst.46.1.o.pag.216
Passio Christi ratione diuersorum agit per diuersos modos.quæstione 48.6.3.pag.233.& q.62.5.c.pag.283
Passio Christi habuit aliquem effectum:quem non habuerunt merita precedentia.q.48.1.3.pa.230.
Passio vna minima Christi sufficisset pro omni peccato. quæstione 46.5.3.&.6.6.pag.220.
Passio Christi est propria causa remissionis peccati tripliciter. quæstione 49.1.o.pagina.234
Passio Christi est causa vniuersalis remissionis peccatorum: quam oportet singulis applicari per sacramentum.quæstione 49.1.4.pagina 234.& q.52.1.2.pag.244
Passio Christi vt à voluntate eius, fuit satisfactio pro omni peccato. quæst 22.2.2.pag.128.& q 48.2.2.pag.131
Passio Christi fuit quasi pretium per quod liberati sumus à seruitute diaboli,peccati,& pœnæ.q.48 c.pag.232
Passio Christi sufficienter abstulit peccatum originale.quæstione 49. 5.c.pagina 236
Passio Christi est causa salutis omnium sed applicata est mortuis per descensum eius ad inferos,viuis autẽ per sacramẽta.q 51.2.2.p.241
Passio Christi non saluat nisi configuratos.q.49.3.2.3.pag.235
Passio & resurrectio Christi operatę sunt nostram salutem. quæstione 53.1.3.pag.250.&.q.56.1.4.& 2.4 pag 256
Passio Christi est causa nostrę iustificationis quo ad terminũ à quo, sed resurrectio eius quo ad terminum ad quem. q.62.5.3.pag 283
Passio.ver.Cœna.Dolor.
Passionis Christi virtute sit salus, & peccati remissio. quæstione 69. 1.2.pag.324.& q.73.5.c.pag.342
Passioni pater tradidit Christũ, & ipse seipsum ex charitate.Iudas ex cupiditate:Iudęi ex inuidia:Pilatus ex timore. quæstione 47.3.o. pagina 227
Passionem suam Christus voluit voluntate deliberata: licet voluntas naturalis dissentiret.q. 8.5.c.pa.117. & q.47.1.o & 2.2.pag 226
Passione Christi, liberare hominem,fuit maioris misericordię & iustitię quàm si deus remisisset peccata sine satisfactione q.46.1.3. pag.217
Passione sua Christus meruit nobis salutem nostram.quæstio. 48.1. o.pag.230
Passione sua Christus meruit exaltari quadrupliciter. quæstio.49.6. o.pag.237
Passione sua Christus à peccatis nos liberauit causaliter.quæstio. 49. 1.1.pag.234
Passione Christi redempti sumus & liberati à potestate diaboli tripliciter.q.46.4.o.pag. 28.& q.49.4.o.pag.246.& q.52.1.c pa.244
Et liberati sumus à peccato communi totius naturæ: & à propriis peccatis singulorum.q.49.5.c.p .3.2.& q.52.5.1.2.pa.258
Et reconciliati sumus deo patri.q.49.4.o.pag.236
Et dupliciter liberati sumus à reatu pœnę.q.49.c.o.pag.234
Passione sua Christus initiauit ritum Christianę religionis.q.61.5.c. pagina 283.& q.63.7.c.pa.287
Et aperuit nobis ianuam cœli:sed per ascensionem suam introduxit nos in possessionem eius.q.49.5.o.pa.236
Passione sua Christus consecutus est gloriam resurrectionis:non ex vi sacrificij:sed ex deuotione & charitate, quæstione 21.4.2.pagina 132
Passiones sanctorum prosunt ecclesiæ per modum exhortationis & exempli:& non per modum redemptionis.quæstione.48.5.3. pagina.233
Passiones in anima Christi non serebantur ad illicita:nec præueniebant,nec impediebant iudicium rationis:sicut faciunt in nobis.q. 15.4.o.pag.94
Passiones,& actiones omnes Christi:instrumentaliter operabantur in virtute deitatis ad salutem humanam.q.48.6.c.pag.233.&.q.56. 1.3.pag.260
Passibilis fuit anima Christi dupliciter,scilicet passione corporali,& animali.q.15.4.c.pag.94.&.10.3.pag.74
Patiendo Christus omnia præcepta veteris legis impleuit. quæstio. 47.2.1.pagina.227
Passus est Christus conuenienti tempore.q.46 9.o.pag.223
Passus est Christus in loco conuenienti,scilicet in Hierusalem. quæstio.46 10.o pag.224
Passus est Christus ab extrinseco omnes passiones humanas secundum genus tripliciter.q.46.5.o.pag.219
Pati contingit dupliciter,scilicet ratione obiecti, & ratione subiecti. q.46.7.o.pag.221
Pati dicitur tota anima dupliciter,scilicet secundum essentiam suam, & secundum omnes eius potentias.q.46.7.8.o.pag.222
Pati oportuit Christum,& quare.q.48.1.2 pag.230
Pater est proprii,nomẽ personæ patris,nõ genitor. q.66.5.7.p.304
Paternitas conuenit viuentibus,pręcipue animalibus.q.32.3.c.p.166
Pati.ver.Passio.
Paulus in sua cõuersione vidit Christum corporaliter.q.57.6.3.p.665
Paulus vidit essentiam dei , lumine gloriæ in habente per modum passionis transeuntis.q.45.c.pag.213

Universidad de Deusto
Biblioteca

Pauli epistolæ, & psalmi Dauid frequentantur in ecclesia. quæstione 83.4.c.pagina.410
Paupertas voluntaria commendatur.q.40.3.o.pag.298
Paupertas voluntaria quid sit.q.40 3.3.pag.299
Paupertem vitam Christus elegit in hoc mundo.quæstione 40.articulo 3.o.pagina.298
Pax totius mundi facta est à Christo in ortu suo. quæstione 35.arti.8. ad primum.pagina.379
Pax ver. Episcopus.
Peccator dicitur dupliciter, scilicet propter peccatum præteritum,& propter propositum peccandi.q.68.4.c.pag.518
Peccatum duplex,scilicet actuale,& quasi naturale.q.8.5.1.pag.66
Peccatum non semper est ex contemptu, & tamen in omni peccato contemnitur Deus in præceptis suis.q.88.4.c.pag.414
Peccatum specifice recipit ex intentione peccantis.q.88.4.c.pag.414
Peccatum cordis,oris,& operis,sunt tres species,sed huiusmodi peccati,quod est in corde,ore,& opere, simul sunt partes quasi integrales.q.90.3.1.pag.416
Peccatum singularis personę non nocet nisi sibi.quæstione.19.art.4. ad primum.pagina 123
Peccatum transit actu & manet reatu.q.62.2.2.pag.281.
Peccatum triplex est.q.80.5.c.pag.387
Peccatum veniale quousque remitti non potest. quæstione.87. artic. secundo,ad secundum.pagina 411
Peccatum originale naturę est, sed actuale personæ.q.8.5.3.pag.66
Peccatum originale quomodo sit voluntarium.q.84.2.3.pag.404
Peccatum originale contrahitur in infusione animę rationalis.quæstione 27.artic.1.ad quartum.pag.143
Et traducitur ad omnes qui fuerunt in Adam,secundum rationem seminalem,non autem ad alios.q.5.1.2.pag.93.& q.31.8.o.pag.163
Et sibi obnoxia fuit caro Christi in antiquis patribus.ibidem.
Et trahitur à patre,non à matre.q.70.art.secundo ad.4.pag.328
Nec potest esse in aliquo cum veniali sine mortali.q.90.4.3.pag.426
Et per ipsum, persona primò infecit naturam,sed in alijs hominibus est econuerso.q.8.5.1.pag.66.& q.69.3.3.pag.296
Peccatum originale est minus voluntarium quocunque peccato actuali,& respectu naturæ est grauius veniali, sed respectu personæ est econuerso.q.14.art.secundo.ad 1.pag.80
Peccatum veniale nullam propriè maculam causat in anima,nec contrahitur habitui charitatis, sed feruori eius: ideo impedit actus virtutum.q 87.1.c.& art.secundo.c.ad secundum.pag.411
Et potest esse in solo habente vsum liberi arbitrij.quæstione 87.articulo secundo.c.pag.410
Et ipse homo potest quandoque carere in hac vita,sed non diu. quæstione 79.art.4.ad secundum.pag.282.
Et ante baptismum esse nō potest sine mortali.quæstione 90.articulo quarto.ad tertium.pagina 426
Peccatum veniale potest remitti sine alio veniali:non autē sine quolibet mortali.q 87.4.o.pag.412
Et eius remissio causatur tripliciter.q.87.3.o.pag.410
Et omnia venialia deleri possunt vno actu charitatis,sine actuali eorum cogitatione.q.87.1.o.pag.411
Peccatum veniale potest remitti sine sacramento pœnitentię, non autem sine aliquali actu virtutis.q.87.1.o.pag.411
Peccatum mortale auertit mentem à Deo,veniale verò retardat affectum in Deum.q.87,art.1.ad secundum.c.pag.ead.
Et ipsi mortali adhęrens si ad baptismum accedit,fictus accedit.quæstione 69.articulo tertio.pagina 325
Et per ipsum mortificantur opera prius in charitate facta.quæstione 89.articulo quarto.o.pagina.414
Peccatum mortale potest remitti sine sacramento pœnitentię, non autem sine virtute pœnitentię.q.80.art.secundo.o.pag.409
Peccatum vnum mortale non potest remitti sine alijs. quæstione 86. articulo tertio.o.pagina.409
Peccatum.ver.Adam,Passio,Pœnitentia,Redeunt.Remissio,Sacramentum.
Peccati grauitas duplex, scilicet ex parte peccati,& ex parte peccantis.quæstione 80.articulo quinto.c.pagina 387
Peccato publico pœna temporalis publica imponenda est,& publica merita publicè præmiari oportet.q.55.1.1.pag.255
Peccato homo dupliciter obligatur,scilicet ad seruitutem diaboli,& ad reatum pœnæ.q.<illegible>8.artic.4.c.pag.232
Peccata dimittere, conuenit Christo autoritatiuè vt Deus, instrumentaliter verò secundum humanam naturam.quæstione.16.articulo vndecimo.ad secundum.pagina.109
Peccata possunt remitti à Deo,sine pœna.quæstione 46.articulo secundo ad tertium.pagina 217
Peccata dimittit Deus per autoritatem, sacerdos verò per ministerium.quæstione 84.art.3.ad3.pag.404
Peccata omnia in hac vita sunt remissibilia.q.86.1.1:3.pag.ead.
Peccatorum emundatio quomodo fit perfecta.quæstione 22.articulo tertio.c.pagina 121
Peccatorum veniam cōsequimur per charitatem.quæstione 49.articulo primo.c.pagina 230
Peccatorum mortalium remissio requirit singulorum detestationē actualem, venialium verò virtualem. quæstione 87. articulo primo.c.pagina 408
Pœna duplex,scilicet sensus & damni. quæstione 52. articulo secundo.ad secundum.pagina 245
Pœna vt pœna infligitur tantū pro culpa propria, sed vt satisfactoria infligitur etiam pro alterius culpa. quæstione 14. articulo primo.ad tertium.pagina.90
Pœna animæ separatę patientis excedit omne malum huius vitæ. quæstione 46.art.6.ad 3.pag.221
Pœna sensus non debetur mortuis cum solo peccato originali.quæstione 1.4.2.pag.8
Pœna minor debetur peccato originali, quàm veniali. quæstione 1. articulo 4.ad 1.pag.eadem
Pœna peccati originalis duplex.q.52.5.c.pag 247
Pœna temporalis debetur veniali, æterna verò mortali. quæstione 86.art.4.o.pag.409
Pœnæ reatu homines tenebantur dupliciter. quæstione 52. articulo quinto.c.pagina 247
Pœna corporali vnus punitur pro culpa alterius, ratione consensus. quæst 82.art.6 ad 3.pag.398
Pœnitentia vt est dolor voluntatis eum electione recta,est virtus vel actus eius,non autem vt passio.q.85.o.pag.407
Pœnitentia est virtus specialis.q.85.art.1.o.pag.ead.
Pœnitentia est virtus moralis,& non theologica.quæstione 85.artic. tertio.ad primum.pag.ead.
Pœnitentia est species iustitiæ commutatiuæ. quæstione.85. articulo tertio.o.pagina ead.
Pœnitentia secundum quod est virtus importat dolorem peccati cum proposito emendationis.q.85.2.1.2.& 3.c.pag.407
Pœnitentia ponit medium inquantum infert debitam pœnam pro culpa secundum acceptationem superioris.quæstione 85.articulo tertio.ad secundum.pag.eadem
Pœnitentia est in peccatore,qui voluntariè recompensat emendam. quæst.85.artic.3.o.pag.ead.
Pœnitentia quæ est ante baptismum, non est sacramentū, sed actus virtutis.quæst.90.art.4.ad 1.pag.426
Pœnitentia vt virtus est subiectiuè in voluntate, sed vt passio est in concupiscibili.q.85.art.4.o.pag.408
Pœnitentia comprehendit omnes virtutes.quæstione 85.articulo tertio ad quartum.pag.ead.
Pœnitentia est posterior natura & tempore, fide, spe,& timore seruili &c.q.85.artc.6.o.pag.ead.
Pœnitentia Esau, & Antiochi,non fuit vera. quæstione .86. articulo primo. ad primum.pag.409
Pœnitentia in generali est à natura,sed cum aliqua determinatione est à lege veteri,à noua verò vt sacramētum nouæ legis. quæstione 84.articulo 7.o.pagina 405
Pœnitentia est sacramentum.q.84.art.1.o.pag.404
Et fuit institutum à Christo dando claues, sed ostendit efficaciam eius post resurrectionem.q.84.art.7.o.pag.405
Et est necessarium,solis habentibus peccatum.quæstione 84.articulo 5.o.& articulo 6.c.pag.408
Et potest,& debet iterari.q.84.10.o.pag.407
Pœnitētia est à Deo,& à nobis,sed quomodo.quæstione 85.articulo 5.o pagina 406
Pœnitentia debet esse continua secundum habitum , non autem secundum actum.q.84.art.9.o.pag.406
Pœnitentia quid requirit.q.84.10.o.pag.407
Pœnitentia interior quousque debet durare. quæstione 84. articulo 8.o.pagina 406
Pœnitentia & gaudium circa idem contrariantur,si autem sint de diuersis vel de eodem secundum diuersa , sic gaudio & tristitiæ non est contrarietas.quæst.84.art.9.ad secundum.pag.406
Pœnitentia est fundamentum contra distinctionem peccati.quæstione 84.art.sexto.ad secundum.pag.405
Pœnitentia solennis non debet reiterari.quæstione 84.articulo decimo,ad secundum.pag.407
Nec pœnitens solennitet debet ordinari. q.89.3.3.pag.414
Pœnitentia quomodo fuerit in Christo. q.84.7.4.pag.405
Nec pœnitentiæ sacramento Christus est vsus ad se, nec ad alios. quæst.84.5.3.&.7.4.pag.405
Pœnitentia est de quolibet peccatorum genere,sed de mortali propriè & principaliter, de veniali, propriè & non principaliter, de originali verò,impropriè.q.84.2.3.pag.404
Pœnitentia vt sacramentū, non est necessaria ad remissionem venialium,sed bene virtualis.q.87.1.o.& 2.2.pag.411
Pœnitentia vt sacramentum, habet partes, non autem vt virtus, nec alia sacramenta.q.90.1.o.pag.415
Pœnitentia ante baptismum, pœnitentia peccatorum mortalium,& pœnitentia venialium sunt partes,id est species pœnitentiæ,vt est virtus.q.90.1.o.pag.416

Pœniten

Pœnitentia reparat omnes defectus ad perfectum:& promouet in vltiorem statum.q.2.2.pag.4
Et per eam gratia infunditur per quam fit remissio peccatorum, & omnium virtutum restitutio.quæst.89.1.c.pag.414
Et restauratur dignitas amissa per peccatum,scilicet filiatio Dei,non autē innocētia(sed aliquid maius quandoque)nec tertia dignitas, scilicet ecclesiastica.q.89.3.o.pag.414
Et homo liberatur à peccato &restituitur in statum pristinum:sed ei non exhibetur aliquid de nouo pertinens ad cultum Dei.q. 63. 7.c.pag.289
Et delere potest omne peccatum viatoris:non autem damnatorum. quæstione octuagesimasexta.1.o.pag.409.& quæstione 87.1. o.pagina 411
Per pœnitentiam vt est sacramentum restaurantur omnes virtutes & gratiæ:non autem per virtutem pœnitentiæ,nec semper restaurantur in gradu æquali,sed in maiori vel minori. quæst.89.1.c.& 2. o.& 5.pag.414
Pœnitentia vera peccata præterita remouet,& à futuris præseruat.q. 84.8.1.pag.416
Et requirit non solam reintegrationem æqualitatis iustitię, sed magis reconciliationem amicitiæ.quæst.90.2.c.pag.415
Et expellit effectiuè quodlibet peccatum formaliter verò oppositum tantum,scilicet impœnitentiam.quæst.85.2.1.3.pag.417
Et tollit totam culpam,sed non semper totum reatum.quæst. 86.4. o.pag. 409
Nec tollit omnes reliquias peccati actualis,nisi pœnitentia iam perfecta secundum omnes eius partes. quæstione 86.4.3. & 5.o. pagina.410
Pœnitentia vt sacramentum quam efficaciam habeat.q.84.7 .c.pa. 183.& quæst.86.6.3.pag.405
Et pœnitentiæ vt virtus est , effectus est remissio culpæ , sed principalius pœnitentiæ vt sacramentum, & principalius gratiæ quàm sacramenti ,& principalius iterum charitatis & fidei, quàm pœnitentiæ vt virtus.q.86.6.o.pag.410
Pœnitentię actus primus,se habet vt vltima dispositio ad gratiam consequendam,alij verò procedunt tam ex gratia quàm virtutibus.q.89.1.2.& 2.c.pag.414
Pœnitentiæ actus quomodo causatur in nobis. quæstione 85.5.c. pagina 408
Pœnitentiæ sacramentum non consistit in consecratione materiæ, nec in vsu materię consecratæ,sed in remotione materiæ, scilicet peccati.q.84.3.c.pag.404
Pœnitentię & matrimonij sacramentorum materia quę sit.q.84.1.1. 2.& 4.3.pag.405
Pœnitentię materia duplex,scilicet proxima & remota.q.84.1.o.pagina 404
Pœnitentiæ materia exhibetur à Deo interius inspirando,sed minister tantum complet absoluendo.quæstione 84.1.2.pag.414
Pœnitentiæ forma est ista, absoluo te.quæstione octuagesimaquarta.3.o.pag.414
Pœnitentię partes materiales sunt,contritio,confessio & satisfactio,sed partes eius essentiales & cuilibet sacramenti sunt materia & forma.quæst.90.2.o.pag.415
Pœnitentię partes materiales,sunt integrales:non autem subiectiuæ nec potentiales.q.90.3.o.pag.<illegible>16
Pœnitentię partes quem habeant ordinem. quæstione 90.3.3. pagina 416
Pœnitentiæ vt sacramentum satisfactio quæ dicatur.quæstio.90.2.3. pag.415
Pœnitentia remota auersione à Deo,remanet tamen inordinata.cōuersio ad bonum creatum.q.86..4.1.&.5. c.pag.410
Pœnitens recurrit ad Deum sicut seruus,filius & vxor,ad dominum, patrem & virum.q.85.3.c.pag.417
Pœnitentis verba & facta sunt materia sacramenti pœnitentię. quę verò sunt ex parte sacerdotis habent modum formę. q.84.3.c.1. & 4.3.pag.404.q.86.6.c.pag.410
Pœnitentia. ver.Hęresis.Impositio.Niniuitę.Opera. Resurgens.Sacramentum.Tabula.Virginitas.
Perfectio triplex,scilicet dispositionis formę & finis.q.27.5. 2.pagina 247
Perfectio rei duplex.scilicet prima quę consistit in forma ex qua speciem sortitur,& secunda quę est operatio qua res finem attingit. q.29.2.c.pag. 54
Perfectio humanę salutis consistit in charitate.q.46.3.c.pag.218
Perfectum est prius imperfecto ordine naturę & perfectionis, sed econuerso ordine temporis & generationis.q.1.5.1.& 6.c.pag.8
Perfectus in virtute non existens,indignè sumit officium prędicationis.q.41.1.1.
Perfecto adueniente,non manet imperfectū.q.9.3.1.pag.101
Perplexus aliquis quomodo esse potest.q.66. 3.pag.294
Persona est rationalis naturę individua substātia.q.2.2.c.pag.11
Persona quid dicatur.q.2.2.3.pag.12.& q.16.12.2.pag.109
Persona quibus sit cōmunicabilis.q.3.1.2.pag.26
Persona addit supra essentiā Dei secundum intellectum, quia essentia potest intelligi sine persona,non autem econuerso.quæstione 3.articulo 3.o.pag.29
Persona & essentia in diuinis sunt idem re,& differunt ratione.quæstione.16.5.pag.113.& q.17.1.c.& 3.pag.110
Persona filij Dei est suppositum naturæ humanę. q.16.1.2.3.c.pa.100
Persona in Christo est tantùm vna.q.17.1.c.pag.110
Persona Christi secundùm se est simpler,sed vt in duabus naturis subsistit,potest dici composita,licet impropriè.q.2.4.o.pag.14
Personę vnitas requirit vnitatem esse completi & personalis. quæst. 19.1.articulo quarto.pag.416
Petrus.ver.Centurio. Teites.
Pythagoras & Socrates doctores excellentissimi,nihil scripserunt. quæst.42.4.c.pag.206.
Plantę habent simul potentiam generationis actiuam & passiuam, nec in eis est distinctio maris & fœminę.q.32.4.c.o.pag.167
Plenitudo. ver. Conceptio, Donum, Gratia,Prudentia,&cuerentia, Sacerdos,Scientia,Vnctio.
Pollutio nocturna quandoq; prouenit ex causa extrinseca spirituali,quandoque ex causa intrinseca spirituali vel corporali. quæstione 80.articulo 7.c.pag.389
Pollutio nocturna ex qualibet trium dictarum causarum, potest & sine peccato,& cum peccato veniali vel mortali existere. quæstione80.articulo 7.c.pag.ead.
Pollutio nocturna cuius causa est sine peccato, vel cum peccato veniali , non ex necessitate impedit sumptionem eucharistię,si verò fit cum peccato mortali , impedit ex necessitate. quęstione 80. artic 7.c.pagina eadem.
Pollutio nocturna cuius causa est sine peccato vel cum peccato veniali , nisi sit perpetua vel diuturna , aut necessitas alsit , impedit sumptionem Eucharistiæ ex quadam congruentia.quæstione.80. 7.c.pagina.389
Pollutio nocturna ex congruentia impedit sumptionem Eucharistiæ:& propter reuerentiam sacramenti:& propter mentis euagationem eam sequentem.q 80.7.c.pag.389
Polsibile vel impolsibile duplex,scilicet simpliciter , & absolutè , & ex suppositione.q.46.2.c.pag.217
Potentia creaturæ duplex,scilicet naturalis, & obedientialis. q.1.3.3. pagina.6.&.quæstio.11.1.c.pag.78
Potentia actiua cuiuslibet rei sequitur formam eius quæ est principium agendi.quæstio.13.c.pag. 86
Potentia quæcunque communicabilis cuicunque creaturæ multo abundantius communicata fuit animæ,Christi.q.13.2.2.pag.87
Potentia.ver.Deus.
Potentiæ animæ deriuantur ab eius essentia.q.7.2.c.pag.53
Potentiæ animæ mutuò se impediunt.q.15.9.3.pag.98
In potentiis,& operibus omnibus ordinatis, vltima perfectio reseruatur suprēmæ arti, aut virtuti.q.72.11.c.pag.3 9
Potestas duplex scilicet autoritatis,& excellentiæ.quæstio.64.3.4.o. pagina.291
Potestas prima respectu sacramentorum fuit in Christo secundum quòd deus,secunda verò secundum humanam naturam. quæstio. 64.3.4.c.pagina.291
Potestas secunda in quatuor principaliter consistit.q.64.3.4.c. pagi. 291.& q.84.5.&.7.4.pag.404
Potestas excellentiæ potuit à Christo communicari aliis. quæstione 64.4.o.pag.292
Potestas propria Christi in sacramentis duplex.q.64.4.o.pa.292
Potestas.ver.Iudicium Ordo.Papa.
Prędestinatio est prędordinatio diuina ab æterno de his quę per gratiam dei sunt fienda in tempore.q.24.1.c.pa.134
Prędestinatio conuenit Christo,& personę Christi. q.24.1.o.pa.134
Prędestinatio Christi est causa exemplaris prędestinationis nostræ, ratione effectus.q.24.3.4.o.pa.135
Prędestinatus est Christus secundum quòd subsistit in humana natura,esse filius dei,non autem propriè factus est filius dei.q.24.1.2. 3.pag.134
Prędestinatus est Christus secundùm quod homo,esse filius dei. q. 24.2.o.pag.135
Prędestinatus est Christus secundum quòd filius dei esse homo:tamē magis propriè dicitur econuerso.q.24.1.2.3.pag.135
Prædestinatus est homo esse filius dei,& econuerso.q.24.2.3.pag.135
Prędicatio non debuit prętermitti à Christo:propter scandalum ludęorum.q.42.2.o.pa.204
Prędicare Christus incepit in.30.anno ætatis suæ.q.39.3.o.pag.193
Et prędicauerunt Christus & Apostoli à principio Iudęis tantum. q. 42.1.o.pag.203
Prędicare id est recitare euangeliū in ecclesia pertinet ad diaconum, docere id est exponere ad ędificationem propriè.q.67.1.1.pag.310
Prędicare est proprius actus episcopi,& dignior quàm baptizare.q. 67.1.1.& 2.pag.310.&.q.71.4.3.pag.333
Prędicari in abstracto de deitate,non conuenit his quę sunt naturę humanę,nec conuersio.q.16.3.o.pag.103

Universidad de Deusto
Biblioteca

Prædicari in concreto possunt ea quæ sunt naturæ humanæ de filio Dei, & econuerso.q.16.5.8.c.pag.103.& q.90.2.o.pag.414
Prædicari non potest de Christo in abstracto natura humana, nec partes eius.q.3.7.3.pag.34.& q.16.2.o.pa.109
Prædicari potest de Christo in recto natura diuina,tam in abstracto, quàm in concreto,humana verò natura tantùm in concreto.quæstione 17.1.o.pag.110
Prædicati possunt simpliciter de Christo, ratione humanę naturę ea de quibus suspicari non potest, quòd diuinę personę conueniant secundum seipsam,sed illa quę dubitationē habent circa alterutrā naturam non sunt dicenda de Christo, absque determinatione. quæst.16.8.o.pag.106.& q.20.2.c.pag.124.
Prædicator debet esse absolutus à cura rerum secularium.quęstione 40.3.c.pag.298
Prędicator non debet semper esse in publico.q.40.1.3.pag.197
Prædicator nō debet assumere prędicationis officium,nisi prius purgatus,& virtute perfectus.q.41.3.1.pag.201
Prępositio ad,accessum quendam designat.q.58.3 c.pag.266
Præsentia.ver.Deus.
Præseruatus ab aliquo dicitur ille,qui est purgatus vel solutus ab illo. q.32.4.1.pag.167.& q.52.2.2.pag.245
Primogenitus dicitur primo natus, licet nullus post eum fit: ideo Christus est primogenitus Mariæ.q.28.34.pag.152.
Prius est naturaliter quod est per se, eo quod est per accidens.quæstione 84.6.c.pag.415
Professus.ver.Missa.
Propassio est inchoata in appetitu sensitiuo non vltra procedens, sicut fuit in Christo.15.4.c.& 6.2.7.pag.65
Propheta dicitur quasi procul fans, vel procul videns. q.7.8.o.pa.57
Prophetia in sua ratione non includit ænigmaticam cognitionem. quæstione 7.artic.octauo,ad 1.pag.57
Prophetia prædestinationis completur sine arbitrio nostro causante, non autem sine eo consentiente.q.30.1.1.pag.155
Prophetia quæ habet simul intellectualem & imaginariā visionem, nobilior est illa quæ habet alteram tantùm.q.30.1.pag.155.
Prophetia non conuenit Deo,nec angelis, nec beatis. quæstione.7. articulo 8.c.pagina 57
Prophetia conuenit Christo, inquantum fuit viator. q.7.8.o.pag.57
Propositio.ver.actus,Deus,Christus.
Prudentia est directiua omnium moralium virtutum, quæstione 85. articulo quarto.pagina 416
Prudentia requirit memoriam præteritorum, cognitionem præsentium,& prouidētiam futurorum.q.11.1.3.pag.79
Prudentię plenitudinem Christus habuit,secundum donum consilij. quęstione 11.art.1.ad 3.pag.79
Psalmi comprehendunt per modum laudis, quicquid continetur in sacra scriptura.q.83.4.c.pag.401
Pueri ex peccato Adæ peccatum originale contrahunt,& mortalitati sunt subiecti, ideo possunt per Christum gratiā accipere, & necesse fuit eos baptizari.q.68.9.o.pag.321
Pueri in maternis vteris existentes, baptizari non possunt. quæstione.68.11.c.pag.322
Pueri infidelium non habentes vsum rationis, non sunt baptizandi inuitis parentibus: habentes autem vsum rationis baptizati possunt.q.68.10.o.pag.322
Pueri antiquorum saluabantur in fide parentum. quæstione.68.articulo decimo.c.pagina 322
Pueri.ver.Catheczizandi, Græci, Salus.
Pueris vsū rationis carentibus, non est danda eucharistia.quæstione 80.artic.nono.ad 3.pag.391
Purgatio beatæ Virginis duplex,scilicet mentem in vnum colligens, & à fomite.q.27.3.3.pag.146
Purgatio beatę Matię post partum est facta, non propter aliquam immunditiam,sed alijs rationibus.q.37.4.o.pag.188
Purgatio.ver.Maria.
Purgatur.ver.Prædicator.
Purificatio.ver.Purgatio.
Putrefactio cuiuscunq; corporis prouenit ex infirmitate naturę eius nō potentis amplius corpus continere in vnum. q.51.3.c.pag.243
Q Valitas.ver.Passio,Quantitas.
Quantitas dimensiua est prima dispositio materiæ. quæstione 77.artic.secundo.c.pag 361.
Quantitas & qualitas quid sint.q.77.2.c.pag.cad.
Quantitas se tenet ex parte materię.q.90.2.c.pag.415
Quantitas dimensiua quomodo individuatur.q.77.2.c.pag.361
Quantitas debita alicui speciei,quandam latitudinem habet. quæst. 33.2.2.pagina 169
Quantitas quā corpus habet cum primo sibi infunditur anima quomodo proportionatur.q.33.2.2.pag.169
Quantitas in sacramento altaris quid.q.77.2.o.pag.361
Quantitati omni mathematicę finitę potest fieri additio, nō autem omni naturali.q.7.12.1.pag.61
Quo est,& quod est,in solo Deo non differunt. quæstione 3.articulo secundo,ad tertium.& artic.tertio ad primum.pag.27
R Atio dicitur dupliciter,scilicet per essentiam, & per participationem.q.18.2.c.1.pag.116
Ratio & intellectus non sunt diuersę potentię.q.18.5.2.117
Ratione formali alicuius rei remota, remouetur species. quęstione 88.artic.4.ad primum.pag.410
Reatus non est idem omnium peccatorum.q.88.1.c.pag.412
Rebaptizari.ver.Baptismus.Donatus.
Redemptor noster dicitur Christus, & quomodo. q.48.6.3.pag.235
Et ad redemptionem duo requiruntur.q.48.5.o.pag.ead.
Redeunt peccata dimissa,per sequens peccatum, & quomodo.quęstione 88.artic.1.o.pag.413
Redeunt per ingratitudinem peccata venialia,& ipsum originale,sicut & mortalia.q.88.1.2.pag.ead.
Redeunt per sequens peccatum peccata dimissa, sed non est necesse quòd tantus reatus redeat quantus erat omnium peccatorum prę teritorum.q.88.artic.2.o.pag.ead.
Redire.ver.Ingratitudo.
Redundantia fit in corpus ex his quæ sunt in anima, nisi in Christo patiente.q.14. ad secundum.pag.91.& q.15.art.5.ad.3.& 6.c.& 9.3. pag.95.& quæst.45.2.c.pag.214
Reduplicatio. Quod cōuenit alicui cum reduplicatione,non semper conuenit et simpliciter sine ea.q.16.10.3.pag.108
Reduplicatio.ver. Terminus.
Reiterari.ver.Confectio. Pœnitentia.
Relatio tantum vna est aliquando ex parte vnius extremi,& ex parte alterius extremi sunt multæ.q.31.5.3.pag.177
Relatio innascitur aliquando ex mutatione alterius termini tātùm. quæst.1.art.7.c.pagina.19
Relatio incipiens esse ex tempore, ex aliqua mutatione causatur. quæstione 2.articulo.8.c.pagina.20
Relatio seruitutis & dominij fundatur super actione & passione, ideo propriè non conuenit naturæ, sed personę. q.20.1.pag.214
Relatio eadem est in omnibus simul trahentibus idem.quæstione 35. articulo.5.ad 3.pag.177
Relatio in patre, differt specie à relatione in matre.quæstione 35.articulo.1.c.3.pag.eadem.
Relatio scientiæ ad scibile est realis, econuerso autem rationis tantum quæst.35.5.3.pagina ead.
Relatio Dei ad creaturas est in creatura realiter, & in Deo secūdum rationem.q.2.7.o.pag.18.& q.35.5.c.pag.176
Relationis vnitas ex quo dependet.q.2.7.2.pag.19
Relationum vnitas & pluralitas specifica sumitur ex causa,numeralis ex subiecto,nulla verò ex termino.q.35.5.c.pag.176.
Relatiuè dicta possunt de nouo prædicari de aliquo absque eius mutatione.q.16.6.2.pag.103
Religiosi crucifixi cum Christo qui dicantur.q.46.11.c.pag.225
Reliquiæ sanctorum an habeant virtutem.q.13.2.3.pag.88
Reliquię quędam peccati remanent post absolutionē. quęst.86.5.o. pag.410.&.89.1.3.pag.413
Reliquiæ.ver.Adoratio.Pœnitentia.
Remissio culpę non potest esse sine gratia.quęstione 62.articulo sexto ad tertium.pag.284.& q.87.4.o.pag.412.
Remissio culpæ & pœnæ æternæ quid. quæstione 86.4.1.& 6.1.pag. 286.& q.88.1.4.pag.296.
Remissio peccatorum in primitiua ecclesia dabatur ad inuocationē nominis Christi,& non alterius.q.64.3.c.pag.291
Remissio peccati mortalis potest esse sine sacramento pœnitentiæ: non autem sine virtute pœnitentiæ.q.68.2.o.pag.317
Remissio peccati venialis potest esse sine sacramēto pœnitentię, nō tamen sine aliquali actu virtutis pœnitētię.q.87.1.o.&1.2.pag.412
Remissio venialium quo ad culpam,nisi sit impedimentum fit in omni infusione gratiæ, sed non semper quo ad pœnam. quæstione 87.2.3.o.pag.eadem.
Remissio.ver.gratia.Passio,Peccatum,Pœnitentia.
Remissionem peccatorum consequitur homo in primo instanti suę pœnitentiæ.q.84.8.1.pagina eadem.
Remittēs offensam in se cōmissam, non iniustè agit. q.46.2.3.p.217
Remitti.Peccatum,Sacramentum.
Resurrectio.Octaua ętas erit ętas resurgentium.q.70.3.3.pag.330
Resurrectio Christi fuit necessaria.q.53.1.o.pagina.249.
Resurrectio Christi fuit conuenienter tertia die, & non statim, nec in fine mundi.quęstione 51.articulo 4.o.pagina 243.& quæstione 53. articulo 1.o.pagina.250
Et fuit mane diluculo.quęstione 51.articulo quarto,ad tertium. pag. 239.& quęstione 53.art.2.ad 3.p.q.250.& q.83.2.4.
Et non debuit primò manifestari omnibus,sed quibusdam,& primò mulieribus.q.55.1.o.pag.255
Nec debuit immediatè videri ab hominibus sicut ascensio eius, sed per angelos eis nuntiari.q.55.2.o.pag.256
Resurrectio Christi sufficienter probata fuit ab ipso, duplici testimonio.q.55.5.6.o.pag.258
Resurrectio Christi quid sit.q.56.1.2.o.pag.260

Resurrectio Christi quid sit.q.56.1.4.pag.260
Resurrectio.ver.Christus.
Resurrectionis Christi exemplaritas ad quæ se extendat. quæstione 56.1.3.pag.260
Resurrexit Christus in iuuenili ętate,vt futuram resurgētium qualitatem prænuntiaret .q.48.9.c.pag.224
Resurrexit corpus Christi glorioſum & integrum cum qualibet parte eius.q.54.2.3.o.pag.253.& q.55.6.4.pag.259
Resurgens per pœnitentiam in minori charitate habebit maius gaudium accidentale de bonis prius factis in charitate quàm de factis post in minori,non autem maius gaudium essentiale.q.89.5.3. pag.417
Resurgentis Christi corpus,fuit eiusdem naturæ,sed alterius gloriæ. q.54.2.2.& 3.5.c.pag.253
Resurgentes cum Christo,mortui sunt iterum secundùm Augustinū. q.53.2.2.pag.250
Resurgentium Christus fuit primus simpliciter, aliqui verò primi secundum quid.q.53.3.o.pag.250
Reuelantur hominibus ea quæ supra homines sunt ex diuina institutione mediantibus angelis.q.55.1.c.pag.256
Reuerentia.Christus secundùm quod homo præ cęteris habuit pleniorem affectum reuerentiæ ad deum.q.7.6.c.pag.55
Roma.ver.Natiuitas.
S Abbatum.Christus se excusat à transgressione sabbati.quęstio.40. 4.1.pag.199
Sabbati præcepto,non prohibentur opera diuina, aut quæ sunt ad cultum dei aut quæ sunt de necessitate salutis etiam corporalis.q. 40.4.1.3.pag.199
Sacerdos fuit Christus simul & hostia pacificorum & hostia pro peccato & holocaustum.q.22.1.2.o.pag.128
Sacerdos fuit Christus & rex & legislator,non autem alij homines. q.22.1.3.pag.128
Sacerdos est Christus secundum quòd homo,non autem secundum quod Deus. q.22.3.1.pa.131
Sacerdos nouæ legis operatur in persona Christi.q.22.4.c.pag.131
Sacerdos vt peccator participat effectum sui sacerdotij, non autem vt sacerdos.q.22.4.1.pag.131
Sacerdos inquantum medius inter deum & hominem habet nomen angeli.q.22.1.1.pag.127
Sacerdos spiritualiter de quo dicatur.q.82.1.2.pag.397
Sacerdotis proprium officium quod sit.q.22.1.c.1.& 4.c.pa.127.& .q 26.1.o.pag.141
Sacerdotis officio quæ conueniant.q.22.5.5.c.& 6.1.pag.130
Sacerdotis sacrificij oblatio duo continet.q.22.4.2.pa.132
Sacerdoti comparantur ministri,sicut secundarium agens principali q.73.4.c.pa.341
Sacerdotes nouæ legis tenent locum septuaginta duorū discipulorum Christi.q.67.2.2.pag.310
Sacerdotalem potestatem Christi habuit excellentius angelis.q.22. 1.1.pag.127
Sacerdotium Christi dat gratiam,& satisfacit pro nobis. quæstio.22. 3.o.pag.131
Sacerdotium Christi manet in æternum.q.22.5.o.pa.130
Sacerdotium Christi dicitur secundum ordinem Melchisedech.q.22. 6.o.pag.131
Sacerdotij Christi figuratio.q.22.6.2.pa.131.& q.61.3.3.pa.278
Sacerdotium fuit in Christo in triduo mortis.q.50.4.3.pag.278
Sacerdotium veteris legis fuit figura sacerdotij Christi, sed multum distans.q.22.1.2.& 6.c.pag.121
Sacerdotium Leuiticum secundum carnis originem deriuabatur ad posteros.q.31.8.4.pag.164
Sacerdotij effectum in se susciperе,non conuenit Christo. quęstione 22.4.o.pag.131
Sacerdotij totius origo est Christus.q.50.4.3.pag.255
Sacerdotij diuini plenitudo est in Christo.q.63.6.c.pag.289
Sacerdotij Christi homo fit particeps per omnia sacramenta.q.63.6. 1.pag.289
Sacramentum est in genere signi.q.60.1.o.pa.271
Sacramentum propriè cuius rei sit signum.q.60.1.o.pag.271
Sacramentum est signum passionis Christi gratiæ,& gloriæ. q.60.3. o.pag.272
Sacramentum propriè semper est aliqua res sensibilis.quęstione 60. 4.o.pag.273
Sacramentum vnum perficitur verbis & rebus inquantum cōueniūt in vno scilicet in significando.q.60.6.4.pagina 274.& quęstio.62. 4.4.pag.273
Sacramentum perficitur à proferente corruptè formam: nisi fiat ex industria,vel tantum quod tollatur significatio. q.60.7.3.& 8.o. pag.275
Sacramentum non requirit necessariò fidem ministri. q.64.9.o.pagina 296
Sacramentum quid sit.q.60.2.3.pag.272
Sacramentum speciale ibi ordinatur, vbi occurrit specialis effectus gratię.q.72.1.c.pa.333
Sacramentum dicitur tripliciter.q.60.1.c.3.pag.271
Et de his tribus dicitur non æquiuocè sed analogicè. quęstione 60. 1.3.pag.272
Sacramentum est signum memoratiuum passionis Christi,demonstratiuum gratiæ,& prænuntiatiuum futuræ gloriæ. quęstio.60.3. c.pag.272
Sacramentum habet in se tria scilicet causam,formam & finem.q.60 3.c.pag.272
Sacramentum tantum in pœnitentia:sunt actus exteriores pœnitentis & absoluentis, res verò & sacramentum est pœnitentia interior, sed res tantum est remissio peccatorum. quæstione 84.1.3. pag.404
Sacramentum.ver.Baptismus.Character.Cathecismus. Cōfirmatio. Eucharistia.Exorcismus.Pœnitentia.
Sacramenti materia indiget duplici benedictione scilicet eū instituitur & cum applicatur ad effectum.q.72.1.2.pag.335
Sacramenti cuiuslibet forma continere debet illud in quo subsistātia eius consistit.q.72.4.c.pa.335
Sacramenti effectus non impetratur oratione ecclesiæ vel ministri, sed ex merito passionis Christi.q.64.1.2.pa.290
Sacramenta veteris & nouæ legis sunt protestationes fidei.q.61.6.c. pag.283.& q.72.5.2.pag.336
Sacramenta requirunt res determinatas ex institutione Dei.q.60.5. o.pag.273
Et eorum quæ habent materiam corporalem,actus humani nō sunt de essentia ipsorum, sed dispositiue se habent ad ea.quęstio.84.1. 1.pag.404
Sacramenta quędam requirunt sanctificationem materiæ de necessitate,quędam verò de solennitate tantum.q.66.3.5.pa.302.& q.72. 3.o.pag.335
In indigentibus materia sanctificata,prius materia conficeratur per episcopum.q.72.3.o.pag.335
Sacramenta quorum effectus non dependet ex opere humano habent materiam sensibilem,non autem ex eo dependet. quęstione 84.1.1.pag.404
Sacramenta in quibus confertur superabundans gratia habent materiam corporalem non autem alia.q.84.1.1.pag.404
Sacramenta requirunt formam determinatam verborum.q.60.7.o. pag.305
Et eorum forma vel materia debent esse illa quibus homines communius vtuntur.q.60.7.2 pag.277.& q.66.57.pag.304
Et ipsis sacramentis adiunguntur verba,quæ expressius significāt in lege noua quàm in lege veteri.q.60.6.o.pag.274
Sed verba sunt vt forma,res verò sensibiles vt materia.quęstio. 60.6. c.2.pag.274
Sacramenta sunt necessaria ad salutem humani generis.q.61.1.o.pagina 276
Sacramenta in statu innocentiæ non fuissent necessaria. quęstio.61. 2.o.pag.277
Sacramenta fuerunt necessaria tempore legis naturæ post peccatū, sed indeterminata.q.60.5.3.pag.121
In statu legis naturæ,solo interiori instinctu determinabatur hominibus quibus rebus sensibilibus ad dei cultum vterentur.q.60.5.3. pag.121.& q.61.3.2.pag.278
Sacramenta determinata necessariò fuerunt addita per legem Moysi,supra sacramenta legis naturæ.q.60.5.3.pagina.274.& q.61.3.o. pag.278
Sacramenta alia necesse est esse in lege noua quàm in lege veteri.q. 60.6.3.pag.274.& q.61.4.o.pag.278
Sacramenta simpliciter necessaria,sunt tantum tria. quæstio.65.4.o. pa.300
Sacramenta nouæ legis à quo instituta. quæstione 64.3.c.pagina 291
Sacramenta conferri possunt per ministros malos. quęstio.64.5.o. pag.291
Sacramenta conferunt præcisi ab ecclesia seruantes formam ecclesiæ, quam si non seruent nihil conferunt. quæstione 82.5.8.9. o.pag.402
Sacramenta suscipere quis teneatur. quæstione 64.6.2. pagina 294
Sacramenta producunt suum effectum virtute formæ & materiæ.q. 84.6.c.pag.410
Sacramenta consequuntur virtutem spiritualem ex benedictione Christi,& applicatione ministri ad vsum sacramenti. q.62.4.3.pagina 282
Sacramenta diuersa,diuersimodè purgant,illuminant,& perficiunt. q.65.1.3.pag.298
Et eorum effectus est duplex.quæstione 62.in principio. pagina 279
Sacramenta ecclesiæ quare ordinantur.q.65.1.c.pag.298
Et eorum efficacia est ab institutione Christi.q.64.3.c.pag.291.& q. 66.6.c.pag.305.& q.72.2.1.pag 333

Universidad de Deusto
Biblioteca

Et eorum interiorem effectum operatur Christus per autoritatem vt Deus, sed vt est homo meritorie, & efficienter vt instrumentum principale. q.64.1.o. pag.291
Et eorum effectum non operatur deuotio ministri etiam impetrando, sed aliquid annexum. q.64.1.2. pag.290
Sacramenta omnia sunt instituta contra aliquod peccatum. quæstio. 6.5.1.c pagina 29
Et omni sacramento commune est, quòd per illud exhibetur remedium aliquod contra peccatum, per hoc quòd gratiam confert. quæstio. 63.6.c.pag.289
Nec tamen ordinatur directè contra peccatum veniale. quæstione 6.5.1.8.pagina.29
Sacramenta veteris legis quæ propriè dicantur, q.60.1.2.pag.272
Et erant prænuntia Christi venturi. q.60.6.3.pag.274
Et eorum causa finalis erat passio Christi. q.61.5.1.pag.278
Sacramenta veteris legis erant plura. q.65.1.4 pag.298
Sacramenta veteris legis sanctificabant applicando ad diuina, non autem iustificando. q.62.6.c.3.pag.284
Et nihil interius efficiebant, ideo dicuntur iustitiæ carnis. quæstione 72.5.3.pagina.336
Nec purgabant à culpa. quæstio.37.4.3.pagina.188
Nec propria virtute iustificabant, sed significabant fidem qua iustificabantur patres antiqui. quæstione. 62.6.0.pag.283
Nec habebant in se aliquam spiritualem virtutem operatiuam spiritualis effectus. q.63.6.c.pag.289. & q.63.1.3.pag 285
Sacramenta nouæ legis conferunt gratiam, non autem sacramentalia. quæstio. 71.3.2.pag.332
Sacramenta, & sacramentalia quæ habent effectum perpetuum non possunt iterari. quæstio. 82.8.c.1.pag.177
Sacramenta quatuor dicuntur maiora. quæstio. 65.3.4.pag.300
Sacramentorum nouæ legis numerus, & sufficientia. quæstione. 65.1.o.pagina.297
Sacramentorum nouæ legis ordo exponitur. q.65.3.3.o.pag.299
Sacramentorum effectum Christus vt homo potest conferre sine sacramentis vt instituror eorum, & non alius homo. quæstio. 72.2.1.pag.334. & q.84.5.3.pag.404
Sacramentis omnibus, sanctificatur homo quod fit per gratiam. q.63.6.2.pag.289
Sacrificium duplex. quæstio. 21.2.c.pag.128. & q.82.4.c.pag.397
Sacrificium dici potest omne quod Deo exhibetur: vt spiritus feratur in Deum. quæstio. 23.2.c.pag.131. & quæstio. 48.3.c.pag.231
Sacrificium exterius est signum sacrificij interioris: quo quis se offert Deo. quæstio. 22.2.c.pag.128. & q.82.4.c.pag.397
Sacrificium debet offerri soli Deo. quæstio. 48.3.c.pag.231
Sacrificium offerens debet esse particeps sacrificij. q.82.4.c.pag.397
Sacrificium expiationis erat solennissimum, & erat præcipuè figura Eucharistiæ. quæstio. 73.6.c.pag.342
Sacrificium quod offerebatur quotidie mane, & vespere erat agnus, & figurabat oblationem Christi esse sacrificium consummatiuum omnium. quæstio. 22.3.3.pag.129
Sacrificium verum fuit passio Christi. quæstio. 48.3.o.pag.232
Sacrificium fuit ipsa occisio Christi respectu voluntatis eius, non autem quo ad voluntatem occidentium. quæstio. 22.2.2. pagi.128. & quæstio. 48.3.3.pag.232
Sacrificium Christi fuit efficacissimum ad delendum peccata, ratione deitatis. quæstio. 22.3.1.pag.129
Sacrificio indiget homo propter tria. quæstio. 22.2.c.pag.128
Sacrificio attribuuntur quatuor. q.22.3.1.pag.128. & q.48.3.c.pa.231
Sacrificia, & oblationes in statu legis naturæ indeterminata erant, & ab antiquis patribus solo interiori instinctu seu præcepto legis naturæ fiebant: & pro libito vniuscuiusque determinabantur. q.60.5.3.pag.273. & q.61.3.2.pag.278. & q.70.2.1. & 4.2.pag.329
Sacrificia veteris testamenti significabant passionem Christi. quæstio. 48.3.o.pag.271
Sacrificiorum veteris legis figuratio. q.48.3.1.pag.231
Sal.ver.Baptizatus.Exorcismus.
Salus esse non potest sine manducatione spirituali Eucharistiæ. quæstio. 80.c.pag.329
Salus.ver.Baptismus.
Saluabantur pueri antiquorum in fide parentum. quæstio. 34.3.c.pagina.172. & q.70.4.2.pag.330
Saluari nullus vnquam potuit, sine fide Christi. quæstio. 61.3.c.2.pagina.277. & quæstio. 68.1.o.pag.316
Sanctificatio duplex scilicet totius humanæ naturæ, & personalis. quæstio. 27.2.4.pag.146
Sanctificatio iterum duplex. q.34.3.c.pag.172. & q.70.4.2.pag.330
Sanctificatio in vtero, & alia quæ fiunt præter legem communem, ordinantur ad vtilitatem ecclesiæ. q.27.6.c.pag.148
Sanctificatio maior fuit in beata Maria quàm in Ioanne Baptista, & in eo maior quàm in Hieremia. q.27.6.1.pag.148
Sanctificatio.ver.Maria.Sacramentum.
Sanctificari dicitur tripliciter. quæstio 34.1.2.pag.171
Sanctificari non potuit beata Maria in parentibus: nec in concepti-
one eius, nec ante infusionem animæ rationalis. quæstio. 27.1.1. & 2.o.pagina.143
Sanctificata fuit beata Maria prius quàm nata. quęstione. 27.1.o.pagina.143
Sanctificata fuit beata Maria in vtero à peccato originali. quæstione. 27.1.3.pagina.143
Et sanctificata fuit bis. quæstio. 27.3.c.pag.ead.
Sanctificati præcipuè sunt in vtero qui immediatius ordinati sunt ad significandam sanctificationem Christi. quæstione. 27.6.o.pagina.148
Sanctificati non fuerunt Hieremias, & Ioannes Baptista ante infusionem animæ rationalis. quæstio. 27.2.1.pag.144
Sanctificati in vtero debent baptizari. q.68.1.3.pag.230
Sanctificatos esse aliquos in vtero non est credendum, de quibus non loquitur scriptura. q.27.6.c.pag.148
Sanguis non est actu pars, sed est potentia totum. quæstione. 31.5.1.pagina.162
Sanguis Christi est pretium redemptionis nostræ. quęstione. 48.4.3.pagina.232
Sanguis Christi totus in passione eius effusus resurrexit cum eo, qui autem habetur in quibusdam ecclesiis fluxit ex quadam imagine. quæstio. 54.3.1.pag.254
Sanitas. Christus quemcunque curauit, sanauit mente, & corpore. q.44.3.3.pag.212
Sanari non posse, ille dicitur, qui non potest de facili sanari. quæstio. 86.1.2.pagina.230
Sanctificatio pro se, vel pro alio, dicitur pretium quoddam. quæstio. 48.4.c.pagina.409
Satisfactio non debet imponi nouiter baptizatis. quęstione. 68.5.o. pagina.233
Satisfactio de vno peccato sine alio, esse non potest. quæstione. 86.3.o.pagina.409
Satisfactio actualis gratiam præsupponit, & auget, sed ex proposito satisfaciendi gratia confertur. q.90.2.2.pag.415
Satisfactio Christi per passionem suam pro peccatis humani generis fuit sufficiens, & abundans. q.48.2.4.c.pag 232
Satisfactione, patiens consequitur perfectum effectum gratię. quęst. 90.2.2.pag.415
Satisfacere deo pro humana natura, nulla pura creatura potuit. q.1.2.2.pag.12. & q.46.1.3.pag.217
Satisfacere potest vnus pro alio, non autem conteri vel confiteri. q.48.2.1.pag.231
Satisfacere potest homo deo secundum æqualitatem proportionis, non autem secundum æqualitatem quantitatis offensæ. quæstio. 85.3.o.pagina.407
Satisfecisset plenè minima pœna Christi, pro genere humano. quæstio 46.6.6.pagina.221
Satisfecit Christus pro tota natura humana sufficienter, non autem efficienter. quæstio. 79.7.2.pag.183
Scandalum. Eius occasione non est veritas dimittenda. quęstio. 4.2.2.o.pagina.11
Scientia quid sit. quęstio. 12.2.c.pagina.84
Scientia est de eo quod aliquo modo est. q.10.3.c.pag.76
Scientia acquisita, ad quam opinio disponit, potest remanere cognitio per syllogismum dialecticum causata. q.9.3.2.pag.71
Scientia in statu innocentię non fuisset acquisita ex sensibus. quęst. 81.2.o.pag.177
Scientia increata est supra naturam animę rationalis. quęstio. 9.2.3.pagina.70
Scientia aliqua creata fuit in Christo, præter scientiam diuinam. q.9.1.pag.69
Scientia diuina Christi non offuscabat scientiam humanam, sed magis claram reddebat. quęstio. 9.1.2.pag.69
Scientia animę Christi est nobilior secundum quid quàm anima eius non autem simpliciter. quęstio. 11.5.3.pag.82
Scientia practica, & speculatiua fuit in Christo. quęst. 13.1.3.pag.85
Et omnis scientię, virtutis, & gratię plenitudo fuit in Christo. quęstio. 15.3.c.1.pag.94
Scientia beatorum fuit in Christo. quęstione. 9.2.o.pagina.70
Scientia animę Christi in verbo, panificatur scientię visionis Dei quo ad numerum scibilium, non quo ad claritatem. quęstione. 10.2.3.pagina.76
Scientia indita animę Christi fuit habitualis, nõ autem scientia eius beata. quęstio. 11.5.o.pag.82
Scientia infusa fuit in Christo, & quare. quęstione. 9.3.o.pagina.71
Scientia Christi indita, fuit distincta in multos habitus. quęstione. 11.6.o.pag.82
Scientia Christi infusa quomodo erat discursiua. quęstione. 11.3.o.pagina.80
Scientia infusa in anima Christi fuit multo excellentior quàm in angelis, & quomodo. quęstio. 11.4.o.pag.81
Scientia acquisita fuit in Christo. quęstio. 9.4.o. pagi.72. & quęstio. 12.o.pag.85. & quęstio. 15.8.o.pag.97

In scientia

In scientia acquisita Christus profecit, & quare. q.12.2.o.pa.84. & q.15.8.o.pag.97
Scientia.ver.Anima.Deus.
Scientię habitus quomodo acquiratur. q.9.4.c.pa.73
Scientiæ quantitas attenditur secundum numerum scibilium, & secundum claritatem cognitionis. q.10.2.3.pag.76
Scientiam Christus non accepit ab homine, nec ab angelis. q.12.3.4.o.pag.84
Schismatici & hæretici retinent potestatem sacramentalem, non autem vsum. q.64.9.2.3.pa.296. & q.82.9.o.pa.397
Scriptura ordinatur ad impressionem doctrinę in cordibus auditorum, sicut ad finem. q.42.4.c.pa.106
Se, est relatiuum reciprocum, & refert idem suppositum. quęstio.3.2.1.pag.27
Sedere ad dexteram patris in beatitudine eius, conuenit soli Christo secundum vtranque naturam. q.58.o.pa.265
Sedere ad dexteram filij vel spiritussancti non conuenit patri. q.58.2.3.pag.266
Sedere ad dexteram patris conuenit spiritui sancto secundum veritatem, sed non appropriatur ei æqualitas nec sessio ad dexteram, sed filio. q.58.2.3.pag.266
Sedere ad dexteram dei non conuenit sanctis, sed bene esse constitutum ad dexteram dei. q.58.4.2.pag.267
Sedere ad sinistram in beatitudine nulli sancto conuenit. q.58.2.2.pagina 261
Semen masculi non est sicut materia in conceptione animalis, sed solum sicut agens. q.28.2.5.pag.250
Semen mulieris nihil facit ad generationem prolis. quęstio. 31.5.3.pag.161
Semen fœminæ est imperfectũ in genere seminis, & resoluitur cum concupiscentia. q.31.5.3.pa.162
Virtus animæ quę est in semine per spiritum qui in semine includitur quę formar corpus in generatione q.32.2.1.pag.163
Sensitiua operatio.ver.Operatio.
Sensibilia cõmunia maximè diiudicat visus. q.55.6.4.pa.259
Sensualitas significatur per serpentem. q.28.2.3.pa.116
Sepulchrum. Christus fuit in sepulchro vna die & duabus noctibus. q.51.4.o.pa.243. & q.53.2.c.pag.250
Sepultura secundũ morẽ cuiuslibet gentis seruãda est. q.51.2.2.pa.242
Sepultura Christi operata est efficienter nostram salutem. q.51.2.2 & 2.4.pag.242
Sepultus fuit Christus conuenienter & cõuenienti modo. q.51.2.2.o. pag.241
Seruitus ciuilis non excludit ordinem iuris naturalis vel ciuilis q.68.10.2.pag.222
Seruituti diaboli homo fuit iustè relictus à deo, licet ille iniustè inuaserit eum. q.46.3.3 pag.218. & q.48.4.2.pag.232
Significatio dictionis & consignificatio quid differant. q.60.7.3.pag.275
Signum primò & principaliter conuenit sensibilibus, non autem intelligibilibus. q.60.4.2.pag.273
Signum multorum ordinatorum ad vnum non est fallax, sed certum q.60.3.2.pag.272
Signum effectus quid dicatur. q.62.2.2.pa.227
Signi potest esse signum respectu diuersorum. quæstione 48.3.2.pagina 231
Symbolum cantatur post euangelium ad ostendendum quòd populus doctrinę fidei assentit, & cantatur in festis de quibus fit aliqua mentio in co. q.83.4.c.pag.401
Simpliciter dicitur dupliciter. q.50.5.c.pag.249
Singulare dicitur de parte in toto. q.16.12.2.pag.109
Sinus Abrahæ dicebatur ratione quietis à pœna sensibili. q.52.2.4.pag.245
Sirus est de ratione quantitatis dimensiuæ. q.77.2.c.pag.368
Socrates.ver.Pythagoras.
Sodomia quid sit. q.70.2.2.pag.329
Sol.ver.Eclipsis.Miraculosa
Somniorum causa duplex. q.80.7.c.pagina 389
Speculum fractum representat multas imagines quęstione 76.3.c. pagina.361
Spes habet duplex obiectum scilicet bonum expectatum, & auxiliũ dei. q.7.4.c.pa.54
Spes quid sit q.7.8.2. & 9.1.pa.57
Spes est de perfectione propria si sit futura. q.7.4.3.pag.55
Spei theologię principale obiectum est gloria animæ, non autem gloria corporis. q.7.4.2.pa.55
Spei virtutem, Christus non habuit, licet habuerit spem respectu aliquorum q.7.4.c.pagina 55
Sputum.ver.Baptizatus.Exorcismus
Status hominum triplex, scilicet veteris legis, nouę legis, & patriæ. q.53.2.c.pag.250
Status triplex q.53.2.c.pagina 250
Status. ver.Anima.Lex.Christus.
Stupri. Filia sacerdotis etiam nupta deprehensa in stupro lapidabatur infamia tantum, sed flammis exurebatur: aliæ verò lapidabantur q.29.1.4.pag.154
Subiectio Christi & cuiuslibet alterius hominis ad deum, est triplex. q.20.1.o.pag.125
Subiectus fuit sibipsi Christus & quomodo. q.22.2.o.pa.114
Subiectus est homo potestati Dei, secundùm quam nunquam desiit esse Dei. q.48.4.1.pag.232
Subiecta sunt nunc omnia deo & Christo, sed quomodo. q.20.1.3.pag.124
Substantia dicitur dupliciter. q.2.6.3.pag.18
Substantia quid sit. q.77.2.2.pag.360
Successio est in mutatione formali, non autẽ in conuersione substantiali, quæ importat ordinem substantiarum, quarum vna conuertitur in alteram. q.75.4.1.pag.355
Suffragia peccatoris in persona totius ecclesiæ facta prosunt mortuis. q.82.2.c.pag.398
Suffragia quibus prosunt. q.89.6.3 pa.415
Supernicies est primum subiectum colorum. q.77.2.c.pag.368
Suppositum & natura quomodo differant. q.2.2.c.pag.11
Suppositum in Christo est tantum vnum. q.2.3.o.pa.13
Suppositum.ver.Persona.
Tabula secunda post naufragium, est pœnitentia quæstio. 84.6.o. pag.405
Tactus. Proles in ventre matris, tanquam habeat animam rationalẽ, sentit per tactum. q.34.2.3.pag.171
Temperantia tanto est perfectior in homine, quanto magis prauis concupiscentiis caret, & ideo fuit in Christo. q.7.2.3.pa.53
Templa & quęcunque alia consecrata ab angelis, non debent amplius consecrari. q.64.6.c.pag.294
Tentatio triplex. q.15.2.3 pag.94
Tentatio Christi debuit fieri in deserto. q.41.2.o.pag.200
Tentationis occasio duplex. q.41.2.2.pag.200
Tentationis primi hominis & Christi ordo. q.41.4.c.pa.202
Tentando Christum diabolus à nemine videbatur, & ostendit sibi regna signando digito, nihil tamen oculis eius representando. q.41.4.7.pag.202
Tentari voluit Christus quadruplici ratione, q.41.1.o.pag.199
Tentari debuit Christus post ieiunium. q.41.3.o.pa.201
Tentat dæmon hominem spiritualem, sed non statim de grauibus. q.41.4.c.pa.201
Tentatus est Christus, sed non solùm in deserto. q.41.2.3.pa.201
Tentatus fuit Christus diebus ieiunij præter illas tres tentationes quas habuit post ieiunium. q.41.3.2.pag.201
Tempus. Vnitas & pluralitas temporis & instantis accipitur tantùm secundum primum motum cœli, qui est principium omnis motus & quietis. q.76.7.1.pag.358
Tenebræ tempore passionis Christi factæ sunt in vniuersa terra, à sexta hora vsque ad nonam. q.41.2.2.pag.210
Ternarius numerus, est numerus perfectus. q.53.2.c.pa.250
Testamentum quid sit. q.78.3.3.pag.375
Testes transfigurationis fuerunt conuenientes scilicet Moyses, Helias, Petrus, Ioannes, Iacobus & Deus pater. q.45.3.4.o.pa.115
Thomas iubetur tangere Christum. quęst.54.4.in oppositum.c.2.pagina 253
Thomas aliud vidit & aliud credidit. q.55.5.3.pag.258
Thurificatio non cessauit in nouo testamento, in quo ea vtimur ex statuto ecclesiæ primo ad reuerentiam sacramenti altaris, secundò ad representandum effectum gratiæ. q.83.5.2.pa.402
Timor respicit duo. q.7.6.o.pag.56
Timor & tristitia quam conuenientiam habeant. q.15.7.c.pa.96
Timor facit pallere, sed verecundia rubere. q.72.9.c.pa.338
Timoris donum fuit in Christo secundum quod respicit diuinam eminentiam, & secundum quod appetitus eius fugiebat lęsionem corporis. q.7.6.o.pag.56. & q.15.7.o.pag.96
Totum triplex. q.90.2.c.pag.415
Transfiguratio Christi conuenienter facta est. q.45.1.o.pag.213
Transfiguratio.ver. Claritas. Missio. Testes.
Transsubstantiatio.ver.Conuersio.Eucharistia.
Triduo mortis Christus non fuit verè homo. quæstione 50.4.o. pag.240
Triduo mortis corpus Christi non fuit viuum, nec animatum. q.50.4.c.pa.240
Triduo Christus fuit totus in sepulchro, non autem totum. q.52.3.o. pag.246
Trinitas non potest dici pater Christi, nec secundùm humanitatem, nec secundum diuinitatem. q.31.3.o.pa.166
Tristitia causatur ex apprehensione mali præsentis. quæstio. 15.6.7.c. pag.96
Tristitia interior mitigatur directè à virtute morali, sed dolor exterior indirectè. q.46.6.2.pag.221
Tristitia secundum Stoicos non est vtilis, ideo quælibet secundum eos est vitanda. q.46.6.1.pag.220

Tristitia

Universidad de Deusto
Biblioteca

Tristitia vera fuit in Christo.q.15.6.o.pag.96.&.q.46.6.o.pag.99
Tristitia fuit tantùm in ratione inferiori Christi.q.46.8.o.pag.122
Tristitia.ver.Dolor.
Triticum.ver.Eucharistia.
Turtur,& columba erant sacrificia pauperum, & multa significant spiritualiter.q.37.3.4.pag.188
VAs dicitur dupliciter.q.61.5.1.pag.181
V Vegetatiua.ver.Operatio.
Vellenas quid sit.q.21.4.c.pag.127
Veniale.ver.Peccatum.Pœnitentia.Redeunt Remissio.
Verba tenent præcipuum locum inter signa quibus homo aliquid significat alteri.q.60.6.c.1.2.pag.274
Verbum producere proprium est patri.q.39.8.2.pag.196
Verecundia quid respiciat.q.85.1.2.pag.407
Verecundia.ver.Timor.
Viaticum.ver.Eucharistia.
Vincentius.ver.Laurentius.
Vindicatiua sub quo contineatur.q.85.3.3.pag.408
Vindicta duplex.q 15.9.c.pag.97
Vinum vitis calefacit, lætificat, & est propriè vinum,alia verò per similitudinem eius.q.74.5.c.1.pag.346
Violatio.Quæ violari non licebat, dicebantur antiquitus sancta.q.60.1.2.pag.272
Virginitas quo ad principalem dignitatem recuperari potest, non quo ad secundam, scilicet innocentiam.q.89.3.c.1.pag.414
Virtus de ratione sua reddit opus bonum.q.7.6.1.pag.56
Virtutes sunt subiectiuè in potentijs animæ.q.7.2.c.pag.53
Virtutes morales sunt connexæ.q.95.6.c.pag.408
Virtutes omnes simul tempore incipiunt esse in anima secundum habitus,sed ordine naturæ vna est prior alia secundum actus.q.85.6.c.pagina.408
Virtutes infusæ non auferunt contrarias dispositiones, sicut acquisitæ, ideo patiuntur difficultatem in operando. q.89.1.3.pag.413
Virtutes supra gratiam addunt quasdam perfectiones determinatè ordinatas ad proprios actus potentiarum.quæstione.7.2.c.pagina.53.&.quæstio.62.2.o.pag.280
Virtutes omnes fuerunt in Christo,ad perficiendas singulas potentias,ad omnes actus animæ.q.7.2.o.pag.53
Virtutes morales fuerunt in Christo.q.7.2.3.pag.53
Visio intellectualis est excellentior visione corporali, & imaginaria sola.q.30.3.1.pag.157
Visio.ver.Deus.Natura.
Visus.ver.Sensibilia.
Vita.ver.Ioannes.
Vita Christi non debuit esse solitaria.q.40.1.o.pag.197
Vita Christi non fuit semper in publico.q.40.1.3.pag.197
Vita contemplatiua simpliciter est melior quàm actiua. quæstione 40.1.2.pagina.197
Vita communis in communi conuersatione approbatur.quæstione 40.1.1.pagina.197
Vitæ actiuæ opus duplex.q.40.1.2.pag.197
Vitam actiuam spiritualem,Christus elegit.q.40.1.2.pag.197
Vitam aliis conformem,& non auferam, Christus debuit eligere.q.40.2.o.pag.197
Viuificare effectiuè conuenit Deo, non autem formaliter. quæstio.2.5.3.pag.17.& quæstio.5.3.2.pag.45
Viuum sine animatum est superius ad hominem, & ad animal.q.50.4.in oppositum.pag.240
Viuum est prædicatum essentiale, non accidentale.quæstione.50.5.c.pagina.240
Vnctio baptizatorum in summitate capitis significat spiritus sancti super ipsos descensum, ad habitationem Deo consecrandam. q.72.11.3.pagina.338
Vnctio chrismatorum in fronte significat spiritus sancti septiformem gratiam cum omni plenitudine sanctitatis scientiæ, & virtutis super ipsos venire.q.72.11.3.pag.338
Vnctio extrema est contra reliquias peccatorum.q.65.1.c.pag.298
Vnctionis extremæ virtutes vide. q.87.3.c. pagi.411.&q.84.1.1.pagi.181.&,q.65.1.o.pag.404
Vnctionis extremæ materia ab episcopo consecrari debet. quæstio.72.3.pagina.148
Vnio ex duobus vel tribus,tripliciter fit.q.2.1.c.pag.10
Vnio animæ,& corporis est de ratione hominis.q.50.4.c.pag.240
Vnio naturæ diuinæ,& humanæ est aliquid creatum. q.2.7.o.pag.19
Vnio verbi dei facta est in persona diuina, & non in natura.q.2.1.2.o.pag.5.&.q.50.2.c.pag.239
Vnio verbi dei facta est in supposito.q.2.2.3.o.pag.11
Vnio naturæ humanæ cum verbo dei,non est accidentalis. quæstio.2.6.o.pagina.17
Vnio naturæ diuinæ,& humanæ est maxima ex parte eius in quo facta est:non autem ex parte vnitorum.q.2.9.o.pag.22
Vnio animæ,& corporis fuit in Christo.q.2.5.o.pag.16
Vnita est diuina natura non solùm animæ, sed etiam corpori Christi.q.2.10.2.pag.24
Vnitas diuinæ personæ est maior quàm vnitas naturæ,& personæ in nobis,& quam vnio animæ,& corporis.q.2.9.3.pag.23
Vnitate speciei sublata,auferetur vnitas numeralis,nisi idem suppositum subsistat in duabus naturis.q.30.5.c.pag.24
Vnum ex multis fit tripliciter.q.2.2.c.pag.10
Vnum numero dicitur dupliciter.q.3.6.1.&.7.2.pag.33
Vnum dicitur tripliciter.q.73.2.c.pag.340
Voluntas.ver.Deus.
Voluntas duplex est.q.18.2.c.1.pag.116
Voluntas duplex est.q.18.1.4.5.c.pag.116
Voluntas vt natura, & voluntas vt ratio non differunt essentialiter secundum potentias.q.18.3.c.1.pag.116
Voluntas mouet omnes potentias animæ.q.85.4.4.pag.408
Voluntas suscipiendi baptismum sufficit,quando quis baptizari desiderans,morte præuenitur.q.68.2.c.1.pag.317
Voluntas in Christo est duplex.q.18.1.o.pag.115
Voluntas humana in Christo dicitur tripliciter.q.18.1 3.pag.115
Voluntas humana in Christo est duplex.q.18.2.o.pag.116
Voluntas humana rationalis in Christo fuit tantùm vna per essentiam,sed duæ ex parte actus.q.18.3.o.pag.116
Volùtas sensualitatis,& vt natura,in Christo voluit aliud quàm deus non autem vt ratio.q.18.5.o.pag.117.&.q.21.3.4.o.pag.126
Voluntas vt ratio, & voluntas vt natura, vel sensualitas in Christo, nullam contrarietatem inter se habuerunt.q.18.6.o.pag.118
Voluntas,& quicquid aliud fuit naturæ humanæ in Christo, semper mouebatur secundum nutum voluntatis diuinæ. q.18.1.1.4.pa.116
Voluntas pietatis in Christo,est voluntas vt natura. q.18.3.3.pag.117
Vomitus.Si quis per ebrietatē vel voracitatem,aut infirmitatis causa Eucharistiā euomerit, pœniteat,& quomodo.q.83.6.7.p.403
Votum.Opus ex voto est laudabilius, quàm sine voto. quæstio.28.4.c.pagina.152
Votum virginitatis beatæ Mariæ ante desponsationem sub conditione fecit, post verò simul cum sponso suo, absolutè virginitatem vouit.quæstio.2.8.4.o.pag.152
Vox super Christum in baptismo fuit à tota trinitate, sed manifestatiuè appropriatur patri.q.39.8.2.pag.196
Vox illa non est natura patris loquentis, sicut nec species columbæ est natura spiritussancti, nec species hominis in qua demonstratus est filius,est natura filij Dei.q.39.8.2.pag.196
Voce illa declaratur solus patet vtloquens,sicut naturam humanam solus filius assumpsit, & in columba solus spiritussanctus demonstratus est.quæstio.39.8.2 pag.196
Vterus.ver.Baptismus.Ioannes.Matia.Sanctificatio.
Vti aliquo dicitur dupliciter,scilicet vt principio vsus, & vt obiecto, hoc modo aliquis malè vtitur Eucharistia,& non primo modo.q.80.4.3.pagina.386
Xps in sacramento continetur sub aliena specie,triplici ratione.q.75.5.o.pagina.356
Xps totus est sub qualibet parte vtriusque speciei.q.76.2.3.o.pag.361
Xps totus continetur sub duplici specie sacramenti Eucharistiæ,aliter eamen,& aliter.quæstio.76.2.o.pagina.360
Xps ad motum sacramenti non mouetur per se, sed solùm per accidens.quæstio.76.6.o.pag.365
Xps in Eucharistia non est vt in loco.q.76.6.1.pag.363
Xps videt se corporaliter sub sacramento.q.76.7.2.pag.364
Xps in triduo si fuisset in Eucharistia, passus fuisset in eo, passione innata,non passione illata.quæstio.81.4.o.pag.396
Xps sumpsit corpus suum, & sanguinem in Eucharistia. quæstio. 81.1.1.o.pagina.175.&.quæstio.84.7.4.pag 405
Xps sumpsit Eucharistiam sacramentaliter,& spiritualiter, sed aliter quàm cæteri.quæstio.81.1.3.pagina.396
Xps dedit in sacramento discipulis corpus suum passibile sed sub impassibili modo.quæstio.81.3.o.pag.386
Xps dedit Eucharistiam Iudæ in cœna,præter buccellam intinctam. q.81.2.o.pag.296
Xps significat naturam diuinam, & humanam. quæstio.16.5.c. pagi. 103.&.q.17.1.c.pagina.110
Xps noluit nasci de sacerdotibus.q.22.1.2.pag.118
Xps potest dici bis natus.quæstio.35.2.4.pagina.cad.
Xps tanquam dominus conditor omnium temporum elegit tempus in quo nasceretur.quæstio.35.8.o.pag.579
Xps voluit nutriri in Nazareth,& non nasci, quia voluit florere per virtuosam conuersationem,& non per carnis originem. quæstio. 35.7.2.pagina 188
Xps in sua infantia,& pueritia in nullo differebat ab aliis pueris,quo ad exteriorem conuersationem.quæstio.20.1.3.pagina.124
Xps secundum aliquid fuit in triplici statu, scilicet innocentiæ, culpæ & gloriæ.quæstio.13.3.2.pagina.88
Xps nullum habuit peccatum. quæstio.14.3.o.pagina.88.&. quæstio. 15.1.o.pagina.110.&.quæstio.31.7.o.pag.163
Xps non est filius dei adoptiuus.quæstio.23.4.o.pag.133
Xps fuit filius adoptiuus Ioseph.quæstio 28.1.1.pag.140

Xps fuit maior angelis secundum vtranque naturam.quæst.22.1.1.pagina1.7
Xps secundum humanitatem influit in angelos & in eis aliquid causat.q.8.4.c.2.3.pag.65
Xps perfectius videt essentiam Dei quàm omnes angeli & homines. q.x.1.o.pag.77.& q.1.4.o.pag.81
Xps secundum diuinitatem fuit causa suæ resurrectionis,non autem secundum humanitatem.q.53.4.o.pag.151
Xps post resurrectionem eius apparuit pluries,sed non est conuersatus cum discipulis suis continuè sicut prius. quæstione 55.3.o. pag.157
Xps vbi corporaliter ante ascensionem manserit,nescitur. q.55.3.2. pag.257
Xps per baptismum reparat personam,& per resurrectionem naturam.q.69.3.3.pag.325
Xps in triduo fuit totus vbique,sed non totum.q.51.3.o.pa.249
Xps secundum quòd homo est persona,suppositum, hypostasis, & res naturæ,omnium istarum propositionum idem est iudicium. q. 16.1.3.pag.109
Xps secundum quod homo habet gratiam vnionis,est vera.quæstio. 16.11.1.pag 108
Xps secundum quod est iste homo est deus est vera.quæstio.16.11.3. 3.pag.108
Xps secundum quod homo est suppositum,vel hypostasis, vel persona,si ly homo stet pro persona,propositio est vera.quæstio. 16.11. o.pag.109
Xps secundum quod homo est deus,propriè est magis neganda quàm affirmanda.q.16.1.o.pag.108
Xps est tantum homo,est falsa,sed hæc est vera,Christus est tantùm id quod est homo.q.17.1.3.pag.110
Et Christo demonstrato,hæc est falsa,iste homo incœpit esse,nisi addatur aliquid scilicet secundum humanitatem.quæstione 16.9.o. pag.107
Xps est creatura secundum humanam naturam,& minor patre,est vera,sed hæc est falsa,Christus est creatura, nisi addatur, secundum humanam naturam.q.19.8.o.pag.106
Xps secundum quod homo est creatura, est magis concedenda quàm neganda,sed hæc est neganda,Christus secundum quod hic homo est creatura.q.16.10.o.pag.108
Xps est in quem antiqui patres ferebantur per eandem fidem & dilectionem qua & nos in ipsum ferimur,ideo pertinebant ad idē corpus ecclesiæ ad quod nos pertinemus. quæstione 6.3.3.pagina 49.& q.8.3.3.pag.64
Xps secundum quod homo, est caput ecclesiæ.q.8.1.o.pa.62
Xps secundum animam & secundum corpus est caput hominū, quo ad vtrumque.q.8.1.o.pag.63
Xps & alij dicuntur capita ecclesiæ,sed differenter.quæstione 8.6.o. pag.67
Xps est caput hominum secundum diuersos gradus.q.8 3.o.pag.64
Xps est caput omnium qui fuerunt à principio mundi vsque ad finē ipsius,& omnium qui ad ecclesiam pertinent secundum omnem locum & tempus & statum.& propria virtute.q.8.3.6.c.pag 64
Xps habuit summum gradum fortitudinis.q.15.2.3.p.a.94
Xps virtute suæ deitatis in se & in suis discipulis sine abstinentia carnem comprimebat.q.40.2.2.pag.197
Xps habuit multo perfectius quicquid est perfectionis & virtutis in fide & spe.q.7.9.2.pa.58
Et eius voluntas informabatur charitate & aliis virtutibus.q.49.6.2. pag.237
Christus quo ad intellectum habuit plenam dei visionem, sed quo ad imaginatiuam habuit quasdam similitudines in quibus potuit speculari diuina.q.7.8.1.pag.57
Christus est vnum,& vnus,sed non duo.q.17.1.o.pag.101
Christus ea quæ ab aliis obseruanda instituit,primo ipse obseruauit. q.81.1.c.pag.396
Christus est aliquid quod est pater,& est aliquid quod nō est pater. q.17.1.4.pa.110
Christus non potest dici filius spiritussancti,nec etiā totius trinitatis q.32.3.o.166
Christi persona simpliciter constituitur secundum naturam,nō autem secundum naturam humanam nisi secūdum quid,vt ab ea denominatur homo.q.3.2.3.pag.27
Christi persona est tota in quolibet loco,sed non totaliter.q.52.3.3. pag.246
Christi natura humana est in ipso nobilior,quàm in aliis. q.2.2.2.& 5.5.pag.12
Christi humanitas quid sit.q.7.1.3.pag.53.& q.13.2.c.pa.87
Christi humanitas quid dicatur.q.2.2.3.pag.12.& quæstio.12.2.3.pagina 34
Christi virtus quid.q.52.8.2.pa.249
Christo non attribuitur natura humana in abstracto,nec partes eius q.2.8.c.pag.20.& q.17.1.c.pag.110.& q.50.3.3.pag.239
Christus.ver.Anima, Appatitio,Ascensio, Corpus, Crux,Dæmon, Dolor,Gratia,Iudæi,Iudiciaria,Meritum,Miracula,Nasci,Nativitas,Occisio,Operatio,Oratio,Passio,Persona,Potestas,Prædestinatio,Prædicatio,Resurrectio, Reuerentia, Sacerdos, Sanguis, Sacramenta, Sedere, Sepulchrum, Sepultura,Subiectus,Tentatio,Triduo, Tristitia,Virtus,Vita,Vnio,Voluntas.
Zacheus.ver.Centurio.

Contentorum in commentariis tertiæ partis alphabetica annotatio.

Absolutionis forma in quibus verbis consistat. q.84.ar.3.pagina 404
1 Abstractionis duplicis dilucidatio.q.3.ar.3.pa.1
1 Abstractionis per modum resolutionis nomine quid intelligatur.q.3.ar.3.ad.3.pag.30
3 Abstractus per intellectum diuinis personalitatibus an possit intelligi natura diuina assumere.q.3.ar.3.ad 2.pag.30
1 Actus habetur secundum quandam eminentiam,ergo est actiuus aliorum,ao valeat consequentia.q.8.ar.3.pag.65
1 Affirmatio si est causa affirmationis & negatio negationis:ista regula tenet in solis causis propriis.q.64.ar.6.ad.1.pag.294
1 Agens propriè dicitur posse ve proprium effectum & vt in propriam naturam,quod vnica transmutatione potest educere de potentia in actum.q.28.ar.1.ad. 3.pag.149
1 Altaris & aliarum rerū ecclesiasticarum inanimatarum consecratarum virtus.q.83.ar.3.pag.400
1 Amydum Vide.Eucharistia.
1 Analogia.Nomen.
1 Angeli deficere necessitatem reparationis, quomodo intelligatur.q.1.ar.2.pag.37
2 Angeli.Ministrare.
1 Anima separata an in cōmuni resurrectione huius vel illius reuersa ad corpus retineat suam propriam terminationem,an perdat illam & terminetur personalitate totius.q.6.ar.3.pa.49
1 Antichristus an dicatur caput omnium malorum tam dęmonum quàm hominum.q.8.ar.8.pag.67
1 Arguere an liceat à destructione antecedentis. q.17.ar.1.pa.109
1 Armeni. Eucharistia.
1 Ascendisse Christum in cœlū virtute animę glorificatæ cū dicitur: an intelligatur tātum de motu locali ascensionis. q.57.ar.3.pa.263
1 Assumi naturam per se separatam non fuisse conueniens, quomodo intelligatur.q.4.ar.1.pag.41
2 Assumptibile non attenditur secundum potentiam passiuam naturalem,ergo secundum congruentiamian valeat consequentia. q.1.ar.2.pag.37
3 Assumptionis terminus proprius quid sit, absolutúmne aliquid vel relatiuum.q 2.ar.8.pa.20
4 Assumptionis in mysterio an sit ordo naturæ partium humanæ naturæ adinuicem & partium ad totum.q.6.ar.1.ad Durā.pa.47
5 In assumptione carnis quomodo dicitur animam mediare secundum.s.Tho.q.6.ar.1.ad 3.p.a.47
6 Dupliciter potest intelligi subsistentiam animæ præexistentem in assumptione corrumpi.q.3.ar.3.pag.27
7 An verbum assumpserit humanam naturam mediantibus eius partibus.q.6.ar.5.ad 1.pa.51
8 An personę diuinæ conueniat primo ratione essentiæ diuinæ assumere terminatiuè.q.3.ar.2.pa.27
9 An sit possibile diuinis personis vt duæ vel tres assumant vnam naturam humanam.q.3.ar.6.ad 5co.pag.31
10 Plures personę nō possunt assumere vnā personā.Ibidē ad Durā.
1 Athanasij similitudo de anima rationali, intelligitur quantum ad vnitatem suppositi.q.2.ar.1.pa.10
1 Augmentum non esse sine motu locali intelligitur de motu locali formaliter vel æquiualenter. q.53.ar.1.pag.188
1 Baptizare aliquem extra necessitatis casum eo modo, quo in necessitatis casu licet,an sit peccatū mortale.q.67.ar.1.& 5.p.311
2 Baptizare vnum quomodo duo possint vel non possint; & qua forma vti debeant.q.67.ar.2.pag.311 &314
3 Baptizari quomodo debeant nisi iudæorum.q.68.ar.10.pag.322
4 Baptizato fictè an recedente fictione incipiat baptismus valere ad salutem.q.69.ar.9.& 10.pa.317
5 Baptismus quomodo recedente fictione valeat ad salutem. q. 69. ar.9.& 10.pa.317
6 Baptizatos fuisse Ioannem & apostolos à Christo rationabile est q.38.ar.6.pag.8
7 Baptizandus an de necessitate debeat habere intentionem suscipiendi baptismum.q.68.ar.7.pag.319
8 Baptizando plures si non intercederet alia mutatio quàm dicere, baptizo vos,non videretur ad hoc magna necessitas exigi. q.67. ar.6.ad 2.pag.311
9 Baptizandi & prædicandi officium non conuenire diaconis,quomodo verum sit.q.67.ar.1.pag.310

Universidad de Deusto
Biblioteca

10 Baptismus celebratus in nomine Christi vel trinitatis an valeat.q. 66.art.6.pag.305
11 Baptismus verus an sit si aliqua ex tribus immersionibus omittatur.q.66.art.8.pag.306
12 Baptismus quare sit irreiterabilis.q.66.art.9.pag.397
13 Baptismus in voto parentum an sufficiat in necessitatis casu ad salutem parvulorum.q.68.art.1.&.2.pag.316
14 Baptismi proprius effectus quis sit. quæstione.62. articulo.1. pagina.280
15 Baptismi differendi tempus quomodo debeat determinari.q.68. art.3.pag.317
16 Baptismo quare attribuatur aperire ianuam paradisi, cùm sit per se primo effectus mortis Christi.q.69.art.7.pag.326
17 Baptismalem exorcismum aperite sensus,& vnctionem in vertice baptizati operari conseruationem gratiæ baptismalis,quomodo intelligatur.q.70.&.71.art.3.pag.332
Ecclesia.ver.Eucharistia.Fictio.Minister.
1 Beatitudinem esse qua deus est diues, quomodo intelligatur.q. 23.art.3.pag.169
1 Beato cuilibet conuenit videre omnia ad se spectantia. quæstione 10.art.2.pag.75
1 Boni de ratione loqui, aliud est quàm loqui de ratione talis boni.q.1.art.1.in cor.pag.2
1 CHaracter sacramentalis an sit deputatiuus hominis ad cultum dei.q.63.art.2.pag.285
2 Character sub quo genere generalissimo ponatur, & in qua specie,q.62.art.2.ad Sco.& Duran.pag.280
3 Character est in genere potentiæ.Ibidem.
4 Character est spiritualis potentia: quia conuenit ministris Christi.Ibidem.
5 Character non est per se in genere.Ibidem.
6 Character an sit subiectiuè in potentia animæ. q.63.art.4.ad Sco. & Duran.pag.282
7 Character an sit in intellectu.q.63.art.4.pag.282
8 Character in baptismo tenet locum dispositionis,& formæ.q.69. art.9.&.10.pag.317
9 Character an sit potentia purè passiua. quæstione.72. articulo.5. pagina.336
10 Character confirmationis de necessitate præsupponit characterem baptismi.q.72.art.6.pag.336
11 Character sacrorum ordinum de necessitate præsupponit characterem baptismi.Ibidem.
1 Charitatis feruor in hac vita quis sit qui non compatitur peccatum veniale.q.87.art.1.pag.411
1 Causæ duæ totales virtutibus propriis agentes ac eiusdem rationis,non possunt vnum, & eundem per se effectum producere.q. 67.art.6.pag.313
1 Celebrare.Eucharistia.vl.
1 Circumcisio Christianorum Iudorum dicentium se circuncidi vt conformentur Christo an sit licita.quæstione.37. articulo.1.pagina.185
1 Columba in cuius specie spiritussanctus descendit super Christum baptizatum,an fuerit verum animal. quæstione.39. articu.7. pagina.195
1 Cometa quare putatur esse potius signum mortis principum quàm aliorum hominum.q.36.art.7.pag.184
1 Communicare se aliis importat perfectionem ad minus in his, quibus communicatur.q.1.art.1.in cor.pag.2
2 Communicare seipsum pertinet ad boni rationem, non quidem determinatè per modum naturæ aut liberè:sed communiter,& indeterminatè ad vtrunque modum.Ibidem.
3 Communicare cum excommunicatis per concilium constantien. concessum est:præterquàm in duobus casibus.quæstione.82.arti. 9.pagina.339
4 Communio an non solùm ecclesiæ sed etiam Christi præcepto sit necessaria.q.80.art.11.pag.392
5 Communio popularis sub vtraque specie,an sit licita. ea.questio. art.11.in principio.pag.ead.
6 Communio sub vtraque specie,an sit in præcepto.Ibidem de hac specialiter materia:quæstiuncula.1
7 Communio sub vtraque specie: an sit necessaria omnibus comprehendendo etiam infantes.Ibidem.
8 Communio dicta an sit necessaria omnibus adultis. An omnibus sacerdotibus. An omnibus confitentibus.Ibidem.
9 Communio sub vtraque specie:an sit vtilior quàm sub specie panis tantùm.eod.art.quæstiuncula.2.pag.9
10 Communio popularis sub vtraque specie, an expediat ecclesiæ Christi.eod.art.q.3.pag.36
11 Iudicium discretionis requisitę ad communionem in pueris, debet à parentibus,& confessore fieri.quæstione.80.articulo.ad vlt. pagina.391
1 Confiteri semel in anno an iustus,id est,sine peccato mortali existens teneatur.q.65.art.2.ad.4.pag.298
2 Confitens sua peccata ante baptismum receptũ non est absoluendus.q.68.art.5.&.6.pag.319
1 Confirmationis sacramento deputantur fideles ad seruitium speciale spectans ad officium principis. quæstione.65. articulo.3. ad 2.pagina.299
2 Confirmationis sacramẽti an episcopus sit ita proprius minister quòd à non episcopo facta nulla est: & tamen ex dispensatione apostolica non episcopus possit illam conferre.quæstio.72.art.8. 9.10.&.11.pag.338
3 Chrisma.per totum.
1 Coniunctionis in litera posita distinctio ex parte extremorum: vel ex parte terminitan sit sufficiens.quæstione.2.articulo.9.pagina.22
2 Coniunctionis humanæ naturæ cum persona filij dei duplex acceptio.q.2.art.10.pag.23
3 Coiuncta duo realiter:an vbi est vnum oporteat esse, & reliquũ. q.76.art.7.pag.364
1 Conuersio duplex,scilicet formalis,& substantialis.quæstione.75. art.4.pagina.354
1 Compositio ex contrariis an sit prima causa mortis,& aliorũ defectuum humanæ naturæ,an verò peccatum.quæstio.15.articulo. 5.pagina.95
2 Compositionis ratio imperfectionem componentium formas, an importet.q.2.art.4.ad.3.dubium.pag.15
3 Compositionis multiplex genus.Ibidem.
1 Conficerare.Sacerdotes.
1 Constantinum fuisse mundatum à lepra in baptismo, nullius autoritate constat.q.69.art.8.art.3.pag.317
1 Contritio secundum essentiam an sit pars sacramenti.quæstione. 90.pag.413
1 Contactus Christi quilibet an sit sanctificatiuus totius sacramenti an solus contactus in vsu constitutiuo sacramenti. quæstio. 32. art.3.pag.166
1 Conueniens claudit in se possibile, & addit super illud. q.1.arti.1. in tit.pagina.2
1 Conuerti vnum in aliud potest dupliciter,scilicet per transsubstantiationem,& per transmutationem.q.2.art.1.pag.10
2 Conuertibilitas cuiuscunque creaturæ in quamcunque aliam secundum agens virtutis infinitæ quomodo intelligatur.q.75.artic. 4.ad.3.pag.354
5 Conuertibilitatis ratio quæ sit.q.75.art.4.ad.3.pag.354
1 Corpus esse vicinius personæ propriæ,animam autem naturæ humanæ,quomodo intelligatur.q.6.art.4.ad.2.pag.47
2 Corpus quando sit animale,& quando spirituale secundum Augustinum.q.54.art.3.pag.254
3 Corpora elementaria sicut habent duplices motus, ita corpora cœlestia vltra naturalem inclinationem ad suos cursus possunt mutari in illud quod autor naturæ facit.q.44.art.2.pag.210
4 Corporum cœlestium visione an possint comprehendi virtutes eorum.q.12.art.1.ad Duran.pag.83
1 Creaturæ an possibilis sit sublimior gradus diuinę visionis quàm sit gradus animæ Christi.q.10.art.4.ad.3.pag.77
2 Creaturas denominari aliquales ex eo quod conuenit eis secundum proprias causas:non autem ex eo quòd conuenit eis secundum primas,& vniuersales causas quomodo sit intelligendum.q. 4.art.2.pag.38
1 Chrisma quid sit.q.72.art.1.&.2.pag.333
2 Chrisma esse consecratum ab episcopo an sit de necessitate sacramenti.q.72.art.3.pag.335
3 Chrismatis consecrationem an Papa possit committere singulari sacerdoti.Ibidem.
Confirmatio per totum.
1 Chrysostomus.Vide Passio.Paulus.
1 Christus principalius venit abolere peccatũ totius naturæ: quàm peccatum vnius personæ.q.1.art.4.pag.8
2 Christus si naturali generatione aliquem produxisset, purum hominem produxisset.q.2.art.5.ad.2.pag.16
3 Christus quomodo dicatur caput ecclesiæ.q.8.art.1.pag.62
4 Christus in vsu scientiæ infusæ non indigebat cõuersione ad phantasmata.ad Duran.q.11.art.2.pag.80
5 Christus an voluerit humana voluntate per alios homines aliquid fieri,& non potuerit facere quòd fieret.q.13.art.4. pag.89
6 Christus certus erat de euentu mortis, & reliquorum maiorum futurorum,& quomodo.q.15.art.7.pag.97
7 Christus nõ debet dici homo dominicus,& quare.q.16.ar.3.p.101
8 Christus an meruerit exteriora bona,quia dignitas merendi spectat ad charitatem,ac per hoc præstat exteriorum bonorum præsentię coætæ.q.19.art.3 pag.122
9 Christus prędestinatus est filius dei:an hæc locutio sit propria.q. 24.art.1.ad.2.&.3.pag.134
10 Christus propriè est mediator inter deum, & hominem. quæstio. 26.pag.141
11 Christus ante Ioannis baptisma quid exercuerit. q.4.art.1.pagi.35

Christus

12 Christus in quibus fuit exemplum perfectionis.quæstione 4.arti. 2.pag.37
13 Christus quare nihil scripserit. quæstione 42.articulo 4. pagina 205
14 Christus gloriam animæ suæ deriuauit in corpus in transfiguratione.q.45.ar.2.pa.214
15 Christus sua passione impleuit legem totam & omnem iustitiam omnis generis iuris & præcepti.q.47.ar.2.pag.227
16 Christi animæ descensus ad inferos, ad infusionem luminis gloriæ in sanctis patribus operatus est. quæstione 52.articulo 2. pag.245
17 Christus in suo descensu duo genera à purgatorio liberauit. q.52. arti.8.pag.249
18 Christus an corporaliter visus fuerit à Paulo, & an visio illa tunc fuerit quando dixit,Saule Saule quid me persequeris.q.57.articu. 7.pag.264
19 Christus inquantum homo an stet vel sedeat in cœlo. q.58.articu. 2.pag.266
20 Christus secundum quod homo an dicendus sit filius dei. q.58. art.3.pag.266
21 Christi actiones humanę possunt dupliciter considerari. quæstio. 1.art.2.ad 3.pag.5
22 Christi persona dupliciter distinguitur.q.2.ar.4.pa.15
23 In Christi persona sunt duę rationes subsistẽdi in duabus naturis: licet sit ibi vnum subsistẽs simpliciter,& vna ratio subsistendi simpliciter. Ibidem.
24 Christi personam esse cõpositam, an sit simpliciter & formaliter verum.Ibidem.
25 Christi natura humana se habet ad personam filij dei sicut se habet natura Sortis ad personam Sortis.q.2.ar.10.pa.20
26 Christi natura corporalis quomodo possit agere in angelos. q.8. art.4.ad 3.pag.65
27 Christi anima non videt in verbo quicquid videt verbum. q.10. ar.2.ad 2.pag.75
28 Christi anima an ex hoc quod scit omnia quæ scit deus scientia visionis, sequatur ipsam scire infinita. quæstione 10.articulo 3. pagina 76
29 Christi animam an bene concludatur habere per scientiam infusam notitiam omnium singularium. quæstione 11.articulo 1.pagina 79
30 Christi anima an imperfectiùs quocunque angelo intuitiuè cognouerit in proprio genere quicquid intueri vtrique datum est. q.11.ar.4.pa.81.ad Scotum
31 Christi animæ species intelligibiles infusæ an fuerint perfectissimę.q.11.ar.6.ad Sco.pa.81
32 Christi animæ an insit virtus instrumentalis ad omnia miracula.q. 13.ar.2.pa.156
33 Christi priuilegium est mereri aliis ex condigno.quæstione 19.ar. 4.pag.123
34 Quomodo intelligatur quod inquantum Christi humanitas operabatur virtute diuinitatis sacrificium Christi erat efficacissimum ad delenda peccata per gratiam. quæstione 21.articulo 3.ad 1. pag.129
35 Christi carnẽ efficere,aliter attribuitur personæ spiritussancti: & aliter filio eandem assumere.q.32.ar.1.pag.164
36 Christi corporis formatio in primo instanti fuit perfecta essentialiter:non autem quãtitatiuè.q.33.ar.1.pag.168
37 Christi animæ an inconueniat quod aliqua perfectio actus secundi ei de nouo aduenerit.q.34.ar.2.pag 171
38 Christi doctrinæ excellentia penes quæ attendatur.quæstione 42. ar.1.pag.203
40 Christi anima an habuerit potestatem præsernandi corpus suum à morte.q.47.ar.1.ad Sco.pa.216
41 Christi anima vnde habuerit prędictam potestatem.Ibidem.
42 De Christi clamore in cruce duplex modus dicendi. co.art.ad 2. pag.217
43 Christi mortis celeritas fuit & naturalis & voluntaria. Ibidem.
44 Christi verba,ego pono animam meam &c.& similia, quomodo intelligantur.q.50.ar.2.ad 1.139
45 Christi corpus viuum & mortuum an fuerit idem numero simpliciter.q.50.ar.5.ad Scotum.pa.140
45 Christi mors an fuerit meritoria ex parte animæ.q.50.articulo 6. pag.141
47 Christi corporis prẽseruatio à putrefactione an attesteture virtuti ipsius naturæ & voluntariæ morti.q.51.ar.3.pag.239
48 Christi mortis tres dies & dies creationis mundi diuersimode ordinantur.q.51.ar.4.pa.243
49 Christi descensus ad inferos,an fuerit secundùm subsistãtiam animæ,an solum secundùm effectum.q.52.ar.1.pag.244
50 Christi pœnalitates intrinsecę quãtũ duraverint.q.52.ar.4.pa.246
51 Christi humanitas quid sit.q.50.ar.1.pag.169
52 Christi corpus an conuenienter opinemur esse extra totam continentiam cœlorum corporeorum: ita quod planta pedis eius sit supra conuexum supremi cœli. quæstio.57.ar.4.ad Durã.pa.263
53 An sicut ex defectu materiæ magnificentiæ in Christo non sequitur defectus magnificentiæ interioris:ita nec ex defectu materiæ fidei sequatur defectus fidei in eodem.q.2.ar.3.pa.13
54 An spes in Christo respectu secundario speratorum fuerit habitus aliquis.q.7.ar.4.pag.54
55 An oporteat in Christo ponere scientiam inditam,& quare. q.9 art.3.pag.71
56 In Christo non fuisse scientiam ex suo genere acquisibilem per infusionem,vt fuit in Adam,cur in litera asseratur.q.9. art.4.pag.72
57 An in Christi cõcessa cognitione abstractiua omniũ singularium: concedenda sit cuiuslibet singularis propria species in Christi intellectu.q.11.ar.1.ad Sco.pa.78
58 An in Christo fuerit cognitio intuitiua omniũ singulariũ.ad Sco. q.11.ar.1.pa.78
59 Christo non est adempta potestas deriuandi gloria animæ ad corpus:ergo gloria illa claritatis quæ apparuit in Christo in transfiguratione,deriuata est ab anima,an hęc ratio valeat.q.45.ar.2.pa.214
60 Christo conuenientium mediante natura humana distinctio. q. 48.ar.3.pag.233
61 Christum deleuisse omnia peccata mundi,quomodo intelligatur. q.2.art.4.pag.7
62 Christum fuisse assumptũ à diabolo,quid sit. q.41.arti.4.pag.201
63 Christum palam docuisse & in occulto nihil fuisse locutum,quomodo intelligatur.q.42.ar.3.pag.205
94 Christum sedere ad dexteram patris cum dicitur,quam distinctionem importet ly ad.q.58.ar.2.pag.265
DEbitum secundum decentiam ad opus operatum est debitum secundum necessitatem ad opus operans ministri.q.64.articulo 6.pag.293
1 Dæmones an cognouerint Christũ esse messiam in lege promissum.q.44.ar.1.pag.209
2 Dæmones an cognouerint Christũ esse verũ deum.q.44.a.1.p.209
4 Denominatio.Humanum.1.
1 Deus intelligi potest tribus modis plusquam genere diuersis communicare seipsum creaturæ.q.1.ar.1.in cor.pag.2
2 Deus an fallere possit.q.5.ar.3.pa.45
3 Deus est homo,an hęc ꝓpositio sit in materia naturali & per se.q. 16.ar.1.ad 1.pag.100
4 Quomodo intelligatur,deũ supponere pro patre.quæstio.16.art. 2.ad 1.pag.101
5 An solius dei natura prędicetur de supposito.q.17.ar.1.pa.110
6 In deo nihil inueniti præter rationem suę naturæ, quomodo intelligatur.q.2.ar.1.pag.10
7 In deo inuenitur duplici modo subsistens & habens naturam. q. 3.ar.2.pag.27
1 Diabolus.Quomodo diabolus machinando in mortem Christi excesserit modum potestatis sibi à deo traditæ.q. 49.ar.2.pa.234
1 Differentia inter suppositum & naturam an habeat locum in angelis.q.2.ar.2.in cor.pag.16
1 Displicere potest dupliciter sumi.q.84.ar 8.& 9.pa.405
1 Distingui secundum rem contingit dupliciter primò vt duę res,quarum vna nihil est alterius:secundò sic vt vna res includat totam aliam,& superaddat ei aliquid aliud.q.2.ar.2.in cor.pa.11
1 Diuina eminentia in timore reuerentiali Christi an habuerit rationem reuerendi quatenus eminentia dei absolutè,an quatenus potens est infligere malum.q.7.ar.6.pag.55
1 Docere.Excellentior est modus docẽdi verbo quã scripto.q.42.ar. 4.pa.205
1 Dolor est passio appetitus sensitiui ex corporis lęsione percepta sensu. q.15.ar.5.pag.95
1 Donum nullum perdi sine culpa,quo verificetur.q.50.ar.2.pa.238
1 ECclesiæ.In hoc q ecclesia pro parvulis credit,intẽdit renuntiat, est quædam accommodatio.q.68.art.9.pag.321
2 Ecclesiæ fides quomodo ꝓfit infanti baptizato.q.68.art.9.2.p.321
1 Episcopus dum consecratur an debeat pontifici celebranti concelebrare.q.82.ar.2.pag.398
Chrisma.& Confirmatio.2.
2 Esse in persona,quod est contra rationem formę communis,quomodo intelligatur.q.4.ar.4.pag.41
Existentia.1.2.
1 Eucharistiæ sacramentum quid dicatur.q.73.ar.2.pa.340
2 Eucharistiæ sacramẽtũ an sit absolutè necessariũ ad salutem q.73. art.3.pag.341
3 Eucharistiæ sacramentum an esset in pane solùm celebrandum vbi vinum non inueniretur.q.74.ar.1.pag.343
4 Eucharistiæ sacramentum quomodo debet fieri.q.74.ar.2.pa.344
5 Eucharistia.Ex qua materia debeat fieri panis consecrabilis.q.74. ar.3.pag.172
6 Vua non est consecrabilis.q 74.ar.5.pag.346
7 Eucharistiæ in sacramento falsum est quod Græci efferant calicem domini cum vino tãtùm,hoc enim Armeni non Græci olim faciebant. Ibidem.ar.6.pag.346

Universidad de Deusto
Biblioteca

8 Eucharistiæ in sacramento debet modica aqua vino misceri. Ibid.
9 An oporteat aquam ex qua fit panis, pro hoc sacramento esse veram, & naturalem. q.74.art.7.pag.347
10 De existentia corporis Christi in sacramento Eucharistię, quid ex sacra scriptura habeatur. q.75.art.1.pag.349
11 Diuersæ opiniones circa nouitatem continentiæ, & nouitatem conuersionis. Ibidem.
12 Eucharistiæ in sacramento quomodo se habeant adinuicem nouitas continentiæ, & nouitas conuersionis. ibidem.
13 An hæc propositio, aliquid non potest esse vbi prius non erat: nisi vel per loci mutationem vel alterius conuersionem in ipsum fiat vera, & bene applicetur ad esse in sacramento. q.75.art.2.pag.350
14 Eucharistiæ in sacramento quot interueniant mutationes. q.75. art.2.pag.350
15 Eucharistiæ in sacramento si substantia panis remaneret non esset verum quod Christus dixit, hoc est corpus meum. Ibidem ad sco. & Duran.
16 Eucharistiæ in sacramento si esset alia substantia sub accidentibus panis quàm corpus Christi, an contrarietur veneration Eucharistiæ. Ibidem.
17 Eucharistiæ in sacramento panis non redigitur in nihilum: sed mutatur substãtia panis in corpus Christi secundum Ambrosium. q.75.art.3.ad.3.pag.353
18 An conuersio panis in corpus Christi præexistens, & manens secundum suum esse antiquuum sit possibilis. q.75.art.4.pag.354
19 An hæc sit propria quod erat panis est Christi corpus. Ibidem.
20 Si corpus Christi habet partes, & proprietates suas sub modo sacramentali an simpliciter necessariò sequatur quòd habeat eas sub existentia naturali. q.76.art.2.pag.361
21 Christum esse sub hostia est quoddam esse relatiuum. q.76. art.6. pagina.363
22 An ad motum hostiæ corpus Christi moueatur per accidens. Ibidem ad sco.
23 Eucharistiæ in sacramento quomodo accidentia sint sine subiecto diuersæ opiniones. q.77.art.1.2.&.3.pag.367
24 An in rarefactione specierum sacramentalium noua illa quantitate particula quæ per rarefactionem fit sit naturaliter à naturali agente. q.77.art.5.ad scotum.pag.370
25 De modo quo in instanti generationis nouæ substãtiæ ex speciebus sacramentalibus fit materia. q.77.art.5.pag.370
26 An omnia verba quibus vtimur in consecratione sanguinis sint de necessitate sacramenti. q.78.in tribus primis art.pag.373
27 An sola verba consecrationis à sacerdote prolata (prætermisso canone) conficiant sacramentum. q.78.art.1.ad.4.pag.373
28 Eucharistia. ver. Sacramentum. 3.
29 De veritate, & consignificatione huius orationis sacramentalis hoc est corpus meum. q.78.art.2.pag.374
30 Eucharistiæ sacramenti oblatio quomodo fiat. q.79.art.5.pa.382
31 De tempore, modo, & subiecto fex effectuum eucharistiæ. q.79. art.5.pag.382
32 Dominus cùm dicit nisi manducaueritis &c. loquitur de manducatione spirituali in voto seu habitu. q.79.art.1.pag.379
33 Eucharistiæ sacramentum sumens quid consequatur. q.79.artic.1. pagina.379
34 Eucharistiæ sacramentum quibus negandum. q.80.art.6.pag.388
35 Quum dicitur sacramenti Eucharistiæ rem tantum esse gratiam suscipientium aut vnitatem ecclesiæ aut corpus Christi mysticum hæc omnia sumuntur pro vno, & eodem, scilicet gratia dei. q.73. art.1.ad.3.pag.340
36 Habere rem sacramenti Eucharistiæ per votum ecclesiæ quid sit. q.73.art.3.pag.341
37 Inter suscipientem Eucharistiam, & suscipientem baptismum in peccato mortali differentia. q.79.art.3.ad primum.381
38 Eucharistiæ sacramentum sumens contritus sed non confessus de peccato mortali, habens copiam confessoris, an peccet mortaliter. q.89.art.4.pag.382
39 Eucharistiæ sacramentum sumens in peccato mortali an committat grauius peccatum, omnibus peccatis quæ sunt contra puras creaturas. q.80.art.5.pag.387
40 An expediat quotidie celebrare. q.80.art.10.pag. 91
1 Existere per se, & per se separatim existere, quomodo differant. q. 2.art.2.ad.3.pag.4
2 Existentia. An de mẽte diui Tho. nullum sit in Christo esse actualis existentiæ creatum. q.17.art.2.pag.112
3 An ita sit in veritate quod in Christo nulla sit existentia, substantialis nisi diuina. Ibidem ad sco. duran. & Ioan. de Neapoli.
1 Experientia an solum pariat scientiam similium secundum speciem. q.12.art.1.ad duran.pag.83
1 FIctio simul cum peccatis cõmissis post baptismum, per pœnitentiam delenda est. q.69.art.2.ad.2.&.3.pag.324
1 Filium dei assumpsisse hominem, an debeat concedi. q.4.art.3.ad 2.pag.41
2 Filiatio est ita suppositi vt subiecti quòd non naturæ. q.35.arti.5. pagina.176
3 Filiatio temporalis Christi an sit rationis tantùm. Ibidem.ad sco.
1 Finito omni posse fieri additionem, qualiter intelligatur. q.7.art. 12.ad primum.pag.60
1 Fomes peccati quomodo sit inordinata concupiscentia habitualis. q.27.art.3.pag.144
2 An ex hoc quòd fomes est concupiscentia contraria rationi habitualiter, liceat inferre, quòd fomes est inclinatiuus ad malum, & difficultatiuus in bono. Ibidem.
3 Quòd fomes in beata virgine per diuinam prouidentiam perfectius ligabatur quàm per interiorem sanctificationem quomodo intelligatur. Ibidem.
1 Formæ eiusdem speciei an possint esse simul in eodem subiecto. q.15.art.5.pag.376
1 GRatia sumitur aliquando vt comprehendit sub se quemcunque infusum habitum. q.2 art.10.pag.23
2 Gratia cuiuslibet singularis personæ an habeat quantitatem alterius rationis à quantitate gratiæ Christi. q.7.art.11.pag.60
3 Gratia cuiuslibet singularis personæ: an sit velut virtus particularis: & gratia Christi velut virtus vniuersalis. Ibidem.
4 Gratia vnionis in Christo duo in se claudit. q.7.art.13.pag.61
5 Multorum dictorum sancti Thomæ, de gratia vnionis ratio. Ibidem.
6 Gratia Christi dupliciter dicitur. prima. q.8.art.1.pag.62
7 Gratia viatoris, & comprehensoris. q. 4.art.4.pag.172
8 Gratiæ intensior gradus an comprehendatur sub annexis quæ per deuotionem ministri impetrari possunt recipienti sacramentum. q.64.art.1.pag.29
9 Gratiæ habitualis quomodo finis sit vnio personalis. q.7.arti.12. pag.60
10 Quare nullus purè viator attingat ad summum gratiæ ex parte gratiæ. Ibidem.
11 Dabile est immum posibile in gratia secundum sanctũ Thomã, q.7.art.6.pag.55
12 Gratiam habitualem in Christo ponere, an necesse sit. quæstio.7. art.1.pagina.52
13 Christum esse principium vniuersale generis habentium gratiam quomodo intelligatur. q.7.pag.57
14 Gratiam in nobis efficienter causare Christi actiones: quomodo intelligatur. q.8.art.1.ad.1.pag.62
1 HAbitus per se infusi, & habitus per se acquisibiles sunt diuersarum rationum intrinsecè, & essentialiter. q.9.art.4.ad.2.& 3.pagina.71
1 Hæresim incurri ex verbis inordinatè prolatis, quomodo intelligatur. q.16.art.8.pag.106
2 Hæresis est Arriana dicere Christum minorem patre. Ibidem.
3 Hæresis quid sit. Ibidem.
4 Hæresis noua de conceptu Christi refellitur. q.31.art.5.pag.161
5 Cum hæreticis in vocabulis communicare quomodo prohibitũ sit. q.16.artic.8.pag.105
1 Hypostasis. Vide. Homo. Christus. vniri.
1 Homo dicitur, & est deus propter vnionem, & quomodo. q.2.artic.8.pag.20
2 Homo quomodo prædicetur de deo. q.16.artic.1.ad sco.pag.100
3 Hominem prædicari de deo ratione relationis quomodo verificetur. q.16.art.4.ad.4.pag.102
4 Homo est factus deus, an in ista propositione ly homo possit supponere simpliciter, & personaliter. q.16.art.7.pag.104
5 Iste homo factus est deus, an hæc sit vera. Ibidem.
6 Quare ista dicatur simpliciter vera, deus factus est homo, ista autem simpliciter falsa, homo factus est deus. Ibidem.
7 Iste homo, id est, Christus incepit esse, an hæc debeat simpliciter negari. q.16.art.9.pag.106
1 Humanum. Quum dicitur quòd humana natura non constituit diuinam personam simpliciter, sed constituit eam secundum quòd denominatur à tali natura, quomodo denominatio sumatur. q.3. artic.1.ad.3.pag.27
2 Humana natura in Christo, an inclinetur ad propriam personalitatem. q.4.art.2.ad.3.pag.39
3 Humanæ dignitatis explicatio. q.4.art.6.pag.43
4 Humanitas quomodo sit in triplici intellectu. Ibidem.
1 Honorari vt causa honoris non est honorari simpliciter, quia ly vt causa honoris est conditio diminuens. q.25.art.1.pag.237
1 Hostia. Vide. Sacerdotes.
1 IAnua cœli per similitudinem dicitur fruitionis diuinæ consecutio. q.49.art.5.pag.236
1 Ignorantiam inter defectus communes vbi de defectibus corporis agitur computare, quomodo licuerit. q.14.art.4.pag.91
1 Imago. Processus diui Thomæ, quo probat imaginem esse adorandum eadem adoratione qua Christus quomodo valeat. q.25. artic.3.ad duran.pag.109
2 Imagines dei an sint licitæ. q.25.art.3.ad.1.pag.139
1 Incarnari plus significat quam exprimat. q.1.art.1.in ti.pag.2

Quæ-

1 Quare non fuerit conueniens Deum incarnari immediatè post peccatum, quinque rationes. q.1.art.5.pag.8
3 Incarnatio Christi non debuit fieri in principio mundi, nec in fine mundi differri. q.1.art.6.pa. 9
4 Incarnationis mysterium quomodo significetur. quæstione 1.art. 1.in tit.pag.2
5 Incarnationis pluralitatem quare sanctus Thomas hic non inuestigauerit. Ibidem
6 Incarnationis possibilitatem quomodo tractauit. Ibidem.
7 De incarnatione dupliciter loqui contingit. eodem articulo, ad 1. pag.2
1 Inesse. In ista maxima, omne quod inest alicui personæ, siue pertineat ad naturam illius siue non, vnitur ei in persona, sumitur inesse propriè, vt inesse distinguitur contra extrinsecus adiacere. q.2.artic.2.pag.11
1 Infernus puerorum à sancto Thoma comprehenditur sub inferno damnatorum. q.52.ar.1.pag.245
1 Informandi duplex est modus. quæstione 2.articulo primo, pagina.10
1 Ingratitudo quantificatur ex beneficio. quæstione.88. articulo 1. ad 1.pag.413
1 Intellectus creatus an possit simul videre infinita ita quod distinctè cognoscat quodlibet eorum. quæstione decima, articulo tertio, ad 2.pag.76
2 Intellectus humanus an possit vti scientia infusa non conuertendo se ad phantasmata. q.11.art.2.pag.80
3 Intellectus angelicus & animę separatę & hominis beati differũt. q.76.art.7.pag.365
4 Intellectus beatus an per actum beatificum videat corpus Christi in eucharistia. q.76.art.7.pag.364
5 An corpus Christi sacramentaliter videatur ab intellectu viatoris nec ab intellectu angelico naturaliter, quia iste modus essendi est penitus supernaturalis. q.76.ar.7..pag.364
1 Intelligendi actus quo Deus intelligit an possit fieri actus intelligendi quo anima Christi formaliter intelligeret. Et si non, an hoc sit quia est alterius naturę. q.9.ar.1.pag.66.
2 Intendere dicitur quis aliquid tripliciter, scilicet actualiter, virtualiter & habitualiter. q.64.ar.8.ad 3.pag.296
1 Intentio iocosa ministri an tollat veritatem sacramenti. quæst.64. art.10.ad 2. pag.297
1 Iram componi ex tristitia & appetitu vindictæ quomodo intelligatur. q.15.art.9.pag.97
1 Irregularitas homicidij ex defensione commissi. quæst.89.artic.3. pag.414
1 Iudæ peccatum an maius fuerit peccato Iudęorum. quæst.47. ar. 6.pag.229
1 Iudęorum maiores an cognouerunt Christum esse Messiam. q.47. art.5.pag.228
1 Iudicium perfectum de re mutabili an detur. quęst. 59. art.5. pagina 270
2 Iudicia diuina ad quę se extendant. q.59.art.5.pag.270
LOcus vnus altior altero esse in superficie cõuexa cœli empyrei ad quę sensum dicatur. q.57.ar.5.pag.264
1 Lunæ dies quotus fuerit quando Christus mortuus est. q.46.ar.9. pag.225.
1 Lux maior offuscat minorẽ & quomodo. q.5.ar.4.ad 2.pag.45
MAgdalenæ erroneę visionis rationabilis causa, quando Christũ æstimauit hortulanum. q.55.ar.4.ad 2.pag.257
1 Maiores quando & quomodo debeãt reprehẽdi. q.42.a.2.p.204
1 Maledictum esse à Deo quid sit. q.46.ar.4.ad 3.pag.219
1 Maria virgo cur sit adoranda. q.25.art.5.pag.140
2 Maria virgo si sanctificata fuisset ante animationem an indiguisset redemptione Christi. q.27.ar.1.pag.143
3 Maria virgo non fuit sanctificata ante animationem, ergo post animationem, an valeat consequentia. q.27.ar.5.pag.247
4 Affirmandum vt rationi consentaneũ est quod in propria domo inuenta est in vtero habens. q.29.ar.2.ad 3.pag.155
5 Maria virgo an sit verè mater Christi, quia corpus Christi ex ipsa sumptum est. q.35.art.5.pag.140
1 Mater an aliquo modo actiuè concurrat ad generationem prolis q.32.artic.4.ad Scotum pag.166
1 Materia propria formæ an sit ante aduentũ formę. q.6.a.4.pa.40
1 Mediũ rei & rationis quomodo dicantur. q.48.art.2.pag.231
2 Medium. Vide Natura.
1 Meritoria operatio quotuplex q.4.art.4.pag.41
2 Primus actus meritorius tam in angelis quàm in anima Christi fuit verè actus liber, quanuis ex natura determinatus ad bonum. q.34.art.3. pag.172
1 Ministrare sacramenta an angeli possint. quæstione 64.articulo 7. pag.295
2 Minister indignus in articulo necessitatis (quomodo laico licet baptizare) baptizans excusetur à peccato. quæstione 64.artic.6. ad 3.pag.294
3 Minister indignus an excusetur à peccato, tam si baptizet cum solennitate quàm sine solennitate. Ibidem.
4 An huiusmodi administratio sacramenti ab indigno ministro sit ex suo genere peccatum mortale. Ibidem.
5 Ministri mentalis intentio an exigatur ad perfectionem sacramenti. quæstio.64.art.8.pag.295
6 Ministrum indignum in duobus casibus licet inducere ad exhibitionem sacramenti. quæstio.64.art.6.pag.294
7 Ministri ecclesiæ instrumentaliter operantur in sacramentis, ergo possunt sacramenta conferre etiam si sint mali, an valeat consequentia. quæstio.64.art.5.pag.292
1 Miraculum quod Christus fecit in nuptiis, rationabiliter creditur fuisse primum eius miraculum. quæstio.43.art.3.pag.207
2 Miracula quæ in sacra scriptura non continentur an credenda sint. quæstio.27.art.6.pag.148
3 Miracula quæ fecit Christus manifestant sufficienter ipsius deitatem. quæstio.43.art.4.pag.208
1 Missa mali sacerdotis an sit tanti meriti quanti est missa boni. q. 82.art.6.pag.398
1 Modus subitantiæ, & modus quantitatis in litera positi, in quo differant. quæstio.76.art.1.pag.359
2 Modo substantię an intelligatur id quod communiter dicitur esse indiuisibiliter. Ibidem.
1 Motus in imaginem quatenus imago est, an sit idem cum motu in rem ipsam. quæstio.25.art.3.pag.138
1 Motus duplex quo instrumentum mouetur. quæstio.62.articu.4. pagina.282
1 Mutatio omnis species quædam mortis est. quæstio.54. articulo. 3.pagina.254
1 NAtiuitas Quum dicitur quòd natiuitas attribuitur personæ vt subiecto nascenti, intelligitur de subiecto denominationis. quæstio.35.art.1.pag.173
2 Natiuitas Christi non debuit manifestari omnibus ne meritum fidei minueretur. quæstio.26.art.2.pag.143
1 Natura composita quid sit. quæstio.2.art.1.pag.10
2 Natura an sicut est determinata ad vnum effectum, ita sit determinata ad vnum modum producendi illum. quæstio.28.art.1. pagina.249
3 Naturæ ordine existente secundum quodlibet genus causæ, cur diuus. Tho. ordinem naturæ duobus eorum appropriat. quæstio. 6.artic.5.pag.80
4 Naturæ ordinem ex parte materiæ in mysterio incarnationis cur diuus Tho. pertransierit. Ibidem.
5 Cur diuus Tho. in hoc mysterio medij secundum naturæ ordinẽ ex parte agentis secundum ordinem operationis in cor. artic.5.q. 6.non meminerit, quum tamen de illo in responsione ad primum tractauerit. pag.52
6 Naturalis virtus non potest transmutare ad certam formam nisi determinatam materiam. q.28.art.1.ad quintum. pag.250
1 Nomen ab aliqua forma impositum nunquam pluraliter dicitur nisi propter pluralitatem suppositorum. q.3.art.7.ad.2.pag.33
2 Nominis alicuius trium personarum omissio tollit veritatem baptismi. q.66.art.6.pag.305
3 Nominum passiones secundum modum significandi quomodo allatæ sunt. q.2.art.2.ad.1.pag.11
4 Nominum mutatio quo ad significandum in sacramentorum formis an tollat veritatem sacramenti. q.66.art.5.ad.7.pag.304
5 Nomina multiplicia ad vnum, in vno, vel ab vno, abusiuè vocantur analoga. q.60.art.1.pag.271
1 OFfensa an directè opponatur gratiæ. q.86.ar.2.pag.409
1 Ordines tres de facto in vniuerso inueniuntur. q.1.art.3.in responsione ad dubia in cor.pag.3
2 Ordo necessarius simpliciter est ad salutem ecclesiæ: loquendo de ecclesia simpliciter & absolutè. q.65.art.4.pag.300
1 Oratio sicut & voluntas distinguitur in simpliciter vel secundum quid. q.21.art.4.pag.127
1 Originale, & actuale peccatum in quo differant. q.1.art.4.pag.7
1 PAnis. Assus. Eucharistiæ.5
1 Paruuli in maternis ventris periclitantes, an possint per sacramentum baptismi voto parentum susceptum saluari. quæstio. 68. art.11.pag.321
1 Pati est communius quàm dolere. q.46.art.6.pag.210.ad Sco.
1 Passionis Christi necessitas an conuenienter quæratur antequàm de eius possibilitate fit quæsitum. q.46.art.2.pag.217
2 Liberationis humanæ modus per Christi passionem conuenientior fuit, quàm per solam dei voluntatem. q.46.art.3.pag.217
3 Circa passionis Christi effectum tria notabilia. q.49.ar.5.pag.236
4 Passioni, & morti tradere inuitum innocentem, est impium, & crudele absolutè loquendo: non autem in ordine ad deum, cuius sunt vita, & mors. q.47.art.3.ad primum.pag.227
5 Passiones sanctorum an ecclesiæ proficiant per modum redemptionis. q.48.art.5.ad.3.pag.233
6 Passionum Christi generalis quędam explicatio. q.46.ar.5.pa.219

Universidad de Deusto
Biblioteca

Passionum generalitatem, ad literam quare Christus susceperit. quæstione. 46. artic. 5. pag. 219
Pater vnica paternitate, an referatur ad plures filios. quæstione 35. articulo quinto. pag. 176
Patres sancti in limbo quẽ dolorẽ habuerint. q. 52. ar. 5. ad. 1. p. 247
Paulus ita se obligatum omnibus Christi beneficijs ætebat: vt non solum vnà cum alijs, sed etiam ipse teneretur pro omnibus. quæst. prima. artic. 4. ad 3. pagina. 2
Paupertas per se voluntaria quæ sit. q. 40. art 3. ad 1. pag. 298
Peccans secundò, an ex hoc ipso grauius peccet, quàm prius peccauerit. q. 88. art. 1. ad 1. pag. 412.
Peccata dimitti sine fide passionis Christi explicitè vel implicitè, impossibile est potentia ordinaria. q. 49. art. 1. pag. 234
Peccatum veniale an opponatur feruori charitatis. quæstione 87. artic. 1. ad ad 3. pagina 411
Peccata venialia an remittantur quãdocunque gratia infunditur. quæst. 87. artic. 2. pag. eadem.
Pœnitentia de quo iure sit. q. 84. art. 7. pag. 405
Pœnitentiæ virtus quid sit. q. 81. art. 2. pag. 407
Pœnitentia an sit virtus acquisita. q. 85. art. 6. pag. 408
Pœnitentię sacramentum an habeat materiam ex qua constituatur. q. 84. art. 1. & 2. ad Sco. pag. 404
Pœnitentię sacramenti res, an sit interior pœnitentia, an ornatus aliquis. Ibidem.
An totũ sacramentũ pœnitentię (cõpositum scilicet ex materia & forma) causet remissionẽ peccatorũ ratione vtriusq; partis. Ibid.
Pœnitentię actus sub quo contineantur. q. 85. ar. 3. pag. 407
An remissio culpę sit effectus pœnitentię, vt est actus virtuosus. q. 86. articulo sexto. pagina 410
Pœnitentię sacramenti partes quę sint. q. 90. art. 1. pag. 415
Pœnitentię sacramentum sine satisfactione, an sit verum sacramẽtum. q. 90. articulo secundo. pag. 415
Persona. Quomodo verificetur quòd persona diuina impedierit naturam humanam à propria personalitate. q. 4. ar. 2. ad. 3. pag. 38
An sola persona diuina possit propter suam infinitatem subsistere in duabus naturis. q. 3. art. 1. ad 2. pag. 26
Persona diuina quomodo est infinita. q. 3. art. 7. pag. 33
Persona seu hypostasis, quid addat super naturam singularem, q 4. art. 7. ad 2. ad Sco. & Aureolum. pag. 43
Personæ incommunicabilitas, an conuenienter assignetur per hoc quod est non posse prædicari de pluribus. q. 3. art. 1. pag. 26
Personę quatuor attribuuntur. q. 2. art. 2. in 2. parte cor. pag. 11
Persona aliquam fieri hominem, quare nõ importet mutationem in subiecto acquirẽte naturam humanam. q. 16. art. 6. ad 2. pag. 103
Personalitatibus trium personarum per intellectum circũscriptis, an remaneat in intellectu vna personalitas Dei. quęstione 3. articulo 3. ad secundum. pagina. 29
Possibile vel impossibile in ecclesiasticis mysterijs & naturalibus, attenditur secundum potentiam ordinariam. quęstione 75. articulo secundo. pagina. 330
Potens in vnum, & non in amplius habere potestatẽ limitatam ad vnum, quomodo intelligatur. quæstione tertia. articulo septimo. pagina. 13
Potentia distinguitur in naturalẽ & obedientialem. quęstione prima. artic. 3. ad 3. pagina 5
Prædestinatio quid est. quęstione 24. art 1. pag. 133
Prædestinatio vt respicit prædestinata, quid præsupponat. quęstione 1. artic. 3. ad 3. pag. 3
Prædestinationis effectus duplices. quæst. 1. art. 3. in responsione ad dubia. pagina. 6
Prædestinationis prophetia quomodo compleatur. quęstione 30. articulo primo. pagina 153
Prædicator verbi Dei quæ debeat cauere. quęstione 40. articulo tertio. pagina. 201
Prædicandi actus est de numero actuum consecratorum. quęstione 64. art. 6. ad primum. pag. 293
Productio. Naturalis modus productionis alicuius diuersus penes hoc quod est produci in corpore vel extra, & ante corpus arguit diuersitatem naturę rei productæ. quæstione sexta. articulo tertio. pagina. 48
Prophęta. Ad prophętę rationem quid requiratur. quęstione septima, artic. quarto. pag. 54
Propositio affirmatiua falsa ex repugnantia terminorum, quomodo fiat vera. quæst. 16. artic. decimo. pag. 107
Quotidie. Eucharistia. vl.
RAtio superior animę Christi in eius passione. an pateretur ex parte obiecti. quæst. 46. art. 7. pag. 221
Reddere. Quomodo reddatur æquiualens Diis & parentibus. quęstione 1. artic. 2. ad tertium. pag. 3
Reducens aliquid de potentia in actum, est in actu, an hæc propositio sit vera tam in causis principalibus quàm instrumentalibus. quæst. 9. artic. 2. pag. 70
Regi. Quum dicitur inferiora regi per superiora intelligendum est per superiora non secundum quid, sed simpliciter & absolutè. q. 59. ar. 6. pag. 270
Remissio. An aliqua culpa à deo remittatur sine gratia. q. 87. ar. 4. pag. 411
Remisso peccato mortali, remanere inordinatam conuersionem ad commutabile bonum, quomodo intelligatur. q. 85. articulo 4. ad 1. pag. 410
An ad remissionem peccati mortalis detestatio & displicentia virtualis sufficiant. q. 87. ar. 1. pag. 411
Relatio realis tria requirit. q. 35. ar. 5. pa. 176
Resurgentes cũ Christo an ad vitam penitus immortalem surrexerint. q. 53. ar. 3. pag. 252
SAcerdoti an liceat totaliter à celebratione missę abstinere. q. 82. ar. 10. pa. 399
An peccatum huiusmodi omissionis sit peccatum mortale. Ibidem.
An plures sacerdotes eandem hostiam consecrare possunt. q. 81. ar. 1. pag. 397
An sacerdotes noui episcopo eos ordinanti concelebrent: dicendo simul cum ipso verba consecrationis. quæstione 82. articulo 2. pag. 397
Sacramentum an sit verè & secundum rem causa instrumentaliter agens ad gratiam. q. 62. ar. 1. pag. 279
Sacramentum causare in instanti non inconuenit nec deum agere in tempore. q. 62. ar. 1. pag. 279
Sacramentalis virtus inexistens verbis sacramentalibus quid sit. q. 78. ar. 4. pag. 376
Sacramentum imprimere characterem ex sacra scriptura non habetur: sed ex ecclesiæ autoritate non multum antiqua. q. 63. ar. 1. pag. 284
Sacramentum perfici vbi sanctificatio perficitur, quomodo intelligatur. q. 66. ar. 1. pa. 301
Sacramentum an perficiatur solum nominibus quæ sunt in communi vsu. q. 66. ar. 5. ad 7. pag. 303
Sacramentum recipiens cum peccato mortali vel quia eius conscientiam non habet, vel quia non perfectè contritus quando consequatur gratiam in remissionem peccatorum, ita quod virtute sacramenti hat de attrito contritus. q. 72. ar. 7. pa. 337
Sacramenta nouæ legis possunt considerari vt causæ & vt signa. q. 8. ar. 12. pag. 60
Sacramentorum principalis effectus, est gratia distincta cõtra characterem. q. 62. ar. 1. pag. 279
Sacramentalis gratia distinguitur specie à gratia virtutum & donorum. q. 65. ar. 2. pag. 280
Conditio requisita ad sacramenta, non sufficit quod sit secundum habitum, sed oportet quod sit secundum virtutem. q. 64. articu. 8. pag. 295
Sacramentorum formæ licet in antiquis iuribus non inueniantur omnes expressę: in cõcilio tamẽ Florentino sub Eugenio quarto omnes expressę sunt. q. 72. ar. 4. pag. 335
Sacramentis nouæ legis inest quędam virtus superaddita: quæ quidem virtus nihil aliud est quàm motus quo instrumentum mouetur à principali agente. q. 62. ar. 4. pa. 281
In sacramentis res & verba coeunt in vnum signum: quia velut materia & forma constituunt vnum sacramentum: quod non nisi vnũ signum est. q. 60. ar. 6. ad 2. pag. 274
Ad sacramenti perfectionem non requiritur de necessitate sacramenti eius formam constitui ex cõioribus verbis in aliqua lingua: sed tantùm de necessitate præcepti ecclesiæ. quęstio. 60. articu. 7. pag. 274
In sacramentis prolatio verborum corrupta non impedit formã sacramentorum. Ibidem.
In sacramentis nõ debet esse tanta interruptio in forma verborũ quod continuitas orationis soluatur. q. 60. ar. 8. pa. 275
Sacramentis an filij innocentes in statu innocentiæ indiguissent. q. 61. ar. 2. pag. 277
Sacrificium offerri per modum satisfactionis quare dicatur & effectum eius proprium esse quod ex vi ipsius quatenus satisfactorium est fit. q. 11. ar. 4. ad 2. pag. 129
Sacrificium Christi sumitur dupliciter scilicet secundum se: & secundum suum morale sacrificium ea. quæstione, arti. 5. pag. 130
Sacrificiũ Leuit. 12. præceptum vtrum offerretur pro matre an pro filio. q. 38. ar. 3. pag. 189
Sanguis qui erat in corpore Christi an esset diuinitati vnitus. q. 5. ar. 2. pag. 44
Sanguis Christi effusus in passione, an totus resurrexerit cum eo. q. 54. ar. 3. pa. 254
Sanguis aliquando miraculosè in calice apparens: qua adoratione sit adorandus. q. 76. ar. 8. pag. 366
Sanguinem totum resumere an fuerit necesse Christo resurgenti. q. 54. ar. 3. pag. 254
Sanctificatio potest sumi dupliciter. q. 27. ar. 2. pa. 144
Sanctificatio beatę virginis in vtero matris an habeatur ex sacra scriptura

scriptura. q. 27. art. 6. pag. 247
Sanctificatio quę fit per sacerdotium Christi est perpetua re consecrata manente. q. 63. art. 5. pag. 288
Sanctificata si fuisset beata virgo ante animationem an incurrisset peccatum originale. q. 27. ar. 2. pag. 143
Satisfacere pro peccato non potuit purus homo sufficienter adęquando culpam commissam formaliter loquendo de puro homine, scilicet vt dicitur non solùm per exclusionem coniunctionis cùm diuino supposito: sed etiam per exclusionem diuinæ misericordiæ gratificantis. ad Scot. q. 1. ar. 2. ad 2. pag. 11
Satisfacere an posit vnus pro alio. q. 48. ar. 2. pag. 231
Satisfaciendi impossibilitatem quid causet. q. 1. ar. 2. pagina 2. ad Scotum
Satisfactio Christi est perfecta & condigna secundum æqualitatem ad culpam commissam. q. 1. art. 2. ad 2. pag. 3
Omnis alia satisfactio efficaciam habet ex satisfactione Christi ex duplici capite. q. 1. ar. 2. ad 2. pag. 3
Satisfactio sacramentalis ex hoc ipso quod est pars sacramenti auget gratiam. q. 90. art. 1. ad 2. pag. 415
Sepulchri Christi in petra excisio ad quid spectet. q. 51. ar. 2. p. 242
An valeat iste processus distinctio sexus est à natura propter diuersam operationem ad generationem opportunam, ergo est penes diuersitatem agentis & patientis, ergo tota virtus actiua est ex parte maris, passiua verò ex parte fœminę. quæstione 31. ar. 4. pag. 166
Siligo. Eucharistia.
Similitudo inter effectum & causam quomodo in tertia conclusione literę saluetur. q. 50. art. 6. pag. 241
Similitudines proprias vel poetarum tanquam simulachra spiritualium interpretari, scribere aut prędicare presumptuosum est. q. 60. art. 5. ad 1. pag. 143
Similitudo in litera assignata inter sensitiuum in homine & bruto, & humanam naturam in propria & aliena persona, quomodo intelligatur. q. 2. art. 2. ad 2. pag. 11
Socrates nihil scripsit sub nomine proprio. quæstione 42. artic. 3. pag. 204
Spelta. Eucharistia.
Spiritus sanctus an rectè inferatur esse effector filiorum Dei. q. 32. art. 1. pag. 164
Status. Aliud est hominem post mortem sortiri statum immutabilem secundum animam & aliud est sortiri statum non impedibilem. q. 59. artic. 5. ad 1. & 3. pag. 270
Quod in statu innocentiæ superiora nullo modo dependebant ab inferioribus quomodo intelligatur. q. 61. art. 2. pag. 277
Subsistere in diuinis formaliter loquẽdo est magis personale quã essentiale. q. 3. art. 2. pag. 27
Substantia individualis secundum materiam signatam quantitate percipitur à cogitatiua. q. 75. ar. 7. pag. 364
Substantia individualis vt habet modum essendi purę substantię percipitur à solo intellectu. Ibidem
Suppositum. Illud quod suppositum dicitur addere supra naturam an oporteat esse ens reale. q. 2. art. 2 pag. 11
Quod suppositum addit supra naturam an oportet esse intrinsecum supposito. q. 2. ar. 2. pag. 11
Quid sit illud quod suppositum addit intrinsecum sibi supra hanc suam naturam. Ibidem.
Suppositum. q. 2. ar. 3. in ti. pag. 13
TRaductio. De qua traductione loquatur euangelista quum dicit beatum Ioseph noluisse beatam virginem traducere. q. 29. ar. 2. ad 3. pag. 151
Tentatio Christi fuit virtuosa cõtra nostras tẽtationes. q. 41. art. 1. pag. 200
Tentatio omnis ab intrinseco an sit peccatũ. q. 41. a. 1. ad 3. pag. 200
Tentationum ordinis conueniens ratio in litera ponitur. ea. q. ar. 4. pag. 201
An Christus si miraculum fecisset cõuertendo lapidem in panem à se edendum, peccasset. eo. artic. ad 1.
Tentationes vincendi modus est recursus ad sacras scripturas & exempla sanctorum. q. 41. ar. 1. pag 200
Tentationum Christi ordinem explicat Matthęus secundum tempus. q. 41. art. 4. ad 3. pag. 201
Tentatus quare fuerit Christus à Diabolo. q. 41. ar. 4. pag. 201
Timor. Motus appetitus sensitiui ex malo futuro apprehenso abstrahendo à certo vel incerto an sit verè timor. q. 15. 7. pag. 96
VErbum Dei assumpsisse humanam naturam in atomo dupliciter exponitur. q. 2. art. 5. ad 2. pag. 6
Virginitati mentali non prędicat consensus in copulam coniugalem, & quare. q. 29. art. 1. pag. 153
Virtus heroica nõ differt specie à virtute communiter dicta. q. 7. ar. 2. ad 2. pag. 48
Virtus attribuitur capiti humano, & quo respectu. q. 8. artic. 1. pagina 62
Virtutis perfectio an regulariter tollat fomitem. quæst. 15. ar. 2. p. 93
A virtute operatiua virtutem deitatis non esse comprehensam ab humanitate Christi, an bene declaretur. q. 10. art. 1. pag. 74
Virtus. Sacramentum.
Visio Dei est soli Deo similiter naturalis. q. 9. art. 2. ad 3. pag. 70
Vnctio extrema, quomodo prępareat ad eucharistiam. quęstione 65. artic. 3. pag. 299.
Vnio incarnationis quare est in persona & non in natura. quæstione 2. artic. 2 ad 1. pag. 11
Vniri Deo in persona, nec conueniens est, nec inconueniens carni humanę, secundum conditionem suę naturę, & quare. quęstione 1. artic. 1. ad secundum. pag. 2.
Vniri alicui in hypostasi, & vniri secundum hypostasim, quomodo differant. q. 2. artic. 6. ad 1. pag. 17
Vnio diuiditur in vnionem in persona, & vnionem in natura. quæstion. 2. artic. 2. ad 3. pag. 11
Quòd vnio sit secundum esse substantiale verbi, vt est personæ quomodo intelligatur. q. 2. art. 6. ad 1. & 2. pag. 17
Vnio humanæ naturę ad verbum formaliter loquendo, nõ est per vnionem instrumenti diffinienda. q. 2. art. 6. ad 4. pag. 17
Vnio. Homo.
Vnio dicitur in facto esse, & assumptio in fieri: an hæc differentia sit ex parte rei posita. q. 2. artic. 8. pag. 20
Vnio incarnationis, an sit maxima post vnionem diuinæ trinitatis. q. 2. articulo 9.
Vnio ad Deum secundum esse personale, est maior & perfectior, quàm secundum operationem: an sit vera propositio. quęstione quarta. art. 2. ad 2. 0. pag. 37
Vnionis mysterium quare incarnationis nomine significetur. q. 1. ar. 1. in tit. pag. 1
Vnionis distinctio quantum ad relationem quam significat vel quantum ad coniũctionem quam consequitur. Et an dicta coniunctio sit quid creatum. q. 2. ar. 7. pag. 19
Vnionis & assumptionis differentia an sit realis: vel rationis tantum. q. 2. ar. 8. pag. 20
Vnionis relatio qui d sit. q. 2. ar. 8. pag. 20
Vnionis & assumptionis prima differentia in litera posita qualiter intelligatur. q. 2. ar. 8. pag. 20
Vnionis in Christo gratia an sit prior ordine executionis & intẽtionis gratia habituali seu summa gratia & gloria in eodẽ. q. 34. a. 1. pag. 170
Nulla operatio illius hominis qui est Christus: potuit prędedere vnionem. q. 2. ar. xj. pag. 24
Vnionis gratia quare est excellentius & permanentius donũ quã gratia operationis. q. 50. ar. 2. pag. 238
Vnioni incarnationis nihil tam simile inuenitur vt est vnio animæ intellectualis ad corpus. q. 2. ar. 6. ad 1. & 2. pag. 17
Vnionem naturæ humanæ in persona verbi dei negare, quid sit. q. 2. art. 2. pag. 11
Vnionem animæ, & corpus in Christo non constituitur, noua persona: sed ad præexistentem personam dei composita natura singularis ex anima, & corpore adiuncta est. quæstio. 2. articulo. 5. ad 1. pag. 16
Volitum. Quadruplex est circa volitum distinctio q. 1. art. 3. pagi. 5
Voluntatis actus per modum naturæ distinctus contra actum voluntatis per modum rationis contrarium eligentis, nihil aliud est quàm velleitas. q. 18. art. 5. pag. 117
Voluntatis actualis immutatio an ad omnem remissionem peccatorum actualium requiratur. q. 86. art. 2. ad 1. pag. 409
Votum. Quod frustra esset votum nisi impleretur quando oportunitas adesset, quomodo intelligatur. q. 80. art. 1. pag. 392
Vua. Eucharistia. 5

Finis Indicis eorum, quæ habentur in Commentarijs.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Diuisio operis in Prologo.

PLVS significat incarnari, quàm exprimat. quæstione prima.articulo primo.in tit.pag.prima.
Quare vnionis mysterium nomine incarnationis significetur.Ibidem.
Conueniens claudit in se possibile,& addit super illud. Ibidem.
Diuus Thomas non inuestigauit hic possibilitatem incarnationis, & quia nulla scientia probat suum subiectũ,& quia sub titulo conuenientiæ satisfecit etiam materiæ de possibilitate. Nec tamẽ dissonat hic à seipso in tertio sententiarum,à possibilitate inchoanter: quia ibi non erat doctrinæ ordinator.Ibidem.
Aliud est loqui de ratione boni, & loqui de ratione talis boni. eodẽ artic.cor.pag.1.
Communicare se alijs importat perfectionẽ, ad minus in his quibus communicatur.Ibidem.
Communicare seipsum,pertinet ad boni rationem:non quidem determinatè per modum naturę aut liberè,sed communiter & indeterminatè ad vtrunque modum, & quomodo.Ibidem.
Tribus modis plusquam genere diuersis,Deus intelligi potest communicare seipsum creaturæ.Ibidem.
Dupliciter & catholicè contingit loqui de incarnatione eo.articulo. ad primum.pag.1.
Vniri Deo in persona, nec conueniens, nec inconueniens est carni humanæ secundum conditionem naturę, & quare. eodem articulo ad secundum.pag.1
Purus homo non potuit sufficienter, adequando culpam commissam satisfacere pro peccato, formaliter loquendo de puro homine.ad Sco.artic.2.ad 2.pag.3
Infinitas offensę causat impossibilitatem satisfaciendi simpliciter,in puro homine formaliter loquendo de puro homine.Ibidẽ.ad Sco.
Satisfactio Christi est perfecta & condigna secundum æqualitatem ad culpam commissam.Quum siquidem actiones Christi humanę possint cõsiderari,& vt sunt res quædam creatę ac proinde finitæ: & vt egrediuntur ac exercentur à diuino supposito,secũdo modo sunt infinita entia personaliter, & infinitę efficacię in genere meriti seu satisfactionis.Ibidem ad Duran.
Licet ad deos & parentes non possit reddi æquiualens à creatura, potest tamen reddi à diuina persona incarnata.Ibidem.
Charitas in Christo satisfaciente se tenet ex parte Dei.non vt cui satisfaciendum est,sed vt satisfactor est.Ibidem.
Omnis alia satisfactio efficax est participatiuè ex satisfactione Christi,ex duplici capite,primò,quia Christus &c.Ibidem.
Distinctio potentiæ in naturalem & obiectalem. articulo tertio, ad tertium.pagina 5.
Hæc propositio, prædestinatio præsupponit præscientiam futurorum, intelligitur sic. Prædestinatio vt respicit prędestinata, præsupponit præscientiam futurorum prædestinatorum, sed eorum quę præsupponuntur vel ordinantur per prędestinationem. eodẽ artic.ad quartum.pag.5
Quomodo dicta propositio sit ad propositum solutionis argumenti prędestinationem Christi necessariam absque peccato arguentis.Ibidem.
Duplices effectus prædestinationis.Ibidem.
Tres de factò in vniuerso inueniuntur ordines.Ibidem.
Ad Scotum probantem quòd incarnatio etiam sine peccato fuisset. Ibidem.
Quadruplex distinctio, prima inter volitum & volibile, secunda inter magis & prius natura volitum, tertia inter prius natura, vel à quo non conuertitur consequentia, vel prius causalitate,quarta inter prius natura volitum; prout prius est à quo non conuertitur consequentia,de facto vel possibili.Ibidem.
Quomodo intelligatur Christum deleuisse omnia peccata mundi. articulo 4.pagina 7
Quomodo intelligatur peccatum originale per se loquendo esse maius extensiuè quàm actiuè.Ibidem.
Christus principalius venit abolere peccatum totius naturæ,quàm peccatum vnius personæ,est simpliciter & absolutè conclusio responsiua quęsito literæ.Ibidem.
Quomodo hæc Chrysostomi verba intelligantur, sed & qui pro omnibus se solum iudicaret obnoxium. eod.articulo,ad tertium. pagina septima.
Quinque rationes quare non fuerit cõueniens Deum incarnari immediatè post peccatum.art.5.pag.8.
Duplex motus humanæ naturæ de imperfecto ad perfectum.articulo 6.pagina 9
Dupliciter potest intelligi aliquid conuerti in aliud, scilicet per transubstantiationem & per transmutationem. q.2.art.1. pag.9.
Duplex modus informandi.Ibidem.
Omnis natura composita ex materia & forma in se est communicabilis pluribus,& de facto potest inueniri in pluribus:nisi cõstet ex tota sua materia.Ibidem.
Similitudo Athanasij sicut anima rationalis & caro vnus est homo &c. intelligitur quantum ad vnitatem suppositi.eo.ar.ad 2.pag.11
Distingui secundum rem contingit dupliciter.art.2.pag.11
An differentia posita in litera inter suppositũ & naturam,habeat locum in angelis.Ibidem.
An illud quod suppositum dicitur addere supra naturam, oporteat esse ens reale.tbidem.
An illud quod suppositum addit supra naturam, oporteat esse intrinsecum supposito.Ibidem.
Quid sit illud quod suppositum creatum addit intrinsecum sibi supra hanc naturam suam.Ibidem.
Quomodo verificetur quòd in Deo nihil inuenitur præter rationem suę speciei.Ibidem.
In ista maxima,omne quod inest alicui personæ siue pertineat ad naturam illius siue non,vnitur ei in persona, sumitur inesse personæ propriæ, vt inesse distinguitur contra extrinsecus adiacere. Ibidem.pagina.11
An passiones nominum secundum modos significandi conuenienter non pro ratione, sed pro manifestatione differentię inter naturam & personam Dei secundum rationem, in litera afferantur. eod.art.ad primum.pag.11
Quomodo intelligatur similitudo in litera assignata inter sensitiuũ in homine & bruto,& humanam naturam in proprio & aliena persona.eod.artic.ad secundum.pag.11
Distinctio inter per se existere,& per se separatim existere.eod.artic. ad tertium.pagina 11
An distinctio vnionis in vnionem,in persona aut in natura,sit sufficiens.Ibidem.
Suppositum quare dicatur.artic.3.tit.pag.13
An conuenienter persona Christi distinguatur secundùm id quod in se est,& secundum rationem hypostatis.artic.4.pag.14
An in persona Christi sint duę rationes subsistendi in duabus naturis,& vnum subsistens duobus.Ibidem.
An sit simpliciter & formaliter verum,personam Christi esse compositam.Ibidem.
Ratio compositionis imperfectionem componentium formaliter importat.Ibidem.
Multiplex genus compositionis.Ibidem.
Ex vnione animæ & corporis in Christo non constituitur noua persona.articulo 5.ad primum.pag.16
Verbum Dama. assumpsit naturam humanam in atomo, dupliciter exponitur.eod.art.ad secundum.pag.16
Si Christus naturali generatione aliquem produxisset,purum hominem produxisset.Ibidem.
Nihil in rebus creatis inuenitur vnioni incarnationis tam simile, vt est vnio animæ intellectiuæ ad corpus.art.6.ad 1.& 2pag.17
Et quomodo hæc vnio sit secundum esse substantiale verbi, non vt est naturæ:sed vt est personæ.Ibidem.
Quid interfit inter vniri alicui in hypostasi,& vniri secundum hypostasim.eod.art.ad tertium.pag.17
Vnio naturæ humanę ad verbum, non est formaliter loquendo per vnionem instrumenti definienda.eod.ar.ad 4.pag.17
Distinctio de vnione,velquantum ad relationẽ quam significat, vel quantum ad coniunctionem quam consequitur.art.7.pag.17
An hęc sit vera,homo dicitur & est Deus propter vnionem,inquantum terminatur ad hypostasim diuinam.eo.ar.ad 3.pag.20
An prima differentia inter vnionem & assumptionem posita in litera sit vera.art.octauo.pag.20
Secunda differentia, scilicet quòd assumptio dicitur vt in fieri, vnio autem sicut in facto esse,ex parte rei posita est.Ibidem.
An relatio vnionis,sit relatio equiparantię.Ibidem.
Qualis sit differentia inter vnionem & assumptionẽ:an rationis tantùm,an etiam realis.Ibidem.
Quid sit proprius terminus assumptionis,absolutúmne aliquod,an relatiuum.Ibidem ad Scot.
An distinctio in litera posita, scilicet coniunctionem posse accipi ex parte extremorum,vel ex parte termini,sit sufficiens.art.9.pag.21
An vnio incarnationis sit maxima post vnionem diuinæ trinitatis. Ibidem ad Duran.
Natura humana Christi se habet ad personam filij Dei,sicut se habet natura Sortis ad personam Sortis.art.10.pag.23
Gratia aliquando sumitur vt comprehendit sub se quencunque infusum habitum.Ibidem.
Duplex acceptio coniunctionis humanæ naturę, cum persona filij Dei.Ibidem.
Nulla operatio illius hominis, qui est Christus, potuit præcedere vnionem.art.11.pag.24

An incom

ANit communicabilitas personæ conuenienter assignetur per hoc quod est non posse prædicari de pluribus.q.3.artic.1.pagina 26
An sola diuina persona possit subsistere in duabus naturis propter suam infinitatem.Ibidem ad Scotum.
Quomodo sumatur denominatio quum dicitur quod natura humana non constituit diuinam personam simpliciter,sed constituit eã secundum quod denominatur à tali natura.eod.artic.ad tertium pag.27
An personæ diuinæ conueniat,primò ratione essentiæ diuinæ assumere terminatiuè. artic.2.pag.27
In Deo inuenitur duplici modo subsistens & habens naturam,scilicet communitei & incommunicabiliter.Ibidem.
Subsistere in diuinis formaliter loquendo est magis personale quã essentiale. Ibidem
Dilucidatio duplicis abstractionis,scilicet ex parte rei & ex parte intellectus.artic.3.pag.29
An abstractis per intellectum diuinis personalitatibus posset intelligi natura diuina assumere.Ibidem.
An circunscriptis per intellectum personalitatibus trium personarum remaneret in intellectu vna personalitas Dei.eodem articul. ad secundum pag.29
Quid intelligatur nomine abstractionis per modum resolutionis. eod.artic.ad tertium pag.30
An sit possibile diuinis personis,vt duæ vel tres assumant vnam naturam humanam.art.6.ad Scotum.pag.32
An rectè in litera exponatur auctoritas Ansel.scilicet plures personæ non possunt assumere vnum & eundem hominem.ibidẽ ad Durã.
Quomodo intelligatur hæc propositio,quod potest in vnum & non in amplius,habet potentiam immutatam ad vnum.artic. 7. pag. 33
Persona diuina non solùm est infinita in essendo & causando ratione naturæ diuinæ:sed est etiam infinita in terminando ratione suę personalitatis. Ibidem
Nunquam nomen ab aliqua forma impositum:pluraliter dicitur,nisi propter pluralitatem suppositorum.ad Scot.eo. art.ad 2.pag.34
ANhæc consequentia valeat, assumptibile non attenditur secundum potentiam passiuam naturalem, ergo secundum congruentiam.q.4.artic.1.pag.35
Quomodo intelligenda sit hæc propositio,creaturæ denominantur aliquales ex eo quod conueniet eis secundum proprias causas: non autem ex eo quod conuenit illis secundum primas & vniuersales causas.. ibidem.
Quo pacto intelligatur quod in angelis deficit necessitas reparationis.Ibidem
An hæc propositio sit vera,maior & perfectior est vnio ad Deum secundum esse personale,quàm quæ est secundum operationem. eod.art.ad 2.pag.36
Quid persona seu hypostasis addat supra naturam singularem.artic. 2. ad Scotum,&Aureo.pag.37
An humana natura in Christo inclinetur ad propriam personalitatẽ eod.art.ad 3.pag.37
Quo pacto verificetur,quòd persona diuina impedierit naturam humanam à propria personalitate.Ibidem.
An debeat concedi,quòd filius Dei assumpsit hominẽ.ar.3.ad 2pa.41
Quomodo intelligitur,quod est contra rationem formæ communis,esse in persona..art.4.pag.41
De quibus operationibus communibus & meritorijs sit sermo,quũ dicitur quod nõ fuisset cõueniens naturam per se separatam assumi.&c.Ibidem.
Quare diuus Tho.probãs humanitatem diuinã aut humanam, non meminerit humanitatis angelicę.Ibidem.
Explicatio quędam dignitatis humanæ.ar.6.pag.43
NOtabile ex Aug.propter vertentes in dubium,an Deus possit fallere.q.5.art.1pag.43
An languis qui erat in corpore Christi,esset diuinitati vnitus. art.2.pag 44
Lux maior offuscat minorem non quo ad substantiam lucis, sed quo ad effectum.artic.4..pag.45
AN in mysterio assumptionis sit ordo naturę partiũ humanę naturæ adinuicem.& partiũ ad totum.q.6.ar.1 pa.adDu.pa.46
Quomodo intelligatur quòd corpus est vicinus personę propriè anima autem naturę humanę.eod.art.ad 2.pag.47
Quomodo apud diuũ Tho.anima dicatur mediare in assumptione carnis.eod.ar.ad 3.pag.47
Dupliciter potest intelligi subsistentiam animę per existentem corrũpi in assumptione.ar.3. pag.48
An in communi resurrectione anima separata huius vel illius reuersa ad corpus,retineat suã propriam terminationem an perdat illam,& terminetur personalitate totius.Ibidem.
Naturalis modus productionis alicuius, diuersus penes hoc quod est produci in corpore vel extra & ante corpus,arguit diuersitatem naturæ rei productę.Ibidem
An materia propria formæ sit ante aduentũ formę.arti.4. pag.49
Cur existente naturæ ordine secundũ quodlibet genus causæ,diuus Thomas ordinem naturę duobus eorũ appropriet. art.5. pag. 50
Cur ordinem naturæ ex parte materiæ in mysterio incarnationis diuus Thomas pertransierit.Ibidem.
An verbum assumpserit naturam humanam mediantibus eius partibus.ad Scot.& Duran.eod.art.ad 1.pag.51
ANritè ratio reddatur quare necesse sit ponere in Christo gratiã habitualem &c.q.7.art.1 pag.51
Virtus heroica non differt specie à virtute communiter dicta. artic.2.ad 2.pagina.53
An sicut ex defectu materiæ magnificentiæ in Christo non sequitur defectus magnificentię intentionis:ita nec ex defectu materię fidei sequetur defectus fidei in eo.art.3.pag.54.
An spes in Christo respectu substantiarum separatarum fuerit habitus aliquis.art.4.pag.54.
An diuina eminentia in timore reuerentiali Christi, habuerit rationem reuerentiæ quatenus eminentia Dei absolutè,an quatenus est potens infligere malum.art 6.pag.55
Ad rationem prophetæ requiritur,quod cognoscat ea quæ sunt procul ab his,cum quibus ipse est.artic.8.pag.57
De mente diui Thomę datur summũ possibile in gratia.ar.9.pa.57
Ista propositio Christus est vniuersale principiũ generis habentium gratiam, intellectualiter de principio vniuersali non contento in tali genere.Ibidem.
An gratia cuiuslibet singularis personæ habeat quantitatem alterius rationis à quantitate gratię Christi.art.11.ad 3.pag.60.
Quomodo finis gratię habitualis est vnio personalis. ar.12.pag.60
Quare nullus pure viator attingit ad summum gratiæ ex parte gratiæ.Ibidem.
Quomodo verificetur hæc propositio,omni finito potest fieri addito.eo.ar.ad 1.pag.61
Ratio multorum dictorum.s.Tho.de gratia vnionis. articulo 13.ad 3.pag.62
ESic caput,dicitur de Christo metaphoricè solùm.q.8.articu. 1.pagina 62
Virtus attribuitur capiti humano:sed quo respectu.Ibidem.
Gratia Christi dupliciter dicitur prima.Ibidem.
Quomodo actiones Christi causent efficienter in nobis gratiam, eo.ar.ad 1.pag.63
Quomodo corporalis natura Christi possit agere in angelos. artic. 4.ad 1.pag.65
An valeat iste processus,actus habetur secundum quandam eminentiam, ergo est actiuus aliorum eiusdem generis.articulo 5.pagina 65
An Antichristus dicatur caput omnium malorum tam dęmonũ quã hominum.ar 8.pag.67
An diabolus & Antichristus sint duo capita, an vnum tantùm. Ibidem.
AN sit possibile actum intelligendi quo Deus intelligit, fieri actu intelligendi quo anima Christi formaliter intelligeret.q. 9.ar.1.pag.69
An ista propositio,reducens aliquid de potentia in actum, est in actu,sit vera.ar.2.pag.70
Visio Dei est soli deo simpliciter naturalis.eo.ar.ad 1.pag.70
An bene in litera probetur hæc conclusio, oportet in Christo ponere scientiam inditam per hoc quòd dicitur quòd eius intellectus possibilis fuisset imperfectus.art.3.pag.71
Quomodo debeat intelligi hæc propositio literæ, frustra est quod caret propria operatione, & an in dicta propositione sit sermo de omni propria operatione alicuius.art.4.pag.72
Quæ scientia per se,& quæ per accidens dicatur infusa.Ibidem.
Habitus per se infusi, & habitus per se acquisibiles sunt diuersarum rationum intrinsecè,& essentialiter. eo.articulo. ad 2.&3. pagina.73
Cur in litera asseratur in Christo non fuisse scientiam ex suo genere acquisibilem per infusionem:vt fuit in Adam.Ibidem.
AN bene declaretur à virtute operatiua virtutem deitatis non esse comprehensa ab humanitate Christi. quæstione.10. articu.1.pag.74
Quomodo intelligatur hæc propositio, Cuilibet beato conuenit, quod videat omnia spectantia ad se.art.2.pag.75
Anima Christi non videt in verbo quicquid videt verbum.eo.articu. ad.2.pag.75
An ex hoc quod anima Christi scit omnia quæ scit deus scientia visionis,sequatur ipsam scire infinita.artic.3.pag.76
An intellectus creatus possit simul videre infinita: ita quod distinctè cognoscat quodlibet eorum.eo.articulo. ad secundum. pagina.77
An sit creaturæ possibilis sublimior gradus diuinæ visionis quàm sit gradus animæ Christi.art.4.ad 3.pag.78
ANconcessa in Christo cognitione abstractiua omnium singulariũ, concedenda sit cuiuslibet singularis propria species in Christi intellectu.q. 1.art.1.ad Sco.pag.78.

Universidad de Deusto
Biblioteca

An in Christo fuerit cognitio intuitiua omnium singularium. Ibidem ad Scotum.
An ex ratione literæ bene concludatur in anima Christi per scientiã infusam notitia omnium singularium.Ibidem.
An naturale vinculum inter intellectum humanum & phantasmata efficiat, vt non possit etiam infusa vti scientia nisi conuertendo se ad phantasmata.artic.2.pagina 80.
An Christus indigebat conuersione ad phantasmata in vsu scientiæ infusæ.Ibidem ad Duran.
An anima Christi imperfectius quocunque angelo, intuitiuè cognoscerit in proprio genere quicquid intueri vtrique datum est. articulo 4.ad Scot.pag.81.
An species intelligibiles infusę animę Christi fuerint perfectissimæ. articulo 6.ad Scot.pag.82
AN ex visione corporum cœlestium possint comprehendi virtutes eorum.q.12.art.1.ad 2.ad Duran.pag.85
An experientia pariat solum scientiam simplicium secundùm speciem.Ibidem ad Duran.
HÆc propositio, quælibet res habet potentiam actiuam respectu eorum ad quę se extendit luę naturæ perfectio, intelligitur in genere rerum actiuarum.13.artic.1.pag.85
An in anima Christi sit virtus instrumẽtalis ad omnia miracula. articulo secundo.pagina 86
An Christus voluerit humana voluntate aliquid fieri per alios homines,& non potuerit facere quod fieret.art.4
QVomodo licuerit hic vbi de defectibus corporis agitur, ignorantiam inter defectus cõmunes cõputare. quæstione 14. articulo quarto..pagina 91
AN perfectio virtutis regulariter tollat fomitem.quęstione 15.articulo secundo. pagina 93
Dolor est passio appetitus sensitiui ex corporis læsione perecepta sensu.articulo 5.pag.95
An compositio ex contrarijs sit causa ptima mortis &c.eodem articulo ad primum.pagina 95.
An motus appetitus sensitiui ex malo futuro apprehenso,abstrahendo à certo vel incerto,sit verè timor.artic.7 pag.96
An ex hoc quòd Christus omnia certo cognouit, sufficienter excludatur timor quo ad incertitudinem euentus.Ibidem.
Quomodo intelligendum sit iram componi ex tristitia & appetitu vindictæ.art.9.pag.97
AN hæc propositio,Deus est homo,sit in materia naturali.quæstione 16.art.1.ad 1.pag.100
An dicta propositio sit per se.Ibidem.
An homo prædicetur de Deo, sicut species de sua hypostasi.Ibidem ad Scotum.
Quomodo verificetur quòd homo prædicatur de Deo ratione relationis.eod.art.ad 4.pag.100
Quomodo intelligatur quod in ista propositione, Deus est pater,ly Deus supponit pro persona patris.art.2.ad 2.pag.101
An congruè in litera reddatur ratio quare Iesus Christus non debet dici homo dominicus.art.3.pag.101
Quare personam aliquam fieri hominem, non importat mutationẽ in personã acquirente naturam humanam, quum tamen fieri hominem absolutè, importet mutationẽ in subiecto acquirente naturam humanam.art.6.ad 2.pag.103
An in ista propositione, homo est factus Deus: ly homo possit supponere & impliciter & personaliter.art.7.pag.104
An etiam factum sit quòd iste homo sit Deus.Ibidem.
Quare ista dicitur simpliciter vera, Deus factus est homo, ista autem impliciter falsa,homo factus est Deus.Ibidem.
Quomodo intelligatur quòd ex verbis inordinatè prolatis incurritur hæresis:& quomodo prohibitum sit communicare cum hæreticis in vocabulis.art.8.cor.pag.105
Non est euangelica, sed Arriana vox, Christus est minor patre, sicut & hæc,Christus est creatura.Ibidem.
An ex eo quòd subiectum stat materialiter pro supposito,liceat inferre istam esse falsam,iste homo,id est Christus incepit esse. articulo 9.ad Duran.&.Sco.pag.106.
An propositio affirmatiua falsa & repugnantia terminorum possit fieri vera per additam reduplicationem vel determinationem nõ tollentem illam repugnantiam,art.10.pag.107
AN in solo Deo natura prædicetur de supposito. quæstione 17. articulo primo.pagina 109
An liceat arguere à destructione antecedentis.Ibidem.
An de mente diui Thomæ multum sit in Christo esse actualis existentiæ de genere substantiæ creatum:sed sola existentia increata. articulo secundo.pag.111.
An ita sit in veritate quòd in Christo nulla sit existentia substantialis nisi diuina.Ibidem ad Sco.Duran.& Ioan.de Neapo.
VNiuersaliter loquendo actus voluntatis pe modum naturæ distinctus contra actum voluntatis per modum rationis contrarium eligentis, nihil aliud est, quàm velleitas.quæstione 18.articulo quinto.pagina 117
AN Christus meruit exteriora bona, quia dignitas merendi spectat ad charitatem,ac per hoc præsitat extetiorum bonorum præsentiæ coęnę.q.19.art.3.pag.122
Priuilegium Christi quid sit.art.4.pag.123
SIcut voluntas distinguitur in simpliciter vel secundum quid: ita oratio prout est petitio, distinguitur in simpliciter vel secundum quid.quæst.21.art.4.pag.127
QVomodo intelligatur quod inquantũ Christi humanitas operabatur virtute diuinitatis, sacrificiũ Christi erat efficacissimũ ad delenda peccata per gratiam.q.22.art.3.ad 1.pag.129
Quare dicitur sacrificium offerri per modum satisfactionis &c. articulo 4.ad 2.pag.130
Sacrificium Christi sumitur dupliciter,scilicet secundùm se,& secundùm suum morale sacrificium.art.6.pag.131
QVomodo intelligatur quòd habituũ est qua Deus est diuers. quęst.23.artic.1 pag.131
PRædestinatio quid sit.q.24.art.1.pag.134
An hæc locutio sit propria,Christus prædestinatus est filius Dei. eod.articulo,ad secundum & 3.pag.134
HOnorari vt causa honoris quid sit.q.25.artic.1.pag.136
An motus in imaginem quatenus imago est,sit idem cum motu in rem ipsam.articulo 3.pag.138
An procedius diui Tho. quo probat imaginẽ Christi esse adorãdam eadem adoratione qua Christus, sit bonus.Ibidem ad Duran.
An Dei imagines sint licitę.eod.articulo ad primum.pag.138
An beata Virgo ratione Christi,cui fuit intrinsecè coniuncta,sit adoranda adoratione latriæ.art.5.pag.140
QVid & vnde tanti sit illud quo Christus mediat, meretur,& satisfacit. quæstione 26. articulo secundo, ad primum & tertium.pagina.140
SAnctificatio potest dupliciter sumi, primo, vt est de contrario in contrarium,secundo,vt est de negato in affirmatum.quæstione 27.articulo 2 pag.143.
Quomodo valeat iste processus, proles concepta ante infusionem animæ rationalis,non est culpæ obnoxia:ergo quomodocunque ante animationem beata Virgo sanctificata fuisset, non incurrisset originalis peccati maculam: ergo non indiguisset redemptione Christi.Ibidem.
An ex hoc quòd beata Virgo non fuit sanctificata ante animationem , sequatur quòd sanctificatio eius fuerit post animationem. Ibidem.
Quomodo fomes sit inordinata concupiscentia habitualis.articulo tertio.pagina 145.
An ex hoc quòd fomes est concupiscentia contraria rationi habitualiter, liceat inferre quod fomes est inclinatiuus ad malum,& difficultatiuus in bono.Ibidem.
Dupliciter potest exponi ly perfectiuus , quum dicitur quòd fomes in beata Virgine,perfectius ligabatur per diuinam prouidentiam, quam per interiorem sanctificationem.Ibidem.
An autoritas apostoli, sed manifestatio spiritus &c. bene inducatur ad probandum quòd priuilegia gratiæ quæ dantur aliquibus præter communem legem, ordinantur ad vtilitatem, articulo sexto.pagina 148
An sanctigcatio beatæ Virginis in vtero matris ex sacra scriptura habeatur.Ibidem.
An credenda sint miracula quę in sacra scriptura non continentur. Ibidem.
AN sicut natura est determinata ad vnum effectum, ita sit determinata ad vnum modum producendi illum.quęstione 28 articulo primo.pagina.249
Quomodo intelligatur hæc propositio, virtus naturalis non potest transmutare ad certam formam,nisi determinatam materiam.eodẽ articulo ad quintum.pag.450
Illud proprie dicitur agens posse vel proprium effectum , & vt in propriam materiam, quod vnica transmutatione potest educere de potentia ad actum.Ibidem.
COnsensus in copulam coniugalem non præiudicat virginitati mentali, quia in copula coniugali non continetur copula carnalis nisi in potentia.quæstione 29.art.1.pag.153
Affirmandum vt rationi consentaneum est, quòd in propria domo inuenta est beata Virgo in vtero habens.articulo secundo ad tertium.pagina 155
Dubium est de qua traductione loquatur euãgelista,quum dicit beatum Ioseph noluisse beatam Virginem traducere:an scilicet de traductione in infamiam,an simpliciter in domesticum consortium, an potius in vtrunque.Ibidem.
QVomodo intelligatur prophetiã prædestinationis cõpleri sine nostro arbitrio causante.q.30.art.1.pag.155
REfellitur error nouiter exortus,de conceptione Christi.quęstione 31.articulo quinto.pagina 151
ALiter & aliter attribuitur personæ spiritus sancti efficere carnẽ Christi, filio assumere eãdem. quæstione trigesimasecunda.articulo primo.pagina 164.

An ex eo

An ex eo quod spiritussanct⁹ efficit propriã operationem filiorum dei quæ est clamare abba pater,recte infertur quod ipse est effector filiorum dei.Ibidem.
Quomodo valeat iste processus,distinctio sexus est à natura propter diuersam operationem ad generationem opportunam:ergo est penes diuersitatem agentis & patientis:ergo tota virtus actiua est ex parte maris : passio verò ex parte fœminæ.articulo 4.pagina 166
An mater concurrat aliquo modo actiuè ad generationem prolis. Ibidem.ad Sco.
QVum dicitur augmentum non esse sine motu locali de quo motu intelligatur.q.33.ar.1.pag.168
Formatio dominici corporis in primo instanti fuit perfecta essentialiter,non autem quantitatiuè.Ibidem.
AN gratia vnionis in Christo sit prior gratia habituali &c. q.34. ar.1.pag.170
An inconueniat quod aliqua perfectio actus secundi de nouo aduenerit animæ Christi ar.2.pag.171
Primus actus meritorius tam in angelis quàm in Christi anima fuit vere actus liber.ar.1.pag.172
Quid diuus Tho.senserit de hac quæstione:an gratia viatoris sit minor gratia comprehensoris etiam secundum suam quantitatem. ar.4.pa.172
IN litera quum dicitur quod natiuitas attribuitur personæ vt subiecto nascenti:intelligitur de subiecto denominationis.q.35.art.1. pag.179
An bene probetur quod beata virgo est verè mater Christi,& quomodo.ar.3.pag.176
Tria concurrunt ad relationem realem:scilicet causa , subiectum & terminus.ar.5.pag.176
An relationes pluificentur secundum terminos.Ibidem ad Sco.
An pater vnica paternitate referatur ad plures filios.Ibidem ad Sco. pag.80
An formæ eiusdem speciei possint simul esse in eodem subiecto. Ibidem ad Sco.
An hæc ratio valeat, filiatio est ita suppositi vt subiecti quod non naturæ:ergo in Christo non est filiatio temporalis realis.Ibidem ad Sco.
An filiatio temporalis Christi sit rationis tantum.Ibidem ad Sco.
CHristi natiuitas non debuit nec per attestationẽ quidẽ omnibus manifestari: & quare.q.36.ar.1.pag.180
Quare cometa dicitur signum mortis principum magis quàm aliorum hominum.ar.7.ad 2.pag.184
AN circuncisio Christianorum Iudorum dicentium se circuncidi vt conformentur Christo,sit licita.quæstione 37.articulo 1. pag. eod.
An sacrificium Leuit.12.præceptũ, pro peccato prolis offerretur.ar. 3.pag.187
RAtionabile est,quod Ioãnes & Apostoli baptizati fuerint à Christo.38.ar.6.pa.116
AN columba in cuius specie descendit spiritus san.super Christum baptizatum fuerit verum animal.q.39.ar.7.pa.195
QVid Christus ante Ioannis baptisma exercuerit.quæstione 40. ar.1.pag.197
Christus fuit exemplum perfectionis in omnibus quæ per se pertinent ad salutem.ar.2.ad 1.pag.197
Quę debeat cauere verbi dei prędicator.ar.3.pa.198
Quæ paupertas per se dicatur voluntaria.eo.articulo,ad primũ. pagina 198
VIrtuosa fuit Christi tentatio contra nostras tentationes.q.41.art. 1.pag.200
Modus vincendi tentationes,est recursus ad diuinas scripturas & sanctorum exempla.Ibidem.
An omnis tentatio ab intrinseco,sit peccatum.eo.articulo ad 3.pagina 200
Quare diabolus Christum tentauerit.ar.4.pag.201
An conueniens ratio ordinis tentationum in litera ponatur scilicet vt à leuioribus ad grauiora conscendat tentatio spiritualium. Ibidem,
An Christus si miraculum fecisset conuertendo lapidem in panem edendum à seipso, peccasset.eo.ar.ad 1.pag.202
Ordinem tentationum Christi explicat Matthęus secundum tempus eo.ar.ad 5.pag.203
Quid sit Christum fuisse assumptum à diabolo.Ibidem.
PEnes quæ attendatur excellentia doctrinę Christi. quæstione 42. ar.1.pag.203
Quomodo & quando debeant publicè reprehendi maiores.artic.2. pagina 204
Quomodo intelligatur quod Christus palam docuit , & in occulto loquutus est nihil.ar.3.pag.204
Excellentior est modus docendi verbo quàm scripto. articulo 4. pag.205
Socrates nihil scripsit sub proprio nomine.Ibidem.
Quare Christus nihil scripserit.Ibidem.
RAtionabiliter creditur miraculum in nuptiis factum , fuisse simpliciter primum Christi miraculum. quæstione 43.articulo 3. pagina 207
Miracula quæ Christus fecit,sufficienter manifestant ipsius deitatem ar.4.pag.208
AN dęmones cognouerint Christum esse Messiam in lege promissum,item an cognouerint ipsum esse verum deum.q.44. ar.1.pag.209
Sicut corpora elementaria habent duplices motus naturales:ita corpora cœlestia vitra naturalem inclinationem ad suos cursus possunt immutari in illud quod autor naturæ facit.articulo 2.pagina 210
QVomodo ista ratio literæ valeat,non est adempta Christo potestas deriuandi gloriã animæ ad corpus:ergo gloria illa claritatis quæ apparuit in Christo in trãsfiguratione , derivata est ab anima.q.45.ar.2.pa.214
AN cõuenienter in litera quęratur de necessitate passionis Christi ad salutem humanam prius quàm quæsitum sit de eius possibilitate.q.46.ar.1.pag.217
Quomodo intelligãtur hæc Chrysostomi verba,sed etsi absque morte corpus alicubi deposuisset &c.ar.3.pa.217
Quid sit esse à deo maledictum.ar.1.ad 3.pag.217
Generalis quædam explicatio Christi passionum. artic. 5. pag. 119
Quare ad literã Christus generalitate passionũ susceperit.Ibidem.
Dolere importat actum appetitus animalis:pati autem communius est.ar.6.ad Sco.pag.220
An ratio superior animæ Christi in ipsius passione ex parte sui obiecti pateretur.ar.7.pag.221
Quoto lunæ die fuerit Christus mortuus.arti.9.pag.223
AN anima Christi habuerit potestatem prętermittendi corpus suũ à morte.q.47.ar.1.ad Sco.pag.225
Vnde anima Christi habuerit prędictam potestatem.Ibidem.
Duplex modus dicendi de clamore Christi in cruce.eo. articulo ad 2.pag.226
Celeritas mortis Christi fuit duplex.Ibidem.
Christus sua passione adimpleuit legem totam,& omnem iustitiam omnis generis iuris & prȩcepti.ar.2.pag.226
Hæc propositio, innocentem hominem passioni & morti tradere inuitum est impium & crudele, quomodo intelligatur.articulo 3. ad 1.pag.227
An maiores Iudęorum cognouerint Christũ esse Messiam.ar.5.p.228
An peccatum Iudę fuerit grauius peccato principum Iudæorum. ar. 6.ad 2.pag.229
ANvnus possit pro alio satisfacere & non conteri aut confiteri &c.q.48.ar.1.pag.230
Medium rei in actibus nostris moralibus quare dicatur.Ibidẽ.
Distinctio cõuenientiũ Christo mediate natura humana.ar.5.p.232
An passiones sanctorum proficiãt ecclesię per modum redeptionis. eo.ar.ad 3.pag.233
SIne fide passionis Christi explicitè vel implicitè,impossibile est potentia ordinaria hominem peccatorum remissionem cõsequi. q.49.ar.1.pag.234
Quomodo diabolus machinãdo in mortem Christi excesserit modũ potestatis sibi à deo traditæ.ar.2.pag.234
Ianua cœli per similitudinem dicitur fruitionis diuinæ consequutio. ar.5.pag.236
Tria notabilia circa passionis Christi effectum.Ibidem.
ISta propositio,nullum donum diuinæ gratiæ perditur sine culpa, quando locum habeat.q.50.ar.2.pag.238
Quare gratia vnionis est excellentius & permanentius donum quã gratia operationis.Ibidem.
Quomodo intelligenda sint hæc domini verba, ego pono animã meã &c.ar.3.ad 2.pag.239
An corpus Christi viuum & mortuum fuerit idem numero simpliciter & omnibus modis.ar.5.ad Sco.pag.240
An mors Christi in facto esse,fuerit meritoria ex parte aię a.6.p.240
Quomodo saluetur similitudo inter effectum & causam in tertia cõclusione literę posita. Ibidem.
AD quid spectet excisio sepulchri Christi in petra.q.51.a.2.p.241
An prȩseruatio corporis Christi à putrefactione attestetur naturæ ipsius virtuti & voluntariæ morti.ar.3.pag.242
Tres dies mortis Christi & creationis mundi diuersimodè ordinantur.ar.4.pag.243
DIuus Tho.in litera sub inferno dãnatorum cõprehendit etiã infernum puerorũ.q.52.ar.2.pag.244
An etiã ad infusionem luminis glorię in sanctis patribus operatus sit descensus animæ Christi.Ibidem.
An descensus Christi ad inferos fuerit secundum substãtiã animæ,an solum secundum effectũ.Ibidem ad Duran.
Pœnalitates Christi quàtum durauerint.ar.4.pa.246
Cum quiete & immunitate sanctorum patrum in limbo à pœna sensus,itat dolo,seu afflictior ex spe dilata.ar.5.ad 1.pa.247

Duo genera liberatorum à purgatorio in descensu Christi. articu.1. pagina.248

Nihil qui cum Christo surrexerunt, ad vitam penitus immortalem surrexerint. quæstione. 53. articulo tertio. pagina 252

Coelum resisteret tactui si quis ad orbem lunæ pertransire vellet, ibi existens, non tamen sentiretur tactu densitas eius. q. 54. artic. 2. pag. 252

Omnis mutatio species quædam mortis est. art. 3. pag. 254

An totus sanguis Christi in passione effusus, reiunctus cum eo. eo. artic. ad argumenta. pag. 294

An Christo resurgente, oportuerit sanguinem secum reassumere. Ibidem.

Quando secundum August. corpus sit animale, & quando spirituale. Ibidem.

Rationabilis causa erroneæ visionis Magdalenæ, dum Christum æstimauit hortulanum. quæstione. 55. articulo. 4. ad. 2. pagina. 256

Humanitas Christi quum sit organum coniunctum personaliter verbo dei: et velut vniuersale instrumentum dei ad quæcunque miracula faciendas: exceptis his quæ spectant ad primam rerum creationem. 4. 56. art. 1. pag. 261

Quum dicitur Christum propria virtute glorificatæ animæ ascendisse in cœlum, nõ intelligitur nisi de ipso motu locali ascensionis. q. 57. art. 3. pag. 263

An conuenienter opinemur corpus Christi esse extra totam continentiam cœlorum corporeorum ultra quod planta pedis eius sit. s. superficiem conuexam supremi cœli. articulo. 4. ad Durand. pagina. 263

Ad quem sensum. s. conuexum seu in superficie conuexa cœli empyrei dicatur vnus locus altior altero. art. 5. pag. 264

An Christus corporaliter visus fuerit à Paulo: & an ista visio fuerit tunc quum dixit, Saule Saule quid me persequeris. articulo. 6. pagina. 264

An Christus inquantum homo sit, an verò sedeat in cœlo. quæstio 58. art. 1. pag. 265

Quam distinctionem importet ly ad, quum dicitur Christus sedere ad dexteram patris. art. 2. pag. 265

An ista sit concedenda, Christus secundum quòd homo est filius dei artic. 3. pag. 266

Effectum iudicium de re mutabili non potest dari suauiter ante illius consummationem. quæstione. 59. articulo. 5. pagina. 269

Diuina iudicia extendunt se etiam ad ea quæ sunt per accidens. Ibidem.

Aliud est hominem post mortem fortiri statum immutabilem secundum animam: & aliud est fortiri statum non impedibilem. eo. art. ad. 1. & 3. pag. 270

Quum dicitur inferiora regi per superiora, quomodo sit intelligendum. art. 6. pag. 270

Nomina multiplicia ad vnum vel in vno vel ab vno, abusiuè vocantur analoga. quæst. 60. artic. 1. pag. 271

Præsumptuosum ac sacrilegium quid sint. articu. 5. ad primum. pagina. 273

In sacramentis res, & verba quid operentur. articulo. 6. ad. 2. pagina. 274

Quando oratio habet perfectam significationem ex proprietate vel accommodatione vius in cæteris loquutionibus: ad sacramenti perfectionem quid amplius requiratur. articulo. 7. ad secundum pagina. 275

Corruptio prolationis verborum in formis sacramentorum, non impedit sacramenti veritatem seu perfectionem. eod. articulo. ad 3. pagina. 275

Interruptio orationis quæ est forma sacramenti, non debet esse tanta quòd iuxta communem morem hominum continuitas soluatur ipsius orationis. art. 8. pag. 275

An solum de Adam intelligitur dictum literæ, quòd in statu innocentiæ superiora nullo modo dependebant ab inferioribus, & quòd anima quantum ad superiorem partem non indigutiret accipere aliquid à corporalibus rebus ad sui perfectionem. q. 61. artic. 2. pag. 277

An filij innocentes indiguissent sacramentis. Ibidem.

De principali effectu sacramentorum, qui est gratia distincta cõtra characterem. q. 62. art. 1. pag. 279

An sacramentum sit verè, & secundum rem causa instrumentaliter agens ad gratiam. Ibidem. ad Sco.

Non inconuenit sacramentum recusare instanti, nec deum agere in tempore. Ibidem. ad Sco.

An ferra sit effectiua causa instrumentalis. Ibidem. ad Sco.

Quis sit effectus proprius baptismi. artic. 2. pag. 280

Gratia sacramentalis distinguitur specie à gratia virtutum, & donorum, non sicut habitus ab habitu: sed sicut gratuitum diuinum auxilium à gratuito habituali dono. Ibidem.

In sacramentis nouæ legis est quædam virtus superaddita: quæ quidem virtus nihil aliud est quàm motus quo instrumentum mouetur à principali agente ad proprium principalis agentis effectum inducendum. articulo. 4. pag. 283

Duplex est motus quo instrumentum potest moueri, scilicet simplex & virtuosus. Ibidem.

Sacramenta imprimere characterem, ex sacra scriptura non habetur: sed ex ecclesiæ autoritate non multum antiqua. quæstione 63. artic. 1. pag. 284

Quomodo valeat hæc consequentia, character sacramentalis est deputatiuus hominis ad cultum consistentem in recipiendo & tradendo, ergo est potentia. art. 2. pag. 285

Sub quo genere generalissimo, & in qua specie ponatur character. Ibidem ad Sco. & Duran.

Quomodo valeat hæc literæ ratio, si relatio characteris fundaretur immediatè super essentia animæ, conueniret naturaliter omni animæ. Ibidem. ad Sco.

Quomodo valeat ratio literæ probans quòd character non est habitus: quia omnis habitus est bonus vel malus. Ibidem. ad Sco.

An character sit subiectiuè in potentia animæ. articulo. 4. ad Sco. & Duran. pag. 287

An character sit in intellectu. ad Sco. eod. artic. ad. 3 pag. 289

Quomodo valeat ratio literæ probans characterem esse in intellectu, scilicet quia diuinus cultus ad quem character disponit, est quædam fidei protestatio per exteriora signa, ideo character est in intellectu in quo est fides. Ibidem.

Character non potest poni in alia potentia, quàm intellectu vel voluntate. Ibidem.

Omnis sanctificatio quæ fit per sacerdotem Christi, est perpetua re consecrata manente. artic. 5. pag. 288

An interior gradus gratiæ comprehendatur sub annexis effectui sacramenti quæ per deuotionem ministri impetrari possunt recipienti sacramentum. q. 64. artic. 1. pag. 290

Quo pacto hæc ratio literæ valeat ministri ecclesiæ instrumentaliter operantur in sacramentis, ergo ponunt sacramenta conferre etiam si sint mali. art. 5. pag. 292

Debitum secundum decentiam ad opus operatum est debitum secundum necessitatem ad opus operans ministri. articulo. 6. pagina. 293

Ista regula si affirmatio est causa affirmationis, & negatio negationis. tenet in solis causis propriis. eod. artic. ad primum. pagi. 294

Actus prædicandi est de numero actuum consecratorium. Ibidem.

In duobus casibus licet inducere indignum ministrum ad exhibitionem sacramenti. eo. art. ad. 2. pag. 294

Ex indulto concilij Constantien. licitum est ab excommunicatis ministris recipere sacramenta: mih in duobus casibus. Ibidem.

An minister indignus in articulo necessitatis quo laico licet baptizare, baptizans excusetur à peccato. eod. articulo. ad tertium. pagina. 294

An diuus Tho. in literà intendat excusare sacerdotem indignum in articulo necessitatis baptizantem: tam si baptizet cum solemnitate quàm sine solennitate. Ibidem.

An huiusmodi administratio sacramenti ab indigno ministro, sit ex suo genere peccatum mortale. Ibidem.

An angeli possint administrare sacramenta. articulo. 7. ad Sco. pagina. 295

An mentalis intentio ministri exigatur ad perfectionem sacramenti. art. 8. pag. 295

Conditio requisita ad sacramenta, non sufficit quòd sit secundum habitum sed oportet quòd sit secundum virtutem. eod. articulo. ad 3. pag. 296

Tripliciter dicitur quis aliquid intendere, scilicet actualiter virtualiter, & habitualiter. Ibidem.

An intentio 10 cosa ministri, tollat veritatem sacramenti. arti. 9. ad. 2. pagina. 297

An iustus (id est, sine peccato mortali existens) teneatur semel in anno confiteri. q. 65. art. 2. ad. 4. pag. 299

Quomodo extrema vnctio præparet ad Eucharistiã. ar. 3. p. 299

Quomodo fideles per confirmationem deputentur ad speciale seruitium spectans ad officium principis. eo. art. ad. 2. pag. 300

Quum ponitur ordo necessarius simpliciter ad salutem ecclesiæ, intelligitur de ecclesia simpliciter, & absolutè. art. 4. pag. 300

Quomodo iste processus valeat, ibi perficitur sacramentum: vbi perficitur sanctificatio: ergo. pag. 300

An mutatio nominum quo ad significatum in formis sacramentorum, tollat veritatem sacramenti. ad. 7. pag. 304

Omissio nominis alicuius trium personarum tollit veritatem baptismi. artic. 5. pag. 304

An baptismus in nomine Christi aut trinitatis celebratus, valeat. Ibi.

An triua immersione intenta à ministro, si aliqua omittatur, sit verus baptismus. art. 8. pag. 306

Validæ sunt rationes sancti Thom. ex eo quòd in morte Christi baptizati sumus: & quòd baptismus imprimit characterem concludentis baptismum esse irreiterabilem. art. 9. ad Sco. pag. 367

Quomodo

Quomodo verum sit, prædicandi & baptizandi officium non conuenire diaconis. q. 67. ar. 1. pag. 310

An baptizare extra necessitatis casum eo modo quo in necessitatis casu licet, sit peccatum mortale. ar. 4. & 5. pag. 311

Supposito quod plures simul possunt vnum baptizare vtroque abluente & dicente, ego te baptizo: an etiam plures simul possint vnum baptizare vtroque abluente, & dicente, nos te baptizamus. ar. 6. ad Duran. & Pe. de Pal. pa. 311

An plures simul possint vnum baptizare, vno abluente & altero verba proferente: ita quod vnitas ministri baptismi ex duabus personis integretur. Ibidem.

An diuus Tho. sufficienter discutiat formas quib⁹ vti possent plures vnũ baptizantes. Ibidem.

Quomodo fieri seu intelligi possint duo agentia totalia quanuis instrumentalia eiusdem rationis: producere efficaciter simul vnum effectum: non perfectum magis quàm si ab vno eorum tantũ produceretur: & hoc in subiecto capaci perfectionis effectus, & de effectu suscipiente magis & minus. Ibidem

Si baptizando plures non intercederet alia mutatio quàm dicere baptizo vos: non videretur magna ad hoc necessitas exigi. eo. artic. ad 2. pag. 311

An in casu necessitatis: ad salutem puerorum sufficiat baptismus in vtero parentum. q. 68. ar. 1. & 2. pag. 316. & 317

Qualiter debeat determinari tempus dilationis baptismi. artic. 3. pag. 317

Sua peccata ex deuotione confitentes ante baptismum non sunt absoluendi. ar. 5. & 6. pag. 319

An ex parte baptizati ita necessaria sit intentio suscipiendi sacramentum baptismi, vt si illa desit, baptismus nullus sit. articulo 7. pagina 319

In hoc quod ecclesia pro paruulis credit, intendit, & renuntiat: est quædam accomodatio. ar. 9. pag. 321

Quomodo fides ecclesiæ prosit infanti qui baptizatur. eo. articulo ad 2. pag. 321

An filij Iudeorum seu aliorum infidelium possint seu debeant inuitis parentibus baptizari. ar. 10. pag. 321

An paruuli in maternis vteris periclitantes possint per sacramentum baptismi: in voto parentum susceptum, saluari. articulo 11. pagina 322

Quare aperire ianuam regni cœlestis, quum sit per se primo effectus mortis Christi, attribuatur etiam baptismo. quæstio. 69 ar. 7. pag. 226

Nullius authoritate cõstat Constantinum fuisse mundatum à lepra in baptismo. ar. 8. arti. 3. pag. 227

An recedente fictione baptizatus consequatur remissionem peccatorum ex vi baptismi. ar. 9. & 10. pag. 217

Quomodo baptismus recedente fictione incipiat valere ad salutem. ibidem.

Character diuersimode considerato baptismate tenet locum & dispositionis & formæ. Ibidem.

Fictio (quæ nihil aliud est quam impeditio gratiæ) per pœnitentiam delenda est simul cum peccatis commissis post baptismum. eo. art. ad 2. & 3. pag. 217

Aliud est dimidiam à deo expectare veniam: & aliud variis mediis à deo expectare veniam. Ibidem

Quomodo intelligitur quòd exorcismus baptismalis aperit sensus: & quod vnctio quæ fit in vertice baptizati: operatur conseruationem gratiæ baptismalis. quæstione 70. & 71. articu. 3. pag. 329

Mixtum ex oleo & balsamo (quod chrisma vocatur) est regularis materia confirmationis de necessitate præcepti, & nõ de necessitate sacramenti. q. 72. art. 1. & 2. pag. 333

An sit de necessitate sacramentali, materia confirmationis esse cõsecratam ab episcopo: ita quod nec plenitudo apostolicæ potestatis possit dispensatiuè subrogare simplicem sacerdotem ad consecrationem dictæ materiæ. ar. 3. pag. 334

An quicunque Christi contactus sit sanctificatiuus materiæ sacramenti: an verò solus contactus in vsu constituiuo sacramenti. Ibidem.

Licet in antiquis iuribus non inueniantur expressæ omnes sacramẽtorum formę in concilio tamen Florentino omnes expressę sunt. ar. 4. pag. 335

An character sit potentia purè passiua. ar. 5. pag. 335

Character confirmationis de necessitate præsupponit characterem baptismi: sicut & ordo sacer baptismum. ar. 6. pag. 336

Quando accedens ad sacramentum cum peccato mortali, vel quia eius conscientiam non habet, vel quia non perfectè cõtritus, gratiam ex sacramento consequatur in remissionem peccatorum. ar. 7. pag. 337

An episcopus sit ita proprius minister confirmationis quòd à non episcopo facta nulla est, & tamen ex dispensatione apostolica non episcopus possit illam conferre. articulo 8. 9. 10. & 11. pag. 337

Quum dicitur, sacramenti eucharistiæ rem tantum esse gratiam suscipientium aut vnitatem ecclesiæ: aut corpus Christi mysticum, hæc omnia sumuntur pro vno & eodem scilicet gratia dei. q. 73. ar. 1. ad 3. pag. 339

Sacramentum eucharistiæ dicitur multa materialiter, & quare. pagina ead.

An sacramentum eucharistiæ sit absolutè necessarium ad salutem. ar. 3. pag. 340

Habere rem sacramenti eucharistiæ per votum ecclesiæ, quid sit. Ibidem.

An si alicubi non inueniretur vinum, esset solus panis consecrandus. q. 74. ar. 1. pag. 343

Aliud est iudicium de præsentia & quantitate materiæ eucharistiæ. ar. 2. pag. 343

Quum triticum ab omnibus ponatur propria materia panis sacramẽtalis, quomodo debeat confici. ar. 3. pag. 344

An presbyter Græcus in ecclesia Græca, ritum Græcũ in consecrãdo seruare teneatur. ar. 4. pag. 345

Vua non est consecrabilis. ar. 5. pag. 346

Falsum est quod Græci offerant calicem domini cum vino tantùm, hoc enim Armeni non Græci olim faciebant. ar. 6. pa. 346

An oporteat aquam ex qua fit panis pro sacramento, esse aquam veram & naturalem. ar. 7. pag. 347

Quid de existentia corporis Christi in sacramẽto eucharistiæ ex autoritate sacræ scripturę habeatur. q. 75. ar. 1. pa. 348

Diuersæ opiniones circa nouitatem continentiæ & nouitatem conuersionis. Ibidem.

Quomodo adinuicem se habeant nouitas continentiæ & nouitas conuersionis. Ibidem.

An hæc propositio, aliquid non potest esse vbi prius nõ erat nisi vel per loci mutationem vel per alterius conuersionem in ipsum, sit vera, & bene applicetur ad esse in sacramento. articu. 2. ad Sco. & Duran. pag. 350

In ecclesiasticis mysteriis & naturalib⁹ attenditur possibile vel impossibile secundum potentiam ordinariam. Ibidem.

Quot simpliciter & absolutè loquendo intercueniant in sacramento eucharistiæ mutationes. Ibidem.

Quomodo hęc ratio literæ valeat. Si substantia panis remaneret, non esse verum quod Christus dixit hoc est corpus meum &c. sed fuisset potius dicendum, hic est corpus meum. Ibidem ad Sco. & Duran.

An si esset alia substantia sub accidẽtibus panis quàm corporis Christi, contrarietur venerationi eucharistiæ. Ibidem ad Sco.

Soluitur ad Sco. tenentem panem quamuis per accidens redigi in nihil. ar. 3. ad 3. pag. 352

Duplex conuersio scilicet formalis & substantialis. articulo. 4. pagina 355

An conuersio panis in corpus Christi præexistens & manens secundum suum esse antiquum, sit possibilis. Ibidem ad Sco.

An hæc sit propria, quod erat panis, est corpus Christi. Ibidem.

Ratio conuertibilitatis totius vnius rei in totam aliam rem, est communicatio earum in communi natura entis communis omnibus creaturis tantum. eo. ar. ad 3. pag. 355

Quomodo intelligatur modus conuertibilis talis in litera positus. Ibidem.

Quomodo hæc ratio literæ de conuertibilitate cuiusque creaturæ in quamcunque aliam valeat scilicet agens virtutis infinitę quod habet actionem in totum eius, potest conuertere. &c. ibidem ad Duran.

An forma substãtialis panis conuertatur in animam Christi secundum quod dat esse corporeum. articulo quinto ad Sco. pagina 356

An hæc propositio sit vera, si aliqua duo sunt realiter coniuncta, vbicunque est vnum eorum, oportet & reliquum esse. q. 76. ar. 1. ad Duran pa. 359

Differentia inter modum substãtię & modum quantitatis in litera positos. eo. ar. ad 3. pa. 360

An per modum substantię intelligatur in litera id quod communiter dicitur, esse indiuisibiter. Ibidem.

An simpliciter necessario sequatur, si corpus Christi habet partes & proprietates suas sub modo sacramẽtali, quod habeat eas sub exigentia naturali. ar. 2. ad Sco. pag. 360

An non solum substantia corporis Christi, sed etiam quantitas eius naturali concomitantia contineatur in hoc sacramento. articu. 3. pag. 361

Christum esse sub hostia est quoddam esse relatiuum. articulo 6. pag. 363

Vtrum corpus Christi ad motum hostię moueatur per accidens. Ibidem ad Sco. & Duran.

Substantia individualis secundum materiam signatam quantitate percipitur à cogitatiua, substãtia vero individualis vt habet modum essendi puræ substantiæ, percipitur à solo intellectu. articulo 7. pag. 364

An intel

Universidad de Deusto
Biblioteca

An intellectus tam angelicus quàm animæ separatæ quàm etiam hominis beati possit naturaliter videre existentiam corporis Christi in Eucharistia. Ibidem ad Sco.
An intellectus beatus per actum beatificum videat corpus Christi in Eucharistia. Ibidem ad Sco.
An corpus Christi secundum esse sacramentale non videatur ab intellectu viatoris, nec ab intellectu angelico naturaliter, quia iste modus essendi est penitus supernaturalis. Ibidem ad Sco.
Qua adoratione adorandus sit sanguis aliquando miraculose in calice apparens. art. 8. pag 364
DVæ opiniones de modo essendi accidentium Eucharistiæ sine subiecto. q. 77. tribus primis art. pag. 367
Tres opiniones de modo quo in instanti generationis nouæ substantiæ ex speciebus sacramentalibus, sit materia. art. 5. pag. 369
An in rarefactione specierum sacramentalium, noua illa quantitatis particula quæ per rarefactionem fit, sit naturaliter à naturali agente. Ibidem ad Sco.
AN omnia verba quibus vtimur in forma consecrationis sanguinis, sint de necessitate sacramenti. q. 78. tribus primis. ar. p. 373
An sola verba consecrationis prolata à sacerdote conficiant sacramentum Eucharistiæ, prætermissis aliis quæ in canone missæ continentur. eod. art. ad. 4. pag. 374
Quid sit virtus sacramentalis inexistens verbis sacramentalibus. artic. 4. pag. 376
De veritate & consignificatione huius orationis sacramentalis, hoc est corpus meum, & de demonstratione quam in ea exercet ly hoc. art. 5. pag. 377
DE tempore modo & subiecto sex effectuum Eucharistiæ. quæst. 79. artic. 1. pag. 379
Sumés Eucharistiam potest esse ita dispositus, quòd nec cõsequatur vitam gratiæ, nec de nouo mortaliter peccet sumendo. Ibidem.
Dominus quum dicit nisi manducaueritis carnem filij hominis &c. loquitur de manducatione spirituali in voto seu in habitu. eo. art. ad prim. m. pag. 380
An differentia inter suscipientem baptismum, & suscipientem Eucharistiam, quo ad hoc quod est esse vel non esse in peccato mortali, sit vera. art. 3. ad primum. pag. 382
Oblatio Eucharistiæ ex sui quantitate sufficit ad satisfaciendum pro omni pœna, sit autem satisfactoria offerentibus vel pro quibus offertur secundum quantitatem suæ deuotionis. art. 5. pag. 382
AN contritus non autem confessus de peccato mortali habita copia confessoris idonei sumens Eucharistiam peccet mortaliter. q. 80. art. 4. pag. 386
An sacrilegium mingue communicantium sit grauius peccatum omnibus peccatis quæ sunt contra puras creaturas. art. 5. pag. 387
An occultis peccatoribus petentibus deneganda sit communio. art. 6. pag. 388
Iudicium discretionis requisitæ ad communionem in pueris debet à parentibus, & confessore fieri. art. 9. ad vlt. pag. 391
An expediat quotidie celebrare. art. 10. pag. 391
Qualiter intelligitur quòd frustra esset votum nisi impleretur quando opportunitas adesset. art. 11. pag. 392
An communio non solùm ecclesiæ sed Christi præcepto sit necessaria. Ibidem.
An communio popularis sub vtraque specie sit licita. art. 12. pag. 393
An communio sub vtraque specie sit in præcepto. Ibidem.
An communio sub vtraque specie sit necessaria omnibus comprehendendo etiam infantes. Ibidem.
An dicta communio sit necessaria omnibus adultis.
Item an sit necessaria omnibus sacerdotibus.
Item an sit necessaria omnibus conficientibus. Ibidem.
An vtilius sit sumere Eucharistiam sub vtraque specie quàm sub specie panis tantum. Ibidem.
Sacramenta nouæ legis possunt considerari vt causæ, & vt signa. Ibidem.
An expediat ecclesiæ Christi quòd populus communicet sub vtraque specie. Ibidem.
REpulso cuiusdam Scoti chimeræ negantis quod corpus Christi sub sacramento annihilatum fuisset si in propria specie annihilatum fuisset: concedentis autem quòd in triduo corpus Christi sub sacramento fuisset mortuum: quia in propria specie fuit mortuum. q. 81. art. 4. pag. 396. vide superius. q. 76. arti. 2.
AN plures sacerdotes eandem hostiam consecrare possint.
Item an non sacerdotes concelebrent episcopo, dicendo simul cum ipso consecrationis verba.
Item an consecratus episcopus debeat pontifici celebranti concelebrare. q. 82. art 2. pag. 397
An missa mali sacerdotis sit tanti meriti quanti est missa boni. arti. 6. pagina. 398
In concilio Constantien. concessum est omnibus Christi fidelibus communicare cum excommunicatis, nisi in 2. casibus. articulo. 9. pagina. 399
An sacerdoti liceat totaliter à celebratione abstinere.
Item an peccatum huiusmodi omissionis sit peccatum mortale. arti 10. pag. 399
DE virtute altaris ecclesiæ, & aliorum inanimatorum consecratorum. q. 83. ar. 3. pag. 400
AN sacramentum pœnitentiæ habeat materiam ex qua constituatur. q. 84. art. 1. & 2. ad Sco. pag. 404
An res sacramenti pœnitentiæ sit interior pœnitentia an ornatus aliquis. Ibidem.
An totum sacramentum pœnitentiæ (cõpositum scilicet ex materia & forma) causet remissionem peccatorum ratione vtriusque partis. Ibidem.
Licet forma absolutionis consistat in his duobus verbis, scilicet absoluo te: si quis tamen aliis verbis vteretur (puta remitto tibi peccata) sacramentum esset perfectum. art. 3. pag. 404
An pœnitentia sit de iure naturali quo ad dolorem, & dolotis remedium, & aliquod signum doloris. art. 7. pag. 405
Displicere potest sumi contrariè, & negatiuè. articulo. 8. & 9. pagina. 406
AN pœnitentia virtus sit verè, & propriè vna specialis virtus distincta à cęteris virtutibus. q. 85. art. 2. pag. 407
An actus pœnitentiæ timeatur sub commutatiua iustitia. Item an sistat in commutatiua iustitia. Item an reddat æquale simpliciter vel secundum acceptationem dei tantùm. articu. 3. ad Sco. & Durand. pag. 407
An pœnitentia sit virtus acquisita. art. 6. ad Sco. & Duran. pag. 408
AN offensa directè opponatur gratiæ. q. 86. art. 1. pag. 409
An ad omnem remissionem peccatorum actualium requiratur actualiter immutatio voluntatis. eo. ar. ad primum, pag. 409
Quomodo intelligatur quòd remisso peccato mortali remaneat inordinata conuersio ad commutabile bonum. articulo. 4. ad primum. pag. 410
An remissio culpæ sit effectus pœnitentiæ vt est actus virtuosus. arti. 6. pag. 410
AN ad remissionem peccati mortalis requiratur vt homo actualiter singula mortalia detestetur. q. 87. art. 1. pag. 411
An virtualis displicentia sufficiat ad remissionem peccati mortalis. Ibidem.
An veniale peccatum opponatur feruori charitatis. Ad Duran. eo. artic. ad tertium. pag. 411
Quis sit ille feruor charitatis in hac vita, qui non compatitur secum veniale. Ibidem.
An quandocunque gratia infunditur, peccata venialia remittantur. artic. 2. pag. 411
An aliqua culpa, à deo remittatur sine gratia. artic. 4. pag. 411
AN secundo peccans, ex hoc ipso grauius peccet quàm prius peccauerit. q. 88. art. 1. ad primum. pag. 412
Ingratitudo quantificatur ex beneficio. art. 5. pag. 413
DE irregularitate homicidij ex defensione commissi. q. 89. artic. 3. pagina. 414
ANon contritio, confessio, & satisfactio sint partes sacramenti pœnitentiæ. q. 1. ad Sco. & Duran. pag. 411
An contritio secundum essentiam sit pars sacramenti. artic. 2. ad Sco. & Duran. pag. 416
Satisfactio sacramentalis ex hoc ipso quòd est pars sacramenti auget gratiam. eo. art. ad 2. pag. 416
An sacramentum pœnitentiæ sine satisfactione sit verum sacramentum. Ibidem ad Duran.

FINIS.

TERTIA PARS SACRAE THEOLOGIAE S. THOMAE AQVINATIS, DOCTORIS ANGELICI,

ACVTISSIMIS COMMENTARIIS,

ANNOTATIONIBVS, ET QVAESTIONIBVS

à Reuerendissimo in Christo Patre D. D. Thoma de Vio Caietano, ordinis Prædicatorum, S. R. E. Tit. S. Xisti Presbytero Cardinali dignissimo, artium ac sacræ Theologiæ Doctore celeberrimo illustrata.

Via Saluatoris nostri &c. ¶Debitum diuo Tho. famulatum persoluere cupiens, expeditis commentationibus trium librorum suæ summæ, ad vltimum me confero, expositurus textum multarum quæstionum secundum modum in commentatiis primi libri inchoatum (vt petentibus hoc, morem geram) ac dicturus quod rationis fidesque lumini consonū apparebit, firmando semper ratione aut autoritate omnem sententiam, vt nullius meę autoritati referuetur locus. Diuiditur igitur præsens liber (vt in illius apparet principio) in partes tres principales: quarum prima de domino nostro Iesu Christo vsque ad q. 59. secunda verò de sacramẽtis inde inchoãs, imperfecta relicta est ob immaturã doctoris mortem. tertia autẽ de immortali vita resurgentis, omnino deficit. Nos autem si eius ope Deus dederit, quasdam adiungemus quæstiones circa vitam ad animarum salutẽ, quæ opportunæ apparebunt, ne repetere aliorum dicta contingat. Prima autẽ pars de Iesu Christo, in sex partes distinguitur: prima de vnione filij Dei & humanæ naturæ vsque ad quintamdecimam q. inclusiue. secunda de his quę consequuntur volonẽ, à sextadecima vsq; ad vigesimam. tertia autẽ de ingressu Saluatoris in mundũ, à 27. vsq; ad 59. quarta de progressu Saluatoris in hoc mũdo, à quadragesima vsque ad 45. quinta de exitu Saluatoris ex hoc mundo, à 46. vsque ad 52. sexta demũ de exaltatione Saluatoris post hãc vitam, à quinquagesimatertia vsque ad 59. tractat. Secunda deinde principalis pars de sacramentis in octo distinguitur partesque tum prima de sacramẽtis in communi, reliquę septem de singulis septẽ sacramentis figillatim tractant.

PROOEMIVM.

QVIA Saluator noster dominus Iesus Christus, teste Angelo, populũ suũ fecit à peccatis eorũ, viam virtutis nobis in ipso demonstrauit, per quam ad beatitudinem immortalis vitæ resurgendo peruenire possimus: necesse est, vt ad cõsummationem totius Theologici negotij, post considerationem vltimi finis humanæ vitæ, & virtutum ac vitiorum, de ipso omnium Saluatore ac beneficiis eius humano generi præstitis, nostra consideratio subsequatur.

¶Circa quam primò consideradum occurrit de ipso Saluatore. Secundò, de sacramentis eius, quibus salutem consequimur. Tertiò, de fine immortalis vitæ, ad quam per ipsum resurgendo peruenimus.

¶Circa primum duplex consideratio occurrit. Prima est de ipso Incarnationis mysterio, secundum quod Deus pro nostra salute factus est homo. Secunda de his, quæ per ipsum Saluatorem nostrũ, id est Deum incarnatum sunt acta & passa.

QVAESTIO PRIMA DE *conuenientia Incarnationis, in sex articulos diuisa.*

CIRCA primum tria consideranda occurrũt. Primò, quidem de conuenientia incarnationis Christi. Secundò, de modo vnionis Verbi incarnati. Tertiò, de his, quæ consequuntur ad hanc vnionem.

¶Circa primum quæruntur sex.

¶Primò, vtrùm conueniens fuerit Deum incarnari.

¶Secundò, vtrùm fuerit necessarium ad reparationem generis humani.

¶Tertiò, vtrùm, si non fuisset peccatum, seu homo peccator, Deus incarnatus fuisset.

¶Quartò, vtrùm principalius sit incarnatus ad rollẽdum originale peccatum, quàm actuale.

¶Quintò, vtrùm conueniens fuerit Deum incarnari à principio mundi.

¶Sextò, vtrùm eius incarnatio differri debuerit vsque in finem mundi.

ARTICVLVS I.

a ¶Virum conueniens fuerit Deum incarnari.

AD PRIMVM Sic procedit. Videtur quòd non fuerit conueniens, Deum incarnari. Cùm enim Deus ab æterno sit ipsa essentia bonitatis, sic optimum est ipsum esse sicut ab æterno fuit. Sed Deus ab æterno fuit absque omni carne. Ergo conuenientissimum est, ipsum nõ esse carni vnitum. Non ergo fuit conueniens, Deum incarnari.

¶Præterea, Quæ sunt in infinitum distantia, inconuenienter iunguntur: sicut inconueniens iunctura esset, si quis pingeret imaginem, in qua humano capiti ceruix iungeretur equina. Sed Deus & caro in infinitum distant, cũ Deus sit simplicissimus, caro autem maximè composita, & præcipuè humana. Ergo inconueniens fuit, quòd Deus carni vniretur humanæ.

¶Præterea, Sic distat corpus à summo Spiritu, sicut malitia à summa bonitate. Sed omnino inconueniens esset, quòd Deus, qui est summa bonitas, malitiam assumeret. Ergo non fuit conueniens, quòd summus Spiritus increatus corpus assumeret.

¶Præterea, Inconueniens est, vt qui excedit magna, contineatur in minimo: & cui imminet cura magnorum, ad parua se transferat. Sed Deum, qui totius mundi curam gerit, tota rerum vniuersitas capere non sufficit. Ergo videtur inconueniens, quòd intra corpusculum vagientis infantiæ lateat, cui parum putatur vniuersitas: & tandiu à sedibus suis absit ille Regnator, atque ad vnũ corpusculũ totius mundi cura transferatur, vt Volusianus scribit ad Augustinũ.

Annot. *a* ¶*Super Quæstionis primæ Articulum primum.*

IN titulo primi articuli primæ quæstionis nota duos terminos: scilicet ly Incarnari, & ly Conueniens. Nam ly incarnari plus significat quàm expriimat. Explicat siquidem nihil aliud quàm carnem assumere vel carnem fieri. significat autem hominem fieri etiam secundum carnem: nisi quòd caro vt infimus terminus quicquid nobilius est in homine, concludit. & vt sic denominat naturam humanam integram: nam si Deus vsque adeò semetipsum exinaniuit vt conueniemter caro fieret humana, multò magis conueniens est, quòd fiat homo secundum animam & humanitatem integram. Meritò autem Theologi hanc diuinam exinanitionem vocabulo Incarnationis significant: quia Ioannes Euangelista propter dictam rationem eodem docuit vocabulo, dicens, Et Verbũ caro factum est. Ly Conueniens cùm se habeat ad possibile, vt minus commune ad magis cõmune, claudit in se possibile, & addit super illud: omne siquidem conueniens est possibile, sed non ecõtra, vt patet de *3.di.1.q.* monstris: est enim monstrum possibile, sed non *1.art.2.* est conueniens. ed conclusum igitur fuerit q. *Et 1.cõ-* Deũ incarnari est conueniens, monstratũ erit *tra cap.* simul, quòd est possibile. Et totius si per peccatũ *40. 49.* hominis, quod est possibile, factus sit homo, *53. 54.* quæritur vtrùm conueniens fuerit Deum incarnari. Et videtur quòd non. Quia ly conueniens abiq; *Cr. 55.* quacunque determinatione in hoc titulo ponitur simpliciter, nõ apponitur aliqua limitatio, puta ad hoc vel illud, secũdum hanc vel illam rationem, aut aliquid huiusmodi. Videbis q. quæstio præsens de conuenientia Incarnationis non ad hunc vel illum finem aut effectum, sed absolute est & propterea ex propriis Dei & Incarnationis absolutè decidenda est quæstio ista. Cuius sensus est, an Deum fieri hominem, etiam secundum carnẽ fuerit conueniens. *Etopus.* *2.cap.5.* *& 6.* *opus 3.c.* *207. &* *208.*

¶In eodem titulo primi articuli dubium occurrit: quia Autor videtur incepisse tractandorum ante illum articulum debebat inquiri, an Deum incarnari sit possibile. Tum quia ista quæstio non debet indiscussa relinqui, sed in proprio loco tractari. constat autem possibile esse naturaliter prius quàm conueniẽs, cùm sic communius & innata sit nobis via ex cõmunioribus procedẽdi, vt dicitur in primo Phy. Tum quia Autor ipse non solus in principio tertiæ sen. inchoat à possibilitate: erat ergo non inde incepit in hoc quæst

¶Ad hoc dicitur, quòd quia nulla scientia probat suum subiectum, sed supponit illud: vt patet in primo Po. & huius libri subiectum proprium est Iesus Christus, hoc est Deus incarnatus: ideo ars ipsa exegit, vt nõ quæreretur hic an possibile sit Deum incarnari: hoc enim esset, librum istum nõ præsupponere Deum

Universidad de Deusto
Biblioteca

incarnatum. Nec tamen omnino indiscussa dubitatio ista, relicta est: sed tradendo cõuenientiam Incarnationis ex naturis extremorum, scilicet Dei, & humanæ naturæ (vt in hac litera sic excludatur impossibilitas Incarnationis, & manifestatur simul, vt dictum est, conuenientia eiusdem: ita quod sub titulo cõuenientiæ satisfactio est & materiæ de possibilitate Incarnationis et arte procedendi. Quòd autem in tertio sen. Autor inchoauerit à possibilitate, non obstat propositio: quia in illo opere non erat ipse solitarius, sed vt communiter quæstiones emergentes mouebant: hic autẽ ipse Autor est ordinis doctrinæ: & ideo artificiose procedens supponit Deum incarnatum, & quærit de illius conuenientia.

Comment. b ¶In corpore eiusdem primi articuli vnica est cõclusio responsiua quæsito. Conuenies fuit Deũ incarnari. Probatur, Vnicuique rei conuenies est quicquid cõpetit illi secundum rationẽ suæ naturæ: ergo Deo cõueniẽs est quicquid pertinet ad rationẽ boni: ergo Deo conuenies est summo modo se cõmunicare creaturæ: ergo conueniens fuit Deũ incarnari. Antecedens manifestatur ex hoc q; rationi cõuenit homini, quia secundũ rationẽ suæ rationalis naturæ cõpetit. Prima verò consequentia probatur, quia ipsa natura Dei est essentia, bonitas: vt Dion. dicit. Secunda autem consequentia probatur, quia ad rationẽ summi boni spectat summo modo se communicare creaturæ. Quod probatur, quia ad rationẽ boni spectat se communicare aliis. Tertia denique consequentia probatur, quia hoc, quod est summum bonum, seu Deum summo modo se communicare creaturæ, maximè fit per hoc, quòd naturam creatam sic sibi coniungit, vt ex Verbo, anima, & carne vna fiat persona: vt Aug. dicit. Hic est planus processus literæ.

Annot. ¶In antecedente huius processus hoc solùm notandum occurrit, quod propter sui claritatẽ in litera manifestaretur in vna sola natura, quum potuisset inductiue manifestari in omnibus: tũ enim fuit inchoasse inductionẽ in re tã manifesta.

Annot. ¶In primo consequente, scilicet, Deo conueniens est quicquid pertinet ad rationem boni, meminto distinguere quòd aliud est loqui de ratione boni, & aliud de ratione talis boni: puta angelici, cælestis humani, leonini & aliorum specialium bonorum. Multa namque sunt, quæ spectant ad rationem talis boni, quæ non spectant ad rationem boni absolutè: attamen quicquid ad bonitatem cæli, ratiocinari ad bonitatem hominis, mouet ad bonitatem cæli, & sic de aliis propriis bonis creaturarum spectant: & tamen nihil horum spectat ad rationem boni simpliciter, & propterea nihil horum commixtum Deo sed quicquid pertinet ad rationem boni non limitati ad hanc vel illam naturam creatam, sed absolutè cõsiderati, totum conueniens est attribuere Deo: quia natura Dei est ipsa bonitas.

¶ Nam communicare se aliis, spectat ad rationem boni.

Quæstio. ¶Circa secundæ consequentiæ, scilicet, ergo Deo conueniens est summo modo se communicare creaturæ, probationem, scilicet quia ad rationem boni pertinet, vt se aliis communicet, &c. dubium primò occurrit: quia communicare se aliis, nullam perfectionem importat: alioquin Deo ab æterno dum se non communicauit aliis, defuisset aliqua perfectio: quod est impossibile: quod autem nullam perfectionem importat, non spectat ad rationem boni, cui nihil præter aut extra boni latitudinem conuenire fas est: non *rectè* igitur assumitur, quòd communicare se aliis pertinet ad rationem boni.

¶ Circa eiusdem sequelæ probationem eiusdem dubium secundò occurrit: quia ineffica inuenitur, quandam transitur ex naturali conditione boni ad voluntariam boni conditionem. Quod non licetur patet: ex eo quòd voluntaria liberè à bono procedunt: non enim inferuntur ex naturalibus, vtpote necessariis & alterius ordinis: non ergo ex quocunq; Dei naturali conditione potest efficaciter inferri aliquod opus ipsius liberum: vt patet. Manifestatur autem hunc errorem in hoc passu intercurrere: quia ex spectantibus ad rationem boni infertur summum bonum, ac per hoc Deum communicare seipsum creaturæ. Constat enim quòd pertinentia ad rationem boni conueniunt ipsi bono & Deo naturaliter: & quòd communicare seipsum cõuenit Deo summo bono liberè non *rectè* igitur processum est in litera.

¶ Ad primum dubium dicitur, quod licet posset distingui communicare se aliis, secundum quòd importat actionẽ, quæ est perfectio agentis in actuque in Deo est sua libertas actẽ secundum quòd importat illationem effectus ad extra: vt in primo libro patuit: quia tamen non oportet in proposito ad hæc recurrere, scitò quòd talium simpliciter est quòd communicare se aliis non importat perfectionem, & probatio eius non valet, ex eo, quòd non ponit perfectionem in communicante, inferens ergo non importat perfectionem: stat enim quòd importet perfectionem, & non in communicante, sed in illis, quibus communicatur. Et verè sic est: nam bonum communicare seipsum aliis, dato quòd nullam addat perfectionem bono communicanti seipsum, necessariò tamen perfectionem ponit in illis aliis, quibus seipsum communicat: & ad naturam boni spectat communicare seipsum aliis, non vt ipsum communicans fit melius, sed vt alia bonificentur per ipsum: & propterea ratio litteræ verum assumit, & optimè procedit ad intentum.

¶ Ad secundũ dubium dicitur, q; cum bonum sit vnũ transcendentiũ & comprehendat sub se non solùm bonũ secundũ esse naturæ, sed etiã bonam voluntatem, ac per hoc abstrahat ab vtroq; effectũ & causandi modo, scilicet per modũ naturæ vel voluntatis: consequens est q; id, quod pertinere dicitur ad rationem boni, nõ minus *& ipsum* bonum & illius ratio abstrahat à modo naturæ vel libertatis: ac per hoc cõmunicare seipsum pertinere ad boni rationem intelligendum est non determinatè per modum naturæ, aut liberè, sed cõmuniter & indeterminatè, vtroquoque veritcetur secundum illum modum: vnde & in litera non concluditur aliquis dictorum modorum communicandi se: sed absolutè, quòd communicare seipsum creaturæ supremo modo (siue liberè nõ exprimendo) spectat ad summum bonum: ea ratione, quia si bono conuenit communicare se, consequens est quòd magis bono conuenit magis communicare se: & consequenter summo bono conuenit summè communicare se, vnde patet, quòd non inferrur voluntarium ex naturali: sed commune ex communi.

3. dist. 1. q. 1. ar. 3. ad 3. & q. 2. ar. 1. 2. 3. Et dist. 4. q. 1. ar. 3 q. 1. cap. & 2.

Annot. ¶In tertia consequentia memẽto primò formaliter intelligere terminos, distinguendo de creatura tali, puta homine, angelo vel cælo, &c. nam nõ est hic sermo de creatura tali, sed de creatura absolutè, quæ assumitur, quòd *Et 3. dist. 1. q. 1. ar. 1. 2.* summo bono conuenit summo modo se communicare creaturæ. Notate secundò verba, & signate mysteria: ex summo modo communicare se creaturæ, infertur incarnationis conuenientia. Tribus namque modis plusquam genere diuersis Deus, qui est ipsum summum bonum, intelligi potest communicare seipsum creaturæ. Primò, quasi naturaliter communicando seipsum & sic communicauit seipsum vniuerso, creando & conseruando liberè vniuersum. Secundò supernaturaliter communicando seipsum & sic communicauit seipsum vniuerso elevando omnes intellectuales & rationales substantias in consortium diuinæ naturæ per gratiam: cuius non solùm capaces gratuita benignitate effecit, sed etiam actualiter participes ab initio: vt in primo libro Autor ex Augustini auctoritate deduxit. Est autem inter hos duos modos tanta distantia, quòd iuxta primum modum distribuæ sunt participationes, imitationes atque similitudines Dei sic, vt constituerentur illis substantiæ rerum, quas naturas entium dicimus, cum suis conditionibus natur. Illibus: Deus autem ipse extra & supra totum vniuersum in sibi soli propria excellentissima natura remanet solus in sui ipsius fruitione beatus. Iuxta secundum autem modum naturæ suæ propria Deus communicauit creaturæ scilicet videre Deum, frui Deo visa per essentiam, esse consortem diuinæ naturæ per gratiam inchoatiue, & per gloriam consummatè. Quæ quia non possunt sic communicari, vt naturalia aut connaturalia sint creaturæ, ideo supernaturaliter, ac ex superabundantiore gratia Deus, quod sibi soli ex naturali ordine remanserat proprium, commune fecit creaturæ: vt conregnaret cum illo beata in illius quoque visione ac fruitione: ita quòd Dei communio, quæ impossibilis est naturalis ordini, concessa est secundum supernaturalem ordinem gratiæ. Tam excellentissimus autem est amor summi boni erga creaturã, vt non sat fuerit illi communicare se secundum naturalem ordinem creaturæ, creando vniuersum, nec etiam sat fuerit eidem communicare se creaturæ secundum ordinem gratiæ elevando ipsam ad consortium diuinæ naturæ: sed ad id vnum quod reliquum erat & incæ rogabilis, elevauit creaturam ad personalitatem: scilicet diuinam, quod ad tertium & supremum modum communicandi se spectat: secundum siquidem hunc tertium modum communicat se Deus creaturæ, non tribuendo illi similitudinem, vel donum aliquod creatum naturalis vel supernaturalis ordinis, sed propriam personam secundum quam propriam subsistentiam, quam in semetipsa habet: communicat creaturæ: sicut sibi Deo & creatæ naturæ communem personam facit, vt creatura, hoc est homo sit secundum rem verbum Dei, quod est Deus. hic proculdubio est summus modus, quo summum bonum communicare se potest creaturæ: non est enim intelligibilis maior modus, quo possit communicari Deus creaturæ, hoc autem modo Deum communicasse se creaturæ, & non solùm creaturæ tali, ex hoc quòd incarnatus est, ex eo patet, quòd incarnatio est eleuatio totius vniuersi in diuinam personam: nam si pura substantia natura, vt est angelica, assumpta fuisset, creatura corporea eleuata non fuisset: & similiter si cælestis natura fuisset assumpta, sensitiua, vegetatiuaque creatura non fuisset huius eleuationis particeps: & similiter, si solam corpoream quamcunque naturam aut vegetativam, aut sensitiuam assumpsisset, intellectualis natura eleuata non fuisset. Assumendo autem naturam humanam, quod significatur per Incarnationem, totius vniuersi natura eleuata est ad diuinam personam: ita quòd Deus verè creaturæ absolutè & summo modo communicauit: quia toti vniuerso se summo modo communicauit, dum incarnatum est: quia, vt in litera ex Aug. dicitur, sic omnia coeunt in vnam personam caro, anima intellectiua, & verbum Dei: hæc enim ideo Autor attulit ad probandam vltimam sequelam, quia per hæc significatur totum vniuersum, ac per hoc communio Dei ad creaturam absolutè. habes ergo hinc potissimam rationem Incarnationis ex bonitate diuina ergà vniuersum, si potissima ratio est, quæ ex communissimo bono, vtpote maximè diuino sumitur: quam Dominus docuit Ioan. 1. Sic Deus dilexit mundum, vt filium suum vnigenitum daret.

Ioseph q. 2. art. 6.

Et 3. dist. 1. q. 1. ar. 1. 2.

c ¶In responsione ad primum eiusdem articuli primi, nota duplicem modum loquendi de Incarnatione, vel dicendo, Deus vniuit se creaturæ, vel dicendo, Deus vniuit creaturam ubi. Vterque sanus & catholicus, & ideo vterque in litera ponitur: sed secundus melior, quia formalis. & ideo in litera primus originaliter quodammodo per secundum, sit ratio est: quia secundus modus dicendi mutabilitatem significat in creatura, tanquam rem allatam ad Deum, & Deum significat vt terminum: ac per hoc Deus significatur vt immutatus: terminus enim absque sui mutatione terminare potest. In primo autẽ modo significatur ecõtra, quantum est ex modo dicendi, non quo ad tẽ dictam. Melius est ergo vti secundo modo loquendi: & dicere, Deus vniuit creaturam sibi.

Annot. d ¶In responsione ad secundum eiusdẽ ar. nota, in litera haberi negatiuã, scilicet vniri Deo in persona, non fuit cõueniens carni humanæ secundum conditionem suæ naturæ, & non habetur affirmatiua incõuenientis. Et meritò: qa verè negatur de quacunque creatura cõuenientia, & quæcunq; natura liã potẽtia ad vnionem personalem cum Deo talẽ tamen affirmaretur repugnantia aut incõuenientia ad huiusmodi vnionẽ, quoniam neutrã partem sibi creatura vendicat. Creatura enim secundum naturæ suæ conditionẽ nõ habet vnde sibi vendicet conuenientiã ad talem vnionẽ, nec habet vnde sibi vendicet inconuenientiam ad eãdem, sed totus ordo creaturæ ad huiusmodi vnionem, ad excellentiam bonitatis & potestatis diuinæ spectat, sola logica & obedientiæ potentia in creatura saluatur.

3. dist. 4. q. 1. art. 1. 2. adj. Et 4. dist. 10. arti. 4 ad 3. Et dist. 43. art. 2. q. 2. 2. Et 4. dist. 13. ar. 3. 2. Et Psal. 68. 6. Cõment.

a ¶Super Quæstionis primæ Articulum secundum.

Annot. IN titulo articuli secundi nota quòd in hoc articulo non quæritur absolutè, an Deum incarnari fuerit necessarium, vt in primo Attic. fuit quæstio de Incarnationis cõuenientia absolutè, sed quæritur hîc de necessario ad certum finẽ, scilicet reparationem humanam: supponitur enim hîc genus humanum lapsum perdidisse salutẽ loam, & quæritur an ad reparationem ipsius necessarium fuerit Deum incarnari. Scitò, q; quæstio ista tractatur à Magistro sententiarum in tertio sent. dist. 20. respectu tamen passionis Christi.

Et 4. dist. 10. arti. 4 ad 3. Et dist. 43. art. 2. q. 2. 2. Et 4. dist. 13. ar. 3. 2. Et Psal. 68. 6. Cõment.

b ¶In corpore articuli quatuor sunt: primo ponitur distinctio negatiua, & probatur ex ratione diuinæ potẽtiæ: tertiò iuxta secundum membrũ ponitur secunda cõclusio affirmatiua: & probatur simul cũ prima auctoritate Augustini: quartò probatur sola secunda cõclusio tripliciter: primo de utilitate ad promotionem ad bonum quintuplex, scilicet fidei, spei, charitatis, operis recti, & diuini consortij: secundo de utilitate remotiua mali etiã quintupli cis, scruturis diabolicæ, delectionis propriæ, præsumptionis, superbiæ, seruitutis peccati: tertiò qa sunt plurimæ aliæ incõprehensibiles homini vtilitates. Et contextus literæ clarus est valde.

¶ Num purus homo potuerit adæquando culpam commissam satisfacere.

Quæstio. c ¶In responsione ad secundum eiusdem secundi articuli, dubia multa occurrunt circa multa ibi dicta. Dicuntur siquidem ibi quatuor. Primò, quòd purus homo nõ potuit sufficienter adæquando culpam commissam satisfacere pro peccato. Secundò, quòd vna huius ratio est, quia peccatum contra Deum commissum habet quandam infinitatem ex offensa diuinæ maiestatis. Tertiò, q; satisfactio Christi est perfecta secũdum adæquationem ad culpam commissam. Quartò, q; omnis puri hominis satisfactio efficaciã habet à satisfactione Christi. Et horũ singula suas habẽt obiectiones.

¶Contra primum siquidem arguit Scotus in quarto senten. dist. 15. quæstio. prima. Satisfactio autẽ modo necessariũ fuit Deum incarnari ad humanæ naturæ reparationẽ. Vnde Augustinus dicit 13. de Trin. c. 10. Verum etiam ostendamus non alium modum potuisse Deo defuisse (cuius potestati omnia æqualiter subiacent) sed sanandæ miseriæ nostræ conuenientiorem alium modum non fuisse.

¶Et hoc quidẽ considerari potest quantum ad promotionẽ hominis in bonũ. Primò quidem, quantum ad fidem: quæ magis certificatur ex hoc, quòd ipsi Deo loquenti credit. Vnde August. dicit 11. de Ciui. Dei, Vt homo fidẽtius ambularet ad veritatem, ipsa veritas Dei filius homine assumpto constituit atq; fundauit fidem. Secundò, quantũ ad spem: quæ per hoc maximè erigitur. Vnde Augu. dicit 13. de de Trin. Nihil tam necessarium fuit ad erigendam spem nostram, quàm vt demonstraretur nobis quantũ diligeret nos Deus: quid verò huius rei isto indicio manifestius, quàm q; Dei filius naturæ nostræ dignatus est inire cõsortium? Tertiò, quantũ ad charitatem: quæ maximè per hoc excitatẽ. Vnde Aug. dicit in lib. de Catechizandis rudibus: Quæ maior est causa aduẽtus Dñi, nisi vt ostenderet Deus dilectionẽ suã in nobis? Et postea subdit: Si amare pigebat, saltẽ reamare nõ pigeat. Quartò quantũ ad rectã operationem: in qua nobis exẽplũ se præbuit. Vnde Aug. dicit in quodam sermone de Nati. Dñi, Homo sequendus nõ erat, qui videri poterat: Deus sequẽdus erat, qui videri nõ poterat. Vt ergo exhiberet homini, & q videretur ab homine, & quẽ homo sequeretur: Deus factus est hõ.

Quintò, ad plenã participationẽ diuinitatis: quæ vera est hominis beatitudo & finis humanæ vitæ: & hoc collatum est nobis per Christi humanitatem. Dicit enim Aug. in quodam sermone Nat. Domini, Factus est Deus homo, vt homo fieret Deus. Simi-

derant super omnia eleuatũ, & ab hominũ sensibus remotũ: vnde in Psal. dicitur, Excelsus super omnes gẽtes dominus, & super cælos gloria eius, & postea subdit, Quis sicut dominus Deus noster? Quod ad reuerentiã pertinet. Ergo videtur nõ conuenire humanæ saluti, quòd Deus nobis similis fieret per carnis assumptionem.

¶SED CONTRA, Illud, per quod humanũ genus liberatur à perditione, est necessariũ ad humanam salutẽ. Sed mysteriũ diuinæ Incarnationis est huiusmodi: secundum illud Ioan. 3. Sic Deus dilexit mũdum, vt filium suũ vnigenitũ daret, vt omnis, qui credit in ipsum, nõ pereat, sed habeat vitam æternam. Ergo necessarium fuit ad humanam salutem, Deum incarnari.

CONCLVSIO.

¶ Potuit Deus ex infinitate suæ diuinæ potentiæ, alio quàm opere incarnationis humanũ genus reparare: sed vt homo facilius et melius suæ cõsequeretur salutẽ, hoc necessarium fuit, vt Verbum eius caro fieret.

b ¶RESPONDEO dicendum, q; ad finem aliquẽ dicitur aliquid esse necessariũ dupliciter. Vno modo, sine quo aliquid esse non potest: sicut cibus est necessarius ad conseruationem humanæ vitæ. Alio modo, per quod melius & conuenientius peruenitur ad finẽ: sicut equus necessarius est ad iter. Primo modo, Deũ incarnari nõ fuit necessarium ad reparationem humanæ naturæ. Deus enim per suã omnipotẽtem virtutem poterat humanã naturã multis aliis modis reparare. Secũdo autẽ modo necessariũ fuit Deum incarnari ad humanæ naturæ reparationẽ. Vnde Augustinus dicit 13. de Trin. c. 10. Verum etiam ostendamus non alium modum potuisse Deo defuisse (cuius potestati omnia æqualiter subiacent) sed sanandæ miseriæ nostræ conuenientiorem alium modum non fuisse.

¶Et hoc quidẽ considerari potest quantum ad promotionẽ hominis in bonũ. Primò quidem, quantum ad fidem: quæ magis certificatur ex hoc, quòd ipsi Deo loquenti credit. Vnde August. dicit 11. de Ciui. Dei, Vt homo fidẽtius ambularet ad veritatem, ipsa veritas Dei filius homine assumpto constituit atq; fundauit fidem. Secundò, quantũ ad spem: quæ per hoc maximè erigitur. Vnde Augu. dicit 13. de de Trin. Nihil tam necessarium fuit ad erigendam spem nostram, quàm vt demonstraretur nobis quantũ diligeret nos Deus: quid verò huius rei isto indicio manifestius, quàm q; Dei filius naturæ nostræ dignatus est inire cõsortium? Tertiò, quantũ ad charitatem: quæ maximè per hoc excitatẽ. Vnde Aug. dicit in lib. de Catechizandis rudibus: Quæ maior est causa aduẽtus Dñi, nisi vt ostenderet Deus dilectionẽ suã in nobis? Et postea subdit: Si amare pigebat, saltẽ reamare nõ pigeat. Quartò quantũ ad rectã operationem: in qua nobis exẽplũ se præbuit. Vnde Aug. dicit in quodam sermone de Nati. Dñi, Homo sequendus nõ erat, qui videri poterat: Deus sequẽdus erat, qui videri nõ poterat. Vt ergo exhiberet homini, & q videretur ab homine, & quẽ homo sequeretur: Deus factus est hõ.

Quintò, ad plenã participationẽ diuinitatis: quæ vera est hominis beatitudo & finis humanæ vitæ: & hoc collatum est nobis per Christi humanitatem. Dicit enim Aug. in quodam sermone Nat. Domini, Factus est Deus homo, vt homo fieret Deus. Simi-

diabolicæ, delectionis propriæ, præsumptionis, superbiæ, seruitutis peccati: tertiò qa sunt plurimæ aliæ incõprehensibiles homini vtilitates. Et contextus literæ clarus est valde.

¶ Num purus homo potuerit adæquando culpam commissam satisfacere.

Quæstio. c ¶In responsione ad secundum eiusdem secundi articuli, dubia multa occurrunt circa multa ibi dicta. Dicuntur siquidem ibi quatuor. Primò, quòd purus homo nõ potuit sufficienter adæquando culpam commissam satisfacere pro peccato. Secundò, quòd vna huius ratio est, quia peccatum contra Deum commissum habet quandam infinitatem ex offensa diuinæ maiestatis. Tertiò, q; satisfactio Christi est perfecta secũdum adæquationem ad culpam commissam. Quartò, q; omnis puri hominis satisfactio efficaciã habet à satisfactione Christi. Et horũ singula suas habẽt obiectiones.

¶Contra primum siquidem arguit Scotus in quarto senten. dist. 15. quæstio. prima. Satisfactio autẽ modo necessariũ fuit Deum incarnari ad humanæ naturæ reparationẽ. Vnde Augustinus dicit 13. de Trin. c. 10. Verum etiam ostendamus non alium modum potuisse Deo defuisse (cuius potestati omnia æqualiter subiacent) sed sanandæ miseriæ nostræ conuenientiorem alium modum non fuisse.

¶Et hoc quidẽ considerari potest quantum ad promotionẽ hominis in bonũ. Primò quidem, quantum ad fidem: quæ magis certificatur ex hoc, quòd ipsi Deo loquenti credit. Vnde August. dicit 11. de Ciui. Dei, Vt homo fidẽtius ambularet ad veritatem, ipsa veritas Dei filius homine assumpto constituit atq; fundauit fidem. Secundò, quantũ ad spem: quæ per hoc maximè erigitur. Vnde Augu. dicit 13. de de Trin. Nihil tam necessarium fuit ad erigendam spem nostram, quàm vt demonstraretur nobis quantũ diligeret nos Deus: quid verò huius rei isto indicio manifestius, quàm q; Dei filius naturæ nostræ dignatus est inire cõsortium? Tertiò, quantũ ad charitatem: quæ maximè per hoc excitatẽ. Vnde Aug. dicit in lib. de Catechizandis rudibus: Quæ maior est causa aduẽtus Dñi, nisi vt ostenderet Deus dilectionẽ suã in nobis? Et postea subdit: Si amare pigebat, saltẽ reamare nõ pigeat. Quartò quantũ ad rectã operationem: in qua nobis exẽplũ se præbuit. Vnde Aug. dicit in quodam sermone de Nati. Dñi, Homo sequendus nõ erat, qui videri poterat: Deus sequẽdus erat, qui videri nõ poterat. Vt ergo exhiberet homini, & q videretur ab homine, & quẽ homo sequeretur: Deus factus est hõ.

Quintò, ad plenã participationẽ diuinitatis: quæ vera est hominis beatitudo & finis humanæ vitæ: & hoc collatum est nobis per Christi humanitatem. Dicit enim Aug. in quodam sermone Nat. Domini, Factus est Deus homo, vt homo fieret Deus. Simi-

Quæstio. ¶Contra secundum dictũ, scilicet q; infinitas offensæ causat impossibilitatẽ satisfaciendi puro homini, arguit Scotus ibidem. Si infinitas in peccato phiberet satisfactionẽ possibilẽ, etiam prohiberet eã possia in passione Christi: quia passio Christi etiam accepta secundũ totã rationẽ meriti in ea fuit bonũ finitũ: qa nõ erat bonũ increatũnec per cõsequẽs acceptat à Deo innatũ ex parte obie-

Universidad de Deusto
Biblioteca

4

cequia non fuit Deus beatus amando illam passionem, sicut est beatus amãdo essentiam suam. Adijcitur etiam, quia infinitas offensæ non est infinitas simpliciter, sed secundum quid: ergo non satisfaciendum infinitum simpliciter, vt est Dei, sed infinitum secundum quid exigit, quilibet autẽ homo amans Deum ex gratia seu charitate, est sic operans infinitum secundum quid: vt patet. Non ergo ex infinitate offensæ Dei inferri potest efficaciter infinita vis actus satisfacientis, sic quidem supposito diuinum, ac per hoc infinitum simpliciter quod tamen in littera fit.

Quæstio. ¶ *Num christi satisfactio sit infinita.*

¶Contra tertium, scilicet quòd satisfactio Christi est condigna secundum æqualitatem ad culpam communiam, occurrit Durandus in secundo dist. 20. q. 1. Christus inquantum homo vel ratione humanæ naturæ non potuit reddere æquivalens beneficiis omnibus ab ipso receptis, non potuit reddere æquivalẽs pro peccatis humanæ naturæ, nec ipsiusmet & peccatis Adæ patris quia Deo & parentibus non potest reddi æquivalẽs: vt dicitur 8. Ethic. Consequentia est nota: cum quia reddibile æquiparari ipsi debito oportet quòd sit de nõ aliàs debito illi, cui redditum: tum quia per actus Christi non sufficit ad adæquandũ beneficia, cũ sint 9. nihil superest sibi, quo possit afferri culpas adæquare. Et quia Durã. in verbis istis insinuat se loqui de Christo secundũ quòd homo, quasi abstrahendo à supposito diuino, patet oppositũ esse de mente eius, cum in quarto sententiarum dist. 15. quæst. 3. tam tertium, quam quartum hic dictum impugnans dicit. Quidam dicunt, quòd licet homo ex se non possit satisfacere reddendo æqualem: potest tamen ex hoc, quòd filio communicatur meritum passionis Christi: quod fuit aliquo modo infinitũ. Sed primum, scilicet quòd nullus possit reddere æquivalens simpliciter, videtur melius dictum: quia nec ipse Christus, secundum quòd homo, potuit Deo reddere æquivalens beneficiis acceptis, cum ergo nullẽ quid erat in Christo, secundum humanam naturam esset totum obligatum Deo, & ei debitum, non potuit esse satisfactio de condigno pro quocunque peccato, cuiusmodi erabo naturam operis vel reiset solum secundum gratiam & acceptationem Dei. Hæc ille. Vbi patet ex hoc ipso, quòd impugnat positionem dicentem, quòd satisfactio Christi est infinita, quòd non loquitur de Christo secundum quòd homo, abstrahendo à supposito diuino, quamuis posuilo illa teneat infinitatem esse in opere Christi humano quidem, sed ratione suppositi, cuius est operari: sed loquitur de Christi satisfactione, quam mediante natura assumpta efficit, tam gratias, quãm quibus adæquando peccata.

Quæstio. ¶ *Num quæuis satisfactio efficaciam habeat à satisfactione Christi.*

¶Contra quartum dictum, scilicet quòd omnis alia satisfactio efficax est ex satisfactione Christi, occurrit ipsemet Autor in quarto sententiarum dist. 15. quæst. 1. art. 2. ad primum, dicens: Alii dicunt, quòd etiam quantumcũnque antecedens, scilicet peccato satisfieri potest, virtutem meriti Christi, quod quidem modo infinitũ fuit. Et in hoc idem redit quod primo dictum est, scilicet quòd non potest satisfacere secundum æqualitatem, sed secundum acceptationem diuinam: quia per eandem Mediatoris gratia data est credentibus: si tamen alio modo gratiam darec, sufficeret satisfactio per modum præmissum. Vbi patet quòd Autor idem dat in dictum de satisfactione mea, sive habeam gratiam per bonum Iesu Christi, sive aliunde habeam gratiam, ac per hoc non sit ex satisfactione Christi satisfacies simpliciter, sed solum secundum acceptationem, cuius oppositum hic docere videtur. Et similiter non sit ex satisfactione Christi efficax: cuius oppositum expresse hic docet.

¶Ad horum euidentiam aduertendum est, quòd quæstio de satisfactionc pro peccato tria habet in hoc opere loca: primus est hic, vbi de necessitate Incarnationis pro reparando humano genere tractatur. secundus est inferius, vbi de necessitate passionis Christi tractatur. Tertius est in tractatu de sacramento pœnitentiæ, vbi de tertia illius parte, quæ satisfactio est, tractandum est. Et in hoc vltimo loco de satisfactione pro peccato actuali directè tractandum est: in primis autem duobus communius tractatur: quia de satisfactione etiam pro peccato originali ireatur. Vnde in præsenti littera duas rationes Autor assumit, ad ostendendum, quòd purus homo satisfacere non potuit pro peccato: quarum prima directè respicit peccatum originale, secunda autem communiter de peccato sub quo tam originale, quàm actuale, quod est simpliciter peccatum (quod constat solum esse mortale) comprehendituir, loquitur. hinc fit vt omnis hoc in loco accipiendi differendi de satisfactoris sufficientia non enim rationem secundum litteræ & conclusionem illius pertranire potuit sine huiusmodi discussione. Et nisi obiectiones argentium exigerent, conclusionem, vt ex illa secunda, quæ impugnatur, tacitè tantum tractatem: nec immisceremus

vinculum de debito gratitudinis vinculo satisfaciendi, sicut nec Autor hic mẽtionem fecit: sed referuatem hæc tractatui de pœnitentia. Vnde, vt obiectionibus fiat satis, dicetur & de hoc, quantum oportet hic fieri. Et quoniam in primo dubio Autor non videtur intellectus, ideo ipsius litteræ prædeclarandus est. Purus homo in hac quæstione intelligitur non solum per exclusionem coniunctionis cum diuino suppposito: sed etiam per exclusionem diuinæ misericordiæ gratificantis opus hominis ad hoc, quòd Deo acceptum sit, vnde singula ex littera. Exclusio diuini suppositi patet, quia purus homo distinguitur cõtra Christum Deum & hominẽ. Exclusio diuinæ misericordiæ gratificantis operis ad hoc, quòd sit acceptum patet: quia satisfactio per æqualitatem distinguitur cõtra satisfactionem per gratiam acceptantis. Ex hac enim distinctione iuncta primæ patet, q. cùm dicitur, Purus homo satisfacere non potest secundum æqualitatem, sensus est, quòd secluso misericordia Dei acceptantis opus alicuius pro satisfactione, loquendo de viribus puri hominis & viribꝰ Dei & humanis, purus homo nõ potest satisfacere. Et hoc hic sensus sit sufficienter probatus ex littera, & manifestus sit ex hoc, quòd est verè formalis de puro homine, vt satisfactore ipsi Deo pro peccato & de Deo & homine vt satisfactore Deo pro peccato: amplius etiam manifestatur auctoritate Autoris in 4. sentem. distin. 15. quæst. 1. artic. 2. vbi primum vbi habet hæc verba: Si vis offensa habeat quandam infinitatem ex infinitate diuinæ maiestatis ita & satisfactio accipit quandam infinitatem ex infinitate diuinæ misericordiæ, prout est gratia informata, per quam Deus acceptat reddituro quod homo reddere potest. Hæc ille. Vbi clarè videtur quòd diuina misericordia gratificans satisfactionem, & ratione ponitur contra id, quod homo reddere potest, & quod constat per misericordiam gratiam satisfactionis vim assequi & satisfactionem etiam infinitam quodammodo esse. Confirmatur hoc idem textus ex diuino Theologiæ compendio ad fratrem Rainaldum. in secunda Parte, in cap. 16. Vnde patet primo, quòd omnia argumenta inferentia, quòd homo concurrere gratia seu habitue potest satisfacere pro peccato, non sunt contra Autorem intellectum, sed contra ipsum non vere, nec formaliter intellectum. Patet secundò differentia aliorum ab Autore: nam alij doctores christiani cum seu gratiam ad satisfactionem concurrentem, ex parte hominis satisfactoris ponuerunt: & ideo dixerunt purum hominem posse pro peccato satisfacere. Autor verò gratiam & charitatem ex parte diuinæ misericordiæ gratificantis, ac per hoc acceptantis opus humanum posuit, homo quinque puram cum suis viribus, & similiter Deum & hominem cum suis viribus ex parte satisfactoris posuit: & ideo dixit illum non posse. Christum verò posse satisfacere. Et talia illorum reuerentia, dupli citer reprehensibilis sunt: & quia contra positionem Autoris apposuerunt suam vt contrariam: in quo manifestum non penetrasse eos hanc positionem & quia non formaliter de puro homine, & de Deo homine vt satisfactoribus simpliciter vel secundum acceptationem diuinæ misericordiæ locuti sunt, vt Autor fecit: & propterea tanquam clarum sententiam non aliter probauit: quoniam clarissimè verè est formaliter intellecta.

¶ Ad primi ergo dubij obiectionem ex 3co. dictum quòd antecedens est verum: vt patet ex allegatis verbis Autoris ex quarto sentem. sed consequentia negatur: quia quæstio est de puro homine vt satisfactore per æqualitatem, excludendo diuinam gratificationem acceptantem: consequentia autem intelligendo de homine, non excludendo, sed includendo diuinam misericordiam acceptantem per gratiam, vt patet. Ad secundam dicitur, quòd formaliter loquendo, actus meus vt meus, natus est collere longe maius bonum posse illi inesse, quàm possit secundò reportere in se ipso, quoniam vt meus actus est peccatum mortale nullam charitatem: & vt meus actus nunquam poterit charitate informari: iuxta illud Oseæ 13. Perditio tua ex te, salus autem ex me. Et propterea cùm dicitur, tantum bonum potest inesse actui secundo, negatur, loquendo de actu secundo, vt est hominis, vt distinguitur contra Deum gratificantem: nam loquendo de homine, vt includit actum gratificantem, satisfaceret quidem secundum acceptantis gratiam, & non secundum æqualitatem eius, quod reddit. Ad tertiam dicitur admittendo ratum, & subsumendo, quòd non in tali casu, quia gratia te teneret ex parte Dei, cui satisfactio fieri debet, ideo non esset satisfactio ex parte hominis, sed ex parte Dei acceptantis per suam gratiam, vt dictum est. Et ratio est, quia satisfactio peccatoris sufficiens simpliciter, habet non pro principio, sed pro termino recuperationem diuinæ placationis: quoniam ad hoc constat satisfactionem pro offensa illata alicui ordinari, alioquin non repararetur amicitia per satisfa-

5

ctionem. Est ergo charitas per satisfactionem acquirenda ab ipso Deo, & non præsupponenda: & si eius præsentiam misericordem præsupponis, iam non est satisfactio nisi ex misericordia præueniente, vt sit sufficiens satisfactio, huiusmodi autem satisfactio distinguitur contra satisfactionem per æqualitatem, vnde idem est, satisfactori concedere gratiam, qua actus suus fiat satisfactio, & satisfactionẽ illius insufficientem, ex misericordia acceptare. Et est implicatio in adiecto, dicere, quòd homo potest satisfacere simpliciter Deo pro commisso peccato, & quòd hoc potest per charitatem ex diuina misericordia faciente de attrito contritum: quia ipsum informari charitate ex gratia Dei constituit, non præsupponit satisfactionem: ac per hoc satisfactio talis non est sufficiens, nisi ex acceptatione diuina: quæ distinguitur contra satisfactionem simpliciter.

¶Ad secundi quoque dubij obiecta, ex eadẽ radice patet responsio, quantum ad sensum literæ: nam infinitas offensæ ex hoc, quòd Deus est offensus, causat impossibilitatem satisfaciendi simpliciter in puro homine (vt dictum est) scilicet vt excludit diuinam suppositum & diuinam misericordiam gratificantem. Quãtum autem ad id, quod obiectio scoti tangit de infinitate meriti seu satisfactionis Christi, in sequenti dubio explicabitur.

Ad alterum verò obiectorum directè contra rationem literæ respondetur, quòd infinitas offensæ licet sit infinitas non simpliciter, hoc est in genere entis. sed quædam, hoc est in genere malitiæ enim offensa Dei malum infinitum, sicut linea infinita effet quantitas infinita. Et huiusmodi infinita si appellentur infinita secundum quid, quia distinguuntur contra ens infinitum simpliciter, quod est solus Deus, conceditur, quòd infinitas offensæ est infinitas secundum quid: & quòd ipsam adæquaret infinitas etiam secundum quid actus charitatis in Deum, si satisfactor aliquis ex propriis viribus posset talem actum exhibere Deo offenso. Sed quoniam non solum purus homo, sed nec quæcunque pura creatura ad hoc se potest extendere: ideo oportet satisfactorem esse infinitum simpliciter, qui scilicet ex propriis viribus possit actum infinitum secundum quid adæquantem offensam infinitam secundum quid, exhibere Deo. Et ideo optimè & efficaciter in littera ex infinitate offensæ Dei infertur, quòd oporter satisfactorem simpliciter esse non solum hominem, sed etiam Deum: vt sic ex propriis viribus exhibeat actum infinitæ efficaciæ.

¶Ad tertium dubium respondetur, quòd actiones Christi humanæ, scilicet amare Deum, voluntatẽ pati, & huiusmodi, habent duas conditiones. Altera est, quòd sunt res quædam creatæ: & sic sunt finita entia simpliciter: non enim sunt Deitas. Altera est, quòd sunt res personæ diuinæ, vt proprii suppositi cuius sunt: & sic sunt infinita entia personaliter: & sunt infinitæ efficaciæ in tali genere, puta meriti: seu satisfactionis, ex hoc ipso, quòd sunt opera ipsius Dei, vt propria personæ exercentis opera. Et ex hoc patet primò solutio obiectionis Scoti in dubio præcedenti: nam passio Christi licet fuerit bonum finitum simpliciter, fuit tamen bonum infinitum personaliter: & propterea fuit infinitæ efficaciæ in satisfaciendo: nullum autem cuiuscunque puræ creaturæ meritum est infinitum personaliter. Patet deinde huius tertij dubij veritas: quoniam ex hoc ipso, quòd persona Christi soluit pro peccato, satisfactio ipsa est infinita personaliter, ac per hoc adæquans offensam infinitam ex infinitate maiestatis offensæ. Et sicut adæquat offensas totius mundi contra diuinam maiestatem, ita adæquat beneficia collata toti vniuerso à Deo gloriosoritas quòd actio Christi ex hoc ipso quòd est infinita personaliter, sufficiens est ad adæquandum & excedendum omnia tam naturæ assumptæ, quàm reliquo vniuerso collata beneficia: & similiter ad excedendum offensas totius mundi ja Deum: quoniam quantò maior est satisfactor, aut gratiarũ actor, tantò efficacior est. Si ergo in infinitum excedit omnes peccatores & omnes creatas res, consequens est quòd sufficias pro omnibus & excedat omnia. Vnde Christus sufficienter gratias egit Deo pro omnibus beneficiis suæ humanitati collatis, & satisfecit pro peccatis totius mundi ex hoc ipso, quòd persona diuina agebat gratias, & satisfaciebat: quia persona diuina excedit in infinitum hæc omnia. Et nihil obstat, quòd persona diuina mediante humana natura hæc operabatur: nam humana operatur, supra hominem operabatur, diuinè scilicet: vt inferius clarè patebit, cùm de infinitate operum Christi, & modo operandi eiusdem erit sermo. Et licet ad Deorũ parentes non possit reddi æquivalens à creatura, potest tamen reddi æquivalens à diuina persona incarnata. Et ratio licet quantò magis creatura gratias agit Deo, tantò magis Deo obligetur: quia ipsa gratiarum actio nouum est beneficium, quod tunc accrescit creaturæ ex diuina largitate: quia tamen in personam diuinam in se nullum redundat beneficium ex gratiarum actione hominis esse sufficiens, imperfectè scilicet secundum acceptationem eius, qui est ea contentus, quamuis non sit condigna. Et hoc modo satisfactio puri hominis est sufficiens. Et quia omne imperfectum præsupponit aliquid perfectum, à quo sustentetur: inde est quòd omnis puri hominis satisfactio efficaciam habet à satisfactione Christi.

¶Aduertium dicendum, quòd Deus assumendo carnem, suam maiestatem non minuit: & per consequena non minuitur ratio reuerentiæ ad ipsum, quæ augetur per augmentum cognitionis ipsius. Ex hoc autem, quòd nobis appropinquare voluit per carnis assumptionem, magis nos ad se cognoscendum attraxit.

a Vtrùm si homo non peccasset, Deus incarnatus fuisset.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd si homo nõ peccasset, nihilominus Deus incarnatus fuisset. Manente enim causa, manet effectus. Sed, sicut Augusti. dicit 13. de Trinit. alia multa sunt cogitanda in Christi Incarnatione præter absolutionem à peccato, de quibus dictum est. Ergo etiam si homo non peccasset, Deus incarnatus fuisset.

¶Præterea, Ad omnipotentiam diuinæ virtutis pertinet, vt opera sua perficiat, & se manifestet per aliquem infinitum effectum. Sed nulla pura creatura potest dici infinitus effectus, cùm sit finita per suam essentiã.

In solo autem opere Incarnationis videtur præcipuè manifestari infinitus effectus diuinæ potentiæ (per quam in infinitum distantia coniunguntur, inquantum factum est, quòd homo esset Deus) in quo etiam opere maximè videtur perfici vniuersum, per hoc quòd vltima creatura, scilicet homo primo principio coniungitur, scilicet Deo. Ergo etiam si homo non peccasset, Deus incarnatus fuisset.

¶Præterea, Humana natura per peccatum non est facta capacior gratiæ. Sed post peccatum capax est gratiæ vnionis, quæ est maxima gratia. Ergo si homo non peccasset, humana natura huius gratiæ capax fuisset. Neque Deus subtraxisset humanæ naturæ bonum, cuius capax erat. Ergo si homo non peccasset, Deus incarnatus fuisset.

¶Præterea, Prædestinatio Dei est æterna. Sed dicitur Roman. 1. de Christo, Qui prædestinatus est filius Dei in virtute. Ergo etiam ante peccatum necessarium erat filium Dei incarnari, ad hoc quòd Dei prædestinatio impleretur.

¶Præterea, Incarnationis mysterium est primo homini reuelatum: vt patet per hoc, quod dixit, Hoc nunc os ex ossibus meis, &c. quod Apostolus dicit esse magnum sacramentum in Christo & in Ecclesia: vt patet Ephes. 5. Sed homo non potuit esse præscius sui casus, eadem ratione qua nec Angelus: vt Augusti. probat super Gene. ad literam. Ergo etiam si homo non peccasset, Deus incarnatus fuisset.

transferendo æqualitatẽ simpliciter in meam satisfactionem, sed plus & minus, participantem Christi satisfactionẽ constituendo: ideo non est sensus huius literæ, quòd satisfactio mea habeat efficaciam æqualitatis simpliciter ex satisfactione Christi, vt obiectum est: sed est sensus, quòd habet ex satisfactione Christi efficaciam, sicut imperfecta participatiue habent à perfectis esse & posse: sicut ignita habent ab igne efficaciam. Nec in quarto sensem. Autor contrarium dicit: sed dicit hoc quoniam docet, quòd quantum ad hoc, quod est, satisfactionem meam non esse sufficientem simpliciter, sed per acceptationem diuinam, in idem redit, dicere, quòd satisfactio mea est ex charitate & communione passionis Christi. Et hoc verum est: quia ex neutro capite redditur sufficiens in se simpliciter. Considerauit quoq; ibidem Autor satisfactionẽ meam, vt est ex merito Christi per communionem gratiæ & charitatis: & ideo dixit, quòd si aliunde gratiam quis haberet, eodem modo, scilicet secundum acceptationem satisfaceret. hic autem aliter & formaliter contemplatus est satisfactionem Christi, vt perfectam simpliciter in ordine satisfactionum: & addidit primi doctionẽ, quòd hinc omnis puri hominis satisfactio sustentatur inper satisfactionẽ Christi: ita quòd si quis aliunde gratiam haberet nõ vt membrum Christi, satisfactio eius esset secundum acceptationem ex diuina misericordia per charitatem gratificante illam: sed non haberet efficatiam ex satisfactione Christi: & ideo imperfectior esset. Mea autem satisfactio, quia membrum Christi sum, efficax est & ex charitate, & ex satisfactione Christi. Et quia ex Christi capite & nobis membris constituitur vna persona mystica, ideo satisfactio mea coniuncta satisfactioni Christi fit æqualis simpliciter, vt est satisfactio mysticæ personæ: imò & quandoque superexcedit: iuxta illud ad Colossen. Adimpleo ea, quæ desunt passionum Christi, in carne mea pro corpore eius, quod est ecclesia.

a ¶ Super Quæstionis primæ Articulum tertium.

IN articulo tertio eiusdem quæstionis duo sunt: primò referuntur diuersæ opiniones circa quæsitum: secundò respondetur quæsito, præferendo secundam opinionem duabus conclusionibus: altera de facto, directè responsiua quæsito negatiue, altera de possibili asserente partem affirmatiuam. Prima conclusio est: Peccato non existente Incarnatio non fuisset. Probatur: In sacra Scriptura vbique Incarnationis ratio ex peccato primi hominis assignatur: ergo Incarnationis opus ordinatum esse à Deo in remedium peccati, con uenienius dicitur: ergo peccato non existente, Incarnatio non fuisset. Antecedens pro euidenti assumitur. Prima consequentia probatur: quia ea, quæ ex sola Dei voluntate supra omne debitum creaturæ proueniunt, nobis non innotescunt, nisi quatenus in sacra Scriptura (in qua diuina nobis voluntas manifestatur) traduntur. Secunda conclusio est: Deus potuisset peccato non existente Incarnari. Probatur: quia potentia Dei non limitatur ad hoc, scilicet quòd Incarnatio sit in remedium peccati.

Comment.

Auctor.

¶Circa verba literæ nota duo: primò quòd ly conuenientius comparationem exercet respectu alterius opinionis contrariæ: ita ꝙ ex ecclesia in sacra

Universidad de Deusto
Biblioteca

Scriptura de diuina voluntate, consuetudinem dicitur pars negatiua, quàm affirmatiua, secundo, quòd Autor loquitur de opere incarnationis vt hic, & non vt redemptiuo & liberatiuo: vt Scotus glossandas dicit autoritates dicentes, quòd sine peccato non fuisset incarnatio.

Timot. b ¶In responsione ad tertium, nota distinctionem de potentia naturali & de potentia obedientiali hinc sumi, & quomodo distinguuntur: quòd naturalis ipsa ordinem naturalium sistit, obedientialis verò secundum ordinem ad diuinam potentiam attendit: illa semper impletur, ista quandoque implentur & quandoque non implentur.

¶*Num prædestinatio præsupponat præscientiam futurorum.*

Quæstio. c ¶In responsione ad quartum eiusdem articuli tertij, dubium occurrit, primò circa illam propositionē, prædestinatio præsupponit præscientiam futurorū: quia falsa est. Nam prædestinatio Petri nō præsupponit præscientiam Petri prædestinandi aut saluandi, sed econtra, præscientia Petri filiū di præsupponit prædestinationem Petri: vt patet ex hoc, quòd ideo scit Deus Petrum saluādum, quia prædestinauit eum, & non ideo prædestinauit Petrum quia præuidit Petrum saluandum: vt patet ex prima parte, quæst. 23. artic. 1. vbi determinatum est, quòd præscientia meritorum nō est causa prædestinationis.

¶Dubium secundò occurrit quia impertinēs est solutioni argumenti de prædestinatiōe Christi, quòd supponatur præscientia futurorum: quia siue præsupponatur, siue non, oportet ex voluntate diuina reddere rationem, quare prædestinatus est per ta le medium vel ito tali ratione, vt in corpore huius articuli fit: & non ex parte intellectus præuidentis: præcisio enim non est ratio futuri effectus, vt patet.

¶*Num si homo non peccasset, Deus incarnatus fuisset.*

Quæstio. ¶Dubiū est tertiò ex Scoto in tertio sentēt. distinc. 7. quæst. 3. ex ratione prædestinationis animæ Christi inferente, sine præiudicio tamen, quòd Incarnatio etiam sine peccato fuisset. Probātque hoc multipliciter. Primò: Prædestinatio cuiuscunq; ad gloriam præcedit ex parte obiecti naturaliter præscientiam peccati vel damnationis cuiusq; unius: ergo multò magis hoc est verum de prædestinatione illius animæ ad summam gloriam. Secundò. Ordinatè volens, per prius vult finem, & post hoc, quod est sui propinquius: ergo sicut prius vult alicui gloriam, quàm gratiam: ita inter prædestinatos quibus vult gloriam ordinatè, prius vult gloriam illi, quem vult esse proximum fini: ac per hoc prius animæ Christi, quàm alteri vult gloriam, & prius cuilibet vult gloriam & gratiam, quàm præuideat illi opposita illorum habituum, scilicet gratiæ & gloriæ: ergo prius vult animæ Christi gloriam, quàm præuideat Adam casurum. Tertiò, Redemptio siue gloria animæ redimendæ non est tantum bonum, quantum est gloria animæ Christi: ergo non propter solam istam causam videtur Deus prædestinasse illā animam ad tantā gloriam. Quartò Quia nō est verisimile tam summū bonum in entibus esse tantum occasionatū, scilicet propter minus bonū.

Quintò, Non est verisimile Deum prius præordinasse Adam ad tantum bonum, quàm Christum: quod tamen sequeretur. Imò vlterius sequeretur absurdius: scilicet quòd Deus prædestinando Adam ad gloriam, prius præuidisset ipsum casurum in peccatum, quàm prædestinasset Christum ad gloriam, si prædestinatio illius animæ tantum esset pro redemptione aliorum: quia redemptio non fuisset, nisi casus & delictum præcessisset. Et hoc fit sextum Scoti argumentum. Ex quibus cōcludit Scotus, quòd prius naturā, quàm aliquid præuidebatur circa peccatorem, siue de peccato, siue de pœna, Deus elegit ad cælestem curiam omnes, quos habere voluit, siue angelos, siue homines in certis & determinatis gradibus: & nullus est prædestinatus tantum, quia alius præuisus est casurus: vt sic nullum oporteat gaudere de lapsu alterius. Et hoc pro septimo argumento.

¶Ad euidentiam horum sciendum est, quòd hæc propositio, prædestinatio supponit præscientiam futurorum, potest intelligi: primò respectu omnium futurorum: & sic videtur non intelligibilis: nam prædestinatio Petri non præsupponit præscientiam futuræ gloriæ Petri: quod patet sic, Præscientia futuri præsupponit futurum sub ratione futuri quoniam, vt dicitur in primo Po. quod nō esse non potest sciri: gloria autem Petri est primò futura per prædestinationem, vt patet: est igitur secundum naturæ ordinem primò prædestinatio Petri ad gloriam, & ex hoc gloria Petri est futura: & sic præuidetur à Deo. Supponit ergo præscientia alicuius futuri prædestinationem: ac per hoc prædestinatio non præsupponit præscientiam omnium futurorum. Secundò potest intelligi de prædestinatione quo ad constitutam per prædestinationem, & præscientia respectu aliorum futurorum: vt quòd sensus est, prædestinatio, vt respicit prædestinata, præsupponit præscientiam futurorū non prædestinatorum, sed eorum, quæ præsupponuntur vel ordinantur per prædestinationem. Et sic propositio est vera. Quam vt clarius intelligas, distingue inter effectus prædestinationis: quoniam quidam sunt nō solùm ordinati, sed constituti per prædestinationē: vt gloria & gratia, & vniuersaliter finis & media vt sic: quidam autem sunt solùm ordinati contra prædestinatorum: vt anima illius hominis, qui est sanctus Petrus, & reliqua specialia ad naturalem ordinem vniuersi, hæc enim futuri rationem habent ab æterno ex prouidentia diuina, & non ex prædestinatione diuina: sed prædestinatio quasi superueniens, sicut ordo gratiæ superuenit ordini naturæ, ordinat animam sancti Petri in gloriam æternam mediante gratia, &c. Et quoniam inter præsupposita à prædestinatione non solùm sunt res naturales constituentes vniuersum secundum naturalem ordinē, sed etiam defectus in pure naturalibus, vt mōstra: & in animalibus, vt zagrimines: & in rationalibus, vt ignorantia, & malum moris, quod est peccatum: ideo sicut, simpliciter loquendo, prædestinatio præsupponit prouidentiam vniuersi naturalis, ita simpliciter loquendo, præsupponit præscientiam futurorum pertinentium ad ordinem vniuersi naturalē, & defectuum in illo futurorum. Inter quæ constat contineri peccata hominum: quoniam non spectat nostrum peccare ad originem gratiæ, sed ad ordinem naturæ: quia ex nobis solis peccamus, vt patet: & autoritate Scripturæ firmatur Osee 13. Perditio tua ex te, Israël. Et hinc patet falsum esse Scoticam imaginationem, quòd prius Petrus prædestinetur ad gloriam, quàm præuideatur peccaturus: quoniam sicut prius præuidetur Petrus secundum se, quę seclusis ordine gratiæ sibi connexum, quàm prædestinetur (quia prius præuidetur secundum futura sibi secundum ordinē simplicis prouidentiæ diuinę, quàm secundū futura sibi secundū ordinē diuinę prędestinationis) ita prius præuidet peccaturus quàm prędestinetur, eadē ratione: quia scilicet Petrū peccare spectat ad ordinē diuinæ prouidentiæ & per superuenientem ordinem diuinę prędestinationis vel reprobationis ordinatur secundum ordinem gratię ad redemptionem, vel æternam punitionem. Et si perspicacius tres, qui de facto in vniuerso inueniuntur, ordines considerauerimus, videlicet ordinem naturę, ordinem gratię & ordinem Dei & creaturę simul, videbimus quòd secundum suppositi primum, & tertius præsupponitur vnusquę & similiter præordinatio & præcisio primi præsupponitur à præordinatione & præuisione secūdi, & similiter præordinatio & præcisio tertij præsupponit præordinationem & præuisionem virtualiq. Ita quòd Deus primò ordinauit vniuersum & cundū ordinē naturę, & quoniā vniuersum secundū talem ordinem non attingit ad fruitionem diuinam, superaddidit ordinem gratiæ, & quoniam talis ordo non pertingit ad vnionem summo modo possibilē cū Deo, præordinauit creaturam ad vnionem personalem cū Deo. Quo circa quum peccata pertineāt partim ad ordinem naturę, & partim ad ordinem gratię, vt appositis illi: consequens est, quòd prędestinatio Iesu Christi, vt sit filius Dei, præsupponat præuisionem futurorum peccatorum, vtpote spectantium ad præsuppositos ordines in genere causę materialis.

¶Vnde ad singula dubia deueniendo, ad primū dubiū dicitur, q̄ propositio illa est vera, vt declaratū est: & est ad 1ª probū argumenti, q̄ prædestinationē Christi necessariā abij. peccato arguebat. Respōdio nāq; ad hoc non exigit, q̄ prædestinatio Christi supponat præscientiam gloriæ Christi, sed requirebat, q̄ præsupponat præscientiam peccatorum, in quorum remedium Christus est prædestinatus: ordinatio nāq; medicinę præsupponit notitiam morbi.

¶Ad secundū verò dubiū dicitur, q̄ in hac responsione ad quartū argumentū, quę

quę nunc discutitur, non erat reddenda ratio prædestinationis Incarnationis in remedium peccati: sed sufficiebat erat, quòd cum prædestinatę incarnatio nis necessitate stat, quòd prædestinata sit in remedium peccati. Et hoc manifestatur rationes quia prædestinatio præsupponit præscientiam futurorum antecedentiū qualia sunt peccata, vt declaratum est. Et exemplo prædestinationis alicuius, puta Pauli mediante oratione alterius, pura Stephani qđ exēplū si etiā quo ad præscientiam medij intelligēdum creditur, exponendum est quòd prædestinatio Pauli quo ad conuersionis effectū præsupponit præscientiam orationis Stephani: & sic de aliis. vt sic sit similē etiam quo ad hoc, quòd prædestinatio Incarnationis præsupponit præscientiam peccati humani.

3. dist. 1. q. 1. art. 2. *Et opu. 18. artic. 28.* *Et opu. 11. artic. 23.* *Et opu. 35. 21.*

¶Ad tertiū ex Scoto dubiū dicit, quadruplici vtendo distinctione. Prima est inter volitū & volibilenā. aliud est aliquid esse magis volibile, & aliud est illud esse magis volitū: talis enim omnium hominum est magis volibilis secūdū se, quàm salus alterius: quorū tamen vt sic: quidam autem sunt solùm ordinati contra prædestinatorum: vt anima illius hominis, qui est sanctus Petrus, & reliqua specialia ad naturalem ordinem vniuersi, hæc enim futuri rationem habent ab æterno ex prouidentia diuina, & non ex prædestinatione diuina: sed prædestinatio quasi superueniens, sicut ordo gratiæ superuenit ordini naturæ, ordinat animam sancti Petri in gloriam æternam mediante gratia, &c. Et quoniam inter præsupposita à prædestinatione non solùm sunt res naturales constituentes vniuersum secundum naturalem ordinē, sed etiam defectus in pure naturalibus, vt mōstra: & in animalibus, vt zagrimines: & irrationalibus, vt ignorantia, & malum moris, quod est peccatum: ideo sicut, simpliciter loquendo, præsupponit prouidentiam vniuersi naturalis, ita simpliciter loquendo, præsupponit præscientiam futurorum pertinentium ad ordinem vniuersi naturalē, & defectuum in illo futurorum. Inter quæ constat contineri peccata hominum: quoniam non spectat nostrum peccare ad originem gratiæ, sed ad ordinem naturæ: quia ex nobis solis peccamus, vt patet: & autoritate Scripturæ firmatur Osee 13. Perditio tua ex te, Israël. Et hinc patet falsum esse Scoticam imaginationem, quòd prius Petrus prædestinetur ad gloriam, quàm præuideatur peccaturus: quoniam sicut prius præuidetur Petrus secundum se, quę seclusis ordine gratiæ sibi connexum, quàm prædestinetur (quia prius præuidetur secundum futura sibi secundum ordinē simplicis prouidentiæ diuinę, quàm secundū futura sibi secundū ordinē diuinę prędestinationis) ita prius præuidet peccaturus quàm prędestinetur, eadē ratione: quia scilicet Petrū peccare spectat ad ordinē diuinæ prouidentiæ & per superuenientem ordinem diuinę prędestinationis vel reprobationis ordinatur secundum ordinem gratię ad redemptionem, vel æternam punitionem. Et si perspicacius tres, qui de facto in vniuerso inueniuntur, ordines considerauerimus, videlicet ordinem naturę, ordinem gratię & ordinem Dei & creaturę simul, videbimus quòd secundum suppositi primum, & tertius præsupponitur vnusquę & similiter præordinatio & præcisio primi præsupponitur à præordinatione & præuisione secūdi, & similiter præordinatio & præcisio tertij præsupponit præordinationem & præuisionem virtualiq. Ita quòd Deus primò ordinauit vniuersum & cundū ordinē naturę, & quoniā vniuersum secundū talem ordinem non attingit ad fruitionem diuinam, superaddidit ordinem gratiæ, & quoniam talis ordo non pertingit ad vnionem summo modo possibilē cū Deo, præordinauit creaturam ad vnionem personalem cū Deo. Quo circa quum peccata pertineāt partim ad ordinem naturę, & partim ad ordinem gratię, vt appositis illi: consequens est, quòd prędestinatio Iesu Christi, vt sit filius Dei, præsupponat præuisionem futurorum peccatorum, vtpote spectantium ad præsuppositos ordines in genere causę materialis.

¶Vnde ad singula dubia deueniendo, ad primū dubiū dicitur, q̄ propositio illa est vera, vt declaratū est: & est ad 1ª probū argumenti, q̄ prædestinationē Christi necessariā abij. peccato arguebat. Respōdio nāq; ad hoc non exigit, q̄ prædestinatio Christi supponat præscientiam gloriæ Christi, sed requirebat, q̄ præsupponat præscientiam peccatorum, in quorum remedium Christus est prædestinatus: ordinatio nāq; medicinę præsupponit notitiam morbi.

¶Ad secundū verò dubiū dicitur, q̄ in hac responsione ad quartū argumentū, quę

¶Ad quintum dicendum, quòd nihil prohibet alicui reuelari effectum, cui non reuelatur causa. potuit igitur primo homini reuelari Incarnationis mysterium, sine hoc quòd esset præscius sui casus. Non enim quicunque cognoscit effectum, cognoscit & causam.

ARTICVLVS IIII.

¶*Vtrùm principalius Christi Incarnatio facta fuerit ad tollendum peccatū originale, quàm actuale.*

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur quòd Deus principalius incarnatus fuerit in remedium actualium peccatorū, quàm in remedium originalis peccati. Quantò enim peccatum est grauius, tantò magis humanæ saluti aduersatur: propter quā Deus est incarnatus. Sed peccatū actuale est grauius, quàm originale peccatum: minima enim pœna debetur originali peccato: vt Augustdicit contra Iulianum. Ergo principalius Incarnatio Christi ordinatur ad deletionem actualium peccatorū, quàm ad deletionem originalis peccati.

¶Præterea, Peccato originali non debetur pœna sensus, sed solùm pœna damni: vt in secūdo habitum est. Sed Christus venit pro satisfactione peccatorum, pœnam sensus pati in cruce, non autem pœnam damni: quia nullum defectū habuit diuinæ visionis aut fruitionis. Ergo principalius venit ad deletionem peccati actualis quam originalis.

¶Præterea, Sicut Chrysdicit in 1. de compunctione cordis, Hic est affectus serui fidelis, vt beneficia domini sui quæ communiter omnibus data sunt, quasi sibi soli præstita reputet: quasi enim de se solo loquens Paulus ita scribit ad Gal. 2. Dilexit me, & tradidit semetipsum pro me. Sed propria peccata nostra sunt actualia: originale enim est cōmune peccatū. Ergo hunc affectum debemus habere, vt existimemus eū principaliter propter actualia peccata venisse.

¶SED CONTRA est quod Ioā. 1. dicitur, Ecce agnus Dei, ecce qui tollit peccatum mundi, quod exponens Beda dicit, Peccatum mundi dicitur originale peccatum, quod est commune totius mundi.

CONCLVSIO.

¶*Quamuis Deus pro omnibus peccatis venerit in hunc mundum, principalius tamen venit ad tollendum originale, quàm actuale peccatum, quod maioris boni impeditiuum fuit.*

a ¶RESPONDEO dicendū, quòd certum est, Christum venisse in hunc mundum non solùm ad delendum illud peccatū, quod traductum est originaliter in posteros, sed etiam ad deletionem omnium peccatorum, quæ postmodum superaddita sunt. Non quod omnia deleantur (quod est propter delectum hominum, qui Christo non inhærent, secundum illud Ioan. 1. Venit lux in mundum: & dilexerunt homines magis tenebras, quam lucem) sed quia ipse exhibuit quod sufficiens fuit ad omnium peccatorum deletionem. Vnde dicitur Roman. 5. Non sicut delictum, ita & donum: nam iudicium ex vno in condemnationem, gratia autem ex multis delictis in iustificationem. Tantò autem principalius ad aliquius peccati deletionem Christus venit, quantò illud peccatū maius est. Dicitur autē aliquid maius dupliciter. Vno modo intensiuè: sicut est maior albedo, quæ est intensior. Et p hunc modū maius est peccatū actuale, quàm originale: qa plus habet de ratione voluntarij, vt in secūdo habitū est. Alio modo dicitur aliquid maius extēsiuè: sicut dicitur maior albedo, quæ est in maiori superficie. Et hoc modo peccatū originale (p quod totū genus humanū inficitur) est maius peccato actuali, quod est propriū singularis personæ. Et quantū ad hoc Christus principalius venit ad tollendū originale peccatū: inquantū bonum gentis diuinius & eminētius est quàm bonum vnius, vt dicitur primo Ethic.

¶Ad sextum dicitur, q̄ nō est absurdum Deum prius prędidisse casum Adę, quàm prędestinasse Christū: sicut non est absurdum, Deum prius prędidisse leporem cursurū, & monstra futura, & reliqua ad naturę ordinē spectantia, quàm prædestinasse Christū.

¶Ad septimū restat dicendū, q̄ cùm dicitur, Nullus est prædestinatus, quia alius præuisus est casus*, propositio est vera: quia prœisio futuri casus Adæ nō est sufficiens causa prædestinationis Christi: sed si supra prœuisionē futuri casus Adę apponatur misericordia Dei volentis casum illū, vt finem cōputare, & per seipsum satisfacere, iam habebitur, q̄ ideo Christus est prędestinat* filius Dei, quia Deus vult satisfacere pro casu humano. Nec ex hoc oportet gaudere de lapsu alterius, sed de misericordia Dei qui alterius lapsum prœuisum conuertit in alterius bonum.

¶*super Quæstionis primæ Articulum quartum.*

Comment. IN articuli quarti eiusdem primę quæst. corpore tria fiunt. Primò manifestatur id quod quæstio hæc supponit, scilicet Christum delesse omnia peccata mundi. Cùm enim hęc quæstio sit cōparativa, scilicet an principalius pro originali, quàm pro actualib* peccatis Deus incarnatus sit) præsupponit positiuā certā, scilicet quòd pro vtrisq; peccatis incarnatus sit: & hoc est quod primò inlitera dicitur. Vbi nota quòd nō est sermo de omnibus peccatis simpliciter, sed de omnibus peccatis hominū: quoniā non venit Christ* pro peccatis angelorū: & hoc denotat litera cùm dicit, sed ad deletionē omnid peccatorū, quę postmodū, scilicet post originale superaddita sunt. Secundò mōstratur modus, quo Deus incarnatus deleuit omnia peccata, scilicet nō secundū effectū, sed secundū sufficientiam remedij: ita q̄ duæ ponuntur hic cōclusiones. Prima negativa: Non omnia peccata hominū deleuntur per Christum. Et ratio huius est defectus hominū. Probatur autoritate Domini, Ioan. 3. Secunda affirmativa: Christus exhibuit quod sufficiēs fuit ad omnium peccatorum deletionē. Probatur ex Apostolo. Vbi nota, q̄ quia actus actuorū sunt in partēte dispositio, & non his, quę agentis actionē non sufficiunt: ideo quamuis ignis sit sufficiens causa calefaciendi aliquem, nisi ille proximus sit ignī, non calefit non ex defectu ignis, sed hominis, qui nō accedit ad ignem. Attuit Christus medicinā sufficientissimam pro omnibus: & nisi ingantur Christo per fidē & obedientiam, in peccatis nostris remanemus: non ex defectu remedij, sed ex defectu nostro: dum magis amamus tenebras sensibilium bonorum, quàm lucem intelligibilis diuinię. boni. Tertiò in litera respondetur quęsito duabus cōclusionibus: altera implicitē, altera explicitē. Prima, quę non explicatur, est: Quantò ad magnitudinem peccati intensiuam, Christus principalius venit ad tollendum peccatum actuale, quàm originale. Secunda, quę explicatur, est: Quantum ad magnitudinem extēsiuam peccati, Christus principalius venit ad tollendum peccatum originale, quàm actuale. Vtraq; conclusio assumit vnam & eandē maiorem: scilicet, Tanto principalius ad aliquius peccati deletionem Christus venit, quanto illud peccatū maius est. Sed subsumit diuersam: minorē: nam pro prima subsumitur, peccatum actuale esse mai* intensiuè: pro secunda verò, peccatum originale esse maius extensiuè.

¶*Num originale peccatum sit maius extensiuè, quàm actuale.* *Quæstio.*

¶Vbi duæ fiunt dubitationes. Prima est: quia falsum est, q̄ regulariter loquendo, peccatū originale sit maius extensiue, quàm actuale: quoniam omnes infecti originali sunt etiā infecti actuali peccato, regulariter loquēdo, & subiacent impedimētis quod dico propter beatā Virginē, & infantes mortuos antequàm possint actualiter peccare.

¶Secunda dubitatio est, q̄ ex litera nō habet cōclusio simpliciter respōsiua quęsito, sed solùm secundū quid: nō enim habetur ab absolute dicēdū sic, quòd Christus principalius p̄ originali venit: & similiter nō habetur ab dicendū sic, q̄ Christus

Universidad de Deusto
Biblioteca

principaliter p actuali peccato venit, vt patet. Sed habetur, q secundū hoc, id est inquantū, & secūm illud, id est extēsiua magnitudine venit principaliꝰ, p hoc Pillo.

¶ Ad primum dicitur, q per se loquēdo inter originale & actuale pctū hæc est differentia: actuale, vt in littera dicitur, est peccatū propriū singularis personæ, quæ facit illud: originale autem est peccatū propriū naturæ humanæ, ab Adam sicut a principio generis humani per generationem derivatum, quæ quidem derivatio est quidam motus. Et ideo sicut actuale peccatum habet rationem culpæ, inquantum est voluntarium, ita originale inquantum est involuntarium habet rationem pœnalitatis. Et ideo originale non habet rationem culpæ nisi secundum quod trahitur in voluntatem personæ, quæ quidem trahitur in voluntatem personæ per hoc quod natura humana movetur per voluntatem personæ. Et ideo originale peccatum habet rationem culpæ secundum quod trahitur in voluntatem personæ, & habet rationem pœnalitatis secundum quod trahitur in naturam humanam. Et ideo originale peccatum habet rationem culpæ secundum quod trahitur in voluntatem personæ, & habet rationem pœnalitatis secundum quod trahitur in naturam humanam. Et ideo originale peccatum habet rationem culpæ secundum quod trahitur in voluntatem personæ, & habet rationem pœnalitatis secundum quod trahitur in naturam humanam.

¶ Ad primum ergo dicendum, quòd ratio illa procedit de intensiua magnitudine peccati.

¶ Ad secundū dicendum, quòd peccato originali in futura retributione nō debetur pœna sensus: pœnalitates tamē, quas sensibiliter in hac vita patimur, sicut famē, sitim, mortē, & alia huiusmodi, ex peccato originali procedunt. Et ideo Christus, vt plenè pro peccato originali satisfaceret, sensibilem dolorem pati voluit, vt mortem, & alia huiusmodi in seipso consumeret.

b ¶ Ad tertiū dicendū, q sicut Chrysostomus ibidem dicit, verba illa dicebat Apostolus, nō quasi diminuere volēs amplissima & per orbem terrarū diffusa Christi munera: sed vt pro omnibus se solum indicaret obnoxium. Quid enim interest si & alijs præstitit, cùm quæ tibi sunt præstita, ita integra sunt, & ita perfecta, quasi nulli alij ex his aliquid fuerit præstitū? Ex hoc ergo, q aliquis debet reputare sibi beneficia Christi præstita esse, non debet existimare, q nō sint alijs præstita. Et ideo nō excluditur quin principalius venerit abolere peccatū totiꝰ naturæ, quàm peccatum vnius personæ. Sed illud peccatum naturæ ita perfectè curatū est in vnoquoq;, acsi in vno solo esset curatū. Et ideo propter vnionem charitatis, totum quod omnibus est impensum, vnusquisque debet sibi ascribere.

ARTICVLVS V.

¶ Virùm conueniens fuerit Deum incarnari ab initio mundi.

2.2.qua. 98. artic. 6.c. Et 3.di. 1.q.1.ar 2.ic.4. Et 4. cō tra c.35. 9. Et Isa. 2. col. 1. Et Gal. 4.col. 3. fi.

QVINTVM sic procedit. Videt q cōueniēs fuisset Deū incarnari à principio humani generis. Incarnationis enim opus ex immēsitate diuinæ charitatis processit: secūdū illud Ephe. 2. Deus, qui dives est in misericordia, propter nimiā charitatē suam, qua dilexit nos, cùm essemus mortui peccatis, cōuiuificauit nos in Christo. Sed charitas non tardat subuenire amico necessitate patienti: secūdū illud Prouer. 3. Ne dicas amico tuo, vade, & reuertere: cras dabo tibi, cū statim possis dare. Ergo Deus Incarnationis opus differre nō debuit, sed statim & principio p suā Incarnationē humano generi subuenire.

¶ Præterea, 1. Tim. 1. dicitur, Christus venit in hūc mundū pctores saluos facere. Sed plures saluati fuissent, si à principio humani generis Deꝰ incarnatꝰ fuisset: plurimi ēm ignorātes Deū, in suo pctō perierūt in diuersis sceleribus. Ergo cōueniētius fuisset, q à principio humani gñis Deus incarnatus fuisset.

¶ Præterea, Opus gratiæ non est minus ordinatum, quàm opus naturæ. Sed natura initium sumit à perfectis: vt dicit Boet. in lib. de cōso. ergo opus gratiæ à principio debuit esse perfectū. Sed in opere Incarnatiōis consideratur perfectio gratiæ secundum illud, Verbū caro factū est: & postea subdit, Plenū gratiæ & veritatis. Ergo Christus à principio humani generis debuit incarnari.

¶ SED CONTRA est quod dicitur Gal. 4. At vbi venit plenitudo tēporis, misit Deus filiū suū factū ex muliere, factū sub lege. Vbi dicit gl. q plenitudo tēporis est quod præfinitū fuit à Deo patre, quando mitteret filiū suū. Sed Deus sua sapiētia omnia disposuit. Ergo cōuenientissimo tēpore Deus est incarnatus. Et sic cōueniēs nō fuit, q à principio humani generis Deus incarnaretur.

CONCLVSIO.

¶ Non decuit à principio humani generis ante peccatum Deum incarnari, nec statim post peccatum, sed in plenitudine tēporis, quod ab æterno disposuit.

¶ RESPONDEO dicēdum, q cùm opus Incarnatiōis principaliter ordinet ad reparationem humanæ naturæ per peccati abolitionem, manifestum est quod non fuit conueniens à principio humani generis ante peccatum Deum incarnatum fuisse: non ēm datur medicina nisi iam infirmis. Vnde ipse dñs Matth. 9. dicit, Nō est opus valētibus medico, sed malè habentibus: non enim veni vocare iustos, sed peccatores.

¶ Sed nec etiā statim post peccatum conueniens fuit Deū incarnari. Primò quidem propter conditionē humani peccati, quod ex superbia prouenerat. Vnde eo modo erat homo liberandus, vt humiliatus recognosceret se liberatore indigere. Vñ super illud Gal. 3. Ordinata per angelos in manu Mediatoris, dicit gl. Magno Dei cōsilio factum est, vt post hominis casum non illico Dei filius mitteretur. Reliquit ēm Deus prius homiⁿ in libertate arbitrij in lege naturali vt sic vires naturæ suæ cognosceret: vbi cùm deficeret, legem accepit, qua data inualuit morbus nō legis, sed naturæ vitio. Vt ita cognita sua infirmitate, clamaret ad medicū, & gratiæ quæreret auxiliū. Secundò propter ordinē promotionis in bonū: secundum quē ab imperfecto ad pfectū procedit. Vnde Apostolus dicit primę Cor. 15. Nō prius quod spirituale est, sed quod animale, deinde quod spūale: primus homo de terra terren⁹, secūdus homo de cælo cælestis. Tertiò propter dignitatem verbi incarnati: q a super illud Gal. 4. At vbi venit plenitudo tpis, dicit gl. Quantò maior iudex veniebat, tāto præconū series lōgior pcedere debebat. Quartò, ne feruor fidei tēporis prolixitate tepesceret: q a circa finē mundi refrigescet charitas multorū. Vnde Luc. 18 dicitur, Cùm Filius hominis veniet, putas inueniet fidē in terra?

¶ AD PRIMVM ergo dicēdū, q charitas nō differt amico subuenire, saltē in negotiorū opportunitate & psonarū cōditione. Si ēm Medicus statim à principio ægritudinis medicinā daret infirmo, minus proficeret, vel magis læderet, quàm iuuaret. Et ideo etiam Dominus nō statim à principio Incarnationis remedium humano generi exhibuit, ne illud contemneret ex superbia, si prius sua infirmitatem non cognosceret.

b ¶ Ad secūdū dicendū, q Aug. ad hoc respōdet in lib. de sex quæstionibꝰ Paganorū, dicēs q. 1. q tunc voluit Christus hoībus apparere, & apud eos prædicari suā doctrinā, quādo & vbi sciebat esse, q in eū fuerāt credituri: his enim tēporibus & his in locis tales omnes in eius prædicatione futuros esse præsciebat, quales non quidem omnes, sed tamē multi in eius corporali præsentia fuerunt, qui nec in eum suscitatis ab eo mortuis credere voluerunt. Sed hanc, responsionem reprobans idem Augst. in lib. de perfectione iustitiæ dicit: Nūquid possumus dicere Tyrios & Sidonios talibus apud se virtutibus factis credere noluisse, aut credituros non fuisse, si ferentur cū ipse Deus attestetur eis, q acturi essent magnæ humiliatis pœnitentiam, si in eis facta essent diuinarū illa signa virtutū? proinde, vt ipse soluens subdit, sicut Apostolus ait: Non est volentis, neq; currētis, sed miserentis Dei, qui his quos præuidit, si apud eos facta essent, suis miraculis credituros, quibus voluit, subuenit: aliis autē non subuenit, de quibus in sua prædestinatione occultè quidem, sed aliud iustè iudicauit: ita misericordiam eius in his, qui liberantur, & veritatem in his, qui puniuntur, sine dubitatione credamus.

¶ Ad tertium dicendū, q perfectum quidē est prius imperfecto, in diuersis quidē tempore & natura (oportet enim q perfectū fit quod alia ad perfectionē adducit) sed in vno & eodem imperfectū est prius tēpore, etsi sit posterius natura. Sic ergo imperfectionē naturæ humanæ durationē præcedit æterna Dei perfectio: sed sequitur ipsam consummata perfectio eius in vnione ad Deum.

ARTICVLVS VI.

¶ Virùm incarnatio differri debuerit vsque ad finem mundi.

Locis supra citatis.

AD SEXTVM sic procedit. Videtur q incarnatiōis opus differri debuerit vsq; in finē mūdi. Dicitur enim in Ps. Senectus meā in misericordia vberi, id est, in nouissimo: vt glo. dicit. Sed tēpus incarnationis est maximè tempus misericordiæ secundū illud Psal. Quoniam venit tēpus miserendi eius. Ergo incarnatio differri debuit vsque in finem seculi.

¶ Præterea, Sicut dictū est, perfectū in eodē tempore est posterius imperfecto: ergo illud quod est maximè perfectū, debet esse omnino vltimū in tempore. Sed summa perfectio humanæ naturæ est in vnione ad verbum: quia in Christo complacuit, omnem plenitudinē diuinitatis inhabitare, vt Apost. dicit Col. 1. Ergo incarnatio differri debuit vsque in finem mundi.

¶ Præterea, Non est cōueniens fieri per duo quod per vnū fieri potest. Sed vnus Christi aduentus sufficere poterat ad salutē humanæ naturæ: quæ erit in fine mundi. Ergo nō oportuit, q antea veniret per incarnationē. Et ita incarnatio differri debuit vsque in finem mundi.

¶ SED CONTRA est quod dicitur Abac. 1. In medio annorū notū facies. Non ergo debuit incarnationis mysterium, per quod mundo innotuit, vsque in finem mundi differre.

CONCLVSIO.

¶ Sicut non decuit diuinam maiestatem à mundi primordio incarnari, ita nec in fine mundi.

a ¶ RESPONDEO dicendū, q sicut nō fuit cōueniens Deū incarnari à principio mūdi, ita nō fuit cōueniens, q incarnatio differretur vsq; in finē mūdi. Quod quidē apparet, primò ex vnione diuinæ & humanæ naturæ. Sicut enim dictū est, perfectū vno modo tēpore præcedit imperfectū, alio modo cōuerso, imperfectū tēpore præcedit perfectū. In eo enim q de imperfecto fit perfectū, imperfectū tēpore præcedit perfectū: in eo vero qđ est causa perfectiōis efficiēs, perfectū tēpore præcedit imperfectū. In opere autē incarnationis vtrūq; cōcurrit, q a natura humana in ipsa incarnatiōe est perducta ad summā perfectionem. Et ideo nō decuit q à principio humani generis incarnatio facta fuisset. Sed ipsum Verbū incarnatū est perfectiōis humanę naturæ causa efficiēs, secundū illud Io. 1. De plenitudine eius nos omnes accepimus, & ideo nō debuit incarnationis opus vsq; in finē mundi differri, sed perfectio gloriæ, ad quā perducenda est

Arist.

¶ Super

¶ Super Quæstionis primæ Articulum sextum.

clmut. IN art. 6. eiusdē primæ q. vnica est conclusio negatiue respondens quæstiō: Non fuit conueniens Incarnationem differri in finem mundi. Probatur triplici ratione in litera. Vbi pro claritori intelligētia primæ rationis, nota q duplex est motus humanæ naturæ de imperfecto ad perfectū: vnus respectu ipsius naturę, vt distinguitur cōtra suppositū: alter respectu naturæ in suppositis propriis. Secundū primū motum Incarnatio se habet vt terminus: quoniam in opere Incarnatiōis natura humana in Deū assumpta est. Iuxta autē secundū motū gloria animæ & corporis in futuro mūdo se habet vt terminꝰ, quādo homines gloriificabitur cōsummatē. Et in hoc secūdo motu mysterii incarnationis non se habet vt terminus, sed vt principium effectiuū: quoniā Christus dux omniū hominū ad gloriā cōsummatam per suā resurrectionem, &c. est. Propter primū motum, non decuit incarnari Deū in principio mūdi, vt prędictū est. propter secūdū motum nō decuit differri Incarnationē in finem mundi. Ex ipsa igitur vnione duarū naturarū, diuinæ scilicet & humanæ in Christo, neutrum cōueniens esse patet. q primū aduertatur progressui humanæ naturæ de imperfecto ad perfectū, secundū aduertatur autoritati diuinæ Verbi incarnati, ad deducēdū de potēcia ad actū cōsummatā naturā humanam in propriis suppositis iuxta secūdū motū. Cætera sunt clara.

¶ Super Quæstionis secundæ Artic. primū.

IN art. 1. q. 2. declarādus esset titulus nisi in corpore articuli declararetur.

¶ Super Quæstionis primæ Articulum quintum.

IN articuli quinti expositē primæ quæstionis corpore duæ sunt conclusiones, iuxta duplicē statū humani generis in sui principio: scilicet, innocētiæ & lapsus. Vertitur enim in quæstionē, an in principio humani generis debuerit Incarnatio esse: & præterea iuxta duplicē statū in principio, duplici respōdetur conclusione, vtraq; negatiuē. prima est, Nō fuit cōueniens à principio humani gñis ante pctū Deū incarnatum fuisse. Probatur: Opꝰ Incarnationis principaliter ordinatur ad reparationē naturę p abolitionē peccati: ergo nō fuit cōueniens ante pctū Deum incarnari. Probatur sequela ratione: q a medicina nō datur nisi infirmis: & autoritate Dñi dupliciter. Secūda est: Nō fuit cōueniens Deū incarnari statim post peccatū. Probatur quadrupliciter. Primò ex cōditione peccati. Humanum pctū prouenerat ex superbia hōis: ergo eo erat modo liberandus, vt humiliatus cognosceret se liberatore indigere: sed hoc cōuenienter fit relinquēdo hominē primò in statu naturę, deinde sub iugo legis: vt experta secundū vtrumq; vires defectum suū, clamaret pro gratia: ergo. Omnia clara sunt in littera. Et sumatur magis ex respōsione ad primū, ducendo ad inconueniēs superbię, scilicet cōtemptū, si statim Incarnatio post pctū fuisset. Secūdo ex ordine promotionis in bonū: quę ratio in respōsione ad tertiū magis explicatur, ita q sic est formāda: Humana natura lapsum cōuenit pcedere de imperfecto ad pfectū: ergo cōsummata ei⁹ pfectio in vnione ad Deū nō statim habēda erat. Ads probatur Apli autoritate in littera. Cōsequentia autē, vt manifesta relinquitur. Et meritōrqa nō procederet de imperfecto ad pfectū quasi pgrediēdo p media, & appropinquādo ad Diuinā vnionē, si statim Incarnatio fuisset. Ina defuisset vnio ficiū intellectū magis ac magis illustrārī, secūdū successionē tēporū: & similiter media vnio caritatē Patriarcharū ac pphetarū: & similiter media vnio duraturnū famulatū vnius populi exhibitum Deo in sacrificiis, q bus instiabat humanū genꝰ ad futurū illud Iesu Christi in ara crucis sacrificiū. Tertiò ex dignitate Verbi incarnati: & patet. & similiter quarto ex vltādo tēpore fidei. Et ita adde quintō ex solūdita te fidei: nā si statim fuisset incarnatus, fictio putaretur antiquorū. Nūc aūt, ex quo Christi incarnationē toc non solùm verba, sed Scripturę Prophetarū prę cesserūt, tāta expectatio tot seculorū fuit de Messia, mēs nostra in fide solidatur. Quā fidei securitatē testigit Apostolus primæ ad Cor. 15. bis, de Christo replicans, sēm Scripturas. Et ppterea Ecclesia in Symbolo post articulum resurrectiōis Christi, apposuit ly sēm Scripturas, qđ refertur ad oēs pcedētes de Incarnatione articulos: Ita quōd sensus est: Qui propter nos homines & propter nostram salutem descendit de cælis, Incarnatus, homo factus, crucifixus, passus, sepultꝰ, & resurrexit secundum Scripturas, ne videantur Incarnationis mysteria omnem humanā capacitatē excedentia, nouiter conficta.

b ¶ In responsione ad sēm pctis, q respōsio cōstit in hoc q tatio ex pluralitate saluādorum non est efficax, quia saluandi ex diuina prædestinatiōe sunt misericorditer saluandi, prout ipse magis hos, quàm illos elegit. Cuius nulla est ratio nisi diuina voluntas.

¶ Super

Arist.

¶ Super Quæstionis primæ Articulum sextum.

clmut. IN art. 6. eiusdē primæ q. vnica est conclusio negatiue respondens quæstiō: Non fuit conueniens Incarnationem differri in finem mundi. Probatur triplici ratione in littera. Vbi pro claritori intelligētia primæ rationis, nota q duplex est motus humanæ naturæ de imperfecto ad perfectū: vnus respectu ipsius naturę, vt distinguitur cōtra suppositū: alter respectu naturæ in suppositis propriis. Secundū primū motum Incarnatio se habet vt terminus: quoniam in opere Incarnatiōis natura humana in Deū assumpta est. Iuxta autē secundū motū gloria animæ & corporis in futuro mūdo se habet vt terminꝰ, quādo homines gloriificabitur cōsummatē. Et in hoc secūdo motu mysterii incarnationis non se habet vt terminus, sed vt principium effectiuū: quoniā Christus dux omnium hominū ad gloriā cōsummatam per suā resurrectionem, &c. est. Propter primum motum, non decuit incarnari Deū in principio mūdi, vt prędictū est. propter secūdum motum nō decuit differri Incarnationē in finem mundi. Ex ipsa igitur vnione duarū naturarū, diuinæ scilicet & humanæ in Christo, neutrum cōueniens esse patet. q primū aduertatur progressui humanæ naturæ de imperfecto ad perfectū, secundū aduertatur autoritati diuinæ Verbi incarnati, ad deducēdū de potēcia ad actū cōsummatā naturā humanam in propriis suppositis iuxta secūdū motū. Cætera sunt clara.

¶ Super Quæstionis secundæ Artic. primū.

IN art. 1. q. 2. declarādus esset titulus nisi in corpore articuli declararetur.

¶ Super Quæstionis primæ Articulum quintum.

IN articuli quinti expositē primæ quæstionis corpore duæ sunt conclusiones, iuxta duplicē statū humani generis in sui principio: scilicet, innocētiæ & lapsus. Vertitur enim in quæstionē, an in principio humani generis debuerit Incarnatio esse: & præterea iuxta duplicē statū in principio, duplici respōdetur conclusione, vtraq; negatiuē. prima est, Nō fuit cōueniens à principio humani gñis ante pctū Deū incarnatum fuisse. Probatur: Opꝰ Incarnationis principaliter ordinatur ad reparationē naturę p abolitionē peccati: ergo nō fuit cōueniens ante pctū Deum incarnari. Probatur sequela ratione: q a medicina nō datur nisi infirmis: & autoritate Dñi dupliciter. Secūda est: Nō fuit cōueniens Deū incarnari statim post peccatū. Probatur quadrupliciter. Primò ex cōditione peccati. Humanum pctū prouenerat ex superbia hōis: ergo eo erat modo liberandus, vt humiliatus cognosceret se liberatore indigere: sed hoc cōuenienter fit relinquēdo hominē primò in statu naturę, deinde sub iugo legis: vt experta secundū vtrumq; vires defectum suū, clamaret pro gratia: ergo. Omnia clara sunt in littera. Et sumatur magis ex respōsione ad primū, ducendo ad inconueniēs superbię, scilicet cōtemptū, si statim Incarnatio post pctū fuisset. Secūdo ex ordine promotionis in bonū: quę ratio in respōsione ad tertiū magis explicatur, ita q sic est formāda: Humana natura lapsum cōuenit pcedere de imperfecto ad pfectū: ergo cōsummata ei⁹ pfectio in vnione ad Deū nō statim habēda erat. Ads probatur Apli autoritate in littera. Cōsequentia autē, vt manifesta relinquitur. Et meritōrqa nō procederet de imperfecto ad pfectū quasi pgrediēdo p media, & appropinquādo ad Diuinā vnionē, si statim Incarnatio fuisset. Ina defuisset vnio ficiū intellectū magis ac magis illustrārī, secūdū successionē tēporū: & similiter media vnio caritatē Patriarcharū ac pphetarū: & similiter media vnio duraturnū famulatū vnius populi exhibitum Deo in sacrificiis, q bus instiabat humanū genꝰ ad futurū illud Iesu Christi in ara crucis sacrificiū. Tertiò ex dignitate Verbi incarnati: & patet. & similiter quarto ex vltādo tēpore fidei. Et ita adde quintō ex solūdita te fidei: nā si statim fuisset incarnatus, fictio putaretur antiquorū. Nūc aūt, ex quo Christi incarnationē toc non solùm verba, sed Scripturę Prophetarū prę cesserūt, tāta expectatio tot seculorū fuit de Messia, mēs nostra in fide solidatur. Quā fidei securitatē testigit Apostolus primæ ad Cor. 15. bis, de Christo replicans, sēm Scripturas. Et ppterea Ecclesia in Symbolo post articulum resurrectiōis Christi, apposuit ly sēm Scripturas, qđ refertur ad oēs pcedētes de Incarnatione articulos: Ita quōd sensus est: Qui propter nos homines & propter nostram salutem descendit de cælis, Incarnatus, homo factus, crucifixus, passus, sepultꝰ, & resurrexit secundum Scripturas, ne videantur Incarnationis mysteria omnem humanā capacitatē excedentia, nouiter conficta.

b ¶ In responsione ad sēm pctis, q respōsio cōstit in hoc q tatio ex pluralitate saluādorum non est efficax, quia saluandi ex diuina prædestinatiōe sunt misericorditer saluandi, prout ipse magis hos, quàm illos elegit. Cuius nulla est ratio nisi diuina voluntas.

¶ Super

Arist.

ultimò natura humana per Verbū incarnatū, erit in fine mūdi.

Secūdo ex effectu humanæ salutis. Vt enim dicitur in lib. de q. ve. & no. Tēs. in potestate dantis est, quando vel quantum velit misereri. Venit ergo quādo & subueniri debere sciuit, & gratum futurū beneficiū. Cùm enim laguore quōdā humani generis, ābo lescere cœpisset cognitio Dei inter homines, & mores immutarētur, eligere dignatus est Abrahā, in quo forma esset renouatæ notitiæ Dei & morū: & cùm adhuc reuerētia segnior esset, postea per Moysen legē literis dedit. Et q a eā gētes spreuerūt, nō se subiicientes ei, neq; hi qui acceperūt, eā seruauerunt, motus misericordia Dominus, misit filiū suū, qui data omnibus remissione peccatorū, Deo patri illos iustificatos offerret. Si autē hoc remediū differretur vsq; in finē mundi, tot aliter Dei notitia & reuerentia & morum honestas abolita fuisset in terris. Tertiò apparet hoc fuisse cōueniēs ad manifestationē diuinæ virtutis: quæ pluribus modis homines saluauit, non solùm per fidem futuri, sed etiā per fidem præsentis & præteriti.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum q glo. illa exponit de misericordia perducente ad gloriā. Si tamen referatur ad misericordiam exhibitam humano generi per incarnationem Christi, sciendū est, q sicut Aug. dicit in lib. retractā. tēpus incarnationis potest cōparari iuuētuti humani generis, propter vigorē feruorēm q fidei, quæ per dilectionē operatur: senecturi autē, quæ est sexta ætas, propter numerū tēporū, quia Christus venit in sexta ætate. Et quāuis in corpore nō possit simul esse iuuētus & senectus, potest tamē simul esse in anima, illa propter alacritatē, ista ꝓpter grauitatē. Et ideo in li. 83. q. aliquibi dicit Aug. q nō oportuit diuinitus venire Magistrū, cuius imitatiōe humanū genus in mores optimos formaretur, nisi tēpore iuuētutis. Alibi autē dicit Christū in sexta ætate humani generis tanq; in senectute venisse.

¶ Ad secūdum dicendū, q opus incarnationis nō solùm est considerandum vt terminus motus de imperfecto ad perfectum, sed etiam vt principiū perfectionis in humana natura, vt dictū est.

¶ Ad tertiū dicendū, q sicut Chry. dicit super illud Io. Non misit Deus filiū suū, vt iudicet mundū: duo sunt Christi aduētus. Primus quidē, vt remittat peccata: secūdus, vt iudicet mūdū: si enim hoc non fecisset, vniuersi simul perditi essent: omnes enim peccauerunt, & egent gloria Dei. Vnde patet, quòd non debuit aduentum misericordiæ differre vsque in finem mundi.

QVAESTIO SECVNDA DE MODO unionis Verbi incarnati, in duodecim articulos diuisa.

DEINDE considerādum est de modo vnionis Verbi incarnati. Et primò, quantum ad ipsam vnionem. Secundò, quantum ad personam assumētem. Tertiò, quantum ad naturam assumptam.

¶ Circa primum quæruntur duodecim. ¶ Primò, vtrūm vnio Verbi incarnati sit facta in natura. ¶ Secundò, vtrūm sit facta in persona. ¶ Tertiò, vtrūm sit facta in supposito vel hypostasi. ¶ Quartò, vtrūm persona vel hypostasis Christi post incarnationem sit cōposita. ¶ Quintò, vtrūm sit facta aliqua vnio animæ & corpis in Christo. ¶ Sextò, vtrūm natura humana fuerit vnita verbo aliquo accidēaliter. ¶ Septimò, vtrūm ipsa vnio sit aliquid creatū. ¶ Octauò, vtrūm sit idē quod assumptio. ¶ Nonò, vtrūm sit maxima vnionū. ¶ Decimò, vtrūm vnio duarū naturarum in Christo fuerit facta per gratiā. ¶ Vndecimò, vtrūm eam aliqua merita præcesserint. ¶ Duodecimò, vtrūm gratia vnionis fuerit homini Christo naturalis.

ARTICVLVS I.

¶ Virūm vnio Verbi incarnati sit facta in natura.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur q vnio Verbi incarnati sit facta in vna natura. Dicit enim Cyrillus, & inducitur in gestis cōcilij Chalcedonēsi. Non oportet intelligere duas naturas, sed vnā naturā Dei verbi incarnatā. Quod quidem nō esset, nisi vnio fieret in natura. Ergo vnio Verbi incarnati facta est in natura.

¶ Præterea, Ath. dicit: Sicut anima rationalis, & caro vnus est homo: ita Deus & homo vnus est Christus, sed anima rationalis & caro conueniunt in cōstitutione vnius naturæ humanæ. Sic ergo Deus, & homo conueniunt in constitutione alicuius naturæ, ergo vnio facta est in natura.

¶ Præterea, duarū naturarū vna nō denominatur ex altera, nisi aliquo modo inuicē trāsmutētur. Sed diuina natura & humana in Christo abinuicē denominātur: dicit enim Cyrillus diuinā naturā esse incarnatā: & Greg. Nazanzenus dicit humanā naturā

esse

2.2.qua. 1. ar. 2. Et 3.di. 1.q.1.ar 2.ic.4. Et 4. cō tra c.35. 9. Et Isa. 2. col. 1. Et Gal. 4.col. 3. fi.

Et 4.cō tra c.35. Et 3.di. 1.q.1.ar 2.ic.4.

Et 4.cō tra c.35. Et 3.di. 1.q.1.ar 2.ic.4.

Et 4.cō tra c.35. Et 3.di. 1.q.1.ar 2.ic.4.

Universidad de Deusto Biblioteca

a ¶In corpore articuli sunt duæ partes principales: in prima declaratur titulus, declarando quid significet in proposito ly natura. Vbi nota quòd Autor discurrendo per diuersas significationes ordine quodam conuenientes nomini naturæ, decernit in hac quæstione naturam significare essentiam rei: & ex hac determinatione vt clarificatum reliquit titulum articuli. Et verè sic est: quoniam ex hoc ipso, quòd Naturæ nomine essentiam intelligimus, clarè constat quid est vniri in natura, scilicet vniri ad essentiæ integritatem: vt expressè Autor deduxit ex eodem præsupposito in 4. contra Gen. ca. 41. Quærere igitur an vnio Verbi incarnati sit facta in natura, est quærere an verbum & humana natura sint vnita in vna essentia, an conuenerint ad integrandã vnã essentiã. In sc̃da parte corporis respõdetur quæsito negatiuè vnica cõclusione: Impossibile est vnionẽ Verbi incarnati esse factam in natura. Hæc autem conclusio tali modo & ordine in litera probatur. Primò ponitur distinctio trimembris de modo, quo aliquid vnum ex pluribus cõstitui potest: primus modus est, quòd aliquid vnũ fiat ex pluribus perfectis, remanẽtibus in sua integritate: secundus modus est, q aliquid vnũ fiat ex pluribus perfectis quidem, sed non permanẽtibus, sed trãsmutatis: tertius est, q aliquid vnũ fiat ex pluribus permanentibus quidẽ, sed imperfectis. Et iuxta singulos modos, ordine quo recitati sunt, pbat cõclusionẽ propositam tripliciter: vt patet clarè in litera.

Annot. ¶Circa illam literæ rationem, qua probatur, nõ posse aliquid cõuerti in diuinam naturam: quia est ingenerabilis: aduerte quòd dupliciter potest intelligi aliquid conuerti in aliud. Primò per transsubstãtiationẽ: sicut panis in sacramento altaris conuertitur in corpus Christi. Secundò per trãsmutationẽ: sicut alimentũ conuertitur in corpus animalis, quod nutritur: & similiter elemẽta cõuertuntur in mixtũ, secundum opinionẽ tenentium elementa non remanere secundũ suas substantias in mixto. Non est in præsenti ratione sermo de conuersiõe primo modo: quoniam nõ valeret ratio: quia ex hoc, q aliquid est ingenerabile, nõ sequitur q non possit diuina virtute trãssubstãtiari in ipsum: quin potius de facto in corpus Christi gloriosum, qđ est incorruptibile & ingenerabile, conuertitur panis in Eucharistia. Sed est sermo de cõuersione secũdo modo: qa de tali disputatur in secundo modo, quo ex pluribus pfectis transmutatis fit vnũ: vt patet in litera.

esse deificatã, vt patet p Dam. Ergo ex duabus naturis videtur esse facta vna natura.

¶SED CONTRA est quod dicitur in determinatione concilij Chalcedon. Confitemur in nouissimis diebus filium Dei vnigenitũ in duabus naturis incõfusè, immutabiliter, indiuisè, inseparabiliter agnoscendũ, nunq̃ sublata differentia naturarũ propter vnionem. Ergo vnio nõ est facta in natura.

CONCLVSIO.

¶Impossibile est diuini & incarnati Verbi vnionẽ factam esse in natura.

a ¶RESPONDEO dicendum, quòd ad huius quęstionis euidentiam oportet cõsiderare quid sit natura. Sciendum est ergo quòd nomen naturæ à nascendo est dictum: Vnde primò est impositum hoc nomen ad significandum generationem viuẽtium: quę natiuitas vel pullulatio dicitur, vt dicatur natura quasi nascitura. Deinde translatum est nomen naturæ ad significandum principium huius generationis. Et quia principium generationis in rebus viuentibus est intrinsecum, vlterius deriuatum est nomen naturæ, ad significandum quodlibet principium intrinsecum motus: secundum q Philosophus dicit in 2. Physi. q natura est principium motus in eo, in quo est per se & non secundũ accidens. Hoc autem principiũ vel forma est, vel materia: vnde quandoq; natura dicitur forma, quandoq; verò materia. Et quia finis generatiõis naturalis est in eo qđ generatur, essentia speciei, quã significat diffinitio: inde est q huiusmodi essentia speciei vocatur etiam natura. Et hoc modo Boëtius naturam diffinit in lib. de Duabus na. dicẽs, natura est vnamquanq; rem informans specifica differentia: quæ scilicet cõplet diffinitionem speciei. Sic ergo nunc loquimur de natura, secundũ q natura significat essentiã, vel quod quid est, siue quiditatẽ speciei. Hoc autẽ modo accipiẽdo natura, impossibile est vnionẽ Verbi incarnati esse factã in natura.

¶Tripliciter enim aliquid vnũ ex duobus vel pluribus cõstituitur. Vno modo ex duobus integris, perfectis remanẽtibus. Qđ quidẽ fieri nõ potest nisi in his, quorũ forma est cõpositio, vel ordo, vel figura: sicut ex multis lapidibus absq; aliquo ordine adunatis, per solã cõpositionẽ fit aceruus, ex lapidibus afit & lignis secũdũ aliquẽ ordinẽ dispositis, & etiã ad aliquã figurã redactis, fit domus. Et secũdũ hoc posuerũt aliqui vnionẽ esse per modũ cõfusionis, quæ scilicet est sine ordine: vel cõmassationis, quæ scilicet est cũ ordine. Sed hoc nõ potest esse. Primò quidẽ: quia cõpositio vel ordo vel figura nõ est forma substãtialis, sed accidẽtalis. Et sic sequeretur q vnio incarnationis non esset per se, sed per accidẽs: qđ infra improbabitur. Secundò, quia ex huiusmodi nõ fit vnũ simpliciter, sed secundũ quid: remanent enim plura actu. Tertiò, quia forma talium non est natura, sed magis ars: sicut forma domus. Et sic non cõstitueretur vna natura in Christo, vt ipsi volunt.

¶Alio modo fit aliquid vnum ex perfectis, sed trãsmutatis: sicut ex elementis fit mixtũ. Et sic aliqui dixerunt vnionem incarnationis esse factam per modum complexionis. Sed hoc non potest esse. Primò quidẽ, quia natura diuina est omnino immutabilis, vt in prima Parte dictum est. Vnde nec ipsa potest conuerti in aliud, cùm sit incorruptibilis: nec aliud in ipsam, cùm ipsa sit ingenerabilis. Secũdò, quia id quod est commixtũ, nulli miscibiliũ est idem specie: differt enim caro à quolibet elementorum specie. Et sic Christus non esset eiusdem naturæ cum patre nec cum matre. Tertiò, quia ex his quæ plurimum distant, non potest fieri commixtio: soluitur enim species vnius eorum, puta si quis guttã aquæ amphoræ vini apponat. Et secundũ hoc cũ natura diuina in infinitum excedat humanã naturam, nõ potest esse mixtio: sed remanebit sola natura diuina.

¶Tertio modo fit aliquid ex aliquibus non permixtis vel permutatis, sed imperfectis: sicut ex anima & corpore fit homo: & similiter ex diuersis membris vnum corpus constituitur. Sed hoc dici non potest de incarnationis mysterio. Primò quidẽ, quia vtraque natura est secundum rationem suã perfecta, diuina scilicet & humana. Secundò, quia diuina natura & humana non possunt constituere aliquid per modum partiũ quãtitatiuarum, sicut membra constituunt corpus: qa natura diuina est incorporea. Neq; per modũ formæ & materiæ: qa diuina natura nõ potest esse forma alicuius, presertim corporei. Sequeretur enim q species resultãs esset communicabilis pluribus: & ita essent plures Christi. Tertiò, qa Christus nõ esset humanæ naturæ, neq; diuinæ naturæ. Differentia enim addita variat speciẽ: sicut vnitas numerum, sicut dicitur in 8. Metaphy.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd autoritas Cyrilli exponitur in quinta Synodo sic: Si quis vnã naturam Verbi Dei incarnatam dicens, non sic accipiat, sicut Patres docuerunt, quia ex diuina natura & humana vnione secundũ subsistentiã facta: sed ex talibus vocibus naturã vnam siue substãtiã diuinitatis & carnis Christi introducere conetur: talis anathema sit. Non ergo sensus est, q in incarnatione ex duabus naturis sit vna natura cõstituta: sed q natura verbi Dei, carnem vniuit sibi in persona.

b ¶Ad secundum dicendum, quòd ex anima & corpore constituitur in vnoquoque nostrum duplex vnitas, naturæ & personæ. Naturæ quidem secundũ quod anima vnitur corpori, formaliter perficiẽs ipsum, vt ex duobus fiat vna natura, sicut ex actu & potẽtia, vel materia & forma. Et quantũ ad hoc nõ attenditur similitudo: quia natura diuina nõ potest esse corporis forma: vt in primo probatũ est. Vnitas verò personæ cõstituitur ex eis, inquantũ est vnus aliquis subsistẽs in carne & anima. Et quantum ad hoc attenditur similitudo: vnus enĩ Christus subsistit in diuina natura & humana.

quòd sequela in litera subdũcta, scilicet, sequetur enim q species resultãs esset cõmunicabilis pluribus, fundatur super illa propositione: Omnis natura cõposita ex materia & forma, est cõmunis pluribus: quæ ex primo Cæli sumitur. Quæ ppositio vera dicitur, quantũ est ex se: potest enim aliunde, puta ex hoc, q cõstat ex tota sua materia nõ inueniri nisi in vno naturalia: vt de mũdo ibidẽ dicit. Est igitur omnis natura ex materia & forma cõposita, secũdũ se cõmunis pluribus & de facto potest inueniri in pluribus, nisi cõstet ex tota sua materia. Et quia natura illa resultans in Christo & diuina natura, vt forma, & humana, vt materia non constaret ex tota sua materia (vt patet: quia multæ aliæ naturæ humanæ singulares inueniuntur vltra illam, quæ est in Christo) sequitur q de facto posset natura alia resultãs plurificari: ac p hoc possent esse plures, imò infiniti Christi eiusdem speciei specialissimæ.

b ¶In eodem primo articulo in responsione ad secundũ circa similitudinẽ ab Athanasio datam, perspice q similitudo dicitur tenere quã tũ ad hoc, scilicet quantũ ad vnitatẽ suppositi vtrobique. Nec aliud sonant verba Athanasij nisi similitudinẽ quo ad vnitatem suppositi dicẽdo, sicut anima rationalis & caro vnus est homo: nam vnus homo vnum suppositum manifestè significat, & non ponit similitudinẽ quo ad vnitatem naturæ, nec quo ad modum constituendi vnum suppositum: neq; enim illo modo vnum suppositũ Christi constat ex diuina & humana natura, sicut vnus homo constituitur ex anima & corpore: quoniã vnus homo, puta Petrus, cõstituitur ex anima & corpore, vt veris partibus componẽtibus ipsum Petrum: est enim persona Petri cõposita ex hac anima & hoc corpore, vt partibus suis: Christus autem nõ constituitur in suo esse personali per vtranque naturã, diuinã scilicet & humanã: vt infrà patebit. Intellige igitur similitudinẽ quantũ ad ipsam vnitatẽ suppositi, vtrobiq; subsistentis in duobus: ibi in natura alæ rõnalis & carnis, hic in natura Dei & hominis: diuersimodè tamen iuxta diuersas cõditiones coñidẽ. Diligenter autẽ pẽsato illa verba literæ: Vnitas verò personæ cõstituitur ex eis, scilicet anima & corpore vnitis, inquãtũ est vnus aliqs subsistẽs in carne & anima: oportet nanq; hæc scrutari in quæstione quarta, artic. 2. vbi inquiretur, & dissẽniendum est quid persona humana, puta Petrus, addit supra suam, hoc est singularem, humanitatem, quia est hic homo.

Annot. ¶Circa rationem illam, Quia diuina natura & humana non possunt constituere aliquid per modum formæ & materiæ: nota duo. Primum est ly præsertim corporei: dixit enim hoc Autor ad præseruandum sermonem suum ab informatione secundum esse intelligibile. Dictum est enim in 1. lib. q. 12. quòd diuina essentia potest esse forma intelligibilis intellectus creati: sed alterius rationis ac ordinis est esse formam in esse intelligibili intellectus creati, & conuenire cum aliquo corporeo per modum formæ & materiæ ad constituendum aliquam naturam: hoc enim maximam imperfectionem & informationem rei secundum esse materiale poneret in diuina natura: illud autem nullam imperfectionẽ aut informationem secundũ esse ponit in diuina essentia: vt ibi patuit. Secũdum est,

¶Super

¶Super Quæstionis secundæ Articulum secundum.

Coment. IN articulo secundo eiusdem secundæ quæstionis prædeclarandus esset titulus, nisi in corpore articuli declararetur.

a ¶In corpore igitur articuli tria sunt: primò declaratur ly persona. Secũdò ly vniri in persona: per hæc enim duo titulus patet. Tertio respondetur quæsito vnica cõclusione affirmatiua: Vnio Verbi incarnati est facta in persona, ita quòd non in natura.

¶Primum fit declarando differentiã inter personam & naturam, ex diuersã significatiõe nominũ naturæ, & personæ. Vbi scito quòd personæ & naturæ nominibus nõ intelligimus hęc vocabula, natura & persona, quę importãt naturã & personã in actu signato: sed nomina, quæ significãt naturã & personam in actu exercito: vt humanitas, & hic homo, seu Sortes, & sic de aliis. Ita quòd ex eo quod aliud significat humanitas, & similia nomina naturarũ, & aliud significat Sortes, & alia nomina personarum, monstratur differentia in rebus significatis, scilicet natura & persona. Procedit autẽ litera ex differẽtia inter naturã & suppositũ ad differẽtiã inter naturã & personã à communibus tradẽs doctrinã. Suppositum enim cùm idem sit qđ prima substãtia, cõmune est omni naturę generis substãtiæ, persona autẽ in sola rationali seu intellectuali natura inuenitur: ita q sicut suppositũ significat primã substãtiã, in quacũq; specie substãtię sit, ita persona significat primã substãtiã in genere intellectualis substãtiæ. Et ppterea in litera dicitur, q differẽtia assignata inter naturã & suppositũ, intelligẽda est etiã inter naturã & personã: cõtrahitur enim per ly persona, ly natura ad rationalem: & perinde est ac si diceretur suppositum naturæ rationalis.

¶Et quoniam diuersimodè in diuersis inuenitur aliud & aliud, quod significatur nominibus Naturæ & Personæ: quia in quibusdam inuenitur aliud secundum rem, in quibusdã aliud secundũ rationẽ tantùm: ideo in litera post propositã differẽtiã significati per naturã à significato per personã, quatuor facit. Primò ostẽdit quare in quibusdã secundũ rem distinguũtur natura & suppositũ: dicens hoc ideo esse, quia naturæ potest inueniri aliquid cõiunctũ præter id quod de ratiõe sua formali est. Et hãc rationẽ ita ponderat Autor, vt ex affirmatione affirmationem & ex negatione negationẽ inferat: hoc est, q in illis substantiis, in quibus inuenitur aliquid vltra naturã specificam, suppositũ & natura distinguũtur secundum rem: & in illis, in quibus nihil inuenitur præter naturam specificam, suppositum & natura nõ distinguuntur secundum rem. Secũdò explanat in quibus substantiis manifestè subsumi potest distinctio talis secundũ rem vel nõ distinctio: & dicit, q in substantiis compositis ex materia & forma, in quibus inueniuntur & accidentia & principia indiuiduantia præter naturam specificam, suppositũ & natura distinguũtur secũdũ rem. Tertio declarat qualiter distinguũtur secundum rem & dicit, Distinguuntur nõ tanquam duæ res separatæ, sed tãquam eadẽ superaddens aliqua alia. Vbi nouitii distinguant, quòd distingui secundũ rem cõtingit dupliciter: primò, sicut duæ res, quarũ vna nihil est alterius: vt albedo & dulcedo, vt Sortes & Plato, &c. Alio modo sic, vt vna res includat totam aliam, & superaddat ei aliquid aliud: & hoc modo suppositũ distinguitur à natura secundũ rẽ: quia scilicet includit naturã, & addit aliqua alia. Et ne hoc voluntariè dici videatur, ex duobus effectibus hoc probat, primò ex modo significãdi: quia hinc prouenit, q significatur suppositũ per modum totius, & natura per modũ partis formalis perfectiuè suppositi. Secundò, ex negatiua prædicatione: quia hic homo nõ est sua humanitas: ex hoc enim quòd Sortes est vt totũ quoddam respectu naturæ & aliorum superadditorum, prouenit vtrunq; & quòd sic significetur vt totum, & natura vt pars, constitutiua tamen ipsius, & quòd falsa sit affirmatio naturæ de Sorte, vtpote partis de toto. Quartò sub alio membro subsumit substantiam diuinam, in qua natura & suppositum sola ratione distinguuntur: quia nihil in Deo vltra suam naturam inuenitur.

¶Num suppositum & natura in Angelis secundum rem distinguantur.

Quæstio. ¶Sed occurrunt circa hæc multa dubia. Primum est, an differentia realis posita hic inter suppositum & naturã, habeat locum in Angelis. Et est ratio dubij: quia in prima par. q. 3. ar. 3. dixit Autor in substantiis separatis suppositum esse idẽ secundũ rem, quod natura: ita q Gabriel est sua Gabrielitas: cuius oppositũ dicitur hic de Sorte, q scilicet nõ est sua humanitas. In oppositũ autẽ est: quia hic dicitur, q in quibus inuenitur aliquid præter naturã speciei, suppositũ differt secundũ rẽ à natura, quia in supposito includitur natura speciei, & quędam alia quæ sunt præter naturam speciei. Constat autẽ in angelis inueniri multa præter naturã speciei: vt existentia actualis, & alia accidentia: quamuis non inueniantur in eis principia indiuiduantia. ergo.

¶Num suppositum addat aliquid reale supra naturã, à qua distinguitur.

Quæstio. ¶Secundum dubium est an illud, quod suppositum dicitur addere supra naturam, oporteat esse ens reale, an sufficiat quod sit negatio aliqua secundum doctrinam Autoris.

¶Num suppositum addat supra naturam aliquid intrinsecum.

Quæstio. ¶Tertiũ dubium est, an illud, quod addit suppositum supra naturã, oporteat esse intrinsecum supposito: an sufficiat q sit extrinsecum. Et est sermo de supposito & natura singulari: hoc est de Sorte & hac sua humanitate. Et est ratio dubij difficultas videndi quid est illud intrinsecum, & diuersitas opinionum, & nostrum etiam dictum in Commentariis Primæ partis in loco allegato, vbi diximus q non differunt intrinsecè.

¶Ad tertiũ dicendum, q sicut Damas. dicit. Natura diuina dicitur incarnata: qa est vnita carni personaliter: nõ quòd sit in naturã carnis cõuersa. Similiter & caro dicitur deificata (vt ipse dicit) non per conuersionem, sed per vnionẽ ad Verbũ saluis suis proprietatibus naturalibus, vt intelligatur caro deificata: quia facta est Dei verbi caro, nõ quia facta sit Deus.

ARTICVLVS II.

a *¶Vtrùm vnio Verbi incarnati sit facta in persona.*

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur q vnio Verbi incarnati non sit facta in persona. Persona enim Dei non est aliud à natura ipsius: vt habitũ est in primo. Si ergo vnio non est facta in natura, sequitur quòd non sit facta in persona.

¶Præterea, Natura humana nõ est minoris dignitatis in Christo, quàm in nobis. Personalitas autem ad dignitatem pertinet, vt in primo habitũ est. Cùm ergo natura humana in nobis propriam personalitatem habeat, multò magis habuit propriam personalitatem in Christo.

¶Præterea, Sicut Boet. dicit in lib. de dua. na. Persona est rationalis naturę indiuidua substantia. Sed verbũ Dei assumpsit naturã humanã indiuiduam: natura enim vniuersalis nõ subsistit secũdũ se, sed in nuda contẽplatione consideratur: vt Damas. dicit. Ergo humana natura habet suã personalitatem. Nõ ergo videtur quòd sit facta vnio in persona.

¶SED CONTRA est quod in Chalcedon. synodo legitur, Non in duas personas partitum aut diuisum, sed vnũ & eundẽ filium vnigenitum Deum verbũ, dominum nostrum Iesum Christum confitemur. Ergo facta est vnio Verbi in persona.

CONCLVSIO.

¶Cùm Verbum diuinum naturã sibi vniuerit humanam, nõ ad naturã suam attinentẽ, necessariò ea vnio nõ in natura, sed in persona facta est.

¶Quid nam sit quod sibi suppositum addit supra suam naturam.

¶Quartum dubium est quid sit illud, quod suppositum creatum addit intrinsecũ sibi supra hanc naturam suam. Et est ratio dubij: quia hinc non apparet quid sit illud & propter rei obscuritatem & propter varias opiniones. Inde autem cogimur aliqd dicere: quoniam dicimus & affirmamus Verbũ Dei non assumpsisse personam humanam, sed assumpsisse hanc humanitatem: & dicimus quòd persona humana est inassumptibilis: hæc autẽ natura assumpta est. Quæstio.

¶Num quippiam in Deo inueniatur præter rationem suæ speciei.

Quæstio. ¶Quintum dubium est circa illud, quòd in Deo nihil inuenitur præter rationem suæ speciei: quum in Deo confiteamur personales proprietates realiter inter se distantes, præter vnicam, absolutam ac communem omnibus diuinis personis essentiam.

¶Ad primum dubium dicitur, quòd sententia literæ istius procul dubio locum habet in angelis: vt patet inferius in q. 4. articu. primo ad tertium: vbi natura angeli absque angeli personalitate assumptibilis à diuina ponitur persona (quod constat non esse intelligibile si suppositum & natura essent omnino idem secundum rem) & quòd in angelis propter hanc literæ rationem quam Autor etiam in Quolib. 2. quæst. 2. artic. 4. tractat, suppositum differt secundum rem à natura. non tamen omni modo quo differunt hæc in compositis ex materia & forma, vt ibidem dicitur, quia suppositum in substantiis materialibus differt à natura etiam, quia includit singularitatem naturæ, quam non includit natura. Talis autem differentia non saluatur inter suppositum & naturã in substantiis separatis: sed illa differentia, quę ponitur hic, communis est omnibus substantiis creatis, scilicet quòd suppositum includit naturam etiam hãc, & addit quædam alia: natura autem etiam hæc non includit illa. Nec obstat doctrina habita in Prima parte: quoniam ibi est sermo de identitate reali & intrinseca reali designata suo naturæ, ita quòd cùm pluribus modis possit contingere distinctio suppositi à natura, ibi non est sermo nisi de illo modo, quo differunt penes aliquid reale intrinsecum designatiuum naturæ. Quomodo clarè patet suppositum differre ab essentia per diffinitionem significatam in substantiis materialibus: Sortes enim manifestè differt ab humanitate: quia includit principia indiuiduantia, quæ determinant naturam, scilicet humanitatem, constituendo humanitatem esse hanc, quamuis sua differat per hoc solùm Sortes ab humanitate: sic enim in angelis non differunt suppositum & natura. Nec propterea Autor fuit ibi diminutus, aut falsus: excluso illo modo distinctionis suppositi à natura, concludens identitatem suppositi & naturæ in substantiis immaterialibus, & consequenter in Deo: quoniam etsi processus iste solus reprehendi possit, iunctus tamen articulis sequentibus irreprehensibilis fuit: quoniam ex sequentibus (in illa met q. articulis excluduntur à Deo, de quo est principalis quæstio) alij modi, quibus potest suppositum secundum rem distingui à natura: excludẽdo enim compositionem ex essentia & esse & quocunque accidente & quacunque compossibilitate, satis clarè patet, quòd essentiæ illi nihil præter rationẽ speciei iunctum est, ac per hoc omnes modi, quibus suppositum potest distingui à natura, exclusi ibi inueniuntur à Deo, non autem ab angelis, de quibus non erat tunc quæstio. Sensus ergo doctrinæ illius est, quòd in substantiis immaterialibus suppositum & natura sunt idem, secundum rem intrinsecè: ita quòd ly intrinsecè, referatur ad naturam etiam hanc: an autem referatur etiam ad suppositum, sub dubio relinquatur: quoniam inferius discutiendum est.

¶Ad secundũ dubiũ dicitur, q procul dubio oportet esse ens reale qđ suppositum addit supra naturã: quia est illud, quo differt secũdũ rem à natura. Cõstat enim q differẽtia secũdũ rẽ inter aliqua nõ est nisi ratione alicuius entis realis: ?ũ hac autẽ litera dicit, q est differẽtia secũdũ rẽ: igitur oportet q sit secũdũ aliquã realitatẽ.

¶Ad tertiũ & quartũ dubiũ respondendũ est in q. 4. ar. 2. vbi melius intelligi poterunt dicenda, postquam tot de persona interim discussa apertaque fuerint.

¶Ad quintũ dubiũ dicitur, q in Deo præter rationẽ suæ naturæ nihil aliud inuenitur: aliud autẽ dico nõ solùm realiter, sed formaliter loquẽdo de formalitate diuinę naturę, prout ipsa in se ex se est. Deitas nãq; si diffiniretur secũdũ sua meritũ, clauderet in ratione sua formalissima & simplicissima nõ solùm quid est sapientię, intellectus, voluntatis, & reliquarum absolutarũ perfectionũ: sed quid est paternitatis, filiationis, ac processionis. Sed quia noster intellectus nõ potest illius celsitudinem capere, more nostro distinctas rationes formales essentiæ & personalis proprietatis formamus, saltas in re vnica, excellenti re, & quidditate, virtualiter continente has distinctas rationes, quas formamus.

¶Secundũ autẽ, quid scilicet est vniri in persona, declaratur ponẽdo vnã vniuersalem, Omne quod inest alicui personæ, siue pertineat ad naturam eius, siue non, vnitur ei in persona. Vbi scito latitudinẽ vnionis in persona habere triplicẽ gradum. Ad cuius clarificationem recolendũ est quod alicui personæ quatuor attribuuntur: primò extrinseca, vt vestis & locus: secundò accidentia inhærentia, vt albedo & huiusmodi: tertiò, partes, vt manus & reliqua membra: quartò, essentia ipsa etiam singularis: vt hęc humanitas: habet enim Sortes vestẽ, albedinẽ, manũ & hanc suam humanitatẽ. Sed primum horũ non est vnitũ Sorti in persona: quia constat aliud esse suppositũ vestis & aliud suppositũ personæ vestitæ illa veste: suppositũ enim vestis est substãtia panni, nõ homo qui vestitur. Reliqua verò tria vniuntur Sorti in persona: nã subiectũ accidẽtiũ Sortis est ipse Sortes: & similiter Sortes est qui integratur ex suis membris: & qui constituitur in esse suo specifico indiuiduato per hanc suã humanitatem. Est autem inter illos tres modos vnionis in persona diuersitas magna: quoniã accidẽtia vniũtur quidem Sorti in persona, Coment.

Universidad de Deusto Biblioteca

¶RESPONDEO dicendum, quòd persona aliud significat, quàm natura. Natura enim, vt dictum est, significat essentiam speciei, quam significat diffinitio. Et siquidem his, quæ ad rationem speciei pertinent, nihil aliud adiunctum inueniri posset, nulla necessitas esset distinguendi naturam à supposito naturæ, quod est indiuiduum subsistens in natura illa: quia vnūquodq; indiuiduum subsistens in natura aliqua, esset omnino idem cum sua natura. Contigit autem in quibusdam rebus subsistentibus inueniri aliquid, quod nō pertinet ad rationem speciei, scilicet accidentia & principia indiuiduantia (sicut maximè apparet in his, quæ sunt ex materia & forma cōposita) & ideo in talibus etiam secundum rem differt natura & suppositum: non quasi omnino aliqua separata: sed q̄a in supposito includitur ipsa natura speciei, & superadduntur quædam alia, quæ sunt præter rationem speciei: vnde suppositum significatur vt totum, habēs naturam sicut partem formalem & perfectiuam sui: & propter hoc in compositis ex materia & forma, natura nō prædicatur de supposito: non enim dicimus, quòd hic homo sit sua humanitas. Siqua verò res est, in qua omnino nihil aliud est præter rationem speciei vel naturæ suæ (sicut est in Deo) ibi non est aliud secundum rem suppositum & natura, sed solùm secundum rationē intelligendi: quia natura dicitur secundum q est essentia quædam: eadem verò dicitur suppositum secundum quòd est subsistens. Et quod est dictum de supposito, intelligendum est de persona in creatura rationali vel intellectuali: quia nihil aliud est persona, q̄ rationalis naturæ indiuidua substātia, secūdum Boetium. Omne igitur quod inest alicui personæ, siue pertineat ad naturam eius siue non, vnitur ei in persona. Si ergo humana natura verbo Dei nō vnitur in persona, nullo modo ei vnitur: & sic totaliter tollitur Incarnationis fides: quod est subruere totam fidem Christianam. Quia ergo verbum habet naturam humanam sibi vnitam, nō autem ad suam naturam diuinam pertinētem: consequēs est q vnio sit facta in Verbi persona, non autem in natura.

b ¶AD PRIMVM ergo dicendū, q licet in Deo non sit aliud secundum rem natura & persona: differt tamen secundum modū significandi (sicut dictū est) quia persona significat per modū subsistētis. Et quia natura humana sic vnitur Verbo, vt Verbum in ea subsistat, nō autē vt aliquid addatur ei ad rationem suæ naturæ, vel vt eius natura in aliud transmutetur: ideo vnio humanæ naturæ ad Verbum Dei, facta est in persona, non in natura.

¶Ad secundum dicendum, quòd personalitas intantum pertinet ad dignitatem alicuius rei & perfectionē, inquantū ad dignitatem alicuius rei & perfectionem eius pertinet, q per se existat: quod in nomine personæ intelligitur. Dignius autem est alicui, q existat in aliquo se digniori, quàm q existat per se. Et ideo ex hoc ipso humana natura dignior est in Christo, quàm in nobis, q in nobis quasi per se existens propriam personalitatem habet, in Christo autem existit in persona Verbi. Sicut etiam esse completiuum speciei pertinet ad dignitatem formæ: tamen sensitiuū nobilius est in homine propter cōiunctionem ad nobiliorem formam completiuam, quàm sit in bruto animali, in quo est forma completiua.

c ¶Ad tertiū dicendū, q Verbū Dei non assumpsit humanā naturā in vniuersali, sed in atomo, id est in indiuiduo (sicut Da. dicit) alioquin oporteret q cuilibet homini cōueniret esse Dei verbū: sicut cōuenit Christo.

sona, sed non vt pertinentia ad integritatē personæ: vt patet. Partes verò vniūtur in persona Sortis, vt integrātes ipsius personā. Natura autem singularis vnitur personæ Sortis, vt constitutiua ipsius Sortis: ita quòd tam partes, quàm natura vniuntur Sorti in personam substantialiter, sed partes secundum esse substātiale partiale: natura verò secundū esse substantiale totius naturæ. Et quia in hoc articulo sola quæstio de vnione in persona tractatur, & inferius discutienda est in artic. 6. an huiusmodi vnio in Christo sit substantialis vel accidentalis: ideo præsenti proposito sufficit indistinctè determinare, q vnio est in persona: nō curando de modo seu gradu vnionis personalis. Et propterea in litera dicitur, q omne quod inest alicui personæ, siue pertineat ad naturā eius, siue nō, vnitur ei in persona. Et per hæc patet titulus articuli.

¶Conclusio responsiua probatur sic: Verbū habet naturam humanam sibi vnitam, & non ad suam naturam diuinam pertinentem: ergo vnio est facta in Verbi persona & nō in natura. Antecedens patet ex fide. Consequētia probatur: quia si non vnitur ei in persona, nullo modo vnitur ei: ac per hoc tota fides subuertitur. Assumptū fundatur super illa maxima: Omne q̄d inest alicui personæ, siue pertineat ad naturā eius, siue non, vnitur illi in persona. Ex hoc enim patet, quòd negare vnionem naturę humanę in persona Verbi Dei est negare naturā humanam inesse verbo Dei: q̄d est negare Incarnationem.

¶ Num vniri in persona necessarium sit omne illud, quod inest alicui personæ, siue pertineat, siue non ad naturam illius.

¶Sed est circa processū hunc quæstio: quoniam maxima illa, Omne, quod inest alicui personæ, siue pertineat ad naturam illius siue nō, vnitur ei in persona: aut intelligitur, q ly inest, verificetur pro quocunq; modo inessendi, aut de aliquo seu aliquibus modis inessendi. Si intelligitur latissimè pro quocunq; modo inessendi, falsa cōprobatur: quia etiā vestis dicatur esse in persona vestita, quā constat non vniri in persona. Si intelligitur restricta ad aliquem vel ad aliquos essendi modos (puta vt forma in subiecto, aut pars in toto, aut secundū esse substātiale vel accidētale) probanda esset Minor: scilicet q verbum Dei habeat naturam humanam vnitam sibi tali modo. Processus ergo iste aut deficit in illa maxima, aut in probatione subsumptorum.

¶Ad hoc dicitur q in illa maxima: Omne q̄d inest alicui personæ, &c. sumitur inesse personæ propriè, vt inesse distinguitur contra extrinsecus adiacere: quęadmodū vestis, locus, tempus, & alia huiusmodi adiacent nobis, & nō sunt secūdum veritatem in nobis. Vnde nō oportet descendere ad determinatos modos essendi in persona: sed sufficit q verè insit personæ quocūque modo illud verificetur. Et quia secundum fidei doctrinam verbum Dei factus est homo secundum rem, ideo nō oportet probare, sed supponere veritatem subsumpti, scilicet quòd natura humana inest verbo Dei secundū rem. Existit siquidē humanitas Christi nō per seipsam, sed in verbo Dei: quāuis modus, quo existit in illo, nō sit manifestus. Procedit igitur ratio literæ, efficaciter ad conclusionem intentam.

¶ Num magis in personam, quàm in naturam factam fuisse vnionem dicendum sit ex eorum formali distinctione.

b ¶In responsione ad primū eiusdē secundi articuli dubiū occurrit: quoniā quæstio & argumentum est de rebus, scilicet de vnione naturæ humanæ ad diuinam personā vel naturā: responsio autē recurrit ad distinctionē rationis secundū modos significādi. Hoc autē nō licere patet ex eo, q abstrahendo ab omnibus modis significandi, qui ad voces spectant, & contemplando intellectualiter mysteriū Incarnationis sicut angeli, constat q vnio secundum rē intelligitur facta in persona, & nō natura Verbi. Nō erat igitur ad modos significandi recurrendū pro ratione, quare vnio est facta in persona Verbi & nō in illius natura.

¶Ad hoc dicitur, quòd Autor altissimam reddit rationē, quare vnio est in persona & nō in natura: & est adeò profunda ac formalis, vt nō solùm cōprehendat quare vnio est in persona Verbi, & nō in illius natura, sed etiam comprehendat quare vnio est in persona Dei, & non in Dei natura: ita quòd dato q Deus non esset trinitas, sed deitas ipsa, per seipsam persona esset (vt Philosophi intelligunt Deum subsistere) responsio ista inuenitur satisfactiua argumento, cui non satisfaciunt responsiones recurrentium ad distinctionem inter essentiam diuinam & formale constitutiuum personæ & alia huiusmodi dicentium: vt patet. Meritò autem Autor hoc fecit: quia argumentum ex identitate naturæ Dei cum Dei persona procedit quocunque modo persona in Deo ponatur, siue secundū philosophos, siue secundum veritatem reuelatam. Stat igitur responsio in hoc, quòd quia natura diuina habet rationem naturæ, & persona diuina habet rationem subsistentis in natura, & hanc differentiam manifestat diuersus modus significandi, & vnio naturæ humanę in mysterio Incarnationis non addit aliquid ratiōi naturæ, sed bene addit aliquid rationi personæ, q̄a addit subsistere in natura humana: ideo vnio facta est nō in natura, sed in persona. Et quòd nō adiūctū fuerit aliquid ad naturā Dei, probatur in litera: quia nec p appositionē, nec transmutationē. Quòd verò adiūctū fuerit aliquid personæ Dei, probatur: quia humana natura vnitur personę Dei vt persona Dei in natura humana subsistat: ex eo enim q personæ, vt distinguitur cōtra naturam, est subsistere in natura, sequitur manifeste quòd apponendo personæ, quòd in aliqua alia natura subsistat, vnio fit in persona. Vnde patet, quòd passiones nominū secundum modos significandi, non pro ratione, sed pro manifestatione differentiæ inter naturam & personam Dei secundum rationem, allatæ sunt. Et ratio realis altissima ad realem conclusionem allata est: manifestāns, quòd etiam cū omnimoda identitate formali naturæ & personæ diuinæ stat, quòd vnio est facta in persona & nō in natura Dei.

¶ Num sensitiuum in bruto sit forma completiua.

¶In responsione ad secundum, dubium occurrit circa similitudinem in litera assignatam inter sensitiuum in homine & bruto, & humanam naturam in propria & aliena persona: nam falsum assumitur, quòd sensitiuum in bruto est forma completiua: est enim velut forma generica tam in homine quàm in bruto: vt patet. Et propterea non est mirum si est nobilius in homine, ad quem trahitur per nobilissimam differentiam sui generis, scilicet rationale.

¶Ad hoc dicitur, q similitudo literæ optima est, & optimè declarat propositū: sed supponit inter animā intellectiuā & animas aliorū animalium tantam esse diuersitatē, q istæ sunt in genere formarū materialiū, illa verò est in genere formarum immaterialiū. Ac per hoc sensitiuū ad formas brutorum se habet vt ad res infra latitudinē sui generis: ad animā verò intellectiuā, quæ est hominis forma, & ex qua radicaliter sumitur propria hominis differētia, se habet vt ad formā nobilioris ordinis. Hoc enim supposito, q̄d cōstat esse verū, patet q sensitiuū in bruto, quia per propriā sui generis formā est, habet infra sui generis latitudinem, hanc dignitatem, quæ est esse completiuum in specie. In homine verò, q̄a nō per propriam sui ordinis formā est, nō habet infra sui generis latitudinem, hanc dignitatē, quæ est esse completiuū in specie. Et similiter natura humana in cæteris hominibus habet infra proprię speciei latitudinē dignitatē propriæ personalitatis: in Christo verò nō habet proprię personalitatis dignitatem. Sed sicut sensitiuo dignius est habere esse specificum completum per formam nobilioris ordinis, scilicet per animam intellectiuam: ita natura humana in Christo maiori donata est dignitate ex hoc, quòd ad personalitatem diuinam assumpta est. Ex quibus clarè patet sensus literæ & similitudinis sine vlla dissonantia.

c ¶In responsione ad tertium nota ly separatim: apposuit siquidem Autor ly separatim, vt sciant nouitij discernere inter per se existere, & per se separatim existere: cuilibet nanque substantiæ siue completæ, siue incōpletæ conuenit per se existere: nam per hoc distinguitur contra accidens: cui conuenit non per se, sed in subiecto existere: accidentis enim esse est inesse: substantiæ autem est ens per se. Sed per se separatim existere, nulli substātiæ, quæ est pars alterius, conuenit: quia nō existit separatim à suo toto. Et similiter non conuenit humanitati Christi, quamuis non sit pars: quia non existit separatim à verbo Dei, sed in verbo Dei: sed si separaretur à verbo Dei, per se separatim existeret: sicut si pars aliqua separetur à suo toto, per se separatim existeret.

¶ Num vnionem oporteat factam fuisse vel in personam vel in naturam.

¶Occurrit hoc in loco, vbi primò distinguimus vnionem in persona ab vnione in natura, transeundo cum communi cursu doctorum, quòd vnio Incarnationis aut est in natura, aut in persona seu hypostasi, vt patet in tertio sent.

Occurrit

Sciendum est tamen q nō quodlibet indiuiduū in genere substantiæ etiam in rationali natura habet rationē personæ: sed solum illud quod per se existit, nō autē quod existit in alio perfectiori. Vnde manus Sortis quāuis sit quoddā indiuiduū, nō tamē est persona: quia nō per se existit: sed in quodā perfectiori, scilicet in suo toto. Et hoc etiā potest significari in hoc q persona dicitur substātia indiuidua: nō enim manus est substantia, sed pars substantiæ. Licet ergo hæc humana natura sit quoddam indiuiduum in genere substantiæ, quia tamen non per se separatim existit, sed in quodam perfectiori, scilicet in persona Dei verbi, consequens est quod nō habeat personalitatem propriam. Et ideo facta est vnio in persona.

ARTICVLVS III.

a *¶Vtrum vnio Verbi incarnati facta sit in supposito vel hypostasi.*

3. dist. 6. q. 1. art. 1. & dist. 7. q. 1. art. 1. c. & dist. 10. q. 1. art. 2. q. 3. Et 4. cōtra c. 34. 38. et 39. Et vnio. art. 1. 2. & 3. ad 4. & 5. ad 9. Et quolibet. 4. ar. 8. & quolibet 2. q. 2. ar. 1. & 3. c. Et opusc. 1. c. 21. & 22. & opusc. 3. c. 217. 218. 219. & 220.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd vnio Verbi incarnati non sit facta in supposito siue in hypostasi. Dicit enim Augu. in Enchi. Diuina substantia & humana vtraque est vnus Dei filius, sed aliud propter Verbum, & aliud propter hominem. Leo Papa etiam dicit in epistola ad Flauianum, vnum horum coruscat miraculis, aliud succumbit iniuriis. Sed aliud & aliud differt supposito. ergo vnio verbi incarnati nō est facta in supposito.

¶Præterea, Hypostasis nihil aliud est, quàm substantia particularis, vt Boet. dicit in lib. de Dua. na. Manifestum est autem, quòd in Christo est quædam alia substantia particularis præter hypostasim Verbi, scilicet corpus & anima & compositū ex eis. Ergo in ipso est alia hypostasis præter hypostasim Verbi.

¶Præterea, Hypostasis Verbi non continetur in aliquo genere, neque sub specie, vt patet ex his, quæ in prima Parte dicta sunt. Sed Christus, secundum quòd est factus homo, cōtinetur sub specie humana: dicit enim Diony. 1. c. de Diui. no. Intra naturæ nostræ terminos venit, qui omnem totius naturæ ordinem supereminenter excedit. Non autē continetur sub specie humana, nisi sicut hypostasis quædam humanæ speciei. Ergo in Christo est alia hypostasis præter hypostasim verbi Dei. Et sic idem quod prius.

b ¶SED CONTRA Est quod Damasc. dicit in 3. lib. In domino Iesu Christo duas naturas cognoscimus, vnam autē hypostasim.

CONCLVSIO.

¶Incarnati Verbi vnionem factam esse in hypostasi & diuino supposito credendum est.

¶RESPONDEO dicendum, quòd quidam ignorantes habitudinem hypostasis ad personam, licet concederent in Christo vnam solam personam, posuerunt tamē aliam hypostasim Dei, & aliam hominis: ac

infr. art. 6. c. & q. 16. ar. 1.

Occurrit inquam quæstio non facilis de sufficientia distinctionis dictæ, scilicet aut in natura, aut in persona & cōsequenter de processu huius articuli & aliorū. Est autem ratio dubij: quia aliter in communi loquendo de natura & supposito, & aliter in speciali loquendo in diuinis secundum fidem reuelatis inuenimus nam in communi loquendo substantia non dicitur nisi de duobus, scilicet natura & habēte naturā, hoc est prima substantia: vt patet ex 5. Met. & in hoc articulo. In diuinis autē inuenimus tria, scilicet naturā habētem naturā vt indiuiduū naturæ, & habētē naturā vt hypostasim. Ita q inter Deū & creaturas hæc est differentia in proposito, q in creatis substantiis indiuiduum naturæ & hypostasis solo nomine distinguūtur, & idē est inueniri aut deesse indiuiduū naturæ & hypostasim: vt patet in natura humana assumpta à verbo Dei. Est enim assumpta natura hæc, scilicet hæc humanitas: & q nō est ibi ppria hypostasis humanæ naturæ: quia humanitas illa nō habet ppriā personalitatem: deficit quoq; ibi ppriū indiuiduū naturę humanę: nullus enim hic homo ibi inuenitur nisi filius Dei: dicit nulla persona, nulla hypostasis ibi inuenitur, nisi filij Dei. Solo igitur nomine distinguūtur hic homo & hypostasis, suppositū seu persona humana puta Sortes: & propterea in creaturis duo tantū inueniuntur, natura scilicet & suppositū. In Deo autē magna inuenitur differentia inter indiuiduū naturæ diuinæ, hoc est hunc Deū, & hypostasim: nam hic Deus cōmunis est secūdum rem Patri & Filio & Spiritui sancto & consequenter nō significat hypostasim: de cuius ratione est incōmunicabilitas: tam Pater autem, quàm Filius quā Spiritus sanctus personam seu hypostasim diuinā significat. Et propterea tria tūm inuenimus in Deo: scilicet hæc deitas, hic Deus, & persona, puta verbū Dei. Ex insufficientia primo arguitur distinctio facta, aut vnio est facta in natura, aut in personam posse dici, q est facta nec in natura nec in persona, sed in indiuiduo naturæ diuinæ, scilicet in hoc Deo. Ruit quoq; processus literæ: q si vnio Verbi incarnati non est facta in persona, nullo modo natura humana vnitur ei. Ruit & illa maxima: Omne quod inest alicui personæ, siue pertineat ad naturam eius, siue nō, vnitur ei in persona: quoniam si natura humana assumpta esset ab hoc Deo, nō vniretur in persona, sed in indiuiduo naturæ: & tamen inesset personæ Verbi: q a verbū est hic Deus.

¶Ad hoc dubiū quadrupliciter respōdetur. primò negādo q inueniatur in diuinis præter hypostases indiuiduū naturæ, scilicet hic Deus: licet inueniatur hæc deitas: quia hoc esset ponere quaternitatem in diuinis. Sed hæc responsio falsa est: tum quia in diuinis omne abstractū habet suū propriū cōcretū, nec inuenitur differentia ibi inter abstractum & concretum nisi in modo significandi. Constat autē q ibi inuenitur nō solùm deitas, sed deitas hæc: igitur nō solùm inuenitur Deus, sed Deus hic, & quū hoc, quod significo, dicendo Deus hic, sit cōmune secundum rem Patri & Filio & Spirituisancto, sequitur q præter hypostases inueniatur ibi hic Deus significans indiuiduum naturæ diuinæ cōmune tribus personis. Tum quoniam in diuinis inuenitur Deus vnus numero: communis Patri & Filio & Spirituisancto: ergo inuenitur Deus hic cōmunis Patri & Filio & Spirituisancto. Consequentia patet: quia idē addit ly vnus numero supra ly Deus, q̄d addit ly hic supra ly Deus. Antecedens patet ex fidei sententia: qua cōfitemur Pat. & Filium & Spiritū sanctū esse vnū numero Deū: dū dicimus Deus pat. Deus fil. Deus Spiritus sanctus, & tamē nō tres dij, sed vnus est Deus: est enim procul dubio sermo de vnitate numerali. Nec hoc est ponere quaternitatem, sicut nec ponendo hoc cōcretum Deus ponitur quaternitas: significat enim habentē deitatem, sicut hic Deus vtrobiq; siquidē nomine ponitur vnus numero habēs deitatē, communis tribus personis: quāuis ly Deus nō explicet vnitatē numeralē quā explicat ly hic Deus. Secūdò respondetur, q quāuis ponatur in diuinis indiuiduū naturæ, scilicet hic Deus, q̄a tamen nullus est hic Deus nisi pater aut Filius aut Spiritus sanctus, & assumptio oportet q fiat ad hunc Deū determinate, scilicet vel Patrē, vel Filiū, vel Spiritū sanctū, ideo hic Deus nō posset assumere naturā nisi vt est persona: & ideo vnio aut est in natura aut in persona. Sed hæc responsio ambigua vel falsa est: & eius dicta examināda sunt in q 3. ar. 3. vbi tractabitur, an abstracta per intellectū personalitate in Deo possit fieri assumptio naturę humanæ. Tertiò respondetur distinguēdo ly vnio, dicēdo q æquiuocatur de vnione: quoniā alterius rationis est vnio Verbi incarnati, ab vnione, qua hic Deus esset incarnatus. In hoc autē articulo quæstio est de vnione Verbi incarnati: vt patet in illius titulo: ideo q supponitur hic vnio Verbi incarnati & quæritur qualitas vnionis, supponitur personam filij Dei, quā Verbū significat, esse incarnatā, esse vnitam carni: & quæritur modus, quo est facta hæc vnio, an scilicet in persona. Vbi autem hic Deus incarnatus esset, nō supponeretur Verbū incarnatū, sed supponeretur hunc Deū incarnatū: & quæreretur modus vnionis an in natura, an in persona, an in solo indiuiduo naturæ. Patet autē vniones illas esse diuersarum rationū, ex eo q vnio Verbi incarnati est ad incōmunicabilē terminū: Verbū enim incōmunicabile est cuiq; supposito: vnio autē huius Dei incarnati si esset, ad cōmunicabilem esset terminū: est enim hic Deus cōmunis omnibus psonis diuinis. Sed hæc responsio licet veritatē dicat quo ad id quod de facto inuenitur in vnione Verbi incarnati, quia secundū veritatē vnio terminatur ad incōmunicabilē terminum vt sic, nō satisfacit tamē difficultati motę formaliter, quoniā in hoc articulo est suppositum Verbū incarnatū: nō tamē supponitur vnionē hāc esse in persona: ac per hoc nō supponitur, vnionē esse ad terminū incōmunicabilē, imò quum Verbū incarnatū sit secundū se & naturę diuinę & subsistēs in natura diuina, & persona (est enim ipsa Deitas & Deus, & est hic Deus, & est Verbum) sicut in primo articulo quæsitum est, an vnio Verbi incarnati sit facta in natura: ita deinde debebat inquiri, an sit facta in indiuiduo naturæ: & demum quæri an sit facta in persona: vt sic diffusius esset omnis modus vnionis, quo Verbū incarnatum vniri intelligi potest carni: esset enim si Verbū incarnatū vnitum esset carni in natura: vnitum diceretur ipsum Verbū carni in natura si Verbū incarnatū vnitum esset carni, quatenus est indiuiduū naturæ, quatenus est hic Deus, diceretur Verbū incarnatū vnitū carni. Vnde quarto respōdetur, distinguēdo ly persona, q persona sumitur dupliciter: primò secūdū cōpletā rationē personæ seu hypostasis: & sic significat singulare habēs naturā substantialem incōmunicabiliter: ita q incōmunicabilitatē denotauerit Boetius in diffinitione personę per ly indiuidua substantia, quoniā æquiualet ad ly substantia prima, quæ alio noīe dicitur hypostasis. Alio modo sumitur secundū rationē quidē personæ, sed imperfectā: & sic significat singulare habens substantialem naturam: ita q sola incōmunicabilitas illi deest ad perfectā rationem personæ. Et hac distinctione stante dicitur, quòd nomen personæ seu hypostasis aut suppositi potest sumi dupliciter. Primo simpliciter: & sic appellatione personæ in diuinis nō venit hic Deus: quia non habet completam rationē personæ, sed solùm Pater aut Filius vel Spiritus sanctus. Alio modo vt persona distinguitur cōtra naturā: ita q ex vno extremo ponatur natura vt sic, & ex alio extremo ponatur persona: sicut cūm distinguimus naturam contra habentē naturā: & sic appellatione persona venit nō solùm persona cōplete, sed persona incompletè: venit non solum Pater aut filius aut Spiritus sanctus, sed etiā hic Deus. Et quia in hoc articulo sermo est de persona vt distinguitur contra naturā vt sic, vt patet in processu articuli ex communibus Deo & reliquis substantiis: ideo persona hic sumitur vt cōprehēdit etiā hunc Deum & propterea optimè dictū est, q si nō vniretur in persona, nullo modo vniretur. Et reliqua dicta solida sunt. Patet autē hanc esse intētionē Autoris, ex eo q in litera in corpore articuli, pro eodē habetur indiuiduū subsistēs in natura, & suppositū. Cōstat autē hunc Deū esse indiuiduū subsistens in natura diuina, & nō habere cōpletam rationē suppositi. Et rursus dicitur in corpore articuli loquēdo de Deo, q natura diuina dicitur suppositū, secūdū q est subsistēs. Quid clarius? Cōstat enim, hunc Deū significare naturā diuinam, secundū q est subsistēs: est enim hic Deus subsistēs in natura diuina vt patet ex modo significandi. Cōtra igitur suppositi seu personæ ratio hic sumitur: vt scilicet significat hoc subsistens in natura. Et ideo hæc quarta responsio amplectenda est: vtpote literæ consona, & omnem ambiguitatem tollens.

a *¶ Super Quæstionis secundæ Articulum tertium.*

IN titulo articuli tertij duo declaranda sunt, quæ tamen in corpore articuli habentur. primò declarandi sunt termini, scilicet suppositum & hypostasis. Secundò declaranda est ratio quæstionis. Suppositum (vt in litera dicitur) ea ratione vocatum est, quia supponitur vniuersis, quæ in aliquo sunt siue sint substantialia, siue accidentalia. supponitur autem per hoc, quod illorum prædicationem recepit. Vnde suppositum hominis est hic homo, puta Sortes: quia hic homo est, de quo prædicantur tam esse hominē, quàm esse album, quātum, filiū, locatum, agens, &c. Et quia suppositum est nomen secundæ intentionis sicut genus, ideo suppositū significat propriā denominationē primæ substātiæ, puta huius hominis seu Sortis: & propterea non inuenitur suppositum in aliis prædicamentis, sed in solo prædicamēto substātiæ. Hypostasis autē Græcū est vocabulū, & idē significat quod apud nos substātia, loquendo de substantia, quæ propriè, principaliter & maximè dicitur, vt habetur in prædicamentis, hoc est significat primā substātiā. Ratio huius q̄nis nō habet ortū à re, sed ab opinione: quoniā secundū eā in q̄ne præcedētis articuli de vnione in persona, tractādum est de vnione in hypostasi seu supposito, quoniā in natura rationali seu intellectuali loquēdo, synonyma sunt persona, hypostasis & suppositū: quodlibet enim horum nihil aliud importat quàm primā substātiā in natura rationali. Sed ignorantia (vt in litera dicitur) quorundam propriā vocem ignorantiū, distinguēdo intellectu hæc, & dicendo q vnio est facta in persona & non hypostasi, obtinuit, vt post articulum de vnione in persona, inquireretur de vnione in hypostasi.

b ¶In corpore articuli non opus est distinctione, sed annotatione. quod in determinatione huius articuli patet, tam primam, quàm tertiam opinionem

relatam

relatam à Magistro Sen. in 6. dist. tertij sent. esse hæresim olim ab ecclesia damnatam. Natu. prima ponit duas in Christo hypostases: tertia autem non solùm duas ponit hypostases, sed etiam negat vnionem in persona, propriè loquendo, vt patet ibi.

Annot. c ¶In eodem articulo in responsione ad secundum sunt illa verba de humanitate Christi notanda, scilicet, quia tamen venit in vnionem cuiusdam completi, scilicet totius Christi, prout est Deus & homo, &c. Ingerunt siquidem hæc verba difficultatem de compositione Christi: de qua quia sequens tractat articulus, transeamus.

a ¶ Super Quæstionis secundæ Articulum quartum.

Annot. IN titulo quarti articuli difficillimi hoc solùm aduertendum occurrit, quòd ratio huius quæstionis est multiplex auctoritatum doctorũ autoritas, exprimens Christi personam compositamve hic & in tertio sentẽ. à Magistro in dist. 6 habes.

b ¶In corpore articuli ponitur vna distinctio bimembris de persona Christi: & iuxta singula membra singulæ apponuntur conclusiones. Distinctio est, Persona dicitur dupliciter: primò secundum id qđ in se est: secundo secundum rationem hypostasis. Prima conclusio est: Persona Christi secundũ illud quod in se est, est omnino simplex. Probatur: quia natura verbi Dei est omnino simplex. Secunda cõclusio est: Persona Christi secundũ rationẽ hypostasis est cõposita. Probatur: Persona Christi secundũ rationẽ personæ seu hypostasis subsistit in duabus naturis: ergo est ibi vnum subsistẽs, & duæ rationes subsistẽdi: ergo sic persona est cõposita. Antecedẽs probatur: quia ratio hypostasis cõsistit in hoc, quod est subsistere in aliqua natura: ex hoc enim manifestè habetur, qđ verbũ Dei secũdum personæ seu hypostasis rationẽ subsistit in duabus naturis. Prima verò consequentia quo ad primam partem eius dem est ex dictis: quo ad secundam ex vi antecedẽtis apertè sequitur, quòd si subsistit in duabus naturis, oportet quemlibet naturã esse rationem subsistendi in illa. secunda verò sequela probatur: quia vnum duobus subsistit, ex hoc namque quòd duæ subsistendi rationes sic coeunt in vnam personam, vt vnũ duobus subsistat, consequẽs est quòd persona sic, hoc est secundum rationem hypostasis est composita.

¶ Num persona Christi distinguatur in se simplicem, & vt duabus subsistit naturis.

Quæstio. ¶Circa dicta hîc multa occurrunt dubia. Primum est circa distinctionem in litera positam non apparet sensus illius. Tum quia membra distinctionis coincidunt, quoniam persona Christi secundum id quod in se est, habet rationem personæ: implicat enim dicere oppositum. Et rursus persona Christi secundum rationem personæ est illud, quod in se est, quum personaliter, formaliter & realiter sit vnum verbum Dei. Tum quia in prima distinctione distinguitur verbũ Dei aut contra suam personalitatem, vt vnita est humanæ naturæ, aut contra personalitatem in communi. Non potest dici primum: quia æquè simplex est verbũ Dei vt sua personalitas vt patet. Nec secundũ quia hic sensus non cõsonat verbis, quibus distinctionis membra significantur in litera: nam secundum membrum explicatur in litera per rationem hypostasis simpliciter & absolutè, & non per rationem hypostasis contractæ seu determinatæ, quatenus subsistit in natura humana: vt patet in litera. Iuxta hunc autem sensum oportet dicere quòd secundum membrum est persona Christi, quatenus hypostasis humana. Neque tertium, quia sic etiam secundum in litera membrum claudereturin primo, & asseretur implicationem cõtradictionis eorum nam quod de facto in se conuenit alicui secundum rationem prædicati superioris, conuenit illi secundum id quod in se est vt patet inductiuè: quicquid enim de facto in re conuenit Sorti secundum rationem animalis, cõuenit Sorti secundum id quod in se est vt sentire, moueri, & huiusmodi. Sortes enim secundum illud quòd in se est mouetur & sentit: ac per hoc quicquid cõuenit personæ Christi seu Verbi secũdum cõmunem rationem personæ, de facto & in re conuenit illi secundum id quòd in se est. Persona enim seu hypostasis in communi prædicatum superius est respectu Christi seu Verbi: vt patet. Et hinc vlterius infertur: duo cõtradictoria, scilicet quòd persona Christi secundum quòd in se, est omnino simplex, & est composita.

¶Secundum dubium est circa illas literæ propositiones, scilicet, est filij, hoc est in persona Christi alia & alia ratio subsistendi, & similiter vnum duobus subsistit. Videntur enim ambæ falsæ, & contra doctrinam Autoris. Falsa quidem: quia in persona Christi non est secundum fidem catholicam nisi vna subsistentia, quæ scilicet est ex natura diuina, ad quam trahitur per assumptionem natura humana. sola ergo diuina natura est persona Christi ratio subsistendi: ac per hoc falsum est, quòd habeat aliam & aliam rationem subsistendi. Et eadem ratione falsum est, quòd vnum subsistat duobus: quia ly duobus denotat duas rationes subsistendi: quarum verum sit, quòd vnum subsistat in duobus.

3. Contra Autorem verò: quia in quarto contra Gent. ca 49. in solutione secundæ obiectionis dicit, Verbum Dei non habet subsistentiam ex natura humana, sed magis naturam humanam ad suam subsistentiam trahit: non enim per illã, sed in illa subsistit. Hæc sed in illa subsistit. Quæ sub aliis verbis repetit ibidem in solutione quintæ obiectionis. Non possunt enim hæc simul stare: nã si natura humana, vt hic dicitur, est ratio subsistẽdi personæ Christi, sequitur qđ persona Christi per naturã humanam, & ex natura humana, subsistat: & si nõ subsistit per naturã humanã neque ex natura humana, sequitur quòd natura humana non sit illi ratio subsistendi.

¶Tertium dubium est, an sit simpliciter & formaliter verum, personam Christi esse compositam. Et quidem quòd sit formaliter verũ, apparet ex eo, quòd compositio conuenit personæ Christi secundum ipsum rationem personæ: vt in litera hæc dicitur. Quod autem conuenit alicui secundum aliquam rationem formalem, conuenit illi sub nomine illius rationis formaliter. Verbi gratia: quia congregare visum conuenit substantiæ secundum rationem nigri, si substantia sub nomine nigri significetur propositio enuntians congregare visum de illa, erit vera formaliter, quamuis denominatiuè vt si dicatur, Æthiops est cõgregatiuus visus. Est ergo formaliter vera ista enuntiatio, persona Christi est cõposita: ex qua esse compositum attribuitur Christo ratione personæ: vt dictum est. Et ex hoc vlterius sequitur, quòd sit simpliciter vera, retenta identitate subiecti.

¶Ad primum dubium dicitur, quòd distinctionis membra contra se inuicem distinguuntur per hoc, quòd ly in se est denotat verbum Dei secundum illud quod conuenit sibi ad intra: sub quo constat comprehendi esse Deum, esse filium Dei, esse subsistentiam, sapientiam, & reliqua, quæ conueniunt ei ex natura vel proprietate personali. Et quòd loqui de persona Christi secundum illud quod in se est, est loqui de persona Christi, secundum illud quod conuenit sibi ad intra: sub quo verò de persona Christi, secundum illud quod conuenit illi ad intra & secundum illud quod conuenit eidem ad extra: nam persona Christi est persona naturæ diuinæ, & est persona naturæ humanæ. Ita quòd vbi in primo membro indistinctè consitentur quæcunque conueniunt verbo Dei ad intra in secundo membro distinctè vnum eorum simul tur, scilicet esse personam seu hypostasim. Et quoniam esse hypostasim seu personam de facto comprehendit indistinctè & esse ipsa diuinæ naturæ: ideo distinctio cum suis membris solida inuenitur nec vnum membrum includit distinctè aliud. Et simile est ad hoc distinguere duplicem sapientiam dupliciter, secundum qđ est in se, & secundum rationem sapientiæ: & similiter diuina paternitas secundum quòd in se est, & secundum rationẽ paternitatis: & sic de similibus. Manifestè namque apparet ex his, quòd membra non coincidunt: quia licet esse sapientiam conuenire sapientiæ secundum quod est in se, alia tamen est consideratio sapientiæ secundum rationem sapientiæ vt sic, & alia consideratio eius secundum quòd est in se, vt est ipsa Deitas, &c. Et sic est in proposito, quòd licet esse personam seu hypostasim conuenire verbo Dei secundum illud quòd in se est: alia tamen est consideratio eius, quum in eo considerãtur illud quod est ad intra, & alia consideratio eius, quum considerantur in eo ratio hypostasis: qua non solùm ad intra, sed ad extra extenditur. Non est ergo distinctio ista in membro: aliter separata sed in primo includitur aliquid secundi, & in secundo aliquid primi: vt patet ex dictis, & in exemplis allatis.

Vnde ad quæstionem secundæ obiectionis dicendum est tertium: scilicet quòd in hac distinctione verbum Dei distinguitur contra personalitatem in communi, hoc est absolutè sumptam vt ipsa textus verba sonant, dicendo alio modo secundum rationem personæ vel hypostasis, ad quam pertinet subsistere in aliqua natura. Vbi clarè perspicere potes secundum membrum consistere in ratione hypostasis sine additione vlla. Et quum contra hoc obiicitur primò: quia secundum in litera membrum claudereturin primo, respondetur quòd hoc nõ est verum: scilicet quòd propositio sit totaliter vera secundum aliquid: vt patet ex dictis: quod non esse inconueniens monstratum est. Et quum obiicitur secundò: quia hic inferuntur duo contradictoria simul, scilicet quòd persona Christi secundum illud quod in se est, non est composita, & est composita: quia quod de facto & in re conuenit alicui secundum rationem prædicati superioris, conuenit illi secundum illud quòd in se est, &c. respondetur quòd quãdo in æquinoco laboramus, aliud siquidẽ est conuenire alicui sorti secundum illud quòd in se est, hoc est conuenire illi quod in se est Sortes & aliud est alicui conuenire Sorti secundum illud quòd in se est, hoc est, esse de numero eorum, quæ conueniunt Sorti secundum suam subsistentiam. Currere enim conuenit Sorti secundum illud quòd in se est in primo sensu, & non conuenit Sorti secundum illud quòd in se est in secundo sensu: quia sic currere conuenit illi rei, quæ est Sortes, sed non est de numero intrinsecorum Sorti. Simile quid accidit in proposito: quoniam esse personam tam ad intra, quam ad extra, conuenit verbo Dei secundum illud quòd in se est, hoc est illi rei, quæ vere est in re verbum Dei: ipsa enim persona filij Dei Dei vere est, est persona diuinæ & humanæ naturæ. Et non conuenit verbo Dei secundum illud quòd in se est in secundo sensu, hoc est, non est de numero eorum quæ conueniunt verbo Dei ad intra, vt patet ex dictis hunc nanq; sensum conuenit verbo Dei secundũ id qđ in se est, esse personã ad intra, scilicet in diuina natura. Illa ergo Maior assumpta in primo sensu simatur, vera est: sed vt patet, nõ obstat huic doctrinæ quia in litera verbũ Dei secundũ qđ in se est, sumitur in secundo sensu. Nec infert contradictoria, sed infert, verbũ Dei esse secundũ id qđ in se est, hoc est illam rem, quæ est verbũ Dei esse & omnino simplicem, & esse compositam: quod secundum diuersa est verum vt in litera patet. Et verò formatur in primo sensu, falsa est: vt patet in exẽplis de currente & moueri.

¶Ad secundum dubium, dicitur, distinguendo simpliciter vel in tali natura. Vbi nota quòd licet propositio sequendo non possit heri distinctio ista nisi in naturis particularibus, consulendo naturalem ordinem vniuersitatis non inuenitur vna hypostasis subsistens in pluribus naturis simpliciter, sed solum in pluribus naturalibus partialibus, vt Sortes subsistit in natura animæ rationalis & in natura carnis. Quia singularissimum tamen est incarnari verbi mysterium, distinctione dicta opus est, verbum siquidem Dei subsistit simpliciter & in natura diuina & in natura humana, sed subsistere simpliciter & in natura diuina, ex vno & eodem habet, scilicet ex hoc quod est esse verbum Dei, nam ex hoc dicitur & subsistere in diuina natura, & dicitur sine additione aliqua, subsistere. Subsistere autem in humana natura alicubi habetur ex hoc quòd est ex tempore, & non constituit ipsum in subsistere simpliciter: qa præsupponit ipsum subsistere. Si loquamur ergo de subsistere simpliciter, vna est ratio subsistendi in persona Christi: quia vnum est ibi subsistere simpliciter, licut vnica subsistentia, & vnicum subsistẽs. Sed si fit sermo de subsistere in tali natura, duę sunt in persona Christi rationes subsistẽdi tam in fieri, quàm in facto esse: alteratio subsistẽdi in natura diuina, altera subsistẽdi in natura humana. Et ratio quidem subsistendi in natura diuina est in æterna, in facto esse autem esse Dei: ratio verò subsistendi in natura humana in fieri est assumptio humanæ naturæ, in facto esse autem esse hominem ex hoc enim quòd Verbum factum est caro, hoc est homo. ita quòd verè est homo, subsistit verbum in humana natura, in qua prius non subsistebat. Sunt ergo in persona Christi duæ rationes subsistendi in duabus naturis, diuina scilicet & humana: licet in ibi vnum subsistens simpliciter, & vna ratio subsistendi simpliciter. Et similiter vnum subsistit duobus vt rationibus subsistendi in duobus: licet in esse diuino & esse humano. Et per hæc patet quo pacto non diffimentã se mutuo diuersa dicta Autoris: quoniam dicta hîc vera sunt de subsistere in tali natura: dicta alibi vera sunt de subsistere simpliciter. Et si insuper, quòd Autor hic ponit duas rationes subsistendi sine additione aliqua, & nõ dicit, quòd est alia & alia ratio subsistendi in tali & tali natura, respondetur, quòd quia iam præmiserat ibidem pro fundamento, ad hypostasim spectare subsistere in aliqua natura: ideo absque repetitione talium illi volunt, quòd de ratione subsistendi in aliqua natura sermo suus esset.

¶Ad tertium dubium habita ratione eorum, quæ Autor in tertio sent. dist. 6. dicit: quamuis non ram alia sint vt hæc: respondeatur quòd quia apud nos compositio aliqua imperfectione componentium intelligi non potest, talis sua ratione formaliter ideo non simpliciter, neque formaliter admittenda videtur in persona Christi, sed cum determinatione aliqua tollente imperfectionem vnius componentis a limiti potest & admitti est simpliciter & formaliter ab Autore. Ad cuius aliquosem cognitionem (quoniam, vt Dio. dixit, est inefabilis) considerandum est: multos esse compositionis modos: vt in q. 3. prima par. habitum est: compositio namque alia est ex partibus, quantitatiuis, alia ex materia & forma, alia ex natura & supposito, alia ex essentia & esse, alia ex genere & differentia, alia ex subiecto & accidente. & omnes important imperfectionem virtutique componentium: vt patet discurrendo. Sed si ab vna istarum, hoc est a compositione ex natura & supposito, auferatur quòd est imperfectionis ex parte suppositi, saluari potest in persona Christi compositio ex natura humana & supposito: & secundum hoc persona Christi esset composita. Et quoniam iste modus compositionis conuenit personæ Christi secundum rationem personæ seu hypostasis, inquantum scilicet persona Christi subsistit in natura humana: ideo hoc modo persona Christi potest dici composita. Et inuentum inuenitur huiusmodi compositio in persona Christi, vt dicat Autor in lib. 4 contra Gent. cap. 49. in solutione sextæ obiectionis, quòd natura humana est simplicior, quã Verbum inquantum verbum est hîc homo. Et postea in solutione decimæ obiectionis declarat quid significatur & supponitur per ly hic homo: dicens id quod in natura humana subsistit, est hic homo. & hoc quo ad significationem vocis ipsum Verbum ponitur. cum dicitur, hic homo, & hoc quo ad suppositionem. Et in quæstione vnione Verbi incarnati actu primo ad 1. dicit, quòd natura humana est simplicior & fortior illo homine, qui est Verbum caro factum, & non verbum secundum se. Sed queniam talis compositum est compositum vnius cum alio seu aliis, & vnius ex alio seu aliis: & in litera solum tractari videtur compositio ex hypostasi ex natura: compositio personæ Christi, quasi subsistat ex duabus naturis: vt patet in litera processus ideo virum, compositionis modo personæ Christi secundum personæ rationem compositæ inueniri licet & humano ex duabus subsistit naturis. De diuina quidem natura patet, quòd ex illa subsistitude humana autem in symbolo Athanasij habetur, dum dicitur, Perfectus homo ex anima rationali & humana carne subsistens. vbi expresse Christus vt perfectus homo dicitur subsistere ex anima rationali & humana carne, & non solùm in anima rationali & humana carne. Magister quoque Sen. in 3. dist. 6. & 7. pluries affirmat Christi personam ex duabus subsistere naturis exponendo secundam opinionem, quæ est determinatio, quam hîc decernit quam omnes catholici amplectuntur. In professione quoque fidei apostolicæ, quãdo ordinantur, dicitur, Credis vnicum & vnum filium Dei in duabus & ex duabus naturis? & respondetur, Credo: vt patet in Pontificali ecclesiæ Romanæ. Et compositione cum his inquantum persona Christi consequitur cum hoc, quod est esse hominem: non quòd assumptum hunc hominem, sed quia facta est hic homo assumendo hanc humanitatem. Sed quomodo hoc fit, excedit humanam mentem: tat fit nobis nesse, quia est, dum reuelatum est, quòd Verbum est ille homo, qui vocatur Christus. Quo homine vt hic, natura humana ideo simplicior dicitur quia ad hunc hominem spectant & principia individuandi & accidentia, quæ habentque vniantur illi non in natura, sed in persona, quæ non claudantur in natura humana. Ad quæstum ergo dicitur, quòd duo obstant compositioni personæ Christi simpliciter & formaliter enuntiandæ. Alterum est ratio compositionis, quæ quia imperfectionem componentium formaliter importat, non potest formaliter & simpliciter attribui personæ Christi. Alterum est generalis regula seruanda in attribuendo Christo, si sunt communia naturæ & personæ, & oppositum conuenit personæ vt intertius patebit de hoc, quod est esse creaturam, & incipere esse, ne denotetur quòd persona Christi in se sit composita, et creatura, incepertit esse, & huiusmodi. Vnde ad primum obiectionem dicitur, quòd defectus prædicationis formalis hîc est ex parte prædicati, quod formaliter

Universidad de Deusto
Biblioteca

malice cumpeā non comeupit personæ. Defectus autem prædicationis simpliciter est ex parte cōmunitatis, prædicati respectu talis subiecti, scilicet personæ Christi verificantis sibi in se oppositū, scilicet omnimodam simplicitatē: & propterea meritō Autor illas duas conditiones, quæ arguendo ad alteram partem tanguntur, apposuisse videtur: & doctores posteriores non vtuntur Compositionis nomine in mysterio Incarnationis. Quo tamen vtendum puto cū aliquo adiectiuo: puta quod est compositio ineffabilis, quod sine quacunque imperfectione dicitur componentis vel alicuius huiusmodi. Et hoc ad denotādum, quod coniunctio ista inter. 6. q. 3. artic. 1. quia in veritate est talis, qualis supra intellexim nostrum. Propter hoc enim antiqui doctores Dionysius, Augustinus, Damascenus, & Autor cum sexta Synodo (vt in corpore articuli sexti inferius recitat) cōpositiōis nomine vti fugiunt quamuis explicare eam non potuerint.

Annot. c ¶In respōsione ad secundū eiusdem quarti articuli, aduerte quòd Autor non dicit quòd cōpositio personæ Christi ex naturis est rationis numeri, vt prima facie apparet: sed comparationis dicit, quòd potius est rationis numeri, quàm rationis partium. Quod est dicere, quòd naturæ illæ potius habēt rationem duorum cōuenientium in vnum, quàm rationem partiū conuenientium in vnum. Hoc autem constat esse verissimum: quia ratio partis repugnat diuinitati & quodāmodo humanitatis: ratio autē duorum conuenientium in vnum nō repugnat eisdem. Cum quo tamen stat quòd compositio ista longē maior sit, quàm duorum conuenientium in vnam personā, vt patet ex dictis & dicendis, specialiter in hac quæstione secunda.

3. dist. 2. q. 1. arti. 3. q. 3. & dist. 7. q. 1. ar. 1. c. principi.

a ¶*Super Quæstionis secundæ Articulum quintum.*

Ox 0 Annot. 2ª 17. art 1. 2.

Titulus articuli 5. clarus est in se. Et oritur quæstio hæc cūm ex difficultate rei in se, quia in Christo non est propria hypostasis, quæ consurgere deberet ex vnione animę & corporis: tum ex erroribus eorum, qui negauerunt in Christo talem vnionem.

b ¶In corpore 5. articuli vnica est conclusio responsiua quæsito affirmatiuè, cum suo corollario. Cōclusio est ista: Necesse est dicere, q. in Christo fuerit anima vnita corpori. Probatur: Ad rationem speciei humanæ pertinet, quòd anima corpori vniatur, ergo necesse est quòd in Christo anima fuerit vnita corpori. Antecedens probatur dupliciter. Primò: quia forma non constituit speciem nisi per hoc quòd est actus materiæ: ex hoc enim patet quòd non est species humana nisi anima sit actus corporis: quod est esse vnitū corpori: actus enim est vnitus materiæ, cuius est actus. Secundò quia hoc, scilicet animā esse in corpore, est terminus generationis ordinatæ à natura ad speciem: ex hoc nāq; quòd natura per generationē tendit ad speciem, & terminatur ad vnionem animæ & corporis, manifestè patet quòd species constituitur ex coniunctione animæ & corporis. Et sic patet antecedens. Consequentia verò probatur: quia Christus dicitur homo vniuocè ei aliis hominibus. Probatur: quia est eiusdem speciei. Probatur: quia est in similitudinem hominum factus. Et est proculdubio sermo de similitudine substantiali: quia est sermo de similitudine hominum non de similitudine hominum quantorum, aut quomodolibet aliter se habentium: homo enim substantiæ speciei humanæ & non quantitatis aut qualitatis nomen est. Et hoc nanque modo, quòd eiusdem est speciei Christus, quæcunque homo, cum aliis hominibus, sequitur manifestè quòd si species humanæ naturæ in aliis constituitur ex vnione animę & corporis, in Christo quoq; talis vnio exigatur. Corollarium est, quòd cōtrarium dicere est hæreticum. Probatur: quia derogat veritati humanitatis Christi: vt patet ex dictis.

c ¶In respōsione ad primum eiusdem articuli, dicse hinc optimè ac clarum loquēdi modum in hoc mysterio: scilicet quòd ex vnione animæ & corporis in Christo non constituitur noua persona, sed ad præexistentem personam Dei, composita natura singularisetur anima & corpore adsūpta est. Oportet ergo ex hac anima & hoc corpore vnitis aut constitui nouā personam humanam, aut antiquam personam constitui in hoc quòd sit persona humana. Et hoc secundum verificatur in Christo, hypostasis enim vera bi Dei inquantum est hic homo, per naturam humanam hanc constituitur: vt Autor in quar to contra Gent. ca. 49. in solutione septimæ obiectionis dicit. Quod est dicere, persona Verbi cōstituit in hoc quod est esse personam humanam per hāc naturam humanamhic enim homo personā humanam significat.

d ¶In respōsione ad secundum eiusdem articuli aduerte, quòd Damasceni verbū tam tritum, scilicet, Verbum assumpsit naturam humanam in atomo, dupliciter exponitur. Primò, quòd ly in atomo, importet ly in individuo: & sic exponitur in litera præsenti. Et quia propriè loquendo, natura humana in individuo est idem quod natura humana in hoc homine (nā hic homo est individuum naturæ humanæ, & hic homo est hypostasis naturæ humanæ: & cōsequeretur hæc verba insinuant, q. Verbum assumpserit naturam humanam iam in hoc homine, iam in hypostasi, iam personam: quia quod assumitur, præsupponitur assumptioni secundū naturæ ordinem) ideo Autor ad excludendum talē sensum addidit, Non in alio individuo, quod sit suppositum vel hypostasis illi⁹ naturę, quàm in persona filij Dei. Iuxta quem modum exponuntur similes loquutiones in 6. & 7. di. 1. sent. vt patet ibi. Secundò exponitur facilius: ita quòd ly in atomo, importet ly singularem: & sic clarus sensus est, quòd Verbum assumpsit naturam humanam singularem: quia assumpsit naturam humanam hanc. Et iuxta hūc sensum est valde tritum nec eget glossa.

e ¶In eadem respōsione ad secundum circa verba, Neque enim generatus est, neque vnquam generabitur alius Christus, &c. aduerte quòd si Christus esset natura compositæ ex deitate & humanitate, natura illa esset communis Christo & filiis suis, quos naturaliter virtute illius naturæ generasset: ita quòd genuisset filium eiusdem naturæ, scilicet compositæ ex deitate & humanitate: & sic genuisset alium Christum. Sed quia hoc est impossibile, arguit Damascenus à destru-

à destructione cōsequens ad destructionem antecedentis, scilicet ex hoc, quod nō potest generari alius Christus ex deitate & humanitate cōpositus, q. in Christo non est natura composita ex deitate & humanitate. Nunc autem, quia persona tantum Christi ponitur compositā modo prius dicto, si Christus naturali generatione aliquē produxisset, quum virtute humanæ naturæ innocentia generasset, quid hominē produxisset, generans enim generat filiū simile, nō in persona, sed in natura.

1. q. 17. ar. 1. c. Et 3. dist. 6. q. 3. a. 2. Et 4. cō tra c. 37 & 41. c. 2. Et opu. 3. c. 225.

e ¶In responsione ad tertium eiusdem articuli, nota illa verba, Vnum quodque formaliter est per formā suam: quoniā in q. 17. quæ tractabitur, an in Christo sint plura esse, discutienda sunt: & quomodo illa data cum ista, *Super Quæstionis secundæ Articulum quintum.* Et vnio, lux sextum. ar. 1. c. & 13. Et opus. 3. ca. 213. Et Phil. 2. col. 3.

¶Ad tertium dicendum, quòd duplex est principium vitæ corporalis. Vnū quidem effectuum: & hoc modo verbum Dei est principium omnis vitæ. Alio modo est aliquid principium vitæ formaliter: cùm enim viuere viuentibus sit esse (vt dicit Philosophus 2. de anima) sicut vnūquodq; formaliter est per formā suam: ita corpus viuit per animam. & hoc modo non ponitur corpus viuere per verbum quod nō potest esse corporis forma.

ARTICVLVS VI.

a ¶Vtrum natura humana fuerit vnita verbo Dei accidentaliter.

AD SEXTVM sic procederetur. Videtur q; humana natura fuerit vnita verbo Dei accidentaliter. Dicit enim Apost. Philip. 2. de filio Dei, quòd habitu inuētus est vt homo. Sed habitus accidentaliter aduenit ei, cuius est: siue accipiatur habitus, prout est vnum de decem prædicamentis, siue prout est species qualitatis. Ergo humana natura accidentaliter vnita est filio Dei.

¶Præterea, Omne quod aduenit alicui post esse complerum, aduenit ei accidentaliter: hoc enim dicimus accidens, quod potest & adesse & abesse alicui præter subiecti corruptionem. Sed natura humana aduenit ex tempore filio Dei, habenti esse perfectum ab æterno. Ergo aduenit ei accidentaliter.

¶Præterea, Quicquid non pertinet ad naturam seu essentiam alicuius rei, est accidēs eius: quia omne quod est, aut est substantia, aut accidens. Sed humana natura non pertinet ad essentiam vel naturam diuinam filij Dei: quia non est facta vnio in natura, vt suprà dictum est. Ergo oportet quòd natura humana accidentaliter filio Dei aduenerit.

¶ Præterea, Instrumentum accidentaliter aduenit. Sed humana natura in Christo fuit diuinitatis instrumentum. Dicit enim Damascin tertio libro, quòd caro Christi instrumētum diuinitatis exist it. Ergo videtur quòd humana natura fuerit filio Dei vnita accidentaliter.

¶SED CONTRA est, quòd illud, quod accidentaliter prædicatur, non prædicat quid, sed quantum vel quale, vel aliquo alio modo se habens. Si ergo humana natura accidentaliter adueniret, cùm dicitur, Christus est homo, non prædicaretur quid: sed quale, aut quātum, aut aliquo alio modo se habens. Quod est contra decretalem Alex. Papæ dicentis, Cùm Christus sit perfectus Deus & perfectus homo, qua temeritate audent quidam dicere, quòd Christus secundum quòd est homo, nō est quid?

Ephesinum. h ¶In corpore articuli tres sunt principales partes: in prima narrantur duæ hæreses extremæ circa quæstionem. In secunda ad aliquam earum reducitur duæ opiniones extremæ positæ à Magistro sent. in 6. distinctū sent. In tertia ponitur sententia fidei.

¶Quo ad primum, clarè constat, aliquas hæreses esse extremas, dum Eutichetis error communem in Christo inæqualem substantialem esse dicit, quòd ex substantiis duabus compositus est vna natura. Nestorij autem error cōuentionem naturæ, ita q. confitentur Christum esse ex duabus naturis, quasi ante vnionem distinctis: nō autem in duabus naturis, quasi post vnionem naturarum distinctione cessante.

Alia verò fuit hæresis Nestorij & Theodori Mopsuesteni, separantiū personas: posuerunt enim aliam esse personā filij Dei, & filij hominis. Quas dicebant sibimunicem esse vnitas. Primo quidē secūdum inhabitationem: inquātum scilicet verbū Dei habitauit in illo homine sicut in templo. Secundò per vnitatem affectus, inquantū scilicet voluntas illius hominis est semper cōformis voluntati verbi Dei. Tertio, secundū operationem: prout scilicet dicebāt hominē illū esse verbi Dei instrumētum. Quartò secundum dignitatem honoris, prout omnis honor, qui exhibetur filio Dei, coexhibetur filio hominis propter coniunctionem ad filium Dei. Quintò secundū æquiuocationē, id est cōmunicationē nominū: prout scilicet dicimus illū hominē esse Deum & filium Dei. Manifestū est autē istos omnes modos accidentalē vnionem importare. Quidam autē posteriores magistri, putantes se has hæreses declinare, in eas per ignorantiam inciderunt. Quidam enim eorum concesserunt vnam Christi personam, sed posuerunt duas hypostases siue duo suppositā, dicentes hominem quēdam compositū ex corpore & anima à principio suæ cōceptionis esse assumptum à Dei verbo. Et hæc est prima opinio, quā Magister ponit in 6. dist. tertij lib. sententiarum. Alij verò volētes seruare vnitatem personæ posuerunt Christi animā nō esse corpori vnitam: sed hæc duo separata abinuicem, esse vnita verbo accidentaliter: vt sic nō cresceret numerus personarum. Et hæc est tertia opinio, quā magister ibidem ponit. Vtraque autem harum opi. incidit in hæresim Nestorij. Prima quidem: quia idē est ponere duas hypostases vel duo suppositā in Christo, quod ponere duas personas, vt suprà dictum est. Et si stat vis in nomine Personæ, cōsiderandum est, quòd etiam Nestorius vtebatur vnitate personæ propter vnitatem dignitatis & honoris. Vnde etiam sexta Synodus diffinit anathema eum, qui dicit vnam personam secūdum dignitatem & honorem & adorationem, sicut Theodorus & Nestorius insanientes conscripserunt. Alia verò opinio incidit in errorem Nestorij, quantum ad hoc, quòd posuit vnionem accidentalem: non enim differt dicere, quòd verbum Dei vnitum est homini Christo secundum inhabitationem, sicut in templo suo (sicut dicebat Nestorius) & dicere quòd vnitum fuit verbum Dei homini secūdum indutionem, sicut vestimento: sicut dicit tertia opinio, quæ etiam peius dicit aliquid, quàm Nestorius, scilicet quòd anima & corpus non sunt vnita. Fides autem catholica medium inter prædictas positiones tenens, non dicit vnionem factam Dei & hominis secundum essentiam vel naturam, neque etiam secundum accidens: sed medio modo secundum subsistentiam seu hypostasim. Vnde in sexta Synodo dicitur, Cùm multis modis vnitas intelligatur, qui iniquitatem Apollinarij & Euthicetis sequitur, interemptionem eorum, qui conuenerunt colentes, id est interimentes vtranque naturam, vnionem secundum confusionem dicunt: Theodori autem & Nestorij sequaces, diuisione gaudentes, affectualem vnionem introducunt. Et ideo excusat sue-

Universidad de Deusto
Biblioteca

runt & auteres & sequaces earum, & qui tanquàm opiniones illas habuerunt. Sed ex quo tanta contestata est posterioribus perspicacitas, vt viderent & discernerent inter illas, & vnicuique locum suum darent, non amplius excusarentur qui huiusmodi positiones vt opiniones asseruerent.

c ¶ In responsione ad primum & ad secundum aduerte primò, quòd commune est vtrique, scilicet habitus & accidentalis vnio & accidentaliter Sortiman indumentum nō nisi accidentale esse ponit in Sorte: esse enim vestitum accidentale asserit & albedinem accidentale esse ponit in Sorte. Differentia autem inter ipsa est, quòd indumentum est in se subsistāta quædam; pinta pannus laneus: albedo autem est in se accidēs, na quòd albedo & est in se accidens, & accidentaliter cōiungitur Sorti. Indumentum autem est in se subsistāta: sed accidentale tātùm esse consert Sorti, scilicet esse vestitum. Et quia natura humana est in se subsistantia, & aduenit verbo Dei post eius esse completū, ideo accidēntaliter coniuncta verbo Dei assumpta est: quemadmodū habitus seu indumentum accidentaliter iungitur Sorti.

¶ Sed assimationem hāc esse falsam non solùm manifestatur ex antedictis: quia scilicet vnio vestis ad Sortem, non est in persona, quia alia est hypostasis vestis, & alia hypostasis Sortis vestiti: sed etiam quia talis vnio vt terminatur ad Sortem, est secundū esse accidentale: quoniam non ponit in Sorte nisi esse vestitum quod constat esse de genere accidentis. Natura autem humana sic est coniuncta verbo Dei vt consrvat verbo Dei esse subsistantiale: quoniam consert illi esse hominem: constat autem quòd esse hominem, est in genere substantiæ, & non in genere accidentis: filius siquidem Dei sic homo factus est, vt verissimè sit homo. Vnde fingendo quòd vestis sic nomē substantiale, pro clariore doctrinæ, coniunctio vestis ad personam vestiam est secundum esse accidentale: quia non consert vestis personæ, quòd sit vestis, sed quòd sit vestita: sed humana natura conjungitur personæ diuinæ secundum esse substantiale quia consert verbo Dei, quòd sit homo secundum rei veritatem simpliciter, & non intellectu aut imaginatione aut repræsentatione, aut secundum quid. Et hoc est quod Autor in quarto contra Gen. cap. 49. in solutione vltimæ obiectionis explicanit: hoc est quòd extra de hæres in ca. quum Christus. Alexander tertius explicauit. Vbi sub anathematæ inhibens, nequis audeat dicere, quòd Christus, secundum quòd homo, non est aliquid, quia est verus homo contra eos loquitur, qui dicebant quòd Christus secundum quòd homo non est aliquid, sed ad aliquid seu aliqualiter hoc enim æquiuit ad omnes ponētes vniones naturæ humanæ ad hypostasim filij Dei esse accidentalem. Nam secundū huiusmodi positiones, sicut Sortes esse vestitum, aut esse magnum, aut honorabilem, & super alios, non est Sortem esse aliquid, sed ad aliquid, aut aliqualem, & cita filium Dei esse hominem, non esset esse aliquid, sed ad aliquid aut aliqualem, &c. Vnde Autor optimè in hoc articulo induxit decretalem illam ad probādam vnionem humanæ naturæ ad Verbum per modum accidentalem. Et Scotus in vltima quæst. 6 distin. 1. eo dicit quòd per illam decretalem cōdemnata est tertia opinio: hic à Magistro sen. recitata: scilicet quòd humana natura vnita est Verbo vt habitus: per hoc manifestum quòd ly aliquid, sumitur in dicta Decretali vt distinguitur contra ad aliquid, aliquantum, & reliqua accidentium genera. Quæ solùm conuenire Christo, secundum quòd homo, dicebat positio illa, & quæcunque alia ponens vnionem istam accidentalem.

¶ Auerroes secundò propter exemplū quod in litera datur, de vnione animæ ad corpus, quod dicentes vnionī Verbi & naturæ humanæ maximè similem esse vnionem substantiæ & accidentis subiato hoc, quòd substantia informatur per accidens sicut potentiale per actuale: aberrant ipsi valde: quoniam subiata informatione nō remanet inter substantiam & accidens nisi vnio accidentalis, vt patet ex hoc quòd de facto sunt ibi duo primum, quòd substantia iungitur accidenti subsistentiando illud: secundum quòd informatur per illud. Constat autem quòd de facto non ratione neutrius inter accidens & substantiā est coniunctio substantialis, sed solùm accidentalis: ergo si tollatur secundum, scilicet informatio, non nisi accidentalis vnio remanet. Non ergo similimum exemplum hoc: sed absolutens ab vnione substantiali inter verbum & naturam humanā. Quòd autem quidam dicunt, huic vnioni maximè similem esse insitionem, eo quòd ramus insitus cum ramo naturali arboris vnitur in vnitate suppositi quia eadem vtriusque rami arbor est: & non vnitur ei in vnitatem naturæ, quādo ramus insitus alterius naturæ est. Nec obstat quòd insitio fiat per contactum seu continuationem: quoniam quod facit in corporibus istis, hoc facit in spiritualibus ordo secundum Augu. Confessus autē hoc similitudo doctrinæ facit Scripturæ Apoc 5. Vicit leo de tribu Iuda radix Dauid: & 22. Ergo radix Dauid: per hæc enim patet filij Dei se habere ad Dauid, hoc est ad naturam suam ex Dauid, vt radix, hoc in quā magis ad metaphoricam, quàm ad propriam theologiam spectantem fallum est quod ramus naturalis, & ramus insitus sint vniti in vno supposito secundum veritatē. Quod ex 5. Meta. patet, quum dicitur ea quæcunque sunt vnum numero, sunt vnum specie, quamuis non econtra: constat autem ad sensum, q ramus insitus & ramus naturalis distinguuntur specie: vt patet ex fructibus: sunt igitur distincti numero in genere substantiæ. Quod est distinguī suppositaliter secundum veritatem, quamuis secundū apparentiam appareat suppositum arboris: habet enim se arbor sicipiens insitionem

quasi terra alimentum ex se præstans ramo insito. Ita quòd inter ramum insitum & plantatum differentia consistit in primo alimentorum ramus plantatus in terra, inde primum habet alimētum impurum, & digestibile: illudque ramus verò insitus ex arbore habet primum alimentum iam depuratum in trunco arboris, habile ad sui nutritionem, augmentationem & fructificationem. Vnde ramus insitus ponit quasi radices in arbore, vnde nutritur: sicut plantatus ponit radices in terra, vnde altur. & propterea non consequitur quòd naturæ ramus poterit cuilibet arbori inseri: sed oportet proportionē esse inter alimentū decoctum pro arbore, & alimentum rami talis naturæ.

At si quis quām dixerit maximam posse poni similitudinē insitionis ad Incarnationem, quòdo ramus insitus est cuiusdam speciei cum trunco: quia tūc sit vnum suppositum vtriusque: quia continuatur ramus insitus arbori aduenit hæc dicēs, quòd iam exit ab vnione insitionis, quatenus insitio est: quoniā insitio ad ramos aberius speciei extēditur, & declinat ad insitionē talē, scilicet per vnitatem cōiunctantis. Quod formaliter loquendo, nihil aliud est dicere, quàm dicere, vnitatē aduenientis partis alicui toti conuenire, maximè esse similē vnioni Incarnationis: quod est ridiculum. Reuerantur ergo antiquos doctores, & dicant cum Autore in quarto contra Gen. cap. 49. nihil in omnibus creatis inueniri huic vnioni tam simile, sicut est vnio animæ intellectiuæ ad corpus: quod etiam hic confirmatur, dum similitudo ista assertur, & explanatur. Vbi aduerte, quòd similitudo ista quantum ad vnum non tenet quantum scilicet ad hoc quòd anima vnitur corpori vt forma materiæ, ac per hoc vt pars compars vnius humanæ naturæ ex eis compositæ: vt tam hic, quàm ibi expressè dicitur, sub aliis tamen verbis. Sed tenet quantum ad hoc, quòd anima vnitur corpori vt instrumentum coniunctum vt ibi dicitur, vel, & in idem redit, quantum ad hoc, quòd corpus assumitur ad esse proprium animæ, prout est personæ seu subsistentis. Et de vnione quidem per modum instrumenti in loco proprio, hoc est in responsione ad quartum erit sermo, hic autē declaranda sicunque est vnio ad esse, vt est personæ. Ad cuius aliqualem perceptionem fingamus animam rationalem per se subsistere ante corpus, sicut de facto ita est in animabus defunctorum ante resurrectionē subsistunt enim interim per seipsas absque corpore aliquo, hoc stante considera, quòd anima per se subsistens, aduenienti sibi duo communicat corpori, scilicet esse & subsistere, vel dupliciter communicat suum esse corpori. Primò, per modum naturæ, & hoc facit informando eius primum esse hoc enim, quòd informat ipsum, dat ei esse specificatum, quod natura significat. Secundò per modum petitionis, & hoc facit communicando suum subsistere corpori: ita quòd non solùm ipsa anima per suum subsistere subsistat, sed & corpus subsistat per illudmet subsistere: subsistit enim corpus adueniens non per nouum subsistere, sed per antiquum animæ subsistētiam. Quocirca si in vnione rationalis animæ & corporis consideretur secundum tantùm modus, abstrahendo à primo, habebitur exemplum in rerum natura inter reliqua similitudo quomodo vnio est humanæ naturæ ad Verbum secundum esse substantiale ipsius Verbi: nō vt est natura, sed vt est persona, vt in litera dicitur. Nam licut anima rationalis corpus sibi vnitum in resurrectione trahit secluta informatione ad esse suum, prout est personæ, hoc est prout est subsistens: & non trahit ad esse suum, prout est naturæ, hoc est prout est coniterens esse specificum ita verbum Dei naturam humanam sibi vnitam trahit ad esse suum, vt est persona, hoc est vt est subsistere: quia natura humana in Christo non per se separatim existit, sed in verbo Dei, ac per hoc subsistere Verbi est subsistere humanæ naturæ: ille enim homo qui vocatur Iesus Christus, verè est subsistens, & non alia subsistentia, quàm in creata & æterna subsistentia filij Dei: & non tralucad esse suum, vt est naturæ, hoc est vt consert naturam deitatis: nō enim humana natura in Christo ad naturam deitatis transiit, aut aliquam aliam naturam ex illa acquisiuit: sicut corpus ex vnione ad esse animæ vt est naturæ, nouam ex illa naturam ac speciem acquirit. Et hæc non solùm pro exempli similitudine sed pro expositione responsionis ad secundum sufficiant pro nunc.

d ¶ In responsione ad tertium caute & perspicaciter considera, quòd propriè seu propriissime loquendo, vnitri alicui in hypostasi, communius est, quàm vniri illi secundum hypostasim: nam quicquid pertinet ad hypostasim, siue subsistentiale, siue accidentale sit, vnitur Sorti in hypostasi seu persona: vt in art 2. huius q. Autor dixit: sed non omne tale vnitur Sorti secundum hypostasim. Et hoc dico sumendo ly in, vt denotat solùm inesse personæ: & ly secundum, vt addit modum coniunctionis inter personam & illud quòd vnitum est illi secundum personam, scilicet per modum subsistentis. Est enim videre in Sorte esse album, & esse capitatum: & vtrumque est vnum Sorti in persona quia, vt patet in 5. Meta. ca. de vno, quæcunque sunt in aliquo indistincta, sunt vnum in illo. Sortes autem & ista albedo non sunt diuisi subiecto seu hypostasi: quoniam vna & eadem est subsistantia prima, quæ est Sortes, & alba, & similiter quæ est Sortes & quæ est capitata. Sed esse album, non est vnum Sorti secundum hypostasim quia sic Sortes subsistit ex albedine, nec esse album, subsistit per subsistere Sortis. hoc enim album, quod est in Sorte, non subsistit: quia natura accidentis neque per seipsam, neque per aliud nata est subsistere. Sed esse capitatum est vnum Sorti secundum hypostasim, quamuis partialiter, quia caput pars est Sortis, quia & Sortes subsistit secundum esse capitatum, vtpote subsistantiale: & esse

capitatum

capitatum subsistit per Sortem: quia hoc capitatum subsistit. Sortis subsistentia. Quia igitur natura humana vnita est filio Dei, vt non solùm insit illi, & præditum de eo, dum dicitur, Christus seu filius Dei est album) sed vt filius Dei subsistat ex humana natura, & in humana naturaquātus ejusrimodo, vt præclaratum est quoniam subsistere ex humana natura intelligitur, inquātum est persona humana: subsistere verò in humana natura absolutè admittitur de verbo Dei. Et similiter humana natura constituit verbum Dei in hoc, quòd est esse personam humanam: in hoc est, quòd est esse hypostasim humanæ naturæ: in hoc, quòd est esse hunc hominem. Et sic naturæ humanæ loco propriæ subsistentiæ fortitur subsistentiam filij Dei: & per illam subsistit, non per seipsam. Quia inquam per modum subsistētiæ vnio est inter personā filij Dei & naturam humanam, ideo dicitur q. est vnio secundum hypostasim: & dicitur in litera hac, quòd vnio secundum hypostasim sufficit ad hoc, quòd non sit vnio accidentalis. Vbi clarè videre potes quod diximus: nam si vnio secundum hypostasim excludit vnionē esse accidentalem, consequēs clarè est, quòd vnio sit secundum hypostasim, non est eandem coniungi hypostasi per inesse hypostasis & coniungi per inesse tātùm. Et 3. dist. 2. quæst. 3. artic. de albedine cōiuncta hypostasi Sortis per inesse & dist. 5. tantùm. Plus ergo exigit vnio secundum hypostasim. Et cùm proprium sit, & hypostasis sit subsistere in natura, consequens est quòd vnio secundum hypostasim, exigat communionem secundum subsistere quæsitam in proposito sicut quam hic, quàm ibi expressè dicitur, sub aliis tamen verbis. Sed tenet quantum ad hoc, quòd anima vnitur corpori vt instrumento coniuncto vt ibi dicitur, vel, & in idem redit, quantum ad hoc, quòd corpus assumitur ad esse proprium animæ, prout est personæ seu subsistentis. Et de vnione quidem per modum instrumenti in loco proprio, hoc est in responsione ad quartum erit sermo, hic autē declaranda sicunque est vnio ad esse, vt est personæ. Ad cuius aliqualem perceptionem fingamus animam rationalem per se subsistere ante corpus, sicut de facto ita est in animabus defunctorum ante resurrectionē subsistunt enim interim per seipsas absque corpore aliquo, hoc stante considera, quòd anima per se subsistens, aduenienti sibi duo communicat corpori, scilicet esse & subsistere, vel dupliciter communicat suum esse corpori. Primò, per modum naturæ, & hoc facit informando eius primum esse hoc enim, quòd informat ipsum, dat ei esse specificatum, quod natura significat. Secundò per modum petitionis, & hoc facit communicando suum subsistere corpori: ita quòd non solùm ipsa anima per suum subsistere subsistat, sed & corpus subsistat per illudmet subsistere: subsistit enim corpus adueniens non per nouum subsistere, sed per antiquum animæ subsistētiam. Quocirca si in vnione rationalis animæ & corporis consideretur secundum tantùm modus, abstrahendo à primo, habebitur exemplum in rerum natura inter reliqua similitudo quomodo vnio est humanæ naturæ ad Verbum secundum esse substantiale ipsius Verbi: nō vt est natura, sed vt est persona, vt in litera dicitur. Nam licut anima rationalis corpus sibi vnitum in resurrectione trahit secluta informatione ad esse suum, prout est personæ, hoc est prout est subsistere: & non trahit ad esse suum, prout est naturæ, hoc est prout est coniterens esse specificum ita verbum Dei naturam humanam sibi vnitam trahit ad esse suum, vt est persona, hoc est vt est subsistere: quia natura humana in Christo non per se separatim existit, sed in verbo Dei, ac per hoc subsistere Verbi est subsistere humanæ naturæ: ille enim homo qui vocatur Iesus Christus, verè est subsistens, & non alia subsistentia, quàm in creata & æterna subsistentia filij Dei: & non tralucad esse suum, vt est naturæ, hoc est vt consert naturam deitatis: nō enim humana natura in Christo ad naturam deitatis transiit, aut aliquam aliam naturam ex illa acquisiuit: sicut corpus ex vnione ad esse animæ vt est naturæ, nouam ex illa naturam ac speciem acquirit. Et hæc non solùm pro exempli similitudine sed pro expositione responsionis ad secundum sufficiant pro nunc.

d ¶ In responsione ad tertium caute & perspicaciter considera, quòd propriè seu propriissime loquendo, vnitri alicui in hypostasi, communius est, quàm vniri illi secundum hypostasim: nam quicquid pertinet ad hypostasim, siue subsistentiale, siue accidentale sit, vnitur Sorti in hypostasi seu persona: vt in art 2. huius q. Autor dixit: sed non omne tale vnitur Sorti secundum hypostasim. Et hoc dico sumendo ly in, vt denotat solùm inesse personæ: & ly secundum, vt addit modum coniunctionis inter personam & illud quòd vnitum est illi secundum personam, scilicet per modum subsistentis. Est enim videre in Sorte esse album, & esse capitatum: & vtrumque est vnum Sorti in persona quia, vt patet in 5. Meta. ca. de vno, quæcunque sunt in aliquo indistincta, sunt vnum in illo. Sortes autem & ista albedo non sunt diuisi subiecto seu hypostasi: quoniam vna & eadem est subsistantia prima, quæ est Sortes, & alba, & similiter quæ est Sortes & quæ est capitata. Sed esse album, non est vnum Sorti secundum hypostasim quia sic Sortes subsistit ex albedine, nec esse album, subsistit per subsistere Sortis. hoc enim album, quod est in Sorte, non subsistit: quia natura accidentis neque per seipsam, neque per aliud nata est subsistere. Sed esse capitatum est vnum Sorti secundum hypostasim, quamuis partialiter, quia caput pars est Sortis, quia & Sortes subsistit secundum esse capitatum, vtpote subsistantiale: & esse

capitatum

¶ Ad quartum dicendum, quòd non omne quod assumitur vt instrumentum, pertinet ad hypostasim assumentis, sicut patet de securi & gladio, nihil tamen prohibet, illud quod assumitur ad vnitatem hypostasis, se habere vt instrumentum: sicut corpus hominis vel membra eius. Nestorius ergo posuit quòd natura humana est assumpta à Verbo solùm per modum instrumenti, non autem ad vnitatem hypostasis. Et ideo non concedebat quòd homo ille verè esset filius Dei, sed instrumentum eius. Vnde Cyrillus dicit in Epistola ad Monachos Aegypti, Hunc Emmanuelem, id est Christum, non tanquam instrumenti officio assumptum dicit Scriptura, sed tanquàm Deum verè humanatum, id est hominem factum. Damascenus autem posuit naturam humanam in Christo esse, sicut instrumentum ad vnitatem hypostasis pertinens.

ARTICVLVS VII.

¶ Vtrum vnio naturæ diuinæ & humanæ sit aliquid creatum.

AD SEPTIMVM sic proceditur. Videtur, quòd vnio naturæ diuinæ & humanæ, non sit aliquid creatum. Nil enim creatum in Deo potest esse: quia quicquid est in Deo, Deus est. Sed vnio est in Deo: quia ipse Deus est humanæ naturæ vnitus. Ergo videtur, quòd vnio non sit aliquid creatum.

¶ Præterea, Finis est potissimum in vnoquoque. Sed finis vnionis est diuina hypostasis, siue persona, ad quam terminata est vnio. Ergo videtur, quòd huiusmodi vnio maximè debeat iudicari secundum conditionem diuinæ hypostasis, quæ non est aliquid creatum. Ergo nec ipsa vnio est aliquid creatum.

¶ Præterea, Propter quod vnumquodque, & illud magis. Sed homo dicitur esse creator propter vnionem. Ergo multò magis ipsa vnio non est aliquid creatum, sed creator.

¶ SED CONTRA, Omne quod incipit esse ex tempore, est creatum. Sed vnio illa ab æterno non fuit, sed incepit esse ex tempore. Ergo vnio est aliquid creatum.

CONCLVSIO.

¶ Cùm vnio diuinæ & humanæ naturæ sit relatio, quæ Deo ex mutatione creaturæ innascitur, necesse est aliquid creatum esse.

a ¶ RESPONDEO dicendū, quòd vnio, de qua loquimur, est relatio quædam, quæ cōsideratur inter diuinam naturam & humanam, secundum quòd conueniunt in vna persona filij Dei. Sicut autem in prima parte dictum est, omnis relatio quæ consideratur inter Deū & creaturā, realiter quidem est in creatura (per cuius mutationem talis relatio innascitur) non autem est realiter in Deo, sed secundum rationem tantùm: quia non innascitur secundum mutationem Dei. Sic ergo dicendum est, quòd hæc vnio, de qua loquimur, non est in Deo realiter, sed secundum rationem tantùm: in humana autem natura, quæ creatura quædam est, realiter est: & ideo oportet dicere quòd sit quidddam creatum.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, q. hæc vnio non est in Deo realiter, sed secundum rationem tantùm, dicitur enim Deus vnitus creaturæ, ex hoc quòd creatura est vnita Deo absque eius mutatione.

¶ Ad secundum dicendum, quòd ratio relationis sicut & motus dependet ex fine vel termino, sed esse eius dependet à subiecto. Et quia vnio talis non habet esse reale nisi in natura creata (vt dictum est) consequens est quòd habeat esse creatum.

quæstionecundò respondet quæsito conclusione affirmativa. Quo ad primum dicit, quod Vnio de qua est quæstio, est relatio quædam inter duas naturas cōiunctas in vna persona filij Dei. Ita quòd tria de vnione dicit: primò quòd quid est dicendo, quòd est relatio quædam: secundò extrema dictæ relationis, dicendo inter diuinam naturam & humanam: tertiò fundamentum dictæ relationis dicendo, secundum quòd conueniunt in vna persona filij Dei. Vbi nota quòd est hīc quæstio de vnione, quantum ad relationem, quam significat: & non de vnione, quantum ad fundamentum, ad quod consequitur, quòd est coniunctio naturarum in persona filij Dei: quam conclusim est esse vnionem subsistan tialem, & non secundum esse relationem. Et sic patet totius articuli.

¶ Quo ad secundum cōclusio est, Vnio pro relatione est aliquid creatum. Probatur: Omnis relatio inter Deum & creaturam est realiter in creatura, & non in Deo: ergo ista vnionis relatio non est in Deo realiter, sed in natura humana est realiter: ergo est aliquid creatum. Antecedens & ex dictis in prima parte assumitur. & probatur: quia innascitur per mutationem creaturæ, & non per mutationem Dei. Consequentia prima ex declaratione tituli patet secunda autem relinquitur per fe notā: quia quicquid realiter est in creatura, est creatum.

¶ In hoc articulo cautissimè aduerte distinctionem præditam de vnione, ne, vel quantum ad relationem, quam significat, vel quantum ad coniunctionem in persona, ad quam consequitur: quoniam plus differunt hæc duo quàm cælum & terra: Vnio enim pro relatione est in genere relationis, & est ens realè creatum: vt in litera dicitur. Vnio autem pro coniunctione naturæ humanæ in persona diuina cùm constituit in vnitate, quæ est inter naturam humanam & personam filij Dei, est in genere seu ordine substantiæ, & non est aliquid creatum, sed creator. Quod ex eo constat, quòd vnum non addit supra ens naturam aliquam: & vnumquodque per illudmet quod est ens est & vnum quod enim est ens accidētale per aliquā formam, est vnum accidentale per illam: & quod est ens substantiale, habet vnitatem secundum esse relationis: & quod est ens per formam substantialem, habet vnitatem secundum esse substantiæ. Ac per hoc natura humana in Christo, quia pēr esse substantiale subsistentiæ personæ filij Dei est iuncta naturæ diuinæ, oportet quòd illud vnum esse, in quo indistincte sunt natura diuina, & humana in Christo, sit esse vnum substantiale & diuinum. Et verè sic est: quia esse subsistentiæ filij Dei, in quo non distinguuntur ambæ naturæ, substantia est, Deus est: quia verbum Dei est vna & eadem quippe subsistentia subsistit filius Dei in natura diuina & in natura humana: & consequenter diuina & humana natura Christi sunt indistincte in illa subsistentia vtriusque communi, quamuis inter se valde distinguantur. Et si contra hanc doctrinam obiiciatur, quòd huiusmodi coniunctio incipit esse ex tempore, & consequenter est aliquid creatum: respondendum est, quòd hæc coniunctio, quantum ad illud, quod ponit in ipso esse secundum se, non incipit esse ex tempore, sed est ab æterno: sed quātum ad hoc, quòd natura humana forma sit illud subsistere, incipit esse ex tempore. Verbi gratia, si anima rationalis fuisset ab æterno sine corpore, quādo fuisset in tempore iuncta corpori: nec esse corporis incepisset in tempore, quia non est aliud esse corporis, quàm illud æternum esse animæ. Nec vnio esse substantiale corporis cū anima, incepisset ex tempore, quārum ad illud quod ponit illa vnitas in esse: secundum ea & vnū quum multiplicitur dicatur, quòd proprie est actus, est, vt dicitur in 2. de anima. Sed bene incepisset ex tempore illud vnum esse quantum ad hoc, quòd corpori illud æternum esse communicaretur quod ficret per generationem, qua corpus trahereiur ad esse animæ. Ita enim accidit in proposito, dum per assumptionem naturæ humanæ trahitur ad esse substantiale filij Dei: ex hac enim assumptione subsistentia, qua filius Dei in sola subsistebat natura diuina, communicatur naturæ humanæ: ità vt eadem ipsa natura humana per illam subsistat: & filius Dei in humana natura subsistat: hoc autem est vnum esse in persona ambas naturas. Vbi patet, nihil creatum intercurrisse, nisi passionem, qua natura humana trahitur ad esse Verbi. Super hanc autem coniunctionem, super hoc vnum esse fundatur consecutiuè vnio pro relatione

Universidad de Deusto
Biblioteca

sicut super communionem subsistentialem corporis & animæ, fundatur relatio vnionis inter animã & corpus. Est igitur vt vnico verbo dicatur, vnio naturarum in Christo relatio creata quædam, hoc est, consequens earum vnitatem personalem increatam.

Et quia argumẽta aurea à Caietolo allata in 1. dist. tertij sen. q. prima, procedunt contra dicentes nõ esse aliam vnionem, quàm relationem inter humanam naturam in Christo & Deum (quod longè est à doctrina Autoris, expressè ponentis, vnionẽ, quo ad relationẽ, consequi vnionem secundum vnitatem personalẽ: ita q̃ vnio significat relationem, nõ qualemcunq; sed cõsequentem naturarũ vnitatẽ personalem) ideo nõ censui ipsa aliter assoluenda & soluẽda, vtpote nõ contra doctrinã Autoris in veritate: & quæ ex hac vnica dicta responsione confutantur.

3. dist. 5. q. 1. artic. 1. quæst. 3.

¶Num homo dicatur, & sit Deus propter vnionem vt terminatur ad diuinam hypostasim.

Quæstio.

b ¶In responsione ad tertiũ eiusdem 7. articuli dubium occurrit circa illius principiũ, Homo dicitur, & est Deus propter vnionem, inquãtum terminatur ad hypostasim diuinam. Tum quia falsum est, quòd vnum extremum vnionis sit reliquũ, q̃ vnio terminatur ad reliquum extremum: non enim corpus est anima, propterea quia vnio corporis terminatur ad animam. Vnde malè dicitur, q̃ homo est Deus propter vnionem, quia vnio terminatur ad hypostasim diuinam. Tum quia dato, q̃ esset verum, sequeretur, q̃ homo non esset Deus subsistentialiter, sed relatiuè quod tam reprobatum est. Et tenet sequela: quia esse aliquid propter terminum relationis non est esse illud subsistentialiter, sed relatiuè, vt patet. Et si ad hæc dicatur, quòd Autor loquitur de vnione, quantum ad fundamentum, non quantum ad relationem, contra hanc responsionem instat clamat, apperit subdens: non tamen sequitur quòd ipsa vnio sit creator vel Deus: quia quòd aliquid dicatur creatum, hoc magis respicit esse ipsius, quàm rationem. Constat enim hæc verba de vnione quantum ad relationem dici: de qua in responsione ad secundum dixit, quòd rationem habet ex termino, esse verò habet ex subiecto, sicut motus.

¶Ad hoc dicitur, q̃ secundum rem homo est Deus propter vnionem secũdum vnitatem personalem, quam importat, ad quam cõsequitur relatio vnionis: & hoc non est vertendum in dubium. Sed quoniam in idem redit dicere, homo est Deus propter vnitatem personalem duarum naturarũ, quam cõsequitur vnionis relatio: & dicere, homo est Deus, propter vnionem, inquantum terminatur ad hypostasim diuinam: ideo verba Autoris calumniãda non sunt. Manifestatur autem quod dicimus aduertendo, quòd relatio vnionis est nõ solùm inter naturas duas, diuinam scilicet & humanã, sed etiam est inter naturam humanam & hypostasim diuinam: nam & vna natura vnita est alteri, & humana natura vnita personæ diuinæ, & eodem modo diuina persona vnita est humanæ naturæ. Seruanda autem differentia in loquendo, dum de vnione inter naturas, aut inter personam & humanam naturam est sermo: quia quando de vnione inter naturas est sermo, ex primimus naturas pro terminis vnionis, & vnitas personalem vtriusque naturæ ponimus non pro termino, sed causa seu fundamento relationis vnionis. Vt clarè videre potes in principio corporis huius articuli, vbi declarando titulum, dicitur quòd vnio, de qua loquimur est relatio quædam, quæ considerantur inter diuinam naturam & humanam, secundum quòd conueniunt in vna persona filij Dei. Quando verò loquimur de eadem relatione vnionis inter naturam humanam & personam filij Dei, ponimus ex parte termini vnitatem personalem filij Dei in veraque natura, quoniam relatio ista vnionis non est quæcunque vnionis relatio, nec ad hypostasim diuinam quomodolibet, sed ad hypostasim filij vnam personaliter in veraque natura. Sicut enim vnionis relatio inter corpus & animam nõ est ad animã quomodolibet se habentem, sed ad animam communicantem subsistentiale suum esse corpori, ita relatio vnionis humanæ naturæ ad hypostasim diuinam, non est ad hypostasim filij Dei qualitercunque se habentem, sed ad filij Dei hypostasim vnam personaliter secum, hoc est cum humana natura. Et quia Autor in hac responsione ad tertium loquitur de relatione vnionis inter naturam humanam & personam filij Dei (vt clarè sonãt verba literæ, dicentis, inquãtum terminatur ad hypostasim diuinam) non dixit, ad naturam diuinam, vt prius dixerat, sed dixit, ad hypostasim diuinam: ideo continuationem personalem, seu, quod idem est, vnitatem personalem ex parte termini relationis vnionis posuit. Et proinde valet, ac si diceret, Homo est Deus propter vnionem, inquãtum in illa inuenitur secundum rem vnitas personalis diuinæ hypostasis cum humana natura. Et si exposuionem ad verbum desideras, dicito, Homo est Deus propter vnionem, hoc est relationem vnionis, non simpliciter, sed cum ista conditione ex planante quomodo apponimus ly propter, ad relationem vnionis: scilicet inquantum terminatur ad hypostasim diuinam, ita quòd ly inquãtum terminatur ad hypostasim, diminuit causalitatem rationis: imò admittit causalitatem à relatione, & transfert causalitatem illam ad terminum. Sicut enim quum dicimus, quòd generationis motus, inquantum terminatur ad substantiam, est in genere substantiæ, intendimus quòd generatio ratione termini sortitur, & dat esse substantiale: ita dum dicitur, quòd relatio vnionis inquantum terminatur ad hypostasim diuinam, hoc est ratione hypostasis diuinæ, ad quam terminatur, dat quòd homo est Deus. Et est sermo de hypostasi diuina, non qualitercunque se habente, sed terminante in rerum natura relationem vnionis naturæ humanæ ad ipsam: hypostasis siquidem diuina terminans relationem realem vnionis ad ipsam, est hypostasis diuina (vt dictum est) non qualitercunque se habens, sed vna personaliter cum humana natura. Constat autem euidentissimè, quòd ratione talis termini homo est Deus, ac per hoc admitti potuit, q̃ relatio vnionis ratione talis termini dat, q̃ homo est Deus: & consequenter dici verè potuit, q̃ Deus est homo propter vnionem, inquantum terminatur ad diuinam hypostasim.

¶Ad primam igitur obiectionem dicitur, quòd falsum supponit quòd sit licet ideo homo propter vnionem sit Deus, quia verum est in communi loquendo. vnum extremum vnionis est reliquũ, quia vnio terminatur ad reliquum: hæc enim vniuersalem nec semper habent. Sed vt declaratũ est, fundatur veritas dicti in litera sup hoc, quia hoc extremum vnionis hãbet tale, scilicet hypostasis diuina vna personaliter cũ natura humana.

¶Ad secundum quoque dicitur, quòd homo est Deus secundum substantiam: esse nãque Deum, quod communicatur homini, nõ est esse relatiuũ, sed in genere seu ordine substantiæ. Et quãuis esse aliquid in communi loquendo, propter terminum relationis præcisè, sit esse relatiuum: esse tamen aliquid ratione talis termini, scilicet personæ diuinæ, vnius personaliter cũ natura humana, nõ est esse relatiuum, sed esse diuinum. Et sic patet, quòd non extorquendo literam, sed de vnione quo ad relationem loquendo, vera est litera.

a ¶Super Quæstionis secundæ Articulum octauum.

IN titulo articuli 8. sunt tres termini, Vnio, Assumptio, & Idem. Et primus quidem terminus declaratus est in præcedenti articulo: secundus in corpore declarabitur: tertius autem absolute sumendus est, sicut facet. In calce autem articuli soluendo exprimatur qua diuersitate seu differentia sunt non idem: pura realis, vel rationis, vel vtraque.

b ¶In corpore articuli respondetur quæsito vnica conclusione. Inter vnionem, & assumptionem triplex est differentia. Declaratur manifestando singula membra figilatim & ordinatim vt processus clarus sit in litera.

¶Et prima quidem ac principalis differentia est in re formaliter significata. nam vnio significat relationem, assumptio actionem vel passionem: & sic sunt in diuerso genere, sicut relatio diuersum est genus ab actione & passione. Et quòd vnio significet relationem, in litera non probatur, sed assumitur ex præcedenti articulo. Ex quo ad manifestandam dictam differentiam, primò probatur, in hoc mysterio inueniri secundum rem duo, scilicet ipsam relationem vnionis, & actionem & passionem: quia omnis relatio recipiens esse reale ex tempore, causatur ex aliqua mutatione: mutatio autem in actione & passione consistit. Relatio igitur vnionis inter naturam humanam & diuinam in Christo, quum inceperit esse secundum rem in natura humana ex tempore, oportet quòd ex aliqua causa sit mutatione, quæ in aliquo patiente ex aliqua actione sit. Duobus igitur inuentis in hoc mysterio, scilicet relatione vnionis & actione, & passione, quum vnio significet relationem: consequens est quòd assumptio significat actionem vel passionem. Et manifestatur consequentia: quia assumptione aliquis dicitur assumens tanquam agens, & aliquid dicitur assumptum tanquam patiens.

Secunda autem differentia est: quia assumptio dicitur sicut in fieri, vnio autem sicut in facto esse. Probatur ex signo seu effectu: quia vniens dicitur esse vnitum, assumens autem non dicitur esse assumptum: hoc est, vnitum prædicatur de vniente, dicendo hoc est illud assumptum autem non sic prædicatur de assumente. Et quòd hoc deriuetur ex dicta differentia, manifestatur: quia inter ly homo, & ly natura humana, hæc est differentia in mysterio Incarnationis, quòd homo significat naturam humanam vt in termino assumptionis: constat autem terminum assumptionis spectare ad Incarnationem, vt in facto esse: natura verò humana significat naturam humanam, vt quæ assumitur: quod constat spectare ad Incarnationem, vt in fieri. Dicimus autem quòd vniens, scilicet filius Dei est homo: & non dicimus quòd idem assumens est natura assumpta.

¶Tertia verò differentia est, quòd assumptio determinat terminum à quo, & ad quẽ: vnio autem nihil horum determinat. Huius differentiæ primò redditur ratio ex prima: quia relatio æquiparantiæ non magis se habet ad vnum extremum, quàm ad aliud: actio autem & passio diuersimodè se habet ad agens & patiens, & ad diuersos terminos. Ex hoc enim sequitur, q̃ cùm vnio sit relatio æquiparantiæ, nullum extremorum determinet: assumptio autem, quia est actio vel passio, determinare potest tũc terminos à quo, & ad quem. Secunda manifestatur de assumptione ex etymologia nominis. Tertiò manifestatur ex signo: scilicet q̃ indifferenter vnum extremum dicitur vnitum alteri: non autem assumptum, vt patet in litera clarè.

¶Num vnio actionem significet.

¶Circa hæc dubium primò occurrit de prima differentia. Nam non solùm assumptio, sed etiam vnio significat actionem. Quod etiam ex litera probarũ dum dicitur, quòd vniens dicitur esse vnitum & filius est vniens sibi naturam humanam & in relationem ad secundum, q̃ persona Patris vnitit naturam humanam. Filio. Certum est enim, quòd vnire est actio, cui & isto commune est: Patri & Filio & Spiritui sancto & similiter q̃ vniens est agens. Ruit igitur differentia prima.

¶Num Assumere dicatur vt in fieri, Vnire autem vt in facto esse.

Quæstio. ¶Dubium secundo occurrit de secunda differentia: quia aut intelligitur quo ad rem significatam, aut quo ad modũ significandi. Non quo ad modum significãdi: quia tam vnire quàm assumere significat per modum verbi, omne autẽ verbum significat per modum fluxus, & fieri. Nec quo ad rem significatam: quia natura humana, de qua verificatur, quòd est vnita, non prædicatur de quocunq; vniẽte quia nec Deus nec Filius est natura humana.

¶Num vnio sit relatio æquiparantiæ.

Quæstio. ¶Dubium tertiò occurrit de eo quòd in tertia differentia dicitur, vnionem hanc esse relationẽ æquiparantiæ: quia constat ex præcedenti articulo esse relationem in. & ex altero tamẽ extremo: quoniam in sola natura humana habet esse: relatio autem æquiparantiæ, vt ipsum nomẽ sonat, a quæ se habet ad vtrumque extremum.

¶Num vnio & assumptio ratione distinguantur.

Quæstio. ¶Dubium quartò occurrit, qualis sit differentia inter vnionem & assumptionẽ ex rationis tantum, an etiam realis. Et est ratio dubij: quia in litera in calce responsionis ad tertiam concluditur, quòd assumptio differt ratione ab vnione & Incarnatione: clarumque videtur quòd assumptio non differt realiter, sed ratione tantum ab Incarnatione: cum ergo inuol. contraponatur assumptioni, sola rationis differentia apparet. In oppositum autem est: quia actio & passio distinguuntur realiter à relatione consequente coniunctum, quod per actionem & passionem fit: sed assumptio & vnio sic se habent, ergo.

¶Num relatio assumptionis terminetur ad aliquid absolutum, vel respectiuum.

Quæstio. ¶Dubium quinto est de termino Assumptionis, ad quid scilicet terminatur: ac quis est proprius terminus assumptionis, an absolutum aliquod vel respectiuum. Et est ratio dubij ex parte reliquia per istam actionem nullum absolutum fit in persona diuina: & similiter nullum absolutum ponitur in natura humana: sed nec etiam in persona diuina realis relatio acquiritur: sed in sola natura humana fit de nouo solummodo relatio realis vnionis ad personam Filij. Constat autem quòd terminus actionis proprius est illud ens, quod fit per actionem illam: sola igitur relatio realis vnionis huius naturæ humanæ ad personam Filij: est terminus proprius actionis & passionis. Assumptionis nomine importatæ.

¶Ratio verò dubij ex parte nostra, est, quia Doctores aliqui hoc dicunt. Scotus enim in tertio sen. dist. prima, q. 2. tenet huiusmodi assumptionem terminari ad relationem vnionis: quia nullum est ibi absolutum nouum tam in natura, quàm in persona: ponens hanc relationem non spectare ad genus relationis: sed esse de genere respectuum extrinsecus aduenientium, qui scilicet non necessariò sequuntur fundamentum etiam posito termino. Quales dicit esse vnionis respectus inter animam & corpus: & præexistentia verorum vnitorum de nouo, & panis & quãtitas Sacramenti vnitorum: nullum enim absolutum in huiusmodi vnionibus acquireretur, fundans vnionis relationem, sed ad solam vnionis relationem terminaretur actio vnitiua.

¶Dicendum quoq; in tertio sẽ. dist. 3. q. 1. tenet actionẽ, quæ Assumptionis nomine significatur, proprie loquendo, terminum intrinsecè esse respectum vnionis, quem dicit esse, non relationis generis, sed modum quẽdam realem: sicut inhærere est modus realis consequens naturã accidentis. Ad huiusmodi nãque respectus dicit posse esse motũ & actionem naturalem: quãuis ad vnionem naturæ humanæ in persona diuina, sola diuina actio potuerit terminari.

¶In oppositum autem est quod Autor hîc dicit in calce corporis articuli, quòd assumptio determinat pro termino ad quem personalitatem diuinam: vt scilicet persona diuina in humana natura subsistat. Constat autem hoc nõ esse respectum, sed esse absolutum, vtpote de genere seu ordine subsistentiæ ergo.

Ad primum. ¶Ad primum dubium dicitur, quòd prima differentia optima est quãtum ad formale significatum. Ad cuius euidentiam cõsiderandum est fundamentum in litera positum: scilicet quòd in mysterio Incarnationis quãtum ad propositum spectat, duo tantum inueniuntur, scilicet actio & passio, & relatio vnionis, & quòd relatio vnionis non sit alia actione & passione ab illa actione & passione, quam significat assumptio, sed illa actio, quæ est assumere, factio est vnionis: non curando pro nunc de modo, quo sic vnionis relatio per actionem illam: hoc enim ad quintum dubium spectat. Hunc autem fundamento si supponas, quòd ly vnio, est & nomẽ dum declinatur, hæc Vnio, vnionis, vnioni &c. verbum, dum dicimus, V nio, vnis, vniui, vnium & quòd idem formaliter significat vt nomen, & vt verbum. sicut similiudo & assimilare: videbis, q̃ quia nomẽ V nionis formaliter significat relationem, etiam verbum V nidi significat formaliter relationem: significat enim Vnire. V nionem facere, sicut Assimilare, similudinem facere. Si nãque diligentius ad posterum fundamentum retuleris significatum hoc, scilicet facere vnionem, clarè perspicies, q̃ quum ly facere, illam supponat actionem, quam assumptio significat, inter vnionem & assumptionẽ hanc primò inuenies differentiam, q̃ assumptio actionem & passionem formaliter explicat, quæ in Incarnatione inueniuntur: V nio verò & V nire inde deriuatum, formaliter relationem explicat

quãuis V nire per modum actionis significet illam relationem. Cõcilior ergo, quòd in comuni V nio verbum significat actionem, hoc est, vnionẽ facere: sed quia in proposito ly facere, nõ dicit actionem propriam ipsius relationis distinctam cõtra actionem significatam per ly assumere: ideo & vera est differentia prima assignata in proposita quæstione, q̃ vnio significat formaliter relationem, assumptio actionẽ vel passionem & verum simul est, q̃ vnire significet actionem eandem, vt terminatur ad relationem: significat enim vnionem facere: quæ proprietas non Trinitati attribuitur V nitæ, & esse vnientem: vt in litera dicatur.

Ad secundum. ¶Ad secundum dubium dicitur, q̃ differetia ista intelligatur, quo ad vtrumque significatum: quia scilicet res significata per V nire, hoc est facere relationem vnionis, nõ est nisi in facto esse: quia nõ est nisi in termino assumptionis: intelligi enim oportet prius natura terminari assumptionẽ, quàm cõsequatur assumpta relatio vnionis: quoniam non vnitur nisi per assumptionem: vtique oportet prius natura terminari deambitionem, quàm consequatur vnio ad beatitudinis cũ subiecto. Quia igitur assumere vt assumere est efficax in actu vitæ, & assumere vt est facere vnionem, efficax, nõ nisi in termino inueniur: ideo ex parte rei differentia secunda posita est, q̃ assumere dicitur vt in fieri, vnire autem vt in facto esse. Nec effectus allatus hîc in litera, intelligẽdus est vniuersaliter vt obiectio opponit: quoniam cõstat ex litera nõ esse verũ vniuersaliter, q̃ vniens est vnitum. Patet enim est vniens, & non est vnitum: quia nõ est homo. Sed est intelligẽdus permissiuè, hoc est, q̃ hinc proinde, q̃ permittitur aliquod vniens esse vnitum: ti tamẽ significatur vt in facto esse, vt in termino: & properetur in litera causæ dicitur. Vnde verè dicimus, q̃ filius Dei, quia est vniens sibi naturam humanam, est homo. Assumens autem nec vniuersaliter, nec particulariter est assumptum: quoniã assumptum oportet ordine naturæ præexistere: nulla autem persona diuina hac natura est id, quod præexistit assumptioni, quod per naturam in abstracto significatur.

Ad tertium. ¶Ad tertium dubium dicitur, q̃ relatio vnionis dupliciter considerari potest, scilicet realiter, & formaliter. Et si cõsideretur secundum esse formale, hoc est, secundũ suam rationem formalem: sic procul dubio est relatio æquiparantiæ, dicitur similitudo, æqualitas, & idẽtitas. Si verò cõsideretur secundum esse reale, sic nõ est relatio æquiparantiæ: vt obiectio probat. V nde secundum diuersas considerationes, diuersimode cõuenit loqui de huiusmodi relationibus inter creaturam & Deum: quia quãdoque ingãtur esse relationes æquiparantiæ, & verum est realiter & quãdoque assumptionis, & verum est formaliter. Sanè igitur ac dicitur intelligi diuersa, quæ contraria apparent, dicta, vt non sint contraria.

Ad quartum. ¶Ad quartum dubium dicitur, quòd assumptio differt & re & ratione ab vnione & ab vnitate quãtus sola ratione differat ab Incarnatione & humanatione. Et quoniam q̃ distinguatur realiter ab vnione, patet ex hoc, quòd tam actio, quàm passio significata Assumptionis nomine, distinguitur realiter à relatione vnionis consequẽte. Et ne ambigũtas aliqua resideat, de assumptione passiua probatur, quia assumptio passiua importat relationem causalitatis passiuæ, & denique, vt ita dicam, hominem Deum fieri, vt ab hoc ita q̃ relatio importata per assumptionem passiuam est ly ab hoc quoniam secundum rem est relatio, qua natura humana à tota Trinitate creata est ad esse diuinum. Relatio autem vnionis, est naturæ humanæ ad filium Dei primò, & ad naturam diuinam consequẽter: & nõ est relatio causalitatis passiuæ: alioquin communiter esset ad tota Trinitate. Quòd verò distinguatur realiter ab vnione, ideo dixi, & verificatur nõ secundum ipsas actiones, sed secõdum terminos: quoniam proprius terminus cuiusactionis, qui est assumere realiter, differt à proprio termino actionis, quæ est facere relationẽ vnionis vt sic vt in sequẽti patebit dubio. Quãuis vnũ & idem fi facere quod per assumere & vnire importatur (vi prædicum est) quod per se primò terminatur ad propriũ terminum Assumptionis, & ex consequẽti ad vnionis relationem: vt manifestabitur patebit. Quod verò sola ratione differat ab humanatione & Incarnatione, patet: quia cadẽ est actio, idem terminus diuersimodi, vt in litera dicitur, explicatus. Ex hoc autem quod in litera dicitur, q̃ vnio differt ratione ab assumptione, aut econuerso, non habetur quòd differant sola ratione sicut reliqua, quibus cõmemorauit. Ad veritatem siquidem literæ sufficit, q̃ differant ratione, & non exigitur q̃ sola.

Ad quintum. ¶Ad quintũ dubium dicitur, q̃ assumptio habet pro termino suo, propriissimè loquendo, ens absolutũ, super quod fundatur relatio vnionis: est autẽ illud ens absolutum non persona filij Dei sola, nõ hæc natura humana sola, sed filium Dei esse hominẽ, quoniã nec persona diuina, nec hæc natura humana fu per assumptionẽ, quãuis fuerit timul facta cũ assumptione. Sed filium Dei esse hominẽ fi per assumptionẽ & ita fi q̃ est ita mũ esse quod per assumptionẽ fit. & ad quod assumptio prin. o tendit: aq̃uinã enim filius Dei per assumptionẽ esse hominẽ quod est esse in genere subsistãæ, & nõ in genere relationis aut cuiusliis respectus. Et ad hoc esse per se primò Incarnationem credi nari, patet ex Symbolo fidei, dũ dicitur de filio Dei, Et incarnatus est de Spiritu sancto ex Maria virgine. & homo factus est. Hinc enim clarè patet, q̃ tam actio quã passio, quæ in Incarnatione intercurrit, ad hoc per se primò ordinata & terminata est, q. filius Dei factus est homo: procul dubio nõ relatiuè, sed subsistãaliter: alioqui nõ esset homo nõ enim est verè homo qui nõ est subsistãaliter homo: qui esse hominem sic esse subsistantiã animatam sensibilem rationalẽ, & nõ sic relatiuè tantum: & habere ad hãc ipsam animã sensibilem rationalem. Et quia cõstat præsuppositio hoc esse absolutũ, relationẽ vnionis fundari super hoc esse: ideo dicebam est, q̃ ad relationẽ vnionis in hoc mysterio, nulla actio aut passio, nulla mutatio per se primò terminatur, vt Autor expressè dicit in 3. sent. dist. 2. q. 2. ar. 2. q. 3. sed est vera relatio, mere aliarũ relationũ, nõ producta per seipsam, iuxta doctrinam quinti Phy. fed cõsurgens ex nouo esse

Universidad de Deusto
Biblioteca

absoluto facto ex assumptione. Vnde negare relationem vnionis habere fundamentũ absolutum, ita q̃ per Incarnationem nullum eius absolutum factũ est, & cum hoc diceret q̃ filius Dei est factus homo, & est verè homo secundum rem, est ignorare propriam vocem: & conuerti cum sententia fidei verbis solis, q̃ Deus est homo subsistãtialiter, cum Nestorio autem consentire secũdum rem, q̃ Deus est homo accidentaliter, & secũdum esse relationum.

Est & ampliecti secundum verba Decretalis, damnãtem dicentes Christum, inquantum quòd homo, nõ esse aliquid, & refutare eã secundum rem: quia si solum esse relationum sit de nouo in mysterio Incarnationis filius Dei, secundum quòd homo, nõ aliquid, sed ad aliquid est.

3. dist. 5. q. 1. arti. 1. q. 1. Et 4. cõtra. ¶ Vt autem negantium vnionis relatione habere nouum esse absolutũ factum per Incarnationem pro fundamento, & similiter assumptionem tertiũ nari ad nouum esse absolutum subsistãtiæ, scilicet filium Dei esse hominẽ, error cõuincatur, ex fundamentis eorum in philosophia mõstrabitur. Manifestum liquidem est, q̃ si albedo & subiectũ eorum præexisterent, & tum mittat patias & quãtitat, & similiter materia & corpus, & posset vniri, relatio vnionis inter ea super nouo esse absoluto cõsurgeret cuius oppositũ ab aduersariis assumitur ad propositum. Nec hoc, quod dicimus, eget probatione, sed manifestatione: constat enim q̃ subiectum in primo exemplo acquireret de nouo esse album, & in secundo esse quãtum, & in tertio esse viuum: nec potest inficiari quin quodlibet horum esse sit & esse absolutum, & de nouo per actionem vniuersi factum. Patet igitur quòd relatio vnionis est verè relatio de genere relationis, conueniens cum illis in modo essendi & fiendi. Et ex his patet solutio omnium obiectorum.

¶ Et si contra prædictam sententiam afferantur duæ rationes Scoti ibidem, cõtra absolutum fundans relationẽ vnionis. Primò quia illud absolutum necessario esset vltimum Verbo, si esset nulla enim videtur talis entitas in creatura. Secundò quia talis entitas aut esset subsistãtialis aut accidentalis: non accidentalis, vt patet: nec subsistãtialis, quia esset eadem materiæ aut formæ aut compositũ subsistantiæ. Sed quicquid est idẽ alicui subsistantiæ, manet manẽte illa, natura igitur assumpta, si dimitteretur à verbo, retineret illud: ac per hoc esset fundamẽtum vnionis absque vnione. Respõdendum ex dictis est, q̃, vt dictum 7. Meta. non sit sphæra, non sit æs: sed sit sphæra ænea: & similiter in proposito non sit filius Dei, non sit humana natura: sed sit filius Dei homo. Et similiter sicut si albedo & Sortes vnirentur, acquireret de nouo Sortes esse album: & si postea separarentur, tam Sortes, quàm albedine seorsum conseruatis, amitteret Sortes esse albumina quòd licet non corrumperetur albedo, corrumperetur tamẽ esse album: sicut in vnione nõ generaretur albedo, sed esse album. Esse enim album significat esse absolutum in compositione consistens, quod generatur & corrumpitur per vnionem & separationem. Et similiter si corpus & anima separatim existentia vniretur, acquireret corpus esse viuum: & si postea separarentur, vtroque seorsum conseruato, amitteret corpus esse viuum: quod est esse substantiale in compositione consistens. Ita in propositoquia filius Dei acquisiuit per assumptionem esse hominẽ: propositionaliter loquẽdo: si separaretur natura humana à Filio, amitteret filius Dei esse hominem, quod acquisierat quod constat esse absolutum ens substantiale in compositione consistens. Et loquor nõ de compositione animæ & corporis, quam esse præsupponit ad de compositione naturæ & suppositi, in qua consistit esse hominẽ. oportet enim aliquem hominem esse hominem: & impossibile est etiam fingere esse hominem in rerum natura, nisi aliquem hominem. Ita igitur, quãtum ad propositum spectat, si habet esse hominem ad filium Dei, qui verè est homo, sicut se habet esse viuum ad corpus: seu esse album ad subiectum: & similiter ita se habet natura humana ad eundem Dei filium, sicut anima ad corpus & albedo ad subiectum. Et propterea, vt iam dictum est, quemadmodum generatur ex vnione, & corrumpitur ex separatione non albedo nec subiectum, sed esse album, & similiter nõ anima nec corpus, sed esse animatum, & esse viuum: ita ex vi assumptionis nõ fit filius Dei, non fit natura humana, sed fit esse hominem non in communi, sed hunc: & similiter si separaretur natura humana eorum: erretur non natura humana, sed esse hominem hunc. Nam si sibi relinqueretur natura humana, non esset idem homo, sed alius homo fieret, qui in natura illa subsisteret: non enim Christus subsisteret in illa natura, sed alius homo. Vnde si verbaliter etiam desideras reijcere, habes, quòd esse hominem, est illa entitas absoluta, quę fundat relationem vnionis in mysterio Incarnationis, & quòd ista entitas, si est, necessariò est vnita Verbo. Impossibile est siquidem inueniri idem esse hominem separatum à Verbo: quamuis possit inueniri eadem natura humana separata à Verbo: quonium esse hominem, numeratur ad numerationem individuorum hominis. Si enim natura humana separaretur à Verbo, cessato quòd fieret, & esset alius homo, esset aliud numero esse hominem, quo ille alius esset homo, & aliud quo nũc verbum Dei est homo, quoniam, vt iam dictum est, esse hominem in compositione naturæ & suppositi consistit: ac per hoc variato suppositi, variabitur numeraliter, sicut si albedo migraret de subiecto in subiectum, esset aliud & aliud numero esse album: iuxta numerum subiectorum: & similiter si anima migraret de corpore in corpus, esset aliud, & aliud numero esse viuum, iuxta numerationem corporum eadem ratione quia in compositione, hæc omnia consistunt, & diuersitas numeralis diuersitatem subiectorum seu suppositorum comitantur. Et sic patet, quòd est aliqua entitas absoluta, quæ quodammodo est in natura ex ea, scilicet humana natura Christi, scilicet esse hominem: quæ fi est eadem numero, necessariò est vnita personæ diuinæ.

¶ Ad secundum autem obiectionem dicitur, quòd ista entitas est substantialis, & identificatur substantiæ compositæ, hoc est Iuæ homini: non autem huic naturæ humanæ. Et ideo si hæc natura assumpta dimitteretur, non remaneret relatio vnionis quia nec remaneret hic homo idem numero. Et sicut stat, quòd remanente hæc eadem numero natura humana, & non remanente idem hic homo, fed effet alius numero homo, alia numero substantia composita, de prima substantia. non de qualitate loquendo: sic stat, quòd natura assumpta posset dimitti non remanente eodem hoc homine. Imò implicat contradictoria remanere eundem hunc hominem, & naturam assumptam dimitti quia tunc in natura dimissa subsisteret alius homo, & non Christus, & subsisteret Christus, & non alius homo. Et error processus Scotici est ex eo, quòd substantia composita est duplex, scilicet natura, & individuum: scilicet hæc humanitas & hic homo. Nec oportet illud, quod est idem substantiæ compositæ, hoc est, huic homini, esse idẽ huic humanitati: & ideo non oportet remanente humanitate hac, si dimitteretur, remanere id q̃d est idem huic homini quale est esse hominem inuentum in hoc homine, qui est Christus. Et hæc dicta sunt, loquendo de termino Assumptionis secundum rem, hoc est actionis & passionis intellectæ per nomen assumptionis: nam loquendo de termino Assumptionis, vt importatur in vocabulo Assumendi, idem re ad inuicem, quòd natura humana est vt terminus à quo, & persona diuina est vt terminus ad quem. Quæ ideo pro nouitis dixerim, vt non putem doctrinam datam à verbis Autoris discrepare: & d. intendant quòd secundum varias considerationes varię assignari possunt terminus. Non autem ad rem spectauimus, vt actioni reali & effectui tam excellenti finum proprium ac primò terminum in re realem assignaremus. Et licet nõ manifestauerimus quomodo quod dictum est, sit manifestauimus tamen ex fuisdoctrina, quòd ita est. Et hoc sufficere debet in tanto mysterio: quod, vt Augu. dicit, si rationem haberet, nõ esset admirabile: & si exemplum haberet, non esset singulare. Et ideo cautè exempla accipẽda sunt, vt scilicet vix unquę percipiamus mysterij altitudinem: nec metiamur illud viribus ingenioli humani.

ARTICVLVS IX.

a ¶Vtrùm vnio duarum naturarum in Christo sit maxima vnionum.

AD NONVM sic proceditur. Videtur q̃ vnio duarum naturarum in Christo non sit maxima vnionum. Vnitum enim deficit in ratione vnitatis ab eo quod est vnum: eo q̃ vnirum dicitur per participationem, vnum autem per essentiam. Sed in rebus creatis aliquid dicitur simpliciter esse vnũ: sicut præcipuè patet de vnitate ipsa, quæ est principium numeri. Ergo huiusmodi vnio, de qua loquimur, nõ importat maximã vnitatem.

¶ Præterea, Quantò ea, quæ vniuntur, magis distãt, tantò minor est vnio. Sed ea quæ secũdum hanc vnionem vniuntur, maximè distant, scilicet natura diuina & humana: distant enim in infinitum. Ergo huiusmodi est minima vnio.

¶ Præterea, Per vnionem fit aliquid vnum. Sed ex vnione animæ & corporis in nobis fit aliquid vnum in persona & natura, ex vnione autem diuinæ & humanæ naturæ fit aliquid vnum solum in persona. Ergo maior est vnio animæ ad corpus, quàm diuinæ naturæ ad humanam. Et sic vnio, de qua loquitur, non importat maximam vnitatem.

¶ SED CONTRA est quod Aug. dicit primo de Tri. quòd homo potius est in filio Dei, quàm Filius in Patre. Filius autem est in Patre per vnitatem essentiæ, homo vero est in Filio per vnionem Incarnationis. Ergo maior est vnio incarnationis, quàm vnitas diuinæ essentiæ, quæ tamen est maxima vnionum. Et sic per consequens vnio Incarnationis importat maximam vnitatem.

CONCLVSIO.

¶Tametsi ex parte naturarum, quæ vniuntur, vnio diuina, & humana natura maxima nõ est, attamen ea maxima est ex parte diuinæ personæ, in qua coniunguntur.

b ¶RESPONDEO dicendũ, quòd vnio importat coniunctionem aliquorum in aliquo vno. Potest ergo vnio Incarnationis dupliciter accipi. Vno modo, ex parte naturæ humanæ est vt terminus à quo, & persona diuina est vt terminus ad quem. Quæ ideo pro nouitis dixerim, vt non putem doctrinam datam à verbis Autoris discrepare: & d. intendant quòd secundum varias considerationes varię assignari possunt terminus. Non autem ad rem spectauimus, vt actioni reali & effectui tam excellenti finum proprium ac primò terminum in re realem assignaremus. Et licet nõ manifestauerimus quomodo quod dictum est, sit manifestauimus tamen ex fuisdoctrina, quòd ita est. Et hoc sufficere debet in tanto mysterio: quod, vt Augu. dicit, si rationem haberet, nõ esset admirabile: & si exemplum haberet, non esset singulare. Et ideo cautè exempla accipẽda sunt, vt scilicet vix unquę percipiamus mysterij altitudinem: nec metiamur illud viribus ingenioli humani.

a ¶Super Quæstionis secundæ Articulum nonum.

IN titulo articuli 9 aduerte primò, quòd quum iam distinctum sit de vnione vel pro relatione vnionis, vel pro coniunctione, ad quam consequitur relatio vnionis: hinc hic locutionem sumitur vnio pro relatione, sed pro coniunctione ipsa, vt patet in principio corporis articuli, & ex conditione, quæ de ipsa inquiritur: scilicet de excellentia eius respectu reliquarum coniunctionum. Ridiculum enim hoc est, quærere de relatione, nisi ratione fundamenti. nam sethsia ratione fundamenti, nulla vnionis relatio est maior alterutra: ideo vnio materiæ & formæ est maior vnione subsistãtiæ & accidentis, quia fundamentum est magis indolitum: vt patet.

¶ Aduerte secundò, quòd non quæritur explicitè de vnione naturæ & personæ, vtrum sit maxima: sed de vnione naturarum in personam verumtamen & hoc in responsione ad vltimum tractabitur.

b ¶In corpore articuli duo sunt: primò ponitur distinctio bimembris deinde correspondetur quæsito cum distinctione iuxta membra proposita distinctionis. Est autem distinctio ista: Vnio Incarnationis dupliciter consideratur, vel ex parte naturarum coniunctarum, vel ex parte eius in quo coniunguntur. Probatur distinctio: quia vnio claudit in se duos: primo, extrema, quæ iunguntur: secundò, vnum in quo coniunguntur: est enim vnio coniunctio aliquorum in aliquo vno. Principalis conclusio responsiua quæsito est: Vnio naturarum in Christo ex parte eius, in quo vniuntur, est maxima. Probatur: quia vnitas diuinæ personæ in qua vniuntur, est maxima. Secundaria conclusio est: Huiusmodi vnio ex parte naturarum, quæ coniunguntur non est maximaneç aliter probatur.

¶ Num quælibet coniunctio consideranda sit vel ex parte coniunctorum, vel eius, in quo coniunguntur.

¶ Circa distinctionem in litera assignatam, dubium non dissimulandum occurrit. Quoniam videtur deficiens: quia coniunctio aliquorum in aliquo vno, potest accipi non solùm ex parte eorum, quæ coniunguntur, vel ex parte eius, in quo coniunguntur: sed etiam ex parte coniunctionis extremorum in illo vno. Verbi gratia cõiunctio corporis & animæ in Sorte, potest accipi ex parte animæ & corporis, vel ex parte Sortis, vel ex parte coniunctionis illorum in Sorte. Et in litera hoc tertium membrum deficit: & tamen hoc est principalius membrum in proposito considerandum, quoniam non dicitur, propriè loquendo, vnio maior ex parte extremorum, nec ex parte termini, sed ex parte coniunctionis extremorum in termino. Contingit siquidem in Sorte coniungi multa accidentia, quæ licet ex parte eius in quo cõiunguntur scilicet persona Sortis, habeant maximam vnitatem: non tamen propterea sunt maximè vnumquia coniunctio ipsa in Sorte non est maxima, sed minima.

¶ Num vnio Incarnationis sit maxima, quia id, in quo vniuntur natura, maximè vnum est.

¶ Dubium secundò oritur hinc circa conclusionem principalẽ: quoniam non nisi babuisse saluatur, ex illa vnionem incarnationis esse maximam: post vnionem trinitatis diuinæ: quod tamen & Autor saluare nititur in litera: & Bernardus in libro de consideratione, asserit. Et probatur sequela: quoniam non nisi abusiuè diceretur, quòd vnio creaturarum vnitarij est maxima: quia ex parte eius, in quo vniuntur, est maxima: quia vnitas Dei, in quo vniuntur, est maxima. ita enim dicitur in litera, quòd diuinæ humanæque naturæ vnio in Christo est maxima ex parte eius, in quo vniuntur: quia vnitas diuinæ personæ, in qua vniuntur, est maxima. Et similiter non solùm vnitas naturarum diuinæ & humanæ effert maxima: sed etiam vnio accidentium Christi, puta virtus & auditus, esse albi & crispi, esset maxima ex parte eius, in quo vniuntur: quia vniuntur in persona diuina, cuius vnitas est maxima: hoc enim non est falsitatis vnionem Incarnationis esse maximam, nisi abusiuè patet. Et multiplicatur dubium ex Durando in 3. distinct. 13. q. prima, dicente vnionem Incarnationis esse maximam, quantum ad dignitatem, & non quantum ad intrinsecam rationem vnionis. Et hoc secundò probat: quia illa vnio est, quantum ad rationem vnionis, maximacui lius extrema magis & intimius efficiunt, vel efficiuntur vnum, sed extrema multarum vnionum, & nõ Incarnationis sunt talia: ergo. Maior probatur: quia vnione vt sic, ali qua sunt vnum: ratio autem vnius est ratio indiuisi. Minor verò: quia materia & forma constituit vnum per essentiam, & vnum est inseparabile ab alio manente constitentiamnon sic autem constat esse extrema Incarnationis. Vide glossam Durandus Bernar. quòd intelligitur de maxima vnione quantum ad dignitatem.

¶ Ad hanc quæstionem respondetur, quòd distinctio male intelligitur: nã neutri distinctionis membrum accipiendum est secundum fenita quòd qui distinguitur, coniunctio nem posse accipi ex parte extremorum vel ex parte termini, non intelligitur ex parte extremorum secundum fi, & similiter non intelligitur ex parte termini secundum se: sed quemadmodum primum membrum intelligitur ex parte extremorum inter fenita secundum intelligitur ex parte termini vt coniungentis. Et hic non deficit tertium membri: sed tertium membrum est id quod distinguitur in primum & secundum. Nam coniunctio ipsa duorum in aliquo vno, distinguitur: quia accipi potest ex parte extremorum inter se, vel ex parte eius, in quo coniunguntur vt sic. Verbi gratia, Coniunctio animæ & corporis in homine, potest dupliciter accipi: primò ex parte animæ & corporis, non secundum tertiæ enim valde distanciæ inter se: quia nec inter se iunguntur, vt actus substantialis & potentia. Allo modo ex parte eius, in quo iunguntur, quantum iunguntur in illorpura: inquantum sunt in vna natura composita, puta humanitate: vel inquantum sunt in vna persona, pura Sorte. Et hic est versus tenitus distinctionis literæ: obiectiones autem procedunt contra aliam sensum, quo sumuntur extrema, quæ iunguntur secundum se: & id in quo iunguntur secundum se. Et ideo non est mirum si deficit, si deducit ad inconuenientia, & si non ratiat attentum nisi abusiuè.

¶ Ex his patet solutio secundi dubij: nam si nulla litera est, quòd naturæ diuinæ & humanæ, quæ in mysterio Incarnationis vniuntur, coniunctio dupliciter potest accipi, vel ex parte naturarum inter se: & sic per se nota relinquitur pars negatiua, sicut verè est per se nota: quia inter se non vniuntur, nisi sicut causa & instrumentum causæ: vbi constat non esse maximam vnionem. Vel ex parte eius in quo vniuntur, hoc est ex parte personalis coniunctionis, quam obtinet in vna persona diuina: hoc enim idem est ac dicere, ex parte personæ diuinæ, in qua coniunguntur vt sic, ac dicere, ex parte personæ diuinæ, inquantum est persona virtutisque naturæ: hoc enim est accipere communiorem ex parte eius, in quo iunguntur vt sic, hoc est, formaliter loquendo. Quocirca, quia, vt patet ex prius dictis, vniuntur in persona diuina substantialiter & non accidentaliter, vt accidentia Christi, & vniuntur substantialiter, non vt partes (vt manus & capitis) vt vnum, vt natura ipsa, vt hæc humanitas vnitur Sorti: & vniuntur non solùm substantialiter absq; partium imperfectione, sed sic substantialiter vniuntur in vna simplicissima & indiuisibilissima ac incompositi vnitate substantiali perfectali communi vtriq; naturæ, vt supereminenter omnem aliam vnionem quæ cognoscimus in alio vt sic. Ita quod licet anima & corpus Sortis vniantur substantialiter, & in vna natura humanitatis, & in vna persona Sortis: non tamen magis, sed pluribus modis vniuntur, quàm natura diuina & humana in Christo quia vniuntur & in natura & in persona, ista autem vniuntur tantum vno modo, scilicet in persona. Sed vnio hæc in isto vno modo est maior, quàm sit illa in vtroq; quia in mysterio Incarnationis vnitas communis extremis, secundum quam propriissimè & formaliter quæritur coniunctio, in tertio est vnitas personalis simplicissima & incomposibilis & indiuisibilissima: quam constat, quòd nec vnitas personalis Sortis, nec vnitas essentialis humanitatis, nec ambæ simul ascendunt vt pares. Notanter autem dixi,

te eorum, quæ coniunguntur. Alio modo ex parte eius, in quo coniunguntur. Et ex hac parte, huiusmodi, vnio habet præeminentiã inter alias vniones: nam vnitas personæ diuinæ, in qua vniuntur duæ naturæ, est maxima. Non autem habet præeminentiam ex parte eorum, quæ coniunguntur.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd vnitas diuinæ personæ est maior, quã vnitas numeralis, quæ scilicet est principiũ numeri. Nã vnitas diuinæ personæ, est vnitas increata, per se subsistens, non recepta in aliquo per participationem. Est etiam in se completa, habens in se quicquid pertinet ad rationem vnitatis: & ideo non competit sibi ratio partis, sicut vnitati numerali, quæ est pars numeri, & quæ participatur in rebus numeratis. Et ideo quantum ad hoc, vnio incarnationis præeminet vnitati numerali, ratione scilicet vnitatis diuinæ personæ, non autem ratione naturæ humanæ, quæ non est ipsa vnitas diuinæ personæ, sed est ei vnita.

¶ Ad secundum dicendum, quòd ratio illa procedit ex parte coniunctorum: non autem ex parte personæ, in qua est facta vnio.

¶ Ad tertium dicendum, quòd vnitas diuinæ personæ est maior vnitas, quàm vnitas & personæ & naturę in nobis. Et ideo vnio Incarnationis est maior, quàm vnio animæ & corporis in nobis.

¶ Quia verò illud quod in cõtrarium obijcitur, falsum supponit, scilicet quòd maior sit vnio Incarnationis quàm vnitas personarum diuinarum in essentia: dicendum est ad autoritatem Augu. quòd humana natura non est magis in filio Dei, quàm filius Dei in Patre, sed multò minus. Sed ipse homo quantum ad aliquid est in Filio magis, quàm Filius in Patre: inquantum scilicet idem supponitur in hoc quod dico homo, prout sumitur pro Christo, & in hoc quod dico, filius Dei: non autem est idem suppositum Patris & Filij.

ARTICVLVS X.

¶Vtrùm vnio duarum naturarum in Christo sit facta per gratiam.

AD DECIMVM sic proceditur. Videtur quòd vnio incarnationis nõ sit facta per gratiam. Gratia enim est accidens quoddam: vt in secunda parte habitum est. Sed humanæ naturæ vnio ad diuinam, nõ est facta per accidens: vt suprà ostensum est. Ergo videtur quòd vnio incarnationis non sit facta per gratiam.

¶ Præterea, Gratiæ subiectum est anima. Sed sicut dicitur Colloss. in Christo habitauit plenitudo diuinitatis corporaliter. ergo videtur quòd illa vnio non sit facta per gratiam.

¶ Præterea, Quilibet Sanctus Deo vnitur per gratiam. Si igitur vnio Incarnationis fuit per gratiam, videtur quòd non aliter dicatur Christus esse Deus, quàm alij Sancti homines.

¶ SED CONTRA est quod Aug. dicit in lib. de Prædest. Sanctorum, Ea gratia fit ab initio fidei fuæ homo quicunque Christianus, qua gratia homo ille ab initio suo factus est Christus. Sed homo ille factus est Christus per vnionem ad diuinam naturam. Ergo vnio illa fuit per gratiam.

CONCLVSIO.

¶Facta est diuina & humanæ naturæ, Vnio in Christo, non quidem secundum aliquam gratiam habitualem, sed gratuito Dei dono, & voluntate, & nõ ex aliquibus præcedentibus meritis.

a ¶RESPONDEO dicendum, quòd sicut in secunda parte dictum est, gratia dupliciter dicitur. Vno modo voluntas Dei gratis aliquid dantis. Alio modo ipsum gratuitũ donum Dei. Indiget autem

Infrà q. 6. art. 6. Et veri fitat. 29. portat virtutem, naturam scilicet humanam & suppositum: & non quo ad naturam significatam, sed quo ad suppositum tãto est magis in Filio quàm Filius in Patre: merito autem, quòd secundum aliquid sui est magis vnum, & secundum aliquid minus vnã appellatur secundum quid, & non simpliciter magis vnum. Et per hæc patet expositio literæ totius articuli.

Et 3. dist. 13. q. 3. art. 1.

¶ Ad Durandum autem dicitur quòd exinquet Bernardi sententiam, & vilificat eam: de vnione enim, inquantum vnio secundum ipsam rationẽ vnionis loquitur Bernardus præponens vnionem Trinitatis: quæ non esset præponenda quo ad dignitatem: quia tota Trinitas non est dignior persona filio, loquitur igitur Bernardus, formaliter & Autor loquitur, formaliter & non intelligimus, aq; falsamus, vnionem Incarnationis esse post vnionem Trinitatis maximã simpliciter. Et quòd dicitur, filia tunt magis vnum, quorum extrema magis & minimus conflituunt vnum, dicitur quòd addendum est hinc propositioni, vel tunt vnum nisi per se vel in essentialio quin negetur, quia voluntaria est. Nam ex intrinseca ratione vnionis & vnius nihil aliud habetur

3. dist. 13. q. 3. art. 3.

¶ Ad tertium dicendum, quòd sicut dictum est, Christus non est homo ex hoc quòd habuit gratiam & alia dona, sed ex hoc quòd vnitus est Verbo Dei. Et ideo non sequitur, quòd si alij homines habent gratiam & alia dona, quòd vnio illa sit facta per gratiam.

B Bb 4 dantum

Universidad de Deusto
Biblioteca

ctorum ad Deum fit per gratiam. Probatur: quia in communi loquendo formaliter ad perfectionem operationis requiritur quòd potèna fit perfecta per habitum ad hoc autem q; natura sit in ipso supposito, non exigitur habitus aliquis. Differentia autem inter has duas vnitates in hoc consistit, q; vnio Sanctorum ad Deum est per eleuationem ad operationem cognitionis & amoris: vnio autem Christi est per eleuationem naturæ humanæ ad esse personale filij Dei: nulla ergo gratia hîc mediat, sed ibi.

Annot. ¶ Vbi nota primò, quòd hinc habes apud Autorē, eodē se habere modo naturā humanā Christi ad personam filij Dei, sicut se haberet ad personā propriā, & sicut se habet natura Sortis ad personam Sortis: nam hinc habes, q; & eo quòd formaliter loquēdo, inter naturam & proprium supposità nullus exigitur habitus: ideo inter naturam humanam & personā filij Dei in Christo nullus exigitur habitus: fundatur enim hic processus super illa proportionalitate, vt patet. Nota secundò, q; gratiæ habitualis in proposito nomē nō restringitur ad gratiam, quæ ponitur in essentia animæ, vt diffinguitur à charitate & aliis habitibus infusis: sed communiter sumitur vt comprehendit sub se quēcumque infusum habitum. Et hoc habes in litera ex eo, quòd habitus ad perfe-

3. di. 4. q. 3. arti. quinto. ctionem operationis requirit, in potentia operativa ponitur: quod non verificatur de gratia respecta ad habitum in essentia: vt patet.

Et Col. 2 l. 2. co. 3.

Comen. ¶ Tertia conclusio est, sumendo gratiam pro gratuito Dei dono, quicquid sit illud: Vnio incarnationis est gratia. Probatur quia est donum Dei concessum humanitati Christi nullis præcedentibus meritis.

Annot. ¶ Vbi nota primò, quòd hoc modo loquendo de gratia, ipsa vnio appellatur gratia modaliter: quia scilicet gratuitè facta est, scilicet absque vllo merito & hinc est vt in Christo ponamus vtra habitus Iesu gratiam, gratia vnionis, quæ est ipsa vnio gratuitò concessa. Nota secundò q; cauté Autor loquutus, non dixit, q; hoc modo sumendo gratiam vnio sit facta per gratiā, sicut dixit in præcedentibus conclusionibus, & sicut quæstium est in titulo articuli: sed dixit q; ipsa vnio est gratia. Et ratio est: quia ly per, d. notat causalitatem gratiæ super vnionē: eiusdem autem ad seipsum non est causalitas.

Annot. b ¶ In responsione ad primum eiusdem articuli, nota ex supra dictis in articulo 7. eiusdem q; q.

1. 2. q. 98. arti. 4. c. coniunctio humanæ naturæ cū persona filij Dei (quę nihil aliud est, quam

Et 3. di. 4. q. 3. arti. 1. vtriusque in dustio in essentiali ipsius filij Dei) potest dupliciter accipi, scilicet vel secundum illam entitatem positiuā,

Et Ro. 1. 3. col. 2. fi. qua est illud esse personale, vel secundum mutationem & relationem, qua

Et Ueb. 2. l. 4. col. 3. vnitur, & vnita relatiuè dicitur humana natura personæ illi: nullum si-

humana natura gratuita Dei voluntate ad hoc, q; eleuetur in Deū, cum hoc sit supra facultatem suæ naturæ. Eleuatur autem humana natura in Deum dupliciter. Vno modo per operationem, qua scilicet Sancti cognoscunt & amant Deum. Alio modo per esse personale. Qui quidem modus est singularis Christo: in quo humana natura assumpta est ad hoc, q; sit persona filij Dei. Manifestum est autem q; ad perfectionem operationis requiritur q; potentia sit perfecta per habitum: sed q; natura habeat esse in supposito suo, non fit mediante aliquo habitu.

¶ Sic ergo dicendum est, q; si gratia accipiatur ipsa Dei voluntas gratis aliquid faciēs, vel gratum seu acceptum aliquem habens, vnio Incarnationis facta est per gratiam: sicut & vnio Sanctorum ad Deum per cognitionem & amorem. Si verò gratia dicatur ipsum gratuitum Dei donum, sic ipsum, quod est, humanam naturam esse vnitam personæ diuinæ, potest dici quædam gratia, inquantum nullis præcedentibus meritis hoc est factum, non autem ita quòd sit aliqua gratia habitualis, qua mediante talis vnio fiat.

a ¶ AD PRIMVM Ergo dicendū, quòd gratia, quæ est accidens, est quædam similitudo diuinitatis participata in homine. Per Incarnationem autem humana natura non dicitur participasse similitudinem aliquam diuinæ naturæ, sed dicitur esse coniuncta ipsi diuinæ naturæ in persona filij. Maius autem est ipsa res, quàm similitudo eius participata.

¶ Ad secundum dicendum, q; gratia habitualis est solùm in anima. Sed gratia, id est gratuitum Dei donum, quod est vnitri diuinæ personæ, pertinet ad totam naturam humanam, quæ componitur ex anima & corpore. Et per hunc modum dicitur plenitudo diuinitatis in Christo corporaliter habitasse: quia est vnita diuina natura nō solùm animæ, sed etiam corpori. Quauis etiam possit dici, quòd dicitur habitasse in Christo corporaliter, id est non vmbraliter, sicut habitauit in sacramētis veteris legis, de qbus ibidem subditur, q; sunt vmbra futurorum, corpus autē est Christus: prout scilicet corpus cōtra vmbrā diuiditur. Dicunt etiam quidam, q; diuinitas dicitur in Christo habitasse corporaliter, id est tribus modis: sicut corpus habet tres dimensiones. Vno modo, per essentiam, præsentiam, & potentiā: sicut in cęteris creaturis. Alio modo, per gratiam gratū facientem: sicut in Sanctis. Tertiò, per vnionē personalem: quod est proprium sibi.

¶ Vnde patet responsio ad tertium: quia scilicet vnio Incarnationis non est facta solùm per gratiā habitualē, sicut alij Sancti vniuntur Deo, sed secūdū subsistētia siue personā.

ARTICVLVS XI.

a ¶ Vtrum vnionem Verbi incarnati aliqua merita præcesserint.

AD VNDECIMVM sic proceditur. Videtur q; vnio Incarnationis fuerit aliqua merita subsecuta. Quia super illud Psal. Fiat misericordia tua super nos, quemadmodum, &c. dicit glo. Hîc insinuatur desiderium Propheræ de Incarnatione, & meritum impletionis. Ergo Incarnatio cadit sub merito.

¶ Præterea, Quicunq; meretur aliquid, meretur illud, sine quo illud haberi nō potest. Sed antiqui Patres merebantur vitam æternam, ad quā peruenire nō poterant nisi per Incarnationē. dicit enim Gre. in lib. 13. mor. Hi qui ante Christi aduētum in hunc mundum venerunt, quātumlibet iustitiæ virtutem haberēt, ex corporibus educti, in sinum cælestis patrię statim recipi nullo modo poterāt: quia nōdum ille venerat, qui Iustorū animas in perpetuā sede collocaret. Ergo videtur quòd meruerint Incarnationem.

¶ Præterea, De beata Virgine cātatur, quòd Dominum omnium meruit portare. Quod quidem factum est per Incarnationem. Ergo Incarnatio cadit sub merito.

¶ SED CONTRA est quod Aug. dicit in lib. de Prędę. San. Quisquis in capite nostro præcedētia merita singularis illius generationis inuenerit, ipse in nobis præcedentia merita multiplicatæ regenerationis inquirat. Sed nulla merita præcesserunt regenerationem nostram: secundum illud Ti. 3. Non ex operibus iustitiæ, quæ fecimus nos, sed secundum suam misericordiam saluos nos fecit per lauacrum regenerationis. Ergo nec illam Christi generationem aliqua merita præcesserunt.

CONCLVSIO.

¶ Non aliqua Christi merita, vel aliorum, diuinū Verbū vnionem præcesserunt, cùm ea sit supra omnem Beatorum Vnionem. & principium omnis meriti: potuerunt tamen sanctorum Patrum aliqua merita ex congruo ipsam præcedere.

b ¶ RESPONDEO dicendū, quòd quantum ad ipsum Christum, manifestum est ex præmissis, q; nulla eius merita potuerunt præcedere vnionem. Non enim ponimus, q; antè fuerit purus homo, & postea per meritum bonę vitę obtinuerit esse filius Dei, sicut posuit Photinus: sed ponimus q; a principio suæ cōceptionis ille homo vere fuerit filius Dei, vtpote nō habēs aliam hypostasim, quā filij Dei: secundū illud Luc. 1. Quod ex te nascetur sanctum, vocabitur filius Dei. Et ideo omnis operatio illius hominis subsecuta est vnionē. Ergo nulla eius operatio potuit esse meritum vnionis.

¶ Sed neq; etiā opera alterius cuiuscunque hoīs potuerunt esse meritoria huius vnionis ex condigno. Primò quidē: quia opera meritoria hoīs propriè ordinantur ad beatitudinem, quę est virtutis præmium, & cōsistit in plena Dei fruitione. Vnio autē Incarnationis cū sit in esse personali, transcendit vnionē beatę mētis ad Deum, quæ est per actum fruētis. Et ideo nō potest cadere sub merito.

¶ Secūdò, quia gratia nō pōt cadere sub merito: quia est meręi principiū. Vnde multò minus incarnatio cadit sub merito, quæ est principiū Gratię: secundum illud Io. primo. Gratia & veritas p Iesum Christū facta est.

¶ Tertiò, quia incarnatio Christi est reformatiua totius humanæ naturę. Et ideo non cadit sub merito alicuius hominis singularis: quia bonum alicuius puri hominis non potest esse causa boni totius naturæ.

omnis operatio filius hominis præsupponit vnionem: quia præsupponit illum hominem. Secunda quoque patet ex hoc, quòd meritum præcedit saltem naturæ ordine præmium: vt patet.

Annot. ¶ Dubium hoc in loco nonnullum occurrit: quia licet hinc habeatur, quòd omnis operatio illius hominis subsequuta est vnionem: non tamen hinc habetur, quòd omnis operatio illius naturæ humanæ subsequuta est vnionē. Et diceret quispiam, quòd illa natura humana sicut secundum se præsupponitur naturæ ordine vnioni (quia assumptio præsupponit q; assumitur) ita secundum aliquod opus eius, puta Intelligere & velle, quæ sunt instantaneæ præsupponitur ordine naturæ assumptioni: & per illud velle infoīmatum charitate natura illa meruit assumi in eodem instanti tēporis, & prius natura.

¶ Ad hoc dubium non oportet aliūde, quàm ex litera fundamēto respondere: licet tamen vt non sit fermo de potentia diuina absolutè: quum dicimus, quòd non possit aliqua operatio præcedere vnionem nisi de potentia, quam ordo naturæ habet simpliciter, & in mysterio Incarnatiōis. Quod enim natura humana in Christo assumatur ad esse personale Deiddem est ordo naturæ humanæ Christi ad personam filij Dei, qui est naturæ humanæ Sortis, ad personam Sortis. Et ideo sicut natura

Infrà q. 7. ar. 13. 2. & q. 34. ar. tic. 3. 2. Et 3. di. 4. q. 3. artic. 2. q. 1. Sortis prior natura personatur per Sortem, quàm operetur cum quia esse personale, vtpote subsistentiale, est prius, quàm operari: tum quia primus terminus vt qd generationis, est ipse Sortes, & deinde naturæ ordine consequuntur operationes etiam naturalissimæ, vt si sol fieret, primò fieret suppositum solis, & deinde lucem, quamuis in eodem instanti. Ita prius natura humanam Christi personatur per verbum Dei, quàm operetur propter vtramque dictam rationem: quia scilicet personari spectat ad esse substantiale (constat enim subsistere, quod primæ substantiæ solius est) & quia primus terminus generationis Christi, vt quod, fuit persona filij Dei, dicente Angelo, Quod ex te nascetur sanctum, vocabitur (proculdubio cum veritate) filius Dei. Nō potest ergo poni, quòd anima Christi prius naturæ, quàm veretur, intelligeret aut amaret.

Comen. ¶ Secunda conclusio est: Nulla opera cuiuscunque alterius hominis potuerūt esse meritoria huius vnionis ex condigno. Probatur triplicitèr. primò, quia vnio ista superat vnionem beatitudinis, quæ propriè cadit sub merito. Secundò, quia vnio ista est principium gratiæ, quæ non potest cadere sub merito. Tertiò, quia vnio ista est reformatiua totius humanæ naturæ, cuius totius bonum, constat non posse à singulari puro homine causari.

¶ Tertia conclusio est, Sancti patres meruerunt Incarnationem de congruo, desiderando & petendo. Probatur: quia congruum est, Deum sibi obedientes. Ex hoc etiam modo exponi potest, quòd beata Virgo meruit Christum portare, scilicet merito congrui.

Annot. *¶ super Quæstionis secundæ Articulum duodecimum.*

IN titulo articuli duodecimi nota quod ideo in titulo apponitur ly homini: ita quòd non quæritur virum gratia vnionis sit Christo naturalis: sed an sit naturalis Christo homini: vt denotatur, quòd difficultas huius dubij ex parte eius, quod est esse hominem, se tenet. Non enim est quæstio de Christo, secundum quòd Deus: sed secundum quòd est homo, an gratia vnionis sit illi naturalis.

Comen. b ¶ In corpore articuli duo sunt primo ponitur vna distinctio de ly naturalis: secundò respondetur quæstioni tripliciter. Distinctio est secundum naturale dupliciter, vel quod causatur ex principiis essentialibus rei: sicut passio ex principiis subiecti, sicut omnes deorsum ex principiis corporis grauis, vel quod ab ipsa natiuitate habetur. Probatur primò distinctio inquisita naturæ dicitur dupliciter, q; Met. scilicet de essentia & de consequente. Probatur secundò secundū membrū assignatæ duplicis diuisę Scripturę.

¶ Nota hic quòd secundum membrum, scilicet naturale à natiuitate, dupliciter intelligi potest uno modo, vt denotetur sola coæquitas, qua scilicet incipiunt simul tempore existere de cæco à natiuitate dicimus: quia excitat simul incipit cum homine, qui est cæcus. Alio modo, vt denotetur non sola conduratio, sed etiam causalitas, ita quòd ex vi natiuitatis habeat illud: sicut dicimus, quòd fœtus dignus est naturalis ex natiuitate in vtero, quia scilicet ex vi talis natiuitatis abundantia in materia, & scilicet fœtus est fœtum dignum. In proposito intelligitur secundum membrum vtroque modo: & ad secundum membrum spectat auctoritas Apostoli, Eramus natura filij iræ: quoniam ex vi natiuitatis nostræ per propagationem ex Adā fumus filij iræ. dum ex vi natiuitatis nostræ in vtero inficimur peccato originali. Ad primū autem modū spectat auctoritas Sapientiæ: quoniam Cananæi, de quibus loquitur, non ex vi natiuitatis contrahebant peccata pa rentum, sed malitia aliorum in qua incipiebant, vt dicatur in vtero incepisse, iuxta confuetū modum loquendi fermone emphatico.

Comen. ¶ Prima conclusio est: Gratia siue vnionis, siue habitualis non est naturalis Christo, vt causata ex principiis humanę naturæ. Secunda conclusio est: Gratia vtraque potest dici naturalis Christo, quasi prouenies ex natura diuina Christi in naturam humanam eiusdē. Tertia conclusio est: Gratia vtraque est naturalis Christo, sumendo naturale à natiuitate. Probatur in primo sensu: hoc est secundum cognitatē quia ab initio conceptionis fuit natura humana diuinæ personæ vnita, & hoc quo ad gratiā vnionis. & anima eius fuit repleta gratia repleta, & hoc quo ad gratiā habitualem. In secundo autem sensu, hoc est ex vi natiuitatis, probatur in responsione ad tertium ex proprietate naturæ Christi, quia sic concepta est ex Spiritu sancto vt esset idem naturaliter filius Dei & hominis: restante hanc naturalitatis vim Angelo dicente, Spiritus sanctus superueniet in te, & virtus Altissimi obumbrabit tibi. Ideoque dixit, Ideòque & quod nascetur ex te sanctum, vocabitur filius Dei, illa enim causalitas, Ideòque & quod nascetur ex te, erit filius Dei, manifestat ad hoc esse ordinatam actionem Spiritus sancti, vtex vi talis natiuitatis natum esse filium Dei: quod in ipsa gratia vnionis consistit. Gratia autem habitualis, vt in proprio tractatu patebit, est in Christo vere proprietas, consequens gratiam vnionis, licut splendor solem.

Annot. ¶ Nota hic tria: primò, quòd quamuis in litera dictæ sint explanationes & probationes tertiæ conclusionis secundum duos assignatos in secundo membro sensus: quamuis tamen veri sint, in litera ponuntur, & breuius vtiti clarent nonnullis deo adiuuante dicta in responsione ad tertiū, & iuxta corpori articuli. Secundò, quòd Autor plus donauit, quàm promisit, dum quæsiuit de gratia vnionis, & respondit de gratia vnionis & habituali. Tertiò, quòd dum in secunda cōclusione dicitur, quòd gratia Christi potest dici naturalis ex diuina natura. Autor causę apponit duo vocabula: primò, potest dici: secundò, quasi prouenies. Est siquidē considerandū, quòd ad hoc, vt aliquid dicatur propriè naturale à natura pro essentia, duo concurrūt primum est causalitas: secundū modus causandi oportet enim, vt causetur à natura. & quòd naturali modo nō liberè causetur à natura: sic enim passio à principiis naturalibus fieri tur sum à leuitate causatur. sic naturale distinguitur contra liberū. In proposito autem, quia omnis causalitas Dei, ad extra est libera. & nulla est naturalis: ideo gratia in Christo ex diuina natura causata deficit à naturali in modo quo fit. & potest dici naturalis, quia ex diuina causatur natura. Quo ad secundū verò potest dici naturalis non formaliter quia in veritate nō naturaliter, sed liberè causatur, sed quasi virtualiter seu cōditionaliter: hoc est, quia si diuinę naturę cōpetenter ad extra, vtrumque modus causandi, scilicet naturaliter vel liberè, verāq; gratia in Christo naturaliter causaretur quia gratia vnionis spectat ad esse personale ipsius diuinæ naturæ. ac per hoc ad causalitatem naturalem pertinet, si ibi innenerit: gratia verò habitualis in Christo spectaret ad proprietatem humanæ naturæ iuncte iam secundū esse diuinæ naturæ. Et propterea Autor dixit. Dici potest naturalis quasi prouenies. significans per hoc quasi naturalem modum, quo gratia in Christo fieri dici potest, quāuis in veritate non sit modus naturalis. hoc sub singularitate de gratia Christi dici potest, quia reliqua hominibus & etiam Angelis conflat, quòd non solùm dat, sed dare Deus gratiam suam prout vult, vtpote non cōmunicans suum esse personale, nec iunctis sibi secundum esse influens.

Super

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶ Super Quæstionis tertiæ Articulum primum.

Comēt. Titulus articuli primi Quæstionis tertiæ clarus est.

¶ In corpore articuli vnica est conclusio responsiua quæsito: Personæ competit proprissimè assumere naturam. Probatur: Persona est principium & terminus assumptionis: ergo sibi cōuenit proprissimè assumere. Antecedens quo ad primam partem probatur: quia assumere est actio diuina agere autem proprie est personæ. Quo ad secundam verò quia vnio facta est non in natura, sed in persona: vt patet ex supra dictis. Consequentia autem probatur quia in verbo Assumptionis importantur tria, principium, actus & terminus: quoniam assumere dicitur quasi ad se sumere. Ex hoc namque quòd assumere importat hæc tria, & hæc omnia competunt personæ, quia ipsa est principium & terminus actus talis, vt in antecedente dicitur, consequens manifestè est, quòd assumere proprissimè competat personæ.

Annot. ¶ Vbi nota tria: primò, quòd exponendo assumere quasi ad se sumere, quia ly se est pronomen reciprocum dupliciter seu bis denotat ipsud, pro quo stat concurrere ad actionem illam: vno modo seu semel vt principium, & semel seu alio modo vt terminum. Et propterea Autor ex hoc, quòd assumere dicitur quasi ad se sumere, dixit quòd importat principium & terminum actionis: ergo sibi cōuenit proprissimè assumere. Antecedens quo ad primam partem probatur: quia assumere est actio diuina agere autem proprie est personæ. Quo ad secundam verò quia vnio facta est non in natura, sed in persona: vt patet ex supra dictis. Consequentia autem probatur quia in verbo Assumptionis importantur tria, principium, actus & terminus: quoniam assumere dicitur quasi ad se sumere. Ex hoc namque quòd assumere importat hæc tria, & hæc omnia competunt personæ, quia ipsa est principium & terminus actus talis, vt in antecedente dicitur, consequens manifestè est, quòd assumere proprissimè competat personæ.

Annot. ¶ Vbi nota tria: primò, quòd exponendo assumere quasi ad se sumere, quia ly se est pronomen reciprocum dupliciter seu bis denotat ipsud, pro quo stat concurrere ad actionem illam: vno modo seu semel vt principium, & semel seu alio modo vt terminum. Et propterea Autor ex hoc, quòd assumere dicitur quasi ad se sumere, dixit quòd importat principium & terminum actionis: ergo sibi cōuenit proprissimè assumere. Antecedens quo ad primam partem probatur: quia assumere est actio diuina agere autem proprie est personæ. Quo ad secundam verò quia vnio facta est non in natura, sed in persona: vt patet ex supra dictis. Consequentia autem probatur quia in verbo Assumptionis importantur tria, principium, actus & terminus: quoniam assumere dicitur quasi ad se sumere. Ex hoc namque quòd assumere importat hæc tria, & hæc omnia competunt personæ, quia ipsa est principium & terminus actus talis, vt in antecedente dicitur, consequens manifestè est, quòd assumere proprissimè competat personæ.

¶ Ad tertium dicendum, quòd gratia Vnionis non est naturalis Christo secundum humanam naturam, quasi ex principiis humanæ naturæ causata: & ideo non oportet quòd conueniat omnibus hominibus. Est tamen naturalis ei secundum humanam naturam, propter proprietatem natiuitatis ipsius: prout sic conceptus est ex Spiritu sancto, vt esset idem naturalis filius Dei & hominis. Secundum verò diuinam naturam est ei naturalis, inquantum diuina natura est principium actiuum huius gratiæ. Et hoc conuenit toti Trinitati, scilicet huius gratiæ esse actiuum principium.

QVAESTIO TERTIA
de modo unionis ex parte personæ assumentis, in octo articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de vnione ex parte personæ assumentis.

¶ Et circa hoc quæritur octo.

¶ Primò, vtrùm assumere conueniat personæ diuinæ.

¶ Secundò, vtrùm cōueniat naturæ diuinæ.

¶ Tertiò, vtrùm natura possit assumere abstracta personalitate.

¶ Quartò, vtrùm vna persona possit assumere fine alia.

¶ Quintò, vtrùm quælibet persona possit assumere.

¶ Sextò, vtrùm plures personæ possint assumere vnam numero naturam.

¶ Septimò, vtrùm vna persona possit assumere duas numero naturas.

¶ Octauò, vtrùm magis fuerit conueniens de persona filij Dei, quòd assumpserit humanam naturam, quam de alia persona diuina.

ARTICVLVS I.

a ¶ Vtrùm persona diuina conueniat assumere naturam creatam.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd personæ diuinæ non conueniat assumere naturam creatam. Persona enim diuina significat aliquid maxime perfectum. Perfectum autem est, cui non potest fieri additio. Cùm igitur assumere sit quasi ad se sumere: ita quòd assumptum addatur assimenti, videtur quòd personæ diuinæ non conueniat assumere naturam creatam.

¶ Præterea, Illud, ad quod aliquid assumitur, communicatur quodammodo ei, quod in ipsum assumitur: sicut dignitas communicatur ei, qui in dignitatem assimitur. Sed de ratione personæ est, quòd sit incommunicabilis: vt in Prima parte dictum est. Ergo personæ diuinæ non conuenit assumere, quod est ad se sumere.

¶ Præterea, Persona constituitur per naturam. Sed inconueniens est, quòd constitutum assumat constituens: quia effectus non agit in suam causam. Ergo personæ nō conuenit assumere naturam.

¶ SED CONTRA est quod Augustinus dicit de Fide ad Petilianum. Formam, id est naturam, serui in suam accepit Deus ille, scilicet Vnigenitus, personam. Sed Deus vnigenitus est persona. Ergo personæ cōpetit accipere naturam, quod est assumere.

CONCLVSIO.

¶ Cùm Assumere propriè sit Ad se sumere, soli Diuinæ personæ assumere conuenit.

a ¶ RESPONDEO dicendū, quòd in verbo Assumptionis duo importantur, videlicet principium actus & terminus: dicitur enim assumere quasi ad se sumere. Huius autem sumptionis persona est & principium & terminus. Principium quidē, quia personæ propriè competit agere: huiusmodi autem sumptio carnis per actionem diuinam facta est. Similiter etiam persona est huius sumptionis terminus: quia sicut suprà dictum est, Vnio facta est in persona non in natura. Et sic patet quòd propriissimè competit personæ, assumere naturam.

b ¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quod cùm persona diuina sit infinita, nō potest ei fieri additio. vnde Cyrillus dicit in Epistola synodali Ephe. conci. Non secundum appositionem coniunctionis intelligimus modum: sic ut etiam in vnione hominis ad Deum, quæ est per gratiam adoptionis, non additur aliquid Deo: sed illud quod diuinum est, apponitur homini. Vnde non Deus, sed homo perficitur.

c ¶ Ad secundum dicendum, quòd persona dicitur incommunicabilis, inquantum non potest de pluribus suppositis prædicari. Nihil tamen prohibet plura de persona prædicari. Vnde non est contra rationem personæ sic communicari, vt subsistat in pluribus naturis: quia etiam in personam creatam possunt plures naturæ concurrere accidentaliter: sicut in persona vnius hominis inuenitur quantitas & qualitas. Hoc autem est proprium diuinæ personæ, propter

personæ nisi infinitæ. Et quemadmodum personalitas Verbi, scilicet filiatio diuina, est formaliter subsistens, alioquin non esset constitutiua personæ, quæ formaliter est subsistentia est sic naturaliter infinita: quia subsistentia formaliter inclusa in personalitate Verbi, nec est finita, nec abstrahens à finito & infinito: sicut relatio, inquantum relatio, quia subsistentia perfectionem sonat simpliciter: vt patet. Nec propterea sequitur, vt Scotus arguit.

probando antecedens, quòd aliqua perfectio formaliter deesset Patri, quæ est in Filio: quoniā eandem perfectionem, quam personalitas Verbi formaliter dicit in Filio, personalitas Patris dicit in Patre, vt patet de perfectione subsistentiæ. Sed contingit hic errare si personalitates diuinas sic formaliter metimur, vt eas nihil aliud formaliter esse putemus, quàm quod relationi rea li formaliter conuenit: quod alicnum est à celsitudine personalitatis diuinæ formaliter sumptæ quoniam, vt dictum est, conuenit illi formaliter subsistenti: alioquin non esset personalitas: quia non esset constitutiua sui tota persona. Constat autem quòd filius Dei, quatenus subsistens, naturam humanam subsistificat. Vnde patet, quòd Verbum secundum illam suæ personalitatis rationem, quæ est subsistentiæ per hoc infinitæ subsistentiæ, vices humanæ personæ formaliter & eminenter in mysterio Incarnationis supplet: est enim Verbum persona humanæ naturæ. Et confirmatur, quia per illud idem, quo Verbum subsistit in duabus naturis, diuina scilicet, & humana, potest subsistere, quatenus est ex parte sua in infinitis naturis: quoniā vbi pluralitas non facit differentiam, nec infinitas faceret differentiam, & infinitas impossibilis esset. Sed Verbum per suam personalitatē, quatenus est collationa personæ (quod est dicere, quatenus est constitutiua subsistentis in diuina natura) habet quòd possit in duabus naturis subsistere: ergo per suam personalitatem vt subsistentem in diuina natura, potest subsistere in infinitis naturis: sed posse subsistere in infinitis naturis est subsistentiæ infinitæ: igitur subsistentia, qua Verbum de facto subsistificat humanam naturam, exigit infinitatem. Eadem enim est conditio eius, qua nunc subsistit in duabus, & qua subsisteret in infinitis.

3. dist. 5. q. 2. art. 1. c.

¶ Præterea, Verbi personalitas in sua formali ratione claudit subsistentiam: ergo perfectione subsistentiæ: ergo est infinita formaliter. Antecedens probatum est. Prima consequentia probatur. primò: quia subsistentia non solum est perfectio, sed maxima perfectio: nullum namque diuinum esset perfectum nisi subsistens. Secundò, ex diffinitione perfectionis simpliciter, scilicet, quòd in quolibet melior est ipsa, quàm non ipsa: arguitur sic. In quolibet ente vt sic, melior est subsistentia, quàm quodlibet sibi incompossibile: ergo est perfectio simpliciter. Tertia consequentia est euidens etiam apud Scotum, quoniam omnis perfectio simpliciter, si in Deo infinito formaliter. Sed dictis igitur si bene considerentur, fidelibus literæ tam in conclusione, quàm illius ratione apparet nam ex hoc, quòd persona diuina ex suæ personalitatis perfectione, quam ipsius subsistentia ponit, habet quòd possit in pluribus naturis subsistere: manifestè habetur quòd quum illa perfectio sit infinita, proprium erit diuinæ personæ ob eius infinitatem, quòd in ea fiat concursus naturarum secundum subsistentiam. Et per hoc solutio virtusque quæstionis apparet.

¶ Nec ex his sequitur, vt Scotus ibidem quæst. 5. conatur deducere, diuinam naturam esse per se primò terminum vnionis, propterea quia infinitas primò est naturæ: quoniam infinitas Dei, vt est naturæ, dat perfectionem infinitam in essendo & in causando: vt autem est personæ, dat perfectionem infinitam in terminando. Quo fit, vt quia deceat autem est personæ, dat perfectionem infinitam in terminando. Quo fit, vt quia terminare naturam assumptam, nullam caudalitatem dicit, consequitur infinitas in terminando, nullam causalitatem dat & tamen constat, quòd exigatur ad hoc, quod vna persona subsistat in infinitis naturis, si esset. Quando ergo obiicit Scotus, quòd consentientia virtualis in termino, quæ æquiualet posse ponere tot personis, pertinet ad dependentiam inter causam & causatum vt sic, simpliciter negandum est: & dicendum quòd quia terminare naturam alienam subsistendo in illa ex infinitate personæ, nullo modo sanandō, sed in terminando, prout hic, id est quæ vocatur quasi cōgruentia vt supra tetigi, ad dependentiam personæ finitæ in terminando ad personam infinitam in terminando. Et quia hoc conuenit cuilibet diuinæ personæ ratione suæ propriæ personalitatis: ideo, vt infrà patebit, propria personalitas Verbi, scilicet filiatio, est de facto pro se primò termino Incarnationis.

eius infinitatem, vt fiat in ea concursus naturarum: non quidem accidentaliter, sed secundum subsistentiam.

d ¶ Ad tertium dicendum, quòd sicut suprà dictum est, natura humana non constituit personam diuinam simpliciter: sed constituit eam secundum quòd denominatur à tali natura. Non enim ex natura humana habet filius Dei quòd sit simpliciter, cùm fuerit ab æterno: sed solùm quòd sit homo. Sed secundum naturam diuinam constituitur persona diuina simpliciter. Vnde persona diuina non dicitur assumere diuinam naturam, sed humanam.

ARTICVLVS II.

a ¶ Vtrùm diuinæ naturæ conueniat assumere.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd naturæ diuinæ non conueniat assumere. Quia, sicut dictum est, assumere dicitur quasi ad se sumere. Sed natura diuina non sumpsit ad se humanam naturam: quia non est facta vnio in natura, sed in persona: sicut suprà dictum est. Ergo naturæ diuinæ non competit assumere naturam humanam.

¶ Præterea, Natura diuina communis est tribus personis. Si ergo naturæ conuenit assumere, sequitur quòd conueniat tribus personis. Et ita Pater assumpsit naturam humanam, sicut & Filius: quod est erroneum.

¶ Præterea, Assumere est agere. Agere autem conuenit personæ, non naturæ, quæ magis significatur vt principij, quo agēs agit. Ergo assumere non conuenit naturæ.

¶ SED CONTRA est quod Augustinus dicit in lib. de Fide ad Pet. Illa natura quæ semper genita manet ex Patre, id est, quæ est per generationem æternam accepta à Patre, naturam nostram à matre sine peccato suscepit.

CONCLVSIO.

¶ Diuinæ personæ primò assumere humanam naturam conuenit, naturæ autem diuinæ secundariò.

b ¶ RESPONDEO dicēdum, quòd sicut dictū est, in verbo Assumptionis duo significantur, scilicet principium actionis & terminus eius. Esse autem assumptionis principium, conuenit naturæ diuinæ secundum seipsam: quia eius virtute assumptio facta est. Sed esse terminum assumptionis non conuenit naturæ diuinæ secundum seipsam: sed ratione personæ, in qua consideratur. Et ideo primo quidem & proprissimè persona dicitur assumere: secundariò autem potest dici, quòd etiam natura assumpsit naturam ad sui personam. Et secundum etiam hunc modum dicitur natura incarnata: non quasi fit in carnem conuersa, sed quia naturam carnis assumpsit. Vnde Damascenus dicit, Dicimus naturam Dei incarnatam esse, secundum beatos Athanasium & Cyrillum.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd ly se, est reciprocum, & refert idem suppositum. Natura autem diuina non differt supposito à persona Verbi: & ideo inquantum natura diuina sumit naturam humanam ad personam Verbi, dicitur eam ad se sumere. Sed quamuis Pater sumat naturam humanam ad personam Verbi, non tamen propter hoc sumit eam ad se: quia non est idem suppositū Patris & Verbi, & ideo non potest dici propriè, quòd Pater assumat naturam humanam.

c ¶ Ad secundum dicendum, quòd illud quod conuenit naturæ diuinæ secundū se, cōuenit tribus personis: sicut bonitas, sapiētia, & huiusmodi. Sed assumere conuenit ei

d ¶ In eodem primo articulo in responsione ad tertium, aduerte, vt eatinè verbum Denominationis intelligas, quum legis quòd natura humana non constituit diuinam personam simpliciter, sed constituit eam, secundum quòd denominatur à tali natura. Non enim sumitur hic denominatio pro quacunque denominatione, quum denominentur aliqua ab extrinseco, vt Sortes dicatur locatus aut vestitus: aliqua ab accidēte, vt Sortes dicitur albus: & aliqua à substātia, vt Sortes dicitur animatus vel corporatus. sed sumitur pro denominatione substantiali: neque restringitur hic denominatio ad denominationem in Antepræd icamentis diffinitam, quamuis & de illa litera hæc verificetur, de denominatione substantiali loquendo. Nam persona filij Dei est verè persona humana: & inquantum est persona humana, constituitur per naturam humanam: ita quòd natura humana in Christo non constituit filij Dei personam, quatenus est persona. sed quatenus est persona humana. Et hoc intendit litera quoniam ly humana, denominationem substantialem à natura hominis importat. Et quoniam filij Dei persona sic facta est persona humana, vt ipse filius Dei verè sit homo: ideo dixi, quòd denominatio ista non sic restringitur, quin verificetur etiam substantialis vniuocatio: persona siquidem Verbi ita est humana, quòd est etiam homo vniuocè cum reliquis hominibus. Tanta est autem excellentia Incarnationis, vt non possit voica via aut ratione dici, sed oportet multis viis ac modis mysterij illius cognitionem qualemcunque inuestigare. & ideo nunc per denominationem, nunc per vniuocationem incedimus.

Annot.

¶ Super Quæstionis tertiæ Articulum secundum.

IN titulo articuli secundi nota omnes tres terminos: nam ly naturæ diuinæ, in hoc articulo sumitur, non vt sumitur per modum naturæ tantum, vt significatur nomine Deitatis: sed etiam vt sumitur per modum subsistentis in natura vt sic, vt significatur nomine Dei seu Dei huius: seu quod appellatione Naturæ diuinæ venit hoc in loco non solùm deitas, sed Deus & Deus hic. Nec hoc ego somnio, sed ex responsione ad tertium clarè habeo: vt ibi declarabitur, & nunc supponatur, ita quòd natura diuina sumitur hic vt vt distinguitur contra personam simpliciter, hoc est secundum completam rationem personæ.

Annot.

¶ Ly Conueniat sumitur non de possibili, sed de facto: quoniam an natura possit assumere, in sequenti tractabitur articulo: sed an de facto verum sit, quòd deitas, Deus, hæc Deus assumpserit naturam, quæritur: vt patet ex responsione ad secundum, vbi dicitur, quòd assumere conuenit naturæ diuinæ ratione personæ Verbi.

¶ Ly Assumere, vniuocè sumitur, vt scilicet terminatur ad vnionem personalem Verbi: qualis declaripta iam in antecedētis elucet ex responsione ad secundum iam allegata patet.

¶ Rursus aduerte, quòd quum quæritur hic an naturæ diuinæ conueniat assumere, intentio quæstionis est, an sic conueniat, quòd possit verè dici, quòd natura diuina assumpsit naturam humanam. Et in hoc claudituer, an naturæ diuinæ conueniat assumere, vt quod assumitur ita quòd non sufficit quæstionē dicere, quòd natura diuina est, qua seu quo facta est assumpta ideo inquirimus an sit quod, seu quæ assumpsit naturam humanam. Hæc de titulo.

Comēt.

b ¶ In corpore articuli vnica est conclusio principalis: Naturæ conuenit secundariò assumere naturam. Probatur. Assumere est principium & terminus assumptionis sed natura diuina est secundum se principium, & non secundum se, sed ratione personæ est terminus assumptionis, ergo natura diuina est secundariò assumens, scilicet ad sui personam. Maior probatur ex eo, quòd in verbo Assumptionis importantur vt unque, scilicet principium & terminum Assumptionis esse idem. Minor quo ad primam partem probatur quia virtute naturæ diuinæ assumptio facta est quo ad secundam verò, quia esse terminum assumptionis conuenit primò personæ, vt patet ex præcedenti articulo. Vbi, quia etiam dictum est quòd persona est etiam principium assumptionis, vt quod, ideo hic repetitur, quòd propriissimè: & additur quòd primò conuenit personæ assumere. Secunda autem conclusio, scilicet secundariò est inclarata, quia scilicet eatinus ad sui personam assumpsit.

c ¶ In responsione ad secundum, quo ad omnes eius partes, nota pro sequenti articulo.

Universidad de Deusto
Biblioteca

si articulo. Tria enim hic dicuntur: primum est de communitate conuenientem naturæ diuinæ secundum se, vt distinguitur contra personam. Secundum, de assumere: quod de facto ei conuenit ratione verbi. Tertium de illa subunitas causali: scilicet, & ideo illi soli personæ conuenit. Ad hæc enim in sequenti articulo recurritur erit.

d ¶In responsione ad tertium eiusdem secundi articuli, aduerte, quòd quia argumentum ad hoc formebat, quòd natura diuina non conueniebat assumere etiam vt principio assumptionis,

hoc est vt principio, quod assumere dicitur quia natura habet rationem principij vt quo, nō vt quod: & Autor intendit quòd naturæ diuinæ cōuenit assumere in ratione principij non solùm quo, sed quodammodo: ideo in hac responsione dicit, sicut quo ad esse, idem est in Deo quo & quod, ita quo ad agere. Et ideo natura diuina est quo Deus agit assumptionem, & quod agit illam: quia est ipse Deus agens: quod nihil aliud est, quàm dicere, quia deitas hæc est hic Deus: hæc enim sunt abstracta & concreta naturæ diuinæ singulariter significatæ. Vbi clarè videre potes bene expositum fuisse titulum articuli. Habes quoque hinc sensum dictorum in corpore articuli de termino Assumptionis, quum dicitur quòd naturæ diuinæ non conuenit esse Assumptionis terminum secundum se, sed ratione personæ. Nam hinc patet & ex responsione ad secundum, quòd appellatione Personæ hic intelligitur sola persona simpliciter & perfectè habens rationem personæ vt est verbum Dei, & appellatione Naturæ intelligitur tam natura in abstracto, quàm in concreto, tam deitas, quàm Deus, tam hæc deitas, quàm hic Deus. Habes enim hinc quòd ipse seu hic Deus, concurrit ad assumere, vt principium quod, & non vt terminus: habes ex responsione ad secundum, quòd ideo soli personæ Verbi conuenit assumere vt termino, quia esse terminum Assumptionis conuenit deitati ratione personæ Verbi. Quid clarius? Restat igitur indubitata apud autorem cōclusio, quòd per se primò terminus assumptionis in mysterio Incarnationis est persona Verbi vt sic, vt distinguitur contra naturam & individuum naturæ & alias personas: hoc est, est Verbum vt distinguitur à Deitate hac, & hoc Deo, & Patre & Spiritu sancto,

¶ Num persona diuina conueniat assumere ratione naturæ.

Quæst. ¶Quæstio non dissimulanda ex Durando, in terra fermenti. distinctione, prima, quæstio, secunda occurrit, probante quòd personæ diuinæ conuenit primò ratione essentiæ diuinæ assumere terminatiuè: ita quòd ad vnionem personalem Verbi cum natura humana non consequitur, sed præexigitur vnio naturæ diuinæ cum natura humana. Præmitit autem suppositionem vnam, scilicet subsistere in diuinis, est vnicum & absolutum, ac per hoc competit omnibus personis diuinis ratione essentiæ, sicut cæteræ essentialia. Hanc autem suppositionem probat dupliciter. Primò ratione: quia persona diuina, per aliud formaliter est subsistens, & per aliud formaliter est suppositum: quia per essentiam & non per proprietatem relatiuam est subsistens, & per proprietatem relatiuam est suppositum. Quia subsistere dicitur esse secundū perfectissimum modum essendi: imperfectissimus autem modus essendi est in se existere, non ad aliud: esse essentia autem facit formaliter in se existere, proprietas autem relativa ad aliud: exigitur subsistere in diuinis est per essentiam, & non per proprietatem relatiuam. Secundò auctoritate Augustini in 5. de Trinit: Omnis res ad seipsam subsistit, quantò magis Deus? Probari quoque potest tertiò ad hominem, scilicet ad Sanctum Thom. quia apud ipsum in quæst. de potē. quæstione 5. articulo 5. ad 3 essentia diuina non habet subsistere à proprietatibus personalibus, sed econtra proprietates personales habent, quòd subsistant ab essentia diuina. Hac igitur suppositione stante probat Durandus intentum sic. Persona diuina per illud, quo subsistit, primò terminat dependentiam naturæ assumptæ: ergo ratione essentiæ diuinæ primò terminat. Antecedens est per se notum. Consequentia autem ex suppositione probata patet: quia per essentiam diuinam & non per proprietatem personalem subsistit. Et sic patet, quòd terminare assumptionem & vnionem primò conuenit naturæ diuinæ. Et directè sunt hæc contra doctrinam præsentis articuli vbi expressè dicitur, quòd esse terminum Assumptionis, non conuenit naturæ diuinæ secundum se, sed ratione personæ.

¶Ad hanc quæstionem sic procedendum est, quòd primò ostendendum est, quòd subsistere in diuinis est essentiale & personale sicut res: ita quòd sicut tam essentia quàm persona quælibet est secundum seipsam formaliter res, & simul non quamor, sed trés res sunt. ita tam essentia, quàm persona quælibet est secundum seipsam formaliter subsistens, & simul non sunt quamor, sed tres subsistentiæ. Deinde ad quæsitum deuenicndum est. Ad euidentiam autem primi non est procedendum ex significatione subsistentiæ, quam ille vel ille assignauit ex his quæ ab omnibus acceptantur. Et propterea hinc inchoandum reor, quòd infra latitudinem substantiarum semper sermonem hunc intelligendo, differentia manifesta inuenitur inter naturam etiā singularem & subsistens in natura. in hoc, quòd ratio naturæ etiam huius est pura ratio naturæ singularis: ratio verò subsistentiæ in natura est ratio habentis naturam illamquod sub aliis verbis dicitur, natura est, vt quo, subsistens est vt quod. Manifestatur differentia hæc inductiuè in hac humanitate & hoc homine, hac deitate, & hoc Deo, &c. Probaturque sic esse in re ex ipso Incarnationis mysterio: in quo fatemur inuenire hanc humanitatem sine hoc homine proprio illi humanitati quoniam non est ibi hic homo nisi filius Dei. Ex hoc enim, quòd huic humanitati nihil deest, nisi propria subsistentia, & nisi proprium subsistens in hac humanitate, & constat quòd non deest nisi proprium habens illam humanitatem manens: fit patet quod ratio subsistentis in natura, & ratio habentis naturam, vna & eadem est. Inter substantiam autem diuinam & creatas hæc est in proposito differentia, quòd in creatis vnica tantum rationis, vnico tantum modo inuenitur habens naturam, scilicet vt hypostasis, seu vt prima subsistantia: quoniam in creaturis non est differentia inter individuum naturæ & primam subsistantiam seu hypostasim. In Deo autem inuenitur duplici ratione & modo habens naturam, scilicet habens naturam communiter, vt hic Deus, & habens naturam incommunicabiliter, vt paternas: per hoc inuenitur subsistens in natura communiter, vt hic Deus: & subsistens in natura incommunicabiliter, vt quælibet diuina persona. Constat enim, quòd hic Deus vt sic, subsistit essentialiter, tam Pater autem, quàm Filius, & quàm Spiritus sanctus vt sic, subsistit personaliter: hic Deus subsistit formaliter deitate: Filius autem subsistit formaliter sua personalitate, quæ est ipsa Filiatio. Alia ergo est ratio subsistendi huic Deo: & alia Filio, sicut alia est ratio deitatis & personalitatis. & similiter alius est modus subsistendi, quo hic Deus subsistit quoniam subsistit essentialiter & communiter: & quo Filius subsistit, quoniam subsistit personaliter & incommunicabiliter.

¶Et ne quis me putet noua cudere, probatur ratione & autoritate, subsistere esse etiam personale in diuinis, & esse formaliter magis personale, quàm essentiale: quanuis radicabiliter sit essentiale. Probantur singula. Quòd subsistere sit personale, patet sic. Personalitas diuina est formaliter personaleergo subsistentia. Tenet sequela aliquin personalitas non constitueret personam, sed relativum tantùm: si enim paternitas non constituit ipsum quasi subiectum relationis paternæ, constat quòd non constituit personam Patris: & si constituit personam Patris, constituit quasi subiectum paternæ relationis: ipsum autem quasi subiectum paternæ relationis constat esse substantiam individuam, subsistentiam, hypostasim. Idem est ergo dicere, quòd subsistentia non est personalis, & dicere quòd personalitas non est personalis, quum personalitas subsistentia sit quia cōstituere persona; nam est constituere substantiam individuam in natura intellectuali. Et confirmatur: quia etiam fingendi data licentia, impossibile est intelligere subsistiam individuam in natura intellectuali, & non intelligere subsistens in natura intellectuali. Constat autem luce clarius, quòd ly Substantia individua, hoc cuius nomine subsistens importat formaliter personalitatem: claudit ergo personalitas in se formaliter subsistentiam: nec oppositum est intelligibile. Et confirmatur: quia nisi esset Trinitas subsistentium, non esset Trinitas personarum: sed esset sola Trinitas relationum vt sic, hoc est secundum esse & non secundum personalitates. quod à fidei doctrina alienum est, confitemur quòd alia est persona Patris, alia Filij, alia Spiritus sancti. Autoritas ad hoc Autoris est in prima Parte, quæstione quadragesima. Vbi dicit articulo 3. in cor. proprietates personales non intelliguntur aduenire hypostasibus diuinis quasi formæ subiectio præexistenti, sed ferunt secum ipsas hypostases: & in responsione ad secundum dicit, paternitate non solùm est pater, sed quis seu hypostasis. Quid clarius? Et in quæstione nona, de 30. Dei. articulo quarto, dicit, persona diuina formali significatione significat distinctum subsistens in natura diuina.

¶Quòd autem subsistentia magis sit formaliter personale, quàm essentiale, ex duobus patet primò quia persona in communi in formali suo significato includit subsistens, vt Autor expresse dicit in dicto articulo dictæ quæst. de potentia Dei: & patet ex diffinitione Boē. quia in recto significat substantiam in iugum, hoc est subsistantiam primam, quam constat esse subsistens primum natura autem in communi non significat subsistens. Secundò, ex eo quòd subsistens in natura diuina vt subsistens, habet rationem personæ. quanuis incompleté: ex eo namque quòd etiam in natura diuina subsistens, quamuis communiter, induit quandam rationē personæ appropinquantem ad rationem personæ, & habendo rationem personæ incompletè, signum habetur, quòd subsistere, quòd habere rationem subsistentis magis conuenit formaliter personæ, quàm naturæ magis ergo est formaliter personale, quàm essentiale. Noranter autem dixi, formaliter: quia radicaliter constat diuinam essentiam habere pro ratione subsistentiæ: ita quòd si fic loqui licet, personæ diuinæ mendicant subsistentiam ab essentia, & non econtrà. Et secundum hoc saluatur differentia inter Deum & creaturas, quòd in creaturis natura mendicat subsistere ab hypostasi: non enim subsistit hæc humanitas, nisi per hypostasim in diuinis verò deitas seipsa subsistit. Et ideo paternitas constituit hypostasim paternam, quia est eadem deitati: ita quòd ex deitate habet quasi originaliter seu radicaliter ex ipsa autem formaliter, quòd subsistat, quòd constituat hypostasim: quod est constituere subsistens hypostatice.

¶ Ex his autem patet quid dicendum ad Durand. quòd suppositio (scilicet quodammodo est vera, & quodammodo falsa: quoniam subsistere non vno modo dicitur, sed essentialiter vel personaliter: & si referatur ad subsistere essentiale, vera est: si autem ad personale, falsa est. sunt enim in diuinis tres subsistentiæ personales, licet tres primæ substantiæ. sicut tres personæ.

¶Ad rationem autem Durandi dicitur distinguendo, quòd persona diuina per aliud est subsistens essentialiter, quia per essentiam: & per aliud suppositum, quia per proprietatem personalem. sed per hoc idem est subsistens personaliter: subsistit enim in persona & essentialiter, quia est hic Deus: & personaliter, quia est hæc persona. Et quum dicitur, subsistere dicit esse secundum perfectissimum modum essendi, trāseat sed non valet, ergo non est per relationem diuinam, inquantum est forma personalis, sed bene valet, ergo non est pro ea, inquantum est relatio. & similiter valet, ergo non per ad aliud se habere vt sic cum quo stat, quòd sit per ad aliud se habere, vt est forma hypostatica. Similiter nihil obstat quod subsistere, sed perfectissimus modus essendi est in se, non ad aliud: conceditur liquidem totum, formaliter loquendo. Et dicitur quòd subsistere non dicit modum essendi ad aliud, formaliter loquendo: cum quo stat, quòd dicat modum essendi constitutum per ad aliud, non inquantum ad aliud, sed inquantum est forma hypostatica: vt latius in Commentariis Primæ partis tractatum est.

¶Ad autoritatē Aug. dicitur, quòd sicut subsistantia individua, formaliter loquendo, nō est ad aliud, sed ad se, & similiter persona nō est ad aliud, sed à se (nullus enim est persona aut subsistantia individua ad aliud) ita subsistens est ad se, & non ad aliud. Et hoc solùm intendit Aug. vt patet ex discursu ipsius ex cōmunibus Deo & creaturis. Et hoc est verissimum, vt patet ex correctione hæc: nulla enim res dicitur subsistantia individua, aut hypostasis, aut persona, aut subsistens, ad aliud. Sed sicut cum his stat, quòd gratia materiæ, subsistantia individua & hypostasis & persona in diuinis significat relationem non ad aliud, sed vt rem hypostaticam: ita stat quòd subsistens & subsistentia significet relationem vt rem hypostaticam. Ad probationem ad hominem tertiò allatam ex autoritate Autoris, iam dictum est.

¶Ex his quòque patet quid dicendum, sit ad rationem Duran. contra propositum: nam tota ratio consistit in hoc, per illud primò persona terminat dependentiam naturæ assumptæ per quod subsistit. Et ad hoc dicendum est iuxta dicta, quòd si subsistit, stat pro subsistere essentialiter, falsum assumitur. si autem stat pro subsistere personaliter, verum dicitur. sed Arguens in primo sensu loquitur, & probat minorem eius. & ideo nihil contra Autoris solidam doctrinam concludit: Et hæc responsio data est non faciendo difficultatem in verbo Dependentiæ, quum Arguens dixit, terminat dependentiam naturæ assumptæ, quod ideo dico: quia dependentia non nisi inter causam & effectum vt sic, propriè saltem videtur: terminus autem Assumptionis vt sic, nullam causalitatem ad naturam assumptam habet: alioquin tota Trinitas necessariò esset terminus Assumptionis quia indiuisa est causalitas Trinitatis ad extra. Et hoc magis manifestat, quod persona diuisa ratione proprietatis personalis (cuius non est secundum se causare) primò terminat assumptionem: & non ratione naturæ, cuius est secundum se causare. Nam & personæ diuinæ ratione proprietatis personalis conuenit per se primò terminare naturam vsque adeo, vt etiam natura diuina interminata quodammodo sit secundum se, & ad proprietatem personalem vsque terminetur: intelligimus enim hanc Deum quasi interminatum: donec determinemus Patrem aut Filium aut Spiritum sanctum. ex hoc igitur, quòd personalitas diuina ipsam naturam diuinam terminat, ostenditur quòd Verbum ratione suæ personalitatis, primò terminat naturam assumptam: vt hic vna Verbi persona terminet duas naturas, diuinam scilicet & humanam, sicut subsistit in duabus naturis, diuina scilicet & humana: quanuis diuersimode. Omnia igitur consonant veritati doctrinæ articuli huius, dicentis quòd assumere terminatiuè conuenit primò personæ, ea quòd naturæ non conuenit nisi ratione personæ.

Super

a ¶Super Quæstionis tertiæ Articulum tertium.

Annot. Consent. Textus articuli, quia in corpore articuli declaratur, pertransitum: lus est: eo tamen pacto, vt post declarationem literæ amplius declaretur.

b ¶In corpore articuli duo sunt. Primo distinguitur ac declaratur vnus terminus quæstionis, scilicet ly Abstracta. Secundò respondetur quæsito vnica conclusione. Distinctio duplex in litera ponitur, vna explicitè de duplici modo, quo se habere potest intellectus ad diuina: vel cognoscendo Deum, sicuti est, vel cognoscendo Deū per modum ipsius intellectus, sicuti licet multipliciter & diuisim. Altera implicitè de duplici abstractione: vel ex parte rei, vnde fit abstractio, vel ex parte intellectus tantum, prima enim abstractio spectat ad primum modum cognoscendi rem, scilicet sicuti est: secunda autem abstractio spectat ad secundum modum cognoscendi rem, scilicet multipliciter & diuisim, quod in re vnum est. Iuxta primum membrum tam modi cognoscendi, quàm abstractionis dicitur, quòd est impossibile aliquid abstrahi in Deo: quoniam omnis sine ibi vnum, saltem distinctione personarum, &c. Iuxta secundum modum tam cognitionis, quàm abstractionis dicitur, quòd possibile est aliquid abstrahi in Deo: quia potest cognosci vnum, non cognoscendo aliud: vt patet de attributis & proprietatibus personalibus.

Annot. ¶Nota hic quòd primus modus cognitionis & abstractionis, per quem dicitur impossibilis in diuinis, si videbis quare habet locum in creaturis, & in quibus. Quando enim in re inuenitur aliud & aliud esse in actu, saltem in potentia, tunc inuenitur abstractio ex parte rei: quia aliud est esse album, & aliud esse homo: Formā quoque à materia. & econtra abstrahuntur quia aliud est materia, aliud forma, aliud enim est corpus, aliud anima. Animal quoque à rationali, & econtra abstrahuntur ex parte rei: quia aliud est esse animal, aliud est esse rationale, quanuis in aliquo coincidant in vnam rem: & simile est de aliis huiusmodi iudicium. Et per oppositum si aliqua, quæ dicuntur plura, ita simpliciter coēant, vt nec actu, nec potentia distinctionem aliquam habeant, sed vna simplicissima res sit alterius ordinis æquitalens omnibus, non habet ibi locum abstractio ex parte rei quoniam abstractio ex parte rei distinctionem aliquam ex parte rei pro fundamento ipsius exigit: aliquin ex parte rei non se tenet, quum abstractio distinctionem quandam ita includat, vt sine distinctione non fit intelligibilis. Eo namque ipso, quòd abstrahuntur, distinguuntur, vel distinctionem supponit: & propterea si ex parte rei est abstractio, ex parte rei supponitur distinctio. Vnde quia Deus est simplicissima res altissimi ordinis, omnia prohabentem in sua vnica re reali & formali: ideo nulla ibi ex parte rei potest fieri abstractio, saltem personarum distinctione. Nec propterea ens censenda est fictitia abstractio ex parte intellectus tantùm: quoniam talis abstractio licet non habeat in re distinctionem sibi correspondentem, habet tamen aliquas rationis fundamentū in re, scilicet celsitudinem rei virtualiter præhabentis huiusmodi distinctionē. Et vt vnico verbo dicatur, abstractio ex parte rei & abstractio ex parte intellectus tantùm differunt sicut effectus ex causa vniuoca, & ex causa æquiuoca: quoniam in prima distinctio abstractionis est ex distinctione inuenta in re: in secunda verò distinctio abstractionis est non ex distinctione inuenta in re, sed ex re virtualiter continente huiusmodi distinctionem. In nulla igitur huiusmodi abstractionum est mendacium, sed vtraque verè: sinanquanuis differenter ex parte rei.

¶Et per hæc patet titulus articuli, sub quali abstractione, veritur in dubium, quum quæritur, an abstracta personalitate, &c. Patet enim, quòd de abstractione ex parte intellectus tantùm est quæstio quoniā personalitas & deitas nullo modo distinguuntur ex natura rei, sed est ibi vna simplicissima res vnius in re simplicissime adeò excellentis rationis formalis, vt habeat formaliter & propria deitatis & propria personalitatis & propria substantiæ & propria relationis: & propterea virtualiter dicitur continere talium distinctionem: quod abusiuè ab aliis vocatur diffingui formaliter ex natura rei. Sed his omissis, & solùm intellecta abstractione personalitatis, quoniā modo exprimatur, dupliciter potest titulus articuli huius intelligi. Primò, vt abstractio personalitatis fiat à Deo. Secundò, vt abstractio personalitatis non fiat à Deo, sed ab actu Incarnationis etiam terminatiuè. Si enim personalitas abstrahi intelligitur à Deo, falsitas est, an sit. Deus non haberet personalitatem: quam de facto habet, posset assumere, & præcipuè terminatiuè. Si verò abstractio fiat solùm ab actu Incarnationis, falsitas est, an existente Deo, sicuti est, scilicet vno in substantia & trino in personis, possit hic Deus, inquantum hic Deus secundùm se, non ratione Patris, aut Filij, aut Spiritus sancti assumere, hoc est, & facere & terminare assumptionem. Et in primo quidem sensu communiter à Doctoribus tractari videtur, & ab Autore hic tractatur: in secundo autem tangi quidem inuenio ab Autore aliqualiter, sed ordinatè dicendi minimè. Absolutenda igitur est quæstio hæc primùm in primo sensu, prosequendo expositionem literæ: & deinde in secundo tractanda est sensus. Hæc de primo.

¶Quo ad secundum concludo responsiua quæsito affirmatiuè est, Abstracta secundo modo personalitate, possumus intelligere naturam diuinam assumentem. Consent.

Hæc conclusio non aliter probatur in litera quàm soluendo obiectiones in responsionibus ac gumentorum sufficiter manifestatur.

¶ Num subsistentia infecat personalitatem.

c ¶In responsione ad Quæst. primum, dubium nonnullorum occurrit, circa illud, Erit aliquid subsistens, & per consequens persona: quia non valet consequentia, In natura intellectuali est subsistens, ergo persona, vt patet ex annexis: vnam hic Deus est subsistens in natura intellectuali: & tamen non est persona.

¶ Ad hoc dicitur, quòd in litera non infertur ex subsistentia personalitas: sed ex subsistentia circunscripta alia infectur personalitas. Hæc autem illatio optima est: quoniam circunscripta alia subsistitia in natura intellectuali est incommunicabile, ac per hoc personalita quod circunscriptio sic accipienda est, vt appotiat incommunicabilitatem. Et hoc clarius in responsione ad secundum patebit nunc-nunc.

ARTICVLVS III.

a ¶Vtrùm abstracta personalitate per intellectum, natura possit assumere.

3. dist. 5. q. 2. ar. 3

ADTERTIVM sic proceditur. Videtur quòd abstracta personalitate per intellectum, natura non possit assumere. Dictum est enim quòd naturæ conuenit assumere ratione personæ. Sed quod conuenit alicui ratione alicuius, remoto eo, non potest ei conuenire: sicut corpus, quod est vnibile ratione coloris, sine colore videri non potest. Ergo abstracta personalitate per intellectum, natura assumere non potest.

¶Præterea, Assumptio importat terminum Vnionis, vt dictum est. Sed Vnio nō potest fieri in natura, sed solùm in persona. Ergo abstracta personalitate, natura diuina non potest assumere.

¶Præterea, In Prima parte dictū est, quòd in diuinis personalitas dicitur proprietas personalis: quæ triplex est, scilicet paternitas, filiatio & processio: vt in Prima parte dictū est. Sed remotis his per intellectum, adhuc rema net Dei omnipotentia, per quam est facta incarnatio: sicut Angelus dicit Lucę primo, Non erit impossibile apud Deū omne verbum. Ergo videtur, quòd remota personalitate, natura diuina possit assumere.

CONCLVSIO.

¶ Abstracta per intellectum suo modo diuina apprehendentem, personalitate, potest natura diuina intelligi, vt Assumens.

b ¶RESPONDEO dicendum, quòd intellectus dupliciter se habet ad diuina. Vno modo vt cognoscat Deum sicuti est: & sic impossibile est, quòd circunscriba tur per intellectum aliquid à Deo, & quòd aliud remaneat: quia totum, quod est in Deo, est vnum, salua distinctione personarum. Quarum tamen vna tollitur sublata alia, quia distinguuntur solùm relationibus, quas oportet esse simul. Alio modo se habet intellectus ad diuina, non quidem quasi cognoscens Deum vt est, sed per modum suum, scilicet multipliciter & diuisim id quod in Deo est vnum. Et per hunc modum potest intellectus noster intelligere bonitatem & sapiētiam diuinam, & alia huiusmodi, quæ dicuntur essentialia attributa, non intellecta paternitate vel filiatione, quæ dicuntur personalitates. Et secundum hoc abstracta personalitate per intellectum, possumus adhuc intelligere naturam assumentem.

c AD PRIMVM ergo dicendū, quòd quia in diuinis idem est quo est, & & quod est, quicquid eorum, quę attribuun tur Deo in abstracto, secundū se consideretur aliis circūscriptis, erit aliquid subsistens, & per consequens persona, cumsit in natura intellectuali. Sicut igitur nunc positis proprietatibus personalibus in Deo dicimus tres personas: ita exclusis per intellectum proprietatibus personalibus, remanebit in consideratione nostra, natura diuina vt subsistens, & vt persona. Et per hunc modum potest intelligi, quòd assumat natu ram humanam ratione suæ subsistentiæ vel personalitatis.

d ¶Ad secundū dicendum, quòd etiam circūscriptis per intellectum personalitatibus trium personarum, remanebit in intellectu vna personalitas Dei, vt Iudæi intelligit: ad quam poterit terminari assumptio, sicut nunc dicimus eam terminari ad personam Verbi.

¶ Num circunscriptis personalitatibus trium personarum, remaneat vna personalitas.

Quæst. d ¶In responsione ad secundum, dubium simile præcedenti occurrit circa illud, Circunscriptis per intellectum personalitatibus trium personarum, remanebit intellectu vna personalitas Dei vt Iudæi intelligunt. Quoniam videtur hoc esse falsum: quia abstrahentium non est mendacium: constat autem in Deo non esse quatuor personalitates, vnam scilicet absolutam, & tres relatiuas, vt abstractis tribus personalitatibus, remaneat quarta: sed esse tres tantùm, quibus abstractis nulla remanet personalitas, nisi chimerica. Falsum ergo est, quòd abstractis per intellectum personalitatibus Patris & Filij & Spiritus sancti, remaneat vna personalitas: sed remanet tantùm hic Deus subsistens, vt patet.

¶ Ad hoc dicitur, quod dupliciter contingit abstrahere sine mendacio. Vno modo considerando id quod de facto est, aut intelligitur in re post abstractionem, sicut abstrahendo naturalitatem à quanto, considerantes quid conuenit quanto: & hoc modo abstractis personalitatibus trium personarum à Deo, non remanet intelligenda in Deo personalitas, sed subsistentia: quia solùm remanet hic Deus: vt optimè argumentum concludit. Alio modo considerando id quod consequenter esset, aut intelligeretur ex abstractione: sicut in exemplo dato dicimus, quod sphæra tangeret secundum rem planum in puncto: quod nunc de facto non videtur possibile: quum hæc in re non inueniantur: & quòd quantuncumque quantum diuideretur, actualiter semper remaneret idem numero: quod modo constat impossibile, quia sibem resolueretur in continens. Et hoc modo abstractis personalitatibus trium personarum à Deo, remaneret vna personalitas: quia scilicet si non essent in Deo personalitates trium personarum, essentia diuina esset vna personalitas absoluta: vt Iudæi & Philosophi intelligunt: & hoc intendit Autor in litera. Et ad euitandum mendacium, in talibus abstractionibus non oportet respicere ad veritatem eius, quod in re est: sed ad veritatem eius: quod esset: hoc est ad veritatem conditionalis super abstractione fundatæ, pura si quaeset tum esset tres naturaliter, &c. si diuina natura esset tres trinitate personarum, &c. & sic de similibus. Veritas enim huiusmodi conditionalium fuga: mendacium ab abstractione. Et diligentius si contemplatus fueris verba literæ in responsione ad primum, inuenies ob dictum duplicem modum reponendi post abstractionem, scilicet de facto, vel consequenter, dictum esse sub distinctione, sic remanente in diuinis subsistente vel personam abstractis personalitatibus: de facto enim remanet subsistens: consequenter autem remaneret persona vna.

¶Num

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶Num abstractio per modum resolutionis sit in Diuinis aliquo pacto reperta.

c ¶In responsione ad tertium dubium occurrit quid intelligit Autor nomine Abstractionis per modum resolutionis. Et est ratio dubij hinc inde ex hactenus responsione quomodo ex principio huius responsionis apparet, quod abstractio per modum resolutionis est abstractio, qua aut vniuersale à particularibus, aut forma à materia abstrahitur: quorum hæc abstractio per modum resolutionis est, de qua loquitur est Autor in prima parte, quæstionis quadragesimæ, artic. 3. quum dixit, abstractis personalitate nihil manere: quam hic arguendo explicitè asserit, & respondendo exponit, quod verum dictū est, loquendo de abstractione per modum resolutionis. Ex calce autem huiusmet responsionis apparet oppositum, dum dicitur, potest tamen aliquid eorum, quæ dicuntur de Deo, intelligi sine alio, non per modū resolutionis. Ex his enim verbis clarè habetur, q abstractio per modum resolutionis non habet locum in Deo. Tunc sic. Abstractio per modum vniuersalis & particularis: & similiter per modum formæ & materiæ, habet locum in Deo: sed abstractio per modum resolutionis non habet locum in Deo: ergo abstractio per modum resolutionis non est abstractio, qua vniuersale à particularibus aut forma à materia abstrahitur. Assumptum probatur, quia secundum abstractionem vniuersalis à particularibus, Deus abstrahit à Patre à Filio & Spiritu sancto: vt ibidem Autor dicit, & secundum abstractionem formæ à materia communis spiritalis abstrahit à Patre. Vnde abstractis personis, remanet Deus, & abstracta cōmuni spiritalitate, remanet persona Patris, quamuis secundum neutram abstractionem abstractis personalibus proprietatibus remaneat hypostasis vt ibi dicitur.

¶Ad hoc dicitur, quòd terminꝰ huius formaliter est intelligendus de abstractione resolutiua, & non de hac vel illa specie abstractionis resolutiuæ. Pro cuius intellectu considerandum est, quòd quia resolutio compositioni opponitur, cuius signum est, quòd vnaquæque res in ea resoluitur, ex quibus composita est, & quòd vltimum in resolutione primum in compositione dicitur: ideo vbi nulla est compositio rerum vel intellectuum, ibi nulla resolutio formaliter & propriè loquendo, locum habet. Compositionem autem intellectuum dico, non ex parte intellectus tantum multiplicitèr intelligentis simplicissimum, sed ex parte rei, qualis est compositio ex genere & differentia, vbi non rerum, sed rationum compositio est, ex parte tamen rei. Natura siquidem generis aba est à natura differentiæ, vnde & separatæ inueniuntur, quamuis in vnam rem coeant: & propterea ex natura rei oritur distinctio & compositio intellectuum generis & differentiæ: & consequenter resolutio, ita quòd abstractio resolutiua continet sub se abstractionem generis à differentijs, & vniuersalis à particularibus, & formæ à materia: quoniam in quorumlibet compositis inuenitur compositio & resolutio rerum vel intellectuum ex parte rei. Et quoniam in Deo nulla est compositio siue secundum rem, siue secundum rationem ex parte rei: ideo optimè in litera dicitur, quòd in Deo non habet locum abstractio resolutiua: ita quòd hoc quod in calce huius responsionis dicitur, est illudmet, quod dictum est in principio corporis huius articuli, quòd intelligendo Deum, ficti est, non habet in eo locum abstractio. In cuius signum in calce huius responsionis contraponitur, id quod in corpore articuli contrapositum est, scilicet abstrahere ex parte intellectus tantùm, multiplicitèr & diuisim intelligentis quod simplex est.

¶Ad id autem quod obijcitur ex prima parte, dicitur quòd Autor hic loquitur de illa abstractione, de qua ibi loquitur: & ibi loquitur est de speciebus abstractionis resolutiuæ, scilicet vniuersalis à particularibus, & formæ à materia: hic loquitur de ipsis in suo genere, scilicet abstractione resolutiua. Rursus ibi negat remanere personas admittendo in illa materia abstractionem non resolutiuam, sed quasi ad modum resolutiuam: quoniam expressè ibi dicitur, quòd ibi nec vniuersale, nec particulare, nec forma, nec materia inuenitur, &c. Hic negat non solùm in illa materia, sed totaliter in diuinis habere locum abstractionem resolutiuā propriè & formaliter sumptam. Quæ constat non obstare, si non resolutiua abstractio propriè & formaliter, sed ad modum ad imitationem resolutiuæ abstractionis, in diuinis admittitur abstractio & vniuersalis à particularibus & formæ à materia: virago enim sic admissa continetur sub abstractione non resolutiua, sed ex parte intellectus tantùm. Vnde omnia consonant & hæc de quæstione hac in primo sensu.

¶In secundo aūt sensu, an scilicet abstractis personalitatibus ab actu Incarnationis posset natura diuina assumere humanā, prænotanda sunt duo. Primum est, quòd ista abstractio intelligitur quo ad hoc tantùm, quod est esse per se primò termino assumptionis: ita quòd quemadmodū in causando abstrahimus de facto à personis, non simpliciter, sed tanquā à per se primo ratione causandi: quoniā indistincta sunt opera Trinitatis: & diuinæ personæ causant per se primo, inquantum sunt hic Deus: quia causant per se primo ratione naturæ. Ita stando in ista hypothesi, abstractio fieret à per se primò terminare assumptionem, vt scilicet personæ non secundum se, sed ratione subsistentis naturæ, hoc est inquantū sunt hic Deus, per se primo terminarent assumptionem: sicut de facto per se primò illam causam, inquantum sunt hic Deus.

¶Secundum est, quòd disputatio & decisio quæstionis iuxta hunc sensum, non debet egredi ad aliquā conditionem, quæ de facto non remanet in Deo stante huiusmodi abstractione, sed cōsequenter esset, vt in priori sensu cōcessum est: & debet stare intra

limites earū conditionū, quæ in Deo remanere de facto intelliguntur, stante huiusmodi abstractione.] Et propterea quia abstrahendo personalitates à per se primò terminare assumptionem, non remanet personalitas per se primò terminans sed remanet subsistētia naturæ per se primò terminās, remanet hic Deus per se primò terminās: sicut modo de facto hic Deus est per se primo causans. Et rursus quia personalitates non abstrahunt à secūdario terminare assumptionem, sicut nec modo abstrahunt à secūdario, hoc est per naturam causare: quoniā oportet personas per naturā terminare, sicut oportet modò per naturā causare: ideo secundū hoc procedendum est. Et dicendū est, quòd Deus posset assumere naturam humanā & terminaretur tūc ista assumptio per se primò non ad naturam diuinā, vt sic, sed ad individuum naturę diuinę hoc est ad subsistens in diuina natura: hoc est ad hunc Deū. Conflat enim tamē esse differentiā inter diuinā naturam, vt naturam, & subsistens in natura diuina, vt deitas nec genita, nec generās sit in mysterio Trinitatis. Deus autem sit generans & genitus & à fortiori in mysterio Incarnationis subsistens, vt subsistens terminaret, & non natura vt natura. Et quoniam subsistens in natura diuina habet rationem hypostasis seu personæ (incomplete tamen: vt patet ex superius dictis) ideo si hic Deus primò terminasset assumptionem, esset vnio nō in natura, sed in persona seu hypostasi, completè tamen quo ad per se primò terminum. Quod ideo addo, quia quo ad secundariū terminū esset etiam vnio in persona completenam sicut hic Deus non sustinetur nisi Pater & Filius & Spiritus sanctus, ita tūc hic Deus homo non sustineretur nisi Pater & Filius & Spiritus sanctus. Sicut enim nunc quicquid conuenit huic Deo secundū se, conuenit Patri & Filio & Spiritui sancto: ita tunc esset hominē, quia conueniret huic Deo secundum se, hoc est non ratione trium personarum, conuenirent cuilibet personæ diuinæ. Vt viendo hac ratione habere hoc potest ab Autore in 21. a. huius q. in responsione ad secundum: & sic vnio terminata per se primò ad hunc Deum determinaretur secundariò ad omnes & singulas personas diuinas: & per hoc cōsiderato vtroque termino, scilicet primario & secundario humanæ naturæ assumptæ personalitas propria, qua careret, supplereturque per se quo ad perfectam rationē personalitatis aqualem suppletionem nō faceret pręmissus terminus assumptionis secundum se. Quæritur tam assumptio, quàm vnio huiusmodi si fieret, nō esset omnino eiusdem rationis cum assumptione & vnione, quæ facta est, esse enim per se primò ad subsistens cōmune, quæ verò facta est per se primò ad subsistens, incōmunicabile, esset per se primò ad personam incōpletę, quamuis excellentiorem omni persona creata, quæ facta est per se primò ad personam cōpletę etiam excellentiorem omni persona creata, esset secundariò ad omnes personas Trinitatis, quæ facta est ita per se primò ad vnam illarum, scilicet Verbū, quòd nullo modo ad alias duas. Esset tamen eiusdem rationis aliqualiter, hoc est quo ad hoc, quòd esset vnio similis vnioni in persona: & iudicanda secundū dicta de vnione in persona, incōpletè tamē. Et ad ostendendū hanc identitatē rationis in vtraq; vnione, scilicet si fiat ad subsistēs in natura diuina, & si fiat per se primò ad personā. Autor in litera pręsentis articuli distinctiue bis dixit subsistētia vel personalitatē & superius in q. 2. vt ibi exposui est, vtius est hypostasis, superpositū, & pronę nolle cōiter ad personā cōpletę & incōpletę. Vnde nulla video in hac materia dissensionē inter Autoris doctrinā & Sco. in 3. sen. di. 1. q. 2. Cauendus tamē videtur in re hac Durand. ibidē, q. 4 nō vt contrarius nobis, sed vt cōtrarius veritati, & ignorās propriā vocē, aut abutēs vocabulis. Veritati quidē cōtrarius pro quāto negat sequi statę hāc hypothesi, omnes personas, scilicet Patrē & Filiū & Spiritū sanctum incarnatas, quia erroneū est vnā personā nō posse incarnari sine alia. Nestio vnde iste somniauit errorem hunc, stante illa hypothesi, quā cuilibet patet, quòd stante positione illa, oporteret personas diuinas ita concurrere ad Incarnationem terminando mediante natura, sicut modò concurrūt causando illam mediante natura. Sed conflat modò verum simpliciter, & absolutè esse, quòd Pater causauit assumptionem illam, & similiter Filius causauit, & similiter Spiritus sanctus causauit, quia causarit illā, inquantū sunt hic Deus: ergo tūc esset simpliciter verū simpliciter, quòd Pater & Filius & Spiritus sanctus terminarēt assumptionem illā: & cōsequēter quia causarēt & terminarēt, verē ac necessariò dicerentur incarnati. Quomodo aūt vocabulis abūtatur, aut propriā vocē ignoret, non est præsentis propositi ostendere: vbi non arguendi alios, sed exponendi diuum Tho. prouincia assumpta est, ad veritatis notitiā capessendā, sat fit cautum reddidisse lectorem.

a Super Quæstionis tertiæ Articulum quartum.

Titulus intelligendus est vt sonat, scilicet, vt de vna persona verificetur assumere, & de alia non. *Comm.*

b ¶In corpore articuli nō ponitur formaliter, sed elicitiuè cōclusio responsiua: nā in corpore nō habetur nisi illa conclusio, Vna persona potest assumere sine alia, nō quo ad operationē, sed quo ad terminū. Ex qua tamē habetur ista vera simpliciter, Vna persona potest assumere sine alia assumēte. Et hāc principaliter intēdit Autor. Pro hac ergo in litera cōclusio posita primo manifestatur, quare duas partes habet: quia assumptio importat duo, scilicet operationem & terminū. Secundo probatur quo ad partē negatiuā, scilicet non quo ad operationē: quia actus assumendi hic virtute diuina cōmuni tribus personis. Tertiò probatur, quo ad partem affirmatiuam, scilicet quo ad terminū: quia terminus est persona. Quarto manifestatur tota cōclusio: quia tres personæ secum naturam vnirī vni personæ. Ex hac aūt cōclusione & eius probatione manifestè sequitur primò, alitèr inferta conclusio 12. cuiusmodi ex eo quòd assumere importat vtrumque, scilicet operationem & terminum, oportet vtrumque inuenire in illo, de quo verè enumerandū est assumere & non alterum tantùm. Et quia in nulla persona diuina inuenitur vtrumque, nisi in vna tātùmodo vni personæ conuenit assumere sine alia assumente.

Annot. ¶In responsione ad primum perspice doctrinā datam, in præcedenti articulo de quæstione nouiter mota. cōsonam esse Autori hic dicenti quòd ratio illa, scilicet sicut essentia est cōmunis, &c. procedit ex parte operationis & subsumpti, & sequeretur, conclusio, si solum illā operationē importaret assumptio absq; termino, quæ est persona. Vnde habes, quòd si assumptio non importaret personam pro termino, quòd assumptio esset cōmunis tribus personis: sed in hypothesi seu abstractione posita, assumptio nō importaret personam pro per se primo termino (de tali enim est nostro sermo est) sed hūc Deum: igitur in tali casu assumptio cōmunis esset tribus personis secundum Autoris doctrinam.

a Super Quæstionis 3. dist. 1. q. 2. ar. 3 tertiæ Articulum quintum.

Annot. Titulus clarus est, nihil aliud apponendo, quàm titulus fonet quod dicit quia non quæritur an simul potuerit alia persona eandem naturam assumere, sed simpliciter, an potuerit assumere. Ad quod vtificandum non requiritur simultaneitas: sufficit, quòd sicut solus filius est incarnatus: ita solus Pater fuisset incarnatus, aut solus Spiritus sanctus.

Comment. ¶In corpore artic. vbi vocat ea est conclusio responsiua quæstio affirmatiuæ: Pater vel Spiritus sanctus potuit carnem assumere, &c. Et Filius. Probatur: Diuina virtus potuit naturam humanam vnire personæ Patris vel Spiritus sancti, sicut vnitur ei personæ Filij: ergo Pater vel Spiritus sanctus potuit carnē assumere. Antecedens probatur syllogistice. Virtus indifferenter se habens ad plura potest ad quodlibet eorum simul actionem terminare, sed virtus diuina indifferenter se habet ad omnes personas: ergo. Maior manifestatur ex præmissis rationali: Minor verò & ex parte virtutis, quia virtus diuina essentialiter & indifferenter se habet ad omnes personas ex parte personarum, quia communis ratio personalitatis omnium personarum eadem est: hoc est vnius est rationis: quoniam quælibet diuina persona est

Assumptionis est persona, sicut dictum est. Et ideo id quod est actionis in assumptione, cōmune est tribus personis: sed id quod pertinet ad rationem termini, conuenit ita vni personæ, quòd non alij. Tres enim personæ fuerunt, vt humana natura vniretur vni personæ Filij.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd ratio illa procedit ex parte operationis. Et sequeretur conclusio, si solam illam operationem importaret absque termino, qui est persona.

¶Ad secundum dicendum, quòd assumptio quæ fit per gratiam adoptionis, terminatur ad quandam participationem diuinæ naturæ secundum assimilationem ad bonitatem illius: secundum illud 2. Pet. 1. Vt diuine consortes naturæ, &c. Et ideo huiusmodi assumptio cōmunis est tribus personis, & ex parte principij, & ex parte termini. Sed assumptio, quæ est per gratiam Vnionis, est communis ex parte principij, non autem ex parte termini: vt dictum est.

ARTICVLVS V.

a ¶Vtrum quælibet persona diuina potuerit humanam naturam assumere.

AD QVINTVM sic proceditur. Videtur quòd nulla alia persona diuina potuerit humanam naturam assumere, præter personam Filij. Per huiusmodi enim assumptionem factum est, quòd Deus sit filius hominis. Sed inconueniens esset, quòd esse Filium hominis conueniret Patri vel Spiritui sancto: hoc enim vergeret in confusionem diuinarum personarum. Ergo Pater vel Spiritus sanctus carnē assumere non potuit.

¶Præterea, Per Incarnationem diuinā homines assecuti sunt adoptionem filiorum: secundum illud Rom. 8. Non accepistis spiritum seruitutis, iterum in timore, sed Spiritum adoptionis filiorū. Sed filiatio adoptiua est participata similitudo filiationis naturalis, quæ non conuenit nec Patri nec Spiritui sancto: vnde dicitur Rom. 8. Quos præscuit, & prædestinauit cōformes fieri imagini Filij sui. Ergo videtur, quòd nulla alia persona potuerit incarnari, præter pſonā Filij.

¶Præterea, Filius dicitur missus & genitus natiuitate temporali, secundùm quòd incarnatus est. Sed Patri non conuenit mitti, qui etiam est innascibilis: vt in Prima parte habitū est. ergo saltem persona Patris non potuit incarnari.

¶SED CONTRA est, quòd quicquid potest Filius, potest Pater & Spiritus sanctus: alioquin non esset eadem potentia trium personarū. Sed Filius potuit incarnari. Ergo similiter Pater & Spiritus sanctus.

CONCLVSIO.

¶Cùm vna sit trium personarum potestas, potuit quælibet persona Diuina humanā assumere naturam.

b ¶RESPONDEO dicendū, quòd sicut dictum est, assumptio duo importat, scilicet ipsum actum assumentis, & terminum Assumptionis: principiū autem actus est virtus diuina: terminus autem est persona. Virtus autem diuina cōmuniter & indifferenter se habet ad omnes personas: eadem etiam est cōmunis ratio personalitatis in tribus personis, licet proprietates personales sint differentes. Quādocunque autem virtus aliqua indifferenter se habet ad plura, potest ad quodlibet eorum suam actionem terminare: sicut patet in potentijs rationalibus, quæ se habēt ad opposita, quorum vtrunque agere possunt. Sic ergo diuina virtus potuit naturam humanam vnire personæ Patris vel Spiritus sancti, sicut vniuit eā personæ Filij. Et ideo dicēdum, quòd Pater vel Spiritus sanctus potuit carnem assumere, sicut & Filius.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd filiatio temporalis, qua Christus dicitur filius hominis, non constituit personam ipsius, sicut filiatio æterna: sed est quiddam consequens natiuitatem temporalem. Vnde si per hunc modū nomen Filiationis ad Patrem vel Spiritū sanctū transferretur, nulla sequeretur confusio diuinarum personarū.

¶Ad secundum dicendum, quòd filiatio adoptiua est quædam participata similitudo filiationis naturalis. Sed fit in nobis appropriatè à Patre, qui est principium naturalis filiationis: & per donum Spiritus sancti, qui est amor Patris & Filij: secundùm illud Gal. 4. Misit Deus Spiritum Filij sui in corda vestra clamantem, Abba pater. Et ideo sicut filio incarnato, adoptiuam filiationem accipimus ad similitudinē filiationis naturalis eius: ita Patre incarnato adoptiuā filiationē reciperemus ab eo, tanquā à principio naturalis Filiationis, & à Spiritu sancto tāquam à nexu cōmuni Patris & Filij.

¶Ad tertium dicendum, quòd Patri conuenit esse innascibilem secundùm natiuitatem æternam: quod nō excluderet natiuitas temporalis. Mitti autem dicitur filius Deus secundùm Incarnationem, eo quòd est ab alio: fine quo Incarnatio non sufficeret ad rationem missionis.

ARTICVLVS VI.

a ¶Vtrum plures personæ diuinæ possint assumere vnam numero naturam.

AD SEXTVM sic proceditur. Videtur quòd duæ personæ diuinæ non possint assumere vnam & eandem numero naturam. Hoc enim supposito, aut essent vnus homo vel plures. Sed non plures: sicut enim vna natura diuina in personis pluribus non patitur esse plures Deos, ita vna natura humana in pluribus personis non patitur esse plures homines. Similiter etiam non possent esse vnus homo: quia vnus homo est ille homo, qui demonstrat vnam personam: & sic tolleretur distinctio trium personarum diuinarum: quod est inconueniens. Non ergo duę aut tres personę possunt accipere vnam naturam humanam.

¶Præterea, Assumptio terminatur ad vnitatem personę: vt dictum est. Sed nō est vna persona Patris & Filij & Spiritus sancti. Ergo nō possunt tres personę assumere vnam naturam humanam.

¶Præterea, Damasc. dicit in 3. lib. & August. in 1. de Trin. quòd ex incarnatione Filij Dei consequitur, quòd quicquid dicitur de filio Dei, dicitur de filio hominis, & econuerso. *Annot.* Titulus articuli ex dictis patet intelligendus de personis diuinis, secundum suas personalitates proprias, vt abinuicem distinguuntur. Potest tiquidem dupliciter intelligi an plures personæ diuinæ possint vnam & eandem naturam assumere. Primò loquendo de persona, vt conuenit in natura diuina hoc est secundùm quòd sunt vnus Deus: & ito hoc sensu quæstio superius discussa est. & hic non quæritur. Secundo, loquendo de personis, vt ab inuicem proprijs personalitatibus distinguuntur: ita quòd quælibet persona habeat naturam illam ad suam proprijam personalitatem, sic vt non personetur in alia ex hoc, quòd personaliter in vna, & econtra, sed personetur in vna, vt distinguitur ab alia. Cuius oppositū accideret, si hic Deus primò incarnatus esset: quoniam vna & ea ratione quælibet persona diceretur incarnata, scilicet ratione individui naturæ. Et vt vnico verbo dicatur, quæstio hic est, an plures personæ possint vnam numero naturam assumere, vt per se primò diuersi termini assumptionis: sic enim non quælibet persona diuina, sed quælibet persona diuina assumeret, per se primò terminatus assumptionis. Et ad hoc dico tandem Autor non quæritur an omnes personæ diuinæ possint assumere, sed an duæ, vt ex dictis patet. *3. dist. 1. q. 2. ar. 1. c. 4.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

tare intelligan. quòd non est simile de persona, vt conuenium, sed vt distinguuntur ac per hoc quælibet sit per se primo terminus assumptionis.

6 ¶In corpore articuli fiunt duæ conclusiones. Prima est, Non est impossibile diuinis per omne, vt duæ vel tres assumant vnã naturam humanam Secunda est. Esset tamen impossibile, vt assumerent vnam hypostasim vel personam humanam. Probatur vtraque simul. Ex vnione animæ & corporis in Christo non fit nouus hypostasis neque persona; sed natura vna assumpta in filium hypostatice, non per potentiam naturæ humanæ, sed per potentiã diuinæ personæ: ergo magis est hoc iudicandũ secundũ conditionem diuinæ personæ assumentis, quàm secundum conditionem naturæ assumptæ: ergo non est impossibile diuinas personas, &c. Antecedens est ex se euidens. prima consequentia probatur; quia tota ratio facti in mysterio Incarnationis est potentia facientis secundum Aug. Secunda verò consequentia probatur: quia condicio distinctarum personarum talis est, quòd vna earum non excludit aliam à cõmunione eiusdem naturæ, sed solùm à cõmunione eiusdem personæ. Vbi vides, quòd ex hoc, quòd non fit exclusiua à communione eiusdem naturæ, tenet consequentia quo ad primam conclusionem. & ex hoc quòd fit exclusiua à cõmunione eiusdem personæ. Tenet consequentiam quo ad secundam conclusionem quæ auctoritate Anselmi confirmatur.

Anno. ¶Aduerte in hoc processu, quòd Autor vnico verbo excludit obiectiones arguentiũ ex condicione naturæ, dicendo, quòd natura cõmunis pluribus suppositis est infinita seu illimitata quoniam hoc solũ diuinæ conuenit naturæ, & similiter quòd quælibet natura finita est terminabilis totaliter vnico supposito. Hæc enim & similia in littera subiungit, dum dicitur, quòd non per potentiam naturæ assumptæ, sed per potentiã personæ assumentis, hoc mysterium iudicandum est. concedatur ergo quòd vna numero natura sibi ipsi cõmunis pluribus suppositis est illimitata ac infinita: & quòd nulla natura nisi diuina est huiusmodi. Et si assumeretur ad plures personalitates, non propterea esset sibi ipsi cõmunis pluribus. sed ex potentia facientis. Similiter omnis vna numero forma substantialis sibi ipsi natura vnica, totaliter terminatur personalitate propriissed ex hoc non habetur, quin diuina potentia possit pluribus alienis personalitatibus terminari: quoniam hoc non per potentiam naturæ, sed per potentiam assumentis personæ fit. Et est semper sermo de naturali potentia naturæ. & non de potentia obedientiali: huiusmodi enim obedientiæ est quę respondet potentiæ personæ assumentis. & secundum illam natura potest assumi ab vna & pluribus diuinis personis.

¶ Num possibile sit duas vel plures personas diuinas vnã assumere naturã.

Quæst. ¶Circa primam conclusionem dubium ex Sco in 3. dist. 1. q. 1. occurrit: vbi tenens oppositum fundat se super hac ratione: In omni dependentia essentiali vnum dependens non dependet præcisè nisi ad vnum quod totaliter terminat eius dependentiam sed in illa vnione est dependentia essentialis vnius naturæ, & vna persona terminat totaliter eam ergo. Maior probatur in omni dependentia causata ad causam. Et similiter, inquit, videtur in omnibus dependentiis, quæ non sunt causatorum ad causas, quòd quum dependentia alicuius fuerit totaliter terminata ad aliquid ipsum nõ potest dependentia eiusdem rationis dependere ad aliud. Et confirmatur hoc de accidente respectu plurium subiectorum primorum. Minor probatur, quia personalitas creata totaliter terminaret ipsum & illa natura non posset simul esse in alia persona creata vel increata non minus enim terminat naturam & dependentiam eiusdem personalitas cuiuscunque personæ diuinæ, quàm terminaretur in seipsum, &c.

¶Ad hanc Scoti rationem respondendum est singula discutiendo: & sic etiam principalem materiam declarando. Maior igitur propositio assumpta à Sco. non est vera, nisi triplici quasi glossa subintellecta. Prima est supra ly dependentia, quòd intelligatur de dependentia propria: & hoc dicendo quòdam dependentia propria non inuenitur sine causalitate quãtùs enim aliquid sit alteri sine causalitate annexum, non tamen dependentia propria inter illa esse videt, patet inter correlativa, quorum neutrum vt sic ab altero dependet in quocunque genere causæ: & inter differentias diuisarum ex opposito eiusdem generis quarum neutra ab altera dependet: & tamen tam correlativa, quàm huiusmodi differentias simul esse oportet. Scotus autem Dependentiæ nomine vtitur & cum causalitate, & sine causalitate: vt patet. Et propterea si extensio nomine vtendo dependentiã, Maior non est vera nisi apponatur altera glossa supra ly Non dependet, quod intelligatur de dependentia omnino eiusdem rationis, ita quòd sit dependentia eiusdem speciei specialissimæ & in hoc Scotus consentit. Et altera supra ly Totaliter, quod intelligatur tam intensiuè quàm extensiuè quoniam dato quod vnum terminaret totaliter intensiõnem proprietas habetur quòd adhuc vnum terminaret totaliter extensiuè. Exemplum, ubi vt quatuor simplicitudinem terminat totaliter intensiuè aliud album, vt quatuor, non tamen terminat totaliter extensiuè: quia potest terminis poni finitis. Oportet autem ad verificandam maiorem illam, hanc apponere glossam, alioquin non est vera de dependentia essentiali non causali. Quoniã ex naturalis rationis lumine nulla apparet maior dependentia essentialis non causalis, quàm ea, quæ est vnius relationis ad proprii correlativum, quin distinctus & essentialiter constituitur per esse ad aliud. Constat autem quòd vnum relationis sic essentialiter dependet ab vno totaliter intensiuè terminatæ illud, quod non totaliter extensiuè terminat illud, vt patet de duplo & dimidio, æquali & simili, & aliis huiusmodi: idem enim duplum eadem numero duplicitate duplum est non tantùm ad A. sed ad B. & C. & vnũ æquale eadem numero æqualitate æquale est omnibus

sibi æqualibus. At si quis dicat Scotum tenere, quòd non eadem æqualitate vnum æquale est æquale omnibus: & propterea in sua via propositionem esse veram facilè obiicitur quòd ad concludendum aliquid impossibile, etiam per diuisam potentiam (vt nunc procedimus) non est ex opinatis. & refutatis ab aliis & cõmuni schola pertractorum procedendum: quales est ista opinio ponens plura accidentia eiusdem rationis in eodem subiecto secundum idem. Negganda est igitur ista Maior non acceptans dictam glossam.

¶Ad probationem autem istius Maioris pro quanto probat ipsam in dependẽtia essentiali causali, non oportet respondere, quia vera ac bona videtur secundum ordinem iudicium causis & causatis & disputatio nostra extra dependentiam causalem versatur. Sed cũm subiungit Scotus, quòd ita etiam videtur in omnibus dependentiis, quæ non sunt causatorũ ad causas, respondetur quòd non est idem de virtuque dependere: iudicium & pater ista tenia de dependentia vnius relatiui totaliter intensiuè terminati ab vno, & tamen ab altero eiusdem rationis omnino terminabili. Et suffragat huic responsioni ratio, quoniam dependentia causalis ponit imperfectionem & indigentiam in causatoquæ si subsistat totaliter est ab vna causa, implicat, quòd remaneat indigẽs altera causa. Sed dependentia non causalis potest esse imperfectione & indigentia inueniri: vt patet in relatiuis quæ in diuinis sine omni imperfectione & indigentia inueniuntur: ac per hoc potest aliunde, puta ex alterius conditione prouenire, quòd etiam terminet, quod tam terminatum ab alio est. Et sic est in proposito: quòd non ex eo quòd filius Dei imperfecte terminet personaliter naturam humanam, neque ex eo quòd natura humana assumpta à Filio Dei remanet imperfecta personaliter, prouenit quòd Pater potest ad illam propriam etiam personalitatẽ assimperered ex conditione personæ Patris, hoc est ex infinitate suæ sufficientiæ prouenit, quòd etiam potest illammet personare.

¶ Ad confirmationem de accidente respectu plurium subiectorũ primorum, dicitur primò quòd nulla apparet implicatio contradictionis, quòd Deus accidenti alicui det veritatem numeralem in se & conseruando illam potuit illud accidens in pluribus subiectis primis secundum se, & quòd in tali casu neutrum esset subiectum primum extensiuè, nisi secundum se hoc est quantum est ex parte sui esset subiectum primum extensiuè, & daret vnitatem numeralem sed diuina potentia aliter de facto operatur. Dicitur secundò, quòd dependentia accidentis à subiecto primo est dependentia causalis: est enim subiectum primum causa accidentis, vt patet. & ideo non consimiliter per hoc Maior illa quo ad dependentiam non causalem. Hæc de Maiore.

¶ Ad Minorem autem dicitur, quòd in illa vnione est dependentia essentialis non causalitate per hoc nõ propriè dependentia. Sed transeundo hoc ad bonum sensum, neganda sunt duo: primo quod in illa vnione sit dependentia vnius omnino rationis secundò quòd vna persona, puta Verbum, totaliter eam terminet intensiuè & extensiuè. Ratio primæ negationis est: quia personæ diuinæ personaliter sumptæ sunt quodãmodo vnius & quodãmodo diuersarum rationum: nam secundum communem rationẽ personalitatis sunt vnius rationis, vt in præcedenti articulo patet: secundum verò proprias rationes suarum personalitatum sunt diuersarum rationum: patet enim & filiatio & processio diuersarum sunt rationũ. Constat autem ex hoc, quòd humanitas Christi ita sunctà est Filio, quòd nõ Patri nec Spiritui sancto, assumptionem terminari per se primò ad personalitatem Filij secundum sibi propriam rationem alioquin terminaretur primo ad commune Filio & Patri & Spiritui sancto. Concurrerent igitur diuinæ personæ ad assumptionem, vt etiam sunt diuersarum rationes sequentia. Et consequenter naturam assumptam à Verbo vnita, & posse vnitã alteri, Patri aut Spiritui sancto, alterius est rationis ab vnitã Filio. & posse vnitã Filio si Arist. verum dicit, 3. Phy quòd posse sanari & posse infirmari sunt diuersarum rationum, alioquin sanari & infirmari essent idem. Ex hoc patet, quòd personalitates, quæ sunt termini vnionum, sunt diuersarum rationum, habetur quòd potentia obedientiæ, qua natura assumpta potest vniri personæ Patris, alterius est rationis ab illa, qua vnita est Filio, & qua potest vniri Spiritui sancto. Et consequenter habetur quòd in istis vnionibus non esset dependentia vnius rationis simpliciter & absolutè vt Argueus assimilabat diuersarũ rationum simpliciter propter diuersas rationes terminorum per se primorum: vnius autem rationis secundum communem rationem personalitatis. Rãt o secundum communem rationem iam patet, quòd licet Filius totaliter intensiuè terminet naturam humanam, & eius dependentiam ad personam, non tamen totaliter extensiuè nec secundum omnem obedientialẽ potentiam alterius rationis.

¶Ad probationem minoris, quam dicitur, Personalitas creata totaliter terminaret ipsam & illa natura non posset simul esse in alia persona creata vel increata: ergo personalitas increata respondetur concedendo antecedens pro vtraque parte sed negando sequelam.

¶Et ad probationem sequelæ, quum dicitur, Quia non minus terminaret naturam & dependentiam eiusdem personalitas quæcunque diuinæ personæ, quàm terminatur in seipsum negan hoc quantum ad non minus extensiuè. Verumtamen propriè loquendo, respondendum est, quòd non minus, sed alio modo & alia ratione terminat persona diuina: & ideo negatur ex hoc vltimo assumpto sequela: quoniam personalitas increata quæ per hoc nõ ponitur, vnã personam assumi in vnitate personalẽ alterius personæ. Et hæc pro nunc sufficiat de hac quæstione.

¶In eodem articulo in calce corporis circa autoritatẽ Anselmi, aduerte, quòd Durandus in tertio sentent. distinctio. primo, quæstione tertia latenter arguit Autorem quasi exponentẽ per ly Vnũ eundémq; hominẽ, personã humanam, dicens cõtra hanc expositionẽ, Anselmus concedit q; vna persona assumpsit hominem, & negat plures personas posse assumere vnũ hominem: non intelligitur igitur persona per hæc. Sed quoniã Durandus ipse postmodum dicit Anselmum dicere sic, Impossibile est plures personas diuinas esse vnam personam cũ vno eodémq; homine, ex scripsimet conuincendus est. Anselmus volebat excludere aliquid quod possit sub apparenti quæstione cadere: nõ potest autẽ aliter cadere sub apparenti quæstione, q; plures personæ diuinæ sint vna persona, nisi qa vniuentur in vna persona humana. Et sic exponit Autor: nõ enim potest intelligi, quòd sint plures personæ diuinæ in vna persona diuina: qa hoc statim offert apparentẽ valde cõtradictionem. Exponendo igitur sententiã Anselmi, oportet in littera dictum esse, siue præponatur ly Vna persona cum vno eodémq; homine, siue nõ præponatur ly Vna persona, & dicatur, Impossibile est assumere vnũ eundémq; hominẽ ens tam per esse idem, scilicet quòd impossibile est plures personas assumere vnã personã. Nec id qđ obiicit Durand. obstat, quia aliud est dicere, assumit hominẽ, & aliud, assumit vnum eodémq; hominem. Nam prima propositio est est aliqualiter impropria: glossatur tamen, quòd intelligitur quo ad naturam, vt patet ex Magistro in tertio sentẽ. distinc. 6. Secũda autem propter ly Vnum eundémq;, tra hitur ad individua subsistens in natura humana, quod cõstat esse impossibile, nullus enim vnus homo inuenitur in natura humana assumpta nisi filius Dei.

3. dist. 1. quæst. 2. art. 3.

b ¶In eodem 6. artic. in resp̃ione ad primũ aduerte diligenter verba Autoris, dũ hanc positiõe facta dicit, q; tres personæ essent vnus homo, & tamẽ non propterea essent vnus homo simpliciter, aut nõ propterea esset vnus homo simpliciter. Dixit enim hoc ambo propter differentiã, quæ esset inter vnã Deũ & vnũ hominẽ in tribus personis: quoniã tres personæ sic sunt vnus Deus, q; sunt vnus numero Deus, & est ibi vnitas vnã. Deo simpliciter: sed tres personæ sic essent vnus homo, q; nõ essent vnus numero homo: quia nullus esset ibi vnus numero homo cõmunis Patri & Filio & Spiritui sancto. Et sicut est vnus numero Deus cõmunis Patri & Filio & Spiritui sancto: sicut est vnus numero Deus cõmunis Patri & Filio & Spiritui sancto. Et similiter nõ esset ibi vnus homo simpliciter qa nõ esset homo vnus secundũ naturã & personam, quam vnitatem importat vnus homo simpliciter: sed essent tres homines numero in vna natura humana: qa essent plures personæ humanæ secundum vnã naturam humanã. Sed quoniã hoc ad vocabula spectat, patui referri, si fuit quid tibi in re, qualitercũq; exprimeretur.

Annot.

a ¶Super Quæstionis tertia Articulum septimum.

IN titulo articu. 7. aducere q; istę quæstiones, quæ hic mouentur de possibili, non ideo mouentur, vt discutiatur Dei potentia sed vt exinde mysterium Incarnationis factæ magis innotescat. Manifestatur siquidẽ ex his, quæ discutiẽdo has quæstiones, dicũtur, qualis, quantus, &c. esse per se primo terminus Incarnationis, scilicet persona Verbi, & qualis est huiusmodi vnio ex respectu ad alias personas, & naturas magis ac magis explicatur.

Annot.

b ¶In corpore articuli vna est conclusio respondua quæsito affirmatiuè, Persona diuina præter naturam, quam assumpsit, potest aliam numero naturam assumere. Vbi antequam aggrediar probatio, nota quòd quia Assumere, principium & terminum. Assumptionis importat, ideo conclusio probatur primò ex parte principij, scilicet potentiæ diuinæ in diuina persona: secundò ex parte termini, scilicet personalitatis diuinæ. Vnde quo ad primum probatur sic: Quod potest in vnum, & nõ in amplius, habet potentiam limitatam ad vnum. Potentia autem diuinæ personæ est infinita, nec limitabilis ad aliquid creatũ: ergo sed potentia diuinæ personę est infinita, nec limitabilis ad aliquid creatũ: ergo.

Comment.

set, quia ipsa humanitas esset principium constitutiuum suæ personæ: ex vnione enim animæ & corporis constitueretur non solùm vna natura singularis, sed etiam vna persona: ratio quoque habendi propriam personam esset tua substantialis ac perfecta natura extra causas suas in rerum natura sibi dimissa. Et quia hæc humanitas suapte natura non se extendere potest nisi ad constituendam vnam personã sibi propriam, & personæ repugnat assumi ab alia per sona in vnitate personali: sinteruenit siquidẽ hic manifesta implicatio cõtradictoriorum) ideo hæc humanitas sic personatur ex propria persona in Sorte, q; terminatur in illa intensiuè & extensiuè. Nec potest stare illa vniri personaliter cũ quacunque alia persona creata vel increata: q; a essent duo contradictoria simul vera: essent ergo vna persona, & nõ essent vna persona cũ assumẽte: vt patet. Sed hæc humanitas alio modo & alia ratione personatur per assumptionẽ: quoniã non constituẽdo personam personatur: vt patet in humanitate Christi quę personatur per personã verbi, quæ nõ constituitur per illã humanitatẽ, sed fuit ab æterno. Et hinc prouenit differentia inter hanc humanitatem personatam propria personalitate, & personatam personalitate Verbi, q; illa remanet in se inassumptibilis, ista remanet in se assumptibilis quoniam illa non potest assumi stante sua personalitate, nisi assimeretur sua personalitas, quæ non est assumptibilis: ista verò quia in aliena personalitate subsistit, potest assumi absq; hoc, q; illa aliena sibi appropriata personalitas assumatur. Ex diuerso ergo modo termiuadi, ppria vel aliena personalitate, patet quare natura personata propria personalitate non potest assumi, & quare personata aliena potest assumi: quia scilicet per propriã terminatur, cõstituẽdo illam, vel alienam non constituendo illã. Diuersa quoque ratio est vtrobique terminandi & diuina persona terminat ex sua infinitate, vtpote aliena persona subsistens in alia natura (dictum est supra q. proptiũ enim supra q. proptiũ est diuinæ personæ ob sui infinitatẽ subsistere simul in diuersis naturis) & natura humana nõ naturali, sed obedientiæ potentia personatur per alienam personã: persona autem Sortis nõ ex aliqua excellẽtia, sed ex naturali adæquatione terminat personaliter naturam suã, & ecõtra natura sua naturaliter est per illam adæquabilis personaliter. Et hinc etiã prouenit, q; cũm quælibet persona diuina sit infinita, quælibet personare potest humanitatem hanc nõ ex indigentia naturæ (vt dictũ est) sed ex sufficiẽtia personæ potentis cõmunicare illi naturæ etiã suam personalitatẽ. Ex his autẽ habes, quòd nõ solùm dependentia huius humanitatis respectu singularũ personarum diuina rum quo ad assumi, est diuersorum rationum inter se sed etiã q. dependentia seu terminatio huius humanitatis respectu diuinæ personę & respectu personę proprię, sunt diuersarũ rationum: licet omnes cõueniant in vna communi ratione termini, quia scilicet sunt ad personã. Ruit ergo à fundamento vndiq; fabrica Scotica, & meritò: quoniã hanc humanitatẽ personari simul à pluribus personalitatibus diuinis, nihil aliud est, quàm cõmunicare huic humanitati plures personalitates alienas infinitas, appropriãdo illas illi. Et p hæc patet quare repugnat hæc humanitatẽ habere simul plures personalitates creatas, aut creatã & increatã: qa scilicet vtrobique esse implicatio cõtradictoriorũ: dũ natura hæc in propria personalitate poneretur vna persona cũ alia psona. Et non repugnat, habere simul plures personalitates increatas: qa per hoc nõ ponitur, vnã personam assumi in vnitate personalẽ alterius personæ. Et hæc pro nunc sufficiat de hac quæstione.

Annot.

¶In eodem articulo in calce corporis circa autoritatẽ Anselmi, aduerte, quòd Durandus in tertio sentent. distinctio. primo, quæstione tertia latenter arguit Autorem quasi exponentẽ per ly Vnũ eundémq; hominẽ, personã humanam, di

3. dist. 1. quæst. 2. art. 3.

b ¶In eodem 6. artic. in resp̃ione ad primũ aduerte diligenter verba Autoris, dũ hanc positiõe facta dicit, q; tres personæ essent vnus homo, & tamẽ non propterea essent vnus homo simpliciter, aut nõ propterea esset vnus homo simpliciter. Dixit enim hoc ambo propter differentiã, quæ esset inter vnã Deũ & vnũ hominẽ in tribus personis: quoniã tres personæ sic sunt vnus Deus, q; sunt vnus numero Deus, & est ibi vnitas vnã. Deo simpliciter: sed tres personæ sic essent vnus homo, q; nõ essent vnus numero homo: quia nullus esset ibi vnus numero homo cõmunis Patri & Filio & Spiritui sancto. Et sicut est vnus numero Deus cõmunis Patri & Filio & Spiritui sancto: sicut est vnus numero Deus cõmunis Patri & Filio & Spiritui sancto. Et similiter nõ esset ibi vnus homo simpliciter qa nõ esset homo vnus secundũ naturã & personam, quam vnitatem importat vnus homo simpliciter: sed essent tres homines numero in vna natura humana: qa essent plures personæ humanæ secundum vnã naturam humanã. Sed quoniã hoc ad vocabula spectat, patui referri, si fuit quid tibi in re, qualitercũq; exprimeretur.

Annot.

a ¶Super Quæstionis tertia Articulum septimum.

IN titulo articu. 7. aducere q; istę quæstiones, quæ hic mouentur de possibili, non ideo mouentur, vt discutiatur Dei potentia sed vt exinde mysterium Incarnationis factæ magis innotescat. Manifestatur siquidẽ ex his, quæ discutiẽdo has quæstiones, dicũtur, qualis, quantus, &c. esse per se primo terminus Incarnationis, scilicet persona Verbi, & qualis est huiusmodi vnio ex respectu ad alias personas, & naturas magis ac magis explicatur.

Annot.

b ¶In corpore articuli vna est conclusio respondua quæsito affirmatiuè, Persona diuina præter naturam, quam assumpsit, potest aliam numero naturam assumere. Vbi antequam aggrediar probatio, nota quòd quia Assumere, principium & terminum. Assumptionis importat, ideo conclusio probatur primò ex parte principij, scilicet potentiæ diuinæ in diuina persona: secundò ex parte termini, scilicet personalitatis diuinæ. Vnde quo ad primum probatur sic: Quod potest in vnum, & nõ in amplius, habet potentiam limitatam ad vnum. Potentia autem diuinæ personæ est infinita, nec limitabilis ad aliquid creatũ: ergo.

Comment.

Universidad de Deusto

Quo ad secundum probatur sic. Si non posset assumere aliam naturam, sequeretur quòd personalitas diuinæ naturæ esset ita comprehensa per vnam naturam, quòd ad eius personalitatem alia assumi non posset: sed hoc est impossibile, quia increatum à creato comprehendi non potest. ergo.

Annot. ¶ Circa illam propositionem. Quod potest in vnum & non in amplius, habet potẽtiam limitatam ad vnũ, aduerte quòd est intelligẽda formaliter, scilicet si quantum est ex parte potentiæ, potest in vnũ & nõ in amplius, id est vltra quod non posset: sed hoc est impossibile, quia increatum à creato comprehendi potest. Patet ergo quòd siue cõsideremus personã diuinã secundũ virtutem, quæ est principium vnionis, siue secundum suam personalitatẽ, quæ est terminus Vnionis, oportet dicere quòd persona diuina præter naturam humanam, quam assumpsit, possit aliam numero naturam humanam assumere.

c ¶AD PRIMVM ergo dicẽdum, quòd natura creata perficitur in sua ratione per formã, quæ multiplicatur secundũ diuisionem materiæ. Et ideo si cõpositio materiæ & formæ constituat nouũ suppositũ, consequens est quòd natura multiplicetur secundum multiplicationem suppositorũ. Sed in mysterio Incarnationis vnio formæ & materiæ, id est animæ & corporis, nõ constituit nouum suppositum, vt suprà dictum est. & ideo posset esse multitudo secundum numerum ex parte naturæ propter diuisionem materiæ absque distinctione suppositorũ.

Annot. d ¶Ad secundum dicendũ, quòd posset videri dicendũ, q predicta positione facta, sequeretur q essent duo hoẽs propter duas naturas absq; hoc, quòd essent ibi duo supposita: sicut econuerso tres personæ dicebantur vnus homo, propter vnã naturã assumptam, vt suprà dictũ est. Sed hoc nõ videtur esse verisimile quia nominibus est vtendũ, secundum quòd sunt ad significandum imposita: quod quidẽ est ex cõsideratione eorũ, quæ apud nos sunt. Et ideo oportet circa modũ significandi & cõsignificãdi considerare ea, quæ apud nos sunt: in quibus nunquam nomen ab aliqua forma impositũ pluraliter dicitur, nisi propter pluralitatẽ suppositorum. Homo enim, q est duobus vestimẽtis indutus, nõ dicitur duo vestiti, sed vnus vestitus duobus vestimentis: & qui habet duas qualitates, dicitur singulariter aliqualis secundum duas qualitates. Natura autẽ assumpta quãtum ad aliquid, se habet per modũ indumẽti, licet nõ sit similitudo, quãtũ ad omnia: vt suprà dictũ est. Et ideo si persona diuina assumeret duas naturas humanas, ppter vnitatem suppositi, diceretur vnus homo, habens duas naturas humanas. Cõtingit autẽ quòd plures homines dicuntur vnus populus, propter hoc q cõueniũt in aliquo vno: non autem propter vnitatem suppositi. Et similiter si duæ personæ diuinæ assumerent vnam numerò humanam naturã, dicerentur vnus homo (vt suprà dictum est) non vnitate suppositi, sed inquantum conueniũt in aliquo vno.

Quæstio. e ¶Ad tertium dicendum, quòd diuina & humana natura non eodẽ ordine se habẽt ad vnã personã diuinam: sed per prius comparatur ad ipsam diuina natura, vtpote quę est vnũ eũ ea ab æterno. Sed natura humana cõparatur ad personã diuinã per posterius, vtpote assumpta ex tẽpore à diuina psona: nõ quidẽ ad hoc q natura fit ipsa psona, sed q persona in natura subsistat: filius enim Dei est sua deitas, sed nõ est sua humanitas. Et iõ ad hoc, quòd natura humana assumatur à diuina persona, requiritur quòd diuina natura vnione personali vniatur toti naturæ assumptæ, id est secũdũ omnes partes eius. Sed duarũ naturarum assumptarũ esset vniformis habitudo ad personã diuinã, nec vna assumeret aliã. Vñ nõ oporteret q; vna earum totaliter alteri vniretur, id est omnes partes vnius omnibus partibus alterius.

ARTICVLVS VIII.

¶Vtrùm fuerit magis conueniens, quòd persona Filii assumeret humanam naturam, quàm alia persona diuina.

AD OCTAVVM sic procedi-tur. Videtur q; non fuerit magis conueniens filium Dei incarnari, quàm Patrẽ. Vel Spiritũ sanctum. Per mysterium enim Incarnationis, homines ad veram Dei cognitionẽ sunt perducti: secundum illud Ioan. 18. In hoc natus sum, & ad hoc veni in mundum, vt testim. perhibeam veritati. Sed ex hoc, quòd persona filij Dei est incarnata, multi impediti fuerunt à vera Dei cognitione, ea quæ dicuntur de Filio secũdum humanã naturã referentes ad ipsam Filij personam: sicut Arrius, qui posuit inæqualitatem personarũ propter hoc, quod dicitur Ioan. 14. Pater maior me est. Qui quidem error non prouenisset, si persona Patris incarnata fuisset: nullus enim æstimasset Patrem Filio minorẽ. Magis ergo videtur fuisse conueniens, quòd persona Patris incarnaretur quàm persona Filij.

¶ Præterea, Incarnationis effectus videtur esse recreatio quædam humanæ naturæ: secundum illud Gal. vlti. In Christo Iesu neque circumcisio aliquid valet, nec præputium, sed noua creatura. Sed potentia creãdi appropriatur Patri. Ergo magis decuisset Patrem incarnari, quàm Filium.

¶ Præterea, Incarnatio ordinatur ad remissionem peccatorum: secundũ illud Matth. 1. Vocabis nomen eius Iesum: ipse enim saluum faciet populum suum à peccatis eorũ. Remissio autem peccatorũ attribuitur Spiritui sancto, secundum illud Ioan. 20. Accipite Spiritum sanctum, quorum remiseritis peccata eis. Ergo magis congruebat personam Spiritus sancti incarnari, quàm personam Filij.

¶SED CONTRA est quod Dam. dicit in tertio lib. In mysterio Incarnationis manifestata est sapientia & virtus Dei: sapientia quidem, quia inuenit difficillimi solutionem pretij, quam decentissimam: virtus autem, quia victum fecit rursus victorem. Sed virtus & sapientia appropriantur Filio: secundum illud primæ Corint. primo, Christum Dei virtutem & Dei sapientiam. Ergo conueniens fuit personam Filij incarnari.

CONCLVSIO.

¶Cùm Verbo Dei ad humanam naturam maxima sit similitudo, conuenientissimum fuit, ex diuinit personis ipsum Verbum humanam assumere naturam.

a ¶RESPONDEO dicendũ, quòd conuenientissimum fuit, personam Filij incarnari. Primò quidem ex parte vnionis. Conuenienter enim ea, quæ sunt similia, vniuntur. Ipsius autem personæ Filij, qui est verbũ Dei, attenditur vno quidẽ modo cõmunis cõueniẽtia ad totam creaturam: qa verbũ artificis, id est conceptus eius, est similitudo exẽplaris totius creaturæ. Vnde verbum Dei, quòd est æternus conceptus eius, est similitudo exẽplaris totius creaturæ. Et ideo sicut per participationẽ huius similitudinis, creaturæ sunt in proprijs speciebus institutæ, sed mobiliter: ita per vnionem Verbi ad creaturam, nõ participatam, sed personalem, cõueniens fuit reparari creaturam in ordine ad æternam & immobilem perfectionem. Nam & artifex per formam artis conceptam, qua artificiatum condidit, ipsum si collapsum fuerit, restaurat. Alio modo habet cõuenientiã specialiter cum humana natura, ex eo q; Verbũ est conceptus æternæ Sapientiæ, à qua omnis sapientia hominũ derivatur. Et ideo q hoc homo in sapientia perficitur, quę est propria eius perfectio, prout est rationalis, quòd participat verbũ Dei: sicut discipul⁹ instruitur per hoc quòd recipit verbũ magistri, vnde Eccles. primo dicitur, Fons sapientiæ verbũ Dei in excelsis. Et ideo ad consummatam hominis perfectionem conueniens fuit, vt ipsum verbum Dei humanæ naturæ personaliter vniretur.

Secundò potest accipi ratio huius congruentiæ ex fine vnionis, qui est impletio prædestinationis, eorum scilicet, qui prædestinati sunt ad hæreditatem cælestẽ, quæ non debetur nisi filijs eius: secundũ illud Rom. 8. Si filij, & hæredes. Et ideo cõgruum fuit, vt per eũ, qui est filius naturalis, homines participarent similitudinem huius filiationis: secundum adoptionem: sicut Apostolus ibidem dicit, Quos præscijt, & prædestinauit conform. fieri ima. fi. sui. Tertiò potest accipi ratio huius congruẽtiæ ex peccato primi parentis, cui per Incarnationem remedium adhibetur. Peccauerat enim primus homo, appetendo scientiam: vt patet ex verbis Serpentis promittentis homini scientiam boni & mali. Vnde conueniẽs fuit vt per Verbum veræ sapientiæ homo redduceretur in Deum, qui per inordinatum appetitum scientiæ recesserat à Deo.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd nihil est, quo humana malitia nõ possit abuti: quando etiam ipsa Dei bonitate abutitur, secundum illud Roma. 2. An diuitias bonitatis eius cõtemnis? Vnde etiam si persona Patris fuisset incarnata, potuisset ex hoc homo alicuius erroris occasionem sumere: quasi Filius sufficere non potuisset ad humanam naturam reparandam.

¶Ad secũdum dicendũ, quòd prima rerum creatio facta est à potentia Dei patris per Verbum. Vnde & recreatio per Verbum fieri debuit à potentia Dei patris, vt recreatio creationi responderet: secundum illud 2. Corint. 5. Deus erat in Christo, mundum reconcilians sibi.

¶Ad tertiũ dicendũ, q; Spiritui sancto proprium est q; sit donũ Patris & Filij. Remissio autẽ peccatorũ fit p Spiritũ factũ tanquàm per donũ Dei. Et ideo conuenientius fuit ad iustificationẽ hominum, q; incarnaretur Filius, cuius Spiritus sanctus est donum.

QVAESTIO QVARTA

De Modo unionis ex parte Naturæ humanæ assumptæ, in sex articulos diuisa.

DEINDE considerandũ est de Vnione ex parte assumpti. Circa quod primò considerandum occurrit de his, quæ sunt à Verbo assumpta. Secũdò, de coassumptis, quæ sunt perfectiones & defectus. Assumpsit autem Dei filius humanã naturam & partes eius.

¶ Vnde circa primũ triplex cõsideratio occurrit. Prima est quantum ad ipsam naturã humanam. Secunda est quantum ad partes ipsius. Tertia quantum ad ordinem assumptionis.

¶ Circa primum quæruntur sex.

¶ Primò, vtrùm humana natura fuerit magis assumptibilis à filio Dei, quàm aliqua alia natura.

¶ Secundò, vtrùm assumpserit personam.

¶ Tertiò, vtrùm assumpserit hominem.

¶ Quartò, vtrùm fuisset cõueniẽs, q; assumpsisset naturam humanam à singularibus separatam.

¶ Quintò, vtrùm fuisset cõueniens, quòd assumpsisset humanam naturam in omnibus eius singularibus.

¶ Sextò, vtrùm fuerit conueniens, q; assumeret humanã naturam in aliquo homine ex stirpe Adæ progenito.

ARTICVLVS I.

¶Vtrùm natura humana fuerit magis assumptibilis à filio Dei, quàm aliqua alia natura.

AD PRIMVM sic procedi-tur. Videtur quòd humana natura non fuerit magis assumptibilis à filio Dei, cũ quælibet alia natura. Dicit enim Augu. in Epist. ad Volusianũ, In rebus mirabiliter factis tota ratio facti, est potentia facientis. Sed potentia Dei facientis Incarnationẽ, quæ est opus maximè mirabile, non limitatur ad vnã naturã: cùm potẽtia Dei sit infinita. Ergo natura humana nõ est magis assumptibilis à Deo, quàm aliqua alia creatura.

¶ Præterea, Similitudo est ratio fruitis ad cõgruitatem Incarnationis diuinæ personę: vt suprà dictũ est. Sed sic vt ĩ creatura rationali inuenié similitudo imaginis, ita in creatura irrationali inuenitur similitudo vestigij. Ergo creatura irrationalis assumptibilis fuit, sicut humana natura.

¶ Præterea, In natura angelica inuenié expressior Dei similitudo, cũ in natura humana: sicut Greg. dicit in hom. de centũ ouib⁹, introducens illud Ezech. 28. Tu signaculũ similitudinis. Inuenitur etiam in angelo peccatũ, sicut in homine: secundum illud Iob 4. In angelis suis reperit prauitatẽ. ergo natura angelica fuit ita assumptibilis, sicut natura hominis.

¶ Præterea, Cùm Deo cõpetat summa perfectio, tãto magis est Deo aliqd sibi, quanto est magis perfectũ. Sed totum vniuersum est magis perfectũ, quàm partes eius, inter quæ est humana natura. ergo totũ vniuersum est magis assumptibile, quàm hũana natura.

¶SED CONTRA est quod dicitur Prouer. 8. ex ore Sapiẽtię genitæ. Deliciæ meæ esse cũ filijs hominũ. Et ita videtur esse quædam congruentia vnionis filij Dei ad humanam naturam.

CONCLVSIO.

¶Cùm humana natura intellectualis existẽs apta sit, verbo Dei per cognitionẽ & amorẽ attingere, & originalis peccati obnoxia magis reparatione indigeat, ea sola ex naturis assumptibilis à Verbo fuit.

b ¶RESPONDEO dicẽdum, quòd

cũdũ potẽtiam cõgruitatis ad vnionẽ personalẽ. Et ratio omnium in locis suis patebit. *Comment.*

b ¶In corpore articuli est vnica cõclusio: Sola natura hũana est assumptibilis. Probatur, Hæc duo, scilicet cõgruentia dignitatis & necessitatis, soli naturæ humanæ cõueniunt: ergo sola natura humana est assumptibilis. Antecedẽs quo ad exponẽtem affirmatiuam probatur: quo ad dignitatẽ quidẽ, qa natura humana nata est attingere q; ppriã operationem, cognoscẽdo & amãdo verbũ Dei: quo ad necessitatem verò, quia subiacens peccato originali indigebat reparatiõe. Quo ad exponẽtem autẽ negatiuam probatur: qa creaturæ irrationali deest dignitas naturæ aũt angelicæ deest cõgruitas necessitatis. Consequentia probatur: qa assumptibile dicit aptũ natũ assumi à diuina persona nõ per potentiã passiuã naturalẽ: ergo per potentiã cõgruitatis ad vnionẽ personalẽ diuinam. Hoc vltimo assumptũ probatur: qa potẽtia passiua naturalis *3. dist. 1. q. 1. art. 1.* no se extẽdit ad id, quod trãscendit ordinem naturalem. *Et 4. dist. 43. q. 1. art. 1.* ¶Circa hæc duæ dubitationes sunt, quæ ex dictis literæ in resp̃ione ad primum in litera respõdetur, quòd creaturæ denominantur aliquales ex eo quòd conueniũt eis secũdum propria, & non ex eo quòd conueniũt eis secundum primas & vniuersales causas: potentia autem obedientiæ conuenit creaturæ in ordine ad primã causam, vt patet ex potentia animæ cõgruitatis ad tẽperantiã. Sed hæc resp̃sio nõ videtur solida, tũ quia ex dictis secundũ Autorẽ humana natura dicitur assumptibilis per potẽtiã obedientiæ. Tũ quia assumptibilis est denominatio conueniens creaturæ solũm ex ordine ad Deum causam vniuersalissimam: quòd iam dictum sit propriũm esse diuinæ perfectionis subsistere in pluribus naturis. Tum quia creaturæ denominantur aliquales ex eo quòd conueniũt illis secundum causas primas & vniuersales: dicuntur enim creaturæ conservatæ ac cõseruabiles ex prima causa sanari dicitur *ĩ 4. sent. dist. 1. q. 2. occurrit dicentis cõtra hoc, q; sequeretur quòd possemus dicere, quòd plures personę sunt plures dii. Probatur: Secundum hoc tale cõcretũ habet vnitatem vel pluralitatem ex vnitate vel pluralitate suppositi.*

¶ Ad hoc dicitur, q; in litera non dicitur affirmatiuè multiplicari cõcretũ, multiplicato supposito: vt Argues sortẽ accipit. Sed ponit vniuersalis regula negatiuè, scilicet: nũquam nomẽ ab aliqua forma impositum pluraliter dicitur, nisi propter pluralitatẽ suppositorũ. Et ista regula est vera tã in cõcretis adiectiuis, quàm substantiuis: tã substantialibus, quàm accidentalib⁹: tra q; semper ad pluralitatem concretorum exigitur pluralitas suppositorum. Sed cum hoc stat, q; pluralitas suppositorũ nõ sufficiat quãdoq;, & exigitur etiam pluralitas formæ significatæ vt de cõcretis substantiis in at. 3. q. 19. primæ par. patet. Et propterea licet vnitas suppositi, optimè inferat singularitatẽ cõcreti substantiui (quale est Iy homo) nõ tamẽ multitudo suppositorũ infert pluralitatem nominis substãtiui. Et ppter ea nõ sequitur, ergo tres personæ homines in eadẽ præcedentis articulivt in hac etiam litera dicitur: & tamen bene sequitur in casu huius articuli. ergo verbũ Dei non est homines, sed vnus homo.

Infrà q. 39. ar. 3. tertium. Et 3. dist. 1. q. 2. ar. ticu. 2. Et 4. dist. tra cap. 39. s. 4. 2.

c ¶In resp̃sione ad tertiũ pspice rationem, quare præsentis articuli positione facta, hoc humana natura patiũtur non assumeret aliã naturam hũanã, quę posit assumere: sed quæ ibi cõcurrebat, in eadẽ numero psonalitatẽ, & natura diuina assumeret quãcunq; naturã hũanã, quæ vniretur psonaliter verbo Dei. Rõ inquã est, qa filiꝰ Dei est sua deitas, nõ aũt est sua hũanitas: hinc est sit, vt cuicũq; psona propria perfectio hoꝝ vt rationalis, quæ est sapiẽtia, cõsimilit in partiel Ꝑdo verbũ Dei. Quod abhæc exẽplo, sicut pfectio discipuli in partiel pando verbũ magistri: & auctoritate, Fons sapiẽtię, &c. Probat declarãdo, q; supra participationem diuini verbi, in qua ppria pfectio hominis secũdum mentẽ cõsistit, cõueniẽtissimè apponit vt ipsum verbũ Dei personaliter vniat naturæ humanæ, vt cõsummata sit hoꝝ pfectio: vt scilicet, quæ inchoatur in participatione ipsius verbi humana perfectio, cõsummetur non in participatione, sed in personali adeptione ipsius Verbi. Reliquæ rationes clarè patent in litera.

¶ Super Quæstionis quartæ Artic. primũ.

Titulꝰ articuli primi q. 4. f corporis principio declarat, quod Irelligitur de assumptibili nõ secũdũ potentiã passiuã naturalẽ, & in resp̃sione ad primũ nec secundũ potentiã obiectiuã ad omnipotentiã Dei: sed vna est conclusio resp̃siua quæsito affirmatiuè. Conuenientissimum fuit personam Filij incarnari. Probatur tripliciter: primò ex parte vnionis. Similia conuenienter vniuntur: persona filij & humana natura tam secundũ cõmunẽ creaturæ rationem, quàm propriam rationem sunt similes. ergo. Minor quo ad primam partem & probatur similiter, qa verbum Dei est exemplaris similitudo omnis creaturæ: qa verbũ artificis est exemplaris similitudo eorũ, quæ fiunt ab artifice: & probatur, applicando ad deducendã inde conuenientiã Incarnatiõis primò in cõmuni, qa artifex per conceptã formã, qua cõdidit restaurat collapsum: secundò in speciali ex tribus inuẽtis in depẽdẽtia creaturarũ à Verbo: primũ est, participatio similitudinis exẽplaris, secũdũ, cõstituit in propriis naturis: tertium, modꝰ, quòd mobiliter cõstãt. Quibus cõueniẽter adiungũtur tria perfectiora, scilicet super participationẽ vnio nõ participata, sed personalis super cõstitutionem in propriis reparatio in diuinis, scilicet gratia, gloria, & vita eclesialis super mobilitatem, æternę & immutabilitatem vitæ felicitatẽmq; habet: quo ad secũdã verò partẽ probat similiter primo modo similitudo simpliciter quo ad duo se habẽtia, vt causa & effectus. primò, quia Verbũ est conceptus æternæ sapientiæ: & ostensio sapientiæ hominum ab æterna sapiẽtia derivatur. Secũdò ex hoc, quia propria perfectio hoꝝ vt rationalis, quæ est sapiẽtia, cõsistit in partiel Ꝑdo verbũ Dei. Quod abhæc exẽplo, sicut pfectio discipuli in partiel pando verbũ magistri: & auctoritate. Tertiò ex auctoritate Da. Et hinc fit, q; vna hũanitas nõ esset vnita alteri, imq; nec ipsi naturæ pòst assumptę pcedẽs vniretur, nec alicui eius parti, sed per accidẽs coincideret vnã personã, inter se distinctę etiã loco. Et ex hoc sequeretur, qꝺ nõ esset cõio cõuenientiũ illi psonæ scũm vnã naturã assumptã cũ conuenientibus sibi secũm aliã assumptã, imò posset simul esse mori secũdum vnã, & viuere secũdum aliã. Et si verbi gra secũdã primã naturã vocaretur Christus, & scũm secũdã vocaretur Ioãnes, mortuo Christo, nõ posset dici mortuꝰ Ioãnes: sed bñ diceret mortuus Deꝰ & Dei filius: & sic de similib⁹.*

¶ Super Quæstionis tertiæ Artic. octauũ.

Titulus octauus articuli clarus est.

a ¶In corpore vna

Comentarios

Universidad de Deusto
Biblioteca

tadicitur etiam natura reparata ex prima & vniuersalissima causa Deo, &c.

¶ Ad hæc dicitur, q̃ ꝓpositio in responsione ad primũ allata, scilicet creaturæ denominatiuæ aliquales ex eo q̃ cõuenit eis secundũ proprias causas, non autem ex eo q̃ cõuenit eis secundum primas & vniuersiales causas, intelligẽda est cum grano talis, scilicet quãdo oppositæ denominationes cõueniũt illis secũdũ proprias & primas causas.

Et hãc glossam manifestat Autor esse sue intẽtionis in subiuncto exẽplo de morbo: qui secũdũ propria dicit incurabilis, quãuis secũdum Deum oppositam denominationẽ habeat, & dicatur curabilis. Ita quòd intendit Autor, q̃uãdo denominatio aliqua sic se habet ad creaturas, quòd secundum propria affirmatiuè & secundum primã causam negatiue, aut econtra secundũ propria negatiuè & secũdum primã causam affirmatiuè sunt denominandæ: tũc creaturæ denominãtur aliquales simpliciter secundũ propria, & non secundũ primã causam, sed cum additione, vt patet in exẽplo literæ, morbus denominari potest curabilis & incurabilis secundum propria & secundũ primam causam curabilis. & ideo simpliciter dicitur curabilis vel incurabilis, attẽdendo ad propria, secũdum primam autẽ causam dicitur cum additiõe curabilis, per Dei potẽtiam. Et simile est in proposito: creaturæ simpliciter dicuntur assumptibiles, quæ congruita: em habent ad vnionẽ personalem, & inassumptibiles, quæ illa carent: cum quo tamen stat quòd omnes naturæ dicantur assumptibiles cum additiõe, scilicet per Dei potentiam.

¶ Ad primam ergo obiectionẽ dicitur, q̃ potentia obedientiæ, quia respondet omnipotentiæ diuinæ, claudit in ꝓposito sub denominatione ex omnipotentia Dei. eiusdem enim rationis est, quòd denominetur natura assumptibilis ex potẽtia Dei, & ex potentia obedientiæ, qua creatura subditur Dei potẽtiæ absolutè: & ideo prætermissa est in hoc processu, sicut potentia Dei.

¶ Ad secundã dicitur, quòd licet assumptibile dicatur solummodo in ordine ad Deũ attendi tñ potest etiã ex parte congruitatis naturæ secũdũ illius propria, & ex parte omnipotẽtię Dei: & secũdũ hoc oppositio modo natura aliqua est denominabilis: & ideo solm ꝓpria dicitur congruè assumptibilis vt inassumptibilis.

¶ Ad tertiam conceditur, quòd creaturæ denominantur simpliciter aliquales ex Dei potentia, quando ex propriis nõ sunt oppositio modo denominabiles. Nec oppositum habetur ex litera tane inducta.

Quæstio. *¶ Num angelis reparatione indiguerint sicut homo.*

¶ Dubium secundum est, quomodo verum est, quòd in angelis deficiat necessitas reparationis: quum angelica natura adhuc reparatione indigeat.

¶ Ad hoc dicitur quòd non intẽdit Autor excludere ab angelica natura indigentiam seu necessitatem reparationis, sed congruentiam necessitatis. Ita quòd licet in angelica natura sit maior indigentia, quia irreparabilis est illius lapsus: quia tamen necessitas illa non habet congruitatem ad reparationem, quia est necessitas non vię sed termini: ideo notanter dicitur, quòd deest angelicæ naturæ congruitas ex parte necessitatis tam in corpore articuli, quàm in responsione ad tertium.

Annot. ¶ Nota in dictis huius articuli illam propositionem: de potẽtia passiua naturali, quòd non se extẽdit ad id quod transcendit naturalem ordinem, quoniam verissima est, & formalis & propria, & secundũ illa indicãda, quæ hic aeq; illic inueniuntur dicta. Secundũ quã patet, q̃ potentia naturalis intellectus nostri non se extendit ad visionẽ Dei, &c. Vnde & hic dicit de natura humana quatenus intellectualis, q̃ nata est aliqualiter cõtingere per operationẽ verbum Dei.

c ¶ In responsione ad primũ eiusdẽ primi articuli notandũ est, q̃ hinc apparet

Annot. Autorẽ non cõtradicere suis dictis in 3. senten. dist. 2. q. prima. art. 1. nec retractare illa, sed alti⁹ ac Theologo dignius loquitur est de assumptibili, sententia eandẽ seruans, & sermonẽ quasi cohibẽs. Vnde & pertansseundo in hac responsione pretermittit discussionẽ cõsequentiã, vt ad effectum diuinę omnipotẽtiæ si assumeret angelũ, aut lapidem. Vnde & nos Autoris vestigia sectantes, quæstionem illam, an Deus possit assumere lapidis naturã, tanquam cõmuniter acceptam & sufficienter discussam, & quasi ostensuam piarũ auriũ, in illius discussione relinquẽda duximꝰ. Vide hęc ti vis in Autore in loco allegato, & in Capreolo ibidẽ.

¶ Num malus sit vnitꝰ Deo in persona, quàm secundum operationem.

Quæstio. ¶ In responsione ad secundũ, dubiũ occurrit circa illud, Multò autẽ maior & perfectior est vnio ad Deũ secundum esse personale, quàm quæ est secundũ operationẽ: quoniã non caret scrupulo propositio ista, & multi glossant, aut negãt eã. Est autẽ ratio scrupuliquia teorsum ista sumpta, vnio personalis cõmunis est rationalibus & irrationalibus, vnio secundũ operationẽ propria est rationalium. Et rursus vnio personalis cõuenit rationalibus secundũ id, in quo cõmunicãt eã omnibus subsitãtijs: quã cõuenit eis, in quãtum sunt naturæ potentes subsistere: vnio autẽ secũdum operationẽ gratiæ felicitatis conuenit eis, inquantũ sunt consortes diuinæ naturæ per adoptionẽ. Maior ergo & perfectior est vnio secũdũ operationẽ fruitionis beatæ, quàm secundũ esse personale: & propterea ista propositio negatur, ieo rsum acceptis extremis. Et cõfirmatur: quia malus est assumere lapidem in filium Dei adoptiuum, quàm ad vnionẽ personalem: quoniã illud implicat cõtradictionem, hoc non. Glossatur autẽ, quòd vera est in natura capaci virtusq; vnionis. Et aliqui de veritate illius etiam sic intellectæ dubitant: quia melius est cõcipere Deũ mẽte, quàm carne: vt dicitur in libro de sancta Virgine: & de beata Virgine dicit, quòd beatior fuit concipiendo fidem Christi, q̃ carnẽ Christi. ¶ In oppositum autẽ est literæ autoritas ex Aug. super illud, Verbum caro factum est.

¶ Ad hanc quæstionem dicendũ est, q̃ proculdubio, maius, nobilꝰ, excellentius, perfectiũsq; est vniti Deo in persona, quàm per gratiã & gloriam cõsummaram. Et ratio habita est in vltimo articulo præcedẽtis q. quia scilicet vnio personalis non est vnio participatiua: sed ꝓ subsistiam Dei, cõterens non similitudinem aut participationem Dei, sed ipsum esse personale Deitatis vt persona Dei fiat persona naturæ assumptæ. Vnio autem per fruitionem vnio participatiua Dei est, conferens non esse Dei, sed similitudinem & adoptionem filialem. Est igitur vnio personalis maior: quia confert maius, scilicet esse Deũ nõ participatiue, sed petitionaliter: quanto nãq; maius est esse Deũ personaliter, quàm participatiuè, tanto maior est vnio personalis, quàm participatiua. Est & perfectior: quia consist perfectius, scilicet esse Deũ secundũ substantiam, hoc est hypostasim: nõ secundũ accidentia, vt sunt operationes, quibus fruimur Deo. quãto enim perfectius est esse Deum personaliter, quàm accidentaliter, tanto perfectior est vnio personalis, quàm per operationem. Et ideo simpliciter & absolutè cum August. & Autore fateamur, lõgè maius esse vniri Deo in persona, quàm per gratiam & gloriam.

¶ Ad primam autem & secundam obiectionem dicitur, quòd dato q̃ maius sit illud, quod natũ est ex parte entium creatorum conuenire intellectualibus solùm, & similiter intellectualibus vt intellectualia sunt, quàm communia: longè tamen maius est quod ex parte Dei potest cõferri naturis substantialibus, vt cõmunicant in natura substãtiali, quàm id quod est eis donabile secundum earum operationes: quoniã potest naturis cõferri esse Dei personale in seipso, vt sit esse personale earum, quod nõ conferri potest per operationes. Rationes enim istæ non inferunt, quòd vnio per operationẽ sit maior aut nobilior: sed bene inferunt, quòd plus nobilitatis & perfectionis ex parte creaturæ exigitur ad vnionẽ per operationem: quia exigitur & natura & operatio intellectualis & gratia seu gloria, quæ nõ exiguntur ad naturam, vt vnibilem personaliter. Sed cũ hoc stat, q̃ ex parte accepti donũ longe maior & perfectior sit vnio personalis, qua non Deus participatiuè, sed in propria ipsius persona habetur à natura vnita.

¶ Ad confirmationẽ dicit q̃ falsum assumitur: & ad ꝓbationẽ respõdetur, q̃ falsissimũ est, q̃ implicãs cotradictoria sit maiꝰ: quoniã implicãs cõtradictoria nõ est aliqd, nec est ens, nec nõ ens, sed ens & nõ ens sit. Sicãm huiusmodi est argumẽta maius esse albedinẽ esse nigredinẽ, ꝙ̃ esse Deũ: q̃a illud implicat, hoc non.

¶ Ad rationem dubij multorum, quia melius est concipere fidẽ, &c. respondetur negãdo cõsequentiam: quoniã nõ est eadẽ vtrobiq; ratio: quoniã in cõceptione carnali Dei non fit vt cõcipiens fit Deus, sicut hr in vnione personali, vt homo sit Deꝰ: & propterea non arguitur à simili, sed à longè alieno. Maximum ergo bonum, quod Christus habet, est, quòd sum Ego est verus Deus: & super ac post hoc habet, quòd sit creata fruitione Dei beatus.

¶ In responsione ad tertiũ eiusdẽ art. nota, p̃ tertis articuli quæstione, q̃ hic habetur, q̃ si Angelus iam creatus assumeretur, personalitas eiꝰ corrũperetur ac p hoc aliqd perfectiõis in creatura assumpta corrũperet. Ex hoc esset innuitum, q̃ personalitas Angeli aliquid ꝓfectionis addit supra naturã Angeli: quod etiã innuitur de omni suppposito & persona sentiendum, dum in responsione ad quartum

quartũ dicitur, Perfectio vniuersi nõ est perfectio vnius personæ: vel suppositi.

a ¶ super Quæstionis quartæ articulum secundum.

Tertius articuli 2. satis clarus est quo ad quid nominis personæ humanæ: sed quo ad quid rei, longo tractatu in hoc articulo perscrutandus est.

Cõtent.

ARTICVLVS II.

a Vtrùm filius Dei assumpserit personam.

Locus arti. sequẽtis notat.

ADSECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd filius Dei assumpserit personam. Dicit enim Damas. in 3. lib. quòd filius Dei assumpsit humanam naturã in atomo, id est in individuo. Sed individuum rationalis naturæ est persona: vt patet per Boët. in lib. de Dua. natura. Ergo filius Dei, personam assumpsit.

¶ Præterea, Damas. dicit, q̃ filiꝰ Dei assumpsit quæ natura nostra plantauit. Plantauit autem ibi personalitatem. Ergo filiꝰ Dei assumpsit personam.

¶ Præterea, Nihil cõsumitur nisi qđ est. Sed Innocẽ. tertiꝰ dicit in quadam Decre. quòd persona Dei consumpsit personam hominis. Ergo videtur quòd persona hominis fuerit prius assumpta.

¶ SED CONTRA est quod Augu. dicit in lib. de fide ad Pe. quòd Deus naturam hominis assumpsit, non personam.

CONCLVSIO.

¶ Filius Dei nullo modo humanam assumpsit personam.

Quæstio.

b ¶ RESPONDEO dicendũ, quòd aliquid dicitur assumi ex eo q̃ ad aliquid sumitur. Vnde illud, quod assumitur, oportet præintelligi assumptioni: sicut illud, quod mouetur localiter, præintelligitur ipsi motui. Persona autem nõ præintelligitur in humana natura assumptioni, sed magis se habet vt terminus assumptionis, vt suprà dictum est. Si em præintelligeretur, vel oporteret quòd corrumperetur: & sic frustra esset assumpta, vel quòd remaneret post vnionẽ: & sic essent duę psonæ, vna assũmẽs, & alia assumpta. Quod est erroneũ, vt suprà ostensum est. Vnde relinquitur, q̃ nullo modo filius Dei assumpsit humanam personam.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd naturam humanã assumpsit Filius in atomo, id est in individuo: quod nõ est aliud à supposito increato, quod est persona filij Dei. Vnde non sequitur, quòd persona sit assumpta.

¶ Ad secundũ dicendum, q̃ naturæ assumptæ non deest propria personalitas propter defectũ alicuius, quod ad perfectionem humanæ naturæ pertineat sed propter additionem alicuius, quod est supra humanã naturam: quod est vnio ad diuinam personã. ¶ Ad tertium dicendum, quòd consumptio ibi non importat destructionem alicuius, quod prius fuerat, sed impeditionem eius, quod aliter esse posset. Si enim humana natura non esset assumpta à diuina persona, natura humana propriam personalitatem haberet: & pro tanto dicitur persona consumpsisse personam, licet impropriè: quia persona diuina sua vnione impediuit, ne humana natura propriam personalitatem haberet.

Septima opinio propinqua huic est, quòd persona addit supra naturã hanc solam negationem annexã extrinseci possitui & intrinsecę vnionis ad illud: ita q̃ suppositũ significat illamet rem, quã significat natura: sed significat eam vt habet hanc duplicẽ negationem, scilicet q̃ in nullo extrinseco sustinet. Et huius opinionis est Ioannes de Neapoli in quolibet quæst. 9.

Omnibus harũ opinionũ cõuenientibus in hoc, q̃ suppositũ nihil positiuum intrinsecũ addit supra naturã personalẽ singulare, fundamẽtum est: q̃a illud intrinseco cõstat nõ posse esse accidens, nec substãtia, quæ est forma aut materia, aut cõpositũ ex vtraq;. Accedit ad hoc autoritas Aristote. in septimo Metaph. tractãtis hanc quæstionẽ, & dicẽtis q̃ in his, quæ sunt per se, idem est quod q̃ quid est, & id cui: esti cõstat esse substantiã esse de numero eorũ quæ sunt, & dicuntur per se. Ponendi aut aliquid superadditũ negatiuũ vt positiuũ, cogit & modus significandi, & assumptio singularis humanitatis à Christo sine filiatione personalitate. Præter oēs autẽ dictas opiniões recitat alia opinio à Scoto & Ioãne de Neapoli, si tamẽ vna & eadem ab vtroq. recitatur, tenens suppositum addere supra naturã singulare entitatẽ positiuã intrinsecã suppositi cõstitutiuamq; ipsius. Sicut hæc, inquit Scotus, humanitas addit supra humanitatẽ, vel sicut modus essendi, vt inqt Ioannes de Neapo. addit supra naturã, cuius est, & reducitur entitas illa ad genꝰ substãtiæ, sicut ad genꝰ qualitatis, & punctus ad genus quantitatis. Improbatur; ab vtroq; opinio ista. Omissi afferre opinionẽ dicentẽ suppositũ differre à natura, quia Sortes dicit cõpositum ex materia & forma, humanitas verò formã: quia nõ esset ad propositũ quæstionis: in qua supponimus filiũ Dei assumpsisse singularem humanitatẽ cõpositam ex hac anima & hoc corpore (iuxta illud, Perfectꝰ homo ex anima rationali & humana carne subsistens) & tamen non assumptile hypostasim humanam.

¶ Examinanda igitur discussiõe dãq; sunt hæc secundum & doctrinã diui Thomæ, & simpliciter. Ex doctrina diui Tho. habetur inter naturam & suppositũ in creaturis, talem, tantãmq; esse differẽtiã, vt suppositũ sit primum subiectum actus essendi in rerũ natura, natura nõ: & similiter q̃ suppositũ sit subiectũ filiationis realis, natura nõ: ita q̃ si natura sine suo supposito poneretur, non esset subiectum actus essendi, nec esset subiectũ filiationis. Et primũ quidẽ dicit Autor inferius in quæst 17. artic. 2. per totũ: vbi in responsione ad primũ dicit hæc verba, Esse consequitur naturã nõ sicut habentẽ esse, sed qua aliquid est: persona autem sine hypostasim sicut habentem esse. Secundũ autẽ dicit inferius, q. 35. art. 5. per totũ. vbi in responsione ad primũ dicit hęc verba, Nathaniãs temporalis cauisatꝰ in Christo tẽporalem filiationẽ realem, si esset ibi subiectum huiusmodi filiationis capax, &c. ex hoc autẽ, q̃ hæc humanitas & hic homo, sic differũt, quòd illa secundum tem nequeactus essendi neq; filiationis realis est capax nisi ratione huius hominis, vt per se primò subiecti virtutis, oportet dicere quòd aliqua realis differentia sit inter hanc humanitatẽ & hũc hominẽ: ita quòd aliquid reale includat hic homo, quod nõ sit ipsa hæc humanitas: qua realitate hic homo habeat quod sit susceptiuus actus essendi, quàm filiationis realis: cũiusq; realitatis defectu hęc humanitas deficiat ab hoc quòd est esse susceptiuũ per se primò actus essendi & filiationis temporalis. Nam hæc differentia in rerũ natura est & secundum constitutiuũ per se primò subiecti filiationis realis siue actus essendi. Et ꝓpterea non potest reduci ad differentiã secundum modos intelligendi, aut significandi: nec ad differentiam secũdum extra cõnotata, quęcunq; tum illa quoniã hæc differẽtia præuenit omnia extrinseca & modos intelligendi & significandi: nec ad differentiam penes negationes: quoniam negatio non est constitutiua subiecti entitatis realis: quanuis sit concomitans & circumloquens constitutiuum illud quandoque: quoniam subiectum entitatis realis vt sic, parum ens reale esse in se sufficit: negatio enim quum nihil formaliter sit, non dat formaliter alicui enti esse capax entitatis realis. Sed si hæc humanitas & hic homo ita se habent, quòd huic humanitati in rerum natura repugnat esse per se primò susceptiuum harum extrinsecarum entitatum realium, scilicet actus essendi vel filiationis, & huic homini conuenit, oportet aliquid positiuum reale claudi in hoc homine, quòd non claudatur in hac humanitate, quo hæ per se primò susceptiuũ huius rei, cuius illa non est capax. Hæc ratio videtur conuincere inter eum bene dispositum stantibus fundamẽtis. De quibus scito quòd quanuis Thomistę aliqui videantur negare fundamentum hoc, quanuis ad per se primò subiectum actus essendi (quorum phantasia in quæstione 17. ostendetur aliena à doctrina Autoris) nullus tamen inficiari potest, fundamentum hoc esse diui Thom. quo ad per se primò subiectum filiationis realis. Et hoc sufficit efficaciæ huius rationis: quoniam tota vis rationis consistit in hoc, quòd constitutiuum rei in hoc quod est esse per se primò susceptiuum entitatis realis, oportet esse realitatem aliquam sed hic homo in hoc differt ab hac humanitate, quòd claudit in se aliqd quo est per se primò susceptiuus alicuius entitatis realis repugnãtis huic humanitati: ergo claudit in se realitatem constitutiuam in esse quo differt

Universidad de Deusto
Biblioteca

ab hac humanitate, sed non differt nisi in esse personali, quo hic homo est hypostasis siue persona, hæc humanitas non ergo personalitas huius hominis addit aliquam realitatem intrinsecæ constitutiuam personæ humanæ, supra hanc humanitatem. Hæc ratio non nisi ad manifestandum quid sentiat Autor de differentia inter suppositum & naturam allata est, apud alios nâque scio non valeret ista ponunt in Christo non solùm plura esse, sed etiam nouam filiationem realem. Et hoc ipsum magis attestatur, quòd sententia Autoris est quæ dicta est quoniam cõsequenter loquendo, ponentes personam nõ constitui intrinsecè aliquo positiuo supra hanc naturam, consequenter ex negatione personalitatis humanæ nihil reale debent auferre ab homine Christo, quod est in aliis: quia nihil reale conuenit hominibus ratione negationis, aut huiusmodi. Et per oppositum ponentes aliquā realitatem à Christo homine, propterea quia aliqua realitas est personæ & aliqua naturæ, debent consequenter loquendo dicere, q̃ personalitas aliquam realitatem constitutiuam intrinsecę personę, vt distinguitur ab hac natura, dicit, quæ in Christo non fuit, & ad cuius impeditionẽ sequuta est impeditio reliquarum realitatum personalium. Consonat autẽ hæc sententia his, quæ in præcedenti & hoc articulo dicuntur de corruptione personalitatis, & impedimento eiusdem: & his quę in quarto cõtra Gen. cap. 45. dicuntur, dum asseritur quòd si hypostasis humana non remaneret in ea natura, in qua assumẽda à Verbo præexistebat, hoc sine corruptione accidere non potuisset: nullum enim singulare definit esse hoc quod est nisi per corruptionem. Hæc ille.

¶ Simpliciter autem & absolutè loquendo, monstratur positio ista rationi sententiæ: tam secundum ea, quæ sunt ex lumine naturali, quàm secundum ea, quæ sunt ex lumine fidei nota. Rationabile siquidẽ est, vt dupliciter dicta subsistentia in 3. Meta. scilicet de essentia & de prima subsistãtia, sicut subsistãtia pro essentia est res, cui debetur talis modus essendi, quę circũloquimur per esse per se, hoc est non in alio, sicut accidẽs est in subiecto: ita subsistãtia pro subsistantia prima sit res, cui debetur talis modus essendi, quę circũloquimur per esse per se separatim: ita quòd repugnet ei esse in alio, vt in quod, siue vt quo, in quod, siue vt pars aut quasi pars in non. Sic enim ponẽdo quẽadmodum subsistantia pro essentia non ex modo essendi affirmatiuo vel negatiuo constituitur, sed ex cõstitutiua intrinsecè realitate, cui debetur esse tali modo: ita subsistãtia pro hypostasi non actu essendi realiter, cui debetur esse tali modo, sed ex realitate constitutiua ipsius intrinsecè, cui debetur actus essendi, tali modo constituitur. Nec tacita à Philosopho huiusmodi realitas, sed expressa est in proprio constituto per ipsam: dum in 5. Meta. substantia distinguitur si in substantiam pro hypostasi, & subsistãtiam pro essentia substantiali: & in Prædicamentis substantia prima propriè, principaliter & maximè substantia dicitur: idem autẽ significatur per substãtiam primam, hypostasim, suppositum, & personam: nisi quòd persona in solis rationalibus locum habet, vt patet ex antedictis. Accedit ad hoc, quòd nomẽ Hypostasis, aut personæ, & similiter nomina propria naturarum cũ pronominibus, vt hic homo, hic bos, & similiter pronomina demonstrativa personaliter, vt ego, tu, ille, omnes cõsentiunt significare formaliter substantiam, & nõ negationem, aut accidẽs, aut extraneã. Si ergo hoc fatemur, cur ad quid rei significatæ præscindimus diuersimus à cõmuni cõsensione? Theologi sentẽtia tãto probabiliori, quãto magis cõsona cõmuni confessioni? Theologi quoq; ponentes personalitatẽ in diuinis positiuã rem, quã ex illa personalitate omnis personalitas in cælo & in terra nominetur, sicut ex illo Patre omnis paternitas iuxta Apostoli sententiam: docẽt nos ad diuinæ personalitatis aliquam imitationem, etiam in creaturis personalitatem positiuam rem esse. Amplius, dicentes personam Verbi in Christo supplere personam humanã: constat quòd non dicit, quòd supplet nihil, negatio autem est nihil formaliter: sed intendunt quòd supplet substantiam, quam significat persona humana (si hic homo est, sed substantia hoc cuius in Christo est persona Verbi, quæ verè est hic homo & persona humana. Amplius, Si natura assumpta à Verbo, deserereretur ab eo in suis propriis naturalibus, esset tunc alia persona verbi Dei, & alla persona illiusmet naturæ humanæ: ergo esset tunc alia subsistantia illiusmet humanitatis: quoniam Alia est relatiuum diuersitatis subsistantiæ: ergo personalitas addit supra illam singularem naturam subsistantiam intrinsecè constitutiuam formaliter personæ in esse personali. Nec potest dici ad primam consequentiam, quòd esset alia persona negatiuè tantùm: quoniam constat quòd nõ solùm non esset eadem persona cũ persona Verbi, sed poneret in numerum cũ illa: quoniam essent duę personæ, non minus quàm modo sunt persona Verbi & persona mea. Est igitur personalitas realitas constitutiua personæ vt sic: & ideo ad eam consequuntur negationes & repugnantiæ ad esse quo, & esse partem, & capacitatem ad personales realitates, vt sunt actus essendi & filiatio, & quod est & habẽs esse & reliqua, quæ hypostasi attribuuntur. Est autẽ huiusmodi realitas in genere substantiæ reductiue, sicut reliquæ realitates constitutiuæ substantiarũ, vt rationale, & huiusmõdi: quãuis nõ sit differentia, propriè loquendo: sed est terminus vltimans, ac vt sic purus naturæ substantiæ. Vbi tria dico: primò, quòd est terminus, aut natura: quod probatur ex hoc, quòd natura personari, est natura terminari, aut natura: quod probatur ex hoc, quòd natura personari, est natura terminari, & personæ est terminare naturã: exponimus enim naturã humanam in Christo personari per Verbum, quia terminatur per illius personam: & econtra, Verbum personare naturã illam, quia terminat illã. Secundò, quòd est vltimus: quoniam naturã nunquã est vltimatè terminata, donec personetur: quãuiscunque enim individuorum, nisi personetur, nõ est vltimatè terminata: vt patet de humanitate Christi, quæ est secundum se in se singularis & terminabilis per personam Verbi, aut propriã, terminata autẽ per personam Verbi. Constat autẽ, q̃ si terminata est personalitate propria vel aliena, ſtãre illa nõ est terminabilis vltrà, nisi forte existimẽ nõ ex parte sui, sed ex omnipotentia alicuius potẽtis extã seipsum terminum illius efficere: vt superius dictũ est, si vna natura assumeretur à duabus personis diuinis. Sed hoc non tollit quin prima persona assumens terminauerit vt vltimus terminus: sed terminos multiplicat extensiuè: est igitur personalitas vltimus terminus naturæ. Quòd autẽ tertiò addidi, vt sic purus, ad maiorem tam terminus vltimus naturæ. Quòd autẽ tertiò addidi, vt sic purus, ad maiorem explicationẽ, nõ ad necessitatem appositũ est: ad infirmandũ nouitios, q̃ terminare vt terminare, nullã dicit causalitatẽ, & explanandũ, q̃ personalitas vt terminãs naturam, nullã dicit causalitatem dicit respectu naturæ terminatæ: ita q̃ non solùm est extra genera causarũ extrinsecarũ, sed etiam extra causas intrinsecas. quoniam nec in genere causæ formalis, nec in genere causæ materialis se habet ad naturam, sed vt terminus eius. Vnde & in mysterio Incarnationis dictũ est, q̃ vnio personalis secundũ nullũ genus causæ attenditur. Nec hoc est figmentũ, sed testimonium habet ex terminis quãtitatis: punctũ enim est ita terminus lineæ, q̃ nulla causa est illius. Et quòd hæc nõ vohitatiè sed rationabiliter dixerim, declaro ex autoritate & rationẽ: autoritas est diui Tho. in 1. sententi. d. 23. art. 1. dicẽtis, Quod assumitur, trahitur ad aliquid cõpletius ipsum incompletum existens. & hoc est cõtra rationẽ personæ quæ maximã cõplectionẽ importat. Hæc ille. Vbi clarè habet natura singularis sine personalitate esse incompleta, & personã maximam cõpletionem importare: hoc enim nihil aliud est, quã dicere, q̃ natura singularis nõ est vltimatè terminata, & personã vltimũ terminũ naturæ importare. Ratio prima Theologice manifestata, iam dicta est: q̃ scilicet personare & personari sunt terminare & terminari vltimatè: igitur gloſa litas est vltimus terminus. Antecedẽs manifestatur: quia idẽ quibus aliter tacit personalitas propria naturæ, & personalitas aliena, quoniã aliena supplet propriã: sed inter alienam & naturã est terminare & terminari: vt patet in mysterio Incarnationis: ergo. Ratio altera est ex apparentibus in naturalibus substãtiis homogeneis: videmus enim, q̃ ex sola diuisione rei multorũ Prædicamẽtorũ simul actu absq; alio generãte fiunt: ex sola est ligni vel aquæ diuisione quælibet pars acquirit nouã terminũ in genere quãtitatis, quã ex illa parte, qua continuabãtur, quælibet pars proprio termino actu terminatur de nouo: acquirit nouã relatione, q̃n quælibet sit actu totũ, vt patet: acquirit esse in actu, q̃ prius, quum prius esset in potẽtia in toto, vt pote pars eius: acquiritur nouæ hypostasis, quoniã quælibet pars est hypostasis seu prima subsistãtia, quã prius nõ erat prima subsistãtia, sed primę subsistiæ pars. Existẽte siquidẽ hypostasi vna in actu & multis in potentia, cõsequens est secundũ doctrinã Arist. in 2. de Anima, vt sola diuisione fiant duę subsistãtię in actu quarum prius erat vna in actu, & duæ in potentia nõ minus quàm in animalibus imperfectis, existente vna anima in actu & duabus in potẽtia, sola diuisione fiũt duę animæ. Ex modo igit, quo videmus multiplicari hypostases, rationi cõsentaneũ apparet, q̃ terminationẽ naturæ singulari superadditam: quoniã termino rũ talis est generatio. Et cõfirmat hoc autoritate diui Tho. vbi suprà ad tertiũ argumentũ, si verbũ Dei deponeret assumptã humanitatẽ, dicentis, Separatio dat vltimũ partiũ totalitatis, totalitas est & completio idẽ sonãt, eo q̃ vltimata terminatione cõsummãtur. Et qã vero omnia cõsonãt, & ex quo, quid est solutio omnes difficultates rei, ideo tamẽ rationabilior hæc positio mõstratur, quãto omnia cõsona essẽdentur & soluenti difficultates. Ex hoc nãq;, quòd realitas personalitatis est terminus vltimus naturæ, patet primò difficultas de identitate & diuersitate eius à natura singulari: est enim quodãmodo idem & quodãmodo non idẽ: sicut terminus est terminato quasi idẽ & quasi nõ idẽ: est enim aliquid eius, scilicet terminus, & nõ est illud: vt patet de puncto & linea.

¶ Patet secundò de separabilitatemam potest natura fieri sine suo termino in actu, non autem econuerso, sicut potest linea esse sine omni puncto in actu, vt patet de linea circulari: non autem econuerso, quia implicat punctum esse sine linea: vtpote habens & non habens positionem.

¶ Patet tertiò de cõpositione inter terminatũ esse & terminũ nulla est cõpositio: nõ enim linea cõponitur ex punctis aut ex linea & puncto, & sic inter personalitatẽ & naturam nulla est compositio, sed se habent vt terminus & terminatum.

¶ Patet quartò, q̃ non fingimus nouã subsistantiam vltra materiã, formã, & cõpositũ: quoniã appellatione Cõpositi intelligitur in substãtiis materialibus vtraq; substãtia posita in 7. Meta. scilicet essentia & hypostasis: nam ex materia & forma cõponitur nõ solum essentia Sortis (siue cõmuniter sumpta, vt humanitas: siue singulariter, vt hæc humanitas) sed etiã ipse Sortes, vt patet. Sed quoniã subsistãtia distincta est in natura & subsistãtiam primã, & subsistãtia prima inuenitur in solis subsistãtiis cõpletis, siue sint cõpositi, siue simplices formæ, in quę protulimus quid subsistantia prima seu hypostasis formaliter importat in communi.

¶ Patet quintò sensus verborũ diui Tho. qui dixit pluries, q̃ personalitas corrumperetur, si Verbũ assumpsisset Angelũ, aut hominẽ pereuntẽ: corrupti enim nõ est nisi entiũ, nihil enim mori (nisi viuẽs. & sit nihil corrũpitur nisi ens. Et cum dixit, q̃ plona Verbi impediuit, ne humanitas illa haberet suã propriã plonalitatẽ: q̃ innocẽtius vocauit cõsumptionẽ personæ, nõ enim impedita est à nihilo: negationes autem oẽs formaliter sunt nihil, sed ab aliquo: & similiter persona Verbi non consumpsit nihil, sed aliquid: q̃ enim nihil est, consumptibile non est.

¶ Patet sextò sensus doctrinæ Augu. & sententiæ Ecclesiæ, quòd dicitur, quòd persona Verbi assumpsit naturam & non personam: si esset persona negatiuè addit formaliter, dicendo, non assumpsit personam, dicitur est, non assumpsit nihil.

¶ Patebit & septimò soluto obiectionũ. Sco. esi in 3. sent. dist. 1. q. 1. arguit cõtra hãc positionẽ quadruplicitèr. primò, q̃a tũc esset aliqua entitas positiua in natura humana, quæ esset insumptibilis à Verbo: hoc est inconueniẽs. Tũ quia secundũ Dama. q̃d est insumptibile, est incurabile: sed qa omnis entitas positiua creata est æque est in potẽtia obediẽtiali respectu personæ diuinæ. Secundò, q̃a sequeretur, q̃ humanitas assumpta à Verbo, careat illa entitate positiua quæ ponitur vltima & quasi actualissima & determinatissima in natura talis & tãta nõ esset homo vnio cõ. Et si reputatur nõ inconueniẽs, q̃ careat illa, arguo q̃ ista natura nõ posset dimitti sibi, quin oporteret sibi dari nouã realitatẽ, vel remanere nõ persona. Tertiò, quia sequitur q̃ ista natura nõ posset dimitti vel esse personata: quia talis realitas nõ est realitas naturæ, nec potest concipi per identitatem in aliqua natura, quæ non est eadem sibi. Quartò sequeretur, q̃ natura intellectualis posset fieri actu existẽs & in nulla persona. Patet sequela: quia natura, quæ assumitur, est prior seipsa, vt est sub realitate personalitatis, quę non est eadem realiter aut formaliter naturæ: & tunc si non assumeretur, sed relinqueretur sibi, non esset personata per personalitatẽ creata vel increata. Deinde arguit Aureolus apud Capreolũ in 3. sen. dist. 1. q. 3. Primò ex autoritate Damasceni: Assumpsit Verbum quicquid in natura nostra plantauit. Et si dicatur, q̃ assumpsit tota, quod pertinet ad naturam nõ tota, quod pertinet ad suppositũ cõtra, Terminus humanitatis est aliquid humanitatis ergo assumpsit extra terminũ humanitatis. Antecedens probatur: quia punctũ est aliquid lineæ. Secundò, Si terminatio & personalitas est aliqua realitas: ergo ens, ergo quiditas & quid: vt patet 7. Meta. ergo natura aliqua: ergo est assumptibilis à Verbo. Et confirmatur: quia si distinguit realiter à natura, posset deus ipsam ſe parare realiter, & separatim assumere.

Tertiò, quia ex hoc sequuntur multa inconuenientia: primum est, q̃ Verbum non posset supplere vicem illius termini, quum sit quid subsistens, & non solum terminus. Secundum, q̃ Verbum non esset homo, quia terminatio illa si poneretur, non esset homo. Tertium, q̃ Angelus non posset assumi à Verbo: quum in eo non differat quod quid est ab eo, cuius est, secundum Philosophum. Quartò est, quòd prima subsistantia non haberet rationem primæ subsistantiæ per essentiam, sed per istam realitatem: & sic secunda subsistantia esset magis subsistantia, quia prima, in quantum prima, non esset subsistantia. Quintum est, quòd nulla res subsisteret per se, sed per aliud à seipsa: et corpus non terminatur per se, sed per superficiem: & ramen concedimur, quòd subsistantia subsistit per se. Sextũ est, quòd natura haberet magis rationem suppositi: quoniam natura subsistat realitati personalitatis. Septimum est, q̃ suppositum esset quarta subsistantia ex tribus constituta: scilicet materia, forma, & illa realitate. Cũm igitur ista sunt absona, non potest illa positio poni.

¶ Ad primũ Scoti dicitur, nullum inconueniẽs esse, q̃ aliqua realitas creata sit assumptibilis. Pro cuius clara resolutione distinguendũ est, q̃ sicut subsistãtia dicitur dupliciter, scilicet de hypostasi & de naturalitate entitas seu realitas dicitur dupliciter, scilicet de realitate hypostatica seu personali, & de realitate naturali: hoc est specialiter ad naturam, vt natura distinguitur cõtra hypostasim, & econtrà. Et quoniã secundũ Damascenũ, in Christo naturalis duplicantur, quia duæ habent Christus naturas, diuinam scilicet & humanã, personalis aute non multiplicantur, sed in vnitate sistunt, quia vnica tantũ in Christo persona, scilicet hypostasis Verbi: ideo in Christo, sequendo Damasceni doctrinã, imò Ecclesiæ sententiã, si consequenter loqui debemus, quicquid spectat ad naturã humanã, vt distinguitur cõtra hypostasim humanã, est, & assumpti est, & assumptibile fuit. quicquid autẽ spectat ad personalitatẽ humanam, vt distinguitur contra naturã humanam, nõ est assumptibile, nõ est assumptũ, nõ fuit nec est in Christo. Et sub mẽbro hoc continentur multæ entitates reales, quãuis diuersimodè, scilicet personalitas, actus essendi, & filiatio realiter temporalis: vt infrà in suis patebit locis. Et ideo nihil horum est assumptibile, diuersimodè tamen: quia personalitati repugnat contradictorie assumi: actui verò essendi repugnat secundum ordinem, vt mox infrà q. 17. patebit. Et omnes autoritates sonantes aliquam intergritatẽ aut vniuersalitatem assumptorum vel assumptibilium intelligendæ sunt in genere naturalium, vt distinguuntur contra personalia.

¶ Et propterea cùm primò obiicit Scotus, quia quod est insassumptibile, est incurabile: intelligit sic, Quod inter naturalia est insassumptibile, est incurabile. Et pẽdatur gloſa ex ipsius Damascę. doctrina, ponentis personalia nõ esse assumpta. Ad secundam etiam probationẽ negatur illa propositio, Quælibet creata entitas est æque in potentia obediẽtiæ ad assumptionem: quoniam alicui creatæ repugnat assumi: vade in litera dicitur, quòd oporteret personalitatem corrumpi, si natura angelica, vel humana præexistens assumeretur.

¶ Ad secundum Scoti concedimur, quòd in Christo non est realitas creatæ personalitatis sed falsum est, quòd ista realitas sit actualissima, quum sit constitutiua subiecti actus essendi. Et similiter falsum est quòd sit determinatissima: imò non est determinata, sed terminus: terminus enim non est terminatus, sicut nec albedo est alba. Adiuncta autem sequela, quòd Christus non esset homo vniuocè, nihil valet: vt dixus Tho. dicet, quia vniuocatio in nomine Hominis attenditur, secundum naturæ humanæ rationem, & non secundum personalitatis: ratio autẽ naturæ humanæ eadem omnino est in Christo & alijs hominibus, quamuis personalitas sit diuersa. Et cùm contra concessum defectum realitatis personalis creatæ in Christo arguitur, quia sequeretur q̃ sibi dimissæ humanitati assumptæ oporteret nouam dari realitatem: respondetur, q̃ oporteret nouam realitatem adesse, sed non de nouo per aliquam nouam actionem dati: sola enim separatio (vt Autor dixit) dat cõplementum, sublato impeditiõe illius perfectionis: sicut sublato impedimento, grauis descendit deorsum. Et cũ patet ex litera præsenti, q̃ persona diuina assumẽdo impedit naturã assumptam à propria personalitate.

¶ Ad tertium Scoti, negatur sequela, nec probatio allata probat illã, quia cõcesso, q̃ talis realitas nec est natura, nec per identitatem cõmunem in natura, negatur sequela: & dicitur quòd talis realitas ex natura separata à Verbo, haberetur: est enim separatio reductiua de potentia ad actum, illorum quæ conjunctio impediebat (vt patet in continuis) huiusmodi autem realitas continetur in natura quasi in potentia, pro quanto natura est terminabilis ex se tali realitate, non vt actu, sed vt termino proprio.

¶ Ad quartum dicitur, q̃ si est termio de potentia naturali, negatur sequela: quæ non probatur, quia si humanitas non assumeretur, personaretur propria personalitate: nõ enim omne prius potest naturaliter fieri sine posteriori. Si verò sit termo de potentia diuina, fateor nullam me videre impossibilitatis rationem, quare nõ possit deus naturã abq; omni personalitate conseruare: actu tamen essendi mirabiliter consequente absq; personalitate, quæ est proprium illius subiectum secundũ naturæ ordinem, cui diuina nõ est alligata potentia. Et scitò q̃ sicut cùm de integritate & perfectione ac nõ defectu hominis in Christo est sermo, intelligitur quo ad naturalia, vt distinguitur cõtra personalia: testante etiã Athanasio, Perfectus homo ex anima rationali & humana carne subsistens: vbi ex pretio, perfectionem hominis in Christo, in constare ex anima rationali & humana carne ponit: clarum est autem perfecto nihil deesse nihil ergo deest perfecto homini Christo afficitur, si ex anima rationali & humana carne cõstare dicitur: eum qua perfectione liquet stare defectum personalitatis, quicquid sit illa. Ita quãlo est sermo de nouitate aut acquisitis seu acquisibilibus per humanitatem assumptam, si sibi dimitteretur, & dicitur nihil nouũ acquiri aut aduenire, sed per seipsam subsistere, intelligitur de his, quæ non ex ipsa separatione consequuntur: & q̃ dimissa sibi per seipsam dimissam subsisteret, in quo claudimus id, quod ex separatione datur seu consequitur in ipsa natura: negatio enim & exclusio & exceptio non cadunt super concomitantibus ipsam separationem, quæ ponitur. Constat autem ex dictis ab Autore, q̃ separatio dat totalitatem seu cõplementum, qua seu quo hypostasis differt à natura: & q̃ natura assumpta impedita est à propria personalitate, quæ ad ipsam consequeretur separatam: quoniã cessaret vnio, quæ impediuit. Et hæc has duas gloſas te reſoluentia, perspicies omnia soluta, clara & consona.

¶ Ad Aureoli primum, respondetur primò, quòd quicquid in natura plantatum est assumptũ Verbo: in natura, dixit Dama. nõ in persona. verumtamẽ quia personalitas plantata est in natura, ad quã sequeretur, si non esset impedita per assumptionem: dicitur secundò, q̃ ly quicquid, distribuit pro plantatis in natura, seu q̃ conuentam sibi, vt distinguitur contra personam. Et si contra hoc applicetur instãtia allata, scilicet, terminus humanitatis est aliquid humanitatis, respõdetur, q̃ terminus vltimus, de quo solo est sermo, sit aliquid humanitatis, potest dupliciter intelligi. Primò, q̃ ita sit aliquid humanitatis distinctæ contra personam, q̃ conueniat sibi absq; personalitate & sic negatur, quia implicat duo contradictoria simul, quoniam est constitutiuus personalitatis. Aliter modo, quòd sit aliquid humanitatis totaliter sequelæ: & hoc est verũ, quia est terminus eius: & vltra hoc est aliquid in potentia ipsius humanitatis, quæ secundum se est terminabilis termino proprio.

¶ Ad secundum negatur, propriè loquendo, prima sequela: quoniam huiusmodi entitates & realitates constituiuæ non sunt ipsa entia, quæ sunt, sed sunt, quibus aliqua sunt: hoc enim modo actus essendi & vniuersaliter constitutiua entium entia dicuntur. Vnde secunda sequela nihil valet, nec habetur 7. Meta. Ad confirmationem negatur illa conditionalis, si distinguuntur realiter, possunt separari & separatim assumi: quoniam non omnia distincta realiter sunt separabilia, saluis vtrisque.

¶ Ad tertium negatur sequela multorum inconuenientium: & ad primum inconuenies negatur sequela: probatio autem & assumit falsum, & est pro nobis. Assumit quidem falsum dicendo quòd Verbum nõ est terminatio: quoniam Verbum est ista personalitas, quæ est vltima terminatio naturæ diuinæ. sicut personalitas humana est terminatio naturæ humanæ, salua semper differentia, quæ bene intelligitur inter diuina & creata. Est autem pro nobis: quia ex hoc q̃ Verbum, est terminatio subsistẽs, sequitur quòd potest supplere vices terminationis creatæ, quæ non est suum terminatum, vtpote per habens quicquid est in huiusmodi creatis terminationibus. Ad secundum inconueniens similiter negatur sequela: nec probatur per hoc, quia terminatio illa non est homo: quia nõ oportet quòd terminatio illa sit homo, sed quòd constituta per terminationem illam sit homo. Quod est verum: quia persona humana, quæ constituitur illa terminatione, est homo. Et patet nullitas huiusmodi arguendi ex differentijs: ex hoc enim quòd rationalitas non est animal, non sequitur, ergo constituitum per rationalitatem, non est animal. Ad tertium inconueniens negatur similiter sequela: quoniam in Angelis est non distinguitur natura ab hac natura (quoniam, seipsa est hæc & hoc intendit Philosophus) distinguitur tamẽ natura à persona: de qua distinctione vel indistinctiõe Philosophus nihil dixit: Philosophus enim indistinctè vtitur nomine Individui & hypostasis, & solùm pertractat de distinctione quidditatis & eius, cuius est, secundum principia naturæ & individuationis. Nec mirum, cùm etiam Autor in Prima parte, q. 13. ita indistinctè & tradat & decidat quæstionem de distinctione naturæ & suppositi: quo aute in causa fuisse, quòd vsq; hodie non fuisset excitata ingenia humana ad perscrutãdas subtilitates inter personam & individuum naturæ, nisi mysterium Trinitatis & Incarnationis reuelatum ad hoc inuitasset. Ad quartum dicitur, exponendo sensum propositionis, subsistantia prima est prima subsistantia per essentiam, quoniã potest dupliciter intelligi: primò per essentiam completam: & sic est verissima, & sequitur ex positione nostra. Alio modo per essentiam absque termino proprio: & sic est falsa, quia non sufficit ad rationem primæ subsistantiæ esse sine termino. Nec est verum, quòd prima subsistantia non sit subsistantia inquantum prima: sicut non est verum q̃ homo, inquantum homo, non est animal: quãuis nec rationalitas sit animal, nec personalitas sit ipsa subsistantia. Ad quintũ negatur sequela: quoniam subsistantia dicit subsistere per se: quia per suam essentiam completam seu terminatam subsistit. Sed verum est quod sequitur, q̃ subsistãtia interminata seu incompleta non per se subsistat, sed oportet q̃ sit terminata proprio termino. Nec subsistere per propriam terminum distinguitur contra subsistere per se, quoniã proprius terminus aliquid sui est (licet linea terminari per se) quoniam ſtum, & corpus per superficiem distinguitur contra terminari per se) quoniam non sic est aliud terminus proprius, quin sit aliquid terminati: corpus enim de genere quantitatis non est aliter terminabile, quàm per superficiem propriam.

Ad sextum negatur sequela, & probatio assumit falsum: quoniam terminatus non subsistat termino. aliud est enim subsistãs alicui, & aliud terminari per illius naturã, autem terminatur, per personalitatem, sicut linea terminatur puncto.

Ad septimum negatur, propriè loquendo, sequela: quoniam terminus non cõponit cum terminato, sed bene sequitur, quòd vltra subsistantiam pro essentia, quæ resolubilis in materiam & formam, & ponit subsistãtiam compositam etiam singularem, inuenitur aliter subsistãtia pro hypostasi, simplex vel compositæ: quæ quia nihil addit supra singularem essentiam nisi terminum, non ponit in numerum cum illa & suis paribus. Et hanc distinctionem iam accepimus ab Aristotele in 7. Meta.

¶ Restat nunc satisfacere obiectioni in oppositum in principio allatæ ex verbis Autoris in responsione ad secundum eiusdem articuli: & dicendum est quòd si subtiliter inspicianur, litera supponit defectum propriæ personalitatis in humanitate assumpta. Et causam reddit non defectum alicuius (quod pertinet ad perfectionem naturæ, vt distinguitur contra personam) sed additionem alicuius, quod est supra naturam, scilicet personalitatis diuinæ. Vbi clarè patet secundum planum literæ sensum, quòd defectus personalitatis supponitur, & causa illius defectus redditur: & non dicitur simpliciter nihil deficere, sed nihil deficere spectans ad perfectionem naturæ. Cuius oppositum non diximus: sed hoc expotiimus ex ipsomet, quòd intelligitur de natura, vt distinguitur contra hypostasim: vt clariùs etiam patet hîc in responsione ad tertium: quum dicitur quòd natura, quæ assumitur, impeditur à propria personalitate: aliquid ergo illi deficit: non pertinens ad perfectionem naturæ, sed ad personam, quæ impeditur.

¶ Num humana natura in Christo inclinetur ad propriam personalitatem. Quæstio.

¶ In eodem articulo in responsione ad tertium, circa illud, Persona diuina sua vnione impediuit, ne humana natura propriam personalitatem haberet: dubitũ primò occurrit, An humana natura in Christo inclinetur ad propriam personalitatem. Et est ratio dubij: quia quòd inclinetur, appareat ex hoc, quòd impeditur ab illa: nihil enim impeditur nisi ab eo, in quod tendit. quòd verò nõ inclinetur, apparet ex hoc: quia si inclinaretur naturaliter in propriam personalitatem, quiesceret violenter in aliena persona, qualis est persona diuina: nullum autem violentum perpetuum.

¶ Num persona diuina, & quomodo impedierit humanam naturam à propria personalitate. Quæstio.

¶ Dubium secundò occurrit, quo pacto verificatur, quòd persona diuina impediebat naturam humanam à propria personalitate: obscurum quippe valde est, quare non apparet quomodo personalitas humana nata est cõsequi ad naturã humanam, aut fluere ab illa, quum non ponatur in natura humana causalitas aliqua respectu personalitatis.

¶ Ad primum dubium dicunt quidam, quòd humanitas Christi habet naturalẽ inclinationem ad propriam personam: probãtque hoc quatuor. Primò, quia natura carens aliquo sibi debito, solo diuino miraculo, naturaliter inclinatur in illud: sicut ignis carens actu comburẽdi pueros, Dani. 3. naturaliter inclinabatur ad comburendum. Secundò, quia humanitas Christi est eiusdẽ conditionis qualium ad naturales potentias & habilitates, cum cæteris humanitatibus: sed reliquæ naturaliter inclinantur in propriam hypostasem: ergo. Tertiò, quia sicut accidens quantumcunque separatum habet semper aptitudinem naturalem ad inhærendum ita essentia subsistantiæ habet semper aptitudinem naturalem ad per se existendum. Et tenet sequela: quia sic diffinitur substantia, quòd est res per se existens. Quartò: quia magis inseparabiliter, & per se consequitur natura subsistens, quàm potentiam naturalem, pura inanimam, proprius actus: sed potentia naturalis quantumcunque careat actu, semper naturaliter inclinatur in actum: ergo. Sed hæc opinio intellecta, vt sonat, falsa est & aliter dicendum est, distinguendo, quòd humanitas Christi potest considerari & iudicari dupliciter: primò secundum se, hoc est abstrahendo à personalitate diuina, cui actu iuncta est: & sic verum est, quòd habet naturalem inclinationem ad propriã personalitatem, sicut reliquæ humanitates secundum se sumptæ, quum sint eiusdem rationis. Et hinc prouenit, quòd si separaretur à Verbo, quòd propriam personalitatem haberet, quoniam ipsa separatio iam re conferret id quod sibi in abstractione considerare natum est conuenire. Nec est opus probare, quòd humanitas secundum se naturaliter inclinatur ad propriam personalitatem: quoniam hoc est per se notum ex eo, quòd naturaliter quælibet humanitas inuenitur propria personalitate personata, excepta Christi humanitate ex maximo miraculo. Constat autem ex secundo Phy. quòd vnumquodque sicut naturaliter agitur, ita aptum natum est agi. Et ex hac conclusione per se nota, scilicet, humanitas quælibet secundum se inclinatur

Universidad de Deusto

In linatur naturaliter to propriam personalitatem, potes arguere quòd pertinatias non solam negationem sed positivum addat naturæ, ad quod concomitatur negatio: quoniam nulla naturalis habilitas est per se primò ad negationē, sed ad positivum, cui quandoque annectitur negatio: quia naturalis inclinatio est per se primò ad aliquid, & non ad nihil formaliter: negatio autem nihil formaliter est. Nec est vera responsio eorum ad hoc, dicendo, q̄ corpora naturalia quia naturaliter possunt nō esse, habent inclinationē ad non esse, & q̄ per hoc sua inclinatio naturalis habilis, vt sit terminata ad non esse, quia materia eorum appetit per se primo aliud esse, cui annexa est negatio prēsentis corporis & similiter diaphanēitas est per se primò ad lumē, cum lumen sit actus diaphani: & non est ad negationē luminis, nisi per accidens: quia scilicet deest illi proprius perfectio, scilicet lumen. Nihil autē horum potest dici de habilitate naturæ ad personalitatem propriam, si ponitur negatio: quia per se primo ponitur ad negationem, cùm ad nihil aliud sit, quàm ad negationē, quæ ponitur personalitas. Alio autem modo considerarit & iudicatur humanitas Christi, vt est, hoc est vt de facto est vnita verbo

3. dist. 6. q. 1. art. 2. & dist. 7. li. 2. Et opus. 1. ca. 21. Et opus. 3. c. 215. Et Ro. 1. sec. 3. co. 3 sen. Et Phil. 2. col. 40.

ARTICVLVS III.

¶Vtrum persona diuina assumpserit hominem.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd persona diuina assumpserit hominem. Dicitur enim in Psal. Beatus, quem elegisti & assumpsisti, quod gl. exponit de Christo. Et Aug. dicit in lib. de Agone Christiano, q̄ filius dei hominem assumpsit, & in illo humana per passus est.

¶Præterea, Hoc nomen homo significat naturam humanam. Sed filius dei assumpsit humanā naturam, Ergo assumpsit hominē.

¶Præterea, Filius dei est homo. Sed non est homo, quē non assumpsit; quia sic esset pari ratione Petrus vel quilibet alius homo. Ergo est homo, quem assumpsit.

¶SED CONTRA est autoritas Felicis Papæ & Martyris, quæ introducitur in Ephesina synodo. Credimus in dominum nostrū Iesum Christū de virgine Maria natū: quia ipse est Dei sempiternæ filius & verbum: & nō homo à Deo assumptus, vt alter sit præter illum: neque enim hominem assumpsit Dei filius, vt aliter sit præter ipsum.

CONCLVSIO.

¶Non proprie filius Dei hominem assumpsit, cùm hominem assumere sit assumere hominem in supposito existentem.

¶RESPONDEO dicēdum, quòd sicut suprà dictum est, illud quod assumitur, non est terminus Assumptionis, sed assumptioni præintelligitur. Dictum est autem q̄ indiuiduum, in quo assumitur humana natura, nō est aliud quàm diuina persona, quæ est terminus Assumptionis. Hoc autem nomen homo significat humanam naturam, prout nata est in supposito esse: quia, vt dicit Dam. sicut hoc nomē Deus significat est, qui habet diuinam naturam: ita hoc nomē homo significat eum, qui habet naturam humanam. Et ideo non est proprie dictum, q̄ filius Dei assumpsit hominem, supponendo (sicut rei veritas se habet) q̄ in Christo sit tantùm vnum suppositum, & vna hypostasis. Sed secundum illos, qui ponunt in Christo duas hypostases, vel duo supposita, conueniēter & propriè dici posset, q̄ filius Dei hominem assumpsisset. Vnde & prima opinio, quæ ponitur in sexta dist. tertij lib. Sententiarū, cōcedit hominē esse assumptū: sed illa opinio erronea est, vt suprà dictum est.

¶Ad quartū dicitur sicut ad primum, q̄ aliud est loqui de inclinatione naturali priuata vel cadente actu vel termino: & aliud de eadem consummata per actum vel terminum eminentem: tertio continentem actum vel terminū proprium, & ideo primata vel cadēte proprio termino vel actu: quoniā in prima semper restat naturalis aptitudo ad proprium, in secunda non propter rationē dictam. Et ideo si intelligitur ponere tur cōsummari actu aliquo supernaturali eminēter continente actum proprium, nō inclinaretur amplius in proprium.

¶Ad secundū dubium dicitur, q̄, vt Autor superius dixit in q. 1. ar. 1. ad secundum, ex anima & corpore constituitur in vnoquoque nostrum duplex vnitas, naturæ scilicet & personæ. naturę quidem, secundum q̄ ex materia & forma, vt formaliter illā perficit, componitur natura vna composita: personę verò, inquātū est vnus aliquis subsistēs in carne & anima. Vbi primò vide, q̄ quia ens & vnū conuertuntur, ac per hoc vbi est duplex vnitas, ibi est duplex entitas, quum vnitas supra entitatem, solam indiuisionē addat: & propterea dicendo, q̄ ex anima & corpore cōstituitur duplex vnitas, naturæ & personæ, dictum est q̄ constituitur duplex entitas, naturæ scilicet, & personæ. Et hinc habes, q̄ opinio antedicta de personalitate, cōsonat doctrinæ Autoris. Vide secundò, q̄ vnitas ac entitas personæ non excluditur à causalitate naturæ, dum dicitur, quod ex principijs naturæ cōstituitur ex anima & corpore. Et ideo vrendum occurrit regula cōmunium Deo & creaturis: puta esse sapientiæ, scientiæ, & huiusmodi quæ dicimus trāsferri in Deum formaliter, sublato eo quē imperfectionis est in creaturis. Ita q̄ licet in creaturis personare & personari nō nihil causalitatis habeat annexum formaliter: tamē (vt superius de eo cōmuniter diximus) sine causalitate comparari ad naturam: sublato omni eo quod imperfectionis est, vt in diuinis inuenitur, nullam causalitatē ineludit: & sic intelligendum in mysterio Incarnationis, q̄ secundum nullam causalitatem dictū est esse inter persona & naturam humanā: alioquin cōmuni esset toti Trinitati. Veruntamen natura seu naturæ principia nō ita causant personalitatem, vt interueniat media actio: sed per modum naturalis sequelæ personalitas adest naturæ: non sicut propria passio naturaliter cōsequitur subiectum iam cōstitutum: quoniam non ea ratione personalitas adest, quasi q̄ data forma, detur consequentia ad formam, sed sicut perfectio seu cōplementum effectus, naturaliter sequitur effectum, cuius est complementum. Natura siquidem vt prior causalitate, incomplera est quo ad vltimum sui complementum: vt Autor dixit, & vt personatur, vltigium complementum assequitur. Quo fit, vt actio, qua fit hic homo, inchoata & deducta vsq. ad terminum inclusiue, fit quādo fit natura personata, quā significat hic homo seu Sortes: quando verò sic est cōsideratur vt inchoata, & deducta est vsq. ad naturam hanc, abstrahendo à personatione, incōsummatā est, quoniam est vsque ad terminum exclusiuē. Modus ergo quo personalitas sequitur naturam vel naturæ principia, est quo terminus actionis & rei factæ, naturaliter adest in fine actionis rei factæ, nisi adsit impedimentum: impediuntur enim in compositis subsistantiæ principia naturæ, constituta iam natura à constitutione sui termini: vt ex litera habetur præsentis articuli iuncta literæ allatæ ex quæst. 2. & similiter in subsistantijs angelicis natura ipsa, quæ fit, impeditur in suo fieri à consequutione sui termini. Et propterea sublato impedimento, non oportet quærere aliam causam donantem complementū: quoniam ipsa natura secundum se habet in se sufficiens consequitiuum sui termini.

¶Super Quæstionis quartæ Articulum tertium.

TRibus tertij articuli directè quæritur de homine, vt distinguitur contra naturam humanam.

¶In corpore articuli duo fiunt: primò respondetur quæstio negatiuè: secundò excluditur error contrarius. Conclusio ita ponitur est. Non est propriè dictum, quòd filius Dei assumpsit hominem. Probatur: Homo significat humanam naturam in supposito: ergo non est propriè dictum, quòd filius Dei assumpsit hominem. Antecedens probatur ex autoritate Damasce. Sicut Deus significat eum, qui habet deitatem: ita homo eum, qui habet humanitatem. Consequentia probatur, illud quod assumitur, non est terminus assumptionis, sed præintelligitur illi: individuum autem, in quo natura humana assumitur, est terminus, scilicet diuina persona: igitur homo significat humanam naturam in supposito, non assumitur. Vbi nota, quòd congenita Autori reuerentia ad sacros doctores efficit, vt minus expresse erit in conclusione, quàm prouocauerit in præmissis: probauit enim, quòd filius Dei non assumpsit hominem, expressit tantùm, quòd non est propriè dictum, quòd filius Dei assumpsit hominem: quia hoc inuenitur quandoque assistmatum in sacris literis, cum genio sibi intelligendum. Error qui excluditur in litera concedentium in Christo plura supposita, satis patet.

¶In respō

summatum habens appetitum personalitatis, nec actu nec aptitudine naturali nisi cum ista adiectione, secūdum se, inclinatur ad propriam personalitatem: patet enim, ista non esse simile de ipsa & de accidente & separato: sed esse simile de humanitate suspensa ab omni personalitate, & suspendi intelligatur per mitaculum, aut per conditionalem.

Anno. ¶In responsione ad primum nota duas glossas, quibus piè possunt exponi dicta sanctorum. prima, vt ex ponatur homo, quo ad naturam & hanc dederat Magister sen. in litera tertij sen. dist. 6. Secunda est, vt exponatur assumptio non in tertio, sed in facto esse: quia assumptio in facto esse habet hominē pro termino: quia hoc ipse fecit assumptio: & ad hoc terminata est, quòd filius Dei est homo.

Anno. ¶In responsione ad secundum, dubiū nouitio sti occurrit, quia videtur cōcedendum, q̄ filius Dei assumpsit hominē, q̄a prædicata tenentur formaliter: constat autē q̄ filius Dei assumpsit hominem, quo ad formā seu naturam.

¶Ad hoc dicitur, q̄ nō est hīc quæstio de propositione, in qua homo est prædicatum: quoniā sub hac re quæstione cadit, an homo sit assumptus à Filio Dei, vbi est subiectum: sed est quæstio de re, an scilicet res significata nomine hominis sit assumpta à Verbo Dei. Et quia res significata est habēs humanitatem, & habens humanitatē non est nisi suppositum, quod nō est assumptum: ideo in litera dicitur, q̄ sicut non potest dici suppositum assumptū, ita nō potest dici homo assumptus.

Sup. q. 2. ar. 2. ad 3. & 5. ad. 2. & 9. 4. ar. 2. ad 1. & 3. c. & Et 3. di. 3. q. 3. ar. 2. ad 1. & 3. di. 6. q. 1. ar 1. ad 1.

¶In responsione ad tertium, quòd legis nouitie, ps filius Dei est homo, cuius naturā assumpsit, cause ne fallaris, puta, quasi sit quidā alius homo, cuius naturam assumpsit. Sed intellige, q̄ filius Dei ideo est homo, cuius naturam assumpsit, quia ipse est ille homo, cuius naturā assumpsit: ita quòd & ly homo, non pro alio, quàm filio Dei supponit, indistinctē tamen.

Anno. & ly cuius, refert nō ad ium hominem, quàm filium Dei, qui est suppositum diuinū habens humanam naturam.

¶Super Quæstionis quintæ Articu. quartum.

Anno. IN titulo ly debuit, denotat debitū congruentiæ: vt in principio huius q. 4. Vbi distinguitur articuli eius, patet. Ly abstracta, in corpore articuli declaratur.

Comment.

¶In corpe articuli tria fiunt: primò declaratur titulus, quantum ad ly abstracta à singularibus, distinguendo, quòd dupliciter potest intelligi. Primò quòd habeat esse secundū rem separatum à singularibus materialibus: secundò, quòd habeat esse obiectiuū in intellectu, quicunque sit ille intellectus, diuinus vel humanus. Secundò tractatur quæstio in primo sensu. Tertiò tractatur in secundo sensu. In primo autem sensu an fuerit conueniens filium Dei assumere humanitatem per se separatā secundū esse, dupliciter tractatur in litera: primò per interemptionē eius quē præponitur, scilicet q̄ humanitas possit sic inueniri in rerū natura: & hoc afferēdo rationem Arist. Secundò, sub conditionali, si esset: humanitas sic separata: & respondetur negatiuè ad quæstionē q̄: si esset sic, nō fuisset cōueniens, q̄ assumeret à filio Dei. Et hoc probatur tripliciter: primò, quia humanitas communis ps est personabilis: quia non est indipsubabilis persona enim individuū quoddam est, assumptio autem ad personalem vnionem terminatur.

Quæstio. ¶Num communi formæ repugnet esse persona.

¶Vbi statim occurrit dubiū de veritate illius propositionis: Est cōtra rationem formæ cōmunis, vt sic in persona. Et ratio dubij est: quia si humanitas esset subsistens: vt Platonici dicunt: fingitur esse: non esset excellentior aliis subsistentijs separatis, quales sunt angelica: sed non est contra rationem angelicæ naturæ esse in persona, imò de facto natura angelica est personata: ergo non esset contra rationem humanitatis separatæ personari. Amplius. Aliud est iudicium de natura communi in exemplari participatione, singulari tamen in essendo: qualis esset humanitas per se: & aliud est iudicium de natura communi in essendo: qualis insingitur natura humana, vt est vniuersalis in prædicando de omnibus hominibus, quale non esset humanitas per se: contra rationem enim naturæ communis in essendo est individuatio. non autem naturæ communis in participatione existendi: quia humanitas individuata procul dubio esset res singularis in essendo: alioquin nō subsisteret: sicut nec deitas subsisteret, nisi esset res singularis.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, q̄ huiusmodi locutiones non sunt extendendę tanquam propriæ: sed piè sunt exponendæ vbicunq; à sacris doctoribus ponuntur: vt dicamus hominem assumptū, quia eius natura est assumpta, & quia assumptio terminata est ad hoc, vt filius Dei sit homo.

¶Ad secundum dicendum, quòd hoc nomē homo significat naturam humanam in concreto, prout scilicet est in aliquo supposito: & ideo sicut nō possumus dicere, quòd suppositum sit assumptum, ita nō possumus dicere, quòd homo sit assumptus.

¶Ad tertium dicendum, quòd filius Dei nō est homo, quem assumpsit, sed cuius naturam assumpsit.

ARTICVLVS IIII.

¶Vtrum filius Dei debuerit assumere humanam naturam abstractam ab omnibus indiuiduis.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur quòd filius Dei debuerit assumere humanam naturam abstractam ab omnibus indiuiduis. Assumptio enim humanæ naturæ facta est ad communem omnium hominum salutem: vnde dicitur primæ ad Timot. 4. de Christo, quòd est Saluator omnium hominum, maximè fidelium. Sed natura prout est in indiuiduis, recedit à sua cōmunitate. Ergo filius Dei debuit humanam naturā assumere, prout est ab omnibus indiuiduis abstracta.

¶Præterea, In omnibus id, quod est nobilissimum, est Deo attribuendum. Sed in vnoquoq; genere illud, quod est per se, potissimū est. Ergo filius Dei debuit assumere hominem per se. Qui quidē secundum Platonicos est humana natura ab indiuiduis separata. Hanc igitur debuit filius Dei assumere.

¶Præterea, Humana naturā nō est assumpta à filio Dei, prout significatur in cōcreto per hoc nomen homo, vt dictum est. Sic autē significatur, prout est in singularibus, vt ex dictis patet. Ergo filius Dei assumpsit naturā humanā, prout est ab indiuiduis separata.

¶SED CONTRA est quòd dicit Damas. in 3. lib. Deus Verbum incarnatum non, eam, quæ nuda contemplatione consideratur, naturam assumpsit: non enim incarnatio hoc, sed deceptio & fictio Incarnationis esset. Sed humana natura, prout est ab indiuiduis separata vel abstracta, in nuda contemplatione cogitatur: quia secundum seipsam non subsistit, vt ibidem Damas. dicit. Ergo filius Dei nō assumpsit humanam naturam, secundum quòd est à singularibus separata.

CONCLVSIO.

¶Inconueniens fuit filium Dei assumere humanā naturam, vel per se separatim secundum esse, vel in quocunque intellectu diuino, vel humano habentem esse.

¶RESPONDEO dicendum, quòd natura hominis vel cuiuscunq; alterius rei sensibilis, præter esse, quod in singularibus habet, dupliciter potest intelligi. Vno modo quasi per seipsam esse habeat, sicut Platonici posuerunt. Alio modo sicut in intellectu existens, vel humano vel diuino. Per se quidem subsistere non potest, vt Philosophus probat in 7. Meta. quia ad naturam speciei rerum sensibilium pertinet materia sensibilis, quæ ponitur in eius diffinitione: sicut carnes & ossa in diffinitione hominis. Vnde nō potest esse, q̄ natura humana sit præter materiam sensibilem.

¶Si tamen esset hoc modo subsistens natura humana, nō fuisset conueniens, vt à verbo Dei assumeretur. Primò quidem quia assumptio ista terminatur ad personā: hoc autem est contra rationē formæ cōmunis vt sit in persona: quia in persona indiuiduatur.

Secundò: quia naturæ cōmuni nō possunt attribui nisi operationes cōmunes & vniuersales: secūdū quas homo nō meretur, nec demeretur. Cùm tamen illa assumptio ad hoc facta sit, vt filius Dei natura assumpta nobis mereretur. Tertiò: quia natura sic existēs non est sensibilis, sed intelligibilis. Filius autem Dei assumpsit humanā naturam, vt hominibus in ea visibilis appareret, secundum illud Baruch 3. Post hęc in terris visus est, & cum hominibus conuersatus est. Similiter

¶Ad hoc dicitur, quòd quia ratio ista non asserit ad monstrandam impossibilitatem assumptionis, sed incongruentiam: ideo propositiones eius intelligendæ sunt in plano sensu: quo seruata vniuocatione terminorum, scilicet ly persona hominis, & ly individuum hominis, monstrat apertè incongruentiam humanitatis separatæ ad assumptionem. Est igitur sensus illius propositionis. Contra rationem naturæ communis est, quòd sit in persona: scilicet humana, vt sunt personæ humanæ, quæ scimus. Et hoc manifestat, q̄a in persona indiuiduatur, relinquens pro per se noto quòd contra rationē talis humanitatis est indiuiduari: quod est verum, vnìuocè loquēdo de indiuiduatione, vt natura apud nos indiuiduatur. Ex hac namque propositione & ratione optimè infertur, q̄ humanitas per se incongrua est assumptionis: natura enim repugnans personis & indiuiduis suæ speciei, nō cōgrua est ad hoc, q̄ trahatur ad alienam personā. Et per hoc patet responsio ad duo vltima.

¶Ad primum autē dicitur, q̄ si humanitas esset separata, sequeretur & q̄ non esset persona: q̄a ponitur quòd sit tantùm humanitas: equinitas enim, vt dixit Aule. est tantùm equinitas. Et ideo propositio literæ est absolutè vera, quòd contra rationem naturæ cōmunis esset persona: sicut nō sic autem est de naturis angelicis, quæ non ponuntur tantùm ipsæ, sed ponuntur subsistentes naturas suas. Et sequeretur, q̄ haberet personā, pro quāto per se separatim subsisteret naturaliter: nec mirum, quia antecedens implicat incōpossibilia. Secūda ratio est: q̄a natura cōmuni nō possunt attribui nisi operationes cōmunes & vniuersales, secundum quas homo non mereretur: nec demeretur: assumptio autē facta est ad hoc vt ille homo mereretur nobis.

¶Sed occurrit hīc dubitationes duæ. Altera est: q̄a in prima parte propositionis Maioris est sermo de operatione communi & vniuersali ex parte subiectāli: & hoc non, quia hoc est contra hypothesim, qua ponimus naturam cōmunem per se existere, ac per hoc esse singulare quoddam in essendo: & cōsequenter operatio sua ex parte subiecti esse singularis. Aut ex parte termini seu effectus, puta quia extendit se ad omnes homines. Et sic ratio est ad oppositum: quia Christus meruit nobis vt causa vniuersalis: vt infrà patebit: ac per hoc congruebat eius merito natura humana operans communiter & vniuersaliter.

Altera est: quia secunda pars dictæ propositionis est falsa: quoniā homo meretur si est in gratia, secundum omnes suas operationes, siue sint communes, siue propriæ: quoniam siue comedat, siue bibat, siue generet, siue dormiat, omnia in gloriam Dei facit, iuxta Apostolicum præceptum.

¶Ad primā dubitationē dicitur, q̄ sermo est de operatione cōmuni & vniuersali ex parte subiecti, q̄a scilicet nō habetur operationes nisi, quæ cōpetūtur naturam cōmunem omnibus hominibus. Tales enim operationes dicitur cōmunes & vniuersales ex parte subiecti: q̄a sequuntur naturam secundū se, non vt sit hoc aut illo modo: natura autē secundū se cōmunis & vniuersalis dicitur. Natura autē congrua assumptioni debet sic se habere, vt operationes personales, & nō solum naturales congruè sibi attribuantur.

¶Ad secundam dicitur q̄ operationē aliquam esse meritoriā, cōtingit dupliciter, scilicet ex suo genere vel ex parte operantis tantùm. Operationes enim naturales ex suo genere nō sunt meritoriæ: & ideo dicitur, q̄ naturalibus nō meremur nec demeremur, possunt tamē esse meritoriæ ex parte operantis, in Deum obiectū supernaturalis beatitudinis illas referentis. Operationes autē liberę ac moraliter bonæ ex suo genere sunt meritoriæ: quoniam ex suo genere habiles sunt, vt charitate informentur. In litera ergo est sermo de meritorijs ex suo genere, ita q̄ ratio literæ cōstat in hoc. Natura humana illo modo essendi est incōgrua assumptioni, quo nō est nata, vt conueniam sibi operationes meritoriæ ex suo genere: quia assumptio ad hoc tendit, vt mediante natura assumpta, filius Dei mereatur: subsistens autem natura communi non attribuuntur nisi operationes communes, &c. ergo. Tertia ratio expositione non eget.

Universidad de Deusto

¶In secundo autem sensu sic fit quæstio secundum esse in duplici intellectu primò diuino, deinde humano. Et quidē, q̄ natura humana, secundum quòd est in intellectu diuino, nō potuit assumi, pbat dupliciter: primò, qa natura humana sic nihil aliud est, quàm natura diuina secundò, qa natura humana ab æterno esset in filio Dei per hunc modū. Vbi nota pro prima rationis tuæ dictu 14. q̄ esse obiectiuū rerū respectu intellectus diuini nō est esse diminutum, vt Sco. in 37. dist. 1. inclo. omnia. nec est esse relatiuū rationis, quasi quod dā respectiuū esse acquirat ex hoc, qd obiectiuē sit diuino intellectui, quoniam Deus secundū veram Philosophiā & altissimam Theologiam nihil intelligit extra se non q̄ aliquid illum lateat, sed quia intuendo seipsum tantum, intuetur omnia: quoniam omnia & cognoscibilia & cognita à Deo sunt ipse Deus, iuxta illud Ioā. 1. Quod factū est, in ipso vita erat. Quia ergo humanitas in intellectu diuino nihil aliud est, quàm deitas secundū id, quo humanitatē cōtinet: ideò optimè ratio litteræ concludit, q̄ assumere humanitatē, vt est in intellectu diuino, esset assumere naturam diuinā, quæ nō est assumptibilis. Et quia deitas est in filio ab æterno: sequitur q̄ natura humana per hūc modū essendi est in filio Dei ab æterno, & nō ex tēpore coniuncta: vn secunda ratio subdit: Potest tamē aliter induci hæc secunda ratio per se sic: vt sit sensus, q̄ quicquid sit illud esse obiectiuū humanitatis in intellectu diuino, humanitas per hunc modum, scilicet secundum q̄ est obiectū intellectus diuini, ab æterno est in filio Dei, vipote qui est ipse intellectus diuinus: nō ergo erat opus vt assumeret humanitatem sic: nullus enim assumit aliquid illo modo, quo habebat. Et hic fenus in responsione ad tertiū. dum explicarut. Quòd autē natura humana, secūdū q̄ est in intellectu humano, nō debeat assumi, probatur deducēdo ad impossibile. Assumere humanitatem in esse obiectiuo intellectus humani, nihil aliud est, quàm intelligi assumere naturā humanā: ergo nō est assumere naturā humanā in rerum natura: ergo esset intellectus falsus: ergo etiā fictio quædam incarnationis. Et affertur testimonii Dam. ad hoc. Vbi nota pro cuidentia litteræ, quòd cuia humanitas obiecta intellectui nostro non habet sic esse in rerum natura, sed habet solummodo esse intelligibiliter relatiue, quo dicitur repræsentara intellectui & terminativa actus intelligendi: consequens est q̄ ad humanitatem sic, nullis actio transiens realis potest terminari, sicut nec ad Cæsarē repræsentatū in statua aut memoriali: licet ad ipsam statuam vel memoriam possit actio realis trāsiens terminari: vt patet. Et quia assumptio significat actionem realem transeuntem in humanitatem, quæ assumitur: ideo assumptio non potest terminari ad humanitatem sic actiones autem reales immanentes possunt terminari ad res sic positas. enim imaginari & amare Cæsarem repræsentatum. Sed & actiones reales transeuntes possunt dupliciter, sicut & ipsa humanitas potest dupliciter accipi, scilicet secundum quòd sunt in rerum natura, & secundum quòd intelliguntur. verbi gratia, Secare lignum, vt est in rerum natura, & est verè secare, & secare lignum, prout aliquis imaginatur aut intelligit secare lignum: & hoc non est verè secare lignum, sed est intelligi, aut imaginari, quòd lignum secatur. Primo siquidem modo, quo solo sunt verè actiones transeuntes, non possunt terminari ad naturam sic, sed tunc non ipsæ actiones in veritate terminantur ad naturam sic, sed imaginatio seu intellectus earum. Et ideo optimè in litera pro antecedente, & quod quid est assumptionis naturæ sic, dicitur: quòd assumere humanitatem sic, nihil aliud est, quàm intelligi assumere naturam humanam. Et verè sic esse patet, sicut occidere Cæsarem repræsentatum, nihil aliud, est quàm intelligi seu imaginari occidere Cæsarem, & facere Sortem imaginarum tantūm Regem, nihil aliud, quàm imaginari facere Sortem Regem. Et quoniā ex huiusmodi actiones imaginatas aut intellectas terminari ad res, nō sequitur quòd sic sit in rerum natura: nam ens non inuenitur propterea lignum secū aut Cæsar occisus aut Sortes Rex: ideo optimè deducitur in litera, quòd non assumeret humanitatem in rerum natura. Et quòd esset intellectus falsus: quia ab eo, q̄ res est, vel non est, intellectus dicitur verus vel falsus. Et q̄ esset fictio Incarnationis, nō Incarnatio ipsa, vt clarè iam patet: sicut fictio comestionis panis est, comedere panem in imaginatione tantūm.

¶Dubium restat hīc, quare quum humanitas in intellectu tripliciter esse habeat, scilicet diuino, angelico, & humano, de duobus tantūm, intellectibus Autor loquutus est, omittens humanitatem secundum esse quod habet in intellectu angelico.

¶Ad hoc dici facilè prima facie potest, q̄ quia intellectus angelicus medius est inter diuinum & humanum, per extrema dedit intelligēdum medium. Subtilius autem & veritus dicitur, quòd quia esse obiectiuum in intellectu, sufficienter per hos duos essendi modos distinctum est, scilicet quòd aut est idem quod esse naturale intelligentis, aut est esse relationum rationis, quod dicitur, & est repræsentatum & terminatiuū, &c. Et vtroque modo excluſum ab assumptione ita est, vt neutro modo humanitas verè assumeretur: sed vel natura intelligentis illam assumeretur, vel esset fictio assumptionis: ideo nō oportuit solicitum esse doctorem de humanitate secundum esse, quod habet in intellectu angelico: quoniam incidit in alterum dictorum.

¶*Super Quæstionis quintæ Articulum quintum.*

Titulus articuli intelligendus est in sensu, in quo magis, quàm in sensu, quæ facit nā per naturā humanā in omnibus suis individuis, intendit Autor singulas humanitates, quæ inueniūtur quādoq; in rerum natura. Licet hæc verba, Natura humana in omnibus suis individuis, significent singulas humanitates in suis propriis suppositis: quas q̄a vt sic implicat, assumi putauit Autor sensum intrinsecū percipi sibi; ambiguitate aliqua. Ita q̄ exponenda sunt hæc verba, pro humana natura, nō quæ est, sed quæ esset in omnibus suis individuis. ¶In corpore articuli vnica est conclusio responsiua quæsito negatiue. Non fuit conueniens quòd humana natura, in omnibus suis suppositis, hoc est, quòd singulæ humanitates, quæ distinguuntur per omnia suppositæ humana, assumerentur à filio Dei. Probatur tripliciter. primò, quia tolleretur multitudo suppositorum in humana natura, secundò, quia tolleretur filio Dei dignitatem primogenitæ inter multos fratres: tertiò, quia vnico suppositō vnica assumpta natura congruit.

¶In responsione ad primum responsio consistit in distinguendo per se, vt distinguitur contra per aliud, scilicet per accidēs: primo modo humanitati conuenit per se assumi, non secundo.

¶In responsione ad secundū & tertiū responsio consistit in hoc, q̄ nō vno solo modo conuenit & cōmendari charitatem Dei erga nos, & breuitatē viæ sapientis obseruare: & ideo conuenientiorem deuit eligere.

¶*Super Quæstionis quartæ Articulum secundum.*

Titulus clarus est, & ideo quæritur, qa potuerat Deus creare vnam naturā humanā in suppositō Verbi, sicut creauit Adam non per propagationē: poterat etiam aliquem alium hominem cum sua vxore creare innocentes & in innocentia perseuerantes, sicut creauit Adam, & Euā: & ex illa innocente filiæ per humanam naturam assumere, & nō ex stirpe Adæ. poterat & vnā solam Virginē creare innocentem, ex qua nasceretur, sicut natus est de Maria virgine filia Adæ. Cūm igitur multis aliis modis Incarnatio fieri potuisset, quæritur est, an conuenienter sit facta ex stirpe Adæ.

¶In corpore articuli vnica est conclusio responsiua quæsito affirmatiuē, probata triplici ratione, & autoritate Augustini præposita. Et omnia clarè patent. Sisse tamen paululum in secunda ratione: & intelligo minimē quid de nostra dignitate explicari, per hoc, quòd nobis peccatoribus victis collatum est vincere per caput ex nobis sumptum: longè enim dignior tum, quòd Dei filiationem per adoptionem quum sprevisset peccando, factus sum Dei filius in persona, factus sum Deus in persona. Multum enim mihi dignitatis collatum fateor, quòd ex inimico factus sum amicus Dei: quòd qui offendi, satisfeci qui demeruī, meruīqui victus sum, vici etiam diabolum, & triumphaui de ipsomet eram in regione longinqua, & vulneratus à latronibus, &c. factus sum dominus Angelorum. Sed omnia superat dignitas, quod factus sum Deus, personaliter: q̄ inter generis tam infimi, tam corrupti ac Deo inimici, mei inquam generis, vnus ex

¶*Vtrùm conueniens fuerit quòd filius Dei humanam naturam assumeret ex stirpe Adæ.*

AD SEXTVM sic proceditur. Videtur quòd nō fuerit conueniens vt filius Dei naturā humanam assumeret ex stirpe Adę. Dicit enim Apost. ad Heb. 7. Decebat vt esset nobis Pōtifex segregatus à peccatoribus. Sed magis esset à peccatoribus segregatus si nō assumpsisset naturam humanam ex stirpe Adæ peccatoris. Ergo videtur quòd non debuerit de stirpe Adæ naturam humanam assumere.

¶Præterea, In quolibet genere principium nobilius est eo, quod est à principio. Si igitur assumere voluit humanam naturā, magis debuit eam assumere in ipso Adam.

¶Præterea, Gentiles fuerūt magis peccatores quàm Iudæi: vt dicit gl. ad Gal. 1. super illud, Nos natura Iudęi, & nō ex Gentibus peccatores. Si ergo ex peccatoribus naturā humanam assumere voluit, debuit eam magis assumere ex Gentibus, quam ex stirpe Abrahæ, qui fuit iustus.

¶SED CONTRA est, quòd Luc. 3. Generatio Domini reducitur vsq; ad Adā.

CONCLVSIO.

¶*Quamquam Deus aliunde hominem susceperè potuisset, quàm ex Adam, conueniētius tamen fuit ad plenam pro peccato satisfactionem, & maiorē hominum dignitatem, & diuinam potentiam ostendēdam, vt ex illo hominem assumeret.*

¶RESPONDEO dicendum, q̄ sicut Aug. dicit in 13. de Tri. Poterat Deus hominē aliunde suscipere, nō de genere ipsius Adæ, qui suo peccato obligauit genus humanum: sed melius iudicauit de ipso, quod victū fuerat, genere assumere hominē Deus, per quē generis humani vinceret inimicum.

¶Et hoc propter tria. Primò quidem, quia hoc videtur ad iustitiā pertinere, vt ille satisfaciat, qui peccauit. & ideo de natura per peccatū corrupta debuit assumi id per quē satisfactio erat implenda pro tota natura.

Secūdò, quia hōc etiam pertinet ad maiorē hominis dignitatē, dū ex illo genere victor diaboli nascitur, quod per diabolū fuerat victum. Tertiò, quia per hoc etiā Dei potentia magis ostenditur, dū de natura corrupta & infirma assumpsit id quod in tantā virtutem & dignitatem est promotum.

¶AD PRIMVM ergo dicendū, quòd Christus debuit esse à peccatoribus segregatus quantum ad culpam, quam venerat destruere: nō quantū ad naturam, quam venerat saluare: secūdū quam debuit per omnia fratribus assimilari, vt idem Apost. dicit ad Heb. 2. Et in hoc etiā mirabilior est eius innocentia, q̄ de massa peccato subiecta, natura assumpta tantam habuit puritatem.

¶Ad secundum dicendum, q̄ (sicut dictum est) oportuit eum, qui peccata venerat tollere, esse à peccatoribus segregatū, quantū ad culpam, cui Adam subiacuit, & quem Christus à suo delicto eduxit: vt dicitur Sap. 10. Oportebat autē eū, qui mundare omnes venerat, nō esse mūdandū, sicut & in quolibet genere motus primū mouens est immobile secundum illū motū, sicut primū alterās est inalterabile. Et ideo nō fuit cōueniens, vt assumeret humanam naturam in ipso Adam.

¶Ad tertiū dicendum, q̄ quia Christus maximè debebat esse à peccatoribus segregatus, quantū ad culpam quasi summā innocētiæ obtinens, conueniens fuit, vt à primo peccatore vsq; ad Christū peruenireturmediantibus quibusdā iustis, in quibus præfulgerent quædam insignia futuræ sanctitatis. Et propter hoc etiā in populo, ex quo Christus erat nasciturus, instituit Deus quædam sanctitatis signa, quæ inceperunt in Abraham, qui primus promissionem accepit de Christo, & circuncisionem signum fœderis consummandi: vt dicitur Gene. 17.

QVAESTIO QVINTA
de modo Vnionis ex parte partium humanæ Naturæ, in Quatuor articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de assumptione partium humanæ naturæ.

¶Et circa hoc quæritur quatuor.

¶Primò, vtrùm filius Dei debuerit assumere verum corpus.

¶Secūdò, vtrùm assumere debuerit corpus terrenum, scilicet carnem & sanguinem.

¶Tertiò, vtrùm assumpserit animam.

¶Quartò, vtrùm assumere debuerit intellectum.

ARTICVLVS I.

¶*Vtrùm Dei filius debuerit assumere verū corpus.*

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd filius Dei non assumpserit verum corpus. Dicitur enim Phil. 2. quòd in similitudinē hominum factus est. Sed quod est secūdum veritatem, non dicitur esse secundum similitudinem. ergo filius Dei non assumpsit verum corpus.

¶Præterea, Assumptio corporis in nullo derogauit dignitati diuinitatis: dicit enim Leo Papa in sermone de Nati. quòd nec inferiorem naturam consumpsit glorificatio, nec superiorem minuit assumptio. Sed hoc ad dignitatem Dei pertinet, quòd sit omnino à corpore separatus. Ergo videtur quòd per assumptionem nō fuerit Deus corpori vnitus.

¶Præterea, Signa debent respondere signatis. Sed apparitiones vet. Test. quæ fuerūt signa apparitionis Christi, nō fuerūt secūdum corporis veritatem, sed secundum imaginariam visionem: sicut patet Isa. 6. Vidi Dominum sedentem, &c. Ergo videtur q̄ etiam apparitio filij Dei in mundo, non fuerit secundum corporis veritatem, sed solùm secundum imaginationem.

¶SED CONTRA est quod dicit Augustinus in lib. 83. q. Si phantasma fuit corpus Christi, fefellit Christus. Et si fallit, veritas non est. Est autem veritas Christus. Ergo non fuit phātasma corpus eius. Et sic pater, quòd verum corpus assumpsit.

CONCLVSIO.

¶*Cùm Christus fuerit verè homo, pro hominum salute mortuus, & à Deo à morte reuocatus, impossibile fuit verum non assumpsisse corpus.*

¶RESPONDEO dicēdum, q̄ sicut dicitur in lib. de Ecclesiasticis dogmatibus, natus est Dei filius, non putatiuè, quasi imaginarium corpus habens, sed corpus verum.

¶Et huius ratio potest tripliciter assignari. Quarum prima est ex ratione humanæ naturæ ad quam pertinet verum corpus habere. Supposito igitur ex præmissis, quòd conueniens fuerit filium Dei assumere humanam naturam, consequens est q̄ verum corpus assumpserit. Secunda ratio sumi potest ex his, quæ in mysterio Incarnationis sunt acta. Si enim non fuit verū corpus eius, sed phantasticum, ergo nec veram mortem sustinuit; nec aliquid eorum quæ Euangelistæ de eo narrant, secundum veritatē gestum fuit, sed solùm secundum apparentiam quandam. Et sic etiam sequeretur, quòd non fuerit vera salus hominis subsecuta: oportet enim effectum causæ proportionari. Tertia ratio potest sumi ex ipsa dignitate personæ assumentis: quæ cùm sit veritas, nō decuit, vt in eius opere aliqua fictio esset. Vnde & Dominus hunc errorē per seipsum excludere dignatus est, Luc. vlti. cùm Discipuli

go verus est Deus, non participatiuè, sed substantialiter. Ad maximam ergo peccatoris hominis dignitatem spectat, quòd de stirpe peccatrice carnem assumpsit Deus.

¶*Super Quæstionis quintæ Articulum primum.*

Titulus articuli primi clarus est, & propter Manichæorum errorem motus: vt habes in 4. cōtra Gen. cap. 29.

¶In corpore articuli conclusio vnica est responsiua quæsito affirmatiuæ, præposita autoritate, & probata triplici ratione. Omnia clara sunt in litera.

¶Nota hoc in loco alteram Augustinum autoritatem ex libro 83. quæstio, quoniam in ea habetur illa conditionalis, Si fefellit, veritas non est: & loquitur de Christo. Nota autem hoc propter vertentes in dubium, an Deus possit fallere. nam si conditionalis dicta est vera, patet solutio quæstionis, quòd scilicet non potest fallere: quia non potest esse verum quod fallat: quia si fefellit, veritas non est: sed est vera: ergo non fefellit. Si conditionalis negatur, Augustinus negatur.

Comment.

Infr. ar. 2. & q. 14. art. 1. c.

Et 3. di. 2. q. 1. ar. 2. q. 1. c. & 3. q. 1. c. & 3. q. 2. c.

Et 4. cō tra c. 29. 30. & 34. 35. col. 2.

fin. Et Po. q. 6. art. 7. cor. 10. 1. Et opus. 3. c. 213. & 227.

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶ *super Quæstionis quintæ Articulum secundum.*

Annot. TItulus clarus est, & motus propter errorem Valentiniver patet in 4. contra Gen. cap. 30.

¶ In corpore articuli vnica est conclusio responsiua quæsito, Christum habuit corpus terrestre, non cæleste. Et probatur triplici ratione & autoritate.

¶ *Num Christus de cælo cælestis, Adã de terra terrenus fuerit dicendus.*

Quæstio. ¶ Omnia clara sunt: nisi quòd in responsione ad primum circa glossam Augustini & Hilarij dubium occurrit, scilicet q; Christus sit homo cœlestis, quia de Spiritu sancto conceptus: quoniam si ex virtute actiua seu formatiua corporis homo est cœlestis secundum corpus, Adam quoque esset homo cœlestis: quia est immediatè diuina virtute corpus eius formatum. Et sic Apostolus nõ recte posuisset differentiam inter primum hominem & Christũ, in hoc quòd ille terrestris, iste cœlestis, ad corpus referendo rationem virtutis formatiuæ.

¶ Ad hoc dicitur, quòd quia expositio ista non est secundum sensum literalem, non potest ex illa argumentum contra verba Apostoli sumi. Ad literam namque Apostolus loquitur de primo initio virtutisque hominũ, scilicet Adæ & Christi: constat autem initium Adæ ex terra esse, cui dispositè iuncta est anima: initium verò Christi ex hypostasi diuina, quæ materiam sibi disposuit, formauit, animauit, vniuit, &c. Per hoc enim probat Apostolus illum in animam viuentem, illum in Spiritum viuificantem: illum terrenũ (quia verè persona terrena secundum substantiam & secundum qualitatem fuit Adam) illum cœlestem, & secundum substantiã personæ & secundum qualitatẽ superioris ordinis. Vnde sunt dotes corporis, de quibus inquitur. Allata tamẽ expositio nõ est refutanda, sed reuerenter amplectenda: ita vt etiam saluet differentiam corporum secundũ virtutẽ formatiuam. Tum quia Adam fuit immediatè à Deo secundum debitum naturæ ordinem: exigit siquidem rerum ordo supposita nouitate mundi, vt prima individua perfectarũ specierũ fiant nõ ex semine, sed immediatè à Deo: quoniã, vt dicitur 1. Met. perfecta sunt naturaliter priora imperfectis: Christus autẽ fuit iam naturali modo generationis humanæ per cõmixtionem maris & fœminæ, miraculose supra naturæ leges cõceptus est diuina virtute absq; semine humano. Tũga Adã à Deo immediatè factus (sicut & boues & leones sũm sua natura) dicitur: Christi verò cõceptio specialiter appropriatur Spiritui sancto, vt intelligatur ad hoc à Deo immediatè factus homo, vt spiritualis fiat. Ita q; nõ ex sola negatione humani seminis, sed ex hoc quòd supra naturæ leges ex Spiritu sancto dicitur conceptus, differẽtia posita est inter Christum & Adam quantũ ad corpus q; Christus de cælo cæleitis, ille de terra ter restris.

Infr. qã. 31. ar. 3. & q. 37. ar. 1. & q. 54. art. 3. Et 3. dist. 2. qõ 1. ar. 3. c. & q. 2. c. Et 4. c. 30. & 34. 60. 3. Et opus. 3. c. 214.

CONCLVSIO.

¶ Sicut verum corpus Christus assumpsit, ita terrenum, non cæleste assumpsisse corpus credendum est.

¶ RESPONDEO dicendum, quòd eisdem rationibus apparet, quare corpus Christi non debuit esse cæleste, quibus ostẽsum est quòd non debuit esse phantasticum.

Primo enim, quia sicut veritas humanæ naturæ non saluaretur in Christo, si corpus eius esset phantasticum (vt posuit Manichæus) ita etiam nõ saluaretur si poneretur cæleste: sicut posuit Valentinus. Cùm enim forma hominis sit quædam res naturalis, requirit determinatam materiam, scilicet carnes & ossa, quæ in hominis diffinitione poni oportet: vt patet per Philosophũ 7. Met.

Secundò, quia hoc etiam derogaret veritati eorum, quæ Christus in corpore gessit. Cùm enim corpus cæleste sit impassibile & incorruptibile (vt probatur in primo de Cælo) si filius Dei corpus cæleste assumpsisset, non verè esurisset, nec sitisset, nec etiam passionem, & mortem sustinuisset. Tertiò etiam derogaret veritati diuinæ. Cùm enim filius Dei se hominibus ostenderit, quasi corpus carneum & terrenũ habens, fuisset falsa demonstratio, si corpus cæleste habuisset. Et ideo in libro de Ecclesiasticis dogmatibus dicitur, Natus est Dei filius carnem ex Virginis corpore trahens, & non de cælo secum afferens.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd Christus dicitur de cælo descendisse dupliciter. Vno modo ratione diuinæ naturæ, non ita quòd natura diuina in cælo esse desierit, sed quia in infimis nouo modo esse cœpit, scilicet secundum naturam assumptã: secundum illud Io. 3. Nemo ascendit in cœlũ, nisi qui descẽdit de cælo Filius hominis, qui in cælis est. Alio modo ratione corporis: nõ quia ipsum corpus Christi secundum suam substantiã de cælo descenderit, sed quia virtute cælesti, id est Spiritu sancto est eius corpus formatũ. Vnde Aug. dicit ad Orosium, exponens autoritatem inductam, Cælestem dico Christum: quia non ex humano conceptus est semine. Et hoc etiam modo Hilarius exponit in lib. de Trin.

¶ Ad secundũ dicendũ, q; caro & sanguis nõ accipiuntur ibi pro substantia carnis & sanguinis, sed pro corruptione carnis & sanguinis. Quæ quidem in Christo non fuit quantum ad culpam: fuit tamen ad tempus quãtum ad pœnam, vt opus nostræ redemptionis expleret.

¶ Ad tertium dicendum, quòd hoc ipsum ad maximam Dei gloriam pertinet, quòd corpus infirmum & terrenum ad tantam sublimitatem prouexit. Vnde in Ephesina synodo legitur verbum sancti Theophili dicentis, Qualiter artificum optimi non in pretiosis tantùm materiebus artem ostendentes, in admiratione sunt, sed vilissimum lutum & terram dissolutam plerunque assumentes, suæ disciplinæ demonstrantes virtutem, multò magis laudantur: ita omnium optimus artifex Dei verbum, non aliquam pretiosam materiam corporis cælestis apprehendens, ad nos aduenit, sed in luto magnitudinem suæ artis ostẽdit.

ARTICVLVS II.

¶ Vtrùm Dei filius debuerit assumere corpus terrenum, scilicet carnem & sanguinem.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur q; Christus non habuerit corpus carnale siue terrestre, sed cæleste. dicit enim Apostolus 1. ad Cor. 15. Primus homo de terra terrenus, secundus homo de cælo cælestis. Sed primus homo, scilicet Adã fuit de terra, quantum ad corpus, vt patet Gen. 1. Ergo etiam secundus homo, scilicet Christus fuit de cælo, quantum ad corpus.

¶ Præterea, Primæ ad Cor. 15. dicitur, Caro & sanguis regnum Dei non possidebunt. Sed regnum Dei principaliter est in Christo. Non ergo in ipso est caro & sanguis, sed magis corpus cæleste.

¶ Præterea, Omne quod est optimum, est Deo attribuendum. Sed inter omnia corpora nobilissimum est corpus cæleste. Ergo tale corpus debuit Christus assumere.

¶ SED CONTRA est quod Dominus dicit Luc. vlti. Spiritus carnem & ossa non habet, sicut me videtis habere. Cæterum autem & ossa non sunt ex materia cælestis corporis, sed ex inferioribus elementis. Ergo corpus Christi non fuit corpus cæleste, sed carneum & terrenum.

¶ *Super Quæstionis quintæ Artic. tertiũ.*

Annot. 3. dist. 2. q. 1. ar. 3 q. 2. Et 4. contra Gen. c. 32. 3 4 prin. 35. col. 2. fi. 37 fi. & 47. to 1. Et, veri. 3. to. ar. 2. c. Et vnio. ar. 1. c. Et opus. 3. c. 211. TItulus clarus est, intelligendus vt sonant: & quæsitus propter Arriũ & Apollinarem (vt in litera dicitur) negantes in Christo animam propriam.

¶ In corpore articuli duo sunt. Primò recitatur error Arrij & Apollinaris. Secundò reprobatur tripliciter. Quo ad primum ponitur positio ista in se, & sua sequela. In se quidẽ: quia negatur anima in Christo, sed ponitur Verbũ loco animæ. In sua verò sequela: quia negantur duæ naturæ in Christo: quoniam non est ibi natura humana: vel quoniam ex anima & corpore vna natura constituitur, ac per hoc ex eo quòd est loco animæ & corporis, vna esset tantùm natura, prima expositio tamen literæ consonat, de natura humana loquenti. Quo ad secundum afferuntur tres rationes: prima ex autoritate Scripturæ: secunda ex ratione deducente ad inconueniens ex Augusti. tertia ex ratione circumeunte, quòd ignorat proprium vocem positio ipsa: quia ponẽdo carnem, negat carnem: & per hoc veritati Incarnationis contraciatur. Vide de his in quarto contra Gen. capi. 31.

¶ *Super Quæstionis quintæ Articu. quartum.*

TItulus clarus pro pter Apollinarẽ motum, constitui ad constitendum in Christo animam: & constitentem animam sensitiuam in Christo, sed non mentem, sed loco mentis Verbum: vt habes in 4. contra Gent. cap. 31. & in litera.

¶ In corpore articuli duo sunt, primò ponitur error Apollinaristarum, secundò excluditur tripliciter: & rationes videntur satis clarè. In prima tamen aduerte, q; non dicit Auror administrationem esse actum rationis, sed quòd exigit rationem, dum absq; ratione collarium effectus eius causa esse nõ potest.

¶ In responsione ad secundum perspice, q; lux maior dicitur effluere minorẽ, nõ quo ad substantiam lucis, sed quo ad effectum: quia facit nõ apparere effectũ minoris, quum nihil tollat à luce minore. Quoad substantiam verò lux maior perficit minorẽ, augẽdo effectum illius: aer enim illuminatus à candela, cùm superfluminator à sole, nõ perdit prius lumen, sed acquirit maius lumen: aqua enim sumẽ ex participatione maioris lucis: qui in litera vocatur perfectus. Vnde nõ sunt duo lumina in eodem, sed idẽ perfectius.

ARTICVLVS III.

¶ Vtrùm filius Dei assumpserit animam.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd filius Dei animam nõ assumpserit. Ioãnes enim Incarnationis mysterium tradens dixit, Verbũ caro factum est: nulla facta de anima mentione. Non autem dicitur caro factum, eo q; sit in carnẽ conuersum, sed quia carnem assumpsit. Non ergo videtur assumpsisse animam.

¶ Præterea, Anima necessaria est corpori ad hoc, q; per eã viuificetur. Sed ad hoc nõ fuit necessaria corpori Christi, vt videtur: quia ipsum Verbũ Dei est de quo dicitur in Ps. Domine apud te est fons vitæ. Superfluũ ergo fuisset animam adesse, Verbo præsente.

Deus autẽ & natura nihil frustra faciunt: vt etiã Philosophus dicit in primo de Cœ. Ergo animam Christi non assumpserit.

¶ Præterea, Ex vnione animæ ad corpus, cõstituitur natura cõmunis, quæ est species humana. In domino autem Iesu Christo nõ est cõmunem speciem accipere, vt Dam. dicit in 3. lib. Non igitur assumpsit animam.

¶ SED CONTRA est quod Aug. dicit in lib. de Agone Christiano, Nõ eos audiamus, qui solũ humanũ corpus dicũt esse susceptũ à Verbo Dei: & sic audiunt quod dictũ est, Verbũ caro factũ est, vt negent illum hominẽ, vel animam, vel aliquid hominis habuisse, nisi carnem solam.

CONCLVSIO.

¶ Sicut Christus assumpsit veram carnẽ, & verum hominem, animã quoq; illum assumpsisse credẽdũ est.

¶ RESPONDEO dicendum, quòd sicut dicit Aug. in li. de hæresibus, opinio fuit primò quidẽ Arriũ, & postea Apollinaris, q; filius Dei solã carnẽ assumpsit absq; anima, ponentes q; Verbũ fuerit carni loco animæ. Ex quo sequebatur, q; in Christo nõ fuerint duæ naturæ, sed vna tantùm: ex anima enim & carne, vna natura humana constituitur.

Sed hæc positio stare non potest, propter tria. primò quidẽ: quia repugnat autoritati Scripturæ in qua Dominus de suaanima fecit mentionẽ Mat. 26. Tristis est anima mea vsq; ad mortem. & Ioã. 10. Potestatẽ habeo ponẽdi animã meã. Sed ad hoc respondebat Apollinaris, q; in his verbis ista metaphoricè sumitur: per quẽmodũ in vet. Testa. Dei anima cõmemoratur, Isa. 1. Calẽdas vestras odiuit anima mea. Sed sicut dicit Aug. in lib. 83. q. Euangelistæ in euangelica narratione narrant, q; miratus est Iesus, & iratus & cõtristatus, & quòd esurijt. Quæ quidem ita demonstrant esũ veram animam habuisse: sicut ex hoc, quòd comedit, & dormiuit, & fatigatus est, demonstratur esũ habuisse verum corpus humanũ. Alioquin si & hæc ad metaphoram referantur, cùm similia legantur in vet. Test. de Deo, peribit fides Euangelicæ narrationis. Aliud enim est quã Propheticè nũciatur in figuris, aliud quod secundũ rerũ proprietatem ab Euangelicis historicè scribitur. Secundò derogat prædictus error vtilitati Incarnationis, quæ est liberatio hominis. Vt enim argumentatur Augustinus in lib. contra Felicianum: Si accepta carne filius Dei animam omisit, aut innoxiam sciens, medicinæ indigentem non credidit, aut à se alienam putans, redemptionis beneficio nõ donauit, aut ex toto iusanabilem iudicans, curare nequiuit, aut vt vilem, & quæ nullis

vsibus apta videretur, abiecit. Horũ duo blasphemiam important in Deum. quomodo enim diceretur Omnipotens, si curare nõ potuit desperatam? aut quomodo omnium Deus, si non ipse fecit animã nostram? Duobus autẽ alijs, in vno animæ causa nescitur, in altero meritũ nõ tenetur. Aut intelligere causam putandus est animæ, qui eam ad accipiendam legem habitu insitæ rationis instructã à peccato voluntariæ transgressionis nititur separare. Aut quomodo eius generositatem nouit, qui ignobilitatis vitio dicit esse despectam? Si originem attẽdas, prætiosior est animæ substantia: si transgressionis culpam, propter intelligentiam, peior est carne. Ego autem Christum & perfectã sapientiã scio, & pijssimũ esse nõ dubito, quorũ primò meliorem & prudentiæ capacem nõ despexit. secundò, eam, quæ magis fuerat vulnerata, suscepit. Tertiò verò hæc positio est cõtra ipsam Incarnationis veritatem: caro enim & cæteræ partes hominis per animam speciem sortiuntur. Vnde recedente anima, non est os, aut caro, nisi æquiuocè, vt patet per Philosophum in 2. de Anima & 7. Meraphy.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum q; cùm dicitur, Verbũ caro factum est, caro ponitur pro toto homine: ac si diceret, Verbum homo factum est: sicut & Isa. 40. Videbit omnis caro pariter, quòd os Domini loquutum est. Ideo autem totus homo per carnem significatur: quia, vt dicitur in autoritate inducta, per carnem filius Dei visibilis apparuit. Vnde subditur, Et vidimus gloriam eius. Vel ideo: quia vt Aug. dicit in lib. 83. q. in tota illa vnitate susceptionis principale Verbum est, extrema autẽ atque vltima caro. Volens itaque Euangelista cõmendare pro nobis dilectionẽ humiliatis Dei, Verbũ & carnem nominauit, omittens animam, quæ est Verbo inferior, carne præstantior. Rationabile etiam fuit, vt nominaret carnem: quæ propter hoc, quòd magis distat à Verbo, minus assumptibilis videbatur.

¶ Ad secundũ dicendũ, q; verbũ est fons vitæ, sicut prima causa vitæ effectiua. Sed anima est principium vitæ corpori tanq; forma ipsius: forma autẽ est effectus agẽtis. Vnde ex præsentia Verbi magis concludi posset, q; corpus esset animatum: sicut ex præsentia ignis potest concludi, quòd corpus, cui ignis adhæret, sit calidũ.

¶ Ad tertium dicendũ, quòd nõ est inconueniens, imò necessariũ dicere, quòd in Christo fuerit natura, quæ constituitur per animam corpori aduenientem. Damas. autem negat, in domino Iesu Christo esse communem speciem, quasi aliquid tertium resultãs ex vnione diuinitatis & humanitatis.

ARTICVLVS IIII.

¶ Vtrùm filius Dei assumere debuerit intellectum.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur q; filius Dei non assumpserit mentem humanam siue intellectum. Vbi enim est præsentia rei, non requiritur eius imago. Sed homo secundum mentem est ad imaginem Dei, vt Aug. dicit in lib. de Tri. Cùm ergo in Christo fuerit præsentia ipsius diuini Verbi, nõ oportuit ibi esse mentẽ humanam.

¶ Præterea, Maior lux offuscat minorẽ. Sed verbũ Dei, quod est lux illuminans omnem hominem venientem in hunc mundum (vt dicitur Io. 1.) comparatur ad mentem, sicut lux maior ad minorem: quia & ipsa mens lux quædam est, quasi lucerna illuminata à prima luce. Prouer. 20. Lucerna Domini spiraculũ hominis. Ergo in Christo, qui est verbum Dei, non fuit necessarium esse mentem humanam.

¶ Præterea, Assumptio humanæ naturæ à Dei verbo, dicitur incarnatio eius. Sed intellectus siue mens humana neque est caro, neque est actus carnis, quia nullius corporis actus est: vt probatur in 3. de Anima. Ergo videtur quòd filius Dei humanã mentem non assumpserit.

¶ SED CONTRA est quod Augu. dicit in lib. de fi. ad Pe. Firmissimè tene, & nullatenus dubites Christum filium Dei habere veram nostri generis carnem & animam rationalem, qui de carne sua dicit, Palpate & videte: quia spiritus carnẽ & ossa nõ habet, sicut me videtis habere, Luc. vlt. Animã quoq; se habere ostendit dicẽs, Ego pono animã meam, & iterum sumo eam. Io. 10. Intellectũ quoq; animæ ostẽdit se habere dicẽs, Discite à me, quia mitis sum, & humilis corde. Mat. 11. Et de ipso per Prophetam Deus dicit, Ecce intelliget puer meus. Isa. 52.

3. dist. 2. q. 1. art. 3. q. 2. c. Et 4. cõtra Gen. c. 33. Et veri. 3. to. ar. 1. c. Et vnio. ar. 1. c. Et opus. 3. c. 212.

CONCLVSIO.

¶ Vt veram animam & corpus Christum habuisse certum est, mente quoq; & intellectu eum carnisse credendum est.

¶ RESPONDEO dicendũ, q; sicut Aug. dicit in lib. de hæresibus, Apollinaristæ de anima Christi à catholica ecclesia dissen

Universidad de Deusto

a ¶ super Quæstionis sexta Articulum primum.

Annot. TItulus primi articuli quæritur, & intelligendus est vt sonat quoniam in corpore distinguatur: & motus est occasione verborum Augustini & Magistri sentent. in addit. tertij sent. posuerunt ordinem in vita assumptione.

b ¶ In corpore articuli duo fiūt, primò declaratur ille terminus Mediante in titulo positus, secundò respondetur quæsito ibi, Sic ergo, si attendimus. primum fit declarando, distinguendo, excludendo, subdistinguendo, & conferendo membra distincta inter se. Declaratur in primis, quòd medium importet ordinem. quod probatur: quia dicitur respectu principij & finis: quorum vtrumque importat ordinem alīquē, ad quem spectat, secundum quem dicitur principium finis. Vnde & medium secundum aliquem ordinem oportet quòd sit medium. nec oppositum intelligi potest. Distinguitur præterea ordo in: ordinem temporis vel naturæ: & excluso ordine temporis à mysterio Assumptionis: vt in hac eadē quæstiōe patebit: subdit: ordo naturæ in ordinem dignitatis & causalitatis. Exempla patent in litera. Conferuntur autem hi duo naturæ ordines inter se secundum connexionem pro quanto: secundus ordo consequitur aliquo modo primum. Et dicitur, aliquo modo: quia non oportet vniuersaliter, quod dignius est, esse causam minus digni: non enim leonina natura est causa naturæ formicæ, licet sit formica longè dignior.

Infr. qū. 3. art. 1. ad 2.

Et 3. di. 13. q. 1. ar. 1. ad 3 & di. 14. ar. 1. q. 1. ad 2.

¶ Quo ad secundum respondetur quæsito duobus conclusionibus in quarum duplicem modum medij secundum dictos duos naturæ ordines: scilicet medium dignitatis & medium causalitatis. Prima est, Filius Dei vniuit sibi carnem mediante anima, loquendo secundum ordinem dignitatis. Probatur: quia anima inuenitur media inter Deū & carnem, secundum dignitatis gradum. Secunda est, quod secundum ordinem causalitatis filius Dei vniuit sibi carnem mediante anima. Probatur, Anima est aliqualiter causa carnis vnicendæ filio Dei: ergo est medium in causando vnionem carnis ad filium Dei. Antecedens probatur dupliciter. primò, quia caro non esset assumptibilis nisi per ordinem, quem habet ad animā rationalē. secundò, quia caro per ordinem ad animam rationalem liber, quòd fit caro humana: sola autē natura humana est assumptibilis: vt patet ex prius dictis.

¶ Num sit aliquis ordo naturæ inter partes assumptæ naturæ.

¶ Antequā ad vlteriora progrediamur, declarandum censeo q̄d sentit Autor in hac materia, & in quo impugnatur. Scito igitur q̄ sunt hīc duæ principales dif ficultates: Prima est circa ordinē partiū inter se nō absolutē, sed relatas ad assumptionē: & hæc tractatur hīc quo ad partes essentiales, tā vltra licet animam & corpus: & in sequenti art. quo ad partes potentiales, scilicet mentem & sensum. Altera est circa ordinem inter partes & totum, scilicet animam & corpus, & naturam humanam: & hæc tractatur in arti. huius q. Et in vtraque quæstione sunt variæ opiniones. Durādus nāque in 3. sen. di. 2. q. 2. negat omnem naturæ ordinem in mysterio Assumptionis, tam in partibus inter se, quām in partibus & toto relatis ad assumptionē. Sed tus verò in 3. sen. dist. 2. q. 2. aliquo modo negat vtobique ordinē naturæ, & aliquo modo affirmat. Negat siquidem vnam partē esse medīā, vt quod assimitur respectu alterius, & similiter partes esse mediū. vt quod assumitur respectu totius naturę humanæ, Affirmat autem vnā partem esse medīā. vt quo & respectu totius, & respectu alterius partis: quia anima est cōstitutiua & naturæ & carnis, vt sit assumptibilis. Doctrina autē Autoris media via incedit quoniā & concedit naturæ ordinem vtobiq;, scilicet tam in partibus inter se, quām in partibus & toto interse, relatis semper ad Assumptionem: & partim concedit secundum naturę ordinē medium vt quod: & partim nō concedit medīū vt quod, & vniuersaliter concedit medium vt quo in hoc Assumptionis mysterio. Declaro singula, præsupposita distinctione iam dicta, quòd mediare secundum naturæ ordinem vt causa Assumptionis ex parte assumpti, contingit dupliciter. Vno modo, quòd sic fit causa, quòd aliud assumatur, quòd ipsa causa præassumi intelligatur: quasi sit progressus quidam in his quæ assumuntur, & prius secundum naturæ ordinem assumatur anima, & deinde caro: sicut dicimus q̄ prius generatur homo, quām tribile, secundū naturę ordinem, quanuis simul

Inf. 3. di. 13. q. 1. ar. 1. ad 3.

Et 3. di. 13. q. 1. ar. 1. ad 4.

Et sic tenet Durandus.

dissenserunt, dicentes, sicut Arriani, Deum Christū carnē solā sine anima suscepisse. In qua quæstione testimoniis Euāgelicis victi, mentem defuisse animę Christi, sed pro hac ipsum verbū in ea fuisse dixerūt. Sed hæc positio eisdē rationibus cōuincitur, sicut & prædicta. Primòenim hoc aduersatur narrationi Euāgelicę, quę cōmemorat eū fuisse miratū, vt patet Matth. 8. Admiratio autē absq; ratione esse non potest: quia importat collationē effectus ad causam: dū scilicet aliquis videt effectū, cuius causam ignorat, & quęritur vt dicitur in principio Metaphysicę. Secundò repugnat vtilitati Incarnationis, quæ est iustificatio hominis à peccato. Anima enim humana nō est capax peccati nec gratiæ iustificātis, nisi per mentē. Vnde præcipuè oportuit mentē humanā assumi. Vnde dicit Damas. in 3. li. quòd Dei verbū assumpsit corpus & animā intellectualē & rationalē. Et postea subdit, Totus toti vnitus est, vt toti mihi salutem largiretur: quod enim inassumptū est, incurabile est. Tertiò hoc repugnat veritati Incarnationis: cū enim corpus proportionetur animæ, sicut materia propriæ formæ, non est verè caro humana, quæ nō est perfecta anima humana, scilicet rationali. Et ideo si Christus animā sine mēte habuisset, nō habuisset verā carnē humanam, sed bestialē: quia per solā mentē anima nostra differt ab anima bestiali. Vnde dicit Aug. in lib. 83. q. quòd secundū hunc errorē sequeretur, quòd filius Dei beluā quandam cum figura humani corporis suscepisset. Quod iterum repugnat veritati diuine, quæ nullam patitur fictionis falsitatem.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd vbi est ipsa res per sui præsentiā, nō requiritur eius imago ad hoc, q̄ supplear. locū rei: sicut vbi est imperator, milites non venerātur eius imaginē. Sed tamen requiritur cū præsentia rei imago ipsius, vt perficiatur ex ipsa rei præsentia, sicut imago in cera perficitur p̄ impressionē sigilli, & imago hominis resultat in speculo per eius præsentiā. Vnde ad perficiendam mentem humanā, necessariū fuit, quòd eā sibi verbum Dei vniuerit.

¶ Ad secundū dicendū, quòd lux maior euacuat lucē minorē alterius corporis illuminātis, nō tamē euacuat, sed perficit lucē corporis illuminati: ad præsentiā enim solis, stellarum lux obscuratur, sed aēris lumen perficitur. Intellectus autem seu mens hominis est quasi lux illuminata à luce diuini Verbi: & ideo per præsentiā Verbi non euacuatur mens hominis, sed magis perficitur.

¶ Ad tertium dicendum, quòd licet potentia intellectiua non sit alicuius corporis actus: ipsa tamen essentia animæ humanæ, quæ est forma corporis, requiritur quòd sit nobilior ad hoc, quòd habeat potentiam intelligendi: & ideo necesse est vt corpus melius dispositum ei respondeat.

QVAESTIO SEXTA DE *modo Assumptionis quantum ad ordinem, in sex articulos diuisa.*

DEINDE considerandum est de ordine Assumptionis prædictæ.

¶ Circa quod quæruntur sex.

¶ Primò, vtrùm filius Dei assumpserit carnem mediante anima.

¶ Secundò, vtrùm assumpserit animam mediante spiritu siue mente.

¶ Tertiò, vtrū anima fuerit prius assumpta, quàm caro.

¶ Quartò, vtrùm caro Christi fuerit prius à Verbo assumpta, quàm animæ vnita.

¶ Quintò, vtrùm tota humana natura sit assumpta mediantibus partibus.

¶ Sextò, vtrùm sit assumpta mediāte gratia.

ARTICVLVS I.

a ¶ Vtrùm filius Dei assumpserit carnem mediante anima.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd filius Dei non assumpserit carnem mediāte anima. Perfectior enim est modus, quo filius Dei vnitur humanę naturę & partibus eius, quàm quo est in omnibus creaturis. Sed in creaturis est immediatè per essentiā, potentiam & præsentiam. Ergo multò magis filius Dei immediatè vnitur carni, & nō mediante anima.

¶ Præterea, Anima & caro vnita sunt Dei verbo in vnitate hypostasis seu personæ. Sed corpus immediatè pertinet ad personam siue hypostasim hominis, sicut & anima: quinimò magis videtur se de propinquo habere ad hypostasim corpus, quod est materia, quàm anima, quæ est forma: quia principium indiuiduationis, quæ importatur in nomine Hypostasis, videtur esse materia. Ergo filius Dei non assumpsit carnem mediante anima.

¶ Præterea, Remoto medio separantur ea, quæ per mediū coniunguntur: sicut remota superficie, cessaret color à corpore, qui inest corpori per superficiem. Sed separata per mortem anima, adhuc remaneret vnio Verbi ad carnem: quod infra patebit. Ergo Verbū non coniungitur carni mediante anima.

¶ SED CONTRA est quod Augdicit in Epist. ad Voluſianum: Ipsa magnitudo diuinæ virtutis, animam sibi rationalem, & per eandem corpus humanum, totúmq; omnino hominem in melius mutandum coapteauit.

CONCLVSIO.

¶ Cùm anima media inter Deum & carnē ex sua nobilitate existens carnis causa sit vt assumatur, oportuit filium Dei humanam carnem assumere mediante anima.

b ¶ RESPONDEO dicendū, quòd medium dicitur respectu principij & finis. Vnde sicut principium & finis importat ordinem, ita & medium. Est autem duplex ordo. Vnus quidem temporis, alius autem naturę. Secundum autem ordinē temporis non dicitur in mysterio Incarnationis aliquid medium: quia totam humanam naturam simul, sibi Verbum Dei vniuit: vt infra patebit. Ordo autem naturę inter aliqua potest attendi dupliciter. Vno modo secundum gradū dignitatis, sicut dicimus angelos esse medios inter homines & Deū. Alio modo secūdū rationē causalitatis: sicut dicitur media causa existere inter primā causam & vltimū effectū. Et hic secūdus ordo aliquo modo cōsequitur primum: sicut enim dicit Dion. 13. de Diuno. Deus per substantias magis sibi propinquas agit in ea, quæ sunt magis remota. Si ergo, si attendamus gradum dignitatis, anima media inuenitur inter Deum & carnem. & secundum hoc potest dici, quòd filius Dei vniuit sibi carnem

rempote: quia ēntibile presupponit hominem, vt quod est genitum. Et hoc modo Autor concedit partes naturæ, animam scilicet, & corpus prius natura assimi, quàm totam naturam: prius tamen natura secundum quid, hoc est secundū ordinem exēquitionis: vt in 3. patebit articulo. Vbi affertur argumenta Sco. & Durandi contra hoc, & soluentur. Alio modo, quòd fit causa vt aliud fit assumptibile, sine vt quo, siue vt qđ, nō curando, & hoc modo affirmat Autor vtrobiq; esse mediū, scilicet & inter ptes inter se, & inter partes, & tord. Et explicādo distinctē sententiam suam, dicit q̄ anima est medium, vt quo tantùm respectu carnis: & quòd anima est etiam medium vt quo partiale tantùm respectu totius, & q̄ anima & corpus sunt mediū, vt quod respectu totius secūdum exequtionis ordinem: & quòd totū est medium, vt quo: & vt q̄ respectu partiū secundum intentionis ordinem.

¶ Quoniam primo assumenda sunt argumenta Durand. contra naturæ ordinem inter animam & carnem relatas ad assumptionē: deinde declaranda est positio Autoris de mediatione animæ ad carnem, tam quo ad mediationem totalem, quàm quo ad mediationem partialem, scilicet vt quo, & nō vt quod: & demū respondebitur obiectis.

Reliqua quinto reseruanda sunt articulo: nō enim oportet Scotica argumenta contra mediationē animæ respectu carnis afferre: quia contra mediū vt quod sunt: quod nos non tenemus, comparando partes inter se ad Assumptionem: simul enim nō solum respectu, sed natura animam & carnem assumi dicimus, vt quod assumitur ita quòd nostra mediante altera, vt quod, sed quòd caro assumatur mediante anima vt quo: vt clarè patebit.

¶ Arguit ergo Duran. Si in assumptione esset ordo naturæ, aut esset ex parte assumptionis aut ex parte assumptorum: sed non ex parte assumptionis: quia positio assumptio vnica est vnius assumi ad assumptum nō est ordo naturæ. Nec ex parte assumptorū: comparando partes inter se: quia vnūquodq; vnitur duobus, nō vt duo sunt, sed vt vnum. neutrum eorum est medium: quoniam mediū distinctionem exigit ad illud, cuius est medium: sed filius Dei vnitus est per se animæ & carni. non vt plura sunt, sed vt vnum sunt: quia vnitur eis inquantum sunt partes vnius naturæ humanæ: ergo non assumpsit carnem mediante anima secundum ordinem naturæ ex parte rei.

¶ Quòd autem verè secundum rem naturæ ordo interfit inter animā & carnem in assumptione, ex hoc ipso patet, q̄ est ibi vera causalitas realis. Ad cuius elariorem notitiam afferenda est differentia inter animam & carnem respectu assumptionis: cōparando siquidem hæc duo ad assumptionē, manifestē cōstabit, q̄ inter actionem assumptiuam & actionem creatiuam vtriusq; hæc inuenitur differentia, q̄ respectu animę nulla alia actio mediat: sed respectu carnis mediat actio animatiua carnis. Nam præsuppositis actione creatiua carnis non est caro assumptibilis secundum congruitatem: misi enim de assumptibili esset femina: nisi fit animata seu humanaanimata autem aut humana non est materia illa nisi per actionem animatiuam illius actio autem animatiua cōstat q̄ animam punit in carne: quæ realiter faciendo illam in esse animato & humano, verè vt causa media causat carnis assumptibilitatem. Præsuppositis autē actione creatiua animæ, nō expectatur alia actio, qua aliquis super addatur anima, per q̄d fiat assumptibilis: sed statim est assumptibilis. Est igitur anima per actionem assumptiuā actu sibilis absque actione media, caro autē siue materia nō nisi media actione animatiua: est igitur inter carnē & animam inues se relatas ad assumptionem, ordo naturæ secundum causalitatē in se. Et quoniam ex hoc q̄ anima fit, causat carnē assumptibilem, nō sequitur, ergo anima prius natura assumitur: sed bene sequitur, ergo est ratio, quòd caro assumatur. & vt in litera dicitur, non est nisi in fieri ratio: id autem quod se habet ad carnem vt ratio quòd assumatur, se habet vt quo: & no oportet quòd se habeat vt quod, ideo ex hac doctrina Autoris non plus habeo, quàm quod anima mediat vt causa media vt qua, seu quodita quòd sum prius natura animæ: vt quod assumitur, sed prius natura anima vt quo assumitur: & simul natura vtrunque vt quod assumitur. ita quòd reducendo animam & carnem inter se ad assumi vt quod, nullus est naturæ ordo: quia neutrum est alterū medium vt quod. Et si ad hoc tendebat Duran. non contradicitur: sed quia non inuento se sic declarasse, vt Scotus fecit, ideo, &c. Mouetur autem ad negandum quòd anima est mediū vt quod respectu carnis in assumptione: quia nulla apparet ratio quare debeat hoc concedi: quoniam enim tam anima, quàm caro sit assumpta vt quod assumitur, partialiter tamen seu vt pars: quia tamen anima non intelligitur prius assumpta, quàm animet carnem: quod per creatiuā actionem fit: ideo prius assumatur, quàm sit animata: ideo inter animam & carnem vt sunt quæ assumuntur, nullum video ordinem naturæ aut intellectur. sed solum, vt dictū est, quod anima sit causa carni vt quo, quòd assumatur.

¶ Ad obiectionem autem Durandi dicitur, quòd in assumptione est naturæ ordo ex parte assumptorum. Et cum contra hoc arguitur, quia vnium pluribus, non

Annot.

quæ est forma specifica, propinquius se habet ad naturam humanam. Sed quia hypostasis Verbi est prior & altior, quàm humana natura, tanto id quod est in humana natura, propinquius ad eam se habet, quantò est altius: & ideo ꝓpinquior est verbo Dei anima, quam corpus.

d ¶ Ad tertium dicendū, quòd nihil prohibet, aliquid esse causam alicuius quantum ad aptitudinem & congruitatem, quo tamē remoto, illud nō tollitur: quia etsi fieri alicuius dependet ex aliquo, postquàm tamen est in facto esse, ab eo nō depender. Sicut si inter aliquos amicitia causatur aliquo mediāte, eo recedente adhuc amicitia remanet: & si aliqua in matrimonium ducitur propter pulchritudinem (quæ facit cōgruitatem in muliere ad copulam coniugalem) tamē pulchritudine cessante, adhuc durat copula cōiugalis. Et similiter separata anima, remanet vnio Verbi ad carnem.

ARTICVLVS II.

a ¶ Vtrùm Dei filius assumpserit animam mediante spiritu siue mente.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd filius Dei nō assumpserit animam mediāte spiritu. Idem enim nō cadit medium inter seipsum & aliquid aliud. Sed spiritus siue mens non est aliud in essentia ab ipsa

Infra art. 1. nota.

Annot.

sonalitatem assenam, scilicet Verbi Dei, quo se haberēt ad personalitatem propriam, scilicet personæ humanæ. Et ratio in litera reddit ur ex altitudine diuinæ personæ. Et hæc bene retineto, & applicato, quum discutitur Assumptionis mysterium quo ad ordinem assumptorū: & non fundes te super ordine eorundem ad propriam personalitatem, vt in 5. articulo ratio Scoti super hoc fundamento afferetur.

¶ Nota secundo, quod prima verba literæ, scilicet corpus est vicinius personæ propriæ, anima autem naturæ humanæ, non curent scrupulo. Quoniam etsi vera sint secundum communia homini, & aliis substantiis sensibilibus: quoniam in eis anima vicinior est naturæ & corpus personæ: quia anima constituit formaliter gaturam, & materia indiuiduat, personę autem constat indiuiduum materiæ appropinquare: vnde & creduntur idem omnino quo ad rem apud multos: secundum tamen propria principia hominis videtur oppositum: quoniam anima intellectiua, quia est ex se subsistens, & defert secum subsistentiam, quam communicat supposito, propinquior est personæ, cuius proprium est subsistere, adeò vt ipsi personæ primò conueniat. Sed hoc non obstat: quia anima intellectiua in suo fieri mendicat hæcceitatem à corpore, licet occasionaliter: & defert secum subsistentiam propriam sibi, vt quod subsistit, nisi in potentia, sed vt proprium illius principium vt quo. Vnde licet aliquid plus propinquitatis habeat ad hypostasim, quàm alia anima, quia ex proprio ordine defert, vt quo tamen, actum subsistendi non tamen propinquior est, quàm corpus, quod ipsam animam & suum effectū actum individuat. Stam ergo solida verba literæ.

d ¶ In responsione ad tertium eiusdem articuli, clarè habes quo pacto apud Autorem intelligitur animam mediare in assumptione carnis: scilicet cum tribus conditionibus. Prima est secundum aptitudinem: quia scilicet reddit carnē aptā ad assumi, faciendo ipsam animatam & humanam. Secunda est secundum congruitatem: quia hæc aptitudo non est necessitatis, sed congruitatis tantum & Deus posset sine illa assumere carnem, & caro sic apta non necessitat ad assumptionē: sed ex hoc ipso, q̄ caro est humana, est habilis de cōgruo, vt assumatur, hoc est, assumptibilis est de cōgruo. Tertia est, in fieri: quia conditio illa, quæ caro est de cōgruo assumptibilis, nō mediat in facto esse, sed in fieri tantùm. Et propterea cessante tali conditione actualiter (vt de facto cessauit in morte Christi) quia caro Christi in triduo nō erat animata nec humana, nec etiam caro, nisi equiuocè) nō propterea definit vnitū assumptæ carnis ad diuinam hypostasim quæ oportuisset definere, si anima esset mediū in facto esse: sicut quia est mediū in fieri. ideo in principio assumptionis caro non nisi animata ac humana assumitur. Et hinc habes, quòd caro ipsa in se terminat assumptuam actionem. & non solùm vt animata & vt humana, licet non attingeret eam, nisi esset animata aut humanata: sicut aliquis accipit in vxorem mulierem pulchram, secundum scipsum mulierē, licet non accipiat eam nisi esset in principio, quum eam accipit, pulchra: vt in litera dicitur. Et propterea in morte Christi desinente humanitate per mortem, non de nouo Verbum Dei assumpsit animam & corpus, sed quæ in principio facta est assumptio & terminata ad totum & partes etiam secundum se non desiit terminari ad partes deficiente toto: quemlam nec ipsum totum est mediū in assumptione, nisi in fieri secundum ordinem intentionis: vt infra patebit.

a ¶ super Quæstionis sexta Articulum secundum.

Annot. IN titulo nota, quòd si termini prædeclarandi sunt, vt in conclusione sumitur, non restat locus argumentis primo & tertio sed si in titulo telinquuntur indistincte: sita tamen vt nomine Spiritus intelligatur mens seu pars intellectiua)

Universidad de Deusto

filius) loem relinquitur argumentum & responsionibus.

Cement. ¶ In corpore articuli vnica est conclusio responsiua quæsito affirmatiuè, Filius Dei assumpsit animam mediante spiritu. Probatur dupliciter. Primò ratione: assumptæ cæteræ partes animæ mediante intellectu, iam secundum ordinē dignitatis, quàm secundum ordinem ad congruentiam assumptionis: ergo assumpsit animam mediante spiritu. Antecedēs pro prima parte probatur: quia intellectus est dignior. Pro secunda, quia anima non est assumptibilis nisi per illud, quod est ad imaginem Dei. Consequentia probatur ex præcedenti articulo ex simili ratione. Secundo probatur conclusio Autoritate Damas.

Annot. ¶ Aduerte hic duo primò, quòd hic est comparatio partium potentialium, scilicet partis superioris, quę vocatur spiritus, siue mens, siue intellectus: & partis inferioris, quæ est pars sensitiua, & vegetatiua, quæ vocatur anima. Et quō ad has istę partes sunt assumptæ à Verbo, & distinguuntur etiam genere inter se, & ordine quodam se habent ad Verbum, tum quo ad dignitatem, tum quo ad assumptibilitatem, quia pars sensitiua nō est assumptibilis, nisi qa coniuncta est intellectiuæ, sicut nec caro, nisi quia est pars hominis: ideo Aug. dixit, & Autor declarauit, quòd assumsit animam, id est partē sensitiuam mediāte spiritu, id est parte intellectiua. Et scito quòd si cōsiderentur istæ duæ partes nō secundum quod vniuntur in vna substātia animæ (quia sensitiuum est in intellectiuo, vt trigonū in tetragono vt dicitur in secundo de Anima) sed abstrahendo ab illo vel a illo modo cōiunctionis, & cōsiderētur ipsæ partes diuersæ, & quo coniunctę sunt in homine, non curādo de modo, quo sunt coniunctæ: simile est iudicium de illa propositione. Assumpsit carnem mediante anima, & assumpsit animum mediante spiritu. Et propterea Aug. simul vtrasque protulit, & in litera similis dicitur visus, mediatibus saluantur enim vtrobique & gradus dignitatis & causa & causati, dum pars intellectiua ex hoc, quòd coniungitur parti sensitiuæ, perficit illam, & est illi ratio quòd fit assumptibilis. Quocirca nō requiras hic causalitatem, sicut pars essentialis, quę est forma, est causa alterius cōstitutiua, sed proportionaliter causalitatem, sicut pars potentialis formaliter & superioris ordinis est causa partis inferioris: oportet enim proportionaliter inquirere & inuestigare causalitatem, sicut proportionaliter sunt partes, quæ dicuntur partes essentiales, & quæ dicuntur partes potentiales.

a ¶ super Quæstionis sextæ Articulum tertium.

Annot. IN titulo ly prius, sumitur secundum tempus ita quòd quæstio est de prioritate temporis. Et occasio huius est positio Origenis.

b ¶ In corpore articuli sunt tria. primò ponitur positio Origenis secundò *Cement.* reprobatur in vno sensu: tertiò reprobatur in alio sensu. Distinctio partium clara est in litera. Quo ad primum positio Orig. referetur quo ad duo, scilicet & quo ad animæ omnium hominum, & quo ad animam Christi, scilicet quòd omnes

anima: vt in prima parte habitum est. Ergo filius Dei non assumpsit animam mediante spiritu siue mente.

¶ Præterea, Illud, quo mediante facta est assumptio, videtur esse magis assumptibile. Sed spiritus siue mens non est magis assumptibilis, quàm anima: quod patet ex hoc, q spiritus angelici non sunt assumptibiles: vt suprà dictum est. Ergo videtur, quòd filius Dei non assumpserit animam mediante spiritu.

¶ Præterea, Posterius assumitur à primo mediante priori. Sed anima nominat ipsam essentiam, quæ est prior naturaliter, quàm ipsa potētia eius, quæ est mens. Ergo videtur quòd filius Dei non assumpserit animā mediante spiritu siue mente.

¶ SED CONTRA est quod Augu. dicit in lib. de Agone Christiano. Inuisibilis & incommutabilis veritas, per spiritū animam, & per animam corpus accepit.

CONCLVSIO.

¶ Sicut filius Dei carnem assumpsit anima mediante, ita animam assumpsisse mediante mente & intellectu credendum est.

b ¶ RESPONDEO dicendū, quòd sicut dictū est, filius Dei dicitur assumpsisse carnem anima mediante tum propter ordinem dignitatis, tum etiā propter congruitatem assumptionis. Vtrunque autem horū inuenitur, si comparemus intellectum, qui spiritus dicitur, ad cæteras animæ partes: nō enim anima est assumptibilis secundū congruitatem, nisi per hoc, quòd est capax Dei ad imaginem eius existens: quod est secundū mentem, quæ spiritus dicitur: secūdum illud Ephes. 4. Renouamini spiritu mentis vestræ. Similiter etiā intellectus inter cæteras partes animæ, est superior, & dignior, & Deo similior. Et ideo, vt Dam. dicit in 3. lib. vnitum est carni per medium intellectum, verbum Dei intellectus enim est, quod est animæ purissimum, sed & Deus est intellectus.

¶ AD PRIMVM ergo dicendū, q si intellectus non sit aliud ab anima secundum essentiam: distinguitur tamen ab aliis partibus animæ secundum rationem potentiæ. Et secundum hoc competit sibi ratio medij.

¶ Ad secundum dicēdum, quòd spiritui angelico non deest cōgruitas ad assumptionē, propter defectum dignitatis: sed propter irreparabilitatem casus. Quod non potest dici de spiritu humano: vt patet ex his, quæ in prima parte dicta sunt.

¶ Ad tertium dicendum, quòd anima inter quam & Dei verbum ponitur medium intellectus, non accipitur pro essentia animæ, quæ est omnibus potentijs communis: sed pro potentijs inferioribus, quæ sunt omni animæ communes.

ARTICVLVS III.

a Vtrum anima à Deo filio prius fuerit assumpta, quam caro.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd anima Christi fuerit prius assumpta à Verbo quàm caro. Filius enim Dei assumpsit carnem mediante anima: vt dictum est. Sed prius peruenitur ad medium, quàm ad extremum. Ergo filius Dei assumpsit prius animam, quàm corpus.

¶ Præterea, Anima Christi est dignior angelis: secundum illud Psal. Adorate eum omnes Angeli eius. Sed Angeli creati sunt à principio: vt in primo habitum est. Ergo & anima Christi. Quæ non fuit antè creata, quàm assumpta: dicit enim Dam. in 3. lib. cp nunquam neque anima neq; corpus Christi propriam habuerunt hypostasim, præter Verbi hypostasim. Ergo videtur quòd anima fuerit antè assumpta, quàm caro, quę est concepta in vtero Virginis.

¶ Præterea, Ioan. 1. dicitur, Vidimus eū plenum gratiæ & veritatis: & postea subditur, quòd de plenitudine eius nos omnes accepimus, id est, omnes fideles quocunque tēpore: vt Chrysost. exponit. Hoc autem non esset nisi anima Christi habuisset plenitudinem gratiæ & veritatis ante omnes sanctos, qui fuerunt ab origine mundi: quia causa nō est posterior causato. Cùm igitur plenitudo gratiæ & veritatis fuerit in anima Christi ex vnione ad Verbum, secundum illud quod ibidem dicitur, Vidimus gloriam eius quasi vnigeniti à Patre, plenum gratiæ & veritatis: consequens videtur, quòd à principio mundi anima Christi fuerit à Verbo Dei assumpta.

¶ SED CONTRA est quod Dam. dicit in 3. lib. Non, vt quidā mentiuntur, ante eam, quæ est ex Virgine Incarnationem, intellectus est vnitus Deo verbo, & extunc vocatus est Christus.

CONCLVSIO.

¶ Quanquam Dei filius animam prius naturæ ordine assumpserit, quàm carnem: tempore tamen non prius anima fuit creata, quàm assumpsit.

b ¶ RESPONDEO dicendū, quòd Origenes posuit in suo Peri Archōn, omnes animas à principio fuisse creatas, inter quas etiam posuit animam Christi creatam. Sed hoc quidem est inconueniens, si ponatur quòd fuerit tunc creata, sed nō statim Verbo vnita: quia sequeretur quòd anima illa aliquando habuisset propriam subsistētiam sine Verbo: & sic cum fuisset à Verbo assumpta, vel non esset facta vnio secūdum subsistentiam, vel corrupta fuisset subsistentia animæ præ existens. Similiter etiā est inconueniens, si ponatur quòd anima illa fuerunt è principio simul creatæ. De qua Origenis positione vide, si vis, in 1. contra Gen. cap. 85. quoniam hic non tractatur, nisi quo ad animam Christi in ordine ad assumptionem. Quo ad secundum, quia dupliciter poni potest, animam Christi ab initio mundi creatam fuisse: vel creatam, & non simul assumptam à filio Dei, vel tunc creatam, & simul assumptam à filio Dei, sed postea in vtero Virginis carni vnitam: ideo in litera vterque modus excluditur.

¶ Et contra primū ponitur conclusio hæc. Incōueniens est animam Christi ab initio creatā esse, & non simul assumptam. Probatur ducendo ad inconueniēs: qa si fuisset aliquādo per se subsistens, & vel corrupta fuisset illius subsistētia in assumptione, quod est inconueniēs: vel remāsisset, quod est impossibile: quia non fuisset vnio secundum subsistentiam.

¶ Vbi nota primò, q Autor loquitur hic de subsistentia tanquam de re loqueretur de persona: limitat: quia anima separata differt à persona solūm per hoc, quòd est incōpleię speciei: quia non est species, sed pars speciei. Quia enim eadem est ratio de personalitate & subsistentia quo ad sumi, & non assumi (quia scilicet vtrique eadem ratione repugnat): ideo eadem vti tur ratione Autor contra subsistentiam animę separatę: qua visa est ei ponere contra personalitatem subsistantiæ separatæ, quæ est Angelus. Nam sicut implicat personam assumi in vnitatem personalem alterius personæ: quia pertineret ad esse personale assumēdis per sonæ, quia esset secundum se in persona alia: ita implicat subsistere animā assumi ad aliud subsistēs: quia simul per se separatim existeret, & non per se separatim existeret. Ex eo namque, quòd ponitur subsistens secundum se, ponitur per se separatim existere: nam hoc ipsum significat subsistere secundum se: & ex eo quòd ponitur assumi ad alterius subsistentiam, ponitur quòd non per se, sed per illud aliud subsistat: alioquin ad illus alterius subsistentiam non esset tracta.

¶ Nota secundò, quòd subsistentiā animæ præexistentem corrumpi, potest intelligi duplicitер, primò quo ad actū subsistendi: quia nihil aliud est quàm actus essendi ipsius animæ, vt est ipsius solius: hoc est, vt est eius vt quod est: & hoc modo videtur Thomistæ, iuxta superius recitata, de personalitate intelligere hunc locum. Alio modo non solum quo ad actum subsistendi, sed quo ad id quod subiicitur actui subsistendi. Sic vt corrupto subiecto actus, ex consequenti sequatur corruptio actus: & hoc modo intelligendus videtur hic rectus conformiter, ad prædeterminata de personalitate. Imaginandum est enim quòd anima separata est semipersona, & non solum seminatura: nam vnita carni est seminatura, quum sit pars essentialis humanæ naturæ: sed non subsistit per seipsam vt quod, sed per hypostasim, cui vt animæ, vt ratio subsistendi ex proprio genere, scilicet immateriali ordine debet constituitur in esse separato, constituitur in quadam totalitate & completione, vt scilicet sit quod subsistit: inadequatè tamen: ad sui esse, in quo natum est reliquo corpori & cœtu hoīnis subsistere. Iam enim dictum est, quòd separatio fit quandā totalitatem & complementum: & ideo filius separata anima est suus persona: ac per hoc propriis terminis terminatur, quæ in corpore existens terminabatur terminis totius hominis. Et ideo sicut si assumeretur præ. Adam, Angelus, corrumperetur primò termini naturæ angelicæ, quæ est illius personalitas: ita assumeretur anima prius separata à principio Verbo vnita, & postmodum in vtero Virginis incarnata: quia sic eius anima videretur esse non eiusdem naturæ cum nostris: quæ simul creantur, dum corporibus infunduntur. Vnde Leo Papa dicit in Epistola ad *Iulianū, quòd non alterius naturæ erat caro eius, quàm nostra: nec alia illi quàm cæteris hominibus anima est à principio inspirata.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd sicut suprà dictum est, anima Christi dicitur esse medij in vnione carnis ad Verbum secundum ordinem naturę: non autem oportet ex hoc, quòd fuerit medium ex ordine temporis.

c ¶ Ad secundum dicendum, quòd sicut Leo Papa in eadem Epistola dicit, anima Christi excellit nostras animas non diuersitate generis, sed sublimitate virtutis: est enim eiusdem generis cùm nostris animabus, sed excellit eas tam angelos secundùm plenitudinem gratiæ & veritatis. Modus autem creationis respondet animæ secundùm proprietatem sui generis: ex quo habet, cùm sit corporis forma, vt creetur simul, dum corpori vnitur. Quod nō competit angelis, qui sunt subsistantiæ omnino à corporibus absolutæ.

¶ Ad tertium dicendum, quòd de plenitudine Christi omnes homines accipiūt secundum fidem, quam habent in ipsum: dicitur enim Rom. 5. quòd iustitia Dei est per fidem Iesu Christi in omnes, & super omnes, qui credunt in ipsum. Sicut autem nos in ipsum credimus vt in iam nati: ita antiqui crediderunt in ipsum vt in nasciturum: habentes enim eundem spiritum fidei credimus: vt dicitur secundæ ad Cor. 4. Habet autem fides quæ est in Christum, virtutem iustificādi ex proposito gratiæ Dei: secundum illud Rom. 4. Et qui non operatur, credenti autē in eum, qui iustificat impium, fides reputatur ad iustitiam secundum propositum gratiæ Dei. Vnde quia hoc propositum est æternū, nihil prohibet per fidem Iesu Christi aliquos iustificari, etiam antequam eius anima esset plena gratia & veritate.

quòd anima Christi fit eiusdem naturæ cum nostris, ex quo simul ab initio omnes creatæ ponuntur.

¶ Ad hoc dicitur, quòd ratio non est ad hominem, sed simpliciter: & ideo non oportet ipsum saluare ad hominem, sed simpliciter. Fundatur autem ratio super hoc, quod naturalis modus productionis animarum inter filios penes hoc quod est produci in corpore, vel extra, & ante corpus, monitore diuersitatem naturæ rei producte. Nec egere multa probatione hanc propositionem, sed est quasi per se notum: quoniam si res aliquæ sic se habent, quòd ex natu ris suis vendicēt sibi tam diuersos modos suæ naturalis productionis, non nisi ex diuersitate formæ naturalis rerum, quæ producūtur, procedunt: puta, quia vna naturaliter est in corpore, & alia non: & propterea vna naturaliter exigit fieri in corpore, & alia ante corpus: vna naturaliter est forma corporis, & ideo fit in corpore: alia non est naturaliter forma corporis, & ideo fit extra, & ante corpus. Vnde supponit hæc ratio animas nostras secundum suum naturale modum fieri: & quia sunt naturaliter hoc: oriundi & originata ex quibus erunt naturaliter: ex hac suppositione arguit, quòd anima Christi non fuit ab initio creata, & assumpta. Supponit etiam quòd in prima conflatione vniuersi non aduenerit vt Aug. docuit) quid Deus posuerit facere, sed quid naturæ rerum ea tunc quæ iubet.

Annot. ¶ In responsione ad tertium eundem articulum notabene resolutionem clarā, vnde tolla Christi sanctificationem, scilicet ex proposito diuinæ gratuitæ electionis existentem antecedenter Apostoli ad Rom. 4.

Cement. ¶ Super Quæstionis tertiæ Articulum quartum.

TItulus de prioritate temporis intelligitur. Et est ratione quæstionis, quia in conceptione aliorum hominum inuenitur prius tempore caro, quàm aduenit anima rationalis: quia prius viuit vita plantæ, deinde vita sensitiua, & postremò animastic anima rationalis. Et constat, quòd nunc Dei assumpsit carnem ab initio conceptionis sui corporis.

b ¶ In corpore vnica est conclusio respondens quæsito negatiuè, Caro Christi non prius assumpta est à Verbo, quàm anima & vnita. Probatur dupliciter, primo sic. Caro humana non est aliam, obstat antequam sit propria materia animæ rationalis & humanæ: ergo non est prius assumpta, quàm anima rationalis vnita. Antecedens habet duas partes, quæ in idem redeuntmus differunt, nisi sicut expressius in communi & proprio vocabulo: quoniam materia propria animæ rationalis & caro humana idem sunt, sed differunt, quia vt materia propria sonat id, quod cōmune est omnibus naturis propriis, vt caro humana specificat id, quod est in ordine ad animam rationalem. Ex vna quæ ergo parte probatur in litera consequentia. Primò ex proprietate materiæ: quia materia humana non recipit formam, nisi propria illius formæ. Quod probatur tum quia materia non prius habet ordinem ad formam vt propriam formam, quàm habeat ipsam formam: tum quia simul terminantur generatio & alteratio præcedentes. Ex secunda verò parte, quia caro non est humana ante adventum animæ rationalis. Antecedens verò pro secunda parte relinquitur per se manum. Pro prima verò parte probatur, quia caro humana non est assumptibilis, nisi per ordinem, quem habet ad animam rationalem, vt propriam formā. Secundò probatur conclusio ex proportionali adiuncta huic rationi similitudine de anima: sicut anima rationalis non prius assumpta, quàm vnita carni, sic nec caro prius assumpta, quàm vnita animæ rationali. Et vtrobique ratio proportionalis reiecta id contra naturam animæ, hoc contra naturam carnis humanæ.

¶ Num materia propria formæ sit ante aduentum formæ.

Quæst. ¶ Circa hunc præsertim, vnum dubium occurrit quia videtur quòd materia propria formæ sit ante aduentum formæ: quoniam materia non est propria nisi propriis dispositionibus ad talem formam: materia autem prima disponitur ante instans introductionis formæ: prius igitur tempore est materia propria animæ rationalis & vniuersaliter formæ, quàm adsit ipsa forma. Præterea, nihilus est materia propria animæ rationalis. & minus habet ordinem ad ipsam caro mortua, quàm caro immediatè ante influxū introductionis animæ rationalis: quoniam ista naturaliter ne-

Universidad de Deusto

cessetat ad formam,illa naturaliter magis ac magis recedit à forma exclusa: sed caro Christi omnino subiicitur ordinem ad animã Christi, propter quem remanet assumpta, vt propria materia illius gignitur & caro in vltima dispositione habet illum ordinem, & est propria materia animæ rationalis.

¶ Ad primum dicitur, quod propria materia alicuius formæ dupliciter dicitur scilicet

rationalem, sicut ad propriam formã. Hunc autem ordinem nõ habet antequam anima rationalis ei adueniat: quia simul dum aliqua materia fit propria alicuius formæ, recipit illam formam: vnde in eodem instanti terminatur alteratio, in quo introducitur forma substantialis. Et inde est, quòd caro non debuit antè assumi, quàm esset caro humana, quod factum est anima rationali aduenie̊te. Sicut igitur anima non est prius assumpta, quàm caro, quia contra naturã animæ est, vt prius sit quàm corpori vniatur: ita caro non debuit prius assumi, quàm anima: quia non prius est caro humana, quàm habeat animam rationalem.

¶ AD PRIMVM ergo dicendũ, quòd caro humana sortitur esse per animã. Et ideo ante aduentum animæ, non est caro humana, sed potest esse dispositio ad carnẽ humanam. In cõceptione tamen Christi spiritus, scilicet qui est agens infinitæ virtutis, simul & materiam disposuit, & ad perfectum perduxit.

c ¶ Ad secundum dicẽdũ, quòd forma actu dat speciem: materia autem quantum est de se, est in potentia ad speciem. Et ideo contra rationem formæ esset, quòd præexisteret naturæ speciei, quæ perficitur per vnionem eius ad materiam: non autem est contra naturam materiæ, quòd præexistat naturæ speciei. Et ideo dissimilitudo, quæ est inter originem nostrum & originem Christi secundum hoc, quòd caro nostra prius cõcipitur, quam animetur, non autem caro Christi est secundum illud quod præcedit naturæ complementum: sicut & quòd nos concipimur ex semine Viri, non autem Christus. Sed differentia, quæ esset quantum ad originem animæ, redundaret in diuersitatem naturæ.

d ¶ Ad tertium dicendum, quòd verbum Dei per prius intelligitur vnitũ carni, quàm anima per modum cõmunem, quo est in cæteris creaturis, per essentiam, potentiam & præsentiam. Prius tamen dico, non tempore, sed natura: prius enim intelligitur caro vt quoddam ens, quod à Verbo habet, quàm vt animata, quod habet ab anima. Sed vnione personali prius secundum intellectum

tis & simpliciter. Vbi quatuor conditiones medij in hoc mysterio ponuntur.

¶ Prima est, quòd non est medium secundum tempus. Quæ probatur, quia simul tempore omnia assumpta sunt.

¶ Secunda, quòd est medium secundum ordinem naturæ. Et hæc ex dictis supponitur.

¶ Tertia est, quòd est ibi talis ordo naturæ, scilicet ex parte agentis. Et hæc declaratur

oportet, quòd caro vniatur animæ, quàm Verbo: quia ex vnione ad animam, habet quòd sit vnibilis Verbo in persona: præsertim, quia persona nõ inuenitur nisi in rationali natura.

ARTICVLVS V.

¶ Vtrùm tota humana natura sit assumpta mediantibus partibus.

AD QVINTVM sic procedit. Videtur quòd filius Dei assumpserit totam naturam humanam mediantibus partibus eius. Dicit enim Aug. in lib. de Agone Christiano, quòd inuisibilis & incõmutabilis veritas per spiritum animam, & per animã corpus, & sic totum hominem assumpsit. Sed spiritus, anima & corpus sunt partes totius hominis. Ergo totum assumpsit mediantibus partibus.

¶ Præterea, Ideo filius Dei carnem assumpsit mediante anima, quia anima est Deo similior, quàm corpus. Sed partes humanę naturæ cùm sint simpliciores, quàm corpus, videntur esse similiores Deo, quæ est simplicissimus, quàm totum. Ergo assumpsit totũ mediantibus partibus.

¶ Præterea, Totum resultat ex vnione partium. Sed vnio intelligitur vt terminus Assumptionis, partes ait præintelliguntur assumptioni. Ergo assumpsit totũ per partes.

¶ SED CONTRA est quod Damdicit in 3. lib. In domino nostro Iesu Christo non partes partium inuenimur, sed quæ proxime cõponuntur, id est, deitatem & humanitatem. Humanitas autem est quoddam totum, quod componitur ex anima & corpore sicut ex partibus. Ergo filius Dei assumpsit partes mediante toto.

CONCLVSIO.

¶ Sic verbum Dei partes humanæ naturæ mediante toto assumpsisse dicitur, quòd quemadmodum corpus assumpsit, vt ad animam ordinatur, ita assumpsisse animam & corpus dicatur, vt ordinantur ad totum, id est ad naturam humanam.

a ¶ RESPONDEO dicendum, quòd cùm dicitur aliquid medium in assumptione Incarnationis, non designatur ordo temporis: quia simul facta est assumptio totius & omnium partium. Ostensum est enim quòd simul anima & corpus sunt adinuicẽ vnita ad constituendam naturam humanã in Verbo. Designatur autem ibi ordo naturæ, vnde per id quod est prius in natura, assumitur id quod est posterius. Est autem aliquid prius in natura dupliciter. Vno modo, ex parte agentis, alio modo ex parte materiæ: hæc enim duæ causæ præexistunt rei. Ex parte quidem agentis est simpliciter primũ illud, quod primò cadit in eius intentione: sed secundùm quid prius est illud, à quo incipit eius operatio. Et hoc ideo, quia intentio est prior operatione. Ex parte verò materiæ est prius illud, quod prius existit in transmutatione materiæ. In Incarnatione autem oportet maximè attendere ordinẽ, qui est ex parte agentis: quia vt Aug. dicit in Epistola ad Volusianum, in talibus rebus tota ratio facti est potentia facientis. Manifestum autem est, quòd secundùm intentionem facientis prius est completum, quàm incompletum, & per consequens totum, quàm partes. Et

corpus, sed suppositũ corpus organicum, in quo reciperetur, cuius esset actus, in quo fieret. Quia tamen in illo priori naturæ non erat assumptibilis (vt ex dictis patet) quia constituta est in esse assumptibili per esse animæ rationalis. Autor loquens hic de priore & posteriore secundùm naturam in ordine ad assumptionẽ, nihil de prioritate ex parte materiæ, vtpote extra ordinẽ ad assumptionem dixit, sed tanquam impertinẽte ad propositũ dimisit.

¶ Ad tertiũ dicitur, quòd in proposito causa est, quare responsio quæsito conuenit ordinẽ exequitionis: quia scilicet responsio dicenda est quæsito simpliciter, de medio simpliciter, & nõ de medio secundum quid: hæc per hoc de medio, secundũ ordinem simpliciter, & non secundum ordinẽ secundum quid. Vnde medium secundũ quid, refertur ad obiectiones, quæ sunt causæ præexistentes ante effectum: agens enim & materia præexistunt, formam autem oportet non præexistere: & similiter finem generationis, cùm coincidat cum forma. In speciali autem hoc est in Assumptionis mysterio, quia tota ratio facti est potentia facientis.

¶ Quarta conditio est, ly simpliciter, ad diminutionem quòd medium simpliciter in hoc mysterio attenditur secundum ordinem naturæ ex parte agentis non quemcunque quia non secundũ quid, sed simpliciter. Est tamen duplex naturę ordo ex parte agentis, vel secundum ordinem intentionis, vel secundum ordinem executionis. Et differunt hi ordines inter se in hoc, quòd illud, quod est prius secundum intentionem, est prius simpliciter: quod verò est prius secundum executionem, est prius secundum quid. Et ratio est: quia intentio prior est virtute, vel potentia executiua: vt patet. Quo ad secundum conclusio resolutiua quæsito est ista. Verbum Dei assumpsit partes humanæ naturæ mediante toto. Probatur duplicitèr: primò, quia secundum ordinem naturæ ex parte intentionis agentis prius est completum, quàm incompletum: & cõsequenter prius est totum, quàm partes. Secundò ex proportionalitate, sicut assumpsit corpus mediante anima (quia assumpsit corpus propter ordinem, quem ad animam habet) ita assumpsit partes, mediante totunquia assumpsit animã & corpus propter ordinem, quem habent ad humanam naturam.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd ex verbis illis nihil aliud datur intelligi, nisi quòd Verbum, assumendo partes humanæ naturæ, assumpsit totam humanã naturam: & sic assumptio partium est prior in via operationis, intellectu, non tempore. Assumptio autem naturæ est prior in via intentionis: quod est esse prius simpliciter, vt dictum est.

¶ Ad secundum dicendum, quòd Deus ita est simplex, quòd etiã est perfectissimus: & ideo totum est magis simile Deo, quàm partes, inquantum est perfectius.

¶ Ad tertium dicendum, quòd vnio personalis est, ad quam terminatur assumptio: nõ autem vnio naturæ, quæ resultat ex coniunctione partium.

ideo dicendum est, quòd verbum Dei assumpsit partes humanæ naturæ mediante toto: sicut enim assumpsit corpus propter ordinem, quem habet ad animam rationalem, ita assumpsit corpus & animam, propter ordinem, quem habent ad humanam naturam.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd ex verbis illis nihil aliud datur intelligi, nisi quòd Verbum, assumendo partes humanæ naturæ, assumpsit totam humanã naturam: & sic assumptio partium est prior in via operationis, intellectu, non tempore. Assumptio autem naturæ est prior in via intentionis: quod est esse prius simpliciter, vt dictum est.

¶ Ad secundum dicendum, quòd Deus ita est simplex, quòd etiã est perfectissimus: & ideo totum est magis simile Deo, quàm partes, inquantum est perfectius.

¶ Ad tertium dicendum, quòd vnio personalis est, ad quam terminatur assumptio: nõ autem vnio naturæ, quæ resultat ex coniunctione partium.

Quæst. ¶ In eodem articulo in responsione ad primum, dubium occurrit ex Sco. & Duran. arguẽtibus in tertio sent. dist. 2. contra hãc doctrinam, quòd scilicet non assumpserit totum mediantibus partibus. Arguit ergo Sco. primò in q. 2. sic. Primò assumptum non est natura humana, sed pars seu partes eius: ergo assumens non est primò homo. Et cõfirmatur: quia sicut in instãti assumptionis se habuit ad totũ & partes, ita & modò igitur & modo non est primò homo, sicut Sortes est primò homo: quod videtur inconueniens. Amplius, videtur sequi, quòd Christus non sit homo. Probatur: quia denominatio à parte vel partibus nõ dat denominationẽ à toto. Præterea, propter duas vniones Verbi ad partes naturæ humanæ non est homo: ergo requiritur tertia, quæ sit totius primò, propter quam tertiam Verbum est homo: sed illa sufficit sine aliis duabus: igitur illæ duæ superfluunt. Demum probat ostensiuè, quòd natura tota est primò sine medio assumpta. Quod est in se primò personale, si sibi dimitteretur, hoc in alio primo personatur, quando assumitur: sed tota natura & nõ pars vel partes, est primò & immediatè hoc modo personabilis in esse sibi dimittatur: ergo. Probatur Maior: quia in eodẽ instanti naturæ, in quo in se personaretur, si sibi dimitteretur, personatur in alio vel ab aliquo: nihil ante illud instans est nanc assumi, quia non prius fuit natura singularis: nec post illud instans assumitur, quia tunc esset persona in se. Minor probatur: quia in eodem instanti naturæ in quo partes præcedunt totũ, nequit natura esse persona, sed tunc primo quando ex illis vnitis est tota natura: quia tunc ipsa tota est persona in se, si non impediatur ab assumente.

¶ Duran. autem in q. quoque 2. arguit dupliciter, destruendo localiter ordinem naturę in assumptione totius & partiũ primò. quia totũ & partes vnitæ (sic enim assumptæ fuerunt) omnino sunt idem re. Secundò, quia assumptio vna est vnius ad vnũ: sed assumptio humanæ naturæ est vna ad vnũ, quia ad personalitatẽ. Filius ergo est vnus. scilicet naturę integrę ex suis partibus cõstat enim eã esse assumptã: ergo tã natura quàm partes sunt assumptæ vt vnũ nõ est igitur ordo realis inter totũ & partes in assumptione.

¶ Ad euidentiam positionis, quæ in hac litera explicatur, sciendũ est, quòd quilibet ordo operationis seu exequitionis eadẽ & eodem modo intelligitur habere media, si est secundum naturã tantùm, & si est secundùm progressum operationis. Verbi gratia, domus siue fiat per multas operationes, vt ab arte succedente fit, siue fiat tota simul à Deo, eadem media pertransit, puta fundamentũ, parietes, tectum, & similiter eodẽ modo, hoc est, quòd quilibet eorum est vt medium quòd. Nam sicut successiuè operando, prius tempore fit fundamentum, vt quod partiale, & mediante fundamento fit paries, etiã vt quod partiale, & posteà tecta vt quod partiale, & omnibus mediantibus vt quod partialibus: domus vt quod totale. Ita simul omnia operãdo, operatio illa prius natura secundùm exequitionis ordinẽ attingere intelligẽ fundamentũ, & posteà parietẽ, &c. vt dictũ est. habet enim operatio illa vnica vnũ per se primò terminũ ordine intentionis, scilicet totum, qui esset vltimus ordine exequitionis, & multos partiales terminos ordine exequitionis priores, vno per se primò intento termino, scilicet toto. Simile enim quid accidit in mysterio Incarnationis, in quo simul tota natura & omnes partes eius fuerãt & assumptæ sunt, nisi quòd ad assumptionem refertendo totũ & partes, non inuenitur ordo inter partes (vt prædictum est) sic vt vna prius natura assumpta fit vt quod, quàm altera: quia simul natura anima & corpus assumpta sunt. Sed bene inuenitur talis ordo inter partes simul & totũ: quòd scilicet secundùm exequitionis ordinem prius natura terminata est assumptio ad partes simul (hoc est animã & corpus, vt terminos partiales) quàm ad totũ: & quod primò, vt primò inuentũ, vltimò terminata est. & ratione huius primò intenti terminata præintelligitur ad partes, sicut ratione domus terminata præintelligeretur ceruix domus ad partes eius, ex quibus constat domus. Negantes autem hunc exequitionis ordinem inter partes & totũ in assumptione, imaginantur quòd assumptio etiã exequitionẽ terminata est prius ad totum, quàm ad partes: ita quòd diffusiũ seu quasi extensa est assumptio à toto ad partes, ita vt non oporteat de nouo in morte Christi assumere partes: sed remanserit respectu partium. Et quòd isto primo respectu hæc positio non solũ probabilis, sed probabilior videatur, quàm posita in litera, quia assumptio per se primò respicit totũ, nec est vt factio totius, sed quasi præexistentis eleuatorque etiam in operando incipere debet à per se primò inuento, ex quo supponit illud esse. si tamen perspicacius intuiti fuerimus, quòd ordo resolutionis vera ex veritis est ordinis cõpositionis, quia primũ in resolutione fuit vltimum in compositione, & constare not meminerimus quòd in morte Christi assumptio quasi resolui incepit, dum natura ipsa ab assumptione desiit, partes autem naturæ assumptæ remanserunt, percipiemur quòd ex hoc ipso facto reuelante Deus, quod assumendo inchoatur ab exequitionis ordine à partibus. & quod vehementer fit in cõpositione assumptionis, sua assumptio partiũ vt sic diuina sapientia disposuit etiam suauiter assumptionem, secundum exequitionem & resolutionẽ. Quo

Annot. c ¶ In responsione ad secundum eiusdem articuli, vide rationem naturalem, quare non arguit, diuersitatem naturæ auferre à Christo naturalem modum producendi carnem, & arguiret diuersitatem naturæ, si anima producta esset ante corpus: quia scilicet in carnis productione varietas esset penes antecedentia tantùm, in animæ verò productione, varietas ponitur in ipso constituiuis intrinsecis. Et ratio assignatur, quia materia nata est esse ante formam, & disponi ad illam: forma aũt non est nata esse ante materiam. hanc tamen rationem intelligito pro ratione conuenientiæ: quare scilicet conueniens fuit, carnem Christi non naturaliter, hoc est aliunde hominum more fieri per dispositiones præuias, sed miraculosè statim concepti perfectam: animam verò conuenientius fuit non miraculosè ante corpus, sed naturaliter, hoc est secundũ aliarum curfum fieri, scilicet creando infundi, & infundendo creari. Quoniam, vt ex assedictis patet, diuersus modus producendi animam, scilicet in corpore vel extra, & ante corpus, in diuersitatem naturæ non reddidaret, si miraculosè aliqua anima fieret extra & ante corpus, quod scilicet naturaliter fieri extra & ante corpus, quod scilicet naturaliter fieri non potest, vt prædictũ est. fuisse oportet ponere illos, qui in cõstitutione mundi sic factũ putant, vt prædictũ est.

Annot. ¶ In responsione ad tertiũ distingue & ordina nouitèr, vnam & eandem carnem secundum diuersa prædicata subsistentialia, præponendo magis cõmunia minus cõmunibus (Verbi gratia, secundum quod est corpus, scilicet dum quod est animandi, &c.) & per species, quod caro prius natura attingitur à Verbo effectiuè per essentiam, potentiã, & præsentiam, quàm terminatiuè per vnionem personalẽ: quia prius natura est quoddam ens, puta corpus, quàm animata. Sed prius natura est animata, quàm vnita Verbo personaliter, tum quia constituitur in esse assumptibili per esse animatũ: tum quia caro constituitur in natura rationali per esse animatum anima rationali. Constat autem, quòd non est assumptibilis nisi vt pars naturæ rationalis: non solùm ex parte fuit, sed etiam ex parte personæ, quæ significat non quamlibet hypostasim, sed hypostasim naturæ rationalis.

¶ Super Quæstionis sextæ Articulum quintum.

Italiter articuli intelligendus est vt sonat.

Comment. TRia ¶ In corpore articuli duo sunt: primò declaratur, quomodo intelligitur ly Mediante in mysterio Assumptionis. Secundò resoluitur quæstio vna conclusione. Quo ad primum dicit vnam propositionem multarum partium, scilicet in mysterio Assumptionis medium intelligitur non temporis, sed naturæ ex parte agen

Universidad de Deusto

posito quia sic filius Dei assumpsit vnã naturã humanã completam ex anima & corpore, vt eiã simul tempore & iuxta suã naturã secundũ suum ordine exequutionis, vel positionis naturã secundum assumptionis, assumpserit animam & corpus in ipso, & non solum secundũ quòd sunt vnã in vna natura quod nihil aliud est, quam assumptum esse, quod hoc oporteat fateri, patet ex eo, quòd alioqui oporteret filium Dei in morte de nouo assumpsisse corpus & animã, quòd Sco. insolubiliter dimittit & Duran male videtur posse euadere. Nihil igitur valet illatio illa, Natura integra est assumpta ergo partes assumptæ sunt vt vnum, intelligẽdo cum præcisione, hoc est, vt sunt vnum præcisè. & non etiam vt sunt in se diuersæ.

¶ *Super Quæstionis sextæ Articulum sextum.*

TItulus articuli 6. intelligendus est, vt sonat.

3. dist. 2. q. 2. art. 2. & dist. 13. q. 3. ar. 1. c. Et veri. q. 29. ar. 2. Et 4. dist. 3. q. 2. c.

Cõment. b ¶In corpore art. vnica est cõclusio respondẽs quæstio, Gratia non potest intelligi vt medium in assumptione humanæ naturæ. Et probatur sic. Gratia nihil aliud dici potest duplicater quidem scilicet gratia vnionis, & gratia habitualis: & tertio modo ipsa voluntas Dei gratis donans. Sed nullius istorum modorum habet rationem medij in assumptione naturæ humanæ ergo. Probatur figillatim: primò de gratia vnionis, quia est ipsum esse personale gratis datum quod in assumptione ita habet vt terminus, non vt medium. Secundò de gratia habitualiquia se habet vt effectus consequens vnionẽ, vt patet ex 2. Tertiò de voluntate diuina: quia se habet vt causa efficiens, non vt medium.

Annot. ¶Nota hic primo, quòd gratia potest dupliciter intelligi, scilicet formaliter vel effectiue, & quia gratia primo modo dicitur formaliter, tertio autem effectiue, ideo in littera Autor duplicem tantùm in Christo in principio corporis ait dici, scilicet vnionis & habitus: vtraque enim est formaliter in Christo. Diuina autem voluntas est gratia effectiue, ac per hoc velut extrinseca causa & propterea non est in littera cõmemorata inter gratias in Christo ilia fundamentaliter præpositio In: deinde est esse in Christo formaliter, sicut forma est in subiecto.

¶ Nota secundò, q. cùm quis gratiose dat ipsum alicui, tunc ipsemet vocatur, & est gratia, iuxta illud primum virum loquendi, quo concessum gratiose donũ gratia vocatur, vt dicimus. Ille fecit mihi hanc gratiã, &c. Et hoc modo, quia res data humanæ naturæ in mysterio Assumptionis est esse personale filij Dei, ideo ipsum esse personale, & induit rationẽ doni gratiosè cõcessi vocatur gratuitus assumptionis: quia per vnionem habetur à natura, cui datũ est. De hac igitur vnione gratia propter varia, quæ de ipsa dici videntur in art. vlt. 7. q. erit latior sermo.

¶Nota tertiò, quòd Autor scripsit doctior, opinione autem, quam in tertio Sententiarum est, dist. 1. q. 1. ar. 2. q. 1. de gratia habituali, quòd erat medium congruentiæ respectu assumptionis, hic constanter autoritate Ioan. Euang. Et sic tene, quòd prima natura humanitas Christi assumpta est, quãm gratia habituali donata, vt ex personalitate ista fluenta gratiæ in hominẽ ille effecit plenũ gratiæ & veritatis.

Quæst. ¶ *Super Quæstionẽ 7.* Annot. IN diuisione quæstionum de gratia Christi aduerte, quòd tripliciter gratia in Christo ponitur, scilicet gratia vnionis, gratia singularis, & gratia capitalis. Et quã gratia vnionis est ipsa cõiunctio personalis Dei ad naturam humanam (de qua tractauit est) ideo Autor dicit, quòd de ipsa tractandi est: quæuis nõ sub nomine Gratiæ, sed rei quæ est gratia: & propterea de alijs duabus tractandum est.

¶ *Super Quæstionis septimæ Articulum primum.*

TItulus artic. primi intelligẽdus est vt sonat: sed quia quod nõ oportet quòd ly gratia limitetur ad gratiam singularis hominis: quoniã illatum, vt dicetur, gratia habitualis sufficiẽter exprimitur, quòd de perfectione animæ in ipsa est quæstio: habitus enim est perfectio eius, cuius est habitualis perfectio. Et ne idem sæpius repetatur, hoc eodẽ modo fiet ligendi sunt tituli sequentium articulorũ de virtutibus, & donis.

¶ In corpore articuli est Comment. vnica conclusio respondens suæ quæstioni affirmatiue: Necesse est ponere in Christo gratiam habitualem. Probatur figillatim: primò, quia anima illa assumpta maximæ propinquæ est gratiæ principio gratiæ. Secundò, quia anima illa nobilissimas operationes vt intelligendi & amandi Deum habet. Tertiò quia Christus mediator gratiam in alios redundãtem habere debet. Vbi nota quòd ly necessẽ. in cõclusione ponitur, non denotat necessitatem logicam, hoc est, quod impossibile contrarium est aliter se habere, quoniã non est hic quæstio de tali necessitate, sed de necessitatibus rationes in littera adducuntur: ibi enim est sermo de necessitate secundum ordinem rectum debitum conformem suæ diuinæ voluntati.

naturam ita quòd impossibile est aliter se habere stante ordine à diuina sapientia statuto: sicut dicimus in naturalibus necessarium esse, quòd homo fiat ab homine, & leo à leone & in artificialibus, quòd domus fiat ab artifice, &c. & hoc cõcludit rationes litteræ. Vtrum autem id quod in secunda ratione dicitur, scilicet quòd necesse est rationalẽ creaturam per gratiã eleuari ad videndũ & amandũ Deũ, dicat necessitatẽ simpliciter, non est præsentis propositi, cui sat est, q. di cat necessitatem secundũ ordinem rebus statutum & cõstitutũ: sic enim anima Christi condemnationes exquirimus, & non semper de diuina omnipotentia disserimus.

¶ *Num gratia habitualis in Christo conueniat ei, vt quidam singularis homo est.*

IN eodẽ articulo circa rationem tertiã dubium occurrit quinquã quæstio ista tota proposita est de gratia Christi, secundum quòd est singularis homo, ratio autẽ ista procedit de Christo, secũdum quòd est caput aliorũ hominum. Diuertere igitur videtur à gratia singulari ad gratiam capitalem.

¶ Ad hoc dicitur primò, quòd quia alia est ratio medij, alia ratio capitis: ideo, quia in littera fit sermo de Christo, secundũ quòd est mediator, non requiritur quòd diuertatur ad Christum, secundum quòd est caput. Dicitur secundo, & melius, quod gratia Christi in ordine ad gratias hominũ, siue secundũ ordinem mediatoris, siue capitis, siue alio quo alio simili modo, habet in se duo.

¶ Primò est bonum habere: quoniam idoneè ac digniè formaliter redditur ipsum, vt sit mediator, vel caput, &c.

¶ Secundò est bonum alterum, dici mediãs, & influere, &c. Vt licet secundo modo speciem ad gratiam capitalẽ, primo tamẽ modo sit ad gratiã singularem. Et propterea opinatur in littera concluditur ex effectu mediatoris vel influxum in alios, esse habitum in Christo dignũ eãdem ipsius formaliter, & constituentem in tali eminentia, vt ex ipso in alios redundet gratia. Conuenit enim bonitatem & dignitatem hanc magnã esse bonũ singulariter hypostaliter vel animæ: sicut si ex necessitate illuminãdi alios, inferẽs, quòd illud in se valde lucidum oportet esse. Nulla ergo est difficultas, sed gratia singularis ex effectu cõcluditur.

Annot. Super Quæstionis 8. ad septimæ Articulum secundum

IN titulo secundi articuli q. 7. aduerte, quòd quæstio est de virtutibus, quæ simpliciter vocãtur virtutes, quales in Philosophia & in tia sufficit ad omnia rectè agendum, secundũ illud secundæ ad Cor. 12. Sufficit tibi gratia mea. Ergo in Christo nõ fuerũt virtutes.

¶Præterea, Secũdum Philosophum 7. Eth. virtus diuiditur contra quendam heroicum siue diuinũ habitum, qui attribuitur hominibus diuinis. Hic autem maximè continetur Christo. Ergo Christus nõ habuit virtutes, sed aliquid altius virtute.

¶Præterea, Sicut in Secũda parte dictũ est, virtutes omnes simul habentur. Sed Christo non fuit conueniens habere omnes virtutes, sicut patet de liberalitate & magnificentia: quę habent actum suum circa diuitias, quas Christus cõtempsit, secundùm illud Matth. 8. Filius hominis non habet vbi caput suũ reclinet. Temperantia etiam & continentia sunt circa concupiscentias prauas, quæ in Christo non fuerunt. Ergo Christus non habuit virtutes.

¶SED CONTRA est quod super illud Psal. Sed in lege Domini voluntas eius, dicit glossa. Hic ostenditur Christus plenus omni bono. Sed bona qualitas mẽtis est virtus. Ergo Christus fuit plenus omni virtute.

CONCLVSIO.

¶Cùm in Christo fuerit omnis gratiæ plenitudo, necessarium fuit, in ipso omnes virtutes esse.

¶RESPONDEO dicendum, quòd sicut in Secunda parte dictum est, sicut gratia respicit essentiam animæ, ita virtus respicit potẽtiam eius. Vnde oportet quòd sicut potentiæ animæ deriuãtur ab eius essentia, ita virtutes sint quædam deriuationes gratiæ. Quantò autem aliquod principium est perfectius, tantò magis imprimit suos effectus. Vnde cùm gratia Christi fuerit perfectissima, consequens est quòd ex ipsa procedant virtutes ad perficiendum singulas potẽtias animæ, quãtũ ad omnes animę actus. Et ita Christus habuit omnes virtutes.

¶AD PRIMVM ergo dicendũ, quòd gratia sufficit homini, quantùmad omnia, quibus ordinatur ad beatitudinem. Horum tamẽ quędam perficit gratia immediatè per seipsam, sicut gratum facere Deo, & alia huiusmodi; quædam adsit mediantibus virtutibus, quæ ex gratia procedunt.

¶Ad secundum dicendum, quòd habitus ille heroicus vel diuinus, non differt à virtute cõmuniter dicta, nisi secundum perfectionẽ & modum inquantũ scilicet aliquis est dispositus ad bonum quodam altiori modo, quàm cõmuniter omnibus cõpetat. Vnde per hoc non ostenditur, quòd Christus non habuerit virtutes, secundum quòd habuerit eas perfectissimè vltra cõmunem modũ. Sicut etiam Plotinus posuit quendã sublimẽ modum virtutũ, quas esse dixit animi purgati.

¶Ad tertium dicendum, quòd liberalitas & magnificentia cõmendantur circa diuitias, inquantũ aliquis nõ tantùm appretiatur diuitias, quòd velit eas retinere, præmittendo id quod fieri oportet. Ille ait minimè diuitias appretiatur, qui penitus eas contẽnit, & abiicit propter perfectionis amorem. Et ideo in hoc ipso, quòd Christus omnes diuitias cõtempsit, ostẽdit in se summũ gradum liberalitatis & magnificentiæ. Licet etiã liberalitatis actum exercuerit, secũdum quòd sibi cõueniens erat, faciendo pauperibus ea quæ sibi dabantur. Vnde cùm Dominus Iudæ dixit, Ioan. 13. Quod facis, fac citius: discipuli intellexerunt Dominũ mandare ut darent pauperibus.

ARTICVLVS VI.

¶Vtrum humana natura sit assumpta mediante gratia.

AD SEXTVM sic proceditur. Videtur quòd filius Dei assumpserit humanã naturam mediante gratia. Per gratiam enim vnimur Deo. Sed humana natura in Christo maximè fuit Deo vnita. Ergo illa vnio facta fuit per gratiam.

¶Præterea, Sicut corpus viuit per animã, quæ est eius perfectio, ita ánima per gratiã. Sed humana natura redditur congrua ad assumptionem per gratiã. Ergo filius Dei assumpsit animam mediante gratia.

¶Præterea, Aug. in 15. de Trin. dicit, quòd Verbum incarnatũ est sicut verbũ nostrum in voce. Sed verbum nostrum vnitur voci mediante spiritu. Ergo verbum Dei vnitur carni mediãte Spiritu sancto, & ita mediante gratia, quæ Spiritui sancto attribuitur: secundum illud primæ ad Cor. 12. Diuisiones gratiarum sunt, idem autem Spiritus.

¶SED CONTRA est, quòd gratia est quoddam accidens animæ, vtrin secunda parte habitum est. Vnio autẽ Verbi ad humanam naturam est facta secundum subsistentiam, & non secundum accidẽs, vt ex supradictis patet. Ergo natura humana non est assumpta mediante gratia.

CONCLVSIO.

¶Nullo modo filius Dei humanam assumpsit naturam mediante gratia, nisi per modum efficientis, prout ipsa gratuita Dei voluntas, ea ipsa gratia exhibita, qua eam sibi vniuit.

b ¶RESPONDEO dicendũ, quòd in Christo ponitur gratia vnionis & gratia habitualis. Gratia ergo non potest intelligi, vt mediũ in assumptione humanæ naturæ, siue loquamur de gratia vnionis, siue de gratia habituali. Gratia enim vnionis est ipsum esse personale, quod gratis Diuinitus datur humanæ naturæ in persona Verbi: quod quidem est terminus Assumptionis. Gratia autẽ habitualis pertinens ad spiritualem sanctitatem illius hominis, est effectus quidẽ consequens vnionem: secundùm illud Ioan. 1. Vidimus gloriam eius quasi vnigeniti à Patre, plenum gratiæ, & veritatis. Per quod datur intelligi, quòd ex hoc ipso, quòd ille homo est Vnigenitus à Patre, quod habet per vnionem, habet plenitudinem gratiæ & veritatis. Si verò intelligatur gratia, voluntas Dei, aliquid gratis faciens vel donans, sic vnio facta est per gratiam, non sicut per medium, sed sicut per causam efficientem.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd vnio nostra ad Deum est per operationem, inquantũ scilicet eum cognoscimus & amamus, & ideo talis vnio est per gratiã habitualem, inquantum operatio perfecta procedit ab habitu. Sed vnio naturæ humanæ ad verbum Dei, est secundum esse personale: quod non dependet ab aliquo habitu, sed immediatè ab ipsa natura.

¶Ad secundum dicendum, quòd anima est perfectio substantialis corporis, gratia verò est perfectio animæ accidẽtalis. Et ideo gratia non potest ordinare animam ad vnionẽ personalem (quæ non est accidentalis) sicut anima & corpus.

¶Ad tertium dicendum, quòd verbum nostrum vnitur voci mediãte spiritu non quidẽ sicut medio formali, sed sicut per mediũ mouens. Nam ex verbo concepto interius procedit spiritus, ex quo formatur vox. Et similiter ex verbo æterno procedit Spiritus sanctus, qui formauit corpus Christi: vt infrà patebit. Non autem ex hoc sequitur, quòd gratia Spiritus sancti sit formale medium in vnione prædicta.

QVAESTIO SEPTIMA,
De *Gratia Christi, ut quidam singularis est homo, in tredecim articulos diuisa.*

DEINDE considerandũ est de cossumptis à filio Dei in humana natura. Et primò de his, quę pertinent ad perfectionem. Secundò, de his, quæ pertinent ad defectum.

¶Circa primum considerãda sunt tria. Primò, de gratia Christi: secundò, de scientia eius: tertiò, de potentia ipsius.

¶De gratia autem Christi considerandum est dupliciter. Primò quidem de gratia eius, secundum quòd est quidam singularis homo. secundò, de gratia eius, secundum quòd est caput Ecclesiæ. nam de gratia vnionis iam dictum est.

¶Circa primum quæruntur tredecim.

¶Primò, vtrùm in anima Christi sit aliqua gratia habitualis.

¶Secũdò, vtrùm in Christo fuerint virtutes

¶Tertiò, vtrùm in eo fuerit fides.

¶Quartò, vtrùm fuerit in eo spes.

¶Quintò, vtrùm in Christo fuerint dona.

¶Sextò, vtrùm in Christo fuerit timoris donum.

¶Septimò, vtrùm in Christo fuerint gratiæ gratis datæ.

¶Octauò, vtrùm in Christo fuerit prophetia.

¶Nonò, vtrùm eo fuerit plenitudo gratiæ.

¶Decimò, vtrùm talis plenitudo sit propria Christi.

¶Vndecimò, vtrũ Christi gratia sit infinita.

¶Duodecimò, vtrùm potuerit augeri.

¶Decimotertiò, qualiter hæc gratia se habeat ad vnionem.

ARTICVLVS I.

¶Vtrùm in anima Christi sit aliqua gratia habitualis.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd in anima assumpta à Verbo non fuerit gratia habitualis. Gratia enim est quædam participatio diuinitatis in creatura rationali: secundùm illud 2. Pet. primo, Per quem magna & pretiosa promissa nobis donauit, vt diuinæ simus consortes naturæ. Christus autem est Deus, non participatiue, sed secundum veritatem. Ergo in eo non fuit gratia habitualis.

¶Præterea, Gratia ad hoc est necessaria homini, vt per eam bene operetur (secundùm illud primæ Cor. 15. Abundantius omnibus laborauí, nõ ego autem, sed gratia Dei mecum) & etiam ad hoc, quòd homo cõsequatur vitam æternam: secũdùm illud Rom. 6. Gratia Dei vita æterna. Sed Christo ex hoc solo quòd erat naturalis filius Dei, debebatur ei hæreditas vitæ æternæ: ex hoc etiam quòd erat Verbum, per quod facta sunt omnia, aderat ei facultas omnia bene operãdi. Non ergo secundùm humanam naturã indigebat alia gratia nisi vnione ad Verbum.

Theologia simul sit moralis & tuitiua in Theologia sunt Theologales. Hæc enim homines facimus habentes. Intellectiuas autẽ virtutes non simpliciter bonum facimus habentem, sed secundum intellectum faciunt hominem bonũ: nã enim dicitur homo bonus ex hoc, quòd est doctus, sed ex hoc quod iustus, temperatus, fortis, &c. Vnde de illis postea erit quæstio, qui scilicet de scientia animæ Christi tractabit.

¶In corpore artic. vnica est cõclusio respondẽs quæstio affirmatiue: Christus omnes virtutes habuit. Probatur, Gratia Christi fuit perfectissima, ergo ex ipsa procederẽt virtutes ad perficiendum singulas potẽtias animæ, quantũ ad omnes animæ actus: ergo Christus habuit omnes virtutes. Antecedens supponitur. Cõsequentia primo quantũ ad eius ea cõtenta probatur: primò est, quòd ex gratia procedãt virtutes. Secundò est, quòd ex perfectissima procedãt virtutes ad perficiendum ad omnes actus animæ. Primum probatur, Sicut gratia est in essentia animæ; ita virtus in potentia: ergo sicut ab essentia fluit potentiæ, ita à gratia virtutes. Secundum verò probatur: quia quanto aliquod principium est perfectius, tanto magis imprimit suos effectus.

Comment.

Annot. ¶Nota hic circa primum conclusionis, quòd inferius explicandum restat, quomodo ex hoc, quòd Christus habuit omnes virtutes, stat quòd nõ fuerit virtutem fidei, nec spei. Et stat respondeo in hoc, quòd Christus habuit omnes virtutes non ponendo ex sui ratione defectum aliquem in anima Christi, qui simul erat viator & cõprehensor. Cætera huius rationis difficultà tuta superius quoad de gratia tractatum est.

Annot. ¶In responsione ad secundum eiusdem articuli habes ab Autore solutionẽ illius quæstionis, An virtus humana differat specie à virtute cõmuniter dicta, hinc enim apertè habes partem negatiuã: dum dicitur, quòd non differt nisi secundũ perfectionem modum. Est ergo excellentia heroica in modo, nõ in formali differentia fixa. Et hoc Autor quasi probat ex simili apud Plotinũ. Vbi patet non esse differentiam formalẽ, sed maioris & minoris perfectionis tantùm. Et cõfirmatur rationi, fugiendo ad instar naturæ pluralitatẽ, vbi vna sufficit. Constat enim, quòd ad actum fortitudinis quæcunque est sum, sufficit fortitudinis latitudo: sicut in naturalibus videmus, quòd ad quantitatemcunque illuminationis actum sufficit latitudo luminis, & ad actũ frigefactionis, latitudo frigoris: & sic de aliis.

Annot. ¶In responsione ad tertium

dum adiuuet, quòd in virtutibus quæ sunt passionũ moderatiuæ (vt sunt istæ, de quibus est sermo hic) duo inueniri possunt. Vnum est intus in anima, & hoc est interior dispositio appetitus humani, vt sic sit dispositus, ne abduci possit à recto ꝓpter passiones: & hoc est simpliciter necessariũ haberi per virtutem. Et quo ad hoc omnes morales virtutes moderatiuæ passionũ optimè saluantur in Christo, dum animũ sic habituatum istis habuit, tam circa diuitias, quàm circa Venerea, vt penitus abiecerit illa à se, secundum rectam rationẽ: & ideo summè in eo consistunt & liberalitas & magnificentia & temperantia. Secundum est quo ad actus exercitiũ. Et sic non oportet Christũ omnis virtutis proprio actu exteriori vti: quoniã nunquam fuit tempus, quo conueniens esset personę suę, quòd vteretur omnibus, sed aliquibus tãtùm. Nunquã enim fuit tẽpus vtendi magnificẽtia, quæ est circa magnos sumptus, quia nunquam fuit conueniens, vt esset diues, & haberet vnde magnos sumptus faceret: quum esset dominus omnium, factũ est egenus ꝓpter nos. Et ideo in litera actu liberalitatis dicitur vsus, non autem actu magnificentiæ.

Infrà artic. 4. & Et ar. 8. ad 2. & ar. 9. ad 1. & 1. 2. q. 65. ar. 3. ad 3. Et 3. dis. 33. q. 1. ar. 2. q. 1 ad 1. Et dist. 36. arti. 2. ad 3. Et veri. q. 29. art. 4. ad 15. Et veri. q. 4. ar. 2. ad 11.

¶ In eadem responsione ad tertium attende, quòd cautè Autor loquitur negando in Christo continentiã, dum limitat continentiæ rationem ad Aristot. vltimam sumendo Continentiæ nomen & rationẽ communiori vsu, nihil prohibet Christum continentem appellare.

Annot. ¶ *Super Quæstionis septimæ Articulum tertium.*

Titulus tertij articuli clarus est, de fide, quæ est virtus theologica, inquirens an fuerit in Christo.

Coment. ¶ In corpore articuli vnica est conclusio responsiua quæsito negatiuè. In Christo non potuit esse fides. Probatur: Obiectũ fidei est res diuina non visa: ergo excluso, quòd res diuina sit non visa, non remanet ratio fidei: ergo in Christo non potuit esse fides. Antecedẽs ex priori patet libro. Prima consequentia probatur: quia habitus virtutis recipit speciem ab obiecto, sicut etiam quilibet alius habitus. Secunda verò consequentia probatur: quia Christus ab instanti suæ conceptionis plenè vidit Deum per essentiam.

¶ *Num eo quòd in Christo non fuit fidei materia, in eo propterea fides habitus non fuerit.*

Quæst. ¶ Sed occurrit statim hic dubium, quum obiectum habeat rationem materiæ circa quam versatur habitus, quo pacto ex defectu materiæ, circa quã potest inferri defectus habitus: quum contingat pauperem esse magnificum, & de Christo hoc iam affirmatũ est: & tamen defectus diuitiarum seu magnorũ sumptuũ (circa quos est magnificẽtia) interuenit. Cur nõ potest similiter dici, quod in Christo fuit fidei habitus, quamuis defuerit illius materia, circa quam, scilicet res diuina nõ apparens, sicut fuit in eo magnificentia: quãuis illius defuerit materia circa quam.

¶ Ad hoc dicitur, quòd quamuis materia, circa quam versatur virtus, & obiectũ coincidere inueniantur: alia tamen est ratio formalis obiecti & alia ratio propria materiæ. Et ideo si deficiat aliquid sub ratione materiæ, non propterea oportet deficere habitũ: sed si deficit sub ratione formali obiecti, oportet habitus illius rationem formalẽ deficere. Et si impossibile fuit, & est obiectum aliquod, formaliter locum habere respectu alicuius: impossibile quoque est, & fuit in illo locũ habere habitum illũ. In proposito aũt totum oppositum inuenitur respectu magnificentiæ & fidei: quia respectu fidei, res, quæ sunt materia, quæ creduntur, inueniuntur apud intellectũ Christi, vt Trinitas, &c. sed non sub illa ratione formali, qua creduntur, quia non vt non visæ: quia huiusmodi ratio formalis ponit imperfectionem in Christi anima: & ideo nec fuit, nec esse potuit in Christo habitus fidei. Respectu aũt magnificentiæ, res quæ sunt materia magnificentiæ, vt diuitiæ, defuerunt: sed ratio formalis earum, quomodo scilicet, quando, vbi, sicut, pro quo, &c oportet, exponendæ essent: non deerat animo Christi: quia hæc nullam imperfectionem ponit intus in anima eius, sicut nec etiã defectus materiæ magnificentiæ redundabat in aliquam imperfectionẽ animæ. Et ideo optimè ex defectu obiecti formalis defectus fidei concluditur: est ex defectu autem materiæ magnificentiæ nõ sequitur defectus magnificentiæ interioris.

¶ In responsione ad secũdum eiusdem articuli, nota glossam aliam, quomodo omnes virtutes, includendo etiam fidẽ & spem, fuerunt in Christo, scilicet quantũ ad meritum. Impleuit siquidẽ excellẽtius quicquid meritorij actus est, tam credendo, quàm sperando, quamuis non eodem modo, quia nõ credendo aut sperando: sicut quicquid cognoscit sensus, cognoscit intellectus: sed non eodem modo.

Coment. ¶ *Super Quæstionis septimæ Articulum quartum.*

Titulus clarus, de spe, quæ est virtus theologica, quærens.

¶ In corpore artic. duo sunt: primò respondetur quæsito negatiuè, scilicet in Christo non fuit spes: secundò ponitur differẽtia inter defectũ fidei & defectum spei in Christo, quantũ ad hoc, quòd fides nullo modo fuit in Christo, spes aũt quantũ ad secundariò sperata, in Christo fuit. Primum probatur sic, Spes est de Deo non habito vt obiecto: ergo in Christo non fuit spes. Antecedẽs probatur quo ad duo: scilicet & quòd spes sit de non habito vt obiecto, & quòd sit de Deo non habito vt obiecto. Primũ probatur ex proportionalitate fidei in assentiendo, & spei in expectando. Secundum etiã probatur ex conuenientia theologicarũ virtutum: quia omnes sunt de Deo vt obiecto. Consequentia aũt probatur: quia Christus ab initio conceptionis suæ, plenè fruitionem diuinam habuit. Differentia aũt secundo loco proposita inter fidem & spem in Christo, declaratur, ponendo primò conuenientiã extensiuã fidei & spei: quia scilicet vtraque est de solo Deo vt obiecto: & extenditur ad alia à Deo secundariò, & subiungendo deinde differentiam cum sua ratione, quòd fides nec quantũ ad principale credit, nec quantũ in secundariò credita, locum habet in Christo: quia hoc poneret imperfectionem cognitionis intus in anima Christi. Spes aũt quantum ad secundariò tantùm sperata, in Christo locũ habuit: quia non omnia sperata habebat actu à principio, vt patet de immortalitate corporis, & eiusdẽ gloria: quibus tamen carere nullam imperfectionem ponit in anima Christi: sed spectat ad assumptionẽ defectuũ corporaliũ, quos dispensatiuè ob immensam suam misericordiã, pro nobis assumpsit.

¶ *Num, & quæ spes in Christo fuerit habitus.*

Quæst. Isa. 11, 1. 2. col. 2. ¶ Occurrit hic statim dubium, an spes in Christo respectu secundario speratorum, fuerit habitus aliquis, an solus actus sperandi, & an theologicus, an moralis, siue actus, siue habitus fuerit. Et est ratio dubij, quia nihil prohibet fuisse habitum, quin potius si nõ fuit habitus, videtur quòd actus ille sperandi fuit imperfectus: vtpote natus elici per habitum (vt patet in nobis) & de facto elicitus sine habitu. Quòd sit etiã theologicus, videtur ex eo, quòd actus sperandi respectu secundario speratorum est ex suo genere actus theologicus (vt patet in nobis) ergo si est ab habitu, oportet quòd sit ab habitu, qui virtus est theologica.

¶ In oppositũ autem est, quia si est habitus, oportet quòd sit habitus spei: sed non est habitus spei: quia deficit ratio formalis obiecti: ergo. Et per idem patet, quòd nõ est habitus theologicus: quia scilicet non est virtus theologica, quæ est spes. Et quòd etiam non sit actus theologicus, apparet: quia deficiente ratione formali obiecti theologici, deficit quoq; actus theologicus. Sed constat hic deesse rationem formalem obiecti theologici (quia non est hic Deus non habitus) ergo actus sperandi gloriam corporis, non est actus theologicus. Par si quidem ratio est actus & habitus, quo ad specificari ex ratione formali obiecti: ita quòd cessante ratione obiecti, cessat specificatio tam habitus, quàm actus ex obiecto.

¶ Ad primũ horũ dicitur, quòd in Christo nullus fuit habitus spei respectu secundario speratorum: quia nullus habitus infusus fuit in ipso, quin similis fuerit in hominibus Sanctis vel viatoribus: quũ constet quòd etiam habitus gratiæ capitalis sit secundum essentiã idem, quod habitus gratiæ (vt infrà patebit) certum est autem, in hominibus non esse talem habitum spei diuersum à spe virtute theologica: igitur nec in Christo fuit huiusmodi habitus.

¶ Et quũ obiicitur, quòd actus spei in Christo fuisset imperfectus sine habitu, negatur. Et ad probationẽ, Omnis actus natus informari habitu, est sine habitu imperfectus, respondetur dupliciter, & vtroque modo bene. Primò, quòd ista propositio nõ est vera. In actu non omnino eiusdem rationis, qualis est actus spei in Christo. Nam actus, quo sperantur immortalitas & gloria corporis, non est omnino eiusdẽ rationis ex parte obiecti in nobis & Christo: quia in nobis habet rationẽ ardui gloria illa, in Christo aũt nõ. Et ratio est, quia habẽti gloriã animę, gloria corporis parum quid est, & videtur. Secundò, quòd illa propositio non est vera, quando principiũ eliciuũ actus est melius dispositũ ad actũ illũ, quàm si esset habituatũ. Sic aũt est in proposito: quoniã voluntas Christi fruens Deo non in spe sed in re, est melius disposita ad expectandũ secundariò sperata, quàm si haberet habitũ spei, quantò certior & excellentior est res, quàm spes. Quocirca expectatio, qua voluntas Christi fruitur secundariò sperata, deficit à ratione actualis spei, & ex parte obiecti, & ex parte subiecti: & magis habet rationem desiderij, quàm spei. Nec mirum: quia cũm spes sit de genere imperfectorum, quantò minus spei habetur, tantò magis ab imperfecto receditur. Vtraque responsio clara fit, si ad Beatos aspexeris, in quibus spes est, & non est sicut in Christo: expectant enim corporis gloriam immortalem.

¶ Ad secundũ dicitur, quòd actus potest dici theologicus dupliciter, vel ex parte eliciui principij, vel ex parte principalis obiecti. Et quod actualis illa spes corporis immortalis licet ex parte eliciui principij non sit de facto actus theologicus (quia non est actu à virtute theologica) est tamen quantum est ex suo genere actus, secũdũ vel tamen virtutis theologicæ. Ex parte verò obiecti formaliter, est magis theologicus actus, quàm si esset à virtute theologica: quoniam si esset à virtute theologica, scilicet spe, obiectum formale esset Deus habendus: quia in ordine ad Deũ habendum speramus gloriam corporis. In Christo aũt sicut & in Beatis ratio formalis obiecti est Deus habitus: hæc enim ratio succedit sperato principali, quòd formale obiectum est spei: ac per hoc respectu sperantis Christi & Beatorũ, loco obiecti formalis suæ spei succedere videtur: & consequenter actum secundarium spei remanentẽ magis theologicũ reddit.

¶ *Super Quæstionis septimæ Articulum quintum.*

Titulus articuli quinti clarus est.

Coment. ¶ In corpore articuli vnica est conclusio responsiua quæsito affirmatiue: In Christo fuerũt excellẽtissimè dona. Probat: Anima Christi perfectissimè à Spiritu sancto mouebatur: ergo in Christo fuerunt excellentissimè dona. Antecedens probatur ex duplici autoritate Euangelij. Consequentia probat ex quidditate donorum: scilicet quòd sunt propriæ perfectiones potentiarum animæ, secundũ quod sunt natæ moueri à Spiritu sancto.

Infrà q. 15. ar. 7 Et 3. dis. 15. q. 2. ar. 2. q. 3

¶ *Super Quæstionis septimæ Articulum sextum.*

Titulus clarus est.

Coment. ¶ In corpore articuli vnica est conclusio responsiua quæsito: In Christo fuit timor Dei, non respectu mali, sed respectu eminentiæ Dei præ cæteris hominibus. hæc conclusio in litera primùm declaratur quo ad terminos duos, distinguendo duo obiecta timoris, scilicet malum terribile, & eminentiam potentis infligere malum. Quæ probatur: quia nisi esset eminens, non timeretur. Deinde declaratur quid sit in Christo iste affectus timoris eminentiæ, dicendo quòd est affectus reuerentialis tãtæ eminẽtię. Demum probatur quo ad primam partem affirmatiuam autoritate Apostoli ad Hebræos: & quo ad cõparatiuam autoritate Isaiæ, Replebit eũ Spiritus timoris Dñi.

¶ *Quanã ratione in Christo fuerit timor reuerẽtialis ad diuinã maiestatẽ.*

¶ Occurrit hic dubiũ circa timorem reuerẽtialem Christi: ex eo quòd eminentia Dei potentis infligere mali, aut habuit rationem reuerendi, quatenus eminentia Dei absolutè, aut quatenus eminentia est potentis infligere malum. Non potest dici primũ: tum quia eminentia Dei, vt sic, venerandũ adorandũque sonat, non timendũ, quũ non dicat ordinem ad malum. Tum quia expressè Autor in artic. primo q. 42. Primæ secundæ dixit, quòd tam Deus, quàm quilibet alius potens, est obiectũ timoris, vt causa mali: ac per hoc Deus obiectũ timoris vt eminens, non absolutè, sed vt eminentia est causatiua mali, intelligitur. Quod etiam in hac litera cõfirmatur, vbi eminentia ponitur ratio, quòd timeatur, quia superatiua est ad causandũ malum. Nec potest dici secundum: quia Christus nullum malũ pœnę pro culpa, aut separationem à Deo timebat, vt in litera dicitur. In idem autem redit timere malum aliquod, & timere potentiã inflictiuam mali. Nec differunt nisi sicut per se & per aliud: quia scilicet malũ per se timemus, potentiã aũt inflictiuam per aliud, hoc est propter malũ: quia in ordine ad possibile malũ ab illa potentia timor insurgit. Vnde si substrahatur ab eminenti potentia ordo ad malũ, nulla restat ratio timoris. Et quia sic fuit in Christo, quoniã certus ac securus erat, quòd nullũ poterat à Deo sibi prouenire malũ fugiendum per donum timoris: consequens est quòd nec respectu diuinæ eminentiæ fuit in Christo timor reuerentialis: itaque timor reuerentialis quidam timor est.

¶ Ad hoc dicitur, quòd procul dubio Deus non est obiectũ timoris nisi in ordine ad malum

---

dasse, quòd egenis aliquid daret. Concupiscẽtias autem prauas Christus omnino non habuit, sicut infrà patebit: nec propter hoc, tamen excluditur quin habuerit temperantiam, quæ tantò perfectior est in homine, quantò magis prauis concupiscentiis caret. Vnde secundum Philosophum 7. Ethi. temperatus in hoc differt à cõtinente, quòd temperatus non habet prauas concupiscentias, quas continens patitur. Vnde sic accipiẽdo continentiam, sicut Philosophus accipit, ex hoc ipso, quòd Christus habuit omnem virtutem, non habuit continentiam, quæ nõ est virtus, sed aliquid minus virtute.

ARTICVLVS III.

¶ *Vtrùm in Christo fuerit fides.*

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd in Christo fuerit fides. Fides enĩ est nobilior virtus, quàm virtutes morales: puta temperantia, & liberalitas. Huiusmodi aũt virtutes fuerũt in Christo, vt dictũ est. Multò ergo magis fuit in eo fides.

¶ Præterea, Christus non docuit virtutes, quas ipse non habuit, secundùm illud Act. 1. Cœpit facere, & docere. Sed de Christo dicitur Hebr. 12. quòd est actor & consummator fidei. Ergo in eo maximè fuit fides.

¶ Præterea, Quicquid est imperfectiõis, excluditur à beatis. Sed in beatis est fides: nam super illud Rom. 1. Iustitia Dei reuelatur in eo ex fide in fidem, dicit glos. de fide verborum & spei in fidem rerum & speciei. Ergo videtur quòd etiam in Christo fuerit fides, cũm nihil imperfectionis importet.

¶ SED CONTRA est quod dicitur Hebr. 11. quòd fides est argumentum nõ apparentium. Sed Christo nihil fuit non apparens: secundum illud quod dixit ei Petrus Ioan. vlt. Tu omnia nosti. Ergo in Christo non fuit fides.

CONCLVSIO.

¶ *Cùm Christus à primo instanti conceptionis suæ plenè per essentiam Deum viderit, nullo modo fides in eo esse potuit.*

¶ RESPONDEO dicendum, quòd sicut in Secunda parte dictum est, obiectum fidei est res diuina non visa. Habitus autem virtutis sicut & quilibet alius recipit speciẽ ab obiecto. Et ideo excluso, quòd res diuina sit non visa, excluditur ratio fidei. Christus autem à primo instanti suæ conceptionis plenè vidit Deũ per essentiam, vt infrà dicetur. Vnde in eo fides esse non potuit.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd fides est nobilior virtus virtutibus moralibus: quia est circa nobiliorem materiam, sed tamen importat quendam defectum in comparatione ad illam materiam, qui defectus in Christo non fuit. Et ideo non potuit in eo esse fides, licet fuerint in eo virtutes morales, quæ in sui ratione huiusmodi defectũ non important per comparationem ad suas materias.

¶ Ad secundum dicendum, quòd meritum fidei consistit in hoc, quòd homo ex obedientia Dei assentit illis, quæ non videt: secundum illud Rom. primo. Ad obediẽdum fidei in omnibus Gẽtibus pro nomine eius. Obedientiam autem ad Deum plenissimè habuit Christus: secundum illud Philipp. 2. Factus est obediens vsque ad mortem. Et sic nihil ad meritũ pertinens docuit, quod ipse excellentius non impleret.

¶ Ad tertium dicendum, quòd sicut glossa ibidem dicit, fides propriè est, qua credũtur quæ non videntur. Sed fides, quæ est rerũ visarum, impropriè dicitur, & secundũ quandam similitudinem, quantũ ad certitudinẽ, aut firmitatem adhæsionis.

ARTICVLVS IIII.

¶ *Vtrùm in Christo fuerit spes.*

Infrà art. 6. ad 1. & art. 2. ad 2. ar. 9. ad 1. Et 3. dis. 26. q. 2. art. 5. ad 1. Et 3. d. 18. ad 4.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur quòd in Christo fuerit spes. Dicitur enim in Psal. ex persona Christi, In te Domine speraui. Sed virtus spei est, qua homo sperat in Deum. Ergo virtus spei fuit in Christo.

¶ Præterea, Spes est expectatio futuræ beatitudinis, vt in Secunda parte habitum est. Sed Christus aliquid expectabat ad beatitudinem pertinens, videlicet gloriam corporis. Ergo videtur quòd in eo fuerit spes.

¶ Præterea, Vnusquisque potest sperare illud quod ad eius perfectionem pertinet, si sit futurum. Sed aliquid erat futurum quod ad perfectionem Christi pertinet: secundùm illud Eph. 4. Ad consummationem Sanctorũ in opus ministerij, in ædificationem corporis Christi. Ergo videtur, quòd Christo cõpetebat habere spem.

¶ SED CONTRA est quod dicitur Rom. 8. Quod videt quis, quid sperat? Et sic patet, quòd sicut fides est de non visis, ita & spes. Sed fides non fuit in Christo, sicut dictum est, ergo nec spes.

CONCLVSIO.

¶ *Cùm Christus à principio suæ conceptionis plenè fruitionem diuinam habuerit, impossibile fuit, in ipso fuisse spem, nisi eorum, quæ non plenè fuerat adeptus, vt sui corporis immortalitatem & gloriam.*

¶ RESPONDEO dicendũ, quòd sicut de ratione fidei est, quòd aliquis assentiat his, quę non videt, ita de ratione spei est quòd aliquis expectet id quod nondum habet. Et sicut fides, inquantum est virtus theologica, non est de quocunq; non viso, sed solùm de Deo: ita etiã spes, inquantũ est virtus theologica, habet pro obiecto ipsum deum: cuius fruitionem homo principaliter expectat per spei virtutẽ. Sed ex consequenti ille qui habet virtutẽ spei, potest etiã in alijs diuinum auxiliũ expectare: sicut & ille qui habet virtutem fidei, non solùm credit Deo de rebus diuinis, sed de quibuscunque alijs diuinitus sibi reuelatis. Christus autem à principio suæ conceptionis plenè habuit fruitionem diuinã (vt infrà dicetur) & ideo virtutem spei non habuit. Habuit tamen spem respectu aliquorum, quæ nondum erat adeptus: licet non habuerit fidem respectu quorumcunque: quia licet plenè cognosceret omnia, per quod totaliter fides excludebatur ab eo: non tamen adhuc plenè habebat omnia, quæ ad eius perfectionem pertinebant, puta immortalitatem & gloriam corporis, quam poterat sperare.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd hoc non dicitur de Christo secundum spem, quę est virtus theologica: sed eo quòd quædam alia sperauit nondum habita: sicut dictum est.

¶ Ad secundum dicendum, quòd gloria corporis non pertinet ad beatitudinem, sicut in quo principaliter beatitudo consistat, sed per quandam redundantiam à gloria animæ: vt in Secunda parte dictum est. Vnde spes secundũ quòd est virtus theologica, nõ respicit beatitudinem corporis: sed beatitudinẽ animæ, quæ in diuina fruitione cõsistit.

¶ Ad tertium dicendũ, quòd ædificatio Ecclesiæ per conuersionem fidelium, nõ pertinet ad perfectionem Christi, qua in se perfectus est: sed secundùm quòd alios ad participationem suæ perfectionis inducit. Et quia spes dicitur propriè respectu alicuius, quod expectatur ab ipso sperante habendũ, non propriè potest dici, quòd virtus spei Christo ratione inducta conueniat.

ARTICVLVS V.

¶ *Vtrùm in Christo fuerint dona.*

AD QVINTVM sic proceditur. Videtur quòd in Christo non fuerint dona. Sicut enim cõmuniter dicitur, dona dantur in adiutorium virtutum. Sed id quod est in se perfectũ, non indiget exteriori auxilio. Cùm igitur in Christo fuerint virtutes perfectè, videtur quòd in eo non fuerint dona.

¶ Præterea, Non videtur esse eiusdem dare dona & recipere: quia dare est habẽtis, accipere autem non habentis. Sed Christo conuenit dare dona: secundum illud Psal. Dedit dona hominibus. Ergo Christo non conuenit accipere dona Spiritus sancti.

¶ Præterea, Quatuor dona videntur pertinere ad contemplationem viæ, scilicet sapientia, scientia, intellectus, & consilium, quod pertinet ad prudentiam: vnde & Philosophus in 6. Ethic. numerat ista inter virtutes intellectuales. Sed Christus habuit cõtemplationem patriæ. Ergo non habuit huiusmodi dona.

¶ SED CONTRA est quod dicitur Isa. 4. Apprehendent septem mulieres virũ vnum. Glossa, id est, septem dona Spiritus sancti, Christum.

CONCLVSIO.

¶ *Cùm Christus perfectissimè à Spiritu sancto moueretur, in ipso quoque excellentissimè Spiritus sancti dona fuerunt.*

¶ RESPONDEO dicendum, quòd sicut in Secunda parte dictum est, dona propriè sunt perfectiones quædam potentiarũ animæ, secundùm quòd sunt natæ moueri à Spiritu sancto. Manifestum est autem, quòd anima Christi perfectissimè à Spiritu sancto mouebatur: secundum illud Luc. 4. Iesus autem plenus Spiritu sancto regressus est à Iordane, & agebatur à Spiritu in desertum. Vnde manifestum est, quòd in Christo fuerunt excellentissimè dona.

¶ AD PRIMVM ergo dicendũ, quòd illud quod est perfectum secundũ ordinẽ suę naturæ, indiget adiuuari ab eo quod est altioris naturæ: sicut homo, quantuncunque perfectus indiget adiuuari à Deo. Et hoc modo virtutes, quæ perficiũt potentias animæ, secundum quòd ducũtur ratione, quantuncunque sint perfectæ, indigent adiuuari per dona, quæ perficiunt potẽtias animæ, secundum quòd sunt motæ à Spiritu sancto.

¶ Ad secundum dicendum, quòd Christus non secundum idem est recipiens & dãs dona Spiritus sancti: sed dat, secundum quòd Deus, & accipit, secũdum quòd homo. Vnde Greg. dicit in secũdo Moralis, quòd Spiritus sanctus humanitatẽ Christi nunquam deseruit, ex cuius diuinitate procedit.

¶ Ad tertium dicendũ, quòd in Christo non solùm fuit cognitio patriæ, sed etiam cognitio viæ: vt infrà dicetur. Et tamen etiam in patria sunt per aliquem modum dona Spiritus sancti, vt in Secunda parte dictum est.

ARTICVLVS VI.

¶ *Vtrùm in Christo fuerit donum timoris.*

AD SEXTVM sic proceditur. Videtur quòd in Christo non fuerit donum timoris. Spes enim videtur potior, quàm timor: nam spei obiectum est bonum, timoris verò malum: vt in Secunda parte habitum est. Sed in Christo non fuit virtus spei, vt suprà habitũ

Universidad de Deusto Biblioteca

mali:quia bonum non timetur nisi in ordine ad mali,quod est per se primò timoris obiectum.& ideo eminentia diuina in proposito ponitur timoris obiectum,non absolutè, sed vt causa mali. Verùm duplicem habet diuina eminentia ordinem ad malum,vt causa ad effectum:primò absolutè,secundò vt subsita diuinæ voluntati.Si consideretur diuina eminentia secundũ suũ posse,quod habet ad causandũ mali, sic procul dubio, timendi rationem retinet:quia secundum se habet posse causare mali. Si verò consideretur diuina eminẽtia, vt stat sub determinatione diuinæ voluntatis ad non causandũ exequendũ malũ,sic non habet rationẽ timẽdi:quia hæc conditio reddit creaturã securam & certã de impossibilitate mali in effectu. Potest ergo diuina eminẽtia non solùm absolutè,quomodo non est obiectum timoris, sed vt causa mali abstrahendo à possibili exequutione mali.& sic esse obiectũ timoris absque ordine ad malum possibile euenire:sed non potest vt causa mali, abstrahere ab hoc ꝙ ipsa secundum se est potens causare malum. Et quia sic erat in Christo: ideo vtrunque de Christo dicitur, scilicet, & quòd non erat in eo timor mali possibilis fugiendi, scilicet per donũ timoris, & quòd erat in eo timor eminentiæ diuinæ potentis infligere malum. Contemplando siquidem diuinam eminẽtiam vt causam potentem, quantũ ex se est infligere malum,insurgebat timor reuerentialis ad illam: quãuis sciendo eminentiam illã esse causam determinatam ad nõ causandum in se huiusmodi malũ, securus esset absque suspicione quacũque huiusmodi mali.

¶ Et per hæc patet solutio obiectorum. & quòd omnia consonant.

¶ In responsione ad primum eiusdẽ articuli textũ si distinctionem iam dictam de duplici ordine causæ ad effectum, applicueris ad literam, videbis differentiam inter timoris donũ & spei virtutem in litera positã. Habet siquidẽ actor siue boni siue mali duplicẽ ordinem ad suũ effectum:primò secundũ,pro se, quanto est potens causare bonum siue malũ: secundò, vt præparatus est ad exequutionem boni vel mali. Tunc aũt tantum timetur malum vel speratur bonũ ex actore,quando vterque ordo interuenit:quãdo aũt primus tantùm,tũc actor tantùm respicitur.

¶ In litera igitur ponitur differentia inter virtutẽ spei & donũ timoris, in hoc quòd spes est respectu boni in exequutiõe, & respectu actoris boni vtroque modo. Timor verò non est respectu mali, nec respectu actoris vt exequutiui, sed respectu actoris potentis,secundũ se mali causare. Et ratio redditur in litera ex cõmuni ratione doni & virtutis:quia scilicet commune est virtuti & dono per se primò respicere bonum: quia virtus primò bonum facit. Hinc enim sequitur,quòd spes, quæ non solùm inquantum donum,sed secundum propriã rationem spei directè respicit bonum, omnia quæ conuenire nata sunt spei,retineat ac per hoc,quòd sit boni habendi seu non habiti. Timor autem, quia secundum propriam rationem timoris directè respicit malum,sed quatenus eleuatur est in celsitudinem doni,propriè & per se respicit bonum,non retinet ea quæ se tenent ex parte mali,sed ad id,quod se tenet ex parte boni, tendit. Et ideo minimum timoris de aspectu ad malum, timoris donum in Christo,dum in solum tendebat actorem mali, non vt exequutiuum, sed vt in se potentem causare malum. Quo fit, vt virtus spei in Christo non fuerit, vtpote ponẽs bonũ non haberi ab anima Christi: timoris autem donum in eo fuerit, vtpote solam reuerentiam actoris mali ponens in Christi anima.

est.Ergo etiam nõ fuit in eo donum timoris.

¶ Præterea, Dono timoris timet aliquis vel separationẽ à Deo,quod pertinet ad timorẽ castũ:vel puniri ab ipso, quod pertinet ad timorem seruilem:vt Aug.dicit super Cãt.10. Sed Christus non timuit separari à Deo per peccatũ,neque etiã puniri ab eo propter suã culpam,quia impossibile erat ei peccare: vt infrà dicetur. Timor aũt non est de impossibili.Ergo in Christo non fuit donũ timoris.

¶ Præterea, Primæ Ioã.4.dicitur quòd perfecta charitas foras mittit timorem. Sed in Christo fuit perfectissima charitas, secundũ illud Eph.3. Supereminentem scientiæ charitatem Christi. Ergo in Christo non fuit donum timoris.

¶ SED CONTRA est quod dicitur Isa.11.Replebit eũ spiritus timoris Domini.

CONCLVSIO.

¶ Quanquam in Christo nullus fuerit culpæ, vel pœnæ timor, fuit tamen in illo præ cæteris hominibus timor, quo diuinam reuerebatur maiestatem.

¶ RESPONDEO dicendum, quòd sicut in Secunda parte dictum est, timor respicit duo obiecta.quorũ vnum est malum terribile,aliud est illud, cuius potestate malum potest inferri; sicut aliquis timet Regẽ, inquantũ habet occidendi potestatem. Non aũt timeretur ille,qui potest nocere, nisi haberet quandã eminentiam potestatis,cui de facili resisti non possit:ea enim quæ in promptu habemus,repellere non timemus. Et sic patet,quòd aliquis non timetur nisi propter suam eminentiam.Sic igitur dicendũ est, ꝙ in Christo fuit timor Dei:non quidem secundum quòd respicit malũ separationis à Deo per culpã,neque etiã secundũ quòd respicit malum punitionis pro culpa, sed secundũm quòd respicit ipsam diuinam eminentiam: prout scilicet anima Christi quodã affectu reuerentiæ mouebatur in Deũ, à Spiritu sancto acta. Vnde Hebr.5.dicitur, quòd in omnibus exauditus est pro sua reuerentia. Hũc enim affectũ reuerentiæ ad Deum,Christus secundum quòd homo præ cæteris habuit pleniorẽ. Et ideo ei attribuit Scriptura plenitudinem timoris Domini.

¶ AD PRIMVM ergo dicendũ,quòd habitus virtutũ & donorũ, propriè & per se respiciunt bonũ: malum aũt ex consequẽti. Pertinet enim ad rationem virtutis vt opus bonũ reddat, vt in secundo Ethic.dicitur. Et ideo de ratione doni timoris nõ est illud malum,quod respicit timor, sed eminẽtia illius boni,scilicet diuini,cuius potestate aliquod malum infligi potest. Sed spes, secundum quòd virtus est,respicit non solùm actorem boni,sed etiam ipsum bonũ, inquantum est non habitum. Et ideo Christo,qui iam habebat perfectum beatitudinis bonũ,non attribuitur virtus spei,sed donum timoris.

¶ Ad secundum dicendum, quòd ratio illa procedit de timore,secundum quòd respicit obiectum,quod est malum.

¶ Ad tertium dicendum, quòd perfecta charitas foras mittit timorem seruilem, qui respicit principaliter pœnam. Sic autẽ timor non fuit in Christo.

ARTICVLVS VII.

¶ Vtrùm in Christo fuerint gratiæ gratis datæ.

AD SEPTIMVM sic proceditur. Videtur quòd in Christo nõ fuerint gratiæ gratis datæ. Ei enim qui habet aliquid secundũ plenitudinem,nõ cõpetit illud habere secũdũ participationẽ.Sed Christus habuit gratiã secundũ plenitudinẽ:secundũ illud Ioã.1. Plenum gratiæ & veritatis.Gratiæ aũt gratis datæ videntur esse quedã participationes diuisim,& particulariter diuersis attributæ:secundũ illud primæ ad Cor.12. Diuisiones gratiarum sunt.Ergo videtur quòd in Christo non fuerint gratiæ gratis datæ.

¶ Præterea,Quod debetur alicui,nõ videtur esse gratis ei datũ.Sed debitum erat homini Christo,ꝙ sermone sapiẽtiæ & sciẽtiæ abundaret,& potẽs esset in virtutib' faciẽdis, & in aliis huiusmodi,quæ pertinent ad gratias gratis datas:cũ ipse sit Dei virtus & Dei sapiẽtia, vt dicitur 1. ad Cor.1. Ergo Christo nõ fuit cõueniẽs habere gratias gratis datas.

¶ Præterea, Gratiæ gratis datæ ordinãtur ad vtilitatẽ fideliũ:secũdũ illud primæ ad Cor. 12. Vnicuique datur manifestatio Spiritus ad vtilitatẽ.Nõ aũt videt ad vtilitatẽ aliorum pertinere habitus aut quæcunque dispositio,si homo nõ vtatur:secũdũ illud Eccl.20.Sapiẽtia abscõdita & thesaurus inuisus.quæ vtilitas in vtrisque?Christus aũt nõ legit vsus omnibus gratiis gratis datis, præsertim quantùm ad genera linguarum.Non ergo in Christo fuerunt omnes gratiæ gratis datæ.

¶ SED CONTRA est quod Aug.dicit in epistola ad Dardanum, quòd sicut in capite sunt omnes sensus, ita in Christo fuerunt omnes gratiæ.

CONCLVSIO.

¶ Cùm Christus fuerit primus & principalis fidei doctor,in eo oportuit omnes gratias gratis datas fuisse.

¶ RESPONDEO dicendũ, quòd sicut in Secunda parte habitũ est,gratiæ gratis datæ ordinantur ad fidei & spiritualis doctrinæ manifestationẽ:oportet enim eũ, qui docet, habere ea, per quæ sua doctrina manifestetur: aliàs sua doctrina esset inutilis. Spiritualis autem doctrinæ fidei primus & principalis doctor est Christus:secundùm illud Heb.2.Cùm initium accepisset enarrari per Dominũ,per eos, qui audierunt, in nos cõfirmata est,cõtestãte Deo signis & portẽtis,&c.Vnde manifestũ est,quòd in Christo excellentissimè fuerunt oẽs gratiæ gratis datæ,sicut ĩ primo & principali fidei doctore.

¶ AD PRIMVM ergo dicẽdũ,ꝙ sicut grã gratũ faciẽs,ordinatur ad actus meritorios tã interiores quã exteriores, ita grã gratis data ordinaẽ ad quosdã act' exteriores,fidei manifestatiuos:sicut est opatio miraculorũ, & alia huiusmodi. In vtraque aũt grã Christus plenitudinẽ habuit: inquãtũ enim diuinitati vnita erat eius aĩa,plenã efficaciã habebat ad oẽs prædictos actus perficiẽdos. Sed alii Sancti,qui mouẽtur à Deo sicut instrumẽta nõ vnita,sed separata, particulariter efficaciam recipiunt ad hos vel ad illos actus perficiendos. Et ideo in aliis Sanctis huiusmodi gratiæ diuidũtur, non aũt in Christo.

¶ Ad secũdũ dicẽdũ,ꝙ Christus dicitur Dei virtus & Dei sapiẽtia, inquantũ est æternus Dei fili'. Sic aũt nõ cõpetit sibi habere gra-

3. contra ca. 154. fin. Et verit. q. 27. ar. 1. & 3. Et 1. Co. 12. l. 5. Et Rom. 1. l. 5. col. 1. Et Eph. 1. l. 2. col. 1.

¶ Super Quæstionis septimæ Articulum septimum.

Titulus articuli septimi,vt sonat intelligitur.

¶ In corpore vnica est conclusio responsiua quæsito affirmatiuè:in Christo fuerunt excellentissimæ omnes gratiæ gratis datæ. Probatur, Oportet eum, qui docet, habere ea,per quæ sua doctrina manifestetur:ergo oportet in Christo excellentissimè fuisse omnes gratias gratis datas. Antecedens probatur:quia aliàs sua doctrina esset inutilis.Cõsequentia verò probatur:quia Christus est primus & principalis doctor fidei: & gratiæ gratis datæ sunt ea, per quæ fidei Spiritúsque doctrina manifestatur.

¶ Vbi nota, quòd Christus dicitur primus & principalis fidei doctor, vel quia persona illa habet etiã tempore primatum in docendo,vel quia non obumbrat, sed reuelatæ fidei doctor primus tempore & principalis autoritate fuit Christus, secundum quòd homo, prout de ipso est sermo hic. Et hoc autoritati Apostoli ad Hebræos 2. consonat. Vbi salus initium manifestè narrationis à Christo, in quo Deus nouissimẽ loquutus est,sumpsisse dicitur.

¶ Super hoc autem,quòd Christus est primus ac principalis doctor, fundatur consequentia, non solùm gratiarum, sed etiam excellentissimo modo gratiarum in Christo. Decet enim primum ac præcipuum doctorem, excellentius aliis se habere in doctrina, & requisitis ad illam, propter quod in litera in calce corporis, huius sequelæ ratio tangitur dicẽdo: Sicut in primo & principali fidei doctore.

¶ In responsione ad primum eiusdem septimi articuli quum legis differentiam inter Christum & alios Sanctos, in hoc quòd in aliis Sanctis gratiæ gratis datæ diuiduntur, non autem in Christo, intellige non de diuersitate & vnitate, quasi in Christo & omnes gratiæ gratis datæ sint vna

vna gratia, in aliis verò Sanctis alia sit gratia prophetiæ, alia gratia sanitatum, alia gratia miraculorum,&c. quoniam sicut virtutes infusæ,quæ spectant ad gratiam gratum facientem,multiplicantur in Christo,sicut in aliis Sanctis, & non omnes virtutes in Christo sunt vna virtus: ita multiplicantur tam in Christo, quàm aliis Sanctis gratiæ gratis datæ. Sed intellige de diuisione totius & partium, hoc est, quòd in Christo fuit tota plenitudo gratiarum gratis datarum:in aliis verò Sanctis fuit particulariter: quia vni Sancto vna gratia, & alteri alia, iuxta doctrinam Apostoli. Et rursus vni Sancto talis gratia (puta Prophetiæ aut miraculorum) secundum talem mensuram: In Christo autem tota plenitudo, &c. Et ratio assignatur in litera: quia humanitas Christi erat organum coniunctum diuinitati, alii verò Sancti mouentur à Deo vt instrumenta separata. Quod si plenius non intelligis, vide vltra primi dicta, in quarto contra Gentiles capitulum decimumquartum.

¶ Super Quæstionis septimæ Articulum octauum.

Infrà q. 31. ar. 2. Et 2. 2. q. 174. artic. 1. Et Psal. 44. col. 2. Et Mat. 1. col. 2. Et Ioan. 4. l. 6. col. 1. Et 1. Co. 13. l. 2. col. 1. Clement.

Titulus octaui articuli intelligitur, vt sonat.

¶ In corpore arti. vna est cõclusio responsiua quæsito affirmatiue,scilicet in Christo fuit prophetia. Probatur, Christus fuit nõ solùm comprehensor,sed viator, & cognoscebat ac dicebat quæ procul ab aliorum erant notitia:ergo fuit Propheta. Consequẽtia probatur: quia ad Prophetiam requiritur,ꝙ cognita sint procul ab aliis, cum quibus cognoscens & annuncians est. Quod probatur ex differentia secundum locum & secundum tempus. & consequenter ex differentia inter purè comprehensores & viatores.

Annot.

¶ Vbi nota primò ex libro præcedenti, quæst. 173.articulo primo, & ex quæst.174.articulo quinto,quòd cognitio prophetica dupliciter sortitur esse procul, scilicet vel ex parte cognitionis (& penes hoc distinguitur cognitio prophetica communiter dicta, à visione Dei per essentiam) vel ex parte cognoscentis. & penes hoc distinguitur prophetia Moysi & Christi à cognitione Beatorum: quoniam Beati non sunt procul,quia comprehensores tantum, Moyses autem fuit simpliciter viator; Christus verò comprehẽsor & viator. Et ꝓpterea Autor hoc in loco prophetiam in Christo inuestigat & cõcludit ex parte cognoscentis, quia scilicet Christus erat viator.

¶ Nota secundò nouitie, quòd probatio literæ secundum locum & tempus, repetitione eiusdem loci, & similiter temporis respectu dicentis & aliorum eget: ita quod in exemplo de loco ad partem negatiuam, scilicet, Si verò aliquis in Syria existens, ea quæ sunt ibi annunciaret,subaudi existentibus in Gallia, cum quibus non est, à quibus tamẽ procul sunt gesta in Syria,non esset propheticum: alioquin scribentes literas ex Syria de gestis ibi, essent Prophetæ. Et similiter in exemplo de tempore, non fuit propheticum, quod Esdras scripsit posteris, cum quibus non fuit, & à quibus procul fuit, ædificationem templi: alioquin omnes historici essent Prophetæ. Exigitur ergo ad Prophetam vtriusque simul concursus conditionis, scilicet quòd cognoscat ea quæ sunt procul ab aliis, cum quibus ipse est: & ideo nec Deus nec Sancti aut Angeli sunt Prophetæ, sed viatores.

¶ Nota tertiò quòd dupliciter ratione Christus, inquantum viator, potest dici Propheta. Primò, vt ly inquantum viator, denotet conditionem tam cognitionis, quàm cognoscentis: quia scilicet prophetia conuenit Christo ratione cognitionis spectantis ad viam, siue intellectu, siue imaginatiua (vt dicitur hic in responsione secunda ad primum) & conuenit sibi ratione conditionis cognoscentis, quia erat viator. Secundò, vt ly inquantum viator, denotet conditionẽ cognoscentis tantum: ita quòd Christus quacunque cognitione nouerit occulta aliis, Propheta est: quia cognitio illa viatoris est, quatenus non inquantum viator est, sibi conuenit. Nec propterea sequitur, Christus ratione cognitionis comprehensiuæ est propheta, ergo inquantum comprehensor est propheta: quoniam ratione cognitionis comprehensiuæ, non in quocunque,sed in viatore est propheta Christus. Valeret autem, si ratione cognitionis comprehensiuæ, absolutè Christus esset propheta: quod non dicimus. Et ad hoc tendit responsio prima ad primum cum toto corpore articuli, dum de cognitionis conditione nulla est cura: sed de conditione cognoscentis.

¶ Nota nouitie quartò, quòd quum dicitur, Christus, inquantum viator, est propheta, ly inquantum, non reduplicatiuè tenetur: alioquin omnis viator esset propheta, sed specificatiuè: quoniã denotat conditionẽ in Christo, quæ suscipit prædicationẽ Prophetæ. Est enim Propheta, quia est viator: sicut Sortes est crispus, inquantum capillatus: quia crispitudinem habet non nisi quia capillatus.

tiã,sed esse potius datorẽ gratiæ. Cõpetit aũt sibi habere gratiã secũdùm humanã naturã.

¶ Ad tertium dicendum, ꝙ donum linguarum datum est Apostolis,quia mittebantur ad docendas omnes gentes. Christus autem in vna sola gente Iudæorum voluit personaliter prædicare,secundũ ꝙ ipse dicit Math. 15. Non sum missus nisi ad oues, quæ perierũt domus Israel.Et Apostolus dicit Rom. 15. Dico Christum Iesum ministrum fuisse circuncisionis. Et ideo non oportuit, ꝙ loqueretur pluribus linguis. Nec tamen defuit ei omnium linguarum notitia: cùm etiã occulta cordium ei non essent abscondita (vt infrà dicetur) quorum voces quæcunque sunt signa. Nec tamen inutiliter hanc notitiã habuit: sicut non inutiliter habet habitum, qui eo nõ vtitur quãdo non est opportunũ.

ARTICVLVS VIII.

¶ Vtrùm in Christo fuerit Prophetia.

AD OCTAVVM sic proceditur. Videtur quòd in Christo non fuerit Prophetia. Prophetia enim importat quandam obscuram & imperfectam notitiam:secundum illud Numeri 12. Si quis fuerit inter vos Propheta Domini,per somnium aut in visione loquar ad eum.Sed Christus habuit plenam & apertam notitiam multò magis quàm Moyses,de quo ibi subditur,ꝙ palàm & nõ per ænigmata videt Deũ.Non ergo in Christo debet poni Prophetia.

¶ Præterea, Sicut fides est eorum, quæ non videntur, & spes eorum,quæ non habentur, ita Prophetia est eorum,quæ non sunt præsentia,sed distantia:nã Propheta dicitur quasi procul fans. Sed in Christo non ponitur fides nec spes,vt suprà dictum est. Ergo Prophetia etiam non debet poni in Christo.

¶ Præterea, Propheta est inferioris ordinis, quàm Angelus:vnde & de Moyse, qui fuit supremus Prophetarum (vt in secunda Parte dictum est) dicitur Act.7. ꝙ locutus est cũ Angelo in solitudine. Sed Christus non est minoratus ab Angelis secundum notitiam animæ,sed solùm secundum corporis passionem, vt habetur Heb.2. Ergo videtur ꝙ Christus non fuit Propheta.

¶ SED CONTRA est quod de eo prædicitur Deutero.18. Prophetam suscitabit vobis Deus de fratribus vestris. Et ipse de se dicit Matth.13.& Ioan.4.Non est Propheta sine honore nisi in patria sua.

CONCLVSIO.

¶ Cùm Christus fuerit simul comprehensor & viator,in ipso fuisse Prophetiæ lumen,necesse fuit respectu eorum,quæ eos latebant,apud quos fuerat.

¶ RESPONDEO dicẽdum, quòd Propheta dicitur quasi procul fans, vel procul videns:inquantum scilicet cognoscit & loquitur ea, quæ sunt procul ab hominum sensibus:sicut etiã Aug.dicit 16. contra Faustum. Est autem considerandum, ꝙ non potest dici aliquis Propheta ex hoc ꝙ cognoscit & annuntiat ea quæ sunt aliis procul, cũ quibus ipse non est. Et hoc manifestum est secundum locum & secũdum tẽpus: si enim aliquis in Gallia existẽs, cognosceret & annuntiaret aliis in Gallia existentibus ea, quæ tunc in Syria agerentur, propheticum esset: sicut Helisæus ad Giezi dixit, 4.Reg.5.quomodo vir descẽderat de curru,& occurrerat ei.Si verò aliquis in Syria existẽs,ea quæ sunt ibi annuntiaret, non esset propheticum. Et idem apparet secundũ tempus. Propheticũ enim fuit quòd Isaias prænũtiauit,ꝙ Cyrus rex Persarum tẽplum Dei esset reædificaturus,vt patet Isa.44.Non autẽ fuit propheticum,ꝙ Esdras hoc scripsit, cuius tẽpore factum est. Si igitur Deus aut Angeli vel etiã Beati cognoscunt & annũtiant ea, quæ sunt procul à nostra notitia, hoc non pertinet ad prophetiam:quia in nullo nostrũ statum attingunt.Christus autem ante passionem nostrum statũ attingebat:inquantũ non solùm erat comprehẽsor, sed etiam viator. Et ideo propheticũ erat, ꝙ ea quæ erant procul ab aliorum viatorum notitia, & cognoscebat & annuntiabat. Et hac ratione dicitur in eo fuisse prophetia.

¶ AD PRIMVM ergo dicendũ,ꝙ per illa verba nõ ostenditur esse de ratione prophetiæ ænigmatica cognitio,quæ scilicet est per somniũ & in visione:sed ostẽditur cõparatio aliorũ Prophetarũ, qui per somniũ & in visione perceperunt diuina, ad Moysem, qui palã & nõ per ænigmata Deũ vidit.Qui propheta est dictus:secundum illud Deute.vlti.Non surrexit vltra Propheta in Israel,sicut Moyses. Potest tamẽ dici ꝙ etsi Christus habuit plenã & apertã notitiam, quãtũ ad partẽ intellectiuã: habuit tamẽ in parte imaginatiua quasdã similitudines, in quibus etiã poterat speculari diuina: inquãtum nõ solũ erat cõprehẽsor,sed etiã viator.

¶ Ad secundũ dicendũ,ꝙ fides est eorũ,quæ nõ videntur ab ipso credẽte, & similiter spes est eorũ,quæ nõ habentur ab ipso sperante: sed prophetia est eorũ quæ sunt procul à cõmuni hominũ sensu,cũ quibus propheta cõuersatur,& cõmunicat in statu vitæ.Et ideo fides & spes repugnant perfectioni beatitudinis Christi:non autem Prophetia.

¶ Ad tertiũ dicendũ, ꝙ Angelus cùm sit cõprehensor,est supra Prophetam, qui est purus viator:non autem supra Christum, qui fuit simul viator & comprehensor.

ARTICVLVS IX.

¶ Vtrùm in Christo fuerit plenitudo gratiæ.

AD NONVM sic proceditur. Videtur ꝙ non fuerit in Christo gratiæ plenitudo. A gratia enim deriuantur virtutes, vt in Secũda parte dictum est.Sed in Christo non fuerũt omnes virtutes:nõ enim fuit in eo fides neque spes: vt ostensum est.ergo in Christo nõ fuit gratiæ plenitudo.

¶ Præterea,Sicut patet ex his,quæ in secunda parte dicta sunt,gratia diuiditur in operantem & cooperantem.Operãs autem gratia dicitur, per quam iustificatur impius. Quod quidem non habuit locum in Christo,qui nunquam subiacuit alicui peccato, ergo in Christo non fuit plenitudo gratiæ.

¶ Præterea,Iac.1.dicitur. Omne datũ optimum,& omne donum perfectũ, desursum est descendens à Patre luminum. Sed quod descẽdit,habetur particulariter & nõ plenè. Ergo nulla creatura nec etiã anima Christi potest habere plenitudinem donorũ gratiæ.

Infrà ar. 11. 10. & 12. c. & 3. dist. 13. q. 1. ar. 2. q. 1. & di. 15. q. 1. arti. 2. quinta. Et opusc. 3. c. 221. Et opusc. 60. ca. 3. col. 9. Annot.

¶ Super Quæstionis septimæ Articulum nonum.

Titulus articuli noni ab Autore in principio corporis declaratur, quòd plenitudo importat totalitatem & perfectionem: ita ꝙ habere gratiã plenitudinem, est habere gratiam totaliter & perfectè. Et quia totaliter & perfectè dupliciter inuenitur, vel in genere aliquo,vel simpliciter, intellige hic, ꝙ est sermo de totalitate & perfectione simpliciter: ita quòd quæstio est, an in Christo fuerit gratiæ plenitudo simpliciter.

¶ In corpore articuli tria *Cõment.*

Universidad de Deusto

simum: primò declarantur termini & distinguuntur. secundò respondetur: vnica cõclusione de plenitudine inuentiua totius subsistentiæ vnica cõclusione de plenitudine existentiæ.

¶Declaratur in primis ly plenitudo, & distinguuntur vel intentiuè vel virtualiter. Prima autem conclusio est in Christo fuit plenitudo gratiæ inuentiuæ. Probatur habuit gratiam in summo: ergo Consequentia relinquitur per se nota. Antecedens verò probatur duplicitèr: primò ex causa quia anima Christi erat propinquissima causæ gratiæ, quia personaliter coniuncta: quãto aũt propinquior, tãto magis accipit recipit: ergo in summo propinquitatis ad summum gratiæ. Secundus effectus Animæ Christi accepit gratiã, vt ex ea trãsfunderetur in alios: ergo habuit summã gratiam. Et patet sequela in exemplo de calore in igne.

Annot. ¶Nota hic primo, quòd expressè litera loquens de quãtitate intẽsiua gratiæ, dicit q. Christus habuit eam in summo. Et hoc diligentissimè nota contra attribuentes Autori, quòd non datur summum possibile in gratia: non enim habetur Christus gratiam in summo inuentiuè, nisi haberet summum possibile: sicut non haberet albedo in summo, si possibile esset dari albedinẽ intensiorem: vt patet.

¶Nota secundò, quòd Autor non dixit animam Christi recipere gratiam, vt esset in alijs gratiæ causa absolutè & simpliciter, sed cùm additione appositi enim ly quodammodo, dicens, Vt ex ea quodammodo transfunderetur in alios. Deus enim ipse est gratiæ causa simpliciter & absolutè: anima autem Christi quodammodo. De quo modo infra vltra erit sermo diffusus in loco proprio.

Comment. ¶Secunda conclusio est Christus habuit plenitudinem gratiæ, quantũ ad virtutem. Probatur: quia habuit gratiam ad omnes effectus gratiæ, scilicet virtutes, dona, & cætera. Probatur, Christus habuit gratiã vt vniuersale principium in genere habentiũ gratiam: ergo. Probatur sequela: quia virtus primi principij alicuius generis, vniuersaliter se extendit ad omnes effectus illius generis: vt patet de sole respectu generationis.

¶Num, & quomodo Christus fuerit vniuersale principium habentium gratiam.

Quæstio. ¶Vbi nota, q. hic nõ occurrit quæstio de conclusione, sed ratio eius: nõ caret scrupulo: quoniã Christum esse principiũ vniuersale generis habentium gratiam, dupliciter potest intelligi: primò, vt principium contentũ in genere tali, scilicet habentiũ gratiam, vel vt principium vniuersale talis generis nõ cõtentum in tali genere, sed supra illud. Si primo modo intelligatur, dato q. sit vera, nõ tamẽ sic probatur in littera: quoniã in littera subsumitur sub illa Maiore de principio vniuersali extra genus: sicut si sol poneretur causa generis eorum quæ generantur & corrumpuntur, quia extra genus corruptibilium generabilium quæ existunt. Si secundo modo intelligatur, propositio nõ apparet veritatem Christus est vnus habentium gratiam, & nõ est extra genus habentium gratiam iuxta illud, Plures gratiæ & virtutes, Ioan. 1. Aut igitur Maior de vniuersali principio, vt sol respectu generabilium, intellecta nõ ad propositum: Minor de Christo, quòd sit vniuersale principium, sic est falsa.

¶Ad hoc dicitur q. propositio illa, Christus habuit gratiam vt vniuersale principiũ in genere habentiũ gratiam, intelligitur de principio vniuersali, nõ contento in tali genere vna q. cõcedendum est q. Christus non est in genere, sed supra genus habentium gratiam: quoniã est supra generationẽ habentiũ gratiã in esse gratiæ. Nec propterea sequitur, Christũ nõ habere gratiã, sed nõ habere gratiã per generationẽ qua fiunt habentes gratiã. Est igitur sensus Christũ & alios habẽtes gratiã hæc differentia, q. alij habent gratiã per adoptionẽ Christus autẽ nõ per adoptionẽ, sed per naturã. Nam cæteri filij sunt adoptiui, Christus autẽ nõdũ de 1. Luc. ad beatã Virginẽ dictũ est, Quod ex te nascetur sanctũ. Quia ergo legis genus habentium gratiã intelligi potuit de adoptiuis, ideo ne sic legeretur, genus filiorum adoptionis Dei quoniã genus habentium gratiam per adoptionẽ est. Ex quia Christus est vniuersale principium generis habẽtiũ gratiã, sicut si sol poneretur vniuersale principium generabilium secundũ naturam adeo oportet quòd gratia Christi extẽdat se ad omnes gratiæ effectus, sicut virtus solis ad omnia generabilia in natura se extendit.

¶SED CONTRA est quod dicitur Ioan. 1. Vidimus eum plenum gratiæ & veritatis.

CONCLVSIO.

Cum anima Christi à principio suæ conceptionis fuerit dimittatis vnita, & vniuersale principium fuerit omnium habentium gratiam, in ea fuisse plenitudinem omnium gratiarum, necessarium fuit.

¶RESPONDEO dicendum, q. plenè dicitur haberi quod perfectè & totaliter habetur. Totalitas autẽ & perfectio potest attendi dupliciter. Vno modo quantum ad quantitatem eius intensiuam: puta si dicam aliquem plenè habere albedinem, si habeat eam, quantumcunque nata est haberi. Alio modo secundum virtutem: puta si aliquis dicatur plenè habere vitam: quia habet eam secundum omnes effectus vel opera vitæ. & sic habet plenè vitam homo, nõ autem brutum animal, vel planta. Vtroque autem modo Christus habuit gratiæ plenitudinem. Primò quidem, quia habuit eam in summo secundum perfectissimum modum, quo haberi potest. Et hoc quidem apparet, primò ex propinquitate animæ Christi ad causam gratiæ: dictũ est enim q. quãtò aliquod recipiens propinquius est causæ influenti, abundantius recipit. Et ideo anima Christi, quæ propinquius coniungitur Deo inter omnes creaturas rationales, maximã recipit influẽtiam gratiæ eius. Secundò ex comparatione eius ad effectum. Sic enim recipiebat anima Christi gratiã, vt ex ea quodãmodo trãfundi deretur in alios. Et ideo oportuit q. haberet maximam gratiam: sicut ignis, qui est causa caloris in omnibus calidis, est maximè calidus. Similiter etiam quantum ad virtutem gratiæ plenè habuit gratiam: quia habuit eã ad oẽs operatiões vel effectus gratiæ. Et hoc ideo, quia cõferebatur ei gratia tãquã cuidã vniuersali principio in genere habentiũ gratiam. Virtus autem primi principij alicuius generis vniuersaliter se extendit ad omnes effectus illius generis: sicut sol, qui est vniuersalis causa generatiõis (vt Dio. dicit. 4. ca. de Diui. no.) eius virtus se extendit ad omnia, quæ sub generatione cadunt. Et sic secunda plenitudo gratiæ extenditur in Christo, inquantum se extendit eius gratia ad omnes gratiæ effectus, qui sunt virtutes & dona, & alia huiusmodi.

¶AD PRIMVM ergo dicẽdum, q. fides & spes nominãt effectus gratiæ in quodam defectu, qui est ex parte recipiẽtis gratiam, inquãtum scilicet, fides est de non visis, & spes de nõ habitis. Vnde non oportet, q. in Christo, qui est actor gratiæ, fuerint defectus, quos importãt fides & spes: sed quicquid est perfectionis in fide & spe, in Christo est multò perfectius. Sicut in igne non sunt omnes modi caloris defectiui ex defectu subiecti, sed quicquid pertinet ad perfectionem caloris.

¶Ad secundum dicendum, quòd ad gratiã operantem per se, pertinet facere iustum: sed q. iustum faciat ex impio, hoc ãccidit ei ex parte subiecti, in quo peccatum inuenitur. Anima Christi igitur iustificata est per gratiam operantem, inquantum per eam facta est iusta & sancta à principio suæ cõceptionis, non quòd antè fuerit peccatrix, aut etiã non iusta.

¶Ad tertium dicendum, q. plenitudo gratiæ attribuitur animæ Christi secundum capacitatem creaturæ: non autem per comparationem ad plenitudinem infinitam bonitatis diuinæ.

ARTICVLVS X.

¶Virum plenitudo gratiæ sit propria Christi.

AD DECIMVM sic proceditur. Videtur q. plenitudo gratiæ non sit propria Christi. Quod enim est proprium alicuius, sibi soli cõuenit. Sed esse plenum gratia, quibusdã aliis attribuitur: dicitur enim Luc. 1. beatæ Virgini, Aue gratia plena. dicitur etiam Act. 7. Stephanus plenus gratia & fortitudine. Ergo plenitudo gratiæ non est propria Christo.

¶Præterea, Illud quod potest communicari aliis per Christum, non videtur esse proprium Christo. Sed plenitudo gratiæ potest communicari per Christum aliis: dicit enim Apo. Ephe. 3. Vt impleamini in omnem plenitudinem Dei. Ergo plenitudo gratiæ non est propria Christo.

¶Præterea, Status viæ proportionari videtur statui patriæ. Sed in statu patriæ erit quædam plenitudo: quia in illa cælesti patria, vbi plenitudo est omnis boni, licet quædam data sint excellenter, nihil tamen possidetur singulariter, vt patet per Gregorium in homil. de centum ouibus. Ergo in statu viæ habetur gratiæ plenitudo à singulis hominibus. Et ita plenitudo gratiæ nõ est propria Christi.

¶In responsione ad tertium eiusdẽ articuli adueniente, q. aliud est loqui de gratia formaliter, hoc est sub ratione gratiæ, & aliud de ipsa re, imò ipsis rebus, quæ sunt gratia & dona gratiæ. Nam gratia non inuenitur in Deo secundum se formaliter (quum creatæ rei nomen importet beneficium) dona verò gratiæ in deo sunt etiam formaliter, vt patet de sapientia, intellectu, charitate, iustitia, &c. Et propterea quia argumentum tertium in littera est de donis gratiæ, Autor non ad rationem gratiæ, sed donorum gratiæ aspicit, dicit duo primò, q. plenitudo gratiæ, hoc est donorum gratiæ, attenditur in Christo secundum capacitatem creaturæ. Secundò, q. non attenditur per comparationẽ ad plenitudinẽ infinitam bonitatis diuinæ: & non dixit, gratiæ diuinæ, desceruit enim gratia creaturæ nõ à grata in Deo, sed à bonitate in Deo. Ita q. inter gratiam formaliter, & ea quæ sunt dona gratiæ, tantum interest, q. dona gratiæ, quia communia sunt Deo & creaturæ, si dicuntur plenè incidit creatura, intelligitur secundũ capacitatẽ creaturæ, & nõ secũdũ suas rationes formales absolutè, secundũ quas in sola diuina sunt bonitate. Gratia verò si ponitur plenè, simpliciter, & absolutè in creatura, nõ oportet q. limitario dicta subintelligatur: quia secundum suã rationem creatæ rei nomen est proprium. Quo circa ideo in littera responsionis huius distincta est plenitudo secundum capacitatem creaturæ, & secundum q. in deo: quia de donis gratiæ, quæ deferebantur à Patre luminis agebatur. Annot. 3. dist. 13. q. 1. ar. 2. q. 2. & dist. 14. art. 1. q. 1. ad 1. Et vers. q. 29. ar 1. ad 3. Et opus. 3. c. 221. Et opus. 60. ca. 3. col. 9. Et Ioan. 3. lect. 6. col. 2. & 3.

¶super Quæstionis septimæ Articulũ decimum.

TItulus occasionẽ sumit ex eo quòd multis in sacra Scriptura attribuitur plenitudo gratiæ: vt patet de beata Virgine & Stephano. Annot.

¶In corpore est vna distinctio, bimembris: cum duabus conclusionibus responsiuis secundum sin Comment.

gula membra. Distinctio est hæc. Plenitudo gratiæ duplex est vel ex parte gratiæ, vel ex parte subiecti. Prima conclusio responsiua est, Plenitudo gratiæ ex parte gratiæ, propria est Christo. Secunda est, Plenitudo gratiæ ex parte subiecti, non est propria Christo, sed communis est multis per Christum. Prima cõclusio probatur: quia solus Christus pertingit ad summum gratiæ, tam intensiuè, quàm ad essentiam, quãm extensiuè quantum ad virtutem. Probatur: quia solus habet gratiam in maxima excellentia, qua potest haberi, & in maxima extensione ad omnes gratiæ effectus. Secunda autem probatur: quia aliis gratia datur intensiuè, secundum mensuram eis à Deo præfixam, iuxta Apostoli autoritatem. Et similiter datur virtus gratiæ ad omnia, quæ pertinent ad suum officium, vel finem, iuxta aliam Apostoli autoritatem.

¶Nota hic primò, quod distinctio in præcedenti articulo posita de plenitudine gratiæ intensiuæ, vel extensiuæ, diuidit quodlibet membrum distinctionis in hoc articulo factæ. Nam plenitudo gratiæ secundum se accendam hic tam intensiuè, quàm extensiuè. & similiter plenitudo gratiæ ex parte subiecti attendiur tam intensiuè, quàm extensiuè. Quocirca in articulo præcedenti plenitudo gratiæ absolutè, hoc est sine additione, considerata distinctã que est. hic verò cum explicata additione vel ex parte fui, vel ex parte subiecti, considerata & distincta est. Vnde in Christo est plenitudo gratiæ simpliciter secundùm intensiuè & extensiuè, iuxta præcedentem articulum. Et in eodem solo est plenitudo gratiæ & parte gratiæ tam intensiuè, quã extensiuè: & in eodẽ & alijs per ipsum est plenitudo gratiæ ex parte subiecti, iuxta hunc articulum. Sed in Christo plenitudo ex parte subiecti coincidit cum plenitudine gratiæ secundũ rei quorumdam Vnigenitum à Patre dicet plenitudo gratiæ secũdum se. In alijs autẽ est plenitudo ex parte subiecti limitatiuè q. non est plenitudo ex parte gratiæ secundũ se, quoniam hæc est propria Vnigeniti à Patre: vt prima huius articuli conclusio dicit. Annot.

¶Nota secũdò diligentissimè, q. Autor de quantitate intẽsiua gratiæ secũdum se, loquẽs in hoc articulo, dicit, q. inuenitur de facto in summo data animæ Christi, vt patet in primo membro distinctionis, & prima conclusiõe. Et declarat tale summum esse quantũ ad essentiã. distinguendo contra virtutem: & quatenus ad excellentiam, distinguendo contra extensionem, quæ ad virtutem spectat, dicendo q. est in maxima excellẽtia, qua haberi potest. Vbi impropriè loquitur, & ex parte gratiæ, & non ex parte subiecti: vt clarè adeò patet in littera, q. non potest inficiari.

¶Et hæc ideo notanda duxi, vt videatur Thomistæ secũdum Autoris doctrinam dari summã charitatem, summam gratiam non solùm ex parte subiecti, secundum mẽsuram, quã vnicuique præfixit deus, sed ex parte ipsius charitatis & gratiæ secũdum se: vt inde amplius glorificabitur.

¶In responsione ad primum, nota sobrietatem doctrinæ præfatis circa plenitudinẽ gratiæ in beata Virgine, scilicet vt sit plena gratia tam intensiuè, quã extensiuè, nõ plenitudine gratiæ secundũ se (quia illa est propria Vnigenito à Patre) sed plenitudine tam intẽsiuè, quã extẽsiuè requisita ad matrem Dei. Et hic nota cõtra loquaces, & gratiã beatæ Virginis extendentes ad omnes effectus gratiæ, quasi matris Dei laus indigeat nostris pro voluntate nõ ratione laudibus sub quadam pietatis specie. ¶Sistẽ igitur vir verè deuote ac docte, in laudibus suis, vt scilicet sit gratia plena, non ex parte gratiæ, sed subiecti: nec in summo intensiuè, aut extensiuè ex parte gratiæ. Laudã in ea gratiam, sed in summo ex parte subiecti supra omnẽ puram creaturam: hæc enim plenitudo matrẽ Dei decet, quæ sup omnes est puras creaturas exaltata.

¶super Quæstionis septimæ Articulũ undecimum.

Annot.

DIuinæ vt non deficiam gratiæ, par est vt coeptum opus prosequamur: & quantò amplius Dei Sanctissimique Domini nostri Leonis decimi Pontificis Maximi gratia Cardinea me dignatæ attollens abundantiam tanto magis debeo Iesu Christi mysteria, Ecclesiæque sacramenta scrutari, ijs lucẽque proferre.

¶Hoc igitur eodem anno Saluti quidem millesimo quingentesimo decimoseptimo, ætatis autem propriæ nono supra quadragesimum, inchoatum opus die duodecima Cardinalatus simul & mensis huius prosequi dotitulum huius vndecimi articuli quæstionis septimæ intelligendum, vt sonat dicimus.

¶In corpore articuli respondetur quæsito, diuidendo & subdistinguendo sic, quòd iuxta tria membra distinctionis tribus conclusionibus respondetur. Diuiso est, Gratia Christo duplex, vel voluntè, vel habitualis. Subdistinctio est. Gratia habitualis dupliciter consideratur, vel secundum rationem entis, vel secundum rationem gratiæ. Vnde constituunt tria membra: videlicet gratia valõnis, gratia habitualis vt ens, gratia habitualis vt gratia. Prima conclusio iuxta primum membrum est. Gratia vnionis est infinita. Probatur, Vnio personaliter filio Dei, est infinitum, secundum quòd ipsa persona Verbi est infinita. ergo gratia vnionis est infinita. Vltra promissa expecta calcem vltimi articuli præsentis quæstionis. Secunda conclusio est, Gratia habitualis Christi inquantũ ens, est finita. Probatur. Est in anima Christi sicut in subiecto: ergo est ens finitũ. Probatur sequela: quia nõ excedit finitũ subiectũ, q. est finitę capacitatis, quia creatura quædã. ¶Nota hic, quòd quia finitũ & infinitũ ratio quantitati soli competit (vt dicitur in primo Physicorum) iuxta multiplicem quãtitatem rei, multiplex finitas vel infinitas considerari potest. Verbi gratia, in linea iuxta duplicẽ quãtitatem, scilicet molis vel perfectionis, duplicitèr potest dici finita vel infinita: nam si esset linea aliqua infinitæ longitudinis, esset finita secundum perfectionem (esset enim accidens: ac per hoc imperfectius ens, quàm substantia quæcũque) & esset infinita secundum rationem lineæ. 3. dist. 13. q. 1. ar. 2. q. 2. & dist. 14. art. 1. q. 1. ad 1.

¶Et simile accidit in habentibus tantũ quantitatẽ perfectionis: multariã tamen rationum, quòd scilicet possunt iuxta multiplicem perfectionis quãtitatem, multipliciter dici finita vel infinita. Ita q. secundum quãtitatem talis perfectionis sunt finita, & secundum quãtitatem alterius rationis perfectionis sunt infinita: vt si essẽ albedo infinita in intẽsiuè secundum latitudinem albedinis, esset infinita secundum rationem albedinis: esset tamen finita secundum quantitatem perfectionis simpliciter, quoniam esset accidens, ac per hoc imperfectius ens qualibet substantia quantumcunque finitæ perfectionis.

¶In littera igitur Autor gradum considerat, & secundum quãtitatem perfectionis conuenientis sibi secundũ propriam gratiæ rationem, & secundũ quantitatem perfectionis conuenientis sibi secundum communem rationem entis. Quod est considerare ipsam, sicut & quodlibet aliud ens secũdum communem rationem perfectionis: nã quòd est finitæ perfectionis, est finitę entitatis: & econtra. Et similiter quod est infinitæ entitatis, est infinitæ perfectionis, & econtra. Et dicit in secunda conclusione, q. gratia habitualis Christi est finita secundũ rationem entis: hoc est, est ens finitum. Et veri. q. 29. ar 3. c. 3. Et opus. 60. ca. 3. col. 9. Et Ioan. 3. lect. 6. col. 2. & 3.

¶In tertia autem, q. eadẽ est infinita secundum rationem gratiæ: hoc est, est gratia infinita. Quæ tertia conclusio in littera primò exponitur: deinde probatur. Explanatur quidẽ & Comment.

rum. Et secundum hoc quædam plenitudo gratiæ est omnibus Sanctis cõmunis, vt scilicet habeant gratiam sufficientẽ ad merendum vitam æternam, quæ in plena Dei fruitione consistit: & hanc plenitudinem optat Apo. fidelibus, quibus scribit.

¶Ad tertium dicẽdum, quòd illa dona, quæ sunt communia in patria, scilicet visio, comprehensio, & fruitio, & alia huiusmodi, habent quædam dona sibi correspondentia in statu viæ, quæ etiam sunt communia omnibus Sanctis. Sunt tamen quædã prærogatiuæ Sanctorum in patria, & in via, quæ non habentur ab omnibus.

ARTICVLVS XI.

¶Virum Christi gratia sit infinita.

AD VNDECIMVM sic proceditur. Videtur quòd gratia Christi sit infinita. Omne enim immensum, est infinitum. Sed gratia Christi est immensa: dicitur enim Ioan. 3. Non enim ad mensuram dat Deus Spiritũ Filio, scilicet Christo. Ergo gratia Christi est infinita:

¶Præterea, Effectus infinitus demonstrat virtutem infinitam, quæ nõ potest fundari, nisi in essentia infinita. Sed effectus gratiæ Christi est infinitus: extendit enim se ad salutem totius humani generis: ipse enim est propriatio pro peccatis nostris & totius mundi: vt dicitur primæ Ioan. 2. ergo gratia Christi est infinita.

¶Præterea, Omne finitum, per additionem finiti potest peruenire ad quãtitatem cuiuscunque finiti. Si igitur gratia Christi esset finita, posset alterius hominis gratia tantùm crescere, q. peruenire ad æqualitatem gratiæ Christi. cõtra quod dicitur Iob 28. Non æquabitur ei aurum vel vitrum: secundum quòd Gregorius ibi exponit. Ergo gratia Christi est infinita.

¶SED CONTRA est, quòd gratia est quiddam creatum in anima. Sed omne creatum est finitum: secundum illud Sapien. 11. Omnia in numero & pondere & mensura disposuisti. Ergo gratia Christi non est infinita.

CONCLVSIO.

¶Gratia vnionis in Christo fuit infinita, gratia verò habitualis vt ens quoddam fuit in anima eius, finitum quiddam fuit: vt gratia autem, extitit in ipso infinita.

¶RESPONDEO dicẽdum, quòd sicut ex supra dictis patet, in Christo potest duplex gratia considerari. Vna quidem est gratia vnionis: quæ sicut supra dictũ est, est ipsum Vniri personaliter filio Dei: quod est gratis concessum humanæ naturæ. & hanc gratiam cõstat esse infinitã, secundum quòd ipsa persona Verbi est infinita. Alia verò est quantũ ad vim nominis, scilicet q. est infinita, quia nõ est limitata secũdũ aliquã creatam mẽsurã. & quantũ ad rẽ quia habet cognoscendi potestẽ pertinere ad rationẽ gratiæ. Et quãtũ ad exemplũ de luce solis. Probatur autẽ, Animæ Christi cõtetur gratia sicut cuidã vniuersali principio gratificationis in humana natura ergo animę Christi gratia est infinita secũdũ rationẽ gratię. Antecedẽs gbatur ex auctoritate Apostoli ad Ephe. 1. Comment.

¶Nota hic q. ly in humana natura, determinat subiectum necessitatis, non extendit Annot.

nihoc est, quia Christus est vniuersale principium gratificationis humanæ necessitatis etiamsi causa necessitatis ad habendum Christum principium gratificationis, humana natura est. Sed licet necessitas ex humana occasionem sumpserit natura, extendi

Universidad de Deusto

extenditur tamen hoc principium non solum ad homines, sed ad Angelos. vt infrà patebit: licet quòd Christus est vniuersalis principium gratificationis ejus Angelorū, extenta iam sua expressa gratia etiam ad Angelos.

¶ In responsione ad secundum eiusdem articuli, pertinet, quòd gratia habitualis Christi habet effectum infinitū ob duplicem (vt dicitur in litera) causam. Hinc enim habet gratia habitualis. Quę quidem potest dupliciter considerari. Vno modo, secūdum quòd est quoddam ens. Et sic necesse est quòd sit ens finitū: est enim in anima Christi sicut in subiecto. Anima autem Christi est creatura quædam habens capacitatē finitā. vnde esse gratiæ cùm non excedat finum subiectū, non potest esse infinitū. Alio modo potest cōsiderari secundum propriam rationem gratiæ. Et sic gratia Christi potest dici infinita, eo q; non limitatur: quia scilicet habet quicquid potest pertinere ad rationem gratiæ; & nō datur ei secundum aliquā certam mensuram id, quod ad rationem gratiæ pertinet: eo quòd secūdum propositum Dei, cuius est gratiam mensurare, gratia confertur animæ Christi. sicut cuidā vniuersali principio gratificationis in humana natura: secundū illud Ephe. 1. Gratificauit nos in dilecto filio suo. Sicut si dicamus lucem solis esse infinitam: non quidem secundum suum esse, sed secundum rationē lucis pertinere potest.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd id quod dicitur, Pater nō ad mensurā dat Spiritum Filio, vno modo exponitur de dono quod Deus pater ab æterno dedit Filio, scilicet diuinam naturā, quæ est donum infinitum. Vnde quædam glo. dicit ibidem, Vt tātus sit filius, quātus & Pater. Alio modo potest referri ad donum quod datum est humanæ naturæ, vt vniatur diuinæ personę: quod etiam est donum infinitum. Vnde glo. dicit ibidem, Sicut Pater plenū & perfectum genuit Verbū, sic & plenum & perfectum est vnitum humanæ naturæ. Tertio modo potest referri ad gratiam habitualem, inquantū gratia Christi se extēdit ad omnia quæ sunt gratię. Vnde Aug. hoc exponēs dicit, Mēsura, diuisio quædam donorū est: alij enim datur per Spiritum sermo sapientiæ, alij sermo scientiæ: sed Christus, qui dat, nō ad mensuram accepit.

¶ Ad secundum dicendum, q̄ gratia Christi habet infinitum effectum: tū propter infinitatē prædictam gratiæ, tum propter vnitatē diuinæ personę, cui anima Christi vnita est.

¶ Ad tertiū dicēdum, q̄ minus per augmentum potest peruenire ad quātitatē maioris, in his, quæ habent quātitatē vnius rationis: sed gratia alterius hominis comparatur ad gratiam Christi, sicut quædam virtus particularis ad vniuersalem. Vnde sicut virtus ignis, quātuncunq; crescat, non potest adæquare virtutē solis: ita gratia alterius hominis, quātuncunque crescat, non potest adæquare gratiam Christi.

ARTICVLVS XII.

¶ Virūm gratia christi potuerit augeri.

AD DVODECIMVM sic proceditur. Videtur quòd gratia Christi potuerit augeri. Omni enim finito potest fieri additio. Sed gratia Christi fuit finita: vt dictum est. Ergo potuit augeri.

¶ Præterea, Augmentū gratiæ fit per virtutem diuinam: secundum illud 2. ad Corin. 9. Potens est autē Deus omnē gratiā abundare facere in nobis. Sed virtus diuina, cùm sit infinita, nullo termino coarctatur. Ergo videtur, q̄ gratia Christi potuerit esse maior.

¶ Præterea, Luc. 2. dicitur, quòd puer Iesus proficiebat sapiētia & ætate & gratia apud Deum & homines. Ergo gratia Christi potuit augeri.

¶SED CONTRA est quod dicitur Ioan. 1. Vidimus eum quasi vnigenitū à Patre plenum gratiæ & veritatis. Sed nihil pōt esse aut intelligi maius, quàm q̄ aliquis sit vnigenitus à Patre. Ergo etiam non potest esse vel intelligi maior gratia, quàm illa, qua Christus fuit plenus.

CONCLVSIO.

¶ Cùm in Christo fuerit omnis gratiæ plenitudo, & fuerit simul comprehensor ac viator, impossibile fuit aliquo modo in illa gratiam augeri.

¶RESPONDEO dicēdum, q̄ aliquā formā nō posse augeri, cōtingit dupliciter. Vno modo ex parte ipsīus subiecti: alio modo ex parte ipsius formę. Ex parte quidē subiecti, quādo subiectū attingit ad vltimū gradū in participatione illius formę secūdū suum modum: sicut si dicatur, q̄ aër nō potest crescere in caliditate, quādo pertingit ad vltimū gradū caloris, qui potest saluari in natura aëris: licet possit esse maior calor in rerū natura, cui est calor ignis. Ex parte autē formæ excluditur possibilitas augmenti, q̄n aliquod subiectū attingit ad vltimā perfectionē, quā potest talis forma habere in natura: sicut si dicamus, q̄ calor ignis non pōt augeri, quia non pōt esse perfectior gradus caloris, cui ille, ad quem pertingit ignis. Sicut aūt aliarū formarū est ex diuina sapiētia determinata ppria mēsura, ita & gratiæ: secūdū illud Sap. 11. Omnia in numero & pondere & mēsura disposuisti. Mēsura aūt vnicuique formæ pręfigitur per cōparationem ad suū finē: sicut nō est maior grauitas, quā grauitas terræ, quia nō pōt esse inferior locus loco terræ. Finis aūt gratiæ est vnio creaturæ rationalis ad Deum. non pōt aūt esse, nec intelligi maior vnio creaturæ rationalis ad Deum, quàm quæ est in persona. & ideo gratia Christi pertingit ad summā mēsurā gratiæ. Sic igitur manifestū est, q̄ gratia Christi nō pōt augeri ex parte ipsius gratię. Sed nec etiā ex parte subiecti: quia Christus, secūdū q̄ homo à primo instāti suę cōceptionis fuit verus & plenus cōprehensor. Vnde in eo nō potuit esse gratiæ augmētū, sicut nec in alijs Beatis: quorū gratia augeri non potest, eo q̄ sunt in termino. Hominū verò qui sunt purè viatores, gratia potest augeri, & ex parte formæ, quia nō attingunt summum gratiæ gradum: & ex parte subiecti, quia nōdum peruenerunt ad terminum.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, q̄ si loquamur de quantitatibus mathematicis, cuilibet finitæ quātitati potest fieri additio: quia ex parte quātitatis finitæ, non est aliquid qd' repugnet additioni. Si verò loquamur de quātitate naturali, sic potest esse repugnātia ex parte formę, cui debetur determinata quātitas, sicut & alia accidentia determinata. Vnde Philosophus dicit in secundo de anima, q̄ oīm natura cōstantium est terminus & ratio magnitudinis & augmenti. Et inde est, quòd quātitati totius cœli non potest fieri additio. Multò igitur magis in ipsis formis cōsideratur aliquis terminus, vltra quē nō progrediuntur. Et propter hoc modo ex parte ipsius formę. Ex parte quidē subiecti, quādo subiectū attingit ad vltimū gradū in participatione illius formę secūdū suum modum: sicut si dicatur, q̄ aër nō potest crescere in caliditate, quādo pertingit ad vltimū gradū caloris, qui potest saluari in natura aëris: licet possit esse maior calor in rerū natura, cui est calor ignis. Ex parte autē formæ excluditur possibilitas augmenti, q̄n aliquod subiectū attingit ad vltimā perfectionē, quā potest talis forma habere in natura: sicut si dicamus, q̄ calor ignis non pōt augeri, quia non pōt esse perfectior gradus caloris, cui ille, ad quem pertingit ignis. Sicut aūt aliarū formarū est ex diuina sapiētia determinata ppria mēsura, ita & gratiæ: secūdū illud Sap. 11. Omnia in numero & pondere & mēsura disposuisti. Mēsura aūt vnicuique formæ pręfigitur per cōparationem ad suū finē: sicut nō est maior grauitas, quā grauitas terræ, quia nō pōt esse inferior locus loco terræ. Finis aūt gratiæ est vnio creaturæ rationalis ad Deum. non pōt aūt esse, nec intelligi maior vnio creaturæ rationalis ad Deum, quàm quæ est in persona. & ideo gratia Christi pertingit ad summā mēsurā gratiæ. Sic igitur manifestū est, q̄ gratia Christi nō pōt augeri ex parte ipsius gratię. Sed nec etiā ex parte subiecti: quia Christus, secūdū q̄ homo à primo instāti suę cōceptionis fuit verus & plenus cōprehensor. Vnde in eo nō potuit esse gratiæ augmētū, sicut nec in alijs Beatis: quorū gratia augeri non potest, eo q̄ sunt in termino. Hominū verò qui sunt purè viatores, gratia potest augeri, & ex parte formæ, quia nō attingunt summum gratiæ gradum: & ex parte subiecti, quia nōdum peruenerunt ad terminum.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, q̄ si loquamur de quantitatibus mathematicis, cuilibet finitæ quātitati potest fieri additio: quia ex parte quātitatis finitæ, non est aliquid qd' repugnet additioni. Si verò loquamur de quātitate naturali, sic potest esse repugnātia ex parte formę, cui debetur determinata quātitas, sicut & alia accidentia determinata. Vnde Philosophus dicit in secundo de anima, q̄ oīm natura cōstantium est terminus & ratio magnitudinis & augmenti. Et inde est, quòd quātitati totius cœli non potest fieri additio. Multò igitur magis in ipsis formis cōsideratur aliquis terminus, vltra quē nō progrediuntur. Et propter hoc

aliquid ordinati, quātum est ex parte rei ordinatæ ad vnionē personalem filij. Dei, vel per se, vt perfectio gratia & quidū sit vel per accidens, vt humana natura. Per accidēs siquidem euenit, quānum est ex parte humanę naturæ, vt complaceret Deo illā eligere ad vnionē personalem (magis ipsa natura humana secundū se nullā habet proportionem, aut cōmensurationē ad assumptibilitatē, quia nullā habet potentiā passiuā ad ea, quæ omnem naturalem ordinem transcēdunt, sed diuina charitas ac sapientia elegunt illam, ordinando ipsam, vt assumeretur. Gratia autem secūdum se totaliter perfecta, quia ex proprij ordinis virtute supernaturalis ac diuini rationis, ad filiationem naturale ac diuinū quid ordinatur: par est, vt quæ naturæ ad vnionē personalē in sui summa plena perfectione ordinatur ac cōmensuretur: ac per hoc nō per accidēs, sed per se à diuina sapiētia ad vnionē personalē ordinatur. Et ideo in litera dicitur, q̄ vnioni personali correspōdet sufficienter talis mēsura gratię hoc est, gra in summo secundū se, secundū diuinę sapiētię ordinē, quo ora dispōnit ab æterno suauiter. Quoniā ea quātuncunq; aliquod ens in se secundū suā intrinsecam entitatē melius gratia quæ est in Christo, haerentiō fieret ei ens ita apte natura ordinati q̄ ipse ad melius, quàm ordinatur perfectio, quæ in Christo est gratię: & hoc apeuę intēdit litera q̄ se ficellecta, ¶ In responsione ad secundū eiusdem articuli aduerte, q̄ similitudo ple q. 3. cius Christi, quo ad sapiē tiam, gratiam, & ætatem, in litera affertur quo ad parte affirmatiua, scilicet q̄ proficiebat quo ad esse ctus ætatis, licet quo ad effectus sapientiæ & gratiæ: & hoc cōstat esse verissimū, qm opera sua cōsumata ætati faciebat. Sed nō asserit quo ad partē negatiuam, scilicet q̄ non proficiebat secundū ætatem ipsam, sicut nō proficiebat secundū ipsam sapientiam sui gratiā: quia cōstat q̄ esset falsum hoc nam cū Christus vere profi-cebat ipsa ætate: quoniā secundū ætatis mēsuram corporalis progressus esse constat enim Christū verè primò infantē, deinde puerum, inde adolescētē, atque virū iamdē perfectū emersisse (sicut cęteros homines) secūdum q̄ incrementa rēperū, augēte naturali virtute membra, roborū, viribus minis trāte.

¶ super Quæstionis septimæ Articulum decimumtertium.

Tvlus clarus.

¶ In corpore vnica est cōclusio responsiua quæstio. Gratia vnionis in Christo præcedit gratiam habitualem eiusmodo ordine temporis, sed naturæ & intellectus. Probatur gr̄iscliter Primò, Missio Filij est prior naturæ ordine, missione Spiritus sancti: ergo gratia vnionis, &c. Antecedens probatur: quia spiritus sanctus procedit naturæ ordine à Filio, & dilectio à sapientia. Consequētia verò quia secundum ipsam vnionem attenditur missio Filij, & secundum gratiam habitualem attenditur missio Spiritus sancti.

¶ Vbi nota, q̄ cauē loquitur in litera Autor, dum missiones ordinat secundū prius & posterius naturæ processiones aūt Filij & Spiritus sancti ordinat quidem naturæ ordine. sed nō secundū prius & posterius, quia, vt in secunda dist. primi ens dicitur, in diuinis est ordo naturæ, nō quo alter est prior altero, sed quo alter est ab altero. Missiones aūt ad ea, quæ sunt extra Trinitatē, respiciēs notionaliter etiā & posterioritatē naturæ in suis rationibus ac rebus admittunt. Secundò præsentia deitatis est prior ipsādeitate cuiuslibet vnio est ipsa præsentia, gratia habitualis splendor eius: ergo, Tertiò, Actio & gratia ad ipsam ordinēs præsupponit hypostasim: ergo gratia habitualis præsupponit vnionem. Antecedens probatur: quia actiones sunt suppositorum. Consequentia verò: quia gratia vnionis facit hypostasim in natura humana.

¶ Vbi cauē perspice, q̄ aliud est dicere, nō præsupponit hypostasim: & aliud est dicere, nō supponit hypostasim in natura humana. Gratia em vnionis præsupponit, nō tamē hypostasim Verbi Dei, quę sola in Christo hypostasis est: licet eadē gra vnionis non præsupponit

Quæstio. ¶ In responsione ad tertium, dubium occurrit: primò, quomodo verum sit, quòd gratia cuiuslibet singularis personę habeat quātitatem alterius rationis à quātitate gratiæ Christi: secundò, quomodo verum sit, quòd gratia cuiuslibet singularis personæ sit velut virtus particularis, & gratia Christi velut virtus vniuersalis. Et est ratio vtriusque dubij: quia gratia est quidā species qualitatis: species autem specialissimæ in quacunque re creaturali vt pluret sic charitate, impossibile est aūt, quòd in vna specie specialissima inueniantur verè tanta diuersitas. vt vnum illius individuum sit virtus vniuersalis, & alterū particularis: quum virtus vniuersalis & particularis, loquendo per se, distinguantur ad minus specie, vt patet inductiue & cōsulicitur ratione ex diuersitate actuū proprioruin virtutis vniuersalis & virtutis particularis.

¶ Ad hoc dicitur, q̄ gratia habitualis Christi (de qua est sermo) & aliorū, licet sit quidē species (peculiarissima: quo ad essentialem tamē diuersarū rationum quārum ad modum dictū est. Est siquidem gratia in Christo vt in toto adæquāte ipsum secūdum esse: aūt in omnibus alijs vt in partibus inadæquate ipsi secundum se gratiæ. Et proportiona est in Christo vt in subiecto & principio vniuersali gratiæ: in alijs verò vt in particularibus participantibus. Et ideo quantuncunque crescat aliorum gratia: numquam pertingere potest ad quantitatem intensiuam vel extensiuam gratiæ Christi.

¶ Et vt hoc doctrina facilius intelligatur dicamus sub exemplo. Calor eiusdem est in specie sive in igne, sive in aëre, sive in mixtis quodcunque, calorem participat: in quantum tamen extensius, quàm intensiue est susceptibilis caloris, quātus natus est esse secundum se calor. Aër aūt sue mixtum quodcunque, calorem participat: in quantum statim vt calor in alio quàm igne poni intelligitur, limitatus & deficiens à perfectione, quā natus est calor secūdum se habere, intelligitur: ex hoc enim ipso, q̄ calor in subiecto inadæquāte calorem secundū suipsum ponitur, limitatus ac deficiens ponitur. Et propter ea quātuncunq; crescere ponatur calor in tali subiecto inadæquate, nūquam pertinet ad quātitatem perfectionis caloris in igne adæquato subiecto: eo quòd tale augmentum etiam si infinitum ponatur, continuatur, & sistet infra latitudinem subiecti participantis, cuius tota latitudo sue mixtio subiecto adæquato.

¶ Ad propositum igitur hinc redeundo dicimus iuxta prius habitam doctrinam, gratiam habitualem esse in Christo secundum totam perfectionem, quam nata est habere gratia secundum seipsam. & in nullo alio esse gratiam secūdum totam perfectionē, quia nata est habere gratia secundum seipsam & propterea in Christo sistit gratiam, vt in subiecto totaliter alijs verò vt in subiectis partialibus. Et hoc est gratiā esse diuersarum rationū, quātarum, & perfectionū, nō secundum essentiam, sed secūdum modum. Et hinc proueniē, q̄ gratia Christi cōparatur ad gratias alias, vt virtus vniuersalis ad virtutes particulares: nam spectando ad differentiā, quæ est penes dictos modos essendi, clarè liquet gratiam Christi habere quicquid perfectionis earum est cōuenire gratiæ secundum seipsam, ac per hoc omnem illarū perfectionem intensiuam & extensiuam: virtuque tamen perfectio gratiæ secundum seipsam exigit: & consequenter gratiam Christi esse vniuersalis virtutis (vtpote quæ omnem gratiæ perfectionem intensiuam & extensiuam in se continet) aliorum verò gratiam esse particularis virtutis vtpote partem intensiuæ & partem extensiuæ perfectionis gratiæ in se continentis: plus tamen vel minus iuxta cuiusque mensuram, qua mensus est filij Deus.

¶ Quo fit, vt quātuncunque quæcunque pura creatura creścat in gratia, nunquā permanere possit ad quantitatem æqualem gratiæ Christi: sicut nunquām pars adæquate potest totam, nisi partis rationem amittat. Et hoc est quod in litera dicitur, reddendo rationem, quare finitum crescendo non potest adæquare aliud finitum: quia scilicet habent quātitates diuersarum rationum penes hoc, quòd Christi gratia est virtus & quātitatis vniuersalis, aliorum verò gratia est perfectionis & virtutis particularis: quia in illo est gratia cum perfectione deorsa sibi secūdum se, sicut gratiarum actio verò est gratia cum perfectione modificata & mēsurata secundum talem subiectum particulare. Et propterea in Clemen. ad nostram, de hæret. damnatur error Beguinorum dicentium hominem in via posse peruenire ad talem gratiæ gradum, vt nō possit vltrā proficere, eo q̄ aliter excedit possit gratia Christi. Vtrumque etenim erroneum esse, ex dictis iam patet, & amplius patebit.

¶ super Quæstionis septimæ Articuli duo decimum.

Tvlus articuli duo decimi clarus est.

¶ In corpore articuli duo sunt: præponuntur siquidem vna distinctio: & posumur deinde duę conclusiones respectiuæ quæstio. Distinctio est, formam susceptibilem magis & minus posse vel nō posse augeri, contingit dupliciter. primò ex parte formæ secundū ex parte subiecti. Exempla clara sunt in litera. Et ex hac distinctione radicis posse vel nō posse augeri in cōmuni, subintelligo in specialī, quòd gratiam non posse vel posse augeri cōtingit dupliciter, vel ex parte gratię vel ex parte subiecti. Et probatur primum membrum, scilicet ex parte gratiæ quātum ad negatiuā partem, quæ est prima conclusio (scilicet gratiam Christi ex parte gratiæ non posse augeri) quia sicut aliarum formarum ita & gratiæ Christi propria mensura secundum se est ex diuina sapientia: ergo propria gratiæ mensura determinata est penes finem: ergo penes rationalis creaturæ vnionem ad Deum ergo gratia Christi pertingit ad summā mensurā gratiæ: ergo gratia Christi nō pōt augeri ex parte ipsius gratiæ. Antecedēs probatur: auctoritate Scripturę. Prima consequētia probatur: quia mensura vnicuique formæ præfigitur in comparatione ad finem: quod declaratur exemplo in terræ grauitate. Secunda autem: quia finis gratiæ est vnio creaturæ rationalis ad Deum. Tertia verò: quia nec esse nec intelligi potest maior ad Deum vnio, quàm personalis.

¶ Iste hoc in loco sector. & perspice primò quòd in præcedentia libri Commentatis, quum de charitate tractaretur, scripsimus, non formaliter nos, sed ab Autore dubitāte, scilicet gratiam, ac per hoc charitatem in creatura habere secundum se minimum in summo, ita quòd non sunt amplius augmentabiles: & verba Autoris in illo loco, quæ videntur sonare oppositum, nō esse falsa aut correcta seu retractata hic, sed sunt exponēda, vt ibi expositimum & sentiendum cum Autore hoc in loco est, q̄ gratia habitualis Christi est verè in summo, ad quod potest gratia ex parte sui perducī: & hoc tam in præcedentibus huius libri q̄ istis habuimus.

¶ Ad clamatum tamen doctrinæ præsentis intellige mensuram formæ præfixam esse penes relationem ad finem, non sic quòd mensura penes extrinsecum sit (quoniam mensura formæ intrinseca est formæ, cuius est mensura) sed sic, quòd quum omne agens agat propter finem, ac per hoc id quod substantialiter est propter finem, oportet commensuratum esse fini: sicut quod secundum aliquam figuram est propter finem, oportet vt figuratum, esse commensuratum illi sui propterea quum grave sit propter esse deorsum, oportet grave vt sic commensuratum esse fini, vt scilicet infimo deorsum commensuretur ista summa grauitas, & supremo sursum ista summa leuitas: ita summæ vnioni creaturæ rationalis ad Deum commensurata oportet solum summam gratiam.

¶ Num Finis gratiæ sit vnio personalis.

¶ Sed est hic locus quæstioni, quo pacto finis gratiæ habitualis (de qua est sermo) est vnio personalis, quum secundum auctoritatem & in sequenti articulo ex proposito diffinia, vnio personalis non sequatur. sed præcedat gratiam habitualem, finis autem posterior sit generationis ordine, eo quod est propter finem.

¶ Ad hoc dicitur, q̄ finis nō dicitur tūm de fine cōquēdo, sed de fine præexistente, qui finalizat, nō vt fit, aut bene fit, sed qa est: sicut Deus, q̄ nec est nec cōsequitur, aut quōlibet augetur p̄ creaturas, finis earū dicitur. Quocirca vnio personalis finis est gratię habitualis.

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶ super Quæstionis octauæ Articulum primum.

TItulus primi articuli clarus est.

¶In corpore articuli primò respondet Autor directè quæsito vnica conclusio- *Conclu.*
ne:secundo declarat terminū vnum cōclusionis. Est igitur conclusio Christus caput Ecclesiæ dicitur secundū similitudinem humani capitis. prolatur. Sicut tota Ecclesia dicitur vnum corpus ad Ro.12. secundum similitudinē corporis humanistra cōsistens est, q Christus dicatur caput Ecclesiæ secundum similitudinem humani capitis.

¶Vbi nota, q esse caput non dicitur de Christo proprie, sed metaphoricè:licet etiam esse vnum corpus dicitur metaphoricè de Ecclesia, & properea non multa opus est discussione in re hac. Terminus autem in conclusione positus, qui declaratur in littera, est ly secundum similitudinē ad humanum caput. Declaratur siquidem: quòd similitudo ista attenditur quo ad tria, scilicet ordinem, perfectionem, & virtutem.

¶Vbi scito primò, q in *Autor.* corpore humano considerato ordo, non originis, sed situs: & ideo in littera dicitur, q caput est primum membrum, incipiendo à superiori, prout cuilibet secundum situ quæuis etiam posset intelligi de superiori secundum naturales differentias positionis animalium: prout in animali distinguuntur sex naturales differentiæ, scilicet sursum & deorsum, ante & retrò, dextrò & sinistrorum: nam sursum in homine, est ipsum caput vnde trahit alimentum. Et quoniam virtus quæ modo caput humanum est sursum, scilicet secundum situm simpliciter, & secundum differentiam naturalem animalis: ideo vtroque modo intelligi potest. Primo tamen modo manifestius patet, & ideo magis consonat litteræ, quæ in responsione ad vltimum eiusdem rei similem consideratum in hac similitudine dicit, dū Capitis magis quàm Cor dis nomen Christus inscripsisse dicitur.

¶Scito secundò, quòd vir tus attribuitur capiti humano respectu virium & motuum reliquorū membrorum: non tanquàm primo inter membra principio, sed tanquàm communi principio primi simpliciter membri, scilicet cordis: ex corde siquidem mediante capite omnis vis & motus membrorum pendet. Et similiter Christus homo comprehendit est Spiritus sanctus, qui est cor Ecclesiæ, ad vim & motum reliquorum membrorum Ecclesiæ. Et ideo Christus, ad Coloss.2. caput Ecclesiæ dicitur: ex quo tanquàm ex comprehensio corpus Ecclesiæ per nexus & cōiunctiones subministrationum & constructum, crescit in augmentum Dei.

¶Sciò tertiò, q gratia Christi dicitur prima, quia aliorū & prior: hoc est secundum ordinem causæ formalis simpliciter & exemplaritèr. Nam ex eo quòd alior est prior secundum ordinem causæ formalis, in quo quantò quid est intensiùs altius, tanto formalius. Ex eo autem q ad cōformitatem ipsius alius datur, & est prior tanquàm exemplar reliquarum gratiarum: & vt in littera dicitur, nō est hoc exemplar prius tempore exēplans, sed vt finis in intentione, vt exemplar concipitur.

Autor. ¶In responsione ad primum cuiusdē articuli, adnotare duos modos, quibus Autor ponit actiones Christi hominis causare in nobis gratiam, scilicet meritorie & effectiuè. Et de modo quidem meriti nulla est ambiguitas: quoniam potest cadere sub vnius merito, quòd Deus det in altero gratiā. Sed de modo efficientiæ obscurū est: quoniam vt in prima parte habitum est, nec principaliter, nec instrumentaliter potest creatura aliqua creare: Christus autem dicitur hic instrumentaliter concurrere. Et licet quæstio hæc perplexa appareat, nō habet tamen hoc in loco multū dubitationis: quoniam secundum cōmune dictum, actiones Christi sunt meritis sacramentis (vt quotidie in Ecclesia fit) siue absque sacramētis (vt Lazarū gratificauit) eodem modo ad creationē gratiæ concurrunt, nō attingendo scilicet ipsam gratiam, quæ creatur, sed efficiendo aliquid per modū dispositionis, qđ est creatæ gratiam instrumentaliter. Quod nō inconuenit, quum creatur aliquid in subiecto præexistente, prædisponendo ad illam recipiendam: vt patet quum creatur anima intellectiua in corpore humano, tor dispositionibus præparato ab agente naturali, necessitate naturalis ordinis excitione passibilem creationem ipsius animæ. Alios tamē dicitur secundum excellentiorem Autoris doctrinam inferius in q.13. ar. 2. quòd gratia nō speciat simpliciter ad genus creationis, sed ad genus immutationis creaturarum, nō secundum naturæ ordinem, sed secundum ordinē gratiæ. Quod sufficienter probatur ex hoc, q Deum nō conseruare gratiam, non est annullare, & ipsam desinere esse, nō est annihilari: quòd Deus nihil vnquam annihilet, quòsis annihilare possit. Ex hoc enim, quòd creationi & conservationi diuinæ respondet annihilatio, manifestè sequitur, q si corruptio seu desitio aliquitur nō est annihilatio, producitio quoq; similiter ordinaria nō est creatio. Quia igitur gratiæ infusio nō simpliciter creatio est, sed mutatio quædam animæ in ordine gratuitorū ad cælestem patriam, & ad huiusmodi mutationē excedit se anima Christi vt instrumentum coniunctum Verbi, nō videtur negandum, gratiam attingi instrumentaliter ab actione humanitatis Christi: sed dicendum, quòd effectus ille, qui est animam gratificari, ex illa parte, qua interuenit, quodammodo creatio est immediatè à Deo: sed ex illa parte, qua interuenit animæ mutatio secundum obediētialem potentiam ad cælestem beatitudinem, est à Deo mediante humanitate Christi instrumentaliter. Hoc enim non est creaturæ communicari potentiam creandi instrumentaliter, sed animandi instrumentaliter: ad resuscitandā

omnia, quæ in cælis & in terris sunt.

¶ super Quæstionis octauæ Articulum secundum.

IN titulo articuli secundi aduerte quòd ly quo ad corpora, non solùm refertur ad corpora aliorum hominum, sed etiam ad corpus ipsius Christi: vt clarè patet ex argumento tertio in littera (quod impugnat, corpus Christi non posse esse caput aliorum, quia sumptū est ex alijs) & ex conclusione respōsiua in corpore articuli. Est igitur sensus tituli, An Christus etiā secundum corpus sit caput aliorum hominum, etiam quo ad corpora. *Annot.*

¶In corpore articuli vni *Comment.* ca est cōclusio respōsiua quæsito affirmative. Tota humanitas Christi, secundum scilicet animam & corpus, influit in homines & quātum ad animā & quantum ad corpus: sed principaliter quātum ad animam, secundariò quantum ad corpus. Vno modo inquātum mēbra corporis exhibentur arma iustitiæ in anima existēti per Christum, vt Apo. dicit Ro.6. Alio modo inquātum vita gloriæ ab anima deriuatur ad corpus, secundum illud Ro. 8. Qui suscitauit Christum Iesum à mortuis, viuificabit & mortalia corpora vestra, propter inhabitātem Spiritum eius in vobis. *3.dist.13 q.2.art. 1. q.3. Et opus. 60.cap.3 col.7.*

¶RESPONDEO dicēdum, quòd corpus humanum habet naturalem ordinē ad animam rationalem, quæ est propria forma eius & motor. Et inquātum quidem est forma eius, recipit ab anima vitam & cæteras proprietates conuenientes humano corpori secundum suam speciem: inquantum verò anima est motor corporis, corpus instrumentaliter seruit animæ. Sic ergo dicendum est, q habet vim influendi humanitas Christi, inquantum est coniuncta Dei verbo, cui corpus vnitur per animam, vt supra dictū est. Vnde tota Christi humanitas, secundum scilicet animā & corpus, influit in homines, & quātum ad animā, & quantum ad corpus: sed principaliter quātum ad animam, secundariò quantum ad corpus. Vno modo inquātum mēbra corporis exhibentur arma iustitiæ in anima existēti per Christum, vt Apo. dicit Ro.6. Alio modo inquātum vita gloriæ ab anima deriuatur ad corpus, secundum illud Ro. 8. Qui suscitauit Christum Iesum à mortuis, viuificabit & mortalia corpora vestra, propter inhabitātem Spiritum eius in vobis.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd sensus spiritualis gratiæ non peruenit quidē ad corpus primò & principaliter: sed secundariò & instrumentaliter: vt dictū est.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd dare gratiā aut Spiritum sanctum cōuenit Christo, secundū q Deus, autoritatiuè: sed instrumentaliter conuenit etiam ei, secundum q homo, inquātum scilicet eius humanitas instrumentum fuit diuinitatis eius. Et ita actiones ipsius ex virtute diuinitatis fuerunt nobis salutiferæ: vtpote gratiam in nobis causantes, & per meritum & per efficiētiam quādam. Aug. autem negat Christum, secundum q homo est, dare Spiritum sanctum per autoritatem: instrumentaliter autem, siue ministerialiter etiam alij Sancti dicuntur dare Spiritum sanctum: secundum illud Galat.3. Qui tribuit vobis Spiritū, &c.

¶Ad secundum dicendum, q in metaphoricis locutionibus non oportet attendi similitudinem quātum ad omnia: sic enim non esset similitudo, sed rei veritas. Capitis igitur naturalis non est caput aliud: quia corpus humanum non est pars alterius corporis. Sed corpus similitudinariè dictū, id est aliqua multitudo ordinata, est pars alterius multitudinis: sicut multitudo domestica est pars multitudinis ciuilis: & ideo paterfamiliās, qui est caput multitudinis domesticæ, habet supra se caput rectorem ciuitatis. Et per hūc modum nihil prohibet, caput Christi esse Deum, cùm tamen ipse Christus sit caput Ecclesiæ.

¶Ad tertium dicendum, quòd caput habet manifestam eminentiam respectu exteriorum membrorum: sed cor habet quandam similitudinem respectu interiorum membrorum, inquantum scilicet per vim vitalem, quæ à corde diffunditur, omnia membra participant influentiam occultam. Et ideo cordi comparatur Spiritus sanctus, qui inuisibiliter Ecclesiā viuificat & vnit: capiti cōparatur ipse Christus secundum visibilem naturā, secundum quā homo hominibus præfertur.

ARTICVLVS II.

¶ Vtrum Christus sit caput hominum, quantum ad corpora, vel solum quantum ad animas.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd Christus non sit caput hominum, quo ad corpora. Christus enim dicitur caput Ecclesiæ, inquantum influit spiritualem sensum & motum gratiæ in Ecclesiam. Sed huius spiritualis sensus & motus capax non est corpus. ergo Christus non est caput hominum secundum corpora.

¶Præterea, Secundum corpora communicamus cum bruts. Si ergo Christus esset caput hominū quantum ad corpora, sequeretur quòd etiam esset caput brutorum animalium: quod est inconueniens.

¶Præterea, Christus corpus suum ab alijs hominibus traxit: vt patet Matt.1. & Luc. 3. Sed caput est primum inter cætera membra, vt dictum est: ergo Christus non est caput Ecclesiæ quantum ad corpora.

¶SED CONTRA est quod dicitur Philippens.3. Reformabit corpus humilitatis nostræ, configuratum corpori claritatis suæ.

CONCLVSIO.

¶ Tota humanitas Christi in omnes influit homines & quantùm ad animam, & quātùm ad corpus, etsi non principaliter, sed secundariò.

¶RESPONDEO dicēdum, quòd corpus humanum habet naturalem ordinē ad animam rationalem, quæ est propria forma eius & motor. Et inquātum quidem est forma eius, recipit ab anima vitam & cæteras proprietates conuenientes humano corpori secundum suam speciem: inquantum verò anima est motor corporis, corpus instrumentaliter seruit animæ. Sic ergo dicendum est, q habet vim influendi humanitas Christi, inquantum est coniuncta Dei verbo, cui corpus vnitur per animam, vt supra dictū est. Vnde tota Christi humanitas, secundum scilicet animā & corpus, influit in homines, & quātum ad animā, & quantum ad corpus: sed principaliter quātum ad animam, secundariò quantum ad corpus. Vno modo inquātum mēbra corporis exhibentur arma iustitiæ in anima existēti per Christum, vt Apo. dicit Ro.6. Alio modo inquātum vita gloriæ ab anima deriuatur ad corpus, secundum illud Ro. 8. Qui suscitauit Christum Iesum à mortuis, viuificabit & mortalia corpora vestra, propter inhabitātem Spiritum eius in vobis.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd sensus spiritualis gratiæ non peruenit quidē ad corpus primò & principaliter: sed secundariò & instrumentaliter: vt dictū est.

¶ *Super Quaestionis octauae Articulum tertium.*

Titulus clarus est.

Comment. ¶ In corpore articuli duo fiunt: primò declaratur modus quo corpus Christi mysticum habet membra: secundò respondetur quaesito. Ex differentia autem inter corpus naturale & mysticum, quo ad modum habendi membra simul vel successiuè, declaratur modus, quo corpus Christi mysticum habet membra, scilicet non solùm in actu, sed in potentia. Et potentia quidem in proposito dupliciter inuenitur: quae scilicet quandoque reducetur, & quae nunquam reducetur ad actum. Actus verò tripliciter, vel secundùm fidem, vel secundùm charitatem viae, vel secundum fruitionem patriae.

Annot. ¶ Vbi nota primò, quòd non distinguitur potentia in potentiam reducibilem, vel non reducibilem ad actum: sed in potentiam, quae de facto quandoque reducetur ad actum, & in potentiam quae de facto nunquam reducetur ad actum, quamuis reducibilis fuerit ad actum: alioquin non fuisset in potentia.

Infrà q. 13. ar. 3. ca. & q. 19. arti. 4. ca. & 1. Et 3. di. 13. q. 2. arti. 1. q. 2. & 3.

¶ Nota secundò, quòd licet fides (vt in responsione ad secundum habet) constituat membrum Christi imperfectè & secundò quòd quia tamen infra latitudinem actus consistit, ideo hic primus gradus actus in esse gratiae in membris Christi, assignatur fidei.

Comment. ¶ Conclusio responsiua est, Christus est caput omnium hominum, diuersimodè tamen loquendo, generaliter secundùm totum mundi tempus. Probatur deducendo per quinque gradus, secundùm quos homines vniuntur Christo.

Annot. ¶ Vbi nota Autorem in sex status omnes homines distinxisse, & omnes differentias eorum comprehendisse. In primo Beatos, in secundo viatores in charitate: in tertio viatores in fide tantùm: in quarto viatores sine fide, praedestinatos tamen: in quinto viatores sine fide non praedestinatos: in sexto damnatos. Et primus quidem gradus licet hodie omninò sit clarus, declarans tamen ad totum mundi tempus comprehendit sub se Beatos, etiam impeditos, qualis in termino, vt erant sancti Patres in Lymbo ante mortem Christi. Comprehenduntur siquidem in primo gradu omnes actu Christo coniuncti immutabiliter seu in termino, quales tunc erant sancti Patres, quibus sola patefactio coeli deerat.

¶ Secundus verò gradus trifariam distinguitur: nam continet tam existentes in Purgatorio, (qui adhuc extra viam non sunt) quàm existentes in charitate hic praedestinatos, quàm existentes in charitate secundùm praesentem iustitiam tantùm, quos constat esse praescitos. Hi enim omnes, quia sunt in via & charitate, computantur inter membra Christi actualiter: sed primi duo simpliciter, tertij secundùm praesentem tantùm iustitiam.

¶ Tertius quoque gradus, qui etiam secundùm actum licet imperfectum attenditur, duo continet genera hominum, scilicet fide tantùm praeditos, & tamen praedestinatos, & similes non praedestinatos. Vtrique enim inter membra Christi actualiter ratione fidei computantur: mortificata tamen. Sed primi vt membra permansura, secundi vt membra abscindenda.

¶ Quartus gradus, qui secundum potentiam attenditur, assignatus est in litera in ordine ad actum simpliciter: hoc est ratione patriae, sicut & quintus: ed quartus secundum ordinem positiuum ad dictum actum: quintus secundum negationem ordinis ad eundem actum. Et quoniam iuxtum est, vt potentiae ad actus secundùm quid, reducantur ad potentiam ad actum simpliciter: ideo quartus gradus comprehendit omnes viatores sine fide praedestinatos, & reducitur illos etiam sine fide, qui quandoque reducentur in actum fidei tantùm, vel etiam charitatis viae tantùm: hi enim ratione status potentiae, quae quandoque reducetur ad actum simpliciter vt primi, vel secundùm quid, vt reliqui quarti constituit gradum, iuxta distinctionem praemissam in litera ante conclusionem. Et propterea quinto gradui iam soli relinquuntur, qui sic in vita ista degunt in potentia ad actum simpliciter, vel secundùm quid, quod nunquam assequentur aliquem eorum: qui scilicet non solùm praesciti sunt, sed nunquam ad charitatem viae, nunquam ad fidem informem peruenient, vt sunt iugiter infideles.

¶ Extra omnes autem Christi membra comparantur status hominum, hoc est status aeternae damnationis, qui etiam continet duo genera hominum, scilicet damnatorum ad poenam sensus & damni (quales sunt omnes adulti damnati) & ad poenam damni tantùm, quales sunt infantes & perpetuò amentes qui sine sacramento fidei decesserunt. Hi namque vt sic, quia nec actu nec potentia inter membra Christi sunt, aliena omninò ponuntur à capite Christo. Et tamen inter istos latitudo, dum quidam cordi decidunt à potentia tantùm, vt semper Infideles, & qui nunquam vsum liberi arbitrij habuerunt, de quibus tantùm fit mentio in litera. Quidam autem decidunt ab actu, vel fidei tantùm, vel etiam charitatis viae vt Christiani damnati, qui membra verè abscisa à corpore Christi sunt: quoniam illius fuerunt secundum praesentem iustitiam vel fidei sacramenta, membra.

¶ In responsione ad primum eiusdem articuli, aduerte pro intellectu literae & praedictorum, quòd dupliciter possumus loqui de potentia, vt patet 5. Meta. scilicet Logicè vel Physicè, hoc est, vel de potentia prout termini non implicant contradictionem, vel de potentia actiua vel passiua existente in natura, ad agendum vel patiendum actum aliquem ordinatam. In praesenti materia non est sermo de potentia Logicè, sed Physicè, vt patet ex hac litera. In qua Autor fundat potentiam ecclesiasticam, hoc est posse esse membrum Ecclesiae, quae est corpus Christi mysticum, super reali virtute Christi, & reali facultate liberi arbitrij humani in statu viae, secundum enim has duas potestates dicitur aliquis Physicè in potentia vel nô in potentia ad esse membrum Christi. Et propterea damnati omnes licet sint in potentia Logicè, vt sint membra Christi: quia tamen non sunt in potentia Physicè ad esse inter membra Christi (quoniam nec virtus Christi est ordinata ad redemptionem damnatorum, scriptum est enim, quòd de inferno nulla est redemptio nec illorum liberum arbitrium vertibile est amplius ad Christum: quia sunt in termino) ideo simpliciter & absolutè dicuntur in litera totaliter desinere esse membra Christi.

Annot. ¶ In responsione ad secundum aduerte, quòd tres conditiones Ecclesiae, hoc est gloriosam, & sine macula, & sine ruga esse, non conuenire Ecclesiae militanti ratione primae conditionis, manifestè patet. Sed & Autor ratione tertiae, hoc est peccatorum venialium probat. Quod intellige formaliter de Ecclesia militante, hoc est de congregatione fidelium existentium in charitate: quoniam huiusmodi congregatio ratione omnium suarum partium in via hac nunquam aliquâ vetustatis habet: licet non semper in singulis. Potest enim viator aliquis aliquâto tempore sine omni actuali peccato inueniri: non potest tamen omnino vitam hanc agere sine aliquo peccato, vt in litera, apostolica probat autoritas.

3. di. 13. q. 2. arti. 2. q. 1. & dist. 14. arti. 3. q. 2. ar. 6. c. Et veri. q. 29. ar. 4. c. ar. 5. Et opus. 3. c. 223. Et 1. Co. rint. 11. lect. 2. Et Ephe. 1. in fi.

¶ Ad secundum dicendum, quòd corpus animalis bruti nullam habitudinem habet ad animam rationalem, sicut habet corpus humanum. Et ideo non est simile.

¶ Ad tertium dicendum, quòd licet Christus traxerit materiam corporis ab alijs hominibus: vitam tamen immortalem corporis omnes homines trahunt ab ipso, secundum illud 1. ad Cor. 15. Sicut in Adam omnes moriuntur, ita & in Christo omnes viuificabuntur.

ARTICVLVS III.

¶ *Vtrùm Christus sit caput omnium hominum.*

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd Christus nô sit caput omnium hominum. Caput enim nô habet relationem nisi ad membra sui corporis. Infideles autem nullo modo sunt membra Ecclesiae, quae est corpus Christi: vt dicitur Ephe. 1. Ergo Christus nô est caput omnium hominum.

¶ Praeterea, Apostolus dicit ad Ephe. 5. quòd Christus tradidit semetipsum pro Ecclesia, vt ipse exhiberet sibi gloriosam Ecclesiam, nô habentem maculam aut rugam, aut aliquid huiusmodi. Sed multi sunt etiam fideles, in quibus inuenitur macula aut ruga peccati. Ergo nec etiam omnium fidelium Christus est caput.

¶ Praeterea, Sacramenta veteris legis comparantur ad Christum, sicut vmbra ad corpus: vt dicitur Coloss. 2. Sed patres veteris Testamenti sacramentis illis suo tempore seruiebant: secundum illud Hebraeo. 8. Qui exemplari & vmbrae deseruiunt coelestium. Non ergo pertinebant ad corpus Christi. & ita Christus non est caput omnium hominum.

¶ SED CONTRA est quod dicitur 1. Timoth. 4. Est Saluator omnium hominum, & maximè fidelium. Et 1. Io. 2. Ipse est propitiatio pro peccatis nostris, nô pro nostris tantùm, sed etiam pro totius mundi. Saluare autem homines, & propitiationem esse pro peccatis eorum, competit Christo, secundum quòd est caput. Ergo Christus est caput omnium hominum.

CONCLVSIO.

¶ *Quanquàm non eodem modo, omnium tamen hominum Christus caput est.*

¶ RESPONDEO dicendum, quòd haec est differentia inter corpus hominis naturale & corpus Ecclesiae mysticum, quòd membra corporis naturalis sunt omnia simul, membra autem corporis mystici nô sunt omnia simul, neque quantum ad esse naturae, quia corpus Ecclesiae constituitur ex hominibus, qui fuerunt à principio mundi vsque ad finem ipsius. Neque etiam quantum ad esse gratiae: quia eorum etiam, qui sunt in vno tempore, quidam gratia carent, postmodum habituri, alijs eam iam habentibus. Sic igitur membra corporis mystici accipiuntur, nô solùm secundum quòd sunt in actu, sed etiam secundum quòd sunt in potentia. Quaedam tamen sunt in potentia, quae nunquam reducuntur ad actum. Quaedam verò sunt, quae quandoque reducuntur ad actum. Et hoc secundum triplicem gradum, quorum primus est per fidem, secundus per charitatem viae, tertius per fruitionem patriae. Sic ergo dicendum est, quòd accipiendo generaliter secundum totum tempus mundi, Christus est caput omnium hominum: sed secundum diuersos gradus. primò enim & principaliter est caput eorum, qui actu vniuntur sibi per gloriam: secundò eorum, qui actu vniuntur sibi per charitatem: tertiò eorum, qui actu vniuntur sibi per fidem: quartò verò eorum, qui sibi vniuntur solùm in potentia nondum reducta ad actum, quae tamen est ad actum reducenda secundum diuinam praedestinationem: quintò verò eorum, qui in potentia sunt sibi vniti, quae nunquam reducetur ad actum: sicut homines in hoc mundo viuentes, qui nô sunt praedestinati, qui tamen ex hoc seculo recedentes, totaliter desinunt esse membra Christi: quia iam nec sunt in potentia, vt Christo vniantur.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd illi qui sunt infideles, etsi actu non sint de Ecclesia, sunt tamen de Ecclesia in potentia. Quae quidem potentia in duobus fundatur. Primò quidem & principaliter in virtute Christi, quae est sufficiens ad salutem totius humani generis: secundariò in arbitrij libertate.

¶ Ad secundum dicendum, quòd esse Ecclesiam gloriosam nô habentem maculam neque rugam, est vltimus finis, ad quem perducimur per passionem Christi. Vnde hoc erit in statu patriae, non autem in statu viae, in quo si dixerimus, quia peccatum non habemus, nosipsos seducimus, vt dicitur primae Ioannis primo. Sunt tamen quaedam, scilicet mortalia, quibus carent illi, qui sunt membra Christi per actualem vnionem charitatis. Qui verò his subduntur, nô sunt membra Christi actualiter, sed potentialiter, nisi fortè imperfectè, per fidem informem: quae vnit Christo secundum quid, & non simpliciter, vt scilicet per Christum homo consequatur vitam gratiae. Fides enim sine operibus mortua est, vt dicitur Iac. 2. Percipiunt tamen tales à Christo quendam actum vitae, qui est credere: sicut si membrum mortificatum moueatur aliqualiter ab homine.

¶ Ad tertium dicendum, quòd sancti Patres non insistebant sacramentis legalibus tanquam quibusdam rebus, sed sicut imaginibus & vmbris futurorum. Idem autem est motus in imagine, inquantum est imago, & in rem, vt patet per Philosophum in lib. de Memo. & remi. Et ideo antiqui Patres seruando legalia sacramenta, ferebantur in Christum per fidem & dilectionem eandem, qua & nos in ipsum ferimur. Et ita Patres antiqui pertinebant ad idem corpus Ecclesiae, ad quod nos pertinemus.

ARTICVLVS IIII.

¶ *Vtrùm Christus sit caput Angelorum.*

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur quòd Christus, secundum quòd homo, nô sit caput Angelorum. Caput enim & membra sunt vnius naturae. Sed Christus, secundum quòd est homo, nô est conformis in natura cum Angelis, sed solùm cum hominibus: quia, vt dicitur Hebr. 2. Nunquam Angelos apprehendit, sed semen Abrahae apprehendit. Ergo Christus, secundum quòd homo, non est caput Angelorum.

¶ Praeterea, Illorum Christus est caput, qui pertinent ad Ecclesiam, quae est corpus eius, vt dicitur Ephe. 1. Sed Angeli non pertinent ad Ecclesiam: nam Ecclesia est congregatio fidelium: fides autem non est in angelis: non enim ambulant per fidem, sed per speciem: alioquin peregrinarentur à Domino: secundum quòd Apost. argumentatur 2. ad Corinth. 5. Ergo Christus, secundum quòd homo, non est caput Angelorum.

¶ Praeterea, August. dicit super Ioan. quòd sicut Verbum, quod erat in principio apud Patrem, viuificat animas: ita Verbum caro factum viuificat corpora, quibus Angeli carent. Sed Verbum caro factum est Christus, secundum quòd homo. Ergo Christus secundum quòd homo, non influit vitam Angelis. Et ita secundum quòd homo, nô est caput Angelorum.

¶ SED CONTRA est quod Apost. dicit Colo. 2. Qui est caput omnis principatus & potestatis. Et eadem ratio est de Angelis aliorum ordinum. Est ergo Christus caput Angelorum.

CONCLVSIO.

¶ *Cùm homines & Angeli ad gloriae diuinae fruitionem ordinentur, sicut hominum Christus caput est, ita & Angelorum esse necesse est.*

¶ RESPONDEO dicendum, quòd, sicut dictum est, vbi est vnum corpus, necesse est ponere vnum caput. Vnum autem corpus similitudinariè dicitur vna multitudo ordinata in vnum secundum distinctos actus siue officia. Manifestum est autem, quòd ad vnum finem, qui est gloria diuinae fruitionis, ordinantur & homines & Angeli. Vnde corpus Ecclesiae mysticum, nô solùm consistit ex hominibus, sed etiam ex Angelis. Totius autem huius multitudinis Christus, est caput: quia propinquius se habet ad Deum, & perfectius participat dona ipsius, non solùm quam homines, sed etiam quàm Angeli: & de eius influentia non solùm homines recipiunt, sed etiam Angeli. Dicitur enim Ephes. 1. quòd constituit eum, scilicet Christum Deus pater ad dexteram suam in coelestibus supra omnem potestatem & principatum & virtutem & dominationem, & omne nomen, quod nominatur non solùm in hoc seculo, sed etiam in futuro, & omnia subiecit sub pedibus eius. Et ideo Christus non solùm est caput hominum, sed etiam Angelorum: vnde & Matth. 4. legitur, quòd accesserunt Angeli, & ministrabant ei.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd influentia Christi super homines, principaliter quidem est quantum ad animas, secundum quas homines conueniunt cum Angelis in natura generis, licet nô in natura speciei. Et ratione huius conformitatis Christus potest dici caput Angelorum, licet deficiat conformitas quantum ad corpora.

¶ Ad secundum dicendum, quòd Ecclesia secundum statum viae est congregatio fidelium: sed secundum statum patriae est congregatio comprehendentium. Christus autem non solùm fuit viator, sed comprehensor. Et ideo non solùm fidelium, sed etiam comprehendentium est caput: vtpote plenissimè habens gratiam & gloriam.

¶ Ad tertium dicendum, quòd Augu. ibi loquitur secundum quandam assimilationem causae ad effectum: prout scilicet res corporalis agit in corpus, & res spiritualis in res spirituales. Tamen humanitas Christi ex virtute spiritualis naturae, scilicet diuinae, potest aliquid causare non solùm in spiritibus hominum, sed etiam in spiritibus Angelorum, propter maximam coniunctionem eius ad Deum, scilicet secundum vnionem personalem.

¶ *Super Quaestionis octauae Arti. quartum.*

Titulus clarus est.

Comment. ¶ In corpore articuli vna est conclusio responsiua quaesito: Christus nô solùm est caput hominum, sed etiam Angelorum. Probatur dupliciter, scilicet ratione & autoritate. Ratio quidem sic, Homines & Angeli ordinantur ad vnum finem, scilicet gloriam diuinae fruitionis: ergo corpus mysticum Ecclesiae non solùm ex hominibus, sed etiam ex Angelis constitit: ergo totius huius multitudinis est caput vnum, quod est Christus: igitur Christus est caput nô solùm hominum, sed Angelorum. Prima consequentia probatur: quia corpus similitudinariè dicitur quaecunque vna multitudo ordinata in vnum secundum distinctos actus seu officia. Hinc enim apertè patet, quòd multitudo Angelorum & hominum ex eo, quòd ordinatur ad vnum finem, est vnum corpus mysticè: nulla enim est ambiguitas, quin in his sit diuersitas actuum & officiorum in ordine ad coelestem felicitatem. Secunda verò consequentia habet duas partes. Prima est, quòd infertur caput vnum. Secunda est, quòd illud caput sit Christus. Et quo ad primam probatur ex eo, quòd vbi est vnum corpus, oportet esse caput vnum. Quo ad secundam verò probatur dupliciter, primò ex tribus conditionibus capitis antedictis: scilicet primitate, perfectione, & virtute, insertis in Christo: quia propinquior est Deo, & perfectius habet dona Dei & influit in homines & Angelos. Secundò autoritate Apostoli ad Phil. primo. Deinde probatur conclusio principalis ex signo: quia scilicet Angeli ministrabant Christo, Matth. 4. hoc enim signum est subiectionis, quum minor sit qui ministrat.

¶ In responsione ad primum eiusdem articuli, aduerte nouitie, quòd non apponitur hic supradictis tribus conditionibus capitis quarta conditio, puta conformitas naturae. Sed prius fuit sermo de conditionibus proprijs capitis, quibus differt & praestat caeteris membris: modò autem loquimur de conditione communi capiti, & reliquis membris. Oportet siquidem omnia membra corporis vnius esse naturae, puta humanae, vel leoninae, vel taurinae, &c. Vnde conditio ista conformitatis in natura, exigitur ad caput vt praesupposita, sicut communè praesupponitur proprio. Et propterea in litera dicitur, quòd propter conformitatem Christi cum Angelis in natura generis, potest Christus dici caput Angelorum: non quòd conformitas sit ratio Christo, quòd sit caput (quum conformitas communis sit Christo & Angelis) sed quia conformitas ratio est, quòd in Christo inueniatur communis conditio capitis & membris: & ideo propter conformitatem vt conditionem communem Christus habens proprias capitis conditiones potest dici caput Angelorum.

¶ *Num secundum corpus potuerit Christus in angelicos spiritus.*

¶ In responsione ad tertium eiusdem articuli, dubium occurrit circa causalitatem corporis naturae Christi super Angelos, qui sunt puri spiritus, corporibus nec vniti nec vnibiles vt formae. Non videtur siquidem intelligibile, quòd corpus possit agere in spiritum separatum omnino, Peripateticè loquendo, quum non communicent, & longè inferioris, imò infimae naturae sit corpus quodcunque cum corporalibus respectu substantiarum omnino separatarum à materia, quales supponimus Angelos esse.

¶ Ad hoc dicitur, quòd licet hoc mirum appareat: si tamen consideremus phantasma sub lumine intellectus agentis posse in animam intellectiuam agere, nô erit incredibile, quòd aliqua res corporea virtute diuinitatis, cui iuncta est personaliter, possit in substantiam separatam agere: vt sic quod phantasma ex naturali vinculo cum anima intellectiua sortitum est, humanitas Christi ex supernaturalissima & maxima coniunctione ad diuinitatem adepta sit excellentiori modo: quia potest liberè, instrumentaliter tamen, causare in Angelis, & animabus nostris aliquid spirituale. Non intelligo tamen hunc causandi modum excedere modum, quo ponimus sacramenta causare in animabus nostris spirituales gratias.

¶ *Super Quaestionis octauae Artic. quintum.*

Titulus clarus est: de identitate enim reali quaeritur.

Comment. ¶ In corpore articuli vnica est conclusio responsiua quaesito affirmatiuè, Gratia personalis, qua anima Christi iustificata est, & gratia eius, secundum quam est caput Ecclesiae iustificans alios, est eadem secundum essentiam: differunt tamen secundum rationem. Probatur. Quo aliquid est actu, & quo agit, est vnus actus: oportet tamen ad hoc vt sit quo agat in alia, quòd actus secundum eminentiam quandam habeatur: ergo gratia Christi habet etiam, quòd sit actiua in alios, quod pertinet ad rationem capitis. ergo gratia personalis, qua anima Christi iustificata est, & gratia eiusdem, qua est caput Ecclesiae iustificans alios, est eadem. Antecedens quo ad primam partem probatur ratione (quia vnumquodque agit secundum quòd est ens actu) & exemplo in calore ignis. Quo ad secundam verò partem, quia agens oportet esse praestantius patiente, vt August. & Aristote. testantur. Consequentia verò prima probatur: quia in anima Christi recepta est gratia secundum maximam eminentiam. Secunda autem est per se euidens.

3. di. 13. q. 3. articu. 2. q. 1. & 2. Et 4. di. 5. quaest. 1. art. 3. quaest. 2. ad 3. Et veri. q. 29. ar. 5. c. & fi. & sextum. Et opu. 3. c. 222. & 223. Et Io. 3. l. 6. co. 2.

Annot. ¶ Sed occurrit hîc dubium quantum valeat processus iste ex hoc quòd actus habetur secundum quandam eminentiam, inferens quòd sit actiuus aliorum eiusdem rationis: supponimus enim, habitualem gratiam in anima Christi & in alijs, esse vnius speciei specialissimae secundum essentiam. Et est ratio dubij: quia licet ex hoc, quòd actus aliquis eminet, & praestat, habeat quòd sit actiuus sibi similis: non tamen ex hoc sibi vendicat, quòd sit caput omnium aliorum sibi similium, hoc est quòd sit actiuum omnium sibi similium, vt patet inductiuè: alioquin quodlibet actiuum esset actiuum omnium sibi similium. Peccat ergo processus iste: quia aliud est probare, quòd actus sit actiuus sibi similis (quod probatur in litera) & aliud, quòd sit actiuus omnis sibi similis, quod erat probandum: quia hoc importatur nomine Gratiae capitalis.

¶ Ad hoc dicitur, quòd quia sermo literae formalis est, non spectat ad locum hunc

ARTICVLVS V.

¶ *Vtrùm gratia Christi, secundum quam est caput Ecclesiae, sit eadem cum gratia habituali eius, secundum quòd est quidam homo singularis.*

AD QVINTVM sic proceditur. Videtur quòd non sit eadem gratia, qua Christus est caput Ecclesiae, cum gratia singulari illius hominis. Dicit enim Apost. Ro. 5. Si vnius delicto multi mortui sunt, multò magis gratia Dei, & donum, in gratia vnius hominis Iesu Christi in plures abundauit. Sed aliud est peccatum actuale ipsius Adae, & aliud peccatum originale, quod traduxit in posteros. Ergo alia est gratia personalis, quae est propria ipsius Christi, & alia est gratia eius, inquantum est caput Ecclesiae, quae ab ipso ad alios deriuatur.

Universidad de Deusto
Biblioteca

huncprobare, sed supponere ex ante dictis gratiam esse Christi, qua influit aliis, esse capitaleru, hoc est influxiuam in omnes: & propterea falsum obiciendo assumitur, quod erat hic probandum, gratiam Christi esse actiuam omnis fidelis fm̃ literā capitalem. Sed litera synonyme vtitur gratia Christi, qua agitur in aliis, & gratia Christi, vt est caput, hoc est, qua agit in omnes; quia supponit, quòd agere in alios coincidit eum agere in omnes respectu gratiæ Christi, quam superius manifestauit esse gratiā capitis, cuius est in omnia membra influere. Quia literæ vt synonymæ hæc hic habentur, ideo Autor solicitus tantùm fuit, vt probaret identitatē actus, quo Christi anima est in se sancta, & quo alios sanctificat. Et hanc identitatem probat sufficienter ex hoc, quòd posse agere non addit super actum dantem esse nisi eminentiam quandam, quam constat non mutare essentiā actus. Vnde restat processus solidus & efficax.

¶Cum his quoq; scito, quòd in literā nō dicitur quòd habeatur actꝰ intensissimè, sed dicitur quòd habeatur secundū eminentiam quandam: & de Christo subditur, quòd habuit gratiam secundum eminentiam maximam: plus enim comprehenditur sub Eminētię nomine, quàm Intensionis quantęcunque. Et re vera quando actus habetur secūdum eminētiam intensionis & modi habēdi, est causa vniuersalis, homogenea tamen reliquorum: vt patet in calore, qui quoniā in summo in uenitur in igne, & habetur eminenti modo (quia calor in summo, est naturalis proprietas ignis solius) ideo est causa vniuoca exterorum calidorum. Et proportionaliter, quia in anima Christi gratia est in summo, & habetur eminentissimo modo (quia vt naturalis proprietas consequens vnionem personalem iuxta illud, Vidimꝰ gloriam eius, quasi Vnigenitū à Patre, plenū gratię, &c.) ideo gra Christi ex eminentia tali est actiua in alios, & est actiua in omnes, vt caput, ac per hoc vt conforme seu homogeneum. Vltima pars conclusionis, hoc est, differt tamen ratione, non aliter probatur in litera, quia clara est: constat enim secundum rationem differre, quòd gratia est actus faciens formaliter esse gratum, & quòd est principium agendi in alios: aliquin esse gratum & causare gratiam in alios essent idem.

Annot. ¶In responsione ad primū scito nouitię, quòd in Adam distinguitur peccatum personæ & naturæ, quia peccatum personæ, vocatur peccatum illud, quod in actu primi peccati Adæ consistit. Peccatum verò naturæ, vocatur fomes peccati cū privatione originalis iustitiæ. Et quia hoc secundum causatum fuit in Adam ex primo, ideo dicitur quòd persona, hoc est actus personalis corrupit naturam, hoc est naturale bonum, ac donum. In nobis autem dicitur, quòd natura corrumpit personam, quia ex fomite, &c. quem cum natura contraximus, persona & damnationi obnoxia semper est nisi per Baptismum repararetur, & in peccatum actuale labitur. Non proportionaliter autē se habet Christi gratia: vt scilicet alia sit gratia naturæ, alia personæ, tum quia gratia nō est data Christo ex animæ suæ actuali operatione: tum quia gratia non communicatur nobis à Christo per actionem naturæ, seu communicando naturam, sed per actionem personalē Christi qua meruit nobis, & voluntariè influit nobis gratiam.

Anno. ¶In responsione ad tertiū vide nouitię, quòd Autor primò appellat gratiam vnionis id quod proprię est gratia vnionis: & de illa dicit, & non est eadem gratia personali seu habituali. Deinde propter reuerentiam aliorum permittit appellari ipsam habitualem gratiā Christi nomine Gratię vnionis, non simpliciter, sed quodāmodo: pro quāto scilicet ipsa habitualis gratia in Christo facit cōgruitatem quandam ad vnionem. Et intelligit de congruitate non antecedente vnionem velut disponēte ad illam, sed de consequente consequēte ad vnionem: reddit enim habitualis gratia animam Christi cōgruam dignitati vnionis, ad quam præleuata intelligitur, sicut gratuitas cōgruit terræ, & sicut desponsata iā mulier principi, congrua redditur principi ex ornatu iocalium, quæ ex dono sponsi accepit.

¶ *Super Quæstionis octauæ Articulum sextum.*

IN titulo articuli sexti nota quòd in dubium dupliciter potest verti, an esse caput Ecclesiæ sit proprium Christo primo, in ordine ad Deum & personas Patris & Spiritꝰ sancti: secundò, in ordine ad creaturas angelicas & humanas. In hac tamen litera nō disputatur & cōsequēter nōquæritur nisi secundo modo: ita quòd by proprium, excludit cōmune Christo & aliis creaturis. De Deo enim Patre dicta est, Caput Christi (ac per hoc Ecclesię totius, hoc est totius integri corporis Ecclesiastici ex capite & membris constantis) Deus: de Spiritu sancto autem, quòd est cor Ecclesiæ. Et propterea esse caput homogeneum, id est, eiusdem naturæ, scilicet, vel generice, proprium Christo esse, & non commune toti Trinitati, relictū est. Nunc superest videre, an sit commune Christo secundum naturam humanam & alteri creaturæ

turæ, an soli Christo. cō

Comment. ¶In corpore articuli vnica est distinctio bimembris cum duabus conclusionibus respondentibus iuxta singula membra. Distinctio est de esse caput, vel secundū influxum interiorē, vel secundum exteriorē gubernationem. Prima conclusio est, Esse caput Ecclesiæ secundum interiorem influxū est proprium Christo. Probatur: quia sola humanitas Christi habet virtutem iustificandi: quia sola coniuncta est personaliter diuinitati. Secunda conclusio est, Esse caput Ecclesiæ secundum exteriorem gubernationem est commune Christo & aliis, differenter tamen. Prima pars cōclusionis vtpote clara, manifestatur autoritate Amos, secūda autem pars ex duplici differentia: prima secundum extensionem vel restrictionem: quia gubernatio Christi extenditur ad omne tempus, omnem locum, omnemque statum, scilicet vię & termini: aliorum verò restringitur vel ad certum locum, vel certum tempus, vel certum statum. Secūda, secundum virtutem propriam vel vicariam: quia Christus propria autoritate est caput: alij verò vices gerētes Christi, vt patet autoritatibus.

Annot. ¶In responsione ad tertium eiusdem: articuli illicerne nouitię inter ostium & ostiarium: quia licet esse ostium Ecclesiæ ac regni cælorum sibi soli Dominus reseruauerit: esse tamen ostiarium aliis communicauit, claues regni cælestis tribuendo, & Petrum ianitorem cæli instituendo.

¶ *Super Quæstionis octauæ Articulum septimum.*

Comment. TItulus clarus est. ¶In corpore articuli repetitur primo supra posita distinctio de capite, secundū interiorem influxū & secundum gubernationem exteriorem. Et ponitur deinde conclusio respōsiua quæsito iuxta alterum membrum distinctionis: Diabolus est caput omnium malorum secundum exteriorem gubernationē. Probatur dupliciter primò autoritate Iob, Ipse est Rex, &c. Secundò, ratiōe, Finis diaboli est auersio à Deo: ergo inquantum quicunque abducuntur peccando in hunc finem, sub diaboli gubernatione cadunt: ergo diabolus est omnium malorum caput secundum gubernationem. Antecedens probatur primò, ex hoc quòd tentauit ab initio à diuinis abducere. Ma-

tem iustificandi. Sed influxus in membra Ecclesiæ, quantum ad exteriorem gubernationem, potest alijs conuenire. Et secūdum hoc aliqui alij possunt dici capita Ecclesiæ: secundum illud Amos 6. Optimates capita populorum. Differenter tamen à Christo: primò quidem quantum ad hoc, quòd Christus est caput omnium eorum, qui ad Ecclesiam pertinent, secundum omnem locum & tempus & statum: alij autem homines dicūtur capita, secundum quædam specialia loca, sicut Episcopi suarum Ecclesiarum: vel etiam secundum determinatum tempus, sicut Papa est caput totius Ecclesiæ, scilicet tempore sui pontificatus: & secundum determinatum statum, prout scilicet sunt in statu viatoris. Alio modo, quia Christus est caput Ecclesiæ propria virtute & autoritate. Alij verò dicuntur capita, in quantum vicem gerunt Christi: secundum illud 2. ad Corinth. 2. Nam & ego quod donaui, si quid donaui propter vos in persona Christi. & secundum illud secundæ ad Corinth. 5. Pro Christo legatione fungimur, tāquam Deo exhortante per nos.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd verbum illud intelligitur, secundum quòd ratio capitis consideratur exteriori gubernatione: prout dicit Rex caput regni sui.

¶Ad secundum dicendum, quòd homo nō dat gratiam interius influendo, sed exterius persuadendo ad ea, quæ sunt gratiæ.

¶Ad tertium dicēdum, quòd sicut Aug. dicit super Ioā. Si præpositi Ecclesię Pastores sunt, quomodo vnus pastor est, nisi qa sunt illi omnes vnius membra pastoris? Et simiter alij possunt dici fundamenta & capita, inquantum sunt vnius capitis & fundamēti membra. Et tamen sicut August. ibidem dicit, pastorem esse dedit membris suis: ostium verò nemo nostrum se dicit: hoc sibi ipse proprium tenuit. Et hoc ideo, quia in ostio importatur principalis autoritas, inquantum ostium est, per quod omnes ingrediuntur in domum: & ipse solus Christus est per quem accessum habemus in gratiam istam, in qua stamus. Per alia verò nomina prædicta potest importari autoritas, non solùm principalis, sed etiam secundaria.

ARTICVLVS VII.

¶Virùm diabolus sit caput omnium malorum.

AD SEPTIMVM sic proceditur. Videtur quòd diabolus nō sit caput malorum. Ad rationem enim capitis ptinet, ꝙ influat sensum & motū in membra: vt dicit quædum glo. super illud ad Ephes. 1. Ipsum dedit caput, &c. Sed diabolus non habet virtutem influendi malitiam peccati: quod ex voluntate peccantis procedit. Ergo diabolus non potest dici caput malorum.

¶Præterea, Per quodlibet peccatum fit homo malus. Sed nō omnia peccata sunt à diabolo. Quod quidem manifestum est de peccatis dæmonum, qui non ex persuasione alterius peccauerunt. Similiter etiā nec omne peccatum hominis ex diabolo procedit: dicitur enim in li. de Ecclesiasticis dogmatibus, Non omnes cogitationes nostræ malæ, semper diaboli instinctu excitantur: sed aliquoties ex motu arbitrij nostri emergunt. ergo diabolus non est caput omnium malorum.

¶Præterea, Vnum caput vni corpori præficitur. Sed tota multitudo malorum non videtur habere aliquid, in quo vniantur: quia malum malo contingit esse contrarium: contingit etiam ex diuersis defectibus, vt Dionysius dicit 4. cap. de Diuinis nominibus. Non ergo diabolus potest dici caput omnium malorum.

¶SED CONTRA est quod super illud Iob 18. Memoria illius pereat de terra. dicit glossa, De vnoquoq; iniquo dicitur, vt ad caput, id est diabolū reuertatur.

CONCLVSIO.

¶Diabolus caput est omnium malorum, quantùm ad exteriorem gubernationem.

¶RESPONDEO dicēdum, quòd sicut suprà dictum est, caput non solùm interius influit membris, sed etiam exterius gubernat, eorum actus dirigēdo ad aliquem finem. Sic ergo potest dici aliquis caput alicuius multitudinis, vel secundum vtrunq; scilicet secundum interiorem influxum & exteriorem gubernationem: & sic est Christus caput Ecclesiæ, vt dictum est. Vel secundum exteriorem gubernationem: & sic quilibet princeps vel prælatus est caput multitudinis sibi subiectæ. Et per hunc modum dicitur diabolus caput omnium malorum: nam, vt dicitur Iob 41. ipse est Rex super vniuersos filios superbiæ. Pertinet autem ad gubernatorem, vt eos quos gubernat, ad suum finem adducat. finis autem diaboli est auersio rationalis creaturæ à Deo: vnde & à principio hominem ab obedientia diuini præcepti remouere tentauit. Ipsa autem auersio à Deo, habet rationem finis, inquantum appetitur sub specie libertatis: secundum illud Hierem. 2. A seculo confregisti iugum, rupisti vincula, & dixisti, non seruiam. Inquantum igitur ad hunc finem aliqui adducuntur peccando, sub diaboli regimine & gubernatione cadunt: & ex hoc dicitur eorum caput.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd licet diabolus interius non influat rationali menti: tamen suggerendo inducit ad malum.

¶Ad secundum dicendum, quòd gubernator non super suggerit singulis, vt suæ voluntati obediant, sed proponit omnibus signum suæ voluntatis: ad cuius sequelam aliqui excitantur inducti, alij propria sponte. Sicut patet in duce exercitus, cuius vexillum sequuntur milites etiam nullo persuadente. Sic igitur primum peccatum diaboli (qui ab initio peccat, vt dicitur 1. Ioan. 3.) propositum est omnibus ad sequendum: quod quidam imitātur per suggestionem ipsius, quidam propria sponte absque vlla suggestione. Et secundum hoc omnium malorum caput est diabolus, inquantum ipsum imitantur: secundū illud Sap. 2. Inuidia diaboli mors introiuit in orbem terrarū: imitantur autem illum qui sunt ex parte illius.

¶Ad tertium dicendum, quòd omnia peccata conueniunt in auersione à Deo, licet abinuicem differant, secundum conuersionem ad diuersa commutabilia bona.

ARTICVLVS VIII.

¶Virùm Antichristus positis etiam dicti caput omnium malorum.

AD OCTAVVM sic proceditur. Videtur quòd Antichristus nō sit caput malorum. Vnius enim corporis non sunt diuersa capita.

manam & alteri creaturæ

Annot. ¶Cōiunge huic doctrinæ responsionem ad secundum: & perspice, qd ad gubernatorem spectat, ad suum finem alios adducere, non vno tantùm modo, sed diuersis, scilicet vel impelēdo, vel solùm ex proposito signo sui regni. Et sic videbit primam consequentiam teneri, dum ex fine diaboli, omnes ad illum finem tendentes sub diaboli regimine concludit inferitur, tanquam diabolus ipse omnium talium dux fuerit, hoc vel illo modo ad suum vexillū.

¶ *Super Quæstionis octauæ Articulum octauum.*

Comment. TItulus clarus est. ¶In corpore articuli est vnica cōclusio responsiua quæsito: Antichristus est omnium malorum hominum caput secūdum perfectionem tantùm. Hæc conclusio habet tres partes, vnam affirmatiuè, qestt omnium caput secundum perfectionem: & duas negatiuè, & quòd non est caput secūdum ordinē, nec secūdum virtutem, tam interiorem quàm exteriorem iuxta tres modos, quibus potest dici caput, secundum similitudinem ad tres conditiones capitis, scilicet ordinem, virtutē, & perfectionē. Et propterea in litera probat processū diuisiuo, sic, ꝙ primò repetitur trimēbris ac sufficiens diuisio conditionum, secundum quarum similitudinem caput dicitur in Sacris literis mysticè. Deinde excludit sigillatim duo membra, scilicet secundum ordinem & secundum virtutem, tam intus quàm extrà: & sic concludit tertium membrum, scilicet secundum perfectionem, quæ vbi, quia processus clarè patet in litera, nota quòd Autor licet quæsierat, an Antichristus sit caput omnium malorum hominum: quia tamen hoc ex autoritate cōstat sic esse, recipēdet ad id quod est obscurum in hoc quæsito, scilicet qua ratione sit caput omnium hominum malorum: & dicit, quòd ratione perfectionis. Nec hoc exorbitat ab arte: quoniam, vt 3. Ethic. patet 1. Post. omnis quæstio est quæstio medij: constat autē quod quid est, esse medium ad omnem quæstionem solendam.

Annot. Prima Secunda q. 8. 4. art. 3. Et 4. Et 3. de. 15. q. 2. arti. 1. c. Et veritate 29. ar. 4. c. Et 1. Cor. 11. col. 3. Et 8. Ephes. 4. Et 1. Cor. 11. 3. c. 223.

Universidad de Deusto
Biblioteca

uenlam. Ratio autem quid est esse capitis in Antichristo respectu omnium malorum. Confirmat autem litera conclusionem illatam ex autoritate Glossæ, quam etiam declarat, tollens falsum sensum, qui posset ex illa accipi. Et clarè patet omnia. Et dimum declarat quo pacto mali priores Antichristo secundi tempus, se habent ad ipsum, scilicet vt figura quædam vtrec glosla super illud. Nam mysterium iam operatur iniquitatis, dicit.

¶Vbi perspicere potes, esse inter Antichristum & alios malos ipsum præcellenter non solum simplicem habitudinē perfecti ad imperfectos (quia ille perfectionem omnis malitiæ, isti minus mali) sed esse talem modū habitudinis imperfectionis: quo scilicet figura est imperfectior figurato: ita q Antichristus est caput præcedētium malorum ratione perfectionis: & quia in ipso est plenitudo malitiæ, in aliis pars aliqua malitiæ, & quia ipse est vt veritas malitiæ, illi, vt figura tantæ futuræ malitiæ. Et propterea dicitur operari iam mysterium iniquitatis: quia iniqui operantur malum, non solùm secundum se, sed vt figuræ malitiæ sui capitis. Figura enim mysterium est respectu figurati: & figuratum operari dicitur non secundum se, sed secundū se figurantes, quando ad ipsum figurandum operātur: vt cōtingit quando mali iniquè agunt.

¶Memento hīc doctrinæ acceptæ in 5. Metaphy. quòd perfectum & imperfectum transferimus etiam ad mala, dū dicimus perfectum latronem, & perfectū tyrannum, & huiusmodi. Sic nāque hīc dicimus Antichristum esse caput ratione perfectionis, quia scilicet perfectè malus.

¶Num Antichristus sit caput omnium malorum tam dæmonum, quàm hominum.

Quæstio. ¶Occurrit hīc dubiū, an Antichristus dicitur caput omnium malorum, tam dæmonum, quàm hominū, an hominum tantùm. Et est ratio dubij: quia in litera nunquam restringuntur membra Antichristi ad malos homines, sed absolutè dicitur caput malorum, & quod plus est, dum in litera distinguuntur articuli huius quæstionis, post locatū articulum septimum, an diabolus sit caput omnium malorum, locando hunc ostauū, dicitur, an Antichristus etiam possit dici caput omnium malorum. Vbi apponendo hy etiā, ostendit quòd ad eosdem omnes malos refert Antichristum, ad quos retulerat diabolum. constat autem diabolum esse caput omnium malorum, tam dæmonum, quàm hominum: ergo Antichristus etiam erit caput eorundem. Et confirmatur ratione ex autoritate glo. 2. ad Thessa. 2. Sicut in Christo plenitudo diuinitatis, ita in Antichristo plenitudo malitiæ. Si enim in Antichristo habitabit plenitudo malitiæ Luciferi, sequitur q erit perfectior in malitia, quàm quicunque alij mali tam dæmones, quàm homines. & consequenter erit caput ratione perfectionis, tam dæmonum quàm hominum malorum. In oppositum est, & quia absurdum est ponere Antichristum caput dæmonum: & quia Antichristus, quum sit viator purus, non potest poni caput malorum in termino, quales sunt dæmones: quum quilibet damnatus vtpote omnino pertinax & inflexibilis ad bonum sit prior quocunque viatore: sicut econtra, quilibet Beatus melior est quocunque puro viatore iuxta illud Matth. 11. Qui autē minor est in regno cælorū, maior est illo, scilicet Ioan. Bapt.

¶Ad hoc dicitur, quòd proculdubio Antichristus non est caput dæmonum malorum, sed hominum tantùm: quia nec ordine, nec virtute, nec perfectione illos excedet in malitia, quum sit futurus purus viator: nec per hoc non habiturus ita malam voluntatem, sicut habent dæmones, qui in quolibet opere suo sunt mali, adeò quòd etiā naturalibus actibus apponūt circunstantias malas. Antichristus est caput omnium malorum, est quòd quid est esse capitis in Antichristo respectu omnium malorum. Confirmat autem litera conclusionem illatam ex autoritate Glossæ, quam etiam declarat, tollens falsum sensum, qui posset ex illa accipi. Et clarè patet omnia. Et dimum declarat quo pacto mali priores Antichristo secundi tempus, se habent ad ipsum, scilicet vt figura quædam vtrec glosla super illud. Nam mysterium iam operatur iniquitatis, dicit.

Sed diabolus est caput multitudinis malorum. Non ergo Antichristus est eorū caput.

¶Præterea, Antichristus est membrum diaboli. Sed caput distinguitur à membris. ergo Antichristus non est caput malorum.

¶Præterea, Caput habet influentiā in membra. Sed Antichristus nullam habet influentiam in malos, qui eum præcesserunt. Ergo Antichristus non est caput malorum.

¶SED CONTRA est quod Iob 21. super illud, Interrogate quemlibet de viatoribus, dicit glos. Dum de omnium malorum corpore loqueretur, subitò ad omnium iniquorum caput Antichristū verba cōuertit.

CONCLVSIO.

¶Antichristus omnium malorum hominum caput est: non quidem secundum ordinem, vel virtutem, sed secundum malitiæ perfectionem.

¶RESPONDEO dicēdum, quòd sicut suprà dictum est, in capite naturali tria inueniuntur, scilicet ordo, perfectio & virtus influendi. Quantùm igitur ad ordinem temporis, non dicitur Antichristus esse malorum caput, quasi eius peccatum præcesserit, sicut præcesserit peccatum diaboli. Similiter etiam non dicitur esse caput malorum propter virtutem influēdi: esti enim aliquos sui temporis ad malum sit conuersurus, exterius inducēdo: nō tamen illi, qui ante eum fuerunt, ab ipso sunt in malitiam inducti, nec etiam eius malitiam sunt imitati, dum secundum hoc non posset dici caput omnium malorum, sed aliquorum. Relinquitur ergo, quòd dicatur caput omnium malorum propter malitiæ perfectionem. Vnde super illud secundæ ad Thessal. 2. Ostendēs se tanquam sit Deus, dicit glossa, Sicut in Christo omnis plenitudo diuinitatis inhabitauit, ita in Antichristo omnis malitiæ plenitudo: nō quidem ita quòd humanitas eius sit assumpta à diabolo in vnitatem personæ, sicut humanitas Christi à filio Dei: sed quia diabolus suam malitiam eminentius ei influet suggerēdo, quàm omnibus aljs. Et secundū hoc omnes alij, mali qui præcesserūt, sunt quasi quædam figura Antichristi: secundum illud 2. ad Thess. 2. Mysterium iam operatur iniquitatis.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd diabolus & Antichristus non sunt duo capita, sed vnum, quia Antichristus dicitur esse caput, inquantum plenissimè inuenitur in eo impressa malitia diaboli. Vnde super illud secūdæ ad Thessa. 2. Ostendens se tanquam sit Deus: dicit glos. In ipso erit caput omnium malorum, scilicet diabolus, qui est Rex super omnes filios superbiæ. Non autem dicitur in eo esse per vnionem personalem, nec per intrinsecam inhabitationem (quia sola Trinitas menti illabitur, vt dicitur in lib. de Eccles. doc.) sed per malitiæ effectum.

¶Ad secundum dicendum, quòd sicut caput Christi est Deus, & tamen ipse est caput Ecclesiæ (vt suprà dictum est) ita Antichristus est membrum diaboli, & tamen est caput malorum.

¶Ad tertium dicendum, quòd Antichristus non dicitur caput omnium malorum propter similitudinem influentiæ, sed propter similitudinem perfectionis. In eo enim diabolus quasi malitiam suam ducet ad caput, per modum, quo dicitur aliquis ad caput suū proposituū ducere cùm illud persecerit.

QVAESTIO NONA
De *scientia Christi in communi, in quatuor articulos diuisa.*

DEINDE considerandum est de scientia Christi. Circa quam duo considerāda sunt. Primò, quam scientiam Christus habuerit. secundò de vnaquaque scientiarum ipsius.

¶Circa primum quærūntur quatuor.

¶Primò, vtrùm Christus habuerit aliquam scientiam præter diuinam.

¶Secundò, vtrùm habuerit sciētiam, quam habent Beati, vel comprehensores.

¶Tertiò, vtrùm habuerit sciētiam inditam vel infusam.

¶Quartò, vtrùm habuerit aliquam scientiam acquisitam.

ARTICVLVS I.

¶Vtrùm christus habuerit aliquam scientiam præter diuinam.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd in Christo non fuerit aliqua scientia præter diuinā. Ad hoc enim necessaria est scientia, vt per eam aliqua cognoscantur. Sed Christus per scientiam diuinam cognoscebat omnia. Superfluum igitur fuisset, quòd in eo esset alia scientia.

possibile. Secundum circa dicti rationem, scilicet quum sit alterius naturæ: quoniam non apparet quantum valeat.

¶Circa primum igitur habes in tertio sentēt. Tolnus Capreoli distin. 14. quæst. 1. argumenta multa, Ioannis de Ripa, & aliorum: quæ quoniam procedunt ex extraneis, aut immittent illa spuria quòd visio sit species, aut differentiam inter maturinam & vesperti-nam cognitionem, aut cognitionē creaturæ in verbo, aut differentiā inter cognitionem æniigmaticam & facialem, aut intuitiuam, aut etiam magis extraneas, aut illa, quæ in litera hac solumnter) & scientia debet tradi ex propriis, non ex extraneis, resecarēqi debet superfluus: ideo omittēda cēsui, allatis tantùm duobus motiuis. Primum est, Deus respectu Beatorum se habet vt species intelligibilis. ergo multò magis potest se habere, vt intellectio. Antecedens patet. Et cō sequentia probatur: quia magis repugnat Deo ratio habitus seu habitualis formæ, quàm actus seu formæ actualis: sed species habet rationem habitus seu habitualis formæ: intelligere autē habet rationem actus: ergo. Secundum est ex autoritate Augusti. 4. de Trinitat. cap. viii. dicēte de visiōe beata duo. Primò, quòd illa Deus est bonus & beatus: secundò, quòd ipsa sola est summum bonum, cui fas adipiscendi gratia præcipiatur agere quicquid ratione agimus. Et his enim potest, q visio beatorū est quid increatum: alioquin Deus esset bonus & beatus aliquo creato. & aliquid creatū esset summum bonum & finis vltimus, &c.

¶Circa secundum autē occurrit statim obiectio, quòd alterat naturæ, licet inferat, in tellectionem diuinam non posse esse naturalem animæ humanæ: non tamen infert non posse communicari animæ humanæ. Magna enim differentia est inter conuenire vt naturale, & conuenire vt communicatum: proprietas siquidem ignis non conuenit rei ignitæ, vt naturalis illi rei, puta ferro, sed vt communicata ferro. Et ad diuina accendendo, personalitas Verbi non conuenit humanitati Christi, vt naturalis sibi, sed vt communicata. Quocirca sicut personalitas Verbi est ipsa Dei substantia, & tamen conuenit animæ humanæ Christi, quæ est alterius naturæ, non vt naturalis animæ humanæ, sed vt communicata sibi: ita intelligere diuinum, quod est essentia Dei, potest animæ humanæ alterius naturæ conuenire, non vt naturale animæ humanæ, sed vt communicatum. Aliter siquidem naturæ (vt monstratum est) non prohibet proprietatis communionem, sed naturalitatem. Vana igitur est hæc ratio. Et si hæc ratio non valet, voluntariè conclusio assūmitur: quum inueniantur tenentes oppositum Philosophi: vt patet de Auerroi in tertio de Anima, Comm. 16. dicente, quòd in statu intellectus adepti, intelligemus per substantiam intellectus agentis, ex quo apparet, quòd possibile est actum proprium naturæ superioris, qui est illius substantia, communicari inferiori.

¶Ad huius quæstionis solutionem euidentem, sciendum est, duplici via posse procedi ad videndum impossibilitatem propositam, scilicet quòd intelligere substantiæ superioris, non potest communicari: sic vt intelligere quo formaliter intelligit substantia inferior. Altera via est ex dependentia intellectionis ab intelligente: quia scilicet intelligere est operatio vitalis intelligentis: de ratione autem operationis vitalis est, quòd fit ab eo, cuius est operatio vitalis: alioquin viuere actualiter non esset à viuere substantialiter. Quod non videtur intelligibile: quia sic anima non esset principium vegetandi, sentiendi, appetendi, intelligendi, & secundum locum mouendi: & sic anima non esset anima. Et confirmatur: quia sicut non est intelligibile, quòd Sortes generet Platonem, & actus generandi non sit à Sorte, & similiter quòd Sortes motu animali progrediatur, & motus eius non sit ab ipso: & similiter quòd appetat aut velit, & appetitus eius non sit ab anima. ita nō est intelligibile quòd viuat vita intellectuali actuali, quæ nihil aliud est, quàm ipsum intelligere, & quòd tale intelligere, tale viuere non sit ab intelligente. Constat autem quòd diuinum intelligere, non potest dependere ab aliqua creatura. Impossibile est igitur, q actus intelligendi, quo Deus intelligit, fiat actus intelligēdi quo creatura formaliter intelligat. & hac igitur via, q actus vitalis cuiusq; viuētis aut est ipsa substantia viuentis, aut est ab ipsa, concluditur primò impossibilitas proposita. Quia tamen multi ignorantes proprium vocem, nō sunt capaces dictæ rationis, offert se secunda via, & hoc quòd operatio est aq operatūs secundum esse naturale. Hæc propositio habet duas partes: prima est, quòd operatio, est actus operantis. Et quo ad istam partem sobriè intellecta, hoc est proportionaliter de operatione transeunte & immanente, pe se nota est: nam operatio transiēs est actus agentis, vt à quo saltem: operatio autem immanens est actus operantis, vt cuius saltem. Secunda verò para est, ly secundum esse naturale: quæ etiam est per se nota inducendo: nam generare est à generante, secūdum esse naturale: & sentire est in sentiente, secundum naturale esse: & similiter desiderare in desiderante, & intelligere in intelligēte. Et ex termmis patet, quia operans, inquantum operans, secūdum suum naturale esse operatur, sicut & est. Sub hac autem propositione subsumendum est, q diuina substantia non potest esse actus secundum esse naturale alicuius creaturæ, vt patet. igitur non potest diuinum intelligere esse intelligere. quo formaliter intelligat creatura. Dico autem naturale esse, ad differentiam actus secundum esse intelligibile: vt obiectum intellecti est perfectio, & actus intellectus, secundum esse intelligibile, nihil enim prohibet, substantiam aliquā, quæ est actus, non solùm in genere entis, sed in ordine intelligibili, esse perfectionem, ac per hoc actum alterius secundum esse intelligibile. Hoc siquidem modo ponunt Theologi diuinam essentiam esse, vt speciem intelligibilem intellectus creati beati: & similiter Philosophi ponentes inferiorem intelligentiam intelligere per superiorem. Et hac via processit Auctor in litera asserēs pro ratione alteratem naturæ: quia enim operatio est actus operātis in esse naturæ, impossibile est, quòd operatio, quæ est subsistania vnius, conueniat alienæ naturæ, nisi substantia illa in esse naturæ iungatur alienæ naturæ: quod in proposito esse impossibile clarè liquet. Et per hæc patet responsio ad primam obiectionem in primo dubio. Nam patet licet non esse idem aut par iudicium de specie intelligibili & actu intelligendi: quia illa potest esse alterius actus in genere intelligibili, ille non nisi in genere naturæ. Nec ratio allata de actu & habitu obstat: quia licet species intelligibiles secundum communem viam sint formæ habituales (quod tamen Auicenna negauit) diuina tamen substantia non supplet vicem speciei intelligibilis, quatenus est forma habitualis: quia habitus claudit in se imperfectionem potentiæ, quam in sua ratione admixtam habet, sed quatenus est forma actualis tantùm: & hoc in esse intelligibili tantùm: vt dictum est.

¶Ad autoritatem primam Augusti. dicitur, quòd non intendit Augustinus eandem numero visionem esse beatorum Deum & nos, sed eandem obiectiuè & modaliter: quia idem obiectum & idem modus est vtriusque, dum Deus per seipsum à se, & nobis videtur.

¶Ad secundū dicitur, quòd non inconuenit aliquam operationem creatam esse summum bonū, non simpliciter, sed inter creata, & similiter esse vltimum finem. Idem & in idem redit, dum dicitur summum bonum inter concupiscibilia simpliciter: & vltimus finis vt concupiscibilis simpliciter.

¶Ad secundi autem dubij obiecta respondetur, quòd processus litera est effi-

Universidad de Deusto

cxe ad probandum, quòd intelligere diuinum non potest esse actus animæ Christi ex eo quòd est assumpta naturæ, & cum dicitur, quòd alietas naturæ compatitur habere actum alienum per communionem: respondetur quòd licet hoc, in communi verum sit (quia in quibusdam potest natura ipsa alteri naturæ communicari, vt forma communicatur materiæ, & ignis ferro) in tali tamen natura, quæ est incommunicabilis alteri naturæ, in esse naturę talium est, quia alietas naturæ excludit alienum actum à se non solùm vt natura lem, sed vt communicatum subiecto, quòd sit actiue illius, & quia diuina natura est incommunicabilis secundum esse naturæ cuicunque naturæ: ideo efficaciter loquens, explicitè de ipsa Autor concludit, quòd non potest ipsius intelligere esse actus animæ humanæ Christi.

Zofra q. 20. ar. 1. ad 3. Et opus. 3. c. 223.

¶Quod autem obijcitur, quasi à simili, de personalitate diuina cõmunicata naturę humanæ, facilè soluitur ex eo quòd personalitas non communicatur vt actus creatæ naturę: Autoris autem ratio de actu loquitur, dum ex eo quòd intelligere Dei est actus, qui natura est diuina, infert quòd nõ potest esse actus animę: quia est alterius naturę. Non est ergo similis ratio de cõmunione personalitatis, vt personalitas, & actu intelligendi, vt actus intelligendi: quia personalitas diuina potest fieri personalitas humanæ naturæ, sine hoc quòd sit actus eius: actus autem intelligẽdi diuinus non potest fieri actus intelligendi humanæ animæ, nisi fiat actus animæ humanæ: quod est impossibile. Rationabiliter igitur conclusio lis erat allegitur.

¶Philosophi autem ponentes inferiores intelligẽtias intelligere per substãtias superiorum intelligentiarum, non aduertantur doctrinæ huic, quoniam ex hoc non habetur, quòd ponãt intelligere superioris communicari inferiori idem numero: sed solùm quòd substantia superioris se habet respectu inferioris, vt forma seu species intelligibilis: vt nos dicimus de essentia diuina respectu Beatorum. Vnde nihil obstant eorum dicta, siue vera, siue falsa sint in se.

Annot. ¶In responsione ad tertium eiusdem articuli aduertẽ, quòd Autor ad rem spectãs, monstrat non dari scientiam vnionis, vt distinguitur contra vnitatẽ: hoc est, non dari ex parte vnionis aliquam scientiam, sed solùm ex parte naturarum vnitarum, diuinæ scilicet & humanæ. Et loquitur de his subiectiuè: isti autem, qui allegantur in argumento, posuerunt scientiam vnionis obiectiuè: & ideo non curauit de illis Autor.

¶Appellatur autem scientia vnionis vel vnitorum subiectiuè, quæ scilicet consequitur ad vnitas naturas (vt diuina ad diuinam, & humana ad humanam) & quæ consequeretur ad ipsum vnionem naturarum: quam Autor monstrat non dari.

¶Scientia autem vnionis vel vnitorum obiectiuè vocatur, quæ de vnione vel vnitis est, vt obiectio. Et talis scientia vnionis datur in Christo, quia scitur vel vnitis est, vt obiectio. Et talis scientia vnionis datur in Christo, quia scitur à Christo vnio, vt illi dicebantur sed non nisi scientia diuina vel humana: vt Autor in litera explanat.

¶ Super Quæstionis nonæ Articulum secundum.

Comment. TItulus clarus est.

¶In corpore articuli vna est conclusio, In Christo est scientia beata consistens in visione Dei excellentissimè. Conclusio ista habet duas partes: prima est, quòd in Christo est scientia beata: secunda, quòd excellentissimè. Probatur in litera primo prima pars: Omne quod est in potentia, reducitur in actum per aliquod ens actu: homo est in potentia, ad scientiam beatam in Dei visione consistentem: & reducitur in actum istum per Christi humanitatem: ergo in Christo est scientia beata. Maior probatur in calido. Minor quo ad primam partem probatur: quia homo est capax illius beatitudinis: quia est ad imaginem Dei, & ad illam ordinatur, vt ad finem. Quo ad secundam verò, auctoritate Apostoli: Decebat eum, &c. Deinde in calce corporis articuli probatur secunda pars conclusionis, scilicet quòd excellentissimè: quia semper causam oportet esse perfectiorem causato.

¶Aduerte nouiter, quòd quia propositiones euidentes ac veritatæ tanquam statim perceptæ truncatæ quandoque dicuntur: ideo Autor Maiorem sic assumpsit, non curans limitare eam, vt debet intelligi: scilicet si reducitur ad actum. Neque enim omne quod est in potentia, reducitur ad actum (quum multa sint in potentia quæ nũquam erumpãt) sed omne quod est in potẽtia, si reducitur ad actũ oportet quòd reducatur ad actum per aliquod ens actu, hoc enim intendit litera, & hoc solùm est ad propositum. Et præterea in Minore ponuntur tot cõditiones, scilicet quòd homo est in potẽtia, & ordinatur ad illam vt finem. Ex hoc enim ostendit necessitatem, quòd potentia est reducenda ad actum, licet non in singulis hominibus: quia impossibile est, quòd potentia ad finem sit frustra in tota vniuersali specie. Aucto

¶ Num ex eo quòd Christus efficit beatitudinem nostram, sequatur ipsum actu esse beatum. Quæst.

¶Circa hunc literæ processum, dubium occurrit, quia propositio illa fundamentalis, Reducens aliquid de potentia in actum, est in actu, quamuis sit veritissima in causis principalibus, non tamen est vera in causis instrumentalibus: vt ex Alexand. patet. 12. Metaphys. Et ad sensum patet, instrumenta non esse talia in actu, qualia sunt ab ipsis: vt semina in naturalibus, & organa artificum testantur. Humanitas autem Christi non est efficiens principale, sed instrumentale respectu nostræ beatitudinis: non igitur sequitur ex sua efficientia, quòd sit actu beata, quamuis de facto beata sit: non est ergo efficax procellus literæ.

¶Ad hoc dicitur, quòd instrumentum est duplex, quoddam purè instrumẽtum, vt organa artium & semina, & huiusmodi. Quoddã ita instrumentum, quòd est etiam causa sui, sicut ferrum est organum dominantis tamen quòd libero arbitrio suorum motuum causa est. Quamuis autem primum instrumentorum genus non habeat actu quod instrumentalitet efficiat secundum tamen instrumentorum genus, quatenus sui dominium habet admixtum, actu habet quod in aliis effici. Et quia Christus homo sic est instrumentum Dei, vt liber sit, liberè cooperetur, & efficiat nos beatos: ideo in litera illatum est, quòd ipse est actu beatus.

¶In probatione secundæ partis conclusionis, nota nouitie, quòd Autor plus concludit, quàm probet explicitè ratio allata: quia ratio non probat explicitè nisi quòd Christus est perfectius beatus, quàm alij homines, & tamen concludit, quòd est beatus excellentissimè. Licuit autem hoc gratis materiæ: quoniam iam declaratum est, Christum esse caput omnium Beatorum, tam hominum, quàm Angelorum: ac per hoc subintelligendo nunc, quòd Christus est causa efficiens beatitudinem nostrã, vt caput Beatorum, optimè infertur, quòd est excellentissimè beatus: vtpote causa, vt caput.

¶In responsione ad tertiũ eiusdem articuli nota distinctionẽ de supra naturam vel secundũ naturã: quoniã hinc habes intellectum diuersorũ dictorũ de beatitudine nostra, quum inuenies q. est naturalis, aut quòd est supernaturalis. Verumtamen esto cautus, vt bene notes in secundo membro ly Inquantũ, scilicet secundum naturam suam est capax eius, quoniam est conditio hæc diminuens à simpliciter ad secundum quid, non enim quia homo est capax illius visionis, sequitur, ergo est illi naturalis, aut habet ad illam potentiam naturalem: quia plus requiritur ad naturalitatem simpliciter, & ad potentiam naturalem, scilicet naturalis inclinatio in illum actum: sed solùm sequitur, quòd habet naturam, quæ potest eleuari in illum actum. In hoc enim differt homo ab animalibus, scilicet ex hoc ipso, quòd est intellectualis animæ, quòd bruta non possunt eleuari in actum videndi Deum, homo autem potest eleuari in illum. Quod hinc prouenit, quia intellectualitas est capax visionis illius: pars autem sensitiua tantùm non est illius capax. Quocirca visio Dei est aliquo modo naturalis animæ nostræ, sed secundum quid, quia est capax ex ipsa natura illius: non est autem simpliciter naturalis illi aut alteri cuicunque creaturæ, sed soli Deo.

Super

¶ Super Quæstionis nonæ Articulum tertium.

Annot. IN titulo tertij articuli ponitur distinctio terminorum illorum, videlicet, indita vel infusa, vt satisfiat diuersimodè illam appellantibus. Scientia siquidem ista, quia simul cum natura animæ datur, indita vocatur. Quia verò non acquiritur, nec ex vi naturæ animæ, ipsam comitatur, sed Deo alia actione creante animã, & alia actione influente scientiam, quamuis simul tempore habeatur: ideo infusa nũcupatur. Et reuera infusa vocanda est, si proprie loquendum est. Angelorum autem scientia indita propriè vocatur, quia comes est naturæ vt illius proprietas naturalis: eademque actione, qua verbo Dei creat angelicam naturã, imprimit in illã speciẽs intelligibiles perfectiuas intellectus angelici. Potest nihilominus gratia materiæ, scilicet animæ Christi dici scientia indita: pro quanto comitatur naturaliter animam Christi, nõ vt creatam, sed vt assumptam à Verbo. Sicut & gratia habitualis: est enim Vnigenitus à Patre plenus nõ solùm gratiæ, sed veritatis.

Infrà q. 12. ar. 1. 2. distinct. 3. 4. ar. 1. 1. q. 5. Et veri. q. 20. ar. 3. c. fin. & ar. 7. Et opus. 3. c. 223. Et opus. 2. q. 82.

Comment. ¶In corpore articuli vnica est conclusio, responsiua quæstio, duplicitèr probata. Conclusio est, Oportet in Christo ponere scientiã infusam. Probatur primò ex vitanda imperfectione naturæ assumptæ. Decebat, vt natura humana assumpta à verbo Dei, imperfecta non esset: ergo oportet in Christo ponere scientiam inditam. Probatur consequentia: quia alioquin intellectus eius posset imperfectio. Probatur hoc, quia omne quod est in potẽtia, est imperfectum, nisi reducatur in actũ. Sed intellectus possibilis humanus est in potẽtia, & reducitur in actum per species intelligibiles, & declaratur ex eo quòd ponitur in Christo scientia beata: ergo si reducatur in actum per species intelligibiles, non habebit species intelligibiles, quod est habere scientiam inditam. Et hoc explanatur in litera appendo conclusionem, inquantum per verbum Dei imprimuntur species intelligibiles, &c. & declaratur ex subiuncto exemplo in Angelis. Deinde probatur à simili ex auctoritate Augustini. Sicut in Angelis ponitur duplex cognitio, matutina & vespertina, ita in Christo vtraque. Litera clara est.

Annot. ¶Aduerte hic, quòd natura humana assumpta à Verbo, debet absque imperfectione poni ex parte animæ: nam ex parte corporis nihil prohibet imperfectionẽ affirmare in illa, in sui principio: quia minoratus est paulò minus ab Angelis, propter corpus passibile: scientia autem ad animam spectat.

Annot. ¶Circa probationem conclusionis, dubium occurrit: quia ratio allata procedit de potentia naturali intellectus possibilis quæ perficitur per species intelligibiles naturales (de quibus allata auctoritas Philosophi loquitur) ac per hoc de imperfectione naturali. Conclusio autem loquitur de scientia tam naturali, quàm regulata: vt patet in primo articulo, quæst. 11. infectius, vbi de illa scientia tractatur, excedit ergo conclusio rationem, imò nec confonat conclusioni: quia, vt in sequenti habetur articulo, alterius rationis est scientia inuisa Christo, ab illa, quæ est naturalis: de qua loquimur auctoritas allata Aristotelis.

¶Ad hoc dicitur, quòd proculdubiò litera non arctatur ad imperfectionem & potentiam naturalem intellectus possibilis: sed in communi loquitur de potentia intellectus nostri ad actum sibi commensuratum: & similiter de imperfectione priuatiua actus proportionati intellectui humano possibili. & hoc siue secundum statum naturę, siue secundum statum gratiæ. Ita quòd intendit litera, quòd quia in intellectu humano secundum esse naturæ est potentia naturalis ad sciendum omnia naturalia per actus commensuratos sibi, & similiter secundum esse gratiæ ad sciendum omnia ecclesiastica per actus commensuratos sibi, & omne quod est in potentia, est imperfectum, nisi reducatur in actũ: ideo esset imperfectus, nisi ponatur reductus in actum omnium intelligibilium tam spectantium ad ordinem naturæ, quàm spectantium ad ordinem Ecclesiæ, siue militantis, siue triumphantis, per species proportionatas ipsi humano intellectui. Auctoritas autem Aristotelis est allata directè ad monstrãdum quòd intellectus humanus est in potentia ad sciẽdum omnia per species intelligibiles, vt actus commensuratos sibi: vt per hoc habeatur intentum, quòd sicut in esse naturali esset imperfectus intellectus, nisi esset reductus in actum comuenientem suratum sibi (scilicet scientiam per species, quamcunque illarum sciat in Verbo actu omnino superexcedente omnem facultatem naturæ: ita in esse ecclesiastico esset imperfectus nisi nosset omnia per actus commensuratos sibi, quascunque eadem nouerit in Verbo. Confonat ergo retro cõclusioni & probet eam, siue ista scientia infusa cum suis speciebus, sit alterius, siue eiusdem rationis cum illa, de qua loquitur Aristotele, quoniam, vt patet ex dictis, non arctatur ad naturalem scientiam & mutatis mutandis ad talem modum naturalitatis, qualis est in scientia de qua loquitur Arist. Hoc autem diuersim, quia anima habet duplicem scientiam naturalem, aliam secundum statum cognitionis ad corpus: de qua loquimur ad Arist. Aliam secundum statum separationis à corpore, quam non nouit Aristo. Præterea autem tam ratio, quàm conclusio non arctatur ad actum commensuratum naturæ intellectus possibilis secundum istum vel illum statum: sed in communi indistinctèque de potentia intellectus possibilis humani ad actum sibi commensuratum loquitur, quem esse species intelligibiles ex eo, quòd in isto apparet statu, ex auctoritate Arist. probat.

Annot. ¶In responsione ad secundum dicitur verbo litteræ ex inuisitis murata, dum primò proponitur cognitio ex dialectico syllogismo acquisita, vt via sub nomine opinionis: & deinde assumitur eadem cognitio vt consequens, non

QVAEST. IX.

¶ Aduerte nouiter, quòd quia propositiones euidentes ac veritatæ tanquam statim perceptæ truncatæ quandoque dicuntur: ideo Autor Maiorem sic assumpsit, non curans limitare eam, vt debet intelligi: scilicet si reducitur ad actum. Neque enim omne quod est in potentia, reducitur ad actum (quum multa sint in potentia quæ nũquam erumpãt) sed omne quod est in potẽtia, si reducitur ad actũ oportet quòd reducatur ad actum per aliquod ens actu, hoc enim intendit litera, & hoc solùm est ad propositum. Et præterea in Minore ponuntur tot cõditiones, scilicet quòd homo est in potẽtia, & ordinatur ad illam vt finem. Ex hoc enim ostendit necessitatem, quòd potentia est reducenda ad actum, licet non in singulis hominibus: quia impossibile est, quòd potentia ad finem sit frustra in tota vniuersali specie. Auctor

¶ Num ex eo quòd Christus efficit beatitudinem nostram, sequatur ipsum actu esse beatum. Quæst.

¶Circa hunc literæ processum, dubium occurrit, quia propositio illa fundamentalis, Reducens aliquid de potentia in actum, est in actu, quamuis sit veritissima in causis principalibus, non tamen est vera in causis instrumentalibus: vt ex Alexand. patet. 12. Metaphys. Et ad sensum patet, instrumenta non esse talia in actu, qualia sunt ab ipsis: vt semina in naturalibus, & organa artificum testantur. Humanitas autem Christi non est efficiens principale, sed instrumentale respectu nostræ beatitudinis: non igitur sequitur ex sua efficientia, quòd sit actu beata, quamuis de facto beata sit: non est ergo efficax procellus literæ.

¶Ad hoc dicitur, quòd instrumentum est duplex, quoddam purè instrumẽtum, vt organa artium & semina, & huiusmodi. Quoddã ita instrumentum, quòd est etiam causa sui, sicut ferrum est organum dominantis tamen quòd libero arbitrio suorum motuum causa est. Quamuis autem primum instrumentorum genus non habeat actu quod instrumentalitet efficiat secundum tamen instrumentorum genus, quatenus sui dominium habet admixtum, actu habet quod in aliis effici. Et quia Christus homo sic est instrumentum Dei, vt liber sit, liberè cooperetur, & efficiat nos beatos: ideo in litera illatum est, quòd ipse est actu beatus.

¶In probatione secundæ partis conclusionis, nota nouitie, quòd Autor plus concludit, quàm probet explicitè ratio allata: quia ratio non probat explicitè nisi quòd Christus est perfectius beatus, quàm alij homines, & tamen concludit, quòd est beatus excellentissimè. Licuit autem hoc gratis materiæ: quoniam iam declaratum est, Christum esse caput omnium Beatorum, tam hominum, quàm Angelorum: ac per hoc subintelligendo nunc, quòd Christus est causa efficiens beatitudinem nostrã, vt caput Beatorum, optimè infertur, quòd est excellentissimè beatus: vtpote causa, vt caput.

¶In responsione ad tertiũ eiusdem articuli nota distinctionẽ de supra naturam vel secundũ naturã: quoniã hinc habes intellectum diuersorũ dictorũ de beatitudine nostra, quum inuenies q. est naturalis, aut quòd est supernaturalis. Verumtamen esto cautus, vt bene notes in secundo membro ly Inquantũ, scilicet secundum naturam suam est capax eius, quoniam est conditio hæc diminuens à simpliciter ad secundum quid, non enim quia homo est capax illius visionis, sequitur, ergo est illi naturalis, aut habet ad illam potentiam naturalem: quia plus requiritur ad naturalitatem simpliciter, & ad potentiam naturalem, scilicet naturalis inclinatio in illum actum: sed solùm sequitur, quòd habet naturam, quæ potest eleuari in illum actum. In hoc enim differt homo ab animalibus, scilicet ex hoc ipso, quòd est intellectualis animæ, quòd bruta non possunt eleuari in actum videndi Deum, homo autem potest eleuari in illum. Quod hinc prouenit, quia intellectualitas est capax visionis illius: pars autem sensitiua tantùm non est illius capax. Quocirca visio Dei est aliquo modo naturalis animæ nostræ, sed secundum quid, quia est capax ex ipsa natura illius: non est autem simpliciter naturalis illi aut alteri cuicunque creaturæ, sed soli Deo.

Super

QVAESTIONIS IX.

¶ Super Quæstionis nonæ Articulum tertium.

Annot. IN titulo tertij articuli ponitur distinctio terminorum illorum, videlicet, indita vel infusa, vt satisfiat diuersimodè illam appellantibus. Scientia siquidem ista, quia simul cum natura animæ datur, indita vocatur. Quia verò non acquiritur, nec ex vi naturæ animæ, ipsam comitatur, sed Deo alia actione creante animã, & alia actione influente scientiam, quamuis simul tempore habeatur: ideo infusa nũcupatur. Et reuera infusa vocanda est, si proprie loquendum est. Angelorum autem scientia indita propriè vocatur, quia comes est naturæ vt illius proprietas naturalis: eademque actione, qua verbo Dei creat angelicam naturã, imprimit in illã speciẽs intelligibiles perfectiuas intellectus angelici. Potest nihilominus gratia materiæ, scilicet animæ Christi dici scientia indita: pro quanto comitatur naturaliter animam Christi, nõ vt creatam, sed vt assumptam à Verbo. Sicut & gratia habitualis: est enim Vnigenitus à Patre plenus nõ solùm gratiæ, sed veritatis.

Infrà q. 12. ar. 1. 2. distinct. 3. 4. ar. 1. 1. q. 5. Et veri. q. 20. ar. 3. c. fin. & ar. 7. Et opus. 3. c. 223. Et opus. 2. q. 82.

Comment. ¶In corpore articuli vnica est conclusio, responsiua quæstio, duplicitèr probata. Conclusio est, Oportet in Christo ponere scientiã infusam. Probatur primò ex vitanda imperfectione naturæ assumptæ. Decebat, vt natura humana assumpta à verbo Dei, imperfecta non esset: ergo oportet in Christo ponere scientiam inditam. Probatur consequentia: quia alioquin intellectus eius possibilis humanus esset in potẽtia, & reducitur in actum per species intelligibiles, & declaratur ex eo quòd ponitur in Christo scientia beata: ergo si reducatur in actum per species intelligibiles, non habebit species intelligibiles, quod est habere scientiam inditam. Et hoc explanatur in litera appendo conclusionem, inquantum per verbum Dei imprimuntur species intelligibiles, &c. & declaratur ex subiuncto exemplo in Angelis. Deinde probatur à simili ex auctoritate Augustini. Sicut in Angelis ponitur duplex cognitio, matutina & vespertina, ita in Christo vtraque. Litera clara est.

Annot. ¶Aduerte hic, quòd natura humana assumpta à Verbo, debet absque imperfectione poni ex parte animæ: nam ex parte corporis nihil prohibet imperfectionẽ affirmare in illa, in sui principio: quia minoratus est paulò minus ab Angelis, propter corpus passibile: scientia autem ad animam spectat.

Annot. ¶Circa probationem conclusionis, dubium occurrit: quia ratio allata procedit de potentia naturali intellectus possibilis quæ perficitur per species intelligibiles naturales (de quibus allata auctoritas Philosophi loquitur) ac per hoc de imperfectione naturali. Conclusio autem loquitur de scientia tam naturali, quàm regulata: vt patet in primo articulo, quæst. 11. infectius, vbi de illa scientia tractatur, excedit ergo conclusio rationem, imò nec confonat conclusioni: quia, vt in sequenti habetur articulo, alterius rationis est scientia inuisa Christo, ab illa, quæ est naturalis: de qua loquimur auctoritas allata Aristotelis.

¶Ad hoc dicitur, quòd proculdubiò litera non arctatur ad imperfectionem & potentiam naturalem intellectus possibilis: sed in communi loquitur de potentia intellectus nostri ad actum sibi commensuratum: & similiter de imperfectione priuatiua actus proportionati intellectui humano possibili. & hoc siue secundum statum naturę, siue secundum statum gratiæ. Ita quòd intendit litera, quòd quia in intellectu humano secundum esse naturæ est potentia naturalis ad sciendum omnia naturalia per actus commensuratos sibi, & similiter secundum esse gratiæ ad sciendum omnia ecclesiastica per actus commensuratos sibi, & omne quod est in potentia, est imperfectum, nisi reducatur in actũ: ideo esset imperfectus, nisi ponatur reductus in actum omnium intelligibilium tam spectantium ad ordinem naturæ, quàm spectantium ad ordinem Ecclesiæ, siue militantis, siue triumphantis, per species proportionatas ipsi humano intellectui. Auctoritas autem Aristotelis est allata directè ad monstrãdum quòd intellectus humanus est in potentia ad sciẽdum omnia per species intelligibiles, vt actus commensuratos sibi: vt per hoc habeatur intentum, quòd sicut in esse naturali esset imperfectus intellectus, nisi esset reductus in actum comuenientem suratum sibi (scilicet scientiam per species, quamcunque illarum sciat in Verbo actu omnino superexcedente omnem facultatem naturæ: ita in esse ecclesiastico esset imperfectus nisi nosset omnia per actus commensuratos sibi, quascunque eadem nouerit in Verbo. Confonat ergo retro cõclusioni & probet eam, siue ista scientia infusa cum suis speciebus, sit alterius, siue eiusdem rationis cum illa, de qua loquimur Aristotele, quoniam, vt patet ex dictis, non arctatur ad naturalem scientiam & mutatis mutandis ad talem modum naturalitatis, qualis est in scientia de qua loquimur Arist. Hoc autem diuersim, quia anima habet duplicem scientiam naturalem, aliam secundum statum cognitionis ad corpus: de qua loquimur ad Arist. Aliam secundum statum separationis à corpore, quam non nouit Aristo. Præterea autem tam ratio, quàm conclusio non arctatur ad actum commensuratum naturæ intellectus possibilis secundum istum vel illum statum: sed in communi indistinctèque de potentia intellectus possibilis humani ad actum sibi commensuratum loquitur, quem esse species intelligibiles ex eo, quòd in isto apparet statu, ex auctoritate Arist. probat.

Annot. ¶In responsione ad secundum dicitur verbo litteræ ex inuisitis murata, dum primò proponitur cognitio ex dialectico syllogismo acquisita, vt via sub nomine opinionis: & deinde assumitur eadem cognitio vt consequens, non

Universidad de De… Biblioteca

sub nomine Opinionis, sed sub nomine Cognitionis. Oportuit autem sic dicere: quia cum scientia alicuius conclusionis non potest simul stare in eodem subiecto, & opinio eiusdem: sed bene potest cognitio eiusdem per medium probabile stare in eodem subiecto. Addit siquidem opinio super cognitionem per medium probabile, formidinem in subiecto respectu alterius partis, quae repugnat subiecto excludenti formidinem, quale est sciens demonstratiue. Vnde cognitio dialectica ante demonstrationem habens rationem opinionis, post demonstrationem scientiam non habet rationem opinionis, sed remanet solùm cognitio dialectica, cessante illa conditione formidinis ex parte subiecti.

Infrà q. 12. arti. 2. Et q. 11. ar. 2. Et opusc. 3. c. 225. Et 3. di. 14. arti. 3. q. 5. 3. Et di. 8. art. 3. 5. Et veri. q. 20 ar. 11 3. 1.

¶ In responsione ad tertium eiusdem articuli, nota, quòd qualiter species infusae sint humanae menti commensuratae, inferius patebit: qualiter autem diuina essentia sit species superexcedens, clarum est.

ARTICVLVS IIII.

¶ Vtrum Christus habuerit aliquam scientiam acquisitam.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur quòd in Christo non fuerit aliqua scientia experimentalis acquisita. Quicquid enim Christo conueniens fuit, excellentissimè habuit. Sed Christus non habuit excellentissimè scientiam acquisitam: non enim instituit studio literarum, quo perfectissimè scientia acquiritur: dicitur enim Ioan. 7. Mirabantur Iudaei dicentes, Quomodo hic literas scit, cùm non didicerit? Ergo videtur quòd in Christo non fuerit aliqua scientia acquisita.

¶ Praeterea, Ei quod est plenum, non potest aliquid superaddi. Sed potentia animae Christi fuit impleta per species intelligibiles diuinitus inditas, vt dictum est. Ergo non potuerunt superuenire eius animae aliquae species acquisitae.

¶ Praeterea, In eo qui iam habet habitum scientiae, per ea, quae à sensu accipit, non acquiritur nouus habitus (quia sic duae formae eiusdem speciei simul essent in eodem) sed habitus qui prius inerat, confirmatur & augetur. Ergo cùm Christus habuerit habitum scientiae inditae, non videtur quòd per ea, quae sensu percepit, aliquam aliam scientiam acquisierit.

¶ SED CONTRA est quod Heb. 5. dicitur: Cùm esset filius Dei, didicit ex his, quae passus est, obedientiam. Glossa, id est, expertus est. Fuit ergo in Christo aliqua experimentalis scientia, quae est scientia acquisita.

Annot. *¶ Super Quaestionis nonae Articulum quartum.*

Annot. IN titulo aduerte, quòd aliud sonat, & aliò tendit. Nam sonat scientiam experimentalem acquisitam, quae communiter se habet ad actualem experientiam, quam quis acquirere potest: vel ad habitualem scientiam intellectus experientia acquisitam. Tendit autem ad perscrutationem huius secundi membri; quia de hoc tantùm est difficultas.

Comment. ¶ In corpore articuli est vnica conclusio responsiua quaesito: In Christo est scientia acquisita. Probatur dupliciter. primò, Nihil eorum, quae Deus in humana natura plantauit defuit humanitati assumptae à verbo Dei: ergo in anima Christi fuit non solùm intellectus possibilis, sed etiam intellectus agens: ergo non fuit in Christo intellectus agens frustra: ergo habuit propriam operationem: ergo in Christo fuerunt aliquae species intelligibiles, per actionem intellectus agentis in intellectu eius possibili receptae: ergo in ipso fuit scientia acquisita. Prima consequentia probatur: quia in humana natura Deus plantauit non solùm intellectum possibilem, sed etiam intellectum agentem. Secunda verò: quia Deus & natura in aliis nihil faciunt frustra, ex primo Caeli. Tertia autem: quia frustra est quod non habet propriam operationem. probatur: quia omnis res est propter propriam operationem, ex 2. Caeli. Quarta deinceps: quia propria operatio intellectus agentis, est facere species intelligibiles in actu, abstrahendo eas à phantasmatibus. Quinta demum: quia hoc est esse in Christo scientiam acquisitam, quam quidam experimentalem nominant. Secundò probatur conclusio connaturalitate talis scientiae, seu modi sciendi ad naturam humanam. Et consistit vis rationis in hoc, ex quo in Christo ponitur scientia connaturalis soli Deo, scilicet beata, & scientia connaturalis Angelis, scilicet infusa: consequens est, vt ponatur in illo scientia connaturalis vndique naturae humanae, scilicet scientia acquisita: quae est connaturalis homini ex parte agentis & patientis: ac per hoc scientia propriè est secundum humanum modum, & totaliter humana.

CONCLVSIO.

¶ Praeter scientiam inditam vel infusam animae Christi, fuit vlterius in illo scientia acquisita lumine naturali intellectus agentis, per abstractionem scilicet à phantasmatibus.

¶ RESPONDEO dicendum, quòd vt ex suprà dictis patet, nihil eorum, quae Deus in nostra natura plantauit, defuit humanae naturae assumptae à Dei verbo. Manifestum est autem, quòd in humana natura Deus plantauit non solùm intellectum possibilem: sed etiam intellectum agentem. Vnde necesse est dicere, quòd in anima Christi fuit non solùm intellectus possibilis, sed etiam intellectus agens. Si autem in aliis Deus & natura nihil frustra faciunt (vt Philosophus dicit in 1. de Cael.) multò minus in anima Christi aliquid fuit frustra. Frustra autem est quod non habet propriam operationem, cùm omnis res sit propter suam operationem: vt dicitur in secundo de Cae. Propria autem operatio intellectus agentis, est facere species intelligibiles actu, abstrahendo eas à phantasmatibus: vnde dicitur in 3. de Anima, quòd intellectus agens est, quo est omnia facere. Sic igitur necesse est dicere quòd in Christo fuerint aliquae species intelligibiles, per actionem intellectus agentis in intellectu possibili eius receptae: quod est esse in ipso scientiam acquisitam, quam quidam experimentalem nominant.

Et ideo quamuis aliter alibi scripserim, dicendum est, in Christo fuisse scientiam acquisitam: quae propriè est scientia secundum modum humanum, non solùm ex parte subiecti recipientis, sed etiam ex parte causae agentis. Nam talis scientia ponitur in Christo secundùm lumen intellectus agentis: quod est animae humanae connaturale. Scientia autem infusa attribuitur animae humanae secundum lumen desuper infusum: qui modus cognoscendi est proportionatus naturae angelicae. Scientia verò beata, per quam ipsa Dei essentia videtur, est propria & connaturalis soli Deo: vt in prima Parte dictum est.

¶ Num frustra sit quod propria caret operatione.

Quaestio. ¶ In hoc processu duo occurrunt dubia. Primum circa illam propositionem: Frustra est quod caret propria operatione: potest enim habere duplicem sensum, vel quòd intelligatur de genere vel specie, vel quòd intelligatur de quolibet indiuiduo. Nam si in primo intelligitur sensu, vera est: frustra enim esset potens operari natura aliqua generica vel specifica, si secundum totam latitudinem generis vel speciei careret propria operatione: sed in hoc sensu non infert conclusionem literae, quae de vno indiuiduo humanitatis Christi est. Si autem in secundo sensu intelligitur, tunc est sensus, quòd frustra est potentia, quae in quolibet indiuiduo suo caret propria operatione. Et sic est quidem ad propositum: sed est falsa, inquit Scotus in 3. quaestione 14. distinct. tertij senten. quoniam stat, quòd potentia in aliquo praeueniatur ab alio superiore agente, & propterea careat propria operatione: & ipsa non est frustra, quia est ad integritatem perfectionémque naturae. Asserítque instantias in Beatis, in quibus est intellectus agens: & sic possent acquirere scientiam. Et similiter est potentia augmentatiua: & sic possent augeri, &c.

¶ Num propria operatio intellectus agentis sit facere species intelligibiles in actu.

Quaestio. ¶ Secundum dubium est circa eandem propositionem istam Minori: quoniam aut est sermo de omni propria operatione alicuius, ita quòd sensus sit, Frustra est quod caret omni propria operatione. Et tunc Minor est est falsa, scilicet quòd omnis propria operatio intellectus agentis est facere species intelligibiles in actu: quum praeter hanc operationem habeat alias sibi proprias operationes, scilicet facere euidentiam propositionum per se notarum, & mediante ista euidentiam facere euidentiam omnium, quae per prima principia cognoscuntur. Si verò non est sermo de omni propria operatione, sed de quacunque, propria tamen (ita quòd sensus sit, Frustra est quod caret aliqua operatione sibi propria) tunc esset ad propositum: sed est falsa, quia non est frustra, quod caret vna propria operatione, & habet aliam propriam operationem: esset enim propter illam, quam habet, operationem. Sicut enim non frustra habet os & linguam: quia quamuis non habeat loquutionem, habet aliam operationem, puta sumere & discernere alimentum.

¶ Num indita vel infusa scientia in Christo fuerit vnius rationis à scientia acquisita.

Quaestio. ¶ In eodem corpore circa conclusionem principalem, occurrunt primò obiectiones Scoti in loco allegato, deinde Durandi ibidem. Et Scotus quidem arguit dupliciter: primò ex dictis (vt ipse ait) opinantis, scilicet Autoris: secundò contra conclusionem in se. Sed quoniam omnes obiectiones eius consistunt in hoc, quòd scientia infusa, & acquisita sunt eiusdem rationis, aut distinguuntur sicut matutina & vespertina: aut secundum originem (quia vna à Deo, altera ab intellectu agente apud nos: sicut homo genitus & homo creatus) quorum nullum Autor etiam somniauit, vt expressè in hoc eodem articulo respondendo ad tertium docet, ideo omittendas censui. Durandus verò probat, probabile esse, scientiam infusam & acquisitam esse vnius rationis: quia oculi nati & oculi restituti vel dati à Deo, sunt vnius rationis. Probatque nititur indignum esse Christo, quòd acquisierit scientiam à sensibilibus, sicut non decuit ipsum discere ab homine: quia aequiualent haec duo: quum homo docens non se habeat nisi vt proponens obiectum.

¶ Ad horum euidentiam scito, quòd scientiam esse & vocari infusam, contingit dupliciter: hoc est per se, vel per accidens. Scientia est, & vocatur infusa per se, cuius naturalis generatio est infusio: qualis est scientia Angelorum. Per accidens autem infusa est, cui accidit quòd habita sit per infusionem: vt scientia Adae. Scientia autem acquisita non nisi per se inuenitur, cuius scilicet naturalis generatio est acquisitio: quoniam non potest scientia ex suo genere infusa acquiri, sicut econtra potest scientia ex suo genere acquisita infundi: quia agens superius potest praeuenire inferiorem causam, inferius autem agens non potest superioris ordinis effectum producere. Vnde scientia, quae nata est haberi per lumen intellectus agentis, siue habeatur per acquisitionem, siue per infusionem, est, & vocatur, per se loquendo, scientia acquisita, quia ex suo genere est scientia acquisita. Et propterea scientia naturalium, quam habuit Adam, fuit scientia acquisita ex suo genere, & per se: quamuis ipse non acquisierit illam, sed fuerit sibi à Deo infusa. Scientia autem infusa in Christo conclusa, in praecedenti articulo, est infusa ex suo genere: & non est sicut Adae scientia, sed sicut scientia angelica: vt in hoc articulo dicitur.

¶ Intellige igitur hunc titulum de scientia tam infusa, quàm acquisita ex suo genere seu per se, & non per accidens ab actu infusionis vel actualis acquisitionis: & tunc illucesceret altitudo veritatis huius literae tam malè intellectae. Noli ergo proponere ante mentis oculos, Christum velut Adam plenum scientiae acquisibilis ex suo genere, sed infusae per accidens: quia si sic Christum imaginatus fueris, processus literae corruet: & tamen sic est imaginatus Christus à non intelligentibus hanc literam, & obiicientibus. Neque enim in Adam frustra fuit intellectus agens, sicut nec potentia augmentatiua. Sed imaginare Christum plenum scientiae infusae ex suo genere, est sicut imaginari tabulam rasam, quo ad scientiam acquisitam ex suo genere: & tunc

tunc processus literae vtere, dicendo, quòd si in Christo non esset scientia acquisita ex suo genere (dico autem, non esset omnino, scilicet nec per se, nec per accidens, hoc est neque per acquisitionem, quae est per se generatio eius: nec per infusionem quae est per accidens generatio eius) si inquam in Christo non esset omnino scientia acquisita, intellectus agens esset in ipso frustra: quia nihil esset impediens aut tollens quouis modo operationem eius, & tamen non posset habere operationem suam. In Adam siquidem caruit operatione sua principali: quia non erat ibi patiens dispositum ad recipiendum: quia erat iam in actu ab alio agente reductum, nec erat amplius in potentia ad recipiendum intelligibilia ab intellectu agente, sicut potentia augmentatiua non poterat augere, quia corpus eius iam erat actu perfectum in quantitate naturali.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum quòd cùm duplex sit modus acquirendi scientiam, scilicet inueniendo & addiscendo, modus qui est per inuentionem, est praecipuus: modus autem, qui est per disciplinam, est secundarius. Vnde dicitur in primo Ethicor. Ille quidem est optimus, qui omnia per seipsum intelligit: bonus autem rursus est ille, qui bene dicenti obedit. Et ideo Christo magis competebat habere scientiam acquisitam per inuentionem, quàm per disciplinam, praesertim cùm ipse daretur à Deo omnibus in doctorem: secundum illud Ioel. 2. Laetamini in domino Deo vestro, quia dedit vobis Doctorem iustitiae.

¶ Ad secundum dicendum, quòd humana mens duplicem habet respectum. Vnum quidem ad superiora: & secundum hunc respectum, anima Christi fuit plena per scientiam inditam. Alius autem respectus eius est ad inferiora, id est, ad phantasmata, quae sunt nata mouere mentem humanam per virtutem intellectus agentis. Oportuit autem, quòd etiam secundum hunc respectum scientia impleretur: non quin prima plenitudo menti humanae sufficeret secundum seipsam: sed oportebat eam perfici etiam secundum conformationem ad phantasmata.

¶ Ad tertium dicendum, quòd alia ratio est de habitu acquisito, & de habitu infuso. Nam habitus scientiae acquiritur per comparationem humanae mentis ad phantasmata: vnde secundum eandem rationem non potest alius habitus iteratò acquiri. Sed habitus scientiae infusae est alterius rationis: vtpote à superiori descendens in animam, non secundum proportionem phantasmatum. Et ideo non est eadem ratio de vtroque habitu.

¶ Ad primum igitur dubium dicitur, quòd propositio illa, Frustra est quod caret propria operatione, non est accipienda ad genus, speciem, aut indiuiduum quodlibet vel aliquod, sed absolutè sumenda est. Et sanè debet intelligi, scilicet subintellectis conditionibus generalibus, quae quum de operibus est sermo, subintelliguntur, scilicet, quando, vbi, & in quo, &c. debet operari. Ita quòd sensus est, quòd frustra est quod caret operatione, quando debet illam habere. Et sic propositio ista efficaciter in litera probatur, ex hoc quòd vnumquodque est propter suam operationem: frustra siquidem est quod finem suum non assequitur, quando debet. Et per hoc satisfit omnibus instantiis. Nam status beatus habet, vt tunc non debeat abstrahere intellectus agens: quia homo est in termino. Et Adam fuit suppositum, in quo intellectus agens non debebat abstrahere species: quia intellectus possibilis plenus erat acquisita scientia. Et similiter potentia augmentatiua non fuit frustra: quia caruit quidem operatione, sed non quando, & in quo debuit operari: quoniam constat, quòd operatio eius debet esse in subiecto imperfecto secundum quantitatem, & in statu augmenti, quorum nullum locum habuit in Adam creato perfecto, secundum quantitatem naturalem. Stat ergo solida prima literae propositio.

¶ Ad secundum dubium dicitur, quòd non refert, vtro modo propositio intelligatur: quia vnius potentiae non est nisi vna operatio propria principalis, quae se habet ad ipsam vt finis, cuius priuatione dicitur frustra: quia potentia naturalis determinata est ad vnum, & rationalis alterum contrarium principaliter respicit. Et rursus omnis potentia natura quaedam est: & propterea vna est cuiusque principalis operatio, fundans reliquas ordine quodam. Ad literam tamen Autor loquitur de operatione principali, quae est finis. Et multò minus refert quouis modo sumatur in propositio: quia si in Christo non est scientia ex suo genere acquisita, intellectus agens esset frustra: quia careret operatione principali, quae est finis, & hoc intendit Autor, vt patet in articu. 1. quaestio. 11. Et nihilominus sequi videtur, quòd esset omnino frustra in ipso: quia careret & principali operatione, quae est facere species intelligibiles: & secundaria, quae est facere euidentiam primarum propositionum immediatè, & mediante illa facere aliarum euidentiam: quoniam tam cognitio primorum principiorum, quàm reliquorum ex illis, ad scientiam acquisitam ex suo genere spectat, quam supponimus in Christo non esse, sed infusam ex suo genere tantùm. Quocirca si in Christo supponeretur scientia ex suo genere acquisita, per infusionem habita (sicut ponitur in Adam) intellectus agens non careret omni operatione sibi propria, sed prima tantùm, scilicet abstractione specierum intelligibilium: fecisset namque, sicut de facto in Adam fecit, euidentiam primarum propositionum immediatè, & aliarum mediante illa. Nam eodem lumine fuerunt per se nota Adae prima principia & conclusiones per principia, quomodo sunt euidentia nobis, quamuis nos acquiramus nostra actione species, & studio nostro conclusiones: ille autem per infusionem habuit quicquid nos acquirimus, sub illo tamen lumine, quo acquirere nos possumus. Sed quia in Christo supponitur non esse quouis modo scientiam ex suo genere acquisitam, sed ex suo genere infusam, quae est supra lumen intellectus agentis: ideo omnino frustra poneretur, vtpote absque omni sua propria operatione intellectus agens in Christo. Et sic stat omnino solida & inconcussa propositio literae iuncta etiam subsumptae. Et haec intelligito, quantum est ex parte sui, hoc est intellectus agentis: quoniam ex libertate animae Christi potuisset cooperari ad illustrandum phantasmata ministrantia scientiae infusae, quando placuisset vti scientia illa, conuertendo se ad phantasmata: similiter ad intellectionem multorum intelligibilium.

¶ Ad obiecta Scoti contra conclusionem ipsam, iam incipit patere quod in responsione ad tertium amplius explanabitur. Nam secundum Autorem scientia infusa ex suo genere seu per se, & scientia acquisita ex suo genere, seu per se, sunt diuersarum rationum. Et licet differant penes origines & agentia diuersarum rationum: non tamen differunt tantùm penes origines & agentia, sed penes formalia obiecta, ac per hoc per intrinsecas differentias: vt patebit. Et ideo ridiculum est obiicere, quòd differunt, sicut homo natus & homo creatus, aut sicut oculi caeci nati, miraculosè illuminati, & oculi aliorum. Haec enim vera sunt de scientia acquisita, & scientia per accidens infusa, vt fuit scientia Adae, quae ex suo genere erat eiusdem rationis cum nostra: non autem de scientia ex suo genere infusa: quoniam haec altioris ordinis ex intrinseco est: & ideo non potest acquiri, & exigit infusionem. Et de hac Autor assuetus sermonibus formalibus, & per se loquitur in hac litera. Illi autem ad per accidens declinarunt, dum ad scientiam cui fieri accidit, quòd sit infusio, diuerterunt.

¶ Vnde patet Durandi suppositionem, non à probabilitate, sed à possibilitate alienam esse, loquendo per se. Sed ipse loquitur de infusa per accidens, & credit se opponere contra hanc literam. A qua aequiuocat: quia litera loquitur de per se acquisita & per se infusa, sciens quòd ea, quae sunt per accidens, relinquuntur ab arte. Ad rationem autem Durandi ex dignitate Christi, respondetur quòd non eadem est ratio acceptionis scientiae & à rebus & à Doctore: quoniam res causant scientiam, quasi vt instrumenta Dei, qui fecit illas, vt exemplatas à sua sapientia: iuxta illud Eccles. 1. Effudit sapientiam super omnia opera sua. Doctor verò licet se habeat vt proponens obiectum: non tamen se habet sic tantùm, sed principaliter se habet vt proponens conceptiones suas per voces, quae sunt signa eorum, quae sunt in anima, & ordinando ac subordinando has conceptiones illis, & deducendo has ex illis: vt experimur quotidie: quod indignum erat Christo domino, qui vnus est magister totius generis humani. Et habes hanc responsionem inferius q. 12. artic. 3. ad 2.

¶ In eodem art. 4. in responsionibus ad secundum & tertium perspicere facilè potes quae diximus esse verè de intentione Autoris. Nam in responsionibus his habes tres differentias per se inter habitum infusum & acquisitum. Prima est secundùm causam efficientem: quia infusa à superiori, acquisita ab inferiori. Secunda sequens ad istam, secundum origines, scilicet infusionem & acquisitionem. Tertia est secundum obiecta: quia acquisita est commensurata & proportionata phantasmati: quod se habet ad intellectum, vt color ad visum (vt dicitur in tertio de Anima) infusa autem est superexcedens proportionem phantasmatum. Et haec est differentia intrinseca & essentialis, propter quam istae scientiae sunt diuersarum rationum. Et quum haec vltima differentia clarissimè habeatur in litera, mirum est quomodo Scotus ausus est imponere Autori oppositum. Et debes scire nouitie, quòd scientiam esse commensuratam phantasmati, nihil aliud est, quàm esse proportionatam & adaequatam obiecto, vt relucet in phantasmatibus: qualis est scientia humana, vt fuit scientia Adae. Et per oppositum scientiam excedere commensurationem phantasmatum, est illam esse proportionatam obiecto excellentiori, & excellentiori modo, quàm sit obiectum phantasiabile. Et haec inferius clara erunt, quum de vtraque scientia tractabitur: & dicetur quòd scientia acquisita habet pro obiecto quod quid est, abstrahens à singularibus: & non omne quod quid est, sed sensibilium rerum tantùm. Et ideo illa scientia non se extendit ad singularia, nec substantias separatas, sicut nec nostra scientia ad haec se extendit. Scientia autem infusa ex suo genere est, sicut angelica scientia, habens quidditatem pro obiecto, non abstrahentem, sed concretam singularibus: ita quòd extendit se ad essentiam & omnia illius tunc accidentia, &c. vt patuit in primo lib. Et similiter habet pro obiecto quidditatem non solùm rerum sensibilium, sed etiam intellectualium, citra actum purum, qui soli sibiipsi est quidditatiuè notus, & Beatis vt ibidem monstratum est. Conclude ergo, sicut in communi loquendo, habitus per se infusi & habitus per se acquisibiles sunt diuersarum rationum intrinsecus & essentialiter (vt patet de charitate, fide, spe, & virtutibus intellectualibus & moralibus) ita in speciali de scientia dicendum est, quòd scientia per se infusa seu ex suo genere, & per se, seu ex suo genere acquisibilis, sunt diuersarum rationum.

¶ Num in Christo fuerit scientia acquisibilis per infusionem.

Quaestio. ¶ Oritur autem ex dictis nouum dubium simpliciter & ad hominem, cur in Christo asseritur non fuisse scientiam ex suo genere acquisibilem, per infusionem, vt fuit in Adam. Et est ratio dubij simpliciter: quia melius est, vt Christus semper habuerit talem scientiam, quàm post lapsum temporis: actus enim melior est potentia in bonis, vt dicitur nono Meta. Et confirmatur: quia eadem ratio militat de Adam & Christo: scilicet quia datus est à Deo vterque doctor generis humani. Vnde si Adam quia creatus instructor succedentis generis habuit talem scientiam per infusionem, multò magis Christus, qui datus est in doctorem humani generis, debuit perfectus creari, quo ad animam: vt scilicet perfecta esset scientia acquisibili ex suo genere. Ad hominem verò, quia licet in litera probetur, in Christo fuisse scientiam acquisitam ex suo genere: non tamen probatur, quòd fuit talis scientia in Christo, per talem viam, scilicet per acquisitionem. Stat enim, quòd talis scientia fuerit in Christo, & non per talem viam, sed per infusionem, vt patet in Adam: in quo quia fuit scientia acquisita ex suo genere, licet non per acquisitionem, sed per infusionem, non sequitur, intellectum agentem fuisse frustra: vt patet ex dictis. Et eadem ratione non fuisset in Christo intellectus agens frustra, si scientia acquisita ex suo genere, fuisset in ipso per infusionem.

¶ Ad hoc dicitur, quòd rationabiliter haec scientia in Christo ponitur per acquisitionem, & non per infusionem: tum ex parte scientiae, tum ex parte scientis, tum ex perfectione modi sciendi. Ex parte scientiae quoniam scientiae acquisitio est talis scientiae generatio per se (quoniam ipsa illius naturalis generatio est) infusio autem est talis scientiae generatio per accidens: accidit enim ex miraculo, quòd infundatur: generatio autem per se, praestat generationi per accidens. Ex parte verò scientis: quia nobilius est quod seipsum mouet, quàm quod ab alio mouetur (vt dicitur in octauo Phys.) sciens autem per inuentionem seipsum mouet, sciens per infusionem ab extrinseco mouetur, hoc est, reducitur de potentia ad actum: illud ergo est Christo attribuendum. Ex parte autem modi sciendi: quia sicut in Christo fuit scientia beata modo Beatorum, & scientia indita modo inditae, ita debuit esse scientia acquisita modo acquisitae, vt nullus modus sciendi conueniens potens Christo illi deficeret.

¶ Ad obiectionem autem primam dicitur, quòd actus melior est potentia, caeteris paribus: in proposito autem caetera non sunt paria: nam esset motus ab alio, vbi nunc ponitur mouere seipsum, & carere connaturali & per se modo generationis talis scientiae, vt patet ex dictis: quae praeponderant illi praeuentioni actualis scientiae. Ad confirmationem dicitur, quòd non est similis ratio: quia Adam creatus est vt principium naturae humanae in naturalibus, tam secundum corpus,

Universidad de Deusto
Biblioteca

corpus, quàm secundum animam & quia perfecta sunt secundum naturæ ordinem priora imperfectis (ut ait Philosophus Meta. Arist. dicit ideo Adam sicut secundum corpus creatus est perfectus in quantitate, ita & secundum animam creatus est perfectus in scientia. Christus autem non est productus vt principium hominum in esse naturæ, nec in naturalibus pro hoc fuit, sed vt doctor mysteriorum Dei & regni cælestis. In cuius signum producitur cum ad tricesimum annum ætatis perfectæ, non autem prius, secundum corpus quantitatis imperfectæ. & similiter secundum animam in pura potentia, quo ad scientiam naturalem, & politicam. Et sicut creuit ætate, & verè augmentum corporale habuit ita creuit sapientia simul enim tota Euangelista hæc dicit. Nec docuit Mathematicam aut Astrologiam, & huiusmodi, sed arcanum Trinitatis, & vias ac secreta regni cælorum.

¶ Ad obiectionem contra literam dicitur, q̃ licet illa ratio, quòd intellectus agens esset frustra, si absolutè sumatur, nō concludat: vtique, scilicet scientiam talem ex suo genere acquisibilem, & viam talem, (scilicet per acquisitionem (vt infantia de Adam manifestat) contractè tamen sumpta, hoc est in Christo, inferet vtrunque. Nam in Christo supponitur, nullam esse per accidēs productam scientiam, sed omnem in illo scitiam esse cum suo proportionato naturaliter modo, tam in se quàm in sua, originem decet enim Christum perfectionem omnem suæ animæ per se habere, & non per accidens. In Christo igitur, in quo omnis suæ animæ conuenit perfectio per se ponenda est, frustra poneretur intellectus agens, si in eo non esset scientia acquisita, & per acquisitionem: quia caderet propria principali operatione, scilicet causatiua speciei intelligibilium in illo in quo debet talem operationem habere: hoc est, in Christo viatore, quem decet scientiam acquisitam habere, & modo humano habere.

3. di. 14. art. 2. q. 1. & 2. Et veri. q. 29. ar. 4. et 5. c. Et quol. 3. q. 2. ar. 1. c. Et opus. 3. c. 223. & 1. Timo. 6. lectio. 3. colum. 2.

Vnde in litera ad explicandam plenè probationē conclusionis, subiungitur cōnaturalitas cuiusque scientiæ insitæ in Christo, scilicet q̃ beata est Deo connata talis, infusa Angelo, acquisita homini. Et est sermo nō solùm de ipsa scientia, sed de modo habendi ipsam: vt patet in litera, tanquam si diceret, quòd quia Christum decet habere humanam scientiam more humano, est secundum animam subiectum, in quo intellectus vterque debet habere propriam operationem more humano. Ac per hoc optimè dictum est, quòd frustra, vtpote carens propria operatione principali, quando & in quo debet esse intellectus agens, nisi causaret scientiam in Christo humanam. Nec obstat infantia de Adæ scientia: quia illum, vtpote principium naturæ humanæ, decebat esse ab initio perfectum, & scientia ex suo genere acquisita: quæ absolutè quidem sortitur infusionem pro generatione per accidens. In tali verò supposito, scilicet primo totius generis humani, sortitur infusionem pro productione quodammodo, quasi per se, pro quanto principia exigunt, quòd sint perfecta: quoniam perfecta sunt naturaliter priora imperfectis: vt dicitur 12. Metaphys.

¶ Super Quæstionis decimæ Articulum primum.

Annot. Titulus clarus ex dictis in Prima parte quæstio. 12. vbi de Dei comprehensione tractatū est. Comprehendere nanque est cognoscere rem, quantum cognoscibilis est: ita quòd nō possit plus cognosci, quàm cognoscitur.

Comment. ¶ In corpore est vnica cōclusio tesplūs quæsito negatiuè: Anima Christi non comprehēdit diuinam essentiam. Probatur: impossibile est, quòd aliqua creatura comprehendat diuinam essentiam: ergo impossibile est animam Christi comprehendere diuinam essentiam. Antecedēs probatur: quia infinitum non comprehenditur à finito. Consequentia probatur: quia vnio naturæ in persona Christi facta est sic, quòd salua est vtriusque naturæ proprietas, &c.

¶ In responsione ad secundum dubium occurrit: quo niam diuertere videtur Autor á virtute deitatis in personando, ad virtutem deitatis in operando. Respondendo siquidem Autor dicit, quòd licet tota deitas sit vnita humanitati Christi: non tota tamen deitatis virtus est quasi circunscripta. Ode virtute personatiua dicitur & secundum planum literæ contextum intelligitur, quasi diserte, quòd tota quidem deitas est communicata in vna persona Christi, non tamen comprehēsa: quia potest in eadem persona coniungi aliis natura, vt ex supradictis patet: & sic virtus personatiua illius non est comprehensa ab humanitate Christi. Allegādo autem auctoritatem Augu. ad virtutem operatiuam dicit, ad quam spectat cuncta gubernandi mundum.

¶ Ad hoc dicitur, quòd Autor declarat à virtute operatiua non contracta, virtutem deitatis absolutè siue in personando (de qua dicte erat dicendum) siue in operando, quæ sub certa Deitatis virtute comprehenditur, non esse comprehensam ab humanitate Christi. Vnde nulla digressio commissa est, sed à notioci bus doctrina traditur est.

¶ Super Quæstionis decimæ Articulum secundum.

Titulus sumendus est vt sonat: in corpore nanque articuli distinguitur.

¶ In corpore sunt tres conclusiones, iuxta tria membra distinctionis, qua distinguitur quot modis potest distribuere ly Omnia. In litera igitur sic talis distinctio hi membris. Ly omnia potest sumi vel propriè & sic distribuit pro omnibus, quæ quandoque actu secundum aliquod tempus sunt, vel largè & sic distribuit etiam pro his quæ sunt in potentia nunquam reducta ad actum, & hoc subdistinguitur in duo membra: quia vel in potentia diuina sola, vel nō in sola potentia diuina, sed etiam in potentia creaturæ. Ex quibus patet quòd ex vniuersa distinctione & subdistinctione tria tantùm membra constituuntur: & sic iuxta mēbrorum horum numerum tribus conclusionibus respondetur quæsito. Prima est, Anima Christi nouit in Verbo omnia proprie, hoc est quæ quandoque in actu sunt, erūt, aut fuerunt. Probatur primò absolutè: Licet inter intellectus beatos sit differentia, nulli intellectui beato deest eo ipso cognoscere in Verbo omnia quæ ad ipsum spectant, sed ad Christi & eius dignitatem spectant omnia: ergo anima Christi cognoscit in Verbo omnia. Probatur Minorem quia omnia Christo subiecta sunt tanquam quia est omnium iudex constitutus à Deo. Probatur secundò quo ad cogitationes hominū auctoritate Ioan. 2.

¶ Num Beatus videat in Verbo quæcunque ad se spectant.

Quæstio. ¶ Circa hunc processum dubium occurrit: quoniam propositio dicēs, scilicet Beato cōuenire, quòd videat in Verbo omnia spectātia ad se, difficultatē patitur. Sequeretur enim ex ipsa coniuncta præcedenti propositioni in litera posita, scilicet, Qui libet Beatus tantò plura in Verbo cognoscit, quàm perfectius videt Verbum, quòd aliquis Sanctus minus beatus, puta sanctus Antonius, esset magis beatus alterno beatiore se, puta sancto Petro: quod implicat cōtradictoria. Et patet sequela, posito, q̃ plura singularia spectēt ad sanctum Anto. quàm ad sanctum Petrū, quia multò plures orationes emittuntur ad sanctum Anton, quàm sint singularia spectantia ad sanctum Petrum, quem nemo interpellat. Ad hoc dicitur, quòd propositio dicens, quemlibet Beatum videre in Verbo omnia spectātia ad se, potest dupliciter intelligi, scilicet, vel formaliter vel causaliter. Si formaliter, sensus est: quòd ipsa visio Verbi est etiam visio spectantiū ad se. Et hic sumpta propositio intelligitur de spectantibus ad Beatum, tunc quum primò sit Beatus, & nō de spectantibus postea ad ipsum, quoniam hæc pertinent ad reuelationem habēt vt patet de Angelis, qui spectantia ad ipsos de dispositione populorum sibi commissorum nesciebant: vt testatur eorum pugna virginis & vno diebus, Dan. 10. ca. Et sic ad obiectionem dicitur, quòd impossibile est plura singularia spectare ad minus Beatum: tunc, quando primo sit Beatus: quoniam ex hoc ipso quòd ponitur minus Beatus, ponitur quòd visio sua in Verbo ad pauciora se extendat, vt in litera dicitur. Si verò intelligatur siue formaliter, siue causaliter, sic est sensus, quòd quilibet Beatus videt vel formaliter vel causaliter in Verbo omnia ad se spectantia. Et est indubiè verum: quoniam ex vel ipsa visio Verbi est illorum visio, vel est causa visionis illorum: quoniam ex hoc ipso, quòd aliquis videt Verbum, debetur sibi, quòd suo tempore innotescāt sibi spectantia ad se: aliter visio illa non substantialiter cōstitueret Beatum, beatitudo enim est status omnium bonorum aggregatione perfectus. Et secundum hoc pater, obiectionem cessare, quocunque autem modo intelligatur, in proposito, infert intentum literæ: cum quia omnia fuerunt subiecta Christo ab instanti conceptionis suæ, in quo fuit beatus vidēdo Verbum: & sic in primo sensu processus intenditur esse verum: quia in Christo non habet locum noua notitia per reuelationes nouas, vt in aliis Beatis: nec hoc quicquid aliis Beatis conuenit ex visione Verbi formaliter vel causaliter, Christo conuenit secundum ipsam visionem Verbi formaliter, & sic habetur intentum.

¶ In eodem processu nota, quòd Autor distinguendo ly Omnia, in omnia quandoque in actu, vel in omnia sua in actu sua in potentia, appellauit primam distributionem propriè, & secundam largè, ea ratione, quia quæ sunt in potentia, non sunt, & sicut excluduntur à numero entium, ita excluduntur à numero omnium. Fecit autem hoc ob dignificandos termones de Christo, vt scilicet, simpliciter loquendo, affirmandum doceret, quòd Christus, inquantū homo, nouit omnia.

Annot.

¶ Secunda cōclusio est: Anima Christi non nouit in Verbo omnia, quæ sunt in sola potentia Dei. Probatur ducēdo ad impossibile: quia nosse omnia, quæ sunt in sola Dei potentia, est comprehēdere omnia, quæ Deus potest facere: ergo est comprehendere diuinam virtutē: ergo est comprehendere diuinam essentiam: quod est impossibile. Prima cōsequētia probatur: quia virtus quælibet comprehenditur per cognitionē omnis, in quæ potest.

Comment.

¶ Vbi nota omnes has propositiones loqui de notitia seu comprehensione omnium non in scripto, sed in Verbo seu causa. Ex comprehensione enim omnii effectuum in scripto, nō infertur cōprehensio causæ altioris ordinis, & præsertim in infinitum excedentis omnia, quæ sunt in potentia suæ qualis est Deus, quò omnia sint entia limitata, ipse autem Deus sit infinitū esse. Sed ex cōprehensione omnium possibilium in sua causa, infertur comprehensio illius virtutis causatiuæ, quę in proposito est omnipotentia diuinæ & consequenter comprehensio essentiæ diuinæ. Nam in tali modo cognoscendi, cognitio possibilium sequitur naturaliter cognitionem causæ: ac per hoc maior maiorem & tandem maximam maximam. Maior autem possibilis cognitio haberi non potest in causa, quàm, vt omnia cōprehendantur in illa, vt patet in cognitione primorum principiorum: quandò enim aliquis perfectius illorum penetrat virtutem, tantò plura in illis, & ex illis cognoscit: adeò vt quòd omnia ex & in illis cognoscibilia quis cōprehendit, tam perfectè illa nouit, vt perfectius cognosci nequeant: adæquat siquidem hunc cognitio cognoscibilitatem illorum. Et scito, quòd materia ista, an sit possibile, creaturam cognoscere omnia in Verbo, & an visio omnium in Verbo sit comprehensio, in articulo octauo quæstionis duodecimæ primi libri discussa est, vbi responsum est Scoto & aliis: nec reperenda duxi.

¶ Tertia conclusio est: Anima Christi sit in Verbo omnia, quæ sunt in potentia creaturæ. Probatur: Anima Christi comprehendit in Verbo omnis creaturæ essentiam: ergo virtutem & potentiam: ergo omnia, in quæ potest. Omnia relinquuntur in litera pro constantibus: & verè constant præsupposito antecedente, quòd rationabiliter affirmatur de anima Christi: quia tribuendum ei est quicquid potest excellentiæ tribui.

Comment.

¶ In responsione ad secundum nota primò illud verbum, Anima Christi scit in verbo omnia, quæ Deus in scipso scit scientia visionis: habebit enim inferius quæstionem non parum. Nota secundò, quòd aliud est dicere, animam Christi scire omnia nota Deo scientia visionis, & non scire omnia nota Deo simplici intelligentia: & aliud est dicere, animam Christi scire tantùm ea, quæ sunt nota Deo scientia visionis: quoniam hoc secundum dictū aufert ab anima Christi quicquid notum est Deo simplici intelligentia. Quod constat esse falsum ex litera, dicente, quòd anima Christi nouit multa in potentia, nunquàm in actu.

Annot.

Vnde

Universidad de Deusto
Biblioteca

Vnde patet error eorum, qui hoc videtur imponere Autori in q.2.14.di.tertii sen. *Annot.*

¶In responsione ad tertium aduerte, quòd quia vnum & idem est lumen claritatis diuinæ in scientia visionis & simplicis intelligentiæ: ideo littera non subsimilit, quòd scientia visionis in Deo est clarior, sed absolutè, quòd scientia Dei excedit in infinitum, quantùm ad claritatem cognitionis. Quocirca excessus in infinitum, conceditur simpliciter: particularitatio autem non simpliciter, sed secundum quid, hoc est quo ad aliquid, hoc est quo ad numerum scitorum scientia visionis.

¶In eadem responsione dubium occurrit ex Durando in 3. sent. dist. 14. quæstio 1. articu. 2. tenente, quòd anima Christi videt in Verbo quicquid videt Verbū, quo ad quæstionē quid est: & sic scientia animæ Christi æquatur diuinæ scientiæ simplicis intelligentiæ quo ad numerum scitorum, licet nō quo ad claritatem cognitionis. Probatq; hoc sic: Videns Deum, videt visionē beatā quicquid naturaliter repræsentatur in diuina essentia: ergo videt quidditates omniū possibilium, Cō. sequentia patet: quia diuina essentia naturaliter repræsentat omnem possibilem quidditatem. Antecedens verò probatur: quia nec ex parte te repræsentātis aut repræsentationis est impedimentum, quum ex naturali necessitate sit huiusmodi repræsentatio: nec ex parte cognoscentis, quia potest in longē, imò infinitē maius, scilicet essentiā diuinā: ergo & in omnia possibilia quidditatiue, quæ in infinitū minus sunt cognoscibilia.

1.q.14. art.12. Et 3.di. 14.ar.2 q.2.ad 2. & q. 4.ad 2. Et veri. q.20.ar. 4.c. & ad 1. & 5. Et quo li.3.q.2. ar.1. Et opuſ 9.q.ult.

¶Ad hoc dicitur, quòd antecedens est falsum. Et ad illius probationē dicitur, quòd impedimentum in propriū est, & apparet ex parte cognoscentis, qui non est capax totius repræsentatiōis naturalis diuinę essentiæ, sicut nec comprehensionis illius. Et ad probationem inductam, scilicet quòd potest in longē maiur, &c. respōdetur, quòd peccat secundum figuram dictionis, sub posse in maius & minus, subsumendo posse tali modo, hoc est posse videre quidlitates possibiles in Verbo. Nam licet longē & infinitē malus sit videre Deum, quàm videre omnia alia longē tamen malus est videre sic Deum, quòd in ipso viso videātur omnes quiditates possibiles, quàm videre Deum. Et hoc iam docuerat Autor: & tamen ille non erubuit concludere ex tali sophistica ratione.

¶ *super Quæstionis decimæ Articulum tertium.*

Cōment. TItulus clarus est.

¶In corpore articuli tria sunt: primò ponitur diffinitio bimembris de modo sciendi. Secundò respondetur quæsito, iuxta primum modū sciendi, vnica negatiua conclusione. Tertiò respondetur quæsito, iuxta secundi modum sciendi, vna conclusione affirmatiua. Quo ad primum diffinitum est quòd aliquid citer aliquid est cognoscibile, vel secundū seipsum, vt ens in actu: vel nō secūdū se, sed secundum illud, in cuius potentia existit, vt ens in potentia. Probatur diffinitio: Ens dicitur dupliciter, & licet simpliciter, vt ens in actu, & secundum, quid, vt ens in potentia: ergo & scibile dicitur dupliciter: illud secundum se, hoc secundum quòd est in alio. Antecedens patet: & cōsequentia quo ad primā partem probatur: quia scientia nō est nisi entium. Quod probatur: quia ens & verum conuertuntur. Quo ad secundum verò: quia vnumquodq; cognoscitur, secundū quòd est actu, & nō secundum quòd est in potentia: ex hoc enim sequitur, q. scientia primò tendit ad ens in actu, & secundariò ad ens in potentia. hoc est, tendit ad ens in actu secundum se, & ad ens in potentia, vt est in alio: hoc enim est secundariò cognosci, & illud est primò cognosci.

¶Quo ad secundum conclusio negatiua est, Anima Christi non scit infinita in actu. Probatur: quia non sunt infinita in actu, sed est certus numerus non solùm incorruptibilium, sed etiam generabilium & corruptibilium. Probatur: quia status generationis & corruptionis non durat in infinitum.

¶ *Num filius Dei in Verbo cognouerit infinita.*

Quæſtio. ¶Occurrit hoc in loco dubium ad hominem, quo pacto fiet doctrina hæc cum antedicta. Dictum quippe in præcedenti articulo est, animam Christi scire quæcunque scit Deus scientia visionis: & in Prima parte, quæst. 14. artic. 11. Autor determinat Deum scientia visionis cognoscere infinita, & reprehendit ac confutat rationem hic allatam de finito statu generationis & corruptionis. Vnde videtur Autor sui oblitus doctrinæ, & ponere contraria: dum dicit animam Christi nō scire infinita in actu, & negat infinita in actu secundum quodcunque tempus, & ex alia parte dicit animam Christi scire omnia, quę scit Deus scientia visionis, & dicit illa esse infinita in actu, si sumātur omnia, quæ sunt, erunt & fuerunt in actu: quia cogitationes & affectiones creaturarum rationalium, quæ perpetuæ sunt, in infinitum multiplicabuntur.

¶Ad hoc dicitur, quòd vtrumque dictum est verum diuersimodè intellectum. Nam dictō hoc in loco verificatur de simpliciter entibus in actu (quæ sunt solę substantiæ) quæ sunt actu quandoquidem constat esse finita, secundū fidei sententiam decernentis mundum incepisse & generationem desituram. In prima autem parte, termo de simplici ter vel secundum quid entibus in actu quādoquę etiąm patet esse infinita: quia in infinitum actus intellectus multiplicabuntur etsi nō in tempore hoc continuo, in tēpore tamen discreto. Et quòd hæc sit Autoris mens, patet ex tribus. Primò quia ab ente incipit corpus articuli, & ad ens simpliciter deuenit, distinguendo illud contra ens secundum quid: quod dicitur & de ente in potentia, & de accidentibus: sed solùm ens in potentia explicauit quia solùm ens in potentia erat ad distinctionē modi cognoscendi necessarium. Secundò, quia ex fiam generationis & corruptionis probat, q̄ non comprehendit accidentia vniuersaliter, sed omnes substantias, & quasdam tantùm accidentia: vt patet de accidentibus nouis futuris post iudicium. Tertiò, quia in articulo præcedenti expresè ad omnia existentia secundum quodcunque tempus adiungit eriā hominum cogitatus: infinuans per hoc, quòd per existentia secundum quodcunq; tempus intelligit hic ea sola, quę simpliciter existunt, quæ sunt solæ substantiæ.

Et igitur doctrina Autoris, quòd omnia cognita scientia visionis, possunt dici & infinita & finita. Finita quidem, si ly Omnia distribuit pro entibus simpliciter: infinita verò, si ly Omnia distribuit tam pro entibus, quàm accidentibus entium. Et propterea vtrumq; eius verū, scilicet q̄ scientia visionis animæ Christi est infinitorū, & q̄ nō est infinitorum. Quo ad tertiū, secunda conclusio respōsiua affirmatiue est: Anima Christi scit in Verbo infinita in potentia. Probatur: primò, quia omnia creaturæ sunt infinita: ergo scit infinita. Probatur consequentia: quia scit omnia quę sunt in potentia creaturæ. Declaratur secundò modus istius scientiæ: & dicitur quòd est ad modum simplicis intelligentiæ & non per modum scientiæ visionis. Omnia enim illius clara sunt.

¶In responsione ad primum vide notitiæ quòd infinitum quantitatiuè, accipiendo partem post partem in actu, sicut est impertransibile: tam realiter, quàm secundum denominationem, ita est impertransibile secundum cognitionem. Et ideo dicitur, quòd vt sic est ignotum, & implicat, quòd pertranseundo cognoscatur.

¶In responsione ad secundum nota, quòd responsio consistit in hac distinctione, Infiniti secundum essentiam scientia comprehensiua est infinita: infiniti autē alterius, finiti tamen secundum essentiam, scientia comprehensiua non est infinita: quia scientia est finita, vel infinita, ex finitate vel infinitate propriū obiectū, & non ex alia finitate vel infinitate. Proprium autem obiectū intellectus est, quod quid est, & ideo si quod quid est, hoc est essentia est infinita, scientia comprehensiua est infinita: & si quod quid est, seu essentia est finita, scientia est finita. Vnde quum infinita scientia ab anima Christi sint finita secundum essentiā, licet infinita secundum multitudinem: non inferunt, scientiam animæ Christi esse infinitam.

¶In hac responsione dubium occurrit ex Adam in 1. sent. probante contrarium: quòd intellectus creatus non potest simul videre infinita, ita quòd distinctè cognoscat quodlibet eorum: eo quod sequeretur, quòd vilio illa esset infinitæ perfectionis in genere cognitionis: quia æquipolleret infinitis cognitionibus etiam specie differentibus, quæ ad infinita illa terminati possent: & quia nō plus potest creatura simul videre, quàm Deus posit simul facere: & quia sequeretur, quòd esset odium infiniti demeriti, puta si quis vellet ex odio Dei occidere infinitos homines vīsos simul: vel charitas infiniti meriti, puta si quis ex charitate illos infinitos diligeret.

¶Sed ex hac litera primum argumentum (quod extra propria materiæ non vagatur facile soluitur, dicendo quòd visio non est infinita, nisi essentia comprehensa sit infinita essentialiter, & quia Argens apponit ly in genere cognitionis, ideo ne in æquiuoco disputetur, distingue quòd si per hoc intendit, q̄ sit cognitio infinita simpliciter, patet responsio ex littera hac, quòd scilicet conseq̄ntia nihil valet. Nec ex eo quòd vna cognitio equipollet infinitis in aliquo certo genere, sequitur quòd sit infinita simpliciter: sed sat est quòd sit altioris ordinis, vnā siquidem individuum superioris ordinis excedit infinita inferioris ordinis, & vna species altioris ordinis excedit perfectionē infinitarū specierum inferioris ordinis: sol enim est perfectior omnibus generabilibus & corruptibilibus, etiam si modus æternus esset. Vnde visio animæ Christi, quæ videt Verbum, & in illo infinita, non solùm æquipollet, sed excedit infinitas cognitiones terminabiles ad infinita: & tamen nō est infinita simpliciter. Nec illæ cognitiones essent infinitæ perfectionis sim pliciter) etiā vt cognitiones: q̄a infinitas simpliciter cognitionis (vt in hac habes litera) infinitum habetur nisi essentia infinita essentialiter comprehendatur: quod constat non inueniri in infinitis cognitionibus infinitorū specie distinctorum, creatorum vel creabilium: quoniā & singula & omnia simul habent essentias finitas essentialiter, vt pater, si singas infinitas species animalis: omnes enim simul ad animalis genus essentias limitatas habebunt. Simile est enim de tota latitudine possibilium: quoniā omnia simul nō essent actus pur sed infinita latitudine habentium potentiam admixtā. Si autem dicas quòd sic cognitio infinita secundum quid, cum infinitas secundum quid nō repugnet creaturæ, nihil omnino probatur.

Aliàs poſſit.

¶Ad secundum autē ex extraneis, scilicet ex potentia Dei, neganda est Maior: quia modus intelligendi e contrario se habet ad modum, quo res in esse ponuntur: nā in intellectu adunantur diuisa, ad extra verò producentia, diuiduntur, quæ in causa erant non solùm simul, sed vnum. Et hinc fit, quòd videri simul non repugnat infinitis, produci autem simul repugnat etc.

¶Ad tertium de demerito & demerito, respondetur quòd neutrum sequitur infinitum, nisi secundum quid, & non simpliciter. Magnitudo siquidem simpliciter (quæ scibile, propter perfectionem actus, licet nō sit comprehensibile à potentia finita creaturæ: sic enim dicitur Deus infinitus. Et tale infinitum anima Christi cognoscit, licet nō comprehendat. Alio modo dicitur infinitū secundum* rationem materiæ: quod quidē dicitur priuatiuè, ex hoc scilicet, q̄ nō habet formam quam natum est habere: & per hūc modum dicitur infinitū in quantitate. Tale autem infinitum ex sui ratione est ignotum: quia scilicet est quasi materia cum priuatione formæ (vt dicitur 5. Phy.) omnis autem cognitio est per formam vel actū. Sic ergo si huiusmodi infinitum cognosci debeat secundum modum ipsius cogniti, impossibile est quòd cognoscatur: est enim modus ipsius vt accipiatur para eius post partem, vt dicitur in 3. Phy. Et hoc modo verum est, q̄ eius quantitatem accipientibus, scilicet parte accepta post partem, semper est aliquid extrà accipere. Sed sicut materialia possunt accipi ab intellectu immateriāliter & multa vnite: ita infinita possunt accipi ab intellectu non per modum infiniti, sed quasi finitè: vt sic ea quæ sunt in seipsis infinita, sint in intellectu cognoscētis finita. Et hoc modo anima Christi scit infinita: inquātū scilicet scit ea nō discurrendo per singula, sed in aliquo vno, puta in aliqua creatura, in cuius potentia existūt infinita, & principaliter in ipso Verbo.

¶Ad secundum dicēndum, quòd nihil prōhibet aliquid esse infinitū vno modo, quod est alio modo finitum: sicut si imaginemur in quantitatibus superficiem, quæ sit secundū longitudinem infinita, secundum latitudinē autem finita. Sic igitur si essent infiniti homines numero, haberent quidem infinitatē secundum aliquid, scilicet secundū multitudinem: secundū tamen essentiæ rationē haberent finitatē, eo q̄ omniū essentia esset limitata sub ratione vnius speciei. Sed id quod est simpliciter infinitum, secundum essentiæ rationem, est Deus: vt in Prima parte dictū est. Proprium autē obiectum intellectus est quod quid est (vt dicitur 3. de anima) ad quē pertinet ratio speciei. Sic igitur anima Christi propter hoc, quòd habet capacitatem finitam, id quod est simpliciter infinitum secundum essentiam, scilicet Deum, attingit quidem: sed non comprehendit, vt dictū est. Id autem infinitum, quod in creaturis est in potentia, potest cōprehendi ab anima Christi: quia comparatur ad ipsam secundum essentiæ rationem: ex qua parte infinitatem non habet. Nam etiam intellectus noster intelligit vniuersale, puta naturam generis vel speciei: quod quodammodo habet infinitatem, inquantum potest de infinitis prædicari.

¶Ad tertium dicendum, quòd id quod est infinitum omnibus modis, non potest esse nisi vnum. Vnde & Philosophus dicit in primo de Cæ. quòd quia corpus est ad omnem partem dimensionatum, impossibile est esse plura corpora infinita. Si tamen aliquid esset infinitum vno modo tantùm, nihil prohiberet esse plura talia infinita: sicut si intelligeremus plures lineas infinitas secundum longitudinem, protractas in aliqua superficie finita secundum latitudinem.

meriti, quàm demeriti, non ex multitudine obiectorum, sed ex quantitate essentiali sui pensatur.

¶In responsione ad tertium eiusdem tertii articuli, perspice quòd tota vis responsionis consistit in hoc, quòd proprietates infiniti, in quocunque ponatur infinitas, arctantur ad subiectum infinitatis: puta proprietates infiniti positi in linea arctantur ad lineam: & positi in superficie, arctātur ad superficiem: & positi in numeris paribus, arctātur ad numerum parem: & positi in motibus Saturni, arctantur ad circulationes Saturni: & sic de aliis. Nec hoc dicitur voluntariè, sed cū sufficienti ratione: quia scilicet infinitum non est substantia, sed accidēs: constat autem, accidēs non excedere suū subiectum, sed arctari ad illud. & si accidens arctatur ad subiectum, multò magis proprietates comitantes accidentia naturam, arctantur ad idem subiectum: vt patet inductiuè. Et hāc responsionem perspicaciter secutus: quoniam ex illa elucescent solutiones multarum quæstionum, & quòd non inconuenit vnum infinitum esse maius alio.

Annot.

¶ *Super Quæſtionis decimæ Articulum quartum.*

Cōment. TItulus clarus est.

¶In corpore articuli eius conclusio responsiua quæsito affirmatiue: Anima Christi præ cæteris creaturis perfectius videt diuinam essentiā. Probatur, Visio diuinæ essentiæ conuenit omnibus Beatis: ergo & Christi anima. Probatur Ecclesi. Minor quo ad primam partem, quia coniungitur in persona. Quo ad secundam, quia sāpientia Vnigenitus est plenus veritatis. Io. 1.

Sup. q.9. ar.2. ca. Et infrà q.11.ar. 5.ad 1.

¶In responsione ad secundum, nota expositionem Malotti propositionis assumptæ in corpore articuli, in qua dicitur est, q̄ visio Dei attenditur secundū participationem diuini luminis, detriati in eos à fonte diuini Verbi: sed anima Christi coniungitur propinquius verbo Dei, & plenius recipit influxum luminis, in quo Deus videtur: ergo. Maior probatur ut supra. Minor quo ad primam partem, quia coniungitur in persona. Quo ad secundam, quia sāpientia Vnigenitus est plenus veritatis. Io. 1.

¶In responsione ad secundum, nota expositionem Malotti propositionis assumptæ in corpore articuli, in qua dicitur est, q̄ visio Dei attenditur secundū participationem diuini luminis explanatur sīgnificātiue hic, quòd visio Dei attenditur & secundum virtutem naturæ videntis, & secundum lumen gloriæ: sed magis secundum lumen gloriæ, quā spectat ad ordinē gratiæ. & ideo Christi anima perfectius videt, quàm Angeli, præstantes virtute intellectus naturalis. Dicēdo siquidem, quòd magis attenduntur gradus visionis secundum ordinē gratiæ, quàm quælibet alia. Sed secundū ordinem naturę, sufficienter explicauit, quòd secundum vtrumque ordinē attenditur. Et hoc bene notabis quia hic habes, quòd pari existente lumine gloriæ in homine & Angelo, perfectius videt

Quia igitur infinitum non est substantia quædam, sed accidit rebus, quæ dicuntur infinitæ (vt dicitur 3. Phy.) sicut infinitū multiplicatur secundum diuersa subiecta, ita necesse est, quòd proprietas infiniti multiplicetur: ita quòd conueniat vnicuique illorū, secundum illud subiectum. Est autem quædam proprietas infiniti, quòd infinito non sit aliquid maius. Sic igitur si accipiamus vnam lineam infinitā, in illa non est aliquid maius infinito. Et similiter si accipiamus quancunque aliarum linearum infinitarū, manifestum est quòd vniuscuiusque earum partes sunt infinitæ. oportet ergo quòd omnibus illis partibus infinitis non sit aliquid maius in illa linea: nec in alia linea & in tertia erunt plures partes etiam infinitæ præter istas. Et hoc etiam videmus in numeris accidere: nam species numerorum parium sunt infinitæ, & similiter species numerorū imparium, & tamen numeri pares & impares sunt plures quàm pares. Sic igitur dicēdū est, quòd infinito simpliciter quo ad omnia, simpliciter nihil est maius: infinito autem secundum aliquid determinatum, non est maius in illo ordine: potest tamē accipi aliquid aliud maius extra illum ordinem. Per hunc igitur modum infinita sunt in potētia creaturæ, & tamen plura sunt in potentia Dei, quàm in potentia creaturæ & similiter anima Christi scit infinita scientia simplicis intelligentiæ, plura tamen scit Deus secūdum hunc scientiæ modum.

ARTICVLVS IIII.

¶Virùm anima Christi videat Verbum, sua diuinam essentiam clarius qualibet alia creatura.

AD QVARTVM sic procedit. Videtur quòd anima Christi non perfectius videat Verbum quàm quælibet alia creatura. Perfectio enim cognitionis est secundum mediū cognoscendi: sicut perfectior est cognitio, quæ habetur per medium syllogismi demōstratiui, quàm quæ habetur per mediū syllogismi dialectici. Sed omnes Beati vident Verbum immediatè per ipsam diuinam essentiam, vt in Prima parte dictum est. Ergo anima Christi non perfectius videt Verbū, quàm quælibet alia creatura.

¶Præterea, Perfectio visionis non excedit potentiam visiuam. Sed potentia rationalis animę, qualis est anima Christi, est infra potentiam intellectiuam Angeli: vt patet per Diony. 4. c. Cæl. hier. Ergo anima Christi non perfectius videt Verbū, quàm Angeli.

¶Præterea, Deus in infinitum perfectius videt Verbum suum quàm anima. Sunt ergo infiniti gradus mediī possibiles, inter modū, quo Deus videt Verbum suum, & inter modum, quo anima Christi videt ipsum. Ergo non est asserēdum quòd anima Christi perfectius videat Verbum vel essentiam diuinam, quàm quælibet alia creatura.

¶SED CONTRA est quod Apost. dicit ad Ephes. 1. quòd Deus constituit Christum ad dexteram suam in cælestibus supra omnem principatum, & potestatem, & virtutem, & dominationē, & omne nomē quod nominatur, non solùm in hoc seculo, sed etiā in fu

Universidad de Deusto

videt Deum Angelus quàm homo. Et meritò, quia visus acutior melius videt, quàm visus minus acutus, cæteris paribus. Et ex hoc vltrius sequitur, q. si verbi Dei assumpsisset in vnitatem personalem angelicam aliquam naturam cum lumine gloriæ æquali illi, quod anima Christi de facto habet, Angelus ille perfectius videret diuinam essentiam, quàm modò videat anima Christi.

¶ Num absolutè dari gradus possit maior gratia Christi, & visionis beatæ, seu luminis gloriæ.

Quæstio. ¶In responsione ad tertium dicta illa verba, licet absolutè consideranda possit esse aliquis gradus sublimior secundum infinitatem diuinæ potentiæ, dubium occurrit, Quonam pacto stat cū supradictis, q. gratia animę Christi est in summo simpliciter, ita quòd non est alia bilis maior gratia habitualis illa, qa est in summo? Simile siquidē indiciū est de lumine gloriæ, quod est ipsa gratia consummata formaliter vel causaliter. Si enim lumen glorię est in anima Christi in summo, impossibile est secundum quācunque potentiam inueniri gradum sublimiorem: sicut non potest inueniri sublimior gradus caloris, quàm sit calor in summo: esset enim implicare cōtradictoria simul, vt patet.

¶ Ad hoc dicitur, quòd quū in litera non dicatur, quòd osset esse sub limior gradus luminis gloriæ nec visionis diuinæ, sed sublimior gradus sine additione aliqua, nullam habet literā difficultatem, quòd de facto multi sint gradus perfectiores gradu diuinæ visionis, scilicet gradus substantiæ: quā quælibet substantia sit sublimior simpliciter quolibet accidēte. Sed hæc responsio dissonat à litera, quæ gradū sublimiorem possibilē dicit secundum infinitatē diuinæ potētię: per hoc quod manifestè significat quòd de sublimiori, de potentia non ordinaria, sed de potentia absolutè loquitur. Et contextus ipse planè intellectus sonat, quòd loquitur de sublimiori gradu diuinæ visionis, de cuius altitudine tractatur. Vnde & propter sensum plani cōtextus, & propter attributum sublimiorem gradū infinitati diuinę potentię, aliter respondetur, faciēdo ꝙ litera loquitur de sublimiori gradu diuinæ visionis: vertū quia diuina visio graduatur vel ex gne luminis gloriæ, vel ex parte naturæ intellectiuę, diuersimodē assignatur sublimior gradus diuinæ visionis. Primò nanq. sublimatur diuina visio ex lumine gloriæ sublimioris specientia quod lumen gloriæ ponatur genus ad speciem vnā luminis gloriæ inuenti de facto in Christo, & in aliis Beatis, & aliam vel alias species luminis gloriæ possibiles fieri. Sed hæc positio diuinat, nec habet vnde formaliter seu specificam differentiam inter lumina gloriæ ostēdat: quum sit vnum obiectum formale absque medio: nec varietur specie ex receptiuis, vt patet ex hoc, quòd eiusdem speciei cit in Angelis & hominibus.

Secundò itaq; sublimatur diuinæ visionis gradus ex augmento in infinitō luminis gloriæ: ita quòd à formis terminabilibus ad summū excipitur lumen gloriæ, quod est tale, quòd quocunq; lumine gloriæ posito, adhuc potest poni maius. Et in Christo est lumen gloriæ in summo, secundum Dei potentiam ordinatam: non secundum Dei potentiam absolutè, secundum quam potest quocunque posito, semper poni maius. Et est ratio exceptionis singularis, quia solum lumen glorię est qualitas propria cælestis patriæ. Reliquę nāque, qualitates supernaturales, aut sunt viæ, vt fides, aut sunt cōmunes viæ & patriæ, vt charitas. Sed huic positioni obstat quia secūdū hoc maiori lumini gloriæ nō responderet maior charitas in patria. Ac per hoc non quantò alī quis perfectius videret Deū, tantò maiorē charitatem haberet, qa charitas ponitur in summo simpliciter in Christo: & sic lumen gloriæ posset poni maius, & charitas nō posset poni maior.

¶Relinquitur igitur, q. alio modo sublimior gradus diuinæ visionis intelligatur possibilis: scilicet ex parte naturę intellectiuæ: quia scilicet siad æquale lumen gloriæ Angelus assumeretur à verbo Dei in vnitatem personæ, Angelus ille perfectius videret Deum, quàm anima Christi, & esset sublimior visionis diuinæ gradus nō ex sublimiori lumine, aut gradu luminis, sed ex sublimiore intellectus illuminato æqualiter. Et rursus si Deus assumeret sublimiorem Angelū in vnitatem personæ cum æquali lumine gloriæ, perfectius ille videret Deum quàm Christus: & prior Angelis: & iterum si alium sublimiorem, & sic deinceps assumeret cum equali lumine, semper sublimior perfectius videret. Et sic secundum infinitatem diuinę potentię, infiniti gradus visionis diuinæ mediant inter perfectissimam visionē animæ Christi, & visionē, qua Deus seipsum videt. Et qa hęc responsio ab ante dictis non dissonat, & clara est absq; ambiguitatibus, ideo amplectēda est.

¶ super Quæstionis undecimæ Articulum primum.

TItul⁹ articuli clarus est: intelligitur quippe vt ionat.

¶In corpore est vnica cōclusio: Anima Christi per scientiā inditā nouit omnia, excepta diuina essentia. Probatur. Conueniens fuit, vt anima Christi esset omnino perfecta, ita vt eius omnis potentialitas fuerit reducta ad actū: sed in ista est potentia naturalis ad cognoscendum per humanas scientias nota, & potentia obedientiæ ad sciendum omnia, quæ reuelantur à Deo hominibus: ergo vtraque eius potentia est reducta ad actum: & consequenter omnia nouit per scientiam inditam, excepta essentia diuina. Hic est processus literæ.

¶In quo primo recolendum est ex supradictis in art. 3. q. 9. quòd non intendit litera

¶Secundò, vtrùm hac scientia vti potuerit, non conuertendo se ad phantasmata.

¶Tertiò, vtrùm hæc sciētia fuerit collatiua.

¶Quartò, de comparatione huius scientiæ ad scientiam Angelicam.

¶Quintò, vtrùm fuerit scientia habitualis.

¶Sextò, vtrùm fuerit distincta per diuersos habitus.

ARTICVLVS I.

¶Vtrùm secundum scientiam inditam vel infusam Christus omnia sciat.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd secundū hanc scientiam Christus non cognouerit omnia. Hæc enim sciētia indita est Christo ad perfectionem possibilis intellectus eius. Sed intellectus possibilis animæ humanæ nō videtur esse in potentia ad omnia simpliciter, sed ad illa sola, in quæ potest reduci in actum per intellectū agentem, qui est proprium actiuum ipsius, quæ quidem sunt cognoscibilia secundum rationem naturalem. Ergo secundum hanc sciētiam non cognouit Christus ea, quæ naturalem rationem excedunt.

¶Præterea, Phantasmata se habent ad intellectum humanum, sicut colores ad visum: vt dicitur primo de Anima. Sed non pertinet ad perfectionem visiuæ potentiæ cognoscere ea, quæ sunt omnino absque colore. Ergo nec ad perfectionem intellectus humani pertinet cognoscere ea, quorum nō possunt esse phantasmata, sicut sunt substantiæ separatæ. Sic ergo cùm huiusmodi scientia fuerit in Christo ad perfectionem animę intellectiuæ ipsius, videtur quòd per huiusmodi scientiam non cognouerit substantias separatas.

¶Præterea, Ad perfectionem intellectus nō pertinet cognoscere singularia. Videtur ergo quòd per huiusmodi scientiam anima Christi singularia non cognouerit.

¶SED CONTRA est quod dicitur Isa. 11. quòd repleuit eum Spiritus sapientiæ & intellectus, scientiæ & consilij. Sub quibus comprehenditur omnis cognoscibilis: nam ad sapientiā pertinet cognitio omnium diuinorum, ad intellectum autem pertinet cognitio omnium immaterialium: ad scientiam autem pertinet cognitio omnium conclusionum: ad consilium autem cognitio omnium agibilium. Ergo videtur quòd Christus secundum sciētiā inditam sibi per Spiritum sanctū, habuerit omnium cognitionē.

CONCLVSIO.

¶Cùm decuerit animam Christi verbo Dei vnitam, omnino perfectam esse per scientiam inditam, vel infusam, omnia etiam necessariò cognouit, excepta diuina essentia.

¶RESPONDEO dicendum, q. sicut prius dictum est, conueniens fuit vt anima Christi omnino esset perfecta, per hoc quòd omnis eius potentialitas sit reducta ad actū. Est autem considerandum, quòd in anima humana, sicut in qualibet creatura, considerat duplex potentia passiua. Vna quidem per comparationem ad agens naturale. Alia verò per comparationem ad agens primū: quod potest quamlibet creaturam reducere in actum aliquem altiorem actu, in quę reducitur per agens naturale: & hæc consueuit vocari potentia obedientiæ in creatura. Vtraque autem potentia animæ Christi fuit reducta in actum, secundum hanc scientiam diuinitus inditam. Et ideo secundum eam anima Christi primò quidem cognouit quæcunque ab homine cognosci possunt per virtutem luminis intellectus agentis: sicut sunt quæcunque pertinent ad scientias humanas. Secundò verò per hanc scientiam cognouit Christus omnia illa, quæ per reuelationem diuinam hominibus innotescunt illę pertinenti ad donum sapientiæ, siue ad donum prophetiæ, siue ad quodcunque donū Spiritus sancti. Omnia enim ista abundantius & plenius cæteris cognouit anima Christi. Ipsam tamen Dei essentiam per hanc scientiam non cognouit, sed solùm per primam, de qua suprà dictum est.

¶AD PRIMVM ergo dicendum quòd ratio illa procedit de potentia naturali animæ intellectiuæ, quæ scilicet est per comparationem ad agens naturale, quod est intellectus agens.

litera dicere, quòd omnis potentia obedientiæ in Christi anima sit reducta ad actum: quum potentia obedientiæ in qualibet creatura inexplebilis sit quia secundum ordinem ad id quod potest in creatura facere Deus attenditur. Sed intendit quòd omnis potentia obedientiæ ad actum naturæ animæ proportionatum, est reducta ad actum: constat autem quòd cognoscere per reuelationes, est actus naturæ animæ in statu tam viæ quàm patriæ locatæ proportionatum, imò debitus: vt patet de reuelationibus necessariis, & factis Ecclesiæ tam triumphāti, quàm militanti. Et si quis diceret, potentiam hanc esse quidem respectu animæ humanę, absolutè potentiā obedientiæ: respectu verò eiusdem in vtroq. statu esse naturalē (vt pote naturali cōcomitantiā consequentē statū) nō aberrauit. Vnde qui Christus fuerit verus viator & comprehensor simul, optimè de ipsius anima intertur, q. vtraque illius potentia reducta est ad actum. Aduerte secundò, quòd ideo essentię diuinę cognitio excepta est: quia nō cognoscitur naturaliter, nec per reuelationem. Et intellige Reuelationis nomine quencunq; influxū specieī cuiuscunq; intelligibilis, & per cognitionē diuinæ essentiæ, non quancūq; cognitionem, sed visionem illius. Nouit siquidem anima Christi per scientiam inditam, diuinam naturā multò magis, quàm quicunque Philosophus, imò quàm anima separata, imò quàm Angeli naturali cognitione: quoniam clara reuelatione nouit Deum esse trinum in personis, & alia huiusmodi spectantia ad gratiæ ordinem: quæ Angelorum naturalem cognitionem excedunt. Sed quia per eam non videbat diuinam essentiam, quam per scientiam beatam videbat: ideo excepta est cognitio diuinæ essentiæ à scientia indita. Sola autem essentia diuina excepta est illa res qua omnia aut ad naturalem, aut ad reuelatam cognitionem spectant: quum etiam Angeli ipsi per reuelationem, hoc est per infusas species, ab anima nostra separata cognoscantur.

Annot. ¶In responsione ad secundum eiusdem articuli, nota primò, quòd cùm dicitur, animam separatam cognoscere substantias separatas per seipsas non est sensus, quòd intelligantur per proprias substantias vt species intelligibiles ab anima separata: sed est sensus, quòd per seipsas, hoc est per proprias species intelligibiles, & non per species rerum sensibilium (vt modò fit) intelligentur, sicut color dicitur videri per seipsum, quando per propriam speciem videtur. Patet autem, hanc esse sensum literæ, ex hoc quòd ad primam partem se remittit: vbi in articulo secundo quæstionis octuagesimæ nonæ, determinatum est, animam separatam cognoscere substantias separatas, per species diuinitus sibi influxas.

Annot. ¶Nota secundò, quòd quum de anima Christi dicitur, quòd cognouit substantias separatas per modum, quo cognoscit illas anima separata, communicatio hæc in modo cognoscendi intelligitur solùm quo ad substantialitatem modi cognoscendi, & non quo ad perfectionem: hoc est, quòd anima Christi communicat cum anima separata in hoc, quòd vtraque cognoscit substantias separatas per species influxas à Deo. Sed anima Christi tali modo cognoscens, perfectè & distinctè cognoscit substantias separatas: vt in quarto artt. infrà patet. anima verò separata imperfectè nouit substantias separatas, vt in prima parte patet. Et propterea in litera hæc dicitur, quòd anima separata aliqualiter nouit substantias separatas, & non dicitur absolutè, quòd nouit illas.

¶ Num Christus, & qua cognitione singularia nouerit.

Quæstio. ¶In responsione ad tertium, circa cognitionem singularium omnium, triplex dubium occurrit. Primum ex 3 colo in tertio sententia. distinctio. 14. quæstione tertia, vbi infert quòd si in Christo ponitur cognitio abstractiua omnium singularium, concedendum est, cuiuslibet singularis esse propriam speciem in intellectu Christi: & consequenter duo alia, hoc est, & plures species eiusdem speciei simul in eodem, & infinitas species infinitorum singularium possibilium.

¶Secundum dubium est etiam ex Scoto, ibidem probante, quòd in Christo non fuit cognitio intuitiua per species infusas omnium singularium quæ sunt, fuerunt, & erunt. tum quia species infusa repræsentat obiectum, vt abstrahit ab actuali existentia, quia eodem modo repræsentat obiectum, siue existat, siue non existat: ac per hoc non est ratio cognoscendi existens, vt existens. tum quia veritates cognoscibiles cognitione intuitiua, sunt veritates contingentes, quæ nō possunt cognosci per quascunque species innatas: quia ex cognitione terminorum contingentium, non potest cognosci veritas complexorum contingentium de illis terminis: quia illarum complexionum veritas non includitur in illis terminis, quemadmodum veritas necessaria complexionis scibilis claudit in se extremis.

¶Tertium dubium est, quia ex ratione literæ malè videtur concludi in anima Christi per scientiam infusam notitia omnium singularium: quia ex plenitudine prudentiæ in anima Christi non habetur cognitio omnium singularium, sed agibilium tantummodo. quum prudentia sit ratio agibilium, extra agibilia autem sunt

& singularia factibilia (quæ spectant ad artem) & singularia nec agibilia nec factibilia, vt singularia speculabilium, vt tunc singularia arenæ, seminum, animalium, & huiusmodi.

¶Ad euidentiam horum sciendum est, quòd species intelligibiles intuitæ non per accidens, sed ex suo genere, non solùm sunt alterius rationis à speciebus acquisitis: quia habent aliud obiectum formale (vt contingit inter species innatas Angelis & acquisitas à nobis) sed sunt longè alterius ac altioris ordinis: quia sic sunt similitudines naturæ, puta leoninæ, quòd repræsentant ea, in quacunque dispositione accidentali subsistat quòd per vnam speciem potest intellectus cognoscere quidditatiuè leonem & omnia eius individua, secundum individuales conditiones, & intueri leones omnes actu existentes.

Nec hoc est mirabile, ita quòd sit incredibile, sed ratione subsistit quia scilicet huiusmodi species sunt exemplares à diuina essentia: quæ vna existens est similitudo, ita cuiusque ꝓpria, vt nihil in quocunque præmittatur irrepræsentatum distinctissimè. Si enim hoc de facto fatemur inueniri in diuina essencia respectu omnium, cur non possibile fatemur, in multis illius participationibus inueniri, quòd quilibet earum repræsentat aliquam naturam cum suis quomodolibet accidentibus? vt quod vnitæ præhaberur in essentia diuina super omnes ordines diuisim, participetur in aliquibus speciebus spectantibus ad supremum ordinem cognoscitiuorum, quales sunt subsistentiæ separatæ & animæ supernaturali lumine illustratæ.

¶Vnde ad primum dubium respondetur, negando illationem primam, & dicendo quòd vna species superioris ordinis, seu infusa ex suo genere, potest sufficere ad notitiam abstractiuam, hoc est quidditatiuam, tam speciei, quàm singularis, vt singulare est: nec oportet multiplicare species illas iuxta numerum singularium. Reliquæ autem consequentiæ, quia istam primam supponunt, manifestè ruunt.

¶Ad secundum verò dubium dicitur, quòd quia Christi animæ attribuenda est scientia infusa absque diminutione: ideo asserendum est Christum notitia intuitiua infusa vidisse omnia individua: vt in hac litera dicitur.

¶Et ad primam obiectionem respondetur, quòd falsum est, speciem infusam ex suo genere, abstrahere necessariò ab actuali existentia: nam talis species potest repræsentare naturam, puta leoninam, secundum omnia prædicata quidditatiua, & secundum individuales conditiones & existentias, quas habet, ac coniuncta in ea accidentaliter: vt pote exemplata à diuina essentia, vt exemplari talis naturæ sic & sic individuatæ, ac existentis, & qualificatæ ac quantificatæ.

Ad probationem verò, quia siue existat, siue non, eodem modo repræsentat, respondetur quòd repræsentare eodem modo contingit dupliciter, vel ex parte repræsentantis: & sic falsum est, quòd eodem modo repræsentet leonem, siue existat, siue non: quia existente leone repræsentatur existens: non existente autem, non repræsentatur existens. Vel ex parte repræsentantis: & sic verum est quòd eodem modo repræsentat non enim mutato sic in specie illa, per hoc quòd repræsentat naturam leoninam in hoc nunc de nouo existentem, sed eodem modo se habet ex parte sui: verum ipsa natura leonina in remutationem patitur.

Et breuiter ita respondetur de istis speciebus in anima Christi sicut de essentia diuina, vt repræsentat hæc eadem de qua constat quòd repræsentat eodem modo ex parte repræsentantis, diuersimodè autē ex parte repræsentati. Et per hæc patet responsio ad secundum obiectionem: quia supponit hoc falsum, scilicet quòd species istæ sint species adæquatæ terminis incomplexis. Nos autem dicimus, quòd species istæ quæ in anima Christi sunt, sunt adeò altioris ordinis, vt intueantur diuinam essentiam, vt repræsentantem veritatem contingentium, & non solùm vt repræsentantem naturam quamlibet secundum se. Et propterea anima Christi intuitiuè perfectè per istas videt præterita, præsentia & futura.

¶Ad tertium dubium notandum est, quantum seipso doctior fuerit Autor istius quoniam in 3 sententiarum distinctio. 14. quæstio. 1. artic. 1. quæstio. 1. & in quæst. de veritate quæst. 20. art. 6 modificans infusam Christo scientiam, eximit ab ea non solùm diuinam essentiam, sed singularia, vt cogitationes cordium: quia non pertinent hæc ad perfectionem humani intellectus. tam secundum naturæ, quàm gratiæ statum. Hic autem perfectius differentes intellectus practici perfectionem à perfectione intellectus speculatiui humani, probat per hanc scientiam, animam Christi nesse omnia singularia præterita, præsentia, & futura quæ pertinent ad perfectionem intellectus practici. Et vere sic est, non solùm de cogitationibus hominum, sed de omnibus singularibus: quia omnia subiecta sunt prouidentiæ Christi, inquantum homo. vt patet ex autoritate Apostoli ad Hebræos 2. & ipsius Domini, Matthæi vltimo: Data est mihi omnis potestas in cælo, & in terra. Ex plenitudine igitur prudentiæ, non solùm monasticæ, sed politicæ, imo regalis, imò monarchicæ totius vniuersi (cuius prudentiæ constat partem esse prouidentiam) rectè concluditur, ad perfectionem intellectus practici humani in Christo, esse non in aliis hominibus, spectare cognitionem omnium

Universidad de Deusto

omnium singularium quæ sunt subiecta prouidentiæ suæ. Constat autem ex 1.ad Corinth.15. Quòd omnia sunt Christo homini subiecta, præter eum, qui subiecit sibi omnia. ergo sola essentiæ diuinæ visione excepta, anima Christi per scientiam infusam scit quæcunque scit Deus scientia visionis. Et per hæc clarè patet responsio ad obiecta.

¶ *Super Quæstionis vndecimæ Articulum secundum.*

Comment. Titulus clarus.

¶In corpore vnica est conclusio: Animæ Christi secundū essentiam infusam potuerat intelligere absque conuersione ad phantasmata. Probatur: Conditio animæ comprehensoris est, vt nullo modo subdatur suo corpori, aut ab eo dependeat, sed totaliter ei dominetur. Vnde & post resurrectionem, ex anima gloria redundabit ad corpus. Ex hoc autem anima hominis viatoris indiget ad phantasmata conuerti, quòd est corpori obligata, & quodāmodo ei subiecta, & ab eo dependens. Et ideo animæ beatæ, & ante resurrectionē & post, intelligere possunt absq; conuersione ad phantasmata. Et hoc etiam oportet dicere de anima Christi, quæ plenè habuit facultatem comprehensoris.

Infr. art. 4. sin. et q. 34. ar. 3. 1. 2. 3. Et 3. di. 1. q. 1. ar. 2. 2. & dist. 14. art. 3. q. 2. 3. Et veri. q. 20. ar. 3. ad 1.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd similitudo illa, quam Philosophus ponit, non attēditur quantùm ad omnia. Manifestum est enim, quòd finis potentiæ visiuæ est cognoscere colores: finis autem potentiæ intellectiuæ non est cognoscere phantasmata, sed cognoscere species intelligibiles, quas apprehendit à phantasmatibus, & in phantasmatibus secundum statum præsentis vitæ. Est igitur similitudo, quantùm ad hoc, ad quod aspicit vtraque potentia: non autem quantum ad hoc, in quod vtriusque potentiæ conditio terminatur. Nihil autem prohibet, secūdum diuersos status ex diuersis rem aliquam ad suum finem tendere: finis tamē proprius alicuius rei semper est vnus. Et ideo licet visus nihil cognoscat absq; colore, intellectus tamen secundum aliquem statum potest cognoscere absq; phantasmate, sed non absque specie intelligibili.

¶Ad secundum dicēdum, quòd licet anima Christi fuerit eiusdem naturæ cum animabus nostris: habuit tamen aliquem statum, quem animæ nostræ non habent nunc in re, sed solùm in spe, scilicet statu cōprehēsionis.

¶Ad tertium dicendum, quòd licet anima Christi potuerit intelligere, non conuertendo se ad phāntasmata: poterat tamen intelligere, se ad phantasmata conuertendo. Et ideo sensus non fuerunt frustra in ipsa, præsertim cùm sensus non dentur homini solùm ad scientiam intellectiuam, sed etiam ad necessitatem vitæ animalis.

¶ *Num Christus indiguerit conuerti ad phantasmata, vt sua videretur infusa scientia.*

¶In eodem processu dubium occurrit ex Duran. in 3. sent. dist. 14. q. 2. tenēte oppositam conclusionem: hoc est, quòd Christus indigebat conuertione ad phantasmata in vsu scientiæ infusæ. Et ratio eius est quia scientia infusa erat perfectio animæ Christi, secundùm quòd erat viator: naturalis autem cōditio viatoris est indigētia phantasmatum ad vsum scientiæ. Sed hæc ratio facilè apparet infirma ac voluntaria: quoniam scientia infusa est perfectio animæ Christi, aut absolutè, aut secundū q̄ nata est cōmunicare cū Angelis in habēdo scientiā infusam: q̄d cōstat cōuenire animæ humanæ non in via, sed in termino, in statu scilicet separationis. Vtro autē modo sit, liquet quòd nō est perfectio Christi, inquantū erat viator. Et quoniam erat simul viator & comprehensor, ex litera hac habes ratione, quare magis vsus huius scientiæ sequitur conditionem comprehensoris, quàm viatoris: q̄a scilicet in Christo hæc inuenitur differentia, q̄ cōditiones viatoris habuit ex parte corporis: cōditiones verò cōprehēsoris habuit maximè ex parte animę intellectiuæ: ad quam constat spectare scientiam infusam. Falsum est ergo, scientiā infusam esse perfectionem animę Christi: inquantum viator erat, quum ratio ducat ad oppositum.

3. dist. 14. q. 3. Et veri. q. 20. ar. 3. ad 1.

¶In responsione ad primum circa illud verbū. Finis potentiæ intellectiuę est cognoscere species intelligibiles, cautus esto: quoniā summitur hic species intelligibiles vt species intelligibiles: hoc est, vt repræsentatiuæ sunt, hoc est secundū repræsentata p illas: & nō secundum q̄ sunt secundū se res quædamsic enim ad repræsentatorū ordinē spectant: finis enim intellectiuæ potentiæ est intelligere res intelligibiles, quæ nō nisi per species intelligibiles aut earū vices, seu locū tenentes repræsentantur. Quo circa differētia in litera posita inter phantasmata & species intelligibiles in hoc, q̄ non illa, sed ista cognoscere est finis intellectus, intelligitur etiā sumendo vtrāq; in repræsentando. Phantasmata enim sunt singularium: species antē quiditatis. Finis autem intellectus nostri est, nosse q̄d quid est, vtpote propriū obiectū: & nō est nosse materialia singularia, quorum tantùm sunt phantasmata, quæ nō nisi reflexiōe aut extēsione attingitur ab intellectu.

¶ *Vtrum Christus hac scientia vti potuerit, nō conuertendo se ad phantasmata.*

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur q̄ anima Christi non potuerit intelligere secūdum hanc scientiam, nisi conuertendo se ad phantasmata. Quia, vt dicitur in tertio de Anima, phantasmata cōparantur ad animam intellectiuam humanam, sicut colores ad visum. Sed potentia visiua Christi non potuit exire in actum, nisi conuertendo se ad colores. Ergo etiam neque anima intellectiua eius potuit aliquid intelligere, nisi conuertendo se ad phantasmata.

¶Præterea, Anima Christi est eiusdem naturæ cum animabus nostris: alioquin ipse non esset eiusdem speciei nobiscum: contra id quod Apost. dicit Phil. 2. quòd est in similitudinem hominum factus. Sed anima nostra non potest intelligere, nisi conuertendo se ad phantasmata. Ergo etiam neque anima Christi.

¶Præterea, Sensus dati sunt homini, vt deseruiant intellectui. Si igitur anima Christi intelligere potuit absq; conuersione ad phāntasmata, quæ per sensus accipiuntur, sequeretur quòd sensus frustra fuissent in anima Christi: quod est inconueniens. Videtur igitur quòd anima Christi non potuerit intelligere, nisi conuertendo se ad phantasmata.

¶SED CONTRA est, quòd anima Christi cognouit quædā quæ per phantasmata cognosci non possunt, scilicet substantias separatas. Potuit igitur intelligere, non conuertendo se ad phantasmata.

CONCLVSIO.

¶ *Cùm Christus fuerit viator & comprehensor, per scientiam inditam potuit intelligere, nō per conuersionem ad phantasmata.*

¶RESPONDEO dicendum, quòd Christus in statu ante passionem, fuit simul viator & comprehensor: vt infrà magis patebit. Et præcipuè quidem conditiones viatoris habuit ex parte corporis, inquantum fuit passibile: conditiones verò comprehensoris maximè habuit ex parte animæ intellectiuæ. Est autem hæc conditio animæ cōprehēsoris, vt nullo modo subdatur suo corpori, aut ab eo dependeat, sed totaliter ei dominetur. Vnde & post resurrectionem, ex anima redundabit ad corpus. Ex hoc autem anima hominis viatoris indiget ad phantasmata conuerti, quòd est corpori obligata, & quodāmodo ei subiecta, & ab eo dependens. Et ideo animæ beatæ, & ante resurrectionē & post, intelligere possunt absq; conuersione ad phantasmata. Et hoc etiam oportet dicere de anima Christi, quæ plenè habuit facultatem comprehensoris.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd similitudo illa, quam Philosophus ponit, non attēditur quantùm ad omnia. Manifestum est enim, quòd finis potentiæ visiuæ est cognoscere colores: finis autem potentiæ intellectiuæ non est cognoscere phantasmata, sed cognoscere species intelligibiles, quas apprehendit à phantasmatibus, & in phantasmatibus secundum statum præsentis vitæ. Est igitur similitudo, quantùm ad hoc, ad quod aspicit vtraque potentia: non autem quantum ad hoc, in quod vtriusque potentiæ conditio terminatur. Nihil autem prohibet, secūdum diuersos status ex diuersis rem aliquam ad suum finem tendere: finis tamē proprius alicuius rei semper est vnus. Et ideo licet visus nihil cognoscat absq; colore, intellectus tamen secundum aliquem statum potest cognoscere absq; phantasmate, sed non absque specie intelligibili.

¶Ad secundum dicēdum, quòd licet anima Christi fuerit eiusdem naturæ cum animabus nostris: habuit tamen aliquem statum, quem animæ nostræ non habent nunc in re, sed solùm in spe, scilicet statu cōprehēsionis.

¶Ad tertium dicendum, quòd licet anima Christi potuerit intelligere, non conuertendo se ad phāntasmata: poterat tamen intelligere, se ad phantasmata conuertendo. Et ideo sensus non fuerunt frustra in ipsa, præsertim cùm sensus non dentur homini solùm ad scientiam intellectiuam, sed etiam ad necessitatem vitæ animalis.

¶ *Vtrum hæc scientia fuerit collatiua.*

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd anima Christi hanc scientiam non habuerit per modū collationis. Dicit enim Damas. in 3. lib. In Christo non dicimus consilium neque electionem. Non autem remouentur hæc à Christo, nisi inquātùm important collationem & discursum. Ergo videtur quòd in Christo non fuerit scientia collatiua vel discursiua.

3. dist. 14. q. 3. ar. 3. q. 1. Et veri. q. 29. ar. 3. ad 1.

¶Præterea, Homo indiget collatione & discursu rationis, ad inquirenda ea, quæ ignorat. Sed anima Christi cognouit omnia, vt suprà dictum est. Non ergo in ea fuit scientia discursiua vel collatiua.

¶Præterea, Scientia animæ Christi se habuit per modum comprehensorum, qui Angelis conformantur: vt dicitur Matt. 22. Sed in Angelis non est scientia discursiua, seu collatiua: vt patet per Dio. 7. c. de Di. no. Ergo nec etiam in anima Christi fuit scientia discursiua seu collatiua.

¶SED CONTRA est, quòd Christus habuit animam rationalem, vt suprà habitum est. Propria autem operatio animę rationalis est conferre & discurrere de vno in aliud. Ergo in Christo fuit scientia discursiua vel collatiua.

CONCLVSIO.

¶ *Cùm scientia fuerit animæ Christi infusa, qua eùm volebat vti, poterat, non fuit in ipso scientia indita collatiua, seu discursiua, nisi quo ad vsum, non autem quo ad acquisitionem.*

¶RESPONDEO dicendum, quòd aliqua scientia potest esse discursiua vel collatiua dupliciter, vel quo ad acquisitionem, vel quo ad vsum. Prima conclusio est: Scientia infusa animæ Christi non est collatiua secundum acquisitionem. Probatur: quia fuit nō per inuestigationē acquisita, sed diuinitus indita. Secunda conclusio est: Scientia huiusmodi potuit esse collatiua, quantum ad vsum. Probatur: quia poterat, vt sibi placebat, vti illa. & manifestatur de facto in Christi discursu Matth. 17. Omnia clara sunt in litera.

¶ *Super Quæstionis vndecimæ Articulum quartum.*

Comment. Titulus clarus.

¶In corpore articuli est vnica distinctio bimembris, cum singulis conclusionibus. Distinctio est: Scientia indita animæ Christi potest dupliciter cōsiderari, primò secūdum id quod habuit ex causa influente: secundo, secūdum id quod habuit ex subiecto recipiente. Prima conclusio est: Scientia indita animæ Christi est multò excellētior scientia Angelorum, quantùm ad id quod attenet ex parte Dei influentis, quo ad duo: hoc est multitudinem cognitorū, & certitudinem cognitionis. Probatur: quia lumen spiritualis gratiæ in ipsum animæ Christi est multò excellentius, quàm lumen naturalitèr inditum naturæ Angelicæ. Secunda conclusio est: Scientia indita animæ Christi, quātū ad id quod attinet ex parte subiecti recipientis, est infra scientiam angelicam. Manifestatur: quia modus cognoscendi naturalis animæ humanæ est inferior angelicos: vt patet ex collatione, & discursu, & phantasmate.

Annot. ¶Nota hic, quòd formalis differentia inter has duas conditiones scientiæ infusæ animæ Christi, consistit in diuersitate esse, quod se tenet ex parte gratuiti influxus, & eius quod se tenet ex parte subiecti. Et primus quidem effectus gratuiti influxus videtur lumen gratiæ, quo animæ inditum animę Christi, q. excēdit se, & ad tot & tam excellam cognitionem parit duos hos effectus: hoc est quòd anima Christi per infusam scientiam multò plura cognoscit, quàm Angeli tota: sit omnia res, quæ quandoque sunt, & certius scit etiam illa, quorum cognitio communis est sibi & Angelis. Primum autem consequitur subiectum recipiēs, eò modus recipiendi scientiam, quia scilicet recipit illam diuisim, per species minus vniuersales, quàm sint species angelicæ: hoc enim ex parte subiecti se tenet, vt in articulo sexto huius quæstionis patet. Et hic effectus ac defectus est essentialis scientiæ infusæ. Alij autem esse dicunt, scilicet conferre, discurrere, &c. sunt accidentales: quia possunt adesse & abesse huic scientiæ, & eius vsui. Verùm quia manifestiores sunt isti, & ille seruabitur sexto arti. (vbi ex proposito tractandus erat, tanquàm propriās habens difficultates) ideo Autor horum in litera hac meminit: non tanquàm in his consisteret essentialis differentia, sed tanquàm in illis sit esset manifestiare defectum scientiæ infusæ ex parte subiecti). Et potes hos effectus collationis, discursus, & phantasmatum eleuare, & dicere, licet actualiter discursus aut phantasmata vti, sit accidentale scientiæ infusæ: attamen scientia infusa animæ Christi ex hoc ipso, q. ipsa nata est compari in suo vsu discursum ac phantasmata, manifestatur à posteriori essentialiter cōsequente, inferior scientia angelica, quæ nec discursum, nec phantasma patitur, suo admiscere vsui. Et quia latiua dupliciter. Vno modo, quantùm ad scientiæ acquisitionem: sicut accidit in nobis, qui procedimus ad cognoscendum vnum per aliud, sicut effectus per causas, vel econuerso. Et hoc modo scientia animæ Christi non fuit discursiua vel collatiua: quia hæc scientia, de qua nunc loquimur, fuit sibi diuinitus indita, non per inuestigationem rationis acquisita. Alio modo potest dici aliqua scientia discursiua vel collatiua, quantùm ad vsum: sicut interdum scientes, ex causis concludunt effectus: non vt de nouo addiscant, sed volentes vti scientia, quam iam habent. Et hoc modo scientia animæ Christi poterat esse collatiua & discursiua: poterat enim ex vno aliud concludere, sicut sibi placebat. Sicut Matth. 17. cùm Dominus quæsisset à Petro, à quibus Reges terræ tributum acciperent, à filijs suis, an ab alienis, Petro respondente, quòd ab alienis, conclusit, Ergo liberi sunt filij.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd à Christo excluditur consilium, quod est cum dubitatione: & per consequens electio, quæ in sui ratione tale consilium includit. Non autem à Christo excluditur vsus consiliandi.

¶Ad secundum dicendum, quòd ratio illa procedit de discursu & collatione, prout ordinantur ad scientiam acquirendam.

¶Ad tertium dicendum, quòd Beati conformantur Angelis, quantùm ad dona gratiarum: manet tamen differentia, quæ est secundum naturam. Et ideo vti collatione & discursu, est connaturale animabus Beatorum, non autem Angelis.

¶ *Vtrum hæc scientia in Christo fuerit maior scientia Angelorum.*

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur quòd huiusmodi scientia in Christo fuerit minor, quàm in Angelis. Perfectio enim proportionatur perfectibili. Sed anima humana secundum ordinem naturæ est infra naturam angelicam. Cùm igitur scientia, de qua nunc loquimur, sit indita animæ Christi ad perfectionem ipsius, videtur quòd huiusmodi scientia fuerit infra scientiam, qua perficitur natura angelica.

Supra q. 7. ar. 10. et 40. ar. 1. 4. dist. 6. ar. 1. q. 1. ar. 1. & q. 4. ar. 2. 3. dist. 14. ar. 1. q. 2. 1. ar. 2. 3. dist. 14. ar. 2. q. 2. 1. ar. 2. 3. dist. 14. ar. 3. q. 2. a. Et veri. q. 29. ar. 3. q. 1. 3. dist. 14. ar. 3. q. 2. 3.

¶Præterea, Scientia animæ Christi fuit aliquo modo collatiua & discursiua: quod non potest dici de scientia angelica. Ergo scientia animæ Christi fuit inferior scientia Angelorum.

¶Præterea, Quantò aliqua scientia est magis immaterialis, tantò est potior. Sed scientia Angelorū est immaterialior, quàm scientia animæ Christi: quia anima Christi est actus corporis, & habet conuersionem ad phantasmata: quod de Angelis dici non potest. Ergo scientia Angelorum est potior, quàm scientia Christi.

¶SED CONTRA est quod Apostolus dicit Hebr. 2. Eum autē, qui modico quàm, Angeli minoratus est, videmus Iesum propter passionem mortis, gloria & honore coronatum. Ex quo apparet, quòd propter solam passionem mortis dicatur Christus ab Angelis minoratus: non ergo propter scientiam.

CONCLVSIO.

¶ *Scientia indita vel infusa animæ Christi longè nobilior fuit secundum comparationem ad Deum influentem, quàm scientia Angelorum: secundum verò relationem recipientis inferior fuit Angelorum scientia.*

¶RESPONDEO dicendum, quòd scientia indita animæ Christi, potest dupliciter considerari. Vno modo secundum illud, quod habuit à causa influente: alio modo secūdum id, quod habuit ex subiecto recipiente. Quantùm igitur ad primum, scientia indita animæ Christi, fuit multò excellentior, quàm Angelorum scientia, & quantùm ad multitudinem cognitorum, & quātùm ad scientiæ certitudinem: quia lumen spiritualis gratiæ, quòd est inditum animæ Christi, est multò excellentius, quàm lumē, quod pertinet ad naturam angelicā. Quantùm autem ad secundum, scientia indita animæ Christi, est infra scientiam angelicam, scilicet quantùm ad modum cognoscendi, qui est naturalis animæ humanæ: qui scilicet est per conuersionem ad phantasmata, & per collationem & discursum. Et per hoc patet responsio ad obiecta.

¶ *Vtrum hæc scientia fuerit habitualis.*

AD QVINTVM sic proceditur. Videtur quòd in Christo non fuerit habitualis scientia. Dictum est enim, quòd animā Christi decuit maxima perfectio scientiæ. Sed maior est perfectio scientiæ existentia in actu, quàm existentis in potentia vel habitu. Ergo conueniens fuisse videtur, quòd omnia sciret in actu. Non ergo habuit habitualem scientiam.

3. dist. 14. ar. 1. q. 2. 3. dist. 14. ar. 1. q. 2. 2. & 3. Et veri. q. 20. ar. 1. q. 2.

¶Præterea, Cùm habitus ordinetur ad actum, frustra videtur esse habitualis scientia, quę nunquàm in actum reducitur. Cùm autem Christus sciuerit omnia (sicut iam dictum est) non potuisset actu omnia illa cōsiderare, vnum post aliud cogitādo: quia infinita non est enumerando pertransire. Frustra igitur fuisset in eo quorundam scientia habitualis: quod est inconueniens. Habuit ergo actualem scientiam omnium, quæ scibilia sunt, & non habitualem.

¶ *Super Quæstionis vndecimæ Articulum quintum.*

Comment. Titulus clarus est.

¶In corpore articuli vnica est conclusio: Scientia indita animæ Christi fuit habitualis. Probatur: Modus scientiæ inditæ animæ Christi fuit conueniens subiecto recipienti: ergo scientia indita animæ Christi fuit habitualis. Antecedēs p̄batur: quia recepta est in recipiente per modum recipientis. Consequentia verò probatur: quia modus connaturalis animæ humanæ est, vt recipiat scientiam per modum habitus. Probatur hoc: Modus connaturalis animæ humanæ est, vt intelligens in actu, & quandoque in potentia: ergo modus connaturalis vtrīusque est, vt quandoque sit in habitu quia medium inter puram potentiā & actum completum est habitus: & medium est eiusdem generis cum extremis. hoc est, si extrema sunt naturalia, medium est naturale: & si extrema sunt connaturalia, medium est connaturale. hoc enim ad idemitatem generis spectat: quia penes vnitatem subiecti communis extremis & medio attenditur genus. Et sicut est naturalis via inter extrema per medium: ita oportet esse cōnaturalem viam per medium in illo, cui vtrunque extremum est vicissim connaturale: alioquin transitus de connaturali extremo ad aliud contra-

Universidad de Deusto
Biblioteca

§2

turale extremum non effet connaturale; aut fine medio extremis non haberibus medium, quorum vtrumque à natura ordine exorbitat.

Annot. ¶In responsione ad primũ aduerte, quòd ideo cognitio animæ Christi non videt Verbum, dicitur perfectissima simpliciter, quia tam in genere, quam positiue est perfectissima inter omnes creaturas cognitiones. Est namque ita perfecta, quòd nulla est perfectior ipsa: & ipsa est omni alia perfectior, quia non habet parem. Scientia autem ipsius infusa dicitur perfectissima, non simpliciter, quia neutro modo est perfectissima, sed in genere, hoc est in genere cognitionis rerũ in proprio genere. In hoc tñ quidem genere est perfectissima, & negatiue, quia nulla scientia in proprio genere inuenitur perfectior illa, quæ data est animæ Christi: & positiue, quia ipsa est perfectior qualibet alia scientia in proprio genere inuenta, tam in homine, quàm in Angelis.

Annot. ¶In responsione ad tertiũ dum nota primò, quòd quæ multiplicatur, potest argumento secundo satisfieri, puta ex parte ipsius habitus, dicendo quòd licet non possit tali modo, hoc est numerando vnum post aliud existere in actum cognitionis infinitorum, quæ habitualiter nouit, potest tamen existere in actum cognitionis eorundem alio modo, scilicet simul cognoscendo actu quæcunque per vnã speciem representationem; ita quòd cognitio sit successiua quo ad numerum specierũ intelligibilium, quæ sunt finitæ, & non quo ad numerum per illas cognitorum, quæ sunt infinita. Nec exigit habitualis cognitio infinitorum, vt possit existere in actum tali modo, scilicet numerando cognita vnũ post aliud: quoniam non fit ex parentia ad actũ consummandum, sed ad actus inconsummabiles. Maluit tamen Autor alia via soluere (hoc est ex parte voluntatis, quæ est reductiua habitus de ordine in operationem) & docere, quòd quia voluntas indeterminatè se habet ad infinita, ad hoc deseruit infinitas habitualiter cognitorum, vt voluntas ad quodcũque infinitorum malueris, habitu vtatur: quod non esset in potestate sua, si habitualis cognitio ad infinita se non extenderet. Quo fit, vt nõ frustra sit infinitas cognitorum habitualiter, licet non omnia actualiter in vsum cognitionis veniat, quia ad hoc est necessaria, vt ad quodcũque maluerit applicari possit habitum, pro loco & tempore, negotio, fine, & huiusmodi.

¶ *Super Quæstionis duodecimæ Articulum secundum.*

Annot. TItulus clarus est. Dicit enim sequidẽ in-

¶ Præterea, Scientia habitualis est quædam præfectio scientis. Perfectio autem est nobilior perfectibili. Si igitur in anima Christi fuisset aliquis habitus scientiæ creatus, sequeretur quòd aliquid creatum esset nobilius, quam anima Christi. Non igitur in anima Christi fuit scientia habitualis.

¶SED CONTRA, Scientia Christi, de qua nunc loquimur, vniuoca fuit scientiæ nostræ: sicut & anima eius fuit vniusspeciei cum anima nostra. Sed scientia nostra est in genere habitus. Ergo & scientia Christi fuit habitualis.

CONCLVSIO.

¶Cùm scientia christi fuerit vnius rationis cum scientia nostra, & ea vti potuerit cùm volebat, necessariò fuit habitualis.

¶RESPONDEO dicẽdum, quòd sicut suprà dictum est, modus huius scientiæ inditæ animæ Christi fuit conueniens ipsi subiecto recipienti: nam receptum est in recipiente per modum recipientis. Est autem hic modus connaturalis animæ humanæ, vt quandoque sit intelligens actu, quandoque in potentia: medium autem inter puram potentiam & actum completum, est habitus. eiusdem autem generis est medium & extrema: & sic patet quòd modus connaturalis animæ humanæ est, vt recipiat scientiam per modum habitus. Et ideo dicendum est, quòd scientia indita animæ Christi fuit habitualis, & poterat ea vti quando volebat.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd in anima Christi fuit duplex cognitio, & vtraque suo modo perfectissima. Vna quidem excedens modum naturæ humanę: qua scilicet vidit Dei essentiam, & alia in ipsa: & hæc fuit perfectissima simpliciter: & talis cognitio non fuit habitualis, sed actualis respectu omnium, quæ hoc modo cognouit. Alia autem cognitio fuit in Christo secundum modum proportionatum humanæ naturæ: prout scilicet cognouit res per species sibi diuinitus inditas, de qua cognitione nunc loquimur. Et hæc cognitio non fuit simpliciter perfectissima: sed perfectissima in genere humanæ cognitionis: vnde non oportuit, quòd esset semper in actu.

¶Ad secundum dicendum, quòd habitus reducitur in actum ad imperium voluntatis: nam habitus est, quo quis agit, cùm voluerit. Voluntas autem indeterminatè se habet ad infinita. Nec tamen hoc est frustra, licet non in omnia actualiter tendat, dum modo tendat actualiter in id, quod conuenit loco & tempori. Et ideo etiam habitus non est frustra, licet non omnia reducantur in actum, quæ habitui subiacent, dummodo reducatur in actum id, quod eõgruit ad debitum finem voluntatis, secundum exigentiam negotiorum & temporis.

¶Ad tertium dicendum, quòd bonum, sicut & ens, dupliciter dicitur. Vno modo simpliciter: & sic bonum & ens dicitur substãtia, quæ in suo esse & sua bonitate subsistit. Alio modo dicitur ens & bonum secundum quid: & hoc modo dicitur ens & bonum accidentis: non quia ipsum habeat esse & bonitatem, sed quia eius subiectum est ens & bonum. Sic igitur scientia habitualis non est simpliciter melior, aut dignior, quàm anima Christi, sed secundum quid: cùm tota bonitas habitualis scientiæ cedat in bonitatem subiecti.

ARTICVLVS VI

¶Vtrùm hæc scientia fuerit distincta per diuersos habitus.

AD SEXTVM sic proceditur. Videtur quòd in anima Christi non fuerit nisi vnus habitus scientiæ. Quanto enim scientia est perfectior, tanto est magis vnita: vnde & Angeli superiores per formas magis vniuersales cognoscunt, vt in Prima parte dictum est. Sed scientia Christi fuit perfectissima: ergo fuit maximè vna. Non ergo fuit distincta per plures habitus.

¶Præterea, Fides nostra derivatur à scientia Christi: vnde dicitur Heb. 12. Aspicientes in autorem fidei & consummatorem Iesum. Sed vnus est habitus fidei de omnibus credibilibus: vt in Secunda parte dictum est. Ergo multò magis in Christo non fuit nisi vnus habitus scientiæ.

¶Præterea, Scientiæ distinguuntur secundum diuersas rationes scibilium. Sed anima Christi omnia sciuit secundum vnam rationem, scilicet secundum lumen diuinitus infusum. Ergo in Christo fuit tantùm vnus habitus scientiæ.

¶SED CONTRA est quod Zachariæ 3. dicitur, quòd super lapidem vnũ, id est Christum sunt septem oculi. Per oculum autem scientia intelligitur. Ergo videtur quòd in Christo fuerint plures habitus scientiæ.

CONCLVSIO.

¶Scientia indita animæ Christi distincta fuit in diuersos habitus, secundum varia scibilium genera.

¶RESPONDEO dicẽdum, quòd sicut dictum est, scientia indita animę Christi habuit modum connaturale animæ humanæ. Est autem connaturale animæ humanæ, vt recipiat species in minori vniuersalitate, quàm Angeli: ita scilicet, quòd diuersas naturas specificas, per diuersas species intelligibiles cognoscat. Ex hoc autem contingit quòd in nobis sint diuersi habitus scientiarum, quia sunt diuersa scibilium genera: inquantum scilicet, ea quæ reducuntur in vnum genus, eodem habitu scientiæ cognoscuntur. Sicut dicitur in primo Poste. quòd vna scientia est, quæ est vnius generis subiecti. Et ideo scientia indita animæ Christi, fuit distincta secundum diuersos habitus.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd sicut suprà dictum est, scientia animæ Christi est perfectissima, & excedens Angelorum scientiam, quantùm ad id quod considerabatur in ea ex parte Dei influentis: est tamen infra scientiam angelicam, quãtùm ad modum recipientis. Et ad huiusmodi modum pertinet, quòd scientia illa per multos habitus distinguatur, quasi per species magis particulares existens.

¶Ad secundum dicẽdum, quòd fides nostra innititur primæ veritati: & ideo Christus est autor fidei nostræ secundum diuinam scientiam, quæ est simpliciter vna.

¶Ad tertium dicendum, quòd lumen diuinitus infusum, est communis ratio intelligendi, quæ diuinitus reuelantur: sicut & lumen intellectus agentis eorum, quæ naturaliter cognoscuntur. Et ideo oportuit esse in anima Christi proprias species singularum rerum ad cognoscendum cognitione propria vnumquodque. Et secundum hoc oportuit esse diuersos habitus in anima Christi: vt dictum est.

simæ quia sicut ponitur, animæ Christi collatam esse gratiam summam possibilem creaturæ: ita probabile est ipsum esse sibi ipsi species perfectissimas, & nobilissimas, per quas perfectissimè nouit habitualiter res cognitione abstractiua.

¶Ad hoc dicitur, quòd proportionalis similitudo assumpta est falsò. Ad cuius euidentiam sciendum est, quòd dono gratiæ respondet directè donum gloriæ & consequenter sicut animæ Christi collata ponitur summa gratia: ita collata est summa gloria, ad quam species cognitio beata, & nõ cognitio infusa, de qua est quæstio. Vnde quia cognitio infusa non respondet gratiæ, consequitur est, vt malè assumpta fit similitudo proportionalis: vt sicut ponitur, summam habere gratiã, ita potiendum est habere summas species infusas. Et si quæratur, cur gratia, gloria, & visio beata non modificantur & articulantur: iuxta modum naturalem animæ humanæ, scientiam autem infusam modificari, ponitur in littera ad naturalem modum animæ humanæ, & ideo species eius intelligibiles esse minus vniuersales, ac per hoc minus perfectas, quã species angelorũ: respondendum est ex ratione ad primum in assumpto, quòd visio beata, & huiusmodi, sunt de ordine connaturalium sola diuinæ naturæ, ac per hoc superexcedẽtium modum cuiuscunque naturæ creatæ. Et propterea non articulantur aut modificantur ex modo naturali animæ vel Angeli. Scientia autem infusa est de ordine cõnaturalium creaturis, scilicet Angelis, & animabus nostris in statu separationis: ac per hoc est de ordine proportionatũ modo humanæ naturæ: & propterea mediõ modo participant ipsam modificari & de-articulari, inxta connaturalem modum humanæ naturæ: ac per hoc, vt in littera dicitur, ponitur, species ipsius esse minus vniuersales & imperfectiores, quàm sint species angelicæ. Cum qua tamen imperfectione species earum sit, quòd scientia infusa animæ Christi, quo ad euidentiam, certitudinem, multitudinẽque cognitorũ sit perfectior scientia angelica, propter excellentius lumen vt prædictum est.

Annot. ¶In responsione ad tertium eiusdem articuli 6. nota, quòd sicut Aristoteles ponit, ad intellectionem nostram concurrere tria, scilicet obiectum in sua specie intelligibili, & intellectum possibilem efficientem intellectionem, & lumen intellectus agentis, quo clarent immediatè principia, & illis mediantibus reliqua (concurrere enim intellectum agentem nõ solùm ad generationem specierum intelligibilium, sed etiam ad faciendam euidentiam cognitorum ex eo patet, quòd ipse, vt inquit Auctoris in prooemio de Anima, est causa primarum propositionum procul dubio quo ad euidentiam, & consequenter reliquarum, mediantibus illis primis) ita proportionabiliter Autor ponens scientiam altioris ordinis in anima humana, posuit species altioris ordinis & lumen altioris ordinis, sub quo clarè cognoscatur ea quæ per species infusas repræsentantur. Et propterea vt in littera dicitur, illud lumen commune est omnibus reuelatis, sicut lumen intellectus agentis: & est medium, sub quo, species autem intelligibilis est medium in quo res repræsentatur.

¶ *Super Quæstionis duodecimæ Articulum primum.*

Annot. TItulus clarus est.

¶In corpore articuli vnica est conclusio responsiua quæsito: Anima Christi per scientiam acquisitam scivit omnia illa, quæ possunt per actionem intellectus agentis sciri. Probatur ex propositionali similitudine inter scientiam infusam respectu intellectus possibilis, & acquisitam respectu intellectus agentis: nam sicut ponitur propter perfectionem potentiæ intellectus possibilis, ita ista propter conuenientiam potentiæ actiuæ intellectus agentis. Et ideo sicut illa se extendit ad omnia, ad quæ se extendit possibilitas intellectus potentia, ita illa ad omnia, quæ potest intellectus agens facere.

imperfectiũ est, cui potest fieri additio. Ergo secundum hanc scientiam Christus omnia sciuit.

CONCLVSIO.

¶Sicut per scientiam inditam omnia cognouit, ad quæ quocunque modo intellectus possibilis est in potentialitate per scientiam acquisitam omnia attigit, ad quæ se extendit virtus intellectus agentis.

¶RESPONDEO dicendum, q̃ scientia acquisita ponitur in anima Christi (vt suprà dictum est) propter cõuenientiam intellectus agentis, ne eius actio sit otiosa, quæ facit intelligibilia in actu sicut & scientia indita vel infusa ponitur in anima Christi ad perfectionẽ intellectus possibilis. Sicut autẽ intellectus possibilis est, quo est omnia fieri, ita intellectus agens est quo est omnia facere: vt dicitur in tertio de Anima. Et ideo sicut per scientiam inditam sciuit anima Christi omnia illa, ad quæ intellectus possibilis est quocũque modo in potentia: ita per scientiam acquisitam sciuit omnia illa, quæ possunt sciri per actionem intellectus agentis.

¶AD PRIMVM ergo dicẽdum, q̃ scientia rerum acquiri potest non solùm per experientiam ipsarum, sed etiam per experientiam quarundam aliarum rerum: cum ex virtute luminis intellectus agentis possit homo procedere ad intelligendum effectus per causas, & causas per effectus, & similia per similia, & contraria per contraria. Sicut igitur licet Christus non fuerit omnia expertus: ex his tamen, quæ expertus est, in omnium deuenit notitiam.

¶Ad secundum dicendum, quòd licet sensibus corporalibus Christi nõ fuerint subiecta omnia sensibilia: fuerunt tamen sensibus eius subiecta aliqua sensibilia, ex quibus propter excellentissimam vim rationis eius potuit in aliorũ notitiam deuenire per modum prædictum: sicut videndo corpora cælestia, potuit comprehẽdere eorum virtutes, & effectus, quos habẽt in istis inferioribus, qui eius sensibus non subiacebant. Et eadem ratione ex quibuscunque alijs, in aliorum notitiam deuenire potuit.

¶Ad tertium dicendum, q̃ secundum istam scientiam anima Christi nõ simpliciter cognouit omnia: sed illa omnia, quæ per lumẽ intellectus agentis homini sunt cognoscibilia. Vnde per hanc scientiam non cognouit essentias substantiarũ separatarum, nec etiã singularia præterita, præsentia, & futura, quæ tamen cognouit per scientiam inditam: vt suprà dictum est.

QVAESTIO DVODECIMA *de Scientia animæ Christi acquisita, in quatuor articulos diuisa.*

DEINDE considerandum est de scientia animæ Christi acquisita vel experimentali.

¶Et circa hoc quæritur quatuor.

¶Primò, vtrùm secundum hanc scientiam cognouerit omnia.

¶Secundò, vtrùm in hac scientia profecerit.

¶Tertiò, vtrùm aliquid ab homine didicerit.

¶Quartò, vtrùm acceperit aliquid ab Angelis.

ARTICVLVS I.

¶Vtrùm secundum hanc scientiam Christus cognouerit omnia.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd secũdum hanc scientiam Christus nõ omnia cognouerit. Huiusmodi enim scientia per experientiã acquiritur. Sed Christus nõ omnia expertus est. Non igitur omnia secundum hanc scientiam sciuit.

¶Præterea, Homo scientiam per sensum acquirit. Sed nõ omnia sensibilia sensibus corporalibus Christi fuerunt subiecta. Nõ igitur secundum hanc scientiam omnia cognouit Christus.

¶Præterea, Quantitas scientiæ attenditur secundum scibilia. Si igitur secundum hanc scientiam Christus omnia sciuisset, esset in eo scientia acquisita æqualis scientię infusæ, & scientiæ beatæ: quod est inconueniens. Non ergo secundum hanc scientiam Christus omnia sciuit.

¶SED CONTRA est, quòd nihil imperfectũ fuit in Christo quantùm ad animã. Fuisset autem imperfecta hęc eius scientia, si secundum eam nõ sciuisset omnia: quia

¶In responsione ad primum & secundum simul, dubium ex Durando in 3. sent. distin. 14. quæstio. 4 occurrit, arguendo directè contra vtranque responsionem. Primò, contra secundã, dicens, quòd ex visione corporum cælestium nullus potest cõprehendere virtutes eorum, sed possis experientia effectuum. Deinde cõtra primam dicens, quòd experientia nõ parit scientiam nisi rerum experta rum & confimilium secundum speciem: quoniã sic ex multis sensibus fit memoria, & inde experimentum, & inde vniuersale: quod est principium artis & scientiæ (vt dicitur in prooemio Met.) non ergo ex quibusdam expertis Christus venit in notitiam omnium: vt in littera dicitur.

¶Ad primum horum dicitur, quòd Durandus voluit esse caecus, nam in littera non dicitur, quòd ex sola visione corporali corporum cælestium Christus comprehenderit cælestia, sed expressè præmittitur in hac ipsa responsione ad secundum ibi, Per modum prædictum, scilicet per experientiam: & subditur statim exemplariter, Sicut videndo, &c. Est ergo sermo hic de visione experimentali, & non de visione absolutè.

¶Ad secundum autem dicitur, quòd cõnexio specierum, causarum, effectuum, & huiusmodi, manifestat quòd experientia in quibusdã, puta in cælidis, generat non solùm scientiam calidorum, sed excellenti existente ingenio, ex scientia calidorum generatur scientia frigidorum, & ex his mediorum, & ex his omnibus elementorum & mixtorum, & ex his ad causas ascenditur superiores. Quo circa, experientiam parere scientiam similium tantùm, potest intelligi dupliciter: scilicet vel immediatè, & sic est verum: vel quouis modo, & sic est falsum: vt in littera hic dicitur. Scientia loquit Autor, rerum nõ solùm acquisiti potest ex experientia ipsarum, sed ex experientia quarundam aliarum. Et ratio assignatur quia ex virtute luminis potest homo procedere, &c.

Annot.

¶Et sexto quòd tota difficultas nostra consistit in comprehendendo substantiam vnam inferiorem: quoniam illa comprehensa, facilè reliqua comprehenderentur. Et similiter in comprehendendo vnum corpus cæleste, vno enim comprehenso, facilè omnia comprehenderentur ab excellentissimo ingenio, quale fuit illud animæ Christi. Non est autem impossibile tali ingenio comprehendere vnum corpus cæleste, & vnum mixtum perfectum, puta hominem, non est igitur impossibile, quòd omnia quæ possunt virtute intellectus agentis cognosci, cognoueris per inuentionem.

¶At siquis dixerit, sensibus Christi omnia singularia opportuna ad perfectam per inuentionem scientiam omnium naturali ratione cognoscibilium oblata esse Angelorum ministerio (suppenit, non aberrauit: quoniam si (Euangelista testante) existenti Christo Angeli eidem corporaliter ministrauerunt, Matthæ. 4. multò magis rationabile est, vt indigẽti Christo spirituali cibo scientiæ acquisitæ ministrauerint Angeli singularia opportuna, ex quibus ipse suo ingenio adinuenire posset scientiam. Hoc enim nullum inconueniens habet annexum: nec est miraculum volumarie factum, sed super simili & minus necessario expresso in Euangelio fundatum, & propterea vt rationabile amplectendum est.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Annot. ¶ In responsione ad tertium, aduerte, quòd Author hic corrigit loquendi modum de scientia animæ Christi respectu omnium, quæ à Deo fiunt. In tertio habetur sent. dist. 13. ar. vlti. ad 3. secundum, vocaturque practica scientia: quam hic probat non esse practicam, quia non est factiua. Et in doctrinam hanc Caietanus.

Super Quæstionis decimatertiæ Articulum secundum.

Tradit, vt sonat, intelligendus est.

Comment. ¶ In corpore tria sunt. Primò ponuntur duæ distinctiones: secundò ponuntur tres conclusiones: tertiò ex dictis cõclusionibus respondetur quæstioni negatiuè. Quo ad primum ponitur distinctio tripartita. Transmutationes sunt triplices, quædam naturales, quædam miraculosæ, quædã secundum verobilitatem in nihil. Altera distinctio est bimembris. Anima Christi fumitur dupliciter vel secundum propriã virtutem suæ naturalem, siue gratuitam, vel secundum quòd est instrumentum verbi Dei. Quo ad secundum prima conclusio est: Anima Christi secundum propriam virtutem habuit potentiam ad illos effectus faciendum, qui sunt animæ conuenientes. Hæc conclusio nõ probatur, sed manifestatur vno ad effectus eres: hoc est gubernationem corporis, dispositionem humanorũ actuum, & illuminationẽ omnibus per gratiam & scientiam. Secunda conclusio est: Anima Christi, vt est instrumentum Verbi sibi personaliter vniti, habuit instrumentalem virtutem ad omnes immutationes miraculosas ordinabiles ad Incarnationis finem. Et hæc quoque conclusio non aliter probatur: sed manifestatur declarando Incarnationis finem esse instaurare omnia, siue quæ in cælis, siue quæ in terris sunt quod consummabitur, quã nõa fiant omnia, & Deus erit omnia in omnibus. Tertia conclusio est: Solus Deus potest creaturas in nihilum redigere. Probatur quia solus potest creare & conseruare: immutatio autem in nihil respondet creationi ex nihilo. Principalis conclusio est: Anima Christi nõ habet omnipotentiam respectu immutationis creaturarum. Et relinquitur clara, tanquam consequente ex ante dictis conclusionibus.

Annot. ¶ Et scito, quòd primæ duæ conclusiones intelliguntur cum præcisione aliarum, puta quòd secundum propriam virtutem habuit tantum potentiam ad gubernandũ, &c. & similiter vt instrumentum Verbi, habuit potestatem ad illa tantum, & non ad annihilandum

QVAESTIO XIII.
CONCLVSIO.

¶ Impossibile fuit, animam Christi habere omnipotentiam simpliciter, eam sibi retinente natura diuinitatis.

¶ RESPONDEO dicendum, quòd sicut suprà dictum est, in mysterio Incarnationis ita facta est vnio in persona, quòd tamen remansit distinctio naturarum, vtraque scilicet natura retinente id quod sibi est proprium. Potentia autem actiua cuiusliber rei, sequitur formã ipsius, quæ est principium agendi. Forma autem vel est ipsa natura rei, sicut in simplicibus: vel est constituens ipsam rei naturam, in his scilicet, quæ sunt composita ex materia & forma. Vnde manifestum est, quòd potentia actiua cuiusliber rei, consequitur naturã ipsius. Et per hunc modum, omnipotentia conseqüeter se habet ad diuinam naturam. Quia etiam natura diuina est ipsum esse Dei incircunscriptum (vt patet per Dion. 5. c. de Diuin.) inde est quòd habet potentiam actiuam respectu omnium, quæ possunt habere rationem entis: quod est habere omnipotentiam. Sicut & quælibet alia res habet potentiam actiuam respectu eorum, ad quæ se extendit perfectio suæ naturæ: sicut calidum ad calefaciendum. Cùm igitur anima Christi sit pars humanæ naturæ, impossibile est, quòd omnipotentiam habeat.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd homo accepit ex tempore omnipotentiam, quam filius Dei habuit ab æterno, per ipsam vnionem personæ: ex qua factum est, vt sicut homo dicitur Deus, ita dicatur omnipotens. Non quasi sit alia omnipotentia hominis, quàm filij Dei, sicut nec alia deitas: sed eo quòd est vna persona Dei & hominis.

¶ Ad secundum dicendum, quòd alia ratio est de scientia & de potentia actiua: sicut quidam dicunt. Nam potentia actiua consequitur ipsam naturam rei, eo quòd actio consideratur vt egrediens ab agente. Scientia autem non semper habetur per ipsam essentiam scientis, sed potest haberi per assimilationem scientis ad res scitas, secundum similitudines susceptas. Sed hæc ratio non videtur sufficere: quia sicut aliquis potest cognoscere per similitudinem susceptam ab alio, ita etiam potest agere per formam ab alio susceptam: sicut aqua vel ferrum calefacit per calorem susceptum ab igne. Non ergo per hoc prolubetur, quin sicut anima Christi per similitudines omnium rerum sibi à Deo inditas, potest omnia cognoscere, ita per easdem similitudines possit ea facere.

Est igitur vlterius considerandum, quòd id quod à superiori natura in inferiori recipitur, habetur per inferiorem modum: non enim calor in eadem perfectione & virtute recipitur ab aqua, qua est in igne. Quia igitur anima Christi inferioris naturæ est, quàm natura diuina, similitudines rerum non recipiuntur in ipsa anima Christi secundum eandem perfectionem & virtutem, secundum quam sunt in natura diuina. Et inde est, quòd scientia animæ Christi est inferior scientia diuina, quantum ad modum cognoscendi, quia Deus perfectius cognoscit res, quàm anima Christi: & quantum etiam ad numerum scitorum, quia anima Christi non cognoscit omnia, quæ Deus potest facere, quæ tamen Deus

ARTIC. II.

cognoscit scientia simplicis intelligentiæ, licet cognoscat omnia præsentia, præterita & futura, quæ Deus cognoscit scientia visionis. Et similiter similitudines rerum, animæ Christi inditæ, non adæquant virtutem diuinam in agendo, vt scilicet possint omnia agere, quæ Deus potest, vel etiam eo modo agere, sicut Deus agit: qui agit infinita virtute, cuius creatura non est capax. Nulla autem res est, ad cuius cognitionem aliqualiter habendam requiratur virtus infinita, licet aliquis modus cognoscendi sit virtutis infinitæ: quædam tamen sunt quæ non possunt fieri nisi à virtute infinita, sicut creatio, & alia huiusmodi: vt patet ex his, quæ in Prima parte dicta sunt. Et ideo anima Christi, quæ cùm sit creatura, est virtutis finitæ, potest quidem omnia cognoscere, sed non per omnem modum: non autem potest omnia facere: quod pertinet ad rationem omnipotentiæ. Et inter cætera manifestum est, quòd non potest creare seipsam.

¶ Ad tertium dicendum, quòd anima Christi habuit & scientiam practicam & speculatiuam: non tamen oportet, quòd omnium illorum habeat scientiam practicam, quorum habuit scientiam speculatiuam. Ad scientiam enim speculatiuam habendam, sufficit sola conformitas vel assimilatio scientiæ ad rem scitam: ad scientiam autem practicam requiritur, quòd formæ rerum, quæ sunt in intellectu, sint factiuæ. Plus autem est habere formam, & imprimere, forma habitam in alterum, quàm solùm habere formam: sicut plus est lucere & illuminare, quàm solùm lucere. Et inde est quòd anima Christi habet quidem speculatiuam scientiam creandi (scit enim qualiter Deus creat) sed non habet huius rei scientiam practicam: quia non habet scientiam creationis factiuam.

ARTICVLVS II.

¶ Vtrum anima Christi habuerit omnipotentiam respectu immutationis creaturarum.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur q̃ anima Christi habeat omnipotentiam respectu immutationis creaturarum. Dicit enim ipse Matth. vlti. Data est mihi omnis potestas in cælo & in terra. Sed nomine Cæli & terræ intelligitur omnis creatura: vt pater cùm dicitur Genesis primo, In principio creauit Deus cælum & terram. Ergo videtur quòd anima Christi habeat omnipotẽtiam respectu immutationis creaturarum.

¶ Præterea, Anima Christi est perfectior qualibet creatura: sed quælibet creatura potest moueri ab aliqua creatura: dicit enim Augustinus in 3. de Trini. quòd sicut corpora crassiora & inferiora, per subtiliora & potentiora quodam ordine reguntur: ita omnia corpora per spiritum vitæ rationalem, & spiritus vitæ rationalis desertor atque peccator, per spiritum vitæ rationalem, pium & iustum. Anima autem Christi etiam ipsos supremos spiritus mouet, illuminando eos: vt dicit Diony. 7. ca. Cælhier. Ergo videtur quòd anima Christi habeat omnipotentiam respectu immutationis creaturarum.

¶ Præterea, Anima Christi habuit plenis-

arguit transubstantiationem possibilem ex creatione, tanquam magis difficilli, dicens. Sermo Christi, qui potuit ex nihilo facere quod non erat, multò magis facere potest vt sit, quod erat, in aliud transmutando: vt patet de consecrat. dist. 2. cap. panis. & ex eo, quod erat, in aliud transmutando: vt patet de consecrat. dist. 2. cap. panis. & ex eodem loco, & quicquid eiusmodi est: quibus reliquitur infinitum virtutem in agente principali.

¶ Num anima Christi, & quomodo collata fuerit potestas instrumẽtaliter miracula faciendi.

Quæstio. ¶ Circa doctrinã præmissarum articuli dubium occurrit, pto quanto ponit in anima Christi virtutem instrumentalem ad omnia miracula. Est autem ratio dubij: quia vel Autor intelligit de causa instrumentali propriè, vel largè pro causa, sine qua non. Si propriè, obstat tum & doctrina Autoris, & Durandus. Nam Autor superius in prima parte, quæst. 43. ar. 5. docet instrumentum oportere, secundum id quod sibi proprii, aliquid operari dispositiuè ad effectum principalis agentis: constat autem quòd anima Christi nihil operatur faciens ad effectum miraculi: puta quum dixit, Lazare veni foras, lenificatio, volitio, imaginatio, vox cum clamore nullum effectum ex propriis habuerunt circa cadauer, aut animam Lazari. Sed deitatis virtute anima reunita est corpori conuenientibus illis actibus humanis Christi vt medijs, seu causa sine qua non: & sic de aliis. Et confirmatur: quia in 3. sent. distin. 18. quæstio 1. arti. 3. Autor dicit, quòd nec Angelo, nec animæ Christi impressa est aliqua virtus spiritualis ad faciendã miracula, nisi per modũ orationis aut intercessionis. Durandus quoque in 3. sent. distin. 14. quæstio. vlti. probare nititur quòd humanitas Christi faciebat miracula, nulla virtute supernaturali inhærente animæ aut corpori Christi, sed sola diuina virtute assistente sibi. Quia miracula faciebat Christus ad testificandam deitatem, sicut defectus subijt ad testificandam suam humanitatem: & propterea ficut defectus omnes sunt humanitatis, ita miracula omnia sunt diuinitatis. Si verò largè sumitur instrumentum, tunc obstat littera præmissa, attribuendo animæ Christi vt instrumento Verbi, operationem omnium mutationum, tam naturalium quàm miraculosarum, & restringendo soli Deo miraculorum annihilationis & creationis. Nam largè de instrumento loquendo, potest oratione aut intercessione simili modo concurrere anima Christi ad creationem aut annihilationem, sicut concurrit ad miracula. Obstat quoque doctrina Autoris in quæst. de Po. quæstio. 6. arti. 4. dicentis Angelos & homines non solùm oratione, sed ex potestate quandoque miracula facere: iuxta doctrinam Gregorij. Et declarat potestatem illam esse per modum intentionis seu motus in ipsis Angelis seu hominibus sanctis.

¶ Ad euidentiam horum, sciendum est secundum Autoris doctrinam indubitanter esse, quòd anima Christi instrumentaliter non abusiuè, sed propriè loquendo de instrumento, concurrit ad miracula faciendum. Hoc autem quid sit, & qualiter fiat accipi potest ex ipsa ratione agendi instrumenti. Instrumentum siquidem habet dũplicem actionem, scilicet propriam & instrumentalem: vt scindere est propria operatio ferræ: facere verò eodem secando, est ipsius operatio instrumentalis: & calefacere est propria operatio caloris: augere verò animal est instrumentalis illius operatio. Et sicut instrumenti est operatio duplex, ita etiam est duplex quo operatur. Alterum sibi proprium: vt dentatura ferræ, & acuta ferra, qua scindit, & ipsa natura caloris, qua calidum calefacit. Alterum à principali agente participatum, quo extenditur, & facere dicitur principalem effectum. Et hoc est motus ipse, quo instrumentum mouetur à principali agente: vt tertiam Autor inferius quæstio. 62. artic. 1. dicens, Causa instrumentalis non agit per virtutem suæ formæ: sed solùm per motum, quo mouetur à principali agente. Qui quidem motus vocatur virtus instrumentalis quandoque, & quandoque virtus intentionalis. & virtus spiritualis quandoque, eo quòd est & motus rei, quæ assumitur in instrumentum, & ideo motus & constituit

simè gratiam miraculorum seu virtutum, sicut & cæteras gratias. Sed omnis immutatio creaturæ potest ad gratiam miraculorum pertinere, cùm etiã miraculosè cælestia corpora à suo ordine immutata fuerint: sicut Dionysi. probat in Epistola ad Polycarpum. Ergo anima Christi habuit omnipotentiam respectu immutationis creaturarum.

¶ SED CONTRA est, quòd eiusdem est transmutare creaturas, cuius est eas conseruare. Sed hoc est solius Dei, secundum illud Heb. primo, Portans omnia verbo virtutis suæ. Ergo solius Dei est habere omnipotẽtiam respectu immutationis creaturarum. Non ergo hoc conuenit animæ Christi.

CONCLVSIO.

¶ Anima Christi respectu immutationis creaturarum non habet omnipotentiam, sed tantum propriam virtutem habuit potentiam ad eos effectus faciendum, qui eius animæ conueniebant: & vt fuit instrumentum Verbi, habuit potestatem quæcunque miracula faciẽdi, quæ Incarnationis aduenientia erant, non tamen omnia redigendi in nihilum.

¶ RESPONDEO dicendum, quòd hîc duplici distinctione est opus. Quarum prima ex est parte trãsmutationis creaturarum: quæ triplex est. Vna quidem est naturalis quæ scilicet fit à proprio agente secundum ordinem naturæ. Alia verò est miraculosa: quæ fit ab agente supernaturali, supra consuetum ordinem & cursum naturæ: sicut resuscitatio mortuorum. Tertia autem est secundum quòd omnis creatura verobilis est in nihil. Secunda autem distinctio est accipienda ex parte animæ Christi, quæ dupliciter considerari potest. Vno modo secundum propriam naturam & virtutem, alio modo prout est instrumentum verbi Dei, sibi personaliter vniti. Si ergo loquamur de anima Christi secundum propriam naturam & virtutem siue naturalem, siue gratuitam, potentiam habuit ad illos effectus faciendos, qui sunt animæ conuenientes: puta ad gubernandum corpus, & ad disponendos humanos actus, & etiam ad illuminandum per gratiæ, & scientiæ plenitudinem, omnes creaturæ rationales ab eius perfectione deficientes, per modum, quo hoc est conueniens creaturæ rationali. Si autem loquamur de anima Christi secundum quòd est instrumentum Verbi sibi vniti, sic habuit instrumentalem virtutem ad omnes immutationes miraculosas faciẽdas, ordinabiles ad Incarnationis finem: qui est instaurare omnia, siue quæ in cælis, siue quæ in terris sunt. Immutationes verò creaturarum, secundum quòd sunt verobiles in nihil, correspondent creationi rerum: prout scilicet producuntur ex nihilo. Et ideo sicut solus Deus potest creare, ita solus potest creaturas in nihilum redigere: qui etiam solus eas in esse conseruat, ne in nihilum decidant. Sic ergo dicendum est, quòd anima Christi non habet omnipotentiam respectu immutationis creaturarum.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd sicut Hiero. dicitur, Illi potestas data est, qui paulò ante crucifixus, qui sepultus in tumulo, qui postea resurrexit, id est Christo, secundum quòd homo. Dicitur autem sibi omnis potestas data, ratione vnionis: per quam factum est, vt homo esset omnipotens: vt suprà dictum est. Et quanuis hoc ante Resurrectionem innotuerit Angelis, post Resurrectionem tamen innotuit omnibus hominibus: vt Remigius dicit. Tunc autem dicuntur ea fieri, quando innotescunt: & ideo post Resurrectionem dicit Dominus sibi datam omnem potestatem in cælo & in terra.

¶ Ad secundum dicẽdum, quòd licet omnis creatura sit mutabilis ab alia creatura præter supremum Angelum, qui tamen potest illuminari ab anima Christi, nõ tamen immutatio omnis quæ potest fieri circa creaturam, potest fieri à creatura: sed quædam immutationes possunt fieri à solo Deo. Quæcunque tamen immutationes possunt

Universidad de Deusto
Biblioteca

bum & humanitatem Christi, perspicies quæ dicimus, quæ in hac litera ab Autore traduntur.

¶Dicendum est ergo ad quæstionem, quòd de instrumento propriè loquitur Autor & hic, & in secunda secundæ, loco allegato, & in Prima parte. Et ad obiectionem ex doctrina Primæ partis respondetur, quòd ad instrumentum exigitur, quòd habeat proprium operationem vitæ illam, quâ participat à principali agente, & quòd operatio propria sit præsupposita operationi participatæ: ita quòd prius intelligatur propria operatio creaturæ illa, in qua creatur operatio participata sicut præsupponitur prius intelligitur, quàm functum illi. Et huiusmodi præuiam operationem appellauit Autor operari dispositiuè, non quòd oporteat illam operationem propriè disponere. Nec hanc ego fingo gloſſam: sed ex ipso Autore inferius in quæstio. 62. accepi. Vbi Baptismum instrumentalem causam ponens, expressè docet sufficere, vt aqua secundum propriam operationem corpus tangat, diluendo, ad hoc vt participata operatione animam abluat. Et hoc sufficit propositio & intento in prima parte, quia per hoc concluditur efficaciter, quòd nulla creatura potest instrumentaliter creare: quia nulla potest propriâ operationem præuiam creationi circa creandum, ponere, quam nihil sit, vt ibi dicitur. In proposito autem, quum Deus vtitur creatura aliqua instrumentaliter ad opus miraculosum, opus proprium filius creaturæ se habet vt præuium operi miraculoso: quia ſe habet vt præstentans seu deferens diuinum imperium ad creaturam, in qua fit opus miraculosum, vt Autor docuit in loco allegato in quæſt. de Potentia. Et hoc esse verum, ex eo conijcere potes, quia hinc vtrinque difficultatis solutio habetur: hoc est, quare operari miracula per modum meriti seu intercessionis, & ex potestate seu instrumentaliter distinguuntur, cuiſ si solus actus interior instrumentum ponatur & quare opus creationis inter miraculosa non computatur. Prima siquidem quæstio soluitur ex hoc, quòd tam meritè quàm oratio vt sic præcedit actionem diuinam ad miraculum: actus verò quicunque eiusmodi interior, etiam ipsa oratio non vt oratio, sed vt instrumentum Dei: sequitur diuinam actionem, vt illius exequtio: ita quòd ex hoc ipso quòd Deus eleuat illum in suum instrumentum ad opus miraculosum, fit exequtor sive diuini imperij: tanquàm deferens (vt dictum est) illud creaturæ, in qua miraculum fit.

¶Quando igitur Sanctorum actus aut opera solùm meritoriè, aut intercessiuè se habent ad miracula, tunc dicuntur facere miracula impetrando quæ Deus per seipsum facit. Quando verò actus aliquis se habet vt exequens diuinum imperium (cui omnia obediunt) tunc dicimus operari miracula ex potestate, instrumentaliter tamen, vt Autor declarauit.

fieri per creaturas, possunt etiam fieri per animam Christi, secundum quòd est instrumentum Verbi: non autem secundum propriam naturam & virtutem: quia quædam huiusmodi immutationum non pertinent ad animam, neque quantum ad ordinem naturæ, neque quantum ad ordinem gratiæ.

¶Ad tertium dicendum, quòd (sicut dictum est in Secunda parte) gratia virtutum seu miraculorum datur animæ alicuius Sancti, non vt propria virtute ei conueniat miracula facere, sed vt per virtutem diuinam huiusmodi miracula fiant. Et hæc quidem gratia excellentissimè data est animæ Christi, vt sciliceț nõ solùm ipse miracula faceret, sed etiam vt hãc gratiam in alios transfunderet. Vnde dicitur Matth. 10. quòd conuocatis duodecim Discipulis, dedit eis potestatem spirituum immundorum, vt ejicerent eos, & curarent omnem langorem & omnem infirmitatem.

ARTICVLVS III.

¶Vtrùm anima Christi habuerit omnipotentiam respectu propriį corporis.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd anima Christi habuerit omnipotentiam respectu propriį corporis. Dicit enim Damascen. 3. li. quòd omnia naturalia fuerunt Christo voluntaria: volens enim esuriuit, volens sitiuit, volens timuit, volens mortuus est, &c. Sed ex hoc Deus dicitur omnipotens, quia omnia quæcunque voluit fecit. Ergo videtur quòd anima Christi habuerit omnipotentiam respectu naturalium operationum propriį corporis.

¶Præterea, In Christo fuit perfectius humana natura, quàm in Adam. In quo secundum originalem iustitiam, quam habuit in innocentiæ statu, corpus habebat omnino subiectum animæ, vt nihil in corpore posset accidere contra animæ voluntatem. Ergo multò magis anima Christi habuit omnipotentiam respectu sui corporis.

¶Præterea, Ad imaginationem animæ, naturaliter corpus immutatur, & tantò magis, quantò magis anima fuerit fortis imaginationis, vt in Prima parte habitum est. Sed anima Christi habuit virtutem perfectissimam, & quantum ad imaginationem, & quantum ad alias vires. Ergo anima Christi fuit omnipotens in respectu ad corpus proprium.

¶SED CONTRA est quod dicitur Hebræ. 2. quòd debuit per omnia fratribus assimilari, & præcipuè in his, quæ pertinent ad conditionem naturę humanæ. Sed ad conditionem humanæ naturæ pertinet, quòd valetudo corporis, & eius nutritio & augmentum, imperio rationis seu voluntatis non subdantur: quia naturalia soli Deo qui est actor naturæ, subduntur. Ergo nec

¶Secundæ autem quæstionis solutio ex hoc habetur: quia delatio imperij non potest fieri ad nihil: oportet enim ens esse ad quod exequitiue delatio imperij fit: ad nihil namque nihil potest deportari.

¶Ad 3d. vero quòd ex 3. sensu afferitur, dici potest, vel quòd Autor doctior ipso correxit illud: vel quòd sub modo intercessionis vel orationis comprehendit etiam modum instrumentalem: quia conueniunt in hoc generali modo, quòd nõ sunt de genere permanentium, sed consistentium in motu. Et per hæc patet intellectus inſinitorum dictorum de instrumentali efficientia attributa humanitati Christi. vel passioni, vel sacramentis Ecclesiæ, & aliis huiusmodi.

¶In responsione ad secundum eiusdem secundi articuli 13 quæstio. aduerte quòd hîc Autor adsertiuè dicit, animam Christi vt instrumentum Verbi, posse in omnes mutationes, quas quæcunque creaturæ possunt facere: quod in 1. sensu. non nisi credendo dixit.

¶In responsione ad tertium memento, gratiam Christi esse non solùm singularem, sed capitalem: ita quòd hominũ illi vt vniuersali capiti conuenit. Ac per hoc gratia miraculorum, vt vniuersali instrumento cõferitur duplici vniuersalitate: hoc est vniuersalitate miraculorum, quia poterat omnia miracula instrumentaliter efficere, & vniuersalitate generationis sibi similium, participatiuè tamen: quia poterat instrumentaliter efficere alios homines cooperatores miraculorum ex potestate instrumentali quoque participata: vt Euangelico testimonio in litera allato probatur. Nam sicut Verbum potest vt humanitate sibi iuncta, ad faciendum miracula, ita & eadem ratione potuit illa vti ad communicandum aliis potestatem faciendi miracula. Est siquidem huiusmodi communicatio miraculum quoddam, comprehensum sub vniuersalitate miraculorum.

¶Super Quæstionis decimatertiæ Articulum tertium.

Titulus clarus est.

¶In corpore vnica distinctio bimembris reperitur: & duabus conclusionibus iuxta duo distinctionis membra respondetur. Distinctio est de anima Christi, secundum propriam virtutem, vel secundum quod est instrumentum Verbi. Prima conclusio est, Anima Christi secundum propriam virtutem non habuit omnipotentiam respectu propriį corporis. Probatur ex similitudine proportionali: quia sicut non poterat exteriora corpora immutare propria virtute, ita nec proprium. Et probatur ratione: quia anima Christi habebat determinatam proportionem ad suum corpus: ac per hoc non omnia, sed aliquid determinatum poterat respectu sui corporis.

¶Secunda conclusio est. Anima Christi vt instrumentum Verbi habuit omnipotentiam respectu propriį corporis. Hæc cõclusio nõ aliter probatur, sed ex præcedenti articulo vt clara

vt clara relinquitur. Et hoc intellige sobrie, hoc est de omnipotentia respectu & naturalium & miraculosarum transmutationum, non respectu constitutionis ex nihilo, aut annihilationis: vt in præcedenti articulo determinatum est. Subdit tamen Autor, vnde possis doctorum dicta intelligere absque dictæ conclusionis præiudicio, scilicet hæc omnipotentia attribua inueniuntur magis verbo Dei, quàm animæ Christi, inuenitur vt inuenias forè negatã ab anima Christi & attributam Verbo: quia virtus actionis actiuæ, principaliter agenti attribuitur simpliciter instrumento autem, ignoto penitentiæ, aut non attribuitur, aut etiam auferetur.

¶Super Quæstionis decimatertiæ Articulum quartum.

Titulus clarus est intelligentibus terminos. Ille enim dicitur omnipotens respectu exequtionis propriæ voluntatis, qui potest exequi quicquid vult exequi: ita quòd potentia exequtiua æquiparatur in illo voluntati exequtiuæ.

¶In corpore est vna distinctio bimembris: cuius duabus conclusionibus respondetur quæsito, iuxta membra distinctionis. Distinctio est, Voluntas Christi dupliciter aliquid voluit, vel per seipsum exequendum, vel per virtutem diuinam.

¶Vbi nota, quòd ly per seipsum, significat per propriam virtutem naturalem vel gratuitam, immanentem scilicet in ipso: ita quòd distinguitur hoc membrum contra illa, quæ poterat Christus per virtutem instrumentalem vel pater in litera. Sumitur siquidem hîc per seipsum, sicut in secundo articulo simpliciter est per propriam virtutem: vtrobique enim contra virtutem instrumentalem distinctio fit, vt patet in litera. Prima ergo conclusio est. Anima Christi quicquid voluit per seipsum exequendum, potuit. Probatur quia decebat eam sapientiam fuisse, vt aliquid vellet per seipsum efficere, quod non subiaceret virtuti exequtiuæ. Secunda conclusio est, Anima Christi quicquid voluit efficiendum diuina virtute, potuit. Instrumentaliter & non propria virtute: vt patet de operibus miraculosis.

¶In responsione ad primum patet ex secunda responsione, quòd distinctio in corpore articuli posita, non fuit comprehensiua omnium quæ Christi humana voluntas voluit. Eo quoniam sub nullo membro comprehenduntur quæ Christus voluit per alios homines fieri quæ non subiacebat humanæ voluntati ipsius. Vnde in Epistola Agathonis Papæ, quæ est recepta in sexta Synodo, legitur, Ergòne ille omnium Conditor ac Redemptor, in terris latere volens, non potuit, nisi hoc ad humanam eius voluntatem, quàm temporaliter est dignatus assumere, redigatur?

¶Ad secundum dicendum, quòd sicut Gregor. dicit 19. Mor. per hoc, quòd Dominus præcepit taceri virtutes suas, seruis suis se sequentibus exemplum dedit, vt ipsi quidem virtutes suas occultari desiderent: & tamen vt alij eorum exemplo proficiant, prodantur inuiti. Si ergo præceptum illud designabat voluntatem ipsius, qui humanam gloriam refugiebat: secundum illud Ioan. 8. Ego gloriam meam non quæro. Volebat tamen absolutè præsertim secundum diuinam voluntatem, vt publicaretur miraculum factum, propter aliorum vtilitatem.

¶Ad tertium dicendum, quòd Christus orabat & pro his, quæ virtute diuina fienda erant, & pro his etiam, quæ humana voluntate erat facturus, quia virtus & operatio animæ Christi dependebant à Deo: qui operatur in nobis velle & perficere: vt dicitur Philip. 2.

QVAESTIO DECIMA *quarta, De defectibus corporis assumptis à filio Dei, in quatuor articulos diuisa.*

DEINDE considerãdum est de defectibus, quos Christus in humana natura assumpsit. Et primò de defectibus corporis, secundò de defectibus animæ.

¶Circa primum quæruntur quatuor.

¶Primò, vtrùm filius Dei assumere debuerit in humana natura corporis defectus.

¶Secundò, vtrùm assumpserit necessitatem his defectibus subiacendi.

¶Tertiò, vtrùm hos defectus contraxerit.

¶Quartò, vtrùm omnes huiusmodi defectus assumpserit.

ARTICVLVS I.

¶Vtrùm filius Dei in humana natura assumere debuerit corporis defectus.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd filius Dei non debuerit assumere humanam naturam cum corporis defectibus. Sicut enim anima vnita est personaliter verbo Dei, ita & corpus. Sed anima Christi habuit omnimodam perfectionem, & quantum ad gratiam, & quantum ad scientiam: vt supra dictum est. Ergo etiam corpus eius

¶Num Christus voluerit humana voluntate aliquid per alios homines fieri.

¶Sed dubito non caret hæc secunda responsio. Quomodo verificetur, quòd Christus voluerit humana voluntate aliquid fieri per alios homines: & non potuerit facere quòd sic fierent quum minus piè sonare hoc videatur. Posset dici, quòd verificatur de voluntate antecedente non consequente. sed hęc responsio non consonat Agathonis quia hoc commune est voluntati tam diuinæ quàm humanæ, vt contra voluntatem antecedentem agatur. Sententia autem Agathonis, secundum differentiam inter diuinam & humanam voluntatem in hoc, quòd diuina quæcunque voluit fecit, humana autem aliquid vult, & non potest: procedit vt patet in litera.

¶Dicendum est ergo, quòd non inconuenit, Christum humana voluntate vere voluisse aliquid per aliquos operandum, vel non operandum: cuius oppositum factum est, puta, potuit velle, quòd aliquis non peccaret, desiderando quòd ille non offenderet Deũ, & tamen ille peccabat, Christo non permittente secundum humanam voluntatem: quia non erat in potestate virtutis eius, cohibere peccatum contra peccantis voluntatem. Et est sermo de Christo homine secundum propriam virtutem. Et hoc modo Agathon dicit, quòd voluit latere, & nõ potuit, scilicet secundum propriam virtutem: potuisset tamen secundum instrumentalem virtutem. Nec hæc minus piè sonant apud differentes inter subiacentia & non subiacentia Christo homini secundum propriam virtutem, quàm quòd ecclesiæ humanã Christi voluntatem recta desideria etiam sine operę.

¶In responsione ad secundum, optimè veteris distinctione inter voluntatem antecedentem vel absolutè, ante libertio præceptum rationalitatis vo-luntatis humanæ Christi tantum facere. Volebat quidem, quantum ex se erat, gloriã fugere, & hãc voluntatem præcepto incircumcisionis significabat. Volebat tamen absolutè, hoc est omnibus consideratis, tacere: & ideo non peccabant publicantes illa miracula.

¶In responsione ad tertium, considecta, quanta sit necessitas orandi, quia etiam ad ipsa opera, quæ Christus sciebat se facturum: oratione mediante debebat esse: ea ratione, quia orationes causæ mediæ fiunt ad operanda & consequenda finis causis aptum ex medijs valle effectus fluxi est, sicut velle colligere fructum ex fine natura.

¶Super Quæstionis decimæquartæ Articulum primum.

Titulus articuli clarus est.

¶In corpore vnica est conclusio, Conueniens fuit corpus assumptum à filio Dei, defectibus subiacere. Probatur triplicitèr. Primò ex fine Incarnationis: secundò, ex fide susceptionis: tertiò ex exemplaritate patientiæ. Et omnia clara sunt in litera.

Universidad de Deusto

¶ super Quæstionis decimæquartæ Articulum secundum.

Cõment. Textus intelligendus est vt iacet.

¶ In corpore duo sunt. Primò ponitur vna distinctio humanorum cõditionibus membrorum & multiplicare vtriusque. Secundò reprobatur quædam obiectio. Distinctio est. Necessitas est duplex. coactionis, vel naturalis. Conditio necessitatis coactionis est, quòd est ab extrinseco, multiplicitas eius est, quòd contrariatur quandoque naturæ, quandoque voluntati: quia tam naturalis, quàm violētus est principium intrinsecum: illa autem est ab extrinseco. Conditio necessitatis naturalis est, quòd consequitur principium naturale: multiplicitas eius est, quia vel consequitur formam vel materiam. Prima conclusio est. Corpus Christi secundum necessitatem naturalem consequentem materiam subiectam fuit necessitati mortis, & aliorum huiusmodi defectuum. Probatur. Cæci Christi permittebatur agere & pati, quæ erant propriæ ad necessitas humanum defectuum causatur ex proprijs carnis. ergo. Secunda conclusio est, Corpus Christi secùndum conditionem propriæ naturæ fuit subiacuit necessitati coactionis repugnātis naturæ corporali: vt patet de clauo perforante, & flagello percutiente. Tertia conclusio est, in Christo non fuit necessitas coactionis repugnantis voluntati diuinæ aut humanæ absolutè: sed solum secundum naturalem motum voluntatis. Hæc conclusio nõ aliter probatur: sed ex declaratione terminorum relinquitur cuidens apud Theologos. Declaratur siquidem voluntas absolutè, hoc est cum frequens rationem deliberantem, & naturalis, prout naturaliter refugit mortem, corporisque nocumenta.

¶ Vbi nota primò, quòd apud Autorem hic deliberatio est actus rationis. Et voluntas dicitur deliberata denominatiuè à ratione deliberante, & causaliter: quia consequitur rationem deliberantē (quæ scilicet ratio omnibus cõsideratis, concludit aliquid esse malum vel bonum, fugiendū vel prosequendum) & sequitur motus voluntatis conformis tali rationi apprensæ vel fugiens, qui vocatur voluntas deliberata. Naturalis autem voluntas vocatur motus illæ voluntatis, qui consequitur rationem apprehendentis bonum vel malum, non cõsideratis omnibus circumstantiis, sed ipsum nudum obiectum bonum (puta vitam, sanitatem) vel malum, puta mortem, infirmitatem, flagellari, & huiusmodi, ad huiusmodi enim apprehensum, sequitur naturaliter motus voluntatis volens bonum, vel nolens malum. Et tamen, vt dictum est, superaddita ratioui cõsiderationē circumstantiarum (puta modi, propter bonum virtutis) sequitur in voluntate motus volitionis respectu mali, puta mortis propter iustitiam, & nolitionis respectu boni, puta vitæ cum detrimento virtutis. Remanet siquidem viuere cum defectu etiam negatiuo talis actus virtutis, puta redemptionis humanæ.

¶ In responsione ad tertium, vide quòd Autor necessitatem coactionis contrariæ corpori (quam in corpore articuli respectu corporis Christi ponit) hic extendit etiam ad animam Christi secundum propriam naturam & virtutem: quia superius dictū est, quòd anima Christi secundū propriam naturam & virtutem non poterat mutare naturalem cursum rerū secundum quem cõstat, eam esse potentiorem ad perforandum carnem humanam, quàm anima sit potens seruare corpus illæsum à perforatione quominus hoc non fiat miraculo fieret. Et hoc est quod litera docet.

Aucto.

Cõment.

Aucto.

Cõment.

debuit esse omnibus modis perfectum, nullum in se habens defectum.

¶ Præterea, Anima Christi videbat verbum Dei ea visione, qua Beati vident (vt suprà dictum est) & sic anima Christi erat beata. Sed ex beatitudine animæ glorificatur corpus: dicit enim Augustinus in Epistola ad Dioscorum, Tam potenti natura Deus fecit animā, vt ex eius plenissima beatitudine redundet etiam in inferiorem naturam, quod est corpus, non beatitudo, quæ fruentis & intelligentis est propria, sed plenitudo sanitatis, id est, incorruptionis vigor. Corpus igitur Christi fuit incorruptibile, & absque omni defectu.

¶ Præterea, Pœna consequitur culpam, sed in Christo non fuit aliqua culpa: secundum illud primæ Pet. 2. Qui peccatum non fecit. Ergo nec defectus corporales, qui sunt pœnales, in eo esse debuerunt.

¶ Præterea, Nullus sapiens assumit id quod impedit ipsum à proprio fine. Sed per huiusmodi defectus corporales, multipliciter videtur impediri finis Incarnationis. primò quidem, quia propter huiusmodi infirmitates, homines ab eius cognitione impediebantur: secundum illud Isa. 53. Considerauimus eum despectum & nouissimum virorum, virum dolorum, & scientem infirmitatem, & quasi absconditus vultus eius & despectus: vnde nec reputauimus eum. Secundò, quia sanctorum Patrum desiderium non videtur impleri: ex quorum persona dicitur Isa. 51. Consurge, consurge, induere fortitudinem, brachium Domini. Tertiò, quia congruentius per fortitudinem, quàm per infirmitatem videbatur & potesta: diaboli posse superari, & humana infirmitas posse sanari. Non ergo videtur conueniens fuisse, quòd filius Dei humanam naturam assumpserit cum corporalibus infirmitatibus, siue defectibus.

¶ SED CONTRA est quod dicitur Hebr. 1. In eo, in quo passus est & tentatus, potens est & eis, qui tentantur, auxiliari. Sed ad hoc venit, vt nos adiuuaret: vnde & Dauid dicebat, Leuaui oculos meos in montes, vnde veniet auxilium mihi. Ergo conueniēs fuit, vt filius Dei carnem assumpserit, infirmitatibus humanis subiacentem, vt in ea posit pati & tentari: & sic auxilium nobis ferre.

CONCLVSIO.

¶ Conueniens fuit, corpus humanum à filio Dei assumptum, corporalibus defectibus subiacere.

¶ RESPONDEO dicendum, conueniens fuisse, corpus assumptum à filio Dei humanis infirmitatibus & defectibus subiacere. & præcipuè propter tria. Primò quidē, quia ad hoc filius Dei, carne assumpta, venit in mundum, vt pro peccato humani generis satisfaceret. Vnus autem pro peccato alterius satisfacit, dum pœnam pro peccato alterius debitam, in se suscipit. Huiusmodi autem defectus corporales, scilicet mors, fames, sitis, & huiusmodi, sunt pœna peccati, quod est in mundum per Adam introductum: secundum illud Romanos 5. Per vnum hominem peccatum intrauit in mundum, & per peccatum mors. Vnde conueniens fuit quantum ad finem Incarnationis, quòd huiusmodi pœnalitates in nostra naturā susciperet vice nostra, secundum illud Isa. 53. Verè languores nostros ipse tulit. Secundò, propter fidem Incarnationis astruendam. Cùm enim natura humana non aliter esset nota hominibus, nisi prout huiusmodi corporalibus defectibus subiacet, si sine his, defectibus filius Dei humanam naturam assumpsisset, videretur non fuisse verus homo, nec veram carnem habuisse, sed phantasticam, vt Manichæi posuerunt. Et ideo, vt dicitur Phil. 2. Exinanuit semetipsum, formam serui accipiēs, in similitudinem hominum factus, & habitu inuentus vt homo. Vnde & beatus Thomas per aspectum vulnerum est ad fidem reuocatus, vt dicitur Ioan. 20. Tertiò, propter exemplum patientiæ, quod nobis exhibet, passiones & defectus humanos fortiter tolerando. vnde dicitur Hebr. 12. Sustinuit à peccatoribus aduersus semetipsum contradictionem, vt nō fatigemini, animis vestris deficientes.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd satisfactio pro peccatis alterius, habet quidem quasi materiā pœnas, quas aliquis pro peccato alterius sustinet: sed pro principio habet habitum animæ, ex quo inclinatur ad volendum satisfacere pro alio, & ex quo satisfactio efficaciam habet. Non enim esset efficax satisfactio, nisi ex charitate procederet: vt infrà dicetur. Et ideo oportuit animam Christi & perfectam esse, quātum ad habitus scientiarum & virtutum, vt haberet facultatem satisfaciendi: & quòd corpus eius esset subiectum infirmitatibus, vt ei satisfactionis materia non deesset.

¶ Ad secundum dicendum, quòd secundum naturalem habitudinem, quæ est inter animam, & corpus, ex gloria animę redundat gloria ad corpus. Sed hæc naturalis habitudo in Christo subiacebat voluntari diuinitatis ipsius, ex qua factum est, quòd beatitudo remaneret in anima, & nō deriuaretur ad corpus, sed caro pateretur: quæ conuenit naturæ passibili, secundū illud quod Damas. dicit, quod beneplacito diuinæ voluntatis, permittebatur carni pati & operari quæ propria.

¶ Ad tertium dicendum, quòd pœna sequitur culpam actualem vel originalem: quandoque quidem eius qui punitur: quandoque autem alterius, pro quo ille, qui pœnas patitur, satisfacit. Et ita accidit in Christo, secundum illud Isaiæ 53. Ipse vulneratus est propter iniquitates nostras, attritus est propter scelera nostra.

¶ Ad quartum dicendum, quòd infirmitas assumpta à Christo non impediuit finem Incarnationis, sed maximè promouit: vt dictum est. Et quanuis per huiusmodi infirmitates absconderetur eius diuinitas: manifestabatur tamen humanitas, quæ est via ad diuinitatem perueniendi: secundum illud Rom. 5. Accessum habemus per Iesum Christum ad Deum. Desiderabant autem antiqui Patres in Christo, non quidem fortitudinem corporalem, sed spiritualem, per quam & diabolū vicit, & humanam infirmitatem sanauit.

ARTICVLVS II.

¶ Vtrùm Christus necessitatem his defectibus subiacendi assumpserit.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd Christus non ex necessitate his defectibus subiacuerit. Dicitur enim Isa. 53. Oblatus est, quia ipse voluit, & loquitur de oblatione ad passionem. Sed voluntas opponitur necessitati. Ergo Christus non ex necessitate subiacuit corporalibus defectibus.

¶ Præterea, Damas. dicit in 3. lib. Nihil coactum in Christo cõsideratur, sed omnia voluntaria. Sed quod est voluntarium, non est necessarium. Ergo huiusmodi defectus non fuerunt ex necessitate in Christo.

¶ Præ

¶ super Quæstionis decimæquartæ Articulum tertium.

Aucto. Textus totus consistit in verbo Contractionis. Nihil enim aliud verisimile in dubium hic, nisi an defectus corporales q̃ in Christo fuerūt, fuerint cõtracti, an non fuerint contracti, sed alitèr habiti.

Cõment. ¶ In corpore articuli vnica est conclusio, responsiua quæstioni: Christus nō contraxit defectus corporales, sed voluntariè suscepit. Probatur: quòd ad primam principalem quæ tamen: Contractio importat ordinem effectus ad causam: ergo illi proprie dicuntur contrahere defectus merita, &c. qui ex debito peccati hos defectus incurrunt: ergo Christus hos defectus nō contraxit. Antecedens probatur: quia contrahere est simul trahere. effectum scilicet cum causa sua. Prima consequentia probatur: quia causa mortis & horum defectuum in humana natura est peccatum. Probatur ex autoritate ad Rom. 5. Per peccatum mors, &c. Secunda verò consequentia probatur: quia Christus non habuit hos defectus ex debito peccati. Probatur autoritate Augustini. Vltima pars cõclusionis probatur: quia potuisset, si voluisset. Christus assumere naturam absque pœna, & assumpsit absque culpa.

¶ In responsione ad secundum, nota Autorem in Theologia theologicè loqui, quum dicit causam proximam mortis esse peccatum, temoram autem cõpositionem ex contrarijs. Formaliter siquidem loquitur, vbi nimirum theologicè est materia, qualis est ista.

¶ super Quæstionis decimæquartæ Articulum quartum

Aucto. Textus consistit in vniuersalitate defectuum humanorum corporalium, an scilicet omnes assumi à Christo fuerit conueniens.

Cõment. ¶ In corpore vna est conclusio responsiua quæstionis: Non fuit conueniens, vt Christus assumeret omnes defectus seu infirmitates humanas. Probatur. Christus assumpsit defectus humanos ad satisfaciendum pro peccato humanæ naturæ: ergo illos tantum defectus assumere debuit, qui consequuntur ex peccato communi totius humanæ naturæ: nec tamen repugnante perfectioni scientiæ & gratiæ ergo non fuit conueniens vt omnes defectus seu infirmitates humanas assumeret. Antecedens patet. Et prima cõsequentia, quo ad primam partē, relinquitur clara. Quo ad secundam partem, nota Autorem hic, quòd Christus assumpsit defectus humanos, non quidem ex debito peccati, sed ex debito voluntariæ susceptionis. Et hoc est quod litera docet.

¶ Præterea, Necessitas infertur ab aliquo potentiori. Sed nulla creatura est potentior, quàm anima Christi, ad quam pertinebat proprium corpus cõseruare. Ergo huiusmodi defectus seu infirmitates non fuerunt in Christo ex necessitate.

¶ SED CONTRA est quod Apost. dicit Rom. 8. Misit Deus filium suum in similitudinem carnis peccati. Sed cõditio carnis peccati est, quòd habeat necessitatē moriendi & sustinendi alias huiusmodi passiones. Ergo talis necessitas sustinendi hos defectus fuit in carne Christi.

CONCLVSIO.

¶ Corpus Christi naturali necessitate sequente materiam, ex qua fuit compositum, morti cæteris que corporalibus defectibus subiectum necessariò fuit, secundum autem propriæ naturæ conditionem necessitati coactionis repugnantis naturæ corporali similiter subditum fuit: nulla tamen erat in Christo coactionis necessitas repugnantis diuinæ, vel humanæ voluntati absolutè.

¶ RESPONDEO dicendum, quòd duplex est necessitas. Vna quidem coactionis, quæ fit ab agente extrinseco. Et hæc quidem necessitas cõtrariatur & naturæ & voluntati: quorum vtrunque est principiū intrinsecum. Alia autē est necessitas naturalis, quæ consequitur principia naturalia, puta formā, sicut necessarium est ignem calefacere: vel materiā, sicut necessarium est corpus ex necessariis cõpositum dissolui. Secundum igitur hanc necessitatē, quæ consequitur materiā, corpus Christi subiectum fuit necessitati mortis & aliorū huiusmodi defectuum, quia, sicut dictū est, beneplacito diuinæ voluntatis, carni Christi permittebatur agere & pati quæ propria. Hæc autē necessitas causatur ex principijs carnis humanæ: vt dictum est. Si autē loquamur de necessitate coactionis, secundum quidem quòd repugnat naturę corporali, sic, inquantum corpus Christi secundum conditionē propriæ naturę necessitati subiacuit & claui perforantis & flagelli percutientis. Secundum verò quòd necessitas talis repugnat voluntari, manifestū est quòd in Christo non fuit necessitas horū defectuum, neque per respectū ad diuinā voluntatem, neque per respectum ad voluntatem humanā Christi absolutè, prout sequitur rationem deliberantem, sed solùm secundum naturalem motū voluntatis, prout scilicet naturaliter refugit mortem, & etiam corporis nocumenta.

¶ AD PRIMVM ergo dicendū, quòd Christus dicitur oblatus, quia voluit & voluntate diuina, & voluntate humana deliberata: licet mors esset contra naturalē motum voluntatis humanæ, vt Dam. dicit.

¶ Ad secundum patet responsio ex dictis.

¶ Ad tertium dicendum, quòd nihil fuit potentius, quàm anima Christi absolutè: nihil tamen prohibet aliquid fuisse potētius, quàm ad hunc effectum: sicut clauus ad perforandum. Et hoc dico, secundum quòd anima Christi cõsideratur secundum propriā naturam & virtutem.

ARTICVLVS III.

¶ Vtrùm Christus defectus corporales contraxerit.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd Christus defectus corporales contraxerit. Illud enim contrahere dicimur, quod simul cū natura ex origine trahimus. Sed Christus simul cum natura humana defectus & infirmitates corporales per suam originem traxit à matre, cuius caro huiusmodi defectibus subiacebat. Ergo videtur quòd hos defectus contraxerit.

¶ Præterea, Id quod ex principijs naturæ causatur, simul cū natura trahitur, & ita contrahitur. Sed huiusmodi pœnalitates causantur ex principijs naturæ humanæ. Ergo eas Christus cõtraxit.

¶ Præterea, Secundum huiusmodi defectus Christus alijs hominibus similatur: vt dicitur Hebr. 2. Sed alij homines huiusmodi defectus contrahunt: ergo videtur quòd etiam Christus huiusmodi defectus contraxerit.

¶ SED CONTRA est, quòd huiusmodi defectus contrahuntur ex peccato: secūdum illud Rom. 5. Per vnum hominem peccatum intrauit in hunc mundum, & per peccatum mors. Sed in Christo non habuit locum peccatum. Ergo huiusmodi defectus Christus non contraxit.

CONCLVSIO.

¶ Christus non aliquo peccati debito corporales defectus contraxit, sed illos propria voluntate suscepit.

¶ RESPONDEO dicēdum, quòd in verbo Cõtrahendi intelligitur ordo effectus ad causam: vt scilicet illud dicatur contrahi, quod simul cum sua causa ex necessitate trahitur. Causa autem mortis & horum defectuum in humana natura est peccatum, quia per peccatū mors intrauit in hunc mundum, vt dicitur Rom. Et ideo illi proprie dicuntur hos defectus cõtrahere, qui ex debito peccati hos defectus incurrunt. Christus autem hos defectus non habuit ex debito peccati; quia vt Aug. dicit exponēs illud Ioan. 3. Qui de sursum venit, super omnes est: de sursum venit Christus, id est, de altitudine naturæ humanæ, quā habuit ante peccatū primi hominis. Accepit enim naturam humanam absque peccato, in illa puritate, in qua erat in statu innocentiæ: & simili modo potuisset assumere humanam naturam absque defectibus. Sic igitur patet, quòd Christus non cõtraxit hos defectus, quasi ex debito peccati eos suscipiens, sed ex propria voluntate.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd caro Virginis concepta fuit in originali peccato: & ideo hos defectus contraxit. Sed Christus naturam ex Virgine assumpsit absque culpa. Et similiter potuisset naturā assumere absque pœna: sed voluit suscipere pœnā propter opus nostræ redemptionis implendum: vt dictum est. Et ideo habuit huiusmodi defectus, nō contrahendo, sed voluntariè assumendo.

¶ Ad secundum dicendum, quod causa mortis & aliorū corporalium defectuum in humana natura, est duplex. Vna quidē remota, quę accipitur ex parte principiorū materialium humani corporis, inquantum est ex contrarijs compositum, sed hæc causa impediebatur per originalem iustitiā. Et ideo proxima causa mortis & aliorum defectuum, est peccatum: per quod subtracta est originalis iustitia. Et propter hoc, quia Christus fuit sine peccato, dicitur non contraxisse huiusmodi defectus: sed voluntariè assumpsisse.

¶ Ad tertium dicēdum, quòd Christus in huiusmodi defectibus, assimilatus est alijs hominibus, quantum ad qualitatem defectuum: non autem quantum ad causam. Et ideo Christus non contraxit huiusmodi defectus, sicut alij.

Alias sed caro Christi ex Virgine sumpsit naturam absque culpa.

Suprà q. 12. artic.

ARTICVLVS IIII.

¶ Vtrùm Christus omnes defectus corporales hominum assumere debuerit.

4. 3. Et infrà q. 15. art. 1. & q. 46. art. 4. 3. di. Et 3. di. 20. 1. q. 2. 1. & dist. 22. q. 1. art. 1. q. 1. Et 4. cõ. 11. a. 1. 15. 11. 21 opus. 3. c. 223. & 238.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur quòd Christus omnes defectus corporales hominū assumere debuerit. Dicit enim Dam. Quod est inassumptibile, est incurabile. Sed Christus venerat omnes defectus nostros curare. Ergo omnes defectus nostros assumere debuit.

¶ Præterea, Dictum est, quòd ad hoc quòd Christus pro nobis satisfaceret, debuit habere habitus perfectiuos in anima & defectus in corpore. Sed Christus ex parte animæ assumpsit plenitudinem omnis gratiæ. Ergo ex parte corporis debuit assumere omnes defectus.

¶ Præterea, Inter omnes defectus corporales, præcipuum locum tenet mors. Sed Christus mortē assumpsit. Ergo multò magis omnes alios defectus assumere debuit.

¶ SED CONTRA est, quòd contraria non possunt simul fieri in eodem. Sed quædā infirmitates sunt sibijpsis cõtrariæ: vtpote ex cõtrarijs principijs causatæ. Ergo nō potuit esse, quòd Christus omnes infirmitates humanas assumeret.

CON

Universidad de Deusto
Biblioteca

verò probatur, quia ad satisfaciendum pro peccato humanæ naturæ, requiritur satisfactor perfectus in natura, scientia, & gratia. Secunda autem, quia defectus sunt tristitiæ quidam repugnantes perfectioni scientiæ, vt ignorantia, vel gratiæ, vt pronitas ad malum, & difficultas ad bonum: quidam particulares, vt varij morbi huiusmodi communes toti humanæ naturæ, vt fames, sitis, fatigatio, mors, &c.

Annot. ¶ Vbi nota tria. Primò, quòd quia rationis ordo poscit, vt satisfactio, quæ pœnalis est, respondeat culpæ (& culpa cõmuni) vt respondeat pœna cõmuni: ideo littera ex eo, q̃ Christus defectus pœnales assumpsit ad satisfaciendum pro peccato naturæ humanæ, optime, vt clarum intuli, cõsequi potest quòd solos cõmunes humanæ naturæ defectus pœnales assumere debuit. Secundò, quòd quia negatio particularis defectuum in Christo illata, non erat probata (quamuis fuerit probata affirmatio vniuersalium defectuum in eodem ex oppositione pœnæ ad culpam) ideo littera subiunxit rationem eximentem corpus Christi à specialibus defectibus ex negatione causarum, eorundē ad negationem eorum procedentium: ex eo, quòd defectus speciales nec sint ex defectu principij vel principiorum, aut ex defectu progressus vitæ, quorum neuter in Christo locū habere potuit.

¶ De his quæ obijciebat, quòd potuit esse aliquis horum defectuum ex tertia causa, puta ex calore vel concursu elementi alicuius, sciat omnes huiusmodi concursus causatiuos morbi speciales, nihil aliud esse quàm defectum principij concipientes enim causa impedit principia à naturali perfectione actionis vel passionis suæ, & ideo reducitur huiusmodi causa ad defectum virtutis formatiuæ, causam positam in littera.

¶ Tertiò, quòd Autor doctrinam suam conformem Damasceno offendens, confirmat signal, & exponit illum.

¶ *Num ignorantia ad animæ vel corporis defectus spectet.*

Quæst. ¶ Sed restat hic dubium quo pacto dicuerit, vbi de defectibus corporis agitur, ignorantiam inter defectus communes eõputare: quum constet ignorantiam esse defectum animæ.

¶ Ad hoc dicitur, quòd Autor licet nactus de defectibus corporis inferit tamen vniuersalem doctrinam de defectibus humanis, qui non debuerūt assumi à Christo, vt ex vniuersali regula habeatur desertio inter defectus etiam corporis, qui debuerunt vel non debuerunt assumi. Et hoc propter pronitatem ad malum & difficultatem boni: quoniam alia est lex in membris humanis repugnans legi mentis: licentiosius quam pronitas sensus hominis ad malum, & non quod volumus bonum hoc agimus. Id aut quod de ignorantia admittetur, exempli gratia posium est.

¶ Sed quia hæc responsio dicta secundum eundem contextum separat dum ignorantiam vt exemplum, pronitatē verò ad malum, & difficultatem ad bonum vere interpretatur: aliter dicitur, quòd per ignorantiam hīc intelligitur copulatio corporalis causarum ignorantiæ. Nascuntur siquidem aliqui inepti ad scientiam, sicut alijs inclinati ad iram, & huiusmodi.

¶ Sed hoc minus consonat litteræ, dicenti contra defectus repugnantes perfectioni scientiæ vel gratiæ, defectus corporis speciales: constat autem has copulationes exorbitantes à temperiēs humanæ medietate, inter speciales computari defectus. Vnde dicendum est, quòd ignorantia dupliciter sumi potest: vel secundum se & sic est defectus non corporis, sed animæ, sicut scientia, contraria animæ circa idem nata fuit fieri. Vel secundum suam causam occasionalē cognitionem appetitus sensitiui in id, quod contrariatur rectæ rationi, puta in superfluam delectationem in escis aut in potibus, & similia.

Simeon. ¶ In corpore vnica est conclusio respõsiua quæstionis. In Christo nõ fuit ex materia corporali, puta ex inordinato victu, quãdoque autem ex defectu virtutis formatiuę. Quorum neutrum cõuenit Christo: quia & caro eius de Spiritu sancto cõcepta est, qui est infinitæ sapientię & virtutis, errare & deficere nõ potens: & ipse nihil inordinatum in regimine suæ vitæ exercuit. Sunt autem tertij defectus, qui in omnibus hominibus cõmuniter inueniuntur, ex peccato primi parentis: sicut mors, fames, sitis, & alia huiusmodi. Et hos defectus omnes Christus suscepit, quos vocat Dam. naturales & indetractibiles passiones naturales quidem, quia consequũtur cõmuniter totam naturam humanam: indetractibiles autem, quia defectum scientiæ & gratiæ non important.

¶AD PRIMVM ergo dicendum quòd omnes particulares defectus hominũ, causantur ex corruptibilitate & passibilitate corporis, superadditis quibusdam particularibus causis. Et ideo cùm Christus curauerit passibilitatem & corruptibilitatem corporis nostri, per hoc quòd eã assumpsit, ex consequẽti omnes alios defectus curauit.

¶ Ad secundum dicendum, quòd plenitudo omnis gratiæ & scientiæ, animæ Christi secundum se debebatur ex hoc ipso, quòd erat à verbo Dei assumpta: & ideo absolutè omnem plenitudinem sapientiæ & gratiæ Christus assumpsit. Sed defectus nostros dispensatiuè assumpsit, vt pro peccato nostro satisfaceret, non quia ei secundum se competerẽt. Et ideo non oportuit, quòd omnes assumeret, sed solùm illos, qui sufficiebant ad satisfaciendũ pro peccato totius humanæ naturæ.

¶ Ad tertium dicendum, quòd mors in omnes homines deuenit ex peccato primi Parentis: non autem quidam alij defectus, licet sint morte minores. Vnde non est similis ratio.

QVAESTIO DECIMA quinta, De defectibus animæ, à Christo assumptis, in decem articulos diuisa.

DEINDE cõsiderãdũ est de defectibus pertinentibus ad animã.

¶ Et circa hoc quæruntur decem.

¶ Primò, vtrùm in Christo fuerit peccatum.

¶ Secũdò, vtrùm in eo fuerit fomes peccati.

¶ Tertiò, vtrùm in eo fuerit ignorantia.

¶ Quartò, vtrùm anima eius fuerit passibilis.

¶ Quintò, vtrũ in eo fuerit dolor sensibilis.

¶ Sextò, vtrùm in eo fuerit tristitia.

¶ Septimò, vtrùm in eo fuerit timor.

¶ Octauò, vtrùm in eo fuerit admiratio.

¶ Nonò, vtrùm in eo fuerit ira.

¶ Decimò, vtrùm simul fuerit viator & cõprehensor.

ARTICVLVS I.

¶ Vtrùm in Christo fuerit peccatum.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd in Christo fuerit peccatũ. Dicitur enim in Psal. Deus deus meus respice in me, quare me dereliquisti, longè à salute mea verba delictorum meorum. Sed hæc verba dicuntur ex persona ipsius Christi: vt patet ex hoc, quòd ipse ea in cruce protulit. Ergo videtur quòd in Christo fuerint delicta.

¶ Præterea, Rom. 5. dicit Apostolus, quòd in Adam omnes peccauerunt: quia scilicet in eo originaliter fuerunt. Sed Christus etiam originaliter fuit in Adã. Ergo in eo peccauit.

¶ Præterea, Apostolus dicit Hebr. 2. quòd in eo, in quo Christus passus est, & tentatus, potens est & his, qui tentãtur auxiliari. Sed maximè indigebamus auxilio eius contra peccatum. Ergo videtur quòd in eo fuerit peccatum.

¶ Præterea, Secũdæ ad Cor. 5. dicit, q̃ Deus eum, qui non nouerat peccatũ, fecit Christum, pro nobis peccatũ fecit. Sed illud verè est, quòd à Deo factum est. Ergo in Christo verè fuit peccatum.

¶ Præterea, Sicut Aug. dicit in lib. de Agone Christiano, in homine Christo se nobis ad exemplũ vitæ præbuit filius Dei. Sed homo indiget exemplo non solùm ad rectè viuendum, sed etiã ad hoc, quòd pœniteat de peccatis. Ergo videtur, quòd in Christo debuerit esse peccatum, vt de peccatis pœnitendo, pœnitentiæ nobis daret exemplum.

¶SED CONTRA est quod ipse dicit Ioannis 8. Quis ex vobis arguet me de peccato.

CONCLVSIO.

¶ Cùm venerit Christus pro peccatis satisfacere, nullo modo peccatum assumpsit.

TItulus clarus est.

¶ In corpore est vnica conclusio responsiua quæstionis: Christus nullo modo assumpsit defectum peccati. Probatur: Defectus assumpti à Christo sunt assumpti ad tria, hoc est ad satisfaciendum pro natura humana: ad comprobandam suam humanitatem, & ad exemplum virtutis: sed defectus peccati ad nullum horum valet ergo. Maior patet ex primo articulo præcedenti quæstionis. Minor sigillatim quo ad singulas partes clarè probatur in littera. Ergo vt non sit opus exponere.

¶ Super Quæstionis decimæquintæ Articulum secundum.

Annot. IN titulo fomes peccati importat inclinationem appetitus sensitiui in id, quod contrariatur rectæ rationi, puta in superfluam delectationem in escis aut in potibus, & similia.

¶ In corpore vnica est conclusio respõsiua quæstionis. In Christo nõ fuit ex materia corporali, puta ex inordinato victu: quãdoque autem ex defectu virtutis formatiuę. Quorum neutrum cõuenit Christo: quia & caro eius de Spiritu sancto cõcepta est, qui est infinitæ sapientię & virtutis, errare & deficere nõ potens: & ipse nihil inordinatum in regimine suæ vitæ exercuit. Sunt autem tertij defectus, qui in omnibus hominibus cõmuniter inueniuntur, ex peccato primi parentis: sicut mors, fames, sitis, & alia huiusmodi. Et hos defectus omnes Christus suscepit, quos vocat Dam. naturales & indetractibiles passiones naturales quidem, quia consequũtur cõmuniter totam naturam humanam: indetractibiles autem, quia defectum scientiæ & gratiæ non important.

¶AD PRIMVM ergo dicendum quòd omnes particulares defectus hominũ, causantur ex corruptibilitate & passibilitate corporis, superadditis quibusdam particularibus causis. Et ideo cùm Christus curauerit passibilitatem & corruptibilitatem corporis nostri, per hoc quòd eã assumpsit, ex consequẽti omnes alios defectus curauit.

¶ Ad secundum dicendum, quòd plenitudo omnis gratiæ & scientiæ, animæ Christi secundum se debebatur ex hoc ipso, quòd erat à verbo Dei assumpta: & ideo absolutè omnem plenitudinem sapientiæ & gratiæ Christus assumpsit. Sed defectus nostros dispensatiuè assumpsit, vt pro peccato nostro satisfaceret, non quia ei secundum se competerẽt. Et ideo non oportuit, quòd omnes assumeret, sed solùm illos, qui sufficiebant ad satisfaciendũ pro peccato totius humanæ naturæ.

¶ Ad tertium dicendum, quòd mors in omnes homines deuenit ex peccato primi Parentis: non autem quidam alij defectus, licet sint morte minores. Vnde non est similis ratio.

QVAESTIO DECIMA quinta, De defectibus animæ, à Christo assumptis, in decem articulos diuisa.

DEINDE cõsiderãdũ est de defectibus pertinentibus ad animã.

¶ Et circa hoc quæruntur decem.

¶ Primò, vtrùm in Christo fuerit peccatum.

¶ Secũdò, vtrùm in eo fuerit fomes peccati.

¶ Tertiò, vtrùm in eo fuerit ignorantia.

¶ Quartò, vtrùm anima eius fuerit passibilis.

¶ Quintò, vtrũ in eo fuerit dolor sensibilis.

¶ Sextò, vtrùm in eo fuerit tristitia.

¶ Septimò, vtrùm in eo fuerit timor.

¶ Octauò, vtrùm in eo fuerit admiratio.

¶ Nonò, vtrùm in eo fuerit ira.

¶ Decimò, vtrùm simul fuerit viator & cõprehensor.

ARTICVLVS I.

¶ Vtrùm in Christo fuerit peccatum.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd in Christo fuerit peccatũ. Dicitur enim in Psal. Deus deus meus respice in me, quare me dereliquisti, longè à salute mea verba delictorum meorum. Sed hæc verba dicuntur ex persona ipsius Christi: vt patet ex hoc, quòd ipse ea in cruce protulit. Ergo videtur quòd in Christo fuerint delicta. *Infrà q. 46. art. 6.*

¶ Præterea, Rom. 5. dicit Apostolus, quòd in Adam omnes peccauerunt: quia scilicet in eo originaliter fuerunt. Sed Christus etiam originaliter fuit in Adã. Ergo in eo peccauit. *Infrà q. 31. art. 5. ad 2.*

¶ Præterea, Apostolus dicit Hebr. 2. quòd in eo, in quo Christus passus est, & tentatus, potens est & his, qui tentãtur auxiliari. Sed maximè indigebamus auxilio eius contra peccatum. Ergo videtur quòd in eo fuerit peccatum. *Infrà q. 9. art. 2. ad 3. Infrà q. 14. art. 1. ad 3.*

¶ Præterea, Secũdæ ad Cor. 5. dicit, q̃ Deus eum, qui non nouerat peccatũ, fecit Christum, pro nobis peccatũ fecit. Sed illud verè est, quòd à Deo factum est. Ergo in Christo verè fuit peccatum. *Infrà q. 14. art. 1. ad 4.*

¶ Præterea, Sicut Aug. dicit in lib. de Agone Christiano, in homine Christo se nobis ad exemplũ vitæ præbuit filius Dei. Sed homo indiget exemplo non solùm ad rectè viuendum, sed etiã ad hoc, quòd pœniteat de peccatis. Ergo videtur, quòd in Christo debuerit esse peccatum, vt de peccatis pœnitendo, pœnitentiæ nobis daret exemplum. *Infrà q. 14. art. 1. ad 4.*

¶SED CONTRA est quod ipse dicit Ioannis 8. Quis ex vobis arguet me de peccato.

CONCLVSIO.

¶ Cùm venerit Christus pro peccatis satisfacere, nullo modo peccatum assumpsit.

TItulus clarus est.

¶ In corpore est vnica conclusio responsiua quæstionis: Christus nullo modo assumpsit defectum peccati. Probatur: Defectus assumpti à Christo sunt assumpti ad tria, hoc est ad satisfaciendum pro natura humana: ad comprobandam suam *Simeon.*

¶RESPONDEO dicendum, quòd sicut suprà dictum est, Christus suscepit defectus nostros, vt pro nobis satisfaceret, & vt veritatẽ humanæ naturę cõprobaret, & vt nobis fieret exemplũ virtutis. Secundũ quæ tria manifestiũ est, quòd defectũ peccati assumere non debuit primò quidẽ, quia peccatum nihil operatur ad satisfactionem: quinimò virtutẽ satisfactionis impedit: quia vt dicitur Eccl. 34. dona iniquorũ non probat Altissimus. Similiter etiam ex peccato non demonstratur veritas humanæ naturę: quia peccatũ non pertinet ad humanam naturã, cuius Deus est causa: sed magis est cõtra naturam, per seminationẽ diaboli introductũ: vt Dam. dicit. Tertiò, peccando exemplum virtutis præbere non potuit: cùm peccatum cõtrarietur virtuti. Et ideo Christus nullo modo assumpsit defectũ peccati, nec originalis nec actualis: secundum illud quod dicitur 1. Per. 2. Qui peccatum non fecit.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, q̃ sicut Dam. dicit in 2. lib. dupliciter dicitur aliquid de Christo. Vno modo secundũ proprietatẽ naturalẽ & hypostaticẽ: sicut dicitur quòd Deus factus est homo, & quòd passus est pro nobis. Alio modo secundum proprietatẽ personalem & habitualẽ: prout scilicet aliqua dicũtur de ipso in persona nostra, quæ sibi secundũ se nullo modo conueniunt. Vnde & inter septẽ regulas Ticonij, quas Aug. ponit in 3. de Doctr. Christiana, prima ponitur de Domino & eius corpore: cùm scilicet Christi & Ecclesię vna persona æstimatur. Et secundũ hoc Christus ex persona membrorum suorum loquens dicit, Verba delictorum meorum, non quòd in ipso capite delicta fuerint.

¶ Ad secundum dicendum, quòd sicut dicit Aug. 10. super Gen. ad literã, non omni modo Christus fuit in Adam & in alijs Patribus, quo nos ibi fuimus. Nosenim fuimus in Adam secũdum seminalem rationem, & secũdum corpulentã substantiã: quia scilicet, vt ipse ibidẽ dicit, cùm sit in semine & visibilis corpulentia & inuisibilis ratio, vtrũque currit ex Adã. Sed Christus visibilẽ carnis substantiã de carne Virginis sumpsit: ratio verò cõceptionis eius nõ à semine virili, sed longè aliter, ac desuper venit. Vnde non fuit in Adam secundũ seminalem rationem, sed solùm secundũ corpulentã substantiam. Et ideo Christus nõ accepit actiuè ab Adã humanam naturã, sed solùm materialiter: actiuè verò à Spiritu sancto. Sicut & ipse Adã materialiter sumpsit corpus ex limo terræ, actiuè autem à Deo. Et propter hoc Christus non peccauit in Adam, in quo fuit solùm secundùm materiam.

¶ Ad tertium dicendum, quòd Christus ex sua tentatione & passione nobis auxiliatus est, pro nobis satisfaciẽdo: sed peccatum nõ cooperatur ad satisfactionem, sed magis ipsam impedit: vt dictũ est. Et ideo non oportuit, q̃ peccatũ in se haberet, sed omnino esset purus à peccato: alioquin pœna, quã sustinuit, fuisset sibi debita pro proprio peccato.

¶ Ad quartum dicendum, quòd Deus fecit Christum peccatũ: non quidem, vt in se peccatum haberet, sed quia fecit eum hostiã pro peccato. Sicut & Oseæ 4. dicitur, Peccata populi mei comedẽt, scilicet Sacerdotes, qui secundũ legẽ comedebant hostias pro peccato oblatas. Et secundũ hunc modum dicitur Isa. 53. quòd Dominus posuit in eo iniquitatem omniũ: quia scilicet eum tradidit, vt esset hostia pro peccatis omniũ hominũ. Vel fecit eum peccatũ, id est, habentem similitudinem carnis peccati: vt dicitur Rom. 8. & hoc propter corpus passibile & mortale, quod assumpsit.

¶ Ad quintum dicendum, quòd pœnitens laudabile exemplum dare potest, non ex eo quòd peccauit: sed in hoc, quòd voluntariè pœnam sustinet pro peccato. Vnde Christus dedit maximum exemplũ pœnitẽtibus: dum non pro peccato proprio, sed pro peccatis aliorum voluit pœnam subire.

ARTICVLVS II.

¶ Vtrùm in Christo fuerit fomes peccati.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd in Christo fuerit fomes peccati. Ab eodem enim principio deriuatur fomes peccati & passibilitas corporis siue mortalitas, scilicet ex subtractione originalis iustitiæ: per quam simul inferiores vires animæ subdebantur rationi, & corpus animæ. Sed in Christo fuit passibilitas corporis & mortalitas. Ergo etiam in eo fuit fomes peccati. *Infrà q. 27. art. 3. c. & 1. Et 3. di. 17. art. 1. q. 2. ex opus. 3a. 231.*

¶ Præterea, Sicut Dam. dicit in 3. lib. Beneplacito diuinæ voluntatis permittebatur carni Christi pati & operari quæ propria. Sed proprium est carni, vt concupiscat delectabilia sibi. Cùm igitur nihil aliud fit fomes, quàm concupiscentia (vt dicitur in Glos. Ro. 7.) videtur quòd in Christo fuerit fomes peccati.

¶ Præterea, Ratione fomitis peccati, caro concupiscit aduersus spiritum: vt dicitur Gal. 5. Sed tanto spiritus ostenditur fortior & magis dignus corona, quanto magis superat hostem, scilicet concupiscentiam carnis: secundum illud 2. ad Tim. 2. Non coronabitur nisi qui legitimè certauerit. Christus autem habuit fortissimum & victoriosissimum spiritum, & maximè dignã coronam, secundum illud Apoc. 6. Data est ei corona, & exiuit vincẽs, vt vinceret. Videtur ergo quòd in Christo maximè debuerit esse fomes peccati.

¶SED CONTRA est quod dicitur Matth. 1. Quod in ea natum est, de Spiritu sancto est. Sed Spiritus sanctus excludit peccatũ, & inclinationem peccati, quæ importatur nomine Fomitis. Ergo in Christo non fuit fomes peccati.

CONCLVSIO.

¶ Cùm in Christo gratia fuerit secundum perfectissimũ gradum, nullo modo fuit in ipso fomes peccati.

¶RESPONDEO dicendum, quòd sicut suprà dictum est, Christus perfectissimè habuit gratiam & omnes virtutes. Virtus autem moralis, quæ est in * rationali parte animæ, eam facit esse rationi subiectã: & tantò magis, quantò perfectior fuerit virtus: sicut temperantia concupiscibilẽ, & fortitudo & mansuetudo irascibilem: vt in Secunda parte dictũ est. Ad rationem autem fomitis pertinet inclinatio sensualis appetitus in id, quod est contra rationem. Sic igitur patet, quòd quantò virtus in aliquo fuerit magis perfecta, tantò magis in eo debilitatur vis fomitis. Cùm igitur in Christo fuerit virtus secundum perfectissimum gradum, consequens est, quòd in eo fomes peccati non fuerit, cùm etiam iste defectus non sit ordinabilis ad satisfaciendũ: sed potius inclinet ad contrarium satisfactioni. *Aliàs irratio-nali.*

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd inferiores vires pertinentes ad sensibilem appetitum, naturaliter sunt obedibiles rationi: non autem vires corporales, vel humorum corporalium, vel etiam ipsius animæ vegetabilis: vt patet in primo Ethic. Et ideo perfectio virtutis, quæ est secundum rationem rectam, non excludit passibilitatem corporis: excludit autem fomitem peccati, cuius ratio consistit in resistentia sensualis appetitus ad rationem.

¶ Ad secundum dicendum, quòd caro naturaliter concupiscit id quod est sibi delectabile concupiscentia appetitus sensitiui: sed caro hominis (quæ est animal rationale) hoc concupiscit secundum modum & ordinem rationis. Et hoc modo caro Christi concupiscentia appetitus sensitiui, naturaliter appetebat escam & potum & somnum, & alia quæ secũdum rectam rationem appetuntur: vt patet per Dam. in 3. lib. Ex hoc autem non sequitur,

Universidad de Deusto Biblioteca

¶ *Super Quaestionis decimaquintae Articulum tertium.*

Cōment. TItulus clarus est. ¶ In corpore vna est conclusio: In Christo non fuit ignorantia. Probatur, Sicut in Christo fuit plenitudo gratiae & virtutis, ita fuit plenitudo omnis scientiae: sed prima plenitudo excludit fomitem peccati: ita secunda excludit ignorantiam: ergo in Christo non fuit ignorantia. Prima consequentia probatur: quia ignorantia opponitur plenitudini scientiae: secunda, quia non fuit fomes peccati in Christo.

3.di.17. ar.1.q. 2.5. ¶ In responsione ad tertium, aduerte nouitie, quòd trium expositionum verborum Isaiae, quae in litera ponuntur, duae primae conueniunt in hoc, quòd ly Antequam puer sciat, exponunt, antequam Deus fiat puer sciens: hoc est, antequam incarnetur habens matrem & patrem putatiuum. In hoc enim sensu verificatur tam literalis expositio, quòd rex Assyriorum auferret spolia ante incarnationē filij Dei: quàm spiritualis, quòd filius Dei ante Incarnationem inuocatus saluaret populum suū. Tertia autē post Incarnationem exponitur, q; ly Antē, dicat ordinem temporis, secundum aetatem infantilem Iesu Christi.

¶ *Super Quaestionis decimaquintae Articulum quartum.*

Annot. IN titulo passibilitas, vt sonat, sumēda est. ¶ In corpore articuli duo fiunt. primò respondetur quaesito: secundò declaratur responsio.

Cōment. ¶ Quo ad primū primò distinguit de passiōe animae cōiūctae corpori vel corporali, vel animali. ¶ Secundò declarauit terminus primus, quid scilicet est animam pati passione corporali. ¶ Tertiò respondetur secundum talem passionē quaesito vna conclusione: Anima Christi fuit passibilis passione corporali. Probatur: Corpus Christi fuit passibile & mortale: ergo necesse fuit, animam esse passibilem. Patet consequentia ex terminis declaratis. ¶ Quartò declarauit alter terminus, quid scilicet est animam pati passione animali: & hic distinguitur, vel propriè, vel propriissimè. ¶ Quintò respōdetur iuxta talem passionem quaesito vnica conclusione: Anima Christi fuit passibilis passione animali. Probatur: Affectiones appetitus sensitiui fuerūt in Christo: ergo. Antecedēs probatur dupliciter, primò, q; pertinēt ad naturā hominis: secūdò, authoritate Augustini. ¶ Quo ad secundum declaratur secunda cōclusio responsiua, qualiter

sequitur, quòd in Christo fuerit fomes peccati, qui importat concupiscentiam delectabilium, praeter ordinem rationis.

¶ Ad tertium dicendum, quòd fortitudo spiritus aliqualis ostenditur, ex hoc quòd resistit concupiscentiae carnis sibi cōtrarianti, sed maior fortitudo spiritus ostēditur, si per eius virtutem totaliter caro comprimatur, ne contra spiritum concupiscere posit. Et ideo hoc competebat Christo: cuius spiritus summum fortitudinis gradum attigerat. Et licet non sustinuerit impugnationem interiorem ex parte fomitis, sustinuit tamen exteriorem impugnationem ex parte mundi & diaboli: quos superando victoriae coronam promeruit.

ARTICVLVS III.

¶ *Vtrùm in Christo fuerit ignorantia.*

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd in Christo fuerit ignorantia. Illud enim verè fuit in Christo, quod sibi competit secundum humanam naturam, licet ei nō competat secundum diuinam, sicut passio & mors. Sed ignorantia conuenit Christo, secundum humanam naturam: dicit enim Damas. in 3. lib. quòd ignorantem & seruilem assumpsit naturam: ergo ignorantia verè fuit in Christo.

¶ Praeterea, Aliquis dicitur ignorans per nescitię defectū. Sed aliqua notitia defuit Christo: dicit enim Apoc. 2. ad Cor. 5. Eū, qui non nouit peccatum, pro nobis peccatū fecit: ergo in Christo fuit ignorantia.

¶ Praeterea, Isa. 8. dicitur, Antequam sciat puer vocare patrem suum & matrem suam, auferetur fortitudo Damasci. Puer autem ille est Christus. Ergo in Christo fuit aliquarum rerum ignorantia.

¶ SED CONTRA, Ignorantia per ignorantiam non tollitur. Christus autem ad hoc venit, vt ignorantias nostras auferret: venit enim vt illuminaret his, qui in tenebris & in vmbra mortis sedent: ergo in Christo ignorantia non fuit.

CONCLVSIO.

¶ *Sicut in Christo ex sciētia & gratia plenitudine nullus fuit peccati fomes, ita nec ignorātia esse potuit.*

¶ RESPONDEO dicendum, quòd sicut in Christo fuit plenitudo gratiae & virtutis, ita in ipso fuit plenitudo omnis scientiae, vt ex praemissis patet. Sicut autem in Christo plenitudo gratiae & virtutis excludit fomitem peccati, ita plenitudo scientiae excludit ignorantiam, quae scientiae opponitur. Vnde sicut in Christo non fuit fomes peccati, ita non fuit in eo ignorantia.

¶ AD PRIMVM ergo dicendū, quòd natura à Christo assumpta potest dupliciter considerari. Vno modo, secundum rationem suae speciei: & secundū hoc dicit Dam. eam esse ignorantem & seruilem. Vnde subdit, Nam serua quidem est hominis natura eius, qui fecit ipsam, Dei scilicet, & non habet futurorum cognitionem. Alio modo potest considerari secundum id, quod habet ex vnione ad hypostasim diuinam, ex qua habet plenitudinem sciētiae & gratiae: secundum illud Ioan. 1. Vidimus eum quasi vnigenitum à Patre, plenum gratiae & veritatis. Et hoc modo natura humana in Christo ignorantiam non habuit.

¶ Ad secundū dicendū, quòd Christus dicitur nō nouisse peccatū, quia nesciuit per experientiam, sciuit aūt per simplicē notitiam.

¶ Ad tertium dicendum, quòd loquitur ibi Propheta de scientia humana Christi. Dicit ergo, Antequam sciat puer, scilicet secundum humanitatē, vocare patrem suum, scilicet Ioseph (qui pater eius fuit putatiuus) & matrem suā, scilicet Mariam, auferetur fortitudo Damasci. Quod non est sic intelligendum, quasi aliquando fuerit homo, & hoc nesciuerit: sed antequā sciat, id est, antequam fiat homo scientiā habens humanā, auferetur: vel ad literā, fortitudo Damasci & spolia Samariae, per regem Assyriorū: vel spiritualiter, quia nondū natus, populum suum sola inuocatione saluabit, vt gl. Hier. ibi exponit. Aug. tamē in sermo. de Epi. dicit, hoc esse cōpletum in adoratione Magorum. Ait enim, Antequā per humanā carnem humana verba proferret, accepit virtutem Damasci, scilicet diuitias, in quibus Damascus praesumebat: in diuitijs autem principatus auro defertur. Spolia verò Samariae ijdem ipsi erant: Samaria nāque pro idololatria ponitur: illic enim populus ad idola colenda conuersus est. Haec igitur prima spolia puer idololatriae detraxit. Et secundum hoc intelligitur, antequam sciat, id est, antequam ostendat se scire.

ARTICVLVS IIII.

¶ *Vtrùm anima Christi fuerit passibilis.*

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur quòd anima Christi non fuerit passibilis. Nihil enim patitur nisi à fortiori: quia agens praestantius est patiente, vt patet per Aug. 12. super Gen. ad literam, & per Philosophum 3. de Anima. Sed nulla creatura fuit prestātior, quàm anima Christi. Ergo anima Christi non potuit ab aliqua creatura pati: & ita non fuit passibilis: frustra enim in ea fuisset potentia patiendi, si à nullo pati potuisset.

¶ Praeterea, Tullius in lib. de Tusculanis quaestionibus dicit, quòd passiones animae sunt quaedam aegritudines. Sed in anima Christi non fuit aliqua aegritudo: nam aegritudo animae sequitur peccatū: vt patet per illud Psal. Sana animam meam, quia peccaui tibi. Ergo in Christo non fuerunt animae passiones.

¶ Praeterea, Passiones animae videntur idē esse cum fomite peccati, vnde & Apostolus Rom. 7. vocat eas passiones peccatorū. Sed in Christo non fuit fomes peccati: vt suprà dictum est. Ergo videtur quòd non fuerint in eo animae passiones: & ita anima Christi non fuit passibilis.

¶ SED CONTRA est quod in Psal. dicitur ex persona Christi, Repleta est malis anima mea. Non quidem peccatis, sed humanis malis, id est, doloribus: vt gl. ibi exponit. Sic ergo anima Christi fuit passibilis.

CONCLVSIO.

¶ *Anima Christi passibilis fuit corporali passione, animali etiam, quòd in illo appetitus sensitiui affectiones fuerunt, quae magis propassiones, quàm passiones appellari dignae sunt.*

¶ RESPONDEO dicendū, q; animā in corpore cōstitutā dupliciter cōtingit pati. Vno modo passione corporali: alio modo passiōe animali. Passione quidē corporali patiť p corporis laesionē. Cùm enim anima sit forma corporis, cōsequēs est q; vnū sit esse aīae & corporis: & ideo corpore pturbato p aliquā corporeā passionē, necesse est q; aīa per accidēs perturbeť, scilicet quātū ad esse, quod habet in corpore. Quia igiť corpus Christi fuit passibile & mortale (vt suprà habitū est) necesse fuit, vt etiā eius aīa hoc modo passibilis esset. Passione aūt animali pati dicitur anima secūdū operationē, quae vel est ppria aīae, vel principalius est animae, q̃ corporis. Et quāuis etiā secūdū intelligere & sentire dicať hoc modo anima aliquid pati: tamē sicut in secūda parte dictū est, pprijssimè dicunť passiones aīae, affectiones appetit⁹ sensitiui: quae in Christo fuerūt, sicut & caetera, quę ad naturā hominis pertinēt. Vnde Aug. dicit in 14. dę Ciuit. Dei, Ipse Dominus in forma serui vitā agere dignat⁹, humanitus adhibuit eas, vbi adhibendas esse iudicauit: neq; enim in quo verū erat hominis corpus, & verus hominis animus, falsus erat humanus affectus. Sciendū tamē est, q; huiusmodi passiones aliter fuerūt in Christo, quàm in nobis, quantū ad tria. primò quidem quantū ad obiectū: quia in nobis plerunq; huiusmodi passiones feruntur ad illicita: quod in Christo non fuit. Secundò quantū ad principiū: quia huiusmodi passiones frequēter in nobis

quales fuerint passiones animales in Christo. Et ponitur triplex differentia secundum triplicem modum, quo deordinantur passiones vel ex parte obiecti, vel principij, vel effectus: ita quòd summa differentiae consistit inter passiones esse ordinatas vel inordinatas. Et illae quidem in hoc proposito vocantur passiones: istae autem propassiones. Et ideo quum de domino Iesu Christo sermo est (ne cuiusquam aures offendamus) animales passiones negamus: propassiones autem affirmus in Christo fuisse. Hieronymum imitantes, dicentem de Christi tristitia, Non passio, sed propassio est.

3.dis.15. q.1.ar.2.q.1. & ar.1.q.2. & 3. & ar.2.q.1.ar.1. & 3. Et q.1. ar.3. cu. & 3. Et 3. cont. gen. ca.25.

¶ *Super Quaestionis decimaquintae Articulum quintum.*

TItulus clarus est. ¶ In corpore vnica conclusio: In Christo fuit verus dolor. Probatur: In quo est laesio corporis & sensus laesionis, est dolor sensibilis: sed in Christo fuit vtrunque: ergo. Probatur Minor quoad primum: quia corpus Christi erat passibile & mortale. Quo ad secundum verò: quia anima Christi perfectè habuit omnes potentias naturales.

¶ Nota nouitie, quòd illa duo in litera posita requisita ad dolorem, nō sunt doloris partes, sed causae sufficientes. Dolor namque nec est laesio, nec perceptio laesionis: sed est passio appetitus sensitiui consurgens ex corporis laesione percepta sensu: nam quandocunque corpus laederetur flagello, clauo, vel gladio, si non perciperetur, non consurgeret dolor: vt patet, quum laeduntur hi, qui patiuntur ecstasim. Et rursus quantumcunque corpus laedatur, & laesio percipiatur intellectu vel imaginatione, si non sentitur, nō sequitur dolor, vt patet in his, qui calidis adhuc plagis superleduntur. Hi enim magnam laesionem patientes, vix dolent, quia fere illam non sentiunt, perturbato organo tactus: quam tamē cognoscunt esse magnā corporis laesionem. Ex hoc enim, quòd quantitas doloris iuxta quantitatem sensationis consequitur, habetur quòd dolor absolutè sensationem absolutè laesionis corporis consequitur: ita quòd si nullus esset sensatio laesionis, nullus esset dolor.

Infrà q. 46. art. 6. Et 3. di. 15. q. 2. art. 3. q. 1. Et veri. q. 26. art. 8. ar. 5. & 9. Et opu. 3. ca. 232. & q. 3. c. 239.

¶ *Num peccatū & ex contrarijs compositio causa sint propinqua humanarum necessitatum.*

Quest. ¶ In responsione ad primum, dubium occurrit ad hominem: quia Autor superius in q. 14. art. 1. ad secundum dixit cōpositionem ex contrarijs esse causam remotam: peccatum verò causam proximam mortis, & aliorum defectuum naturae humanae: nunc verò dicit peccatum esse causam primam, & compositionem ex cōtrarijs esse causam propinquam horum defectuum. Quomodo stant haec simul?

¶ Ad hoc dicitur, quòd prius dicta verificantur, referendo causas defectuum ad naturam humanam: hic autem dicta verificantur, referendo easdem ad singulares filios Adae. Nam si ad naturam speciei humanae, inuenies compositionem ex contrarijs causam esse mortis & defectuum

bis praeueniūt iudicium rationis: sed in Christo omnes motus sensitiui appetitus oriebātur secundum dispositionem rationis. Vnde August. dicit 14. de ciuit. Dei, quòd hos motus certissimè dispensationis gratia ita cùm voluit Christus suscepit animo humano, sicut cùm voluit, factus est homo. Tertiò quātum ad effectum: quia in nobis quandoque huiusmodi motus nō sistunt in appetitu sensitiuo, sed trahūt rationem. quod in Christo non fuit: quia motus naturaliter humanae carni cōuenientes, sic ex eius dispositione in appetitu sensitiuo manebant, quòd ratio ex his nullo modo impediebatur facere quae conueniebant. Vnde Hier. dicit super Matt. quòd Dominus noster, vt veritatem assumpti probaret hominis, verè quidem contristatus est: sed ne passio in animo illius dominaretur per propassionem, dicitur quòd coepit contristari: vt passio perfecta intelligatur, quādo animo, id est, rationi dominatur: propassio aūt, quando est inchoata in appetitu sensitiuo, sed vlterius non se extendit.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd anima Christi poterat quidē resistere passionibus, vt ei non superuenirent, praesertim virtute diuina: sed propria voluntate se passionibus subijciebat tam corporalibus quàm animalibus.

¶ Ad secundum dicēdum, quòd Tullius ibi loquitur secūdum opinionem Stoicorū, qui non vocabāt passiones quoscunque motus appetitus sensitiui, sed solùm inordinatos: tales autem passiones manifestum est in Christo non fuisse.

¶ Ad tertium dicendū, quòd passiones peccatorū, sunt motus appetitus sensitiui in illicita tendentes: quod non fuit in Christo, sicut nec fomes peccati.

ARTICVLVS V.

¶ *Vtrùm in Christo fuerit dolor sensibilis.*

AD QVINTVM sic proceditur. Videtur quòd in Christo non fuerit verus dolor sensibilis. Dicit enim Hilarius in 10. de Tri. Cùm pro Christo mori sit vita, quid ipse in mortis sacramento voluisse aestimandus est, qui pro se morientibus vitam rependit? Et infrà dicit, Vnigenitus Deus hominem verum, non deficiens à se Deo sumpsit: in quo quanuis aut ictus incideret, aut vulnus descenderet, aut nodi concurrerent, aut suspensio eleuaret, afferrent quidem haec impetū passionis, nō tamen dolorem passionis inferent. Nō igitur in Christo fuit verus dolor.

¶ Praeterea, Hoc proprium videtur esse carni in peccato conceptę, quòd necessitati doloris subiaceat. Sed caro Christi nō est cum peccato concepta, sed ex Spiritu sancto in vtero virginali. Non ergo subiacuit necessitati patiendi dolorem.

¶ Praeterea, Delectatio contemplationis diuinorum diminuit sensum doloris: vnde & Martyres in passionibus suis tolerabilius sustinuerunt ex consideratione diuini amoris. Sed anima Christi summè delectabatur in contemplatione Dei, quem per essentiā videbat: vt suprà dictum est. Non ergo poterat sentire aliquem dolorem.

¶ SED CONTRA est quod Isa. 53. dicitur, Verè dolores nostros ipse tulit.

CONCLVSIO.

¶ *Cùm Christi corpus passibile & mortale fuerit, animāque eius habuerit omnes suas naturales potentias perfectas, in illo etiam dolor esse potuit.*

¶ RESPONDEO dicēdum, quòd (sicut patet ex his, quae in secunda parte dicta sunt) ad veritatem doloris sensibilis, requiritur laesio corporis & sensus laesionis. Corpus autem Christi laedi poterat: quia erat passibile & mortale: vt suprà habitum est. Nec defuit ei sensus laesiōis: cùm anima Christi perfectè haberet omnes potentias naturales. Vnde nulli dubium debet esse, quin in Christo fuerit verus dolor.

¶ AD PRIMVM ergo dicendū, quòd in omnibus illis verbis & similibus, Hilarius à carne Christi non veritatē doloris, sed necessitatem excludere intendit. Vnde post praemissa verba subdit, Neque enim cùm sitiuit, aut esuriuit, aut fleuit, bibisse Dominus aut manducasse, aut doluisse mōstratus est: sed ad demonstrandam corporis veritatem, corporis consuetudo suscepta est: ita vt naturae nostrae consuetudine, consuetudini sit corporis satisfactum: vel cùm potum & cibum accepit, non se necessitati corporis, sed cōsuetudini tribuit. Et accepit necessitatem per comparationem ad causam primam horum defectuum, quae est peccatum: vt suprà dictum est, vt scilicet ea ratione dicatur caro Christi non subiacuisse necessitati horū defectuum, quia non fuit in ea peccatum. Vnde subdit, Habuit enim, scilicet Christus, corpus, sed originis suae proprium, neque ex vitijs humanae conceptionis existens, sed in forma corporis nostri, virtutis suae potestate subsistens. Quantum tamen ad causam propinquam horum defectuum, quę est compositio contrariorū, caro Christi subiacuit necessitati horum defectuū: vt suprà dictū est.

¶ Ad secundum dicendum, quòd caro in peccato concepta subiacet dolori, non solùm ex necessitate naturalium principiorum, sed etiam ex necessitate reatus peccati. Quae quidem necessitas in Christo non fuit: sed solùm necessitas naturalium principiorum.

¶ Ad tertium dicendum, quòd sicut suprà dictum est, virtute diuinitatis Christi, disp ēsatiuè sic beatitudo in anima continebatur, quòd nō deriuabatur ad corpus, vt eius passibilitas & mortalitas tolleretur. Et eadem ratione delectatio contemplationis, sic retinebatur in mente, quòd non deriuabatur ad vires sensibiles, vt per hoc dolor sensibilis excluderetur.

ARTICVLVS VI.

¶ *Vtrùm in Christo fuerit tristitia.*

AD SEXTVM sic proceditur. Videtur quòd in Christo non fuerit tristitia. Dicitur enim de Christo, Isa. 42. Non erit tristis nec turbulentus.

¶ Praeterea, Prouer. 12. dicitur, Non contristabit iustū quicquid ei acciderit. Et hui⁹ rationem Stoici assignabāt, quia nullus tristatur nisi de amissione suorum bonorū: iustus autem non reputat bona sua nisi iustitiā & virtutem, quas nō potest amittere: alioquin subijceretur iustus fortunae, si pro amissione bonorum fortunae tristaretur. Sed Christus fuit maximè iustus: secundùm illud Hier. 23. Hoc est nomen quod vocabūt eū Dominus Iustus noster. Ergo in eo non fuit tristitia.

Vitae

remotam: quia impediebatur à superueniente originali iustitia, vt in suum non posset effectum, ac per hoc peccatum tollens originalem iustitiam prohibentem defectus, fit mortis & defectuum proxima causa, non positiuè (vt compositio ex contrarijs) sed remouendo prohibens: & hoc superius Autor docuit. Si verò ad singulos filios Adae spectes, inuenies peccatū esse causam primam (vtpote vniuersalem causam in suo, vt dictum est, ordine, sed vt remouentem prohibens) compositionem autem ex contrarijs in hoc homine esse propinquā causam mortis & defectuum: quia haec sola sufficit ad causandam mortem & defectus corporales.

¶ Sed quoniam tam compositio ex contrarijs, quàm peccatum, est causa vniuersalis absolutè, & particularis in hoc: ideo aliter dicitur, quòd prius dictum, verum est quo ad ipsas causas: nunc verò dictū verum est quo ad executiones ipsarum causarum. Nam si ad cōpositionem ex contrarijs & peccatum spectemus, inuenitur compositio prior, & peccatum tollens superuenientem iustitiam, inuenitur posterior causa, & hoc superius docuit Autor dicens compositionem remotam: peccatum verò proximam causam. Si autem spectemus ad executiones causalitatum vtriusque, inuenimus peccatum esse priorem causam: quia prius peccatum sustulit iustitiā prohibentem mortem & defectus: & deinde compositio ex contrarijs intulit defectus & mortem. Et ideo Autor hic dicit peccatum esse primam causam mortis & defectuum: quia ab ipso incipit mors & defectus omnis: compositio autem dicitur causa propinqua: quia compositio ex contrarijs post peccati executionem est operationem suam, qua mortem defectūsque intulit. Et haec est vera expositio horum dictorum.

¶ *Super Quaestionis decimaquintae Articulum sextum*

Infrà q. 46. ar. 8. Et 3. di. 15. q. 2. ar. 3. q. 3. & 4. & 5. Et opu. 3. ca. 239.

TItulus clarus. ¶ In corpore vnica est conclusio responsiua quaesito: Sicut in Christo potuit esse verus dolor: ita potuit in eo esse vera tristitia. Probatur: Anima Christi potuit aliquid apprehendere interius vt nociuum: ergo potuit in eo esse vera tristitia, sicut & verus dolor. Antecedens manifestatur: quia & quantùm ad se, & quantùm ad alios potuit apprehēdere aliquid vt nociuum: vt patet in exemplis. Consequentia verò proba

Universidad de Deusto
Biblioteca

probant ex quod quæ-
est tristitiæ & doloris, &
ex vna communi virtute
causa in Christo assignan-
tur fuisse vtriusque
qui licat ex essentiali con
tinentia & differentia vtriusque. Ex hoc namque,
quòd vtrumque in hoc,
quod hoc vna passio ap-
petitus sensitiui cōsistere
in refutatione mali præ-
sentis, & cuius rei penes
obiectum (quia doloris
obiectum est malū cor-
poris præsens, sensu ta-
ctus perceptum, tristitiæ
aut malum præsens, intel
lectui perceptum) inuito
his, quòd causa doloris
possibilis in Christo fuit
dispensatiō diuinæ virtu-
tis, retinens in parte supe
riori quæ sunt gloriæ, vt
pars sensitiua propria do
lendo exequi posset cla-
re sequitur quòd sicut in
Christo potuit esse verus
dolor, ita & vera tristi-
tia. Et ly Sicut, monstrat
nō solùm similitudinem
seu cōuenientiam in cau
sa propria Christo dol & tri
in proportionali ratione
distantiua virtutisque &
in modo cōmuni omni-
bus in Christo passioni-
bus, scilicet per modum
propassionis. De quo mo
do subditur in litera re-
mittente se ad dicta in ar
tic. 4. huius tert. quæstiōis.

Aimot. ¶ In responsione ad secū
dum memento nouitie nu
meri principalis passio-
num, scilicet spei seu cupi
ditatis, delectationis, timo
ris & tristitiæ, & intelliges
quare ad has quatuor
spectabant Stoici.

*¶ Super Quæstio-
nis decimaquintæ Ar-
ticulum septimum.*

Comment. TItulus clarus.

¶ In corpore duo
sunt. primò de-
claranter cōditiones re-
quisitæ ad causandum ti
morem: secundò respon-
detur quæstio, cum distin
ctione binembri & con
clusionibus duabus. Quo
ad primum, conditiones
sunt quatuor. apprehen-
sio mali, futuri, incerti,
seu possibilis euitari. Et in
duabus primis conuenit
cum tristitia: quia vterq;
est ex apprehensione ma
litia tertia differunt, quia
illa est præsentis, ille futu
ri. Sed hęc differentia nō
sufficit: quia non est vi-
quequaque differentia:
quoniam futurum potest
habere rationem præsen
tis: & tunc non timor, sed
tristitia causatur. Appre-
henditur autem malū fu-
turum sub ratione præ-
sentis, quando vt certum
apprehenditur: & ideo
incertum seu possibile vi
tari esse debet malum fu
turum, quod timorē in-
gerit. Et hæc omnia in li
tera ex consentientia &
differentia inter tristitiā
& timorē clarè dicuntur.

Aimot. ¶ Sed bene nota verba li-
teræ. si omnimodam cer
titudinem habeat: quo-
niam etsi est certum quo
ad substantiam, & incer-
tum quo ad tempus (vt
euenigit cōmuniter de
morte) aut quo ad genus
mortis (vt cōiunga dam-

¶ Præterea, Philosophus dicit in 7. Ethic. quòd omnis tristitia est malum & fugiendū, sed nullum malum fugiendum fuit in Christo. Ergo in Christo non fuit tristitia.

¶ Præterea, Sicut Augustinus dicit 14. de Ciuit. Dei. tristitia est de his quæ nobis nolentibus accidunt. Sed nihil passus est Christus contra suam voluntatem. dicitur enim Isa. 53. Oblatus est, quia voluit. Non ergo in Christo fuit tristitia.

¶ SED CONTRA est quod dicit Dominus Matth. 26. Tristis est anima mea vsque ad mortem. Et Amb. dicit in 3. de Trin. Vt homo tristitiam habuit: suscepit enim tristitiam meam considenter: tristitiam nomino, qui crucem prædico.

CONCLVSIO.

¶ Cùm anima Christi potuerit interius aliquid apprehendere vt nocuum, sicut in illo potuit verus esse dolor: ita & tristitiam in eo aliquam potuisse esse, non incongruum fuit.

¶ RESPONDEO dicendum, quòd sicut dictum est, delectatio diuinæ contemplationis ita per dispensationem diuinæ virtutis retinebatur in mente Christi, quòd nō deriuabatur ad vires sensitiuas, vt per hoc dolor sensibilis excluderetur. Sicut autē dolor sensibilis est in appetitu sensitiuo, ita & tristitia. Sed est differentia secundum motiuum siue obiectum: nam obiectum & motiuum doloris, est lædo sensu tactus percepta: sicut cùm aliquis vulneratur. Obiectū autem & motiuum tristitiæ, est nocium seu malum interius apprehensum siue per rationem, siue per imaginationem (vt in Secūda parte habitum est) sicut cùm aliquis tristatur de amissione gratiæ vel pecuniæ. Potuit autem anima Christi interius apprehendere aliquid vt nocuum, & quantum ad se, sicut passio & mors eius fuit: & quantum ad alios, sicut peccatum Discipulorum vel etiā Iudæorum occidentium ipsum. Et ideo sicut in Christo potuit esse verus dolor, ita potuit in eo esse vera tristitia. Alio tamen modo quàm in nobis: secundùm illa tria quę suprà assignata sunt, cùm cōmuniter de passionibus animæ Christi loqueremur.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd tristitia remouetur à Christo secundū passionem perfectam: fuit tamen in eo initiata secūdum propassionem. Vnde dicitur Matth. 26. Cœpit contristari & mœstus esse. Aliud enim est contristari, aliud incipere cōtristari, vt Hier. ibidem dicit.

¶ Ad secundum dicendum, quòd sicut Aug. dicit in 14. de Ciuit. Dei, pro tribus perturbationibus, scilicet, cupiditate, lætitia & timore, Stoici tres eupathias, id est, bonas passiones, in animo sapientis posuerunt, scilicet pro cupiditate voluntatem, pro lætitia gaudium, pro metu cautionem. sed pro tristitia negauerunt aliquid posse esse in animo sapientis: quia tristitia de malo est, quod iam accidit. nullum autem malū existimant posse accidere sapienti. Et hoc ideo est: quia non credebant aliquid esse bonum nisi honestū, quod homines bonos facit: nec aliquid esse malum nisi inhonestum, per quod homines mali fiunt. Quanuis aūt honestum sit principale hominis bonum, & inhonestū principale hominis malum (quia hæc pertinent ad ipsam rationem, quæ est principalis in homine) sunt tamen quędam secundaria hominis bona, quæ pertinent ad ipsum corpus,

vel ad exteriores res corpori deseruientes. Et secundum hoc potest in animo sapientis esse tristitia, quantùm ad appetitum sensitium, secundum apprehensionem huiusmodi malorum: non tamen ita quòd ista tristitia perturbet rationem. Et secundum hoc intelligitur, quòd non contristabit iustum quicquid ei acciderit: quia scilicet ex nullo accidente eius ratio perturbatur. Et secundū hoc tristitia fuit in Christo secundum propassionem, non aūt secundum passionem.

¶ Ad tertium dicendum, quòd omnis tristitia est malum pœnæ, non autem est semper malum culpæ: sed solùm quando ex inordinato affectu procedit. Vnde Aug. dicit 14. de Ciuit. Dei. Cùm rectā rationem sequuntur istæ affectiones, & quando, & vbi oportet, adhibentur, quis eas tunc morbidas seu vitiosas passiones audeat dicere?

¶ Ad quartum dicendum, quòd nihil prohibet, aliquid esse contrarium voluntati secundum se, quod tamen est volitum ratione finis, ad quem ordinatur: sicut medicina amara non est secundum se volita, sed solùm secundum quòd ordinatur ad sanitatem. Et hoc modo mors Christi & eius passio fuit secundum se considerata inuoluntaria, & tristitiā causans: licet fuerit volūtaria in ordine ad finem, qui est redemptio humani generis.

ARTICVLVS VII.

¶ Vtrùm in Christo fuerit timor.

AD SEPTIMVM sic proceditur. Videtur quòd in Christo nō fuerit timor. Dicitur enim Prou. 18. Iustus quasi leo cōfidens, absq; terrore erit. Sed Christus fuit maximè iustus. Ergo in Christo non fuit aliquis timor.

¶ Præterea, Hilarius dicit 10. de Trin. Interrogo eos, qui hoc ita existimant, an ratione subsistat, vt mori timuerit, qui omnem ab Apostolis mortis timorem expellēs, ad gloriam eos sit martyrij exhortatus. Non ergo in Christo rationabile est fuisse timorem.

¶ Præterea, Timor non videtur esse nisi de malo, quod non potest homo vitare. Sed Christus poterat vitare & malum pœnæ, quod passus est, & malum culpæ, quod alijs accidit. Ergo in Christo non fuit aliquis timor.

¶ SED CONTRA est quod dicitur Marci 14. Cœpit Iesus pauere & tædere.

CONCLVSIO.

¶ Fuit quidem timor in Christo respectu imminentis futuri mali, non fuit autem timor in illo quo ad euentus incertitudinem.

¶ RESPONDEO dicendum, quòd sicut tristitia causatur ex apprehensione mali præsentis, ita timor causatur ex apprehensione mali futuri. Apprehensio aūt mali futuri si omnimodam certitudinē habeat, nō inducit timorem. vnde Philosophus dicit in 2. Rhet. quòd timor non est nisi vbi est aliqua spes euadendi. Nam quando nulla spes est euadendi, apprehēditur malum vt præsens: & sic magis causat tristitiam, quam timorē. ¶ Sic ergo timor potest cōsiderari quātum ad duo. Vno modo quantū ad hoc quòd appetitus sensitiuus, naturaliter refugit corporis læsionem: & per tristitiam, si sit præsens, & per timorem, si sit futura. Et hoc modo timor fuit in Christo, sicut & tristitia. Alio modo potest cōsiderari secūdum incertitudinem futuri aduentus: sicut quando nocte timemus ex aliquo sonitu, quasi ignorantes quid hoc sit. Et quantum ad hoc timor non fuit in Christo, vt Damas. dicit in tertio lib.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd iustus dicitur esse absque terrore, secundum quòd terror importat perfectam passionē, auertentem hominem ab eo quod est rationis. Et sic timor non fuit in Christo, sed solùm secundum propassionem. Et ideo dicitur quòd Iesus cœpit pauere, quasi secūdum propassionem, vt Hierony. exponit.

¶ Ad secundum dicendum, quòd Hilarius eo modo à Christo excludit timorem, quo excludit tristitiam, scilicet quo ad necessitatem timēdi. Sed tamen ad comprobandam veritatem humanæ naturæ, voluntariè timorem assumpsit, sicut etiam & tristitiam.

¶ Ad tertium dicendum, quòd licet Christus potuerit vitare mala futura secundum virtutem diuinitatis: erant tamen inevitabilia vel non de facili vitabilia secundum infirmitatem carnis.

ARTICVLVS VIII.

¶ Vtrùm in Christo fuerit admiratio.

AD OCTAVVM sic proceditur. Videtur quòd in Christo non fuerit admiratio. Dicit enim Philosophus in primo Metaph. quòd admiratio causatur ex hoc, quòd aliquis videt effectum, & ignorat causam. Et sic admirari non est nisi ignorantis. Sed in Christo non fuit ignorantia: vt dictum est. Ergo in Christo non fuit admiratio.

¶ Præterea, Damas. dicit in 2. lib. quòd admiratio est timor ex magna imaginatione, & ideo Philosophus dicit in 4. Ethic. quòd magnanimus nō est admiratiuus. Sed Christus fuit maximè magnanimus. Ergo in Christo non fuit admiratio.

¶ Præterea, Nullus admiratur de eo, quod ipse facere potest. Sed Christus facere poterat quicquid magnum erat in rebus. Ergo videtur quòd de nullo admirabatur.

¶ SED CONTRA est quod dicitur Matth. 7. Audiēs Iesus, (scilicet verba Centurionis) miratus est.

CONCLVSIO.

¶ Cùm Christo secundum diuinam & infusam scientiam, nihil nouum fuerit, non potuit in illo aliqua admiratio esse nisi secundum scientiam experimentalem.

¶ RESPONDEO dicendum, quòd admiratio propriè est de aliquo nouo & insolito. In Christo autem non poterat esse aliquid nouum & insolitum, quantum ad scientiam diuinam, neque etiam quantùm ad scientiam humanam, qua cognoscit res in Verbo, vel qua cognoscit res per species inditas, potuit tamen aliquid esse sibi nouū & insolitum secundum scientiam experimentalem, secundum quam sibi poterant quotidie aliqua noua occurrere.

¶ Et ideo si loquamur de ipso, quantùm ad scientiam diuinam, & scientiam beatam, vel etiam infusam, non fuit in Christo admiratio. Si autem loquamur de eo, quantùm ad scientiam experimentalem, sic admiratio in eo esse potuit. Et assumpsit hunc * defectum ad nostram instructionē, vt scilicet doceat esse mirandum, quòd etiam ipse mirabatur. Vnde dicit Augustinus in primo super Gen. contra Manichæos: Quòd mirabatur Dominus, nobis mirandum esse signi

ficat: quibus adhuc opus est sic moueri. Omnes ergo tales motus eius nō pertulerunt animi signa sunt, sed docentis magisterium.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd licet Christus nihil ignoraret, poterat tamē aliquid de nouo occurrere experimentali eius scientiæ ex quo admiratio causaretur.

¶ Ad secundum dicendum, quòd Christus non admirabatur de fide Centurionis, ea ratione, quòd esset magna quātùm ad ipsum, sed quia erat magna quantum ad alios.

¶ Ad tertium dicendum, quòd ipse poterat facere omnia secundum virtutem diuinam: secundum quam in eo admiratio non erat, sed solùm secundum humanam scientiam experimentalem, vt dictum est.

ARTICVLVS IX.

¶ Vtrùm in Christo fuerit ira.

AD NONVM sic proceditur. Videtur quòd in Christo non fuerit ira. Dicitur enim Iac. 1. Ira viri, iustitiam Dei non operatur. Sed quicquid fuit in Christo, ad iustitiam Dei pertinuit: ipse enim factꝰ est nobis iustitia à Deo: vt dicitur 1. Cor. 1. Ergo videtur quòd in Christo non fuerit ira.

¶ Præterea, Ira mansuetudini opponitur: vt patet in 4. Ethic. Sed Christus fuit mansuetus. Ergo in eo non fuit ira.

¶ Præterea, Greg. dicit in 5. Moral. quòd ira per vitium, excæcat oculum mentis, ira verò per zelum, ipsum turbat. Sed in Christo mentis oculus non fuit excæcatus nec turbatus. Ergo in Christo non fuit nec ira per vitium, nec ira per zelum.

¶ SED CONTRA est, quòd Ioā. 2. de eo dicitur. esse impletum quod in Psalm. legitur, Zelus domus tuæ comedit me.

CONCLVSIO.

¶ Cùm in Christo fuerit tristitia & vindictæ appetitus, non contra vel præter rationis ordinem, impossibile fuit in eo esse iram per vitium, sed per zelum diuini honoris.

¶ RESPONDEO dicēdum, quòd sicut in Secunda parte dictum est, ira est effectus tristitiæ. Ex tristitia enim alicui illata, consequitur in eo circa sensitiuā partem, appetitus impellendi illatā iniuriā vel sibi vel alijs. Et sic ira est passio composita ex tristitia & appetitu vindictæ. Dictum est autem, quòd in Christo tristitia esse potuit. Appetitus etiam vindictę quandoq; est cū peccato, quādo scilicet aliquis vindictam quærit absque ordine rationis. & sic ira in Christo esse non potuit: huiusmodi enim dicitur ira per vitium. Quandoq; verò talis appetitus est sine peccato, imò est laudabilis: puta cùm aliquis appetit vindictam secundum ordinem iustitiæ: & hoc vocatur ira per zelum. Dicit enim Augustinus super Ioan. quòd zelo domꝰ Dei comeditur qui, omnia peruersa, quæ videt, cupit emendare: & si emendare non potest, tolerat, & gemit. Et talis ira fuit in Christo.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd sicut Greg. dicit. 5. Moral. ira dupliciter se habet in homine. Quandoque enim præuertit rationem, & trahit eam secum ad operādum, & tunc propriè ira dicitur operari: nam operatio attribuitur principali agenti. Et secundum hoc intelligitur, quòd ira viri, iustitiam Dei non operatur. Quandoque verò ira sequitur rationem, & est quasi instrumētum ipsius: & tunc operatio,

homine simpliciter & absolutè, & non est de Christo, secūdum quidā ita quòd vtraque conclusio verificatę de Christo secundum id quod cōuenit Christo simpliciter. Constat autem, de Christo non dici simpliciter, quòd incertꝰ erat de euentu mali futuri: sed oppositum, scilicet & certus erat de euentu mortis & reliquorū malorum futurorum: non solùm inquantum Deus, sed etiam inquantum homo: nec solùm vt comprehensor, sed etiam vt viator, quantuis secundum quid, hoc est secundum aliquam eius partem, possit euētus incertitudo, non priuatiuè, sed negatiuè intellectæ, illi attribui. Sed non propterea potest ratione partis attribui ipsi Christo absolutè: quia oppositum, vt dictum est, conuenit illi simpliciter: sicut Aethiops potest quidem dici albus dentes: non tamen propterea potest dici albus, quia, simpliciter loquendo, est niger. Timor igitur quo Christus fuit incertitudinem euētus, vere negatur in Christo simpliciter & absolutè: quia Christus erat certissimus de euētu malorum.

¶ Et hoc est quod dicitur ex secunda conclusione * literæ: cum quo tamen stat, quòd in Christo secūdum aliquam portionem potuit esse timor, etiam quo ad incertitudinem euentus, quod est, in Christo secūdum quid fuisse timorem, quo ad incertitudinem euentus, pro quanto potuit ratio inferior apprehendere malum futurum, nihil proponēdo de certitudine, vel incertitudine euentus: ac per hoc apprehendebatur malum futurū vt incertum negatiuè. remanebat siquidē malum futurum non certum ex hoc ipso, quòd non proponebatur certē euenturum. Et sic potuit esse in Christo timor, etiam quo ad incertitudinem euentus.

¶ Ad primum igitur dubium dicitur, quòd motus appetitus sensitiui causatus ex apprehensione mali futuri, abstrahendo à certo vel incerto, est verè timor, non tristitia, requirens quòd malum futurum apprehendatur, quasi præsens, quia certum. Et quoniam in litera nihil aliud dicitur, ponendo primam conclusionem, nisi quòd timor fuit in Christo, quatenus causatur ex apprehensione mali futuri: ideo sibi non obstant prius dicta ex Aristot. Nec obstat secunda conclusio: quæ non negat huiusmodi timorem à Christo, sed negat timorē quo ad incertitudinem contrariē

natis ad mortē & huiusmodi) quantū admittitur de incertitudine, tantum potest inuenisse vel quaedam: & consequenter timoris. Nec patres propterea enumerata esse omnes timoris causas: quoniam sat fuit propositō eas considerāsse, secundū quas differendum est qualiter fuit, & qualiter non fuit in Christo timor, de timore enim diffusè in Prima secundæ tractatum est.

¶ Quo ad secundum dicendum est: Timor potest considerari quantum ad duo: primò, quantum ad motum appetitus sensitiui ex apprehensō malo futuro: secundò, quantū ad motum eiusdem ex apprehensū malo futuro incerto. Prima conclusio est: in Christo fuit timor quo ad primum. Secunda conclusio est: in Christo non fuit timor quo ad secundum. Probatur auctoritate Damasceni. Et patet vtraque conclusio ex dictis.

¶ Num in Christo fuerit verè timor, & quis.

¶ Sed dubium occurrit circa primam cōclusionem: quia motus appetitus ex malo futuro apprehenso, non est timor nisi sit cum spe euadendi (vt supra in litera dicitur ex Aristotele) ergo talis motus non est timor nisi aequivocè: non saluatur igitur per hoc sufficienter in Christo timor.

¶ Dubium quoque alterum occurrit circa secundam conclusionē: quoniam ex hoc, quòd Christus omnia futura certò cognouit, non sufficienter excluditur timor, quo ad incertitudinem euentus, quoniam scientia animæ Christi (vt patet ex supra dictis) erat habitua lis: nec oportebat esse actualem, quoniam habitus est, quo quis operatur, quū vult & propterea poterat Christus non videndo scientia euentus, quam habebat, apprehendere malum futurū, quasi incertum: & sic habere in suo appetitu timoris motū quo ad omnia (sicut & tristitiam) non quo ad aliquid tantūmodo.

¶ Et augetur dubitatio ex eo, quòd in Christo non erat redundantia superiorum ad inferiores partes, aut econtra, sed vnaquæque pars sibi propria exercebat consentaneum est, vt æstimativa seu cogitativa Christi ex ratione non vtente scientia infusa de certitudine euentus mortis, quamuis vtente scientia beata mortis, apprehēderit malum futurum vt incertū ipsi cogitativæ quo ad euentum. & ex tali apprehensione fuerit timor quo ad omnia, quū imaginativa seu cogitativa sit mouens immediatum appetitus sensitiui.

¶ Ad horum euidentiam sciendum est, quòd secundo literæ est de Christo homine

¶ Super Quæstionis decimaquintæ Articulum octauum.

Tertij dist. 15. q. 2. art. 2. q. 2. Comment.

TItulus clarus est.

¶ In corpore vnica est conclusio. In Christo solùm, quātum ad scientiam experimentalem potuit esse admiratio. Hæc conclusio primò probatur: deinde redditur ratio, quare ista potentia posita est in actu. Probatio est: Admiratio est de nouo & insolito: sed Christo nec secundum scientiam diuinam, nec humanam in Verbo, nec indiram, sed tātum experimentalem, potuit occurrere aliquid nouum & insolitum: ergo. Ratio actus est instructio nostra. Confirmatur auctoritate Augustini.

¶ Super Quæstionis decimaquintæ Articulum nonum.

TItulus clarus est. Comment.

¶ In corpore articuli sunt duæ cōclusiones respōsiuę quęsito. Prima est: Ira per vitium non potuit esse in Christo. Secunda est: Ira per zelum fuit in Christo. Probatur conclusio vtraque simul, monstrando primò, ex quibus constat ira, (scilicet ex tristitia & appetitu vindictæ) & distinguendo duplicem appetitum vindictæ, vel secundum ordinem rationis. Ille iram per vitium, ille iram per zelum constituit: vt Augustinus dicit. Et sic relinquuntur ambæ conclusiones vt per se notæ: prima: quia in Christo constat nō fuisse peccatum. Secunda verò: quia Euāgelium expresse dicit de Christo, Zelus domꝰ tuæ, &c.

¶ Nec putes nouitie, propriè cōpositam esse iram ex tristitia & appetitu vindictæ: quum illa sit in concupiscibili, hic in irascibili: & tutius vterque est qualitas simplex. Sed compositā dicitur tanquam ex necessariò concurrentibus ad constitutionem ipsius, quæ formaliter est appetitus vindictæ.

Prima secundæ qu. 46. artic. 3. ad 3. Et Secūda de quæstio. 158. art. 1. 2. & 3. Et Mal. q. 12. ar. 1. & 2.

Universidad de Navarra
Biblioteca

vindictæ: causaliter autem est tristitia, quia ex tristitia inuitæ causantur. Et potes, si vis conclusiones deducere, syllogizare facile. In Christo fuit tristitia & appetitus vindictæ, nō præter, sed secundum rationis ordinem: ergo in ipso ira non per vitium, sed per zelū fuit.

¶ super Quæstionem decimamquintam Articulum decimum.

THitulus in principio corporis clarificatur, dū terminū declarantur, scilicet cōprehensor & viator, hoc est, habēs beatitudinem, & tēdens in beatitudinem.

¶In corpore vna est cōclusio, Christus fuit simul comprehensor & viator. Probatur. Christus ante passionem secundum mentem plenè videbat Deum: & cum hoc anima eius erat passibilis, & corpus passibile & mortale: ergo habebat beatitudinē, quātum ad id quod est proprium animæ, & deerat ei beatitudo, quantum ad alia: ergo erat simul comprehensor & viator. Antecedens patet ex antedictis. Prima consequentia probatur: quia beatitudo hominis perfecta consistit in anima & corpore, &c. Secunda autē ibi viator est, q tendit in beatitudinem: cōprehensor, qui obtinet. Et opus. Probatur auctoritate dupliciter Apostoli.

3. distin. 14. artic. 2. & distinct. 18. ar. 2. Et veri. q. 26. ar. 10. & q. 29. ar. 8. Et quodli. 11. q. 2. art. 1. Et opus. 3. c. 238. Et opus. 18. ca. 7.

¶ super Quæstionem decimamsextam.

Annot. HIc incipit secunda pars primi tractatus de Christo, in qua expeditis his, quę de Vnionis mysterio erant dicenda, tractantur illa quæ ad vnionem consequuntur: vt patet in litera. in qua nota ista pars durās vsque ad quæstionem 26. distinguitur satis clarē.

¶ Super Quæstionis decimæsextæ Articulum primum.

Concor. TItulus clarus est. ¶In corpore articuli tria sunt. Primo in communi recitatur, in quo conuenium & differunt Christiani circa propositū: & dicitur quòd conueniunt omnes in affirmatione illius propositionis: differunt autem in ratione affirmandi.

¶Secundò referuntur tria genera errorū circa rationem affirmandi illam. Primum est circa veritatem prædicati, scilicet ly homo: & diuiditur in duos errores. Secundum est circa veritatem subiecti, scilicet ly Deus: & continet vnum errorem. Tertium est circa veritatē propositionis: hoc est circa esse significatum per

corpore verò, secundū q̄ corpus resurgit spirituale & in virtute, & in gloria, & in incorruptione: vt dicitur 1. Cor. 15. Christ⁹ autem ante passionē secūdum mentem plenè videbat Deū: & sic habebat beatitudinē, quantum ad id qd̄ est propriū animæ. sed quantum ad alia deerat ei beatitudo: quia & anima ei⁹ erat passibilis, & corpus passibile & mortale: vt ex suprà dictis patet. Et ideo simul erat cōprehensor, inquantum habebat beatitudinem propriam animæ: & simul viator, inquantum tendebat in beatitudinē, secundum id quod ei de beatitudine deerat.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, q̄ impossibile est moueri ad finem, & quiescere in fine secundū idem. Sed secūdū diuersa nihil hoc prohibet: sicut aliquis homo simul est sciens, quantū ad ea quæ iam nouit: & addiscēs, quantū ad ea, quæ nōdū nouit.

¶Ad secundum dicendum, quòd beatitudo principaliter & propriè consistit in anima & secundū mētem: secundariò tamē & quasi instrumentaliter requirūtur ad beatitudinē corporis bona. Sicut etiam Philosophus dicit in primo Eth. quòd exteriora bona organicè deseruiunt beatitudini.

¶Ad tertium dicendum, quòd nō est eadem ratio de animabus Sanctorū & de Christo, propter duo: primò, quidē quia animæ Sanctorum non sunt passibiles, sicut fuit anima Christi. secūdò, quia corpora nō agūt aliqd per quod in beatitudinē tendant, sicut Christus secūdum corporis passiones, in beatitudinē tendebat, quantum ad gloriā corporis.

QVAESTIO SEXTADECIMA
De consequentibus Vnionē quantum ad ea, quæ conueniunt Christo quantū ad esse & fieri, in duodecim articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de his, quæ cōsequuntur vnionem. Et primò quantum ad ea, quæ conueniūt Christo secundum se. Secūdò, de his, quæ conueniunt Christo per comparationem ad Deū patrem. Tertiò, de his quæ conueniūt Christo per comparationem ad nos.

¶Circa primū duplex cōsideratio occurrit, prima quidē de his, quę conueniūt Christo, secundū esse & fieri. Secūda de his, quæ conueniunt Christo secundū rationē vnitatis.

¶Circa primum quæruntur duodecim.

¶Primò, vtrùm hæc sit vera, Deus est homo.

¶Secundò, vtrùm hæc sit vera, Homo est Deus.

¶Tertiò, vtrùm Christus posit dici homo Dominicus.

¶Quartò, vtrùm ea quæ cōueniunt Filio hominis, possint prædicari de filio Dei, & econtrario.

¶Quintò, vtrùm ea, quę conueniunt Filio hominis, possint prædicari de diuina natura: & de hūana ea, quę cōueniunt filio Dei.

¶Sextò, vtrùm hæc sit vera, Filius Dei factus est homo.

¶Septimò, vtrùm hæc sit vera, Homo factus est Deus.

¶Octauò, vtrùm hæc sit vera, Christus est creatura.

¶Nonò, vtrùm hæc sit vera, Iste homo, demōstrato Christo, incepit esse, vel fuerit semper.

¶Decimò, vtrùm hæc sit vera, Christus, secundum quòd homo, est creatura.

¶Vndecimò, vtrùm hæc sit vera, Christ⁹, secūm q̄ homo, est Dei.

¶Duodecimò, vtrùm hæc sit vera, Christus, secūdum quòd homo, est hypostasis vel persona.

ARTICVLVS I.

¶Vtrùm hæc sit vera. Deus est homo.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur q̄ hæc sit falsa, Deus est homo. Omnis enim propositio affirmativa in materia remota est falsa. Sed hæc propositio, Deus est homo.

ly est copulam verbalem dictæ propositionis, & diuiditur in duos errores, computando illos quatuor modos scilicet dignitatis, auctoritatis, affectionis vel inhabitationis pro vnico & reliquum duarum hypostasium pro altero. Ita quòd vanescāt errores hi sunt quinque qui satis clarè patent in litera ex prius dictis.

¶Tertio respondetur quæsito vnica conclusione: Hæc propositio, scilicet, Deus est homo, est vera, & propria suppositio Incarnationis mysterio cum fide catholica. Probatur. Hoc nomen Deus ex modo suæ significationis potest supponere pro persona filij Dei: ergo potest supponere pro supposito humanæ naturæ: ergo de Deo pōt prædicari homo. Antecedēs probatur: quia nomen significās naturam cōmunem in concreto, potest supponere p̄ quolibet contentorum sub natura communi, vt patet inductiuè in homine, &c. Consequentia autem prima probatur: quia persona filij Dei est vera & propria suppositum humanæ naturæ. Secunda autem probatur: quia de quolibet suppōsito alicuius naturæ, potest verè & propriè prædicari nomen significans illam naturam in concreto.

¶Vbi nota diligentissimè, quòd in ista propositione, Deus est homo, Deus supponit pro persona humana: quia supponit pro persona filij Dei, quatenus est persona humana. Hoc enim litera infert, quòd homo verè & propriè prædicatur de Deo: quia nomen Naturæ humanæ in concreto verè & propriè prædicatur de quolibet suo supposito: oportet enim subsumere, sed Deus propersona Verbi, est verè & propriè suppositum naturæ humanæ: ergo

¶Sit scito quòd ista propositio, Deus est homo, est quasi vna indefinita: & ideo ad veritatem eius sufficit, quòd vna persona diuina sit homo, & ad propriatem ipsius sufficit prædicatū esse æquale aut maius subiecto (vt Porphyrius dixit) & sic habere ad subiectum quasi per modum informantis, vt euitentur implicita subiecta, quæ oportet subintelligi in propositionibus indirectis: puta visibile est hōhoc est, ille q̄ est risibilis, est homo.

¶Vnde sicut ista est vera & propria, Homo est crispus: quia Sortes est crispus: ita ista est vera & propria, Deus est homo, quia vna persona diuina est homo: habet enim se homo ad verbum, vt est persona humana, tanquam forma: les vt Autor docuit in 4. contra Gen. cap. 49. in solutione sextæ obiectionis.

¶In responsione ad primum, collige copias doctrinæ ibi contentæ. Duo siquidem ad Metaphysicam, & tria ad Logicam spectāt, ibi docentur. Primum Metaphysicū miratum Logicæ est, quòd non formarum diuersitas, sed incompossibilitas coeundi, est quæ fundat materiam remotam.

¶Alterum mixtū fidei est, q̄ suppōsito diuino natura humana, diuina scilicet & humana, ineſt per accidens, sed per se. Primū Logicum suppōsito Incarnationis mysterio est, hæc propositio, Deus est homo, non est in materia remota neque in cōtingenti, sed naturali. Secundum est, Homo prædicatur de Deo, non per accidens, sed per se. Tertium est, quòd homo prædicatur de Deo sicut species de sua hypostasi. Et declaratur quæ ratione, subintrando, non ratione formæ significatæ per hoc nomen Deus, quod est subiectum propositionis, sed ratione suppositi, quod est hypostasis humanæ naturæ. Et prima quidem duo ab omnibus acceptari videntur quoniam sine his Incarnationis mysterium saluari nequit: & de his superius multa dicta sunt. sed tria vltima non carent quæstione, & singula discutienda sunt.

¶Num hæc propositio, Deus est homo, sit in materia naturali, & vera per se.

Quæstio. ¶Circa primum igitur horum, scilicet hæc propositio, Deus est homo, est in materia naturali, dubium occurrit: quia omnis propositio in materia naturali est necessaria: alioquin non distingueretur contra propositionem in materia contingenti: sed ista non est necessaria (non enim Deus necessariò est homo) ergo non est in materia naturali.

¶Circa secundum, scilicet quòd dicta propositio est per se, ex Scoto & Durando in 3. di. tertij sententiarum dubium occurrit. Scotus quidem probat tripliciter hanc propositionem esse veram non per se, sed per accidens, Logicè loquendo. Tum quia prædicatum non est de intellectu subiecti. Tum quia si sic, prædicaretur de quolibet contento sub subiecto: & sic Spiritus sanctus & Pater esset homo. Tum quia in prædicationibus per se, subiectum supponit determinatè: quia si indeterminatè tantùm supponeret, hæc esset per se, animal est homo, quia potest verificari pro Petro vel Paulo: sed hoc subiectum Deus, non includit determinatè plus Filium quàm Patrem.

¶Durandus verò inquit, Puto q̄ magis propriè potest dici vera p̄ accidēs, quàm per se: quia omnis propositio vera per se, est vera cum reduplicatione termini supra se: homo enim, secundum quòd homo, est animal, & est risibilis. In propositio autem, Deus, secundum quòd Deus, est homo, est falsa, quia non forma significata per subiectū est ratio inhærētiæ prædicati ad subiectū (sicut sola vnitas suppositi, quæ etiā in propositionibus per accidēs, est tota causa verificationis earū. Et ideo hæc propositio magis est dicenda per accidens, quàm per se.

¶Circa tertiū, scilicet homo prædicatur de Deo sicut species de sua hypostasi, Scotus vbi suprà, occurrit dicens, q̄ quia ista vnio non habet similē, nullum est prædicatū dicut in proposito sed hæc prædicatio ex parte prædicati est speciei ex parte verò modi se habendi prædicati respectu subiecti, est sicut accidens quintum prædicabile: quia non est de ratione subiecti: & aduenit temporaliter subiecto existenti in actu completo æternaliter: & per hoc aduenit, ita vt possit abesse.

¶Ad horum euidentiam oportet tria præmittere. Primum est, quòd ly Deus, potest, quantum ad propositum spectat, dupliciter considerari: primò absolutè: secundò, vt contractum vel determinatum per prædicatum: scilicet esse hominem: potest enim supponere ly Deus, secundum suam naturalem suppositionem pro habente deitatem, absque determinatione huius vel illius habentis deitatem, sicut homo pro habente humanitatem: & sic consideratur absolutè, sicut quo dicitur. Deꝰ charitas est. Potest quoq; supponere pro certo supposito diuinæ naturæ: quoniam talia sunt, quo ad suppositionem subiecta, qualia permittunt prædicata: sicut quum in Symbolo dicitur, Deum de Deo, ly Deum, supponit pro Filio: & ly Deo, pro Patre. Et si in hac propositione, Deus est homo, accipiatur ly Deus absolutè, constat propositionem istam esse veram per accidens: sicut constat, hanc esse per accidens, animal est homo. Accidit enim Logicè loquendo (vt nunc loquimur) animali esse hominem, ratione alicuius animalis, quod est homo: & similiter accidit Deo esse hominem, ratione alicuius hypostasis diuinæ, quæ est homo. Si autem accipiatur ly Deus, vt substat determinationi prædicati, sic supponit pro persona Filij, quæ sola est homo: sicut quum dicitur, quod homo peccando spoliauit genus humanum stola innocentiæ, supponit pro vno singulari, scilicet Adam. & sic sumi in hac propositione, clarè Autor affirmat in litera in calce corporis articuli.

¶Sed quia hoc non sufficit, sciendum est secundò, quòd ly Deus, suppponendo pro persona Filij, dupliciter potest considerari, vel quo ad formam significatam, quæ est Deitas, vel quo ad ipsum personæ suppositum. Et quia extrema infinitum medium, hic subintelligas, vel quo ad vtrumque. Et si quidem in hac propositione sumeretur Deus supponens pro Filio quo ad formam significatam: similiter clarè constat, quòd propositio esset per accidens: accidit enim deitati ratione hypostasis Verbi esse hominem. Et idem est iudicium, si sumeretur quo ad vtrumque. Et propterea in proposito sumitur ly Deus, vt supponit pro persona Filij quo ad hypostasim: & hoc habes etiam clarè in litera in calce responsionis ad primum.

¶Verùm quia persona Filij Dei habet hoc singularissimum, quòd est persona subsistēs in duabus naturis, diuina scilicet & humana: ideo tertiò recolēdum, quòd est hypostasis, pro qua superponit in hac propositione ly Deus, habet conditiones æternar, & habet conditiones ex tēpore: est enim persona diuina ab æterno, & est persona humana ex tempore. Et si supponeret pro persona Filij, vt est hypostasis diuina præcisè, tunc etiam propositio esset per accidens: quoniam filius Dei, non inquantum hypostasis diuinæ naturæ, sed inquantum hypostasis humanæ naturæ, hominis prædicationem recipit: sed ponendo, quòd supponat pro persona Filij, quoad hypostasim, secundum quòd de facto est, postquam Verbum caro factum est, verè habemus quòd homo prædicatur de sua hypostasi, quum dicitur, Deus est homo. Et hoc esse inuentum ab Autore, euidenter patet, ex eo quòd tractatus iste intitulatur, de his, quæ consequuntur vnionem. Suppositio ergo Incarnationis mysterio, de persona Filij est termo præsentis litteræ, quum dicitur quòd Deus hic supponit pro persona Filij: imò & clarè in litera dicitur, quòd in dicta propositione, Homo prædicatur de Deo vt species de sua hypostasi. Supponit ergo Deus pro hypostasi humana, si homo prædicatur de Deo, vt species de sua hypostasis speciei siquidem humanæ nulla hypostasis est sua, nisi humana, quæ in Christo est ab æterno diuina. Clarissimè autem hoc supponi explicatur in principio corporis sequentis articuli, quum dicitur suppositā veritatē vtriusque naturæ diuinæ & humanæ, & vnione in persona & hypostasi, hæc est vera & propria, Homo est Deus: sicut & ista, Deus est homo.

¶Hic enim explicatur, quòd vtraque propositio supponit conditionem de facto inuentam in persona Verbi. His prælibatis ad singula dicendum est.

¶Ad primum igitur dubium dicitur, quòd hæc propositio est necessaria & quoniam Deus absolutè non sit necessariò homo, Deus tamen pro persona Verbi incarnati est necessariò homo. constat enim euidenter, quòd persona humana quælibet est necessariò homo: Deus autem in hac propositione determinatur ad supponendum pro persona humana. Et propterea ista propositio, est non quo ad significatum, tamen quo ad suppositū per nomen subiecti, est necessaria.

¶Ad secundum verò dubium, respondendo ad primum Scoti, dicitur quòd ista propositio est per se respectu suppositi, & quòd prædicatum est de intellectu subiecti quo ad suppositum per illud: quamvis non sit de intellectu eius quo ad formam significatam per idem: est enim homo de intellectu hypostasis humanæ, ita quòd oppositum nequit intelligi.

¶Ad tertium negatur sequela, loquendo de Deo quo ad suppositum: illud enim quod per se prædicatur de Deo ratione formæ significatæ per ly Deus, prædicatur de quolibet contento sub Deo. Sed illud quod per se prædicatur de Deo ratione suppositi talis, pro quo supponit exigente prædicato hu[illegible]smodi suppositionem, non prædicatur de quolibet contento sub hoc nomine Deus.

¶Ad tertium dicitur per eandem distinctionem, quòd in prædicationibus per se ratione formæ significatæ per subiectum, subiectum ipsum supponit indeterminatè quo ad suppositum, & determinatè quo ad naturam. Sed in prædicatione per se ratione certi suppositi, pro quo prædicatum facit supponere subiectum, secus oportet esse: quia necesse est subiectum supponere pro determinato suppositō: & sic est in proposito, vt patet ex dictis.

¶Ad Durandum autem ex eadem distinctione respondetur, dicendo quòd ista Maior, Omnis propositio per se vera, est vera cum reduplicatione termini subiecti supra se, licet admittatur in propositionibus per se vertī de subiecto ratione formæ significatæ: negatur tamen in propositione per se vera de subiecto ratione certi suppositi tantùm. Et ratio diuersitatis est: quia reduplicatio transfert terminum subiectum in naturam prædicati, quod constat teneri formaliter: quum enim dico, homo, inquantum homo, est animal vel risibilis, perinde est ac si dicerem, homo, inquantum est homo, est animal, vel, &c.

¶Vbi patet, quòd ly homo repertum vt prædicatum: & proprioꝛa denotat humanitatem esse rationem coniunctionis prædicati cum subiecto. Et ideo ista est falsa, Deus, inquantum Deus, est homo: significat enim deitatem esse rationem necessariam coniunctionis prædicati cum subiecto. Nec solùm ipsa est falsa, sed etiam ista, Verbum, inquantum Verbum, est homo: quia ly Inquantum, reduplicatiuè sumptum, denotat formam significatam: hoc est proprietatem hypostaticam Verbi constituiuam, esse rationem necessariam connexionis prædicati cum subiecto. Secus autem dicendum esset, si ly Inquantum, tenderetur specificatiuè: quoniam sic ista est vera, Verbū, inquantum Verbum, est homo: quoniā esse hominem cōuenit Verbo secundū propriam personalitatē. Sed quia hoc non spectat ad præsentē Logicam, de qua est sermo: ideo reuertentes ad subiuncta per Durandum dicentem, q̄ quando sola vnitas suppositi est ratio coniunctionis extremorū, propositio est vera per accidens, respōdemus q̄ sola vnitas suppositi extrinseci ab alterō talrem extremorum verificatis propositionem, constituit illā veram per accidens: sed vnitas suppositi intrinseci vtique extremo, cōstituit propositionē directā & formalē, verā per se de altero extremo

Universidad de Deusto
Biblioteca

non respectu formæ significatæ, sed respectu suppositi. Sic autem est in propositionibus de inesse, scilicet, Deus & homo, claudinus nutrimisce, quamuis indeterminatæ hypostasis Verbi incarnati vtpote verissimè & proprissimè personæ diuinæ & humanæ. Non sic autem est in propositionibus de accidentibus, vt, homo est albus: quoniã in illis suppositum per hominem copulatur tantum, & extrinsecè importatur per albū: quod purã qualitatẽ significat. Et hæc iam docuerat Autor in 1. sententiarum distinct. 7. q. 1. articu. 1.

¶ Ad tertiũ dubium dicitur, quòd Ecclesia fide incarnationis proponit subiectum Verbi, seu hypostasim Verbi absolutè: & ideo non inuenit quale sit hoc prædicatum cum sua prædicatione. Sed Autor intuens talia esse subiecta, quo ad suppositionem, qualia exigũt prædicata, supponendo Incarnationis mysterium, supponit eũ fide catholica, Deum esse quandam hypostasim humanam, & pro illa in hac propositione supponere ly Deus. Et præterea statim inuenit, non solùm quòd prædicatio est species: sed etiam quòd prædicatur vt species de propria hypostasi. Nec hoc aliquam habet difficultatem, nisi illam, quam ex fide supponimus, scilicet, personam Filij esse veré & propriè personam humanam hac nãque suppositione facta, clarè liquet, quòd sicut species prædicatur de sua hypostasi, quum dicitur, A, est homo: si ly A, supponit pro certa persona humanarum in proposito ex quo ly Deus, supponit pro quadam certa persona humana. Et hinc patet, quòd ista propositio, Deus est homo, dum ly Deus, supponit pro illa persona humana, quæ est Verbũ incarnatum, est per se in primo modo dicendi per se respectu suppositi (vt toties dictũ est) & non respectu formæ significatæ per ly Deus. Et est prædicatio essentialis & vniuoca, vt patet ex diffinitione vniuocorum: & Autor in allegatis locis explanat. Et tu potes ex notitiobus monstrare explicatam doctrinam esse veram, mutando nomen subiecti: ita quòd loco ly Deus, ponatur nomen proprium illius personæ, quatenus est persona humana, & dicendo, Iesus est homo. Constat enim, quòd ly Iesus supponit pro persona filij Dei, vt est hypostasis humana: pro qua dictum est etiam supponere ly Deus in hac propositione, Deus est homo. Nec est differentia inter has propositiones, Deus est homo, Iesus est homo, quo ad suppositum sed quo ad significatum per nomina subiecta. Quocirca sicut ista, Iesus est homo, est per se in primo modo & essentialis, & prædicat speciem de propria persona: ita ista, Deus est homo, restringẽdo ly Deus, ad Iesum, vt vnico verbo dicamus. Et sicut nõ verebitur in opinionẽ, an ista sit per se & essentialis vniuoca, &c. Iesus est homo: ita non debet in diuersas trahi opiniones ista, Deus est homo, inuelecta quo ad suppositum: ex quo supponit pro Iesu. Et hinc patere potest, quòd etiam ista propositio, Christus est homo respectu suppositi, est per se in primo modo.

¶ Nec obstat quod Scotus vbi suprà obiicit dicens, Quòd quia Christus, Damascenus tacite, significat hypostasim duarum naturarum, nihil per se vnum prædicatur de illo per se, vtpote de non per se vno in se: sicut enim apud Aristo. primo Metaphys. ratio in se falsa, de nullo est vera: ita ratio per se non vna, nihil per se vnum de se verificat. Et simile est de ista, Christus est homo, & ista, Homo albus est coloratus. Hæc inquam non obstant: quia quo ad rem, Christus significat vnã per se & in se hypostasim: homo albus autem significat hypostasim vnam per accidens: accidit enim subiecto albedinis esse hominem, & econtra. Quo ad propositionem quoque tam dictam est, quòd istæ propositiones dicuntur per se respectu suppositi, & nõ respectu formæ deitatis significatæ. Suppositum autem est in se per se vnum: quia non est nisi hypostasis æterna filij Dei, quæ ex tempore est insumpta omnino hypostasis humana: & ideo optimè per se de illo prædicatur ly Deus, quàm homo, nihil minus, quàm si esset vnius illarum naturarum tantùm hypostasis: extensio siquidem seu communitas ipsius ad quas naturas, nihil tollit de proprietate ejusdem respectu singularium.

¶ In responsione ad quartũ, dubium occurrit: quoniam responsio ista videtur cõtradicere doctrinæ iam habitæ & enecuare illam: nam si homo prædicatur de Deo ratione relationis, vt in hac responsione dicitur: sequitur quòd non prædicatur essentialiter, sicut species de sua hypostasi, vt in responsione ad primũ dictum est. Prædicatio namque speciei humanæ de sua hypostasi, est & essentialis & substantialis, nõ relatiua, vt patet.

¶ Ad hoc dicit, q. Autor nõ dixit, q. vnio, ratione cuius est ista prædicatio, est relatio aut relationis: sed dixit, quòd relationẽ importat, hoc est connotat: importantur enim non solùm res significatæ, sed connotatæ. Et propterea licet vnio naturæ humanæ ad Deum sit subsistentialis: quia tamen connotat relationem, ideo nomen prædicatum secundum illam, non sequitur regulam absolutorum ab æterno.

¶ Altius posset exponi hæc responsio, dicendo quòd homo prædicatur de Deo ratiõe vnionis in persona: quam vnionẽ constat ex supradictis fundamentaliter esse subsistentialem, formaliter relatiuam: sed prædicatio est ratiõe vnionis fundamentalis, quæ significatur per vnionem formaliter, vt differentia per proprietatẽ consueuit significari. Et quia illa fundamentalis vnio, quæ fundat prædicationem istam, habet modum relatiuum, quo ad hoc, quòd de nouo ponitur in persona diuina, nullã in illa mutationem ponit nisi relatiuam relatione non reali, sed rationis: ideo dictum est, quòd relationem importat. Et ideo non sequitur regulam absolutorum ab æterno, quæ si de nouo apponerentur, aut tollerentur à Deo, mutationem in ipso ponerent.

¶ *Super Quæstionis decimæquintæ Articulum secundum.*

Titulus clarus est.

¶ In corpore articuli vnica est conclusio responsiua quæsito. Hæc est vera & propria, Homo est Deus, supposito Incarnationis mysterio. Probatur.

QVAESTIONIS XVI. ARTIC. III. 101

¶ Præterea, Quicquid prædicatur de prædicato, prædicatur de subiecto. Sed hæc est vera, Deus est Pater, vel, Deus est Trinitas. Si ergo hæc sit vera, Homo est Deus, videtur q. hæc etiã sit vera, homo est Pater, vel, homo est Trinitas. Quas quidem patet esse falsas. ergo & primam.

¶ Præterea, In Psalm. dicitur. Nõ erit in te Deus recens. Sed homo est quiddam recens: non enim Christus semper fuit homo. Ergo hæc est falsa, Homo est Deus.

¶ SED CONTRA est quod dicitur Roma. 9. Ex quibus est Christus secundum carnem, qui est super omnia Deus benedictus in secula. Sed Christus secundũ carnem est homo. Ergo hæc est vera, Homo est Deꝰ.

CONCLVSIO.

¶ Sicut hæc est vera, Deus est homo, ita & ista, homo est Deus.

¶ RESPONDEO dicẽdum, quòd supposita veritate vtriusque naturę, diuinæ scilicet, & humanæ, & vnione in persona & hypostasi, hæc est vera & propria, Homo est Deus, sicut & ista, Deus est homo. Hoc enim nomen homo, potest supponere pro qualibet hypostasi humanæ naturæ: & ita potest supponere, q. persona filij Dei, quam dicimus esse hypostasim humanæ naturæ. Manifestum est autem quòd de persona filij Dei verè & propriè prędicatur hoc nomen Deus, vt in prima parte habitum est. Vnde relinquitur quòd hæc sit vera & propria, Homo est Deus.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd idololatræ attribuebant nomen Deitatis lapidibus & lignis, secundum quòd in sua natura considerantur: quia putabant in illis aliquid numinis esse. Nos autem nõ attribuimus nomen Deitatis homini secundũ humanam naturam: sed secundum suppositum æternum, quod est etiam per vnionem suppositum humanæ naturæ, vt dictum est.

¶ Ad secundum dicendum, quòd hoc nomen Pater, prædicatur de hoc nomine Deus secundum quòd hoc nomen Deus supponit pro persona Patris. sic autem non prædicatur de persona Filij: quia persona Filij non est persona Patris. Et per consequens non oportet, quòd hoc nomen Pater, prędicetur de hoc nomine homo, de quo prædicatur hoc nomen Deus: inquantum ly homo supponit pro persona Filij.

¶ Ad tertium dicendum, quòd licet humana natura in Christo sit quiddam recens: tamen suppositum humanæ naturæ non est recens, sed æternum. Et quia hoc nomen Deus, non prædicatur de homine ratione humanæ naturæ, sed ratione suppositi, non sequitur quòd ponamus Deum recentem. Sequeretur autem, si poneremus, quòd homo supponit suppositum creatum, secundum quòd oportet dicere eos, qui in Christo ponunt duo suppositа.

ARTICVLVS III.

¶ Vtrùm Christus possit dici homo dominicus.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd Christus possit dici homo dominicus. Dicit enim Augustũ. in lib. 83. q. Monendum est, vt illa bona expectentur, quæ fuerunt in illo homine dominico. Loquitur autẽ de Christo. Ergo videtur quòd Christus sit homo dominicus.

¶ Præterea, Sicut dominium cõuenit Christo ratione diuinæ naturæ, ita etiã humanitas pertinet ad humanã naturam. Sed Deus dicitur humanatꝰ vt pater per Damas. in 3. lib. vbi dicit quòd humanatio eam, quæ ad hominẽ copulationem demõstrat. Ergo pari ratiõe potest dici denominatiuè, quòd homo ille sit dominicus.

¶ Præterea, Sicut dominicus denominatiuè dicitur à domino, ita diuinus denominatiuè dicitur à Deo. Sed Dio. Christũ nominat diuinissimum Iesum. Ergo pari ratione potest dici q. Christus sit homo dominicus.

¶ SED CONTRA est quod Aug. dicit in lib. Retrac. Nõ video vtrũ recte dicatur, homo dominicus Iesus Christus, cùm sit vtiq. dominus.

CONCLVSIO.

¶ Non propriè & verè ille homo, scilicet Christus, est homo dominicus, sed dominus.

¶ RESPONDEO dicendum, quòd sicut suprà dictũ est, cùm dicitur homo Christus Iesus, designatur suppositum æternum, quod est persona filij Dei: propter hoc, quòd est vnum suppositum vtriusque naturæ. De persona autẽ filij Dei prædicatur Deus & Dominus essentialiter. & ideo non debet prædicari denominatiuè: quia hoc derogat veritati vnionis. Vnde cùm Dominicus dicatur denominatiuè à Domino, non potest verè & propriè dici, quòd homo ille sit dominicus, sed magis q. sit dominus. Si autem per hoc, quod dicitur, homo Christꝰ Iesus, designaretur suppositum aliquod creatũ, secundum illos, q. ponunt in Christo duo suppositа, posset dici homo ille dominicus, inquantum assumitur ad participationẽ honoris diuinitatis: sicut Nestoriani posuerunt. Et hoc etiã modo humana natura nõ dicitur essentialiter dea, sed deificata: nõ quidem per cõuersionem ipsius in diuinam naturã, sed per coniunctionem ad diuinã naturam in vna hypostasi, vt patet per Damas. in tertio lib.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd Aug. verba illa & similia retractat in lib. Retracta. Vnde post verba præmissa in lib. Retracta. subdit, Vbicũq. hoc dixi, scilicet q. Christus Iesus sit homo dominicus, dixisse me nollem: postea quippe vidi non esse dicendum. Quanuis nonnulla ratione posset defendi. quia scilicet posset aliquis dicere quòd dicitur homo dominicus ratione humanæ naturæ, quam significat hoc nomen homo: non autem ratione suppositi.

¶ Ad secundum dicendũ, q. illud vnũ suppositum, quod est humanæ & diuinæ naturæ, primò quidẽ fuit diuinæ naturæ, scilicet ab æterno: postea autem ex tempore per incarnationem factum est suppositum humanæ naturæ. Et hac ratione dicitur humanatum: non quia assumpserit hominem, sed quia assumpsit humanam naturam. Non autem sic est econuerso, q. suppositũ humanę naturæ assumpserit diuinam naturam: vnde non potest dici homo deificatus vel dominicus.

¶ Ad tertiũ dicendum, quòd hoc nomen dominus, consueuit prædicari etiam de his, de quibus prædicatur essentialiter hoc nomen Deus. Dicimus enim, q. diuina essentia est Deus, ratiõe idẽtitatis: & q. essentia est Dei sue diuina, propter diuersum modum significandi, & verbum diuinum, cùm tamẽ verbũ sit Deus. Et similiter dicimus personam diuinam sicut & personam Platonis, propter diuersum modum significãdi. Sed dominicus nõ dicitur de his, de quibus dominus essentialiter, sicut de Deo, quia dominus essentialiter, æquale de æquali prædicatur per se, sicut si Trinitas prædicari q. se in telligitur de Deo, oportet Deũ restringi ad suppositum quasi simpliciter: vt sic æquale de æquali prædicetur. Et sic patet sensus litteræ.

¶ *Super Quæstionis decimæsextæ Articulum tertium.*

Titulus clarus est, originem habẽs ab Augustini varia diuersis reportibꝰ sententia, & Magistri Sententiarum distinctio 7. tertij libri.

¶ In corpore articuli vnica est cõclusio respõsiua quæsito: Nã potest verè & propriè dici, q. homo ille sit dominicꝰ: sed q. est dominus. Probat primò sic: Homo ille, scilicet Christꝰ Iesus, designat personã filij Dei: ergo de illo prę dicatur dominus essentialiter. ergo non debet de illo prædicari dominus denominatiuè. Antecedens probatur: quia vnum est suppositũ diuinæ & humanæ naturę in Christo. prima consequtia est clara. Secunda verò probatur: quia derogaret veritati vnionis Ecclesiæ prædicaretur denominatiuè. Firmat deinde conclusio ac ratio allata ex opposito: q. scilicet hæc prædicatio propria est Nestorianis & q. similis prędicatio propria est naturæ assumptæ. Nestoriani siquidẽ, ponendo duo in Christo suppositа, propriè dicunt Christũ esse verũ dñm: sicut affirmare Verbũ esse deum, nõ est negare ipsum esse verum Deum.

¶ Ad hoc dicitur, q. ratio veritati similitur, & est

Universidad de Navarra
Biblioteca de Humanidades

est efficax. Nã quæstio ista de nominibus est: nominibus autem videtur esse, vt plures vtuntur, secundum Philosophum: communiter autem vsus illud dominicum vocat quod est domini, non quod dominus est: vt in responsione ad tertium litera exponitur & propterea ex affirmatione prædicationis eius ad Christum, bene illata est negatio denominatiua. Et similiter dicendo, homo dominicus, secundum communem vsum intelligitur homo domini, ac per hoc aliquis homo domini, & sic intelliguntur ibi duo supposita, vnum in ly Aliquis homo, & vnum in ly Domini, ac per hoc ruit veritas vnionis diuinæ & humanæ naturæ in vnu eodémque supposito. Et propterea Autor hanc loquutionem Nestorianam dixit. Non est autem simile de Deo & diuino, vt in litera dicitur, quia diuinum *absolutè* consueuit fumi frequẽtiùs vsumo sic autem dominicum.

¶ *Super Quæstionis decimasextæ Articu. Ium quartum.*

Annot. TItulus, vt iacet, intelligendus est de conuenientibus humanæ naturæ existẽti in Christo: puta passibilitate, morte, & aliis huiusmodi, quæ de Christo ratione illius naturæ humanæ dicuntur, dum dicimus Christum crucifixum, mortuum, sepultum, &c.

Comment. ¶ In corpore articuli tria sunt, primò refertur differẽtia inter Nestorium & Catholicos in hac quæstione. Secundò redditur ratio catholicæ doctrinæ. Tertiò subiungitur opportuna documentum circa hãc catholicã doctrinam.

¶ Quo ad primum. Nestoriani duabus distinctionibus vtebantur in proposito. Altera harum membrorum est quædam enim sunt prædicata propria diuinæ naturæ (vt esse omnipotentem, æternum, & similia) quædã sunt prædicata propria humanæ naturæ: vt esse mortalem, corporeum, filium hominis, & huiusmodi. Altera ex parte subiectorum tũ membrorum est enim dictis prædicatis subiici in enuntiatione vel nomen proprium Dei, vt Deus, vel nomen proprium hominis, vt homo: vel nomen cõmune vtriq; naturæ, diuinæ scilicet & humanæ, vt Christus. Et subiungebant duas cõclusiones: primã de subiectis propriis, dicendo, quod nec de nomine proprio Dei dicuntur prædicata propria homini, nec de nomine proprio hominis dicuntur prædicata propria Dei. Et propterea negabãt Deũ esse, natum ex Virgine, aut mortuum, aut aliquid passum: & similiter hominem esse creatorem cæli & terræ, & huiusmodi. Secunda de subiecto cõmuni, dicendo, de nomine cõmuni Deo & homini prædicari verè tam ea quæ sunt *propria* Deo, quàm ea quæ sunt propria homini. Et propterea Christus verè dicitur omnipotẽs, æternus, creator, & natus ex Virgine, crucifixus, mortuus & sepultus. Hoc fuit dogma Nestorii.

¶ Catholici autem affirmant vniuocè vtraque prædicata verè enuntiari de quocunque nomine subiecto siue proprio siue communi: vt patet ex Cyrilli auctoritate.

¶ Quo ad secundum ratio catholicæ assertionis est, identitas hypostasis vtriusque naturæ in Christo. Hinc enim fit, vt vna eadémq; hypostasis supponatur vtrique nominibus, & quòd *propria* Deo inesse dicatur prædicati de hypostasi diuina & propria homini de hypostasi humana. Nec oportet hic immorari: quia ex supradictis patet, nomina communia cõcreta posse pro quacunque sua hypostasi supponere.

¶ Quo ad tertium, doctrinam catholicũ est, q̃ licet nõ distinguendum sit cum Nestorio subiectum, de quo diuina & humana prædicantur, distinguẽda tamen est ratio subiecti, qua diuina de ipso dicuntur, à ratione, qua humana de eodem enuntiantur: nam vna eadémque est hypostasis in diuersis naturis subsistẽs. Et propterea discernẽdi cautè est non id de quo dicuntur, sed id, secũdum quod dicuntur. Et hoc confirmatur auctoritate Augustini.

¶ *Super Quæstionis decimasextæ Articulum quintum.*

IN titulo vide diuersitatem huius à præcedenti titulo: nam hîc quæstio refertur ad diuinam naturam, ibi verò ad Deum: nã hîc quæritur an humana prædicentur de natura diuina nubi, an humana prædicẽtur de Deo. Vnde quam inter Deum & diuinam naturam sit differentia secundum modum significandi, omnis ista quæstio ad rem diuinã spectat, nõ vt res est aliquid, sed vt res est significata nomine abstracto, puta deitas aut diuinitas: vel æquinalẽtia, puta, natura diuina, essentia diuina, & huiusmodi.

¶ In corpore articuli duæ sunt conclusiones simul probatæ. Altera est: In Christo ea quæ

sunt vnius naturæ, non possunt prædicari de alia in abstracto significata. Altera est: In Christo ea quæ sunt vtriusque naturæ, possunt indifferenter de nominibus concretis vtriusque naturæ prædicari. Probantur simul, Ea quæ sunt propria vnius, non possunt verè prædicari de alio nisi de eo quod est idem illi: ergo ea quæ sunt vnius naturæ, &c. Antecedens manifestatur: quia risibile nõ conuenit nisi ei, quod est homo. Cõsequẽtia verò probatur primò: quia nomina cõcreta supponũt hypostasim naturæ. Et confirmatur deinde secunda conclusio auctoritate Leonis.

Annot. ¶ Aduerte hîc, quòd abstracta & cõcreta nomina, quamuis conueniant in significato formali (quoniã tam deitas, quàm Deus deitatẽ significat: & similiter tã humanitas, quam homo humanam significat naturam) ex differẽti tamen significandi modo inuento in illis, alia oritur differentia quo ad supposita per illa: nam abstracto nomen & significas naturam & supponit pro natura deitas enim pro deitate supponit. Concretum verò significat quidem naturam, sed etiam supponit pro habente naturam: ac per hoc pro hypostasi naturæ, hypostasis enim est habens naturam: Deus enim supponit pro habente deitatem, pro hypostasi diuinæ naturæ: & similiter homo pro habente humanam naturam, pro hypostasi humanæ naturæ. Et similiter visibilitas & significat & supponit ipsam visibilitatem sed visibile supponit pro habẽte visibilitatem. Et ideo visibilitas non prædicatur de humanitate: sed visibile verè prædicatur de homine: quoniã idem est habẽs humanitatem & visibilitatem. Ex his igitur patet in primis assumptum in litera antecedẽs, cum sua manifestatiõe exemplari de visibili. Verissimè siquidem dicitur, propria vnius non verificari de alio, nisi illud aliud sit idem huic, cui sunt propria: quemadmodum propria risibilitatis nõ verificãtur de humanitate, quia nihil est idem vtique, sed verificãtur de homine, quia homo est id humanæ naturæ, quod est idem habẽti risibilitatẽ: idem enim subiecto est hypostasis humana & subiectum risibilitatis. Patet deinde vis consequentiæ: quoniam dum explicatur in litera proprietas cõcretorum in supponendo, infinuatur differentia, quam explicauimus inter suppositionẽ concretorum & abstractorum. Ex qua fit vt abstractum nomen vnius naturæ pareat importare omnino aliud ab his quæ sunt alterius naturæ, scilicet ipsam solam naturam secundum se, ac per hoc optimè inferri, quòd non prædicantur, de abstracto ea quæ sunt alterius naturæ. Et similiter patet concretum cuiusq;

¶ SED CONTRA est quod Damas. dicit in 3. lib. Deitatem, quãd. dicentes nõ nominamus de ea, quæ humanitatis idiomata, id est proprietates, non enim dicimus deitatem passibilem, vel creabilem. Deitas autem est diuina natura. Ergo ea, quæ sunt humanæ naturæ, non possunt dici de diuina natura.

CONCLVSIO.

¶ *Quæcunque Filio hominis conueniunt, non possunt de diuina natura in abstracto prædicari, sed in concreto.*

¶ RESPONDEO dicẽdum, quòd ea quæ sunt propria vnius, non possunt verè de alio prædicari, nisi de eo quod est idem illi: sicut risibile nõ conuenit nisi ei quod est homo. In mysterio autem Incarnationis nõ est eadem natura diuina & humana, sed eadem est hypostasis vtriusq; naturæ: & ideo ea, quæ sunt vnius naturæ, non possunt de alia prædicari, secundum quòd in abstracto significatur. Nomina verò concreta supponunt hypostasim naturæ: & ideo indifferenter prædicari possunt ea quæ ad vtrãq; naturam pertinent, de nominibus concretis. Sic ille illud nomen de quo dicuntur, debet intelligere vtranque naturam: sicut hoc nomen Christus: in quo intelligitur & diuinitas vngẽs, & humanitas vncta. Siue solùm diuinam naturam: sicut hoc nomen Deus vel filius Dei. Siue solùm naturam humanam, sicut hoc nomen homo vel Iesus. Vnde Leo Papa dicit in Epistola ad Palæstinos, Non interest, ex qua Christus substãtia nominetur: cùm inseparabiliter manente vnitate personæ, idẽ sit & totus hominis filius, propter carnem, & totus Dei filius, propter vnam cum Patre deitatem.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd in diuinis realiter est idem persona cũ natura: & ratione huius identitatis diuina natura prædicatur de filio Dei. Non tamen est idem modus significandi: & ideo quædam dicuntur de filio Dei, quæ non dicuntur de diuina natura: sicut dicimus quòd filius Dei est genitus, non tamen dicimus q̃ natura diuina sit genita: vt in Prima parte habitum est. Et similiter in mysterio Incarnatiõis dicimus, quòd filius Dei passus est: non autẽ dicimus q̃ diuina natura sit passa.

¶ Ad secundum dicendum, quòd Incarnatio magis importat vnionem ad carnem, quàm carnis proprietatem. Vtraque autem natura in Christo, est vnita alteri in persona: ratione cuius vnionis & diuina natura dicitur incarnata, & humana natura deificata: vt suprà dictum est.

¶ Ad tertium dicendum, quòd ea quæ sunt diuinæ naturæ, dicũtur de humana natura, non secundum quòd essentialiter competit diuinæ naturæ: sed secundum quòd participatiuè deriuãtur ad humanam naturam. Vnde ea quæ participari non possunt à natura humana (sicut esse increatũ, aut omnipotentem) nullo modo de humana natura dicuntur. Diuina autẽ natura nihil participatiuè recipit ab humana natura: & ideo ea quæ sunt humanæ naturæ, nullo modo possunt dici de diuina natura.

ARTICVLVS VI.

¶ Vtrùm hæc sit vera, Deus factus est homo.

AD SEXTVM sic proceditur. Videtur quòd hæc sit falsa, Deus factus est homo. Cùm enim homo significet substantiam fieri hominem, est fieri simpliciter. Sed hæc est falsa, Deus factus est simpliciter. Ergo hæc est falsa, Deus factus est homo.

¶ Præterea, Fieri hominem est mutari. Sed Deus nõ potest esse subiectum mutationis: secundum illud Malach. 3. Ego dominus, & non mutor. Ergo videtur quòd hæc sit falsa, Deus factus est homo.

¶ Præterea, Homo secũdũ quòd de Christo dicitur, supponit personã filij Dei. Sed hæc est falsa, Deus factus est persona filij Dei. Ergo hæc est falsa, Deus factus est homo.

¶ SED CONTRA est quod dicitur Ioan. 1. Verbum caro factum est. Et sicut Athanasius dicit in Epistola ad Epitectum, quòd dixit, Verbum caro factum est, simile est ac si diceretur, q̃ homo factus est.

CONCLVSIO.

¶ Hæc propositio est vera, Deus factus est homo.

¶ RESPONDEO dicendum, quòd vnũquodq; dicitur esse factum illud quod de nouo incipit prædicari de ipso. Esse autẽ hominem, vere prædicatur de Deo (sicut dictum est) ita tamen quòd non conuenit Deo esse hominem ab æterno, sed ex tẽpore per assumptionẽ humanæ naturæ. Et ideo hæc, est vera, Deus factus est homo. Diuersimodè tamen intelligitur à diuersis, sicut & hæc Deus est homo, vt suprà dictum est.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd fieri hominem, est fieri simpliciter in omnibus, in quibus humana natura incipit esse in supposito de nouo creato. Deus autem dicitur factus homo: eo quòd humana natura incepit esse in supposito diuinæ naturæ, ab æterno præxistẽte. Et ideo Deũ fieri hominem, nõ est Deũ fieri simpliciter.

¶ Ad secundum dicendũ, quòd sicut dictum est, fieri importat, quòd aliquid prædicetur de nouo de altero. Vnde quandocunq; aliquid de nouo prædicatur de altero cum mutatiõe eius, de quo dicitur, tũc fieri est mutari. Et hoc cõtingit in omnibus quę absolutè dicuntur: non enim potest albedo aut magnitudo de nouo aduenire alicui, nisi per hoc, quòd de nouo mutatur ad albedinẽ vel magnitudinem. Ea verò quæ relatiuè dicuntur, possunt de nouo prædicari de aliquo absque eius mutatione: sicut homo de nouo fit dexter absque sua mutatione, per motum illius, qui fit ei sinister. Vnde in talibus non oportet omne quod dicitur fieri, esse mutatum, quia hoc potest accidere per mutationem alterius. Et per hunc modum ad Deum dicimus, Domine refugium factus es nobis. Esse autem hominem, cõuenit Deo ratione vnionis, quæ est relatio quædam. & ideo esse hominem prædicatur de nouo de Deo absque eius mutatione per mutationem humanæ naturæ quæ assumitur in in diuinam personam. Et ideo cùm dicitur, Deus factus est homo, non intelligitur aliquam naturam humanam, non est mutari, sed subsistere nunc primò in illa. Et ideo filius Dei prius nõ erat homo, quia non personabat naturam humanam: & in tempore factus est homo, quia incepit quãdoque personare naturam vnam humanam: & per hoc acquisiuit primò esse subsistẽtiale humanæ naturæ, & non tantùm esse relatiuum: huius est esse relatiuum: huius est homo, factus est substantia animata sensibilis rationalis, & non ad aliquid, non ad humanam naturam. Et est non solùm subiectum propositionis ly Deus, quum dicitur, Deus factus est homo: sed vt subiectũ factionis, hoc est personationis, nunc primò. Hoc enim fieri nihil aliud est, quàm personare nunc primò. Et sic habes subsistantialem factionem & terminum & subiectum absque mutatione subiecti. Et si tibi apparet mirabile, memento q̃ nihil est mirabilius, quàm Verbum caro factum est, post Trinitatis arcanum.

Comment. Titulus clarus est.

¶ In corpore articuli primò respondetur quæstiuncula: Hæc est vera, Deus factus est homo. Probatúrque syllogismo facto clarè posito & ordinato in litera vt non sit opus formate illum.

¶ Deinde aperitur, q̃ hęc propositio à diuersis diuersimodè intelligitur iuxta dicta in primo huius quæstionis articulo de ista propositione, Deus est homo.

¶ In responsione ad secundum, si dubitas, vide scripta in articulo primo in responsione ad vltimum. Et si tibi illa non sufficiunt, nec quiescis ex relatiua declaratione tam profundæ factionis, dicito quòd licet fieri hominẽ absolutè importet mutationẽ in subiecto acquirẽte humanam naturam, puta in materia, attamen personam aliquam fieri hominem, non importat mutationem in persona acquirente naturam humanam. Et ratio diuersitatis est, quia subiectum quod fit homo, q̃ transmutationem sui acquirit esse humanum: sed persona quæ fit homo, sola noua personatione humanæ naturæ fit homo. Personare autẽ naturam humanam, non est mutari, sed subsistere

Infrà q. 33. arti. 1. Et 3. di. 3. q. 3. ar. 1. & di. 7. quæst. 2. Et opus. 3. ca. 18. Et opus. 2. c. 6. Et Rom. 1. l. 2. ca. 3. Annot.

Universidad de Deusto
Biblioteca

liter fuberectum inflexi dicendi, dicito quòd hæc etiam est vera, Deus factus est persona filij Dei subsistens in humana natura. Sicut etiam quum paries fit albus, verè dicitur, quòd entia factus est paries albus: vt patet in septimo Metaphyl. & ad propositum in tertio Sentent. distinct. 7.

¶ Super Quæstionis decimæsexta Articulum septimum.

Comment. TItulus clarus est.

¶ In corpore duo sunt. Primo ponitur duplex propositionis sensus improprius & iuxta vtrumque respondetur. Secundò ponitur tertius sensus, qui solus est proprius: & respondendi quæsito.

¶ Quo ad primum videnduntie, quòd in primo sensu copula verbalis est, ly est. Et ly factus ponitur vel adiectiuè subiecti, puta homo factus: sicut si diceretur, homo creatus. Vel adiectiuum prædicati, puta Deus factus: vtà quòd sensus esset, vel quòd factus homo est Deus, vel quòd homo est Dei factus. Et vtroque modo iudicatur falsa: & de secunda quidem non est dubium. Prima autem falsa iudicatur: quia ly Homo, in subiecto stat pro hypostasi: ac per hoc dicendo, homo factus, enuntiatur de persona humana facta, quòd est Deus: constat autem, nullam esse personam sine humanam, siue diuinam factam, quæ sit Deus: nam persona humana, quæ est Deus, est non facta, sed genita ab æterno, Deus de Deo.

Locis supra artic. 6. citatis.

¶ In secundo autē, quia impropriè sensu, dicuntur quinq. Primo ponitur modus, quo sumitur ly Factus: & dicitur fieri vt modus idest remanu compositionē, sicut in propositionibus modalibus ly possibile, aut necessariū determinare dicitur compositionē: ita quòd propositio ista, Homo factus est Deus, fiunt istam, Hominem esse Deum, factum est. Et propterea secundo in litera explicatur dictus sensus cuiusmodi, scilicet, factum est vt homo sit Deus, & similiter Deus factus est homo, factum est vt Deus sit homo. Tertiò dicitur quòd propositio vtraque est vera in hoc sensu. Quarto, quòd hic sensus non est proprius istarum propositionum. Et ratio quidem Logica est: quia ly factus, non est modus determinatus compositionis, sicut ly Possibile aut necessarium. Ratio verò realis ad sensum respiciens, quæ in litera redditur: quum quintò subiungitur, quomodo sensus iste potest proprietatem tenere habere, est quia hic homo, de quo enuntiatur factū esse Deum, non est factus Deus: ita quòd neque ab æterno, neque ex tempore factum est, vt homo, hoc est hic homo, esset Deus. Constat enim, quòd ly homo, supponit in hac enuntiatione pro hoc homine: quia supponit personaliter & determinatè: & quòd hic homo est Deus ab æterno genitus, non factus, est hypostasis filij Dei. Non est igitur proprius sensus harum loquutionum, dicere, Factum est vt homo esset Deus. Posset tamen, vt quinto dicitur, in litera Diuari, vt proprius sensus, sustinendo quòd homo habeat suppositionem simplicem: hoc est, supponat pro natura humana in concreto communiter: nam factum est, quòd homo sit Deus: quamuis nō sit factum, quòd aliquis singularis homo sit Deus: quia ille singularis homo, qui est Deus, est naturaliter, & ab æterno Deus.

¶ Num in ista, Homo factus est Deus, sit simplex, vel personalis suppositio.

Quæstio. ¶ Occurrit hic autem circa duo quæstio. Primò circa suppositionem simplicem, & proprietatem propositionis sic sumptæ. Secundò, circa personalem, an ille homo sit factus Deus. Est autem dubitandi ratio circa primum: quia dicendo, homo est factus Deus, ly homo supponit pro habente naturam humanam indeterminatè: aliud enim est dicere, hic homo est factus Deus: & aliud est dicere, homo est factus Deus: quoniam homo supponit confuse pro habente naturam humanam, hic homo autem determinatè.

¶ Et hinc fit primò, vt ratio litera nihil valeat, reprobando illam. Homo factus est Deus: quia ista est falsa, Ille homo factus est Deus.

¶ Fit secundò, vt non Logicè dicatur in litera, quòd supponat simpliciter ly Homo, stando pro homine communiter: quoniam supponit personaliter, confusè tamen: imò naturalis suppositio termini communis concreti, est supponere pro habente naturam indeterminatè.

¶ Fit tertiò, vt quia ista propositio, Homo factus est Deus, in personali suppositione proprissimè sumpta est vera: quia in veritate homo est Deus, & non semper fuit Deus, sed per vnionis gratiam est Deus: vt malè in litera arguatur falsitatis.

¶ Fit quartò, vt Scotus in tertio sententiarum distinctione septima, quæstione secunda, rectius dixerit quòd ista propositio, Homo factus est Deus, est simpliciter vera & propria: tum quia homo per actionem agentis est Deus, & non semper fuit Deus: tum quia est concretus illam, Deus factus est homo.

¶ Ad euidentiam horum scito: quod inter personalem & simplicem suppositionem hæc est differentia: quòd si ly Homo, supponit personaliter, oportet prædicatum conuenire alicui personæ humanæ: quod enim de nulla persona humana, nec de omnibus simul verificatur, sic homine personaliter sumpto non verificatur, vt patet discurrenti, tam in propositionibus per se, quàm per accidens. Si verò supponit simpliciter, prædicatum conuenit homini abstrahenti à suis suppositis: ita quòd verificatur de homine communiter, & de nullo homine, nec de omnibus simul verificatur.

quia mutatio ex parte Dei, sed solùm ex parte humanæ naturæ.

¶ Ad tertium dicendum, quòd homo supponit personam filij Dei, nō nudam, sed prout subsistit in humana natura. Et ideo quamuis hæc sit falsa, Deus factus est persona filij Dei: est tamen hæc vera, Deus factus est homo, ex eo quòd est vnitus humanæ naturæ.

ARTICVLVS VII.

¶ Virùm hæc sit vera, Homo factus est Deus.

AD SEPTIMVM sic proceditur. Videtur quòd hæc sit vera, Homo factus est Deus. Dicitur enim Rom. primo, Quod ante promiserat per Prophetas suos in Scripturis sanctis, de Filio suo, qui factus est ei ex semine Dauid secundum carnem. Sed Christus, secūdum quòd homo, est ex semine Dauid secundum carnem. Ergo homo factus est filius Dei.

¶ Præterea, Augustinus dicit in primo de Trin. Talis erat illa susceptio, quæ Deum hominem faceret, & hominem Deum. Sed ratione illius susceptionis hæc est vera, Deus factus est homo. Ergo similiter hæc est vera, Homo factus est Deus.

¶ Præterea, Gregorius Nazanzenus dicit in Epi. ad Elidonium, Deū q. humanatus est, homo autē deificatus, vel quolibet aliter nominauerit. Sed Deus ea ratiōe dicitur humanatus, qua est homo factus. Ergo homo ea ratione dicitur deificatus, qua est factū Deus. Et ita hæc est vera, Homo factus est Deus.

¶ Præterea, Cùm dicitur, Deus factus est homo, subiectum factionis vel mutationis non est Deus: sed humana natura, quam significat hoc nomen homo. Sed illud videtur esse subiectum factionis, cui factio attribuitur. Ergo hæc magis est vera, Homo factus est Deus, quam ista, Deus factus est homo.

¶ SED CONTRA est quod Damas. dicit in 3. lib. Non hominem deificatū dicimus, sed Deum humanatum. Idem autem est fieri Deum quod deificari. Ergo hęc est falsa, Homo factus est Deus.

CONCLVSIO.

¶ Tamtsi hæc sit vera, Deus est factus homo: hæc tamen, Homo factus est Deus, falsa est.

¶ RESPONDEO dicendum, quòd ista propositio, Homo factus est Deus, tripliciter potest intelligi. Vno modo, ita q̄ hoc participium Factus, determinet absolutè vel subiectum, vel prædicatum. Et in hoc sensu est falsa: quia neque homo ille de quo Deus prædicatur, est factus, neque Deus est factus: vt infrà dicetur. Et sub eodem sensu hæc est falsa, Deus factus est homo. Sed sub hoc sensu non quæritur hīc de istis propositionibus. Alio modo potest intelligi, vt ly Factus determinet compositionem: vt sit sensus, Homo factus est Deus, id est, factum est, vt homo sit Deus. cedendo quòd homo, propriè loquendo, supponit pro nam indeterminatè: & quod alia est propositio, Homo factus est Deus, & alia, Hic homo factus est Deus. Sed quum infertur primò, ergo ratio litera nihil valet, respondetur quòd efficax est: quia licet sint diuersæ propositiones, negatio tamen illius singularis, scilicet, hic homo est factus Deus, infert negationem illius indefinitę, Homo factus est Deus: quoniam gratia materiæ vnum singulare in proposito æquiualet omnibus singularibus: constat enim vnum tantum hominem esse Deum. Et propterea sicut à negatione omnium singularium infertur negatio indefinitę: ita in proposito à negatione vnius singularis destruitur indefinita.

¶ Ad secundum dicitur, quòd quia talia sint subiecta, qualia permittuntur à prædicatis, & prædicatum integrum, scilicet factum esse Deum, verificandum est: & non potest verificari de homine personaliter siue confusè, siue determinatè: ideo ad suppositionem simplicem recurritur est. Logicum quippe est, vt homo supponat simpliciter pro habente naturam, abstrahendo à singularibus, non solum quo ad significationem, sed quo ad id quod prædicato supponat. & hæc non est eius naturalis suppositio, sed quum personaliter supponit pro habente naturam indeterminatè.

¶ Ad tertium dicitur, quòd iam patet, falsum esse, quòd personaliter sumpta illa propositio, Homo factus est Deus, sit vera: nec est verum de homine personaliter sumpto, quòd per gratiam vnionis est Deus.

¶ Vnde ad quartum ex Scoto dicitur, quòd si Scotus vtitur suppositione simplici, verum dicit: & affirmat proprietatem sensus, quam Autor in litera sub dubio relinquit. Sed in veritate ly Factus est, transit in impersonale: hoc est, factum est, vt homo esset Deus. Quod non videtur de intentione Scoti, volentis istam, Homo factus est Deus, sequi per conuersionem ad illam, Deus factus est homo: oportet enim personaliter supponere hominem, si per conuersionem sequitur ad illam. Et propterea si (vt apparet) vtitur suppositione personali dicit contra Autorem sed falsum dicit: quoniam personaliter sumpta propositio illa, Homo factus est Deus, est falsa. Et quum probatur: quia ipse fuit verax, Homo per actionem agentis est Deus: &, Homo non prius erat Deus: respondetur quòd prima est falsa: quia veritas eius exigit veritatem alicuius suæ singularis, scilicet quòd aliquis homo per actionem agentis est Deus, qui prius non fuit Deus. Constat autem, quòd nullus homo per actionem cuiuscunque agentis est de nouo Deus: quia ille homo, scilicet Iesus Nazarenus, qui solus inter homines est Deus, non est de nouo Deus, sed ab æterno: nec per actionem alicuius agentis, sed æterna Natiuitate à Patre est Deus. Nec est verum, quòd ista, Deus factus est homo, conuertens se, Homo factus est Deus fuit illa, Qui factus est homo, est Deus: sicut ista, Pariet factus est albus, non conuertitur in istam, Album factum est paries: sed in istam, Quod factum est album, est paries.

¶ Secundum dubium occurrens est: quia videtur quòd etiam factum sit, quòd iste homo sit Deus: nam ly iste homo, stat pro supposito æterno, non quatenus est æternum, seu hypostasis diuinæ naturæ: sed quatenus est ex tempore hypostasis humanæ naturæ. Constat autem, quòd factum est per gratiam diuinā, vt hypostasis diuinæ naturæ, esset hypostasis humanæ naturæ, & quòd hypostasis humanæ naturæ, esset ipsa Verbi hypostasis. Et sic propositio esset vera, & sensum proprium habet secundum personalem suppositionem.

¶ Ad hoc dicitur, quòd in hac vltima particula litera non est sermo de veritate,

sed de proprietate sensus. Et propterea licet assignata sensus obliciendo sit verus: non tamen est proprius dictæ propositionis: quia ly homo ex parte subiecti personaliter ac determinatè supponens, debet sumi pro, illa hypostasi absolutè & non pro illa, vt abstrahit à seipsa (vt obiectio fumit) quia subiecta tenentur materialiter. constat autem q̄ absolutè sumpta hypostasi illa, falsum est q̄ factum sit, illam esse Deum. Vbi tamen huiusmodi dicta inueniuntur, pię interpretanda sunt, nec extendenda.

¶ Quo ad secundū tertius sensus ponit, quòd hoc totum, Factus est, ponitur pro copula verbali: sic enim ly factus est, ponit circa hominē vt subiectum fieri, non absolutè, sed in ordine ad Deum, vt terminum factionis: ita quòd sensus proprius est, quòd homo effectus est Deo. Et in hoc sensu propriè respondetur quæsito q. propositio est falsa: & manifestatur, & probatur. Manifestatur quidem & ex supposita sententia fidei falsificante dictam propositionem, & ex contraria hæresi Nestorianorum verificante eandem. Ponendo enim vnam tantum in Christo hypostasim, quā illa sit genita Deus ab æterno, & supponatur per ly homo, nō potest dici, quòd factus est Deus. Ponendo autē eum hæreticis duas in Christo hypostases, opinē verificatur, q̄ homo factus est Deus, quia ille homo coniunctus est Deo, sicut ecōtra, Deus factus est homo, id est coniunctus est illi homini secundum hos hæreticos. Probatur autem fic: Esse Deum verificatur de homine nō ratione naturæ sed suppositi: ergo fieri Deum, de supposito quoque verificari debet: si propositio est vera. Sed de supposito non potest verificari fieri Deum. Probatur: quia ab æterno est Deus, nec vnquam cœpit esse Deus, aut fieri Deus, aut quòd factus sit Deus: ergo. Antecedens patet. Consequentia verò proba. tur: quia eiusdem est fieri & esse. si sit, quum fieri terminetur ad esse.

Aimon. ¶ Aduerte circa hæc: quum in omni factione, qua vnum fit aliud, non solùm concurrat terminus, sed subiectum seu quasi subiectum, & in hac factione, vt in litera dicitur, Deus significatur vt terminus per hanc propositionem, Homo factus est Deus, restat vt significetur vt subiectum: & ideo, vt in litera dicitur, est falsa propositio est, quòd Deus est terminus, & homo formaliter est subiectum: quia secundum rem mutatio ponitur in homine formaliter, & in Deo non nisi vt in termino. Quo fit, vt ad rem spectando, deberet illa propositio, Homo factus est Deus, dici vera, & magis vera quàm illa, Deus factus est homo: quia in illa subiectum factionis ponitur subiectum, & terminus ponitur terminus: in ista autem, econtra: Et tamen totum oppositum affirmatur: quia ista, Deus factus est homo, affirmatur, & in Euāgelio, Verbum caro factū est, & in Symbolo, Et homo factus est. Ita autem, Homo factus est Deus, communiter dicitur falsa.

¶ Quorum hæc Propter duo. Primum est, vt non fistas in factione relatiua, sed intelligas in hoc mysterio fieri illud, quo dicitur, Verbum caro factum est, & homo factus est, esse non fieri relatiuum: quia non caro, non homo factus est Dei filius, sed ad carnem, ad hominem & militarem multum argumenta allata. Sed fieri substantiale, non quale est fieri, quo materia transmutatur in carnem, aut humanam naturam: sed quale est fieri, quo fingeretur, Sortem fieri hominē. Nā inter nostra & humanam naturā ex altera parte ita dissimiliter se habet fieri & inter nostra & humanam naturā ex vna parte. inter hæc & illa, quē enim dicimus, Sortes est homo, nō denotatur aliud esse pręcisè, & aliud subiecti: sed quē dicitur, Materia est humana, aliud esse essentiale, aliud, & aliud humanitatis. Et ideo fieri medians inter materiā & Sortem autem & humanam naturam non mediat fieri mutationis: sed aut nullū, aut fine mutatione. Et ad hoc fieri spectat fieri illud, quo Verbum caro factū est: sicut ad hunc essendi modum spectat, esse illud, quo Verbum est homo, in primo modo dicendi per se, vt patet ex suprādictis.

¶ Secundum est, quòd cum his stat, quòd intercurrit in hoc mysterio mutatio relatiua, secundariò tamen ita quòd quum de hoc mysterio loquendum est, dicito, quòd intercurrunt hic duo, scilicet factio, & mutatio. Et quòd factio quidē est substantialis, qua Verbum caro factum est: & locum subiecti tenet in hac factione substantiali Verbum, quia secundum rei veritatem & proprietatem concurrit in hoc fieri verbum, vt hypostasis, quæ natura subsistitur, naturam subsistentificans, in natura subsistens. Et natura ipsa humana (de qua est sermo) tenet locum termini, quamuis non ratium, vt dicetur. Mutatio autem est relatiua: & respectu huius natura humana tenet locū subiecti, Verbū autem locū terminiquia Verbum non refertur, nisi quia natura refertur ad Verbū. Et quoniā non de mutatione, sed de factione est sermo in istis propositionibus: ideo illa est simpliciter vera, Deus factus est homo in eo quod est, vt subiectū factionis, dicitur, quòd factum est homo: quod constat esse verissimū, & propriissimè dictum. Ista vero, Homo factus est Deus, est simpliciter falsa quoniā in ea enuntiatur vt terminus factionis Deus, qui nec ratione naturæ, nec ratione suppositi potest terminare factionē cuius suppositum hominis ex significatione propositionis ponitur, quā dicitur, Homo factus est Deus.

¶ In responsione ad primum aduerte nouitie, quòd tota vis argumenti consistit in illo pronomine, Eliquasi dixerit Apostolus. De filio suo, quia factus est ei. hoc est Deo filius, &c. Et propterea responsio consistit in hoc, quòd ly *Aimon.* *Infrà q. 20. ar. 1. ad 1.* hi, dem significat: quod ad honorē eius: & constituitur sic. Qui factus est ad Dei honorem ex semine Dauid secundū carnem. *q. 1. q. 4. 1 ar. 3. c. & 4. Et 3. dis. 4. q. 2.*

¶ In responsione ad secundum & tertium habetur piam interpretatio nem Græcorum in Gregorio, & Latinorum in Augustino. *ar. 2. ad 4. et di. 11. q. 1. ar. 2. & di. 11. q. 1. art. 3. ad 2.*

¶ In responsione ad quartū vide in calce responsionis, quòd natura humana dicitur subiecta factionis, nō solùm ea ratione, qua est subiecta mutationis relatiuę: sed quia subsistentiale fieri in mysterio Incarnationis inuenitur conuenit humanæ naturæ passiuè: quoniam hoc fieri non est, nisi Verbo vniri naturam humanam in veritatem hypostaticam: vbi cōstat Verbum personare naturam, & naturam personari in Verbo. Et licet Verbum personare naturam, non sit agere (quum non sit commune toti Trinitati: cui omnis actio ad extra communis est) sed soli Verbo conueniat: & cōsequenter naturam à Verbo personari, non sit patiquia tamen hoc fieri, Physicè loquendo, non est nisi personatio humanæ naturæ in Verbo, vt nunc primo dependens à tota Tri nitate, vt causa efficiente, & Verbō in ipsa personatione concurrat vt hypostasis, & natura humana vt patiens ipsam factionem sus personalitatis in Verbo, tam Verbum quàm natura humana potest significari vt subiectum factionis in hoc mysterio. Et propterea in litera dicitur, quòd dici potest, Humanitas facta est Dei, non autem, quòd homo factus est Deus. *Et 4. cō. ar. 48. 3. c. 29. ar. 1. ad 1. Et opuſ. 3. c. 223. Et 1. Co rin. 15. 2. col. 1. fin.*

¶ Super Quæstionis decimæseptimæ Articulum octauum.

TItulus de propositione est, an enuntiatio ista, Christus est creatura, sit vera. *Aimon.*

¶ In corpore duæ sunt conclusiones. Prima est directè respondua quæsitor: *Comment.* Non est absolutè dicendum, Christus est creatura: sed cum determinatione, scilicet secundum humanam naturam. Probatur, Cum hæreticis nec nomina debemus habere communia: ergo cum Arrianis non debemus conuenire in dicendo Christum creaturam. Antecedēs probatur & ex Hieronymi quia ex verbis inordinatè prolatis incurritur hæresis: & ne hæreticorum errori tauere videamur. Consequentia probatur quia Arriani dicebant Christum creaturam simpliciter: quia secundum veram quę naturam erat creatura: quod est damnata hæresis.

¶ Nota hic nouitie, q. ex verbis inordinatè prolatis incurritur hæresis, nō formaliter, quæ exigit pertinaciā in voluntate: sed vel materialiter, in significato verborum inordinatorū, errorem cōtrarū fidei importātiū, vel apparenter, ab inordi- *Aimon.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

nata verba specie hæresis fuere in seruit. Sicut etiã in aliis vitiis incurritur ex aliqua inordinatione speciei malis qua vniuersaliter abstinẽdũ esse iubet Apostolus.

¶ Nota secundò, q̃ quia quæstio illa est de nominibus, quę diuersimodè à diuersis intelligi possunt, ideo sufficiens ratio abstinẽdi ab aliqua loquutione est fuga apparentiæ, ne videamur fauere hæreticis, etiam si in veritate non faueremus.

¶ Præterea, Proprietates vtriusque naturæ, possunt prædicari de hypostasi communi vtriusque naturæ quocunq; nomine significetur, vt suprà dictum est. Sed proprietas humanæ naturæ est esse creaturã: sicut & proprietas diuinæ naturæ est esse creatorẽ. Ergo vtrunque potest dici de Christo, scilicet q̃ sit creatura, & q̃ sit increatus & creator.

¶ Præterea, Principalior pars hominis est anima, quàm corpus. Sed Christus ratione corporis, quod de Virgine traxit, dicitur esse simpliciter natus de Virgine. Ergo ratione animæ, quæ creata est à Deo, debet simpliciter dici quòd Christus sit creatura.

¶ SED CONTRA est quod Ambro. dicit in lib. de Trin. Nunquid dicto factus est Christus? nunquid mandato creatus est Christus? quasi dicat, non. Vnde subdit, Quomodo autem creatura in Deo esse potest? etenim Deus naturę simplicis est, nõ coniunctæ. Ergo hæc non est concedenda, Christus est creatura,

CONCLVSIO.

¶ Non absolutè dicendum est, Christus est creatura, nisi secundum quòd homo.

¶ RESPONDEO dicendum, quòd sicut Hiero. dicit, ex verbis inordinatè prolatis incurritur hæresis. Vnde cum hæreticis nec nomina debemus habere communia, ne eorum errori fauere videamur. Arriani autem hæretici Christum dixerunt esse creaturam, & minorem Patre, non solùm ratione humanæ naturæ, sed etiam ratione diuinæ personæ. Et ideo non est absolutè dicendum, quòd Christus sit creatura vel minor Patre, sed cum determinatione, scilicet secundum humanam naturam. Ea verò, de quibus suspicari non potest, quòd diuinæ personæ conueniant secundum seipsam, possunt simpliciter dici de Christo ratione humanæ naturæ: sicut simpliciter dicimus Christum esse passum, mortuum & sepultum. Sicut etiam in rebus corporalibus & humanis, ea quæ in dubitationem venire possunt, an conueniant toti vel parti, si insunt alicui parti, non attribuimus toti simpliciter, id est, sine determinatione: non enim dicimus quòd Aethiops est albus, sed quòd est albus secundum dentes. Dicimus autem absque determinatione, quòd est crispus: quia hoc non potest ei conuenire nisi secundum capillos.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd aliquando sancti Doctores causa brevitatis determinatione omissa, nomine Creaturæ vtuntur circa Christum: est tamen in eorum dictis subintelligenda.

¶ Ad secundum dicendũ, quòd omnes proprietates humanæ naturæ, sicut & diuinæ possunt aliqualiter dici de Christo. Vnde & Damascẽ. dicit in 1. lib. quòd Christus, qui Deus est & homo, dicitur & creabilis & increabilis, partibilis & impartibilis. Sed tamen illa quæ dubitationem habent circa alterutram naturam, non sunt dicenda absque determinatione. Vnde ipse postea alibi subdit, Ipsa vna hypostasis, scilicet Christi, & increata est deitate, & creata est humanitate. Sicut & econuerso non esset dicendum sine determinatione, Christus est incorporeus vel impassibilis ad euitandum errorẽ Manichæi, qui posuit Christum verũ corpus non habuisse, nec verè passum esse: sed dicendum est cum determinatione, q̃ Christus secundum deitatem est incorporeus & impassibilis.

¶ Ad tertium dicendum, quòd de naturalitate ex Virgine, nulla dubitatio potest esse, quòd conueniat personæ filij Dei, sicut potest esse de creatione. Et ideo non est similis ratio vtrobique.

ARTICVLVS IX.

¶ Vtrùm hæc sit vera, Iste homo, demonstrato christo, incepit esse.

AD NONVM sic proceditur. Videtur quòd ille homo, demonstrato Christo inceperit esse. Dicit enim Aug super Ioan. Priusquam mũdus esset, nec nos eramus, nec ipse mediator Dei & hominũ, homo Iesus Christus. Sed illud quod non semper fuit, incepit esse. Ergo ille homo, demonstrato Christo, incepit esse.

¶ Præterea, Christus incepit esse homo. Sed esse hominem est esse simpliciter. Ergo ille homo incepit esse simpliciter.

¶ Præterea, Homo importat suppositũ humanæ naturæ. Sed Christus nõ semper fuit suppositum humanæ naturæ. Ergo ille homo incepit esse.

¶SED CONTRA est quod dicitur Hebr. vlti. Iesus Christus heri & hodie, ipse & in secula.

CONCLVSIO.

¶ Hæc propositio, Iste homo, demonstrato Christo, incepit esse, est simpliciter falsa.

¶ RESPONDEO dicendum, q̃ non est dicẽdum, q̃ ille homo, demõstrato Christo, inceperit esse, si nihil addatur. & hoc duplici ratione. Primò quidem: quia hæc locutio est simpliciter falsa, secundũ sententiã catholicæ fidei: qua ponimus in Christo vnũ suppositũ & vnã hypostasim, sicut & vnã personã. Secundũ hoc enim oportet, quòd in hoc quòd dicitur, iste homo, demõstrato Christo, designetur suppositũ æternũ: cuius æternitati repugnat incipere esse. Vnde hæc est falsa, hic homo incepit esse. Nec obstat quòd incipere esse conuenit humanæ naturæ, quę significatur, per hoc nomẽ homo: quia terminus in subiecto positus nõ tenetur forma liter pro natura, sed magis materialiter pro supposito, vt suprà dictũ est. Secundò, quia etiamsi esset vera, nõ tamen esset ea vtendũ absq; determinatione, ad euitandũ hæresim Arrij: quia sicut personæ filij Dei attribuit, q̃ esset creatura, & quòd esset minor Patre, ita attribuit ei quòd esse inceperit, dicens q̃ erat, quando non erat.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, q̃ autoritas ista est intelligenda cum determinatione: vt scilicet dicamus quòd homo Iesus Christus non fuit ante quam mundus esset, secundum humanitatem.

¶ Ad secundum dicendum, quòd eum hoc verbo Incipit, nõ sequitur argumentum ab inferiori ad superius: non enim sequitur, hoc incipit esse albũ, ergo incipit esse coloratũ. Et hoc ideo, quia incipere, importat nunc esse, & non prius: non autem sequitur, hoc nõ erat prius albũ, ergo non erat prius coloratum. Esse autẽ simpliciter, est superius ad esse hominẽ: vnde nõ sequitur, Christus incepit esse homo, ergo incepit esse.

¶ Ad tertiũ dicendũ, q̃ hoc nomẽ homo, secundũ q̃ accipitur pro Christo, licet significet humanã naturam, quæ incepit esse: tamẽ supponit suppositum æternum, quòd esse nõ incepit. Et ideo quia secundum quòd ponitur in subiecto, tenetur pro supposito, secũdum autem quòd ponitur in prædicato, refertur ad naturam, ideo hæc est falsa, Homo Christus esse incepit: sed hæc est vera, Christus incepit esse homo.

ARTICVLVS X.

¶ Vtrùm hæc sit vera, Christus, secundum quòd homo, est creatura.

AD DECIMVM sic proceditur. Videtur q̃ hæc sit falsa, Christus, secũdũ q̃ homo, est creatura, vel incepit esse. Nihil enim in Christo est creatũ nisi humana natura. Sed hæc est falsa, Christus, secundum quòd homo, est humana natura. Ergo hæc etiam est falsa, Christus, secundũ quòd homo, est creatura.

¶ Præterea, Prædicatũ magis prædicatur de termino in reduplicatione posito, quàm de ipso subiecto propositionis: sicut si dicã, corpus, secũdũ q̃ coloratũ, est visibile, sequitur q̃ coloratum sit visibile. Sed hæc nõ est absolutè (sicut dictum est) concedenda, homo Christus est creatura. Ergo neq; hæc, Christus, secundũ quòd homo, est creatura.

¶ Præterea, Quicquid prædicatur de quocũq; homine, secũdũ q̃ homo, prædicatur de eo per se & simpliciter: idẽ enim est per se, & secundum q̃ ipsum, vt dicitur 5. Meta. Sed hæc est falsa, Christus est per se & simpliciter creatura. Ergo etiam hæc est falsa, Christus, secundum quòd homo, est creatura.

¶ Ad rationẽ ergo Scoti dicitur, q̃ licet esse substãtiæ sit esse simpliciter, vt distinguitur cõtra esse accidentale: nõ tamen est esse simpliciter, vt distinguitur contra esse determinatum. Esse autẽ secundũ adiacẽs, est esse simpliciter, vt distinguitur contra esse determinatum: quum enim dicimus, A est, vel nõ est, nõ dico esse substantiale, aut accidẽtale: sed esse absq; determinatione substantialitatis aut accidentalitatis, &c.

¶ Ad primũ fomentũ, quia q̃d generatur, incipit esse, dicitur, q̃ hoc est verũ cõmuniter: sed nõ est verum, quando 3. dist. 4. q. 1. art. 2. q. 1. c. & q. 2. ad 1. & dist. 10. q. 1. ar. 1. q. 2. & dist. 11. art. 3. quod generatur, suppositaliter præsertim vt accidit in proposito.

¶ Ad secundum negatur cõsequentia. Et ad probationẽ dicitur, q̃ Maior est vera de toto, vt totum est categorematicè: & similiter de comm posito sen cõiuncto. Et similiter de nomine pers primò significãte totum seu compositũ aut coniunctum categorematicè, & supponente pro illa, cõiuncto tamen totaliter reliquatur enim quòd ille nunc præcedẽs pars incipiat esse altera, non inseruit tamen, q̃ nomen supponens pro prima parte: & connotando tantùm in suppositione alteram, incipiat esse, q̃a denotaretur per hoc, q̃ ipsa prima pars, pro qua supponit, inciperet esse. Sic autem est in proposito: quoniam tam ly Christus, quàm ille homo, licet importet totum, scilicet suppositum & naturam humanam: tamen supponit tamẽ pro supposito, & in supponendo ex parte subiecti connotat tantùm naturam humanã q̃a subiecta tenetur materialiter. Et propterea quòdis ille incipiat esse homo, nõ sequitur, ergo ille homo incipit esse q̃a denotaretur q̃ persona illa inceperit esse.

¶ Ad Durandũ vltimò dicendum, quòd consentiendo, dicitur q̃ si cautelæ opera datur, distinguendo tutior erit Magistro sen. in 1. dicit. 2. eligitur pars vt tibi paret. Sed si accusatur falsitatis, negans istam propositionẽ, Iste homo, seu Christus, incepit esse, vtinam nõ fiducetur caldinæ: quoniã, vt iam ex dictis perspicuum esse potest, loquutio ista simpliciter & absolutè est falsa. Vnde dãnata nuper est Parisiis: & quã appellatũ esset ad apostolicam sedem, reprobata dicitur sub Alexandro sexto.

¶ Secundò in litera probatur conclusio propositica, scilicet, non est dicẽdum quòd iste homo incepit esse: quia dato, quòd esset vera, non esset ea vtendum, ad euitandam hæresim Arij, attribuentis Christo non solùm, quòd est creatura, & minor Patre: sed etiam q̃ incepit esse, dicendo, quòd erat, quando non erat, vt patet in Nicena synodo. Et est finis, Erat duratio, in qua non erat Christus: quia non est ab æterno. Contra Apostolum dicentem, Iesus Christus heri & hodie, ipse & in secula: & Ioannem dicentem, In principio erat Verbum.

¶ In responsione ad secundum, habes quod diximus de esse simpliciter, vt distinguitur contra esse substantiæ, puta hominis, & similiter accidentis: quum ponitur superius ad esse hominem, & pari ratione ad esse substantiam, & esse accidens.

¶ super Quæstionis decimæ sextæ Articulum decimum.

Titulus, vt iacet, sic mẽdus est de hac propositione, Ille homo incepit esse.

¶ In corpore vnica est cõclusio respõsiua quæsito, Iste homo nõ incepit esse. Probatur dupliciter. Primò: quia propositio est simpliciter falsa, quia demonstrat suppositũ æternũ. Nec obstat, q̃ ly homo, significat naturã vt terminus in subiecto positus tenetur nõ formaliter pro natura, sed materialiter pro subiecto.

¶ Circa hunc processum occurrit primò Durandus in 11. di. 3. sen. q. 1. reprehendens concludentem ex eo q̃ subiectum stat materialiter, q̃ suppositio, ista falsa, Iste homo, id est, Christus, incepit esse. Ex hoc enim, inquit, q̃ subiectũ tenetur materialiter, licet habeatur q̃ aliquid potest sibi verè attribui, qđ non attribuitur illi ratione formæ (sicut quòdicimus, albũ curtionõ tamen habetur, quin etiã attribui sibi verè possit quod cõuenit illi ratione formæ: vt patet dicendo, hoc albũ disgregat: Ac per hoc, quum incipere esse cõueniat Christo ratione humanæ naturæ, sicut illa est vera, Hic homo (demonstrato Christo) est risibilis: ita ista, Hic homo incepit esse, si nihil aliud obstat nisi q̃ subiectũ tenetur materialiter. Vtrobiq; enim suppositio attribuitur quod ratione formæ conuenit.

¶ *Num hæc sit falsa, Hic homo, demonstrato Christo, quia subiecto stat pro supposito æterno.*

¶ Occurrit deinde Scotus in 3. sen. dist. 11. q. 1. obiciens, quòd stare pro suppositio contingit dupliciter, scilicet secundum se, vel vt habeat aliquid aliud sicut Sortes albus stat pro supposito generis substantiæ: non secundum se, sed vt habet abnegationem similiter hic homo, id est, Christus stat pro supposito diuino, nõ secundum se, sed vt est suppositum humanæ naturæ. Deficit ergo processus litera, non distinguendo modos, quibus potest pro suppósito accipi hic homo, seu Christus.

¶ Circa eundẽ processum pro quãto fundat se super hoc, q̃ ista propositio, Christus incepit esse, significat in supposito æterno aliqđ repugnãs illius æternitati, scilicet incipere esse. Durãdus quoq; ibidẽ occurrit, arguẽs q̃ nec illud videtur verè: quia licet ponendo in Christo vnũ esse tantum, valeret nõ tamẽ ponẽdo in ipso plura esse, sicut oportet aliquo modo ponere. Quoniam nõ sequitur, q̃ non semper fuerit nulla esse habẽdo: sed q̃ nõ semper fuerit, secundum esse illud, secundum quòd incepit esse cum quo stat, q̃ semper fuerit secundum aliud esse.

¶ *Num hæc concedi posset, Christus incepit esse.*

¶ Circa cõclusionẽ Scotus primò vbi supra occurrit, volẽs q̃ ista possit concedi, Christus seu iste hõ incepit esse. Et ratio eius est, quia ly esse, importat esse simpliciter: hoc est, de genere substãtiæ: cõstat aũt Christũ incepisse esse hominẽ, qđ est esse de gñe substãtiæ. Tueturq; hãc suã positionẽ ex prælegato dicto, scilicet q̃ iste hõ seu Christus stat q̃ Verbo, vt est suppositũ humanæ naturæ. Foueturq; etiam ratione Scoti super esse simpliciter, hoc est substantiæ fundata. Vterque enim oportet quòd determinet ly non fuit, ad aliquod esse salté substantiæ: propositio autẽ ipsa negat fuisse, absque determinatione ad esse substantiæ vel accidentis, primi vel secundi simpliciter vel secundum quid. & ideo ex virtute sermonis propositio est simpliciter falsa: vt Autor optimè in litera inuitit.

quia quòd generatur, incipit esse, 5. Physi. tum quia Verbum incepit esse homo: ergo Christus incepit esse. Probatur consequentia: Quãdo de aliquo dicitur incipere determinatum per aliquod predicatũ, de illo toto dicitur incipere: sicut si Sortes incipit esse albus, Sortes albus incipit esse, ergo similiter est in proposito.

¶ Occurrit deinde Durandus, concludens, distinguendum esse, & nõ simpliciter respondendũ, an Christus inceperit esse: quoniam vtraq; pars contradictionis est vera, ad diuersa referendo, naturam scilicet vel suppositum.

¶ Ad primò obiecta ex Durando, dicitur quòd non militãt contra præsentem literam. Concedimus siquidem omnia quæ obiiciendo dicuntur in cõmuni de subiecto stante materialiter: scientes, q̃ aliud est cõuenire supposito ratiõe suppositi, & aliud conuenire supposito, quamcunq; illud ratione cõueniat. Vnde nec sequitur Autor, quòd q̃a subiectũ tenetur materialiter, ideo oporteat quicquid illi attribuitur, verè conuenire illi ratiõe suppositi. Sed docuit q̃ oportet illud nõ repugnare suppósito: ita quòd fundatur processus litera super hoc, q̃ ista propositio, Iste homo incepit esse, significat in supposito æterno aliqđ repugnãs illius æternitati, scilicet incipere esse. Durãdus quoq; ibidẽ occurrit, arguẽs q̃ nec illud videtur verè: quia licet ponendo in Christo vnũ esse tantum, valeret nõ tamẽ ponẽdo in ipso plura esse, sicut oportet aliquo modo ponere. Quoniam nõ sequitur, q̃ non semper fuerit nulla esse habẽdo: sed q̃ nõ semper fuerit, secundum esse illud, secundum quòd incepit esse cum quo stat, q̃ semper fuerit secundum aliud esse.

¶ *Num hæc concedi posset, Christus incepit esse.*

¶ Circa cõclusionẽ Scotus primò vbi supra occurrit, volẽs q̃ ista possit concedi, Christus seu iste hõ incepit esse. Et ratio eius est, quia ly esse, importat esse simpliciter: hoc est, de genere substãtiæ: cõstat aũt Christũ incepisse esse hominẽ, qđ est esse de gñe substãtiæ. Tueturq; hãc suã positionẽ ex prælegato dicto, scilicet q̃ iste hõ seu Christus stat q̃ Verbo, vt est suppositũ humanæ naturæ. Foueturq; etiam ratione Scoti super esse simpliciter, hoc est substantiæ fundata. Vterque enim oportet quòd determinet ly non fuit, ad aliquod esse salté substantiæ: propositio autẽ ipsa negat fuisse, absque determinatione ad esse substantiæ vel accidentis, primi vel secundi simpliciter vel secundum quid. & ideo ex virtute sermonis propositio est simpliciter falsa: vt Autor optimè in litera inuitit.

¶ Ad rationẽ ergo Scoti dicitur, q̃ licet esse substãtiæ sit esse simpliciter, vt distinguitur cõtra esse accidentale: nõ tamen est esse simpliciter, vt distinguitur contra esse determinatum. Esse autẽ secundũ adiacẽs, est esse simpliciter, vt distinguitur contra esse determinatum: quum enim dicimus, A est, vel nõ est, nõ dico esse substantiale, aut accidẽtale: sed esse absq; determinatione substantialitatis aut accidentalitatis, &c.

¶ Ad primũ fomentũ, quia q̃d generatur, incipit esse, dicitur, q̃ hoc est verũ cõmuniter: sed nõ est verum, quando 3. dist. 4. q. 1. art. 2. q. 1. c. & q. 2. ad 1. & dist. 10. q. 1. ar. 1. q. 2. & dist. 11. art. 3. quod generatur, suppositaliter præsertim vt accidit in proposito.

¶ Ad secundum negatur cõsequentia. Et ad probationẽ dicitur, q̃ Maior est vera de toto, vt totum est categorematicè: & similiter de comm posito sen cõiuncto. Et similiter de nomine pers primò significãte totum seu compositũ aut coniunctum categorematicè, & supponente pro illa, cõiuncto tamen totaliter reliquatur enim quòd ille nunc præcedẽs pars incipiat esse altera, non inseruit tamen, q̃ nomen supponens pro prima parte: & connotando tantùm in suppositione alteram, incipiat esse, q̃a denotaretur per hoc, q̃ ipsa prima pars, pro qua supponit, inciperet esse. Sic autem est in proposito: quoniam tam ly Christus, quàm ille homo, licet importet totum, scilicet suppositum & naturam humanam: tamen supponit tamẽ pro supposito, & in supponendo ex parte subiecti connotat tantùm naturam humanã q̃a subiecta tenetur materialiter. Et propterea quòdis ille incipiat esse homo, nõ sequitur, ergo ille homo incipit esse q̃a denotaretur q̃ persona illa inceperit esse.

¶ Ad Durandũ vltimò dicendum, quòd consentiendo, dicitur q̃ si cautelæ opera datur, distinguendo tutior erit Magistro sen. in 1. dicit. 2. eligitur pars vt tibi paret. Sed si accusatur falsitatis, negans istam propositionẽ, Iste homo, seu Christus, incepit esse, vtinam nõ fiducetur caldinæ: quoniã, vt iam ex dictis perspicuum esse potest, loquutio ista simpliciter & absolutè est falsa. Vnde dãnata nuper est Parisiis: & quã appellatũ esset ad apostolicam sedem, reprobata dicitur sub Alexandro sexto.

¶ Secundò in litera probatur conclusio propositica, scilicet, non est dicẽdum quòd iste homo incepit esse: quia dato, quòd esset vera, non esset ea vtendum, ad euitandam hæresim Arij, attribuentis Christo non solùm, quòd est creatura, & minor Patre: sed etiam q̃ incepit esse, dicendo, quòd erat, quando non erat, vt patet in Nicena synodo. Et est finis, Erat duratio, in qua non erat Christus: quia non est ab æterno. Contra Apostolum dicentem, Iesus Christus heri & hodie, ipse & in secula: & Ioannem dicentem, In principio erat Verbum.

¶ In responsione ad secundum, habes quod diximus de esse simpliciter, vt distinguitur contra esse substantiæ, puta hominis, & similiter accidentis: quum ponitur superius ad esse hominem, & pari ratione ad esse substantiam, & esse accidens.

¶ super Quæstionis decimæ sextæ Articulum decimum.

Titulus, vt iacet, sic mẽdus est de hac propositione, Ille homo incepit esse.

¶ In corpore articuli duo fiunt. Primò dicitur quid potest dici dupliciter, quòd hoc est q̃ vtraq; pars (ista) inquirere potest cum distinctione: quia ly homo, potest stare vel pro natura, vel pro supposito. Secundò in quam partẽ sit prorsus declinandum. Et duo dicuntur. Primum circa propositam propositionem, scilicet Christus, secundum quòd homo, est creatura, vel incepit esse: & dicitur quòd in partem affirmativam declinandum est, quia ly homo, tenetur formaliter, quia habet vim prædicati. Secundum circa alteram propositionem, scilicet Christus, secundum q̃ hic homo, est creatura, aut incepit esse. Et dicitur, quòd in partem negativam declinandum est quia ly hic, trahit hominem ad suppositum.

¶ Hoc in loco aduerte, q̃ ista propositio, Christus est creatura, nõ est reprobata, q̃a omnino falsa, sed q̃a Arrianos sonãt: ideo quòd de ista modò est quæstio, Christus secundum q̃ homo, est creatura, minor, quæstio est & nulla de falsitate, sed de

Universidad de Deusto
Biblioteca

sed de vsu. Et ista quidem vsu licet, illa non: quia in illa cum Arrio communicamus, in ista non. Verum aduerte, quòd quum de Christo sermo sit facer loquutus, & distinguit ea quæ conueniunt illi ratione naturæ assumptæ, semper vtitur ly inquantum, aut ly secundum specificatiuè: dicimus enim quòd Christus, secundum quòd homo, crucifixus, sepultus, descendit ad inferos, prædicauit, ascendit in cœlum, circumcisus est, &c. Constat namque quòd in his & similibus ly inquantum, nō tenetur reduplicatiuè, quoniam natura humana non est per se ratio talium, sed multa per accidens influunt vt pote sed tenetur specificatiuè: quoniam specificat eam partem seu conditionem, qua insunt hæc: sicut quum dicitur, Aethiops, secundum quòd habet dentes, est albus. Vnde & in proposito licet possit teneri reduplicatiuè (quia esse hominem, est per se ratio, quòd sit creatura) à Sanctis tamen assumptum videtur principaliter, vt teneatur specificatiuè: vt denotetur quòd esse creaturam, non conuenit Christo secundum suppositum, sed secundum naturam assumptam: & similiter incipere esse. Verùm inter has duas ex prædictis patet differentia, quòd illa reprobata est vt mala sonans, ista vt falsa: ita quòd dicimus istam esse falsam, Christus incepit esse: istam autem veram, Christus, inquantum homo, incepit esse.

¶ Num hæc sit vera reduplicatiuè, christus secundum quòd homo, incepit esse.

Quæstio.

¶ Occurrit autē statim hic Scotus in quæstio. 2. distinctio. 11. 1. senten. obiiciens, quòd propositio assumpta falsa ex repugnantia terminorum, non fit vera per additam reduplicationem, vel determinationem non tollentem illam repugnantiam. Sed reduplicatio propriè sumpta, non diminuit aliquid extremum: quia est determinatio extrema ad extremum: ergo ipsa non verificat aliquam propositionem, quæ sine reduplicatione ne fuit falsa. Si igitur ista est falsa, Christus incepit esse, ista non est vera, Christus, inquantum homo, incepit esse, & hoc loquendo de reduplicatiua propria. Et addit quòd loquendo de ipsa specificatiuè, quamuis sit vera, est tamen impropria: quoniam deberet specificatio se tenere ex parte prædicati, yura, Christus incepit esse secundum hominem: sicut non est propria illa, Aethiops, secundum quòd habet dentes, est albus sed ista, Aethiops est albus secundum dentes. Et hæc sunt allata quo ad illam propositionem, Christus, inquantum homo, incepit esse: quia apud nos ista est vera, & sua præiacens falsa: quāuis Scotus subūmat de illa, Christus, inquantum homo, est creatura: quia ipse tener illius præiacentem esse falsam.

¶ Ad hæc dicitur sustinendo etiam hanc esse veram & propriè reduplicatiuam: Christus, secundum q̄ homo, incepit esse: ita tamen q̄ non fiat difficultas circa inceptionem essendiam per se conueniar homini, an solùm de facto: quia nō est ab æterno: quoniam ad propositū non refert. Et propterea suppositio quòd per se conueniat naturæ humanæ incipere esse, sicut per se conuenit ei esse creaturam, dicitur quòd Maior Scoti est vera sed Minor tacita, scilicet, sed nulla reduplicatio tollit istam repugnantiam, est falsa. Et ad illius probationem expressam, quia scilicet reduplicatio nō minuit extremum, si propriè loquimur de cōditione diminuente, concedimus totū quod assumitur. Sed negatur sequela: quoniam conditio diminuens tollit terminum, quem diminuit: sicut homo in potentia nō est homo, & homo mortuus, nō est homo, constat enim q̄ reduplicatio extremi nō tollit illud. Sed si latiori vocabulo sumitur minuere, prout vtēs aliquo vnius, & non vtens aliquo eiusdem, minuit illud (pro quanto non totaliter, seu secundum totum, sed secundū aliquid eius illo vtitur) sic concedimus q̄ reduplicatio minuit quòdlogio quia reduplicat terminum ratione naturæ seu formæ. & non ratione suppositi. Et propterea tollit repugnantiā inuentam in præiacente propositione inter extrema sine reduplicatione proprer suppositum, sic enim est in proposito. Nam ista, Christus incepit esse, est falsa ex repugnantia extremorum: quia incipere esse repugnat supposito per ly Christus in subiecto, vt prædictum fuit. Sed quia aliquid rātum Christi reduplicatur, scilicet natura humana, vt contingit in ista, Christus, inquantū homo, incepit esse: repugnantia tollitur, hoc est incipere esse, non significatur cōuenire supposito absolutè, sed ratione naturæ humanæ: ratione cuius in veritate conuenit illi supposito incipere esse. Et propterea ista reduplicatiua dicitur vera, & illa falsa. Nā ex hoc q̄ reduplicatio est determinatio extremi ad extremū, sequitur q̄ nō minuat prædicto modo: quoniam constat, quòd potest esse determinatio vnius extremi secundum suū formale, ad alterum, & non secundū suum materiale: vt contingit in proposito. Ad id vero quod subditur, q̄ specificatiuè tumēdo ly inquantū, propositio est vera, sed impropria dicitur, & q̄ est vera & propria: quoniam specificatio nō denotat speciscatū terminum esse rationem inhærentiæ prædicati ad subiectū, & propterea specificatiua potest esse vera in materia cōtingenti, vt est ista, Sortes, inquantum capillatus, est crispus, & ens, inquantum ens, est subiectū Metaphysicæ. Sed denotat illud, secūdum quod, seu mediate quo prædicati inest subiecto, siue per se, siue per accidēs prædicatū inūt siue subiecto, siue cōditioni specificatæ. Signū autem, q̄ huiusmodi enūtiatiōes sunt nō solùm veræ, sed propriæ, defert frequens vsus earū: quum de his quæ cōueniunt Christo, dicitur ac cautè loquendo de Christo, secundum q̄ homo, passum, natū, sepultū, resurrexisse. Cū his tamē omnibus, q̄a in litera cōparatiuè dicitur, magis cōcedendū, q̄ negandū. vel ecōuerso: dicte declinare qdē in alterā partē, sed nō pertinaciter cōtēdere.

¶ In responsione ad tertium vide nouitie. q̄ sustinendo propositionem reduplicatam propriè esse, respondet Autor ad maiorem distinguendo illā. q̄ verum est prædicari de quocūq; homine, qui solūmodo est suppositū humanę naturæ: secus autē est de illo homine, qui est suppositū diuinæ prius, & pōst humanæ naturæ.

¶ Super Quæstionis decimæsextæ Articulum vndecimum.

TItulus, vt sonat, clarus.

¶ In corpore duo. primò distinguendo, vtrang; partem dicit posse teneri: quia terminus reduplicatus potest vel ratione naturæ, vel suppositi reduplicati. secundò docet, q̄ in partem negatiuam de illo andum est. quia magis tenetur formaliter terminus reduplicatus. Et omnia clara sunt ex præcedētibus.

¶ In respon

¶ In responsione ad tertium, percipe responsionem consistere in hoc, quòd licet secundum rem Christus non sit homo communis, sed iste, in propositione tamen illa, Christus, secundum quòd homo est, &c. ly homo, non trahitur ex reduplicationis nota ad suppositum: ad quod trahitur ex pronomine. Et ideo ista conceditur, Christus, secundū quòd iste homo, est Deus: & non illa, Christus, secundum quòd homo, est Deus.

¶ Super Quæstionis decimæseptimæ Articulum duodecimum.

Titulus clarus, vt sonat.

¶ In corpore articuli cum distinctione respondetur replici conclusione. Distinctio est, quòd ly homo reduplicari potest ratione suppositi vel naturæ. Et hoc dupliciter, vel quòd natura exigat personam, vel quòd natura exigat personam, propriam. Conclusio prima iuxta primum membrum est: Christus, secundum q̄ homo, est persona: tum quia suppositum Christi est persona: tum quia suppositum humanæ naturæ in Christo est persona filii Dei. Conclusio secunda iuxta secundum membrum est: Christus, secundum quòd homo, est persona: quia humana natura exigit personam: est enim substantia rationalis perfecta: omnis autem substantia huiusmodi subsistentiam exigit, quia persona est. Conclusio tertia iuxta tertium membrum est: Christus, secundū quòd homo, non est persona: quia humana natura in Christo caret propria subsistentia seu personalitate, vtpote non per se ipsorsum, sed in persona diuina existens.

¶ Super Quæstionis decimæseptimæ Articulum primum.

IN titulo fige oculos mentis in neutrum genus quum legis, an Christus sit vnum, vel duo: ita quòd ly duo, in neutro etiam genere sumitur. Et mirabile, vt dicere opportunum ad ly vnum. Nec addendus est aliquis alius terminus, pura enim an scilicet sit vnum est, vel duo entia, sed absolutè, vt sonat, dicuntur. Secunda est quæstio, an Christus sit vnum vel duo. Sic enim promissis sequitur ordo de consequentibus Incarnationis mysterium, scilicet dum discussis his quæ ad veritatem esse vel fieri spectāt in præcedenti quæstione, in hac veritas indaganda est eorum, quæ spectāt ad vnitatem inter quæ constat primum locum tenere vnitate aut dualitatem simplicem & absolutè, & deinde vnitatem vel dualitatem talem. Est igitur quæstio in hoc articulo, an Christus sit vnum vel duo simpliciter & absolutè sine determinatione aliqua.

¶ In corpore duo fiunt. Primò respondetur secundum quid attendatur esse vnum vel duo in Christo: secundo respondetur determinatè quæsito vnica conclusione. Quo ad primum conclusio est illa: Christus est vnum vel duo, non secundum dualitatem naturarum, sed secundum vnitatem vel dualitatē suppositi seu personæ. Probatur conclusio hæc quo ad primam partem: quia de Christo non prædicantur ambæ naturæ in abstracto, sed altera tantùm, scilicet diuina, q̄d probatur ex differentia inter Deum & alia in hoc, quòd: in solo Deo natura secundū se prædicatur de suppōito: hinc enim sequitur, q̄ humana natura nō prædicatur de Christo. Quo ad secundam verò partem, quia ambæ naturę vt in suppōito significant quiddam per se subsistens. Vnde sicut humana natura non est per se persona seorsum à persona filij Dei, ita etiam non est per se hypostasis vel suppositum vel res naturæ. Et ideo in sensu, in quo negatur ista, Christus secundum quòd homo, est persona, oportet etiam negari omnes alias.

QVAESTIO DECIMASEPTIMA,
De pertinentibus ad vnitatem in Christo quantum ad esse, in duos articulos diuisa.

DEINDE considerādum est de his quæ pertinent ad vnitatem in Christo in cōmuni. Nam de his, quæ pertinent ad vnitatem, vel pluralitatem in speciali, suis locis determinandum est: sicut suprà determinatum est, quòd in Christo non est vna tantùm scientia, & infrà determinabitur quòd in Christo non est vna tantùm natiuitas.

¶ Considerandum est ergo primò de vnitate Christi quantum ad esse. secundò quantū ad velle. tertiò, quantum ad operari.

¶ Circa primum quæruntur duo.

¶ Primò, vtrùm Christus sit vnum vel duo.

¶ Secundò, vtrùm in Christo sit tantùm vnum esse.

ARTICVLVS I.
¶ Vtrùm Christus sit vnum, vel duo.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd Christus nō sit vnum, sed duo. Dicit enim Augustinus in primo de Tri. quia forma Dei accepit formam serui, vtrūq; Deus propter accipientem Deum: vtrunque autem homo propter acceptum hominem. Sed vtrunque dici non potest, nisi vbi sunt duo. Ergo Christus est duo.

Vno modo vt intelligatur, quod naturę humanæ competat esse in aliqua persona. Et hoc etiam modo verū est: omne enim quod subsistit in humana natura, est persona. Alio modo potest intelligi, vt naturæ humanæ in Christo propria personalitas debeatur, eau fata ex principijs humanæ naturæ. Et sic Christus secundum quòd homo, nō est persona: quia humana natura non est per se ipsorsum subsistens à diuina natura: quod requirit ratio personæ.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd omni homini conuenit esse personam, secundum quòd omne subsistens in humana natura est persona. Sed hoc est proprium homini Christo, quòd persona subsistens in humana natura eius, non sit causata ex principijs humanę naturę, sed sit æterna. Et ideo vno modo est persona, secundum q̄ homo, alio modo non, sicut dictum est.

¶ Ad secundum dicendum, quòd substantia individua, quæ ponitur in diffinitione personæ, importat substātiam completam, per se subsistentem separatim ab aliis, alioquin manus hominis posset dici persona, cùm sit substantia quædam individua: quia tamen est substantia individua sicut in alio existēs, non potest dici persona. Et eadem ratione nec humana natura in Christo: quæ tamen potest dici individuū vel singulare quoddā.

¶ Ad tertium dicendum, quod sicut persona significat quid completum, & per se subsistēs in natura rationali, ita hypostasis, suppositum & res naturæ in genere substantiæ significant quiddam per se subsistens. Vnde sicut humana natura non est per se persona seorsum à persona filij Dei, ita etiam non est per se hypostasis vel suppositum vel res naturæ. Et ideo in sensu, in quo negatur ista, Christus secundum quòd homo, est persona, oportet etiam negari omnes alias.

QVAESTIO DECIMASEPTIMA
De pertinentibus ad unitatem in Christo quantum ad esse, in duos articulos diuisa.

DEINDE considerādum est de his quæ pertinent ad vnitatem in Christo in cōmuni. Nam de his, quæ pertinent ad vnitatem, vel pluralitatem in speciali, suis locis determinandum est: sicut suprà determinatum est, quòd in Christo non est vna tantùm scientia, & infrà determinabitur quòd in Christo non est vna tantùm natiuitas.

¶ Considerandum est ergo primò de vnitate Christi quantum ad esse. secundò quantū ad velle. tertiò, quantum ad operari.

¶ Circa primum quæruntur duo.

¶ Primò, vtrùm Christus sit vnum vel duo.

¶ Secundò, vtrùm in Christo sit tantùm vnum esse.

ARTICVLVS I.
¶ Vtrùm Christus sit vnum, vel duo.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd Christus nō sit vnum, sed duo. Dicit enim Augustinus in primo de Tri. quia forma Dei accepit formam serui, vtrūq; Deus propter accipientem Deum: vtrunque autem homo propter acceptum hominem. Sed vtrunque dici non potest, nisi vbi sunt duo. Ergo Christus est duo.

hac veritas indaganda est eorum, quæ spectāt ad vnitatem inter quæ constat primum locum tenere vnitate aut dualitatem simplicem & absolutè, & deinde vnitatem vel dualitatem talem. Est igitur quæstio in hoc articulo, an Christus sit vnum vel duo simpliciter & absolutè sine determinatione aliqua.

¶ In corpore duo fiunt. Primò respondetur secundum quid attendatur esse vnum vel duo in Christo: secundo respondetur determinatè quæsito vnica conclusione. Quo ad primum conclusio est illa: Christus est vnum vel duo, non secundum dualitatem naturarum, sed secundum vnitatem vel dualitatē suppositi seu personæ. Probatur conclusio hæc quo ad primam partem: quia de Christo non prædicantur ambæ naturæ in abstracto, sed altera tantùm, scilicet diuina, q̄d probatur ex differentia inter Deum & alia in hoc, quòd: in solo Deo natura secundū se prædicatur de suppōito: hinc enim sequitur, q̄ humana natura nō prædicatur de Christo. Quo ad secundam verò partem, quia ambæ naturę vt in suppōito significant quiddam per se subsistēs. Vnde sicut humana natura non est per se persona seorsum à persona filij Dei, ita etiam non est per se hypostasis vel suppositum vel res naturæ. Et ideo in sensu, in quo negatur ista, Christus secundum quòd homo, est persona, oportet etiam negari omnes alias.

QVAESTIO DECIMASEPTIMA
De pertinentibus ad unitatem in Christo quantum ad esse, in duos articulos diuisa.

DEINDE considerādum est de his quæ pertinent ad vnitatem in Christo in cōmuni. Nam de his, quæ pertinent ad vnitatem, vel pluralitatem in speciali, suis locis determinandum est: sicut suprà determinatum est, quòd in Christo non est vna tantùm scientia, & infrà determinabitur quòd in Christo non est vna tantùm natiuitas.

¶ Considerandum est ergo primò de vnitate Christi quantum ad esse. secundò quantū ad velle. tertiò, quantum ad operari.

¶ Circa primum quæruntur duo.

¶ Primò, vtrùm Christus sit vnum vel duo.

¶ Secundò, vtrùm in Christo sit tantùm vnum esse.

ARTICVLVS I.
¶ Vtrùm Christus sit vnum, vel duo.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd Christus nō sit vnum, sed duo. Dicit enim Augustinus in primo de Tri. quia forma Dei accepit formam serui, vtrūq; Deus propter accipientem Deum: vtrunque autem homo propter acceptum hominem. Sed vtrunque dici non potest, nisi vbi sunt duo. Ergo Christus est duo.

rerus de Christo, esse duas Christus: quia tunc ponunt in numerum id quia non prædicatur, non constituit Christum duo: & quia prædicatur vt in supposito, ideo secundum rationem suppositi numerati vel non numerati dicuntur esse Christus vnum vel duo.

¶ Vtrum Christus sit duo. Primum est circa illud: In solo Deo natura prædicatur de supposito: habet enim infinitatem, in Angelis suppositi non differt à natura.

¶ Alterum est circa processum legis conditionalem: quoniam procedit à destructione antecedentis: quod nō licet. Ait enim, si ambę naturę in abstracto prædicarentur de Christo, sequeretur quòd Christus esset duo: sed quia duę naturę non prædicantur, &c.

¶ Ad primum facilè patet responsio: quòd quædam modo differt suppositum à natura in Angelis, quamuis in illis non differat individuum à natura, ideo solida stat littera.

¶ Ad secundum dicitur, quòd quia in propriis argumentum à destructione antecedentis nō est prohibitū: ideo quia ex propriis hic procedatur (vt patet ex declaratis) ubique vitio processum est.

¶ Quo ad secundā partem corporis conclusio est: Christus est & vnus & vnum. Deducitur cōclusio ex præmissis, subsumēdo tribus modis dicendi de supposito seu persona Christi. Primus est dicentiū in Christo duo suppositа & vnam personam: secundus est dicentium in Christo duo suppositа & duas personas: tertius est dicentium in Christo vnū suppositum & vnā personam. Iuxta primum, Christus est duo, in neutro genere, & vnus. Iuxta secundum, Christus est duo, tam neutraliter quàm masculinè. Iuxta tertiū Christus est vnū & vnus. Et quia tertius modus solus est sententia fidei: ideo concluditur, quòd Christus est vnum & vnus.

¶ In responsione ad tertium aduerte nouitie, quòd quum in medio responsionis dicitur, nō tamē sequitur quòd sit aliquid aliud, quàm homo, &c. Ista aduersaria non respicit ad propositionem immediatè positam in litera sed ad propositionem negatiuam in arguendo assumptam, scilicet Christus non est tantum homo, Autor siquidem in hac responsione primò mōstrat hanc assumptam propositionē esse veram, monstrando suam contrariam affirmatiuam esse falsam, scilicet Christus est tantum homo quia pugnaria tenet formaliter. Et interponit ad bonitatem doctrinæ qualiter posset fieri affirmatiua vera, scilicet Christus est tantùm id, quod est homo. Deinde redit ad respondendum argumento. Et quia concessit antecedens assumptū, scilicet Christus nō est tantùm homo, respōdet ad cōsequētiā, ergo est aliquid aliud, quàm homo, dicens, Non tamen sequitur quòd sit aliquid aliud quàm homo, &c. quasi diceret, licet antecedās sit verum, sequela tamen non valet.

¶ In respōsione ad quartū, vide nouitie, quòd quum in litera concedit tur, quòd Christus est aliquid, quod nō est Pater, &c. sensus est quòd Christus est homo, hoc est suppositum humanæ naturę: quod est esse aliquid quod nō est Pater: quia est esse substantiale, vt substantia dicitur hypostasis: quæ substātia secundum rē in Christo est hypostasis Filij, quæ nō est Pater. Quātum nō significetur nomine hominis ipsa hypostasis Filij distinctè, sed indistinctè. Quia igitur ex his duobus dictis, Christus est aliquid quod est Pater, Christus est aliquid quod nō est Pater, nihil aliud habetur, nisi quòd Christus est deitas & suppositū humanæ naturæ, & hæc duo scilicet deitas & suppositum humanæ naturæ in Christo non ponunt in rerum (quia suppositum humanæ naturæ nō est filius Dei quia ponit in numerum deitate) ideo nō sequitur quòd Christus sit duo.

¶ Attende vir docte, ex hoc articulo collato cū articulo 3. in quæstionibus disputatis de vnione Verbi incarnati, quàm scipsō doctior fuerit hic Autor, quantum differat fundamenta doctrinæ huius ab illis, vt scias ōēm autoritatē huic operi detestē.

¶ Præterea, Vbicunque est aliud & aliud, ibi sunt duo. Sed Christus est aliud & aliud: dicit enim Aug. in Enchi. Cùm in forma Dei esset, formam serui accepit, vtrunque vnus, sed aliud propter Verbū, aliud propter hominem. Ergo Christus est duo.

¶ Præterea, Christus non est tantùm homo: quia sic purus homo esset. Ergo est aliquid aliud, quàm homo: & ita in Christo est aliud & aliud. Ergo Christus est duo.

¶ Præterea, Christus est aliquid quod est Pater, & est aliquid quod non est Pater. Ergo Christus est aliquid & aliquid. Ergo Christus est duo.

¶ Præterea, Sicut in mysterio Trinitatis sunt tres personæ in vna natura: ita in mysterio Incarnationis sunt duæ naturæ in vna persona. Sed propter vnitatem naturæ, non obstante distinctione personæ, Pater & Filius sunt vnum: secundum illud Ioan. 10. Ego & Pater vnum sumus. Ergo non obstante vnitate personæ, propter dualitatem naturarum, Christus est duo.

¶ Præterea, Philosophus dicit in tertio Physico. quòd vnum & duo denominatiuè dicuntur. Sed Christus habet dualitatem naturarum. Ergo Christus est duo.

¶ Præterea, Sicut forma accidentalis facit alterū, ita forma substātialis aliud: vt Porphyrius dicit. Sed in Christo sunt duæ naturæ substantiales, humana scilicet & diuina. Ergo Christus est aliud & aliud. Ergo Christus est duo.

¶ SED CONTRA est quod Boët. dicit in lib. de duab. natu. Omne quod est, inquantum est, vnum est. Sed Christum esse confitemur. Ergo Christus est vnum.

CONCLVSIO.

¶ Cùm in Christo sit vnum suppositū & vna persona, ipsum esse vnum & vnus dici potest.

¶ RESPONDEO dicendum, quòd natura secundū se considerata prout in abstracto significatur, non verè potest prædicari de supposito seu persona nisi in Deo, in quo nō differt quod est, & quod est: vt in Prima parte habitum est. In Christo autē cùm sint duæ naturæ, diuina scilicet & humana, altera earū, scilicet diuina, potest de eo prædicari, & in abstracto & in cōcreto: dicimus enim q. filius Dei, qui supponitur in hoc nomine, Christus, & est diuina natura, & est Deus. Sed humana natura non potest prædicari de Christo secundum se in abstracto, sed solùm in concreto, prout scilicet significatur in supposito. Non enim verè potest dici, quòd Christus sit humana natura: quia natura humana non est nata prædicari de suo supposito. Dicitur autem, quòd Christus est homo, sicut & quòd Christus est Deus. Deus autem significat habentē deitatem: & homo significat habentem humanitatem. Aliter tamen habens humanitatem significatur per hoc nomen homo, & aliter per hoc nomen Iesus, vel Petrus. Nam hoc nomen homo importat habentem humanitatem indistinctè, sicut & hoc nomen Deus, indistinctè importat habētem deitatem: hoc autem nomen Petrus vel Iesus, importat distinctè habentem humanitatem, scilicet sub determinatis individualibus proprietatibus: sicut & hoc nomen filius Dei, importat habentē deitatē sub determinata proprietate personali. Numerus autem dualitatis in Christo ponitur circa ipsas naturas, & ideo si ambæ naturæ in abstracto prædicarētur de Christo, sequeretur, q. Christus esset duo. Sed quia duę naturę nō prędicātur de Christo, nisi prout significantur in supposito, oportet secundū rationē suppositi prædicari de Christo vnū vel duo. Quidam autē posuerunt in Christo duo suppositа, sed vnam personam, quæ quidē videtur se habere secundū eorū opinionē tanquam suppositum cōpletum vltima completione. Et ideo quia ponebant in Christo duo suppositа, dicebāt Christū esse duo neutraliter, sed quia ponebant vnam personā, dicebant Christū vnū masculinè. Nā neutrū genus designat quiddam informe & imperfectum: genus autem masculinū designat quiddā formatū & perfectū. Nestoriani autē ponentes in Christo duas personas, dicebant Christū non solùm esse duo neutraliter, sed etiam duos masculinè. Quia vero nos ponimus in Christo vnā personam & vnum suppositū, (vt ex suprà dictis patet) sequitur q. dicamus q. non solùm Christus est vnus masculinè, sed etiam q. est vnum neutraliter.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, q. verbum illud Aug. non est sic intelligendū, quòd ly vtrūq; teneatur ex parte prędicati: quasi dicat, q. Christus sit vtrūq; sed tenetur ex parte subiecti. Et tūc ly vtrunq; ponitur non quasi pro duobus suppositis, sed pro duobus nominibus significatibus duas naturas in cocreto. Possum enim dicere, q. vtrūque, scilicet Deus & homo, est Deus propter accipientē Deū: & vtrunq; scilicet Deus & homo est homo propter acceptum hominē.

¶ Ad secundum dicendū, quòd cùm dicitur, Christus est aliud & aliud, locutio est exponenda, vt sit sensus, habens aliam & aliā naturam. Et hoc modo exponit Aug. in lib. cōtra Felicianum. Vbi cùm dixisset, In mediatore Dei & hominum, aliud Dei filius, aliud hominis filius, subdit, Aliud inquam pro discretione substantiæ, non alius pro vnitate personæ. Vnde Greg. Nazianzenus in Epistola ad Elidonium dicit, Si oportet compēdiosè dicere, aliud quidē & aliud, ea, ex quibus Saluator est: siquidem nō idem est inuisibile visibili, & q. absque tempore ei, quod sub tempore, non autem alius & alius, absit: hæc enim ambo vnum.

¶ Ad tertium dicendū, q. hęc est falsa, Christus est tantùm homo: quia non excludit aliud suppositum, sed aliā naturam: eo quod termini in prędicato positi, formaliter tenētur. Si verò adderetur, aliquid per quod traheretur ad suppositū, esset vera locutio: puta, Christus est tātum id quod est homo. Nō tamē sequitur, q. sit aliqd aliud, q. homo: qa ly aliud cùm sit relatiuū diuersitatis substātiæ, propriè refertur ad suppositū (sicut & omnia relatiua facientia personalē relationē) sequtur autē, ergo habet aliā naturam.

¶ Ad quartū dicendū, q. cùm dicitur, Christus est aliquid quod est Pater, ly aliquid, tenetur pro natura diuina: quæ etiam in abstracto prædicatur de Patre & Filio. Sed cùm dicitur, Christus est aliquid quod nō est Pater, ly aliqd tenetur nō pro ipsa natura humana, secūdū q. significatur in abstracto, sed secūdū q. significatur in cōcreto: nō quidē secūdū suppositū distinctū, sed secundum suppositū indistinctū, prout scilicet subsistat naturæ, nō autē proprietatibus individuātibus. Et ideo nō sequitur, q. Christus sit aliud, & aliud, vel q. sit duo: quia suppositū humanæ naturæ in Christo, quod est persona filij Dei, non ponit in numerū cum natura diuina, quæ prædicatur de Patre & Filio.

¶ Ad quintū dicēdū, q. in mysterio diuinæ Trinitatis natura diuina prædicatur etiā in abstracto de tribus personis: & ideo simpliciter potest dici, q. tres personæ sint vnū. Sed in mysterio Incarnationis non prædicātur ambæ naturæ in abstracto de Christo: & ideo non potest simpliciter dici, q. Christus sit duo.

¶ Ad

¶ Super Quæstionis decimæ septimæ Articulum secundum.

Autor. TItulus, vt sonat, tumendus est de esse simpliciter & absolutè. Verbum enim in quæstionem an sicut dicimus in Christo simpliciter & absolutè duas naturas, ita dicere possimus, in Christo duo esse simpliciter & absolutè: an verò secundū Christo nō est nisi vnum suppositum, vna persona: ita non est nisi vnum esse.

Et notandum est, q. non quæritur de proposītione, sed de remotā. Quæritur, an illa propositio sit vera. Christus habet duo esse: sed an Christo sint duo esse. Et licet ista quæstio videatur prima facie lo tanda inter quæstiones substantiales de Incarnatione, & nō inter cōsequentes (vt ab Autore locata est) si quis tamen profundius consideret, suo loco posita esse quoniam vnum sequitur ensiona autem latitudo tractatorū ante illam quæstionē, specular ad esse vel fieri Incarnationis in re, vel enuntiationis. Vnde meritò modo de vno vel multis tractatur. Nec propterea à substantialibus recedimus: qa vnū vel multa non addit naturam aliquam supra ens, hoc est illud quod vnum vel multa dicitur secundum veram Metaphysicam. Vna enim albedinis natura, nullam entitatem addit supra albedinis naturam & sic de aliis.

¶ In corpore duo principaliter fiunt, primò ostenditur tria manuductoria ad veritatem: secundò proceditur ex duabus conditionalibus, & infertur conclusio responsiua quæsito, quòd in Christo est vnum esse tantùm.

¶ Quo ad primum præmittimus tria. Vnum ex parte subiecti, quod est Christus: & duo ex parte prædicati, quod est habere esse vnum vel plura. Ex parte siquidem subiecti præmittitur generalis regula, quòd quæ sunt naturæ, multiplicantur in Christo, quæ sunt hypostasis, non multiplicantur. Et ratio reddītur: quia in Christo sunt duæ naturæ & vna persona. Ex parte verò prædicati præmittitur prius, quòd esse est de numero ſpectantium & ad naturam & ad personam: diuersimodè tamen, quia personæ vt habentia seu quod est, naturæ autem vt principium, seu quo aliquid est. Et hoc probatur à signō: quia natura significatur per modum formæ, quæ dicitur ens ex eo, quòd ea aliquid est, sicut albedine est aliquid album, & humanitate est aliquis homo. Est autem considerandum, quòd si est aliqua forma vel natura, quæ non pertineat ad esse personale hypostasis subsistentis, illud esse non dicitur esse illius personæ simpliciter, sed secundum quid, sicut esse album, est esse Sortis, non inquantum est Sortes, sed inquantum est albus. Et huiusmodi esse nihil prohibet multiplicari in vna hypostasi vel persona: aliud enim est esse, quo Sortes est albus, & quo Sortes est musicus. Sed illud esse, quod pertinet ad ipsam hypostasim vel personam secundum se, impossibile est in vna de genere substantiæ creatum, sed sola existentia increata. Secunda quæstio, an ita sit in veritate, quòd in Christo nulla existentia substantialis sit nisi diuina.

¶ Quæstionis primæ ratio est varietas verborum ipsius Autoris: nam in quæstionibus disputatis de vnione Verbi incarnati, Autor clarè dicit, in Christo inueniri duo esse: vnum æternum, quod est esse principale suppositi: & vnum temporale, inquantum Verbum est factum homo: & hoc esse est esse secundarium illius suppositi. In hac etiam litera non concludit Autor, quòd Christo secundum humanam naturam non adueniat nouum esse, sed apposite ly personale, vt patet quum infertur conclusio circa easdem corporis articuli quibus præmittit se Autor ab existentia actuali, vt est naturæ humanæ, non vt est personæ. In responsione quoque ad primum nō negatur totaliter dualitas esse: sed cum comparatio magis dicitur, quòd esse magis tenet vnitatem secundū vnitatē hypostasis, quàm habeat dualitatem secundum dualitatem naturæ. In quibus verbis dualitas esse, etiamsi quidem affirmatur, non autē negatur totaliter, quasi tanquā quid secundarium, non nisi secundum quid affirmandum. In responsione quoque ad tertium duplex esse infinuatur, dum soluitur argumentum ex identitate naturæ & personæ in diuinis: & affirmatur conditionalis, quòd si ibi esset aliud esse naturæ, & aliud esse personæ, esset triplex esse. Hæc enim soluio insinuat, quòd quia in humanis & in Christo, persona non est idem cum natura assumpta, aliud est esse personæ, & aliud naturæ: ac per hoc duo sunt in Christo esse.

In oppositum autem est processus articuli secundum planum illius sensum.

¶ Ad hoc dicitur, quòd proculdubio sensus litteræ huius & doctrina Autoris est, in Christo non inuenire aliquod esse actualis existentiæ substantiale, nisi esse existentiæ diuinum. Clarè siquidem patet ex processu huius articuli, tolli à Christo omne esse, quod à quacunque re personali in Christo est: nisi à deitate. Fundatur enim vis rationis litteræ super hoc, quòd siue forma siue materia siue pars siue natura quæcunque sit specians ac personalitatem alicuius, non affert sibi esse: & propterea oportet alterum duorum dicere, aut quòd natura humana non spectet ad personalitatem Christi, aut quòd non attulerit Christo esse quod dedisset personæ humanæ quam constituisset, si non fuisset assumpta. Ad hoc namque fundauit se Autor super pertinentia vel impertinentia formæ ad personalitatem alicuius, vt pertinentia ad personalitatem alicuius, priuata fore singulis propriis esse, ex hoc ipso quòd ad alterius personalitatem spectant monstraret: quoniam in hoc differunt personales à non personalibus formis: quod non personales habent singulæ singula propria esse inter patet de albedine, dulcedine, quantitate, &c. personalia autem carent singulis esse. Et propterea si, pro quia, humanitas in Christo personalitatē res est, oportet quod careat suo proprio esse: quod constat vocari esse actualis existentiæ,

natura

hypostasi vel persona multiplicari: quia impossibile est, quòd vnius rei non sit vnum esse. Si igitur humana natura adueniret filio Dei non hypostaticè vel personaliter, sed accidentaliter (sicut quidam posuerunt) oporteret ponere in Christo duo esse: vnum quidem, secundum quòd est Deus, aliud autem, secundum quòd est homo. Sicut in Sorte ponitur aliud esse, secundum quòd est albus, & aliud, secundùm quòd est homo, quia esse album, non pertinet ad ipsum esse personale Sortis. Esse autem capitatum, & esse corporeum, & esse animatum, totum pertinet ad vnam personam Sortis: & ideo ex omnibus his non fit nisi vnum esse in Sorte. Et si contingeret, quòd post constitutionem personæ Sortis, aduenirent Sorti manus vel pedes vel oculi (sicut accidit in cæco nato) ex his non accresceret Sorti aliud esse, sed solùm relatio quædam ad huiusmodi, quia scilicet diceretur esse non solùm secundum ea, quæ prius habebat, sed etiam secundum ea, quæ sibi postmodum adueniunt. Sic igitur cùm humana natura coniungatur filio Dei hypostaticè vel personaliter (vt suprà dictum est) & non accidentaliter, consequens est quòd secundum humanam naturam nõ adueniat sibi nouum esse personale, sed solùm noua habitudo esse personalis præexistentis ad naturam humanã, vt scilicet persona illa iam dicatur subsistere, non solùm secundum diuinam naturam, sed etiam secundum humanam.

¶AD PRIMVM ergo dicendum quòd esse consequitur naturam: nõ sicut habentem esse, sed sicut qua aliquid est: personam autem siue hypostasim consequitur, sicut habẽtem esse. Et ideo magis retinet vnitatem secundùm vnitatem hypostasis, quàm habeat dualitatem secundum dualitatem naturæ.

¶Ad secundum dicendum, quòd illud esse æternum filij Dei, quod est diuina natura, fit esse hominis, inquantum humana natura assumitur à filio Dei in vnitatẽ personæ.

¶Ad tertium dicendum, quòd sicut in Prima parte dictum est, quia persona diuina est idem cum natura, in personis diuinis non est aliud esse personæ præter esse naturæ: & ideo tres personæ non habent nisi vnũ esse. Haberent autem triplex esse, si in eis esset aliud esse personæ, & aliud esse naturæ.

¶Ad quartum dicendum, quòd anima in Christo dat esse corpori, inquantum facit ipsum actu animatum: quod est dare ei complementum naturæ & speciei. Sed si intelligatur corpus perfectum per animam absque hypostasi habente vtrunque, hoc totum compositum ex anima & corpore (prout significatur nomine humanitatis) non significatur vt quod est, sed vt quo aliquid est. Et ideo ipsum esse est personæ subsistentis, secũdum quod habet habitudinem ad talem naturam: cuius habitudinis causa est anima, inquantum perficit humanam naturam, informando corpus.

natum principiari ab humanitate, seu natum esse humanitatis vt principij quo. Vnde perinde esse dicere humanitatem in Christo habere propriam existentiam, sed illam non esse simpliciter, aut principalem existentiam Christi: sed secundariam aut secundum quid (puta inquantum est homo) & collocare humanitatem Christi in ordine formarum seu naturarum non pertinentium ad personalitatem, quibus conuenit afferre secum sua singula esse: & propterea multiplicare illa in vna & eadem persona. Quum tamen euidenter in litera clarum sit, humanitatẽ Christi locatam esse inter spectantia ad personalitatem. Et ideo nõ afferre proprium esse: quia si afferret illud, multiplicaretur in vna & eadẽ persona esse personale: quoniam esse proprium naturæ humanæ est esse personale, est enim esse Sortis aut Platonis, &c.

¶Ad obiecta autem in oppositum respondendo ad primum dicitur, quòd opinio illa posita in q. illa de vnione Verbi, vt retractata censenda est, nisi quis adeò desipiat, vt putet doctrinam in hoc vltimo libro traditam, & in Autenticis libris etiã prius probatam (scilicet in 3. sen. dist. 6. q. 2. & in quolib. 9. q. 2.) reducendam esse ad quæstiunculam vix cognitam inter opera Autoris, & longè antè factam. Quę rationabilius creditur colligendo condita, inter schedulas disputatio*num quàm vnquàm edita à diuo Thoma: constat enim quæstionem illam de tanta re, hoc est de vnione Verbi incarnati, imperfectissimè materiam vnionis tractare: & per hoc dissonare ab aliis quæstionibus disputatis eiusdem: & rationibus multùm debilibus vti (vt patet conferenti illos articulos similibus in hoc opere) & quinque tantùm articulis rem tantam absoluere. Præ se ferunt siquidem hæc quod diximus.

*Inuenta.

¶Ad secundum sumptum ex corpore huius articuli dicitur, quòd nihil obstat: quoniam esse personale & esse substantiæ personalium, apud Autorem idem est: & iam declaratum erat in hacmet litera hoc: quando illatum est, Christo non aduenire nouum esse personale. Vnde ly personale sumitur ibi, vt distinguitur contra accidentale: quia enim hæc duo tantum essendi genera in persona declarauerat: & filio Dei ex humanitate assumpta non aduenit nouum esse accidentale, sub quo substantiale esse existentiæ claudi oportet (quoniam humana natura non nisi substantiale esse existentiæ secum affert: quod accidentale esset filio Dei) ideo ad differentiam huiusmodi accidentalis esse addidit ly personale: alioquin conclusio nouum terminum apposuisset, & non sequeretur ex præmissis.

¶Ad tertium sumptum ex responsione ad primum, dicitur quòd comparatio cadit supra causas, & non supra effectus: vnitas enim personæ, & dualitas naturæ sunt causæ, vnitas vel dualitas esse est effectus. Docet ergo litera quòd quia esse ad naturam se habet vt ad principiũ quo: ad personam verò se habet vt ad proprium subiectum quod: ideo magis vrget vnitas personæ ad vnitatẽ esse, quàm dualitas naturæ ad duo esse: ac per hoc quia causa efficaciorem effectum habere debet, ponenda est vnitas, & non dualitas esse in Christo. Hic est verus & intentus sensus literæ: & responsio satisfacit argumento, vt patet: & consonat corpori articuli, nec vllam habet dissonantiam. Et si vis etiam Grammaticè literam construere, dispone construendo ly magis, supra ly secundum vnitatem hypostasis: & similiter ly quàm, supra ly secundum dualitatem naturæ, & exponito, & ideo magis secundum vnitatem hypostasis retinet vnitatem, quàm secundum dualitatem naturæ habeat dualitatem, & videbis, quòd comparatio fit ad causas, & non ad effectus.

¶Ad quartum sumptum ex responsione ad tertium dicitur quòd responsio ista supponit vnum singularissimum verum in prima parte habitum: scilicet quòd in solo Deo esse est naturæ proprium, ita quòd ipsius est & vt quo, & vt quod est: in cæteris nanque esse est naturæ vt quo, personæ autem, quę est aliud quid à natura, est vt quod. Hinc enim sequitur responsio literæ: scilicet quòd quia persona in diuinis est idem quod natura, non est aliud esse personæ præter esse naturæ.

¶Et bene nota ly præter, quia ex hoc verbo insinuat, quod supponitur quod esse sit naturæ. Et quum dixit, Non est aliud, intendit de illa alietate, quã persona est alia à natura. In iis enim, in quibus persona & natura secundum rem differũt, sicut persona est aliud à natura: ita esse personæ debitum est aliud ab esse naturæ. Aliud autem non per positionem duorum esse, quorum vnũ sit aliud ab alio, sed per alietatem (vt ita dixerim) naturalem, quia alterius naturæ est esse, quod non debetur naturæ, nisi per personam, cui primò conuenit: & alterius naturæ esse est esse, quod conuenit naturæ absque expectatione à persona, quod in solo Deo inuenitur. Quia igitur in diuinis persona est idem cum natura vendicante sibi esse vt proprium, ideo non est aliud esse conueniens personæ quàm esse proprium naturę, & ideo tres personę non habent nisi vnum esse, & haberent triplex esse, sicut est ibi triplex persona, si personæ esse distingueretur ab esse naturæ: hoc est, si personæ deberetur proprium esse alterius rationis ab eo quod debetur naturæ, quando esse est proprium naturæ. Et hunc esse intentum sensum, videre potes, tum ex eo quòd nec in creaturis apud Autorem esse duplex ponitur, vnũ naturæ, & aliud personæ. Tum ex eo, quod non triplex, sed quadruplex esse haberent diuinæ personæ, si esse personæ esset aliud ab esse naturæ per positionem plurium esse in persona & in natura: quia inueniretur præter esse naturę, in quo communicarent personæ, triplex esse personæ triplicis: in litera autem non nisi triplex infertur esse, si aliud esset esse naturæ ab esse personę. Tum quia hinc satisfit argumẽto, quòd non est eadem ratio de vnitate vel pluralitate ipsius esse penes naturam, vel personam in Trinitate, & in mysterio incarnati Verbi: quia in Trinitate esse est naturę proprium & ideo eius vnitatẽ sequitur, & nõ pluralitatem personarũ, existente persona idem cũ natura: in assumpta autem natura à Verbo, esse est proprium personę: quia persona aliud est à natura. Sicut in cæteris hominibus esse quamuis sit à natura, non est tamẽ naturæ, sed personæ proprium: & propterea ad vnitatem personę sequitur vnitas esse, & ad pluralitatem naturę nõ sequitur pluralitas ipsius esse. Nec satisfieret argumento, si exponeretur litera, q. vbi persona est aliud à natura, ibi sunt duo esse, vnum naturæ & aliud personæ: sed potius argumenti vis firmaretur, & concluderentur, in Christo duo esse, vnum naturæ & personæ simul diuinæ, & aliud naturæ humanæ: quoniam persona Christi aliud est à natura humana assumpta.

Est igitur indubiè tenendum secũdum Autoris doctrinam, in Christo nullum esse actualis existentiæ substãtialis inueniri nisi esse actualis existentiæ filij Dei: quod est æternum, & ipse Deus.

¶Circa secundam autem quæstionem multiplex dubium occurrit: nam primò dubitatur de præmissis, deinde de modo, quo ponitur Christus existentiam humanam habere, tertiò, de ipsa conclusione, quartò, de sua contradictoria.

¶Scotus in primis in 3. sent. dist. 6. q. 1. arguit processum istum quo ad fundamentum, scilicet quòd vnum & idem est esse personæ & pertinentium ad personam, tum quo ad personam respectu naturæ, tum quo ad personam respectu partium.

Ex primo enim arguit non sequi intentum, sic: Esse naturæ & personæ est idẽ, quando est in proprio supposito: quia suppositum non addit rem supra naturam, sed negationem: ergo si à natura tollatur ratio suppositi, tollendo illas negationes, non propterea tollitur esse naturæ, sed remanet cum suo esse: ac per hoc in alia persona posita, haberet & suum esse, & esse illius personæ: non est ergo idem iudicium de natura in proprio vel alieno supposito, quo ad vnum vel plura esse.

Et confirmatur: quia sicut persona assumens non supplet identitatem personæ humanæ cum natura humana: ita esse personæ assumentis non supplet identitatem ipsius esse personæ humanæ & naturæ humanæ.

¶Contra secundum verò de partibus personæ arguit: Pars adueniens toti non dat esse toti, sed recipit: quia perficitur à forma totius. Quod probatur: quia si remaneret distincta sicut prius, non reciperet esse totius, sed vel haberet proprium esse, vel nullum: sed natura humana vnita Verbo, non habet rationem partis, nec illam rationem partis: quia non informatur à Verbo: sed remanet simpliciter distincta: igitur vel nullum esse habet, vel aliquod esse proprium.

¶Contra modum, quo ponitur Christum habere esse, secundum naturam humanam (scilicet quòd Verbum nouo modo relatiuè se habet secũdum illam) arguitur: Si verbum tantùm habeat respectum nouum ad naturam, & ille est respectus rationis tantùm, quum per respectum rationis non dicatur subiectum formaliter esse aliquid: ergo Verbum, inquantum homo, non erit formaliter aliquid. Consequens est contra illud extra de hæreti. quum Christus. ergo, &c.

¶Contra conclusionem ipsam, scilicet, in Christo nullum est esse existentiæ substantiale creatum, arguit septem vel octo mediis. Primò, Terminus per se generationis habet esse acquisitum per generationem: filius Dei homo, est per se terminus generationis ex matre: ergo. Si dicatur, inquit Durandus, quod generatio terminatur ad esse diuinum, non secundum se, sed relatum ad humanam naturam: contrà, Illud est per generationem acceptum, quod est per corruptionem mortis perditum: sed per mortem Christi non est amissa relatio Verbi ad naturam assumptam: sed esse vitale secundum naturam humanã: ergo illud non est per generationem acquisitum, sed hoc.

¶Secundò, In Christo fuit duplex viuere, vt patet ex hoc, quòd vnum per mortem perdidit: ergo in ipso fuit duplex esse. Et tenet sequela ex secundo de Anima: Viuere viuentibus est esse.

¶Tertiò, Anima Christi creabatur: ergo habuit creatam existentiam. Probatur sequela: quia creatiò terminatur ad existentiam.

¶Quartò, Humanitas Christi est effecta & conseruata à tota Trinitate: ergo secundum existere creatum. Probatur consequentia: quia non secundum existere increatum. Probatur: quia nihil efficit se.

¶Quintò, Si natura assumpta à Verbo dimitteretur, non oporteret acquiri sibi nouum esse per generationem nec per creationem: & tamen ipsa ex hoc quòd dimissa non esset annihilata, nec esset ens in potentia (vt anima Antichristi ante creationem) ergo haberet aliquod esse in actu, & non nouum: quia per nullam mutationem positiuam: ergo idem quod modo habet: igitur, &c. Et si dicatur, inquit Durandus, quod habet esse nouum: ergo est corrupta. Probatur dupliciter sequela: tum quia perdidit esse simpliciter, & acquisiuit aliud esse simpliciter. Tum quia nisi hoc sufficiat ad corruptionem simpliciter naturæ, sed requiritur quòd nullum aliud esse recipiat, sequeretur quòd nunquam posset esse corruptio sine annihilatione.

¶Sextò, Natura Angeli posset assumi à Verbo: & illa non potest manere eadem, nisi maneat sua existentia eadem secundum istos: ergo nec natura humana modò posset manere eadem in Christo, nisi maneret sua existentia. Consequentia est manifesta: quia ita est intrinseca sua existentia vni sicut alteri.

¶Septimò, Fundamentum relationis naturaliter præcedit relationem: & secundum esse actuale, præcedit rationem relationis actualis. vnio ista fuit relatio actualis: ergo eius fundamentum præcessit naturaliter secundum esse actuale. fundamentum illud erat ipsa natura totalis: igitur, &c. Confirmatur. Prius naturaliter anima perficit corpus, quàm tota natura esset nata assumi. In illa priori forma fuit actus materiæ: & per consequens dabatur esse sibi quod non corrumpebatur per assumptionem.

¶Octauò arguitur ex doctrina Autoris in prima parte, q. 5. art. 5. ex proposito probantis esse non posse separari à forma: sicut nec rotunditas potest separari à circulo: quia esse conuenit formæ secundum se, sicut rotunditas circulo. Ex hoc enim arguitur sic, Esse non potest separari à forma: ergo nec ab anima Christi: igitur anima Christi habet proprium esse.

¶A Durando quoque in 3. sent. dist. 6. q. 2. vltra præallegata arguitur: quia agere est etiam suppositi sicut & esse, & præsupponit esse: & multiplicatur in Christo: ergo.

¶Aureolus etiam & Ioan. de Neapoli apud Capreolum in 6. dist. tertij sent. arguunt. Ille quidem: quia esse existentię est actus quo formaliter essentia est: esse diuinum non actuat essentiam humanam: ergo humanitas Christi vel est actuata suo esse, vel adhuc perseuerat potentialis ad essentiam: esse diuinum non supplet vicem causæ formalis inhærentis. Iste autem: tum quia secundum Damascenum quod est in assumptibile, est incurabile. Tum quia Christus homo perfectus est, nihil minus habens tam in diuinitate, quàm in humanitate. Et qui oppositũ dixerit, plenus diaboli spiritu, ipsum gehennæ filium demonstrabit: vt Damasus dixit in Epistola recitata in lib. 9. tit. 15. Historiæ tripartitæ.

¶Demum pro contradictoria conclusionis arguit Scotus, tenens illam. Tum quia humanitas Christi est extra causam suam: ergo habet necessario propriam existentiam actualem sicut habet proprium esse quidditatiuum: licet non habeat propriam subsistentiam, quæ nihil positiui addit. Tum quia Verbum subsistit in natura humana, sicut suppositum in natura, propter quod propriè dicitur homo: & ideo est existens existentia huius naturæ. Sicut per oppositum: quia ergo non sum per meum, nec subsisto respectu pedis, sicut respectu naturæ, ideo existentia pedis mei non est existentia mei, quamuis sit in me: ed econuerso magis per existit per existentiam mei. Nec est, inquit Scotus, existentia humanitatis Christi existentia secundum quid, sed simpliciter, tam in se (quia est existentia de genere substantiæ, quæ est ens simpliciter) quàm respectu Christi: quia qualis est existentia in se, tale existere dat cuicunque existenti per ipsam: sed Verbum existit existentia ista, scilicet naturæ humanæ: ergo existit simpliciter per existentiam naturæ humanæ: & sic sunt duæ existentiæ simpliciter, non solùm in Christo, sed Christi. Tum quia in Christo sunt duæ voluntates & duo velle secũdum Damasc. c. 61. sed esse intimius seu immediatius se habet ad essendã, quàm velle ad voluntatem: ergo magis necesse est plurificari esse, secundum pluralitatẽ naturarum. Vel formetur sic, Natura vt distinguitur contra suppositum, est principiũ operãdi: ergo est etiam principiũ essendi in actu: quia esse immediatius se habet, &c.

¶Ad euidentiam horum non sunt alia fundamenta iacenda, sed supra positum in litera fundamentum solide fabricandum: quamuis enim dum non curamus de distinctione inter personam & naturam, dicamus esse actualis existentiæ, de quo est sermo esse actualitatem naturæ cuiusque creatæ: quum tamen exactè discernitur persona à natura, dicimus (vt in hac litera habetur) quòd esse est actus naturæ, vt principij quo, personæ autem vt subiecti, seu quod habet ipsum esse. Ita quòd natura est principium quo immediatum ipsius esse, sed non est receptiuum immediatum ipsius esse, sed mediante persona: ita quod oportet naturam personari ad hoc vt ab ea principietur actualiter ipsum esse. Non ex defectu naturæ principiantis vt quo: sed quia deficeret susceptiuum primum ipsius esse, si non esset personata: persona enim est, cui primò conuenit esse vt subiecto, seu quòd habet esse, seu quod est. Et si his adiunxeris, quòd natura nunquam est quod est, sed semper est quo est (inuenitur siquidem natura existens, non vt quæ existit, sed vt qua aliquis existit) perspicies duo. Primùm, quòd ad hoc quòd natura existat, non exigitur quòd ipsa actuetur per existentiam, vt subiectũ actuatur per formam in eo, sed sufficit quòd ipsa sit, qua aliquis existit. Nec mirum est scientibus, quòd non omnia vno eodemque modo sunt, sed sat est vnicuique entium esse modo sibi conuenienti: sunt enim multi essendi modi. Et naturis quidẽ ac formis consonus essendi modus est, non vt sint ea quam quod est, sed vt sint tanquã quo est: nec plus eis debetur, sicut apud Peripateticos principiũ est indubitatũ, q. formæ sunt & non sunt absque sui generatione & corruptione. Aliud est, quòd quia prius natura personatur quàm existentiam propriam consumat, mirabilior est persona natura, quàm existentia: ac per hoc si potest præueniri, ne constituat propriam personã, multo magis potest præueniri, ne constituat existentiam: ordine siquidem quodam, personalitas prius, & existentia deinde à natura constituitur propter antedictam rationem.

Et ex his sequitur tertium, quòd natura carens propria personalitate: quia præuenitur ab aliena, oportet consequenter quòd careat propria existentia: si enim existentia propria non prouenit ab ipsa actualiter, nisi in propria persona, ex hoc ipso quòd ad alienam trahitur personam, sequitur quòd ad alienam trahitur existentiam: illius scilicet personæ præuenientis ipsam. Et rursus, si existentia non debetur naturæ, vt quod est, sed vt quo est, personæ autem vt quod, ex hoc ipso quòd natura trahitur ad alienam personam, vt sit quo est: sequitur quòd sufficienter consequuta est existentiã: quia consequuta est existentiam illius personæ, modo conuenienti ipsi naturæ: scilicet vt quo: hoc enim ipsum, quod est, naturam aliquam esse naturam alicuius personæ actu existentis, est naturam illam existere, siue persona illa sit constituta per illam naturam, siue non. Sicut igitur in Christo (vt inferius patebit) vnam tantum filiationẽ relationem realem ponimus ex defectu subiecti, ita in Christo ex defectu subiecti primi vnum tantùm esse ponimus. primum enim substantialis existentiæ subiectum est persona. Repugnat autem diuinæ personæ existentia creata duplici ratione. Prima est ex diuinitate: quia diuina persona non potest recipere in se creatum aliquid. Secunda est ex communi ratione personæ: quia personæ vnius non est nisi vnum esse substantiale. Et hæc ratio in litera ponitur. Quocirca quia humanitas Christi præuenta est in mysterio Incarnationis, vt propriam non sortiretur personalitatem, sed ad personalitatem Verbi assumpta est: ideo quasi impedita est à proprio esse, & est sortita esse personæ diuinæ ex hoc ipso, quòd est diuinæ personæ natura dicta de illa in quid. Habet enim ex hoc suum essendi modum, scilicet esse vt quo: natura enim personæ est vt quo, nec plus sibi debetur.

¶Ad prima ergo obiecta contra fundamentum processus, quia idem est esse naturæ & personæ, respondetur, præmittendo tamen, quòd fundamentum Autoris est quidem identitas ipsius esse respectu naturæ & personæ: sed non sola identitas, sed adiuncta modi diuersitate respectu vtriusque: quia scilicet illud idem esse est naturæ, vt quo: personæ vt quod. Ex identitate enim esse cum hac modi diuersitate, procedit litera, vt patet. Sed Scotus contra, solam identitatem affert pro causa, & hoc est primum, in quo argumentum deficit. Veruntamen quia identitas quoque causa est, respondetur quòd falsa ratio redditur, quare esse est vnum vtriusque: quia scilicet non differunt re aliqua: quoniam, vt patet ex superius discussis, persona addit rem aliquam supra naturam: addit enim terminationem ipsius. Vnde argumentum Sco. assumit & non causam pro causa, & falsam. Vera autem causa est: quia esse vnicuique rei sufficit suo modo: propterea enim personæ & personalibus omnibus sufficit vnum esse: quia eodem esse persona est, vt quod, personalia vt quo, vel secundum quod, vel alio simili modo.

Et per idem patet responsio ad confirmationem: non oportet enim personam supplere identitatem cum natura, sed sufficit quòd suppleat personalitatem illius naturæ. Ex hoc enim, quòd Verbum supplet humanitatis personam, supplet etiam illius esse: quia fit ipsum quod est humanitatis, ac per hoc humanitas existit, vt quo est personæ, quæ est humanitatis quod est.

¶Ad obiecta verò eiusdem, contra vnum esse partis & personæ, respondetur quòd si vis fiat in verbis, assumitur non causa vt causa: non enim ideo pars est contenta ipso esse totius, quia perficitur per formam totius: sed quia spectat ad integritatem totius. Ex hoc enim fit, vt sit contenta modo essendi cõgruo ac debito integralibus personarum: scilicet vt existant per existere totius, ex hoc ipso, quod totum integratiua sunt. Et proportionaliter in proposito dicitur quòd quia humanitas Christi pertinet ad personalitatem Christi, quia est assumpta quasi ad integritatem personæ Christi (non quasi suppleat defectum aliquem in persona Christi, sed vt sit persona Christi persona illius humanitatis) ideo humanitas Christi non dat nouũ esse Christo: sed contenta est consono sibi essendi modo, vt scilicet existat ex hoc ipso, quòd est natura Christi.

¶Ad probationem autem: quia si pars maneret distincta à toto, vt prius, & cætera, dicitur quòd ista conditionalis non probat probandum: quoniam cum ipsius veritate stat falsitas causalis assumptæ, quæ negata est. Veruntamen ad rem dicendo non faciendo vim in verbis, respondetur quòd si pars remaneret distincta & omnino diuersa à toto, eadem tamen esset toti vnita pars personaliter, non afferret nouum esse, sed existeret per esse sui totius. Et in proposito humanitas Christi non sic aduenit personæ diuinæ, vt sit distincta ab illa sicut prius: sed est indiuisa à persona secundũ esse personale: ita quod non est sicut pars separata, sed est sicut pars coniuncta secundũ esse substantiale: est enim assumpta ad personalitatẽ positiuã verbi Dei. Et ex hac personalitate cõmunicata humanitati Christi, perfecta est humanitas illa, multò plus, quàm quæcunque pars perficiatur per hoc, quòd aduenit suo toti, acquisiuit enim perfectionem infinitam, acquirendo personalitatẽ infinitam. Quo fit, vt quia humanitas Christi non remanet distincta, sed indistincta secundum esse substantiale à Verbo: consequens fit, vt non det Verbo nouum esse, sed ipsa fit per esse infinitum ipsius Verbi.

¶Ad obiecta deinde eiusdem Scoti contra modum, respondetur, quòd ex malo intellectu literæ procedit. Interpretatur siquidem arguens, Autorem dicere*, inter Verbum & naturam humanam non esse coniunctionem nisi relatiuam relatione rationis ex parte Verbi: & ideo arguit, Si tantùm habet relationem, &c. Hic autem sensus longè est à nobis, plus quàm terra à cælo: quoniam secundum doctrinam Autoris sępe repetitam, Inter Verbum & humanitatem assumptam est coniunctio substantialis, quam constituit vnio relatiua. Sed quia coniunctio ista substantialis non est secundum nouum esse ipsius humanitatis, sed secundum æternum esse ipsius Verbi: ideo Autor ad excludendam acquisitionem noui esse, dicit quòd solùm aduenit sibi noua relatio: & non dixit hoc ad excludendam coniunctionem substantialem secundum personalitatem & illius esse, vt clarè patet in litera. Quin potius cùm dictio exclusiua non excludat concomitantibus: nec fundamentum à relatione, ponendo solùm nouam relationem acquiri, intelligitur præacquiri fundamentum illius, quod est personalis coniunctio, super qua fundatur relatio noua personæ ad naturam. Vnde patet argumentum totaliter ruere.

¶Ad obiecta contra conclusionem, respondendo ad primum Scoti dicitur, negando Maiorem ad sensum Arguentis: generationis enim terminus habet esse nouiter acquisitum, vel antiquum nouo modo se habens.

¶Vnde ad obiectionem Durandi contra hanc responsionem dicitur, quòd si Maior intelligatur cum præcisione, falsa est: nam licet illud per generationem sit acceptum quod est per corruptionem mortis amissum: non tamen illud præcisè. Sed si ad terminum formalem generationis propositio restringatur, concedatur: sed terminus formalis est natura, vel anima in corpore: & per mortem humanitas ipsa corrupta est per separationem animæ à corpore. Quamuis etiam dici possit, falsam esse Minorem: quia desinente per mortem humanitate Christi, quæ est ipsa natura humana resultans ex partibus vnitis, oportuit quoque desinere vnionem Verbi ad illam secundũ se: quamuis remanserit ad illam secundum vtranque sui partem, animam scilicet & corpus.

¶Ad secundum Scoti dicitur, q. verbum Philosophi verum est de viuere essentiali & de esse essentiali: viuere enim est esse essentiale. Et hoc in Christo duplex fuit: & vnũ eorum quod in coniunctione animæ & corporis consistit, corruptum est per mortem: & non intelligitur de esse actualis existentiæ.

¶Ad tertium dicitur, negãdo sequelam: & ad probationem, quòd creatio terminatur ad rem, quæ creatur sub existentia noua simpliciter vel illi rei, quæ creatur. Et sic anima Christi creata est, vt existat existentia noua sibi non noua simpliciter.

¶Ad quartum dicitur, quòd humanitas Christi effectiuè conseruatur, & facta est à tota Trinitate secundum esse existentiæ increatũ communicatum sibi. Nec sequitur quòd Deum efficiat ideo se, aut suum esse, sed quòd effecerit, & conseruet se & suum esse communicatum humanæ naturæ personaliter.

¶Ad quintum dicitur, quòd si humanitas Christi dimitteretur à verbo sortiretur nouam personalitatem & nouam existentiam: non per aliquam nouam actionẽ, sed per antiquam actionem, quæ à principio effecta fuit. Illa enim actio tanquam impedita à completione proprij effectus, ob præuenientem personalitatem Verbi non est hactenus consequuta effectum propriæ personalitatis & propriæ existentiæ. Modò autem dimissio ipsa esset tanquam remotio prohibentis: & sic sortiretur effectum nouæ personalitatis & noui esse. Et probatur sic esse dicendum: quia perinde se haberet humanitas dimissa, ac si non fuisset assumpta: sed constat quòd si non fuisset assumpta, ex sua generatione propriam personalitatem & propriam existentiã habuisset: igitur si dimitteretur, acquireret propriam personalitatẽ & propriam existentiã à generante, per se loquendo, & à dimittente per accidens, tanquam à remouente prohibens. Et per hæc patet ad formam argumenti, quòd haberet esse nouum per nouam mutationem licet per accidens, tanquam remotionem prohibentis, & per antiquam per se, sicut impedimento: sicut graue impeditum mouetur à generante per se & à remouente prohibens per accidens. Habet enim à generante humanitas plus ad personalitatem propriam & propriam existentiam, quàm graue ad motum deorsum, quum illa sit ipsa ad hoc tendat intimè: hoc autem per grauitatem & extrinsecè. In cuius signum illa per solam omnipotentiam diuinam potest impediri: hoc autem à naturalibus & voluntatis impeditur passim.

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶ Ad obiectionem autem Durandi dicitur, quòd talis dimissio esset nonnulla corruptio quoniam corrumperetur humanitas non in se, sed secundum esse coniunctum Verbo, & perderet duo, scilicet personalitatem diuinam sibi, & existentiam diuinam sibi: & acquireret personalitatem propriam non solùm sibi, sed simpliciter: & similiter existentiam propriam & sibi & simpliciter, sic esset secundum rem. Ad rationes autem terminorum spectando, dicitur quòd corruptio simpliciter naturæ compositæ (qualis est humanitas Christi) non attendunt penes esse actuale existentiæ, sed penes esse essentiæ. Quod ex eo clarè patet, quòd humanitas Christi per mortẽ corrupta est, ex hoc quòd anima separata est à corpore. Et in hoc omnes conueniunt, quamuis secundum Autorem & tertium, nullum esse actualis existentiæ fuerit per Christi mortẽ corruptum. Quum igitur ex petitione esse, corruptio simpliciter inferri, nisi sit termino de esse essentiæ, aut de esse, vt includit esse essentiæ, negetur sequela. Et per hoc patet quòd subsumpta probatio nihil valet dicendo. Si non sufficit perdere vnum esse existentiæ, & acquirere aliud, sed oportet etiam nullum aliud acquirere, ergo annihilatio. Stat enim quòd perdat vnum, & nullum aliud acquirat: & non annihiletur, sed corrumpatur per expoliationem materiæ ab illa forma. Si enim in ipsa dimissione humanitatis à Christo, anima illa separaretur à corpore, tunc humanitas Christi perderet vnum esse, & nullum aliud acquireret, quia non esset. & tamen non annihilata esset, sequela remaneret, & materia cum forma cõdueris, & anima intellectiua cum noua existentia modo præexposito.

¶ Ad textum Scoti negatur, quòd apud nos natura Angeli non esset eadem nisi sit eadem existentia.

¶ Ad septimum conceditur, quòd fundamentum est prius secundũ actualem existentiam relationẽ, & in proposito dicimus enim quòd humanitas Christi fuit prius existens, quàm relata ad Verbum. Sed negatur sequela illa, Fuit existens, ergo propria existentialitas: enim quod fuerit existens existentia Verbi. Et hæc responsio satisfacit omnibus argumentis, quæ fiunt de agere, quòd supponit existere: & de accidentibus, quòd supponunt subiectum existere, & similibus: conceditur enim semper, quòd hæc omnia in Christo supponunt humanitatem existere: sed ab existentia ad existentiam proprium, non valere constat argumentum: stat enim quòd præexistat existentia communicata sibi ex personalitate Verbi sibi communicata.

¶ Ad confirmationem dicitur, quòd anima Christi informabat corpus, & dabat ei esse animatum: esse dico essentiæ essentialiter, siquidem constituebat animatum corpus, non autem esse existentiæ proprie, sed antequam daret hoc, præsentia fuit ex assumptione ad personam Verbi.

¶ Ad octauum ex doctrina Autoris dicitur, quòd doctrina Autoris intelligitur de separabilitate naturali, quòd scilicet impossibile est naturaliter formam separari à suo esse. Et ex hoc concluditur efficacitèr formas subsistentes per se absque materia, esse incorruptibiles: anima autem Christi absque propria effe, est diuinæ omnipotentiæ perpetuitate. Nec obstat exemplum de circulo, & rotunditate, quia exempla & similia nõ currunt in omnibus. Et si exigas pars exactam responsionem ad singula, dicito quòd hæc propositio, Formæ conueniũt per se propsium esse, potest intelligi dupliciter. Primò quòd per se conueniat formæ vt principio: & sic est vera sed quia perfectus principij est impedibilis per superfortem causam, ideo cum huius propositionis veritate, stat quòd in Christo anima præueniatur à proprio esse, cuius per se esset principium. Alio modo intelligitur, quòd per se conueniat formæ vt principio & subiecto, sicut propria passio conuenit subiecto proprio. Et sic hæc propositio non est vera, nisi de forma, propria personalitate seu substantia terminata, qualis non est anima Christi: quæ non nisi per Verbum subsistit. Vnde Autor ibi ex prima propositione, Forma, inquiunt forma, subsumpta secunda de forma per se subsistente, concludit Angelos incorruptibiles. Et verè sic est: quia implicat formam per se subsistere absque proprio esse, nõ minus quàm circulum absque rotunditate inuenire.

¶ Ad Durandum dicitur, quòd licet esse & agere conueniant in hoc, quòd vtrumque est suppositi: quia tamen dicet simodè sunt suppositi: ideo non est similis de illis ratio quo ad vnitatem vel pluralitatem. Esse enim est suppositi immediatè vt subiectiuè agere autem non suscipitur in supposito, nisi mediante natura & potentia eius: & ideo agere multiplicatur cum pluralitate naturæ: esse verò vnum est cum persona vna.

¶ Ad Aureolum dicitur, quòd esse existentiæ non actuat essentiam nisi terminatam, hoc est personaliter seu per se subsistentem: & quia humanitas Christi non est terminata propria personalitate, sed personalitate Verbi, ideo non conuenit sibi actuari per existentiam. Et hæc intelligę, loquendo de Actuare & Actuari per modum inhærentiæ. Nam si de Actuare & Actuari infra totam latitudinem suorum modorum sermo sit, non est remotum à Philosophia diuina, Deum posse actuare rem creatam. In cuius signum diuinam essentiam esse actum cuiuscunque intellectus videmus ipsam, & Theologi & Philosophi fatentur. Quum ergo naturam humanam in Christo ex diuina personalitate & esse diuino perfici fateamur, non est absonum fateri etiam, quòd actuatur aliquo etiam modo per personalitatem, & esse diuinum. Quocirca quum dicitur, aut est actuata proprio esse, aut perficeretur potentialitè ad proprium esse, dicitur quòd propriè loquendo, vtraque pars disiunctiuæ est falsa: quoniã ex assumptione ad diuinum esse, perfecta est potentialitas ad existentiam longè excellentius, quàm fuisset perfecta per propriam existentiam: sicut posse personari in propria persona, longè excellentius perfectum est per personam Verbi, quàm fuisset perfectum per propriam personalitatem. Et quia potentiæ perfecto actuario, vocatur: ideo dicere potes, quòd potentia ad propriam existentiam est actuata non per propriũm, sed per diuinum esse, longè excellentius & perfectius, quàm fuisset actuata per proprium esse. Et ideo nõ remanet humanitas Christi potentialis, hoc est in statu potentiali ad propriam existentiam, ad quem statum rediret, si dimitteretur à Verbo essendo tam excellenti actuatione: prohibente naturam ab imperfectioribus sibi propriis & connaturalibus, personalitate scilicet & existentia propria.

¶ Ad Ioannem de Neapoli dicitur, quòd vtraque auctoritas cum sibi similibus loquitur de naturalibus, vt distinguitur contra personalia: ita quòd Christus habuit omnia homini naturalia, non personalia. & quod de naturalibus est inassumpibile, est incorruptibile: anima autem Christi absque propria effe, est diuinæ omnipotentiæ perpetuitate. Nec obstat exemplum de circulo, & rotunditate, quia exempla & similia nõ currunt in omnibus. Et si exigas pars exactam responsionem ad singula, dicito quòd hæc propositio, Formæ conueniũt per se propsium esse, potest intelligi dupliciter. Primò quòd per se conueniat formæ vt principio: & sic est vera sed quia perfectus principij est impedibilis per superfortem causam, ideo cum huius propositionis veritate, stat quòd in Christo anima præueniatur à proprio esse, cuius per se esset principium. Alio modo intelligitur, quòd per se conueniat formæ vt principio & subiecto, sicut propria passio conuenit subiecto proprio. Et sic hæc propositio non est vera, nisi de forma, propria personalitate seu substantia terminata, qualis non est anima Christi: quæ non nisi per Verbum subsistit. Vnde Autor ibi ex prima propositione, Forma, inquiunt forma, subsumpta secunda de forma per se subsistente, concludit Angelos incorruptibiles. Et verè sic est: quia implicat formam per se subsistere absque proprio esse, nõ minus quàm circulum absque rotunditate inuenire.

¶ Ad Durandum dicitur, quòd licet esse & agere conueniant in hoc, quòd vtrumque est suppositi: quia tamen dicet simodè sunt suppositi: ideo non est similis de illis ratio quo ad vnitatem vel pluralitatem. Esse enim est suppositi immediatè vt subiectiuè agere aut non suscipitur in supposito, nisi mediante natura & potentia eius: & ideo agere multiplicatur cum pluralitate naturæ: esse verò vnum est cum persona vna.

¶ Ad Aureolum dicitur, quòd esse existentiæ non actuat essentiam nisi terminatam, hoc est personaliter seu per se subsistentem: & quia humanitas Christi non est terminata propria personalitate, sed personalitate Verbi, ideo non conuenit sibi actuari per existentiam. Et hæc intelligę, loquendo de Actuare & Actuari per modum inhærentiæ. Nam si de Actuare & Actuari infra totam latitudinem suorum modorum sermo sit, non est remotum à Philosophia diuina, Deum posse actuare rem creatam. In cuius signum diuinam essentiam esse actum cuiuscunque intellectus videmus ipsam, & Theologi & Philosophi fatentur. Quum ergo naturam humanam in Christo ex diuina personalitate & esse diuino perfici fateamur, non est absonum fateri etiam, quòd actuatur aliquo etiam modo per personalitatem, & esse diuinum. Quocirca quum dicitur, aut est actuata proprio esse, aut perficeretur potentialitè ad proprium esse, dicitur quòd propriè loquendo, vtraque pars disiunctiuæ est falsa: quoniã ex assumptione ad diuinum esse, perfecta est potentialitas ad existentiam longè excellentius, quàm fuisset perfecta per propriam existentiam: sicut posse personari in propria persona, longè excellentius perfectum est per personam Verbi, quàm fuisset perfectum per propriam personalitatem. Et quia potentiæ perfecto actuario, vocatur: ideo dicere potes, quòd potentia ad propriam existentiam est actuata non per propriũm, sed per diuinum esse, longè excellentius & perfectius, quàm fuisset actuata per proprium esse. Et ideo nõ remanet humanitas Christi potentialis, hoc est in statu potentiali ad propriam existentiam, ad quem statum rediret, si dimitteretur à Verbo essendo tam excellenti actuatione: prohibente naturam ab imperfectioribus sibi propriis & connaturalibus, personalitate scilicet & existentia propria.

¶ Ad Ioannem de Neapoli dicitur, quòd vtraque auctoritas cum sibi similibus loquitur de naturalibus, vt distinguitur contra personalia: ita quòd Christus habuit omnia homini naturalia, non personalia. & quod de naturalibus est inassumpibile, est incorruptibile: anima autem Christi absque propria effe, est diuinæ omnipotentiæ perpetuitate. Nec obstat exemplum de circulo, & rotunditate, quia exempla & similia nõ currunt in omnibus. Et si exigas pars exactam responsionem ad singula, dicito quòd hæc propositio, Formæ conueniũt per se propsium esse, potest intelligi dupliciter. Primò quòd per se conueniat formæ vt principio: & sic est vera sed quia perfectus principij est impedibilis per superfortem causam, ideo cum huius propositionis veritate, stat quòd in Christo anima præueniatur à proprio esse, cuius per se esset principium. Alio modo intelligitur, quòd per se conueniat formæ vt principio & subiecto, sicut propria passio conuenit subiecto proprio. Et sic hæc propositio non est vera, nisi de forma, propria personalitate seu substantia terminata, qualis non est anima Christi: quæ non nisi per Verbum subsistit. Vnde Autor ibi ex prima propositione, Forma, inquiunt forma, subsumpta secunda de forma per se subsistente, concludit Angelos incorruptibiles. Et verè sic est: quia implicat formam per se subsistere absque proprio esse, nõ minus quàm circulum absque rotunditate inuenire.

tio partis ad personam, sit velut additio quanti ad quantum, siue per modum continuationis, puta quum aqua aquæ continuatur: vbi ex duabus quantitatibus partialibus fit vna totalis quantitas, partialiter inhærens partibus totius aquæ: siue per modum aggenerationis, puta quum alimentum auget hominem, qui aliter ex alterius non remanet quantitas cibi positiue alentis: sed sic adiungitur alito, vt subtendum quantitatem ipsius, qui aliter extendente illam anima: vt in secundo de anima dicitur. Nam si oculus aduenter de nouo Sorti, neque existentiam propriam partialem adiungeret existentiæ Sortis, quum existentia Sortis sit indiuisibilis, non extensa per se aut per accidens: quia de genere est immaterialij, vtpote propria animæ intellectiuæ, quæ inextensa est omnino in corpore. Nec aduentens oculus subinduceret existentiam Sortis tanquam formam ad se extensam per inhærionem subdita quòd existentia Sortis incaperet inhærere oculo nouosquoniam huiusmodi inhæsio non deberet partiri sufficienter prouisum est parti de existentia in hoc ipso, quod est pars personæ existentis. Nec videtur etiam intelligibile, quòd secus posset esse quomodo nanque existentia individualis propria alicui, intelligenti actuare quantum aliquod, seu etiam non quantum adiunctum, nisi mediante illo, cui est propria? Et quia idem est iudicium de oculo aduenient de nouo & oculo congenito, & de hac & reliquis partibus. ideo humanitas Christi, quæ quasi pars quædam est personæ Verbi (quia ad personalitatẽ propriam Verbi assumpta est) inuenitur sufficienter posita extra causam siam existens absque propria existentia, & absque hoc, quòd actuetur per informationem inhæsiua ab existentia Verbi, sibi enim non debetur existentia nisi per personam, cuius est.

¶ Ad secundum dicitur, quòd ex hoc, quòd Verbum subsistit in natura humana, sicut suppositum in natura, non sequitur quòd existat per existentiam illius naturæ: sed bene sequitur econtra, quòd natura illa subsistat per existentiam Verbi. Ad probationem autem ex opposito de pedis existentia, dicitur quòd peccat secundum non causam vt causam. Neque enim, quia Christus est homo, causa est quòd existat humana existentia: neque quia non est pes, causa est quòd non existat existentia pedis: sed causa propria est, qua persona soli debetur esse, vt subiecto quod est. Ad id verò quod subditur de qualitate ex istentiæ humanæ in Christo, scilicet quod est existentia simpliciter & in se & Christo: non oportet aliter respõdere, quoniam negata in Christo existentia humana, vana est disputatio de qualitate existentiæ humanæ in ipso. Ad tertium dicitur, negando sequelam, esse est intrinsicus seu immediatius, ergo magis multiplicatur. Melius tamen dicitur, quòd intrinsicus seu immediatius alicui duplicitèr, vel vt principio, vel vt subiecto. Et subditur, quòd esse est intrinsicum naturæ vt principio, quàm velle voluntatis: sed velle est immediatius voluntati vt subiecto quàm esse naturæ vt subiecto: quia esse non naturæ, sed personæ est, vt subiecti propij: velle autem est voluntatis vt proprij subiecti. Et propterea non sequitur, quòd si velle plurificatur ad pluralitatem voluntatum, quòd esse plurificetur ad pluralitatem naturarum.

Ad vltimum formationem argumenti, concedi potest totum, & dici quòd non ex defectu naturæ immediatæ principiantis esse, sed ex defectu susceptui, scilicet personæ propriæ sit, vt natura non principiet actualiter actum essendi, & principiet actualiter actum operandi: quia non deest proximum susceptiuum operationis. Concede ergo, quòd natura, vt distinguitur contra suppositum, est principium & operandi & existendi. Sed negetur sequela implicita, ergo actualiter principiat existere in Christo, sicut actualiter principiat operari: quia natura, vt distinguitur contra suppositum, est non solùm principium, sed etiam susceptiuum proximum operandi sed existentiæ est solùm principium, & non est susceptiuum proprium. Natura enim humana est principium existendi personæ propriæ, vt proprio subiecto quæ in Christo non est, & ideo non principiat existentiam in Christo, sed operandi est principium subiipsi vt proprio subiecto. distinguendo naturam contra suppositum, vt dictum est. Et ideo in Christo principiat proprium operari & propterea operati multiplicatur secundum naturas, esse autem non.

¶ Attende diligenter & cautè nouele, quòd ista decisio pendet ex duabus quæstionibus communibus. Altera est. An existentia & essentia distinguantur realiter. Altera. An existentia substantialis sit perfoux vt propriũ susceptiui, aut cõmuniter sit perfoux vel naturæ. Præsupponit enim doctrina ista, & esse aliam rem esse ab essentia & esse deberi personæ vt proprio subiecto. Et quoniam variæ sunt opiniones circa hæc quæstiones de Christi existentia humana quæstio est, noli hoc intelligere quasi sint fidei. Nolli pertinax esse in conclusione, nisi euidentiam prius habeas de cõmunibus quæstionibus. sed vt rationabilia ac consona hæc amplectere.

¶ In eodem art. 2. q. 17 in responsione ad secundum, intellige perspicacius, quòd quia vnio diuinorum humanorũque in Christo est in persona & non in natura (conuenerunt nanque diuina & humana in vnam personam: non in vnam naturam) ideo quum audis, quòd esse diuinum, factum est esse hominis, quia natura humana assumpta est in vnitatem personæ, distinctionem de ipso esse in communi penetra, quatenus ipsum esse est vel personæ vel naturæ. Quanuis enim vnum idẽque sit esse naturæ ac personæ, alia tamen ratione est naturæ, & alia persona: nam naturæ est vt principij, personæ vt suscepti, vt dictum est. Quocirca conuenire inesse, quatenus est naturæ, est conuenire ad integritatem principij ipsius esse: hoc est, fieri partes naturæ, quæ est principium essendi: & sic materia & forma conueniunt in vno esse, vt esse est naturæ. Conuenire autem in vno esse, quatenus est persona, est conuenire seu pertinere ad integritatem personalium: & sic caput & pedes & reliquæ partes, & natura ipsa cum suis partibus conuenium in esse, vt est persona. Vnde patet quòd esse diuinum, non quatenus est naturæ, communicatum est humanitati Christi: quoniam constat humanitatem Christi non concurrere cum deitate ad integrandum quasi principium ipsius esse. Sed est communicatum vt est personæ: quoniam humanitas Christi assumpta est ad personalitatem Verbi: ita quòd est de numero specialium ad personalitatem filij Dei. modo nostrũm intelligimus excedente. Et propterea non sequitur, quòd vnio sit facta in natura, nec quòd vnio sit facta cum Patre & Filio: cõmunicatum siquidem est humanæ naturę esse diuinum nõ vt est naturæ, nec vt est trinitati cunque personæ diuinæ, sed vt est personæ Filij quia assumpta est ad personalitatem Filij tantum.

¶ In responsione ad quartum eiusdem articuli, habes clarè responsionem de effectu formali inintecto, quem formam oportet ponere in sua materia, quod est esse effectiue, ita quòd forma substantialis dat materiæ substantiale esse essentiæ, constituendo substantiæ naturam seu essentiam cõpletam: & similiter anima dat esse animati (quod alio nomine dicitur esse viuum) constituendo essentiam viuam seu animatã & hoc de aliis. In hoc enim consistit effectus formalis: à quo non potest separari eitã per intellectum forma in materia. Et si non intelligis formæ vlteriorem processum, nõ habes adhuc (vt in litera dicitur) illud quod est, sed solòmodo naturã, quia aliquid est: quæ scilicet est essendi principium, non subiectum. Et ideo ex hoc quòd forma seu anima necessariò dat esse corpori, nõ habetur quòd esse sit naturæ & subiecti quod, sed quia cõstituit naturam, quæ est quorumlibet subsequutorum illud quod est, quod: & esse est personæ in ordine ad naturam, & c. vt prædeclaratum fuit. Superas quoque, quum tractatum fuit, an corpus mediante anima assumptum fuerit: declaratum est quod in calce huius responsionis subditur, scilicet quòd anima in formando corpus, eique in esse perfecto constituendo naturam humanam, est causa habitudinis Verbi humanæ naturæ ad Verbum.

¶ Super

¶ Super Quæstionis decimæoctauæ Articulum primum.

Cime. Titulus clarus est.

¶ In corpore duo sunt. primò recitatur erronea positio tenentium partem negatiuam: secundò respondetur secũdum veritatem.

Quo ad primum refertur, q̃ in hac cõmuni eclectione multi errantes conueneruntur, scilicet in Christo, non sint duæ voluntates. Quidã verò illi diuisi sunt. Apollinaris enim ex negatione animæ intellectiuæ in Christo, negat voluntatem humanam. Euthices ex vnitate naturæ compositæ, vnam quoque voluntatem ponit. Nestorius solam creatam naturam in Christo ponens, vnitam Deo secundum conformitatem affectus, negat dualitatem voluntatum in Christo. Macharius autem ex negatione proprij motus in humanitate Christi voluntatem humanam in Christo negauit. Vbi vides quòd omnes conuenerunt in negatione duarum in Christo voluntatum, dum aliqui diuinam, aliqui humanam à Christo iolitatem vtranque tollunt, & ponere cõguntur, & ponere tertiam naturæ compositæ. Sed de Macharii positione nõ satis liquet, ale voluntate, quæ est naturalis potentia, aliu volendi: quoniam non negat potentiam, sed motum propium humanæ naturæ in Christo. Verùm quia sustra fuisset voluntas sine vllo velle semper. ideo dicitur quòd negauit humanam in Christo voluntatem.

¶ Quo ad secundum respondetur affirmatiuè: in Christo sunt duæ voluntates, diuina & humana. Probatur dupliciter. Primò auctoritate Synodi, quæ propter hæreticorum errores exirpandos hoc determinauit. Secundò ratione talis: Filius Dei assumpsit naturam humanã perfectam: & nihil illi propterea defuit de perfectione naturæ diuinæ: ergo habet duas voluntates, diuinam scilicet & humanam. Probatur cõsequentia, pro prima quidem parte quia ad perfectionem humanæ naturæ pertinet voluntas, quia est naturalis illius potentia, sicut & intellectus. Pro secunda verò parte: quia ad diuinam naturam spectat voluntatem habere: vt ex dictis in Prima parte hic ambo patent.

¶ Responsiones argumentorum non exposition, sed annotatione egent. Et secunda specialiter responsio applicanda est ad diuersas & varias de multas quæstiones, in quibus est sermo de instrumentis: & specialiter

¶ Quæstio decimaoctaua, De pertinentibus ad unitatem in Christo quantum ad vnitatem, in sex articulos diuisa.

DEINDE considerãdum est de vnitate quantùm ad voluitatem.

¶ Et circa hoc quæruntur sex.

¶ Primò, vtrùm in Christo sit alia voluntas diuina, & alia humana.

¶ Secundò, vtrùm in humana natura Christi, sit alia voluntas sensualitatis, & alia rationis.

¶ Tertiò, vtrùm ex parte rationis fuerint in Christo plures voluntates.

¶ Quartò, vtrùm in Christo fuerit liberum arbitrium.

¶ Quintò, vtrùm volũtas humana Christi, fuerit omninò conformis diuinæ voluntati in volito.

¶ Sextò, vtrùm in Christo fuerit aliqua contrarietas voluntatum.

ARTICVLVS I.

¶ Vtrùm in Christo sint duæ voluntates.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd in Christo non sint duæ voluntates, vna diuina, & alia humana. Volũtas enim est primum mouens & imperans in vnoquoque volente. Sed in Christo primum mouẽs & imperans fuit voluntas diuina: quia omnia humana in Christo mouebantur secundum voluntatem diuinam. Ergo videtur quòd in Christo non fuerit nisi vna voluntas, scilicet diuina.

¶ Præterea, Instrumentũ non mouetur propria voluntate, sed voluntate mouentis. Sed natura humana fuit in Christo, sicut instrumentum diuinitatis eius. Ergo natura humana in Christo non mouebatur propria voluntate, sed diuina.

¶ Præterea, Illud solum multiplicatur in Christo quod pertinet ad naturam. Voluntas autem non videtur ad naturam pertinere: quia ea quæ sunt naturalia, sunt ex necessitate. Quod autem est voluntarium, non est necessarium. Ergo voluntas est vna tantùm in Christo.

¶ Præterea, Damasc. dicit in 3. lib. quòd aliqualiter velle non est naturæ, sed nostræ intelligentiæ, scilicet personalis. Sed omnis voluntas est aliqualis volũtas: quia nihil est in genere quod non sit in aliqua eius specie. Ergo omnis voluntas ad personam pertinet: sed in Christo fuit, & est vna tantùm persona. Ergo in Christo est vna tantùm volũtas.

¶ SED CONTRA est quod Dominus dicit Luc. 22. Pater, si vis, transfer calicem istum à me: verũtamen non meà voluntas, sed tua fiat. Quod inducẽs Amb. ad Gratianum Imperatorem dicit, Sicut susceperat volũtatem meam, susceperat tristitiam meam. Et super Luc. dicit, Volũtatem suam ad hominem retulit, Patris ad diuinitatem: voluntas enim hominis est temporalis, volũtas diuinitatis æterna.

CONCLVSIO.

¶ Cùm filius Dei humanam naturam perfectam assumpserit, & per hoc nihil diuinæ eius naturæ ademptum fuerit: duas in ipsa volũtates fuisse necessarium est, diuinam scilicet & humanam.

¶ RESPONDEO dicendum, quòd quidam posuerunt in Christo esse vnam solam voluntatem: sed hoc ponendum diuersimodè moti esse videntur. Apollinarius enim non posuit animam intellectualem in Christo: sed quòd Verbũ esset loco animæ, vel etiam loco intellectus. Vnde cùm voluntas sit in ratione (vt Philosophus dicit in 3. de Anima) sequebatur quòd in Christo nõ esset voluntas humana: & ita in eo non esset nisi vna voluntas. Et similiter Euthices, & omnes qui posuerunt vnam naturam cõpositam in Christo, cogebantur ponere vnam voluntatem in eo. Nestorius etiam, quia posuit vnionem Dei, & hominis esse factam solùm secundum affectum & voluntatem, posuit vnam voluntatem in Christo. Postmodum verò Macharius Antiochenus patriarcha, & *Ciprus Alexandrinus, & Sergius Constãtinopolitanus, & quidam eorum sequaces, posuerunt in Christo vnam voluntatem, quamuis ponerent duas naturas in Christo secundum hypostasim vnitas: quia opinabantur, quòd humana natura in Christo nunquam moueabatur proprio motu, sed solùm secundum quòd erat mota à diuinitate: vt patet ex epistola synodica Agathonis Papę. Et ideo in sexta Synodo apud Constantinopolim celebrata, determinatum est oportere dici, quòd in Christo sint duæ volũtates. Vbi sic eligitur: Iuxta quod olim Prophetæ de Christo, & ipse nos erudiuit, & sanctorum Patrum nobis tradidit Symbolum, duas naturales voluntates in eo, & duas naturales operationes prædicamus. Et hoc necessarium fuit dici. Manifestum est enim quòd filius Dei assumpsit humanam naturam perfectam: sicut suprà ostensum est. Ad perfectionem autem humanæ naturæ pertinet voluntas, quæ est naturalis eius potentia, sicut & intellectus: vt patet ex his quæ in Prima parte dicta sunt. Vnde necesse est dicere, quòd filius Dei humanam voluntatem assumpserit in humana natura. Per assumptionem autem humanæ naturæ, nullam diminutionem passus est filius Dei in his quæ pertinent ad diuinam naturam: cui competit voluntatem habere, vt in Prima parte habitũ est. Vnde necesse est dicere, quòd in Christo sint duæ voluntates, vna scilicet diuina, & alia humana.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd quicquid fuit in humana natura Christi, mouebatur nutu voluntatis diuinæ. non tamen sequitur quòd in Christo non fuerit motus voluntatis proprius naturæ humanæ: quia etiam aliorum Sanctorũ pię voluntates mouentur secundum voluntatem Dei qui operatur in eis velle & perficere: vt dicitur Philip. 2. Licet enim volũtas non possit interius moueri ab aliqua creatura: interius tamẽ mouetur à Deo, vt in Prima parte dictum est. Et sic etiam Christus secundum voluntatem humanam, sequebatur voluntatem diuinam: secundum illud Psal. Vt facerem voluntatem tuam, Deus meus, volui. Vnde Aug. dicit contra Maximinum, Vbi dixit Filius Patri, Non quod ego volo, sed quod tu vis, quid te adiuuat, quòd tua verba subiungis, & dicis, Ostendit verè suam voluntatem subiectam suo genitori: quasi nos negemus hominis voluntatem, voluntari Dei debere esse subiectam?

¶ Ad secundum dicendum, quòd proprium est instrumẽti, quòd moueatur à principali agente: diuersimodè tamen secundũ proprietatem naturæ ipsius. Nam instrumentum inanimatum, sicut securis aut serra, mouetur ab artifice per solum motum corporalem. Instrumentum verò animatũ anima sensibili, mouetur per appetitum sensitiuũ: sicut equus à sessore. Instrumentũ verò animatum anima rationali, mouetur per voluntatem eius: sicut per imperiũ domini mouetur seruus ad aliquid agendũ, qui quidem seruus est sicut instrumentum animatũ: vt Philosophus dicit in 1. Politicę. Si ergo humana natura in Christo fuit instrumentum diuinitatis, vt moueretur per propriam voluntatem.

¶ Ad tertium dicendum, quòd ipsa potentia voluntatis est naturalis, & cõsequitur naturam ex necessitate. Sed motus vel actus huius potentiæ (qui etiam voluntaris dicitur) quãdoque quidẽ est naturalis & necessarius, puta respectu felicitatis: quandoque autem ex libero arbitrio rationis proueniens, & nõ necessarius neque naturalis (sicut patet ex his, quæ in Secunda parte dicta sunt) & tamen etiam ipsa ratio, quæ est principium huius motus, est naturalis. Et ideo præter volũtatem diuinam, oportet in Christo ponere voluntatem humanam: non solùm, prout est potentia naturalis, aut prout est motus naturalis, sed etiam prout

*Alias Cipus, seu Tripus.

Universidad de Deusto Biblioteca

¶ Super Quaestionis decimaoctauae Articulum secundum.

Annot. Titulus singularis est non quaeritur de appetitu sensitiuo, vt sic, sed de appetitu sensitiuo, vt habet rationem voluntatis: non simpliciter & absolute, sed talis, hoc est sensualis. Pius autem rationem tituli huius fuisse euangelica verba, quibus motus appetitus sensitiui velle vocatur cum dicitur, Verumtamen non sicut ego volo.

Coment. ¶ In corpore art. vnica est conclusio: In Christo fuit voluntas sensualitatis, seu sensualitas dicta voluntas participatiue. Probatur primo: in Christo fuit sensualis appetitus, secundo quod iste sit voluntas per participationem. Primo probatur. Filius Dei assumpsit naturam humanam cum omnibus pertinentibus ad ipsius naturae perfectionem: ergo assumpsit cum ea omnia, quae pertinent ad perfectionem naturae animalis: ergo assumpsit sensualitatem. Prima consequentia probatur, quia in natura humana includitur natura animalis, sicut in specie includitur genus. Secunda autem probatur: quia appetitus sensitiuus, qui sensualitas dicitur, est vnum de pertinentibus ad perfectionem naturae animalis. Secundo probat. Appetitus sensitiuus seu sensualitas, vt natus obedire rationi, vocatur & est rationalis participatiue secundo Eth. ergo pari ratione vocari potest & est voluntas participatiue. Probatur: quia voluntas in ratione est: nam sicut a ratione praecipiente rationalis appetitus, ita a volutate quoque praecipiente voluntarius appetitus, qui voluntas vocatur, dici potest. Imo ex hoc ipso, quod rationalis appetitus, appetitus dicitur, voluntas dicitur: quia rationalis appetitus nomen est proprium voluntatis, & participatiue solum communicatum sensualitati.

Infra ar. ti. 5. cor. Et 3. dis. 17. art. 1. q. 2. Et opusc. 3. [illegible]

Annot. ¶ Aduerte hic, quod quia omnis motus appetitus sensitiui in Christo fuit voluntarius (quoniam etiam motus proprij sensualitatis in propria obiecta, voluntarij erant: nam voluntarie esuriuit, & vnamquanque virium propria exercere disposuit) ideo in Christo appetitus sensitiuus semper rationalis, & semper participatiue voluntas in quolibet suo actu fuit.

¶ Super Quaestionis decimaoctauae Articulum tertium.

Annot. Titulus clarus est, ortumque habuit ex distinctione voluntatis tam a Damasc. quam aliis facta.

Coment. ¶ In corpore articuli respondetur cum distinctione ad quaesitum.

est motus rationalis.

¶ Ad quartum dicendum, quod per hoc quod dicitur aliqualiter velle, designatur determinatus modus volendi; determinatus autem modus ponitur circa ipsam rem, cuius est modus. Vnde cum voluntas pertineat ad naturam ipsam, etiam quod est aliqualiter velle, pertinet ad naturam: non secundum quod est absolute considerata, sed secundum quod est in tali hypostasi. Vnde etiam voluntas humana Christi habuit quendam determinatum modum, ex eo quod fuit in hypostasi diuina, vt scilicet moueretur semper secundum nutum diuinae voluntatis.

ARTICVLVS II.

¶ Vtrum in Christo fuerit aliqua voluntas sensualitatis, praeter rationis voluntatem.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quod in Christo non fuerit aliqua voluntas sensualitatis praeter rationis voluntatem. Dicit enim Philosophus in 3. de Anima, quod voluntas in ratione est, in sensitiuo autem appetitu est irascibilis & concupiscibilis. Sed sensualitas significat appetitum sensitiuum. Ergo non fuit in Christo voluntas sensualitatis.

¶ Praeterea, Secundum Aug. 12. de Trin. sensualitas significatur per serpentem. Sed nihil serpentinum fuit in Christo: habuit enim similitudinem animalis venenosi sine veneno: vt Aug. dicit super illud Ioan. 3. Sicut exaltauit Moyses serpentem in deserto. Ergo in Christo non fuit voluntas sensualitatis.

¶ Praeterea, Voluntas sequitur naturam, vt dictum est. Sed in Christo non fuit nisi vna natura praeter diuinam. Ergo in Christo non fuit, nisi vna voluntas humana.

¶ SED CONTRA est quod Ambr. dicit in 2. ad Gratianum, Mea est voluntas, quam suam dixit, quia vt homo suscepit tristitiam meam. Ex quo datur intelligi, quod tristitia pertinet ad humanam voluntatem in Christo. Sed tristitia pertinet ad sensualitatem: vt in Secunda parte habitum est. Ergo videtur quod in Christo sit voluntas sensualitatis, praeter voluntatem rationis.

CONCLVSIO.

¶ Praeter rationalem appetitum volutatis, qui fuit in Christo, alius fuit appetitus sensualis, qui participata voluntas dicitur.

¶ RESPONDEO dicendum, quod sicut praedictum est, filius Dei humanam naturam assumpsit cum omnibus, quae pertinent ad perfectionem ipsius naturae. In humana autem natura includitur etiam natura animalis, sicut in specie includitur genus. Vnde oportet quod filius Dei assumpserit cum humana natura, etiam ea quae pertinent ad perfectionem naturae animalis, inter quae est appetitus sensitiuus, qui sensualitas dicitur: & ideo oportet dicere, quod in Christo fuit sensualitas. Sciendum est etiam, quod sensualitas, siue sensualis appetitus, inquantum est natus obedire rationi, dicitur rationale per participationem, vt patet per Philosophum in 1. Eth. Et quia voluntas est in ratione (vt dictum est) pari ratione potest dici quod sensualitas sit voluntas per participationem.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quod ratio illa procedit de voluntate essentialiter dicta, quae non est nisi in parte intellectiua. Sed voluntas participatiue dicta, potest esse in parte sensitiua, inquantum obedit rationi.

¶ Ad secundum dicendum, quod sensualitas signatur per serpentem: non quantum ad naturam sensualitatis: quam Christus assumpsit: sed quantum ad corruptionem fomitis, quae in Christo non fuit.

¶ Ad tertium dicendum, quod vbi est vnum propter alterum, ibi vnum tantum esse videtur: sicut superficies, quae est visibilis per colorem, est vnum visibile cum colore. Et similiter quia sensualitas non dicitur voluntas, nisi quia participat voluntatem rationis: sicut est vna natura humana in Christo, ita etiam ponitur vna voluntas humana in Christo.

ARTICVLVS III.

¶ Vtrum in Christo fuerint duae voluntates, quantum ad rationem.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quod in Christo fuerint duae voluntates quantum ad rationem. Dicit enim Dam. in 2. lib. quod duplex est hominis voluntas, scilicet naturalis, quae vocatur thelisis: & voluntas rationalis, quae vocatur bulisis. Sed Christus in humana natura habuit quicquid ad perfectionem humanae naturae pertinet. Ergo vtraque praedictarum voluntatum fuit in Christo.

¶ Praeterea, Vis appetitiua diuersificatur in homine secundum diuersitatem virtutis apprehensiuae: & ideo secundum differentiam sensus & intellectus diuersificatur in homine appetitus sensitiuus & intellectiuus. Sed similiter quantum ad apprehensionem hominis ponitur differentia rationis & intellectus, quorum vtrunque fuit in Christo. Ergo fuit in eo duplex voluntas, vna intellectualis, & alia rationalis.

¶ Praeterea, A quibusdam ponitur in Christo voluntas pietatis, quae non potest poni nisi ex parte rationis. Ergo in Christo ex parte rationis sunt plures voluntates.

¶ SED CONTRA est, quod in quolibet ordine est vnum primum mouens. Sed voluntas est primum mouens in genere humanorum actuum. Ergo in vno homine non est nisi vna voluntas proprie dicta, quae est voluntas rationis: Christus autem est vnus homo. Ergo in Christo est vna tantum voluntas humana.

CONCLVSIO.

¶ Vna tantum fuit in Christo essentialiter voluntas, duae autem in ipso secundum actum voluntatis distinguuntur quo ad voluntatis diuersos actus.

¶ RESPONDEO dicendum, quod sicut dictum est, voluntas quandoque accipitur pro potentia, & quandoque pro actu. Si ergo voluntas accipiatur pro actu, sic oportet in Christo ex parte rationis ponere duas voluntates, id est duas species actuum voluntatis. Voluntas enim vt in Secunda parte dictum est, & est finis, & est eorum, quae sunt ad finem, & alio modo fertur in vtrunque. Nam in finem fertur simpliciter & absolute, sicut in id quod est secundum se bonum. In id autem, quod est ad finem, fertur cum quadam comparatione, secundum quod habet bonitatem ex ordine ad aliud. Et ideo alterius rationis est actus voluntatis, secundum quod fertur in aliquid, quod est secundum se volitum: vt sanitas (quod a Damasc. vocatur thelisis, id est, simplex voluntas; & a Magistris vocatur voluntas vt natura) & alterius rationis est actus voluntatis, secundum quod fertur in aliquid quod est volitum solum ex ordine ad alterum: sicut est sumptio medicinae: quem quidem voluntatis actum Damasc. vocat bulisim, id est, consiliatiuam voluntatem, a Magistris autem vocatur voluntas vt ratio. Haec autem diuersitas actus non diuersificat potentiam: quia vterque actus attendit ad vnam communem rationem obiecti, quod est bonum. Et ideo dicendum est, quod si loquamur de potentia voluntatis, in Christo est vna sola voluntas humana, essentialiter, & non participatiue dicta. Si

vero

Distinctio est: Voluntas accipi potest vel pro potentia, vel pro actu. Prima conclusio iuxta primum membrum: In Christo est vna tantum voluntas humana essentialiter & non participatiue dicta. Secunda conclusio iuxta secundum membrum est: In Christo sunt duae voluntates, scilicet voluntas vt natura, & voluntas vt ratio. Probatur primo secunda conclusio: Voluntas est finis, & eorum quae sunt ad finem alio & alio modo: ergo alterius rationis est actus voluntatis in finem: & alterius rationis actus voluntatis in id quod est ad finem: ergo in Christo sunt duae voluntates, id est, duae species actuum voluntatis. Antecedens pro prima parte ex superioribus supponitur. Pro secunda probatur: quia in finem fertur simpliciter & absolute: quia fertur vt in id quod est secundum se bonum, vt in sanitate. In id vero quod est ad finem, fertur cum quadam comparatione: quia fertur in id, secundum quod habet bonitatem ex ordine ad aliud, scilicet finem: vt patet de sumptione medicinae propter sanitatem. Consequentia relinquitur pro euidenti gratia materiae. Nam talis modorum diuersitas, qualis scilicet consurgit ex propriis rationibus finis, & eius quod est ad finem, diuersam habet rationem in appetitibus propriis. Probatur deinde prima conclusio: quia talis diuersitas actuum non diuersificat potentiam. Probatur: Stat cum vna communi ratione boni, quae est obiecti voluntatis: stante enim vnitate obiecti proprij voluntatis, quod est bonum in communi, non diuersificatur potentia voluntatis, quamuis diuersificentur genera actuum eius ex diuersa ratione generali actuum eiusmodi: cuiusmodi sunt motus ad bonum in se, & motus ad bonum propter aliud.

Supra q. 13. art. 2. Et infra ar. 4. & 5. cor. Et 3. dis. 17. art. 1. q. 2. Et opusc. 3. c. 27.

¶ Super Quaestionis decimaoctauae Articulum quartum.

Coment. Titulus, vt sonat, clarus est.

¶ In corpore articuli vnica est conclusio responsiua: In Christo fuit liberum arbitrium. Probatur: In Christo voluntas ponitur vt ratio: ergo electio, ergo liberum arbitrium. Antecedens probatur: quia in Christo ponitur duplex voluntatis actus, scilicet respectu finis, & respectu eius quod est ad finem, & c. vt supra dictum est. Prima consequentia probatur: quia electio est idem quod voluntas, vt ratio. Quod probatur ex differentia inter voluntatem & electionem ex tertio Ethicorum: quia illa finis, haec eius quod ad finem: & propterea illa voluntas vt natura, haec voluntas vt ratio. Secunda vero consequentia probatur: quia electio est proprius actus liberi arbitrij, hoc est voluntatis, vt est liberum arbitrium: vt in Prima parte dictum est.

3. di. 14. ar. 1. q. 1. cor. & dist. 17. art. 1. q. 5. Et di. 18 art. 2. 5.

¶ Super Quaestionis decimaoctauae Articulum quintum.

Annot. Titulus clarus est de conformitate voluntatis Christi humanae ad diuinam in volito. Nam de conformitate in modo volendi nulla est quaestio: quum impossibile sit volutatem creatam velle eo modo, quo vult Deus. Sed an circa rem volitam fuerit conformitas, ita quod nihil voluerit secundum appetitum humanum, quod alienum sit a volito secundum diuinam voluntatem, in dubium venitur: propterea quod legimus Christum secundum hominem noluisse mortem propriam, quam tamen constat eundem voluisse voluntate diuina.

Coment. ¶ In corpore articuli respondetur cum distinctione quaesito duabus conclusionibus. Distinctio est de triplici in Christo humana voluntate, hoc est, voluntate sensualitatis, voluntate rationali, vt est natura, & voluntate rationali, vt est ratio. Prima conclusio est: Christus secundum voluntatem sensualitatis, & secundum voluntatem rationalem per modum naturae, poterat aliud velle, quam Deus. Secunda conclusio est: Christus secundum voluntatem per modum rationis, semper idem voluit quod Deus. Probantur simul dupliciter primo ratione, secundo autoritate. Ratio est ista: Voluntas sensualitatis naturaliter refugit & laesionem corporis & dolores sensibiles: & voluntas vt natura repudiat, & contraria naturae, & secundum se mala: & voluntas per modum rationis eligit quandoque haec eadem ex or-

vero loquamur de voluntate, quae est actus, sic distinguitur in Christo voluntas, quae est vt natura, quae dicitur thelisis: & voluntas, quae est vt ratio, quae dicitur bulisis.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quod illae duae voluntates non diuersificantur secundum potentiam, sed solum secundum differentiam actus: vt dictum est.

¶ Ad secundum dicendum, quod etiam intellectus & ratio non sunt diuersae potentiae: vt in Prima parte dictum est.

¶ Ad tertium dicendum, quod voluntas pietatis non videtur esse aliud quam voluntas, quae consideratur vt natura, inquantum scilicet refugit alienum malum absolute consideratum.

ARTICVLVS IIII.

¶ Vtrum in Christo fuerit liberum arbitrium.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur quod in Christo non fuerit liberum arbitrium. Dicit enim Damasc. in 3. lib. Gnomen autem, id est, sententiam vel mentem vel excogitationem, & prohaeresim, id est electionem, in Domino dicere impossibile est, si proprie loqui volumus. Maxime autem in his, quae sunt fidei, est proprie loquendum. Ergo in Christo non fuit electio, & per consequens nec liberum arbitrium, cuius actus est electio.

¶ Praeterea, Philosophus dicit in 3. Ethic. quod electio est appetitus praeconsiliati. Sed consilium non videtur fuisse in Christo, quia non consiliamur, de quibus certi sumus: Christus autem de omnibus certitudinem habuit. Ergo in Christo non fuit electio, & sic nec liberum arbitrium.

¶ Praeterea, Liberum arbitrium se habet ad vtrunque. Sed voluntas Christi fuit determinata ad bonum: quia non potuit peccare, sicut supra dictum est. Ergo in Christo non fuit liberum arbitrium.

¶ SED CONTRA est quod dicitur Isa. 7. Butyrum & mel comedet, vt sciat reprobare malum, & eligere bonum: quod est actus liberi arbitrij. Ergo in Christo fuit liberum arbitrium.

CONCLVSIO.

¶ Cum in Christo fuerit electio, necesse quoque fuit in illo esse liberum arbitrium.

¶ RESPONDEO dicendum, quod sicut dictum est, in Christo fuit duplex actus voluntatis. Vnus quidem quo eius voluntas ferebatur in aliquid, sicut secundum se volitum: quod pertinet ad rationem finis. Alius autem, secundum quem eius voluntas ferebatur in aliquid per ordinem ad aliud: quod pertinet ad rationem eius, quod est ad finem. Differt autem, vt Philosophus dicit in 3. Ethic. electio a voluntate in hoc, quod voluntas, per se loquendo, est ipsius finis: electio autem eorum quae sunt ad finem. Et sic simpliciter voluntas, est idem quod voluntas vt natura. Electio autem est idem quod voluntas vt ratio: & est proprius actus liberi arbitrij: vt in Prima parte dictum est. Et ideo cum in Christo ponatur voluntas vt ratio, necesse est etiam ponere electionem, & per consequens liberum arbitrium, cuius actus est electio: vt in Prima parte habitum est.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quod Damasc. excludit a Christo electionem, secundum quod intelligit in nomine Electionis importari dubitationem. Haec tamen dubitatio non est de necessitate electionis: quia etiam Deo conuenit eligere: secundum illud Ephes. 1. Elegit nos in ipso, &c. cum tamen in Deo nulla sit dubitatio. Accidit tamen dubitatio electioni, inquantum est in natura ignorante. Et idem dicendum est de alijs, de quibus fit mentio in autoritate praedicta.

¶ Ad secundum dicendum, quod electio praesupponit consilium: non tamen sequitur ex consilio nisi iam determinato per iudicium. Illud enim quod iudicamus agendum, post inquisitionem consilij eligimus: vt in 3. Eth. dicitur. Et ideo si aliquid iudicetur vt agendum absque dubitatione & inquisitione praecedente, hoc sufficit ad electionem. Et sic patet quod dubitatio siue inquisitio non per se pertinet ad electionem, sed solum secundum quod est in natura ignorante.

¶ Ad tertium dicendum, quod voluntas Christi licet sit determinata ad bonum: non tamen est determinata ad hoc vel ad illud bonum. Et ideo pertinet ad Christum eligere per liberum arbitrium confirmatum in bono, sicut ad Beatos.

ARTICVLVS V.

¶ Vtrum voluntas humana Christi, fuerit omnino conformis diuinae voluntati in volito.

AD QVINTVM sic proceditur. Videtur quod voluntas humana in Christo non voluerit aliud, quam Deus vult. Dicitur enim in Psal. ex persona Christi. Vt facerem voluntatem tuam Deus meus, volui. Sed ille qui vult voluntatem alicuius facere, vult quod ille vult. Ergo videtur quod voluntas humana Christi nihil aliud voluerit, quam voluntas diuina ipsius.

¶ Praeterea, Anima Christi habuit perfectissimam charitatem, quae etiam comprehensionem nostrae scientiae excedit: secundum illud Eph. 3. Superuenientem scientiae charitatem Christi. Sed charitatis est facere, quod homo idem velit quod Deus. vnde & Philosophus in 9. Ethic. dicit, quod vnum de amicabilibus est eadem velle & eligere. Ergo voluntas humana in Christo nihil aliud voluit, quam diuina.

¶ Praeterea, Christus fuit verus comprehensor. Sed Sancti, qui sunt comprehensores in patria, nihil aliud volunt, quam quod Deus vult: alioquin non essent Beati, quia non haberent quicquid vellent: Beatus enim est qui habet quaecunque vult, & nihil mali vult: vt Aug. dicit in lib. de Tri. Ergo Christus nihil aliud voluit secundum voluntatem humanam, quam voluerit voluntas diuina.

¶ SED CONTRA est quod Aug. dicit contra Maximinum: In hoc quod Christus ait, Non quod volo, sed quod tu, aliud se ostendit voluisse, quam Pater: quod nisi humano corde non posset, cum infirmitatem nostram in suum, non diuinum, sed humanum transfiguraret affectum.

CONCLVSIO.

¶ Christus secundum voluntatem sensualitatis, & rationis per modum naturae aliud velle poterat quam Deus: per modum autem rationis, semper idem voluit quod Deus.

¶ RESPONDEO dicendum, quod sicut dictum est, in Christo secundum humanam naturam ponitur multiplex voluntas, scilicet voluntas sensualitatis, quae participatiue voluntas dicitur: & voluntas ratio-

dine ad finem: & voluntas Dei erat, vt Christus mortem & mala pateretur, non quod ista vellet secundum se, sed in ordine ad finem: ergo Christus secundum voluntatem sensualitatis, & secundum volutatem per modum naturae, poterat aliud velle, quam Deus, & secundum voluntatem per modum rationis, semper voluit idem quod Deus. Antecedens habet quatuor partes quo ad primas tres partes probatur, ex hoc, quod videmus sensualitatem & voluntatem vt naturam refugere adustionem: quam tamen voluntas per modum rationis quandoque eligit propter sanitatem acquirendam. Consequentia autem probatur: Filius Dei ex quadam dispensatione ante passionem suam permittebat omnibus viribus animae agere quae propria sunt eis: ergo permittebat in Christo voluntatem sensualitatis refutare laesionem absolute, &c. & voluntatem vt naturam repudiare mortem absolute: & voluntatem vt rationem acceptare eandem in ordine ad finem humanae salutis. Vbi patet, primas duas voluntates aliud velle, quam Deus, & tertiam velle idem, quod Deus. Assumptum ad probandam consequentiam probatur: quia supra dictum est, quod filius Dei ex quadam dispensatione permittebat carni agere & pati quae sunt ei propria. ex hoc enim sequitur per viam ac rationem similis, quod similiter permisit viribus animae agere quae eis sunt propria. Deinde probantur ambae conclusiones autoritate vnica Christi orantis ad Patrem, Non sicut ego volo, sed sicut tu. In his enim verbis triplex voluntas patet: scilicet diuina in ly tu: humana conformis diuinae, in ly sicut tu (quae est voluntas per modum rationis) & humana aliud volens, quam diuina in ly, non sicut ego volo. Et haec est voluntas rationalis per modum naturae, repudians mortem absolute: & voluntas sensualitatis, refutans dolores sensibiles, &c. Patet ergo ex hac autoritate vtraque conclusio.

Infra q. 21. art. 3. & 4. Et 3. dis. 17. art. 2. q. 1. Et 4. contra ca. 36. fi.

¶ Nota nobilis, quod, vt in responsione ad primum, clarius explanatur tam actus voluntatis per modum naturae, quam actus sensualitatis ex propria natura habet obiectum abstrahens ab ordine ad diuinam voluntatem: & propterea quantum est ex parte obiecti, non spectat ad hos motus conformitas ad diuinam voluntatem. Dico autem, quantum est ex parte obiecti: quia ex parte subiecti etiam actus isti conformes sunt diuinae voluntati in Beatis. Ita quod inter Christum ante mortem & Beatos, differt

Universidad de Deusto
Biblioteca

differentia horum motuum in volito ex parte subiecti manifestatur: quia scilicet Christus animam & carnem passibilem habebat: sensi autem, non. Hinc enim fit vt Christi voluntari naturali & sensuali occurrerent aliqua vt contraria & laesiua, quae Beatis exemptis ab omnis possibilitate mali defectus & passiones & propterea Beati etiam secundum naturalem voluntatis motum, & secundum appetitum sensitivum conformantur diuinae voluntati in volito, Christus autem non.

Et simile, quòd ipsi voluntatis motus, qui in aliud tendebant in Christo, nihil aliud sunt quàm velleitates: vnitur scilicet siquidem loquendo, actus voluntatis per modum naturae distinctus contra actum voluntatis per modum rationis cōtrarium eligentis, nihil aliud est, quàm velleitas, de qua dicitur in 3. Ethic. quòd est etiam impossibilium. Ita quòd in Beatis nec electio nec velleitas est ad aliud volitū, quàm quod Deus vult. In Christo autem electio omnis conformis Deo fuit in volitorum non omnis velleitas eius fuit conformis Deo in volitorum habitu enim Christus velleitatem non patiendi crucem, quam tamen elegit, quia Deus sic voluebat. Et simile est in nobis, quam dolemus de morte iustè patientium, & plagis iustè à Deo nobis inflictis, & aliis huiusmodi. Velleimus enim haec non esse: verumtamen, fiat voluntas Dei, dicimus. & volumus si nō exutbitamus.

¶ Super Quaestionis decimaeoctauae Articulum sextum.

Annot. TItulus clarus quo ad quid nominis: in corpore autem manifestatur quid sit cōtrarietas voluntatum: & secundum quę attendatur, nempe secundū contrarietatem obiectorum: vt volentis, nolentis, & similium.

Cōment. ¶ In corpore articuli duo sunt, primò monstratur in cōmuni in quo consistit contrarietas voluntatum secundò respōdetur quaestio.

3. dist. 17. art. 2. q. 2. & 3. Et opus. 3. ca. 139 fi. ¶ Quo ad primum conclusio est: Ad contrarietatem voluntatum in aliquo, requiritur, quòd oppositio voluntati sit & circa idem, & in eadem voluntate. Probatur primò conclusio haec ex cōmuni ratione contrarietatis, quam addit supra diuersificatione contrarietas enim species est diuersitatis. Sed inter contrarietatem & diuersitatem hoc interest: quòd contrarietas addit supra diuersitatem oppositionem. secundum idem & in eodem. Procedit ergo littera sic: Contrarietas exigit oppositionem in eodem secundum idem

ARTIC. VI.

ealix iste: & tamen non mea, sed tua voluntas fiat. & iterum, Spiritus promptus est, caro autem infirma: duas volitates hīc ostendit. humanam, quae propter infirmitatē carnis refugiebat passionem, & diuinam eius, promptam ad passionem. Ergo in Christo fuit contrarietas voluntatum.

¶ Praeterea, Ad Galat. 5. dicitur, quòd caro cōcupiscit aduersus spiritum: & spiritus aduersus carnem. Est igitur contrarietas voluntatum, quando spiritus vnum cōcupiscit & caro aliud. Sed hoc fuit in Christo: nam per voluntatem charitatis, quam Spiritus sanctus in eius mente faciebat, volebat passionem: secūdum illud Isa. 53. Oblatus est, quia voluit: secundum autem carnem, passionem refugiebat. Ergo erat in eo contrarietas voluntatum.

¶ Praeterea, Luc. 22. dicitur, quòd factus in agonia, plixius orabat. Sed agonia videtur importare quandam cōpugnationem animi in cōtraria tendentis. Ergo videtur, quòd in Christo fuerit contrarietas voluntatum.

¶ SED CONTRA est quòd in determinatione sextae Synodi dicitur, Praedicamus duas naturales voluntates, non contrarias (iuxta quod impij asserunt hereticj) sed sequentem eius humanam voluntatem, & non resistentem vel reluctantem, sed potius subiectam diuinae eius atque omnipotenti voluntati.

CONCLVSIO.

¶ Nulla fuit in Christo contrarietas voluntatum.

¶ RESPONDEO dicendum, quòd contrarietas nō potest esse nisi oppositio attendatur in eodem, & secundum idem. Si autem secundum diuersa & in diuersis existat diuersitas, non sufficit hoc ad rationem contrarietatis, sicut nec ad rationem contradictionis, puta quòd homo sit pulcher aut sanus secundum manum, & non secūdum pedem. Ad hoc ergo, quòd sit cōtrarietas voluntatum in aliquo, requiritur primò quidem, quòd secundum idem attendatur diuersitas voluntatum. Si enim vnius volūtas sit de aliquo fiendo secundum quandam rationem vniuersalem, & alterius voluntas sit de eodem non fiendo secundum quandā rationem particularem, nō est omnino contrarietas voluntatum. Puta, si Rex vult suspendi latronem propter bonum publicum, & aliquis eius consanguineus nolit eum suspendi propter amorem priuatum, non erit contrarietas voluntatis: nisi forte intātum se extendat voluntas hominis priuati, vt bonum publicum velit impedire, vt conseruetur bonū priuatum: tunc enim circa idem attenditur repugnantia voluntatum. Secūdò autem requiritur ad cōtrarietatem volūtatis, quòd sit circa eandem voluntatem. Si enim homo vult vnum secūdum appetitum rationis, & vult aliud secundum appetitum sensitiuum, non est hīc aliqua contrarietas: nisi forte appetitus sensitiuus intantūm praeualeat, quòd vel immutet vel retardet appetitū rationis: sic enim iam ad ipsam voluntatem rationis peruenire t aliquid de motu contrario appetitus sensitiui.

¶ Sic igitur dicendum est, quòd licet voluntas naturalis & volūtas sensualitatis in Christo aliquid aliud voluerit, quàm volūtas diuina & voluntas rationis ipsius: non tamen fuit aliqua contrarietas voluntatum. Primò ergo contrarietas volūtatum in aliquo exigit oppositionem intelligendum quoque est locū habere inter actum volitatis per modum naturae & actū electionis: nam quū in diuersis tendunt, si volitas naturalis in tantum protenditur, vt opponat se electioni, & vincat illā, contrarietas voluntatum est, vt si quis electurus dispendium honoris, famae, aut vitae, ob bonū vitae, à naturali volitate vitae, honoris gloriaeque vincatur.

Annot. ¶ Circa hanc conclusionem nota, quòd in cōclusione non dicitur ad contrarietatem voluntatum requiri hęc duo: sed dicitur, haec duo requiri ad contrarietatem voluntatum in aliquo. Apposuit siquidē Autor ly in aliquo, ad mōstrandum quòd contrarietas voluntatum in vno & eodē homine loquitur. Et dixit hoc quia sciebat, imò etiam in hac littera docet, quòd ad contrarietatem voluntatū simpliciter & absolutè non requiritur haec duo: sed alterū tantum sufficit: vt patet in exemplo literae de voluntate principis, & volitate patris nimis vitam filij amantis. Sunt enim istae tunc contrariae voluntates: quamuis sint diuersorum hominum. Et hoc modo volitas peccatorum est cōtraria voluntati diuinae. & contra Dei voluntatem agere dicitur. Fit siquidem haec contrarietas voluntatum in eodem secundum idem & in eadem voluntate. Antecedens probatur: quia si diuersitas sit in diuersis, aut secundum diuersa, non est contrarietas.

Annot. Probatur: quia non est contradictio: contrarietas namque cōtradictionem in se claudit. Deinde declaratur eadem conclusio quo ad illam particulam, secundum idem ex diuersis rationibus volendi & nolendi vnum & idem (puta mortem Sortis propter commune vel priuatum bonum) duplicitur se habentibus, vel vt diuersis tantum, vel non solum vt diuersis, sed oppositis: vt patet in exemplo literae, de voluntate principis circa mortem Sortis latronis propter bonum publicum, & voluntate parentis, vt non moriatur propter bonum proprium. Quādo enim haec sistunt ambae voluntates, diuersae quidem sunt, sed non contrariantur quia licet contraria velint (sicl licet mortiillum, & non mori illum) diuersis tamen est ratio volendi mortem, & volendi non mortem: ac per hoc non est oppositio secundum eandem rationem volendi. Sed si non sistitur hic, sed voluntas parentis circa non mori propter bonum proprium, opponit bonum proprium bono communi, iam non sola est diuersitas rationum volendi, scilicet cōmunis & propriissed est oppositio eorundem: quia eum mune bonū sollitur per proprium in ratione volendi. Vincit enim amor proprius amorem communis boni, & expellit illud à ratione volendi. & vult filium non mori: etiam contra cōmune bonum ob nimium amorem proprij boni. Deinde declaratur eadem conclusio quo ad illam particulam, in eadem voluntate ex diuersis appetitibus, dupliciter etiam dispositis, vel cum sola diuersitate habentibus ex oppositionem. Verbi gratia. Appetitus rationalis vult bonum rationis. appetitus sensitalis vult bonum delectabile secundum sensum. Si hic sistitur, diuersitas appetitus est sola: sed si vltrà procedit ex parte subiecti appetitus boni delectabilis, vt immutet appetitum vel ad tardandū, vel mutandum appetitū boni rationis, iam non sola diuersitas est appetitum, sed oppositio: quia opponit se appetitus delectabilis contra appetitum rationis, & vincit illum, dum immutat illum vel annullando, vel debilitando illum ex parte appetentis: vt scilicet vel non velit bonum rationis tunc, vel debilior velit illud. Hoc aūt quod dicimus de oppositione appetitus sensitiui ad rationalem, intelligendum quoque est locū habere inter actum volitatis per modum naturae & actū electionis: nam quū in diuersis tendunt, si volitas naturalis in tantum protenditur, vt opponat se electioni, & vincat illā, contrarietas voluntatum est, vt si quis electurus dispendium honoris, famae, aut vitae, ob bonū vitae, à naturali volitate vitae, honoris gloriaeque vincatur.

Cōment. ¶ Quo ad secundū, conclusio respōdiua quaestio est: In Christo nulla fuit contrarietas voluntatum. Probatur primò ex parte primae conditionis requisitae ad contrarietatem voluntatum hoc est, oppositionis secundum idem seu eandem rationem. Probatur aūt sic: In Christo nec voluntas naturalis nec volitas sensitalitatis repudiabat rationem volitam à diuina & humana electione: ergo in Christo non habuit locum repugnantia voluntatum secundum idem. Antecedens probatur quo ad voluntatē naturalem: quia etiam volitate absoluta Christus volebat salutem humani generis, quā sibi nō vellet hoc in ordine ad aliud: hoc est, quāuis non vellet eam vt rationem volendi mortem propriā: quia ad voluntatem vt naturam, nō spectat velle aliquid in ordine ad aliud, sed solum velle vel nolle aliquid absolutè. Deinde probatur antecedens quo ad volitatem sensualitatis: quia eius motus, nec ad accependum, nec ad repudiandum tam excellum bonum (quod est bonū commune aeternae salutis generis humani) se extendit. Secundò probatur conclusio ex parte secundae conditionis requisitae ad contrarietatem voluntatum in aliquo: hoc est oppositionis in eadem voluntate. Probatur autem sic: Nec ita voluntatum coniuga tio ex altera impediebatur aut retardabatur: ergo in Christo nō habuit locum repugnantia voluntatum in eadem voluntate. Antecedens manifestatur & quo ad voluntatem diuinam humanamque electionem: quia nec impediebatur, nec retardabatur ex voluntate naturali, aut sensualitatis: & econuerso, quia nec voluntas naturalis, nec sensualitatis impediebatur à diuina aut humana electiōa. Placebat siquidem Christo secundum diuinam voluntatem & rationalem voluntatem, vt & voluntas ista humana per modum naturae moueretur: hoc est, haberet suas naturales velleitates respectu vitae, respectu integritatis corporis, respectu honoris, respectu famae, respectu gloriae, &c & appetitus sensitiuus timeret fugeretque, tristaretúrque de praesenti malo corporis, &c.

¶ Super Quaestionis decimaenonae Articulum primum

Annot. TItulus articuli praesentis & sequentis, accurata egeo annotatione sui sensus: nam quum vnum multiplicitèr dicatur, consequēs est vt operatio vna multiplicitèr dicatur. In proposito autem, vt Autor ipse in hoc articulo infinuat, & in sequenti aperte testatur, termino est de operationis vnitate secundum principium actiuum, non quocunque, sed proprium, hoc est virtute propria agit. Ita quòd operatio vna appellatur, quae est ab vno tantùm actiuo principio vnitate propria: & à plurib⁹ actiuis principio tendente propias virtutes est non est operatio vna: proinde ergo est quaerere, an diuinitatis & humanitatis in Christo sit vna tantùm operatio, aeh quaerere. num an in Christo sit vna tantùm principio operandi virtute propria: siue illud sit sola diuinitas, siue compositum, quid, ex humanitate & diuinitate: siue sola humanitas. Quod tamen nullus vnquam opinatus est, credens incarnati Verbi mysterium. Est aūt modus ad hunc articulum ratio, & haeresis ponētium in Christo vnam naturā compositam ex deitate & humanitate: quoniam consequenter ponerent

quidem, quia neque voluntas naturalis, neque voluntas sensualitatis repudiabat illam rationē, scilicet qua diuina voluntas, & voluntas rationis humanae in Christo passionem volebat. Volebat enim etiam voluntas absoluta in Christo salutem humani generis: sed eius non erat velle hoc in ordine ad aliud. Motus autem sensualitatis ad hoc se extendere non valebat. Secūdò, quia neque voluntas diuina neque voluntas rationis in Christo impediebatur aut retardabatur per voluntatem naturalem, aut per appetitum sensualitatis. Similiter etiam nec e contrario voluntas diuina vel voluntas rationis in Christo, refugiebat aut retardabat motū voluntatis naturalis humanae, & motum sensualitatis in Christo. Placebat enim Christo secundum voluntatem diuinam, & etiam secundum voluntatem rationis, vt voluntas naturalis in ipso & voluntas sensualitatis, secundum ordinem suae naturae mouerentur. Vnde patet, quòd in Christo nulla fuit repugnantia vel contrarietas voluntatum.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd hoc ipsum, quòd aliqua voluntas humana in Christo aliud volebat, quàm eius voluntas diuina, procedebat ex ipsa voluntate diuina, cuius beneplacito natura humana motibus propriis mouebatur in Christo, vt Damasc. dicit.

¶ Ad secundum dicendum, quòd in nobis per concupiscentiam carnis impeditur aut retardatur concupiscentia spiritus, quod in Christo non fuit. Et ideo in Christo non fuit contrarietas carnis ad spiritū, sicut in nobis.

¶ Ad tertium dicendum, quòd agonia non fuit in Christo, quantum ad partem animae rationalem, secundum quòd importat concertationem voluntatum ex diuersitate rationum procedentem. Puta cùm aliquis, secundum quòd ratio considerat vnum, vult hoc: & secundum quòd cōsiderat aliud, vult contrarium. Hoc enim cōtingit propter debilitatem rationis, quę non potest dijudicare quid sit simpliciter melius. Quod in Christo non fuit: quia per suam rationem iudicabat simpliciter esse melius, quòd per eius passionem impleretur voluntas diuina circa salutem generis humani. Fuit tamen in Christo agonia, quantùm ad partem sensitiuam, secundum quòd importat timorem infortunij imminentis: vt dicit Damascen. in 3. libro.

QVAESTIO DECIMANONA, De pertinentibus ad virtutem Christi quantum ad operationem, in quatuor articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de vnitate operationis Christi.

¶ Et circa hoc quęritur quatuor.

¶ Primò, vtrùm in Christo sit vna operatio diuinitatis & humanitatis, vel plures.

¶ Secundò, vtrùm in Christo sint plures operationes secundum humanam naturam.

¶ Tertiò, vtrùm Christus secundum humanam operationem aliquid sibi meruerit.

¶ Quartò, vtrùm per eam aliquid meruerit nobis.

ARTICVLVS I.

¶ Virum in Christo sit vna tantùm operatio diuinitatis & humanitatis.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd in Christo sit vna tantùm operatio diuinitatis & humanitatis. Dicit enim Dio. in 2. cap. de Di. no. Discreta autem est beneficissima circa nos Dei operatio per hoc, quòd secundum nos ex nobis integrè verèque humanatum est Verbū, quod est supra substantiam, & operari & pati quaecunque humanae eius diuinaeque operationi congruunt. Vbi vnam operationem nominat humanam & diuinam, quae in Graeco dicitur theandrica, id est, Dei virilis. Videtur igitur esse vna operatio composita in Christo.

¶ Praeterea, Principalis agentis & instrumenti est vna sola operatio. Sed humana natura in Christo fuit instrumentum diuinae, vt suprà dictum est. Ergo eadem est diuinae & humanae naturae in Christo operatio.

¶ Praeterea, Cùm in Christo sint duae naturae in vna hypostasi vel persona, necessarium est vnum & idem esse, quod pertinet ad hypostasim vel personam. Sed operatio pertinet ad hypostasim vel personam: nihil enim operatur nisi supplementum subsistēs: vnde secūdum Philosophum actus sunt singularium. Ergo in Christo est vna & eadem operatio diuinitatis & humanitatis.

¶ Praeterea, Sicut esse est hypostasis subsistentis, ita etiam operari. Sed propter vnitatem hypostasis est in Christo vnum esse: vt suprà dictum est. Ergo etiam propter eandē vnitatem est in Christo vna operatio.

¶ Praeterea, Vbi est vnum operatum, ibi est vna operatio. Sed idem operatum erat diuinitatis & humanitatis: sicut sanatio leprosi, vel suscitatio mortui. Ergo videtur quòd in Christo sit vna tantùm operatio diuinitatis & humanitatis.

¶ SED CONTRA est quod Ambros. dicit in 2. lib. ad Gratianum Imperatorem. Quemadmodum eadem operatio diuersae est potestatis, nunquid sic potest minor quèadmodum maior operari, aut vna operatio potest esse, vbi diuersa substantia est?

CONCLVSIO.

¶ Non vnam, sed duas operationes fuisse in Christo asserendum est, cùm fuerint in illo duae naturae, diuina scilicet & humana.

¶ RESPONDEO dicendum, quòd supradicti haeretici, qui posuerunt in Christo vnam voluntatem, posuerunt etiam in Christo vnam operationem. Et vt eorum opinio erronea melius intelligatur, considerandum est, quòd vbicunque sunt plura agentia ordinata, inferius mouetur à superiori: sicut in homine corpus mouetur ab anima, & inferiores vires à ratione. Sic igitur actiones & motus inferioris principij sunt magis operata quaedam, quàm operationes: id autem quod pertinet ad supremum principium, est propriè operatio. Puta, si dicamus in homine quòd ambulare, quod est pedum, & palpare, quod est manuum, sunt quaedam hominis operata: quorum vnum operatur anima per pedes, aliud per manus. Et quia est eadem anima operās per vtrunque, ex parte ipsius operantis, quod est primum principium mouens, est vna & indifferens operatio: ex parte autem ipsorū ope-

Universidad de Deusto
Biblioteca

vna tantùm confurgit operatio in Christo: quia potestatem in eo vnã habens principalem virtutem propriã actiuã, scilicet naturã illa tertia consolã. Et multò magis hæresis ponendo in Christo solam deitatẽ esse actiuam virtute propria: humanitatem verò esse puri instrumenti sine propria virtute (qua lex Nestorij subsistens habens Christo voluntatẽ humanam vel eius actũ) quoniã secundũ hoc in Christo cõsequeretur ponere tria deitatem & humanitatis vna tantùm operatio, iuxta vnitatẽ actiui principij, puta. At si in Christo deitas agit virtute propria, & humanitas agit etiã virtute propria (quãuis coagat simul deitati) non est deitatis & humanitatis in Christo operatio vna tantùm, sed est vna & multæ. Verbi gratia, dum Christus sanauit infirmum tangendo, si fuit in illo opere aliqs actus cauterij ab humanitate virtute propria, & aliquis cauterius à diuinitate virtute propria: operatio illa non est vna tantùm, sed est vna & multæ. V na quidem qua sanatio, quia virtute propria deitatis, & ab humanitate instrumentaliter est duæ verò, quia adiunguntur dictæ operationi operatio, quæ est ab humanitate virtute propria diuinationi coniungitur voluntaria contactio. sanatio enim vna operatio est à deitate per humanitatem connectius aũt volũtarius ponere tur humana operatio à propria humanitatis virtute. Si aũt sola deitas, propria virtute operari ponatur, & humanitas solùm vt pure exequens principalis agentis virtutem ponetur, vna tantùm operatio inueniretur in huiusmodi curatione. Hæc de tit.

cõment. ¶ In corpore articuli primò recitatur finitud & declaratur hæreticorum positio cum fundamento. secundò ostenditur radix erroris eorum. tertiò respondetur quæstio ibi. Et ideo vbicunque &c. motum.

¶ Quo ad primum error nea cõclusio est: In Christo est vna tantùm operatio, licet sint multa operata. Probatur quia vnũ tantùm est in Christo principium actiuũ, scilicet deitas humanitas autem instrumentaliter se habet. Declaratur hæc & in anima respectu organorum eorporeorum. & respectu virium sensitiuarum.

¶ Quo ad secundum radix errãdi ponitur: quia nõ distinxerũt operationem instrumẽtã per propriam formã, vel per participationem agẽtis. Declaratur hæc in artificialibus, actifice & ferra: & in naturalibus, scilicet igne respectu ãtis. Quod potes declarare respectu animæ vegetatiuæ cuius instrumentum ponitur ignis in ligno mittendo patratorum differentia inuenitur. Sicut autẽ in homine puro corpus mouetur ab anima, & appetitus sensitiuus à rationali, ita in Domino Iesu Christo humana natura mouetur & regitur à diuina. Et ideo dicebant, ꝙ eadẽ est operatio & indifferens ex parte ipsius diuinitatis operantis: sunt tamen diuersa operata, inquãtũ scilicet diuinitas Christi aliud agebat per seipsam, sicut quòd portabat omnia verbo virtutis suæ: aliud autem per humanam naturã, sicut quòd corporaliter ambulabat. Vndeim sexta Synodo inducuntur verba Seueri hæretici, sic dicentis, Ea quæ agebantur & operabantur ab vno Christo, multùm differũt. Quædam enim sunt Deo decibilia: quædam humana: veluti corporaliter vadere super terram, profectò humanũ est: cruribus verò vexatis, & ambulare super terram penitus non vaiẽbus, sanum gressum donare, Deo decibile est. Sed vnus, scilicet incarnatum Verbum hoc & illud operatus est: & nequaquam hoc quidem huius, hoc verò huius est naturæ: neque eo quòd diuersa sunt operamenta, ideo duas operatrices naturas atque formas iustè deserimus. Sed in hoc decipiebantur: quia actio eius quod mouetur ab altero, est duplex. V na quidem, quam habet secundum propriam formã, alia autem, quam habet, secundum quòd mouetur ab alio. Sicut securis operatio secundum propriam formam, est incisio: secundum autem quòd mouetur ab artifice, operatio eius est facere scamnum. Operatio igitur, quæ est alicuius rei secundum suam formam, est propria eius: nec pertinet ad mouentem, nisi secundum quòd mouetur huiusmodi re ad suam operationem. Sicut calefacere est propria operatio ignis, nõ autem fabri, nisi quatenus vtitur igne ad calefaciendum ferrum. Sed illa operatio, quæ est rei solùm, secundum quòd mouetur ab alio, non est alia præter operationem mouentis ipsum: sicut facere scamnum, non est seorsum operatio securis ab operatione artificis, sed securis participat instrumentaliter operationem artificis. Et ideo vbicunque mouẽs & motum habent diuersas formas seu virtutes operatiuas, ibi oportet ꝙ sit alia operatio mouentis, & alia operatio propria moti: licet motum participet operationem mouentis, & mouens vtatur operatione moti, & sic vtrunque agat cum communione alterius. Sic igitur in Christo humana natura habet propriam formam & virtutem, per quam operatur, & similiter diuina. Vnde humana natura habet propriam operationem distinctam ab operatione diuinæ, & econuerso. Et tamen diuina natura vtitur operatione naturæ humanæ, sicut operatione sui instrumenti: & similiter humana natura participat operationem diuinæ naturę, sicut instrumentum participat operationem principalis agentis. Et hoc est quod dicit Leo papa in Epistola ad Flauianum: Agit vtraque forma, scilicet tam natura diuina, quàm humana in Christo cum alterius cõmunione, quod proprium est, Verbo scilicet operante quod Verbi est, & carne exequente quod carnis est. Si verò esset vna tantùm operatio diuinitatis & humanitatis in Christo, oporteret dicere, vel quòd humana natura non haberet propriam formam & virtutem (de diuina enim hoc dici est impossibile) ex quo sequeretur, quòd in Christo esset tantùm diuina operatio: vel oporteret dicere, quòd ex diuina virtute & humana esset constata in Christo vna virtus, quorum vtrunque est impossibile. Nam per primum horum ponitur natura humana in Christo esse imperfecta: per secundum verò ponitur confusio naturarum. Et ideo rationabiliter in sexta Synodo hæc opinio est condemnata, inculus determinatione dicitur: Duas naturales operationes indiuisè, inconuertibiliter, inconfusè, inseparabiliter, in eodem domino Iesu Christo vero Deo nostro glorificamus, hoc est, diuinam operationem, & humanam operationem.

¶ AD PRIMVM ergo dicendũ, quòd Dion. ponit in Christo operationem theandricam, id est diuinam virilem, vel diuinamhumanam, non per aliquam confusionem operationum seu virtutum vtriusque naturæ, sed per hoc, quòd diuina operatio eius vtitur humana, & humana eius operatio participat virtutem diuinæ operationis. Vnde sicut ipse dicit in quadam Epistola ad Caium: Super hominem operabatur ea quæ sunt hominis: quod monstrat Virgo supernaturaliter concipiens, & aqua instabilis, terrenorum pedum sustinens grauitatem. Manifestum est enim, quòd concipi est humanæ naturæ, similiter & ambulare, sed vtrunque fuit in Christo supernaturaliter. Et similiter diuina operabatur humanitas: sicut cùm sanauit leprosum tangendo. Vnde in eadem Epistola subdit: Non secundum Deum diuina faciens, non humana secundum hominem, sed Deo homine facto, noua quadam Dei & hominis operatione. Quòd autem intellexerit duas esse operationes in Christo, vnam diuinæ naturæ, aliam autem humanæ: patet ex his quæ dicit in 2. cap. de Di. no. vbi dicit, quòd his quæ pertinent ad humanam eius operationem, Pater & Spiritus sanctus nulla ratione cõmunicant, nisi quis dixerit secũdum benignissimam & misericordem voluntatem: inquantum scilicet Pater & Spiritus sanctus ex sua misericordia voluerunt Christum agere & pati humana. Addit autem & omnem sublimissimam & ineffabilem Dei operationẽ, quam homo pro nobis factus adimpleuit, immutabilis profectò Deus & Dei verbum. Sic igitur pater, quòd alia est operatio humana, in qua Pater & Spiritus sanctus non communicant nisi secundum acceptationem misericordiæ suæ: & alia est eius operatio, inquantum est Dei verbum, in qua communicant Pater & Spiritus sanctus.

¶ Ad secundum dicendum, quòd instrumentum dicitur aliquid ex eo quòd mouetur à principali agente, quod tamen præter hoc potest habere propriam operationem secundum suam formam: vt de igne dictum est. Sic igitur actio instrumenti, inquantum est instrumentum, non est alia ab actione principalis agentis: potest tamen habere aliam operationem, prout est res quædam. Sic igitur operatio, quę est humanę naturę in Christo, inquantum est instrumentum diuinitatis, non est alia ab operatione diuinitatis: nõ enim est alia saluatio, qua saluat humanitas Christi & diuinitas eius. Habet tamen humana natura in Christo, inquantum est natura quædam, quaridam propriam operationem: vt dictum est.

¶ Ad tertium dicendum, quòd operari est hypostasis subsistentis: sed secundum formam & naturam, à qua operatio speciem sortitur, sicut in secundo de Anima contra Empedoclẽ, fuit dictum. Igitur operationum & communio agentium, quia principale vtitur, propria operatione instrumenti, & instrumentum participat operationem propriã, principalis errandi occasio fuit.

¶ Quo ad tertiũ cõclusio est: In Christo sunt duæ operationes. Probat primò ratione ostensiua dictũ, id. autoritate Leonis: tertiò ducendo ad impossibile: quarto definitione Synodi. Omnia clara sunt in litera.

¶ In responsione ad quartum, aduerte & perspice sensum literæ, ponentis differentiã inter esse & operari respectu naturę & personæ. Ponitur figura, dẽ primò vtriusque vbi nihil in hoc, ꝙ vtrunque hoc est tã esse, quàm operari, est personæ à natura ita quòd vtrunque habet naturã pro principio & personã pro subiecto. quod est quod operatur. Deinde subditur differẽtia inter vtrumque in constitutione personæ à natura esse se habet vt terminum: quia spectat ad ipsam personæ constitutionẽ, vt propria actualitas esse in persona enim nihil aliud est, quàm natura deducta ad hoc, quòd sit propriè id quod est. Et hinc quenie, vt vnitas personę exigat vnitatẽ esse operãtis. Non autem exigit vnitatem operationis. Vbi videt ꝙ esse immediatè in persona à natura est: operari verò iam constituta persona habet à natura ipsa, mediante natura. habet enim operatio naturam & vt principium, & vt susceptiuum proximũ (alterni mediante potentia: personam autem vt principii operans. vt quod. Esse verò naturam habet vt principium quo tantùm: & personã vt immediatũ subiectũ quod est. Eadem ergo est doctrina hic & superius mediante enim docemur hic, quòd esse sit de intrinseco intellectu personæ, sed ꝙ pertinet ad cõstitutionem personæ. Et verè sic est, quoniã constitutio personæ est cõstitutio ipsius esse: tũ quia non alia cõstitutione fit persona, & alia sit esse, sed vna & eadem. Tum quia ad hoc constituitur persona, vt sit: quod est dictu, constitutionẽ personæ terminari ad esse. tanquã ad ipsi personæ proprią, immediatą vltimam(que) actualitatẽ indistantiã finem suæ generis, scilicet subsistentiæ.

¶ In responsione ad quintum vide nouitie, quòd cum propriis operationibus singularium operationum (diuinæ scilicet & humanæ) stare dicitur vnitatem operari respectu virtutisque: non per viam proprietatis, quia hoc repugnat his, quæ nunc immediatè dicta sunt, sed per viam concursus seu communionis. Nunquam enim operatum proprium vnius operationis est operatum propium alterius: vt in principio responsionis docemur. Sed operatum propium vnius potest esse operatum communi sibi & alteri operationi: vt sanatio leprosi est propriũ operatum diuinæ operationis: & cum hoc est commune operatum dictæ diuinæ operationi & humano contactui participanti diuinam operationem: vt in calce responsionis docemur.

¶ Super Quæstionis decimanonæ Articulum secundum.

Comment. TIulus ex præcedẽtibus clarus est.

¶ In corpore tria sunt. primò declaratur in communi quid & quæ sit operatio humana, vel non humana, & similiter vna vel multæ. Secundò declaratur hæc eadem in puro homine, applicando ad purum hominem communiter prædicta. Tertiò, applicando ad Christum, respondetur quæsito vtrũ conclusio sit: In Christo est vna humana operatio multò magis, quàm in quocunque homine.

¶ Quo ad primũ, quia titulus dicit terminos claudit, scilicet operationem humanam & vnitatem, vel pluralitatem: ideo Auctor primò operationem elucidat humanam: & deinde illius vnitatem vel multitudinem in communi. Dicit ergo ita. Primum: Operatio humana simpliciter est, quæ à radice procedit secundum voluntatem: quia homo est homo per rationem, & per oppositum reliquæ operationes attribuę hominí. nõ humanæ nisi secundum partem sunt: & sunt triplicis ordinis, scilicet ex natura elementi. ex anima vegetatiua, ex anima sensitiua. Secundum. Differentia inter operationes hominis secũdũ partem naturæ humanæ est, ꝙ quædam sunt participatæ, quandoq; humanæ, vt quæ sunt partis sensitiuæ: & quædam non, vt quæ sunt partis vegetabilis & elementaris. Tertium. Subordinatorum agentium propria virtutibus operationes sunt multæ, agentium verò vna virtute vna est operatio.

Nota. ¶ Nota hic duo. primò, ꝙ & quia ratio (vt dicitur 5. Metaph.) est ad oppositos & ab electione, quæ est actus voluntatis determinatus, ideo ratio & voluntas pro vnico principio operationis humanæ cõputantur: & idem est operationem esse à ratione, & à volũtate, quæ est appetitus rationis determinatiuus. Secundò, quòd quia in litera dicitur operationem hominis non procedentem à voluntate conuenire homini secundum aliquam partem humanæ naturæ, & subdit ꝙ tunc pars humanæ naturæ in elementarem, vegetabilẽ & sensibilem dubium ſ. ergò de primo actu intellectus, qui est hominis: & non à voluntate, nec ab aliqua harum partium. Vnde dupliciter potest intelligi litera præsens: primò vt sit sermo de genere operationis: ita quòd sensitiua est, si quod genus operationis est communiter hominí, &c. Et tunc cater scrupulo litera: quia licet inueniatur in homine aliqua operatio non à voluntate, nec secundum illas partes numeratas in litera (vt primus actus intellectus: quem oportet esse naturalẽ, vipote ante omnẽ actum voluntarium) non tñ inuenitur aliquod genus operationis in homine quod nõ sit à voluntate aut ab aliqua nominatarum partiũ. Intelligere enim hominis secundũ suum genus est à voluntate: quamu prima intellectio sit excepta. Alio modo potest intelligi. vt litera intelligatur. vt sonat, scilicet ꝙ operatio hominis nõ à voluntate, nõ est simpliciter humana, sed conuenit homini secundũ aliquam partẽ humanæ naturæ. & hic terminatur sententia: ita ꝙ sequens distinctio nõ apponatur vt exclusiua partis humanæ naturæ, sed vt narratiua partium humanæ naturæ opportunarum ad propositum.

Dico autẽ hoc quia inter partes humanæ naturæ est computanda intellectiua pars. vt natura. sicut sensitiua, vegetatiua, & elementaria. Et hic multò magis sine vlla glossa litera cater scrupulo quia primus actus intellectus nõ est propriè humanus & communi homini secũdum partem intellectiuã humanæ naturæ adæquatur. enim actus ille ad partem intellectiuam, vt natura, quo dam est. sicut ad gratiæ sequitur meriti deorsum: vtrunque enim motus est à generante, deductis impedimentis, & pars intellectiua, vt natura sumpta, optimè distinguitur contra rationem appetitus determinatam ad operandum sicut agens naturale contra agens à proposito: vt patet.

Comment. ¶ Quo ad secundum cõclusio est: In quolibet puro homine est tantùm vna operatio humana, multæ autem non humanæ. Declaratur discurrendo figillatim per quatuor enumeratas partes humanæ naturæ: scilicet elementarem, vegetabilem, sensibilem & rationalem. Nam ex elementari & vegetabili patet secunda pars conclusionis: quia alia & alia est operatio harum partium & voluntatis. Ex sensitiua verò distinguendo propriam à participata, patet quòd secundum propria habet etiam aliam operationem: participata autem vnam & est ipsius & voluntatis operatio. Ex rationali autem distinguendo sicut replicando de quali vnitate operationis est sermo (scilicet penes vnitatem principii propria virtute) habetur quòd vna tantùm est operatio humana in vno homine. Quæ est prima pars conclusionis: quia vnam tantùm est humanum principium scilicet voluntas. quãuis diuersitas sit operationũ humanarum

recipit. Et ideo à diuersitate formarũ seu naturarum est diuersa species operationũ: sed ab vnitate hypostasis est vnitas secundum numerum, quãtum ad operationem speciei. Sicut ignis habet duas operationes specie differentes, scilicet illuminare & calefacere, secundum differentiam lucis & caloris: & tamen est vna numero illuminatio ignis semel illuminãtis. Et similiter oportet ꝙ sint duæ operationes specie differẽtes secundum eius duas naturas. quælibet tamen operationum est vna numero in Christo semel facta, sicut vna ambulatio & vna sanatio.

¶ Ad quartum dicendum, ꝙ esse & operari est personæ à natura, aliter tamen & aliter. Nam esse pertinet ad ipsam constitutionem personæ: & sic quantum ad hoc se habet in ratione termini. Et ideo vnitas personæ requirit vnitatem ipsius esse completi & personali. Sed operatio est quidã effectus personæ secundum aliquam formam vel naturam: vnde pluralitas operationum nõ præiudicat vnitati personali.

¶ Ad quintum dicẽdum, ꝙ aliud est propriũ operatum operationis diuinæ & operationis humanæ in Christo: sicut operatum proprium diuinę operationis est sanatio leprosi, operatum autẽ proprium humanæ naturæ, est eius contactus. Cõcurrunt autem ambæ operationes ad vnum operatum, secundum quòd vna natura agit cum cõmunione alterius: vt dictum est.

ARTICVLVS II.

¶ Virtùm in Christo sint plures operationes humanæ.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur ꝙ in Christo sint plures humanæ operationes. Christus enim, inquãtum homo, cõmunicat cum plantis in natura nutritiua, cũ animalibus autem in natura sensitiua, cum Angelis autẽ in natura intellectiua, sicut & cæteri homines. Sed alia est operatio plantæ, inquantũ est planta: & alia animalis, inquãtum est animal. Ergo Christus, inquantum est homo, habet plures operationes.

¶ Præterea, Potẽtię & habitus distinguũtur secundum actus. Sed in anima Christi fuerunt diuersæ potẽtiæ & diuersi habitus. Ergo & diuersæ operationes.

Nota. ¶ Præterea, Instrumẽta debent esse proportionata operationibus. Corpus autẽ humanum habet diuersa membra differentia secundum formam. Ergo diuersis operationibus debent esse accommodata. Sunt ergo in Christo diuersæ operationes secundum humanam naturam.

¶ SED CONTRA est, quòd sicut Damas. dicit in 3. lib. operatio sequitur naturam. Sed in Christo est tantùm vna natura humana. Ergo in Christo fuit vna tantùm operatio humana.

CONCLVSIO.

¶ In Christo est vna humana operatio magis quàm in quocunque alio homine.

¶ RESPONDEO dicẽdum, quòd quia homo est id quod est secundum rationem, illa operatio dicitur esse simpliciter humana, quæ à ratione procedit per voluntatem, quæ est rationis appetitus. Si qua autẽ operatio est in homine quæ nõ ꝓcedit à ratione & volũtate, nõ est simpliciter operatio humana: sed cõuenit homini secundum aliquã partem humanæ naturæ. Quidoq; quidem secundũ ipsam naturã elementi corporalis, sicut ferri deorsum. Quandoq; verò secundũ virtutẽ animæ vegetabilis: sicut nutriri & augeri. Quandoque verò secundum partem sensitiuam, sicut videre & audire, imaginari & memorari, cõcupiscere & irasci. Iter quas operationes est differentia. Nam operationes animæ sensitiuæ sunt aliqualiter obedientes rationi, & ideo sunt aliqualiter rationales & humanæ, inquantum scilicet obediunt rationi, vt patet per Philosophum in 1. Ethi. Operationes verò quæ sequuntur animã vegetabilem, vel etiã naturam elementaris corporis, non subiacentur rationi, vnde nullo modo sunt rationales, nec humanæ simpliciter, sed solùm secũdum partem humanæ naturæ. Dictum est autem suprà, ꝙ quando agens inferius agit per propriam formam, tunc est alia operatio inferioris agẽtis & superioris: quãdo verò agens inferius non agit, nisi secundum ꝙ est motum à superiori agente, tunc est eadem operatio superioris agentis & inferioris.

Sic igitur in quocunq; homine puro alia est operatio elementaris & animę vegetabilis ab operatione voluntatis, quæ est propriè humana. Et similiter etiam operatio animæ sensitiuæ, quãtum ad id quod non mouetur à ratione: sed quãtum ad id quod mouetur à ratione, est eadem operatio partis sensitiuæ & rationalis. Ipsius autem animæ rationalis est vna operatio, si attendamus ad ipsum principium operationis: quod est ratio vel voluntas. Diuersificatur autem secũdum respectum ad diuersa obiecta, quam quidem diuersitatem aliqui appellauerũt diuersitatem operatorum magis, quàm operationũ, iudicantes de vnitate operationis solùm ex parte operatiui principij. Sic enim nõe quæritur de vnitate vel pluralitate operationũ in Christo. Sic igitur in quilibet puro homine est tantùm vna operatio, quæ propriè humana dicitur: præter quam tamen sunt in homine puro quædã aliæ operationes, quæ nõ sunt propriè humanæ, sicut dictum est. Sed in homine Iesu Christo nullus erat motus sensitiuæ partis, qui non esset ordinatus à ratione. Ipsæ etiam operationes naturales & corporales aliqualiter ad eius volũtatem pertinebãt, inquantùm voluntatis eius erat, vt caro eius ageret, & pateretur quæ sunt sibi propria, vt dictum est suprà. Et ideo multò magis est vna operatio in Christo, quàm in quocunque alio homine.

¶ AD PRIMVM ergo dicẽdum, ꝙ operatio partis sensitiuæ & etiam nutritiuæ non est propriè humana: sicut dictum est. Et tamen in Christo huiusmodi operationes fuerunt magis humanæ, quàm in aliis.

¶ Ad secundum dicẽdum, quòd potentiæ & habitus diuersificantur per comparationem ad obiecta. Et ideo diuersitas operationum hoc modo respondet diuersis potentijs & habitibus, sicut etiam respondet diuersis obiectis. Talem autem diuersitatem opera-

Universidad de Deusto
Biblioteca

natum penes obiecta, quæ vocantur potius operata à quibuslam. Ex quibus omnibus patet, quòd sequitur conclusio, quo ad vtranque sui partem: nam ex hoc q̃ nulla pars humanæ naturæ multiplicat operationem humanam in vno puro homine, habetur q̃ vna tantùm est operatio humana in vno homine: & ex eo quòd in eodem secundum diuersas humanæ naturæ partes multiplicantur operationes nõ humanæ, habetur quòd præter humanam operationem sunt in vno puro homine multæ operationes non humanæ.

Annot. ¶Notato hic, quòd hic apparet non esse hic terminos de variis numeralibus, aliis purè specifica operationis, quam clarè constet, in vno eodémque homine esse diuersis temporibus humanas operationes multas secundum numerum ab eodem principio actiuo humano: sed quia omnis humana operatio in vno homine ab eodé est humano principio, vna dicitur vnitate formali sui actiui principii, & vnitate nihilominus numerali in omni subordinato principio sibi obsequente: vna enim numero est moderatio humani mores auolitates, concupiscentia, ac lingua seu manus & simile est de aliis. Distinctio autem specifica vel etiam generica operationum humanarũ penes obiecta (de qua in præcedentibus libris tractatum & discussum est in processu materiæ morali) extra præsens propositũ est: vt patet in litera.

Comment. ¶Quo ad tertium, cõclusio est: Multò magis est vna operatio in Christo, quàm in quocunque alio homine. Probatur: quia & operationes elementares & vegetatiuæ aliqualiter voluntariæ erant, & sensitiuè nullus erat motus nõ ordinatus à ratione, quorũ opposita in homine puro multiplicant operationes.

Annot. ¶Aduerte hic primò, q̃ omnis motus partis sensitiuæ in Christo dicitur ordinatus à ratione, pro quanto voluntas rationalis in Christo volebat motus naturales partis sensitiuę in se esse vsque ad terminos, & non amplius.

Annot. ¶Aduerte secundò, quòd motus naturales partis vegetatiuæ & elementaris dicuntur in Christo voluntarij voluitate humana, & approbatiuè (vt patet) & causaliter seu imperatiuè, pro quanto subditi erant voluntati humanæ Christi, vt voluntas eius erat instrumẽtum diuinitatis. His enim duobus modis verificatur de voluntate humana Christi, q̃ essent. fecerit, &c. voluntarię.

Annot. ¶Aduerte tertiò, quòd Autor non concludit in Christo esse vnam tantùm operationẽ humanæ naturæ: sed quam mõstrasset, in quolibet puro homine inueniri operationem quidem humanam vnam tantum, operationes autem naturæ humanæ secundum diuersas partes multas. Intulit, in Christo non solùm esse operationem humanam vnam (sicut in cæteris hominibus) sed reliquas partium naturæ humanæ operationes in Christo ad illud vnũ principium operationis humanæ reduxit, ostendendo eas esse voluntarias: ac per hoc ad vnitatem reduxit non simpliciter: quia ex propriis actiuis principiis emanant vegetatiuæ & elementares: sed quodammodo, quatenus scilicet sunt voluntariæ: & ideo comparatiuam conclusit, Multò magis est vna operatio in Christo, quàm in quocunque alio homine.

¶ Super Quæstionis decimanonæ Articulum tertium.

Intulit clarus est.

¶In corpore duæ sunt conclusiones. Prima est: Christus habuit per meritum quicquid aly habent per meritum, nisi sit tale cuius meritum deroget dignitati Christi. Secunda est directè responsiua quæsito: Christus potuit aliquid sibi mereri. Prima conclusio habet duas partes. Et quo ad primam probatur: Habere aliquod bonum per se, est nobilius, quàm habere illud per aliud: sed habere per proprium meritum, est habere illud per se: ergo habere per meritum, est nobilius quàm sine merito: ergo Christus habuit per meritum quicquid aly habent per meritum. Maior probatur: quia causa per se potior est ea quæ est per aliud. Minor probatur, quia tamẽ exposita, quòd intelligitur per se tanquam causam nõ primam (quia illa est Deus, vt patet ex Apostolo) sed secundariam, quia est esse Dei cooperatorem. Consequentia autem vltima probatur: quia omnis perfectio & nobilitas est Christo attribuenda.

¶Quo ad secundam verò partem probatur conclusio, distinguendo bona in duo genera: quæda quorum quandoque absentia maiorem adimit perfectionem, quàm dignitas merendi ponat: vt gloria animę scientia, gratia, visio personalis Verbi: quædam quorum coexistentia perfectionis, melior est dignitas merendi: vt gloria corporis, ascensio, veneratio. Stante siquidẽ distinctione patet, quòd probatur reliqua conclusionis secunda pars ex illa radice, Omnis perfectio & nobilitas attribuenda est Christo. Hinc siquidem sequitur, & quòd dignitas meritiattribuenda est Christo. Et quòd dignitas meritorum ex diuina ordinatione, & ideo sub merito cadere potest. Et vers. ¶In responsione ad quæstionem, collige debitum nobilium erga Christum. Nã si parentibus & benefactoribus debemus, secundum esse quod habent in nobilis, & opinionem bonam, & affectum benevolum, & actus reuerentiæ, & verba honorabilia quanto magis Creatori ac Redemptori nostro debemus, vt in nobis esse habeat (tam in intellectu, quàm in affectu, quàm in verbis & actibus) conforme ad excellentiam suam, ad recepta beneficia, &c. Hoc enim est id solum quod reddibere illi possumus, quantumcunque secundum esse, q̃ habet in seipso nisi possumus ei dare aut tollere. In hoc nãque esse quod in nobis habet, omnis cultus diuinus consistit, & ad hoc ordinatus, in quo tota Dei gloria extra seipsum consistit.

¶ Super Quæstionis decimanonæ Articulum quartum.

Intulit de merito condigni intelligitur, & clarus est ex terminis superius declaratis.

Comment. ¶In corpore est vnica conclusio responsiua: Meritum Christi excidit se ad alios vt membra ipsius. Probatur & declaratur. Primò probatur in Christo filii gratia non solùm vt in homine singulari, sed vt in capite totius Ecclesiæ: ergo meritũ Christi excidit se ad alios vt membra ipsius. Antecedens patet ex præfatis. Consequentia patet: quia ex omnibus membris cõstituitur vna persona mystica, cuius caput, hoc est principale, est Christus. Declaratur ex similitudine in homine: quia caput tenet sibi & omnibus membris.

Annot. ¶Aduerte hic, quòd priuilegium Christi est meteri aliis ex condigno: ita quòd sicut solus est caput Ecclesiæ, ita solus potest mereri ex condigno pro aliis: Sanctorum autem merita aliis prodesse possunt de congruo. Autor verò in responsione ad tertium, dixit quod sufficiebat ad solutionem argumenti, quòd scilicet non oportet Sanctos mereri pro aliis cum quo verum quoque est, quòd nõ potest Sanctorum meritum esse pro alio ex condigno.

¶ Super Quæstionis vicesimæ Articulum primum.

Intulit clarus.

Comment. ¶In corpore vna est conclusio responsiua quæsito: Christus est subiectus Patri triplicater, scilicet secundum bonitatem, seruitutem & obedientiam. Probatur primò: Natura humana ex sui conditione habet triplicem hanc subiectionem ad Deum, ergo Christus est triplicater subiectus Patri. Antecedens manifestatur in singulis tribus subiectionibus. Consequentia probatur, quia cuilibet habenti naturam conueniunt quæ propria sunt illi naturæ. Declarantur secundò conclusio antecedentibus, singulas subiectiones attribuendo esse Christo.

¶In responsione ad primum & secundum, habes rationem huius articuli, propter Arrij scilicet errorem: motus videtur. Et eũ quidem causa loquendi fuit: & si fuerunt causela deest, non defuit intellectus sanus fidei.

ARTICVLVS III.

¶Vtrùm actio humana Christi potuerit esse sibi meritoria.

3. dist. 18. art. 2. q. 4. & 5. Et vers. q. 29. ar. 7. 8. Et opus 3. c. 238. fin.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur q̃ actio humana Christi non potuerit esse meritoria. Christus enim ante mortem fuit comprehensor, sicut & modò est. Sed comprehensoris nõ est mereri: charitas enim comprehẽsoris pertinet ad præmium beatitudinis, cùm secundum eam attendatur fruitio: vnde nõ videtur esse principium merendi, cùm non sit idem meritum & præmium. Ergo Christus ante passionem non meruerit, sicut nec modò meretur.

¶Præterea, Nullus meretur id quod est sibi debitum. Sed ex hoc, q̃ Christus est filius Dei per naturã, debetur sibi hæreditas æterna, quam aly homines per bona opera merentur. Nõ ergo Christus aliquid sibi mereri potuit: quia à principio fuit filius Dei.

¶Præterea, Quicunque habet id quod est principale, non propriè meretur id quod ex illo habito sequitur. Sed Christus habuit gloriam animæ, ex qua secundum communem ordinem sequitur gloria corporis: vt Augustin. dicit in Epistola ad Dioscorum: in Christo tamen dispensatiuè factum est, quòd gloria animæ non deriuaretur ad corpus. Non ergo Christus meruit gloriam corporis.

¶Præterea, Manifestatio excellentiæ Christi non est bonum ipsius Christi, sed eorum, qui eum cognoscunt: vnde & pro præmio promittitur dilectoribus Christi, vt eis manifestetur: secũdum illud Ioan. 14. Si quis diligit me, diligetur à Patre meo: & ego diligam eum, & manifestabo ei meipsum. Ergo Christus non meruit manifestationem suæ altitudinis.

¶SED CONTRA est quod Apostolus dicit Phil. 2. Factus est obediens vsq; ad mortem: propter quod & Deus exaltauit illum. Meruit ergo obediẽdo suam exaltationem: & ita aliquid sibi meruit.

CONCLVSIO.

¶Potuit Christus sicut & cæteri homines per humanas actiones aliquid sibi mereri, sicut meruit gloriam exaltationis per obedientiæ operationem.

¶RESPONDEO dicẽdum, quòd operationum non intendimus excludere ab humanitate Christi, sicut nec eam, quæ est secundum aliud & aliud instrumentum: sed solùm illam, quæ est secundum primũ principium actiuum, vt dictum est. Vnde patet etiam responsio ad tertium.

ARTICVLVS III.

¶Vtrùm actio humana Christi potuerit esse sibi meritoria.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur q̃ actio humana Christi non potuerit esse meritoria. Christus enim ante mortem fuit comprehensor, sicut & modò est. Sed comprehensoris nõ est mereri: charitas enim comprehẽsoris pertinet ad præmium beatitudinis, cùm secundum eam attendatur fruitio: vnde nõ videtur esse principium merendi, cùm non sit idem meritum & præmium. Ergo Christus ante passionem non meruerit, sicut nec modò meretur.

¶Præterea, Nullus meretur id quod est sibi debitum. Sed ex hoc, q̃ Christus est filius Dei per naturã, debetur sibi hæreditas æterna, quam aly homines per bona opera merentur. Nõ ergo Christus aliquid sibi mereri potuit: quia à principio fuit filius Dei.

¶Præterea, Quicunque habet id quod est principale, non propriè meretur id quod ex illo habito sequitur. Sed Christus habuit gloriam animæ, ex qua secundum communem ordinem sequitur gloria corporis: vt Augustin. dicit in Epistola ad Dioscorum: in Christo tamen dispensatiuè factum est, quòd gloria animæ non deriuaretur ad corpus. Non ergo Christus meruit gloriam corporis.

¶Præterea, Manifestatio excellentiæ Christi non est bonum ipsius Christi, sed eorum, qui eum cognoscunt: vnde & pro præmio promittitur dilectoribus Christi, vt eis manifestetur: secũdum illud Ioan. 14. Si quis diligit me, diligetur à Patre meo: & ego diligam eum, & manifestabo ei meipsum. Ergo Christus non meruit manifestationem suæ altitudinis.

¶SED CONTRA est quod Apostolus dicit Phil. 2. Factus est obediens vsq; ad mortem: propter quod & Deus exaltauit illum. Meruit ergo obediẽdo suam exaltationem: & ita aliquid sibi meruit.

CONCLVSIO.

¶Potuit Christus sicut & cæteri homines per humanas actiones aliquid sibi mereri, sicut meruit gloriam exaltationis per obedientiæ operationem.

¶RESPONDEO dicẽdum, quòd habere aliquod donum per se, est nobilius, quàm habere illud per aliud: semper enim causa, quæ est per se, potior est ea, quæ est per aliud: vt dicitur in 8. Phy. Hoc autem dicitur aliquis habere per seipsum, cuius est sibi aliquo modò causa. Prima autem causa omnium bonorum nostrorum per autoritatem est Deus. Et per hunc modum nulla creatura habet aliquid boni per seipsam: secũdum illud primæ ad Corinth. 4. Quid habes quod non accepisti? Potest tamen secũdario aliquis esse causa sibi alicuius boni habendi: inquãtum scilicet in hoc ipso Deo cooperatur. Et sic ille, qui habet aliquid per meritum proprium, habet quodammodo illud per seipsum. vnde nobilius habetur id quod habetur per meritum, quàm id quod habetur sine merito.

¶Quia autem omnis perfectio & nobilitas Christo est attribuenda, consequẽs est quòd ipse per meritum habuerit illud quod aly per meritum habent: nisi sit tale quid, cuius carẽtia magis dignitari Christi & perfectioni præiudicet, quàm per meritum accrescat. Vnde nec gratiam nec scientiam, nec beatitudinem animæ, nec diuinitatẽ meruit. Quia cum meritum non sit nisi eius quod nõdum habetur, oporteret quòd Christus aliquando istis caruisset: quibus carere, magis diminuit dignitatem Christi, quàm augeat meritum. Sed gloria corporis, vel si quid aliud huiusmodi est, minus est quàm dignitas merendi, quæ pertinet ad virtutem charitatis. Et ideo dicẽdum est, q̃ Christus gloriam corporis, & ea quæ pertinent ad exteriorem eius excellentiam (sicut est ascensio, veneratio, & alia huiusmodi) habuit per meritum. Et sic patet, quòd aliquid sibi mereri potuit.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, q̃ fruitio, quæ est actus charitatis, pertinet ad gloriam animæ, quam Christus non meruit: & ideo si per charitatem aliquid meruit, nõ sequitur q̃ idem sit meritum & præmium. Nec tamen per charitatem meruit, inquãtum erat charitas comprehẽsoris, sed inquantum erat viatoris: nam ipse fuit simul viator & comprehensor: vt suprà habitum est. Et ideo quia nunc non est viator, non est in statu merendi.

¶Ad secũdum dicendum, q̃ Christo, secundum q̃ est Deus & Dei filius, per naturam debetur gloria diuina, & dominium omnium, sicut primo & supremo domino. Nihilominus tamẽ debetur ei gloria sicut homini beato, quam quantum ad aliquid debuit habere sine merito, & quantum ad aliquid cum merito: vt ex suprà dictis patet.

¶Ad hoc dicitur, q̃ scientia tam beata quàm infusa, quæ in Christo excludit à merito, claudunt ista latitudinem gratiæ & de beata patr. Ue infusa autem persuadetur, ex eo quòd comprehendit in se dona Spiritus sancti, intellectum, sapientiã, scientiam, & consimilia: vt patet ex superiori tractatu de scientia infusa Christi. Gratiæ autem plenitudinis defectus in Christo, maiorem tollit à Christo perfectionẽ, quàm poneret modus habendi ex merito. Et propterea ratio illæ fiat soluta respectu exteriorum bonorum: nec habet locum respectu scientiæ infusæ.

Annot. ¶In responsione ad tertium eiusdem articuli adducit responsionem consistere in distinctione Maioris argumẽti assumpti, scilicet habito principali, accessorium non propriè cadit sub merito. Distinguitur enim accessorium duplicitèr, vel absolutè, vel secundum congruentiam humanorum meritorum. De primo transeat, Maior, sed de secundo negatur, gloria autem corporis est ad gloriam animæ accessoria, secundum congruentiam humano rum meritorum ex diuina ordinatione: & ideo sub merito cadere potest. Et vers. ¶In responsione ad quæstionem, collige debitum nobilium erga Christum. Nã si parentibus & benefactoribus debemus, secundum esse quod habent in nobilis, & opinionem bonam, & affectum benevolum, & actus reuerentiæ, & verba honorabilia quanto magis Creatori ac Redemptori nostro debemus, vt in nobis esse habeat (tam in intellectu, quàm in affectu, quàm in verbis & actibus) conforme ad excellentiam suam, ad recepta beneficia, &c. Hoc enim est id solum quod reddibere illi possumus quantumcunque secundum esse, q̃ habet in seipso nisi possumus ei dare aut tollere. In hoc nãque esse quod in nobis habet, omnis cultus diuinus consistit, & ad hoc ordinatus, in quo tota Dei gloria extra seipsum consistit.

¶ Super Quæstionis decimanonæ Articulum quartum.

Intulit de merito condigni intelligitur, & clarus est ex terminis superius declaratis.

Comment. ¶In corpore est vnica conclusio responsiua: Meritum Christi excidit se ad alios vt membra ipsius. Probatur & declaratur. Primò probatur in Christo filii gratia non solùm vt in homine singulari, sed vt in capite totius Ecclesiæ: ergo meritũ Christi excidit se ad alios vt membra ipsius. Antecedens patet ex præfatis. Consequentia patet: quia ex omnibus membris cõstituitur vna persona mystica, cuius caput, hoc est principale, est Christus. Declaratur ex similitudine in homine: quia caput tenet sibi & omnibus membris.

Annot. ¶Aduerte hic, quòd priuilegium Christi est meteri aliis ex condigno: ita quòd sicut solus est caput Ecclesiæ, ita solus potest mereri ex condigno pro aliis: Sanctorum autem merita aliis prodesse possunt de congruo. Autor verò in responsione ad tertium, dixit quod sufficiebat ad solutionem argumenti, quòd scilicet non oportet Sanctos mereri pro aliis cum quo verum quoque est, quòd nõ potest Sanctorum meritum esse pro alio ex condigno.

¶ Super Quæstionis vicesimæ Articulum primum.

Intulit clarus.

Comment. ¶In corpore vna est conclusio responsiua quæsito: Christus est subiectus Patri triplicater, scilicet secundum bonitatem, seruitutem & obedientiam. Probatur primò: Natura humana ex sui conditione habet triplicem hanc subiectionem ad Deum, ergo Christus est triplicater subiectus Patri. Antecedens manifestatur in singulis tribus subiectionibus. Consequentia probatur, quia cuilibet habenti naturam conueniunt quæ propria sunt illi naturæ. Declarantur secundò conclusio antecedentibus, singulas subiectiones attribuendo esse Christo.

¶In responsione ad primum & secundum, habes rationem huius articuli, propter Arrij scilicet errorem: motus videtur. Et eũ quidem causa loquendi fuit: & si fuerunt causela deest, non defuit intellectus sanus fidei.

ARTICVLVS IIII.

¶Vtrùm Christus alijs mereri potuerit.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur quòd Christus alijs mereri non potuerit. Dicitur enim Ezech. 18. Anima, quæ peccauerit ipsa morietur. Ergo pari ratione anima quæ meretur, ipsa remunerabitur. Non ergo est possibile q̃ Christus alijs meruerit.

¶Præterea, De plenitudine gratiæ Christi omnes accipiunt: vt dicitur Ioan. primo. Sed aly homines habentes gratiam Christi, non possunt alijs mereri: dicitur enim Ezech. 14. quòd si fuerint in ciuitate Noe, Daniel & Iob, filium & filiam non liberabunt: sed ipsi iustitia sua liberabiũt animas suas. Ergo nec Christus potuit aliquid nobis mereri.

¶Præterea, Merces, quam quis meretur, debetur secundum iustitiam, & non secundum gratiam: vt patet Rom. 4. Si ergo Christus meruit salutem nostram, sequitur quòd salus nostra non sit ex gratia Dei, sed ex iustitia: & quòd iniustè agat cum eis, quos non saluat, cùm meritum Christi, ad omnes se extendat.

¶SED CONTRA est quod dicitur Rom. 5. Sicut per vnius delictum in omnes homines in cõdemnationem, sic & per vnius iustitiam in omnes homines in iustificationem vitæ. Sed demeritum Adæ deriuatur ad cõdemnationẽ aliorũ. Ergo multò magis meritum Christi ad alios deriuatur.

CONCLVSIO.

¶Cùm in Christo fuerit gratia non solùm vt quodam singulari homine, sed vt in totius ecclesiæ capite, non sibi tantùm, sed alijs mereri potuit.

¶RESPONDEO dicẽdum, q̃ sicut suprà dictum est, in Christo non solùm fuit gratia, sicut in quodam homine singulari, sed sicut in capite totius Ecclesiæ, cui omnes vniuntur, sicut capiti membra: ex quibus cõstituitur mysticè vna persona. Et exinde est, quòd meritum Christi se extẽdit ad alios, inquãtum sunt membra eius, sicut etiã in vno homine actio capitis aliqualiter pertinet ad omnia membra eius: quia nõ solùm sibi sentit, sed omnibus membris.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, q̃ peccatum singularis personæ non nocet nisi sibi ipsi: sed peccatum Adæ, qui constitutus est à Deo principium totius naturæ, ad alios per carnis propaginem deriuatur. Et similiter meritum Christi, qui est à Deo constitutus caput omnium hominum, quãtùm ad gratiã, se extendit ad omnia eius membra.

¶Ad secundum dicendum, q̃ alij de plenitudine Christi accipiunt, non quidem fontem gratiæ, sed quandam particularem gratiam: & ideo non oportet quòd alij homines possint alijs mereri, sicut Christus.

¶Ad tertium dicendum, q̃ sicut peccatum Adæ non deriuatur ad alios, nisi per carnalem generationem: ita meritum Christi non deriuatur ad alios, nisi per generationem spiritualem quæ fit in Baptismo, per quam homines Christo incorporantur: secũdum illud ad Gal. 3. Omnes quotquot in Christo baptizati estis, Christum induistis. Et hoc ipsum est gratiæ, quòd homini conceditur regenerari in Christo: & sic salus hominis est ex gratia.

QVAESTIO VICESIMA,

De conuenientibus Christo, secundum quòd Patri fuit subiectus, in duos articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de his quæ conueniunt Christo per comparationẽ ad Patrem. Quorum quædam dicuntur de ipso secundum habitudinem ipsius ad Patrem: puta quòd est ei subiectus, quòd ipsum orauit, q̃ ei in sacerdotio ministrauit. Quædam verò dicuntur vel dici possent secundum habitudinem Patris ad ipsum: puta si Pater eum adoptasset, & quòd eum prædestinauit.

¶Primò, igitur considerandum est de subiectione Christi ad Patrem. Secundò, de eius oratione. Tertiò, de ipsius sacerdotio. Quartò, de adoptione, an ei conueniat. Quintò, de eius prædestinatione.

¶Circa primum quæruntur duo.

¶Primò, vtrùm Christus sit subiectus Patri.

¶Secundò, vtrùm sit subiectus sibi ipsi.

¶Vtrùm dicẽdum sit, Christum esse subiectũ Patri.

ARTICVLVS I.

1. q. 42. ar. 4 primæ. & q. 43. ar. 1 ad 7 primæ. Et 3 dist. 11. art. 1. 2. & dist. 17. ar. 3. q. 1. con. Et 1. Corint. 15. lect. 3 fin.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd nõ sit dicendum, Christum esse subiectum Patri. Omne enim qd̃ subijcitur Deo patri, est creatura: quia, vt dicitur in li. de Ecclesiasticis dogmatibus, in Trinitate nihil est seruiens neque subiectum. Sed non est simpliciter dicẽdum q̃ Christus sit creatura, vt suprà dictum est. Ergo etiam non est simpliciter dicendum, quòd Christus sit Deo patri subiectus.

¶Præterea, Ex hoc dicitur aliquid Deo subiectũ, q̃ est eius dominio seruiẽs. Sed humanæ naturæ in Christo nõ potest attribui seruitus. Dicit enim Damasc. in 3. li. Sciendum est, q̃ neque seruã ipsam, scilicet humanã naturã Christi dicere possumus: seruitutis enim & dominationis nomina, nõ naturę sunt nomina cognitionisque signa, sed eorum, quæ ad aliquid, quemadmodum paternitatis & filiationis nomina. Ergo Christus secũdum humanam naturam non est subiectus Deo patri.

¶Præterea, Prioris ad Cor. 15. dicitur, Cùm autẽ subiecta illi fuerint oña, tunc ipse filius subiectus erit illi, qui sibi subiecit omnia. Sed sicut dicitur Hebræ. 2. Nunc necdum videmus oña subiecta ei. Ergo nondum ipse est subiectus Patri, qui ei subiecit omnia.

¶SED CONTRA est quod Dominus dicit. Ioan. 14. Pater maior me est. Et Aug. dicit in primo de Tri. Non immeritò Scriptura vtrunq; dicit, æqualẽ Patri Filium, & Patrem Filio maiorem: illud enim propter formã Dei, hoc aũt propter formã serui sine vlla cõfusione intelligitur. Sed minor est subiectus maiori. Ergo Christus secundum formam serui est Patri subiectus.

CONCLVSIO.

¶Christus Deo patri subiectus fuit secundum bonitatem, seruitutem, & obedientiam.

¶RESPONDEO dicẽdum, q̃ cuilibet habenti aliquam naturam

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶ *Super Quæstionis vicesimæ Articulum secundum.*

Annot. TItulus clarus est in se: sed fides sua causa ex articulo colligitur, qui est diuersis loquendi modis Græcorum & Latinorum. Cyrillus enim & Damas. cum Ephesina synodo negant Christum subiectū, vbi Augustinus & Chalcedonenses vbi subiectum secundū humanitatē affirmat. Et quia vtraque sententia est vera, & ad diuersos sensus relata rationabiliter dicta ab vtrisque: ideo nota est quæstio hæc.

Cōment. ¶ In corpore duo fiunt. Primò respōdetur quæstio secundum veritatē: secundo docemur conuenienter loquēdi modum in hac materia.

¶ Quo ad primū cum distinctione duplicis sensus huiusmodi loquutionum respōdetur: q. scilicet possunt seruitus & dominū referri vel ad diuersitatē suppositorū, vel ad solam diuersitatē naturarum in vna p̄sona. Probatur hæc distinctio: quia esse dominum vel seruū attribuitur personæ secundū aliquā naturā supposti igitur referri diuersas requisita inter dominū & seruū: vel ad personarū & naturarū simul diuersitatem, vel ad diuersitatē naturarū tantum stante vnitate personæ. Et prima conclusio iuxta primum sensum est: Christus nō est subiectus sibi, aut dominus sui. Manifestatur: quia sic est hæresis Nestorij damnata in synodo negāte à Cyrillo & Damas. Secunda verò ecthesis iuxta secundum sensum est: Christus est sibi subiectus & sui dominus. Hæc probatur ex diuersitate naturarū & autoritate Augustini.

¶ Quo ad secundū, modus loquēdi cōgruus est vt de Christo ea quę sunt excellētiæ, absolutè dicantur, ea verò quæ sunt subiectionis, cū determinatione apposita dicantur, scilicet secundum humanam naturā. Et ratio est: quia Christus est nomen personæ, quæ in Christo est æterna, & Deus verus.

¶ Nota hīc, q. ex quę sunt excellentiæ, dupliciter fingūtur vel fiue determinatione seu limitatione, vt esse dominū præsidentem, maximū, &c. vel cū limitato termino suiipsius, puta q. est dominus sui, præsidet sibi, &c. Autor in litera loquitur de relationibus excellentiæ simpliciter & absolutè: quum dicit q. de Christo sunt absolutè enūciāda. Et per oppositum ea quæ sunt minorationis, non sunt simpliciter & absolutè enuntianda, puta q. est creatura, q. est seruus, q. subiectus. Et nō loquitur de relationibus excellentiæ respectu sui: nam tam relationes excellētiæ, quàm relationes subiectionis respectu sui, cū determinatiōe dictæ sunt naturā, conueniunt ea quæ sunt propria illi naturæ. Natura autem humana ex sui conditione habet triplicem subiectionem ad Deum. Vnā quidem secundum gradū bonitatis: prout scilicet diuina natura est ipsa essentia bonitatis: vt patet per Diony. primo c. de Di. no, natura autē creata habet quādā participationē diuinę bonitatis quasi radīa illius bonitatis subiecta. Secundo, humana natura subijcitur Deo, quantū ad Dei potestatē, prout scilicet natura humana, sicut & quælibet creatura subiacet operationi diuinæ dispositionis. Tertio modo specialiter humana natura Deo subijcitur, quātū ad ꝓpriū suum actū: inquātū scilicet ꝓpria volūtate obedit mādatis eius. Et hāc triplicē subiectionē ad Patrē Christus de seipso confitetur. Primā quidē Matth. 19. Quid me interrogas de bono? vnus est bonus Deus. Vbi Hiero. dicit, q. quia ei magistrū vocauerat bonū, & nō Deū vel Dei filiū cōfessus erat, dixit, hoīem, quātuis sanctū, in cōparatione Dei non esse bonū. Per qđ̄ dedit intelligere, q. ipse secundū humanā naturā non pertingebat ad gradum bonitatis diuinæ. Et quia in his quæ non mole magnā sunt, idē est esse maius quod melius: vt Aug. dicit in vlti. de Tri. ex hac ratiōe Pater dicitur maior Christo secundū humanā naturā. Secunda etiā subiectio Christo attribuitur, inquantū ofa, quæ circa humanitatē Christi acta sunt, diuina dispositione gesta creduntur. vnde Dion. dicit 4. ca. Cel. hierar. q. Christus subijcitur Dei patris ordinationib⁹. Et hæc est subiectio seruitutis, secundū q. omnis creatura Deo seruit, eius ordinationi subiecta: secundum illud Sap. 16. Creatura tibi factori deseruiens. Et secundū hoc etiā filius Dei Philippens. 2. dicitur, formam serui accepisse.

Tertiā etiam subiectionem attribuit sibi ipsi Ioan. 8. dicens, Quę placita sunt ei, facio semper. Et hæc est subiectio obedientię. Vnde dicitur Philip. 2. quòd factus est obediens Patri vsque ad mortem.

¶ AD PRIMVM ergo dicēdum, q. sicut nō est simpliciter intelligendū, q. Christus sit creatura, sed solùm secundū humanā naturā, siue apponatur ei determinatio, siue nō (vt suprà dictū est) ita etiā nō est simpliciter intelligendum, q. Christus sit subiectus Patri, sed solùm secundum humanam naturam, etiam si hæc determinatio non apponatur: quam tamen conuenientius est apponere, ad euitandum errorem Arrij, qui posuit filium minorem Patre.

¶ Ad secūdum dicēdum, q. relatio seruitutis & dominij fundatur super actione & passione inquantum scilicet serui est moueri à domino secundum imperium. Agere autē non attribuitur naturæ sicut agenti, sed personæ: actus enim suppositorū sunt & singulariū, secundum Philosophū. Attribuitur tū actio naturę, sicut ei secundum quam persona vel hypostasis agit. Et ideo quāuis non propriè dicatur q. natura sit domina vel serua, potest tamē propriè dici q. quælibet hypostasis vel persona sit domina vel serua, secundum hanc vel illam naturam. Et secundum hoc nihil prohibet, Christum dicere Patri subiectum, vel seruum secūdum humanam naturam.

¶ Ad tertium dicendum, quòd sicut Augustinus dicit in primo de Trinitate, tunc Christus tradet regnum Deo & Patri, quando iustos, in quibus nunc regnat per fidem, perductu-

rus est ad speciem: vt scilicet videant ipsam essentiam communem Patri & filio. Et tūc totaliter erit Patri subiectus nō solùm in se, sed etiam in membris suis, per plenam participationem diuinæ bonitatis. Tunc etiam omnia erunt plenè ei subiecta per finalem impletionem suæ voluntatis de eis: licet etiā modò sint omnia ei subiecta quātum ad potestatem: secundum illud Matth. vlti. Data est mihi omnis potestas in cælo & in terra.

ARTICVLVS II.

¶ *Vtrùm Christus sit subiectus sibiipsi.*

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd Christus non sit subiectus sibijpsi. Dicit enim Cyrillus in Epistola synodica: quam scilicet synodus Ephesina recepit: Neque ipse Christus sibi seruus est nec dominus, fatuum enim est, magis autem & impium ita dicere & sapere. Et hoc etiam asserit Damas. in 3. lib. dicens: Vnum enim ens Christus non potest seruus esse suijpsius & dominus. Sed intantum Christus dicitur seruus Patris, inquantum est ei subiectus. Ergo Christus non est subiectus sibijpsi.

¶ Præterea, Seruus refertur ad dominum. Sed relatio non est alicuius ad seipsum. vnde & Hilarius dicit in li. de Tri. quòd nihil est sibi simile aut æquale. Ergo Christus nō potest dici seruus suiipsius, & per consequens nec sibi esse subiectus.

¶ Præterea, Sicut anima rationalis & caro vnus est homo: ita Deus & homo vnus est Christus: vt Athanas. dicit. Sed homo non dicitur subiectus sibijpsi, vel seruus suijpsius, aut maior seipso propter hoc, quòd corpus eius subiectum est animæ. Ergo neque Christus dicitur subiectus sibijpsi propter hoc, quòd eius humanitas subiecta est diuinitati ipsius.

¶ SED CONTRA est quod Augustinus dicit in primo de Tri. Veritas ostendit secundum istum modum, quo scilicet Pater maior est Christo secundum humanam naturam, & seipso minorem Filium.

¶ Præterea, Sicut ipse argumentatur ibidem, sic accepta est à Filio Dei forma serui, vt non amitteretur forma Dei. Sed secundū formam Dei, quæ est communis Patri, & Filio, Pater est filio maior secundum humanam naturam. Ergo etiam Filius est maior seipso secundum humanam naturam.

¶ Præterea, Christus secundum humanam naturam est seruus Dei patris, secundum illud Ioan. 20. Ascendo ad Patrem, meum & Patrem vestrum, Deum meum & Deum vestrum. Sed quicunque est seruus patris, est seruus filij: alioquin non omnia quæ sunt patris, essent filij. Ergo Christus est seruus suijpsius, & sibi subditus.

CONCLVSIO.

¶ Christus non est sibi subiectus, si dominium & subiectio ad diuinam referatur personam: est autem sibi subiectus secundum humanam naturam.

¶ RESPONDEO dicendum, quòd (sicut dictum est) esse dominum & seruum attribuitur personæ vel hypostasi secundum aliquam naturam. Cùm ergo dicitur Christus esse dominus vel seruus suijpsius, vel quòd verbum Dei est dominus hominis Christi: hoc potest intelligi dupliciter. Vno modo, vt intelligatur hoc esse dictum ratione alterius hypostasis vel personæ, quasi alia sit persona verbi Dei dominantis, & alia hominis seruientis: quod pertinet ad hæresim Nestorij. Vnde in condemnatione Nestorij, dicitur in synodo Ephesina: Si quis dicit Deum vel dominum esse Christi ex Deo patre verbum, & non magis eundem confitetur simul Deum & hominem, vtpote verbum factum carnem, secundum Scripturas, anathema sit. Et hoc modo negatur à Cyrillo & Damasc. Et sub eodem sensu negandum est, Christum esse minorem seipso, vel esse sibi subiectum. Alio modo potest intelligi secundum diuersitatem naturarum in vna persona vel hypostasi. Et sic dicere possumus secundum vnam earum, in qua cum Patre conuenit simul eum cum Patre præesse, & dominari: secundum verò alteram naturam, in qua nobiscum conuenit, ipsum subesse & seruire. Et per hunc modum dicit Augustinus, Filium esse seipso minorem. Sciendum tamen, quòd cùm hoc nomen Christus sit nomen personæ, sicut & hoc nomen Filius, illa per se & absoluta

¶ *Super Quæstionis vicesimæprimæ Articulum primum.*

Cōment. TItulus clarus.

¶ In corpore vnica cōclusio Christo, secundum quòd est homo, conuenit orare. Probatur: Oratio est explicatio propriæ voluntatis apud Deū, vt eam impleat: ergo si in Christo esset tantum voluntas diuinaliter cōpetens ei oratio esset. Ergo Christo, secūdum q. habet voluntatē humanam, conuenit orare. Antecedens patet ex antedictis. Consequentia prima probatur: quia diuina voluntas est per seipsam efficax, iuxta Psal. Secunda verò probatur: quia in Christo præter diuinā est humana voluntas, quæ non per seipsam est efficax ad id quod diuinæ virtutis ergat.

Annot. ¶ In responsione ad primum, vide nouitię quòd Autor primò loquitur de Christo ratione humanæ naturæ assumptæ: & ob eius intercessitatē orandi, non omnipotentiā naturę suæ humanæ. Deinde loquitur de toto Christo: & assignat plures rationes orandi, scilicet fidei suæ dilatationē, & exempli nostri.

Annot. ¶ In responsione ad secundum vide curiosè, quòd responsio stat in hoc, q. Christus nesciuit Lazarū resuscitandum absolutè: sed sciuit Lazarum resuscitandum medio suo clamore, &c. & simile est de aliis. Et ideo vana est quæstio, ad quid oporuit tot media apponere: eadem enim est præscitio terminini & mediorum, & eadem est quæstio & solutio omnium.

Annot. ¶ In responsione ad tertiū vide nouitę, q. ascensus est nomen motus propriè sumpti. Translatum autem ad mentem potest dupliciter cōuenire menti, secundū proprium motus actum, qui verè & propriè est actus perfecti, puta intelligere. Nā potest mēti conuenire ascensus vel per modum motus, qui actus est imperfecti: & sic cōuenit nobis, qui nō sumus mēte conuincti supernis, sed illuminatis manuductis actibus ad illa: sicut vapores ascēdūt sursum, qui de terra eleuā tur, & tendunt sursum. Et sic Christi mēti nō cōuenit ascensus: quia semper fuit cum Deo. Vel per modum motus, qui est actus perfecti, & sic conuenit Christo & beatis ascēsus mētis in Deum: quia iungūti Deo contemplantur ipsum, vt super se perfecti contemplatione illius, sicut non quum cōtemplamur aliquid dicimur nos moueri secundū intellectum in illud.

¶ *Super Quæstionis vicesimæsecundæ Articulum secundum.*

Annot. TItulus, vt sonat, sumitur: quoniam in articulo datur.

Cōment. ¶ In corpore vnica est possunt dici de Christo, quæ conueniunt ei ratione suæ personæ, quæ est æterna: & maximè huiusmodi relationes, quæ magis propriè videntur ad personam vel hypostasim pertinere. Sed ea quæ conueniunt sibi secundum humanam naturā, sunt ei potius attribuēda cū determinatione, vt videlicet dicamus Christum esse simpliciter maximū, & dominū & præsidētē: q. aūt sit subiectus vel seruus vel minor, est ei attribuēdū cū determinatione, scilicet secūdū humanam naturam.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, q. Cyrillus & Damas. negāt Christum esse dominum suijpsius, secūdum q. per hoc importatur pluralitas suppositorū: quæ requiritur ad hoc, quòd aliquis simpliciter sit dominus alicuius.

¶ Ad secūdum dicendum, q. simpliciter quidem oportet esse alium dominum, & alium seruum: potest tamen aliqua ratio dominij & seruitutis seruari, prout idē est Dominus & seruus suijpsius, secundum aliud & aliud.

¶ Ad tertium dicendum, q. propter diuersas partes hominis, quarum vna est superior & alia inferior, dicit etiam Philosophus in 5. Ethi. quòd est hominis ad seipsum iustitia, in quantum irascibilis & concupiscibilis obediunt rationi. Vnde per hunc modum etiam vnus homo potest dici sibi subiectus & seruiens secundum diuersas sui partes.

¶ Ad alia autem argumēta patet respōsio ex dictis. Nam Aug. asserit Filium seipso minorem esse, vel sibi subiectum, secūdum humanam naturam, non secundum diuersitatem suppositorum.

QVAESTIO VICESIMA *primaprima, De oratione Christi, in quatuor articulos diuisa.*

DEINDE considerandum est de oratione Christi.

¶ Et circa hoc quærūtur quatuor.

¶ Primò, vtrùm Christo conueniat orare.

¶ Secundò, vtrùm conueniat sibi secundum suam sensualitatem.

¶ Tertiò, vtrum conueniat sibi orare pro seipso, an tantùm pro aliis.

¶ Quartò, vtrū ois eius oratio sit exaudita.

ARTICVLVS I.

¶ *Vtrùm Christo competat orare.*

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur q. Christo non competat orare. Nā sicut Damas. dicit, oratio est petitio decētium à Deo. Sed cùm Christus omnia facere posset, non videtur ei cōuenire, quòd aliquid ab aliquo peteret. Ergo videtur quòd Christo nō conueniat orare.

¶ Præterea, Non oportet orādo petere illud, quod aliquis sciu pro certo esse futurū (sicut nō oramus q. sol oriatur cras) neq; est etiam conueniens q. aliquis orādo petat, quod scit nullo modo esse futurum. Sed Christus sciebat circa omnia quid esset futurū. Ergo non conueniebat ei aliquid orando petere.

¶ Præterea, Damas. dicit in li. 3. q. oratio est ascēsus intellectus in Deum. Sed intellectus Christi non indigebat ascensione in Deum: quia semper intellectus eius erat Deo cōiunctus, nō solùm secundum vnionem hypostasis, sed etiam secundum fruitionem beatitudinis. Ergo Christo non conueniebat orare.

¶ SED CONTRA est quod dicitur Lucæ 6. Factum est, in illis diebus exijt in montem orare, & erat pernoctans in oratione Dei.

CONCLVSIO.

¶ Christo, secundum quòd est homo, conuenit orare, & Deum deprecari vt suam voluntatem impleat.

¶ RESPONDEO dicēdum, q. sicut dictū est in Secunda parte, oratio est quædā explicatio propriæ voluntatis apud Deum, vt eā impleat. Si igitur in Christo esset vna tantùm volūtas, scilicet diuina, nullo modo competeret sibi orare, quia voluntas diuina per seipsam est effectiua eorum, quæ vult: secundū illud Psal. Omnia quæcunq; voluit Dominus, fecit. Sed quia in Christo est alia voluntas diuina, & alia humana, & voluntas humana non est per seipsam efficax ad implendum quæ vult, nisi per virtutem diuinam: inde est quòd Christo, secūdum quòd est homo, & humānam voluntatem habens, competit orare.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, q. Christus poterat perficere omnia quæ volebat, secundum q. Deus, nō autē secundum q. homo: quia secundū q. homo nō habuit omnipotētiā, vt suprà habitū est. Nihilominus tū ipse idē Deus existēs & homo, voluit ad Patrē orationē porrigere: non q. ipse esset impotēs, sed propter nostrā instructionē. Primò quidem, vt ostenderet se esse à Patre. Vnde ipse dicit Ioan. 11. propter populū qui circumstat, Dixi, scilicet verba orationis, vt credāt, quia tu me misisti. Vnde Hilarius in 10. de Tri. dicit, Nō prece eguit, pro nobis orauit, ne Filius ignoraretur. Secundò, vt nobis exemplū orandi daret. Vnde Amb. dicit super Luc. Noli insidiatrices aperire aures, vt putes filium Dei quasi infirmū rogare, vt impetret qđ̄ implere non possit, potestatis enim actor, obedientiæ magister, ad præcepta virtutis suo nos informat exemplo. Vnde & Augustinus dicit super Ioan. Poterat Dominus in forma serui, si hoc opus esset, orare silentio: sed ita se Patri exhibere voluit precatorem, vt meminisset, nostrum se esse doctorem.

¶ Ad secūdum dicēdum, q. inter alia, quæ Christus sciuit futura, sciuit quædam esse fienda propter suam orationem: & huiusmodi non inconuenienter à Deo petijt.

¶ Ad tertium dicendum, q. ascēsio nihil est aliud, quàm motus in id quod est sursum. motus autē, vt habetur in 3. de Anima, dupliciter dicitur. Vno modo propriè, secundum q. importat exitū de potentia in actū, prout est actus imperfecti: & sic ascēdere cōpetit ei quod est potēria sursum, & non actu. Et hoc modo, vt Damascen. dicit in 3. lib. intellectus humanus Christi non eget ascēsione in Deum: cùm sit semper Deo vnitus, & secūdum esse personale, & secundum contemplationem beatam. Alio modo dicitur motus qui est actus perfecti, id est existentis in actu: sicut intelligere & sentire dicuntur quidam motus. Et hoc modo intellectus Christi semper ascendit in Deum: quia semper contemplatur ipsum, vt suprà se existentem.

ARTICVLVS II.

¶ Vtrùm Christo conueniat orare, secundum suam sensualitatem.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur q. Christo conueniat orare secundum suam sensualitatē. Dicitur enim in Psal. ex persona Christi, Cor meū & caro mea exultauerūt in Deum viuum. Sed sensualitas dicitur appetitus carnis. Ergo sensualitas Christi potuit ascendere in Deum viuum, exultando, & pari modo orando.

¶ Præterea, Eius videtur esse orare, cuius est desiderare illud qđ̄ petitur. Sed Christus petiuit aliquid quod desiderauit eius sensualitas, cùm dixit, Transeat à me calix iste: sicut dicitur Matth. 26. Ergo sensualitas Christi orauit.

¶ Præterea, Magis est vniri Deo in persona, quàm ascendere in Deum per orationem. Sed sensualitas fuit assumpta à Deo in vnitatem personæ, sicut & quælibet pars humanæ naturæ. Ergo multò magis potuit ascendere in Deum orando.

¶ SED CONTRA est quod dicitur Philip. 2. quòd filius Dei secundum naturam quam assumpsit, in similitudinem hominum factus est. Sed alij homines non orant secundum sensualitatem. Ergo nec Christus orauit secundum sensualitatem.

Infrà art. 4. co. & quartū. Et 3. dist. 17. arti. 3. q. 3. Et opus. 3. c. 240. Et opus. 7.

¶ Respon

Universidad de Deusto

¶ Super Quæstionis vicesimæprimæ Articulum tertium.

Cõment. Titulus clarus.

¶In corpore duæ conclusiones. Prima est: Christus orauit pro se, sensualitatis & simplicis voluntatis affectu explicando. Secunda est: Christus orauit pro se, explicando, per quemque affectum voluntatis deliberatæ. Prima conclusio relinquitur ex dictis clara & autoritate Euangelii, Transeat à me calix iste. Secunda autem probatur ratione simul & similitudine: Christus orauit pro exemplo, & pro hoc, q̃ ipse est à Patre, secundum dolitatem & humanitatẽ: sed ipse erat à Patre secundum aliqua bona pertẽta in natura humana: & secundum aliqua percipienda: ergo sicut similiũ fuit gratias agere pro perceptis, ita petere percipienda. Et tenet sequela: quia sic vtrorumq; autor recognoscitur Pater. Et hæc quo ad fidẽ. Quo ad exemplum verò inferitur ergo cõbonum fuit exemplũ dare, & gratias agendi, & petendi.

¶Memẽto nouitie, quòd orationis multæ sunt partes: quarum duæ sunt gratiarum actio & petitio. de quibus hic est sermo. Et ideo petitionem probat hic ex. Christo conuenire à simili, sicut & gratiarum actionem.

¶ Super Quæstionis vicesimæprimæ Articulum quartum.

Cõment. Titulus clarus.

¶In corpore articuli est vna cõclusio responsiua quæstito: Omnis oratio Christi fuit exaudita. Probatur: Omnis voluntas simpliciter Christi fuit adimpleta: ergo omnis oratio eius fuit exaudita. Antecedens & declaratur & probatur. Declaratur quidẽ distinguendo de voluntate simpliciter vel secundũ quid: illa rationis deliberata, ista naturæ & velleitas. Probatur verò q̃ omnis voluntas simpliciter Christi fuit Deo conformis: q̃ nihil fit volutũ nisi quod Deus vult. Consequẽtia verò probatur dupliciter. Primò: Tunc alicuius oratio exauditur, quãdo eius voluntas impletur, quia oratio est interpretatiua voluntatis. Secundò, quia conformitas voluntatis ad diuinã voluntatem, est ratio exaudibilitatis aliorum orantiũ vt iacobatur ex autoritate Apostoli ad Rom. 8.

Annot. 3. distin. 17. arti. 3. q̃ 2. Et opus. 7. Et Io. 12. lect. 4. col. 2. ¶Aduerte hic nouitie, q̃ oratio est explicatiua voluntatis, & illius procuratrix: non solùm autem voluntatis deliberatæ, sed velleitatis & affectus, vt patet ex imprædictis, & ex oratione Christi, Transeat à me calix iste. Verum tamen cur voluntas distinguatur in simpliciter vel secundum quid ita oratio, patet est petitio, distinguitur in simpliciter vel secundum quid. Et vt petit seu procurat pro voluntate deliberata, est oratio simpliciter: autem pro velleitate & affectu humano est oratio secũdum quid. Et propterea simpliciter de oratione loquẽdo, verum est, q̃ omnis Christi oratio fuit exaudita: oratio nãque quum pro velleitate & affectu sensus obtulit, non simpliciter petebat, sed sub conditionali subditi: sic enim, fiat voluntas tua. Et ita exaudita est etiã hæc oratio quo ad vltimũ petitum, quod desiderabat & desiderabat.

¶ Præterea, Cyprianus dicit in lib. de oratione Dominica: Pacis & vnitatis Magister noluit sigillatim & priuatim preces fieri, vt quis cùm precatur, pro se tantùm precetur. Sed Christus illud impleuit quod docuit, secũdum illud Actuum primo, Cœpit Iesus facere & docere. Ergo Christus nunquam pro se solo orauit.

¶SED CONTRA est quod ipse Dominus orando dicit Ioan. 17. Clarifica filium tuum.

CONCLVSIO.

¶Cùm voluntas Christi simpliciter Deo semper fuerit conformis, semper eius oratio à Deo patre fuit exaudita.

¶RESPONDEO dicẽdum, quòd Christus pro se orauit dupliciter. Vno modo, exprimẽdo affectum sensualitatis (vt suprà dictum est) vel etiam voluntatis simplicis, quæ consideratur vt natura, sicut cùm orauit à se calicem passionis transferri. Alio modo, exprimendo affectum voluntatis deliberatæ, quæ consideratur vt ratio: sicut cùm petijt gloriã resurrectionis. Et hoc rationabiliter. Sicut enim dictum est, Christus ad hoc vti voluit oratione ad Patrẽ, vt nobis daret exemplum orãdi, & vt ostenderet, Patrem suum esse autorem, à quo & æternaliter processit secundum diuinam naturam, & secũdum naturam humanã ab eo habet quicquid boni habet. Sicut autem in humana natura, quædam bona habebat à Patre iam percepta, ita etiam expectabat ab eo quædam bona, nondum habita, sed percipienda. Et ideo sicut pro bonis iam perceptis in humana natura gratias agebat Patri, recognoscendo eum autorem (vt patet Matth. 16. & Ioan. 11.) ita etiam vt Patrem autorem recognosceret, ab eo orando petebat ea quæ sibi deerant, secundum humanam naturam: puta gloriam corporis, & alia huiusmodi. Et in hoc etiam nobis dedit exemplum, vt de perceptis nobis muneribus gratias agamus, & etiam nondum habita orando postulemus.

¶AD PRIMVM ergo dicẽdum, quòd Hilarius loquitur quantùm ad orationem vocalem, quæ non erat ei necessaria propter ipsum, sed solùm propter nos. vnde signãter dicit quòd sibi non proficiebat deprecationis sermo. Si enim desiderium pauperũ exaudit Dominus (vt in Psal. dicitur) multò magis sola voluntas Christi habet vim orationis apud Patrem. Vnde ipse dicebat Ioan. 11. Ego sciebam, quoniam semper me audis, sed propter populum qui circunstat dixi, vt credant, quia tu me misisti.

¶Ad secundum dicendum, quòd licet sensualitas hoc voluerit quod ratio petebat: hoc tamen adorando petere non erat sensualitatis, sed rationis: vt dictum est.

¶Ad tertium dicendum, quòd vnio in persona est secundum esse personale: quod pertinet ad quamlibet partem humanæ naturæ. Sed ascensio orationis est per actum, qui non conuenit nisi rationi, vt dictum est. Vnde non est similis ratio.

ARTICVLVS III.

¶Vtrùm fuerit conueniens Christum pro se orare.

AD TERTIVM sic proceditur videtur quòd Christo non fuerit cõueniens pro se orare. Dicit enim Hilar. in 10. de Tri. Cùm sibi non proficeret deprecationis sermo, ad profectum tamen nostræ fidei loquebatur. Sic ergo videtur quòd Christus non sibi, sed nobis orauerit.

¶Præterea, Nullus orat nisi pro eo quod vult: quia sicut dictũ est, oratio est quædam missum: nam Iudæi fuerunt pro illo peccato puniti. Ergo videtur quòd nõ omnis eius oratio sit exaudita.

¶Præterea, Dominus orauit pro his qui erant crediturí, per verbum Apostolorum in ipsum, vt omnes in eo vnum essent, & vt peruenirent ad hoc, quòd essent cum ipso. Sed non omnes ad hoc perueniunt. Ergo nõ omnis eius oratio est exaudita.

¶Præterea, In Psalm. dicitur in persona Christi: Clamabo per diem, & non exaudies. Non ergo omnis oratio Christi fuit exaudita.

¶SED CONTRA est quod Apostolus dicit ad Hebræ. 5. Cum clamore valido & lachrymis offerens, exauditus est pro sua reuerentia.

CONCLVSIO.

¶Cùm voluntas Christi simpliciter Deo semper fuerit conformis, semper eius oratio à Deo patre fuit exaudita.

¶RESPONDEO dicẽdum, quòd (sicut dictum est) oratio est quodammodo interpretatiua voluntatis humanæ. Tunc ergo alicuius orantis exauditur oratio, quãdo eius voluntas adimpletur. Voluntas autem simpliciter hominis est rationis voluntas: hoc enim absolutè volumus, quod secũdum deliberatam rationem volumus. Illud autem quod volumus secũdum motum sensualitatis, vel etiã secundum motum voluntatis simplicis, quæ consideratur vt natura, non simpliciter volumus, sed secundũ quid, scilicet si aliud nõ obsistat, quod per deliberationem rationis inuenitur. Vnde talis voluntas magis est dicẽda velleitas, quàm absoluta voluntas, quia scilicet hoc vellet, si aliud non obsisteret. Secundum autem voluntatem rationis, Christus nihil aliud voluit, nisi quod sciuit Deum velle. Et ideo omnis absoluta voluntas Christi, etiam humana, fuit impleta, quia fuit Deo cõformis: & per cõsequẽs omnis eius oratio fuit exaudita. Nam & secundum hoc aliorũ orationes implentur, quòd sunt eorum voluntates Deo conformes: secũdum illud Rom. 8. Qui autem scrutatur corda, scit, id est approbat, quid desideret spiritus, id est quid faciat Sanctos desiderare, quoniam secundum Deum, id est secũdum conformitatem diuinæ voluntatis, postulat pro Sanctis.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, q̃ illa petitio de trãslatione calicis, diuersimode à Sanctis exponitur. Hilarius enim super Matth. dicit, Quod autem vt à se transeat, rogat, nõ vt ipse prætereatur, orat: sed vt in alterum id quod à se transit, accedat; atq; ideo pro his orat, qui passuri post se erant: vt sit sensus, Quomodo à me bibitur calix iste passionis: ita ab his bibatur sine spei diffidentia, sine sensu doloris, sine metu mortis. Vel secundum Hierony. Signãter dicit, Calix iste, hoc est populi Iudæorũ: qui excusationem ignorantiæ habere non possunt, si me occiderint, habentes leges & Prophetas, qui me vaticinantur. Vel secundum Diony. Alexãdrinum: Quòd dicit, Transfer calicem istum à me, non hoc est, non adueniat mihi: nisi enim aduenerit, transferri non poterit. Sed sicut quod prætereat, nec intractum est nec permanẽs, sic Saluator leuiter inuadentem tẽtationem flagitat pelli. Ambro. autem dicit & Orige. & Chry. quòd hoc petijt quasi homo, naturali voluntate mortem recusans.

¶Sic ergo si intelligatur q̃ petierit per hoc alios Martyres fuæ passionis imitatores fieri, secundum Hila. vel si petijt q̃ timor bibendi calicis eum nõ perturbaret, vel q̃ mors eum nõ detineret: omnino impletum est quod petiuit. Si verò intelligitur petisse, q̃ non biberet calicem mortis & passionis, vel q̃ non biberet ipsum à Iudæis, non quidem est factum quod petijt: quia ratio quæ petitionem proposuit, nolebat vt hoc impleretur: sed ad instructionem nostram volebat demõstrare nobis suam voluntatem naturalem & motum sensualitatis, quẽ sicut homo habebat.

¶Ad secundum dicẽdum, q̃ Dominus non orauit pro omnibus crucifixoribus, neque etiam pro omnibus, qui erant crediturí in eum: sed pro his solùm, qui erant prædestinati, vt per ipsum vitam consequerentur æternam.

¶Vnde patet etiam responsio ad tertium.

¶Ad quartum dicendũ, q̃ cùm dicit, Clamabo, & non exaudies, intelligẽdum est quãtum ad effectum sensualitatis, quæ mortem refugiebat. exauditur tamen quantum ad affectum rationis: vt dictum est.

¶In responsione ad primum, vide nouitie, quòd Dionysij Alexãdrini exemplo habetur in Canonica. Lucæ 12. Et est illa quæ secundo loco ponitur in lectu, scilicet quòd timor mortis eum non perturbaret, aut q̃ mortem non deineret. Loquitur enim Dionysius ac si similitudinem alicuius nocui applican nobis per modum transeũtis puta, ignis vel aquæ, & huiusmodi. Tales enim quia applicantur mihi, nõ est inuitum, sed aliqualiter contingens me: quia vero pertransit, non permanet in me. Sic sic volebat Christus vel mortis timore tangi, non compatiendi, vel morte ipsa tangi non detineri, sed refugere. Modus igitur mali est qui sub petitione cadit, quum dicitur, Transeat calix, transfer calicem, &c. secundum istam expositionem. Reliqua clara sunt.

¶ Super Quæstionis vicesimæsecundæ Articulum primum.

Cõment. Titulus clarus.

¶In corpore articuli est vnica cõclusio responsiua quæstito: Christo maximè conuenit esse sacerdotẽ. Probatur: Proprie officium sacerdotis est esse mediatorem inter Deum & populum vtrunque: sed hoc maximè conuenit Christo: ergo. Maior declaratur quo ad veranque partem officij. Minor similiter & omnia clara sunt.

Annot. ¶In responsione ad primum considera nouitie, quòd tota vita Christi in terra fuit oblatio pro humano genere & propterea Angeli Christo post ieiunium & tentationem ministrantes in his quæ ad refectionem corporis spectabant, ministri sacerdotij Christi dicuntur.

tem naturalem & motum sensualitatis, quẽ sicut homo habebat.

¶Ad secundum dicẽdum, q̃ Dominus non orauit pro omnibus crucifixoribus, neque etiam pro omnibus, qui erant crediturí in eum: sed pro his solùm, qui erant prædestinati, vt per ipsum vitam consequerentur æternam.

¶Vnde patet etiam responsio ad tertium.

¶Ad quartum dicendũ, q̃ cùm dicit, Clamabo, & non exaudies, intelligẽdum est quãtum ad effectum sensualitatis, quæ mortem refugiebat. exauditur tamen quantum ad affectum rationis: vt dictum est.

QVAESTIO VICESIMASECVNda de Sacerdotio Christi, in quatuor articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de sacerdotio Christi.

¶Et circa hoc quæruntur sex.

¶Primò, vtrùm conueniat Christo esse sacerdotem.

¶Secundò, de hostia huius sacerdotij.

¶Tertiò, de effectu huius sacerdotij.

¶Quartò, vtrùm effectus sacerdotij eius pertineat ad ipsum, vel solùm ad alios.

¶Quintò, de æternitate sacerdotij eius.

¶Sextò, vtrùm debeat dici sacerdos secundum ordinem Melchisedec.

ARTICVLVS I.

¶Vtrùm Christo conueniat esse sacerdotem.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur q̃ Christo non conueniat esse sacerdotem. Sacerdos enim est minor Angelo: vnde dicitur Zach. 3. Ostendit mihi Deus sacerdotem magnũ stantem coram Angelo Domini. Sed Christus est maior Angelis: secundum illud Hebr. primo, Tantò melior Angelis effectus, quantò differentius præ illis nomen hæreditauit. Ergo Christo non conuenit esse sacerdotem.

¶Præterea, Ea quæ fuerũt in veteri Testamento, fuerunt figuræ Christi, secundum illud Colo. 2. Quæ sunt vmbra futurorũ. Sed Christus nõ traxit carnis originẽ ex sacerdotibus veteris Legis. Et dicit enim Apostolus ad Hebr. 7. Manifestum est, quòd ex Iuda ortus sit Dominus noster: in qua tribu nihil de sacerdotibus Moyses locutus est. Ergo Christo non conuenit esse sacerdotem.

¶Præterea, In veteri lege, quæ est figura Christi, nõ fuit ibidem legislator & sacerdos, vnde dicit Dominus ad Moysem legislatorem Exo. 28. Applica Aaron fratrem tuum, vt sacerdotio fungatur mihi. Christus autem est lator nouæ legis: secundum illud Hierony. 31. Dabo legem meam in cordibus eorum. ergo Christo non conuenit esse sacerdotem.

¶SED CONTRA est quod dicitur Hebr. 4. Habemus Pontificem, qui penetrauit cælos, Iesum filium Dei.

CONCLVSIO.

¶Cùm Christus fuerit Dei & hominum mediator & quantùm ad reconciliationem, & per quem sunt hominibus diuina dona collata, maximè illi conuenit sacerdotem esse.

¶RESPONDEO dicendum, q̃ propriè officium sacerdotis est esse mediatorẽ inter Deum & populum: inquãtum scilicet diuina populo tradit (vnde dicitur sacerdos, quasi sacra dans) secũdum illud Malach. 2. Legem requirẽt ex ore eius, scilicet sacerdotis: & iterum, Inquãtum preces populi Deo offert, & pro eorum peccatis Deo aliqualiter satisfacit. Vnde Apostolus dicit ad Hebr. 5. Omnis Pontifex ex hominibus assumptus, pro hominibus constituitur in his, quæ sunt ad Deum, vt offerat dona & sacrificia pro peccatis. Hoc autẽ maximè cõuenit Christo: nam per ipsum diuina dona hominibus sunt collata: secũdũ illud 2. Pet. 1. Per quem, scilicet Christum maxima & pretiosa nobis promissa donauit, vt per hoc efficiamini diuinæ consortes naturæ. Ipse etiam humanum genus Deo reconciliauit: secundum illud Colos. 1. In ipso, scilicet Christo, complacuit omnem plenitudinem habitare, & per eum reconciliare omnia. Vnde Christo maximè conuenit esse sacerdotem.

¶AD PRIMVM ergo dicendũ, q̃ potestas hierarchica cõuenit quidẽ Angelis, inquãtum & ipsi sunt medij inter Deum & hominẽ, vt patet per Diony. in li. Cæ. hie. ita q̃ ipse sacerdos, inquãtũ est medius inter Deum & populũ, Angeli nomen habet: secũdũ illud Malach. 2. Angelus Domini exercituũ est. Christus autẽ maior Angelis fuit non solùm secundũ diuinitatẽ: sed etiam

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶ Super Quæstionis vicesimæsecundæ Articulum secundum.

TItulus claret.

¶ In corpore vnica sit cōclusio respondens Christum nō fuisse sacerdotem, sed simul suæ hostiæ perfectæ, scilicet pro peccato pacificæ, & holocaustum. Hæc cōclusio quo ad primā partem supponitur ex præcedente articulo, quo ad secundam vero, quòd fuerit simul hostia; probatur: Omne quod Deo exhibetur ad hoc, vt spiritus hominis feratur in Deum, est hostia seu sacrificium: sed humanitas Christi est Deo exhibita ad hoc, vt spiritus hominum feratur in Deum, ergo. Maior propositio probatur: Sacrificium visibile est sacramentum invisibilis, inuisibile autem est obiectu spirituum ergo.

Annot. ¶ Aduerte quòd vis probationis consistit in hoc: Omne sacrificium aut est visibile, aut inuisibile: sed visibile ordinatur ad inuisibile, vt sacrum eius signum ad sanctum significatum, ac per hoc finem fignalem enim finis est signi. omne igitur sacrificium externum est sacrificium ex ordine ad interius, hoc est oblationem spiritus: & econtra, omne quod ad oblationem spiritus Deo offertur, sacrificium denominatiue dicitur. Tertia verò pars conclusionis, hoc est perfecta pro peccato pacifica & holocaustum, probatur ex litera: Homo indiget sacrificio propter tria, scilicet remissionem peccati, gratiæ cōseruationem, & consummationem ad hæc tria per humanitatē Christi habuimus: ergo. Maior in litera & inferitur ex priori syllogismo, quo probatum est altera pars conclusionis. Nam si sacrificium externum dicitur ex relatione ad oblationem spiritus, & ad oblationem spiritus nostri, concurrunt ista tria, scilicet remissio peccati, constitutio vitæ gratiæ, & consummatio illius: consequens est vt ad hæc tria homo indigeat sacrificio. Et declaratur quo ad singula singulis autoritatibus Scripturæ. Minor verò probatur autoritatibus factæ Scripturæ etiā singulis ad singula.

Annot. ¶ Recolito hic ex Prima secundæ quæstio. xcv. artic. 3. ad octauum, triplex fuisse sacrificij genus in veteri Testamento, holocaustū, hostium pro peccato, & hostium pacificam. Et holocaustū quidem perfectionis statui conuenisse, quia totum comburebatur in honorem Dei, hostia verò pacificam ad profectus statū pertinere: quia ex Deo per ministros nobis cooperantibus est. In tres enim partes distribuebatur, vna Deo sacrabatur, aliam in vsum sacerdotum, tertiam in vsum offerentium, siue pro beneficiis receptis, siue recipiendis esset. Hostia verò pro peccatis flatum pœnitentium ministrauit, & in duas secabatur partes, vnam Deo incensam, alteram in vsum sacerdotum: quia remissio peccatorum non à potestate nostra, sed à Deo per ministros est nisi pro quibus sacerdotis vel populi peccatis offereretur, quia tūc nulla erat pars sacerdotum. Vnde quia humanitas Christi pro omnibus illis oblata fuit ab ipsomet: ideo dicitur in litera, q̄ fuit hostia perfecta, vtpote existens simul & hostia pro peccato, & hostia pacifica, & holocaustum.

Inferd q. 84. art. 7. quæst. 82 opus. 60. ca. 18 col. 6.

secundum humanitatem, inquātum habuit plenitudinē gratiæ & gloriæ. Vnde etiā excellentiori modo hierarchicam seu sacerdotalem potestatē præ Angelis habuit: ita etiā quòd ipsi Angeli fuerunt ministri sacerdotij eius: secundum illud Matthæ. 4. Accesserunt Angeli, & ministrabant ei. Secundum tamē passibilitatē carnis, modico ab Angelis minoratus est: vt Apostolus dicit Hebr. 2. Et secundum hoc conformis fuit hominibus viatoribus in sacerdotio constitutis.

¶ Ad secundum dicendum, q̄ sicut Damas. dicit in 3. li. quod in omnibus est simile, idē vtiq; erit, & non extraneum. Quia igitur sacerdotium veteris legis erat figura sacerdotij Christi, noluit Christus nasci de stirpe figuralium sacerdotum, vt ostenderetur non esse omnino idem sacerdotium: sed differre sicut verum à figurali.

¶ Ad tertium dicendum, q̄ sicut suprà dictū est, alij homines particulatim habent quasdam gratias, sed Christus tanquā omnium caput habet perfectionem omnium gratiarum. Et ideo quātum ad alios pertinet, alius est Legislator, & alius Sacerdos, & alius Rex: sed hæc omnia concurrunt in Christo tanquàm in fonte omnium gratiarum. Vnde dicitur Isa. 33. Dominus iudex noster, Dominus legifer noster, Dominus Rex noster: ipse veniet & saluabit nos.

ARTICVLVS II.

¶ Vtrùm Christus simul fuerit sacerdos & hostia.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur q̄ ipse Christus nō fuerit simul sacerdos & hostia. Sacerdotis enim est hostiam occidere. Sed Christus nō seipsum occidit. Ergo ipse non fuit simul sacerdos & hostia.

¶ Præterea, Sacerdotium Christi magis est simile sacerdotio Iudæorū, quod erat à Deo institutum, quàm sacerdotio Gētilium, quo dæmones colebantur. In veteri autem lege nunquàm homo in sacrificium offerebatur: quod maximè reprehenditur in sacrificijs Gentilium: secundum illud Psal. Effuderunt sanguinem innocētem, sanguinem filiorum suorum & filiarum suarum, quos sacrificauerunt sculptilibus Chanaan. Ergo in sacerdotio Christi nō debuit esse ipse homo Christi hostia.

¶ Præterea, Omnis hostia ex hoc q̄ Deo offertur, Deo sanctificatur. Sed ipsa Christi humanitas à principio fuit sanctificata, & Deo coniuncta. Ergo nō conuenienter potest dici, quòd Christus, secundum quòd homo, fuerit hostia.

¶ SED CONTRA est quod Apo. dicit ad Ephe. 5. Christus dilexit nos, & tradidit semetipsum pro nobis oblationem & hostiam Deo in odorem suauitatis.

CONCLVSIO.

¶ Cùm per christum fuerint hominum peccata deleta, & gratia donata, ac gloriæ perfectionem consecuti fuerimus, non modo sacerdos fuit, sed sacrificium & hostia perfecta, pro peccato videlicet, pacifica & holocaustum.

¶ RESPONDEO dicēdum, quòd sicut Aug. dicit in 10. de Ci. Dei, omne sacrificium visibile, inuisibilis sacrificij sacramētum, id est sacrum signum est. Inuisibile autem sacrificium est, quo homo Deo spiritū suum offert: secūdum illud Psal. Sacrificium Deo spiritus contribulatus. Et ideo omne illud, quod Deo exhibetur, ad hoc quòd spiritus hominis feratur in Deum, potest dici sacrificium.

¶ Indiget igitur homo sacrificio propter tria. Vno quidem modo ad remissionē peccati, & quod à Deo auertitur. & ideo Apo. dicit ad Hebr. 5. quòd ad sacerdotem pertinet, vt offerat dona & sacrificia pro peccatis. Secundò, vt homo in statu gratiæ cōseruetur, semper Deo inhærēs, in quo eius pax & salus consistit. Vnde & in veteri lege in molabatur hostia pacifica pro offerētij salute: vt habetur Leui. 3. Tertiò ad hoc, quòd spiritus hominis perfectè Deo vniatur: qđ maximè erit in gloria. Vnde & in veteri lege offerebatur holocaustum, quasi totū incensum: vt dicitur Leui. primo. Hæc autem per humanitatē Christi nobis prouenerunt. Nam primò quidem nostra peccata deleta sunt: secūdum illud Rom. 4. traditus est propter delicta nostra. Secundò gratiam nos saluantem per ipsum accepimus: secundum illud Hebr. 5. Factus est omnibus obtemperantibus sibi, causa salutis æternæ. Tertiò per ipsum perfectionē gloriæ adepti sumus. Heb. 10. Habemus fiduciam per sanguinem eius in introitum Sanctorum, scilicet in gloriam cælestem. Et ideo ipse Christus inquātum homo, nō solùm fuit sacerdos, sed etiam hostia perfecta, simul existens hostia pro peccato, & hostia pacifica, & holocaustum.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd Christus non se occidit, sed seipsum voluntariè morti exposuit: secundum illud Isa. 53. Oblatus est, quia ipse voluit: & ideo dicitur seipsum obtulisse.

¶ Ad secundum dicendum, quòd hominis Christi occisio potest ad duplicem voluntatem comparari. Vno modo ad voluntatem occidentium. Et sic non habet rationem hostiæ: non enim dicuntur occisores Christi, hostiam Deo obtulisse, sed grauiter deliquisse. Et huius peccati similitudinem gerebant impia Gētilium sacrificia, quibus homines idolis immolabāt. Alio modo potest cōsiderari occisio Christi per comparationem ad voluntatem patientis, qui voluntariè se obtulit passioni. Et ex hac parte habet rationem hostiæ, in quo non conuenit cum sacrificijs Gentilium.

¶ Ad tertiū dicitur, quòd sanctitas humanitatis Christi à principio nō impedit, quin ipsamet humana natura, quum in passione oblata est Deo, sanctificata nouo modo fuerit, scilicet vt hostia actualiter tunc exhibita. Acquisiuit enim actualem hostiæ sanctificationem tūc ex antiqua charitate & gratia vnionis sanctificante eandem absolutè.

ARTICVLVS III.

¶ Vtrùm effectus sacerdotij christi sit expiatio peccatorum.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd effectus sacerdotij Christi non sit expiatio peccatorum. Solius enim Dei est peccata delere, secundum illud Isa. 43. Ego sum qui deleo iniquitates tuas propter me. Sed Christus non est sacerdos, secundum quòd Deus, sed secundum quòd homo. Ergo sacerdotium Christi non est expiatium peccatorum.

¶ Præterea, Apostolus dicit Hebr. 10. quòd hostiæ veteris Testamenti nō poterant peccata, siue reciplendis esset. Hostia verò pro peccatis flatum pœnitentium ministrauit, & in duas secabatur partes, vnam Deo incensam, alteram in vsum sacerdotum: quia remissio peccatorum non à potestate nostra, sed à Deo per ministros est nisi pro quibus sacerdotis vel populi peccatis offereretur, quia tūc nulla erat pars sacerdotum. Vnde quia humanitas Christi pro omnibus illis oblata fuit ab ipsomet: ideo dicitur in litera, q̄ fuit hostia perfecta, vtpote existens simul & hostia pro peccato, & hostia pacifica, & holocaustum.

¶ Super Quæstionis vicesimæsecundæ Articulum tertium.

Annot. IN tertio attende primò, quòd non quæritur, an sola expiatio peccati sit effectus sacerdotij Christi. Nec quæritur, an expiatio peccatorum sit à solo sacerdotio Christi, sed an sacerdotium Christi habeat hūc effectum, qui est expiare peccata.

Annot. ¶ Attende secundò, quòd non est hic quæstio de modo habendi hunc effectum, an scilicet effectiuè an meritoriè, an aliquo modo, sed in confuso illo. Scilicet modo, quo sacerdotij actibus sacrificando, offerendo, &c. effectus attribuuntur: & illo ratione modo, quo sacrificio Christi natum est conuenire, quòd sit efficax.

Annot. ¶ Tertiò, quòd expiatio secundum nomen propriè sonat, emundationē seu purgationem culpæ: sed significare videtur: & sic sumitur in proposito.

Conuen. ¶ In corpore vnica est conclusio: Christi sacerdotium habet plenā vim expiandi peccata. Probatur: Ad perfectam emundationem peccati duo requiruntur, dare gratiam & satisfacere: sed Christi sacerdotium habet vtrāque: ergo. Maior probatur ex duobus inuentis in peccato, macula & reatu: ipsorum primum gratia, secundū satisfactione tollitur. Minor verò auctoritate Ioannis & Isaiæ.

Annot. ¶ In responsione ad primū, quum dicitur quòd inquantum Christi humanitas operabatur virtute diuinitatis, sacrificium Christi erat efficacissimū ad delenda peccata per gratiam, nō intelligas humanitatem Christi concurrere instrumentaliter ad creandam gratiam in anima. Sed intelligas quantum ad creationem spectat, concurrere instrumentaliter dispositiuè & meritoriè. Nota est enim gratia secundum illam viam creari in patiente dispositio, sicut anima rationalis. Et propterea licet creatio absoluè requirat instrumentum creatiuū, tamen rei in patiente dispositio non requirat instrumentum. Et sacrificium Christi inuenitur efficacissimum ad causandam gratiam

gratiam iustificantem: sicut semen humanum habet dispositum inducere efficax ad causandam animam rationalem producendi hominis. Verius tamen dicitur secūdum Autoris doctrinam, humanitatem Christi operari vi naturę diuinitatis instrumentaliter deletionem peccatorum per gratiā non creationē, sed infusionē producēdam, vt superius monstratum est autoritate eius, & ratione.

Annot. ¶ In responsione ad tertium, vide nouitie, quòd Christus ex hoc ipso quòd affimilatus est agno continuæ hostiæ, figuratus dicitur per cætera sacrificia, vt sacrificium omnium eō summatiuum. Ita quòd non negatur Christum comparari aliis: sed distinguitur quòd per assimilationem comparatur agno, per consummationem comparatur aliis: & ex hoc ipso quòd agno assimilatur, refert ad omnia: vt consummatio. Ratio siquidem cōstat vt momentaneæ ad continuum reducantur: & quod continuū est consummatio, omnium fit consummatiuum: Reliqua enim sacrificia p peccatis, hircus, capra vitulus, nunc vel tunc offerebantur, agnus autem continuè: & propterea verus agnus ad omnia comparatur sacrificia, vt omnium cō summatium.

¶ Super Quæstionis vicesimæsecundæ Articulum quartum.

Annot. TItulus claret, occasionem sumens ex diuersis autoritatibus, Apostoli scilicet, & Synodi: vt patet in articulo.

Conuen. ¶ In corpore articuli vnica est conclusio: Non conuenit Christo effectum sacerdotij sui recipere. Probatur dupliciter: primò ex conditione recipientis sacerdotij effectum, secundo ex excellentia sacerdotij Christi. Prima ergo ratio est. Suscipiens sacerdotij effectum, nō potest per seipsum accedere ad Deum, sed Christus per seipsum accedit ad Deum: ergo. Maior probatur: quia sacerdos est medius, ac per hoc suscipere effectum sacerdotij est suscipere effectum mediū. Hoc autem est solius impotētis per seipsum accedere ad Deum, qui non potest per seipsum, nō ager medio. Minor probatur autoritate Apostoli. Secunda ratio est. Primum agens in quolibet genere, est ita influens, quòd non est recipiēs in illo genere. Probatur inductiuè in primo illuminante, in primo calefaciente: & sic de aliis. Vnde sicut in primo illuminante, & in primo mouente localiter, scilicet Deo, seu intelligentia. Sed Christus est fons totius sacerdotij. Probatur inductiuè, & respectu sacerdotij Legis veteris & nouæ.

Annot. ¶ Occurrit autē statim dubium, quare omissum fuerit in hac inductiōe sacerdotium ante vtrāque Legem, scilicet Melchisedec & Partū.

¶ Ad hoc dicitur, quòd quia erat eadem ratio de sacerdote legali: & ante legem quo ad propositum (quia vterque erat figura Christi) ideo exprimendo legalem cum eius ratione, scilicet quia figura erat sacerdotij Christi, etiam prædecessores comprehendit.

Annot. ¶ In responsionibus argumētorum, vide quòd Autor non totaliter excludit Christum ab effectu sui sacerdotij. Sed docet loqui cautè, q̄ secundum quid, inquātum scilicet erat passibilis, participauit sacerdotij sui effectum, simpliciter autem nō: tum quia non habuit peccatum: tum quia non indiguit (vt prima ratio in corpore articuli alla- *3. di. 4. 3. q. 1. art.* ta probat) tum quia nō congruebat sibi, vt se- *3. q. 25.* cundum ratio ibi allata probat.

Annot. ¶ In responsione ad secundum perspice, quòd dicitur sacrificia offerri per modum satisfactionis, & effectum ipsius proprium esse quod ex vi ipsius, quatenus satisfactorium est fit. Ratio siquidem huius est, quia sacrificium ex sua essentiali & primaria institutione, nihil aliud est quàm quædā recognitio reuerentialis ipsius Dei: quę quia debita est Deo, quia Deus est, quia creator, conseruator, largitorque est omnium, satisfactionis cuiusdam rationem habet. Offertur ergo sacrificium per modum satisfactionis, nō tantū pœnæ debitę peccato, aut offensæ contra Deum: sed etiam beneficiorum, & (quod primum est) debiti Deo cultus, quia Deus est.

Annot. ¶ Vnde habes, quòd effectus consequens ex vi sacrificij vt satisfactorij, est absolutio à pœna, aut reconciliatio ad Deum. Non libertas à gratiarum actione, aut debito cultu, non est effectus aliquis consequens sacrificium, proprię loquēdo: sed communis est negatio omnem actum debitum, quando solutus est, comitans. Ipsum enim sacrificium est gratiarum actio, & cultus Dei: & non est exolutio pœnæ, sed solutionis causa, nisi fit pœnale, pœnæ propriè: nec est reconciliatio, sed gratiæ reconciliantis prouocatio.

¶ Super

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶ *Super Quæstionis vicesimæ secundæ Articulum quintum.*

Comment. TItulus clarus est. ¶In corpore vnica est conclusio: Sacerdotium Christi est æternum quo ad consummationem. Declarantur primò termini, distinguendo Christo in sacerdotem & hostiam: deinde in sacerdotis officio duo, scilicet oblationem & consummationē. Probatur deinde, quia consummatio sacerdotij Christi cōsistit in bonis æternis. Probatur autoritate Apostoli: Christus Pontifex futurorum bonorum. Manifestatur quæ demum ipsa conclusio ex figura legalis sacerdotis. ita quòd introit Pontificis legalis semel in anno in Sancta tantorū cum sanguine immolatorū extra. Quia Pontifex in Sancta tantorum significat Christū & membra intrantem in cælum secretum æternorum bonorum, quia cum sanguine immolatorum extrà significat modum, quo Christus totus cælos intrauit, scilicet per sanguinē suū, quem effudit extra exilor, immolādo seipsum in terra, quia semel in anno, hoc est integro curtu solis, significat vnitatem sacrificij Christi imperfecto cursu solis iustitiæ: hoc est in æternum, vt in responsione ad tertiū dicitur.

¶ *Super Quæstionis vicesimæ secundæ Articulum sextum.*

Comment. TItulus clarus est. ¶In corpore artículi, vnica est conclusio: Sacerdotiū Christi est secundum ordinem Melchisedec. Probatur: Sacerdotiū Christi fuit præfiguratum per legale sacerdotium & per sacerdotium Melchisedec: sed per illud defectiuè: per hoc quātum ad excellentiam ipsius supra legale: ergo est secundum ordinem Melchisedec.

¶Antecedēs habet tres partes. Prima supponitur, quòd sacerdotium Christi præfiguratum fuerit in vtroque. Secūda, quòd defectiuè in legali, probatur, quia nō mundabat peccatum: tum quia non æternum. Tertia, q. excellentia figurata esset per Melchisedec, probatur: quia excellentia illius per excellentiam illius repræsentata fuit. Quòd autem illud fuerit excellētius legali, probatur, quia sacerdos legalis decimarum fuit in lumbis Abrahæ, decimas soluēdo Melchisedec: cōstat enim excellere illum cui decimæ dantur. Hanc materiam diffusè tractat Apostolus ad Heb. 7. vnde sumpta est hæc ratio.

Est figura cōsummationis sacerdotij Christi.

Annot.

Ad 1. Sc. quæ. cor. Q. 63. ar. 1. cor. Et Prima secundæ. de quæstio. 106. artic. 4. Et 3. di. 2. q. 2. artic. 3. ad 4.

QVAESTIONIS XXII. ARTIC. V. ET VI.

medio ad Deum, qui per seipsum accedere ad Deum nō potest, & talis sacerdotio subijcitur, effectum sacerdotij participās. Hoc autē Christo nō competit: dicit enim Apostolus ad Heb. 7. Accedens per semetipsum ad Deū, semper viuens, ad interpellandum pro nobis. Et ideo Christo non cōuenit effectum sacerdotij in se susipere, sed potius ipsum alijs communicare. Primum enim agens in quolibet genere, ita est influens, q̄ non est recipiens in genere illo: sicut sol illuminat, sed nō illuminatur: & ignis calefacit, sed non calefit. Christus autem est fons totius sacerdotij: nam sacerdos legalis erat figura ipsius: sacerdos autē nouæ legis in persona ipsius operatur: secundum illud 2. ad Cor. 2. Nā & ego quod donaui, si quid donaui, propter vos in persona Christi. Et ideo non competit Christo effectum sacerdotij recipere.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd oratio etsi conueniat sacerdotibus: nō tamen est corū officio propria. Cuilibet eīm conuenit & pro se & pro alijs orare: secundum illud Iac. vlti. Orate pro inuicem, vt saluemini. Et sic posset dici, q̄ oratio qua Christus pro se orauit, non erat actus sacerdotij eius. Sed hæc responsio videtur excludi per hoc, quod Apostolus Heb. 5. cum dixisset, Tu es sacerdos in æternum secūdum ordinem Melchisedec, subdit, Qui in diebus carnis suæ preces, &c. vt suprà. Et ita videtur quòd oratio, qua Christus orauit, ad eius sacerdotium pertineat. Et ideo oportet dicere, quòd alij sacerdotes effectum sacerdotij sui participant: non inquantum sacerdotes, sed inquantum peccatores, vt infrà dicetur. Christus autem, simpliciter loquendo, peccatum non habuit. Habuit tamen similitudinem peccati in carne: vt dicitur Rom. 8. Et ideo non simpliciter dicendum est, quòd ipse effectum sacerdotij participauerit, sed secundū quid, scilicet secundum passibilitatem carnis. Vnde signanter dicit: Qui posset illū saluum facere a morte. ¶Ad secundum dicēdum, quòd in oblatione sacrificij cuiuscunq; sacerdotis, duo possunt considerari, scilicet ipsum sacrificiū oblatum, & deuotio offerentis. Proprius autē effectus sacerdotij est id quod sequitur ex ipso sacrificio. Christus autem consecutus est per suam passionem, non quasi ex vi sacrificij, quod offertur per modum satisfactionis: sed ex ipsa deuotione, qua secūdum charitatem humiliter passionem sustinuit. ¶Ad tertium dicendum, quòd figura non potest adæquare veritatem. Vnde sacerdos figuralis veteris legis non poterat ad hanc perfectionem pertingere, vt sacrificio satisfactorio nō indigeret: sed Christus non indiguit: vnde nō est similis ratio de vtroque. Et hoc est quod Apostolus dicit, Lex homines constituit sacerdotes, infirmitatē habentes: sermo autem iurisiurandi, qui post legem est, Filium in æternum perfectum.

ARTICVLVS V.

¶ *Vtrum sacerdotium Christi permaneat in æternum.*

AD QVINTVM sic proceditur. Videtur quòd sacerdotium Christi non permaneat in æternum. Quia (vt dictum est) illi soli effectu sacerdotij indigent, qui habent infirmitatem peccati: quæ per sacerdotis sacrificium expiari potest. Sed hoc erit in æternum: quia in Sanctis nulla erit infirmitas: secundū illud Isa. 60. Populus tuus omnes iusti. Peccatorum autem infirmitas inexpiabilis erit: quia in inferno nulla est redemptio. Ergo sacerdotium Christi frustrà remaneret in æternum.

¶Præterea, Sacerdotium Christi præcipuè manifestatum est in eius passione & morte: quando per proprium sanguinem introiuit in Sancta: vt dicitur Hebr. 9. Sed passio & mors Christi non erit in æternum: secundū illud Roma. 6. Christus resurgens a mortuis, iam non moritur. Ergo sacerdotium Christi non est in æternum.

¶Præterea, Christus est sacerdos non secundum quòd Deus, sed secundum quòd homo. Sed Christus quandoq; non fuit homo, scilicet in triduo mortis. Ergo sacrificium Christi, non est in æternum.

¶SED CONTRA est quod dicitur in Psal. Tu es sacerdos in æternum.

CONCLVSIO.

¶ Sacerdotium Christi æternū fuit quo ad omnem sacerdotij consummationem.

¶RESPONDEO dicēdum, quòd in officio sacerdotis duo possunt considerari. Primò quidem ipsa oblatio sacrificij. Secundò, ipsa sacrificij consummatio. Quæ quidem consistit in hoc quòd illi, pro quibus sacrificium offertur, finem sacrificij consequuntur. Finis autem sacrificij, quod Christus obtulit, nō fuerunt bona temporalia, sed æterna, quæ per eius mortem adipiscimur (vnde dicitur Heb. 9. quòd Christus est assistens Pontifex futurorum bonorum) ratione cuius Christi sacerdotium dicitur esse æternum.

¶Et hæc quidem consummatio sacrificij Christi, præfigurabatur in hoc ipso, quòd Pontifex legalis semel in anno cum sanguine hirci & vituli intrabat in Sancta sanctorum (vt dicitur Leuit. 16. cùm tamen hircum & vitulum non immolaret in Sancta sanctorum, sed extra. Et similiter Christus in Sācta sanctorum, id est in ipsum cælum intrauit: & nobis viam parauit intrandi, per virtutē sanguinis sui, quem pro nobis in terra effudit.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd Sancti qui erūt in patria, non indigebunt vlterius expiari per sacerdotiū Christi: sed expiati iam indigebunt cōsummari per ipsum Christum, à quo gloria eorum dependet. Vnde dicitur Apocalyp. 21. quòd claritas Dei illuminat illam, scilicet ciuitatem Sanctorum, & lucerna eius est agnus.

¶Ad secundum dicendum, quòd licet passio & mors Christi de extero non sit iteranda: tamen virtus illius hostiæ semel oblatæ, permanet in æternum.

¶Et per hoc patet responsio ad tertium: quia, vt dicitur ad Heb. 10. vna oblatione consummauit in æternum sanctificatos. Vnitas autem huius oblationis figurabatur in lege, per hoc quòd semel in anno legalis Pontifex cum solenni oblatione sanguinis intrabat in Sancta: vt dicitur Leuit. 16. Sed deficiebat figura à veritate in hoc, quòd illa hostia non habebat sempiternam virtutem: & ideo annuatim illæ hostiæ reiterabantur.

ARTICVLVS VI

¶ *Vtrum sacerdotium christi fuerit secundum ordinem Melchisedec.*

AD SEXTVM sic proceditur. Videtur quòd sacerdotium Christi non fuerit secuundum ordinem Melchisedec. Christus enim est fons totius sacerdotij: tanquam principalis sacerdos. Sed illud quod est principale, non sequitur ordinem alterius, sed alia sequuntur ordinem ipsius. Ergo Christus non debet dici sacerdos secundum ordinem Melchisedec.

¶Præterea, Sacerdotium veteris legis, propinquius fuit sacerdotio Christi, quàm sacerdotium quod fuit ante legē. Sed sacramenta tanto expressius significabant Christum, quantò propinquiora fuerunt Christo: vt patet ex his, quæ in Secunda parte dicta sunt. Ergo sacerdotium Christi magis debet denominari secundum sacerdotium legale, quàm secundum sacerdotium Melchisedec, quod fuit ante legem.

¶Præterea, Hebræ. 7. dicitur, quòd est Rex pacis, sine patre, sine matre, sine genealogia, neque numerum dierum, neque finem vitæ habens. Quæ quidem conueniunt soli filio Dei. Ergo non debet dici Christus secūdum ordinem Melchisedec, tanquam cuiusdam alterius, sed secundum ordinem suūpsius.

¶SED CONTRA est quod dicitur in Psalmo, Tu es sacerdos in æternum, secundum ordinem Melchisedec.

CONCLVSIO.

¶ Christi sacerdotium fuit secundum ordinem Melchisedec, secundum excellentiam veri sacerdotij ad figurale sacerdotium legis.

¶RESPONDEO dicendum, quòd sicut suprà dictum est, legale sacerdotium fuit figura sacerdotij Christi: non quidem quasi adæquans veritatem, sed multum ab ea deficiens. Tum quia sacerdotium legale non mundabat peccata: tum etiam quia non erat æternum, sicut sacerdotium Christi. Ipsa autem excellētia sacerdotij Christi ad sacerdotiū Leuiticum fuit figurata in sacerdotio Melchisedec, qui ab Abraham decimas sumpsit: in cuius lumbis decimatus est quodammodo ipse sacerdos legalis. Et ideo sacerdotium Christi dicitur esse secundum ordinem Melchisedec, propter excellentiam veri sacerdotij ad figurale sacerdotium legis.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd Christus non dicitur esse secundum ordinem Melchisedec, quasi principalioris sacerdotis, sed quasi præfigurantis excellentiam sacerdotij Christi ad sacerdotium Leuiticum.

¶Ad secundum dicendum, quòd in sacerdotio Christi duo possunt considerari: scilicet ipsa oblatio Christi, & participatio eius. Quantùm ad ipsam oblationem, expressius figurabat sacerdotium Christi sacerdotium legale per sanguinis effusionem, quàm sacerdotiū Melchisedec, in quo sanguis nō effundebatur. sed quantùm ad participationem huius sacrificij & eius effectū (in quo præcipuè attēditur excellētia sacerdotij Christi ad sacerdotium legale) expressius præfigurabatur per sacerdotiū Melchisedec, qui offerebat panem & vinum, significātia (vt Augustinus dicit) ecclesiasticam vnitatem, quam constituit participatio sacrificij Christi. Vnde etiam in noua lege verum Christi sacrificium communicatur fidelibus sub specie panis & vini.

¶Ad tertium dicendū, quòd Melchisedec, dictus est sine patre, & sine matre, & sine genealogia, & quòd non habet initiū dierum neque finem: non quia ista non habuerit, sed quia in Scriptura sacra ista de eo non leguntur. Et per hoc ipsum (vt Apostolus ibidē dicit) assimilatus est filio Dei: qui in terris est sine patre & in cælis sine matre, & sine genealogia: secundum illud Isa. 53. Generationem eius quis enarrabit? & secundum diuinitatem neque principium neque finem dierum habet.

¶Secūdò, vtrùm hoc cōueniat soli Deo prī.

¶ Tertio, vtrùm sit proprium hominum adoptari in filios Dei.

¶Quartò, vtrùm Christus posuit dici filius adoptiuus.

ARTICVLVS I.

¶ *Vtrùm Deo conueniat filios adoptare.*

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd Deo non conueniat filios adoptare. Nullus enim adoptat nisi extraneam personam in filium: secundum quòd Iurisperitus dicit. Sed nulla persona est extranea à Deo, qui est omnium creator. Ergo videtur quòd Deo non conueniat adoptare.

¶Præterea, Adoptio videtur esse introducta in defectum filiationis naturalis. Sed in Deo inuenitur naturalis filiatio: vt in Prima parte habitum est. Ergo non conuenit Deo filios adoptare.

¶Præterea, Ad hoc aliquis adoptatur, vt in hæreditate adoptantis succedat. Sed in hæreditate Dei non videtur aliquis posse succedere: quia ipse nunquam decedit. Ergo Deo non conuenit adoptare.

¶SED CONTRA est quod dicitur Ephe. primo. Prædestinauit nos in adoptionem filiorum Dei. Sed prædestinatio Dei non est irrita. Ergo Deus aliquos sibi adoptat in filios.

CONCLVSIO.

¶ Cùm Deo ex sua essentiali bonitate conueniat homines ad diuinæ beatitudinis hæreditatem admittere, ipsi etiam conuenire homines in filios adoptare necesse est.

¶RESPONDEO dicendum, quòd aliquis homo adoptat alium sibi in filium, inquātum ex sua bonitate admittit eum ad participationem suæ hæreditatis. Deus autem est infinitæ bonitatis: ex qua contingit, quòd ad participationem bonorum suorum suas creaturas admittit. Et præcipuè rationales creaturas: quæ inquantum sunt ad imaginem Dei factæ, sunt capaces beatitudinis diuinæ. Quæ quidem consistit in fruitione Dei: per quam etiam ipse Deus beatus est, & per seipsum dives, inquātum scilicet seipso fruitur. Hoc autem dicitur hæreditas alicuius, ex quo ipse est dives. Et ideo inquantum Deus ex sua bonitate admittit homines ad beatitudinis hæreditatem, dicitur eos adoptare. Hoc autem plus habet adoptatio diuina, quàm humana: quia Deus hominem, quem adoptat, idoneum facit per gratiæ munus ad hæreditatem cælestem percipiendam. Homo autem nō facit idoneum eum, quē adoptat, sed potius eum iam idoneū eligit adoptādo.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd homo in sua natura consideratus, non est extraneus à Deo, quantum ad bona naturalia quæ recipit: est tamen extraneus, quantū ad bona gratiæ & gloriæ, & secundum hoc adoptatur.

¶Ad secundum dicendū, quòd hominis est operari ad supplendam suam indigentiam: non autem Dei, cuius est operari ad communicandam suæ perfectionis abundantiam. Et ideo sicut per actum creationis communicatur bonitas diuina omnibus creaturis, secūdum quandam similitudinem, ita per actum adoptionis communicatur similitudo naturalis filiationis hominibus, secundū illud Rom. 8. Quos præscīuit conformes fieri imaginis Filij sui.

¶Ad tertium dicendum, quòd bona spiritualia possunt simul à pluribus possideri, non autem bona corporalia. Et ideo hæreditatem corporalem nullus potest percipere, nisi succedens decedenti: hæreditatem autem spiritualem simul omnes ex integro accipiunt sine detrimento Patris semper viuentis. Quanuis posset dici, quòd Deus decedit, secundum quòd est in nobis per fidem, & incipiet in nobis esse per speciem: sicut glossa dicit Roman. 8. super illud, Si filij, & hæredes.

¶ *Super Quæstionis vicesimæ tertiæ Articulum primum.*

Annot. TItulus clarus est. Adoptare enim significat facere sibi filium adoptiuum.

Comment. ¶In corpore vnica est conclusio, Deo conuenit adoptare. Probatur & declaratur. Probatur quidem sic, Deus ex sua bonitate admittit homines ad diuinæ beatitudinis hæreditatem: ergo Deo conuenit adoptare. Antecedens conuenit tripliciter. primò causaliter: scilicet ex quod ex bonitate sequitur ipsum terminum, scilicet diuinam beatitudinem: tertiò modum seu formam, scilicet hæreditatem. Et quo ad singula in littera probatur. Quo ad causam, quia Deus ex sua bonitate admittit omnes creaturas ad suæ bonitatis participationem, & præcipue rationales. Quo ad terminum, quia creaturæ rationales sunt capaces diuinæ beatitudinis, quia sunt ad imaginem Dei factæ. Quo ad formam hæreditatis: quia diuina beatitudo, est qua Deus est beatus: ac per hoc per seipsum dives, ac per hoc hæreditas. Prima sequela in littera non probatur. Secunda autem probatur: quia illud est alicuius hæreditas, quod est dives Consequentia verò principalis probatur. Humana adoptio, ad cuius similitudinem diuina dicitur, est qua aliquis ex sua bonitate constituit alium in successione suæ hæreditatis. Declaratur autem ex differentia inter humanam & diuinam adoptionem: quia diuina dignificat, idoneū faciendo hæreditate, humana autem idoneum præsupponit, quē hæredem facit.

3. di. 19. q. 2. art. 1. q. 1. Et 4. cō tra cap. 17. fin.

¶Et nota hic responsiones ad singula argumenta: quia necessariæ valde sunt ad intellectū materiæ hujus.

Annot.

¶Vtrum tamen restat hīc dubium circa illud: Beatitudo est, qua Deus est dives: quōniam beatitudo spectat ad mentem, diuitiæ verò ad potētiam: constituens enim diuitiæ potentem vel affluentem rebus ad possessionē pertinentibus.

¶Sed hoc facilē soluitur, dicendo, vel quòd beatitudo facit causaliter diuitē. Vnde Beato promissum est. Super omnia bona sua constituet eū. Vel quòd beatitudo sumitur collectiuè seu integraliter, vt ex suis omnibus partibus conflat. Ad felicitatem enim requiritur potētia plena: alioquin non esset qz simpliciter felix.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ARTICVLVS II.

¶ Verùm adoptare conueniat toti Trinitati.

Coment. Titulus clarus est.
¶In corpore vnica est conclusio: Adoptare hominem in filios Dei, conuenit toti Trinitati. Probatur: Facere quemcunq; esse cum Q creaturis commune est toti Trinitati: sed filius adoptiuus est factus non genitus naturali generatione à Deo, ergo adoptare est commune toti Trinitati. Maior trifariam probatur: Primò ex oppositio, quia generare naturaliter in diuinis proprium est Patri. Secundò, quia vna est substantia Trinitatis: vbi autē est vna substantia, est vnica virtus & operatio. Tertiò autoritate. Quæcunq; facit Pater, Minor declaratur ex differentia inter filium Dei naturaliter & adoptiuum: quia ille genitus, non factus, iste factus, non genitus naturaliter. Et non antea apponitur ly naturaliter: quia generatio est duplex, naturalis & gratuita, illa propria est filio: hæc conuenit adoptiuis. & ad facere spectat: est enim faciendi quædam species.

Aunot. ¶In responsionibus argumētorum memento differentiæ inter proprium & appropriatum: & videbis adoptionem nostram, nō proprium alicui personæ diuinæ, sed communem tribui: appropriatā autem Patri, vt adoptio (& ideo peculiariter dicitur ipse pater noster) Filio, vt exemplatiui & ideo frater noster, quasi similis communicās in Patre) Spiritui sancto, vt quasi executori in filio appropriato, quod est charitas, qua sumus filij Dei: & ideo Spiritus sanctus dicitur spiritus adoptionis filiorum.

¶ super Quæstionis vicesimæsecundæ Articulum tertium.

Coment. Titulus clarus, vt sonat.
¶In corpore vnica est conclusio: Adoptari conuenit creaturæ rationali soli, nō omni. Probatur: Filius Dei naturaliter procedit à Patre, vt verbum intellectuale vnum cū ipso Patre existens, & filialio adoptionis, & est similitudo filiationis naturalis, non tantum secundum formam, 'aut gradum intelligibilitatis, sed secundum vnitatem: ergo adoptari cōuenit creaturæ rationali soli, nō omni. Antecedens quo ad primam propositionē includit tres conditiones ad propositum filij Dei. prima est, quòd Verbum: secunda, quòd intellectuale: tertia, q vnum cum Patre.
¶Et ideo ex ipsa propositione deducitur triplex modus ac gradus assimilationis ad filium Dei, seu ad Verbū. Primus per imitationem formæ, quæ habet in Verbo, quòd est omnium eminentissima similitudo, & hīc communis omnibus est, quę per Verbum facta sunt. Secundus per imitationem etiam gradus immaterialitatis, & hīc proprius rationalibus est, quæ sola sunt immaterialia. Tertius per imitationem etiam vnitatis ad Deum. & hīc est proprius gratiam charitatis habētibus. Secunda autem propositio antecedentis, ex præmissis clarificata quo ad terminos est. Et quo ad vltimū partem dupliciter probatur. Primo quia assimilatio secōdum huiusmodi vnitatem quæ est per gratiam & charitatis, vt pater ex q. 27. ar. 3. autoritate Domini, Io. an. 17. Secundò, quia talis assimilatio plicit rationē adoptionis, sicut ratiō adoptionis plicit rationem filiationis naturalis: quē ex dictis patet. Probatur ergo: quia quē dicitur p se, nō dicitur participative.

Aunot. ¶Aduertē hīc, q Autor summariē scribens, plura phat quàm exprimat. Eius enim conclusioni & rationi nō potest nisi dupliciter obstari, vel tecendendo à sententia filij dei, ponēdo in Christo plures personas vel hypostases. Et hoc Autor tangit in his quæ subiungit. Vel ponendo q filiatio potest denominare Christum ratione solius naturæ, sicut patet q. 2. fin. crucifixio, natiuitas & huiusmodi. Secundum hoc enim posset dici, Christus ratione naturæ humanæ assumptæ, in gratia & gloria beatificatus participatæ dicitur beatus beatitudine participata, ratione naturæ assumptæ. Et hoc Autor excludit in principio corporis, per hoc, quòd filiatio non naturæ, sed personæ cōuenit: & propterea non potest Christo conuenire filiatio adoptiua ratione naturæ humanæ. Excluso autē, quod non conuenit Christo adoptiua filiatio ratione naturæ humanæ (quia se filius Dei per se seu naturalis) cōsequens est, q non possit dici Dei filius participative. Id enim quod per se dicitur, nō participative dicitur: & hoc solo modo posset participative dici, si ratione naturæ assumptæ filiatio adoptiua ei conueniret: quod exclusum est.

Aunot. ¶Nota hīc pro clariori intellectu ex responsione ad secundum, quòd sicut in humanis is qui est filius naturalis, &c. nō adoptatur in filium, sed hæreditas sibi debetur, quia filius: ita Christus vt homo habet quidem omnia bona patris & vitæ: quæ debentur filiis adoptiuis: sed non ex vi seu ratione adoptionis, sed ex hoc quòd est filius Dei naturalis, habet in natura assumpta hæreditatem Dei. Ita quòd non fuit opus Christo ad hoc, vt natura sua humana haberet dona patriæ & vitæ, vt adoptaretur à Deo, quoniam ex hoc ipso quòd erat Dei naturalis filius, debebatur sibi, vt natura assumpta haberet illa, quemadmodum Ioanne: Vidimus, inquit, gloriam eius, scilicet Verbi incarnati, tanquam vnigeniti à Patre, plenum gratiæ & veritatis.
¶Et hinc patet, quòd non est eadem ratio de beatitudine duplici in Christo (scilicet diuina & participata) & de filiatione duplici, scilicet naturali & adoptiua: illa enim dualitas necessaria est, vt natura assumpta sit perfecta: sed ista non est necessaria, nec conueniens dignitati Christi, quoniam derogat dignitati filij veri, quòd hæres fiat adoptiuus. Demum Autor ex opposito errore confirmat conclusionem & probationem, dicens quòd opposita conclusio confirmat errori ponentium in Christo plures hypostases.

& seorsum dixit, Patrē vestrū: est enim Pater Christi, naturaliter generando: quod est proprium sibi. Est autem pater noster, voluntariè aliquid faciendo, quod est cōmune sibi & Filio & Spiritui sancto. Et ideo Christus nō est filius totius Trinitatis, sicut nos.
¶Ad tertium dicendum, quòd sicut dictum est, filiatio adoptiua est quædam similitudo filiationis æternæ: sicut omnia quæ in tēpore facta sunt, similitudines quædam sunt eorum quæ ab æterno fuerunt. Assimilatur autem homo splendori æterni filij, per gratiæ claritatem, quæ attribuitur Spiritui sancto. Et ideo adoptatio licet sit cōmunis toti Trinitati: appropriatur tamē Patri vt actori, Filio vt exēplari, Spiritui sancto vt imprimēti in nobis huius similitudinē exēplaris.

ARTICVLVS III.

Verùm adoptari sit proprium rationalis creaturæ.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd adoptari non sit proprium rationalis creaturæ. Nō enim dicitur Deus pater creaturæ, nisi per adoptionem. Dicitur autem pater creaturæ etiam irrationalis: secundum illud Iob 38. Quis est pluuiæ pater, & stillarum roris quis genuit? Ergo adoptari nō est proprium rationalis creaturæ.

¶Præterea, Per adoptionem dicuntur aliqui filij Dei. Sed esse filios Dei, in Scriptura propriè videtur attribui Angelis, secundum illud Iob primo, Quadam autem die cùm assisterent filij Dei coram Domino. Ergo non est proprium creaturæ rationalis adoptari.

¶Præterea, Quod est proprium alicui naturæ, conuenit omnibus habentibus naturam illam: sicut risibile conuenit omnibus hominibus. Sed adoptari non conuenit omni rationali naturæ. Ergo adoptari non est proprium rationalis creaturæ.

¶SED CONTRA est, quòd filij adoptati sunt hæredes Dei, vt patet Romanorum octauo. Sed talis hæreditas cōuenit soli rationali creaturæ. Ergo proprium est creaturæ rationalis adoptari.

CONCLVSIO.

¶ Rationali Creaturæ tantum conuenit in filios Dei adoptari, at non omni, sed charitatem habenti.

¶RESPONDEO dicendum, quòd sicut dictum est, filiatio adoptionis est quædam similitudo filiationis naturalis. Filius autem Dei naturaliter procedit à Patre, vt verbum intellectuale, vnum cum ipso Patre existens. Huic ergo Verbo tripliciter potest aliquid assimilari. Vno quidem modo secundum rationem formæ, non autem secundum intellectualitatem ipsius: sicut forma domus exterius constituræ assimilatur verbo mentali, artificis secundum speciem formæ, non autem secundum intelligibilitatem: quia forma domus in materia nō est intelligibilis, sicut erat in mente artificis. Et hoc modo Verbo æterno assimilatur quælibet creatura, cùm sit facta per Verbum. Secundo modo assimilatur creatura Verbo nō solùm quantum ad rationem formæ, sed etiam quantum ad intellectualitatem ipsius, sicut etiam scientia, quæ sit in mente discipuli, assimilatur verbo quod est in mēte magistri. Et hoc modo creatura rationalis etiam secundum suam naturam assimilatur verbo Dei. Tertio modo assimilatur creatura verbo Dei æterno, secundum vnitatem quam habet ad Patrem, quod quidem fit per gratiam & charitatem, vnde Dominus orat Ioan. 17. Sint vnum in nobis, sicut & nos vnum sumus. Et talis assimilatio perficit rationem adoptionis, quia sic assimilatis debetur hæreditas æterna. Vnde manifestum est, quòd adoptari conuenit soli creaturæ rationali, non tamen omni, sed solùm habenti charitatem, quæ est diffusa in cordibus nostris per Spiritum sanctum, vt dicitur Roman. 5. Et ideo Rom. 8. Spiritus sanctus dicitur spiritus adoptionis filiorum.

AD

¶ super Quæstionis vicesimætertiæ Articulum quartum.

Coment. Titulus clarus est.
¶In corpore articuli vnica est conclusio: Christus nullo modo potest dici filius Dei adoptiuus. Probatur hæc conclusio dupliciter. Primò: Christus est naturalis filius Dei: ergo non potest dici filius Dei adoptiuus. Antecedens probatur: quia filiatio conuenit nō naturæ, sed personæ: vt patet ex antedictis: persona autem Christi vnica & increata est. Consequentia probatur: præsupposita ratiōe terminorū, scilicet q filiatio adoptiua est quædā participatio filiationis naturalis: quē ex dictis patet. Probatur ergo: quia quē dicitur p se, nō dicitur participative.

Aunot. ¶Aduertē hīc, q Autor summariē scribens, plura phat quàm exprimat. Eius enim conclusioni & rationi nō potest nisi dupliciter obstari, vel tecendendo à sententia filij dei, ponēdo in Christo plures personas vel hypostases. Et hoc Autor tangit in his quæ subiungit. Vel ponendo q filiatio potest denominare Christum ratione solius naturæ, sicut patet q. 2. fin. crucifixio, natiuitas & huiusmodi. Secundum hoc enim posset dici, Christus ratione naturæ humanæ assumptæ, in gratia & gloria beatificatus participatæ dicitur beatus beatitudine participata (& de filiatione duplici, scilicet naturali & adoptiua: illa enim dualitas necessaria est, vt natura assumpta sit perfecta: sed ista non est necessaria, nec conueniens dignitati Christi, quoniam derogat dignitati filij veri, quòd hæres fiat adoptiuus. Demum Autor ex opposito errore confirmat conclusionem & probationem, dicens quòd opposita conclusio confirmat errori ponentium in Christo plures hypostases.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd Deus dicitur pater creaturæ irrationalis, non propriè per adoptionem, sed per creationem, secundum primam participationem similitudinis.

¶Ad secundum dicēdum, quòd Angeli dicuntur filij Dei filiatione adoptionis: non quia ipsis primò conueniat, sed quia ipsi primò adoptionem filiorum receperunt.

¶Ad tertium dicendum, quòd adoptio non est proprium consequens naturam, sed consequens gratiam, cuius natura rationalis est capax. Et ideo non oportet quòd omni rationali creaturæ conueniat, sed quòd omnis rationalis creatura sit capax adoptionis.

ARTICVLVS IIII.

¶ Verùm Christus, secundum quòd homo, sit filius Dei adoptiuus.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur quòd Christus, secundum quòd homo, sit filius Dei adoptiuus. Dicit enim Hilarius de Christo loquens, Potestatis dignitas non amittitur, dum carnis humanitas adoptatur. Ergo Christus, secundum quòd homo, est filius adoptiuus.

¶Præterea, Aug. dicit in lib de Prædestin. Sanct. quòd eadē gratia ille homo est Christus, qua gratia ab initio fidei quicunq; homo est Christianus. Sed alij homines, sunt Christiani per gratiam adoptionis. Ergo & ille homo est Christus per adoptionem, & ita videtur esse filius adoptiuus.

¶Præterea, Christus, secundum quòd homo, est seruus. Sed digniùs est esse filium adoptiuum, quàm seruum. Ergo multò magis Christus, secundum quòd homo, est filius adoptiuus.

¶SED CONTRA est quod Ambr. dicit in lib. de Incarn. Adoptiuum filium, non dicimus filium esse natura, sed eum dicimus natura esse filium, qui verus est filius. Christus autem est verus & naturalis Dei filius, secundum illud 1. Ioan. vlti. Vt simus in vero filio eius Iesu Christo. Ergo Christus secundum quòd homo, non est filius adoptiuus.

CONCLVSIO.

¶ Cùm Christus sit Dei naturalis filius, impossibile est ipsum esse filium adoptiuum.

¶RESPONDEO dicendum, quòd filiatio propriè conuenit hypostasi, vel personæ, non autem naturæ, vnde & in prima parte dictum est, quòd filiatio est proprietas personalis. In Christo autem nō est alia persona vel hypostasis, quàm increata, cui conuenit esse filium per naturam. Dictum est autem suprà, quòd filiatio adoptionis est participata similitudo filiationis naturalis. Non autē recipitur, aliquid dici participatiuè, quod per se dicitur. Et ideo Christus qui est filius Dei naturalis, nullo modo potest dici filius adoptiuus. Secundum autē illos, qui ponūt in Christo duas personas, vel duas hypostases, seu duo suppositā, nihil rationabiliter prohiberet Christū hominem dici filium adoptiuum.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, q sicut filiatio nō propriè cōuenit naturæ, ita nec adoptio. Et ideo cùm dicitur quòd carnis humanitas adoptatur, impropria est locutio. Et accipitur ibi adoptatio pro vnione humanæ naturæ ad personam filij.

¶Ad secūdum dicendum, quòd similitudo illa Aug. est intelligēda, quantùm ad principiū, quia scilicet sicut sine meritis quilibet homo habet vt sit Christianus, ita iste homo sine meritis habuit vt esset Christus. Est tamen differentia, quantùm ad terminū: quia scilicet Christus per gratiā vnionis est filius naturalis, alius autē per gratiam habitualem est filius adoptiuus. Gratia autē habitualis in Christo nō facit de nō filio filium adoptiuum, sed est quidam effectus filiationis in anima Christi, secundū illud Ioan. 1. Vidimus gloriam eius quasi Vnigeniti à Patre, plenum gratiæ & veritatis.

¶Ad tertiū dicēdum, quòd esse creaturam, & etiam seruitus vel subiectio ad Deū, non solùm respicit personam, sed etiam naturā: quod non potest dici de filiatione. Et ideo non est similis ratio.

QVAESTIO VICESIMA-
quarta, de Prædestinatione Christi, in quatuor articulos diuisa.

DEINDE considerādum est de prædestinatione Christi.
¶Et circa hoc quæritur quatuor.
¶Primò, vtrùm Christus sit prædestinatus.
¶Secundò, vtrùm sit prædestinatus, secundum quòd homo.
¶Tertiò, vtrùm' eius prædestinatio sit exemplar nostræ prædestinationis.
¶Quartò, vtrùm sit causa prædestinationis nostræ.

ARTICVLVS I.

¶ Verùm Christo conueniat prædestinatum esse.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd Christo non conueniat prædestinatū esse. Terminus enim prædestinationis videtur esse adoptio filiorum, secundum illud Ephes. primo, Prædestinauit nos in adoptionem filiorum. Sed Christo non conuenit esse filium adoptiuum: vt dictum est. Ergo Christo non conuenit prædestinatum esse.

¶ super Quæstionis vicesimæquartæ Articulum primum.

Titulus, vt iacet, sine additione aliqua sumendus est.
¶In corpore vna est conclusio: Christus est prædestinatus. Probatur: Prædestinatio propriè est diuina ab æterno præordinatio eorum, quæ

Coment.

per gratiam sunt fienda in tempore, sed Deū esse hominem, & cognoscēdo, est quoddam factū in tēpore per gratiam vnionis, & præordinatum à Deo ab æterno: aliquin aliquid nouū diuinæ mentī accideret: ergo vnio illa est prædestinata: ergo Christus est prædestinatus.
¶Aduertē sensum literæ intentum ab Autore: & vt discernas doctrinam Autoris ab aliorū sentētiis, recolito quòd Prædestinationis nomē in sacris literis dupliciter venit in vsum. Vel simpliciter, hoc est sine additione aliqua: vt quòd dicimus, Sanctē Petrus fuit prædestinatus. Vel cum determinatiōe alicuius: vt quum dicimus, q Magdalena fuit prædestinata ad lauandum Christi pedes lacrymis. Latro ad confitendū regnū Christi pendēdo in cruce: & similia. Et quoniam communi vsu prædestinatio absolutè respicit æternam felicitatem vt terminum (est enim ratio ordinis Electorum in vitam æternam: vt in Prima parte habitum est. ideo Durandus in 1. sent. distin. 7. dicit, quòd prædestinatiō absolutè est respectu beatitudinis, distinguens prædestinationē Christi, qua prædestinatus est filius Dei, à prædestinatione absolutè, & dicens eam esse prædestinationē ad hoc scilicet esse filium Dei. Scotus quoque ibidem prædestinationē Christi ponit in ordine ad beatitudinem, quasi gratia vnionis fuerit medium in Christo ad gratiam summæ beatitudinis animæ suę. Diuus autem Autor intuens gratiam vnionis esse excellentius quid gratia summę beatitudinis creatæ, quanto maius est esse Deū, quàm frui Deo, & gratiam summę beatitudinis cōsequi ad gratiam vnionis (non vt finis sequitur ad medium, sed vt propinquus ad subsistentiam, vt calor ad ignem) potuit prædestinationem absolutè comunitèr quidem respicere gratiam vnię æternæ vt terminū singulariter autē in Christo respicere gratiā vnionis, vt in reponēte ad primum literæ monstrat.

Aunot.

1. distin. 40. q. 2. cor. fin. & ad 5. Et 3. dist. 7. q. 3. ar. 2. q. 2. & q. 3. ar. 2. q. 3. Et 4. dist. 7. ar. 2. q. 2. Et Ro. 1. l. 3. & 4.

¶Et si perspicacius consideraueris, videbis tria: scilicet gratiam vnię æternæ, gratiam vnionis, & gratiam in communi. Et quia gratia æternæ felicitatis, communis est omnibus Electis in Dei filios adoptiuos, penes illam diffinitio fuit prædestinatio filiorum adoptionis: de qua in Prima parte tractatum est. Quia verò gratia vnionis propria est naturali Dei filio. & longè eminentior prima: ideo penes istam concluditur prædestinatio Christi. Consonat namque rationi, vt excellentior gratia, termini simpliciter rationem habens, magis terminet prædestinationem simpliciter, si minor illam terminat.
¶Quia autem gratia beatitudinis patriæ, includit in se rationem gratiæ & rationem gratiæ per se primò summi & vltimi termini, vt species claudit in se rationem generis, & tam gratia æternæ vitæ, quàm gratia vnionis conuenit in ratione per se primo termini summi & vltimi, quantum est ex propriis generationibus) quod ideo apposuerim: quia si beatitudo alicuius non

Universidad de Deusto
Biblioteca

propria generatione fieret, sed consequutiue haberetur, non haberet rationem per se vtrius termini, sed consequentis ad terminum: vt in Christo dictum est contigisse, quia inquam hoc in se claudit, ideo Autor in litera & prædestinationem propriè accepta dicit respicere gratiam: & hoc habeti ex antedictis in prima parte. Verumtamen siquidem est hoc, non solum vt sonat, sed vt inducit ad excellentius genus gratiæ, & terminū gratuiti. Si enim gratia communis sufficit ad terminum prædestinationis simpliciter (vt dictum est) multò magis gratia vnionis quæ parit gratiam consummatam vt proprietatem, sufficiès est vt terminet prædestinationem etiam absoluta. Et propterea litera dicit quòd ratione gratiæ vnionis Christus dicitur esse prædestinatus, non ad hoc vel illud, sed prædestinatus.

Annot. ¶In responsionibus ad secundum & tertium, attende primò, quòd secundum rem nulla est inter catholicos quæstio de prædestinatione Christi ad filiationem Dei per gratiam vnionis naturæ humanæ ad filium Dei: sed quæstio est de verificatione sermonis Pauli Apostoli propriè vel improprie, in hoc vel illo sensu. Autor supponens loquutionem Apostoli esse propriā, & intelligi non de aliquo consequente ad filium Dei (puta manifestatione) difficilem fuerit prouinciam iam verificandi illam de persona Christi. Vtra expositionum nanque illam referentem prædestinationem ad naturam, & alteram Ambrosij referentem ad manifestationem Christi, referri quoque potest prædestinatio Christi ad filium Dei in virtute actuali: ita quod filius Dei ex semine Dauid secundum carnem, prædestinatus est filius Dei in virtute actualis operationis sanctificatiuę & reparatiuę mundi: ita quòd totum coniunctum, scilicet filius Dei in virtute actuali, esset terminus prædestinationis.

¶Et licet hæc expositio satis consonet literæ Apostoli, subiungentis opera sanctificationis & resurrectionis mortuorum: quia tamen exponitur etiam quòd filius Dei absolutè sit terminus prædestinationis (vt Autor cum Glossa ibidem sustinet) ideo bene prosequendo, aduerte secundò, quòd Autor ponit Christum prædestinatum ratione naturæ: ita quòd ipsa persona Christi ratione assumptæ naturę, denominatur prædestinata ad Dei filiationē. Considerat quippe æternam Christi personam dupliciter. Vel secundum se seu absolutè. Et sic negat ipsam prædestinatam ad filiationem Dei: quia est ipsa Dei filiatio per essentiam. Vel secundum quòd induta est humanitatem. Et sic affirmat ipsam prædestinatā ad filiationem Dei: quia vt sic per gratiam vnionis assequuta est filiationem Dei.

¶Quod vt clarius percipias, vtere positionibus hæreticorum, & ex differentia illarum ad sententiam fidei, videbis veritatem, necessitatem, proprietatémque huius sensus. Si enim verbum in unum esset carnem (vt hæretici fingunt) vel per inhabitationē, aut assistionem, aut quouis modo non personaliter, falsum

¶Præterea, In Christo duo est cōsiderare, scilicet naturam humanā & personam. Sed non potest dici, quòd Christus sit prædestinatus ratione humanæ naturæ, quia hęc est falsa, humana natura est filius Dei. Similiter etiam neque ratione personæ, quia illa persona non habet ex gratia quòd sit filius Dei, sed ex natura: prædestinatio autē est eorum quæ sunt ex gratia: vt in Prima parte dictum est. Ergo Christus nō est prædestinatus filius Dei.

¶Præterea, Sicut illud quod est factum, nō semper fuit: ita & illud quod est prædestinatum, eo quòd prædestinatio antecessionem quandam importat. Sed quia Christus semper fuit Deus & filius Dei, nō propriè dicitur quòd homo ille sit factus filius Dei. Ergo pari ratione nō debet dici quòd Christus sit prædestinatus filius Dei.

¶SED CONTRA est quod Apostol. dicit Rom. primo de Christo loquens, Qui prædestinatus est filius Dei in virtute.

CONCLVSIO.

Cùm Deum esse hominem, & contra, falsum fuerit in tempore per vnionis gratiā, & à Deo ab æterno præordinatū, necessariò Christus fuit prædestinatus.

¶RESPONDEO dicendum, quòd sicut patet ex his, quæ in Prima parte dicta sunt, prædestinatio propriè accepta, est quædam diuina præordinatio ab æterno, de his quæ per gratiam Dei sunt fienda in tempore. Est autē hoc in tempore factum per gratiam vnionis à Deo, vt homo esset Deus, & Deus esset homo. Nec potest dici, quòd Deus ab æterno non præordinauerit hoc se facturum in tempore: quia sequeretur quòd diuinæ voluntati aliquid de nouo accideret. Et ideo oportet dicere, quòd ipsa vnio naturarum in persona Christi cadat sub æterna Dei prædestinatione: & ratione huius Christus dicitur esse prædestinatus.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd Apost. ibi loquitur de prædestinatione, qua nos prædestinamur vt simus filij adoptiui. Sicut autē Christus singulari modo præ alijs est Dei filius naturalis: ita quodam singulari modo est prædestinatus.

¶Ad secundum dicendum, quòd sicut dicitur in Glo. Rom. primo, quidam dixerūt prędestinationē intelligendā esse de natura, non de persona: quia scilicet humanæ naturæ facta est hæc gratia, vt vniretur filio Dei in vnitate personæ. Sed secundum hoc locutio Apostoli est impropria, propter duo. Primò quidem ratione communi. Nō enim dicimus naturam alicuius prædestinari, sed ipsum suppositum: quia prædestinari est dirigi in salutem, quod quidem est suppositi agentis propter beatitudinis finem. Secundo ratione speciali: quia esse filium Dei, non cōuenit humanæ naturæ: est enim hęc falsa, Humana natura est filij Dei: nisi forte quis velit sic exponere extorta expositione. Qui

esset quòd Verbum secundum carnem prædestinatū est, vt sit filius Dei per gratiam vnionis: quoniam secundum carnem non esset personaliter vnitum sibi Dei filio. Sed si, pro quia, Verbum secundum carnem est personaliter vnitum sibi plus, ideo verum est dicere de filio Dei, qui ex semine Dauid est secundum carnem, quòd prædestinatus est filius Dei. Significat enim hic sermo quòd ab æterno prædestinatum est de filio Dei naturali, vt secundum carnē sit per gratiam vnionis filius Dei: quod est carnem esse personaliter vnitam filio Dei.

¶Occurrit hīc subitum ex Durando in 3. Sent. distin. 7. q. 3. dicente hīc loquutionem esse impropriam, propter defectum duarum conditionum requisitarum ad prædestinationem. ¶Prædestinatio enim primò est ad ea quę secundum virtutem prædestinati cuiusmodi autem est quod excedat virtutem Verbi incarnati.

¶Prædestinatio tertiò est ad id quod est pulchrius natura talrem prædestinato, quia est ad gratuitum aliquo modo: gratia autem supponit naturam. Constat autem quòd esse filij Dei per gratiam vnionis, non est posterius natura aut intellectu Verbo incarnato. Nō est igitur propria hæc loquutio. Christus prædestinatus est filius Dei.

¶Ad hæc dicitur, quòd tatis saluatur prima prędestinationis conditio, scilicet ad quod quis prædestinatur, excedit virtutem prædestinati, vel absolutè, vel quatenus prędestinatus est. Sic autē est in proposito: quoniam vnio personalis ad filium Dei, esti non excedit propriam virtutem Verbi absolutè, excedit tamē virtutem ipsius secundum carnē, secūdum quam est prædestinatum.

¶Secunda autem conditio de prioritate naturæ distinguitur vel secundum rem, vel secūdum intellectum. Et dicitur quòd licet non sit prius natura Verbum incarnatum, quàm Verbum incarnatum esse filium Dei per gratiam vnionis: tamen secundum considerationem abstractiuam intellectę, prius natura est Verbū incarnatum, quàm modus incarnationis: licet per vnionem personalē. Manifestatur autē talis prioritas ex cōuenientia & differentia inter nos & hæreticos. Nā Verbum incarnatū intelligitur vt commune quid apprehensum à natura & illis. & differentia est circa speciales vnionis modos, dum illi per modum templi vel habitus, &c. nos autem per personalem vnionem Verbum incarnatum dicimus. Quocirca licet secūdum tā nullus fit ibi ordo: secūdum apprehensionem tamen intellectus (qui natus est non solum coniuncta diuidere, sed etiam vnum & idem à seipso abstrahere) inter Verbum habens carnem, & seipsum vt habens carnem personaliter iunctam, ordo est naturæ, sicut inter cōmune & proprium. Et propterea prædestinatio, quæ actus est terminatus, determinat ad vnionē personalem, excludendo cæteros alios modos, quibus Verbum cū carne præordinari potuisset. Et ob hoc filius Dei naturalis, factus ex semine Dauid filius hominis, prædestinatus dicitur, & est filius Dei.

¶In respon-

Annot. ¶In responsione ad tertium, respice primò literam Apostoli apud Origenem esse punctuatam sic, quòd ly prædestinatus, est adiectiuum subiecti: & non est pars copulæ seu prædicati. Ita quòd dixit, Qui prædestinatus: tanquam si dixisset, qui omnipotens: vel quoduis aliud appositum subiecto & subdit copulam cum prædicato, Est filius Dei in virtute. Et sic litera nihil habet difficultatis: quoniam verum est, quòd Christus est prædestinatus, & quòd

Annot. est filius dei in virtute.

¶Nota secundò, quòd

1 dist. 10. q. 1. ar. 1. q. 3. Autor comparatiuè de harum propositionum, scilicet: Christus prædestinatus est filius Dei, & Christus factus est filius Dei, in veritate loquitur, dicendò quod prima est magis vera: ac per hoc vtramque fatetur esse veram. Christus enim significat suppositum duarum naturarū: & ratione humanæ naturæ, vtramque suscepit prædicationē, & quòd prædestinatus est, & quòd factus est filius Dei: quoniam vtrumque est secundum humanā naturam conuenit per gratiam vnionis. Magis tamen prima conceditur: quia abstractio Christi secundum naturam humanam à seipso secundum vnitam personam, non est posterius natura aut intellectu Verbo incarnato. Nō est igitur propria hæc loquutio. Christus prædestinatus est filius Dei.

¶Ad hæc dicitur, quòd tatis saluatur prima prędestinationis conditio, scilicet ad quod quis prædestinatur, excedit virtutem prædestinati, vel absolutè, vel quatenus prędestinatus est. Sic autē est in proposito: quoniam vnio personalis ad filium Dei, esti non excedit propriam virtutem Verbi absolutè, excedit tamē virtutem ipsius secundum carnē, secūdum quam est prædestinatum.

¶Secunda autem conditio de prioritate naturæ distinguitur vel secundum rem, vel secūdum intellectum. Et dicitur quòd licet non sit prius natura Verbum incarnatum, quàm Verbum incarnatum esse filium Dei per gratiam vnionis: tamen secundum considerationem abstractiuam intellectę, prius natura est Verbū incarnatum, quàm modus incarnationis: licet per vnionem personalē. Manifestatur autē talis prioritas ex cōuenientia & differentia inter nos & hæreticos. Nā Verbum incarnatū intelligitur vt commune quid apprehensum à natura & illis. & differentia est circa speciales vnionis modos, dum illi per modum templi vel habitus, &c. nos autem per personalem vnionem Verbum incarnatum dicimus. Quocirca licet secūdum tā nullus fit ibi ordo: secūdum apprehensionem tamen intellectus (qui natus est non solum coniuncta diuidere, sed etiam vnum & idem à seipso abstrahere) inter Verbum habens carnem, & seipsum vt habens carnem personaliter iunctam, ordo est naturæ, sicut inter cōmune & proprium. Et propterea prædestinatio, quæ actus est terminatus, determinat ad vnionē personalem, excludendo cæteros alios modos, quibus Verbum cū carne præordinari potuisset. Et ob hoc filius Dei naturalis, factus ex semine Dauid filius hominis, prædestinatus dicitur, & est filius Dei.

¶In respon-

ARTICVLVS II.

¶Virum hæc sit falsa, Christus secundum quòd homo sit prædestinatus esse filius Dei.

AD SECVNDVM sic procedit. Videtur quòd hæc sit falsa, Christus, secundū quòd homo, est prædestinatus esse filius Dei. Hoc enim est vnusquisque secūdum aliquod tempus, quod est prædestinatus esse, eo q̄ prædestinatio Dei nō fallitur. Si ergo Christus, secundum quòd homo, est prædestinatus esse filius Dei, videtur sequi quòd sit filius Dei, secūdum quòd homo. Hoc autem est falsum: ergo & primum.

¶Præterea, Illud quod conuenit Christo, secundum quòd homo, conuenit cuilibet homini, eo quòd ipse est vnius speciei cū alijs hominibus. Si ergo Christus, secundū quòd homo, est prædestinatus esse filius Dei, sequeretur, quòd cuilibet homini hoc conueniat. Hoc autē est falsum: ergo & primum.

¶Præterea, Hoc ab æterno prædestinatur, quod est aliquādo fiendum in tempore. Sed magis hæc est vera, Filius Dei factus est homo, quàm ista, Homo factus est filius Dei: vt suprà habitum est. Ergo magis hæc est vera, Christus, secūdum quòd est filius Dei, prędestinatus est esse homo, quàm conuenisse, Christus, secundum quòd est homo, est prædestinatus esse filius Dei.

¶SED CONTRA est quod Augustinus dicit in lib. de Præde. San. Ipsum Dominum gloriæ, inquantum homo factus est Dei filius, prædestinatum esse dicimus.

CONCLVSIO.

¶Cùm humana natura non semper verbo Dei fuerit vnita; & ei hoc per gratiam collatum fuerit: necessario fuit filius Dei, secundū illam prædestinatus.

¶RESPONDEO dicendum, quòd in prædestinatione duo possunt considerari. Vnum quidem ex parte ipsius prædestinationis æternæ, & secundum hoc importat antecessionem quandam respectu eius, quod sub prædestinatione cadit. Alio modo potest considerari secundum effectum temporalem: qui quidem est aliquod gratuitum Dei donum. Dicendum est ergo, q̄ secundum vtrunq; istorum attribuitur prędestinatio Christo, ratione solius humanæ naturæ. Nam humana natura non semper fuit Verbo vnita: & ei etiā hoc per gratiam est collatum, vt filio Dei in persona vniretur. Et ideo solum ratione humanæ naturæ prędestinatio competit Christo, vnde Augustinus dicit in lib. de Præde. San. prædestinata est ista humanæ naturæ tāta & tam excelsa subiectio, vt quo attolleretur altius non haberet. Hoc autem dicimus conuenire alicui, secundum quòd homo, quod ei conuenit ratione humanæ naturæ. Et ideo dicendum est, quòd Christus secundum quòd homo, est prædestinatus esse filius Dei.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quod cùm dicitur, Christus secūdum quòd homo, est prædestinatus esse filius Dei, hęc determinatio, secundum quòd homo, potest referri ad actum significatum per participium dupliciter. Vno modo ex parte eius, quod materialiter cadit sub prædestinatione: & hoc modo est falsa. Est enim sensus, quòd prædestinatum sit, vt Christus, secundum q̄ homo, sit filius Dei: & in hoc sensu procedit obiectio. Alio modo potest referri ad ipsam propriā rationē actus: prout scilicet prædestinatio importat in sui ratione antecessionem & effectum gratuitū. Et hoc modo conuenit Christo ratione humanæ naturæ: vt dictū est. Et secundū hoc dicitur prædestinatus, secundum q̄ homo.

¶Ad secundum dicendum, quòd aliquid potest cōuenire alicui homini ratione humanæ naturæ dupliciter. Vno modo sic, q̄ humana natura sit causa illius sicut esse risibile cōuenit Sorti ratione humanæ naturæ, ex cuius principijs causatur. Et hoc modo prædestinari non conuenit nec Christo nec alteri homini ratione humanę naturæ, & in hoc sensu procedit obiectio. Alio modo dicitur cōuenire aliquid alicui ratione humanæ naturæ, cuius humana natura est susceptiua. & sic dicimus Christum esse prædestinatū ratione humanæ naturæ: quia prędestinatio refertur ad exaltationē humanæ naturæ in ipso, vt dictum est.

¶Ad tertiū dicendū, q̄ sicut Aug. dicit in li. de Prædesti. Sanc. Ipsa est illa inestabiliter facta hominis à Deo verbo susceptio singularis, vt filius hominis simul propter susceptū hominē, & filius Dei propter suscipientem vnigenitū Dei veraciter & propriè dicatur. Et ideo quia illa susceptio sub prædestinatione cadit, tanquā gratuita, vtrūq; potest dici, scilicet q̄ & filius Dei prædestinatus sit esse homo & filius hominis prędestinatus sit esse filius Dei. Quia tamen gratia non est facta filio Dei vt esset homo, sed potius humanæ naturæ, vt filio Dei vniretur: magis propriè potest dici, q̄ Christus secundū q̄ homo, est prædestinatus esse filius Dei, quam quòd Christus secundum quòd filius Dei, sit prædestinatus esse homo.

ARTICVLVS III.

¶Virum prædestinatio Christi sit nostræ prædestinationis exemplar.

AD TERTIVM sic procedit. Videtur q̄ prędestinatio Christi nō sit exēplar nostræ prædestinationis. exēplar enim præexistit exēplato. Nihil autē præexistit æterno. Cū igitur prædestinatio nostra sit æterna, videtur q̄ prædestinatio Christi nō sit exēplar nostræ prædestinationis.

¶Præterea, Exēplar ducit in cognitionem exēplati. Sed non oportuit q̄ Deus duceretur in cognitionē nostrę prędestinationis ex aliquo alio, cùm dicatur Rom. 8. Quos pręsciui, hos prædestinauit. Ergo prædestinatio Christi non est exemplar nostræ prædestinationis.

¶Præterea, Exēplar est cōforme exēplato. Sed alterius rationis videt esse prædestinatio Christi quā prædestinatio nostra: quia nos prędestinamur in filios adoptiōis, Christus autē est prædestinatus filius Dei in virtute, vt dicitur Ro. 1. Ergo eius prędestinatio nō est exemplar nostræ prædestinationis.

¶SED CONTRA est quod Aug. dicit in li. de prædest. San. Est præclarissimū lumē prędestinationis & gratię ipse Saluator

Universidad de Deusto
Biblioteca

blmẽbris,& duæ exclusiones respõdẽt singulis distinctionis membris. Distinctio est Prædestinatio dupliciter sumit, vel ex parte actus vel ex parte termini. Prima conclusio est: prædestinatio Christi ex parte actus nõ est exẽplar nostræ. Probatur: quia ex parte actus vno actu & modo æterno Deꝰ Christum & nos prædestinauit: in actu quidem diuino & modo ex parte Dei, nulla est differẽtia, quum sint omnia vnamet res, ipsa scilicet deitas. Secunda conclusio: Prædestinatio Christi est nostræ exemplar ex parte termini, quo ad duo: hoc est quo ad bonũ terminãs, & quo ad motũ consequendi illud bonum. Probatur primum, quia Christus ad filiationem naturalem, nos ad adoptiuã. Probatur secundũ: quia Christus per gratiam, excludentem omne meritũ, nos per gratiam, includentem meritum Christiqua de plenitudine eius oẽs accepimus.

Annot. ¶Memento nouitie, ꝙ Christus dicitur prædestinatꝰ vt sit filius Dei naturalis modo exposito, scilicet ratione humanæ naturæ per gratiam vnionis personalis. Reliqua sunt plana.

¶ Super Quæstionis vicesimæ quartæ Articulum quartum.

Coment. TItulus clarus vt iacet.

¶In corpore est vnica distinctio, cũ duplici conclusione: sicut in præcedenti articulo. & quia similiter clara sunt, pertranseamus.

¶ Super quæstionis vicesimæquintæ Articulum primum.

Annot. TItulus nõ de qualitate, sed de ipsa titate vel diuersitate adorationis quærit: an scilicet vna eadémque adoratio(qualiscunque sit vna illa) terminetur ad Christi humanitatẽ, quæ ad filius terminatur diuinitatẽ. Et est ratio dubij huius, vsus Ecclesiæ, & decretum quinæ Synodi: quod in litera affert tractaturque hæc materia in 3.sen.dist 9.

3.dis.10. q.3.ar.3.

Coment. ¶In corpore articuli duo sunt. primò distinguuntur termini: deinde respõdetur quæstiõi. Distinguitur ergo primò id qđ honoratur, secundò vnitas vel pluralitas honoris. Distinguitur igitur in honorato res honorata & causa honoris: & dicitur, ꝙ res honorata est tantũ persona seu totũ subsistẽs, & probatur ex eiusdẽ partes, ex vsu loquendi, quia nõ dicimus manũ honorari. Et quia hoc videtur pati cauillũ, tollitur obiectio, ꝙ partes qñque dicãtur honorari, nõ secundũ se, sed vt totũ honorãtur. Et declaratur à simili, i veste, nũtio, &c.

¶Vbi habet alia distinctione honorati, scilicet secũdũ se, vel secundum aliud in se. Totum enim honoratur secundum se, pars autẽ, imago. & nuntius, secundũ aliud, hoc est totũ in se parte, representatiũ in se imagine, mittẽtem in se nuntio. Causa autẽ honoris est id, vnde habet honoratus excellentiã. Probatur: quia honor est reuerentia exhibita alicui propter sui excellẽtiã. Vnitas verò & pluralitas honoris distinguitur: quod potest attẽdi vel secundũ causam honoris, vel secundum terminũ per se & priũ adorationis. Et præterea si cõtingit i vno eodẽ homine inueniri diuersas causas honoris, erit illius honor vnꝰ & multiplex. Vnus ex parte personæ quæ terminus est: multiplex ex parte causæ multiplicis, vt patet de vno homine honorato & propter scientiam, & propter virtutem moralẽ seu theologalem.

¶Conclusio respõdius quæsito est: Adoratio Christi est vna ex parte personæ adoratæ, & est plures ex parte causæ diuinæ, scilicet vel humanæ. Probatur primò cõclusio quo ad primã partem: quia in Christo vna tantũ est hypostasis. Quo ad secũdã, quia alia ratio honoris est sapientis diuina, alia sapientis humana. Deinde probatur ex oppositorum: quia scilicet si essent plures hypostases in Christo, adoratio eius non esset vna, etiam ex parte adoratiui sed totaliter adoratio Christi non esset vna, sed diuersa, & hoc est damnatũ in Synodis, &c.

Annot. ¶Circa primã distinctionẽ nota cautissimè, ꝙ honorari vt causam honoris, nõ est honorari simpliciter, sed cũ tali determinatiõe situs ꝙ vt cã honoris est cõditio diminues honorationẽ. Ita ꝙ nõ valet argumentũ, Sapiẽtia honoratur vt cã honorificẽs. ergo honorat. Et hoc ꝓpriè loquẽdo quia honorari nõ est nihil terminãs actũ passiuæ actũ honoris: nõ terminat ait honoris actũ, nisi pẽsando cui exhibet honor. Et hinc ortũ, ꝙ Christus debet simpliciter vna adoratione adorari, vt abstrahit ab hypostasi, scilicet tanquam ad ꝓprietatẽ, quæ est ipsa personalitas. Per aliud verò dualitas, inferius discutiẽdas nunc autem prælibata *aliàs timebis.*

¶ Super Quæstionis vicesimæquintæ Articulum secundum.

TItulus clarus.

Coment. ¶In corpore artículi cum distinctione respõdetur duabus conclusionibus. Prima est: Humanitas Christi vt res adorata est adoratione latriæ. Quia super Psalm. Adorate scabellũ pedum eius, quoniã sanctum est. dicit Glos. Caro à verbo Dei assumpta, sine impietate adoratur à nobis: quia nemo carnem eius spiritualiter manducat, nisi prius adoret: non illa dico adoratione quæ latria est, quæ soli Creatori debetur. Caro autem Christi est pars humanitatis. Ergo humanitas Christi non est adoranda adoratione latriæ.

¶Præterea, Cultus latriæ nulli creaturę debetur: ex hoc enim reprobantur Gentiles ꝙ coluerunt & seruierunt creaturæ: vt dicitur Rom.1. Sed humanitas Christi est creatura. Ergo non est adoranda adoratione latriæ.

¶Præterea, Adoratio latriæ debetur Deo in recognitionem maximi dominij: secundum illud Deutero 6. Dominum Deum tuum* adorabis, & illi soli seruies. Sed Christus, secundum quòd est homo, est minor Patre. Ergo humanitas eius non est adoratione latriæ adoranda.

aliàs

¶SED CONTRA est quod Damas. dicit in 3.lib. Adoratur autem caro Christi incarnato verbo Deo, nõ propter seipsam, sed propter vnitum ei secundum hypostasim verbum Dei. Et super illud Psal. Adorate scabellum pedum eius, dicit Glos. Qui adorat corpus Christi, non terram intuetur, sed illum potius, cuius scabellum est, cuius in honore scabellum adorat. Sed Verbũ incarnatum adoratur adoratione latriæ. Ergo & corpus eius, siue eius humanitas.

CONCLVSIO.

¶ Humanitas Christi vt res, adoranda est latriæ adoratione, vt ratio autem, non nisi duliæ.

¶RESPONDEO dicendum, quòd sicut suprà dictũ est, honor adorationis proprie debetur hypostasi subsistenti: tamẽ ratio honoris potest esse aliquid non subsistẽs, propter quod honoratur persona, cui illud inest. Adoratio igitur humanitatis Christi dupliciter potest intelligi. Vno modo, vt sit eius sicut rei adoratæ: & sic adorare carnem Christi, nihil est aliud, quàm adorare Verbum Dei incarnatum, sicut adorare vestẽ Regis, nihil est aliud quàm adorare Regẽ vestitum. Et secundum hoc adoratio humanitatis Christi est adoratio latriæ. Alio modo potest intelligi adoratio humanitatis Christi, quæ fit ratione humanitatis Christi perfectæ omni munere grãtiarũ, & sic adoratio humanitatis Christi non est adoratio latriæ, sed adoratio duliæ. Ita scilicet ꝙ vna & eadem persona Christi adoretur adoratione latriæ, propter suam diuinitatem, & adoratione duliæ propter perfectionem humanitatis.

¶Nec hoc est inconueniens: quia ipsi Deo patri debetur honor latriæ propter deitatẽ, & honor duliæ propter dominij quo gu-

CONCLVSIO.

¶ Non fuit nostræ prædestinationis causa Christi prædestinatio quo ad actum prædestinantis, sed secundum prædestinationis terminum.

¶RESPONDEO dicendum, quòd si cõsideretur prædestinatio secundũ ipsum prædestinatiõis actũ, prędestinatio Christi non est causa nostræ prędestinationis, cum vno & eodẽ actu Deꝰ prædestinauerit ipm & nos. Si autẽ cõsideretur prędestinatio secundũ terminũ prędestinationis, sic prædestinatio Christi est causa nostræ prædestinationis. Sic enim Deus præordinauit nostram salutẽ, ab æterno prædestinãdo, vt ꝑ Iesum Christũ compleretur. Sub prædestinatione enim æterna nõ solùm cadit id, quod est fiẽdum in tẽpore, sed etiam modus & ordo, secundum quem est complendũ in tempore.

¶AD PRIMVM ergo & secundum dicẽdum, ꝙ rationes illę procedũt de prędestinatione secũdum prædestinantis actum.

¶Ad tertiũ dicendum, quòd si Christus non fuisset incarnandus, Deus prędordinasset homines saluari ꝑ aliã causam: sed quia prędordinauit incarnationẽ Christi, simul cũ hoc prędordinauit, vt esset nostræ salutis causa.

QVAESTIO VICESIMAquinta, de adoratione Christi, in quatuor articulos diuisa.

DEINDE considerandũ est de his quæ pertinent ad Christũ in cõparatione ad nos. Et primò de adoratione Christi: qua scilicet nos eum adoramus. secundò, de hoc quòd est Mediator noster ad Deum.

¶AD PRIMVM ergo dicẽdum, ꝙ illa ratio procedit ex parte illius actus prædestinãtis. Et similiter dicendũ ad secundũ.

¶Ad tertium dicendum, quòd nõ est necessarium, quòd exemplatum exemplari quãtũ ad omnia cõformetur, sed sufficit ꝙ exẽplatũ aliqualiter imitetur suum exemplar.

ARTICVLVS IIII.

¶ Vtrùm prædestinatio Christi sit causa nostræ prædestinationis.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur quòd prædestinatio Christi nõ sit causa nostræ prędestinationis: æternũ enim nõ habet causam. Sed prædestinatio nostra est æterna. Ergo prędestinatio Christi nõ est causa nostræ prædestinationis.

¶Præterea, Illud quod dependet ex simplici Dei voluntate, non habet aliam causam nisi Dei volũtatẽ. Sed prædestinatio nostra ex simplici voluntate Dei dependet: dicitur enim Ephes.1. Prædestinati secundum propositum eius, qui omnia operatur secundum consilium voluntatis suæ. Ergo prædestinatio Christi non est causa nostræ prædestinationis.

¶Præterea, Remota causa, remouetur effectus. Sed remota prædestinatione Christi, non remouetur nostra prædestinatio: quia etiã si filius Dei nõ incarnaretur, erat alius modus possibilis nostræ salutis, vt Aug. dicit in lib. de Tri. Prædestinatio ergo Christi non est causa nostræ prædestinationis.

¶SED CONTRA est quod dicitur Ephe. primo. Prædestinauit nos in adoptionem filiorum per Iesum Christum.

QVAEST. XXV. ARTIC. II. 137

adoratione veneranda, præter veneratione, quæ exhibetur diuinitati ipsius.

¶SED CONTRA est, quòd in capitulis quintæ Synodi sic legitur, Si quis duabus naturis adorari dicit Christum (ex quo duæ adorationes introducuntur) sed nõ vna adoratione Deum verbũ incarnatum cum propria ipsius carne adorat, sicut ab initio Dei Ecclesiæ traditũ est: talis anathema sit.

CONCLVSIO.

¶ Cùm fuerit vna in christo hypostasis, vel persona diuina, diuersáque fuerint in illo duarum naturarum attributa, vnam quoque fuisse Christi adorationem ex parte diuinæ personæ, plures autem secundum causas diuinæ, seu humanæ naturæ, haud dubium fuit.

¶RESPONDEO dicendum, quòd in eo qui honoratur, duo possumus considerare, scilicet eũ cui honor exhibetur, & eam honoris. Proprie autem honor exhibetur toti rei subsistenti: non enim dicimus ꝙ manus hominis honoretur, sed ꝙ homo honoretur. Et si quandoqꝫ cõtingat, ꝙ dicatur honorari manus vel pes alicuius, hoc non dicitur ea ratione, ꝙ huiusmodi partes secũdum se honorẽtur: sed quia in istis partibus honoratur totum, per quem etiam modum aliquis homo potest honorari in aliquo exteriori: puta in veste, aut in imagine, aut in nuntio. Causa autẽ honoris est id, ex quo ille qui honoratur, habet aliquam excellentiam. Nam honor est reuerentia alicui exhibita propter sui excellentiã, vt in Secunda parte dictum est. Et ideo si in vno homine sunt plures causæ honoris (puta prælatio, scientia & virtus) erit quidẽ illius hominis vnus honor ex parte eius qui honoratur, plures tamen secundũ causas honoris: homo enim est qui honoratur, & propter scientiam & propter virtutem. Sic ergo cùm in Christo sit tantùm vna persona diuinæ & humanæ naturæ, & etiam vna hypostasis & vnũ suppositum: est quidẽ eius vna adoratio & vnus honor ex parte eius qui adoratur. Sed ex parte causæ qua honoratur, possunt dici esse plures adorationes, vt scilicet alio honore honoretur propter sapientiam increatam, & alio propter sapientiam creatam. Si autẽ ponerentur in Christo plures personæ seu hypostases, sequeretur quòd simpliciter essent plures adorationes. Et hoc est quod in Synodis reprobatur. Dicitur enim in capitulis Cyrilli, Si quis audet dicere assumptum hominẽ coadorari oportere Deo verbo, quasi alterum alteri, & non potius vna adoratione honorificat Emanuelem, secundum quòd factum est caro Verbum: anathema sit.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd in Trinitate sunt tres qui honorantur, sed est vna causa honoris. In mysterio autem Incarnationis est econuerso. Et ideo alio modo est vnus honor Trinitatis, & alio modo est vnus honor Christi.

¶Ad secundum dicendum, quòd operatio non est quæ honoratur, sed est ratio honoris. Et ideo per hoc quòd in Christo sunt duæ operationes, non ostenditur quòd sint duæ adorationes, sed quòd sint duæ adorationis causæ.

¶Ad tertium dicendum, quòd anima Christi, si nõ esset vnita Dei verbo, esset id quod est principalissimum in homine illo: & ideo sibi præcipuè deberetur honor: quia homo

honorationẽ, nõ secundum se, sed secundũ ꝙ persona est in illis. Secũda autem ponit extrinseca hæc nõ terminare honorationem quouis modo. Et hinc distant secundo, ꝙ secundũ primam extrinseca dicuntur honorari, iuxta secundam autẽ extrinseca non nisi abusiuè, & cõmunicando in nominibus cũ vulgo dicitur honorari. Quod autem horũ veritas sit, inferius patebit. Sed hinc quandoque nõ habeatur ab Autore prima opinio de verbo ad verbũ: satis tamen insinuatur, qui dicitur, ꝙ totum honoratur in partibus: & quòd per hunc modũ homo honoratur in exteriori, vt veste, imagine, aut nuntio. Clarè autẽ aperitur inferius hæc sententia, quòd non solùm dicitur ꝙ imago aut erux adoranda est, sed exprimitur terminatiue, dicendo motum in imaginẽ & personam esse vnum. si enim motus est in imaginẽ, imago ipsa nonnullus terminus est motus. Est ergo prima opinio Autoris, inferius discutiẽdas nunc autem prælibata *aliàs timebis.*

3.dis.9. q.1.ar.2. q.1.ar.1. 4.ad 2.

¶ Super Quæstionis vicesimæquintæ Articulum secundum.

TItulus clarus.

Coment. ¶In corpore artículi cum distinctione respõdetur duabus conclusionibus. Prima est: Humanitas Christi vt res adorata est adoratione latriæ: per se autem non, sed dulia, vt ratio tamen adorandi. Et hæc omnia in litera habentur, quamuis dicta distinctiõis non formaliter explicentur, sed ipsa Autor vtatur.

¶Secundum est quòd licet dulia, quæ persona Patris honoratur proprie

Universidad de Deusto Biblioteca

pter potentiam, & dulia, qua persona Filij ratione humanitatis adoratur, non omnino sint eadem (quia illa est dulia communiter sumpta ad species duliæ & latriæ: illa vero est species duliæ distincta contra latriam, sicut dispositio est genus ad dispositionem & habitum) licet inquam ita sit, non officit tamen processui literæ persuasiuo ex verbis Glossarum, ad tollendam admirationem. Materia enim hæc de se clarissima est: nam liquet personam Christi ratione diuersarum naturarum diuersimode honorandam. Sed vt nonnulla consonantia veritatis huius ad priscos monstraretur, allatum est illud quasi simile de persona Patris.

¶In hoc articulo, & specialiter in responsione ad primum, vide quòd accepturi communionem sacrā, aut sacrificio missæ assistentes, tā corpus, quàm sanguinem Dominicū adorare nos experimur adoratione latriæ: nam vt Deū summè honoramus, nō distinguēdo inter corpus & eū, cuius est corpus: dicēdo, Domine, non sum dignus, & alias similes orationes. Adorationem siquidem duliæ Christo debitam ratione humanæ naturæ, Ecclesia in mente retinet, non in vsu, ad cauendos (vt dictum est) errores.

bernat creaturam. Vnde super illud Psalm. Domine Deus meus in te speraui, dicit Glo. Dominus omnium per potentiam, cui debetur dulia: Deus omnium per creationem, cui debetur latria.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, q Gl. illa nō est sic intelligenda, quasi seorsum adoretur caro Christi ab eius diuinitate: hoc enim cōtingeret solum hoc modo, si esset alia hypostasis Dei & hominis. Sed quia, vt Damas. dicit, si diuidas subtilibus intelligentijs quod videtur, ab eo quod intelligitur, inadorabilis est vt creatura, scilicet adoratione latriæ. Et tunc si intellectæ, vt separatæ à Dei verbo deberetur sibi adoratio duliæ: non cuiuscunque (puta quæ communiter exhibetur alijs creaturis) sed cuiusdam excellentioris, quam hyperduliam vocant.

¶Et per hoc etiā patet responsio ad secundum & tertium: quia adoratio latriæ non exhibetur humanitati Christi ratione suiipsius, sed ratione diuinitatis, cui vnitur, secundū quam Christus nō est minor Patre.

ARTICVLVS III.

¶Vtrùm imago Christi sit adoranda adoratione latriæ.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd imago Christi nō sit adorāda adoratione latrię. Dicitur enim Exo. 20. Nō facies tibi sculptile, neq omnem similitudinē. Sed nulla adoratio est facienda contra Dei pręceptum. Ergo imago Christi non est adorāda adoratione latriæ.

¶Præterea, Operibus Gentiliū non debemus cōmunicare, vt Apost. dicit Eph. 5. Sed Gentiles de hoc præcipuè inculpantur, q commutauerunt gloriā incorruptibilis Dei in similitudinem imaginis corruptibilis hominis, vt dicitur Rom. 1. Ergo imago Christi non est adoranda adoratione latriæ.

¶Pręterea, Christo debetur adoratio latrię ratione diuinitatis, nō ratione humanitatis. Sed imagini diuinitatis eius, quæ est animæ rationali impressa, nō debetur adoratio latriæ. Ergo multò minus imagini corporali, quæ repræsentat humanitatem ipsius.

¶Præterea, Nihil videtur esse in cultu diuino faciendū, nisi quod est à Deo institutum. vnde & Apo. 1. ad Cor. 11. traditurus doctrinam de sacrificio Ecclesiæ, dicit, Ego accepi à Domino quod & tradidi vobis. Sed nulla traditio in Scriptura inuenitur de adorandis imaginibus. Ergo imago Christi non est adoranda adoratione latriæ.

¶SED CONTRA est, q Damas. inducit Basilium dicentem, Imaginis honor ad prototypum peruenit, id est exēplar. Sed ipsum exēplar, scilicet Christus, est adorandus adoratione latriæ. Ergo & eius imago.

CONCLVSIO.

¶Cùm Christus latria adoratione sit honorandus, imago quoque eius eadem adoratione adoranda est.

¶RESPONDEO dicendū, q sicut Philosophus dicit in lib. de Memoria & reminiscentia: duplex est motus animæ in imaginē. Vnus quidē in ipsam imaginē, secūdū q res quædā est. alio modo in imaginē, inquantū est imago alterius. Et inter hos duos motus est hæc differētia: quia primus motus, quo quis mouetur in imaginē, vt est res quædā, est alius à motu, qui est in rem: secundus autē motus qui est in imaginem, inquantū est imago, est vnus & idem cū illo q est in rē. Sic ergo dicēdū est, q imagini Christi, inquantū est res quædam (puta lignum sculptum vel pictū) nulla reuerentia exhibetur: quia reuerētia nō nisi rationali naturæ debetur. Relinqtur ergo q exhibeatur ei reuerētia solùm, inquātū est imago. & sic sequitur q eadē reuerētia exhibeatur imagini Christi & ipsi Christo. Cùm ergo Christus adoretur adoratione latriæ, cōsequēs est q eius imago sit adoratione latriæ adoranda.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd non prohibetur illo præcepto facere quancunque sculpturam vel similitudinē, sed facere adorandam. Vnde subdit, Non adorabis ea, neque coles. Et quia, sicut dictum est, idem est motus in imaginem & in rem, eo modo prohibetur adoratio imaginis, quo prohibetur adoratio rei cuius imago est. Vnde ibi intelligitur prohiberi adoratio imaginum, quas Gentiles faciebant in venerationem deorum suorum, id est dæmonum. Et ideo præmittitur, Non habebis deos alienos coram me. Ipsi autem vero Deo cùm sit incorporeus, nulla imago corporalis poterat poni: quia, vt Damas. dicit, insipientiæ summæ est & impietatis, figurare quod est diuinū. Sed quia in nouo Testamento Deus factus est homo, potest in sui imagine corporali adorari.

¶Ad secundum dicendum quòd Apostolus prohibet operibus infructuosis Gentilium communicare, communicare autem vtilibus eorum operibus Apostolus non prohibet. Adoratio autem imaginum est inter infructuosa opera computanda quantum ad duo. Primò quidem quantum ad hoc, quòd quidam eorum adorabant ipsas imagines vt res quasdam, credentes in eis esse aliquod numen propter responsa quæ dæmones in eis dabant, & alios huiusmodi effectus mirabiles. Secundò, propter res, quarum erant imagines: statuebāt enim huiusmodi imagines aliquibus creaturis, quas in eis veneratione latriæ venerabantur. Nos autem adoramus adoratione latriæ imaginem Christi qui est verus Deus: non propter ipsam imaginem, sed propter rem, cuius imago est, sicut dictum est.

¶Ad tertium dicendum, quòd creaturæ rationali debetur reuerentia propter seipsam: & ideo si creaturæ rationali, in qua est imago Dei, exhiberetur adoratio latriæ, posset esse erroris occasio, vt scilicet motus adorantis sisteret in homine, inquantùm est res quædam, & non ferretur in Deum, cuius est imago. Quod nōn potest contingere de imagine sculpta vel picta in materia sensibili.

¶Ad quartum dicendum, quòd Apostoli familiari instinctu Spiritus sancti quædam Ecclesijs tradiderunt seruanda, quæ non reliquerunt in scriptis, sed in obseruatione Ecclesiæ per successionem fidelium. Vnde ipse dicit 2. ad Thessaloni. 2. State, & tenete traditiones, quas didicistis, siue per sermonem, scilicet ore prolatum, siue per Epistolam, scilicet scripto transmissam. Et inter huiusmodi traditiones est imaginum Christi adoratio. Vnde & beatus Lucas dicitur depinxisse Christi imaginem, quæ Romæ habetur.

¶Super Quæstionis vicesimæquintæ Articulum tertium.

Cōment. secunda secundæ, q. 81. ar. 3. ad 3. & quæst. 49. arti. 2. ad 1. Et infrà arti. 4. cor. et ar. 5. ad 2. Et 3. di. 9. q. 1. ar ti. 2. q. 2.

Titulus clarus est. ¶In corpore articuli duo fiūt. Primò in communi determinatur de duplici motu in imaginē: secundò, in speciali respondetur quæsito vna cōclusione. ¶Quo ad primum ex Aristotelis autoritate distinguitur motus animæ in imaginem duplex: vnus vt in rem, alter vt in imaginem. Primus est alius à motu in rem repræsentatam: secundus est vnus & idē cum motu in rem repræsentatam. Quo ad secundum conclusio responsiua est: Imago Christi est adoranda adoratione latriæ. Probatur, Imagini Christi exhibetur reuerentia, & non vt est res quædam: ergo vt imagini: ergo eadem reuerentia, quę Christo exhibetur: ergo est adoranda adoratione latriæ. Antecedens pro prima parte experientia testatur. Pro secunda probat litera, quia reuerentia non nisi rationali naturæ debetur. Prima cōsequentia probatur ex sufficienti distinctione motus animæ in imaginem: destructo enim altero membro, reliquum optimè infertur. Secunda autem consequentia probatur ex eadem Aristotelis doctrina: quia motus in imaginem vt sic, est vnus cum motu in rem repræsentatam. Tertia demum consequentia probatur: quia Christus adoratur adoratione latriæ.

¶Num imago Christi sit latriæ adoratione adoranda, & qua ratione.

Quæstio ¶Circa radicem processus, propositionem scilicet illam ex Arist. Motus in imaginem, inquantum imago, est idem cum motu in rem: dubium ex multiplici capite occurrit. Primò enim obiicitur ex parte motus: secundò ex parte imaginis: tertiò ex parte vnitatis. Ex parte siquidem motus dicitur, quòd propositio est vera de motu apprehensiuo in quo illa vtitur Aristoteles, vt est motus intellectus & memoriæ. Non est autem vera de motu appetitiuo, in quo vtitur illa hic Autor. Adoratio enim actus est moralis virtutis: ac per hoc appetitiuæ partis. Eadem quippe intellectione cognoscitur imago & imaginatum: quia vnum relatiuorum diffinit reliquum. Et si quis diffinitè nouit vnum correlatiuum, diffinitè nouit reliquum, vt dicitur in Prædicamentis. Quicunque autem amat Patrem, non propterea amat filium.

¶Ex parte verò imaginis: quia imago vt imago, est relatiua: nulla autem relatio realis creata, aut rationis, adoranda est adoratione latriæ.

¶Et parte autem vnitatis: quia vel intelligitur de motu vno simpliciter, vel secundum partem seu aliquid. Non de motu vno simpliciter: quia falsum diceretur. Nam motus in rem secundum se immediatè, & in illam et mediante sua imagine, non est omnino idem, vt patet. Si secundum aliquid, tunc ex hac propositione non infertur propositum: quia ex motus vnitate secundum quid, nō sequitur vnitas specifica adorationis imaginis & exemplaris: quæ tamen in litera infertur: quia latria adoranda imago Christi dicitur, qua Christus adoratur.

¶Dubium rursus circa processum eiusdem ex Durand. in 3. sen. dist. 9. q. 2. occurrit. Nam primò impugnat processum hunc ex eo q aliud est, motum in imaginem & rem esse vnum: & aliud imaginem & rem esse vnum. Primum enim est verū, secundum falsum: nam sunt correlatiua, quæ licet simul apprehendantur, dicuntur tamen & sunt diuersa: relatiui enim esse est ad aliud se habere. Ad propositū autem oporteret imaginem & rem esse vnū, seu vnius rationis, si adoratio rei debet exhiberi imagini.

¶Deinde dicit, q imago Christi nec vt res nec vt imago, propriè loquendo adoranda est latria: quia latria soli Deo debetur per se, & coniunctis sibi (vt humanitati Christi) per accidens: imago autem, est vt imago creatura, est extrinseca à Deo: & ideo nec per se, nec per accidens, terminus est adorationis latriæ.

¶Tertiò dicit, q commune dictū quod Autor in litera tradit, est impropriè dictum: & exponendum est, quia res cognita seu rememorata per imaginem, ad præsentiā imaginis adoratur, ac si esset in se præsens: nō q adoratio ad imaginē aliquo modo terminetur.

¶Ad horum euidentiā, sciendū est, q distinctio in litera posita ex Arist. de imagine vt est res quædā, & vt est imago, pōt dupliciter intelligi. ¶Primò vt distinguatur imago in imaginem materialiter, vel formaliter, puta in aurum, vel figuram seu relationē. Et cōsequenter q dicamus adorari imaginem Christi nō secundū materiam, sed secundū formā: hoc est figurā Christi vel relationē ad Christum. Et hic sensus acceptus videtur communiter, quantum memini. Et quoniam tam figura quàm relatio, longè est à creatoris natura: ideo aut falsò aut impropriè dictum putatur, q imago Christi sit adorāda adoratione latrię. ¶Sed hunc sensum longè esse à vero sensu Aristotelis & Autoris, patet ex duobus. Primò, quia imago vt res quædā comprehendit imaginem & secundū materiam & secundum formam, vt quædam res est: imago enim Cæsaris sumitur vt res quædam ex parte materiæ si sumatur vt marmorea, aut aurea. Et similiter sumitur vt res quædam ex parte formæ si sumatur vt secundum talia lineamēta, colores, &c. vel vt est relatio quędam siue realis, siue rationis. Hæc enim omnia sub vno membro distinctionis cōprehenduntur, scilicet sub imagine, vt res quædam est, licet exempla dentur de materia quia manifestius habet rationem cuiusdam rei. Secundò, ex eo q motus in imaginē vt est figura quædā vel relatio non est vnus cū motu in rem, sed diuersus ab illo. Sistit enim intellectus & affectus in figuræ & relationis consideratione & complacentia: vt patet, dum alicui forma ipsius figuræ placet, velletque illam relationem habere ad se, vel aliquem suorum, ex quo est ita pulchra. Est enim tunc motus animi in imaginem formaliter, & tamen non in rem: imò oppositum motum habet quandoque versus rē, puta quia displicet, q imago tam pulchra, sit imago illius, cuius est.

¶Est igitur secūdo modo intelligendū, q res cōtra imaginē distinguitur quoad vtriusq propriū actū: ita q imago terminat motū vt res, quatenus exercet actū rei cuiusdā, vt res est: & similiter terminat motū inquantū imago, quatenus exercet actū imaginis. Et qa res vt res in se, est quædā entitas: ideo sic terminat vt res, quādo ratione sui siue formaliter, siue materialiter terminat. Et quia imago tunc tantùm exercet actū imaginis, quādo ratio eius actus est exēplar, ipsa autē est conditio agentis (sic enim tantùm motus tam apprehensiuus quàm appetitiuus in ipsam, ad exēplar suū terminatur) ideo motus in imaginem, quatenus est imago, est in ipsam quidem, sed secundum aliud in ipsa. In ipsam quidem: quia ipsa est quæ exercet actum terminādi motum: quia in ipsa est exēplar ad quod ducit. Secundū aliud verò in ipsa: qa ratio terminādi est exēplar quod est aliud ab ipsa: & cōstat q est in ipsa. Ex his autē est facilè perspicere & efficaciā processus literæ, & veritatē doctrinæ eius, & causam defectus aliorū declinātiū. habetur siquidē hinc, q motus adorationis, quo imago Christi veneratur, terminatur ad imaginē Christi, & verè & ppriè loquādo. Et qa terminatur ad ipsam, nō quatenus est res (hoc est nō quatenus exercet actū rei in se, siue secūdū rē, quæ est forma, siue secūdū rē quæ est materia) sed quatenus est imago, hoc est, quatenus exercet actū imaginis: ideo Christi*, cuius est imago, est ratio, q imago ei* adoratur: & esse Christū in imagine, est cōditio, in qua ratio adorādi mouet ad adorādū, & terminat adorationē. Et ppterea nō exhibetur adorationis honor creaturæ, sed creatori: quia non exhibetur conditioni adoratæ rei, sed rationi adorandi, quæ est ipse Christus. Et hoc est quod in litera dixit Autor, quòd per hunc modū, scilicet quo totum in patre honoratur, adoratur etiam quis in imagine. Habes & falsum intellectum Aristotelicæ propositionis, causam fuisse errandi.

¶Ad obiecta cōtra dictam propositionem ex parte motus, iam patet quòd vera est de vtroq. motu generice, scilicet appetitiui & apprehensiui: quoniā impossibile est intelligere aut colere imaginem, vt exercet imaginis actū, nisi terminus apprehensionis vel appetitus sit res repræsentata: quia ipsa est tunc ratio terminādi vtrumq. motum. In æquiuoco quoque laborant obiecta ex parte imaginis: quoniam, vt iam patet, ignorant imaginem vt exercet imaginis actū: quę cùm adoratur, non relatio nec figura, sed persona adoratur repręsentata in imagine, vt in conditione in qua adoratur.

¶Ad obiecta ex parte vnitatis dicitur, quòd est sermo de vnitate simpliciter, hoc est, specifica: quia est sermo de vnitate motus secundū per se primò terminū, ex quo vnitas specifica motus sumitur. Nec obstat differētia penes esse sine medio vel cum medio: quia non inuenitur hic mediū ex parte termini, sed solùm secundum cōditionem diuersam eiusdem termini: eadem siquidem persona repræsentata, terminat formaliter motum vel in seipsa, vel in sua imagine. Conditiones autē quia non variant speciem termini, cōsequenter nec speciem motus in terminū.

¶Ad obiecta autem Durandi dicitur, quòd sanè intellecta imagine vt imagine, imago & repræsentata res sunt idē, quo ad formalem rationē terminandi motum (quod ipse non vidit) & ideo optimè infertur, quòd honor exhibitus rei, exhibendus est imagini. Error enim sui quia non est intellectum quid importet imago vt imago in actu exercito.

¶Ad aliam obiectionem eiusdem dicitur, quòd imago Christi, propriè loquendo, est adoranda adoratione latriæ, quæ soli Creatori debetur. Distinctio autem ab obiiciente inducta, de per se vel per accidens coniuncto reiicienda est vt insufficiens. Distinguitur siquidem in primo articulo huius quæstio. honorari rem honoratam dupliciter, vel secundum se, vel secundum aliud. Et ad secūdum modum (vt ibi dicitur, & declaratum est) spectat adorari personam in sua imagine. Exhibetur siquidem Christi imagini latria vt termino secundum Christū in ipsa vel Christo in sua imagine: quorum neutrum est aliud, quàm exhibere latriam Creatori Iesu Christo.

¶Ad tertium eiusdem dicitur, quòd Autoris & commune dictum est propriè dictum, & non est ob ignorantiam quorundam, inter impropria locandum, vt obiiciens facit. Cuius error ex hoc potest conuinci, quòd si imago Christi non nisi quia ad memoriam aut cognitionem reducit Christi, adorari dicitur, posset pari ratione quælibet res, quatenus reducit in memoriam Christi, adorari adoratione latriæ. Et si hoc pones in practica, percipies, & videbis quòd Ecclesia non ideo imaginem Christi adorat, quia fecit sibi eam signum rememoratiuum Christi: sed quia imago Christi adoranda latria est, ideo eam adorat. Si autem esset huiusmodi adoratio, nostra lege aut consuetudine posita, fictis illiusmodi rememoratiuis, quia Ecclesiam à Iudæorum priscorumque quorundam imaginū cultui detrahentium moribus eripuisset: quis fuisse damnasset læsæ maiestatis, iniuriantes imaginibus principum? Monstrant hæc imagines, quia imagines, honorandas aut dehonorandas esse.

¶Num imagines Dei, & diuinorum absque errore ab hominibus effingi possint.

Quæstio ¶In responsione ad primum eiusdem artic. circa imagines Dei, dubium occurrit, an sint licitæ. Et est ratio dubij: quia autoritas Damasceni in litera damnat illas insipientiæ & impietatis. Et eadem est ratio nunc de deitate, quæ erat in veteri lege quo ad rem figurabilem vel non secundum se: constat autem in veteri lege, imagines Dei esse prohibitas: occasio quoque falsæ opinionis de Deo ex imaginibus eadem vtrobiq. est. Vnde nō desunt doctores reprehendentes imagines sanctæ Trinitatis.

¶In oppositum autem est Ecclesiæ vsus, admittens Trinitatis imagines, repræsentantes non solùm Filium incarnatum, sed Patrem ac Spiritum sanctum. Adsunt & literæ huius verba sonantia quòd postquam Deus est incarnatus, potest adorari in imagine.

¶Ad huius rei euidentiam aduertendum est, tripliciter posse formari imagines Dei. Secluso Incarnationis mysterio. Primò vt res diuina figuretur per imagines. Et sic insipientiæ quo ad partem apprehensiuam, & impietatis secundum partē appetitiuam, est figurare quod diuinum est, vt Damas. dicit. Et hac ratione damnantur imagines Dei, vt Deus est: & ingerunt erroneam de Deo opinionem. Et hoc modo in Ecclesia Dei constat non haberi imagines Dei.

¶Secundò, vt species Dei in Scripturis traditæ figurentur: sicut cùm depingitur Spiritus sanctus in forma columbæ, non vt Spiritus sanctus figuratus lineamentis columbæ monstretur: sed vt species in qua apparuit Spiritus sanctus, figurata monstretur. Et hoc frequenti vsu Ecclesia passim efficit & de Deo, & de Christo, & de Angelis, & de Sanctis: vt patet quum Deus depingitur imaginibus specierum, in quibus visus dicitur in Testamento veteri, vt in forma senis antiqui, scilicet dierum, Dani. 7. & Christus in forma agni, & Angeli cum sex alis, & Euangelistæ in forma quatuor animalium. Et hæc non solùm pinguntur, vt ostendantur (sicut Cherubim olim in templo) sed vt adorentur, vt frequens vsus Ecclesiæ testatur.

¶Tertiò, vt ex similitudinibus apud nos etiam fictis, ad insigurabilia ascendamus: sicut Angelorum imaginem, facimus iuuenem pulchrū, alatum, cum diademate: non quòd talis sit Angelus, sed vt vel ex similiori sibi natura, scilicet humana (apposita sanctitate per diadema, & iuuentute pro perfectione, & alis confictis pro celeritate) vel sic ex sensibilibus ad insensibilia venerando ascendamus. Et hoc modo alicubi Spiritus sanctus in forma senis, orbem pugillo concludentis, &c. figuratur. Hic autem tertius modus satis propinquus est illi Paganorum, figurantium Deum diuersimode, prout causa est diuersorum effectuum, vt in forma Mineruæ ratione sapientiæ, & huiusmodi.

¶His præmissis sciendum est, quòd figurare diuinum primo modo, est actus ex suo genere malus moraliter, quia cadit super repugnante materia: repugnat siquidem deitati, figurabilem esse. Figurare autem Deum secundo vel tertio modo ad actum instructionis, est actus ex suo genere bonus: quoniam naturale est homini per sensibilia discere insensibilia. Vnde picturæ codices sunt populorum: sicut libri, in quibus per hæc sensibilia docemur intelligibilia contemplari, propter eruditos sunt. & sic Moyses statuas constituit Angelorum in templo. Sed ad actum cultus figurare hæc, actus est solitariè sumptus, non bonus nec eligibilis, sed declinabilis: sicut occidere hominem, si solitariè proponatur, non est actus eligibilis aut laudabilis: sed si nihil addere[tur], malus & vituperabilis. Sed si figurare Deum ad actum cultus, vestiatur quibusdam circunstantijs (puta autoritate Ecclesiasticæ consuetudinis, securitate ab errorum occasione, pietateque colentium) redditur actus iste honestus, sicut si occidere hominem, induatur circunstantias publicæ potestatis, actum præcipientis propter iustitiam ac commune bonum, erit occidere hominem, actus honestus.

¶Cauere ergo oportet, ne facilis sit sententia contra quancunque partem: habēda siquidem in primis est ratio erroris. Nam si ex falsa aliqua opinione de Deo aut Angelis, &c. aliqua processit aut perseuerat imago tertij modi, vel secundi insuitata, abolenda esset, & instruendus populus. Dico autem vel secundi insuitata: quia etsi ad repræsentationem historiæ Deus depingitur in forma rubi ardentis, loquentis Moysi, & similium visionum: quia tamen Ecclesia non consueuit omnia figuralia proponere vt colenda, ideo cauendum est ne noua abusio introducta sit, puta si petra adoraretur pro Christo, quia scriptum est, Petra autem erat Christus: si verò nulla falsa opinio aut præsumptio interuenit, sed antiquus Ecclesiæ vsus seruatur, nullique occasionem errandi accipit: quia plebs est bene instructa in fide, & credit Deum spiritum esse, & in omnibus rectè cum Ecclesia sentiunt: non video peccatum aliquod in huiusmodi cultu imaginum tam secundi, quàm tertij modi. Et secundus quidem autoritatem habet ex sacra Scriptura & Ecclesiæ vsu manifestè.

¶Tertius autem, quia originaliter secundum partes est ex sacra Scriptura (quamuis non tota imago) & Ecclesiæ vsu approbatur, non solum tolerabilis, sed licitus mihi videtur. Ex eo enim quòd cultus Deo exhibetur in imagine, non impiæ aut præsumptuosæ, sed ab Ecclesia propositæ actus adorationis circa debitam materiam versatur: ac per hoc nullam peccati rationem habet. Et si sic est, non videmus cassandæ Trinitatis imagines in forma senis, crucifixum sustinentis, columba intermedia: partes enim imaginis huius ex sacra sunt Scriptura. Et de Filij & Spiritus sancti imaginibus constat. De Patris autem ex Daniele habetur capi. 7. cùm dicitur de Filio, quod peruenit ad antiquum dierum, hoc est Deum Patrem. Et hoc, vt dictum est, vbi nulla est occasio erroris.

¶Non laudo tamen huiusmodi multiplicationem imaginum Trinitatis aut deitatis, aut Dei Patris, aut Spiritus sancti, nisi in specie columbæ & igneæ linguæ super discipulos: sed potius tanquam insigurabilis, tanquam supra nubem aliquam auream latens, pingendus esset Deus: vnde effectus creationis prouenirent. Vt vel sic erudiretur plebs, quòd Deus est spiritus insigurabilis, sicut Moyses absque sedente sedem impositam Angelis statuens, Deum intelligi & coli super omnia quiescentem, regnantem, prospicientem ac iudicantem ordinauit sapientissimè. Imagines enim codices sunt populorum: & propterea à multis reprehenduntur, tanquam occasionem errandi præbentes, quantum est ex se. Et verum dicerent, nisi conditiones prædictæ excusarent actum, vt dictum est.

¶Et per hæc patet respōsio ad obiecta: quoniam aliqualiter omnia verum concludunt, dum Dei imagines, solitariè propositæ dissonant: & autoritate solitæ ecclesiasticæ consuetudinis, securitateque ab errore concurrente, cum origine à sacra Scriptura in toto vel parte, honestantur.

Universidad de Deusto

¶ super Quæstionis vicesimæquintæ Articulum quartum.

Secunda secundæ q.103.ar.4. ad 3. Bis dist. 9. q.1. ar.2. q.1. 4. Coment.

TItulus de cruce Christi loquitur, sine illa in qua passus est Christus, siue quæcunque alia, vt est crux Christi.

¶ In corpore articuli duo sunt, primo, determinatum, in communi de re honorata & qualitate adorationis. Et dicitur quatuor. Primum est, Soli rationali naturæ deberi honor, intellige ratione sui. Secundum est, Creaturæ insensibili non debetur honor nisi ratione rationalis naturæ. Tertiū est, Dupliciter creaturæ insensibili ratione naturæ rationalis honor debetur, vel ratione repræsentationis, vel ratione coniunctionis quomodolibet. Declaratur hoc exēplis imaginis & vestis regiæ. Quartum est, Vtroq; modo eadē exhiberi reuerentia, quæ exhibetur & Regi. In secunda parte respōdetur in speciali de cruce Christi, distinguendo, vel de cruce illa, in qua Christus pependit, vel de quacūq; alia. Et de prima quidē respondetur vna conclusione habente duas partes, q̄ est veneranda vtroq; modo, & adoratione latriæ, qua Christus adoratur, & declaratur quo ad singula clarè. De cruce verò Christi in quacunq; alia materia respondetur, q̄ est adoranda eadē latria, inquantū repræsentatiua Christi, licut Christi crucifixi imago. Omnia clare patent in litera, aduertendo q̄ al loquutio crucis pro effectu affertur adorationis eiusdem, qua Christus adoratur: ex eo enim q̄ ipsam alloquimur quasi Christum, signū est, q̄ ad ipsam vt Christū nos conuertimus. Et propterea alloquutio fit etiam ad crucem in omni materia, & nō ad illam tantùm, in qua Christus pependit.

¶ Aduertē hic, q̄ Durand. vbi supra, & Ioan. Capreolus crediderunt Autorem retractasse hic quod in tertio senten. dixerat, scilicet crucem illā, in qua pependit Christus, esse adorandam non solùm vt imaginem Christi latria, sed vt quandam rē Christi hypdulia, quasi crux illa Christi non sit capax adorationis, vt est quædam res Christi. Parcant mihi Domini istimon retractauit, sed magnificauit hic Autor doctrinam ibi traditā; quoniam crucem illam vt quandam Christi rē per contactum, ibi hyperdulia, hic latria adorandam dicit. Hoc enim patet non esse retractationem dicti, quòd crux illa vt quædā Christi res, est veneranda: sed magnificationem

Cōment.

¶ Cùm in cruce Christi fuerit tota nostræ salutis spes adoratione latriæ, pro tanto adoranda est, quòd in ea affixus est.

¶RESPONDEO dicendum, quòd sicut suprà dictum est, honor seu reuerentia non debetur nisi rationali naturæ: creaturæ autem insensibili nō debetur honor vel reuerentia nisi ratione rationalis naturæ. Et hoc dupliciter. Vno modo inquantum repræsentat rationalem naturam, alio modo, inquantum ei quocunque modo coniungitur. Primo modo consueuerunt homines venerari Regis imaginem: secundo modo eius vestimentum. Vtrunque autem venerātur homines eadem veneratione qua venerantur & Regem. Si ergo loquamur de ipsa cruce, in qua Christus crucifixus est, vtroq; modo est à nobis veneranda: vno scilicet modo inquantum repræsentat nobis figuram Christi extensi in ea: alio modo ex contactu ad membra Christi, & ex hoc quòd eius sanguine est perfusa. Vnde vtroq; modo adoratur eadem adoratione cum Christo, scilicet adoratione latriæ. Et propter hoc etiam crucem alloquimur & deprecamur quasi ipsum crucifixum. Si verò loquamur de effigie crucis Christi in quacunque alia materia (puta lapidis vel ligni, argenti vel auri) sic veneramur crucem tātùm, vt imaginem Christi, quam veneramur adoratione latriæ: vt suprà dictum est.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd in cruce Christi quātum ad intentionem vel opinionem infidelium considerātur opprobrium Christi: sed quātùm ad effectum nostræ salutis cōsideratur virtus diuina ipsius, quæ de hostibus triūphauit: secundū illud Collos. 2. Ipsum tulit de medio, affigens illud cruci, & spoliās principatus & potestates, traduxit confidenter, palam triumphans illos in semetipso. Et ideo dicit Apostolus 1. ad Corin. 1. Verbū crucis pereuntibus quidem stultitia est, his autem, qui salui fiunt, id est nobis, virtus Dei est.

¶Ad secundum dicendum, q̄ crux Christi, licet nō fuerit vnita verbo Dei in persona: fuit tamen ei vnita aliquo alio modo, scilicet per repræsentationem & contactū. Et hac sola ratione exhibetur ei reuerentia.

¶Ad tertium dicendū, quòd quantū ad rationem contactus mēbrorum Christi, adoramus non solùm crucem, sed etiam omnia quæ sunt Christi. Vnde Damas. dicit in 4. lib. pretiosum lignum vt sanctificatū tactu sancti corporis & sanguinis, decenter adorandum, clauos, indumenta, lanceam, & sacra eius tabernacula, quæ sunt præsepe, spelunca, & huiusmodi. Ista tamen non repræsentant imaginem Christi, sicut crux, quæ dicitur signū filij hominis, quod apparebit in cælo: vt dicitur Matth. 24. Ideóq; mulieribus dixit Angelus, Iesum quæritis Nazarenum crucifixum: non dixit lanceatum, sed crucifixum. Et inde est quòd crucem Christi veneramur in quacunque materia, non autem imaginem clauorum, vel quorumcunque huiusmodi.

ARTICVLVS V.

¶ Vtrùm mater Christi sit adoranda adoratione latriæ.

AD QVINTVM sic proceditur. Videtur quòd mater Dei sit adoranda adoratione latriæ. Videtur enim idem honor esse exhibēdus matri Regis, & Regi: vnde dicitur 2. Reg. 2. quòd positus est thronus matri Regis, quæ sedet ad dexteram eius. Et Aug. dicit in sermone de Assumptione, Thronum Dei, & thalamum Domini cæli, atq; tabernaculum Christi dignum est ibi esse, vbi est ipse. Sed Christus adoratur adoratione latriæ, ergo & mater eius.

¶Præterea, Damas. dicit in 4. lib. q̄ honor Matris refertur ad filium. Sed filius adoratur adoratione latriæ, ergo & Mater.

¶Præterea, Cōiunctior est Christo mater eius quàm crux. Sed crux adoratur adoratione latriæ, ergo & mater Christi est adoratione latriæ adoranda.

¶SED CONTRA est, quòd mater Dei est pura creatura. Non ergo ei debetur adoratio latriæ.

CONCLVSIO.

¶ Beata Virgo, cùm sit creatura rationalis, non latria, sed hyperdulia, adoranda est.

¶RESPONDEO dicendum, q̄ quia latria soli Deo debetur, nulli creaturę debetur latria, prout creaturā secundū se venerāmur. Licet autē creaturę insensibiles nō sint capaces venerationis secūdū seipsas: creatura tamē rationalis est capax veneratiōis secundū seipsam: & ideō nulli puræ creaturæ rationali debetur cultus latriæ. Cùm igitur beata Virgo sit pura creatura rationalis, nō debetur ei adoratio latriæ: sed solùm veneratio duliæ, eminentius tamen quàm cęteris creaturis, inquantùm ipsa est mater Dei. Et ideo dicitur quòd debetur ei non qualiscūque dulia, sed hyperdulia.

¶AD PRIMVM ergo dicendū, q̄ matri Regis nō debetur æqualis honor honori, qui debetur Regi: debetur tamē ei quidam honor cōsimilis ratione cuiusdā excellētiæ. Et hoc significant autoritates inductæ.

¶Ad illius, dum ab hyperdulia ad latriam ascenditur.

¶ Super Quæstionis vicesimæquintæ Articulum quintum.

Cōment.

IN corpore art. vnica est conclusio, habens duas partes: Beata Virgo est adoranda non latria, sed hyperdulia. Probatur primò pars negatiua: Nulli rei venerabili secundū se, nisi soli Deo debetur latria: ergo nulli puræ creaturæ rationali: ergo beatæ Virgini nō debetur latria. Antecedens in illa particula, venerabili secundum se, excludit & creaturas insensibiles (quales sunt imagines & cruces, quæ nō sunt secundum se venerabiles) excludit & humanitatem Christi, quæ secundū se non est venerabilis vt res adorata, vt patet ex dictis superius. Ambo enim adorantur latriæ vt patet ex antedictis, & ideo in litera apponitur ly puræ, cum dicitur puræ creaturæ. Consequentia prima probatur, quia creatura rationalis est capax secundū se honoris. Secunda autem, quia beata Virgo est pura creatura rationalis. Secunda autem pars probatur: quia veneranda est eminētius creaturis cæteris: quia est mater Dei.

Secunda secundæ q.103. ar.4. ad 3. Et 3. p. q.27. ar.4.

¶In hoc articulo & spe. 3. q. 25. ar. 5. ad tertium dubium occurrit: quia non debet esse minoris conditionis res veneranda secundum se & secūdum aliud, quàm si esset solùm veneranda secundum aliud: quoniā venerabilitas secundū se, non est conditio diminuens rationem venerabilitatis: sed beata Virgo si non esset venerabilis secundum se, sed solùm ratione Christi vt crux, adoraretur latria non minus quàm crux Christi: quia intrinsecè fuit illi coniuncta: ergo etiam nunc vt ei coniuncta Christo, adoranda est latria, & secūdum seipsam, hyperdulia. Et confirmatur quia dictum est, q̄ non inconuenit vnā & eandem personam adorari duplici adoratione.

Et 3. p. q. 25. ar. 5. ad 3.

¶Ad hoc dicitur, quòd licet venerabilitas secundū se, non distrahat rationē venerabilitatis imò est perfectior differētia ei: distrahit tamē rationē venerabilitatis ratione alterius: ita q̄ venerabile ratione alterius, distrahitur per venerabile secundum se. Exēplū, per se subsistere non distrahit rationem entis, sed est perfectiue illius modus: sed differentia hit rationem entis in alio, puta accidentis. Et ideo quum latria inter creaturas debeatur soli venerabili ratione alterius, consequens est quòd

est quòd quodcunque creatum est secundū se venerabile, non sit ratione alterius venerabile latria.

¶Et si contra hoc instetur, q̄ distractio ista est vera in essentialibus, nō autē in accidentaliter cōiunctis, qualiter iunguntur duæ rationes adorabilitatis in vna persona: respondeatur q̄ nos nō dicimus oppositū, sed respōdemus argumento de conditione distrahente.

¶Ad materiam autē dicimus eā Autore in art. 1. ad 1. q̄ occasio erroris vitanda, facit vtralibet creatura nō adoretur vt imago Dei: & pari ratione vt ies cōiuncta Christo, ne scilicet motus adorationis fiat in rationali naturā secundū se. Quo circa secus personā Christi nō nisi latria veneramur, ad euitandū errorē recurrentiā ad Christum, vt purā creaturam vita petionam beatæ Virginis sola hyperdulia honoramus, ad euitandū errorē eorū, qui latriā terminarent ad beatam Virginē secundū se. Nō enim plebs tantum peneraret vt adoraret latria Christum in beata Virgine: & seorsum adoraret hyperdulia ipsam secundū se beatā Virginem, sine qua discretione error accideret; & ideo simpliciter dicitur q̄ non est adoranda latria, sed hyperdulia.

Secunda secundæ, q.103. ar. 4. 3.

¶ Super Quæstionis vicesimæquinta Articulum sextum.

Cōment.

TItulus hic clarissimus est.

¶ In corpore articuli, vnica est conclusio dupliciter probata. Conclusio est, Reliquias Sanctorum quales cūq; congruo honore venerari debemus, & præcipuè eorū corpora. Probatur primò: Affectus alicui, venerator etiam illa quæ de ipso post mortem relinquuntur, sed Sanctos Dei venerāmur ergo eorum reliquias venerari debemus, & præcipuè eorū corpora. Maior probatur autoritate Aug. Minor probatur ex quatuor: quia Sancti sunt Christi mēbra, quia Dei filii, quia amici, quia nostri intercessores. Pars autem specificata in conclusione, scilicet præcipuè eorum corpora, manifestatur ex tribus: quia templa Spiritus sancti inhabitamina: quia organa Spiritus sancti operantis per ea fecunda, quia sunt corpori Christi configuranda. Secūdo probatur conclusio, quia Deus Sanctorum reliquias honorat miraculis: ergo & nos debemus honorare.

Allias, Pretio.

¶ Super Quæstionis vicesimæseptimæ Articulum primum.

¶Ad secundum dicendum, q̄ honor matris refertur ad filiū, quia ipsa mater est propter filiū adoranda. Non tamē eo modo quo honor imaginis refertur ad exēplar: quia ipsa imago prout in se consideratur vtres quædam, nullo modo est veneranda.

¶Ad tertium dicendum, q̄ crux non est capax venerationis prout in se consideratur, vt dictum est: sed beata Virgo secundùm seipsam est veneratione capax. Et ideo non est similis ratio.

ARTICVLVS VI.

¶ Vtrùm reliquiæ Sanctorum sint adorandæ.

Secunda secundæ, q.96. ar. 4. 3.

AD SEXTVM sic proceditur. Videtur q̄ Sanctorū reliquię nullo modo sint adorandæ. Non enim est aliquid faciendū, quod ponit esse occasio erroris. Sed adorare mortuorū reliquias, videtur ad errorē Gentiliū pertinere, qui mortuis hominibus honorificentiam impendebant. Ergo non sunt Sanctorum reliquiæ adorandæ.

¶Præterea, Strultum videtur rē insensibilē venerari. Sed Sanctorū reliquiæ sunt insensibilia corpora. Ergo stultū est eas venerari.

¶Præterea, Corpus mortuū nō est eiusdem speciei cum corpore viuo: & per consequēs non videtur esse numero idem. Ergo videtur quòd post mortem alicuius Sancti, corpus eius non sit adorandum.

¶SED CONTRA est quod dicitur in lib. de Ecclesiasticis dogmatibus, Sanctorum corpora, & præcipuè beatorū Martyrum reliquias, acsi Christi membra, sinceriſsimè honoranda, scilicet credimus. Et postea subdirur, Si quis contra hanc sententiam velit esse, nō Christianus, sed Eugnominianus & Vigilantianus creditur.

CONCLVSIO.

¶ Cùm sanctos Dei veneremur, eorum quoq; corpora, & reliquias venerari nos oportet.

¶RESPONDEO dicendum, quòd sicut Aug. dicit in lib. de Ci. Dei. Si paterna vestis & annulus, ac si quid est huiusmodi, tātò carius est posteris, quantò erga parētes est maior affectus, nullo modo ipsa spernēda sunt corpora, quæ vtiq; multò familiarius atq; coniunctius quàm quælibet indumenta gestamus. hæc enim ad ipsam naturā hominis pertinent. Ex quo patet, q̄ qui habet affectū ad aliquē, etiam ea quæ de ipso post mortem relinquuntur, veneratur: non solùm corpus aut partes corporis eius, sed etiam aliqua exteriora, puta vestes, & similia. Manifestum est autem, q̄ Sanctos Dei in veneratione habere debemus, tanquam mēbra Christi, Dei filios, & amicos, & nostros intercessores. Et ideo eorum reliquias qualescunq; honore congruo in eorum memoriam venerari debemus, & præcipuè eorum corpora, quæ fuerunt templa & organa Spiritus sancti in eis habitantis & operantis, & sunt corpori Christi configuranda per gloriosam Resurrectionē. Vnde & ipse Deus huiusmodi reliquias conuenienter honorat, in eorum * præsentiam miracula faciendo.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd hæc fuit ratio Vigilantij, cuius verba introducit Hiero. in lib. quem contra eum scribit, dicentis, Propè ritum Gentilium videmus sub prætextu religionis introductū, puluisculum nescio quem in modico vasculo, Io, pretioso linteamine circundatum osculantes adorant. Contra quem Hiero. dicit in Epistola ad Riparium: Nos non dico Martyrum reliquias, sed nec Solem nec Lunam nec Angelos adoramus, scilicet adoratione latriæ, honoramus autem reliquias Martyrum, vt eū cuius sunt Martyres, adoremus honoramus seruos, vt honor seruorū redundet ad dominum. Sic ergo honorando reliquias Sanctorum, non incidimus in errorē Gentilium, qui cultum latriæ mortuis hominibus exhibebant.

¶Ad secundum dicendum, quòd corpus illud insensibile non adoramus propter seipsum, sed propter animam, quæ fuit ei vnita, quæ nūc fruitur Deo: & propter Deum, cuius fuerunt ministri.

¶Ad tertium dicendum, quòd corp usmor tui alicuius Sancti non est idem numero quod primò fuit dum viueret, propter diuersitatem formæ, quæ est anima: est tamen idem identitate materiæ, quæ est iterum suæ formæ vnienda.

Allias, mortuo.

QVAESTIO VICESIMASEXTA, De eo, quòd Christus Mediator Dei & hominum dicitur, in duos articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de hoc, quòd dicitur Christus Dei & hominum mediator.

¶Et circa hoc quæruntur duo.

¶Primò, vtrùm esse mediatorem Dei, & hominum, sit proprium Christo.

¶Secundò, vtrùm hoc conueniat ei secundum humanā naturā.

ARTICVLVS I.

¶ Vtrùm esse mediatorem Dei & hominum, sit proprium Christo.

3. dis. 19. artic. 5. q. 3. Et opus. 3. ca. 22. Et opus. 60. c 18. Et Gal. 3. le. 7. fi.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd esse mediatorem Dei & hominū, non sit propriū Christo. Sicut enim Sacerdos, ita & Propheta videtur esse mediator inter Deum & homines: secūdum illud Deut. 5. Ego illo tempore sequester fui & medius inter Deum & vos. Sed esse Prophetam & Sacerdotem, non est proprium Christo. Ergo nec etiam esse mediatorem.

¶Præterea, Illud quod conuenit Angelis bonis & malis, non potest dici esse proprium Christo. Sed esse medium inter Deū & homines, conuenit Angelis bonis vt Dionysius dicit 4. cap. de Diui. nom. cōuenit etiam Angelis malis, id est dęmonibus: habent enim quædam communia cum Deo, scilicet immortalitatem, quædam cum hominibus, scilicet quòd sunt animo passiui, & per consequens miseriæ patet per Aug. in 9. de Ciuit. Dei. Ergo esse mediatorem Dei & hominū non est propriū Christo.

¶Præterea, Ad officiū mediatoris pertinet interpellare ad vnū eorum, inter quos est mediator pro altero. Sed Spiritus sanctus, sicut dicitur Rom. 8. interpellat pro nobis ad Deum gemitibus inenarrabilibus. Ergo Spiritus sanctus est mediator inter Deum & homines. Non ergo est proprium Christo.

¶SED CONTRA est quod dicitur primæ ad Timoc. 2. Vnus est mediator Dei & hominum, homo Iesus Christus.

CONCLVSIO.

¶ Soli Christo conuenit esse mediatorē simpliciter & perfectiuè, cum nō obstat multos alios esse secūdū quid mediatores, scilicet dispositiuè & ministerialiter

¶RESPONDEO dicendum, quòd ad Mediatoris officium propriè pertinet, coniungere & vnire eos inter quos est mediator. Nam extrema vniuntur in medio. Vnire autem homines Deo perfectiuè, quod conuenit Christo, per quem homines sunt reconciliati Deo, secūdum illud 2. ad Corint. 5. Deus erat in Christo mundum reconcilians sibi. Et ideo solus Christus est perfectus Dei & hominum mediator, inquantum per suam mortem humanum genus Deo reconciliauit, vnde cum Apostolus dixisset, Mediator Dei & hominum homo Christus Iesus, subiunxit, Qui dedit semetipsum redemptionem pro omnibus. Nihil tamen prohibet aliquos alios secundum quid, dici mediatores inter Deum & homines: prout scilicet cooperantur ad

¶ *Super Quæstionis vicesimæsextæ Articulum secundum.*

Comment. TItulus clarus.

¶In corpore duo hunt; primò ponuntur duæ cõditiones mediatoris, secundò applicantur ad Christum duplicitèr, & secundum q. Deus negatiuè, & secundum quòd homo affirmatiuè & sic respondetur quæsito. Christus verissimè dicitur mediator Dei & hominum secundum quòd homo. Omnia clara sine littera: consistit enim eius processus in hoc: Mediator secundum' duo quæ habet (scilicet esse medium & officiũ contingendi extrema inter se) duas exigit conditiones: prima est distantia ab extremis, secunda est delatio ad extrema vtrinque ex altero. Sed Christus, secundũ quòd Deus, neutram habet, quia nõ distat à Deo in natura aut dominio, nec aliquid Dei nõ suũ deferre potest: ac per hoc nihil potest deferre ex Deo tanquam extremo. Sed secundum quòd homo, habet vtramque: quia distat à Deo natura, & ab hominibus puris dignitate gratiæ & gloriæ: defert quoque præcepta & dona Deo ad hominem, & satisfactionem ac interpellationem ex hominibus ad Deum, non quasi hæc ab hominibus accipiat, sed quia hoc vice hominum ipse Deo offert quod vocatur pro hominibus offerre ac satisfacere. Nihilominus satisfactionẽ ex hominibus quodammodo accipit, pro quanto ex massa peccatrice, carne scilicet humana ab Adam genita, naturam passibilem in qua satisfaceret assumpsit.

Annot. ¶In responsione ad primum & tertium simul considera discrimẽ do rationem specificãtẽ id quo Christus mediat, aut satisfacit & radicem vnde illud, quo efficax originaliter redditur ad mediandum, & satisfaciendum, & merendum pro omnibus. Nam si specificare aut determinare quæris naturam, qua Christus mereatur, mediat, & satisfacit, proculdubio natura humana est creatæ quippe naturæ sunt adhuc illi. Sed si quæris, vnde natura creata tanti est, vt mediet, mereatur, & satisfaciat pro toto mũdo, ex gratia vnionis, ex hypostasi est diuina: quia enim Christus vnigenitus est Patris, ideo per naturam assumptam satisfacit, meretur & mediat. Et hoc est quod in responsione ad primũ dicemur & doctrina fuerit habita de efficacia satisfactionis & meriti Christi sic applicanda est in responsione ad tertium. Et sic omnia consonant.

¶ *Primæ partis de Christo tractatus tertius.*

Hic incipit tertius tractatus primæ partis, quæ de Christo est, tractatorq; hæc vsque ad q. 59. de spectantibus ad ingressum Christi in mundũ: vt charè patet in littera.

3.dist.19. Et 4.dist. 43.art. 2.qu.1. cor. Et dist. 48.q.1. art.2. Et ver. q.29.ar. 3.ad 5. Et 1.Tim. 2.1. fin. Et 2.Tim. 2.co lum.2.

tur ad vnionem hominum cum Deo dispositiue vel ministerialiter.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd Prophetæ & Sacerdotes veteris Testamenti, dicti sunt mediatores inter Deum & homines dispositiuè, & ministerialiter, inquantũ scilicet prænuntiabant & præfigurabant verum & perfectum Dei & hominum mediatorem. Sacerdotes verò noui Testamenti possunt dici mediatores Dei & hominum, inquantum sunt ministri veri Mediatoris, vice ipsius salutaria sacramenta hominibus exhibentes.

¶Ad secundum dicẽdum, quòd Angeli boni, vt Aug. dicit in 9. de Ciu. Dei, non rectè possunt dici mediatores inter Deum & homines. Cùm enim vtrunque habeant commune cum Deo & beatitudinẽ & immortalitatẽ, nihil autẽ horũ cum hominibus miseris & mortalibus, quomodo nõ potius remoti sunt ab hominibus, Deóq; coniuncti, quàm inter vtrosq; mediũ constituti? Dionysius tamen dicit eos esse medios, quia secundum gradum naturæ sunt infra Deũ & supra homines constituti: & mediatoris officiũ exercent, non quòd principaliter & perfectiuè, sed ministerialiter & dispositiuè. Vnde Matthæ. 4. dicitur, q; accesserunt Angeli, & ministrabãt ei, scilicet Christo. Dæmones autem habent cõmunem cum Deo immortalitatem, cum hominibus autẽ miseriam: ad hoc enim se interponit mediũ dæmon immortalis & miser, vt ad immortalitatẽ beatam transire non finat, sed perducat ad miseriam immortalẽ. Vnde est sicut malus medius, qui separat amicos. Christus autẽ habuit cõmunem cum Deo beatitudinẽ, cum hominibus autẽ mortalitatẽ. & ideo ad hoc se interposuit mediũ vt mortalitate trãsacta & ex mortuis faceret immortales (quod in se resurgendo monstrauit) & ex miseris beatos, vnde nunquã ipse defecit. Et ideo ipse est bonus mediator, qui reconciliat inimicos.

¶Ad tertium dicendum, quòd Spiritus sanctus cùm sit per omnia Deo æqualis, non potest dici medius vel mediator inter Deũ & homines, sed solus Christus, qui licet secundum diuinitatem æqualis sit Patri, tamen secundum humanitatem minor est Patre, vt suprà dictum est. Vnde semper illud ad Gal. 3. Christus est mediator. dicit Glos. Non Pater nec Spiritus sanctus. Dicitur autẽ Spiritus sanctus interpellare pro nobis, quia ipse interpellare nos facit.

ARTICVLVS II.

¶Vtrùm Christus, secundum quòd homo, sit mediator Dei & hominum.

3.dist.19. art.1.q.2. Et 4.dist. 43.art. 2.qu.1. cor. Et dist. 48.q.1. art.2. Et ver. q.29.ar. 3.ad 5. Et 1.Tim. 2.1. fin. Et 2.Tim. 2.co lum.2.

AD SECVNDVM sic procedit. Videtur q; Christus non sit mediator Dei & hominũ, secundũ q; homo. Dicit enim Aug. in li. cõtra Felicianũ: Vna est Christi persona, ne sit nõ vnus Christus, nõ vna substãtia, ne mediatoris dispẽsatione submota, aut Dei tantũm dicatur aut hominis filius. Sed non est Dei & hominis filius, secundũ q; homo, sed simul secundũ q; Deus & homo. Ergo neq; dicendum est, quòd sit mediator Dei & hominum solùm secundum quòd homo.

¶Præterea, Sicut Christus, inquantum est Deus, ſcõuenit cũ Patre & Spiritu sancto, ita inquantum est homo, conuenit cum hominibus. Sed propter hoc, q; inquantum est Deus, cõuenit cũ Patre & Spiritu sancto, nõ potest dici mediator, inquantũ est Deus: quasuper illud 1. ad Tim. 2. Mediator Dei & hominum, &c. dicit glos. Inquantũ est Verbum, nõ medius est: quia æqualis est Deo; & Deus apud Deũ, & simul vnus Deus. Ergo nec etiam inquantum est homo, potest dici mediator, propter conuenientiam quã cum hominibus habet.

¶Præterea, Christus dicitur mediator, inquantum reconciliauit nos Deo; quod quidem fecit, auferẽdo peccatum, quod nos separabat à Deo. Sed auferre peccatũ, conuenit Christo, non inquantum est homo, sed inquantum est Deus. Ergo Christus, inquantum est homo, non est mediator, sed inquantum est Deus.

¶SED CONTRA est quod Augu. dicit in lib. 9. de Ciuit. Dei. Non ob hoc mediator est Christus, quia est verbũ: maximè quippe immortale & maximè beatum Verbũ, longè à mortalibus miseris: sed mediator secundum quòd homo.

CONCLVSIO.

¶Cùm Christus, secundum quòd Deus, nulla modo à Deo ipso distet, nec quippiam non suum alteri deferat, nullo pacto conuenit sibi esse mediatorem, inquantum Deus est, sed inquantum homo.

¶RESPONDEO dicendum, q; in mediatore duo possumus considerare. Primò quidem rationem mediũ: secundò, officium coniungendi. Est autẽ de ratione mediũ, q; distet ab vtroq; extremorum: cõiungit autem mediator per hoc, q; ea quæ vnius sunt, defert ad alterũ. Neutrum autẽ horũ potest cõuenire Christo secũdum q; Deus, sed solùm secundũ q; homo. Nam secundũ q; Deus, nõ differt à Patre & Spiritu sancto in natura & potestate dominĩ. Nec etiã Pater & Spiritus sanctus aliquid habẽt quod non sit filiũ: vt sic possit id quod est Patris vel Spiritus sancti quasi qd̃ est alterũ, ad alios deferre. Sed vtrunq; conuenit ei, inquantũ est homo: quia secundum q; est homo, distat & à Deo in natura & ab hominibus in dignitate & gratiæ & gloriæ. Inquantum etiam est homo, cõuenit ei coniungere homines Deo, præcepta & dona Dei, hominibus exhibendo, & pro hominibus Deo satisfaciendo, & interpellando. Et ideo verissimè dicitur mediator secundum quòd homo.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, q; si subtrahatur diuina natura à Christo, subtrahetur per consequens ab eo singularis plenitudo gratiarum, quæ conuenit ei, inquantũ est vnigenitus à Patre: vt dicitur Ioã. 1. Ex qua quidam plenitudine habet, vt sit super omnes homines constitutus: & propinquius ad Deum accedens.

¶Ad secundum dicendũ, q; Christus, secũdũ q; Deus, est per omnia æqualis Patri, sed etiã in humana natura excedit alios homines. Et ideo secundum q; homo, potest esse mediator, non autem secundum q; Deus.

¶Ad tertium dicendum, q; licet autoritatiuè peccatum auferre conueniat Christo secundum q; est Deus, tamen satisfacere pro peccato humani generis conuenit ei, secundum quòd est homo: Et secundum hoc dicitur Dei & hominum mediator.

QVAESTIO VICESIMASEPTIMA
de Beatæ Virginis Mariæ sanctificatione, in
sex articulos diuisa.

POST prædicta, in quibus de vnione Dei & hominis, & de his quæ vnionem consequuntur, tractatum est: restat considerandum de his, quæ filius Dei incarnatus, in natura humana sibi vnita gessit vel passus est. Quæ quidem cõsideratio quadripartita erit. Nam primò considerabimus de his quæ pertinent ad ingressum eius in mundũ. Secũdò, de his quæ pertinent ad progressum vitæ ipsius in hoc mũdo. Tertiò, de exitu ipsius ab hoc mundo. Quartò, de his quæ pertinent ad exaltationem ipsius post huiusmodi vitam.

¶Circa primum quatuor consideranda occurrunt. primò quidẽ de conceptione Christi. secundò, de eius natiuitate. tertiò, de eius circumcisione. quartò, de eius baptismo.

¶Circa conceptionem autem eius oportet primò aliqua considerare quantũ ad matrem concipientem: secundò quantũ ad modum conceptionis. tertiò, quantum ad perfectionem prolis conceptæ.

¶Ex parte

¶ *Super Quæstionis vicesimæseptimæ Articulum primum.*

cõment. IN corpore duo fiũt, primò qualis notitia de hoc quæstiõ haberi potest, dicitur: ac per hoc mõstratur via ad inuestigandam veritatem conclusionis. secundò per monstratam viam incedendo, respõdetur quæsito vna conclusione affirmatiuè.

Quo ad primũ via scilicet non est ex sacræ Scripturæ autoritate inspecta, sed ex rationabilibus sacræ Scripturæ cõsonis: vt Aug. de Assumptione arguit. Quo ad secundum conclusio est: Beata Virgo creditur beatam Virginem sanctificabiliter creditur beatam Virginem sanctificatam in vtero. probatur: Maiora gratiæ priuilegia beatæ Virgini cõcessa creditur: quam aliis Sanctis. sed quibusdam sanctis cõcessa est sanctificatio in vtero. ergo. Maior probatur *3.dist.3.* tum quia mater futura *q.2. art.* Verbi Virgini à Patre *2.q.3.* plenã gratiarum quia Angelus dixit eam plenam gratia. Minor probatur *Et qual. cõm.5.* de Hiere. & Ioan. *art.3.ter.* Baptista.

Et ipse. ¶ *Super Quæstionis vicesimæseptimæ Articulum secundum.*

3.q.27. Et Psal. 45.10.2

Annot. TItulus clarus est de animatione secundũ animã rationalem fuisse dictã.

Comment. ¶In corpore art. ellyna conclusio cum vno corollario. Conclusio est responsiua quæsito directè: Beata Virgo non fuit sanctificata ante animationẽ. Corollariũ est: Beata Virgo fuit sanctificata post animationem. Conclusio probatur dupliciter: primò sic, Sanctificatio de qua loquimur, est emundatio à peccato originali ergo est per gratiã. ergo in sola creatura rationali, ergo non ante infusionem animæ rationalis. Antecedens declaratur ex Dion. 5. cælestis est perfecta mundicia. Prima cõsequtia probatur, quia culpa non emundatur nisi per gratiam secundum veritatem, ita sola creatura rationalis est subiectum gratiæ. secũdò, dicebo ad incõueniens sic: Proles concepta ante infusionem animę rationalis nõ est culpæ obnoxia: ergo quocunque modo ante animationẽ beata Virgo sanctificata fuisset, nõ incurrisset originalis peccati macutã: ergo nõ indiguisset redẽptione & salute, quæ est facta per Christum sed hoc est inconueniens: ergo. Antecedens probatur quia sola creatura rationalis est susceptiua culpæ: prima consequentia vt clara relinquitur, secunda autem probatur autoritate angeli Matth. 1. Ipse saluũ faciet à peccatis. Inconuenitas cõsequtiæ pro-

¶Ex parte autem Matris occurrit considerandum. primò quidem de sanctificatione eius: secũdò de virginitate eius: tertiò de desponsatione eiusdem: quartò de annũtiatione ipsius. quintò, de præparatione ipsius ad concipiendum.

¶Circa primum quæruntur sex.

¶Primò, vtrùm beata Virgo mater Dei, fuerit sanctificata ante natiuitatẽ ex vtero.

¶Secundò, vtrùm fuerit sanctificata ante animationem.

¶Tertiò, vtrùm per huiusmodi sanctificationem fuerit sibi totaliter subiatus fomes peccati.

¶Quartò, vtrùm per huiusmodi sanctificationem fuerit cõsecuta, vt nũquã peccaret.

¶Quintò, vtrùm per huiusmodi sanctificationem adepta fuerit plenitudinẽ gratiarũ.

¶Sextò, vtrùm sic sanctificari, fuerit proprium sibi.

ARTICVLVS I.

¶Vtrùm beata Virgo mater Dei, fuerit sanctificata ante natiuitatem ex vtero.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur q; beata Virgo non fuerit sanctificata ante natiuitatem ex vtero. Dicit enim Apostolus 1. ad Cor. 15. Non prius quod spirituale est, sed prius quod est animale, deinde quod est spirituale. Sed per gratiam sanctificantẽ nascitur homo spiritualiter in filium Dei, secundum illud Ioan. 1. Ex Deo nati sunt. Natiuitas autem ex vtero, est natiuitas animalis. Non ergo beata Virgo fuit prius sanctificata, quàm ex vtero nasceretur.

¶Præterea, Aug. dicit in Epistola ad Dardanum: Sanctificatio qua efficimur templũ Dei, nõ nisi renatorum. Nemo autem renascitur nisi prius nascatur. Ergo beata Virgo non fuit prius sanctificata, quàm ex vtero nasceretur.

¶Præterea, Quicunq; est sanctificatus per gratiam, est mundatus à peccato originali & actuali. Si ergo beata Virgo fuit sanctificata ex vtero, consequens est quòd ipse fuerit emundata ab originali peccato. Sed solùm originale peccatum poterat eam impedire ab introitu regni cælestis. Si ergo tunc mortua fuisset, videtur quòd ianuam regni cælestis introisset. Quod tamen fieri nõ potuit ante passionem Christi: habemus enim fiduciam in introitum Sanctorum per sanguinem eius: vt dicitur Heb. 10. Videtur ergo quòd beata Virgo non fuerit sanctificata antequam ex vtero nasceretur.

¶Præterea, Peccatum originale contrahitur ex origine, sicut peccatum actuale ex actu. Sed quandiu aliquis est in actu peccãdi, non potest à peccato actuali mundari. Ergo etiam nec beata Virgo à peccato originali mũdari potuit, dũ esset adhuc in ipso actu originis. in materno vtero existens.

¶SED CONTRA est, quòd Ecclesia celebrat natiuitatem beatæ Virginis, nõ autem celebratur festũ in Ecclesia nisi pro aliquo Sancto. Ergo beata Virgo in ipsa sua natiuitate fuit sancta. Fuit ergo in vtero sanctificata.

CONCLVSIO.

¶Rationabiliter creditur, beatam Virginem Mariam fuisse in vtero sanctificatam, sicut sanctificati in vtero multi leguntur.

¶RESPONDEO dicendum, quòd de sanctificatione beatæ Mariæ, quòd scilicet fuerit sanctificata in vtero, nihil in Scriptura canonica traditur: quæ etiam nec de eius natiuitate mentionem facit. Sic tamen Augustinus in sermone de Assumptione ipsius Virginis, rationabiliter argumẽtatur, quòd cum corpore sit assumpta in cælum (quod tamen Scriptura non tradit) ita etiam rationabiliter argumentari possumus, quòd fuerit sanctificata in vtero. Rationabiliter enim creditur, quòd illa quæ genuit Vnigenitum à Patre, plenum gratiæ & veritatis, præ omnibus alijs maiora priuilegia gratiæ acceperit. Vnde, vt legitur Luc. 1. Angelus ei dixit, Aue Maria gratia plena. Inuenimus autem quibusdam alijs hoc priuilegialiter esse concessum, vt in vtero sanctificarẽtur, sicut Hieremiæ, cui dictum est, Hieremiæ 1. Antequam exires de vulua, sanctificaui te. & sicut Ioannes Baptista, de quo dictum est Luc. 1. Spiritu sancto replebitur adhuc ex vtero matris suæ. Vnde rationabiliter creditur quòd beata Virgo sanctificata fuerit, antequam ex vtero nasceretur.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd etiam in beata Virgine prius fuit id quod est animale, & post id quod est spirituale: quia prius fuit secũdum carnem concepta, & postea secundum Spiritum sanctificata.

¶Ad secundum dicendum, quòd Aug. loquitur secũdum legem communem, secundum quam per sacramenta non regenerantur aliqui nisi prius nati. Sed Deus huic legi sacramentorum, potentiam suam non alligauit, quin aliquibus ex priuilegio gratiam suam conferre possit, antequam nascantur ex vtero.

¶Ad tertiũ dicendũ, q; beata Virgo sanctificata fuit in vtero à peccato originali, quãtumcad maculam personalẽ: non tamen fuit liberata à reatu, quo tota natura tenebatur obnoxia, vt scilicet nõ intraret in paradisum nisi per *ostium Christi, sicut & de sanctis Patribus dicitur, qui fuerunt ante Christũ. *Aliàs hostium.*

¶Ad quartum dicendum, q; peccatum originale trahitur ex origine, inquãtũ per eam communicatur humana natura, quam proprièrespicit peccatũ originale: quod quidẽ fit quãdo proles concepta animatur. Vnde post animationẽ nihil prohibet prolem conceptam sanctificari: postea enim nõ manet in materno vtero ad accipiendam humanam naturam, sed ad aliqualem perfectionem eius, quod iam accepit.

ARTICVLVS II.

¶Vtrùm beata Virgo fuerit sanctificata ante animationem.

3.dist.3.q. 1.art.2. Et opus. 6.qu.1. ar. 11.1.cor. 7.c.23.1.

AD SECVNDVM sic procedit. Videtur quòd beata Virgo sanctificata fuerit ante animationem. Quia (vt dictum est) plus gratiæ est collatũ Virgini matri Dei, quàm alicui Sanctorũ. Sed quibusdã videtur esse concessum, q; sanctificarentur ante animationẽ: quia vt dicitur Hiere. 1. Priusquam te formarem in vtero, noui te. Non autem infunditur anima ante corporis formationẽ.

Similiter etiam de Ioan. Bapt. dicit Amb. super Luc. q; nondum inerat ei spiritus vitæ, & iam inerat ei Spiritus gratiæ. Ergo multò magis beata Virgo ante animationem sanctificari potuit.

¶Præterea, Conueniens fuit (sicut Anſel. dicit in lib. de cõceptu Virginali) vt illa Virgo eã puritate niteret, qua maior sub Deo nequit intelligi. Vnde & Canticor. 4. dicitur, Tota pulchra es amica mea, & macula non est in te. Sed maior puritas fuisset beatæ

Universidad de Deusto Biblioteca

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶ Num, si beata Virgo maculam originalis culpæ non incurrisset, indiguisset, Christi præsidio sanguine redimi.

Quæstio. ¶ Circa secundam rationem dubium occurrit de illa consequentia, ergo non indiguisset redemptione Christi. Nam videtur non valere, ex eo quòd multi quo-
dammodo, quibus redemptio & salus per Christū fit etiam à peccato, ratio ista unum tantum modum excludit, quasi omnes excluserit, infert negatiuum totaliter, q̄ non indiguisset redemptione Christi. Quòd autem non sit vnicus tantum modus quo redemptio à peccato fit per Christum, ex eo patet quòd vltra illum communem modū, quo saluat, delendo inuentam peccati maculam in anima, datur alius, quo tollendo contagionis labem à carne suscepta ra animam, præseruat à peccato animā, ne incurrat in illud. Ac per hoc licet beata Virgo nō indiguisset illo modo, scilicet per deletionē maculæ incurſæ, redimi & saluari per Christum, indiguit tamē redimi & saluari per eundem, alio modo, scilicet per emundationem infectionis fœtus, vt sic præseruaretur à culpa.

¶ Ad huius euidentiam aduertendum est, quòd aliud est persona beatæ Virginis indiguisse redimi à peccato p Christum, & aliud est fœtum illum ante animæ infusionem indiguisse sanctificari per Christum. Nam personam ipsam indigere saluari à peccato quod habet vel habere oportet enim aut quòd habeat peccatū, vel quòd sit in proximo fœ periculo habēdi peccatum quisquis eget saluari à peccato: si enim peccatum non habet, nec est in periculo habendi peccatum, saluatore peccato non indigetvt patet. Fœtū autem egere sanctificatione, est quia nisi sanctificetur, immundus erit. Si beatę igitur Virginis fœtus sanctificatur fuisset ante infusionē animæ rationalis, quæ fœtus nō fit homo nisi per animā rationalem, non ipsa beata Virgo, quæ non erat adhuc, sed fœtus ille indiguisset sanctificari per Christum, sed ipsa beata Virgo fuisset cōcepta sine peccato originali absque quacunque alia gratia. Ita quòd ex hoc ipso, quòd anima sua infusa esset materiæ mundæ, originale peccatum nō contraxisset, etiā si nulla superapposita fuisset gratia: ac per hoc ipsa beata Virgo non indiguisset gratia redēptionis seu saluationis à peccato per Christum Iesum. Exemplum: Apostolus Paulus quia natus est ciuis Romanus, nunquam indiguit Cæsarea gratia ad ciuilitatem, Romanam, quamuis aliquis ex patribus suis hac gratia indiguerit: Simile est in proposito, quia licet ante antecedens personam beatæ Virginis indiguerit redimi tali modo per Christum, ipsa tamen beata Virgo, quia nata in vtero esset expers peccati absque infusa sibi gratia præseruante, ne incurreret, non indiguisset simpliciter & absolutè redimi seu saluari à peccato per Christū. Ex hinc habet, quòd si dicatur quòd beata Virgo indiguisset in carne precedente redimi à peccato, quamuis non in se, hæc distinctio non obstat dictis quoniam indigere in antecedentibus non est ipsam indigere, ita quòd *ly* in antecedentibus, est conditio diminuens rationē indigentiæ personalis. Et propterea non valet consequētia, indiguisset, in sui fœtus carne, ergo ipsa beata Virgo indiguisset. Est ergo simpliciter vera doctrina in litera tradita, quòd si beata Virgo fuisset ante infusionem animæ sanctificata, quòd non egu isset redemptione & salute à peccato facta per Christum. Et bene nota, q̄ non dicitur, quòd non indiguisset salute gratiæ aut gloriæ facta per Christum, sed salute à peccato, à qua dictus est Iesus, hoc est saluator, vt Angelus reuelauit Ioseph, dicens Matth. 1. Vocabis nomē eius Iesum: ipse enim saluum faciet populum suum à peccatis eorum.

Et per hæc patet responsio ad obiectionē: quoniam beatam Virginem in præcedēte fœtu vel pariēte, &c. indigere redemptione, non est ipsam beatam Virginem indigere, sicut Paulum in suis parentibus indiguisse gratia ciuilitatis Romanę, nō est Paulum illa indiguisse, sed maiores suos indiguisse illa.

¶ Num si beata Virgo non fuit ante animationem sanctificata, sequatur, ipsam fuisse sanctificatam post animationem.

¶ Circa corollariū, dubium occurrit quia nō videtur sequi ex præmissis. Nam ex hoc quòd beata Virgo nō fuit sanctificata ante animationem, nō sequitur quòd sanctificatio eius fuerit post animationem: fiat enim q̄ nec ante nec postea: id in ipso instanti infusionis animę fuerit sanctificata: vt multi moderni tenent.

¶ Ad hoc dicitur, quòd aliud est fœtuere materiam hanc absolutè, & aliud, inquantum ex hac litera infertur talis conclusio corollariè. Nam absolutè loquendo, inter illas duas positiones extremas, scilicet quòd fuerit sanctificata vel ante infusionem animę, vel post infusionem animæ, est positio media quòd fuit sanctificata in instanti infusionis animę. Cuius opinionis Autor hic nō meminit: quia tempore suo, non erat adinuentum, omnibus communiter tenentibus beatam Virginem conceptam in peccato originali, & ideo vt videtur, reprobantibus sanctificationē carnis eius ante infusionem animę: vt in hac litera patet. Et propterea loquendo secūdum præsentis literæ contextū, consequētia tenet: quia à negatione sanctificationis anteriotis cum sua ratione, quia scilicet contraxit peccatum originale, infertur quòd fuerit sanctificata post animationē.

¶ Circa corollariū, dubium occurrit quia nō videtur sequi ex præmissis. Nam ex hoc quòd beata Virgo nō fuit sanctificata ante animationem, nō sequitur quòd sanctificatio eius fuerit post animationem: fiat enim q̄ nec ante nec postea: id in ipso instanti infusionis animę fuerit sanctificata: vt multi moderni tenent.

¶ Ad hoc dicitur, quòd aliud est fœtuere materiam hanc absolutè, & aliud, inquantum ex hac litera infertur talis conclusio corollariè. Nam absolutè loquendo, inter illas duas positiones extremas, scilicet quòd fuerit sanctificata vel ante infusionem animę, vel post infusionem animæ, est positio media quòd fuit sanctificata in instanti infusionis animę. Cuius opinionis Autor hic nō meminit: quia tempore suo, non erat adinuentum, omnibus communiter tenentibus beatam Virginem conceptam in peccato originali, & ideo vt videtur, reprobantibus sanctificationē carnis eius ante infusionem animę: vt in hac litera patet. Et propterea loquendo secūdum præsentis literæ contextū, consequētia tenet: quia à negatione sanctificationis anteriotis cum sua ratione, quia scilicet contraxit peccatum originale, infertur quòd fuerit sanctificata post animationē.

¶ Et clarè patet quòd sequela hæc est efficax: quoniam impossibile est in vno eodemque instanti contrahere peccatum originale, & sanctificari ab illo. Stat ergo litera solida, quamuis non solicita de illa media opinione, tunc inopinabili. Quæ hodie mulieribus vulgò affectūque nonnullorum pio, multorum autem industrię præseruatur, & quod in communi afferitur, in his scilicet, quæ credenda sunt, præsertim, & quod in communi afferitur, in his scilicet, quæ credenda sunt, reputandos magis esse antiquos doctores quàm modernos, in hoc particulari posthabetur, dum moderni antiquis, & non Sancti Sanctis præferuntur. Testatur autem idem in vniuersali scitetur, applicando ad particulare, ab vniuersali declinā-

Verūm

Verūm opinio illa media quāuis noua, quāuis aliena à doctrina antiquorum Doctorum, & à doctrina Sanctorum communiter: quia tamen nihil cōtra fidem sustinet, & à Apostolica sedes decreuit donec fuerit decisum, absque hæresis crimine que labe vtranque contradictionis partē tenere posse, vnaquæque prouincia in suo sensu abunder, modo prompta sit Ecclesiæ sanctæ diffinitioni subesse.

¶ Scripsimus de hac materia tractatulum quendam ad Leonem 8. Pon. Max. qui vixit & regnat. & ideo sat sit hic monuisse omnes de re hac differentes aut prædicantes vt meminerint se non de fide, nec necessariis, sed de probabilibus tractare: nemo siquidem pars fidei documentis aduertitur. Nam si teneret beatam virginē contraxisse originale peccatum (vt Sancti & antiqui Doctores tenent) stat omnia consona inuenirī. Si autem tenerut beatam Virginem nō ex vi conceptionis, sed ex gratia singularissima in esse infusa infusionis animæ infusa illi animæ preseruata ab originali peccato, quod nunc incurrisset, nisi illa gratia assisteret, nihil contra fidem tenetur: sed specialis modus redimendi ac saluandi à peccato originali, Christo attribuitur respectu suæ matris, sic enim ipsa beata Virgo indiguit redimi & saluari à peccato per Christū: quoniam ipsa tunc incurrisset peccatum, nisi munus gratiæ præueniendo non temporaliter, sed natura affuisset. Et sic pariter eius fuit maxima sub Christo, qui nullo modo indiguit redimi, qui ex vi suæ conceptionis fuit sanctus. Fuitque in beata Virgine, quòd animale est prius natura nō tempore, quàm quod spirituale est quoniam infusio gratiæ in ipsius animā supponit productionem animæ: quamuis, vt dictum est, præueniat peccati maculam: quæ tunc incurrenda erat nisi gratia illam impediſſet. probabilis profectò opinio, nisi Sanctorum antiquorum autoritas obstaret, longè probabiliorem reddens contrariam positionem.

¶ Super Quæstionis vicesimæ septimæ Articulum tertium.

Tullius clarus recolentibus fomitis ratione ex dictis in præcedentibus: est enim fomes appetitus sensitiui deordinatio, ex subtractione originalis iustitiæ destituti, quæ deordinatione caro cōcupiscit aduersus spiritum.

¶ In corpore ac duo fuere primò recitatur quatuor opiniones circa quæstium, deinde singulæ examinantur, & sola quarta approbatur: ficque respondetur quæstio.

¶ Quo ad primū opiniones patent, prima q̄ totaliter ablatus: secunda, q̄ ablatus, quantum ad pronitatē in malū, nō autem quātum ad difficultatem in bonū: tertia, q̄ ablatus quātum ad personam, non quātum ad naturam: quarta, quòd remanet secundum essentiā ligatus quo ad actum. Et hæc quarta videtur coincidere cum secunda opinione posita à Magistro sent. in 1. distin. tertij sen. Duas tantum ibi ponit, scilicet primam & quartam sub aliis verbis vide ibi.

¶ Quo ad secundum examinatur primò secunda opinio, dicens q̄ fomes remāsit quo ad difficultatem ad bonum, sed nō quo ad pronitatem ad malum. Contra quam obiicitur sic. Fomes est inordinata habitualis concupiscentia appetitus sensitiui, & inordinatio hęc attenditur penes repugnantiam ad rationem: ergo ponere quòd remanserit, & non inquantū inclinat ad malum, est ponere duo oppositia. Et tenet sequela, quia repugnātia ad rationē in appetitu, est inquātum inclinat ad malum, vel difficultat in bono.

¶ Contra hanc rationem duo sunt dubia: alterum communē, qualiter fomes sit inordinata concupiscentia habitualis, quum nullus sit habitus malus in prole: quia nec acquisitus, nec infusus.

¶ Alterum propinquius huic intentioquia hæc ratio nō videtur efficax: quoniam inordinata concupiscentia (vt litera testatur) habet duos effectus sub diffunctione, vel inclinare ad malum, vel difficultare ad bonum. Et positio contraria dicit, quòd fomes manet cum vno tantum istorum effectuum. Autor autē ex positione causæ habentis plures effectus, scilicet inordinatæ concupiscentiæ natæ hab ere vtrumque istorum effectuum, infert positionē vtriusque effectus. Quod conflat nō licere ex 2. Polit. sed econtrario: ex quolibet enim effectu communis causæ potest inferri causa, sed ex positione communis causæ nō potest inferri determinatè iste effectus vel ille. Littera fit, dum ex inordinata concupiscentia infertur pronitas ad malū, & non solum difficultas ad bonum, quam opinio illa ponebat.

¶ Ad primū dubium dicitur quòd concupiscētia habitualis dicitur nō quia sit habitus, sed quia est priuatio habitus, priuatio enim ad genus sui oppositi expectat. Non homo enim ad substantiam: & nō album ad quale reducuntur siquidem appetitus sensitiuus humanus priuatus gratia habituali originalis iustitiæ, qua propius fuberat rationi ordinii destinatus siquidē tali dono dicitur concupiscentia inordinata habitualis: quia sic est etiam si nihil actualiter concupiscat.

¶ Ad secundum dubium dicitur dupliciter. Primò q̄ doctrina Arist. loquitur de causa cōmuni ad disparatos effectus, non autem de causa cōmuni effectuum mutuò se inferentium: quales sunt illi. Nam pronitas ad malū, difficilem facit ad bonū, & difficultas ad bonum, pronum monstrat animū ad malum, nisi enim animus inclinaretur ad contrariū bono rationis, non esset difficilis ad bonum sicut si corpus non inclinaretur ad motum deorsum, nō difficultaretur ad ascēdendum. Et similiter ex hoc q̄ inclinatur ad bonū sensibile cōtrarium bono rationis, prouenit q̄ difficultatē patitur ad motū secundum rationē in bonum. Nullus ergo error, nulla debilitas in processu hoc littera est.

Secundo dici potest, q̄ licet expositione causæ cōmunis nō possit determinatè inferri positio alterius determinatæ effectus, vel positio vtriusque simul: potest tamen inferri positio ad alterum determinatè & ad vtrumque simul: quia ex hoc ipso quòd causa cōmunis est vtrumque, in potentia habet vtrumque. Ac per hoc licuit Autori ex hoc, q̄ fomes est concupiscentia contraria rationi habitualiter inferre quòd fomes necessariò est inclinatus ad malum & difficultatum in bono, & nō intulit q̄ actualiter inclinaret ad malum. Ipsa siquidem inordinatio, quia rationi contraria, sonat pronitatem ad malum nō actualem, sed habitualem, vt declaratum est. Et propterea recte illatum est q̄ dum simul ponitur contraria dum ponitur fomes & negatur habitualis pronitas ad malum quia ipsa inordinata concupiscentia est pronitas ad malum, quia est contraria rationi. Et hæc responsio magis literam assequitur.

¶ Examinatur deinde tertia opinio, dicens fomitem remansisse quātum ad corruptionem naturæ, nō quantum ad corruptionem personæ. Contra hanc in litera similiter procedit, q̄ ponat duo oppositia simul, argumendo sic: Fomes vt corruptio naturæ est libido transmittens peccatum in prolem, libido autem est supra dicta concupiscentia rationi cōtraria: ergo fomes vt corruptio naturæ infert secipsum vt corruptionem personæ. Antecedens est Aug. Altera propositio accipitur vt per se nota: quia aut est sermo de libidine actuali, & habetur intentum: quia hæc nō comparitur liberum rationis vsum. Sed de hac non est sermo: quia quamcunque partem absque delectatione coitus prolem cōcipere aut in peccato originali. Si autem est sermo de libidine habituali, vt in veritate est sermo de illa: constat q̄ ipsa non nisi habituale est concupiscentia inordinata, quam declarauimus. Consequētia autem est per se euidens: quia inordinata concupiscentia, illo inordinata est, quia contraria rationi habenda illa: ac per hoc

beatæ Virginis, si nunquam anima eius fuisset inquinata contagio originalis peccati. Ergo hoc ei præstitum fuit, vt antequā animaretur caro eius, sanctificaretur.

¶ Præterea, Sicut dictum est, non celebratur festum nisi de aliquo Sancto. Sed quidā celebrant festum conceptionis beatæ Virginis. Ergo videtur quòd in ipsa sua cōceptione fuerit sancta, & ita quòd ante animationem fuerit sanctificata.

¶ Præterea, Apostolus dicit Rom. 11. Si radix sancta, & rami: radix autem filiorū sunt parentes eorū. Potuit ergo beata Virgo sanctificari etiam in suis parentibus ante animationem.

¶ SED CONTRA est, quòd ea, quę fuerunt in veteri Testamento sunt figura nouī, secundum illud 1. ad Corinth. 10. Omnia in figura contingebant illis. Sed per sanctificationem Tabernaculi, de qua dicitur in Psal. Sanctificauit tabernaculum suum Altissimus, videtur significari sanctificatio matris Dei, quæ tabernaculum Dei dicitur: secundum illud Psal. In sole posuit tabernaculum suum. De Tabernaculo autem dicitur Exod. vlti. Postquam cuncta perfecta sunt, operuit nubes Tabernaculum testimonij, & gloria Domini impleuit illud. Ergo etiam beata Virgo non fuit sanctificata nisi postquam cuncta eius perfecta sunt, scilicet & corpus & anima.

CONCLVSIO.

¶ Non fuit beata Virgo ante animationem sanctificata, sed post.

¶ RESPONDEO dicendum, quòd sanctificatio beatæ Virginis, non potest intelligi ante eius animationem, duplici ratione. Primò quidē, quia sanctificatio, de qua loquimur, non est nisi emundatio à peccato originali, sanctitas enim est perfecta munditia, vt Diony. dicit 12. cap. de Diu. no. Culpa autem non potest emundari nisi per gratiam: cuius subiectum est sola creatura rationalis. Et ideo ante infusionem animæ rationalis beata Virgo sanctificata non fuit. Secundò, quia cùm sola creatura rationalis sit susceptiua culpæ, ante infusionem animę rationalis proles concepta non est culpæ obnoxia. Et sic quocunque modo ante animationem beata Virgo sanctificata fuisset, nunquam incurrisset maculam originalis culpæ: & ita non indiguisset redemptione & salute, quæ est per Christum, de quo dicitur Matth. 1. Ipse saluum faciet populū suum à peccatis eorum. Hoc autem inconueniens est, quòd Christus, non sit saluator omnium hominum, vt dicitur primæ ad Timoth. 4. Vnde relinquitur q̄ sanctificatio beatæ Virginis fuerit post eius animationē.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd Dominus dicit, ante formationem in vtero, se Hieremiam nouisse, notitia scilicet prædestinationis: sed sanctificasse dicit eum non ante formationem, sed antequam exiret de ventre. Quòd autem Ambros. dicit, quòd Ioanni Baptistæ nondum inerat spiritus vitæ, cùm iam habebat Spiritum gratiæ, non est intelligendum, secundum quòd spiritus vitæ dicitur anima viuificās: sed secundum quòd spiritus vitæ dicitur aër exterius respiratus. Vel potest dici, q̄ nondum inerat ei spiritus vitæ, idest anima, quantum ad manifestas & completas operationes ipsius.

¶ Ad secundum dicendum, quòd si nunquā anima beatæ Virginis fuisset contagio originalis peccati inquinata, hoc derogaret dignitati Christi, secundum quam est vniuersalis omnium saluator. Et ideo sub Christo, qui saluari non indiguit, tanquam vniuersalis saluator, maxima fuit beatæ Virginis puritas. Nam Christus nullo modo contraxit originale peccatum, sed in ipsa sui conceptione fuit sanctus, secundum illud Luc. 1. Quod ex te nascetur sanctum, vocabitur filius Dei. Sed beata Virgo cōtraxit quidem originale peccatum, sed ab eo fuit mundata, antequam ex vtero nascēretur. Et hoc signatur Iob 3. vbi de nocte originalis peccati dicitur: Expectet lucem, id est Christū, & non videat (quia nihil inquinatum incurrit in illam: vt dicitur Sapien. 7.) nec ortum surgentis auroræ, id est beatæ Virginis, quæ in suo ortu à peccato originali fuit immunis.

¶ Ad tertium dicendum quòd licet Romana Ecclesia conceptionem beatæ Virginis non celebret, tolerat tamen consuetudinem aliquarum Ecclesiarum illud festum celebrantium. Vnde talis celebritas non est totaliter reprobanda. Nec tamen per hoc q̄ festum conceptionis celebratur, datur intelligi, quòd in sua conceptione fuerit sancta: sed quia quo tempore sanctificata fuerit ignoratur, celebratur festum sanctificationis eius potius quàm conceptionis in die conceptionis ipsius.

¶ Ad quartum dicendum, quòd duplex est sanctificatio. Vna quidem totius naturæ, inquantum scilicet tota natura humana ab omni corruptione culpæ & pœnæ liberatur: & hæc erit in resurrectione. Alia verò est sanctificatio personalis, quæ non transit in prolem carnaliter genitam: quia talis sanctificatio non respicit carnem, sed mentem. Et ideo si parentes beatæ Virginis fuerunt mundati à peccato originali, nihilominus beata Virgo peccatum originale contraxit: cùm fuerit concepta secundum carnis concupiscentiam ex commixtione maris & fœminæ, dicit enim Augusti. in lib. de nuptiis & concupiscentia, omnem, quæ de concubitu nascitur, carnem esse peccati.

ARTICVLVS III.

¶ Vtrùm per sanctificationem fuerit beata Virginis fomes totaliter sublatus.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur q̄ beata Virgo non fuerit emundata ab infectione fomitis. Sic enim pœna originalis peccati est fomes, qui consistit in inferiorū virium rebellione ad rationem, ita etiam pena originalis peccati est mors & cęteræ pœnalitates corporales. Sed beata Virgo fuit subiecta huiusmodi pœnalitatibus. Ergo etiam fomes ab ea totaliter remotus nō fuit.

¶ Præterea, Secundæ ad Corinth. 12. dicitur, Virtus in infirmitate perficitur: & loquitur ibi de infirmitate fomitis, secundum quam patiebatur stimulum carnis. Sed nihil, quod pertinet ad perfectionem virtutis, fuit beatę Virgini subtrahendum. Ergo non fuit beatę Virgini totaliter subtrahendus fomes.

¶ Præterea, Damas. dicit quòd in beatam Virginem superuenit Spiritus sanctus purgans eam ante conceptionē filij Dei. Quod non potest intelligi nisi de purgatione à fomite: nam peccatum non fecit, vt Aug. dicit in lib. de Natura & gratia. Ergo per sanctificationem in vtero non fuit liberè mundata à fomite.

¶ SED CONTRA est quod dicitur Cant. 4. Tota pulchra es amica mea, & macula non est in te. Fomes autem ad maculam pertinet, saltē carnis: ergo in beata Virgine fomes non fuit.

CONCLVSIO.

¶ Remansit fomes in beata Virgine post sanctificationem secundum essentiam, ligatus tamen quo ad exercitium, sine operatione vsque ad filij Dei conceptionem, in qua fuit totaliter sublatus.

¶ RESPONDEO dicendum, quòd circa hoc sunt diuersæ opiniones. Quidam enim dixerunt q̄ ipsa sanctificatione beatæ Virginis, qua fuit sanctificata in vtero, totaliter fuit ei fomes subtractus. Quidam verò dicunt, q̄ remansit fomes quantum ad hoc, quòd facit difficultatem ad bonum, sublatus tamen fuit quantum ad hoc, quòd facit pronitatem ad malum. Alij verò dixerunt quòd sublatus fuit fomes, inquantum pertinet ad corruptionem personæ, prout impellit ad malum, & difficultatem facit ad bonum: remansit tamen inquātum pertinet ad corruptionem naturæ: prout scilicet est causa traducendi originale peccatum in prolē. Alij verò dicunt q̄ in prima sanctificatione remansit fomes secūdum essentiam, sed ligatus, in ipsa autem conceptione filij Dei fuit totaliter sublatus.

¶ Ad horum aūt intellectū oportet cōsidera re, q̄ fomes nihil est aliud, quàm inordinata concupiscentia sensibilis appetitus, habitualis tamē, qa actualis cōcupiscētia est motus peccati. Dicitur aūt concupiscētia sensualitatis esse inordinata, inquātum repugnat rationi, quod sit inquantū inclinat ad malum, vel difficultatem facit in bono. Et ideo ad ipsam rationē fomitis pertinet, q̄ inclinet ad malum, vel difficultatē faciat in bono. Vnde ponere q̄ remanserit fomes in beata Virgine nō inclinans ad malū, est ponere duo oppositia simul. Similiter etiam videtur oppositionem implicare, q̄ remanserit fomes, inquātum pertinet ad corruptionē naturę, nō autem inquātum pertinet ad corruptionem personæ. Nam secundum Aug. in li. de Nup. & cōcupiscentia, libido est quæ peccatū originale transmittit in prolē. Libido autē importat inordinatā cōcupiscentiā, quæ nō totaliter subdirur rationi. Et ideo si totaliter fomes subtraheretur, inquātū pertinet ad corruptionem personæ, nō posset remanere, inquātum pertinet ad corruptionem naturæ.

¶ Restat ergo vt dicamus q̄ vel totaliter fomes fuerit ab ea sublatus per primā sanctificationem: vel q̄ remanserit ligatus. Posset enim intelligi q̄ totaliter fuerit sublatus fomes hoc modo, q̄ præstitit fuerit beatæ Virgini ex abundantia gratiæ, descendentis in ipsam, vt talis esset dispositio virium animæ in ipsa, q̄ inferiores vires nunquā moverentur sine arbitrio rationis: sicut dictum est fuisse in Christo, quę constat peccati fomitem nō habuisse, & sicut fuit in Adam ante peccatū, per originalem iustitiā. Ita q̄ quantum ad hoc, gratia sanctificationis in Virgine habuit vim originalis iustitiæ. Et quāuis hæc positio ad dignitatem Virginis matris pertinere videatur, derogat tamen in aliquo dignitati Christi, absq; cuius virtute nullus à prima damnatione liberatur. Et quanuis per spiritualē fidē Christi, aliqui ante Christi incarnationem sint secundū spiritum ab illa damnatione liberati: tamē q̄ secundum carnē aliquis ab illa damnatione libereturnon videtur fieri debuisse nisi post incarnationem eius, in qua primò debuit immunitas damnationis apparere. Et ideo sicut ante immortalitatem carnis Christi resurgentis nullus adeptus fuit carnis immortalitatē, ita inconueniens videtur dicere, q̄ ante Christi carnem, in qua nullum fuit peccatum, caro Virginis matris eius, vel cuiuscūq; alterius, fuerit absq; fomite, qui dicitur lex carnis, si-

Universidad de Deusto
Biblioteca

ad personale malum habentis illam peccat. Quia igitur inordinata habitualis concupiscentia est ex defectu actionis & contraria rationi habentis illam, & ex qua transmittitur originale peccatum in proles nō potest secundū vtā & eandem animā rationē separari a seipsa, vt manentem in seipsa & non manentem, quicquid sit de effectibus.

¶ Post hæc excludit, secundā & tertia opinionibus. Inferūt primam aut quartam assedendam. Et examinatur prima declarādo primō, quomodo potest intelligi illa positio. Et sūt plane patet littera quo ad hoc exemplo Christi & Adæ. Mutiendo secundo hanc opinionem, quia spectat ad dignitatem beatæ Virginis. Obiiciendo tertiō cōtra illam quia derogat dignitati Christi: quia prima caro sancta debuit esse caro Christi. Assertur, autem in littera ratio talis. Abēq; virtute Christi nullus filius à prima damnatione liberatur: ergo ante incarnationē Christi nullus fœcūdum carnem debuit a prima damnatione liberari. Consequētia probatur, quia in Christi carne debuit primō apparere immunitas à damnatione. Et cōfirmatur à simili, de immortalitate carnis.

Auct. ¶ Aduerte hic, q̄ Autor posito antecedēte, aduertatiuāmi apponit adimuan tem cōsequētiā, dicens: Et quāuis per spiritualē fidē Christi aliqui sint secūdū Spiritū ab illa damnatione ante Christi incarnationē liberati tamen, &c. Vbi ex dissimili effectu filiorū carnalis & spiritualis à Christo, dum carnem rangit, scilicet secundum spiritū & secundum carnem cōsequentia probat. Consentaneum quippe rationi est, vt sicut salus spiritus per spiritualē modum fuerit fidem scilicet quæ est etiā fundamentum) ita salus carnis carnaliter quoq; fiat ac per hoc à prima carne sancta quæ pe natura, qualis est procul dubio secundū omnes sola Christi caro de qua sola scriptū est, Quod ex te nascetur sanctū. Videtur etiā posse quām cōsona ratio allata sit: tamē vt primō in vnoquoque genere fit causa aliorum: tum vt principiū & consummatio rei cōtrapondeat sibi salus carnis cōsummatur per immortalitatem, inchoatur per sanctitatē eiusdem carnis. Et quia constat primā carnem immortalē fuisse carnem Christi (quia ipse est primogenitus mortuorum) consonum est, vt eius caro fuerit prima caro sancta. Sanctitas autem carnis potest munditiam seu immunitatem à fomite, qui lex carnis dicitur, attendituri. non igitur inuenta est caro sine fomite ante Christi carnem, si primus locus Christo reseruatus est, sicut reseruari decuit. Et memento lector, vt in istiusmodi quæstionibus nō quæras rationes Mathematicas: in disciplinari enim est ingenij, quærere similem in omni materia certitudinem: rationabilem. Ii: sufficit inferre conclusionem.

Comment. ¶ Dēmū quarta opinio approbatur, quam primō ponit, dicens q̄ remanēt fomes secūdum essentiam, ligatus quo ad exercitium sui operationē vsq; ad conceptionē filij Dei: in qua fuit totaliter sublatus. Secundō declarat modū quo ligatus fuit, vbi tres modos tangit, scilicet per dominium liberi arbitrij, per gratiam habitualem, per diuinæ prouidentiæ assistentiam. Et primū modum excludit eadem ratione: quia præallegatum fuit Christi est vsum liberi arbitrij in materno vtero habere. Secundum modum approbat, quia declarauerat examinādo primā opinionem vltimā improbatā: eorum autem modum magnificat. Tertiō declarat vltimā conclusionis partem: tum quia in concipione Christi iam apparuit immunitas primō in carne Christi: ac per hoc absque vlla derogatione priuilegiorum Christi, dignitas matris nūc poni potest vt gratiam habuerit totaliter auferentem fomitem: tum quia figuratiē autoritas Exo. fauet.

Auct. ¶ Circa primum modum vinculi quo ligatus fomes, scilicet per imperium liberi arbitrij, pro quāto dicitur Christi priuilegium, scilicet q̄ dupliciter contingit habere vsum liberi arbitrij in materno vtero. Primō ab initio conceptionis seu infusionis animæ, & deinceps sempers & hoc est priuilegium Christi, & hoc negatur cuiquam alteri concessum. Et per hanc negationem sufficienter probatur, fomitem in beata Virgine nō esse ligatum per liberum arbitrium, quia fomitem ab initio habuit & cōtinuē liberi autem arbitrij vsum non habuit ab initio, & deinceps, quia hoc est Christi priuilegium. Secundō contingit ex spiritualis gratia ad aliquem actum, vt de Ioanne Baptista potest credi qui exultauit in gaudio infans in vtero: gaudere enim motus est appetitiuæ partis: & gaudere de spiritualibus, motus est appetitus superioris, qui vocatur voluntas. Constat autem Ioannis gaudium non de re sensibili, sed de Christi aduentu fuisse, & exultasse in gaudio, verūm post actum illum Ioannes sanctus perseuerauit. licet non cum vsu liberi arbitrij. Sicut & miraculose quandoque legitur præstitus vsus loquendi ad aliquos ac tum aliquibus infantibus: qui tamen nec ibat nec poterat propter ea postea loqui, sed erant sicut alij infantes: vt patet in gestis Apostolorum Simonis & Iudæ, & Faustini, Simplicij & Beatricis.

¶ Circa magnificationem tertij modi, quo fomes ligatus perfectius ponitur per diuinam prouidentiam, aduerte quōd dupliciter exponi potest illud comparatiuū Perfectius. Primō, vt denotet, solam additionem maioris perfectionis, tā q̄ perfectioni interiori superadditur perfectio ab exteriori, & hibēte, sicut si dicerem⁹ quōd sons aquæ est frigidus ab intrinseco & quadrate, & perfectius ab exteriori fœco concauo more pro hibente solem calefaciem. Et hic sensus caret scrupulo: quoniā constat fomitem perfectius ligari ex gratia intrinseca, & p̄ diuidentia extrinseca prohibente mordinationem ieri, quām ex gratia intrinseca tantū. Alio modo potest exponi, vt cō parationem faciat ad fœcundum modum vinculi. Et sic vt sit sensus, q̄ fomes perfectius ligabitur per diuinā prouidētiam, quā per interiorem sanctificationem. Et hic sensus non caret ambiguitate: quoniā efficacius ac nobilius reſtraxator inclinatio interior ab intus, quā ab extrinsecus autem interior, quæcūq; est inclinatio aduersus rationē. Sed si diligentius perspexerimus, inuenīemus oppositum. aliud quippe est loqui de fomite in seipso, & aliud de actibus eius. Fomes ipse, quum inclinatio habitualis sit, optimē ac propissime per habitū cessare ac tollitur: sed actus ipse cùm præter ac cōtra rationē actibus sit, exercitari possit ex ipsa habitualis inclinatione fomitis, requirit ad hoc vt inobtentiori inclinatione, exteriorem curam, quæ ad ea quæ intus & ad ea quæ extra sunt, se efficacissimē exēdat. Et propterea manēte in beata Virgine fomite (vt supponitur) efficacius retentionem actuum ipsius ponitur diuina prouidentia, ad interiora & exteriora se extendens infallibiliter, quām gratia inseriorum sanctitatis, non tollens tamen fomitem, quia huiusmodi gratia reliquit locum actuali vsui præter gratiam vt patet in Ioanne Baptista, Hieremia, & Apostolis confirmatis virtute ex alto. Et quāuis nobilius esset simpliciter, ab intrinseco non posse exorbitare, quām ab extrinseco: non est tamen nobilius inter possibilia in tali statu, scilicet manentis fomitis. Et loquitur de possibili secundum diuinam sapientiam, suadites omnia dispositionem, quæ vocatur potentia ordinata ligatus est ergo beatæ Virginis fomes vsq; ad conceptionem filij & per gratiam sanctificationis relinquētem fomitis essentiam & dominium exercitio (vt habitualis gratia viatorum præstare consuevit subiectio. exorbitet in actu & per diuinā prouidentiam perfectius, vt plenē ac infallibiliter præallegatum, ne actus exorbitet. Et hæc expositio est tantō Autore dignior, quanto subtilior, & diuersitatem in littera positam modorum ligandi, & comparationem propriā penetrat. & ab ipso Autore in sequenti articulo in responsione ad primū haberi potest.

¶ Super Quæstionis vicesimæ septimæ Articulum quartum.

Titulus clarus est.

¶ In corpore vnica est conclusio responsiua quæsito: simpliciter fatendum est, Comment. q̄ beata Virgo nullum actuale peccatum cōmisit. Probatur dupliciter. Primo syllogistice: & satis clarē in littera ordinatur. primō Maior illius, quod Deus ad aliquid eligit, &c. & hæc probatur autoritate Apostoli ad Corin. Deinde Minor: Beata virgo diuinitus electa est vt esset mater Dei: ergo habuit gratiā opportunam ad materni Dei. Et confirmatur hęc conclusio autoritate Angeli, Inuenisti gratiam, eccæ concipies. Sed non fuisset idonea mater si peccasset: quod tripliciter probatur clarē in littera: ergo. Secundō probatur autoritate sacræ Scripturæ accommodatiū. Tota pulcra es. Memento & hoc quicunque legis, suscipere has rationes supra materiam subiectam optimatepore ex sacræ Scripturæ autoritatibus cōmunibus applicatis ad propria beatæ Virginis procedentes, quando ex propriis ad propria desunt.

¶ In responsione ad primum videre facilè potes, q̄ idem est gratiam sanctificationis sufficere

sufficere ad tollēdum infallibiliter omnem sensus limatis motum præter rationem: & tollere fomitem: & propterea vsq; ad conceptionem Christi (in qua gratia abstulit fomitem quo ad sensum) sufficeret gratia sanctificans, sed opus fuit diuina prouidentia: vt prius declaratum fuit.

¶ In responsione ad secūdum notare garruli prædicatores passionis Christi, tot terminos clamoreos, amoris, &c. attribuentes beatæ Virgini in dolore passionis. Pēdere verba Basilij in littera allata, & percipite ipsam cōtam plationi admiratiue tunc vacasse, confitendo diuina prius visa & sibi cetera humanis, quæ tunc videbat, (summa infirmis, & econtra: & consequenter affectū cogitatibus consonum, secundū rectam rationem habētem, vt condoleret, vt compateret quem tam excellens tam visibus, &c. subiectum ex charitate propria p ipsius miseria & mundi salute præspiceret.

Comment. ¶ In responsione ad tertiū, considera reuerentiā, modestiam sapientiā, modestiam & discretionis: in tenuit Chrysostomus in hac materia cōtrariorum Aug. rationique, non clamando accusando, exaggerando (vt hodie faciunt multimodestissimè dixit, excessisse sapientissimè subtraxit verba ipsa reducit posse ad sanum sensum quicquid Autor senserit fabilicens. Frequēter enim Autor sicut in philosophia Aristi. vt philosophi exponat, quicquid ipse Aristoteles ita in Theologia Doctores vt Theologen. quicquid illi autores tenuerint, ex ponere conantur, vt in sano saluētur eorum verba sensu.

¶ Super Quæstionis vicesimæ septimæ Articulum quintum.

Titulus, vt sonat, summatur de plenitudine, vi extenditur ad plenitudinem intensiuam & extensiuam.

Comment. ¶ In corpore vna est conclusio, Beata Virgo matrem per cæteris gratiæ plenitudinē à Christo obtinuit. Probatur: Quanto magis appropinquat aliquid principio in quolibet genere, tanto plus effectum illius participat: sed beata Virgo maxime appropinquauit principi: ergo. Maior ex Diony. Minor probatur: q̄a Christo maximè appropinquauit qui secundū deitatem humanitatē & secundum humanitatē instrumentaliter est principiū gratiæ. Quod probatur Ioan. 1. Gratia & veritas per Iesum Christum facta est.

Auct. ¶ Aduerte ergo q̄ cum in littera cōcludatur, beatam Virginē præ cæteris gratiam habuisse, non sic cōparatio ad Angelos, sed hominēs tantum: tū quia est sermo de gratia data beatæ Virgini in vtero matris: quā constat fuisse minutę gratia Angelorū

utem adepta fuerit plenitudinē omnium gratiarum.

AD QVINTVM sic procedit. Videtur q̄ beata Virgo per sanctificationē in vtero, non obtinuerit gratiæ plenitudinē siue perfectionē. Hoc enim videtur pertinere ad priuilegium Christi: secūdum illud Ioan. 1. Vidimus eū quasi vnigenitum a Patre, plenū gratiæ & veritatis. Sed ea quæ sunt propria Christi, nō sunt alteri attribuēda. Ergo beata Virgo plenitudinem gratiarum non accepit in sanctificatione.

¶ Præterea, Ei quod est plenū & perfectū, nō restat aliquid addēdum: quia perfectum est cui nihil deest: vt dicitur in tertio Phy. Sed beata Virgo postmodū additionē gratiæ suscepit, & quādo Christū cōcepit (dictū est enim Luc. 1. Spiritus sanctus superueniet in te) & iterū, quādo in gloria est assumpta. Ergo videtur q̄ non habuerit in sua prima sanctificatione plenitudinem gratiarum.

¶ Præterea, Deus non facit aliquid frustra: vt dicitur in 1. de Cælo. Frustra autē habuisset quasdā gratias cùm earū vsum nunquā exercuerit: nō enim legitur aut docuisse, qđ est actus sapiētiæ: aut miracula fecisse, quod est actus gratiæ gratis datæ. Non igitur habuit plenitudinem gratiarum.

¶ SED CONTRA est quod Angelus ad eam dixit Luc. 1. Aue gratia plena. Quod exponēs Hierony. in sermone de Assumptione dicit, Bene gratia plena: quia cæteris per partes præstatur, Mariæ verò se totam simul infundit gratiæ plenitudo.

CONCLVSIO.

¶ Maiorem beata virgo Maria gratiæ præ cæteris plenitudinem à Christo obtinere debuit, quæ mater illius esse meruit, qui est omnis gratiæ origo ac principium.

¶ RESPONDEO dicēdum, q̄ quāto aliquid magis appropinquat principio in quolibet genere, tanto magis participat effectum illius principij, vnde Dion. dicit 4. c. Cæl. hier. quod Angeli qui sunt Deo propinquiores, magis participant de bonitatibus diuinis, quām homines. Christus autem est principium gratiæ, secundū diuinitatem quidē autoritatiuè, secundū humanitatē verò instrumentaliter: vnde & Ioan. 1. dicitur, Gratia & veritas per Iesum Christū facta est. beata autē virgo Maria propinquissima Christo fuit secundum humanitatē: quia ex ea accepit humanam naturā. Et ideo præ cæteris maiorē debuit à Christo gratiæ plenitudinem obtinere.

¶ AD PRIMVM ergo dicēdum, q̄ vnicuique à Deo datur gratia secūdum hoc ad quod eligitur. Et quia Christus, inquātū est homo, ad hoc fuit prædestinatus & electus vt esset filius Dei, in virtute sanctificādi, hoc fuit sibi proprium vt haberet talē plenitudinē gratiæ, q̄ redunderet in omnes: secundū quod dicitur Ioan. 1. De plenitudine eius nos omnes accepimus. Sed beata virgo Maria tantam gratiæ obtinuit plenitudinē, vt esset propinquissima Autori gratiæ: ita quod eum qui est plenus omni gratia, in se reciperet, & eum pariendo, quodammodo gratiam ad omnes deriuaret.

¶ Ad secūdum dicēdum, q̄ in rebus naturalibus, primò quidē est perfectio dispositionis: puta cùm materia est perfectè ad formā dispositа. Secundo autē est perfectio formæ, quę est potior: nā & ipse calor est perfectior,

bemorū. Tum quia ferm o est de viatorum gratia vt patet ex responsione ad 1e- cundū vbi in beata virgi- ne plenitudinem gratia po- nitur, gratia qua fuit inter cōprehensores. Tum quia tanto littera differatia ab Angelorū ratione tanq ille propinquiores Deo fecundū dignitatem inuenitur, illa inuenitur propin quior Deo fecundum hu- manitatem. Nec hęc ideo dicta sunt, quasi Angeli habeant in cælo maiorē gratiā quam beata Vir- go: hoc enim est falsum: quoniā ipsa est domina Angelorū. Sed ideo dicta sunt vt hęc littera exponatur ad literā de gratia sanctificationis in vtero post quam deinde multo plus, pro merito gratiæ acquisiuit crescens vsq; ad perfectum æternitatis diem. Ita quod propinquissima fuit, & est Christo & secundum deitatem in ello gratiæ, quamuis nō in ello naturæ, & secundum humanitatem in esse naturæ.

¶ In eodē ar. in responsione ad tertium aduersus q̄ cūm Autor dicit, non tamē accepit, vt haberet omnes vius hard & simulum gratiarum, sicut habuit Christus, ly omnes non cōtribuit pro omnibus simpliciter vsibus gratiarum quia nec Christus habuit omnes vius gratiarum: quoniam nō est loquutus vatis: loquis: vt superius in q 7. artic. 9. ad vltimum Autor dicit. Sed distribuit pro quasi omnibus, quæ in moralibus appellare licet omnia Christus enim habuit omnes vius gratiarū: quia modicum pro nihilo reputatum. Beata autē virgo non habuit omnes vius quia multi sibi defuerūt, qui scilicet impertinentes erant sue conditionimon enim fecit miracula, &c. Vel distribuit pro omnibus vtibus humanis ad illos quos habuit Christus vt nō in dictum in littera, non habuit omnes vius fed, nō habuit omnia vius sicut Christus: tanquā ly sicut, limiter ly omnes vius. Et quouis modo exponatur sensus, in idem redit: prima tamen expositio magis cōsonat littęræ.

Auct. ¶ In eodem articulo quo ad actum doctrinæ negatiuā à beata Virgine, aduerte q̄ quia Theologia fidei fundatur sup Scriptura sacra, & nullibi in ea reperitur beatam Virginem docuisse, sicut nec Christum loquutum linguis: ideo fuit affirmatiuus Christum non vtam gratia linguarū in loquendo, cautè ratione affirmādum est, beatā Virginem nō docuisse, præterim cū apostolica autoritas hoc interdictum inueniatur compleb. Quod autem ifeitur, ipsum instruxisse discipulos Christi de annuntiatione sua & partuiate Vir. & Magorum aduentu, & similibus, ex Scriptura nō habetur, sed habetur q̄ Spiritus sanctus docuit Apostolos omnem veritatem de spe-

Universidad de Deusto
Biblioteca

ramitur. Et ideo, inter quæ erat Christus, dicit esse ex Spiritu sancto, & ex virginitate ex Virgine: quæ etiam in Symbolo posita sunt.

Potest tamen dici quod non publica doctrina, sed familiaris instructio, quâ constat mulieribus non esse prohibitā, beata Virgo aliqua particularia facta explicauit Apostolis. Autor quæ secundò Scripsit, non facilem loquitur, negans ab ex vsum sapientiæ, quo ad actum doctrinæ.

¶ Super Quæstionis vicesimæ septimæ Articulum sextum.

Comment. Titulus clarus.

¶ In corpore duo sunt, primò tractatur quid Augustinus de hoc scripserit, secundò respondetur quæsito. Quo ad primum Aug. sub dubio quæstionē relinquere videtur, & dicit littera quòd videtur dubiè loquitur: quoniam Aug in his verbis nō loquitur de sanctificatione qualicunq; sed illa quæ est cum proprio fine sanctificati actu, scilicet credere, amare, & huiusmodi. Quia enim hāc relinquit sub dubio, & de nulla alia loquitur sanctificatione, videtur sub dubio quæstionem de sanctificatione horum in vtero relinquisse. Omnia clara sunt in litera.

Annot. ¶ Aduerte tamen, q ex litera Euangelij sumi potest, Ioanni acceleratum fuisse vsum liberi arbitrij. Nam ibi non solùm dicitur, Exultauit infans, sed, exultauit in gaudio: exultare autem similitudinariè licet etiā sic inanimatorū fiuxerit illud, Montes exultauerunt vt arietes, & colles sicut agni ouium) proprie tamē est animalium. Et quia non sine animali passione fit gaudium, oportet Ioannem exultasse in gaudio vel licidium sensitiuā tantùm partem. Et hoc nō cōbinat causæ exultationis & gaudij in Euangelio scripræ quia vox beatæ Virginis salutantis non erat

3. dist. 3. q. 1. art. 2. q. 1. 4. Et quol. 6. qō. 1. ar. 1. cor. in fi. Et opuſ. 3. c. 131. Et pſal. 45. co. 5. communitus partis sensitiuæ prolis in vtero, sic nec aliæ eiusdem & aliarum mulierum voces. Vel secundum partem intellectiuā tam, & hoc ordo effectuum causarum, à salutatione infunxit, quòd scilicet gaudiū partis intellectiuę fuit in puerorā ex salutatione auctū. Elisabet cōmotus puer non in auribus, sed in gaudio exultauit: & Elisabet deinde replera est Spiritu sancto secundubito in mēte. Vnde comprehenditur quòd primò mater fidem sanctum percepit, deinde puer secundum mentem: & demum ed matris mentem intelligētia peruenit. Et huic fuit doctrinum verba consonant, discentiū de Ioanne, quòd prius sanctificandus Dominum: vel quòd à perfectæ corpit ætatis mensura, vel aliquid huiusmodi

qui prouenit ex forma ignis, quā ille qui ad formā ignis disponebat. Tertiò autē est perfectio finis: sicut ignis perfectissimè habet proprias qualitates, cū ad locū suum peruenerit. Et similiter in beata Virgine est triplex perfectio gratiæ. Prima quidem quasi dispositiua, per quam reddebatur idonea ad hoc ꝙ esset mater Christi: & hæc fuit perfectio sanctificationis. Secunda autē perfectio gratiæ fuit in beata Virginæ ex præsentia filij Dei in eius vtero incarnati. Tertia autē est perfectio finis, quam habet in gloria.

Quòd autem secunda perfectio sit potior quā prima, & tertia quā secunda, patet quidem vno modo per liberationē à malo. Nā primò in sua sanctificatione fuit liberata à culpa originali: secundò in conceptione filij Dei, fuit totaliter à fomite mundata: tertiò verò in sui glorificatione, fuit liberata etiam ab omni miseria. Alio modo per ordinem ad bonum. Nam primò in sua sanctificatione adepta est gratiā inclinātem eam ad bonū: in cōceptione autem filij Dei cōsumma ta est eius gratia cōfirmans eam in bono: in sui verò glorificatione consummata est eius gratia perficiens eā in fruitione omnis boni.

¶ Ad tertium dicendum, ꝙ non est dubitandum quin beata Virgo acceperit excellēter donū sapientiæ & gratiā virtutū, & etiam gratiā Prophetiæ: nō tamē accepit vt haberet omnes vsus harum & similiū gratiarum, sicut habuit Christus, sed secundū ꝙ conueniebat cōditioni ipsius. Sapiētiæ enim vsum habuit in cōtēplando, secundū illud Luc. 2. Maria autē conseruabat omnia verba hæc, conferēs in corde suo. Non aūt habuit vsum sapiētiæ quātum ad docēdum: quia hoc non conueniebat sexui muliebri: secundū illud 1. ad Timoth. 2. Docere aūt mulieri non permitto. Miraculorū autē vsus sibi nō competebat dum viueret: quia tūc tēporis confirmanda erat doctrina Christi miraculis. & ideo soli Christo & eius discipulis, qui erāt baiuli doctrinæ Christi, cōueniebat miracula facere. Propter quod etiā de Ioanne Baptista dicitur Ioan. 10. ꝙ signū fecit nullū: vt scilicet omnes Christo intenderēt. Vsum aūt prophetiæ habuit, vt pater in Cantico quod fecit, Magnificat anima mea Dominū, &c.

ARTICVLVS VI.

¶ Vtrum sic sanctificari fuerit proprium beatæ Virginis.

AD SEXTVM sic procedi-
tur. Videtur ꝙ sanctificari in vtero post Christū proprium fuerit beatæ Virginis. Dictū est enim ꝙ propter hoc beata Virgo fuit sanctificata in vtero, vt redderetur idonea ad hoc vt esset mater Dei. Sed hoc est proprium sibi. ergo sola ipsa fuit sanctificata in vtero.

¶ Præterea, Aliqui videntur propinquius accessisse ad Christum, quàm Hieremias & Ioannes Baptista, qui dicuntur sanctificati in vtero, nam Christus specialiter dicitur filius Dauid & Abrahā, propter promissionē eis specialiter factā de Christo. Isaias etiam expressissimè de eo propheravit: Apostoli etiam cum ipso Christo conuersati sunt. Nec tamen leguntur sanctificati in vtero. ergo neque etiam Hieremiæ & Ioanni Baptistæ conuenit sanctificari in vtero.

¶ Præterea, Iob de se dicit Iob 31. Ab infantia creuit mecū miseratio, & de vtero egressa est mecum. Nec tamen propter hoc dicimus eum sanctificatum in vtero, ergo neq; etiam Ioannē Baptistam & Hieremiam cogimur dicere sanctificatos in vtero.

¶ SED CONTRA est quod dicitur de Hieremia, Hiere. 1. Antequam exires de vētre, sanctificaui te. Et de Ioanne Baptista dicitur Luc. 1. Spiritu sancto replebitur adhuc ex vtero matris suæ.

CONCLVSIO.

¶ Non soli beatæ Virgini, vt in vtero sanctificaretur, diuinæ gratiæ munus cōcessum est, sed aliis, scilicet Hieremiæ, & Ioanni Baptistæ, quorū sanctificatio sanctificationis per Christi passionem, & Baptismum fuit figura.

¶ RESPONDEO dicendum, quòd Aug. in Epistola ad Dardanum, dubiè videtur loqui de horum sanctificatione in vtero. Potuit enim exultatio Ioannis in vtero (vt ipse dicit) esse significatio rei tantę, scilicet ꝙ mulier esset mater Dei à maioribus cognoscendæ, nō à paruulo cognitæ, vnde in Euāgelio nō dicitur, credidit infans in vtero, sed exultauit. Videmus autem exultationem nō solùm paruulorum, sed etiam pecorum esse: sed hæc inusitata extitit, qa in vtero, & ideo sic solent miracula fieri, facta est diuinitus in infante, nō humanitus ab infante. Quanquā etiam si vsq; adeò est in illo puero acceleratus vsus rationis & volūtatis, vt intra viscera materna iam posset agnoscere, credere, cōsentire (ad quod in aliis paruul s ætas expectatur, vt possint) & hoc in miraculis habēdum puto diuinæ potentiæ. Sed quia expresse in Euāgelio dicitur, ꝙ Spiritu sancto replebitur adhuc ex vtero matris suæ, & de Hieremia expresse dicitur, Antequā exires de vulua, sanctificaui te: asserendum videtur eos sanctificatos in vtero; quanuis in utero vsum liberi arbitrij non habuerint. De quo Augustinus quæstionem mouet, sicut pueri, qui sanctificantur per Baptismū, nō statim habent vsum liberi arbitrij. Nec est credendum aliquos alios sanctificatos esse in vtero, de quibus Scriptura mentionē non facit, quia huiusmodi priuilegia gratiæ, quæ dantur aliquibus præter legem cōmunem, ordinātur ad vtilitatē aliorū (secundū illud prima ad Corinth. 12. Vnicuiq; datur manifestatio Spiritus ad vtilitatem) quę nulla proueniret ex sanctificatione aliquorū in vtero, nisi Ecclesiæ innotescerent. Et quāuis iudiciorum Dei nō possit ratio assignari, quare scilicet huic & nō alij hoc munus gratiæ cōferatur: conueniēs tamē videtur fuisse vtrunq; dictorū sanctificari in vtero, ad præfigurādam sanctificationē per Christum faciendā. Primò quidem per eius passionē, secundum illud Hebræ. vlti. Iesus, vt sanctificaret per suum sanguinem populum, extra portā passus est: quam quidem passionem Hieremias & verbis & mysteriis apertissimè pronuntiauit, & suis passionibus expressissimè præfigurauit. Secūdo per Baptismum, primę ad Corinth. 6. Sed abluti estis, sed sanctificati estis. Ad quem quidem Baptismū Ioannes suo Baptismo homines præparauit.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ beata Virgo quæ fuit à Deo electa in matrem, ampliorem sanctificationis gratiam obtinuit quàm Ioannes Baptista & Hieremias, qui sunt electi vt speciales præfiguratores sanctificationis Christi. Cuius signum est, quòd beatæ Virgini præstitum est, vt de cætero non peccaret, nec mortaliter nec venialiter: aliis autē sanctificatis creditur præstitum esse, vt de cætero mortaliter non peccarent, diuina eos gratia protegente.

¶ Ad secundum dicendum, ꝙ quantum ad alia potuerunt Sancti esse Christo coniunctiores quàm Hieremias & Ioannes Baptista, qui tamē fuerunt ei coniunctissimi quātum ad expressam figuram sanctificationis ipsius: vt dictum est.

¶ Ad tertium dicendum, quòd miseratio, de qua ibi Iob loquitur, nō significat virtutem infusam, sed quandam inclinationem naturalem ad actum huius virtutis.

QVAESTIO VICESIMA-OCTAVA de Virginitate Beatæ Mariæ, in quatuor articulos diuisa.

HEINDE considerandum est de virginitate matris.

¶ Et circa hoc quæritur quatuor.

¶ Primò, vtrùm fuerit virgo in concipiendo.

¶ Secundò, vtrùm fuerit virgo in partu.

¶ Tertiò vtrùm, permanserit virgo post partum.

¶ Quartò, vtrùm votū virginitatis emiserit.

ARTICVLVS I.

¶ Vtrùm beata Maria fuerit virgo in concipiendo.

AD PRIMVM sic procedi-
tur. Videtur quòd mater Dei non fuerit virgo in cōcipiendo Christum. Nulla enim proles, quæ habet patrem & matrē, ex virgine matre concipitur. Sed Christes nō solùm dicitur habere matrē, sed etiam patrē: dicitur enim Luc. 2. Erant pater eius & mater mirantes super his, quæ dicebantur de illo, & infrà, eadem mater dicit, Ecce enim pater tuus, & ego dolentes, quærebamus te. Ergo Christus nō est conceptus ex virgine matre.

¶ Præterea, Mat. primo probatur ꝙ Christus fuerit filius Abrahę & Dauid, per hoc quòd Ioseph ex Dauid descendit. Quæ quidem probatio nulla esset, si Ioseph pater Christi non fuisset. Ergo videtur ꝙ mater Christi eum ex semine Ioseph conceperit, & ita non videtur fuisse virgo in concipiendo.

¶ Præterea, Gal. 4. dicitur, Misit Deus filiū suum factum ex muliere. Mulier autem cōsueto modo loquendi dicitur quæ est viro cognita: ergo Christus non fuit conceptus ex Virgine matre.

¶ Præterea, Eorum quæ sunt eiusdē speciei, est idem modus generationis, quia generatio recipit speciē à termino, sicut & cæteri motus. Sed Christus est eiusdem speciei cū alijs hominibus, secundū illud Phil. 2. In similitudinē hominum factus, & habitu inuētus vt homo. Cùm ergo alij homines generētur ex cōmixtione maris & fœminæ, videtur quòd etiam Christus simili modo fuerit generatus: & ita non videtur fuisse conceptus ex Virgine matre.

¶ Præterea, Quælibet forma naturalis habet materiam sibi determinatā, extra quam esse non potest. Materia autem formæ humanæ videtur semen maris & fœminæ. Si ergo corpus Christi nō fuerit conceptum ex semine maris & fœminæ, non verè fuit corpus humanum, quod est inconueniens. videtur igitur non fuisse conceptus ex virgine matre.

¶ SED CONTRA est quod dicitur Isa. 7. Ecce, virgo concipiet.

CONCLVSIO.

¶ Confitēdum simpliciter est Christi matrem Virginem concepisse.

¶ RESPONDEO dicēdum, quòd simpliciter confitendum est matrem Christi virginem concepisse: contrarium enim pertinet ad hæresim Hebionitarum & Cherinti: qui Christum purum hominem arbitrabantur, & de vtroque sexu eum natum putauerunt. Quòd enim Christus sit conceptus ex Virgine, conueniens est propter quatuor.

¶ Primò propter mittentis Patris dignitatem conseruandam: cùm enim Christus sit verus & naturalis Dei filius, non fuit conueniens quòd alium patrem haberet, quàm Deum, ne dignitas Dei patris transferatur ad alium. Secundò, hoc fuit conueniens proprietati ipsius Filij, qui mittitur, qui quidem est verbum Dei. Verbum autem absque omni corruptione cordis concipitur: quinimo cordis corruptio perfecti verbi conceptionem non patitur. Quia ergo caro sic fuit à verbo Dei assumpta, vt esset caro verbi Dei, conueniens fuit quòd etiam ipsa sine corruptione matris conciperetur.

Tertiò hoc fuit conueniens dignitati humanitatis Christi, in qua locum peccatum habere non debuit per quam peccatū mundi tollebatur: secundum illud Ioan. primo. Ecce agnus Dei, scilicet innocens, qui tollit peccatum mundi: non poterat autem esse, quòd in natura iam corrupta ex concubitu, caro nasceretur sine infectione originalis peccati. Vnde Augustinus dicit in li. de Nuptijs & concupiscentia. Solus nuptialis cōcubitus ibi non fuit, scilicet in matrimonio Mariæ & Ioseph: quia in carne peccati fieri non poterant sine vlla carnis concupiscentia, quæ accidit ex peccato: sine qua concipi voluit, qui futurus erat sine peccato. Quartò propter ipsum finem incarnationis Christi: quæ ad hoc fuit, vt homines renascerentur in filios Dei, non ex voluntate carnis, neque ex voluntate viri, sed ex Deo, id est Dei virtute. Cuius rei exemplar apparere debuit in ipsa conceptione Christi. Vnde Augustinus dicit in li. de sancta Virginitate. Oportebat caput nostrum insigni miraculo secundum corpus nasci de Virgine: vt significaret membra sua de virgine Ecclesia secundum spiritum nascitura.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd sicut Beda dicit super Lucam, pater Saluatoris appellatur Ioseph, non quòd verè iuxta Photinianos pater fuerit ei: sed ꝙ ad famam Mariæ conseruandam pater sit ab omnibus æstimatus. Vnde & Luc. 3. dicitur, Vt putabatur filius Ioseph. Vel sicut Augustinus dicit in li. de Bono coniugali,

¶ Quo ad secundum nia Autor fa. fr; primò respōdet quæstioni negatiuè, affirmādo duos alios sanctificatos: deinde dicit nominem alium esse sanctificatum: tertiò rationem reddit quare illi duo sanctificati sunt. Circa rei positionem ergo distinguuntur hic duæ quæstiones: altera quæ mota est de sanctificatione: altera de tali sanctificatione. Circa eam vtū liberi arbitrij. Mōstratur diuersitas magna inter istas quæstiones nec eo quòd sanctificatio potest fieri & esse sine vsu liberi arbitrij: vt patet in sanctificatione parvulorum per Baptismū gratiam. Et propterea nihil obstat quæstioni propositæ in hoc ar si pars negatiua quæstionis secundæ, quæ ab Aug tradita est, teneatur. Propter hæc igitur littera respondet quæsito, quòd duo vltra beatam Virginem inuentur sanctificati in vtero scilicet Hieremias, & Ioannes. Probatur autoritate Scripturæ. & excluditur obiectio de vsu liberi arbitrij quamuis illum nō habuerit, &c.

¶ Vbi nota, q, hinc nō po- Annot. test affectiue dici de mente Autoris hos non habuisse liberi arbitrij vsum in vtero quoniam aduersatiuè loquitur ad montrandum conclusionem suam non dependere ex vsu liberi arbitrij, deinde negat quēcunque alium sanctificatū in vtero, ratione probantis quia inutilis esset. Vbi occurrunt tria dubia. primū est circa applicationem autoritatis Apostoli ad propositum, dissimiles quippe videntur: nam fermo est de sanctificatione in vtero: Apostolus aūt nō de ipsa sanctificatione seu sanctitate, sed de manifestatione eius loquitur, nō enim dicitur, Vnicuique datur Spiritus. sed manifestatio Spiritus, &c. Littera ergo loquens de ipso Spiritu, non bene affert autoritatē de manifestatione Spiritus: hæc enim autoritas non probat illud assumptum, vt patet.

¶ Secundum dubium est: quia ista ratio est gladius Goliæ. Nam si verum assumit, sequitur quòd beata Virgo non fuit sanctificata in vtero: quia illius sanctificatio in Scriptura non habetur: ac per hoc Ecclesiæ non innouit ac per hoc sine vtilitate fuisset sanctificata secundum litteræ processum.

¶ Tertium dubium est: quia secundum hanc rationem sequeretur, quòd non esset credendum aliquod miraculū, nisi quod in sacra Scriptura cōmemoretur: quia ad vtilitatem Ecclesiæ miracula ordinantur: cui non nisi per Scripturam sacram innotescunt, secundum hanc literam.

¶ Ad primū dubium dicitur, quòd assumptum litteræ ad quod probandum inducitur Apostoli autoritas, non est. sanctificationis

4. citra 6. 45. Et opuſ. 3. c. 232. ficationis gratia ordinatur ad vtilitatem ipsi est, huiusmodi priuilegia gratiæ, quæ dantur aliquibus, præter communem legem ordinantur ad vtilitatem. Ex quibus verbis dupliciter respondeti potest, primò ꝙ sicut priuilegia materialia alicui à principe conferūtur, sub specie manifestationis continētur, ita priuilegium gratiæ est manifestatio Spiritus, & concessi in ipsa gratia infusa. & cōcedentis Spiritus sancti specialiter diligentis illum, cui gratiā dedit: ac per hoc littera probās privilegia gratiæ per manifestationem Spiritus, nō diuersis ad extranea. Et si obiciatur, quòd tunc ratio ista supponit sanctificationē in vtero semper fieri cum priuilegio gloriæ dicitur ꝙ sic est secundum hanc responsionē. Et supposito est satis rationabilis opinionū sicut secundum eam sanctificatio in vtero est actus priuilegialis, ita etiam debet esse secundum cognitionem.

¶ Secūdò, ꝙ quia tam singulares gratiæ superexcedunt cōmunē legem diuinæ prouidentiæ, ac per hoc harum cōcessio spectat ad diuina miracula, constat autem miracula ordinari ad aliorum vtilitatem: ideo non solùm priuilegia. sed ipsa sanctificatio in vtero, ex hoc ipso ꝙ præter legem cōmunem fit, cōtinetur sub gratia, quæ datur ad aliorum vtilitatē, & cōsequenter sub Spiritu manifestādo. Nam ex hoc ipso, qꝙ ad Ecclesię vtilitatem ordinantur ad Ecclesię quoque necessitatem necesse est ordinetur aliorū diuina sapientia non dissonet omnia suauiter: dum rationabiliter creaturis ex quibus Ecclesia constat: nō per rationis actum de fuo bono prouidentes: sed velut animalibus brutis incognitas vtilitates ingerēter. Et confirmatur ex dictis in primo libro. scilicet ꝙ Deus in Ecclesia triumphante nūquā præter cōmunē sibi legē operatur, quia nulla vtilitas esset, quam igitur in militanti Ecclesia præter cōmunē legem operator, ad Ecclesiæ vtilitatem opera tur. ob cuius vtilitatē communi legem pretermittit. Quia igitur assumptū in littera, de gratia conuenit sub Spiritu manifestando loquitur, ideo probādum meritò fuit, per autoritatē Apostoli de manifestatione Spiritus. Et hæc responsio est directè secundum literam, nihil præsupponens, & solida.

¶ Ad dubiū secūdum dicitur, ꝙ sanctificatio beatæ Virginis in vtero matris, etsi non est tradita in sacra Scriptura explicitè: est tamen tradita implicitè, hoc ipso quòd in sacris locis inuenitur aliqui fuisse concessa gratia sanctificationis in vtero. hinc enim, vt ex superius dictis patet, habetur, beatam Virginem fuisse sanctificatam: quia habuit quicquid gratiæ extitit collatum est. Vnde hæc ratio inuenit Autorem suum, sed non eorum.

¶ Ad tertium dubium dicitur, quòd Ecclesiæ filiæ simpliciter necessaria, cōcedendum est consequens, sed non si sit termo de Ecclesię S. de ex tali suppositione vel

accessoria (puta quæ post talem approbationem extensa est ad tale miraculum: vt si Ecclesia credendum traderet tale miraculum) vel probabili (vt si fides de miraculis recitatis in canonizationibus Sanctorum) credenda sunt miracula quæ in sacra Scriptura non continētur. Nec oppositum sequitur ex ratione litteræ: quæ de fide Ecclesiæ simpliciter & absolutè & non præsupposita tali decretali loquitur: docuimus per hoc Autor, quòd nec necessariò, nec probabiliter credendum est aliquem alium esse sanctificatum in vtero, simpliciter & absolutè loquendo. An autem Deus aliquem demceps sanctificaturit & Ecclesiæ reuelauerit, alterius est quæstionis: quia tamen non est expectanda Ecclesia melior, quàm fuerit tunc Apostoli ipsi primitias Spiritus habentes sanctificati sunt in vtero (quantius Ioannes Euangelista virginitatis gloriosæ Euangelistæ singularis quoque officij erga matrem domini gratia donatus fuerit) credendum est quòd nullus simpliciter in toto tempore decursu fuit, est, aut erit sanctificatus in vtero, nisi qui in littera explicantur. Non definit se tamen authoritas memoriatum moderna cuiusdam mulierculæ in sanctificatam se in vtero pœnitentis: & forte fuit verè sanctificata in vtero non matrem, sed proprio, vetus Barsabee, Deo punienti superbiam illius.

** Vel, sanctificandam, alter passionem, alter baptismum. his enim duobus mediis Christus sanctificauit mundum, passione vt communicato instrumento: Baptismo, vt instrumento separato.*

¶ Dēmum rationem reddit Autor quare illi duo Hieremias & Ioannes Baptista sanctificati sunt in vtero, præmissa exclusione rationis necessariæ, subdens rationem congruentiæ, quia scilicet præfiguratores fuerūt sanctificationis per Christum faciendæ: dum præmonstrarunt media: sanctificantia, alter passionem, alter baptismum. his enim duobus mediis Christus sanctificauit mundum, passione vt communicato instrumento: Baptismo, vt instrumento separato.

¶ Nota hic, quòd duorum propositorum, scilicet quòd illi duo sint sanctificati in vtero. & quòd nullus alius. Autor primi tantùm rationem reddere videtur: quoniam ad affirmationem certa posset consonantia inuenirii: ad tam latam autem & altam ac profundam negationem, quæ consonantia sat erit?

¶ Super Quæstionis vicesimæ tertiæ Articulum primum.

Titulus de virginitate carnali intelligitur.

¶ In corpore duo sunt: primò respondetur quæsito affirmatiue: Mater Christi concepit virgo: probatur ex contrario: quia contrarium est hæresis, &c. Secundò assignatur ratio quadruplex conueniētiæ, quòd sic fuerit. & omnia clarè patent in litera. Si tamen nostrum nō intelligit cor rupimentum corde, cuius mentale fremula ratio, stat cor pro mente seu intellectu nunc corrupto

Universidad de Deusto
Biblioteca

autem intellectus mulieris defectum fuisse naturalem, sed secundum operationem accidentalem: omnis enim defectus in intelligendo, corruptio quædam intellectus est, sicut omnis defectus alicuius rei corruptio quædam in natura est. Quia igitur defectus intellectus in intelligendo, effluit vt intellectus defectuosum quoque verbum formet, concipiendo illud quod sic defectuose intelligit (qui enim imperfecte intelligit leonis naturam, perfectum quoque verbum de natura leonis exprimere intus nequit) ideo in litera dicitur, Ex cordis corruptio impossibile est perfectionem verbi.

¶In responsione ad primum habet Ioseph patrem dici Christi verè duplicitèr: vel quantùm ad officium vel quantùm ad substantiam. Primò quidem, quia non est consuetudinis Scripturarum, vt mulierum in generationibus ordo texatur. Deinde ex vna tribu fuit Ioseph & Maria: vnde & lege eam accipere cogebatur vt propinquam. Et vt Augustinus dicit in lib. de Nuptijs & concupiscentia, fuit generationum series vsque ad Ioseph perducenda: ne in illo coniugio virili sexui vtique potiori fieret iniuria, cùm veritati nihil deperiret: quia ex semine Dauid & Ioseph erat & Maria.

¶Ad tertium dicendum, quòd sicut Gilo. dicit ibidem, mulierem pro fœmina posuit, more locutionis Hebræorum: vsus enim Hebræę locutionis mulieres dicit non virginitate corruptas, sed fœminas.

¶Ad quartum dicendum, quòd ratio illa habet locum in his quæ procedunt in esse per viam naturæ: eo quòd natura sicut est determinata ad vnum effectum, ita etiam est determinata ad vnum modum producendi illum. Sed virtus supernaturalis diuina cùm sit infinita: sicut non est determinata ad vnum effectum, ita non est determinata ad modum producendi quem-unque effectum. Et ideo sicut virtute diuina fieri potuit, vt primus homo de limo terræ formaretur: ita etiam fieri potuit, vt diuina virtute corpus Christi formaretur de Virgine absque virili semine.

¶Ad quintum dicendum, quòd secundum Philosophum in li. de generatione animalium, semen maris non est sicut materia in conceptione animalis, sed solùm sicut agens: sola autem fœmina materiam subministrat conceptui. Vnde per hoc quòd semen maris defuit in conceptione corporis Christi, non sequitur quòd defuerit ei debita materia. Si tamen semen maris esset materia fœtus concepti in animalibus: manifestum est quòd non est materia permanens in eadem forma, sed materia transmutata. Et quamuis virtus naturalis non possit transmutare ad certam formã nisi determinatam materiam: virtus tamen diuina, quæ est infinita, potest transmutare omnem materiam in quamcunque formam. Vnde sicut transmutauit limum terræ in corpus Adæ, ita in corpus Christi transmutare potuit materiam à matre ministratam, etiam si non esset sufficiens materia ad naturalem conceptum.

ARTICVLVS II.

¶Virùm mater Dei fuerit virgo in partu.

AD SECVNDVM sic procedit. Videtur quòd mater Christi non fuerit virgo in partu. Dicit enim Ambr. super Lucã, Qui vuluam sanctificauit alienam, vt nascereturPropheta, hic est qui aperuit matris suæ vuluam, vt immaculatus exiret. Sed apertio vuluæ virginitatem excludit. ergo mater Christi non fuit virgo in partu.

¶Præterea, Nihil in mysterio Christi esse debuit, per quod corpus eius phantasticum appareret. Sed hoc non videtur vero corpori, sed phãtastico conuenire, vt posit per clausa transire: eo quòd duo corpora simul esse non possunt. Non igitur debuit ex matris vtero clauso corpus Christi prodire, & ita non decuit quòd esset virgo in partu.

¶Præterea, Sicut Greg. dicit in homil. Octauarum Paschæ, per hoc quòd ianuis clausis ad discipulos post resurrectionem intrauit Dominus, ostendit corpus suum esse eiusdem naturæ & alterius gloriæ. Et sic per clausa transire, videtur ad gloriam corporis pertinere. Sed corpus Christi in sua conceptione non fuit gloriosum, sed passibile, habens similitudinem carnis peccati: vt Apostolus dicit Rom. 8. Non ergo exiuit per Virginis vterum clausum.

¶SED CONTRA est quod in quodam sermone Ephesini concilij dicitur: Natura post partum nescit vlterius virginem: gratia verò & parientem ostendit, & matrem fecit, & virginitati non nocuit. Fuit ergo mater Christi virgo in partu.

CONCLVSIO.

¶Non modò Dei matrem Virginem concepisse, sed & in partu virginem extitisse asserendum est.

¶RESPONDEO dicendum, quòd absque omni dubio asserendum est matrem Christi etiam in partu virginem fuisse. Nam Propheta non solùm dicit, Ecce virgo concipiet: sed etiam addit, Et pariet filium. Et hoc quidem conueniens fuit propter tria.

Primò quidem, quia hoc competebat proprietati eius, qui nascebatur, qui est verbum Dei. Nam verbum non solùm in corde absque corruptione concipitur, sed etiam absque corruptione ex corde procedit. Vnde vt ostenderetur, quòd illud esset corpus ipsius verbi Dei, conueniens fuit vt de incorrupto virginis vtero nascereretur. Vnde in sermone quodam Ephesini concilij legitur, Quæ parit carnem puram, à virginitate cessat: sed quia natum est carne Verbum, Deus custodit virginitatem, seipsum ostendens per hoc Verbum. Neque enim nostrum verbum cùm paritur, corrumpit mentem: neque Deus verbum, subst antialem partem eligens, peremit virginitatem.

Secundò, hoc est conueniens quantum ad effectum incarnationis Christi. Nam ad hoc venit vt nostrã corruptionem tolleret, vnde non fuit conueniens vt virginitatem matris, nascendo corrumperet. Vnde Augustinus dicit in quodam sermone de natiuitate

conceptio verbi in corde, processio verbi ex corde, non sunt duo progressus. Sed ad exprimendas diuersas conditiones habilitatis verbi ad intellectum diuersæ adhibentur rationes: verbum enim cordis, hoc est conceptus, quem formæt intellectus, quum rem aliquam intelligit, & manet intus in intellectu, dum res actu intelligitur & distinguitur ab intellectiua, quã emanat. Dum enim ego intelligo me ad imaginem Dei esse, formo similacrum de meipso ad imaginem Dei & similliter quòd intelligo me peccatorem, formo simulacrum de meipso peccatore: & sic de aliis. Illud autem simulacrum quod concepitur, quod verbum appellatur, non extra mẽtem meam, sed in mente mea manet. Et similitudinariè dicitur concipi in corde & nasci ex corde: quia proles, dum in vtero concipitur, in vtero manet: & dum ex vtero nascitur, à matre distinguitur perfectè. Simili siquidem modo, quia verbum cordis in corde prolatum manet, concipi dicitur: & quia à corde prolatum perfectè distinguitur accidentis subiata natura, ideo nasci dicitur ex corde. Vbi videre potes quòd conceptio natiuitasq; verbi in & ex corde vnus processus est diuersis nominibus diuersa ratione appellatus, & quòd nec in conceptu nec in ortu suo mentem in qua & ex qua procedit corrumpit: vt in Synodo allata in litera dicitur.

Amor.

¶In responsione ad tertium aduerte quòd Autor Dotis nomine appellat & ipsam rem, quæ dos dicitur, & modum eiusdem, hoc est rem tali modo: pura per modum immanentis, vt ipsemet infert ius manifestabit, quæst. 43. artic. 2. Et quum ex duplici capite potuisset reprehendi positio Hugonis de sancto Victore, scilicet ex hoc quòd non spectat ad subtilitatis dotem, duo corpora esse simul in eodem loco: vnde nec corpora gloriosa ex sua proprietate poterunt simul esse in eodem loco.

Opus. 3. ca. 232.

Et ex hoc quòd in corpore animali non inuenitur dos, quia non inuenitur animæ gloriosæ redundantia simplicibus ad corpus: quantus, vt inferius in allegato loco dicitur, inuenieri possit mirabiliter redundantia secundum quid. Maluit tamen Autor ex ipsa dotis ratione hic procedere, quàm in illam disputationem aliam introire.

¶Super Quæstionis vicesimaoctauæ Articulum tertium.

TRIPLICITER etiam clarus est.

¶In corpore valida conclusio contra errorem Eluidij, quatuor rationibus firmata. Omnia clara sunt.

Clarus.

Domini, fas nõ erat, vt per eius aduentum violaretur integritas, qui venerat sanare corrupta. Tertiò fuit cõueniens, ne matris honorem nascẽdo diminueret, qui parentes præceperat honorandos.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd Ambr. dicit hoc, exponens illud quod Euãgelista de lege induxit, Omne masculinum adaperiens vuluam, sanctum Domino vocabitur. Quod quidem vt Beda dicit, consuetæ natiuitatis more loquitur: non quòd Dominus sacri ventris hospitium, quum ingressus sanctificauerat, egressus deuirginasse credendus sit. Vnde illa adapertio non significat referationem communem claustri pudoris virginei: sed solùm exitum prolis de vtero matris.

¶Ad secundum dicendum, quòd ita Christus voluit veritatem sui corporis demonstrare, quòd etiam eius diuinitas declararetur: & ideo permisit mira humilibus. Vnde vt corpus eius verum ostenderetur, nascitur ex fœmina. sed vt ostenderetur eius deitas, processit ex virgine: talis enim partus decet Deum: vt Ambro. dicit in hymno Natiuitatis.

¶Ad tertium dicẽdum, quòd quidam dixerunt Christum in sua natiuitate dotem subtilitatis assumpsisse, sicut quando ambulauit siccis pedibus super mare, dicunt eum assumpsisse dotem agilitatis: sed hoc non conuenit his quæ suprà determinata sunt. huiusmodi enim dotes corporis glorioſi, pueniunt ex redundantia gloriæ animæ ad corpus, vt infrà dicetur, cùm tractabitur de corporibus glorioſis. Dictum est autem suprà, quòd Christus ante passionem permittebat cãrni suæ agere & pati quæ propria: nec fiebat talis redundantia gloriæ ab anima ad corpus. Et ideo dicendum est quòd omnia ista facta sunt miraculosè per virtutem diuinam. Vnde Augustin. dicit super Ioan. Moli corporis vbi diuinitas erat, ostia clausa non obstiterunt: ille quippe non eis apertis intrare potuit, quo nascente virginitas matris inuiolata permansit. Et Dionysius dicit in quadã Epistola, quòd Christus super hominem operabatur ea quæ sunt hominis: & hoc monstrat Virgo supernaturaliter concipiens, & aqua instabilis, terrenorum pedum sustinens grauitatem.

ARTICVLVS III.

¶Virùm mater Dei permãserit virgo post partum.

AD TERTIVM sic procedit. Videtur quòd mater Christi non permanserit virgo post partum. Dicitur enim Matth. 1. Antequam conuenirent Ioseph & Maria, inuenta est in vtero habens de Spiritu sancto. Non autem Euangelista diceret, antequam conuenirent, nisi de conuenturis: quia nemo dicit de non pransuro, antequam pranderet. Ergo videtur quòd beata virgo quandoque conuenerit carnali copula cum Ioseph, & ita non permanserit virgo post partum.

¶Præterea, Ibidem subditur ex verbis angeli loquentis ad Ioseph, Ne timeas Mariam accipere coniugem tuam. Coniugium autem consummatur per carnalem copulam. Ergo videtur quòd quandoque carnalis copula interuenerit inter Mariam & Ioseph, & ita videtur quòd non permanserit virgo post partum.

¶Præterea, Ibidem post pauca subditur: Et accepit coniugem suam, & non cognoscebat eam, donec peperit filium suum primogenitum. Hoc autem aduerbium, Donec, consueuit determinatum tempus signare, quo impleto fiat id quod vsque ad illud tempus non fiebat. Verbum autem cognoscendi ibi ad coitum refertur: sicut & Genes. 4. dicitur quòd Adam cognouit vxorem suam. Ergo videtur quòd post partum beata virgo fuerit carnaliter à Ioseph cognita. ergo videtur quòd non permanserit virgo post partum.

¶Præterea, Primogenitus non potest dici nisi qui habeat fratres subsequentes: vnde & Rom. 8. dicitur, Quos præscisiit conformes fieri imaginis filij sui, vt sit ipse primogenitus in multis fratribus. Sed Euãgelista nominat Christum primogenitum matris eius. Ergo habuit alios filios post Christum: & ita videtur quòd mater Christi non manserit virgo post partum.

¶Præterea, Ioan. 2. dicitur, Post hæc descendit Capharnaum ipse, scilicet Christus, & mater eius & fratres eius. Sed fratres dicuntur qui ex eodem parente geniti sunt. Ergo videtur quòd beata Virgo habuerit alios filios post Christum.

¶Præterea, Matthæ. 27. dicitur, Erant ibi, scilicet iuxta crucem Christi, mulieres multæ à longè, quæ secutę erant Iesum à Galilæa, ministrantes ei: inter quas erat maria Magdalene, & Maria Iacobi & Ioseph mater, & mater filiorum Zebedæi. Videtur autem hæc Maria, quæ hîc dicitur Iacobi & Ioseph mater, esse etiam mater Christi: dicitur enim Ioan. 19. cp stabat iuxta crucem Iesu Maria mater eius. ergo videtur quòd mater Christi non permanserit virgo post partum.

¶SED CONTRA est quod dicitur Ezech. 44. Porta hæc clausa erit, & non aperietur, & vir non transibit per eam, quoniam dominus Deus Israël ingressus est per eam. Quod exponens Augustinus in quodam sermone dicit, Quid est porta in domo Domini clausa, nisi quòd Maria semper erit intacta? Et quid est, homo non transibit per eam, nisi quòd Ioseph non cognoscet eam? Et quid est, Dominus solus intrat, & egreditur per eam, nisi quòd Spiritus sanctus prægnabit eam, & Angelorum dominus nascetur per eam? Et quid est, clausa erit in æternum, nisi quòd Maria virgo est ante partum & virgo in partu, & virgo post partum?

CONCLVSIO.

¶Sicut Dei mater virgo concepit, & peperit, ita simpliciter asserendum est, quòd virgo in æternum permanserit.

¶RESPONDEO dicendum, quòd absque omni dubio detestandus est error Eluidij, qui dicere præsumpsit matrem Christi post partum à Ioseph esse carnaliter cognitam, & alios filios genuisse: Hoc enim primò derogat Christi perfectioni: qui sicut secundum diuinam naturam vnigenitus est Patris, tanquam perfectus per omnia filius eius: ita decuit vt esset vnigenitus matris tanquàm perfectissimum germen eius. Secundò hic error iniuriam facit Spiritui sancto, cuius sacrarium fuit vterus virginalis: in quo carnem Christi formauit, vnde non decebat quòd de cætero violaretur per commixtionem virilem.

Tertiò derogat dignitati & sanctitati matris Dei, quæ ingratissima videretur, si tanto filio contenta non esset. & si virginitatem, quæ in ea miraculosè conseruata fuerat, sponte perdere vellet per carnis concubitum. Quartò etiam ipsi Ioseph esset ad maximam præsumptionem imputãdum, si eam quam reuelante angelo de Spiritu sancto Deum concepisse cognouerat, polluere attentaret. Et ideo simpliciter est asserendum, quòd mater Dei sicut virgo cõcepit, & virgo peperit, ita etiam & virgo post partum in sempiternum permansit.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd (sicut Hieronymus dicit in li. contra Eluidium) intelligendum est, quòd hæc propositio Ante, licet sæpe consequentia indicet, tamen nonnũquam ea tantùm quæ prius cogitabantur ostenditur: nec necesse est vt cogitata fiant, cùm ideo aliud interuenerit, ne ea quæ cogitata

¶In responsione ad tertium, nota pro sensu literali responsionem Hieronymi. quia verissima est & ad literam: & fulta autoritatibus Scripturæ, & allata in litera & alibi. Sede à dextris meis, donec ponã inimicos tuos, &c. Non enim denotatur, q̃ post suppositos inimicos desinet sedere à dextris sed quia posset dubitari an interim, quòd ponantur suppedanei inimici, sedeat. hoc est regnet quia sedẽ à dextris Dei: ideo ad tollendam dubitationem dictum est, Sede à dextris meis, donec ponam, &c. vt per hoc sapiens quisque intelligeret, quòd tanto magis post sedebit à dextris Dei.

Amor.

¶In responsione ad sextum, vide quòd etiam diuersus in Euangelio sunt defectus matris Iesu & Mariæ Iacobi, distinguit illas: nam ista à longe: illa iuxta crucem describitur.

Universidad de Deusto Biblioteca

sunt fierent. Sicut si aliquis dicat, Antequàm in portu pranderem nauigaui: non intelligitur quòd in portu prãdeat postquam nauigauerit: sed quia cogitabatur in portu pransurus. Et similiter Euãgelista dicit, Antequã conuenirent, inuenta est in vtero habens de Spiritu sancto: nõ quia postea conuenerint: sed dum viderentur conuẽturi, præuenit cõceptio per Spiritum sanctum: ex quo factũ est, vt vlterius non conuenirent.

¶Ad secundum dicendum, ꝙ sicut August. dicit in li. de Nupt. & concupiscẽtia. Coniux Ioseph, vocatur mater Dei ex prima despõsationis fide, quam per concubitum non cognouerat nec fuerat cogniturus. Vt enim Ambro. dicit super Lucam: non virginitatis ereptio, sed cõiugij testificatio & nuptiarum celebratio declaratur.

¶Ad tertium dicendum, ꝙ quidam dixerũt hoc nõ esse intelligẽdum de cognitione coitus, sed de cognitione notitiæ. Dicit enim Chry. ꝙ non cognouit eam Ioseph, antequã pareret, cuius fuerit dignitatis: sed postquã peperit, tũc cognouit eã: quia * spatiosior & dignior facta fuerat quã totus mundus: quia quem totus mundus capere non poterat, in angusto cubiculo vteri sui sola suscepit.

Quidam verò hoc referunt ad notitiam visus: sicut enim Moysi cum Deo colloquẽtis glorificata est facies, vt non possent intẽdere in eum filij Israel, sic Maria claritate virtutis Altissimi obumbrata, cognosci nõ poterat à Ioseph, donec pareret: post partũ autem à Ioseph agnita inuenitur specie faciei, non tactu libidinis. Hierony. autem concedit hoc esse intelligendum de cognitione coitus: sed dicit quòd vsque vel donec, in Scripturis dupliciter potest intelligi. Quandoque enim designat certum tempus: secundum illud Gal. 3. Propter transgresionem lex posita est, donec veniret semen, cui promiserat. Quandoque verò signat infinitum tempus: secundum illud Psal. Oculi nostri ad Dominum Deum nostrum, donec misereatur nostri. ex quo non est intelligendum, quòd post impetratam misericordiam, oculi auertantur à Deo. Et secundum hunc modum loquendi significantur ea, de quibus posset dubitari, si scripta non fuissent: cætera verò nostræ intelligentiæ derelinquuntur. Et secundum hoc Euangelista dicit matrem Dei non esse cognitam à viro vsque ad partum: vt multò magis intelligamus cognitam non fuisse post partum.

¶Ad quartum dicendum, quòd mos diuinarum Scripturarum est, vt primogenitum vocent nõ solùm eum quem fratres sequuntur, sed eum, qui primus natus sit. Alioquin si non est primogenitus nisi quem sequuntur fratres, tandiu* secundum legem primogenita non debentur, quandiu & alia fuerint procreata. Quod patet esse falsum: cùm intra vnum mensem primogenita redimi mandentur secundum legem.

¶Ad quintum dicendum, quòd quidam, sicut Hierony. dicit super Matth. fratres Domini de alia vxore, Ioseph filios suspicantur. Nos autem fratres Domini, non filios Ioseph, sed consobrinos Saluatoris, sororis Mariæ matris Domini filios intelligimus. Quatuor enim modis in Scripturis fratres dicuntur, scilicet natura, gente, cognatione, & affectu. Vnde fratres Domini dicti sunt, non secundum naturam, quasi ab eadem matre nati: sed secundum cognationem quasi consanguinei eius existentes. Ioseph autem, sicut Hieronymus dicit contra Eluidium, magis credendus est virgo permansisse: quia aliam vxorem habuisse non scribitur, & fornicatio in sanctum virum non cadit.

¶Ad sextum dicendum, quòd Maria, quæ dicitur Iacobi & Ioseph mater, non intelligitur esse mater Domini: quæ in Euangelio non consueuit nominari, nisi cum cognominatione huius dignitatis, quòd sit mater Iesu. Hæc autem Maria esse intelligitur vxor Alphæi: cuius filius est Iacobus minor, qui dictus est frater Domini.

ARTICVLVS IIII.

¶Vtrùm mater Dei virginitatem vouerit.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur quòd mater Dei virginitatem non vouerit. Dicitur enim Deuterono. 7 Non erit apud te sterilis vtriusque sexus. Sterilitas autem sequitur virginitatem. Ergo seruatio virginitatis erat contra præceptum veteris legis. Sed adhuc lex vetus habebat statum antequàm Christus nasceretur, ergo non potuit licitè beata Virgo vouere pro tempore illo.

¶Præterea, Apostolus primæ ad Corinth. 7. dicit, De virginibus autem præceptum Domini nõ habeo, consilium autem do. Sed perfectio consilij à Christo debuit inchoari, qui est finis legis: vt Apostolus dicit Rom. 10. Non ergo conueniens fuit quòd beata Virgo votum virginitatis emitteret.

¶Præterea, Apostolus dicit primæ ad Timoth. 5. quòd vouentibus castitatem, non solùm nubere, sed etiam velle nubere, damnabile est. Sed mater Christi nullum peccatum damnabile commisit: vt suprà habitum est. Cùm ergo desponsata fuerit (vt habetur Luc. 1.) videtur quòd ipsa virginitatis votum non emiserit.

¶SED CONTRA est quod August. dicit in li. de sancta Virginitate: Annuntianti angelo Maria respondit, Quomodo fiet istud, quoniam virum nõ cognosco? Quod profectò non diceret, nisi prius se virginem Deo vouisset.

CONCLVSIO.

¶Ante desponsationem mater Dei non simpliciter virginitatem vouit, sed post decuit, vt virginitatem suam Deo perpetuò per verum consecraret.

¶RESPONDEO dicendum, quòd sicut in Secunda parte habitum est, perfectionis opera magis sunt laudabilia si ex voto celebrentur. virginitas autem in matre Dei præcipuè debuit pollere, vt ex suprà dictis rationibus patet, & ideo cõueniens fuit vt virginitas eius ex voto esset Deo consecrata. Verùm quia tempore Legis oportebat generationi insistere tam mulieres quàm viros (quia secundum carnis originem, cultus Dei propagabatur antequàm ex illo populo Christus nasceretur) mater Dei non creditur antequàm desponsaretur Ioseph, absolutè virginitatem vouisse: sed licet eam in desiderio habuerit, super hoc tamen voluntatem suam diuino commisit arbitrio. Postmodum verò accepto sponso, secundum quòd mores illius temporis exigebant, simul cum eo votum virginitatis emisit.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd quia videbatur esse lege prohibitum, non dare operam ad relinquendum semen super terram, ideo non simpliciter virginitatem vouit Dei genitrix: sed sub conditione, si Deo placeret. Postquam autem ei innotuit hoc esse Deo acceptum, absolutè vouit antequàm ab Angelo annuntiaretur.

¶Ad secundum dicendum, quòd sicut gratiæ plenitudo perfectè quidem fuit in Christo, & tamen aliqua eius inchoatio præcessit in matre: ita etiam obseruatio consiliorum, quæ per gratiam Dei fit, perfectè quidem incepit in Christo, sed aliquo modo fuit inchoata in Virgine matre eius.

¶Ad tertium dicendum, quòd Verbum illud Apostoli est intelligendum de illis quæ absolutè castitatem vouent. Quod quidem mater Dei non fecit antequam Ioseph desponsaretur: sed post desponsationem ex communi voluntate simul cum sponso suo votum virginitatis emisit.

¶Super Quæstionis vicesimæoctauæ Articulum quartum.

Annot. Titulus clarus est. Et ratio dubij est quia nihil legitur de voto beatæ Virginis, & ipsa eius desponsatio contrariari videtur voto virginitatis.

Comment. ¶In corpore duo sunt. primò tractatur de ipsius voto. secundò, de tempore voti. Quo ad primum vnica est conclusio: Conueniens fuit beatæ Virginis virginitatem esse Deo consecratam voto. Probatur: quia laudabilior est virginitas voto dicata, sicut reliqua perfectionis opera. Quo ad secundum distinguuntur duo tempora ante annuntiationem. primũ ante desponsationem. secundum inter desponsationem & annuntiationem, & secundum singula tempora sigillatim respõdetur. Iuxta primũ conclusio est: Beata virgo ante desponsationem nõ simpliciter, sed sub conditione virginitatem vouit. Probatur: quia tunc virginitas erat prohibita à lege & desiderata à persona beatæ Virginis: & quia prohibita non simpliciter vouit, quia desiderata vouit sub conditione si Deo placeret: vt in respõsione ad primum explicatur.

Annot. ¶Iuxta secundum cõclusio est: Beata virgo votum virginitatis cum viro suo simul emisit simpliciter.

¶Vbi scito quod conclusio non aliter in litera probatur: sed ex iam dictis consequens relinquitur. ex eo enim quod ante desponsationem non vouit simpliciter, quia prohibitum erat, & virginitatem quãdoque vouit simpliciter, quia laudabilior virginitas est matri Dei tribuenda: & ante annuntiationem vouit simpliciter: quia aliter non dixisset, Quomodo fiet istud, quoniam virum non cognosco: nec actu nec potentia, propter votum (vt August. hinc accipit) & coniugata non potest vouere virginitatẽ sine consensu viri sui, nisi post Christum dissoluẽdo matrimonium non consummatum, per religionis professionem, quod tunc locum non habuit: sequitur quòd beata Virgo ante annuntiationem & cognouit Deo placere, quòd virginitatem voueret simpliciter, & de consensu Ioseph virginitatem vouerit. Valde autem rationi consentaneum est, vt Sanctus sponsus concedens sponsæ, ꝙ manente coniugio, virginitatem voueret, ipse quoque virginitatem simul voueat: pensata præsertim diuina prouidentia, quæ hoc inspirare ipsi Ioseph quasi debebat. Vt virgo virgini, virginem quoque comitem scrutatorémque sui haberet: alioquin nõ fuisset plena gratia: cui hæc gratia in suo coniuge defuisset: quam ipsa maximè secundum rectam rationem desiderare debebat. Et propterea in litera dicitur, quòd cum Ioseph ante annuntiationem virginitatem simpliciter vouit.

* Aliàs speciosior.

* Aliàs secundum legem sacerdotibus, &c.

QVAE

QVAESTIO VICESIMANONA, de matris Dei desponsatione, in duos articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de desponsatione matris Dei.

¶Et circa hoc quæruntur duo.

¶Primò, vtrùm Christus debuerit de desponsata nasci.

¶Secundò, vtrùm fuerit verum matrimonium inter Mariam matrem Domini & Ioseph.

ARTICVLVS I.

¶Vtrùm Christus nasci debuerit de Virgine desponsata.

4. dist. 30. q. 2. art. 1. q. 2. & 3. Et Mat. 1. ca. 23.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd Christus nõ debuerit de Virgine desponsata nasci. Desponsatio enim ad carnalem copulã ordinatur. Sed mater Domini nunquam voluit carnali copula viri vti: quia hoc derogaret virginitati mẽtis ipsius. Ergo non debuit esse desponsata.

¶Præterea, Quòd Christus ex Virgine nasceretur, miraculum fuit. vnde August. dicit in Epistola ad Volusianum: Ipsa Dei virtus per inuiolata matris virginea viscera, membra infantis eduxit: quæ postea per clausa ostia, membra iuuenis introduxit: hîc si ratio quæritur, non erit mirabile: si exemplum poscitur, non erit singulare. Sed miracula fiunt ad confirmationem fidei, vnde debent esse manifesta. Cùm igitur per desponsationem hoc miraculum fuerit obumbratum, videtur non fuisse conueniens, quòd Christus de desponsata nasceretur.

¶Præterea, Ignatius martyr, vt Hiero. dicit super Matt. hanc causam assignauit desponsationi matris Dei, vt partus eius diabolo celaretur, dum eum putat non de Virgine, sed de vxore generatum. Quæ quidem causa nulla esse videtur: tum quia diabolus ea quæ corporaliter fiunt, perspicacitate sui sensus cognoscit: tum etiam quia postmodum per multa euidentia signa dæmones aliqualiter Christum cognouerunt. vnde dicitur Mar. 1. quòd homo in spiritu immundo exclamauit dicens, Quid nobis & tibi Iesu Nazarene, venisti ante tẽpus perdere nos? scio quòd sis sanctus Dei. Non ergo videtur conueniens fuisse, quòd mater Dei esset desponsata.

¶Præterea, Aliam rationem assignat Hieron. ne lapidaretur mater Dei à Iudæis, sicut adultera. Hæc autem ratio nulla esse videtur: si enim non esset desponsata, non posset de adulterio condemnari. Et ita non videtur rationabile fuisse, quòd Christus de desponsata Virgine nasceretur.

¶SED CONTRA est quod dicitur Matth. 1. Cùm esset desponsata mater eius Maria Ioseph. & Luc. 1. Missus est Gabriel Angelus ad Mariam virginem desponsatam viro, cui nomen erat Ioseph.

CONCLVSIO.

¶Decuit Christum ex desponsata Virgine nasci.

¶RESPONDEO dicẽdum, quòd cõueniens fuit Christum de desponsata Virgine nasci: tum propter ipsum, tum propter matrem, tum etiam propter nos. Propter ipsum quidem Christum quadruplici ratione. Primò quidem, ne ab infidelibus tanquã illegitimè natus abijceretur. Vnde Ambros. dicit super Luc. Quid Iudæis, quid Herodi posset ascribi, si natum viderentur ex adulterio persequuti? Secundò, vt consueto modo eius genealogia per virum describeretur. Vnde dicit Ambr. super Luc. Qui in seculum venit, seculi debuit more describi. viri autem persona quæritur, qui in senatu & reliquis curijs ciuitatum generis asserit dignitatem. Consuetudo etiam nos instruit Scripturarum, quæ semper viri originem quærit. Tertiò ad tutelam pueri nati, ne diabolus contra eum vehementius nocumenta procurasset. Et ideo Ignatius dicit ipsam fuisse desponsatam, vt partus eius diabolo celaretur. Quartò, vt à Ioseph nutriretur: vnde & pater eius dictus est, quasi nutritius. Fuit etiã conueniens ex parte Virginis. Primò quidem: quia per hoc redditur immunis à pœna, ne scilicet lapidaretur à Iudæis tanquàm adultera: vt Hieronym. dicit.

Secundò, vt per hoc ab infamia liberaretur. Vnde dicit Ambr. super Luc. quòd desponsata est, ne temeratæ virginitatis adureretur infamia, cui grauis aluus corruptelæ videretur insigne præferre. Tertiò, vt ei à Ioseph ministerium exhiberetur: vt Hieronym. dicit.

¶Ex parte etiam nostra hoc fuit conueniẽs: Primò quidem: quia testimonio Ioseph cõprobatum est Christum ex Virgine natum. Vnde Amb. dicit super Luc. Locupletior testis pudoris maritus adhibetur, qui posset & dolere iniuriam, & vindicare opprobriũ, si non agnosceret sacramentum. Secundò, quia ipsa verba Virginis matris magis credibilia redduntur, suam virginitatem asserẽtis. Vnde Amb. dicit super Luc. Fides Mariæ verbis magis adsciscitur, & mẽdacij causa remouetur. Videretur enim culpã obumbrare voluisse innupta mendacio prægnãs: causam autem mentiendi desponsata non habuit, cùm coniugij præmium & gratia nuptiarum partus sit fœminarum. Quæ quidem duo pertinent ad firmitatem fidei nostræ. Tertiò, vt tolleretur excusatio virginibus quæ propter suam incautelam non vitant infamiam. Vnde Ambrosius dicit, Non decuit virginibus sinistra opinione viuentibus, velamen excusationis relinqui, quòd infamata mater quoque Domini videretur.

Quartò, quia per hoc significatur vniuersa Ecclesia: quæ cùm virgo sit, desponsata tamen est vni viro Christo, vt Augustinus dicit in lib. de sancta Virginitate. Potest etiam & quinta ratio esse, quòd mater Domini fuit desponsata virgo: quia in persona ipsius & virginitas & matrimonium honoratur, cõtra hæreticos alteri horum detrahentes.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd beata Virgo mater Dei, ex familiari instinctu Spiritus sancti credenda est desponsari voluisse, confidens de diuino auxilio, quòd nunquam ad carnalem copulam perueniret. Hoc tamen diuino commisit arbitrio, vnde in nullo detrimentum passa est virginitas.

¶Ad secundum dicendum, quòd sicut Ambrosius dicit super Lucam: maluit Dominus aliquos de suo ortu quàm de matris pudore dubitare. Sciebat enim teneram esse Virginis verecundiam & lubricam famam pudoris: nec putauit ortus sui fidem, matris iniurijs astruendam. Sciendum tamen, quòd miraculorum Dei quædam sunt, de quibus est fides: sicut miraculum virginei partus, & resurrectionis Domini, & etiam Sacramenti altaris. Et ideo Dominus voluit ista occultiora esse, vt fides

eorum

¶Super Quæstionis vicesimænonæ Articulum primum.

IN corpore vnica est conclusio, ex tribus capitibus comprobata. Conclusio est: Conueniens fuit Christum de desponsata Virgine nasci. Probatur primò ex parte Christi quadrupliciter, secundò ex parte beatæ Virginis tripliciter, tertiò ex parte nostri quintupliciter. Omnia clara sunt in litera.

Annot. ¶In responsione ad primum, perspice in litera ambo capita, quæ videntur posse obstare virginitati mentali, scilicet consensum in copulam coniugalem, & consensum conditionatum, scilicet si Deo placeret, in copulam carnalem, non obstare in veritate purissimæ mentali virginitati beatæ Virginis. Et ratio quidem, quòd consensus in copulam coniugalem præcisè nõ præiudicat mentali virginitati, est: quia in copula coniugali non continetur copula carnalis, nisi in potentia: quia potentia autem est conditio diminuens (coniunctio enim in potentia non est coniunctio sicut nec rex in potẽtia est rex) sequitur quòd consensus in copulã coniugalem, non sit consensus in copulam carnalem. Ratio verò, quare consensus sic conditionatus in copulam carnalem, non præiudicat mentali virginitati, est: quia consensus iste tam formaliter, quàm materialiter est ad obediendum Deo, & copulam carnalem non nisi pro materia remota & tali conditione vallatam habet, vt oppositum non liceat habere in proposito.

¶Ad cuius euidentiam scire oportet, quòd dupliciter intelligi potest illa conditio, si Deo placuerit. primò secundum communem loquendi vsum: & sic sola negatione beneplacitum Dei expectatur, scilicet quòd Deus sinat illud fieri: & sic loquitur Apostolus Iacobus in sua Canonica, cap. quarto. Vt dicatis, si Dominus voluerit. Et talis conditio, quia communissima est, habetur pro non adiecta. virginitatémque mentalem aufert proculdubio à sic consentiente in copulam carnalem, & propterea non sic intelligitur in proposito beatæ Virginis, si Deo placuerit. Secundò sumitur Placere pro Iubere, ac si dictum esset, si Deus iusserit: & sic sumitur in proposito. Rationabile siquidem est, vt quòd conceperat virginitatis votum diuina inspiratione ante desponsationem, nõ nisi diuino iussu conceperit quoque soluendum. Experta siquidem in tota vita anteriore, tã familiarem Spiritus sancti curam ac sollicitudinem de vita ac operibus eius, vtpote quæ nunquã etiam venialiter peccabat: certè sibi polliceri poterat perficiendam inspirationem de virginitate cõtra legẽ Moysi, nisi Deus aliud inspirando vel nuntiando iuberet. Talis autem conditio subdens propositũ sui oppositũ diuino præcepto, transfert consensum in oppositum sui propositi, vt patet exemplariter. Quicunque enim pater consentit in occisionem proprij filij, si Deus iusserit, non propterea consensit in mortem filij: & si sanctimonialis Virgo consentit in nuptias, si Deus iusserit, non propterea consentit in nuptias. Sic autem beata Virgo consensit conditionaliter in carnalem copulam, si Deo placuerit beneplacito præcepti. Credendum quoque nihilominus est, quòd etiã hic sic conditionatus cõsensus in carnalem copulam, non actu, sed habitu tantùm fuerit in beata Virgine. Et ratio est: quia nullus actus superfluus fuit in ea: hic autem consensus in actu superfluus fuisset, vtpote carens necessitate & pietate. Nam ad mentis suæ rectitudinem sat erat habere hunc actum in habitu, hoc est in præparatione animi, & secundum animi præparationem intelligendum est quicquid à sacris doctoribus dicitur de beatæ Virginis consensu conditionato in copulam carnalem, committendo suam causam diuino arbitrio. Preces enim pro virginitatis perseuerantia actualiter fundebat: sed ad oppositum præparatio sola animi conditionata (vt dictum est) erat absque actuali consensu quantuncunque conditionato. Et hæc sint etiam pro sequenti articulo, vbi explicatur consensus ille sic

Universidad de Deusto
Biblioteca

conditionatus in copulam carnalem.

¶ Super Quæstionis vigesimæ Articulum secundum

Cõment. IN corpore duo fiũt. Primò declaratur in communi vnde & quotupliciter matrimonium dicatur: verum secundò respondetur in particulari de hoc coniugio. Quo ad primum, dicitur cõiugium verum ex sua perfectione: & quia perfectio est duplex prima & secunda: ideo dupliciter dicitur coniugium verum, vel secundum primam, vel iuxta secundam perfectionem. Et declaratur in litera, quid sit prima perfectio coniugij, scilicet forma, & quæ sit forma eius, & quid sit secunda: & ponitur duplex generatio & educatio. Et media ad hæc ponitur claræ. Quo ad secundum respondetur quæsito tribus conclusionibus, vel vnica tri membri. Coniugium inter matrem Dei & Ioseph fuit verum quo ad primam perfectionẽ: & quo ad secundam perfectionem, si referatur ad actum exercitionem, nõ autem si referatur ad generationem. Prima pars probatur ratione: quia vterque consensit in copulã coniugalem, quod probatur auctoritate Angeli in Euangelio exposita ab Augustino. Quo ad tertiam affertur auctoritas Ambrosij, quo ad secundam & omnes simul denique affertur auctorias Aug.

Aunot. ¶In responsione ad tertium aduertendum est, quòd ex Euangelio bene perspecto habetur, quòd nondum erat nuptiarum solennitas celebrata, quã beata Virgo inuêta essẽ pregnans in vtero: quoniã ibi habetur, quòd beata Virgo non solùm non erat cognita à viro, sed etiam quòd non erat adhuc accepta à Ioseph coniuge suo. Ex eo enim quòd affirmatur coniunx, & negatur non solùm cognita, sed accepta, & post monitionem Angeli affirmatur accepta, & perseuerat incognita: consequens est quòd acceptio huiusmodi fuerit acceptio solennitatis nuptiarum in qua scilicet coniuges efficiuntur simpliciter & absolutè domestici consortes. Et de hoc nulla est habenda quæstio sed an prius quàm ista acceptio fieret, beata Virgo fuerit reducta, secundum quod in domo Ioseph, dubium est. Sicut sub dubio quoque reliquitur, de quâ traductione Euangelista loquatur: aut de traductione simpliciter ad domesticum consortium, quæ cum solennitate nuptiali fieri solet, an de traductione in infimam latitiã. Euangelista enim duo dicit, & quòd nolebat eam

4. dist. 30. q. 2. art. 2. Et vpost. 6a. 2. c. 3 Et Mat. 1. c. 20. fin.

eorum magis meritoria esset. Quædam verò miraculosa sunt ad fidei comprobationem: & ista debent esse manifesta.

¶Ad tertium dicendum, quòd sicut Aug. dicit in 3. de Trin. diabolus multa potest virtute suæ naturæ, à quibus tamẽ prohibetur virtute diuina. Et hoc modo potest dici q̃ virtute naturæ suæ diabolus cognoscere poterat matrem Dei non fuisse corruptam, sed virginem: prohibebatur tamen à Deo cognoscere modum partus diuini. Quòd autẽ post modum eum aliqualiter cognouit diabolus esse filium Dei, non obstat: quia iam tempus erat vt Christus suam virtutem contra diabolum ostenderet, & persecutionem ab eo concitatam pateretur. Sed in infantia oportebat impediri malitiam diaboli, ne eũ acrius persequeretur, quando Christus nec pati disposuerat, nec virtutem suam ostẽderet: sed in omnibus alijs infantibus se similem exhibebat. Vnde Leo papa in sermone de Epiphania dicit, quòd Magi inuenerit puerum Iesum quantitate paruum, alienæ opis indigentem, fandi impotentem, & nulla ab humanæ infantiæ generalitate discretũ. Ambrosius tamẽ super Luc. videtur hoc magis referre ad mẽbra diaboli. Præmissa enim hac ratione, scilicet de fallendo principem mundi, subdit, Sed tamen magis fefellit principes seculi: dæmonum enim malitia facilè etiam occultata deprehenditur: verò qui secularibus vanitatibus occupantur, scire diuina non possunt.

¶Ad quartum dicendum, quòd iudicio adulterarum lapidabatur secundum legem non solùm illa quæ iam erat desponsata vel nupta, sed etiam illa quæ in domo patris custodiebatur, vt virgo quãdoque nuptura. Vnde dicitur Deuter. 22. Si non est in puella inuenta virginitas, lapidibus obruent eam viri ciuitatis illius, & morietur: quia fecit nefas in Israel, vt fornicaretur in domo patris sui.

Vel potest dici secundum quosdam, quòd beata Virgo erat de stirpe Aaron: vnde erat cognata Elisabet, vt dicit Luc. 1. Virgo ait de genere sacerdotali, propter stuprum occidebatur. Legitur enim Leuit. 21. Sacerdotis filia, si deprehensa fuerit in stupro, & violauerit nomen patris sui, flammis exuretur.

Quidam referunt verbum Hiero. ad lapidationem infamiæ.

ARTICVLVS II.

¶Vtrùm inter Mariam & Ioseph fuerit verum matrimonium.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur, quòd inter Mariam & Ioseph non fuerit verum matrimonium. Dicit enim Hier. contra Eluidiũ, quòd Ioseph Mariæ custos fuit potius, quàm maritus eius. Sed si fuisset verum matrimonium, verè Ioseph maritus eius fuisset. Ergo videtur quòd non fuerit matrimonium inter Mariam & Ioseph.

¶Præterea, Super illud Matth. 1. Iacob genuit Ioseph virum Mariæ, dicit Hieronymus, Cùm virum audieris, suspicio tibi non subeat nuptiarum: sed recordare consuetudinis Scripturarum, quòd sponsi viri, & sponsæ vxores vocantur. Sed verum matrimonium non efficitur ex sponsalibus, sed ex nuptijs. Ergo non fuit matrimonium inter beatam Virginem & Ioseph.

¶Præterea, Matth. 1. dicitur, Ioseph vir eius cùm esset iustus, & nollet eam traducere, scilicet in domum suam ad cohabitationem assiduam, voluit eam occultè dimittere, id est tempus nuptiarum mutare: vt Remigius exponit. Ergo videtur quòd nondum nuptijs celebratis, nondum esset matrimonium: præsertim cùm post matrimonium contractum non liceat alicui sponsam dimittere.

¶SED CONTRA est quod Augustinus dicit in lib. de consensu Euangelistarum, Non est fas, vt Ioseph ob hoc à coniugio Mariæ separandum Euangelista putaret, quòd non ex eius concubitu, sed Virgo peperit Christum. Hoc enim exemplo magnificè insinuatur fidelibus coniugatis, etiam seruata pari consensu continẽtia, posse permanere vocarique coniugium, nõ permixto corporis sexu.

CONCLVSIO.

¶Inter Christi matrem & Ioseph fuit verum & legitimum matrimonium, non quidem quòd consenserint in copulam carnalem simpliciter, seu concubitu, sed quantum ad consensum mutuæ fidelitatis, & educandæ prolis debitum.

¶RESPONDEO dicẽdum, quòd matrimonium siue coniugium dicitur verum ex hoc quòd suam perfectionem attingit. Duplex est autem rei perfectio, prima & secunda. Prima quidẽ rei perfectio consistit in ipsa forma, ex qua species sortitur. secunda verò perfectio consistit in operatione rei, per quam res aliqualiter suum finem attingit. Forma autem matrimonij consistit in quadam indiuisibili coniunctione animorum, per quam vnus coniugum indiuisibiliter alteri fidem seruare tenetur. Finis autem matrimonij est proles generanda & educanda. Ad quorum primum pertinent per concubitum coniugalem: ad secundum per alia opera viri & vxoris, quibus sibi̊ inuicem obsequuntur ad prolem nutriendam.

Sic igitur dicendum est, quòd quantum ad primam perfectionem, omnino verum fuit matrimonium Virginis matris Dei & Iosephi: quia vterque consensit in copulam coniugalem: non autem expressè in copulam carnalem, nisi sub cõditione, si Deo placeret. Vnde & Angelus vocat Mariam coniugem Ioseph, dicens ad Ioseph, Matth. 1. Noli timere accipere Mariam coniugem tuam. Quod exponens Augustinus in lib. de Nuptijs & concupiscentia dicit: Coniunx vocatur ex prima desponsationis fide: quam concubitu nec cognouerat, nec fuerat cogniturus. Quantum verò ad secundã perfectionem, quæ est per actum matrimonij, si hoc referatur ad carnalem concubitum, per quẽ proles generatur, non fuit illud matrimonium consummatũ. Vnde Ambr. dicit super Luc. Non te moueat, quòd frequẽter Mariã Scriptura vocat coniugem: non enim virginitatis ereptio, sed cõiugij testificatio, & nuptiarum celebratio declaratur. Habuit tamen illud matrimonium etiam secundã perfectionem quãtum ad prolis educationem. Vnde Aug. dicit in lib. de Nuptijs & concupiscentia, Omne nuptiarum bonum impletum est in illis parentibus Christi, proles, fides & sacramentum. Prolem cognoscimus ipsum dominum Iesum: fidem, quia nullum adulterium: sacramẽtum, quia nullum diuortium, solus ibi nuptialis concubitus non fuit.

Et quo igitur Euangelista in domo sua eam habuisse testatur, & inuenta dicitur in vtero habere, nulla facta de sponsi domo mentione, nec consuetudo de sponsa in domo coniugis tenenda ex Scriptura testimonium habet: affirmandum, vt rationi cõsentaneũ est, quòd in propria domo inuenta est in vtero habẽs, sed absque infamiæ nota apud domesticos & alios: quia tribus mensibus simul fuerat in domo Elisabet cum Ioseph. Quod non voluntarie dicimus, sed ex Euangelio accipimus: dicente quòd beata Virgo adhuc desponsata vxor Ioseph, ascendit de Nazaret in Bethlem, quando exiit edictum à Cæsare Augusto. Simili siquidẽ ratione debuit eadem desponsata vxor ascendere in mõtana cum eodem Ioseph filio sponso. Autor autem in litera dicens magis cauebatur Euangelio beatam Mariam in domo sponsi habitasse: intelligendus est comparatiuè ad opinionem extremã, quod nec simpliciter nec secũdum quid cum sponso habuerit non enim premittit opinio illa famæ beatæ Virginis sufficienter: & non cõparando ad hanc medium expositionẽ, cui Autor non meminit quæ magis cõsonat Euangelio, quàm aliæ extremæ, vt patet ex dictis.

¶ Super Quæstionis tricesimæ Articulum primum.

Aunot. IN dubio semper est de necessario ad finem, sine quo non bene peruenitur ad finem: finis cui equus necessarius est homini debili iturio ex Germania Romam: & non de necessario simpliciter vel necessitato, sine quo non poterit peruenitur ad finem. Nam cõstat quòd neque simpliciter necessaria est annunciatio quia oppositum non implicat contradictoria: neque ficta nauis ad trãseundum marequia potest incarnari verbũ Dei absque præuia annuntiatione. Sed an fuerit necessaria annuntiatio, ira quòd sine illa pregnita non bene fuisset facta Incarnatio, quæritur.

Cõment. ¶In corpore vnica est conclusio. Congruit fuit beatæ Virgini annuntiari, quòd esset Christum conceptura. Vbi nota, quòd necessitas congruitatis respondet quæstio. Probatur conclusio quadruplicitèr. Et omnia in litera clara sunt, duobus tantùm exceptis.

¶Primum est in prima ratione quòd quis diuina prouidentia disponit omnia fuauiter, quãdomodum concepto naturalis hominum prouisio à mentis opere, quo hominem ad conceptionem dem per generationis actum Deum conueniens sua beata Virgo in vtero concepturã de Spiritu sancto, in mente erat prius mouenda, vt posset concipere in mente, quàm in vtero: sicut etiam aliæ matres prius concipiunt in affectu, quàm in vtero.

¶Alterum est in secunda ratione, quòd maior certitudo huius mysterij in beata Virgine cum

3. dist. 3. q. 1. art. 1. q. 1. 3. q. 1. art. 1. q. 1. 3. dist. 30. q. 1. art. 1. q. 1.

QVAESTIO TRICESIMA, De beatæ Mariæ virginis annuntiatione, in quatuor articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de annuntiatione beatæ Virginis.

¶Et circa hoc quæritur quatuor.

¶Primò, vtrùm conueniens fuerit ei annuntiari quod in ea generandũ erat.

¶Secundò, per quem erat ei hoc annuntiandum.

¶Tertiò, per quem modum ei annuntiari debebat.

¶Quartò, de ordine annuntiationis.

ARTICVLVS I.

¶Vtrùm necessarium fuerit annuntiari beatæ Virgini quod in ea erat generandum.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd non fuerit necessarium beatæ Virgini annuntiari quod in ea fiendum erat. Annuntiatio enim ad hoc solum necessaria esse videbatur, vt Virginis consensus haberetur. Sed consensus eius non videtur necessarius fuisse: quia conceptus Virginis præuntiatus fuit prophetia prædestinationis, quæ sine nostro completur arbitrio: vt dicit quædam glos. Matt. 1. Non ergo necessariũ fuit quòd ralis annuntiatio fieret.

¶Præterea, Beatæ virgo Incarnationis fidem habebat, sine qua nullus esse poterat in statu salutis: quia vt dicitur Romanor. 5. Iustitia Dei per fidem est Iesu Christi. Sed de eo, quòd aliquis per certitudinem credit, non indiget vlterius instrui. Ergo beatę Virgini non fuit necessarium, vt ei Incarnatio filij Dei annuntiaretur.

¶Præterea, Sicut beata Virgo corporaliter Christum concepit, & ita quælibet sancta anima concipit ipsum spiritualiter, vnde Apostol. dicit Galat. 3. Filioli mei quos iterum parturio, donec formetur Christus in vobis. Sed illis, qui spiritualiter debent Christum concipere, talis conceptio non annuntiatur. Ergo nec beatæ Virgini fuit annuntiandum, quòd esset in vtero conceptura filium Dei.

¶SED CONTRA est quod habetur Luc. 1. quòd Angelus dixit ei, Ecce concipies in vtero, & paries filium.

CONCLVSIO.

¶ Decuit beatæ Virgini annuntiari, quòd esset Christum conceptura.

¶RESPONDEO dicẽdum, quòd congruum fuit beatæ Virgini annuntiari quòd esset Christum conceptura. Primò quidem, vt seruaretur congruus ordo coniunctionis filij Dei ad Virginem: vt scilicet prius mens eius de ipso instrueretur, quàm carne eum conciperet. Vnde August. dicit in lib. de Virginitate, Beatior est Maria percipiendo fidem Christi, quàm concipiendo carnem Christi. Et postea subdit, Materna propinquitas nihil Mariæ profuisset, nisi felicius Christum corde quàm carne gestasset. Secundò, vt posset esse certior testis huius sacramenti, quando super hoc diuinitus erat instructa. Tertiò, vt voluntaria sui obsequij munera Deo offerret: ad quod se promptam obtulit dicens, Ecce ancilla Domini. Quartò, vt ostenderetur esse quoddam spirituale matrimonium inter filium Dei & humanam naturam: & ideo per annuntiationem expectabatur consensus Virginis, loco totius humanæ naturæ.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd prophetia prædestinationis completur sine nostro arbitrio causante: non tamen sine nostro arbitrio consentiente.

¶Ad secundum dicendum, quòd beata Virgo expressam fidem habebat Incarnationis futuræ: sed cùm esset humilis, non tam alta de se sapiebat: & ideo super hoc erat instruenda.

¶Ad tertium dicendum, quòd spiritualem conceptionem Christi, quæ est per fidem, præcedit annuntiatio, quæ est per fidei prædicationem, secundum quòd fides est ex auditu: vt dicitur Roman. 10. Nec tamen propter hoc aliquis pro certo scit se gratiam habere, sed scit veram fidem esse, quam accepit.

ARTICVLVS II.

¶Vtrùm annuntiatio beatæ Virgini facta debuerit per Angelum.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd beatę Virgini non debuerit annuntiatio fieri per Angelum. Supremis enim Angelis fit reuelatio immediatè à Deo: vt

Aunot.

Cõment.

Aunot.

3. dist. 30 dionis humanæ; meditãbus Angelis, beata Virgo legi communi subiacuit. 2. q. 1. cur: quo ad ordinem & 2. vero institutionis mulierum à viris beata Virgo à communi lege excipi

Universidad de Deusto Biblioteca

excipitur. Oportet ergo prudentem esse doctorem ad occurrentium rationes discernendas, vt sciat in quo communicet cum aliis, & in quo eximitur ab his, quę omnibus aliis communia sunt.

Annot. ¶ In responsione ad quartum aduerte, quòd quanuis si ad magnitudinem annuntiandæ personæ filij Dei incarnandæ spectetur, supremus Seraphinus debuisset annuntiare: quia tamen annuntiare Dei verbum infra intimationem officij annuntiantis clauditur, nō debuit aliquis extra deputatos ad annuntiandū mitti, ad annuntiandum vt omnia suauiter à diuina prouidentia disponerentur. & propterea non debuit primus Seraphinus annuntiare, sed supremus inter Archangelos.

¶ Super Quæstionis tricesimæprimæ Articulum tertium.

Annot. Titulus simul quærit, quia & propter quid de corporali apparitione, an scilicet fuerit, & quare fuerit apparitio visibilis: vtrunque enim importat titulus quærens an debuerit apparere corporaliter.

Comment. ¶ In corpore ad vtrunque simul respondetur. Angelus apparuit corporaliter, & hoc cōuenienter. Probatur tripliciter. Omnia clara sunt in litera. Quia tamen moderno tempore audita est noua quædam præsumptio, dicens apparitionem illam nō esse visibilem, sed intelligibilem tantum fuisse: aduertendum quòd vt ita Ambrosij, Aug. Chrysost. Autorisque autoritatem (vt in litera dicitur) Euangelij textus præ se fert corporalem visionē fuisse. Tum ex descriptis de Angelo: quoniam describit primò ipsum Zachariæ apparuisse stantem à dextris altaris: constat autem quòd stare à dextris altaris, corporalem situm dicit. Et consequenter subdit quòd missus est in ciuitatem Galilææ, & ingressus est ad Virginem. exercitati autem in Sacris literis sciūt quòd huiusmodi verba, Ingressus est ad Regē, ad talem, &c. corporalem motum significare consueuerunt. Et subditur de sermone eius & colloquio cū beata Virgine, & tādem quòd discessit ab ea: quod etiam corporalem motū significat. Tum ex descriptis de beata Virgine: quoniam describitur turbata turbatione timoris: vt patet ex eo, quòd Angelus dixit ei post, Ne timeas Maria: turbatio autē timoris ad partem spectat sensitiuā: & rursus turbatio illa timoris in sermone Angeli describitur accidisse. Etenim si intelligibilis tantùm fuisset sermo, quum audiens mēte tantùm intelligibilem spiritualis substantiæ sermonem eleuata supra se sit, non timuisset in parte inferiori. Tum ex progressu in ipsa descriptione: describitur enim primò audisse, deinde turbari, tertiò cogitare, & quartò sanari ab Angelo nominatim consolāte, Ne timeas Maria. hic enim ordo, hic progressus ad corporales actus, auditus, affectus sensitiui, & cogitatiuæ partis simul cum intellectu, & naturale remedium materialis nostrarum passionū clarissimè spectat. Sunt etiā ad hoc rationes in litera allatæ multùm vrgentes secundum subiectam materiā disciplinæ, quippe mentis est, quærere in similibus certitudinē mathematicam: vt Philosophus docuit, certitudo etiam quæ & tot autoritatibus, rationibus & planum sensu textus habetur, sufficientissima est in hoc & similibus quæsitis certitudo apud ritè dispositas mentes.

¶ In responsione ad tertium, aduerte primò, quòd Autor turbationem, quæ in corporalibus aut imaginariis superiorum visionibus accidit, reducit in necessitate materiæ. Apparitiones siquidem huiusmodi eleuatiōe sunt supra seipsum: ita quòd eleuatio ab inferiori cōmota parte inchoans, docens admirando hominem supra seipsum. hominem autem hoc, qui est eleuari tali modo supra seipsum, annexa est debilitatio partis inferioris: quia intentio vehemens animam ad superiora trahens debilem deserat & potest inferiorem partē commotam autem iam partem in sui defensione turbari consequens est, quasi carentem continente forti. Et hoc in cōmuni dicta accipe secūdum naturæ humanæ necessitatem: ex qua Autor docet huiusmodi turbationem non esse tam nociuam, vt prætermittenda sit ob eam vitandam angelica apparitio: sicut nullus sapiens prætermittit ad finē operari propter vitāda mala emergentia ex necessitate materiæ: vt patet in artificialibus & naturalibus.

¶ Aduerte secūdò, quòd signū in litera positū ex vita beati Antonij ad discretionē spirituū est intelligēdū per sequentiā, sicut est ex natura bonorū & malorū spirituū. Cōmunis siquidē est visionique apparētibus est humana turbatio propter nostrā naturā: bonorum tamen apparitio ad Dei animum ducens securitatem parit mentis: malorum autē, quia à Deo auersiua est, vnde securam reddere possit, turbatam animā nō habet. Verùm per accidēs potest euenire oppositum, dum Satanas transformans se in Angelum lucis, ad hanc conditionem Angeli lucis efficiendam studet. Potest enim post turbationem e bono tere phantasmata inferioremque partem animæ ad materiam aliquā gaudij, & auertere materiam timoris: sic humanus animus sensualis motus sequēs absque timore lætus redditur. Et propterea noli in dicto signo pedem iudicij figere: sed memento, quòd in his quæ sunt per accidens, contigit etiam sapientes falli.

Dion. dicit 7. c. Cæl. Hier. Sed mater Dei est super omnes Angelos exaltata. Ergo videtur quòd immediatè à Deo debuerit sibi annuntiari Incarnationis mysterium, & non per Angelum.

¶ Præterea, Si in hoc oportebat seruari communem ordinem, secundū quem diuina hominibus per Angelos reuelantur, similiter diuina ad mulierem per virum deferūtur. vnde & Apostolus dicit 1. ad Corint. 14. Mulieres in Ecclesijs taceant: si quid autem volunt discere, domi viros suos interrogent. Ergo videtur quòd beatæ Virgini debuerit annuntiari mysterium Incarnationis per aliquem virum: præsertim quia Ioseph vir eius super hoc fuit ab Angelo instructus: vt legitur Matth. 1.

¶ Præterea, Nullus potest congruè annūtiare quod ignorat. Sed etiam supremi Angeli non plenè cognouerunt Incarnationis mysterium. vnde dicit Dion. 7. Cęl. Hier. ex eorum persona esse intelligendam quæstionē, quæ ponitur Isa. 63. Quis est iste qui venit de Edom? Ergo videtur quòd per nullū Angelum potuit conuenienter annuntiatio Incarnationis fieri.

¶ Præterea, Maiora sunt per maiores nūtios annuntiāda. Sed mysterium Incarnationis est maximū inter omnia quæ per Angelos sunt hominibus annuntiata. Ergo videtur quòd si per aliquem Angelū debuit annuntiari, quòd ille debuerit esse de supremo ordine. Sed Gabriel non est de supremo ordine, cùm sit de ordine Archangelorum, qui est penultimus, vnde Ecclesia cantat, Gabrielem Archangelum scimus diuinitus te esse affatum. Non ergo huiusmodi annuntiatio per Gabrielem archangelum conuenienter facta est.

¶ SED CONTRA est quod dicitur Luc. 1. Missus est Gabriel Angelus à Deo, &c.

CONCLVSIO.

¶ Mysterium diuinæ Incarnationis cōueniens fuit, vt matri Dei per Angelum annuntiaretur.

¶ RESPONDEO dicēdum, quòd conueniens fuit matri Dei annuntiari per Angelum diuinę Incarnationis mysterium, propter tria. Primò quidem, vt in hoc etiam seruaretur diuina ordinatio: secundum quam mediantibus Angelis diuina ad homines perueniunt. Vnde Dion. dicit 4. ca. Cęl. Hier. quòd diuinum Iesu benignitatis mysterium Angeli primò edocti sunt: postea per ipsos ad nos cognitionis gratia transiuit. Sic ergo diuinissimus Gabriel Zachariā quidē docuit, prophetam Ioānem ex ipso nasciturum: Mariā aūt quomodo in ipsa fieret thearchicum ineffabilis Dei formationis mysterium. Secūdò hoc fuit cōueniens reparationi humanæ, quæ futura erat per Christū. Vnde Beda dicit in hom. Aptum humanæ restaurationis principium, vt Angelus à Deo mitteretur ad Virginem partu consecranda diuino: quia prima perditionis humanæ fuit causa, cùm serpens à diabolo mittebatur ad mulierem spiritu superbiæ decipiendam. Tertiò, quia hoc congruebat virginitati matris Dei. Vnde Hier. dicit in sermone Assumptionis, Bene Angelus ad Virginem mittitur: quia semper est Angelis cognata virginitas. Profectò in carne præter carnem viuere, non terrena vita est, sed cælestis.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd mater Dei superior erat Angelis, quātum ad dignitatem, ad quam diuinitus eligebatur: sed quantum ad statum præsentis vitæ, inferior erat Angelis. Quia & ipse Christus ratione passibilis vitæ, modico ab Angelis minoratus est: vt dicitur Heb. 2. Sed tamen quia Christus simul fuit viator & comprehensor, quātum ad cognitionem diuinorum non indigebat ab Angelis instrui. Sed mater Dei nōdum erat in statu comprehensorum, & ideo de diuino conceptu per Angelos instruenda erat.

¶ Ad secundum dicendum, quòd (sicut Augus. dicit in sermone de Assumptione) beata virgo Maria vera æstimatione à quibusdam generalibus excipitur: quia nec conceptus multiplicauit, nec sub viri, id est mariti, potestate fuit, quæ integerrimis visceribus de Spiritu sancto Christum suscepit. Et ideo non debuit mediante viro instrui de mysterio Incarnationis, sed mediāte Angelo. Propter quod etiā ipsa est prius instructa, quàm Ioseph: nam ipsa instructa est ante conceptum, Ioseph autem post eius conceptum.

¶ Ad tertium dicendum, quòd sicut patet ex autoritate Dio. inducta, Angeli Incarnationis mysterium cognouerunt: sed tamē interrogabant: perfectius scire cupientes à Christo huius mysterij rationes, quæ sunt incomprehensibiles omni creato intellectui. Vnde Maximus dicit, Quòd Angeli nouerint futuram Incarnationem, ambigere non oportet. Latuit autē eos inuestigabilis Domini conceptio atque modus, qualiter totus in genitore, totus manebat in omnibus nécnon & in virginea cellula.

¶ Ad quartum dicendum, quòd quidam dicunt Gabrielem fuisse de supremo ordine angelorum: propter quod Greg. dicit summum angelum venire dignum fuerat, qui summū omnium nuntiabat. Sed ex hoc non habetur quòd fuerit summus inter omnes ordines, sed respectu Angelorum: fuit enim de ordine Archāgelorum. Vnde & Ecclesia eum Archangelum nominat: & Greg. ipse dicit in hom. de centum ouibus, quòd Archangeli dicuntur, qui summa annuntiant. Satis est ergo credibile, quòd sit summus in ordine Archangelorum. Et sicut Gregor. dicit, hoc nomen officio suo congruit: Gabriel enim Dei fortitudo nominatur. Per Dei ergo fortitudinem nuntiandus erat, qui virtutū dominus & potens in prælio, ad debellandas potestates aëreas veniebat.

ARTICVLVS III.

¶ Vtrùm Angelus annuntiās debuerit beatæ Virgini visione corporali apparere.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd Angelus annuntians non debuerit Virgini apparere visione corporali. Dignior enim est intellectualis visio quàm corporalis: vt Augustinus dicit 12. super Genes. ad literam. Et præcipuè ipsi Angelo est magis conueniens: nam visione intellectuali videtur Angelus in sui substantia, visione autem corporali videtur in assumpta figura corporea. Sed sicut ad annuntiandum conceptum diuinum decebat venire summum nuntiū, ita etiam videtur, quòd decuerit esse summum genus visionis. Ergo videtur quòd

angelus

¶ Super Quæstionis tricesimæ Articulum quartum

Annot. Titulus quærit de ordine dictorum ab Angelo annuntiatæ.

¶ In corpore vna conclusio: Annuntiatio cōgruo ordine per Angelum est perfecta. Probatur: quia tria intenta, scilicet attentio, instructio & consensus, conuenienter ordinata, facta procurataq; sunt. Omnia clara patent in litera.

¶ In responsione ad primum, perspice naturam humilitatis reddere, scilicet animam admirabilem laudis: quia affligit animus humilis circa imperfectiones suas considerāmque illis mercedē versatur: quo fit vt magnum de se audire, vt nouum, insolitū, celsum atque occultum admirationem sibi pariat. Hinc autem habemus vnde nosipsos cognoscere, intus possumus. si verè humiles sumus: nam ad nostras laudes si nullus admirationis motus consurgit, percipere possumus quantum ab humili animo longè sumus.

Angelus annuntians apparuerit Virgini visione intellectuali.

¶ Preterea, Visio imaginaria videtur etiā esse nobilior quàm visio corporalis: sicut imaginatio est altior potentia, quàm sensus. Sed Angelus apparuit Ioseph in somnis secūdū imaginariam visionem: vt patet Mat. 1. & 2. Ergo videtur quòd etiam apparere debuerit beatæ Virgini imaginaria visione, & non corporali.

¶ Preterea, Corporalis visio spiritualis substantiæ, videntes stupefacit: vnde & de ipsa Virgine cātatur, Expauescit Virgo de lumine. Sed melius fuisset quòd à tali turbatione mens eius esset præseruata. Nō ergo fuit conueniens quòd huiusmodi annuntiatio fieret per visionem corporalem.

¶ SED CONTRA est, quòd Aug. in quodam sermone inducit beatam Virginem sic dicentem, Venit ad me Gabriel archangelus, facie rutilans, veste coruscans, incessu mirabilis. Sed hæc non possunt pertinere nisi ad corpoream visionem. ergo corporea visione Angelus annuntians beatæ Virgini apparuit.

CONCLVSIO.

¶ Angelus annuntians beatæ Virgini conceptionem filij Dei, corporali visione illi apparuit.

¶ RESPONDEO dicēdum, quòd angelus annuntiās apparuit matri Dei corporea visione: & hoc conueniens fuit. Primò quidem quantum ad id quod annuntiabatur: venerat enim Angelus annuntiare incarnationem inuisibilis Dei. Vnde etiā conueniens fuit, vt ad huius rei declarationem, inuisibilis creatura formā assumeret, in qua visibiliter appareret: cùm etiam omnes apparitiones veteris Testamenti ad hanc apparitionem præordinētur, qua filius Dei in carne apparuit. Secundò fuit congruū dignitati matris Dei, quæ non solùm in mēte, sed in corporeo ventre erat Dei filium receptura. & ideo non solùm mens eius, sed etiā sensus corporei erant visione angelica refouendi. Tertiò congruit certitudini eius, quod annuntiabatur: ea enim, quæ sunt oculis subiecta, certius apprehendimus, quàm ea quæ imaginamur. Vnde Chrys. dicit super Matt. quòd Angelus non in somnis, imò visibiliter Virgini astitit: nam quia magnā valde * reuelationem accipiebat ab Angelo, egebat ante tantæ rei euentum, visione solenni.

* Aliàs, relationē accipiebat ab Angelo, egebat tantæ rei euentus visione solenni.

¶ AD PRIMVM ergo dicendū, quòd intellectualis visio est potior, quàm visio imaginaria vel corporalis, si sit sola. Sed ipse Aug. dicit quòd excellētior est prophetia, quæ habet simul intellectualem & imaginariā visionē, quàm illa quæ habet alterā tantùm. beata aūt Virgo non solùm percepit visionē corporalem, sed etiā intellectualem illuminationē, vnde talis apparitio nobilior fuit. Fuisset tamē nobilior si ipsum Angelū intellectuali visione in sua substātia vidisset: sed hoc nō patiebatur status hominis viatoris, quòd Angelum per essentiam videret.

¶ Ad secundum dicendum, quòd imaginatio est quidē altior potentia, quàm sensus exterior: quia tamē principiū humanæ cognitionis est sensus, in eo cōsistit maxima certitudo: quia semper oportet quòd principia cognitionis sint certiora. Et ideo Ioseph, cui Angelus in somnis apparuit, non ita excellentem apparitionem habuit, sicut beata Virgo.

¶ Ad tertium dicendum, quòd sicut Ambr. dicit super Luc. perturbamur & à nostro alienamur affectu, quādo restringimur alicuius superioris potestatis occursu. Et hoc cōtingit nō solùm in visione corporali, sed etiā in visione imaginaria. Vnde Gen. 15. dicitur, quòd cùm sol occubuisset, sopor irruit super Abrahā, & horror magnus & tenebrosus inuasit eū. Talis tamē perturbatio hominis, nō tantùm homini nocet, vt propter eā debeat angelica apparitio prætermitti. Primò quidem, quia ex hoc ipso quòd homo supra seipsum eleuatur (quod ad eius pertinet dignitatem) pars eius inferior debilitatur, ex quo prouenit perturbatio prædicta: sicut etiam calore naturali ad interiora reducto, exteriora tremunt. Secundò, quia sicut Orig. dicit super Luc. Angelus apparens, sciens hanc esse humanā naturam, primū perturbationi humanæ medetur, vnde tam Zachariæ quàm Mariæ post turbationē dixit, Ne timeas. Et propter hoc, vt legitur in vita Antonij, non difficilis est beatorum spirituum malorūmque discretio. Si enim post timorem successerit gaudiū, à Domino venisse sciamus auxiliū: quia securitas animę, præsentis maiestatis indiciū est. Si aūt incussa formido permanserit, hostis est qui videtur. Ipsa etiā turbatio Virginis, cōueniens fuit verecundię virginali: quia vt Amb. dicit super Lucā, trepidare virginum est, & ad omnes viri ingressus pauere, omnes viri affatus vereri. Quidam tamen dicunt, quòd cùm beata Virgo assueta esset visionibus Angelorum, non turbata fuit in visione Angeli: sed in admiratione eorum, quæ ei ab Angelo dicebantur, quia de se tam magnifica nō cogitabat. Vnde & Euangelista non dicit, quòd turbata fuerit in visione Angeli, sed in sermone eius.

ARTICVLVS IIII.

¶ Vtrùm annuntiatio conuenienti fuerit ordine perfecta.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur quòd Annuntiatio eius non fuerit conuenienti ordine perfecta. Dignitas enim matris Dei dependet ex prole concepta. Sed causa prius debet manifestari, quàm effectus. ergo primò debuit Angelus Virgini annuntiare cōceptum prolis, quàm eius dignitatem exponere, eam salutando.

¶ Præterea, Probatio aut prætermitti debet in his quæ dubia non sunt, aut prætermitti in his, quæ dubia esse possunt, sed Angelus primò videtur annuntiasse id de quo Virgo dubitaret, & dubitando quæreret, dicens, Quomodo fiet istud? & postea probationem adiunxit, tum ex exemplo Elisabet, tum ex Dei omnipotentia, ergo in conuenienti ordine annuntiatio per Angelum est effecta.

¶ Præterea, Maius non potest probari sufficienter per minus. Sed maius fuit Virginem parere, quàm vetulam. Ergo non fuit sufficiens probatio Angeli, probantis conceptum Virginis ex conceptu senis.

¶ SED CONTRA est quod dicitur Rom. 13. Quæ à Deo sunt, ordinata sunt. Angelus autem missus est à Deo ad hoc quòd Virgini annuntiaret: vt dicitur Luc. 1. ergo ordinatissimè fuit annuntiatio per Angelum completa.

CONCLVSIO.

¶ Congruo ordine perfecta fuit per Angelum annuntiatio Dominica.

¶ RESPONDEO dicendum, quòd annuntiatio congruo ordine per Angelum est perfecta. Tria enim Angelus intēdebat circa Virginem. Primò quidem, reddere mentem eius attentam ad tantæ rei cōsiderationem: quod quidem fecit, eam salutando quadam noua & insolita salutatione. Vnde Origenes dicit super Lucam, quòd si sciuisset ad alium quempiam similem esse factū sermonem (vtpote quæ habebat legis scientiam) nunquam eam quasi peregrina talis salutatio terruisset. In qua quidem salutatione præmisit idoneitatem eius ad conceptum, in hoc quòd dixit, Gratia plena: expressit conceptū, in hoc quòd dixit, Dominus tecum: & prænuntiauit honorem cōsequentem, cùm dixit, Benedicta tu in mulieribus. Secundò autem intendebat eam instruere de mysterio Incarnationis, quod in ea erat implendum. Quod quidem fecit in prænuntiando conceptum & partum, dicens, Ecce, concipies in vtero, &c. & ostendendo dignitatem prolis conceptæ, cùm dixit, Hic erit magnus: & etiam demonstrando modum conceptionis, cùm dixit, Spiritus sanctus superueniet in te. Tertiò intendebat animum eius inducere ad consensum. quod quidem fecit exemplo Elizabet, & ratione ex diuina omnipotentia sumpta.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd animo humili nihil est mirabilius quàm auditus suæ excellentiæ, admiratio autem maximè attentionem animi facit. Et ideo Angelus volens mentem Virginis attentam reddere ad auditum tanti mysterij, ab eius laude incepit.

¶ Ad secundum dicendum, quòd Ambr. expressè dicit super Lucam, quòd beata Virgo de verbis Angeli non dubitauit. Dicit enim, Tēperantior est Mariæ responsio, quàm verba sacerdotis. Hæc ait, Quomodo fiet istud? ille respondit, Vnde hoc sciam? Negat ille se credere, qui negat se scire. ista non dubitat esse faciendum

dum

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶ Super Quæstionis tricesimæprimæ Articulum secundum.

Comment. TItulus clarus.

¶In corpore vna conclusio. Conuenientis fuit vt Christus eam naturam sumeret ex Maria ex Adam deriuata. Probatur. Christus assumpsit naturam humanam, vt eã à corruptione purgaret: ergo assumpsit eã, secundum quòd erat ex origine vitiata ex Adã: ergo conueniens fuit vt assumeret carnẽ ex Maria ex Adam deriuata. Prima consequẽtia probatur: quia natura humana non aliter indigebat purgatione. Secundo verò probatur, vt sic per assumptionem curare-tur humana natura.

¶Nota hic, quòd assumptio qua verbum Dei incarnatum est, potest referri ad tria, scilicet ad naturam humanam vel ad naturam humanam infectam, vel ad humanitatem quæ vnita est Verbo. Et si quiritem referatur ad naturam humanam, nulla est quæstio: & similiter si referatur ad hanc humanitatem, nam filius est & homo & hic homo. Sed si referatur ad humanam naturam infectam, aliter oportet dicere quoniam Christus non est nec vnquam fuit homo infectus. Et propterea non possumus dicere q̃ Verbum assumpsit naturam infectam: sed dicimus q̃ assumpsit naturam humanam ex vitiata origine defcendentem: ita q̃ infectio non determinat naturam assumptam, sed originem eius. Ex hoc enim Christus infectam in reliquo humano genere naturam curauit, quòd naturam ex infecta illa origine defcendentem, non tamen infectã assumpsit: vt sic sanata Christi natura esset expers omnis morbi, sicut primum alterata est inalterabile, &c.

¶Nota secundo, quòd quia alius est morbus naturæ, alius personæ (persona enim actualibus peccatis inficitur, natura autem sólo originali per se loquẽdo) ideo Autor de naturæ reparatione loquens per se, dixit quòd natura humana non indigebat reparatione nisi secundum quòd infecta erat per originem vitiatam.

¶ Super Quæstionis tricesimæprimæ Articulum secundum.

Comment. TItulus clarus est.

¶In corpore vna conclusio: Christum specialiter dictus filius Abrahæ & Dauid. Probatur triplici ratione conuenientiæ quare specialiter. Omnia clara sunt & plus resp̃ondetur quàm fuerit quæsitum, vt patet.

dum, quod quomodo fieri possit inquirit. Aug. tamen videtur dicere quòd dubitauerit. Dicitur enim in lib. Quæstionum veter. & noui Testamenti: Ambigenti Mariæ de cõceptu, possibilitatem Angelus prædicat. Sed talis dubitatio magis est admirationis, quàm incredulitatis. Et ideo probationem. Angelus inducit non ad auferendam infidelitatem, sed magis ad remouendam eius admirationem.

¶Ad tertium dicendum, quòd sicut Ambr. dicit in Hexameron, ob hoc multæ steriles præuenerunt, vt partus credatur Virginis. Et ideo conceptus Elisabet sterilis inducitur, non quasi sufficiens argumentum, sed quasi quoddam figurale exemplum. Et ideo ad confirmationem huius exempli subditur argumentũ efficax ex omnipotentia diuina.

QVAESTIO TRICESIMA prima, *De conceptione Saluatoris quo ad materiam de qua corpus eius conceptum est, in octo articulos diuisa.*

DEINDE considerãdum est de ipsa conceptione Saluatoris, primò, quantum ad materiã, de qua eius corpus conceptum est. Secundò, quãtum ad cõceptionis autorẽ. Tertiò, quantũ ad modũ & ordinem conceptionis.

¶Circa primum quæruntur octo.

¶Primò, vtrùm caro Christi fuerit sumpta de Adam.

¶Secundò, vtrùm fuerit sumpta de Dauid.

¶Tertiò, de genealogia Christi, quę in Euangelijs ponitur.

¶Quartò, vtrùm decuerit Christum nasci de fœmina.

¶Quintò, vtrùm fuerit de purissimis sanguinibus Virginis corpus eius formatum.

¶Sextò, vtrùm caro Christi fuerit in antiquis Patribus, secundum aliquid signatum.

¶Septimò, vtrùm caro Christi in Patribus fuerit peccato obnoxia.

¶Octauò, vtrùm fuerit decimata in lumbris Abrahæ.

ARTICVLVS I.

¶ Vtrùm caro Christi fuerit sumpta de Adam.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd caro Christi nõ fuerit sumpta ex Adam. Dicit enim Apostolus 1. ad Cor. 15. Primus homo de terra terrenus, secundus homo de cælo cælestis. Primus autem homo est Adam, secundus est Christus. ergo Christus non est ex Adam, sed habet ab eo distinctam originem.

¶Præterea, Conceptio Christi debuit esse maximè miraculosa. Sed maius est miraculum formare corpus hominis ex limo terræ, quàm ex materia humana, quæ de Adam trahitur. ergo videtur quòd non fuerit conueniens Christum ab Adam carnem sumpsisse. ergo videtur quòd corpus Christi nõ debuerit formari de massa humani generis deriuata ab Adã, sed de aliqua alia materia.

¶Præterea, Peccatum in hunc mundum intrauit per vnum hominem, scilicet per Adã: quia omnes in eo originaliter existẽtes, peccauerũt: vt patet Rom. 5. Sed si corpus Christi fuisset ab Adam sumptum, ipse etiam in Adam originaliter fuisset, quando peccauit. ergo peccatum originale cõtraxisset, quod nõ decebat Christi puritatem. Non ergo corpus Christi est formatum de materia sumpta ab Adam.

¶SED CONTRA est quod Apost. dicit ad Hebr. 2. Nusquam Angelos apprehendit, scilicet filius Dei: sed semen Abrahæ apprehendit. Semen autem Abrahæ sumptũ est ex Adã. Ergo corpus Christi fuit formatũ de materia ex Adam sumpta.

CONCLVSIO.

¶ Cum Christus naturã assumpserit humanã vt eam à corruptione purgaret: fuit conueniens ex carnem ex Maria sumeret ex Adam deriuata.

¶RESPONDEO dicendum, quòd Christus humanã naturam assumpsit, vt eam à corruptione purgaret. Non autem purgatione indigebat natura humana, nisi secundum quòd infecta erat per originem vitiatam, qua ex Adam descendebat. Et ideo conueniens fuit, vt carnem sumeret ex materia ab Adã deriuata, vt ipsa natura per assumptionem curaretur.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd secundus homo, id est, Christus, dicitur esse de cælo, non quidem quantũ ad materiam corporis: sed vel quantum ad virtutem formatiuam corporis eius, vel etiam quantum ad ipsam eius diuinitatẽ. Secundum autem materiam corpus Christi fuit terrenum, sicut & corpus Adæ.

¶Ad secundum dicendum, quòd sicut suprà dictum est, mysterium Incarnationis Christi est quiddã miraculosum: non tamen ordinatum ad confirmationem fidei, sed ficut articulus fidei. Et ideo in mysterio Incarnationis nõ requiritur quid sit maius miraculum, sicut in miraculis quæ fiunt ad confirmationem fidei: sed quid sit diuinæ sapientiæ conuenientius, & magis expediens humanæ saluti: quod requiritur in omnibus quę fidei sunt. Vel potest dici, quòd in mysterio Incarnationis non solùm attenditur miraculum ex materia conceptus: sed magis ex modo conceptionis partus: quia scilicet Virgo concepit * & peperit.

¶Ad tertium dicendum, q̃ sicut suprà dictum est, corpus Christi fuit in Adam secundum corpulentam substantiam: quia scilicet ipsa materia corporis Christi deriuata est ab Adam. Non tamen fuit ibi secundum seminalem rationem: quia nõ est concepta ex virili semine. Et ideo non contraxit originale peccatũ sicut cæteri, qui ab Adam per viam virilis seminis deriuantur.

ARTICVLVS II.

¶ Vtrùm caro Christi fuerit sumpta de Dauid.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur q̃ Christus non sumpserit carnẽ de semine Dauid. Matthæus enim genealogiã Christi texens, eam ad Ioseph perducit. Ioseph autem non fuit pater Christi: vt suprà dictum est. Non ergo videtur, quòd Christus de genere Dauid descenderit.

¶Præterea, Aaron fuit de tribu Leui: vt patet Exo. 6. Maria autem mater Christi cognata dicitur Elisabet, quæ est filia Aaron: vt patet Luc. 1. Cùm ergo Dauid fuerit de tribu Iuda (vt patet Matt. 1.) videtur quòd Christus de semine Dauid nõ descenderit.

¶Præterea, Hier. 22. dicitur de Iechonia. Scribe istum virũ sterilẽ, nec enim erit de semine eius vir, qui sedeat super solium Dauid. Sed de Christo dicitur Isa. 9. Super solium Dauid sedebit. Ergo Christus non fuit de semine Iechoniæ, & per consequens nec ide genere Dauid: quia Matthæus à Dauid per Iechoniam seriem generationum perduxit.

¶SED CONTRA est quod dicitur Rom. 1. Qui factus est ei ex semine Dauid secundum carnem.

CONCLVSIO.

¶ Christus secundum carnem filius fuit Abrahæ & Dauid. cùm in salutem venerit & Circumcisionis, & electionis Gentilium.

¶RESPONDEO dicendum, quòd Christus specialiter duorũ antiquorũ Patrũ filius dicitur esse, Abrahę scilicet & Dauid: vt patet Matth. 1. Cuius est multiplex ratio: prima quidem quia ad hos specialiter de Christo promissio facta est: dictũ est enim Abrahæ Gen. 22. Benedicẽtur in semine tuo omnes gentes terræ. Quod Apost. de Christo exponit, dicẽs Gal. 3. Abrahę dicte sunt promissiones, & semini eius: nõ dicit & seminibus, quasi in multis, sed quasi in vno, & semini tuo, qui est Christus. Ad Dauid asit dictum est, De fructu vẽtris tui ponam super sedem tuam. Vnde & populus Iudæorum, vt Regem honorificè suscipientes, dicebant Matt. 21. Osanna filio Dauid. Secunda ratio est, quòd Christus futurus erat Rex, Propheta, & Sacerdos: Abraham autem sacerdos fuit: vt patet ex hoc q̃ Dominus dixit ad eum Gen. 15. Sume tibi vaccam triennem, &c. Fuit etiam Propheta, secũdum illud quod dicitur Gen. 20. Propheta est, & orabit pro te. Dauid autẽ Rex fuit & Propheta. Tertia ratio est: quia in Abraham primò incepit circumcisio. In Dauid autem maximè manifestata est Dei electio: secundum illud quod dicitur 1. Reg. 13. Quæsiuit Dominus sibi virum iuxta cor suũ. Et ideo vtriusque filius Christus specialissimè dicitur: vt ostendatur esse in salutem & circũcisioni, & electioni Gentilium.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd hæc obiectio fuit Fausti Manichæi, volentis probare Christum non esse filium Dauid, quia non est conceptus ex Ioseph, vsque ad quem seriem generationis Matth. perducit. Contra quem Aug. respondet 23. lib. contra Faustum, quòd cùm idem Euangelista dicat & virum Mariæ esse Ioseph, & Christi matrem virginem esse, & Christũ esse ex semine Dauid, quid restat nisi credere Mariam non fuisse extraneam à cognatione Dauidẽ & eam Ioseph cõiugem non frustra appellatam, propter animorum confœderationem, quanuis ei non fuerit carne commixtus: & quòd potius propter dignitatem virilem ordo generationum vsque ad Ioseph perducitur. Sic ergo nos credimus etiã Mariam fuisse de cognatione Dauid: quia Scripturis credimus, quæ vtrunque dicunt, & Christum ex semine Dauid secundum carnem, & eius matrem Mariam, non cum viro concubendo, sed Virgine. Vt enim dicit Hier. super Matth. Ex vna tribu fuit Ioseph & Maria: & secundum lẽgem eam accipere cogebatur vt propinquam. propter quod & simul cẽsentur in Bethleem quasi de vna stirpe generati.

¶Ad secundum dicendum, quòd huic obiectioni Greg. Nazan. respondet dicens, quòd hoc nutu superno contigit, vt regiũ genus sacerdotali stirpi iungeretur, vt Christus, qui Rex est & sacerdos, ab vtrisque nasceretur secundũ carnem. Vnde & Aaron qui fuit primus sacerdos secundum legem, duxit ex tribu Iuda cõiugem Elisabet filiam Aminadab. Sic ergo potuit fieri, vt pater Elisabet aliquam vxorem haberit de stirpe Dauid: ratione cuius beata virgo Maria, quæ fuit de stirpe Dauid, esset Elisabet cognata. Vel potius e conuerso, quòd pater beatæ Mariæ de stirpe Dauid existens, vxorem habuerit de stirpe Aaron. Vel sicut Aug. dicit 26. contra Faustum, Si Ioachim pater Mariæ de stirpe Aaron fuit (vt Faustus hęreticus per quasdam scripturas apocryphas assererebat) credendum est quòd mater Ioachim fuerit de stirpe Dauid vel etiam vxor eius ita vt per aliquẽ modum Mariam dicamus fuisse de stirpe Dauid.

¶Ad tertium dicendum, quòd per illam autoritatem propheticam (sicut Amb. dicit super Lucam) non negatur ex semine Iechoniæ posteros nasciturос, & ideo de semine eius Christus est. Et quòd regnauit Christus, non contra prophetiã est: non enim seculari honore regnauit. Ipse enim dixit, Regnum meum non est de hoc mundo.

¶ Super Quæstionis tricesimæprimæ Articulum tertium.

Comment. TItulus clarus est.

¶In corpore vna conclusio: Genealogia Christi est conuenienti ordine ab Euangelistis scripta, probatur ex communissimis: Quæ diuinitus fiunt, ordinatissimè fiunt: Euangelium est diuinitus factum ergo. Maior ad Rom. 13. Minor 2. ad Tim. 3.

¶In responsione ad secundũ, vide Autorit. conantur tendere ad duo, & quòd Ioseph per Salomonem descendit à Dauid: & quòd beata Virgo similiter per Salomonem descendit à Dauid. Et ratione primi refutat expositionem dicentem benoniosorquoniam, con fiat Nathan, non illum prophetam, sed alij, per quem Lucas Heli patrẽ Ioseph, reducit in Dauid, fuisse Salomonem per quem Matthæus Iacob patrem Ioseph reducit in Dauid. Et ratione vero secundi ad occultam aliquam originem, vel filius Melchi, vel alius eius mulieris, ex qua carnaliter genita est beata Virgo, recurrit. vt beata Virgo inuentaritur carnaliter genita ex aliquo descendẽte ex Iechonia: vt sic & Damascenus & Ambrosius faluetur.

¶Ad secundum dicendum, quòd huic obiectioni Greg. Nazan. respondet dicens, quòd hoc nutu superno contigit, vt regiũ genus sacerdotali stirpi iungeretur, vt Christus, qui Rex est & sacerdos, ab vtrisque nasceretur secundũ carnem. Vnde & Aaron qui fuit primus sacerdos secundum legem, duxit ex tribu Iuda cõiugem Elisabet filiam Aminadab. Sic ergo potuit fieri, vt pater Elisabet aliquam vxorem haberit de stirpe Dauid: ratione cuius beata virgo Maria, quæ fuit de stirpe Dauid, esset Elisabet cognata. Vel potius e conuerso, quòd pater beatæ Mariæ de stirpe Dauid existens, vxorem habuerit de stirpe Aaron. Vel sicut Aug. dicit 26. contra Faustum, Si Ioachim pater Mariæ de stirpe Aaron fuit (vt Faustus hęreticus per quasdam scripturas apocryphas assererebat) credendum est quòd mater Ioachim fuerit de stirpe Dauid vel etiam vxor eius ita vt per aliquẽ modum Mariam dicamus fuisse de stirpe Dauid.

¶Ad tertium dicendum, quòd per illam autoritatem propheticam (sicut Amb. dicit super Lucam) non negatur ex semine Iechoniæ posteros nasciturос, & ideo de semine eius Christus est. Et quòd regnauit Christus, non contra prophetiã est: non enim seculari honore regnauit. Ipse enim dixit, Regnum meum non est de hoc mundo.

ARTICVLVS III.

¶ Vtrùm conuenienter genealogia Christi ab Euangelistis texatur.

Matth. 1. Luc. 3. 3. dist. 4.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd genealogia Christi inconuenienter ab Euangelistis texatur: Dicitur enim Isa. 53. de Christo, Generationem eius quis enarrabit? Ergo non fuit generatio Christi enarranda.

¶Præterea, Impossibile est vnum hominem duos patres habere. Sed Matth. dicit, quòd Iacob genuit Ioseph virum Mariæ. Luc. autem dicit Ioseph fuisse filium Heli. ergo contraria sibi inuicem scribunt.

¶Præterea, Videntur in quibusdam à se inuicem diuersificari. Matthæus enim in principio libri incipiens ab Abrahã, descendendo vsque ad Ioseph, quadraginta duas generationes enumerat. Lucas autem post Baptismum Christi, generationem Christi ponit, incipiens à Christo, & perducens generationum numerum vsque ad Deum, ponens generationes septuaginta septem vtroque extremo cõputato. Videtur igitur quòd inconuenienter generationem Christi describant.

¶Præterea, Quarti Reg. 8. legitur quòd Ioram genuit Ochoziã: * cui successit Ioas filius eius: huic asit successit filius eius Amasias, postea regnauit filius eius Azarias, qui appellatur Ozias, cui successit Ioathan filius eius. Matthęus asit dicit, quòd Ioram genuit Oziam, ergo videtur inconuenienter generationẽ Christi describere, tres Reges in medio prætermittens. * 4. Re. cap. 11. ibi suprà ibi suprà

¶Præterea, Omnes qui in Christi generatione describuntur, patres habuerunt & matres, & plurimi etiam ex eis fratres habuerunt: Matth. autem in generatione Christi tres tantum enumerat matres, scilicet Thamar, Ruth, & vxorem Vriæ, fratres asit nominat Iudæ & Iechoniæ, & iterum Phares & Zaram. Quorum nihil posuit Lucas. Ergo videntur Euangelistæ inconuenienter genealogiam Christi descripsisse. cap. 14. ibi suprà cap. 15.

¶SED CONTRA est autoritas Scripturæ.

CONCLVSIO.

¶ Conuenienti ordine Christi genealogia ab Euangelistis scripta est.

¶RESPONDEO dicendũ, q̃ sicut dicitur 2. ad Tim. 3. Omnis scriptura sacra est diuinitus inspirata. Quæ autem diuinitus fiunt, ordinatissimè fiunt: secundum illud Rom. 13. Quę à Deo sunt, ordinata sunt. Vnde conuenienti ordine genealogia Christi est ab Euangelistis scripta.

¶AD PRIMVM ergo dicendũ, quòd sicut Hier. dicit super Matth. Isaias loquitur de generatione diuinitatis Christi: Matth. autem enarrat generationem Christi secundum humanitatem. Non quidem explicans modum Incarnationis, quia hoc etiam est ineffabile: sed enumeratis Patres, ex quibus Christus secundum carnem processit.

¶Ad secundum dicendum, quòd ad hanc obiectionem, quã mouit Iulianus Apostata, diuersimodè ab aliquibus respondetur. Quidam enim (vt Greg. Nazan. dicit) dicunt eosdem esse, quos vterque Euangelista enumerat: sed sub diuersis nominibus, quasi binomios. Sed hoc stare nõ potest: quia Matthæus ponit vnum filiorum Dauid, scilicet Salomonem. Lucas autem ponit alium, scilicet Nathan: quos secundum historiam libri Regum constat fratres fuisse. Vnde alij dixerunt, quòd Matthæus veram genealogiam Christi tradidit: Lucas autem putatiuam, vnde incepit, Vt putabatur filius Ioseph. Erãt enim aliqui ex Iudæis, qui propter peccata Regum credebant Christum ex Dauid nõ per Reges, sed per aliam eius stirpem hominum priuatorum, esse nascisturum. Alij verò dixerũt, quòd Matthæus posuit patres carnales, Lucas verò posuit patres spirituales, scilicet iustos viros, qui dicuntur patres propter similitudinem honestatis. In lib. verò de Quæstionibus veteris & noui Testamenti respõdetur, quòd non est intelligendum, quòd Ioseph à Luca dicatur esse filius Heli, sed quòd Heli & Ioseph fuerunt * patres Christi * Aliàs tempore. diuersimodè à Dauid descendentes. Vnde de Christo dicitur, quòd putabatur filius Ioseph, & quòd ipse etiam Christus fuit Heli: quasi diceret quòd Christus ea ratione qua dicitur filius Ioseph, potest dici filius Heli, & omnium eorum, qui ex stirpe Dauid descenderunt: sicut Apost. dicit Rom. 9. Ex quibus, scilicet Iudęis, Christus est secundum carnem.

¶Augustinus verò in lib. de Quæstionibus Euang. tripliciter soluit dicens, Tres causæ occurrunt: quarum aliquam Euangelista secutus est. Aut enim vnus Euangelista patrem Ioseph, à quo genitus est, nominauit: alter verò vel auum materni, vel aliquem de cognatis maioribus posuit. Aut vnus erat Ioseph naturalis pater & alter eum adoptauerat. Aut more Iudæorum, cùm sine filijs vnius decessisset, eius vxorem propinquus accipiens, filium quem genuit, propinquo mortuo deputauit. Quod etiam quoddam genus adoptionis legalis est, vt ipse Aug. dicit in 1. de consensu Euang. Et hæc vltima causa est verior, quam & Hieronym. super Matthæum ponit. & Busebius Cæsariensis in Ecclesiastica historia ab Aphricano Historiographo * traditam asserit. Dicunt enim quòd Matham & Melchi diuersis temporibus de vna eademque vxore * Iesca nomine singulos filios procreauerunt: quia Mathan, qui per Salomonem descendit, vxorem Escha. eam primùm ceperat, & relicto filio vno Iacob nomine, defuncto est: post cuius obitum (quoniam lex viduam alij viro non vetat nubere) Melchi qui per Nathan genus ducit, cùm esset ex eadem tribu, sed non ex eodem genere, relictam Mathan accepit vxorem: ex qua etiam ipse suscepit filium nomine Heli. Et sic ex diuerso patrum genere efficiuntur Iacob & Heli

¶ *Super Quæstionis trigesimæprimæ Articulum quartum.*

TRIBVLVS clarus.

¶ In corpore vltima conclusione habetur manifestissimum fuit vt de femina carnem assumeret filius Dei. Probatur tripliciter. Omnia clara sunt.

¶ In responsione ad tertium dicit quod dupliciter excludit immunditia, & ab humanitate prima responsione. & à verbo Dei secunda responsione.

* *Alias quæritur nonnullus.*

* *Alias scripsit*

* *Alias abolitio.*

vterini fratres: quorum alter, id est Iacob fratris sui Heli sine liberis defuncti, ex mandato legis accipiens vxorem, genuit Ioseph: natura quidem generis * suum filium, secundū verò legis præceptum Heli efficitur filius. Et ideo Matthæus dicit, Iacob genuit Ioseph: sed Lucas, quia legalem generationem describit, nullum nominat aliquē genuisse.

Et quanuis Damas. dicat, quòd beata virgo Maria Ioseph attinebat secundum illam originem, qua pater eius dicitur Heli, quia dicit eam ex Melchi descendisse: tamen credendum est, quòd etiam ex Salomone originem duxerit secūdum aliquem modum per illos Patres, quos enumerat Matthæus, qui carnalem Christi generationem dicit tunc narrare, præsertim cùm Ambr. dicat Christum de semine Iechoniæ descendisse.

¶ Ad tertium dicendum, quòd sicut dicit Augustin. in lib. de consensu Euang. Matt. regiam in Christo instituerat insinuare personam, Luc. autem sacerdotalem. Vnde in generationibus Matthæi significatur nostrorum susceptio peccatorum à domino Iesu Christo: inquātum scilicet per carnis originem similitudinem carnis peccati assumpsit. In generationibus autem Luc. signatur nostrorum * ablutio peccatorū, quę est per sacrificiū Christi. Et ideo generationes Matthæus descendens enumerat, Lucas autem ascendens. Inde etiam est, quòd Matthæus ab ipso Dauid per Salomonem descendit, in cuius matre ille peccauit: Lucas verò ad ipsum Dauid per Nathan ascendit, per cuius nomi nis Prophetam Deus peccatum illius expiauit. Et inde est etiā, quòd quia Matthæus ad mortalitatem nostram Christum descendentem voluit signare, ipsas generationes ab Abraam vsque ad Ioseph, & vsque ad ipsius Christi natiuitatem descēdendo commemorauit ab initio Euangelij sui. Lucas autem non ab initio sed à Baptismo, Christi generationem narrat, nec descendendo, sed ascendendo tanquam sacerdotem in expiandis peccatis magis assignans. vbi testimonium Ioannes perhibuit dicens, Ecce qui tollit peccatum mundi. Ascendendo autem transit ab Abraam, & peruenit ad Deum: cui mundati & expiati reconciliamur. Meritò etiam adoptionis originem ipse * suscepit: quia per adoptionem efficimur filij Dei: per carnalem verò generationem filius Dei filius hominis factus est. Satis autem demonstrauit non se ideo dixisse Ioseph filium Heli, quòd de illo sit genitus: sed quòd ab illo fuerit adoptatus, cùm & ipsum Adam filium Dei dixerit, cùm sit factus à Deo. Numerus etiam quadragenarius ad tempus præsentis vitę pertinet, propter quatuor partes mundi: in quo mortalem vitam ducimus sub Christo regnante. Quadraginta autem quater habent decem, & ipsa decem ab vno vsque ad quatuor progredięte numero cōsummantur. Posset etiam denarius ad decalogum referri, & quaternarius ad præsentem vitam, vel etiā ad quatuor Euangelia, secundum q̄ Christus regnat in nobis. Et ideo Matth. regiā personam Christi cōmendans, quadraginta personas posuit, excepto ipso.

Sed hoc intelligendum est, si sit idem Iechonias, qui ponitur in fine secundi quaterdenarij & in principio tertij, vt Augustvult. Quod dicit factum esse ad significandum, quòd in Iechonia facta est quædam deflexio ad extraneas gentes, quando in Babyloniam transmigratum est: quod præfigurabat Christum à circūcisione ad præputium migraturum. Hieron. autem dicit duos fuisse, Ioachin, id est Iechoniam, patrem scilicet & filium, quorum vterque in generatione Christi assumitur, vt consteret distinctio generationum, quas Euangelista per tres quaterdenarios distinguit, quòd ascēdit ad quadraginta duas personas. Qui etiam numerus sanctæ conuenit Ecclesiæ. Hic enim numerus consurgit ex senario, qui signat laborem præsentis vitæ: & septenario, qui significat quietem vitæ futuræ. Sexies enim septē sunt quadraginta duo. Ipse etiam quaterdenarius: quia ex denario & quaternario constituitur per aggregationem, ad eandem significationem pertinere potest, quæ attributa est quadragenario, qui consurgit ex eisdem numeris secundum multiplicationem.

Numerus autem quo Lucas vtitur in generationibus Christi, significat vniuersitatem peccatorum. Denarius enim tanquā iustitiæ numerus in decem præceptis legis ostenditur. Peccatum autem est legis transgressio. Denarij verò numeri transgressio est vndenarius. Septenarius autem significat vniuersitatem: quia vniuersum tempus septenario dierum numero voluitur: septies autē vndecim sunt septuaginta sept̄, & ita per hoc significatur vniuersitas peccatorum, quæ per Christum tolluntur.

¶ Ad quartum dicendum, quòd sicut Hier. super Matth. dicit, quia Ioram rex generi se miscuerat impijssimæ Iezabelis: idcirco vsque ad tertiam generationem, eius memoria tollitur, ne in sanctæ natiuitatis ordine poneretur. Et ita vt Chrys. dicit, quāta benedictio facta est super Ieu, qui vindictā fecerat super domū Achab & Iezabel, tanta est maledictio super domum Iorā, propter filiam iniqui Achab & Iezabel, vt vsque ad quartam generationem præcidantur filij eius de numero Regum: sicut scriptum est Exod. 20. Reddam peccatum parentum in filios vsque ad tertiam & quartam generationem.

¶ Est etiam attendendum, quòd & alij Reges fuerūt peccatores, qui in genealogia Christi ponuntur: sed non fuit eorum cōtinua impietas. Nam vt dicitur in lib. Quæstionū veteris & noui Testamenti, Salomon merito patris sui dimissus in regno est, Roboam merito Asa filij sui. horum aūt trium cōtinuauit impietas.

¶ Ad quintum dicendum, quòd sicut dicit Hier. super Matth. In genealogia Saluatoris nulla sanctarum mulierum assumitur, sed eas quas Scriptura reprehendit: vt qui propter peccatores venerat, de peccatoribus nascens, omnia peccata deleret. Vnde ponitur Thamar, quæ reprehenditur de socerino cōcubitu: & Raab, quæ fuit meretrix: & Ruth, quæ fuit alienigena: & Bersabee vxor Vriæ, quæ fuit adultera. Quæ tamen proprio nomine non ponitur, sed ex nomine viri designatur: tum propter peccatum ipsius, quæ fuit adulterij & homicidij conscia: tum etiam vt nominato viro, peccatū Dauid ad memoriam reuocetur. Et quia Lucas Christum designare intendit vt peccatorum expiatorem, talium mulierum mentionem non facit. Fratres autem Iudæ commemorat, vt ostendat eos ad Dei populum pertinere: cùm tamen Ismael frater Isaac, & Esau frater Iacob à populo Dei fuerint separati, propter quod in generatione Christi non cōmemorantur, & etiam vt superbiam de nobilitate excludat. Multi enim fratrum Iudæ ex ancillis nati fuerunt: sed omnes fuerant Patriarchæ & tribuum principes. * Phares autem & Zaram simul nominantur (vt Ambros. dicit super Lucam) quia per eos gemina describitur vita populorum. vna secūdum legem, quæ significatur per Zaram: altera secundum fidem, quę significatur per Phares. Fratres autē Iechoniæ ponit: quia omnes regnauerant diuersis temporibus, quòd in alijs Regibus non accideret, vel quia eorum similis fuit & iniquitas & miseria.

* *Alias scripsit*

ARTICVLVS IIII.

¶ Vtrùm decuerit Christum nasci de fœmina.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur quòd materia corporis Christi non debuerit esse assumpta de fœmina. Sexus enim masculinus est nobilior quàm sexus fœmineus. Sed maximè decuit vt Christus assumeret id quod est perfectum in humana natura. Ergo videtur quòd non debuerit de fœmina carnem assumere, sed magis de viro: sicut & Eua de costa viri formata est.

¶ Præterea, Quicūque ex fœmina concipitur, vtero fœminæ includitur. Sed Deo qui cœlum & terram implet (vt dicitur Hieremiæ 23.) non competit quòd paruo fœminę vtero includatur. Ergo videtur quòd non debuerit concipi de fœmina.

¶ Præterea, Illi qui concipiuntur ex fœmina, quandam immunditiam patiuntur. Vnde dicitur Iob 25. Nunquid iustificari potest homo comparatus Deo, aut apparere mundus natus de muliere? Sed in Christo nulla immunditia esse debuit: ipse enim est Dei sapientia: de qua dicitur Sapien. 7. Nihil inquinatum in illam, incurrit. Ergo non videtur quòd debuerit carnem assumere de fœmina.

¶ SED CONTRA est quod dicitur Galat. 4. Misit Deus filium suum factum ex muliere.

CONCLVSIO.

¶ Quanquam filius Dei humanam potuisset sumere carnem ex quacumque voluisset materia, decuit tamen vt de fœmina susciperet.

¶ RESPONDEO dicendum, quòd licet filius Dei carnem humanam assumere potuerit de quacūque materia voluisset: conuenientissimum tamen fuit vt de fœmina carnem acciperet. Primò quidem, quia per hoc tota humana natura nobilitata est. Vnde Augustdicit lib. 83. Quæstionum, Hominis liberatio in vtroque sexu debuit apparere. Ergo, quia virum oportebat suscipere, qui sexus honorabilior est, conueniens erat vt fœminei sexus liberatio hinc appareret, quòd ille vir de fœmina natus est. Secundò, quia per hoc veritas incarnatiōis astruitur. Vnde Amb. dicit in lib. de incar. Multa in Christo secundum naturam inuenies, & vltrā naturā. secundum conditionē etenim naturæ in vtero fœminei, scilicet corporis fuit, sed supra conditionem virgo concepit, virgo generauit: vt credares, qa Deus erat qui innouabat naturam, & homo erat, qui secundum naturam nascebatur ex homine. Et Aug. dicit in Epistola ad Volusia. Si omnipotens Deus hominem vbicunq; formatum, non ex materno vtero crearet, sed repentinū inferret aspectibus, nónne opinionem confirmaret erroris, nec hominem verum suscepisse, vllo modo crederetur, & dum omnia mirabiliter facit, auferret quod misericorditer fecit? Nunc verò ita inter Deum & hominem mediator apparuit vt in vnitate personæ copulans vtranq; naturam, & solita sublimaret insolitis, & insolita solitis temperaret. Tertiò, quia per hunc modum completur omnis diuersitas generationis humanæ. Nam primus homo productus est ex limo terræ sine viro & fœmina: Eua verò producta est ex viro sine fœmina: alij verò homines nascuntur ex viro & fœmina. Vnde hoc quartū quasi Christo proprium relinquebatur, vt produceretur ex fœmina sine viro.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, q̄ quia sexus masculinus est nobilior quàm fœmineus, ideo humanam naturam in masculino sexu assumpsit: ne tamen sexus fœmineus contēneretur, congruum fuit vt carnem assumeret de fœmina. Vnde Aug. dicit in libr. de Agone Christiano: Nolite vos ipsos cōtēnere viri, filius Dei virum suscepit: nolite vosipsas cōtēnere fœminæ, filius Dei natus ex fœmina est.

¶ Ad secundum dicendum, q̄ sicut Aug. dicit 23. lib. cōtra Faustum (qui hac obiectione vtebatur) Non planè, inquit, catholica fides, quæ Christum Dei filium, natum secundum carnem credit ex Virgine, vllo modo eundem Dei filium sicut in vtero mulieris includit, quasi extra non sit, quasi cœli & terræ administrationem deseruerit, quasi à Patre recesserit: sed vos Manichæi corde illo, quo nihil potestis nisi corporalia phantasmata cogitare, ista omnino non capitis. Vt enim dicit in Epistola ad ad Volusia. Hominū iste sensus est nihil nisi corpora valentium cogitare: quorum nullum potest esse vbiq; totum: quoniam per innumerabiles partes aliud alibi habeat necesse est. Dē alia est animæ natura quàm corporis: quantò magis Dei, qui creator est animæ & corporis, & nouit vbiq; totus esse & nullo contineri loco: nouit venire, non recedendo vbi erat: nouit abire, non deserendo quò venerat?

¶ Ad tertium dicendum, quòd in conceptione viri ex fœmina non est aliquid immundum, inquantum est opus Dei: vnde dicitur Act. 10. Quod Deus creauit, tu ne commune dixeris, id est immundum. Est ibi tamen aliqua immunditia ex peccato prouueniens prout cum libidine quis concipitur ex commixtione maris & fœminę, quod tamen in Christo non fuit, vt

¶ *Super Quæstionis trigesimæprimæ Articulum quintum.*

Annot. TRIBVS duo ponit, ly ex sanguine & ly purissimo. Et sanguis quidem ponitur ad differentiam carnis, ossis, nervi, & huiusmodi partium: partus autem apponitur ad excludēdā admixtiō nē seminis, quæ videtur in aliquam hominum formatione cōcurrere.

Commū. ¶ In corpore articuli vnica est conclusio: Corpus Christi fuit conceptum ex purissimo sanguine beatæ Virginis ad amplioremdigestionem perducto per virtutem eius generatiuā. Probatur. Generatio Christi habuit naturalem modum generationis quo ad hoc q̄ ex fœmina est, & supernaturalem quo ad hoc quòd est ex Virgine: ergo habet materiam ex matre similē aliis, sed ipsum verò actiuum diuersum: ergo habet pro materia sanguinem matris non quemcunq; sed purificatum natali matris virtute ad hoc quòd materia sit apta conceptui. Antecedens patet ex autoritate Ambr. in præcedenti articulo. Prima cōsequentia probatur: qa ad naturalem modū generationis spectat conformitas materiæ, sicut conformitas matris ad naturaliter matrem matriam ministrat. ad supernaturalem verò modum spectat differentia principij actiui: qa fœmina ex viro concipiens nō est virgo: principium autem actiuum naturaliter ad virū spectat. Secunda verò consequētia probatur auto ritate Philosophi, communē materiam mulierum ponentis sanguinem talem.

Annot. ¶ Hoc in loco aduerte nouum errorem dicebat nostris exorti, dicentem Christi conceptum ex sanguine beatæ Virginis purissimo non quemcunq;, sed in corde existēte: ita quòd ex tribus guttis sanguinis circa cor beatæ Virginis cōceptus est Christus. Repugnat aut: ē hic error & dictis hic & Ambrosij supradictę autoritati secundum conditionē naturę in vtero fœminęo fuit) & sacræ Scripturæ ex voce Angeli dicentis. Ecce concipies in vtero, non in corde. Et q̄ propriè de vtero loquatur, ex beatæ Virginis verbis habetur: quæ optimè intellexit verba Angelis & respōdēs dixit. Quomodo fiet istud, quoniam virum non cognosco? Si in corde cōceptura erat, male allegata fuisset causa quæ fuit. Quoniam virum non cognosco: cōceptio enim in corde non fit ex semine viri

beratio in vtroque sexu debuit apparere. Ergo, quia virum oportebat suscipere, qui sexus honorabilior est, conueniens erat vt fœminei sexus liberatio hinc appareret, quòd ille vir de fœmina natus est. Secundò, quia per hoc veritas incarnatiōis astruitur. Vnde Amb. dicit in lib. de incar. Multa in Christo secundum naturam inuenies, & vltrā naturā. secundum conditionē etenim naturæ in vtero fœminei, scilicet corporis fuit, sed supra conditionem virgo concepit, virgo generauit: vt crederes, qa Deus erat qui innouabat naturam, & homo erat, qui secundum naturam nascebatur ex homine. Et Aug. dicit in Epistola ad Volusia. Si omnipotens Deus hominem vbicunq; formatum, non ex materno vtero crearet, sed repentinū inferret aspectibus, nónne opinionem confirmaret erroris, nec hominem verum suscepisse, vllo modo crederetur, & dum omnia mirabiliter facit, auferret quod misericorditer fecit? Nunc verò ita inter Deum & hominem mediator apparuit vt in vnitate personæ copulans vtranq; naturam, & solita sublimaret insolitis, & insolita solitis temperaret. Tertiò, quia per hunc modum completur omnis diuersitas generationis humanæ. Nam primus homo productus est ex limo terræ sine viro & fœmina: Eua verò producta est ex viro sine fœmina: alij verò homines nascuntur ex viro & fœmina. Vnde hoc quartū quasi Christo proprium relinquebatur, vt produceretur ex fœmina sine viro.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, q̄ quia sexus masculinus est nobilior quàm fœmineus, ideo humanam naturam in masculino sexu assumpsit: ne tamen sexus fœmineus contēneretur, congruum fuit vt carnem assumeret de fœmina. Vnde Aug. dicit in libr. de Agone Christiano: Nolite vos ipsos cōtēnere viri, filius Dei virum suscepit: nolite vosipsas cōtēnere fœminæ, filius Dei natus ex fœmina est.

¶ Ad secundum dicendum, q̄ sicut Aug. dicit 23. lib. cōtra Faustum (qui hac obiectione vtebatur) Non planè, inquit, catholica fides, quæ Christum Dei filium, natum secundum carnem credit ex Virgine, vllo modo eundem Dei filium sicut in vtero mulieris includit, quasi extra non sit, quasi cœli & terræ administrationem deseruerit, quasi à Patre recesserit: sed vos Manichæi corde illo, quo nihil potestis nisi corporalia phantasmata cogitare, ista omnino non capitis. Vt enim dicit in Epistola ad ad Volusia. Hominū iste sensus est nihil nisi corpora valentium cogitare: quorum nullum potest esse vbiq; totum: quoniam per innumerabiles partes aliud alibi habeat necesse est. Dē alia est animæ natura quàm corporis: quantò magis Dei, qui creator est animæ & corporis, & nouit vbiq; totus esse & nullo contineri loco: nouit venire, non recedendo vbi erat: nouit abire, non deserendo quò venerat?

¶ Ad tertium dicendum, quòd in conceptione viri ex fœmina non est aliquid immundum, inquantum est opus Dei: vnde dicitur Act. 10. Quod Deus creauit, tu ne commune dixeris, id est immundum. Est ibi tamen aliqua immunditia ex peccato prouueniens prout cum libidine quis concipitur ex commixtione maris & fœminę, quod tamen in Christo non fuit, vt

ARTICVLVS V.

¶ Vtrùm corpus Christi de purissimis sanguinibus Virginis formatum fuerit.

AD QVINTVM sic proceditur. Videtur quòd caro Christi non fuerit concepta ex purissimis sanguinibus Virginis. Dicitur enim in collecta, quòd Deus verbum suum de Virgine carnem sumere voluit. Sed caro differt à sanguine Virginis. Ergo corpus Christi non est sumptum de sanguine Virginis.

¶ Præterea, Sicut mulier formata est mirabiliter formatum est de Virgine. Sed mulier nō dicitur esse formata de sanguine viri, sed magis de carne & ossibus eius, secundum illud quod dicitur Gene. 2. Hoc nunc os de ossibus meis, & caro de carne mea. Ergo videtur quòd nec etiam corpus Christi formari debuerit de sanguine Virginis, sed de carnibus & ossibus eius.

¶ Præterea, Corpus Christi fuit eiusdem speciei cum corporibus aliorum hominum: sed corpora aliorum hominum nō formantur ex purissimo sanguine, sed ex semine & sanguine menstruo. Ergo videtur quòd nec etiam corpus Christi fuerit conceptum ex purissimis sanguinibus Virginis.

¶ SED CONTRA est quod Damas. dicit. in 3. lib. quòd filius Dei construxit sibijpsi ex castissimis & purissimis sanguinibus Virginis carnem animatam anima rationali.

CONCLVSIO.

¶ Conceptum fuit Christi corpus ex purissimis & castissimis virginis sanguinibus ad amplioremdigestionem per virtutem generatiuam beatæ virginis reductis.

¶ RESPONDEO dicendum, quòd sicut suprà dictum est, in conceptione Christi fuit seclusum conditionem naturæ, quòd est natus ex fœmina, sed supra conditionem naturæ, quòd est natus ex Virgine. Habet autem hoc naturalis conditio, quòd in generatione animalis fœmina materiam ministret, ex parte autem maris sit principium actiuum in generatione, sicut probat Philosophus in lib. de Generatione animalium. Fœmina autem quę ex mare concipit, non est virgo. & ideo ad supernaturalem modum generationis Christi pertinet, quòd actiuum principium in generatione illa fuerit virtus supernaturalis diuina. Sed ad naturalem modum generationis eius pertinet, quòd eius materia, de qua corpus eius conceptum est, sit conformis materiæ quam aliæ fœminæ submi-

de modo ergo conceptionis in vtero illo quæritur, in quo ex semine concipi consuevit. Amplius, beata Virgo in Euangelio dicitur prægnans, & quod peperit filium, & quòd est mater: quæ omnia falsa essent. Nam habens infantem in corde, non est prægnans, sicut nec si haberet infantem in stomacho, aut in ventriculo cerebri: prægnans enim sola illa dicitur, quæ in loco naturali infantem conceptum habet. Similiter nec mater aut pater dici potest, sicut nec Adam fuit pater aut mater Euæ, licet ex eius parte vna fuerit forma ta Eua. tollit ergo veritatē maternitatis beatæ Virginis respectu Christi error ille. Vnde & statim dānatur fuit Romæ me præsente.

3. dist. 3. q. 2. ar. 1. ic. 3.

Annot. ¶ In responsione ad tertium aduerte diligenter vim argumenti: vt ex nocitis nodi intelligas solutionē. Obiicit duo tertium argumentum, scilicet semen & menstruum esse ex quibus aliorum hominum corpora formantur, tanquām ex materia: constat enim veruntamen opponi puro sanguini ac propterea Christi corpus ex eisdem formatum, si eiusdem est speciei nobiscum. Respondet Autor sigillatim ad singula. Et de semine quidem mulieris quæritur dicit primum, quòd non est aptum generationi: secundum quòd est in genere seminis imperfectū quid. tertium, quòd non est materia necessaria ad conceptum. quartum, quòd cum quadam cō cupiscentia resolvitur. Et infert Autor tertiū ex primo & secundo confirmans illud autoritate Arist. in speciali autē dicit corpus Christi non fuisse ex tali materia, tum propter tertium dictum, tūm propter quartum: & confirmat illud autoritate Damasc. Habet hinc Autorem firmare sententiam dictum id, quod semen mulieris vocatur, esse vere in seminis genere, sicet vt imperfectum quid. Ineptum autem esse ad generationem intellige, vt semē quod in genere causæ efficientis locari nosti, in 7. Met. & propterea non infert Autor totalem exclusionem illius à conceptu, sed necessarium concursum tantummodo excludit. ¶ De hac materia multa scripsimus in præcedēti libro: & ideo nunc pertranseo, præmonendo nouitios, ne hic fedentur dictam sententiam à Damasce. sumptam, quasi articulum fidei, aut tanquam oppositum erroneum putent. Tenētes enim materiam humani fœtus proxi

Universidad de Deusto
Biblioteca

proximam esse mulieris semen: absit hoc huius iniuria dicerem, quòd ficta ad virginitatem materia Christi spectet. Sanguis ejus ad locū naturalem generationis alterius fuerit absq; concupiscentia: ita ad eiusdem Virginis conceptus miraculum spectat, quod absque libidinis exitu resolutum semen habitum fuerit. Et propterea instituens Angelus Virginem de modo conceptus, non dixit tantùm, Spiritus sanctus superueniet in te, sed addidit, & virtus Altissimi obumbrabit tibi: ab actu proculdubio concupiscentiæ: vmbra enim opus non est nisi propter actum, qui esset nō protegenda vmbra. ¶Nec obstat integritati mentis & corporis, talis concursus seminis fœminei ad conceptum: quoniam naturalis ac voluntaria resolutio seminis virginitatem talis mulieris, non autem miraculosa supra naturæ cursum: & nō voluntaria in seipsa, sed tantùm in sua causa. Vt verba beatæ Virginis ad Angelum manifestant: Ecce ancilla Domini (vbi totam se Domino subiiciendo obtulit) fiat mihi secundum verbum tuum, vbi consensum non ad seminandum: sed ad Spiritus sancti superuentum & obumbrationē, filiique Dei conceptum virgineum præbuit: hęc enim Angelus annuntiabat. Conflat namque cōsensum illum ad confirmandam virginitatem tam mirabilem pertinere, de qua tociesita fuerat interrogando. Quomodo fiet istud? quoniam virum non cognosco? Secura siquidem reddita per subsequutā Angeli responsionem de virginitate non solum seruanda, sed mirabili conceptu & diuina prole magnificanda, nullum mentali virginitati detrimentum intulit, dicendo. Fiat mihi secundum verbum tuū, etiam si semen suum miraculosè ad conceptum hunc concursum mouisset.

¶*super Quæstionis tricesimæprimæ Articulum sextum.*

Annot. Titulus occasionē habet ex errore putantium corpus Christi formatum ex certa determinata portione transfusa sine cessiuē de persona in personam ab Adam vsque ad beatam Virginem: siue hoc sit opinatum esse commune omnibus hominibus, siue Christo proprium.

Coment. ¶In corpore articuli vna est conclusio: Corpus Christi non fuit in puris simis sanguinibus Virginis formatū.

ARTICVLVS VI.

¶*Vtrùm corpus Christi in antiquis Patribus fuerit secundum aliquid signatum.*

AD SEXTVM sic proceditur. Videtur quòd corpus Christi fuerit secundum aliquid signatum in Adam & in aliis Patribus. Dicit enim Augustinus. 10. super Gene. ad literam quòd caro Christi fuit in Adam & Abraam secundum corpulentam substantiam. Sed substantia corpulenta est quiddam signatum. Ergo caro Christi fuit in Adam & Abraam & aliis Patribus secundum aliquid signatum.

¶Præterea, Rom. 1. dicitur quòd Christus factus est ex semine Dauid secundum carnem. Sed semen Dauid fuit aliquid signatum in ipso. Ergo Christus fuit in Dauid secundum aliquid signatum, & eadem ratione in aliis Patribus.

¶Præterea, Christus ad humanum genus affinitatem habet, inquantum ex humano genere carnem assumpsit. Sed si caro illa non fuit secundum aliquid signatum in Adam, nullam videtur habere affinitatem ad humanum genus, quod ex Adam deriuatur: sed magis ad alias res, vnde materia carnis eius assumpta est. Videtur ergo quòd caro Christi fuerit in Adam & in aliis Patribus secundum aliquid signatum.

¶SED CONTRA est quod Aug. dicit. 10. super Gen. ad literā: Quocunque modo Christus fuit in Adam & Abraam & aliis Patribus, alij homines etiam ibi fuerunt, sed non conuertitur. Alij autem homines non fuerūt in Adam & Abraam, secundum aliquam materiam signatam, sed solùm secundum originem, vt in Prima parte habitum est. ergo neque Christus fuit in Adam & Abraam secundum aliquid signatum, & eadem ratione nec in aliis Patribus.

CONCLVSIO.

¶*Cùm Christi corpus originis relationem ad Adam & cæteros Patres non habuerit, nisi medio matris suæ corpore, non fuit in illo secundum aliquid signatum & determinatum,*

¶RESPONDEO dicendum, quòd sicut suprà dictum est, materia corporis Christi non fuit caro & os beatæ Virginis, nec aliquid, quod fuerit actu pars corporis eius, sed sanguis, qui est potentia caro. Quicquid autem fuit in beata Virgine à parentibus acceptum, non fuit materia corporis Christi. Et ideo dicendum est quòd corpus Christi non fuit in Adam & aliis Patribus secundum aliquid signatum, ita scilicet quòd aliqua pars corporis Adæ vel alicuius alterius posset designari determinatè, vt diceretur quòd ex hac materia determinatè formabitur corpus Christi: sed fuit ibi secundum originem, sicut & caro aliorum hominum. Corpus enim Christi habet relationem ad Adam & alios Patres mediāte corpore matris eius. Vnde nullo alio modo fuit in Patribus corpus Christi quàm corpus matris eius. quòd non fuit in Patribus secundum materiam signatam, sicut nec corpora aliorum hominum: vt in prima parte dictum est.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd cùm dicitur Christus fuisse in Adam secundum corpulentam substātiam, non est intelligendum hoc modo, quòd corpus Christi in Adam fuerit quædam corpulenta substantia: sed quia corpulenta substātia corporis Christi, id est, materia, quam sumpsit ex Virgine, fuit in Adam, sicut in principio actiuo, non autem sicut in materiali principio: quia scilicet per virtutem generatiuam Adæ & aliorum ab Adam descendentium vsque ad beatam Virginem, factum est vt illa materia præpararetur ad conceptum corporis Christi. Non autem fuit materia illa formata in corpus Christi, per virtutem seminis ab Adam deriuatum. Et ideo Christus dicitur fuisse in Adam originaliter, secundum corpulentam substantiam: non autem secundum seminalem rationem.

¶Ad secundum dicendum, quòd quamuis corpus Christi non fuerit in Adam & aliis Patribus secundum aliquid signatū. Probatur: Quicquid fuit in beata Virgine à parentibus acceptum, fuit actu pars beatæ Virginis. ergo si illud non fuit materia corporis Christi: ergo corpus Christi nō fuit in Adam & aliis secundum aliquid signatum. Antecedens pro constanti relinquitur: quia sic est in aliis hominibus. Prima enim & precipua pars geniti est id quod à parentibus habetur, secūdū omnes. Prima cōsequentia probatur: quia materia corporis Christi non fuit caro aut os aut quæcunque pars actu beatę Virginis, sed sanguis, vt patet in præcedenti articulo. Secunda verò cōsequentia probatur: quia corpus Christi nō habet originis relationem ad Adam & alios Patres nisi mediante corpore matris suæ.

3.dist.3.q.1.a.1.

Aduers.

Coment.

¶*super Quæstionis tricesimæprimæ Articulum septimum.*

Annot. Titulus, vt sonat, propter quosdā ponētes, carnem Christi in Patribus non subiectam fuisse peccato, sed immunē seruatā.

Coment. ¶In corpore tria: primò duo supponuntur secundò duo excluduntur tertiò respondetur quęstio. Quo ad primum supponitur primò, quòd est sermo comparatiuus Christi ad Patres. supponitur secundò, quòd diuersa est conditio Christi & Patrum quo ad peccatum, quia illi subiecti peccato, Christus immunis à peccato. Quo ad secūdum primus error fuit conditionem Patrū attribuere Christo: secundus fuit conditionem Christi attribuere partibus seu aliquibus particulis eorū. Et quia primus opinatus est non habet, secundus verò habet, contra secundum dupliciter arguitur: primò, quia caro Christi non fuit in Patribus secundum aliquid signatum, secūdò, quia non part. sed tota caro Patrum ex concupiscentia concipit. Quo ad tertium cōclusio respondetur. est: Tota caro Patrū fuit peccato obnoxia, ita quòd nihil fuit in eis liberū, vnde caro Christi formaret. Infertur hæc conclusio ex antecedētibus.

¶Vbi aduerte, Autorē non intulisse, Christi carnē in Patribus peccato obnoxiam, sed nihil carnis in Patribus exemptum fuisse à culpa. Dixerit autem propterea, ne quasi faceretur, Christū subiacuisse peccato: & cum hoc satisfaceret rationi diffinitę: quæ ex hoc erat, q̄ in Patribus aliquid exemptū à peccato fuit, ex quo caro Christi in Patribus immunis à peccam dicebat.

¶Potest nihilominus verè dici q̄ caro Christi in Patribus, vt in Patribus erat, fuit subiecta peccato: & eō hoc etiā verè dici q̄ caro Christi in Patribus vt ad Christū deducenda, nō erat peccato obnoxia: quia mūda ad Christum per Spiritum sanctum & nō ex virili semine deducenda erat. Simpliciter autē affirmatiua est vera, scilicet caro Christi in Patribus fuit obnoxia peccato: quoniam non de carne Christi in se, sed in Patribus enumerat peccatum: & inde filio Dei maiores debemus gratias, quòd ex massa peccantis carnem sibi deduci voluit.

¶*super Quæstionis tricesimæprimæ Articulum octauum.*

Aduers. Titulus ex verbis Apostoli ad Hebr. & Augustini

fuerit in Adam & in aliis Patribus, secundum seminalem rationem: corpus tamen beatæ Virginis, quod ex semine maris est conceptum, fuit in Adam & in aliis Patribus secūdum rationem seminalem. Et ideo mediante beata Virgine, Christus secūdum carnem dicitur esse ex semine Dauid per modum originis.

¶Ad tertium dicendum, quòd Christus habet affinitatem ad humanum genus secundum similitudinem speciei. Similitudo autem speciei attenditur, non secundum materiam remotam: sed secundum materiam proximam, & secundum principium actiuum, quod generat sibi simile in specie. Sic igitur affinitas Christi ad humanum genus sufficienter conseruatur: per hoc quòd corpus Christi formatum est ex sanguinibus Virginis, deriuatis secundum originem ab Adam, & aliis Patribus. Nec refert ad hāc affinitatem vndecunque materia illorum sanguinum sumpta fuerit: sicut nec hoc refert in generationem aliorum hominum, sicut in Prima parte dictum est.

ARTICVLVS VII.

¶*Vtrùm caro Christi in Patribus fuerit peccato obnoxia.*

AD SEPTIMVM sic proceditur. Videtur quòd caro Christi in antiquis Patribus peccato infecta non fuerit. Dicitur enim Sapiē. 7. quòd in diuinam sapientiam nihil inquinatum incurrit. Christus autem est Dei sapientia, vt dicitur 1. ad Corinth. primo. Ergo caro eius nunquam peccato inquinata fuit.

¶Præterea, Dama. dicit in tertio lib. quòd Christus primitias nostræ naturæ assumpsit. Sed in primo statu caro humana non erat peccato infecta. Ergo caro Christi non fuit infecta, nec in Adam nec in aliis Patribus.

¶Præterea, Aug. dicit. 10. super Gene. ad literam, quòd natura humana semper habuit cum vulnere vulneris medicinam. Sed id quod est infectum, non potest esse vulneris medicina, sed magis ipsum indiget medicina. Ergo semper in natura humana fuit aliquid non infectum, ex quo postmodum est corpus Christi formatum.

¶SED CONTRA est, quòd corpus Christi non refertur ad Adam & ad alios Patres, nisi mediante corpore beatæ Virginis de qua carnem assumpsit. Sed corpus beatæ Virginis totū fuit in originali peccato conceptum, vt suprà dictū est: & ita etiā secundum q̄ fuit in Patribus, fuit peccato obnoxium. Ergo caro Christi, secundum q̄ fuit in Patribus, fuit peccato obnoxia.

CONCLVSIO.

¶*Tametsi tota caro Patrum peccato obnoxia fuit, Christi tamen caro, vt ad Christum Spiritus sanctis opere est, non virili semine deducenda, immunis à peccato extitit.*

¶RESPONDEO dicendum, quòd cùm dicimus Christū secūdum carnem eius fuisse in Adam & in aliis Patribus, comparamus ipsum vel carnem eius ad Adam & ad alios Patres. Manifestum autē est quòd alia fuit conditio Patrum, & alia Christi: nam Patres fuerunt subiecti peccato, Christus autem fuit omnino à peccato immunis. Dupliciter ergo in hac comparatione errare contingit. Vno modo vt attribuamus Christo vel carni eius conditionem, quæ fuit in Patribus, pura si dicamus, quòd Christus in Adam peccauit: quia in eo aliquo modo fuit, quod est falsum: quia non eo modo in eo fuit, vt ad Christum peccatum Adæ peruenire: quia non deriuatur ab eo secundum concupiscentiæ legem, siue secundum rationem seminalem, vt suprà dictum est. Alio modo contingit errare, si attribuamus ei, quod actu fuit in Patribus, conditionē Christi vel carnis eius, vt scilicet, quia caro Christi, secundum q̄ in Christo fuit, non fuit peccato obnoxia: ità etiam in Adam & in aliis Patribus fuerit aliqua pars corporis eius, quæ non fuit peccato obnoxia, ex qua postmodū corpus Christi formaret: sicut q̄dā posuerunt. Quod quidē esse nō potest. Primò, quia caro Christi non fuit secundum aliquid signatum in Adam & in aliis Patribus, quod posset distingui à reliqua eius carne, sicut purum ab impuro: sicut iam suprà dictū est. Secūdò, quia cùm caro humana peccato inficiatur ex hoc, q̄ est per concupiscentiā concepta: sicut tota caro alicuius hominis per concupiscentiā concipit: ita tota peccato inquinatur. Et ideo dicēdum est, q̄ tota caro antiquorū Patrū fuit peccato obnoxia, nec fuit in eis aliquid à peccato immune, de quo postmodum corpus Christi formaretur.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd Christus non assumpsit carnē humani generis subiectā peccato, sed ab omni infectione peccati mundatam. Et ideo in Dei sapientiam nihil inquinatum incurrit.

¶Ad secundum dicēdum, quòd Christus dicitur primitias nostræ naturæ assumpsisse quātum ad similitudinem conditionis: quia scilicet assumpsit carnem peccato non infectam, sicut fuerat caro hominis ante peccatum. Non autem hoc intelligitur secundum continuationem puritatis: ita scilicet quòd illa caro puri hominis conseruaretur à peccato immunis, vsque ad formationem corporis Christi.

¶Ad tertium dicēdum, quòd in humana natura ante Christum erat vulnus, id est, infectio originalis peccati in actu: medicina autem vulneris non erat ibi actu, sed solùm secundum virtutem originis: prout ab illis Patribus propaganda erat caro Christi.

ARTICVLVS VIII.

¶*Vtrùm Christus in lumbis Abraæ fuerit decimatus.*

AD OCTAVVM sic proceditur. Videtur quòd Christus fuerit in lūbis Abraæ decimatus. Dicit enim Apostolus ad Heb. 7. quòd Leui pronepos Abraę decimatus fuit in Abraam, quia eo decimas dante Melchisedec, adhuc Leui erat in lumbis eius. Sed similiter Christus erat in lumbis Abraæ, quando decimas dedit. Ergo ipse etiam Christus fuit decimatus in Abraam.

¶Præterea, Christus est ex semine Abraæ secundum carnem, quā de matre accepit. Sed mater eius fuit decimata in Abraam. Ergo pari ratione Christus.

¶Præterea, Illud in Abraam decimabatur, quod curatione indigebat, vt Aug. dicit 10. super Gene. ad literam. Curatione autē indiget omnis caro peccato obnoxia. Cùm igitur caro Christi fuerit peccato obnoxia (sicut dictum est) videtur quòd caro Christi in Abraam fuerit decimata.

¶Præterea, Hoc non videtur aliquo modo derogare dignitati Christi: nihil enim prohibet patre alicuius Pontificis decimas dante alicui sacerdoti, filium eius Pontificem maiorem esse simplici sacerdote. Licet ergo dicatur Christus decimatus Abraam decimas dante Melchisedec, non tamen propter hoc excluditur, quin Christus sit maior quàm Melchisedec.

¶SED CONTRA est qđ Aug. dicit 10. super Gen. ad literā, q̄ Christus ibi, scilicet in Abraam, decimatus nō est: cuius caro inde nō seruorē vulneris, sed materiā medicaminis traxit.

CONCLVSIO.

¶*Cùm caro Christi nullo modo fuerit peccato obnoxia, non fuit etiam decimatus in lumbis Abraæ.*

¶RESPONDEO dicēdum, quòd secūdum intentionem Apostoli oportet dicere q̄ Christus in lumbis Abraæ nō fuerit decimatus. Probat enim Apostolus, maius esse sacerdotium, qđ est secundū ordinem Melchisedec, sacerdotio Leuitico, per hoc, q̄ Abraam decimas dedit Melchisedec, adhuc Leui existēte in lumbis eius, ad quem pertinet legale sacerdotium. Si autē Christus etiam in Abraam decimatus esset, eius sacerdotium nō esset secundum ordinem Melchisedec, sed minus sacerdotio Melchisedec. Et ideo dicendū est, q̄ Christus non est decimatus in lumbis Abraæ, sicut Leui. Quia enim ille qui decimas dat, nouē sibi

Universidad de Deusto
Biblioteca

occasionē habet. Et significat esse decimatū, fabulle decimas per ministerium Abrae.

Comment. ¶In corpore est vna cōclusio: Christus nō fuit in lumbis Abrae decimans. Probatur dupliciter: primò auctoritate Apostoli: secundò ratione. Et ex auctoritate quidē Apostoli arguit duplex dictū, scil impossibile fuit, & Si Christus fuisset decimans in lumbis Abrae, erat sacerdotiū non esset secundum ordinem Melchisedec, sed minus ipso, scilicet Leui. Probatur sequela, quia per hoc q̄ Leui existēte in lūbis Abrae, Abraam dedit decimas Melchisedec. Probatur ab Apostolo sacerdotium Leui esse minus sacerdotio Melchisedec. Ex ratione autem mystica probat. Dans decimas protestatur, se imperfectū, & perfectione alij tribuere: ergo Abraam dando decimas, protestatus est se & suos contaminatos originale peccatū, curatione indigere à Christo: ergo oēs qui fuerunt in lumbis Abrae, non solūm secundū corpulentiā substantiam, sed etiā secundum rationem seminalem, fuerunt decimati: ergo Christus non fuit decimatus. Antecedens probatur: quia dans decimas, nouem sibi retinet, & decimam perfectionis signū alij tribuit. Probatur signum perfectionis q̄ decimus est quodammodo terminus numerorum: nā numerando, vsque ad decem procedimus: & inde replicamus vnum supra decem, vndecim, &c. prosequēdo. Prima consequētia probatur: quo ad primam partem: quia imperfectio humani generis est propter peccatum indigēs curatione: & solus Christus curator est peccatiū: ita illud. Ecce qui tollit peccatum mundi: & ipsum præfigurabat Melchisedec: vt patet ex Apostolo. Et hæc quo ad secundam partē. Secunda verò cōsequentia probatur: quia solus Christus non fuit secundum rationem seminalem in Patribus.

¶ *Super Quæstionis tricesimæ secundæ Articulum primum.*

Annot. TIulus clarus est, sumens occasionem ex Symbolo: Qui conceptus est de Spiritu sancto.

Comment. ¶In corpore vnica conclusio: Conceptio corporis Christi, licet à tota sit Trinitate attribuit tamen Spiritui sancto. Probatur secunda pars, de qua est quæstio, triplici ratione & ratiōes in litera clare patent.

Annot. ¶Duo tamen pro notiuè egerit in conceptione Christi,

retinet, & decimam alij tribuit, qđ est perfectionis signū (inquātum est quodammodo terminus omnium numerorū, qui procedūt vsque ad decē) inde est, q̄ ille, qui decimas dat, protestat se imperfectum, & perfectionem alij tribuere. Imperfectio aūt humani generis est propter peccatum, quod indiget perfectione eius, q̄ à peccato curat. Curare autem à peccato, est solius Christi: ipse enim est agnus, qui tollit peccatū mundi, vt dicit Ioan. 1. Figurā autem eius gerebat Melchisedec, vt Apostolus probat Heb. 7. Per hoc ergo, q̄ Abraam Melchisedec decimas dedit, præfiguravit se velut in peccato conceptum: & omnes qui ab eo descensuri erāt, ea ratione, vt peccatum originale contraherēt, indigere curatione, quæ est per Christum. Isaac autē & Iacob & Leui & omnes alij sic fuerūt in Abraam, vt ex eo deriuarētur, non solūm secūdum corpulentē substantiā, sed etiam secundum rationē seminalem, per quam originale peccatū cōtrahitur. Et ideo omnes in Abraam sunt decimati, id est, præfigurati indigere curatione, quæ est p̄ Christū. Solus autē Christus sic fuit in Abraam, vt ab eo deriuaretur non secundum rationē seminalem, sed secundū corpulentiam substantiæ. Et ideo non fuit in Abraam sicut cui rōnie indigēs, sed magis sicut vulneris medicina, & ideo nō fuit in lūbis Abraę decimatus. Et per hoc patet responsio ad primum.

¶AD SECVNDVM dicendum, q̄ quia beata Virgo fuit in originali concepta, fuit in Abraam sicut curatione indigēs: & ideo fuit ibi decimata, velut inde descendens secundū seminalē rationē. De corpore autem Christi non est sic, vt dictum est.

¶Ad tertium dicendum, q̄ caro Christi dicitur fuisse in antiquis Patrib⁹ peccato obnoxia, secundum qualitatem, quam habuit in suis parentibus, qui fuerunt decimati: nō autē secūdum qualitatē, quam habet, prout est actu in Christo, qui non est decimatus.

¶Ad quartū dicendum, q̄ sacerdotium Leuiticum secundum carnis originē deriuabatur: vnde non minus fuit in Abraam, quàm in Leui. Vnde per hoc q̄ Abraam decimas dedit Melchisedec tanquam maiori, ostenditur sacerdotium Melchisedec, inquantum gerit figuram Christi, esse maius sacerdotio Leuitico. Sacerdotium autē Christi nō secē carnis originem, sed gratiam spiritualem. Et ideo potest esse q̄ pater det decimas alicui sacerdoti tanquam minor maiori: & tamen filius eius fisi pontifex, est maior illo sacerdote nō propter carnis originē, sed propter gratiam spiritualē, quam habet à Christo.

QVAESTIO TRICESIMA-secunda, de conceptione Christi, quo ad actiuum principium, in quatuor articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de principio actiuo in conceptione Christi.

¶Et circa hoc quærunt quatuor.

¶Primò, vtrùm Spiritus sanctus fuerit principium actiuum conceptionis Christi.

¶Secundò, vtrùm possit dici quòd Christus sit conceptus de Spiritu sancto.

¶Tertiò, vtrùm possit dici, quòd Spiritus sanctus sit pater Christi secundum carnem.

¶Quartò, vtrùm beata Virgo aliquid actiuè egerit in conceptione Christi.

ARTICVLVS I.

¶Vtrùm Spiritus sanctus fuerit principium actiuum conceptionis Christi.

AD PRIMVM sic procedit. Videtur quòd efficere conceptionem Christi, non debet attribui Spiritui sancto. Quia vt August. dicit in primo de Tri. Indiuisa sunt opera Trinitatis, sicut & indiuisa est Trinitatis essentia. Sed efficere conceptionem Christi, est quoddam opus diuinum. Ergo videtur quòd non magis sit attribuendum Spiritui sancto quàm Patri vel Filio.

¶Præterea, Apostolus dicit Galat. 4. Cùm venit plenitudo tēporis, misit Deus filium suū factū ex muliere. Quod exponens Aug. in 4. de Tri. dicit: Eo vtique missum, quo factū ex muliere. Sed missio Filij attribuitur præcipuè Patri, vt in Prima parte habitum est. Ergo & cōceptio secundū quā factus est ex muliere, debet præcipuè Patri attribui.

¶Præterea, Prouerb. 9. dicitur: Sapientia ædificauit sibi domum. Est autem sapientia Dei ipse Christus: secundum illud 1. ad Corinth. 1. Christum Dei virtutem & Dei sapientiam. Domus autem huius sapientiæ est corpus Christi, quod etiam dicitur templū eius, secundū illud Ioan. 2. Hoc autē dicebat de templo corporis sui. Ergo videtur q̄ efficere cōceptionē corpis Christi, debet præcipuè attribui Filio, nō ergo Spiritui sancto.

¶SED CONTRA est quod dicit Luc. 1. Spiritus sanctꝰ superueniet inte, &c.

CONCLVSIO.

¶Christi corpus quanquam à tota fuerit Trinitate, rationabiliter tamen attribuitur Spiritui sancto.

¶RESPONDEO dicendum, quòd conceptionem corporis Christi tota Trinitas est operata: attribuitur tamen hoc Spiritui sancto triplici ratione. Primò quidē: quia hoc congruit causæ incarnationis, quę consideratur ex parte Dei. Spiritus enim sanctus est amor Patris & Filij, vt in Prima parte habitum est. Hoc autem ex maximo Dei amore prouenit, vt filius Dei carnē sibi assumeret in vtero virginali. Vnde dicitur Ioan. 3. Sic Deus dilexit mundum, vt filiū suum vnigenitum daret. Secūdò: quia hoc congruit causæ incarnationis ex parte naturæ assumptæ. Per hoc enim datur intelligi, quòd humana natura assumpta est à filio Dei in vnitate personæ, non ex aliquibus meritis, sed ex sola gratia: quæ Spiritui sancto attribuit, secūdū illud 1. ad Corin. 12. Diuisiones gratiarū sunt, idem autē Spiritus. Vnde Aug. dicit in Enchi. Iste modus quo est natus Christus de Spiritu sancto, insinuat nobis gratiam Dei, qua homo nullis præcedētibus meritis, in ipso primo exordio naturæ suæ quo esse cœpit, verbo Dei copularetur in tantā personæ vnitatē, vt idem ipse esset filius Dei. Tertiò: qa hoc cōgruit termino Incarnationis. Ad hoc enim terminata est Incarnatio, vt homo ille qui concipiebatur, esset sanctus & filius Dei. Vtrunq; autē horum attribuit Spiritui sancto. Nam per ipsum efficiuntur homines filij Dei: secūdum illud Gala. 4. Quoniam estis filij Dei, misit Deus Spiritū filij sui in corda vestra, clamantem Abba, pater. Ipse est etiam Spiritus sanctificationis: vt dicitur Rom. 1. Sicut ergo alij per Spiritū sanctum sanctificātur spiritualiter, vt sint filij Dei adoptiuiti: ita Christus per Spiritum sanctum est in sanctitate conceptus, vt esset filius Dei naturalis. Vnde Rom. 1. secūdum vnam glos. quod præmittitur, scilicet, Qui prędestinatus est filius Dei in virtute, manifestatur per id quod immediatè sequitur, Secundum Spiritum sanctificationis, id est, per hoc quòd est conceptus de Spiritu sancto. & Angelus annuntians ex hoc quod præmiserat, Spiritus sanctus superueniet in te, concludit, Ideóq; & quod nascetur ex te sanctū, vocabitur filius Dei.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, q̄ opus conceptionis cōmune quidem est toti Trinitati, secundum tamen modū aliquem attribuitur singulis personis. Nā Patri attribuitur autoritas respectu personæ filij, qui per huiusmodi cōceptionem sibi assumpsit humanam naturam. Filio autem attribuitur ipsa carnis assumptio. Sed Spiritui sancto attribuitur formatio corporis, qđ assumitur à Filio. Nam ipse Spiritus sanctus est spiritus Filij, secundū illud Galat. 4. Misit Deus Spiritum filij sui. Sicut autem virtus animæ, quæ est in semine, per spiritum qui in semine includitur, format corpus in generatione aliorum hominū: ita virtus Dei, quæ est ipse filius (secundum illud 1. ad Corint. 1. Christum Dei virtutem) per Spiritum sanctum corpus formauit, quod assumpsit. Et hoc etiam verba Angeli demonstrant, dicentis, Spiritus sanctus superueniet in te, quasi ad præparandam & formādam materiam corporis Christi, & virtus Altissimi, id est, Christus obumbrabit tibi, id est, corpus in te humanitatis, accipiet incorporeum lumen diuinitatis. Vmbra enim à lumine formatur & corpore: vt Gregorio dicit 18. Mora. Altissimus autem intelligitur Pater, cuius virtus est Filius.

¶Ad secundum dicendum, quòd missio refertur ad personam assumentem, quæ à Patre mittitur: sed conceptio refertur ad corpus assumptum, quod operatione Spiritus sancti formatur. Et ideo licet missio & conceptio sint idem subiecto: quia tamen differunt ratione, missio attribuitur Patri, efficere autem cōceptionem Spiritui sancto: sed carnem assumere attribuitur Filio.

¶Ad tertium dicendum, quòd sicut Augu. dicit in lib. de Quæstionibus veteris & noui Testamenti, quæstio ista gemina ratione potest intelligi. Primùm enim domus Christi Ecclesia est, quam ædificauit sibi sanguine suo. Deinde potest & corpus eius dici domus ipsius, sicut dicitur templum eius. Factum autē Spiritus sancti factū filij Dei est, propter naturæ & volūtatis vnitatem,

ARTICVLVS II.

¶Vtrùm Christus debeat dici conceptus de Spiritu sancto.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd Christus non debeat dici conceptus de Spiritu sancto. Quia super illud Roman. 1. Ex ipso & per ipsum & in ipso sunt omnia, dicit glo. Aug. Attendendū, quòd nō ait de ipso, sed ex ipso: ex ipso enim cælum sunt & terra, quia facit ea: non autem de ipso, quia non de substantia sua. Sed Spiritus sanctus non formauit corpus Christi de substantia sua. Ergo Christus non debet dici conceptus de Spiritu sancto.

¶Præterea, Principium actiuum, de quo aliquid concipitur, se habet sicut semen in generatione. Sed Spiritus sanctus non se habuit sicut semen in conceptione Christi. Dicit enim Hieron. in expositione Catholicæ fidei, Non sicut quidam sceleratissimi opinantur, Spiritus sanctum dicimus fuisse pro semine, sed potentia ac virtute Creatoris dicimus esse operatum, id est, formatum corpus Christi. Non ergo debet dici quòd Christus sit conceptus de Spiritu sancto.

¶Præterea, Nihil vnū de duobus formatur, nisi aliquo modo cōmixtis. Sed corpꝰ Christi formatum est de virgine Maria. Si ergo Christus dicatur conceptus de Spiritu sancto, videtur quòd facta sit commixtio quædā Spiritꝰ sancti & materiæ, quā Virgo ministrauit: qđ patet esse falsū. Nō ergo Christus debet dici conceptus de Spiritu sancto.

¶SED CONTRA est quod dicitur Matth. primo, Antequam conuenirēt, inuēta est in vtero habēs de Spiritu sancto.

CONCLVSIO.

¶Filius Dei conuenienter de Spiritu sancto conceptus in Scripturis dicitur, quia eius opere corpus formatum est, & ei æqualis in substantia conceptus est.

¶RESPONDEO dicendū, q̄ cōceptio nō attribuitur soli corpori Christi, sed etiā ipsi Christo ratione ipsius corporis. In Spiritu autem sancto duplex habitudo consideratur respectu Christi. Nam ad ipsum filium Dei, qui dicitur esse conceptus, habet habitudinem cōsubstantialitatis: ad corpus autem eius habet habitudinē causæ efficientis. Hæc autem præpositio De, vtrāq; habitudinem designat, sicut cùm dicimus hominem aliquē esse de suo patre. Et ideo conuenienter dicere possumus Christū esse conceptum de Spiritu sancto, hoc modo, q̄ efficientia Spiritus sancti referatur ad corpus assumptum: consubstātialitas verò ad personam assumentem.

¶AD PRIMVM ergo dicendū, q̄ corpus Christi, quia non est consubstantiale Spiritui sancto, nō propriè potest dici de Spiritu sancto conceptū, sed magis ex Spiritu sancto. Sicut Ambr. dicit in lib. de Spiritu sancto, quod ex aliquo est, aut ex substantia, aut ex potestate eius est. Ex substātia, sicut filius, qui à patre est: ex potestate, sicut ex Deo omnia: quomodo & in vtero habuit Maria ex Spiritu sancto.

¶Ad secundum dicendum, quòd super hoc videtur esse quædam diuersitas Hieron. ad quosdam alios doctores, qui afferunt Spiritū sanctum in conceptione Christi fuisse pro semine. Dicit enim Chrysosto. super Matt. Vnigenito Dei in Virginem ingressuro præcessit Spiritus sanctus, vt præcedente Spiritu sancto in sanctificationē, nascatur, scilicet Christus secundū corpus, diuinitate ingrediente pro semine. Et Damasc. dicit in 3. lib. Obumbrauit super ipsam Dei sapientia & virtus, velut diuinum semen.

¶Sed hoc de facili soluitur: quia secundū quòd in semine intelligitur virtus actiua, sic Chrys. & Damasc. cōparant semini Spiritū sanctū: vel etiam Filium qui est virtus Altissimi. Secundum autē q̄ in semine intelligitur substātia corporalis, quæ in cōceptione trāsmutat, negat Hiero. Spiritū sanctū fuisse pro semine.

¶Ad tertiū dicendū, q̄ sicut Aug. dicit in Enchi. non eodē modo dicitur Christus cōceptus aut natus de Spiritu sancto & de Maria virgine, sed de Maria virgine materialiter, de Spiritu sancto verò effectiuè. Et ideo non habuit hīc locum commixtio.

ARTICVLVS III.

¶Vtrùm Spiritus sanctus dici debeat pater Christi secundum carnem.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur q̄ Spiritus sanctus debeat dici pater Christi secūdū humanitatē. Quia secūdū Philosophū in lib. de Gñatione animaliū, pater dat principiū actiuū in gñatione, mater verò ministrat materiā. Sed beata Virgo dicitur mater Christi ꝓpter materiā quā in cōceptione ei⁹ ministrauit. Ergo videtur quòd etiam Spiritus sanctus possit dici pater eius, propter hoc, quòd fuit principium actiuum in conceptione ipsius.

¶Præterea, Sicut mētes aliorū sanctorū formātur ꝓ Spiritū sanctū, ita etiā corpus Christi est ꝓ Spiritū sanctū, formatū. Sed alij Sancti ꝓpter prędictā formationem dicūtur filij totius Trinitatis, & p̄ consequēs Spiritus sancti. Videtur ergo q̄ Christus debeat dici filius Spiritus sancti, inquantum corpus eius est Spiritu sancto formatum.

¶Præterea, Deus dicitur pater noster secūdū hoc, q̄ nos fecit secundum

Annot. ¶Vbi aduerte, quòd regula intelligitur de prędicatione simpliciter & absolute, hoc est, sine additione aliqua. Et in promptu eius ratio est: quia nomē quodcunq; simpliciter enunciatum de aliquo perfecta ratione illud habente, nō significatur diminute illi conuenire: ac per hoc non secundum imperfectum, sed secundū perfectam rationem.

Comment. ¶Et scito quòd supet ista regula fundatur intellectus factæ Scripturæ, quum de Iesu Christo loquens affirmat ipsum esse Dei filium: ex hoc enim quòd est filium Dei, Christo conuenit secundum perfectam filiationis Dei rationem (quia est naturalis filius Dei) consequens est, vt nunquam Christus intelligendus sit filius adoptiuus: sicut cæteri sancti cùm dicuntur filius Dei.

Comment. ¶Quo ad tertium, conclusio est, Christus nullo modo debet dici filius Spiritus sancti, aut totius Trinitatis. Probatur: Christus est filius Dei secundum perfectā rationem filiationis: ergo neque ratione creationis neque iustificationis, sed solius æternæ generationis debet dici filius Dei: ergo nec Spiritus sancti, nec Trinitatis debet dici filius. Antecedens patet. Prima consequentia probatur ex regula præsupposita. Secunda verò probatur: quia secundum æternam generationem solius Patris est Filius.

¶Super Quaestionis tricesimaesecundae Articulum quartum.

Annot. Titulus clarus, notando quod non est quaestio, an actiuè egerit, sed an actiuè egerit in ipso actu conceptionis corporis Christi: de actione enim circa illum actum est quaestio.

Coment. ¶In corpore articuli quatuor fiunt: primò refertur opinio quaedam habens duas partes: secundò improbatur prima pars illius: tertiò secunda: quartò respondetur quaesito.

¶Quo ad primum opinio dicit beatam Virginem operatam in conceptione Christi actiuè dupliciter: scilicet naturali & supernaturali virtute. Et primae partis ratio est communis de inchoatione formarum in materia per aliquod cooperatiuum principium in materia: in hoc enim ponitur differentia inter transmutationem naturalem & artificialem: quia naturalis habet tale principium in materia, & ideo naturalis: artificialis verò habet solam materiā purè passiuam.

¶Quo ad secundum tripliciter arguit contra hoc Autor. Primò interimando fundamentum, quia ad mutationem naturalem sufficit principium materiale esse passiuum: ex auctoritate Aristo. Secundò: quia impossibile est quod materia agat ad sui formationem, quia nō est actu, agere enim est actus non potentię, semper enim aestimabitur species mouere, vt dicitur 5. Phys. Tertiò, quia impossibile est aliquid nō diuisum in duas partes (vt animata) mouere seipsum: ex 8 Physi.

Annot. ¶Aduerte hic, quod oporteret digredi ad quaestiones multas, si examinandae essent hae rationes. Nam & de inchoatione formarum & de motu grauiū & leuium, & de maxima atque vetustissima ambiguitate, an aliquid seipsum mouere possit, tractare oporteret & nō Theologiam, sed Philosophiā puram tradere opere longo: propterea extra librū hūc tractāda hęc relinquā.

Coment. ¶Quo ad tertium ponitur primò ratio secūdae partis. Et assumit ratio haec duo. Alterum naturale: scilicet quòd mater concurrit ad generationem per propriū semen, actiuè concurrens ad generationem. Alterum supernaturale, scilicet quòd beatae Virgini data est miraculosè virtus illa actiua, quam aliae matres habent per semen, vt scilicet sine semine posset quod per semen potuisset. Et huius miraculi ratio est integerrima virginitas: cui repugnat seminis resolutio. Deinde ponitur improbatio istius opinionis quo ad radicem eius, & ipsam bipartitā. Et est ratio illa: Distinctio sexus est à natura propter diuersam operationem ad generationem opportunam: ergo est penes diuersitatem agentis & patientis: ergo tota virtus actiua est ex parte maris, passio verò ex parte foeminae. Antecedens probatur ex secundo Cael. sic: Sexus est propter operationem opportunam ad generationē, ergo diuersitas sexus est propter diuersam operationē opportunam ad generationē. Consequentia haec est per se nota, & assumptum est ex primo Cael. Vnumquodque est propter suam operationem. Consequentia principalis probatur in litera: quia distinctio operationis in generatione est secundum agens & patiens. Deinde ad huius rationis conclusionem firmandam affertur signum in litera ex plantis: quia ideo in illis non est distinctio sexus: quia actiua & passiua virtus sunt mixtae, hoc enim signum est quòd distinctio sexus est penes actiuum & passiuum: haec quo ad radicem positionis.

¶Contra ipsam verò positionem procedit litera subsumendo, Beata Virgo non accepit à Spiritu sancto, vt esset pater Christi, sed mater: ergo non accepit potentiam actiuam in conceptione. Demum duae viae secundum hanc opinionem excluduntur, altera dicentiū, quod virtute illa supernaturali beata Virgo vsa est agēdo conceptionem Christi: & sic fuisset pater Christi. Altera dicētium, quòd virtute illa beata Virgo non est vsa: & sic frustra collata ei fuisset virtus actiua illa.

cundum illud, Deute. 32. Nónne ipse est pater tuus qui possedit, & fecit, & creauit te? Sed Spiritus sanctus fecit corpus Christi, vt dictū est. Ergo Spirit⁹ sanctus debet dici pater Christi secūdum corp⁹ ab ipso formatū.

¶SED CONTRA est quod Augu. dicit in Enchi. Natus est Christus de Spiritu sancto non sicut filius, & de Maria virgine sicut filius.

CONCLVSIO.

¶Christus, cùm sit filius Dei secundum perfectam filiationis rationem, nullo modo filius Spiritus sancti, vel totius Trinitatis dicēdus est, sed solius Dei patris.

¶RESPONDEO dicendū, quod nomina paternitatis & maternitatis & filiatiōis generationē cōsequunt, nō tamen quālibet, sed propriè gnationē viuentiū, & praecipuè animaliū. Nō enim dicimus, quod ignis generatus sit filius ignis generantis, nisi fortè secundū metaphorā, sed hoc dicimus in animalibus, quorū generatio est magis pfecta. Nec tamē omne quod in animalibus generatur, filiationis accipit nomē, sed solùm illud quod generatur in similitudinē generantis. Vnde, sicut Aug. dicit, non dicimus quod capillus qui nascitur ex homine, sit filius hominis: nec etiā dicimus quod homo qui nascitur, sit filius seminis: quia nec capillus habet similitudinē hominis, nec homo qui nascitur ex semine, habet similitudinē seminis, sed hominis generantis. Et si quidē perfecta sit similitudo, erit perfecta filiatio, tā in diuinis quàm in humanis. Si autē sit similitudo imperfecta, erit etiam filiatio imperfecta. Sicut in homine est quędā similitudo Dei imperfecta, & inquantum creatus est ad imaginē Dei: & inquantū recreatus est secundū similitudinē gratiae. Et ideo vtroque modo pōt homo dici filius Dei: & quia scilicet est creatus ad imaginē eius: & quia est ei assimilatus per gratiam. Est autē considerandū, quod illud quod de aliquo dicitur secundū perfectā rationē, non est dicendum de eo secundū rationē imperfectam, sicut quia Sortes dicitur naturaliter homo secundū propriā rationē hominis, nunquam dicitur homo secundū illā significationē, qua pictura hominis dicitur homo, licet fortè ipse assimiletur alteri homini. Christus autē est filius Dei secundum perfectam rationē filiationis, vnde quāuis secundū humanā naturam sit creatus & iustificatus, nō tamē debet dici filius Dei, neque ratione creationis, neque ratione iustificationis, sed solùm ratione generationis aeternae, secundū quā est filius Patris solius. Et ideo nullo modo debet dici Christus filius Spiritus sancti, nec etiam totius Trinitatis.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quod Christus conceptus est de Maria virgine materiam ministrāte in similitudinē speciei: & ideo dicitur filius eius. Christus autem secundum quòd homo conceptus est de Spiritu sancto sicut de actiuo principio, nō tamen secundum similitudinē speciei, sicut homo nascitur de patre suo: & ideo Christus non dicitur filius Spiritus sancti.

¶Ad secundū dicendū, quod homines, qui spiritualiter formātur à Spiritu sancto, non possunt dici filij Dei secūdū perfectā rationem filiationis. Et ideo dicūtur filij Dei secundū filiationē imperfectā, quae est secundū similitudinē gratiae, quę est à tota Trinitate. Sed de Christo est alia ratio: vt dictū est. Et similiter dicendum est ad tertium

ARTICVLVS IIII.

¶Vtrùm beata Virgo aliquid actiuè egerit in conceptione corporis Christi.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur quod beata Virgo aliquid actiuè egerit in conceptione corporis Christi. Dicit enim Damascen 3. lib. quod Spiritus sanctus superuenit Virgini, purgans ipsam, & virtutem susceptiuam verbi Dei tribuens, simul autem & generatiuam. Sed virtutē generatiuam passiuam habebat à natura, sicut & quaelibet foemina. Ergo dedit ei virtutē generatiuam actiuam, & sic aliquid actiuè egit in conceptione Christi.

Praeterea, Omnes virtutes animae vegetabilis sunt virtutes actiuae: sicut Commen. dicit in 2. de Anima. Sed potentia generatiua tam in mare quàm in foemina pertinet ad animam vegetabilem. ergo tam in mare quàm in foemina actiuè operatur ad conceptionem prolis.

¶Praeterea, Foemina ad cōceptione prolis materiam ministrat, ex qua naturaliter corpus prolis formatur. Sed natura est principium motus intrinsecū. ergo videtur quòd in ipsa materia quam beata Virgo ministrauit ad cōceptum Christi, fuerit aliquod principium actiuum.

¶SED CONTRA est, quòd principium actiuum in generatione dicitur ratio seminalis. Sed sicut Augustinus dicit 10. super Genet. ad literam, corpus Christi in sola materia corporali, per diuinam conceptionis formationisque rationem de Virgine assumptum est, non autem secundum aliquam rationem seminalem humanam. Ergo beata Virgo nihil actiuè fecit in conceptione corporis Christi.

¶Num tota ratio actiui principij in generatione ex parte maris attendatur, passiui verò ex parte foeminae.

¶Circa processum istū duo occurrunt dubia. Primum est circa consequentiam principalem allatae rationis, non enim apparet illius efficacia: quoniam fundatur super illa vniuersali, Omnis diuersitas operationum ad generationem, quae est secundum diuersitatem actiui & passiui: quae non videtur vera, nec in litera habetur. Et quidem quod oporteat illam vniuersaliter veram ad probandam dictam consequentiam, patet clarissimè: quia nisi sit vniuersaliter vera, facilè negabitur consequentia, concedendo omnia assumpta: scilicet & quod distinctio sexuum est propter diuersam operationem: & quòd distinctio operationis est quae est penes actiuum & passiuum. Tunc enim patet debilitas consequentiae: quia ex hoc quòd aliqua distinctio operis ad generationē est penes actiuum & passiuum, non sequitur determinatè, ergo distinctio sexus est penes actiuum & passiuum. Sed si omnis distinctio operationis ad generationem est penes actiuum & passiuum, optimè sequitur, ergo distinctio sexuum est penes actiuum & passiuum: quia ipsa est manifestè ad diuersa opera ad generationem requisita.

¶Secūdum dubium est circa secundam consequentiam, scilicet, ergo tota vis actiua se tenet ex parte patris. Nā plus infertur, quàm sequatur: licet enim sequatur, ergo vis actiua se tenet ex parte patris, nō tamen sequitur, ergo tota se tenet ex illa parte. Et cōfirmatur, quia secundum multos concedētes marē & foeminā distingui penes actiuū & passiuū: pater etiā cōcurrit aliqualiter passiuè, pro quāto pars seminis paterni materialiter concurrit ad generationē. Igitur econtra aliquid ex parte matris nō inconuenit cōcurrere actiuè, quāuis principali⁹ cōcurrat passiuè, & sic falsum est, totā vim actiuā ex parte maris, & totam passiuā ex parte foeminae se tenere.

¶Antequam ad haec dicantur dubia, est terminandus progressus articuli, vt mutuis aliis propinquis dubiis possit simul responderi.

¶Quo ad quartū respondetur quaesito duabus conclusionibus. Prima est, Beata Virgo in ipsa conceptione Christi nihil actiuè operata est: sed solam materiam ministrauit. Secunda conclusio est: Ante cōceptionem operata est aliquid actiuè, praeparando materiam, vt esset apta conceptui, & prima cōclusio non aliter in litera probatur, quàm ex supradictis illam inferendo: si enim tota vis actiua generationis est ex parte maris, restat vt foemina passiuè solùm concurrat. Secūda autē conclusio tanquā manifesta relinquitur, quasi cōsequēter se habēs.

¶Aduerte hic, quod aliud est loqui de ipso actu conceptionis, & aliud de mensura ipsius act⁹. In litera nō dicit, quod beata Virgo nihil actiuè operata est in mensura actus conceptionis: sed dicitur quòd nihil actiuè operata est in ipso actu conceptionis. Nā beata Virgo in illo instanti cōceptionis materiā ministrauit: ac per hoc actiuè operata est: quia materiā ministrare, agere proculdubio est. Ita quòd in certo tēpore praecedente instans cōceptionis, beata Virgo actiuè praeparauit materiam

materiam (vt in secunda conclusione dicitur) & in instanti termināte tempus illud, quod fuit instans cōceptionis, praeparatā materiam ministrauit (vt in prima conclusione dicitur) quasi ad terminū suae actionis perueniens. Ad ipsum autem conceptionis actū non cōcurrit actiuè, sed passiuè, suscipiendo in materia ministrata actionem agentis Spiritus sancti loco seminis.

¶Num Mater actiuè concurrat in generatione.

Quaesito. ¶Occurrit circa cōclusionem dubium ex Sco. in 3. sent. di. 4. q. 1. directè cōtra doctrinā praesentis articuli arguēte, primò de matribus in cōmuni. Tum primò: quia formas eiusdē speciei consequuntur potentiae naturales eiusdē speciei: mas & foemina sunt eiusdē speciei 10. Meta. ergo si formam maris sequitur potētia vegetatiua actiua, similiter & formam foeminae. Et confirmatur: quia aliter vegetatiua maris & foeminae differrēt sicut actiua & passiua: & ita esset potētiae omnino alterius ratiōis. Tū secundò, quia mater naturaliter plus diligit filium quàm pater: vt patet 8. Ethic. ergo filius est opus matris. Et probatur cōsequētia: quia pater diligit filiū vt opus suum. Tum tertiò: quia filius assimilatur magis quandoque matri, quàm patri: ergo in matre est virtus actiua. Probatur sequela: quia agētis est assimilare sibi effectum: ita quod effectus nulli assimilatur, nisi propter aliquam actionem eius. Tum quartò: quia matrem tantùm esse quasi vas, in quo sicut in loco conueniente generatur proles, & de aliquo ei⁹ vt materia: nō videtur plus dare matri quàm terrae in generatione minerę, si de aliquo eius generatur minera, & sic talis terra esset mater minerae: imò homo esset mater vermis in eo geniti loco cōuenienti ex aliquo hominis. Et si dicatur quòd vermis non est eiusdem speciei, obiicitur quòd asina est mater mulae: & tamen nō est eiusdem speciei.

Lib. 3. cap. 2. ¶Secūdò principaliter obiicitur de hac matre in speciali per illud Damascen. cap. 48. virtutem tribuens susceptiuam: simul autem & generatiuam. si enim ipsa esset tantùm principiū passiuum, non videretur quare copulauit virtuti susceptiuae virtutem generatiuam.

CONCLVSIO.

¶Quanquam beata Virgo ante filij Dei conceptionē aliquid egerit, materiam praeparando, nihil tamen in illius conceptione egit, sed solam materiam ministrauit, cùm à Spiritu sancto acceperit vt illius tantùm mater esset.

¶RESPONDEO dicendum, quòd quidam dicūt beatā Virginem aliquid actiuè operatam esse in cōceptione Christi, & naturali virtute, & supernaturali. Naturali quidem virtute, quia ponunt quod in qualibet materia naturali est aliquod actiuū principium: alioquin credūt, quod non esset transmutatio naturalis. In quo decipiūtur: quia trāsmutatio dicitur naturalis propter principium intrinsecū, non solùm actiuū, sed etiā passiuum. Expresse enim dicit Philosophus in 8 Phy. quod in grauibus & leuibus est principium passiuū motus naturalis & nō actiuum. Nec est possibile, quod materia agat ad sui formationē: quia non est actu. Nec est etiā possibile, quòd aliquid moueat seipsum, nisi diuidatur in duas partes, quarū vna sit mouens, & alia sit mota: quod in solis animatis cōtingit: vt probatur 8. Phy. Supernaturali autem virtute: quia dicunt ad matrē requiri, quod non solùm materiā ministret (quae est sanguis menstruus) sed etiam semen, quod commixtū virili semini habet virtutē actiuam in generatione. Et quia in beata Virgine nulla fuit facta resolutio seminis propter integerrimam eius virginitatē, dicunt quod Spiritus sanctus supernaturaliter ei tribuit virtutem actiuā in conceptione corporis Christi, quā alię matres habēt per semē resolutū.

¶Sed hoc nō potest stare, quia cùm quaelibet res sit propter suam operationem (vt dicitur secundo de Caelo, natura nō distingueret ad opus generationis sexū maris & foeminae, nisi esset distincta operatio maris ab operatione foeminae. In generatione autem distinguitur operatio agentis & patientis. Vnde relinquitur quod tota virtus actiua sit ex parte maris: passio autē ex parte foeminae. Propter quod in plantis, in quibus vtraque vis cōmiscetur, nō est distinctio maris & foeminae.

¶Quia igitur beata Virgo nō hoc accepit, vt esset pater Christi, sed mater, consequēs est quod non acceperit potentiā actiuam in cōceptione Christi: siue aliquid egerit, ex quo sequitur ipsam fuisse patrem Christi: siue nihil egerit (vt quidam dicunt) ex quo sequitur, huiusmodi potentiam actiuam sibi frustra fuisse collatā. Et ideo dicendum est quòd in ipsa cōceptione Christi beata Virgo nihil actiuè operata est, sed solam materiā ministrauit. Operata tamen est ante conceptionē aliquid actiuè, praeparando materiam, vt esset apta conceptui.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd illa conceptio tria priuilegia habuit, scilicet quod esset sine pctō originali: quod esset non puri hominis, sed Dei & hominis: item quod esset cōceptio Virginis. Et hęc tria habūit à Spiritu sancto. Et ideo dicit Damasc. quātum ad primum, quod Spiritus sanctus superuenit Virgini purgans ipsam, id est praeseruans, ne cum peccato originali conciperet. Quantum ad secundū dicit, & virtutem susceptiuā verbi Dei tribuens, id est vt conciperet verbum Dei. Quantū autem ad tertium dicit, simul autem & generatiuam: vt scilicet manens virgo posset generare, non quidem actiuè, sed passiuè: sicut aliae matres hoc consequuntur ex semine viri.

¶Ad secundum dicendum, quod potentia generatiua in foemina est imperfecta respectu potētiae generatiuae, quę est in mare. Et ideo sicut in artibus ars inferior disponit materiam: ars autē superior inducit formā, vt dicitur in 2. Phy. ita etiam virtus generatiua foeminae praeparat materiam, virtus autem actiua maris format materiam praeparatā.

¶Ad tertium dicendū, quod ad hoc quòd trāsmutatio sit naturalis, non requiritur, quòd in materia sit principium actiuum, sed solùm passiuum: vt dictum est.

QVAESTIO TRICESIMA-tertia *De Modo & Ordine cōceptionis Christi, in quatuor articulos diuisa.*

DEINDE considerandum est de modo & ordine conceptionis Christi.

¶Et Circa hoc quaeruntur quatuor.

¶Primò, vtrùm corp⁹ Christi in primo instanti conceptionis fuerit formatum.

¶Secundò, vtrùm in primo instanti conceptionis fuerit animatum.

¶Tertiò, vtrùm in primo instanti conceptionis fuerit à Verbo assumptum.

¶Quartò, vtrùm conceptio illa fuerit naturalis vel miraculosa.

¶Ad euidentiam motarum quaestionum, sciendum est quòd veritas quaestionis huius sicut & multarum aliarum in medio consistit. Et ideo extrema sectati errauerunt: & quia medium extremorū naturas sapit, veritatis aliquid attigerunt. Foeminarum enim potentiae ad partem vegetatiuam spectantes actiuae proculdubio sunt: sed res facta ab actiua potētia foeminae materiale, est nō actiuū generationis principium. Ita quòd mas & foemina conueniunt in hoc, quòd vtriusque potentiae sunt actiuae: sed differunt in se facta per illas potentias: nam factum à mare, semen est actiuum generationis principium: factū verò à foemina, quicquid sit illud mēstruum aut semen, materiale est generationis principiū. Hęc est Peripateticorum, quos Autor sequitur, sententia: consonātque primae Philosophiae: quoniā sic inter marem & foeminam vnitas specifica saluatur & in formis & in potentiis: & differentia ponitur ex parte corporis seu materiae, dum praeter res factas nō penes potentias animae, diuersitas formalis actiui & passiui collocatur: res enim facta ex parte corporis se tenet. Consonat quoque specificae diuersitati maris & foeminae in genere sexus: differentia siquidem maris & foeminae formalis est in genere sexus, materialis autem in genere animalis: vnde ista specifica differētia ex parte materiae consequens animalis genus rationabiliter infert in ipsis propriis effectibus maris & foeminae diuersitatū rationum conditiones. Attestatur demū huic positioni ipsa exterior dispositio mēbrorum & suis propriis operationibus apparentibus manifestè: mēbra siquidē masculino sexui propria ad agendū apta conspicimus, mēbra verò foemineo sexui propria ad recipiendum facta videmus, & foeminas recipere semen à maribus efficientibus illud constat. Recipere aūt adeò includitur in eo quod est pati, vt etiā in substantiis immaterialibus, in quibus non manifestè apparet potentia passiua, dicamus eas tantùm pati quantum recipiunt. Quo fit, vt alienus à Philosophiae viis sit, qui negat foeminas pati in cōceptione, experientia testante eas recipere semen virile.

¶His praelibatis, ad primū dubiū cōtra processum literę dicitur, quòd sermo literae est de prima distinctione per se operationis ad generandū: ita quòd intentio literae est, quod prima per se diuersitas operationū ad generandū est secundum rationem actiui & passiui. Et hęc propositio nō eget probatiōe: quia ad sensum est per se nota: quia cōstat quòd est secundum rationem immissionis & receptiōis. Et super hac ppositione optimè fundatur sequela: quia mas & foemina per se diuersificantur penes diuersa per se primò ad generādū requisita opera: ad hoc à natura distinctio sexuū ordinatur: vt patet.

¶Ad secūdum verò dubium cōtra eiusdē processus alteram cōsequētiam respōdetur, quòd secunda consequentia, scilicet, ergo tota vis actiua ex parte maris se tenet, rationabilis est: quia ex eo quòd è regione diuersificantur per se primò opera generationis penes actiuum & passiuum, consentaneū est, vt tota latitudo actiui in generatione se teneat ex parte primi actiui. Quòd autem opiniones diuersae sint de semine maris, non obstat, quin rationabilis sit positio cōtraria Peripateticorum principiis, quā sequitur Autor. Nō est alienum à doctrina sana tradere, quod rationi consonat, licet demonstratio mathematica non habeatur, licet alij oppositū sentiant. Ex dictis siquidem quilibet percipere potest, quod ex apparentibus membris & operationibus cōstantibus arguēdo ad ea quae sensui nō subiacent, cōsentaneū rationi est, vt prima distinguendi inter marem & foeminam ratio sit penes agere & pati, proculdubio generatione: propter quam per se primò est sexus, & eius diuersitas.

¶Ad obiecta Scoti contra doctrinam articuli huius de matribus in cōmuni respondetur: & ad primum dicitur, quod mirū est de isto homine assumente articulū Autoris in litera secundū, & vidente responsionē, & tamen arguente, quasi Autor nō responderit. Dicimus ergo, vt iam dictū est, quod nec somniauimus potentiam vegetatiuā in muliere esse passiuam: actiua enim est: sed materiae, in quam semen viri agit, sicut etiā in vno & eodem homine digestiua virtus est actiua materiae, in quam nutritiua agit, conuertendo in substātiam aliti. Nec accipias propriè, sed exempli gratia dictum in litera in responsione ad secundum, quòd potentiae generatiuae in mari & foemina sint sicut ars superior & inferior, sunt enim nō diuersae, sed eiusdem rationis in se: quāuis si ad res effectas ab eis referantur, diuersarū rationum inueniantur secundum diuersam rationem actiui & passiui agendi & patiendi: vt dictum est. Dic ergo, quod potentia generatiua foeminae est actiua non generationis, sed materiae proximae & propriae ipsius generationis & geniti.

¶Ad secundum dicitur, quod mater diligit filium suū vt proprium opus effectiuè, secundum propriam materiam seu propriū corpus ipsius filij: est enim ipsa effectiua causa materiae proximae, vt dictum est.

¶Et ex hoc patet responsio ad tertiū, cōcedendo quod quia mater est causa effectiua materiae proximae filij: ideo fili⁹ assimilatur matri. Sed falluntur arguētes à negata efficientia respectu actus conceptionis seu generationis in vtero, ad inferendum negari omnem efficientiam respectu filij.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ARTICVLVS I.

¶Vtrùm corpus Christi fuerit formatum in primo instanti conceptionis.

AD PRIMVM sic procedit. Videtur quòd corpus Christi non fuerit formatum in primo instanti suæ conceptionis. Dicitur enim Ioan. 1. Quadraginta & sex annis ædificatum est templum hoc. Quod exponens Augustinus in 4. de Tri. dicit, Hic numerus perfectioni Dominici corporis apertè cõgruit. Et in lib. 83. Quæstionum dicit, Non absurdè 46. annis dicitur fabricatũ esse templum, quod corpus eius figurabat, vt quot anni fuerunt in fabricatione templi, tot dies fuerint in corporis Dominici perfectione. Nõ ergo in primo instanti corpus Christi fuit perfectè formatum.

¶Præterea, Ad formationẽ corporis Christi requirebatur motus localis quo purissimi sanguines de corpore Virginis ad locũ generationi congruum peruenirẽt. Nullum autem corpus potest moueri localiter in instanti: eo q̃ tempus motus diuiditur secundum diuisionem mobilis: vt probatur in 6. Phy. Ergo corpus Christi non fuit in instanti formatum.

¶Præterea, Corpus Christi formatum est ex purissimis sanguinibuu Virginis, vt suprà habitum est. Non autem potuit esse materia illa in eodem instanti sanguis & caro: q̃a sic materia simul fuisset sub duabus formis. Ergo aliud fuit instans, in quo vltimò fuit sanguis, & aliud in quo primò fuit caro formata. Sed inter quælibet duo instantia est tempus medium. ergo corpus Christi non fuit in instanti formatũ, sed per aliquod tempus.

¶Præterea, Sicut potentia augmẽtatiua requirit determinatum tempus in suo actu, ita etiam & virtus generatiua; vtraq; enim est potẽtia naturalis, ad vegetatiuam animam pertinens. Sed corpus Christi fuit determinato tempore augmentatũ, sicut & aliorum hominum corpora: dicitur enim Lucæ 2. q̃ proficiebat sapientia & ætate. ergo videtur quòd pari ratione formatio corporis eius, quæ pertinet ad vim generatiuam, non fuerit in instãti, sed determinato tempore, quo aliorum hominum corpora formantur.

¶SED CONTRA est quod Grego. dicit 18. Moraliũm, Angelo nuntiante, & Spiritu sancto aduenière, mox Verbum in vtero, mox intra vterum Verbum caro.

CONCLVSIO.

¶Cùm Spiritus sanctus opere conceptum fuerit filij Dei corpus, quod assumpsit, deuit vt in instanti eodem conceptum formaretur, & à filio Dei assumeretur.

¶RESPONDEO dicendum, quòd in conceptione corporis Christi tria est considerare. Primò quidem motum localem sanguinis ad locum generationis: secundò formationẽ corporis ex tali materia. tertiò autem augmentum, quo perducitur ad quãtitatem perfectam. In quorum medio ratio conceptionis cõsistit, nam primum est conceptioni præambulum, tertium autem conceptionem consequitur. Primum autem non potuit esse in instanti: quia hoc est cõtra ipsam rationem motus localis corporis cuiuscunque, cuius partes successiuè subintrant locum. Similiter & tertium oportet esse successiuum: tum quia augmentum non est sine motu locali, tum etiam, quia procedit ex virtute animæ iam in corpore formato operantis, quæ non operatur nisi in tempore. Sed ipsa formatio corporis, in qua principaliter ratio conceptionis consistit, fuit in instanti, duplici ratione. Primò quidem propter virtutem agentis infinitam, scilicet Spiritus sancti, per quem corpus Christi est formatum, vt suprà dictum est. Tantò enim aliquod agens citius potest materiam disponere, quantò maioris virtutis est. Vnde agens infinitæ virtutis potest in instanti materiam disponere ad debitam formam. Secundò ex parte personæ Filij, cuius corpus formabatur: non enim erat congruum vt corpus humanum assumeret nisi formatum. Si autem ante formationem perfectam aliquod tempus cõceptionis præcessisset, non posset tota conceptio attribui filio Dei, quæ non attribuitur ei nisi ratione assumptionis. Et ideo in primo instanti quo materia adunata peruenit ad locum generationis, fuit perfectè formatum corpus Christi & assumptum. Et per hoc dicitur ipse filius Dei conceptus: quod aliter dici non posset.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd verbum Augustini vbique non refertur ad solam formationẽ corporis Christi, sed ad formationem simul cum determinato augmento vsque ad tempus partus. Vnde secundum rationem illius numeri dicit perfici tempus nouem mensium, quo Christus fuit in vtero Virginis.

¶Ad secundum dicendum, quòd motus ille localis non cõprehenditur infra ipsam conceptionem, sed est conceptioni præambulus.

¶Ad tertium dicendum, quòd non est assignare vltimum instans, in quo materia illa fuit sanguis, sed est assignare vltimum tempus, quod continuatur nullo intercedente medio ad primum instans, in quo fuit caro Christi formata. Et hoc instans fuit terminus temporis motus localis materiæ ad locum generationis.

¶Ad quartum dicendum, quòd augmentum fit per potentiam augmẽtatiuam ipsius quod augetur. Sed formatio corporis fit per potentiam generatiuã, non eius qui generatur, sed ipsius generantis ex semine, in quo operatur vis formatiua ab anima Patris derivata. Corpus autẽ Christi nõ fuit formatum ex semine viri (sicut suprà dictum est) sed ex operatione Spiritus sancti, & ideo talis debuit esse formatio, vt Spiritum sanctum deceret. Sed augmentum corporis Christi fuit factum secundum potentiam augmentatiuam animæ Christi, quæ cùm sit specie conformis animæ nostræ, eodem modo debuit corpus illud augmentari, sicut & alia hominum corpora augmẽtantur, vt ex hoc ostenderetur veritas humanæ naturæ.

ARTICVLVS II.

¶Vtrùm corpus christi fuerit animatum in primo instanti suæ conceptionis.

AD SECVNDVM sic procedit. Videtur quòd corpus Christi non fuerit animatum in primo instanti suæ conceptionis. Dicit

¶In corpore vna est cõclusio: Corpus Christi in primo conceptionis instanti fuit animatum anima rationali. Probatur: Filius Dei concepturus est ex Spiritu sancto ergo dum concipetur, assumpsit corpus animatum anima intellectiua. Antecedẽs est in Symbolo. Prima consequẽtia probatur: quia aliter non attribuit posset filio Dei conceptum esse: secunda vera, quia assumpsit corpus mediante anima, & animam mediante spiritu, id est intellectu, vt patet ex superioribus.

¶Super Quæstionis trigesimatertiæ Articulum tertium.

Annot. TItulum primæ facie superfluit: é præ se ferẽs: quia iam in præcedenti articulo assumpti & probatum est, quòd dũ conciperetur corpus Christi, assumptum est. Verumtamen si consyderetur fuerit quòd propriissima hæc difficultates proposita ibi, quæ manifestata est ad fundandum ea dicta, non superfluitati sed perfectioni doctrinæ attribuitur, quòd specialiter mota fit quæstio de articulo isto.

Cõment. ¶In corpore articuli vnica est conclusio. Caro Christi est simul concepta & assumpta à Verbo. Probatur dupliciter: primò ex proprietate loquendi, supra definita, secundò deducendo ad inconueniens. Probatio prima est, quia filius Dei non est ex Spiritu sancto ergo dum concipeturus, assumpsit corpus animatum anima intellectiua. Antecedẽs est in Symbolo. Prima consequẽtia probatur: quia aliter non attribuit posset filio Dei conceptum esse: secunda vera, quia assumpsit corpus mediante anima, & animam mediante spiritu, id est intellectu, vt patet ex superioribus.

¶Super Quæstionis trigesimatertiæ Articulum tertium.

Annot. TItulum primæ facie superfluit: é præ se ferẽs: quia iam in præcedenti articulo assumpti & probatum est, quòd dũ conciperetur corpus Christi, assumptum est. Verumtamen si consyderetur fuerit quòd propriissima hæc difficultates proposita ibi, quæ manifestata est ad fundandum ea dicta, non superfluitati sed perfectioni doctrinæ attribuitur, quòd specialiter mota fit quæstio de articulo isto.

Cõment. ¶In corpore articuli vnica est conclusio. Caro Christi est simul concepta & assumpta à Verbo. Probatur dupliciter: primò ex proprietate loquendi, supra definita, secundò deducendo ad inconueniens. Probatio prima est, quia filius Dei non est ex Spiritu sancto ergo dum concipeturus, assumpsit corpus animatum anima intellectiua. Antecedẽs est in Symbolo. Prima consequẽtia probatur: quia aliter non attribuit posset filio Dei conceptum esse: secunda vera, quia assumpsit corpus mediante anima, & animam mediante spiritu, id est intellectu, vt patet ex superioribus.

¶Super Quæstionis trigesimatertiæ Articulum tertium.

Annot. TItulum primæ facie superfluit: é præ se ferẽs: quia iam in præcedenti articulo assumpti & probatum est, quòd dũ conciperetur corpus Christi, assumptum est. Verumtamen si consyderetur fuerit quòd propriissima hæc difficultates propositæ ibi, quæ manifestata est ad fundandum ea dicta, non superfluitati sed perfectioni doctrinæ attribuitur, quòd specialiter mota fit quæstio de articulo isto.

Cõment. ¶In corpore articuli vnica est conclusio: Caro Christi simul concepta & assumpta à Verbo. Probatur dupliciter: primò ex proprietate loquendi, supra definita, secundò deducendo ad inconueniens. Probatio prima est, quia filius Dei non est ex Spiritu sancto ergo dum concipeturus, assumpsit corpus animatum anima intellectiua. Antecedẽs est in Symbolo. Prima consequẽtia probatur: quia aliter non attribuit posset filio Dei conceptum esse: secunda vera, quia assumpsit corpus mediante anima, & animam mediante spiritu, id est intellectu, vt patet ex superioribus.

¶Super Quæstionis trigesimatertiæ Articulum tertium.

Annot. TItulum primæ facie superfluit: é præ se ferẽs: quia iam in præcedenti articulo assumpti & probatum est, quòd dũ conciperetur corpus Christi, assumptum est. Verumtamen si consyderetur fuerit quòd propriissima hæc difficultates propositæ ibi, quæ manifestata est ad fundandum ea dicta, non superfluitati sed perfectioni doctrinæ attribuitur, quòd specialiter mota fit quæstio de articulo isto.

Cõment. ¶In corpore articuli vnica est conclusio: Caro Christi simul concepta & assumpta à Verbo. Probatur dupliciter: primò ex proprietate loquendi, supra definita, secundò deducendo ad inconueniens. Probatio prima est, quia filius Dei non est ex Spiritu sancto ergo dum concipeturus, assumpsit corpus animatum anima intellectiua. Antecedẽs est in Symbolo. Prima consequẽtia probatur: quia aliter non attribuit posset filio Dei conceptum esse: secunda vera, quia assumpsit corpus mediante anima, & animam mediante spiritu, id est intellectu, vt patet ex superioribus.

¶Super Quæstionis trigesimatertiæ Articulum tertium.

Annot. TItulum primæ facie superfluit: é præ se ferẽs: quia iam in præcedenti articulo assumpti & probatum est, quòd dũ conciperetur corpus Christi, assumptum est. Verumtamen si consyderetur fuerit quòd propriissima hæc difficultates propositæ ibi, quæ manifestata est ad fundandum ea dicta, non superfluitati sed perfectioni doctrinæ attribuitur, quòd specialiter mota fit quæstio de articulo isto.

Cõment. ¶In corpore articuli vnica est conclusio: Caro Christi simul concepta & assumpta à Verbo. Probatur dupliciter: primò ex proprietate loquendi, supra definita, secundò deducendo ad inconueniens. Probatio prima est, quia filius Dei non est ex Spiritu sancto ergo dum concipeturus, assumpsit corpus animatum anima intellectiua. Antecedẽs est in Symbolo. Prima consequẽtia probatur: quia aliter non attribuit posset filio Dei conceptum esse: secunda vera, quia assumpsit corpus mediante anima, & animam mediante spiritu, id est intellectu, vt patet ex superioribus.

¶Super Quæstionis trigesimatertiæ Articulum tertium.

Annot. TItulum primæ facie superfluit: é præ se ferẽs: quia iam in præcedenti articulo assumpti & probatum est, quòd dũ conciperetur corpus Christi, assumptum est. Verumtamen si consyderetur fuerit quòd propriissima hæc difficultates propositæ ibi, quæ manifestata est ad fundandum ea dicta, non superfluitati sed perfectioni doctrinæ attribuitur, quòd specialiter mota fit quæstio de articulo isto.

Cõment. ¶In corpore articuli vnica est conclusio: Caro Christi simul concepta & assumpta à Verbo. Probatur dupliciter: primò ex proprietate loquendi, supra definita, secundò deducendo ad inconueniens. Probatio prima est, quia filius Dei non est ex Spiritu sancto ergo dum concipeturus, assumpsit corpus animatum anima intellectiua. Antecedẽs est in Symbolo. Prima consequẽtia probatur: quia aliter non attribuit posset filio Dei conceptum esse: secunda vera, quia assumpsit corpus mediante anima, & animam mediante spiritu, id est intellectu, vt patet ex superioribus.

¶Super Quæstionis trigesimatertiæ Articulum tertium.

Annot. TItulum primæ facie superfluit: é præ se ferẽs: quia iam in præcedenti articulo assumpti & probatum est, quòd dũ conciperetur corpus Christi, assumptum est. Verumtamen si consyderetur fuerit quòd propriissima hæc difficultates propositæ ibi, quæ manifestata est ad fundandum ea dicta, non superfluitati sed perfectioni doctrinæ attribuitur, quòd specialiter mota fit quæstio de articulo isto.

Cõment. ¶In corpore articuli vnica est conclusio: Caro Christi simul concepta & assumpta à Verbo. Probatur dupliciter: primò ex proprietate loquendi, supra definita, secundò deducendo ad inconueniens. Probatio prima est, quia filius Dei non est ex Spiritu sancto ergo dum concipeturus, assumpsit corpus animatum anima intellectiua. Antecedẽs est in Symbolo. Prima consequẽtia probatur: quia aliter non attribuit posset filio Dei conceptum esse: secunda vera, quia assumpsit corpus mediante anima, & animam mediante spiritu, id est intellectu, vt patet ex superioribus.

¶Super Quæstionis trigesimatertiæ Articulum tertium.

Annot. TItulum primæ facie superfluit: é præ se ferẽs: quia iam in præcedenti articulo assumpti & probatum est, quòd dũ conciperetur corpus Christi, assumptum est. Verumtamen si consyderetur fuerit quòd propriissima hæc difficultates propositæ ibi, quæ manifestata est ad fundandum ea dicta, non superfluitati sed perfectioni doctrinæ attribuitur, quòd specialiter mota fit quæstio de articulo isto.

Cõment. ¶In corpore articuli vnica est conclusio: Caro Christi simul concepta & assumpta à Verbo. Probatur dupliciter: primò ex proprietate loquendi, supra definita, secundò deducendo ad inconueniens. Probatio prima est, quia filius Dei non est ex Spiritu sancto ergo dum concipeturus, assumpsit corpus animatum anima intellectiua. Antecedẽs est in Symbolo. Prima consequẽtia probatur: quia aliter non attribuit posset filio Dei conceptum esse: secunda vera, quia assumpsit corpus mediante anima, & animam mediante spiritu, id est intellectu, vt patet ex superioribus.

¶Cùm filius Dei conceptus fuerit ex spiritu sancto, ita quòd corpus mediante anima assumpsit, corpus eius in instanti suæ conceptionis animatum fuit anima rationali.

¶RESPONDEO dicendum, quòd ad hoc quòd conceptio ipsi filio Dei attribuatur (vt in Symbolo consitemur, dicentes, Qui conceptus est de Spiritu sancto) necesse est dicere, quòd ipsum corpus Christi, dum conciperetur, esset à verbo Dei assumptum. Ostensum est autem suprà quòd verbum Dei assumpsit corpus mediante anima, & animam mediante spiritu, id est intellectu. Vnde oportuit quòd in primo instanti conceptionis corpus Christi esset animatum anima rationali.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd principium inspirationis animæ, potest considerari dupliciter. Vno modo secũdum dispositionem corporis: & sic non ab alio principio inspirata est anima corpori Christi, & corporibus aliorum hominum, sicut enim statim formato corpore alterius hominis, infunditur anima: ita fuit in Christo. Alio modo potest considerari dictum principium solùm secundum tempus: & sic quia prius tempore formatum fuit perfectè corpus Christi, prius tempore fuit etiam animatum.

¶Ad secundum dicendum, quòd anima requirit debitam quantitatem in materia, cui infunditur, sed ista quantitas quandam latitudinem habet: quia & in maiori & in minori quantitate saluatur. Quantitas autem corporis, quã habet cum primo, sibi infunditur anima, proportionatur quãtitati perfectæ, ad quam per augmentum peruenit: ita scilicet quòd maiorum hominum maiorem quantitatem corpora habent in prima animatione. Christus autem in perfecta ætate habuit decentem & mediocrem quãtitatẽ, cui proportionabatur quantitas quã corpus eius habuit in tempore, quo aliorũ hominum corpora animantur: minorem tamen habuit in principio suæ cõceptionis. Sed tamen illa parua quantitas non erat tam parua, vt in ea non posset ratio animati corporis conseruari, cùm in tali quantitate quorundam paruorum hominum corpora animentur.

¶Ad tertium dicẽdum, quòd in generatione aliorum hominum locum habet quod dicit Philosophus, propter hoc quòd successiuè corpus formatur & disponitur ad animam. Vnde primò, tanquam imperfectè dispositum, recipit animam imperfectam: & postmodum quando perfectè est dispositum, recipit animam perfectam. Sed corpus Christi propter infinitatem virtutis agentis fuit perfectè dispositum in instanti, vnde statim in primo instanti recepit formam perfectam, id est animam rationalem.

ARTICVLVS III.

¶Vtrùm corpus Christi in primo instanti suæ conceptionis fuerit à Verbo assumptum.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd caro Christi prius fuerit concepta, & postmodum assumpta. Quod enim non est, non potest assumi. Sed caro Christi per conceptionem esse incepit. ergo videtur q̃ fuerit assumpta à verbo Dei, postquam fuit concepta. ¶Præterea, Caro Christi fuit assumpta à verbo Dei mediante anima rationali. Sed in termino conceptionis accepit animam rationalem. ergo in termino conceptionis fuit assumpta, sed in termino conceptionis dicitur iam concepta: ergo prius fuit concepta & postmodum assumpta.

¶Præterea, In omni generato prius tempore est id quod est imperfectum, eo quod est perfectum: vt patet per Philosophum in 9. Metaphy. Sed corpus Christi est quiddam generatũ. Ergo ad vltimam perfectionem, quæ consistit in vnione ad verbum Dei, non statim in primo instanti conceptionis peruenit, sed primò fuit caro concepta, & postmodum assumpta.

¶SED CONTRA est quod Augustinus dicit in lib. de fide ad Petrum: Firmissimè tene & nullatenus dubites, carnẽ Christi non fuisse conceptam in vtero Virginis, priusquam susciperetur à Verbo.

CONCLVSIO.

¶Non prius caro Christi in vtero concepta fuit, quàm à verbo Dei assumpta.

¶RESPONDEO dicendũ, q̃ (sicut suprà dictum est) propriè dicimus Deum factum esse hominem, non autem propriè dicimus, quòd homo factus sit Deus: quia scilicet Deus assumpsit sibi id quod est hominis: non autem præexistit id quod est hominis, quasi per se subsistens antequam susciperetur à Verbo. Si autem caro Christi fuisset concepta, antequam susciperetur à Verbo, habuisset aliquãdo aliquam hypostasim, præter hypostasim verbi Dei, quod est contra rationem Incarnationis: secundum quam ponimus verbum Dei esse vnitum humanæ naturæ, & omnibus partibus eius in vnitate hypostasis. Nec fuit conueniens quòd hypostasim præexistentem humanæ naturæ vel alicuius partis eius, verbum Dei sua assumptione destrueret. Et ideo contra fidem est dicere, quòd caro Christi prius fuerit concepta & postmodum assumpta à verbo Dei.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd si caro Christi non fuisset in instanti formata, seu concepta, sed per temporis successionem, oporteret alterum duorum sequi, vel quòd assumptum nondum esset caro, vel quòd prius esset conceptio carnis, quàm eius assumptio. Sed quia ponimus, conceptionem in instanti esse perfectam, consequens est quòd in illa carne simul fuit concipi & conceptum esse. Et sicut Augustinus dicit in lib. de fide ad Petrum, dicimus ipsum Dei verbum suæ carnis acceptione conceptum, ipsamque carnem Verbi incarnatione conceptã.

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶Super Quæstionis tricesimatertiæ Articulum quartum.

TItulus quærit, an simpliciter & absolutè conceptio Christi fuerit naturalis, vel miraculosa. Constat enim q̃ in conceptione aliquid fuerit naturale, & aliquid miraculosum: sed quæritur, an fuerit simpliciter & absolutè miraculosa.

Annot. ¶In corpore vna est cõclusio habens duas partes. Conceptio est simpliciter miraculosa, secundum aliquid naturalis. Declaratur & probatur. Declaratio est ex autoritate Ambrosij, quæ exponitur: quia ex parte materiæ ministrauit, & a matre est naturalitas: ex parte virtutis actiuæ est supernaturalitas. Probatio est, Vnũquodque magis iudicatur secundum formam & agens, quàm materiam & patiens: ergo conceptio Christi est simpliciter miraculosa & secundum quid naturalis.

3.dist.3. q.2. artic.2. *Et 4.cõtra. 4.* *Et quol. 6.q.10.* *Et opus. 3.c. 223.* *Vsque 223.* *Et Isa. 7.l.2 col. 2. princ.*

Annot. ¶Aduerte hîc, q̃, quia vt in secundo traditur Phy. forma ex parte agentis se tenet, ideo Autor formam agentem coniunxit in probatione: licet in declaratione solũ actiuæ virtutis meminerit. Rursus aduerte quòd Autor ad rem spectans, non curauit discutere tertium membrũ; scilicet quòd illa conceptio nec naturalis nec miraculosa simpliciter est, sed secundum aliquid miraculosa & secundum aliquid naturalis. Ratio enim allata in litera nõ solùm concludit quòd magis est miraculosa quàm naturalis: sed sufficiens est ad concludendũ, quòd est simpliciter miraculosa: quoniam iudicio simpliciter & absolutè habendum de re, secundum formale sumitur: vt in litera fit. Et ideo ad rem, hoc est ad vim medij spectando, Autor intulit quòd simpliciter est miraculosa, licet secundum verba assumpserit conclusũ dum q̃ est magis miraculosa, quàm naturalis; dum assumpsit, Vnumquodque magis iudicatur secundum formam, &c. vnde patet efficacia processus litteræ.

¶Super Quæstionis tricesimiquartæ Articulum primum.

TItulus clarus est, intellectus vt sonat.

Cõment. ¶In corpore vnica est conclusio: Christus fuit sanctificatus in primo suę conceptionis instanti. Probatur: Abundantia gratiæ sanctificantis animam Christi derivatur ex ipsa Verbi vnione: ergo in primo instanti conceptionis Christus habuit plenitudinẽ gratiæ sanctificantis animã & corpus eius. Antecedens probatur Ioan. 1. Consequẽtia probatur ex suprà dictis, quòd corpus Christi animatum & assumptum, in primo suæ conceptionis instanti fuit.

¶Et per hoc patet etiam responsio ad secundum. Nam simul dum caro illa concipitur, concepta est, & animatur.

¶Ad tertium dicendum, quòd in mysterio Incarnationis, non consideratur ascensus quasi alicuius præexistentis proficientis vsque ad vnionis dignitatem: sicut posuit Photinus hæreticus, sed potius consideratur ibi descensus secundum quod perfectum Dei verbum imperfectionem naturæ nostræ sibi assumpsit, secundum illud Io. 6. Descendit de cælo.

ARTICVLVS IIII.

¶Vtrùm conceptio Christi fuerit naturalis vel miraculosa.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur quòd conceptio Christi fuerit naturalis. Secundum enim conceptionem carnis, Christus dicitur filius hominis. Est autem verus & naturalis filius hominis, sicut verus & naturalis Dei filius: ergo eius conceptio fuit naturalis.

¶Præterea, Nulla creatura producit operationem miraculosam. Sed conceptio Christi attribuitur beatæ Virgini, quæ est pura creatura: dicitur enim quòd Virgo Christũ concepit. Ergo videtur quòd non sit miraculosa conceptio, sed naturalis.

¶Præterea, Ad hoc quòd aliqua transmutatio sit naturalis, sufficit quòd principium passiuum sit naturale: vt suprà habitum est. Sed principium passiuũ ex parte matris in cõceptiõe Christi fuit naturale: vt ex dictis patet. Ergo cõceptio Christi fuit naturalis.

¶SED CONTRA est quod Dionysius dicit in Epistola ad Caium monachũ: Super hominem operãbatur Christus ea, quæ sunt hominis: & hoc monstrat Virgo supernaturaliter concipiens.

CONCLVSIO.

¶Quamquam à parte materiæ fuerit Christi conceptio naturalis, miraculosa tamen & supernaturalis simpliciter fuit, ex parte Dei operantis.

¶RESPONDEO dicendum, quòd sicut Ambro. dicit in libro de Incarnatione, multa in hoc mysterio & secundum naturam inuenies, & vltra naturã. Si enim consideremus id quod est ex parte materiæ conceptus quam mater ministrauit, totum est naturale. Si verò consideremus id quod est ex parte virtutis actiuæ, totum est miraculosum. Sed quia vnumquodque magis iudicatur secundum formam, quam secũdum materiam, & similiter secundum agens, quam secundum patiens: inde est, quòd conceptio Christi debet dici simpliciter miraculosa & supernaturalis, sed secundum aliquid naturalis.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd Christus dicitur naturalis filius hominis, inquantum habet naturam humanam verã, per quam est filius hominis: licet eam miraculosè habuerit. Sicut cæcus illuminatus, videt naturaliter per potentiam visuã, quam miraculosè accepit.

¶Ad secundum dicendum, quòd conceptio attribuitur Virgini beatæ, non tanquam principio actiuo: sed quia ministrauit materiam conceptui, & in eius vtero est conceptio celebrata.

¶Ad tertium dicendum, quòd principium passiuum naturale sufficit ad transmutationem naturalem, quando naturali & consueto modo mouetur à principio actiuo proprio. Sed hoc in proposito nõ habet locum. Et ideo conceptio illa non potest dici simpliciter naturalis.

QVAESTIO TRICESIMA *quarta, De perfectione prolis conceptæ, in quatuor articulos diuisa.*

DEINDE considerãdum est de perfectione prolis conceptæ.

¶Et circa hoc quæritur quatuor.

¶Primò, vtrùm in primo instanti conceptionis Christus fuerit sanctificatus per gratiam.

¶Secundò, vtrùm in eodem instanti habuerit vsum liberi arbitrij.

¶Tertiò, vtrùm in eodem instanti potuerit mereri.

¶Quartò, vtrùm in eodem instanti fuerit plenè comprehensor.

ARTICVLVS I.

¶Vtrùm Christus in primo instanti suæ conceptionis fuerit sanctificatus per gratiam.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd Christus non fuerit sanctificatus in primo instanti suæ conceptionis. Dicitur enim primæ ad Corinth. 15. Non prius spirituale, sed quod animale, demum quod spirituale est. Sed sanctificatio gratiæ pertinet ad spiritualitatem. Non ergo statim à principio suæ conceptionis Christus percepit gratiam sanctificationis, sed post aliquod spatium temporis.

¶Præterea, Sanctificatio videtur esse à peccato, secundum illud primæ ad Corinr. 6. Et hoc quidem fuistis aliquando, scilicet peccatores, sed abluti estis, sed sanctificati estis. Sed in Christo nũquam fuit peccatum. ergo non conuenit sibi sanctificari per gratiam.

¶Præterea, Sicut per verbum Dei omnia facta sunt, ita per Verbum incarnatũ sunt omnes homines sanctificati, qui sanctificantur: Heb. 2. Qui sanctificat, & qui sanctificantur ex vno omnes. Sed verbum Dei, per quod facta sunt omnia, non est factum, vt Augustinus dicit in primo de Trin. ergo Christus per quem sanctificantur omnes, non est sanctificatus.

¶SED CONTRA est quod dicitur Luc. 1. Quod ex te nascetur sanctum, vocabitur filius Dei. Et Ioan. 10. Quem Pater sanctificauit, & misit in mundum.

CONCLVSIO.

¶Cùm Christi corpus in primo instanti suæ conceptionis animatum fuerit, & à Dei verbo assumptũ, necessariò habuit in eodem instanti plenitudinem omnium gratiarum, quæ sanctificaretur anima, & corpus eius.

¶RESPONDEO dicendum, quòd (sicut suprà dictum est) abundantia gratiæ sanctificantis animam Christi, derivatur ex ipsa Verbi vnione, secundũ illud Ioan. 1. Vidimus gloriã eius quasi Vnigeniti à Patre, plenum gratiæ & veritatis. Ostensum est autẽ suprà, quòd in primo instanti suæ conceptionis corpus Christi animatum fuit, & à verbo Dei assumptum. vnde consequens est quòd in primo instanti conceptionis Christus habuerit plenitudinem gratiæ sanctificantis animam & corpus eius.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd ille ordo quem ponit ibi Apostolus pertinet ad eos, qui per profectum ad spirituale statum perueniunt. In mysterio autem Incarnationis magis consideratur descensus diuinæ plenitudinis in naturam humanam, quàm profectus humanæ naturæ, quasi præexistentis in Deum: & ideo in homine Christo à principio fuit perfecta spiritualitas.

¶Ad secundum dicendũ, q̃ sanctificari, est aliquid fieri sanctum. Fit autem aliquid nõ solùm ex contrario, sed etiã ex negatiuè vel priuatiuè opposito, sicut album fit ex nigro, & etiam ex non albo. nos autem ex peccatoribus sancti efficimur, & ita sanctificatio nostra est ex peccato. Sed Christus quidem secundum hominem factus est sanctus, quia hãc gratiæ sanctitatem nõ semper habuit: non tamen factus est sanctus ex peccatore; quia peccatum nunquam habuit, sed factus est sanctus ex non sancto secundũ hominẽ, nõ quidem priuatiuè, vt scilicet aliquando fuerit homo & non fuerit sanctus: sed negatiuè, quia scilicet quando nõ fuit homo, non habuit sanctitatem humanã, & ideo simul factus fuit homo & sanctus homo. Propter quod Angelus dicit Luc. 1. Quod nascetur ex te sanctum. Quod exponens Gregor. 18. Moral. dicit: Ad distinctionem nostræ sanctitatis Iesus sanctus nascituros asseritur, nos quippe si sancti efficimur, non tamẽ na scimur: quia ipsa naturæ corruptibilis conditione constringimur: ille autem solus veraciter sanctus natus est, qui ex coniunctione carnalis copulæ conceptus non est.

¶Ad tertium dicendum, quòd aliter operatur Pater creationem rerum per Filiũ, aliter tota Trinitas sanctificationem hominũ per hominem Christum. Nam verbum Dei est eiusdem virtutis & operationis cũ Deo Patre: vnde Pater nõ operatur per Filiũ sicut per instrumentum, quod mouet motũ. Humanitas autẽ Christi est sicut instrumentum diuinitatis: vt suprà dictũ est: & ideo humanitas Christi est sanctificãs & sanctificata.

ARTICVLVS II.

¶Vtrùm Christus in primo instanti suæ conceptionis habuerit vsum liberi arbitrij.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur, q̃ Christus secundum hominem non habuerit vsum liberi arbitrij in primo instanti suę creationis. Prius est enim esse rei, quàm agere vel operari. Vsus autem liberi arbitrij est quædam operatio. Cùm ergo anima Christi esse inceperit in primo instãti conceptionis (vt ex prædictis patet) videtur esse impossibile q̃ in primo instanti conceptionis habuerit vsum liberi arbitrij.

¶Præterea, Vsus liberi arbitrij est electio. Electio autem præsupponit deliberationẽ consilij: dicit enim Philosophus in 10. Ethic. quòd electio est appetitus præconsiliati. ergo videtur impossibile, quòd in primo instanti suæ conceptionis Christus habuerit vsum liberi arbitrij.

¶Præterea, Liberum arbitrium est facultas voluntatis & rationis (vt in Prima parte habitum est) & ita vsus liberi arbitrij est actus voluntatis & rationis siue intellectus. Sed actus intellectus præsupponit actũ sensus, qui esse nõ potest sine conuenientia organorũ, quæ nõ videtur fuisse in primo instanti conceptionis Christi. Ergo videtur q̃ Christus nõ potuerit habere vsum liberi arbitrij in primo instanti suæ conceptionis.

¶SED CONTRA est quod Aug. dicit in lib. de Tri. Mox vt Verbum venit in vterum, seruata veritate propriæ naturę, factum est caro & perfectus homo. Sed perfectus homo habet vsum liberi arbitrij, ergo Christus habuit in primo instanti suæ conceptionis vsum liberi arbitrij.

CONCLVSIO.

¶Cùm Christus in primo instanti suæ conceptionis fuerit secundum animam perfectus, in eodem quoque instanti habuit vsum liberi arbitrij.

¶RESPONDEO dicendum, quòd (sicut suprà dictũ est) humanæ naturæ, quã Christus assumpsit, cõuenit spiritualis perfectio, in qua non profecit, sed eam statim à principio habuit. Perfectio autẽ vltima nõ consistit in potẽtia vel in habitu, sed in operatione. Vnde in 2. de Anima dicitur, q̃ operatio est actus secundus. Et ideo dicendũ est, q̃ Christus in primo instanti suæ cõceptionis habuit illam operationẽ animæ, quæ potest in instanti haberi. Talis autẽ est operatio voluntaris & intellectus, in qua cõsistit vsus liberi arbitrij. Subitò enim & in instanti perficitur operatio intellectus & voluntatis, multò magis quàm visio corporalis, eo q̃ intelligere, velle & sentire, non est motus qui sit actus imperfecti (quod successiuè perficitur) sed est actus iam perfectus: vt dicitur in 3. de Anima. Et ideo dicendũ est quòd Christus in primo instanti suæ conceptionis habuit vsum liberi arbitrij.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, q̃ esse est prius natura quàm agere: nõ tamẽ est prius tempore, sed simul cum agens habet esse perfectum, incipit agere, nisi sit aliquid impediens, sicut ignis simul dum generatur, incipit calefacere & illuminare. Sed calefactio non terminatur in instãti, sed per temporis successionem: illuminatio autem perficitur in instanti. Et talis operatio est vsus liberi arbitrij, vt dictum est.

¶Ad secundum dicendum, quòd simul cùm terminatur cõsilium vel deliberatio, potest esse electio. Illi autem qui deliberatione consilij indigent, in ipsa terminatione consilij primò habent certitudinem de eligendis. & ideo * statim eligunt. Ex quo patet quòd deliberatio consilij non præexigitur ad electionem, nisi propter inquisitionem incerti. Christus autem in primo instanti suæ conceptionis, sicut habuit plenitudinem gratiæ sanctificantis, ita habuit plenitudinem veritatis cognitiæ secundum illud, Plenum gratiæ & veritatis. Vnde quasi habens omnium certitudinem, potuit statim in instanti eligere.

¶Ad tertium dicendum, quòd intellectus Christi secundum scientiam infusam poterat intelligere, etiam non conuertendo se ad phantasmata: vt suprà habitum est. vnde poterat in eo esse operatio voluntatis & intellectus absque operatione sensus. Sed tamen potuit in eo esse etiam operatio sensus in primo instanti suæ conceptionis, maximè quantum ad sensum tactus, quo sensu proles concepta sentit in matre, etiam antequam animam rationalem obtineat, vt dicitur in libro de Generatione animalium. Vnde cùm Christus in primo instan quòd sic inconueniens, est extra propositũ: q̃ de perfectione actus tecundi quæritur & tractatur: vt patet. Et sic antecedẽs ruit, ac per hoc totus processus litteræ.

¶Ad hoc dicitur, quòd aliud est ac quærere simpliciter actũ secundũ, & aliud est transire de vno actu secundo in alium: quia in acquisitione simpliciter actus secundi, quando scilicet anima ex nõ operante fit operans, consistit profectus ipsius animæ: proficit enim acquirendo suam perfectionẽ & finẽ, propter quę est. vnũquodque enim est propter suã operationem, vt dicitur 2. Cæl. In transeundo verò de vno actu secundo in alium, non consistit profectus ipsius animæ: vt patet ex eo quòd quandoq; ad imperfectiorem actum secundum contingit ex perfectiori transire: vbi nõ proficere, sed deficere potius inuenitur. Et propterea licet nullum inconueniens sit ponere in Christi anima nouos multos actus secundos per successum temporis: inconueniens tamen esset ponere animam ipsius totaliter carnalis quandoque actu secundo: quia subita perfectione spirituali simpliciter, & super profectũ secundũ spiritualem perfectionem simpliciter: ideo verũ assumit, & efficaciter cõcludit. Oportet enim ponere animã Christi a principio ita perfectam simpliciter, vt non profecerit simpliciter. ad hoc autem manifestè constat sequi & q̃ à principio fuit in actu secundi perfectionis, & quòd oppositum scilicet quòd fuerit in principio totaliter absque secundo actu repugnat perfectioni simpliciter ipsi animæ à principio. Et apparet optimè litteram esse, quòd habuit in primo instanti illas operationes, quas potuit in illo instanti habere, scruato, intelligere in, naturæ & decentis ordine. Quod dico ne confundatis scrutando, quæ est maior ratio de ista quam de illa operatione, quòd habita fuerit in illo primo instanti: absque dubio enim constat, primum operum nostrorum, quo reliquis vtimur, consistere in libero arbitrio: & ideo optimè conclusum in litera non solùm de possibili, sed de facto in anima Christi tunc.

Aliàs non statim.

¶Super

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶ Super Quæstionis tricesimæquartæ Articulum tertium.

Annot. TRitulus clarus est de merito propriè dicto intellectus.

Comen. ¶ In corpore vna est cõclusio: Christus in primo suę cõceptionis instanti meruit. Probatur: Christus in primo suæ cõceptionis instanti per gratiam sanctificationis fuit sanctificatione perfectissima: ergo secũdum propriũ motũ liberi arbitrij, in Deũ fuit sanctificatus: ergo in primo instanti suæ conceptionis meruit. Antecedens probatur: qa sanctificatus est, vt esset aliorũ sanctificator. Consequentia verò prima probatur, distinguendo duplicis sanctificationis modum, & cõparando eos. Distinctio est: Sanctificatio duplex, vel p̃ propriũ sanctificati actũ, vel nõ per propriũ, sed Ecclesiæ fidẽ. Comparatio est: Prima est perfectior: nã qa actus est perfectior habitu, ũ qa per se est perfectius eo qđ est per aliud. Secunda autẽ cõsequẽtia probatur: qa motus liberi arbitrij in Deũ est meritorius.

Annot. ¶ Aduerte & diligenter hic tu, qui sacramenta Ecclesiæ sæpius frequẽtas, qđ sanctificatio adultorũ est per propriũ actum liberi arbitrij tẽdentis in Deũ: & similiter augmẽtum sanctificationis est per augmẽtum actus liberi arbitrij tendẽtis in Deum, hinc enim fit, vt cum frequẽtatione sacrorũ mysteriorũ nõ crescat sanctificatio hominis qa fidelior homo per propriũ liberi arbitrij actũ non concurrit eo augmẽto, quod sanctificatio, quæ fieri deberet, exigeret. Hinc fit, vt suscipientes sacramenta in ipso susceptionis actu maximè debeãt actualiter in Deum actu dilectionis conjungere.

Annot. ¶ In responsione ad primũ aduerte, qđ actu liberi arbitrij propriè loquitur Autor, vt patet tum ex eo qđ secundo eius est formalis, & liberum arbitrium sæpe nominatum ex eo qđ in præcedenti ar. in responsione ad secundum expresse ad actum electionis descẽdit. Et hæc ideo dixerim, vt percipias, tam in Angelis, quàm in Christi anima, primum actum meritorium vere fuisse actum liberum: quamuis nõ indifferentẽ ad bonum & malũ, sed ex natura seu naturæ ordine (vt in litera dicitur) determinatum ad bonum. Nam nõ solũm voluntas, sed liberum arbitrium (vt in litera dicitur) per se & naturaliter se habet ad bonum, ad malum autem per aliud, hoc est per bonum, à quo deficiendo, malum incurrit. & præter naturam malum enim est excisio ab eo, quod est secundũ naturam, alio quin malũ rationem non haberet.

¶ Super Quæstionis tricesimæquartæ Articulum quartum.

TRitulus clarus est. Comen. ¶ In corpore vna est cõclusio: Christus in primo instanti suæ cõceptionis fuit actu comprehensor, videndo Deũ per essentiam clarius cæteris creaturis. Probatur & primò, qa habuerit gratiã maiorẽ omnibus cõprehensoribus secundũ, qđ actu viderit plus cæteris. Primũ probatur: Christus accepit tũc gratiam nõ ad mensuram: ergo accepit gratiam, & quantum habẽt comprehensores, & maiorem omnibus. Antecedens ex Euangelio. Consequentia probatur: quia gratia viatoris minorẽ habet mensuram respectu gratiæ cõprehensoris: probatur, quia deficit ab illa. ex hoc enim sequitur, quod habeat gratiam quantam comprehensores. & ratio sequitur, quod maior est omnibus: quia aliter fuisset mensurata ad aliquam maiorem vel, &c. Secunda vero pars probatur: quia gratia non fuit tunc actu. probatur: quia inconueniens esse fuit dictũ est, in Christo ponere gratiam habitualem sine actu.

¶ Aduerte hic, quòd ex hoc loco apparet, quid videatur sensisse Autor de illa quæstione in præcedente libro tacta, an gratia viatoris sit minor gratia comprehensoris secundũ suã quantitatẽ, an solũm ratione modi: quia scilicet comprehensor videt & viator non. Expresse quidem hoc in loco est, ex hoc q̃ viatoris gratia deficit à gratia comprehensoris, infertur q̃ minorẽ habet mensurã. Et ne dubites, quòd de quantitate loquatur, subditur tanta & quanta. Et vt accipias hæc de ipsa essentia gratiæ, & nõ de modo actus, subdit, & quia gratia illa non fuit sine actu: vbi monstrat se de ipsa essentialis habitualis gratiæ loquutum, ex hoc ipso quòd postea ad illius actum descendit. Et si sic est, consequens est, vt minimus comprehensor habuerit actualiter maiorem gratiam, quàm Ioan. Bap. & Petrus: & quicunque alius viator, dum in hac fuerunt vita. Et propterea gratia his est sicut semen: ita q̃ quantò maior est hic gratia, tantò in patria erit maior gloria proportionaliter. Nunquam tamen gratia est in via, quanta est gratia consummata, quæ est gloria: sicut nec semen est, quanta est arbor sua, quantuncũque minima, seu animal suum quantuncunque paruum.

¶ Super Quæstionis tricesimæquintæ Articulum primum.

Annot. PRo hac quæstione in tit. primi arti. notandi sunt termini omnes. & primũ, quòd natiuitas sumitur propriè & formaliter, vt continet natiuitatem in vtero & natiuitatem ex vtero. ita quòd non tradabitur solũm de natiuitate ex vtero, sed etiam de natiuitate in vtero: vt testantur quinque primi articuli huius quæstionis. Est autem differentia inter conceptionem & natiuitatem in vtero formalis: qa conceptio attenditur penes captionem rei ad concipientem: ex hoc enim dicitur mulier cõcipere, quòd simul accipit, quod se capit, quod generandum est. Natiuitas autem attenditur penes egressum à parẽte: ex hoc enim res nasci dicitur, quòd ad naturã pergit. Est enim via in naturam. Vnde natiuitas tunc perfectè consummata est, quãdo ex vtero proles exliquia: tunc primò adipiscitur propriam naturam, vt res omnino separata à matre. Quandiu enim est in vtero proles, est aliquid matris & proprie: tunc simpliciter & absolutè dicimus q̃ homo natus est.

¶ Tractauit ergo Autor primo de Christi conceptione, & nõc de natiuitate, q̃ prius consideranda fuit ratio conceptionis, & postea natiuitatis in vtero & eodẽ modo, quo conceptus & natus est in vtero. Tum quia natiuitas simpliciter & absolutè nõ cupiam: quæ scilicet est ex vtero (vnde tradatus iste denominatur) posterior est omnino conceptione. & fas fuit vt in principio tractatus de natiuitate in vtero tractaretur ratione natiuitatis eius in vtero.

¶ Notandum est deinde, q̃ cõparatio dictionem comparatorii exigit. & propterea natura & persona inter quas fit hæc comparatio quas fit hæc comparatio in ordine ad natiuitatem, sumuntur in hoc articulo vt abinuicem distinguuntur: hoc est natura secundum rationem naturæ, vt scilicet actũ naturæ seu formæ exercet, qui exprimitur per ly vt quo, & similiter persona secundum rationem hypostasis: vt scilicet actum personæ exercens: qui significatur per ly vt quod. Distinguuntur siquidem natura & persona vt quo & quod: est enim natura qua hypostasis est id quod est.

¶ Notandum demum est, quòd in hoc primo arti. non est quæstio de persona Christi & natura Christi sed in communi de natura & persona, vt titulus ipse sonat. & ideo ad vniuersalissimam distinctionem inter naturam & personam quatuor differentias assignat. an Christo conueniat temporalis natiuitas, quæritur. In sequenti siquidem art. an Christo conueniat æternalis natiuitas, quæritur. & ideo ad vniuersalissimam distinctionem inter naturam & personam quatuor differentias assignat. recurrendum est: vt etiam ex Autore in corpore articuli percipere potes, dum ex distinctione secundum modum significandi inter naturam & personam, differentiam inter naturam & personam aperuit.

Comen. ¶ In corpore artis. ponitur primò vna distinctio bimembris: deinde respondetur quæsito duabus conclusionibus singulis iuxta singula distinctionis membra. Distinctio est: Natiuitas potest alicui duplicitèr attribui, vel sicut subiecto, vel sicut termino. Prima conclusio est: Natiuitas attribuitur nõ naturæ, sed p̃sonæ vt subiecto nascenti. Secunda: Natiuitas naturæ attribuitur vt termino.

¶ Aduertendũ est hoc in loco cautissimè, q̃ distinctio ista nõ est Intelligenda vt sonat. nam dupliciter potest intelligi, vel de subiecto inhæsionis: vt scilicet illi dicatur attribui natiuitas vt subiecto in quo subiectiuè est natiuitas, sicut motus vel mutatio est in subiecto, cui inhæret seu inest motus seu mutatio: quemadmodum si manus calefiat, calefactio est subiectiuè in manu, & si ex aqua fiat ẽ, generatio aëris est subiectiuè in materia prima, quæ transmutatur in aërem. Et sic non sumitur in proposito: tũ quia natiuitas hac in litera dicitur esse in persona, vt in subiecto: con stat autem persona non esse subiectum inhæsionis respectu natiuitatis, quia natiuitas est subiectiuè in materia prima, quum sit species generationis substantialis: & quia natiuitas quandiu datur, nõ est ad hoc persona, quæ nascitur, & quàm primùm persona est, natiuitas desinit. Tum quia in litera insinuatur exclusio istius sensus: dum concludendo dicitur quòd natiuitas tanquã subiecto nascenti proprie attribuitur persona: non enim frustra addidit ly nascẽti, sed vt monstraret, q̃ nõ loquitur de subiecto inhæsionis. Vel potest intelligi de subiecto denominationis: vt scilicet illi attribuatur natiuitas vt subiecto, quod denominatur propriè à natiuitate nascẽs & natum. Et sic sumitur in proposito. Tũ quia medius terminus probans & declarans conclusionem primam, est, quòd id quod nascitur, est vt subiectum: & similiter concluso, vt dictum est, dicit vt subiecto nascẽti. Tum quia sic omnia quæ in litera dicuntur, absq; scrupulo vera inueniuntur & consona. Tũ quia Autor tam in distinctione, quàm in probatione, quibus etiã in conclusione, nunquã loquitur de subiecto & termino natiuitatis: sed loquitur de ficut subiecto & de sicut termino natiuitatis, vt patet in litera: præponendo siquidem semper ly sicut, aut ly tanquam, manifestauit quòd non de subiecto aut termino propriè loquebatur. sed de his quæ le habent vt subiectum & vt terminus. Et hic est proculdubio ventus & formalis sensus istius litteræ: persona siquidem est subiectum propriũ denominationis respectu natiuitatis. nam propriè loquendo, Socies est qui nascitur, & postea natus est.

Annot.

¶ Prætereà, Secundum Philosophum in 1. Meta. nomen naturæ à nascendo sumptum est. Sed denominationes fiunt secundũ similitudinis conuenientiam, ergo videtur, quòd natiuitas magis pertineat ad naturã, quàm ad personam.

¶ Prætereà, Illud propriè nascitur quod per natiuitatem incipit esse. Sed per natiuitatem Christi non incepit esse persona Christi, sed eius humana natura. ergo videtur quòd natiuitas propriè pertineat ad naturam, non ad personam.

¶ SED CONTRA est, q̃ Dam. dicit in 3. lib. Natiuitas hypostasis est, nõ naturæ.

CONCLVSIO.

¶ Natiuitas vt subiecto, quod nascitur, attribuitur diuinæ personæ, naturæ verò vt termino.

¶ RESPONDEO dicendum, quòd natiuitas potest attribui alicui dupliciter. vno modo sicut subiecto: alio modo sicut termino. Sicut subiecto quidem attribuitur ei quod nascitur. hoc autẽ propriè est hypostasis, nõ natura. Cũ enim nasci sit quoddã generari, sicut generatur aliquid ad hoc q̃ sit, ita nascitur aliquid ad hoc q̃ sit. Esse autem propriè est rei subsistentis: nam forma, quæ nõ subsistit, dicitur esse solũm, quia ea aliquid est. Persona autem vel hypostasis significatur per modum subsistentis: natura autem significatur per modũ formæ, in qua aliquid subsistit. Et ideo natiuitas tãquam subiecto nascẽti, propriè attribuitur personæ vel hypostasi, nõ naturæ. Sed sicut termino attribuitur natiuitas naturæ: terminus enim generationis & cuiuslibet natiuitatis est forma: natura autem per modum formæ significatur. Vnde natiuitas dicitur esse via in naturam, vt patet per Philosophũ 1. Physi. terminatur enim naturæ intentio ad formã seu naturam speciei.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, q̃ propter identitatẽ, quæ in diuinis est inter naturã & hypostasim, quandoq; natura ponitur pro persona vel hypostasi. Et secundũ hoc dicit Aug. naturã diuinã esse conceptã & natãtiquia scilicet persona Filij est concepta & nata secundum humanam naturam.

¶ Ad secundũ dicendũ, q̃ nullus motus seu mutatio denominatur à subiecto quod mouetur: sed à termino motus, à quo speciẽ habet. Et propter hoc natiuitas nõ denominatur à persona quæ nascitur, sed à natura, ad quam natiuitas terminatur.

¶ Ad tertium dicendũ, q̃ natura propriè loquẽdo, nõ incipit esse, sed magis persona incipit esse in aliqua natura: quia (sicut dictũ est) natura significatur, vt quo aliquid est: persona autem significatur, vt quæ habet esse subsistens.

Comen. ¶ Conclusio ergo prima quo ad vtramq; sui partem sic probatur. Quod nascitur est tanquam subiectũ naturaliter: ergo quod est, ergo subsistens, ergo persona. & non natura. Antecedens pro euidẽti relinquitur, & verè euidẽs est cognitis terminis. Prima consequentia probatur: quia quod nascitur, nascitur ad hoc q̃ sit. Quod probatur, quia nasci est quoddam generari: quod generatur autem, generatur ad hoc quòd sit. secũda verò cõsequentia probatur: qa esse est proprie subsistẽre. Quod probatur: quia forma nõ subsistens nõ dicitur esse vt quæ est, sed vt qua aliquid est. Tertia autẽ consequentia probatur, quia persona significatur per modũ subsistentis: natura autẽ per modũ formæ. Percipe in hac deductione quæ diximus, quòd de subiecto denominationis intendit: quia ex modis significandi probat conclusionem. Modus enim significandi variat non solũm proprietatem, sed veritatem enuntiationis: dictum est enim in 1. lib. propter eum ista esse falsam, Deitas significat deitatem: & istam veram, Deus generat Deum. Et conformiter nũc dicitur, quòd natura nõ nascitur, nec est nata: sed persona est quæ nascitur, & est

Universidad de Deusto
Biblioteca

& est nata: hoc enim est persona & nō naturam esse subiectū denominationis respectu naturæ, hoc est, esse cui vt subiecto attribuitur natiuitas. Et simile q̄ est videre in probatione secundæ conclusionis, dū ipsa etiam ex modo significandi probatur.

3. dist. 14. q. 1. artic. 2. ad 4.

¶Secunda cōclusio probatur primō: Terminus natiuitatis est forma: ergo natura. Antecedēs patet: quia terminus cuiuslibet generatiōis est forma. Cōsequentia p̄batur: quia natura dicit figuram per modū formæ. Confirmatur secundō: quia natiuitas dicitur via in natura, ex 2. Physi. & exponitur: quia intentio naturæ ad formā seu naturam terminatur.

Et 3. dist. 1. q. 1. Et de vnio. art. 2. ad 16.

Annot. ¶Aduerte hic, q̄ natura nō solūm se habet vt terminus in denominādo ipsam natiuitatē (à terminis enim denominantur generatiōes) sed & secundū rem: natura habet rationē termini: quoniā ad naturā terminatur fōrma rē generatio. Et propterea Autor ex parte rei etiā rationē attulit ex intentione naturæ vtente generatione vt via in naturā, ad quam tendit.

¶ *Super Quæstionis tricesimæquintæ Articulum secundum.*

Element. Titulus clarus.

¶In corpore vna est cōclusio. Necesse est Christo attribuere duas natiuitates. vnā qua æternaliter natus est à Patre: aliā, qua tēporaliter natus est à matre. Probat. In Christo sunt duæ naturæ: quarū vnā ab æterno à Patre, alterā tēporaliter à matre habet: ergo Christo attribuēdæ sunt duæ natiuitates, &c. Antecedens ex fide. Cōsequētia probatur: quia natura se habet ad natiuitatē vt terminus ad motum: motus autē diuersificatur secūdū diuersitatē terminorū, 5. Phy. Ex hoc enim manifestē sequitur q̄ diuersitas naturarū terminantiū, inferat diuersitatē natiuitatū: imo per hoc duæ naturæ inferunt duas natiuitates.

¶In resp̄sione ad vltimū habes in litera satisfactionē ad rē, si ad formā instantis, q̄ bis exigit interruptionē mensuræ inter primū actum & secundū respondere cupis, dicito q̄ est verū. si primus & secūdus actus mēsurāntur mēsura durationis vnius rationis, puta q̄ tempus sit virtualiq. mēsura, aut æternitas sit virtualiq. mēsura. Oportet enim interruptō tēpore currere, qui bis currit in tempore, & similiter oporteret interrupta æternitate nasci, q̄ bis in æternitate diceretur natus. Sed diuersitati rationi existentibus mensuris,

ARTICVLVS II.

¶Vtrùm attribuenda sit Christo aliqua natiuitas temporalis.

AD SECVNDVM sic procedit. Videtur quòd Christo non sit attribuenda aliqua natiuitas temporalis. Nasci enim est velut quidam motus rei non extantis, antequam nascatur, id agēs beneficio natiuitatis, vt sit. Sed Christus ab æterno fuit: ergo nō potuit temporaliter nasci.

¶Præterea, Illud quod est in se perfectum, natiuitate non indiget. Sed persona filij Dei ab æterno fuit perfecta. Non ergo indiget temporali natiuitate. Et ita videtur quòd nō sit temporaliter natus.

¶Præterea, Natiuitas propriè personæ conuenit. Sed in Christo est vna tantùm persona. ergo in Christo est tantùm vna natiuitas.

¶Præterea, Quod duabus natiuitatibus natus est, bis nascitur. Sed hæc videtur esse falsa, Christus est bis natus, quia natiuitas eius, qua de Patre est natus, interruptionem non patitur, cùm sit æterna: quod tamen requiritur ad hoc aduerbium bis. ille enim dicitur bis currere, qui cum interruptione currit. Ergo videtur quòd in Christo non sit ponenda duplex natiuitas.

¶SED CONTRA est quod Damas. dicit in 3. lib. Confitemur duas Christi natiuitates: vnam, quæ est ex Patre, æternam, & vnam, quæ est in vltimis temporibus propter nos.

CONCLVSIO.

¶Cùm duæ fuerint in Christo naturæ, necesse est duas illi attribuere natiuitates: vnam æternam, qua æternaliter à Patre processit, aliam temporalem, qua temporaliter à matre natus est.

¶RESPONDEO dicendum, quòd (sicut dictum est) natura comparatur ad natiuitatem, sicut terminus ad motum vel mutationem. Motus autem diuersificatur secundum diuersitatem terminorum: vt patet per Philosophum in 5. Physi. In Christo autem sunt duæ naturæ, diuina scilicet & humana: quarum vnam accepit ab æterno à Patre, alteram accepit temporaliter à matre. Et ideo necesse est attribuere Christo duas natiuitates: vnam, qua æternaliter natus est à Patre: aliam, qua temporaliter natus est à matre.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd hæc fuit obiectio cuiusdam Feliciani hæretici: quam Aug. in lib. contra Felicianū sic soluit, Fingamus, inquit, sicut plerique volunt, esse in mundo animam generalem, quæ sic ineffabili motu semina cuncta viuificet, vt non sit concreta cum genitis, sed vitam præstet ipsa gignendis. Nempe cùm hæc in vterum, passibilem materiam ad vsus suos formatura peruenerit, vnam facit secum esse personam eius rei, quam non eandem constat habere substantiam: & sit operante anima, & patiente materia, ex duabus substantiis vnus homo. Sicque animam nasci fatemur ex vtero, non quia antequam nasceretur, quantum ad se attinet, ipsa penitus non fuisset. Sic ergo, imò sublimius natus est de matre filius Dei secundum hominem, eo pacto quo cum corpore nasci docetur & animus: non quia vtrisque sit vna substantia: sed quia ex vtraque fit vna persona. Non tamen ab initio carnis incepisse dicimus Dei filium, ne temporalem credat aliquis deitatem, non ab æterno filij Dei nouimus carnem, ne non veritatem humani corporis, sed quandam eum susceptisse putemus imaginem.

¶Ad secundum dicendum quòd hæc fuit ratio Nestorij, quam soluit Cyrillus in quadam Epistola dicens, Non dicimus, quòd filius Dei indiguerit necessariò propter se secunda natiuitate post eam, quæ ex Patre est. est enim fatuum & indoctum, existentem ante omnia secula, & consempiternum Patri indigere dicere initio, vt sit secundò. Quoniam autem propter nos & propter nostram salutem vniens sibi secundum subsistentiam, quod est humanum, processit ex muliere, ob hoc dicitur nasci carnaliter.

¶Ad tertium dicendum, quòd natiuitas est personæ vt subiecti, naturæ autem vt termini. Possibile est autem vni subiecto plures transmutationes inesse, quas tamen necesse est secundum terminos variari. Quod tamen non dicimus, quasi æterna natiuitas sit transmutatio aut motus, sed quia significatur per modum mutationis, aut motus.

¶Ad quartum dicendum, quòd Christus potest dici bis natus secundum duas natiuitates. Sicut enim dicitur bis currere, qui currit duobus temporibus, ita potest dici bis nasci, qui semel nascitur in æternitate, & semel in tempore: quia æternitas & tempus multò magis differunt quàm duo tempora, cùm tamen vtrunque designet mensuram durationis.

ARTICVLVS III.

¶Vtrùm secundum temporalem Christi natiuitatem, beata Virgo possit dici mater eius.

AD TERTIVM sic procedit. Videtur quòd secundum temporalem natiuitatē Christi beata Virgo non possit dici mater eius. Vt enim suprà dictum est, beata virgo Maria nihil actiuè in generatione Christi operata est, sed solam materiam ministrauit. Sed hoc non videtur sufficere ad rationem matris: alioquin lignum diceretur esse mater lecti aut scamni. Ergo videtur quòd beata Virgo non possit dici mater Christi.

¶Præterea, Christus ex beata Virgine miraculosè natus est. Sed miraculosa generatio non sufficit ad rationem maternitatis vel filiationis: non enim dicimus Euam fuisse filiam Adæ. Ergo videtur quòd nec Christus debeat dici filius beatæ Virginis.

¶Præterea, Ad matrem pertinere videtur decisio seminis. Sed sicut Damasc. dicit in 3. lib. corpus Christi non seminaliter, sed conditiuè à Spiritu sancto formatum est. ergo videtur quòd beata Virgo non debeat dici mater Christi.

¶SED CONTRA est quod dicitur Matthæi primo, Christi generatio sic erat: Cùm esset desponsata mater Iesu Maria, Ioseph, &c.

CONCLVSIO.

¶Cùm Christi corpus de Virgine matre sumptum ex purissimis eius sanguinibus formatum fuerit, verè beata Virgo mater illius dicitur.

¶RESPONDEO dicendū, q̄ beata Virgo est vera & naturalis mater Christi. Sicut enim suprà dictum est, corpus Christi non est de cælo allatum, sicut Valentinus hæreticus posuit: sed de Virgine sumptum, & ex purissimis sanguinibus eius formatum. Et hoc solum requiritur ad rationē matris: vt ex suprà dictis patet. Vnde beata Virgo verè est mater Christi.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd (sicut suprà dictum est) paternitas siue maternitas & filiatio, non cōpetunt in quacunque generatione, sed in sola generatione viuentium. Et ideo si aliqua inanimata ex aliqua materia fiant: non propter hoc consequitur in eis relatio maternitatis & filiationis: sed solùm in generatione viuentium, quæ propriè natiuitas dicitur.

¶Ad secundum dicendum, quòd sicut Damas. dicit in 3. lib. natiuitas temporalis, qua Christus est natus propter nostram salutē, est quodammodo secundum nos: quoniam natus est homo ex muliere: & tempore conceptionis debito. Super nos autem, quoniā non ex semine, sed ex Spiritu sancto & sancta Virgine, supra legem conceptionis. Sic igitur ex parte matris natiuitas illa fuit naturalis, sed ex parte operationis Spiritus sancti fuit miraculosa. vnde beata Virgo est vera & naturalis mater Christi.

¶Ad tertium dicendum, quòd (sicut suprà dictum est) resolutio seminis fœminæ, non pertinet ad necessitatem conceptus. & ideo resolutio seminis non ex necessitate requiritur ad matrem.

ARTICVLVS IIII.

¶Vtrùm beata Virgo debeat dici mater Dei.

AD QVARTVM sic procedit. Videtur quòd beata Virgo non debeat dici mater Dei. Non enim dicendum est circa diuina mysteria, nisi quod ex sacra Scriptura habetur. Sed nunquam in sacra Scriptura legitur, quòd sit mater aut genitrix Dei, sed quòd sit mater Christi vel mater pueri: vt patet Matth. 1. Ergo non est dicendū quòd beata Virgo sit mater Dei.

¶Præterea, Christus dicitur Deus secundū diuinam naturam. Sed diuina natura non accepit initium essendi ex Virgine. ergo beata Virgo non est dicenda mater Dei.

¶Præterea, Hoc nomen Deus, communiter prædicatur de Patre & Filio & Spiritu sancto. Si ergo beata Virgo est mater Dei, videtur sequi quòd beata Virgo sit mater Patris & Filij & Spiritus sancti, quod est inconueniens. Non ergo beata Virgo debet dici mater Dei.

¶SED CONTRA est quod in capitulis Cyrilli approbatis in Ephesina synodo, legitur: Si quis non confitetur Deum esse secundum veritatem Emanuel, & propter hoc Dei genitricem sanctam Virginē (genuit enim carnaliter carnem factam ex Deo Verbum) anathema sit.

CONCLVSIO.

¶Beata Virgo verè fuit mater Dei, & cōtrarium asserere, hæreticum est.

¶RESPONDEO dicendum, quòd (sicut suprà dictum est) omne nomen significans in concreto naturam aliquam, potest supponere pro qualibet hypostasi illius naturæ. Cùm autem vnio, Incarnationis sit facta in hypostasi (sicut suprà dictum est) manifestum est quòd hoc nomen Deus, potest supponere pro hypostasi habente humanā naturam & diuinam. Et ideo quicquid conuenit diuinæ naturæ vel humanæ, potest attribui illi personæ: siue secundum q̄ proprie supponit nomen significans diuinam naturam, siue secundum quòd pro ea supponit nomen significans humanam naturā. Concipi autem & nasci, personæ attribuitur & hypostasi, secundum naturam illam, in qua concipitur & nascitur. Cùm igitur in ipso principio conceptionis fuerit humana natura assumpta à diuina persona (sicut prædictum est) consequens est quòd verè possit dici Deum esse conceptum & natum de Virgine, ex hoc autem dicitur aliqua mulier alicuius mater, quòd eum concepit & genuit: vnde consequens est quòd beata Virgo verè dicatur mater Dei. solùm enim sic negari posset, beatam Virginem esse matrem Dei, si vel humanitas prius fuisset subiecta cōceptioni & natiuitati, quàm homo ille fuisset filius Dei (sicut Photinus posuit) vel humanitas non fuisset assumpta in vnitatem personæ vel hypostasis verbi Dei, sicut posuit Nestorius. Vtrunque autem horum est erroneum, vnde hæreticum est negare beatam Virginem esse matrem Dei.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd hæc fuit obiectio Nestorij. Quæ quidem soluitur ex hoc, quòd licet non inueniatur expressè in Scriptura dictum, q̄ beata Virgo sit mater Dei: inuenitur tamen expressè in Scriptura quòd Iesus Christus est verus Deus, vt patet 1. Ioan. vlt. & q̄ beata Virgo est mater Iesu Christi, vt patet Matthæi 1. vnde sequitur ex necessitate ex verbis Scripturæ, quòd sit mater Dei. Dicitur etiam Roma. 9. quòd ex Iudæis est secundū carnem Christus, qui est super omnia Deus benedictus in secula. Non autem est ex Iudæis nisi mediante beata Virgine. Vnde ille, qui est super omnia Deus benedictus in secula, est verè natus ex beata Virgine, sicut ex sua matre.

¶Ad secundum dicendum, quòd illa est obiectio Nestorij, sed Cyrillus in quadam epistola contra Nestorij eam soluit, sic dicens, Sicut hominis anima cum proprio corpore nascitur, & tanquam vnum reputatur, & si voluerit quispiam dicere, quòd est genitrix carnis, non ramen & animæ genitrix, nimis superfluè loquitur. Tale aliquid gestum percipimus in generatione Christi: natumest enim ex Dei Patris substantia, Dei verbum: quia verò carnem assumpsit, necessarium est confiteri, quia natum est secundū carnem ex muliere. Dicendū est ergo quòd beata Virgo dicitur mater Dei, non quia sit mater diuinitatis, sed quia persona habentis diuinitatem & humanitatem est mater secundum humanitatem.

¶Ad tertium dicendum, quòd hoc nomen Deus, quanuis sit cōmune tribus personis: tamen supponit quandoq; pro sola persona Patris, quandoque pro sola persona Filij, vel Spiritus sancti: vt suprà habitum est. Et ita cùm dicitur, beata Virgo est mater Dei, hoc nomen Deus supponit pro sola persona Filij incarnata.

ARTICVLVS V.

¶Vtrùm in Christo sint duæ filiationes.

AD QVINTVM sic procedit. Videtur quòd in Christo sint duæ filiationes. Natiuitas enim est causa filiationis. Sed in Christo sunt duæ natiuitates, ergo etiam in Christo sunt duæ filiationes.

quòd semē mulieris sit excrescentia vteri (vt Aristoteles putauit) sed q̄ concurrat ad generationem, non necessario tamen. Et propterea apud Autorem ex hoc ipso, quòd semen mulieris non ordinatū est ad generationem, licet non necessariò, habetur ratio peccati molliciei in muliere voluntatiē seminante sola: abutitur enim semine ad generationem ordinato.

¶ *Super Quæstionis tricesimæquintæ Articulum quartum.*

Element. Titulus clarus vt sonat.

¶In corpore duæ sunt conclusiones. Prima est: Beata virgo verè dicitur mater Dei. Secunda est: Hæreticū est negare beatam Virginē esse matrem Dei. Prima conclusio probatur. Omne nomen significans in concreto aliquā naturam, potest supponere pro qualibet hypostasi illius naturæ: ergo beata Virgo potest dici mater illius naturæ: ergo verè potest dici Deum & hominis potest attribui quicquid rationē diuinæ vel humanæ naturæ conuenit: ergo verè potest dici Deum conceptum & natū de Virgine: ergo beata Virgo verè potest dici mater Dei. Antecedens patet ex opposita hæresi Valētini patet, quo ad vltimū quas pater ex antedictis. Cōsequētia probatur: quia vnio Incarnationis facta est in hypostasi. Secunda ex eadem est euidens. Tertia probatur: quia cōcipi & nasci attribuitur hypostasi secundum naturam illam, in qua cōcipitur & nascitur: iam autē ex dictis patet, hypostasim Verbi à principio conceptionis vniam naturæ humanæ. Quarta probatur: quia ex hoc aliqua mulier dicitur alicuius mater, q̄ eum concepit & genuit. ¶Secunda cōclusio probatur: solis duobus modis hæreticis potest negari beatam Virginem esse matrem Dei: ergo hæreticum est, &c. Antecedēs patet: quia vel negatur & quo ad maiorē & quo ad minorē, quo ad modos quidem: quia alter est quo ponuntur homines ipso ipse primo cōceptus, quam fuerit filius Dei. Alter verò est, quo ille homo ponitur non esse filius Dei personaliter. Quo ad hæresim verò quia primum fuit Nestorij, secundum Nestorij. Omnis clarissima.

¶ *Super Quæstionis tricesimæquintæ Articulum quintum.*

Annot. Titulus de filiationibus realibus, hoc est, an ambæ sint reales relationes, intelligitur.

¶In corpore quatuor sunt, primo ponuntur duæ citra quæstiū opiniones. secundò tractatur in communi, penes quē attēditur vnitas, vel pluralitas relatiōis realis. tertiò applicatur ad Christi filiationē, quartò respōdetur quæstiō. ¶Quo ad primum, prima opinio ponit duas reales in Christo filiationes, propter plures natiuitates, quæ sunt causæ: secunda ponit vnam tantùm propter vnitatem personæ, quæ est subiectum.

¶Quo ad secundum aduertendum est, q̄ tria concurrunt ad realem relationem, scilicet causa fundans quæcunque, sed ea quæ fundat relationem (vt albedo respectu similitudinis, & quantitas respectu æqualitatis, & generatio actiua respectu paternitatis, & similia) subiectū, in quo scilicet est subiectiue ipsa relatio, vt paternitas in persona Patris: & sic de aliis. Et terminus ad quem vt ad correlatiuū relatio est, vt filiatio est ad quem, dicitur paternitas: & sic de aliis. Et quia hæc inueniuntur concurrere ad esse relationis, & vnitas aut pluralitas ad esse relationis realis, ideo Autor in communi tractare voluit hīc de vnitate vel pluralitate relatiōis realis, de qua est sermo, ab istis tribus inchoauit, & per hæc tria discurrit, proponendo, quòd penes causam vel subiectum & nō penes terminum relatio pluralificatur, excludendo primò terminum, esse penes quem vnitas aut pluralitas relationis realis attenditur. Probat autem hoc, ex eo q̄ si ad pluralitatem terminorū nihil pluralicaretur realis relatio, sequeretur q̄ Sortes esset filius duabus filiationibus realibus specie differentibus: quia est filiast patris & matris, quæ est inconueniens: quia vna natiuitate est virisque filius. Et hinc secundo infert, penes vnitatem causæ autēdi vnitatem specificam relatiōis, & manifestat hoc primò in filiatione, penes natiuitatem, secundò in magistro penes vnam doctrinam, & in domino penes vnū dominium. Et inde tertiò prosequitur pluralitatē specificam attendi penes specificam pluralitatem causæ: quod manifestat in magisterio Grammaticæ & Logicæ & sic de aliis. Et demum vnitatem numeralem relationis non penes causam, sed subiectum ponit: & manifestat in patre respectu multorum filiorum, in quo nec plures specie paternitates, quia generationes sunt eiusdem speciei, nec plures numero, quia forma eiusdem rationis, non potest multiplicari in eodem subiecto.

¶Ad tertium dicendum, &c.

3. dist. 3. art. 5. Et quol. 7. art. 2. Et quol. 9. q. 2. ar. 3. Et opus. 3. dist. 2. q. 1. ar. 2.

filiatione

Universidad de Deusto
Biblioteca

filiatione Christi? Secundò primum ex parte causæ, scilicet quòd quia duæ sunt Christi naturæ, & sunt diuersarum rationum: consequens est quòd duæ sunt in Christo filiationes. Secundum ex parte subiecti: quòd quia vna tantum est persona: & subiectum filiationis non est natura nec pars naturæ, sed persona: cõsequens est quòd in Christo non sit filiatio temporalis, nisi cuius capax est persona diuina: & sic filiatio temporalis in Christo non est relatio realis, sed rationis tantùm.

¶ Ad quartum respondetur primò quæstio, distinguendo & concordando opiniones antiquas: quæ sunt sermo est de filiationibus secundum perfectas rationes filiationis: & sic affirmãdæ sunt duæ in Christo filiationes iuxta duas natiuitates, aut secundum filiationis subiectum: & sic in Christo non est nisi filiatio æterna quia solùm est suppositum æternũ. Secundò excludit obiectionem, quomodo scilicet Christus dicitur filius matris: & dicit quod dicitur realiter filius ex reali materniotate ad ipsum.

¶ Num relationes pluralitentur secũdum terminos.

Quæstio. ¶ Occurrunt hoc in loco quinque ex Scoto in 8. dist. 3. sunt. iudicãda: arguit enim contra quæ hic dicta, primò est circa illud, quòd relationes non pluralitãtur secundum terminos. secũdò est circa illud, impossibile est in eodem subiecto esse duas formas eiusdem rationis. tertium est circa illud. Pater vnica paternitate refertur ad plures filios, quarum est circa rationẽ litera pro principali conclusione quinti est circa ipsam principalem conclusionem.

Quæstio. ¶ Contra primum ergo dictum, scilicet relationem non pluralitari secundum terminos, arguit Scotus: Si ad duos terminos esset eadem relatio, tunc eadem relatio, simul esset & non esset.

¶ Num pater vnica paternitate referatur ad plures filios.

¶ Contra tertium dictũ, quod est propinquum huic primo (scilicet quòd pater vnica paternitate refertur ad plures filios) arguit Scotus primò. Pater hac paternitate primò respicit hunc filium hac filatione: ergo hæc paternitas non est ad plures filios. Antecedens probatur: quia sicut paternitas fundatur super genuisse: ita hæc paternitas super hoc genuisse.

¶ Secundò, correlativa sunt simul naturalitate quòd vno destructo, destruitur & reliquum, ergo destructa hac filiatione in hoc filio, destruitur quoque hæc paternitas in hoc patre, ergo paternitas remanens ad alium filium, est alia paternitas, nisi aut idem simul esset corruptum, & remaneret, quod est impossibile: aut noua paternitas nec aduenisset sine noua generatione: quod est etiam impossibile.

¶ Tertiò: quia quando aliquid est aliquo vltimate tale, non potest illud manere in ipso, nisi ipsum habens illud sic ipso tale: sicut non potest albedo manere in superficie, nisi ipsa superficies sit alba. Sed relatio est qua habens illam, est vltimatè ad aliud: igitur non potest manere eadem in eo, nisi illud in quo manet, sit illa ad idem aliud: igitur non manet eadem paternitas destructo illo termino, ad quem habens paternitatem dicitur pater paternitate illa.

¶ Quartò, Pater aliquo modo aliter respicit hunc filium, & illum. si alia relatione, habetur propositum: si non alia relatione, sed alio respectu eiusdem relationis, iterum habetur propositum.

¶ Contra secundum dictum: quia illi respectus erunt eiusdem rationis propter fundamenta eiusdem rationis. Et propterea respectus illi aut sunt aliud à relatione: & hoc est superfluum multiplicare tot entia, aut sunt idẽ relationi: & consequitur, quòd est idem dicere, respectum plurificari, & relationem pluralitari: ergo habetur propositum.

¶ Quintò, multiplicato priori, multiplicatur posterius: sed fundamentum est prius relatione: pura generatio paternitate: ergo multiplicata generatione activa, multiplicatur paternitas.

¶ Num duæ formæ eiusdem speciei possint esse in eodem subiecto.

¶ Contra secundum dictum, scilicet formam eiusdem speciei nõ posse simul esse in eodem subiecto, arguit Scotus primò: In omni ordine essentiali cum vnitate prioris essentialiter potest stare pluralitas posterioris naturaliter immediate per se, nec adæquate inhærentis prioritati subiectum est prius essentialiter illa dispositione, quæ ponitur ibi inhærens nec per se ei inhærret nec adæquatè: ergo. Maior probatur per simile in causa & in effectu quia nec subiectum est causa intrinseca dispositionis.

¶ Secundò: quia plures species phantasticæ eiusdem speciei sunt simul in eodem organo phantasiæ secundum eandẽ partem organi: ergo. Antecedens probatur. Et quidem quòd plures simul sint, patet ex eo, quia aliter defera vna specie, non posset quis imaginari, nisi de nouo acquireret. Quòd verò sint eiusdẽ speciei, probatur ex obiectis: quia obiecta sunt eiusdẽ speciei. Quòd autẽ sint in eadẽ parte organi, probatur: quia organa nouã potest in tot partes minimas dividi quot sunt species imaginabiles, quæ simul sunt in organo phantasiæ.

¶ Contra quartum illius rationem illam, filiatio est ita suppositi vt subiecti, quod nõ natura, ergo in Christo non est filiatio temporalis realis: arguit Scotus primò: si filiatio est tantùm personæ, ita q̃ non est nisi plures personæ pluralitari, aut hoc conuenit filiationi, vnde relationi, aut vnde relatio sibi originis, non primum patet vt patet nec secundum, quia non magis repugnat vni personæ plures relationes, quam vni naturæ plures personæ, q̃ pluralitas originationis fundãtis tales relationẽs: sed Christo habuit duas origines: ergo.

¶ Secundò: quia pater æternus habet duas reales relationes originis, scilicet ad filium & Spiritum sanctum super vno fundamento, scilicet essentia. ergo à fortiori Filius super duo fundamenta, scilicet duas naturas & natiuitates, habet duas filiationes reales.

¶ Tertiò: Christus habet duas operationes, ergo duas filiationes. Probatur consequentia: quia relatio originis non magis quam operatio respicit suppositum: quia suppositi est operari, primo Meta.

¶ Quartò: Christus si esset plures filios, habuisset duas paternitates ad illos: ergo nunc habet duas filiationes propter duas natiuitates. Quintò: si filiatio tantummodo diceretur de Christo secundum rationalem personalitatis æternæ, sequeretur quòd hæc esset falsa, Christus, inquantum homo, est filius. Probatur: quia quòd præcise Christo conuenit secundum rationem personalitatis æternæ non dicitur de eo, inquantum homo: propterea enim ista est falsa, Christus, inquantum homo, est persona.

¶ Num relatio filiationis temporalis sit realis.

¶ Contra quintum (scilicet filiatio temporalis Christi nõ est relatio realis) arguit Scotus probando vltimam particulam, de qua sola est quæstio, scilicet quòd sit realis. Primò, illa relatio est realis, quæ consequitur extrema ex natura existentia: & huiusmodi est filiatio temporalis Christi: ergo.

non sine actu intellectus: sed ponit matre generare & suppositũ habẽte naturã per generationẽ ex natura existentem sine actu intellectus, sequitur hãc filiatio, sicut ibi manentibus, ergo. Q̃ò si quis fingat intellectũ operari ad causandum relationẽ, hoc imaginabitur q̃a si Maria genuisset puerũ hominẽ, iustus ille vere filius relatiõe realiergo cõ Christus nõ minus acciperet naturã à matre quàm puerus homo acceptus, q̃ue realiter erit in eo relatio. sicut in puero homine fuisset.

¶ Ad hæc dubia mota, secundũ ordine dictorũ in litera respõdendum est, nõ eodẽ ordine, sed prout doctrinæ ordo exigit, vt prius scilicet cõmunia, quàm minus communia tractentur. vt ex notis generibus ad species cognoscendas tradi tur. Et propterea ad dubiũ nicæ significati, quod inter illa cõmunissimũ est, vtpote in cõmuni disputãs de formis vnius speciei in eodẽ subiecto, dicẽdũ est primò, præmissãdo quòd ratio quare formæ vnius speciei multiplicari in eodem dicimus impossibile, est illa radicabilis propositio Peripatetica: Omnis distinctio aut est secundum formã, aut secundum quantitatem: De qua propositione quum de principio individuationis tractatur, dictum est. Nunc enim oritur quod implicat dicere, formas vnius speciei duas & apponere in eodem subiecto, quia si in eodẽ subiecto sunt, ergo non distinguuntur secundum quãtitatem: nec per hoc quòd non distinguantur, etiã formaliter nõ sunt duæ.

¶ Ad primum ergo obiectionis vel spãdãdo dicẽdũ. Maiõr est, vniuersaliter falsa & distinguẽda propterea ad cla rimam solutionis. potest siquidem intelligi de vnitate formali vel de vnitate numerali. si de vnitate formali, tunc ibi æquatio stãs pro re una: si de vnitate numerali, falsa est vniuersaliter. Ratio est, quia in aliis à quãtitate vnitas numeralis posterioris inhærentis dependet per se ab vnitate numerali prioris: hoc est subiecti, ita q̃ licet albedo per accidens se habeat ad hoc quantum: hæc tamen albedo, in quantũ hæc per se dependet ab hoc quãtitate q̃ si hæc albedo: vt hæc diffinitur, to diffinitione eius poneretur hoc quantũ, quod est subiectum: vnde cum vnitate numerali subiecti prioris non stat pluralitas numeralis accidentis posterioris: quòd sic vendum stam speciem non per se inhærens quod secundum vnitatem numeralem vendicat sibi per se & adæquate hoc subiectũ. per se quidem quia hoc subiectũ ponetur in diffinitione accidentis, inquantũ hoc, & æquatè ade. quia vnitas numeralis huius accidentis subiecti, soli huic subiecto conuenit nec extra illud inuenit aut intelligi potest. Vnde probatio à simili: nulla essquo niam vnitas numeralis effectus non dependet ab vnitate numerali causæ, vt illius diffinitiua: sicut vnitas numeralis accidentis diffinienda est per hoc subiectum.

¶ Ad secundam obiectionem de speciebus in phantasia, respondetur tripliciter, primò, q̃ non probatur ab arguente esse tot eiusdem speciei species simul in vna phantasia, quòd non possint esse in diuersis organi partibus: præsertim quum huiusmodi intentionalia entia videantur, quasi in puncto faluari. vt apparet videntibus ita minimã formam, aut & multa sunt similia in phantasia non per proprias species, sed per species aliquorum rotorum, quorum illa occurrerunt vt partes.

¶ Secundò dicitur negando, in eadem phantasia inueniri plures species eiusdẽ rationis: & ad probationem, obiecta sunt eiusdem rationis: ergo species eorũ dicitur, q̃ obiecta sunt duplicitersilicet, in esse naturæ: & sic duo alba sunt eiusdem rationis, vel in esse sensibilis: & sic duo alba sunt diuersarum rationũ. Quod sic manifestatur ab ipsis repræsentantibus nam sicut in esse naturæ illa tantùm dicuntur vnius speciei, quorum quicquid habet essentialiter vnum, habet essentialiter aliud: ita in repræsentando illa tantùm dicuntur vnius speciei, quorũ quicquid repræsentat vnum totum illud, idẽ repræsentat reliquum. sicut ti vnum albũ videatur à duobus vel pluribus, omnes illæ species sunt vnius speciei: non enim differunt in repræsentando, quia idem repræsentant, sed solo numero differunt: quia hæc in isto, & illa in illo est. Sed duorum albor species non sunt vnius speciei: quia species vnius non repræsentat aliud, vt patet. Vnde cum in vna phantasia negamus plures species eiusdem obiecti, consequitur negamus plures species eiusdem rationis: quoniam, vt dictum est, species diuersorũ individuorum sunt diuersarum speciẽ: quia ipsa individua diuersa, sunt diuersarum rationum esse sensato.

¶ Tertiò dicitur, quòd sicut lumen generatum in eodem diaphano à secunda candela non est aliud numero à lumine genito à primaſed coincidit in idẽ dependens à duobus, vt partialibus agentibus. Ita quum in phantasia organum secundum eandẽ partem occurrit obiectum eiusdem rationis. non fit alia species sed præexistens fit dupla à duobus partialibus, concurrentibus animæ speciem illam ad nouum obiectũ: ita quòd præcedens species perficitur & firmatur & extenditur. Hæc responsio sustinẽda est ab illis, qui diuersarũ individuorũ nõ admittunt diuersarũ rationẽ esse species: & in eadẽ parte organi recipi. Ego magis trahor in secũdã responsionẽ. Quia poterit cõ firmari hæc alia & maiori ratione differit species imaginatæ Sortis & Plat. quàm differãt duæ species imaginatæ Sortis. Sed duæ species Sortis differunt ratione differẽtiæ numeralis: go species Sortis & Plat. differũt differẽtia maiori. quàm cõstat esse specificã.

¶ Ad primum dubium dicitur, quòd ex hoc quòd relatio vna est ad plures terminos ita æquate: non sequitur eam simul esse & non esse, quamuis sequeretur si esset ad plures adæquatos terminos: quod non est intelligibile. sunt enim duo inadæquati termini quasi partiales termini. Et propterea vno sublato, potest remanere eadem relatio ad aliũ quasi partialem terminum.

Dicitur tamẽ relatiuè filius ad matrem relatione, quę cointelligitur relationi maternitatis ad Christum. Sic etiam Deus dicitur dominus relatione, quæ cointelligitur reali relationi, qua creatura subiicitur Deo. Et quãuis relatio dominũ non sit realis in Deo: dicitur tamen realiter dominus ex reali subiectione creaturæ ad ipsum. Et similiter Christus dicitur realiter filius virginis matris, ex relatione reali maternitatis ad Christum.

¶ AD PRIMVM ergo dicitur, q̃ natiuitas temporalis causaret in Christo tẽporalem filiationem realem, si esset ibi subiectum huiusmodi filiationis capax. Quod quidem esse non potest. ipsum enim suppositum æternum non potest esse susceptiuum relationis temporalis: vt dictum est. Nec potest dici quòd sit susceptiuum filiationis temporalis ratione humanæ naturæ, sicut etiam & temporalis natiuitatis: quia oporteret naturam humanam aliqualiter esse subiectam filiationi: sicut est aliqualiter subiecta natiuitati, cùm enim Æthiops dicitur albus ratione dentis: oportet quòd Æthiopis dens sit albedinis subiectum. Natura autem humana nullo modo potest esse subiectum filiationis: quia hæc relatio directè respicit personam.

¶ Ad secundum dicendum, quòd filiatio æterna non dependet à matre temporali: sed huic filiationi æternæ cointelligitur quidam respectus temporalis dependens à matre secundum quam Christus dicitur filius matris.

¶ Ad tertium dicendum, quòd vnum & ens se consequuntur: vt dicitur in 4. Met. Et ideo sicut contingit, quòd in vno extremorum relatio sit quoddam ens, in alio autem non sit ens, sed ratio tantùm (sicut de scibili & scientia Philosophus dicit in 5. Met.) ita etiam contingit quòd ex parte vnius extremi est vna relatio, ex parte autem alterius extremi sunt multæ relationes. Sicut in hominibus ex parte parentũ inuenitur duplex relatio, vna paternitatis, & alia maternitatis, quæ sunt specie differentes, propter hoc quòd alia ratione pater, & alia mater est generationis principium. Si verò essent plures eadem ratione, principium vnius actionis (puta cùm multi simul trahunt nauem) in omnibus esset vna & eadem relatio. Ex parte autem prolis est vna sola filiatio secundum rem: sed duplex secundum rationem, inquantum corresponder vtrique relationi parentum, secundum duos respectus intellectus. Et sic etiam quantum ad aliquid in Christo est vna tantùm filiatio realis, quæ respicit patrem æternum: sed tamen ibi alius respectus temporalis, qui respicit matrem temporalem.

repropositiones enim fiunt de eo quod secundum proprias rationes conuenit correlatiuis, non de his, quæ per accidens contingunt. Sicut autem est in propositio, destructo enim hoc filio, secundo vel primo, destruitur hæc paternitas, nisi per accidens remaneat ratione identitatis ad paternitatem ad reliquum: sic ut destructo vno albo, destruerentur similitudines omnium alborum ad illud, nisi per accidens remanerent inter se. Album enim vna similitudine refertur ad omnia alba, nisi quasi infinitas relationes reales distinctas realiter eram ab hac albedine ponat Scotus. In hoc albo simul: quod est ridiculum absurdum & inter finitum. Et hæc est altera responsio à superius data de termino ad æquato vel inadæquato.

¶ Ad tertium dicitur, quòd relatio est vera per se, potest tamen esse falsa per accidens: vt dictum est. Licet enim Sortes si pater hac paternitate ad hunc filium, & non possit per se remanere hæc paternitas sine hoc filio: potest tamen per accidens remanere absque hoc: quòd dicatur ad hunc filium. Et tunc est tertia ex parte subiecti, & ex parte terminiquia est inadæquatus.

¶ Ad quartum dicitur, quòd pater eadem relatione & eodem respectu realiter respicit vtrumque filium. Et quum apud Autorem inueniatur quòd respectus sunt diuersi, non intelligitur de diuersitate realiter, sed rationis quia vnica illa realis relatio diuersum respicit rationem in dut. dum cointelligitur respicere diuersos terminos. Ita quod in re nõ est diuersitas respectuum, sed respectordinabilis illa vna relatio quasi duplex cointelligitur. Et sic suit tota fabrica argumenti, quod de respectibus realibus loquitur.

¶ Ad quintum negatur assumptum vniuersaliter, vt assumitur. & specialiter enim de fundamentalis causa effectiue multitudine numerali in eodem subiecto permanente. Possunt enim successiue generationes actiue multiplicari. & tamen permanentia cum sequentia oportet in identitatem cedere, propter identitatem subiecti, non compatientis permanentium numeralem distinctionem in se vno.

¶ Ad quartum dubium de propria filiationis subiecto dicitur, quòd filiatio nec ex eo quòd relatio nec ex eo quòd relatio originis, habet quòd non pluriscetur nisi pluralitas personæ. sed hoc habet ex eo quòd sola persona capax est filiationis. hoc & paternitatis. nulla enim natura, nulla pars naturæ aut personæ capax est paternitatis aut filiationis. vt pater ex eo quòd nihil horũ potest dici pater vel filius. Vnde patet quòd nõ est ad propositũ pluralitas relationis originis in Patre æternonec pluralitas generationũ, quoniã generatio est subiectiue in parte naturæ huiscet materia. filiatio autẽ immediate est in psona alio quin filiatio mẽbrũ posset dici filius. sicut superficies dicitur alba ita q̃ medi at inter subiectũ et albedinẽ, et sic de aliis. Et q̃ hoc patet: respõdeo ad secũdã quæstionis ex pte filiationis ad subiectũ, quæ nisi q̃ filiatio personalium est realis.

¶ Ad tertium negatur sequela ad probationem dicitur. q̃ aliter operatio & aliter filiatio est filiationis nam filiatio est, suppositi vt subiecti immediati: operatio autem est suppositi mediante natura & potentia & subiecto. vt patet.

¶ Ad quartũ dicitur. q̃ si Christus genuisset, nulla paternitate realẽ ex suo genuisse acquisiuisset quia paternitas est subiectiue immediate in persona, non minus quã filiatio.

¶ Ad quintum dicitur, q̃ antecedens potest habere duos sensus, prout ly secundũ rationem personalitatis æternæ duplicitur tenetur potest. Primò reduplicatiuè: & tunc concedit ur eorum, vi potè impertinens: quia antecedens non est nostrum: & est falsum. quia Christo conuenit esse filium hominis non secundum rationem personalitatis æternæ: hoc est non ex hoc quòd est persona æterna. Secundò potest teneri (specificatiuè: & sic antecedens quidem est nostrum & verũ: sed consequens nihil valet, quia procedit secundum primum sensum. Constat enim quod omnia personalia sunt humana, sine diuina conueniunt Christo secundum rationem personalitatis æternæ. si ly secundum teneatur specificatiue: Christus enim secundum suam personam est hic homo & Filius hominis: vt patet.

¶ Ad quintum dubium de realitate filiationis temporalis in Christo, dicitur negando maiorem: quoniã oportet addere quòd suppositum sit capax nouæ filiationis realis.

Universidad de Deusto
Biblioteca

propter excellentiã fuisse in persona Christi prouenit, quòd non consurgat in eo filiatio realis noua. Nec oportet fingere intellectũ cooperantem filiationem realem, sed ad filiationem rationis non fingitur sed necessario concurrit cognitiua filiatio ad materiam. Et quum dicitur, Si Maria genuisset purũ hominem, &c. ergo, negatur sequela, quia in puro homine fuisset persona capax filiationis realis nouæ in Christo aut non licet æquè aeternæ, patrinæ à matre? non tamen est æquè subiectiua filiationis, quia nõ esset in Christo suppositum capax filiationis realis nouæ. Vel dicendum, quòd subiecti proprietates realis nouæ filiationis sunt duæ, scilicet subiectum proximum, & remotum. Subiectum proximum est ipsa humanitas, quæ est subiecta filiationi realis nouæ. Subiectum autem remotum est suppositum, vt enim in littera dicitur, omnia requisita ad filiationem realem inueniuntur in Christo nato, excepto subiecto, quod quia persona est, & illa est Deus. Ideo subiectum realis filiationis nouæ esse non potest. Cum quibus tamen stans, quòd Christus referatur ad matrem realis relatione causati ad causam, & similiter ad similè: & sic de aliis relationibus realibus, quæ non immediatè sunt in supposito subiectiue.

¶ In responsione ad vltimum nota duo primò, quòd de vnitate specifica, & non de vnitate numerali est firmum in littera dicente, In omnibus transeuntibus numerum est vna relatio, nam specificè differentes parentelæ & materialitatis quia sunt diuersæ rationes principiandi, cõtrà ponitur vnitas eadem ratione principiandi. Et rectum manis. Et veritas est, quòd multi trahentes naturam, multis actionibus vnam passiuè natis tractũ inferiorquisti bet enim sua propria actione concurrit. Et proprietates multæ relationales subsistendo modo differendi referuntur ad naturam, quæ trahitur quilibet est sua propria relatione cõsequente principia actionem referunt quinis natis qa vno numero motu trahitur, vna relatione numero ad omnes trahentes referatur. Nota secundò, quòd filiatio singulorum hominũ dicitur vna secundũ rem, & duplex secundũ rationem secundum duos respectus intellectus. In hoc sensu, quòd sicut albedo vna secundũ rem est multiplex secundum rationes, quia vt visibilis, vt terminativa alterationis, vt excentrica piscium, &c. ita filiatio Socratis est vna res respectiua & multiplex secundum multas rationes respectiuas, ita quòd intelligitur non sicut in illa filiatione respectum ad patrem aut ad matrem, sed sicut distinctione rationis in illo vno respectu secundũ rem tantum coincidit illum vt respondet patri, & iterũ vt respondet matri.

¶ Super Quæstionis tricesimæquintæ Articulum sextum.

Comment. TItulus clarus est. ¶ In corpore duæ sunt conclusiones, prima est, Christus est natus sine dolore matris, probatur, Christus est egressus ex clauso vtero matris, ergo nulla aperitionis meatuum violentia ibi fuit: ergo in illo partu nullus fuit dolor, Prima consequentia patet, secunda verò probatur: quia dolor parientis causatur ex aperitione meatuum, per quos proles egreditur. Dictum est autem supra, quòd Christus est egressus ex clauso vtero matris: & sic nulla violentia apertionis meatuum ibi fuit, & propter hoc in illo partu nullus fuit dolor, sicut nec aliqua corruptio. Sed fuit ibi maxima iucunditas, ex hoc quòd homo Deus est natus in mundum, secundum illud Isa. 35. Germinans germinabit, & exultabit lætabunda & laudans.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd dolor partus consequitur in muliere commixtionem virilem. Vnde Gen. 3. postquam dictum est, In dolore paries, subditur, Et sub viri potestate eris. Sed sicut dicit Augustinus in sermone de Assumptione beatæ Virginis, ab hac sententia excipitur virgo mater Dei: quæ quia sine peccati colluuione & sine virilis admixtionis detrimento Christum suscepit, sine dolore genuit: & sine integritatis violatione, pudore virginitatis integra permansit. Christus autem mortem suscepit spontanea voluntate, vt pro nobis satisfaceret, non quasi ex necessitate illius sententiæ: quia ipse mortis debitor non erat.

¶ Ad secundum dicendum, quòd sicut Christus moriendo destruxit mortem nostram, ita suo dolore nos à doloribus liberauit: & ideo mori voluit cum dolore. Sed dolor parientis matris non pertinebat ad Christum, qui pro peccatis nostris satisfacere veniebat: & ideo non oportuit, quòd mater eius pareret cum dolore.

¶ Ad tertium dicendum, quòd Luc. 2. dicitur, quòd beata Virgo ipsum puerũ, quem pepererat, pannis inuoluit, & posuit in præsepio. Et ex hoc ostenditur narratio illius libri, qui est apocryphus, esse falsa. Vnde Hieronym. dicit contra Eluidium: Nulla ibi obstetrix, nulla mulier curarum sedulitas interceserit: & mater & obstetrix fuit Pannis, inquit, inuoluit infantem, & posuit in præsepio. Quæ sententia apocryphorum deliramenta conuincit.

ARTICVLVS VII.

¶ Virùm Christus debuerit in Bethleem nasci.

AD SEPTIMVM sic proceditur. Videtur quòd Christus non debuerit in Bethleem nasci. Dicitur enim Isa. 2. De Sion exibit lex, & verbum Domini de Hierusalem. Sed Christus est verè verbum Dei, ergo de Hierusalem debuit prodire in mundum.

¶ Præterea, Matth. 2 dicitur scriptum esse de Christo, quòd Nazarenus vocabitur: quod sumitur ex eo quod scribitur Isa. 11. Flos de radice eius ascendet. Nazareth enim flos interpretatur. Sed maximè aliquis denominatur à loco suæ natiuitatis. ergo videtur quod in Nazareth nasci debuerit, vbi etiam fuit conceptus & nutritus.

¶ Præterea, Ad hoc Dominus natus est in mundo, vt veritatis fidem annuntiaret: secundum illud Ioan. 18. In hoc natus sum, & ad hoc veni in mundum, vt testimonium perhibeam veritati. Sed hoc facilius fieri potuisset, si natus fuisset in ciuitate Romana, quæ nunc dominatum orbis habebat. Vnde & Paulus Romanis scribens dicit Roman. primo: Fides vestra annuntiatur in vniuerso mundo. Ergo videtur, quòd non debuerit in Bethleem nasci.

¶ SED CONTRA est quod dicitur Michææ 5. Et tu Bethleem Ephrata, ex te mihi egredietur qui sit dominator in Israel.

CONCLVSIO.

¶ Christus nasci voluit in Bethleem, sicut pati voluit in Hierusalem.

¶ RESPONDEO dicendum, quòd Christus in Bethleem nasci voluit duplici ratione. Primò quidem, quia factus est ex semine Dauid secundum carnem, vt dicitur Roman. 1. Cui etiam facta fuerat repromissio specialis de Christo, secundum illud 2. Reg. 23. Dixit vir cui constitutum de Christo Dei Iacob. Et ideo in Bethleem, de qua natus fuit Dauid, nasci voluit, vt ex ipso loco natiuitatis, promissio ei facta impleta ostenderetur, & hoc designat Euangelista dicens, Eo quòd esset de domo & familia Dauid. Secundò, quia (vt Gregor. dicit in Hom.) Bethleem domus panis interpretatur. Ipse autẽ Christus est qui ait, Ego sum panis viuus, qui de cælo descendi.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd sicut Dauid in Bethleem natus est, ita etiã Hierusalem elegit, vt in ea sedem regni constitueret, & templum Dei ibi ædificaret, & sic Hierusalem elegit, vt esset ciuitas simul regalis & sacerdotalis. Sacerdotium autem Christi & eius regnum, præcipuè consummatum est in eius passione: & ideo conuenienter Bethleem elegit natiuitati, Hierusalem verò passioni. Similiter etiam per hoc hominum gloriam confutauit, qui gloriantur de hoc, quòd ex ciuitatibus nobilibus originem ducunt, in quibus etiam præcipuè volunt honorari. Christus autem econuerso, in ciuitate ignobili nasci voluit, & in ciuitate nobili pati opprobrium.

¶ Ad secundum dicendum, quòd Christus florere voluit secundum virtuosam conuersationem, non secundum carnis originem. Et ideo in ciuitate Nazareth educari voluit & nutriri, in Bethleem autem voluit quasi peregrè nasci. Quia, vt Gregor. dicit, per humanitatem, quam assumpserat, quasi in alieno nascebatur: non secundum potestatem, sed secundum naturam. Et etiam (vt Beda dicit) in diuersorio loco egebat, vt nobis multas mansiones in domo Patris sui præpararet.

¶ Ad tertium dicendum, quòd sicut dicitur in quodam sermone Ephesini cõcilij, Si maximam Romam elegisset ciuitatem, potentiam ciuium, mutationem orbis terrarum putarent, si filius fuisset Imperatoris, potestati vtilitatem ascriberent. Sed vt diuinitas cognosceretur orbem transformasse terrarum, pauperculam elegit matrem, & pauperiorem patriam. Elegit autem Deus infirma mundi, vt confundat fortia, sicut dicitur primæ ad Corinth. 1. Et ideo vt suam potestatem magis ostenderet in ipsa Roma, quæ caput mundi erat, etiam caput Ecclesiæ suæ statuit, in signũ perfectæ victoriæ. Vt exinde fides deriuaretur ad vniuersum mundum: secundum illud Isa. 26. Ciuitatem sublimem humiliabit: & conculcabit eam pes pauperis, scilicet Christi, gressus egenorum, id est, Apostolorum Petri & Pauli.

ARTICVLVS VIII.

¶ Virùm Christus fuerit tempore congruo natus.

AD OCTAVVM sic proceditur. Videtur quòd Christus non fuerit congruo tempore natus. Ad hoc enim Christus venerat, vt suos in libertatem reuocaret. Natus est autem tempore seruituris, quo scilicet totus orbis præcepto Augusti describi, quasi tributarius factus: vt habetur Luc. 2. Ergo videtur quòd non congruo tempore Christus fuerit natus.

¶ Præterea, Promissiones de Christo nascituro Gentibus non fuerant factæ: secundum illud Roman. 9. Quorum sunt promissa. Sed Christus natus est tempore, quo Rex alienigena dominabatur: sicut patet Matt. 2. Cùm natus esset Iesus in diebus Herodis regis. Ergo videtur quòd non fuerit congruo tempore natus.

¶ Præterea, Tempus præsentiæ Christi in mundo dici comparatur, propter id, quòd ipse est lux mundi: vnde ipse dicit Ioan. 9. Me oportet operari opera eius, qui misit me donec dies est. Sed in æstate sunt dies longiores, quàm in hyeme, ergo cùm natus fuerit in profundo hyemis XVIII. Calendas Ianuarij, videtur quòd non fuerit conuenienti tempore natus.

¶ SED CONTRA est quod dicitur Galat. 4. Cùm venit plenitudo temporis, misit Deus filium suum factũ ex muliere, factum sub lege.

CONCLVSIO.

¶ Cùm Christus secundum diuinæ sapientiæ dispositionem natus fuerit, conuenientissimo etiam tempore natus dicitur.

¶ RESPONDEO dicendum, quòd hæc est differentia inter Christum & alios homines, quòd alij homines nascuntur subiecti necessitati temporis. Christus autem tanquam dominus & conditor omnium temporum elegit sibi tempus, in quo nasceretur, sicut & matrem & locum. Et quia quæ à Deo sunt, ordinata sunt, & conuenienter dispositа: consequens est quòd conuenientissimo tempore Christus nasceretur.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd Christus venerat nos in statum libertatis reducere de statu seruitutis. Et ideo sicut mortalitatem nostram suscepit, vt nos ad vitam reduceret, ita (vt Beda dicit) eo tempore dignatus est incarnari, quo mox natus, * censu Cæsaris ascriberetur, atque ob nostri liberationẽ ipse seruitio subderetur.

Tempore etiam illo quo totus orbis sub vno principe viuebat, maxima pax fuit in mundo, & ideo decebat vt illo tẽpore Christus nasceretur, qui est pax nostra faciens vtraque vnum: vt dicitur Ephes. 2. Vnde Hieron. dicit super Isa. Veteres si reuoluamus historias, inueniemus vsque ad vigesimum octauũ annũ Cæsaris Augusti, in toto orbe terrarum fuisse discordiam: orto autẽ Domino, omnia bella cessauerunt, secundum illud Isa. 2. Non leuabit gens contra gentem gladium. Congruebat etiam vt in illo tempore quo vnus princeps dominabatur in mundo, Christus nasceretur, qui venerat congregare suos in vnum, vt esset vnum ouile & vnus pastor, vt dicitur Ioan. 10.

¶ Ad secundum dicendum, quòd ideo Christus, Regis alienigenæ tempore nasci voluit, vt impleretur prophetia Iacob dicentis Genes. penult. Non auferetur sceptrum de Iuda, & dux de femore eius, donec veniat qui mittendus est. Quia vt Chrysost. dicit super Matth. quandiu Iudaica gens sub Iudaicis regibus, quamuis peccatoribus, tenebatur, Propheræ mittebantur ad remedium eius. Nunc autem quando lex Dei, sub potestate Regis iniqui tenebatur, nascitur Christus: quia magna desperabilis infirmitas, medicum artificiosiorem quærebat.

¶ Ad tertium dicendum, q̃ sicut dicitur in lib. de q. veter. & noui Testam. tunc Christus nasci voluit, quando lux diei crementum incipit accipere: vt ostenderetur quòd ipse venerat vt homines crescerent in lucem diuinam, secundum illud Luc. primo, Illuminare his qui in tenebris & in vmbra mortis sedent. Similiter etiam asperitatem hyemis elegit ad natiuitatem, vt ex tunc carnis afflictionem patereturpro nobis.

QVAESTIO TRICESIMASEXTA, DE *manifestatione Christi nati, in octo articulos diuisa.*

DEINDE considerandum est de manifestatione Christi nati.

¶ Et circa hoc quæruntur octo.

¶ Primò, vtrùm natiuitas Christi debuerit esse omnibus manifesta.

¶ Secundò, vtrùm debuerit aliquibus manifestari.

¶ Tertiò, quibus manifestari debuerit.

¶ Quartò, vtrùm debuerit ipse se manifestare, vel potius manifestari per alios.

¶ Quintò, per quæ alia manifestari debuerint.

¶ Sextò, de ordine manifestationum.

¶ Septimò, de stella per quam manifestata fuit eius natiuitas.

¶ Octauò, de veneratione Magorum, qui per stellam, Christi natiuitatem cognouerunt.

¶ Super Quæstionis tricesimæsextæ Articulum primum.

Circa. TItulus clarus.

¶ In corpore vnica conclusio: Natiuitas Christi non debuit esse cõmuniter omnibus manifesta. Probatur tripliciter: primò ex mysterio passionis implendi: secundò ex fidei merito: tertiò ex humanitatis assumptæ testificanda veritate.

¶ Num si Christi natiuitas omnibus manifestaretur, tolleretur fidei meritum.

Quæst. Infrà q. 39. Art. 8. 3.

¶ Clarà quæ sunt omnia, nisi quòd secunda ratio non caret scrupulo: quia aut est sermo de Christi natiuitatis manifestatione per visionem, aut per attestationem. Si enim est sermo de manifestatione per visionem, tolleretur proculdubio meritum fidei: quia tollereture ipsa fides respectu visionis. eo enim credit quod videt. Sed huic sensui obstat: quia manifestatio negata omnibus est facta quibusdam puta Pastoribus & Magis: quibus nõ per visionem, sed per attestationem Angelorum & stellæ manifestata est Christi natiuitas. Si verò est sermo de manifestatione per attestationem, non sequitur quòd tollatur meritum fidei: & falsò in litera dicitur, si manifestis incitis, Christo nascente, eius natiuitas omnibus apparet: iam tollerent ratio fidei. Vnde & magis manifestis indiciis natiuitas Christi apparuit & tamen nõ est ibi fidei ablata respectu natiuitatis Christi.

¶ Ad hoc dicitur, quòd sermo literæ est de manifestatione tali, qualis facta est Pastoribus, Magis Simeoni & Annæ. Et Pastoribus quidem & Magis, nullam constat manifestationem factam nisi attestationem: Angeli enim testificati sunt ad Pastores, & stella ad Magos. Simeoni autem & Annæ qualis fuerit reuelatio facta (an scilicet testificatiua tantùm, an illuminativa ad videndũ) licet in Euangelio nõ scribatur: ex ipso tamen sibi nuari videtur, quòd testificatiua tantùm fuerit. Quoniam vltra promissionem Christi domini, inspiratio describitur impulsiua ad videndũ corporalibus oculis Christũ: dũ dicitur quòd Simeon in Spiritu venit in templum, & minus de Anna dicitur: vt patet in textu Euangelij. Et propterea in cõclusione istius articuli sermo est de manifestatione per attestationẽ talem, qualis facta creditur Pastoribus, Magis, Simeoni & Annæ intendique Autor, quòd non debuit Christi natiuitas manifestari sic omnibus. Et secunda ratio nõ tendit ad hoc quòd talis manifestatio abstulisset fidẽ: sed ad hoc, quòd talis manifestatio minuisset meritum fidei: sic enim in litera dicitur, quia hoc diminuisset meritũ fidei. probatur autẽ in litera, quòd talis manifestatio

ARTICVLVS I.

¶ Virùm natiuitas christi debuerit esse omnibus manifesta.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd Christi natiuitas debuerit esse omnibus manifesta. Impletio enim promissionis debet respondere. Sed de promissione aduentus Christi dicitur in Psal. Deus manifestè veniet. Venit autem per carnis natiuitatem. ergo videtur quòd eius natiuitas debuerit esse toti mundo manifesta.

¶ Præterea, Primæ ad Tim. primo dicitur: Christus in hunc mundum venit peccatores saluos facere. Sed hoc non fit, nisi inquantum eis gratia Christi manifestatur, secundũ illud Tit. 2. Apparuit gratia Dei & Saluatoris nostri omnibus hominibus, erudiens nos, vt abnegantes impietatem & secularia desideria, sobriè, & piè, & iustè viuamus in hoc seculo. Ergo videtur quòd Christi natiuitas debuerit esse omnibus manifesta.

¶ Præterea, Deus super omnia pronior est ad miserandum, secundum illud Psal. Miserationes eius super omnia opera eius. Sed in secundo aduentu, quo iustitias iudicabit, veniet omnibus manifestus: secundum illud Matt. 24. Sicut fulgur exit ab Oriẽte, & paret vsque in Occidentem, ita erit aduentus Filij hominis. Ergo multò magis primus, quo natus est in mundo, secundum carnem, debuit esse omnibus manifestus.

¶ SED CONTRA est quod dicitur Isa. 45. Verè tu es Deus absconditus, sanctus Israel saluator. Et Isa. 53. Quasi absconditus est vultus eius & despectus.

CONCLVSIO.

¶ Christi natiuitas non debuit cõmuniter esse omnibus manifesta.

¶ RESPONDEO dicẽdum, quòd natiuitas Christi non debuit esse cõmuniter omnibus manifesta. Primò quidem: quia per hoc impedita fuisset humana redẽptio, quæ per crucem eius peracta est. Quia, vt dicitur primæ ad Corinth. 2. Si cognouissent, nunquam Dominum gloriæ crucifixissent.

Secundò, quia hoc diminuisset meritũ fidei, per quam venerat homines iustificare: secundum illud Rom. 3. Iustitia Dei, per fidem Iesu Christi. Si enim manifestis indiciis Christo nascente eius natiuitas omnibus apparet, iam tolleretur ratio fidei: quæ est argumentum non apparentium, vt dicitur Hebr. 11. Tertiò, quia per hoc veniret in dubiũ veritas humanitatis ipsius: vnde Augustinus dicit in Epistola ad Volusianum, Si nullas ex paruulo in iuuẽtutem mutaret ætates, nullos cibos, nullos caperet somnos, nónne opinionem confirmaret erroris, nec hominẽ verum nullo modo suscepisse crederetur? & dum omnia mirabiliter facit, auferret quod misericorditer fecit.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd autoritas illa intelligitur de aduentu Christi ad iudicium: secundum quòd glossa ibidem exponit.

¶ Ad secundum dicendum, quòd de gratia Dei saluatoris erudiendi erant omnes homines ad salutem, non in principio natiuitatis eius: sed postea tempore procedente, postquam operatus est salutem in medio terræ. Vnde post passionem & resurrectionem suã dicit discipulis suis, Matth. vlt. Euntes docete omnes Gentes.

¶ Ad tertium dicendum, quòd ad iudicium requiritur quòd autoritas iudicis cognoscatur: & propter hoc oportet, quòd aduentus Christi ad iudicium sit manifestus. Sed primus aduentus fuit ad omnium salutem, quæ est per fidem, quæ quidem est de non apparentibus: & ideo primus Christi aduentus debuit esse occultus.

ARTICVLVS II.

¶ Virùm natiuitas christi deberit aliquibus manifestari.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur, quòd natiuitas Christi nulli debuerit manifestari. Quia, vt dictũ est, hoc erat contrà humanæ saluti, vt primus Christi aduentus esset occultus. Sed Christus venerat, vt omnes saluaret, secũdum illud primæ ad Tim. 4. Qui est saluator omnium, maximè fidelium. Ergo natiuitas Christi nulli debuit manifestari.

¶ Præterea, Ante natiuitatem Christi, manifestata erat beatæ Virgini & Ioseph futura Christi natiuitas. Nõ ergo erat necessariũ Christo nato, eandem alijs manifestari.

¶ Præterea, Nullus sapiens manifestat id ex quo turbatio nascitur, & detrimentum aliorũ. Sed manifestata Christi natiuitate, subsecuta est turbatio, dicitur enim Matth. 2. quòd audiens Herodes Christi natiuitatem, turbatus est, & omnis Hierosolyma cum illo. Cessit etiam hoc in detrimentum aliorũ: quia ex hac occasione, Herodes occidit pueros in Bethleem, & in omnibus finibus eius, à bimatu, & infra. Ergo videtur quòd non fuerit conueniens Christi natiuitatẽ aliquibus manifestari.

¶ SED CONTRA est, quòd Christi natiuitas nulli fuisset proficua, si omnibus esset occulta. Sed oportebat Christi natiuitatem esse proficuam: alioquin frustra natus fuisset. ergo videtur quòd aliquibus manifestari debuerit Christi natiuitas.

CONCLVSIO.

¶ Sicut non decuit christum resurgentem manifestum fieri omnibus, sed tantùm testibus præordinatis à Deo, ita non debuit eius natiuitas omnibus, sed quibusdam manifestari, ex quibus alijs manifestaretur.

¶ RESPONDEO dicendum, quòd sicut Apostolus dicit Roma. 13. Quæ à Deo sunt, ordinata sunt. Pertinet autem ad diuinæ sapientiæ ordinem, vt Dei dona & secreta sapientiæ eius, nõ æqualiter ad omnes, sed immediatè ad quosdam perueniant, & per eos ad alios deriuentur. Vnde & quantum ad resurrectionis mysterium, dicitur Act. 10. quòd Deus dedit Christum resurgentem manifestum fieri non omni populo, sed testibus præordinatis à Deo. Vnde & hoc etiam debuit circa ipsius natiuitatem

obseruari, vt non omnibus Christus manifestaretur, sed quibusdam, per quos posset ad alios deuenire.

¶ AD PRIMVM ergo dicẽdum, quòd sicut fuisset in præiudicium salutis humanæ, si omnibus hominibus Dei natiuitas innotuisset, ita etiam etsi nulli nota fuisset. Vtroque enim modo tollitur fides: tam scilicet per hoc quòd aliquid est totaliter manifestum, quàm etiam per hoc, quòd à nullo cognoscitur, à quo possit testimonij audiri. Fides enim est ex auditu, vt dicitur Rom. 10.

¶ Ad secundum dicendum, quòd Maria & Ioseph instruendi erant de Christi natiuitate antequam nasceretur: quia ad eos pertinebat reuerentiam exhibere proli concepte in vtero, & etiam obsequi nascituræ. Eorum autem testimonium propter hoc quod erat domesticum, fuisset habitum suspectum circa magnificentiam Christi, & ideo oportuit vt alijs manifestaretur extrancis, quorum testimonium suspectum esse non posset.

¶ Ad tertium dicendum, quòd ipsa turbatio subsecuta ex natiuitate Christi manifestata, congruebat Christi natiuitati. primò quidem, quia per hoc manifestatur cælestis Christi dignitas. Vnde Gregor. dicit in Homi. Cæli Rege nato, Rex terræ turbatus est: quia nimirùm terrena altitudo confunditur, cum celsitudo cælestis aperitur. Secundò, quia per hoc figurabatur iudiciaria Christi potestas. Vnde August. dicit in quodam sermone Epiphaniæ, Quid erit tribunal iudicantis, quando superbos Reges cuna terrebat infantis? Tertiò, quia per hoc figurabatur deiectio regni diaboli: quia vt Leo Papa dicit in sermone Epiphanie: Non tantùm Herodes in semetipso turbabatur, quàm diabolus in Herode: Herodes enim terrenum hominem æstimabat, sed diabolus Deum, & vterque regnisui successorem timebat, diabolus cælestem, sed Herodes terrenum. Superfluè tamen: quia Christus non venerat regnum in terra habere. Vnde Leo Papa dicit Herodi loquẽs, Non capit Christum regia tua: nec mundi Dominus, potestatis tuæ sceptri est contentus angustijs.

Quòd autem Iudæi turbabantur, qui tamen magis gaudere debuerant, aut hoc est, quia, vt Chrysostom. dicit, de aduentu iusti non poterant gaudere iniqui, aut volentes fauere Herodi quem timebant: populus enim plus iusto fauet eis, quos crudeles sustinet. Quod autem pueri ab Herode sunt interfecti, non cessit in eorum detrimentum, sed in eorum profectum. Dicit enim Augustinus in sermone quodam de Epiphania: Absit, vt ad liberandos homines Christus veniens, de illorum præmio, qui pro eo interficiũtur, nihil egerit, qui pendẽs in ligno, pro eis à quibus interficiebatur, orauit.

ARTICVLVS III.

¶ Virùm sint conuenienter electi illi, quibus est christi natiuitas manifestata.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd non sint conuenienter electi illi, quibus est Christi natiuitas manifestata. Dominus enim Matth. 10. mandauit discipulis, In viam Gentium ne abieritis, vt scilicet prius manifestaretur Iudæis quàm Gentibus. Ergo videtur quòd multò minus à principio fuerit reuelanda Christi natiuitas Gentilibus, qui ab Oriente venerunt: vt habetur Mat. 2.

¶ Præterea, Manifestatio diuinæ veritatis præcipuè debet fieri ad Dei amicos: secundum illud Iob 36. Annuntiat de ea amico suo. Sed Magi videntur esse Dei inimici: dicitur enim Lcuit. 19. Non declinetis ad Magos, nec ab Ariolis aliquid scisciteminí. Non ergo debuit Christi natiuitas Magis manifestari.

¶ Præterea, Christus venerat totum mundum à potestate diaboli liberare: vnde dicitur Malac. 1. Ab Ortu solis vsque ad Occasum, magnum est nomen meum in Gentibus. Non ergo solùm in Oriente positis debuit manifestari, sed etiam vbique terrarum.

¶ Præterea, Omnia sacramenta veteris legis erant Christi figura. Sed sacramenta veteris legis dispensabantur per ministerium sacerdotum legalium. Ergo videtur quòd magis debuerit Christi natiuitas manifestari sacerdotibus in templo, quàm pastoribus in agro.

¶ Præterea, Christus ex Virgine matre natus est, & ætate paruus erat. Conuenientius igitur videtur fuisse, quòd Christus manifestaretur iuuenibus & virginibus, quàm senibus & coniugatis, vel viduis: sicut Simeoni & Annæ.

¶ SED CONTRA est quod dicitur Ioan. 13. Ego scio quos elegerim. Quæ autem fiunt secundum Dei sapiẽtiam, conuenienter fiunt. Ergo conuenienter sunt electi illi, quibus est manifestata Christi natiuitas.

CONCLVSIO.

¶ Cùm salus per Christum futura ad hominum omnium diuersitatem pertineret, congruit omnibus hominum conditionibus eius natiuitatem manifestari, scilicet Magis, Simeoni, & Annæ, ac Pastoribus.

¶ RESPONDEO dicendum, quòd salus, quæ erat futura per Christum, ad omnem diuersitatem hominum pertinebat, quia sicut dicitur Colos. 3. In Christo Iesu non est masculus & fœmina, Gentilis & Iudæus, seruus & liber, & sic de alijs huiusmodi. Et vt hoc in ipsa Christi natiuitate præfiguraretur, omnibus conditionibus hominum est manifestatus, quia vt Augustinus dicit in sermone de Epiphania: Pastores fuerunt Israelitæ, Magi Gentiles, illi propè, isti longè: vtrique tamen ad angularem lapidem concurrerunt. Fuit etiam inter eos alia diuersitas: nam Magi fuerunt sapientes & potentes: Pastores autem simplices & viles. Manifestatus etiam est iustis, Simeoni & Annæ, & peccatoribus, scilicet Magis. Manifestatus est etiam & viris & mulieribus: vt per hoc ostenderetur, nullam conditionem hominum excludi à Christi salute. *& mulieri*

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd illa manifestatio natiuitatis Christi fuit quædam prælibatio plenæ manifestationis quæ erat futura. Et sicut in secunda manifestatione primò annuntiata est gratia Christi per Christum & eius Apostolos Iudæis, & postea Gentilibus: ita ad Christum primò peruenerunt Pastores, qui erant primitiæ Iudæorum, tanquã propè existentes: & postea venerunt Magi à remotis, qui fuerũt primitiæ Gentium: vt August. dicit. *lieri, scilicet Annæ*

¶ Ad secundum dicendum, quòd sicut August. dicit in sermo. de Epipha. Sicut præualet imperitia in rusticitate Pastorum, ita præualet imperitas in sacrilegijs Magorum: vtrosque tamen sibi lapis ille angularis attribuit, quippe qui venit stulta eligere, vt confunderet sapientes: & non vocare iustos, sed peccatores: vt nullus magnus superbiret, nullus infirmus desperaret. Quidam tamen dicunt, quòd isti Magi non fuerunt malefici, sed sapiẽtes Astrologi: qui apud Persas vel Chaldæos Magi vocãtur.

¶ Ad tertium dicendum, quòd sicut Chrysost. dicit, Ab Oriente venerunt Magi, quia vnde dies nascitur, inde initium fidei processit: quia fides lumen est animarum. Vel quia omnes qui ad Christum veniunt, ab ipso & per ipsum veniunt, de quo dicitur Zachar. 6. Ecce vir, Oriens nomen eius. Dicuntur autem ab Oriente, ad literam, venisse: vel quia de vltimis Orientis partibus venerunt, secundum quosdam, vel quia de aliquibus vicinis partibus Iudææ venerunt, quæ tamen sunt regioni Iudæorum ad Orientem. Credibile tamen est, etiam in alijs partibus mundi aliqua indicia natiuitatis Christi apparuisse, sicut Romæ fluxit oleum, & in Hispania apparuerunt tres soles, paulatim in vnum coëuntes.

¶ Ad quartum dicendum, quòd sicut Chrysost. dicit, Angelus manifestans Christi natiuitatem, non iuit Hierosolymam, non requisiuit Scribas & Phariseos: erant enim corrupti & præinuidia cruciabantur. Sed pastores erant synceri antiquam conuersationem Patriarcharum & Moysi colẽtes. Per hos etiam

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶ Super Quæstionis tricesimæsextæ Articulum quartum.

Cimen. TItulus clarus.

¶ In corpore vltima conclusio. Christus non per seipsum, sed per alias creaturas suam natiuitatem manifestare debuit. Probatur: Natiuitas Christi ordinata est ad humanam salutē per fidem: ergo oportebat ita manifestari, vt fides deberet fidei humanitatis non præiudicare. ergo non per seipsum, sed per alias creaturas debuit manifestari. Prima consequentia probatur: quia fides salutaris est circa vtrumque scilicet deitatem & humanitatē Christi. Secunda probatur: quia fides humanitatis Christus in seipso humanitatem infirmamificat: alij exhubit: fides verò deitatis, dum per creaturas, Angelos scilicet & stellam Pastoribus, Magis, Simeoni, Annæque virtus deitatis manifestatur.

Anno. ¶ In responsione ad tertium, colligo vtra Chrysostomi autoritas, quòd ad literam miraculum vini fuit initium signorum Christi simpliciter, & non limitatè in illo loco. Et hoc optima ratione litera probat ex verbis Ioan Baptistæ miraculum quippe vini factum est post baptismū Christi per annum, secundum Ecclesiæ traditionem, tria mysteria vno die diuersis annis contigisse attestantem, scilicet Magorum adorationē, baptismum Christi, & conuersionem aquæ in vinum.

¶ super Quæstionis tricesimæsextæ Articulum quintum.

Anno. TItulus minus explicat breuitatis causa, quàm quærit. Non, vt patet in distinctione articulorum in principio huius quæstionis facta in litera, quintus articulus inquirit per quæ alia debuerit manifestari: vbi patet non solùm de Angelis (vt hic explicatur) sed vniuersaliter de omnibus creaturis, per quas debuerit manifestari Christi natiuitas inquiri. Hic quoque euidenter apparet in processu articuli vbi non solùm quærc per Angelos pastoribus, sed diffusè quoque quæritper stellam Magis, & per inspirationem interiorem Simeoni & Annæ manifestata est Christi natiuitas, & ideo redditur.

Cimen. ¶ In corpore articuli vna est conclusio respondens suæ quæstioni Christi natiuitas conuenienter manifestata est per Angelos, stellam & inspirationem, pastoribus Iudæis, Magis, & iustis Simeoni & Annæ. Probatur primò. Manifestatio per signa debet fieri per familiaria illis, quibus manifestatio fit, ergo conuenienter, &c. Antecedens probatur ex simili de manifestatione syllogistica. Consequentia autem probatur: quia iustis, scilicet perfectis, familiare est per inspirationem, & illis corporalibus deditis per visibilia, & iustus inter istos alios Iudæos per Angelorum visionem, Gentilibus per astrorum signa instruit. Confirmatur secundò. quo ad finem cæleste natiuitatem enarrabant. Et confirmatur tertiò quo ad differentiam inter Angelos & stellam respectu pastorum & Magorum: & hoc triplici ratione, vt patet in litera. Confirmatur quartò quo ad stellam, ex spirituali genere. Abrahæ, sicut stellarum numerus.

ARTICVLVS IIII.

¶ Virum Christus per seipsum natiuitatem suā manifestare debuerit.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur quòd Christus per seipsum natiuitatem suam manifestare debuerit. Causa enim quæ est per se, semper est potior ea quæ est per aliud: vt dicitur in 8. Phys. Sed Christus suā natiuitatem manifestauit per alios, puta pastoribus per Angelos, & Magis per stellam. Ergo multò magis per seipsum debuit suam natiuitatem manifestare.

¶ Præterea, Ecclesiastici 20. dicitur, Sapientia abscondita & thesaurus inuisus, quę vtilitas in vtrisque? Sed Christus à principio suæ conceptionis plenè habuit sapientię & gratiæ thesaurum. Nisi ergo hanc plenitudinem manifestasset per opera & verba, fuisset frustra ei data sapiētia & gratia: quod est inconueniens: quia Deus & natura nihil frustra facit: vt dicitur in primo de Cælo.

¶ Præterea, In lib. de Infantia Saluatoris legitur, quòd Christus in sua pueritia multa miracula fecit. Et ita videtur quòd suam natiuitatem per seipsum manifestauerit.

¶ SED CONTRA est quod Leo Papa dicit, quòd Magi inuenerunt puerum Iesum nulla ab humanæ infantiæ generalitate diiectum. Sed alij infantes non seipsos manifestant. Ergo neque decuit, quòd Christus per seipsum suā natiuitatē manifestaret.

CONCLVSIO.

¶ Decuit Christum non per seipsum, sed per alias creaturas natiuitatem suam manifestare, ne fidei propagandæ deroga retur.

¶ RESPONDEO dicendum, quòd natiuitas Christi ad humanam salutem ordinabatur, quæ quidem est per fidem. Fides autem salutaris diuinitatem & humanitatem Christi confitetur. Oportebat igitur ita manifestari natiuitatem Christi, vt demonstratio diuinitatis eius, fidei humanitatis ipsius non præiudicaret. Hoc autem factum est, dum Christus in seipso natiuitatem similem infirmitati humanæ exhibuit, & tamen per Dei creaturas diuinitatis virtutem in se monstrauit. Et ideo Christus nō per seipsum suam natiuitatē manifestauit, sed per quasdam alias creaturas.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd in via generationis & motus oportet per imperfecta ad perfectum peruenīri. Et ideo Christus prius manifestatus est per alias creaturas: & postea manifestauit se per seipsum manifestatione perfecta.

¶ Ad secundum dicendum, quòd licet sapientia absconditа sit inutilis: non tamen ad sapientem pertinet, vt quolibet tempore manifestet seipsum, sed tempore congruo. Dicitur enim Ecclesiast. 20. Est tacens non habens sensum loquelæ, & est tacens sciens tēpus aptі temporis. Sic ergo sapientia Christo data non fuit inutilis, quia seipsum tempore congruo manifestauit: & hoc ipsum, quòd tempore congruo absondebatur, est sapientiæ iudicium.

¶ Ad tertium dicendū, quòd liber ille de infantia Saluatoris est apocryphus. Et Chrysostom dicit super Ioan. quòd Christus non fecit miracula antequam aquam conuertit in vinum, secundum illud quod dicitur Ioan. 2. Hoc fecit initium signorum Iesus. Si enim secundum primam ætatem miracula fecisset, non indiguissent Israelitæ alio manifestante eum: cùm tamen Ioannes Baptista dicat Ioan. primo, Vt manifestetur in Israel, propterea veni in aqua baptizans. Decenter autem non incepit facere signa in prima ætate: existimassent enim phantasma esse Incarnationem, & ante opportunum tempus cruci eum tradidissent liuore liquefacti.

ARTICVLVS V.

¶ Virum natiuitas Christi debuerit per Angelos & stellam manifestari.

AD QVINTVM sic proceditur. Videtur quòd non debuerit manifestari per Angelos Christi natiuitas. Angeli enim sunt spirituales substantiæ secundum illud Psal. Qui facit Angelos suos spiritus. Sed Christi natiuitas erat secundum carnem, non autem secundum spiritualem eius substantiam. Ergo non debuit per Angelos manifestari.

¶ Præterea, Maior est affinitas iustorum ad Angelos quàm ad quoscunque alios, secundum illud Psal. Immittet Angelus Domini in circuitu timentium eum, & eripiet eos. Sed iustis, scilicet Simeoni & Annæ, nō est manifestata Christi natiuitas per Angelos. Ergo nec pastoribus per Angelos manifestari debuit.

¶ Præterea, Videtur quòd nec magis debuerit manifestari per stellam. Hoc enim videtur esse erroris occasio, quantum ad illos, qui æstimant sydera natiuitatibus hominum dominari. Sed occasiones peccandi sunt hominibus auferendæ. Non ergo fuit conueniens, quòd per stellam Christi natiuitas manifestaretur.

¶ Præterea, Signum oportet esse certum ad hoc, quòd per ipsum aliquid manifestaretur. Sed stella non videtur esse signum certum natiuitatis Christi. Ergo inconuenienter fuit Christi natiuitas per stellam manifestata.

¶ SED CONTRA est quod dicitur Deuter. 32. Dei perfecta sunt opera. Sed talis manifestatio fuit opus diuinum. Ergo per conuenientia signa fuit effecta.

CONCLVSIO.

¶ Cùm diuino quodam opere manifestata fuerit Christi natiuitas, congruè per Angelos Pastoribus, per stellam Magis manifestari debuit.

¶ RESPONDEO dicendum, quòd sicut manifestatio syllogistica fit per ea quæ sunt magis nota ei, cui est aliquid manifestandum: ita manifestatio quæ fit per signa, debet fieri per ea quæ sunt familiaria illis, quibus manifestatur. Manifestum est autem, quòd viris iustis est familiare & consuetum interiori Spiritus sancti instinctu edoceri; absque signorum sensibilium demonstratione, scilicet per Spiritum prophetiæ. Alij verò corporalibus rebus dediti, per sensibilia ad intelligibilia adducuntur. Iudæi autem consueti erant diuinas responsa per Angelos accipere, per quos etiam legem acceperant: secundum illud Act. 7. Accepistis legem in dispositione Angelorum. Gentiles verò & maximè Astrologi consueti sunt stellarum cursus inspicere. Et ideo iustis, scilicet Simeoni & Annæ, manifestata est Christi natiuitas per interiorem instinctum Spiritus sancti: secundum illud Luc. 2. Responsum accepit à Spiritu sancto, non visurum se mortem, nisi prius videret Christū Domini. Pastoribus autem & Magis tanquam rebus corporalibus deditis manifestata est Christi natiuitas per visibiles apparitiones. Et quia natiuitas non erat purè terrena, sed quodammodo cælestis, ideo per signa cælestia

cælestia vtrisque Christi natiuitas reuelatur. Vt enim Aug. dicit in sermo. de Epipha. Cælos Angeli habitant, & sydera ornant, vtrisque ergo cæli enarrant gloriam Dei. Rationabiliter autem pastoribus tanquam Iudæis, apud quos frequenter factæ sunt apparitiones Angelorum, reuelata est natiuitas Christi per Angelos. Magis autem assuetis in consideratione cælestium corporum, manifestata est per signum stellæ: quia (vt Chrys. dicit, per consueta eos Dominus vocare voluit, eis condescendens. Est autem alia ratio: quia vt Greg. dicit, Iudeis tāquam ratione vtentibus rationale animal, id est Angelus prædicare debuit. Gentiles verò, quia vti ratione nesciebant ad cognoscendum Dominum, non per vocem, sed per signa perducitur. Et sicut Dominum iam loquentem annuntiauerit Gentilibus prædicatores loquentes, ita eum nondum loquentem elementa muta prædicauerint. Est etiam & alia ratio: quia vt Aug. dicit in sermo. Epipha. Abrahæ innumerabilis fuerat promissa successio non carnis semine, sed fidei fœcunditate generanda. Et ideo stellarum multitudini est comparata, vt cælestis progenies speraretur. Et ideo Gentiles in syderibus designati, ortu noui syderis excitantur, vt perueniant ad Christum, per quem efficiuntur semen Abrahæ.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd illud manifestatione indiget, quod de se est occultum: non autem illud quod de se est manifestum. Caro autem eius, qui nascebatur, erat manifesta, sed diuinitas erat occulta. Et ideo conuenienter manifestata est illa natiuitas per Angelos, qui sunt Dei ministri. Vnde & cùm claritate Angelus apparuit, vt ostenderetur quòd ille qui nascebatur, erat splendor paternæ gloriæ.

¶ Ad secundum dicendum, quòd iusti non indigebant visibili apparitione Angelorū: sed eis sufficiebat interior instinctus Spiritus sancti propter eorum perfectionem.

¶ Ad tertium dicendum, quòd stella natiuitatem Christi manifestans, omnem occasionem erroris subtraxit. Vt enim Augustinus dicit contra Faustum, nulli astrologi ita constituerunt nascentium hominum facta sub stellis, vt aliquam stellarum homine aliquo nato circuitus sui ordinem reliquisse, & ad eum, qui natus est perexisse assererent: sicut accidit circa stellam, quæ demonstrauit natiuitatem Christi. Et ideo per hoc non confirmatur error eorum, qui sortem nascentium hominum astrorum ordini colligari arbitrantur, non autem credunt astrorum ordinem ad hominis natiuitatem posse mutari. Similiter etiam, vt Chrysost. dicit, Non est hoc astronomiæ opus, à stellis scire eos qui nascuntur: sed ab hora natiuitatis futura prædicere. Magi autem tempus natiuitatis non cognouerunt: vt hinc sumentes initium, à stellarum motu futura cognoscerent, sed potius econuerso.

¶ Ad quartum dicendum, quòd sicut Chrysost. refert, in quibusdam scripturis apocryphis legitur, quòd quædam gens in extremo Orientis iuxta Oceanum, scripturam quandam habebat ex nomine Seth de hac stella, & muneribus huiusmodi offerendis, quæ gens diligenter obseruabat huius stellæ exortum, positis exploratoribus duodecim, qui certis temporibus deuotè ascendebant in montem, in quo postmodum eam viderunt, habētem in se quasi paruuli formam; & super se similitudinem crucis.

Vel dicendum, quòd sicut dicitur in lib. de Quæstionibus veter. & noui Testam. Magi illi traditionem Balaam sequebātur, qui dixit, Orietur stella ex Iacob. Vnde videntes stellam extra ordinem mundi, hanc esse intellexerunt, quam Balaam futuram indicem Regis Iudæorum prophetauerat. Vel dicendum, sicut Augustinus dicit in sermo. de Epipha. quòd ab Angelis, aliqua admonitione reuelationis audierunt Magi, quòd stella Christū natum significaret, & probabile videtur quòd à bonis, quando

¶ Super Quæstionis tricesimæsextæ Articulum sextum.

Cimen. TItulus de ordine temporis quærit, quo prius pastoribus, deinde Magis, demum Simeoni & Annæ manifestata est Christi natiuitas.

¶ In corpore Autor duo facit: primò ordinem manifestationum ex Euangelij autoritate aperit, scilicet quòd ipso die natalis pastoribus, decimaterta die Magis, quadragesima Simeoni & Annæ. Secundò rationem ordinis assignat optimam ex significatis. Omnia clara sunt in litera.

Anno. ¶ In responsione ad tertium, de tempore occisionis innocentium nō mul tum conflat. Ex Euangelio siquidem habetur, quòd non statim occisi fuere. nam post adorationem Magorū in domo diuersoria iuxta Bethleē ipsa qua natus est Christus, oblatus est Domino in templo, & postea portatur à parentibus in Nazareth, vbi Angelus admonuit Ioseph. Inde in Aegyptum: futurum est enim vt Herodes quæreret puerum ad perdendum eum. Hoc enim oportuit fuisse, priusquam ex seruis eius venerunt parentes in Nazareth, vt Lucæ narrat: si enim antè fuisset, non venisset in Nazareth. Vnde certum relinquitur, quòd non statim Herodes sciuit in pueros, sed incertum est quanto tempore post sciuerit in eos. Satis ratiocinabile est illud impedimentum ex Romano Imperio: quia pro historia habetur, quod Romanus Imperator à filio accusatus,

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶ Super Quæstionis trigesimæ sextæ Articulum septimum

Elment. IN corpore duo fuit. Primo ex Chrysost. respondetur quæsito vna conclusione; Stella non fuit ex cælestibus. Et afferuntur quinque rationes ex eodem. Secundo tractatur quid fuit illa stella: primò secundum Chrysost. sub cuius opinione affertur duo modi dicendi deinde secundum propriam opinionem autoritate Leonis firmatam. Omnia patent in litera.

Annot. ¶ In responsione ad tertium, perspice Autorem commune verbum de significatione cometarum admittendo responderemon quòd propter ea sic ipsum sensisse putandum sit, sed esto quòd sic respondisse intelligendum est. Cometes enim non magis regis, quàm pauperis ruffici mortem significat: sed quia mortes principum notantur, pauperum autem ratio non habetur, ideo vulgatum est, quòd significat mortem principis, si magno credimus Alberto.

¶ Super Quæstionis trigesimæsextæ Articulum octauum.

Aunot. TItulus de conuenientia seu rationabilitate actus quæritur.

Elment. ¶ In corpore vnica conclusio: Credendum est Magos à Spiritu sancto inspiratos sapienter Christi adorasse. Probatur: Magi sunt primitiæ Gentium in Christum credentium: ergo credendum est. &c. Antecedens manifestatur: quia in ipsis sicut in quodam præsagio fides deuotioque Gentium à remotis ad Christum venientium monstrabatur. Consequentia probatur: quia sicut fides deuotioque Gentium est absque errore per inspirationem Spiritus sancti, &c.

Opus. 60. cap. 7. Et Mat. 2. in 4.

nium ante Christi natiuitatem: & tũc præmeditantes & se ad iter præparantes, à remotissimis partibus Orientis peruenerunt ad Christum tertiadecima die à sua natiuitate. Vnde & Herodes statim post recessum Magorum, videns se ab eis illusum, mandauit occidi pueros à bimatu & infra, dubitãs ne tunc Christus natus esset quando stella apparuit, secũdum quòd à Magis audierat.

Alij verò dicunt stellam apparuisse primò, cùm Christus natus est: & statim Magi visa stella iter arripientes, longissimum iter in tredecim diebus peregerunt, partim quidem adiuti diuina virtute, partim autem dromedariorum velocitate. Et hoc dico si venerunt ex extremis partibus Orientis. Quidam tamen dicunt eos venisse de regione propinqua, vnde fuerat Balaam, cuius doctrinæ sectatores fuerunt. Dicuntur autem ab Oriente venisse quia terra illa est ad Orientalem partem terræ Iudæorum. Et secundum hoc Herodes non statim recedentibus Magis, sed post biennium pueros interfecit. Vel quia dicitur interim accusatus Romam iuisse: vel aliquorum periculorum terroribus agitatus, à cura interficiendi puerum interim destitisse. Vel quia potuit credere Magos fallacis stellæ visione deceptos, postquam non inuenerunt quem natum putauerunt, erubuisse ad se redire: vt Augustdicit in lib. de Consensu Euangelistarũ. Ideo autem non solùm bimos pueros interfecit, sed etiam infrà: quia (vt Aug. dicit in quodam sermone Innocentij) timebat ne puer, cui sydera famulantur, speciem suam paulò supra ætatem vel infra transformaret.

ARTICVLVS I.

¶ Vtrùm stella quæ Magis apparuit, fuerit vna de cælestibus stellis.

AD SEPTIMVM sic proceditur. Videtur quòd stella quæ Magis apparuit fuerit vna de cælestibus stellis. Dicit enim Augustin quodam sermone Epiphaniæ, Dum pendet ad vbera, & vilium patitur Deus inuolumenta pannorum, repente nouum de cælo sydus effulsit. Fuit igitur stella cælestis, quæ Magis apparuit.

¶ Præterea, Augustin. dicit in sermone quodam Epiphaniæ: Pastoribus Angeli, Magis stella Christum demonstrat, vtrisque loquitur lingua cælorum: quia lingua cessauit Prophetarum. Sed Angeli pastoribus apparentes, fuerunt verè de cælestibus Angelis. Ergo & stella Magis apparens, fuit verè de cælestibus stellis.

¶ Præterea, Stellæ quæ non sunt in cælo, sed in aëre, dicuntur stellæ comatæ, quæ non apparent in natiuitatibus Regum, sed magis sunt indicia mortis eorum. Sed illa stella designabat Regis natiuitatem: vnde Magi dicunt Matth. 2. Vbi est qui natus est Rex Iudæorum? vidimus enim stellam eius in Oriente. Ergo videtur quòd fuerit de cælestibus stellis.

¶ SED CONTRA est quod Augustin. dicit in lib. contra Faustum, Non ex illis erat stellis, quæ ab initio creaturæ itinerum suorum ordinem sub Creatoris lege custodiunt, sed nouo virginis partu nouum sydus apparuit.

CONCLVSIO.

¶ Consonum valde rationi esse videtur, vt stella quæ Magos ad Christum natum perduxit, non fuerit vna cælestium stellarum, sed ad hoc à Deo de nouo creata.

¶ RESPONDEO dicendum, quòd sicut Chrysost. dicit super Matt. quòd illa stella, quæ Magis apparuit, non fuerit vna cælestium stellarum, multipliciter manifestum est. Primò quidem, quia nulla alia stellarum hac via incedit. hæc enim stella ferebatur à Septẽtrione in Meridiem: ita enim Iudæa iacet ad Persidem, vnde Magi venerunt. Secũdò apparet hoc ex tempore: non enim solùm apparebat in nocte, sed etiam in media die, quod non est virtutis stellæ, sed nec etiam lunæ. Tertiò, quia quandoque apparebat, & quandoque occultabatur. Cùm enim intrauerunt Hierosolymam, occultauit seipsam: deinde vbi Herodem reliquerunt, seipsam monstrauit. Quartò, quia non habebat continuum motum, sed cùm oportebat ire Magos, ibat, cùm oportebat stare, stabat, sicut & de colũna nubis erat in deserto. Quintò, quia nõ sursum manens, partum Virginis demonstrabat, sed deorsum descendens, hoc faciebat. Dicitur enim Matt. 2. quòd stella, quam viderant Magi in Oriente, antecedebat eos, vsque dum veniens staret supra vbi erat puer. Ex quo patet quòd verbum Magorum dicentiũ, Vidimus stellam eius in Oriente non est sic intelligendum, quasi ipsis in Oriente positis stella apparuerit existens in terra Iuda, sed quia viderunt eam in Oriente existentem, & præcessit eos vsque in Iudæam, quanuis hoc à quibusdam sub dubio relinquatur. Non autem potuisset distinctè domum demonstrare, nisi esset terræ vicina. Et sicut ipse dicit, hoc non videtur proprium stellæ, sed virtutis rationalis cuiusdam. Vnde videtur hæc stella virtutis inuisibilis fuisse in talem apparentiam transformata. Vnde quidam dicunt, quòd sicut Spiritus sanctus descẽdit super baptizatum Dominum in specie columbæ: ita apparuit Magis in specie stellæ. Alij verò dicunt, quòd Angelus qui apparuit pastoribus in humana specie, apparuit magis in specie stellæ.

Probabilius tamen videtur, quòd fuerit stella de nouo creata, non in cælo, sed in aëre vicino terræ, quæ secundum diuinam voluntatem mouebatur. Vnde Leo Papa dicit in sermone Epiphaniæ: Tribus Magis in regione Orientis, stella nouæ claritatis apparuit: quæ illustrior cæteris pulchriórque syderibus, in se intuentium oculos animósque conuerteret, vt confestim aduerteretur, non esse otiosum quod tam insolitum videbatur.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd cælum in sacra Scriptura quandoque dicitur aër: secundum illud, Volucres cæli, & pisces maris.

¶ Ad secundum dicendum, quòd ipsi Angeli cælestes ex suo officio habent, vt ad nos descendant in ministerium missi: sed stellæ cælestes suum situm non mutant. Vnde non est similis ratio.

¶ Ad tertium dicendum, quòd sicut stella illa non est sequuta modum stellarum cælestium, ita nec etiam stellarum cometarũ quæ nec de die apparent, nec cursum ordinatum mutant. Et tamen non omnino aberat significatio cometarum, quia cæleste regnum Christi cõminuit, & consumit vniuersa regna terræ, & ipsum stabit in æternum: vt dicitur Dan. 2.

ARTICVLVS VIII.

¶ Vtrùm Magi conuenienter ad Christum adorandum venerint.

AD OCTAVVM sic proceditur. Videtur quòd Magi non conuenienter ad Christum venerandum venerint. Vnicuique enim Regi reuerentia debetur à suis subiectis: Magi autem non erant de regno Iudæorum. Ergo cùm ex visione stellæ cognouerunt natum esse Regem Iudæorum, videtur quòd inconuenienter venerint ad eum adorandum.

¶ Præterea, Stultum est viuente Rege aliquo, extraneum Regem annuntiare. Sed in regno Iudææ regnabat Herodes. Ergo stultè fecerunt Magi, alterius Regis natiuitatem annuntiantes.

¶ Præterea, Certius est cæleste indicium, quàm indicium humanum. Sed Magi ducatu cælestis indicij ab Oriente venerant in Iudæam. Stultè ergo egerunt, præter ducatum stellæ, humanum indicium requirendo, dicentes, Vbi est qui natus est Rex Iudæorum?

¶ Præterea, Munerum oblatio & adorationis reuerentia, non debetur nisi Regibus iam regnantibus. Sed Magi non inuenerunt Christum regia dignitate fulgentem. Ergo inconuenienter ei munera & reuerentiam regiam exhibuerunt.

¶ SED CONTRA est quod dicitur Isa. 60. Ambulabunt Gentes in lumine tuo, & Reges in splendore ortus tui. Sed qui diuino lumine ducuntur, non errant. Ergo Magi absque errore, Christo reuerentiam exhibuerunt.

CON

¶ Super Quæstionis trigesimæ septimæ Articulum primum.

Elment. TItulus clarus est.

¶ In corpore vnica conclusio: Christus debuit circumcidi. Probatur septem rationibus: quæ clarè patent in litera.

¶ Num quis circumcidi debeat ad Christi imitationem.

Opposit. Elment. ¶ In responsione ad secũdum (vbi de imitatione Christi, quo ad circumcisionem corpoream agitur) dubium occurrit de circumcisione Christianorum Iudæorum, dicẽtium se circumcidi vt conformentur Christo, an sit licita. Videtur enim quòd non. Primo ex autoritate Apostoli, Si circumcidimini, Christus nihil vobis proderit, ad Gal. 5. & ex autoritate Ecclesiæ, quæ in concilio Florẽt. sub Eugenio 4to. determinauit circumcisionem & alia legalia, post publicationẽ Euangelij esse non solum mortua, sed mortifera.

Secũdo: quia circumcisio facta ad imitationẽ Christi, non effugit quin fiat etiam ad imitationem Abrahæ & Iudæorũ: quorum quicquid fit ad imitationem imitantis venit, vt ad similitudinem Christi est circumcisio legalis. Et confirmatur: quia fertur ad imitationem alicuius mediatè vel immediatè, nõ variat naturam actus: sed circumcisio facta ad similitudinem Christi immediatè, sit mediatè ad similitudinem legalis circũcisionis: quia Christus legalem circumcisionem suscepit: ergo circumcisio ad similitudinem Christi facta est legalis. Tertiò: quia secundum Apostolum ab omni specie mali abstinẽdum est: inciditur autẽ nõ potest, quin circumcisio illa habeat speciem mali: nam constat quòd habet speciem Iudaismi: igitur illicita est. In oppositum autem est: quia damnare totam illam paulam Christianam, & totum antiquum tũc Ecclesiarum, præsumptuosum videtur.

¶ Ad cuiuslibet huius quæstionis sciendum est, quòd non veritum in dubio, an circumcisio legalis sit ad cultu licita. Determinata siquidem est in dicto concilio hæc quæstio: & assumptum est circumcisionem legalem, siue in ea ponatur spes, siue nõ, esse illicitam. Sed quia illa circumcisio negatur, quòd sit legalis (dicitur enim quòd non fit ad obseruandam legem Moysi vel præceptum datum Abrahæ de circumcisione) propterea in dubium venitur, an sic licita vel illicita. Vtà autem resolutionis incedendo: circumcisio facta præcisè ad nio contenti eum adorauerunt: vident enim hominem & agnoscunt Deum. Et offerunt munera dignitati Christi congruentia: aurum quidem, quasi Regi magno: thus quod in Dei sacrificio ponitur, immolatur vt Deo: myrrha, qua mortuorum corpora conduntur, præbetur tanquam pro salute omnium morituro. In quo etiam vt Gregor. dicit, instruimur, vt nato Regi aurum (per quod significatur sapientia) offeramus, in conspectu eius, sapientiæ lumine splendentes. Thus autem, per quod exprimitur orationis deuotio, offerimus Deo: si per orationum studia Deo redolere valeamus. Myrrham autem, quæ significat mortificationem carnis, offerimus, si carnis vitia per abstinentiam mortificemus.

QVAESTIO TRICESIMA SEPTIMA
De legalibus circa puerum Iesum seruatis, in quatuor articulos diuisa.

DEINDE considerãdum est de circumcisione Christi. Et quia circumcisio est quædam professio legis obseruandæ (secundum illud Gal. 5. Testificor homini circumcidenti se, quoniam debitor est vniuersæ legis faciendæ) simul cum hoc quærendum est de alijs legalibus circa puerum Iesum obseruatis.

¶ Vnde quæruntur quatuor.

¶ Primò, de eius circumcisione.

¶ Secundò, de nominis impositione.

¶ Tertiò, de eius oblatione.

¶ Quartò, de matris purgatione.

ARTICVLVS I.

¶ Vtrùm Christus debuerit circumcidi.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd Christus non debuerit circumcidi. Veniente enim veritate, cessat figura. Sed circumcisio fuit Abrahæ præcepta, in signum fœderis quod erat de semine nascituro: vt patet Genes. 17. Hoc autem fœdus fuit in Christi natiuitate completum. Ergo circumcisio statim cessare debuit.

¶ Præterea, Omnis Christi actio, nostra est instructio. vnde dicitur Ioan. 13. Exemplum dedi vobis, vt quemadmodum ego feci, ita & vos faciatis. Sed nos non debemus circumcidi: secundum illud Gal. 5. Si circumcidimini, Christus vobis nihil proderit. Ergo videtur quòd nec Christus debuerit circumcidi.

¶ Præterea, Circumcisio est ordinata in remedium originalis peccati. Sed Christus non contraxit originale peccatum: vt ex suprà dictis patet. Ergo Christus non debuit circumcidi.

¶ SED CONTRA est quod dicitur Luc. 2. Consummati sunt dies octo vt circumcideretur puer.

CONCLVSIO.

¶ Debuit Christus circumcidi, ad comprobandam carnis suæ veritatem, & ad exemplum omnium, qui legibus parere recusant, ad nostram liberationem, quam ipse fuerat paraturus, significandam.

¶ RESPONDEO dicendum, quòd conformandum homini Christo, duo in se continet, ipsam corporalẽ circumcisionem voluntariã, & conformitatẽ ad Christum circũcisum. Ex primo autem constat actum non esse de genere malorum: quoniam actus malus ex suo genere, nõ potest recte fieri ex adiuncto bono. hoc: quia non sunt facienda mala vt veniant bona: circumcidere autem licitè potest fieri homo ob sanitatem: nõ igitur est ex suo genere malus corporalis circumcisio voluntaria. Ex secundo autem, inquantum conformet conformitatẽ ad Christum, constat quòd malus non reddatur. Conformitas siquidem ad Christum de genere bonorum est secundum se: bonum autem adiunctum nõ malo actui, non habet vnde reddat actum illum malum, sed potius habet vnde bonificet actum illum. Inquantum verò continet ly circumcisum (non enim additur conformitas ad Christum absolutè, sed ad Christum circumcisum) pòt reddere actum malum: nam Christus vt circumcisus, significat & circumcisionem corporalem & legalem: quoniam circumcisio eius fuit & corporalis & legalis: imò ideo ad literam corporaliter circumcidi voluit, vt legalem circumcisionem susciperet. Et propterea si cõformitas ad Christum circumcisum, intelligatur ad circumcisum materialiter & formaliter, actus circumcisionis redditur malus pro tempore Euangelij publicati: quia talis circumcisio nihil aliud est quàm ei cuncisio legalis: est enim imitatio eius, vt patet. & rationes secundo & tertio loco arguendo probant. Si verò conformitas referatur ad Christum circumcisum corporaliter tantùm ratione fimbriarum in pariendo (quia fuit cet vult fieri Christum in dolore circumcisionis) non malus, sed laudabilis redderetur actus circumcisionis. Ratione verò similitudinis in hoc quod est esse circumcisum corporaliter: quia Christus fuit corporaliter circumcisus (quum in corporalibus secundum se non sit virtus nec vitium) nec vode malus, nec vode bonus reddatur actus circumcisionis propter huiusmodi corporalem similitudinẽ facta: verũ, nisi q. pro tanto malus esset, quatenus vanus esset: exerceret enim necessitate & pia vilitate, si solùm pro corporea assimilatione fieret. Et si pro quadam veneratione Christi hoc fieret an actus sit religiosus, an superstitiosus, considerãdum est. Et quidem quòd sit superstitiosus testatur, quia corporalem exercitium imitem contra communem Ecclesiæ morem, habentem mali speciem exercet. Sed q. cæremonia hæc licet sit corp

Infrà q. 40. arti. 4. cor. Et 4. dist. 3. q. 2. arti. 2. q. 3. Et opus. 60. ca. 5.

Universidad de Deusto
Biblioteca

fit corpora, non in vana aut inutilis, inde apparet quod nonnulla generatio est vacare assimilationi ad principium. In honorem siquidem principum vocamus filios nostros ipsorum principum nominibus, vt Iulios à Iulio, & Leones à Leone. Nec superstitiosa similis honor in Sanctos transfertur, sed ad veneration[em] Sanctorum spectare credimus, quod filios nostros Sanctorum nominibus appellemus. Et propterea licet assimilati velle Sanctis in nominibus, extra religionem non est, sed ad veneration[em] quādam spectantia honoremus hunc exhibere Christo, vt etiam corporaliter assimilemur sibi circ[um]cisio homo, nō superstitionis vanitas. Sed veneratio quædam est, ab hominibus humano more exhibita, & licet sit non secundum cōmunem Ecclesiæ morem est tamen secundum illarum Ecclesiarum, quæ sunt Indiæ sub rege Dauid (qui vulgariter dicitur Prete Ioann[es]) antiquum vetustūmque morem: qui & nunquam ab vniuersali aut Romana Ecclesia damnatus apparet, & properare licet alibi circumcisio ista esset superstitiosa: non tamen vbi est cōsuetu. De malo autem specie, quam præ se ferre circumcisionem hoc tempore negari etsi non possit, dicitur tamen quod ab omni specie mali cauendum est quando & vbi speciem mali habet. Verum vbi & quando actus aliquis cessat habere mali speciem, potest exerceri licitenam comedere immolata Idolis, speciem mali habet, & secundum Apostoli doctrinam, 1. ad Corin. 8. & 10. quandoque est illicitum & quandoque illicitum: nam præsentibus infirmis est illicitum quando autē & vbi scandalum infirmorum non timetur, licitum est. Et secundum hoc circumcisio huiusmodi, quia in Ecclesijs illis non est in scandalum infirmorum neque malo occasio, cessat habere mali speciem. Et si obiciatur ep. licet tollatur per hoc ratio scādala li apud illos: nō tamē tollitur per hoc ratio scādali apud innumeras Christi Ecclesias, quæ de Indorū circumcisione scandalizātur (vt pote Iudaismi speciem habente, non hic vel ibi, sed simpliciter & absolute post perfectā Euāgelij publicationem) consulendum credo per Romanam ecclesiam esse, vt vel non toleraretur circumcisio tali ratione confessa: vel si toleranda iudicaretur, vt secundum se licita toleraretur, ratione scandali apud Ecclesias alias. Et per hæc patet solutio omnis obiectorum. Hæc sunt quæ de hac quæstione nouæ mihi occurrunt: in qua libentius audirem Apostolicæ sedis sententiam,

* Alij, Aug.

opus. 60. ca. 6.

pluribus de causis Christus debuit circumcidi. Primo quidem, vt ostendat veritatem carnis humanæ, contra Manichæum, qui dixit eum habuisse corpus phantasticum: & contra Apollinarium, qui dixit corpus Christi esse diuinitati consubstantiale: & contra Valentinum, qui dixit Christum de cælo corpus attulisse. Secundò, vt approbaret circumcisionem, quam olim Deus instituerat. Tertiò, vt comprobaret se esse de genere Abrahæ, qui circumcisionis mandatum acceperat in signum fidei, quam de ipso habuerat. Quartò, vt Iudæis excusationem tolleret, ne eum reciperent si esset incircumcisus. Quintò, vt obediendi virtutem nobis suo commendaret exemplo. Vnde & octaua die circumcisus est, sicut in lege erat præceptum. Sextò, vt quia in similitudinem carnis peccati aduenerat, remedium quo caro peccati cōsueuerat mundari, non respueret. Septimò, vt legis onus in se sustinens, alios à legis onere liberaret, secundum illud Gal. 4. Misit Deus Filium suum factum sub lege, vt eos qui sub lege erant, redimeret.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd circumcisio per remotionem carnalis pelliculæ in membro generationis facta, significabat spoliationem vetustę generationis, à qua quidem vetustate liberamur per passionem Christi. Et ideo veritas huius figuræ non fuit plenè implera in Christi natiuitate, sed in eius passione, antequam circumcisio suam virtutem & statum habebat. Et ideo decuit Christum ante suam passionem tanquam filium Abrahę circumcidi.

¶Ad secundum dicendum, quòd Christus circumcisionem suscepit eo tempore quo erat sub præcepto. Et ideo sua actio in hoc est nobis imitanda, vt obseruemus ea, quæ sunt nostro tempore in præcepto: quia vnicuique negotio est tempus, & opportunitas: vt dicitur Eccle. 8. Et præterea, vt Orig.* dicit, sicut mortui sumus cum illo moriente, & consurreximus Christo resurgenti: ita circunciſi sumus spirituali circunc[is]ione per Christum, & ideo carnali circunc[is]ione non indigemus. Et hoc est quod Apostolus dicit Colos. 2. In quo, scilicet Christo, circuncisi estis circunc[is]ione non manufacta, in expoliatione corporis carnis, sed in circunc[is]ione domini nostri Iesu Christi.

¶Ad tertium dicendum, quòd sicut Christus propria voluntate mortem nostram suscepit, quæ est effectus peccati (nullum in se habens peccatum) vt nos à morte liberaret, & spiritualiter nos faceret mori peccato, ita etiam & circumcisionem, quæ est remedium originalis peccati, suscepit absque hoc quòd haberet originale peccatum: vt nos à legis iugo liberaret, & vt in nobis spiritualem circumcisionem efficeret: vt scilicet suscipiendo figuram, impleret veritatem.

ARTICVLVS II.

¶Vtrùm conuenienter fuerit Christo nomen impositum.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd inconuenienter fuerit Christo nomen impositum. Veritas enim euangelica debet prænuntiationi propheticæ respondere. Sed prophetæ aliud nomen de Christo prænuntiauerunt: dicitur enim Isa. 7. Ecce, virgo concipiet, & pariet filium, & vocabitur nomen eius Emanuel. Et 8. Voca nomen eius, accelera, spolia detrahe, festina prædari. Et 9. Vocabitur nomen eius Admirabilis, Consiliarius, Deus fortis, Pater futuri seculi, Princeps pacis. & Zacha. 6. dicitur, Ecce, vir, Oriens nomen eius. Ergo inconuenienter vocatum est nomen eius Iesus.

¶Præterea, Isa. 62. dicitur, Vocabitur tibi nomen nouum, quod os Domini nominauit. Sed hoc nomen Iesus non est nomen nouum, sed pluribus fuit in veteri Testamento impositum: vt patet etiam ex ipsa genealogia Christi Luc. 3. ergo videtur quòd inconuenienter vocatum est nomen eius Iesus.

¶Præterea, Hoc nomen Iesus salutem significat: vt patet per id quod dicitur Matt. 1. Pariet filium, & vocabis nomen eius Iesum, ipse enim saluum faciet populum suum à peccatis eorum. Sed salus per Christum non est facta solùm in circunc[is]ione, sed etiam in præputio: vt patet per Aposto. Rom. 4. Inconuenienter ergo hoc nomen fuit Christo impositum in sua circunc[is]ione.

¶SED CONTRA est autoritas Scripturæ: in qua dicitur Luc. 2. quòd postquam consummati sunt dies octo, vt circumcideretur puer, vocatum est nomen eius Iesus.

CONCLVSIO.

¶Cùm Christo hoc diuinæ gratiæ munus collatum fuerit, vt omnium saluator esset, conuenienter ei nomen Iesus ab Angelo impositum fuit.

¶RESPONDEO dicendum, quòd nomina debent proprietatibus rerum respondere. Et hoc patet in nominibus generum & specierum: quia, vt dicitur 4. Meta. ratio, quam significat nomen, est diffinitio, quæ designat propriam rei naturam. Nomina autem singularium hominum semper imponuntur ab aliqua proprietate eius, cui nomen imponitur. Vel à tempore, sicut imponuntur nomina aliquorum sanctorum his, qui in eorum festis nascuntur. Vel cognatione: sicut cùm filio imponitur nomen patris. Vel alicuius de cognatione eius: sicut propinqui Ioannis Baptistæ volebant eum vocare nomine patris sui Zachariam, non autem Ioannem: quia nullus erat in cognatione eius, qui vocaretur hoc nomine, vt dicitur Luc. 1. Vel etiam ab euentu: sicut Ioseph vocauit primogenitum suum Manassem, dicens, Obliuisci fecit me Deus omnium laborum meorum. Gene. 41. Vel etiam ex aliqua qualitate eius, cui nomen imponitur: sicut Gene. 25. dicitur q̄ quia qui primus egressus est de vtero matris, ruffus erat, & totus in morē pellis hispidus, vocatum est nomen eius Esau, quod interpretatur rubeus.

Nomina autem quæ imponuntur aliquibus diuinitus, semper significant aliquod gratuitum donum eis diuinitus datum: sicut Gene. 17. dictum est Abrahæ, Appellaberis Abrahā, quia patrē multarum gentium constitui te. Et Matth. 16. dictum est Petro, Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabò ecclesiam meam. Quia igitur Christo hoc munus gratiæ collatum erat, vt per ipsum omnes saluarentur: ideo conuenienter vocatum est nomē eius Iesus, id est Saluator, Angelo hoc nomē prænuntiante, non solùm matri, sed etiam Ioseph, qui erat futurus eius nutritius.

¶AD PRIMVM ergo dicendū, q̄ in omnibus illis nominibus quodammodo significatur hoc nomen Iesus, quod est significatiuum salutis. Nam in hoc quòd dicitur, Emanuel, quod interpretatur, nobiscum Deus, designatur causa salutis, quæ est vnio diuinæ & humanæ naturæ in persona Filij Dei, per quam factum est vt Deus esset nobiscum, quasi particeps nostræ naturæ. Per hoc autem quod dicitur, Voca nomen eius, accelera, spolia, detrahe, &c. designatur à quo nos saluauit, quia à diabolo, cuius spolia abstulit, secundum illud Coloss. 2. Expolians principatus, & potestates, traduxit confidenter. In hoc autem quod dicitur, Vocabitur nomen eius Admirabilis, &c. designatur via & terminus nostræ salutis, inquantum scilicet admirabili diuinitatis consilio & virtute, ad hæreditatem quàm propriam profitemur opinionem.

¶Super Quæstionis tricesimæseptimæ Articulum secundum.

THulus clarus est.

¶In corpore ult. plex ratio imponendi nomina refertur. Dicunt. Dicitur Christus voluit sub lege fieri, & ex mulierē natus primogenitus est: ergo conuenientur, &c. antecedens quo ad primum patrem declaratur ex fine: quia vt eos qui sub lege erant redimeret, & iustificationem spiritualem in membris suis impleret. Quo ad secundum est per se euident. Consequentia probatur: quia in lege erant circa primogenitum duo præcepta: alterum inquantum genitum, & alterum inquantum primogenitum, & vtrumque in Christo seruatum est. Litera est clara.

¶Num sacrificium offerretur in lege pro peccato prolis.

Obiectio. Sed circa rationem in littera reddiam de sacrificio præcepto Leuiti. 12. quia scilicet pro peccato prolis offerebatur, dubiū occurrit. Tum quia peccatum originale prolatam expiatum erat octauo die per circumcisionem. Tum quia in textu illo expressè dicitur, Et orabit pro ea, scilicet mater, facerdos, & mundabitur & non dicitur, Ovaliat pro filio: male ergo in littera dicitur: quòd offerebatur q̄ peccato prolis.

¶Ad instis euidentiam considerandum est, quòd littera illius textus, vt glosa ex Augusti. dicit, duplicē legi potuit. Primò, vt by pro filio vel filia, referatur ad oblationem. Et hanc sensum sequitur est Autor, sequens Augusti. probantem hunc sensum, ex verbis scilicet Lucæ, dicentis: Cùm inducerent puerum Iesum parentes eius, vt facerēt secundum consuetudinem legis pro eo. Ex hoc enim quòd dixit pro eo, & non pro matre, ostendit quòd illud quod tunc faciebant, pro puero faciebant: constat autem quòd tunc offerebant, vt præcipiebat Euangelista ergo. Alio modo by pro filio aut filia, referatur ad purgationis terminationem: & secundum hunc sensum ab aliis exponitur, & remanet indefinitum pro quo fiat oblatio, an pro filio an pro matre: quæ ibi mundari dicitur. Et quia littera illa verisimile expositionis est capax (quia potest cum veraque oratione, tam scilicet assumptæ determino purgationis, quam subsequente de oblatione, cōfirmatur by pro filio vel filia positum in medio vtriusque orationis) ideo ambiguus restat sensus, quantum est ex littera illa. Libera videtur cuique sua opinio, quòd vel pro peccato prolis vel matris offerebatur. Et quidē quòd pro peccato oblatio fieret, textus clarè dicit. Et ideo dicere, quòd pro sola irregularitate corporea hoc fieret, alienum à litera est, dicēre animal vnū pro peccato & aliud pro holocausto offerri. Dicere autem quòd pro peccato matris quod nō pariendo, sed concubendo commisit (quia communiter aliquod venialē peccatum in actu illo interuenit) omnino irrationabile non est, ex litera tamen non habetur: quæ orationem quidem pro matre fieri mandat, oblationem autem non dicit fieri pro matre. Habēsque contra se hanc opinio verbum inductum ex Euangelista quod possit glossari, quod intelligitur ratione præfentationis primogeniti, & oblationis pro holocausto. Cùm inducerent eum vt faceret pro eo hæc secundum consuetudinem legis: vt hic oblatio pro peccato remaneat dubia pro quo fiat.

Et licet hæc glosa non appareat cōsimilibile de falsitate sit tamen Patrum regulas sequendo, in tantum declinare debemus ab eorum partem, dicendō est, q̄ pro filio seu filia oblatio fiebat & in holocaustum & q̄ peccato. Tum quia Euangelistæ autoritas indistincte tradit, q̄ pro puero hæc faciebant. Tum quia Augusti. tanti facit hæc Euāgelistę verba, vt dicat continere in his verbis oblationem fieri pro filio seu filia. Tum quia hoc etiam frater glo. ordinaria ibidem, vbra illam ex Augusti. allatam & diui. Tho. accedit non posthabēda autoritas pro matris autē peccato oblationem fieri nulla tenus scripturæ autoritas, dicēte ea precise contrarium. Oblationem matris esse cōpescendum dicit. Et ideo debit pro ea faciendus: & sic mundabitur à profluuio sanguinis sui, & non dixit, à peccato: pro quo tamen offerri mandatur.

¶Ad obiectionem autem, quòd originale peccatum iam expiatum erat per circumcisionem, dicitur, quòd quia peccatum originale plura in se continet, scilicet maculam & reatū æternæ pœnæ damni, & fomitem, non incōsimile pro peccato originali remisso quo ad maculam & reatū æternæ pœnæ damni, offerre vt expiatur aliqualiter quo ad fomitem: vt scilicet prolis minus prona sit ad malum. Et tanto magis hoc erat tunc necessarium, quanto per circumcisionem minor gratia conferebatur, quàm nunc per baptismum: vt sic adiunctum hoc sacrificium circumcisioni, accederetur ad gratiam baptismalem, vel propius ad illam, non ex opere aliquo sacramentali, sed ex deuotione & fide oblati sacrificij, pauca misericordium largientes.

¶Super

¶Super Quæstionis tricesimæseptimæ Articulum tertium.

Cimet. THulus clarus est.

¶In corpore vltimæ conclusio respondeo quæsito: Christus conuenienter in tempio oblatus est, cum oblatione. Probatur: Christus voluit sub lege fieri, & ex mulierē natus primogenitus est: ergo conuenientur, &c. antecedens quo ad primum patrem declaratur ex fine: quia vt eos qui sub lege erant redimeret, & iustificationem spiritualem in membris suis impleret. Quo ad secundum est per se euident. Consequentia probatur: quia in lege erant circa primogenitum duo præcepta: alterum inquantum genitum, & alterum inquantum primogenitum, & vtrumque in Christo seruatum est. Litera est clara.

¶Num sacrificium offerretur in lege pro peccato prolis.

Obiectio. Sed circa rationem in littera reddiam de sacrificio præcepto Leuiti. 12. quia scilicet pro peccato prolis offerebatur, dubiū occurrit. Tum quia peccatum originale prolatam expiatum erat octauo die per circumcisionem. Tum quia in textu illo expressè dicitur, Et orabit pro ea, scilicet mater, facerdos, & mundabitur & non dicitur, Ovaliat pro filio: male ergo in littera dicitur: quòd offerebatur q̄ peccato prolis.

¶Ad instis euidentiam considerandum est, quòd littera illius textus, vt glosa ex Augusti. dicit, duplicē legi potuit. Primò, vt by pro filio vel filia, referatur ad oblationem. Et hanc sensum sequitur est Autor, sequens Augusti. probantem hunc sensum, ex verbis scilicet Lucæ, dicentis: Cùm inducerent puerum Iesum parentes eius, vt facerēt secundum consuetudinem legis pro eo. Ex hoc enim quòd dixit pro eo, & non pro matre, ostendit quòd illud quod tunc faciebant, pro puero faciebant: constat autem quòd tunc offerebant, vt præcipiebat Euangelista ergo. Alio modo by pro filio aut filia, referatur ad purgationis terminationem: & secundum hunc sensum ab aliis exponitur, & remanet indefinitum pro quo fiat oblatio, an pro filio an pro matre: quæ ibi mundari dicitur. Et quia littera illa verisimile expositionis est capax (quia potest cum veraque oratione, tam scilicet assumptæ determino purgationis, quam subsequente de oblatione, cōfirmatur by pro filio vel filia positum in medio vtriusque orationis) ideo ambiguus restat sensus, quantum est ex littera illa. Libera videtur cuique sua opinio, quòd vel pro peccato prolis vel matris offerebatur. Et quidē quòd pro peccato oblatio fieret, textus clarè dicit. Et ideo dicere, quòd pro sola irregularitate corporea hoc fieret, alienum à litera est, dicēre animal vnū pro peccato & aliud pro holocausto offerri. Dicere autem quòd pro peccato matris quod nō pariendo, sed concubendo commisit (quia communiter aliquod venialē peccatum in actu illo interuenit) omnino irrationabile non est, ex litera tamen non habetur: quæ orationem quidem pro matre fieri mandat, oblationem autem non dicit fieri pro matre. Habēsque contra se hanc opinio verbum inductum ex Euangelista quod possit glossari, quod intelligitur ratione præfentationis primogeniti, & oblationis pro holocausto. Cùm inducerent eum vt faceret pro eo hæc secundum consuetudinem legis: vt hic oblatio pro peccato remaneat dubia pro quo fiat.

Et licet hæc glosa non appareat cōsimilibile de falsitate sit tamen Patrum regulas sequendo, in tantum declinare debemus ab eorum partem, dicendō est, q̄ pro filio seu filia oblatio fiebat & in holocaustum & q̄ peccato. Tum quia Euangelistæ autoritas indistincte tradit, q̄ pro puero hæc faciebant. Tum quia Augusti. tanti facit hæc Euāgelistę verba, vt dicat continere in his verbis oblationem fieri pro filio seu filia. Tum quia hoc etiam frater glo. ordinaria ibidem, vbra illam ex Augusti. allatam & diui. Tho. accedit non posthabēda autoritas pro matris autē peccato oblationem fieri nulla tenus scripturæ autoritas, dicēte ea precise contrarium. Oblationem matris esse cōpescendum dicit. Et ideo debit pro ea faciendus: & sic mundabitur à profluuio sanguinis sui, & non dixit, à peccato: pro quo tamen offerri mandatur.

¶Ad obiectionem autem, quòd originale peccatum iam expiatum erat per circumcisionem, dicitur, quòd quia peccatum originale plura in se continet, scilicet maculam & reatū æternæ pœnæ damni, offerre vt expiatur aliqualiter quo ad fomitem: vt scilicet prolis minus prona sit ad malum. Et tanto magis hoc erat tunc necessarium, quanto per circumcisionem minor gratia conferebatur, quàm nunc per baptismum: vt sic adiunctum hoc sacrificium circumcisioni, accederetur ad gratiam baptismalem, vel propius ad illam, non ex opere aliquo sacramentali, sed ex deuotione & fide oblati sacrificij, pauca misericordium largientes.

¶Super

QVAEST. XXXVII. ARTIC. III.

¶Super Quæstionis tricesimæseptimæ Articulum quartum.

Cimet. THulus clarus est.

¶In corpore vltimæ conclusio respondeo quæsito: Christus conuenienter in tempio oblatus est, cum oblatione. Probatur: Christus voluit sub lege fieri, & ex mulierē natus primogenitus est: ergo conuenientur, &c. antecedens quo ad primum patrem declaratur ex fine: quia vt eos qui sub lege erant redimeret, & iustificationem spiritualem in membris suis impleret. Quo ad secundum est per se euident. Consequentia probatur: quia in lege erant circa primogenitum duo præcepta: alterum inquantum genitum, & alterum inquantum primogenitum, & vtrumque in Christo seruatum est. Litera est clara.

¶Num sacrificium offerretur in lege pro peccato prolis.

Obiectio. Sed circa rationem in littera reddiam de sacrificio præcepto Leuiti. 12. quia scilicet pro peccato prolis offerebatur, dubiū occurrit. Tum quia peccatum originale prolatam expiatum erat octauo die per circumcisionem. Tum quia in textu illo expressè dicitur, Et orabit pro ea, scilicet mater, facerdos, & mundabitur & non dicitur, Ovaliat pro filio: male ergo in littera dicitur: quòd offerebatur q̄ peccato prolis.

¶Ad instis euidentiam considerandum est, quòd littera illius textus, vt glosa ex Augusti. dicit, duplicē legi potuit. Primò, vt by pro filio vel filia, referatur ad oblationem. Et hanc sensum sequitur est Autor, sequens Augusti. probantem hunc sensum, ex verbis scilicet Lucæ, dicentis: Cùm inducerent puerum Iesum parentes eius, vt facerēt secundum consuetudinem legis pro eo. Ex hoc enim quòd dixit pro eo, & non pro matre, ostendit quòd illud quod tunc faciebant, pro puero faciebant: constat autem quòd tunc offerebant, vt præcipiebat Euangelista ergo. Alio modo by pro filio aut filia, referatur ad purgationis terminationem: & secundum hunc sensum ab aliis exponitur, & remanet indefinitum pro quo fiat oblatio, an pro filio an pro matre: quæ ibi mundari dicitur. Et quia littera illa verisimile expositionis est capax (quia potest cum veraque oratione, tam scilicet assumptæ determino purgationis, quam subsequente de oblatione, cōfirmatur by pro filio vel filia positum in medio vtriusque orationis) ideo ambiguus restat sensus, quantum est ex littera illa. Libera videtur cuique sua opinio, quòd vel pro peccato prolis vel matris offerebatur. Et quidē quòd pro peccato oblatio fieret, textus clarè dicit. Et ideo dicere, quòd pro sola irregularitate corporea hoc fieret, alienum à litera est, dicēre animal vnū pro peccato & aliud pro holocausto offerri. Dicere autem quòd pro peccato matris quod nō pariendo, sed concubendo commisit (quia communiter aliquod venialē peccatum in actu illo interuenit) omnino irrationabile non est, ex litera tamen non habetur: quæ orationem quidem pro matre fieri mandat, oblationem autem non dicit fieri pro matre. Habēsque contra se hanc opinio verbum inductum ex Euangelista quod possit glossari, quod intelligitur ratione præfentationis primogeniti, & oblationis pro holocausto. Cùm inducerent eum vt faceret pro eo hæc secundum consuetudinem legis: vt hic oblatio pro peccato remaneat dubia pro quo fiat.

Et licet hæc glosa non appareat cōsimilibile de falsitate sit tamen Patrum regulas sequendo, in tantum declinare debemus ab eorum partem, dicendō est, q̄ pro filio seu filia oblatio fiebat & in holocaustum & q̄ peccato. Tum quia Euangelistæ autoritas indistincte tradit, q̄ pro puero hæc faciebant. Tum quia Augusti. tanti facit hæc Euāgelistę verba, vt dicat continere in his verbis oblationem fieri pro filio seu filia. Tum quia hoc etiam frater glo. ordinaria ibidem, vbra illam ex Augusti. allatam & diui. Tho. accedit non posthabēda autoritas pro matris autē peccato oblationem fieri nulla tenus scripturæ autoritas, dicēte ea precise contrarium. Oblationem matris esse cōpescendum dicit. Et ideo debit pro ea faciendus: & sic mundabitur à profluuio sanguinis sui, & non dixit, à peccato: pro quo tamen offerri mandatur.

¶Ad obiectionem autem, quòd originale peccatum iam expiatum erat per circumcisionem, dicitur, quòd quia peccatum originale plura in se continet, scilicet maculam & reatū æternæ pœnæ damni, offerre vt expiatur aliqualiter quo ad fomitem: vt scilicet prolis minus prona sit ad malum. Et tanto magis hoc erat tunc necessarium, quanto per circumcisionem minor gratia conferebatur, quàm nunc per baptismum: vt sic adiunctum hoc sacrificium circumcisioni, accederetur ad gratiam baptismalem, vel propius ad illam, non ex opere aliquo sacramentali, sed ex deuotione & fide oblati sacrificij, pauca misericordium largientes.

¶Super

ARTICVLVS III.

¶Vtrùm Christus conuenienter fuerit in templo oblatus.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd inconuenienter fuerit Christus in templo oblatus. Dicitur enim Exode. 13. Sanctifica mihi omne primogenitū quod aperit vuluam in filijs Israel. Sed Christus exiuit de clauso Virginis vtero: & ita matris vuluam non aperuit. Ergo Christus ex hac lege non debuit in templo offerri.

¶Præterea, Illud quod est semper præsens alicui, non potest ei præsentari. Sed Christi humanitas semper fuit Deo maximè præsens, vtpote ei coniuncta in vnitate personæ. Ergo non oportuit, quòd coram Domino sisteretur.

¶Præterea, Christus est hostia principalis. ad quam omnes hostiæ veteris legis referuntur, sicut figura ad veritatem. Sed hostiæ non debet esse alia hostia. Ergo non fuit conueniens, vt pro Christo alia hostia offerretur.

¶Præterea, Inter legales hostias præcipua fuit agnus, qui erat iuge sacrificium: vt habetur Numeri 28. vnde etiam Christus dicitur agnus, Ioan. 1. Ecce agnus Dei. Magis ergo fuit conueniens quòd pro Christo offerretur agnus, quàm par turturum, vel duo pulli columbarum.

¶SED IN CONTRARIVM est autoritas Scripturæ, quæ hoc factum esse testatur, Luc. 2.

CONCLVSIO.

¶Cùm Christus voluerit sub lege fieri, & ex matre fuerit primogenitus natus, congruum fuit, vt in templum præsentaretur cum oblationibus in Lege præceptis.

¶RESPONDEO dicendum, quòd sicut dictum est, Christus voluit sub lege fieri vt eos qui sub lege erant, redimeret: & vt iustificatio legis in suis membris spiritualiter impleretur. De prole autem nata duplex præceptum in lege traditur. Vnum quidem generale quo ad omnes: vt scilicet completis diebus purificationis matris offerretur sacrificium pro filio, siue pro filia: vt habetur Leui. 12. Et hoc quidem sacrificium erat & ad expiationem peccati, in quo prolis erat concepta & nata, & ad cōsecrationem quandam ipsius: quia tunc primò præsentabatur in templo, & ideo aliquid offerebatur in holocaustum, & aliquid pro peccato. Aliud autem præceptum erat speciale in lege de primogenitis tam in hominibus, quam in iumentis. Sibi enim Dominus deputauerat omne primogenitum filiorum Israel: pro eo quod ad liberationem populi Israel percusserat primogenita Aegypti, ab homine vsque ad pecus, primogenitis filiorum Israel reseruatis. Et hoc mandatum ponitur Exod. 13. in quo etiam præfigurabatur Christus, qui est primogenitus in multis fratribus, vt dicitur Roma. 8. Quia igitur Christus ex muliere natus, erat quasi primogenitus, & voluit fieri sub lege, hæc duo Euangelista Lucas circa eum fuisse obseruata ostendit. primò quidem id quod pertinet ad primogenitos, cùm dicit, Tulerunt illum in Hierusalem, vt sisterent eum Domino: sicut scriptum est in lege Domini: Quia omne masculinum adaperiens vuluam, sanctum Domino vocabitur. secundò, illud quod pertinet communiter ad omnes, cùm dicit, Vt darent hostiam, secundum quòd dictum erat in lege Domini, par turturum aut duos pullos columbarum.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd sicut Gregor. Nicenus dicit, Illud legis præceptum in solo incarnato Deo singulariter & ab alijs differenter impleri videtur. Ipse nanque solus ineffabiliter conceptus ac incomprehensibiliter editus, virginalem vterum aperuit, non antea connubio reseratum, seruans post partum inuiolabiliter signaculum castitatis. Vnde quòd dicit, adaperiens vuluam, designat, quòd nihil antea inde intrauerat vel exiuerat. Et per hoc etiam specialiter dicitur masculinus, quia nihil de formineitate culpæ portauit. Singulariter etiam sanctus, quia terrenæ contagia corruptelæ, immaculati partus nouitate non sensit.

¶Ad secundum dicendum, quòd sicut filius Dei non propter seipsum factus est homo & circuncisus in carne, sed vt nos per gratiam faceret deos, & vt spiritualiter circuncidamur: sic propter nos sistitur Domino, vt discamus Deo præsentare nosmetipsos. Et hoc post circuncisionem eius factum est, vt ostendat neminem nisi circuncisum vitijs, dignum esse diuinis conspectibus.

¶Ad tertium dicendum, quòd propter hoc ipsum voluit hostias legales pro se offerri, qui erat vera hostia, vt figura veritati conjungeretur, & per veritatem figura approbaretur: contra illos, qui Deum legis negant à Christo fuisse in Euangelio prædicatum. Non enim putandum est (vt Origen. dicit) quòd filium suum bonus Deus sub lege inimici fecerit, quam ipse non dederat.

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶ Super Quæstionis tricesimæseptimæ Articulum quartum.

Titulus clarus. Vny corporis vna conclusio. Mater Christi cōuenienter purganda accessit. Probatur: Sicut gratia à Christo in matrem, sic & humilitas: ergo decuit Christum sub legenda & matre. Antecedens probatur: quia humilibus datur gratia. Cōsequentia est euidens: quia ad humilitatem matris spectare constat purgationem matris.

Cōment.

¶ Super Quæstionis tricesimæoctauæ Articulum primum.

Titulus clarus est.

Cōment.

¶In corpore vna conclusio: Conuenient fuit Ioannem baptizare Probatur quadruplicter. Litera ordinata est & clara.

¶Ad quartum dicendum, quòd Leuiti. 12. præcipitur, vt qui possent, agnum pro filio aut filia, simul & turturem siue columbam offerrent: qui verò non sufficerent ad offerendum agnum, duos turtures, vel duos columbarum pullos offerrent. Dominus ergo qui cùm diues esset, propter nos egenus factus est, vt illius inopia diuites essemus: vt dicitur 2. ad Corint. 8. pro se pauperum hostiam voluit offerri: sicut & in ipsa natiuitate pannis inuoluitur, & reclinatur in præsepio. Nihilominus tamē huiusmodi aues figuræ congruunt, turtur enim quia est auis locuax, prædicationem & confessionem fidei significat: quia verò est animal castum, significat castitatem: quia verò est animal solitarium, significat contemplationem. Columba verò est animal mansuetum & simplex, mansuetudinem & simplicitatem significans. Est etiam animal gregale: vnde significat vitam actiuam. Et ideo huiusmodi hostia figurabat perfectionem Christi & membrorum eius. Vtrunque etiam animal propter consuetudinem gemendi, præsentes Sanctorum luctus designat: sed turtur, quæ est solitaria, significat secretas orationum lachrymas. Columba verò, quæ est gregalis, significat publicas orationes Ecclesiæ. Vtrunque verò animal duplicatum offertur, vt sanctitas sit non solùm in anima, sed etiam in corpore.

ARTICVLVS IIII.

¶ Vtrùm mater Dei conuenienter ad templum purganda accesserit.

Opus. 60, ca. 3. co. 1

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur quòd inconuenienter mater Dei purganda ad templum accesserit. Purgatio enim non videtur esse nisi ab immunditia. Sed in beata Virgine nulla fuit immunditia, vt ex suprà dictis patet. Ergo non debuit vt purganda ad templum accedere.

¶Præterea, Leuit. 12. dicitur: Mulier quæ suscepto semine peperit masculum, immunda erit septem diebus: & ideo præcipitur quòd nō ingrediatur Sanctuarium, donec impleantur dies purgationis eius. Sed beata Virgo peperit masculum sine virili semine. Non ergo debuit ad templum venire purganda.

¶Præterea, Purgatio ab immunditia non fit nisi per gratiam. Sed sacramenta veteris legis gratiam non conferebant, sed ipsa potius secum gratiæ actorem habebat. Non ergo conueniens fuit, vt ad templum purganda veniret.

¶SED CONTRA est autoritas Scripturæ, qua dicitur Luc. 2. quòd impleti sunt dies purgationis Mariæ, secundum legem Moysi.

CONCLVSIO.

¶ Quanquam beata Virgo peccata non fuerit obnoxia, decuit tamen ex humilitate suæ gratiæ, vt in templo vti purganda præsentaretur.

¶RESPONDEO dicendum, quòd sicut plenitudo gratiæ à Christo deriuatur in matrem, ita decuit vt mater humilitati filij conformaretur: humilibus enim Deus dat gratiam, vt dicitur Iacobi 4. Et ideo sicut Christus licet non esset legi obnoxius, voluit tamen circumcisionem & alia legis onera subire, ad demonstrandum humilitatis & obedientiæ exemplum, & vt approbaret legem, & vt calumniæ occasionem Iudæis tolleret: propter eandem rationem voluit & matrem suam implere legis obseruantias, quibus tamen non erat obnoxia.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd licet beata Virgo nullam haberet immunditiam, voluit tamen purgationis obseruantiam implere: non propter indigentiam, sed propter legis præceptum. Et ideo signanter Euangelista dicit, quòd completi sunt dies purgationis eius secundum legem: ipsa enim secundum se purgatione non indigebat.

¶Ad secundum dicendum, quòd signanter Moyses videtur fuisse locutus ad excipiendam ab immunditia matrem Dei, quæ non peperit suscepto semine. Et ideo patet quòd non obligabatur ad implētionē illius præcepti, sed voluntariæ purga-

tionis obseruantiam adimpleuit, vt dictum est.

¶Ad tertium dicendum, quòd legalia sacramenta non purgabant ab immunditia culpæ, quæ fit per gratiam, sed hanc purgationem præfigurabāt. Purgabant autem purgatione quadam carnali ab immunditia irregularitatis cuiusdam: sicut in Secunda parte dictum est. Neutram tamen immunditiam beata Virgo contraxerat: & ideo non indigebat purgari.

QVAESTIO TRICESIMAOCTAVA de Baptismo Ioannis, in sex articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de Baptismo, quo Christus baptizatus est. Et quia Christus baptizatus est baptismo Ioannis, primò considerandum est de baptismo Ioannis in communi. secundò, de baptizatione Christi.

¶Circa primum quæruntur sex.

¶Primò, vtrùm conueniens fuerit quòd Ioannes baptizaret.

¶Secundò, vtrùm ille baptismus fuerit à Deo.

¶Tertiò, vtrùm contulerit gratiam.

¶Quartò, vtrùm alij præter Christum illo baptismo debuerint baptizari.

¶Quintò, vtrùm baptismus ille cessare debuerit Christo baptizato.

¶Sextò, vtrùm baptizati baptismo Ioan. essent postea baptizandi baptismo Christi.

ARTICVLVS I.

¶ Vtrùm fuerit conueniens Ioannem baptizare.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd nō fuerit conueniens Ioannem baptizare. Omnis enim ritus sacramentalis ad aliquam pertinet legem. Sed Ioannes non introduxit nouam legem. Ergo inconueniens fuit quòd nouum ritum baptizandi introduceret.

¶Præterea, Ioannes fuit missus à Deo in testimonium tanquā propheta: secundum illud Luc. primo, Tu puer propheta Altissimi vocaberis. Sed prophetæ qui fuerunt ante Christum, nō introduxerunt nouum ritum, sed ad obseruantiam legalium rituum inducebant, vt patet Malach. vlti. Memētote legis Moysi serui mei. ergo nec Ioannes nouum ritum baptizandi introducere debuit.

¶Præterea, Vbi est aliquius rei superfluitas, non est ad illud aliquid addēdum. Sed Iudæi excedebāt in superfluitate baptismatū. dicitur enim Matt. 7. cp Pharisæi & omnes Iudæi nisi crebrò lauent manus, non manducant, & à foro nisi baptizentur nō comedunt. & alia multa sunt quæ tradita sunt illis seruare, baptismata calicum & vrceorum & æramentorum & lectorum. Ergo inconueniens fuit, quòd Ioannes baptizaret.

¶SED CONTRA est autoritas Scripturæ Matt. 3. vbi præmissa sanctitate Ioannis, subditur, Quòd exibant ad eum multi, & baptizabantur in Iordane.

CONCLVSIO.

¶ Conueniens fuit, vt Ioannes baptizaret, vt Christus baptizaretur, & manifestaretur, & vt homines ad Christi baptismum assuefacti, facilius ad pœnitentiæ, & baptismi sacramenta idonei redderentur.

¶RESPONDEO dicendum, quòd conueniens fuit Ioannem baptizare propter quatuor. Primo quidem, quia oportebat Christum à Ioanne baptizari, vt baptismum consecraret, vt Augustin. dicit super Ioannem. Secundò, vt Christus manifestaretur. Vnde ipse Ioannes Baptista dicit Ioannis primo, vt manifestetur, scilicet Christus in Israel, propterea veni ego in aqua baptizans, concurrentibus enim turbis ad baptismum annuntiabat Christum: quod quidem facilius fieri potuit, quàm si per singulos discurrisset, vt Chrys. dicit super Ioan. Tertiò, vt suo baptismo assuefaceret homines ad baptismum Christi. Vnde Greg. dicit in quadam Homil. cp ideo Ioannes baptizauit, vt præcursionis suæ ordinem seruans, qui nascituro Dominum nascēdo præuenerat, baptizando quoq; baptizaturū præueniret. Quartò, vt ad pœnitētiam homines inducens, homines præpararet ad dignè suscipiendum baptismum Christi. Vnde ibidem Beda dicit cp quantū catechuminis nondum baptizatis prodest doctrina fidei, tantū profuit baptismus Ioannis

¶ Super Quæstionis tricesimæoctauæ Articulum secundum.

Arrest. Titulus quæstionē à Domino Phariſæis proposita mouet.

Cōment. ¶In corpore vnica est distinctio bimembris cū conclusione bimembri. Distinctio est: Baptismus Ioannis vel quo ad eius ritum, vel quo ad eius effectum. Conclusio est: Baptismus Ioannis quo ad ritum erat à Deo: quo ad proprium effectū fuit ab homine. Probatur quo ad primum partem: quia ex inflinctu Spiritus sancti baptizabat: dicente ipso Ioan. primo, Qui me misit baptizare in aqua, Ille ad secundam partem: quia nihil efficiebat quod homo efficere non potuisset, hoc est quia nō conferebat aliquod spirituale.

¶ Super Quæstionis tricesimæoctauæ Articulum tertium.

Cōment. Titulus clarus est. ¶In corpore vna conclusio trimembris: Baptismus Ioannis nō conferebat gratiam, sed præparabat ad eam triplicher. Probatur conclusio, primò quo ad primas partes simul: Tota doctrina & operatio Ioannis, erat præparatoria ad Christum, per quē conferenda erat gratia: ergo baptismus Ioannis non conferebat gratiam, sed præparabat ad illam. Antecedens quo ad primam eius partem ex dictis patet, quo ad secundam verò Ioan. primo, Gratia per Iesum Christum facta est. Consequentia verò probatur: quia ministri ac inferioris artificis, non est inducere formam principalis artificis, sed præparare ad illam. Deinde conclusio declaratur quo ad vltimam partem tripliciter: scilicet per doctrinam ad fidem, per baptizationem ad ritum baptismi, per pœnitentiam ad gratiam effectus Baptismi.

Arrest. ¶In responsione ad primum, differentia inter expositionem primam ex Beda & tertiam ex Hieronym. est: quia in prima ad duo baptismata referuntur illa duo verba Baptizare & Prædicare: primum ad baptismū Ioannis secundum ad baptismum Christi. In tertia verò ad idem Baptisma, scilicet Ioannis referuntur ambo: & verificatur quòd dispositiuè in remissionē peccatorum baptizabat, & prædisponebat ad perfectionem gratiæ per Christū. Et si quæratur nomina in quo ergo differt tertia à secunda expositione, respōdetur quòd tertia ordinē Ioannis ad Christum respicit & ideo illud idem quod Christus perfecturus erat, Ioannes inchoatiuè facere dicitur. Secunda autem ordinem baptismi dati à Ioanne ad pœnitentiam respicit: & ideo dicitur quòd & baptizabat & prædisponebat baptismum suum pœnitentiæ, hoc est inducentem ad pœnitentiam, per quam fit remissio peccatorum.

Ioannis ante baptisma Christi. Quia sicut ille prædicabat pœnitentiam, & baptismum Christi prænuntiabat, & in cognitionem veritatis quæ mundo apparuit attrahebat: sic ministri Ecclesiæ primò erudiunt, post peccata eorum redarguunt, demum in baptismo Christi remissionem promittunt.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd baptismus Ioannis non erat per se sacramentum: sed quasi quoddam sacramentale disponens ad baptismum Christi. Et ideo aliqualiter pertinebat ad legem Christi, non autem ad legem Moysi.

¶Ad secundum dicendum, quòd Ioannes non solùm fuit propheta, sed plusquam propheta, vt dicitur Matth. 11. fuit enim terminus legis & initium Euangelij. Et ideo magis pertinebat ad eum, verbo & opere inducere homines ad legem Christi, quàm ad obseruantiam veteris legis.

¶Ad tertium dicendum, quòd baptismata illa Phariſæorum erant inania, vtpote ad solam munditiam carnis ordinata. Sed baptismus Ioannis ordinabatur ad mūditiam spiritualem: inducebat enim homines ad pœnitentiam: vt dictum est.

ARTICVLVS II.

¶ Vtrùm baptismus Ioannis fuerit à Deo.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd baptismus Ioannis non fuerit à Deo. Nihil enim sacramētale quod est à Deo, denominatur ab homine puro, sicut baptismus nouæ legis non dicitur Petri vel Pauli, sed Christi. Sed ille baptismus denominatur à Ioanne: secundum illud Matth. 21. Baptismus Ioannis vnde erat, è cælo an ex hominibus? Ergo baptismus Ioannis non fuit à Deo.

¶Præterea, Omnes doctrina de nouo à Deo procedens, aliquibus signis confirmatur. vnde & Dominus Exo. 4. dedit Moysi potestatem signa faciendi. Et Hebr. 2. dicitur, Cùm fides nostra principium accepisset enarrari à Deo, per eos qui audierunt, in nos confirmata est, contestante Deo signis & prodigijs. Sed de Ioanne Baptista dicitur Ioan. 10. Joannes signum fecit nullum. Ergo videtur quòd baptismus quo baptizauit, non esset à Deo.

¶Præterea, Sacramenta quæ sunt diuinitus instituta, aliquibus sacræ Scripturæ præceptis continentur. Sed baptismus Ioannis non præcipitur aliquo præcepto sacræ Scripturæ. Ergo videtur quòd non fuerit à Deo.

¶SED CONTRA est quod dicitur Ioan. primo, Qui me misit baptizare in aqua, ille mihi dixit, Super quem videris Spiritum, &c.

CONCLVSIO.

¶ Baptismus Ioannis quo ad ritum fuit à Deo, non autem quo ad effectum, cùm nihil efficeret quod humanas excederet vires.

¶RESPONDEO dicendum, quòd in baptismo Ioannis duo possunt considerari, scilicet ipse ritus baptizandi, & effectus baptismi. Ritus quidem baptizandi non fuit ex hominibus, sed à Deo: qui familiari Spiritus sancti reuelatione Ioannem ad baptizandum misit. Effectus autem illius baptismi fuit ab homine: quia nihil in illo baptismo efficiebatur quod homo facere non posset. Vnde non fuit à solo Deo, nisi inquantum Deus in homine operatur.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd per baptismum nouæ legis homines interius per Spiritum sanctum baptizantur: quod facit solus Deus. Per baptismum autem Ioannis, solùm corpus mundabatur aqua. Vnde dicitur Matthæi 3. Ego baptizo vos in aqua, ille vos baptizabit in Spiritu sancto. Et ideo baptismus Ioannis denominatur ab ipso: quia scilicet nihil in eo agebatur quod ipse non ageret. Baptismus autem nouæ legis non denominatur à ministro, qui principalem baptismi effectum non agit, scilicet interiorem emundationem.

¶Ad secundum dicendum, quòd tota doctrina & operatio Ioannis ordinabatur ad Christum, qui multitudine signorum, & suam & Ioannis doctrinam confirmauit. Si autem Ioannes signa fecisset, homines ex æquo Ioanni & Christo attendissent. Et ideo vt homines principaliter Christo intenderent, non est datum Ioanni, vt faceret signum: Iudæis tamen quærentibus quare baptizaret, confirmauit suum officium autoritate Scripturæ, dicens, Ego vox clamantis in deserto, &c. vt dicitur Ioan. 2. Ipsa etiam austeritas vitæ, eius officium commendabat: quia, vt Chrys. dicit super Matth. mirabile erat, in humano corpore tantam patientiam videre.

¶Ad tertium dicendum, quòd baptismus Ioannis non fuit ordinatus à Deo, nisi vt modico tempore duraret, propter causas prædictas. Et ideo non fuit commēdatus aliquo præcepto communiter edito in sacra Scriptura, sed familiari quadam reuelatione Spiritus sancti, vt dictum est.

ARTICVLVS III.

¶ Vtrùm in baptismo Ioannis, gratia daretur.

4. dist. 2. 3. sent. quæst. 1.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd in baptismo Ioannis gratia daretur. Dicitur enim *9. 2. ar.* Marc. primo, Fuit Ioannes in deserto baptizans, & prædicans baptismum pœnitentiæ in remissionem peccatorum. Sed pœnitentia & remissio peccatorum est per gratiam. Ergo baptismus Ioannis gratiam conferebat.

¶Præterea, Baptizandi à Ioanne, confitebantur peccata sua, vt habetur Matth. 3. & Marc. primo. Sed confessio peccatorum ordinatur ad peccatorum remissionem, quæ fit per gratiam. Ergo in baptismo Ioannis, gratia conferebatur.

¶Præterea, Baptismus Ioannis propinquior erat baptismo Christi, quàm circumcisio. Sed per circumcisionem remittebatur peccatum originale: quia, vt Beda dicit, idem salutiferæ curationis auxilium, circumcisio in lege contra originales peccati vulnus agebat quod nunc baptismus agere reuelatæ gratiæ tempore consueuit. Ergo multò magis baptismus Ioannis remissionem peccatorum operabatur, quod sine gratiæ fieri non potest.

¶SED CONTRA est quod Matth. 3. dicitur, Ego quidem baptizo vos in aqua in pœnitentiam. Quòd exponens Gregor. in quadam Homil. dicit, Ioannes non in Spiritu, sed in aqua baptizat: quia peccata soluere non valebat. Sed gratia est à Spiritu sancto, & per eam peccata tolluntur. Ergo baptismus Ioannis gratiam non conferebat.

CONCLVSIO.

¶ Baptismus Ioannis gratiam non conferebat, sed ad illa disponebat, per doctrinam ad fidem & baptismum, & pœnitentiam inducentem, & disponentem.

¶RESPONDEO dicendum, quòd sicut dictum est, tota doctrina & operatio Ioannis præparatoria erat ad Christum: sicut ministri & inferioris artificis est præparare materiam ad formam, quam inducit principalis artifex. Gratia autem conferenda erat hominibus per Christum: secundum illud Ioan. primo, Gratia & veritas per Iesum Christum facta est. Et ideo baptismus Ioannis gratiam non conferebat, sed solùm ad gratiā præparabat tripliciter. Vno quidem modo per doctrinā Ioannis inducentem homines ad fidem Christi. Alio modo assuefaciendo homines ad ritū baptismi Christi. Tertio modo per pœnitentiam,

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶ Super Quæstionis tricesimæoctauæ Articulum quartum.

Titulus clarus est.

Comment. ¶ In corpore vna conclusio: Baptismo Ioannis alij debuerūt baptizari. Probatur duplicit. Ista clara est.

¶ Super Quæstionis tricesimæoctauæ Articulum quintum.

Titulus clarus est.

Comment. ¶ In corpore vna conclusio: Baptismus Ioannis non debuit cessare Christo baptizato. Probatur quadruplicit.

Comment. ¶ In prima ratione ex Chryso. aduerte notitiæ, q. si Christo baptizato Ioanne cessasset, putari potuisset, quod tantæ Christi excellentiæ in baptismo monstratæ inuidisset Ioanne: & cessando à baptismo vel dedignare-tur subministrare Christo amplius per baptismum præparādo ad ipsum, vel ipsa cessatio vindicaret suam minoritatem apparentem ex tanta manifestata Christi excellētia in baptismo. Vterque siquidem motus, inuidiæ scilicet & iræ poterat constituere, & ad cessationem inducere. Reliqua sunt clara.

pœnitentiam, præparando homines ad suscipiendum effectum baptismi Christi.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd in illis verbis (vt Beda dicit) potest intelligi duplex baptismus. Vnus quidem, quem Ioannes baptizando conferebat, qui dicitur baptismus pœnitentiæ: quia scilicet ille baptismus erat quoddam inductiuum ad pœnitentiam: & quasi quædam protestatio, qua profitebantur homines se pœnitentiam acturos. Alius autem est baptismus Christi, per quem peccata remittuntur: quē Ioannes dare non poterat: sed solùm prædicabat, dicens, Ille vos baptizabit in Spiritu sancto. Vel potest dici, quòd prædicabat baptismum pœnitentiæ, id est inducentem ad pœnitentiam: quæ quidem pœnitentia ducit homines in remissionem peccatorum. Vel potest dici, quòd per baptismum Christi (vt Hierony. dicit) gratia datur, qua peccata gratis dimittuntur: quod autem consummatur per sponsum, initiatur per paranymphum, scilicet per Ioannem. Vnde dicitur, quòd baptizabat & prædicabat baptismum pœnitentiæ in remissionem peccatorum: non quia hoc ipse perficeret, sed quia præparando ad hoc homines disponebat.

¶Ad secundum dicendum, quòd illa confessio peccatorum, non fiebat ad remissionem peccatorum statim per baptismum Ioannis exhibendam: sed consequendam per pœnitentiam consequentem, & per baptismum Christi, ad quem pœnitentia illa præparabat.

¶Ad tertium dicendum, quòd circumcisio instituta erat ad remedium originalis peccati. Sed baptismus Ioannis ad hoc non erat institutus: sed solùm erat præparatorius ad baptismum Christi: vt dictum est. Sacramenta autem ex vi institutionis, suum habent effectum.

ARTICVLVS IIII.

¶Vtrùm alij præter Christum baptismo Ioannis baptizari debuerint.

4. dist. 3. qō. 2. artic. 3. ¶. 2.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur quòd baptismo Ioannis solus Christus debuerit baptizari. Quia sicut dictum est, ad hoc Ioannes baptizauit, vt Christus baptizaretur: sicut Augustin. dicit super Ioannem. Sed quod est proprium Christo, non debet alijs conuenire. Ergo nulli alij debuerunt illo baptismo baptizari.

¶Præterea, Quicunque baptizatur, aut accipit aliquid à baptismo, aut baptismo aliquid confert. Sed à baptismo Ioannis nullus aliquid accipere poterat (quia in eo gratia non conferebatur, vt dictum est) nec aliquis baptismo aliquid conferre poterat, nisi Christus, qui tactu mundissimæ fuæ carnis aquas sanctificauit. Ergo videtur quòd solus Christus baptismo Ioannis debuerit baptizari.

¶Præterea, Si alij illo baptismo baptizabantur, hoc non erat nisi vt præpararentur ad baptismum Christi: & sic conuenions videbatur, quòd sicut baptismus Christi omnibus confertur, & magnis & paruis, & Gentilibus & Iudæis, ita etiam & baptismus Ioannis conferretur. Sed non legitur quod ab eo pueri baptizarentur, nec etiam Gentiles: dicitur enim Mar. 1. quòd egrediebantur ad illum Israelitæ vniuersi, & baptizabantur ab illo. Ergo videtur quòd solus Christus à Ioanne debuerit baptizari.

¶SED CONTRA est quod dicitur Luc. 3. Factum est, cùm baptizaretur omnis populus, & Iesu baptizato & orante, aperti sunt cæli.

CONCLVSIO.

¶ Non modò Christum, sed alios oportuit baptismo Ioannis baptizari.

¶RESPONDEO dicendum, quòd duplici de causa oportuit alios à Christo baptizari baptismo Ioannis. Primò quidem (vt Augustin. dicit super Ioan.) quia si solus Christus baptismo Ioannis baptizatus esset, non defuissent qui dicerent baptismum Ioannis, quo Christus est baptizatus, digniorem esse baptismo Christi, quo alij baptizantur. Secundò, quia oportebat per baptismum Ioannis alios ad baptismum Christi præparari: sicut dictum est.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd non propter hoc solum fuit Ioannis baptismus institutus, vt Christus baptizaretur, sed etiam propter alias causas, vt dictum est. Et tamen si ad hoc solùm esset institutus, vt Christus eo baptizaretur: oportebat prædictum inconueniens vitari, alijs hoc baptismo baptizatis.

¶Ad secundum dicendum, quòd alij qui ad baptismum Ioannis accedebant, non poterant quidem baptismo aliquid conferre, nec tamen à baptismo gratiam accipiebant, sed solùm pœnitentiæ signum.

¶Ad tertium dicendum, quòd quia ille baptismus erat pœnitentiæ, quæ pueris non conuenit, ideo baptismo illo pueri non baptizabantur. Conferre autem Gentibus viam salutis, soli Christo reseruabatur: qui est expectatio Gentium, vt dicitur Genes. penul. Sed & ipse Christus Apostolis inhibuit Gentilibus Euangelium prædicare, ante passionem & resurrectionem. Vnde multò minus conueniebat per Ioannem Gentiles ad baptismum admitti.

ARTICVLVS V.

¶Vtrùm baptismus Ioannis debuerit cessare Christo baptizato.

AD QVINTVM sic proceditur. Videtur quòd baptismus Ioannis cessare debuerit postquam Christus fuit baptizatus. Dicitur enim Ioan. 1. Vt manifestetur in Israel, propterea veni in aqua baptizans. Sed Christo baptizato sufficienter fuit manifestatus: tum per testimonium Ioannis, tum per descensum columbæ, tum etiam testimonio paternæ vocis. Ergo videtur quòd non debuerit postea baptismus Ioannis durare.

¶Præterea, Augustin. dicit super Ioan. Baptizatus est Christus, & cessauit Ioannis baptismus. Ergo videtur quòd Ioannes post Christum baptizatum, non debuerit baptizare.

¶Præterea, Baptismus Ioannis erat præparatorius ad baptismum Christi. Sed baptismus Christi incepit statim Christo baptizato: quia tactu fuæ mundissimæ carnis vim regenerativam contulit aquis, vt Beda dicit. Ergo videtur quòd baptismus Ioannis cessauerit Christo baptizato.

¶SED CONTRA est quod dicitur Ioan. 3. quòd venit Iesus in Iudæam terram & baptizabat, erat autem & Ioannes baptizans. Sed Christus non baptizauit nisi postquam fuit baptizatus. Ergo videtur quòd postquàm Christus fuit baptizatus, adhuc Ioannes baptizabat.

CONCLVSIO.

¶ Non decuit Christo baptizato, cessare Ioannis baptismum.

¶RESPONDEO dicendum, quòd baptismus Ioannis cessare non debuit Christo baptizato. Primò quidem: quia (vt Chrysost. dicit) si cessasset Ioannes baptizare Christo baptizato, existimaretur quòd zelo vel ira hoc faceret. Secundò: quia si cessasset à baptizando, Christo baptizante, discipulos suos in maiorem zelum immisisset. Tertiò: quia persistens in baptizando, suos auditores mittebat ad Christum.

Quartò: quia (vt Beda dicit) adhuc permanebat vmbra veteris legis: nec debuit præcursor cessare, donec veritas manifestaretur.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd nondum Christus erat plenè manifestatus eo baptizato: & ideo adhuc necessarium erat, quòd Ioannes baptizaret.

¶Ad secundum dicendum, quòd baptizato Christo cessauit baptismus Ioannis: non tamen statim, sed eo incarcerato. Vnde Chrysost. dicit super Ioannem, Aestimo propter hoc permissam esse mortem Ioannis, & eo sublato de medio, Christum maximè prædicare cœpisse: vt omnis multitudinis affectio ad Christum transiret, & non vltrà his, quæ de vtroq; erant, sententijs scinderetur.

¶Ad tertium dicendum, quòd baptismus Ioannis præparatorius erat, non solùm ad hoc quòd Christus baptizaretur, sed etiā ad hoc quòd alij ad Christi baptismum accederent. Quod nondum fuit impletum Christo baptizato.

¶Vtrùm

¶ Super Quæstionis tricesimæoctauæ Articulum sextum.

Titulus clarus.

Comment. ¶ In corpore duo sunt. Primò recitatur opinio Magistri sen. *Inst. 4. dist. 6. art. 1. q. 2.* secundo respōdetur quæstioni. Opinio Magistri distinguit duplicem dispositionem baptizatorum à Ioanne (vt patet in littera) & quosdam rebaptizandos à Christo baptismo Christi, & quosdam non dicit.

Et 4. dist. 4. art. 4. q. 1.

¶Quo ad secundum Autor simpliciter dicit quòd omnes baptizati à Ioanne baptizandi erant baptismo Christi: & propterea pro vna parte cōsentit Magistro, pro alia contradicit, & probat vniuersalem duplicem. Primò ex parte effectus inseparabilis per fidem, spem & charitatem, scilicet characteris, qui per Christi baptismum imprimitur. Secundò ex parte essentialis partis ipsius baptismalis defectiui scilicet Spiritus. Omnia patent in littera.

Comment. ¶ In responsione ad secundum, dubium occurrit: quia aliud est loqui de gratia finali, & aliud de gratia viatoria. Ponit enim gratia præsens esse ex fide Christi venturi vt patet in Sanctis illis, qui præcesserunt Christi adventum. Illi autem pro eodem habet Christum venturum & gratiam finaliter incipientem facta ergo videtur.

¶ Ad hoc dicitur, quòd litera illa intelligenda ipsa fidelitate materiali, de qua est hic sermo: scilicet de sacramentorum, & illa sequelam actualem ab Augusto, quia inter sacramenta nouæ & veteris legis, quod tanta præsentis, vetera futuræ gratiæ sunt signa: manifestè sequitur quòd nostra præsentis Christi, per quem gratia facta est. Ioan. primo, illa veteri Christi signa erant. Et propterea Ioannis baptisma sapientis legi, quod in nomine venturi Christi debatur. vnde & Paulus iubet in nomine domini nostri Iesu Christi simpliciter & absolutè, & non venturi illos baptizari, qui Ioannis baptismum susceperant. Actuum 19.

AD SEXTVM sic procediturVidetur quòd baptizati baptismo Ioannis, non fuerint baptizandi baptismo Christi. Ioannes enim non fuit minor Apostolis: cùm de eo scriptum sit Matth. 11. Inter natos mulierū non surrexit maior Ioanne Baptista. Sed illi qui baptizabantur ab Apostolis, non iterum baptizabantur, sed solummodo addebatur eis impositio manuum. Dicitur enim Act. 8. quòd aliqui baptizati tantùm erant à Philippo in nomine domini Iesu: tunc Apostoli, scilicet Petrus & Ioannes, imponebant manus super illos, & accipiebant Spiritum sanctum. Ergo videtur quòd baptizati à Ioanne, non debuerint baptizari baptismo Christi.

¶Præterea, Apostoli fuerunt baptizati baptismo Ioannis: fuerunt enim quidam eorum discipuli Ioannis, vt patet Ioan. 1. Sed Apostoli non videntur esse baptizati baptismo Christi: dicitur enim Ioan. 4. quòd Iesus non baptizabat, sed discipuli eius. Ergo videtur quòd baptizati baptismo Ioannis, non erant baptizandi baptismo Christi.

¶Præterea, Minor est qui baptizatur, quàm qui baptizat. Sed ipse Ioannes non legitur baptizatus baptismo Christi. Ergo multò minus illi qui à Ioanne baptizabantur, indigebant baptismo Christi.

¶Præterea, Act. 19. dicitur, quòd Paulus inuenit quosdam de discipulis, dixitque ad eos, Si spiritum sanctum accepistis credentes? At illi dixerunt ad eum, Sed neque si Spiritus sanctus est, audiuimus. Ille verò ait, In quo ergo baptizati estis? Qui dixerunt, In Ioannis baptismate. Et sequitur q̄ baptizati sunt iterum in nomine domini nostri Iesu Christi. Sic ergo videtur quòd quia Spiritum sanctum nesciebant, oportuit eos iterum baptizari: sicut Hieronymus dicit super Ioelem, & in Epistola de viro vnius vxoris. & Ambro. in lib. de Spiritu sancto. Sed quidam fuerunt baptizati baptismo Ioannis, qui habebant plenam notitiam Trinitatis. Ergo non erant baptizandi iterum baptismo Christi.

¶Præterea, Roma. 10. super illud, Hoc est verbum fidei, quod prædicamus, dicit glos. Augustin. Vnde est ista tanta virtus aquæ, vt corpus tangat, & cor abluat, nisi faciente Verbo, non quia dicitur, sed quia creditur? Ex quo patet quòd virtus baptismi dependet ex fide. Sed forma baptismi Ioannis significauit fidem Christi, in qua nos baptizamur: dicit enim Paulus Actuum 19. Ioannes baptizabat baptismo pœnitentiæ populum, dicens, In eum qui venturus est post ipsum, vt crederent, hoc est in Iesum. Ergo videtur quòd non oportebat baptizatos baptismo Ioannis, iterum baptizari baptismo Christi.

¶SED CONTRA est quod Augustin. dicit super Ioan. Qui baptizati sunt baptismate Ioannis, oportebat vt baptizarentur baptismate Christi.

CONCLVSIO.

¶ Omnes baptizatos baptismo Ioannis Christi rursus baptismo rebaptizari oportuit, quo solo & character, & salutis gratia conferretur.

ARTICVLVS VI.

¶Vtrùm baptizati baptismo Ioannis, essent postea baptismo Christi baptizandi.

¶RESPONDEO dicendum, quòd secundum opi. Magistri in 2. distin. 4. sentē. illi, qui baptizati sunt à Ioanne, nescientes Spiritum sanctum esse, ac spem ponentes in illius baptismo, postea baptizati sunt baptismo Christi. Illi verò qui spem non posuerunt in baptismo Ioannis, & Patrem & Filium & Spiritum sanctum credebant, nō fuerunt postea baptizati, sed impositione manuum ab Apostolis super eos facta, Spiritum sanctum receperunt. Et hoc quidem verum est, quantum ad primam partem, quod multis autoritatibus confirmatur.

Sed quantum ad secundam partem est penitus irrationabile quod dicitur. Primò quidem: quia baptismus Ioannis, neque gratiam conferebat, neque characterem imprimebat, sed erat solùm in aqua, vt ipsemet dicit Matth. 3. Vnde baptizatis fides vel spes, quam habebant in Christum, non poterat hunc defectum supplere.

Secundò: quia quando in sacramento omittitur quod est de necessitate sacramenti, non solùm oportet suppleri quod fuerat omissum, sed oportet totaliter innouari. Est autem de necessitate baptismi Christi, quòd fiat non solùm in aqua, sed etiam in Spiritu sancto: secundum illud Ioan. 1. Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu sancto, non potest introire in regnum Dei. Vnde illis qui tantùm in aqua baptizati erant baptismo Ioannis, non solùm erat supplendum quod deerat (vt scilicet daretur eis Spiritus sanctus per impositionem manuum) sed erant iterato totaliter baptizandi in aqua & Spiritu.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quod sicut Augustin. dicit super Ioan. ideo post Ioannem baptizatum est: quia non dabat baptismum Christi, sed suum: quod autem dabatur à Petro, & si quod datum est à Iuda, Christi erat. Et ideo si quos baptizauit Iudas, non sunt iterum baptizandi. baptisma enim tale est, qualis est ille, in cuius potestate datur, non qualis ille, cuius ministerio datur. Et inde est etiam quòd baptizatī à Philippo diacono, qui baptismum Christi dabat, non sunt iterum baptizati: sed acceperunt manus impositionem per Apostolos: sicut baptizati per sacerdotes, confirmantur per Episcopos.

¶Ad secundum dicendum, quòd sicut Augustin. dicit ad Seleucianum, Intelligimus discipulos Christi fuisse baptizatos, siue baptismo Ioannis (sicut nonnulli arbitrantur) siue, quod magis credibile est, baptismo Christi: neque enim ministerio baptizandi defuit, vt haberet baptizatos seruos, per quos cæteros baptizaret, qui non defuit humilitatis ministerio, quando eis pedes lauit.

¶Ad tertium dicendum, quòd sicut Chry. vt dicit super Matth. per hoc quod Christus Ioanni dicenti, Ego à te debeo baptizari, respondit, Sine modo: ostenditur quòd postea Christus baptizauit Ioannem. Et hoc dicit in quibusdam libris apocryphis manifestè scriptum esse. Certum tamen est, vt Hieronymus dicit super Matthæum, quòd sicut Christus fuit baptizatus in aqua à Ioanne, ita Ioannes à Christo erat in Spiritu baptizandus.

¶Ad quartum dicendum, quòd non est tota causa quare illi fuerunt baptizati post baptismum Ioann. quia Spiritum sanctum non cognouerant, sed quia non erant baptismo Christi baptizati.

¶Ad quintum dicendum, quòd sicut dicit Augustin. contra Faustum, Sacramenta nostra sunt signa præsentis gratiæ: sacramenta verò veteris legis fuerunt signa gratiæ futuræ. Vnde ex hoc ipso quòd Ioannes baptizauit in nomine venturi, datur intelligi quòd non dabat baptismum Christi, qui est sacramentum nouæ legis.

QVAESTIO TRICESIMANONA

de Baptizatione Christi in octo articulos diuisa.

DEINDE cōsiderandū est de baptizatione Christi.

¶Et circa hoc quæruntur octo.

¶Primò, vtrùm Christus debuerit baptizari.

¶Secundò, vtrùm debuerit baptizari baptismo Ioannis.

¶Tertiò

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶ *super Quæstionis trigesimænonæ Articulum primum.*

Comment. TItulus clarus est. ¶ In corpore vnica cõclusio: Conueniẽs fuit Christum baptizari. Probatur triplicit. Omnia sunt clara.

¶ *super Quæstionis trigesimænonæ Articulum secundum.*

Comment. TItulus clarus est. ¶ In corpore duo sunt. Primò declaratur quod supponitur, 3. qua. 1. Christum baptizatum baptismo Ioannis ex autoritate Aug. Secundò probatur tripliciter conclusio, scilicet conueniens fuit Christum baptizari baptismo Ioannis

Et qũ. 3. art. 2. q. 1. cor.

Et Mat. 3. col. 12.

¶ Et in tertia ratione adverte quòd ratio tẽdit ad hoc quòd ideo ad baptismum Ioannis non fanctum accedit: vt sanctificet baptismum nõ Ioannis, sed nouæ legis, instituendo, sanctificatione aquarum per carnis suæ lauacrum baptismum in sanctitatem animarũ: extunc enim influxum est baptismus nouæ legis.

Opus. 60. cap. 9.

¶ *super Quæstionis trigesimænonæ Articulum tertium.*

Comment. TItulus de tempore Christi ætatis: scilicet anni trigesimi quærit. ¶ In corpore vna conclusio: Christus conuenienter anno trigesimo fuit baptizatus. Probatur tripliciter. Omnia clara sunt.

ARTICVLVS I.

¶ Vtrùm fuerit conueniens Christum baptizari.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur, quòd non fuerit conueniens Christum baptizari. Baptizari enim est ablui. Sed Christo non conuenit ablui: in quo nulla fuit impuritas. Ergo videtur quòd Christum non decuerit baptizari.

¶ Præterea, Christus circuncisionem suscepit, vt impleret legem. Sed baptismus non pertinebat ad legem. Ergo non debebat baptizari.

¶ Præterea, Primum mouẽs in quolibet genere, est immobile secundum illum motum: sicut cælum quod est primum alterans, non est alterabile. Sed Christus est primum baptizans secundum illud Ioan. 1. Super quem videris Spiritum descendentem & manentem, hic est qui baptizat. Ergo ipsum non decuit baptizari.

¶ SED CONTRA est quod dicitur Matth. 3. quòd venit Iesus à Galilæa in Iordanem ad Ioannem, vt baptizaretur ab eo.

CONCLVSIO.

¶ Quanquàm Christus non indiguerit baptizari, voluit tamen baptizari, vt aquas sanctificaret, nostrasque sordes ablueret, & quod à nobis faciendum erat, exponeret.

¶ RESPONDEO dicendum, quòd conueniens fuit Christum baptizari. Primò quidem: quia vt Ambr. dicit super Luc. Baptizatus est Dominus, non mundari volens, sed mundare aquas, vt ablutæ per carnem Christi, qui peccatum non cognouit, baptismatis vim haberent: & vt sanctificatas aquas relinqueret postmodum baptizandis, sicut Chry. dicit super Matth. Secundò, quia sicut Chry. dicit super Matth. quamuis ipse non esset peccator, tamen naturam suscepit peccatricem, & similitudinem carnis peccati: propterea etsi pro se baptismate non indigebat, tamen in alijs carnalis natura opus habebat. Et sicut Grego. Nazan. dicit, Baptizatus est Christus, vt totũ veterani Adam immergat aquæ.

Tertiò baptizari voluit, sicut Aug. dicit in sermone de Epiphania: quia voluit facere quod faciendum omnibus imperauit. Et hoc est quod ipse dicit, Sic decet nos implere omnem iustitiam. Vt enim Ambro. dixit super Luc. Hæc est iustitia, vt quod alterum facere velis, prior ipse incipias, & tuo alios horteris exemplo.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd Christus non fuit baptizatus vt ablueretur, sed ablueret, sicut dictum est.

¶ Ad secundum dicendum, quòd Christus non solùm debebat implere ea quæ erant veteris legis, sed etiam inchoare ea quæ sunt nouæ legis. Et ideo non solùm voluit circuncidi, sed etiam baptizari.

¶ Ad tertium dicendum, quòd Christus est primum baptizans spiritualiter: & sic non est baptizatus, sed solùm in aqua.

ARTICVLVS II.

¶ Vtrùm Christus baptismo Ioannis debuerit baptizari.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur q̃ Christus non debuerit baptizari baptismo Ioannis. Baptismus enim Ioannis fuit baptismus pœnitentiæ. Sed pœnitẽtia Christo non conuenit: quia nullum habuit peccatum. Ergo videtur quòd non debuerit baptizari baptismo Ioannis.

¶ Tertiò de tempore baptismi.

¶ Quartò de loco.

¶ Quintò, de hoc quòd ei sunt cæli aperti.

¶ Sextò, de Spiritu sancto apparente in specie columbæ.

¶ Septimò, vtrùm illa columba fuerit verum animal.

¶ Octauò, de voce paterni testimonij.

¶ Præterea, Baptismus Ioannis, sicut dicit Chryso. medium fuit inter baptismum Iudæorum & Christi baptismũ. Sed medium sapit naturam extremorum. Cùm ergo Christus non fuerit baptizatus baptismate legali, nec etiam baptismate suo, videtur q̃ pari ratione baptismate Ioannis baptizari non debuerit.

¶ Præterea, Omne quod in rebus humanis est optimum, debet attribui Christo. Sed baptismus Ioannis non tenet supremum locum inter baptismata. Ergo non conuenit Christum baptizari baptismo Ioannis.

¶ SED CONTRA est quod dicitur Matt. 3. quòd venit in Iordanem, vt baptizaretur à Ioanne.

CONCLVSIO.

¶ Congruum fuit Christum baptizari baptismo Ioannis, vt Ioannis baptismum comprobaret.

¶ RESPONDEO dicendum, q̃ sicut dicit August. super Ioan. baptizatus Dominus baptizabat, nõ eo baptismate, quo baptizatus est. Vnde cùm ipse baptizaret baptismo proprio, consequens est quòd non fuerit baptizatus suo baptismate, sed baptismate Ioannis. Et hoc fuit cõueniens. primò quidem propter conditionem baptismi Ioannis, qui non baptizauit in Spiritu, sed solùm in aqua, Christus autem spirituali baptismate nõ indigebat. qui à principio suæ cõceptionis gratia Spiritus sancti repletus fuit, vt patet ex dictis, & hæc est ratio Chrys. Secundò vt Beda dicit, baptizatus est baptismo Ioannis, vt baptismo suo baptismum Ioannis comprobaret. Tertiò, sicut Grego. Nazian. dicit, Accedit Christus ad baptismum Ioannis, sanctificaturus baptismum.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd sicut suprà dictum est, Christus baptizari voluit, vt nos suo exemplo inducere ret ad baptismum. Et ideo ad hoc, quòd esset efficacior eius inductio, voluit baptizari baptismo, quo manifestè non indigebat, vt homines ad baptismum accederent, quo indigebant. Vnde Ambr. dicit super Luc. Nemo refugiat lauacrum gratiæ, quòdo Christus lauacrum pœnitentiæ non refugit.

¶ Ad secundum dicendum, quòd baptismus Iudæorum in lege præceptus, erat solùm figuralis: baptismus autẽ Ioannis aliqualiter erat realis, inquantum inducebat homines ad abstinendum à peccatis: baptismus autem Christi habet efficaciam mundandi à peccato, & gratiam conferendi. Christus autem neque indigebat percipere remissionem peccatorũ, quæ in eo non erant: neq; recipere gratiam, qua plenus erat: similiter etiam cùm ipse sit veritas, non competebat ei id quod in sola figura gerebatur. Et ideo magis congruum fuit quòd baptizaretur baptismo medio, quàm aliquo extremorum.

¶ Ad tertium dicendum, quòd baptismus est quoddam spirituale remedium. Quantò autem aliquid est magis perfectum, tantò minori remedio indiget. Vnde ex hoc ipso quòd Christus est maximè perfectus, conueniens fuit quòd non baptizaretur perfectissimo baptismo: sicut ille qui est sanus, non indiget efficaci medicina.

ARTICVLVS III.

¶ Vtrùm Christus conuenienti tempore fuerit baptizatus.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd non conuenienti tempore Christus fuerit baptizatus. Ad hoc enim Christus baptizatus est, vt suo exemplo alios ad baptismum prouocaret. Sed fideles Christi laudabiliter baptizantur, nõ solùm ante trigesimum annum, sed in infantili ætate. Ergo videtur quòd Christus non debuerit baptizari in ætate triginta annorum.

¶ Præterea, Christus non legitur docuisse vel miracula fecisse ante baptismum. Sed vtilius fuisset mundo, si priori tempore docuisset, incipiens à vicesimo anno, vel etiam prius. Ergo videtur quòd Christus, qui pro vtilitate hominum venerat, ante trigesimum annum debuerit baptizari.

¶ Præterea, Iudicium sapientiæ diuinitus infusæ, maximè debuit manifestari in Christo. Est autem manifestatum in Daniele tempore suæ pueritiæ: secundum illud Daniel. 13. Suscitauit Dominus spiritum pueri iunioris, cui nomen Daniel. ergo multo magis Christus in sua pueritia debuit baptizari, & docere.

¶ Præterea, Baptismus Ioannis ordinatur ad baptismum Christi, sicut ad finem. Sed finis est prior in intentione, & posterior in executione. ergo vel Christus debuit primus à Ioanne baptizari, vel vltimus.

¶ *super Quæstionis trigesimænonæ Articulum quartum.*

Comment. TItulus clarus est. ¶ In corpore vna conclusio: Conueniẽs fuit vt Christus in Iordane baptizaretur, quia per hoc significatur ingressus per baptismum in regnũ Dei. Declaratúrque hoc duplici figura: scilicet trãsitu filiorũ Israël in terram promissionis & Heliæ in cælum. Et scito, quòd ratio ista mystica etiamsec alia posset reddi magis literalis, nisi quia Deus elegit magis Iordanẽ, quàm aliam aquam.

¶ *super Quæstionis trigesimænonæ Articulum quintum.*

Annot. Comment. TItulus clarus ex Euangelij historia ortus. ¶ In corpore respondetur quæsito vnica conclusione: Christo baptizato & orante, conuenienter aperti sunt cæli. Et huius sunt quia declarãe conuenientia respectu ly & orante. Quo ad primum probatio est: Christus baptizatus est, vt nostrũ baptismum consecraret: ergo in illius baptismo illa nostrarum debuerũt, quæ ad nostri efficacia baptismi spectãt: ergo virtus cælestis, fides cælestium introitũq; cæli menstrari debuerũt per cælos apertos. Prima cõsequentia est clara. secunda declaratur ex tribus, scilicet causa, & fine, & effectu, inuentis in efficacia baptismi. Quo ad secundum declaratur: quia oratio vel ad exẽplum vel ad eandem apertionis cæli nobis refertur: & vtrũq; est conueniens. ¶ In responsione ad secundum, vide duo declarari. Primum, quòd cæli aperti dicuntur in se ipsis, sed secundum visionem Christi. Secundum est, qualia fuerit ista visio, corporalis, imaginaria vel intellectualis. Et licet quælibet possibilis dicatur: intellectualis tamẽ conuenientior videtur, vtpote excellentior.

¶ SED CONTRA est quod dicitur Luc. 3. Factum est cùm baptizaretur omnis populus, & Iesu baptizato, & orãte: & infrà, Et ipse Iesus erat incipiens quasi annorum triginta.

CONCLVSIO.

¶ Congruit vt Christus trigesimo ætatis suæ anno baptizaretur, vt idoneus docere & prædicare existimaretur.

¶ RESPONDEO dicendum, q̃ Christus conuenienter fuit in trigesimo anno baptizatus. Primò quidem, quia Christus baptizabatur quasi ex tunc incipiens docere & prædicare. Ad quod requiritur perfecta ætas: qualis est triginta annorum. Vnde legitur Gen. 41. quòd triginta annorũ erat Ioseph, quando accepit regimen Aegypti. Similiter etiã 2. Reg. 5. legitur de Dauid, quòd triginta annorũ erat cùm regnare cœpisset. Ezechiel etiã in trigesimo anno cœpit prophetizare, vt habetur Ezech. 1. Secundò, quia sicut Chrys. dicit super Mat. futurũ erat vt post baptismum Christi, lex cessare inciperet. Et ideo hac ætate Christus ad baptismum venit, qui potest omnia peccata suscipere, vt lege seruata, nullus dicat, quòd ideo eam soluit, quia implere non potuit. Tertiò, quia per hoc quòd Christus in ætate perfecta baptizatur, datur intelligi q̃ baptismus parit viros perfectos: secundum illud Ephe. 4. Donec occurramus omnes in vnitatem fidei, & agnitionis filij Dei, in virum perfectum in mensuram ætatis plenitudinis Christi. Vnde & ipsa proprietas numeri ad hoc pertinere videtur, consurgit enim trigenarius numerus ex ductu ternarij in denarium. Per ternarium autem intelligitur fides Trinitatis, per denarium autem impletio mãdatorum legis, & in his duobus perfectio vitæ Christianæ consistit.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd sicut Grego. Nazanzenus dicit, Christus nõ est baptizatus quasi indigeret purgatione, nec quòd aliquod illi immineret periculum differẽdo baptismum, sed cuiusalij non in paruum redundat periculum, si exeat ex hac vita, non inductus veste incorruptionis, scilicet gratia. Et licet bonum sit baptismi, munditiam custodire, potius tamen est (vt ipse dicit) interdum paulisper maculari, quam gratia omnino carere.

¶ Ad secundum dicendum, quòd vtilitas, quæ à Christo prouenit hominibus, præcipuè est per fidem & humilitatem, ad quorum vtrunque valet, quòd Christus in pueritia, vel adolescentia non cœpit docere, sed in perfecta ætate. Ad fidem quidem: quia per hoc apparet in eo vera natura humanitatis, quòd per temporum incrementa corporaliter profecit, & ne huiusmodi profectus putaretur esse phantasticus, noluit sapientiam suam vel virtutem manifestare ante perfectã corporis ætatem. Ad humilitatem verò, ne ante perfectam ætatem aliquis præsumptuosè prælationis gradum, & docendi officium assumat.

¶ Ad tertium dicendum, q̃ Christus proponebatur hominibus in exemplum omnium. Et ideo oportuit in eo ostendi id quod competit omnibus secundũ legem cõmunem: vt scilicet in ætate perfecta doceret. Sed sicut Greg. Nazan. dicit, nõ est lex communis quod raro contingit, sicut nec vna hirundo ver facit. Aliquibus enim ex quadam speciali dispensatione, secundum diuinæ sapientiæ ordinem concessum est præter legem communem, vt ante perfectam ætatem, officium vel præsidendi, vel docendi haberent: sicut Solomon, Dan. & Hieremias.

¶ Ad quartum dicendum, quòd Christus nec primus nec vltimus debuit à Ioanne baptizari: quia vt Chryso. dicit super Matth. Christus ad hoc baptizabatur, vt confirmaret prædicationem & baptismum Ioannis: & vt testimonium acciperet à Ioanne. Non autem creditum fuisset testimonio Ioannis, nisi postquam fuerunt multi baptizati ab ipso. Et ideo non debuit primus à Ioanne baptizari. Similiter etiam nec vltimus: quia (sicut ipse ibidem subdit) sicut lux solis non expectat occasum Luciferi, sed eo procedente egreditur, & suo lumine obscurat illius candorem: sic & Christus non expectauit, vt cursum suum Ioannes impleret, sed adhuc eo docente & baptizante, apparuit.

Matth. 3. co. 4. fin.

ARTICVLVS IIII.

¶ Vtrùm Christus debuerit in Iordane baptizari.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur quòd Christus non debuerit baptizari in Iordane. Veritas enim debet respondere figuræ. Sed figura baptismi fuit præcessit in transitu maris Rubri: vbi Aegyptij sunt submersi, sicut peccata delentur in baptismo. Ergo videtur q̃ Christus magis debuerit baptizari in mari, quàm in flumine Iordanis.

¶ Præterea, Iordanis interpretatur descensus. Sed per baptismum aliquis ascendit magis, quàm descendat: vnde etiam Matth. 3. dicitur quòd baptizatus Iesus confestim ascendit de aqua. Ergo videtur inconueniens fuisse, quòd Christus in Iordane baptizaretur.

¶ Præterea, Transeuntibus filijs Israël, aquæ Iordanis conuersæ sunt retrorsum, vt legitur Iosuæ 4. & sicut etiam in Psalm. dicitur. Sed illi qui baptizantur, non retrorsum, sed in antea progrediuntur. Non ergo fuit conueniens quòd Christus in Iordane baptizaretur.

¶ SED CONTRA est quod dicitur Marci 1. quòd baptizatus est Iesus à Ioanne in Iordane.

CONCLVSIO.

¶ Conueniens fuit, Christum baptizari in Iordanis fluuio, qua in regnum Dei designaretur ingressus.

¶ RESPONDEO dicendum, quòd fluuius Iordanis fuit, per quem filij Israël in terram promissionis intrauerunt. Hoc autem habet baptismus Christi speciale præ omnibus baptismatibus, quòd introducit in regnum Dei: quod per terram promissionis significatur. Vnde dicitur Ioannis 3. Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu sancto, non potest introire in regnum Dei. Ad quod etiam pertinet q̃ Helias diuisit aquas Iordanis, quando erat in curru igneo rapiendus in cælum, vt dicitur 4. Reg. 2. quia scilicet transeũtibus per aquam baptismi, per ignem Spiritus sancti patet aditus in cælum. Et ideo conueniẽs fuit, vt Christus in Iordane baptizaretur.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd transitus maris Rubri præfigurauit baptismum, quantum ad hoc quòd baptismus delet peccata. Sed transitus Iordanis quantum ad hoc, quòd aperit ianuam regni cælestis, qui est principalior effectus baptismi, & per solum Christũ impletus. Et ideo cõuenientius fuit, quòd Christus in Iordane, quàm in mari baptizaretur.

¶ Ad secundum dicendum, quòd in baptismo est ascensus per profectum gratiæ, qui requirit descensum humiliatis: secũdum illud Iaco. 4. Humilibus autẽ dat gratiam. Et ad talem descensum referendum est nomen Iordanis.

¶ Ad tertium dicendum, quòd sicut Augu. dicit in ser. de Epiph. Sicut antea aquæ Iordanis retrorsum conuersæ fuerant, ita modo Christo baptizato retrorsum peccata conuersa sunt. Vel etiam per hoc significatur, quòd cõtra descensum aquarum, benedictionem fluuius sursum ferebatur.

ARTICVLVS V.

¶ Vtrùm Christo baptizato, cæli debuerint aperiri.

AD QVINTVM sic proceditur. Videtur quòd Christo baptizato nõ debuerint cæli aperiri. Illi enim aperiendi sunt cæli, qui indiget intrare in cælum, qua si extra cælum existens. Sed Christus semper erat in cælo: secundum illud Ioan. 3. Filius hominis, qui est in cælo. Ergo videtur quòd non debuerint ei cæli aperiri.

Infrà q. 57. art. 6. col. 3. 3. Et 3. dist. 22. q. 3. art. 1. cor. 1. ad. 4. Et opus. 60. ca. 3.

¶ Præterea, Apertio cælorum aut intelligitur spiritualiter, aut corporaliter. Sed non potest intelligi corporaliter: quia corpora cælestia sunt impassibilia, & infrangibilia: secundum illud Iob 37. Tu forsitan cum eo fabricatus es cælos, qui solidissimi,

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶Super Quæstionis trigesimænonæ Articulum sextum.

TItulus clarus ex Euangelio etiam ortus.

Comment. ¶In corpore vna obiectio: Conueniens fuit vt super baptizatum Christum Spiritus sanctus descenderet. Probatur, quoniã in Christi baptismo factum est, pertinet ad mysterium nostri baptismi ergo. Antecedẽs est Christi. Consequentia probatur: quia ostẽ baptizati non ficti, accipiunt Spiritum sanctum, Matthæ 3.

Annot ¶Aduerte hic, q̃ minus recpõdẽdo determinatur, q̃ fuerit quæsitum. nã quæsium est de descensu Spiritus sancti in specie columbæ, & respondetur de descensu Spiritus sancti solum, nihil dicendo de specie columbæ. Et hoc idco, quia reiecrauit hoc secundum responsionẽ ad argumenta.

simi, quasi ære fusi sunt. Similiter etiam nec poterãt intelligi spiritualiter: quia ante oculos filij Dei cæli antea clausi non fuerant. Ergo videtur inconuenienter dici, quòd baptizato Christo, aperti fuerint ei cæli.

¶Præterea, Fidelibus cælum apertum est per Christi passionem, secundum illud Hebræorum 10. Habemus fiduciam in introitu Sanctorum in sanguine Christi. Vnde etiam nec Christi baptismo baptizati, si qui ante eius passionem decesserint, cælos intrare potuerunt. Ergo magis debuerunt aperiri cæli Christo patiente, quàm eo baptizato.

¶SED CONTRA est quod dicitur Lucæ 3. Iesu baptizato & orãte, apertum est cælum.

CONCLVSIO.

¶Christo baptizato & orante, cõuenienter aperti sunt cæli.

¶RESPONDEO dicendũ, q̃ sicut dictũ est, Christ⁹ baptizari voluit, vt suo baptismo cõsecraret baptismũ, quo nos baptizaremur. Et ideo in baptismo Christi ea demõstrari debuerunt, quæ pertinẽt ad effica ciã nostri baptismi. Circa quã tria sunt cõsideranda. Primo quidem principalis virtus, ex qua baptismus habet efficaciam. Quæ quidem est virtus cælestis. Et ideo baptizato Christo, apertum est cælum, vt ostenderetur quòd de cætero cælestis virtus baptismũ sanctificaret.

Secundo operatur ad efficaciam baptismi fides Ecclesiæ, & eius qui baptizatur, vnde & baptizati fidem profitentur, & baptismus fidei dicitur sacramentum. Per fidem autem inspicimus cælestia, quæ sensum & rationem humanam excedunt. Et ad hoc significandum Christo baptizato aperti sunt cæli.

** Aliàs spiritualiter.* Tertiò, quia per baptismum Christi *specialiter aperitur no bis introitus regni cælestis: qui primo homini præclusus fuerat per peccatũ. Vnde baptizato Christo, aperti sunt cæli vt ostenderetur quòd baptizatis patet via in cælum. Post baptismum autem necessaria est homini iugis oratio, ad hoc quòd cælum introeat. Licet enim per baptismum remittantur peccata, remanet tamen fomes peccati, nos impugnãs interius, & mũdus, & dæmones, qui impugnant exterius. Et ideo signanter dicitur Luc. 3. quòd Iesu baptizato & orante, apertum est cælum: quia scilicet fidelibus necessaria est oratio post baptismum. Vel vt detur intelligi, quòd hoc ipsum quòd per baptismum cælum aperitur credentibus, est ex virtute orationis Christi. Vnde signanter Matth. 3. dicitur, quòd apertum est ei cælum, id est omnibus propter eum: sicut si Imperator alicui pro alio petenti dicat, Ecce, hoc beneficium non illi do, sed tibi, id est propter te illi: vt Chrysost. dicit super Matth.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd sicut Chryso. dicit super Matth. sicut Christus secundum dispensationem humanam baptizatus est, quamuis ipse propter se baptismo non indigeret: sic etiam secundum humanam dispensationem aperti sunt ei cæli, secundum autem naturam diuinam semper erat in cælis.

¶Ad secundum dicendum, quòd sicut Hiero. dicit super Matth. cæli aperti sunt Christo baptizato, non referatione elementorũ, sed spiritualibus oculis: sicut & Ezechiel in principio voluminis sui cælos apertos esse commemorat. Et hoc probat Chrysost. super Matth. dicens, Quod si ipsa * creatura, scilicet cælorum, rupta fuisset, non dixisset, aperti sunt ei: quia quod corporaliter aperitur, omnibus est apertum. Vnde etiam Marci primo expresè dicitur, quòd Iesus statim ascendens de aqua, vidit apertos cælos: quasi ipsa apertio cælorum ad visionem Christi referatur. Quod quidem aliqui referunt ad visionem corporalem, dicentes, quòd circa Christum baptizatum tantus splendor fulsit in baptismo, vt viderentur cæli aperti. Potest etiam referri ad imaginariam visionem: per quem modum Ezechiel vidit cælos apertos. Formabatur enim ex virtute diuina & voluntate rationis, talis visio in imaginatione Christi: ad designandum, quòd per baptismum, cæli aditus hominibus aperitur. Potest etiam & ad visionem intellectualem referri, prout scilicet Christus vidit iam baptismo sanctificato, apertum esse

** Aliàs creatura ista.*

¶Vtrùm conuenienter Spiritus sanctus super Christum baptizatum descenderit in specie columbæ.

AD SEXTVM sic proceditur. Videtur quòd inconuenienter Spiritus sanctus super Christũ baptizatum dicatur descendisse in specie columbæ. Spiritus enim sanctus habitat in homine per gratiam. Sed in homine Christo fuit plenitudo gratiæ à principio suæ conceptionis, quo fuit vnigenitus à patre: vt ex supradictis patet. Non ergo debuit Spiritus sanctus ad eum mitti in baptismo.

¶Præterea, Christus dicitur in mundum descendisse per mysterium Incarnationis, quia exinaniuit semetipsum, formam serui accipiens. Sed Spiritus sanctus nõ est incarnatus. Ergo inconuenienter dicitur, quòd Spiritus sanctus descenderit super eum.

¶Præterea, In baptismo Christi ostendi debuit, sicut in quodam exemplari id quod fit in nostro baptismo. Sed in nostro baptismo non fit aliqua missio visibilis Spiritus sancti. Ergo nec in baptismo Christi debuit fieri visibilis missio Spiritus sancti.

¶Præterea, Spiritus sanctus à Christo in omnes alios derivatur: secundum illud Ioan. primo, De plenitudine eius nos omnes accepimus. Sed super Apostolos Spiritus sanctus descendit, nõ in specie columbæ, sed in specie ignis. Ergo nec super Christum debuisset descendere in specie columbæ, sed in specie ignis.

¶SED CONTRA est quod dicitur Luc. 2. Descendit Spiritus sanctus corporali specie, sicut columba in ipsum.

CONCLVSIO.

¶Cùm omnes baptismo Christi baptizati, sint per ipsum spiritus sancti gratiam recepturi, nisi ficti accedant, conueniens fuit vt super illum baptizatum Spiritus sanctus in columbæ specie appareret.

¶RESPONDEO dicendũ, quòd hoc quod circa Christum factum est in eius baptismo (sicut Chryso. dicit super Matthæ.) pertinet ad mysterium omnium, qui postmodum fuerant baptizandi. Omnes autem qui baptismo Christi baptizantur, Spiritũ sanctũ recipiunt, nisi ficti accedant, secundũ illud Matthæ. 3. Ipse vos baptizabit Spiritu sancto. Et ideo conueniens fuit, vt super Christũ baptizatum Spiritus sanctus descenderet.

¶AD PRIMVM ergo dicendũ, quòd sicut Augustinus dicit 15. de Trinit. absurdissimũ est dicere, q̃ Christus cùm iam triginta esset annorum, acceperit Spiritum sanctum, sed venit ad baptismum, sicut sine peccato, ita non sine Spiritu sancto. Si enim de Ioanne scriptum est, quòd Spiritu sancto replebitur ab vtero matris suæ, quid de homine Christo dicendum est, cuius carnis ipsa conceptio non carnalis, sed spiritualis fuit? Tunc ergo, id est in baptismo, corpus suum, id est Ecclesiam, præfigurare dignatus est, in qua baptizati præcipuè accipiunt Spiritum sanctum.

¶Ad secundum dicendum, quòd sicut Augustinus dicit in 2. de Trinit. Spiritus sanctus descendisse dicitur super Christum corporali specie, sicut columba: non quia ipsa substantia Spiritus sancti videretur, quæ est inuisibilis, neque ita quòd illa visibilis creatura in vnitatem personæ diuinæ assumeretur: neque enim dicitur, quòd Spiritus sanctus sit columba, sicut dicitur, quòd filius Dei est homo ratione vnionis. Neque etiam hoc modo Spiritus sanctus visus est in specie columbæ, sicut Ioannes vidit agnum occisum in Apocalypsi: vt habetur Apoc. 2. Illa enim visio facta fuit in Spiritu ꝓ spirituales imagines eorum: de illa verò columba nullus vnquam dubitauit, quin oculis

¶Super Quæstionis trigesimænonæ Articulum septimum.

Comment. TItulus clarus est. ¶In corpore vna obiectio: Colũba illa fuit verum animal. Probatur: Sicut veritas verum hominem, ita Spiritus veritatis verum columbam, in qua apparuit, &c. & confirmatur hoc autoritate Augustini.

¶Aduerte hic, quòd istam habuit Autor retinentiam ad Augustinum, vt absq; trepidatione aliqua affirmauerit, columbam illam verum fuisse animal, propter Augustini autoritatem positam, quam illius rationem? quæ Autor videtur contra suam in primo sent. dist. 16. art. 1. ad tertium opinionem, qui tenuit, columbam illam non fuisse verum animal. Et certe ratio allata nõ cogit: quoniam in nullo Spiritui veritatis præiudicat si, si per speciem columbæ & nõ ipsam columbam apparuerit: sicut in Apostolis apparuit non in vero igne, sed similitudine ignis & sicut ibi dicitur, Tanquam ignis, ita hic dicitur, Sicut colũba. Nec est simile de mysterio Incarnationis: quia deo scriptũ est, Verbũ caro factum est, & ideo oportet veram esse carnem: hic autem dicitur, sicut columba. Et quoniam omnes Euangelistæ conueniunt in similitudine columbæ, & nullus dicit columbam (Matthæus siquidem & Lucas dicit, sicut columba: Marcus dicit, tanquam columba: Ioannes dicit, quasi columbã) ideo rationabiliter ingenioso meo videtur ad literam se quoi textum omnium Euangelistarum, quàm dicere quòd fuerit verum animal: cum ista Scripturæ adiectio autoritas de Spiritu sancto in igne misso, quòd non verus ignis, sed tanquã ignis fuerit: sicut non fuerũt veræ linguæ, sed similitudines linguarũ. Quo circa sicut absque fallacia Spiritus sanctus in ignis linguis apparuit non veris, sed specie tenus (& de hoc nulla est dubitatio) ita in specie columbæ, & non colũba ipsa apparuit (cùm enim vocabulis scripturæ vtatur vbique

oculis visa sit. Nec etiam hoc modo in specie columbæ Spiritus sanctus apparuit, sicut dicitur primæ ad Corint. 10. Petra autem erat Christus. Illa enim petra iam erat in creatura, & per actionis modum nuncupata est nomine Christi, quem significabat: illa autem columba ad hoc tantùm significandum repente extitit, & postea cessauit, sicut flamma, quæ in rubo apparuit Moysi.

Dicitur ergo Spiritus sanctus descẽdisse super Christum, non ratione vnionis ad columbam: sed vel ratione ipsius columbæ significantis Spiritum sanctum, quæ descẽdendo super Christũm venit. Vel etiam ratione spiritualis gratiæ, quæ à Deo per modum cuiusdam descensus in creaturam deriuatur: secundum illud Iac. primo, Omne datum optimum, & omne donum perfectum, desursum est descendens à Patre luminum.

¶Ad tertium dicendum, quòd sicut Chrys. dicit super Matth. in principiis spiritualium rerum semper sensibiles apparent visiones, propter eos qui nullam intelligentiã incorporalis naturæ suscipere volunt: vt si postea non fiant, ex his quæ semel facta sunt, recipiant fidem. Et ideo circa Christum baptizatum corporali specie Spiritus sanctus visibiliter descẽdit, vt super omnes baptizandos, inuisibiliter postea credatur descẽdere.

¶Ad quartum dicendũ, quòd Spiritus sanctus in specie colũbæ apparuit super Christum baptizatũ propter tria. Primò quidem propter dispositionem quæ requiritur in baptizato, vt scilicet non ficticius accedat: quia sicut dicitur Sap. primo, Spiritus sanctus disciplinæ effugiet fictum. Columba autem est animal simplex, astutia & dolo carens: vnde dicitur Matth. 10. Estote simplices sicut columbæ. Secundò ad designandum septem dona Spiritus sancti, quæ columba suis proprietatibus significat. Columba enim secus fluenta habitat, vt inde viso accipitre, mergat se, & euadat: quod pertinet ad donum sapientiæ, per quam sancti secus Scripturæ diuinæ fluenta residentes, vt in cursum diaboli euadant. Item columba meliora grana eligit: quòd pertinet ad donum scientiæ, qua Sancti sententias sanas, quibus pascantur, eligunt. Item columba alienos pullos nutrit, quòd pertinet ad donum consilij, quo sancti homines, quę fuerunt pulli, id est, imitatores diaboli, doctrina nutriunt & exemplo. Item columba non lacerat rostro: quod pertinet ad donum intellectus, quo sancti bonas scientias lacerando non peruertunt, hæreticorum more. Item columba selle caret: quod pertinet ad donum pietatis, per quam sancti ira irrationabili carent. Item columba in cauernis petræ nidificat: quod pertinet ad donum fortitudinis, qua Sancti in plagis mortis Christi, qui est petra firma, nidum ponũt, id est, suum refugium & spem. Item columba gemitum pro cãtu habet: quod pertinet ad donum timoris, quo sancti deflentur in gemitu pro peccatis. Tertiò apparuit Spiritus sanctus in specie columbæ propter effectum proprium baptismi, qui est remissio peccatorum & reconciliatio ad Deum, columba enim est animal mansuetum. Et ideo sicut Chrysost. dicit super Matthæum in diluuio apparuit hoc animal, ramum ferens oliuæ, & cõmunem orbis terrarum trãquilliratem annuntians, & nunc etiam columba apparet in baptismo, liberationem nobis demõstrans. Quartò apparuit Spiritus sanct⁹ in specie columbæ super Dominum baptizatum, ad designandum communem effectum baptismi, qui est constructio ecclesiasticæ vnitatis, vnde dicit Ephe. 5. quòd Christus tradidit semetipsum, vt exhiberet sibi gloriosam Ecclesiam non habẽtem maculam, aut rugam, aut aliquid huiusmodi, lauans eam lauacro aquæ in verbo vitæ. Et ideo conuenienter Spiritus sanctus in baptismo demonstratus est in specie columbæ, quæ est animal amicabile & gregale: vnde & Cant. 5. dicitur de Ecclesia, Vna est columba mea. Super Apostolos autẽ in specie ignis Spiritus sanctus descendit propter duo. Primò quidem ad ostendendum feruorem, quo corda eorũ erant cõmouenda, ad hoc quòd Christum vbiq; inter pressuras prædicarent: & ideo etiam in igneis linguis apparuit. Vnde Augusti. dicit super Ioan. Duobus modis ostẽdit visibiliter Dominus Spiritum sanctum, per columbam super Dominum baptizatũ, & per ignem super discipulos congregatos: ibi simplicitas, hîc feruor ostenditur. Ergo ne Spiritu sanctificati dolum habeant, in columba demonstratus est: & ne simplicitas frigida remaneat, in igne demonstratus est. Nec te moueat, quia linguæ diuisæ sunt, vnitatẽ in columba cognosce.

Secundò: quia sicut Chryso. dicit, cùm oportebat delictis ignoscere (quod fit in baptismo) mãsuetudo necessaria erat, quæ demonstratur in columba: sed vbi adepti sumus gratiam, restat iudicij tempus, quod significatur per ignem.

¶Vtrùm illa columba, in qua apparuit spiritus sanctus, fuerit verum animal.

AD SEPTIMVM sic proceditur. Videtur quòd illa columba, in qua Spiritus sanctus apparuit, non fuerit verum animal. Illud enim videtur specie tenus apparere, quod secundum similitudinem apparet. Sed Lucæ 2. dicitur quòd descendit Spiritus sanctus corporali specie sicut columba in ipsum. Non ergo fuit vera columba, sed quædam similitudo columbæ.

¶Præterea, Sicut natura nihil facit frustra: ita nec Deus, vt dicitur in primo de Cælo. Sed cùm columba illa non adueneret nisi vt aliquid significaret, atque præteriret (vt August. dicit in 2. de Trinit.) frustra fuisset vera columba: quia hoc ipsum fieri poterat per columbæ similitudinem. Non ergo illa columba fuit verum animal.

¶Præterea, Proprietates cuiuslibet rei ducunt in cognitionem naturæ illius rei. Si ergo fuisset illa columba verum animal, proprietates columbæ significassent naturam veri animalis, non autem effectus Spiritus sancti. Non ergo videtur quòd illa columba fuerit verum animal.

¶SED CONTRA est quod Augustinus dicit in lib. de agone Christiano, Neque hoc ita dicimus, vt dominum Iesum Christum dicamus solum, verum corpus habuisse, Spiritum autem sanctum fallaciter apparuisse oculis hominum, sed ambo illa corpora vera esse credimus.

CONCLVSIO.

¶Sicut veritas verum hominem, ita columba illa, quæ apparuit in Christi baptismo, accepit verum animal.

¶RESPONDEO dicendum, quòd (sicut supra dictum est) non decebat vt filius Dei, qui est veritas Patris, aliqua fictione vteretur: & ideo non phantasticum, sed verum corpus accepit. Et quia Spiritus sanctus dicitur spiritus veritatis, vt patet Ioan. 16. ideo etiam ipse veram columbam formauit, in qua appareret: licet nõ assumeret ipsam in vnitatem personæ. Vnde post prædicta verba Augusti. subdit, Sicut non oportebat vt homines falleret filius Dei, sic etiam non oportebat vt falleret Spiritus sanctus: sed omnipotenti Deo, qui vniuersam creaturam ex nihilo fabricauit, nõ erat difficile, verum corpus columbæ sine aliorum columborum ministerio figurare, sicut non fuit ei difficile verum corpus in vtero Mariæ sine virili semine fabricare. cùm creatura corporea & in visceribus fœminæ ad formandum hominem, & in ipso mundo ad formandum columbam, imperio Domini voluntatiq; seruiret.

Ioã. 1. l. 20. c. 2. Et opuſ. 60. ca. 9.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd Spiritus sanctus dicitur descendisse in specie vel similitudine columbæ: non ad excludendam veritatem columbæ, sed ad ostendendum quòd ipse non apparuit in specie suæ substantiæ.

¶Ad secundum dicendum, quòd non fuit superfluum formare veram columbam, vt in ea Spiritus sanctus appareret: quia per ipsam veritatem columbæ significatur veritas Spiritus sancti, & effectuum eius.

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶ *Super Quæstionis trigesimænonæ Articulum octauum.*

clément. Titulus clarus ortus etiam ex Euangelio.

¶ In corpore vna conclusio: Conueniens fuit, vt in illo baptismo Pater declararetur in voce. probatur: Io baptismo Christi demonstratus, vt Pater declararetur in voce. Antecedens probatur: quia baptismus Christi fuit exemplar nostri. Prima consequētia probatur: quia noster baptismus conseceratur in inuocatione & virtute Trinitatis, Matth. vltimo. Secunda vero consequētia probatur: quia persona filij baptizatur, Spiritus sanctus in columba, restabat ergo persona Patris manifestāda, & apponitur hic autoritas Hieronym.

¶ *Tractatus quartus huius voluminis*

Annot. Hic incipit quarta pars huius libri: in qua agitur de progressu Domini nostri Iesu Christi in hoc mundo, vsque ad quæstionem quadragesimāquintam inclusiue.

¶ *Super Quæstionis quadragesimæ Articulum primum.*

cōmcat. Titulus clarus.

¶ In corpore vna conclusio: Christus cōuenienter vitam socialē assumpsit. Probatur: Christus debuit talem viuendi modum assumere, qui conueniret fini Incarnationis: sed fin is Incarnationis exigit vitam socialem. ergo. Minor declaratē: quia triplex est finis Incarnationis. primò, testimonium veritatis. Secundò, saluare peccatores. Tertiò, adducere homines ad Deum. Omnia clara sunt ex litera.

¶ Aduerte hic, quòd cōuersatio Christi post Ioannis baptisma tradatur ab Autore: conuersatio autem Christi ante illud tempus tacetur. Et quoniam à multis quæritur quid fecerit illa ætate Christus, responsendum est quòd exercuit artem fabrilem in ciuitate Nazareth. Nam non solùm ex Euangelio, Matth. 13. habetur, quòd fuit filius fabri: sed ex Euangelio, Mar. 6. habetur q̄ ipse Christus fuit faber. Et nisi exercuisset ipsam artē in Nazareth, non admirati ibi fuissent de doctrina eius. Nā si alibi Christus habuisset, aut in Nazareth vacasset literis, non fuissent admirati cōpatriotæ, vnde huic sapientiæ tanto tēpore notitia erat Christi cōuersatio in Nazareth

¶ Ad tertium dicendum, quòd proprietates columbæ eodē modo ducunt ad significandum naturam columbæ, & ad significādos effectus Spiritus sancti. Per hoc enim quòd columba habet tales proprietates, * contingit q̄ columba significat Spiritū sanctum.

ARTICVLVS VIII.

¶ Vtrùm conuenienter Christo baptizato fuerit vox Patris audita, filium protestantis.

AD OCTAVVM sic proceditur. Videtur quòd inconuenienter Christo baptizato fuerit vox Patris audita, Filium protestantis. Filius enī & Spiritus sanctus secundum hoc quòd sensibiliter apparuerūt, dicuntur visibiliter esse missi. Sed Patri nō conuenit mitti, vt patet per Aug. in secūdo de Trinit. Ergo etiam nec apparere.

¶ Præterea, Vox est significatiua verbi in corde concepti. Sed Pater non est verbum. ergo inconuenienter manifestatur in voce.

¶ Præterea, Homo Christus nō incœpit esse filius Dei in baptismo, sicut quidam hæretici putauerunt, sed à principio suæ cōceptionis fuit filius Dei. Magis ergo in natiuitate debuit vox Patris protestari Christi diuinitatem, quàm in eius baptismo.

¶ SED CONTRA est quod Matthæ. 3. dicitur, Ecce vox de cælis dicens, Hic est filius meus dilectus, in quo mihi complacui.

CONCLVSIO.

¶ Conueniens fuit, vt Christo baptizato, Patris vox audiretur Filium protestantis.

¶ RESPONDEO dicēdum, quòd (sicut supra dictū est) in baptismo Christi, qui fuit exemplar nostri baptismi, demonstrari debuit quod in nostro baptismo perficitur. Baptismus autem quo baptizantur fideles, cōsecratur in inuocatione & virtute Trinitatis, secundum illud Matth. vltimo: Euntes docete omnes Gentes baptizantes eos in nomine Patris & Filij & Spiritus sancti. Et ideo in baptismo Christi (vt Hieron. dicit) mysterium Trinitatis demonstratur: Dominus em̄ in natura humana baptizatur, Spiritus sanctus descendit in habitu colūbæ, Patris vox testimoniū Filio perhibentis auditur. Et ideo cōueniens fuit, vt in illo baptismo Pater declararetur in voce.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, q̄ missio visibilis addit aliquid super apparitionē, scilicet autoritatē mittentis. Et ideo Filius & Spiritus sanctus, qui sunt ab alio, dicuntur mitti visibiliter, & non solùm apparere: Pater autē, qui non est ab alio, apparere quidem potest, visibiliter autem mitti non potest.

¶ Ad secundum dicendū, q̄ Pater non demōstratur in voce nisi sicut actor vocis, vel loquens per vocē. Et quia proprium est Patri, producere verbū, quod est dicere vel loqui: ideo cōuenientissimè Pater per vocem manifestatus est, quæ significat verbū. Vnde & ipsa vox à Patre emissa, filiationem Verbi protestatur. Et sicut species colūbæ, in qua demonstratus est Spiritus sanctus, non est ipsa natura Spiritus sancti, nec species hominis, in qua demonstratus est ipse Filius, est ipsa natura filij Dei: ita etiam ipsa vox nō pertinet ad naturam verbi vel Patris loquentis. Vnde Ioannis 5. Dominus dicit: Neque vocē eius, id est patris vnquā audistis, neq; speciem eius vidistis. Per quod (sicut Chrys. dicit super Ioan.) paulatim eos in philosophicum dogma inducēs, ostendit, qm̄ neq; vox circa Deū est, neq; species, sed superior est & figuris & loquelis talibus. Et sicut columbā, & etiā humanam naturam à Christo assumptā tota Trinitas operata est, ita etiam & formationem vocis. Sed tamē in voce declaratur solus Pater, vt loquēs, sicut naturā humanā solus Filius assumpsit, & sicut in columba solus Spiritus sanctus demonstratus est, vt patet per Augu. in lib. de Fide ad Petrum.

¶ Ad tertium dicendum, q̄ diuinitas Christi nō debuit omnibus in eius natiuitate manifestari: sed magis occultari in defectibus infantilis ætatis. Sed quando iam peruenit ad perfectam ætatē, in qua oportebat eum docere, & miracula facere, & homines ad se conuertere, tunc testimonio Patris erat eius diuinitas manifestanda: vt eius doctrina credibilior fieret: vnde & ipse dicit Ioā. 5. Qui misit me Pater, ipse testimoniū perhibet de me. Et hoc præcipuè in baptismo, per quem homines renascuntur in filios Dei adoptiuos. Filij autē Dei adoptiui instituuntur ad similitudinem filij naturalis: secundū illud Rom. 8. Quos præscīuit, hos & prædestinauit conformes fieri imaginis Filij sui. Vnde Hilarius dicit super Matt. quòd super Iesum baptizatū descēdit Spiritus sanctus, & vox Patris audita est, dicentis, Hic est filius meus dilectus: vt ex his, quę cōsummabantur in Christo, cognosceremus post aquæ lauacrum, & de cælestibus portis sanctū in nos Spiritū inuolare, & paternæ vocis adoptione, Dei filios fieri.

QVAESTIO QVADRAGESIMA

De modo conuersationis Christi, in quatuor articulos diuisa.

CONSEQVENTER post ea quæ pertinēt ad ingressum Christi in mundū, vel ad eius principiū, cōsiderandum restat de his quæ pertinent ad progressum ipsius.

¶ Et Primò considerandū est de modo cōuersationis ipsius: secūdò, de tentatione eius: tertiò, de doctrina: quartò, de miraculis.

¶ Circa primum quæruntur quatuor.

¶ Primò, vtrùm Christus debuerit solitariam vitam ducere, an inter homines conuersari.

¶ Secundò, vtrùm debuerit austeram vitam ducere in cibo & potu & vestitu, an alijs communem.

¶ Tertiò, vtrùm debuerit abiectē viuere in hoc mundo, an in diuitijs & honore.

¶ Quartò, vtrùm debuerit secundum legem viuere.

ARTICVLVS I.

¶ Vtrùm conueniens fuerit, Christum inter homines conuersari.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur q̄ Christus non debuerit inter homines conuersari, sed solitariam vitam agere. Oportebat enim quòd Christus sua conuersatione non solùm se hominem ostenderet esse, sed etiam Deum. Sed Deum non conuenit cum hominibus conuersari: dicitur enim Dan. 2. Exceptis dīs, quorum non est cum hominibus conuersatio. Et Philosophus dicit in primo Politicæ, quòd ille qui solitarius viuit, aut est bestia, scilicet propter sæuitiam hoc faciat: aut est Deus, si hoc faciat propter contemplandam veritatem. Ergo videtur quòd non fuerit conueniens Christum inter homines conuersari.

¶ Præterea, Christus dum in carne mortali vixit, debuit perfectissimam vitam ducere. Perfectissima autem vita est contemplatiua, vt in Secunda parte habitum est. Ad vitam autem contemplatiuam maximè competit solitudo: secundum illud Oseæ 2. Ducam eam in solitudinem, & loquar ad cor eius. ergo videtur vt etiā Hierosolymis ita dari dicerent, Quomodo hic literas scit, qui nō didicerit? Ioan. 7. Quo circa oportet dicere aut Christū ibi aetem suam fabrilem continuē exercuisse, & proinde constare, q̄ literas nō didicit, &c. aut inerte otiosūmq; vagasse per Nazareth. Quod dedecet Christū, filium pauperis adeō, vt non potuisset agnum q̄ eo offerre: vt habetur Luc. 2. & pauperē intantum, vt nō haberet vbi reclinaret caput suū, Matt. 8. ¶ Et confirmatur: quia Mat. 3. dicitur, Quia audissent sui, existunt tenere eū: dicebant enim q̄m in furorem versus est. Ex eo nanq; quòd vsq; ad ætatē illam fabrili arti videtur Iesum operā dasse, & reputabant audiuerunt q̄ prædicabat, & turba conuenit ad eum, &c. dixerit timentes ne forte in furorem versum in furore. Hæc enim omnia simul iuncta testimonia sunt ab hoīb⁹, & q̄ Christi doctrina non erat humana, nec aliquo modo acquisita, & quòd Christus inter eos vsq; ad illud tempus cum suis conciuibus cōuersatus est sine offensa & sine scandalo proculdubio quod non cuitatē fuisset, si inuenire super pauper inertē se in opere exhibuisset.

¶ *Super Quæstionis quadragesimæ Articulum secundum.*

cimat. Titulus clarus.

¶ In corpore vna conclusio: Cōuenientissimū fuit vt Christus in cibo & potu sicut alij se haberet. probatur primo: Congruum erat Incarnationis fini, vt Christus socialem vitā duceret: ergo cōuenientissimum fuit, &c. Probatur sequela: quia qui cum aliis conuersatur, conuenientissimum est, vt conformet se aliis. Quod probatur etiam primæ ad Cor. 9. Factus sum omnia omnibus. Probatur secūdò autoritate Augu. imò Domini, Matth. 11.

Annot. ¶ In responsione ad primum, nota & fige animo doctrinam hanc: scilicet, Christus exemplū fuit perfectionis in omnibus, quæ per se pertinent ad salutem. hinc est habes quòd in his, quæ non per se pertinēt ad salutem i quæ scilicet non sunt secundum se bona, sed solùm relata ad aliquem finem, vt abstinentia, paupertas, & alia huiusmodi non oportet inquirere in Christo austeriora tanquam perfectiora: sed ea quæ magis cōsonant Incarnationis fini, siue sint austera, siue non.

Primæ ad Timo. 1. Christus Iesus venit in hūc mundum, peccatores saluos facere. Et ideo vt Chryso. dicit, in eodem loco manēdo posset Christus ad se omnes attrahere, vt eiⁿ prædicationem audirent: nō tamen hoc fecit, præbens nobis exemplum, vt perambulemus & requiramus peruentem: sicut pastor ouem perditam, & medicus accedit ad infirmum.

¶ Tertiò venit, vt per ipsum habeamus accessum ad Deum: vt dicitur Rom. 5. & ideo familiariter cum hominibus conuersando, conueniēs fuit, vt hominibus fiduciam daret ad se accedendi. Vnde dicitur Matth. 9. Factum est discumbente eo in domo, ecce multi publicani & peccatores discumbebant cum Iesu & discipulis eius. Quod exponens Hiero. dicit, Viderant publicani, à peccatis ad meliora conuersum, locum inuenisse pœnitentiæ: & ob id etiam ipsi non desperant salutem.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd Christus per humanitatē suam, voluit manifestare diuinitatem. Et ideo conuersando cum hominibus (quod est proprium hominis) manifestauit omnibus suam diuinitatem, prædicando, & miracula faciendo, & innocenter & iustè inter homines conuersando.

¶ Ad secundum dicendum, quòd (sicut in secūda parte dictum est) vita contemplatiua simpliciter est melior quàm actiua, quę occupatur circa corporales actus. Sed vita actiua secundum quam aliquis prædicando, & docēdo, contemplata alijs tradit, est perfectior quàm vita, quæ solùm contemplatur: quia talis vita præsupponit abundantiam cōtemplationis. Et ideo Christus talem vitam elegit.

¶ Ad tertium dicendum, quòd actio Christi fuit nostra instructio. Et ideo vt daret exemplum prædicatoribus, quòd nō semper se daret in publicum, ideo quandoq; Dominus se à turbis retraxit. Quod quidem legitur fecisse propter tria. Quandoque quidē propter corporalem quietem. Vnde Marci 6. dicitur, quòd Dominus dixit discipulis, Venite seorsum in desertum locum, & requiescite pusillum: erant enim qui veniebant & redibant multi, & nec spatium māducandi habebant. Quādoque verò causa orationis. Vnde dicitur Luc. 6. Factum est in illis diebus, exīre in mōtem orare, & erat pernoctans in oratione Dei. Vbi air Ambro. quòd ad præcepta virtutis suo nos informat exemplo. Quandoque verò, vt doceret fauorem humanum vitare, vnde super illud Matth. 5. Videns Iesus turbas, ascendit in montem. dicit Chrysost. Per hoc quòd nō in ciuitate & foro, sed in monte & solitudine sedit & eruditi nos, nihil ad ostentationem facere, & à tumultibus abscedere, & maximè, cùm de necessariis disputare oporteat.

ARTICVLVS II.

¶ Vtrùm Christus austeram vitam in hoc mundo ducere debuerit.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd Christus debuerit austeram vitam ducere in hoc mundo. Christus enim multò magis prædicauit perfectionem vitæ quàm Ioannes. Sed Ioānes austeram vitam duxit, vt suo exemplo homines ad perfectionem vitæ prouocaret: dicitur enim Matth. 3. quòd ipse Ioannes habebat vestimētum de pilis camelorum, & zonam pelliceam circa lumbos suos, esca autem eius erat locustæ & mel syluestre. Quod exponens Chry. dicit, Erat mirabile in humano corpore, tantam patientiam videre: quod & Iudæos magis attrahebat. Ergo videtur quòd multò magis Christum decuerit austeritas vitæ.

¶ Præterea, Abstinentia, ad continentiam ordinatur: dicitur enī Oseæ 4. Comedent, & non saturabuntur: fornicati sunt, & non cessauerunt. Sed Christus continentiam in se seruauit, & aliis seruandam proposuit, cùm dixit Matth. 19. Sunt eunuchi qui se castrauerunt propter regnum cælorum: qui potest capere capiat. Ergo videtur quòd Christus in se & in suis discipulis austeritatem vitæ seruare debuerit.

¶ Præterea, Ridiculum videtur, vt aliquis districtiorem vitam incipiat, & ab ea in laxiorem reuertatur: potest enim dici contra eum quod habetur Luc. 14. Hic homo cœpit ædificare, & non potuit consummare. Christus autem districtissimam vitam incepit post baptismum, manens in deserto, & ieiunans quadraginta diebus & quadraginta noctibus. Ergo videtur non fuisse congruum, quòd post tantam vitæ districtionem ad communem vitam rediret.

¶ SED CONTRA est quod dicitur Matth. 11. Venit Filius hominis manducans & bibens.

CONCLVSIO.

¶ Decuit Christum, vt non solitariam & austeram nisi ad tempus, sed communem cum alijs vitam duceret, & cum illis conuersaretur.

¶ RESPONDEO dicendum, quòd (sicut dictum est) congruum erat Incarnationis fini, vt Christus non ageret solitariam vitam, sed cum hominibus conuersaretur. Qui autem cum aliquibus cōuersatur, conuenientissimū est, vt se eis in conuersatione conformet, secundum illud Apostoli primæ ad Corinth. 9. Omnibus omnia factus sum. Et ideo cōuenientissimum fuit, vt Christus in cibo & potu cōmuniter se sicut alij haberet. Vnde Augustin. dicit contra Faustum, quòd Ioannes dictus est non manducans neq; bibens, quia illo victu quo Iudæi vtebātur, non vtebatur. Hoc ergo nisi Dominus vteretur, non in eius comparatione, manducans bibēnsque diceretur.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd Dominus in sua conuersatione exemplum perfectionis dedit omnibus, quæ per se pertinent ad salutem. Ipsa autem abstinentia cibi & potus, non per se pertinet ad salutem: secudū illud Rom. 14. Nō est regnū Dei esca & potus. Et Aug. dicit in lib. de Quæstionibus Euang. exponens illud Matth. 11. Iustificata est sapientia à filijs suis: quia scilicet sancti Apostoli intellexerunt regnum Dei non esse in esca & potu, sed in æquanimitate tolerandi: quos nec copia subleuat, nec deprimit egestas. Et in tertio de doctrina Christiana dicit, quòd in omnibus talibus non vsus rerum, sed libido vtentis in culpa est. Vtraque autem vita est licita & laudabilis: vt scilicet aliquis à consortio hominum segregatus abstinentiam seruet; & vt in societate aliorum positus, communi vita vtatur. Et ideo Dominus voluit vtriusque vitæ exemplū dare hominibus. Ioannes autē (sicut Chryso. dicit super Matt.) nihil plus ostendit præter vitam & iustitiam: Christus autem & à miraculis testimonium habebat: dimittens ergo Ioannem ieiunio fulgere, ipse contraria incessit via, ad mensam intrans Publicanorum, & manducans & bibens.

¶ Ad secundum dicendum, quòd sicut alij homines per abstinentiam consequuntur virtutem continendi, ita etiam Christus in se & in suis discipulis per virtutem suæ diuinitatis carnem

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶ Super Quæstionis quadragesimæ Articulum tertium.

Cõment. TItulus clarus.
¶ In corpore vna conclusio: Docuit Christum in hoc mundo pauperem vitam ducere. Probatur quatuor rationibus, quæ clarè patent in litera.

Annot. ¶ Circa quarũ primam & tertiam notare Domini prædicatores, & quoniam oportet prædicatores à curis tẽporalium rerum absolutos esse, & nec apparere quòd luceri causa prædicent. Et hoc quidem cõtra multos militat, qui stipendio prædicant: qui locum prælegendi, non vbi maior animarũ fructus, sed vbi maius stipendium præbetur, aut maior eleemosyna speratur pro se vel cõtutu suo, eligunt. Primò autem quãtum noceat, experientia testatur: paularum enim prædicatio defertur & religiosis hæreditibus possessiones, quæ tam ab Episcopis, Abbatibus, aliisque viris clericis ac religiosis deserta videntur. Secundum autem Iesu Christi ac Ecclesiæ præceptum efficiũ, ad mercedem atque quæstum abducit.

Annot. ¶ In responsione ad primum, vbi habes differẽtiam inter voluntariam & necessariam paupertatẽ, quo ad occasionẽ peccandi, adiuerte quòd non vocatur paupertas voluntaria, quæ solo voto firmata est, sed quæ habet perseuerantiam voluntariam: parũ enim prodest vouisse paupertatem & ægrè ferre illam: reincidit enim paupertas ista in necessariam paupertatem, & transit de voluntaria in inuitam. Nec sufficit voluntas perseuerãs ad paupertatem: ita tamen vt non desint opportunæ commoditates: est enim voluntas hæc ad paupertatis nomen & nõ ad paupertatis rem. Velle siquidem paupertatem & nihil sibi deesse, quod non sit velle paupertatem, ex eo patet, quòd Salomõ tria proponit, diuitias, paupertatem, & victui necessaria, & inter duo extrema medium petit: quod appetit secundum rem ille qui nihil vult sibi deesse sub paupertatis nomine. Oportet enim pauperem voluntarie velle & nomen & rem paupertatis pro loco & tempore, vt velit etiam cum caret opportunis, libenter penuriam pati: sic enim nullius erit peccati occasio paupertas. Et quoniam hoc paucorum videtur esse: inde tanta videtur orta aut nutrita religiosorum imperfectio.

4. cõtra 6.55. ad decimũ secundũ. Et opus. 57. 6.11. Et opus. 80. li. 3. tar. 11.

ARTICVLVS III.

¶Vtrùm Christus in hoc mundo debuerit pauperem vitam ducere.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd Christus in hoc mundo non debuerit pauperem vitam ducere. Christus enim debuit eligibilissimam vitam assumere. Sed eligibilissima vita est quæ est mediocris inter diuitias & paupertatem: dicitur enim Proverb. 30. Mendicitatem & diuitias ne dederis mihi, tribue tantùm victui meo necessaria. Ergo Christus non debuit pauperem vitam ducere, sed moderatam.

¶Præterea, Exteriores diuitiæ ad vsum corporis ordinantur, quantum ad victum & vestitum. Sed Christus in victu & vestitu communem vitam duxit, secundum modum aliorum, quibus conuenit. Ergo videtur quòd in diuitijs & paupertate communem modum seruare debuerit, & non vti maxima paupertate.

¶Præterea, Christus maximè homines inuitauit ad exemplum humilitatis: secundum illud Matth. 11. Discite à me, quia mitis sum & humilis corde. Sed humilitas maximè commendatur in diuitibus, vnde dicitur primæ ad Timothe. vltim. Diuitibus huius seculi præcipe, non altum sapere. Ergo videtur quòd Christus non debuerit ducere pauperem vitam.

¶SED CONTRA est quod dicitur Matthæ. 8. Filius hominis non habet vbi caput reclinet, quasi dicat, secundum Hieronym. Cur me propter diuitias & seculi lucra cupis sequi, cùm tantæ sim paupertatis vt nec hospitiolum quidem habeam, & tecto vtar non meo? Et supet illud Matthæ. 17. Vt non scandalizemus eos, vade ad mare, dicit Hierony. Hoc simpliciter intellectum ædificat auditorem, dum audit tantæ Dominum fuisse paupertatis, vt vnde tributa pro se & Apostolo redderet non haberet.

CONCLVSIO.

Docuit Christum, qui omnibus salutem prædicaturus aduenerat, pauperem ducere vitam.

¶RESPONDEO dicendum, quòd Christum decuit in hoc mundo pauperem vitam ducere. Primò quidem: quia hoc erat cõgruum prædicationis officio, propter quod venisse se dicit Marc. 1. Eamus in proximos vicos, & ciuitates, vt & ibi prædicem; ad hoc enim veni. Oportet autem prædicatores verbi Dei, vt omnino vacent prædicationi, omnino à secularium rerum cura esse absolutos: quod facere non possunt qui diuitias possident. Vnde & ipse Dominus Apostolos ad prædicandum mittens, dicit eis Matth. 10. Nolite possidere aurum neque argentum. Et ipsi Apostoli dicunt, Act. 6. Nõ est æquum nos relinquere verbum Dei, & ministrare mensis. Secundò, quia sicut mortem corporalem assumpsit, vt nobis vitam largiretur spiritualem: ita corporalem paupertatẽ sustinuit, vt nobis diuitias spirituales largiretur: secundum illud secundæ ad Corinth. 8. Scitis gratiam Domini nostri Iesu Christi, quoniam propter vos egenus factus est, vt illius inopia diuites essetis.

Tertiò, ne si diuitias haberet, cupiditati eius prædicatio ascriberetur. Vnde Hierony. dicit super Matthæ. Quòd si discipuli eius diuitias habuissent, videretur non causa salutis hominum, sed causa lucri prædicasse. & eadem ratio est de Christo. Quarto, vt tantò maior virtus diuinitatis eius ostenderetur, quantò per paupertatem videbatur abiectior. Vnde dicitur in quodam sermone Ephesini concilij: Omnia paupera & vilia elegit, omnia mediocria & plurimis obscura, vt diuinitas cognosceretur orbem trasformasse terrarum, propterea pauperculam elegit matrem, pauperiorem patriam, egens sit pecunijs: & hoc tibi exponat præsepe.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd superabundantia diuitiarum & mendicitas, vitanda videntur ab his qui volunt viuere secundum virtutem, inquantum sunt occasiones peccandi. Abundantia nanque diuitiarum est superbiendi occasio: mendicitas autem est occasio furandi & mentiendi, aut etiam periurandi. Quia verò Christus peccati capax non erat, propter hanc causam, ex qua Salomon hoc vitabat, Christo vitanda non erant. Neque tamen quælibet mendicitas est furandi & periurandi occasio, vt ibidem Salomon subdere videtur, sed sola illa quæ est contraria voluntati, ad quam vitandam homo furatur & periurat. Sed paupertas voluntaria hoc periculum non habet: & talem paupertatem Christus elegit.

¶Ad secundum dicendum, quòd communi vita vti, quantum ad victum & vestitum, potest aliquis non solùm diuitias possidendo: sed etiam à mulieribus, & diuitibus necessaria accipiendo. Quod etiam circa Christum factum est: dicitur enim Luc. 8. quòd mulieres quædam sequebantur Christum, quæ ministrabant ei de facultatibus suis. Vt enim Hierony. dicit contra Vigilantium, consuetudinis Iudaicæ fuit, nec ducebatur in culpam more gentis antiquo, vt mulieres de substantia sua victum atque vestitum præceptoribus suis ministrarent. Sed quia hoc scandalum facere poterat in nationibus, Paulus se abiecisse commemorat. Sic ergo communis victus poterat esse sine solicitudine impediente prædicationis officium: non autem

¶ Super Quæstionis quadragesimæ Articulum quartum.

Cõment. TItulus clarus.
¶ In corpore vna cõclusio: Christus in omnibus secundum legis præcepta cõuersatus est. Hæc autem conclusio primò probatur quo ad factum: deinde quo ad conueniẽtiam. Quòd enim Christus in omnibus seruauerit. per cundum legem declaratum. ratum. Et *infrà q. 40. ar. 2.* probatur ex illo facto, *ad 2.* in quo tanquam in principio comprehendebantur reliqua legalia, primum. scilicet ex circumcisione. *3. di. 4. art. 1.* Et patet ex auctoritate Apostoli. Conueniẽtiam autem quatenus Christus seruare voluit, ostendit ex quatuor causis in litera. *q. 1. ar. 2. q. 3. Et opus. 63. 1. 33.*

Cõment. ¶ In responsione ad primum circa notitiam dæmonum de Christo, duo sunt videnda. Primum, quid dæmones scierunt de Christo: quod inferius tractabitur in quæst. de miraculis Christi. Secundum est, quorsum ab Auctore hic afferatur notitia habita à dæmone de Christo, cuius Lucas meminit cap. 4. quum manifestè pateat Euangelistam loqui, post visa miracula: hic autem est sermo ante miracula: nam post regressum à deserto, cœpit Christus prædicare & miracula facere.
¶ Ad hoc dicitur, quòd coactus fuit Autor ex tentationis actu de incertitudine notitiæ de Christo apud dæmones tem diuitiarum possessio.
¶ Ad tertium dicendum, quòd in eo qui ex necessitate pauper est, humilitas non multùm commendatur: sed in eo, qui voluntariè pauper est (sicut fuit Christus) ipsa paupertas est maximè humanitatis indicium.

ARTICVLVS IIII.

¶Vtrùm Christus in hac vita secundum legem conuersatus fuerit.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur quòd Christus non fuerit conuersatus secundum legem. Lex enim præcipiebat vt nihil operis in sabbato fieret: sicut Deus die septimo requieuit ab omni opere quod patrarat. Sed ipse in sabbato curauit hominem, & ei mandauit vt tolleret lectum suum. ergo videtur quòd non fuerit secundum legem conuersatus.

¶Præterea, Eadem Christus fecit & docuit, secundum illud Act. primo, Cœpit Iesus facere & docere. Sed ipse Matth. 15. docuit, quòd omne quod intrat in ea, non coinquinat hominem, quod est contra præceptum legis, quæ per esum & contactum quorundam animalium dicebat hominem immundum fieri: vt patet Leuit. 11. Ergo videtur quòd ipse non fuerit secundum legem conuersatus.

¶Præterea, Idem iudicium videtur esse facientis & consentientis: secundũ illud Rom. 1. Non solùm illi qui faciunt, sed & qui consentiunt facientibus. Sed Christus consensit discipulis suis solemnibus legem, in hoc quòd sabbato spicas vellebant, excusando eos: vt habetur Matthæ. 12. Ergo videtur quòd Christus non conuersatus fuerit secundum legem.

¶SED CONTRA est quod dicitur Matth. 5. Nolite putare quoniam veni soluere legem, aut prophetas. Quod exponens Chryso. dicit, Legem implettit, primò quidem, nihil transgrediendo legalium. secundò iustificando per fidem, quod lex per literam facere non valebat.

CONCLVSIO.

¶Christus secundum legis præcepta in hoc mundo conuersatus est.

¶RESPONDEO dicendum, quòd Christus in omnibus secundum legis præcepta conuersatus est. In cuius signum etiã voluit circuncidi: circuncisio enim est quædam protestatio legis implendæ: secundum illud Gal. 5. Testificor omni homini circũcidenti se, quoniam debitor est vniuersæ legis faciendæ. Voluit autem Christus secundum legem conuersari, primò quidem, vt legem veterem approbaret. Secundo, vt eam obseruando, in seipso consummaret & terminaret: ostendens quòd ad ipsum erat ordinata. Tertiò, vt Iudæis occasionem calumniandi subtraheret. Quartò, vt homines à seruitute legis liberaret: secundum illud Gal. 4. Misit Deus Filium suum factum sub lege, vt eos qui sub lege erant redimeret.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd Dominus super hoc se excusat à trãsgressione legis tripliciter. Vno quidem modo, quia per præceptum de sanctificatione sabbati non interdicitur opus diuinum, sed opus humanum: quamuis enim Deus die septimo cessauerit à nouis creaturis condendis, semper tamen operatur in rerum conseruatione & gubernatione. Quòd autem Christus miracula faciebat, erat operis diuini. vnde ipse dicit Ioannis quinto, Pater meus vsque modò operatur, & ego operor. Secundò, excusat se per hoc, quòd illo præcepto non prohibentur opera quæ sunt de necessitate salutis etiam corporalis. Vnde ipse dicit Luc 13. Vnusquisque vestrum sabbato non soluit bouem suum aut asinũ à præsepio, & ducit adequare. Et infrà 14. Cuius vestrum asinus aut bos in puteum cadet, & non continuò extrahet illum die sabbati? Manifestum est autem, quòd opera miraculorum, quæ Christus faciebat, ad salutem corporis & animæ pertinebant. Tertiò, quia illo præcepto non prohibentur opera, quæ pertinent ad Dei cultum. Vnde dicitur Matthæi duodecimo, An non legistis in lege, quia sabbatis sacerdotes in templo sabbatum violant, & sine crimine sunt? Et Ioannes septimo dicitur, quòd circuncisionem accipit homo in sabbato.

Quòd autem Christus paralytico mandauit vt lectum suum sabbato portaret, ad cultum Dei pertinebat, id est ad laudem virtutis diuinæ. Et sic patet quòd sabbatum non soluebat: quãuis hoc ei Iudæi falsò obijcerent, dicentes Ioannis 9. Non est hic homo à Deo, qui sabbatum non custodit.

¶Ad secundum dicendum, quòd Christus voluit ostendere per illa verba, quòd homo non redditur immundus secundum animam ex vsu ciborum quorunc̃sque secundum suam naturam, sed solùm secundum quandam significationem. Quòd autem in lege quidam cibi dicuntur immundi, hoc est per quãdam significationem, Vnde Augustinus dicit, contra Faustum. Si de porco & agno requiratur, vtrũ natura mundus est, dicimus quòd omnis creatura Dei bona est: quadã verò significatione agnus mundus, porcus immundus est.

¶Ad tertium dicendum, quòd etiam discipuli, qui esurientes, spicas sabbato vellebant, à transgressione legis excusantur propter necessitatem famis. Sicut & Dauid non fuit transgressor legis, quando propter famis necessitatem comedit panes, quos ei edere non licebat.

QVAESTIO QVADRGAESIMA prima De tentatione Christi, in quatuor articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de tentatione Christi.
¶Et circa hoc quæruntur quatuor.
¶Primò, vtrùm fuerit conueniens Christum tentari.
¶Secundò, de loco tentationis.
¶Tertiò, de tempore.
¶Quartò, de modo & ordine tentationis.

ARTICVLVS I.

¶Vtrùm conueniens fuerit, Christum tentari.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd Christo tentari non conueniebat. Tentare enim est experimentum sumere, quod quidem non fit nisi de re ignota. Sed virtus Christi erat nota etiam dæmonibus: dicitur enim Lucæ 4. quòd non sinebat dæmones loqui, quia sciebant eum esse Christum. Ergo videtur quòd non decuerit Christum tentari. *Opus. 60. c. 11. prin. cipio.*

¶Præterea, Christus ad hoc venerat, vt opera diaboli dissolueret: secundum illud Ioannis 3. In hoc apparuit filius Dei, vt dissoluat opera diaboli. Sed non est eiusdem dissoluere opera alicuius, & ea pati. Et ita videtur inconueniens fuisse, quòd Christus pateretur se tentari à diabolo.

¶Præterea, Triplex est tentatio, scilicet à carne, à mundo, & à diabolo. Sed Christus non fuit tentatus nec à carne, nec à mundo. Ergo nec etiam debuit tentari à diabolo.

¶SED CONTRA est quod dicitur Matthæi 4. Ductus est Iesus à Spiritu in desertum, vt tentaretur à diabolo.

CONCLVSIO.

¶Christus vt nobis contra tentationes exemplum, & auxilium præstaret, & qualiter eas superare valeremus instrueret, tentari voluit.

¶RESPONDEO dicendum, quòd Christus tentari

Universidad de Deusto
Biblioteca

loqui. Inserit autem verbum Lucæ Euangelista de scientia dæmonum in principio prædicationis Christi quamuis licet Lucas dicat illa verba inter narranda de miraculis Christi: non tamen dicit, quòd tunc primò didicerunt dæmones illum esse Christum. Et propter ex illud Lucæ verbum, quia dicebant illum esse Christum, ad præteritum tempus inculpabiliter & rationabiliter ab Autore relatum videtur. Videntur siquidem dæmones, & quæ ab Angelis in die natalitatis Christi dicta sunt, & quæ à pastoribus gesta, & quæ à Magis duce stella, & quæ à Simeone & Anna dicta sunt: & postea Christi verba ad matrem in templo, de Patre suo, & dicta à Ioanne Baptista de Christo. Ex quibus facile erat cognoscere illi esse Christum absque vlteriori bus miraculis: collatione præsertim factæ cum prophetiis. Vnde visa tam longa inedia, & quòd esuriit, tentauit nosse, si filius Dei esset.

Quæstio. *¶ Num tentari ab intrinseco peccatum sit.*

¶In responsione ad rectum, dubium occurit, an verum sit omnem tentationem ab intrinseco, esse peccatum videatur quòd non: quia naturalibus non meremur nec demeremur: concupiscentia autem carnis & illius delectatio naturalis est, nullum ergo peccatum est concupiscentia aut delectatio carnis.

¶Et confirmatur: quia certum est in Christo fuisse carnalē delectationem secundum gustum vel tactum, quum comedebat aut bibebat aliquid delectabile: puta bonum panem, bonum vinum, &c. non ergo omnis delectatio sensibilis est peccatum.

¶Ad hoc dicitur, quòd nullus mentis compos dicit quòd omnis delectatio secundum carnē, seu sensum sit peccati: oporteret enim naturam ipsam esse malam, si delectatio naturalis esset mala. Vnde in statu innocentiæ fuissent delectationes naturales absque peccato vllo: & in Christo non est dubium quòd quum fatigatus ex itinere sederet super puteum, quiete illa erat delectabilis sessio corporis: & similiter panis suo sano palato erat suauis, & oculis lux solis amabilis, & sic de aliis. Sed aliud est loqui de concupiscentia & delectatione naturali, & aliud est loqui de concupiscentia & delectatione aduersus spiritum: naturalia siquidem vt sic, non exorbitant à recta ratione, ac per hoc non tendunt aduersus spiritum: sed à ratione necesse est declinare ea, quæ contrariæ spiritui sunt. Quo circa concedendum est, quòd nullum peccatū est circa caro concupiscit aduersus spiritum, ratione cōcupiscentiæ seu delectationis aliquid præter ratione naturalis habentis, & nō ratione naturalis agitur aut delectationis. Tentatio autem ab intrinseco, quia aduersus spiritum est, non importat naturaler motū absolutē, sed præter rationem.

voluit. Primò quidem, vt nobis contra tentationes auxilium ferret. Vnde Grego. dicit in homil. Non erat indignum Redemptori nostro, quòd tentari voluit, qui venerat occidi: vt sic tentationes nostras suis tentationibus vinceret, sicut moritem nostram sua morte superauit.

¶Secundò, propter nostram cautelam, vt nullus quātuncunque sanctus se æstimet securum & immunem à tentatione. Vnde & post baptismum tentari voluit: quia, sicut Hilarius dicit super Matthæ. in sanctificatis maxime diaboli tentamēta crassantur: quia victoria magis est ei exoptata de sanctis. Vnde & Eccles. 1. dicitur, Fili, accedens ad seruitutem Dei, sta in iustitia & timore, & præpara animam tuam ad tentationem.

¶Tertiò, propter exemplum, vt scilicet nos instrueret qualiter diabōli tentationes vincamus. Vnde August. dicit in quarto de Trinit. quòd Christus diabolo se tentādum præbuit: vt ad superandas tentationes eius mediator esset, non solùm per adiutorium, verùm etiam per exemplum.

¶Quartò, vt nobis fiduciam de sua misericordia largiretur. Vnde dicitur Heb. 4. Non habemus pōtificem, qui non possit compati infirmitatibus nostris, tentatum autē per omnia pro similitudine absque peccato.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd sicut Augu. dicit in 9. de ciui. Dei. Christus tantùm innotuit dæmonibus, quantum voluit: non per id quòd est vita æterna, sed per quædam temporalia suæ virtutis effecta: ex quibus quandam coniecturam habebant Christum esse filium Dei. Sed quia rursus in eo quædam signa humanæ infirmitatis videbat, non pro certo cognoscebat eum esse filium Dei: & ideo eū tentare voluit. Et hoc signatur Matth. 4. vbi dicitur, quòd postquām esurijt, accessit Tentator ad eum: quia, vt Hilarius dicit, tētare Christum diabolus nō fuisset ausus, nisi in eo per esuriei infirmitatem, quæ sunt hominis, recognoscere et. Et hoc etiam patet ex ipso modo tentādi, cùm dixit, Si filius Dei es. Quod exponens Greg. dicit, Quid sibi vult talis sermonis exordius, nisi quia cognouerat Dei filium esse venturum, sed venisse per infirmitatem corporis non putabat.

¶Ad secundum dicendum, quòd Christus venerat dissoluere opera diaboli, non potestatiuè agēdo, sed magis ab eo & eius membris patiendo, vt sic diabolum vinceret iustitia, non potestate. sicut August. dicit 13. de Trin. quòd diabolus non potentia Dei, sed iustitia superandus fuit. Et ideo circa tentationem Christi considerandum est, quid propria voluntate fecit, & quid à Diabolo passus fuit. Quod enim Tentatori se offerret, fuit propriæ voluntatis. Vnde dicitur Matth. 4. Ductus est Iesus in desertum à Spiritu, vt tentaretur à diabolo. Quod Grego. intelligendum dicit de Spiritu sancto: vt scilicet illuc eum Spiritus suus duceret, vbi eum ad tentandum spiritus malignus inueniret. Sed à diabolo passus est, vt assumeretur, vel supra pinnaculum templi, vel etiam in montem excelsum valde. Nec est mirum vt Grego. dicit) si se ab illo permisit in montem duci, qui se permisit à membris ipsius crucifigi. Intelligitur autem à diabolo assumptus non quasi ex necessitate: sed quia (vt Origen. dicit super Luc.) sequebatur eum ad tentationem, quasi athleta sponte procedens.

¶Ad tertium dicendum, quòd sicut Apostolus dicit, Christus in omnibus tentari voluit absque peccato. Tētatio autem quæ est ab hoste, potest esse sine peccato: quia fit per solam exteriorē suggestionem. Tentatio autē quę est à carne, nō potest esse sine peccato: quia huiusmodi tentatio fit per delectationem & concupiscentiam. Et sicut August. dicit, nonnullū peccatum est quando caro concupiscit aduersus spiritum. Et ideo Christus tentari voluit ab hoste, sed non à carne.

ARTICVLVS II.

¶Vtrùm Christus in deserto tentari debuerit.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd Christus non debuerit tentari in deserto. Christus enim tentari voluit propter exemplum nostrum: vt dictum est. Sed exemplum debet manifestè proponi illis, qui sunt per exemplum informandi. Non ergo debuit in deserto tentari.

¶Præterea, Chrys. dicit super Matth. quòd tunc maximè instat diabolus ad tentādum, cùm viderit solitarios: vnde & in principio mulierem tentauit, sine viro eam inuenies. Et sic videtur per hoc, quòd in desertum iuit, vt tentaretur, quòd tentationi se exposuit. Cùm ergo eius tentatio sit nostrum exemplum, videtur quòd etiam alij debeant se ingerere ad tentationes suscipiēdas: quod tamen videtur esse periculosum, cùm magis tentationū occasiones vitare debeamus.

¶Præterea, Matth. 4. ponitur secunda Christi tentatio, qua diabolus Christum assumpsit in sanctam ciuitatem, & statuit eum super pinnaculum templi. Quod quidem non erat in deserto. Non ergo tentatus est solùm in deserto.

¶SED CONTRA est quod dicitur Marc. 1. quòd erat Iesus in deserto quadraginta diebus & quadraginta noctibus, & tentabatur à Satana.

CONCLVSIO.

¶Christum decuit in deserto tentari, vt hominem de deserto, hoc est de mundo liberaret.

¶RESPONDEO dicendum, quòd (sicut dictum est) Christus propria voluntate se diabolo exhibuit ad tentandum, sicut etiam propria voluntate membris eius se exhibuit ad occidendum, alioquin diabolus venire ad eum non auderet. Diabolus autem magis attentat aliquem, cùm est solitarius: quia, vt dicitur Ecclesiast. 4. si quispiam præualuerit cōtra vnum, duo resistunt ei. Et inde est quòd Christus in desertum exiuit, quasi ad campum certaminis, vt ibi à diabolo tētaretur. Vnde Amb. dicit super Lucam, quòd Christus agebatur in desertum consilio, vt diabolum prouocaret: nam nisi ille certasset, scilicet diabolus, non iste vicisset, id est Christus. Addit autem & alias rationes, dicens hoc Christum fecisse mysterio, vt Adam de exilio liberaret, qui scilicet de paradiso in desertum iectus est: & exemplo, vt ostenderet nobis diabolum ad meliora tendentibus inuidere.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd Christus proponitur omnibus in exemplum per fidem: secundum illud Hebræ. 12. Aspicientes in Autorem fidei & consummatorem Iesum. Fides autem (vt dicitur Rom. 10.) est ex auditu: non autem ex visu. Quinimo Ioan. 20. dicitur, Beati qui non viderunt & crediderūt. Et ideo ad hoc quòd tentatio Christi esset nobis in exemplum, nō oportuit quòd ab hominibus videretur, sed sufficiens fuit quòd hominibus narraretur.

¶Ad secundum dicendum, quòd duplex est tentationis occasio. Vna quidem ex parte hominis, puta cùm aliquis se peccato propinquum facit, occasiones peccandi non euitans. Et talis occasio tentationis est vitanda, sicut dictum est Lot. Gen. 19. Ne steteris in omni regione circa Sodomam. Alia verò tentationis occasio est ex parte diaboli, qui semper inuidet ad meliora tendentibus: vt Ambros. dicit. Et talis tentationis occasio non est vitanda. Vnde dicit Chrysostomus super Matth. q non solùm Christus ductus est in desertum à Spiritu, sed omnes filij Dei habentes Spiritum sanctum. Non enim sunt contenti sedere otiosi, sed Spiritus sanctus vrget eos aliquod magnum apprehendere opus. Quod est esse in deserto, quantum ad diabolum: quia non est ibi iniustitia, in qua diabolus delectatur. Omne etiam bonum opus est desertum quantum ad carnem & mundum; quia non est secundum voluntatem carnis & mundi. Talem autem occasionem tentationis dare diabolo, non est periculosum: quia magis est auxilium Spiritus sancti, qui est perfecti operis actor, quàm impugnatio diaboli inuidentis.

¶Ad tertium dicendum, quòd quidam dicunt omnes tentationes factas fuisse in deserto. Quorum quidam dicunt, quòd Christus ductus est in sanctam ciuitatem, non realiter, sed secundum imaginariam visionem. Quidam autem dicunt, quòd etiam ipsa ciuitas sancta, id est Hierusalem, desertum dicitur: quia erat derelicta à Deo. Sed hoc non est necessarium: quia Marcus dicit quòd in deserto tentabatur à diabolo: non autem dicit quòd solùm in deserto.

ARTICVLVS III.

¶Vtrùm Christi tentatio debuerit esse post ieiunium.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd Christi tentatio non debuerit esse post ieiunium. Dictum est enim suprà, quòd Christum non decebat conuersationis austeritas. Sed maximè austeritatis fuisse videtur, quòd quadraginta diebus & quadraginta noctibus nihil comederit: quia scilicet in illis diebus nullum omnino cibum sumpsit, vt Gregor. dicit. Ergo non videtur quòd debuerit huiusmodi ieiunium tentationi præmittere.

¶Præterea, Mar. primo dicitur, quòd erat in deserto quadraginta diebus & quadraginta noctibus, & tentabatur à Satana. Sed quadraginta diebus & quadraginta noctibus ieiunauit. ergo videtur quòd non post ieiunium, sed simul dum ieiunaret, sit tentatus à diabolo.

¶Præterea, Christus non legitur nisi semel ieiunasse. Sed non solùm semel fuit tentatus à diabolo, dicitur enim Lucæ quarto, quòd consummata omni tentatione, diabolus recessit ab illo vsque ad tempus. Sicut ergo secundæ tentationi non præmisit ieiunium, ita nec primæ præmittere debuit.

¶SED CONTRA est quod dicitur Matthæi quarto, Cùm ieiunasset quadraginta diebus & quadraginta noctibus, postea esurijt, & tunc accessit ad eum Tentator.

CONCLVSIO.

¶Conuenienter Christus post ieiunium tentari voluit ad exemplum & constructionem nostram, quatenus humiles esse discamus vbi in nobis aliquid boni esse conspicimus.

¶ Super Quæstionis quadragesimæ primæ Articulum tertium.

Arnot. Titulus clarus.

Clemens. ¶In corpore vnica conclusio: Conuenienter post ieiunium Christus tentari voluit. Probatur tripliciter. Omnia clara sunt.

Clemens. ¶In responsione ad secundum noli despicere expositionem Bedæ de tentationibus aliis ante illas tres nominatas: quoniā portuit sæpe diabolus varias corporeas similitudines formare ad tentandum Christū, sicut legimus, quòd ad tentandum Antonium tot formauit.

¶In responsione ad rectum, habes duas responsiones. Alteram ex Ambro. quòd diabolus recessit usque ad tempus passionis per sua membra aperte pugnaturus. Alteram, quòd per sua membra pugnando, reddit etiam tentans de tristitia & odio proximorum excitatio quippe tot aduersantium & quærentium eius mortem, tentatio erat Christi ad odio habendum illos, & confitendum de illis prosequendum.

¶ Super Quæstionis quadragesimæ primæ Articulum quartum.

Arnot. Titulus de modo & ordine. Ordo ad ipsas tentationes inter se respicit, quæ primæ, quæ secundæ, quæ tertiæ. Modus & ordo simil, ad singulas respiciunt tentationes, quo ad modum proponendi, ordinémque deducendi ad intentum.

Clemens. ¶In corpore sunt quatuor. Primò, in cōmuni modus ac ordo tentationis ab hoste ponitur: & modus est per viam suggestionis eorum, ad quæ homo est efficax: ordo est, vt à leuioribus incipiat spirituales tentare, & inde ad grauiora, inde ad grauissima. Probatūrq. autoritate Greg. Secundò declaratur hæc seriata in tentatione primi hominis. Tertiò applicantur hæc ad tentationem Christi: & redditur inde rario quare in primis dicit: Si filius Dei es, & in tertia non. Quartò mouetur resistendi ponitur, & laudatur, & ex honore humani generis, & ex hostis maiore pœna.

¶Circa hæc Christi tentationes aduertendum est, quòd tentationes erant & incitationes ad peccatum, vt in litera exponitur: & explicationes deitatis in Christo, vt verba tentationis monstrant. Si filius Dei es. ita quòd in ordine ad filium Dei sunt explorationes, in ordine ad patrum hominem inductiones sunt ad peccandi. Vtroque autē modo sunt tentationes vel

¶RESPONDEO dicendum, quòd conuenienter Christus post ieiunium tentari voluit. Primò quidem propter exemplum: quia cùm omnibus (sicut dictum est) immineat se contra tentationes tueri, per hoc quòd ipse ante tentationem futuram ieiunauit, docuit quòd per ieiunium nos oportet contra tentationes armari. Vnde inter arma iustitiæ Apostolus ieiunia connumerat, secundæ ad Corinthiorum sexto. Secundo, vt ostenderet, quòd etiam ieiunantes diabolus aggreditur ad tentandum, sicut alios, qui bonis operibus vacant: & ideo sicut post baptismum, ita post ieiunium Christus tentatur. Vnde Chrysostomus dicit super Matthæum, Vt discas quàm magnum bonum est ieiunium, & qualiter scutum est aduersus diabolum, & quoniam post baptismum non lasciuiæ, sed ieiunio intendere oportet: ideo Christus ieiunauit non ieiunio indigēs, sed nos instruens. Tertio, quia post ieiunium secuta est esuries, quæ dedit diabolo audaciam eum aggrediendi sicut dictum est. Cùm autem esurijt Dominus (vt Hilarius dicit super Matthæ.) non fuit ex surreptione inediæ, sed naturæ suæ hominem derelinquit: non enim erat à Deo diabolus, sed à carne vincendus. Vnde etiam vt Chrysost. dicit, non vltra processit in ieiunando quàm Moyses & Helias, ne incredibilis videretur carnis assumptio.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd Christum non decuit conuersatio austerioris vitæ, vt se communem exhiberet illis quibus prædicauit. Nullus autem debet assumere prædicationis officium, nisi prius fuerit purgatus & in virtute perfectus, sicut & de Christo dicitur. Actuum primo, quòd cœpit Iesus facere & docere. Et ideo Christus statim post baptismum austeritatem vitæ assumpsit, vt doceret post carnem edomitam, oportere alios ad prædicationis officium transire: secundum illud Apostoli, Castigo corpus meum, & in seruitutem redigo, ne forte cùm aliis prædicauero, ipse reprobus efficiar.

¶Ad secundum dicendum, quòd verbum illud Marci, potest sic intelligi, quòd erat in deserto quadraginta diebus & quadraginta noctibus, quibus scilicet ieiunauit. Quod autem dicitur, Et tentabatur à Satana, intelligendum non est in illis quadraginta diebus & quadraginta noctibus, quibus ieiunauit, sed post illos: eo q Matth. dicit, Quòd cùm ieiunasset quadraginta diebus & quadraginta noctibus, postea esurijt: ex quo sumpsit Tentator occasionem accedendi ad ipsum. Vnde & quod subditur, Et Angeli ministrabant ei, consecutiue intelligendum esse ostenditur ex hoc quòd Matthæ. quarto dicitur, Tunc reliquit eum diabolus, scilicet post tentationem, & ecce angeli accesserunt & ministrabant ei. Quod verò interponit Mar. Erat que cum bestiis, inducitur, secundum Chrysostom. ad ostendendum quale erat desertum, quia scilicet erat inuium hominibus, & bestijs plenum. Tamen secundum expositionem Bedæ Dominus tentabatur quadraginta diebus, & quadraginta noctibus. Sed hoc intelligendum est non de illis tentationibus visibilibus, quas narrant Matthæ. & Lucas, quæ manifestè factæ sunt post ieiunium: sed de quibusdam alijs impugnationibus, quas fortè illo ieiunij tempore Christus est à diabolo passus.

¶Ad tertium dicendum, quòd sicut Ambrosius dicit super Lucam, recessit diabolus à Christo vsque ad tempus, quia postea non tentaturus, sed apertè pugnaturus aduenit: temporę scilicet passionis. Et tamen per illam impugnationem videbatur. Christum tentare de tristitia & odio proximorum: fieret in deserto de delectatione gulæ & contemptu Dei per idolatriam.

ARTICVLVS IIII.

¶Vtrùm fuerit conueniens ordo & modus tentationis Christi.

Oppos. Ga. c. 11. circa. me diuin.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur quòd non fuerit conueniens tentationis modus & ordo. Tentatio enim diaboli ad peccandum inducit. Sed si Christus subuenisset corporali fami, conuertendo lapides in panem, non peccasset: sicut non peccauit, cùm panes multiplicauit (quod non fuit minus miraculum). vt turbæ esurienti subueniret. Ergo videtur quòd nulla fuerit illa tentatio.

¶Præterea, Nullus persuasor conuenienter suadet contrarium eius, quod intendit. Sed statuens Christum supra pinnaculum templi

Universidad de Navarra
Biblioteca

deitatis cognoscendæ vel peccato polluendi. Vnde glo. Matth. 4. dicit, sic tempto, vt explorer quod veretur, sic explorat, vt tentando decipiat. Et iterum suadet esurienti pane de lapidibus facto reuelare, vt ex mutatione cognoscat virtutem: & si iterum homo esset, panis oblectamento illuderet esurienti patienti.

¶Tertia quia vt sunt suggestiones ad peccandum, ita illicita tractatur, ex pedit de eis loqui vt sint exhortationes deitatis. Memorant siquidem diabolo Trinitatis sibi extertique Angelis reuelauit per hidem anie eatum: & inde coactè credens Patrem & Filium & Spiritum sanctū vnū esse Deū sicut etiā Christiani damnati nūc credunt, quū audisset à Gabriele archangelo, Filius altissimi vocabitur: & in baptismo Christi, Hic est filius meus dilectus: vtique Christum post iejunium esurire, quod de deitate audierat, ex superbia ei in dubium venit, vt glo. ibidem dicit, & eriam quia filius Dei non solum consubstantialiter, sed alio modo sicti potuisset. Exploraturus autem deitatem Christi, ab actu deitatis proprio, scilicet, Dixit & facta sunt, inchoauit, Dic vt lapides isti panes fiant. Ita quod non solum ex substantia facti, scilicet lapidis in pane mutatione, sed ex modo faciēdi proprio soli Deo, deitatē explorarē: nec ex operis hoc modo tātum, sed ex ipso appositio in testificationem, quod filius Dei esset. Cogitabat enim quod si pro testimonio quod esset filius Dei, diceret Christus vt lapis fieret panis, aut fieret panis, aut non. Et si quidem fieret, iam explorata esset Christi deitas apud dæmonem qui perficiebat suo intellectu an lapis fuisset conuersus in panem verē, an apparenter, ex solo imperio, an applicando actiua passiuis (vt magi coram Pharaone serpentem fecerunt) quod Deus non possit esse testis mendacij. Si autem non fieret, induxisset Christum ad peccatum, quo attentasset facere miraculum sine necessitate, & non potuisset.

¶Et quoniam delusa est eius exploratio & deiecta suggestio inopinata via, per auctoritatem Scripturæ: ideo secundò tentat, explorando similiter & suggerendo, si filius Dei es, mitte te deorsum, appositaauctoritate Scripturæ, ex quo videbat quòd Christus Scripturæ autoritate viebatur. Similiter cogitans si id efficeret illæsus ad testandum se filiū Dei, exploratam fore illius

templi, intendebat, eum de superbia seu vana gloria tentare. Ergo inconuenienter persuadet ei vt se mittat deorsum: quod est contrarium superbiæ vel vanæ gloriæ, quæ semper quærit ascendere.

¶Præterea, Vna tentatio conueniens est, vt sit de vno peccato. Sed in tentatione, quæ fuit in monte, duo peccata persuasit, scilicet cupiditatem & idololatriam. Non ergo conueniens videtur fuisse tentationis modus.

¶Præterea, Tentationes ad peccata ordinantur. Sed septem sunt vitia capitalia: vt in Secunda parte habitum est. Non autem tentauit nisi de tribus, scilicet gula, vana gloria & cupiditate. non ergo videtur sufficiens tentatio.

¶Præterea, Post victoriam omnium vitiorum, remanet homini tentatio superbiæ vel vanæ gloriæ: quia superbia etiam bonis operibus insidiatur, vt pereant: sicut dicit Augustin. Inconuenienter ergo Matth. vltimam ponit tentationem cupiditatis in monte, mediam autem inanis gloriæ in templo: præsertim cùm Luc. ordinet econuerso.

¶Præterea, Hieronymus dicit super Matthæum, Quòd propositum Christi fuit diabolum humilitate vincere, non potestate. Ergo non imperiosè & obiurgando, eum repellere debuit, dicens, Vade retro Satana.

¶Præterea, Narratio Euangelij videtur falsum continere. Non enim videtur possibile, quòd Christus supra pinnaculum templi statui potuerit, quin ab alijs videretur: neque aliquis mons tam altus inuenitur, vt inde totus mundus inspici possit, vt sic ex eo potuerint Christo omnia regna mundi ostendi. Inconuenienter ergo videtur descripta Christi tentatio.

¶SED CONTRA est Scripturæ sacræ autoritas.

CONCLVSIO.

¶Conuenienti ordine ab Euangelistis descripta est Domini trina in deserto tentatio.

¶RESPONDEO dicendum, quòd tentatio, quæ est ab hoste, fit per modum suggestionis: vt Gregor. dicit. Non autem eodem modo potest aliquid omnibus suggeri, sed vnicuique suggeritur aliquid ex his, circa quæ est affectus. Et ideo diabolus hominem spiritualem non statim tentat de grauibus peccatis: sed paulatim à leuioribus incipit, vt postmodum ad grauiora perducat. Vnde Gregor. 21. moral. exponens illud Iob. 39. Procul odoratur bellum, exhortationem ducum & vlulatum exercitus, dicit: Bene duces exhortari dicti sunt exercitus vlulare: quia prima vitia, deceptæ menti quasi sub quadam ratione se ingerunt: sed innumera quæ sequuntur, dum hanc ad omnem infamiam pertrahunt, quasi bestiali clamore confundunt. Et hoc idem diabolus obseruauit in tentatione primi hominis. nam primò solicitauit mentem primi hominis de ligni vetiti esu, dicens Genes. 3. Cur præcepit vobis Deus, vt non comederetis de omni ligno paradisi? secundò, de inani gloria, cùm dixit, Aperientur oculi vestri. tertiò perduxit tentationem ad extremam superbiam, cùm dixit, Eritis sicut dij, scientes bonum & malum. Et hunc etiam tentandi ordinem seruauit in Christo. Nam primò tentauit ipsum de eo quod appetunt quantuncunque spirituales viri, scilicet de sustentatione corporalis naturæ per cibum: secundò processit ad id, quo spirituales viri quandoque deficiunt: vt scilicet aliqua ad ostentationem operentur, quod pertinet ad inanem gloriam. tertiò perduxit tentationem ad id quod iam non est spiritualium virorum, sed carnalium; scilicet vt diuitias & gloriam mundi concupiscant vsque ad contemptum Dei. Et ideo in primis duabus tentationibus dixit, Si filius Dei es, non autem in tertia, quæ non potest conuenire spiritualibus viris (qui sunt per adoptionem filij Dei) sicut duæ primæ. His autem tentationibus Christus resistit testimonijs legis, non potestate virtutis: vt hoc ipso & plus hominem honoraret, & aduersarium plus puniret: cùm hostis generis humani non quasi à Deo, sed quasi ab homine vinceretur: sicut dicit Leo Papa.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd vti necessarijs ad sustentationem, non est peccatum gulæ: sed quod ex desiderio huius sustentationis homo aliquid inordinatum faciat, ad vitium gulæ pertinere potest. Est autem inordinatum, quòd aliquis, vbi potest recursus haberi ad humana subsidia, pro solo corpore sustentando, miraculosè sibi cibum quærere velit. Vnde & Dominus filijs Israël miraculosè manna præbuit in deserto, vbi aliunde cibus haberi non poterat, & similiter Christus in deserto turbas pauit miraculosè, vbi aliter cibi haberi non poterant. Sed Christus ad subueniendum fami, poterat aliter sibi prouidere quàm miracula faciendo: sicut & Ioannes Baptista fecit (vt legitur Matthæi tertio) vel etiam ad loca proxima properando. Et ideo reputabat diabolus quòd Christus peccaret, si ad subueniendum fami miracula facere attentaret si esset purus homo.

¶Ad secundum dicendum, quòd per humiliationem exteriorem, frequenter quærit aliquis gloriam, qua exaltetur circa spiritualia bona. Vnde Augustinus dicit in lib. de sermone Domini in monte. Animaduertendum est, non in solo rerum corporearum nitore atque pompa, sed etiam in ipsis sordibus luctuosis esse posse iactantiam. Et ad hoc significandum diabolus Christo suasit, vt ad quærendum gloriam spiritualem, corporaliter mitteret se deorsum.

¶Ad tertium dicendum, quòd diuitias & honores mundi appetere peccatum est, quando huiusmodi inordinatè appetuntur. Hoc autē præcipuè manifestatur ex hoc, cp pro huiusmodi adipiscendis homo aliquid inhonestum facit. Et ideo non fuit contentus diabolus persuadere cupiditatem diuitiarum & honorum: sed induxit ad hoc quòd propter huiusmodi adipiscenda Christus eum adoraret, quod est maximum scelus, & contra Deum. Nec solùm dixit, Si adoraueris me, sed addidit, Si cadens: quia vt dicit Ambros. habet ambitio domestica periculum: vt enim dominetur alijs, prius seruit, & curuatur obsequio, vt honore dominetur: & dum vult esse sublimior, fit remissior. Et similiter etiam in præcedētibus tentationibus, ex appetitu vnius deitatis: vtpote absque vlla necessitate pro solo nutu miracula in testimonium suæ deitatis facientis. Si verò ladererat, iam peccatum habetur in anima & in corpore, & inuentum esset quòd non esset Dei filius.

¶Sed Dominus auctoritate Scripturæ omnem eius machinationē destruit: propter quod diabolus ad occultiorem explorandi modum se transtulit, proponendo apertissima mala sub specie regni: Hæc omnia tibi dabo si cadens adoraueris me. Fiat enim, quantum ex parte explorationis se tendit, non ex ratione propositi, vt si filius Dei esset, nō terret tam nephādam propositionem sed respōderet autoritatiue: Ego debeo adorari, & tu præcipis suggerere, sic adeas adoraueris me: & vel sic exploratam ex eius ore haberet suam deitatem. Et propterea in tertia tentatione non prosiluit. si filius Dei es, sed in mente retinuit, quòd si filius Dei es, autoritatiue refellēdo proposita manifestabis te filium Dei. Sed Dominus increpationem eius non omittens, ad Scripturā de Deo adorando, tacēta, de scipse se consulit. & sic explorationem omnē deluserat: & consilium, inquantum homo, seruauit ex proposito totius mundi regno, non declarando ad quod suggestio illa vt inclinans ad malum tēdebatsicibat enim quòd regnandi gratia etiam veritas violanda à mortalibus est credita.

¶Nec rationi consentaneum videtur, vt tentationes istæ, quas scribit euangelista, fuerint cōtentæ sed multis essent fultæ ornatoque verbis omissis ab Euāgelistis, substantialia tātum narrabit.

¶Circa rationē ordinis harum tentationum in litera ex Gregorio assignatam, dubium occurrit quia ratio illius ordinis, scilicet vt à leuioribus ad grauiora contēdat tentatio spiritualiū locū habet quando paulatim hostis vincit spiritualem virum. Ex quo enim vincit in minoribus, tēdat ad grauiora sed vbi in minoribus succubuit hostis, non patet sibi aditus ad maiora. & quia dæmon fuit in prima tentatione separatus à Christo, non videtur expresse processisse ex ratione assignata.

¶Ad hoc dicitur, quòd ratio illius ordinis ad tentandū spirituales viros, non est solùm præsupposito casu in prima tentatione, sed simpliciter & absolutè: nā si casus interuenit, clarè patet ratio processus ad grauiora. Si verò casus non interuenit, nihilominus eadem ratione progredi debet tēptatio, quia multi sunt qui in fine, quæ minoris sunt culpæ: ex suo genere (vt peccata carnis) exhibēt se constantes, qui tamē in peccatis spiritualibus vt vana gloria, debiles inueniūtur. Et rursum qui gloriā non affectant, sed oblatum regnum mouentur, iuxta illud Iulij Cæsaris, Si iusiurandum violandū est, regnādi gratia violandum est. Non differ ergo reddita ratio ordinis tentationum, ab ipsa Christi victoria.

¶Num Christus peccasset conuertendo in panes lapides, vt comederet.

Resolutio. ¶In responsione ad primum dubium occurrit quoniam non rectè videtur opinatum, quòd si Christus ejraculum fecisset, conuertendo lapidem in panem edendum à seipso, quòd peccasset. Nam scriptū est, quòd de facto miraculose completa tētatione passus est, Angelis ministrantibus: ex hoc enim apparet quòd sicut absque peccato ministerio Angelorum: ita potuisset de conuersione lapidis in panem.

¶Ad hoc dicitur, quòd aliud est loqui de Christo & aliud loqui de puro homine. Nā de puro homine loquendo, verificatur quod in litera dicitur, scilicet inordinatū esse, vt aliquis miraculosè cibum habere velit, vbi ad humana subsidia recursus potest haberi. Et ex hac communi ratione putauit diabolus, cp Christus si purus homo esset, peccasset incurreret ad miraculum recurrendo de conuersione lapidis in panem. Sed loquēdo de Christo, qui est vniuersorum dominus, abiecto omni peccato poterat & cōuertendo lapidem in panem, & ministerio Angelorum, & quouis alio sibi grato modo, cibum habere.

¶In responsione ad quintum mitor, cur Aug. dixerit incertum esse ordinem istarum tentationum: quum Lucas licet ultimam apud Matthæū, secundo reciet. & secundam vltimò referat, non dicit tamen quæ illarum prior fuerit & posterior ex Luca nullus patet. Et ex hoc quòd istarum tentationū ordo temporis habetur, Matthæus autē expressē earum ordinem secundum tempus explicat,

peccati in aliud peccatum inducere est conatus, sicut ex desiderio cibi, conatus est inducere in vanitatem, sine causa miracula faciendi: & ex cupiditate gloriæ, conatus est ducere ad tentandum Deum, per præcipitium.

¶Ad quartum dicendum, quòd (sicut dicit Ambr. super Luc.) non dixisset Scriptura quòd consummata omni tentatione, diabolus recessit ab illo, nisi in tribus præmissis esset omnium materia delictorum: quia causæ tentationum, causæ sunt cupiditatum, scilicet carnis oblectatio, spes gloriæ, & auiditas potentiæ.

¶Ad quintum dicendum quòd sicut Augustin. dicit in lib. de consensu Euangel. incertum est quid prius factum sit, vtrùm regna terræ prius demonstrata sint ei, & postea in pinnaculum templi locatus sit, an hoc prius, & illud postea. nihil tamen ad rem, dum omnia facta esse manifestum sit. Videntur autem Euangelistæ diuersum ordinem tenuisse: quia quandoque ex inani gloria venitur ad cupiditatem, quandoque econuerso.

¶Ad sextum dicēdum, quòd Christus cùm passus fuisset tentationis iniuriam, dicente sibi diabolo, Si filius Dei es, mitte te deorsum, non est turbatus, nec diabolum increpauit. Quando verò diabolus, Deisibi vsurpauit honorem, dicens, Hæc omnia tibi dabo, si cadens adoraueris me, exasperatus est, & repulit eum dicens, Vade Satana. Vt nos illius discamus exemplo nostras quidem iniurias magnanimiter substinere, Dei autem iniurias nec vsque ad auditum sufferre.

¶Ad septimum dicendū, quòd sicut Chrysost. dicit, diabolus sic Christum assumebat in pinnaculum templi, vt ab omnibus videretur, ipse autem nesciente diabolo sic agebat, vt à nemine videretur. Quod autem dicit & ostendit ei omnia regna mundi & gloriam eorum, non est intelligendum, quòd videret ipsa regna, vel ciuitates eorum, vel populos, vel aurum vel argentum. Sed partes terræ, in quibus vnumquodque regnum vel ciuitas posita est, diabolus Christo digito demonstrabat: & vniuscuiusque regni honores & starum vertibis exponebat. Vel secundum Origenem, ostendit ei quomodo ipse per diuersa vitia regnabat in mundo.

QVAESTIO QVADRAGESIMA SECUNDA, *De doctrina Christi, in quatuor articulos diuisa.*

DEINDE considerandum est de doctrina Christi.

¶Et circa hoc quæruntur quatuor.

¶Primò, vtrùm Christus debuerit prædicare solùm Iudæis, an etiam Gentilibus.

¶Secundò, vtrùm in sua prædicatione debuerit turbationem Iudæorum vitare.

¶Tertiò, vtrùm debuerit prædicare publicè, vel occultè.

¶Quartò, vtrùm debuerit docere solùm verbo, vel etiam scripto.

¶De tempore autem, quo docere incepit, suprà dictum est, cùm de baptismo eius ageretur.

ARTICVLVS I.

¶Virum conueniens fuerit Christum Iudæis & non Gentibus prædicare.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur cp Christus nō solùm Iudæis, sed etiam Gentilibus debuerit prædicare. Dicitur enim Isa. 49. Parum est, vt sis mihi seruus ad suscitandas tribus Israël, & fæces Iacob conuertendas, dedi te in lucem Gentium, vt sis salus mea vsque ad extremū terræ. Sed lumen de salutem Christus præbuit per suam doctrinam: ergo videtur parum fuisse si solùm Iudæis & non Gentilibus prædicauit.

¶Præterea, Sicut dicitur Matth. 7. erat doceris eos sicut potestatē habens. Sed maior potestas doctrinæ ostēditur in instructione illorum, qui penitus nihil audierunt, quales erat Gētiles. vnde Apostolus dicit Rom. 15. Sic prædicauit Euangelisū, nō vbi nominatus est Christus, ne super alienū fundamentum ædificarē. Ergo multò magis Christus prædicare debuit Gentibus, quàm Iudæis.

¶Præterea, Vtilior est instructio multorū, quàm vnius. Sed Christus aliquos Gentiliū instruxit: sicut mulierem Samaritanam, Ioan. 4. & Chananæam, Matth. 15. Ergo videtur quòd multo fortius Christus debuerit multitudini Gentium prædicare.

¶SED CONTRA est quod Dominus dicit Matth. 15. Non sum missus nisi ad oues quæ perierunt domus Israël. Sed Rom. 10. dicitur, Quomodo prædicabūt nisi mittantur? ergo Christus non debuit prædicare nisi Iudæis.

CONCLVSIO.

¶Conueniens fuit vt Christus tam per se, quàm per Apostolos suos, salutem in principio Iudæis solis prædicaret, vt in ipso adimpleta fuisse ostenderet patrum promissiones.

¶RESPONDEO dicendum, quòd cōueniens fuit prædicationem Christi tam per ipsum quàm per Apostolos à principio solis Iudæis exhiberi. Primò quidē, vt ostēderet per sui aduentum impleri promissiones antiquitus factas Iudæis, nō autē Gētilibus. Vnde Apostolus dicit Rom. 15. Dico Christum Iesum ministrū fuisse circumcisionis (id est Apostoliū & prædicatorē Iudæorū) propter veritatē Dei, ad confirmandas promissiones Patrū. Secundò, vt eius aduētus ostēderetur esse à Deo. Quæ enim à Deo sunt, ordinata sunt: vt dicitur Rom. 13. Hoc autē debitus ordo exigebat, vt Iudæis, qui Deo erant propinquiores per fidē & cultum vnius Dei, prius doctrina Christi proponeretur, & per eos trāsmitteretur ad Gentes. Sicut etiā in ecclesti hierarchia, per superiores Angelos ad inferiores, diuinæ illuminationes deueniunt. Vnde super illud Matth. 15. Non sum missus nisi ad oues quæ perierunt domus Israël, dicit Hiero. Non hoc dicit, quin & ad Gētes missus sit: sed quòd primum ad Israël missus est. Vnde & Isa. vlti. dicitur: Mittam ex eis, qui saluati fuerint (scilicet ex Iudæis) ad Gentes, & annunciabunt gloriam meam Gentibus. Tertiò, vt Iudæis auferret calumniandi materiam. vnde super Illud Matthæi. 10. In viam Gentium ne abieritis, dicit Hierony. Oportebat primùm aduentum Christi nuntiari Iudæis, ne iustam haberent excusationem, dicentes, ideo se Dominum reiecisse, quia ad Gentes & Samaritanos, Apostolos miserit. Quartò, quia Christus per crucis victoriam, meruit postestatem & dominium super Gentes. Vnde dicitur Apoc. 2. Qui vicerit dabo illi potestatem super Gentes, sicut & ego accepi à Patre meo. & Phil. 2. dicitur, cp quia factus est obediens vsque ad mortem crucis, Deus exaltauit illum, vt in nomine Iesu omne genu flectatur, & omnis lingua ei confiteatur. Et ideo ante passionem suam noluit Gentibus prædicari suam doctrinam: sed post passionem dixit discipulis, Matth. vlt. Euntes docete omnes Gentes. Propter quod, vt legitur Ioan. 12. Cùm imminente passione quidā Gentiles vellēt Iesum videre,

respon

3. dist. 1. in expos. tione lit. circumcisionem.

¶Super Quæstionis quadragesimæ secundæ Articulum primum.

Titulus clarus.

¶In corpore vni Comment. ca conclusio: Conueniēs fuit Christū per se & Apostolos in principio, hoc est ipso mortaliter viuente, solis Iudæis prædicare. Probatur quadrupliciter. Omnia clara sunt.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Annot. ¶In resp̃one ad secundū, extenſe illa quatuor, penes quæ potestas Christi in docendo attenditur, ſcilicet ſecundum miracula, ſecundum efficaciā in perſuadendo, ſecundò autoritatem in modo loquēdi, ſecundò rectitudinē vitæ: & ad ſe quintum, ſecundò excellentiā doctrinæ, & ſexū, ſecundum irreprehenſibilitatem moralis vitæ quam docuit Excellentia doctrinæ eius, & manifeſtando Trinitatis imperium (Pater manifeſtaui nomen tuū hominibus) & in aperiendo cæleſtia de felicitate cæleſti, de reſurrectione, &c. pater. Moralis autē vita Mar. 5. de actibus excellentiſſimis virtutum (qui beatitudines vocantur) & de deſiderabilibus ab homine in oratiõe dominica & de modo viuendi, talis tamē qui habetur, & deinde per parabolas aliaſq; Euangeliſtas, &c. vt experientia teſte videamus Chriſtianam vitam plenam omnis boni moris, inimicam omni vitiũnec in aliquo culpabilem, in nullo ſuperſtitioſam, in nullo phantaſticam, ſi ſecundum Chriſti doctrinā inſtituta fuerit.

¶ *Super Quæſtionis quadrageſimæ ſecundæ Articulum ſecūdum.*

Annot. TItulus motus eſt eſt propter publicas reprehenſiones exhibitas à Chriſto Scribis & Phariſeis, cū eorum ſcandalo: vt patet in Euangelio.

Coment. ¶In corpore vnica eſt concluſio: Dominus nō obſtante Iudæorum offenſione publicè docebat & vitia eorum redarguebat. Probatur duplicitèr. Primo ratione: Quando aliqui ſua peruerſitate multitudinis ſalutem impediunt, non eſt à prædicatore vel doctore eorum timenda offenſio, vt mul titudinis ſaluti prouideatiſed Scribæ, Phariſei & principes Iudæorum, ſua malitia plurimum impediebant populi ſalutem: ergo. Maior probatur: quia ſalus multitudinis præponēda eſt paci quorunc unque ſingularium hominum. Minor probatur, tum quia contra doctrinam Chriſti per, quam ſolam ſalus eſſe poteſt: tum quia prauis moribus, populi vitam corrumpebant. Secundò probatur autoritate ipſius Chriſti. Matth. 15. Sinite illos, &c.

Annot. ¶Aduerte diligentiſſimè & caniſſimè quòd tota ratio publicæ reprehenſionis maximum affignatur ſalus multitudinis: & propterea vbi maiores eſſent peſſimi, & ex eorum reprehenſione publica non ſeparatur populi ſalus, locum non habet

reſpondit, Niſi granum frumenti cadens in terram mortuum fuerit, ipſum ſolùm manet: ſi autem mortuum fuerit, multum fructum affert. Et, ſicut Aug. dicit ibidem, ſe docebat granum mortificandum in infidelitate Iudæorum, & multiplicandum in fide populorum.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd Chriſtus fuit in lumen & ſalutē Gentium per diſcipulos ſuos, quos ad prædicandum Gentibus miſit.

¶Ad ſecundum dicendum, q̃ non eſt minoris poteſtatis, ſed maioris facere aliquid per alios, quàm per ſeipſum. Et ideo in hoc maximè poteſtas diuina in Chriſto monſtrata eſt, quòd diſcipulis ſuis tantam virtutē contulit in docendo, vt Gentes, quæ nihil de Chriſto audierant, conuerterent ad ipſum. Poteſtas autem Chriſti in docendo attenditur & quantum ad miracula, per quæ doctrinam ſuam confirmabat, & quantum ad efficaciam perſuadendi, & quantū ad autoritatem loquētis: quia loquebatur quaſi dominium habens ſuper legem, cùm diceret, Ego autem dico vobis: & etiam quantū ad virtutem rectitudinis quam in ſua conuerſatione monſtrabat, ſiue peccato viuendo.

¶Ad tertium dicēdum, quòd ſicut Chriſtus non debuit à principio indifferenter Gentilibus ſuam doctrinam communicare, vt Iudæis tanquam primogenito populo deditus obſeruaretur: ita etiam non debuit Gentiles omnino repellere, ne ſpes ſalutis eis præcluderetur. Et propter hoc aliqui Gentilium particulariter ſunt admiſſi, propter excellentiam fidei & deuotionis eorum.

ARTICVLVS II.

¶Vtrùm Chriſtus debuerit Iudæis ſine eorum offenſione prædicare.

AD SECVNDVM ſic proceditur. Videtur quòd Chriſtus debuerit Iudæis ſine eorum offenſione prædicare. Quia, vt Auguſt. dicit in lib. de Agone Chriſtiano, in homine Ieſu Chriſto ſe nobis ad exemplum vitæ præbuit filius Dei. Sed nos debemus vitare offenſiones non ſolùm fidelium, ſed etiam infidelium: ſecundum illud primæ ad Corint. 10. Sine offenſione eſtote Iudæis & Gentibus & eccleſiæ Dei. Ergo videtur q̃ etiam Chriſtus in ſua doctrina offenſiones Iudæorum vitare debuerit.

¶Præterea, Nullus ſapiens debet facere vnde effectum ſui operis impediat. Sed per hoc quòd ſua doctrina Chriſtus Iudæos turbauit, impediebatur effectus eius, doctrinæ. dicitur enim Lucæ 11. quòd cùm Dominus Phariſæos & Scribas reprehenderet, cœperunt grauiter inſiſtere, & os eius opprimere de multis, inſidiantes ei, & quærentes aliquid capere ex ore eius, vt accuſarent eum. Non ergo videtur conueniens fuiſſe, quòd eos in ſua doctrina offenderet.

¶Præterea, Apoſtolus dicit primæ ad Timoth. 5. Seniorem ne increpaueris, ſed obſecra vt patrem. Sed ſacerdotes & principes Iudæorum erāt illius populi ſeniores. Ergo videtur quòd non fuerint duris increpationibus arguendi.

¶SED CONTRA eſt, quòd Iſa. 8. fuerat prophetizatum, quòd Chriſtus eſſet in lapidem offenſionis & Petram ſcandali duabus domibus Iſrael.

ARTIC. II. ET III.

CONCLVSIO.

¶Cùm Scribæ & Phariſæi, Iudeorúmque principes communem omnium aduerſarentur ſaluti, debuit Dominus non obſtante eorum offenſione, publicè veritatem docere, & duré eorum redarguere errores.

¶RESPONDEO dicendum, quòd ſalus multitudinis eſt præferenda paci quorunc unque ſingularium hominum. Et ideo quando aliqui ſua peruerſitate, multitudinis ſalutem impediunt, non eſt timenda eorum offenſio à prædicatore vel doctore, ad hoc quòd multitudinis ſaluti prouideat. Scribæ autem & Phariſæi & principes Iudæorum, ſua malitia plurimùm impediebant populi ſalutem: tum quia repugnabāt Chriſti doctrinæ, per quam ſolam poterat eſſe ſalus: tum etiam quia prauis ſuis moribus vitam populi corrumpebant. Et ideo Dominus non obſtante offenſione eorum, publicè veritatem docebat, quam illi odiebant, & eorum vitia arguebat. Et ideo dicitur Matth. 15. quòd diſcipulis Domino dicentibus, Scis quia Iudæi audito hoc verbo, ſcandalizari ſunt? reſpondit, Sinite illos, cæci ſunt, ducésque cæcorum: cæcus autem ſi cæco ducatum præſtet, ambo in foueam cadunt.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd homo ſic debet eſſe ſine offenſione omnibus, vt nulli det ſuo facto vel dicto minus recto occaſionem ruinæ. Sed cùm de veritate ſcandalum oritur, magis eſt ſuſtinēdum ſcandalum, quàm veritas relinquatur: vt Grego. dicit.

¶Ad ſecundum dicendum, quòd per hoc q̃ Chriſtus publicè Scribas & Phariſæos arguebat, non impediuit, ſed magis promouit effectum ſuæ doctrinę, quia cùm eorum vitia populo innoteſcēbant, minus auertebatur à Chriſto propter verba Scribarum & Phariſæorū, qui ſemper doctrinæ Chriſti obſiſtebant.

¶Ad tertium dicendum, quòd illud verbū Apoſtoli eſt intelligendum de illis ſenioribus, qui non ſolùm ætate vel autoritate, ſed etiam honeſtate ſunt ſenes, ſecundum illud Numeri 11. Congrega mihi ſeptuaginta viros de ſenioribus Iſrael, quos tu noſti, quòd ſenes populi ſint. Si autem autoritatem ſenectutis in inſtrumentum malitiæ vertant, publicè peccando, ſunt manifeſtè & acriter arguendi: ſicut & Daniel dixit Dan. 13. Inueterate dierum malorum, &c.

ARTICVLVS III.

¶Vtrùm Chriſtus omnia publicè docere debuerit.

AD TERTIVM ſic proceditur. Videtur quòd Chriſtus non omnia publicè docere debuerit. Legitur enim multa ſeorſum diſcipulis dixiſſe: ſicut pater in ſermone Cœnæ. Vnde & Matth. 10. dixit, Quod in aure audiſtis in cubilibus, prædicabitur in tectis. Nō ergo omnia publicè docuit.

¶Præterea, Profunda ſapiētiæ nō ſunt niſi perfectis exponenda: ſecundum illud 1. ad Corin. 2. Sapientiam loquimur inter perfectos. Sed doctrina Chriſti continebat profundiſſimam ſapientiam. Non ergo erat imperfectæ multitudini communicanda.

¶Præterea, Idem eſt, veritatē aliquam occultare ſilentio, & obſcuritate verborum. Sed Chriſtus veritatem, quam prędicabat, occultabat turbis obſcuritate verborū: quia imitatio Chriſti. vana enim eſſet huiuſmodi publica correctio.

¶Et hoc bene aduertant prædicatores, antequam ponant os in cælum, nec omittant diſtinguere inter malorum corumpentes multitudinis vitam malis moribus, vel exemplariter tantùm, vel inciatiuè. Nam maiores, qui palàm vel ſub aliquo colore adulterantes vel fornicantes, multitudinem ad hæc patranda ſolicitarent, ſub dicto comprehenditur canone: vt ſcilicet ſit ſpes ſalutis ipſius multitudinis publicè arguantur. Hi enim ſunt, de quibus in reſponſione ad tertium dicitur, quòd autoritatem ſenectutis in inſtrumentum malitiæ vertunt, publicè peccando.

¶Illi verò maiores, qui ſuis contenti ſunt peccatis publicis, vt concubinarij & huiuſmodi, reuera non ſimpliciter, ſed quantum eſt ex ſuo exemplo, aliorum mores corrumpunt: an ſint publicè arguendi, conſiderādum eſt. Nam ſi ex eorum exemplo multitudo ſimilia facit, eſſent publicè arguendi, ſi ſpes eſt emendationis ipſorum vel plebis, poſtquā moniti ad patrem nolleni ceſſare. quod dicit quia iſti nō ex malitia, ſed ex infirmitate peccant. Sed ſi moniti, cognita ruina populi ex ſuo exemplo non curant, arguendi cum populo eſſent publicè, eſt tali modeſtia vt ſalus verſimiliter populi ſequi poſſit. Ita tamen vt ſi prædicationis officiū ſibi incumbit ex prædicationis debito ſuper illos, nō timeat illorum ſēdalū: quoniam quaſi pars ſunt, corrumpere populi mores ſic, & ex malitia. Si autē prælatum eorū nō eſt, ſuperiorem illorū deberet prius cōſulere. Et hæc dico ſi in ſpecie deberet maiores reprehendere publicè, ex infirmitate publicè concubinas tenentes. Et eorum ratio eſt quia hic non agitur ex propoſito ad malum multitudinis: & multitudini plerunque ſufficienter prouideturſi in genere de peccatis illud reprehēdi tur, & q̃ nō excuſantur ſequētes mala exēpla & huiuſmodi. Si aut de ea corum publico peccato ſalus non periclitatur multitudinis, relinquādi ſunt ſuperioribus ſalti, ſi habent, vel ſibiipſis corrigendi in ſpeciali: ceſſat enim ratio publicæ correctionis agendę cum offenſione maiorū.

¶Super Quæſtionis quadrageſimæ ſecundæ Articulum tertium.

TItulus clarus.

¶In corpore eſt diſtinctio triū modorū quo ad principalia membra: quia tamen primum ſubdiſtinguitur, cōſurgunt quatuor membra, ac per hoc quatuor concluſiones ſingulæ iuxta ſingula membra. Diſtinctio eſt: Doctrina poteſt eſſe in occulto tripliciter, vel quo ad intentionem (& hoc duplicitèr, aut ratione iniuidiæ, aut ratione inſunditiæ) vel quo ad diſcipulos, vel quo ad modum. Prima concluſio eſt: Doctrina Chriſti nō fuit occulta, ſecundum intentionē ratione inuidiæ. Secunda, Non fuit occulta ratione immūditiæ. Tertia, Non fuit occulta quo ad paucitatem diſcipulorū. Quarta, Fuit occulta quo ad modū in quibuſdā reſpectibus quorundā, ſcilicet plebis immediatè: quia mediantibus Apoſtolis reuelādā. Omnia clara ſunt in litera.

¶Et aduerte, quòd ad literam Chriſtus palàm docuit & inocculto nihil (vt ipſe teſtatur eſt) tum quia quicquid docuit, voluit palàm fieri: tum quia nihil alienum ab hīc quæ publicè docuit, ad partem tradidit. Et ſic omnia ad literam conſonāt inueniuntur, ſcilicet ſermo Cœnæ, & domi pluries, & in monte transfigurationis: &, Quod in aure audiſtis, &, Nicodemo, & Samaritanæ, & huiuſmodi. Sic enim ſecundum communem hominum intellectum i verificantur verba Domini ad pontificem interrogantem de doctrina eius. &, ſic cognita doctrina eius publicè traditā, nihil reſtabat examinandum: quia nihil alienum à publicè tradita doctrina docuit.

¶Super Quæſtionis quadrageſimæ ſecundæ Articulum quartum.

TItulus clarus.

¶In corpe duo. Primo reſpōdetur quæſito vnica concluſione: ſecundò reſumitur quædam ex Augu. Concluſio eſt: Conueniens fuit Chriſtum doctrinam ſuam non ſcripſiſſe. Probatur triplicitèr.

¶Vbi aduerte in prima ratione ex dignitate doctoris dignißimum modum docendi concludendo duo. Primum eſt, quòd modus docendi diſtinguitur in duo. ſcilicet verbo vel ſcripto. Et excellentior ponitur modus docēdi ſolo verbo, ea ratione, quia immediatius perducit ad finem: cùm enim ſint doctoris ſit imprimere doctrinam ſuam in mētibus auditorum, qui ſolo verbo id facit, excellentiori modo efficit, quàm qui verbo in ſcripta redacto, idem efficeret. Secundum eſt, quòd Socrates nihil ſcripſiſſe, ſub proprio nomine intelligendum eſt: quoniam tradidit

ſine parabolis non loquebatur ad eos: vt dicitur Matth. 13. ergo pari ratione poterat occultare ſilentio.

¶SED CONTRA eſt, quòd ipſe dicit Ioan. 18. In occulto locutus ſum nihil.

CONCLVSIO.

¶Non fuit Chriſti doctrina occulta, vel quòd eam communicare noluerit, vel quia mala, ſed quæ ad modum, reſpectu quorundam quos latere illam voluit, plebis videlicet.

¶RESPONDEO dicendum, quòd doctrina alicuius poteſt eſſe in occulto tripliciter. Vno modo quantum ad intentionem docentis, qui intendit ſuā doctrinā non manifeſtare multis, ſed magis occultare, Quod quidē cōtingit dupliciter, quandoq; ex inuidia docentis: qui vult per ſuā ſcientiam excellere, & ideo ſcientiā ſuā non vult alijs cōmunicare. Quod in Chriſto locū nō habuit: ex cuius perſona dicitur Sapien. 7. Quā ſine fictione didici, & ſine inuidia cōmunico, & honeſtatem illius nō abſcondo. Quādoq; verò hoc contingit propter inhoneſtatē eorum, quæ docētur: ſicut Aug. dicit ſuper Ioan. q̃ quædā ſunt mala quæ portare nō poteſt qualiſcunq; pudor humanus. vnde de doctrina hęreticorum dicitur Prouer. 9. Aquæ furtiuæ dulciores ſunt. Doctrina autem Chriſti non eſt neque de errore, neq; de immunditia. & ideo Dominus dicit Mar. 4. Nunquid venit lucerna, id eſt vera & honeſta doctrina, vt ſub modio ponatur,

Alio modo aliqua doctrina eſt in occulto, quia paucis proponitur. & ſic Chriſtus etiam nihil docuit in occulto: quia Chriſtus omnem doctrinā ſuā vel turbæ toti propoſuit, vel omnibus ſuis diſcipulis in cōmuni. Vnde Aug. dicit ſuper Ioan. Quis in occulto loquitur, qui cora tot hominibus loquitur, præſertim ſi hoc loquitur paucis, quod per eos velit innoteſcere multis? Tertio modo aliqua doctrina eſt in occulto quantum ad modū docendi. Et ſic Chriſtus quędam turbis loquebatur in occulto, parabolis vtens ad annuntianda ſpiritualia myſteria, ad quæ capienda non erant idonei vel digni. Et tamē melius erat eis, vel ſic ſub tegumento parabolarum, ſpiritualiſi doctrinam audire, quàm omnino ea priuari. Harū tamen parabolarum apertam & nudā veritatem Dominus diſcipulis exponebat, per quos deueniret ad alios, qui eſſent idonei: ſecundum illud 2. ad Timoth. 2. Quæ audiſti à me per multos teſtes, hæc commenda fidelibus hominibus, qui idonei erunt & alios docere. Et hoc ſignatum eſt Numeri 4. vbi mandatur quòd filij Aaron inuoluerent vaſa Sanctuarij, quæ Leuitę inuoluta portarent.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd (ſicut Hilarius dicit ſuper Matth. exponens illud verbum inductum) non legimus Dominum ſolitum fuiſſe noctibus ſermocinari, & doctrinā tradidiſſe in tenebris: ſed hoc dicit, quia omnis ſermo eius carnalibus tenebræ ſunt, & verbum eius infidelibus nox eſt. Itaque quod als eo dictum eſt inter infideles, cum libertate fidei & confeſſionis eſt loquendum. Vel ſecundum Hiero. comparatiuè loquitur: quia videlicet erudiebat eos in paruo Iudææ loco reſpectu totius mundi: in quo erat per Apoſtolorum prædicationem doctrina Chriſti publicanda.

¶Ad ſecundum dicendum, quòd Dominus non omnia profunda ſuæ ſapientiæ ſua doctrina manifeſtauit, non ſolùm turbis, ſed nec etiam diſcipulis: quibus dixit Ioan. 16. Adhuc multa habeo vobis dicere, quæ non poteſtis portare modò. Sed tamen quæcunque dignum duxit alijs tradere de ſua ſapientia, non in occulto, ſed palàm propoſuit: licet non ab omnibus intelligeretur. Vnde Auguſt. dicit ſuper Ioan. Intelligendum eſt ita dixiſſe Dominum, palàm locutus ſum mundo, ac ſi dixiſſet, Multi me audierunt. & rurſus non erat palàm, quia non intelligebant.

¶Ad tertium dicendum, quòd turbis Dominus in parabolis loquebatur (ſicut dictū eſt) quia non erant digni nec idonei nudam veritatem accipere, quam diſcipulis exponebat. Quòd autem dicitur, quòd ſine parabolis non loquebatur eis, ſecundū Chryſoſt. intelligendum eſt quantum ad illum ſermonem: quanuis aliàs ſine parabolis multa turbis locutus fuerit. Vel ſecundum Auguſt. in lib. de Quæſtionibus Euang. hoc dicitur, non quia nihil propriè locutus eſt, ſed quia nullum ferè ſermonem explicauit, vbi non per parabolam aliquid ſignificauerit: quanuis in eo aliqua propriè dixerit.

ARTICVLVS IIII.

¶Vtrùm Chriſtus debuerit doctrinam ſuam ſcripto tradere.

AD QVARTVM ſic proceditur. Videtur quòd Chriſtus doctrinam ſuam debuerit ſcripto tradere. Scriptura enim inuenta eſt ad hoc, quòd doctrina commendetur memoriæ in futurum. Sed doctrina Chriſti duratura erat in æternum: ſecundum illud Luc. 21. Cælum & terra tranſibunt, verba autem mea non tranſibunt. Ergo videtur quòd Chriſtus debuerit ſuam doctrinam ſcripto mandare.

¶Præterea, Lex vetus in figura Chriſti præceſſit: ſecundum illud Heb. 10. Vmbram habet lex futurorum bonorum. Sed lex vetus à Deo fuit deſcripta: ſecundum illud Exod. 24. Dabo tibi duas tabulas lapideas, & legem ac mandata quæ ſcripſi. Ergo videtur quòd etiam Chriſtus doctrinam ſuam ſcribere debuerit.

¶Præterea, Ad Chriſtum qui venerat illuminare his, qui in tenebris & vmbra mortis ſedent (vt dicitur Lucæ primo) pertinebat erroris occaſiones excludere, & viam fidei aperire. Sed hoc feciſſet, doctrinam ſuam ſcribendo: dicit enim Auguſt. in primo de conſenſu Euangel. quòd ſolet nonnullos mouere, cur ipſe Dominus nihil ſcripſerit, vt alijs de illo ſcribentibus neceſſe ſit credere. Hoc enim illi, & maximè Pagani quærunt, qui Chriſtum culpare aut blaſphemare non audent, eique tribuunt excellentiſſimam ſapientiam, ſed tamen tanquam homini. Diſcipulos verò eius dicunt magiſtro ſuo amplius tribuiſſe, quàm erat: vt cum filium Dei dicerent, & verbum Dei, per quod facta ſunt omnia. Et poſtea ſubdit, Videntur parati fuiſſe hoc de illo credere, quod de ſe ipſe ſcripſiſſet, non quod alij de illo pro ſuo arbitrio prædicaſſent. Ergo videtur quòd Chriſtus ipſe doctrinam ſuam ſcripto tradere debuerit.

ipſum ſub Aeſopi nomine, Aeſopi fabulas ſcripſiſſe: coactus vt ipſe ajebat, ad hoc à ſuo demone. In cuius ſignum Plato in Phædone Socratem introducit moriturum, non ſe conſuliſſe ab Aeſopo cōſtruduro fabulam.

¶Sed occurrit hic dubium: quia tertia ratio aduerſarius primæ: nam tertia fundatur ſuper ordine quo Chriſti doctrina peruenire debet ad omnes, ſcilicet mediantibus quibuſdam: prima autem fundatur ſuper immediatione inter doctorem & diſcipulum. Hæc enim ſibi inuicem aduerſari patentnam ſi immediatè, ergo nō ordine quodā: & ſi ordine quodam, ergo non immediatè.

Annot. ¶Ad hoc dicitur, quòd vtraq; ratio vera & efficax eſt ad diuerſos reſpectus. Nam prima ratio reſpicit doctrinā Chriſti reſpectu diſcipulorū, qui ex proprio Chriſti ore edocti ſunt. tertia autem reſpicit doctrinā Chriſti reſpectu voluer ſorum, quocunque tempore à Chriſto diſcunt. Et reſpectu illorum immediatio excellentior eſt (vt prima ratio ſonat) reſpectu autem vniuerſorum ordo excellentior eſt, vt ait alior mediantibus quibuſdā peruenīat doctrinaiv tertia aſſumit ratio. Nulla ergo eſt controuerſia inter rationes ſanè intellectas.

Ad Hebræ. 8. lectio. 2.

¶In hac concluſione aduerte, quòd non minima eſt concluſionis ratio, vt Chriſtus etiam in docendi modo non ſtatuere ſe eſſe verū Deū. Solius quippe eſſe Dei comprobatur experientia & autoritate, docere vniuerſum orbem ea quæ religionis atque morum toti ſique vitæ etiam poſt corporis mortem futuræ abſque Scriptura propria, reuelando ac tradendo quæ ab aliis ſcribenda ſunt. Sic enim videmus Deum & naturalia per lumen naturale nos docere (iuxta illud: Multi dicunt, Quis oſtendit nobis bona? & reſpondetur, Signatum eſt ſuper nos lumen vultus tui Domine, &c. quo lumine mentes illuſtrati qui bene de natura, de moribus, & huiuſmodi ſcripſerunt) & ſupernaturalia nobis tradere per lumen infuſum: vt credimus de Prophetis, qui ſcripſerunt. Sic illitterę enim teſtis Chriſtus per ſcripſum & exteriùs & interius docuit. Apoſtolos quę lumine infuſo fuit ſcripturus: aperuit enim illis ſenſum, vt intelligerent Scripturam. & Spiritus ſancti lumine mentes eorum illuſtrauit vt docerent verbo & ſcripto reliquos. Decuit ergo Chriſtū nihil ſcribere:

Universidad de Deusto Biblioteca

vt ex hoc sua doctrina Dei doctrina monstraretur. ¶Est etiam ex eodé declaratis capite alia ratio: vt scilicet comprobaret se Deum ex modo docendi: scribendo in cordibus hominum, & non in tabulis materialibus (iuxta illud Hiere. 31. Ecce, dies veniunt, &c. & scribam in cordibus eorum) & comprobaret doctrinam suam esse doctrinam Spiritus & vitæ & non literæ & mortis. Reseruatum sibi quippe Dominus Iesus docédi modum per internű lumen gratiæ tanquam Deo proprium sciens, nó debebat Scripturæ doctrinam suam credere, quasi scriptura illa perdita, doctrina sua perisset: quam ipse seruaturus per internű est lumen vsque in æternum.
¶Deinde ex Aug. quorundam Gentilium cæcam opinionem refert de scriptis à Christo tribus adiunctis opinionibus. Prima est ex contentis in libro: quia contraria sunt Christianæ disciplinæ. Secunda est ex vetustis ipsis libris: quia non illa quæ Christus fecit facere possit. Tertia est ex titulo: qa ad Paulum, qui nó erat discipulus.

¶SED CONTRA est, quòd nulli libri ab eo scripti habentur in canone Scripturæ.

CONCLVSIO.

¶Conueniens fuit vt alij, non ipse suam doctrinam scriberet.

¶RESPONDEO dicendum, conueniens fuisse Christum doctrinam suam non scripsisse. Primò quidem propter dignitatem ipsius. Excellentiori enim doctori excellentior modus doctrinæ debetur. & ideo Christo tanquam excellentissimo doctori hic modus competebat, vt doctrinam suam auditorum cordibus imprimeret. Propter quod dicitur Matth. 7. quòd erat docens eos sicut potestatem habens. Vnde etiam apud Gentiles Pythagoras & Socrates, qui fuerunt excellentissimi doctores, nihil scribere voluerűt. Scriptura enim ordinatur ad impressionem doctrinæ in cordibus auditorű, sicut ad finem. Secundò propter excellentiam doctrinæ Christi, quæ literis comprehendi non potest: secundum illud Ioan. vlti. Sunt & alia multa quæ fecit Iesus, quæ si scribantur per singula, nec ipsum arbitror mundum capere posse eos, qui scribendi sunt libros. Quos sicut Aug. dicit, non spatio locorum credendum est műdum capere nő posse: sed capacitate legentium comprehendi non posse. Si autem Christus scripto doctrinam suam mandasset, nihil altius de eius doctrina homines æstimarent, quàm quod Scriptura contineret. Tertiò, vt ordine quodam ab ipso doctrina ad omnes perueniret, dum ipse scilicet discipulos suos immediate docuit, qui postmodum alios verbo & scripto docuerunt. Si autem ipsemet scripsisset, eius doctrina immediatè ad omnes peruenisset. Vnde & de sapientia Dei dicitur Prouerb. 9. quòd misit ancillas suas vocare ad arcem. Sciendum tamen est (sicut August. dicit in primo de consensu Euange.) aliquos Gentiles existimasse Christum quosdam libros scripsisse, continentes quædam magica, quibus miracula faciebat, quæ disciplina Christiana condemnat. Et illi tamen, qui Christi libros tales se legisse affirmant, nulla talia faciunt, qualia illum libris talibus fecisse mirantur. Diuino enim iudicio sic errant, vt eosdem libros ad Petrum & Paulum dicant tanquàm epistolari titulo prænotatos, eo quod in pluribus locis simul eos cum Christo pictos viderunt. Nec mirum si à pingentibus fingentes decepti sunt: toto enim tempore quo Christus in carne mortali cum suis discipulis vixit, nondum erat Paulus discipulus eius.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd (sicut August. dicit in eodem libro) omnibus discipulis suis tanquam membris sui corporis Christus caput est. Itaque cùm illi scripserunt quæ ille ostendit & dixit, nequaquam dicendum est quòd ipse non scripserit: quandoquidem membra eius id operata sunt, quod dictante capite cognouerunt. Quicquid enim ille de suis factis & dictis nos legere voluit, hoc scribendum illis tanquam suis manibus imperauit.

¶Ad secundum dicendum, quòd quia lex vetus in sensibilibus figuris dabatur, ideo etiam conuenienter sensibilibus signis scripta fuit. Sed doctrina Christi quæ est lex Spiritus vitæ, scribi debuit non atramento, sed Spiritu Dei viui, non in tabulis lapideis, sed in tabulis cordis carnalibus: vt Apost. dicit 2. ad Corinth. 3.

¶Ad tertium dicendum, quòd illi qui Scripturæ Apostolorum de Christo credere noluerunt, nec ipsi Christo scribenti credidissent: de quo opinabantur, quòd magicis artibus fecisset miracula.

¶Super Quæstionis quadragesimatertiæ Articulum primum.

Cõment. Titulus clarus. ¶In corpore vna conclusio: Conuenientissimum fuit Christum miracula facere. Probatur: Miracula sűt & ad confirmationem doctrinæ supernaturalis & ad testificandum Deum in faciente miracula: sed hæc præcipue habent locum in Christo: ergo. Et confirmatur autoritate Ioan. 5. & 10. Omnia clara sűt.

QVAESTIO QVADRAGESIMATERTIA,

De Miraculis à Christo factis in generali, in quatuor articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de miraculis à Christo factis: & primò in generali. secundò, in speciali de singulis miraculorum generibus. tertiò, in particulari de transfiguratione ipsius.

¶Circa primum quæruntur quatuor.
¶Primò, vtrùm Christus debuerit miracula facere.
¶Secundò, vtrùm fecerit ea virtute diuina.
¶Tertiò, in quo tempore inceperit miracula facere.
¶Quartò, vtrùm per miracula fuerit sufficienter ostensa eius diuinitas.

ARTICVLVS I.

¶Vtrùm Christus debuerit facere miracula.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur q̃ Christus miracula facere nő debuerit. Factum enim Christi, verbo ipsius debuit cócordare. Sed ipse dicit Matthæ. 16. Generatio mala & adultera signum quærit, & signum non dabitur ei, nisi signum Ionæ Prophetæ. Non ergo debuit miracula facere.

¶Præterea, Sicut Christus in secundo aduentu venturus, est in virtute magna & maiestate (vt dicitur Matth. 15.) ita in primo aduentu venit in infirmitate: secundum Illud Isa. 53. Virum dolorum & scientem infirmitatem. Sed operatio miraculorű magis pertinet ad virtutem quàm ad infirmitatem. Ergo non fuit conueniens quòd in primo aduentu miracula faceret.

¶Præterea, Christus venit ad hoc vt homines saluaret: secundű illud Hebræ. 12. Aspicientes in autorem fidei & consummatoré Iesum. Sed miracula diminuunt meritum fidei. vnde Dominus Ioan. 4. dicit, Nisi signa & prodigia videritis, non creditis. Ergo non videtur quòd Christus debuerit miracula facere.

¶SED CONTRA est quod ex persona aduersariorum dicitur Ioan. 11. Quid facimus, quia hic homo multa signa facit?

CONCLVSIO.

¶Cùm fuerit hominibus manifestandum Deum fuisse in Christo non per adoptionis, sed vnionis gratiam, & eius doctrinam fuisse à Deo, conueniens fuit vt in terris miracula faceret.

¶RESPONDEO dicendum, quòd diuinitus conceditur homini miracula facere propter duo. Primò quidem & principaliter ad confirmandam veritatem, quam aliquis docet: quia enim ea quæ sunt fidei, humanam rationem excedunt, nec possunt per rationes humanas probari: sed oportet quòd probentur per argumentum diuinæ virtutis, vt dum aliquis facit opera, quæ solus Deus facere potest, credantur ea quæ dicuntur esse à Deo, sicut cùm aliquis defert literas anulo Regis signatas, creditur ex volűtate Regis processisse quod in illis continetur. Secundò, ad ostendendam præsentiam Dei in homine per gratiam Spiritus sancti: vt dum scilicet homo facit opera Dei, credatur Deus habitare in eo per gratiã. Vnde dicitur Gal. 3. Qui tribuit nobis Spiritum sanctum, operatur virtutes in nobis. Vtrűque autem circa Christum erat hominibus manifestandű, scilicet q̃ Deus esset in eo per gratiam, non adoptionis, sed vnionis: & quòd eius supernaturalis doctrina esset à Deo. Et ideo conuenientissimum fuit vt miracula faceret. Vnde ipse dicit Ioannis decimo, Si mihi non vultis credere, operibus credite. Et Ioan. 5. Opera quæ dedit mihi pater, vt faciam, ipsa sunt quæ testimonium perhibent de me.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd hoc quod dicit, Signum non dabitur ei, nisi signum Ionæ Prophetæ, intelligendum est, vt Chrysost. dicit quòd tunc non acceperunt tale signum quale petebant, scilicet de cœlo: non quòd nullum signű eis dederit, vel quia signa faciebat, non propter eos, quos sciebat lapideos esse, sed vt alios emendaret. & ideo non eis, sed alijs illa signa dabantur.

¶Ad secundum dicendum, quòd licet Christus venerit in infirmitate carnis, quod manifestatur per passiones: venit tamen in virtute Dei, quod erat manifestandum per miracula.

¶Ad tertium dicẽdum, quòd miracula intantű diminuunt meritum

¶Super Quæstionis quadragesimatertiæ Articulum secundum.

Cõment. Titulus clarus. ¶In corpore duo fiunt. Primò respődetur quæsito: Christus fecit miracula virtute diuina. Probatur: quia vera miracula sola virtute diuina fieri possunt: & confirmatur autoritate Leonis. Secundò respondet tacitè quæstioni, Quid de humanitate Christi, nunquid faciebat miracula? & dicit quòd vtraq; natura agebat miracula: communione tamẽ alterius, scilicet diuinæ. Et declarat modum & quo ad naturas, quia humanitas erat instrumẽtum diuinitatis: & quo ad actionem: quia humana actio virtuté accepit à natura diuina. Quæ ex superius explanatis clara sunt.
¶Responsioné quoque ad tertium, ex Lucæ 11. ca. habes.

3. dist. 15. q. 1. ar. 1. q. 3. cor. Et dist. 16. q. 1. ar. 3. cor. et ad 4. Et 4. dist. 5. q. 1. art. 1. Et opusc. 11. c. 17.

ritum fidei, inquantum per hoc ostenditur duritia eorum, qui nolunt credere ea quæ scripturis diuinis probantur, nisi per miracula. Et tamen melius est eis, vt vel per miracula conuertantur ad fidé, quàm q̃ omnino in infidelitate permaneant: dicitur enim primæ ad Corinth. 14. quòd signa data sunt infidelibus, vt scilicet conuertantur ad fidé.

ARTICVLVS II.

¶Vtrùm Christus fecerit miracula diuina virtute.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd Christus non fecerit miracula diuina virtute. Virtus enim diuina est omnipotens. Sed videtur quòd Christus nő fuerit omnipotés in miraculis faciendis: dicitur enim Mar. 6. quòd nő poterat ibi, scilicet in patria sua virtuté vllam facere. Ergo videtur q̃ non fecerit miracula virtute diuina.

¶Præterea, Dei non est orare. Sed Christus aliquando in miraculis faciendis orabat: vt patet in suscitatione Lazari Ioan. 11. & in multiplicatione panum, vt patet Matthæ. 14. Ergo videtur quòd non fecerit miracula virtute diuina.

¶Præterea, Ea quæ virtute diuina fiunt, non possunt virtute alicuius creaturæ fieri. Sed ea quæ Christus faciebat, poterant fieri in virtute alicuius creaturæ: vnde & Pharisæi dicebant, quòd in Beelzebub principe dæmoniorum ejjciebat dæmonia. Ergo videtur quòd Christus non fecerit miracula virtute diuina.

¶SED CONTRA est quod Dominus dicit Ioan. 14. Pater in me manens, ipse facit opera.

CONCLVSIO.

¶Christus quæcunque miracula fecit, diuina virtute facta fuere, cùm vera miracula essent.

¶RESPONDEO dicendum, quòd sicut in Prima parte habitum est, vera miracula sola virtute diuina fieri possunt: quia solus Deus potest mutare naturæ ordinem: quod pertinet ad rationem miraculi. Vnde Leo Papa dicit in Epistola ad Flauianum, quòd in Christo sunt duæ naturæ: vna scilicet diuina, quæ fulget miraculis: altera scilicet humana, quæ succumbit iniurijs. Et tamen vna earum agit cum communicatione alterius, inquantum scilicet humana natura est instrumentum diuinæ actionis, & actio humana, virtutem accepit à natura diuina, sicut suprà habitum est.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, q̃ hoc quod dicitur, non poterat ibi vllam virtutem facere, non est referendum ad potẽtiam absolutam: sed ad id quod potest fieri congruenter: non enim congruum erat, vt inter incredulos operaretur miracula. Vnde subditur, Et mirabatur propter incredulitatem eorum: secundum quem modum dicitur Gen. 18. Num celare potero Abraam quæ gesturus sum? & 19. Non potero facere quicquam, donec ingrediaris illuc.

¶Ad secundum dicendum, q̃ (sicut Chrys. dicit super illud. Matth. 14. Acceptis quinque panibus & duobus piscibus, aspiciens in cœlum, benedixit & fregit) oportebat credi de Christo quoniam à Patre est, & quòd ei æqualis est. Et ideo vt vtrumque ostendat, nunc quidem cum potestate, nunc autem orans miracula fecit: & in minoribus quidem respicit in cœlum, puta in multiplicatione panum, in maioribus autem, quæ sunt solius Dei, cum potestate agit: puta quando peccata dimisit, mortuos suscitauit. Quòd autem dicitur 11. quòd in suscitatione Lazari oculos sursum leuauit, non propter necessitatem suffragij, sed propter exemplum hoc fecit. Vnde dicit, Propter populum qui circunstat dixi, vt credãt, quia tu me misisti.

¶Ad tertium dicẽdum, quòd Christus alio modo expellebat dæmones, quàm virtute dæmonű expellãtur. Nam virtute superiorum dæmonum ita dæmones à corporibus hominum expelluntur, quòd tamen remanet dominium eorum quantum ad animam: non enim contra regnum suum diabolus agit. Sed Christus dæmones expellebat non solùm à corpore, sed multò magis ab anima. Et ideo Dominus blasphemiam Pharisæorum dicentium eum in virtute dæmoniorum dæmonia ejjcere, reprobauit primò quidem per hoc, quòd Satanas contra seipsum non diuiditur. secundò exemplo aliorum qui dæmonia ejjciebant per Spiritum Dei. tertiò, quia dæmonium expellere non posset, nisi ipsum vicisset virtute diuina. quartò, quia nulla conuenientia in operibus nec in effectu erat sibi & Satanæ: cùm Satanas dispergere cuperet quos Christus colligebat.

¶Et hoc idem patet, ex eo quod subiungit Euangelista: Et manifestauit gloriam suam. non dicit in Cana Galilææ: sed simpliciter & absolutè, Et manifestauit gloriam suam: procul dubio prius latuerat quia miraculis adhuc non claruerat illius natura diuina, quæ tunc cœpit miraculis coruscare.

¶Super Quæstionis quadragesimatertiæ Articulum tertium.

Titulus clarus, occasionem ex Euãgelii verbis habens.

Cõment. ¶In corpore vna conclusio: Christus incepit miracula facere in nuptiis. Probatur. Miracula Christi sunt vel ad confirmandam doctrinam eius, vel ad monstrandam eius deitatem facta: sed propter vtrűque debuit in ætate perfecta incipere miracula: ergo. Assumptum ex primo articulo patet. Minor quo ad vtranq; partem probatur claré & sigillatim in litera. ¶Vbi scito, quòd ex huiusmodi ratione licet non habeatur nisi quòd miracula Christi inceperunt in ætate perfecta, quando incepit docere: hoc est post baptismum Ioãnis, iuxta verbum Petri Actu. primo, Incipiẽs à baptismo Ioannis. Quia tamen nullum legitur miraculum ante nuptias factum, & Ioannes Baptista toto illo primo anno monstrauit eum, & Ioannes Euangelista in anniuersario die quo nuptias celebratas credit Ecclesia, dicit, Hoc initium signorű fecit Iesus, &c. satis rationabiliter affirmatur quòd illud fuit primum miraculű simpliciter, quod Christus fecit. ¶Quod etiam confirmatur ex eo quòd Ioannes Euangelista nő est prosequutus secundum & tertium miraculum in Cana Galilææ: quod prosequendum erat, si primum non simpliciter, sed in Cana Galilææ scribere se proposuisset, & non potius initium signorum ab omnibus circumstantiis describere se monstrasset.

ARTICVLVS III.

¶Vtrùm Christus inceperit facere miracula in nuptijs.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd Christus non inceperit miracula facere in nuptijs, mutando aquam in vinum. Legitur enim in lib. de infantia Saluatoris, quòd Christus in sua pueritia multa miracula fecit. Sed miraculum de conuersione aquæ in vinum fecit in nuptijs tricesimo vel tricesimoprimo anno suæ ætatis. Ergo videtur quòd non inceperit tunc miracula facere.

4. dist. 44. in expositione lit. Et opusc. 11. ar. 18. Et Io. 1. le. 21. col. 1. et c. 2. l. 1. fin. Et c. 15. le. 5. fin.

¶Præterea, Christus faciebat miracula secundum virtutem diuinam. Sed virtus diuina in eo à principio suæ conceptionis erat: ex tunc enim fuit Deus & homo. Ergo videtur quòd à principio miracula fecerit.

¶Præterea, Christus post baptismum & tentationem cœpit discipulos congregare: vt legitur Matth. 4. & Ioan. 1. Sed discipuli præcipuè congregati sunt ad ipsum propter miracula, sicut dicitur Lucæ 5. quòd Petrum vocauit obstupescentem propter miraculum quod fecerat in captura piscium. Ergo videtur quòd ante miraculum quod fecit in nuptijs, fecerit alia miracula.

¶SED CONTRA est quod dicitur Ioan. 2. Hoc fecit initium signorum Iesus in Cana Galilææ.

CONCLVSIO.

¶Cùm quæ miracula Christus fecit, ad confirmandam eius doctrinam, & diuinitatis testimonium essent facta, non decuit nisi in ætate perfecta post prædicationem suam miracula facere, vt in nuptijs fecit.

¶RESPONDEO dicendum, quòd miracula facta sunt à Christo propter confirmationem doctrinæ eius, & ad ostendendam virtutem diuinam in ipso. Et ideo quantum ad primum non debuit ante miracula facere, quàm docere inciperet. Non autem debuit incipere docere ante perfectam ætatem, vt suprà habitum est, cùm de baptismo eius ageretur. Quãtum autem ad secundum, sic debuit per miracula deitatem ostendere, vt crederetur veritas humanitatis ipsius. Et ideo sicut dicit Chrysosto. super Ioan. decenter non incepit signa facere in prima ætate: existimassent enim phantasma esse Incarnationem, & ante opportunum tempus cruci eum tradidissent.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd sicut Chrysost. dicit super Ioan. ex verbo Ioannis Baptistæ dicentis, Vt manifestetur in Israel, propterea veni ego in aqua baptizans, manifestum est quòd illa signa quæ quidam dicunt in pueritia à Christo facta, mendacia & fictiones sunt. Si enim à prima ætate miracula fecisset Christus, nequaquam neque Ioannes eum ignorasset, neque reliqua multitudo indiguisset magistro ad manifestandum eum.

¶Ad secundum dicendum, quòd Dei virtus operabatur in Christo, secundum quòd erat necessarium ad salutem humanam, propter quam carnem assumpserat. Et ideo sic miracula fecit

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶ Super Quæstionis quadragesimatertiæ Articulum quartum.

TItulus clarus.

¶In corpore vnica conclusio: Miracula quæ Christus fecit, sufficientia erant ad manifestandam deitatem ipsius secundū tria, substantiam, modum, & doctrinam: probatur singillatim clare.

Lombar. ¶Vbi aduerte, quòd Author breuiter pertransit: sed si fuerint hæc tria bene considerata, maximam continent efficaciam & primum quidē quo ad resurrectionem mortuorum & illuminationem cæcorū, constat fublatis fallaciis, à solo Deo fieri posse: secundum autem inexcogitabile est, quòd etiam dæmoni conueniat: tertium autem omnimodam conuincit intelligentiam. Ita q̄ ex hæc tria simul ponātur, impossibile est quin Deus fateamur, Christū quomodo enim vsurpanti sibi diuinum nomen & re falsò, assuisset Deus in tot operibus deitatis propriis testis mēdacii. ¶Aduerte ex lib. x contra Gen. cap. 6. quòd aut conceditur Christum fuisse miracula relata in Euangelio, aut non. Si conceditur, habetur illius deitas: vt patet ex prædictis illis tribus cōfundit. si non conceditur, tunc habetur etiam illius deitas: ex hoc maximo miraculorum, q̄ pauperculus iuuenis, indoctus, ex genere exosa (ludæus scilicet) persequutionem cum tot lubribus & mortem turpissimam passus, derelictus, dicēs se Deum, habitus fatuus à suis, à Iudæis, ab Herode, à Pilato: absq; miraculis promittēs mortem & mala omnia, post mortem suam per pauperes piscatores, indoctos, exosos omnibus, mortū obnoxios, &c. absque miraculis contra totum mundum idola colentem pugnans, superauerit. Vacate ergo & videte, quoniam ego sum Deus.

3. dis. 19. q. 1. ar. 1. et dis. 16. q. 1. art. 3. cō. & 1. contra 6. 6. Et li. 4. c. 55. ad 3. Et quol. 2. art. 6. ad 4. Et Ioan. 15. lec. 5. vol. 8.

Titulus clarus est.

In corpore vna conclusio: Conueniens fuit Christum dæmones ab obsessis eiicere. Probatur: Miracula Christi sunt argumentum fidei, ergo cōueniēter sunt argumēta expellendi à genere humano, ergo conueniens fuit, &c. Probatur consequentia prima: quia futurū erat vt dæmones à credentibus, spiritualiter pellerentur, Ioā. 12. Secunda consequentia est clara: quia sensibile est argumentum spirituale.

Aug. ¶Vide hic nouitie, q̄ Autor figurali ratione contentur, non curauit literaliter pro principali ponere, vtpote manifestiorem, vt scilicet potestatem suam supra & contra dæmones monstraret.

¶In responsione ad secundum, tractatur, an Christus fuerit cognitus à dæmonib⁹, & duæ trāguntur quæstiones, an scilicet cognouerint ipsum esse Christum seu Messiā in lege promissum, & an cognouerint ipsum esse verum Deū. Et de prima quæstione tenetur pars affirmatiua autoritate Lucæ 4. in Euangelistæ dicentis ex propria persona quòd dæmones sciebant ipsum esse Christū. De secunda autem quæstione certum nō habetur: qa ex persona dæmonum dicitur ibidē, scilicet Luc. 4. Tu es filius Dei dæmon autem & mendax est, & exploratiuè loquitur videtur. Ad hoc sunt autoritates doctorum. Bede autem autoritas cautè legenda est, quia in gl. ord. truncata afferuit integra autē in catena aurea. Ita q̄ ex Beda vnum tantum affirmatū habemus, scilicet quòd verbū Apostoli primæ ad Corin. 2. Si cognouissent, nō retentur ad Christum nec Dei filium, sed ad mysterium efficaciæ passionis & resurrectionis Christi, scilicet quòd eiiciendus ipse diabolus esset, & breuiter quòd Christo danda esset omnis potestas in cælo & in terra. Et reuera textus Apostoli capax est istius sensus, vt patet intuenti contextum.

¶ Num dæmon inciperet potuisse Iudæos vt in Christum seuirent.

¶Sed occurrit tunc dubium, quo pacto diabolus aut scierit aut multū dubitauit Christum esse verum Deum potuit rationabiliter incitare Iudæos ad mortem Christi, sciebat enim quòd si esset verus Deus, resurrexit de regno ipsius dæmonii.

¶Sed si superbia diaboli cōsideretur, consentaneū rationi superbiæ eius apparebit, q̄ etiam si sciuisset Iesum Christum esse verum Deum, adhuc procurasset ipsi mortem, vt fecit. Ex eo enim q̄ scientia illa nō est

¶ super Quæstionis quadragesimæquartæ Articulum primum.

TItulus clarus est.

In corpore vna conclusio: Conueniens fuit Christum dæmones ab obsessis eiicere. Probatur: Miracula Christi sunt argumentum fidei, ergo cōueniēter sunt argumēta expellendi à genere humano, ergo conueniens fuit, &c. Probatur consequentia prima: quia futurū erat vt dæmones à credentibus, spiritualiter pellerentur, Ioā. 12. Secunda consequentia est clara: quia sensibile est argumentum spirituale.

Aug. ¶Vide hic nouitie, q̄ Autor figurali ratione contentur, non curauit literaliter pro principali ponere, vtpote manifestiorem, vt scilicet potestatem suam supra & contra dæmones monstraret.

¶In responsione ad secundum, tractatur, an Christus fuerit cognitus à dæmonib⁹, & duæ trāguntur quæstiones, an scilicet cognouerint ipsum esse Christum seu Messiā in lege promissum, & an cognouerint ipsum esse verum Deū. Et de prima quæstione tenetur pars affirmatiua autoritate Lucæ 4. in Euangelistæ dicentis ex propria persona quòd dæmones sciebant ipsum esse Christū. De secunda autem quæstione certum nō habetur: qa ex persona dæmonum dicitur ibidē, scilicet Luc. 4. Tu es filius Dei dæmon autem & mendax est, & exploratiuè loquitur videtur. Ad hoc sunt autoritates doctorum. Bede autem autoritas cautè legenda est, quia in gl. ord. truncata afferuit integra autē in catena aurea. Ita q̄ ex Beda vnum tantum affirmatū habemus, scilicet quòd verbū Apostoli primæ ad Corin. 2. Si cognouissent, nō retentur ad Christum nec Dei filium, sed ad mysterium efficaciæ passionis & resurrectionis Christi, scilicet quòd eiiciendus ipse diabolus esset, & breuiter quòd Christo danda esset omnis potestas in cælo & in terra. Et reuera textus Apostoli capax est istius sensus, vt patet intuenti contextum.

¶ Num dæmon inciperet potuisse Iudæos vt in Christum seuirent.

¶Sed occurrit tunc dubium, quo pacto diabolus aut scierit aut multū dubitauit Christum esse verum Deum potuit rationabiliter incitare Iudæos ad mortem Christi, sciebat enim quòd si esset verus Deus, resurrexit de regno ipsius dæmonii.

¶Sed si superbia diaboli cōsideretur, consentaneū rationi superbiæ eius apparebit, q̄ etiam si sciuisset Iesum Christum esse verum Deum, adhuc procurasset ipsi mortem, vt fecit. Ex eo enim q̄ scientia illa nō est

QVAESTIO QVADRAGESIMA QUARTA *de singulis miraculorum speciebus, in quatuor articulos diuisa.*

DEINDE considerandum est de singulis miraculorū speciebus. ¶Et primò de miraculis quæ fecit circa spirituales substantias.

¶Secundò, de miraculis quæ fecit circa cælestia corpora.

¶Tertio, de miraculis quæ fecit circa homines.

¶Quartò, de miraculis quæ fecit circa creaturas irrationales.

ARTICVLVS I.

¶Vtrùm miracula facta per Christum circa spirituales substantias fuerint conuenientia.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd miracula quæ fecit Christ⁹ circa spirituales substantias, non fuerint conuenientia. Inter spirituales enim substantias sancti Angeli præpollent dæmonibus: quia, vt Augusf. dicit in 3. de Trinit. spiritus vitæ rationalis desertor atq; peccator, regitur per spiritum vitæ rationalem pium & iustum. Sed Christus nō legitur aliqua miracula fecisse circa Angelos bonos. Ergo nec etiam circa dæmones aliqua miracula facere debuit.

¶Præterea, Miracula Christi ordinabantur ad manifestandam diuinitatē ipsius. Sed diuinitas Christi non erat dæmonibus manifestanda, quia per hoc impeditum fuisset mysterium passionis eius, secundum illud 1. Corin. 2. Si cognouissent, nunquam Dominum gloriæ crucifixissent. Ergo non debuit circa dæmones aliqua miracula facere.

¶Præterea, Miracula Christi ad gloriam Dei ordinabantur, vnde dicitur Matth. 9. quòd videntes turbæ paralyticum sanatum a Christo, timuerunt, & glorificauerunt Deum, qui dedit potestatem talem hominibus. Sed ad dæmones non pertinet glorificare Deum, quia non est speciosa laus in ore peccatoris, vt dicitur Ecclesiast. 15. Vnde & sicut dicitur Marc. 1. & Lucæ 4. non sinebat dæmonia loqui ea quæ ad gloriam ipsius pertinebant. Ergo videtur non fuisse conueniens quòd circa dæmones aliqua miracula faceret.

¶Præterea, Miracula à Christo facta, ad salutem hominum ordinantur. Sed quædam dæmonia ab hominibus electa fuerūt cum hominum detrimento, quandoque quidem corporali, sicut dicitur Marci 9. quòd dæmon ad præceptum Christi exclamans, & multùm discerpens hominem, exijt ab eo, & factus est sicut mortuus: ita vt multi dicerent, quia mortuus est. Quandoque etiam cum damno rerum: sicut quando dæmones ad eorum preces missi in porcos, quos præcipitauerunt in mare. Vnde ciues illius regionis rogauerunt eum, vt transiret à finibus eorum, vt legitur Matthæ. 7. Ergo videtur inconuenienter fecisse huiusmodi miracula.

¶SED CONTRA est, quòd Zacha. 13. hoc prænūtiatum fuerat vbi dicitur, Spiritum immundum auferam de terra.

CONCLVSIO.

¶Conueniens fuit vt Christus à dæmone omnes obsessos diuinitatis virtute liberaret.

¶RESPONDEO dicendum, quòd miracula quæ Christus fecit, argumenta quædam fuerunt fidei, quam ipse docebat. Futurum autem erat vt per virtutem diuinitatis eius excluderet dæmonum potestatem ab hominibus credituris in eum: secundum illud Io. 12. Nunc princeps huius mundi ejicietur foras. Et ideo conueniens fuit quòd inter alia miracula etiam obsessos à dæmonibus liberaret.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd homines sicut per Christum erant à potestate dæmonum liberandi, ita per eum erant Angelis consociandi: secundum illud Col. 1. Pacificās per sanguinem crucis eius, quæ in cælis & quæ in terris sunt. Et ideo circa Angelos alia miracula hominibus demonstrare non conueniebat, nisi vt Angeli hominibus apparerent, quod quidem factum est in natiuitate ipsius, & in resurrectione & ascensione eius.

¶Ad secundum dicendum, quòd sicut Augusf. dicit 9. de Ciuit. Dei, Christus tantum innotuit dæmonibus, quantum voluit: tantum autem voluit, quantum oportuit. Sed innotuit eis non sicut Angelis sanctis per id quòd est vita æterna: sed per quædam temporalia suæ virtutis effecta. Et primò quidem videntes Christum esurire post ieiunium, æstimauerunt eum non esse filium Dei. Vnde super illud Lucæ 4. Si filius Dei es, &c. dicit Ambros. Quid sibi vult talis sermonis exordius, nisi quia cognouerat Dei filium esse venturum, sed venisse per infirmitatem corporis non putauit? Sed postmodum visis miraculis, ex quadam suspicatione coniecturauit eum esse filium Dei. Vnde super illud Marci 1. Scio quòd sis sanctus Dei, dicit Chrysost. quòd non certam aut firmā aduentus Dei habebat notitiam, sciebat tamen ipsum esse Christum in lege promissum. Vnde dicitur Luc. 4. Quia sciebant ipsum esse Christum. Quòd autem ipsum confitebantur esse filium Dei, magis erat ex quadam suspitione quàm ex certitudine. Vnde Beda dicit super Luc. Et dæmonia filium Dei confitentur. Et sicut postea dicitur, Sciebant eū esse Christum: quia cùm ieiunio fatigatum eum diabolus videret, verum hominem intellexit. Sed quia tentando non præualuit, vtrùm filius Dei esset dubitabat. Nunc autem per signorum potentiam, vel intellexit, vel potius suspicatus est esse filium Dei. Non ideo igitur Iudæis eum crucifigere persuasit, quia Christum Dei filium non esse putauit: sed quia se morte illius nō præuidit esse damnādum. De hoc enim mysterio à seculis absconditio, dicit Apostolus quòd nemo principum huius seculi cognouit: si enim cognouissent, nunquam Dominum gloriæ crucifixissent..

la fecit virtute diuina, vt fidei de veritate carnis eius præiudicium non fieret.

¶Ad tertium dicendum, quòd hoc ipsum ad laudem discipulorum pertinet, quòd Christum secuti sunt, cùm nulla eum miracula facere vidissent: sicut Greg. dicit in quadam homil. Et, vt Chrys. dicit, tunc signa maximè necessarium erat facere, quādo discipuli iam congregati erant & deuoti, & attendentes his quæ fiebant. Vnde subditur, Et crediderunt in eum discipuli eius: non quia tūc primùm crediderunt, sed quia tunc diligentiùs & perfectius crediderunt. Vel discipulos vocat eos, qui futuri erant discipuli: sicut exponit Augusf. in libro de consensu Euangelistarum.

ARTICVLVS IIII.

¶Vtrùm miracula per Christum facta sufficienter eius diuinitatem ostenderint.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur quòd miracula quę Christus fecit, non fuerint sufficientia ad ostendendam diuinitatem ipsius. Esse enim Deum & hominem, proprium est Christo. Sed miracula quæ Christus fecit: etiā ab aliis sunt facta. Ergo videtur quòd non fuerint sufficientia ad ostendendam diuinitatem ipsius.

¶Præterea, Virtute diuina nihil est maius. Sed aliqui fecerunt maiora miracula, quàm Christus: dicitur enim Ioan. 14. Qui credit in me, opera quæ ego facio, & ipse faciet, & maiora horum faciet. Ergo videtur quòd miracula quæ Christus fecit, non fuerint sufficientia ad ostendendā diuinitatē ipsius.

¶Præterea, Ex particulari non sufficienter ostenditur vniuersale. Sed quodlibet miraculorum Christi fuit quoddam particulare opus. Ergo ex nullo eorum potuit manifestari sufficienter diuinitas Christi, ad quam pertinet vniuersalem virtutem habere de omnibus.

¶SED CONTRA est quod Dominus dicit Ioan. 5. Opera quæ dedit mihi Pater vt faciam, ipsa testimonium perhibent de me.

CONCLVSIO.

¶Miracula, quæ Christus fecit, sufficientia diuinitatis eius testimonia erant.

¶RESPONDEO dicendum, quòd miracula quæ Christus fecit, sufficiētia erāt ad manifestandam diuinitatē ipsius, secundum tria. Primò quidem, secundum ipsam speciem operum, quæ transcēdebant omnē potestatem creatæ virtutis: & ideo non poterant fieri nisi virtute diuina. Et propter hoc cæcus illuminatus dicebat Ioan. 9. A seculo non est auditum, quia aperuit quis oculos cæci nati: nisi esset hic à Deo, non poterat facere quicquam.

Secundò propter modum miracula faciēdi: quia scilicet quasi ex propria potestate miracula faciebat: non autem orando, sicut alij. Vnde dicitur Luc. 6. quòd virtus de illo exibat, & sanabat omnes. Per quod ostenditur (sicut Cyrillus dicit) quòd non accipiebat alienam virtutem: sed cùm esset naturaliter Deus, propriam virtutem super infirmos ostendebat, & propter hoc innumerabilia miracula faciebat. Vnde super illud Matth. 8. Ejiciebat spiritus verbo, & omnes malè habentes curauit, dicit Chrys. Intende quantam multitudinem curatam transcurrunt Euangelistæ, non vnumquodque curatum enarrantes, sed vno verbo pelagus ineffabile miraculorum inducentes. Et ex hoc ostendebatur, quòd haberet virtutem coæqualem Deo patri, secundum illud Ioan. 5. Quæcunque Pater facit, hoc & Filius similiter facit. Et ibidem, Sicut Pater suscitat mortuos & viuificat, sic & Filius hominis quos vult viuificat. Tertiò ex ipsa doctrina, qua se Deum dicebat: quæ nisi vera esset, non confirmārētur miraculis diuina virtute factis. Et ideo dicitur Matth. 7. Quænam doctrina hæc noua: quia in potestate spiritibus immundis imperat, & obediunt ei?

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd hæc erat obiectio Gentilium. Vnde Augusf. dicit in Epistola ad Volusianum, Nulla, inquiunt, competentibus signis tantæ maiestatis indicia claruerint: quia carnalis illa purgatio, qua scilicet dæmones effugabat, debilium cura, reddita vita defunctis, si & alia considerentur, Deo parua sunt. Et ad hoc respondet Augusf. Fatemur & nos talia quidem fecisse Prophetas: sed & ipse Moyses & cæteri Prophetæ dominum Iesum prophetizauerunt, & ei gloriam magnam dederunt. Qui propterea talia & ipse facere voluit, ne esset absurdum quod per illos fecerat, si ipse etiam non faceret. Sed tamen & aliquid proprium facere debuit, nasci de virgine, resurgere à mortuis, cælum ascendere: hoc Deo qui parum putat, quid plus expectet ignoro. Non homine assumpto alium mundum facere debuit, vt eum esse crederemus, per quē factus est mundus. Sed nec maior mundus nec isti æqualis in hoc fieri posset. Si autem minorem faceret infra istum, similiter hoc quoque parum putaretur. Quæ tamen alij fecerunt, Christus excellentius fecit. Vnde super illud Ioan. 15. Si opera non fecissem in eis, quæ nemo alius fecit, &c. dicit Aug. Nulla in operibus Christi videtur esse maiora, quàm suscitatio mortuorum: quod scimus etiam antiquos fecisse Prophetas. Fecit tamen aliqua Christus, quæ nemo alius fecit. Sed respondetur nobis, & alios fecisse quæ nec ipse, nec alius fecit. Sed qui tam multa vitia & malas valetudines vexationesque mortalium tanta potestate sanaret, nullus omnino legitur antiquorum. Vt enim taceam quos iubendo, sicut occurrebant, saluos singulos fecit. Marcus dicit, quòd quocunque loco introibat in vicos, aut in villas, aut in ciuitates, in plateis ponebant infirmos, & deprecabātur eum vt vel fimbriam vestimenti eius tangerent, & quotquot tangebant eum, salui fiebant. Hæc nemo alius fecit in eis. Sic enim intelligendum est quod ait, in eis, non inter eos, aut coram eis, sed prorsus in eis, quia sanauit eos. Nec tamen alius quicūque in eis talia opera fecit, quoniam quisquis alius homo aliquid eorum fecit, ipso faciente fecit: hoc autem ipse non illis facientibus fecit.

¶Ad secundum dicendum, quòd Augusf. exponens illud verbum Ioan. inquirit quæ sint ista opera maiora quæ credentes in eum, erant facturi: an forte quòd ægros ipsis transeuntibus etiam corū vmbra sanabat: maius est enim quòd sanet vmbra quàm fimbria. Veruntamen quando ista Christus dicebat, verborum suorum facta & opera commendabat. Cùm enim dixit, Pater in me manens ipse facit opera, quæ opera tunc dicebat nisi verba quæ loquebatur? & eorundem verborum fructus erat fides illorum. Veruntamen euangelizantibus discipulis non tam pauci quàm illi erant: sed Gentes etiam crediderunt. Nónne ab ore ipsius diues ille tristis abscessit: & tamen postea quod ab illo auditum non fecit vnus, fecerunt multi, cùm per discipulos loqueretur? Ecce, maiora fecit prædicatus à credentibus, quàm locutus est audientibus. Verum hoc adhuc mouet, quòd hæc maiora per Apostolos fecit: non autem ipsos tantùm significās ait, Qui credit in me, opera quæ ego facio, & ipse faciet. Audi ergo & intellige, Qui credit in me, opera quæ ego facio, & ipse faciet. Prius ego facio, deinde & ipse faciet: quia facio vt faciat. Quæ opera nisi vt ex impio iustus fiat, quod vtique in illo, sed non sine illo Christus operatur. Prorsus maius hoc esse dixerim, quàm creare cælum & terram: cælum enim & terra transeunt, prædestinatorum autem salus & iustificatio permanebit. Sed & in cælis Angeli sunt opera Christi, nunquid etiam his operibus maiora facit qui cooperatur Christo ad suam iustificationem? Iudicet qui potest, vtrùm maius sit iustos creare, quàm impios iustificare. Certè si æqualis est vtrunque potentiæ, hoc maioris est misericordiæ. Sed omnia opera Christi intelligere vbi ait, Maiora horum faciet, nulla nos necessitas cogit: horum enim forsitan dixit quæ illa hora faciebat. Tunc autem verba fidei faciebat: & vtique minus est verba iustitiæ prædicare (quod fecit præter nos) quàm impios iustificare, quod ita facit in nobis, vt faciamus & nos.

¶Ad tertium dicendum, quòd quādo aliquod particulare opus proprium est alicuius agentis, tunc per illud particulare opus probatur tota virtus agentis, sicut cùm ratiocinari sit proprium hominis, ostenditur aliquis esse homo ex hoc ipso quòd ratiocinatur circa quodcunque particulare propositum. Et similiter cùm

Universidad de Deusto
Biblioteca

lius fidei mater secundum naturalem cognitionem: & propterea locus semper suspitioni de opposito ignoto relinquitur. Sicut si videremus mortuum resuscitari, sciremus ex supernaturali quadã virtute hoc fieri: sed qualiter se habeat Deus ad illam virtutem illã, nescimus: & sub dubio hoc relinquitur nos mirari.

Vel ex deprauato appetitu dæmonũ affectione superbiæ & inuidiæ quandũ enim tenaret & seruaretur diabolus ob proprium amorem, an esset Deus: quia tamẽ quod miseri vellẽt, hoc facilẽ credunt, incredibile reddebat diabolo, quòd humana natura supra angelicam etiam beata eueheretur, ita vt vnus homo esset verè Deus: præsertim quia nulla naturali tam humana quàm angelica ratione hoc possibile apparebat, vnde tãquam quoddam inopinabile, à sui adhæsione intellectus hoc auertebat. Vel quia Seraphim habent alas ad volandum: vt dicitur Isa. 6. di uina prouidentia velatum sic remansit vnionis mysterium, vt non certiores de eo redderẽtur dæmones, donec cõsummatum esset mysterium redemptionis humanæ, ne semper impediretur aut differretur. Et si omnes tres dictæ rationes simul iunctæ fuerint, manifestius apparebit ratio dubitandi in dæmonibus.

¶ Super Quæstionis quadragesimæquartæ Articulo secundum.

Annot. TItulus clarè propter obscurationem solis tempore passionis.

Element. ¶ In corpore vnica conclusio: Conueniens fuit vt Christus miracula faceret etiã circa corpora cælestia. Probatẽ Miracula Christi debebant esse talia, vt sufficienter ostenderent eum esse Deum: & non ita euidenter per miracula circa corpora inferiora sicut circa cælestia hoc monstratur: ergo conueniens fuit, &c. Secunda pars assumpti manifestatur ex differentia inter causas actiuas in corpora inferiora, & actiuas in cælestia, & autoritate Dion.

Annot. ¶ In responsione ad primũ intelligẽ verba Autoris cum grano salis. & sic quòd licut corpora elementaria habẽt plures motus naturales, ita quòd vnus motus est eis naturalis secundum propriam naturã particularem, & alius est eis naturalis, secũdũ quòd mouentur à superiori, quasi secundum naturã vniuersalem (vt patet de igne qui vltra naturalem motum, quo fertur sursum, mouet etiã

¶ Ad tertium dicendum, quòd miracula in expulsione dæmonum non fecit Christus propter vtilitatem dæmonum, sed propter vtilitatem hominum, vt ipsi eum glorificarent. Et ideo prohibuit eos loqui ea quæ ad laudem ipsius pertinebant. primò quidem propter exemplum: quia, vt dicit Athanasius, compescebat eius sermonem, quanuis vera fateretur: vt nos etiam assuefaciat ne curemus de talibus, etiam si vera loqui videantur. Nefas est enim vt cùm absit nobis scriptura diuina, instruamur à diabolo. Est enim hoc periculosum: quia veritati frequẽter dæmones immiscent mendacia. Secundò, quia (sicut Chrysost dicit) non oportebat eos surripere officij Apostolici gloriã, nec decebat Christi mysterium lingua fœtida publicari: quia non est speciosa laus in ore peccatorum. Tertiò, quia (vt Beda dicit) nolebat ex hoc inuidiam accendere Iudæorum. Vnde etiam ipsi Apostoli iubentur reijcere de ipso, ne diuina maiestate prædicata, passionis dispensatio differatur.

¶ Ad quartum dicendum, quòd Christus specialiter venerat docere & miracula facere propter vtilitatem hominum, principaliter quantum ad animæ salutem. Et ideo permisit dæmones quos ejiciebat, hominibus aliquod nocumẽtum inferre vel in corpore vel in rebus propter animæ humanæ salutem, ad hominũ scilicet instructionem. Vnde Chrysost. dicit super Matthæ. quòd Christus permisit dæmonibꝰ in porcos ire, non quasi à dæmonibus persuasus: sed primò quidem, vt instruat magnitudinem nocumenti dæmonũ, qui hominibus insidiantur. secundò, vt omnes discerent, quoniam nõ aduersus porcos auderent aliquid facere, nisi ipse consenserit. tertiò, vt ostenderet quòd grauiora in illos homines operati essent, quàm in illos porcos, nisi essent diuina prouidẽtia adiuti. Et propter easdem etiam causas permisit eum, qui à dæmonibus liberabatur, ad horam grauiùs affligi, à qua tamen afflictione eum continuò liberauit. Per hoc etiam ostenditur (vt Beda dicit) qꝰ sæpe dum conuerti ad Deum post peccata conamur, maioribus nouisque antiqui hostis pulsamur insidijs. Quod facit, vel vt odium virtutis incutiat, vel expulsionis suæ vindicet iniuriam. Factus est etiam homo satanas velut mortuus (vt Hieronym. dicit) quia sanatis dicitur, Mortui estis, & vita vestra abscondita est cum Christo in Deo.

ARTICVLVS II.

¶ Vtrùm conuenienter facta fuerint miracula per Christum circa cælestia corpora.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd inconuenienter fuerint à Christo facta miracula circa cælestia corpora. Vt enim Diony. dicit 4. cap. de Diui. no. diuinæ prouidentiæ non est naturam corrumpere, sed saluare. Corpora autem cælestia secundum suam naturam sunt incorruptibilia & inalterabilia: vt probatur in primo de cælo. Ergo non fuit conueniens, vt per Christum fieret aliqua immutatio circa ordinem cælestium corporum.

¶ Præterea, Secundum motum cælestium corporum, temporum cursus designantur, secundum illud Gene. 1. Fiant luminaria in firmamento cæli, & sint in signa & tempora & dies & annos. Sic ergo mutato cursu cælestium corporum, mutatur temporum distinctio & ordo. Sed non legitur hoc esse perceptum ab Astrologis, qui contemplantur sidera, & computant menses: vt dicitur Isa. 47. Ergo videtur quòd per Christum non fuerit aliqua mutatio facta circa cursum cælestium corporum.

¶ Præterea, Magis competebat Christo facere miracula viuens & docens, quàm moriens: tum quia, vt dicitur secundæ ad Corinth. vltimo, Crucifixus est ex infirmitate, sed viuit ex virtute Dei, secundum quam miracula faciebat: tum etiam quia eius miracula confirmatiua erant doctrinæ ipsius. Sed in vita sua nõ legitur, Christũ aliquod miraculum circa cælestia corpora fecisse: quinimo Pharisæis petẽtibus ab eo signum de cælo, eis dare renuit: vt habetur Matth. 12. & 16. Ergo videtur quòd nec in morte circa cælestia corpora aliquod miraculum facere debuerit.

¶ SED CONTRA est quod dicitur Lucæ 23. Tenebræ factæ sunt in vniuersa terra vsque ad horam nonam: & obscuratus est sol.

CONCLVSIO.

¶ Docuit Christum nõ modò circa inferiores creaturas, sed & circa cælestia corpora miracula facere, vt magis suam diuinitatem comprobaret.

¶ RESPONDEO dicendum, quòd (sicut suprà dictum est) miracula Christi talia esse debebant, vt sufficienter eum esse Deum ostenderent. Hoc autem non ita euidenter ostenditur per transmutationes corporum inferiorum, quæ etiam ab aliis causis moueri possunt, sicut per transmutationem cursus cælestium corporum, quæ à solo Deo sunt immobiliter ordinata. Et hoc est quod Diony. dicit in Epistola ad Polycarpum, Cognoscere oportet non aliter aliquando posse aliquid peruerti cælestis ordinationis & motus, nisi causam haberet ad hoc mouentem, quæ facit omnia, & mutat secundum suum sermonem. Et ideo conueniens fuit, vt Christus miracula faceret etiam circa cælestia corpora.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd sicut inferioribus corporibus naturale est moueri à cælestibus corporibus (quæ sunt superiora secundum naturæ ordinem) ita etiam naturale est cuilibet creaturæ, vt transmutetur à Deo secundum eius voluntatem. Vnde Aug. dicit 22. contra Faustum, & habetur in gl. Rom. 11. super illud, Contra naturam insertus es, &c. Deus creator & conditor omnium naturarum nihil contra naturam facit, quia id est cuiq; rei natura, quod facit. Et ita non corrumpitur natura cælestium corporum, cùm eorum cursus immutatur à Deo: corrumperetur autem, si ab aliqua alia causa immutaretur.

¶ Ad secundum dicendum, quòd per miraculum à Christo factum, non est peruersus ordo temporum. Nam secundum quosdam illæ tenebræ vel solis obscuratio, quæ in passione Christi accidit, fuit propter hoc, quòd sol suos radios retraxit, nulla immutatione facta circa motum cælestium corporum, secundum quem tempora mensurantur. Vnde Hiero. dicit super Matth. Vt detur luminare maius retraxisse radios suos, ne aut pendentem videret Dominum, aut impiꝰ blasphemantes sua luce frueretur. Talis autem retractio non est sic intelligenda, quasi sol in sua potestate habeat radios emittere vel retrahere (nõ enim ex electione, sed ex natura radios emittit: vt dicit Dion. 4. cap. de Diui. no. sed sol dicitur retraxisse radios, inquantum diuina virtute factũ est, vt solis radij ad terrã nõ peruenirẽt. Origenes autem dicit hoc accidisse per interpositionẽ nubium. Vnde super Matth. dicit, Conueniens est intelligere quasdam tenebrosissimas nubes multas & magnas concurrisse super Hierusalem & terram Iudææ: & ideo factæ sunt tenebræ profundę à sexta hora vsque ad nonam. Arbitror enim sicut cætera signa quæ facta sunt in passione, scilicet quòd velũ templi scissum est, quòd terra tremuit, &c. in Hierusalem tantũmodo facta sunt, ita & hoc. Aut si latius voluerit quis extendere ad terram Iudææ, propter hoc quòd dicitur naturaliter motus eleuati, sequendo cælum & similiter ferrũ vltra naturalem motum, quo fertur deorsum, naturaliter mouetur ad adamantem, quasi superiorem sequens naturam. Ita corpora cælestia vltra naturalem inclinationem ad suos cursus naturaliter hoc est secundum potentiã obedientialem ad vniuersalem fontem totius naturæ, possunt immutari in illud quod Autor naturæ facit. Vtrobique enim est portio infinitatis particularis naturæ ad superiorẽ vniuersalem naturã, quantuis diuersimodè: quia ibi cursus ordẽque naturæ inditus seruatur: hic autem, quia aliquam naturã naturãtem abscẽditur, noua adiiciuntur quæ à Theologo diuersis respectibus & miraculosa & naturalia appellantur, pro quanto enim actori naturæ obediunt, naturalia vocantur: pro quanto supra naturæ cursum potestatẽmque fiunt, miraculorum ordine sunt.

¶ super Quæstionis quadragesimæquartæ Articulum tertium.

Element. TIrulus clarus est. ¶ In corpore vna conclusio: Conueniens fuit Christum circa homines miracula facere. Probatur: Ea quæ sunt ad finem, debent consonare fini: sed ad. uenientes, miracula doctrinæque Christi sunt ad salutem humanam, vt finem. ergo debuerunt ei consonare. ergo quædam salutifera circa homines conuenientia miracula ad finem vniuersalis salutis. Minor patet, Ioan. 3. & omnia clara sunt.

Solutio. ¶ Hîc, sicut in mille locis, nota, Autorem nihil sibi arrogare de sanctorum doctrina: sed singula quæ potuisset complecti proprio nomine, maluit singulis doctoribus tribuere: vt vtrunque doceret, & miracula Christi & humilitatem.

dicit, Tenebræ factæ sunt in vniuersa terra. Quod intelligitur, de terra Iudææ, sicut in tertio lib. Reg. dixit Abdias ad Eliam, Viuit dominus Deus tuus, quia non est gens aut regnum, vbi non miserit dominus meus quærere te, ostendens quòd eum quærerent in gentibus quæ sunt circa Iudæam. Sed circa hoc magis credendum est Diony, qui oculata fide inspexit hoc accidisse per interpositionem lunæ inter nos & solem. Dicit enim Epistola ad Polycarpum, Inopinabiliter soli lunam incidentem videbamus, in Aegypto scilicet existentes: vt ibidem dicitur. Et designat ibi quatuor miracula.

Quorum primũ est, quòd naturalis eclipsis solis, per interpositionẽ lunæ, nunquam accidit nisi tempore coniunctionis solis & lunæ: tunc autem erat luna in oppositione ad solem, decimaquinta existens: quia erat Pascha Iudæorum. Vnde dicit, Non enim erat coniunctionis tempus. Secundum miraculum est, quòd cum circa horam sextam luna visa fuisset simul cũ sole in medio cæli, in vesperis apparuit suo loco, id est in Oriente opposita soli. Vnde dicit, Rursus ipsam vidimus, scilicet lunam, à nona hora (in qua scilicet recessit à sole cessantibus tenebris) vsq; ad vesperam supernaturaliter restitutam ad diametrum solis, id est vt diametraliter esset soli opposita. Et sic patet quòd non est turbatus consuetus temporum cursus: quia diuina virtute factum est, & quòd ad solem supernaturaliter accederet præter tempus debitum, & quòd à sole recedens, in locum proprium restitueretur tempore debito. Tertium miraculum est, quòd naturalis eclipsis semper incipit ab Occidentali parte solis, & peruenit vsque ad Orientalem. Et hoc ideo: quia luna secundum proprium motum, quo mouetur ab Occidente in Orientem, est velocior sole in suo proprio motu, & ideo luna ab Occidente veniens attingit solem, & pertransit ipsum, ad Orientem tendens. Sed tunc luna iam pertransiuerat solem, & distabat ab eo quasi per medietatem circuli, in oppositione existens. vnde oportuit quòd reuerteretur ad Orientem versus solem, & attingeret ipsum primò ex parte Orientali, procedens versus Occidentem. Et hoc est quod dicit, Eclipsim etiam ipsam ex Oriẽte vidimus inchoatam, & vsque ad solarem terminum veniẽtem (quia totum solem eclipsauit) postea regredientem. Quartum miraculum fuit, quòd in naturali eclipsi ex eadem parte incipit sol prius reapparere, ex qua parte incipit prius obscurari: quia scilicet luna se soli subijciens, naturali suo motu solem pertransit versus Orientem: & ita partem Occidentalẽ solis quam primò occupat, primò etiam dereliquit. Sed tunc luna miraculosè ab Oriente versus Occidentem rediens, non pertransiuit solem, vt esset eo orientalior: sed postquam peruenit ad terminum solis, reuersa est versus Orientem: & ita partem solis, quam vltimò occupauit, primò etiam dereliquit. Et sic ex parte Orientali inchoata fuit eclipsis: sed in parte Occidentali prius incepit claritas appetere. Et hoc est quod dicit, Et rursus vidimus non ex eodem, id est non ex eadem parte solis & defectum & purgationem, sed conuerso secundum diametrum factam. Quintum miraculum addit Chrysosto. super Matth. dicens, qꝰ tribus horis tunc tenebræ permanserunt, cùm eclipsis solis in momento pertranseat. non enim habet moram, vt sciunt illi qui considerarunt. Vnde datur intelligi quòd luna quieuerit sub sole, nisi forte velimus dicere quòd tempus tenebrarum computatur ab instanti, quo sol incepit obscurari, vsque ad instans in quo iterum coepit illuminari. Sed sicut Origenes dicit super Matthæum, aduersus hoc filij seculi huius dicunt, Quomodo hoc factum tam mirabile nemo Græcorum aut Barbarorum scripsit? Et dicit, quòd quidam nomine Phlegon in chronicis suis scripsit hoc in principatu Tiberij Cæsaris factum: sed non significauit quòd fuerit in luna plena. Potuit ergo hoc contingere, quia Astrologi vbique terrarum tunc temporis existentes non solebant de obseruanda eclipsi, quia tempus non erat: sed eam obscuritatem ex aliqua passione aëris accidere putauerunt. Sed in Aegypto, vbi rarò nubes apparent propter aëris serenitatem permotus est Dion. & socij eius, vt prædicta circa illam obscuritatem obseruarent.

¶ Ad tertium dicendũ, quòd tunc præcipuè oportebat in Christo diuinitatem per miracula ostendere, quando in eo maximè apparebat infirmitas secundum humanam naturam. Et ideo in Christi natiuitate stella noua in cælo apparuit. Vnde Maximus dicit in sermone natiuitatis, Si præsepe despicis, erige parumper oculos: & nouam in cælo stellam, proficientem mundo natiuitatem Dominicam, contuere. In passione autem adhuc maior infirmitas circa humanitatem Christi apparuit. & ideo oportuit vt maiora miracula ostẽderentur circa principalia mũdi luminaria. Et sicut Chrysost. dicit super Matth. hoc est signũ quod perentibus promittebat dare, dicens, Generatio praua & adultera signum quærit, & signum non dabitur ei, nisi signum Ionæ prophetæ, crucem significans & resurrectionem. Et enim multò mirabilius est in eo qui crucifixus erat, hoc fieri, quàm ambulante eo super teram.

ARTICVLVS III.

¶ Vtrùm conuenienter Christus circa homines miracula fecerit.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd inconuenienter Christus circa homines miracula fecerit. In homine enim potior est anima quàm corpus. Sed circa corpora multa miracula Christus fecit, circa animas verò nulla miracula legitur fecisse. nam nec aliquos incredulos ad fidem virtuosè conuertit, sed admonendo & exteriora miracula ostendendo, neque etiam aliquos fatuos sapientes legitur fecisse. Ergo videtur quòd non conuenienter sit circa homines miracula operatus.

¶ Præterea, Sicut suprà dictum est, Christus faciebat miracula virtute diuina, cuius proprium est subitò operari & perfectè absque adminiculo alicuius. Sed Christus non semper subitò homines curauit quantum ad corpus: dicitur enim Marc. 8. qꝰ apprehensa manu cæci, æduxit eum extra vicum, & expuens in oculos eius, impositis manibus, interrogauit eum siquid videret: & aspiciens ait, Video homines velut arbores ambulantes. Deinde iterum imposuit manus super oculos eius, & cœpit videre, & restitutus est ei visus, ita vt clarè videret omnia. Et sic patet quòd non subitò eum curauit: sed primò quidem imperfectè & per sputum. Ergo videtur non conuenienter circa homines miracula fecisse.

¶ Præterea, Quæ se inimicem non consequuntur, non oportet qꝰ simul tollantur. Sed ægritudo corporalis non semper ex peccato causatur: vt patet per illud quod Dominus dicit Ioan. 9. Neqꝰ hic peccauit neque parentes eius, vt cæcus nasceretur. Non ergo oportuit vt hominibus corporum curationem quærentibus peccata dimitteret: sicut legitur fecisse circa paralyticum, Matthæ. 9. præsertim quia sanatio corporalis cùm sit minus, quàm remissio peccatorum, non videtur esse sufficiens argumentum, quòd possit peccata dimittere.

¶ Præterea, Miracula Christi facta sunt ad confirmationem doctrinæ ipsius, & testimonij diuinitatis eius: vt supra dictum est. Sed nullus debet impedire finem operis sui. Ergo videtur inconuenienter Christus quibusdam miraculosè curatis præcepisse, vt nemini dicerent: vt patet Matth. 9. & Marc. 8. præsertim quia quibusdam alijs mandauit, vt miracula circa se facta publicarent: sicut Mar. 5. legitur, quòd dixit ei, quem à dæmonibus liberauerat, Vade in domum tuam ad tuos, & enuntia eis quanta tibi Dominus fecerit.

¶ SED CONTRA est quod dicitur Marci 7. Bene omnia fecit, & surdos fecit audire, & mutos loqui.

CONCLVSIO.

¶ Vt Christus omnium Deum & saluatorem se esse ostenderet, decuit vt circa homines miracula faceret.

¶ RESPONDEO dicendum, quòd ea, quæ sunt ad finem, debent fini esse proportionata. Christus autem ad hoc in mundum venerat & docebat, vt homines saluos faceret: secundum illud Ioan. 3. Non enim misit Deus filium suum in mundum vt iudicet mundum, sed vt saluetur mundus per ipsum. Et ideo conueniens fuit, vt Christus particulariter homines miraculosè curando, ostenderet se esse vniuersalem & spiritualem hominum saluatorem.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd ea quæ sunt ad finem, distinguuntur ab ipso fine. Miracula autem à Christo facta ordinabantur sicut ad finem, ad rationalis partis salutem

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶ *Super Quæstionis quadragesimæquartæ Articulum quartum.*

Titulus clarus est.

¶ In corpore vltra conclusio: Conuenienter Christus fecit miracula in creaturis irrationalibus. Probatur: Miracula Christi fuerũt ad manifestandam illius deitatem, pro salute hominum: sed ad deitatis virtutem spectat subiectio omnium: ergo conueniens fuit, vt in omnibus generibus creaturarum Christus miracula faceret: ergo in irrationalibus. Omnia clara sunt.

quæ consistit in sapientiæ illustratione & hominum iustificatione: quorum primum præsupponit secundum: quia, vt dicitur Sapien. primo, in maleuolam animam non introibit sapientia, nec habitabit in corpore subdito peccatis. Iustificare autem homines, non conueniebat nisi eis volentibus: hoc enim esset & contra rationem iustitiæ, quæ rectitudinem voluntatis importat, & etiam cõtra rationem humanæ naturæ, quæ libero arbitrio ad bonum ducenda est, non autem per coactionem. Christus ergo virtute diuina interius homines iustificauit, nõ tamen eis inuitis: nec hoc ad miracula pertinet, sed ad miraculorum finem. Et similiter etiam virtute diuina simplicibus discipulis diuinam sapientiam infudit. Vnde dicit eis Luc. 21. Ego dabo vobis os & sapientiam, cui non poterunt resistere & contradicere omnes aduersarij vestri. Quod quidem quantum ad interiorem illuminationem inter visibilia miracula non numeratur: sed solùm quantum ad exteriorem actum, inquantum scilicet videbant homines eos qui fuerant illiterati & simplices, tam sapienter & constanter loqui. Vnde dicitur Act. 4. Videntes Iudæi Petri constantiam & Ioannis, comperto quòd homines essent sine literis, & idiotæ, admirabantur. Et tamen huiusmodi spirituales effectus, etsi à miraculis visibilibus distinguuntur, sunt tamen quædam testimonia doctrinæ & virtutis Christi, secundum illud Heb. 2. Contestante Deo signis & portentis & variis virtutibus & Spiritus sancti distributionibus. Sed tamen circa animas hominum, maximè quantum ad immutandas inferiores vires, Christus aliqua miracula fecit. Vnde Hieronym. super illud Matth. 9. Surgens secutus est eum, dicit, Fulgor ipse & maiestas diuinitatis occultæ, quæ etiam in facie relucebat humana, videntes ad se trahere poterat ex primo aspectu. Et super illud Matthæ. 21. Eiiciebat omnes vendentes & ementes, &c. dicit idem Hieron. Mihi inter omnia signa quæ fecit Dominus, hoc videtur esse mirabilius, quòd vnus homo & illo tempore contemptibilis, potuerit ad vnius flagelli verbera tantam ejicere multitudinem. Igneum enim quiddam atq; sydereum radiabat ex oculis eius, & diuinitatis maiestas lucebat in facie eius. Et Origen. dicit super Ioan. Hoc est maius miraculum eo, quo aqua conuersa est in vinum: eo quòd illic inanimata subsistit materia, hîc verò tot millium hominum domantur ingenia. Et super illud Ioan. 18. Abierunt retrorsum & ceciderunt in terram, dicit Augu. Vna vox turbam odijs ferocem, armisque terribilem sine telo vllo percussit, repulit, strauit: Deus enim latebat in carne. Et ad idem pertinet quod dicitur Luc. 4. quòd Iesus transiens per medium illorum ibat. Vbi dicit Chry. quòd stare in medio insidiantium & non apprehendi, diuinitatis eminentiam ostendebat. Et quod dicitur Ioan. 8. Iesus abscõdit se & exiuit de templo, vbi Augustinus dicit, Non abscondit se in angulo templi quasi timens, vel post murum aut columnam diuertens: sed diuina potestate se inuisibilem insidiantibus constituens, per medium illorum exiuit. Ex quibus omnibus patet quòd Christus quando voluit, virtute diuina animas hominum immutauit: non solùm iustificando, & sapientiam infundendo, quod pertinet ad miracula: si finem: sed etiam exterius alliciendo, vel terrẽdo, vel stupefaciẽdo, quod pertinet ad ipsa miracula.

¶ Ad secundum dicẽdum, quòd Christus venerat saluare mundum, non solùm virtute diuina, sed per mysterium Incarnationis ipsius. Et ideo frequenter in sanatione infirmorum non sola potestate diuina vtebatur, curando per modum imperij, sed etiam aliquid ad humanitatem ipsius pertinens apponendo. Vnde super illud Luc. 4. Singulis manus imponẽs, curabat omnes, dicit Cyrillus, Quanuis vt Deus potuisset omnes verbo pellere morbos: tangit tamen omnes, ostendens propriam carnẽ efficacem ad præstanda remedia. Et super illud Marc. 8. Expuens in oculos eius impositis manibus, &c. dicit Chry. Spuit quidem & manus imponit cæco, volens ostendere quòd verbum diuinum operationi adiunctum miracula perficit: manus enim operationis est ostensiua, sputum sermonis ex ore prolati. Et super illud Ioan. 9. Fecit lutum ex sputo, & liniuit lutum super oculos cæci, dicit Augustinus. De saliua sua lutum fecit, quia verbum caro factum est. Vel etiam ad significandum, quòd ipse erat qui ex limo terræ hominem formauerat: vt Chrysostomus dicit. Est autem circa miracula Christi considerandum, quòd communiter perfectissima opera faciebat. Vnde super illud Ioan. 2. Omnis homo primùm bonum vinum ponit, dicit Chrysost. Talia sunt Christi miracula, vt multo his quæ per naturam fiunt, speciosiora & vtiliora fiant. Et similiter in instanti infirmis perfectam sanitatem conferebat. Vnde super illud Matth. 8. Et surrexit, & ministrabat illis, dicit Hieronym. Sanitas quæ confertur à Domino, tota simul redit. Specialiter autem in illo exemplo contrarium fuit propter infidelitatem ipsius: vt Chrysost. dicit. Vel sicut Beda dicit, Quem vno verbo totum simul curare poterat, paulatim curat, vt magnitudinẽ humanæ cæcitatis ostendat: quæ vix & quasi per gradus ad lucem redeat, & gratiam suam nobis indicet, per quam singula perfectionis incrementa adiuuat.

¶ Ad tertium dicendum, quòd sicut suprà dictum est, Christus miracula faciebat virtute diuina. Dei autem perfecta sunt opera, vt dicitur Deuteron. 32. Non est autem aliquid perfectum, si finem non consequatur. finis autem exterioris curationis per Christum factæ, est curatio animæ, & ideo non conueniebat Christo, vt alicuius corpus curaret, nisi eius curaret animam. Vnde super illud Ioan. 7. Totum hominem sanum fecit in sabbato, dicit Augustinus, quòd curatus est, vt sanus esset in corpore & credidit, vt sanus esset in anima. Specialiter autem paralytico dicitur, Dimittuntur tibi peccata: quia vt Hieronym. dicit super Matthæum, datur ex hoc nobis intelligentia propter peccata plerisque euenire corporum debilitates: & ideo forsitan prius dimittuntur peccata, vt eausis debilitatis ablatis, sanitas restituatur. Vnde & Ioan. 5. dicitur, Iam noli amplius peccare, ne deterius tibi aliquid contingat. Vbi dicit Chrysostomus. Discimus quòd ex peccatis nata erat ei ægritudo. Quanuis autem, vt Chrysostomus dicit super Matthæum, quantò anima est potior corpore, tantò peccatum dimittere maius sit, quàm corpus sanare: quia tamen illud non est manifestum, facit minus quod est manifestius: vt demonstraret maius, & non manifestum.

¶ Ad quartum dicendum, quòd super illud Matthæi 9. Videte ne quis sciat, dicit Chrysostomus. Non est hoc contrarium quod hîc dicitur, ei quod alteri dicit, Vade & annuncia gloriam Dei. Erudit enim nos prohibere eos qui volunt nos propter nos laudare: si autem ad gloriam Dei refertur, non debemus prohibere, sed magis iniungere, vt hoc fiat.

ARTICVLVS IIII.

¶ Vtrùm conuenienter Christus fecerit miracula circa creaturas irrationales.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur quòd inconuenienter fecerit Christus miracula circa creaturas irrationales. Bruta enim animalia sunt nobiliora plantis. Sed Christus fecit aliquod miraculum circa plantas: puta cùm ad verbum eius est siccata ficulnea: vt dicitur Matthæi 21. Ergo videtur quòd etiam circa animalia bruta miracula facere debuisset.

¶ Præterea, Pœna non iustè infertur nisi pro culpa. Sed nõ fuit culpa ficulneæ, q̃ in ea Christus fructum non inuenit, quando non erat tempus fructuum. Ergo videtur quòd inconuenienter eam siccauerit.

¶ Præterea, Aqua & aër sunt in medio cæli & terræ. Sed Christus aliqua miracula fecit in cælo (sicut suprà dictum est) similiter etiam in terra, quando in eius passione terra mota est. Ergo videtur quòd etiam in aëre & aqua aliqua miracula facere debuerit, vt mare diuideretur, sicut fecit Moyses: vel etiam flumen, sicut fecerunt Iosue & Helias, & vt flerent in aëre tonitrua, sicut factum est in monte Sinai, quando lex dabatur: & sicut Helias fecit 3. Reg. 13.

¶ Præterea, Opera miraculosa pertinent ad opus gubernationis mundi per diuinam prouidentiam. Hoc autem opus præsupponit creationẽ. Inconueniens ergo videtur quòd Christus in suis miraculis vsus est creatione, quando scilicet multiplicauit panes. Non ergo conuenientia videntur fuisse eius miracula circa irrationales creaturas.

¶ SED CONTRA est, quòd Christus est Dei sapientia, de qua dicitur Sapient. 8. quòd disponit omnia suauiter.

CONCL

CONCLVSIO.

¶ Non modo in hominibus, sed circa irrationales etiam creaturas oportuit Christum miracula facere, vt eius magis ostenderetur diuinitas, cui omnia subiecta sunt.

¶ RESPONDEO dicendum, quòd (sicut suprà dictum est) miracula Christi ad hoc ordinabantur, quòd virtus diuinitatis cognosceretur in ipso ad hominum salutem. Pertinet autem ad virtutem diuinitatis, vt omnis creatura sit ei subiecta. Et ideo in omnibus creaturarum generibus miracula eum facere oportuit, & non solùm in hominibus, sed etiam in irrationalibus creaturis.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd animalia bruta propinquè se habent secundum genus ad hominem. vnde & in eodem die cum homine facta sunt. Et quia circa corpora humana multa miracula fecerat, non oportebat quòd circa corpora brutorum animalium aliqua miracula faceret: præsertim quia quantum ad naturam sensibilem & corporalem, eadem ratio est de hominibus & de alijs animalibus, præcipuè terrestribus. Pisces autem cùm viuant in aqua, magis à natura hominum differũt, vnde & alio die sunt facti. In quibus miraculum Christus fecit in copiosa piscium captura: vt legitur Luc. 5. & Ioan. vltim. & etiam in pisce, quem Petrus cepit: & in eo inuenit statere. Quòd autem porci in mare præcipitati sunt, non fuit operatio diuini miraculi: sed operatio dæmonum ex permissione diuina.

¶ Ad secundum dicendum, quòd sicut Chrys. dicit super Matth. cùm in plantis vel brutis aliquid tale Dominus operatur, non quæras qualiter iustè siccata est ficus, si tempus non erat. Hoc enim quærere est vltimæ dementiæ: quia scilicet in talibus non inuenitur culpa & pœna: sed miraculi inspice, & admirare miraculi factorem. Nec facit creator iniuriam possidenti, si creaturam suo arbitrio vtatur ad aliorum salutem: sed magis (vt Hilarius dicit super Matth.) in hoc bonitatis diuinæ argumentum reperimus. Nam vbi afferre voluit procurare per se salutis exemplum, virtutis suæ potestatem in humanis corporibus exercuit, vbi verò in contumaces formam seueritatis constituebat, futuri speciem damnationis arboris indicauit, & præcipuè (vt Chrysostom. dicit) in ficulnea, quæ est humidissima, vt miraculum maius appareat.

¶ Ad tertium dicẽdum, quòd Christus etiam in aqua & in aëre fecit miracula quæ sibi conueniebant: quando scilicet, vt legitur Matth. 8. imperauit ventis & mari, & facta est tranquillitas magna. Non autem conueniebat ei qui omnia in statum pacis & tranquillitatis reuocare venerat, vt vel turbationem aëris vel diuisionem aquarum faceret. Vnde Apostolus dicit Hebræ. 12. Non accessistis ad tractabilem & accessibilem ignem, & turbinem & caliginem & procellam. Circa passionem tamẽ diuisum est velum, ad ostendendum reserationem mysteriorum legis. Aperta sunt monumenta, ad ostendendum quòd per eius mortem, mortuis vita daretur. Terra mota est & petræ scissæ sunt, ad ostendendum quòd lapidea hominum corda per eius passionem emollirentur, & quòd totus mũdus virtute passionis eius erat in melius commutandus.

¶ Ad quartum dicendum, quòd multiplicatio panum non est facta per modum creationis, sed per additionem extraneæ materiæ in panes conuersæ. Vnde Augustinus super Ioan. dicit, Vnde multiplicat de paucis granis segetes, inde in manibus suis multiplicauit quinq; panes. Manifestum est autẽ quòd per conuersionem grana multiplicantur in segetes.

QVAESTIO QVADRAGESIMAQVINTA DE TRANSFIGVRATIONE CHRISTI, IN QVATVOR ARTICVLOS DIVISA.

DEINDE considerandum est de transfiguratione Christi.

¶ Et circa hoc quæruntur quatuor.

¶ Primò, vtrùm conueniens fuerit Christum transfigurari.

¶ Secundò, vtrùm claritas transfigurationis fuerit claritas gloriosa.

¶ Tertiò, de testibus transfigurationis.

¶ Quartò, de testimonio Paternæ vocis.

ARTICVLVS I.

¶ Vtrùm fuerit conueniens Christum transfigurari.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd nõ fuerit conueniens Christum transfigurari. Non enim competit vero corpori vt in diuersas figuras mutetur, sed corpori phantastico. Corpus autem Christi non fuit phantasticum, sed verum: vt suprà habitum est. Ergo videtur quòd transfigurari non debuerit. *Opus 62. cap. 16.*

¶ Præterea, Figura est in quarta specie qualitatis, claritas autem est in tertia, cùm sit sensibilis qualitas. Assumptio ergo claritatis à Christo transfiguratio dici non debet.

¶ Præterea, Corporis glorioſi sunt quatuor dotes (vt infrà dicetur) scilicet impassibilitas, agilitas, subtilitas & claritas. Non ergo debuit transfigurari magis secundum assumptionem claritatis, quàm secundum assumptionem aliarum dotium.

¶ SED CONTRA est quod dicitur Matthæi 17. quòd Iesus transfiguratus est ante tres discipulorum suorum.

CONCLVSIO

¶ Conueniens fuit vt Christus transfiguratione gloriam suæ & aliorum resurrectionis ostenderet.

¶ RESPONDEO dicendum, quòd Dominus discipulos suos præmunitura sua passione, induxerat eos ad suæ passionis sequelam. Oportet autem ad hoc quòd aliquis directè procedat in via, quòd finem aliqualiter præcognoscat, sicut sagittator non rectè iaciet sagittam, nisi prius signum prospexerit in quod iaciendum est. Vnde & Thomas dixit Ioan. 14. Domine, nescimus quò vadis, & quomodo possumus viam scire? Et hoc præcipuè necessarium est, quando via est difficilis & aspera, & iter laboriosum, finis verò iucundus. Christus autem per suam passionem ad hoc peruenit, vt gloriam obtineret non solùm animæ, quam habuit à principio suæ conceptionis, sed etiam corporis, secũdum illud Luc. vlt. Hæc oportuit Christum pati, & ita intrare in gloriam suam. Ad quam etiam perducit eos, qui vestigia suæ passionis sequuntur, secundum illud Act. 14. Per multas tribulationes oportet nos intrare in regnum cælorum. Et ideo conueniens fuit, vt discipulis suis gloriam suæ claritatis ostenderet, quod est ipsum transfigurari. Cui suos configurabit, secundum illud Phil. 3. Reformabit corpus humilitatis nostræ configuratum corpori claritatis suæ. Vnde Beda dicit super Matthæum. Pia prouisione factum est, vt contemplatione semper manentis gaudij ad breue tempus delibata, fortius aduersa tolerarent.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd sicut Hieron. dicit super Matthæum, nemo puter Christum per hoc quòd transfiguratus dicitur, pristinam formam & faciem perdidisse, vel amisisse corporis veritatem, & assumpsisse corpus spirituale vel aëreum. Sed quomodo transformatus sit, Euangelista demonstrat dicens, Refulsit facies eius sicut sol: vestimenta autem eius facta sunt alba sicut nix. Vbi splendor faciei ostenditur, & candor describitur vestium: non substantia tollitur, sed gloria commutatur.

¶ Ad secundum dicendum, quòd figura circa extremitatem corporis considerabatur: est enim figura quæ termino vel terminis comprehenditur. Et ideo omnia illa quæ circa extremitatem corporis considerantur, ad figuram quodammodo pertinere videntur. Sicut autem color, ita & claritas corporis non transparentis, in eius superficie attenditur. Et ideo assumptio claritatis, transfiguratio dicitur.

¶ Ad tertium dicendum, quòd inter prædictas quatuor dotes sola claritas est qualitas ipsius personæ in seipsa: aliæ verò tres dotes non percipiuntur nisi in aliquo actu, vel motu seu passione. Ostendit igitur Christus in seipso aliqua illarum trium dotium indicia, puta agilitatis, cùm supra vndas maris ambulauit: subtilitatis, quando de clauso vtero Virginis exiuit: impassibilitatis, quando de manibus Iudæorum vel præcipitare vel lapidare cum volentium illæsus euasit. Nec tamen propter illa transfiguratus dicitur, sed propter solam claritatem quæ pertinet ad aspectum personæ ipsius.

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶ *Super Quæstionis quadragesimæquartæ Articulum secundum.*

Sumpt. TItulus quærit an illa claritas, quæ apparuit in Christo, fuerit claritas quæ ponitur vna ex quatuor dotibus corporis glorioſi hoc eſt enim quærere, an fuerit claritas gloriosa. Et quæritur hoc ad differentiam claritatis, quæ aliàs apparere poteſt, vt in natiuitate Domini dicitur, quòd claritas Dei circumfulſit illos: & in reſurrectione Domini, Angeli in claritate candida apparuerūt.

Diuiſio q. 2. ar. 1. & 2. Conſtat enim huiuſmodi claritates nō eſſe claritates corporum glorioſorum, & propterea hīc in quæſtionem vertitur, an illa claritas Domini in transfiguratione fuerit ſicut dictæ claritates, an fuerit claritas corporis glorioſi.

Concl. ¶In corpore duo ſunt. Primò ponitur concluſio, & probatur: ſecundò ex illa excluditur opinio Hugonis de ſancto Victore. Concluſio eſt habens duas partes: Claritas illa fuit claritas gloriæ quantum ad eſſentiam, & non quantū ad modum eſſendi. Probatur primùm: Claritas gloriæ derīuatur ab anima in corpus: claritas Chriſti derīuata eſt à deitate & anima in corpus ergo. Maior eſt Augu. ad Dioſcorum. Minor eſt Damaſ. quo ad deitatem. Quo ad animam verò probatur: quia non eſt adempta Chriſto poteſtas derīuandi gloriam animæ ad corpus ex diſpēſatione, ne redūdaret. Secūda pars probatur ex differentia inter claritatis modos eſſendi diuerſos, ſcilicet vel per modum qualitatis permanentis: vel per modum paſſionis tranſeuntis. nam primo modo eſt claritas gloriæ etiā quo ad modum eſſendi non ſecundo. Quod manifeſtat ex alia differētia: qa corpora glorioſa ſunt affecta claritate, ita vt naturaliter fulgeant: hoc autem miraculosè. Et declaratur modus eſſendi, ſicut lumen in aëre. Declaratur miraculū: ſicut ambulare ſuper aquas, & autoritate Dio. confirmatur.

¶Deinde excluditur opinio Hugonis de ſancto Victō. qui in hoc ſecūdo differt quo ad verba: quia Dotis nomine vſus eſt, quę quid ſixum ſonare videtur. Sed fortē quo ad rem idem ſentit, ſcilicet quòd aſſumpſit dotē ſecundū eſſentiam non ſecundū modum eſſendi, id eſt, non per modum dotis. Omnia clara ſunt ſ litera.

Exclud.

¶ *Num gloria quæ apparuit in corpore Chriſti, derīuata ſit à gloria animæ.*

Quæſtio. ¶Circa rationem litēræ dubium occurrit. Tum qa inualida videtur, ex hoc q nō eſt adempta Chriſto poteſtas derīuandi gloriam animæ ad corpus, inferendo, ergo gloria illa derīuata eſt ab anima: à poſſe nanque ad eſſe non valet argumentum. Tum quia ſi gloria illa derīuata eſt ab anima in corpus, ergo non eſt miraculoſa, ſed naturalis: quoniam pro illo tempore redundantia prius prohibita naturalem curſum ſuum ſecit. Et ſortorum oppoſitū videtur, ſcilicet quòd non eſſe clarum Chriſti corpus, erat miraculoſum, quia miraculosè ſuſpendebatur redundantia animæ ad corpus: fulgere autem erat naturale: quia ſibi derelictum fulgebat.

ARTICVLVS II.

¶ *Vtrum claritas Chriſti in transfiguratione fuerit claritas gloriosa.*

AD SECVNDVM ſic procedit. Videtur q̄ illa claritas nō fuerit claritas gloriosa. Dicit enī quędā glo. Bedæ ſuper illud Matt. 17. Trāsfiguratꝰ eſt corā eis. In corpore, inquit, mortali, oſtendit non immortalitatem, ſed claritatem ſimilem futuræ immortalitati. Sed claritas gloriæ eſt claritas immortalitatis. Non ergo illa claritas, quam Chriſtus diſcipulis oſtendit, fuit claritas gloriæ.

¶Præterea, Super illud Lucæ 9 Non guſtabunt mortem, niſi videant regnum Dei, dicit glo. Bedæ, id eſt glorificationem corporis in imaginaria repræſentatione futuræ beatitudinis. Sed imago alicuius rei non eſt ipſa res. Ergo claritas illa non fuit claritas beatitudinis.

¶Præterea, Claritas gloriæ non eſt niſi in corpore humano. Sed claritas illa trāsfiguratiōis apparuit nō ſolùm in corpore Chriſtiſed etiam in veſtimentis eius, & in nube lucida, quæ diſcipulos obumbrauit. Ergo videtur quòd illa claritas non fuerit claritas gloriæ.

¶SED CONTRA eſt quod ſuper illud Matth. 17. Transfiguratus eſt ante eos, dicit Hieronym. Qualis futurus eſt tempore iudicij, talis Apoſtolis apparuit. Et ſuper illud Matth. 16. Donec videant Filium hominis venientem in regno ſuo, dicit Chryſo. Volens mōſtrare quid eſt illa gloria, in qua poſtea venturus eſt, eis in præſenti vita reuelauit, ſicut poſſibile erat eos diſcere: vt neque in Domini morte iam doleant.

CONCLVSIO.

¶ *claritas, quam chriſtus in ſua transfiguratione oſtendit, fuit gloriæ claritas eſſentialiter, licet non ſecundum modum, cùm erit per modum tranſeuntis qualitatis.*

¶RESPONDEO dicendum, quòd claritas illa, quàm Chriſtus in transfiguratione aſſumpſit, fuit claritas gloriæ quātum ad eſſentiam, non tamen quantum ad modum eſſendi. Claritas enim corporis glorioſi derīuatur ab animæ claritate: ſicut Auguſtinus dicit in Epiſtola ad Dioſcorum. Et ſimiliter claritas corporis Chriſti in transfiguratiōe derīuata eſt & à diuinitate ipſius (vt Damaſce. dicit) & à gloria animæ eius. Quòd enim à principio conceptionis Chriſti, gloria animæ non redundaret ad corpus, ex quadam diſpenſatione diuina factū eſt, vt in corpore paſsibili noſtræ redēptionis expleret myſteria: ſicut ſuprà dictum eſt. Non tamen per hoc adempta eſt Chriſto poteſtas derīuandi gloriam animæ ad corpus. Et hoc quidem fecit quantum ad gloriæ claritatem in transfiguratione. Aliter tamen quàm in corpore glorificato: nam ad corpus glorificatum redundat claritas ab anima, ſicut qualitas quædam permanens, corpus afficiens: vnde fulgere coporaliter, non eſt miraculoſum in corpore glorioſo. Sed ad corpus Chriſti in transfiguratione derīuata eſt claritas à diuinitate & anima eius, non per modū qualitatis immanentis & afficientis ipſum corpus, ſed magis per modum paſſionis tranſeuntis: ſicut cùm aër illuminatur à ſole. Vnde ille fulgor tunc in corpore Chriſti apparens, miraculoſus fuit: ſicut & hoc ipſum quòd ambulauit ſuper vndas maris. Vnde Diony. dicit in Epiſtola 4. ad Caium, Super hominem operabatur Chriſtus ea quæ ſunt hominis: & hoc monſtrat Virgo ſupernaturaliter concipiēs, & aqua inſtabilis, materialium & terrenorum pedum ſuſtinens grauitatem. Vnde non eſt dicēdum (ſicut Hugo de ſanct. Vic. dicit) quòd Chriſtus aſſumpſit quatuor dotes: claritatis in transfiguratione: agilitatis, ambulando ſuper mare: ſubtilitatis, egrediēdo de clauſo vtero Virginis: & impaſſibilitatis in cœna, quādo dedit corpus ſuum ad edendum, ſine hoc quòd diuideretur, quia dos nominat quandam qualitatem immanentem corpori glorioſo. Sed miraculosè habuit ea quæ pertinent ad dotes.

Et eſt ſimile quantum ad animam de viſione, qua Paulus vidit Deum in raptu: vt in Secunda parte dictum eſt.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd ex illo verbo non oſtenditur quòd claritas Chriſti non fuerit claritas gloriæ, ſed quòd non fuit claritas corporis glorioſi: quia corpus Chriſti nondum erat immortale. Sicut enim diſpenſatiuè factum eſt, vt in Chriſto gloria animæ non redundaret ad corpus, ita fieri potuit diſpenſatiuè, vt redundaret quantum ad dotem claritatis, & non quantum ad dotem impaſſibilitatis.

¶Ad ſecundum dicendum, quòd illa claritas dicitur imaginaria fuiſſe, non quin eſſet vera claritas gloriæ: ſed quia erat quædam imago repræſentans illam gloriæ perfectionem, ſecundum quam corpus erit glorioſum.

¶Ad tertium dicendum, quòd ſicut claritas quæ erat in corpore Chriſti, repræſentabat futuram claritatem corporis eius, ita claritas veſtimentorum eius deſignat futuram claritatem Sanctorum, quæ ſuperabitur à claritate Chriſti, ſicut candor nitis ſuperatur à ſplendore ſolis. Vnde Gregor. dicit 32. Moralium, quòd veſtimenta Chriſti facta ſunt ſplendentia: quia in ſupernæ claritatis culmine Sancti omnes, ei luce iuſtitiæ fulgentes adhærebunt. veſtium enim nomine iuſtos quos ſibi adiunget ſignificat: non reddidit glorioſum ſimpliciter: & ideo miraculoſum fuit, vt corpus non glorioſum fulgeret. Concede ergo quòd vtrunque miraculoſum fuit, ſcilicet & corpus Chriſti non fulgere: & ſic fulgere in transfiguratione. Sed primum ſpectat ad primum, & quaſi vniuerſale antiquūmque miraculum in Incarnatione factum: quo ſuſpenſa eſt redundantia gloriæ ab anima in corpus Chriſti, vt haberet corpus paſsibile, pro noſtra ſalute moriendo, &c. Secundum autem ſpectat ad ſpeciale miraculū, quo nūc actualiter corpori paſsibili, &c. præſtitum eſt, vt fulgeret: & ratione huius in litera dicitur, quòd fuit fulgor Chriſti miraculoſus.

¶ſ: per

Et per hæc patet ſolutio obiectorum.

Anot. ¶In reſponſione ad tertium, Autor ad myſticam tranſit rationem, relinquens pro manifeſto nihil officere claritati gloriosę corporis Chriſti, ſi tanta eſt quòd etiam ſplendidas veſtes efficiat, & nubes lucidas reddat, per radiorum ſuorum emiſſionem. Hæc enim non ad ipſum ſpectant claritatem, ſed ad ipſius effectus: in hoc enim magnitudo lucis corporis Chriſti oſtenditur, & graduata illius participatio, dum veſtes propinquiores ſplēdent, nubes autem remotior lucida fit.

¶ *Super Quæſtionis quadrageſimæquintæ Articulum tertium.*

Concat. TItulus clarus eſt. ¶In corpore vni ca concluſio: Conuenienter inducti ſunt teſtes transfigurationis. Probatur, Ad gloriam æternā, per Chriſtum adducuntur homines præcedenter ipſum, & ſequentes: ergo conuenienter homines duo ex præcedentibus, & tres ex ſequentibus inducti ſunt transfigurationis teſtes. Antecedēs licet ſit clarum, manifeſtatur tamen ex myſterio turbarum clamantium, &c. Conſequentia autem quo ad transfigurationem probatur: quia transfiguratio nihil aliud fuit, quàm quæ iam demonſtratio gloriæ inuiſibilis ad ipſam. Quo ad numerum teſtium probatur: quia in ore duorum vel trium, &c.

¶ *Super Quæſtionis quadrageſimæquintæ Articulum quartum.*

Concat. IN corpore vnica concluſio: Conuenienter teſtimonium naturalis Chriſti filiationis paterna voce auditum eſt in transfiguratione, ſicut & in baptiſmo. Probatur: Adopto filiorum Dei eſt per conformitatem imaginis diuinæ ad naturalem filium, & hoc vel ſecundum gratiam vel gloriam: ergo conueniens fuit teſtimonium naturalis filiationis Chriſti, &c. Antecedens quo ad primam partem relinquitur clarum: & patet ad Rom. 8. Quos prædeſtinauit conformes fieri imaginis Filij ſui. Quo ad ſecundam & tertiam manifeſtatur autoritate Ioannis Euangeliſtæ. Conſequentia probatur, quia in baptiſmo datur gratia, in transfiguratione gloria manifeſtata eſt. Et manifeſtatur ſimul conuenientia teſtimonij ex perſona Patris, quia ſolus nouit. Omnia clara ſunt iuxta ſubiectam materiam.

ſecundum illud Iſa. 49. His omnibus velut ornamento veſticris. Nubes autem lucida ſignificat Spiritus ſancti gloriam vel virtutem paternam (vt Orige. dicit) per quam Sancti in futura gloria protegentur. Quamuis etiam conuenienter ſignificare poſsit claritatem mundi innouati, quæ erit Sanctorum tabernaculum. Vnde Petro diſponente tabernacula facere, nubes lucida diſcipulos obumbrauit.

ARTICVLVS III.

¶ *Vtrum teſtes trāsfigurationis conuenienter fuerint inducti.*

AD TERTIVM ſic procedit. Videtur quòd non conuenienter inducti fuerint teſtes tranſfigurationis. Vnuſquiſque enim maximè poteſt perhibere teſtimonium de notis. Sed qualis eſſet futura gloria, tempore transfigurationis Chriſti nulli homini per experimentum erat adhuc notum, ſed ſolis Angelis. Ergo teſtes transfigurationis magis debuerūt eſſe Angeli quàm homines.

¶Præterea, Teſtes veritatis non decet aliqua fictio, ſed veritas. Moyſes autem & Helias non ibi verè affuerunt: ſed imaginariè dicit enim quædam glo. ſuper illud Luc. 9. Erant autem Moyſes & Helias, &c. Sciēdum, inquit, non corpora vel animas Moyſi & Heliæ ibi apparuiſſe, ſed in ſubiectā creatura illa corpora fuiſſe formata. Poteſt etiam credi angelico miniſterio hoc factum eſſe, vt Angeli eorum perſonas aſſumerēt. Non ergo videtur quòd fuerint conuenientes teſtes.

¶Præterea, Act. 10. dicitur, quòd Chriſto omnes Prophetæ teſtimonium perhibent. Ergo non ſoli Moyſes & Helias debuerunt adeſſe tanquam teſtes, ſed etiam omnes Prophetæ.

¶Præterea, Gloria Chriſti omnibus Chriſti fidelibus repromittitur: quos per ſuam transfigurationem ad illius gloriæ deſiderium accendere voluit. Non ergo ſolos Petrum & Iacobum & Ioannem in teſtimonium ſuæ transfigurationis aſſumere debuit, ſed omnes diſcipulos.

¶IN CONTRARIVM eſt Euangelicæ ſcripturæ autoritas.

CONCLVSIO.

¶ *Congruum fuit, vt his teſtes tranſfigurationis ve carentur, quos euangelica prodit hiſtoria, de præcedentibus ſanctis Moyſe & Helia: de ſequentibus Petro, Iacobo, ac Ioāne, vt omnes ſe eſſe per gloriam ſuam glorificaturum oſtenderet.*

¶RESPONDEO dicendum, quòd Chriſtus transfigurari voluit, vt gloriam ſuam hominibus oſtenderet, & ad eam deſiderādam homines prouocaret: ſicut ſuprà dictum eſt. Ad gloriam autem æternæ beatitudinis adducitur homines per Chriſtum, non ſolùm qui poſt eum fuerunt, ſed etiam qui eum præceſſerunt. Vnde eo ad paſſionem properante, tam turbæ, quæ ſequebātur, quàm quæ præcedebant, ei clamabant Hoſanna: vt dicitur Matth. 21. quaſi ſalutem ab eo petentes. Et ideo conueniens fuit vt de præcedentibus ipſum teſtes adeſſent, ſcilicet Moyſes & Helias, & de ſequentib⁹ ipſm, ſcilicet Petrus & Iacobus & Ioānes, vt in ore duorum vel trium teſtium ſtaret hoc verbum.

¶AD PRIMVM ergo dicendū, q Chriſtus per ſuā trāsfiguratiōē manifeſtauit diſcipulis corporis gloriā, q̄ ad ſolos homines pertinet. Et ideo cōueniēter nō Angeli, ſed homines ad hoc, p teſtibus inducitur.

¶Ad ſecundum dicendum, quòd gloſilla dicitur eſſe ſumpta ex libro, qui intitulatur de Mirabilibus ſacræ Scripturæ, qui non eſt liber autenticus, ſed falsò aſcribitur Auguſt. & ideo illi gloſſæ non eſt ſtandum. Dicit enim expreſsè Hiero. ſuper Matthæ. Conſiderandum eſt, quòd Scribis & Phariſæis de cælo ſigna poſcentibus dare noluit. hīc verò vt Apoſtolorum augeat fidem, dat ſignum de cælo: Helias inde deſcendente, quò cōſcenderat, & Moyſe ab inferis reſurgente. Quod non eſt ſic intelligēdum, quaſi anima Moyſi ſuum corpus reſumpſerit: ſed quòd anima eius apparuit per aliquod corpus aſſumptum, ſicut Angeli apparent. Helias autem apparuit in proprio corpore, non quidem de cælo empyreo allato, ſed de aliquo eminenti loco, in quod fuerat in curru igneo raptus.

¶Ad tertium dicendum, quòd (ſicut Chryſoſtom. dicit ſuper Matth. Moyſes & Helias in medium adducuntur propter multas rationes. Prima eſt hæc: quia enim turbæ dicebant eum eſſe Heliam, vel Hieremiam, aut vnum ex Prophetis: capita Prophetarum ſecū ducit, vt ſaltem hinc appareat differentia ſeruorum & Domini. Secunda ratio eſt: quia Moyſes legem dedit, Helias pro gloria Domini æmulator fuit. Vnde per hoc quòd ſimul cum Chriſto apparent, excluditur calumnia Iudæorum accuſantium Chriſtum tanquā tranſgreſſorem legis, & blaſphemum, Dei ſibi gloriam vſurpantem. Tertia ratio eſt, vt oſtendat ſe habere poteſtatem mortis & vitæ, & eſſe iudicem mortuorum & viuorum: per hoc quòd Moyſem iam mortuum & Heliam adhuc viuentem, ſecum ducit. Quarta ratio eſt: quia ſicut Lucas dicit, Loquebātur cum eo de exceſſu, quem completurus erat in Hieruſalem, id eſt de paſſione & morte ſua. Et ideo vt ſuper hoc diſcipulorum animos confirmaret inducit eos in medium, qui ſe morti expoſuerunt pro Deo. Nam Moyſes cum periculo mortis ſe obtulit Pharaoni: Helias verò Regi Achab.

Quinta ratio eſt: quia volebat vt diſcipuli ſui æmularentur Moyſi manſuetudinem, & zelum Heliæ. Sextam rationem addit Hilar. vt oſtēderet, ſcilicet ſe per legem quam dedit Moyſes, & per Prophetas, inter quos fuit Helias præcipuus, eſſe prædicatum.

¶Ad quartum dicendum, quòd alta myſteria non ſunt omnibus exponenda immediatè: ſed per maiores ſuo tempore ad alios debent deuenire. Et ideo, vt Chryſoſto. dicit, aſſumpſit tres tanquam potiores. Nā Petrus excellens fuit in dilectione, quam habuit ad Chriſtum, & iterum in poteſtate ſibi commiſſa. Ioā. verò in priuilegio amoris, quo à Chriſto diligebatur propter ſuam virginitatem: & iterum propter prærogatiuam euangelicæ doctrinæ. Iacobus autem propter prærogatiuam martyrij. Et tamen hoſipſos noluit hoc quod viderant, aliis annuntiare ante Reſurrectionem, ne (vt Hieronym. dicit) & incredibile eſſet pro rei magnitudine, & poſt tantam gloriam, ſequens crux ſcandalum faceret, vel etiam totaliter impediretur à populo: & vt cùm eſſent Spiritu ſancto repleti, tunc geſtorum ſpiritualium teſtes eſſent.

ARTICVLVS IIII.

¶ *Vtrum conuenienter auditum fuerit teſtimonium paternæ vocis in transfiguratione.*

AD QVARTVM ſic proceditur. Videtur quòd inconuenienter auditum fuerit teſtimonium paternæ vocis dicentis, Hic eſt filius meus dilectus. Quia, vt dicitur Iob 33. ſemel loquitur Deus, ſecundò idipſum nō repetit. Sed in baptiſmo hoc ipſum paterna vox fuerat pro teſtata. Non ergo fuit conueniens, quòd hoc iterum proteſtaretur in transfiguratione.

In cat. au. Aug. tha. 17. lib. 2. & Mar. 9. lib. 1.

¶Præterea, In baptiſmo ſimul cum voce paterna affuit Spiritus ſanctus in ſpecie columbæ, quod in trāsfiguratione factum non fuit. Non ergo conueniens videtur fuiſſe Patris proteſtatio.

¶Præterea, Chriſtus docere incepit poſt baptiſmum, & tamen in baptiſmo vox Patris ad eum audiendum homines non induxerat, ergo nec in transfiguratione inducere debuit.

¶Præterea, Non debet aliquibus dici ea, quæ ferre nō poſſunt, ſecundum illud Ioan. 16. Adhuc habeo vobis multa dicere, quæ nō poteſtis portare modò. Sed diſcipuli vocem Patris ferre non poterant, dicitur enim Matthæ. 17. quòd audientes diſcipuli ceciderunt in faciem ſuam, & timuerunt valde. ergo non debuit paterna ad eos fieri.

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶Quinta pars principalis.

Consequenter. &c. ¶Hic incipit quinta pars quinti, de exitu Christi ex hoc mundo.

¶Super Quæstionis quadragesimæsextæ Articulum primum.

Annot. TItulus vt sonat, sumatur: quoniã in corpore articuli distinguitur.

Coment. ¶In corpore distinctionis vna ponitur cum tribus conclusionibus. Distinctio est de necessario dupliciter, vel simpliciter, vel extrinseco. & hoc vel coactionis, vel suppositionis: & hoc vel sine quo non, vel non ita bene. Vbi videndum, quòd membra principalia distinctionis sunt tria, scilicet necessarii secundum se, vel coactionis, vel suppositionis. Si tamen vltimum membrum subdistinguatur, erunt quatuor, numerando duos modos necessarij ex suppositione, scilicet vel quia sine ipso nõ potest peruenire ad finem, vt nauigatio est necessaria ad perueniendum in insulam, vel sine quo non ita bene: vt equitare est necessarium ad eundum ex Bononia Romam, ad quam minus bene pedes posset quis ire. ¶In littera omnes isti modi tanguntur distinguendo: sed conclusiones, ponendo tria tantùm principalia membra, considerantur: quia, vt patebit, sequentibus articulis reseruatur discussio subdistinctorum modorum, ad præsentem applicata materiam. Possunt ergo in litera iuxta tria principalia distinctionis membra prædicta, tres conclusiones. Prima est: Christum pati non fuit necessarium absolutè. Probatúrque statim: quia tam ex parte Dei quàm ex parte hominis possibile fuit aliter se habere. Secunda conclusio est: Christum pati, non fuit necessarium necessitate coactionis. Probatur: quia Deus, qui diffinluit Christum pati, non potest cogi: & ipse Christus qui passus est, voluntariè passus est: oblatus est enim quia voluit. Tertia conclusio est: Christum pati, fuit necessarium necessitate suppositionis. Probatur & ex parte nostri, vt habeamus vitam æternam, Ioannis 3. & ex parte Christi, vt intraret in gloriam suam, Luc. vltimo: & ex parte Dei, vt impleretur diffinitio eius, Luc. vigesimosecundo, & vltimo. Omnia sunt clara.

¶IN CONTRARIVM est auctoritas Euangelicæ Scripturæ.

CONCLVSIO.

¶Quanquã alio modo, quàm per passionẽ potuerit Deus humanũ genus liberare, supposita tamen diuina præscientia, fuit impossibile alio modo quàm per passionem hoc tantum bonũ humano generi præstari.

¶RESPONDEO dicendum, quòd adoptio filiorum Dei est per quandam conformitatem imaginis ad filium Dei naturalem. Quod quidẽ fit dupliciter, primò quidem fit per gratiam viæ, quæ est conformitas imperfecta. Secundò, per gloriam, quæ erit conformitas perfecta, secundum illud primæ Ioan. 3. Nũc filij Dei sumus, & nondum apparuit quid erimus: scimus quoniã cùm apparuerit, similes ei erimus, quoniam videbimus eum sicuti est. Quia igitur gratiam per baptismum consequimur, in transfiguratione autem præmonstrata est claritas futuræ gloriæ, ideo tam in baptismo, quàm in transfiguratione conueniens fuit manifestari naturalem Christi filiationem testimonio Patris, quia solus est perfectè conscius illius perfectæ generationis simul cum Filio & Spiritu sancto.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd illud verbum referẽdum est ad æternam Dei locutionẽ: qua Deus pater verbũ vnicũ protulit sibi coæternũ. Et tamen põt dici, cp licet idẽ corporali voce Deus protulerit: nõ tamen propter idẽ, sed ad ostendendũ diuersum modũ, quo homines participare possunt similitudinem filiationis æternæ.

¶Ad secundum dicẽdum, quòd sicut in baptismo vbi declaratum fuit mysterium primæ regenerationis, ostensa est operatio totius Trinitatis per hoc quòd fuit ibi filius incarnatus, apparuit Spiritus sanctus in specie columbæ, & Pater fuit ibi declaratus in voce: ita etiam in transfiguratione, quæ est sacramentum secundæ regenerationis, tota Trinitas apparuit, Pater in voce, Filius in homine, Spiritus sanctꝰ in nube clara. Quia sicut in baptismo dat innocentiam, quæ per simplicitatem columbę designatur, ita in resurrectione dabit electis suis claritatem gloriæ & refrigerium ab omni malo, quæ designantur in nube lucida.

¶Ad tertium dicendum, quòd Christus venerat gratiam actualiter dare: gloriam verò promittere verbo. Et ideo conuenienter in transfiguratione inducuntur homines, vt ipsum audiant, non autem in baptismo.

¶Ad quartum dicendum, quòd conueniens fuit discipulos voce paterna terreri & prosterni, vt ostenderetur quòd excellentia illius gloriæ, quæ tunc demonstrabatur, excedit omnem sensum & facultatẽ morralium, secundum illud Exod. 33. Non videbit me homo, & viuet. Et hoc est quod Hieron. dicit super Matth. cp humana fragilitas cõspectũ maioris gloriæ ferre non sustinet. Ab hac autẽ fragilitate sanãtur homines p Christũ, eos in gloriã adducẽdo: qđ significatur p hoc quod dixit eis, Surgite, nolite timere.

QVAESTIO QVADRAGESIMASEXTA de Passione Christi, in duodecim articulos diuisa.

CONSEQVENTER considerandum est de his, quæ pertinẽt ad exitũ Christi de mũdo. Et primò de passione eius. secundò de morte. tertiò, de sepultura. quarto, de descensu ad inferos.

¶Circa passionem occurrit triplex consideratio. prima de ipsa passione. secũda de efficiẽte passionis. tertia de fructu passionis.

¶Circa primum quærũtur duodecim.

¶Primo, vtrũm necesse fuerit Christum pati pro liberatione hominum.

¶Secũdò, vtrũm fuerit alius modꝰ possibilis liberatiõis hũanæ.

¶Tertiò, vtrũm ille modus fuerit conuenientior.

¶Quartò, vtrũm fuerit conueniens quòd in cruce pateretur.

¶Quintò, de generalitate passionis eius.

¶Sextò, vtrũm dolor, quẽ in passione sustinuit, fuerit maximus.

¶Septimò, vtrũm tota anima eius pateretur.

¶Octauò, vtrũm passio eius impedierit gaudium fruitionis.

¶Nonò, de tempore passionis.

¶Decimò, de loco.

¶Vndecimò, vtrũm conueniens fuerit, ipsum cum latronibus crucifigi.

¶Duodecimo, vtrũm passio ipsius Christi sit diuinitati attribuenda.

ARTICVLVS I.

¶Vtrũm fuerit necessarium christum pati pro liberatione humani generis.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd nõ fuerit necessarium Christum pati pro humani generis liberatione. Humanum enim genus liberari non poterat nisi à Deo: secundum illud Isa. 45. Nunquid non ego Dominus, & non est vltrà Deus absque me? Deus iustus & saluans non est præter me. In Deo autem non cadit aliqua necessitas: quia hoc repugnaret omnipotentiæ ipsius. Ergo nõ fuit necessarium Christum pati.

¶Præterea, Necessarium voluntario opponitur. Sed Christus propria voluntate est passus: dicitur enim Isa. 53. Oblatus est, quia ipse voluit, non ergo necessarium fuit eum pati.

¶Præterea, Sicut in Psalm. dicitur, Vniuersæ viæ Domini misericordia & veritas. Sed non videtur necessarium, quòd pateretur ex parte misericordię diuinę: quæ sicut gratis dona tribuit, ita videtur quòd gratis debita relaxet absq; satisfactione, neque etiam ex parte diuinæ iustitiæ, secundum quam homo æternam damnationem meruerat. Ergo videtur non fuisse necessarium cp Christus pro liberatione hominum pateretur.

¶Præterea, Angelica natura est excellentior, quàm humana, vt patet per Dionys. 4. ca. de di. no. sed pro reparatione angelicæ naturæ, quæ peccauerat, Christꝰ nõ est passus. Ergo videtur quòd nec etiã fuerit necessarium eum pati pro salute humani generis.

¶SED CONTRA est quod dicitur Ioã. 1. Sicut Moyses exaltauit serpentem in deserto: sic oportet exaltari Filium hominis, vt omnis qui credit in eum, non pereat, sed habeat vitam æternam. Quod quidem de exaltatione in cruce intelligitur. ergo videtur quòd Christum oportuerit pati.

CONCLVSIO.

¶Quanquam necessarium non fuerit christum pati aliqua coactionis necessitate vel ex parte Dei, qui ipsum pati diffinierat, nec ipsius, qui voluntariè passus fuit: necessarium tamen, & expediens fuit, vt sibi, & nobis vitam promereretur æternam, pro nobis Patri satisfaciens, & vt omnem in hoc impleret Scripturam.

¶RESPONDEO dicendum, quòd (sicut Philosophus docet in quinto Meta.) necessarium multipliciter dicitur. Vno quidem modo, quod secundum sui naturam impossibile est aliter se habere, & sic manifestum est, quòd non fuit necessarium Christum pati, neq; ex parte Dei, neq; ex parte hominis. Alio modo dicitur aliquid necessarij ex aliquo exteriori. Quod quidem si sit causa efficiens vel mouens, facit necessitatem coactionis: vt puta cùm aliquis nõ potest ire propter violentiã detinentis ipsum. Si verò illud exterius, quod necessitatẽ inducit, sit finis, dicetur aliquid necessarij ex suppositione finis: quando scilicet finis aliquis aut nullo modo potest esse, aut non potest esse cõuenienter nisi tali fine præsupposito. Non ergo fuit necessarium Christũ pati necessitate coactiõis, neq; ex parte Dei, q Christi diffiniuit pati, neq; etiã ex parte ipsius Christi, q volũtariè passus est. Fuit autẽ necessarium necessitate finis: qui quidẽ potest tripliciter intelligi. Primò quidẽ ex parte nostra, q p eius passionẽ liberati sumus: secundũ illud Ioã. 3. Oportet exaltari Filiũ hominis, vt omnis q credit in eũ, non pereat, sed habeat vitã æternã. Secũdò, ex parte ipsius Christi, qui p humilitatem passionis meruit gloriam exaltationis. Et ad hoc pertinet qđ dicitur Lucæ

¶Super Quæstionis quadragesimæsextæ Articulum secundum.

Annot. TItulus statim asserit rerum quæstionem: quia videtur præposterus ordo nam prius erat quærendum si erat alius modus possibilis, posterà quærenda erat necessitas alterius eorum. Post necessitatem siquidem conclusum vnius modi, quid ad aliem de aliis modis possibilibus, & quæ. ¶Ad hoc dicitur, quòd ad scire licet possibile absolutè sic communius ac prius est, necessario, & propterea quærenda prius esset possibilitas, quàm necessitas absolutè: possibile tamen, vt medium ad finem, non est prius necessario sumpto, hoc est comprehẽdente necessarium ad finẽ, tam finẽ quo nõ, quàm propter melius, sed est posterius eo, vtpote species filius. nam omne medium possibile ad finem, aut est finis quo añ, aut propter melius: boni enim aliquid in via ad finẽ asserre oportet medium omne possibile. Quocirca postquam Auctor conclusit, necessarium esse Christi passionem ad salutem humanam, merito nunc inquirit, an fuerit sic necessaria quòd sine illa non potuerit haberi libertas humana à peccato: hoc est quærere an fuerit possibilis alius modus liberationis humanæ. Nam si nõ fuerit possibilis alius modus, passio Christi fuit ad libertatem humanam necessaria, sicut nauigatio ad transeundum in insulam: quia aliter non potest trãsire. Et cp fuit possibilis alius modus, passio Christi non fuit necessaria ad liberandũ genus humanum, sicut nauigatio ad insulam: quia per illum alium modum potuit nostra liberatio fieri. Vbi videre clarè potest, quòd ordo rectissimus est ut primò quæsitum sit an passio Christi fuerit ad salutem nostram necessaria. Secundò, quomodo necessaria, an scilicet sine qua non potuisset haberi libertas humana. Et quoniam in hoc articulo concluditur quòd passio Christi non est sic necessaria (quoniam potuit alio modo humanũ genus liberari) ideo consequenter in tertio articulo quæritur an passio Christi fuerit cõuenientius medium ad liberandum humanam, quàm aliquis alius modus possibilis.

¶In corpore articuli est vna distinctio bimembris cum duabus conclusionibus iuxta duo membra. Distinctio est. Possibile vel impossibile dupliciter vel absolutè, vel ex suppositione. Prima conclusio est: Alio modo quàm per passionẽ Christi hominem liberari fuit possibile simpliciter. Probaturque quia nõ est impossibile apud Deum omne verbũ. Secũda conclusio est: Alio modo, quàm per passionem Christi, hominem liberari, fuit impossibile suppositis præscientia & diffinitione Dei facta. Probatur quia impossibile est diffinitionem & præscientiam Dei falli.

¶Super Quæstionis quadragesimæsextæ Articulum tertium.

Annot. TItulus monstrat euacuatam iam esse distinctionẽ factam in primo articulo de necessario. Nam illorum duorũ modorum ibi indiscussorum (scilicet necessarium sine quo nullo modo potest haberi finis, & sine quo non ita conueniens) primum in secundo articulo discussum est. vt patuit in illo. reliquũ autem in præsenti articulo discutitur. Cõparatur siquidem in hoc titulo passio Christi ad quodcunque aliud medium possibile pro libertate humana, secundum conuenientiam an scilicet ipsa passio Christi sit conuenientius medium, quàm alia. Ex quo enim conclusum fuit, quòd non est mediũ necessarium sine quo nõ oportebat discutere, an sit mediũ necessarij propter melius: quod nunc fit. Et scito, quòd quemadmodum articulus secundus motus est simpliciter & absolutè de medio alio possibili ad talem finẽ, & nõ præsupposita diffinitione Dei de medio hoc, scilicet passionis Christi: & propterea responsum est cum distinctione, ita hic quoque inter media ad talem finem possibilia simpliciter & absolutè quærit. quod eorum sit conuenientius. Et est quasi quærere rationes, quare tale medium, scilicet passionis Christi, sit potius præelectum ad talẽ finem (scilicet liberationis humanæ) quàm quicunque aliud medium Deo possibile. Dixi autem quasi: quia hic nõ dicitur diuinæ voluntatis ratio, sed ratio seu proportio & conuenientia maior medij ad finem.

¶In corpore vnica conclusio. Modus liberationis humanæ per passionem Christi est conuenientior, quàm per solam Dei voluntatem. Probatur: Tanto modus aliquis est conuenientior, quanto per ipsum plura concurrũt, expellentia ad finem illum, sed per modum istum multa concurrũt, quæ non concurrerẽt, si per

¶Præterea, Fidei nõ potest subesse falsum. Sed antiqui Patres crediderunt Christum passurum. ergo videtur quòd non potuerit esse, quin Christus pateretur.

¶SED CONTRA est qđ Aug. dicit 13. de de Tri. Modũ quo nos per mediatorẽ Dei & hominũ, hominem Christum Iesum, Deus liberare dignatur, asserimus bonum & diuinæ cõgruũ dignitati: verùm eriã ostendamus, nõ aliũ modũ possibilẽ Deo defuisse, cuius potestati cũcta æqualiter subiacẽt.

CONCLVSIO.

¶Quanquam alio modo, quàm per passionẽ potuerit Deus humanũ genus liberare, supposita tamen diuina præscientia, fuit impossibile alio modo quàm per passionẽ hoc tantum bonum humano generi præstari.

¶RESPONDEO dicendũ, q aliqđ potest dici possibile vel impossibile dupliciter. Vno modo simpliciter & absolutè, alio modo ex suppositione. Simpliciter igitur & absolutè loquendo, possibile fuit Deo alio modo hominẽ liberare, q̃ per passionẽ Christi: qa nõ est impossibile apud Deum omne verbũ, vt dicitur Luc. 1. Sed ex aliqua suppositione facta fuit impossibile: quia enim impossibile est Dei præscientiã falli, & eius voluntatẽ seu dispositionẽ cassari, suppositis præsciẽtia & præordinatiõe Dei de passione Christi, nõ erat simul possibile Christũ nõ pati, vel hominẽ alio modo, q̃ per eius passionẽ liberari. Et est eadem ratio de omnibus his quæ sunt præscita & præordinata à Deo, vt in Prima parte habitum est.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, cp Dominus ibi loqtur supposita præsciẽtia & præordinatione Dei, secundũ quam erat ordinatũ, vt fructus humanæ salutis nõ sequeretur, nisi Christo patiente. Et similiter intelligendũ est quod secundo obijcitur, Si nõ potest hic calix trãsire nisi bibam illum, fiat voluntas tua. Scito, quòd quemadmodum articulus secundus motus est simpliciter & absolutè de medio alio possibili ad talem finẽ, & nõ præsupposita diffinitione Dei de medio hoc, scilicet passionis Christi: & propterea responsum est cum distinctione, ita hic quoque inter media ad talem finem possibilia simpliciter & absolutè quærit. quod eorum sit conuenientius. Et est quasi quærere rationes, quare tale medium, scilicet passionis Christi, sit potius præelectum ad talẽ finem (scilicet liberationis humanæ) quàm quicunque aliud medium Deo possibile. Dixi autem quasi: quia hic nõ dicitur diuinæ voluntatis ratio, sed ratio seu proportio & conuenientia maior medij ad finem.

¶In corpore vnica conclusio. Modus liberationis humanæ per passionem Christi est conuenientior, quàm per solam Dei voluntatem. Probatur: Tanto modus aliquis est conuenientior, quanto per ipsum plura concurrũt, expellentia ad finem illum, sed per modum istum multa concurrũt, quæ non concurrerẽt, si per

¶Præterea, Mat. 26. Dominus dicit ad Patrem, Pater mi, si non potest hic calix transire, nisi bibam illum, fiat voluntas tua. Loquitur autem ibi de calice passionis. ergo passio Christi præteriri non poterat. Vnde & Hil. dicit, Ideo calix transire non potest nisi illum bibat: quia reparari nisi ex eius passione non possumus.

¶Præterea, Iustitia Dei exigebat, vt homo à peccato liberaretur, Christo per passionẽ satisfaciẽte. Sed Christus suã iustitiã nõ potest præterire: dicitur enim 1. ad Timo. 1. Si non credimus, ille fidelis permanet, negare seipsum nõ potest. Seipsum autẽ negaret, si iustitiã suã negaret, cùm ipse sit iustitia. ergo videtur quòd nõ fuerit possibile alio modo hominẽ liberari, quàm per passionẽ Christi.

ARTICVLVS II.

¶Vtrũm fuerit possibile aliꝰ modus liberationis humanæ, quàm per passionem christi.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd non fuerit possibilis alius modus liberationis humanæ, quàm per passionẽ Christi. Dicit enim Dominus Io. 12. Nisi granum frumenti cadens in terram, mortuum fuerit, ipsum solum manet: si autẽ mortuum fuerit, multum fructum affert. vbi dicit Augustꝰ cp seipsum granum dicebat. Nisi ergo mortem passus esset, aliter fructum nostræ liberationis non fecisset.

¶Præterea, Mat. 26. Dominus dicit ad Patrem, Pater mi, si non potest hic calix transire, nisi bibam illum, fiat voluntas tua. Loquitur autem ibi de calice passionis. ergo passio Christi præteriri non poterat. Vnde & Hil. dicit, Ideo calix transire non potest nisi illum bibat: quia reparari nisi ex eius passione non possumus.

¶Præterea, Iustitia Dei exigebat, vt homo à peccato liberaretur, Christo per passionẽ satisfaciẽte. Sed Christus suã iustitiã nõ potest præterire: dicitur enim 1. ad Timo. 1. Si non credimus, ille fidelis permanet, negare seipsum nõ potest. Seipsum autẽ negaret, si iustitiã suã negaret, cùm ipse sit iustitia. ergo videtur quòd nõ fuerit possibile alio modo hominẽ liberari, quàm per passionẽ Christi.

ARTICVLVS III.

¶Vtrũm fuerit aliquis modus conuenientior ad liberationẽ humani generis, quàm per passionẽ christi.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd aliꝰ modus conuenientior fuisset liberationis humanæ, quàm per passionem

Universidad de Deusto
Biblioteca

si per solam Dei voluntatem liberaremur. Ergo. Probatur minor ex qua que dicta in littera.

Aunot. Vbi nota quòd alij modi liberationis humanæ aut essent per creaturam aliquam, aut per solam Dei voluntatem. Et si quidem per aliquam creaturam immediatam liberaremur, clarè & euidenter constat quòd remotius fuisset medium ab efficacia perducendi ad finē, quàm passio Christi: quoniam est passio suppositi diuini efficacissimi ad omnia, & quia hoc erat per se euidens, derelictum est ab Autore. Si verò esset per solam Dei voluntatem, expediùs quidem fuisset, vtpote sola voluntate Dei concurrente, sed non fuisset tōtque bonis fuisset modus liberandi hominem: vt patet ex tot bonis in littera positis. Et propterea Autor comparauit modum passionis Christi ad modum ex sola Dei voluntate, tanquam præ se ferentem aliquid difficultatis.

Aunot. ¶Circa rationes reddiras in litera maioris conuenientiæ ad liberandum genus humanum per Christi passionem, aduerte, quòd ad duo capita primaria vniuersæ reduci videntur, vel ad fragilitatem dispositionis, vel ad humanam dignitatē. Nam duci not in salutem ex commendata Dei charitate & exemplo Christi, & merito & pretiositate, & huiusmodi, ad statuem spectat dispositionem nostræ consequendæ salutis: quòd autem homo seipsum saluet, redimat, pro te pugnet, metearur, vincat, satisfaciat, triumphet, regnet, iudicet, & huiusmodi, ad nostram spectat dignitatem, vt facile patet dilatando.

¶In responsione ad secundū circa illud Chrysostomi. Sed & si absq; morte corpus alicubi deposuisset: aduerte, q; si, vt sonat, sumitur, nō videtur intelligibile: quoniam sine morte corpus non deponitur. nam si occultaretur à sensibus nostris, non propterea esset depositum, sed occultatum. Et propterea non de morte, vt est separatio animæ à corpore, sed de morte, vt est resolutio corporis terminata ad separationem animæ à corpore, intelligo: quoniā de huiusmodi morte præloquutus est, dicens inconueniens fuisse, si ægrotasset corpus eius, & in conspectu omnū solueretur, quasi diceret, quòd tam si naturali resolutione obiisset, quàm si miraculosè ex diuina potestate absque præuia dissolutione, subitò separasset animam à corpore, alicubi deponere

Christi. Natura enim in sua operatione imitatur opus diuinum, vtpote à Deo mota & regulata. Sed natura non facit per duo quod per vnum potest facere. Cùm ergo Deus potuerit hominem liberare sola propria voluntate, non videtur cōueniens fuisse, quòd ad liberationem humani generis Christi passio adderetur.

¶Præterea, Ea quæ fiunt per naturam, conuenientius fiunt, quàm ea quæ fiūt per violentiam: quia violentia est quædam excisio seu casus ab eo quod est secūdum naturam: vt dicitur in lib. 3. de Cælo. Sed passio Christi mortem violentam induxit. ergo conueniētius fuisset, vt Christus naturali morte moriendo, hominem liberaret, quàm quòd pateretur.

¶Præterea, Conuenientissimum videtur, q; ille qui violenter & iniustè detinet, per superioris potentiam spolietur. vnde Isa. 52. dicit, Gratis venundati estis, & sine argento redimemini. Sed diabolus nullum ius in homine habebat: quem per fraudem decepérat, & per quandam violentiam seruituti subiectum detinebat. Ergo videtur conuenientissimum fuisse, quòd Christus diabolum per solam potentiam spoliaret absque sua passione.

¶SED CONTRA est quod Augusti. dicit 13. de Trin. Sanandæ nostræ miseriæ cōueniētior modus alius nō fuit, quàm per Christi passionem.

CONCLVSIO.

¶Conuenientius fuit hominem liberari per passionem Christi, cùm maiora & potiora bona per eam consecuti fuerimus, quàm per Dei voluntatem.

¶RESPONDEO dicendum, quòd tantò aliquis modus conuenientior est ad assequendum finem, quantò per ipsum plura concurrunt, quæ sunt expeditiua fini. Per hoc autem, quod homo per Christi passionem est liberatus, multa cōcurrerunt ad salutem hominis pertinētia præter liberationem à peccato. Primò enim per hoc homo cognoscit, quantùm Deus hominem diligat, & per hoc prouocātur ad eum diligendum, in quo perfectio humanæ salutis consistit. Vnde Apost. dicit Rom. 5. Commendat suā charitatem Deus in nobis: quoniā cùm inimici essemus, Christus pro nobis mortuus est. Secundò, quia per hoc dedit nobis exēplum obedientiæ, humilitatis, constantiæ, iustitiæ, & cęterarū virtutū in passione Christi ostensarum: quæ sunt necessariæ ad humanam salutē. Vnde dicitur primæ Pet. 2. Christus passus est pro nobis, vobis relinquens exemplū, vt sequamini vestigia eius. Tertiò, quia Christus per passionem suam non solùm hominē à peccato liberauit, sed etiam gratiam iustificantem & gloriā beatitudinis ei promeruit, vt infra dicetur. Quartò, quia per hoc est homini inducta maior necessitas, se immunem à peccato conseruandi, qui se sanguine Christi redemptum cognoscit à peccato: secundum illud primæ Cor. 6. Empti enim estis pretio magno: glorificate & portate Deū in corpore vestro. Quintò, quia hoc ad maiorem dignitatem hominis cessit: vt sicut homo victus fuerat & deceptus à diabolo, ita etiam homo esset qui diabolum vinceret: & sicut homo mortem meruit, ita homo moriendo, mortem superaret, vnde dicitur primæ ad Corinth. 5. Deo gratia, qui dedit nobis victoriam per

Iesum Christum. Et ideo conuenientius fuit, quòd per passionem Christi liberaremur, quàm per solam Dei voluntatem.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd natura etiam vt aliquid conuenientius faciat, plura ad vnum assumit, sicut duos oculos ad videndum. Et idem patet in alijs.

¶Ad secundum dicēdum, quòd sicut Chrysosto. dicit, Christus non fui mortem, quam non habebat, cùm sit vita: sed hominum mortem venerat consumpturus. Vnde non propria morte corpus deposuit, sed ab hominibus illatam sustinuit. Sed etsi ægrotauisset corpus eius, & in conspectu omnium solueretur, inconueniens erat eum, qui sanaret aliorum languores, habere proprium corpus affectum languoribus. Sed & si absque morte corpus alicubi seorsum deposuisset, ac deinde se offerret, non crederetur ei de resurrectione differenti. Quomodo enim pateret Christi in morte victoria, nisi coram omnibus eam patiens, per incorruptionem corporis probasset extinctam?

¶Ad tertium dicendum, quòd licet diabolus iniustè inuaserit hominem: tamen homo propter peccatum, iustè erat sub seruitute diaboli derelictus à Deo. Et ideo conueniens fuit, vt per iustitiam homo à seruitute diaboli liberaretur, Christo satisfaciente pro ipso per suam passionem. Fuit etiam hoc conueniens ad vincendam superbiam diaboli, qui est desertor iustitiæ, & amator potentiæ, vt Christus diabolum vinceret, & hominem liberaret, non per solam potentiam deitatis, sed etiam per iustitiam & humilitatem passionis, vt Augustin. dicit 13. de Trinitate.

ARTICVLVS IIII.

¶Vtrùm Christus pati debuerit in cruce.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur quòd Christus non debuerit pati in cruce. Veritas enim debet respondere figuræ. Sed in figura Christi præcesserunt omnia sacrificia veteris Testamenti, in quibus animalia gladio necabantur, & postmodum igni cremabantur. Ergo videtur quòd Christus non debuerit pati in cruce, sed magis gladio vel igne.

¶Præterea, Damascen. dicit quòd Christus non debuerit assumere detrectabiles passiones. Sed mors crucis videtur fuisse maximè detrectabilis & ignominiosa. vnde dicitur Sapient. 2. Morte turpissima condemnemus eum. Ergo videtur quòd Christus non debuerit pati mortem crucis.

¶Præterea, De Christo dicitur, Benedictus qui venit in nomine Domini, vt patet Matthæ. 21. Sed mors crucis erat mors maledictionis, secundum illud Deutero. 21. Maledictus est à Deo, qui pendet in ligno. Ergo videtur quòd non fuerit conueniens Christum crucifigi.

¶SED CONTRA est quod dicitur Philip. 2. Factus est obediens vsque ad mortem, mortem autem crucis.

CONCLVSIO.

¶Congruum fuit, vt is, qui pro omnium salute moriturus aduenerit, & pro peccato primi hominis satisfacturus, non aliam, quàm mortem crucis pateretur.

¶RESPONDEO dicendum, quòd conuenientissimum fuit Christum pati mortem crucis. Primò quidem propter exemplum virtutis. Dicit enim Aug. in lib. 83. quæst. sapientia Dei hominem ad exemplū, quo rectè viueremus, suscepit. Pertinet autē ad vitam rectā, ea, quæ non sunt metuēda, nō metuere. Sunt autem homines, qui quamuis mortem ipsam non timeant, genus tamen mortis horrescūt. Vt ergo nullum genus mortis rectè viuenti homini metuendum esset, illius hominis cruce ostendendum fuit: nihil enim erat inter omnia genera mortis, illo genere execrabilius & formidabilius. Secundò, quia hoc genus mortis maximè

ipsum, inconueniens fuisset.

¶Super Quæstionis quadragesimæsextæ Articulum quartum.

Aunot. TItulus clarus.

¶In corpore vero cōmuni conclusio: Conuenientissimum fuit, Christum pati mortem crucis. Probatur in littera rationibus septem quibus potest addi octaua, quòd ideo mortem crucis elegit, vt vsque ad vltimum, quatuor sensuum (scilicet visus, auditus, olfactus, & gustus, ac linguæ) officio vti liberè posset, & ad cumulum passionis, videndo, audiendo, odorando, gustandóque contraria, ignominiosa, &c. & ad consummanda mysteria, quæ verbis in cruce dictis expleuit, & commendando Matrem, & Latronem exaudiendo, & cætera.

Aunot. ¶In responsione ad tertium memento quòd maledictus à Deo quilibet est, cui mali aliquid à Deo infertur: quia enim ipse dixit, & facta sunt, sicut benedicere alicui Deum, est benefacere illi: ita Deum maledicere alicui, est illi malum facere. Et quia Deus propter scelus populi sui percussit Christum, multa mala pœnæ & specialiter malum pœnæ ignominiosissimæ crucis intulit illi, ideo maledixit Christo, dum illi malum fecit & propterea Christus sicut & omnis patiens in cruce, maledictus à Deo dicitur.

¶Super Quæstionis quadragesimæsextæ Articulum quintum.

Aunot. TItulus de passionibus corporalibus ab extrinseco illatis intelligitur, vt in corpore art. Autor. explicat. Sunt enim duo genera passionū. Quædam spirituales: vt dececi, priuati virtute, & huiusmodi. Quæ longè fuerunt à Christo: quia derogarent perfectioni animæ ipsius. Quædam corporales: & hæ sunt duplices, quædā ab intrinseco, vt ægritudines corporales. Et de his nō est quæstio: quia non decuit Christum infirmarised fuit ab intrinseco habere passiones naturales ablq; egritudine, vt famē, sitim, lassitudinē quo ad corpus & tristitiam, timorem, & huiusmodi quo ad partem sensitiuā animæ. Quædam verò ab extrinseco, siue sint puræ corporales, vt flagella, confossio, & huiusmodi: siue aliqualiter spirituales, vt infamatio, & huiusmodi. Et simi-

Aliter. liter siue extrinsecē, vt spoliari, & huiusmodi siue intus, vt tristari ex sensatis, & obiectis. De his enim quæ ab extrinseco inferri possunt passionibus ablq; spirituali damno in anima patientis, quæstio est, vt vnico verbo dicatur.

Aunot. ¶In corpore est vna distinctio bimembris cum duabus conclusionibus iuxta ipsa membra distinguenda, interiectā explicatiue diuli. Distinctio est: Passiones humanæ ab extrinseco possunt considerari dupliciter, vel secundū species, vel secundum genus. Prima conclusio: Nō oportuit Christum pati omnem humanam passionē secundum speciē. Probatur: quia multæ earum sunt cōtrariæ: vt patet. Secunda conclusio est: Christus passus est omnem humanā passionē secundum genus. Probatur tripliciter: & ex parte generalitatis conditionum agētium à quibus, & rerum in quibus, & membrorum secundum quæ passus est.

Aliter. ¶Aduerte hic primò, quòd Autor summarie pertransit generalitatem passionum Christi: nam si adamussim dinumerandæ essent omnes conditiones passionum eius & differentiæ earum, humanum ingenium forte deficeret. Clarè siquidem liquet, quòd passus est iudicialiter & extraiudicialiter à iudicio ecclesiastico & seculari passus est obiectione superbiæ, blasphemiæ, seductionis, ambitionis, rebellionis Cæsareæ, usurpationis diuinæ: passus est à testibus falsis, & à propria confessione occasionaliter: passus est

maximè conueniens erat satisfactioni pro peccato primi parētis: quod fuit ex eo quòd contra mandatum Dei, pomum ligni vetiti sumpsit. Et ideo cōueniens fuit, quòd Christus ad satisfaciendum pro illo peccato seipsum pateretur ligno affigi, quasi restituēs quod Adam sustulerat: secūdum illud Psal. Quæ nō rapui, tunc exoluebam. Vnde Augustin. dicit in quodam sermone de passione, Contempsit Adam præceptum, accipiens ex arbore pomum, sed quicquid Adā perdidit, Christus in cruce inuenit. Tertia ratio est, quia (vt Chrysost. dicit in sermone de passione) in excelso ligno, & non sub tecto passus est, vt etiam ipsius aeris natura mundetur, sed & ipsa terra simile beneficium sentiebat decurrentis de latere sanguinis stillatione mundata. Et super illud Ioan. tertio, Oportet exaltari Filium hominis, dicit, Exaltari audiens suspensionem intelligas in altum, vt sanctificaret aērem, qui sanctificauerat terram ambulando in ea.

Quarta ratio est: quia per hoc quod in alto moritur, ascensum nobis parat in cælum, vt Chrysost. dicit. Et inde est, quòd ipse dicit Ioan. 12. Ego, si exaltatus fuerò à terra, omnia traham ad meipsum. Quinta ratio est, quia hoc competit vniuersali saluationi totius mundi. Vnde Gregor. Nice. dicit, quòd figura crucis à mēdio contactu * in quatuor extrema partita, significat virtutem & prouidentiam eius, qui in ea pependit, vbique diffusam. Chrysost. etiam dicit quòd in cruce expansis manibus moritur, vt altera manu veterem populum, altera, eos qui ex Gentibus sunt, trahat. Sexta ratio est: quia per hoc genus mortis diuersæ virtutes designantur. Vnde August. dicit in lib de gratia vete- & noui Testamenti, Non frustra tale genus mortis elegit, vt latitudinis & altitudinis & longitudinis & profundi tatis, de quibus Apostolus loquitur, magister existeret. Nam latitudo est in eo ligno quod transuersum desuper figitur. hoc ad bona opera pertinet: quia ibi extenduntur manus. Longitudo in eo quod ab ipso ligno vsque ad terram conspicuum est: ibi enim quodam modo statur, * id est persistitur & perseueratur, quod longanimitati tribuitur. Altitudo est in ea ligni parte, quę ab illa quæ transuersum figitur, sursum versus relinquitur, hoc est ad caput crucifixi: quia bene sperātium superna expectatio est. Iam verò illud ex ligno quod fixum occultatur, vnde torum illud exurgit, profunditatem significat gratuitæ gratiæ. Et sicut Augusti. super Ioan. dicit, Lignum, in quo fixa erant membra patientis, etiam cathedra fuit magistri docentis. Septima ratio est: quia hoc genus mortis plurimis figuris respondet. Vt enim Augustin. dicit in sermone de passione, de diluuio aquarum, humanum genus arca lignea liberauit. De Aegypto Dei populo recedente, Moyses mare virga diuisit, & Pharaonem prostrauit, & populum Dei redemit. Idem Moyses lignum in aqua missit, & amaram aquam in dulcedinem commutauit. Ex ligna virga de spirituali petra salutaris vnda profertur. Et vt Amalec vinceretur, circa virgam Moyses expansis manibus extenditur. Et lex Dei, arcæ Testamenti creditur lignea. Vt his omnibus ad lignum crucis, quasi per quosdam gradus veniatur.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd altare holocaustorum, in quo sacrificia animalium offerebantur, erat factum de lignis, vt habetur Exod. 26. & quantum ad hoc veritas respondet figuræ. Non autem oportet quòd quātum ad omnia: quia iam non esset similitudo, sed veritas, vt Damascē. dicit in 3. lib. Specialiter tamen, vt Chrysost. dicit, non caput ei amputatur, vt Ioanni, neque sectus est, vt Isaias: vt corpus integrum & indiuisibile morti seruet, & non fiat occasio volentibus Ecclesiam diuidere. Loco autem materialis ignis, fuit in holocausto Christi, ignis charitatis.

¶Ad secundum dicendum, quòd Christus detractibiles passiones assumere renuit, quæ pertinebant ad defectum scientiæ vel gratiæ aut etiam virtutis. Non autem illas, quæ pertinent ad iniuriam ab exteriori illatam, quinimò, vt dicitur Hebræ. 12. sustinuit crucem, confusione contempta.

¶Ad tertium dicendum, quòd (sicut August. dicit 14. contra Faustum) peccatum maledictum est, & per consequens mors & mortalitas ex peccato proueniens. Caro autem Christi mortalis fuit, similitudinem habens carnis peccati: & propter hoc Moyses eam nominat maledictum: sicut & Apostolus nominat eam peccatum: dicens secundæ ad Corinth. 5. Eum, qui non nouerat peccatum, pro nobis peccatum fecit, scilicet propter pœnam peccati. Nec ideo maior inuidia est: quia dixit, Maledictus est à Deo, nisi enim Deus peccatum odisset, non ad eam suscipiendam atque tollendam filium suum mitteret. Confitere ergo maledictum suscepisse pro nobis, quem confiteris mortuum esse pro nobis. Vnde ad Galat. 3. dicitur, Christus nos redemit de maledicto legis, factus pro nobis maledictum.

ARTICVLVS V.

¶Vtrùm Christus omnes passiones sustinuerit.

AD QVINTVM sic proceditur. Videtur quòd Christus omnes passiones sustinuerit. Dicit enim Hilar. 10. de Trin. Vnigenitus Dei ad peragendum mortis suæ sacramentum, consummasse se omne humanarum genus passionum testatur, cùm inclinato capite emisit spiritum. Videtur ergo quòd omnes passiones humanas sustinuerit.

¶Præterea, Isa. 52. dicitur, Ecce intelliget seruus meus, & exaltabitur, & eleuabitur, & sublimis erit valde, sicut obstupuerunt super eum multi, sic inglorius erit inter viros aspectus eius & forma eius inter filios hominum. Sed Christus est exaltatus secundum hoc quòd habuit omnem gratiam & omnem scientiam, pro quo super eum multi admirantes obstupuerunt. Ergo videtur quòd inglorius fuerit, sustinendo omnem passionem humanam.

¶Præterea, Passio Christi ordinata est ad liberationem hominis à peccato, vt suprà dictum est. Sed Christus venit liberare homines ab omni genere peccatorum. ergo debuit pati omne genus passionum.

¶SED CONTRA est quod dicitur Ioan. 19. quòd milites primi quidem fregerunt crura, & alterius, qui crucifixus est cum eo: ad Iesum autem cùm venissent, non fregerunt eius crura. Non ergo passus est omnem humanam passionem.

CONCLVSIO.

¶Passus est Christus omnes passiones humanas, non quidem secundum speciem, sed secundum genus, vt totum humanum etiam ex hoc liberasse genus diceretur.

¶RESPONDEO dicendum, quòd passiones humanæ possunt considerari dupliciter. Vno modo quantum ad speciem, & sic non oportuit Christum pati omnem passionem, quia multæ passionum species sibīnuicem contrariantur, sicut combustio in igne & submersio in aqua. Loquimur enim nunc de passionibus ab extrinseco illatis: quia passiones ab intrinseco causatas (sicut sunt ægritudines corporales) non decuit eum pati, vt suprà dictum est. Sed secundum genus passus est omnem passionem humanam. Quod quidem potest considerari tripliciter. Vno modo ex parte hominum, à quibus passus est. Passus est enim aliquid & à Gentilibus & à Iudæis & à masculis & à fœminis, vt patet de ancillis accusantibus Petrum. Passus est etiam & à principibus & à ministris eorum & popularibus, secundum illud Psalm. Quare fremuerunt gentes, & populi meditati sunt inania? Astiterunt Reges terræ, & principes conuenerunt in vnum aduersus Dominum, & aduersus

Universidad de Deusto Biblioteca

vt malus, & vt fultus. passus est à viris timoratis secundum legem Dei vt pote non introeuntibus in Pretorium, & vacantibus operibus misericordiæ actualiter: & à sceleratis passus est & simpliciter, & cõparatiuè ad Barrabam. Et breuiter ad pelagus passionum harum contemplatio ingressum dans noua semper adiicit.

Annot. ¶ Aduerte secũdò, q ad literam Christus generalitatem passionũ suscepit: vt vniuersum quo ad mala deificaret. Ita q sicut verbũ diuinum suscipiẽdo humanam naturã, assumpsit quodammodo totum vniuersum quo ad bona (pro quanto in homine omnes creaturæ quodammodo inueniuntur: vt in principio huius libri declarauimus) ita suscipiẽdo mala hominum in generalitate suarum passionũ, deificauit totũ vniuersum, quo ad mala: in malo enim hominis omnia mala quodã modo inueniuntur. In cuius signum etiã malo culpæ carnẽ suam in partibus subiacere voluit, vt de massa peccatrice corp⁹ sumens, malum culpæ etiam quodãmodo deificaret: vt omnino impletum cõspiciamus, q sic Deus dilexit mundũ, & secũdum bona & secundum mala, vt filium suum vnigenitũ daret.

Prodest autẽ malorũ huiusmodi tanta dignitas humano generi valde: quoniam malorum incursus post Adæ peccatum ineuitabilis est, & necessarius in via virtutis ambulantibus ad cælestem patriam. Naturaliter autẽ exosa, fugibilia tristiaque sunt mala: & propterea arcta duraque dicitur via vitæ. Sed vbi assumpta à verbo Dei in propria persona, mala sunt, deificata procul dubio sunt: & inde reddita sunt desiderabilia super aurum & lapidem pretiosum, quũ nõ habentur, & dulciora super mel & fauum, quum habẽtur: vt gesta martyrum testantur, dicentium, Hoc est qđ semper optaui: has epulas ego semper optaui: videtur mihi q super roseos flores incedam, &c. Et hinc virtutis via patiendo mala, facta est humano generi amabilis, desiderabilis atque delectabilis secundum seipsam, sed animalis homo non percipit quę Dei sunt: palato enim non sano pœna est panis, qui sano est suauis: & oculis ægris odiosa lux, quæ puris est amabilis.

uersus Christum eius. Passus est etiam à familiaribus & notis: sicut patet de Iuda eum prodente, & Petro ipsum negante. Alio modo patet idem ex parte eorum in quibus homo potest pati. Passus est enim Christus in suis amicis, eum deserentibus. In fama, per blasphemias contra eum prolatas. In honore & gloria per irrisiones & contumelias ei illatas. In rebus, per hoc quòd etiam vestibus spoliatus est. In anima per tristitiam, tædium & timorem. In corpore per vulnera & flagella. Tertiò potest considerari quantum ad corporis membra. Passus est enim Christus in capite, pungentium spinarum coronam, in manibus & pedibus fixionẽ clauorum, in facie alapas: & in toto corpore flagella. Fuit etiam passus secundum omnem sensum corporeum. secundum tactum quidẽ, flagellatus & clauis confixus: secundum gustum, felle & aceto potatus: secundum olfactum, in loco fœtido cadauerum mortuorũ (qui dicitur Caluariæ) appensus patibulo: secundũ auditum, lacessitus vocibus blasphemantium & irridentium: secundum visum, videns matrem & discipulum, quem diligebat, flentes.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, q verbum illud Hil. est intelligendũ quantum ad omnia genera passionum, nõ autẽ quantum ad omnes species.

¶ Ad secundum dicendum, quòd similitudo ibi attenditur, non quantum ad numerum passionum & gratiarũ, sed quantum ad magnitudinem vtriusq: quia sicut sublimatus est in donis gratiæ super alios, ita deiectus est infra alios per ignominiam passionis.

¶ Ad tertium dicendum, quòd secundũ sufficientiam vna minima passio Christi suffecisset ad redimendum genus humanum ab omnibus peccatis: sed secundum conuenientiam, sufficiens fuit quòd pateretur omnia genera passionum, sicut iam dictum est.

ARTICVLVS VI.

¶ Vtrùm dolor passionis Christi fuerit maior omnibus doloribus.

3.dis.15. q.2. art. 3.q.3. Et opusc. 3.c.238. & 239.

AD SEXTVM sic proceditur. Videtur quòd dolor passionis Christi nõ fuerit maior omnibus alijs doloribus. Dolor enim patiẽtis augetur secundum grauitatem & diuturnitatem passionis. Sed quidam martyres, grauiores passiões & diuturniores sustinuerunt quàm Christus, sicut patet de Laurentio, qui est assatus in craticula: & de Vincentio, cuius carnes sunt vngulis ferreis laceratæ. ergo videtur quòd dolor Christi patientis non fuerit maximus.

¶ Præterea, Virtus mentis est mitigatiua doloris, intantum quòd Stoici posuerunt, tristitiam in animum sapientis non cadere, & Arist. posuit quòd virtus moralis medium tenet in passionibus. Sed in Christo fuit perfectissima virtus mentis. ergo videtur quòd in Christo non fuerit maximus dolor.

¶ Præterea, Quantò aliquod patiẽs est magis sensibile, tantò maior sequitur dolor passionis. Sed anima est sensibilior, quàm corpus, cùm corpus sentiat ex anima. Adam etiã in statu innocentiæ videtur corpus sensibilius habuisse, quàm Christus, qui assumpsit corpus humanum cum naturalibus defectibus. ergo videtur quòd dolor animæ patientis in purgatorio vel in inferno, vel etiam dolor Adę, si passus fuisset, maior fuisset quàm dolor passionis Christi.

¶ Præterea, Maioris boni amissio causat maiorem dolorem. Sed peccator peccando amittit maius bonũ, quàm Christus patiendo: quia vita gratiæ est melior quàm vita naturæ. Christus etiam qui amisit vitã, post triduum resurrecturus, minus aliquid amisisse videtur, quàm illi qui amittunt vitam permansuri in morte. Ergo videtur q dolor Christi non fuerit maximus dolorum.

¶ Præterea, Innocẽtia patiẽtis diminuit dolorem passionis. Sed Christus innocẽter est passus, secundum illud Hiere. 11. Ego autem quasi agnus mansuetus, qui portatur ad victimam. ergo videtur quòd dolor passionis Christi non fuerit maximus.

¶ Præterea, In his quę Christi sunt, nihil fuit superfluũ. Sed minimus dolor Christi suffecisset ad finẽ salutis humanę: habuisset enim infinitã virtutẽ ex persona diuina. Ergo superfluũ fuisset assumere maximũ dolorem.

¶ SED CONTRA est qđ Thren. 1. dicitur ex persona Christi, Attendite, & videte, si est dolor sicut dolor meus.

CONCLVSIO.

¶ Dolores, quos Christus passus est, omnes excesserunt dolores, quos homines pati possunt in hac vita.

¶ RESPONDEO dicendum, quòd sicut suprà dictũ est, cùm de defectibus assumptis à Christo ageretur, in Christo patiente fuit verus dolor, & sensibilis, qui causatur ex corporali nociuo: & dolor interior qui causatur ex apprehensione alicuius nocumenti, qui tristitia dicitur. Vterque autem dolor in Christo fuit maximus inter dolores præsentis vitæ, quod quidẽ contigit propter quatuor. Primò quidem, propter causas doloris. nam doloris sensibilis causa fuit læsio corporalis, quæ acerbitatem habuit, tum propter generalitatem passionis, de qua dictũ est, tum etiam ex genere passionis: quia mors confixorũ in cruce est acerbissima: quia configuntur in locis neruosis & maximè sensibilibus, scilicet in manibus & pedibus, & ipsum pondus corporis pendentis continuè auget dolorem, & cum hoc etiã est doloris diuturnitas: quia non statim moriuntur, sicut hi qui gladio interficiuntur. Doloris autem interioris causa fuit primò quidẽ omnia peccata humani generis, pro quibus satisfaciebat patiendo, vnde ea quasi sibi ascribit dicens in Psal. Verba delictorum meorum. secundò, specialiter casus Iudæorum & aliorũ in eius morte delinquentium, & præcipuè discipulorum, qui scãdalum passi sunt in Christi passione. tertiò, etiam amissio vitæ corporalis, quæ naturaliter est horribilis humanæ naturæ. Secũdò potest magnitudo doloris eius cõsiderari ex perceptibilitate patiẽtis, & secundũ animam & secundũ corpus. Nã & secundũ corpus erat optimè cõplexionatus, cùm corpus eius fuerit formatũ miraculosè operatiõe Spũs sancti, sicut & alia, quæ per miracula facta sunt, fuerũt alijs potiora (vt Chrys. dicit de vino, in quod Christus aquã cõuertit in nuptijs) & ideo in eo maximè viguit sensus tactus: ex cuius perceptione sequitur dolor. Anima etiã secundũ vires interiores, efficacissimè apprehẽdit omnes causas tristitiæ. Tertiò magnitudo doloris Christi patiẽtis potest considerari ex doloris & tristitiæ puritate. Nã in alijs patiẽtibus mitigatur tristitia interior, & etiã dolor exterior, ex aliqua consideratione ratiõis, per quandã deriuationẽ seu redundãtiã à superioribus viribus ad inferiores. Quod in Christo patiente nõ fuit: q a vnicuiq viriũ, permisit agere qđ est sibi propriũ, sicut Dam. dicit. Quartò potest cõsiderari magnitudo doloris Christi patiẽtis, ex hoc q passio illa & dolor à Christo fuerũt assumpta voluntariè, propter finẽ liberatiõis hominũ à peccato. Et ideo tantã quãtitatẽ doloris assumpsit, quæ esset ꝓportionata magnitudini fructus, qui inde sequebatur. Ex his igitur omnibus causis simul cõsideratis, manifestè apparet, q dolor Christi fuerit maximus.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, q ratio illa procedit ex vno tantùm prædictorum, scilicet ex læsione corporali, quæ est causa sensibilis doloris. Sed ex alijs causis multò magis dolor Christi patientis augetur, vt dictum est.

¶ Ad secundum dicendum, quòd virtus moralis aliter mitigat tristitiam interiorem, & aliter exteriorem dolorem sensibilem. Tristitiam enim interiorem diminuit directè, in ea medium con-

stituendo,

Primò resumuntur duo dolores in Christo: exterior scilicet, & interior. Secundò respondetur quæsito vnica conclusione: Vterq. dolor in Christo fuit maximus super omnes præsentis vitæ. Probatur ex quatuor simul iunctis, scilicet ex causis, ex patiente, ex puritate doloris & ex quãtitate proportionata ad finem.

¶ Vbi videre facilè potes, q in nullo alio dolore humano concurrere, adæquare aut etiam appropinquare possunt ad hæc. Et de tertio qđ & quarto constat, q in aliis locum habere nõ possunt: secũdũ quoque ad perceptionem efficacissimam omniũ causarum tristitiæ, procul etiam ab aliis est. in primo quoque duo sunt inaccessibilia, scilicet tristitia ex omnibus peccatis humani generis & amissio corporalis vitæ diuinæ personæ & tam excellẽtis animæ.

¶ Super Quæstionis quadragesimæsextæ Articulum sextum.

Comment. Titulus, vt sonat, intelligẽdus est. ¶ In corpore duo.

¶ Super Quæstionis quadragesimæsextæ Articulum septimum.

Comment. Titulus in corpore articuli clarificatur.

¶ In corpore duo sunt. primò distinguitur quot sensibus potest intelligi quæstio ista. secundò respondetur quæsito. Distinctio ponitur duplex. prima de ly tota, scilicet vel ratione essentiæ vel potentiarum. Secunda est ratione potentiarũ dupliciter: vel secundũ actus earum, vel ex parte subiecti. Ex quibus consurgunt tres quæstiõis sensus. primus est, an anima secundum totam essentiam passa fuerit: secundus est, an anima secundum omnium potentiarum passiones proprias passa fuerit: tertius, an anima secundum omnes potentias ex parte subiecti passa fuerit.

¶ Prima conclusio est: Anima Christi tota secundum essentiam passa est. Probatur. Tota essentia animæ coniungitur corpori: ergo patiẽte corpore, & disposito ad separationem ab anima, tota anima patiebatur. Antecedens probatum: quia est tota in toto, & tota in qualibet parte. Nota hic, quòd non dicit Autor quòd anima Christi tota secundum essentiam doluit, sed dicit q passa est. dolere enim importat actum animalis appetitus: pati autem communius est. Vnde argumẽta Scoti in tertio Sent. dist. 15. contra opinionẽ dicentẽ Christi animã secũdũ essentiã doluisse, non sunt contra doctrinam hanc, nisi vltimũ, scilicet in separatione animæ à corpore anima fuit facta impassibilis: ergo. Ad hoc enim dicitur, quòd aliud est loqui de separatione animæ, & aliud de separato esse. nam licet anima in separato esse fuerit impassibilis: quandiu tamẽ in separatione fuit, passibilis erat, & patiebatur dũ separaretur: quia abiiciebatur à naturali suo statu quo perficiebat corpus. Vnde in litera dicitur, Corpore patiente & disposito ad separationem, tota essentia animæ patiebatur.

¶ Secunda cõclusio est: Anima Christi secundũ omnes potentias inferiores patiebatur passionibus propriis illarũ potentiarum. Probatur: quia in singulis viribus inferioribus, quæ circa temporalia versantur, inueniebatur aliquid quod erat causa doloris: vt patet ex art. 5.

¶ Tertia conclusio est. Ratio superior non patiebatur in Christo ex parte sui obiecti. Probatur: quia Deus erat causa animæ Christi nõ doloris, sed delectationis & gaudij.

¶ Num ratio superior in Christo passa fuerit per proprium actum.

Quæstio. ¶ Circa hanc conclusionem dubium occurrit ex Sco. in 3. sen. distin. 15. probante quòd ratio superior in Christo per propriũm actum doluit de passione Christi. Tum quia passio erat contra naturalem appetitum ipsius rationis superioris, Tum quia erat contra conditionatum velle eiusdem. Quicquid autem nobis nolentibus vel naturali voluntate commodi, vel conditionato velle accidit, sufficiens causa tristitiæ est: vt patet de miseria quo ad primum, & de proiectione mercis in mare quoad secundũ. Amplius, Christus tristatus est de peccatis hominum, vt sunt offensæ Dei: sed hoc spectat ad rationem superiorem: quia hæc tristitia est secundum Deum, est secundum rationes æternas consultas, quæ sunt secundum Augu. 12. de Tri. obiectum rationis superioris. ergo.

¶ Ad euidentiam huius scito quòd cùm secundum August. de Ciuit. Dei. ca. 15. tristitia sit de his quæ nobis nolentibus accidunt, & nostrum nolle quadruplex inueniatur, vel per actum elicitum, vt si nolo vissitari: vel per naturalem contrarietatem ad voluntatem secundum se, vt nolumus miseriam: vel per naturalem contrarietatem ad voluntatem colligatam appetitui sensitiuo, vt nolumus vri: vel per conditionatum actum voluntatis, puta nolleitatem, vt nollemus proiicere merces in mare, quas tamen proiicimus: putauit Scotus in loco dicto quodlibet istorum nolle, sufficienter causare tristitiam in voluntate, si contra huiusmodi nolle eueniat nobis aliquid sic nolitum.

Minus autem verum inuenitur hoc dictum, si perspexerimus quòd Beatis multa possunt sic nolita euenire, qui tamen tristari non possunt. Voluntas enim cuiusque patris in patria est, quòd secundum se nollet filium damnari (vt patet: quia ista nolleitas est secundum amorem naturalem ad filium, & quia in damnatis remanet: vt patet de diuite, qui petiit ne fratres damnarentur) & tamen Beatus nõ tristatur, si filius damnatur. Et simile est de iniuriis, quæ fiunt Sanctis circa eorum corpora: sunt enim contra naturalem voluntatem eorum, & tamen non tristantur. Quocirca distinguendũ est de nolle, qđ siue naturale, siue cõditionatũ sit, dupliciter sumi potest. Vel absolutè, hoc est quãtũ est ex parte voluntatis seu boni voliti aut mali noliti, & taliter nolle non sufficit ad causandam tristitiam: vt ex dictis exemplis patet, & amplius patebit. Alio modo sumitur nolle secundum præsentẽ statũ volentis seu nolentis, hoc est q siue sit naturale, siue cõditionatum, insit illud nolle secũdũ præsentẽ statum, quẽ actu habet ille qui dicitur nolle: & sic nolle, siue sit naturale, siue conditionatum,

3.dis.15. q.2.art. 1 q.3. et artic.3. q.2. Et veri. q.26.ar. 3.ad 1. & ar.8. & 9. Et quol. 7.art.5. Et opusc. 3.c.235.

stituendo, sicut in propria materia. Medium autẽ in passionibus virtus moralis cõstituit (vt in Secunda parte habitũ est) nõ secundũ quantitatem rei, sed secundũ quantitatem proportionis, vt scilicet passio non excedat regulã rationis. Et quia Stoici reputabant, q nulla tristitia esset ad aliquid vtilis: ideo credebant quòd totaliter à ratione discordaret, & per cõsequens q totaliter esset sapiẽti vitanda. Sed secundũ rei veritatẽ tristitia aliqua laudabilis est (vt Aug. probat in 14. de Ciui. Dei) quãdo scilicet procedit ex sancto amore, vt puta cùm aliquis tristatur de peccatis ꝓpriis vel alienis. Assumitur etiã, vt vtilis ad finẽ satisfactionis pro peccato: secundum illud Apost. ad Cor. 7. Quæ secũdum Deũ est tristitia, pœnitentiam in salute stabilem operatur. Et ideo Christus vt satisfaceret pro peccatis omniũ hominũ, assumpsit tristitiã, maximam quidẽ quãtitate absoluta: nõ tamẽ excedentẽ regulam rationis.

Dolorẽ autẽ exteriorem sensus, virtus moralis directè nõ minuit: quia talis dolor non obedit rationi, sed sequitur corporis naturã. Diminuit tamẽ ipsum indirectè, per redundantiam à superioribus viribus inferiores, quod in Christo non fuit, vt dictum est.

¶ Ad tertiũ dicendũ, q dolor animæ separatæ patientis, pertinet ad statum futuræ dãnationis, quæ excedit omne malũ huius vitæ, sicut Sanctorũ gloria excedit omne bonum præsentis vitæ. Vnde cùm dicimus Christi dolorẽ esse maximũ, nõ cõparamus ipsum dolori animæ separatæ. Corpus autẽ Adæ pati nõ poterat nisi peccaret, & sic fieret mortale & passibile, & minus doleret patiẽs, quàm corpus Christi, propter rationes prædictas. Ex quibus etiam apparet, q etiã si per impossibile ponatur, quòd Adam in statu innocentiæ passus fuisset, minor fuisset dolor eius quàm Christi.

¶ Ad quartum dicendũ, quòd Christus non solùm doluit pro amissione vitæ corporalis propriè, sed etiã pro peccatis omnium aliorum, qui dolor in Christo excessit omnẽ dolorem cuiuscunq contriti: tum quia ex maiori sapientia & charitate processit, ex quibus dolor contritionis augetur. tum etiã q a pro omnibus peccatis simul doluit: secundũ illud Isa. 53. Verè dolores nostros ipse tulit. Vita autẽ corporalis Christi fuit tantæ dignitatis, & præcipuè propter diuinitatem vnitam, quòd de eius amissione etiã ad horam, magis esset dolendum, quàm de amissione vitæ alterius hominis per quantuncunq tempus. Vnde & Philosophus dicit 3. Ethic. q virtuosus plus diligit vitam suam, quantò scit eam esse meliorẽ, & tamen eam exponit propter bonum virtutis. Et similiter Christus vitam suam maximè dilectam, exposuit propter bonum charitatis, secundum illud Hiere. 12. Dedi dilectam animam meam in manibus inimicorum eius.

¶ Ad quintum dicendum, q innocentia patientis minuit dolorem passionis quantum ad numerum: quia cùm nocens patitur, dolet non solùm de pœna, sed etiam de culpa: innocens autem solùm de pœna. Qui tamen dolor in eo augetur ex innocentia, inquantum apprehendit nocumentum illatum, vt magis indebitum. Vnde etiam & alij magis sunt reprehensibiles, si ei non compatiũtur, secundum illud Isa. 57. Iustus autem perit, & non est qui recogitet in corde suo.

¶ Ad sextũ dicendũ, q Christus voluit genus humanũ à peccatis liberare nõ sola potestate, sed iustitia. Et ideo nõ solùm attẽdit quantam virtutem dolor eius haberet ex diuinitate vnita, sed etiam quãtum dolor eius sufficeret secundum humanam naturam ad tantam satisfactionem.

ARTICVLVS VII.

¶ Vtrùm Christus passus fuerit secundum totam animam.

AD SEPTIMVM sic proceditur. Videtur quòd Christus non fuerit passus secundũ totam animam. Anima enim patitur patiẽte corpore per accidẽs, inquantũ est corporis actus. Sed anima nõ est actus corporis secundum quamlibet partem eius: nam intellectus nullius corporis actus est, vt dicitur in 3. de Anima. Ergo videtur q Christus nõ fuerit passus secundum totam animam.

¶ Præterea, Quęlibet potẽtia animę patitur à suo obiecto. Sed superioris partis rationis obiectũ sunt rationes æternæ: quibus inspiciendis & consulendis intenditur, vt Augu. dicit 12. de Tri. Ex rationibus autem æternis nullũ potuit Christus pati nocumentũ, cùm in nullo ei cõtrarientur. Ergo videtur q non fuerit passus secundum totam animam.

¶ Præterea, Quando passio sensibilis vsque ad rationem pertingit, tunc dicitur cõpleta passio, quæ in Christo non fuit, sed solùm propassio, vt Hiero. dicit. Vnde & Diony. dicit in Epist. ad Ioannem Euangelistam, q passiones sibi illatas patiebatur secundum iudicare solùm. Non ergo videtur q Christus secundum totam animam pateretur.

¶ Præterea, Passio dolorẽ causat. Sed in intellectu speculatiuo non est dolor: quia delectationi, quæ est ab eo quod est considerare, nulla tristitia opponitur, vt Philosophus dicit in 1. Topic. Ergo videtur q Christus non pateretur secundum totã animam.

¶ SED CONTRA est quod in Psal. dicitur ex persona Christi, Repleta est malis anima mea. Glossa, nõ vitijs, sed doloribus, quibus anima carni compatitur, vel malis, scilicet pereũtis populi compatiendo. Non autẽ fuisset anima eius his malis repleta, si nõ secundũ totam animã passus esset. Ergo Christus est secũdũ totam animam passus.

CONCLVSIO.

¶ Cùm tota essentia animæ coniungatur corpori, existens tota in toto & tota in qualibet corporis parte, patiente corpore passus fuit Christus secundum totam animam, & secundum omnes eius inferiores potentias, non autem secundum rationem ex parte obiecti, quod fuit illi ratio delectationis & gaudij, passus fuit autem secundum omnes passiones vt radicantur in essentia animæ.

¶ RESPONDEO dicendum, q totũ dicitur respectu partiũ: partes autẽ animæ dicũtur potẽtiæ eius. Sic ergo dicitur anima tota pati, inquantũ patitur secũdum suã essentiã, vel inquãtũ secundũ omnes suas potentias patitur. Sed cõsiderandum est, q aliqua

potentia

potentia animæ potest pati dupliciter. Vno modo passiõe propria, quæ quidẽ est, secundum quod patitur à suo obiecto, sicut si visus patiatur ex superabundanti visibili. Alio modo aliqua potẽtia patitur passione subiecti, super quod fundatur, sicut visus patitur patiente sensu tactus in oculo, super quem fundatur visus: puta cùm oculus pungitur, aut etiam distemperatur per calorem. Sic igitur dicendum est, quòd si intelligamus totam animam ratione suæ essentiæ, sic manifestũ est totam animam Christi passam esse. Nam tota essentia animæ coniungitur corpori, ita quòd tota est in toto, & tota in qualibet parte eius, & ideo corpore patiente, & disposito ad separationem ab anima, tota anima patiebatur. Si verò intelligamus totam animam secundum omnes potẽtias eius sic loquendo de passionibus proprijs potentiarum, patiebatur quidem secundum omnes vires inferiores: quia in singulis viribus inferioribus animæ, quæ circa temporalia operantur, inueniebatur aliquid quod erat causa doloris Christi: sicut ex supradictis patet. Sed secundum hoc superior ratio non patiebatur in Christo ex parte sui obiecti, scilicet Dei: qui non erat animæ Christi causa doloris, sed delectationis & gaudij. Secũdum autem illum modum passionis, quo potẽtia aliqua dicitur pati ex parte sui subiecti, sic omnes potentiæ animæ Christi patiebantur: omnes enim potentiæ animæ radicantur in essentia eius, ad quam peruenit passio, passo corpore, cuius est actus.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd licet intellectus, secundum quòd est potentia quædam, non sit corporis actus: essentia tamen animæ est corporis actus, in qua radicatur potentia intellectiua, vt in Prima parte habitum est.

¶Ad secundum dicendum, quòd illa ratio procedit de passione quæ est ex parte proprij obiecti: secundum quam superior ratio in Christo passa non fuit.

¶Ad tertium dicendum, quòd dolor tunc dicitur esse passio perfecta, per quã anima perturbatur, quando passio sensitiuæ partis pertingit vsque ad immutandam rationem à rectitudine sui actus, vt scilicet sequatur passionem, & non habeat liberum arbitriũ super eam. Sic autem passio sensitiuæ partis nõ peruenit in Christo vsque ad rationem, sed ex parte subiecti, sicut dictum est.

¶Ad quartum dicendum, quòd intellectus speculatiuus nõ potest habere dolorem vel tristitiam ex parte sui obiecti, quod est verum absolutè consideratum: quod est perfectio eius. Potest tamen ad ipsum pertingere dolor vel causa doloris per modum iam dictum.

ARTICVLVS VIII.

¶Vtrùm tota anima Christi in passione frueretur fruitione beata.

AD OCTAVVM sic proceditur. Videtur quòd anima Christi in articulo illius passionis non tota frueretur fruitione beata. Impossibile est enim simul dolere & gaudere, cùm dolor & gaudium sint contraria. Sed anima Christi tota patiebatur dolorem in tempore passionis: vt supra habitum est. Non ergo poterat esse vt tota frueretur.

¶Præterea, Philosophus dicit in septimo Ethico. quòd tristitia si sit vehemens, non solùm impedit delectationem contrariam, sed quancunque, & econuerso. Dolor autem passionis Christi fuit maximus (vt ostẽsum est) & similiter delectatio fruitionis est maxima: vt in principio Secundæ partis habitum est. Non ergo potuit esse quòd anima Christi tota simul pateretur & frueretur.

¶Præterea, Fruitio beata est secundum cognitionem & amorem diuinorum, vt patet per Augustin. in primo de doctrina christiana. Sed non omnes vires animæ attingunt ad cognoscendum & amandũ Deum. Non ergo tota anima Christi fruebatur.

¶SED CONTRA est quod Damascen. dicit in 3. libr. quòd diuinitas Christi permisit carni agere & pati quę propria. Ergo pari ratione cùm proprium esset animæ, inquantum erat beata, quòd frueretur, passio eius fruitionem non impediebat.

CONCLVSIO.

¶Quanquam tota anima Christi per essentiam Deo frueretur in passione, non tamen secundum omnes suas potestates, sed solùm superior in illo rationis pars proprio actu beatorum fruitione fruebatur.

¶RESPONDEO dicendum, quòd sicut dictum est prius, tota anima potest intelligi & secundum essentiam, & secundum omnes eius potentias. Si autem intelligatur secundũ essentiã, sic tota anima fruebatur, inquantũ est subiectũ superioris partis animæ, cuius est frui diuinitate: vt sicut passio ratione essentiæ attribuitur superiori parti animæ: ita ecõuerso fruitio ratione superioris partis animæ attribuatur essentiæ. Si verò accipiamus totam animã ratione omniũ potẽtiarũ eius, sic nõ tota anima fruebatur, nec directè quidem: quia fruitio non potest esse actus cuiuslibet partis animæ, nec per redundantiam gloriæ: quia dum Christus erat viator, non fiebat redundantia gloriæ à superiori parte in inferiorem nec ab anima in corpus. Sed quia nec econuerso superior pars animæ impediebatur circa id quod est sibi proprium, per inferiorem, consequẽs est quòd superior pars animę perfectæ fruebatur Christo patiente.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd gaudium fruitionis non contrariatur directè dolori passionis: quia non sunt de eodem. nihil autem prohibet contraria eidem inesse non secundum idem. Et sic gaudium fruitionis potest pertinere ad superiorẽ partem rationis per proprium actũ, dolor autẽ passionis secundum suum subiectũ. Ad essentiam verò animæ pertinet dolor passionis ex parte corporis, cuius est forma: gaudium verò fruitionis ex parte potentiæ, cui subijcitur.

¶Ad secundum dicendum, quòd verbum illud Philosophi habet veritatẽ ratione redundantiæ, quo naturaliter fit ab vna potentia animæ in aliam. Sed hoc in Christo non fuit, vt suprà dictum est.

¶Ad tertium dicẽdum, quòd ratio illa procedit de totalitate animæ quantum ad eius potentias.

ARTICVLVS IX.

¶Vtrùm Christus fuerit conuenienti tẽpore passus.

AD NONVM sic proceditur. Videtur quòd Christus non fuerit conuenienti tempore passus. Passio enim Christi figurabatur per immolationem agni Paschalis, vnde & Apost. dicit primæ ad Corint. 5. Pascha nostrũ immolatus est Christus. Sed agnus Paschalis immolabatur decimaquarta die ad vesperam: vt dicitur Exod. 12. Ergo videtur quòd Christus tunc debuerit pati, quod patet esse falsum. nam tunc Pascha cum suis discipulis celebrauit (secũdum illud Mar. 14. primo die azymorum quando Pascha immolabant) sequenti autem die passus fuit.

¶Præterea, Passio Christi dicitur eius exaltatio: secundum illud Ioan. 13. oportet exaltari filium hominis. Ipse autem Christus dicitur sol iustitiæ: vt patet Malach. vlt. Ergo videtur quòd debuerit pati hora sexta, quãdo sol est in sua maxima exaltatione, cuius contrariũ videtur per id quod dicitur Mar. 15. Erat autem hora tertia, & crucifixerunt eũ.

¶Præterea, Sicut sol in hora sexta maximè exaltatur quolibet die, ita in solstitio ęstiuali maximè exaltatur quolibet anno. Debuit ergo magis pati circa tempus solstitij æstiualis, quàm circa tẽpus ęquinoctij vernalis.

¶Præterea, Per præsentiam Christi in mũdo, mundus illuminabatur, secundum illud Ioan. 9. Quandiu sum in mundo, lux sum mundi. Conueniens igitur fuisset humanæ saluti, vt diutius in hoc mundo vixisset, ita quòd non pateretur in iuuenili ætate, sed magis in senili.

¶SED CONTRA est quod dicitur Ioan. 13. Sciens Iesus quia venit hora eius, vt transeat de hoc mundo ad Patrem. Et Ioan. 2. dicit, Nondum venit hora mea. Vbi dicit Aug. Vbi tantum fecit quantum sufficere iudicauit: venit hora eius, non necessitatis sed voluntatis. Conuenienti igitur tempore passus est.

CONCLVSIO.

¶Conuenienti tempore Christus passus fuisse dicitur in sacris Spiritus sancti eloquijs.

¶RESPONDEO dicendum, quòd (sicut suprà dictum est) passio Christi subiecta erat eius voluntati. Voluntas autẽ eius regebatur diuina sapientia: quæ omnia conuenienter & suauiter disponit, vt dicitur Sapien. 8. Et ideo dicendum est, quòd conuenienti tempore passio Christi celebrata est. Vnde Aug. in lib. Quæstionum vete. & no. Test. dicit, Omnia proprijs locis & temporibus gessit Saluator.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd quidam dicunt Christum fuisse passum decimaquarta luna, quando Iudęi Pascha immolabant. Vnde & Ioan. 18. dicitur, quòd Iudæi non introierũt prætorium Pilati ipso die passionis, vt non cõtaminarentur, sed vt manducarent Pascha. Vbi Chryso. dicit, quòd tunc Iudæi faciebant Pascha, ipse verò ante vnam diem tradidit Pascha reseruans suam occisionem sextæ feriæ, quando vetus Pascha fiebat. Cui videtur consonare quod dicitur Ioan. 13. quòd ante diem festũ Paschæ Christus facta cœna, pedes discipulorũ lauit. Sed cõtra hoc videtur esse quod dicitur Matth. 26. quòd prima die azymorũ accesserunt discipuli ad Iesum, dicentes, Vbi vis paremus tibi comedere Pascha? Ex quo patet, quòd cùm primus dies azymorum dicatur decimus quartus dies mẽsis primi, quãdo agnus immolatur & luna plenissima est (vt Hierony. dicit) constat decimaquarta luna Christum cœnã fecisse, & decimaquinta cum esse passum. Et hoc expressius manifestatur per id quod dicitur Mar. 14. Primo die azymorum, quando Pascha immolabant, &c. & Luc. 22. Venit dies azymorum, in quo necesse erat occidi Pascha.

Et ideo quidam dicũt quòd Christus die conuenienti in decimaquarta luna Pascha cum discipulis suis manducauit, demonstrãs quòd vsque ad vltimum diem non erat contrarius legi, vt Chrysost. dicit super Matth. Sed Iudæi occupati circa procurationem mortis Christi contra legem celebrationem Paschæ in crastinum distulerũt. Et propter hoc de his dicitur, quòd in die passionis Christi noluerunt intrare Prætorium, vt non contaminarentur, sed vt manducarent Pascha.

Sed nec istud videtur esse consonum verbis Mar. dicentis, Primo die azymorũ quãdo Pascha immolabant. Simul ergo Christus & Iudæi vetus Pascha celebrauerunt. Et sicut Beda dicit super Mar. licet Christus, qui est Pascha nostrum, sit crucifixus sequenti die, hoc est decimaquinta luna: attamen nocte qua agnus immolabatur, corporis sanguinisque sui discipulis tradẽs mysteria celebranda, & à Iudæis tentus ac ligatus ipsius immolationis, hoc est passionis suæ sacrauit exordium. Cùm aut dicitur Ioan. 13. Ante diem festum Paschę, intelligitur hoc fuisse decimaquarta luna, quod tunc euenit quinta feria: nam luna existente decimaquinta erat dies solennissimus Paschæ apud Iudęos. Et sic eundem diem quem Ioannes nominat ante diem festum Paschæ, propter distinctionem naturalem dierum, Matth. nominat primam diem azymorum: quia secundum ritum Iudaicæ festiuitatis, solennitas incipiebat à vespera præcedentis diei. Quòd autẽ dicitur, eos comesturos esse Pascha in decimaquinta luna, intelligendũ est quòd ibi Pascha non dicitur agnus Paschalis (qui immolatus fuerat decimaquarta luna) sed dicitur cibus Paschalis, id est azymi panes: quos oportebat comedi à mũdis. Vnde Chrysosto. ibidem aliam expositionem ponit, quòd Pascha potest accipi pro toto festo Iudæorum, quod septem diebus agebatur.

¶Ad secundum dicendum, quòd sicut Augu. dicit in lib. de cons. Euan. hora erat quasi sexta, cùm traditus est Dominus crucifigendus à Pilato: vt Ioan. dicit. Non enim erat plenè sexta, sed quasi sexta, id est peracta quinta, & aliquid etiam de sexta esse cœperat, donec completa sexta, Christo pendente in cruce, tenebræ fierent. Intelligitur autẽ fuisse hora tertia, cùm clamauerunt Iudæi vt Dominus crucifigeretur: & veracissimè demonstratur, tunc eos crucifixisse quando clamauerunt. Ergo ne quisquam cogitationem tanti criminis auersus à Iudæis in milites conuerteret, erat, inquit, hora tertia, & crucifixerunt eum, vt illi eum potius crucifixisse inueniãtur, qui hora tertia, vt crucifigeretur, clamauerunt. Quanquã non desunt qui per parasceuẽ, quam Io. cõmemorat, dicens, Erat parasceue hora quasi sexta, horam diei tertiam velint intelligi. Parasceue quippe interpretatur præparatio. Verũ autem Pascha quod in passiõe Domini celebratur, incepit præparari ab hora noctis nona: quãdo scilicet omnes principes Sacerdotũ dixerunt, Reus est mortis. Ab illa ergo noctis hora, vsque ad Christi crucifixionẽ, occurrit hora parasceues, sexta secundũ Ioan. & hora diei tertia secundũ Mar. Quidam tamen dicunt, quòd hæc diuersitas ex peccato scriptoris apud Græcos contingit: nam figuræ, quibus tria & sex repræsentantur, satis sunt propinquæ apud eos.

¶Ad tertium dicendum, quòd sicut dicitur in lib. de Quæstionibus vet. & no. Testamẽti, tũc voluit Dominus passione sua mũdũ redimere & reformare, quãdo eũ creauerat, id est in æquinoctio.

Et tunc

---

narũ sufficit ad causandam tristitiam. Quod vt clarius fiat, dicamus exẽplariter differentiã inter voluntatẽ beati patris & nõ beati, patet siquidẽ iustus viator respectu miseriæ filij interfecti, habet nolle & naturale & conditionatũ: nõ solùm ita quòd voluntati paternæ secundũ se absolutè sumptæ cõtrariatur miseria filij, & nollet filij dãnationem seclusa diuinæ iustitiæ ordine, sed etiam ita quòd secundũ præsentem statum in quo est, ex amore naturali exit in actũ nolendi conditionatũ, dicendo, Pater si possibile est, transeat calix iste. Idem autem pater beatus nõ habet amplius amorẽ illum paternũ, vt cõsonet sibi exire in actum nollei tatis respectu miserię filij: alioquin non esset beatus: quoniam aliquid vellet quod nõ haberet: sed in omnibus conforme diuinæ voluntati suum velle. Et hinc fit, vt dãnatio filij eueniens, tristitiã ingerat patri viatori, & nõ patri beato. Conuenientia siquidem inuẽta secundũ voluntatem absolutè, & similiter secundũ nollentatẽ absolutè in patre viatore & beato, & differẽtia inuẽta secundũ voluntatem in tali statu, testatur quòd nõ sufficit ad tristitiam voluntas naturalis aut conditionata absolutè, sed oportet quòd sit secundũ præsentem statum: propterea enim tristor, proficiendo merces, quia secũdũ præsentem statũ habeo nollei tatem perdẽdi illas. & ecõtra propterea beati de nullo tristantur quia de nullo contrario euenturo habẽt nolleitatem in illo statu. Et in proposito ideo Christus dominus beatus, secundum portionẽ superiorem non tristabatur de sua passione: quia secũdum illam nec nolleitatem illius habebat: sed tanquam beatus illam nullo modo refutabat. Vnde patet falsum esse, quòd rationi superiori Christi, vt natura, contrariabatur passio Christi: quoniã pars illa secundũ illũ statum nõ habuit aliquid cõtrarij. Et similiter falsum est, quòd habuerit nolleitatem mortis eadẽ ratione, quia scilicet beata erat. Verumne iniuria Sco. hinc fiat, scito quòd ipse ratione superiore vtitur æquiuocè pro intellectu scilicet & voluntate respectu quorumcunque, secundum ordinẽ tamen ad æterna: & ideo quo ad quæstionẽ de ratione superiori & inferiori, in æquiuoco cum eo laborat. Sed quo ad nollitionem causantem tristitiam, nõ est æquiuocatio: quoniam siue in superiori, siue in inferiori portione oportet adesse nolitũ secundũ præsentem statũ, & nõ sufficit nolitũ secundũ disconuenientiam ad voluntatẽ absolutè: vt declaratũ est. Verumtamen ad singula obiecta respondendo dicitur, quòd nõ est cõtra naturalem inclinationẽ superioris appetitus beati passio Christi, & similiter nec cõtra velle cõditionatũ illius, & similiter nec cõtra eundem quanuis colligatũ corpori: quia nõ habuit locum redundantia in Christo.

3. dis. 15. q. 2. art. 3 q. 2. et vers. q6. 10. arti. 11. ad 3. & q. 16. artic 9. & 10. Et quol. 1. q. 2. ar 11. 2 cor. Et opus. 3. c. 238. & 239.

¶Ad illud de contritione peccatorum nostrorum dicitur, quòd dolor ille est rationis inferioris: quoniã obiectũ talis actus est aliquid tẽporale, scilicet offensa Dei. Nec obstat quòd secundũ rationes æternas sit hęc tristitia: quoniam ratio inferior regulatur ex ratione superiori, & ab illa sumit principia. Secũdum enim obiecta, scilicet tẽporale vel æternũ, distinguuntur ratio superior & inferior, vt in Prima parte q6. 79. art. 9. habes.

¶Quarta conclusio est: Omnes potẽtiæ animæ Christi patiebantur ex parte subiecti. Probatur: quia oẽs radicantur in essentia eius, quæ patiebantur: quia actus corporis patientis erat.

¶Super Quæstionis quadragesimæ sextæ Articulum octauum.

Titulus clarus ex præcedente & in corpore.

¶In corpore distinctio repetitur posita in præcedenti articulo de totalitate animæ. Deinde respondetur quæsito tribus conclusionibus. Prima est: Anima Christi tota secundum essentiã fruebatur. Probatur quia tota essentia est subiectum portionis superioris, quæ fruebatur. Et declaratur à simili præcedentis articuli: vt sicut portio superior dicta est pati propter essentiam patientem, ita econtra essentia fruitur ratione partis superioris fruentis.

¶Secunda cõclusio est: Anima Christi totalitate potentiarum non tota fruebatur. Probatur: quia nec directè, quòd non quælibet pars animæ capax est fruitionis: nec per redundantiam quia in Christo quandiu fuit viator, non erat redundantia.

¶Tertia conclusio est: Superior pars animæ proprio actu fruebatur Christo patiente. Probatur: quia non impediebatur à cœna sibi fruitione per inferiorem partem patientem.

¶Super Quæstionis quadragesimæ sextæ Articulum nonum.

Titulus clarus.

¶In corpore vna conclusio: Christus est cõuenienti tempore passus. Probatur dupliciter. Primò: Passio Christi subiecta erat eius voluntati: ergo. Probatur consequentia, quia voluntas Christi regebatur diuina sapientia suauiter omnia disponente. Secundò autoritate Aug.

¶In responsione ad primum nota quòd moderni Latini adhuc nõ quiescunt circa quorum Lunæ diem, quando Christus mortuus est. Adduntque super argumẽta Græcorum, sanctitatem diei quintidecimi: nam quintadecima luna illius mẽsis erat celebris, ita quòd nihil operis erat licitum in ea, exceptis his quæ ad vescendum sunt, vt patet Exo. 12. constat autem in illa feria 6. qua Christus passus est, licita fuisse opera, quæ in festis fuissent illicita: vt patet tum ex operibus Iudæorũ, qui illo die iudiciales actus in Christũ exercuerũt: tum ex actibus Ioseph & Nicodemi, qui sepelierunt Christum, quòd non fuisse licitum sabbato patet ex eo, quòd propter parasceuem festinata sepultura est (vt Aug. notauit) & ex eo quòd mulieres sanctæ sabbato se continuerũt ab officio circa Christum sepultum. Vnde volunt verba Ioan. Euangelistæ, Erat autem parasceue Paschæ, ad literã intelligi quòd erat vigilia Paschæ.

¶Ad euidentiam huius considerandũ est, quòd nõ solùm certa incertis præponẽda sunt, sed ex certis ea quæ ambigua videntur, interpretãda sunt, & nõ ecõtra. Quocirca certitudo scripta à tribus Euangelistis Math. Marco, & Luca de primo die azymorum, qui quintadecima luna est (quòd scilicet fuit dies Veneris, in qua Christus passus est) debet præponi incertis, hoc est variè exponibilibus verbis Ioãnis Euãgelistæ: non quo ad veritatẽ & falsitatẽ (quia omnia sint vera) sed quo ad securitatẽ sensus literalis. Verba siquidẽ illorũ nõ possunt exponi ad literam, nisi intelligendo diẽ illũ Veneris fuisse lunã quintamdecimã: quia expressè dicunt primum diem azymorũ inchoatũ vespere præcedente, vocantes diem Iouis ad vesperã, diem azymorũ. Verba autem Ioan. Euangelistæ possunt aliter interpretari, quàm quòd sabbato fuerit quintadecima luna: vt patet ex expositione Doctorum. igitur fatendum est ipsum diẽ Veneris fuisse quintamdecimã lunam. Et cõfirmatur hoc, quia idem Ioan. Euangelista ibidẽ appellat vnũ idemque tempus parasceuem Paschæ & Pascha, dicit enim de illo die Veneris, Erat autẽ parasceue Paschæ, & de eodẽ introducit Pilatũ dicentem, Est autẽ vobis consuetudo, vt dimittã vobis vnũ in Pascha. Si enim tam propriè Ioan. Paschæ nomine vtitur, vt isti autumãt, nõ debuit idem tempus dici Pascha & parasceue Paschæ: quoniam constat quòd tam strictè loquẽdo, aliud est tempus Paschæ & aliud parasceues Paschæ. Vocauit ergo vtrobique Pascha solennitatẽ Paschalem, sicut etiam Luc. Actu. 12. expressè totam solennitatem paschalẽ Pascha vocat, tractans de Petro occidendo, Erant autem dies azymorũ. & subdit, Volens post Pascha producere eum.

¶Ad obiectionẽ nouã ex celebritate festiuitatis illius diei, dicitur quòd quia præceptũ de obseruatiõe illius festi excipiebat spectantia ad præparationẽ ciborum, quæ tamen erant prohibita in sabbato, colligitur fuisse licita illo die, quæ sabbato non licuissent: nam lex sub vna exceptione cõprehendit omnia similia. Et ppterea ex hoc ipso quòd in die primo Paschæ poterãt parari necessaria ad cibum, consequens est, quòd etiam licita fuerũt omnia quę occurrens necessitas naturæ & pietatis exegisset: ac per hoc opus sepulturæ, maximæ pietatis gratia (vt fuit circa Christum) licitum fuit. Actus verò iudiciales quum non sint inter opera seruilia, prohibitos in veteri lege nescio: legimus enim Petrum captum inter dies azymorum, & propter tempus illud, in quo tamen licebat operari, reseruatus est occisioni post Pascha. Verũtamẽ quicquid sit de hoc, sicut Caiphas prudẽs est habitus, consulendo quòd expedit vnũ hominem mori pro populo, facilè potuit dispensare, quia periculum erat in mora, vt actus iudiciales circa Christum licitè se exercere crederent in primo die azymorum: præsertim cũ actus hi nõ ex lege, sed statutis eorũ vel consuetudine & reuerentia quadam prohibiti fortè fuerint.

Universidad de Deusto Biblioteca

¶Super Quæstionis quadragesimæsextæ Articulum decimum.

Comment. Titulus clarus. ¶In corpore vna conclusio: Christus in loco conuenienti passus est. Probatur, quia omnia proprijs locis & temporibus gessit: quia omnia loca & tempora in manu eius sunt. ergo. ¶In responsione ad secundũ & tertium, aduerte quòd ad literam Christus passus est extra portam in loco damnatorum, vt mors sua turpior redderetur, dum in loco publicæ ignominiæ ac maximè patulo passus est.

¶Super Quæstionis quadragesimæsextæ Articulũ vndecimũ.

Comment. Titulus clarus. ¶In corpore vna distinctio cũ duabus conclusionibus. Distinctio est: Alia ratione secundum intentionem Iudæorum, & alia secundum diuinam electionem Christus inter latrones crucifixus est. Prima conclusio: Christus crucifixus est inter latrones secundum intentionem Iudæorũ, vt crederetur esse malus inter malos punitus: hoc est conuenienter quidẽ ad malam eorum intẽtionem, quia medium consonũ fini malo, sed inconuenienter quantum ad euentum: quia oppositum euenit, dum Christi crux adoratur, & ab illorum crucibus sic discernitur, & verè totum oppositum euenit. Putauerunt Iudæi confundere crucẽ Christi cum crucibus impiorum, dũ simul cum impijs crucifixus, sicut alij pertransiret: sed euenit vt Christi crux fulxerit, ita quòd etiam aliàs memorabiles, quamuis non venerabiles, redderit, vt experientia testatur. Secunda conclusio: Christus secundum Dei ordinationem inter latrones conuenienter crucifixus est. Probatur quadrupliciter. Omnia clara sunt.

Suprà q. 35. ar. 7. ad 1. & infrà q. 83. ar. 3. ad 1. Et opusc. 60. c. 18. col. 4.

* Aliàs inter.

Et tunc dies super nocte increscit: quia per passionem Saluatoris à tenebris ad lucem perducimur. Et quia perfecta illuminatio erit in secundo aduẽtu Christi: ideo tempus secundi aduentus æstati comparatur. Matt. 24. vbi dicitur, Cùm ramus eius iam tener fuerit & folia nata, scitis quia propè est æstas, ita & vos cùm videritis hæc omnia: scitote quia propè est & in ianuis. Et tunc etiã erit maxima Christi exaltatio.

¶Ad quartum dicendum, quòd Christus in iuuenili ætate pati voluit propter tria. Primò quidem, vt ex hoc magis suam dilectionem commendaret, quòd vitam suam pro nobis dedit, quãdo erat in perfectissimo statu. Secundò, quia non conueniebat vt in eo appareret naturæ diminutio, sicut nec morbus, vt suprà dictum est. Tertiò, vt in iuuenili ætate moriens & resurgens, futuram resurgentium qualitatem in seipso Christus præmonstraret. Vnde dicitur Ephe. 4. Donec occurramus omnes in vnitatem fidei & agnitionis filij Dei in virum perfectum, in mensuram ætatis plenitudinis Christi.

ARTICVLVS X.

¶Vtrùm Christus fuerit conuenienti loco passus.

AD DECIMVM sic proceditur. Videtur quòd non conuenienti loco Christus passus fuerit. Christus enim passus est secũdum carnem humanam, quæ quidem concepta fuit ex virgine in Nazareth, & nata in Bethleem. Ergo videtur quòd non in Hierusalem, sed in Nazareth vel in Bethleem pati debuerit.

¶Præterea, Veritas debet respondere figuræ. Sed passio Christi figurabatur per sacrificia veteris legis. Sed huiusmodi sacrificia offerebantur in templo. Ergo videtur quòd & Christus in templo pati debuerit, & nõ extra portam ciuitatis.

¶Præterea, Medicina debet morbo respondere. Sed passio Christi fuit medicina contra peccatum Adæ. Adam autem non fuit sepultus in Hierusalem sed in Hebron, dicitur enim Iosue 14. Nomen Hebron antea vocabatur Cariath arbe, Adam maximus ibi in terra * Enachim situs est. Ergo videtur Christus in Hebron, & non in Hierusalem, pati debuerit.

¶SED CONTRA est quod dicitur Lucæ 13. Non capit prophetam perire extra Hierusalem. Sed Christus fuit propheta. Conuenienter ergo passus est in Hierusalem.

CONCLVSIO.

¶Sicut Christus conuenienti tempore, ita & conuenienti loco, extra ciuitatem in Caluariæ monte passus fuisse dicitur.

¶RESPONDEO dicẽdum, quòd sicut dicitur in lib. 83. Quæstionum, omnia proprijs locis & temporibus gessit Saluator: quia sicut omnia tempora sunt in manu eius, ita etiam omnia loca. Et ideo sicut conuenienti tempore Christus passus est, ita etiam conuenienti loco.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd Christus conuenientissimè in Hierusalem passus est. Primò quidem: quia Hierusalem erat locus à Deo electus, ad sacrificia sibi offerẽda. Quę quidem figuralia sacrificia figurabant Christi passionem, quod est verum sacrificium, secundum illud Ephes. 5. Tradidit semetipsum hostiam & oblationem in odorem suauitatis. Vnde Beda dicit in quadam homilia, quòd appropinquante hora passionis, Dominus appropinquare voluit loco passionis, scilicet in Hierusalem, quò peruenit ante sex dies Paschę, sicut agnus Paschalis ante sex dies Paschę, id est decima luna secundum pręceptum legis ad locum immolationis ducebatur. Secundò: quia virtus passionis eius ad totum mundum diffundenda erat, in medio terræ habitabilis pati voluit, id est in Hierusalem. Vnde dicitur in Psalm. Deus autem rex noster, ante secula operatus est salutem in medio terræ, id est in Hierusalem: quæ dicitur esse vmbilicus terræ. Tertiò: quia hoc maximè conueniebat humilitati eius: vt scilicet sicut turpissimum genus mortis elegit, ita etiã ad eius humilitatem pertinuit, quòd in loco tam celebri confusionem pati non recusauit. Vnde Leo Papa dicit in quodam sermone Epiphaniæ, Qui serui susceperat formam, Bethleem prælegit natiuitati, Hierusalem passioni. Quartò, vt ostenderet à principibus populi Iudæorum exortam esse iniquitatem occidentium ipsum: & ideo in Hierusalem, vbi principes morabantur, voluit pati. Vnde dicitur Actuum quarto, Conuenerunt in ista ciuitate aduersus sanctum puerum tuum Iesum, quem vnxisti, Herodes & Pontius Pilatus cum Gentibus & populis Israel.

¶Ad secundum dicendum, quòd Christo non in templo aut in ciuitate, sed extra portam passus est propter tria. Primò quidem, vt veritas responderet figuræ: nam vitulus & hircus, qui solennissimo sacrificio ad expiationem totius multitudinis offerebantur, extra castra comburebantur: vt præcipitur Leuit. 16. Vnde dicitur Hebræ. 13. Quorum animalium infertur sanguis pro peccato in Sancta per Pontificem, horum corpora cremantur extra castra: propter quod & Iesus, vt sanctificaret per suum sanguinem populum, extra portam passus est. Secundò, vt per hoc daret nobis exemplum exeundi à mundana conuersatione. Vnde ibidem subditur, Exeamus igitur ad eum extra castra, improperium eius portantes. Tertiò, vt Chrysosto. in sermo. de passio. dicit, Noluit Dominus pati sub tecto, non in templo Iudaico, ne Iudæi subtraherent sacrificium salutare, ne putares pro illa tantùm plebe oblatum. Et ideo foras ciuitatem, foras muros, vt scias sacrificium esse commune, quod totius terræ est oblatio, quod communis est purificatio.

¶Ad tertium dicendum, quòd (sicut Hierony. dicit super Matthæum) Quidam exposuit Caluariæ locum, in quo sepultus est Adam, & ideo sic appellatum: quia ibi antiqui hominis sit conditum caput. Fauorabilis interpretatio & mulcens aurem populi, nec tamen vera. Extra vrbem enim & foras portã, loca sunt in quibus truncantur capita damnatorum, & Caluariæ, id est, decollatorum sumpsere nomen.

¶Præterea autem ibi crucifixus est Iesus, vbi prius erat area damnatorum, ibi erigerentur vexilla martyrij. Adam verò sepultum iuxta Hebron & Arbee in Iesu filij Naue volumine legimus. Magis autem Iesus crucifigendus erat in loco communi damnatorum, quàm iuxta sepulchrum Adæ, vt ostenderetur quòd crux Christi non solùm erat in remedium contra peccatum personale ipsius Adæ, sed etiam contra peccatum totius mundi.

ARTICVLVS XI.

¶Vtrùm conueniens fuerit Christum cum latronibus crucifigi.

AD VNDECIMVM sic proceditur. Videtur quòd non fuerit conueniens Christum cum latronibus crucifigi. dicitur enim 2. ad Corinthi. 6. Quæ participatio iustitiæ cum iniquitate? Sed Christus factus est nobis iustitia à Deo, iniquitas autem pertinet ad latrones. Non ergo fuit conueniens, vt Christus simul cum latronibus crucifigeretur.

¶Præterea, Super illud Matthæ. 26. Si oportuerit me mori tecum, non te negabo, dicit Origenes, Mori cum Iesu pro omnibus moriente, hominum non erat. Et Ambros. dicit super illud Luc. 22. Paratus sum tecum & in carcerem & in mortem ire. passio, inquit, Domini æmulos habet, pares non habet. Multò igitur minus conueniens videtur quòd Christus simul cum latronibus pateretur.

¶Præterea, Matthæ. 27. dicitur, quòd latrones qui crucifixi erant, improperabant ei. Sed Lucæ 23. dicitur, quòd vnus eorum, qui crucifixus erat cum Christo, ei dicebat, Memento mei Domine, dum veneris in regnum tuum. Ergo videtur quòd præter latrones blasphemantes fuerit cum eo crucifixus alius non blasphemans. Et sic videtur inconuenienter ab Euangelistis narratum, quòd Christus fuerit cum latronibus crucifixus.

¶SED CONTRA est quod Isa. 53. fuerat prophetatum: Et cum sceleratis reputatus est.

CON

¶Super Quæstionis quadragesimæ sextæ Articulum duodecimum.

Comment. Titulus quærit an sit dicẽdum, Deus passus est ex eo quòd Christus passus est: hoc est enim quærere, si passio Christi sit deitati ascribenda.

Comment. ¶In corpore vna est conclusio: Passio Christi attribuenda est supposito diuino non ratione diuinę, sed humanę naturæ. Probatur: Vnio naturę vtriusque facta est in persona, salua vtriusque naturę proprietate: ergo, &c. Et confirmatur autoritate Cyrilli, &c.

¶Super Quæstionis quadragesimæ septimæ Articulum primum.

Comment. Titulus occasionẽ sumpsit ex Euangelio, in quo Christus dicit, Nemo tollit animam meam à me.

Comment. ¶In corpore articuli vna ponitur distinctio bimembris: iuxta quæ membra respõdetur quæsito duabus conclusionibus cum corollario. Distinctio est: Causa alicuius dupliciter: directè agendo, vel indirectè, scilicet non prohibendo, cùm posset. ¶Prima conclusio: Christus fuit ab alijs non à seipso occisus directè. Probatur: quia persequutores eius intulerunt intentionem & opere efficaci illi mortem. ¶Secunda conclusio est: Christus fuit causa mortis suæ indirectè, scilicet non prohibendo, quum posset. Probatur hæc vltima particula (in qua tota difficultas consistit) scilicet cum posset, probatur autem dupliciter. Et ex parte occidentium: quia poterat reprimere vel in voluntate vel potestate. Et ex parte animæ suæ: quia spiritus eius habebat potestatem conseruandi naturam carnis suæ. Probatur quia erat vnita Verbo, autoritate Aug. Corollarium est: Christus dicitur voluntariè mortuus. Probatur quia non reputat nocumentum à corpore anima, sed voluit corpus succumbere.

¶Num anima Christi habuerit potestatem præseruandi corpus suũ à morte.

Dubium. ¶Circa secundam conclusionem dubium occurrit ex Sco. in 3. senten. distin. 16. quæstio 2. tenẽte, quòd anima Christi non habuit potestatem præseruãdi corpus suum à morte, & propterea nõ est mortuus voluntariè causaliter, sed affectiuè: quia non fuit indirectè causa mortis suæ vt Auctor dicit, sed complacuit sibi sua mors: sicut etiam sancti martyres dicuntur voluntariè mori.

CONCLVSIO.

¶Congruit vt secundum diuinam ordinationem, Christus cum duobus crucifigeretur latronibus.

¶RESPONDEO dicẽdum, quòd Christus inter latrones crucifixus est, alia quidẽ ratione quãtum ad intentionẽ Iudęorũ, alia verò quãtum ad Dei ordinationẽ. Quantum enim ad intentionẽ Iudæorum, duos latrones vtrinque crucifixerũt (sicut dicit Chryso.) vt eorũ suspitionis fieret particeps. Sed nõ ita euenit: nam de illis nihil dicitur. Huius autẽ vbique crux honoratur: Reges diademata deponẽtes, assumunt crucẽ in purpureis, in diadematibus, in armis, in mensa sacrata vbique terrarũ crux emicat. Quãtum verò ad Dei ordinationẽ, Christus cum latronibus crucifixus est: quia vt Hiero. dicit super Matth. Sicut pro nobis maledictum crucis factus est Christus, sic pro omniũ salute inter noxios quasi noxius crucifigitur. Secundò, vt dicit Leo papa in sermone de passione, duo latrones vnus ad dextram & alius ad sinistrã crucifiguntur: vt in ipsa patibuli specie mõstraretur illa quę in iudicio ipsius, omniũ hominũ facienda est discretio. Et Alcui. dicit super Ioan. Ipsa crux, si attendas, tribunal fuit: in medio enim iudice cõstituto, vnus qui credidit, liberatus, alius qui insultauit, damnatus est: iam significabat quod facturus est de viuis & mortuis, alios positurus ad dextrã, alios verò ad sinistrã. Tertiò secundũ Hilariũ duo latrones læuæ ac dextræ affigũtur, omnẽ humani generis vniuersitatẽ vocari ad sacramẽtũ passionis Domini ostẽdẽtes. Sed quia per diuersitatẽ fideliũ ac infideliũ, fit omniũ secundum dextrã sinistrãque diuisio, vnus ex duobus ad dextrã eius situs, fidei iustificatione saluatur. Quartò, quia vt Beda dicit sup Mar. latrones, qui cũ Domino crucifixi sunt, significant eos, qui sub fide & confessione Christi vel agonẽ martyrij, vel quælibet arctioris disciplinæ instituta subeunt. Sed qui hoc pro æterna gloria gerunt, dextri latronis fide designãtur: qui verò humanę laudis intuitu, sinistri latronis mentẽ imitãtur & actus.

¶AD PRIMVM ergo dicendũ, quòd sicut Christus debitũ mortis nõ habuit, sed mortẽ voluntariè subijt, vt sua virtute vinceret mortẽ: ita etiã nõ habuit meritũ, vt cũ latronibus poneretur, sed voluit cũ iniquis deputari, vt sua virtute iniquitatẽ destrueret. Vnde Chrys. dicit super Ioan. quòd latronẽ in cruce conuertere, & in paradisum inducere, nõ minus fuit, quàm concutere petras.

¶Ad secundum dicendum, quòd nõ conueniebat, vt cũ Christo aliquis alius pateretur ex eadem causa. Vnde Origen. ibidem subdit, Omnes fuerant in peccatis, & omnes opus habebant, vt pro eis alius moreretur, non ipsi pro alijs.

¶Ad tertium dicendum, quòd sicut August. dicit in lib. de consensu Euangelistarũ, possumus intelligere Matth. posuisse pluralem numerum pro singulari: cùm dixit, latrones improperabant ei. Vel potest dici secũdum Hiero. quòd primùm vterque blasphemauerit, deinde visis signis, vnus eorum crediderit.

ARTICVLVS XII.

¶Vtrùm passio Christi sit eius diuinitati attribuenda.

AD DVODECIMVM sic proceditur. Videtur quòd passio Christi sit eius diuinitati attribuenda. Dicitur enim primæ ad Cor. 2. Si cognouissent, nunquã dominum gloriæ crucifixissent. Sed dominus gloriæ est Christus secundum diuinitatem. ergo passio Christi competit ei secundum diuinitatem.

¶Præterea, Principium salutis humanæ est ipsa diuinitas secũdum illud Psalm. Salus autem iustorum à Domino. Si ergo passio Christi ad eius diuinitatem nõ pertineret, videtur quòd non posset nobis esse fructifera.

¶Præterea, Iudæi puniti sunt pro peccato occisionis Christi, tanquã homicidæ ipsius Dei: quod magnitudo pœnæ demonstrat. Hoc autem nõ esset si passio ad diuinitatẽ non pertineret. ergo passio Christi ad diuinitatem eius pertinuit.

¶SED CONTRA est quod Athanasius dicit in Epistola ad Epictetũ, Natura Deus manens verbum est impassibile. Sed impassibile non potest pati. Passio ergo Christi non pertinebat ad eius diuinitatem.

CONCLVSIO.

¶Attinet Christi passio ad diuinæ naturæ suppositum non diuinæ, sed humanæ naturæ ratione, quæ passibilis fuerat.

¶RESPONDEO dicendum, quòd (sicut suprà dictum est) vnio humanæ naturæ & diuinæ facta est in persona & hypostasi & supposito, manẽte tamẽ distinctione naturarum: vt scilicet sit eadem persona & hypostasis diuinæ & humanæ naturæ, salua tamẽ vtriusque naturæ proprietate. Et ideo (sicut suprà dictum est) supposito diuinæ naturæ attribuenda est passio, non ratione diuinæ naturę, quæ est impassibilis, sed ratione humanæ naturæ. Vnde in Epistola synodali Cyrillus dicit, Si quis non confitetur Dei verbum passum carne, & crucifixum carne, anathema sit. Pertinet ergo passio Christi ad suppositũ diuinæ naturæ ratione naturæ passibilis assumptæ, non autem ratione diuinæ naturæ impassibilis.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd Dominus gloriæ dicitur crucifixus, nõ secundum quòd est dominus gloriæ: sed secundum quòd erat homo passibilis.

¶Ad secundum dicendum, quòd (sicut dicitur in quodam sermone Ephesini concilij) mors Christi tanquàm facta mors Dei, scilicet per vnionem in persona, destruxit mortem: quoniam Deus & homo erat qui patiebatur. Non enim natura Dei læsa est, sed humana, neque mutatione sua succedunt passiones.

¶Ad tertium dicendum, quòd sicut subditur ibidem, nõ purum hominem crucifixerunt Iudæi, sed Deo intulerunt pręsumptiones. Pone enim principem loqui per verbum, & hoc formari per literas in charta aliqua, & dirigi ciuitatibus, & aliquis inobediẽs, chartam disrumpat, ad mortis sententiam deducetur: non tanquam chartam disrumpens, sed tanquam verbum imperiale disrumpens. Non ergo securus sit Iudæus, tanquam purum hominem crucifigens: quod enim videbat, quasi charta erat: quod autem in ea celabatur, imperiale verbum erat natum ex natura, non prolatum per linguam.

QVÆSTIO QVADRAGESIMA *septima de causa efficiente Passionis Christi.*

DEINDE considerandum est de causa efficiente passionis Christi.

¶Et circa hoc quæruntur sex.

¶Primò, vtrùm Christus fuerit ab alijs occisus, vel à seipso.

¶Secundò, ex quo motiuo seipsum passioni tradiderit.

¶Tertiò, vtrùm Pater tradiderit eum ad patiendum.

¶Quartò, vtrùm fuerit conueniens, vt per manus Gentium pateretur, vel potius à Iudæis.

¶Quintò, vtrùm occisores eius eum cognouerint.

¶Sextò, de peccato eorum qui Christum occiderunt.

ARTICVLVS I.

¶Vtrùm Christus fuerit ab alio occisus, an à seipso.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd Christus non fuerit ab alio occisus, sed à seipso. Dicit enim ipse Ioan. 10. Nemo tollit animam meã à me, sed ego pono eam. Ille autem dicitur aliquem occidere, qui animam eius tollit. Non est ergo Christus ab alijs occisus, sed à seipso.

Infrà q. 50. arti. 1. ad 2. & q. 51. ar. 3. cor. Et opusc. 3. c. 337. & 338.

¶Præterea, Illi qui ab alijs occiduntur, paulatim debilitata natura

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶ Arguit autem ad hoc dupliciter. ex parte quidem corporis: quia corpus Christi erat recentiùs passionis mortis ab illis actibus, scilicet flagellis, clauis, &c. Ex parte verò animæ: quia si potuisset præseruare corpus ab omni extrinseca violentia, tenebatur se custodire in corpore: ac per hoc non custodiens peccasset. Probatur sequela: quia quilibet homo tenetur se custodire à malis: quia tenetur post Deum & animas diligere proprium corpus ex charitate.

¶ Dubium secundo occurrit de ratione conclusionis: quomodo nec vnio animæ Christi ad Verbum, manifestat animam Christi habituari hanc potestatem. Nec auctoritas Augustini hoc tradit, vt non possit glossari, q. intendit de voluntate secundum affectum, & nō secundum causam. Sicut etiam Autor superius in quæstio. 13. arti. 3. ad primum, glossat Damasc. Effugit, fugit, moriens est Christus, quia voluit. glossa, voluntate diuina: quæ tamen Autor hic humanæ Christi voluntati tribuit.

¶ Ad euidentiam horum sciendum est, q. de anima Christi dupliciter loqui possumus, scilicet secundum virtutem naturalem vel gratuitā in ea manentem, qua scilicet ipsa dicitur potens: & sic anima Christi non poterat præseruare corpus suum à lesuris. nisi gloriam animæ redundando in corpus, & reddendo illud impassibile. quod fuisse contra mysterium nostræ redemptionis, & cōtra ordinem Incarnationis, quo ab initio diffinitum est vt anima existēte gloriosa, corpus maneret passibile, (vt supra dictum est) redundantia gloriæ in corpus. Discurrendo quippe per omnes gradus infinitis manentes in anima Christi, liquidō apparet nullam illa posse potentiam aliam ad præfestandum corpus à lesuris approximatis. Alio modo loqui possumus de anima Christi vt est instrumentum coniunctum deitati. & sic, vt superius in quæstio. 13. arti. 2. & 3. dixit Autor, potestatem habuit faciendi omnia miracula ordinabilia in fine Incarnationis: hoc est omnes mutationes creaturarum præter spectantes ad creationem, & huiusmodi. Et sic loquitur hic Autor de anima Christi: ita quòd intendit quòd anima Christi vt organum Verbi, poterat & voluit rates persequutorum immutare & potestatem eorum impedire, sicut poterat alia miracula in cælo & in terra facere, & similiter poterat conseruare carnem suam ne lederetur à flagellis, clauis & quibuscunque lesuris. sicut potuit seruare Petrum super aquas ambulantem, &c. Et huius ratio in secundo dubio redditur.

¶ Ad obiectionem ergo Scoti primam, dicitur quòd peccat secundum non causam vt causam. Concesso si quidem toto argumento, nihil aliud habetur nisi quòd corpus Christi necessariò passum est ab extrinsecis conferendo actiua ad passiuum (scilicet corpus & animam) secundum se. Cum his enim stat quòd anima illa vt organum Verbi potuisset, si voluisset, impedire passionem.

¶ Ad secundam dicitur, quòd soluit seipsum: quia ex quo homo plus animā propriam quàm proprium corpus tenetur diligere, constat quòd non peccat, sed bene facit, qui quàm possit, non custodit proprium corpus à lesuris propter salutem animarum: Christus autem pastor bonus fuit, ponens animam, hoc est vitam suam pro ouibus suis.

¶ Ad secundum dubium dicitur, quod quia à Catholicis acceptatur, quòd anima Christi fuit organum coniunctum verbi Dei, consentaneum rationi est, vt quod singulariter & inefabiliter assumptum est organum, ad omnia effectum sit organum, ad quæ potest instrumentaliter concurrere. Nam sicut caput est Christus etiam angelorum, & in scientia & gratia & virtutibus præstatus est omnibus, sic etiam potentia instrumentali super omnia sit, quæ possunt diuino organo fieri: omnia enim quæ excellentia sunt & non deficere Christi animam, sed consonant conditioni eius, credenda sunt inesse illi. Et sic ex vnione animæ Christi ad verbū, manifestatur rationabiliter potestas hæc scilicet præfatā di propriū corpus à lesuris in anima Christi, vt organum est Verbi, et licet g'offari forte possit Augustinū ad planum tamen sen-

natura deficiunt, & maximè hoc apparet in crucifixis: vt enim dicit August. in 4. de Trinita. longa morte cruciabantur ligno suspensi. In Christo autem non hoc accidit: nam clamans voce magna, emisit spiritum: vt dicitur Matt. 27. Non ergo Christus est ab alijs occisus, sed à seipso.

¶ Præterea, Illi qui ab alijs occiduntur, per violentiam moriuntur, & ita non voluntariè: quia violentum opponitur voluntario. Sed August. dicit in 4. de Trini. quòd spiritus Christi non deseruit carnem inuitus, sed quia voluit, quādo voluit, & quomodo voluit. Non ergo Christus est ab alijs occisus, sed à seipso.

¶ SED CONTRA est quod dicitur Luc. 18. Postquam flagellauerint, occident eum.

CONCLVSIO.

¶ Christus non à seipso, sed à suis persecutoribus fuit occisus. sua tamen mortis causa fuisse dicitur, non eam prohibendo, cum posset.

¶ RESPONDEO dicēdum, quòd aliquid potest esse causa alicuius effectus dupliciter. Vno modo directè ad illud agendo. Et hoc modo persecutores Christi eum occiderunt, quia sufficientem causam mortis ei intulerunt cum intentione occidendi ipsum & effectu subsequente: quia scilicet ex illa causa est mors subsecuta. Alio modo dicitur aliquis causa alicuius indirectè, scilicet quia nō impedit cùm impedire possit: sicut si dicatur aliquis alium perfundere, quia non clausit fenestram, per quam imber ingreditur. Et hoc modo ipse Christus fuit causa suæ passionis & mortis: poterat enim suam passionem & mortem impedire. Primò quidem aduersarios reprimendo, vt eum aut non vellent, aut non possent interficere. Secundò, quia spiritus eius habebat potestatem conseruandi naturam carnis suæ, ne à quocunque læsiuo infricto opprimeretur. Quod quidem habuit anima Christi, quia erat verbo Dei coniuncta in vnitate personæ: vt August. dicit in quarto de Trinit. Quia ergo anima Christi non repulit à proprio corpore nocumentum, sed voluit quòd natura corporalis illi nocumento succumberet, dicitur

sum ex contextu recurrendum est, & ille tenendus, quicquid glossent alij. Quòd autem Autor diuinæ voluntati ibi tribuerit, quod hic humanæ, non est mirum: quia ipsemet ibi in artic. 3. regulam generalem tradidit interpretandi dicta de potestate instrumentali animæ Christi: scilicet quòd quia instrumentum non proprie, sed principalis agentis potestate agit. Ideo opera animæ Christi pure organice, attribuuntur deitati. Et propterea virtus quæ est verum, scilicet & Christus esuriuit, sitiuit, mortuus est, quia voluit. voluntate diuina, vt causa principali: & q. Christus esuriuit, sitiuit, mortuus est voluntate humana, vt causa potente instrumentaliter impedire, & non impediente. Et primò, vt clarius & principalius ab omnibus affirmatur secundum à quibusdam intelligitur in Euangelio traditum, quòd dicitur, Nemo tollit animam meā à me: sed ego pono eam. Hoc verbum nullus martyrum quantumcunque voluntarius ad mortem, potest verè dicere: sed proprium fuit Christo: ergo non sola voluntas complacentiæ, sed causalitas mortis in Christo fuit.

¶ In responsione ad secundum aduertendum est, quòd duplex est modus dicendi de clamore Christi in cruce. Primus est, quòd Christus permittens corpus pati ac debilitari vsque ad mortem, secundum vim lentiam illati suo corpori tormenti: specialiter mitaculo fortitudinem ad clamandum effecit. Secundus est, quòd Christus permisit quidem corpus pati, & nihil minuendo de passione miraculose conseruauit fortitudinem naturæ ad clamandum: ita quòd conseruatio fortitudinis fuit miraculosa: quæ conseruatione deficiente, statim passio effectum mortis habuit: clamans enim expirauit. Primus modus facilior est, sed multiplicat miracula: quoniam, vt patet Matth. 27. bis Christus clamauit: ac per hoc duobus miraculis opus fuit. Secundus autem modus, quem prosequitur Autor in litera, vnico contentus est miraculo, scilicet conseruatione fortitudinis vsque ad extremū: ex illa enim pluries clamare potuit. Et alsior est: quia, vt in litera dicitur, ad hoc Christus constituit fortitudinem, vt monstraret, quòd nemo tollit animam suam à corpore sine ipso: sed ipse ponit eam.

¶ In eadem responsione circa celeritatem mortis Christi, quia voluit, considerandum est quòd celeritas illa fuit & naturalis & voluntaria. Nam ex parte corporis naturale fuit, quòd Christus moreretur, antequàm latrones morerentur. Tum quia longè plura passus fuerat tum quia delicatioris erat cōplexionis tum quia corpus iuuenile, vigilijs atque laboribus debilitatum habebat: tum potissimè quia passio eius erat pura, lesuris sine redundantia consolationis: latrones enim consolabantur, alter spe, alter deitate sua forte contentus. Ex parte verò deitatis, & animæ instrumentaliter, fuit voluntaria: quia quandiu voluit conseruare fortitudinem patientiæ, fortis fuit: quam primum autem noluit conseruare, reliquit ipsum corpus sibi: & sic statim ex illatis passionibus directè, à sua verò voluntate indirectè, non prohibendo, quum posset, secuta est mors, non expectata latronum morte.

¶ super Quæstionis septuagesimæ septimæ Articulum secundum.

Titulus clarus.

¶ In corpore vna conclusio: Conuenientissimum fuit vt Christus ex obedientia pateretur. Probatur tripliciter. Omnia clara sunt in litera.

¶ Memento colligere ex responsione ad primum & tertium, quòd Christus sua passione adimpleuit legem totam: charitate quidem & obedientia summa omnia præcepta moralia: sacrificio summo sui ipsius, omnia cæremonialia: satisfactione summa tantæ pœnæ, omnia iudicialia. Et si his tuneris, quòd in his tribus claudantur mandata omnia iuris diuini, iuris naturalis, & iuris positiui secundum genuina videbis quòd Christus in sua passione impleuit omnem iustitiam omnis generis iustitiæ præcepti.

¶ super Quæstionis quadragesimæ septimæ Articulum tertium.

Titulus clarus.

¶ In corpore vna conclusio: Deus pater tradidit triplicher Christum passioni. Probatur: Christus passus est ex obedientia Patris: ergo. Et declaratur conclusio quo ad omnia membra, scilicet ordinationem, inspirationem, non protectionem. Hæc enim tria insunt ex obedientia ordinatam obedientia huiusmodi infert in præcepto institutionē, in obediente inspirationem, in exequente permissionē.

¶ In responsione ad primum, nota quòd illa propositio, Innocentem hominem passioni & morti tradere iniuriam: scilicet innocentem iniurium tradere passioni & morti, sicut potest pro libito talē annihilare. Vtitur autem Autor propositione ista, tractando de Deo, vt ofiēdas quòd tradidit Christi in mortem ab ipso Deo non est secundum se absolutè iniusta: quia non iniurios, sed voluntarius traditus est in mortem, sponte obediens Deo ad hoc. Deusque Deum nō omnipotentia sua vi in traditione huiusmodi, qui diffiniuit vinci diabolum non potentia, sed iustitia, & propterea visus est fauere, si dispositione, tradendo Christum voluntarium ad huiusmodi obedientiam.

sus est ex obedientia.

¶ Præterea, Charitas est excellentior virtus, quàm obedientia. Sed Christus legitur ex charitate passus: secundum illud Ephe. 5. Ambulate in dilectione, sicut & Christus dilexit nos, & tradidit semetipsum pro nobis. Ergo passio Christi magis debet attribui charitati, quàm obedientiæ.

¶ SED CONTRA est quod dicitur Phil. 2. Factus est obediens Patri vsque ad mortem.

CONCLVSIO.

¶ Conueniētissimum fuit vt Christus ex obedientia pateretur, vt humanæ reconciliationi perfectum Deo patri exhiberetur sacrificium.

¶ RESPONDEO dicēdum, quòd conuenientissimum fuit, quòd Christus ex obedientia pateretur. Primò quidem, quia hoc conueniebat iustificationi humanæ: vt sicut per vnius hominis inobedientiam peccatores constituti sunt multi, ita per vnius hominis obedientiam, iusti constituantur multi, vt dicitur Rom. 5. Secundò hoc cōueniens fuit reconciliationi Dei ad homines. Vnde dicitur Rom. 5. Reconciliati sumus Deo per mortem filij eius, inquantum scilicet ipsa mors Christi fuit quoddam sacrificium acceptissimum Deo: secundum illud Ephe. 5. Tradidit seipsum pro nobis, oblationem & hostiam Deo in odorem suauitatis. Obedientia verò omnibus sacrificijs antefertur: secundum illud primi Reg. 15. Melior est obedientia quàm victimæ. Et ideo conueniens fuit, vt sacrificium passionis & mortis Christi ex obedientia procederet. Tertiò hoc conueniens fuit eius victoriæ, qua de morte & actore mortis triumphauit. Non enim miles vincere potest, nisi duci obediat, & ita homo Christus victoriam obtinuit* per hoc quòd Deo fuit obediens: secundum illud Prouer. 21. Vir obediens loquitur victorias.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd Christus mandatum accepit à Patre, vt pateretur: dicitur enim Ioan. 10. Potestatem habeo ponendi animam meam, & potestatem habeo iterum sumendi eam, & hoc mandatum accepi à Patre meo, scilicet ponendi animam, & iterum sumendi eam. Ex quo (vt Chrysost. dicit) non est intelligendum, quòd prius expectauerit audire, & opus ei fuerit discere: sed voluntarium monstrauit processum, & contrarietatis ad Patrem suspicionem destruxit. Quia tamen in morte Christi lex vetus consummata est (secundum illud quod ipse moriens dixit Ioan. 19. Consummatum est) potest intelligi quòd patiendo, omnia veteris legis præcepta impleuit. Moralia quidem, quæ tamen præceptis charitatis fundantur, impleuit inquātum passus est, & ex dilectione Patris (secundum illud Ioan. 14. Vt cognoscat mundus quia diligo Patrem, & sicut mandatum dedit mihi Pater, sic facio, surgite eamus hinc, scilicet ad locum passionis) & etiam ex dilectione proximi: secundum illud Gal. 2. Dilexit me, & tradidit semetipsum pro me. Cæremonialia verò præcepta legis quæ ad sacrificia & oblationes præcipuè ordinantur, impleuit Christus sua passione, inquantum omnia antiqua sacrificia, figuræ fuerunt illius veri sacrificij, quod Christus obtulit, moriendo pro nobis. Vnde dicitur Colos. 2. Nemo vos iudicet in cibo aut in potu, aut in parte diei festi, aut neomeniæ, quæ sunt vmbra futurorum, corpus autem Christi: eo scilicet, quòd Christus comparatur ad illa, sicut corpus ad vmbram. Præcepta verò iudicialia legis quæ præcipuè ordinantur ad satisfaciendum iniuriam passis, impleuit Christus sua passione: quoniam (vt in Psalm. dicitur) quæ non rapuit exoluit, permittens se ligno affigi, pro pomo, quod de ligno homo rapuerat contra Dei mandatum.

¶ Ad secundum dicendum, q. obedientia etsi importat necessitatem respectu eius quod præcipitur, tamen importat voluntatem respectu implectionis præcepti, & talis fuit obedientia Christi. Nam ipsa passio & mors secundum se considerata, naturali voluntati repugnabat: volebat tamen Christus Dei voluntatem circa hoc implere: secundum illud Psalm. Vt facerem voluntatem tuam Deus meus volui. Vnde dicebat Matt. 26. Si non potest transire à me calix iste, nisi bibam illum, fiat voluntas tua.

¶ Ad tertium dicendum, quòd eadem ratione Christus passus est ex charitate & obedientia: quia & præcepta charitatis ex obedientia impleuit, & obediens fuit ex dilectione ad patrem præcipientem.

ARTICVLVS III.

¶ Vtrùm Deus pater tradiderit Christum passioni.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd Deus pater non tradiderit Christum passioni. Iniquum enim & crudele videtur esse, quòd innocens passioni & morti tradatur. Sed, sicut dicitur Deuter. 32. Deus fidelis & absque vlla iniquitate. Ergo Christum innocentem non tradidit passioni & morti. *3. dist. 20. art 3. q. 1. Et qual. 1. artic. 3 fi. & Matth. 26. co. 2.*

¶ Præterea, Non videtur quòd aliquis à seipso & ab alio morti tradatur. Sed Christus tradidit semetipsum pro nobis: secundum quòd dicitur Isa. 53. Tradidit in mortem animam suam. Non ergo videtur quòd Deus pater eum tradiderit.

¶ Præterea, Iudas vituperatur ex eo quòd tradidit Christum Iudæis: secundum illud Ioan. 6. Vnus ex vobis diabolus est: quod dicebat propter Iudam, qui eum erat traditurus. Similiter etiam vituperantur Iudæi, qui eum tradiderunt Pilato: secundum quòd ipse dicit Ioan. 18. Gens tua & Pontifices tui tradiderunt te mihi. Pilatus etiam tradidit ipsum, vt crucifigeretur, vt habetur Ioan. 19. Non est autem participatio iustitiæ cum iniquitate, vt dicitur 2. ad Corin. 6. Ergo videtur q. Deus pater non tradiderit Christum passioni.

¶ SED CONTRA est quod dicitur Roma. 8. Proprio filio suo non pepercit Deus, sed pro nobis omnibus tradidit illum.

CONCLVSIO.

¶ Tradidit Deus pater Christum passioni, præordinando ipsum pro humani generis liberatione pati, tantāmque charitatem illi infundendo vt pati vellet, & ipsum à passione non liberando, sed persequentibus exponendo.

¶ RESPONDEO dicendum, quòd (sicut dictum est) Christus passus est voluntariè ex obedientia Patris. Vnde secundum tria, Deus pater tradidit Christum passioni. Vno quidem modo, secundum quòd sua æterna voluntate præordinauit passionem Christi ad humani generis liberationem, secundum illud quod dicitur Isaiæ 53. Dominus posuit in eo iniquitatem omnium nostrum: & iterum, Dominus voluit conterere eum in infirmitate. Secundò, inquantum inspirauit ei voluntatem patiendi pro nobis, infundendo ei charitatem. Vnde ibidem sequitur, Oblatus est, quia voluit. Tertiò, non protegendo eum à passione, sed exponendo persequentibus. Vnde & legitur Matth. 27. quòd pendens in cruce Christus dicebat, Deus meus, Deus meus, vt quid dereliquisti me? quia scilicet potestati persequentium eum exposuit, vt August. dicit.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd innocentem hominem passioni & morti tradere contra eius voluntatem, est impium & crudele, sic autem Deus pater Christum non tradidit, sed inspirando ei voluntatem patiendi pro nobis. In quo ostenditur & Dei seueritas, qui peccatum sine pœna dimittere noluit (quod signat Apostolus dicens, Proprio filio suo non pepercit) & bonitas eius in eo, quòd cùm homo sufficienter satisfacere non posset per aliquam pœnam quam pateretur, ei satisfactorem dedit. Quod signauit Apostolus dicens, Pro nobis omnibus tradidit illum. & Roma. 3. dicit, Quem, scilicet Christum, proposuit Deus propitiatorem per fidem in sanguine ipsius.

¶ Ad secundum dicendum, quòd Christus, secundum quòd Deus, tradidit semetipsum in mortem eadem voluntate & actione qua & Pater tradidit eum: sed inquantum homo, tradidit seipsum voluntate à Patre inspirata. Vnde non est contrarietas in hoc, quòd Pater tradidit Christum, & ipse tradidit semetipsum.

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶ Super quæstionis quadragesimæ septimæ Articulum quartum.

Titulus clarus.

Comment. ¶ In corpore vnica cõclusio. Continens sub, vt Christi passio à Iudæis inciperet, & mediantibus ipsis per Gentiles finiretur. Probatur: Conueniebat effectus passionis præfigurari etiã modo ipsius passionis sed fructus inchoante in Iudæis, & per ipsos peruenit ad Gentiles: ergo cõueniens modus fuit vt Christi passio à Iudæis inciperet, & per ipsos à Gentilibus finiretur.

¶ Super Quæstionis quadragesimæ septimæ Articulum quintum.

Titulus clarus vt sonat. de hominibus tamẽ, quia de dæmonibus iam dictum est.

Comment. ¶ In corpore vna est distinctio bimembris cum conclusionibus appositis iuxta membra. Distinctio est, quòd apud Iudæos quidam erant maiores, quidam minores. De maioribus tres conclusiones ponitur. Prima est, quòd cognouerunt ipsum esse Messiam. secunda, quòd non cognouerunt ipsum esse Deum. tertia, quòd Ignorantia ista non excusauit peccatum eorum. Prima conclusio probatur autoritate, & ratione, quia videbant omnia signa dicta de Messia. secunda probatur autoritate eadem, adiuncta verbo Apostoli, Si cognouissent. Et hæ conclusiones cum suis probationibus ab Autore recitatiue affe[r]untur vt patet in litera.

Tertia autem conclusio ipsius Autoris est, & probatur quia cœca ignorantia erat affectata: quia videbant testimonia deitatis Christi sufficientia, sed ipsi ex prauo affectu peruertebant illa, & doctrinam abijciebant, nolentes credere. Probatur Ioan. 15. &c.

Aunot. ¶ Aduerte hic, quòd licet testimonia deitatis Christi essent secundum se sufficientia ad causandam fidem volitariam vel coactam hominibus, qui præsentes fuerunt testimonijs illis: scilicet miraculorum sic factorum ad cõfirmationem doctrinæ, qua docebat se Deum. Tamen gratia vnionis personalis non erat vsquequaq; clara tam hominibus quàm dæmonibus, antequam mysterium hoc fuisset apertum, nam esti scriebatur, quòd Messias erat Deus & filius Dei non tamẽ intelligebatur, in quo sensu verificarentur quòd esset Deus, aut Dei filius, an per vnionẽ personalis gratiã, an per aliquam excellentiam singularissimã. Quæ dubitatio sublata videtur post Christi passionẽ, quo ad dæmones, & resurrectionẽ quo ad homines: quando aperuit discipulis sensum, vt intelligerent Scripturas, & amplius per Spiritum sancti adustum, qui promissus fuit doctor omnis veritatis, Ioan. 14.

Principes autem Iudæorum ignorãtiam illã non ex ambiguitate modi possibilis ad verificandum Christi declarationẽ, sed ex prauitate affectus incurrerẽt in lesum. quomodo fuerit Deus & ideo rectè reijcite Scripturarum omnia excellentiæ, quæ in illo hominis erat, ac per hoc deitatis. Ex eo enim quòd nõ cognoscebant testimonia operum & verborum Christi, sed perseguã illum elegerunt, ignorantiã pro excusatione allegare non poterãt, & hoc est quod Dominus dicit Ioan. 15. Si non venissem, &c. vt in litera affertur.

¶ Num Iudæorum maiores nouerint Iesum esse Christum.

¶ Sed occurrit simile dubium de prima cõclusione, scilicet quòd maiores cognouerunt Iesum esse Christum. Nam signa & testimonia apparentia, q̃ Iesus esset Christus, licet in se fuerint sufficientia ad hoc testificandum, & videntes illa ad confirmationem professionis Christi, debebãt credere illum esse Christum: quia tamẽ de Christo multa excellentia & maxima prædicta erant, quæ in Iesu non apparebant, quia in secundo aduentu insipiẽtia suorũ & maiores ingratitudines duos aduentus, & gaudebant Christum in primo aduentu regnantium & redemptorum temporaliter Israel: ideo videntur etiam ignorasse ipsum esse Christum, ignorantia tamen affectata. Et cõfirmatur hæc ignorantia: quia etiam discipuli Domini ab ipso eruditi, crudentes ipsum esse Christum, putabant quòd in primo aduentu esset regnaturus redemptor Israel. dicunt enim, Nos autem sperabamus, quòd ipse esset redempturus Israel. Paulus quoque Apostolus dicit se ignorãter peccasse, paternarum traditionũ æmulatione, significans quòd maiores, qui eum docuerant, ignorabant Iesum esse Christum: vnde statim ingressus in synagogas, prædicabat affirmãs, quoniam hic est Christus. Ipse quoq; Dominus ante principes Iudæorum constituit, quod aduersus confessus esset se esse Christum, subdidit de secundo aduentu gloriosõ, vt excluderet ab eis ignorantiam. Debebãt enim inquirere, quomodo hic secundus aduentus futurus esset, & sic de regno Christi fuissent edocti, &c. sed ipsi nolentes inteligere, dixerunt, Blasphemat, reus est mortis, &c. Vbi apparet eorum affectata cæcitas: si enim blasphemia est hominẽ esse Christum filium Dei, cur ergo ex peclando talem futurum

rum Messiam, à Iesu inquirebãt, an ipse sit? nunquid Christus blasphemus esse debet? Si autem non est blasphemia Christo, sed huic pauperi Iesu, quem audiebãt post tot miracula suscitasse Lazarum: audite quòd hic pauper veniet gloriosus cum potestate, &c. & dicite quòd pauperitas & abiectio non facit illum blasphemum, sed ipsemet verissime: sed deprauatus affectus declinauit ad execrandum hominem.

¶ Ad hoc potest dici, q̃ inter maiores erat lacinulo, & quod illi maiores, qui perspicacius Scripturas nouerant, & miracula doctrinamque Christi viderant, nouerant illum esse Christum: quia, vt dicitur Matth. 21. direxunt. Hic est hæres. Alij autem maiores, qui non sciebãt, vel ignorare potuerunt. Nulli tamen excusati ob ignorãtiam fuerunt: quia in promptu habebãt, vnde poterant cognoscere testimonia Christi, & certificari de dubijs, quo ad excellentiam ab ipso, quæ via, doctrina Scripturæ, miraculã quæ tot commẽdabant. Si quis autem putat omnes maiores cognouisse ipsum esse Christũ, dicere potest quòd cognouerit ipsum esse Christum, quãum non cognouerunt principes ponendum inter illud quod Iudæorum principes posuerunt, ac debuerũt cognoscere, & id quod de facto cognouerunt. & dicendũ, quòd potuerũt ac debuerunt cognoscere Iesum esse Christum, & q̃ de facto non cognouerunt Iesum esse Christum. Et primũ satis patere potest ex testimonijs miraculorum & doctrinæ: hæc enim duo Dominus ipse allegat Ioã. 15. Si non venissem, &c. loquutus eis non fuissem, quo ad doctrinam testificantem de se. & si opera non fecissem, quæ nemo alius fecit. &c. quo ad miracula. Secundum autem fuadetur ex eo q̃ omnia dicta de Christo non cognouerit impleri in ipso? enim erat de prophetandi erat de ipso, quòd erat futurus rex Israel, & redempturus ex captiuitate Israel, &c. vnde Magi dixerunt, Vbi est qui natus est rex Iudæorum? Et hoc licet modo cognoscatur, quòd ab Christo in fœdo ad ãm intelligitur temporaliter, in primo autem spiritualiter tamẽ: ante Christi tamẽ resurrectiõnem non erat hæc dilinctio cognita: vt patet ex eo quòd nec ipsi Apostoli à Domino edocti, cognoscebant hoc: sicut enim Luc. 18. q̃ cũ Dominus prædixisset mortem & resurrectionem suam, ipsi nihil horum intellexerunt. Et Ioannes Euangelista de seipso etiam testatur, quòd in die resurrectionis credidit, quòd nondum sciebat Scripturã de resurrectione Christi. Discipuli quoq; euntes in Emaus, dixerũt, Nos sperabamus (procul dubio Iesu videlicet quòd ipse esset redempturus Israel: quod spectat ad regnum eius. & ad hoc spectant alia dubitanda à nobis. Quia ergo distinctio ista duorum à nobis facta, Christi erat ignota, principes Iudæorum malitia affectus proprij in Christum velati, reliqua ex Scripturis & signis & doctrina testimonia, tanquam insufficientia abiecerunt: quam tamen essent sufficientissima, & secundum aduentum explicita & promittentia tanquam potius, quia Christus rex erat futurus, tanquam vsurpatione ciuili regi ex hoc ipso quòd Christum se dicebat Iesus, accusarunt eum coram Pilato: & ex hoc tandem

obtinuerunt sententiam mortis illius. Et licet non cognouerint Iesum esse Christum, Ignorantia affectata illos velantem: licuntur tamẽ cognouisse, quia in promptu erat vnde cognoscerent tam ex debito & ex facilitate eorum, quàm ex præsentia cognoscibilis rei oblata simul, cum doctore tam claro.

¶ De minoribus verò Iudæorum alia dicuntur. primum est, q̃ non cognouerunt Iesum esse Christum nec filium Dei. fecũdum est, q̃ multitudo nõ credidit in eum, quãuis aliqui in illis crediderint. tertium est, q̃ multitudo seducta fuit à principibus. Ratio primi ponitur: quia nõ sciebant mysteria Scripturarũ: secundum patet ex Euangelio: tertiũ colligitur ex Euangelio Ioan. 7. & Act. 3. Vbi ly per ignorantiã, non subauditur replicati ad principes: quia ly fecerunt, non denotat ibi similem in causa facti, scilicet Ignorantia, sed in facto tantùm: ita quòd non est sensus, Scio q̃ per ignorantiam fecistis, sicut & principes vestri per ignorantiam fecerunt: tunc enim esset affimilatio in facto & causa facti. Sed est sensus, Scio quòd per Ignorantiam imitati estis principum vestrorum facta. Ideo dicitur: sic enim est similitudo imitatiua facti tantùm.

¶ Super Quæstionis quadragesimæ septimæ Articulum sextum.

Titulus vt sonat.

Comment. ¶ In corpore tres cõclusiones, iuxta tria genera hominũ crucifigentium Christum, scilicet principes Iudæorũ, populum Iudæorum, & Gentiles. Prima conclusio. Peccatum principum fuit grauissimum ex genere peccati & ex malitia voluntatis. Secunda: Peccatum aliorum Iudæorũ fuit grauissimum ex genere peccati, minus tamẽ ex circunstantia ignorãtiæ. Tertia est: Peccatum Gentilium fuit grauissimum ex genere peccati, multò autem magis excusabile ex ignorantia legis & Scripturarum. Vbi videre potest ideo peccatum crucifixionis Christi esse grauissimum ex suo genere: quia ex isto genere fuit occiso non solùm hominis tam excellentis innocentis, &c. sed etiam Dei: genus enim peccati ex obiecto seu materia, circa quam est, sumitur: illa autem occisio constat, quòd secundum rem ad Verbum incarnatum terminata est: persona enim illa crucifixa est, mortua est. Maior autem & minor gravitas huius grauissimi secundum se peccati attenditur ex parte ipsorũ peccantium, ignoranter vel scienter, ex malitia vel minori malitia peccantium.

Aunot. ¶ In responsione ad secundum, quia in decisum ibi relinquitur, an peccatum Iudæ fuerit grauius peccato principum Iudæorum, quæritur quod eorum fuerit grauius. quia ipse in maiori erat gradu constitutus, vtpote Apostolus: & nõ solùm viderat miracula Christi, sed fecerat miracula in nomine Christi, accepta ab ipso potestate, sicut cæteri Apostoli: & confessus est Iesum Christum Matt. 6. approbando responsionem Petri pro omnibus discipulis, Tu es Christus, &c. Et breuiter supra malitiam communem sibi & principibus, habuit excellentem ingratitudinẽ, & supra genus peccati addidit turpitudinem proditionis. Ob quam in Psalmo grauius peccatum monstratur, quam di-

citur: Quoniam si inimicus meus maledixisset mihi, sustinuissem vtique: & si is qui oderat me, super me magna locutus fuisset, abscondissem me forsitan ab eo, tu verò homo vnanimis dux meus (qui tum ad loculos) & notus meus, qui simul mecum dulces capiebas cibos.

¶Super Quaestionis quadragesimaoctaua Articulum primum.

Annot. Titulus clarus est recolētibus, in quo consistit meriti ratio, scilicet quòd vendicet sibi ex debito praemium. Et propterea passionem Christi operari nostram salutem per modum meriti, est operari sic vt secūdum iustitiam debeatur sibi nostra salus.

Cōment. ¶In corpore art. vnica est conclusio affirmatiuè respondens quaesito: Christus per suam passionem nō solùm sibi meruit, sed omnibus suis membris salutem. Probatur: Christo data est gratia non solùm vt singulari personae, sed etiam vt capiti Ecclesiae: ergo opera Christi ita se habēt tam ad se, quàm ad sua membra, sicut opera alterius in gratia cōstituti ad seipsum: ergo Christus per suam passionem non solùm meruit sibi, sed omnibus membris suis salutem. Antecedens patet ex supradictis. Prima cōsequentia, vt euidens per se relinquitur nota ex terminis. Et verè sic est penetrantibus corpus mysticū Christi esse sicut vnū eundémque hominem. Secūda autē consequētia probatur ex eo quòd quilibet constitutus in gratia, patiens propter iustitiā, meretur sibi salutem. Quod probatur Matth. 5. Beati qui persequutionem.

¶In responsione ad primum vide, quòd licet facilè potuisset dici, q̄ non est superfluū pluries mereri idem: quoniam est ex pluribus meritis facere sibi idem praemium debitum: & constat quotidie hoc cōtingere, dum quilibet in gratia constitutus, quolibet actu meritorio meretur vitam aeternam. Vt doceret tamen Autor necessitatem meriti per passionem Christi vltra meritum per alios Christi actus, dixit q̄ passio Christi addit supra priora merita: quia per ipsam meruit Christus tollere impedimenta nostrae salutis: meruit enim tollere & culpam omnem, & poenam tam naturae nostrae quàm singulorum membrorum suorum.

¶In responsione ad vltimum, aduerte quòd vltra vtilitates numeratas in artic. 3. quaestio. 46. quas intulit passio Christi ex ipso genere operis, est vnus effectus inferius explicatus ab Autore, scilicet quòd quia patiens subtrahit à se quòd suum est propter amorem illius, pro quo patitur, per hoc efficit, vt

Infrà, q. 62. ar. 5. Et 3. di. 18. ar. 5. & 4. di. 1. q. 1. artic. 4. quaest. 3. Et veri. q. 26. artic. 6. ad 20. Et Rom. 4. fi.

Annot.

Nesciunt quid faciunt: dicit Beda, Pro illis rogat qui nescierunt quid facerent: zelum Dei habentes, sed non secundum scientiam. Multò autem magis fuit excusabile peccatum Gentilium, per quorum manus crucifixus est, qui legis scientiam non habebant.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd excusatio illa Domini non refertur ad principes Iudaeorum, sed ad minores de populo: sicut dictum est.

¶Ad secundum dicendum, quòd Iudas tradidit ipsum, non Pilato, sed principibus Sacerdotum, qui tradiderunt eum Pilato: secundum illud Ioan. 18. Gens tua & pontifices tui tradiderunt te mihi. Horum tamen omnium peccatum fuit maius quàm Pilati, qui timore Caesaris, Christum occidit. Et etiam quàm peccatum militum, qui mādato praesidis, Christum crucifixerunt: non ex cupiditate, sicut Iudas, nec ex inuidia & odio, sicut principes Sacerdotum.

¶Ad tertium dicendum, quòd Christus voluit quidem suam passionem, sicut & Deus eam voluit. Iniquam tamen actionem Iudaeorum non voluit, & ideo occisores Christi ab iniustitia non excusantur. Et tamen ille qui occidit hominem, iniuriam facit, nō solùm homini occiso: sed etiam Deo & reipublicae. Sicut etiam & ille qui occidit seipsum, vt Philosophus dicit in 5. Ethic. Vnde & Dauid damnauit illum ad mortem, qui non timuerat mittere manum vt occideret Christum Domini, quanuis eo petente: vt legitur 2. Reg. 1.

QVAESTIO QVADRAGESIMAOCTAVA de Modo passionis Christi quantum ad effectum, in sex articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de effectu passionis Christi. Et primò de modo efficiendi: secundò de ipso effectu.

¶Circa primum quaeruntur sex.

¶Primò, vtrùm passio Christi causauerit nostram salutem per modum meriti.

¶Secundò, vtrùm per modū satisfactionis.

¶Tertiò, vtrùm per modum sacrificij.

¶Quartò, vtrùm per modū redemptionis.

¶Quintò, vtrùm esse redemptorem, sit proprium Christi.

¶Sextò, vtrùm causauerit effectum nostrae salutis per modum efficientiae.

ARTICVLVS I.

¶Vtrùm passio Christi causauerit nostram salutem per modum meriti.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd passio Christi non causauerit nostram salutem per modum meriti. Passionum enim principia non sunt in nobis. Nullus autem meretur vel laudatur, nisi per id, cuius principium est in ipso. Ergo passio Christi nihil est operata per modum meriti.

¶Praeterea, Christus ab initio suae conceptionis meruit & sibi & nobis: vt suprà dictum est. Sed superfluum est aliquem iterum mereri id quod ante meruerat. Ergo Christus per suam passionem non meruit nostram salutem.

¶Praeterea, Radix merendi est charitas. Sed charitas Christi non fuit magis augmentata in passione, quàm ante. Ergo non magis meruit salutem nostram patiendo, quàm antè fecerat.

¶SED CONTRA est quod super illud Philip. 2. Propter quod & Deus exaltauit illum, &c. dicit August. Humilitas passionis, claritatis est meritum, claritas humilitatis est praemium. Sed ipse clarificatus est, non solùm in seipso, sed etiam in suis fidelibus: vt ipse dicit Ioan. 17. Ergo videtur quòd ipse meruerit salutem suorum fidelium.

CONCLVSIO.

¶Christus per suam passionem non modò sibi, sed omnibus membris suis aeternam promeruit salutem.

¶RESPONDEO dicendum, quòd (sicut suprà dictū est) Christo data est gratia, non solùm sicut singulari personae, sed inquantum est caput Ecclesiae: vt scilicet ab ipso redundaret ad membra. Et ideo opera Christi hoc modo se habēt tam ad se, quàm ad sua membra, sicut se habent opera alterius hominis in gratia constituti ad ipsum. Manifestum est autem quòd quicunque in gratia constitutus, propter iustitiam patitur, ex hoc ipso meretur sibi salutem, secundum illud Matt. 5. Beati qui persecutionem patiuntur propter iustitiam. Vnde Christus per suam passionem non solùm sibi, sed etiam omnibus membris suis meruit salutem.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd passio, inquantum huiusmodi non est meritoria: quia habet principium ab exteriori. Sed secundum q̄ eam aliquis voluntariè sustinet, sic habet principium ab interiori: & hoc modo est meritoria.

¶Ad secundum dicendum, quòd Christus à principio suae conceptionis meruit nobis salutem aeternam: sed ex parte nostra erant quaedam impedimenta, quibus impediebamur consequi effectum praecedentium meritorum. Vnde ad remouendum illa impedimenta oportuit Christum pati: vt suprà dictum est.

¶Ad tertium dicendum, quòd passio Christi habuit aliquem effectum, quem non habuerunt praecedentia merita: non propter maiorem charitatē, sed propter genus operis, quod erat conueniens tali effectui: vt patet ex rationibus suprà inductis de conuenientia passionis Christi.

ARTICVLVS II.

¶Vtrùm passio Christi causauerit nostram salutem per modum satisfactionis.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur q̄ passio Christi non causauerit nostram salutem per modum satisfactionis. Eiusdem enim videtur esse satisfacere, cuius est peccare: sicut patet in alijs poenitentiae partibus: eiusdem enim est conteri & confiteri, cuius est peccare. Sed Christus non peccauit: secundum illud 1. Pet. 2. Qui peccatum non fecit. Ergo ipse non satisfecit propria passione.

¶Praeterea, Nulli satisfit per maiorem offensam. Sed maxima offensa fuit perpetrata in Christi passione: quia grauissimè peccauerunt qui eum occiderunt: vt suprà dictum est. Ergo videtur quòd per passionem

sibi ex ipso operis genere debeatur illorū salus, pro quibus se sua salute priuauit.

¶Super Quaestionis quadragesimaoctaua Articulum secundum.

Annot. Titulus clarus est ipsa satisfactionis ratione: facere siquidē satis est facere aequale seu sufficiens debito. Praesupponit nāque satisfactio debitum pro quo satisfaciendum est, & debito praesupposito tūc satisfit, quando aliquid exhibetur aequiualens debito vel excedens illud. In proposito quia de debito humani generis constat (quoniā & offendit Deū, & obnoxium erat aeternae poenae) quaeritur, an passio Christi saluauerit nos per modum satisfactionis, hoc est per modum recompensantis aequale ad minus debito humani generis.

Cōment. ¶In corpore vna est conclusio responsiua quaesito affirmatiuè: Passio Christi non solùm sufficiens, sed superabūdans satisfactio fuit pro peccatis humani generis. Probatur: Ille propriè satisfacit offenso, qui illi exhibet qd' aequè vel magis diligit, quàm oderit offensam: sed Christus patiendo, Deo magis exhibuit quàm exigeret offensa totius humani generis: ergo. Probatur minor tripliciter, & confirmatur & minor & conclusio autoritate Ioan. Euangelistae.

Annot. ¶Auerte hic, q̄ aliquid exhibitum offenso, dupliciter potest satisfacere. Primò ex gratia offensi acceptantis illud exhibitū pro sufficienti, quāuis illud in se non esset sufficiens pro satisfactione: sicut si Rex pro iniuria sibi facta acceptet solam petitionē veniae. Alio modo ex sufficientia ipsius rei exhibitae: quia scilicet illud exhibitum est secundum se tantae bonitatis, amabilitatis, dignitatis & excellentiae, vt adaequet offensam vel excedat, sicut si pro offensa deberetur libra argenti, & daretur libra auri. In proposito est sermo de satisfactione secūdo modo, hoc est secundum se: ita quòd sensus maioris est, quòd ille propriè satisfacit, qui exhibet offenso quod secūdum se est magis ab offenso dilectum quàm exosa offensa. Et ad hunc sensum manifestat minor, dicens quòd Christus plus exhibuit patiendo, quàm offensae recompensatio exigebat: manifestè enim hic comparantur secundum se offensa & passio Christi. Vnde concluditur quòd Christi passio secundum se est satisfactio superabundans pro peccatis humani generis, & ideo acceptata à Deo: & non econtra, quia acceptata, ideo sufficiens. Et hoc probant rationes literae.

¶Num

¶Num vnus pro alio satisfacere valeat, non autem conteri, vel cōfiteri, quia satisfactio est actus exterior.

Quaestio. ¶In responsione ad primum, dubium occurrit circa rationē redditam, quare potest vnus pro alio satisfacere & nō conteri aut confiteri. Assignatur siquidem in litera ratio, quia satisfactio est actus exterior. Contra quam in promptu est obiectio, quòd cōfessio quoque est actus exterior: & propterea si ratio est valida, infert etiam q̄ vnus potest confiteri pro alio: & quia hoc non est verum, sequitur quòd ratio nihil valet.

¶Ad dubium hoc dicitur, q̄ aequiuocatio hic accidit de actu exteriori. Nā actus exterior dupliciter dicitur, vel vt distinguitur absolutè contra interiorem, vt videre est actus exterior, imaginari est actus interior. Et secundum hunc sensum procedit obiectio: sic enim cōfessio est actus exterior. Alio modo sumitur actus exterior secundum medium, & sic distinguitur contra actum secundum medium interius, hoc est rationis tantùm. Vt enim in moralibus patuit, dupliciter inuenitur mediū in actibus nostris, vel medium rationis tantùm, vel medium rei. Et medium rei exterius dicitur, quia in aequalitate rei ad rem consistit, medium autem rationis interius quodam modo dicitur, quia in proportione intraneae rationis in ordine ad operantem cōsistit. Quia autem satisfactio in aequalitate rei ad rem cōsistit, (oportet enim ipsam adaequare debitum, vt patet) ideo dicitur hic quòd consistit in actu exteriori secundū medium, & in hoc differt cōfessio à satisfactione in proposito. Et hinc prouenit vt Autor dicit, quòd satisfacere potest quis per alium: quoniam ad aequale externum soluendum adhiberi possunt externa instrumenta: inter quae sunt amici non minus, quàm pecuniae. Satisfactio autem externam sonat adaequationem: est enim facere satis, id est sufficiens.

¶Super Quaestionis quadragesimaoctaua Articulum tertium.

Cōment. Titulus clarus.

¶In corpore tria. Primò respondetur quaesito vna conclusione: Passio Christi fuit verum sacrificium. Probatur: Omne opus quod agitur vt charitate inhaereamus Deo, relatum ad ipsum Deum, est verum sacrificium: sed Christus sustinēdo voluntariè passionē, egit opus acceptissimum, &c. ergo. Maior probatur & autoritate Augusti. & quia id propriè dicitur sacrificium quod

Infrà, q. 22. arti. 4. cor. Et q. 73. artic. 4. & Ephe. 5. Et q. 83. art. 1. cor. Et Opus. 3. c. 28. & 6.

Christi non potuerit Deo satisfieri.

¶Praeterea, Satisfactio importat aequalitatem quandam ad culpam, cùm sit actus iustitiae. Sed passio Christi non videtur esse aequalis omnibus peccatis humani generis: quia Christus non est passus secundum diuinitatem, sed secundum carnem: secundum illud 1. Pet. 4. Christo igitur passo in carne. Anima autem in qua est peccatum, potior est quàm caro. Non ergo Christus sua passione satisfecit pro peccatis nostris.

¶SED CONTRA est quod in persona eius dicitur in Psalm. Quae non rapui, tunc exoluebam. Non autem exoluit qui perfectè non satisfacit. Ergo videtur q̄ Christus patiendo, perfectè satisfecerit pro peccatis nostris.

CONCLVSIO.

¶Passio Christi non solum sufficiens, sed superabundans satisfactio fuit pro peccatis humani generis.

¶RESPONDEO dicendum quòd ille propriè satisfacit pro offensa, qui exhibet offenso id, quod aequè vel magis diligit, quàm oderit offensam. Christus autem ex charitate & obedientia patiēdo, magis Deo aliquid exhibuit, quàm exigeret recompensatio totius offensae humani generis. Primò quidem propter magnitudinem charitatis, ex qua patiebatur. Secūdò, propter dignitatem vitae suae, quam pro satisfactione ponebat: quae erat vita Dei & hominis. Tertiò, propter generalitatem passionis, & magnitudinem doloris assumpti: vt suprà dictum est. Et ideo passio Christi non solùm sufficiens, sed etiam superabundans satisfactio fuit pro peccatis humani generis: secundum illud 1. Ioan. 2. Ipse est propitiatio pro peccatis nostris, non pro nostris autem tantùm, sed etiam pro totius mundi.

¶AD PRIMVM ergò dicendum, quòd caput & mēbra sunt quasi vna persona mystica. & ideo satisfactio Christi ad omnes fideles pertinet, sicut ad sua mēbra. Inquantum etiam duo homines sunt vnum in charitate, vnus pro alio satisfacere potest, vt infrà patebit. Non autem est similis ratio de confessione & contritione: quia satisfactio consistit in actu exteriori: ad quem assumi possunt instrumenta, inter quae computantur etiam amici.

¶Ad secundum dicendum, quòd maior fuit charitas Christi patiētis, quàm malitia crucifigentium. Et ideo plus potuit Christus satisfacere sua passione, quàm crucifixores offendere occidendo: intantùm quòd passio Christi sufficiens fuit, & superabundans ad satisfaciendum pro peccatis occidentium ipsum.

¶Ad tertium dicendum, quòd dignitas carnis Christi non est existimanda solùm secūdum carnis naturam, sed secundum personā assumentem, inquantum scilicet erat caro Dei, ex quo habebat dignitatem infinitam.

ARTICVLVS III.

¶Vtrùm passio Christi operata sit per modum sacrificij.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd passio Christi non sit operata per modum sacrificij. Veritas enim debet respōdere figurae. Sed in sacrificijs veteris legis, quae erant figurae Christi, nunquam offerebatur caro humana, quinimo haec sacrificia nefanda habebantur: secundum illud Psalm. Effuderunt sanguinem innocentem, sanguinem filiorum suorū, & filiarum suarum, quas sacrificauerūt sculptilibus Chanaam. Ergo videtur quòd passio Christi sacrificium dici non posit.

¶Praeterea, August. dicit in 10. de Ciui. Dei, quòd sacrificium visibile, inuisibilis sacrificij sacramentum, id est sacrum signum est. Sed passio Christi non est signum, sed magis signatum per alia signa. Ergo videtur quòd passio Christi non sit sacrificium.

¶Praeterea, Quicunque offert sacrificium, aliquod sacrum facit, vt ipsum nomen Sacrificij demōstrat. Illi autem qui Christum occiderunt, non fecerunt aliquod sacrum, sed magnam malitiam perpetrauerunt. Ergo passio Christi magis fuit maleficium, quàm sacrificium.

¶SED CONTRA est quod Apostolus dicit Eph. 5. Tradidit semetipsum pro nobis, oblationem & hostiam Deo in odorem suauitatis.

CONCLVSIO.

¶Cùm Christus passionem suam sustinendo, opus Deo acceptissimum reddiderit, eius passio verum extitit sacrificium.

¶RESPONDEO dicendum, quòd sacrificium propriè dicitur aliquid factum in honorem propriè Deo debitum ad eum placandum. Et inde est quod August. dicit in 10. de Ciui. Dei. Verum sacrificium est omne opus quod agitur, vt charitate inhaereamus Deo, relatum scilicet ad illum finem boni, quo veraciter boni esse possumus. Christus autem (vt ibidem subditur) seipsum obtulit in passione pro nobis, & hoc ipsum opus quod volūtariè passionem sustinuit, Deo maximè acceptum fuit, vtpote ex charitate proueniens. Vnde manifestum est quod passio Christi fuerit verum sacrificium. Et sicut ipse postea subdit in eodem lib. Huius veri sacrificij, multiplicia variáque signa erant sacrificia prisca Sanctorum: cùm hoc vnum per multa figuraretur, tanquàm verbis multis res vna diceretur, vt sine fastidio multum commendaretur. Et cùm quatuor considerentur in omni sacrificio (vt August. dicit in 4. de Trini.) scilicet cui offeratur, à quo offeratur, quid offeratur, pro quibus offeratur, idem ipse vnus verúsque mediator per sacrificium pacis reconcilians nos Deo, vnum cum illo maneret, cui offerebat, vnū in se faceret, pro quibus offerebat, vnus ipse esset qui offerebat, & quod offerebat.

¶AD PRIMVM ergo dicēdum, quòd licet veritas respondeat figurae, quantum ad aliquid: non tamen quantum ad omnia: quia oportet quòd veritas figuram excedat. Et ideo cōuenienter figura huius sacrificij, quo caro Christi offertur pro nobis, fuit caro non hominum, sed aliorum animalium significātium carnem Christi, quae est perfectissimum sacrificium. Primò quidem, quia ex eo quòd est humanae naturae caro, congruè pro hominibus offertur, & ab eis sumitur sub sacramento. Secundò, quia ex eo quòd erat passibilis & mortalis, apta erat immolationi. Tertiò, quia per hoc quòd erat sine peccato, efficax erat ad emundanda peccata. Quartò, quia ex eo q̄ erat caro, ipsius offerentis, erat Deo acceptata propter charitatem, suam carnem offerentis. Vnde Augusti. dicit in 4. de Trinita. Quid tam congruenter ab hominibus sumeretur, quod pro eis offerretur, quàm humana caro? & quid tam aptum huic immolationi, quàm caro mortalis? & quid tam mundum pro mūdandis vitijs mortalium, quàm sine contagione carnale concupiscentiae caro, nata in vtero & ex vtero Virginali? & quid tam gratè offerri & suscipi posset, quàm caro sacrificij nostri, corpus effectum sacerdotis nostri?

¶Ad secūdum dicendum, q̄ Aug. ibi loquitur de sacrificijs visibilibus figuralibus. Et etiā ipsa passio Christi licet sit aliquid signatum per alia sacrificia figuralia, est tamē signum alicuius rei obseruandae à nobis: secundū illud primae Pet. 4. Christo igitur passo in carne, & vos eadē cogitatione armamini: quia qui passus est in carne, desijt à peccatis, vt iam non hominum desiderijs, sed voluntate Dei, quod reliquum est in carne viuat temporis.

sit in honorem Deo propriè debitum ad eum placandum. Secundo monstratur excellentia huius sacrificij, ex eo quòd figuratum est per reliqua sacrificia. Tertiò monstratur summa huius sacrificij excellentia, ex concursu omnium quatuor requisitorum ad sacrificiū in vnū: quia scilicet Christus est qui offert, & est Deus, cui offertur, & est qui offertur, & est p̄ quo, hoc est pro cuius corpore mystico offertur.

Annot. ¶In responsione ad tertium, attende quòd iuxta diuersam sacrificij naturam, diuersimodè inuenitur facere sacrum. In sacrificijs enim consistentibus in agere, inuenitur facere sacrum ad extra, vt patet in sacrificijs animalium & altaris. Sed in sacrificiis, quae consistunt in pati, inuenitur facere sacrum secundum actionem interiorem, qua spōte offert Deo suum pati. Et sic Christus fecit sacrū actione interiori: occisores autem eius fecerunt actione exteriori non sacrum, sed sacrilegium maximum.

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶ Super Quæstionis quadragesimæoctauæ Articulum quartum.

TItulus clarus.

Comen. ¶ In corpore duo fiunt. Primò manifestatur status seruilis generis humani quo ad duo, culpam scilicet & poenam. Secundò respondentur quædam obiectiones, scilicet, passionem Christi esse nostra redemptio. Primum declaratur quo ad peccatum & diabolum suggestorē autoritatibusquo ad poenam vero ratione clara in littera. Conclusio probatur: Passio Christi fuit sufficiens & superabundans satisfactio pro peccatis, & pro reatu generis humani: ergo fuit quasi pretium quo liberati fumus ab veraque seruitute: ergo fuit nostra redemptio. Prima consequentia probatur: quia satisfactio habet rationem pretij redemptiui. Probatur autoritate Damasc. 4. Secunda consequentia clara est ex se. Et amplius declaratur: quia pretium oblatum à Christo, fuit non pecunia, sed ipsemet pa-
pens.

¶ super Quæstionis quadragesimæoctauæ Articulum quintum.

Annot. TItulus vt sonat. Secundum dicit quòd Christus fumitur, vt distinguitur à Patre & Spiritu sancto, & ab aliis Sanctis. Et est summa de redemptione vniuersali humani generis: quam dictum est in præcedenti articulo esse effectū passionis Christi.

Infra q. 49. ar. 1. ad 2. Et 2. dis. 19. ar. 2. Et 3. dis. 19. ar. 4. Et Opus. 60. c. 18. col. 6.

Comen. ¶ In corpore sunt duæ conclusiones. Prima est: Esse redemptorem immediatè, est proprium Christi, inquantum homo. Secunda est: Redemptio potest attribui toti Trinitati vt primę causæ. Probantur ambæ simul: Vtrumque horum, scilicet actus solutionis & pretium solutū, pertinet immediatè ad Christum, inquantum homo, & ad totam Trinitatem vt primā causam: ergo Assumpta pro prima parte probatur: quia pretium nostræ redemptionis est vita corporalis Christi, quam ipse Christus exoluit. Pro secunda verò, quia vita corporalis Christi erat Trinitatis vt primæ causæ: & ipsa Trinitas inspiravit animę Christi, vt poneret vitā suam pro nobis. Consequentia autem probatur: quia ad hoc quòd aliquis redimat, duo requiruntur, & quòd ipse soluat, & quòd soluat de suo. Et primum quidem patet: quia aliquis non redimeret, secundum autē probatur: quia si de alieno redimeret, magis redimeret Dominus pretij, quàm ille solueret: vt patet in his, qui de alienofyna redimunt

Redemisti me domine Deus veritatis. Posset tamen dici, quòd redemptio, de qua est termo, gratia materiæ determinatur sibi personam Christi: quoniam materia eius est sanguis seu vita corporea Christi, non qualitercunque, sed passioni mortique exposita. Constat siquidem, hæc omnia propria esse Christianæ per hoc dicendum est actualibus debita liberari, quanta concessæ & acquisitæ indulgentiæ æquualet.

¶ Præterea, Non solùm passio Christi, sed etiam aliorum Sanctorum proficua fuit ad nostram salutem: secundum illud Coloss. 1. Gaudeo in passionibus pro vobis, & adimpleo ea quæ desunt passionum Christi in carne mea, pro corpore eius, quod est Ecclesia. Ergo non solùm Christus debet dici redemptor, sed etiam alij Sancti.

¶ SED CONTRA est quod dicitur Galat. 3. Christus nos redemit de maledicto legis factus pro nobis maledictum. Sed solus Christus factus est pro nobis maledictum Ergo solus Christus debet dici noster redemptor.

CONCLVSIO.

¶ Quanquam toti Trinitati ascribi possit redemptionis opus vt primæ causæ: esse tamen redemptorem, proprium fuit Christo secundum humanam naturam, qui proprium sanguinem & vitam propriam pro omnium redemptione exposuit.

¶ RESPONDEO dicendum, quòd ad hoc quòd aliquis redimat, duo requirun tur, scilicet actus solutionis, & pretium solutum. Si enim aliquis soluat pro redemptione alicuius rei, pretium quod non est suum, sed alterius, ipse non dicitur redimere principaliter: sed magis ille, cuius est pretiū. Pretium autem redemptionis nostræ est sanguis Christi, vel vita eius corporalis, quæ est in sanguine, quam ipse Christus exoluit. Vnde virunque istorum ad Christum pertinet immediatè, inquantum est homo, sed ad totam Trinitatem, sicut ad causam primam & remotam: cuius erat & ipsa vita Christi, sicut primi actoris, & à qua inspiratum fuit ipsi homini Christo, vt pateretur pro nobis. Et ideo esse immediatè redemptorem, proprium est Christi, inquantum est homo: quātuis ipsa redemptio possit attribuit toti Trinitati, sicut primæ causæ.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd Glos. hoc sic exponit, Tu domine Deus veritatis, redemisti me in Christo, clamantem, In manus tuas Domine cōmendo spiritum meum. Et sic redemptio immediatè pertinet ad hominem Christum: principaliter autem ad Deum.

¶ Ad secundum dicendum, quòd pretiū redemptionis nostræ homo Christus soluit immediatè: sed de mādato Patris, sicut primordialis actoris.

¶ Ad tertium dicēdum, quòd passiones Sanctorum proficiunt Ecclesiæ, non quidē per modum redemptionis, sed per modū exempli & exhortationis, secūdum illud 2. ad Corint. 1. Siue tribulamur pro vestra exhortatione & salute.

ARTICVLVS VI.

¶ Vtrùm passio Christi operata sit nostram salutem per modum efficientiæ.

AD SEXTVM sic proceditur. Videtur quòd passio Christi non sit operata nostram salutem per modū efficientiæ. Causa enim efficiens nostræ salutis, est magnitudo diuinæ virtutis: secundum illud Isa. 59. Ecce nō est abbreuiata manus eius, vt saluare non possit. Christus autem crucifixus est ex infirmitate: vt dicitur 2. ad Cor. 13. Non ergo passio Christi efficienter operata est nostram salutem.

¶ Præterea, Nullū agens corporale efficienter agit nisi per cōtactum, vnde etiā & Christus tangendo, mundauit leprosum, vt ostenderet carnem suam saluificrā virtutem habere: sicut Chry. dicit. Sed passio Christi nō potuit contingere omnes homines. Ergo nō potuit efficienter operari salutem omnium hominum.

¶ Præterea, Non videtur eiusdem esse operari per modum meriti, & per modū efficientiæ: quia ille qui meretur, expectat effectū ab alio. Sed passio Christi operata est nostram salutem per modum meriti. Non ergo per modum efficientiæ.

¶ SED CONTRA est quod dicitur 1. ad Cor. 1. quòd verbum crucis, his qui salui fiunt est virtus Dei. Sed virtus Dei efficienter operatur nostram salutem. Ergo passio Christi in cruce efficienter operata est nostram salutem.

CONCLVSIO.

¶ Quamuis nostræ salutis efficiens principale Deus sit, passio Christi tamen efficiens instrumentale fuit salutis nostræ.

¶ RESPONDEO dicendū, quòd duplex est efficiēs, principale, & instrumentale. Efficiens quidem principale humanæ salutis est Deus. Quia verò humanitas Christi est diuinitatis instrumentum (vt suprà dictum est) ex consequenti omnes actiones & passiones Christi, instrumentaliter operantur in virtute diuinitatis ad salutem humanam. Et secundū hoc passio Christi efficienter causat salutem humanam.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd passio Christi relata ad Christi carnē, congruit infirmitati assumptæ. Relata verò ad diuinitatē, consequitur ex ea infinitā virtutem, secundum illud 1. ad Cor. 1. Quod infirmum est Dei, fortius est hominibus: quia scilicet ipsa infirmitas Christi, inquantū est Dei, habet virtutem excedentem omnem virtutem humanam.

¶ Ad secundum dicendū, quòd passio Christi, licet sit corporalis, habet tamen spiritualem virtutē ex diuinitate vnita. Et ideo per spiritualem contactum efficaciam sortitur, scilicet per fidem & fidei sacramenta: secundum illud Apostoli, Quem proposuit Deus propitiatorem per fidem in sanguine ipsius.

¶ Ad tertium dicendū, quòd passio Christi, secundū quòd comparatur ad diuinitatem eius, agit per modum efficientiæ: inquantum verò cōparatur ad voluntatem animę Christi, agit per modum meriti: secundum verò quod cōsideratur in ipsa carne Christi, agit per modum satisfactionis, inquātū per eam liberamur à reatu pœnæ: per modum verò

Comen. Christi & Sanctorum dispensare, & per modum absolutionis indulgentiam ipsam conferre, vel per modum suffragij illam transferre consueuisse. ac proinde omnes tam viuos, quàm defunctos, qui veraciter omnes indulgentias huiusmodi consequuti fuerint, à tanta temporali poena secundum diuinam iustitiam pro peccatis sibi actualibus debita liberari, quanta concessæ & acquisitæ indulgentiæ æquualet. Et ita ab omnibus tenenti & prædicari debere sub excommunicationis latæ sententiæ poena, à quo illam incurrerunt ab alio, quàm à Romano pontifice, nisi in mortis articulo, nequeat ab absolutionis beneficiū obtinere autoritate Apostolica extendem tenore præsentium decernimus. Hæc ibi.

Sed intendit Autor de passionibus Sanctorū ab absolutē: ita quòd inter passiones Christi & Sanctorum multiplex in proposito traditus hic differentia. Prima est in verbo, passionesnam passiones Christi absolutē redimūt Ecclesiam: passiones aūt Sanctorum non absolutē (vt hic dicitur) sed suppersuē tantūm satisfaciunt pro nobis, vt in 4. sent. & in dicta extrauagante continetur. Secūda est in verbo redemptionis: quoniam passio Christi redimit simpliciter: quia à seruitute culpæ & pœnæ passionies vero Sanctorum non nisi secundū quid redimunt: scilicet à pœna quadā. scilicet tem porali pro actuali pecca to debita. Tertia est in verbo, proficiunt: quia passio Christi prodest Ecclesiæ per modū redemptionis: sicut si nulla esset vlis Ecclesiæ intercederet sed passiones Sanctorum non pro me satisfacerent, nisi clauium autoritate mihi applicentur. Tot ergo limitationibus opus cùm sit ad verificandum quòd aliquæ passiones Sanctorum prosunt Ecclesiæ per modū redemptionis: ac per hoc affirmatiua non nisi secundū quid sit vera: potuit absq; illo veritatis præiudicio negatiua simpliciter & absolutè asseri, dicendo quòd passiones Sanctorū non prosunt Ecclesiæ per modū redēptionis Et cum veritate illius negatiuæ stare iam patet declarationem de efficacia indulgentiarum ex meritis Sanctorum.

¶ super Quæstionis quadragesimæoctauæ Articulum sextum.

TItulus clarus, vt sonat.

Comen. ¶ In corpore est vna distinctio, cuius membra est duabus cōclusionibus iuxta ipsa membra. Distinctio est: Causa efficiēs duplex: principalis vel instrumētalis. Prima cōclusio est: Causa efficiens principalis nostræ salutis est Deus. Secunda est: Passio Christi est causa efficiens instrumentalis nostræ salutis. Probatur hæc: Humanitas Christi

Annot. est deitatis instrumēntum: ergo oēs actiones & passiones Christi operantur instrumētaliter virtute deitatis ad salutē humanā: ergo passio Christi efficiēter causat nostrā salutē.

¶ Aduerte hic & pro responsione ad secundum, quòd passio Christi, vt Autor dicit, tenet locum medicinæ. Et quemadmodum medicina corporalis adhibita infirmo instrumentaliter sanat: ita passio Christi spiritualis contactu fidei seu fidei sacramentis adhibita nobis, sanat nos etiam instrumentaliter. Differentia autem est quia

Universidad de Deusto
Biblioteca

quia medicina corporea adhibita, sic instrumentum naturæ ipsius infirmi: medicina autem passionis venit instrumentum deitatis, & sola adhibitione per fidem seu sacramenta eget ad hoc, vt nos sanet.

¶ Super Quæstionis quadragesimanonæ Articulum primum.

Annot. TIulus intelligitur de liberatione per passionem Christi vt causam, non qualemcunque, sed propriamvt patet ex vltimo argumento,

Comment. ¶ In corpore vnica conclusio: Passio Christi est propria causa remissionis peccatorum tribus modis. Probatur figillatim quo ad singulos modos. Litera est satis clara.

Annot. ¶ Aduerte, quòd quum passio Christi dicitur causa propria remissionis peccatorum, intelligitur ita propria quòd sola ipsa est, per quam veniam consequimur peccatorũ omnes præteriti, præsentes & futuri: sine fide enim passionis Christi explicitè vel implicitè impossibile est secundum potentiam ordinatiam, hominem remissionem peccatorum consequi.

3. di. 19. artic. 1.

¶ Super Quæstionis quadragesimanonæ Articulum secundũ.

Comment. TIulus clarus.

¶ In corpore primò distinguitur triplex causa diabolicæ potestatis in actu super homines ante Christi passionem, scilicet peccatũ hominis, offensa Dei, iniquitas diaboli. Secundò figillatim secundum singulas causas manifestatur liberatio per passionem Christi: sub diuersis rationibus, scilicet inquantum remissiua peccati, quo ad primum inquantum reconciliatiua Dei, quo ad secundum: inquantum præsumptuosè illata à diabolo, quo ad tertium.

¶ Num diabolus machinando mortẽ Christi excesserit potestatem sibi à Deo traditam.

Quæst. ¶ Sed occurrit hîc nouitiorum dubium, quomodo diabolus machinando in mortem Christi excessit modum potestatis sibi traditæ à Deo, quum diabolus non potuisset inferre Christo per ministerium Iudæorum, Pilati & suorũ passionem aut mortem, nisi Deo potestatem dãte, vt patet de tentatione Iob: multominus enim potuit in Christum quàm in Iob. Et confirmatur quia quum semper diabolus iniquè vtatur potestate sibi data, aut semper ex parte sua excedit modũ potestatis, aut nunquam: quia nunquam facit plus quàm sibi permittatur facere.

¶ Ad hoc dicitur, quòd non est hîc firmo de potestate diaboli absolute, redemptionis, inquantum per eam liberamur à seruitute culpæ: per modum autem satisficij, inquantum per eam reconciliamur Deo, vt infrà dicetur.

QVAESTIO QVADRAGESIMANONA, De Effectibus passionis Christi, in sex articulos diuisa.

DEINDE considerandũ est de ipsis effectibus passionis Christi. ¶ Et circa hoc quæruntur sex.

¶ Primò, vtrùm per passionem Christi simus liberati à peccato.

¶ Secundò, vtrùm per eam simus liberati à potestate diaboli.

¶ Tertiò, vtrùm per eam simus liberati à reatu pœnæ.

¶ Quartò, vtrùm per eam simus Deo reconciliati.

¶ Quintò, vtrùm per eam sit nobis aperta ianua cœli.

¶ Sextò, vtrùm per eam Christus adeptus sit exaltationem.

ARTICVLVS I.

¶ Vtrùm per passionem christi simus liberati à peccato.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd per passionem Christi non simus liberati à peccato. Liberare enim à peccato, est proprium Dei: secundum illud Isa. 43. Ego sum qui deleo iniquitates tuas. Christus autem non est passus secundum quòd Deus, sed secundum quòd homo. Ergo per passionem Christi non sumus liberati à peccato.

¶ Præterea, Corporale non agit in spirituale. Sed passio Christi est corporalis, peccatũ autem non est nisi in anima, quæ est spiritualis creatura. Ergo passio Christi non potuit nos emundare à peccato.

¶ Præterea, Nullus potest liberari à peccato quod nondum cõmisit, sed quod in posterũ est committurus. Cùm igitur multa peccata post Christi passionem sint cõmissa, & tota die cõmittantur, videtur quòd per passionem Christi non simus liberati à peccato.

¶ Præterea, Posita causa sufficienti, nihil aliud requiritur ad effectum inducendum. Requiruntur autem adhuc alia ad remissionem peccatorum, scilicet baptismus & pœnitentia. Ergo videtur quòd passio Christi nõ sit sufficiens causa remissionis peccatorũ.

¶ Præterea, Prouerb. 10. dicitur, Vniuersa delicta operit charitas. & 15. dicitur, Per misericordiam & fidem purgantur peccata. Sed multa sunt alia de quibus habemus fidem, & quæ sunt prouocatiua charitatis. ergo passio Christi non est propria causa remissionis peccatorum.

¶ SED CONTRA est quod dicitur Apoc. 1. Dilexit nos, & lauit nos à peccatis nostris in sanguine suo.

CONCLVSIO.

¶ Passio Christi causa fuit remissionis peccatorum inquantum per eam prouocamur ad charitatem, & per eam redempti sumus, & vt ea fuit diuinitatis instrumentum, quo peccata omnium expulsa sunt.

¶ RESPONDEO dicendum, quòd passio Christi est propria causa remissionis peccatorum tripliciter. Primò quidem, per modum prouocantis ad charitatẽ: quia vt Apost. dicit Rom. 5. Cõmendat Deus suã charitatem in nobis, quoniã cùm adhuc inimici essemus, Christus pro nobis mortuus est. Per charitatem autem consequimur veniam peccatorum, secundũ illud Luc. 7. Dimissa sunt ei peccata multa, quoniam dilexit multum. Secundò passio Christi causat remissionem peccatorum per modum redemptionis: quia enim ipse est caput nostrum per passionem suam, quam ex charitate & obedientia sustinuit, liberauit nos tanquam membra sua à peccatis: quasi per pretium suæ passionis. Sicut si homo per aliquod opus meritorium, quod manu exerceret, redimeret se à peccato quod pedibus cõmisisset. Sicut enim naturale corpus est vnũ, ex membrorum diuersitate consistens, ita tota Ecclesia, quæ est mysticum corpus Christi, computatur quasi vna persona cum suo capite quod est Christus. Tertiò, per modum efficientiæ, inquantum caro, secundum quam Christus passionem sustinuit, est instrumentum diuinitatis, ex quo eius passiones & actiones operantur in virtute diuina ad expellendum peccatum.

¶ AD PRIMVM ergo dicendm, quòd licet Christus non sit passus secũdum quòd Deus, tamen caro eius est diuinitatis instrumentum. Et ex hoc passio eius habet quandam diuinam virtutem dimittendi peccata: vt dictum est.

¶ Ad secundum dicendũ, quòd passio Christi licet sit corporalis: sortitur tamen quandam spiritualem virtutem ex diuinitate, cuius caro ei vnita est instrumentum. Secundũ quam quidem virtutem, passio Christi est causa remissionis peccatorum.

¶ Ad tertium dicendum, quòd Christus sua passione nos à peccato liberauit causaliter, id est, instituens causam nostræ liberationis, ex qua possent quæcunque peccata quandocunque remitti, vel præterita, vel præsentia, vel futura. Sicut si medicus faciat medicinam, ex qua possint quicunque morbi sanari, etiam in futurum.

¶ Ad quartum dicendum, quòd quia passio Christi præcessit, vt causa quædam vniuersalis remissionis peccatorum (sicut dictum est) necesse est quòd singulis adhibeatur ad deletionem propriorum peccatorũ. Hoc autem fit per baptismum & pœnitẽtiam & alia sacramenta, quæ habent virtutem ex passione Christi, vt infrà patebit.

¶ Ad quintum dicendum, quòd etiam per fidem applicatur nobis passio Christi ad percipiendum fructum ipsius: secundum illud Rom. 3. Quem proposuit Deus propitiatorem per fidem in sanguine eius. Fides autem per quam à peccato mundamur, non est fides informis: quæ potest esse etiã cum peccato, sed est fides formata per charitatem, vt sic passio Christi nobis applicetur, non solum quantum ad intellectum, sed etiam quantum ad affectum. Et per hunc etiam modum peccata dimittuntur ex virtute passionis Christi.

ARTICVLVS II.

¶ Vtrùm per passionem christi simus liberati à potestate diaboli.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd per passionem Christi non simus liberati à potestate diaboli. Ille enim nõ habet potestatẽ super aliquos, in quibus nihil sine permissione alterius facere potest. Sed diabolus nunquã potuit aliquid in nocumentũ hominũ facere, nisi ex permissione diuina: sicut patet Iob 1. & 2. quòd potestate diuinitus accepta, cum primò in rebus, & postea in corpore læsit. Et similiter Matth. 8. dicitur, quòd dæmones nisi Christo concedente, non potuerunt in porcos intrare. Ergo diabolus nũquam habuit in hominibus potestatem. Et ita per passionem Christi non sumus liberati à potestate diaboli.

¶ Præterea, Diabolus potestatẽ suã in homines exercet tẽtando, & corporaliter vexãdo. Sed hęc adhuc in hoĩbus operatur post Christi

de qua procedunt obiectiones ingerentes dubium: sed de potestate illa, quam diuina iustitia ob peccata humana diabolo super hominem reliquerat. De qua in litera dicitur, homo suo peccato meruit, vt in potestatem traderetur diaboli: & rursus Deus per suam iustitiam hominem reliquerat potestati diaboli. Infra huius figuidem potestatis latitudinem non cadit actio aliqua contra Iesum Christum, qui omnino expers erat denegriti illius quo homines sub diabolica erant relicti potestate. Excessit ergo diabolus vt minister diuinæ iustitiæ contra hominem, limites potestatis suæ, dum contra Christum processit: quãuis non excesserit vires potestatis sibi permissæ simpliciter, & absolutè. Vnde licet semper inquẽ vtatur sua potestate, siue absolutè, siue vt minister iustitiæ (quia ex iniqua voluntate exquirit iustitiam, non vt iustitiam exequatur, sed vt suam impleat malam voluntatem) inciendo ramen & procurando contra Christi vitam eius poream, singulari modo excessit quia contra alios diuinæ sententiæ opus fuit ex demerito patientium originali aliunde peccato, exercebat, quibus iniquè contra Christum nulla erat ratio sæuiendi, in quo nullum omnino erat demerend.

¶ In responsione ad tertium nota materiam articuli tertij & solutionem cum dictis in epto curiosis & admirantibus de tanta libertate ac potestate diaboli in mundo apparente: gnat animi in terra plus quàm Christus, instium creuit secta Machometi. & christianorũ iniquissima.

¶ Super Quæstionis quadragesimanonæ Articulum tertium.

Comment. TIulus clarus.

¶ In corpore vna conclusio: Per passionem Christi liberati sumus à reatu pœnæ dupliciter, scilicet directè & indirectè. Probatur quo ad primã partem quia passio Christi est satisfactio, superabundãs pro pœna totius mundi. Quo ad secundã, qa passio Christi liberauit à peccato, quo homo meretur pœnam. ¶ Aduerte hîc, quòd liberatio primo modo respicit pœnam temporalem siue hîc, siue in alia vita debitam. liberatio verò secundo modo respicit pœnam æternam, à qua per passionem Christi liberamur, dum à seruitute peccati originalis & mortalis redimimur. Vtrique siquidem peccato debetur pœna æterna: sed ablato tam originali, quàm mortali peccato, tollitur ex consequenti reatus æternæ pœnæ peccatum concomitans.

Annot. ¶ In responsione ad secundum, nota calcẽ responsionis, & percipe quanta sit vis pœnitentiæ sacramentalis: quæ scilicet ea à sacerdote imponitur in sacramẽto pœnitẽtiæ. Operatur siquidẽ vltra vires suas, dum parua limixta satisfactioni Christi sufficiens inuenitur aeti effet maior.

¶ Super Quæstionis quadragesimanonæ Articulũ quartũ.

Comment. TIulus clarus.

¶ In corpore vna conclusio: Passio Christi est causa nostræ reconciliationis ad Deũ dupliciter, scilicet redimendo à peccato & vt sacrificium. Omnia clara sunt in litera.

Annot. ¶ In responsione ad secundum declaratur, quomodo intelligitur Deum placatum, ex parte sacrificij nostri: quia enim in nobis non in Deo inuenta est, ex qua Deus placatus dicitur.

Christi passionem. Ergo non sumus per passionem Christi ab eius potestate liberati.

¶ Præterea, Virtus passionis Christi in perpetuum durat (secũdum illud Heb. 10. Vna oblatione cõsummauit sanctificatos in sempiternum) similiter etiam vbique extenditur. Sed liberatio à potestate diaboli, nec est vbique (quia in multis partibus mundi adhuc sunt idololatræ) nec etiam erit semper: quia tempore Antichristi maximè suã potestatem exercebit diabolus in hominũ nocumentum: de quo dicitur 2. ad Thess. 2. quòd eius aduentus erit secundum operationẽ Satanæ in omni virtute, & signis & prodigijs mendacibus, & in omni seductione iniquitatis. Ergo videtur quòd passio Christi non sit causa liberationis humani generis à potestate diaboli.

¶ SED CONTRA est quod Dominus dicit Io. 12. imminente passione, Nũc princeps huius mundi eiicietur foras: & ego si exaltatus fuero à terra, omnia traham ad meipsum. Est autẽ exaltatus à terra per crucis passionem. Ergo per eam diabolus est à potestate hominum electus.

CONCLVSIO.

¶ Cùm per Christi passionem remissa fuerint nobis peccata, & Deo patri fuerimus reconciliati, & temeritè fuerit in mortem Christi diabolus machinatus, necessariò sumus ab illius potestate per illam liberati.

¶ RESPONDEO dicendum, quòd circa potestatẽ, quam diabolus in homines exercebat ante Christi passionem, tria sunt consideranda. Primum quidem ex parte hominis, qui suo peccato meruit, vt in potestatem traderetur diaboli, per cuius tentationẽ fuerat superatus. Aliud aũt est ex parte Dei, quem homo peccando offenderat, qui per suam iustitiam hominem reliquerat potesta ti diaboli. Tertium est ex parte ipsius diaboli, qui sua nequissima voluntate hominem à cõsecutione salutis impediebat. Quantũ ergo ad primum, homo est à potestate diaboli liberatus per passionem Christi, inquãtum passio Christi est causa remissionis peccatorum. Quantũ autem ad secundum dicendum, quòd passio Christi nos à potestate diaboli liberauit, inquantũ nos Deo reconciliauit, vt infrà dicetur. Quantũ verò ad tertiũ, passio Christi nos à diabolo liberauit, inquantum in passione Christi excessit modũ potestatis sibi traditæ à Deo, machinãdo in mortẽ Christi, qui nõ habebat meritũ mortis, cùm esset absque peccato. Vnde Aug. dicit in 13. de Tri. Iustitia Christi victus est diabolus, quia cùm in eo nihil morte dignũ inueniret, occidit eũ: tamen & vtique iustum est, vt debitores, quos tenebat, liberi dimittantur, in eum credentes, quem sine vllo debito occidit.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd nõ dicitur sic diabolus in homines potestatem habuisse, quasi posset eis nocere, Deo nõ permittente. Sed quia iustè permittebatur nocere hominibus, quos tentando, ad suum consensum perduxerat.

¶ Ad secundum dicendum, quòd diabolus etiã nunc potest quidem Deo permittente homines tentare, quantũ ad animam, & vexare quantũ ad corpus. Sed tamen præparatum est homini remedium ex passione Christi: quo se potest tueri contra hostis impugnationes, ne deducatur in interitũ mortis æternæ. Et quicunque ante passionem Christi diabolo resistebant, per fidẽ passionis Christi hoc facere poterant, licet passione Christi nondũ peracta. Quantum autem ad aliquid nullus poterat diaboli manus euadere: vt scilicet non descenderet in infernum: à quo post passionem Christi, se possunt homines eius virtute tueri.

¶ Ad tertium dicendum, quòd Deus permittit diabolo posse decipere homines in certis personis, temporibus & locis, secundum occultam rationem iudiciorum suorum. Semper tamẽ per passionem Christi, est paratum hominibus remedium se tuendi contra nequitias dæmonum, etiam tempore Antichristi. Sed si aliqui hoc remedio vti negligant, nil deperit efficaciæ passionis Christi.

ARTICVLVS III.

¶ Vtrùm per passionem christi homines sint liberati à pœna peccati.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd per passionẽ Christi non sint homines liberati à pœna peccati. Præcipua enim pœna peccati est æterna damnatio. Sed illi qui damnati erant in inferno pro suis peccatis, non sunt per Christi passionem liberati: quia in inferno nulla est redemptio. Ergo videtur quòd passio Christi nõ liberauit homines à pœna peccati.

¶ Præterea, Illis qui sunt liberati à reatu pœnæ, non est aliqua pœna iniungenda. Sed pœnitentibus iniungitur pœna satisfactoria. Non ergo per passionem Christi sunt homines liberati à reatu pœnæ.

¶ Præterea, Mors est pœna peccati: secundum illud Rom. 6. Stipendia peccati mors. Sed adhuc post passionem Christi homines moriuntur. ergo per passionem Christi non sunt homines liberati à reatu pœnæ.

¶ SED CONTRA est quod dicitur Isa. 53. Verè langores nostros ipse tulit, & dolores nostros ipse portauit.

CONCLVSIO.

¶ Passio Christi cùm fuerit sufficiens pro peccatis satisfactio, & qua fuerint nobis remissa peccata, per eam sumus à reatu pœnæ liberati.

¶ RESPONDEO dicendum, quòd per passionẽ Christi liberati sumus à reatu pœnæ dupliciter. Vno modo directè, inquantum scilicet passio Christi fuit sufficiens & superabundans satisfactio pro peccatis totius humani generis. Exhibita autem satisfactione sufficienti, tollitur reatus pœnæ. Alio modo indirectè, inquantum scilicet passio Christi est causa remissionis peccati, in quo fundatur reatus pœnæ.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd passio Christi fortitur effectum suum in illis, quibus applicatur per fidem & charitatem, & per fidei sacramenta. Et ideo damnati in infernõ, qui prędicto modo passioni Christi non coniunguntur, effectum eius percipere non possunt.

¶ Ad secundum dicendum, quòd (sicut suprà dictum est) ad hoc quòd consequamur effectum passionis Christi, oportet nos ei configurari. Configuramur autem ei in baptismo sacramentaliter: secundum illud Roman. 6. Consepulti sumus ei per baptismum in mortem. Vnde baptizatis nulla pœna satisfactoria imponitur: quia sunt totaliter liberati per satisfactionem Christi. Quia verò Christus semel tantùm pro peccatis nostris mortuus est (vt dicitur 1. Pet. 3.) ideo non potest homo secundariò configurari morti Christi per sacramentum baptismi. Vnde oportet, quòd illi qui post baptismum peccant, configurentur Christo patienti per aliquid pœnalitatis vel passionis, quam in seipsis substineant: quæ tamen multò minor sufficit quàm esset condigna peccato cooperante satisfactione Christi.

¶ Ad tertium dicendum, quòd satisfactio Christi habet effectum in nobis, inquantum incorporamur ei vt membra suo capiti: sicut suprà dictum est. Membra autem oportet capiti conformari. Et ideo sicut Christus primò quidem habuit gratiam in anima cum passibilitate corporis, & per passionem ad gloriam immortalitatis peruenit, ita & nos qui sumus membra eius, per passionem ipsius liberamur quidem à reatu cuiuslibet pœnæ: ita tamen quòd primò recipimus in anima spiritum adoptionis filiorum, quo ascribimur ad hæreditatem gloriæ immortalis, adhuc corpus passibile & mortale habentes. Post modum verò configurati passionibus & morti Christi, in gloriam immortalem perducimur: secundum illud Apostoli Rom. 8. Si filij, & hæredes: hæredes quidem Dei, cohæredes autem Christi, si tamen compatimur, vt & conglorificemur.

ARTICVLVS IIII.

¶ Vtrùm per passionem christi simus Deo reconciliati.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur quòd per passionẽ Christi non simus Deo reconciliati. Reconciliatio enim non habet locũ inter amicos. Sed Deus semper dilexit nos: secũdũ illud Sap. 11. Diligis omnia quæ

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶ Super Quæstionis quadragesimænonæ Articulum quintum.

Aquin. TItulus clarus est ex consuetudine Ecclesiæ vtentis ista parabolica loquutione. Vocat enim cæli ianuã per similitudinem ad ianuæ siustum (qui est impedire vel expedita reddere peregrinationem intellectualem) functionis diuinæ consequutionem, ita quòd aperire cæli ianuã est expeditã facere consequutionẽ æternæ beatitudinis, quæ nulli ante Christi passionem concessa est.

¶ In corpore artic. vna est cõclusio: Per passionem Christi aperta est ianua regni cælestis: Probatur dupliciter. Primò tollere peccata humana, quo ad culpam & pœnam omnem, est aperire ianuam regni cælorum: sed Christus per suam passionem abstulit omne peccatum quo ad omnia: ergo. Maior probatur ab oppositis: quia clausio regni cælorum nihil aliud est, quã obstaculum peccati, quo impedimur à cælo. Probatur autoritate Ioãis. Minor probatur autoritate Apostoli. Secundò manifestatur conclusio ex figura effectus mortis summi Sacerdotis legalis.

¶ Aduerte hic tria. Primò, quòd clausio regni cælorum est priuatio diuinæ fruitionis post hãc vitam non qualiscunque, sed ex tali causa & sub tali causa, scilicet ex peccato. Et propterea aperire cælum, nihil aliud est quàm tollere peccatum, tum quo ad culpam, quàm quo ad pœnam sublato liquidem sic peccato, manifestum est & tollitur fruitionis diuinæ priuatio, vt pœna peccati, ac per hoc simpliciter tollitur, quia non nisi vt pœnam retinebat priuationem illam diuinæ beneficentiæ.

¶ Secundò, quòd Christus sua passione liberauit membra sua ab omni & culpa & pœna: quoniam, vt Apostolus dicit, abundantius est Christi donum, quàm fuerit Adæ damnum: sed, vt experientia testatur, & ex calce præcedentis artic. habes, liberatio ista ordinabilis quidem in exequutionem mandatur, configurando nos ipsi Christo. Quo fit vt Christus liberauerit nos ab omni pœna peccati, tam originalis quàm actualis: sed non ordine quidam & media configuratione ad Christum, consequitur immunitatẽ à culpa & pœna totaliter.

¶ Pro quo & responsione ad primum nota tertiò, quòd quia primum homo peccauit non solum vt singularis persona, sed etiam vt principium humanæ naturæ, indeo peccatum originale erat duplicitur mundandum: & quæ sunt, & nihil odisti eorũ quæ fecisti. Ergo passio Christi non reconciliauit nos Deo.

¶ Præterea, Non potest idem esse principium & effectus: vnde gratia, quæ est principium merendi, non cadit sub merito. Sed dilectio Dei est principium passionis Christi: secundum illud Ioan. 3. Sic Deus dilexit mundum, vt filium suum vnigenitum daret. Non ergo videtur quòd per passionẽ Christi simus reconciliati Deo, ita quòd de nouo nos amare inciperet.

¶ Præterea, Passio Christi impleta est per homines Christum occidentes, qui ex hoc grauiter Deum offenderunt. Ergo passio Christi est magis causa indignationis, quàm reconciliationis Dei.

¶ SED CONTRA est quod Apostolus dicit Rom. 6. Reconciliati sumus Deo per mortem filij eius.

CONCLVSIO.

¶ Passio Christi fuit pro nobis Deo patri reconciliatio, inquantum per eam redempti sumus à peccato, & ei fuit acceptissimum sacrificium.

¶ RESPONDEO dicendũ, quòd passio Christi est causa reconciliationis nostræ ad Deum dupliciter. Vno modo, inquantum remouit peccatum per quod homines conscituuntur inimici Dei: secundum illud Sap. 14. Similiter odio sunt Deo impius & impietas eius. & in Psal. Odisti omnes qui operantur iniquitatem. Alio modo inquantum est sacrificium Deo acceptissimum: est enim hoc propriè sacrificij effectus, vt per ipsum placetur Deus. Sicut cùm homo offensam in se commissam remittit propter aliquod obsequium acceptũ, quod ei exhibetur. Vnde dicitur 1. Reg. 26. Si Dominus incitat te aduersum me, odoretur sacrificium. Et similiter tantum bonum fuit, quòd Christus voluntariè passus est, quòd propter hoc bonum in natura humana inuentum Deus placatus est super omni offensa generis humani quantum ad eos, qui Christo passo coninnguntur secundum modum præmissum.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quod Deus diligit omnes homines, quantum ad naturam, quam ipse fecit: sed odit omnes quantũ ad culpam, quam cõtrahunt homines cõmittunt: secũdum illud Ecc. 12. Altissimus odio habet peccatores.

¶ Ad secundum dicendũ, quòd passio Christi non dicitur quantũ ad hoc Deo nos reconciliasse, quòd de nouo nos amare incipe ret: cùm scriptũ sit Hier. 31. In charitate perpetua dilexi te. Sed quia per passionẽ Christi, sublata est odij causa, tum per ablutionem peccati, tum per recompensationem acceptabilioris boni.

¶ Ad tertium dicẽdum, quòd sicut occisores Christi homines fuerunt, ita & Christus occisus. Maior aũt fuit charitas Christi patientis quàm iniquitas occisorum. Et ideo passio Christi magis valuit* ad reconciliandum Deum toti humano generi, quàm ad prouocandum ad iram.

** Aliàs ad reconciliandũ Deo totum humanum genus.*

ARTICVLVS V.

¶ Vtrùm Christus sua passione aperuerit nobis ianuam cæli.

AD QVINTVM sic proceditur. Videtur quòd Christus sua passione non aperuit nobis ianuã cæli. Dicitur enim Prouerb. 11. Seminanti iustitiã, merces fidelis. Sed merces iustitiæ est introitus regni cælestis. Ergo videtur quòd sancti Patres qui operati sunt opera iustitiæ, fideliter cõsecuti essent introitum regni cælestis etiam absque Christi passione. Nõ ergo passio Christi est causa aperitionis ianuæ regni cælestis.

¶ Præterea, Ante passionem Christi Helias raptus est in cęlũ: vt dicitur 4. Reg. 2. Sed effectus non præcedit causam. Ergo videtur quòd apertio ianuæ cælestis non sit effectus passionis Christi.

¶ Præterea, Sicut legitur Mat. 3. Christo baptizato aperti sunt ei cæli. Sed baptismus præcessit passionem. Ergo apertio cæli non est effectus passionis Christi.

¶ Præterea, Mich. 2. dicitur, Ascendit pandens iter ante eos. Sed nihil aliud videtur esse pandere iter cæli, quàm eius ianuam aperire. Ergo videtur quòd ianua cæli sit nobis aperta, non per passionem Christi, sed per passionem eius.

¶ SED CONTRA est quod Apostolus dicit Hebr. 10. Habemus fiduciam in introitum Sanctorum, scilicet cælestium, in sanguine Christi.

CONCLVSIO.

¶ Cùm per Christi passionem liberati fuerimus non modo à peccato originali cõmuni humanæ naturæ quo ad culpam & pœnam, sed à peccatis singulorum hominum, per eam nobis aperta est ianua regni cælorum.

¶ RESPONDEO dicẽdum, quòd clausio ianuæ est obstaculũ quoddam prohibens homines ab ingressu. Prohibebantur aũt homines ab ingressu regni cælestis propter peccatũ: quia sicut dicitur Isa. 35. via illa sancta vocabitur, & non transibit per eã pollutus. Est aũt duplex peccatũ impediens ab ingressu regni cælestis. Vnum quidẽ commune totius humanæ naturæ, quod est peccatum primi parentis, & per hoc peccatum præcludebatur homini aditus regni cælestis. Vnde legitur Gen. 3. quòd post peccatũ primi parentis, collocauit Deus cherubim, & flammeum gladium atque versatilẽ, ad custodiendam viam ligni vitæ. Aliud aũt est peccatũ speciale vniuscuiusque personæ, quod per proprium actum cõmittitur vniuscuiusque hominis. Per passionem aũt Christi liberati sumus, non solùm à peccato communi totius humanæ naturæ, & quantũ ad culpã, & quantũ ad reatũ pœnæ, ipso soluẽte pretiũ pro nobis, sed etiã à peccatis propriis singulorũ, qui cõmunicant eius passioni per fidẽ & charitatem & fidei sacramẽta. Et ideo per passionẽ Christi aperta est nobis ianua regni cælestis. Et hoc est quod Apost. dicit Hebr. 9. quòd Christus assistens pontifex futurorum bonorum, per proprium sanguinem introuit semel in Sancta, æterna redemptione inuenta. Et hoc figuratur Numeri 35. vbi dicitur, quòd homicida manebit ibi, scilicet in ciuitate refugij, donec Sacerdos magnus, qui oleo sancto vnctus est, moriatur, quo mortuo poterit in domum suam redire.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd sancti Patres operando opera iustitiæ, meruerunt introitum regni cælestis per fidem passionis Christi (secundum illud Hebr. 11. Sancti per fidem vicerunt regna, operati sunt iustitiam) per quam etiam vnusquisque à peccato purgabatur, quantum pertinet ad emundationem propriæ personæ. Non tamen alicuius fides vel iustitia, sufficiebat ad remouendum impedimentum, quod erat per reatum totius humanæ creaturæ: quod quidem remotũ est per sanguinis Christi. Et ideo ante passionem Christi nullus intrare poterat regnum cæleste, adipiscendo scilicet beatitudinem æternam, quæ consistit in plena Dei fruitione.

¶ Ad secundum dicendum, q̃ Helias subleuatus est in cælum æreum: non aũt in cęlum empyreum, qui est locus Sanctorũ. Et ex ea parte, qua singulatum est personarum: & ex ea parte, qua totius humanæ naturæ seminaliter ab Adam descendentis. Et quo ad peccatum originale quidem olim per circumcisionem vel aliquod sacrificium, & nũc per baptismum purgatur humanum genus ab originali peccato. Ad secundum autem nec circũcisio olim nec baptismus postea suffecerunt patrer de baptizatis baptismo Christi mortuis ante Christi passionem: nullus enim illorum liberatus fuit à pœna claustræ regni cælorum. Hæc enim pœna, sicut & merit corporalis ex peccato originali, vt naturæ est, contracta est. & ad virtutem abolendam passio Christi fuit necessaria: quantuis diuersimode ab hac & illa non ex puris à quoniam à spirituali pœna ptiuationis diuinæ fruitionis sic nos liberauit quòd statim exhibuit effectum. Et inde est quòd modò baptizati fi mortuntur statim, beati sunt: beneficium siquidẽ hoc, est baptismi non simpliciter, sed ratione status quo scilicet Christi passio consummata est. Et quia baptismus ad hoc institutus est, vt esset ianua exterior & voluntas interior: vtribi gratia, ouis sacramentum in tali statu, quãuis inchoatiõe tantum antecesserit: ideo baptismo attribuitur aperitrix cælestem ianuam, quod præfiguratum est, quam Christo baptizato, cæli aperti sunt. Sed immortalitatem beneficij nõ statim exhibuit: quia tunc fecerit, quam mortem nostrã mortificando destruxit: sed media conformitate nostra ad ipsum mortem, & immortalitatem longè excellentiorem illa, quæ fuit in statu innocentiæ, nobis exhibebit in tempore resurrectionis. unde hoc etiam 13. in capite nostro ipso scilicet Christo homine, iam immortalitate corporis consequuti sumus per ipsius passionẽ.

¶ Super Quæstionis quadragesimænonæ Articulum sextum.

Cõment. TItulus clarus vt sonat.

¶ In corpore duo. Primò declaratur in cõmuni quid importet meritum, & quomodo in scilicet ligatur tã in malo, quàm in bono. Secundò descendit ad propositum in speciali de Christo.

¶ Quo ad primum, dicit, in communi meritum importare quandam iustitiæ, non gratiæ æqualitatem. Et hoc probat auctoritate Apostoli.

Aquin. ¶ Vbi non meretur nouitiæ, si à merito transitur ad mercedem: quia merces meritò respondet, vt præmium debitum.

2 dist. 38. exp. q. 2. ¶ Exemplis deinde declaratur, qualiter merita æqualitas secundum iustitiam exercentur tam in malis quàm in bonis, & in malis quidem rationi adiungit exemplum de ista qualitate circa demeritum furti, cum auro aliare facta: Scripsum, & inde infertur simile, proportionaliter fieri iustam æqualitatem circa meritum boni.

Aquinas. ¶ Vbi aduerte quòd in illis iustitiis inexuinone duo, scilicet res exterior & voluntas interior: vtribi gratia, ouis sacramentum in tali statu, quãuis inchoatiõe tantum antecesserit: ideo baptismo attribuitur aperitrix cælestem ianuam, quod præfiguratum est, quam Christo baptizato, cæli aperti sunt. Sed immortalitatem beneficij nõ statim exhibuit: quia tunc fecerit, quam mortem nostrã mortificando destruxit: sed media conformitate nostra ad ipsum mortem, & immortalitatem longè excellentiorem illa, quæ fuit in statu innocentiæ, nobis exhibebit in tempore resurrectionis. unde hoc etiam 13. in capite nostro ipso scilicet Christo homine, iam immortalitate corporis consequuti sumus per ipsius passionẽ.

similiter etiam Enoch raptus est ad paradisum terrestrẽ: vbi cum Helia simul creditur viuere vsque ad aduentum Antichristi.

¶ Ad tertium dicendum, quòd (sicut suprà dictum est) Christo baptizato aperti sunt cæli, non propter ipsum Christum, cui semper cælum patuit: sed ad significandũ quòd cælum aperitur baptizatis baptismo Christi, qui habet efficaciam ex passione ipsius.

¶ Ad quartum dicẽdum, quòd Christus sua passione meruit nobis introitum regni cælestis, & impedimentum remouit. Sed per suam ascensionem nos quasi in possessionem regni cælestis introduxit. Et ideo dicitur q̃ ascendit pandens iter ante eos.

ARTICVLVS VI.

¶ Vtrùm Christus per suam passionem meruerit exaltari.

AD SEXTVM sic proceditur. Videtur quòd Christus per suam passionem non meruerit exaltari. Sicut enim cognitio veritatis est proprium Deo, ita & sublimitas: secundum illud Psal. Excelsus super omnes gentes Dominus, & super cælos gloria eius. Sed Christus, secundum quòd homo, habuit cognitionem omnis veritatis, non ex aliquo merito præcedente, sed ex ipsa vnione Dei & hominis: secundum illud Ioan. primo, Vidimus gloriam eius gloriam quasi vnigeniti à Patre, plenum gratiæ & veritatis. Ergo neque exaltationem habuit ex merito passionis, sed ex sola vnione.

¶ Præterea, Christus meruit sibi à primo instanti suæ conceptionis, vt suprà habitum est, non autem maior charitas fuit in eo tempore passionis quàm ante. Cùm ergo charitas sit merendi principium, videtur quòd non magis meruerit per passionem, suam exaltationem quàm antè.

¶ Præterea, Gloria corporis resultat ex gloria animæ: vt Aug. dicit in Epistola ad Dioscorum. Sed Christus per passionem suam non meruit exaltationem quantum ad gloriam animæ: quia anima eius fuit beata à primo instanti suę conceptionis. Ergo neque etiam per passionem meruit exaltationem, quantum ad gloriam corporis.

¶ SED CONTRA est quod dicitur Philip. 2. Factus est obediens vsque ad mortem, mortẽ autem crucis, propter quod & Deus exaltauit illum.

CONCLVSIO.

¶ Sicut christus per suam passionem humiliauit seipsum, ita per eam exaltatus est, vt surrexerit gloriosus & in cælum ascenderit, vbi ad dexteram Dei patris sedens, inde venturus est in paterna maiestate iudicare omnes.

¶ RESPONDEO dicendum, quòd meritum importat quandam æqualitatem iustitiæ: vnde & Apostolus dicit Roman. 4. quòd ei, qui operatur, merces imputatur secundum debitum. Cùm autem aliquis ex sua iniusta voluntate sibi attribuit plus, quàm sibi debeatur, iustum est vt diminuatur etiam quantum ad id quod sibi debebatur: sicut cùm furatur quis vnam ouem, reddet quatuor, vt dicitur Exod. 22. Et hoc dicitur mereri, inquantum per hoc punitur eius iniqua voluntas. Ita etiam cùm aliquis sibi ex iusta voluntate subtrahit quod debebat habere, meretur vt sibi amplius superadditur, quasi merces iustæ voluntatis. Et inde est, quòd sicut dicitur Luc. 14. Qui se humiliat, exaltabitur. Christus autem in sua passione seipsum humiliauit infra suam dignitatem, quantum ad quatuor. Primò quidem, quantum ad passionem & mortem, cuius debitor non erat. Secundò, quantum ad locum: quia corpus eius positum est in sepulchro, & anima in inferno. Tertiò, quantum ad confusionem & opprobria, quæ sustinuit. Quartò, quantum ad hoc, quòd est traditus humanæ potestati: secundum quòd ipse dicit Pilato Ioan. 19. Non haberes in me potestatem, nisi datum tibi esset desuper. Et ideo per suam passionem meruit exaltationem quantum ad quatuor. Primò quidem quantum ad resurrectionem gloriosam: vnde dicitur in Psal. Tu cognouisti sessionem meam, id est humilitatem meæ passionis, & resurrectionem meam. Secundò, quantum ad ascensionem in cælum: vnde dicitur Ephes. 4. Descendit primùm in inferiores partes terræ: qui autem descendit, ipse est & qui ascendit super omnes cælos. Tertiò, quantum ad consessum paternæ dexteræ, & manifestationem diuinitatis ipsius: secundum illud Isa. 52. Exaltabitur, & eleuabitur, & sublimis erit valde: sicut obstupuerunt super eum multi, sic inglorius erit inter viros aspectus eius. Et Et Philip. 2. dicitur, Factus est obediens vsque ad mortem, mortem autem crucis: propter quod & Deus exaltauit illum, & dedit illi nomen, quod est super omne nomen: vt scilicet ab omnibus nominetur Deus, & omnes ei reuerentiam exhibeant sicut Deo. Et hoc est quod subditur, Vt in nomine Iesu omne genu flectatur, cælestium, terrestrium, & infernorũ. Quartò, quantum ad iudiciariam potestatem: dicitur enim Iob 36. Causa tua quasi impij iudicata est, causam iudiciumque recipies.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd principium merendi est ex parte animæ, corpus autem est instrumentum meritorij actus. Et ideo perfectio animæ Christi, quæ fuit merendi principium, non debuit in eo acquiri per meritum, sicut perfectio corporis, quod fuit passionis subiectum, & per hoc fuit ipsius meriti instrumentum.

¶ Ad secundum dicendum, quòd per priora merita Christus meruit exaltationem ex parte ipsius animæ, cuius voluntas charitate & alijs virtutibus informabatur. Sed in passione meruit suam exaltationem per modum cuiusdam recompensationis, etiam ex parte corporis: iustum est enim, vt corpus quod fuerat ex charitate passioni subiectum, acciperet recompensationem in gloria.

¶ Ad tertium dicendum, quòd dispensatione quadam factum est in Christo, vt gloria animæ ante passionem non redundaret ad corpus, ad hoc quòd gloriam corporis honorabilius obtineret, quando eam per passionem meruisset. Gloriam autem animæ differri non conueniebat: quia anima immediatè vnibatur Verbo. vnde decens erat vt gloria repleretur ab ipso Verbo. sed corpus vniebatur Verbo mediante anima.

QVAESTIO QVINQVAGESIMA,
De Morte Christi, in sex articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de morte Christi.

¶ Et circa hoc quæruntur sex. *Infrà q.*

¶ Primò, vtrùm conueniens fuerit Christum mori. *52. art. 1 cor.*

¶ Secundò, vtrùm per mortem fuerit separata diuinitas à carne. *Et 4. cõ. ca. 53.*

¶ Tertiò, vtrùm fuerit separata diuinitas ab anima. *ad 2.*

¶ Quartò, vtrùm Christus in triduo mortis fuerit homo.

¶ Quintò, vtrùm corpus eius fuerit idẽ numero viuũ & mortuũ. *Et quol. 2. art. 2. cor.*

¶ Sexto, vtrùm mors eius sit aliquid operata ad nostrã salutem. *Et opuſ. 2 ca. 7.*

ARTICVLVS I.

¶ Vtrùm conueniens fuerit Christum mori. *Et opuſ. 3. c. 23. 4. & 238.*

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd non fuerit conueniens Christum mori. Illud enim quod est primum principium in aliquo genere, non *ſi.* disponitur per illud quod est contrarium illi generi: sicut ignis, qui est principium caloris, nunquam potest esse fri- *Et opuſ. 60. c. 19.*

Omnia clara sunt in littera.

¶ Super Quæstionis quinquagesimæ Articulum primum.

TItulus clarus est. *Cõment.*

¶ In corpore vna conclusio: Conueniens fuit Christum mori. Probatur quinque rationibus. Omnia clara sine.

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶ Super Quæstionis quinquagesimæ Articulum secundum.

Titulus clarus.

¶In corpore vnæ conclusio: Caro Christi remansit vnita verbo Dei post mortem. Probatur ratione & autoritate. Ratio est: Donū quod est gratum Dei conceditur, nunquā reuocatur sine culpa: sed gratia vnionis est maius donum & permanentius ex sua ratione quàm gratis adoptionis, quæ nunquam perditur sine culpa. Ergo Maior probatur autoritate Apostoli. Minor quo ad primam partem comparationis: quia maius est, esse Deū personaliter quàm esse sanctum. Quo ad secundam verò quia vnio personalis est permanentior. quā vnio affectualis. Autoritas est Damasceni.

¶Aduerte hic, quòd quia illa maior. Nulli donum diuinæ gratiæ perditur sine culpa, locum habet in donis permanentibus non autem in his donis quæ solùm consistunt in quodam fieri, vt donum prophetiæ vel assistentiæ, vt gratia miraculorum, quæ altero duorum modorum conceditur. Hæc enim, quia non sunt dona permanentia, petdun tur hoc est, non semper habentur absque culpa (vt patet) & absque Dei pœnitentia. Et propterea Autor vrget illa maiore ex autoritate Apostoli, subsumpsit non posuit (vt subsumendum expectabatur) sed comparationem respectu doni gratiæ adoptionis quam cōstat non cessare sine culpa, & comparauit illam & quo ad maioritatem simpliciter, & quo ad maioritatem, secundum illud quòd requiritur ad propositum: hoc est secundum permanentiā. Vt hinc scires, quòd maior habet locum in hac materia: quia gratia vnionis est de genere donorum permanentium, & quòd multo magis habet locum in propositum quia est excellentius donum, quàm gratia adoptionis tum quia est permanendius. Et de prima quidem excellentia, licet à quibusdam dubitetur: si quis tamen librauerit rationem allatam scilicet gratis vnionis constituit vnitum esse personaliter Deum: gratia autem adoptionis cōstituit esse sanctum: sed longè maius est esse Deū personaliter quàm esse sanctum: maximè si videre poteris sententiam hanc esse veram. In cuius signum quum ea communicaret se Deus secundum naturalem similitudinem beneficio creationis: & postea secundum supernaturalem similitudinem beneficio adoptionis (& hæc duo fuerunt communia angelo & homini) ad vltimum reseruauit tanquā

gidus, sed filius Dei est fons & principium omnis vitæ: secundum illud Psal. Apud te est fons vitæ. Ergo videtur quòd non fuerit conueniens Christum mori.

¶ Præterea, Maior est defectus mortis quā morbi: quia per morbū peruenitur ad mortem. Sed non fuit conueniens Christum aliquo morbo languescere: vt Chry. dicit. Ergo etiam non fuit conueniens Christum mori.

¶Præterea, Dominus dicit, Ioan. 10. Ego veni, vt vitam habeant, & abundantius habeant. Sed oppositum non perducit ad oppositum. Ergo videtur quòd non fuerit conueniens Christum mori.

¶SED CONTRA est quod dicitur Ioan. 10. Expedit vt vnus homo moriatur pro populo, & nō tota gēs pereat. Quod quidem Caiphas propheticè dixit, vt Euangelista testatur.

CONCLVSIO.

¶ Non magis pati Christum, sed mori oportuit, vt pro omnium peccatis satisfaceret, & veritatem assumpta carnis offenderet, & à mortis timore non eripiens, mori nos peccato moueret, & ad futuram resurrectionem animos nostros pararet.

¶RESPONDEO dicendum, quòd conueniens fuit Christum mori. Primò quidem, ad satisfaciendum pro humano genere, quod erat morti adiudicatum propter peccatum: secundum illud Genes. 2. Quacunque die comederitis, morte moriemini. Est autem conueniens satisfacīendi pro alio modus, cùm aliquis se subijcit pœnæ, quam alius meruit. Et ideo Christus mori voluit, vt moriendo, pro nobis satisfaceret: secundum illud 1. Petr. 3. Christus semel pro peccatis nostris mortuus est. Secundò, ad ostendendum veritatem naturæ assumptæ: sicut enim Eusebius dicit, Si aliter post conuersationem cum hominibus, euanescens subitò euolaret fugiens mortem, ab omnibus compararetur phantasmati. Tertiò, vt moriendo, nos à timore mortis liberaret: vnde dicitur ad Hebr. 2. quòd cōmunicauit carni & sanguini, vt per mortem destrueret eum, qui habebat mortis imperium, & liberaret eos, qui timore mortis per totam vitam obnoxij erant seruituti. Quartò, vt corporaliter moriendo similitudini peccati, id est, pœnalitati daret nobis exemplum moriendi spiritualiter peccato, vnde dicitur Rom. 6. Quòd enim mortuus est peccato, mortuus est semel: quòd autem viuit, viuit Deo: ita & vos existimate mortuos quidem esse peccato, viuentes autem Deo. Quintò, vt à mortuis resurgendo, & virtutem suā ostenderet, qua mortē superauit, & nobis spem resurgendi à mortuis daret. Vnde Apostolus dicit 1. ad Cor. 15. Si Christus prædicatur quòd resurrexit à mortuis, quomodo quidam in vobis dicunt, quòd resurrectio mortuorum non est?

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd Christus est fons vitæ secundum quòd Deus, non autem secundū quòd homo: mortuus est autem secundum quòd homo, non secundum quòd Deus. Vnde Aug. dicit contra Felician. Absit quòd Christus sic senserit mortem, vt quantum in se est vita, vitam perdiderit: si enim hoc ita esset, vitæ fons aruisset. Sensit ergo mortem participatione humani affectus, quem sponte susceperat: naturæ suæ perdidit potentiam, per quam cuncta viuificat.

¶Ad secundum dicendum, quòd Christus non sustinuit mortem ex morbo prouenientem, ne videretur ex necessitate mori propter infirmitatem naturæ. Sed sustinuit mortem ab exteriori illatam: cui se spontaneum obtulit, vt mors eius volūtaria ostēderetur.

¶Ad tertium dicendum, quòd vnum oppositum, per se non ducit ad aliud, sed quandoque per accidens: sicut frigidum, quandoque per accidens calefacit. Et hoc modo Christus per suam mortem nos perduxit ad vitam, dum sua morte mortem nostram destruxit. sicut ille qui pœnam pro alio sustinet, removet pœnam eius.

ARTICVLVS II.

¶ Vtrium in morte Christi fuerit separata diuinitas à carne.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd in morte Christi fuerit separata diuinitas à carne. Vt enim dicitur Matth. 27. Dominus in cruce pendens clamabat, Deus meus Deus meus, vt quid dereliquisti me? Quod exponens Ambr. dicit, Clamabat homo, separatione diuinitatis moriturus: nam cùm diuinitas à morte libera sit, vtique mors ibi esse non poterat, nisi vita discederet: quia vita diuinitas est. Et sic videtur quòd in morte Christi sit diuinitas separata à carne.

¶Præterea, Remoto medio, separantur extrema. Sed diuinitas vnita est carni mediante anima: vt suprà habitum est. Ergo videtur quòd cum in morte Christi anima sit separata à carne, quòd per consequens diuinitas sit à carne separata.

¶Præterea, Maior est virtus viuificatiua Dei quàm animæ. Sed corpus mori non poterat, nisi anima separata. ergo multò minus mori poterat, nisi separata diuinitate.

¶SED CONTRA est, quòd ea quæ sunt humanæ naturæ, non dicuntur de filio Dei, nisi ratione vnionis, vt suprà habitum est. Sed de filio Dei dicitur id quod conuenit corpori Christi post mortem, scilicet esse sepultum: vt patet in Symbolo fidei, vbi dicitur quòd filius Dei conceptus est, & natus ex Virgine, passus, mortuus & sepultus. Ergo corpus Christi nō fuit in morte à diuinitate separatum.

CONCLVSIO.

¶ Cùm nulla in Christo fuerit culpa, impossibile fuit in illius morte aliquo modo diuinitatem à corpore separari.

¶RESPONDEO dicendum, quòd illud, quod per gratiam Dei conceditur, nūquam absque culpa reuocatur. vnde dicitur Rom. 11. quòd sine pœnitentia sunt dona Dei & vocatio. Multò autem maior est gratia vnionis, per quam diuinitas vnita est carni Christi in persona, quàm gratia adoptionis, per quā alij sanctificantur, & etiam magis permanens ex sui ratione: quia hæc gratia ordinatur ad vnionē personalem, gratia aūt adoptionis ad quandā vnionem effectualem, & tamen videmus cp gratia adoptionis nunquam perditur sine culpa. Cùm igitur in Christo nullum fuerit peccatū, impossibile fuit cp solueretur vnio diuinitatis à carne ipsius. Et ideo sicut ante mortem caro Christi vnita fuit secundum personā & hypostasim verbo Dei, ita & remansit vnita post mortem, vt scilicet non esset alia hypostasis verbi Dei & carnis Christi post mortem, vt Damas. dicit in 3. lib.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd derelictio illa non est referenda ad solutionem vnionis personalis, sed ad hoc quòd Deus pater eū exposuit passioni. Vnde derelinquere ibi non est aliud, quàm non protegere à persequentibus. Vel dicit se

¶ Super Quæstionis quinquagesimæ Articulum tertium

Titulus clarus.

¶In corpore vnæ conclusio: In morte Christi non fuit separata deitas ab anima. Probatur duplicitèr. Primò ratione: Verbum Dei nō est reparatum in morte à corpore ergo multò minus ab anima. Probatur sequela: quia anima vnita est Verbo immediatius quàm corpus. Deinde autoritate Symboli: Quia descendit ad inferos. Omnia clara sunt ex supradictis.

¶In responsione ad primum, aduerte quòd responsio secundum expositionem Aug. intelligit non de anima, ipsam animæ substantiam secundum seipsam & ideo vera fuit inter angustias distinctionum. Planior aūt secundū Euangelici textus est, intelligere Animæ nomine ipsam quidem animam, non vt in se quædam substantia est, sed vt substantialiter animat. Sic enim anima formaliter sumitur, & absque omni quæstione liquet, quòd ipse Dei filius, qui loquitur dicens. Ego pono animam meam, potestatiue animam suam, tollendo animationem illius tollitur siquidem anima per hoc ipsum, quòd anima separatur à corpore, & iterum sumpsit eam, dum iterum iunxit animam corpori: nemo enim animam formaliter (hoc est vt animam) nihil aliud est quàm mouere illam. Et in hoc sensu plurimis locis inuenitur notionata anima mouere est illud, Pastor bonus animam suam ponit pro ouibus suis. & illud, Qui odit animam suam in hoc mundo, in vitam æternam custodit eam.

¶Tu autem qui sermonis formalis non es capax, aut ad plebem loquentis, potes eandem sententiam ferendo, glossare animam, hoc est vitā corporalem: sic enim filius Dei posuit animam suā, hoc est vitam suam, & iterum sumpsit eam: & similiter, Pastor bonus ponit vitam suā pro, &c. & sic de aliis. Hoc in ide scilicet quia ipsa animatione, qua anima animat corpus, consistit vita corporea cuiuslibet hominis.

¶ Super Quæstionis quinquagesimæ Articulum quartum.

IN titulo Christus significat personam diuini Verbi secundum eam dispositionem, quā de facto habebat in triduo illo, scilicet quòd erat vnita animæ & corpori Christi separatis ab inuicem.

¶In corpore tria fiunt. Primò respondetur quæstiones conclusiones. Dicere Christum in triduo mortis hominem fuisse, simpliciter & absolutè lo

derelictum quantum ad illam orationē, qua dixerat, Pater si fieri potest, transeat à me calix iste: vt Augustin. exponit in lib. de Gratia noui Testam.

¶Ad secundum dicendum, quòd verbum Dei dicitur vnitum carni mediante anima, inquantum caro per animā pertinet ad humanam naturā, quā filius Dei assumere intendebat: non autē ita quòd anima sit quasi medium ligans vnita. Habet autem caro ab anima, quòd pertineat ad humanam naturam, etiam postquā anima separatur ab ea: inquātum scilicet in carne mortua remanet ex diuina ordinatione quidam ordo resurrectionis. Et ideo non tollitur vnio diuinitatis ad carnem.

¶Ad tertium dicendum, quòd anima habet vim viuificandi formaliter: & ideo ea præsente, & vnita formaliter, necesse est corpus esse viuum. Diuinitas autem non habet vim viuificandi formaliter. sed effectiuēnō enim potest esse corporis forma. Et ideo nō est necesse quòd manente vnione diuinitatis ad carnem, caro sit viua: quia Deus non ex necessitate agit, sed ex voluntate.

ARTICVLVS III.

¶ Vtrùm in morte Christi fuerit facta separatio diuinitatis ab anima.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur cp in morte Christi fuerit facta separatio diuinitatis ab anima. Dicit enim Dominus Ioan. 10. Nemo tollit animam meam à me, sed ego pono eam, & iterum sumo eam. Non autem videtur quòd corpus animā ponere posit, eam à se separando: quia anima non subiicitur potestati corporis, sed potius econuerso. Et sic videtur quòd Christo, secūdum quod est verbū Dei, conueniat animam suā ponere. Hoc autem est eam à se separare. Ergo per mortem anima eius fuit à diuinitate separata.

¶Præterea, Athanas. dicit maledictum, qui totum hominem quem assumpsit Dei filius, denuo assumptum vel liberatū, tertia die à mortuis resurrexisse non confitetur. Sed nō potuit totus homo denuo assumi, nisi aliquando fuerit totus homo à verbo Dei separatus. Totus autem homo cōponitur ex anima & corpore. Ergo aliquādo fuit facta separatio diuinitatis & à corpore & ab anima.

¶Præterea, Propter vnionem ad totum hominem, filius Dei verè dicitur homo. Si ergo soluta vnione animæ & corporis per mortem verbum Dei remansit vnitum animæ, sequeretur quòd verè dici potuisset, filium Dei esse animam. Hoc aūt est falsum: quia cùm anima sit forma corporis, sequeretur cp verbū Dei fuerit corporis forma, quod est impossibile. ergo in morte Christi anima fuit à verbo Dei separata.

¶Præterea, Anima & corpus abinuicē separata, non sunt vna hypostasis, sed duæ. Si igitur verbū Dei remansit vnitum tam corpori quàm animæ Christi, separatis eis abinuicem per mortē Christi, videtur sequi cp verbum Dei durante mortē Christi, fuerit duæ hypostases: quod est inconueniens. Non ergo post mortem Christi remāsit anima verbo vnita.

¶SED CONTRA est quod dicit Dam. in 3. lib. Etsi Christus mortuus est vt homo, & sancta eius anima ab incontaminato diuisa est corpore; diuinitas tamen inseparabilis ab vtrisque permansit, ab anima dico, & corpore.

CONCLVSIO.

¶ Cùm non fuerit in morte Christi diuinitas à corpore separata, multo minus fuit ab anima separata.

¶RESPONDEO dicendū, quòd anima vnita est verbo Dei immediatius & per prius quàm corpus, cùm corpus vnitū sit verbo Dei mediante anima, vt suprà dictum est. Cùm ergo verbum Dei nō sit separatum in morte à corpore, multò minus separatum est ab anima. Vnde sicut de filio Dei prædicatur id quod cōuenit corpori ab anima separato, scilicet esse sepultum, ita de eo in Symbolo dicitur, quòd descendit ad inferos, quia anima eius à corpore separata, descendit ad inferos.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd Aug. exponens illud verbū Ioā. inquirit, cùm Christus sit verbū, anima & caro, vtrùm ex eo quòd est verbum, ponat animam, an ex eo quòd est anima, an iterum ex eo quòd est caro. Et dicit quòd si dixerimus, quòd verbum Dei animam posuit, sequitur quòd aliquādo anima illa separata est à verbo, quod est falsum: mors enim corpus ab anima separauit, à verbo aūt animam separatam non dico. Si verò dixerimus, quòd ipsa se anima ponat, sequitur quòd anima ipsa à se separata sit: quod est absurdum. Relinquitur ergo, quòd ipsa caro animam suā ponit, & iterum eam sumit, non potestate sua, sed potestate Verbi inhabitantis carnem: quia sicut suprà dictum est, per mortem non est separata diuinitas Verbi à carne.

¶Ad secundum dicendum, quòd in verbis illis Athanasius non intellexit quòd totus homo denuò sit assumptus, id est omnes partes eius, quasi verbū Dei partes humanæ naturæ deposuerit per mortē: sed quòd iteratò totalitas naturæ assumptæ sit in resurrectione redintegrata per iteratā vnionē animæ & corporis.

¶Ad tertium dicendum, quòd verbum Dei propter vnionē humanę naturę, nō dicitur humana natura: sed dicitur homo, quod est habens humanam naturā. Anima autem & corpus sunt partes essentiales humanæ naturæ. Vnde propter vnionem Verbi ad vtrunque eorum, non sequitur quòd verbum Dei sit anima vel corpus, sed quòd sit habens animam vel corpus.

¶Ad quartum dicendum, quòd sicut Damas. dicit in 3. lib. quòd in morte Christi est separata anima à carne, non est vna hypostasis in duas hypostases diuisa. nam & corpus & anima Christi secundum idem ex principio in verbi hypostasi habuerūt existentiam, & in morte inuicem diuisa, singulum corū mansit, vnā hypostasim verbi habens. Quare vna Verbi hypostasis, Verbi & animæ & corporis extitit hypostasis: nunquā enim neque anima neque corpus propriā habuerunt hypostasim, præter Verbi hypostasim. Vna enim semper Verbi hypostasis & nūquā duę.

ARTICVLVS IIII.

¶ Vtrùm Christus in triduo mortis fuerit homo.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur quòd Christus in triduo mortis fuerit homo. Dicit enim Aug. in primo de Trin. Talis erat illa susceptio, quæ Deum hominem faceret, & hominem Deum. Sed ilIa susceptio non cessauit per mortem. Ergo videtur quòd per mortem non desierit esse homo.

¶Præterea, Phil. dicit in 9. Eth. cp vnusquisq; homo est suus intellectus. vnde & post mortē, animā Petri alloquētes dicimus, Sancte Petre ora p nobis. Sed post mortē filius Dei nō fuit separatus ab aīa intellectuali. Ergo in illo triduo filius Dei fuit homo.

¶Præterea, Omnis sacerdos est homo. Sed in illo triduo mortis Christus fuit sacerdos: aliter eīm nō verū esset qd' dicit in Ps. Tu es sacerdos in æternū. Ergo Christus in illo triduo fuit homo.

¶SED CONTRA, Remoto superiori, remouetur inferius. Sed viuus siue animatus est superius ad animal & ad hominem: aīal est substantia aīata sensibilis. Sed in illo triduo mortis corpus Christi nō fuit viuū neque animatum. Ergo non fuit homo.

CONCLVSIO.

¶ Christum in triduo mortis fuisse hominem asserere, hæreticum est. Cùm eius mortem credere sit articulus fidei.

quendo, erroneum est. Probatur: Ad veritatem mortis hominis vel animalis pertinet quòd desinat esse homo vel animal: ergo dicere Christum in triduo mortis hominem, &c. Antecedens probatur: quia mors consistit in separatione animæ quæ complet rationem hominis & animalis. Consequentia probatur: quia asserere omne illud, per quod, tollitur veritas mortis Christi, est error contra fidē. Quod probatur: quia articulus fidei est de morte Christi, & autoritate Cyrilli, secundò dicitur, quòd potest dici Christum in triduo fuisse hominem mortuū. Et in promptu ratio est: quia ly mortuus est condicio diminuens, sicut ly pictus ut lapideus. Tertiò excusātur Hugo & Magister sententiarum. Omnia clara sunt ex antedictis.

Universidad de Sevilla Biblioteca

¶ Super Quæstionis quinquagesimæ Articulum quintum.

Comment. TItulus, vt sonat.

¶ In corpore ponitur vna distinctio bimembris cū conclusionibus duabus iuxta numerum membrorum. Distinctio est: Simpliciter, sumitur duabus significationibus, vel vt significat pleno additio, vel vt significat totaliter. Prima conclusio est. Iumendo Simpliciter, primo modo: Corpus Christi viuū & mortuum fuit idem numero simpliciter. Probatur, quia fuit idem suppositaliter, & sic loquitur Ath. Secunda conclusio est sumendo Simpliciter, secundo modo: Corpus Christi viuū & mortuum non fuit idē numero simpliciter. Probatur primò, quia vita est de essentia corporis viuētis, quia est prædicatū essentiale, & non accidentale. Probatur secundò ex oppositorum quia si diceretur remansisse totaliter idem, sequeretur quòd non esset corruptiū corruptione mortis, quod est hæresis Gaianarum. Et ad hoc assentiunt autoritates.

Annot. ¶ Aduertē hīc, quòd Autoris doctrina procedit ex suppositis vnitatē formæ substantialis in homine, tenentes enim plures formas in homine (puta formā corporeitatis aut mixti: cui superadditur anima) euaderent consequentiam in litera factā, dicendo quòd in morte Christi facta est separatio animæ à corpore: & sic fuit ibi corruptio mortis, sed corpus remansit cum illamet corporeitatis forma, quam prius habebat: & propterea corpus Christi, inquantum corpus remansit totaliter idem numero, & dicere hoc, nulla est hæresis.

Et ad philosophiā deeliminandum esset, si hoc esset discutiendum. Hāc siquidem viam tenet Scotus, qui addit aliud manifestè alienum à philosophia, scilicet quòd fuit corruptio tunc sine generatione, corruptus quippe fuit homo separatione animæ à corpore, & nihil genitū est. Cōtra hoc non loquitur litera, quæ de vnitate numerali corporis Christi viui & mortui tractat, & veritatē per se notā tradit. Nā si corpus Christi remansisset omnino idē quod prius, oporteret quòd remansisset viuum eadem vita, alioquin aut vita nihil aliud fuisset nisi accidens, aut non totaliter remansisset idem, deficiente aliqua eius substantia, scilicet vita. Quocirca Scotus corpus Christi tenet «omnino idem, quatenus est corpus, & non quatenus erat viuum. Autor autem aliam formam gestam in Christi corpore tenet, scilicet formam eadauerii, per quam erat corpus, quia naturalis ordo habet, vt semper corruptio vnius sit generatio alterius: nisi forte natura immediate generatio, quāo corruptio. Et vnam tantum in cōposito formam, iuxta Peripateticam doctrinā hanc perspectam nouimus.

¶ Super Quæstionis quinquagesimæ Articulum sextum.

TItulus, vt sonat. *Comm.*

¶ In corpore vna distinctio bimembris cum conclusionibus duabus. Distinctio est de morte, vel in fieri, vel in facto esse, Prima conclusio est: De morte Christi in fieri, idem est iudicium quòd de passione Christi. Declaratur, quia mors in fieri, fuit ipsa passio Christi. Secunda conclusio est: Mors Christi in facto esse non potuit operari salutem nostram per modum meriti, sed efficientiæ. Prima pars in litera non probatur: Secunda probatur: Per mortem deitas non est separata à carne: ergo quicquid citra carnem Christi ab anima separatam contigit, fuit nobis salutiferum virtute Deitatis vnitæ. Tertia conclusio est: Mors Christi operata est destructionē virtusque nostræ mortis, scilicet animę & corporis. Probatur: Mors Christi fuit priuatio propriæ vitæ: ergo effectus eius propriè est remotio nostrorum impedimentorum æternæ vitæ: ergo est remotio vtriusque mortis nostræ. Prima consequentia probatur: quia consideratur proprię alicuius causæ effectus secundum similem causam: secunda verò, qa vtraque mors contrariatur æternæ nostræ salutī cōsummatæ. Et conclusio cōsummatur.

Annot. ¶ Aduertē hīc, q̄ mors in facto esse, se tenet ex parte corporis: non enim dicitur anima mortua, sed corpus dicitur, & est mortuum. Et qa corpꝰ Christi mortuum erat inanimatum, & mediū principaliter constitit in actu animę: ideo Autor in litera pro confirmatī, propter se noto, reliquit primā partem secundæ conclusionis, scilicet quòd mors Christi in facto esse nō potuit meritoriè: erat enim in corpore mortuo, in quo nullum erat principium exercendi, scilicet deitas: ideo asseritur quòd efficere potuit ex eo nanqꝫ quòd deitas corpore Christi infirmato vebatur, consecutum est vt corpore illo affecto priuatione vitæ vsu est, vt organo ad causandā in nobis destructionem virtusque mortis, iuxta illud, Qui mortem nostram moriendo destruxit.

Quæstio. ¶ *Num mors Christi in facto esse fuerit meritoria salutis nostræ ex parte animæ.*

¶ Sed occurrit hīc duo dubia. Primum est, an mors Christi in facto esse, fuerit meritoria ex parte animæ. Secūdum est, quomodo saluatur simillimo inter effectum & causam in tertia conclusione, quum potius videatur oppositum.

¶ Ad primum dicitur, quòd mors in facto esse nostram salutem.

¶ Præterea, Passio Christi operata est ad nostram salutem per modū meriti. Sic autem non potuit operari mors Christi: nam in morte separatur anima à corpore, quæ est merendi principium. Ergo mors Christi non est operata aliquid ad nostram salutem.

¶ Præterea, Corporale non est causa spiritualis. Sed mors Christi fuit corporalis, non ergo potuit esse causa spiritualis nostræ salutis.

¶ SED CONTRA est quod Augustinus dicit in 4. de Trinita. vna mors nostri Saluatoris, scilicet corporalis, duabus mortibus nostris, id est animæ & corporis, saluti fuit.

CONCLVSIO.

¶ Mors Christi in facto esse non nisi per modum efficientiæ, virtute scilicet diuinitatis, operata fuit nostram salutem, eripiendo nos à morte animæ & corporis.

¶ RESPONDEO dicendum, quòd de morte Christi dupliciter loqui possumꝰ. Vno modo, secundum quòd est in fieri: alio modo, secundum quòd est in facto esse. Dicitur autem mors esse in fieri, quando aliquis per aliquam passionem vel naturalem vel violentam tendit in mortem. Et hoc modo idem est loqui de morte Christi & de passione ipsius. Et ita secundum hunc modum mors Christi causa est salutis nostræ secundum id quod de passione suprà dictum est. Sed in facto esse mors Christi cōsideratur, secundum quòd iam facta est separatio corporis & animæ, & sic nunc loquimur de morte Christi. Hoc autem modo mors Christi non potest esse causa salutis nostræ per modum meriti, sed solùm per modum efficientiæ: inquantum scilicet nec per mortem diuinitas separata fuit à Christi carne. & ideo quicquid contigit circa carnem Christi, etiam anima separata, fuit nobis salutiferum virtute diuinitatis vnitæ. Consideratur autem propriè alicuius causæ effectus secundum similitudinem causæ. vnde quia mors est quædam priuatio vitæ propriæ, effectus mortis Christi attenditur circa remotionem eorum quæ contrariantur nostræ saluti, quæ quidem sunt mors animæ & mors corporis. & ideo per mortem Christi dicitur esse destructa in nobis & mors animæ, quæ est per peccatum nostrum (secundum illud Roman. 4. Traditus est, scilicet in mortem. propter delicta nostra) & mors corporis, quæ consistit in separatione animæ: secundum illud primæ ad Corinth. 15. Absorpta est mors in victoria.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd mors Christi est operata salutem nostram ex virtute diuinitatis vnitæ, & non ex sola ratione mortis.

¶ Ad secundum dicendum, quòd mors Christi secundum quòd consideratur in facto esse, etsi non est ad nostram salutem operata per modum meriti: est tamen operata per modum efficientiæ: vt dictum est.

¶ Ad tertium dicendum, quòd mors Christi fuit quidem corporalis: sed corpus illud fuit instrumentum diuinitatis sibi vnitæ, operatus in virtute eius etiam mortuum.

QVAESTIO QVINQVAGESIMAPRIMA, *de sepultura Christi in quatuor articulos diuisa.*

DEINDE considerandum est de sepultura Christi.

¶ Et circa hoc quæruntur quatuor.

¶ Primò, vtrùm conueniens fuerit Christum sepeliri.

¶ Secundò, de modo sepulturæ eius.

¶ Tertiò, vtrùm corpus eius fuerit in sepulchro resolutum.

¶ Quartò, de tempore quo iacuit in sepulchro.

ARTICVLVS I.

¶ Vtrùm fuerit conueniens Christum sepeliri.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd non fuerit conueniens Christum sepeliri. De Christo enim dicitur in Psalm. Factus est sicut homo sine adiutorio, inter mortuos liber. Sed in sepulchro includitur corpora mortuorum, quod videtur esse contrarium libertati. Ergo non videtur fuisse cōueniens, quòd corpus Christi sepeliretur.

¶ Præterea, Nihil circa Christum fieri debuit, quod non esset salutiferum nobis. Sed in nullo videtur ad salutem hominum pertinere, quòd Christus fuit sepultus. Ergo non fuit conueniens Christum sepeliri.

¶ Præterea, Incōueniens esse videtur quòd Deus qui est super cælos excelsus, in terra sepeliretur. Sed illud quod conuenit corpori Christi mortuo, attribuitur Deo ratione vnionis. Ergo incōueniens videtur, Christum fuisse sepultum.

¶ SED CONTRA est quod Dominus dicit Matth. 26. de muliere quæ eum inunxerat, Opus bonum operata est in me. & postea subdit: Mittens enim hoc vnguētum in corpus meū, ad sepeliendū me fecit.

CONCLVSIO.

¶ Conueniens fuit ad comprobandam Christi veram mortem, & vt spes resurgendi mortuis daretur, & spiritualis mortis & sepulturæ peccatorum fieret hominibus exemplum, vt Christus nō modò moreretur, sed vt sepeliretur.

¶ RESPONDEO dicendū, quòd conueniens fuit Christum sepeliri. Primò quidē ad comprobandū veritatem mortis: non enim in sepulchro aliquis ponitur, nisi quādo iam de veritate mortis constat. Vnde & Marc. 15. legitur, quòd Pilatus antequam concederet Christum sepeliri, diligenti inquisitione cognouit eum mortuū esse. Secundò, quia per hoc quòd Christus de sepulchro resurrexit, datur spes resurgendi per ipsum, his qui sunt in sepulchro: secundum illud Ioan. 5. Omnes qui in monumentis sunt, audiēt vocē filij Dei, & qui audierint viuēt. Tertiò, ad exemplum eorū qui per mortem Christi, spiritualiter moriuntur peccatis: qui scilicet abscondūntur à conturbatione hominum. Vnde dicitur Coloss. 3. Mortui estis, & vita vestra abscondita est cum Christo in Deo. Vnde & baptizati, qui per mortem Christi moriuntur peccatis, quasi consepeliuntur Christo per immersionem, secundum illud Rom. 6. Consepulti sumus cum Christo, per baptismum in mortem.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd Christus sepultus, se inter mortuos liberū fuisse fatetur, in hoc q̄ per inclusionē sepulchri, nō potuit impediri, quin ab eo resurgēdo exiueriṫ.

¶ Ad secundum dicendum, quòd sicut mors Christi efficienter operata est nostram salutem, ita etiam & eius sepultura. Vnde Hierony. dicit super Mar. Sepultura Christi resurginus. Et Isa. 53. super illud, Dabit impios pro sepultura, dicit glo. id est, Gentes, quæ sine pietate erāt, Deo patrique dabit: quia mortuus & sepultus eos acquisiuit.

¶ Ad tertium dicendum, quòd sicut dicitur in quodam sermone se sumi potest duplicit. primò fecūdi se solam, aliomodo vt terminat fieri. Et mors quidem vt terminat fieri, cadit sub merito vno & eodem sub quo cadit suum fieri: vno enim & eodem actu manyr vult se occidi & occisum esse. Et sic pretiosa est in conspectu Domini mors Sanctorum eius, & sic mors Christi fuit meritoria. Sed litera non loquitur sic de morte Christi, sed primo modo, scilicet secundum se solam, prout est separata anima à corpore, & sic ex nulla parte inuenitur ratio meriti: quum nec actus elicitus, nec actus imperatus animæ sit mors in facto esse sumpta secūdum se solum, quamuis ipsa vt terminat vo luntarium mori, cadat sub actu imperato ex tendendo actum imperatum ad pari voluntate: & ideo, vt dictū est, sic meritoria.

Infrà q. 52. artic. 4. cor. Et opus. 3. c. 2. q. 1. & 2. q. 2. Et opus. 60. c. 2a. principio hīc quærenda omnimoda similitudo quum nec etiam exigatur effectum assimilari causæ instrumentali: sed sufficit iuxta subiectam materiā intelligere effectum appropriatum mortis Christi, quæ consistit in, priuatione, vitæ propriæ propter viui scandum nos) esse priuationē non vitæ, sed cōtrarium vitæ nostræ, vt per huiusmodi destructionem ad finem, scilicet ad vitam nostram, nos perducat.

Et 1. Co. 15. l. 1. c.

¶ Super Quæstionis quinquagesimæprimæ Articulum primum.

TItulus clarus est. *Comm.*

¶ In corpore vna conclusio: Conueniens fuit Christum sepeliri. Probatur tripliciter. Omnia sunt clara.

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶ Super Quæstionis quinquagesimæprimæ Articulum secundum.

Littot. TItulus Modi nomine veritatis pro conditionibus obseruatis in sepeliendo corpus Christi.

Cõment. ¶In corpore vna conclusio: Modus sepulturæ Christi fuit conueniens quantum ad tria. Omnia fuit clara.

Annot. ¶In responsione ad vltimum, adde quòd excisio sepulchri in petra, immobile sepulchrum reddent, ad perpetuitatẽ testimonij de morte Christi apud terrigenas spectat. Nec solùm testari illud videmus mortem Christi, sed virtutem: qua ipsum sepulchrũ inter tot locũ fideli gloriosum seruauit: fuit enim & est tot seculis in manibus infidelium.

¶ Super Quæstionis quinquagesimæprimæ Articulum tertium.

Cõment. TItulus clarus.

¶In corpore vna conclusio: Non fuit conueniens, corpus Christi putrefieri aut incinerari. Probatur dupliciter. Primò: Putrefactio prouenit ex infirmitate naturæ illius corporis non potentis corpus amplius in vnum continere: ergo Christus, ne mors eius infirmitati naturæ ascriberetur, noluit corpus suũ resolui. Antecedens patet. Consequẽtia probatur: quia mors Christi non debuit esse ex infirmitate naturæ, sed voluntaria. In cuius signum non morbo, sed passione voluntariè suscepta mortuus est. Secundò probatur: quia ad ostensionem diuinæ virtutis voluit corpus suum incorruptum permanere. Et ad hoc afferetur autoritas Chrysostomi.

¶Circa primam rationem dubium occurrit quia impertinens videtur. Nam siue in corpore Christi fuerit aliqua putrefactio, siue non, constabat quòd ex violenta passione non ex naturæ infirmitate mortuus erat: quia passus est in cruce iuuenis.

Annot. ¶Ad hoc dicitur, quòd putrefactio cadaueris attestatur infirmitati naturæ præsentis & præteritæ. Nam corpora ita compassa, vt naturalis complexio vigorosa sit & viua & mortua, putrefactiuis resistunt magis aliis. & propterea si putrefactio cadaueris accidisset in Christi corpore, testimonium infirmitatis naturæ in Christo monstraretur, tanquam impotentis prius amplius tenere corpus viuum, & postea incorruptum: & consequenter quòd mors Christi accidisset, etiamsi non concilij Ephesini (nihil horum qui saluant homines, iniuriam Deo facit, qui ostendit eum non passibilem, sed clementem. Et in alio sermone eiusdem concilij legitur: Nihil putat iniuriam Deus, quod est occasio salutis hominibus tu quidem non ita vilem Dei naturam arbitraberis, tanquam quæ aliquando subiecta possit esse iniurijs.

ARTICVLVS II.

¶Virùm conuenienti modo christus fuerit sepultus.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur non conuenienti modo Christum fuisse sepultum. Sepultura enim eius respondet morti ipsius. Sed Christus fuit passus mortem abiectissimam: secundum illud Sap. 2. Mortẽ turpissima condemnemus eum. Ergo inconueniens videtur fuisse, quòd Christo exhibita fuit honorabilis sepultura: inquantũ à magnatibus fuit tumulatus, scilicet à Ioseph ab Arimathia, qui erat nobilis Decurio (vt habetur Matth. 27.) & à Nicodemo, q̃ erat princeps Iudæorũ: vt habetur Ioan. 3.

¶ Præterea, Circa Christum non debuit aliquid fieri, quod esset superfluitatis exemplum. Videtur autem superfluitatis fuisse, quòd ad sepeliẽdum Christum Nicodemus venit ferens mixturam myrrhæ & aloës quasi libras centum (vt dicitur Ioã. 19.) præsertim cùm mulier præuenerit corpus eius vngere in sepulturam, vt dicitur Marc. 14. Non ergo fuit hoc conuenienter circa Christum factum.

¶ Præterea, Non est conueniens vt aliquod factum sibi ipsi sit dissonum. Sed sepultura Christi fuit simplex ex vna parte: quia scilicet Ioseph inuoluit corpus eius in sindone munda (vt dicitur Matth. 27.) non autem auro aut gemmis, aut serico, vt Hieronym. ibidem dicit: ex alia verò parte videtur fuisse ambitiosa, inquãtum eum cum aromatibus sepelierunt. Ergo videtur non fuisse conueniens modus sepulturæ Christi.

¶ Præterea, Quæcunque scripta sunt, præcipuè de Christo, ad nostram doctrinã scripta sunt, vt dicitur Rom. 15. Sed quædam scribuntur in Euangelijs circa sepulchrum Christi, quæ in nullo videntur ad nostram doctrinam pertinere: sicut quòd fuit sepultus in horto, quòd in monumento alieno, & nouo, & excisio in petra. Inconueniens ergo fuit modus sepulturæ Christi.

¶SED CONTRA est quod dicitur Isa. 11. Et erit sepulchrũ eius gloriosum.

CONCLVSIO.

¶ Conuenienti ordine & modo christum fuisse sepultum Scriptura exponit euangelica.

¶RESPONDEO dicendum, quòd modus sepulturæ Christi ostenditur esse cõueniens quantum ad tria. Primò quidem quantum ad confirmandam fidem mortis & resurrectionis ipsius. Secundò ad commendandam pietatem eorum, qui eum sepelierunt. Vnde Augustinus dicit in primo de Ciuit. Dei. Laudabiliter commemorãtur in Euangelio, qui corpus eius de cruce acceptum, diligenter atque honorificè tegẽdum sepeliendumque curarunt. Tertiò, quantum ad mysterium, per quod informantur illi qui Christo consepeliuntur in mortem.

¶AD PRIMVM ergo dicẽdum, quòd circa mortem Christi commendantur patientia & constantia ipsius, qui mortem est passus: & tanto magis quantò mors fuit abiectior. Sed in sepultura honorifica consideratur virtus morientis, qui contra intentionem occidentium etiam mortuus honorificè sepelitur, & præfiguratur deuotio fidelium, qui erant Christo mortuo seruituri.

¶ Ad secundum dicendum, quòd in hoc, quòd Euangelista dicit, Quòd sepelierunt eum, sicut mos est Iudæis sepelire (sicut Augustinus dicit super Ioan.) admonuit in huiusmodi officijs, quæ mortuis exhibentur, morem cuiuslibet gentis esse seruandum. Erat autem istius gentis consuetudo, vt mortuorum corpora varijs aromatibus condirentur, vt diutius seruarentur illæsa. Vnde & in tertio de doctrina Christiana dicitur, quòd in omnibus talibus, non vsus rerum, sed libido vtentis in culpa est. Et postea subdit, quòd in alijs personis plerumque flagitium est: in diuina vel prophetica persona, maximè cuiusdam rei signum est. Myrrha enim & aloës propter sui amaritudinem significant pœnitentiam: per quam aliquis in seipso Christum conseruat absque corruptione peccati. odor autem aromatum significat bonam famam.

¶ Ad tertium dicendum, quòd myrrha & aloës adhibebantur corpori Christi, vt immune à corruptione seruaretur, quod videbatur ad quandam necessitatem pertinere. Vnde datur nobis exemplum, quòd licitè possumus aliquibus pretiosis vti medicinaliter pro necessitate nostri corporis conseruandi. Sed inuolutio corporis pertinebat ad solam quandã decentiam honestatis: & in talibus simplicibus debemus esse contenti. Per hoc tamẽ significabatur (vt Hier. dicit) quòd ille in sindone mũda inuoluit Iesum, qui mente pura eum susceperit. Et hinc, vt Beda dicit super Mar. Ecclesiæ mos obtinuit, vt sacrificium altaris non in serico neque in panno tincto, sed in lino terreno celebretur: sicut corpus Domini est in sindone munda sepultum.

¶ Ad quartum dicendum, quòd Christus sepelitur in horto, ad significandum quòd per mortem & sepulturam ipsius, liberamur à morte, quam incurrimus per peccatum Adæ in horto paradisi commissum. Ideo autem Saluator in aliena ponitur sepultura (vt Augustinus dicit in quodam sermone) quia pro aliorum moriebatur salute: sepulchrum autem mortis est habitaculum. Per hoc etiam considerari potest paupertatis abundantia pro nobis susceptæ: nam qui domum in vita non habuit, post mortem quoque in alieno sepulchro reconditur, & nudus existens, à Ioseph cooperitur. In nouo autem ponitur monumento (vt Hieronym. dicit) ne post resurrectionem, exteris corporibus remanentibus, surrexisse alius fingeretur. Potest autem & nouum sepulchrum, Mariæ virginalem vterum demonstrare. Per hoc etiam datur intelligi, quòd per Christi sepulturam omnes innouamur, morte & corruptione destructa.

In monumento autem excisò in petra conditus est (vt Hieronym. dicit) ne si ex multis lapidibus ædificatum fuisset, tumuli fundamentis suffossis, ablatus furto diceretur. Vnde & saxum magnum quod appositum fuit, ostendit quòd non absque auxilio plurimorum sepultura potuisset referari. Si etiam sepultus fuisset in terra, dicere poterant, Suffoderunt terram, & furati sunt eum: sicut Augustinus dicit. Significatur autem mysticè per hoc (vt Hila. dicit) quòd per Apostolorum doctrinam in petra duritiẽ Gentilis quodam doctrinę opere excisum, Christus infertur, rude scilicet ac nouum, & nullo antea ingressu timori Dei peruium. Et quia nihil præter eum oportet in pectora nostra penetrare, lapis ostio aduoluitur. Et sicut Origen. dicit, non fortuitu scriptum est, quòd Ioseph inuoluit corpus Christi in sindone munda, & posuit in monumento nouo, & quòd aduoluit lapidem magnum: quia omnia quæ sunt circa corpus Iesu, munda sunt, & noua, & valde magna.

ARTICVLVS III.

¶Virùm corpus christi in sepulchro fuerit incineratum.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd corpus Christi in sepulchro fuerit incineratum. Sicut enim mors est pœna peccati primi parentis, ita etiam & incineratio: dictum est enim primo homini post peccatum, Puluis es, & in puluerem reuerteris: vt dicitur Genes. 3. Sed Christus mortem sustinuit, vt nos à morte liberaret. Ergo etiam incinerari debuit corpus eius, vt nos ab incineratione liberaret.

¶ Super Quæstionis quinquagesimæprimæ Articulũ quartum.

Cõment. IN corpore vna conclusio: Conueniens fuit quòd Christus duabus noctibus & vna die esset in sepulchro. Probatur: Tempus, quo Christus fuit in sepulchro, effectum mortis eius repræsentat: sed effectus est duplex, nostra mors tenebrosa destructa, & ipsa mortis eius lux est causa: ergo conuenienter vna die & duabus noctibus mansit in sepulchro. Omnia clara sunt.

Annot. ¶In responsione ad primum, aduerte quòd auctoritas Ecclesiæ indubitãter credentis Christum surrexisse prima sabbati in mane vel circa, & inde diem resurrectionis diem Dominicum nominauit, elidit omnes nouitates præsumendi hoc in dubium reuocare, & exponere Euangelistas suo sensu. Et propterea tales non audiendi, sed virandi sunt à pijs Ecclesiæ auribus.

¶In eadem responsione aduerte nouitie, quòd quilibet trium naturalium dierũ mortis Christi, numeratur, accipiendo noctem pro prima parte eius. sexta feria enim incipit à nocte terminante diem solis: & similiter sabbatum incipit à nocte, qua Christus surrexit. Dies verò creationis mundi numerantur, incipiendo à die, vt à prima parte eius quod mane incipit dies, & durat vsque ad aliud mane excluditur: secũda si quidẽ pars eius est nox. Et hoc notatur quum dicitur, sabbatum est vesperę & mane dies vnus: à termino enim lucis diurnæ dixit. Et factum est vespere & à termino nocturnarum tenebrarũ subiungit, & mane: ita quod ipse ordo numerandi manifestas lucem priorem tenebris computatam. Ratio autem horum contrariorum ordinum in litera hac redditur satis clara.

¶In responsione ad vltimum percipe nouitie, quod sicut dicimus, media vita in morte sumus, & non propter ea limitamus nos, quasi diuidamus vitam in duas partes æquales: & similiter gesta inclusa die dicimus facta media die, & submersol in mari dicimus in medio mari submersos, non diuidendo mare in duas partes æquales: ita resurrectionem in quacunque parte noctis factam, dicimus media nocte factam absque diuisione noctis in duas partes æquales.

Infrà q. 52. artic. 4. cor. & q. 53. art. 2. co. Et opus. 3. c. 243. Et opus. 60. c. 20. co. 2. fin. Et 1. Co. 15. l. 1. co.

Tertia sancti Thomæ. QQq 2 ART.

Infrà q. 53. art. 2. co. Et opus. 3. c. 243. Et opus. 60. c. 20. co. 2. fin. Et 1. Co. 15. l. 1. co.

Quòd à sepulchro surrexerit, sufficiens argumentum fuit, quòd homines erant resuscitandi virtute diuina non solùm de sepulchris, sed etiam de quibuscunque cineribus.

ARTICVLVS IIII.

Virùm christus fuerit in sepulchro solum vna die & duabus noctibus.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur quòd Christus non fuerit in sepulchro solùm vna die & duabus noctibus. Dicit enim ipse Matth. 12. sicut fuit Ionas in ventre ceti tribus diebus & tribus noctibus ita Filius hominis erit in corde terræ tribus diebus & tribus noctibus. Sed in corde terræ fuit in sepulchro existens. Non igitur fuit in sepulchro solùm vna die & duabus noctibus.

¶ Præterea, Gregor. dicit in homil. Paschali, quòd sicut Samson abstulit media nocte portas Gazæ, ita Christus media nocte auferens portas inferni, resurrexit. Sed postquam resurrexit, non fuit in sepulchro. Ergo non fuit in sepulchro duabus noctibus integris.

¶ Præterea, Per mortem Christi lux præualuit tenebris. Sed nox ad tenebras pertinet, dies autem ad lucem. Ergo conuenientius fuit, quòd corpus Christi fuerit in sepulchro duobus diebus & vna nocte, quàm econuerso.

¶SED CONTRA est, quòd sicut Augustinus dicit in 4. de Trinit. à vespere sepulturæ vsque ad diluculum resurrectionis triginta sex horæ sunt, id est nox tota cum die tota & nocte tota.

CONCLVSIO.

¶ Decuit vt qui non pro peccato, sed ex charitate mori voluit, vt à peccatorum & corporis morte liberaret omnes, vna die tantum, & duabus noctibus esset in sepulchro.

¶RESPONDEO dicendum, quòd ipsum tempus, quo Christus in sepulchro mansit, effectum mortis eius repræsentat. Dictum est autem suprà, quòd per mortem Christi liberati sumus à duplici morte, scilicet à morte animæ & à morte corporis. & hoc significatur per duas noctes, quibus Christus in sepulchro permansit. Mors autem eius, quia non fuit ex peccato proueniens, sed ex charitate suscepta, non habuit rationem noctis, sed diei: & ideo significatur per diem integrũ, quo Christus fuit in sepulchro. Et sic conueniens fuit, quòd Christus vna die & duabus noctibus esset in sepulchro.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd sicut Augustinus dicit in lib. de Consensu Euangelistarum: Quidam modum locutionis Scripturæ nescientes, noctem voluerunt annumerare tres illas horas à sexta vsque ad nonam, quibus sol obscuratus est, & diem tres horas alias quibus iterum terris est redditus, id est à nona vsque ad Occasum: sequitur enim nox futuri sabbati, quã cum suo die computata erunt iam duæ noctes & duo dies. Post sabbatum autem sequitur nox primi sabbati, id est illucescentis diei Dominici, in qua tunc Dominus resurrexit. & ita adhuc non constabit ratio trium dierum, & trium noctium. Restat ergo, vt hoc inueniatur, illo Scripturarum vsitato loquendi modo, quo à parte totum intelligitur, ita scilicet quòd vnam noctem, & vnam diem accipiamus pro vno die naturali. Et sic primus dies computatur ab extrema parte sui, qua Christus in sexta feria est mortuus & sepultus: secundus autem dies est integer cum 24. horis nocturnis & diurnis: nox autem sequens pertinet ad tertium diem. Sicut enim primi dies propter futurum hominis lapsum, à luce in noctem, ita isti propter hominis reparationẽ, à tenebris computatur in lucem.

¶Ad secundum dicendum, quòd sicut Augustinus dicit in 4. de Trinita. Christus in diluculo resurrexit, in quo aliquid lucis apparet, & adhuc tamen aliquid remanet tenebrarum noctis. Vnde de mulieribus dicitur, Ioan. 20. quòd cùm adhuc essent tenebræ, venerunt ad monumentum. Ratione ergo harum tenebrarum Gregor. dicit Christum media nocte surrexisse: non quidem diuisa nocte in duas partes æquales, sed infra ipsam noctem. Illud enim diluculum, & pars noctis & pars diei dici potest propter conuenientiam, quam cum vtroque habet.

¶Ad tertium dicendum, quòd intantum lux in morte Christi præualuit (quæ significatur per vnam diem) quòd tenebras duarum noctium, id est duplicis mortis nostræ, remouit, vt dictum est.

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶ Super quæstionis quinquagesimæ secundæ Articulum primum.

TItulus clarus.

Coment. ¶In corpore vna conclusio: Conueniens fuit Christum ad inferos descendere. Probatur tripliciter, Prima ratio completur ex responsione ad primum. Secunda ratio completur ex responsione ad secundum. Responsio ad tertium de motu Angelorum satis in Cõmentariis Primæ partis tractata est.

¶ Super Quæstionis quinquagesimæ secundæ Articuli secundi.

Annot. TItulus plus quærit quàm exprimat: quærit enim in quem inferni locũ Christus descenderit, vt patet in diuisione articulorum. explicat autẽ specialiter de inferno damnatorum, quam de magis dubitili.

Coment. 3. dist. 22. q. 2. art. 1. q. 1 Et opus. 3. c. 24. 2. Et opus 60. c. 21. princip. ¶In corpore distinguem bibembrem facit de esse alicubi dupliciter: vel secundum effectum, vel secundum substantiam. & iuxta singula membra singulis conclusionibus respondet quæsito. Prima cõclusio: Christus secundum effectum descendit in quemlibet infernorum locum: & declaratur in tribus.

¶Occurrit autem statim hic dubium: quia non est sufficiẽter probata conclusio ex tribus locis inferni: Nam datur quartus locus, scilicet limbus puerorum, qui sine aliquo fidei signo decesserunt. si ergo Christus descendit secundum effectũ, in quemlibet, oportet & quòd in limbum puerorum aliquem effectum habuerit, & quòd Autor defecerit, relinquẽdo hũc quartum locum.

¶ Vtrum Christus quippiam exerit in inferno & limbum puerorum.

Quæstio. ¶Ad hoc dicitur, quòd quia sub ordine damnatorum comprehẽditur tota pars finistra Christi iudicis: ideo etiam Autor sub inferno damnatorum comprehendit etiã infernum puerorum: vnũque effectus fuit cõis omnibus, quãuis dissimiliter. Cõstat enim quòd omnes sunt oĩno malitia & incredulitate: sed infantes de sola malitia originali peccati, & incredulitate ea nec ppria nec parentũ fide increduli: & ea ratione non fuerunt digni pena sensus. Secũda cõclusio est: Ab Christi descẽdit secũm subsistentiã ad solũ infernũ patrũ. Manifestatur dupliciter. Primò, ex eo quòd conueniẽtia cũ effectu illo, scilicet visitare locos illos, conueniebat fieri: satisfactio deitatis. Secundò, ex similitudine ad passionẽ, vt dictum in vna parte terræ, &c.

¶Occurrit hic vnũ dubium circa effectus Christi quantum ad sanctos patres. Vtrum Christus descendens ad infernum liberauerit omnes sanctos patres. Et videtur quòd non. Quia Christus descendens ad infernum descendit ad loca inferiora terræ, vt dictum est. Sed sancti patres non fuerunt in inferioribus terræ, sed in superioribus, scilicet in cœlo empyreo. Ergo Christus descendens ad infernum non liberauit sanctos patres.

¶Præterea, Ad Ephes. 4. dicitur, Quòd ascendit, quid est nisi quia & descendit primùm ad inferiores partes terræ? Sed sancti patres non descenderunt ad inferiores partes terræ. Ergo Christus descendens ad infernum non liberauit sanctos patres.

¶Præterea, Sancti patres habuerunt fidem Christi & spem resurrectionis. Sed fides & spes non euacuantur per mortem Christi. Ergo non indigebant descensu Christi ad infernum, vt per eum liberarentur.

¶SED CONTRA est quod dicitur Psal. 15. Non derelinques animam meam in inferno, nec dabis sanctum tuum videre corruptionem. Sed per infernum hic intelligitur infernus patrum. Ergo Christus descendens ad infernum liberauit sanctos patres.

¶RESPONDEO dicendum, quòd sicut supra dictum est, Christus descendens ad infernum liberauit quosdam ab inferno. Et hoc conuenienter. Primò, quia hoc pertinet ad perfectionem victoriæ quam Christus habuit de diabolo. Si enim tenuisset aliquos captiuos in inferno, non videretur totaliter victoria habuisse. Secundò, quia hoc pertinet ad perfectionem gloriæ Christi, quòd in nomine Iesu omne genu flectatur, non solùm cœlestium, sed etiam infernorum, vt dicitur Philip. 2. Tertiò, quia hoc pertinet ad veritatem Christi, qui dixerat Matth. 12. Sicut fuit Ionas in ventre ceti tribus diebus & tribus noctibus, sic erit filius hominis in corde terræ. Quarto, quia hoc pertinet ad ordinem diuinæ iustitiæ, vt scilicet illi qui per Christum sunt liberandi, non ascendant ad cœlestia regna, nisi prius Christus eos liberauerit ab inferno. Vnde dicitur Zach. 9. Tu quoque in sanguine testamenti tui emisisti vinctos tuos de lacu. Et Col. 2. dicitur, Expolians principatus & potestates, traduxit confidenter. Tertiò, vt sicut potestatem suam ostendit, in terra viuendo & moriendo, ita etiam potestatẽ suam ostenderet in inferno, ipsum visitando & illuminando. Vnde dicitur in Psalm. Attollite portas principes vestras: id est principes inferni auferte potestatẽ vestram, qua visq; nunc homines in inferno detinebatis: & sic in nomine Iesu omne genu flectatur, non solùm cœlestium, sed etiam infernorum, vt dicitur Phil. 2.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd nomen Inferorum sonat in malum pœnæ, non autem in malum culpæ. Vnde decuit Christum in infernum descendere, non tanquam ipse esset debitor pœnæ, sed vt eos qui erant pœne obnoxij, liberaret.

¶Ad secundum dicendum, quòd passio Christi fuit quasi quædam causa vniuersalis humanæ salutis, tam viuorũ, quàm mortuorum. Causa autem vniuersalis applicatur ad singulares effectus per aliquid speciale. Vnde sicut virtus passionis Christi applicatur viuentibus per sacramenta configurãtia nos passioni Christi, ita etiam applicata est mortuis per descensum Christi ad inferos. Propter quod signanter dicitur Zachar. 9. quòd eduxit vinctos de lacu in sanguine Testamẽti sui, id est per virtutem passionis suæ.

¶Ad tertium dicendum, quòd anima Christi non descendit ad inferos eo genere motus, quo corpora mouentur, sed eo genere motus, quo Angeli mouentur, sicut in prima parte habitum est.

ARTICVLVS II.

¶ Vtrum Christus descenderit ad infernum damnatorum.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd Christus descenderit etiam ad infernum damnatorum. Dicitur enim ex ore diuinæ Sapientiæ Eccle. 24. Penetrabo omnes inferiores partes terræ. Sed inter partes inferiores terræ cõputatur etiã infernus damnatorum: secundũ illud Psal. Introibunt in inferiora terræ. Ergo Christus, qui est Dei sapientia, etiã vsq; ad infernum damnatorum descendit.

¶Præterea, Act. 2. dicit Petrus, quòd Deus Christum suscitauit solutis doloribus inferni: iuxta quod impossibile erat teneri illum ab eo. Sed dolores non sunt in inferno Patrum, neque etiam in inferno puerorum: qui non puniuntur pœna sensus propter peccatum actuale, sed solùm pœna damni propter peccatum originale. Ergo Christus descendit in infernum damnatorum: vel etiam in purgatorium, vbi homines puniuntur pœna sensus pro peccatis actualibus.

¶Præterea, primæ Pet. 3. dicitur quòd Christus his qui in carcere conclusi erant, Spiritu veniens prædicauit, qui increduli fuerant aliquando. Quod, sicut Athanasius dicit in Epistola ad Epictetum, intelligitur de descensu Christi ad inferos: dicit enim quòd corpus Christi fuit in sepulchro positum, quando ipse perrexit prædicare his, qui in custodia erant, spiritibus, sicut dixit Petrus. Constat autem quòd increduli erant in inferno damnatorum. Ergo Christus ad infernum damnatorum descendit.

¶Præterea. August. dicit in Epistola ad Enodium. Si in illum Abrahæ sinum, Christum mortuum venisse sacra Scriptura dixisset, non nominato inferno cuiusq; doloribus, miror, si quisquã ad inferos esse descendisse asserere auderet, sed quia euidentia testimonia & infernum cõmemorant & dolores, nulla causa occurrit eur illò credatur venisse Saluator, nisi vt ab eisdem doloribus saluos faceret. Sed locus dolorum est infernus damnatorum. Ergo Christus in infernum damnatorum descendit.

¶Præterea, Sicut August. dicit in quodã sermone de passione, Christus ad infernum descendens, omnes Sanctos, qui originali peccato astricti tenebant, absoluit. Sed inter illos erat etiã Iob, qui de seipso dicit, Iob 16. In profundissimũ inferni descendet omnia mea. Ergo Christus etiã vsq; ad profundissimũ inferni descẽdit.

¶SED CONTRA est quod de inferno damnatorum dicitur, Iob 10. Antequam vadã, & nõ reuertar ad terram tenebrosam & opertã mortis caligine, vbi nullus ordo, sed sempiternus horror inhabitat. Nulla autem est conuẽtio lucis ad tenebras, vt dicitur 2. Cor. 6. Ergo Christus qui est lux: ad illum infernum damnatorum non descendit.

dũ illud Isa. 53. Verè languores nostros ipse tulit, & dolores nostros ipse portauit. Ex peccato autẽ homo incurrerat non solùm mortem corporis, sed etiam descensum ad inferos. Et ideo sicut fuit conueniens, cum mori, vt nos liberaret à morte, ita conueniens fuit eum descendere ad inferos, vt nos à descensu ad inferos liberaret. Vnde dicitur Osee 13. Ero mors tua ò mors, ero morsus tuus inferne. Secundò: quia conueniens erat, vt victo diabolo per passionem, vinctos eius eriperet, qui detinebantur in inferno, secundum illud Zach. 9. Tu quoq; in sanguine Testamẽti tui emisisti vinctos tuos de lacu. Et Col. 2. dicitur, Expolians principatus & potestates, traduxit confidenter. Tertiò, vt sicut potestatem suam ostendit, in terra viuendo & moriendo, ita etiam potestatẽ suam ostenderet in inferno, ipsum visitando & illuminando. Vnde dicitur in Psalm. Attollite portas principes vestras: id est principes inferni auferte potestatẽ vestram, qua visq; nunc homines in inferno detinebatis: & sic in nomine Iesu omne genu flectatur, non solùm cœlestium, sed etiam infernorum, vt dicitur Phil. 2.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd nomen Inferorum sonat in malum pœnæ, non autem in malum culpæ. Vnde decuit Christum in infernum descendere, non tanquam ipse esset debitor pœnæ, sed vt eos qui erant pœne obnoxij, liberaret.

¶Ad secundum dicendum, quòd passio Christi fuit quasi quædam causa vniuersalis humanæ salutis, tam viuorũ, quàm mortuorum. Causa autem vniuersalis applicatur ad singulares effectus per aliquid speciale. Vnde sicut virtus passionis Christi applicatur viuentibus per sacramenta configurãtia nos passioni Christi, ita etiam applicata est mortuis per descensum Christi ad inferos. Propter quod signanter dicitur Zachar. 9. quòd eduxit vinctos de lacu in sanguine Testamẽti sui, id est per virtutem passionis suæ.

¶Ad tertium dicendum, quòd anima Christi non descendit ad inferos eo genere motus, quo corpora mouentur, sed eo genere motus, quo Angeli mouentur, sicut in prima parte habitum est.

ARTICVLVS II.

¶ Vtrum Christus descenderit ad infernum damnatorum.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd Christus descenderit etiam ad infernum damnatorum. Dicitur enim ex ore diuinæ Sapientiæ Eccle. 24. Penetrabo omnes inferiores partes terræ. Sed inter partes inferiores terræ cõputatur etiã infernus damnatorum: secundũ illud Psal. Introibunt in inferiora terræ. Ergo Christus, qui est Dei sapientia, etiã vsq; ad infernum damnatorum descendit.

¶Præterea, Act. 2. dicit Petrus, quòd Deus Christum suscitauit solutis doloribus inferni: iuxta quod impossibile erat teneri illum ab eo. Sed dolores non sunt in inferno Patrum, neque etiam in inferno puerorum: qui non puniuntur pœna sensus propter peccatum actuale, sed solùm pœna damni propter peccatum originale. Ergo Christus descendit in infernum damnatorum: vel etiam in purgatorium, vbi homines puniuntur pœna sensus pro peccatis actualibus.

¶Præterea, primæ Pet. 3. dicitur quòd Christus his qui in carcere conclusi erant, Spiritu veniens prædicauit, qui increduli fuerant aliquando. Quod, sicut Athanasius dicit in Epistola ad Epictetum, intelligitur de descensu Christi ad inferos: dicit enim quòd corpus Christi fuit in sepulchro positum, quando ipse perrexit prædicare his, qui in custodia erant, spiritibus, sicut dixit Petrus. Constat autem quòd increduli erant in inferno damnatorum. Ergo Christus ad infernum damnatorum descendit.

¶Præterea. August. dicit in Epistola ad Enodium. Si in illum Abrahæ sinum, Christum mortuum venisse sacra Scriptura dixisset, non nominato inferno cuiusq; doloribus, miror, si quisquã ad inferos esse descendisse asserere auderet, sed quia euidentia testimonia & infernum cõmemorant & dolores, nulla causa occurrit eur illò credatur venisse Saluator, nisi vt ab eisdem doloribus saluos faceret. Sed locus dolorum est infernus damnatorum. Ergo Christus in infernum damnatorum descendit.

¶Præterea, Sicut August. dicit in quodã sermone de passione, Christus ad infernum descendens, omnes Sanctos, qui originali peccato astricti tenebant, absoluit. Sed inter illos erat etiã Iob, qui de seipso dicit, Iob 16. In profundissimũ inferni descendet omnia mea. Ergo Christus etiã vsq; ad profundissimũ inferni descẽdit.

¶SED CONTRA est quod de inferno damnatorum dicitur, Iob 10. Antequam vadã, & nõ reuertar ad terram tenebrosam & opertã mortis caligine, vbi nullus ordo, sed sempiternus horror inhabitat. Nulla autem est conuẽtio lucis ad tenebras, vt dicitur 2. Cor. 6. Ergo Christus qui est lux: ad illum infernum damnatorum non descendit.

Et patientis omnes sunt effectus nõ solius deitatis, sed humanitatis Christi: & similiter effectus Christi descendentis ad inferos, debent esse non solius deitatis. In littera autẽ ponitur effectus vbus infusio luminis æternæ gloriæ: cõstat enim Deum immediatè infundere lumen gloriæ animabus: ergo.

¶Ad hoc dicitur, quòd etiam ipsum lumen gloriæ consequimur ex virtute passionis Christi: quæ ex hoc ipso & nobis & illis aperuit cælum, quòd virtiq; impedimenta illius luminis abstulit. Et quia, vt in præcedentis art. responsione ad secundum dicitur, virtus passionis Christi applicata est ad sanctos, mediante descensu Christi ad inferos, sicut ad nos mediantibus sacramentis: ideo ad infusionem luminis gloriæ in sanctis Patribus operatur est descensus animæ Christi, applicando ad eos virtutem suæ mortis, hoc est exequendo subsistentiali pœnæ ablationem pœnæ, qua priuabantur lumine gloriæ. & sic deitas immediatè eos beauit: quibus tñ animam Christi instrumẽtaliter ipsum gloriæ lumen cõtulisse, non est impossibile. Ad beatitudinem enim sufficit, q; Deitas immediatè beet obiecti, ut hũc eũ hoc fiat quòd effectiuè mediatè beati & causando mediante Christi anima instrumẽtaliter lumen gloriæ & mediante ipso lumine ac anima beati, actum beatitudinis.

¶ Num Christus secundum essentiam animæ descenderit ad infernum, an secundum alios quem effectum.

Quæstio. ¶In eodem 2. art. dubiũ occurrit propter Duran. in 3. sent. dist. 22. q. 1. art. 3. an descensus Christi ad inferos, fuerit secũdum subsistentiam animæ vel solùmodò secũdum effectum. Durandus enim, cuius studium fuit contradicere diuo Thomæ, cum cogeretur concedere Christi ad inferos descensum secundum animam, & nollet cum multi concordare doctrinæ, tradenti ipsam Christi animam fuisse præsentem in inferno: fingit modum quẽdam, quo sola voce affirmatis Christi animam descendisse ad infernum, scilicet non per subsistentiæ animæ præsentiam diffiniciuam, sed solũmodo per effectũ. Probabiliter quidem sic, Anima Christi non descendit ad inferos eo motus genere, quo Angelus mouetur de loco ad locũ: ergo, &c. Assumptum probatur: quia Angelũ moueri de loco ad locum, est successiuè operari in diuersis locis: hoc autẽ non potest conuenire animæ separatæ: quia anima separata in nullo corpore seu loco potest operari: quia determinata est ex natura animæ ad non operandum in loco, nisi mediante proprio corpore, quo caret cùm separata est. Deinde probat partem assumptam tripliciter. Primò: quia motus animæ separatæ est non per motũ subiectiuè in ipsa anima, sed per effectum. Quod probatur: quia hoc modo moueretur Angelus. Secundò: quia in instanti mortis Christi, Patres in limbo fuerunt beati: descensus autem animæ Christi nõ fuisset in instanti mortis consummatus, si secundum locum fuisset. Tertiò: quia sic Christus fuit in inferno cum Patribus, sicut etiã fuit eodem die in paradiso cum Latrone. sed esse in paradiso cum Latrone, non significat locũ aliquem, acquisitũ animæ Christi: ergo nec esse in inferno significat locũ animæ Christi. Et si dicatur distinguendo de paradiso spirituali vel corporali, ita quoq; distinguẽdo de inferno: & dicam Christum descendisse ad infernum spiritualem, cùm beatificauit Patres ratione termini à quo, scilicet carentiæ diuinæ, & fuisse cum eisdem in paradiso spirituali ratione termini ad quem, scilicet fruitionis beatæ. Et subdit Durandus, quòd licet hoc sit probabiliter dictum, & satis videatur saluare articuli fidei & dictum Scripturæ: non tamen est pertinaciter asserendũ: nec nos negamus aliquem modum esse fortasse tutiorem, fatemur tamen nos ignorare illum. Quæ videtur apposuisse, timens erroneam esse positionem dictam. Ad huius euidentiam tria agenda sunt. primò narrabitur veritas: secundò, vnde sciturverità respondebitur obiectis.

¶Quo ad primum: quia anima separata habet modum essendi similem Angelis, pro quanto est per se subsistens sine corpore, & habet esse in loco non circũscriptiuè, sed diffinitiuè sicut Angel⁹: ideo sicut in communi loquendo Angelum dicimus esse in loco, pro quanto non solùm esse ẽius eius, sed substantia eius est in loco: hoc est ita ibi, quod non alibi: ita animam separatam in loco aliquo esse dicimus non ratione solius effectus, sed q; ipsa eius substantia est ita ibi, q; non alibi. Vnde ad propositũ deueniendo, anima Christi in triduo mortis fuit in inferno non ratione solius effectus, sed ratione diffinitiuę præsentiæ substantiæ suæ ad locum infernitita quòd esse in loco inferni, erat nonnulla pœnalitas, quam anima Christi pro nostra salute sustinebat: quam pœnalitatem humanæ naturæ propter originale peccatum Petrus Apostolus Act. 2. dolores inferni appellauit: dum dicit de Christo, quem. Deus suscitauit solutis doloribus inferni. Hæc de primo.

¶Quo ad secundum, ex Symbolo Apostolorũ clarè habetur, q; Christus descendit ad inferos: & ex contextu ipsius Symboli clarè patet, q; de realt præsentia ipsius Christi & non effectus eius intelligitur: quoniam per modum histo tiæ interponitur antece dentibus & consequentibus, & nõ aliter intelectus, quàm de similirealt præsentia: vt patet cùm proponitur, Crucifixus mortuus & sepultus, & cũ subiungit, Surrexit à mortuis, ascendit in cælos: cùm ergo reliquis nulla sit quæstio: non de hoc inter medio debet esse quæstio, quin de reali præsentia substantiæ Christi intelligatur.

¶Accedit ad hæc, sacri expositio cõcilii generalis sub Innoc. 11. extrà de sum. Trinit. & fi. fiemitter etc. dimus, vbi dicitur de Christo, Descendit ad inferos: resurrexit à mortuis: & ascẽdit in cælos: descẽdit in anima, & resurrexit in carne: ascẽdit: pariter in vtroq;. Vbi clarè ponitur descensus in anima: & non dixit, in effectu animę. Et rursus sicut verè caro, quæ ceciderat à vita, resurrexit in seipsa, & nõ in effectu: ita descendit verè in anima, & non in effectu. Et iterũ, sicut quum dicitur, quòd ascendit pariter in virtoq; scilicet anima & carne, de ipsis & non de eorũ effectibus intelligitur: ita quum dicitur descendit, in anima & de ipsa anima & non de eius effectu intelligendũ est. Et si per hęc verba nõ significatur descensus Christi in anima secundũ ipsam substantiam animæ, dicant quæso isti opinantes, quibus verbis vti debuerunt Patres in concilio, ad significãdum ipsius animæ in seipsa descensum ad inferos? ideo enim apposuerunt ad articulũ fidei exponendũ q; descendit in anima: ne liceret putari, q; descendit Christus nõ personaliter in naturæ humanæ anima, quam habebat, sed solùm secundum effectum.

¶Vrget quoq; illud Psal. 15 iuxta expositionem Petri Apostoli Act. 2. vbi Christus dicit, Non derelinques animã meam in inferno, nec dabis sanctum tuũ videre corruptionem. Ad literam enim nomen Loci seu pœnæ oportet esse infernum: id quoniã expresè dicitur, q; in eo non est derelicta anima Christi, sicut nec caro corrupta est in sepulchro: tum qñ ibidem huic eidẽ inferno attribuit Petrus Apls nõ solùm dolores, sed q; nõ poterat violentare Christum, cùm dicit, Quẽ Deꝰ suscitauit solutis doloribus inferni, iuxta quod impossibile erat teneri

Universidad de Deusto
Biblioteca

illum ab eo, scilicet inferno. Hæc enim duo, scilicet q̄ Christus nō poterat destineri ab inferno: & q̄ Christus secundū animam nō erit derelictus in inferno, manifeste conuincunt animā Christi & non solùm eius effectum fuisse in inferno. Et ipsa cōmemoratio non derelictionis in inferno inter diuina beneficia Christo collata, dū dicitur, Nō relinques animā meam in inferno, nec dabis sanctum tuum videre corruptionē, manifestè monstrat pœnalitatem aliquam in Christi anima ex hoc quòd erat in inferno, a qua liberandam Prophetā prædixerat. Et si hæc omnia ad solum effectum in inferno producta ab anima Christi applicētur, videbis quàm aberrauerit posticio Durandi.

¶Taceo q̄ fatemur Christum triduo in inferno fuisse, & iuxta Ecclesiæ vocem in benedictione cerei, ab inferis ascēdisse, & solam illam noctē nouisse tempus & horas, in qua Christus ab inferis resurrexit. hæc enim non possunt de spirituali inferno intelligi quoniam spirituali infernus abiectus est in principio effectū, quem anima Christi fecit in animabus Patrum, nam statim abiecta est caterua diuinæ visionis. &c per hoc dato quòd possit colorari descēsus ad infernum per effectum: quia in principio attigit infernū spiritualem in patribꝰ, qui est carētia diuinæ visionis vt termino à quo: non potest tamē colorari quòd triduo fuerit in inferno spirituali, nec q̄ cūm resurrexit, ascēdit ab inferis.

Præterea, quòd specialiter dicendo ad effectum mortis Christi mediāte anima, non posset solùm dici quòd Christus descendit in infernos sed etiam quòd ascēdit in cælum, & quòd ad multa alia loca iuerit, in quibus triduo illo meritū animæ Christi effectum habuit, & cælum spirituale fuit, beatificando Latronem & alios: ad Hierusalem fuit, contritionem & spem discipulis dando: & sic de aliis quæ possent fingi. Ex quibus & cōmuni Ecclesiæ ac doctorum sensu dicta positio nō pro opinione, sed p̄ errore habenda est. Hæc de secundo.

¶Quo ad tertium respōdendo obiectis dicitur ad primum, quòd licet in cōmuni loquēdo de animabus separatis, nō possit separata anima operari operatiōe, quæ est verè motus in corpore seu loco aliquo: ad specialem tamē ordinem diuinæ prædestinationis & prouidentiæ pertinentis ad id genus descendendo, possint animæ separatæ agere & pati in corporibus & locis secundum idem genus motus, quo moueri dicuntur Angeli. Et ad specialissima descēdendo, cum anima Christi fuerit à principio suæ creationis supra omnes Angelos, & potuerit in omnes mutationes tam naturales quàm miraculosas (vt superius patuit) vanè obijcitur in potentia animarum separatarum respectu alicui corporis, cūm de anima Christi est sermo.

¶Ad primū autē secundo loco adductū, dicitur q̄ motum Angeli esse per effectū, & non per motū in ipso existentem: potest dupliciter intelligi. Primo, quòd solus effectus migret, aut quasi migret de loco ad locum: & iuxta hunc sensum procedit argumentum, sed falsum assūmit: quoniam non solus effectus, sed etiam Angelus ipse migrat de loco ad locum. Alio modo intelligitur, quòd in Angelo non est subiectiuè motus localis, de quo in Phȳsicis tractatur, sed ratione effectus, id est virtualis contactus mouetur, &c. verū dicitur, sed non infert, ergo per solum effectum est in loco, nisi tanquam ratione essendi in loco. Ita q̄ sicut corpus ratione quantitatis est in loco circūscriptiuè: & tamen ipsum

ARTICVLVS III.

¶Virum Christus fuerit totus in inferno.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd Christus non fuerit totꝰ in inferno. Corpus enim Christi est pars eius. Sed corpus Christi non fuit in inferno; ergo totus Christus non fuit in inferno.

¶Præterea, Nihil, cuius partes abinuicem separatæ sunt, potest dici totum. Sed corpus & anima quæ sunt partes humanæ naturæ, fuerunt abinuicem separata post mortem: vt suprà dictum est. Descendit autem ad infernum mortuus existens. Non ergo potuit esse totus in inferno.

¶Præterea, Illud totum dicitur esse in aliquo loco, cuius nihil est extra locum illum. Sed aliquid Christi erat extra infernū: quia & corpus erat in sepulchro, & diuinitas vbiq̄. Ergo Christus nō fuit totus in inferno.

¶SED CONTRA est quod Augst. dicit in lib. de Symbolo: Totus Filius apud Patrem, totus in cælo, totus in terra: totus in vtero Virginis, totus in cruce, totus in inferno, totus in paradiso, quò Latronem introduxit.

CONCLVSIO.

¶Cùm nunquam fuerit corpus & anima Christi à persona filij Dei separata, fuit totus Christus in sepulchro, in inferno, & vbique.

¶RESPONDEO dicendum, quòd sicut patet ex his, quæ in Prima parte dicta sunt, masculinum genus referturad hypostasim vel personam, neutrum autē genus pertinet ad naturam. In morte autem Christi, licēt anima fuerit separata à corpore, neutrum tamen fuit separatum à persona filij Dei, vt suprà dictum est. Et ideo in illo triduo mortis Christi dicendum est, quòd totus Christus fuit in sepulchro: quia tota persona fuit ibi per corpus sibi vnitum: & similiter totus fuit in inferno: quia tota persona Christi fuit ibi ratione animæ sibi vnitæ. totus etiam Christꝰ tunc erat vbique ratione diuinæ naturæ.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd corpus quod tunc erat in sepulchro, non est pars personæ increatæ, sed naturæ assumptæ. Et ideo per hoc quòd corpus Christi non fuit in inferno, non excludit, quin totus Christus fuerit: sed ostenditur quòd non fuit ibi totum, quod pertinet ad humanam naturam.

¶Ad secundum dicendum, quòd ex anima & corpore vnitis, constituitur totalitas humanæ naturæ, non autē totalitas diuinę personę. Et ideo soluta vniōe animæ & corporis per mortem, remansit totus Christus, sed nō remāsit humana natura in sua totalitate.

¶Ad tertium dicendum, quòd persona Christi est tota in quolibet loco, sed non totaliter: quia nullo loco circunscribitur. Sed nec omnia loca simul accepta, eius immēsitatem comprehēdere possunt: quinimo ipse sua immensitate omnia comprehendit. Hoc autem locū habet in his, quæ corporaliter & circūscriptiuè sunt in loco: q̄ sit totū sic alicubi, nihil eius sit extrà. sed hoc in Deo locū non habet. Vnde Augu. dicit in sermone de Symbolo, Non per duersa tempora vel loca dicimus vbiq̄ Christū esse totum, vt modò ibi totus sit, & alio tempore alibi totus, sed vt semper vbiq̄ sit totus.

ARTICVLVS IIII.

¶Virùm Christus aliquam moram traxerit in inferno.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur quòd Christus nullā morā traxerit in inferno. Christus enim ad hoc in infernū descendit, vt ex eo homines liberaret. Sed hoc statim ab eo factū est in ipso suo descensu: facie enim est in conspectu Dei, subitò honestare pauperem: vt dicitur Eccl. 11. Ergo videtur quòd nullā morā in inferno traxerit.

¶Præterea, Aug. dicit in sermone de passione, quòd sine aliqua mora, ad imperium Domini ac Saluatoris, omnes ferrei confracti sunt vectes: vnde ex persona Angelorū concomitātium Christū dicitur, Tollite portas principes vestras. Ad hoc autem Christus illuc descendit, vt vectes inferni confringeret. ergo Christꝰ in inferno nullā moram traxit.

¶Præterea, Luc. 23. dicitur, quòd Dominus in cruce pendens dixit Latroni, Hodie mecum eris in paradiso. Ex quo patet quòd eodem die Christus fuit in paradiso. Non autem secundum corpus, quod positum fuit in sepulchro. ergo secundum animam, quæ ad infernum descenderat. Et ita videtur quòd non traxerit moram in inferno.

¶SED CONTRA est quod Petrus dicit Act. 2. Quem Deus suscitauit, solutis doloribus inferni, iuxta quod impossibile erat teneri illum ab eo. Ergo videtur quòd vsque ad horam resurrectionis manserit in inferno.

CONCLVSIO.

¶Animam Christi tandiu fuisse in inferno credendum est, quandiu corpus eius fuit in sepulchro.

¶RESPONDEO dicendum, quòd sicut Christus vt nostras pœnas in se susciperet, voluit corpus suum in sepulchro positum esse circūscriptiuè loco tota Angelus seu anima ratione contactus virtualis est in loco diffinitiuè: & tamen ipsa substātia animæ seu Angeli diffinitiuè loco tota quòd est ibi, & non alibi. Et sic anima Christi licet ratione contactus virtualis fuerit in loco inferni: ipsa tamen substātia eius ita erat ibi, id est in loco inferni, vbi erant & animæ sanctorum Patrum, quòd non alibi.

¶Ad secundum dicitur, talium esse q̄ in instāti mortis Christi non potuerit anima Christi esse in limbo Patrum præsentialiter: quoniā non inconuenit, q̄ in toto tēpore præcedenti instans mortis (quod est tempus nostræ memoriæ, seu immortalitatis famæ. Nam ex eo quòd Christus iugem vsque ad consummationem seculi vult sustinere infamiam, & haberi seductor, &c. exemplum dedit nobis despiciendi huiusmodi immortalitatem famæ, & debemus caput nostrum in hoc sequi & in cæteris, imitari, si membra esse illius cupimus.

¶Super Quæstionis quinquagesimæ secundæ Articulū quintū.

Titulus, vt sonat.

¶In corpore vna est conclusio: Christus descendens ad inferos, sanctos Patres inde liberauit. Probatur ex passione Christi liberatum est genus humanum non solùm à peccato, sed ab omni reatu vtriusque pœnæ, scilicet pro peccato actuali & pro peccato originali. ergo Christus descendens ad inferos, absoluit sanctos à reatu, quo erant à vita gloriæ exclusi: ergo descendēs ad inferos, sanctos Patres inde liberauit. Prima consequentia probatur ex parte ipsius descensus: quia Christus descendens ad inferos operatus est in virtute suæ passionis, ex parte autē pœnæ, quia pœna originalis peccati erat mors corporalis & exclusio à vita gloriæ: vt patet ex his quæ habentur Gen. 2. & 3. Consequentia autem secunda probatur: quia per hoc sancti Patres retinebātur in inferno, quòd eis ad vitam gloriæ aditus nō patebat propter peccatum primi parētis. Et confirmatur conclusio auctoritatibus Zacha. & Apostoli.

¶Aduerte hic quòd Augustinus, per mystica virtus expositione circa exceptionem hominis à paradisodum electionem Adæ à terrestri paradiso significare intelligit exclusionem hominis à spirituali paradiso cælestis patriæ.

¶In responsione ad primū aduerte, quòd cùm dicit sanctos Patres in limbo immunes essent à pœna sensus, fiat dolor seu afflictio ex spe quā habebant de Christo: quia huiusmodi dolor spectat ad pœnā dānī, contra quam diuinæ pœnæ sentiuntur, ita q̄ eorum negatur ab eis pœna sensus, intelligitur de pœna sensus distinctā cōtra pœnā damni, & per se cōcomitantia illā. Nec est mirū, quietem sanctorū Patrū inquietudini hāc habuisse admixtam, cùm Sanctorum animæ in patriā cęlesti nonnihil inquietudinis habeant, quam suspirant ad corporum resurrectionem: ita vt dictum fuit illis, Sustinete adhuc modicum tempus, donec adimpleatur numerus fratrum vestrorum, Apoc. 6. Virorumque siquidem inquietudo, imperfectionis cuiusdam in eis existentis reliquis est.

¶Super Quæstionis quinquagesimæ secūdæ Articulum sextum.

Titulus clarus.

¶In corpore vna conclusio: Christus descendens ad inferos, nullum damnatum ab inferno liberauit. Probatur: Christus descendens ad inferos, operatus est in virtute suę passionis: ergo liberationis fructum illis solis contulit, qui passioni Christi fuerunt conniūcti per fidem charitate formatā: ergo dānatis non cōtulit liberationis fructū. Prima consequētia probatur: quia per illā tantum peccata tolluntur, secunda autē qa damnati aut erant infideles, aut sine cōformitate ad charitatē Christi patientis: ac per hoc in peccatis suis.

rus homo: quum tamen sibi debeatur, vt in eius nomine omne genu flectatur, cœlestium, terrestrium & infernorum. Et sicut cæteras pœnas suscepit sponte propter nostram salutem, ita & hāc mira dispensatione sustinet, non solùm vt suauiter disponatur regimen ac salus hominū, sed vt suauissimo exemplo abstrahamur à tam communi appetitu futuræ nostræ memoriæ, seu immortalitatis famæ. Nam ex eo quòd Christus iugem vsque ad consummationem seculi vult sustinere infamiam, & haberi seductor, &c. exemplum dedit nobis despiciendi huiusmodi immortalitatem famæ, & debemus caput nostrum in hoc sequi & in cæteris, imitari, si membra esse illius cupimus.

¶Super Quæstionis quinquagesimæ secūdæ Articulū quintū.

Titulus, vt sonat.

¶In corpore vna conclusio: Christus descendens ad inferos, sanctos Patres inde liberauit. Probatur ex proportione corporis in sepulchro, vt nostras in se pœnas susciperet: ex hoc enim conuenientissimè sequitur, vt ambæ simul terminentur pœnæ.

¶Aduerte hic, quòd pœnalitates Christi vsque ad resurrectionem eius duranerunt, vt manifestè patet de pœna separationis animæ à corpore: hanc enim cōmē Autor ex duratione pœnalitatis, quam in corpore suscepit sepulto, arguit æqualem durationem pœnalitatis suscepæ in anima ex vilitate loci Inferni. ¶Quum autem audis pœnalitates Christi in resurrectione sua terminatas, intelligē de pœnis inuisibilē, hoc est ipsum Christi sufficientibus, & non pœnis externis. Hæ enim non sunt in illius resurrectione terminatæ: nam vsque ad consummationem seculi, infamiæ pœnam in membris hominum non paucorum dignatur sufferre, dum à magna orbis terrarum parte habetur pro

ni, ita etiam voluit animam suam ad infernum descendere. Corpus autem eius mansit in sepulcho per diem integrum & duas noctes, ad cōprobandum veritatē mortis suæ. Vnde etiam, tātundē credendū est, animam eius fuisse in inferno; vt simul anima eiꝰ educeretur de inferno, & corpus de sepulchro.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd Christus statim ad infernum descendens, sanctos ibi existentes liberauit, non quidem educendo eos de loco inferni, sed in ipso inferno eos luce gloriæ illustrando. Et tamen conueniens fuit vt tandiu anima eius remaneret in inferno, quandiu corpus manebat in sepulchro.

¶Ad secundum dicendum, quòd vectes inferni dicuntur impedimenta, quibus sancti Patres de inferno exire prohibebantur, reatu culpæ primi parentis: quos Christus, statim descendens ad inferos, virtute suæ passionis & mortis confregit. Et tamen voluit in inferno aliquandiu remanere propter rationem prædictam.

¶Ad tertium dicendum, quòd illud verbū Domini, est intelligendum non de paradiso terrestri corporeo, sed de paradiso spirituali: in quo esse dicuntur quicunque diuina gloria perfruuntur. Vnde Latro, loco quidem cum Christo ad infernum descendit, vt cum Christo esset: quia dictū est ei, Mecum eris in paradiso. Sed prœmio in paradiso fuit: quia ibi diuinitate Christi fruebatur, sicut & alij Sancti.

ARTICVLVS V.

¶Virùm Christus descendens ad inferos, sanctos Patres inde liberauerit.

AD QVINTVM sic proceditur. Videtur quòd Christus descendens ad inferos, sanctos Patres inde non liberauerit. Dicit enim Aug. in epistola ad Enodium, Illis iustis qui in sinu erant Abrahæ, cùm Christus in inferna descenderet, nondum quid contulisset inuenias quibus eum secundum * beatificam præsentiam suæ diuinitatis, nunquā video recessisse. Multum autem eis contulisset, si eos ab inferis liberasset. Non ergo videtur quòd Christus sanctos Patres ab inferis liberauerit.

¶Præterea, Nullus in inferno detinetur, nisi propter peccatum. Sed sancti Patres dum adhuc viuerent, per fidē Christi iustificati fuerāt à peccato. Ergo nō indigebāt liberari ab inferno, Christo ad inferos descendēte.

¶Præterea, Remota causa, remouetur effectus. Sed causa descendi ad inferos est peccatum, quod fuit remotum per passionem Christi, vt suprà dictum est. Non ergo per descensum Christi ad inferos, sancti Patres sunt de inferno educti.

¶SED CONTRA est quod Aug. dicit in sermone de passione, quòd Christus quādo ad inferos descendit, portā inferni & vectes confregit, & omnes iustos, qui originali peccato astricti tenebantur, absoluit.

CONCLVSIO.

¶Cùm per Christi passionē fuerint homines omnes liberati ab omni reatu pœnæ tam originali, quàm actuali peccato debita, credendū est Christū ad inferos descendentem Patres omnes ex inferno liberasse.

¶RESPONDEO dicendum, quòd (sicut suprà dictum est) Christus descendens ad inferos, operatus est in virtute suæ passionis. Per passionem autem Christi liberatum est genus humanum, non solùm à peccato, sed etiam à reatu pœnæ, vt suprà dictum est. Dupliciter autem hominis reatus pœnæ erāt astricti. Vno modo pro peccato actuali, quod quilibet in sua persona cōmiserat. Alio modo pro peccato totius humanæ naturæ, quod à primo parente in omnes originaliter deuenit: vt dicitur Rom. 5. Cuius quidē peccati pœna, est mors corporalis, & exclusio à vita gloriæ (vt patet ex his quæ dicuntur Gen. 2. & 3.) nam Deus hominē de paradiso post peccatū eiecit, cui ante peccatum mortem fuerat cōminatus, si peccaret. Et ideo Christus descendens ad inferos, virtute suæ passionis ab hoc reatu sanctos absoluit, quo erant à vita gloriæ exclusi, vt possent Deū per essentiam videre, in quo consistit perfecta hominis beatitudo, vt in Secunda parte dictū est. Per hoc autem sancti Patres detinebantur in inferno, quòd eis ad vitam gloriæ, propter peccatum primi parentis, aditus non patebat. Et sic Christus descēdens ad inferos, sanctos Patres ab inferis liberauit. Et hoc est quod dicitur Zach. 9. Tu verò in sanguine Testamenti tui, eduxisti vinctos de lacu, in quo non erat aqua. Et Col. 2. dicitur, quòd expolians principatus & potestates, scilicet infernales, auferendo Isaac & Iacob & cæteros iustos, traduxit eos, id est longè ab hoc regno tenebrarum, ad cælum duxit, vt gl. ibidem dicit.

¶AD PRIMVM ergo dicēdum, quòd Aug. ibi loquitur contra quosdam qui æstimabant antiquos iustos ante aduentum Christi, in inferno doloribus pœnarum fuisse subiectos. Vnde parum ante verba inducta præmittit dicens, Addunt quidam hoc beneficii antiquis etiam Sanctis fuisse concessum, vt Dominus cùm in infernum venisset, à doloribus soluerentur. Sed quonam modo intelligatur Abrahā, in cuius sinū etiam pauper ille susceptus est, in illis fuisse doloribus: ego quidē non video. Et ideo cùm postea subdit, se nondum inuenisse quid descēsus Christi ad inferos, antiquis iustis cōtulerit, intelligendū est quantum ad absolutionem à doloribus pœnarum: contulit tamē eis quātum ad adeptionem gloriæ: & per cōsequens soluit eorum dolorem, quem patiebātur ex dilatione gloriæ. Ex cuius tamen spe magnum gaudium habebant: secundum illud Ioan. 8. Abraham pater vester exultauit, vt videret diē meum. Et ideo subdit, A quibus eum secundum * beatificam præsentiam suæ diuinitatis, nunquam video recessisse: inquantum, scilicet ante aduentum Christi erant beati in spe, licet nondum essent perfectè beati in re.

Aliàs beneficā.

¶Ad secundū dicēdum, quòd sancti Patres dum adhuc viuerēt, liberati fuerunt per fidē Christi ab omni peccato tam originali quàm actuali, & à reatu pœnæ actualium peccatorum: nō tamē à reatu pœnæ originalis peccati, per quem excludebantur à gloria, nondū soluto pretio redemptionis humanæ. Sicut etiam nūc fideles Christi liberantur per baptismū à reatu actualium peccatorum, & à reatu originalis quantum ad exclusionem à gloria: remanent tamen adhuc obligati reatu originalis peccati, quantum ad necessitatem corporaliter moriendi: quia renouantur secundum spiritum, sed nondum secundum carnem: secundum illud Rom. 8. Corpus quidem mortuum est propter peccatum, spiritus verò viuit propter iustificationem.

¶Ad tertium dicendum, quòd statim Christo mortem patiente, anima eius ad infernum descendit, & suæ passionis fructum exhibuit Sanctis in inferno detentis, quanuis ex loco illo non exierint, Christo apud inferos commorante: quia ipsa Christi præsentia pertinebat ad cumulum gloriæ.

ARTICVLVS VI.

¶Virùm Christus aliquos damnatos ab inferno liberauerit.

AD SEXTVM sic proceditur. Videtur quòd Christus aliquos damnatos ab inferno liberauerit. Dicitur enim Isa. 24. Congregabuntur congregatione vnius fasciis in lacum, & claudentur ibi in carcere, & post multa cōra pœnā damni,

3. dd. 22. q. 2. art. 2. Et opus. 3. c. 242.

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶ *Super Quæstionem quinquagesimam secundam. Articulum septimum.*

Titulus clarus.

Cõment. TIn corpore vna est conclusio duplicitèr probata. Conclusio est: Christus descendens ad inferos, nõ liberauit omnes qui cũ peccato originali decesserant. Prima probatio est: Descẽsus Christi ad inferos, in solis illis effectum liberationis habuit, qui per fidem & charitatem coniuncti erant passioni Christi: sed pueri habentes peccatum originale, non erant sic coniuncti Christo: quia nec per propriam fidem & charitatem, nec in fide parentum, aut per aliquod fidei sacramentum purgati erant: ergo. Secunda probatio est: Liberatio ab inferno, est admissio ad gloriam: sed pueri cum originali nõ potuerunt admitti ad gloriã: ergo. Maior manifestatur in liberatione sanctorum Patrum. Minor probat. qa nullꝰ admittitur ad gloriã, nisi prohabuerit gratiã, ad Rom. 6. sed pueri tales nõ habebant gratiam. ergo.

Annot. ¶In responsione ad tertium perspice quòd Autor semper firmat doctrinam suã super suaui dispositione, qua Christus æterna sapiẽtia disponẽs omnia suauiter mutabilibus de malo in bonum hominibus in hac vita, baptismum, omnium liberatorũ instituit: immutabilibus autem hominibus in alia vita descensum suũ ad inferos nõ omnium liberatorium sed eorum tantum qui prius hoc meruerant, applicauit.

¶ *Super Quæstionis quinquagesimæ secũdæ Articulum octauum.*

Titulus clarus.

¶In corpore duę sunt cõclusiones. Prima est: animę in purgatorio tunc tales quales sunt illæ quæ nunc ibi detinentur, nõ fuerunt per Christi descensum liberatæ. Secunda est: Animæ in purgatorio tales tunc quales sunt quæ nunc liberantur, fuerunt per Christi descensum liberatę. Probatur vtraq; simul. Passio Christi non habet efficaciã, sed temporalem virtutem: ergo non habuit tunc maiorem efficaciã, quàm nunc. ergo, &c. Antecedens probatur ad Hebræ. 10. Secunda verò consequẽtia probatur: qa descẽsus Christi ad inferos fuit in virtute passionis suæ liberatorius. Aduerte hic, quòd Autor certa testatur, quod *Annot.* efficaciæ Christi descẽsus ad inferos in purgatorio, tradit, addens in responsione ad primum, alterum genus tos dies visitabuntur. Loquitur autem ibi de damnatis, qui militiã cæli adorauerãt. Ergo Videtur quòd etiã damnati, Christo descendente ad inferos, sint visitati: quod ad eorum liberationem videtur pertinere.

¶Præterea, Super illud Zach. 9. Tu autem in sanguine Testamenti tui, eduxisti vinctos de lacu, in quo nõ erat aquã, dicit gl. Tu eos liberasti, qui tenebantur vincti carceribus, vbi nulla misericordia eos refrigerabat, quã diues ille perebat. Sed soli damnati includũtur carceribus absq; misericordia: ergo Christus liberauit aliquos de inferno dãnatorũ.

¶Præterea, Potentia Christi non fuit minor in inferno, quàm in hoc mundo: vtrobique enim operatus est per potentiam suæ diuinitatis. Sed in hoc mundo, de quolibet statu aliquos liberanit ergo etiã in inferno liberauit aliquos etiam de statu damnatorum.

¶SED CONTRA est qđ dicitur Osee 13. Ero mors tua ò mors, morsus tuus ero inferne. gl. Electos educendo, reprobos ibidem relinquendo. Sed soli reprobi sunt in inferno damnati. Ergo per descensum Christi ad inferos, non sunt aliqui de inferno damnatorum liberati.

CONCLVSIO.

¶ Cùm damnati nullam in Christum fidem charitate formatã habuerint, nullo modo illos fuisse liberatos ab inferno per illius descensum credendum est.

¶RESPONDEO dicendum, quòd (sicut suprà dictum est) Christus descẽdẽs ad inferos, operatus est in virtute suæ passionis. Et ideo eius descensus ad inferos, illis solis liberationis contulit fructum, qui fuerunt passioni Christi coniuncti per fidem charitate formatam, per quam peccata tolluntur. Illi autem qui erant in inferno damnatorũ, aut penitus fidem passionis Christi non habuerant, sicut infideles: aut si fidem habuerant, nullam conformitatem habebãt ad charitatem Christi patientis. Vnde nec à peccatis suis erant mundati. Et propter hoc descensus Christi ad inferos non contulit eis liberationem à reatu pœnæ infernalis.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd Christo descendente ad inferos, omnes qui erant in quacunque parte inferni, sunt aliqualiter visitati: sed quidam ad suam consolationem, & liberationem, quidam autem ad suam confutationem & confusionẽ, sicut damnati. Vnde ibidem subditur, Et erubescet luna, & confundetur sol, &c.

¶ Potest etiam hoc referri ad visitationem, qua visitabitur in die iudicij: nõ vt liberentur, sed vt amplius condemnentur: secundum illud Sophoniæ primo, Visitabo super viros defixos in fæcibus suis.

¶ Ad tertium dicendum, quòd cùm dicitur in gl. Vbi nulla misericordia eos refrigerabat, intelligendum est quantum ad refrigerium perfectæ liberationis: quia sancti Patres ab illis inferni carceribus ante Christi aduentum non poterant liberari.

¶ Ad tertium dicendum, quòd non fuit propter Christi impotentiam, quòd non sunt aliqui liberati de quolibet statu infernalium, sicut de quolibet statu mundanorum: sed propter diuersam vtrorumque conditionem. Nã homines quandiu viuunt, possunt ad fidem & charitatem conuerti: quia in hac vita non sunt homines confirmati in bono vel malo, sicut post exitum ab hac vita.

ARTICVLVS VII.

¶ Vtrùm qui cum originali decesserant, fuerint à Christo liberati.

AD SEPTIMVM sic proceditur. Videtur quòd pueri qui cum originali decesserãt, fuerint per descensum Christi, liberati ab inferno. Non enim tenebantur in inferno, nisi pro peccato originali, sicut & sancti Patres. sed sancti Patres sunt ab inferno liberati per Christum, vt suprà dictum est. Ergo & pueri similiter per Christum sunt ab inferno liberati. *3. dist. 22. q. 2. ar. 2. qa. 1. Et ep. 3. cap. 3. q.*

¶Præterea, Apostolus dicit Rom. 5. Si vnius delicto multi mortui sunt, multò magis gratia Dei & donum, in gratia vnius hominis Iesu Christi, in plures abundauit. Sed propter peccatum primi parentis, pueri cum originali peccato decedentes, in inferno detinentur. Ergo multò magis per gratiam Christi sunt ab inferno liberati.

¶Præterea, Sicut baptismus operatur in virtute passionis Christi, ita & descensus eius ad inferos, vt ex dictis patet. Sed pueri per baptismum liberantur à peccato originali & ab inferno. Ergo similiter liberati sunt per descensum Christi ad inferos.

¶SED CONTRA est quod Apostolus dicit Rom. 5. quòd Deus proposuit Christum propitiatorem per fidem in sanguine eius. Sed pueri, qui cum solo peccato originali decesserant, nullo modo fuerant participes fidei Christi. Ergo non perceperunt fructum propitiationis Christi, vt per ipsum ab inferno liberarentur.

CONCLVSIO.

¶ Christus ad inferos descendens non liberauit pueros qui cum originali peccato decesserant, cùm nullam habuerint cum dilectione in Christum fidem.

¶RESPONDEO dicendum, quòd (sicut suprà dictum est) descensus Christi ad inferos, in illis solis effectum liberationis habuit, qui per fidem & charitatem passioni Christi coniungebantur: in cuius virtute descensus Christi ad inferos liberatorius erat. Pueri autem, qui cum originali decesserant, nullo modo fuerant coniuncti passioni Christi per fidem & dilectionem. Neque enim fidem propriam habere potuerant: quia non habuerant vsum liberi arbitrij: neque per fidem parentum, aut per aliquod fidei sacramentum fuerant à peccato originali mundati. Et ideo descensus Christi ad inferos, huiusmodi pueros non liberauit ab inferno. Et præterea, sancti Patres ab inferno sunt liberati, per hoc, quòd sunt ad gloriam diuinæ visionis admissi, ad quam nullus potest peruenire nisi per gratiam, secundum illud Rom. 6. Gratia Dei vita æterna. Cùm igitur pueri cum originali decedentes, gratiam non habuerint, non fuerunt ab inferno liberati.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd sancti Patres, etsi adhuc tenerentur astricti reatu originalis peccati, inquantum respicit humanam naturam, tamen liberati erant per fidem Christi ab omni macula peccati: & ideo capaces erant illius liberationis, quam Christus attulit descendens ad inferos. Sed hoc de pueris dici non potest, vt ex suprà dictis patet.

¶ Ad secundum dicendum, quòd cùm Apostolus dicit, quòd gratia Dei in plures abundauit, ly plures, non est accipiendum comparatiuè: quasi plures numero sint saluati per gratiam Christi, quàm damnati per peccatum Adæ, sed absolutè: acsi diceret, quòd gratia vnius Christi abundauit in multos, sicut & peccatum vnius Adæ peruenit ad multos. Sed sicut peccatum Adæ ad eos tantum peruenit, qui per seminalem rationem carnaliter ab eo descenderunt, ita gratia Christi ad illos tantum peruenit, qui spirituali regeneratione, eius membra sunt facti, quod non competit pueris decedentibus cum originali peccato.

¶ Ad tertium dicendum, quòd baptismus adhibetur hominibus in hac vita, in qua homo potest transmutari de culpa in gratiã, sed descensus Christi ad inferos, exhibitus fuit animalibus post hanc vitam, vbi non sunt capaces transmutationis prædictæ. Et ideo per baptismum pueri liberantur à peccato originali & ab inferno: non autem per descensum Christi ad inferos.

ARTICVLVS VIII.

¶ Vtrùm Christus suo descensu liberauerit animas à purgatorio. *3. dist. 22. q. 2. ar. 3. q. 1. Et opus. 60. c. 22. principi.*

AD OCTAVVM sic proceditur. Videtur quòd Christus suo descensu ad inferos, liberauerit animas à purgatorio. Dicit enim Augustinus in Epistola ad Enodium, Quia euidentia testimonia

tunc purgatorum. Ita & duo ponit generaliter beatorum à purgatorio in descensu Christi, scilicet & illos qui tunc purgationem suam impleuerant, exoluendo debitas pœnas, & illos, qui licèt absolutè adhuc fuissent in purgatorio permansuri: tanta tamen fuit eorum deuotio ad Christi mortem seu redemptionem vt meruerint in hac vita posse, quòd Christo descendente ad inferos, plenæ liberationis fructum reciperent. Et secundum hoc rationabiliter dicitur, quòd Christus descendens ad inferos, multos in purgatorio existentes, qui non tam citò fuissent liberati, ex speciali gratia descensus sui liberauit. Cõsentaneũ siquidem est, vt multæ personæ propinquæ tempori mortis Christi ante ipsum mortuæ, præparatæ sint à Deo cum simili deuotione, vt sicut nascens Simeonem & Annam perfectos inuenit, & patres & Magos præparatos, vt digni essent consolatione natiuitatis suæ: ita moriens nõ solum Patres sanctos perfectos, sed etiam in purgatorio speciali deuotione præparatos inueniret, qui digni essent consolari ex descensu ad inferos liberatorio.

Annot.

¶ *Super Quæstionẽ quinquagesimamsextam.*

Cõsequenter, &c. Hic incipit vltimus tractatus de Christo: de pertinentibus scilicet ad eius exaltationem.

¶ *Super Quæstionis quinquagesimatertiæ Articulum primum.*

Cõment. Titulus clarus.

¶In corpore vna conclusio: Necessarium fuit Christũ resurgere. Probatur quinque rationibus. Omnia clara sunt in litera.

nia & infernum commemorant & dolores, nulla causa occurrit, cur illò credatur verisse Saluator, nisi vt ab eisdem doloribus saluos faceret. Sed vtrùm omnes quos in eis inuenit, an quosdã quos illo beneficio dignos iudicauit, adhuc requiro, fuisse tamen Christum apud inferos, & in eorum doloribus constitutis, hoc beneficium præstitisse non dubito. Non autem præstitit beneficium liberationis damnatis: sicut suprà dictum est. Præter eos autem nulli sunt in doloribus pœnalibus constituti, nisi illi, qui sunt in purgatorio. ergo Christus animas de purgatorio liberauit.

¶Præterea, Ipsa Christi præsentia non minorem effectum habuit, quàm sacramenta ipsius. Sed per sacramenta Christi liberantur animæ à purgatorio, & præcipuè per Eucharistiæ sacramentum, vt infrà dicetur. Ergo multò magis per præsentiã Christi ad inferos descendentis, sunt animæ à purgatorio liberatæ.

¶Præterea, Christus quoscunque curauit in hac vita, totaliter curauit, vt August. dicit in lib. de Pœnitentia. & Ioan. 7. Dominus dicit, Totum hominem saluum feci in sabbato. Sed Christus eos qui in purgatorio erãt, liberauit à reatu pœnæ damni, quo excludebantur à gloria. Ergo etiam liberauit eos à reatu pœnæ purgatorij.

¶SED CONTRA est quod Gregor. dicit in 13. Moralium: Dum conditor ac redemptor noster claustra inferni penetrans, electorum exinde animas eduxit, nos illò ire non patitur, vnde iam alios descendendo liberauit. Patitur autem nos ire ad purgatorium: ergo descendens ad inferos, animas à purgatorio non liberauit.

CONCLVSIO.

¶ Animæ in purgatorio tunc, tales quales sunt illæ, quæ nunc ibi detinentur, non fuerunt per Christi descensum liberatæ, sed quæ tales tunc, quales nunc liberantur, fuerunt per Christi descensum à purgatorio liberatæ.

¶RESPONDEO dicendum, quòd (sicut sæpe dictum est) descensus Christi ad inferos, liberatorius fuit in virtute passionis ipsius. Passio autem eius non habet temporalem virtutem & transitoriam, sed sempiternam, secundum illud Heb. 10. Vna oblatione consummauit in sempiternum sanctificatos. Et sic patet, quòd non habuit tunc maiorem efficaciam passio Christi, quàm habeat nunc. Et ideo illi, qui fuerunt tales quales nunc sunt, qui in purgatorio detinẽtur, non fuerunt à purgatorio liberati per descensum Christi ad inferos. Si qui autem inuenti sunt tales quales etiam nunc virtute passionis Christi à purgatorio liberantur, nihil prohibet per descensum Christi ad inferos, à purgatorio esse liberatos.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd ex illa autoritate August. non potest concludi quòd omnes illi qui in purgatorio erant, fuerint à purgatorio liberati, sed quòd aliquibus eorum fuerit hoc beneficium collatum illis scilicet qui iam sufficienter purgati erant, vel etiam qui dum adhuc viuerent, meruerunt per fidem & deuotionem ad mortem Christi, vt eo descendente, liberarentur à temporali purgatorij pœna.

¶ Ad secundum dicendum, quòd virtus Christi operatur in sacramentis per modum sanationis & expiationis cuiusdam, vnde sacramentum eucharistiæ liberat hominem à purgatorio, inquantum est sacrificium quoddam satisfactorium pro peccato. Descensus autem Christi ad inferos, non fuit satisfactorius, operabatur tamen in virtute passionis, quæ fuit satisfactoria: vt suprà habitum est. Sed erat satisfactoria in generali: cuius virtutem oportebat applicari ad vnumquemque per aliquid specialiter ad ipsum pertinens. Et ideo non oportet quòd per descensum Christi ad inferos, omnes fuerint à purgatorio liberati.

¶Ad tertium dicendum, quòd illi defectus, à quibus Christus in hoc mundo simul homines liberabat, erant personales, propriè ad vnumquemque pertinentes, sed exclusio à gloria Dei, erat quidem defectus generalis, pertinens ad totam humanam naturam. Et ideo nihil prohibet eos, qui erant in purgatorio, per Christum esse liberatos ab exclusione à gloria: non autem à reatu pœnæ purgatorij, qui pertinet ad proprium defectum. Sicut e contrario sancti Patres ante Christi aduentum liberati sunt à propriis defectibus: non autem à defectu communi, sicut suprà dictum est.

QVAESTIO QVINQVAGESIMATERTIA, *De Resurrectione Christi, in quatuor articulos diuisa.*

CONSEQVENTER considerandum est de his quæ pertinent ad exaltationem Christi. Et primò de eius resurrectione. secundò, de eius ascẽsione. tertiò, de eius sessione ad dexteram Patris. quartò, de iudiciaria potestate ipsius.

¶Circa primum occurrit quadruplex consideratio. Quarum Prima est de ipsa Christi resurrectione. Secunda de qualitate resurgentis. Tertia de manifestatione resurrectionis. Quarta de eius causalitate.

¶Circa primum quæruntur quatuor.

¶Primò, de necessitate resurrectionis eius.

¶Secundò, de tempore.

¶Tertiò, de ordine.

¶Quartò, de causa.

ARTICVLVS I.

¶ Vtrùm fuerit necessarium Christum resurgere.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd nõ fuerit necessarium Christũ resurgere. Dicit enim Damasc. in quarto lib. Resurrectio est secunda eius quod dissolutum est, & cecidit, animalis resurrectio. Sed Christus non cecidit per peccatum, nec corpus eius est dissolutum, vt ex suprà dictis patet. Non ergo propriè conuenit sibi resurgere. *3. dist. 21. q. 1. ar. 1.*

¶Præterea, Quicunque resurgit, ad aliquid altius promouetur: quia surgere est sursum moueri. Sed corpus Christi remãsit post mortem diuinitati vnitum. & ira nõ potuit in aliquid altius promoueri. Ergo non competebat sibi resurgere.

¶Præterea, Ba quæ circa humanitatem Christi sunt acta, ad nostram salutem ordinantur. Sed sufficiebat ad salutem nostram passio Christi: per quam fumus liberati à pœna & culpa, vt ex suprà dictis patet. Non ergo fuit necessarium quòd Christus à mortuis resurgeret.

¶SED CONTRA est quod dicitur Luc. vlti. Oportebat Christum pati & resurgere à mortuis.

CONCLVSIO.

¶ Necessarium fuit Christum à mortuis resurgere, vt nostra resurrectionis causa esset, & nostri plenam per eam iustificationem operaretur.

¶RESPONDEO dicendum, quòd necessarium fuit Christum resurgere propter quinque. Primò quidem, ad commendationem diuinæ iustitiæ, ad quam pertinet exaltare illos qui se propter Deum humiliant: secundum illud Luc. 1. Deposuit potentes de sede, & exaltauit humiles. Quia igitur Christus propter charitatem & obedientiam Dei, se humiliauit vsque ad mortem crucis, oportebat quòd exaltaretur à Deo vsq; ad gloriosam resurrectionem. Vnde ex eius persona dicitur in Psalmo, Tu cognouisti, id est, approbasti, sessionem meam, id est humiliatem & passionem, & resurrectionem meam, id est glorificationem in resurrectione: sicut glos. exponit. Secundò, ad fidei nostræ instructionem: quia per eius resurrectionem confirmata est fides nostra circa diuinitatem Christi, quia vt dicitur 2. ad Corinthi vltimo. Et si crucifixus est ex infirmitate, sed viuit ex virtute Dei. Et ideo primæ ad Corinth. 15. dicitur, Si Christus non resurrexit, inanis est prædicatio nostra, inanis est & fides nostra. Et in Psalm. dicitur, Quæ vtilitas in sanguine meo, id est in effusione sanguinis mei, dum descendo, quasi per quosdam gradus malorum, in corruptionem? quasi dicat, nulla. Si enim sta-

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶ Super Quæstionis quinquagesimæ tertiæ Articulum secundum.

TItulus clarus.

Comment. ¶In corpore vtitur conclusione, Conueniens fuit Christum resurgere tertio die. Probatur vna ratione literali & quatuor mystica. Et omnia clara patent in litera.

¶ Super Quæstionis quinquagesimæ tertiæ Articulum tertium.

Annot. IN titulo ly primò, significat ordinem temporis: ita quòd sensus est, Vtrùm Christus ante omnes alios resurrexerit: ita quòd nullus ante eum resurrexerit.

tim non resurgo, corruptúmque fuerit corpus meum, nemini annuntiabo, nullum lucrabor, vt glos exponit. Tertiò, ad subleuationem nostræ spei, quia dum videmus Christum resurgere, qui est caput nostrum, speramus & nos resurrecturos. Vnde dicitur primæ ad Corint. 15. Si Christus prædicatur quòd resurrexit à mortuis, quomodo quidam dicunt in vobis, quoniam resurrectio mortuorum non est? Et Iob 19. dicitur, Scio, scilicet per certitudinem fidei, quòd Redemptor meus, id est Christus, viuit, à mortuis resurgens, & ideo in nouissimo die de terra surrecturus sum, reposita est hæc spes mea in sinu meo. Quartò, ad informationem vitæ fidelium: secundum illud Roma. 6. Quomodo Christus resurrexit à mortuis per gloriam Patris, ita & nos in nouitate vitæ ambulemus. Et infrà, Christus resurgens ex mortuis, iam nõ moritur: ita & vos existimate mortuos quidem esse peccato, viuentes autem Deo. Quintò, ad complementum nostræ salutis: quia sicut per hoc quòd mala sustinuit, humiliatus est moriendo, vt nos liberaret à malis; ita glorificatus est resurgendo, vt nos promoueret ad bona: secundum illud Roma. 4. Traditus est propter delicta nostra, & resurrexit propter iustificationem nostram.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd licet Christus non ceciderit per peccatum, cecidit tamen per mortem: quia sicut peccatum est casus à iustitia, ita mors est casus à vita. Vnde ex persona Christi potest intelligi quod dicitur Mich. 7. Ne lætaris inimica mea super me, quia cecidi, consurgã. Similiter etiã licet corpus Christi non fuerit dissolutum per incinerationẽ, ipsa tamen separatio animæ à corpore, dissolutio quædam fuit.

¶Ad secundum dicendum, q̃ diuinitas erat carni Christi post mortẽ vnita vnione personali; nõ autem vnione naturę, sicut anima vnitur corpori vt forma ad cõstituendam humanã naturã. Et ideo per hoc q̃ corpus eius vnitũ est animæ, promotum est in altiorem statum naturæ, non autem in altiorem statum personæ.

¶Ad tertium dicendum, quòd passio Christi operata est nostrã salutem, propriè loquendo, quantum ad remotionem malorum: resurrectio autem, quantum ad inchoationem & exemplar bonorum.

ARTICVLVS II.

¶ Vtrùm fuerit conueniens Christum tertia die resurgere.

sup. qõ. 51. ar. 4. Et 3. dis. 21. q. 2. art. 2. Et dist. 22. q. 2. art. 2 q. 2. ad 1. Et opus. 3. c. 243. Et opus. 69. c. 29. circa fin. Et Psal. 15. col. 6. Et Io. 2. lec. 3. col. 3 fin.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur q̃ non fuerit conueniens, Christum tertia die resurgere. Membra enim debent capiti conformari. Sed nos qui sumus membra Christi, non resurgimus à morte tertia die, sed nostra resurrectio differtur vsque ad finem mundi. Ergo videtur q̃ Christus, qui est caput nostrum, non debuerit tertia die resurgere; sed debuerit eius resurrectio differri vsque ad finem mundi.

¶Præterea, Act. 2. dicit Petrus, quòd impossibile erat Christum detineri ab inferno & morte. Sed quandiu aliquis est mortuus, detinetur à morte. Ergo videtur q̃ Christi resurrectio nõ debuerit differri vsque ad tertiam diem, sed statim eadem die resurgere, præcipuè cùm gloss. supra inducta, dicat, nullam esse vtilitatẽ in effusione sanguinis Christi, si non statim resurgeret.

¶Præterea, Dies incipere videtur ab ortu solis, qui sua præsentia diem causat. Sed ante ortũ solis Christus resurrexit: dicitur enim Ioan. 20. Quòd vna sabbati Maria Magdalene venit mane, cùm adhuc tenebræ essent, ad monumentum, & tamen Christus iam resurrexerat; quia sequitur, Et vidit lapidẽ sublatum à monumento. Non ergo resurrexit Christus tertia die.

¶SED CONTRA est quod dicitur Matth. 20. Tradent eum Gentibus ad illudendum, & flagellandum, & crucifigendum, & tertia die resurget.

CONCLVSIO.

¶ Conueniens fuit vt Christus tertia die à mortuis resurgeret.

¶RESPONDEO dicendum, quòd (sicut dictum est) resurrectio Christi necessaria fuit ad instructionẽ fidei nostræ. Est autem fides nostra & de diuinitate & humanitate Christi: non enim sufficit alterum istorũ altero credere, vt ex prædictis patet.

Et ideo ad hoc, quòd cõfirmaretur fides de veritate diuinitatis ipsius, oportuit quòd citò resurgeret: & eius resurrectio nõ differretur vsque ad finem mundi. Ad hoc autem q̃ confirmaretur fides de veritate humanitatis & mortis eius, oportuit morã esse inter mortem & resurrectionem, si enim statim post mortem resurrexisset, videri posset quòd eius mors vera non fuerit, & per consequens nec resurrectio vera. Ad veritatem autem mortis Christi manifestandã, sufficiebat quòd vsq; ad tertiã diem eius resurrectio differretur: quia non contingit, quin infra hoc tẽpus, in homine qui mortuus videtur cùm viuat, appareãt aliqua indicia vitæ. Per hoc etiam quòd tertia die resurexit, commendatur perfectio ternarij: qui est numerus omnis rei, vtpote habens principium, medium & finẽ: vt dicitur in primo de Cælo.

Ostenditur etiam secundum mysterium, q̃ Christus vna morte sua, quæ fuit lux propter iustitiam, scilicet corporali, duas nostras mortes destruxit, scilicet corporis & animæ: quæ sunt tenebrosæ propter peccatum. Et ideo vna die integra & duabus noctibus permansit in morte, vt Aug. dicit in quarto de Tri. Per hoc etiam significatur, quòd per resurrectionem Christi, tertium tempus incipiebat: nam primum fuit ante legem, secundum sub lege, tertium sub gratia. Incepit etiam in Christi resurrectione tertius status Sanctorum: nam primus fuit sub figuris legis: secundus sub veritate fidei: tertius erit in æternitate gloriæ, quam Christus inchoauit resurgendo.

¶AD PRIMVM ergo dicẽdum, quòd caput & membra conformantur in natura, sed non in virtute: excellentior est enim virtus capitis, quàm membrorum. Et ideo ad demonstrandam excellentiam virtutis Christi, conueniens fuit, ipsum tertia die resurgere, aliorum resurrectione dilata vsque ad finem mundi.

¶Ad secundum dicendum, quòd detentio coactionem quãdam importat: Christus autem nulla necessitate mortis tenebatur astrictus, sed erat inter mortuos liber. Et ideo aliquãdiu in morte mansit: non quasi detentus, sed propria voluntate, quandiu iudicauit hoc esse necessarium ad instructionem fidei nostræ. Dicitur autem statim fieri quod fit breui interposito tempore.

¶Ad tertium dicendum, quòd (sicut suprà dictum est) Christus resurrexit circa diluculum illucescente iam die, ad significandũ quòd per suam resurrectionem nos ad lucem gloriæ inducebat: sicut mortuus est aduesperascente iam die, & recedente in tenebras, ad ostendendum quòd per suam mortem destrueret tenebras culpæ & pœnæ. Et tamen dicitur tertia die resurrexisse, accipiendo diem pro die naturali, qui continet spatium 24. horarũ. Et sicut dicit Aug. in 4. de Tri. nox vsq; ad diluculum quo Domini resurrectio declarata est, ad tertium pertinet diem: quia Deus, qui dixit, de tenebris lucem clarescere, vt per gratiam noui Testamenti, & participationem resurrectionis Christi, audirem, Fuistis aliquando tenebræ, nunc autem lux in Domino, insinuat nobis quodammodo, quòd à nocte dies sumat initium. Sicut enim primi dies propter futurum hominis lapsum à luce in noctem: ita isti propter hominis reparationem à tenebris ad lucem computantur. Et ita patet quòd etiam si media nocte surrexisset, posset dici eum die tertia surrexisse, intelligendo de die naturali. Nunc autem cùm diluculo surrexerit, potest dici quòd tertia die surrexit, etiam accipiendo diem artificialẽ, quæ causatur ex præsentia solis: quia iam sol incipiebat aẽrem illustrare. Vnde & Mar. vlt. dicitur, q̃ mulieres venerunt ad monumentũ orto iam sole. Quod non est contrariũ ei quod Ioan. dicit, Cùm adhuc tenebræ essent: vt Augustinus dicit, in lib. de consensu Euangelistarum: quia die surgente, reliquiæ tenebrarum tantò magis extenuantur, quantò magis oritur lux. Quod autem dicit Marcus, Orto iam sole, non sic accipiendum est, tanquam iam sol ipse videretur super terram, sed tanquam de proximo adueniente in has partes.

ARTICVLVS III.

¶ Vtrùm Christus primò resurrexerit.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd Christus non primò resurrexerit. Nam in veteri Testamento per Heliam & Helisæum aliqui resuscitati leguntur: secundum illud Hebræ. 11. Acceperunt mulieres de resurrectione mortuos suos. Similiter & Christus ante passionem suam tres mortuos suscitauit. non ergo Christus fuit primus resurgentium.

¶Præterea, Mat. 27. inter alia miracula quæ in passione Christi acci-

Comment. ¶In corpore ponitur vna distinctio membris de resurrectione perfecta vel imperfecta: & iuxta singula membra singulæ conclusiones. Altera est: Multi ante Christum surrexerunt resurrectione imperfecta, vt patet de Lazaro & aliis resuscitatis ante ipsum. Altera est: Christus primò resurrexit resurrectione perfecta: quia primò venit ad vitam penitus immortalem. Omnia clara sunt in litera.

Annot. ¶In responsione ad secundum circa diuersam opinionem de resurrectione illorum, qui cũ Christo surrexerunt, rationabile videtur quòd surrexerint perfectè ad vitam, scilicet penitus immortalem, vt beatitudo corporis in Christo haberet socios. Minus enim corporalis felicitas aliquid habere videtur, si desit corporalis societas: est enim homo secundum vitam corpoream animal sociale: nõ solùm propter indigentiam necessarij ad victũ (vt in hoc mundo contingit) sed etiam propter naturalẽ delectationem in ipsa corporali conuersatione consistentem. Rationes autem in litera ex beato Aug. disputatæ ad oppositum facilè solutionem recipiũt. nam verbum Petri Apostoli & à Hiero. contrà fertur, quod scilicet Petrus dixit, Cuius sepulchrũ apud nos est, quasi non ausus fuerit dicere, Cuius corpus apud nos est. & efficax inuenitur testimonium Petri: quia ex hoc quòd sepulchrũ Dauid tanto tempore apud eos perseuerauit, vt continens ipsum Dauid (hoc enim significat sepulchrum eius) ita q̃ nulla fuit vnquam in tanto tempore ambiguitas, quia Dauid persueraret in suo sepulchro: consequenter est q̃ non de ipso Dauid dictum fuerit, Non dabis sanctum tuum videre corruptionem. Confidit ergo testimonium Petri in hoc, quòd sepulchrũ Dauid inquantum sepulchrum Dauid, tanto tempore apud nos perseueraturi sit: forte tunc Christo resurgente, corpus eius amplius ibi non esset.

Annot. ¶Verbum autem Apostoli Pauli, Vt non sine nobis consummaretur, & potest referri ad consummationem beatitudinis substantialis, qua modo consummati sunt omnes Sancti in patria. Et hoc literæ videtur sufficere: quia loquitur de Cælesti patria, vt distinguitur cõtra viã peregrinationem: & potest nihilominus dici, quòd verbum Apostoli est generale ad Patres veteris Testamenti: veritati autem regulæ generalis acciderunt, narratur quòd monumẽta aperta sunt: & multa corpora Sanctorum, qui dormierant, surrexerũt. Non ergo Christus fuit primus resurgentium.

¶Præterea, Sicut Christus per suam resurrectionem est causa nostræ resurrectionis: ita per suam gratiã est causa nostræ gratiæ: secundum illud Ioan. 1. De plenitudine eius nos omnes accepimus. Sed alij prius tempore gratiam habuerunt quàm Christus: sicut omnes Patres veteris Testamẽti. Ergo etiam aliqui prius ad resurrectionem corporalem peruenerunt, quàm Christus.

¶SED CONTRA est quod dicitur primæ ad Corinth. 15. Christus resurrexit à mortuis, primitiæ dormientium. glos. Quia prius tempore & dignitate surrexit.

CONCLVSIO.

¶ Christus perfecta resurrectione primus fuit, qui resurrexit à mortuis, cùm non amplius, vt cæteri, morituri resurrexerit.

¶RESPONDEO dicendum, quòd resurrectio est reparatio à morte in vitam. Dupliciter autem aliquis eripitur à morte. Vno modo solùm à morte in actu, vt scilicet aliquis viuere incipiat qualitercunque post quã mortuus fuerat. Alio modo, vt aliquis liberetur non solùm à morte, sed etiam à necessitate: & quod plus est, à possibilitate moriendi. Et hæc est vera & perfecta resurrectio: quia quandiu aliquis viuit subiectus necessitati moriendi, quodãmodo mors ei dominatur: secundum illud Rom. 8. Corpus quidẽ mortuum est propter peccatũ. Illud etiam quod possibile est esse, secundũ quid dicitur esse, id est potentialiter. Et sic patet quòd illa resurrectio, qua quis eripitur solùm ab actuali morte, est resurrectio imperfecta. Loquẽdo igitur de resurrectiõe perfecta, Christus est primus resurgentiũ: quia ipse resurgendo, primò peruenit ad vitã penitus immortalem secundum illud Rom. 6. Christus resurgens ex mortuis, iam nõ moritur. Sed resurrectione imperfecta, quidam alij surrexerunt ante Christum, ad præmonstrandum quasi in quodam signo resurrectionem ipsius. Et sic patet responsio ad primum: quia & illi qui suscitati in veteri Testamento sunt, & illi qui suscitati sunt à Christo, sic redierunt ad vitam, vt iterum morerentur.

¶AD SECVNDVM dicendum, q̃ de illis qui resurrexerunt cum Christo, duplex est opinio. quidam enim asserũt, quòd redierunt ad vitam tanquam non iterũ moriturj: quoniam magis illis esset tormentum si iterum morerentur, quàm si non resurgerent. Et secundum hoc intelligendum erit, sicut Hiero. dicit super Matth. quòd non ante surrexerunt, quàm resurgeret Dominus. Vnde & Euangelista dicit, quòd exeuntes de monumentis, post resurrectionem eius venerunt in sanctam Ciuitatem, & apparuerunt multis. Sed Aug. in Epistola ad Enodium hanc opinionem commemorãs dicit, Scio quibusdã videri morte Domini Christi iam talem resurrectionem præstitam iustis, qualis nobis in fine promittitur. Qui si non iterũ repositis corporibus dormierunt, videndum est, quomodo intelligatur Christus primogenitus à mortuis si eum in illam resurrectionem tot præcesserũt. Quòd si respondetur, hoc esse dictũ per anticipationẽ, vt monumenta illo terremotu aperta intelligantur, cùm Christus in cruce pẽderet, resurrexisse autem iustorũ corpora non tunc, sed cùm ille prior resurrexisset: adhuc restat quod moueat, quomodo Petrus non de Dauid, sed de Christo asseruit fuisse prædictũ, carnem eius nõ vidisse corruptionẽ, per hoc quòd apud eos erat monumentum Dauid. & sic illos non cõuincebat, si corpus Dauid ibi iam nõ erat; quia esti antè in recenti sua morte resurrexisset, nec caro eius vidisset corruptionem, posset illud monumentũ manere. Durum autem videtur, vt Dauid non fuerit in illa resurrectione iustorũ, si eis iam æterna donata est, cuius Christus ex semine commendatur. Periclitabitur etiam illud quod ad Heb. de iustis antiquis dicitur, Ne sine nobis perficerentur, si iam in illa resurrectionis incorruptione constituti sunt, quo nobis perficiendis in fine promittitur. Sic ergo Aug. sentire videtur, quòd resurrexerint iterum morituri. Ad quod etiam videtur pertinere quod Hiero. dicit super Matthæ. Quòd sicut Lazarus resurrexit, sic & multa corpora Sanctorum resurrexerunt, vt Dominum ostenderent resurgentẽ. quanuis hoc in sermone de Assumptione sub dubio relinquat. Rationes tamen Aug. multò efficaciores videntur.

¶Ad tertium dicendum, quòd sicut ea quæ præcesserunt Christi aduentũ, fuerunt præparatoria ad Christum, ita gratia est dispositio ad gloriam. Et ideo ea quæ sunt gloriæ siue, quantum ad animam (sicut perfecta Dei fruitio) siue quantum ad corpus (sicut resurrectio gloriosa) prius tempore debuerunt esse in Christo sicut in autore gloriæ. gratiam verò conueniebat prius esse in his quæ ordinabantur ad Christum.

ARTICVLVS IIII.

¶ Vtrùm Christus fuerit causa suæ resurrectionis.

Psalme 48. co. 2. Et Io. 2. & 3. co. 2. & ad Ro. 4. fi.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur quòd Christus non fuerit causa suæ resurrectionis. Quicunque enim suscitatur ab alio, non est suæ resurrectionis causa. Sed Christus suscitatus est ab alio, secundum illud Act. 2. Quem Deus suscitauit solutis doloribus inferni. & Rom. 8. Qui suscitauit Iesum Christum à mortuis, viuificabit & mortalia corpora nostra, &c. Ergo Christus non est causa suæ resurrectionis.

¶Præterea, Nullus dicitur mereri, vel ab alio petit aliquid, cuius ipse est causa. Sed Christus sua passione meruit resurrectionem (sicut Aug. dicit super Ioan. quòd humilitas passionis meritum est gloriæ resurrectionis (ipse etiam petijt à Patre se resuscitari: secundum illud Psal. Tu autem Domine miserere mei, & resuscita me. Ergo non fuit causa suæ resurrectionis.

¶Præterea, Sicut Damasce. probat in quarto lib. resurrectio non est animæ, sed corporis, quod per mortem cadit. Corpus autem non potest sibi animam vnire, quæ est eo nobilior. ergo id quod resurrexit in Christo, non potuit esse causa suæ resurrectionis.

¶SED CONTRA est quod Dominus dicit Ioan. 10. Nemo tollit animam meam à me, sed ego pono eam, & iterum sumo eam. Sed nihil est aliud resurgere, quàm iteratò animam sumere. Ergo videtur quòd Christus propria virtute surrexerit.

CONCLVSIO.

¶ Christus secundum virtutem suæ diuinitatis causa fuit suæ resurrectionis; secundum humanitatem verò fuit à Deo & non propria virtute resuscitatus.

¶RESPONDEO dicendum, quòd (sicut suprà dictum est) per mortem non fuit separata diuinitas, nec ab anima Christi, nec ab eius carne. Potest igitur tam anima Christi mortui, quàm eius caro considerari dupliciter. Vno modo ratione diuinitatis. Alio modo ratione ipsius naturæ creatæ.

Secundum

Comment. ¶In corpore ponitur vna distinctio bimembris cum duabus conclusionibus secundum membra. Distinctio est: Tam anima quàm caro Christi mortui potest considerari dupliciter: vel ratione suæ naturæ, vel ratione deitatis coniunctæ. Prima conclusio est: Tam anima quàm caro Christi ratione deitatis causauit ipsam resurrectionem: & probatur ex auctoritate Apostoli. Secunda conclusio est: Nec anima nec caro Christi virtute suæ naturæ causauit resurrectionẽ, sed sic oportuit Christum resuscitari à Deo. Et ideo vtrumque inuenitur in sacra Scriptura; scilicet & quòd Christus resurrexit ex virtute, & quòd Christus suscitatus est à Deo, & petiit & meruit resurrectionem, &c. Omnia clara sunt in litera.

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶ *Super Quæstionis quinquagesimæquartæ Articulum primum.*

Sumit. IN titulo verum sumitur, vt distinguitur contra apparens, ita quòd apparentia excluditur non solum à corpore, sed à natura tali, scilicet humana. Itemque est quærere, an habuerit verum corpus & an habuerit in veritate corpus humanum.

Sument. ¶In corpore est vna conclusio: Corpus Christi post resurrectionem fuit verum corpus eiusdem naturæ, cuius fuerat prius. Probatur dupliciter. primò: Illud resurgere dicitur quod ce cidit: ergo oportuit vt idem corpus Christi eidem animæ vniretur in resurrectione: ergo corpus Christi post resurrectionem fuit verum eiusdem naturæ corpus.

Antecedens ex Damasceno autoritate. Prima cõsequentia probatur ex ratione resurrectionis: secunda autem ex hoc quòd veritas naturæ corporis est ex forma. Secundò probatur conclusio ex oppositio. Si corpus Christi fuisset phantasticum, non fuisset vera, sed apparens illius resurrectio. Reliqua in responsionibus argumentorum tacta inferius in propriis locis tractanda sunt.

¶ *Super Quæstionis quinquagesimæquartæ Articulum secundum.*

Sument. IN corpore vna conclusio: Corpus Christi resurrexit integrum, scilicet cũ carnibus & ossibus, &c. Probatur dupliciter. Primò ostẽdendo: Corpus Christi in resurrectiõe fuit eiusdem naturæ & alterius gloriæ: ergo totum habuit quicquid pertinet ad naturã corporis humani: ergo omnia ista fuerũt in corpore Christi. Secũda cõsequentia probatur: quia hęc omnia pertinẽt ad naturã humani corporis. Deinde probatur, q̃ hęc omnia integraliter fuerunt in Christo: quia aliter non fuisset resurrectio perfecta, si nõ fuisset integratum quicquid per mortẽ cecidérat. Et cõfirmatur autoritate Domini: Capillus de capite vestro nõ peribit, &c. Secundò probatur conclusio ab oppositio: q̃a dicere corpus Christi exuisse partibus naturalibus humano corpori, pertinet ad erroẽ Euthicij, duo dicẽtis. Primũ est, Corpus nostrũ in resurrectione erit impalpabile, ventis aëréque subtilius. Alterum est, Christus post confirmatam corda discipulorum palpãtium omne quod erat in eo palpabile, in subtilitatem aliquam redegit.

Infr. ar. 3. cor. Et opus. 60. cap. 22. col. 4.

Contra quod secundũ dictum rationẽ Gregorij Autos affert primò: & ipsius Futhicij reuocationem deinde, & demum arguit ex errore Valentini. Clara sunt in litera omnia intelligentibus quòd omnis mutatio species quædam mortis est.

¶ *Num totus sanguis Christi in passione effusus resurrexerit cum eo.*

Quæstio. ¶In resp onsionibus argumentorum & in corpore duæ magnæ quæstiones restant. Prima est quæ indecisa videtur propter varias opiniones: an totꝰ sanguis Christi in passione effusus resurrexerit cum eo. Secunda est nouæ, an Christo resurgente oportuerit sanguinẽ iterum reassumere.

¶ *Num Christum resurgentem oportuerit sanguinem reassumere.*

Quæstio. ¶Primæ quæstionis Autor tenet partem affirmatiuam in litera in responsione ad tertium, quo ad sanguinem in passione effusum, ea ratione quia erat de veritate humanæ naturæ & in corpore articuli adiungitur, quòd si non fuisset integratum quic quid per mortem cecidérat, non fuisset resurrectio perfecta.

¶Secundæ autem quæstionis non solus Autor, sed communis & Theologorum & Ecclesiæ sententia partem tenet affirmatiuam. Sed vtrũ hac ordiar, occurrit mihi magnum de ea dubium: & argumenti ducens ad partem negatiuam. Ad cuius intellectum, recolere oportet ex doctrina Pauli Apostoli primæ ad Corin. 15. quòd corpus nostrum hic est animale, resurget autem spirituale, & secundum Augustinũ corpus est animale, quandiu indiget alimento: ostẽ per oppositum tunc est spirituale, cũm non indiget amplius alimento. Ex qua doctrina habetur, quòd corpus Christi surrexit nõ animale, sed spirituale, hoc est non indigens alimento. Sub hac autem theologica tradițiõe subsimitur ex Philosophia, quòd sanguis in corpore humano nihil aliud est quàm alimentum humani corporis: vt expresse Aristotel. in 2. de Partibus animal. cap. 3. dicit, posse sanguinem esse vltimum alimentum in corpore animalium, & alimenti gratia datum animalibus à natura: ergo corpus Christi resurgens non indiguit sanguine: eiusdem enim rationis est indigere alimento interiori vel exteriori. Vnde idem est dicere corpus Christi post resurrectionem indigere sanguine, & indigere alimento quod est esse animale & nõ spirituale. Et cũm alimentũ quantumcunque vltimum non sit actu pars animalis, sed potentia totum, sequitur q̃ sanguis non sit actu pars animalis, & cõsequẽter nec hominis, & q̃ sanguis nõ est de integritate humanæ naturæ: quoniam integrũ est, cui nulla partiũ deest. Et quia verũ non est vltimũ & sic de aliis) ideo sequitur quòd nullus sanguis est de veritate humanæ naturæ: quia nõ est de integritate eius. Nec obstat q̃ exangues effecti, morimur aut mortui fumus: attestatur enim hoc ad dictã Philosophiã, q̃ sanguis est de necessitate requisitus ad vitam animaliũ habentium sanguinem, quoniam vt in 2. de Anima dicitur, tãdiu viuit, quãdiu alitur. Iungẽdo ergo Philosophiã Theologiæ, dicendũ videtur, q̃ sanguis pertinet ad necessitatẽ humani corporis secundum vitã animalẽ, q̃a est vltimũ elementũ: & nõ pertinet ad necessitatẽ humani corporis spiritualis: quale fuit corpus Christi in resurrectione. Et secundum hoc quod dicitur, Totũ quod per mortem cecidit resurrexit, si perfecta est resurrectio, intelligendũ est de toto quod est de necessitate corporis humani in statu seu vita animali. In oppositi autem est cõmunis Ecclesiæ sensus, & in Sacramento altaris vinum conuersum in Christi sanguinem, quem fatemur in Christi corpore esse.

¶Ad hanc quæstionem dicitur, quòd sanguis licet sit pars in potentia respectu carnis & membrorum: est tamen cum hoc etiam pars in actu respectu totius animalis. Ita quòd est & materia transiens partium posteriorum, & materia permanens respectu totius: sicut elementa in mundo sunt partes in potentia & materia transiens respectu mistorum, & sunt partes in actu & materia permanens respectu vniuersi. Probatur quæ hoc ex eo quòd triplex compositio in animali inuenitur: vt habetur in 2. de Partibus animalium. Prima est compositio ex elementis seu eorum virtutibus. Secunda est ex partibus similaribus: puta carne, osse, neruo. Tertia est ex partibus heterogeneis: vt manu, capite, &c. Ad primam autem compositionem spectat compositio animalis ex humoribus, quorum vnus est sanguis: & propterea quemadmodum componentia ram in secunda quãm in tertia compositiõe sunt partes in actu animalis: ita componentia in prima compositione, affirmanda sunt quòd sunt partes in actu animalis. Et ideo licet in resurrectiõne non sit opus sanguine, vt est pars in potentia, est tamen opus illo, vt est pars in actu: aliquin non resurgeret homo integer, deficeret enim sibi aliqua partium eius in actu.

¶Hæc responsio est apud me ambigua: quia non video necessitatem ponendi sanguinem & alios humores esse partes in actu animalis: cõpositio siquidẽ animalis ex humoribus, sufficienter saluari videtur, si sit compositio ex humoribus vt materia transeunte. Substantialis siquidem animalis integritas, si fomento non egeret, ex ipsis partibus similaribus puta carne, osse, neruo, tertia est ex partibus heterogeneis: vt manu, capite, &c. Ad primam autem ministrari videntur à natura, vt partes solidæ conseruentur, & non vt ipsi secundum se integrent animal. Cuius oppositum inuenitur in elementis, quæ secundum se ex prima intentione naturæ sunt de integritate vniuersi (vt patet in primo Cæl.) & quasi per accidens sunt materia mistorũ.

Et ideo nisi alibi in oppositum obstarent, rationabilius fortè diceretur, in resurrectione non resumi humores: quia tamen non oportet sapere nisi ad sobrietatem, indubiè credendum est sanctæ matris Ecclesiæ doctrinam sequendo sanguinem verè esse in Christi corpore post resurrectionem, quamuis ratio naturalis de hoc non appareat certa.

¶De prima autem quæstione, nec conclusionit nec mediorum video certitudinem: nam ratio Theologica ducit ad partem affirmatiuam, vt in litera habes, & in quolib. quinto, quæst. 3. articu. 1. Ratio autem naturalis ad partem potius ducere videtur negatiuam: quoniam nihil prohibet, in Christo fuisse passionis tempore sanguinem nutrimentalem, qui non est in resurrectione assumptus: quoniã nõ est maior ratio quare tunc nõ fuerit in Christo sanguis nutrimẽtalis, & alias fuerit & rursus, quare in ipso tunc non, & in aliis hominibus eiusdem ætatis sic, & rursus, quare tunc patiendo non, & si non fuisset tunc passus, fateremur in eo sanguinem nutrimentalem. Si autem in Christo tunc fuit nutrimentalis sanguis, constat quòd tunc effusus fuit, quem natura meliorem quantum potuerit, in finem reseruauerit. Non cogere autem argumenta hæc, sanguineus fuisse Christũ in cruciatu propassionis effusus, quum ante passionem post cœnam orauit, significat: nam tudor ille sanguineus, quum non ex æquinoctinali dispositione processerit (vt Aristot. in tertio de Historiis animalium proponit) ex maja dispositione sanguinis, & in tertio de Partibus animal. comgitur

Secundum igitur vnitæ diuinitatis virtutẽ, & corpus resumpsit animam, quam deposuerat, & anima corpus resumpsit, quod dimiserat: & sic Christus propria virtute resurrexit. Et hoc est quod de Christo dicitur 2. ad Corin. vlti. quòd etsi crucifixus est ex infirmitate nostra, sed viuit ex virtute Dei. Si autem consideremus corpus & animam Christi mortui secundum virtutem naturæ creatæ, sic nõ potuerunt sibi inuicem reuniri, sed oportuit Christum resuscitari à Deo.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd eadem est diuina virtus & operatio Patris & Filij. Vnde hęc duo sese consequũtur, quòd Christus sit suscitatus diuina virtute Patris, & suo ipsius.

¶Ad secundum dicendum, quòd Christus orando petijt & meruit suam resurrectionẽ inquantũ homo: nõ autem inquantũ Deus.

¶Ad tertium dicendum, quòd corpus secũdum naturam creatam nõ est potentius anima Christi, est tamen ea potentius secundũ virtutem diuinam: quæ etiam rursus secundum diuinitatem vnitam est potentior corpore, secundum naturam creatam. Et ideo secundum virtutem diuinam corpus & anima mutuò se resumpserunt: non autem secundum virtutem naturæ creatæ.

QVAESTIO QVINQVAgesimaquarta, *De qualitate Christi resurgentis, in quatuor articulos diuisa.*

DEINDE considerandum est de qualitate Christi resurgentis.

¶Et circa hoc quæruntur quatuor.

¶Primò, vtrùm post resurrectionem Christus habuerit verum corpus.

¶Secundò, vtrùm resurrexerit cum corporis integritate.

¶Tertiò, vtrùm corpꝰ eius fuerit gloriosũ.

¶Quartò, de cicatricibus in corpore eius apparentibus.

ARTICVLVS I.

¶Vtrùm Christus post resurrectionem habuerit verum corpus.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd Christus post resurrectionem non habuerit verum corpus. Verum enim corpus nõ potest simul esse cum alio corpore in eodem loco. Sed corpus Christi post resurrectionem fuit simul cum alio corpore in eodem loco: intrauit etiam ad discipulos fuos ianuis clausis, vt dicitur Ioan. 20. Ergo videtur quòd Christus post resurrectionem non habuerit verum corpus.

¶Præterea, Verum corpus non euanescit ab aspectu intuentium, nisi fortè corrumpatur. Sed corpus Christi euanuit ab oculis discipulorum cum intuentium, vt dicitur Lucæ vltimo. Ergo videtur quòd Christus post resurrectionem non habuerit verum corpus.

¶Præterea, Cuiuslibet veri corporis est determinata figura. Sed corpus Christi apparuit discipulis in alia effigie, vt patet Marc. vlti. Ergo videtur quòd Christus post resurrectionem non habuerit verum corpus humanum.

¶SED CONTRA est quod dicitur Luc. vlti. quòd Christo discipulis apparenti, conturbati & conterriti existimabant se spiritum videre, acsi non haberet verum corpus, sed phantasticum. Ad quod remouendum ipse postea subdit, Palpate & videte: quia spiritus carnem & ossa non habet, sicut me videtis habere. Non ergo habuit corpus phantasticum, sed verum.

CONCLVSIO.

¶Corpus Christi post resurrectionem fuit verum corpus, eiusdem naturæ, cuius fuerat prius.

¶RESPONDEO dicendum, quòd sicut Damas. dicit in 4. lib. illud resurgere dicitur, quod cecidit. Corpus autem Christi per mortem cecidit, inquantum scilicet fuit ab eo anima separata, quæ erat eius formalis perfectio. Vnde oportuit ad hoc, quòd esset vera Christi resurrectio, vt idem corpus Christi iterato eidem animæ vniretur. Et quia veritas naturæ corporis est ex forma, consequens est quòd corpus Christi post resurrectionem & verum corpus fuerit, & eiusdem naturæ, cuius fuerat prius. Si autem eius corpus fuisset phantasticum, non fuisset vera resurrectio, sed apparens.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd corpus Christi post resurrectionem, non ex miraculo, sed ex conditione gloriæ (sicut quidam dicũt) clausis ianuis ad discipulos introiuit: simul cum alio corpore in eodem loco existens. Sed vtrùm hoc habere posit corpus gloriosum ex aliqua proprietate sibi indita, vt simul cum alio corpore in eodem loco existat, inferius discutietur. vbi agetur de resurrectione communi. Nunc autem quantum ad propositum, sufficit dicere, quòd non ex natura corporis, sed potius ex virtute diuinitatis vnitæ, illud corpus ad discipulos (licet verum esset) ianuis clausis introiuit. Vnde Aug. dicit in quodam sermone Paschali, quòd quidam sic disputant, Si corpus erat, si hoc surrexit de sepulchro quod pependit in ligno, quomodo per ostia clausa intrare potuit? Et respondet, Si comprehendis modum, non est miraculum: vbi deficit ratio, ibi est fidei ædificatio. Et super Ioan. dicit, Moli corporis, vbi diuinitas erat, ostia clausa non obstiterunt. ille quippe non eis apertis intrare potuit, quo nascente virginitas matris inuiolata permansit. Et idem dicit Greg. in quadam Homil. de octaua Paschæ.

¶Ad secundum dicendum, quòd sicut dictum est. Christus resurrexit ad immortalẽ gloriæ vitam. Hæc est autem dispositio corporis gloriosi, vt sit spirituale, id est subiectum spiritui, vt Apostolus dicit 1. ad Cor. 15. Ad hoc autem quòd sit omnino corpus subiectum spiritui, requiritur quòd omnis actio corporis, subdatur spiritus voluntati. Quòd autem aliquid videatur, sit per actionem visibilis in visum, vt patet, per Philosophum in 2. de Anima. Et ideo quicunque habet corpus glorificatũ, in potestate sua habet, videri quãdo vult: & quando nõ vult, nõ videri. Hoc tamen habuit Christus nõ solùm ex cõditione corporis gloriosi sed etiã ex virtute diuinitatis, per quam fieri potest, vt etiam corpora nõ gloriosa miraculosè nõ videãtur: sicut præstitũ fuit beato Bartholomæo miraculosè, vt si vellet videretur: nõ autẽ videretur si nõ veller. Dicitur ergo q̃ Christus ab oculis discipulorũ euanuit, non quia corrumperetur aut resolueretur in aliqua insensibilia: sed quia sua voluntate desijt ab eis videri, vel eo præsente, vel etiam eo absẽdente velociter per dotem agilitatis.

¶Ad tertiũ dicendũ, quòd sicut Seuerianus dicit in sermone Paschali, Nemo putet Christum sua resurrectione sui vultus effigiem cõmutasse. Quod est intelligendũ quantum ad lineamenta membrorum: quia nihil inordinatum & deforme fuerat in corpore Christi per Spiritum sanctum concepto, quod in resurrectione corrigendum esset. accepit tamẽ in resurrectione gloriam claritatis. Vnde idem ibidem subdit, Sed mutatur effigies, dum efficitur ex mortali immortalis: vt hoc sit acquisiuisse vultus gloriam, non vultus substantiam perdidisse. Nec tamen illis discipulis in specie gloriosa apparuit: sed sicut in potestate eius erat vt corpus suum videretur vel non videretur, ita in potestate eius erat vt ex eius aspectu formaretur in oculis intuentium, vel forma gloriosa vel non gloriosa, aut etiam commixta, vel qualitercunque se habens. Modica tamen differẽtia, sufficit ad hoc quòd aliquis videatur in aliena effigie apparere.

ARTICVLVS II.

¶Vtrùm Christi corpus resurrexerit integrum.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd corpus Christi non resurrexerit integrũ. Sunt enim de pertinentia integritate humani corporis caro & sanguis, quæ Christus non videtur habuisse: dicitur enim 1. ad Corin. 15. Caro

Caro & sanguis regnum Dei non possidebunt. Christus autem resurrexit in gloria regni Dei. Videtur ergo quòd non habuerit carnem & sanguinem.

¶Præterea, Sanguis est vnus de quatuor humoribus. Si ergo Christus habuit sanguinẽ, pari ratione habuit alios humores, ex quibus caufatur corruptio in corporibus animalium. Sic ergo sequeretur quòd corpus Christi fuerit corruptibile, quod est inconueniens. Non igitur Christus habuit carnem & sanguinem.

¶Præterea, Corpus Christi quod resurrexit, in cælum ascendit. Sed aliquid de sanguine eius in quibusdam Ecclesiis reseruatur pro reliquijs. Non ergo resurrexit corpus Christi cum integritate omnium suarum partium.

¶SED CONTRA est quod Dominus dicit Luc. vlt. post resurrectionem discipulis loquens, Spiritus carnem & ossa nõ habẽt, sicut me videtis habere.

CONCLVSIO.

¶Corpus Christi in resurrectione omni ex parte gloriosum fuit, & integrum.

¶RESPONDEO dicendum, quòd (sicut suprà dictum est) corpus Christi in resurrectione fuit eiusdem naturæ, sed alterius gloriæ. Vnde quicquid ad naturã corporis humani pertinet, totum fuit in corpore Christi resurgentis. Manifestũ est autẽ, q̃ ad naturã corporis humani pertinẽt carnes, & ossa & sanguis, & alia huiusmodi. Et ideo omnia ista in corpore Christi resurgẽtis fuerunt, & etiam integraliter absq̃ omni diminutione, alioquin non fuisset perfecta resurrectio, si non fuisset redintegratum quicquid per mortem ceciderat. Vnde & Dominus fidelibus suis promittit dicens Matt. 10. Vestri autem & capilli capitis omnes numerati sunt. & Luc. 21. dicitur, Capillus de capite vestro non peribit. Dicere autem q̃ corpus Christi carnem & ossa nõ habuerit, & alias huiusmodi partes humano corpori naturales, pertinet ad errorem Euthicij, Constantinopolitanæ vrbis Episcopi: qui dicebat q̃ corpus nostrum in illa resurrectionis gloria erit impalpabile ventis aëréque subtilius: & quòd Dominus post confirmata corda discipulorum palpãtium, omne illud quod in eo palpari potuit, in subtilitatem aliquã redegit. Quod ibidem improbat Greg. quia corpus Christi post resurrectionem, immutatum non fuit, secũdum illud Rom. 6. Christus resurgens ex mortuis, iam non moritur. Vnde & ille quę dixerat, in morte retractauit. Si enim inconueniens est, vt Christus alterius naturæ corpus in sua conceptione acciperet, puta cæleste, sicut Valentinus asseruit, multò magis inconueniens est, quòd in resurrectione alterius naturæ corpus resumpserit, quia corpus in resurrectione, resumpsit ad vitam immortalem, quod in conceptione assumpserat ad vitam mortalem.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd caro & sanguis ibi non accipitur pro natura carnis & sanguinis, sed vel pro culpa carnis & sanguinis: sicut Grego. dicit in 14. Moral. Vel pro corruptione carnis & sanguinis: quia (vt Aug. dicit ad Consentiũ, de resurrectione carnis) non ibi erit corruptio & mortalitas carnis & sanguinis. Caro igitur secundum substantiam possidet regnum Dei: secundum quòd dictum est, Spiritus carnem & ossa non habet, sicut me videtis habere. Caro autem cùm secundũ corruptionem intelligitur, non possidebit, vnde continuò additum est in verbis Apostoli, Neque corruptio incorruptelam.

¶Ad secundum dicendum, quòd sicut Aug. dicit in eodem libro, fortasis accepta occasione sanguinis, vrgebit nos molestior perscrutator, & dicet, Si sanguis in corpore Christi resurgentis fuit, cur non & pituita, id est, phlegma, cur non & fel flauum, id est cholera, & fel nigrum, id est melancholia, quibus quatuor humoribus naturam carnis temperari, etiam medicinæ disciplina testatur? Sed quod libet quisquis addat, corruptionem addere caueat, ne fuæ fidei sanitatem castiratémque corrumpat. Valet enim diuina potentia de ista visibili atque tractabili natura corporum, quibuscũm mentibus auferre, quas voluerit qualitates, vt absit labes, scilicet corruptionis, absit effigies, absit motio, absit fatigatio, absit vescendi potestas, absit esuriendi necessitas.

¶Ad tertium dicendum, q̃ totus sanguis, qui de corpore Christi fluxit, cùm ad veritatem humanę naturæ pertineat, in corpore Christi reseruatur: & eadem ratio est de omnibus particulis ad veritatem & integritatem humanæ naturæ pertinentibus. Sanguis autem ille, qui in quibusdam Ecclesijs pro reliquijs conseruatur, non fluxit de latere Christi, sed miraculosè dicitur effluxisse de quadam imagine Christi percussa.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ARTICVLVS III.

¶Virùm Christi corpus resurrexerit gloriosum.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd corpus Christi non resurrexerit gloriosum. Corpora enim gloriosa sunt fulgentia: secundum illud Matthæi. 13. Fulgebunt iusti sicut sol in regno patris eorum, sed corpora fulgentia videntur secundum rationem lucis, non autem secundum rationem coloris. Cùm ergo corpus Christi visum fuerit sub coloris specie, ficut & prius videbatur, videtur quòd non fuerit gloriosum.

¶Præterea, Corpus gloriosum est incorruptibile. Sed corpus Christi nō videtur fuisse corruptibile: fuit enim palpabile, sicut & ipse dicit Lucæ vlti. Palpate, & videte. Dicit autem Gregorius in quadam Homilia, quòd corrumpi necesse est quod palpatur, & palpari non potest quod non corrumpitur. Non ergo corpus Christi fuit gloriosum.

¶Præterea, Corpus gloriosum non est animale, sed spirituale: vt patet primæ ad Corinthios 15. Sed corpus Christi videtur fuisse animale post resurrectionem: quia cum discipulis manducauit & bibit: vt legitur Lucæ vltimo, & Ioannis vltimo. Ergo videtur quòd corpus Christi non fuerit gloriosum.

¶SED CONTRA est quod Apostolus dicit ad Philipp. 3. Reformabit corpus humilitatis nostræ, configuratum corpori claritatis suæ.

CONCLVSIO.

¶Corpus Christi debuit gloriosum resurgere, cùm resurrectio nostra futura sit causa gloriosa resurrectionis.

¶RESPONDEO dicendum, quòd corpus Christi in resurrectione fuit gloriosum, & hoc apparet triplici ratione. Primò quidem, quia resurrectione Christi fuit exemplar & causa nostræ resurrectionis, vt habetur primæ ad Corinthios. 15. Sancti autem in resurrectione habebunt corpora gloriosa, sicut ibidem dicitur, Seminatur in ignobilitate, surget in gloria. Vnde cùm causa sit potior causato, & exemplar exemplato, multò magis corpus Christi resurgentis fuit gloriosum. Secundò, quia per humilitatem passionis meruit gloriam resurrectionis. Vnde & ipse dicebat, Nunc anima mea turbata est: quod pertinet ad passionem. & postea subdit, Pater clarifica nomen tuum: in quo petit gloriam resurrectionis. Tertiò, quia sicut suprà habitum est, anima Christi à principio suæ conceptionis fuit gloriosa per fruitionem diuinitatis perfectam. Est autem dispensatiuè factum (sicut suprà dictum est) vt ab anima gloria non redundaret in corpus, ad hoc quòd mysterium nostræ redemptionis sua passione impleret. Et ideo peracto hoc mysterio passionis & mortis, Christi statim anima in corpus in resurrectione resumptum, suam gloriam deriuauit: & ita factum est corpus illud gloriosum.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd omne quod recipitur in aliquo, recipitur in eo secundum modum recipientis. Quia igitur gloria corporis deriuatur ab anima (vt Augustin. dicit in Epistola ad Dioscorum) fulgor seu claritas corporis glorioſi est secundum colorem humano corpori naturalem: sicut vitrum diuersimodè coloratum recipit splendorem ex illustratione solis secundum modum sui coloris. Sicut autem in potestate hominis glorificati est, vt corpus eius videatur, vel non videatur (sicut dictum est) ita in potestate eius est, quòd claritas eius videatur vel non videatur, vnde potest in suo colore sine aliqua claritate videri: & hoc modo Christus suis discipulis post resurrectionem suam apparuit.

¶Ad secundum dicendum, quòd corpus ali quod dicitur esse palpabile, non solùm ratione resistentiæ, sed ratione suæ spissitudinis. Ad rarum autem & spissum sequuntur graue & leue, calidum & frigidum, & alia huiusmodi contraria, & quæ sunt principia corruptionis corporum elementarium. Vnde corpus quod est palpabile humano tactu, est naturaliter corruptibile. Si autem sit aliquod corpus resistens tactui, quod non sit dispositum secundum prædictas qualitates, quæ sunt propria obiecta tactus humani (sicut est corpus cæleste) tale corpus non potest dici palpabile. Corpus autem Christi post resurrectionem verè fuit ex elementis compositum, habens in se tangibiles qualitates, secundum quòd requirit natura corporis humani, & ideo naturaliter erat palpabile. Et si nihil aliud habuisset supra corporis humani naturam, fuisset etiam corruptibile. Habuit autem aliquid aliud quod ipsum incorruptibile reddidit: non quidem naturam cælestis corporis, vt quidam dicunt (de quo infrà magis inquiretur) sed gloriam redundantem ab anima beata, quia vt Augusti. dicit in Epistola ad Dioscorum, Tam potenti natura Deus fecit animam, vt ex eius plenissima beatitudine, redundet in corpus plenitudo sanitatis, id est incorruptionis vigor. Et ideo sicut Grego. dicit ibidem, Ostenditur corpus Christi post resurrectionem fuisse eiusdem naturæ, sed alterius gloriæ.

¶Ad tertium dicendum, quòd sicut Augu. dicit 13. de Ciui. Dei. Saluator noster post resurrectionem, iam quidem in spirituali carne, sed tamen vera, cibum & potum cum discipulis sumpsit non alimentorum indigentia, sed ea qua hoc poterat potestate. Vt enim Beda dicit super Lucam, aliter absorbet aquam terra sitiens, aliter solis radius calens: illa indigentia, iste potentia. Manducauit ergo post resurrectionem, non quasi cibo indigens, sed vt eo modo naturam corporis resurgentis astrueret. Et propter hoc non sequitur quòd fuerit eius corpus animale, quod est indigens cibo.

ARTICVLVS IIII.

¶Virùm corpus Christi debuerit cum cicatricibus resurgere.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur quòd corpus Christi non debuerit cum cicatricibus resurgere. Dicitur enim primæ ad Corinth. 15. quòd mortui resurgent incorrupti. Sed & cicatrices & vulnera ad quandam corruptionem pertinent & defectum. Non ergo fuit conueniens, vt Christus, qui est resurrectionis autor, cum cicatricibus resurgeret.

¶Præterea, Corpus Christi integrum resurrexit: sicut dictum est. Sed aperturæ vulnerum contrariantur integritati corporis; quia per eas discontinuatur corpus. Non ergo videtur fuisse conueniens, quòd in corpore Christi aperturæ vulnerum remanerent: etsi remanerent ibi quædam vulnerum insignia, quæ sufficiebant ad aspectum ad quem Thomas credidit: cui dictum est, Quia vidisti me Thoma, credidisti.

¶Præterea, Damasce. dicit in quarto lib. quòd post resurrectionem de Christo dicuntur quædam verè, quæ non habuit secundum orbit. nihil tamen est commune vniuocum corruptibili & incorruptibili: corpori, vasi cælum resisteret tactui, si quis ad orbem lunæ perrefire vellet: ibi enim sensum non tamen sensibile retur tactu desitus eius: sed tantum tactui resisteret pars densa quantum pars minus densa. Et propterea in litera dicitur, quòd corpora tionæ suæ spissitudinis palpabile, est naturaliter corruptibile.

¶Super Quæstionis quinquagesimæquartæ Articulum quartum.

Arist. TItulus prout cō. munitur in Ecclesia cicatrices Christi intelliguntur scilicet vt cum foraminibus sumuntur.

¶In corpore vnica est conclusio: Conuenit animam Christi reassumere corpus cum cicatricibus. Probatur quæ rationibus quæ patent in litera.

¶Vbi aduerte, quòd Autor Aug. sentens, rationem cicatricum Christi non ex parte corporis, sed animæ reddit inquo niam non ad pulchritudinem corporis, sed animæ spectant. Vt enim in responsione ad secundum dicitur, aperturæ illa vulnerum recompensarur per maiorem, decorem: in quo manifestatur, quòd ex parte corporis recompensatione eger. Reliqua clara sunt in litera.

¶Super Quæstionis quinquagesimæquintæ Articulum primum.

Arist. TItulus de manifestatione facta Christi discipulis quæritur, an talis manifestatio debuerit fieri omnibus publicè, sicut publicè manifestata est passio.

Element. ¶In corpore primo ponitur vna distinctio bimembris: scilicet eorum quæ cognoscuntur, quædam communi lege, quædam solo gratiæ munere sunt cognoscibilia. Deinde ponitur conclusio responsiua: Christi resurrectio non debuit omni populo manifestari, sed quibusdam, per quos abilis crederetur. Probatur quia Christus resurrexit ad vitam gloriosam ergo, &c. Consequentia probatur ex differentia inter dicta duo genera cognoscibilium consistente in hoc, quòd primum genus exponitur cognoscendum omnibus: secundum autem legem diuinam gradatim per quosdam ad alios deriuatur. constat autem vitam gloriosam sub secundo genere contineri, &c. claiè patent omnia in litera.

dum naturam, sed secundum dispensationem, ad certificandum quòd ipsum quod passum est corpus, resurrexit, vt cicatrices. Cessante autem causa, cessat effectus. Ergo videtur quòd certificatis discipulis de sua resurrectione, cicatrices vlterius non habuerit. Sed non conueniebat immutabilitati gloriæ quòd aliquid assumeret quod perpetuò in eo non remaneret. Ergo videtur quòd non debuerit corpus cum cicatricibus in resurrectione resumere.

¶SED CONTRA est quod Dominus dicit Thomæ Ioan. 20. Infer digitum tuum huc, & vide manus meas, & affer manum tuam, & mitte in latus meum, & noli esse incredulus, sed fidelis.

CONCLVSIO.

¶Decuit animam Christi in resurrectione corpus cum cicatricibus resumere, & vt victoria sua triumphum circumferret, & dubios in fide firmaret.

¶RESPONDEO dicendum, quòd conueniens fuit animam Christi in resurrectione corpus cum cicatricibus resumere. Primò quidem propter gloriam ipsius Christi: dicit enim Beda super Lucam, quòd non ex impotentia curandi, cicatrices seruauit, sed vt in perpetuum victoriæ suæ circunferat triumphum. Vnde & Augustinus dicit in 22. de Ciuitate Dei, Quòd fortassis in illo regno in corporibus martyrum videbimus vulnerum cicatrices, quæ pro Christi nomine pertulerunt. Non enim deformitas in eis, sed dignitas erit, & quædam, quanuis in corpore, non corporis, sed virtutis pulchritudo fulgebit. Secundò ad confirmandum corda discipulorum circa fidem suæ resurrectionis. Tertiò, vt Patri pro nobis supplicans, quale genus mortis pro homine pertulerit, semper ostendat. Quartò, vt sua morte redemptis, quàm misericorditer sint adiuti, propositis eiusdem mortis indicijs, insinuet. Postremò, vt in iudicio quàm iustè damnentur, ibidem denuntiet. Vnde sicut Augustin. dicit in lib. de Symbolo, Sciebat Christus quare cicatrices in suo corpore seruaret: sicut enim demonstrauit Thomæ non credenti nisi tangeret & videret, ita etiam inimicis vulnera demonstraturus est sua, vt conuincens eos veritas dicat: Ecce hominem quem crucifixistis, videtis vulnera quæ infixistis, agnoscitis latus quod pupugistis: quoniam per vos & propter vos apertum est, nec tamen intrare voluistis.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd cicatrices illæ quæ in corpore Christi permanserunt, non pertinent ad corruptionem vel defectum: sed ad maiorem cumulum gloriæ inquantum sunt quædam virtutis insignia, & in illis locis vulnerum quidam specialis decor apparebit.

¶Ad secundum dicendum, quòd illa apertura vulnerum, quantùm fit cum quadam solutione continuitatis, totum tamen hoc recompensatur per maiorem decorem gloriæ, vt corpus non sit minus integrum, sed magis perfectum. Thomas autem non solùm vidit, sed etiam vulnera tetigit: quia (vt dicit Leo Papa) sufficit sibi ad fidem propriam, vidisse quod viderat, sed nobis operatus est, vt tangeret quem videbat.

¶Ad tertium dicendum, quòd Christus in suo corpore voluit cicatrices vulnerum remanere, non solùm ad certificandum discipulorum fidem, sed etiam propter alias rationes. Ex quibus apparet, quòd semper in eius corpore cicatrices illæ remanebunt: quia (vt Augustinus dicit ad Consentium, de resurrectione carnis) Domini corpus in cælo esse credo, vt erat quando ascendit in cælum. Et Gregor. 24. Moral. dicit, Quòd si quid in corpore Christi post resurrectionem potuit immutari, contra veridicam Pauli sententiam, post resurrectionem Dominus redijt in mortem: quod quis dicere vel stultus præsumat, nisi qui veram carnis resurrectionem denegat? Vnde patet quòd cicatrices, quas Christus post resurrectionem in suo corpore ostendit, nunquam postmodum ab illo corpore sunt remotæ.

QVAESTIO QVINQVAGESIMAQVINTA
De manifestatione resurrectionis, in sex articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de manifestatione resurrectionis Christi.

¶Et circa hoc quæruntur sex.

¶Primò, vtrùm Christi resurrectio omnibus manifestari debuerit, an solùm quibusdam specialiter personis.

¶Secundò, vtrùm fuisset conueniens, quòd eis videntibus resurgeret.

¶Tertiò, vtrùm post resurrectionem debuerit cum suis discipulis conuersari.

¶Quartò, vtrùm fuerit conueniens, quòd suis discipulis in aliena effigie appareret.

¶Quintò, vtrùm resurrectionem suam argumentis manifestare debuerit.

¶Sextò, de sufficientia illorum argumentorum.

ARTICVLVS I.

¶Virùm resurrectio Christi debuerit omnibus manifestari.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd resurrectio Christi debuerit omnibus manifestari. Sicut enim publico peccato debetur poena publica (secundum illud primæ ad Timoth. 5. Peccantes coram omnibus argue) ita meritò publico debetur præmium publicum. Sed claritas resurrectionis est præmium humilitatis passionis: vt Augustin. dicit super Ioan. Cùm ergo passio Christi fuerit omnibus manifestata, eo publicè patiente, videtur quòd gloria resurrectionis ipsius omnibus manifestari debuerit.

¶Præterea, Sicut passio Christi ordinatur ad nostram salutem, ita & eius resurrectio: secundum illud Rom. 4. Resurrexerit propter iustificationem nostram. Sed illud quo ad communem vtilitatem pertinet, omnibus debet manifestari. Ergo resurrectio Christi omnibus debuit manifestari, & non specialiter quibusdam.

¶Præterea, Illi quibus manifestata est resurrectio Christi, fuerunt resurrectionis testes: vnde dicitur Act. 4. Quem Deus suscitauit à mortuis cuius nos testes sumus. Hoc autem testimonium ferebant publicè prædicando. Quod quidem non contingit mulieribus: secundum illud primæ ad Corinth. 14. Mulieres in Ecclesiis taceant. & primæ ad Timoth. 2. Docere mulieri non permitto. Ergo videtur quòd inconuenienter resurrectio Christi manifestata fuerit primò mulieribus, quàm omnibus communiter.

¶SED CONTRA est quod dicitur Act. 10. Quem Deus suscitauit tertia die, & dedit eum manifestum fieri non omni populo, sed testibus præordinatis à Deo.

CONCLVSIO.

¶Christi gloriosa resurrectio non omni populo manifestari debuit, sed quibusdam à Deo præordinatis, per quos manifestata ab aliis crederetur.

¶RESPONDEO dicendum, quòd eorum, quæ cognoscuntur, quædam cognoscuntur communi lege naturæ, quædam autem cognoscuntur ex speciali munere gratiæ: sicut ea quæ diuinitus reuelātur. Quorum quidem, vt Diony. dicit in lib. Cæle. Hierar. hæc est lex diuinitus instituta, vt à Deo immediatè superioribus reuelentur, quibus mediantibus deferantur ad inferiores, sicut patet in ordinatione cælestium spirituum. Ea verò, quæ pertinent ad futuram gloriam, communem hominum cognitionem excedunt: secundum illud Isa. 64. Oculus non vidit Deus absque te, quæ præparasti *expectantibus te. Et ideo huiusmodi ab homine non cognoscuntur nisi diuinitus reuelata, sicut Apostolus dicit primæ ad Corinthios 2. Nobis reuelauit Deus per Spiritum suum. Quia igitur Christus resurrexit gloriosa resurrectione, ideo eius resurrectio non omni populo manifestata est, sed quibusdam quorum testimonio deferretur in aliorum notitiam.

Alias diligentius.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd passio Christi peracta est in corpore adhuc habente naturam passibilem, quæ communi lege nota est omnibus. & ideo passio Christi omni populo immediatè manifestari potuit. Resurrectio autem Christi facta est per gloriam Patris: vt Apost. dicit Rom. 6. & ideo

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶ Super Quæstionis quinquagesimæquintæ Articulum secundum.

Coment. TItulus clarus est. ¶ In corpore vnica est conclusio: Resurrectio Christi nõ debuit ab hominibus immediatè videri, sed ab angelis nuntiari. Probatur: Ordo diuinitus institutus exigit, vt ea quæ sunt supra homines cognoscibilia, hominib⁹ per angelos reuelẽtur: vt pater ex Dio. sed resurrectio Christi est huiusmodi: ergo. Et confirmatur autoritate Hilarij.

¶ In responsione ad secundum adde quòd ascensio Christi quantũ ad terminum ad quem excedentem cognitionem humanam, manifestata est discipulis ab angelis, dicentibus, Hic Christus qui assumptus est à vobis in cælum.

¶ Super Quæstionis quinquagesimæquintæ Articulum tertium.

Coment. TItulus clarus. ¶ In corpore vna conclusio: Christus post resurrectionẽ non debuit continuè cũ discipulis conuersari. Probatur: Duo erant discipuli declaranda, scilicet veritas resurrectionis & gloria resurgentis: sed prima non exigebat continuam conuersationẽ, secundò autem nocere potest cõtinua cõuersatio: ergo. Minor declaratur in littera quo ad singulas partes. Et confirmatur autoritate verborum Christi in Euangelio, & expositionis Bedæ: quę ad hoc tendunt, vt monstrent q̃ continua conuersatio cũ discipulis, erat de pertinẽtibus ad vitam mortalem: hoc enim significat Christus dicens, Cùm adhuc essem vobiscum.

& ideo immediatè manifestata est, nõ omnibus, sed quibusdam. Quòd autem publicè peccantibus pœna publica imponitur, intelligendum est de pœna præsentis vitæ: & similiter publica merita publicè præmiari oportet, vt alij prouocẽtur. Sed pœnę & præmia futuræ vitæ non publicè omnibus manifestantur, sed specialiter illis, qui ad hoc prædestinati sunt à Deo.

¶ Ad secundum dicẽdum, quòd resurrectio Christi sicut est ad communem omnium salutem, ita in notitiam omnium peruenit. Nõ quidem sic, quòd immediatè omnibus manifestaretur, sed quibusdam, per quorũ testimonium deferretur ad omnes.

¶ Ad tertiũ dicendum, q̃ mulieri nõ permittitur publicè docere in Ecclesia: permittitur autem ei priuatim aliquos domestica admonitione instruere. Et ideo sicut Ambro. dicit super Luc. Ad eos fœmina mittitur, qui domestici sunt, non autẽ mittitur ad hoc quòd resurrectionis testimoniũ ferat ad populũ.

Ideo autem primò mulieribus apparuit, vt mulier, quæ primò nuntium mortis ad hominem detulit, primò etiam vitam resurgentis Christi in gloria nuntiaret. Vnde Cyrillus dicit, Fœmina quæ quondam mortis fuit ministra, venerandũ resurrectionis mysterium prima percepit, & nuntiat: adeptũ est igitur fœmineum genus, & ignominiæ absolutionem, & maledictionis repudium.

Similiter etiam per hoc ostenditur, quòd quantum ad statum gloriæ pertinet, nullum detrimentum patietur fœmineus sexus: sed si maiori charitate feruebunt, maiori etiam gloria ex visione diuina potientur, eo quòd mulieres quæ Dominum artius amauerunt, intantum, vt ab eius sepulchro discipulis etiam recedentibus non recederent, primò viderunt Dominum in gloria resurgentem.

ARTICVLVS II.

¶ Vtrùm fuisset conueniens, quòd discipuli viderent Christum resurgere.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur conueniens fuisse, quòd discipuli viderent Christũ resurgere. Ad discipulos enim pertinebat resurrectionem Christi testificari: secundum illud Actu. 4. Virtute magna reddebant Apostoli testimonium resurrectionis Iesu Christi domini nostri. Sed certissimum est testimonium de visu. Ergo conueniens fuisset, vt ipsam resurrectionem Christi viderent.

¶ Præterea, Ad certitudinem fidei habendam, discipuli ascensionem Christi viderunt: secundum illud Actu. 1. Videntibus illis, eleuatus est. Sed similiter oportet de resurrectione Christi certã fidem habere. Ergo videtur quòd discipulis videntibus, debuerit Christus resurgere.

¶ Præterea, Resurrectio Lazari quoddam indicium fuit futuræ resurrectionis Christi. Sed discipulis videntibus, Dominus Lazarum suscitauit. ergo videtur quòd etiam Christus resurgere debuerit, discipulis videntibus.

¶ SED CONTRA est quod dicitur Mar. vlti. Resurgens Dominus mane prima sabbati, apparuit primò Mariæ Magdalenæ. Sed Maria Magdalena non vidit eum resurgere: sed cùm eum quæreret in sepulchro, audiuit ab angelo, Surrexit non est hîc. Ergo nullus vidit eum resurgere.

CONCLVSIO.

¶ Cùm Christus resurgens ad vitam communiter omnibus notam minimè redierit, non debuit eius resurrectio immediatè ab hominibus videri, sed ab Angelis nuntiari.

¶ RESPONDEO dicendum, quòd sicut dicit Apostol. Roma. 13, quæ à Deo sunt, ordinata sunt. Est autem hic ordo, diuinitus institutus, vt ea quæ supra homines sunt, hominibus per angelos reuelentur, vt patet per Dion. 4. c. Cæl. hier. Christus autem resurgens non rediit ad vitam communiter hominibus notã, sed ad vitam quandam immortalem & Deo conformem: secundũ illud Rom. 6. Quòd enim viuit, viuit Deo. Et ideo ipsa Christi resurrectio non debuit immediatè ab hominibus videri, sed eis ab angelis nuntiari. Vnde Hilarius dicit super Matth. quòd ideo angelus prior resurrectionis est index, vt quodam famulatu paternæ voluntatis, resurrectio nuntiaretur.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd Apostoli potuerunt testificari Christi resurrectionem etiam de visu: quia Christum post resurrectionem viuentem, oculata fide viderunt, quem mortuum sciuerant. Sed licet ad visionem beatam peruenitur per auditum fidei: ita ad visionem Christi resurgentis, peruenerunt homines per ea, quæ prius ab angelis audierunt.

¶ Ad secundum dicendum, quòd ascensio Christi quantum ad terminum à quo, non transcendebat hominum communem notitiam: sed solùm quantum ad terminum ad quem. Et ideo discipuli potuerunt videre ascensionem Christi quantum ad terminum à quo, id est, secundum quòd eleuabatur à terra: non autem viderunt ipsam, quantum ad terminum ad quem, quia non viderũt quomodo reciperetur in cælo. Sed resurrectio Christi transcendebat communem notitiam, & quãtum ad terminum à quo (secundum quòd anima rediit ab inferis, & corpus de sepulchro clauso exiuit) & quantum ad terminum ad quem: secundum q̃ est adeptus vitam gloriosam. Et ideo non debuerit resurrectio fieri sic quòd ab homine videretur.

¶ Ad tertium dicendum, quòd Lazarus resuscitatus est, vt rediret ad vitam, quam prius habuerat: quæ ad communem notitiã hominum non transcendit. Et ideo non est similis ratio.

ARTICVLVS III.

¶ Vtrùm Christus post resurrectionem debuerit continuè cum discipulis conuersari.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd Christus post resurrectionem debuerit continuè cum discipulis conuersari. Ad hoc enim discipulis post resurrectionem apparuit, vt eos de fide resurrectionis certificaret, & consolationem perturbatis afferret: secundum illud Ioan. 20. Gauisi sunt discipuli viso Domino. Sed magis fuissent certificati & consolati, si eis continuè suam præsentiam exhibuisset. ergo videtur quòd continuè cum eis debuerit conuersari.

¶ Præterea, Christus resurgens à mortuis non statim ascendit in cælum, sed post dies quadraginta, vt habetur Actu. primo. Illo autem tempore intermedio, in nullo alio loco potuit conuenientius esse, quàm vbi discipuli eius erant pariter congregati. ergo videtur quòd communiter cum eis conuersari debuerit.

¶ Præterea, Ipso die resurrectionis Dominicæ, quinquies Christus apparuisse legitur: vt Augustin. dicit in lib. de Consensu Euangelistarum. Primò quidem mulieribus ad monumentum: secundò, eisdem regredientibus à monumento in itinere: tertiò Petro: quartò, duobus discipulis euntibus in castellum: quintò pluribus in Hierusalem, vbi non erat Thomas. Ergo etiam videtur quòd & alijs diebus ante suam ascensionem, ad minus plures debuerit apparere.

¶ Præterea, Dominus ante passionem eis dixerat Matthæi 26. Postquam resurrexero, præcedam vos in Galilæam: quod etiam angelus & ipsemet Dominus post resurrectionem mulieribus dixit. Et tamen antea in Hierusalem ab eis visus est, & ipso die resurrectionis (vt dictum est) & etiam die octauo, vt legitur Ioan. 20. Non ergo videtur quòd conuenienti modo post resurrectionem cum discipulis fuerit conuersatus.

¶ SED CONTRA est quod Ioan. 20. dicitur, quòd post dies octo, Christus discipulis apparuit. Non ergo continuè conuersebatur cum eis.

CONCLVSIO.

¶ Non debuit Christus postquam surrexit à mortuis, diu cum discipulis suis conuersari, ne ad vitam redisse mortalem putaretur, sed aliquanto tempore, vt se verè resurrexisse ostenderet.

¶ RESPONDEO dicendum, quòd circa resurrectionem Christi duo erant discipulis declarãda, scilicet ipsa veritas resurrectionis, & gloria resurgentis. Ad veritatem autem resurrectionis manifestandã, sufficit quòd pluries eis apparuit, & cum eis familiariter est locutus & comedit & bibit, & se eis palpandum præbuit. Ad gloriam autem resurgentis manifestandam, noluit continuè conuersari cum eis, sicut prius fecerat, ne videretur ad talem vitam resurrexisse, qualem prius habuerat. Vnde Luc. vlti. dicit eis, Hæc sunt verba, quæ locutus sum ad vos, cùm adhuc essem vobiscũ. Tũc quidem erat cum eis præsentia corporali, sed ante cum eis fuerat non solùm corporali præsentia, sed etiam per similitudinem mortalitatis. Vnde Beda prædicta verba exponens dicit, Cùm adhuc essem vobiscum, id est, cùm adhuc essem in carne mortali, in qua estis & vos: tunc quidem in eadem carne resuscitatus erat, sed cum illis in eadem mortalitate non erat.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd frequens Christi apparitio sufficiebat ad certificandum discipulos de veritate resurrectionis. Conuersatio autem cõtinua eos potuisset ducere in errorem, vt ad similem vitam cum resurrexisse crederent, quã prius habuerat. Consolationem autem de continua sui præsentia eis in alia vita repromisit: secũdum illud Ioan. 16. Iterum videbo vos, & gaudebit cor vestrum, & gaudium vestrum nemo tollet à vobis.

¶ Ad secundum dicendum, quòd Christus non ideo non continuè conuersabatur cum discipulis, quia reputaret se alibi conuenientius esse: sed quia hoc discipulis instruendis conuenientius iudicabat, si non cõtinuè conuersaretur cũ eis ratione prædicta. Incognitum autem est quibus in locis intermedio tempore corporaliter esset: cùm hoc Scriptura non tradat, & in omni loco sit dominatio eius.

¶ Ad tertium dicendum, quòd ideo prima die frequentius apparuit: quia per plura indicia erant admonendi, vt a principio fidem resurrectionis reciperent. Postquam autem iam eam receperant, non oportebat eos iam certificatos, tam frequentibus apparitionibus instrui. Vnde in Euangelio non legitur, quòd post primum diem eis apparuerit nisi quinquies: vt enim Augustinus dicit in lib. de consensu Euãgelistarum, post primas quinque apparitiones. Sextò eis apparuit, vbi vidit eum Thomas. Septimò ad mare Tyberiadis in captione piscium. Octauò, in monte Galilææ, secundum Matt. Nonò, quòd dicit Mar. Nouissimè recumbentibus: quia iam non erant in terra cum illo conuiaturi. Decimò in ipso die Ascensionis, non iam in terra: sed eleuatus in nube, cùm in cælum ascenderet. Sed nõ omnia scripta sunt: sicut Ioã. 60 fatetur. Crebra enim erat eius cum eis conuersatio, priusquam ascendisset in cælũ: & hoc ad cõsolationem ipsorum. Vnde & 1. ad Cor. 15. dicitur, quòd visus est plusquam quingentis fratribus simul, deinde visus est Iacobo, de quibus apparitionibus in Euangelio non habetur mentio.

¶ Ad quartum dicendum, quòd sicut Chrysost. dicit, exponens illud quod dicitur Matth. 16. Postquam resurrexero, præcedam vos in Galilæam. Non, inquit, in longinquam quandam regionem, vt eis appareat, vadit: sed in ipsa gente & in ipsis ferè regionibus, in quibus cum eo plurimùm fuerant cõuersati: vt & hinc 70 crederent, quoniam qui crucifixus est, ipse est & qui resurrexit.

Propter hoc etiam in Galilæam se ire dicit, vt à timore Iudæorum liberarentur. Sic ergo, vt Ambr. dicit super Luc. Dominus mandauerat discipulis, vt in Galilæa eum viderent: sed illis ob metum intra conclaue residentibus, ipse primum se obtulit (nec hoc est promissi transgressio, sed potius festinata ex benignitate impletio) postea verò confirmatis animis, illi Galilæam petierunt. Vel nihil obstat, si dicamus pauciores intra conclaue, & quamplures in monte fuisse. Vt enim Eusebius dicit, duo Euangelistæ, scilicet Lucas & Ioannes solis vndecim hunc scribunt apparuisse in Hierusalem; cæteri verò duo in Galilæam properare, non solis vndecim, sed vniuersis discipulis & fratribus dixerunt angelum & Saluatorem iussisse. De quibus & Paulus meminit dicens, Deinde apparuit plusquam quingentis fratribus simul. Est autem verior solutio, quòd prius in Hierusalem latitantibus semel aut bis visus est, ad eorum consolationem in Galilæa verò non clam aut semel aut bis, sed cum multa potestate ostensionem sui fecit, præbens se eis viuentem, post passionem in signis multis: vt Lucas testatur in Actibus.

Vel, sicut dicit Augustinus in lib. de Consensu Euangelistarum, quòd ab angelo & Domino dictum est, quòd præcederet eos in Galilæam, prophetice accipiendum est: in Galilæa enim secundum transmigrationis significationem intelligendum occurrit, quòd Christi gratia de populo Israel transmigratura erat ad Gentes, quibus Apostoli prædicantes non crederentur, nisi eis ipse Dominus viam in cordibus hominum præpararet, & hoc intelligitur, Præcedet vos in Galilæam. Secũdum illud autem, quòd Galilæa interpretatur reuelatio, non iam in forma serui intelligendus est, sed in illa, in qua æqualis est Patri, quam promisit dilectoribus suis, quo nos præcedens non deseruit.

ARTICVLVS IIII.

¶ Vtrùm Christus debuerit discipulis in alia effigie apparere.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur quòd Christus non debuerit discipulis in alia effigie apparere. Non enim potest apparere secundum veritatem nisi quod est. Sed in Christo non fuit nisi vna effigies. Si ergo Christus in alia effigie apparuit, non fuit apparitio vera, sed ficta: quod est inconueniens, quia vt Aug. dicit in lib. 83. q. Si fallit Christus, veritas non est, est autem veritas Christus. Ergo videtur quòd Christus non debuerit discipulis in alia effigie apparere.

¶ Præterea, Nihil potest in alia effigie apparere, quàm habeat, nisi oculi intuentium aliquibus præstigijs detineãtur. Huiusmodi autem præstigia cùm fiant magicis artibus, non conueniunt Christo secundum illud 2. ad Cor. 6. Quæ conuentio Christi ad Belial? Ergo videtur quòd nõ debuerit in alia effigie apparere.

¶ Præterea, Sicut per sacram Scripturam nostra fides certificatur, ita discipuli certificati sunt de fide resurrectionis, per Christi apparitiones. Sed sicut Augustinus dicit in Epistola ad Hieron. si vel vnum mendacium in sacra Scriptura recipiatur, infirmabitur tota sacræ Scripturæ autoritas. Ergo si vel in vna apparitione Christus discipulis apparuit aliter quàm esset, infirmabitur quicquid discipuli post resurrectionem viderunt in Christo: quod est inconueniens. Non ergo debuit in alia effigie apparere.

¶ SED CONTRA est quod dicitur Mar. vlti. Post hæc duobus ex eis ambulantibus, ostensus est in alia effigie, euntibus in villam.

CONCLVSIO.

¶ Debuit Christus ad credendum dispositis in propria post resurrectionem apparere effigie, cæteris autem minus dispositis effigiem mutare pro varia illorum dispositione.

¶ RESPONDEO dicendum, quòd (sicut dictum est) resurrectio Christi manifestanda fuit hominibus per modum, quo eis diuina reuelantur. Innotescunt autem diuina hominibus diuersimodè, secundum quòd diuersimodè sunt affecti. Nam illi, qui habent mentem bene dispositam, secundum veritatem diuina percipiunt. Illi autem, qui non habent mentem bene dispositam, diuina percipiunt cum quadam confusione dubietatis, vel erroris. Animalis enim homo non percipit ea quæ sunt spiritus Dei, vt dicitur 1. ad Cor. 2. Et ideo Christus quibusdam ad credendum dispositis, post resurrectionem apparuit in sua effigie. Illis autem in alia effigie apparuit, qui iam videbantur circa fidem tepescere. Vnde dicebant, Nos autem sperabamus, quia ipse esset redempturus Israel. Vnde Greg. dicit in Homil. quòd talem se exhibuit eis in corpore, qualis apud illos erat in mente: quia enim adhuc in eorum cordibus peregrinus erat à fide,

Universidad de Sevilla
Biblioteca

¶ *Super Quæstionis quinquagesimæquinta Articulum quintum.*

Titulus in principio corporis ab ipso Auctore declaratur.

Comment. ¶ In corpore, primò declaratur duplex acceptio argumenti, scilicet prout est ratio, rei dubiæ faciens fidem: vel prout est sensibile signum ad manifestandam veritatem.

¶ Secundò respondetur quæstio, sumendo argumentū primo modo, duplici conclusione. Prima est, Christus non probauit discipulis resurrectionem suam per argumenta. Secunda est, Christus probauit eis resurrectionem suam per argumentum tale (hoc est secundum quid) scilicet per factam Scripturam. Prima conclusio probatur, quia deerant principia argumenti nota discipulis. Secunda probatur ex Euangelio Luc. vlt.

Annot. ¶ Vbi scitò, quòd pluries post resurrectionem visus est Dominus hoc argumento, scilicet cum discipulis euntibus in Emaus & cum Apostolis aperiendo illis sensum, vt intelligerent Scripturas, & in verbis allatis in litera.

Comment. ¶ Tertiò respondetur quæ- * *Alias sito, accipiendo argumentum secundo modo, vna conclusione: Christus suã resurrectionem multis argumẽtis cõuenienter declarauit. Probatur dupliciter quare hoc fecerit, & ex parte cordis, & ex parte officij prædicandi.* *Aliud.*

¶ *Super Quæstionis quinquagesimamquintæ Articulum sextum.*

Comment. Titulus clarus.

¶ In corpore est vna conclusio responsiua quæsito: Vtraque manifestatio resurrectionis, scilicet per testimonium, & per argumentum, id est signum sensibile, fuit sufficiẽs in suo genere: hoc est alterius in genere testimonij, altera in genere signi sensibilis.

3. dist. 21. q. 2. art. 3. & 4. Et opus. 3. c. 245. Et opus. 60. c. 22. & 4.

¶ Et intelligitur sufficientiam ad causandam certitudinem fidei, non certitudinem scientiæ. Manifestatur conclusio quo ad primam partem, primò de testimonio angelorum: secundò de testimonio Scripturarum.

Annot. Vbi quo ad testimonium angelorum, potes addere, quòd in die Ascensionis angeli testimonium perhibuerunt resurrectioni Christi, annunciando illius locum & secundum aduentum: ita quòd testimonium angelorum habemus nõ solum per mulieres, sed ad ipsos discipulos hanc diem. Secunda autem pars conclusionis declaratur quo ad duo ostensa: primò quo ad veram resurrectionem, secundò quo ad gloriam illius facis ordinate in litera. In qua clara sunt omnia.

de, ire se longius finxit, scilicet ac si esset peregrinus.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd sicut Augustinus dicit in lib. de Quæstionibus Euangelij: Non omne quod fingimus, mendacium est: sed quando illud fingimus, quod nihil significat, tunc est mendacium. cùm autem fictio nostra refertur in aliquam significationem, non est mendacium, sed aliqua figura veritatis. Alioquin omnia quæ à sapientibus & sanctis viris, vel etiam ab ipso Domino figuratè dicta sunt, mendacia deputabuntur: quia secundum vsitatum intellectum non consistit veritas in talibus dictis. Sicut autem dicta, ita etiam finguntur facta sine mendacio ad aliquam rem significandam, & ita factum est hîc: vt dictũ est.

¶ Ad secundum dicendum, quòd sicut Augustinus dicit in lib. de Consensu Euang. Dominus poterat transformare carnem suam, vt alia reuera esset effigies ab illa, quam solebant intueri: quandoquidem & ante passionem suam transformatus est in monte, vt facies eius clarescceret sicut sol: sed non ita nũc factum est. Non autem incongruenter accipimus hoc impedimentum in oculis eorum à Satana factum fuisse, ne agnoscerentur Iesus. Vnde Luc. vlti. dicitur, quòd oculi eorũ tenebantur, ne eum agnoscerent.

¶ Ad tertium dicendum, quòd ratio illa sequeretur, si ab alienæ effigiei aspectu non fuissent reducti ad verè videndum Christi effigiem. Sicut enim Aug. dicit ibid. * Tamen à Christo facta est permissio, vt scilicet prædicto modo oculi eorum tenerentur vsque ad sacramentum panis, vt vnitate corporis eius participata, remoueri intelligatur impedimentum inimici, vt Christus posset agnosci. Vnde ibidem subditur, quòd aperti sunt oculi eorum, & cognouerunt eum: non quòd antè clausis oculis ambularent: sed inerat aliquid quo non sinerentur agnoscere quod videbant, quod scilicet caligo & aliquis humor efficere solet.

ARTICVLVS V.

¶ *Vtrùm Christus veritatem resurrectionis debuerit argumentis declarare.*

AD QVINTVM sic proceditur. Videt q. Christus veritatẽ surrectionis non debuerit argumentis declarare. Dicit enim Ambros. Tolle argumenta vbi fides quæritur, sed circa resurrectionem Christi quæritur fides. Non ergo habent ibi locũ argumenta.

¶ Præterea, Gregor. dicit, Fides non habet meritum, cui humana ratio præbet experimentum. Sed ad Christum non pertinebat meritum fidei euocare. Ergo ad eum non pertinebat resurrectionem per argumenta confirmare.

¶ Præterea, Christus in mundum venit, vt per eum homines beatitudinem adipiscantur: secundum illud Ioan. 10. Ego veni vt vitam habeant, & abundantius habeant. Sed per huiusmodi ostensiones argumentorum videtur humanæ beatitudini impedimentum præstari: dicitur enim Ioan. 20. Beati qui non viderunt, & crediderunt. Ergo videtur quòd Christus non debuerit per aliqua argumenta resurrectionem suam manifestare.

¶SED CONTRA est quod dicitur Act. 1. quòd apparuit discipulis Christus per dies quadraginta in multis argumentis, loquens de regno Dei.

CONCLVSIO.

¶ *Christus non probauit resurrectionem suam per euidentia discipulis argumenta, sed sacræ Scripturæ testimonio contentus est: probauit autem secundum quædam euidentia signa se verè à mortuis resurrexisse.*

¶RESPONDEO dicendum, quòd argumentum dicitur dupliciter. Quandoque dicitur argumentum quæcunque ratio, rei dubiæ faciens fidem. Quandoque autem dicitur argumentum aliquod sensibile signum, quod inducitur ad alicuius veritatis manifestationem: sicut etiam Aristot. in libris suis aliquando vtitur nomine Argumenti. Primo igitur modo accipiendo argumentum, Christus non probauit discipulis suam resurrectionem per argumenta, quia talis probatio argumentatiua processisset ex aliquibus principijs, quæ si non essent nota discipulis, nihil per ea eis manifestaretur: quia ex ignotis non potest aliquid fieri notum. Si autem essent eis nota, non transcenderent rationem humanam, & ita non essent efficacia ad fidem resurrectionis astruenda, quæ rationem humanam excedit. Oportet enim principia ex eodem genere assumi, vt dicitur in primo Posteriorum. Probauit autem eis resurrectionem suam per auctoritatem sacræ Scripturæ (quæ est fidei fundamentum) cùm dixit, Oportet impleri omnia quæ scripta sunt in lege & Psalmis & Prophetis de me, vt habetur Luc. vlt. Si autem accipiatur secundo modo argumentum, sic dicitur Christus suam resurrectionem argumentis declarasse, inquantum per quædam euidentia signa, se verè resurrexisse ostendit. Vnde in Græco, vbi nos habemus, In multis argumentis, loco argumenti ponitur tecmerion, quod est signum euidens ad probandum. Quæ quidem signa resurrectionis Christus ostendit discipulis propter duo. primò quidem, quia non erant corda eorum disposita, ad hoc quòd de facili fidem resurrectionis acciperent, vnde ipse dicit eis Luc. vlt. O' stulti & tardi corde ad credendum. & Marc. vlti. exprobauit illis incredulitatem eorum & duritiam cordis.

Secundò, vt per huiusmodi signa eis ostensa, efficacius eorum testimonium redderetur: secundum illud 1. Ioan. 1. Quod vidimus, & audiuimus, & manus nostræ contrectauerunt, hoc testamur.

¶AD PRIMVM ergo dicendm, quòd Ambr. ibi loquitur de argumentis secundum rationem humanam procedentibus, quæ inualida sunt ad ea quæ sunt fidei ostendenda: sicut ostensum est.

¶ Ad secundum dicendum, quòd meritum fidei est ex hoc, quòd homo ex mandato Dei credit quod non videt. Vnde illa sola ratio meritum excludit, quæ facit videri per scientiam id quod credendo proponitur, & talis est ratio demonstratiua. Huiusmodi autem rationes Christus nõ induxit ad resurrectionem suam declarandam.

¶ Ad tertium dicendum, quòd (sicut dictum est) meritum beatitudinis, quod causat fides, non totaliter excluditur, nisi homo nollet credere, nisi ea quæ videt, sed quòd aliquis ea quæ non videt, credat per aliqua signa visa, non totaliter fidē euacuat nec meritum eius. Sicut & Thomas, cui dictũ est, Quia vidisti me, credidisti, aliud vidit & aliud credidit: vidit vulnera, & credidit Deum. Est autem perfectioris fidei qui non requirit huiusmodi auxilia ad credendum. Vnde ad arguendum defectum fidei in quibusdam, Dominus dicit Ioan. 4. Nisi signa & prodigia videritis, non creditis. Et secundum hoc potest intelligi, quòd illi qui sunt tam prompti animi, vt credant Deo etiam signis non visis, sint beati per comparationem ad illos, qui non credunt nisi talia videant.

ARTICVLVS VI.

¶ *Vtrùm argumenta, quæ christus induxit, sufficienter manifestauerint resurrectionem eius.*

AD SEXTVM sic proceditur. Videtur quòd argumenta quæ Christus induxit, non sufficienter manifestauerint veritatem resurrectionis eius. Nihil enim ostẽdit Christus discipulis post resurrectionem, quod etiam angeli hominibus apparentes, vel non ostenderint vel ostendere non potuerint: nam angeli frequenter in humana effigie se hominibus ostenderunt: & cum eis loquebantur, & conuersabantur, & comedebant, ac si essent homines verificut patet Genes. 18. de angelis, quos Abraham suscepit hospitio. & in libro

libro Tobiæ, de angelo qui eum duxit & reduxit. Et tamen angeli non habent vera corpora naturaliter sibi vnita, quod requiritur ad resurrectionem. Non ergo signa quæ Christus discipulis exhibuit, fuerunt sufficientia ad resurrectionem eius manifestandam.

¶ Præterea, Christus resurrexit resurrectione gloriosa, id est habens simul humanam naturam cum gloria. Sed quædam Christus ostendit discipulis quæ videntur esse contraria naturæ humanæ (sicut quòd ab oculis eorum euanuit, & quòd ad eos ianuis clausis intrauit) quædam autem videntur esse contraria gloriæ: puta quòd manducauit & bibit, & quòd habuit vulnerum cicatrices. Ergo videtur quòd illa argumenta non fuerint sufficiẽtia neque cõuenientia ad fidẽ resurrectionis ostendendã.

¶ Præterea, Corpus Christi non erat tale post resurrectionem, vt tangi deberet ab homine mortali, vnde & ipse dixit Magdalenæ Ioan. 20. Noli me tangere, nondum enim ascendi ad Patrem meum. Non ergo fuit conueniens, quòd ad manifestandam veritatem resurrectionis suæ, seipsum discipulis palpandum exhiberet.

¶ Præterea, Inter dotes glorificati corporis, præcipua videtur esse claritas, quam tamen in resurrectione nullo argumento ostendit. Ergo videtur quòd insufficientia fuerint illa argumẽta ad manifestandam qualitatem resurrectionis Christi.

* *Argumentum sophist.* ¶ Præterea, * Angeli in testes resurrectionis inducti, ex ista diffonantia Euangelistarum, insufficientes videntur. Nam apud Matth. Angelus super lapidem reuolutum, apud Marcum verò, intus angelus describitur visus à mulieribus ingressis monumentum. Et rursus ab istis vnus, à Ioanne duo sedentes, à Luca verò duo stantes describuntur. Inconuenientia ergo videntur testimonia resurrectionis.

¶SED CONTRA est, quòd Christus, qui est Dei sapiẽtia, suauiter & cõuenienter disponit omnia: vt dicitur Sap. 8.

CONCLVSIO.

¶ *Sufficientibus argumentis, seu in suo genere signis, ostendit christus verè se resurrexisse à mortuis.*

¶RESPONDEO dicendum, quòd Christus resurrectionem suam dupliciter manifestauit, scilicet testimonio & argumento, siue signo. Et vtraque manifestatio in suo genere fuit sufficiens. Est enim vsus duplici testimonio ad manifestandam suam resurrectionem discipulis: quorum neutrum potest refelli. Quorum primum est testimonium angelorum, qui mulieribus resurrectionem annuntiauerunt: vt patet per omnes Euangelistas. Aliud autem est testimonium Scripturarum, quas ipse proposuit ad ostẽsionem suæ resurrectionis: vt dicitur Luc. vlti.

Argumenta etiam fuerunt sufficientia ad ostendendam veram resurrectionem, & gloriosam. Quòd autem fuerit vera resurrectio, ostendit vno modo ex parte corporis. Circa quod tria ostendit. primò quidem quòd esset corpus verum & solidum, non corpus phantasticum vel rarum, sicut est aër. Et hoc ostendit per hoc quòd corpus suum palpabile præbuit. Vnde ipse dicit Luc. vlt. Palpate & videte, quia spiritus carnem & ossa non habet, sicut me videtis habere. Secundò ostendit quòd esset corpus humanum, ostendendo eis veram effigiem, quam oculis intuerentur. Tertiò ostendit eis quòd esset idem numero corpus, quod prius habuerat, ostendendo eis vulnerum cicatrices. Vnde vt legitur Luc. vlt. dixit eis, Videte manus meas & pedes meos, quia ego ipse sum. Alio modo ostendit eis veritatem suæ resurrectionis ex parte animæ, iterato corpori vnitæ. Et hoc ostendit per opera triplicis vitę. Primò quidem per opus vitæ nutritiuæ, in hoc quòd cum discipulis manducauit & bibit: vt legitur Luc. vlti. Secundò per opera vitæ sensitiuæ, in hoc quòd discipulis ad interrogata respondebat, & præsentes saluta bat, in quo ostendebat se & videre & audire. Tertiò per opera vitæ intellectiuæ, in hoc quòd eis loquebatur, & de Scripturis disserebat. Et ne quid deesset ad perfectionem manifestationis, ostendit etiam se habere diuinam naturam, per miraculum quod fecit in piscibus capiendis, & vlterius per hoc quòd eis videntibus ascendit in cælum: quia, vt dicitur Ioan. 3. Nemo ascendit in cælum, nisi qui descendit de cælo, Filius hominis, qui est in cælo. Gloriam etiam suæ resurrectionis ostendit discipulis, per hoc quòd ad eos ianuis clausis intrauit: secundum enim quod Gregor. dicit in Homil. Palpandam carnem Dominus præbuit, quam ianuis clausis introduxit: vt esse post resurrectionem ostenderet corpus suum, & eiusdem naturæ & alterius gloriæ. Similiter etiam ad proprietatem gloriæ pertinebat, quòd subito ab oculis eorum euanuit, vt dicitur Lucæ vlti. quia per hoc ostendebatur quòd in potestate eius erat videri & non videri: quod pertinet ad conditionem corporis glorioſi, vt suprà dictum est.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd licet singula argumentorum non sufficerent ad manifestandam perfectè Christi resurrectionem, tamen omnia simul accepta, perfectè Christi resurrectionem manifestant: maximè propter Scripturæ testimonium & angelorum dicta, & etiam ipsius Christi assertionem miraculis confirmatam. Angeli autem apparentes non asserebant se homines esse: sicut asseruit Christus verè se hominem esse. Et tamen aliter Christus manducauit, & aliter angeli. Nam quia corpora ab angelis assumpta, non erant corpora viua vel animata, non erat vera comestio, licet esset vera cibi contritio, & traiectio in interiorem partem corporis assumpti. Vnde & angelus dixit Tobiæ 10. Cùm essem vobiscum, videbar quidem vobiscum manducare & bibere: sed ego cibo inuisibili vtor. Sed quia corpus Christi verè fuit animatum, vera fuit eius comestio. Vt enim Augustinus dicit 13. de Ciuit. Dei, non potestas, sed egestas edendi, corporibus resurgentium aufertur. Vnde sicut Beda dicit, Christus manducauit potestate, non egestate.

¶ Ad secundum dicendum, quòd (sicut dictum est) argumenta quædam inducebantur à Christo ad probandam veritatem humanæ naturæ, quædam verò ad probandam gloriam resurgentis. Conditio autem naturæ humanæ secundum quòd in se consideratur (quantum scilicet ad statum præsentem) contrariatur conditioni gloriæ: secundum illud 1. ad Corinth. 15. Seminatur in infirmitate, surget in virtute. Et ideo ea quæ inducuntur ad ostendendam conditionem gloriæ, videntur habere contrarietatem ad naturam, non simpliciter, sed secundum statum præsentem: & econuerso. Vnde Gregor. dicit in Homil. quòd duo mira & iuxta humanam rationem sibi valde contraria, Dominus ostendit, dum post resurrectionem corpus suum, & incorruptibile & tamen palpabile demonstrauit.

¶ Ad tertium dicendum, quòd (sicut Augustinus dicit super Ioan.) hoc quod Dominus dixit, Noli me tangere: nõdum enim ascendi ad Patrem meum: sic dictum est, vt in illa fœmina figuraretur Ecclesia de Gentibus, quæ in Christum non credidit, nisi cùm ascendisset ad Patrem: aut sic in se credi voluit Iesus, hoc est sic se spiritualiter tangi, quòd ipse & Pater vnum sunt. Eius quippe intimis sensibus quodam modo ascendit ad Patrem, qui sic in eo profecerit, vt Patri agnoscat æqualem. hæc autem carnaliter adhuc in eum credebat, quem sicut hominem fiebat. Quòd autem Maria alibi legitur Christum tetigisse, quando simul cum alijs mulieribus accesit, & tenuit pedes eius, quæstionem non facit, vt Seuerianus dicit. Siquidem illud de figura est, hoc de sexu: illud de diuina gratia, hoc de humana natura. Vel sicut Chrysost. dicit, volebat hæc mulier adhuc cum Christo conuersari, sicut & ante passionem, & præ gaudio nihil magnũ cogitabat: quanuis caro Christi multò melior facta fuerit resurgendo. Et ideo dixit, Nondum ascendi ad Patrem meum: quasi dicat, Non æstimes me iam terrenam vitam agere: quòd enim in terris me vides, hoc est quia nondum ascendi ad Patrem meũ, sed in promptu est quòd ascendam. vnde subditur, Ascendo ad Patrem meum, & Patrem vestrum.

¶ Ad quartum dicendum, quòd sicut Aug. dicit in Dial. ad Orosium, Clarificata carne Dominus resurrexit: sed noluit in ea clarificatione discipulis suis apparere, quia non possent oculis suis talem claritatem prospicere. Si enim antequam moreretur pro nobis, & resurgeret, quando transfiguratus est in monte, discipuli sui eum videre non potuerunt, quantò magis glorificata carne Domini, eum videre non potuerunt? Est etiam considerandum, quòd post resurrectionem Dominus hoc præcipuè voluit ostendere, quòd idem ipse esset, qui mortuus fuerat. quod multum poterat impedire, si eis sui corporis claritatem ostenderet. Nam immutatio quæ fit secundum aspectum, maximè ostendit diuersitatem eius quod videtur: quia sensibilia communia (inter quæ est vnum & multa, vel idem & diuersum) maximè dijudicat visus. Sed ante passionem, ne infirmitatem passionis eius discipuli despicerent, intendebat Christus eis gloriam ma-

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶ Super Quæstionis quinquagesimæsextæ Articulum primum.

TItulus clarus.

¶In corpore vna est conclusio: Resurrectio Christi est causa nostræ resurrectionis. Probatur tripliciter. Primò ratione principij in quolibet genere, &c. secundò auctoritate Agustini, tertiò ex consonantijs. Verbi incarnati. Omnia clara & dicta sunt in litera.

Comment.

** supra lapidem revoluti à monumento, sicut dicit Matt. vi. hoc sit se*

¶In responsione ad tertium, aduerte quòd humanitas Christi quia est organum coniunctum personaliter verbo Dei, est velut vniuersale instrumentum Dei ad miracula facienda: vt ex superius dictis habetur. Determinatur autem ad esse instrumentum ad hoc vel illud opus miraculosum, per aliquam ipsius conditionem: ita quòd ex hoc quòd passa est, intelligimus communicatam sibi per quandam appropriationem virtutem remittendi peccata: unde ex hoc quòd resurrexit, communicata similiter est sibi virtus resuscitandi mortuorum, & sic de aliis singulibus instrumentalibus actionibus, quæ humanitati Christi tribuuntur instrumentaliter. Deo autem principaliter. Sic enim

3. dist. 43. art. 2. q. 1. Et 4. eō. 44. 78. Et Verb. q. 27. ar. 3. ad 7. Et opus. 3. c. 246. Et opus. 60. c. 22. c. 7. Et 1. c. 9. 25. lc. 1. c. 2.

resurrectio Christi dicitur causa nostræ resurrectionis, inquantum per ipsum, vt dictum est, Christus homo instrumentum efficax constituitur ad resuscitandos homines. Et vera diuinitas inhabitans per gratiam, quæ est principium omnium miraculorum, & per hominem resurrectio mortuorum. Et hoc rationabiliter, nam principium humanæ viuificationis est verbum Dei, de quo dicitur in Psal. Apud te est fons vitæ. Vnde & ipse dicit Ioã. 5. Sicut pater suscitat mortuos & viuificat, sic & Filius quos vult viuificat. Habet autē hoc naturalis ordo rerum diuinitus institutus, vt quælibet causa primò operetur in id quod est sibi propinquius, & per illud operetur in alia magis remota: sicut ignis primò calefacit aërem sibi propinquum, per quem calefacit corpora distantia. & ipse Deus primò illuminat substantias sibi propinquas, per quas illuminat magis remotas, vt Dion. dicit 13. c. Cæles. hierare, Et ideo verbum Dei primò tribuit vitam immortalem corpori sibi naturaliter vnito, & per ipsum operatur resurrectionem in omnibus alijs.

¶Præterea, Si resurrectio Christi sit causa resurrectionis corporum, aut esset causa exemplaris, aut causa effectiua, aut meritoria. Sed non est causa exemplaris: quia resurrectionem corporum Deus operabitur: secundum illud Ioan. 5. Sicut pater suscitat mortuos, Deus autem nō indiget, inspicere ad aliquod exemplar extra se. Similiter etiam non est causa effectiua: quia causa efficiens non agit nisi per contactum vel spiritualem vel corporalem. manifestum est autem quòd resurrectio Christi non habet contactum corporalem ad mortuos, qui resurgent, propter distantiam temporis & loci, similiter etiam nec contactum spiritualem, qui est per fidem & charitatem: quia etiam infideles & peccatores resurgent. Neque etiā est causa meritoria quia Christus resurgens iam non erat viator, & ita non erat in statu merendi. Et ita nullo modo resurrectio Christi videtur esse causa nostræ resurrectionis.

¶Præterea, Cùm mors sit priuatio vitæ, nihil videtur esse aliud destruere mortē, quàm reducere vitā: quod pertinet ad resurrectionē. Sed Christus moriēdo, mortē nostrā destruxit. Ergo mors Christi est causa nostræ resurrectionis, nō ergo eius resurrectio.

¶SED CONTRA est quod super illud 1. ad Cor. 15. Si Christus prædicatur, quòd resurrexit à mortuis, &c. dicit gloss. Qui est causa sufficiens resurrectionis nostræ.

CONCLVSIO.

¶ Cùm Christus resurrexerit primitias omnium dormientium, ipse eius resurrectio causa est nostræ resurrectionis.

¶RESPONDEO dicendum, quòd illud, quod est primum in quolibet genere, est causa omnium, quæ sunt post, vt dicitur in 2. Meta. Primum autem in genere nostræ resurrectionis fuit resurrectio Christi, sicut ex supradictis patet. Vnde oportet, quòd resurrectio Christi, sit causa nostræ resurrectionis. Et hoc est quod Apost. dicit 1. ad Cor. 15. Christus resurrexit à mortuis primitiæ dormiētium, quoniam quidem per hominē mors, & per hominem resurrectio mortuorum. Et hoc rationabiliter, nam principium humanæ viuificationis est verbum Dei, de quo dicitur in Psal. Apud te est fons vitæ. Vnde & ipse dicit Ioã. 5. Sicut pater suscitat mortuos & viuificat, sic & Filius quos vult viuificat. Habet autē hoc naturalis ordo rerum diuinitus institutus, vt quælibet causa primò operetur in id quod est sibi propinquius, & per illud operetur in alia magis remota: sicut ignis primò calefacit aërem sibi propinquum, per quem calefacit corpora distantia. & ipse Deus primò illuminat substantias sibi propinquas, per quas illuminat magis remotas, vt Dion. dicit 13. c. Cæles. hierare, Et ideo verbum Dei primò tribuit vitam immortalem corpori sibi naturaliter vnito, & per ipsum operatur resurrectionem in omnibus alijs.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd (sicut dictum est) resurrectio Christi est causa nostræ resurrectionis per virtutem Verbi vniti, quod quidem operatur secundū voluntatem. Et ideo non oportet quòd statim sequatur effectus: sed secundū dispositionē verbi Dei: vt scilicet primò conformemur Christo patiēti & morienti in hac vita passibili & mortali, deinde perueniamus * ad percipiendū similitudinem resurrectionis ipsius.

¶Ad secundum dicendum, quòd iustitia Dei est causa prima resurrectionis nostræ: resurrectio autem Christi est causa secunda. Sicut enim virtus principalis agentis non determinatur ad hoc instrumentum determinatē: tamen ex quo per hoc instrumentū operatur, instrumentū illud est causa efficiens. Sic ergo diuina iustitia, quantū est de se, non est obligata ad resurrectionem nostram causandam per resurrectionē Christi: potuit enim alio modo nos Deus liberare, quàm per Christi passionem & resurrectionem, vt suprà dictū est. Ex quo tamen decreuit hoc modo nos liberare, manifestum est, quòd resurrectio Christi est causa nostræ resurrectionis.

¶Ad tertium dicendum, quòd resurrectio Christi nō est propriè loquendo, causa meritoria nostræ resurrectionis: sed est causa efficiens & exemplaris. Efficiens quidem, inquantum humanitas, secundum quam resurrexit, est quodāmodo instrumentum diuinitatis ipsius, & operatur in virtute eius: vt suprà dictū est. Et ideo sicut alia quæ Christus in sua humanitate fecit, vel passus est, ex virtute diuinitatis eius sunt nobis salutaria (vt suprà dictum est) ita & resurrectio Christi est causa efficiēs nostræ resurrectionis virtute diuina: cuius proprium est mortuos viuificare. Quæ quidem virtus præsentialiter attingit omnia loca & tempora, & talis contactus * virtualis sufficit ad rationem huius efficientiæ. Et quia (vt dictū est) primo dialis causa resurrectionis humanæ est diuina iustitia: ex qua Christus habet potestatem iudiciū faciendi, inquantū filius hominis est, virtus effectiua resurrectionis eius se extendit, non solùm ad bonos, sed etiam ad malos, qui sunt eius iudicio subiecti. Sicut autē resurrectio corporis Christi, ex eo quòd corpus illud est personaliter Verbo vnitū, est prima tempore, ita etiā est prima dignitate & perfectione: vt dicit gloss. 1. ad Cor. 15. Semper autē id quod est perfectissimum, est exemplar eius quod est minus perfectū, secundum suum modū: & ideo resurrectio Christi est causa exemplaris nostræ resurrectionis. Quod quidem necessarium est, non ex parte resuscitāndis, qui non indiget exemplari, sed ex parte resuscitatorum, quos oportet illi resurrectioni conformari: secundum illud Philip. 3. Reformabit corpus humilitatis nostræ, configuratum corpori claritatis suæ. Licet autē efficiētia resurrectionis Christi se extendat ad resurrectionem tam bonorū, quàm malorum: exemplaritas tamē eius se extendit propriè solùm ad bonos, qui sunt facti conformes filiationi ipsius: vt dicitur Rom. 8.

¶Ad quartum dicendum, quòd secundum rationem efficientiæ, quæ dependet ex virtute diuina, cōmuniter tam mors Christi, quàm etiā resurrectio, est causa tam destructionis mortis, quàm reparationis vitæ. Sed secundum rationem exemplaritatis, mors Christi, per quam recessit à vita mortali, est causa destructionis mortis nostræ: resurrectio verò eius, per quā inchoauit vitā immortalem, est causa reparationis vitæ nostræ. Passio tamē Christi est insuper causa meritoria: vt suprà dictum est.

ART

¶ Super Quæstionis quinquagesimæsextæ Articulum secundum.

Author Lect. super. prā art. 1. mar.

TItulus clarus. est, scilicet genti resurrectionem animę

Comment.

ella d mu nepeccatimorꝫ enim animæ peccatum est, & vita eius est gratia Dei.

¶In corpore sunt duæ conclusiones. Prima est Resurrectio Christi habet virtutem instrumentaliter effectiuam respectu resurrectionis animarum, & non solùm corporum. Probatur: Resurrectio Christi agit in virtute deitatis extendendo se non solùm ad vitam corporum, sed animarum ergo.

¶ Aduerte

¶Aduerte hic, quòd consequentia seu ratio ista præsupponit supradicta de potentia seu omnipotentia humanitatis Christi, quòd scilicet extendat se potestas eius instrumentalis ad quæcunque miracula opera, exceptis his quæ spectant ad primam rerum creationem, &c. vt ibi latius patuit. Supposita enim adæquatione organi, gratia creaturæ subiectæ terminat argumentum. Virtus deitatis principalis extendit se ad vitam corporum & animarum: ergo virtus instrumentalis humanitatis extendit se ad eadem.

Comment.

¶Secunda conclusio est: Resurrectio Christi est causa exemplaris respectu resurrectionis animarū. Probatur: prius Christo resurgent debemus etiam secundum animam cōformari. Et hoc declaratur auctoritate Apostoli quo ad duo, scilicet nouitatē vitæ, & quo ad vitationem vlterioris mortis.

¶ super Quæstionis quinquagesimæseptimæ Articulum primum.

Comment.

TItulus clarus. ¶In corpore vna vna conclusio: Cōuenient fore Christū non remanere in terra, sed ascendere in cælum. Probatur: Locus debet esse proportionatus loco, &c. clarè patet in litera.

¶ Vtrùm resurrectio Christo sit causa resurrectionis animarum.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd resurrectio Christi non sit causa resurrectionis animarum. Dicit enim Aug. super Ioan. quòd corpora resurgūt per dispensationem humanam, sed animæ resurgunt per substātiam Dei. Sed resurrectio Christi non pertinet ad substantiam Dei, sed ad dispensationem humanam. Ergo resurrectio Christi, etsi sit causa resurrectionis corporum, non tamen videtur esse causa resurrectionis animarum.

¶Præterea, Corpus non agit in spiritū. Sed resurrectio Christi pertinet ad corpus eius, quod cecidit per mortem. Ergo resurrectio Christi nō est causa resurrectionis animarū.

¶Præterea, Quia resurrectio Christi est causa resurrectionis corporum, omnium corpora resurgent: secundum illud 1. ad Corint. 15. Omnes quidem resurgemus. Sed non omnium animæ resurgent: quia quidam ibunt in supplicium æternum: vt dicitur Matt. 25. Ergo resurrectio Christi non est causa resurrectionis animarum.

¶Præterea, Resurrectio animarum fit per remissionem peccatorum. Sed hoc factum est per Christi passionem: secundum illud Apoc. 1. Lauit nos à peccatis nostris in sanguine suo. Ergo resurrectionis animarum, magis est causa Christi passio, quàm eius resurrectio.

¶SED CONTRA est quod Apostolus dicit Rom. 4. Resurrexit propter iustificationem nostram. Quæ nihil aliud est, quàm resurrectio animarum. Et super illud Psal. Ad vesperum demorabitur fletus, dicit gloss. quòd resurrectio Christi est causa resurrectionis nostræ, & animæ in præsenti, & corporis in futuro.

CONCLVSIO.

¶ Non modò corporum, sed animarum Christi resurrectio causa efficiens & exemplaris est.

¶RESPONDEO dicendum, quòd (sicut dictum est) resurrectio agit in virtute diuinitatis, quæ quidem se extendit, non solùm ad resurrectionem corporum, sed etiam ad resurrectionem animarum: à Deo enim est, & quòd anima viuat per gratiā, & quòd corpus viuat per animam. Et ideo resurrectio Christi habet instrumentaliter virtutē effectiuam, non solùm respectu resurrectionis corporū, sed etiam respectu resurrectionis animarum. Similiter etiam habet rationem exemplaritatis respectu resurrectionis animarū: quia Christo resurgenti debemus etiam secundum animam cōformari, vt scilicet, secundum Apost. Rom. 6. Christus resurrexit à mortuis per gloriam Patris, ita & nos in nouitate vitæ ambulemus: & sicut ipse resurgens ex mortuis, iam non moritur, ita & nos existimemus nos mortuos esse peccato, vt iterum viuamus in illo.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd Aug. dicit resurrectionem animarū fieri per Dei substantiam, quantum ad participationem: quia scilicet participando diuinam bonitatem, animæ fiunt bonæ & iustæ, non autem participando quancunque creaturam. Vnde cùm dixisset, Animæ resurgunt per substantiam Dei, subdit, Participatione enim Dei sit anima beata, non participatione animæ sanctę. Sed participando gloriā corporis Christi, efficiuntur corpora nostra gloriosa.

¶Ad secundum dicendum, quòd efficientia resurrectionis Christi pertingit ad animas, non per propriā virtutem ipsius corporis resurgentis: sed per virtutē diuinitatis, qui personaliter vnitur.

¶Ad tertium dicēdum, quòd resurrectio animarum pertinet ad

meritum, quod est effectus iustificatoris: * sed resurrectio corporis ordinatur ad pœnam vel præmium, quæ sunt effectus iudicij. Ad Christum autem non pertinet iustificare omnes, sed iudicare: & ideo omnes resuscitat secundum corpus, sed non omnes secundum animam.

* *Aliàs iustificantis. Tomm.*

¶Ad quartum dicendum, quòd in iustificatione animarū duo concurrunt, scilicet remissio culpæ, & nouitas vitæ per gratiā. Quantum ergo ad efficientiam, quæ est per virtutem diuinam, tā passio Christi quàm resurrectio est causa iustificationis quo ad vtrunque. Sed quantū ad exemplaritatem propriè passio & mors Christi, est causa remissionis culpæ, per quam morimur peccato: resurrectio autem Christi, est causa nouitatis vitæ, quæ est per gratiam siue iustitiam. Et ideo Apost. dicit Rom. 4. quòd traditus est, scilicet in mortē, propter delicta nostra, scilicet tollēda, & resurrexit propter sanctificationem nostram. sed passio Christi est etiam causa meritoria: vt dictum est.

QVAESTIO QVINQVAGESIMA septima, *De ascensione Christi, in sex articulos diuisa.*

DEINDE considerādum est de ascensione Christi.

¶Et circa hoc quæruntur sex.

¶Primò, vtrùm fuerit conueniens Christū ascendere.

¶Secundò, secundum quam naturam conueniat sibi ascensio.

¶Tertiò, vtrùm propria virtute ascenderit.

¶Quartò, vtrùm ascenderit super omnes cælos corporeos.

¶Quintò, vtrùm ascenderit super omnes spirituales creaturas.

¶Sextò, de effectu ascensionis.

ARTICVLVS I.

¶ Vtrùm fuerit conueniens Christum ascendere.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd non fuerit cōueniens Christum ascendere. Dicit enim Philosophus in 2. de Cæl. quòd illa quæ optimo modo se habent, possident suum modum sine motu. Sed Christus optimè se habuit: quia & secundum diuinam naturam summum bonum, & secundum humanam naturā, est summę glorificatus: ergo suum bonum habet sine motu. Sed ascēsio est quidā motus. ergo non fuit cōueniens, quòd Christus ascēderet.

3. dist. 22. Et opus. 3. c. 247. Et opus. 60. c. 23. Prime.

¶Præterea, Omne quod mouetur, mouetur propter aliquid melius. Sed Christo non fuit melius esse in cælo, quàm in terra: nihil enim accreuit sibi per hoc quod fuit in cælo; neque quantum ad animam neque quātum ad corpus. Ergo videtur quòd Christus non debuerit in cælum ascendere.

¶Præterea, Filius Dei humanam naturam assumpsit ad nostrā salutem. Sed magis fuisset salutare hominibus, quòd semper cōuersaretur nobiscū in terris: vnde ipse dixit discipulis suis Luc. 17. Venient dies, quando desideretis videre vnum diem Filij hominis: & non videbitis. Videtur ergo quòd non fuerit conueniēs Christum ascendere in cælum.

¶Præterea, Sicut Greg. dicit 14. Moral. corpus Christi in nullo mutatum fuit post resurrectionem. Sed non immediatè post resurrectionem ascendit in cælum: quia ipse dicit post resurrectionem Ioan. 20. Nondum ascendi ad Patrem meum. Ergo videtur quòd nec post quadraginta dies ascendere debuerit.

¶SED CONTRA est quod Dominus dicit Ioan. 20. Ascendo ad Patrem meum, & Patrem vestrum.

CONCLVSIO.

¶ Non decuit Christum post resurrectionem suam in terris remanere, sed super omnes cælos ascendere.

¶RESPONDEO dicendum, quòd locus debet esse proportionatus locato. Christus autem * post resurrectionem, vitam immortalem & incorruptibilem inchoauit. Locus autē, in quo nos habitamus, est locus generationis & corruptionis, sed locus cęlestis est locus incorruptionis. Et ideo non fuit conueniēs, quòd Christus post resurrectionem remaneret in terris, sed conueniens fuit quòd ascenderet in cælum.

* *Aliàs per.*

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd illud optimè se habens quod sine motu possidet suum bonum, est ipse Deus: quia est omnino immutabilis, secundū illud Malac. 3. Ego Deus, & non mutor. Quælibet autē creatura est mutabilis aliquo modo: vt patet per Aug. 8. super Genes. ad literam. Et quia natura

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶ Super Quæstionis quinquagesimæ septimæ Articulum secundum.

Cõment. Tertius, vt sonat, sumendus est.

¶ In corpore ponitur vna distinctio bimembris cum suis conclusionibus. Distinctio est circa ly secundum quòd, & conclusiones sunt tres. Vbi nota in hac materia, quòd sicut suppositum diuinum passum est secundum naturam humanam, vt ly secundum, dicit conditionem patientis vna persona filij Dei est ille, qui ascendit in cælum secundum naturam humanam: vt naturam ascendentem, & secundò naturam diuinam, vt causam ascensionis.

¶ Super Quæstionis quinquagesimæ septimæ Articulũ tertium.

Cõment. Tertius clarus.

¶ In corpore arguitur contra conclusionem eius: Christus ascendit in cælum propria virtute, primò quidem diuina: secundò autem animæ gloriosæ, moueris corpus, aut vult. Declaratio conclusio, distinguendo in Christo naturam, diuinam scilicet & humanam, & subdistinguendo virtute humanam in virtutem naturæ, & virtutem gloriæ, & exclusa virtute naturali afferendo duas opiniones de vadere virtute gloriæ: scilicet vel ex parte lucis essentiæ, vel ex parte beatitudinis animæ. Et prætermissa prima opinione, quia beatificando animæ in Dei participatione consistit, infertur conclusio quo ad omnes tres partes claritatis, ita quòd expositione non egeo.

Annot. ¶ Aduerte hic, quòd cum dicitur, Christum propria virtute gloriosæ animæ ascendisse in cælum, non intelligitur nisi de ipso locali motu ascensionis. vnum enim virtute gloriosæ animæ potuerit motu illo penetrare cælos, alia quæstio est inferius tractanda.

assumpta à filio Dei, remansit creata (vt patet ex his quæ suprà dicta sunt) nõ est inconueniens, si aliquis motus attribuatur.

¶ Ad secundum dicendum, quòd per hoc, quòd Christus ascendit in cælum, nil ei accreuit, quantum ad ea quæ sunt de essentia gloriæ, siue secundum corpus, siue secũdum animam, tamen accreuit ei aliquid quãtum ad loci decentiam: quod est ad bene esse gloriæ: non quòd corpus eius aliquid aut perfectionis aut conseruationis acquireret ex corpore cælesti, sed solũmodo propter quandã decentiam, hoc aliquo modo pertinebat ad eius gloriam. Et de hac decentia gaudium quoddam habuit, non quidem quòd tũc de nouo de hoc gaudere inciperet, quando in cælum ascendit: sed quia nouo modo de hoc gaudium est, sicut de re impleta. Vnde super illud Psal. Delectationes in dextera tua vsque in finem, dicit gloss. Delectatio & lætitia erit mihi in confessu tuo, humanis obtutibus subtracto.

¶ Ad tertium dicendum, quòd licet præsentia corporalis Christi fuerit subtracta fidelibus per ascensionem, præsentia tamen diuinitatis ipsius semper adest fidelibus: secundum quòd ipse dicit Mar. vlti. Ecce, ego vobiscum sum vsque ad consummationem seculi. Qui enim ascendit in cælos, non deserit adoptatos: vt Leo papa dicit. Sed ipsa ascensio Christi in cælum, qua corporalem suam præsentiam nobis subtraxit, magis fuit vtilis nobis, quàm præsentia corporalis fuisset. Primò quidem propter fidei augmentũ, quæreit de non visis. Vnde ipse Dominus dicit discipulis suis Ioã. 16. quòd Spiritus sanctus aduenies arguet mundum de iustitia, scilicet eorum qui credunt: vt Aug. dicit super Ioã. Ipsa quippe fidelium comparatio, infidelitatis est vituperatio. Vnde subdit, Quia ad Patrem vado, & iam non videbitis me: beati enim qui non vident & credunt. Erit igitur vestra iustitia de qua mundus arguetur: quoniam in me quem non videbitis credetis. Secundò ad spei subleuationẽ. Vnde ipse dicit Ioan. 14. Si abiero, & præparauero vobis locum, iterum veniam & accipiã vos ad meipsum, vt ibi ego sum, & vos sitis. Per hoc enim, quòd Christus humanam naturam assumptam, in cælo collocauit, dedit nobis spem illuc perueniẽdi: quia vbi fuerit corpus, illuc cõgregabuntur & aquilæ: vt dicitur Matt. 24. Vnde & Mich. 2. dicit, Ascendit pandẽs iter ante eos. Tertiò ad erigendum charitatis affectũ in cælestia. Vnde dicit Apost. Col. 3. Quæ sursum sunt quærite, vbi Christus est in dextera Dei sedẽs: quæ sursum sunt sapite, non quæ super terram: vt enim dicitur Matt. 6. Vbi est thesaurus tuus, ibi est & cor tuum. Et quia Spiritus sanctus est amor, nos in cælestia rapiẽs, ideo Dominus dicit discipulis Ioan. 16. Expedit vobis vt ego vadam: si enim non abiero, Paracletus nõ veniet ad vos: si autem abiero, mittam eum ad vos. Quod exponens Aug. super Ioan. dicit, Non potestis capere Spiritum, quãdiu secundum carnem nosse persistitis Christũ. Christo autem discedente corporaliter, non solum Spiritus sanctus, sed & Pater & Filius illis affuit spiritualiter.

¶ Ad quartum dicendum, quòd licet Christo resurgenti in vitam immortalem congrueret locus cælestis: tamen ascensionem distulit, vt veritas resurrectionis comprobaretur. Vnde dicitur Act. 1. quòd post passionem suam præbuit seipsum viuum discipulis, in multis argumentis per dies quadraginta. Vbi dicit quædam gl. quòd quia per quadraginta horas mortuus fuerat, quadraginta diebus se viuere cõfirmat. Vel per quadraginta dies * tempus præsentis seculi, quo Christus in Ecclesia conuersatur, potest intelligi: quia homo constat ex quatuor elementis, & eruditur contra transgressionem decalogi.

** Aliàs typus.*

ARTIC. II. ET III.

ARTICVLVS II.

¶ Vtrùm conueniat Christo ascendere in cælum secundum diuinã naturã.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur ascendere in cælum, conueniat Christo secundũ diuinam naturam. Dicitur enim in Psal. Ascendit Deus in iubilatione. & Deut. 33. Ascẽsor cæli, auxiliator tuus. Sed ista dicuntur de Deo etiã ante Christi incarnationem. Ergo Christo conuenit ascendere in cælum, secundum quòd Deus.

¶ Præterea, Eiusdem est ascendere in cælum, cuius est descendere de cælo: secundum illud Ioan. 3. Nemo ascendit in cælũ, nisi qui de cælo descendit. & Eph. 4. Qui descendit, ipse est & qui ascendit. Sed Christus descendit de cælo, non secundum quòd homo, sed secundum quòd Deus: non enim humana eius natura ante in cælo fuerat, sed diuina. ergo videtur quòd Christus ascenderit in cælum, secundum quòd Deus.

¶ SED CONTRA est quod Eph. 4. super illud, Quod autem ascendit, quid est nisi quia & descendit? dicit gl. Constat quòd secundum humanitatem Christus descendit & ascendit.

CONCLVSIO.

¶ Ascendit christus in cælum non secundum diuinam naturam, quæ nunquam cælum deseruit, sed secundum quòd homo virtute diuinitatis penetrauit cælos.

¶ RESPONDEO dicendum, quòd ly secundum quòd, duo potest notare, scilicet conditionẽ ascendentis, & causam ascensionis. Et siquidem designet conditionẽ ascendentis, tũc ascẽdere non potest cõuenire Christo secundũ conditionẽ diuinæ naturæ, tum quia nihil est diuinitate altius, quo possit ascendere: tum etiã quia ascensio est motus localis, qui diuinæ naturæ nõ competit, quæ est immobilis & inlocalis. Sed per hunc modũ ascensio cõpetit Christo secundum humanã naturam, quæ cõtinetur loco, & motui subiici potest. Vnde sub hoc sensu poterimus dicere, quòd Christus ascendit in cælum secundũ quòd homo, non secundum quod Deus. Si verò ly secundũ quòd, designet causam ascẽsionis, cùm Christus ex virtute diuinitatis in cælũ ascenderit, non asũt ex virtute humanæ naturæ, dicendum est quòd Christus ascẽdit in cælum, non secundũ ꝙ homo, sed secundum ꝙ Deus. Vnde Aug. dicit in sermo. de Ascẽsione, De nostro sumit, quòd filius Dei pependit in cruce, sed de suo, quòd ascendit.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd autoritates illæ prophetice dicuntur de Deo, secundum quòd erat incarnandus. Potest tamen dici, ꝙ ascendere, etsi non propriè cõuenit diuinæ naturæ, potest tamen ei metaphoricè conuenire, prout scilicet dicitur in cor hominis ascẽdere, quãdo cor hominis se subiicit, & humiliat Deo. Et eodẽ modo metaphoricè dicitur ascẽdere, respectu cuiuslibet creaturæ, ex eo quòd eam subiicit sibi.

¶ Ad secundum dicendum, quòd ipse idem est qui ascẽdit & qui descendit (dicit enim Aug. in lib. de Symbolo, Quis est qui descendit? Deus homo. quis est qui ascendit? idẽ ipse Deus homo.) Descensus tamẽ duplex attribuitur Christo: vnus quidẽ, quo dicitur descendisse de cælo, qui quidẽ attribuitur Deo homini, secundum quòd Deus. Non enim est iste descensus intelligẽdus secundam motũ localem, sed secundum exinanitionem, qua cùm in forma Dei esset, serui formã suscepit. Sicut enim dicitur exinanitus non ex eo quòd suam plenitudinẽ amiserit, sed ex eo quòd nostrã paruitatem suscepit: ita dicitur descendisse de cælo, nõ ꝙ cælum deseruerit, sed quia naturam terrenã assumpsit in vnitatem personæ. Alius autem est descensus quo descendit in inferiores partes terræ: vt dicitur Ephes. 4. Qui quidem est descensus localis, vnde competit Christo secundum conditionem humanæ naturæ.

¶ Ad tertium dicendum, quòd Christus dicitur ad Patrẽ ascendere, inquantum ascendit ad consessum paternæ dexteræ. Quod quidem conuenit Christo aliqualiter secundum diuinam naturam, aliqualiter autem secundum humanam, secundum quòd infrà dicetur.

ARTICVLVS III.

¶ Vtrùm christus ascenderit propria virtute.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd Christus non ascẽderit propria virtute. Dicitur enim Mar. vlti. quòd dominus Iesus postquam locutus est discipulis, assumptus est in cælum. Et Actor. 1. dicitur, Videntibus illis eleuatus est, & nubes suscepit eum ab oculis eorum. Sed illud quod assumitur & eleuatur, ab alio videtur moueri.

¶ Super Quæstionis quinquagesimæ octauæ Articulum quartum.

Cõment. Tertius clarus est.

¶ In corpore vna conclusio: Sedere ad dexteram Patris, est proprium Christi. Probatur: Sedere ad dexteram Patris secũdum diuinam quidem naturam, est esse in æqualitate Patris secũdum autem humanam, est esse in excellentissima possessione patriæ hæreditatis sed verum quæ soli Christo conuenit: ergo. Reliqua clara sunt in litera.

¶ Super Quæstionis quinquagesimanonæ Articulum primum.

3. distin. 22. q. 3. ar. 3. q. 3.

Cõment. Tertius clarus.

¶ In corpore vna conclusio iudiciaria potestas propriè attribuitur Christo. Probatur. Tribus requisitorum ad iudicium, scilicet potestate rectitudine zeli, & sapientiæ, tantum est secundum quod accipitur filius hominis sed Filius est sapientia genita & veritas à Patre procedens: ergo iudiciaria potestas ꝓpriè attribuitur filio Dei. Maior declaratur discurrendo per illa tria. Et probatur: quia ipsa ratio iudicij est lex sapientiæ & veritatis. Et confirmatur auctoritate Augustini,

Patris, secundum rationem æqualitatis, secundum quòd est homo. Sic autem competit ei sedere ad dexteram Patris, secundum quòd per hoc designatur excellentia beatitudinis & iudiciaria potestas super omnem creaturam.

¶ Ad tertium dicendum, quòd esse in æqualitate Patris, nõ pertinet ad ipsam naturam humanam Christi, sed solùm ad personam assumentẽ: sed esse in potioribus bonis Dei, secũdum quòd importat excessum aliarum creaturarum, conuenit etiam ipsi naturæ assumptæ.

ARTICVLVS IIII.

¶ Vtrùm sedere ad dexteram Patris, sit proprium christi.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur quòd sedere ad dexteram Patris, nõ sit proprium Christi. Dicit enim Apostolus Ephe. 2. quòd Deus conresuscitauit nos, & consedere fecit in cælestibus in Christo Iesu. Sed resuscitari nõ est proprium Christi. Ergo eiũ pari ratione nec sedere ad dexteram Dei in excelsis.

¶ Præterea, Sicut Aug. dicit in lib. de Symbolo, Christum sedere ad dexteram Patris, hoc est habitare in eius beatitudine. Sed hoc multis alijs conuenit. Ergo videtur quòd sedere ad dexteram Patris, non sit proprium Christi.

¶ Præterea, Ipse dicit Apo. tertio, Qui vicerit, dabo ei sedere mecum in throno meo, sicut & ego vici, & sedi cum Patre meo in throno eius. Sed per hoc sedet Christus ad dexteram Patris, quòd sedet in throno eius. ergo etiam & alij qui vincunt, sedent ad dexteram Patris.

¶ Præterea, Matth. 20. Dominus dicit, Sedere ad dexterã meam vel sinistram, non est meum dare vobis, sed quibus paratum est à Patre meo. Hoc autem frustra diceretur, nisi esset aliquibus paratum. Non ergo sedere ad dexteram, conuenit soli Christo.

¶ SED CONTRA est quod dicitur ad Hebr. 1. Ad quem angelorum dixit aliquando, Sede à dextris meis? id est in meis bonis potioribus, vel mihi secundum diuinitatem æqualis: quasi dicat, ad nullum. Sed angeli sunt superiores alijs creaturis. ergo multò magis nulli alij conuenit sedere ad dexteram Patris, quàm Christo.

CONCLVSIO.

¶ Soli christo, non angelo, vel homini conuenit ad dexteram Dei patris sedere, cùm solus sit in natura patri æqualis secundum diuinitatem, & in excellentissima bonorum patris possessione super omnes creaturas constitutus, inquantum homo.

¶ RESPONDEO dicendum, quòd (sicut dictum est) Christus dicitur sedere ad dexteram Patris inquantum secundum diuinam naturam est in æqualitate Patris, secũdum autem humanam naturam in excellenti possessione diuinorum bonorum præ cæteris alijs creaturis. Vtrunque autem soli Christo conuenit. Vnde nulli alij, nec angelo nec homini conuenit sedere ad dexteram Patris, nisi soli Christo.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd quia Christus est caput nostrum, illud quod collatum est Christo, est etiam nobis in ipso collatum. Et propter hoc quia ipse iam resuscitatus est, dicit Apostolus, quòd Deus nos quodammodo ei conresuscitauit, qui tamen in nobipsis nondum sumus resuscitati, sed resuscitandi: secundum illud Rom. 8. Qui suscitauit Iesum à mortuis, viuificabit & mortalia corpora nostra. Et secundum eundem modum loquendi subdit Apostolus, quòd consedere nos fecit in cælestibus, scilicet in hoc ipso, quòd caput nostrum, quod est Christus, ibi sedet.

¶ Ad secundum dicẽdum, quòd quia dextera est diuina beatitudo, sedere in dextera, non significat simpliciter esse in beatitudine, sed habere beatitudinem cum quadam dominatiua potestate, & quasi propriam & naturalem, quod soli Christo conuenit, nulli autem alij creaturæ. Potest tamen dici, quòd omnis sanctus, qui est in beatitudine, est ad dexteram Dei constitutus. vnde & dicitur Matth. 25. quòd statuet oues à dextris.

¶ Ad tertium dicendum, quòd per thronum significatur iudiciaria potestas, quam Christus habet à Patre: & secundum hoc dicitur sedere in throno Patris. Alij autem Sancti habent eam à Christo: & secundum hoc dicuntur in throno Christi sedere: secundum illud Matt. 19. Sedebitis & vos super sedes duodecim, iudicantes duodecim tribus Israel.

¶ Ad quartum dicẽdum, quòd (sicut Chrys. dicit super Matth.) locus ille, id est confessus dexteræ, inuius est omnibus, non solùm hominibus, sed etiam angelis. sicut enim præcipuum vnigeniti, ponit Paulus dicens, Ad quem autem angelorum dixit vnquam, sede à dextris meis? Dominus ergo non quasi existentibus quibuslam, qui sessuri sint, sed condescendens interrogantium * supplicationi respondit: hoc enim vnum solum quærebant præ alijs, stare apud ipsum. Potest tamen dici quòd pe- ** Aliàs suspicabantur.* tebant filij Zebedæi, excellentiam habere præ alijs in participando iudiciariam potestatem eius. Vnde non petebant quòd sederent ad dexteram vel sinistram Patris, sed ad dexteram vel sinistram Christi.

QVAESTIO QVINQVAGESIMA nona De iudiciaria potestate Christi, in sex articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de iudiciaria potestate Christi.

¶ Et circa hoc quæruntur sex.

¶ Primò, vtrùm iudiciaria potestas sit attribuenda Christo.

¶ Secundò, vtrùm conueniat sibi, secundum quòd est homo.

¶ Tertiò, vtrùm eam fuerit ex meritis adeptus.

¶ Quartò, vtrùm eius potestas iudiciaria, sit vniuersalis respectu omnium hominum.

¶ Quintò, vtrùm præter iudicium, quod agit in hoc tempore, sit expectandum aliud vniuersale iudicium futurum per ipsum.

¶ Sextò, vtrùm eius iudiciaria potestas etiam ad Angelos se extendat.

¶ De executione autem finalis iudicij conuenientius agetur, cùm considerabimus de his quæ pertinent ad finem mundi: nunc autem sufficit ea sola tangere, quæ pertinent ad Christi dignitatem.

ARTICVLVS I.

¶ Vtrùm iudiciaria potestas sit specialiter Christo attribuenda.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd iudiciaria potestas non sit specialiter attribuenda Christo. Iudicium enim aliquorum videtur pertinere ad Dominum. vnde dicitur Rom. 14. Tu qui es qui iudicas alienum seruum? Sed esse dominum creaturarum, est commune toti Trinitati. Non ergo specialiter debet attribui Christo iudiciaria potestas.

¶ Præterea, Daniel. 7. dicitur, Antiquus dierum sedit. & postea subditur, Iudicium sedit, & libri aperti sunt. Sed Antiquus dierum intelligitur Pater: quia, vt Hilarius dicit, in Patre est æternitas. Ergo iudiciaria potestas magis est attribuenda Patri quàm Christo.

¶ Præterea, Eiusdem videtur esse iudicare, cuius est arguere. Sed arguere, pertinet ad Spiritũ sanctũ, dicit enim Dominus Ioan. 16. Cùm autẽ venerit ille (scilicet Spiritus sanctus) arguet mundum de peccato, & de iustitia, & de iudicio. Ergo iudiciaria potestas magis debet attribui Spiritui sancto, quàm Christo.

¶ SED CONTRA est quod dicitur Actuum 10. de Christo, Hic est, qui constitutus est à Deo, iudex viuorum & mortuorum.

CONCLVSIO.

¶ Cùm christus sit sapientia genita & veritas à Patre procedens, ipsum perfectè repræsentans, illi soli conuenit iudiciaria potestas.

¶ RESPONDEO dicendum, quòd ad iudicium faciendum tria requiruntur. Primò quidem potestas subditos coërcendi. vnde dicitur Eccles. 7. Noli quærere fieri iudex, nisi valeas virtute irrumpere iniquitates. Secundò requiritur rectitudinis zelus: vt scilicet aliquis non ex odio vel liuore, sed ex amore iustitiæ iudicium proferat: secundum illud Prouer. 3. Quem enim diligit Dominus, corripit, & quasi pater in filio complacet sibi.

Tertiò

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶ Super Quæstionis quinquagesimanonæ Articulum secundum.

cõment. TIulus clarus est.
¶In corpore tria fiunt. Primò recitatur opinio Chrysostomi, qui aliter punctuat textum Euangelij, quàm nos. Ipse enim illa verba, Quia Filius hominis est, nõ coniungit cum præcedentibus, scilicet, potestatem dedit ei iudicium facere, sed cõiungit ea cum sequentibus, scilicet nolite mirari hoc. Ita q̃ apud Chrysost. concluditur prima sententia ibi, Potestatem dedit ei iudicium facere: & inchoat secũda sententia ibi, Quia Filius hominis est, & concludit ibi, Nolite mirari hoc. Et est sensus, q̃ propterea quia Filius hominis est, nõ accipiant admirationem de antedicta sententia, potestatem dedit ei iudicium facere: vt clarè patet in hac littera. Secundò respondet quæstioni vna cõclusione: Ad Christum, etiam secundum humanã naturam pertinet habere iudiciariam potestatem. Probatur: Iudiciaria potestas committitur à Deo hominibus respectu eorũ, qui illorũ iurisdictioni subdũtur: remanẽte apud Deum primatu potestatis iudicandi: sed Christus, vt homo, est caput Ecclesiæ, & ossa habet subiecta sub pedibus suis: ergo. Maior patet autoritate Deute. & minor habetur ex supradictis. Tertiò respõdetur ad Chrysostomi ex autoritate Aug. solutiq; obiectionẽ eius. Et soluto cõstitit in hoc q̃ cùm dicitur, q̃a Filius hominis est, non significatur sola natura Filij hominis sed etiã gratia, quã plenus erat Filius hominis: & sic ly qa Filius hominis est, cõcludit præcedentem sententiam. Et verè sic clarior apparet littera Euangelij.

Quarò reddia triplicé rationem quare conuenienter Christo secũdum humanam naturam cõpetit iudiciaria potestas. Et clarè patent in littera.

Tertiò requiritur sapientia, secũdum quã formatur iudicium. vnde dicitur Eccle. 10. Iudex sapiens iudicabit populum suum.

Prima autem duo præexiguntur ad iudicium. sed propriè tertium est, secundum quod accipitur forma iudicij: quia ipsa ratio iudicij, est lex sapientiæ vel veritatis, secũdum quam iudicatur. Et quia Filius est sapientia genita, & veritas à Patre procedens, & ipsum perfectè repræsentans; ideo propriè iudiciaria potestas attribuitur filio Dei. Vnde August. dicit in lib. de Vera religione. Hæc est incommutabilis illa veritas, quę lex omnium artium rectè dicitur, & ars omnipotentis artificis. Vt autem nos & omnes animæ rationales, secũdum veritatem de inferioribus rectè iudicamus, sic de nobis quando eidem cohæremus, sola ipsa veritas iudicat. De ipsa verò nec Pater: non enim minus est, quàm ipse. Et ideo quæ Pater iudicat, per ipsam iudicat. Et postea cõcludit, Pater ergo non iudicat quẽquam: sed omne iudicium dedit Filio.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd ex illa ratione probatur quòd iudiciaria potestas sit cõmunis toti Trinitati: quod verum est. Sed tamen per quandam appropriationem, iudiciaria potestas attribuitur Filio, vt dictum est.

¶Ad secundum dicendum, quòd sicut August. dicit in sexto de Trini. Patri attribuitur æternitas propter commendationem principij: quod importatur in ratione æternitatis. Ibidem etiam August. dicit, quòd Filius est ars Patris. Sic igitur autoritas iudicandi attribuitur Patri, inquãtum est principium Filij. Sed ipsa ratio iudicij attribuitur Filio, qui est ars & sapiẽtia Patris: vt scilicet, sicut Pater facit omnia per Filium, inquãtum est ars eius, ita etiam iudicet omnia per Filium, inquantum est sapientia & veritas eius. Et hoc significatur in Daniele: vbi primò dicitur, quòd Antiquus dierum sedit: & postea subditur, quòd Filius hominis peruenit vsq; ad Antiquum dierum, & dedit ei potestatẽ & honorem & regnum. Per quod datur intelligi, quòd autoritas iudicandi est apud Patrem, à quo Filius accepit potestatem iudicandi.

¶Ad tertium dicẽdum, quòd (sicut August. dicit super Ioan.) ita dixit Christus q̃ Spiritus sanctus arguet mundum de peccato: tanquam diceret, ille diffundet in cordibus vestris charitatem, sic enim timore depulso, arguendi habebitis libertatem. Sic ergo Spiritui sancto attribuitur iudicium, nõ quãtum ad iudicij rationem: sed quantum ad affectum iudicandi quem homines habent.

re occulta cordium: secundum illud primæ ad Corin. 4. Nolite ante tempus iudicare, quoad vsq̃ue veniat Dominus, qui & illuminabit abscõdita tenebrarũ, & manifestabit consilia cordium. Sed hoc pertinet ad solam virtutem diuinam: secundum illud Hiere. 17. Prauum est cor hominis & inscrutabile, quis cognoscet illud? ego Dominus scrutans corda, & probans renes: qui do vnicuique iuxta viam suam. Ergo iudiciaria potestas non conuenit Christo, secũdum q̃ est homo, sed secũdum q̃ est Deus.

¶SED CONTRA est quod dicitur Ioan. 5. Potestatem dedit ei iudicium facere, quia Filius hominis est.

CONCLVSIO.

¶ Cùm christus secundum quòd homo caput fuerit totius Ecclesiæ, ei secundum quòd homo conuenit habere iudiciariam potestatem.

¶RESPONDEO dicendum, quòd Chryso. super Ioan. sentire videtur, quòd iudiciaria potestas non conueniat Christo, secundum quòd est homo, sed solùm secundum q̃ est Deus. Vnde autoritatem Ioan. inductam, sic exponit, Potestatem dedit ei iudicium facere. & postèa subditur: quia Filius hominis est, nolite mirari hoc, non enim propterea suscepit iudicium, quoniam homo est: sed quia ineffabilis Dei filius est, propterea iudex est: quia verò ea quæ dicebantur, erant maiora, quàm secundum hominem: ideo hanc opinionem soluens dixit, Ne miremini quia Filius hominis est: tetenim ipse est etiam filius Dei. Quod quidem probat per resurrectionis effectum. Vnde subdit, Quia venit hora, in qua omnes qui in monumentis sunt, audient vocem filij Dei. Sciendum tamen, q̃ quãuis apud Deum remaneat primæua autoritas iudicandi: hominibus tamẽ committitur à Deo, iudiciaria potestas respectu eorũ, qui eorum iurisdictioni subijciuntur. Vnde dicitur Deut. 1. Quod iustũ est iudicate. & postea subditur, Quia Dei est iudicium, cuius scilicet autoritate vos iudicatis. dictum est autem suprà q̃ Christus etiam in natura humana est caput totius. Ecclesiæ, & q̃ sub pedibus eius, Deus omnia subiecit. Vnde ad eum pertinet, etiam secundum naturam humanã, habere iudiciariam potestatem. Propter quod August. autoritatem prædictam Euangelij sic dicit esse intelligendam. Potestatẽ dedit ei iudicium facere, quia Filius hominis est, non quidem propter conditionem naturæ: quia omnes homines huiusmodi potestatẽ haberent (vt Chrysost. cõbĩcit) sed hoc pertinet ad gratiam capitis, quam Christus in humana natura accepit. Competit autem Christo hoc modo secundum humanam naturam iudiciaria potestas, propter tria. Primò quidem propter conuenientiam & affinitatem ipsius ad homines: sicut enim Deus per causas medias, tanquam propinquiores effectibus operatur, ita iudicat per hominem Christum homines, vt sit suauius iudicium hominibus. Vnde Apostolus dicit Hebr. 4. Non habemus pontificem, qui non possit compati infirmitatibus nostris, tentatum per omnia * per similitudinẽ absq̃ peccato, adeamus ergo cum fiducia ad thronũ gratiæ eius. Secundò, quia in finali iudicio (vt August. dicit super Ioan.) erit resurrectio corporum mortuorũ, quæ suscitat Deus per Filium hominis, sicut per eundem Christum suscitat animas, inquantum est filius Dei. Tertiò, quia, vt August. dicit in lib. de verbis Domini, rectum erat vt iudicandi viderent iudicem, iudicandi autem erant boni & mali: restabat vt in iudicio, forma serui & bonis & malis ostenderetur, forma Dei solis bonis seruaretur.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, q̃ iudicium pertinet ad veritatẽ, sicut ad regulam iudicij: sed ad hominẽ, qui est veritate imbutus, pertinet secundum q̃ est vnũ quodammodo cum ipsa veritate, quasi quædam lex & quædã iustitia animata. Vnde & ibidem Aug. introducit quod dicitur 1. Corin. 2. Spiritualis iudicat omnia. Anima autem Christi præ cæteris creaturis magis fuit vnita veritati, & magis ea repleta: secundum illud Ioan. 1. Vidimus eum plenum gratiæ & veritatis. Et secundum hoc ad animam Christi, maximè pertinet omnia iudicare.

¶Ad secundum dicendum, quòd solius Dei est, sui participatione animas beatas facere. Sed adducere homines ad beatitudinẽ, conuenit Christo, inquantum est caput & auctor saluris eorum: secũdum illud Hebr. 2. Qui multos filios in gloriam adduxerat, autorem salutis eorum per passionem consummari.

¶Ad tertiũ dicendum, q̃ cognoscere occulta cordium & diiudicare, per se quidẽ pertinet ad solum Deum. Sed ex refluentia diuinitatis ad animam Christi, conuenit etiam ei cognoscere & iudicare occulta cordium: vt suprà dictum est, cùm de scientia Christi ageretur. Et ideo dicitur Rom. 2. In die cùm iudicabit Deus occulta hominum per Iesum Christum.

ARTI-

¶ Super Quæstionis quinquagesimanonæ Articulum tertium.

ARTICVLVS III.

¶ Virùm christus ex meritis adeptus fuerit iudiciariam potestatem.

cõment. TIulus clarus est.
¶In corpore vna conclusio: Iudiciaria potestas homini Christo competit & propter diuinam personam, & propter capitis dignitatem, & propter gratiæ habitualis plenitudinem. & est hic ex merito eam obtinuit. Probatur. & primo quo ad similitudinem tot mortuorum: quia vnus potest deberi alicui ex pluribus diuersis, quod declaratur exemplo glorię corporis Christi. Deinde quo ad vltimum partem quia qui pro Dei iustitia iudicantur pugnauit & vicit, debet esse iudex, &c. Et confirmatur autoritate Scripturæ.

¶ Super Quæstionis quinquagesimanonæ Articulum quartum.

cõment. TIulus clarus.
¶In corpore duæ fuit conclusiones. Prima est, Christo secundum diuinam naturam conuenit omnium iudicium. Probatur: quia sicut Pater omnia facit per Verbum, sic omnia iudicat per illud. Secunda cõclusio est: Omnes res humanæ subduntur iudicio Christi secundum humanam naturam. Probatur ratione: & omnia clara sunt in littera.

¶ Super Quæstionis quinquagesimanonæ Articulum quintum.

cõment. TIulus clarus.
¶In corpore vna est conclusio: Vltra iudicium quod in cuiuslibet hominis morte fit, oportet esse finale iudicium in nouissimo die. Probatur sic: Iudicium de aliqua re mutabili data ei perfectè non potest auferre eius cõsummationem: sed vita hominis, licet sit per motũ terminata secundum se, remanet tamen secundum quid mutabilitati subiecta vsq; ad finem mundi, dependens ex futuris: ergo non potest vita hominis secundum id quod quomodolibet ad vnum quęq; pertinet, perfectè iudicari ante finem mundi: ergo oportet esse finale iudicium in nouissimo die vltra particulare, quod fit in cuiusq; morte. Maior propositio manifestatur duplicitèr: primò in actionibus, secundò in hominibus, & ad hoc affertur autoritas Apostoli. Minor autem propositio manifestatur in singulis generibus rerum quarum vita humana, scilicet in memoriis, in fructibus effectibus, in corpore, & in amatis. Et quoniam dixissem forsasse aliquis, quòd reliquię illę sunt imperfectiones ad Christi iudicium: ideo ad hoc excludendum Amor &c.

TIulus clarus est.
¶In corpore vna conclusio: Iudiciaria potestas homini Christo competit & propter diuinam personam, & propter capitis dignitatem, & propter gratiæ habitualis plenitudinem. & est hic ex merito eam obtinuit. Probatur. & primo quo ad similitudinem tot mortuorum: quia vnus potest deberi alicui ex pluribus diuersis, quod declaratur exemplo gloriæ corporis Christi. Deinde quo ad vltimum partem quia qui pro Dei iustitia iudicantur pugnauit & vicit, debet esse iudex, &c. Et confirmatur autoritate Scripturæ.

¶ Super Quæstionis quinquagesimanonæ Articulum quartum.

cõment. TIulus clarus.
¶In corpore duæ fuit conclusiones. Prima est, Christo secundum diuinam naturam conuenit omnium iudicium. Probatur: quia sicut Pater omnia facit per Verbum, sic omnia iudicat per illud. Secunda cõclusio est: Omnes res humanæ subduntur iudicio Christi secundum humanam naturam. Probatur ratione: & omnia clara sunt in littera.

¶ Super Quæstionis quinquagesimanonæ Articulum quintum.

cõment. TIulus clarus.
¶In corpore vna est conclusio: Vltra iudicium quod in cuiuslibet hominis morte fit, oportet esse finale iudicium in nouissimo die. Probatur sic: Iudicium de aliqua re mutabili data ei perfectè non potest auferre eius cõsummationem: sed vita hominis, licet sit per motũ terminata secundum se, remanet tamen secundum quid mutabilitati subiecta vsq; ad finem mundi, dependens ex futuris: ergo non potest vita hominis secundum id quod quomodolibet ad vnum quęq; pertinet, perfectè iudicari ante finem mundi: ergo oportet esse finale iudicium in nouissimo die vltra particulare, quod fit in cuiusq; morte. Maior propositio manifestatur duplicitèr: primò in actionibus, secundò in hominibus, & ad hoc affertur autoritas Apostoli. Minor autem propositio manifestatur in singulis generibus rerum quarum vita humana, scilicet in memoriis, in fructibus effectibus, in corpore, & in amatis. Et quoniam dixissem forsasse aliquis, quòd reliquię illę sunt imperfectiones ad Christi iudicium: ideo ad hoc excludendum Amor &c.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd Christus nõ ex meritis fuerit adeptus iudiciariam potestatem. Iudiciaria enim potestas assequitur regiam dignitatẽ, secundum illud Prouerb. 20. Rex qui sedet in solio iudicij, dissipat omne malum intuitu suo. Sed regiam dignitatem Christus obtinuit absque meritis: competit enim ei ex hoc ipso quòd est vnigenitus Dei. dicitur enim Luc. 1. Dabit ei dominus Deus sedem Dauid patris eius, & regnabit in domo Iacob in æternum. Ergo Christus iudiciariam potestatem non obtinuerit ex meritis.

¶Præterea, Sicut dictũ est, iudiciaria potestas competit Christo, inquantum est caput nostrũ. Sed gratia capitis nõ competit Christo ex meritis, sed cõsequitur personalẽ vnionem diuinæ & humanæ naturæ: secundũ illud, Vidimus gloriam eius quasi Vnigeniti à Patre, plenũ gratiæ & veritatis, & de plenitudine eius nos omnes accepimus, quod pertinet ad rationem capitis. Ergo videtur quòd Christus non habuerit ex meritis iudiciariam potestatem.

¶Præterea, Apostolus dicit primæ ad Corin. 2. Spiritualis iudicat omnia. Sed homo efficitur spiritualis per gratiã, quæ nõ est ex meritis: alioquin iam nõ esset gratia, vt dicitur Rom. 11. Ergo videtur quòd iudiciaria potestas non conueniat nec Christo nec aliqs ex meritis, sed ex sola gratia.

¶SED CONTRA est quod dicitur Iob. 36. Causa tua quasi impij iudicata est, iudicium causamq; recipies. & August. dicit in lib. de verbis Domini, Sedebit iudex, qui stetit sub iudice: damnabit verò reos, qui falsò factus est reus.

CONCLVSIO.

¶ Quamquam iudiciaria potestas debeatur Christo propter diuinam personam, & capitis dignitatem, & gratiæ plenitudinem, eam tamen promeruit, vt secundum Dei iustitiam iudex esset qui pro iustitia pugnauit, & vicit.

¶RESPONDEO dicendum, quòd nihil prohibet vnum & idem deberi alicui ex causis diuersis, sicut gloria corporis resurgentis, debita fuit Christo, nõ solùm propter congruentiã diuinitatis & propter gloriam animæ, sed etiã ex merito humilitatis passionis. Et similiter dicendũ est, q̃ iudiciaria potestas homini Christo competit & propter diuinã personã, & propter capitis dignitatẽ, & propter plenitudinẽ gratiæ habitualis: & ramẽ etiã ex merito eam obtinuit, vt scilicet secũdũ Dei iustitiã iudex esset, qui pro Dei iustitia pugnauit & vicit, & iniustè iudicatus est. Vnde ipse dicit Apoc. 3. Ego vici, & sedi in throno Patris mei. In throno autẽ intelligitur iudiciaria potestas, secũdũ illud Psal. Sedes super thronum, qui iudicas iustitiam.

¶AD PRIMVM ergo dicẽdum, q̃ ratio illa procedit de iudiciaria potestate, secũdum quòd debetur Christo ex ipsa vnione ad verbum Dei.

¶Ad secundum dicendum, q̃ ratio illa procedit, ex parte gratiæ capitis.

¶Ad tertium dicendum, q̃ ratio illa procedit ex parte gratiæ habitualis, quæ est perfectiua animæ Christi. Per hoc tamen q̃ his modis debetur Christo iudiciaria potestas, non excluditur quin debeatur ei ex merito.

ARTICVLVS IIII.

¶ Virùm Christo conueniat iudiciaria potestas quantum ad omnes res humanas.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur quòd Christum nõ pertineat iudiciaria potestas quãtum ad omnes res humanas. Vt enim legitur Luc. 12. Cùm quidam de turba Christo diceret, Die fratri meo, vt diuidat mecum hæreditatem: ille respondit, Homo quis me constituit iudicem aut diuisorem super vos? Non ergo habet iudicium super omnes res humanas.

¶Præterea, Nullus habet iudicium, nisi super ea quæ sunt sibi subiecta. Sed Christo nondum videmus omnia esse subiecta: vt dicitur Hebr. 2. Ergo videtur quòd Christus non habeat super omnes res humanas iudicium.

¶Præterea, August. dicit 20. de Ciui. Dei, q̃ ad iudicium diuinũ pertinet hoc, q̃ interdum boni affliguntur in hoc mundo, & interdum prosperantur, & similiter mali. Sed hoc fuit etiam ante Christi incarnationem. Ergo non omnia iudicia Dei circa res humanas pertinent ad iudiciariam potestatem Christi.

¶SED CONTRA est quod dicitur Ioan. 5. Pater omne iudicium dedit Filio.

CONCLVSIO.

¶ Ad iudiciariam christi potestatem omnes res humanæ, & alia quæcunque attinent, tam secundum humanam, quàm diuinam naturam.

¶RESPONDEO dicẽdum, q̃ si de Christo loquamur secundũ diuinam naturã, manifestum est, q̃ omne iudicium Patris pertinet ad Filium: sicut enim Pater facit omnia verbo suo, ita & omnia iudicat verbo suo. Si verò loquamur de Christo secũdum naturam humanã, sic etiã manifestum est, q̃ omnes res humanæ subduntur eius iudicio. Et hoc manifestũ est, primò quidẽ si consideremus habitudinem animæ Christi ad verbum Dei. Si enim spiritualis iudicat omnia (vt dicitur primæ ad Corin. 2. inquãtum mẽs eius verbo Dei inhæret, multò magis anima Christi, quæ est plena veritate verbi Dei, super omnia iudicij habet.

Secundò apparet idem ex merito mortis eius: quia, vt dicitur Rom. 14. in hoc Christus mortuus est & resurrexit, vt viuorum & mortuorum dominetur. Et ideo super omnes habet iudicium, propter quod & Apostolus ibi subdit, q̃ omnes stabimus ante tribunal Christi. Et Daniel. 7. dicitur, q̃ dedit ei potestatẽ & honorem & regnum, & omnes populi, tribus & linguæ seruient ei.

Tertiò apparet idem ex comparatione rerum humanarũ ad finem humanæ salutis. Cuicunq; enim committitur principale, committitur & accessorium. Omnes autem res humanæ, ordinantur in finem beatitudinis, quæ est salus æterna, ad quam homines admittuntur, vel etiam repelluntur iudicio Christi: vt patet Matt. 25. Et ideo manifestum est q̃ ad iudiciariam potestatem Christi pertinent omnes res humanæ.

¶AD PRIMVM ergo dicẽdum, q̃ sicut dictum est, iudiciaria potestas consequitur regiam dignitatẽ. Christus autem quãuis esset rex constitutus à Deo: nõ tamẽ in terris viuens, terrenum regnũ temporaliter administrare voluit, vnde ipse dicit Ioan. 18. Regnũ meum non est de hoc mundo. Similiter etiã iudiciariam potestatẽ exercere noluit super res temporales, qui venerat homines ad diuina transferre. vnde Ambro. ibidem dicit, Bene terrena declinat qui propter diuina defenderat: nec iudex dignatur esse litium, & arbiter facultatum, viuorum habens mortuorũque iudicium, arbitriũmque meritorum.

¶Ad secundum dicendum, q̃ Christo sunt omnia subiecta quãtum ad potestatem, quã à Patre super omnia accepit: secundum illud Matt. vlti. Data est mihi omnis potestas in cælo & in terra. Nõdum tamẽ sunt omnia ei subiecta quãtum ad executionẽ suæ potestatis, quod quidẽ erit in futuro: q̃n de omnibus volũtatem suã adimplebit, quosdã quidẽ saluãdo, quosdam autẽ puniendo.

¶Ad tertium dicendum, q̃ ante Incarnationem huiusmodi iudicia exercebantur per Christum, inquãtum Dei verbum est, cuius potestatis facta est particeps per Incarnationem anima eius.

ARTICVLVS V.

¶ Virùm post iudicium quod agitur in præsenti tẽpore, restet aliud iudicium generale.

AD QVINTVM sic proceditur. Videtur quòd post iudicium, quod in præsenti tempore agitur, non restet aliud iudicium generale. Post vltimam enim retributionem præmiorum & pœnarum, frustrà ad iubetur

Quilibet 4. dist. 47. q. 1. ar. 1. q. 1. Et 4. dist. 49. ar. 1. q. 1. Et opus. 3. c. 149. Et opus. 10. artic. 47. Et Isa. 30. lec. 3. princip.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ponit rationem, quā perficit in responsione ad primum. Est autem ratio integra, q̄ hæc omnia quia clauduntur sub genere præmij vel pœnæ, ideo cadunt sub æstimatione diuini iudicij: q̄d ad ea humana præmia, omnésque humanas pœnas se extendit. Patet autem discutiendo per singula enumerata, quòd nonnulla eorum, & nonnullum præsum est hominis in supradictis reliquijs præsupposita immortalitate animæ & corporis post resurrectionem: vt hic supponimus.

Annot. ¶ Aduerte hic, quòd maior propositio est per se nota, loquendo de iudicio alicuius rei ex præmijs ipsius: vt patet. Et hoc dico ne fallaris à captiosis obijcientibus de æterno Dei iudicio quo singula perfectissimè iudicat antequam fiant. Christus etiam secundum quòd homo ab instanti cōceptionis suæ perfectissimæ cognouit omnes has reliquias antequam fiant. Sed hæc sunt ex parte cognoscentis: præsens autem ratio ex parte rei cognitæ se tenet: & per se notā propositionem assumit, quòd rei mutabilis perfectum iudicium dari non potest ante illius consummationem. Et si ipsi iungas q̄ diuina sapientia disponit omnia suauiter: ac per hoc quia suauis dispositio iudicij rei mutabilis, exigit vt differatur secundum modum naturę suę, videbis quòd sapientissimè procedit Autor ad concludendum finale iudicium, ex eo quòd perfectum iudicium rei mutabilis non potest suauiter dari ante illius consummationem.

¶ Et hæc dicta sint de iudicio, quatenus infra cognitionis seu speculationis limites consistit: vt autem extenditur se practicum ad puniēdum vel præmiandum, absque distinctione aliqua patet propositionem maiorem esse vniuersaliter verissimam: quoniam reddere præmium vel pœnā perfectē, præsupponit consummationem operis puniendi vel præmiandi. Et iuxta hunc sensum clarè patet processus literę absque obiectione aliqua: quia nec Deus prius punit, quàm fiat quod puniendum est, &c.

Annot. ¶ Circa reliquias spectantes ad pœnam vel præmium secundum Autoris sententiam, aduerte q̄ licet apud nostra iudicia hæc videantur per accidens, & consequēter aliena ab examinatione iudicij: apud tamen diuinum iudicū omnia æstimanda esse ex dictis potest colligi literis. Legimus enim Nabuchodonosor præmiatum à Deo ob seruitium sibi exhibitum satis per accidens in oppugnatione Tyri, vt patet Ezech. 28. Dauid quoque punitum legimus ob effectum satis per accidens, quia inquit Nathan prophetа, inimicos fecisti blasphemare nomen Domini, filius qui natus est tibi, morietur. 2. Reg. 12. Vnde patet ad ea etiam quæ per accidens sunt, diuina se extendere iudicia.

¶ In responsione ad primum & tertium, aduertendum quòd aliud est, hominem posse mortem sustinere secundum animam, & aliud est sortiri statum non impedibilem: anima enim per mortem peruenit ad statum immutabilem de bonitate in malitiam, aut econtra: & aut est confirmata in bono aut obstinata in malo, aut cliam celestis aut infernī. Et per mortes hoc attenditur immutabilitas status, cum qua immutabilitate stat quòd possit impediri ad tempus de ad statum cuiuslibet peruenire. Et huiusmodi impedimēta pertinent ad purgatorium: quod non constituit terminum status animarum, neque facit mutationem aliquam in statu animæ, quia est immutabilis, sed impedimentum præstat consummationi status illius. Et simile est ei quod inuenitur in moribus naturalibus: leue enim accedens statui, si impediatur in via, non propterea mutat sui motus naturā, nec cessante impedimento, ascendendo motum acquirit principium cessatus: sed remoto prohibente, à primæuo inimutato principio ascensum prosequitur. Sic enim anima immutata secundum statum suum, soluto purgatorio tanquam cemoro prohibente, ad finē sui est confirmata per misericordiam) gratia ducit perueniat.

¶ Super Quæstionis quinquagesimænona Articulum sextum.

Annot. Titulus clarus est.

Circa ¶ In corpore duo sunt. Primò respondetur quæsito vna conclusione: Angeli subsunt iudiciariæ potestati Christi etiam inquantum est homo. Et probatur rationabiliter. secundò declaratur quo ad quid angeli subsunt sic Christo. Et fit distinctio trimembris, scilicet de ministerio, vel præmio aut pœna accidentali, vel præmio, aut pœna essentiali. Et omnia clara sunt in littera.

¶ In responsione ad tertium, aduerte quòd quod dicitur inferiora regi per superiora, non intelligitur de inferiori & superiori quocunque modo, nec de inferiori & superiori quo ad beatitudinem: aliquin sequeretur q̄ multi angeli regerentur per multos sanctos homines, quos eisdem tos credimus supra multos angelos. & cōsequeretur multi sancti homines concurrerēt ad administrationem mūdi huius inferioris tanquam

lis: quoniam administratio hæc minimè videtur credita angelis. Cōsequēs autem hoc Dominus filius quatus est tibi, morietur. 2. Reg. 12. Vnde patet ad ea etiam quæ per accidens sunt, diuina se extendere iudicia.

¶ In responsione ad primum & tertium, aduertendum quòd aliud est, hominem posse mortem sustinere secundum animam, & aliud est sortiri statum non impedibilem: anima enim per mortem peruenit ad statum immutabilem de bonitate in malitiam, aut econtra: & aut est confirmata in bono aut obstinata in malo, aut cliam celestis aut infernī. Et per mortes hoc attenditur immutabilitas status, cum qua immutabilitate stat quòd possit impediri ad tempus de ad statum cuiuslibet peruenire. Et huiusmodi impedimēta pertinent ad purgatorium: quod non constituit terminum status animarum, neque facit mutationem aliquam in statu animæ, quia est immutabilis, sed impedimentum præstat consummationi status illius. Et simile est ei quod inuenitur in moribus naturalibus: leue enim accedens statui, si impediatur in via, non propterea mutat sui motus naturā, nec cessante impedimento, ascendendo motum acquirit principium cessatus: sed remoto prohibente, à primæuo inimutato principio ascensum prosequitur. Sic enim anima immutata secundum statum suum, soluto purgatorio tanquam cemoro prohibente, ad finē sui est confirmata per misericordiam) gratia ducit perueniat.

¶ Super Quæstionis Sexagesimæ Articulum primum.

Annot. POST considerationem. Hic incipit secūda pars principalis huius libri, dīuīcta in partes octo, prima de sacramentis in cōmuni, & reliqua septem sacramentis singula septem sacramenta. Prima igitur hæc pars diuisa vsque ad quæstionem sexagesimāsextam, incohat à sacramenti generę in primo articulo huius quæstionis 60. vt patet à titulo huius articuli, Sacramenti nomen sumitur secundum eam significationem qua prædicatur de septem Ecclesiæ sacramentis. Et est intentio inquirendi, an secundum illam significationem sit in genere signi: quæ quæstio proponatur: & propterea argumenta, absolutè de sacramento signum.

¶ In corpore articuli vna est conclusio: Sacramentum, de quo est sermo, est in genere signi. Probatur. Hinc loquimur de sacramentali, secundum quòd importans habitudinem signi: ergo, Antecedens manifestatur ex hoc, q̄ sacramenti nomen est multiplex: & dicitur tam habēs quàm causa, quàm signum, & respectu sanctitatis occultæ. Et rursus hoc manifestatur ex communi regula: quia omnia habentia ordinē ad vnū, possunt diuersimode ab illo nominari: vt patet in sanitate & sanis. Hæc autem clara sunt ex communibus regulis nominum multiplicium ad vnum vel in vno, vel ab vno, quę abusiuè vocātur analoga. Vnde etiam Autor in calce responsionis ad tertium, hanc abusionem corrigendo, quum dixisset, scilicet analogicè, statim declarauit quid intendit subdens, scilicet secundum diuersam habitudinem ad vnum, &c.

¶ SED CONTRA est quod Apostolus dicit 1. Corin. 6. An nescitis quoniam angelos iudicabimus? Sed Sancti non iudicabunt nisi autoritate Christi, ergo multò magis Christus habet iudiciariam potestatem super angelos.

CONCLVSIO.

¶ Non modò iudiciaria Christi potestati angeli subduntur secundum diuinam naturam, sed secundum humanam.

¶ RESPONDEO dicendum, quòd angeli subsunt iudiciariæ potestati Christi, non solùm quantum ad diuinam naturam, prout est verbum Dei, sed etiam ratione humanę naturę. Quod patet ex tribus. Primò quidem, ex propinquitate naturæ assumptę ad Deum: quia, vt dicitur Hebr. 2. nusquam angelos apprehendit, sed semen Abrahę apprehendit. Et ideo anima Christi magis est repleta virtute verbi Dei, quàm aliquis angelorum, vnde & angelos illuminat: sicut Diony. dicit 7. ca. Cæle. hierar. Vnde de eis habet iudicare. Secundò, quia per humilitatē passionis, humana natura in Christo, meruit exaltari super angelos: ita sicut dicitur Phil. 2. Vt in nomine Iesu omne genu flectatur, cælestium, terrestriū & infernorū. Et ideo Christus habet iudiciariā potestatē etiam super omnes angelos & bonos & malos. In cuius signū dicitur Apoc. 7. q̄ omnes angeli stabant in circuitu throni. Tertiò, ratione eorū quæ circa homines operantur: quorū Christus speciali quodam modo est caput. Vnde dicitur Hebr. 1. Omnes sunt administratorij spiritus, in ministerium missi, propter eos, qui hæreditatē capiunt salutis.

¶ Subsunt autem iudicio Christi, vno quidem modo quantum ad dispensationem eorum, quæ per ipsos aguntur, quæ quidem dispensatio fit etiam per hominem Christum: cui angeli ministrabant, vt dicitur Matt. 4. & à quo dæmones petebant, vt in porcos mitterentur, vt dicitur Matth. 8.

Secundò, quantum ad alia accidentalia præmia bonorum angelorum, quæ sunt gaudia, quæ habent de salute hominum: secundum illud Luc. 15. Gaudium erit angelis Dei super vno peccatore pœnitentiam agente: & etiam quantum ad pœnas accidentales dæmonum: quibus torquentur vel hîc, vel recluduntur in inferno. Et hoc etiam pertinet ad hominē Christum. Vnde Marc. 1. dicitur, quòd dæmon clamauit, Quid nobis & tibi Iesu Nazarene venisti ante tempus perdere nos. Tertiò quātum ad præmium essentiale bonorum angelorū, quod est beatitudo æterna: & quātum ad pœnam essentialem angelorum malorum, quæ est damnatio æterna. Sed hoc factum est per Christum inquantum est verbum Dei, à principio mundi.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd ratio illa procedit de iudicio quantum ad præmium essentiale, & pœnam principalem.

¶ Ad secundum dicendum, quòd sicut dicit Augustinus in lib. de Vera religione, licet spiritualis iudicet omnia: tamen iudicatur ab ipsa veritate. Et ideo licet angeli, ex eo quòd sunt spirituales, iudicent: iudicantur tamen à Christo, inquantum est veritas.

¶ Ad tertium dicendum, quòd Christus habet iudicium non solùm super angelos, sed etiam super administrationem totius creaturæ. Si enim vt August. dicit in 3. de Trinita. inferiora quodam ordine reguntur à Deo per superiora, oportet dicere quòd omnia regantur per animam Christi, quæ est supra omnem creaturam. Vnde & Apostolus dicit Hebr. 2. Non enim angelis subiecit Deus orbem terræ, futurum (scilicet subiectum) ei, de quo loquimur, id est Christo. Nec tamen propter hoc alium constituit Deus super terram: quia vnus & idem est & Deus & homo, dominus Iesus Christus. De cuius Incarnationis mysterio ad præsens dicta sufficiant.

QVAESTIO SEXAGESIMA

de Sacramentis, in octo articulos diuisa.

POST considerationem eorum quæ pertinēt ad mysteria Verbi incarnati, considerandum est de Ecclesiæ sacramentis, quæ ab ipso Verbo incarnato efficaciam habent. Et prima consideratio erit de sacramentis in communi. secunda de vnoquoque sacramentorum in speciali.

¶ Circa primum quinque consideranda sunt.

¶ Primò quid sit sacramentum.

¶ Secundò, de necessitate sacramentorum.

¶ Tertiò, de effectibus sacramentorum.

¶ Quartò, de causa eorum.

¶ Quintò, de numero.

¶ Circa primum quæruntur octo.

¶ Primò vtrùm sacramentum sit in genere signi.

¶ Secundò, vtrùm omne signum rei sacræ sit sacramentum.

¶ Tertiò, vtrùm sacramentum sit signum vnius rei tantum, vel plurium.

¶ Quartò, vtrùm sacramentum sit signum quod est res sensibilis.

¶ Quintò, vtrùm ad sacramentum requiratur determinata res sensibilis.

¶ Sextò, vtrùm ad sacramentum requiratur significatio, quæ est per verba.

¶ Septimò, vtrùm requirantur determinata verba.

¶ Octauò, vtrùm illis verbis possit aliquid addi vel subtrahi.

ARTICVLVS I.

¶ Vtrùm sacramentum sit in genere signi.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd sacramentum non sit in genere signi. Videtur enim sacramentum dici à sacrando, sicut medicamentum à medicando. Sed hoc magis videtur pertinere ad rationem causæ, quàm ad rationem signi. Ergo sacramentum magis est in genere causæ, quàm in genere signi. 4. dist. 1. q. 1. art. 1. q. 1. & ar. 3. ad 1. & ar. 4. q̄. 1. ad 1.

¶ Præterea, Sacramentum videtur aliquid occultum significare: secundum illud Tobiæ 12. Sacramentum Regis abscondere bonum est; & Ephe. 3. Quæ sit dispensatio sacramenti absconditi à seculis in Deo. Sed illud quod est absconditum, videtur esse contra rationem signi. nam signum est quod * præter speciem, quam ingerit sensibus, facit aliquid aliud in cognitionem venire: vt patet per August. in 2. de Doctrina Christiana. Ergo videtur quòd sacramentum non sit in genere signi. * Alias per.

¶ Præterea, Iuramentum quandoque sacramentum nominatur: dicitur enim in Decr. 22. ca. q. 5. Paruuli qui sine ætate rationabili sunt, non cogantur iurare: & qui semel periuratus fuerit, nec testis sit post hoc, nec ad sacramentum, id est iuramentum accedat. Sed iuramentum non pertinet ad rationem signi: ergo videtur quòd sacramentum non sit in genere signi.

¶ SED CONTRA est quod August. dicit in 10. de Ciuita. Dei, Sacrificium visibile, inuisibilis sacrificij sacramentum, id est sacrum signum est.

CONCLVSIO.

¶ Sacramentum est sacrum signum sacrificij inuisibilis.

¶ RESPONDEO dicendum, quòd omnia quæ habent ordinem ad vnum aliquid, licet diuersimodè ab illo denominari possunt,

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶ Super Quæstionis sexagesimæ Articulum secundum.

Tvlius clarus.

Comment. ¶In corpore. Autor accommodat diffinitionem hanc, scilicet signum rei sacræ, ad hoc vt sit conuertibilis cū sacramento; vt quod ex proprietate significationis nō habet, ex accōmodatione intelligatur habere. Hinc enim duas subintelligi vult conditiones rei sacræ, scilicet sanctificantis homines: quod nō assumde deducitur, quàm ex hoc, q signum propriè datur homini; cuius est per nouum ad ignotum discurrere.

Annot. ¶Et scito duo primum q Autor non solùm pro reverentia sic diffinientium sacramentum, sed etiam pro firmando vsu Ecclesiæ, quo sacramentum dicimus, non cuiuslibet rei sacræ signum, sed hominēs sanctificantis, describit hanc in distinctionem erexa. Secundum est, quòd ly sanctificantis, intelligitur in actu exercito: hoc est, quòd est signi rei sacræ, vt actualiter exercet sanctificationem hominis: quia ad hoc adhibetur vt signum, vt sancti ficetur homo per illius significationem.

¶ Super Quæstionis sexagesimæ Articulum tertium.

Tvlius clarus.

Comment. ¶In corpore vna cōclusio cum vno corollario. Conclusio: Sacramentum est signum trium rerum. Declaratur: Sacramētum est signum nostræ sanctificationis, in qua cōsiderantur tria, & hęc per sacramenta significātur: ergo Corollarium est: Sacramentum est signum, rememorationis, demonstrationis, & prognostici. Declaratur ex rebus præmissis.

Annot. ¶Aduerte hīc, quòd Autor gratia materię absque probatione procedit, declarando quæ absq; controuersia acceptantur de sacramētis in communi.

Infrà, q. 64. art. 1. ad 2. Et 1. 2. qū. 101. artic. 4. cor. & q. 102. art. 5. ad 10. Et 4. di. 1. q. 1. ar 3. ad Cor. 11. q. 1.

Vtrùm omne signum rei sacræ, sit sacramentum.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur q̄ non omne signum rei sacræ, sit sacramentum. Omnes enim creaturæ sensibiles sunt signa rerum sacrarum, secundum illud Rom. primo, Inuisibilia Dei, per ea quæ facta sunt intellecta, conspiciuntur. Nec tamen omnes res sensibiles possunt dici sacramenta. Non ergo omne signum rei sacræ, est sacramentum.

¶Præterea, Omnia quæ in veteri lege fiebant, Christum figurabant: qui est Sanctus sanctorum: secundum illud primæ ad Corin. 10. Omnia in figura contingebant illis. & Colos. 2. Quæ sunt vmbra futurorum, corpus autem Christi. Nec tamen omnia gesta Patrum veteris Testamenti, vel etiam omnes cęremoniæ legis sunt sacramenta, sed quædam specialiter: sicut in Secunda parte habitum est. Ergo videtur q̄ non omne signum rei sacræ, sit sacramentum.

¶Præterea, Etiam in nouo Testamento multa geruntur in signum alicuius rei sacræ, quæ tamen non dicuntur sacramenta: sicut aspersio aquæ benedictæ, consecratio altaris, & similia. Non ergo omne signum rei sacræ, est sacramentum.

¶SED CONTRA est, quòd diffinitio conuertitur cum diffinito. Sed quidam diffiniunt sacramentum, per hoc quòd est sacræ rei signum, & hoc etiam videtur ex autoritate Augustini suprà inducta. Ergo videtur quòd omne signum rei sacræ, sit sacramentum.

CONCLVSIO.

¶ Non omnis sacræ rei signum sacramentum est, sed rei sacra sanctificantis hominem.

¶RESPONDEO dicendum, quòd signa propriè dantur hominibus, quorū est, per nota ad ignota peruenire. Et ideo Propriè dicitur sacramentum, quod est signum alicuius rei sacræ ad homines pertinētis: vt scilicet propriè dicatur sacramentum, secundum q̄ nunc de sacramentis loquimur, quod est signū rei sacræ, inquantum est sanctificans hominē.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, q̄ creaturæ sensibiles significant aliquid sacrum, scilicet sapientiam & bonitatem diuinam, inquantum sunt in seipsis sacra: non autem inquātum nos per ea sanctificamur. Et ideo non possunt dici sacramenta, secundum quòd nunc loquimur de sacramentis.

¶Ad secundum dicendum, quòd quædam ad vetus Testamentum pertinentia, significabant sanctitatem Christi, secundum quòd in se sanctus est. Quædam verò significabant sanctitatem eius, inquantum per ea nos sanctificamur: sicut immolatio agni Paschalis significabat immolationem Christi, qua sanctificati sumus. Et talia dicuntur propriè veteris Legis sacramenta.

¶Ad tertium dicendum, quòd res denominatur à fine & complemento: dispositio autem non est finis, sed perfectio. Et ideo quæ significant dispositionem ad sanctitatem, non dicuntur sacramenta (de quibus procedit obiectio) sed solùm ea quæ significant perfectionem sanctitatis humanæ.

ARTICVLVS III.

Vtrùm sacramentum sit signum vnius rei tantùm.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd sacramentum non sit signum nisi vnius rei. Id enim quo multa significantur, est signum ambiguum, & per consequens fallendi occasio: sicut patet de nominibus æquiuocis. Sed omnis fallacia debet remoueri à Christiana religione: secundum illud Coloss. 2. Videte, ne quis vos seducat per philosophiam, & inanem fallaciam. Ergo videtur q̄ sacramentum non sit signum plurium rerum.

¶Præterea, Sicut dictum est, sacramentum significat rem sacram, inquātum est humanæ sanctificationis causa. Sed vna sola est causa humanæ sanctificationis, scilicet sanguis Christi, secundum illud Hebr. vlti. Iesus vt sanctificaret per suum sanguinem populum, extra portam passus est. Ergo videtur quòd sacramentum non significet plura.

¶Præterea, Dictum est, quòd sacramentum propriè significat ipsum finem sanctificationis. Sed finis sanctificationis est vita æterna: secundum illud Romano. 6. Habetis fructum vestrum in sanctificatione, finem verò vitam æternam. Ergo videtur quòd sacramentum non significet nisi vnam rem, scilicet vitam æternam.

¶SED CONTRA est, quòd in Sacramento altaris est duplex res significata, scilicet corpus Christi verum, & mysticum, vt Aug. dicit in lib. sententiarum Prosperi.

CONCLVSIO.

¶ Sacramentum est signum rememorativum passionis Christi, & diuinæ gratiæ demonstrativum, ac futuræ gloriæ prognosticum.

¶RESPONDEO dicendum, quòd (sicut dictum est) sacramentum propriè dicitur quod ordinatur ad significandam nostram sanctificationem. In qua tria possunt considerari, videlicet ipsa causa sanctificationis nostræ, quæ est passio Christi: & forma nostræ sanctificationis, quæ consistit in gratia & virtutibus, & vltimus finis sanctificationis nostræ, qui est vita æterna. Et hæc omnia per sacramenta significantur. Vnde sacramentum est & signum rememorativum eius quod præcessit, scilicet passionis Christi, & demonstrativum eius quod in nobis efficitur per Christi passionem, scilicet gratiæ, & prognosticum, id est prænuntiativum futuræ gloriæ.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd tale est signum ambiguum, præbens occasionem fallendi quādo significat multa, quorum vnum nō ordinatur ad aliud. Sed quando significat multa, secundum q̄ ex eis quodam ordine efficitur vnum, tunc non est signum ambiguum, sed certum: sicut hoc nomen homo significat animam & corpus, prout ex eis constituitur humana natura.

¶ Super Quæstionis sexagesimæ Articulum quartum.

Annot. Tvlius clarus.

Res sensibiles, puta aqua, oleum, panis.

Comment. ¶In corpore vna conclusio: Ad sacramenta requiruntur res sensibiles. Probatur duplicitер. Primò ratione: Res facere quæ per sacramēta significātur, sunt quędam bona intelligibilia, quibus homo sanctificatur: ergo per aliquas res sensibiles signi ficatio sacramenti implenda est: ergo ad sacramenta requiruntur res sensibiles. Prima cōsequentia probatur ratione: ex parte quidem nostri, quia modus naturalis cognitionis humanæ est, vt per sensibilia ad intelligibilia deueniamus. Ex parte verò Deiliquia secundum modum nostrū Deus prouidet: nobis, quod sa litera tripli citer manifestatur. Consequens est igitur quòd significatio talis signi à Deo homini dati, scilicet sacramenti, per sensibilia impleatur. Et similitudine: quia spiritualia in sacra Scriptura per sensibiles similitudines innotescūt. Secundò probatur conclusio autoritate Dionysij.

¶ Super Quæstionis sexagesimæ Articulū quintum.

Comment. Tvlius clarus.

¶In corpore vna est conclusio responsiua quæstio: In sacramētis nouæ Legis oportet vti rebus ex diuina institutione determinatis. Probatur: Nō pertinet ad aliquem determinare quod in alterius, sed quod est in sua potestate: sed sanctificatio est in potestate Dei, non hominis: ergo non pertinet ad hominem instituere sanctificatiua hominis: sed sacramenta sunt sanctificatiua hominis: ergo. Vltimo subsumpta propositio & probatur autoritate Apostoli, & declaratur distinguendo duo, quæ in sacramentorum vsu inueniuntur scilicet cultus diuinus & sanctificatio hominis, & declarando hoc differentiam, quia primum est hominis ad Deum, secundū est ecōtra Dei ad hominem.

Annot. ¶Vbi videre potes, quantor duo hæc considerauit in sacramentis: vt quia ex primo poterat ratio determinandi res, ad hominem spectare tenus est colere Deum, hoc vel illo modo) ex secūdo necessitatē mōstrat diuinæ institutionis, cuius est sanctificare hominē per hæc vel illa signa, & sine his & illis, vt placet. Et quia nullum sacramentum significat tria prædicta, secundum quòd quodam ordine sunt vnum.

¶Ad secundum dicendum, quòd sacramentum in hoc quòd significat rem sanctificantem, oportet quòd significet effectum, qui intelligitur in ipsa causa sanctificante, prout est sanctificans.

¶Ad tertium dicendum, quòd sufficit ad rationem sacramenti, quòd significet perfectionem quæ est forma: nec oportet quòd solùm significet perfectionem, quę est finis.

ARTICVLVS IIII.

Vtrùm sacramenta sit semper aliqua res sensibilis.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur quòd sacramentum non semper sit aliqua res sensibilis. Quia secundum Philosophum in lib. Priorum, omnis effectus, suæ causæ signi est. Sed sicut sunt quidam effectus sensibiles, ita etiam sunt quidam effectus intelligibiles, sicut scientia est effectus demonstrationis. ergo non omne signum est sensibile. Sufficit autem ad rationem sacramenti, quòd sit signum alicuius rei sacræ, inquantum per eam homo sanctificatur: vt dictum est. Non ergo requiritur ad sacramentum, quòd sit aliqua res sensibilis.

¶Præterea, Sacramenta pertinent ad cultum vel regnum Dei. Sed res sensibiles non videntur pertinere ad cultum Dei: dicitur enim Ioan. 4. Spiritus est Deus, & eos qui adorant eum, in Spiritu & veritate oportet adorare. & Rom. 14. Non est regnum Dei, esca & potus. Ergo res sensibiles non requiruntur ad sacramentum.

¶Præterea, Augustinus dicit in libro de Libero arbitrio, quòd res sensibiles sunt minima bona, sine quibus homo rectè viuere potest. Sed sacramenta sunt de necessitate salutis humanæ (vt infrà patebit) & ita sine eis homo rectè viuere non potest. Nō ergo res sensibiles requiruntur ad sacramenta.

¶SED CONTRA est quod Augustinus dicit super Ioan. Accedit verbum ad elementum, & fit sacramentum. Et loquitur ibi de elemento sensibili, quod est aqua. Ergo res sensibiles requiruntur ad sacramenta.

CONCLVSIO.

¶ Cùm per sacramenta significentur homini spiritualia & intelligibilia, oportet per sensibilia, sacramenta ipsa hominibus proponi.

¶RESPONDEO dicendum, quòd sapientia diuina vnicuique rei prouidet secundum suum modum: & propter hoc dicitur Sapien. 8. quòd suauiter disponit omnia. vnde & Matth. 25. dicitur quòd dedit vnicuique secundum propriam virtutem. Est autem homini connaturale, vt per sensibilia perueniat in cognitionem intelligibilium. Signum autē est, per quod aliquis deuenit in cognitionem alterius. Vnde, cùm res sacræ, quæ per sacramenta significātur, sint quædā spiritualia & intelligibilia bona, quibus homo sanctificatur, consequens est vt per aliquas res sensibiles significatio sacramēti impleatur: sicut etiam per similitudinem sensibilium rerum in diuina Scriptura res spirituales nobis describuntur. Et inde est quòd ad sacramenta requiruntur res sensibiles: vt etiam Dionysius probat in primo cap. Cæle. hier.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd vnumquodque præcipuè denominatur & diffinitur secundum id quod conuenit ei primò & per se, non autem secundum id quod conuenit ei per aliud. Effectus autem sensibilis, per se habet quòd ducat in cognitionem alterius, quasi primò & per se homini innotescens: quia omnis nostra cognitio à sensu oritur: effectus autē intelligibiles, non habent quòd possint ducere in cognitionem alterius, nisi inquantum sunt per aliud manifestati, id est per aliqua sensibilia. Et inde est quòd primò & principaliter dicuntur signa, quæ sensibus offeruntur: sicut Augustinus dicit in 2. de doctrina Christiana: vbi dicit quòd signum est, quod præter speciem quam ingerit sensibus, facit aliquid aliud in cognitionem venire. Effectus autem intelligibiles non habēt rationem signi, nisi secundum q̄ sunt manifestati per aliqua signa. Et per hunc etiam modum, quædam quæ non sunt sensibilia, dicuntur quodammodo sacramenta, inquantum sunt significata per aliqua sensibilia, de quibus infrà agetur.

¶Ad secundum dicendum, quòd res sensibiles, vt in sua natura considerantur, non pertinent ad cultum vel ad regnum Dei: sed solùm secundum quòd signa spiritualium rerum, in quibus regnum Dei consistit.

¶Ad tertium dicendum, quòd Augustinus ibi loquitur de rebus sensibilibus, secundū quòd sunt in sua natura: non autem secūdum q̄ assumūntur ad significādū spiritualia, quæ sunt maxima bona.

ARTICVLVS V.

Vtrùm requirantur determinata res ad sacramenta.

AD QVINTVM sic proceditur. Videtur quòd non requirantur determinatæ res ad sacramenta. Res enim sensibiles assumuntur in sacramentis ad significandum: vt dictum est. Sed nihil prohibet diuersis rebus sensibilibus idem significari: sicut in sacra Scriptura Deus aliquando metaphoricè significatur per lapidem, quandoque per leonem, quandoque per solem, aut aliquid aliud huiusmodi. Ergo videtur quòd diuersæ res possint congruere eidem sacramento. Non ergo determinatæ res in sacramētis requiruntur.

¶Præterea, Magis est necessaria salus animæ quàm salus corporis. Sed in medicinis corporalibus, quæ ad salutem corporis ordinantur, potest vna res pro alia poni in eius defectu. Ergo multò magis in sacramentis, quæ sunt medicinæ spirituales ad salutem animæ ordinatæ, poterit vna res assumi pro alia quando illa defuerit.

¶Præterea, Non est conueniens, vt hominis salus artetur per legem diuinam, & præcipuè per legem Christi, qui venit omnes saluare. Sed in statu legis naturæ non requirebantur in sacramentis aliquæ res determinatæ, sed ex voto assumebantur, vt patet Gen. 28. Vbi Iacob vouit se Deo decimas hostias pacificas oblaturum. Ergo videtur quòd non debuerit artari homo, & præcipuè in noua lege, ad alicuius rei determinatæ vsum in sacramentis.

¶SED CONTRA est quod Dominus dicit Ioan. 3. Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu sancto, non potest introire in regnum Dei.

CONCLVSIO.

¶ In sacramentis nouæ legis, rebus vti oportet, lege, seu institutione diuina determinatis.

¶RESPONDEO dicendum, quòd in vsu sacramentorum duo possunt considerari, scilicet cultus diuinus, & sanctificatio hominis. Quorum primum pertinet ad hominē per comparationem ad Deum, secundum autem econuerso pertinet ad Deum per comparationem ad hominem. Non pertinet autem ad aliquem determinare quod est in potestate alterius, sed solùm id quod est in sua potestate. Quia ergo sanctificatio hominis est in potestate Dei sanctificantis, nō pertinet ad hominem suo iudicio assumere res, quibus sanctificetur, sed hoc debet esse ex diuina institutione determinatum. Et ideo in sacramentis nouæ Legis, quibus homines sanctificantur (secundum illud primæ ad Corinth. 6. Abluti estis, sanctificati estis) oportet vti rebus ex diuina institutione determinatis.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd etsi idem potest per diuersa signa significari: determinare tamen quo signo sit vtendum * ad significandum pertinet, ad significantem. Deus autem est qui nobis significat spiritualia per res sensibiles in sacramentis, & per verba similitudinaria in Scripturis. Et ideo sicut iudicio Spiritus sancti determinatum est, quibus similitudinibus in certis Scripturæ locis res spirituales significentur, ita

* Alias sanctis. cadum

mentum sit, quod non sanctificet hominem: ideo ista oportet à Deo determinata esse quo ad sibi substantialia.

Annot. ¶In responsione ad primū, aduerte quàm præsumptuosa, iniuriosa ac sacrilega sit eorum sophistria, qui proprias aut Poëtarum similitudines tanquam spiritualium simulachra interpretantur, scribunt aut prædicant: vt fuerant enim officium Spiritus sancti, cuius iudicio res aliquæ institutæ sunt in figuram aliorum, dicente Apostolo, Omnia in figuram contingebāt illis. Vilificāntq; sacram Scripturam, dum ex tali fictione occasionem dant credendi, quòd similiter humano Spiritu sunt in figurā ea quæ sunt in Sacris literis: quemadmodū hæc quę audiunt humani dexteritate ingenij coaptata. Et sic multum autoritatis detrahitur sacræ Scripturæ figuris.

¶ Super Quæstionis sexagesimæ Articulum sextum.

Cõment. TItulus clarus.

¶In corpore vna conclusio: Sacramenta tripliciter considerantur, & quolibet modo congruunt eis verba. Probatur quo ad primam partē, quia sacramenta adhibentur vt signa quædam ad hominū sanctificationem. Quo ad secundam, sigillatim declarādo singula membra cum suis rationibus: vt clarè & ordinatè pateat in litera.

q. 1. ar. 3. ad 2. q. 6. ad secundum. Et veri. q. 27. ar. 4. ad 4. dicendum.

¶Aduertę, quòd prima pars conclusionis ex assumpto facilè deducitur: nam quia sacramēta ad sanctificationem adhibentur: oportet pro tanto eorum considerationem secundum sanctificationis caulam fieri. Et quia ad sanctificandos homines simplicia creata eorum consideratio ex parte hominis est. Et quia vt signa adhibentur, consequens est vt tertia eorum consideratio secundum significationem fiat.

¶In responsione ad secundum, perspice, quòd in sacramentis res & verba coëunt in vnum signum: quia constituūt vnum sacramentum, quod non nisi signum vnius est. Vnde, propriè loquendo, ablutio in aqua in baptismo nō est vnum signum, & verba sunt aliud signum: vt tamquā ex duobus partialibus signis fiat vnū totale signum: sed ipsa applicatio aquæ, quæ indeterminata est ad significādam spiritualem ablutionem, vel spiritualem claritatem, aut simplicitatem, aut aliquid huiusmodi, ex coniunctione ad verba abluentis, determinatur ad significandum spiritualem ablutionem. Ita quòd non sunt duæ relationes signi in aqua & verba: sed vna tantùm relatio signi est in hoc compositō ex rebus & verbis, vt sunt determinabile & determinatio in ratione significandi vnum spirituale. Hoc enim dictum sunt enim hæc (vt in litera subtiliter dicit) ut declaratur in tertia ratione in corpore articuli) velut materia & forma in genere signi, non quòd relatio talis signi sit composita ex materia & forma: sed quia relatio talis signi non adest nisi compositō ex talibus determinabili & determinante: quæ sunt velut materia & forma.

¶ Super Quæstionis sexagesimæ Articulum septimum.

TItulus vt sonat. *Cõment.*

¶In corpore vna conclusio: In sacramētis requiritur determinata forma verborū. Probatur. In sacramētis requiritur determinatæ res sensibiles, quæ se habēt, vt materia: ergo multò magis requisitè determinatio verborū, quæ se habet vt forma. Antecedens quo ad primā partem patet ex articulo 5. huius ad secundam & 6. & hic repertitur. Consequentia probatur: qa principalius requiritur ad esse rei determinata forma, quā determinata materia. Probatē qa in omnibus cōpositis ex materia & forma, principiū determinationis est ex parte formæ: quia est huius & terminus materiæ, & materia determinata requisitè, vt sit proportionata determinatæ formæ.

est eadē apud omnes. Ergo nō requiruntur aliqua determinata verba in sacramentis.

¶Præterea, Verba requiruntur in sacramentis, inquantum sunt principaliter significatiua: sicut dictum est. Sed contingit per diuersa verba idem significari. Ergo nō requiruntur determinata verba in sacramentis.

¶Præterea, Corruptio cuiuslibet rei variat eius speciem. Sed quidam corruptè verba proferunt, nec tamen propter hoc creditur sacramentorum effectus impediri: aliquin illiterati & balbi, qui ista sacramenta conferunt, frequenter defectum in sacramentis inducerent. Ergo videtur quòd non requirantur in sacramentis determinata verba.

¶SED CONTRA est, quòd Dominus determinata verba protulit in consecratione sacramenti Eucharistiæ, dicens Matthæ. 26. Hoc est corpus meum. Similiter etiam mandauit discipulis, vt sub determinata forma verborum baptizarent, dicens Matth. vlti. Euntes docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris & Filij & Spiritus sancti.

CONCLVSIO.

¶Cùm determinata sit sacramentorum materia, determinatæ scilicet sensibiles res, oportet determinatam esse verborum in sacramentis formam.

¶RESPONDEO dicendum, quòd (sicut dictum est) in sacramentis verba se habent per modum formæ, res autem sensibiles per modum materiæ. In omnibus autem compositis ex materia & forma, principium determinationis est ex parte formę, quæ est quodammodo finis & terminus materiæ: & ideo principalius requiritur ad esse re determinata forma, quàm determinata materia: materia enim determinata requiritur, vt sit proportionata determinatæ formæ. Cùm igitur in sacramentis requirātur determinatæ res sensibiles, quæ se habēt in sacramentis sicut materia, multò magis requirit in eis determinata forma verborū.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd sicut Augustinus dicit super Ioā. verbum operatur in sacramentis, non quia dicitur, id est non secundum exteriorem sonum vocis: sed quia creditur, id est secundum sensum verborum, qui fide tenetur. Et hic quidē sensus est idem apud omnes, licet non eædem voces sint quantum ad sonum. Et ideo cuiuscunque linguæ verbis proferatur talis sensus, perficitur sacramentum.

¶Ad secundum dicendum, quòd licèt in qualibet lingua contingat diuersis vocibus idem significari: semper tamen aliqua illarum vocum est, qua principalius & communius homines illius linguæ vtuntur ad hoc significandum: & talis vox assumi debet in significatione sacramēti. Sicut etiam

Annot. ¶In responsione ad secundum, aduerte quòd doctrina præsentis literæ (scilicet quòd in qualibet lingua, vox illa qua principalius & communius homines illius linguæ vtuntur ad illum actum significandum, assumi debet in sacramentis, vera est quantum est ex parte debiti vsus verborum: quoniam ad tantum mysterium non nisi principalia cōmuniorāque assumēda sunt verba. Cum hæc tamē doctrina stat, quòd oppositum stat, vel ex accommodatione vsus, vel quia sacramenti forma non vrget ad hoc. Quārum autem valeat contra communiter dictum & propriè ratem linguæ accommodatio vsus, te statur forma baptismi apud Latinos, dum dicitur, Ego te baptizo, &c. baptizare enim Latina lingua neque principaliter, neque cōmuniter significat abluere: vt patet, intātum quòd si quis diceret alteri, Bapteza hoc sudariolum, aut non, aut vix intelligeretur. Et proculdubio dicere deberemus, Ego te abluo in nomine Patris, &c. quia tamen accommodauit Ecclesiæ vsus vocabulū Latinæ linguæ hoc ad significandum ablutionem abluendi, qui in sacramento fit, illo vtēdum est. Vnde etiam mulieres in vulgari baptizantes, dicunt, *Io te battezo*. Et audeo dicere minoris curæ fuisse introducere hæc verba ad Latinos: quoniam hinc fit, vt non percipiat populus, sed nec sacerdos aut Leuita, quid importat baptizare: quod optimè intelligerent omnes si dicerētur, Ego te abluo aut lauo. Et simile accidit in sacramento Confirmatiōis in verbo Christmatis. Prouidentia tamen diuina hinc Ecclesiam suam dotāt esse voluit, quòd quocunque verbo accōmodato ab vtin ad significandum il lud, vtamur etiam si aliquo modo sit idiomatis) sacramentum perficitur. Ita q; nec mixtio idiomatum in eodē numero forma sacramenti, tollit perfectionem sacramenti. Habes quoque hinc, quòd quia vsus accōmodatiōe personas dignas alloquimur in numero plurali (dicendo vni, Vos, &c. itaquòd si diceretur illi, Tu, videtur inferri sibi iniuria) ideo si quis in forma sacramēti pœnitentiæ, absoluendo Episcopum vel principem honoris cōferri gratia dicat, Absoluo vos à peccatis vestris, &c. peccatū est sacramentum non minus quàm si in vulgari dixisset, *Io ti assolvo dalli vostri peccati*: quia perfecta est significatio orationis ad illam personam solam, ex accommodatiōe vsus non minus quàm perfectæ sint omnes similes orationes: pura, do vobis hoc munus, venite vos ad prandium mecum, &c similia. Et eadem ratione perfecta essent sacramēta, si persona recipiens sacramentum exprimeretur in nomine honorabili abstractorpura si quis diceret, Ego absoluo dominationem vestram à peccatis suis. Pro regula enim generali habendum est, quòd quando oratio habet perfectam significationem ex accommodatione vsus in cæteris loquutionibus, sufficit ad sacramenti perfectionem similis oratio applicata ad materiam sacramenti. Et ratio est quia operatio spiritualis in sacramentis sequitur significationem perfectam orationis sacramentalis: ac per hoc vbi oratio habet suam significationem perfectam, sacramentum perficitur. Constat autem, quòd oratio quæ in qualibet materia communiter habet suam significationem perfectam, non perdit perfectionem suæ significationis ex hoc quòd applicatur ad materiam sacramentalem. igitur sicut sufficit oratio illa perfecta in aliis, ita & in sacramentis.

Quia autem sacramenti forma non vrget ad principaliter & communiter consueta verba, siquis ex huiusmodi libertate vteretur aliis verbis (puta dicendo, Ego te abluo in nomine Patris, &c. Aut in sacramēto Eucharistiæ, Istud est, &c.) perfecta essent sacramenta: non enim de necessitate sacramenti sunt illæ voces, quibus communiter Ecclesia vtitur, sed illæ vel aliæ loco illarum, idem significantes quod illæ. Sic enim intelligendum est determinatam exigi formā verborum ad sacramenta. Sed sunt voces illæ quibus Ecclesia vtitur, de necessitate præcepti Ecclesiæ: ideo peccaret quisquis aduertēter vteretur aliis vocibus ab illis, quibus Ecclesia sua consuetis vti in sacramentis. Vnde hæc nō diximus, vt liceat cuique mutare voces in sacramentis: sed vt si accideret, nouerint non esse iteranda sacramenta propter huiusmodi mutationes. Et confirmatur quod dicimus, ex forma consecrationis sanguinis Christi, quæ vtitur Ecclesia Latina, dicit enim, Hic est calix sanguis. Vbi aut metaphoricè sumitur calix, aut ponitur continens pro contento: ac per hoc ex vi verborū faciendo propriam significationem, non significatur conuersio vini in sanguinem, sed in calicem: quod est ridiculum. Attestatur enim per hoc Spiritus sanctus, quòd sufficiunt ad sacramētorum perfectionem verba, vel ex proprietate vel accommodatione vsus significantia veritatem sacramenti, quæcunque sint illa: nec esse de necessitate sacramenti communiora in aliqua lingua verba.

¶In responsione ad tertium aduerte quòd (vt patet de conse. dist. 4. c. remouerdi) Zacharias Papa determinauit fuit *4. di. 3.* se baptizatum illō, qui *art. 2. q.* ob ignorantiam baptizantis baptizatus est in *2. 3. &* nomine Patris & Filii *4.* & Spiritus sancti. Vbi vides, quòd corruptio fuit tanta, quòd variata est sanctificatio nominum: nam patria non Patrem, sed locum nativitatis significat. Sed licet Patria absolutè aliquē significet quàm Pater: vt tamen est pars corruptè prolata huius orationis, Ego te baptizo in nomine Patria, & Filia, &c. significasse Patrem, iudicatū est. & sic oratio tota non mutauit significationem. Et hoc valde notandum est pro casibus occurrentibus incorruptè prolatis verbis, circa alia sacramenta, vel ex festinatione vel ex balbutiente lingua, vel aliquo alio accidente.

¶ super Quæstionis sexagesimæ Articulum octauum.

TItulus clarus. *Cõment.*

¶In corpore tria fiunt. primò, ponuntur duæ communissimæ regulæ circa huiusmodi varietates, secundò descenditur specialiter ad diminutionem & additionem, tertiò mouetur quædam difficultas circa additionem, & soluitur. Prima regula se tenet ex parte intentionis ministrantis sacramentum.

etiam debet esse diuina institutione determinatum, quæ res ad significandum assumantur in hoc vel in illo sacramento.

¶Ad secundum dicendum, quòd res sensibiles habent naturaliter sibi inditas virtutes conferentes ad corporalem salutem: & ideo non refert, si duæ earum eandem virtutem habeant, qua quis vtatur. Sed ad sanctificationem non ordinantur ex aliqua virtute sibi naturaliter indita, sed solùm ex institutione diuina: & ideo oportuit diuinitus determinari, quibus rebus sensibilibus sit in sacramentis vtendum.

¶Ad tertium dicendum, quòd sicut Augu. dicit 19. contra Faustum, diuersa sacramenta diuersis tēporibus congruunt: sicut etiam diuersis verbis significantur diuersa tempora, scilicet præsens, præteritum & futurum. Et ideo sicut in statu Legis naturæ, homines nulla lege exterius data, sed solo interiori instinctu mouebantur ad Deum colendum, ita etiam ex interiori instinctu determinabatur eis, quibus rebus sensibilibus ad Dei cultum vterentur. Postmodum verò necesse fuit etiam exterius legem dari: tum propter obscurationem legis naturæ, ex peccatis hominum: tum etiam ad expressiorem significationem gratiæ Christi, per quam humanū genus sanctificatur. Et ideo etiam necesse fuit res determinari, quibus homines vterentur in sacramētis. Nec propter hoc artatur via salutis: quia res quarum vsus est necessarius in sacramentis, vel communiter habētur, vel paruo studio adhibito haberi possunt.

ARTICVLVS VI.

¶ Vtrùm in significatione sacramentorum requirantur verba.

AD SEXTVM sic proceditur. Videtur quòd in significatione sacramētorum non requirantur verba. dicit enim Augustē. contra Faustum, Quid sunt aliud quæque corporalia sacramenta, nisi quasi quædā verba visibilia: Et sic videtur quòd addere verba rebus sensibilibus in sacramentis, sit addere verba verbis. Sed hoc est superfluum. Non ergo requiruntur verba cum rebus sensibilibus in sacramentis.

¶Præterea, Sacramentū est aliquid vnum. Ex his autem quæ sunt diuersorum generū, non videtur posse aliquid vnum fieri. Cùm igitur res sensibiles & verba sint diuersorum generum (quia res sensibiles sunt à natura, verba autem à ratione) videtur quòd in sacramentis non requirantur verba cum rebus sensibilibus.

¶Præterea, Sacramēta nouæ Legis successerunt sacramentis veteris Legis: quia illis ablatis, ista sunt instituta, vt Aug. dicit 19. contra Faustum. Sed in sacramentis veteris Legis non requirebatur aliqua forma verborū. Ergo nec in sacramentis nouæ Legis.

¶SED CONTRA est quod Apostolus dicit Ephes. 5. Christus dilexit Ecclesiam, & tradidit semetipsum pro ea, vt illam sanctificaret, mundans eam lauacro aquæ in verbo vitæ. Et Augu. dicit super Ioan. Accedit verbum ad elementum, & fit sacramentum.

CONCLVSIO.

¶Cùm sacramenta ad hominum sanctificationem adhibeantur, conueniens fuit sensibilibus rebus, quibus vtimur in sacramentis, applicari verba, tanquam formas sacramentorum.

¶RESPONDEO dicendum, quòd sacramenta (sicut dictum est) adhibētur ad hominum sanctificationem sicut quædam signa. Tripliciter ergo considerari possunt: & quolibet modo congruit eis quòd verba rebus sensibilibus adiungantur. Primò enim possunt considerari ex parte causæ sanctificantis, quæ est verbum incarnatum, cui sacramentum quodāmodo conformatur, in hoc quòd rei sensibili verbum adhibetur, sicut in mysterio Incarnationis carni sensibili est verbū Dei vnitum. Secundò possunt considerari sacramēta ex parte hominis qui sanctificatur, qui componitur ex anima & corpore, cui proportionatur sacramentalis medicina: quæ per rem visibilē corpus tangit, & per verbum ab anima creditur. Vnde Augu. dicit super illud Ioan. 15. Iam vos mundi estis propter sermonē, &c. vnde est ista tanta virtus aquæ vt corpus tangat, & cor abluat nisi faciente verbo, non quia dicitur, sed quia creditur? Tertiò possunt cōsiderari ex parte ipsius significationis sacramentalis. Dicit autem Augu. in 2. de Doctrina Christiana, quòd verba inter homines obtinuerunt principatum significandi: quia verba diuersimodè formari possunt ad significandos diuersos conceptus mentis: & propter hoc per verba, magis dictinctè possumus exprimere quod mente concipimus. Et ideo ad perfectionem significationis sacramentalis, necesse fuit vt significatio rerum sensibilium, per aliqua verba determinaretur. Aqua enim significare potest & ablutionem propter suam humiditatem, & refrigerium propter suam frigiditatem. Sed cùm dicitur, Ego te baptizo, manifestatur quòd aqua vtimur in baptismo ad significandam emundationem spiritualem.

¶AD PRIMVM ergo dicēdum, quòd res visibiles sacramentorum dicuntur verba per quandā similitudinem, inquantū scilicet participant quandā vim significādi, quę principaliter est in ipsis verbis, vt dictū est. Et ideo nō est superflua ingeminatio verborū, cùm in sacramētis, rebꝰ visibilibꝰ verba adduntur: qa vnū eorū determinatur p aliud, vt dictū est.

¶Ad secundum dicēdum, quòd quamuis verba & aliæ res sensibiles sint in diuerso genere, quantum pertinet ad naturam rei: conueniunt tamen in ratione significandi, quæ perfectius est in verbis, quàm in alijs rebus. Et ideo ex verbis & rebus fit quodāmodo vnū in sacramentis, sicut ex forma & materia: inquantum scilicet per verba perficitur significatio rerum: vt dictū est. Sub rebus autem comprehenduntur etiam ipsi actus sensibiles: puta ablutio, inunctio, & alia huiusmodi: quia in his est eadem ratio significandi & in rebus.

¶Ad tertiū dicendū, qꝰ (sicut Aug. dicit contra Faustū) alia debēt esse sacramēta rei præsentis, & alia rei futurę. Sacramēta autem veteris legis prænūtia erant Christi venturi: & ideo non ita expresse significabant Christū, sicut sacramenta nouæ Legis: quæ ab ipso Christo effluunt, & quandā similitudinē ipsius in se habent: vt dictum est. Vtebātur tamen in veteri Lege aliquibus verbis, in his quæ ad cultum Dei pertinent, tam sacerdotes, qui erant sacramētorū illorū ministri (secundū illud Numeri 6. Sic benedicetis filijs Israël, & dicetis eis, Benedicat tibi Dominus, &c.) quàm etiam illi qui illis sacramentis vtebantur: secundum illud Deuteron. 26. Profiteor coram domino Deo tuo, &c.

ARTICVLVS VII.

¶ Vtrùm requirātur determinata verba in sacramentis.

AD SEPTIMVM sic proceditur. Videtur quòd non requirantur determinata verba in sacramentis. Vt enim Philosophus dicit, voces non sunt eædem apud omnes. Sed salus quæ per sacramenta quæritur, eadem

secunda vero tenet ex parte significationis verborum, quod intelligenda non secundum se, sed in ordine ad totam orationem: oportet enim mutari sensum ipsius orationis, qui est forma sacramenti, ad hoc vt sacramentum sit nullum vt prædictum est. De diminutione autem aut additione in speciali in singulis sacramentis, fiet mentio in propria loco, hic in communi est sermo.

Annot. ¶ Vbi nota pro solutione difficultatis motæ, q̃ additio ad formam vltra duos modos, qui in litera ponuntur (scilicet vel tãquam aliquid intrinsecum ad formam, vel tanquam extrinsecum) tertius inuenitur omnino per accidens: quando scilicet interponitur aliquod verbum, non vt sit aliquid intrinsecum vel adiacens formæ, sed impertinens omnino interpositio ad aliud propositum dicitur verbum: vt si inter baptizãdi positum dixit, ego te baptizo, dicat aliquis, Recede hinc, seu aliquid eiusmodi: & prosequatur, In nomine Patris & Filij, &c. Hoc enim non est proprie addere ad verba formæ; sed interponere verba interrũpendo formã. potest siquidem interruptio de qua in responsione ad tertium est sermo, dupliciter fieri, vel sine interpositione verborum, vel cum interpositione verborum. Vtraque autem interruptio non debet esse tanta, quòd iuxta cõmunem morem hominum continens non videatur orationis. Si enim postquam minister dixit, Ego te baptizo, statim & postea subderet, In nomine Patris & Filij, &c. siue interim tacuisset, siue non: soluta esset oratio pro vnitas.

¶ *Super Quæstionis sexagesimæ primæ Articulum primum.*

Comment. TItulus clarus est. ¶ In corpore vna conclusio: Sacramenta sunt necessaria ad humanam salutem. Et probatur tripliciter.

Annot. ¶ Vbi nota duo. Primum, quòd non est hic sermo de necessario ad humanã salutẽ sine quo nõ potuisset homo saluari: sed de necessario, sine quo nõ conuenienter humana salus fuisset. In cuius signũ Autor tam in prima quãm secunda ratione conuenientiam infert sacramentorum.

¶ Secundò nota differentiã inter Autorẽ & Magistrum sentent. in prima distinc. 4. circa has tres rationes, ex eruditione, humiliatione, & exercitatione. Nam altius tractantur ab Autore, vt patet cõferẽdo.

sacramentorum liceat aliquid addere vel minuere.

¶ Præterea, Verba se habent in sacramentis per modum formæ, vt dictum est. Sed informis quælibet additio vel subtractio variat speciem, sicut & in numeris, vt dicitur 8. Meta. Ergo videtur quòd si aliquid addatur vel subtrahatur à forma sacramenti, nõ erit idem sacramentum.

¶ Præterea, Sicut ad formam sacramenti requiritur determinatus numerus dictionum, ita etiam requiritur determinatus ordo verborum, & etiam orationis continuitas. Si ergo additio vel subtractio non aufert sacramenti veritatem, videtur quòd pari ratione nec transpositio verborum, aut etiam interpellatio pronuntiationis.

¶ SED CONTRA est, quòd in formis sacramentorum quædam apponuntur à quibusdam, quæ ab alijs nõ apponuntur, sicut Latini baptizant sub hac forma, Ego te baptizo in nomine Patris & Filij & Spiritus sancti. Græci autem sub ista, Baptizetur seruus Christi N. in nomine Patris, &c. Et tamen vtrique verum conferũt sacramentum. Ergo in formis sacramentorum licet aliquid addere vel minuere.

CONCLVSIO.

¶ Tollere, vel diminuere de his quæ pertinent ad formas sacramentorum, minimè licet.

¶ RESPONDEO dicendum, quòd circa omnes istas mutationes quæ possunt in formis sacramentorum contingere, duo videntur esse consideranda. Vnum quidem ex parte eius qui profert verba, cuius intentio requiritur ad sacramentum, vt infrà dicetur. Et ideo si intendat per huiusmodi additionem vel diminutionem alium ritũ inducere, qui nõ sit ab Ecclesia receptus, non videtur perfici sacramentum: quia non videtur quòd intendat facere id quod facit Ecclesia. Aliud autem est considerandum ex parte significationis verborum. Cùm enim verba operentur in sacramentis quantum ad sensum, quem faciunt (vt suprà dictum est) oportet considerare vtrùm per talem mutationem tollatur debitus sensus verborum: quia sic manifestum est quòd tollitur veritas sacramenti. Manifestum est autem, quòd si diminuatur aliquid eorũ quæ sunt de substantia formæ sacramentalis, tollitur debitus sensus verborum: & ideo non perficitur sacramentum. Vnde Didymus dicit in lib. de Spiritu sancto, Si quis ita baptizare conetur, vt vnum de prædictis nominibus prætermittat (scilicet Patris & Filij & Spiritus sancti) sine perfectiõe baptizabit. Si autem subtrahatur aliquid quod non sit de substantia formæ, talis diminutio non tollit debitum sensum verborũ, & per consequens nec sacramenti perfectionem. Sicut in forma Eucharistiæ, quæ est, hoc est enim corpus meum, ly enim, subtratum, non tollit debitum sensum verborum: & ideo non impedit perfectionem sacramenti: quãuis possit contingere, quòd ille qui prætermittit, peccet ex negligentia vel contemptu. Circa additionem etiam contingit aliquid apponi quod est corruptium debiti sensus: puta si aliquis dicat, Ego te baptizo in nomine Patris maioris & Filij minoris: sicut Arriani baptizabant: & ideo talis additio tollit veritatẽ sacramẽti. Si verò sit talis additio, quæ nõ auferat debitũ sensum, nõ tollitur sacramenti veritas. Nec refert vtrùm talis additio fiat in principio, medio, vel in fine: vt si aliquis dicat, Ego te baptizo in nomine Dei Patris omnipotẽtis, & Filij eius Vnigeniti, & Spiritus sancti paracleti, erit verũ baptisma. Et similiter si quis dicat, Ego te baptizo in nomine Patris & Filij & Spiritus sancti, & beata Virgo te adiuuet, erit verum baptisma. Forte autem si diceret, Ego te baptizo in nomine Patris & Filij & Spiritus sancti & beatæ virginis Mariæ, non esset baptismus: quia dicitur 1. ad Cor. 1. Nunquid Paulus pro vobis crucifixus est? aut in nomine Pauli baptizati estis? Sed hoc verum est, si sic intelligatur in nomine beatæ Virg. baptizari, sicut in nomine Trinitatis, quo baptismus cõsecratur: talis enim sensus esset contrarius veræ fidei, & per consequẽs tolleret veritatẽ sacramenti. Si verò sic intelligatur quod additur, & in nomine beatæ Virginis, non quasi nomen beatæ Virginis aliquid operetur in baptismo, sed vt eius intercessio profit baptizato ad conseruandam gratiam baptismalem, non tollitur perfectio sacrmenti.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd ad verba sacræ Scripturæ non licet aliquid apponere: quantũ ad sensum, sed quantum ad expositionẽ sacræ Scripturæ, multa eis verba à doctoribus apponuntur. Non tamen licet etiam verba sacræ Scripturę apponere, ita q̃ dicãtur esse de integritate sacræ Scripturæ: quia hoc esset vitiũ falsitatis. Et similiter siquis diceret aliquid esse de necessitate formæ, quod non est.

¶ Ad secundum dicendum, quòd verba pertinent ad formam sacramenti ratione sensus significati. Et ideo quæcunq; fiat additio vel subtractio verborum, quæ nõ addat aliquid aut subtrahat debito sensui, non tollitur species sacramenti.

¶ Ad tertium dicẽdum, quòd si fit tanta interruptio verborum, quòd intercipiatur intentio pronuntiantis, tollitur sensus sacramenti, & per consequens veritas eius: non autem tollitur quando est parua interruptio, quæ intentionem proferentis & intellectum verbum non aufert. Et idem est etiam dicendum de transpositione verborũ: quia si tollit sensum locutionis, non perficitur sacramentũ, sicut pater de negatione præposita vel postposita signo. Si autem sit talis transpositio, quæ sensum locutionis non variet, non tollitur veritas sacramenti: quia, secundum quòd Philosophus dicit, nomina & verba transposita idem significant.

QVAESTIO SEXAGESIMAPRIma de necessitate sacramentorum, in quatuor articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de necessitate sacramentorum.

¶ Et circa hoc quæruntur quatuor.

¶ Primò, vtrùm sacramenta sint necessaria ad salutem humanam.

¶ Secundò, vtrùm fuerint necessaria in statu ante peccatum.

¶ Tertiò, vtrùm fuerint necessaria in statu post peccatum ante Christum.

¶ Quarto, vtrùm fuerint necessaria post Christi aduentum.

ARTICVLVS I.

¶ Vtrùm sacramenta sint necessaria ad humanam salutem

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd sacramẽta non sint necessaria ad humanam salutem. Dicit enim Apostolus 1. ad Timo. 4. Corporalis exercitatio ad modicũ vtilis est. Sed vsus sacramẽtorum pertinet ad corporalem exercitationem: eo q̃ sacramenta perficiunt in significatione sensibilium rerum & verborũ, vt dictũ est. Ergo sacramenta non sunt necessaria ad humanam salutem.

¶ Præterea, Secũdę ad Corint. 12. Apostolo dicitur, Sufficit tibi gratia mea. Nõ autẽ sufficeret, si sacramẽta essent necessaria ad salutem. Non sunt ergo sacramenta saluti humanæ necessaria.

¶ Præterea, Posita causa sufficienti, nihil aliud videtur esse necessarium ad effectũ. Sed passio Christi sufficiens causa nostræ salutis. dicit enim Apo. ad Rom. 5. Si cùm inimici essemus, reconciliati sumus Deo per mortem Filij eius, multò magis reconciliati salui erimus in vita ipsius. Non ergo requiruntur sacramẽta ad salutem humanam.

¶ SED CONTRA est quod Aug. dicit 19. cõtra Faustũ. In nullũ nomen religionis seu verum seu falsum, coadunari homines possunt, nisi aliquo signaculorum seu sacramentorum vinculo consortio colligẽtur. Sed necessarium est ad humanã salutem homines adunari in vnũ veræ religionis nomen. Ergo sacramenta sunt necessaria ad humanam salutem.

CONCLVSIO.

¶ Sacramenta sunt ad humanæ salutẽ necessaria.

¶ RESPONDEO dicendum, quòd sacramenta sunt necessaria ad humanã salutem triplici ratione. Quarũ prima sumenda est ex cõditione humanæ naturæ: cuius proprium est, vt per corporalia & sensibilia, in spiritualia & intelligibilia deducatur. Pertinet autẽ ad diuinam prouidẽtiam, vt vnicuique rei prouideat secundũ modum suæ cõditionis. Et ideo conuenienter diuina sapientia homini auxilia salutis confert sub quibusdam corporalibus & sensibilibus signis, quæ sacramenta dicuntur. Secunda ratio sumẽda est ex statu hominis, qui peccando se subdidit per affectũ corporalibus rebus. Ibi autem debet medicinale remedium homini adhiberi, vbi patitur morbum. Et ideo conueniens fuit, vt Deus per quædam corporalia signa, homini spiritualẽ medicinã adhiberet: nã si spiritualia nuda ei proponerentur, eius animus applicari non posset, corporalibus deditus. Tertia autẽ ratio sumẽda est ex studio actionis humanæ, quæ præcipuè circa corporalia versatur. Ne ergo esset homini durũ, si totaliter à corporalibus actibus abstraheretur, proposita sunt ei corporalia exercitia in sacramentis, quibus salubriter exerceatur ad euitãda superstitiosa exercitia, quæ cõsistunt in cultu dæmonum, vel qualitercunq; noxia, quæ cõsistũt in actibus peccatorum. Sic igitur per sacramentorum institutionem, homo cõuenienter suæ naturæ eruditur per sensibilia: humiliatur, se corporalibus subiectum cognoscens, dum sibi per corporalia subeuenitur: præseruatur etiam à noxijs * actionibus per salubria exercitia sacramentorum.

¶ AD PRIMVM ergo dicẽdum, quòd corporalis exercitatio, inquantum est corporalis, non multum vtilis est. Sed exercitatio per vsum sacramentorum, non est purè corporalis, sed quodammodo est spiritualis, scilicet per significationem & causalitatem.

¶ Ad secundum dicẽdum, quòd gratia Dei est sufficiẽs causa humanæ salutis: sed Deus dat hominibus gratiam secundum modum eis cõuenientẽ: & ideo necessaria sunt hominibus sacramenta ad gratiã consequendam.

¶ Ad tertium dicendum, quòd passio Christi est sufficiens causa humanæ salutis. Nec propter hoc sequitur quòd sacramenta non sint necessaria ad humanam salutem: quia operantur in virtute passionis Christi, & passio Christi quodammodo applicatur hominibus per sacramenta, secundum illud Roma. 6. Quicũq; baptizati sumus in Christo Iesu, in morte ipsius baptizati sumus.

ARTICVLVS II.

¶ Vtrùm etiam ante peccatum fuerint homini necessaria sacramenta.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd etiam ante peccatum fuerint homini necessaria sacramenta. Quia sicut dictum est, sacramẽta sunt necessaria homini ad gratiam consequendam. Sed etiam in statu innocentiæ homo indigebat gratia: sicut in Prima parte habitũ est. Ergo etiã in statu illo erant necessaria sacramenta.

¶ Præterea, Sacramenta sunt necessaria homini secundum cõditionem humanæ naturæ: sicut dictum est. Sed eadem est natura hominis ante peccatum & post peccatum. Ergo videtur quòd etiam ante peccatum homo indiguerit sacramentis.

¶ Præterea, Matrimonium est quoddam sacramentum: secundum illud Ephe. 5. Sacramentum hoc magnum est: ego autem dico in Christo & Ecclesia. Sed matrimonij fuit institutum ante peccatũ, vt dicitur Gen. 2. Ergo sacramenta erant necessaria homini ante peccatum.

¶ SED CONTRA est, quòd medicina nõ est necessaria nisi ægroto, secundũ illud Matth. 9. Non est opus sanis medicus. Sed sacramenta sunt quædã spirituales medicinę, quę adhibent cõtra vulnera peccati. Ergo non fuerunt necessaria ante peccatũ.

CONCLVSIO.

¶ In statu innocẽtiæ homo nõ indigebat sacramentis, nec pro remedio peccati, nec pro perfectiõe animæ.

¶ RESPONDEO dicendum, quòd in statu innocẽtiæ ante peccatũ sacramenta necessaria non fuerunt. Cuius ratio accipi potest ex rectitudine status illius, in quo superiora inferioribus dominabãtur, & nullo modo dependebant ab eis. Sicut enim mens suberat Deo, ita menti suberant inferiores animæ vires, & ipsi animæ corpus. Contra hunc autẽ ordinẽ esset, si anima perficeretur vel quantum ad scientiam, vel quantum ad gratiã, per aliquid corporale, quod fit in sacramentis. Et ideo in statu innocentiæ homo sacramentis non indigebat, non solùm inquantum sacramẽta ordinantur ad remedium peccati, sed etiam inquantum ipsa ordinantur ad animæ perfectionẽ.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd homo in statu innocentiæ gratia indigebat: non tamen vt eam consequeretur per aliqua sensibilia signa, sed spiritualiter & inuisibiliter.

¶ Ad secundũ dicẽdum, quòd eadẽ est natura hominis ante peccatũ & post peccatum, non tamen est idem naturæ statũs. Nã post peccatum, anima etiam, quantũ ad superiorem partẽ, indiget accipere aliquid à corporalibus rebus ad sui perfectionem, quod in illo statu homini necesse non erat.

¶ Ad tertium dicendum, quòd matrimoniũ fuit institutũ in statu innocentiæ, non secundum q̃ est sacramentum, sed secundũ quòd est in officium naturæ. ex consequẽti tamen aliquid significabat futurum circa Christũ & Ecclesiam: sicut & omnia alia in figura Christi præcesserunt.

ARTICVLVS III.

¶ Vtrùm post peccatum ante Christum, sacramenta debuerint esse.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur q̃ post peccatum ante Christũ sacramenta non debuerint esse. Dictũ est enim q̃ per sacramenta passio Christi hominibus applicatur: & sic passio Christi cõparatur ad sacramenta, sicut causa ad effectũ. Sed effectus non præcedit causam. Ergo sacramenta non debuerũt esse ante Christi aduẽtum.

¶ Præterea, Sacramenta debent esse cõuenientia statui humani generis: vt patet per Augu. 19. contra Faustũ. Sed status humani generis non fuit mutatus post peccatum, vsque ad reparationem factam per Christũ. Ergo neq; sacramẽta debuerunt immutari, vt præter sacramẽta legis naturæ, alia statuerẽtur in lege Moysi.

¶ Præterea, Quãto aliquid est magis propinquũ perfecto, tãto magis

¶ Super Quæstionis sexagesimæ primæ Articulum tertium.

Comment. TItulus clarus. ¶ In corpore vna conclusio: Ante Christi aduentum post peccatum necesse fuit quædam sacramẽta instituì. Probatur: Sacramenta sunt necessaria ad humanam salutẽ, vt signa sensibilia inuisibilium rerum: quibus homo post peccatum sanctificãdi ergo ante Christi aduentum post peccatũ oportuit esse quædam sensibilia signa, quibus fidem suam de Christo futuro homo protestaretur, ergo oportuit tunc esse sacramenta quædam. Prima consequẽtia probatur: quia nullus post peccatum sanctificatur nisi per Christum, &c. Secunda consequentia probatur, quia hiusmodi signa dicuntur esse sacramenta.

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶ Supra Quæstionis sexagesimæ primæ Articulum quartum.

Comment.

ITrulus clarus. ¶In corpore vna conclusio: Oportet in nouo lege esse quædam alia sacramenta. Probatur: Sacramenta sunt signa protestantia fidem, qua homo iustificatur: ergo oportet esse alia sacramenta, quibus præterita credita significetur. Consequentia quo ad id quod supponit, scilicet diuersitatem significabilium. probatur: quia antiqui saluabantur per fidem Christi nascituri: nos per fidem Christi nati. Et quo ad ipsa signa probatur: quia assis signis oportet significari præterita & futura. Probatur hoc auctoritate Augustini; & ex ipsis verbis præteriti & futuri temporis.

magis debet ei assimilari. Sed perfectio salutis humanæ per Christum facta est, cui propinquiora fuerunt sacramẽta veteris Legis quàm ea quæ fuerũt ante Legem. Ergo debuerũt esse similiora sacramentis Christi. Cuius tamẽ contrarium apparet, ex eo quòd sacerdotiũ Christi prædicetur esse futurum secundum ordinem Melchisedec, & non secundum ordinẽ Aaron: vt habetur Hebr. 7. Non ergo conuenienter fuerũt disposita ante Christum sacramenta.

¶SED CONTRA est quod Aug. dicit 19. cõtra Faustum, ꝙ prima sacramẽta quæ celebrabanẽ & obseruabãtur ex lege, prænuntia erant Christi venturi. Sed necessariũ erat ad humanã salutẽ vt aduentus Christi prænuntiaretẽ. Ergo necessariũ erat ante Christũ sacramenta quædam disponi.

CONCLVSIO.

¶ Necessario præcesserunt Christi aduentum post peccatum aliqua sacramenta, quibus fidem suam in Christum homo protestaretur.

¶RESPONDEO dicendum, quòd sacramenta necessaria sunt ad humanam salutem, inquantum sunt quædam sensibilia signa intuitibilium rerum, quibus homo sanctificatur. Nullus autem sanctificari potest post peccatum, nisi per Christum, quem proposuit Deus propitiatorem per fidem in sanguine ipsius, ad ostensionem iustitiæ suæ, vt sit ipse iustus & iustificans eum, qui ex fide est Iesu Christi. Et ideo oportebat ante Christi aduentum esse quædam signa visibilia, quibus homo fidẽ suã protestaretur de futuro Saluatoris aduẽtu. Et huiusmodi signa dicũtur sacramẽta. Et sic patet ꝙ ante Christi aduẽtũ, necesse fuit quædã sacramẽta institui.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd passio Christi est causa finalis veterum sacramentorum: quæ scilicet ad ipsam significandam iam fuit instituta. Causa autem finalis nõ precedit tempore, sed solùm in intentione agentis. Et ideo non est inconueniens aliqua sacramenta ante Christi passionem fuisse.

¶Ad secundum dicendum, ꝙ status humani generis post peccatum & ante Christum, dupliciter potest cõsiderari. Vno modo secundum fidei rationẽ: & sic semper vnus & idem permansit: quia scilicet iustificabantur homines per fidem futuri Christi aduentus. Alio modo potest cõsiderari secundũ intentionem & remissionem peccati, & expressæ cognitionis de Christo. Nam per incrementa temporum & peccatum cœpit in homine magis dominari: intantum quòd ratione hominis per peccatum obtenebrata, non sufficerent homini ad rectè viuendũ præcepta legis naturæ, sed necesse fuit determinari præcepta in lege scripta, & cum his quædam fidei sacramenta. Oportebat etiam quòd per incrementa temporum magis explicaretur cognitio fidei: quia, vt Greg. dicit. per incrementa temporum creuit diuinæ cognitionis augmentum. Et ideo etiam necesse fuit, ꝙ in veteri Lege quædam sacramenta fidei, quam habebant de Christo venturo, determinarentur. Quæ quidem comparantur ad sacramenta, quæ fuerunt ante legem sicut determinatum ad indeterminatũ: quia scilicet ante legem nõ fuit determinatè præfixum homini, quibus sacramentis vteretur, sicut fuit per legẽ, quod erat necessarii, & propter obtenebrationem legis naturalis, & vt esset determinatior fidei significatio.

¶Ad tertium dicendum, quòd sacramẽtum Melchisedec, quod fuit ante legem, magis assimilatur sacramento nouæ Legis in materia, inquantum scilicet obtulit panem & vinum (vt habetur Gen. 14.) sicut etiam sacrificium nouæ Legis oblatione panis & vini perficitur. Sacramẽta tamen legis Mosayeæ magis assimilantur rei significatæ per sacramentũ, scilicet passioni Christi, vt patet de agno Paschali, & alijs huiusmodi. Et hoc ideo, ne propter cõtinuitatẽ temporis, si permaneret eadẽ sacramentorũ species, videretur sacramenti eiusdem esse continuatio.

ARTICVLVS IIII.

¶ Vtrùm post Christum debuerint esse aliqua sacramenta.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur ꝙ post Christum non debuerint esse aliqua sacramenta. Veniente enim veritate, debet cessare figura. Sed gratia & veritas per Iesum Christum facta est, vt dicitur Ioan. 1. Cùm igitur sacramenta sint veritatis signa siue figuræ, videtur ꝙ post Christi passionem, sacramenta esse non debuerint.

¶Præterea, Sacramenta in quibusdam elementis consistunt, vt ex supra dictis patet. Sed Apostolus dicit Gal. 4. Cùm essemus paruuli, sub elementis mundi eramus seruientes, nunc autem temporis plenitudine veniẽte, iam nõ sumus paruuli. Ergo videtur quòd non debeamus Deo seruire sub elementis huius mundi, corporalibus sacramentis vtendo.

¶Præterea, Apud Deum non est transmutatio nec vicissitudinis obumbratio, vt dicitur Iaco. 1. Sed hoc videtur ad quãdam mutationem diuinæ voluntatis pertinere, quòd alia sacramenta nunc hominibus exhibeat ad sanctificationem tempore gratiæ, & alia ante Christum. Ergo videtur quòd post Christum non debuerint alia sacramenta institui.

¶SED CONTRA est, quòd Augusti. dicit contra Faustum 19. quòd sacramenta veteris legis sunt ablata, quia impleta: & alia sunt instituta, virtute maiora, vtilitate meliora, actu faciliora, numero pauciora.

CONCLVSIO.

¶ Præter veteris Legis sacramenta, quibus Christi mysteria futura præmuntiabantur, oportuit alia quædam esse in noua Lege sacramenta, quibus significarentur ea, quæ præcesserunt in Christo.

¶RESPONDEO dicendum, quòd sicut antiqui Patres saluati sunt per fidem Christi venturi, ita & nos saluamur per fidem Christi iam nati & passi. Sunt autem sacramenta, quædam signa protestantia fidem, qua homo iustificatur. Oportet autem alijs signis significari futura, præterita, seu præsentia. Vt enim Aug. dicit 19. cõtra Faustũ, eadem res aliter annũtiatur faciẽda, aliter facta: sicut ipsa verba, passurus & passus, nõ similiter sonant. Et ideo oportet quædã alia sacramẽta esse in noua lege, quibus significentur ea quæ præcesserunt in Christo, præter sacramenta veteris legis, quibus prænuntiabantur futura.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd sicut Dionysius dicit in 5. ca. Cæle. hierar. status nouæ legis, medius est inter statũ veteris legis, cuius figuræ implentur in noua Lege, & inter statum gloriæ, in qua omnis nudè & perfectè manifestabitur veritas. Et ideo tunc nulla erunt sacramenta. Nunc autem quandiu per speculum & in ænigmate cognoscimus (vt dicitur 1. ad Corint. 13.) oportet nos per aliqua sensibilia signa in spiritualia deuenire. Quod pertinet ad rationem sacramentorum.

¶Ad secundum dicendum, quòd sacramenta veteris legis Apostolus vocat egena & infirma elementa: quia gratiam nec continebant, nec causabant. Et ideo vtentes illis sacramentis, dicit Apostolus subelementis mundi Deo seruisse: quia scilicet nihil aliud erant quàm elementa huius mundi. Nostra autem sacramenta gratiam continent & causant: & ideo non est de eis similis ratio.

¶Ad tertium dicẽdum, quòd sicut paterfamiliãs non ex hoc habere monstratur mutabilem voluntatem, quòd diuersa præcepta familiæ suæ proponit pro temporum varietate, non eadem præcipiens hyeme & æstate: ita non ostenditur aliqua mutatio esse circa Deum ex hoc quòd alia sacramẽta instituit post Christi aduentũ, & alia tempore legis: quia illa fuerunt congrua gratiæ præfigurandæ: hæc autem sunt congrua gratiæ præsentialiter demonstrandæ.

QVAESTIO SEXAGESIMASECVNDA
de principali effectu sacramentorum qui est gratia, in sex articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de effectu sacramentorum. Et primò de effectu eorum principali, qui est gratia. secundò de effectu secũdario, ꝙ est Character.

¶Circa primum quæruntur sex.

¶Primò, vtrùm sacramenta nouæ legis sint causa gratiæ.

¶Secundò, vtrùm gratia sacramentalis aliquid addat super gratiam virtutum & donorum.

¶Tertiò, vtrùm sacramenta contineant gratiam.

¶Quarto, vtrùm sit in eis aliqua virtus ad causandũ gratiam.

¶Quintò, vtrùm talia virtus in sacramentis deriuetur à passione Christi.

¶Sextò, vtrùm sacramenta veteris legis, gratiam causarent

ART.

Annot.

¶ Super Quæstionis sexagesimæ secundæ Articulum primum.

IN titulo nota terminos. Non enim quæritur, an sacramenta dicantur causa, sed an sint causa. Et hoc ideo, quia non sufficit quæstioni vocando causam id quod vera non est causa. De gratia autem in præsenti titulo sermo est intelligendo; teneatur enim sequenti articulo, quæ sit illa gratia, quæ per sacramenta conferuntur. Vnde non spectat ad præsentem quæstionem discutere in specia

Tom. 2. 3. tit. 6. & quæ. 6. q. 1. de gratia, quæ cauenic. 1. sunt. Rursus si princi-

2. dist. pium non articuli hu-
41. art. ius, sed introductæ quæ-
1. Et 4. tis (vbi hæc quæstio 62.
dist. 1. q. 1. à quæstione sexagesima
art. 6. q. 1. tertia distinguitur, di-
& arti. cendo: & primò de ef-
4. q. 1. fectu eius principali,
& 5. de effectu secundario,
q. 1. Et qui est gratia secundò,
4. circa his quòd sub gratiæ no-
16. 57. et mine hoc in loco non
74. prin cter; quum distingua-
cipio, & tur cõtra characterem,
Col. 2. in sed communiter sumi-
principio. tur: prout à sanctis di-
Et veri. citur, quòd sacramenta
¶ 37. & conferunt gratiam. Et
2. 4. Et hoc manda memoriæ
& reminiscere, quum
quidem postea dicetur, sacra-
21. artic. menta causare instru-
1. mentaliter gratiam: vt
non recurtas ad charac-
terem, volens fugere
quòd baptismus nõ cau
ser gratiam gratum fa-
cientem, quia creator
& creatura non potest
etiam instrumentaliter
creare. Hic enim de ef-
fectu principali sacra-
mentorum, qui est gra
tia distincta contra cha
racterem, tractãdo que-
ritur an sacramentum
sit causa gratiæ, & in se-
quẽti articulo qui ad-
dat hæc gratia supra
gratiam gratum facien
tem, discutitur.

Comment. ¶In corpore articuli tria sunt. Primò ponitur id in quo oportet omnes conuenire. Secundò recitatur quorundam opinio. Tertiò respondetur quæstio secundũ propriã opinionẽ.

¶Quo ad primum conclusio est: Necesse est dicere sacramenta nouæ legis aliquomodo causare gratiam. Probatur: Per sacramenta homo Christo incorporatur: ergo acquirit gratiam.

Antecedens est Apostoli. Consequentia patet: quia non sit homo membrum Christi nisi per gratiam.

¶Quo ad secundum, primò ponitur opinio, quòd sacramenta causant non operando ad gratiam, sed quia Deus assistit, cum exemplis & auctoritate Bernardi. Secundò expositur quid importet hæc opinio: scilicet quòd non ponit sacramenta supra genera signorum. & declaratur exemplis. Tertiò improbatur hæc opinio auctoritate Sanctorum, addentium signo causam.

¶Quo ad tertium ponitur primò distinctio bimembris de causa agente: scilicet principali & instrumentali. Secundò ponitur causæ principalis conditio: qua distinguitur ab instrumentali, scilicet principalis causa est, quæ agit virtute suæ formæ, cui assimilatur effectus. Et iuxta hoc membrum ponitur vna conclusio: Solus Deus est causa principalis gratiæ. Probatur: Solus Deus est, cuius est participata similitudo. gratia: ergo solus Deus est gratiæ causa principalis. Antecedens est Petri Apostoli. Consequentia patet ex conditione causæ principalis.

Tertiò ponitur conditio causæ instrumentalis. Et iuxta hoc membrum ponitur alia conclusio, scilicet, Sacramenta sunt causæ agentes instrumentaliter ad gratiam. Probatur: Causa instrumentalis est, quæ non agit virtute suæ formæ: sed per solum motum quo ab agente principali mouetur: sed sacramenta Deus adhibet, vt per ea causet gratiam: ergo sunt causæ instrumentales. Maior patet ex signo. quia effectus non assimilatur instrumento, & ex exemplo de lecto. respectu ferræ & artis. Minor probatur auctoritate Augustini, & Apostoli, & modi loquendi: quia hoc vocatur instrumentum: per quod principale agens operari dicitur.

Comment. ¶Hoc in loco aduertendum est. q. Scotus in 4. sen. distinc. 1. quæstio. 4. & 5. etsi videatur certũ ponere opinionẽ secundum tamen rem positio sua incidit in opinionem prærecitatam ac improbatã in litera: solis enim verbis ab illa differt.

ARTICVLVS I.

¶ Vtrùm sacramenta sint causa gratiæ.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd sacramenta nõ sint causa gratiæ. Non enim idem videtur esse signum & causa: eo quòd ratio signi videtur magis effectui competere. Sed sacramentum est signum gratiæ. Non igitur est causa eius.

¶Præterea, Nullum corporale agere potest in rem spiritualem: eo quòd agens honorabilius est patiente, vt Augustinus dicit 12. super Genes. ad literam. Sed subiectum gratiæ est mens hominis, quæ est res spiritualis. Non ergo sacramenta possunt gratiam causare.

¶Præterea, Illud quòd est proprium Dei, non debet alicui creaturæ attribui. Sed causare gratiam, est proprium Dei, secundum illud Psalm. Gratiam & gloriam dabit Dominus. Cùm ergo sacramenta consistant in quibusdam verbis & rebus creatis, non videtur quòd possint gratiam causare.

¶SED CONTRA est quod Augu. dicit super Ioã. quòd aqua baptismalis corpus tangit, & cor abluit. Sed cor non abluitur nisi per gratiam. Ergo causat gratiam, & pari ratione alia Ecclesiæ sacramenta.

CONCLVSIO.

¶ Tametsi solus Deus effectiua & principalis causa gratiæ sit, sacramenta tamen nouæ legis eduant ipsam per modum instrumenti.

¶RESPONDEO dicendum, quòd necesse est dicere sacramenta nouæ legis per aliquem modum gratiam causare. Manifestum est enim quòd per sacramenta nouæ legis, homo Christo incorporatur: sicut de baptismo dicit Apo. ad Gal. 3. Quotquot in Christo baptizati estis, Christum induistis. Non autem efficitur homo membrum Christi nisi per gratiam. Quidam tamen dicunt, quòd non sunt causa gratiæ aliquid operando, sed quia Deus sacramentis adhibitis, in anima gratiam operatur. Et ponũt exemplum de illo, qui afferens denarium plumbeum, accipit centum libras ex Regis ordinatione, non quòd denarius ille aliquid operetur ad habendum prædictæ pecuniæ quãtitatem, sed hoc operatur sola voluntas Regis. Vnde & Ber. dicit in quodam sermone de cœna Domini, Sicut inuestitur Canonicus per librum, Abbas per baculum, Episcopus per anulum, sic diuisiones gratiarum diuersæ sunt traditæ sacramentis.

Sed sîquis rectè consideret, iste modus non transcendit rationem signi. Nam denarius plumbeus, nõ est nisi quoddam signum regiæ ordinationis de hoc quòd pecunia recipiatur ab isto. similiter liber est quoddam signum, quo designatur traditio canonicatus. Secundum hoc igitur, sacramenta nouę legis nihil plus essent quàm signa gratiæ: cùm tamen ex multis sanctorum autoritatibus habeatur, quòd sacramenta nouæ legis non solùm significant, sed causant gratiam.

Et ideo aliter dicendum, quòd duplex est causa agens, principalis & instrumentalis. Principalis quidem operatur per virtutem suæ formæ, cui assimilatur effectus: sicut ignis suo calore calefacit. Et hoc modo non potest causare gratiam, nisi Deus: quia gratia nihil est aliud, quàm quædam participata similitudo diuinæ naturæ, secundum illud 2. Pet. 1. Magna nobis & pretiosa promissa donauit, vt diuinæ simus consortes naturæ. Causa verò instrumentalis non agit per virtutem suæ formæ, sed solùm per motum, quo mouetur à principali agente. vnde effectus non assimilatur instrumẽto, sed principali agenti: sicut lectus non assimilatur lecuri, sed arti, quæ est in mente artificis. Et hoc modo sacramenta nouæ legis gratiam causabant. adhibentur enim ex diuina ordinatione hominibus, ad gratiam in eis causandam. Vnde Augusti. dicit 19. contra Faustum, Hæc omnia, scilicet sacramentalia, fiunt & transeunt: virtus tamen, scilicet Dei, quæ per ista operatur, iugiter manet. Hoc autem propriè dicitur instrumentum, per quod aliquis operatur. Vnde & Tit. 3. dicitur, Saluos nos fecit per lauacrum regenerationis.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd causa principalis non propriè potest dici signum effectus, licet occulti, etiam si ipsa sit sensibilis & manifesta. Sed causa instrumentalis si sit manifesta, potest dici signum effectus, quem sensibile signum habet à Deo, puta quòd adhibetur ex institutione diuina, tale vt à nobis suscipiatur vt sacramentum. Secundum, quod est necessitãs necessitate infallibilitatis respectu effectus significati per sacramentũ. Tertium, quod habet rationem dispositionis, pro quanto suscipiens sacramentũ, ex ipsa suscreptione disponitur ad suscipiẽdũ effectum significatũ per sacramentũ, à Deo immediatè causante illũ.

¶Ex quorum trium cõcursu, infert quòd sacramentum licet non sit secundum rem causa gratiæ: potest tamen appellari causa instrumẽtalis gratiæ: vt sic saluentur auctoritates sanctorum.

¶Declarat autem hoc, scilicet quòd sine vera causalitate possit dici causa instrumẽtalis. tũ quia meritum dicitur causa præmij; & tamen non efficit illud. tum quia motus dicitur causa terminj; & tamen nõ efficit illũ. tum quia verè dicimus, quòd per motum acquiritur terminus, & per meritum acquiritur præmium: & tamen neutrum est causa verè instrumentalis. & hoc directè militat contra rationem literæ sumptam ex modo loquendi cum illa præpositione Per.

¶ Num & quomodo sacramenta nouæ legis ad gratiam agant.

¶Arguit præterea cõtra *Quæstio.* conclusionem principalem huius literæ, scilicet, Sacramẽtum est verè causa instrumentaliter agens ad gratiã. Et argumentum fuit, ex parte effectus: Aut sacramentum attingit instrumentaliter agendo, ipsam gratiam gratum faciendam, an aliquam dispositionem præuiã: non potest dici primũ: quia gratia creatur, & nulla creatura potest esse instrumentaliter creare. Nec potest dici secundũ. tum quia dispositio illa quum sit forma supernaturalis, est æquè creabilis sicut gratia. tum quia subiectum est æquè in potentia obedientiali ad illam dispositionem. tum quia dispositio illa producitur in instanti: sacramenta autem non possunt agere in instanti. Et si ponatur produci in tempore. Deum agere in tempore inconuenit.

¶Arguit præterea contra idem, defecẽdo specialiter ad sacramentum Eucharistiæ. Quia transubstantiatio fit sola infinita virtute non minus quàm creatio: nec potest fingi in pane dispositio necessitans ad transubstantiationem, quoniam dispositio necessitans est in eodem instanti cum termino.

¶Præterea, In aliis sacramentis oporteret assignare quæ sit illa dispositio quæ instrumentaliter causatur à sacramentis.

¶Demum arguit, quòd superfluè ponitur ista causalitas in sacramentis: quia sine ipsa ex assistenda diuina Ecclesiæ tenebara, in operationibus sacramentalibus omnia saluantur ad sacramenta & eorum effectus requisita.

¶Ad primò obiecta Scoti, breuiter respondendo, dicitur quòd quum ipse non saluet sacramentum causam esse, sed causam dici, & in veritate non nisi signum infallibile præceptum suscipi ponatur ad effectum sacramenti, non satisfit autoritatibus Sanctorum, dicentibus sacramentum esse signũ, & causam efficientem signatum: vt patet in 4. sent.

¶Quum ergo obiicitur primò, quòd sacramentum habet rationem dispositionis, respondetur quòd non esset dispositio nisi ratione obediẽtiæ quã præceptũ suscipitur signum. & propterea falsum est, quòd ipsum sacramentum seu illius susceptio secundũ se esset dispositio in esse reali, nisi ponatur realiter causa.

¶Ad secundum verò de merito dicitur quòd licet meritum sit causa vt ratio, qua operanti est debitum præmium, & propterea dicitur causa præmij: constat tamen meritum non efficere præmium, quoniam aliunde est meretj, & aliunde præmiare. Et propterea non obstat hoc propositio, vbi de causa efficiente secundum rem est quæstio.

¶Ad tertiũ de motu, dicitur ꝙ quia motus potest sumi actiue, vel passiue, vel absolutè: & per motionẽ actiuam procul dubio effectiuè fit terminus, per motum

autem simpliciter vel passiuè, non effectiuè, sed tanquam per viam acquiritur terminus. Ideo argumentū nō obstat propositioni, qua vtitur Autor in hoc proposito: scilicet, illud proprie dicitur instrumentū, per quod agēs effectiuè operatur.

¶Et per hoc patet responsio ad vltimum contra rationem de modo loquendi, quoniam non sumit argumentum Autor, ex ly per absolutè, sed applicato ad id, per quod efficiens operatur.

¶Ad argumenta secundo loco inducta contra conclusionem principalem dicitur quòd sacramentum instrumentaliter attingit gratiam sacramentalem, & non oportet recurrere ad dispositionem præuiam ad gratiam. Quicquid enim secūdam aliorum opinionem vt probabiliorem dixerit Autor in 4. sentē, hoc in loco secūdum propriam sententiā longè altius sensit, expressè ponens gratiam gratum facientem (qua scilicet homo fit membrū Christi, & qua summus diuinæ naturæ consortes) à Deo principaliter, & à sacramento instrumentaliter effici.

¶Et confirmatur clarè hanc esse suam intentionem ex titulo quæstionis. Vbi distinguit hāc quæstionem à sequēti, per hoc quòd nūc quæritur de sacramenti effectu principali, qui est gratia. Tunc autem quæritur de effectu secundario, qui est character. de quo & ornatu similе dicitur esse iudicium in 4 sentent. quo ad præsentem quæstionē. Et confirmatur hoc ādem ex sequenti articulo huius quæstionis. Vbi gratia sacramentalis non ponitur dispositio: sed vt patebit, nullum habituale donum addit supra gratiam gratum facientem.

¶Ad obiectionem autem, quòd nulla creatura potest etiam infinitè meliùs creare, respōdetur hoc concedendo. *Infrà q. 72. arti. 3. ad secūdum.* sed negando quòd gratia propriè creetur. Quod patet ex eo, quòd quum definit esse, non annihilatur: nam si creatur (quia creatio est ex nihilo) quum desineret *Et 4. di. 7. q. 2. artic. 2.* conseruari, oporteret *q. 3. Et dist. 17. q. 1. arti. 4. §. 5.* eius desitio esse annihilatio: Deum autem credimus nunquam aliquid annihilare.

¶Et licet hoc sufficiat argumento: pro reuerentia tamen communis dicti, sanè intelligendū de creatione gratia, distinguere potest, quòd causa gratiæ dupliciter sumi potest. Vel quatenus est mutatio animæ de non grata in gratam Deo, & sic attingitur instrumentaliter à sacramento. Vel quatenus creatio ibi aliquo modo immittitur: & sic fit gratia immediatè à Deo. Probatur autem conuenienter sic dicēdo quia Christus caput Ecclesiæ vt homo (aliquo nō esset eiusdem naturæ cum membris) influit vitam proculdubio gratiæ gratum facientis membris suis: constat autem humanitatem Christi infra latitudinem contineri creaturarum: non inconuenit ergo Deum per humanitatem Christi, vt instrumentum coniunctum, & per sacramentum vt instrumentum separatum, gratiam gratum facientem in homine causare: vt clarè habes hic in responsione ad tertium bene perspecta, ac collata cū argumēto & corpore articuli, ad quod se remittit.

¶Et per hoc patet respōsio ad obiecta reliqua contra dispositiones præuias causabiles per sacramenta in speciali. De singulorum enim propriis effectibus, in tractatu singulorum patere poterit: nunc enim sat est propōsito de effectu, qui est gratia sacramentalis, tractare: quam diximus & manifestabimus non oportere esse dispositionem aliquam præuiam ad gratiam. Quare falsum est sacramentum non posse causare in instanti, quoniam in termino temporis prolationis verborum, sacramentum causare effectum suum potest. Nec etiam inconuenit Deum voluntariè vendo morg creaturæ, agere in tempore: quum nullus adeò desipiat, qui neget Deū posse localiter mouere: quod est agere in tēpore.

¶Ad demum obiecta, quod superfluè ponitur ista causalitas in sacramentis, respondetur quòd non superfluè, sed necessariò ponitur. tum necessitate reuerentiæ ad autoritatem Sanctorum, quas ipsemet Scotus volens saluare glossat, causat, id est signum insufficiens, vbi patet manifestus error in glossando. Tum necessitate dignitatis sacramentorum nouæ legis: longè enim digniora sunt si locantur in genere causæ, quàm si infra latitudinem signorum concludantur, vt sacramenta veteris legis. Patet enim oportuit sacramenta nouæ legis digniora esse sacramentis veteris legis. & excedere vetera, in hoc quòd noua efficiunt quod figurant, vetera autem non: vt patet in 4. sentent. dist. 1.

¶A glossante autem Scoto aut quocunque altero in extraneum sensum, quærendi est quib⁹ verbis, aut quibus articulis, aut quo sermone Sancti, aut quicunque alij, debuissent aut potuissent explicare hoc, scilicet quòd sacramenta sint causa effectiua gratiæ. si non explicatur per ista, efficiunt quod figurant: & ratione per ista, ita vt imaginem gerat, & causa existat. Quæ omnia explicantur in 4. sent. Doceāt nos quæso quibus vocabulis explicandum fuerat, & sic cognoscant se vel non ignorare doctrinam Sanctorum in hac parte. Collectam à Magistro sententiarū.

Et scito quòd hodie minus libera apparet opinio hæc quoniā in cōcilio Florentino sub Eugenio 1218. legimus differētiam inter sacramenta veteris & nouæ legis in hoc, quòd illa non causabāt gratiam: istaverò continent gratiam & conferunt eam. Hæc ibi.

¶In responsione ad secundum aduerte, Scoti vbi suprà, nec exemplū præterire. Vnde contra exemplum de efficientia instrumentorum artificū arguit, probabilo fretus non esse effectiuam causam instrumentalē. Tum quia nec figura, nec quantitas, nec motus locus est forma actiua. Tum quia sicut albedo expellit ab eodē subiecto nigredinem non effectiuè, sed formaliter, ita corpus expellit corpus ab eodem loco non effectiuè, sed quasi formaliter.

¶Ad hæc facile est & respondere, & monstrare inopinabilem hanc Scoti nouam phantasiam, esse falsam: quum enim moueris proximum & motum oporteat esse simul, & cōstet ligni partes, quæ secāda mouēte localiter, non esse simul cum artifice (non enim oportet se tangi artifex & ligna) quod secatur) cōsequēs est, quòd mouens proximè partes illas, oporteat quòd sit ens, quæ est corpus mouens motū. Et confirmatur autoritate Arist. secundo de Anima, ponētis naturam mouentis & mouēti esse vnam. Primò, vt addat donum aliquod habituale. Et hic sensus licet forte multis placeat, & ab Autore sumptus credatur, quia possibilis differentiam specificam inter gratias sacramentales, & gratiam donorum & virtutū, tam hic in responsione ad vltimum, quàm in quæstionibus de virt. quæst. 2. art. 5. ad 12. Mihi tamen etiam si alibi (hoc est in libris Sententiarum aut quæstionibus disputatis) Autor expressiùs oppositum, alicui sensiendum videtur ex hoc loco. Et est secundus sensus, vt gratia sacramentalis addat supra gratiam donorum & virtutum, non habituale aliquod donum, sed actuale diuinum auxilium extensiuum gratiæ virtutum & donorum ad effectum proprium sacramenti. Mouor autem ad hoc quoniam in Prima secundæ Autor diuidendo gratiam, distinxit contra habituale donum gratiæ, gratuitum diuinum auxiliumque per hoc sub genere gratiæ communiter dictæ, locauit duo genera seu species gratiarum, scilicet gratiam habitualem dictæ, & gratiam diuini auxilij. Et propterea quum hoc in loco expresse dicit gratiam sacramentalem addere diuinum auxilium, non est ad aliud genus gratiæ e regione positum, scilicet donum habituale diuertendum: sed planum est sensum sectando, sensu eodem est quòd gratia sacramentalis distinguitur specie à gratia virtutum & donorum, non sicut habitus ab habitu, sed sicut

ad dunt super gratiam communiter dictam perfectionem ordinatam ad actus potentiarum: ita gratia sacramentalis addit super gratiam communiter dictam & virtutes & dona, quoddam diuinum auxilium ad consequendum finem. Ergo gratia sacramentalis addit super gratiam donorum & virtutum. Antecedēs quo ad primam partem declaratur, gratia est similitudo diuini esse: seu quia anima inquantum participat quandam similitudinem diuini esse, perficitur à gratia. Quantum verò ad secundam partem declaratur quo ad hoc, quòd potentiæ perficiuntur per dona & virtutes in ordine ad actus ipsarum potentiarum. Quo ad tertiam verò partem declaratur, ex effectu baptismali, qui est spiritualis regeneratio non qualitercunq; sed ita vt homo moriatur vitijs, membrūmq; Christi fiat.

¶Vbi scito, quòd effectus baptismi proprius non est gratia gratum faciens absolutè: sed fic renasci secundum gratiam in membrū Christi, ac si ipse passus fuisset patiente Christo: & hoc importat remissionem omnis culpæ, & omnis pœnæ. Constat enim hoc effectum quēdam esse necessarium in vita Christiana vltra bonam dispositionem actuum potētiarum animæ. Et quod dicitur de baptismo, idem intelligi vult Autor de effectibus aliorum sacramentorum. Quod si prænecessitate intelligere cupis, vide inferius articulum primum quæstionis sexagesimæ quintæ. Ibi enim inuenies proprium cuiusque sacramenti effectū, tam quo ad bonum datū, quàm quo ad defectum expulsum. Consequentia autem vt confusa rationi vtlinquitur: quoniam vtraque, scilicet perfectiones potentiarum & gratiæ sacramentalis, de genere spiritualium sunt: & dependentium à gratia, & necessariorū in vita Christiana &c.

Aureol. q. 4. dist. 2. artic. 4. ¶ 4. Et vide q. 27. ar. 3. n. 7.

¶Circa hanc doctrinam aduerte, duplicitèr posse intelligi gratiam sacramentalem addere supra gratiam donorum & virtutum. Primò, vt addat donum aliquod habituale. Et hic sensus licet forte multis placeat, & ab Autore sumptus credatur, quia possibilis differentiam specificam inter gratias sacramentales, & gratiam donorum & virtutū, tam hic in responsione ad vltimum, quàm in quæstionibus de virt. quæst. 2. art. 5. ad 12. Mihi tamen etiam si alibi (hoc est in libris Sententiarum aut quæstionibus disputatis) Autor expressiùs oppositum, alicui sensiendum videtur ex hoc loco. Et est secundus sensus, vt gratia sacramentalis addat supra gratiam donorum & virtutum, non habituale aliquod donum, sed actuale diuinum auxilium extensiuum gratiæ virtutum & donorum ad effectum proprium sacramenti. Mouor autem ad hoc quoniam in Prima secundæ Autor diuidendo gratiam, distinxit contra habituale donum gratiæ, gratuitum diuinum auxiliumque per hoc sub genere gratiæ communiter dictæ, locauit duo genera seu species gratiarum, scilicet gratiam habitualem dictæ, & gratiam diuini auxilij. Et propterea quum hoc in loco expresse dicit gratiam sacramentalem addere diuinum auxilium, non est ad aliud genus gratiæ e regione positum, scilicet donum habituale diuertendum: sed planum est sensum sectando, sensu eodem est quòd gratia sacramentalis distinguitur specie à gratia virtutum & donorum, non sicut habitus ab habitu, sed sicut

Ordinantur autem sacramenta ad quosdam speciales effectus necessarios in vita Christiana: sicut baptismus ordinatur ad quandam spiritualem regenerationē, qua homo moritur vitijs, & fit membrum Christi, qui quidem effectus est aliquid speciale præter actus potentiarum animæ. Et eadem ratio est in alijs sacramentis. Sicut igitur virtutes & dona addunt super gratiam communiter dictam, quandam perfectionem determinatè ordinatam ad proprios actus potentiarum: ita gratia sacramentalis addit super gratiam communiter dictam & super virtutes & dona, quoddam diuinum auxilium ad consequendum sacramenti finem. Et per hunc modum gratia sacramentalis addit super gratiam virtutum & donorum.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd gratia virtutum & donorum sufficienter perficit essentiam & potentias animæ quantum ad generalem ordinationem actuum animæ. Sed quantum ad quosdam effectus speciales, qui requiruntur in vita Christiana, requiritur sacramentalis gratia.

¶Ad secundum dicendum, quòd per virtutes & dona excluduntur sufficienter vitia & peccata quātum ad præsens & futurum: inquantum scilicet impeditur homo per virtutes & dona à peccando. Sed quantum ad præterita peccata, quæ transeunt actu, & permanent reatu, adhibetur homini remedium specialiter per sacramenta.

¶Ad tertium dicendum, quòd ratio sacramentalis gratiæ se habet ad gratiam communiter dictam, sicut ratio speciei ad genus. Vnde sicut non æquiuocè dicitur animal communiter dictum, & pro homine sumptum: ita non æquiuocè dicitur gratia communiter sumpta, & gratia sacramentalis.

ARTICVLVS III.

¶Vtrùm sacramenta nouæ legis contineant gratiam.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd sacramenta nouæ legis non contineant gratiam, contentum enim videtur esse in continente. Sed gratia non est in sacramento, neq; sicut in subiecto (quia subiectum gratiæ non est corpus, sed spiritus) neque sicut in vase: quia vas est locus mobilis, vt dicitur in 4. Physico. Esse autem in loco, non conuenit accidenti. Ergo videtur quòd sacramenta nouæ legis non contineant gratiam.

¶Præterea, Sacramenta ordinantur ad hoc, quòd homines per ea gratiam consequantur. Sed gratia cùm sit accidens, non potest transire de subiecto in subiectum. Ergo pro nihilo esset gratia in sacramentis.

¶Præterea, Spirituale non continetur à corporali, etiam si in eo sit: non enim anima continetur à corpore, sed potius continet corpus. Ergo videtur, quòd gratia, cùm sit quiddam spirituale, non contineatur in sacramento corporali.

¶SED CONTRA est quod Hugo. de sancto Victore dicit, quòd sacramentum, ex sanctificatione inuisibilem gratiam continet.

CONCLVSIO.

¶Sacramenta nouæ legis continent gratiam, sicut causa instrumentalis effectum continere dicitur.

¶RESPONDEO dicendum, quòd multipliciter aliquid dicitur esse in aliquo: inter quos duplici modo gratia est in sacramentis. Vno modo sicut in signo: nam sacramentum est signum gratiæ. Alio modo sicut in causa: nam sicut dictum est, sacramētum nouæ legis est instrumentalis, gratiæ causa. Vnde gratia est in sacramento nouæ legis, non quidem secundum similitudinem speciei, sicut effectus est in causa vniuoca: neq; etiam secundum aliquam formam propriā & permanentem proportionatam ad talē effectum, sicut sunt effectus in causis non vniuocis, puta res generatæ in sole. Sed secundum quandam instrumentalem virtutem, quæ est fluens & incompleta in esse naturæ, vt infra dicetur.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd gratia non dicitur esse in sacramento sicut in subiecto neque sicut in vase, prout vas est locus quidam: sed prout vas dicitur instrumentum alicuius operis faciendi, secundum quòd dicitur Ezech. 9. Vnusquisq; vas interfectionis habet in manu sua.

¶Ad secundum dicendum, quòd quamuis accidens nō transeat à subiecto in subiectū: transit tamen à causa per instrumentum aliqualiter in subiectum, non vt eodem modo sit in eis, sed in vnoquoque secundum propriam rationem.

¶Ad tertium dicendum, quòd spirituale existens perfectè in aliquo, continet ipsum, & non continetur ab eo. Sed gratia est in sacramento secundum esse fluens & incompletum. Et ideo non inconuenienter sacramentum dicitur continere gratiam.

ARTICVLVS IIII.

¶Vtrùm in sacramentis sit aliqua virtus gratiæ causatiua.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur quòd in sacramentis non sit aliqua virtus, gratiæ causatiua. Virtus enim, gratiæ causatiua, est virtus spiritualis. Sed in corpore non est virtus spiritualis, neque ita in sole. Quo ad quartam demum partem: quia est secundum quendam virtutem fluentem, & incompletam in ipsa natura.

Infrà q. 72. artic. 1. ad 4. Et 4. dist. 1. q. 1. art. 4. q. 2. Et dist. 8. q. 2. ar 2. q. 2. Et quæst. 2. artic. 11.

¶Super Quæstionis sexagesimæ secundæ Articulum tertium.

TItulus accipiendus est vt sonat.

¶In corpore sunt duæ conclusiones. Altera est: Gratia est in sacramentis sicut in signis. Et probatur: quia sacramentum est signum gratiæ. Altera est: Gratia est in sacramentis sicut in causa non vniuoca, sed instrumentali. Et probatur quo ad secundam partem: quia non est secundum similitudinem speciei, sicut homo generans. Quo ad tertiam verò quia non est secundum aliquam formam propriam & permanentem proportionatam ad talem effectum, sicut res generatæ sunt in sole. Quo ad quartam demum partem: quia est secundum quendam virtutem fluentem, & incompletam in ipsa natura.

Infrà q. 72. artic. 1. Et 4. dist. 1. q. 1. art. 4. q. 2. Et dist. 8. q. 2. ar ti. 2. Et quæst. 2. artic. 11.

¶Super Quæstionis sexagesimæ secundæ Articulum quartum.

TItulus vt sonat, simendus est de virtute causatiua effectiua.

¶In corpore referuntur duæ vię. Altera ponentium sacramenta non causare gratiam nisi concomitanter. Et secundum hanc respondetur quæstioni negatiuè: quia tota virtus diuinæ assistentiæ est quæ causat gratiam.

¶Altera (quam sequitur Autor) ponentium, quòd sacramentum est instrumentalis causa gratiæ. Et secundum hanc) respondetur quæstio, dicendo duo. Primò. Necesse est simul ponere, quòd in sacramento sit quædam virtus instrumentalis ad inducendum sacramētalem effectū. Secundò, qualis est ista virtus. & dicimus

Universidad de Deusto
Biblioteca

hæc virtus proportionatur instrumento. Et probatur: Virtus hæc se habet ad alium rei perficiendum & virtutem absolutæ, sicut instrumētum se habet ad agēs principale: sed instrumentum non operatur, nisi inquantum est motum à principali agente: principale autem agens operatur per se: & propterea virtus principalis habet complētum & permanens esse in natura: virtus autem instrumentalis incōpletum & trāsiēs: ergo virtus hæc proportionatur instrumento. Et probatur hoc vltimum: quia motus est actus imperfectus ab agente in patiens.

Annot. ¶ Aduerte hīc, maximā hoc in loco difficultatem inuenire: eo quòd vno sensu intellecta cō munitèr videntur tam à sequacibus, quàm ab aduersariis verba Autoris: quum tamen dupliciter possint intelligi. Primo, vt sit sensus, quòd in sacramentis no uæ legis est aliqua virtus superaddita, non solùm proptiæ operationi sensibilis elementi, sed etiam superaddita motui, quo mouetur à principali agente. & hęc virtus est quędam qualitas habens esse fluens per modum motus, & est spiritualis. imò est ipsa gratia secundum esse fluens & incompletum, vt in calce præcedentis articuli, hoc vltimum Autor expressit. Et hic est sensus communis, contra quem Scotus vbi suprà & Durandus & Aureolus arguunt.

¶ Sed quoniam hic sensus non est in textus ab Autore, nec verus (vt nunc nunc conabor ostendere) ideo argumentationibus istorum omissis ad secundum vocio sensum: vt scilicet virtus ista nihil aliud sit quàm motus quo instrumentum à principali agente mouetur ad propriū principalis agentis effectum inducendum. Mouetur autem ad hoc ex communibus & ex propriis:

Apertissime enim Autor in hac litera ex communibus omni instrumentali causæ procedit, dicens, Sed ponendo quòd sacramentum est instrumentalis causa gratiæ, necesse est simul ponere, quòd in sacramento sit quędam virtus, &c. Vbi patet quòd secundum eum similе est iudicium de sacramento & de aliis causis instrumētalibus. quantum ad virtutem instrumentalē, per modum transeuntis, &c. Sed de causa instrumentali expressit Autor in primo huius quæstionis articulo hæc verba: causa verò instrumentalis non agit per virtutem suæ formæ, sed solùm per motum quo mouetur à principali agente. Vbi dictio exclusiua manifestat, quòd ab instrumento excludit Autor omniem agendi rationem superadditam motui quo mouetur à principali agente. Et hoc ipsum in speciali de sacramentis loquendo in calce responsionis ad primum huius articuli replicat, dicens, Et hoc modo vis spiritualis est in sacramentis, inquantum ordinatur à Deo ad effectum spiritualem. Vbi vides vim spiritualem consistere in hoc quòd sacramenta ordinantur à Deo ad effectum spiritualem. Et confirmatur hic sensus ex eo, quòd secundum Autorem sacramentum baptismi virtutem hanc inchoatiue accepit in sui institutione (scilicet quando Christus est baptizatus) tunc enim aqua tanctificata est, accipiendo inchoatiuè vim regenerativam: sed constat nihil tunc aquam accepisse, nisi habilitatem vt fit materia baptismi factum est enim tunc, vt non oleum, non vinum, &c. sed aqua idonea esset ad regenerandum. Et si hīc adiungas, quòd vis quælibet eiusdem rationis est in sui inchoatione & perfectione, opinabitis quòd vis regenerativa, quæ in aqua inchoatiuè ponitur à cœmenta est sola idoneitate in ablutione sacramentali, consummatè posita cōtenta est solo vsu, quo Deus æqualiter ablutione illa vitur ad regenerandum. Vsus siquidem seu motus ille quo Deus mouet illam, seu vitur actione nostra sensibili, sacramentum constituit in esse effectivo gratiæ sacramentalis: quia est quo est mouens motum à principali agente: & est vis spiritualis, quia est quo respectu effectus spiritualis: & est ipsa gratia secundum esse incompletum & transiens, quia est mediatio & motio quædam ad gratiam. Et multa alia possunt hīc dici, nisi diffusè de hac virtute instrumentali scripsissem superius in articulo secundo quæstionis tertiædecimæ. Et confirmantur hæc omnia: quia sic absque multiplicatione entium saluantur causalitates effectiuæ instrumentorum, & dicta autoris. Ait enim in responsione ad primum, quòd in ipsa voce sensibili est vis quædam spiritualis ad excitandum intellectum hominis, inquantum procedit à conceptione mentis. Nihil est enim in voce sensibili inquantum procedit à mente, præter significationem, nisi vsus quo mens ilia vtitur significatiua voce ad excitandam mētem auditoris. Et propterea non mouetur Græcus à Latino: quia significatiua vox, qua loquens vitur, non peruenit ad intellectum Græci. Et hoc subdit modò Autor, Vis spiritualis est in sacramēcis. Nec ex mouet, quòd Autor iungit motui instrumenti virtutem seu vim, ex ipsa adiunctione intelligit differentiam inter instrumenti morum & virtutem, de qua est mo Autoris est formalis ratio de virtute quàm de motu. Quod vt melius intelligas, distinguе morum, quo potest instrumentum moueri, in motum simplicem & motum virtuosum. Et quidem instrumenti simplex motus ille, ad quem ex parte mouentis sufficit potentia motiua: ex parte verò termini, naturalis effectus instrumenti. Motus autem virtuosus est ille qui ex parte mouentis vltra potentiam motiuam exigit aetem seu aliquid proportionale artifex parte verò termini ducit ad effectum principalis agentis, puta artis, seu alicuius proportionaliter se habentis, sicut ars se habet ad instrumenta sua. Exempli vtriusque motus perspice in cithara, cuius fides si mouentur à non musico, sonabunt tantùm: si verò moueātur à musico, efficient non solùm sonum, sed sonum musicum, qui est effectus proprius artis musicæ. Vbi patet quòd simplex motus fidium citharæ, non dum est nisi ad naturalem effectum percussionis illarum. motus verò qui ab arte procedit, ad effectum artis ducit, vtpote vim artis in se habens, & propter ea motus virtuosus appellatur. Tria ergo quum hīc cōsiderentur (scilicet motus & vis seu virtus, & motus virtuosus) ratione diuersitatis quæ est inter motum & vim seu virtutem, dispares valde conditiones assignantur vtriusque: puta quòd vis seu virtus est de genere qualitatis, reductiuè tamen, quòd habet esse intentionale, quòd est spiritualis, &c. quæ non conueniunt motui. Ratione verò coincidentiæ seu identitatis motus, & virtutis in certio (hoc est in motu virtuoso instrumenti) dictum est, quòd instrumentum agit per solum motum quo mouetur à principali agente. Ratione autem solius formalis distinctionis inuentæ inter motum & virtutem in motu virtuoso instrumenti, apponitur motui instrumenti vis seu virtus. Et non ad denotandum quòd sint duæ res: sed quòd hæc duo cōuenia in instrumento, inueniuntur constituentia illius motum virtuosum. Et hic est, quem sacramentalia signa à Deo sortiuntur, quum sacramenta conferuntur. Nam si quis aliquem abluere: aqua, &c. non animo faciendi quod facit Ecclesia, tunc sacramentalia signa, & verba mouerentur simplici motu tantùm (vtpote à solo homine) & nihil aliud efficerent, nisi corporalem ablutionem. Quum verò quis hominem abluit seruatis seruandis iuxta institutionem Christi, mouentur tunc sacramentalia signa motu virtuoso (vtpote à Iesu Christo ipse est enim qui baptizat) & corpus tangendo, abluunt corvt Augustin. dicit.

¶ Ex quibus

¶ Ex quibus omnibus habere potes diligens lector, vnde & quomodo vana seu diffusa (vt apparet) dicta de instrumentorum motu & vir tute, sanè intelligere queas, potes.

¶ In responsione ad vltimum, perspice quàm bene diffinita sit vis sacramentalis, & vniuersaliter instrumentalis. Nam sicut diuersa instrumenta nihil aliud habent ab arte vna, nisi suos motus virtuosos ad effectum artis, & omnes illi motus, quia sunt motus partiales, sunt vnus motus totalis, ac per hoc vna vis principalis agentis, instrumenta instrumentaliter in diuersis instrumentis, ita in ministro, verbis & elemēto sunt passiui motus virtuosi partiales multinam & ministri operatione (puta ablutione) ex verbis & aqua vitur Christus inquantō singula, vt augent principale. Et sicut ex omnibus nō consurgit nisi vnum numero sacramentum: ita ex omnibus partialibus motibus virtuosis (hoc est passiuè & actiuè sumptis) non constat nisi vnus numero vis sacramentalis: quemadmodum omnes motus singulorum trahēntium nauem nō sunt nisi vnus, numero tractus, vna numero totalis actio, vnā inferens passionem, vnumque effectum. Nec oportet laborare ad intendendum, quomodo ex diuersis formis integralibus fit vna forma simplex aut compositus, vel per aggregationem: vt contra tenentes huiusmodi virtutes intentionales, arguitur.

¶ Super Quæstionis sextæ decimæ secundæ Articulum quintum.

Comment. Titulus vt sonat.

¶ In corpore vna conclusio: Sacramenta Ecclesiæ specialiter habent virtutē ex passione Christi. Probatur tripliciter. Primò ex communibus: quia humanitas Christi est instrumentum coniunctū deitati: sacramentum autem instrumentū separatum. Et formatur ratio: Agens principale per coniunctum instrumentum mouet separatum: sed Deus est agens principale gratiæ, & humanitas Christi instrumentum coniunctum, & sacramentum instrumentum separatum: ergo. Et quia hæc ratio non concludit de passione Christi, sed de humanitate Christi: sin qua Christus mysteria multa consummauit, puta natiuitatem, præcognitionem, passionem, resurrectionem, &c.) ideo secunda ratio, per quam probatur specialiter quòd à passione Christi virtus sit sacramentorum. Et procedit ratio ex effectu proprio gratiæ sacramentalis: a scilicet vtero; talis proprius effectus appropriatur passioni Christi. Et formatur ratio: Tam liberatio à peccatis no strīe, quàm initium ritus Christianæ religionis est præcipuè à passione Christi: sed vtrumque sit præcipuè per gratiam sacramentalē: ergo gratia sacramentalis est (quod in idem redit) ergo virtus sacramētalis gratiæ est à passione Christi. Maior declaratur ex dictis. Quo ad primam partē quidem, quia Christus libe rauit nos per passionem à peccatis, non solùm efficientes & meritorię (quod cōuenit aliis eius mysteriis) sed etiam satisfactorię: quod appropriatur passioni. Quo ad secundam verò quia per passionem offerendo seipsum, initiauit ritū Christianæ religionis. Minor autem clara ex hoc tractatu. Tertiò probatur conclusio ex signo fluxus sanguinis & aquæ de latere Christi: per quod præcipua sacramenta monstrantur, quòd copularia sunt nobis virtutem passionis Christi.

¶ Super Quæstionis sexagesimæ secundæ Articulum sextum.

Comment. Titulus clarus.

¶ In corpore sunt duæ cōclusiones negatiuæ. Prima est: Sacramenta veteris legis non conferebant gratiam vitute propria. Probatur autoritate Apostoli. Altera est: Sacramenta veteris legis, nō conferebant gratiā vitute in eis habita à passione Christi. Probatur ex communi differentia coniunctionis alicuius causæ ad causandū vel per vsum exteriorū rerum, vel per actū animæ: quia prima est causæ effectiuæ, ac per hoc prioris secundum esse: secunda autem est causæ finalis, ac per hoc potest esse posterioris secundum esse. Sub hac communi differentia cōmuni subsumitur in speciali differentia inter passionem Christi coniungi per sacramenta vel per fidem: ita quòd per sacramenta coniungitur cōtinetur sub coniunctione per vsum exteriorum rerum, & cōiunctio per fidem continetur sub coniunctione per actū animæ. Et sub hoc procedendo, declaratur, & quòd passio Christi est prior secundum esse sacramētis nostris, & posterior sacramētis veteris legis. Ac per hoc nostris quidē sacramentis passio Christi cōiungi potest, vt causa actiua operans per illa: priscis autē nō potest coniungi vt causa actiua operās per illa, quod est intentum conclusionis.

Et quòd

Ephes. 5. Vnde manifestum est, q̄ sacramēta Ecclesiæ, specialiter habent virtutem ex passione Christi, cuius virtus quodammodo nobis copulatur per susceptionem sacramentorum. In cuius signū de latere Christi pendentis in cruce, fluxerunt aqua & sanguis, quorum vnum pertinet ad baptismum, aliud ad Eucharistiam, quæ sunt potissima sacramenta.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd verbum prout erat in principio apud Deum, viuificat animas, sicut agens principale: caro tamen eius, & mysteria in ea perpetrata, operantur instrumentaliter ad animæ vitam. Ad vitam autem corporis non solùm instrumentaliter: sed etiam per quandam exemplaritatem, vt suprà dictum est.

¶ Ad secundum dicendum, quòd per fidem Christus habitat in nobis (vt dicitur Ephe. 3.) & ideo virtus Christi copulatur nobis per fidem. Virtus autem remissiua peccatorum, speciali quodammodo pertinet ad passionem ipsius Christi: & ideo per fidem passionis eius, specialiter homines liberantur à peccatis: secūdum illud Rom. 3. Quem proposuit Deus propitiatorem per fidē in sanguine ipsius. Et ideo virtus sacramentorum, quæ ordinatur ad tollenda peccata, præcipuè est ex fide passionis Christi.

¶ Ad tertium dicendum, quòd iustificatio attribuitur resurrectioni ratione termini ad quem, qui est nouitas vitæ per gratiam. Attribuitur tamen passioni ratione termini à quo, scilicet quantum ad dimissionē culpæ.

¶ Vtrùm sacramenta veteris legis gratiam causarent.

AD SEXTVM sic procedi tur. Videtur quòd etiam sacramēta veteris legis, gratiam causarēt. Quia (sicut dictum est) sacramenta nouæ legis habent efficaciam ex fide passionis Christi. Sed fides passiōis Christi fuit in vetere lege, sicut & in noua: habemus enim eundem Spiritum fidei: vt habetur 2. ad Cor. 4. Sicut ergo sacramenta nouæ legis conferunt gratiam, ita etiam sacramēta veteris legis gratiam conferebant.

¶ Præterea, Sanctificatio nō fit nisi per gratiam. Sed per sacramenta veteris legis, homines sanctificabantur: dicitur enim Leuitici 8. Cūmque sanctificasset Moyses Aarō & filios eius in vestitu suo, &c. Ergo videtur quòd sacramenta veteris legis gratiam conferebant.

¶ Præterea, Sicut Beda dicit in homilia Circuncisionis, Idem salutiferæ curationis auxilium, circuncisio in lege contra originalis peccati vulnus agebat, qđ baptismus agere reuelatæ tempore gratiæ consueuit. Sed baptismus nunc confert gratiam. Ergo circuncisio gratiam conferebat. Et pari ratione alia sacramenta legalia: quia sicut baptismus est ianua sacrāmētorum nouæ legis, ita & circuncisio erat ianua sacramentorum veteris legis. Propter quod & Apostolus dicit Galat. 5. Testificor omni homini circuncidenti se, quoniam debitor est vniuersæ legis faciendæ.

¶ SED CONTRA est quod Galat. 4. dicitur, Conuertimini iterum ad infirma & egena elementa. Glossa, id est ad legem, quæ dicitur infirma, quia perfectè non iustificat.

CONCLVSIO.

¶ Cùm per Christi humanitatem & passionem, nō modo meritoriè sed satisfactoriè operatus fuerit Deus nostram à peccatis liberationem & sanctificationem, omnem suam efficaciam habere oportet nouæ legis sacramenta à passione Christi.

¶ RESPONDEO dicendum, quòd (sicut dictū est) sacramentum operatur ad gratiam causandam per modū instrumenti. Est autem duplex instrumentū, vnū quidē separatum, vt baculus: aliud autem coniunctum, vt manus. Per instrumentum autem coniunctum mouetur instrumentum separatum, sicut baculus per manum. Principalis autē causa efficiens gratiæ, est ipse Deus, ad quem comparatur humanitas Christi sicut instrumentum coniunctū: sacramentum autem sicut instrumentum separatū. & ideo oportet quòd virtus salutifera, à diuinitate Christi, per eius humanitatem, in ipsa sacramenta deriuetur. Gratia autem sacramētalis ad duo præcipuè ordinari videtur, videlicet ad tollendos defectus præteritorū peccatorum, inquantum transeunt actu, & remanent reatu: & iterum ad perficiendā animam in his quæ pertinēt ad cultum Dei, secundū religionem vitæ Christianæ. Manifestum est autē ex his quæ suprà dicta sunt, q̄ Christus liberauit nos à peccatis nostris, præcipuè per suam passionem: nō solùm efficienter & meritoriè, sed etiam satisfactoriè. Similiter etiam per suam passionem initiauit ritum Christianæ religionis, offerens seipsum oblationē & hostiā Deo, vt dicitur

Universidad de Deusto
Biblioteca

Et quod passio Christi vt finalis causa coniungitur per fidē, tam nobis quàm antiquis & propterea vtrique saluantur per fidē passionis Christi: sed nō virtute per sacramenta virtuosa ex passione Christi. Nō autem superstitiosus erat vsus illorū sacramētorum: quia adhibebatur eis non vt virtuosa, sed tamen vt signa fidei virtuosæ.

¶Sta igitur lector in formali differētia inter cōiunctionem per fidē seu actū animę vt sic, & per sacramēta seu vsum exteriorum rerum vt sic: & videbis differentiam in litera subtiliter positam inferre sacramenta nostra esse virtuosa, & antiqua non. Et memento notasse, quòd de cōiunctione causali (seu causæ vt sic) est iterum, vt non fallaris ab importunitate digredientium ad ea, quę sunt per accidens.

¶*Super Quæstionis sexagesimatertiæ Articulum primum.*

Annot. TRIPLICITER sonat de sacramēto indefinitè, nō vniuersaliter aut particulariter explicitè. Quæritur enim explicitè de particulari in art. 6.

* *Aliàs consequitur.*

¶In corpore vna conclusio: Fideles per sacramenta aliquo spirituali charactere insigniūtur. Probatur maior exemplo militum. Minor verò quia sacramēta ad duo ordinantur, hoc est ad remedium contra peccatum, & ad perficiendum hominē in his quę ad cultum diuinū sunt. Et confirmatur tota ratio cum conclusione autoritate Augustini, vnde Autor sumpsit.

Annot. ¶Aduerte hīc duo. Primum, q̄ sacramenta imprimere characterem, ex sacra Scriptura non habemur fides ex Ecclesiæ autoritate, & non multū antiqua, vt patet ex sacris canonibus, & prisca quæstionibus patrū de reiteratione baptismi, quæ locum non habuissent, si Ecclesia iam determinasset imprimi in anima characterem per baptismū: quod. Innocentius tertius extra de baptis. maiores cap. determinauit. Secundum est, q̄ Autor pertinaciter hanc veritatem ecclesiasticam reddere studuit, ex ratione proportionalis similitudinis inter homines deputatos ab homine ad militiam corporalem, & deputatos à Deo ad cultum Christianæ religionis (quæ vtiq; militia est illius, qui est dominus fortis & potens: dominus potens in prælio ad rebellendas arceas potestates, vincendūmque mundum) secundum Augustini vestigia. Rationabile siquidē est, vt homines qui à principibus mundi huius cōsueuerunt ad corporalia corporali nota insigniri, quum à Deo ad perennem spiritualem cultum secundum animam deputātur, spirituali signo insigniantur. Sic enim diuinam prouidentiam ponere homines sua ulter inueniuntur sibi cōparticipationaliter insigniantur secundum animam à Deo: sicut secundum corpus constituerunt à principe humano.

¶In responsione ad secundum, vide nouitas, quòd iuxta primam ibi dem rep̄sōnem, character non secundum suam essentiam, sed secundum causam (hoc est non solitariè sumptus, sed vt ex sua causa sensibili, quæ est sacramentum) habet rationem signi. Et quia hæc responsio multis non facit satis, apposita est ab Autore altera responsio de ipso charactere in seipso: ita quòd prima de charactere causaliter, secunda de eodem formaliter est.

ARTICVLVS I.

¶Vtrùm sacramentum imprimat aliquem characterem in anima.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd sacramentum non imprimat aliquem characterem in anima. Character enim significare videtur quoddam signum distinctiuum. Sed distinctio membrorū Christi ab alijs, fit per æternam prædestinationem, quæ nō ponit aliquid in prædestinato, sed solùm in Deo prædestinante: vt in Prima parte habitum est. dicitur enim 2. Timoth. 2. Firmum fundamentum Dei stat, habens signaculum hoc: nouit Dominus, qui sunt eius. Ergo sacramenta non imprimūt characterē in anima.

¶Præterea, Character signum est distinctiuum. Signum autem (vt Aug. dicit in 2. de Doct. Christia.) est quod præter speciem, quam ingerit sensibus, facit aliquid aliud in cognitionē venire. Nihil autem est in anima, quod aliquam speciem sensibus ingerat. Ergo videtur quòd in anima non imprimatur aliquis character per sacramenta.

¶Præterea, Sicut per sacramenta nouæ legis distinguitur fidelis ab infidelitate etiam per sacramenta veteris legis. Sed sacramēta veteris legis, non imprimebant aliquem characterem in anima: vnde & dicuntur iustitiæ carnis, secundum Apost. ad Hebræ. 9. Ergo videtur quòd neque sacramenta nouæ legis.

¶SED CONTRA est quod Apost. dicit 2. ad Corinth. 1. Qui vnxit nos, Deus est: & qui signauit nos, & dedit pignus, Spiritus in cordibus nostris. Sed nihil aliud importat character quàm quandam signationem. Ergo videtur quòd Deus per sacramenta nobis suum characterem imprimat.

CONCLVSIO.

¶Cùm christi fideles per sacramenta ad aliquid diuinum ad Dei cultum spectant deputentur, oportet illos per sacramenta aliquo spirituali charactere insigniri.

¶RESPONDEO dicendum, quòd sicut ex prædictis patet, sacramenta nouę legis, ad duo ordinantur, videlicet ad remedium contra peccata, & ad perficiendū animā in his quæ pertinent ad cultū Dei, secundum ritū Christianæ vitæ. Quicunque autem ad aliquid certū deputatur, consueuit ad illud cōsignari, sicut militer fidelis ex professo characteris manifestè quæritur: in quo scilicet genere sit, an potestatis, an relationis, &c.

¶In corpore sunt tres conclusiones. Prima est: Characters sacramentalis est figura: vnde Heb. 1. vbi dicitur, Figura substantiæ eius, in Græco habetur loco figuræ, character. Sed figura est in quarta specie qualitatis, & ita differt à potestate, quæ est in secunda specie qualitatis. Character ergo non est spiritualis potestas.

¶Præterea, Diony. dicit 2. cap. Cæle. hier. quòd * diuina beatitudo accedentē ad beatitudinem in sui participationem recipit, & proprio suo lumine, quasi quodam signo, ipsi tradit suam participationem. Et sic videtur quòd character sit quoddam lumen. Sed lumen ad tertiam speciem qualitatis videtur pertinere. Non ergo character est potestas, quæ videtur ad secundam speciem qualitatis pertinere.

Aliàs divina beatitudo sortiū actū in sui partē sipatiscipationem recipit, & proprio lumine sicut quæ dam signo ipsi tradit.

¶Præterea, A quibusdam character sic diffinitur, Character est signum sanctæ communionis fidei, & sanctæ ordinationis, datum à hierarcha. Signum autem est in genere relationis, nō autem in genere potestatis. Non ergo character est spiritualis potestas.

¶Præterea, Potestas habet rationem causæ & principij: vt patet quinto Meta. Sed signum, quod ponitur in diffinitione characteris, magis pertinet ad rationem effectus. Character ergo nō est spiritualis potestas.

¶SED CONTRA est quod Philosophus dicit in 2. Ethico. Tria sunt in anima, potentia, habitus, & passio. Sed character non est passio: quia passio citò transit, character autem indelebilis est, vt infrà dicetur. Similiter etiam non est habitus: quia nullus habitus est qui se possit ad bene & malè habere: character autem ad vtrunque se habet: vtuntur enim eo quidam bene: alij verò malè. Quod in habitibus non contingit: nam habitu virtutis, nullus vtitur malè: & habitu malitiæ, nullus bene. Ergo relinquitur quòd character sit potentia.

CONCLVSIO.

¶Cùm characlere homines per sacramenta insigniantur ad ea peragenda, quæ diuini sunt cultus, necessarium est illum esse quandam animæ collatam spiritualem potestatem, quæ ad genus qualitatis sub secunda eius reducitur specie.

¶RESPONDEO dicendum, quòd sicut dictum est, sacramēta nouæ legis, characterem imprimunt, inquantum per ea deputatur quia omnis habitus est bonus vel malus, vt habes in littera argumento ad oppositum. Propter connexionem tamen materiæ tractabitur tertium dubium simul cum primo, & secundum simul cum quarto.

¶Circa primum dubium in quo genere sit character sacramentalis, scito primò, quòd Durandus in 4. sent. distin. 4. q. 1. putauit characterem esse relationem rationis: per quam aliquis ex institutione diuina deputatur ad sacras operationes: sicut numerus fortium rationem præbet. Et eius ratio est, quia ea quæ sunt fidei, classificanda sunt, & non ob obscuritatem tenebranda: per characterem autem si ponitur relatio rationis, omnia clara fiunt. Sì verò ponitur res realis, obscuritas introducuntur.

¶Sed positio hæc seipsam leuem monstrat, dum ex communibus tantùm & extraneis procedit. Eadēque falsitas patet ex autoritate Ecclesiæ, extra de baptismo & eius effectu, in cap. maiores. in hoc. Vbi dicitur quòd sacramentalis operatio imprimit characterem rerum est enim, quòd relatio rationis non imprimitur. Et confirmatur ex concilio Florentino sub Eugenio quarto. Vbi dicitur, Tria sacramenta characterem, id est spiritualē quendam signum à cæteris distinctum, imprimunt in anima indelebilem: vnde in eis non perficiantur non reiterantur hīc ibi.

¶Scito secundo, & Scotus in 4. dist. 4. q. 10. ad vtramque partem disputat, concludens vtrumque posse probabilitèr sustineri: & quòd character sacramentalis bonus absolutus in genere qualitatis: & q̄ sit relatio extrinsecus aduenies. In hanc vltimam opinionem ipse tenet. Minus tamen probabilis monstratur ista via: dicendo tertium dubium. Vbi scito consequentiam factam in littera deitur ex Scotica opinione, distinguente de relatione, vel intrinseca adueniente vel intrinseca. Et vocat relationem intrinsecus aduenientem, illam quæ consequitur fundamentum.

¶*Super Quæstionis sexagesimatertiæ Articulum secundum.*

Annot. TRIPLEX de qdditate characteris manifestè quæritur: in quo scilicet genere sit, an potestatis, an relationis, &c.

Conclus. ¶In corpore sunt tres conclusiones. Prima est: Characters sacramentalis est spiritualis potestas ad ea quæ sunt diuini cultus. Probatur: Character imprimitur à sacramentis, inquantum per ista homo deputatur ad ea quæ sunt Christiani cultus, consistentis in recipiendo aliqua, vel tradendo alijs: ergo character sacramentalis est quædam spiritualis potestas ad ea quæ sunt diuini cultus. Antecedens quo ad primam partem probatur autoritate Dionysij. In illis verbis, Perficient eum diuinum, & cōmunicatorem diuinorum. Consequētia vt prò probatur: quia ad virtutes horum requiritur potentia aliqua, ad recipiendum quidē passiua ad tradendum verò activa.

Annot. ¶Circa deductionē conclusionis huius dubium occurrit: nam inualida apparet consequentia. Character sacramentalis est deputatius hominis ad cultum consistentem in recipiendo & tradēdo: ergo est potentia: tum quia similis consequentia nihil valet, Character militaris est deputatius hominis ad militiam, consistentem in percutiēdo, & ad percutiendum requiritur potentia percussiua: ergo character militaris est potētia ad percutiēdum. Et sinegetur, q̄ non est similis: quia potentia percussiua presupponitur, vipote naturalis, potētia autem ad cultum, non est naturalis: sed superaddita. Hæc inquam instantia nihil obstat argumēto: quia ad militarem percussionē, vltra naturalem virtū potentiam requiritur potentia militaris: sicut ad sanandū requiritur medico potentia medicatiua: sic ergo obiectio.

¶Et eleuatur instantia ad vniuersalē rationē: vnde scilicet licet à cōmunissimis inferre deminutè speciale, hoc est à deputatiōe ad cultum Christianę religionis, ad potentiam respectu eiusdem cultus descendere. Deputatio siquidem ad cultum multiplicitet fieri potest: scilicet signo, professione, officio, scientia, voluntate, potētia: vt pater inductiuè in militia, & aliis cultibus & artibus. Vnde licet ire characterem esse potentiam, quia est deputatius hominis ad cultum Christianæ religionis, fallacia consequentis videtur.

¶Ad hoc dicitur, quòd Autor procedit ex determinatis in præcedenti articulo. Et propterea non procedit ex hoc solo quòd character est deputatius ad cultum, &c. sed ex hoc, quòd character sacramentalis est spiritualis perfectio animę ad cultum diuinum secundum ritum Christianum: nisi quòd non ex quacunque deputatione, sed ex tali deputatiuo, scilicet vt perfectiuo animæ ad talem cultū impressō à Deo, procedit litera: vt ipsamet litera de seipsa testimonijs perhibet, autoritatem afferens Dionysij hoc testātem. Ex huiusmodi autem assum pto conclusio licitè infertur, si pertpicacitèr intuiti fuerimus cultum Christianæ religionis formaliter, vt Autor contemplatus est. Ex hoc enim quòd character est perfectiuus animæ ad cultum Christianæ religionis, & cultus Christianæ religionis formaliter consistit in recipere vel dare formaliter: sequitur, ergo character perficit animam ad recipiendum vel dandum. Sed constat liquidò, quòd peoprium & per se primò perfectiuum ad recipere seu dare, est posse recipere aut dare: ergo character est spiritualis potentia, quia homo secundum animam potest recipere vel tradere ea quæ sunt Christianæ religionis propria. Et confirmatur hæc ratiocinatio: potentia ista est qua subtracta actus nullus reddatur apud Deum: & similiter qua posita actus efficax est, quantuncunque homine prohibitus. Nam subtracta charitate, aut fide, si potentia remaneat, actus non est nullus. Si verò sola potentia deficiente, alia non sint efficacia. Sic autem constat esse in proposito, quòd subtracto charactere, vanè omnia recipiuntur. Et similiter subtracto charactere ordinis, vanè omnia traduntur quę propriè ordinis sunt: est ergo character in genere potentiæ.

¶Ad instantiam autem de militari charactere, patet responsio: quia non spectat ad animam.

¶Ad obiectionem autem vltimam patet etiam responsio, quòd fallum assumit, & licet literam ex sola deputatione procedere, quinimò processus ex tali dei oratione, scilicet vt perfectiuo hominis spiritualiter secundū animam ad cultum spiritualem constituentem in recipere & tradere: manifestatum quippe est, quòd forma * literæ procedendo, optimè absque sophisticatis aliquas species illatio tenet.

¶Secunda cōclusio est: Hæc spiritualis potentia est instrumentalis. Declaratur à simili, si. cut virtus quæ est in fabro instrumentis. Et probatur ex subiecto: quia est potentia manifestè ergo instrumenti. Antecedens probatur: quia character conuenit ministris dam sicut Christi vt sic. Consequentia probatur: quia minister vt sic, habet rationem instrumēti.

¶Tertia conclusio est: character non est per se in genere: sed reductiuè in secunda specie qualitatis. Prima pars probatur à simili: sicut ex virtute in sacramentis, adiuncta ratione communi, quia est quiddam fluens & incomplectum. Secunda verò pars relinquitur vt euidens.

¶Num character sit in genere, & in quo genere, & sub qua specie.

¶Occurrunt autem hic multa dubia. Primum est de genere generalissimo, sub quo ponitur character: quod circa tantam conclusionem versatur. Secundum, de specie. & spectat ad eandem conclusionem. Tertium est circa responsionem ad tertiū, quantum valeat ratio illorū. Si relatio characteris fundaretur immediatè super essentia animæ, conueniret naturaliter omni animæ. Quartum est, quantum valeat ratio litteræ, probās quòd character non est habitus.

Quæstio.

putantur homines ad cultum Dei, secundū ritum Christianæ religionis. Vnde Diony. in 2. cap. Cæle. hier. cùm dixisset, quòd Deus in quodam signo tradit sui participationem accedenti ad baptismum, subiungit, Perficiens eum diuinum, & communicatorē diuinorum. Diuinus autem cultus cōsistit vel in recipiendo aliqua diuina, vel in tradendo alijs. Ad vtrunque autem horum requiritur quædam potentia. nam ad tradendum aliquid alijs, requiritur potentia actiua: ad recipiendum autem, requiritur potentia passiua. Et ideo character importat quandam potētiam spiritualem, ordinatam ad ea quæ sunt diuini cultus. Sciendum tamen, quòd hæc spiritualis potentia est instrumentalis: sicut etiam supra dictum est de virtute, quæ est in sacramentis. Habere enim sacramenti characterem competit ministris Dei. minister autem habet se per modum instrumenti: vt Philosophus dicit in 1. Politic. Et ideo sicut virtus, quæ est in sacramentis, non est in genere per se, sed per reductionem, eo quòd est quiddam fluens & incompletum: ita etiam character non propriè est in genere vel specie, sed reducitur ad secundam speciem qualitatis.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd figura est quædam terminatio quantitatis. vnde propriè loquendo, non est nisi in rebus corporeis: in spiritualibus autem dicitur metaphoricè. Nō autem ponitur aliquid in genere vel specie, nisi per id quod de eo propriè prædicatur. Et ideo character non potest esse in quarta specie qualitatis, licet hoc quidam posuerint.

¶Ad secundum dicendū, quòd in tertia specie qualitatis non sunt nisi sensibiles passiones, vel sensibiles qualitates. Character autem non est lumen sensibile: & ideo nō est in tertia specie qualitatis, vt quidam dixerūt.

¶Ad tertium dicendum, q̄ relatio quæ importatur in nomine Signi, oportet quòd super aliquid fundetur. Relatio autem huius signi quod est character, non potest fundari immediatè super essentiam animæ: quia sic conueniret omni animæ naturaliter. Et ideo oportet aliquid poni in anima, super quod fundetur talis relatio: & hoc est essentia characteris. Vnde non oportebit q̄ sit in genere relationis: sicut quidam posuerunt.

¶Ad quartum dicendum, quòd character habet rationem signi per comparationē ad sacramentum sensibile, à quo imprimitur: sed secundum se consideratus, habet rationē principij, per modum iam dictum.

ARTICVLVS III.

¶ Vtrùm character sacramentalis sit character Christi.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd character sacramētalis non sit character Christi. Dicitur enim Ephes. 4. Nolite contristare Spiritum sanctum Dei, in quo signati estis. Sed consignatio importatur in ratione characteris. Ergo character sacramentalis, magis debet attribui Spiritui sancto quàm Christo.

¶Præterea, Character habet rationem signi. Est autem signum gratiæ, quæ per sacramentum confertur: gratia autem infunditur animæ à tota Trinitate. vnde dicitur in Psalmo, Gratiam & gloriam dabit

fundamentum posito termino. Illam autem quæ positis fundamento & termino non necessariò ponitur, vocat relationem extrinsecus aduenientem. Exemplum primi, vt duplum, simile, æquale. Exemplum secundi, vt relatio agentis ad patiens, relatio locati ad locum, & huiusmodi. Ad primum genus dicit nō esse motum, sed ad secundum: ac per hoc posse à Deo de nouo imprimi in animā relationē characteris absq; aliquo absoluto nouo fundante illam. Et propterea non sequitur, si relatio characteris poneretur immediatè in anima, conueniret naturaliter omni animæ. ¶Tu autem pariter sustineto pertranseuntem me de respectibus his in communi: quia theologicam practicā tracto, non metaphysicā. Nec videtur digrediendum hoc in loco, quicquid sit de respectibus istis extrinsecis: qui fortè nō sunt intelligibiles: quoniam omnis respectus formaliter sumptus, hoc ipsum quod est, est ad aliud se habere: & si est ad aliud se habere, est in genere ad aliquid: quod est quartum prædicamentum. Et rursus, si est ad aliud se habere, necesse est vt consequatur fundamentum ex sola noua positione alterius: alioquin non esset ad aliud. & propterea si est ad aliud se habere, ad illud nō est motus: vt ex hac ratione probatur 5. Phys. ab Arist. Et super hoc, scilicet super ipsa relatione formaliter, inquantum relatio est, fundauit Autor hic rationem suam: relatio enim formaliter sumpta, quia hoc ipsum quod est, est ad aliud: si realis est, nascitur cum fundamēto: nō simpliciter in actu, sed sic quod ex sola appositione termini fit actu. similitudo enim nascitur cum albo, sic quòd posito eo albo, statim similitudo in primo albo consurgit: & sic de alijs. Ac per hoc si relatio characteris immediatè fundaretur in anima, nasceretur simul cum anima: sic quòd posito illius termino, statim in anima cōsurgeret relatio characteris: & si sic cōnasceretur cum anima, clarè patet quòd naturaliter conueniret omni animæ. Quocirca aut character non est in genere ad aliquid nisi æquiuocè: & tunc si est respectus, quæratur illius genus. Nec erit facilè fingere aliud genus, quum ponatur res spiritualis, & non sit formaliter passio. Aut si est in genere ad aliquid, diffinitio posita ab Arist. non est communis suo generi & exclusio motus ab ad aliquid cum illius ratione, 5. Physi. nō est vniuersalis de ipso genere ad aliquid: sed particularis, hoc est de aliqua specie relationis, scilicet intrinsecè: quoniam Arist. probando ad relationem non esse motum, attulit relationem, quæ secundum Scotū vocatur extrinsecus adueniēs, scilicet dextri & sinistri. Nam relatio dextri inter me & columnam non sequitur fundamentum posito termino, loquendo vt Sco. loquitur. Nam posito animali habente dextrum, & posita columna, nō sequitur relatio dextri inter ipsa: potest enim columna poni neutra. Et accidit huiusmodi phantasia: quia non consideratur fundamentum vt fundamentum, & terminus vt terminus, sed remotè. Verbi gratia, relatio agentis ad patiens, non habet pro extremis ignem & aquam, sed ignem calefacientem, & aquam patientem à calefaciente: & sic de alijs. Vnde nō remotè, sed propinquè sumendo fundamentum & terminum (hoc est secundum eas dispositiones, secundum quas hoc fundat, & illud terminat) nulla est relatio realis, quæ non consurgat in fundamento, posito termino. Sed hæc pertranseundo sunt dicta pro claritate literæ, quæ de relatione loquitur formaliter, sicut & Philosophus quinto Physic.

¶Circa secundum dubium, scito Scotum in 4. dist. 6. q. 10. disputare ad omnem partem, & tenendo quòd character est essentialiter respectus, sustinet ipsum habere rationem potentiæ & actiuæ & passiuæ, pro quanto Deus ordinauit assistendo agere habenti talem respectum, puta sacerdotij: & similiter imprimere in patiens habens talem respectum, puta characterem baptismi: ita quòd respectus reddit baptizatum capacem passionis à Deo sic statuente: & similiter operationem sacerdotis efficacem. Et concurrunt hi respectus tanquam dispositiones in ordine ad agens voluntarium. Tenendo autem quòd character est forma absoluta, sustinet & quòd potest poni in prima specie qualitatis, & quòd potest poni in secunda, respondétque ad rationem literæ, quæ in quarto dubio proposita est primò, quòd non oportet omnem habitum esse bonum vel malum, sed potest aliquis habitus esse indifferens. Quod probat dupliciter, tum quia ex actibus indifferentibus frequentatis causatur habitus indifferens, tum quia frequentans considerationem alicuius conclusionis Geometricæ, habet habitum indifferentem. Secundò, quia character potest poni habitus supernaturalis bonus remotè: ita quòd non proximè seu sufficienter potest esse principium actus boni, sed remotè, sicut fides, spes, charitas infusa non est sufficiens principium boni actus: sed inclinat ad bonum actum cōcurrentibus alijs requisitis: multò autem remotius character potest disponere ad bonum actum.

¶Ad horum clariorem notitiam aduertendum est, quòd nisi formaliter consideremus, locemúsque res in suis generibus, vagari multipliciter cōtinget. Quoniam circa quum character sacramentalis sit formaliter potentia (est enim baptismalis character, quo per se primò homo potest recipere sacramenta reliqua, vt patet: & similiter character ordinis, quo primò minister Ecclesiæ, puta sacerdos, potest conficere Eucharistiam, &c.) & sit supernaturale accidens impressum animæ: consequens est, vt sub illo genere accidentium formaliter locetur, quod potētias actiuas vel passiuas cōtinet: quod constat solùm qualitatis genus esse, & vnam illius speciem, secundam scilicet. Nec obstat quòd non sit naturalis potentia: quoniam sicut sub habitus specie continentur non solùm naturales, sed supernaturales habitus, ita sub potentiæ accidentalis specie continentur nō solùm naturales, sed supernaturales potentiæ, & in hoc debet quiescere intellectus bene dispositus.

¶Ad distractionem autem Scoticam, trahentem relationem ad rationem potentiæ, patet responsio ex hoc ipso quòd distractio abusiua rerum ac rationum formalium est.

¶Ad id vero quod primò dicit de habitu indifferenter, dicendum est q̄ nullus est actus humanus singularis indifferēs moraliter: quia sic vel quando, vbi, sicut, propter, &c. debet: & sic est bonus moraliter. vel nō quando, aut vbi, aut sicut, aut propter, aut, &c. debet: & sic est malus moraliter. Nec est inter ista duo medium in actu exercito: quia distinguuntur penes affirmationem, & negationem: ac per hoc nullus potest esse habitus indifferens ex hoc capite.

¶Ad id vero quod de consideratione frequenti conclusionis geometricæ subditur, dicitur quòd si consideratio est scientifica, generatur habitus bonus, scilicet scientiæ, quæ est virtus: ac per hoc boni tantum, puta veri. Si verò consideratio est non scientifica, generabitur habitus opinatiuus, qui etiam non est indifferens, sed declinat ad bonum vel malum, prout declinat ad verum vel falsum. Et quia character est forma supernaturalis, à Deo pro munere impressa: ac per hoc si esset habitus, non posset poni indifferens: ideo Scotus ad vltimam responsionem confugit, quæ falsum in primis affert, dum charitatem, fidem, ac spem infusam à sufficientibus proximisque principijs elicitiuis bonorum actuum aufert. Est enim infusa charitas & sufficientissimum & proximum elicitiuum principium dilectionis Dei super omnia: sed quòd iste puer baptizatus nō actu diligat, prouenit ex conditione ipsius habentis charitatem: quia scilicet habet organa impedientia, &c. & non ex insufficientia aut elongatione habitus. Et simile est de dormiente, aut ebrio: non enim ex parte habitus infusi aut acquisiti prouenit, quòd dormiens aut ebrius non considerat geometricas demonstrationes, aut non credit seu sperat, sed ex impedimento habentis habitum.

Malo deinde locat characterem in specie, dum ex his, ad quæ remotè se habet, locat ipsum. Debet siquidem iudicari res secundū ea quæ sibi proximè conueniunt, & non secundum remota: ac per hoc non debet character poni sub specie habitus boni, quia valde remotè disponit ad actum bonum. Sed hæc accidit Scoto: quia difficile est operire falsum. Quocirca video omnia cōsonare vero, & absque difficultate vlla characterem poni, non habitum, sed potentiam, quæ ex propria ratione indifferens est ad bonum & malum (character enim est potentia, qua potest quis dare vel recipere: & non est, quo potest bene vel malè dare vel recipere) vt sic perspicias diuinam sapientiam disponentem omnia suauiter, donando nobis supernaturales potentias, dare eas suauiter: hoc est, seruata conditione potentiarum: vt scilicet sint quibus possimus, & non quibus bene vel male possumus.

¶Argumenta Petri Aureoli apud Capreolum in 4. distinctio. 4. contra hoc quòd character sit potentia, quia ad specialia descendunt de potestate effectiua transsubstantiationis in Eucharistia, &c omittenda censui: quoniam suo loco qualibet seruanda est quæstio.

¶ Super Quæstionis sexagesimatertiæ Articulum tertium.

TItulus de Christo loquitur, vt est verbum incarnatum: vt distinguitur à Patre & Spiritu sancto, ac ipsa Trinitate. Denotat autem obliquus casus autoritatem in ipso Christo: ita quòd sensus est, an character sacramentalis sit character, Christo vt principi configurans, seu consignans characterem ipsum suscipientes: sicut character Romanus consignat milites Cæsari, & Gallicus regi Francorum, &c.

¶In corpore tria fiunt. Primò distinguitur character fidelium in duo genera. Secundò respondetur quæsito: tertiò ponitur vnum corollarium.

¶Quo ad

Dominus. Ergo videtur quòd character sacramentalis non debeat specialiter attribui Christo.

¶Preterea, Ad hoc aliquis characterem accipit, vt eo à cæteris distinguatur. Sed distinctio sanctorum ab alijs, fit per charitatem: quæ sola distinguitur inter filios regni & filios perditionis: vt August. dicit 15. de Trin. vnde & ipsi perditionis filij characterem bestiæ habere dicuntur: vt patet Apocal. 13. Charitas autem nō attribuitur Christo, sed magis Spiritui sancto: secundum illud Roma. 5. Charitas Dei diffusa est in cordibus nostris, per Spiritum sanctum qui datus est nobis. Vel etiam Patri, secundum illud 2. ad Corinthi. vlti. Gratia domini nostri Iesu Christi, & charitas Dei. Ergo videtur quòd character sacramentalis, non sit attribuendus Christo.

¶SED CONTRA est, quòd quidam sic diffiniunt characterem. Character est distinctio à charactere æterno impressa animæ rationali, secundum imaginem consignans trinitatem creatam Trinitati creanti & recreanti, & distinguens à non configuratis secundum statum fidei. Sed character æternus est ipse Christus: secundum illud Hebr. primo, Qui cùm sit splendor gloriæ, & figura vel character substātiæ eius. Ergo videtur quòd character sit propriè attribuendus Christo.

CONCLVSIO.

¶ Character, qui per sacramenta imprimitur ad ea peragenda, quæ diuini sunt cultus, character Christi est, quo Christi fideles ei configurantur.

¶RESPONDEO dicendum, quòd (sicut ex supradictis patet) character propriè est signaculum quoddam, quo aliquid insignitur, vt ordinatum in aliquē finem: sicut charactere insignitur denarius ad vsum commutationum, & milites charactere insigniuntur, quasi ad militiam deputati. Homo autem fidelis ad duo deputatur. Primò quidem & principaliter ad fruitionem gloriæ. Et ad hoc insignitur signaculo gratię: secundū illud Ezech. 9. Signa Thau super frōtes virorū gementiū & dolētiū. & Apoc. 7. Nolite nocere terræ & mari, neque arboribus, quoadusq; signemus seruos Dei nostri in frontibus eorū. Secundò autē deputatur quisq; fidelis ad recipiendum vel tradendū alijs ea quæ pertinent ad cultum Dei: & ad hoc propriè deputatur character sacramentalis. Totus autē ritus Christianæ religionis deriuatur à sacerdotio Christi. Et ideo manifestum est, q̄ character sacramentalis specialiter est character Christi: cuius sacerdotio configurantur fideles secundum sacramentales characteres. Qui nihil aliud sunt, quàm quædam participationes sacerdotij Christi, ab ipso Christo deriuatæ.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd Apostolus ibi loquitur de consignatione, secundum quam aliquis deputatur ad futuram gloriam, quæ fit per gratiam. Quæ Spiritui sancto attribuitur, inquantum ex amore procedit, quòd Deus nobis aliquid gratis largiatur: quod ad rationē gratię pertinet. Spiritus autem sanctus amor est: vnde & 1. ad Cor. 12. dicitur, Diuisiones gratiarū sunt, idem autem Spiritus.

¶Ad secundum dicendum, q̄ character sacramentalis est res respectu sacramenti exterioris, & est sacramentum respectu vltimi effectus. Et ideo dupliciter potest aliquid characteri attribui. Vno modo secundū rationem sacramenti: & hoc modo est signum inuisibilis gratiæ, quæ in sacramento cōfertur. Alio modo secūdum propriam rationem characteris: & hoc modo est signū configuratiuum alicui principali, apud quem residet autoritas eius ad quod aliquis deputatur: sicut milites qui deputantur ad pugnam, insigniuntur signo ducis: quo quodāmodo ei configurātur. Et hoc modo illi qui deputantur ad cultum Christianum, cuius autor est Christus, characterem accipiunt, quo Christo configurantur. Vnde propriè est character Christi.

¶Ad tertium dicendū, quòd charactere distinguitur aliquis ab alio, per comparationem ad aliquem finem, in quem ordinatur qui characterem accipit: sicut dictum est de charactere militari, quo in ordine ad pugnam distinguitur miles Regis à milite hostis. Et similiter character fidelium, est quo distinguūtur fideles Christi à seruis diaboli, vel in ordine ad vitā æternam, vel in ordine ad cultū præsentis Ecclesiæ. Quorū primū fit per charitatē & gratiā vt obiectio procedit, secundum autem fit per characterem sacramentalem. Vnde & character bestiæ intelligi potest per oppositum, vel obstinata malitia, qua aliqui deputantur ad pœnam æternam, vel professio illiciti cultus.

ARTICVLVS IIII.

¶ Vtrùm character sit in potentijs animæ sicut in subiecto.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur quòd character nō sit in potentijs animæ sicut in subiecto. Character enim dicitur esse dispositio ad gratiam. Sed gratia est in essentia animæ, sicut in subiecto, vt in Secunda parte dictū est. Ergo videtur q̄ character sit in essentia animæ, non autem in potentijs.

¶Quo ad primum, distinguitur character fidelium in characterem ad cælestem beatitudinem, & characterem ad militantis Ecclesiæ cultum. Ille est charitas seu gratia: hic est sacramentalis, de quo est sermo. Communio istorum ex communi ratione characteris declaratur. Diuersitas autem ex diuersitate finium ac actuum manifestatur in litera. Prælibauit autem Autor distinctionem hanc, vt clara fieret doctrina sacræ Scripturæ, quæ in argumento discutitur, & ne nostrum ambiguū relinqueret aut suspensum.

¶Quo ad secundū, conclusio responsiua quæsito est: Character sacramentalis est character Christi. Probatur: Character sacramentalis est ad recipiendum & dandum ea quæ sunt cultus Christiani: ergo est specialiter character Christi. Probatur cōsequentia, quia totus ritus Christianæ religionis deriuatur à Christi sacerdotio, cui configurantur fideles.

¶Nota hic, quàm formalis sit doctrina Autoris, dū de cultu Christianæ religionis tractans, in Christū caput nō secundum quancūque illius cōditionem, sed secundum sacerdotium reducit characterem Christiani cultus, sacerdotis enim est principatus cuiusq; religionis, tā veræ quàm falsæ.

¶Quo ad tertiū, corollarium est: Characteres sacramētales sunt participationes quædam sacerdotij Christi: ex eo enim q̄ character sacramentalis est Christi sacerdotis character, consequens est, vt sit quędā diminuta imitatio ordinatē ad actus spectātes ad Christi sacerdotium: quod est esse participationem sacerdotij Christi. Baptismali siquidem charactere à Christi sacerdotio habet homo formaliter & esse membrum Christianæ religionis & esse capacem reliquorum sacramentorum à Christi sacerdotio deriuatorum. Et simile proportionaliter est de aliorū sacramentorum characteribus.

¶ Super Quæstionis sexagesimatertiæ Articulum quartum.

TItulus clarus.

¶In corpore vna conclusio: Character est subiectiuè in potentia animæ. Probatur. Character est signaculum, quo anima insignitur ad recipiendum vel tradendum ea quæ sunt cultus Christiani: ergo ordinatur ad actum: ergo est in potentia animæ. Prima consequentia (quæ non nisi implicitè in litera habetur) probatur ex eo q̄ cultus diuinus in actibus consistit. Secunda autem, quia potentia animæ ordinatur ad operari sicut essentia ad esse.

¶In responsione ad primum aduerte distinctionē in litera positam, de eo ad quod disponit character, scilicet vel propinquè vel remotè. & quòd proximè disponit ad actus Christianæ religionis: remotè autem disponit ad gratiam. Et hoc probatur in litera: quia ad hoc disponit ex consequenti. Et tu potes addere, quia disponere ad gratiam est communis conditio sibi & multis alijs: multa enim alia disponunt ad gratiam (vt patet) & non est de numero propriorum sibi.

¶Et hæc si retinueris, videbis vanum esse laborem Scoti in vlt. q. distin. 6. 4. sent. procedentis ex eo, quòd dispositio ad formam, nunquam est in posteriori naturaliter susceptiuo: hoc enim falsum esse constat de dispositione, nō proximè, sed remotè. Potest enim res quæ nō nisi remotè & ex consequenti est dispositio ad gratiā (quæ in essentia animæ ponenda est) poni in quacūq; potētia animæ: imò etiam in membris exterioribus: huiusmodi enim dispositiones (vt in litera dicitur) non vendicant sibi subiectum ex eo ad quod remotè disponunt: sed ex eo ad quod proximè disponunt.

¶Caue hic ne dicta de charactere intelligas dicta de sacramētis characterē imprimētibus: & incidas in foueā, putans q̄ sacramēta huiusmodi conferant gratiā ex consequenti, sicq; principaliter causæ characterū, & ex consequenti gratiæ: quia character vt in litera dicitur, non proximè, sed ex consequenti dispositio est ad gratiā. Recolito superius habitæ doctrinæ, q̄ scilicet gratia est principalis sacramentorum effectus, & character est effectus secundarius: & perspice nō licere attribuere sacramento cōditionem characteris: cum hoc enim q̄ character est remotè & ex consequēti dispositio ad gratiam, stat q̄ gratia sit principalis effectus sacramēti, tunc enim gratia nō esset principalis effectus sacramenti, si solùm daretur per sacramētum, vt sequela ad characterem. Quæ phātasia procul sit à te: baptismus nāq; est principaliter lauacrum regenerationis in filios Dei, in mēbra Christi: & secūdariò impressiuus characteris: & cōfert gratiā ex primo principaliter: & præter hoc habet vnde conferat gratiā ex consequēti, scilicet propter characterē. ita q̄ character naturali ordine est effectus gratiæ, per quam aliquis sit Christianus sortaturus: prius enim naturæ est esse quod spectat ad gratiā, quàm posse quod est characteris: & cum hoc est dispositio ex consequenti ad gratiā, pro quāto ad posse donatū à Deo, comitatur antecedēter vel consequēter largitio bene posse.

¶Et bene nota q̄ character nō ponitur dispositio ad gratiā absolutè: sed character secūdum rationē suæ causæ, scilicet diuinę largitatis, ponitur dispositio ad gratiā. Diuinæ si quidē largitatis ratio habet, vt cui dat posse, det bene posse: hac enim ratione character ponitur dispositio ad gratiā, vt patet in hac litera. Et quum hæc seruaueris, Durādi obiectiones in 4. dist. 4. q. 1. spectet.

¶ Num character sit in voluntate.

¶In responsione ad tertium dubiū ex Scoto occurrit in prædicta vltima quæstione, ponente characterē in volūtate. Tum quia est dispositio ad gratiā, quæ est in voluntate, qua gratia est idē quod charitas. Tū quia si character est signum vel fundamentū obligationis animæ ad Deum, rationabile est q̄ ponatur in illa potentia, cuius primò est obligare, vel esse rationem obligandi: talis autē est volūtas, quia præcipuè per actū eius aliquis se obligat principaliter: reliqua enim concurrentia ad oblationem, non sunt nisi quædam præambula aut signa.

¶Ad hoc dicitur, quòd Autor & inferius in sequenti articulo in responsione ad secundum, probat characterē non esse in voluntate: quia character est vis instrumētalis, quæ per hoc cōsistit in moueri ab alio: volūtatis verò, est mouere seipsam ad operandū, dissonat igitur conditio characteris à conditione volūtatis. Et hic probat characterem esse in intellectu: quia actus ad quos proximè disponit, scilicet recipere vel tradere ea quæ sunt Christiani cultus, sunt quædam fidei protestationes. Vnde ad primā Scoti obiectionem non oportet aliter respondere: quia iam dictum est, quòd characteri non assignatur subiectum, ex eo quòd est dispositio ad gratiam: quia remotè ad eam disponit.

¶Ad secundam autē dicitur primò, quòd conditionalis assumpta est falsa: quia non est

Universidad de Navarra Biblioteca

non est necessaria, quia cum veritate antecedentis stat q̃ character sit in illa potentia, cuius sunt primò actus operationes, ad quas character obligat, & non in potentia, quæ est primo obligatiua. Dicitur secundò, q̃ antecedēs potest dupliciter intelligi, q̃ character sit obligatiuus vel proximè, vel ex cõsequenti. Et quòd character per se & proximè, nõ est quid obligatiuũ, sed professiuũ Christiani cultus & fidei, & ppter hu-
iusmodi professionem obligat, quod est ex cõsequenti obligare. Ex-
igit enim in anima, monstrat animam Chri
stianæ religionis ac per hoc obligatam Christo, & nõ contrahit cha
racter militaris monstrat militē Romanũ, & ideo obligatũ Cæsari. Argumentũ autẽ vitiur antecedente in primo sensu, in quo etiam, vt prima testatur responsio, falsam cõstituit consequentiam.

¶ Citra eandẽ responsionem dubiũ aliud occurrit, de ratione assignata in litera, scilicet quia diunus cultus est quædã fidei praestatio per exteriora signa: ideo character est in intellectu, in quo est fides. Si enim characteri assignãdum est subiectum ex cultu diuino, ad quem proximè disponit consequẽs est vt subiectum eius sit illud in quo est subiectũ principij ipsius cultus, magis quàm illud quod est subiectũ principij cõmunis & remoti eiusdem cultus. Sed propriũ proximúmque cultui Dei principium est religiõis virtus, quæ est in voluntate: ergo character, qui potentia est ad recipiendum vel tradendum ea quæ sunt cultus, est in voluntate, & non in intellectu, in quo est fides, quæ remotum est principium cultus, quia mediante religione, & cõmune, quia fides operatur mediatè ea quæ sunt multarum virtutum: puta spei, charitatis, religionis, &c.

Anton. ¶ Ad hoc dicitur, quòd characterem conuenire in subiecto est fide magis quàm cum religione, ex duobus sumi potest. Primò ex eo, quòd tam fides quàm character inter principia religionis cõputantur: vniuersa nanque religio filia est fidei, & quædam fidei protestatio ex religione nanque profitetur quilibet fidem suã. Character quoque quũ potentia sit actiua vel passiua actuum religionis, principij rationem habet. Secundò ex eo, quòd tam fides quàm character respicit diuinum cultum, secundum id quod est: religio autem respicit diuinum cultum secundum rationem boni: est enim religio virtus moralis, cuius est reddere hominem bonũ, & eius opus bonũ efficere: fide enim & characterẽ homo potest in actus religionis, religione autẽm homo bene se habet ad illos. Et hinc fit, vt character respiciat Christianum cultum, vt professio quædam fidei est: & non vt bene vel malè fiat, & propterea ad fidei subiectum accedit, & non spectat ad subiectum religionis.

¶ Ad obiectionem autem in oppositũ, dicitur quòd propositio illa, Si characteri debetur subiectum ratione cultus, debet potius poni in subiecto principij proximi ipsius cultus, quàm principij remoti eiusdem, vera forte est cæteris paribus. Sed hîc non sunt: cæteris partis, quia cultus respicitur à principio proximo, prout bene vel malè fit, à qua ratione longè est character, à principio verò remoto respicitur secundum id quod est, in qua ratione conuenit character cum fide, quæ est principium remotum & commune. Et propterea non sequitur, character esse in voluntate, in qua est religio: sed concluditur oppositum, scilicet esse in intellectu, in quo est fides.

¶ Præterea, Potentia animæ nõ videtur esse subiectum alicuius, nisi habitus vel dispositionis. Sed character (vt dictum est) non est habitus vel dispositio, sed magis potẽtia, cuius subiectum non est nisi essentia animæ. Ergo videtur quòd character non sit sicut in subiecto in potentia animæ, sed magis in essentia ipsius.

¶ Præterea, Potentiæ animæ rationalis distinguuntur per cognitiuas & appetitiuas. Sed non potest dici q̃ character sit tantùm in potentia cognitiua, neq; etiam tantùm in potentia appetitiua (quia nõ ordinatur neq; ad cognoscendum tantum, neq; ad appetendum) similiter etiam nõ potest dici quòd sit in vtraq;, quia idem accidens nõ potest esse in diuersis subiectis. Ergo videtur quòd character nõ sit in potentia animæ sicut in subiecto, sed magis in essentia.

¶ SED CONTRA est, quòd (sicut dicitur in præmissa diffinitione characteris continetur) character imprimitur animæ rationali secundũ imaginem. Sed imago Trinitatis in anima, attenditur secundum potentias. Ergo character in potentijs animæ existit.

CONCLVSIO.

¶ Cùm charactere insigniantur fideles ad suscipiendum, vel alijs tradendum quæ sunt diuini cultus, quod actibus perficitur, non in essentia, sed in potentia animæ necesse est characterem esse.

¶ RESPONDEO dicendum, quòd (sicut dictum est) character est quoddã signaculum, quo anima insignitur ad suscipiendum, vel alijs tradendum ea, quæ sunt diuini cultus. Diuinus autem cultus in quibusdam actibus consistit. Ad actus autem propriè ordinantur potentiæ animæ: sicut essentia ordinatur ad esse. Et ideo character non est sicut in subiecto in essentia animæ, sed in eius potentia.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd subiectum alicui accidẽti attribuitur secundum rationem eius ad quod proximè disponit: nõ autem secundum rationem eius, ad quod disponit remotè vel indirectè. Character autem directè quidẽ & proximè disponit animam ad ea, quæ sunt diuini cultus exequenda. & quia hæc idoneè non fiunt sine auxilio gratiæ (quia vt dicitur Ioan. 4. Eos qui adorant Deum, in spiritu & veritate adorare oportet) ex consequenti diuina largitas recipientibus characterem, largitur gratiam, per quam dignè impleant ad quæ deputantur. Et ideo characteri magis est attribuendum subiectum secundum rationem actuum ad diuinum cultum pertinentium, quàm secundum rationem gratiæ.

¶ Ad secundum dicendum, quòd essentia animæ est subiectum potentiæ naturalis, quæ ex principijs essentiæ procedit. Talis autem potentia non est character: sed est quædam spiritualis potentia, ab extrinseco aduenies. Vnde sicut essentia animæ, per quam est naturalis vita hominis, perficitur per gratiam, qua anima spiritualiter viuit: ita potentia naturalis animæ perficitur per spiritualem potentiam, quæ est character. Habitus enim & dispositio pertinẽt ad potentiam animæ: eo quòd ordinantur ad actus, quorum potentiæ sunt principia. Et eadem ratione omne quod ad actum ordinatur, est potentiæ tribuendum.

¶ Ad tertium dicendum, quòd (sicut dictum est) character ordinatur ad ea quæ sunt diuini cultus. Qui quidem est quædam fidei protestatio per exteriora signa. Et ideo oportet quòd character sit in cognitiua potentia animæ, in qua est fides.

ARTICVLVS V.

¶ Vtrùm character insit animæ indelebiliter.

AD QVINTVM sic procedi-
tur. Videtur quòd character non insit animæ indelebiliter. Quantò enim aliquod accidens est perfectius, tantò firmius inhæret. Sed gratia est perfectior quàm character: quia character ordinatur ad gratiam sicut ad vlteriorem finem. Gratia autem amittitur per peccatum. Ergo multò magis character.

¶ Præterea, Per characterem aliquis deputatur diuino cultui, sicut dictum est. Sed aliqui à cultu diuino transeunt ad contrarium cultum, per apostasiam à fide. Ergo videtur quòd tales amittant characterem sacramentalem.

¶ Præterea, Cessante fine, cessare debet & id quod est ad finem, alioquin frustra remaneret: sicut post resurrectionem non erit matrimonium, quia cessabit generatio, ad quam ordinatur matrimonium. Cultus autem exterior, ad quem character ordinatur, non remanebit in patria, in qua nihil agetur in figura, sed totum in nuda veritate. Ergo character sacramentalis non manet in perpetuum in anima: & ita non inest indelebiliter.

¶ SED CONTRA est quod Augu. dicit in secundo contra Parmenianum: Non minus hærent sacramenta Christiana quàm corporalis nota militiæ. Sed character militaris non repetitur, sed agnitus approbatur in eo qui veniam meretur ab Imperatore post culpam. Ergo nec character sacramentalis deleri potest.

CONCLVSIO.

¶ Cùm character sit quædam in fidelibus sacramentalis participatio sacerdotij Christi, necesse est indelebiliter animæ inesse.

¶ RESPONDEO dicendum, quòd (sicut dictum est) character sacramentalis, Aquin.

Probatur: Omnis sanctificatio, quæ fit per sacerdotium consecrata manente causa, manet: character sacramentalis est quædam participatio sacerdotij Christi, æterni, in eius fidelibus secundum animæ partem incorruptibilem: ergo character indelebiliter manet in anima. Maior & probatur & declaratur. Probatur quidem: quia sacerdotium Christi est æternum: vt patet auctoritate Scripturæ. Declaratur vero ex eo quòd res inanimatæ consecratæ à ministris, calicibus, &c. Minor verò quo ad primam partem declaratur ex duobus

Primo

Primò ex proportionalitate Christi secundum plenam sacerdotij potestatem, & fidelium eius secundum aliquam potestatem respectu sacramẽtorum, & eorum quæ pertinent ad diuinum cultum. Et propter hoc etiam Christo nõ competit habere characterem, sed potestas sacerdotij eius comparatur ad characterem, sicut id quod est plenum & perfectum ad aliquã sui participationem. Sacerdotium autem Christi est æternum: secundum illud Psal. Tu es sacerdos in æternum, secundum ordinẽ Melchisedec. Et inde est quòd omnis sanctificatio, quæ fit per sacerdotium eius, est perpetua, re consecrata manente. Quod patet etiã in rebus inanimatis: nam Ecclesiæ vel altaris manet consecratio semper, nisi destruatur. Cùm igitur anima sit subiectum characteris secundum intellectiuam partem, in qua est fides (vt dictum est) manifestum est, quòd sicut intellectus perpetuus est & incorruptibilis, ita character indelebiliter manet in anima.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd aliter est in anima gratia, & aliter character. Nam gratia est in anima sicut quædam forma habens esse completum in ea: character autem est in anima sicut quẽdam virtus instrumentalis: vt suprà dictum est. Forma autem completa est in subiecto secundum conditionem subiecti: & quia anima est mutabilis secundum liberum arbitrium, quãdiu est in statu viæ, consequẽs est q̃ gratia insit animæ mutabiliter. Sed virtus instrumentalis magis attenditur secundum cõditionem principalis agentis: & ideo character indelebiliter inest animæ, nõ propter sui perfectionẽ: sed propter perfectionem sacerdotij Christi, à quo deriuatur character: sicut quædam instrumentalis virtus.

¶ Ad secundum dicendum, quòd sicut Augustin. dicit ibidem, Nec ipsos apostatas videmus carere baptismate: quibus vtique per pœnitentiam redeuntibus nõ restituitur: & ideo amitti non posse iudicatur. Et huius ratio est: quia character est virtus instrumẽtalis, vt dictum est. Ratio autem instrumenti consistit in hoc quòd ab alio moueatur: nõ autem in hoc quòd ipsum se moueat, quod pertinet ad voluntatem. Et ideo quantumcunque voluntas moueatur in contrarium, character non remouetur, propter immobilitatem principalis mouentis.

¶ Ad tertium dicendum, quòd quãuis post hanc vitam non remaneat exterior cultus: remanet tamen finis illius cultus. Et ideo post hanc vitam remanet character, & in bonis ad eorum gloriam, & in malis ad eorum ignominiam. Sicut etiam militaris character remanet in militibus post adeptam victoriam: & in his qui vicerũt, ad gloriam, & in his qui sunt victi, ad pœnam.

ARTICVLVS VI.

¶ Vtrùm per omnia sacramenta nouæ legis imprimatur character.

AD SEXTVM sic procedi-
tur. Videtur quòd per omnia sacramenta nouæ legis imprimatur character. Per omnia enim sacramenta nouæ legis fit aliquis particeps sacerdotij Christi. Sed character sacramentalis nihil est aliud quàm participatio sacerdotij Christi: vt dictum est. Ergo videtur quòd per omnia sacramenta nouæ legis imprimatur character.

¶ Præterea, Character se habet ad animam in qua est, sicut consecratio ad res consecratas. Sed per quodlibet sacramentum nouæ legis homo recipit gratiam sanctificantem: vt suprà dictum est. Ergo videtur quòd per quodlibet sacramentum nouæ legis imprimatur character.

¶ Præterea, Character est res & sacramentum. In quolibet autem sacramento nouæ legis est aliquid quod est res tantum, & aliquid quod est sacramentum tantum, & aliquid quod est res & sacramentum. Ergo per quodlibet sacramentum nouæ legis imprimitur character.

¶ SED CONTRA est, quòd sacramenta in quibus imprimitur character, non reiterantur, eo quòd character est indelebilis, vt dictum est. Quædam autem sacramenta iterantur, sicut patet de pœnitentia & matrimonio. Ergo non omnia sacramenta imprimunt characterem.

CONCLVSIO.

¶ Per tria tantùm nouæ legis sacramẽta character imprimitur, per Baptismum videlicet, Confirmationem, & Ordinem, non autem per Eucharistiæ sacramentum.

¶ RESPONDEO dicendum, quòd (sicut suprà dictum est) sacramenta nouæ legis ad duo ordinãtur, scilicet in remedium peccati, & ad cultum diuinum. Est autem omnibus sacramẽtis commune: quòd per ea exhibetur aliquod remedium cõtra peccatum, per hoc quòd gratiam conferunt. Non autem omnia sacramenta ordinantur directè ad diuinum cultum: sicut patet de pœnitentia, per quam homo liberatur à peccato: non autem per hoc sacramentum exhibetur homini aliquid de nouo, pertinens ad diuinum cultum, sed restituitur in statum pristinum. Pertinet autem aliquod sacramentum ad diuinum cultum tripliciter: vno modo per modum ipsius actionis: alio modo per modum agẽtis: tertio modo per modum recipientis. Per modum quidem ipsius actionis pertinet ad diuinum cultum Eucharistia: in qua principaliter diuinus cultus consistit, in quantum est Ecclesiæ sacrificium. Et per hoc idem sacramentum non imprimitur homini character: quia per hoc sacramentum non ordinatur homo ad aliquid aliud vlterius agendum, vel recipiendum in sacramentis: cùm potius sit finis & consummatio omnium sacramentorũ, vt Dion. dicit. 3. c. Cæle. hier. Continet tamen in seipsum Christum, in quo non est character: sed tota sacerdotij plenitudo.

Sed ad agentes in sacramentis, pertinet sacramentum ordinis: quia per hoc sacramentum depurantur homines ad sacramenta alijs tradenda. Sed ad recipientes pertinet sacramentum baptismi: quia per ipsum homo accipit potestatem recipiendi alia Ecclesiæ sacramẽta. vnde baptismus dicitur esse ianua omnium sacramentorum. Ad idem etiam ordinatur quodammodo confirmatio: vt infrà suo loco dicetur. Et ideo per hæc tria sacramenta character imprimitur, scilicet per baptismum, confirmationem & ordinem.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, q̃ per omnia sacramenta fit homo particeps sacerdotij Christi, vt pote percipiens aliquem effectum eius. Non tamen per omnia sacramẽta aliquis deputatur ad agẽdum aliquid vel recipiendum, quod pertineat ad cultum sacerdotij Christi. Quod quidẽ exigitur ad hoc quòd sacramentum characterem imprimat.

¶ Ad secundum dicendum, quòd per omnia sacramenta sanctificatur homo: secundum quòd sanctitas importat munditiam à peccato, quæ fit per gratiam. Sed specialiter per quædam sacramenta, quæ characterem imprimunt, homo sanctificatur

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶ Super Quæstionis sexagesimequartæ Articulum primum.

Coment. Titulus clarus est. ¶ In corpore vna ponitur distinctio bimembris, cum duabus expositionibus singulis, iuxta singula membra. Distinctio est: Operari effectum contingit vel per modum principalis agentis vel per modum instrumenti. Prima conclusio est: Solus Deus primo modo operatur effectum interiorem sacramenti. Et probatur duplicitèr, vt patet claùs in litera. Secunda verò cõclusio est: Homo potest operari ad interiorem effectum sacramenti secundo modo. Et probatur: quia minister habet rationem instrumenti, &c.

Annot. ¶ Aduerte hîc, quod cùm in litera dicitur: Solus Deus est causa gratiæ, intelligas de causa principali: quoniam de illa est sermo in prima conclusione, pro qua hoc dicitur, & superius determinatũ est sacramenta causare instrumentaliter gratiam. Et hîc in secunda conclusione dicitur, hominẽ ministerialiter causare interiorem effectum sacramenti eadem ratione, qua sacramentum est causa gratiæ: quoniam ministro virtute Dei, sicut & sacramentali locutione vt instrumento ad causandum interiorẽ effectum sacramenti. Imò vna eadémque vis instrumentalis perfecta est in sacramento & ministro: sicut in verbis & tabulæ extensione: quia minister non nisi vt necessariò requisitus ad perfectionem sacramenti concurrit. Omnibus autem requisitis ad perfectionem sacramenti, vtitur principaliter agens (quod est Deus) vt partialibus concurrentibus ad perficiendum sacramentum vnum: quod est vti eis, vt partialibus concurrentibus ad perfectionẽ instrumenti vnius. In vno verò instrumento, quotcunque requirat partialia, vna eadémque perfecta virtus instrumẽtalis ponenda est.

Infrà, ar. 5. Et 4. dist. 5. q. 2. art. 2. q. 2.

Annot. ¶ In responsione ad secundum, dubium occurrit, an gratiæ intensior gradus comprehendatur sub annexis, quæ per deuotionem ministri impetrari possunt recipienti sacramentum. Et est ratio dubij: quia si comprehendatur sub annexis, sequitur præcedentia verba litteræ (scilicet, effectus sacramenti nõ datur melior per meliorem ministrum esse falsa quoniam si ex deuotione ministri, intensior gratia daretur baptizato, vel absoluto, constat quòd melior effectus daretur per meliorem ministrum, quam gratia ipsa sit effectus sacramenti. In oppositum autem est, quòd nulla ratio apparet, quare alia dona Dei possunt habere quadam consecratione, vtpote deputatus ad diuinum cultum. Sicut etiam res inanimatæ sanctificari dicuntur, inquantum diuino cultui deputantur.

¶ Ad tertium dicendum, quòd licet character sit res & sacramentum: non tamen oportet omne id quod est res & sacramentum, esse characterem. Quid autem sit res & sacramentum, in alijs sacramentis infrà dicetur.

QVAESTIO SEXAGESIMAQUARTA De causa Sacramentum, in decem articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de causa sacramentorum siue per autoritatem, siue per ministerium.

¶ Et circa hoc quæruntur decem.

¶ Primò, vtrùm solus Deus, interius operetur in sacramentis.

¶ Secundò, vtrùm institutio sacramẽtorum sit solùm à Deo.

¶ Tertiò, de potestate, quam Christus habuit in sacramentis.

¶ Quartò, vtrùm illam potestatem potuerit alijs communicare.

¶ Quintò, vtrùm potestas ministerij in sacramentis, conueniat malis.

¶ Sextò, vtrùm mali peccent dispensando sacramenta.

¶ Septimò, vtrùm angeli possint esse ministri sacramentorum.

¶ Octauò, vtrùm intentio ministri requiratur in sacramentis.

¶ Nonò, vtrùm requiratur ibi recta fides: ita scilicet, quòd infidelis non possit tradere sacramenta.

¶ Decimò, vtrùm requiratur ibi recta intentio.

ARTICVLVS I.

¶ Vtrùm solus Deus operetur interius ad effectum sacramenti.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd nõ solus Deus: sed etiam minister interius operetur ad effectum sacramenti. Interior enim sacramenti effectus, est vt homo purgetur à peccatis, & illuminetur per gratiam. Sed ad ministros Ecclesiæ pertinet purgare, illuminare & perficere: vt patet per Dionỹ. in 5. c. Cæle. hiera. Ergo videtur quòd non solus Deus: sed etiam ministri Ecclesiæ interius operẽtur ad sacramenti effectum.

¶ Præterea, In collatione sacramentorum quædam orationum suffragia proponuntur. Sed orationes iustorum sunt magis apud Deum exaudibiles, quàm quorũcunque: secundum illud Ioan. 9. Si quis Dei cultor est, & voluntatem eius facit, hunc Deus exaudit. Ergo videtur quòd maiorem effectum sacramenti consequatur ille, qui recipit ipsum à bono ministro. Sic ergo & minister aliquid operatur ad interiorem effectum, & non solus Deus.

¶ Præterea, Dignior est homo quàm res inanimata. Sed res inanimata aliquid operatur ad interiorem effectum: nam aqua corpus tangit, & cor abluit: vt Augustꝰ. dicit super Ioan. Ergo homo aliquid operatur ad interiorem effectum sacramenti, & non solus Deus.

¶ SED CONTRA est quod dicitur Rom. 8. Deus est qui iustificat. Cùm ergo interior effectus omnium sacramentorum sit iustificatio, videtur quòd solus Deus operetur interiorem effectum sacramenti.

CONCLVSIO.

¶ Quanquàm Deus solus ad interiorem effectum sacramenti operetur, ministerialiter tamen homo ad idem operari potest.

¶ RESPONDEO dicendum, quòd operari aliquem effectum, contingit dupliciter. Vno modo per modum principalis agentis: alio modo per modum instrumenti. Primo igitur modo solus Deus operatur interiorem effectum sacramenti: tum quia solus Deus illabitur animæ, in qua sacramenti effectus existit, non autem potest aliquid immediatè operari, vbi non est. Tum quia gratia quæ est interior sacramenti effectus, est à solo Deo: vt in Secunda parte dictum est. Character etiam, qui est interior quorũdam sacramentorum effectus, est virtus instrumentalis, quæ manat à principali agente, quod est Deus. Secundo autem modo homo potest operari ad interiorẽ effectum sacramenti, inquãtum operatur per modum ministri. nam eadem ratio est ministri & instrumenti: vtriusque enim actio exterius adhibetur. Sed soritur effectum interiorem ex virtute principalis agentis, quod est Deus.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd purgatio, secundum quòd attribuitur ministris Ecclesiæ, non est à peccato. Sed dicuntur diaconi purgare, inquantum vel immundos eũciunt à cœtu fidelium: vel eos sacris admonitionibus disponunt ad sacramentorum receptionem. Similiter etiam sacerdotes illuminare dicuntur sacrum populum: non quidem gratiam infundendo, sed sacramenta gratiæ tradendo, vt patet per Dionysium ibidem.

¶ Ad secundum dicendum, quòd orationes quæ dicuntur in sacramentorum collatione, proponuntur Deo, non ex parte singularis personæ, sed ex parte totius Ecclesiæ, cuius preces sunt apud Deum exaudibiles: secundum illud Matth. 18. Si duo ex vobis consenserint super terram, de omni re quãcunque petierint, fiet illis à Patre meo. Nihil tamen prohibet, quin deuotio viri iusti, ad hoc aliquid operetur. Illud ramen quod est sacramenti effectus, non impetratur oratione Ecclesiæ vel ministri, sed ex merito passionis Christi, cuius virtus operatur in sacramẽtis: vt dictum est. Vnde effectus sacramenti non datur melior per meliorem ministrum. Aliquid tamen annexum impetrari potest recipienti sacramentum, per deuotionem ministri. Nec tamẽ minister illud operatur, sed impetrat operandum à Deo.

¶ Ad tertium dicendum, quòd res inanimatæ nõ operantur aliquid ad interiorem effectum, nisi instrumentaliter, vt dictum est. Et similiter homines non operantur ad sacramentorum effectum, nisi per modum ministerij: vt dictum est.

ARTICVLVS II.

¶ Vtrùm sacramenta sint solùm ex institutione diuina.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd sacramenta non sint solùm ex institutione diuina. Ea enim quæ sunt diuini-

tus instituta, traduntur nobis in sacra Scriptura. Sed quædam aguntur in sacramentis, de quibus nulla fit mentio in sacra Scriptura, puta de chrismate, quo homines confirmantur: & de oleo, quo sacerdotes inunguntur, & de multis alijs ram verbis quàm factis, quibus vtimur in sacramentis. Non ergo sacramenta sunt solùm ex institutione diuina.

¶ Præterea, Sacramẽta sunt quædam signa. Res autem sensibiles naturaliter quædam significant, nec potest dici quòd Deus quibusdam significationibus delectetur, & non alijs: quia ipse omnia quæ fecit approbat. Hoc autem proprium videtur esse dæmonum, vt quibusdam signis ad aliquid alliciantur: dicit enim Augustꝰ. 21. de ciui. Dei. Illiciuntur dæmones per creaturas, quas non ipsi, sed Deus condidit, delectabilibus pro sua diuersitate diuersis, non vt animalia cibis, sed vt spiritus signis. Non ergo videtur quòd sacramenta indigeant esse ex institutione diuina.

¶ Præterea, Apostoli vicem Dei gesserunt in terris: vnde Apostolus dicit secundæ ad Corin. 2. Nam & ego quod donaui, siquid donaui propter vos in persona Christi, id est ac si ipse Christus donasset. Sic ergo videtur quòd Apostoli & eorum successores possint noua sacramenta instituere.

¶ SED CONTRA est, quòd ille instituit aliquid, qui dat ei robur & virtutem: sicut patet de institutoribus legum. Sed virtus sacramenti est à solo Deo, vt patet ex prædictis. Ergo solus Deus potest instituere sacramentum.

CONCLVSIO.

¶ Cùm virtus sacramenti sit à solo Deo, solus ille sacramentorum institutor est.

¶ RESPONDEO dicendum, quòd (sicut ex suprà dictis patet) sacramenta instrumentaliter operantur ad spirituales effectus. Instrumentum autem habet virtutem à principali agente. Agens autem respectu sacramenti est duplex, scilicet instituens sacramentum, & vtens sacramento instituto, applicando scilicet ipsum ad inducendum effectum. Virtus autem sacramenti non potest esse ab eo, qui vtitur sacramento: quia non operatur nisi per modum ministerij. Vnde relinquitur quòd virtus sacramenti sit ab eo, qui instituit sacramentum. Cùm igitur virtus sacramenti sit à solo Deo, consequens est quòd solus Deus sit sacramentorum institutor.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd illa quę aguntur in sacramentis per homines instituta, non sunt de necessitate sacramenti: sed ad quandam solennitatem, quæ adhibetur sacramentis, ad excitandam deuotionem & reuerentiam in his qui sacramenta suscipiunt. Ea verò quæ sunt de necessitate sacramenti, ab ipso Christo instituta sunt, qui est Deus & homo. Et licet non sint omnia tradita in Scripturis, habet tamen ea Ecclesia ex familiari Apostolorum traditione: sicut Apostolus dicit primæ ad Corin. 11. Cætera cùm venero, disponam.

¶ Ad secundum dicendum, quòd res sensibiles aptitudinẽ quandam habent ad significandum spirituales effectus ex sui natura: sed ista aptitudo determinatur ad specialem significationem ex institutione diuina. Et hoc est quod Hug. de sancto Vic. dicit, quòd sacramentum ex institutione significat. Præelegit tamen Deus quasdam res alijs ad significationes sacramentales, non quia ad eas contrahatur eius affectus, sed vt sit conuenientior significatio.

¶ Ad tertium dicendum, quòd Apostoli & eorum successores, sunt vicarij Dei, quantum ad regimen Ecclesiæ, constitutæ per fidem & fidei sacramenta. Vnde sicut non licet eis constituere aliam Ecclesiam, ita non licet eis tradere aliam fidem, neque instituere alia sacramenta: sed per sacramenta, quæ de latere Christi pendentis in cruce fluxerunt, dicitur esse fabricata Ecclesia Christi.

ARTICVLVS III.

¶ Vtrùm Christus, secundum quòd homo, habuerit potestatem operandi interiorem effectum sacramentorum.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd Christus, secundum quòd homo, habuerit potestatem operandi interiorem effectum sacramentorum. Dicit enim Ioan. Baptista, vt habetur Ioan. 1. Qui me misit baptizare in aqua, ille mihi dixit, Super quem videris Spiritum descendentem & manentem super eum, hic est qui baptizauit in Spiritu sancto. Sed baptizare in Spiritu sancto est interius gratiam Spiritus sancti conferre. Spiritus sanctus autem descẽdit super Christum, inquantum homo, non inquantum Deus: quia sic ipse dat Spiritum sanctum. Ergo videtur quòd Christus, secundum quòd homo, habuerit potestatem, interiorem effectum sacramentorum causandi.

¶ Præterea, Matt. 9. Dominus dicit, Sciatis quia Filius hominis habet potestatem in terra dimittendi peccata. Sed remissio peccatorum est interior effectus sacramenti. Ergo videtur quòd Christus, secundum quòd homo, interiorem effectum sacramẽtorum opererur.

¶ Præterea, Institutio sacramentorum pertinet ad eum, qui tanquàm principale agens operatur ad interiorem sacramenti effectum. Manifestum est autem quòd Christus sacramenta instituit. Ergo ipse est qui interius operatur sacramẽtorum effectum.

¶ Præterea, Nullus potest sine sacramento effectum sacramenti conferre, nisi propria virtute sacramenti effectum operetur. Sed Christus sine sacramento contulit sacramenti effectum: vt patet in Magdalena, cui dixit, Dimittuntur tibi peccata. Ergo videtur quòd Christus, secundum quòd homo, operetur interiorem sacramenti effectum.

¶ Præterea, Illud, in cuius virtute sacramentum operatur, est principale agens ad interiorem effectum. Sed sacramenta habent virtutem ex passione Christi & inuocatione nominis eius: secundum illud primæ ad Corin. 1. Nunquid Paulus pro vobis crucifixus est, aut in nomine Pauli baptizati estis? Ergo Christus inquãtum homo, operatur interiorem effectum sacramenti.

¶ SED CONTRA est quod Augustꝰ. dicit, quòd in sacramentis diuina virtus secretius operatur salutem. Diuina autem virtus est Christi, secundum quòd est Deus, non autem secundum quòd est homo. Ergo Christus non operatur interiorem sacramenti effectum, secundum quòd est homo, sed secundum quòd est Deus.

CONCLVSIO.

¶ Christus inquantum Deus, potestatem autoritatis in sacramentis habuit: inquantum verò homo, habuit ministerij principalis potestatem, seu excellentiæ, pro quanto ipse est qui per passionem suam meritoriè & effectiuè operatus fuit omnium salutem, & meruit, vt in illius nomine sanctificarentur, & instituerẽtur sacramenta, qui absque sacramentis potuit solus hominẽs iustificare.

¶ RESPONDEO dicendum, q̃ interiorem sacramentorum effectum operatur Christus, & secundum q̃ est Deus, & secundum quòd est homo: aliter tamen & aliter. Nam secundum q̃ est Deus, operatur in sacramentis per autoritatem: secundum autem quòd est homo, operatur ad interiores effectus sacramentorum meritoriè & effectiuè, sed instrumentaliter. Dictum est enim q̃ passio Christi, quæ competit ei secundum humanam naturã, causa est nostræ iustificationis, & meritoriè & effectiuè, non quidem per modum principalis agẽtis, siue per autoritatem: sed per modum instrumenti, inquãtum humanitas est instrumẽtum diuinitatis eius: vt suprà dictum est. Sed tamen quia est instrumẽtum coniunctum diuinitati in persona, habet quãdam principalitatem & causalitatem respectu instrumẽtorum extrinsecorum, qui sunt ministri Ecclesiæ, vt ex suprà dictis patet. Et ideo sicut Christus inquãtum Deus, habet potestatem autoritatis in sacramentis: ita inquãtum homo, habet potestatem ministerij principalis, siue potestatẽ excellentiæ. Quæ quidem consistit in quatuor. Primò quidem in hoc, q̃ meritum & virtus passionis eius operatur in sacramentis, vt suprà dictum est. Et quia virtus passionis copulatur nobis per fidem (secundum illud Rom. 3. Quem proposuit Deus propitiatorẽ per fidem in sanguine ipsius) quam fidem per inuocationem nominis Christi protestamur: ideo se-

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶ Super Quæstionis sexagesimaquarta Articulum quartum.

TItulus ex dictis in præcedentibus articulis clarus est.

Comment. ¶In corpore vna distinctio bimembris de duplici potestate autoritatis sciliçet. & excellentiæ, est cū duabus conclusionibus. Quarum prima est negatiua, scilicet, Christus potestatē autoritatis nulli potuit communicare. Proba tur quia est incommunicabilis, vt diuina essentia. Secunda est: Christus potestatem excellentiæ potuit communicare. Declaratur & probatur. Declaratur quidem numerando singula, in quibus cōsistit potestas excellentiæ.

4. dist. 5. q. 1. ar. 2 Probatur autem quia instrumentum coniunctum, *& ar. 3. quæst. 1. & 2.* quantò virtuosius est, tanto plus potest imprimere in instrumentum separatum. Quod manifestatur in manu & baculo.

Annot. ¶Aduertè hîc primò, q. Autor hoc in loco soluit quæstionē motam à Magistro sent. in 4. dist. quarti, & ab eodem minus solutam meliorique iudicio reseruatam.

Annot. ¶Aduerte secundò. Autorem formaliter de Christo habente potestatē excellentiæ loqui: & propterea nō ex potestate diuina, sed ex potestate instrumenti coniuncti potentiam communicandi probauit.

Annot. ¶Aduerte tertiò, auforem expressè hîc dicere, quòd Christus potuit communicare homini puro, vt sacramentorū effectū conferret solo imperio. Habes enim hîc, q. potestas conferendi gratiam communicabilis est homini. Principalis enim & communis sacramentorū effectus est gratia: vt superius patet, & idem apparet ldc in responsione ad tertium, si rectè cōferatur cum argumento.

¶ Super Quæstionis Sexagesimaquarta Articulum quintum.

Comment. TItulus clarus est.

¶In corpore vna est cōclusio: Ministri Ecclesiæ possunt sacramenta conferre, etiam si sint mali. Probatur: Ministri Ecclesiæ instrumentaliter operātur in sacramētis: ergo possunt sacramenta conferre, etiam si sint mali. Antecēdēs probatur, ex eo q. eadem est ratio ministri & instrumēti. Consequentia verò probatur, ex eo q. instrumentum nō propria virtute, sed virtute principalis agētis operatur. Quod probatur ab effectu: quia hinc est, quòd instrumēto accidit omnis forma præter id quod exigitur ad instrumenti rationem, vt duplici exemplo in litera manifestatur.

Augst. ¶Circa hanc consequentiam seu rationē dubium occurrit, quoniā implicitè petit principium. Oportet scilicet eis tantam gratiæ plenitudinem, vt eorum meritum operaretur ad sacramentorum effectus, vt ad inuocationē nominum ipsorum, sanctificarentur sacramenta, & vt ipsi possent sacramenta instituere, & sine ritu sacramentorum effectum sacramētorum cōferre solo imperio. Potest enim instrumentum coniunctum quantò fuerit fortius, tantò magis virtutem suam instrumento separato tribuere, sicut manus baculo.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd Christus non ex inuidia prætermisit, potestatem excellentiæ, Ecclesiæ ministris communicare: sed propter fidelium vtilitatem, ne in homine spē ponerent, & ne essent diuersa sacramēta. Ex quibus diuisio in Ecclesia oriretur, sicut apud illos, qui dicebant, Ego sum Pauli, ego autē Apollo, ego verò Cephæ: vt dicitur primæ ad Corin. 1.

¶Ad secundum dicendum, quòd obiectio illa procedit de potestate autoritatis, quæ cōuenit Christo, quòd est Deus: licet & potestas excellentiæ possit autoritas nominari per comparationē ad alios ministros. Vnde super illud primæ ad Corin. 1. Diuisus est Christus, dicit glos. quòd potuit eis dare autoritatem baptismi, quibus contulit ministerium.

¶Ad tertium dicendum, quòd ad hoc incōueniens euitandum, ne scilicet multa capita in Ecclesia essent, Christus noluit potestatem suæ excellētiæ ministris communicare. Si tamē cōmunicasset, ipse esset caput principaliter, alij verò secundariò.

ARTICVLVS V.

¶ Vtrùm per malos ministros sacramenta conferri possint.

AD QVINTVM sic proceditur. Videtur q. per malos ministros sacramenta conferri nō possint. Sacramenta enim nouæ legis, ordinātur ad emundationem culpæ & collationem gratiæ. Sed mali, cùm sint immundi, non possunt alios à peccato mundare (secundum illud Eccle. 34. Ab immundo quis mundabitur? & etiam cùm gratiam non habeant, non videtur quòd gratiam conferre possint: quia nullus dat quod non habet. Nō ergo videtur quòd per malos sacramenta conferri possint.

¶Præterea, Tota virtus sacramentorū deriuatur à Christo: vt dictū est. Sed mali sunt præcisi à Christo: quia non habent charitatem, per quam membra capiti vniuntur: secundum illud primæ Ioan. 4. Qui manet in charitate, in Deo manet, & Deus in eo. Ergo videtur quòd per malos sacramenta cōferri non possint.

CONCLVSIO.

¶ Non potuit Christus autoritatis potestatem cuiquam conferre, sicut nec diuinam essentiam: sed excellentia potestatem poterat puro homini communicare, vt merito suo ex gratia plenitudine operarentur effectum sacramentorum, & vt in illorum nomine sancti ficarentur atque instituerentur, & solo imperio absq; sacramentorum ritu, effectum sacramenti conferrent.

¶RESPONDEO dicendum, quòd sicut dictum est, Christus in sacramentis habuit duplicem potestatem. Vnam autoritatis, quæ competit ei secundum quòd Deus, & talis potestas nulli creaturæ potuit communicari, sicut nec diuina essentia. Aliā potestatem habuit excellentiæ: quæ competit ei secundum quòd homo. Et talem potestatem potuit ministris communicare, dando enim ad integrandū processum lucis, substituerat q. bonitas vel malitia ministri est accidens. & quamuis ministerialis sacramenta. Hoc autē supponere, perinde est ac si supponeretur conclusionis. dem enim rationis est q. bonitas vel malitia accidat instrumēto seu ministro sacramentorū, & q. cum malitia possit ministri facta mētorum debent esse iustitiæ ministri debēt conformari domino, vt testātur autoritates Scripturę. Secunda verò conclusio probatur: quia hoc peccatum pertinet ad irreuerētiam Dei, & contaminationem sacramentorum. Quæ particula declaratur, quòd intelligitur non ex parte ipsorum sacramentorum (quoniam ipsa sunt incontaminabilia) sed ex parte ipsius peccantis, factilegium commitentis.

¶ Num peccatū malorum ministrorum sit peccatum mortale.

Quæstio. ¶Circa fundamētum huius processus, dubium occurrit, ex eo quòd bonitas requiritur ad ministrū sacramentorum, secundū quandam decentiam & conuenientiam, vt in præcedenti articulo ad tertium, & hic dicitur. Non est autē rationabile, quòd negatio cōditionis requisitæ secundum decētiam, constituat peccatum mortale, cùm videamus conditiones requisitas ad bene esse actuum moralium, nec etiam veniale constituere peccatum. Et hoc euā testatur Maxima ex moralī philosophia addu cta in litera de circumstātiis actionum humanarū. Non enim dicit peccatū esse, sequis operatur non secundum quòd melius, aut quādo melius, aut sicut melius, &c. sed nō secundum q. oportet, aut quando oportet, aut sicut oportet, &c. Nam ly oportet, necessitatem denotat: vt per hoc intelligamus, peccatum tunc interuenire, quando necessariæ conditiones omittuntur, & non si conditiones ad bene esse omittantur, aut earum contrariæ immiscentur. Et si dicatur, quòd bonitas non est conditio ad bene esse ministri sacramenti, sed est conditio debita (vt in præcedenti articulo litera explicauit) debitum autem extra necessaria non est. & propterea culasquinque debiti omissio peccatum constituit: adhuc militat ratio, quòd non sit peccatum mortale: quoniam debitum actui humano nō secundum necessitatem, sed secundum quandam decentiam, esti possit sua absentia constituere peccatū non tamen tantæ vis est, vt possit cōstituere peccatum mortale ex ratione: quia sola indecentia nō habet rationem peccati immortalis. Nec obstat, quòd indecentia huiusmodi ad irreuerentiam Dei & contaminationem sacramentorum spectat, tum quia nō quodlibet spectans ad hæc, est peccatum mortale: vt patet de multis irreuerentijs erga Deum & sacramenta, quas negamus esse peccata mortalia: vt patet de comedentibus in Ecclesia, aut locosum aliquid dicentibus audiendo Missam, & huiusmodi. tum quia huiusmodi indecentia non nisi reductiuè ad irreuerentiam Dei, & contaminationem sacramentorum spectat: dicitur enim ipsius hominis malam dispositionem ponere videtur. Est enim dispositio quædam ipsius operantis magis, quam operationis: videturque magis peccatum constituere præsumptionis, quàm sacrilegii.

¶Ad hoc dicitur, quòd actio sacramentalis potest sumi dupliciter. Vel secundum rationem operis operati, & sic non exigit bonitatem vel malitiam ministri, nisi secundum quandam decentiam. & propterea sine bonus, sive malus sit minister, sacramentum verum & efficax est. Vel secundum rationem operis operantis. Et sic exigit necessariò bonitatem in ministro ad hoc, vt recta sit. & ratio assignata est in litera. & malis assignabitur cogens ratio in litera in responsione ad primum. Oportet enim actiones sacramentales si non solùm in se rectas esse debet, sed etiam secundum quòd exit à ministro, vt sit consona secundum rectam rationem, & Deo cuius est minister, & sacramentis quæ ministrat. Et ex parte quidem conformitatis ad Deum, ponita est ratio in hoc: corpore articuli. Ex parte verò conformitatis ad sacramenta, ponitur ratio in responsione ad primum. & hinc patet ruere primam obiectionem.

¶Ad ea verò quæ obijciuntur directè contra rationem peccati mortalis in hoc actu, dicitur quòd debitum secundum decentiam ad opus operatum, est debitum secundum necessitatem ad opus operantis ministri: & propterea non est mirum si eius absentia

¶ Super Quæstionis sexagesimaquarta Articulum sextum.

Comment. TItulus vt sonat sumendus est.

¶In corpore duæ conclusiones sunt. Prima est: Mali exhibentes se ministros Dei & Ecclesiæ in dispensatione sacramentorum, peccant. Secunda est, quòd hoc peccatum est ex suo genere mortale. Prima probatur: Quicunque operatur non secundum quòd oportet, peccat in operando: sed malus minister malus sacramenti operatur nō secundum q. oportet. Probatur: quia ministri sacramētorum debent esse iustitiæ ministri debēt conformari domino, vt testātur autoritates Scripturę. Secunda verò conclusio probatur: quia hoc peccatum pertinet ad irreuerētiam Dei, & contaminationem sacramentorum. Quæ particula declaratur, quòd intelligitur non ex parte ipsorum sacramentorum (quoniam ipsa sunt incontaminabilia) sed ex parte ipsius peccantis, factilegium commitentis.

¶ Num peccatū malorum ministrorum sit peccatum mortale.

Quæstio. ¶Circa fundamētum huius processus, dubium occurrit, ex eo quòd bonitas requiritur ad ministrū sacramentorum, secundū quandam decentiam & conuenientiam, vt in præcedenti articulo ad tertium, & hic dicitur. Non est autē rationabile, quòd negatio cōditionis requisitæ secundum decētiam, constituat peccatum mortale, cùm videamus conditiones requisitas ad bene esse actuum moralium, nec etiam veniale constituere peccatum. Et hoc euā testatur Maxima ex moralī philosophia adducta in litera de circumstātiis actionum humanarū. Non enim dicit peccatū esse, sequis operatur non secundum quòd melius, aut quādo melius, aut sicut melius, &c. sed nō secundum q. oportet, aut quando oportet, aut sicut oportet, &c. Nam ly oportet, necessitatem denotat: vt per hoc intelligamus, peccatum tunc interuenire, quando necessariæ conditiones omittuntur, & non si conditiones ad bene esse omittantur, aut earum contrariæ immiscentur. Et si dicatur, quòd bonitas non est conditio ad bene esse ministri sacramenti, sed est conditio debita (vt in præcedenti articulo litera explicauit) debitum autem extra necessaria non est. & propterea culasquinque debiti omissio peccatum constituit: adhuc militat ratio, quòd non sit peccatum mortale: quoniam debitum actui humano nō secundum necessitatem, sed secundum quandam decentiam, esti possit sua absentia constituere peccatū non tamen tantæ vis est, vt possit cōstituere peccatum mortale ex ratione: quia sola indecentia nō habet rationem peccati immortalis. Nec obstat, quòd indecentia huiusmodi ad irreuerentiam Dei & contaminationem sacramentorum spectat, tum quia nō quodlibet spectans ad hæc, est peccatum mortale: vt patet de multis irreuerentijs erga Deum & sacramenta, quas negamus esse peccata mortalia: vt patet de comedentibus in Ecclesia, aut locosum aliquid dicentibus audiendo Missam, & huiusmodi. tum quia huiusmodi indecentia non nisi reductiuè ad irreuerentiam Dei, & contaminationem sacramentorum spectat: dicitur enim ipsius hominis malam dispositionem ponere videtur. Est enim dispositio quædam ipsius operantis magis, quam operationis: videturque magis peccatum constituere præsumptionis, quàm sacrilegii.

¶Ad hoc dicitur, quòd actio sacramentalis potest sumi dupliciter. Vel secundum rationem operis operati, & sic non exigit bonitatem vel malitiam ministri, nisi secundum quandam decentiam. & propterea sine bonus, sive malus sit minister, sacramentum verum & efficax est. Vel secundum rationem operis operantis. Et sic exigit necessariò bonitatem in ministro ad hoc, vt recta sit. & ratio assignata est in litera. & malis assignabitur cogens ratio in litera in responsione ad primum. Oportet enim actiones sacramentales si non solùm in se rectas esse debet, sed etiam secundum quòd exit à ministro, vt sit consona secundum rectam rationem, & Deo cuius est minister, & sacramentis quæ ministrat. Et ex parte quidem conformitatis ad Deum, ponita est ratio in hoc: corpore articuli. Ex parte verò conformitatis ad sacramenta, ponitur ratio in responsione ad primum. & hinc patet ruere primam obiectionem.

¶Ad ea verò quæ obijciuntur directè contra rationem peccati mortalis in hoc actu, dicitur quòd debitum secundum decentiam ad opus operatum, est debitum secundum necessitatem ad opus operantis ministri: & propterea non est mirum si eius absentia peccatum mortale constituat.

¶Et quum adhuc obijcitur ex eo quòd non quælibet irreuerentia sacramentorum est mortalis, respondetur hoc verum esse propter imperfectionem aliquorum actuum irreuerentialium. In quolibet nāque genere mortalis peccati, imperfectio actus excusat à mortali: ministrare autē sacramenta indignè, nō est actus imperfectus in genere sacrilegii. Nec, vt vltima infert obiectio, reductiuè tamen ad sacrilegiū spectat: sed directè ad cōtaminationē sacramentorum pertinet, possunt enim sacramenta secūdū se incōtaminabilia, duplicitèr cōtaminari: scilicet vel vt egredientur à ministro, vel vt applicantur ad aliquid. Et hoc secūdo modo sacrilegium est vti sacramento ad alīū finem, vt fortilegi faciunt. Primo autem modo sacrilegus est malus minister, à quo exit sacramentalis actio indignè. quamuis in ministri mali maculatur actio illa: quoniam tractatur vt prophana, seu non sancta: hoc enim est ra tio in hac litera assignata. Quam si vis plenius intelligere, perspice vigorem eius ex autoritate Apostoli dicentis de Eucharistia, Qui manducat & bibit indignè, iudicium sibi manducat & bibit, non diiudicans corpus Domini. Vbi rationem peccati mortalis assignauit. ex hoc quòd manducans, nō diiudicat corpus Domini: hoc est non discernit corpus Domini ab alijs cibis. sed sumit ipsum vt cibum prophanū quoniam sumit ipsum indispositus. quòd tale ministerium sit actio sacramentalis. Ita quòd si alterum horum defuerit, non habes hinc mortale peccatum in ministeriis sacris. Docet rursus, quòd si aliqua administratio sacramenti à malo ministro exercitata imperfectionem actus compatitur, non erit peccatum mortale: licet mali ministri administratio sacramentalis habeat ex suo genere peccatum mortale.

¶ Vtrùm mali ministrantes sacramenta, peccent.

AD SEXTVM sic proceditur. Videtur quòd mali ministrātes sacramenta, non peccent. Sicut enim ministratur Deo in sacramentis, ita per opera charitatis, vnde dicitur Hebr. vlti. beneficentię & communionis nolite obliuiſci, talibus enim hostijs promeretur Deus. Sed mali non peccant si ministrent Deo in operibus charitatis, quinimo hoc est eis consulendum: secundum illud Danie. 4. Cōsilium meum tibi placeat, peccata tua eleemosynis redde. Ergo videtur quòd mali non peccent in sacramentis ministrando.

¶Præterea, Quicunque communicat alicui in peccato, etiam ipse est reus peccati, secūdum illud Rom. 1. Digni sunt morte, non solùm qui peccata faciunt, sed etiam qui consentiunt facientibus. Sed si mali ministri peccent, sacramenta ministrando, illi qui ab eis sacramenta recipiunt, eis in peccato cōmunicant. Ergo etiam ipsi peccarent, quod videtur inconueniens.

¶Præterea, Nullus videtur esse perplexus: quia sic homo cogeretur desperare, quasi non potens peccatum euadere. Sed si mali peccarent, sacramenta tradendo, essent perplexi: quia etiam quandoque peccarent, si sacramenta non traderent: puta cùm eis ex officio incumbit necessitas (dicitur enim primæ Corinth. 9. Væ mihi si non euangelizauero, necessitas enim mihi incumbit) quandoque etiam propter periculum: sicut si puer in periculo mortis existens, offeratur alicui peccatori baptizandus. Ergo videtur quòd mali non peccent, sacramenta materia. Alio modo est aliquid debitum esse in sacramento secundum quandam decentiam. & hoc modo debitum est, vt ministri sacramentorum sint boni.

ARTICVLVS VI.

¶ Vtrùm mali ministrantes sacramenta peccent.

AD SEXTVM sic proceditur. Videtur quòd mali ministrātes sacramenta, non peccent. Sicut enim ministratur Deo in sacramentis, ita per opera charitatis, vnde dicitur Hebr. vlti. beneficentię & communionis nolite obliuiſci, talibus enim hostijs promeretur Deus. Sed mali non peccant si ministrent Deo in operibus charitatis, quinimo hoc est eis consulendum: secundum illud Danie. 4. Cōsilium meum tibi placeat, peccata tua eleemosynis redde. Ergo videtur quòd mali non peccent in sacramentis ministrando.

¶Præterea, Quicunque communicat alicui in peccato, etiam ipse est reus peccati, secūdum illud Rom. 1. Digni sunt morte, non solùm qui peccata faciunt, sed etiam qui consentiunt facientibus. Sed si mali ministri peccent, sacramenta ministrando, illi qui ab eis sacramenta recipiunt, eis in peccato cōmunicant. Ergo etiam ipsi peccarent, quod videtur inconueniens.

¶Præterea, Nullus videtur esse perplexus: quia sic homo cogeretur desperare, quasi non potens peccatum euadere. Sed si mali peccarent, sacramenta tradendo, essent perplexi: quia etiam quandoque peccarent, si sacramenta non traderent: puta cùm eis ex officio incumbit necessitas (dicitur enim primæ Corinth. 9. Væ mihi si non euangelizauero, necessitas enim mihi incumbit) quandoque etiam propter periculum: sicut si puer in periculo mortis existens, offeratur alicui peccatori baptizandus. Ergo videtur quòd mali non peccent, sa-

4. dist. 5. q. 2. ar. 1. q. 1. ar. 2. Et dist. 24. q. 1. 1. & ar. 3. qō. 1. & 5.

¶Circa vtrumque conclusionem, aduerte diligenter & cautè conditiones in eis appositas in litera. Quarum prima est, quòd ministrans exhibeat se ministrum Dei & Ecclesiæ. secunda est, quòd minister sacramentum. tertia est: quòd tale peccatum est mortale, non quomodolibet, sed ex suo genere. Docet enim per hæc Autor requiri ad hoc quòd huiusmodi peccatū sit mortale, duo primò, quòd exhibeat se ministrum. secundò, quòd tale ministerium sit actio sacramentalis. Ita quòd si alterum horum defuerit, non habes hinc mortale peccatum in ministeriis sacris. Docet rursus, quòd si aliqua administratio sacramenti à malo ministro exercitata imperfectionem actus compatitur, non erit peccatum mortale: licet mali ministri administratio sacramentalis habeat ex suo genere peccatum mortale.

¶Aduerte secundò, quòd duabus existentibus rationibus peccati in huiusmodi ministerio (scilicet ex parte differentiæ ministri ad Deum, cuius est minister, & ex parte contaminationis sacramentorum, quæ administrantur) Autor in hoc corpore articuli ex prima ratione probauit ministerium mali ministri esse peccatum. ex secunda autem ratione probauit illud esse peccatum mortale. Tantam autem differentiam inter has rationes insinuauit, quòd secunda vim est in responsione ad primum, vt causa propria: primam autem rationem non tanti facit. De vtraque autem diffusior erit sermo, & ambarum efficaciæ magis patebunt.

Annot. ¶In responsione ad primum, aduerte & percipe Autorem vti regula illa posteriori. sica, si affirmatio est causa affirmationis, negatio est causa negationis, dum ex hoc quòd sacramenta sine opera confessionis sanctificata, infert in ministro præcisè sanctificata, & ex hoc quòd opera charitatis non sunt aliqua consecratione sanctificata, infert in Dei ministro respectu eorum non exigi sanctitatem iustitiæ manifestè enim ex hoc significat, hanc esse propriam causam mortalis peccati, vel non mortalis peccati in administrationibus sacris, quoniam regula illa in folia propriè cautis tenet. Ita quòd quum quæritur aliqua de peccato mortali in operationibus sacris contingit ex parte malitiæ ministri, inuendum est an illa operatio, ad quam quis malus exhibet se ministrum, sit aliqua consecratione sanctificata (quales sunt omnes actus sacerdotum ordinum) an non sit consecrata. Et si est de numero consecratarum, concluditur hinc mortale peccatum in malo ministro: & si non est de numero consecratarum, excusatur hinc minister malus à mortali peccato. Et est semper fermo de ministro malo malitia peccati mortalis in se existentis.

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶Hanc solutionem, quia diffusè tractaui in quolibetis, ne eadem repetantur, modò pertranseo. Vnum tantum adijciam, quod videtur mihi modò actum prædicandi esse de numero actuum consecrationum: quia est actus, ad quem minister consecratur: nam eius minister ex officio est Episcopus primò, & secundario sacerdos. Nec obstat, actum illum ex institutione Ecclesiæ appropriatum esse sacro ordini: quoniam institutio Ecclesiæ vel diuina ad differentiam originis spectat, & non ad differentiam formalem. Extraheret siquidem hominem ab Ecclesia, sacrilegii formaliter esti- cum ex institutione Ecclesiæ actus ille subtractus sit sacrilegio. Et similiter comedere semel in die (vt fit in Quadragesima) abstinentia formaliter est aliquis ex Ecclesiæ statuto sub abstinentiæ specie positum. Et similiter in opposito licet prædicatio ex autoritate Ecclesiæ facta sit, actus ordinis, sub specie tamen actuum ordinis formaliter non comprehendunt: ac per hoc inter opera conferenda computanda est. ea ratione, quia ad ipsam sicut & ad alios actus ordinis consecrari oportet ministrum. Et propterea secundum doctrinam hinc habitam minister malus prædicās, mortaliter peccat, sicut qui indigne administrat alios actus sacrorum ordinum.

Annot. ¶In responsione ad secundum, aduerte quòd non loquitur litera de inducente indignum ministrum ad sacramenti exhibitionem: sed de accipiente sacramentum ab indigno ministro. Quod ideo dixerim, quia alia quæstio est, an liceat accipere sacramentum ab indigno ministro: & alia quæstio est, an liceat inducere ad administrationem sacramenti ministrum indignum. Prima quæstio hic soluitur, de secunda nihil dicitur. Sed facilè solui potest secunda, dicendo quòd licet nunquam liceat inducere hominem ad peccādum, vt tamen liceat inquirere alterius. Et propterea in duobus casibus licet inducere indignum ministrum ad exhibitionem sacramenti. Primus est, si minister tenetur ad huiusmodi exhibitionem, quia nemo peccat petendo actum sibi debitum à suo debitore. Et hac ratione excusantur, qui à suo curato tenente concubinam, sacramenta petunt. Secundus est articulus necessitatis ex parte petentis cum dispositione præparationis ex parte ministrinhoc est quòd minister sit paratus ministrare sacramentum, & homo egrat illo. Eadem siquidem ratione, qua licitum est indigenti petere mutuum ab vsurario, licitum quoque est indigenti petere sacramentum ab indigno parato ad ministrandum.

Annot. ¶In eadem responsione circa acceptionem sacramenti à ministro excommunicato, &c. nota primò quòd hæc doctrina intelligitur cessante extrema necessitate baptismi. Excipit enim ipse Autor in 4. sentēt. distin. 4. casum necessitatis, quo scilicet posset quis à Iudæo vel Pagano baptismum recipere. Secundò quòd hodie ex indulto concilij Constantiensis sub Martino quinto, licitum est ab excommunicato ministrū recipere sacramenta nisi in duobus casibus, hoc est si nominatim denunciatus fuerit excommunicatus aut suspēsus, &c. Vel si propter infectionem manus violentæ in clericum notorie constiterit in excommunicationem incidisse: vt refert dominus Antonius Archiepiscopus Florē. in suæ Summæ parte tertia. titu. 24. cap. 3.

¶ Num minister malus ministrans ex officio, seu in casu necessitatis peccet.

Quæstio. ¶In responsione ad tertium, circa illud, In articulo tamen necessitatis non peccaret baptizando, &c. dubium primò occurrit, propter relatas à Durando rationes ad propositum in 4. sent. distin. 5. artic. 2. Et primò est contra excusationem ex articulo necessitatis quia casus cuiuslibet solo voluntatis proprię arbitrio non constituit articulum necessitatis. Sed sic est in proposito: quia indignus minister potest statim conteri, si vult, & transire de malo in bonum: ac per hoc non est casus necessitatis ministrum cum indigniate ad baptizandum. Secundò verò ratio contra excusationem ex persona non ministri tendit: quia quicunque baptizat siue veruia, siue paganus, baptizat vt minister principalis agentis, qui est Christus: est enim minister de necessitate sacramenti baptismi, sicut & forma & materia. Falsum est ergo, quòd baptizans in necessitate non exhibeat se ministrum Ecclesiæ: ac per hoc non inde excusatur si indignus baptizet.

¶Dubium secundò est, an Autor in litera intendat excusare sacerdotem indignum in articulo necessitatis baptizantem, tam si baptizet cum solennitate, quàm si sine solennitate vel intendat solùm excusare baptizantem sine solennitate. Et est ratio dubitandi quia in litera hac nulla fit mentio de solennitate: & consequenter videtur excusari vtroque modo baptizans, dummodo baptizet vt subueniat necessitatem patienti in casu, in quo laicus posset: sic enim in litera dicitur. In oppositum autem est quod ab Autore dicitur in 4. sentēt. de baptizante cum solennitate.

¶Dubium tertiò occurrit, quo posito potest stare doctrina hæc cum superius dicta: scilicet ministrans sacramenti est ex suo genere peccatū mortale, si minister sit habitualiter iustus. Nam si sic est, sine dubio ille minister ex officio, siue ex casu necessitatis, siue quauis alia ratione, semper sequitur quòd actum exerceat, qui ex suo genere est peccatum mortale: puta contaminate sacramēta, quātum ex ipso est. Constat enim quòd in cæteris actibus, qui de suo genere sunt peccata mortalia, vsque ad ista conditio agentis non excusat à mortali: vt patet de adulterio, furto, & alijs. Aut igitur hoc non est mortale ex genere suo, quilibet indignè ministrans, peccat mortaliter?

¶Ad euidentiam horum, sciendum est quòd propter fidei doctrinæ sensum est, in articulo necessitatis, quo laico licet baptizare, si sacerdos baptizet (precludubio sine solennitate) non peccat: quamuis in peccato mortali sit. Et ratio assignatur: quia nisi non gerit personam ministri ex officio, quæ peccatum est oportere esse iustum: sed gerit personam ministerialiter subueniēdi necessitanti patienti. Vnde ad rationem primam in primo dubio allatam, dicitur quòd necessitas excusans malum ministrum, non est necessitas impossibilis cōtrahi. vt argumentum intelligi: quoniam in instanti potest quis contrahere habere de infinitis peccatis: sed est necessitas cogēs hominem baptizatum ad exhibendum ministerialiter quòd minister ibi concurrit non vt minister ex officio necessitate hoc exigente, à peccato excusatur. Et per hoc patet solutio secundæ rationis. Distinctum siquidem est de ministro vel ex officio, vel ex articulo necessitatis. Et licet quicunque baptizet, sit minister Christi & Ecclesiæ alterō modo: non tamen semper est minister ex officio, de quo solo probatum est quòd oportet esse iustum.

¶Et per hoc patet solutio secundi dubij: nam si articulus necessitatis pateretur ministrū cum solennitate baptizare, non essemus in casu, in quo laicus posset baptizare. Et iustus si cum solennitate baptizaret, manifestè constat quòd exhiberet se vt ministrum ex officio. Ex vtroque ergo capite, hoc est ex casu, in quo laicus posset baptizare, & ex hoc quod dicitur, quòd non exhiberet se vt ministrum ex officio: manifestè patet quòd Autor non intendit excusare huiusmodi sacerdotem, nisi in casu, in quo cogitur sine solennitate baptizare.

¶Ad tertium dubium dicitur, quòd quia baptizans in articulo necessitatis deficit à perfecta ratione ministerij (quoniam non ministrat ex officio) ideo operatio sua imperfectum quid est in genere administrationis sacramentorum non ex parte obiecti (hoc est sacramenti) sed ex parte agentis, hoc est ministri: non enim exit operatio nunc à ministro ex officio, sed à nudum ministerium præbente. Ex huiusmodi autem imperfectione actus excusatur à mortali: quoniam administratio exiens ab indigno, habet rationem mortalis, pro quanto exit ab agente, & non aliter: vt in litera patet. Ex hoc enim fit, vt quia administratio huiusmodi non exit ab agente proprio (hoc est ministro ex officio) non exeat etiam cum culpa mortali. Et propterea dicendum est, quòd administratio sacramenti ab indigno ministro ex officio est mortale ex suo genere, si ex claritate verborum excludendæ sint obiectiones. Si tamen absoluè dicatur quòd indigni administratio est peccatum mortale ex suo genere: verūm dicitur, quoniam subministratur à proprio ministro.

¶Nec obstat obiectio de adulterio & huiusmodi: quoniam conditio agentis in hoc genere. Ita quòd sicut ad rationem furti non sufficit quòd sit acceptio rei alienæ, sed oportet quòd fit inuito domino: ita ad tale sacrilegium non sufficit q. fit administratio ab homine malo, sed exigitur quòd fit etiam à ministro ex officio vt fic. Et ratio est assignata in litera, quia sanctis ministeriis non nisi sanctus conuenit minister, qui, per se loquendo, non est nisi minister ex officio.

¶Super

¶Super Quæstionis sexagesimæquartæ Articulum septimum.

Annot. IN titulo est sermo de angelis quo ad naturam, siue boni, siue mali sint. Et ratio est sermo de potestate ordinaria: hoc est an secundum communem cursum ordinis instituti à Deo, angeli possint ministrare sacramenta.

Clement. ¶In corpore articuli quatuor sunt. Primò respondetur quæsito. Deinde ad 4. dist. 1. quæst. 2. artic. 3. obiectum in 4. sentēt. distin. 6. quæstio. 1. opinatur oppositum, tenens q. omne suppositum intellectualis naturę potest sacramentum aliquod cōferre, falcem baptismæ. Et ratio sua est: quia potest abluere aqua hominem proferendo verba debita, & habere intentionem faciendi quod facit Ecclesia: hæc enim tria requiruntur & sufficiunt ad ministrum, & hęc omnia potest angelus in assumpto corpore exercere.

¶Rationabiliter autē aliquis ponit positio, ex allatis in littera inuenitur: fundata enim est super autoritate Apostoli ad Hebræos 5. vbi pontificem omnem hominem declarat. Vnde magnum argumētum assumitur ad propositum, quòd si maximum ministerium Ecclesiæ soli homini conuenit: ita quòd angelis denegatur (quale est pōtificatus) multò magis minima ministeria Ecclesiæ angelis denegantur. Fundatur & super ratione, qua ministri debēt assimilari principali agenti. Ratio autem Scoti deficit in hoc manifestè, quòd æquinoce vitur loquutione. Loquutio enim requisita ad ministrum sacramenti, est actus vitalis loquentis. loquutio autem angeli in corpore assumpta, est motus corporis non viuentis vt patet. Potest quoque dici, quòd deficit in alio, scilicet quòd applicatio sacramenti debet fieri per instrumentum coniunctum primò, & mediante illo per instrumentum separatum: quod hic non habetur locum. Et quamuis hoc non multum vrgeat, primus tamen defectus cogit. Et quia primus defectus inuenitur in omni supposito rationali extra humanam speciem: ideo oportet hominem esse qui ministret sacramenta. Et sic patet quòd minor Scoti est falsa, vnitoré sumendo rationem verborum aut maior est falsa, si prolationem verborum sistat quouis modo præter principalem defectū prius dictū scilicet quòd oportet baptizantem esse Christi ministrum, ac per hoc Christo homine non maiorem, sed conformem in natura.

¶Super Quæstionis sexagesimæquartæ Articulum octauum.

ARTICVLVS VII.

¶Virùm angeli possint sacramenta ministrare.

AD SEPTIMVM sic proceditur. Videtur quòd angeli possint sacramēta ministrare. Quicquid enim potest minister inferior, potest & superior: sicut quicquid potest diaconus, potest sacerdos, sed non conuertitur. Sed angeli sunt superiores ministri in ordine hierarchico, quàm etiam quicunque homines: vt patet per Diony. in lib. Cæle. hierach. Ergo cùm homines possint ministrare in sacramētis, videtur quòd multò magis angeli.

¶Præterea, Homines sancti assimilantur angelis in cælo; vt dicitur Matth. 22. Sed aliqui sancti in cælo existentes, possent ministrare in sacramentis: quia character sacramentalis est indelebilis, vt dictum est. Ergo videtur, quòd etiam angeli possint in sacramentis ministrare.

¶Præterea, Sicut suprà dictum est, diabolus est caput malorum, & mali sunt membra eius. Sed per malos possunt ministrari sacramenta. Ergo videtur quòd etiam per dæmones.

¶SED CONTRA est quod dicitur Hebr. 5. Omnis pontifex ex hominibus assumptus, pro hominibus constituitur in his, quæ sunt ad Deum. Sed angeli boni vel mali, non sunt ex hominibus. Ergo ipsi non constituuntur ministri in his quæ sunt ad Deum, id est in sacramentis.

CONCLVSIO.

¶Cùm soli homines Christo conformentur, ipsi & non angeli ministrare sacramenta possunt: quamquam angelis conferri possit potestas ministrandi sacramenta.

¶RESPONDEO dicendum, quòd (sicut suprà dictum est) tota virtus sacramētorum à passione Christi deriuatur, quæ est Christi, secundum quòd est homo: cui in natura conformantur homines, non autem angeli, sed potius secundum passionē dicitur modico ab angelis minoratus: vt patet Hebr. 2. Et ideo ad homines pertinet dispēsare sacramenta, & in eis ministrare: non autem ad angelos. Sciendum tamen, quòd sicut Deus virtutem suam non alligauit sacramentis, quin possit sine sacramentis effectum sacramentorum cōferre: ita etiam virtutem suam non alligauit Ecclesiæ, ministris, quin etiam angelis possit virtutem tribuere ministrandi in sacramentis. Et quia boni angeli sunt nuntij veritatis, si aliquod sacramentale ministerium à bonis angelis perficeretur, esset ratum habendum: quia deberet constare hoc fieri voluntate diuina sicut quędam templa dicuntur angelico ministerio consecrata. Si verò dæmones, qui sunt spiritus mendacij, aliquod sacramentale ministerium exhiberent, non esset ratum habendum.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd illud quod faciunt homines inferiori modo, scilicet per sensibilia sacramēta, quæ sunt proportionata naturę ipsorum, faciunt angeli tāquam superiores ministri superiori modo, scilicet inuisibiliter purgando, illuminando, & perficiendo.

¶Ad secundum dicendum, quòd sancti, qui sunt in cælo, sunt similes angelis quantum ad participationem gloriæ: non autem quātum ad conditionem naturæ, & per consequens neque quantum ad sacramenta.

¶Ad tertium dicendum, quòd mali homines non habent quòd possint ministrare in sacramentis, ex hoc, quòd per malitiam sunt membra diaboli. Et ideo non sequitur quòd diabolus, qui est eorum caput, magis hoc possit.

ARTICVLVS VIII.

¶Virùm intentio ministri requiratur ad perfectionem sacramenti.

AD OCTAVVM sic proceditur. Videtur quòd intētio ministri nō requiratur ad perfectionem sacramenti. Minister enim in sacramento instrumentaliter operatur. Sed actio non perficitur secundum intentionem instrumenti, sed secundum intētionem principalis agentis. Ergo intentio ministri nō requiritur ad perfectionem sacramenti.

¶Præterea, Non potest homini esse nota intentio alterius. Si igitur intentio ministri requiratur ad perfectionem sacramenti, non posset homini ad sacramentū accedenti esse notum, quod sacramētum susceperit. Et ita non posset habere certitudinem salutis, præcipuè cùm quædam sacramenta sint de necessitate salutis, vt infrà dicetur.

¶Præterea, Intentio hominis non potest esse ad id, circa quod non est attentus. Sed aliquando illi qui in sacramētis ministrant, non attendunt ad ea quæ dicunt vel faciūt, alia cogitantes. Ergo secundum hoc nō perficeretur sacramentum, propter intentionis defectum.

¶SED CONTRA est, quòd ea quæ sunt præter intentionem, sunt casualia. Quod non est dicendum de operatione sacramentorum. Ergo sacramenta requirunt intentionem ministri.

CONCLVSIO.

¶Cùm ea, quæ in sacramentis geruntur possint diuersimodè, & propter diuersa agi, necessaria est in sacramentorum administratione intentio ministrantis, seu ecclesiæ.

¶RESPONDEO dicendum, quòd quando aliquid se habet ad multa, oportet quòd per aliquid determinetur ad vnum, si illud effici debeat. Ea verò quæ in sacramentis aguntur, possunt diuersimode agi: sicut ablutio aquæ, quæ fit in baptismo, potest ordinari & ad munditiam corporalem, & ad sanitatem corporalem, & ad ludum, & ad multa alia huiusmodi. Et ideo oportet quòd determinetur ad vnum, id est ad sacramentalem effectum per intentionem abluentis. Et hæc intentio exprimitur per verba, quæ in sacramentis dicuntur: puta cùm dicit, Ego te baptizo in nomine Patris, &c.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd instrumentum inanimatum non habet aliquam intentionem respectu effectus:

Annot. ¶In titulo clarus est.
¶In corpore vnica conclusio: Intellectio ministri exigitur ad perfectionem sacramenti. Probatur: Quando aliquid se habet ad multa, oportet quòd determinetur ad vnum, vt illud fiat. sed ea quæ aguntur in sacramentis, se habent ad multa, nisi per intentionem ministri determinentur ad vnum: ergo, &c.
Proceditur tanè clarè patet in litera. Et confirmatur quia verba sacramentalia exprimunt ministri intentionem.
¶In responsione ad secundum nota primò notitiæ pro claritate litera. Autorem referendo primā opinionem, narrare ipsum, primò quo ad hoc, quòd requiritur mentalis intentio: ita quòd si desit, non perficitur sacramentum. secundò, quo ad hoc, quòd stante casu quo huiusmodi imperfectio, sacramenti accideret (siue aduinus, siue puer esset, qui sacramentum sic defectuosum susciperet) supplementum adhuc susciperet, & puer quidem à Christo: adultus autem ex propria fide & deuotione. Postea reprehendit Autor hanc opinionem quia non potest saluare supplementum charactēris.
¶Aduerte secundò, quòd altera opinio illidem subiuncta & approbata, non est intelligenda, vt verba sonant: puta quòd non requiritur in ministro intentio propria mentalis: sed sufficit intentio Ecclesiæ per verba expressa, quicquid interdat ipse minister interius. Hic enim sensus cōtradicit expressè doctrinæ Autoris in vltimo huius quæstionis articulo, dicentis, Quòd si minister non intendat sacramentum conferre, talis peccat sua statim veritatem sacramenti, & infirius in quæstio. 68. artic. 7. ad secundum dicentis, Si in adulto desit intentio suscipiendi sacramentum, esset rebaptizandus. Sed sensus huius literæ ex proposito, ad quod loquitur Autor, sumendus est. Aduertendum

Cōment. *supra, q. 60. ar. 8. cor. Et 4. di. 6. qō. 1. ar. 2. q. 1 & di. 7. qō. 1. ad 3. et di. 8 qō. 2. art. 4. qō 3. ad 1. & di. 30. q. 1. ar. 3. ad 3.*

Annot.

Universidad de Deusto
Biblioteca

est enim quæ hæc omnia dicuntur, ad pro solutione difficultatis mota in arg. 5. illiger si mentalis intentio ministri exigeretur, nullus esset certus se esse verè baptizatum: ad hanc enim certitudinem nostram de susceptis sacramentis intelligendum est sufficere intentionem Ecclesiæ per verba ministri expressam, nisi per ministrum aut suscipientem contrarium exprimatur. Ita quòd non intendit Autor, quòd hæc sufficiāt ad perfectionem sacramenti simpliciter, sed ad perfectionem eius, secundum humanam certitudinem: per hoc enim euitatur inconueniens, quòd quilibet incertus posset dici de sacrepeis sacramentis.

Annot. ¶In responsione ad tertium, aduerte quòd Autor communiter (vt puto) in vocabulis communi illius temporis vsui (quæ intentionem quidem, sed nō actualem habitualem vocabat) dicit hic intentionē habitualem, & statim subiungit sensum intentionis puta, quum sacerdos accedit &c.

¶Et hoc propterea dixerim: vt scias non latuisse Autorem differentiam inter habere aliquid in actu, vel in habitu, vel in virtute, & quòd intentio requisita ad sacramēta, non sufficit quòd sit secundū habitum, sed oportet quòd sit secūdum virtutem. Quod vt melius intelligas, accipe exemplum, habens habitum iustitiæ, nunc actualiter intendit iustum, quando actualiter attendit ad ius reddendum: nunc verò habitualiter intendit iustum, quum remanet habitum iustitiæ, etiam si dormiat: tunc autem virtualiter intendit iustum, dum vacat quidem reddendo iuri (puta quia sedet ad tribunal, vt facit sicut consuevit, seu iudicis officiū) & nihil de iure cogitat, sed mens eius euagatur ad impertinētia. Ita quòd etiam si non haberet habitum iustitiæ, ex solo hoc quod accedit ad iudicis officium faciendum in omnibus quę exercet iudicij, quantumcūque euagetur, semper intendit iustum virtualiter, ea ratione, quia semper perseuerat vis primæ intentionis, qua primò proposuit facere iudicis officium. Et huiusmodi intentio non irrationabiliter vocatur habitualis: quia per modum habitus perseuerat, nam & dormiens, & distracto homine perseuerat.

¶Et hæc est, quæ sufficere dicitur ad sacramenta, & verè sic est: sufficit enī ad confectionem Eucharistiæ, quòd sacerdos vadat ad altare, vt dicat Missam, etiam si per totam Missam euagetur mens eius.

¶Aduerte secundò, documentum Autoris, scilicet quòd studiosè debet minister operam dare vt sed loco intentionis est motus, quo mouetur à principali agente. Sed instrumentum animatum (sicut est minister) non solùm mouetur: sed etiam quodammodo mouet seipsum, inquantum sua voluntate mouet membra ad operandum. Et ideo requiritur eius intētio, qua se subiiciat principali agenti: vt scilicet intēdat facere quod facit Christus & Ecclesia.

¶Ad secundum dicendum, quòd circa hoc est duplex opinio. Quidam enim dicunt q requiritur mentalis intentio in ministro: quę si desit, non perficitur sacramentum, sed hunc defectum in pueris (qui non habent intentionem accedendi ad sacramentum) supplet Christus, qui interius baptizat: in adultis autem, qui intendunt sacramentum suscipere, supplet illum defectum fides & deuotio. Sed hoc satis posset dici quātum ad vltimum effectum, qui est iustificatio à peccatis: sed quantum ad effectum, qui est res & sacramentum, scilicet quantum ad characterem, non videtur quòd per deuotionem accedentis possit supplere: quia character nunquàm imprimitur nisi per sacramentum. Et ideo alij melius dicunt, quòd minister sacramenti agit in persona totius Ecclesiæ, cuius est minister. In verbis autem quæ profert, exprimitur intentio Ecclesiæ quæ sufficit ad perfectionem sacramēti, nisi contrarium exterius exprimatur ex parte ministri vel recipientis sacramentum.

¶Ad tertium dicendum, quòd licet ille qui aliud cogitat, non habeat actualem intentionem, habet tamē intentionem* habitualem, quæ sufficit ad perfectionem sacramēti: puta cùm sacerdos accedens ad baptizandum, intendit facere circa baptizandum quod facit Ecclesia. Vnde si postea in ipso exercitio actus, cogitatio eius ad alia rapiatur, ex virtute primæ intentionis, perficitur sacramentum. Quamuis studiosè curare debeat sacramenti minister, vt etiam actualem intentionem adhibeat. Sed hoc non est totaliter positum in hominis potestate: quia præter intentionem, cùm homo vult multum intendere, incipit alia cogitare, secundum illud Psalm. Cor meum dereliquit me.

*Alias actuale.

4. dist. 6. q. 1. art. 3. q. 2.

ARTICVLVS IX.

¶Vtrùm fides ministri sit de necessitate sacramenti.

AD NONVM sic procedi-tur. Videtur quòd fides ministri sit de necessitate sacramenti. Sicut enim dictum est, intentio ministri est necessaria ad sacramenti perfectionem. Sed fides intentionem dirigit: vt Augustinus dicit contra Iulianum. Ergo si desit vera fides in ministro, nō perficitur sacramentum.

¶Præterea, Si minister Ecclesiæ veram fidem non habeat, videtur esse hæreticus. Sed hæretici, vt videtur, non possunt sacramenta conferre: dicit enim Cyprianus in Epistola contra hæreticos, Omnia quæcunque faciunt hæretici, carnalia sunt, & inania, & falsa: ita vt nihil eorum quæ illi gesserint, à nobis probari debeat. & Leo papa dicit in Epistola ad Leonem Augustum, Manifestū est, per crudelissimā & insanissimā vesaniā, in Alexādrina sede omniū cælestium sacramentorum lumen extinctum, intercepta est sacrificij oblatio, defecit chrismatis sanctificatio, & parricidialibus manibus impio-

rum, omnia sese subtraxere mysteria. Ergo vera fides ministri est de necessitate sacramenti.

¶Præterea, Illi qui non habent veram fidem, videtur esse per excommunicationem ab Ecclesia separati: dicitur enim in secunda Canonica Ioan. Si quis venit ad vos, & hanc doctrinam non affert, nolite cum recipere in domum, nec Aue dixeritis ei: & ad Titum 3. Hæreticum hominem post. primam & secūdam correctionem deuita. Sed excommunicatus non videtur posse conferre Ecclesiæ sacramentum, cùm sit ab Ecclesia separatus, ad cuius ministerium pertinet sacrāmentorum dispensatio. Ergo videtur quòd vera fides ministri, sit de necessitate sacramenti.

¶SED CONTRA est quod Augustin. dicit contra Petilianum Donatistām. Mementote, sacramentis Dei nihil obesse mores malorum hominum, quòd illa vel non sint, vel minus sancta sint.

CONCLVSIO.

¶Quemadmodum mali ministri extra charitatem existentes, ministrare sacramenta possunt: ita & infidelis, dummodo ea non omittantur quæ de necessitate sunt sacramenti.

¶RESPONDEO dicēdum, quòd sicut supra dictum est, quia minister in sacramentis instrumentaliter operatur, non agit in virtute propria, sed in virtute Christi. Sicut autem pertinet ad propriam virtutem hominis charitas, ita & fides. Vnde sicut non requiritur ad perfectionem sacramenti quòd minister sit in charitate, sed possunt etiam peccatores sacramenta conferre, vt suprà dictum est: ita non requiritur ad perfectionem sacramenti fides eius: sed infidelis potest verum sacramentum præbere, dummodo cætera absint, quæ sunt de necessitate sacramenti.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd potest contingere quòd aliquis patiatur defectum fidei circa aliquid, & non circa veritatem sacramenti, quod exhibet: puta si aliquis credat iuramentum esse in omni casu illicitum: & tamen credat baptismum efficaciam habere ad salutem: & sic talis infidelitas non impedit intentionem conferendi sacramentum. Si verò patiatur fidei defectum circa ipsum sacramentum quod exhibet, licet credat per id quod agitur exterius, nullum sequi interiorem effectum, non tamen ignorat quòd Ecclesia catholica intendit per huiusmodi quæ exterius aguntur, præbere sacramentum. Vnde non obstante infidelitate, potest intendere facere id quod facit Ecclesia, licet æstimet id nihil esse. Et talis intentio sufficit ad sacramentum: quia sicut suprà dictum est, minister sacramenti agit in persona totius Ecclesiæ: ex cuius fide suppletur id quod deest fidei ministri.

¶Ad secundum dicendum, quòd hæreticorum quidam in collatione sacramentorum, formam Ecclesiæ non seruant: & tales neque sacramentum conferunt, neque rem sacramenti. Quidam verò seruant Ecclesiæ formam, & tales cōferunt quidem sacramentū, sed non conferunt rem sacramenti. Et hoc dico, si sunt manifestè ab Ecclesia præcisi: quia ex hoc ipso q̄ aliquis accipit sacramēta ab eis, peccat: & per hoc impeditur ne effectū sacramenti cōsequatur. Vnde Aug. dicit in lib. de fide ad Petrū, Firmissime tene & nullatenus dubites, extra Ecclesiā baptizatis, si ad Ecclesiā nō redierint, baptismo cumulari perniciē.

Et per

¶Super Quæstionis sexagesimæquarta Articulum decimū.

Simul. TIulus clarus.

¶In corpore articuli est distinctio bimembris in singulis cōclusionibus. Distinctio est: Intentio ministri potest peruerti dupliciter, vel respectu sacramenti, vel respectu alicuius alterius. Prima cōclusio iuxta primum membrum est: Peruersa intentio respectu sacramenti, tollit veritatem sacramenti. Hanc conclusionem Autor non probat in litera: sed vt manifestam relinquit ex præmissis, scilicet quòd intentio ministri requiritur ad sacramentum: huiusmodi enim peruersitas tollit intentionem ministri. Secunda conclusio iuxta secundum membrum est: Peruersa intentio ministri circa consequentia, non tollit veritatem sacramēti. Probatur: quia prius non dependet à posteriori.

Annot. ¶In responsione ad secundum aduerte quòd intentio ludicra seu iocosa in collatione sacramenti, potest imuenīri dupliciter, vel relata ad ipsum sacramentum, vel relata ad finem, aut modum quod administret sacramentum. Exemplum primi, si quis non intendendo facere quod facit Ecclesia, sed facere actum exteriorem similem actui, quem facit Ecclesia: vel derisorie vel delectationis ludicralis gratia. Huiusmodi enim iocosa intentio tollit veritatem sacramenti: quia tollit intentionem ministri. Et de tali loquitur Autor in litera. Exemplum secundi: Si quis ludicra delectationis gratia aliquos baptizaret, intendēs tamen facere quod facit Ecclesia: sicut econtra, si quis delectationis gratia poenitentiaret se baptizari. Huiusmodi enim ludendo iocosa non tollit veritatem sacramenti, sicut nec si fuisset intentio aurum puta si propter pecuniam conferret aut susciperet quis baptismū. Et ratio est: quia iocosa talis non tollit intentionem ministri respectu sacramenti.

¶Super Quæstionis sexagesimæquinta Articulum primum.

Simul. TIulus clarus est.

¶In corpore vna conclusio. Conclusiones ponuntur sacramenta Ecclesiæ septem. Manifestatur hæc cōclusio dupliciter, primò secundum proprium dominium, secundò iuxta aliorum traditionem.

¶Quo ad primum, diligenter duos fines sacramentorum, vnus est perfectio hominis in his quæ Christiani sunt cultui: alter est remedium peccatorum. Et probat etiam actualiter intendat &c. non esse inelligendum in actu signato, sed in actu exercito. Nō enim studendum est vt habeamus hoc in mente actualiter, ego intendo considerare. sed satis tenendum est, vt actualiter mens nostra ad ea quæ sunt consecrationis, attendat, puta ad prolationem distinctam formæ, ad reuerentem contrectationem materiæ, ad futurum tunc institutionem præsentium diuinæ gratiæ in sacramento, vel etiam ipsius Christi, quo ad eucharistiam. hoc est enim consecrare cum actuali intentione in actu exercito.

¶Super Quæstionis sexagesimæquarta Articulum nonum.

TIulus clarus est.

¶In corpore vna est conclusio cum vno corollario. Conclusio est: Ad perfectionem sacramenti non exigitur fides ministri. Probatur: Minister in sacramentis operatur non propria, sed Christi virtute: ergo sicut non requiritur ad perfectionē sacramēti ministri charitas, ita nec eius fides. Consequentia probatur: quia fides pertinet ad perfectionem ministri, sicut & charitas. Quam non requiri probatur ex eo quòd mali homines possunt ministrare sacramēta. Corollarium est: Infidelis potest esse minister sacramenti.

Annot. ¶In responsionibus argumentorum, memento eorum quæ diximus in artic. 6. de suscipientibus sacramenta ab indignis, quando peccant. Et iuxta illa intellige quæ hîc dicuntur, addendo quòd præcisi manifestè ab Ecclesia, si in articulo necessitatis sacramentum baptismi conferrent, nō peccarent: imò tenerentur ex tali casu baptismum conferre, absque solemnitate tamen. Nec propterea sacerdotes efficerentur irregulares ratione dictā: quia non ministrī ex officio personam agerent, sed ministerialiter subuenientis necessitatem patienti.

¶In responsione ad secundum, aduerte incidenter, quòd purgatio Cypriani martyris de qua Augustinus loquitur, non nisi venialia peccata fuit. Tum quia ea charitate stabat error ille: vt Augustini verba sonant. Tum quia tempore illo non erat per Ecclesiam determinata efficacia sacramentorum per ministros extra Ecclesiam.

Et per hunc modum dicit Leo papa, in sede Alexandrina sacramentorū lumen esse extinctum, scilicet quantum ad rem sacramenti, non autem quantum ad ipsum sacramentum. Cyprianus autem nullo modo sacramentum conferre hæreticos posse, credebat: sed in hoc eius sententia non tenetur. Vnde Aug. dicit martyrem Cyprianū, qui apud hæreticos vel schismaticos datum baptismum nolebat cognoscere, tanta meritā vsque ad triumphum martyrij secuta sunt: vt charitatis, qua excellebat, luce obumbratio illa fugaretur, & si quid purgandū erat passionis falce tolleretur.

¶Ad tertium dicendum, quòd potestas ministrandi sacramenta, pertinet ad spiritualem characterē, qui indelebilis est, vt ex suprādictis patet. Et ideo per hoc, quòd aliquis ab Ecclesia suspenditur, vel excommunicatur, vel etiam degradatur, non amittit potestatem conferendi sacramentum, sed licentiam vtendi hac potestate. Et ideo sacramentum quidem confert: sed tamen peccat conferendo: & similiter ille qui ab eo accipit sacramentum. Et sic nō percipit rem sacramenti, nisi fortè per ignorantiam excusetur.

ARTICVLVS X.

¶Vtrùm intentio recta ministri requiratur ad perfectionem sacramenti.

AD DECIMVM sic procedi-tur. Videtur quòd intentio recta ministri requiratur ad perfectionem sacramenti. Intētio enim ministri debet conformari intentioni Ecclesiæ, vt ex dictis patet. Sed intentio Ecclesiæ semper est recta. Ergo de necessitate ad sacramenti perfectionem requiritur intentio recta ministri.

¶Præterea, Peruersa intentio deterior esse videtur, quàm intentio iocosa. Sed intentio iocosa tollit sacramentum: puta si aliquis nō serio, sed ludo aliquē baptizaret. Ergo multò magis peruersa intentio aufert sacramentum: puta si aliquis aliquem baptizaret, vt postmodum eum occideret.

¶Præterea, Peruersa intentio facit totum opus vitiosum: secundum illud Luc. 11. Si oculus tuus fuerit nequam, totum corpus tuū tenebrosum erit. Sed sacramenta Christi nō possunt inquinari per malos homines: sicut Aug. dicit contra Petilianum. Ergo videtur quòd si sit peruersa intentio ministri, non sit ibi verum sacramentum.

¶SED CONTRA est, quòd peruersa intentio pertinet ad malitiam ministri. Sed malitia ministri non tollit sacramentū. Ergo nec peruersa intentio.

CONCLVSIO.

¶Intentio ministri peruersa & mala respectu sacramenti, tollit veritatem sacramenti, non autem si sit mala intentio respectu illorum, quæ secuntur sacramentum.

¶RESPONDEO dicendum, quòd intentio ministri potest peruerti dupliciter. Vno modo respectu ipsius sacramenti: puta cùm aliquis non intendit sacramentum conferre, sed derisorie aliquid agere. Et talis peruersitas tollit veritatem sacramenti, præcipuè quando suam intentionem exterius manifestat. Alio modo potest peruerti intentio ministri quantum ad id quod sequitur sacramentum: puta si sacerdos intendat aliquam fœminam baptizare, vt abutatur

ea: vel si intendat conficere corpus Christi, vt eo ad veneficia vtatur. Et quia prius non dependet à posteriori, inde est quòd talis intentionis peruersitas veritatem Sacramenti nō tollit, sed ipse minister ex tali intentione grauiter peccat.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd Ecclesiæ intentio, recta est & quantum ad sacramenti perfectionem, & quantum ad sacramenti vsum: sed prima rectitudo perficit sacramentum, secunda operatur ad meritum. Et ideo minister qui conformat intentionem suam Ecclesiæ quantum ad primam rectitudinem, non autem quantum ad secūdam, perficit quidem sacramentum, sed non est sibi ad meritum.

¶Ad secundum dicendum, quòd intentio ludicra vel iocosa excludit primam rectitudinem intentionis, per quam perficitur sacramentum: & ideo non est similis ratio.

¶Ad tertium dicendum, quòd peruersa intentio peruertit opus intendentis, non autem opus alterius. Et ideo ex peruersa intentione ministri, peruertitur id quod agit in sacramentis, inquantū est opus eius, non inquātum est opus Christi, cuius est minister. Et est simile, si minister alicuius hominis, praua intentione deferret pauperibus eleemosynam, quam Dominus rectā intentione mandaret.

QVAESTIO SEXAGESIMAQVINTA, *De numero Sacramentorum, in quatuor articulos diuisa.*

DEINDE considerandum est de numero sacramentorum.

¶Et circa hoc quæruntur quatuor.

¶Primò, vtrùm sint septem sacramenta.

¶Secundò, de ordine eorum ad inuicem.

¶Tertiò, de comparatione eorum.

¶Quartò, vtrùm omnia sint de necessitate salutis.

ARTICVLVS I.

¶Vtrùm debeant esse septem sacramenta Ecclesiæ.

AD PRIMVM sic procedi-tur. Videtur quòd nō debeant esse septem sacramenta. Sacramenta enim efficaciam habent ex virtute diuina & ex virtute passionis Christi. Sed vna est virtus diuina, & vna Christi passio: vna enim oblatione consummauit in sempiternum sanctificatos: vt dicitur Hebr. 10. Ergo non debuit esse nisi vnum sacramentum.

4. dist. 1. q. 1. ar. 1. Et 4. dist. 1. ca. 58. Et 1. Cor. 10. prin.

¶Præterea, Sacramentum ordinatur contra defectum peccati. Hîc autem est duplex, scilicet pœna & culpa. ergo sufficeret esse duo sacramenta.

¶Præterea, Sacramenta pertinent ad actiones ecclesiasticæ hierarchicæ: vt per Dion. patet. Sed, sicut ipse dicit, tres sunt actiones hierarchicæ, scilicet purgatio, illuminatio, & perfectio. Ergo nō debent esse nisi tria sacramenta.

¶Præterea, Aug. dicit 19. contra Faustum, Sacramenta nouæ legis sunt numero pauciora, quàm sacramēta veteris legis. Sed in veteri lege non erat aliquod sacramentum, quod responderet Confirmationi & extremæ vnctioni. Ergo neque hæc debēt numerari inter sacramenta nouæ legis.

¶Præterea, Luxuria non est grauius inter cætera peccata: vt patet ex his quæ in Secūda parte dicta sunt. Sed contra alia peccata non instituitur aliquod sacramentum. Ergo neque contra luxuriam debuit institui sacramentum matrimonij.

¶SED CONTRA, econuerso videtur, quòd sint plura sacramenta. Sacramenta enim dicuntur quasi quædam sacra signa. Sed multæ aliæ sanctificationes fiunt in Ecclesia secūdum sensibilia signa, sicut aqua benedicta, consecratio altaris, & alia huiusmodi. Ergo sunt plura sacramenta quàm septem.

¶Præterea, Hug. de sancto Victore dicit, quòd sacramenta veteris legis fuerunt oblationes, decimæ & sacrificia. Sed sacrificium Ecclesiæ est vnum sacramentum, quod dicitur Eucharistia. Ergo etiam oblationes & decimæ debent dici sacramenta.

¶Præterea, Tria sunt genera peccatorum, originale, mortale, & veniale. Sed cōtra originale peccatum ordinatur baptismus, contra mortale autem pœnitentia. Ergo deberet esse aliud præter septem, quod ordinetur contra veniale.

CON

Universidad de Deusto Biblioteca

CONCLVSIO.

¶ *Septem sunt conuenienter ecclesiæ sacramenta: Baptismus, Confirmatio, Eucharistia, Pœnitentia, Ordo, Matrimoniũ, Extrema vnctio: quibus homo sufficienter perficitur in his, quæ pertinẽt ad diuinũ cultũ.*

¶RESPONDEO dicendũ, quòd (sicut suprà dictum est) sacramenta Ecclesiæ ordinantur ad duo, scilicet ad perficiendum hominem, in his quæ pertinent ad cultum Dei secundum religionem Christianæ vitæ, & etiam in remedium contra defectũ peccati. Vtroque autem modo conuenienter ponuntur septem sacramenta. Vita enim spiritualis cõformitatem aliquam habet ad vitam corporalem, sicut & cætera corporalia conformitatem quandam spiritualium habent. In vita autem corporali dupliciter aliquis perficitur. Vno modo quantum ad personam propriam, alio modo per respectum ad totam cõmunitatem societatis, in qua viuit: quia homo naturaliter est animal sociale. Respectu autem suĳpsius perficitur homo in vita corporali dupliciter. Vno modo per se, acquirendo scilicet aliquam vitæ perfectionem; alio modo per accidens, scilicet remouendo impedimenta vitæ, puta ægritudines, vel aliquid huiusmodi. Per se autem perficitur corporalis vita tripliciter. Primò quidem per generationem, per quam homo incipit esse & viuere. Et loco huius in spirituali vita est baptismus, qui est spiritualis regeneratio: secundum illud ad Tit.3. Per lauacrum regenerationis, &c. Secundò, per augmentum, quo aliquis perducitur ad perfectam quantitatem & virtutem. Et loco huius in spirituali vita, est confirmatio, in qua datur Spiritus sanctus ad robur. Vnde dicitur discipulis iam baptizatis Luc. vlt. Sedete in ciuitate, quoadusque induamini virtute ex alto. Tertiò, per nutritionem, qua conseruatur in homine vita & virtus. Et loco huius in vita spirituali est Eucharistia: vnde dicitur Ioan.6. Nisi manducaueritis carnem Filĳ hominis, & biberitis eius sanguinẽ, non habebitis vitam in vobis. Et hoc quidem sufficeret homini si haberet & corporaliter & spiritualiter impasibilem vitã. Sed quia homo incurrit interdum & corporalem infirmitatem & spiritualem, scilicet peccatũ, ideo necessaria est homini curatio ab infirmitate. Quæ quidem est duplex, vna quidem est sanatio, quæ sanitatem restituit. Et loco huius in spirituali vita est pœnitentia, secundum illud Psal. Sana animam meam, quia peccaui tibi. Alia autem est restitutio valetudinis pristinæ per conuenientem diætam & exercitium. Et loco huius in spirituali vita est extrema vnctio, quæ remouet peccatorum reliquias, & hominem paratum reddit ad finalem gloriam: vnde dicitur Iac.5. Et si in peccatis sit, dimittentur ei. Perficitur autem homo in ordine ad totã cõmunitatem dupliciter. Vno modo per hoc, quòd accipit potestatem regendi multitudinem, & exercendi actus publicos. Et loco huius in spirituali vita est sacramentum ordinis: secundum illud Hebr.7. quòd sacerdotes hostias offerunt non solùm pro se, sed etiam pro populo.

Secundò, quantum ad naturalem propagationem: quod fit per matrimonium tam in corporali quàm in spirituali vita, eo quòd est non solùm sacramentũ, sed naturæ officium. Ex his etiam patet sacramentorum numerus, secundum quòd ordinantur contra defectum peccati. Nam baptismus ordinatur contra carentiam vitæ spiritualis: Confirmatio contra infirmitatẽ animi, quæ in nuper natis inuenitur: Eucharistia contra labilitatem animi ad peccandũ: Pœnitentia contra actuale peccatum, post baptismum cõmissum: Extrema vnctio contra reliquias peccatorum, quæ scilicet non sunt sufficienter per pœnitentiam sublatæ, aut ex negligentia, aut ex ignorantia: Ordo contra dissolutionem multitudinis: Matrimonium in remedium contra concupiscentiam personalem, & contra defectum multitudinis, qui per mortem accidit. Quidam verò accipiunt numerum sacramentorum per quandam adaptationem ad virtutes, & ad defectus culparum & pœnalitatum, dicentes, quòd fidei respondet Baptismus, & ordinatur contra culpam originalem: spei Extrema vnctio, & ordinatur contra culpam venialem: charitati Eucharistia, & ordinatur contra pœnalitatem malitiæ: prudentiæ Ordo, & ordinatur contra ignorantiam: iustitiæ Pœnitentia, & ordinatur cõtra peccatum mortale: temperantiæ Matrimoniũ, & ordinatur contra concupiscentiam: fortitudini Cõfirmatio, & ordinatur contra infirmitatem.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, q; idẽ agens principale vtitur diuersis instrumẽtis ad diuersos effectus secundũ congruentiã operũ. Et similiter virtus diuina & passio Christi operantur in nobis per diuersa sacramẽta, quasi p diuersa instrumẽta.

¶Ad secundum dicendum, q; culpa & pœna diuersitatẽ habẽt & secundũ speciem, inquantũ sunt diuersæ species culparum & pœnarũ, & secundũ diuersos hominũ status & habitudines. Et secundũ hoc oportuit multiplicari sacramẽta, vt ex dictis patet.

¶Ad tertium dicendum, quòd in actionibus hierachicis considerantur & agentes & recipientes & actiones. Agentes autẽ sunt ministri Ecclesiæ: ad quos pertinet ordinis sacramentum. Recipientes autem sunt illi qui ad sacramentum accedunt, qui producuntur per matrimonium. Actiones aũt sunt purgatio, illuminatio & perfectio. Sed sola purgatio non potest esse sacramentum nouæ legis, quod gratiam cõfert: sed pertinet ad quædam sacramentalia, quæ sunt catechismus & exorcismus. Purgatio autem & illuminatio simul, secundum Dion. pertinent ad baptismum: & propter reciduũ, secundariò pertinent ad pœnitentiã & extremam vnctionem. Perfectio aũt quantum ad virtutem quidem (quæ est quasi perfectio formalis) pertinet ad confirmationem: quantũ aũt ad cõsecutionẽ finis, pertinet ad Eucharistiã.

¶Ad quartum dicendum, quòd in sacramento confirmationis datur plenitudo Spiritus sancti ad robur: in extrema autem vnctione præparatur homo, vt recipiat immediatè gloriam. Quorum neutrum competit veteri Testamento: & ideo nihil potuit his sacramentis in veteri lege respondere. Nihilominus tamẽ sacramenta in veteri lege plura fuerunt numero, propter diuersitatem sacrificiorum & cæremoniarum.

¶Ad quintum dicendum, quòd contra concupiscentiam venereorum, oportuit specialiter remedium adhiberi per aliquod sacramentum. Primò quidem, quia per huiusmodi concupiscentiam non solùm vitiatur persona, sed etiam natura. Secũdò, propter vehementiam eius, quæ rationem absorbet.

¶Ad sextum dicendum, quòd aqua benedicta & aliæ consecrationes non dicuntur sacramenta: quia non perducunt ad sacramenti effectum, qui est gratiæ cõsecutio. Sed sunt dispositiones quædam ad sacramenta, vel remouẽdo prohibẽs: sicut aqua benedicta ordinatur contra insidias dæmonum, & contra peccata venialia, vel etiam idoneitatem quãdam faciendo ad sacramenti perfectionem, & perceptionem, sicut consecrantur altare & vasa, propter reuerentiam Eucharistiæ.

¶Ad septimũ dicendũ, q; oblationes & decimæ erant tam in lege naturæ, quã in lege Moysi ordinatæ non solùm in subsidium ministrorũ & pauperum, sed etiam in figuram, & ideo erant sacramenta: nunc autem non remanserunt inquantum sunt figuralia. & ideo non sunt sacramenta.

¶Ad octauũ dicendũ, q; ad deletionẽ venialis peccati nõ requiritur infusio gratiæ. Vnde cùm in quolibet sacramẽto nouę legis gratia infundatur, nullũ sacramẽtũ nouę legis instituitur directè cõtra veniale, quod tollit per quędã sacramẽtalia: puta per aquã benedictã, & alia huiusmodi. Quidã tamen dicunt extremã vnctionẽ cõtra veniale peccatũ ordinari: sed de hoc suo loco dicet.

ARTICVLVS II.

¶ *Vtrùm sacramenta conuenienter ordinentur secundũ modũ prædictum.*

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur q; inconuenienter sacramenta ordinentur secundum modum prædictum. Vt enim Apostolus dicit primæ Cor. 15. Prius est quod est animale, deinde quod spirituale. Sed per matrimonium generatur homo prima generatio-

sic conclusionem: Sacramenta Ecclesiæ ad vnum que dictum finem conuenienter ponuntur in numero septenario: ergo, &c. Antecedens manifestatur primo respectu primi finis (discursio progressu) numerando septem perfectiones opportunas cultui Christiano: que sunt, vita, robur, conseruatio, curatio, restitutio, potestas & propagatio, & assignando singulorum rationem: vt in litera clarè patet. Deinde declaratur antecedẽs respectu secundi finis, assignando septem defectus, qui clarè patent in litera. ¶Quo ad secundũ, clarè apparet recitata positio absque alia expositione.

¶ *Super Quæstionis sexagesimæquintæ Articulum secundum.*

Annot. IN titulo intellige per ordinem, secundum modum prædictum, ordinem, quo numerata sunt sacramenta in præcedenti articulo, videlicet baptismi, confirmatio, Eucharistia, pœnitentia, extrema vnctio, ordo, & matrimoniũ. Quæritur enim an sic conuenienter ordinentur.

Cõment. ¶In corpore prima conclusio est: Inter sacramenta vltimo ponuntur ordo & matrimonium, matrimonium tamen post ordinem. Probatur conclusio quo ad primã partem: quia sicut vnum est prius multitudine, ita sacramenta quæ ordinantur ad perfectionem vnius personæ, sunt naturaliter priora his quæ ordinantur ad perfectionẽ multitudinis: sed reliqua sacramenta sunt vnius personæ, hæc autem duo respiciunt multitudinem: ergo. Quo ad secundam autem partem probatur: quia matrimonium minus participat de spirituali vita quàm ordo.

¶Secunda conclusio est: Pœnitentia & extrema vnctio posteriora sunt baptismo, confirmatione & Eucharistię, posterior tamen est extrema vnctio pœnitentia. Probatur hæc conclusio quo ad primam partem: quia priora sunt quæ per se ordinantur ad spiritualem perfectionem vnius, quàm illa quæ ordinantur per accidens: sed, &c.

Quo ad secundam autem partem: quia prior naturaliter est inchoatio sanationis (quæ fit per pœnitentiam) cõsummatione illius, quam facit extrema vnctio.

¶Tertia conclusio est: Inter tria prima sacramenta baptismus primò, confirmatio secundum, Eucharistia tertium obtinet locũ. Probatur: quia prius est spiritualis generatio, deinde formalis robur, demum consequutio finis.

ne, quæ est animalis: per baptismum autem regeneratur homo secunda generatione, quę est spiritualis. Ergo matrimoniũ debet præcedere baptismum.

¶Præterea, Per sacramentum ordinis aliquis accipit potestatem agendi actiones sacramentales. Sed agens est prior sua actione. Ergo ordo debet præcedere & baptismum, & alia sacramenta.

¶Præterea, Eucharistia est spirituale nutrimentum, confirmatio autem comparatur augmento. Nutrimentum autem est causa augmenti, & per consequens prius eo. Ergo Eucharistia est prior confirmatione.

¶Præterea, Pœnitentia præparat hominẽ ad Eucharistiã. Sed dispositio præcedit perfectionem. Ergo pœnitentia debet præcedere Eucharistiam.

¶Præterea, Quod est propinquius fini vltimo, est posterius. Sed extrema vnctio inter omnia sacramenta propinquior est vltimo fini beatitudinis: ergo debet habere vltimũ locum inter sacramenta.

¶IN CONTRARIVM est, q; cõmuniter ordinãtur ab omnibus sacramenta, sicut prius dictum est.

CONCLVSIO.

¶ *Inter sacramenta ordo & matrimonium vltimò ponuntur: Pœnitentia verò & extrema vnctio posteriora sunt baptismo, confirmatione, & eucharistia, posterior tamen est extrema vnctio pœnitentia. Ex tribus autem, baptismus confirmationem, & eucharistiam præcedit.*

¶RESPONDEO dicendum, quòd ratio ordinis sacramentorum apparet ex his quæ suprà dicta sunt. Nam sicut vnum est prius quàm multitudo: ita sacramenta quæ ordinantur ad perfectionem vnius personæ naturaliter, præcedunt ea quæ ordinantur ad perfectionem multitudinis. Et ideo vltimò inter sacramenta ponuntur ordo & matrimonium, quæ ordinantur ad multitudinis perfectionem. Matrimonium tamen post ordinem: eo quòd minus participat de ratione spiritualis vitæ, ad quam ordinantur sacramenta. Inter ea verò, quæ ordinantur ad perfectionem vnius personæ, naturaliter sunt priora illa quæ per se ordinantur ad perfectionem spiritualis vitæ, quàm illa quæ ordinantur per accidens, scilicet ad remouendum accidens nociuum superueniẽs: cuiusmodi sunt pœnitentia & extrema vnctio. Posterior tamen est naturaliter extrema vnctio, quæ conseruat sanationem: pœnitentia, quæ inchoat. Inter alia verò tria manifestum est, quòd baptismus, qui est spiritualis regeneratio, est prius: & deinde confirmatio, quæ ordinatur ad formalem perfectionem virtutis: & postmodũ Eucharistia, quæ ordinatur ad * perfectionem finis.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd matrimonium, secundum quòd ordinatur ad animalem vitam, est naturæ officium: sed secundum quòd habet aliquid spiritualitatis, est sacramentum. Et quia minimum habet de spiritualitate, vltimò ponitur inter sacramenta.

¶Ad secundum dicendum, quòd ad hoc quòd aliquid sit agens, præsupponitur quòd sit in se perfectum. Et ideo priora sunt sacramenta, quibus aliquis in seipso perficitur, quàm sacramẽtum ordinis, quo aliquis constituitur perfector aliorum.

¶Ad tertium dicendum, quòd nutrimentum & præcedit augmentum, sicut causa eius, & subsequitur augmentum, sicut conseruans hominem in perfecta quantitate & virtute. Et ideo potest Eucharistia præmitti confirmationi, vt Diony. facit in lib. Cælest. Hier. & potest postponi, sicut Magister facit in quarto sententiarum.

¶Ad quartum dicendum, quòd ratio illa rectè procederet, si pœnitentia ex necessitate requireretur, vt præparatoria ad Eucharistiam. Sed hoc non est verum: nam si aliquis esset sine peccato mortali, non indigeret pœnitentia ad sumptionem Eucharistiæ. Et sic patet, quòd per accidens pœnitentia præparat ad Eucharistiã, scilicet supposito peccato: vnde dicitur 2. Paral. vlt. Tu Domine iustorum, non posuisti pœnitentiam iustis.

¶Ad quintum dicẽdum, quòd extrema vnctio propter rationem inductam, est vltimũ inter sacramenta, quæ ordinantur ad perfectionem vnius personæ.

ARTICVLVS III.

¶ *Vtrùm sacramentum Eucharistiæ sit potissimum inter sacramenta.*

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd sacramentum Eucharistiæ non sit potissimum inter sacramenta. Bonum enim commune potius est quàm bonum vnius, vt dicitur primo Ethic. Sed matrimonium ordinatur ad bonum commune speciei humanæ per viam generationis. sacramentũ autem Eucharistiæ ordinatur ad bonum proprium sumentis. Ergo non est potissimum sacramentorum. *4. di.7. q.1. ar.1. q.3. co. Et di.8. q.1. art.1. q.1. Et 4. cõ. ca.74. col.2.*

¶Præterea, Digniora sacramenta esse videntur, quæ per maiorem ministrum conferuntur. Sed sacramentum confirmationis & sacramentum ordinis non conferuntur nisi per Episcopum, qui est maior minister, quàm simplex sacerdos, per quẽ confertur Eucharistiæ sacramentũ. Ergo illa sacramenta sunt potiora. *Et veri. q.27. art.4. cor.5.*

¶Præterea, Sacramenta tantò sunt potiora, quantò maiorem virtutem habent. Sed quædam sacramenta imprimũt characterem (scilicet baptismus, confirmatio & ordo) quod non facit Eucharistia. Ergo illa sacramenta sunt potiora.

¶Præterea, Illud videtur esse potius, ex quo alia dependent: & non econuerso. Sed ex baptismo dependet Eucharistia: nõ enim potest aliquis Eucharistiam accipere, nisi fuerit baptizatus. Ergo baptismus est potior Eucharistia.

¶SED CONTRA est quod Dionys. dicit 3. c. Cælest. Hierarc. quòd non contingit aliquem perfici perfectione hierarchica, nisi per diuinissimam Eucharistiam. Ergo hoc sacramentum est potissimum omnium aliorum.

CONCLVSIO.

¶ *Inter omnia sacramenta Eucharistia sacramentum potissimum est.*

¶RESPONDEO dicendum, quòd simpliciter loquendo, sacramentum Eucharistiæ est potissimum inter alia sacramenta. Quod quidem tripliciter apparet: primò quidem, ex eo quòd continetur in sacramentis: nam in sacramento Eucharistiæ continetur ipse Christus substantialiter, in alĳs autem sacramentis continetur quædam virtus instrumentalis participata à Christo, vt ex supra dictis patet. Semper autem quod est per essentiam, potius est eo quod est per participationem.

Secundò, hoc apparet ex ordine sacramentorum adinuicem: nam omnia alia sacramenta ordinari videntur ad hoc sacramentum sicut ad finem. Manifestum est enim, quòd sacramentum ordinis ordinatur ad Eucharistiæ consecrationem. Sacramentum verò baptismi ordinatur ad Eucharistiæ receptionem. In quo etiam perficitur aliquis per confirmationem, vt non vereatur se subtrahere à tali sacramẽto. Per pœnitentiam etiam & extremam vnctionem præparatur homo ad dignè sumendum corpus Christi. Matrimonium etiam saltem sua significatione attingit hoc sacramentum, inquantum significat coniunctionem Christi & Ecclesiæ. Cuius vnitas per sacramentum Eucharistiæ figuratur: vnde & Apostolus dicit Ephes. 5.

Sacramentum

¶ *Num iustus, id est sine mortali peccato existẽs, teneatur semel in anno confiteri.*

Quæst. ¶In responsione ad quartum, dubium occurrit, an iustus (i. est sine peccato mortali existens) teneatur semel in anno confiteri. Et est ratio dubitandi quia hinc apparet quòd non, quum dicitur quòd talis non indiget pœnitentia ad sacramentum Eucharistię. In oppositum autem est, quia præceptum Ecclesiæ est ad omnes vtriusque sexus in annis discretionis constitutos.

¶Ad hoc est dicendum, quòd homo sine peccato mortali existens, non tenetur ad confitendum semel in anno: quia non comprehenditur sub his quos præceptum illud Ecclesiæ astringit: quoniam præceptum Ecclesiæ de confessione semel in anno, non est nisi determinatio præcepti diuini de confessione, hæc quòd Deus præcepit confessionem. Ecclesia autẽ determinat præceptum illud ad tale tempus, ad tollens, &c. puta semel in anno, &c. Sed præceptum diuinum non obligat ad confessionem hominem sine mortali peccato: ergo determinatio illius præcepti, per Ecclesiam non obligat talem hominem. Et stat vis rationis in hoc, quod nullus comprehenditur sub præcepto Ecclesiæ, qui non comprehenditur sub præcepto diuino, quod per se notum est esse verissimum ex eo quòd præceptum Ecclesiæ se habet ad diuinum præceptum, vt constrictio & limitatio quædam. Quòd autem diuinum præceptum de confessione, obliget solos homines in peccato mortali, probatur, & ex hac litera sola autoritate sacræ Scripturæ, & ex calce præcedentis articuli, vbi dictum est: nullum sacramentum directè ordinari contra peccatum veniale (& quicquid sit de extrema vnctione, constat hoc verum esse de sacramento pœnitentiæ) & ex cõmuni Theologorum doctrina inter conditiones confessionis ponente, quòd sit integra, quòd non nisi de mortalibus intelligi potest. Et confirmatur: quia canon ipse expressè dicit, quòd quilibet confiteatur peccata sua omnia: quod est impossibile intelligi, nisi de mortalibus. Ipsa ergo verba canonis fatentur, quòd ad solos existentes in peccato mortali dirigitur.

* [illegible]

¶ *Super Quæstionis sexagesimæquintæ Articulum tertium.*

TItulus clarus.

Cõment. ¶In corpore duo fiunt. primò respondetur quæsito vna conclusione: Sacramentum Eucharistiæ est potissimum inter omnia sacramenta. Probatur tripliciter: vt patet in litera. Secundò comparantur reliqua sacramenta inter se: & multa dicuntur satis clarè.

¶ *Num extrema vnctio præparetur ad eucharistiam.*

Quæst. ¶Dubium tamen vnum restat in hac litera, circa id quod dicitur, quòd extrema vnctio præparat ad Eucharistiam: oppositum enim apparet, ex eo quòd extrema vnctio datur post viaticum.

¶Ad hoc dicitur, quòd Autor loquitur de effectu extremæ vnctionis secundum se, quum sit enim sanatio quædã, secundum se ordinatur ad perfectã cũ Christo coniũctionẽ animæ, quæ per Eucharistiã fit. Vñ aũt

Universidad de Deusto
Biblioteca

postponenti extremam vnctionem, vnde sumitur de quo infra.

Aimot. ¶In responsione ad secundum, dubiū quoque occurrit, quomodo fideles per confirmationē deputentur ad speciale officium, spectans ad officium principiorum dictum fit, cōfirmationem confortare robur, quod cōstat non esse officium spectans ad principem.

¶Ad hoc dicitur quòd quia confirmatio datur in robur cōfitendi fidem Christi crucifixi, qui est Gentibus stultitia, & Iudæis scandalum, confirmatio est velut constitutio militis. Nam militares actus pugilum fidei in robustia confessione constituunt. vnde quia officii militare est officium spectans ad principem (eius est enim cōdere milites, atque ipsos ducere) ideo in littera dicitur, quòd cōfirmatio est in officium spectans ad principem.

¶Super Quæstionis sexagesimæ quintæ Articulum quartum.

Cōment. Titulus clarus.

¶In corpore potest vna distinctio bimembris de necessario ad finem cum singulis conclusionibus. Distinctio est: Necessarium ad finem est, vel simpliciter, vel vt cōmodius. Prima conclusio est primo modo necessitatis. Tria sacramenta sunt necessaria ad salutem. scilicet baptismus absolutè, pœnitentia supposito peccato mortali post baptismum, & ordo respectu Ecclesiæ. Secunda conclusio est. Reliqua sacramenta sunt necessaria secundo modo.

Aimot. ¶Aduerte hīc, q. quum ordo ponitur necessarius simpliciter ad salutem Ecclesiæ, est sermo de Ecclesia simpliciter & absolutè, & non de parte aliqua Ecclesiæ, quæ Ecclesiæ nomen & rationem non nisi defectiuè haberet, puta de collegio monialium aut monachorum seu Eremitarum sine clericis: hæc enim sui defectum manifestant eo ipso quòd sine sacramentorum ministro sunt.

4.dist.7. q.1. art. 1.q.2. & q.3. art. 2. Cōment.

¶Super Quæstionis sexagesimæ sextæ Articulum primum.

Titulus vt sonat satis mendosus est.

¶In corpore duo sunt, primò distinguuntur res considerabiles in baptismo, deinde singula figillatim manifestantur aperiendo eorum quodlibet. Et primum quidem clarè patet in littera. De secundo autem duo vltima (scilicet res & sacramentum, & res tantum) in calce corporis articuli patent. Primum verò, scilicet, sacramentū tantum habet aliquid manifestum: scilicet q. est exterius quoddam sensibile signū interioris effectus.

Aliàs spiritualia.

Sacramentū hoc magnum est, ego autem dico in Christo & in Ecclesia. Tertiò hoc apparet ex ritu sacramentorū. Nam ferè omnia sacramenta in Eucharistia consummātur: vt Dion. dicit 3. Cæl. Hier. sicut patet quòd ordinari cōmunicant, & etiā baptizati, si sint adulti. Aliorum aūt sacramentorū si cōparatio adinuicē, potest esse multiplex. Nam in via necessitatis, baptismus est potissimū sacramentorum. In via aūt perfectionis sacramentum ordinis. Medio aūt modo se habet sacramentū confirmationis. Sacramentum verò pœnitentiæ & extremæ vnctionis sunt inferioris gradus à prædictis sacramentis: quia sicut dictū est, ordinātur ad vitā Christianam, non per se, sed quasi per accidēs, scilicet in remedium superuenientis defectus. Quæ tamen extrema vnctio comparatur ad pœnitentiam, sicut confirmatio ad baptismum: ita scilicet quòd pœnitentia est maioris necessitatis, sed extrema vnctio est maioris perfectionis.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd matrimonium ordinatur ad cōmune bonum corporaliter. Sed bonum commune spirituale totius Ecclesiæ, cōtinetur substantialiter in ipso Eucharistiæ sacramento.

¶Ad secundum dicendum, quòd per ordinem & confirmationem deputantur fideles Christi ad aliqua* specialia officia, quę pertinent ad officium principis. Et ideo tradere huiusmodi sacramenta, pertinet ad solum Episcopum, qui est quasi princeps in Ecclesia. Per sacramentū verò Eucharistiæ non deputatur homo ad aliquod officiū, sed magis hoc sacramentum est finis omnium officiorum, vt dictum est.

¶Ad tertium dicendum, quòd character sacramentalis (sicut supradictum est) est quędam participatio sacerdotij Christi. Vnde sacramentum quod ipsum Christum coniungit homini, est dignius sacramēto, quod imprimit Christi characterem.

¶Ad quartum dicendum, quòd ratio illa procedit ex parte necessitatis: sic enim baptismus, cùm sit maximè necessarius, est potissimum sacramentorum. Sicut ordo & confirmatio habent quandam excellentiam ratione ministerij, & matrimonium ratione significationis. Nihil enim prohibet aliquid esse secundum quid dignius, quod tamen nō est dignius simpliciter.

ARTICVLVS IIII.

¶Vtrùm omnia sacramenta sint de necessitate salutis.

4.dist.7. q.1. art. 1.q.2. & q.3. art. 2. Cōment.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur quòd omnia sacramenta sint de necessitate salutis. Illud enim quod non est necessarium, videtur esse superfluum. Sed nullum sacramentum est superfluum: quia Deus nihil facit frustra. Ergo omnia sacramēta sunt de necessitate salutis.

¶Præterea, Sicut de baptismo dicitur, Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu sancto, non potest introire in regnum Dei, ita de Eucharistia dicitur Ioan. 6. Nisi manducaueritis carnē Filij hominis, & biberitis eius sanguinē, nō habebitis vitam in vobis. Ergo sicut baptismus est sacramentum necessitatis, ita Eucharistia.

¶Præterea, Sine sacramento baptismi potest aliquis salus fieri, dummodo non contemptus religionis, sed necessitas sacramenti excludat: vt infrà dicetur. Sed in quolibet sacramento contemptus religionis impedit hominis salutem. Ergo pari ratione omnia sacramenta sunt de necessitate salutis.

¶SED CONTRA est, quòd pueri saluantur per solum baptismum, sine alijs sacramentis.

CONCLVSIO.

¶Tria sunt sacramenta ad salutem necessaria: Baptismus absolutè, pœnitentia existenti in mortali, ordo respectu ecclesiæ: cætera verò sacramenta sunt, quibus cōmode potius effectum salutis consequimur.

¶RESPONDEO dicendum, quòd necessarium respectu finis (de quo nunc loquimur) dicitur aliquid dupliciter. Vno modo, sine quo nō potest haberi finis: sicut cibus est necessarius vitæ humanæ. Et hoc est simpliciter necessarium ad finē.

Alio modo dicitur esse necessarium id, sine quo non habetur finis ita conuenienter: sicut equus necessarius est ad iter. Hoc autem non est simpliciter necessarium ad finem. Primo igitur modo necessitatis sunt tria sacramenta necessaria. duo quidem personæ singulari: baptismus quidē simpliciter & absolutè, pœnitentia autem supposito peccato mortali post baptismum. Sacramentum autem ordinis est necessarium Ecclesiæ: quia vbi nō est gubernator, populus corruet: vt dicitur Prouer. 11. Sed secundo modo sunt necessaria alia sacramenta: nam cōfirmatio quodāmodo perficit baptismum, extrema vnctio pœnitentiā: matrimonium verò Ecclesię multitudini per propagationē cōseruat.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd ad hoc quòd aliquid non sit superfluum, sufficit quòd sit necessarium primo vel secundo modo. Et sic sunt necessaria omnia sacramenta: sicut dictum est.

¶Ad secundum dicendum, quòd illud verbum Domini est intelligendum de spirituali mādatione, & non de sola sacramentali: vt Aug. exponit super Ioan.

¶Ad tertium dicendum, quòd licet omnium sacramentorū contemptus sit saluti contrarius. Non tamen est contemptus sacramenti, ex hoc q̄ aliquis non curat accipere sacramentum, quod non est de necessitate salutis: alioquin omnes qui non accipiunt ordinem, & qui non contrahunt matrimonium, contemnerent huiusmodi sacramenta.

QVAESTIO SEXAGESIMA SEXTA,
De pertinentibus ad Sacramentum Baptismi, in duodecim articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de singulis sacramentis in speciali. Et primò de baptismo. Secundò de confirmatione. Tertiò, de eucharistia. Quarrò, de pœnitentia. Quintò, de extrema vnctione. Sextò, de ordine. Septimò, de matrimonio.

¶Circa primum occurrit duplex consideratio. Prima de ipso baptismo. secunda de præparatorijs ad baptismum.

¶Circa primum quatuor consideranda occurrūt. Primò, de his quæ pertinet ad sacramentū baptismi. Secundò, de ministro huius sacramenti. Tertiò, de recipientibus hoc sacramentū. Quartò, de effectu huius sacramenti.

¶Circa primum quæruntur duodecim.

¶Primò, quid sit baptismus, vtrùm scilicet sit ablutio.

¶Secundò, de institutione huius sacramenti.

¶Tertiò, vtrùm aqua sit propria materia huius sacramenti.

¶Quartò, vtrùm requiratur aqua simplex.

¶Quintò, vtrùm hęc sit conueniens forma huius sacramēti, Ego te baptizo in nomine Patris & Filij & Spiritus sancti.

¶Sextò, vtrùm sub hac forma possit aliquis baptizari, Ego te baptizo in nomine Christi.

¶Septimò, vtrùm immersio sit de necessitate baptismi.

¶Octauò, vtrùm requiratur trina immersio.

¶Nonò, vtrùm baptismus possit iterari.

¶Decimò, de ritu baptismi.

¶Vndecimò, de distinctione baptismatum.

¶Duodecimò, de comparatione baptismatum.

ARTICVLVS I.

¶Vtrùm baptismus sit ipsa ablutio.

4.dist.2. art.1. q.1. Cōment.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd baptismus non sit ipsa ablutio. Ablutio enim corporalis transit. Baptismus aūt permanet. Ergo baptismus nō est ipsa ablutio, sed potius regenerario & sigillū, & cha-

Quod etiam probatur quia hæc est ratio sacramenti. Habet autem aliquid ambiguum an sensibiliter hoc exterius sensibile sit ipsa aqua, an ablutio. Et est ratio dubij: quia ambo hæc sensibilia instrumentum materialiter concurrere & necessariò exigi ad baptismum nam neque aqua sine ablutione, neque ablutio sine aqua ad baptismum sufficeret: ex parte materiæ. Et propterea refert Autor primò opinionem quæ videtur Hugonis, quòd est aqua, & reprædendit ipsam, tali ratione: vbi perficitur sanctificatio, ibi perficitur sacramentum: sed in aqua non perficitur sanctificatio: ergo in aqua nō perficitur sacramentū. Matthæus probat: quia sacramenta nouæ legis sanctificationem operantur. Deinde approbat opinionem Magistri sententiarum: scilicet quòd baptismus est ablutio. Qui sic probat: In aqua baptismi est quædam sanctificationis virtus instrumentalis, non permanens, sed fluens in hominem, qui est verę sanctificationis subiectum: ergo sacramentum perficitur in applicatione aquæ ad hominem, quæ est ablutio. ¶Circa hanc partem dubium occurrit de vigore ac veritate huius processus seu rationis: quia si maior sua est vera, scilicet, ibi perficitur sacramentum, vbi perficitur sanctificatio, & propterea infertur, in aqua non perficitur sacramentum: quia in illa non perficitur sanctificatio (non enim aqua per baptismū sanctificatur) eadem ratione poterit inferri, quòd ablutio non est sacramentum, quia in ea non perficitur sanctificatio: ablutio enim non sanctificatur per baptismū, sed homo qui abluitur. ¶Ad hoc dicitur, quòd maior quidem est vera: sed diuersa ratio subsumptorum, scilicet aquæ & ablutionis, facit, vt rectè inferatur, aquam nō esse sacramentum, & non tenear illatio de ablutione: aqua enim & ablutio differunt in hoc, quòd aqua est res permanens, ablutio verò est res fluxibilis. Et quia vnumquodque est in aliquo secundum modum recipientis: ideo consequenter differunt in modo sanctificationis. Nam si in aqua perficeretur sanctificatio, requireretur q. aqua esset sancta: quia est in se quoddam permanens: & per hoc posset ipsa sanctificare. Si verò ponitur, quòd in ablutione perficitur sanctificatio, non sequitur quòd ipsa ablutio fiat ex huiusmodi sanctificatione: quia ablutio non est in ipsa, sed ablutio: aut per hoc non ea ratione sanctificationem fortiur, vt fluxibilis

frodita, & illuminatio, vt Dam. dicit in 4. lib.

¶Præterea, Hug. de sancto Vict. dicit, q̄ baptismus est aqua diluēdis criminibus sanctificata per verbum Dei. Aqua autem nō est ipsa ablutio, sed ablutio est quidam vsus aquæ. Ergo, &c.

¶Præterea, August. dicit super Ioan. Accedit verbum ad elementum, & fit sacramentum. Elementum autem est ipsa aqua in sacramento baptismi. Ergo baptismus est ipsa aqua, non autem ablutio.

¶SED CONTRA est quod dicitur Eccl. 34. Qui baptizatur à mortuo, & iterum tangit mortuum, quid proficit lauatio eius? Videtur ergo quòd baptismus sit ipsa ablutio siue lauatio.

CONCLVSIO.

¶Sacramentum tantum in baptismo non est aqua, vel ipsa tātum corporis exterior ablutio, sed cum præscripta verborum forma, res tātum est interior ipsa hominis iustificatio, res tantum & sacramentum & ipse character baptismalis.

¶RESPONDEO dicendum, quòd in sacramento baptismi est tria considerare: aliquid scilicet quod est sacramentum tantum, aliquid autem quod est res & sacramentum, aliquid verò quod est res tantum. Sacramentum tantùm est aliquid visibile exterius existens, quod scilicet est signum interioris effectus: hoc enim pertinet ad rationem sacramēti. Exterius autem suppositum sensui, est & ipsa aqua, & eius vsus, qui est ablutio. Quidam ergo existimauerunt, quòd ipsa aqua sit sacramentum, quod quidem sonare videntur verba Hug. de san. Vict. Nam ipse in communi diffinitione sacramenti dicit, quòd est materiale elementum: & in diffinitione baptismi dicit, quòd est aqua. Sed hoc non videtur esse verum. Cùm enim sacramenta nouæ legis sanctificationem quandam operentur, ibi perficitur sacramentum, vbi perficitur sanctificatio, sed est ibi quædā sanctificationis virtus instrumentalis, non permanens, sed fluens in hominem, qui est verę sanctificationis subiectum. Ergo sacramentum non perficitur in ipsa aqua, sed in applicatione aquæ ad hominem, quæ est ablutio. Et ideo Magister in 3. dist. 4. sententiarum dicit, quòd baptismus est ablutio corporis exterior, facta sub forma præscripta verborum. Res autem & sacramētum, est character baptismalis, qui est res significata per exteriorem ablutionē: & est signum sacramentale interioris iustificationis, quæ est res tantum huius sacramenti, scilicet significata & non significans.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd id quod est sacramentum tantùm in baptismo, transit: permanet autē & id quod est sacramentum & res, scilicet character, & id quod est res tantùm, scilicet interior iustificatio: sed character permanet indelebiliter (vt supradictum est) iustificatio autem permanet, sed amissibiliter. Damasc. ergo baptismum diffiniuit, non quātum ad id quod exterius agitur, quod est sacramentum tātum: sed quantum ad id quod est interius. Vnde posuit duo pertinentia ad characterem, scilicet sigillum & custodiam: inquantum ipse character (qui sigillum dicitur) quātum est de se, custodit animam in bono. Duo etiam posuit pertinentia ad vltimā rem sacramenti, scilicet regenerationem (quæ ad hoc pertinet, quòd per baptismū homo inchoat nouam vitam iustitiæ) & illuminationē, quæ pertinet specialiter ad fidem, per quam homo spiritualem vitam accepit: secundum illud Abac. 2. Iustus ex fide viuit. Baptismus autem est quædam fidei protestatio: vnde dicitur fidei sacramentū. Et similiter Dio. baptismum diffiniuit per ordinem ad alia sacramenta, dicens 2. c. Cæl. hierarc. quòd est quoddam principium sanctissimorum mandatorum sacræ actionis, ad eorum susceptiuam opportunitatem, formans nostros animales habitus. Et iterum in ordine ad cælestem gloriam (quæ est vltimus finis sacramentorū) cùm subdit, ad super cælestis quietis anagogem, nostrum iter faciens. Et iterū quantum ad principium spiritualis vitæ: per hoc quod subdit, Sacræ & diuinissimæ nostræ regenerationis traditio.

¶Ad secundum dicendum, quòd sicut dictum est, opinionem Hug. de san. Victor. in hac parte sequi non oportet. Potest tamē verificari, vt baptismus dicatur esse aqua: quia aqua est materiale baptismi principium, & sic erit prædicatio per causam.

¶Ad tertium dicendū, quod accedente verbo ad elementum, fit sacramētum, non quidem in ipso elemento, sed in homine, cui adhibetur elementum per vsum ablutionis. Et hoc etiam signat verbū quod accedit ad elementum, cùm dicitur, Ego te baptizo, &c.

ARTICVLVS II.

¶Vtrùm baptismus fuerit institutus post Christi passionem.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd baptismus fuerit institutus post Christi passionem. Causa enim præcedit effectum. Sed passio Christi operatur in sacramentis nouæ legis. Ergo passio Christi præcedit institutionem sacramentorum nouæ legis, & præcipuè intentionem baptismi: cùm Apostolus dicat Roman. 6. Quicunque baptizati sumus in Christo Iesu, in morte ipsius baptizati sumus, &c.

¶Præterea, Sacramenta nouæ legis efficaciam habent ex mandato Christi. Sed Christus mandatum baptizandi dedit discipulis post passionem & resurrectionem suam, dicens, Euntes docete omnes Gentes, baptizantes eos in nomine Patris, &c. vt habetur Matth. vlt. Ergo videtur quòd post passionem Christi, baptismus fuerit institutus.

¶Præterea, Baptismus est sacramentū necessitatis (vt suprà dictum est) & ita videtur, quòd ex quo baptismus institutus fuit, homines obligarentur ad baptismum. Sed ante passionem Christi, homines non obligabantur ad baptismum: quia adhuc circumcisio suam virtutem habebat, in cuius locum successit baptismus. Ergo videtur quòd baptismus non fuerit institutus ante passionem Christi.

¶SED CONTRA est quod Aug. dicit in quodam sermone de Epiphania, Ex quo Christus in aqua mergitur, ex eo omnium peccata abluit aqua. Sed hoc fuit ante Christi passionem. Ergo videtur quòd baptismus ante Christi passionem fuerit institutus.

CONCLVSIO.

¶Baptismus, inquantum sacramentum est, fuit institutus in Christi baptismo, fuit tamen quo ad necessitatem vtendi ille institutus post Christi passionem.

¶RESPONDEO dicendum, quòd (sicut dictum est suprà) sacramenta ex sui institutione habent quòd conferāt gratiam. Vnde tunc videtur aliquod sacramentum institui, quando accipit virtutem producendi suum effectum. Hanc autē virtutē accepit baptismus, quando Christus est baptizatus. Vnde tūc verē baptismus institutus fuit quātū ad ipsum sacramentū. Sed necessitas vtendi hoc sacramēto, indicta fuit hominibus

Cōment. Titulus clarus est.

¶In corpore potest vna distinctio bimembris: Institutio baptismi potest intelligi quo ad duo, vel quo ad ipsum sacramentum, vel quo ad obligationem accipiendi ipsum sacramentum. Et pondūr singulæ conclusiones iuxta singula membra. Prima conclusio est: Baptismus institutus est quo ad ipsum sacramentū, quando Christus est baptizatus. Probatur: quia tunc habuit vim regenerationem. Secunda conclusio est: Baptismus institutus fuit quo ad necessitatem vtendi illo, post Christi passionem & resurrectionem. Probatur duplicitèr: vt clarè patet in littera.

4. dist. 3. art. 3. Et dist. 8. q.1. art. 1. 3 q.3. ad 2.

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶ Super Quæstionis sexagesimæ sextæ Articulum tertium.

Tullius clarus est.

Comment. ¶ In corpore vna conclusio: Aqua est propria materia baptismi. Quæ conclusio absolutè probatur ex institutione diuina. Quo ad congruentiam verò probatur in litera quadrupliciter: in qua omnia clara sunt.

¶ Super Quæstionis sexagesimæ sextæ Articulum quartum.

Annot. IN titulo simplex sumitur, vt distinguitur contra admissum compositum, & quomodolibet adiunctum.

Comment. ¶ In corpore tria fiunt. Primò distinguitur modi, quibus aqua amittere potest simplicitatem. Secundò respondetur quæsito de aqua transmutata per artem. Et tertiò respondetur quæsito de aqua trãsmutata per naturam. Et clarè patent omnia in litera.

* Aliàs, aggrauari.

post passionem & resurrectionem: tum quia in passione Christi terminata sunt figuralia sacramenta, quibus succedit baptismus & alia sacramenta nouæ legis: tum etiam quia per baptismum configuratur homo passioni & resurrectioni Christi, inquantum moritur peccato, & incipit nouam iustitiæ vitam. Et ideo oportuit Christum prius pati & resurgere, quàm hominibus indiceretur necessitas se configurandi morti & resurrectioni eius.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd etiam ante passionem Christi baptismus habebat efficaciam à Christi passione, inquantum eam præfigurabat. Aliter tamẽ quàm sacramenta veter. legis: nam illa erant figuræ tantùm: baptismus autẽ ab ipso Christo virtutem habebat iustificandi, per cuius virtutem ipsa etiam passio salutifera fuit.

¶Ad secundum dicendum, quòd homines non debebãt multiplicibus figuris * arctari per Christum, qui venerat sua veritate figuras impletas auferre. Et ideo ante passionem suam baptismum institutum non posuit sub præcepto, sed voluit ad eius exercitium homines assuefieri, & præcipuè in populo Iudæorum, apud quem omnia facta figuralia erant: vt Aug. dicit contra Faustum.

Post passionem verò & resurrectionem, non solùm Iudæis, sed etiam Gẽtilibus sub præcepto necessitatem baptismi imposuit, dicens, Euntes, docete omnes Gentes.

¶Ad tertium dicendum, quòd sacramenta nõ sunt obligatoria, nisi quando sub præcepto ponuntur. Quod quidem non fuit ante passionem, vt dictum est. Quodenim Dominus ante passionem Nicodemo dixit Ioan. 3. Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu sancto, nõ potest introire in regnum Dei, magis videtur ad futurum respicere, quàm ad præsens tempus.

ARTICVLVS III.

¶Vtrùm aqua sit propria materia baptismi.

4. dist. 3. ar. 3. q. 1. Et dist. 17 q. 3. art. 4. q. 3. Et 4. cõ. c. 59. Et quol. 2 art. 10. 40. Et 10. 3. 60. 4.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd aqua non sit propria materia baptismi. Baptismus enim secundum Dion. & Damasc. habet vim illuminatiuam. Sed illuminatio maximè competit igni. Ergo baptismus magis debet fieri in igne quàm in aqua: præsertim cùm Ioan. Baptista prænuntians Christi baptismum, dicat, Ille vos baptizabit in Spiritu sancto & igni.

¶ Præterea, In baptismo significatur ablutio peccatorum. Sed multa alia sunt ablutiua, quàm aqua: sicut vinum, & oleum, & huiusmodi alia. Ergo etiam in his potest fieri baptismus. Nõ ergo aqua est propria materia baptismi.

¶ Præterea, Sacramenta Ecclesiæ fluxerunt de latere Christi, pendentis in cruce: vt suprà dictum est. Sed inde fluxit nõ solùm aqua, sed etiam sanguis. ergo videtur quòd etiam in sanguine possit fieri baptismus. Qui etiam videtur magis cõuenire cum causa & effectu baptismi: quia dicitur Apoc. 1. Lauit nos à peccatis nostris in sanguine suo.

¶ Præterea, Sicut Aug. & Beda dicunt, Christus tactu suæ munditiæ carnis vim regeneratiuam & purgatiuã contulit aquis. Sed non omnis aqua continuatur cum aqua Iordanis, quã Christus tetigit sua carne. ergo videtur quòd non in omni aqua possit fieri baptismus. & ita aqua, inquantum huiusmodi, non est propria materia baptismi.

¶ Præterea, Si aqua secundum se esset propria baptismi materia, non oporteret aliquid aliud fieri circa aquam, ad hoc, quòd in ea baptismus fieret. Sed in solenni baptismo aqua, in qua debet celebrari baptismus, exorcizatur & benedicitur. ergo videtur quòd aqua secundum se non sit propria baptismi materia.

¶SED CONTRA est quod Dominus dicit Ioan. 3. Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu sancto, non potest introire in regnum Dei.

CONCLVSIO.

¶ Conueniens baptismi materia, aqua potius est, quàm ignis.

¶RESPONDEO dicendum, quòd ex institutione diuina, aqua est propria materia baptismi. Et hoc cõuenienter. Primò quidem, quantũ ad ipsam rationem baptismi, qui est regeneratio in spiritualẽ vitam: quod maximè congruit aquæ. Vnde & semina, ex quibus generãtur omnia viuentia, scilicet plantæ & animalia, humida sunt: & ad aquã pertinent. Propter quod quidam Philosophi posuerunt aquam omnium rerum principium.

Secundò quantũ ad effectus baptismi, quibus cõperunt aquę proprietates, quæ sua humiditate lauat: ex quo conueniens est ad significandã & causandam ablutionem peccatorum. Sua frigiditate etiã temperat superfluitatem caloris: & ex hoc competit ad mitigandam concupiscentiam fomitis. Sua diaphanitate est luminis susceptiua: vnde cõperit baptismo inquantum est fidei sacramentum. Tertiò, quia conuenit ad repræsentandum mysteria Christi, quibus iustificamur. Vt enim dicit Chrysost. super illud Ioan. Nisi quis renatus fuerit, &c. sicut in quodam sepulchro, in aqua submergentibus nobis capita, vetus homo sepelitur, & submersus deorsum occultatur, & deinde nouus rursus ascendit. Quartò, quia ratione suæ cõmunitatis & abundantiæ est conueniens materia necessitati huius sacramenti. Potest enim vbique de facili haberi.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd illuminatio pertinet ad ignem actiuè. Ille autem qui baptizatur, non efficitur illuminans, sed illuminatus per fidem, quæ est ex auditu, vt dicitur Rom. 10. Et ideo magis competit aqua baptismo, quàm igni. Quod autem dicitur, Baptizabit vos in Spiritu sancto & igni, potest per ignem (vt Hier. dicit) intelligi Spiritus sanctus, qui super discipulos in igneis linguis apparuit: vt dicitur Act. 2. Vel per ignem potest intelligi tribulatio: vt Chrys. dicit super Matth. quia tribulatio peccata purgat, & concupiscentiã diminuit. Vel quia, vt Hilar. dicit super Matt. baptizaris in Spiritu sancto, reliquum est consummari igne iudicij.

¶Ad secundum dicendum, quòd vinum & oleum non cõmuniter assumuntur ad vsum ablutionis, sicut aqua. Nec etiam ita perfectè abluunt: quia ex eorum ablutione remanet aliqua infectio, quantũ ad odorem: quod non contingit de aqua. Illa etiam non ita cõmuniter & abundanter habentur, sicut aqua.

¶Ad tertium dicendum, quòd ex latere Christi fluxit aqua ad abluendum: sanguis autem ad redimendũ. Et ideo sanguis competit sacramento Eucharistiæ: aqua autẽ sacramẽto baptismi, qui tamen habet vim ablutiuam ex virtute sanguinis Christi.

¶Ad quartum dicendum, quòd virtus Christi deriuata est ad omnem aquam, non propter continuitatem loci, sed propter similitudinem speciei. Vnde dicit Aug. in quodam sermone Epiphaniæ. Quæ de Saluatoris baptismate benedictio fluxit, tanquam fluuius spiritalis, omnium gurgitum tractus, vniuersorum fontium venas impleuit.

¶Ad quintum dicendum, quòd illa benedictio, quæ adhibetur aquæ, non est de necessitate baptismi. Sed pertinet ad quandã solennitatem: per quam excitatur deuotio fidelium, & impeditur astutia dæmonis, ne impediat baptismi effectum.

ARTICVLVS IIII.

¶Vtrùm ad baptismum requiratur aqua simplex.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur quòd ad baptismum non requiratur aqua simplex. Aqua enim, quæ apud nos est, non est aqua pura. quod præcipuè apparet de aqua maris, in qua plurimum admiscetur de terrestri, vt patet per Philosoph. in lib. Meteo. Et tamen in tali aqua potest fieri baptismus. Ergo non requiritur aqua simplex, & pura ad baptismum.

¶ Præterea, In solenni celebratione baptismi, aquæ infunditur chrisma. Sed hoc videtur impedire puritatem & simplicitatem aquæ. Ergo aqua pura & simplex non requiritur ad baptismũ.

¶ Præterea, Aqua fluens de latere Christi pendẽtis in cruce, fuit signum baptismi: vt dictum est. Sed aqua illa non videtur fuisse aqua pura: eo q̃ in corpore mixto (cuiusmodi fuit corpus Christi) non sunt elementa in actu. Ergo videtur quòd non requiratur aqua pura vel simplex ad baptismum.

¶ Præterea, Lixiuium non videtur esse aqua pura: habet enim contrarias proprietates aquæ, scilicet calefaciendi & desiccãdi & tamen in lixiuio videtur posse fieri baptismus: sicut & in aquis balneorum, quæ transeunt per venas sulphureas, sicut & lixiuiũ colatur per cineres. Ergo videtur quòd aqua simplex non requiratur ad baptismum.

Primus

¶ Super Quæstionis sexagesimæ septimæ Articulum quintum.

Tullius clarus.

Comment. ¶ In corpore vna conclusio. Hæc est conueniens forma baptismi, Ego te baptizo, &c. Probatur: Baptismus per suam formam constituitur ergo oportet quòd forma baptismi exprimatur illius causa: ergo oportet q̃ in forma baptismi exprimatur illius causa, ergo oportet informa baptismi de duplici causa, scilicet principali & instrumentali, causa fieri intentionem: ergo hoc est conueniens forma, Ego te baptizo, &c. Antecedẽs probatur auctoritatibus Apostoli & Augusti ni: præsupponẽdo suprà dicta, scilicet quòd verba sint formæ sacramentorum. Prima cõsequentia, tum aliter probatur in litera, tum forte ratione, quia cõstat ratio per formam, hoc est verba, manifestè dependet à causa efficaciam sanctificandi à causa verbis. Secunda verò cõsequentia probatur quia baptismus duplicem habet causam.

Annot. ¶ Et nota, quòd hæc consequentia cum sua probatione quo ad causam instrumentalem, nõ nisi de congruo tenet: quoniam efficacia verborũ non est à ministro, sed à sancta Trinitate, quæ est causa principalis, vnde & Greci in forma baptismi non exprimũt causam instrumentalem, hoc est ministrum.

Annot. ¶ In respõsione ad quartum tractanda esset quæstio de pluralitate baptismorum, nisi ad textum articulum sequenti quæstionis referretur. Vbi propositio Autor articulum hunc mouebit hic enim laudabiliter tractauit propter illa verba formæ, Ego te, &c.

¶ Sum tantùm hic nominantur, Patris, Filij, & Spiritus sancti, & non genitoris, geniti, & ab vtroque procedentis conferri potest baptismus.

Quæst. ¶ In responsione ad septimum dubium magnum concursus circa vltima verba, vbinc in alijs nominibus perfectum sacramentum, an vera sint, vt sonant. Et est ratio dubitandi quia supra in art. 5. q. 60 dictum est oppositum. Et Autor met dicit, quòd licet verba corrupta nihil significent ex virtute impositionis, accipiuntur tamen significantia ex accommodatione vsus: & ideo non tollunt veritatem sacramenti.

¶ Ad hoc dicitur, quòd licet hæc verba Autoris essent non esset verum baptismus, si dicatur, Ego te baptizo in nomine Genitoris & Geniti, & Procedentis ab vtroque: & hoc idem sentiunt Scotus & Durandus in tertia distinct. 4. sent. quia tamen hoc ex facie Scripturæ auctoritate dependet, & durum videtur: ideo rationes eorum discutiendæ sunt. Maxima igitur ratio eorum est: quia Christus tiẽ instituit Matth. vlt. Baptizantes eos in nomine Patris & Filij & Spiritus sancti: ex hoc enim inferunt, vt in qualibet lingua nominibus significantibus Patrem, Filium & Spiritum sanctum. Et nomine dicitur, significantibus, & non connotantibus, aut implicitè intimantibus.

Et ratio specialis horum nominum assignatur quia significant ipsas personas diuinas, ad vltimo nomina significant proprietates aut actus aliquos earum. Reliqua verò omnia, quia vt probabilia videntur, afferre omittimus, vbi necessaria perscrutantur.

¶ Ad eundem dubitandi difficultatis huius sciendum est, quòd propositio illa maxima: Mutatio nominum quo ad significatum tollit veritatem sacramenti, potest, quantum ad propositum spectat, intelligi dupliciter, vel quo ad significatum ex vi nominis, vel quo ad significatum ex accõmodatione vsus. Et si primo modo fiat mutatio, potest fieri vel quo ad significatum formale, vel quo ad significatum materiale, vel quo ad vtrumque. Vnde ista, Pater putans paenitentiam significat formaliter, vt docet Aristotel. materialiter verò significat subiectum habens paternitatem, quod tamen secundum Anicen. non significat Patris nomine, & comprehendendo vtrumque, patet significat habentem paternitatem. Vnde si lo en Petrus ponatur Genitor, erit mutatio quo ad formale significatum quia genitor significat animam generandi, patet autem relationem, sed non erit mutatio quo ad significatum materiale: quia vnus atque idem est genitans & pater. Si verò loco patris ponetur paternitas, non mutatur significatum formale, sed absolutum, sed abstrahetur à materiali. Similiter loco patris ponatur mater, esset mutatio quo ad vtrumque significatum. Dicitur itaque secundum dictorum opinionem Doctorum, quòd mutatio nominum quo ad significatum ex vi nominis, siue formale pariter, siue materiale tantum, siue vtrumque, tollit veritatem baptismi.

Ego autem considerans priorum Patrum dicta, ab his discretio, motus ex ratione quòd identitas nominũ quo

Infrà 4. q. 4. art. 3. co. Et 4. dist. 3. art. 2. q. 1. Et 1. Co. 1. lec. 2. col. 3.

¶ Præterea, Aqua rosacea fit per sublimationem à rosis, sicut etiam aquæ alchimicæ generantur per sublimationem ab aliquibus corporibus. Sed in his aquis, vt videtur, potest fieri baptismus, sicut & in aquis pluuialibus, quæ per sublimationem vaporum generãtur. Cùm igitur huiusmodi aquæ non sint puræ & simplices, videtur quòd aqua pura & simplex non requiratur ad baptismum.

¶SED CONTRA est, quòd propria materia baptismi est aqua, vt dictum est. Sed speciem aquæ non habet nisi aqua simplex. ergo aqua pura & simplex de necessitate requiritur ad baptismum.

CONCLVSIO.

¶ In quacunque aqua quomodocunque transmutata, dummodo non soluatur species aquæ, potest fieri baptismus.

¶RESPONDEO dicendum, quòd aqua suam puritatem & simplicitatem potest amittere dupliciter. Vno modo per mixtionem alterius corporis alio modo per alterationem. Vtrunque autem horum contingit fieri dupliciter, scilicet per artem & per naturam. Ars autem deficit ab operatione naturæ: quia natura dat formam substantialem, quod ars facere non potest. Sed omnes formæ artificiales sunt accidentales, nisi forte apponendo proprium agens ad propriam materiam: sicut ignem cõbustibili, per quem modum à quibusdam quædã animalia per putrefactionem generantur. Quæcũque igitur transmutatio circa aquam facta est per artem, siue cõmiscendo, siue alterando, non trãsmutatur species aquæ. Vnde in tali aqua potest fieri baptismus, nisi forte aqua admisceatur per artem in tam parua quantitate alicui corpori, quòd compositum magis sit aliud quàm aqua: sicut lutum magis est terra quàm aqua: & vinum lymphatum magis est vinum quàm aqua. Sed transmutatio, quæ fit à natura, quãdocunque quidem speciem aquæ soluit: & hoc fit quando aqua efficitur per naturam de substantia alicuius corporis mixti: sicut aqua conuersa in liquorem vuæ, est vinum, vnde non habet speciẽ aquæ. Aliquãdo autem fit per naturã transmutatio aquæ sine solutione speciei, & hoc tam per alterationem (sicut patet de aqua calefacta à sole) quàm etiam per mixtionẽ: sicut patet de aqua fluminis, turbida ex permixtione terrestrium partium. Sic ergo dicendum est, quod in qualibet aqua qualitercunque transmutata, dũmodo non soluatur species aquæ, potest fieri baptismus: si verò soluatur species aquæ, non potest fieri baptismus.

¶AD PRIMVM ergo dicẽdum, quòd transmutatio facta in aqua maris, & etiam in alijs aquis, quæ penes nos sunt, non est tanta, quòd soluat speciem aquæ. Et ideo in huiusmodi aquis potest fieri baptismus.

¶ Ad secundum dicendum, quòd admixtio chrismatis, nõ soluit speciem aquæ: sicut nec etiam aqua decoctionis carnium, aut aliorũ huiusmodi. Nisi forte sit facta tanta resolutio corporum lixatorum in aqua, quòd liquor plus habeat de aliena substãtia, quàm de aqua, quod ex spissitudine perspici potest. Si tamen ex liquore sic inspissato exprimatur aqua subtilis, potest in ea fieri baptismus: sicut & in aqua, quæ exprimitur ex luto, licet in luto baptismus fieri non possit.

ARTICVLVS V.

¶Vtrùm hæc sit cõueniens forma baptismi, Ego te baptizo in nomine Patris & Filij & Spiritus sancti.

AD QVINTVM sic proceditur. Videtur quòd hæc non sit conueniens forma baptismi, Ego te baptizo in nomine Patris & Filij & Spiritus sancti. Actus enim magis debet attribui principali agenti, quàm ministro. Sed in sacramẽto minister agit vt instrumentum (vt suprà dictum est) principale autẽ agens in baptismo est Christus: secundum illud Ioan. 1. Super quem videris Spiritum descendentem & manentem, hic est qui baptizat. Inconuenienter ergo minister dicit, Ego te baptizo: præsertim quia in hoc quod dicitur Baptizo, intelligitur ego: & sic videtur superfluè apponi.

¶ Præterea, Non oportet quòd ille qui aliquem actum exercet, de actu exercito faciat mentionem: sicut ille qui docet, non oportet quòd dicat, Ego vos doceo. Dominus autem simul tradidit præceptum baptizandi & docendi, dicens, Matth. vlt. Euntes docete omnes Gentes, &c. Ergo non oportet quòd in forma baptismi fiat mentio de actu baptismi.

¶ Præterea, Ille qui baptizatur, quandoque non intelligit verba: puta si sit surdus aut puer. Frustra autem ad talem fermo dirigitur: secundum illud Eccl. 32. Vbi non est auditus, non effundas sermonem. Ergo inconuenienter dicitur, Ego te baptizo, sermone directo ad eum qui baptizatur.

¶ Præterea, Contingit simul plures baptizari à pluribus: sicut Apostoli baptizauerunt vna die tria millia, & alia die quinque millia. vt dicitur Act. 2. & 4. Nõ ergo debet

que

Universidad de Deusto
Biblioteca

quo ad significatum secundo modo accipienda est in propositione scilicet tunc solum in variationibus nominum quo ad significatum, quando variatur significatum ad quod ex accōmodatione vsus in forma sacramenti applicantur. Exempli causa. Quum dicitur in forma baptismi, In nomine Patris & Filij & Spiritus sancti, Pater exaccōmodatione vsus applicatur ad significandum primam personam Trinitatis, & similiter Filius ad significandum personam, quæ secunda est in Trinitate, & simile est de nomine Spiritus sancti. Nam ex vi nominū, nec omnia simul significant illas tres personas diuinas, nec aliquod eorum significat aliquam personam diuinam, quodlibet enim eorum ex vi nominis cōmune est multis: vt de se patet. Ex hoc itaque & in hoc pendet tota quæstio, penes quid attendatur vnitas vel diuersitas significati per nomē sacramentale. Attendentes enim ad communem rationem eiusdem, vel diuersæ significationis nominum, oportet consequenter dicere, diuersitas esse significatum quando formale seu principale significatum ex vi nominis est diuersum. Perspicientes vrò ad speciales vsus nominum sacramentalium, cōsequenter dicimus, tunc solùm variari significatū, quando non significatur illud, ad quod ex accōmodatione vsus significandum applicatum est. Et propterea si loco Patris ponatur Genitor, & loco Filij ponatur Genitus (quia eadem personæ significantur) non variatur significato, quamvis cunque sub alia & alia rationes significetur personæ, per hæc & illa nomina. Probatur autem hic debent accipi in proposito Idem vel diuersum significatum. Primò autoritate sedis apostolicæ de consecrdist. 4. ca. à quodam. Vbi Nicolaus Papa reddens rationem, quare baptismus præceptus in nomine Patris & Filij & Spiritus sancti, valeat in nomine Christi, dicit, quia vnum & idem est proculdubio significatum. Ex quo loco manifestè patet Identitatem significati per formam baptismi, non attendi secundum cōmunem nominum significationem, sed secundum id, ad quod significandum accōmodata sunt nomina. Ad hoc enim aspiciendo, ista significatur per Christū implicitè, quod per Patrem & Filium & Spiritum sanctum, explicitè.

Secundò autoritate Ambrosij in primo libro de Spiritu sancto, cap. 3. Vbi de forma baptismi loquens, loco Filij ponit Christum, loco Patris ponit à quo vnctus est Christus, & loco Spiritus sancti ponit, quo vnctus est Christus. Ex qua doctrina clare habes, quòd sufficit personas diuinas significare secundum Ambrosium exactione puta vnctionem: multò ergo magis sufficiet significare illas ex generatione. Tertiò ex autoritate generalis concilij Florentini sub Eugenio IIII. Vbi in institutionem Domini de forma baptismi determinari in singulari numero, vt dicatur, Ego te baptizo: sed potest dici, nos vos baptizamus.

¶Præterea, Baptismus virtutē habet à passione Christi. Sed per formā baptismus sanctificatur. Ergo videtur q̄ in forma baptismi debeat fieri mentio de passione Christi.

¶Præterea, Nomen designat proprietatem rei. Sed tres sunt proprietates personales diuinarum personarum, vt in Prima parte dictum est. Non ergo debet dici, in nomine Patris & Filij & Spiritus sancti, sed, in nominibus.

¶Præterea, Persona Patris non solùm significatur nomine Patris, sed etiam nomine Innascibilis & Genitoris. Filius autem significatur nomine Verbi & Imaginis & Geniti. Spiritus etiam sanctus potest significari nomine Doni & Amoris procedentis. ergo videtur quòd etiam his nominibus vtendo, perficiatur baptismus.

¶SED CONTRA est quod Dominus dicit Matt. vlt. Euntes docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris & Filij & Spiritus sancti.

CONCLVSIO.

¶Hæc est conueniens baptismi forma, Ego te baptizo in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti.

¶RESPONDEO dicendum, quòd baptismus per suam formam cōsecratur: secundum illud Ephes. 5. Mundans eam lauacro aquæ in verbo vitæ. & Aug. dicit in lib. de vnico baptismo, quòd baptismus verbis euangelicis consecratur. Et ideo oportet, q̄ in forma baptismi exprimatur causa baptismi. Est autē eius duplex causa. Vna quidem principalis, à qua virtutem habet: quæ est sancta Trinitas. Alia autē est instrumentalis, scilicet minister, qui tradidit exterius sacramentum. Et ideo oportet, in forma baptismi, de vtroque fieri mentionem. Minister autem tangitur, cùm dicitur, Ego te baptizo. Causa autē principalis, cùm dicitur, In nomine Patris & Filij & Spiritus sancti. Vnde hæc est conueniens forma baptismi, Ego te baptizo in nomine Patris & Filij & Spiritus sancti.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd actio attribuitur instrumento sicut immediate agenti: attribuitur autem huiusmodi actio principali agenti, sicut in cuius virtute instrumentum agit. Et ideo in forma baptismi conuenienter significatur minister, vt exercens actum baptismi, per hoc quod dicitur, Ego te baptizo: sicut & ipse Dominus baptizandi actum attribuit ministris, dicens, Baptizantes eos, &c. Causa autem principalis significatur, vt in cuius virtute sacramentum agitur, per hoc quod dicitur, In nomine Patris & Filij & Spiritus sancti: non enim Christus baptizat sine Patre & Spiritu sancto. Græci autem non attribuunt actum baptismi ministris: ad euitandum antiquorum errorem, qui virtutem baptismi baptizantibus attribuebant, dicentes, Ego sum Pauli, & ego Cephæ. Et ideo dicunt, Baptizetur seruus Christi, talis, in nomine Patris, &c. Et quia exprimitur actus exercitus per ministrum

cum inuocatione Trinitatis, verum perficitur sacramentum. Quod autem additur, Ego in forma nostra, non est de substantia formæ, sed ponitur ad maiorem expressionem intentionis.

¶Ad secundum dicendum, quòd quia ablutio hominis in aqua, propter multa fieri potest, oportet quòd determinetur in verbis formæ ad quid fiat. Quod quidem non fit per hoc quod dicitur, In nomine Patris & Filij & Spiritus sancti: quia omnia in tali nomine facere debemus: vt habetur Coloss. 3. Et ideo si non exprimatur actus baptismi vel per modum nostrum, vel per modum Græcorum, non perficitur sacramentum, secundum illam Dec. Alex. 111. Si quis puerum ter in aqua immerserit in nomine Patris & Filij Spiritus sancti, amen: & non dixerit, Ego te baptizo in nomine Patris & Filij & Spiritus sancti amen, non est puer baptizatus.

¶Ad tertium dicendum, quòd verba quæ proferuntur in formis sacramentorum, non pronuntiantur solùm causa significandi, sed etiam causa efficiendi, inquantum habent efficaciam ab illo verbo, per quod facta sunt omnia. Et ideo conuenienter diriguntur non solùm ad homines non intelligentes, sed etiam ad creaturas insensibiles, vt cùm dicitur, Exorcizo te creatura salis.

¶Ad quartum dicendum, quòd plures simul non possunt vnum baptizare: quia actus multiplicatur secundum multiplicationem agentium, si perfectè ab vnoquoque agatur. Et sic si conuenirent duo, quorum vnus esset mutus, qui non posset proferre verba, & alius carens manibus, qui non posset exercere actum: non possent ambo simul baptizare, vno dicente verba, & alio exercente actum. Possunt autem (si necessitas exigit) plures simul baptizari: quia nullus eorum reciperet nisi vnum baptismum. Sed tunc oportebit dicere, Ego baptizo vos. Nec erit mutatio formę: quia vos nihil aliud est, quàm te, & te. Quod autem dicitur, nos, non est idem dicere, quod ego & ego, sed ego & tu, & sic iam mutaretur forma. Similiter autem mutaretur si diceretur, ego baptizo me. Et ideo nullus potest baptizare seipsum: propter quod & Christus à Ioanne voluit baptizari: vt dicitur extrà de baptismo & eius effectu. c. debitum.

¶Ad quintum dicendum, quòd passio Christi, etsi sit principalis causa respectu ministri, est tamen causa instrumentalis respectu sanctæ Trinitatis. Et ideo potius cōmemoratur Trinitas, quàm passio Christi.

¶Ad sextum dicendum, quòd etsi sint tria nomina personalia trium personarum: est tamen nomen vnum essentiale. Virtus autem diuina quæ operatur in baptismo, ad essentiam pertinet: & ideo dicitur, in nomine, & non, in nominibus.

¶Ad septimum dicendum, quòd sicut aqua sumitur ad baptismum: quia eius vsus est cōmunior ad abluendum: ita ad significandum tres personas, in forma baptismi assumitur illa nomina, quibus cōmunius consueuerūt nominari personæ in illa lingua. Nec in alijs nominibus perficitur sacramentum.

¶Ad rationem autem obiectionis in oppositum quòd Pater significat personam: Genitor vero additionem notionalem: facilè responderi potest, quòd hoc falsificando, quòd Pater non solùm significat personam, sed etiam Genitorem. Quamuis enim Pater significet personam plus quàm Genitor, non tamen sequitur quòd significet personam plus quàm Genitor, quia Genitor non significat personam, sed Genitorem. Et similiter Genitor significat personam in concreto: & similiter Genitor personam in concreto, concretum autem importat generationem actiuam. Et ideo cum virobique sit persona in Patre & in Trinitate, & quandoque Pater & Genitor formaliter ex parte rei identificentur, & relationes paternitatis, & generationis actiuæ. Dicitur secundò, quòd manifestum est quòd nō esset locus rationi: & tamen constat, quòd valuit significatum ex vi nominis. Et similiter si quis diceret, In nomine Patris & filij & Spiritus paracleti, procul dubio omnium iudicio, peruersè esset sacramentum vtens indicio, verum esset baptizatus: & tamen constat variari ex vi nominis significatum. Vnde Salustrator instituens formam baptismi, in nomine Patris & Filij & Spiritus sancti, non est intelligendum ad arctandā virtutem formæ ad formalia significata ex vi nominum per hæc nomina: sed ad significata illa, ad quæ significanda hæc nomina accommodata sunt.

¶Ad rationem autem ad latam in oppositum quòd Pater significat personam: Genitor vero additionem notionalem: facilè responderi potest, quòd hoc falsificando, quòd Pater non solùm significat personam, sed etiam Genitorem. Quamuis enim Pater significet personam plus quàm Genitor, quia Genitor non significat personam, sed Genitorem. Et similiter Genitor significat personam in concreto: & similiter Genitor personam in concreto, concretum autem importat generationem actiuam. Et ideo cum virobique sit persona in Patre & in Trinitate, & quandoque Pater & Genitor formaliter ex parte rei identificentur, & relationes paternitatis, & generationis actiuæ. Dicitur secundò, quòd manifestum est quòd nō esset locus rationi: & tamen constat, quòd valuit significatum ex vi nominis. Et similiter si quis diceret, In nomine Patris & filij & Spiritus paracleti, procul dubio omnium iudicio, peruersè esset sacramentum vtens indicio, verum esset baptizatus: & tamen constat variari ex vi nominis significatum. Vnde Salustrator instituens formam baptismi, in nomine Patris & Filij & Spiritus sancti, non est intelligendum ad arctandā virtutem formæ ad formalia significata ex vi nominum per hæc nomina: sed ad significata illa, ad quæ significanda hæc nomina accommodata sunt.

¶Ad rationem autem ad latam in oppositum quòd Pater significat personam: Genitor vero additionem notionalem: facilè responderi potest, quòd hoc falsificando, quòd Pater non solùm significat personam, sed etiam Genitorem. Quamuis enim Pater significet personam plus quàm Genitor, quia Genitor non significat personam, sed Genitorem. Et similiter Genitor significat personam in concreto: & similiter Genitor personam in concreto, concretum autem importat generationem actiuam. Et ideo cum virobique sit persona in Patre & in Trinitate, & quandoque Pater & Genitor formaliter ex parte rei identificentur, & relationes paternitatis, & generationis actiuæ. Dicitur secundò, quòd manifestum est quòd nō esset locus rationi: & tamen constat, quòd valuit significatum ex vi nominis. Et similiter si quis diceret, In nomine Patris & filij & Spiritus paracleti, procul dubio omnium iudicio, peruersè esset sacramentum vtens indicio, verum esset baptizatus: & tamen constat variari ex vi nominis significatum. Vnde Salustrator instituens formam baptismi, in nomine Patris & Filij & Spiritus sancti, non est intelligendum ad arctandā virtutem formæ ad formalia significata ex vi nominum per hæc nomina: sed ad significata illa, ad quæ significanda hæc nomina accommodata sunt.

¶Ad rationem autem ad latam in oppositum quòd Pater significat personam: Genitor vero additionem notionalem: facilè responderi potest, quòd hoc falsificando, quòd Pater non solùm significat personam, sed etiam Genitorem. Quamuis enim Pater significet personam plus quàm Genitor, quia Genitor non significat personam, sed Genitorem. Et similiter Genitor significat personam in concreto: & similiter Genitor personam in concreto, concretum autem importat generationem actiuam. Et ideo cum virobique sit persona in Patre & in Trinitate, & quandoque Pater & Genitor formaliter ex parte rei identificentur, & relationes paternitatis, & generationis actiuæ. Dicitur secundò, quòd manifestum est quòd nō esset locus rationi: & tamen constat, quòd valuit significatum ex vi nominis. Et similiter si quis diceret, In nomine Patris & filij & Spiritus paracleti, procul dubio omnium iudicio, peruersè esset sacramentum vtens indicio, verum esset baptizatus: & tamen constat variari ex vi nominis significatum. Vnde Salustrator instituens formam baptismi, in nomine Patris & Filij & Spiritus sancti, non est intelligendum ad arctandā virtutem formæ ad formalia significata ex vi nominum per hæc nomina: sed ad significata illa, ad quæ significanda hæc nomina accommodata sunt.

vsus communior enim & minus communis vsus non variat significationem nominis, vt de se patet. Si quis autem putat intelligenda hæc verba, vt sonant, dicat vt sibi placet.

¶Super Quæstionis sexagesimæsextæ Articulum sextum.

Clment. Tvrius clarus.

¶In corpore vnica est conclusio: Quicquid deest ad inuocationem plenā Trinitatis, tollit integritatem baptismi. Probatur. 1. q. tem baptismi. Probatur. 2. ad 3. tur: Sacramentum habet efficaciam ab institutione Christi: ergo si Et. 1. Co. bet efficaciam ab institutione Christi: ergo si 1 lect. 2. praetermittatur aliquid 1 Ioh. 4. eorum, quæ Christus instituit circa sacramentum, tolliret efficacia eius: ergo si prætermittatur aliquid quod nō est de substantia formæ, tollit integritatem baptismi. Et probatur hæc vltima consequentia: quia Christus instituit baptismum in nomine Patris & Filij & Spiritus sancti. Deinde excludit Autor rebōsionem dicētem quòd sufficit inuocare Trinitatem implicitè, vel quia in inuocatione vnius personæ includitur alia: vel quia recta fide intentioni inuocantur omnes personæ, quamuis totaliter non explicentur omnes. Contra hæc responsionē arguit Autor quia sacramentum sicut constat ex materia sensibili, ita debet constare ex forma sensibiliter: per hoc nec intellectus cointelligens in vna persona aliam, nec fides recta de omnibus personis suppler defectum formę sensibilis. Et confirmatur ex baptismo Christi: quoniā ibi tres personæ in forma sensibili apparuerunt.

Aucto. ¶Aduerte hic, hæc Autoris verba directè excludere responsiones sumptas ex tertio capitulo libri primi Ambrosij de Spiritu sancto, relatā à Magistro sententiarum distinct. 4.

Aucto. ¶Aduerte secundò, tradari hic duas quæstiones tanquam vnam: altera siquidem quæstio est, an baptismus in quo omittitur inuocatio alicuius personæ Trinitatis, sit verus. Altera verò quæstio est, an baptismus celebratus in nomine Christi, sit verus. Et Magister quidem sententiarum separatim eas tractat, Autor verò coniunctim: vt hic patet. Ille non idem de vtraque quæstione iudicium habet, iste idem sentit de vtraque eadem ratione: puta quia Christus nomen vnius personæ est. Et propterea non directè in litera respondit quæsito, puta baptismus in nomine Christi non potest dari, sed vniuersalem negatiuam pro responsione dedit, scilicet non potest baptismus dari omisso quocunque ad plenam inuocationem Trinitatis requisito.

¶Circa has quæstiones dubia adhuc sententia pendere videtur, si rationem sequimur: si autem autoritati insistimus, altera pro determinata ab Ecclesia habebitur. Et autem tanquam dubia tenetur. Quæstio siquidem ista, an omissio nominis trium personarum tollat veritatem baptismi, determinata fuit à Zacharia Papa, de consecr. distin. 4. cap. insymodo, pro parte affirmatiua, scilicet quòd omissio talis tollit veritatem baptismi. Quamuis fortè glossa possit à defensoribus doctrinæ quam videtur insinuare Ambrosius propter rationem: subiungitur enim ibidem ab ipso Papa. Altera autem quæstio de baptismo in nomine Christi, an valeat, determinata inuenitur à Nicolao Papa. ibi. Verūm non obstante hac determinatione, doctores multi tenēt partem negatiuam. De quorum numero sunt Autor, Durandus. & Petrus de Palude. Multi autem dubiam quæstionem relinquunt, de quorum numero sunt Scotus & Richardus.

¶Num baptismus in nomine Christi valeat.

¶Videmus autem non inconueniens fore, si fundamenta partium discutiantur, vt veritas elucēat. Quòd enim baptismus in nomine Christi non valeat probatur primò tertio ratione in litera posita: scilicet quia forma debet esse sensibilis. Probatur deindè: Prima professio fidei debet esse integra sine actu interiori, ita actu exteriori. Et hæc ratio sumpta videtur ex Zacharia Papa vbi suprà. Probatur secundò autoritate Augustini quorum prima est Pelagij Papæ, de cōsecr. dist. 4. ca. si veterem dicentis, vt habes in litera: Altera est eiusdem Pelagij, in eadē dist. in cap. Euangelica. Multi sunt qui in nomine solùmodo Christi se asserunt baptizare: Euangelicus verò præceptum ipsō Deo & Domino saluatore nostro Iesu Christo dicente & tradente nos admoneat, in nomine Trinitatis baptisma vnicuique tribuere. Tertia demum est omnium dicētium, nomen vnius personæ tantùm non sufficere ad baptisma. Christus enim Filij tantum personam significat.

¶Apparet autem, nec autoritates, nec rationes has conuincere intellectū. Institutio siquidem Christi, in nomine Patris & Filij & Spiritus sancti, non intelligitur quo ad has voces: sed quoad significata illarum. Et quum dupliciter possit eatum significatum inueniri, scilicet implicitè vel explicitè & Christus neutrum tenuerit modū, satis institutio eius saluatur, si omnes personæ diuinæ inuocantur per nomen seu nomina implicitè vel explicitè. Et si respondeatur, quòd Christus determinauit formam baptismi ad vnum modum, scilicet ad explicitè diuinas personas significantia nomina, dicendo, In nomine Patris & Filij & Spiritus sancti (quoniā hæc illas personas explicitè significant) responsio hæc falsum dicit: quoniam manifestè constat, quòd nec Pater significat diuinum Patrem, sed Patrem absolutè: nec Filius significat diuinum Filium, sed Filij absolutè. Vnde nisi ad implicitum significatum recurratur, forma ipsa instituta à Christo, non significat ex vi nominum diuinas personas. Propter quod potest hinc sumi confirmatio propositi, assumendo quòd tunc Saluatoris institutionē seu forma baptismi significat personas diuinas implicitè, & in confuso, & in potentia: sicut animal significat hominem in confuso, implicitè, & in potentia. ergo nō minus saluatur integra baptismi forma, si per vnum quàm per multa nomina significetur implicitè diuinæ personæ: per accidēs enim est vnitas vel pluralitas vocū. Quod ex eo patet, q̄ si vnum nomen significaret explicitè omnes diuinas personas, omnes fatererentur illud sufficere ad formā baptismi. Ex quo etiā Saluator nō alligauit formā baptismi ad determinatas voces, sed ad determinata significata per voces, & modum significandi implicitè, sufficere docuit exprimendo nomina, quæ non nisi implicitè diuinas significant personas. Satis nobile persuasum esse debet, non exigi ad formam baptismi, quòd diuinæ personæ explicitè significentur. Asi quis diceret, nomina hæc, scilicet Pater, & Filius, & Spiritus sanctus, ex vi nominum non nisi implicitè significare diuinas personas, vt arguebo dictum esse, accommodatione tamen Christiani vsus explicitè & actu significant diuinas personas: aduertat diligenter sic dicens, Christum dominum instituisse baptismi formam sub dictis nominibus ante institutionē Christiani vsus accōmodationem: & perspicias hinc, quòd stando in autoritate formæ instituæ à Christo, prout ab ipso instituta est, personæ diuinæ non significantur per formam baptismi, nisi implicitè, & in potentia, & in confuso, quod est inconueniens. Apparet enim Saluatorem reliquisse applicationem horum nominum ad diuinas personas, fidei & intentioni Ecclesiæ, quæ in quolibet ministro saluatur, dū intendit dicere & facere quod credit & facit Ecclesia. Par autem ratio est de intentione & fide Ecclesiæ, si per æquipollentia nomina, aut per æquipollens nomen diuinæ personæ implicitè significentur: vt accidit in proposito in hoc nomine, Christus: significat enim implicitè totam Trinitatem, vt Ambrosius declarauit.

¶Ad rationem autem primam sumptam ex litera, dicitur concedendo formam baptismi debere esse sensibilem, nec à sensibilitate formæ declinare baptismum in nomine Christi: nam ly Christus sensibilis vox est. Sed ex sensibilitate formæ, non sequitur, debere esse tot voces distinctas, quot sunt personæ diuinæ, aut tot explicitas significationes. integritas enim sensibilis formæ non plus exigit, quàm quòd sensibili voce significentur tres personæ diuinæ: verum autem implicitè vel explicitè, hoc magis spectare videtur ad intellectum quàm ad sensum. Quod ex eo patet, q̄ differentia inter distinctionem & diffinitum ad intellectum spectat: & constat differre ea penes implicitè vel explicitè idem significare. Vnde sicut loco diffinitionis licet ponere diffinitum, & econtra absque mutatione significati: ita nominum explicitè significantium diuinas personas, licet ponere nomen implicitè significans eadem.

¶Ad secundam verò rationem sumptam ex Zacharia, dicitur concedendo, congruum quidem esse, vt in prima professione fidei explicitè fiat Trinitatis professio intus & extra: sed nulla apparet ratio cogens ad huiusmodi ex-

Universidad de Deusto
Biblioteca

plicitam professionem vocalem. Quod ex eo cognosci potest, quòd si in prima professione fidei exigeretur vocalis professio principaliter creditorum explicita, exigeretur quoque vitæ professionem Trinitatis professio Incarnationis; quoniam Christianus non est qui mysterium incarnationis non profitetur; nec hoc est de secundario, sed de principalissimis creditis, quamobrem ex huiusmodi professionibus non trahitur necessariò argumentum. Et propterea verba Zachariæ Papæ de non consentiente integrè Trinitatem, intelligenda sunt absolutè (hoc est implicitè vel explicitè) quo ad vocem: vt ex eo patet, quòd vacuum à divina gratia talem dicit.

¶ Ad autoritatē autem Pelagij, dicitur quòd non est contra baptismum in nomine Christi, sed contra baptismum in nomine Domini. Aliud enim est baptizare in nomine Christi, & aliud baptizare in nomine Domini. Nam in nomine Christi significantur omnes personæ diuinæ: in nomine autem Domini, neque quam.

¶ Ad secundam eiusdem autoritatem, dicitur (vt etiam glossa ibidem notat) quod Pelagius irritauit baptismum in nomine Domini, & non irritauit baptismum in nomine Christi: quamuis baptismum in nomine Patris & Filij & Spiritus sancti, illi præterire, euangelica auctoritate.

¶ Ad autoritates demū contra omittentes vnius personæ nomen, respondetur, quòd non est eadem ratio de nomine Christi: quoniam in Christi nomine omnes personæ importantur, nullaque omittitur.

¶ Hæc dixerim pro discussione opinionis dicentis, baptismum in nomine Christi datū verum non esse.

¶ Nunc oppositæ opinionis fundamenta discutiamus. Fūdatur itaque opinio hæc in primis super gestis Apostolorum, quoniam ipsi baptizabant in nomine Iesu Christi: vt patet in Actibus Apostolorum. Deinde super vita alicuius partis Ecclesiæ: multi enim tempore Pelagij Papæ baptizabant in nomine Christi, vt patet in allegato capitulo, & tamen non fuit irritatus talis baptismus, sicut baptismus in nomine Domini.

Annot. ¶ Ita quòd bene hic est notandum, quòd Pelagius scribens ad Gaudentium Episcopū, nō minuit duorū baptismatum, scilicet in nomine Domini, & in nomine Christi: & primū irritum dicit, secundum non. Nec ex hoc processit, quoniam tam caute Pontifex fuit circa hoc, vt primum irritauerit, etiam incertus de facto: secundum autem affirmat fieri à multis: & propterea illum irritare magis debuit, si verus non fuisset.

¶ Tertiò autoritate Nicolai Papæ, hoc expressè docentis in prius allegato capitulo.

¶ Quartò super autoritate beati Ambrosij in loco allegato.

¶ Nec obstat glossa quæ datur ad Actus Apostolorum, de speciali dispensatione Spiritus sancti: quoniam glossa hæc, nec ex sacra Scriptura, nec ab Apostolica sede autoritatem habet. Imò contra determinationem factam à Nicolao Papa tendit: dum Nicolaus baptizatos tempore suo in nomine Christi vere baptizatos indicauit, autoritate vsus Apostolorum, & beati Ambrosij. Quum enim Nicolaus primus fuerit plusquam octingentis annis post Christum, dispensatio facta Apostolis iam cessabat, & Pontifex proinde erasset. Intellexit ergo sanctus Pontifex Apostolos non ex dispensatione, sed ex autoritate ordinaria baptizasse in nomine Christi. Vnde & rationem assignat ex idēitate significati per Christi nomen, & per formā euangelicam. Quam eandem rationem quia sanctus prædixit Ambrosius, manifestè excludunt glossæ, quæ dant Ambrosium absolutè loquutum: vt patet in inuentis capitulum illud.

¶ Concludendo igitur, & cum Magistro sent. Apostolica gesta autoritatēq; Ambrosij ac Apostolicæ sedis, cum vsu prædicto multorum præferendo posteriorib⁹ doctoribus, qui cætera torrentem sui rempotis non ausi sunt opponere, dicimus & baptismus in nomine Christi fi fiat, verus est baptismus. Suffragantibusque ad hoc superius deducta ratio de sufficientia implicitæ significationis. Et confirmatur hoc, credo, nostra autoritate sedis Apostolicæ, si casus accideret: quoniam præcessorum suorum vestigiis inhærendo, Romanus Pontifex iudicaret de ecclesiasticis sacramentis. Et eo amplius, quòd Nicolaus primus magnæ extitit sanctitatis.

¶ Et quoniam ratio de implicita significatione ad similia ducit, ideo nullam ego video ambiguitatis rationem, si quis aliquem baptizaret in hac forma, videlicet, Ego te baptizo in nomine sanctæ Trinitatis: perfectum enim est baptisma, non minus quàm in nomine Christi: significatque implicitè omnes diuinas personas, quarum earū nunquam solum modo explicet: numerus enim ibi est idem quod res numerata.

¶ *Super Quæstionis sexagesimæsextæ Articulum septimum.*

IN titulo simitur immersio, vt distinguitur contra aspersionem & effusionem.

¶ In corpore vna conclusio est: immersio nō est de necessitate baptismi. Probatur: Abluto corporis fieri potest per aquam, non tamen per modum immersionis, sed etiam per modum aspersionis vel effusionis: ergo immersio non est de necessitate baptismi. Probatur consequentia: quia in baptismo assumitur aqua ad abluendum corpus. Quod autem probatur: quia significat sic ablutionem interiorem à peccatis. Procedit cum multis autoritatibus & adiunctis ad bonitatem doctrinæ, quia satis patet ex litera, pertranseo.

¶ *Super Quæstionis sexagesimæsextæ Articulum octauum.*

TItulus clarus est.

In corpore articuli duo sunt. primò respondet quæsito, quantum ad necessitatem

cessitatem sacramenti, secundò respondet quæsito, quantum ad necessitatem mandati ecclesiastici.

¶ Quo ad primum vnica conclusio est: Vtrumque licitè fieri potest, scilicet & semel & ter immergere. Probatur tripliciter. Primò ratione: Ad baptismum per se requiritur ablutio, per accidens autem modus ablutionis: ergo. Secundò autoritate Gregorij. Tertio ex significatione tam vnicæ quàm trinæ immersionis.

¶ Quo ad secundum, vbi sancta pœnitentia & mutata Ecclesiæ institutio diuersis exemplis diuersis ex causis: & tandem infert, grauiter peccare, qui nūc non seruant trinam immersionem. Vbi scito, quòd licet hodie qui baptizantur, in fontibus immergantur, & fortè ter: bi tamen *Annot.* qui baptizantur in domibus, per modum effusionis baptizantur. Et propterea nullum peccatum committere videntur, quia ter nō immergunt, quum nec semel immergant absque peccato.

¶ *Nam trina immersione intenta, si vna omittatur, sit verus baptismus.*

Quæstio. ¶ In responsione ad tertium, dubium occurrit. *Lumar. do.* an trina immersione intenta à ministro, si aliqua omittatur, sit verus baptismus. Et est ratio dubij, quoniam si trina immersio intenditur, baptismus non perficitur in prima immersione: vt Autor explicat in art. 4. tertiæ distinct. quarti senten. Huius autem oppositum videtur ex eo, quòd huiusmodi intentio ministri non addit necessitatē nouæ immersionis post primam.

¶ Ad hoc dicitur, quòd quia intentio ministri fundatur super vnu Ecclesiæ, eadem est intentio ministri intendentis exercere trinam immersionem, & Ecclesiæ instituentis illam: contrariatur autem quòd Ecclesia instituit trinam immersionem non vt substantiale sacramēti, sed vt cæremoniale eluctis, quoniam non nisi ad significandum vel Trinitatem personarum, vel triduum sepulturæ, illam instituit. intentio ergo ministri ad trinam immersionem fertur, non vt ad rem necessariam sacramento, sed vt ad cæremoniam eiusdem. omissio autem cæremoniæ non tollit veritatem baptismi. Et propterea si ex incuria aut casu alio minister intendens trinam immersionem, perficiat proferte verba formæ autē secundam aut tertiam immersionem, baptismus perfectus est, & quæ nō est facta immersio duranibus verbis, supersluè posit verba adderetur: quoniam non esset amplius baptismi pars.

¶ Ad obiectionem autem inductam, dicitur quòd intelliguntur verba Autoris de vnica immersione sub ratione partis. In casu autē nostro, scilicet quo verba præuenirent secundam immersionē, vnica immersio ex ipsa separatione ab aliis immersionibus, haberet rationem totius. Quod vt melius intelligas, aduerte ablutionē esse quoddam totū successiuum, & integrari ex partibus successiuis & contiuis, successiuis quidem omnibus: continuis verò quibusdam, quibusdam omnibus. Nam quælibet ablutio per immersionem in tempore fit: & per partes successiuas ac continuas immersiones, & rursus quælibet trium immersionum inter se differentarum, pars est vnius ablutionis, quam baptismum vocamus. Quo fit, vt quia totum successiuum ex qualibet sui parte tollitur (est enim dies, quæcunq; hora diei fit: & similiter mouetur aliquis, in qua cunq; motus parte inuenitur) ex quacunq; immersione, imò ex quacunq; immersionis parte sufficiente, ad ablutionem, ablutio infertur, ac per hoc baptismus, si in totiur rationem transeat, habent enim vnius immersionis partes, & singulæ immersiones partium rationē, dum in suo toto sumūtur, & sola separatio ab aliis partibus, illi vel illis rationē totius largitur: vt accidit in diuisione cōtinui permanētis. Ministro ergo intendēte trinam immersionem, quanūis imersiones tres earū partes habent rationem partium baptismi ex parte materiæ, hoc est ablutionis, non perficitur baptismus. Sed si pars aliqua tollitur rationem totī ex hoc, quòd in ea finiretur prolatio formæ, vndecunque hoc accidat: ablutio baptismalis perfecta est. Peccat tamē minister, quæcunq; secundam aut tertiam immersionem prolationē verborum integrat. antequam omittens aliquā immersionem.

4. dist. 6. q. 2. art. 1. q. 1.

Et 4. cō sexagesimæsexta Articulum nonum.

¶ *Super Quæstionis sexagesimæsexta Articulum octauum.*

IN titulo tam huius, quàm trium sequentium articulorum & similiter in omnibus his quæ in illis occurrunt, nihil aliud scribendum occurrit, nisi quòd Scotus in 4. sent. dist. 6. duas rationes in litera noui articuli, scilicet secundam & tertiam

Et 3. Eph.

Annot.

Clem.

Universidad de Deusto
Biblioteca

tiam, sequit. Secundam quidem. Quia in morte Christi baptizati sumus, dicit non concludere: quia pœnitentia virtutem quoq; habet à passione Christi, & tamen est iterabilis. Tertiam verò, Quia imprimit characterem indelebilem, dicit probare per inmanifestius: quoniam à principio institutionis baptismi manifestū fuit quòd non licuit iterare ipsum, & character erat occultus.

¶Ad primum horum dicitur, quòd vis rationis cōsistit in repræsentatione (quia scilicet in baptismo repræsentatur mors Christi) & nō in efficacia virtutis à passione Christi, vt arguens refert. Vnde argumentum nihil obstat: quoniam pœnitētia nō assimilat hominē Christo mortuo: sed baptismus consepelit eus Christo mortuo hominem, qui baptizatur.

¶Ad secundum dicitur, quòd si Autor reprehendendus est, oportet quoque reprehendere synodum Florentinum sub Eugenio IIII. dicētem, Tria sunt, baptismus, confirmatio, & ordo, quæ characterē, id est, spirituale signū, imprimunt in anima indelebile: vnde ineadem persona non reiterātur. Licet ergo ex posterius manifestis rationem reddere eorū quæ prius tepore nota fuerint: de multis enim conclusionibus notis apud priscos, posteriores adinuenerunt propter quid.

baptismo Ioannis. ergo multò fortius illi qui sunt baptizati ab hæreticis vel peccatoribus, sunt rebaptizandi.

¶Præterea, In Niceno concilio statutum est, Si quis confugerit ad Ecclesiam catholicam de Paulianistis & Cataphrygis, rebaptizari eos omnino debere. Videtur autem esse eadem ratio de alijs hæreticis. Ergo baptizati ab hæreticis, debent rebaptizari.

¶Præterea, Eucharistia est perfectius sacramentum quàm baptismus: vt suprà dictum est. Sed sacramentum Eucharistiæ iteratur. Ergo videtur quòd multò magis baptismus possit iterari.

¶SED CONTRA est quod dicitur Ephes. 4. Vna fides, vnum baptisma.

CONCLVSIO.

¶Cum baptismus sit quædam animæ spiritualis regeneratio, qua configuramur morti Christi, in remedium originalis criminis adhibitur, nullo modo iterari potest.

¶RESPONDEO dicendum, quòd baptismus iterari nō potest. primò quidem, quia baptismus est quædam spiritualis regeneratio: prout scilicet aliquis moritur vt veteri vitæ, & incipit nouā vitam agere. Vnde dicitur Ioan. 3. Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu sancto, non potest introire in regnum Dei. Vnius autem non est nisi vna regeneratio: & ideo non potest baptismus iterari, sicut nec carnalis generatio. Vnde Augustin. dicit super illud Ioan. 3. Nunquid potest in ventrem matris suæ iterato introire, & renasci? Sic tu, inquit, intellige natiuitatem Spiritus, quomodo intellexit Nicodemus natiuitatem carnis: quomodo enim vterus non potest repeti, sic nec baptismus. Secundò, quia in morte Christi baptizamur, per quam morimur peccato, & resurgimus in nouitatem vitæ: Christus autem semel tantum mortuus est: & ideo baptismus iterari non debet. propter quod Heb. 6. contra quosdam rebaptizari volentes dicitur, Rursus crucifigentes sibimet ipsis filium Dei. vbi glossa dicit, Vna Christi mors vnum baptisma consecrauit. Tertiò, quia baptismus imprimit characterem, qui est indelebilis, & cum quadam consecratione datur. vnde sicut aliæ consecrationes non iterantur in Ecclesia, ita nec baptismus. Et hoc est quod Augustin. dicit in 1. contra Epistolam Parmeniani, quòd character militaris non repetitur, & quòd non minus hæret sacramentum Christi, quàm corporalis hæc nota, cùm videamus nec apostatas carere baptismate, quibus vtique per pœnitentiā redeuntibus, non restituitur. Quartò, quia baptismus principaliter datur contra originale peccatum: & ideo sicut originale peccatū non iteratur, ita etiam nec baptismus iteratur: quia, vt dicitur Roman. 5. Sicut per vnius delictū, in omnes homines in condemnationem, sic per vnius iustitiam, in omnes homines in iustificationem vitæ.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd baptismus operatur in virtute passionis Christi: sicut suprà dictum est. Et ideo sicut peccata sequentia virtutem passionis Christi non auferūtur, ita etiam non auferunt baptismum, vt necesse sit ipsum iterari. Sed pœnitentia superueniente, tollitur peccatum, quod impediebat effectum baptismi.

¶Ad secundum dicendum, quòd sicut Augustin. dicit super illud Ioan. primo, Sed ego nesciebam eum. Ecce post Ioannem baptizatum est, post homicidam non est baptizatum: quia Ioannes dedit baptismum suum, homicida dedit baptismum Christi: quod sacramentum tam sanctum est, vt nec homicida ministrante polluatur.

¶Ad tertium dicendum, quòd Pauliani & Cataphrygæ non baptizabant in nomine Trinitatis. Vnde Gregor. dicit scribens *Quirino Episcopo, Hi hæretici qui in Trinitatis nomine minimè baptizant: sicut sunt Bonosiani & Cataphrygæ (qui scilicet idem sentiebāt cum Paulianis: quia & illi Christum Deum non credunt, existimantes, ipsum scilicet esse purum hominem: & isti, scilicet Cataphrygæ, spiritum, scilicet peruersō sensu esse purum hominem montanum, scilicet credunt) tales cùm ad sanctam Ecclesiam veniunt, baptizentur: baptisma non fuit, quod in errore positi, sanctæ Trinitatis nomine minimè perceperunt. Sed (sicut in regulis Ecclesiasticis dicitur) Si qui apud illos hæreticos baptizati sunt, qui in sanctæ Trinitatis confessione baptizabant, & veniunt ad catholicam fidem, recipiantur vt Baptizati.

*Aug. Quirino Epi. Quirin.

¶Ad quartum dicendū, quòd sicut dicit Decre. Alexādri III. De quibus dubium est an baptizati fuerint, baptizetur his verbis præmissis. Si baptizatus es, ego nō te baptizo: sed si nondum baptizatus es, ego te baptizo, &c. Non enim videtur iterari quod nescitur esse factum.

¶Ad quintum dicendum, quòd vtrunque sacramentum, scilicet baptismi & Eucharistiæ est representatiuum Dominicæ mortis & passionis: aliter tamen & aliter. Nam in baptismo commemoratur mors Christi, inquantum homo Christo commoritur, & in nouam vitam regeneratur. Sed in sacramento Eucharistiæ commemoratur mors Christi, inquantum ipse Christus passus exhibetur nobis, quasi paschale conuiuium: secundum illud primæ Corinth. 5. Pascha nostrum immolatus est Christus: itaque epulemur. Et quia homo semel nascitur, multotiens autem cibatur: semel tantum datur baptismus, multotiens autem Eucharistia.

ARTICVLVS X.

¶Vtrum ritus, quo Ecclesia in baptizando vtitur, sit conueniens.

AD DECIMVM sic proceditur. Videtur quòd non sit conueniens ritus, quo Ecclesia vtitur in baptizando. Vt enim dicit Chry. nūquam aquæ baptismi purgare peccata credentium possent, nisi tactu Dominici corporis sanctificatæ fuissent. Hoc autem factum fuit in baptismo Christi, qui celebratur in festo Epiphaniæ. Ergo magis deberet celebrari solennis baptismus in festo Epiphaniæ, quàm in vigilia Paschę, & in vigilia Pentecostes.

¶Præterea, Ad idem sacramentum non videtur pertinere diuersarum materiarum vsus. Sed ad baptismum pertinet ablutio aquæ. Inconuenienter igitur ille qui baptizatur, bis inungitur oleo sancto. primùm in pectore, deinde inter scapulas, & tertiò chrismate in vertice.

¶Præterea, In Christo Iesu non est masculus & fœmina, Barbarus & Scytha, & eadem ratione nec aliquæ aliæ huiusmodi differentiæ. Multò igitur minus diuersitas vestium aliquid operatur in fide Christi. Inconuenienter igitur baptizatis traditur candida vestis.

¶Præterea, Sine huiusmodi obseruantijs potest baptismus celebrari. Hæc igitur quæ dicta sunt, videntur esse superflua, & ita inconuenienter ab Ecclesia institura esse in ritu baptismi.

¶SED CONTRA est, quòd Ecclesia regitur Spiritu sancto, qui nihil inordinatum operatur.

CONCLVSIO.

¶Quæcunque seruat Ecclesia in baptizando, præter illa quæ necessariò ad sacramentum requiruntur, sunt conuenienter instituta.

¶RESPONDEO dicendum, quòd in sacramento baptismi aliquid agitur quod est de necessitate sacramenti, & aliquid est quod ad quandam solennitatē sacramenti pertinet. De necessitate quidem sacramenti est forma, quæ designat principalem causam sacramenti: & minister, qui est causa instrumentalis: & vsus materiæ, scilicet ablutio in aqua, quæ designat principalem sacramenti effectum. Cætera verò omnia, quæ in ritu baptizandi obseruat Ecclesia, magis pertinent ad quādam solennitatem sacramenti. Quæ quidem adhibentur sacramento propter tria. primò quidem ad excitandam deuotionem fidelium, & reuerentiam ad sacramentum. Si enim simpliciter fieret ablutio in aqua, absque solennitate, de facili ab aliquibus æstimaretur, quasi quædam communis ablutio. Secundò ad fidelium instructionem. Simplices enim, qui literis non eruditur, & oportet erudire per aliqua sensibilia signa: puta per picturas, & aliqua huiusmodi. Et per hunc modum per ea, quæ

quæ in sacramentis aguntur, vel instituuntur, vel solicitantur ad quærendum de his quæ per sensibilia signa significantur. Et ideo quia præter principalem sacramenti effectum, oportet quædam alia scire circa baptismum, conueniens fuit, vt etiam quibusdam exterioribus signis repræsentarentur. Tertiò, quia per orationes & benedictiones & alia huiusmodi, cohibetur vis dæmonis ab impedimento sacramentalis effectus.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd Christus in Epiphania baptizatus est baptismo Ioannis: vt suprà dictum est. Quo quidem baptismo non baptizantur fideles: sed potius baptismo Christi. Qui quidem habet efficaciam ex passione Christi (secundum illud Rom. 6. Quicunque baptizati sumus in Christo Iesu, in morte ipsius baptizati sumus) & ex Spiritu sancto: secundum illud Ioannis 3. Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu sancto, &c. & ideo solennis baptismus agitur in Ecclesia, & in vigilia Paschæ, quando fit commemoratio Dominicæ sepulturæ & resurrectionis eiusdem (propter quod & Dominus post resurrectionem, præceptum de baptismo discipulis dedit, vt habetur Matthæ. vltim.) & in vigilia Pentecostes quando incipit celebrari solennitas Spiritus sancti. Vnde & Apostoli leguntur ipso die Pentecostes, quo Spiritum sanctum receperant, tria millia hominum baptizasse.

¶Ad secundum dicendum, quòd vsus aquæ adhibetur in baptismo quasi pertinens ad substantiam sacramenti: sed vsus olei vel Chrismatis adhibetur ad quandam solemnitatem. nam primo baptizandus inungitur oleo sancto, & in pectore & in scapulis, quasi athleta Dei: vt Ambr. dicit in lib. de sacramentis: Sicut pugiles inungi consueuerunt. Vnde sicut Innocent. dicit in quadam Decret. de sacra vnctione, Baptizandus in pectore inungitur, vt per Spiritus sancti donum errorem abiiciat & ignorantiam: & fidem rectam suscipiat, quia initus ex fide vitat. Inter scapulas autem inungitur, vt per Spiritus sancti gratiam excutiat negligentiam, & torporem, & bonam operationem exerceat, quia fides sine operibus mortua est: vt per fidei sacramentum, sit munditia cogitationum in pectore & fortitudo laborum in scapulis. Post baptismum verò (vt Rabanus dicit) statim signatur in cerebro à presbytero cum sacro chrismate, sequente simul & oratione, vt Christi regni particeps fiat, & à Christo Christianus possit vocari. Vel sicut Ambro. dicit, Vnguentum super caput effunditur, quia sapientis sensus in capite eius: vt scilicet sit paratus omni petenti, de fide reddere rationem.

¶Ad tertium dicendum, quòd vestis illa candida traditur baptizato, non quidem ea ratione quòd non liceat ei alijs vestibus vti: sed in signum * gloriæ resurrectionis, ad quam homines per baptismum regenerantur, & ad significandam puritatem vitæ, quam debet post baptismum obseruare: secundum illud Rom. 6. In nouitate vitæ ambulemus.

*Alias, Quia ipsa.

¶Ad quartum dicendum, quòd ea quæ pertinent ad solennitatem sacramenti, etsi non sint de necessitate sacramenti: non tamen sunt superflua, quia sunt ad bene esse sacramenti, vt dictum est.

ARTICVLVS XI.

¶Vtrum conuenienter describantur tria baptismata.

AD VNDECIMVM sic proceditur. Videtur quòd inconuenienter describantur tria baptismata, scilicet aquæ, sanguinis, & flaminis, scilicet Spiritus sancti. Quia Apostolus dicit Ephe. 4. Vna fides, vnum baptisma. Sed non est nisi vna fides. Ergo non debent poni tria baptismata.

¶Præterea, Baptismus est quoddam sacramentum, vt ex suprà dictis patet. Sed solus baptismus aquæ, est sacramentum. Ergo non debent poni alia duo baptismata.

¶Præterea, Damascen. in 4. lib. determinat plura alia genera baptismatum. Non ergo debent poni solùm tria baptismata.

¶SED CONTRA est quod super illud Hebr. 6. Baptismatum doctrinæ, dicit glossa. Pluraliter dicit: quia est baptismus aquæ, pœnitentiæ, & sanguinis.

CONCLVSIO.

¶Cùm homo possit non modo per baptismi aquam sanctificari, sed per Christi sanguinem, conformando se Christi passioni, mala sustinendo, & per virtutem Spiritus sancti interius operantem, tria sunt in scripturis baptismata, baptismus aquæ, sanguinis, & flaminis.

¶RESPONDEO dicendum, quòd (sicut suprà dictum est) baptismus aquæ efficaciam habet à passione Christi, cui aliquis configuratur per baptismum) & vlterius sicut à prima causa à Spiritu sancto. Licet autem effectus dependeat à prima causa, causa tamen superexcedit effectum, nec dependet ab effectu. Et ideo præter baptismum aquæ, potest aliquis consequi sacramenti effectum ex passione Christi, inquantum quis ei conformatur, pro Christo patiendo. Vnde dicitur Apocalyp. 7. Hi sunt qui venerunt ex magna tribulatione: & lauerunt stolas suas, & dealbauerunt eas in sanguine agni. Eadem etiam ratione aliquis per virtutem Spiritus sancti consequitur effectum baptismi: non solùm sine baptismo aquæ, sed etiam sine baptismo sanguinis: inquantum scilicet alicuius cor per Spiritum sanctum mouetur ad credendum, & diligendum Deum, & pœnitendum de peccatis. vnde etiam dicitur baptismus pœnitentiæ. Et de hoc dicitur Isa. 4. Si abluerit Dominus sordes filiarum Sion, sanguinem Hierusalem lauerit de medio eius, in spiritu iudicij, & spiritu ardoris. Sic igitur vtrunque aliorum baptismatum nominatur baptismus, inquantum supplet vicem baptismi aquæ. Vnde dicit Augustinus in 4. libro, de Vnico baptismo paruulorum. Baptismi vicem aliquando implere passionem, de latrone illo, cui non baptizato dictum est, Hodie mecum eris in paradiso, beatus Cyprianus non leue documentum assumit: quod etiam atque etiam considerans, inuenio non tantum passionem pro nomine Christi, id quod baptismo deerat, posse supplere: sed etiam fidem, confessionemque cordis, si fortè ad celebrandum mysterium baptismi, in angustijs temporum succurri non potest.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd alia duo baptismata includuntur in baptismo aquæ: qui efficaciam habet & ex passione Christi & ex Spiritu sancto. Et ideo per hoc non tollitur vnitas baptismatis.

¶Ad secundum dicendum, quòd (sicut suprà dictum est) sacramentum habet rationem signi. Alia verò duo conueniunt cum baptismo aquæ, non quidem quantum ad rationem signi, sed quantum ad effectum baptismatis. & ideo non sunt sacramenta.

¶Ad tertium dicendum, quòd Damascen. ponit quædam baptismata figuralia: sicut diluuium, quod fuit signum nostri baptismi, quantum ad saluationem fidelium in Ecclesia, sicut tunc paucæ animæ saluæ factæ sunt in arca: vt dicitur 1. Pe. 3.

Ponit etiam transitum maris Rubri: qui significat nostrum baptisma, quantum ad liberationem à seruitute peccati. Vnde & Apostolus dicit 1. Corint. 10. quòd omnes baptizati sunt in nube & in mari. Ponit etiam ablutiones diuersas, quæ fiebant in veteri lege præfigurantes nostrum baptisma, quantum ad purgationem peccatorum. Ponit etiam baptismum Ioannis, qui fuit præparatorius ad nostrum baptisma.

ARTICVLVS XII.

¶Vtrum baptismus sanguinis sit potissimus inter alia baptismata.

AD DVODECIMVM sic proceditur. Videtur quòd baptismus sanguinis non sit potissimus inter tria prædicta baptismata. Baptismus enim aquæ imprimit characterem. Quod quidem baptismus sanguinis non facit. Ergo baptismus sanguinis non est potior, quàm baptismus aquæ.

¶Præterea, Baptismus sanguinis non valet sine baptismo flaminis, qui est per charitatem: dicitur enim 1. ad Corinth. 13. Si tradidero corpus meum ita, vt ardeam: charitatem autem non habuero, nihil mihi prodest. Sed baptismus flaminis valet sine baptismo sanguinis: non enim soli martyres saluantur. Ergo baptismus sanguinis non est potissimus.

¶Præterea, Sicut baptismus aquæ, habet efficaciam à passione Christi (cui secundum prædicta respondet baptismus sanguinis) ita passio Christi efficaciam habet à Spiritu sancto: secundum illud Hebr. 9 Sanguis Christi, qui per Spiritum sanctum obtulit semetipsum pro nobis, emundabit conscientiam nostram ab operibus mortuis, &c. Ergo baptismus flaminis potior est, quàm baptismus sanguinis. Non ergo baptismus sanguinis est potissimus.

¶SED CONTRA est quod Augustinus ad Fortunatum, loquens de comparatione baptismatum, dicit, Baptizatus confitetur fidem suam coram sacerdote, martyr coram persecutore:

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶ *Super Quæstionis sexagesimæ septi. Articulum primum.*

¶ *Num Diaconio cõueniat prædicandi & baptizandi officium.*

commẽt.

IN corpore omnia clara sunt. Dubium tamen vnum restat, quo pacto verum sit, diaconis non conuenire prædicandi & baptizandi officium, quum in diaconorum ordinatione expressè dicatur, Diaconum oportet ministrare ad altare, baptizare & prædicare: ex quo loco haberur argumentum, & contra rationem Autoris, & contra confusionem. Contra rationem quidem quia dum hic exponitur, ministerium diaconi respicere altare, apparet diaconos non nisi vt ministros se habere ad altare: sed respectu aliorum actuum (puta prædicandi & baptizandi) non potest inferri quòd ministerialiter tantum deseruiant. Contra confusionem autem, quia expressè attribuitur sibi & baptizare & prædicare.

¶ Ad hoc dicitur, quòd vtrunque verum est, dicitur simodè intelligẽdo. Nam ad diaconos spectat & baptizare & prædicare ex impositione hoc est si ab episcopo, seu presbytero sibi imponatur, vt Pelagius dicit de conse. dist. 4. cap. diaconos. Non spectat autẽ ad diaconos prædicare, aut baptizare ex officio, vt in ca. constat. de consecr. distinct. 4. dicitur. Ratio quoque literæ solida consistit, fundata super officio diaconi absolutè: ex quo enim officium est ministrare, infertur rationabiliter, quòd si actibus superiorum se immisceat, non nisi ministerialiter ad eos se habet: & propterea rectè infertur, nõ cõpetere sibi ex officio prædicare, aut baptizare. Cum quo tamen stat (vt dictũ est) quòd vtrũque potest ei competere ex impositione: hoc enim offendit ministrum ipsum esse officialium eorum, qui ex officio hæc possunt.

¶ *Super Quæstionis sexagesimæ sept. Articulum secundum.*

quæstio.

IN articulis secundo & tertio hoc solum pro nouitiis notandum est, quòd quum in calce dicti articuli dicitur, Effectus baptismi per nihil aliud suppleri potest, intelligendum est de integro effectu baptismi. Integer siquidem effectus baptismi claudit in se characterem. Et propterea licet gratia cum remissione totius culpæ & pœnæ, possit sine baptismo supplieri (vt patet in Latrocinio, & sanguine martyrii) character tamen supplesi non potest, & hoc loquendo de potentia ordinata sub diuina dispositionis prouidentia.

¶ *Super Quæstionis sexagesimæ sept. Articulum quartum & quintum.*

¶ *Num extra casum necessitatis baptismum ministrare sit peccatũ mortale.*

Quæstio.

IN articulis quarto & quinto dubiũ occurrit cõmune multis articulis, An baptizare extra necessitatis casum eo modo quo in necessitatis casu licet, sit peccatum mortale. Verbi gratia, si laicus extra casum necessitatis baptizares: aut si vnus baptizaret duo simul, dicendo, Ego baptizo vos (quod in casu necessitatis licitum dicitur) & sic de aliis similibus Ecclesiæ ordinationibus erga baptismum non seruatis. Et est ratio dubij: quia Autor hoc tractans in calce corporis artic. 5. dicit, quod grauiter peccaret virtute, scilicet baptizans & baptizatus: & per hoc impediretur baptismi effectus, licet non tolleretur sacramentum. Vbi apparet ipsum sentire, quòd est peccatum mortale: quoniam baptismi effectus non impeditur nisi per peccatum mortale. ¶ Ad huius euidentiam, scito Scotum in 4. sent. distinct. 6. sonare, quòd baptizans plures simul extra articulum necessitatis, dicendo, Ego baptizo vos, peccat mortaliter: quia non seruat formam impositam sibi ab Ecclesia. Si tamen diligenter perpendatur, peccatum mortale dupliciter hic inuenitur posse, aut secundum se (hoc est ex suo genere) aut ex Ecclesiæ præcepto, cuius mutationes, aut omissiones huiusmodi non constituant actum sacrilegum secundum se (quod ex eo patet, quod si actus esset secundum se sacrilegus, in nulla necessitate esset licitus) vel ita vt aliud sit peccatum hoc sit mortale, & peccatum simpliciter mortale est. Et stipiti autem capite hoc dici, posset. Vel ex inobedientia: & sic ad hoc quòd esset mortale, exigeretur contemptus. Vel ex præsumptione: puta quia licitum præsumit actum facere deus. Vel ex modo institutionis ecclesiastico: puta quia ritus talis seruatur vt quasi necessarius: sicut sacræ vestes exiguntur in consecrationes Eucharistiæ. Et quibus apparet, quòd solemniter baptizans tenetur sub peccato mortali seruare

ARTICVLVS I.

¶ *Vtrùm ad officium diaconi pertineat baptizare.*

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd officium diaconi pertineat baptizare. Simul enim iungitur à Domino officium prædicandi Euangelium & baptizandi; secundum illud Matth. vlt. Euntes docete omnes Gentes, baptizantes eos, &c. Sed ad officium diaconi pertinet euangelizare. Ergo videtur quòd etiam ad officium diaconi pertineat baptizare.

¶ Præterea, Secundum Diony. 5. cap. Eccle. hier. purgare pertinet ad officium diaconi. Sed purgatio à peccatis maximè fit per baptismum: secundum illud Ephe. 5. Mundans eam lauacro aquæ in verbo vitæ. Ergo videtur quòd baptizare pertineat ad diaconum.

¶ Præterea, De beato Laurentio legitur, quòd cùm ipse esset diaconus, plurimos baptizabat. Ergo videtur quòd ad diaconos pertineat baptizare.

¶ SED CONTRA est quod Gelas. papa dicit, & habetur in Decret. 93. distinct. Diacones propriam constitutionis obseruare mensurã. & infrà, Absq; Episcopo vel presbytero baptizare non audeant, nisi prædictis ordinibus longius constitutis, necessitas extrema compellat.

CONCLVSIO.

¶ *Non pertinet ad diaconem ex proprio officio baptismi sacramentum conferre, sed in illius & aliorum collatione assistere, & maioribus ministrare.*

¶ RESPONDEO dicendum, quòd sicut cælestium ordinum proprietates & eorum officia ex eorum nominibus accipiuntur (vt Diony. dicit 7. cap. Eccles. hier) ita etiam ex nominibus ecclesiasticorum ordinum accipi potest quid ad vnumquenque pertineat ordinem. Dicuntur autem diaconi, quasi ministri: quia videlicet ad diaconos non pertinet aliquod sacramentum principaliter, & quasi ex proprio officio præberi: sed adhibere ministerium aliis maioribus, in sacramentorum exhibitione. Et sic ad diaconem non pertinet quasi ex proprio officio tradere sacramentum baptismi: sed in collatione huius sacramenti & aliorum, assistere & ministrare maioribus. Vnde Isidõ. dicit, Ad diaconum pertinet assistere & ministrare sacerdotibus, in omnibus quæ aguntur in sacramentis Christi: in baptismo, scilicet in chrismate, in patena & calice.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd ad diaconum pertinet recitare Euangelium in Ecclesia, & prædicare ipsum per modum * catechizantis. Vnde & Diony. dicit, quòd diaconi habent officium super immundos: inter quos ponit catechuminos. Sed docere, id est exponere Euangelium, pertinet proprie ad episcopum, cuius actus est perficere: secundum Dionysium 5. cap. Eccles. hier. Perficere autem idem est quod docere. Vnde non sequitur quòd ad diacones pertineat officium baptizandi.

¶ Ad secundum dicendum, quòd sicut Dionys. dicit 2. c. Eccle. hier. baptismus non solùm habet purgatiuam, sed etiam illuminatiuam virtutem. Et ideo excedit officium diaconi: ad quem pertinet solùm purgare, scilicet vel repellendo immundos, vel disponendo eos ad sacramenti susceptionem.

¶ Ad tertium dicendum, quòd quia baptismus est sacramentum necessitatis, permittitur diaconibus necessitate vrgente in absentia maiorum baptizare: sicut patet ex autoritate Gelasij suprà inducta. Et hoc modo beatus Laurentius diaconus existens baptizauit.

ARTICVLVS II.

¶ *Vtrùm baptizare pertineat ad officium presbyterorum.*

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd baptizare non pertineat ad officium presbyterorum, sed solùm episcoporum. Quia (sicut dictum est) sub eodem præcepto iniungitur Matth. vlt. officium docendi & prædicandi. Sed docere quod est perficere, pertinet ad officium episcopi: vt patet per Diony. 5. & 6. c. Eccle. hier. Ergo & baptizare pertinet tantum ad officium Episcopi.

¶ Præterea, Per baptismũ annumeratur aliquis populo Christiano, quod quidem videtur ad officium solius principis pertinere. Sed principatũ in Ecclesia tenent episcopi: qui, vt dicitur in glo. Luc. 10. tenẽt locũ Apostolorũ: de quibus dicitur in Psal. Cõstitues eos principes super omnẽ terram. Ergo videtur quòd baptizare pertineat solùm ad officium episcopi.

¶ Præterea,

¶ Præterea, Isido. dicit, quòd ad episcopum pertinet basilicarum consecratio, vnctio altaris & cõfectio chrismatis, ipse ordines ecclesiasticos distribuit, & sacras virgines benedicit. Sed his omnibus maius est sacramentum baptismi. Ergo videtur quòd multò magis ad officium solius episcopi pertineat baptizare.

¶ SED CONTRA est quod Isid. dicit in lib. de officiis: Constat baptisma solis sacerdotibus esse traditum.

CONCLVSIO.

¶ *Propriè ad sacerdotes pertinet baptismi sacramentum ministrare.*

¶ RESPONDEO dicendum, quòd sacerdotes ad hoc consecrãtur, vt sacramentum corporis Christi conficiant, sicut suprà dictum est. Illud autem est sacramẽtum ecclesiasticæ vnitatis, secũdũ illud Apostoli 1. Corint. 10. Vnus panis & vnũ corpus multi sumus omnes qui de vno pane & de vno calice participamus. Per baptismum autem aliquis fit particeps ecclesiasticæ vnitatis, vnde & accipit ius ad mensam Domini accedendi. Et ideo sicut ad sacerdotem pertinet consecrare Eucharistiam (ad quod principaliter sacerdotium ordinatur) ita ad proprium officium sacerdotis pertinet baptizare. Eiusdem enim videtur esse operari totum, & partem in toto disponere.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd vtrunque officium, scilicet docendi & baptizandi, Dominus Apostolis iniunxit, quorum vicem gerunt episcopi: aliter tamen & aliter. Nam officium docendi commisit eis Christus, vt ipsi per se illud exercerent, tanquam principalissimum. Vnde & ipsi Apostoli dixerunt Act. 6. Non est æquum nos relinquere verbum Dei, & ministrare mensis. Officium autem baptizandi commisit Apostolis, vt per alios exercendum. Vnde & Apostolus dicit 1. Corinth. primo. Non misit me Christus baptizare, sed euangelizare. Et hoc ideo: quia in baptizando nihil operatur meritum & sapientia ministri, sicut in dicendo, vt patet ex supradictis. In cuius etiam signum nec ipse Dominus baptizauit, sed discipuli eius: vt dicitur Ioannis 4. Nec tamen per hoc excluditur, quin episcopi possint baptizare: quia quod potest potestas inferior, potest & superior. Vnde & Apostolus ibidem dicit se quosdam baptizasse.

¶ Ad secundum dicendum, quòd in qualibet republica, ea quæ sunt minora, pertinent ad minora officia, maiora verò maioribus reseruantur: secundum illud Exod 18. Quicquid maius fuerit, referant ad te, & ipsi tantummodo minora iudicent. Et ideo ad minores ciuitatis principes pertinet disponere de infimo populo: ad summos autem principes pertinet disponere ea quæ pertinent ad maiores ciuitatis. Per baptismum autem non adipiscitur aliquis, nisi infimum gradum in populo Christiano. Et ideo baptizare pertinet ad minores principes Ecclesiæ, id est ad presbyteros, qui tenent locum septuaginta duorum discipulorum Christi: vt dicit glos. Lucæ 10.

¶ Ad tertium dicendum, quòd (sicut suprà dictum est) sacramentum baptismi est potissimum necessitate: sed quantum ad perfectionem, sunt quædam alia potiora quæ episcopis reseruantur.

ARTICVLVS III.

¶ *Vtrùm laicus possit baptizare.*

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd laicus baptizare non possit. Baptizare enim (sicut dictum est) proprie pertinet ad ordinem sacerdotalem. Sed ea quæ sunt ordinis, non possunt committi non habenti ordinem. Ergo videtur quòd laicus qui non habet ordinem, baptizare non possit.

¶ Præterea, Maius est baptizare, quàm alia sacramentalia baptismi perficere: sicut catechizare, & exorcizare, & aquam baptismalem benedicere. Sed hæc non possunt fieri à laicis, sed solùm à sacerdotibus. Ergo videtur, quòd multò minus laici possint baptizare.

¶ Præterea, Sicut baptismus est sacramentum necessitatis, ita & pœnitentia. Sed laicus non potest absoluere in foro pœnitentiali. Ergo neque potest baptizare.

¶ SED CONTRA est quod Gelasius papa & Isidor. dicunt, quòd baptizare necessitate imminente, laicis Christianis plerunque conceditur.

CONCLVSIO.

¶ *Non modò sacerdotes, sed & laici, in necessitate constituti possunt sacramentum baptismi ministrare.*

¶ RESPONDEO dicendum, quòd ad misericordiam eius, qui vult omnes homines saluos fieri, pertinet, vt in his quæ sunt de necessitate salutis, homo de facili remedium inueniat. Inter omnia autem sacramenta maximæ necessitatis est baptismus, qui est regeneratio hominis in vitam spiritualem: quia pueris aliter omnino subueniri non potest: & adulti non possunt aliter quam per baptismum plenam remissionem consequi, & quantum ad culpam & quantum ad pœnam. Et ideo vt homo circa remedium tam necessarium defectum pati non possit, institutum est, vt & materia baptismi sit * communis, scilicet aqua, quæ à quolibet de facili haberi potest, & minister baptismi etiam sit quicunque non ordinatus, ne propter defectum baptismi, homo salutis suæ dispendium patiatur.

¶ AD PRIMVM ergo dicendũ, quòd baptizare pertinet ad ordinem sacerdotalem, secundũ quandam conuenientiam & solennitatem: non autem hoc est de necessitate sacramenti. Vnde etiam si extra necessitatis articulum laicus baptizet, peccat quidem: tamen sacramentum baptismi confert: nec est rebaptizandus ille qui sic est baptizatus.

¶ Ad secundum dicendum, quòd illa sacramentalia baptismi pertinent ad solennitatem: nõ autem ad necessitatem baptismi. Et ideo fieri non debent nec possunt à laico, sed solùm à sacerdote: cuius est solenniter baptizare.

¶ Ad tertium dicendum, quòd (sicut suprà dictum est) pœnitentia non est tantæ necessitatis sicut baptismus. Potest enim per contritionem suppleri defectus sacerdotalis absolutionis, quæ non liberat à tota pœna: nec etiam pueris adhibetur. Et ideo non est simile de baptismo, cuius effectus per nihil aliud suppleri potest.

ARTICVLVS IIII.

¶ *Vtrùm mulier possit baptizare.*

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur quòd mulier non possit baptizare. Legitur enim in Carthaginensi concilio, quòd mulier, quamuis docta & sancta, viros in conuentu docere vel aliquos baptizare non præsumat. Sed nullo modo licet mulieri docere in ecclesia loqui. ergo videtur quòd nec etiam aliquo modo mulieri liceat baptizare.

¶ Præterea, Baptizare pertinet ad officium prælationis: vnde à sacerdotibus habentibus curam animarum debet accipi baptismus. Sed hoc non potest competere mulieri: secundum illud 2. Timo. 2. Docere mulieri non permitto nec dominari in virum, sed subditam esse. Ergo mulier baptizare non potest.

¶ Præterea, In spirituali regeneratione videtur aqua habere locum materni vteri (vt Aug. dicit super illud Ioan. 3. Nũquid homo potest in ventrẽ matris suæ iteratò introire, & renasci?) ille autẽ qui baptizat, videtur magis habere patris officiũ. Sed hoc non competit mulieri. Ergo mulier baptizare non potest.

¶ SED CONTRA est quod Vrbanus Papa dicit, & habetur in Decretis, 30. q. 5. Super quibus consuluis nostra di-

Universidad de Deusto
Biblioteca

rium Ecclesiæ. Quod non ita intelligas, vt cuilibet cæremoniæ omissio sit peccatū mortale. Similiter si laicus solēniter baptizare præsumeret, & mortali non excusaretur: sed vbi absque solennitate baptizaret, & contemptus aliquis præsumptio deesset, extra necessitatis articulum (puta quia credunt se bene facere) mortale peccatum non video. Imo Innocentius III. à veniali etiā peccato excusat eum, qui credens se bene facere, baptizauit seipsum. Dicit enim (in ex debitum, extra de baptismo & eius effectu) de Iudæo in mortis articulo baptizante seipsum, si talis continuo decessisset, ad patriam proinus euolasset.

¶Ex quo loco argumentum tumitur magnum, quòd si error committatur circa baptismum talem ac talis, vt tollat baptismum (qualis est error baptizantis seipsum) excusatur non solùm à mortali, sed etiā à veniali propter conditionem personæ: alio quin non esset verum, quòd statim ad patriā euolasset: multò magis opinio ignorātis se bene facere, excusabit à mortali baptizantem tenuatis subtilitatibus, & erraticum solùm in hoc, quòd necessitatis articulo non attatur.

¶Nec verba Autoris hīc docent oppositum: quoniam baptismi effectus plenus impeditur ex peccato veniali. Peccatis enim venialiter dum baptizatur, nec omnis pœnæ, nec omnis culpæ remissionem adipiscitur: quanuis gratiam consequatur.

Posset quoque dici, quòd Autor de præsumentibus, & nō de simpliciter facientibus intelligitur.

¶Super Quæstionis sexagesimæ septimæ: Articulum sextum.

TItulus vt sonat.

¶In corpore articuli est vna distinctio de forma, qua plures simul baptizantes possent vti. Altera est: Nos te baptizamus. Altera est, vt vterque diceret, Ego te baptizo. Et primo examinatur, & respondetur quæstioni iuxta primam formam: secundò iuxta secundam.

¶Quo ad primum recitatur opinio vna, dicēs, non valere baptismum, si plures dicant, Nos te baptizamus: quia non seruatus forma Ecclesiæ, quæ habet quòd in singulari persona ministri exprimatur, dicendo, Ego te baptizo.

¶Deinde contra hanc rationē Autor arguit, imò eam excludit ex multò maiori necessitate Græcorum à forma nostra. Et stat ratio in hoc, quòd ad tollendam veritatem baptismi non sufficit recessus ab ista forma, Ego te baptizo: quia si recessus sufficeret, apud Græcos non esset baptismus, quoniam forma eorum, multò magis recedit ab hac nostra, quàm recedat ista, Nos te baptizamus. quum ipse non muentur nisi singulare in plurale, ibi verò omnino omittitur persona ministri, & in tertia persona exprimitur, actus, dicendo, Baptizetur, &c.

¶Demum aliam rationem reddit Autor ex parte intentionis explicitæ: scilicet quia hæc forma, Nos te baptizamus, explicatus intentio ministrorum quo ad hoc quòd plures cōueniunt ad vnum baptismum conferendum, & quo formatur talis ratio: Homo non baptizat nisi vt minister Christi: ergo oportet ministrum esse vnum, vt Christi vnitatem repræsentet: sed in dicta forma explicatur contrarium, quia explicatur pluralitas ministrorum: ergo dicta forma videtur tollere baptismum. Et confirmatur hoc ex modi vnitas auctoritate Apostoli Pauli.

¶Quo ad secundum, posuntur duo modi quibus hoc cōtingere posset, scilicet vel altero præueniente reliquum: & sic dicitur quòd solus præueniens baptizaret. Vel vtroque simul concurrente: & sic dicitur, quòd Christus per vtrumque vnum baptismum conferret.

¶Circa ea quæ hic dicuntur, aduerte primò, dupliciter contingere duos simul baptizare. vel vtroque totum faciente & dicente vel alterō dicente, & altero faciente. Autor secundum modum referunt standum hic in reſponſione ad vltimum. De primo autem modo tantùm loquitur in hoc corpore articuli.

¶Aduerte secundò rationem literæ ad concludendum irritam esse formam illam, Nos te baptizamus, non asseriri ab Autore assertiue, sed opinatiuè vt sua manifestant verba etiam replicauit, dum dicit, Quod quidem videtur esse contra rationem ministri: & postea subdit, Ideo contraria intentio videtur excludere sacramentum.

¶Aduerte tertiò autorem superius, quæstio 66 articu. 1. ad quartum afferre duas alias rationes ad excludendam eandem formam, scilicet, Nos te baptizamus. Prima ratio est: quia actus multiplicantur secundum multiplicationem agentiū, si perfectiē ab vnoquoque agantur: sed baptismus est actus ab vnoquoque baptizante perfectiue: ergo vnus baptismus non est a duobus. Secunda ratio est: quia mutatur forma baptismi, dicendo, Nos baptizamus: quia dicere, nos, non est idem dicere quod, ego & ego, sed ego & ille. Quæ ideo repetita hic sunt à me quia superius ad hunc locum me remisi.

¶Circa hanc doctrinam, dubium primò occurrit ex Durando in 4. sent. distin. 4. quæst. 3. art. 2. Primò enim contra omnes dictas rationes Autoris procedit. Et primam quidem rationem, Actus multiplicantur, &c. dicit non concludere in agentibus per voluntatem, & eam militare contra Autorem, ponentem plures sacerdotes posse simul conficere eandem hostiam: par enim est vtrobique iudicium, quo ad multiplicationem actus. Quæ ab agente. Secundam verò rationem de mutatione formæ, dicit non cogere: quia mutatio formæ, quantū ad illud quod non est de necessitate formæ, non tollit sacramentum: nisi autem est in proposito. Tum quia expressio ministri non est de necessitate formæ baptismalis: vt patet de forma Græcorum: ergo multò minus est de necessitate eius expressio ministri in singulari numero. Tum quia hæc forma, Nos te baptizamus, prolata ab vtroque, ex parte cuiuslibet dicentis, resoluitur in istam, Ego baptizo te, vbi nullus apparet mutatio secundum sensum à forma Romanæ Ecclesiæ. Et Petrus de Paludе in 4. sent. distin. 6. q. 1. art. 1. approbans hæc Durandi, adiungit, quòd licet forma illa vt proferatur ab illo, resoluatur in hanc, Ego te baptizo, & hic baptizat: sic econuerso vt proferatur ab alterō, resoluitur in hanc, Ego baptizo & hic baptizat ratione per hoc seruatur forma Ecclesiæ Romanæ, quo ad sensum, quia vterque dicit secundum sensum, Ego baptizo te, &c.

¶Contra tertiam autem rationem de expressione plurium ministrorum, arguit Durandus tripliciter. Primò, Vnitas ministri vel exigitur ad baptismum secundum rem, aut secundum expressionem, pura quòd quilibet minister exprimat se vt vnum: Non potest dici primum: quia tunc dicit, quòd duo simul possunt baptizare eundem, si vterque dicat, Ego te baptizo. Secundum autem non est rationabile, tum quia expressio ministri nō est de necessitate sacramenti: tum quia si oportet ministrum exprimi secundum congruentiam ad principale agens (vt in alijs quum principale agens sit Trinitas, congruentius exprimi deberet minister in numero plurali: tum quia modus exprimendi ministrum nihil videtur facere ad sacramentum: sufficit enim principale agens & actum experimere.

¶*Num plures dicentes, Nos te baptizamus, conferant baptismum verum.* *Quæstio.*

¶Contra conclusionem dicit, scilicet si baptismus à pluribus datur, dicentibus, Nos te baptizamus, non valet baptismus, arguit Petrus de Paludе ibidem.

¶Tum quia quando plures vxores poterant simul nubere vni viro, non ceterebat an quilibet diceret, Accipio te in virum: an Nos accipimus te in virum, secundum illud Isaiæ 4. Inuocetur nomē vnum super nos, &c.

¶Tum quia dicēdo, Baptizamus te, magis exprimitur vnitas baptismi, quàm vtroque dicente vni, Ego te baptizo. Apparet enim singulos seorsum baptizare: ac per hoc distinctos duos baptismos conferre: dicendo autem, baptizamus, apparet conuenire in vnum baptisma. Et cōfirmatur: quia sicut de essentia est expressio actus: ita saltem de congruentia est expressio vnitatis vel pluralitatis actus.

¶Tum quia duobus existentibus Officialibus in solidum, & ambobus volentibus idem facere simul, congruenius est, vt dicant, Mandamus aut pronūtiamus, quàm vt quilibet per se dicat, Mando aut pronuntio.

¶Tum, quia plurale nō est nisi geminatum singulare. Idem enim sensus est dicere, Sortes & Plato currunt: & dicere, Sortes currit & Plato currit. Et pari ratione idem est in prima persona. Et quia verba sacramentalia efficiunt quod significant: atque æquipollent in significando, æquipollent etiam in efficiendo. Tenēntque propterea Durandus & Petrus oppositā conclusionem: quanuis timor reuerentialis Petrum cohibeat.

¶Circa Autoris processum, dubium occurrit de sufficientia. Videtur enim insufficienter tractare quæstionem hanc, dum discutiendo formas quibus vti possent plures simul baptizantes, vnum non discutit nisi per formas seu formam secundum vtum Romanæ Ecclesiæ. Debuisset enim discutere eandem quæstionem secundum formam, qua vtitur Ecclesia Græca: & determinare, an secundum illam formam possent multi simul baptizare vnum.

¶Circa secundum modum concessum communiter quo plures possunt simul baptizare vnum (scilicet quolibet baptizante dicente, Ego te baptizo) dubium restat, quomodo fieri aut intelligi potest, duo agentia totalia, quanuis instrumentalia eiusdem rationis, producere efficacitet simul vnum effectum non intensiue aut perfectiō magis, quàm si ab vno cord tantum pro fuerentur: & hoc in subiecto capaci perfectioris seu intensioris effectus (quale est anima nostra) & de effectu, suscipiente magis & minus: qualis est gratia. Videtur enim non intelligibile.

¶*Num de necessitate sacramenti vnus tantùm baptismi minister requiratur.* *Quæstio.*

¶Circa principale quæsitum, dubium adhuc restat, an baptismus de necessitate sacramenti exigat vnitatem ministri. Ex hac enim litera non habetur responsio simpliciter & absolutè: sed tantum habetur, quòd secundum vnam formam possunt plures conferre vnum baptisma. & secundum aliam formam, non. Scotus autem dicit in 6. dist. 4. sent. quòd vnitas ministri est ab institutione Christi. Durandus verò asserit oppositum. Petrus autem dicit, quòd vnitas ministri nō est de substantia sacramenti, vt dicunt communiter omnes. Ex quibus apparere potest, quæstionem hanc remanere dubiam.

¶Ad hæc dubitationes sic respondendum est, vt primò dicatur ad vltimum, tanquam eam, ex cuius claritate reliquarum solutio facilius percipietur.

¶Ad euidentiam autem quæstionis vltimæ, dicendum primò est, quòd est hic manifestum, & quid occultum. Duobus igitur modis intelligi potest vnitas ministri. Vel quòd vnitas ministri non possit integrari ex pluribus personis: ita quòd non possit contingere in ministro, quòd vnus totalis minister confungatur ex multis partialibus personis communitrauibus, puta sicut perfectus tractor ex multis partialibus personis trahentibus: vel sicut perfectus fabricator integratur ex multis simul trahentibus: vel sicut perfectus fabricator integratur ex multis partialibus ministeriis. Et sic in hoc communiter doctores conueniunt, tenendo partem negatiuam, scilicet quòd vnitas ministri baptismi non potest consurgere ex plurib⁹ personis partialiter concurrentibus: propterea enim dicunt, quòd si vnus abluit, & alter profert verba, baptismus nullus est: quoniam enim esset si minister baptismi ex duobus personis partialiter concurrēbat integrari posset. Alio autem modo vnitas ministri potest intelligi per exclusionem plurium totalium ministrorum: puta an baptismus, ita exigat vnū totalem ministrum, quòd si duo totales ministri simul concurrant, baptismus nullus sit. Et in hoc quoque sensu conueniunt communiter doctores tenentes partem negatiuam, scilicet quòd non requiritur baptismo talem vnitatem ministri. propterea enim dicunt, quòd si duo simul proferant singuli verba, & ablati

CONCLVSIO.

¶Possent mulieres in necessitatis casu baptizare, si viros copia non adsit: sicut & laicus vbi non adest sacerdos, qui tamē præsente episcopo baptizare posset.

¶RESPONDEO dicendum, quòd Christus est qui principaliter baptizat, secundum illud Ioan. 1. super quem videris Spiritum descendentem & manentem, hic est qui baptizat. Dicitur autem Colos. 3. q. in Christo non est masculus & fœmina. Et ideo sicut masculus laicus potest baptizare quasi minister Christi, ita etiam & fœmina. Quia tamen caput mulieris est vir, & caput viri est Christus (vt dicitur 1. Corin. 11.) non debet mulier baptizare, si adsit copia viri: sicut nec laicus præsente clerico, nec clericus præsente sacerdote, qui tamen potest baptizare præsente episcopo: eo quòd hoc pertinet ad officium sacerdotis.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd sicut mulieri non permittitur publicè docere, potest tamen priuatā doctrina vel monitione, aliquem instruere: ita non permittitur ei publicè & solenniter baptizare, sed tamen potest baptizare in necessitatis articulo.

¶Ad secundum dicendum, quòd quīdo baptismus solenniter & ordinariè celebratur, debet aliquis sacramentum baptismi suscipere à presbytero curam animarū habente, vel ab aliquo vice eius. Hoc tamen non requiritur in articulo necessitatis, in quo potest mulier baptizare.

¶Ad tertium dicendum, quòd in generatione carnali masculus & fœmina operantur secundum virtutem propriæ naturæ: & ideo fœmina non potest esse principium generationis actiuum, sed passiuum tantùm. Sed in generatione spirituali neuter operatur in virtute propria, sed instrumentaliter tantum per virtutem Christi: & ideo eodem modo potest vir & mulier in casu necessitatis baptizare. Si tamen mulier etiam extra casum necessitatis baptizaret, non esset rebaptizandus: sicut & de laico dictum est. Peccaret tamen ipsa baptizans, & alij qui ad hoc cooperarentur: vel baptismum ab ea suscipiendo, vel ei baptizandum aliquem offerendo.

ARTICVLVS V.

¶Verum non baptizatus, possit sacramentum baptismi conferre.

AD QVINTVM sic proceditur. Videtur quòd ille qui non est baptizatus, non possit sacramentum baptismi conferre. Nullus enim dat quod non habet. sed non baptizatus non habet sacramentum baptismi. Ergo non potest ipsum conferre.

¶Præterea, Sacramentum baptismi confert aliquis, inquantum est minister Ecclesiæ. Sed ille qui non est baptizatus, nullomodo pertinet ad Ecclesiam, scilicet nec re nec sacramento. Ergo non potest sacramentum baptismi conferre.

¶Præterea, Maius est sacramētum conferre, quàm suscipere. Sed non baptizatus non potest alia sacramenta suscipere. Ergo multò minus potest aliquod sacramētū cōferre.

ARTICVLVS VI.

¶Verum plures possint simul vnum baptizare.

AD SEXTVM sic proceditur. Videtur quòd plures possint simul vnum baptizare. In multitudine enim continetur vnum, sed non conuertitur. Videtur quòd quicquid potest facere vnus, possint plures facere multi, & non econuerso: sicut multi trahunt nauem quam vnus trahere non posset. Sed vnus homo potest baptizare. Ergo & plures possunt simul baptizare.

¶Præterea, Difficilius est quòd vnum agens agat in plura, quàm quòd plures agentes agant simul in vnum. Sed vnus homo potest simul plures baptizare. Ergo multò magis plures possunt simul vnum baptizare.

¶Præterea, Baptismus est sacramentum maximæ necessitatis. Sed in aliquo casu videtur esse necessarium, quòd plures simul vnum baptizent: puta si aliquis paruulus esset in articulo mortis, & adessent duo, quorum alter esset mutus, & alter manibus & brachijs careret: tunc enim oporteret quod mutilatus verba proferret, & mutus actum baptismi exerceret. Ergo videtur quòd plures possint simul vnum baptizare.

SED

CONCLVSIO.

¶Potest non baptizatus baptismum in debita Ecclesiæ forma, & in casu necessitatis conferre: aliter tamen faciens, grauiter peccaret.

¶RESPONDEO dicendum, quòd hanc quæstionem Augustinus determinatam reliquit. Dicit enim in 1. cōtra Epistolam Parmeniani: Hæc quidem alia quæstio est, vtrum & ab his, qui nunquam fuerunt Christiani, possit baptismus dari nec, aliquid temere inde affirmandum est, sine autoritate tanti * concilij, quantum tantæ rei sufficit. Postmodum verò per Ecclesiam determinatum est, quòd nō baptizati, siue sint Iudæi, siue Pagani, possunt sacramentum baptismi conferre: dummodo in forma Ecclesiæ baptizent. Vnde Nicolaus papa respondet, de consecr. dist. 4. ad consulta Bulgarorū, c. 3. A quodā, Iudæo nescitis, vtrum Christiano an Pagano, multos in patria vestra asseritis baptizatos: & quid inde fit agendū, consulitis. Hi profectò si in nomine Trinitatis baptizati sunt, rebaptizari nō debētsi autē forma Ecclesiæ nō fuerit obseruata, sacramentū baptismi nō confertur. Et sic intelligendum est quod Gregorius II. scribit Bonifacio episcopo, Quos à Paganis baptizatos esse asseruisti, scilicet Ecclesiæ forma non seruata, vt de nouo baptizes in nomine Trinitatis, mandamus. Et huius ratio est, quia sicut ex parte materiæ quantum ad necessitatem sacramēti, sufficit quæcunque aqua, ita etiam sufficit ex parte ministri quicunque homo. Et ideo etiam non baptizatus, in articulo necessitatis baptizare potest: vt sic duo non baptizati seinuicem baptizent, dum prius vnus baptizaret alium, & postea baptizaretur ab eodem, & consequeretur vterque non solum sacramentum, sed etiam rem sacramenti. Si verò extra articulum necessitatis hoc fieret, vterque grauiter peccaret, scilicet baptizans & baptizatus: & per hoc impediretur baptismi effectus, licet non tolleretur ipsum sacramentum.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd homo baptizans adhibet tantummodo ministerium exterius: sed Christus est qui interius baptizat, qui potest vti omnibus hominibus ad quodcunque voluerit. Et ideo non baptizati possunt baptizare: quia, vt Nicolaus papa dicit, baptismus non est illorum, scilicet baptizantium, sed eius, scilicet Christi.

¶Ad secundum dicendum, quòd ille qui non est baptizatus, quanuis non pertineat ad Ecclesiam re vel sacramento, potest tamen ad eā pertinere intentione & similitudine actus: inquantum scilicet intendit facere quod facit Ecclesia, & formam Ecclesiæ seruat in baptizando. Et sic operatur vt minister Christi, qui virtutem suam non alligauit baptizatis, sicut nec etiam sacramentis.

¶Ad tertium dicendum, quòd alia sacramenta non sunt tantæ necessitatis, sicut baptismus. Et ideo magis conceditur quòd non baptizatus possit baptizare, quam quòd possit alia sacramenta suscipere.

Universidad de Deusto
Biblioteca

eundem baptismum verus est:quia neuter alterius factum iterat. Hæc duo sunt quæ pro manifestis habentur.

¶Latet autem an,absolutè loquendo,vnitas & pluralitas ministri per accidens se habeant vel per se ad sacramentum baptismi. Durandus enim tenet quòd per accidens:Autor autem tenet quòd per se. Et hoc est verum. Quod ex eo euidenter patet,quòd manifestè per accidens etiam extraneum contingit vnum baptismum esse à duobus ministris:simul ea etiam ratio id requirit,quatuis permittat.

Amplius,quando baptismus est à pluribus ministris,non est omnino vnus,quoniam sunt tunc duæ formæ numero,duæ materiæ & actiones numero:ac per hoc duo baptismi sacramenta actiue,& solus interior baptismus animæ vnus est. Patet adhoc:quia sacramentum baptismi integratur ex rebus & verbis à ministro,&c.sed in casu proposito sunt duo numero integrata ex rebus & verbis,&c. ergo sunt duo sacramenta actiue, vnum ergo numero baptismi sacramentū vni ministrō exigit. Et hoc est quod Autoris prima ratio concludit, quòd scilicet actus multiplicatur à multiplicatione agentium totalium:seu (quod idem est)si per se terminatur ab vnoquoque fiat.

Vnde cohibenda est lingua dicentium accidere sacramento vnitatem vel pluralitatē ministrorum:quoniā pluralitas ministrorū partialium cōmuniter excludit: pluralitas verò ministrorū totalis, pluralitatem numeralē exteriorē sacramenti infert:& omnino per accidens inuenitur ad vnumnumero effectum sacramenti. Mirabile autem est,non aduertisse ad propriam vocem. Nam si subtiliter prospectum fuerit, apparebit, q. impossibile est vnum & idem sacramentū baptismi esse à duobus totalibus ministris,quan-

Infr. ar. 8.ad 1.

uis ponatur vnum & eundem effectum esse ab vtrisque. Quanta enim differentia est inter baptismum & eius effectum,tanta differentia est inter affirmationē vnius vel plurium baptismatum,& vnius vel plurium effectuū baptismi. Et propterea quum baptismi sacramentum non sit nisi exterius integratum ex rebus & verbis:pura ex ablutione in aqua & forma verborum à ministro cum debita intentione:& hic sint omnia exteriora actiuè & passiuè duplicata:sunt enim duo perfecti ministri cum duabus intentionibus baptizandi,sunt duæ formæ,sunt duæ ablutiones actiuæ & duæ passiuæ:vt patet si aspergatur qui baptizatur secundum diuersas sui partes:breuiter nihil deest ad pluralitatem totalem nisi pluralitas baptizati. Cuius vnitas vnitatem effectus baptismi dare potest:pluralitatem autē exteriotis sacramenti non tollit. Notantes autem dixi pluralitatem totalitquis qui baptizatur,licet secūdum partem ablutus:ipsum tamen suppositū est, quòd primò abluitur:baptizatur enim hic homo,& non caput eius. Ac per hoc licet secundum exteriores partes sint duæ ablutiones passiuæ:secundum tamen subiectum quod abluitur,non est nisi vna ablutio passiua:quia non est nisi vnus ablutus. Et propterea dicitur,quòd non est nisi vnus baptismus passiuè in eo qui baptizatur à duobus modo dicto. Ex quibus omnibus habetur quòd vnitas per se baptismi vnitatem exigit ministri perfecti.

¶Sed qua ratione aut autoritate cogente vnitas ministri excludit pluralitatem partialium comministrantium,videndum restat:Autor siquidem ex duabus capitibus conatur hoc monstrare,scilicet ex parte formæ(vt patet in secunda ratione)& ex parte vnitatis principalis agentis,scilicet Christi, vt patet in tertia ratione. Autoritas verò duplex in medio:altera ex decretis distin.23.ca. quocunque. Vbi ordo facet datus ab episcopo operante & presbytero legente iteratur. Altera ex Euangelio,eo quòd Dominus baptizanti commisit inuocationem Trinitatis. In oppositum autem partem affertur ratio,quia omnes sumus vnum corpus in Christo:singuli autem alios alterius membra:ac per hoc multi partialiter concurrentes,concurrunt vt vnum:imò concurrunt vt multa instrumēta vnius, scilicet Christi. Et hoc præcipuè habet locum in proposito:vbi cōstat q. Christus est qui baptizat,& homo nō nisi ministerialiter vt Christi instrumētū concurrit.

¶Et confirmatur:quia si Christus vnus totalibus ministris ad vnū baptisma contra omnem rationem multò magis credendum est q. vtitur pluribus ministris partialibus ad vnum baptismum necessitatis,aut ratione ita exigente.

¶Suffragatur & Euangelij autoritas:quoniam Dominus dixit pluraliter, baptizantes eos,insinuans per pluralem numerum:plures posse simul baptizare.

¶Ad secundum dicendum,quòd in casu necessitatis vnus posset simul plures baptizare sub hac forma, Ego vos baptizo,puta si immineret ruina, aut gladius, aut aliquid huiusmodi,quod omnino moram non pateretur,vt sigillatim omnes baptizarentur. Nec per hoc diuersificaretur forma Ecclesiæ:quia plurale non est nisi singulare geminatum, præsertim cùm pluraliter dicatur Matthæi vltimo, Baptizantes eos,&c. Nec est simile de baptizante & baptizato: quia Christus qui principaliter baptizat, est vnus,sed multi per baptismum efficiuntur vnum in Christo.

¶Ad tertium dicendum, quòd(sicut suprà dictum est)integritas baptismi consistit in forma verborum & in vsu materiæ. Et ideo neque ille qui tantùm verba profert baptizat,neque ille qui immergit. Et ideo si vnus verba proferat,& alius immergat, nulla forma verborum poterit esse conueniens: neque enim poterit dici, Ego te baptizo (cùm ipse non immergat, & per consequens non baptizet) neque etiam poterit dici, Nos te baptizamus, cùm neuter baptizet. Si enim duo sint,quorum vnus vnā partem libri scribat,& alius aliam, non erit propria locutio, Nos scripsimus librū istū, sed synecdochica, inquantum totum ponitur pro parte.

ARTICVLVS VII.

¶Vtrum in baptismo requiratur aliquis qui baptizatum leuet de sacro fonte.

AD SEPTIMVM sic proceditur. Videtur quòd in baptismo non requiratur aliquis,qui baptizatum de sacro fonte leuet. Baptismus enim noster per baptismū Christi consecratur,& ei conformatur.Sed Christus baptizatus non est ab aliquo de fonte susceptus:sed sicut dicitur Matthæi.3. Baptizatus Iesus confestim ascendit de aqua. Ergo videtur quòd nec in aliorum baptismo requiratur aliquis, qui baptizatum de sacro fonte suscipiat.

¶Præterea, Baptismus est spiritualis regeneratio:vt dictum est. Sed in carnali generatione non requiritur nisi principium actiuum,quod est pater,& principium passiuū, quod est mater. Igitur cùm in baptismo locum patris obtineat ille qui baptizat, locū autem matris,ipsa aqua baptismi(vt Aug. dicit in quodam sermone Epiphaniæ)videtur quòd non requiratur aliquis alius, qui baptizatum de sacro fonte leuet.

¶Præterea, In sacramentis Ecclesiæ, nihil derisorium fieri debet. Sed hoc derisorium videtur,quòd adulti baptizati, qui seipsos sustentare possunt,& de sacro fonte exire, ab alio suscipiantur. Ergo videtur quòd non requiratur aliquis præcipuè in baptismo adultorum, qui baptizatum de sacro fonte leuet.

¶SED CONTRA est quod Dion. dicit 2.c.Cæle.hier.quòd sacerdotes assumentes baptizatum,tradūt eum adductionis susceptori & duci.

CONCLVSIO.

¶Sicut paruuli super carnali generatione nati nutricibus est pædagogis instruendi traduntur, ita in spirituali per baptismum regeneratione aliquo requiritur,qui baptizatum de sacro fonte baptismatis suscipiens ipsum tueatur & instituat in his, quæ ad diuinum pertinent cultum.

¶RESPONDEO dicendum, quòd spiritualis regeneratio quæ fit per baptismum, assimilatur quodammodo generationi carnali. vnde dicitur primæ Petri secundo, Sicut modò geniti infantes rationabiles & sine dolo, lac concupiscite. In generatione autem carnali paruulus nuper natus, indiget nutrice & pædagogo. Vnde & in spirituali generatione baptismi requiritur aliquis, qui fungatur vice nutricis & pædagogi, informando & instruendo eum, quasi nouitium in fide, de his quæ pertinent ad fidem & vitam Christianam. Ad quod prælati Ecclesiæ vacare non possunt, circa communem curam populi occupati:paruuli enim & nouitij indigent speciali cura præter communem. Et ideo requiritur quòd aliquis suscipiat baptizatum de sacro fonte, quasi in suam institutionem & tutelam. Et hoc est quod Diony. dicit vlti. cap. Cæles. hierar. Diuinis nostris ducibus(id est Apostolis) ad mentem venit, & visum est suscipere infantes secūdum istum sanctum modum,quòd naturales pueri parentes,traderent puerum cuidam docto in diuinis pædagogo, & reliquum sub ipso puer ageret,sicut sub diuino patre & saluationis sanctæ susceptore.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd Christus non est baptizatus, vt ipse regeneraretur, sed vt alios regeneraret. Et ideo post baptismum non indiguit pædagogo tanquam paruulus.

¶Ad secundum dicendum, quòd in generatione carnali non requiritur ex necessitate nisi pater & mater. Sed ad facilem partum, & educationem pueri conuenientem, requiritur obstetrix & nutrix & pædagogus, quorum vicem implet in baptismo ille qui puerum de sacro fonte leuat. Vnde non est de necessitate sacramenti:sed vnus solus potest in aqua baptizare, necessitate imminente.

¶Ad tertium dicendum, quòd baptizatus non suscipitur à patrino de sacro fonte propter imbecillitatē corporalem:sed propter imbecillitatem spiritualem,vt dictum est.

ARTICVLVS VIII.

¶Vtrum ille,qui aliquem leuat de sacro fonte,teneatur ad eius institutionem

AD OCTAVVM sic proceditur. Videtur quòd ille qui suscipit aliquem de sacro fonte,non obligetur ad eius institutionem. Quia nullus potest instruere nisi instructus. Sed etiam quidam non instructi,sed simplices admittuntur leuare aliquem de sacro fonte. Ergo ille qui suscipit baptizatum, nō obligatur ad eius institutionem.

¶Præterea, Filius magis potest à patre instrui quàm ab alio extraneo:nam filius habet à patre esse,nutrimentū & disciplinam: vt Philosophus dicit in 8.Ethic. Si ergo ille qui suscipit baptizatum,teneretur eum instruere,magis esset conueniens quòd pater carnalis filium suū de baptismo susciperet, quàm aliquis alius. Quod tamē videtur esse prohibitum:vt habetur in Decreta.3c.q.1. peruenit.& dictum est.

¶Præterea, Plures magis possunt instruere quàm vnus solus. Si ergo ille qui suscipit aliquem baptizatum, teneretur esi instruere, magis deberēt plures suscipere, quàm vnus solus,cuius contrarium habetur ex Decret. Leonis Papæ. Non plures,inquit, ad suscipiēdum de baptismo infantem, quàm vnus accedant,siue vir siue mulier.

¶SED CONTRA est quod Aug. dicit in quodā sermone Paschali, Vos ante omnia tam viros cīj mulieres, qui filios in baptismate suscepistis,moneo,vt vos cognoscatis fideiussores apud Deū extitisse pro illis,quos visi estis de sacro fonte suscipere.

CONCLVSIO.

¶Non nisi in casu necessitatis,qui aliquem de sacro baptismatis fonte leuarit, tenetur eū instituere, quo scilicet animaduertaret illū malis moribus imbui.

¶RESPONDEO dicendum, quòd vnusquisq; obligatur ad exequendum officium quod accepit. Dictum est autē, quòd ille qui suscipit aliquem de sacro fonte,assumit sibi officium pædagogi. Et ideo obligatur ad habendam curam de ipso,si necessitas immineret:sicut eo tempore & loco, in quo baptizati inter infideles nutriūtur. Sed vbi nutriūtur inter catholicos Christianos, satis possunt ab hac cura excusari,præsumēdo quòd a suis parentibus diligenter instruātur. Si tamen quocunq; modo sentirent contrarium, teneretur suum modum,saluti spirituali filiorum curam impendere.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd vbi immineret periculum, oporteret esse aliquem doctum in diuinis,sicut Dion. dicit, qui baptizatum de sacro fonte susciperet. Sed vbi hoc periculum non imminet, propter hoc quòd pueri nutriuntur inter catholicos,admittuntur quicunque ad hoc officium:quia ea quæ pertinent ad Christianam vitam & fidem,publicè omnibus nota sunt. Et tamen ille qui non est baptizatus, non potest suscipere baptizatum(vt est declaratum in concilio Moguntino)licet non baptizatus possit baptizare,quia persona baptizantis est de necessitate sacramēti, nō autem persona suscipientis:sicut dictum est.

¶Ad secundum dicendū,quòd sicut est alia generatio spiritualis à carnali, ita etiam debet esse alia disciplina:secundum illud Hebræ.12. Patres quidem carnis nostræ habuimus eruditores, & reuerebamur eos, non multò magis obtemperabimus Patri spirituum,& viuemus? Et ideo alius debet esse pater spiritualis à patre carnali,nisi necessitas contrarium exigat.

¶Ad tertium dicendum, quòd confusio esset disciplinæ,nisi esset vnus principalis institutor. Et ideo in baptismo vnus debet esse principalis susceptor. Alij tamen possunt admitti,quasi coadiutores.

¶Ad secundum dicendū, quòd in casu necessitatis vnus solus potest plures baptizare sub hac forma, Ego vos baptizo, puta si immineret ruina, aut gladius, aut aliquid huiusmodi, quod omnino moram non pateretur, vt sigillatim omnes baptizarentur. Nec per hoc diuersificaretur forma Ecclesiæ: quia plurale non est nisi singulare geminatum, præsertim cùm pluraliter dicatur Matthæi vltimo, Baptizantes eos, &c. Nec est simile de baptizante & baptizato: quia Christus qui principaliter baptizat, est vnus, sed multi per baptismum efficiuntur vnum in Christo.

¶Ad tertium dicendum, quòd(sicut suprà dictum est)integritas baptismi consistit in forma verborum & in vsu materiæ. Et ideo neque ille qui tantùm verba profert baptizat, neque ille qui immergit. Et ideo si vnus verba proferat, & alius immergat, nulla forma verborum poterit esse conueniens: neque enim poterit dici, Ego te baptizo (cùm ipse non immergat, & per consequens non baptizet) neque etiam poterit dici, Nos te baptizamus, cùm neuter baptizet. Si enim duo sint,quorum vnus vnā partem libri scribat,& alius aliam, non erit propria locutio, Nos scripsimus librū istū, sed synecdochica, inquantum totum ponitur pro parte.

ARTICVLVS VII.

¶Vtrum in baptismo requiratur aliquis qui baptizatum leuet de sacro fonte.

AD SEPTIMVM sic proceditur. Videtur quòd in baptismo non requiratur aliquis,qui baptizatum de sacro fonte leuet. Baptismus enim noster per baptismū Christi consecratur,& ei conformatur.Sed Christus baptizatus non est ab aliquo de fonte susceptus:sed sicut dicitur Matthæi.3. Baptizatus Iesus confestim ascendit de aqua. Ergo videtur quòd nec in aliorum baptismo requiratur aliquis, qui baptizatum de sacro fonte suscipiat.

¶Præterea, Baptismus est spiritualis regeneratio:vt dictum est. Sed in carnali generatione non requiritur nisi principium actiuum,quod est pater,& principium passiuū, quod est mater. Igitur cùm in baptismo locum patris obtineat ille qui baptizat, locū autem matris,ipsa aqua baptismi(vt Aug. dicit in quodam sermone Epiphaniæ)videtur quòd non requiratur aliquis alius, qui baptizatum de sacro fonte leuet.

¶Præterea, In sacramentis Ecclesiæ, nihil derisorium fieri debet. Sed hoc derisorium videtur,quòd adulti baptizati, qui seipsos sustentare possunt,& de sacro fonte exire, ab alio suscipiantur. Ergo videtur quòd non requiratur aliquis præcipuè in baptismo adultorum, qui baptizatum de sacro fonte leuet.

¶SED CONTRA est quod Dion. dicit 2.c.Cæle.hier.quòd sacerdotes assumentes baptizatum,tradūt eum adductionis susceptori & duci.

CONCLVSIO.

¶Sicut paruuli super carnali generatione nati nutricibus est pædagogis instruendi traduntur, ita in spirituali per baptismum regeneratione aliquo requiritur,qui baptizatum de sacro fonte baptismatis suscipiens ipsum tueatur & instituat in his, quæ ad diuinum pertinent cultum.

¶RESPONDEO dicendum, quòd spiritualis regeneratio quæ fit per baptismum, assimilatur quodammodo generationi carnali. vnde dicitur primæ Petri secundo, Sicut modò geniti infantes rationabiles & sine dolo, lac concupiscite. In generatione autem carnali paruulus nuper natus, indiget nutrice & pædagogo. Vnde & in spirituali generatione baptismi requiritur aliquis, qui fungatur vice nutricis & pædagogi, informando & instruendo eum, quasi nouitium in fide, de his quæ pertinent ad fidem & vitam Christianam. Ad quod prælati Ecclesiæ vacare non possunt, circa communem curam populi occupati:paruuli enim & nouitij indigent speciali cura præter communem. Et ideo requiritur quòd aliquis suscipiat baptizatum de sacro fonte, quasi in suam institutionem & tutelam. Et hoc est quod Diony. dicit vlti. cap. Cæles. hierar. Diuinis nostris ducibus(id est Apostolis) ad mentem venit, & visum est suscipere infantes secūdum istum sanctum modum,quòd naturales pueri parentes,traderent puerum cuidam docto in diuinis pædagogo, & reliquum sub ipso puer ageret,sicut sub diuino patre & saluationis sanctæ susceptore.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd Christus non est baptizatus, vt ipse regeneraretur, sed vt alios regeneraret. Et ideo post baptismum non indiguit pædagogo tanquam paruulus.

¶Ad secundum dicendum, quòd in generatione carnali non requiritur ex necessitate nisi pater & mater. Sed ad facilem partum, & educationem pueri conuenientem, requiritur obstetrix & nutrix & pædagogus, quorum vicem implet in baptismo ille qui puerum de sacro fonte leuat. Vnde non est de necessitate sacramenti:sed vnus solus potest in aqua baptizare, necessitate imminente.

¶Ad tertium dicendum, quòd baptizatus non suscipitur à patrino de sacro fonte propter imbecillitatē corporalem:sed propter imbecillitatem spiritualem,vt dictum est.

ARTICVLVS VIII.

¶Vtrum ille,qui aliquem leuat de sacro fonte,teneatur ad eius institutionem

AD OCTAVVM sic proceditur. Videtur quòd ille qui suscipit aliquem de sacro fonte,non obligetur ad eius institutionem. Quia nullus potest instruere nisi instructus. Sed etiam quidam non instructi,sed simplices admittuntur leuare aliquem de sacro fonte. Ergo ille qui suscipit baptizatum, nō obligatur ad eius institutionem.

¶Præterea, Filius magis potest à patre instrui quàm ab alio extraneo:nam filius habet à patre esse,nutrimentū & disciplinam: vt Philosophus dicit in 8.Ethic. Si ergo ille qui suscipit baptizatum,teneretur eum instruere,magis esset conueniens quòd pater carnalis filium suū de baptismo susciperet, quàm aliquis alius. Quod tamē videtur esse prohibitum:vt habetur in Decreta.3c.q.1. peruenit.& dictum est.

¶Præterea, Plures magis possunt instruere quàm vnus solus. Si ergo ille qui suscipit aliquem baptizatum, teneretur esi instruere, magis deberēt plures suscipere, quàm vnus solus,cuius contrarium habetur ex Decret. Leonis Papæ. Non plures,inquit, ad suscipiēdum de baptismo infantem, quàm vnus accedant,siue vir siue mulier.

¶SED CONTRA est quod Aug. dicit in quodā sermone Paschali, Vos ante omnia tam viros cīj mulieres, qui filios in baptismate suscepistis,moneo,vt vos cognoscatis fideiussores apud Deū extitisse pro illis,quos visi estis de sacro fonte suscipere.

CONCLVSIO.

¶Non nisi in casu necessitatis,qui aliquem de sacro baptismatis fonte leuarit, tenetur eū instituere, quo scilicet animaduertaret illū malis moribus imbui.

¶RESPONDEO dicendum, quòd vnusquisq; obligatur ad exequendum officium quod accepit. Dictum est autē, quòd ille qui suscipit aliquem de sacro fonte,assumit sibi officium pædagogi. Et ideo obligatur ad habendam curam de ipso,si necessitas immineret:sicut eo tempore & loco, in quo baptizati inter infideles nutriūtur. Sed vbi nutriūtur inter catholicos Christianos, satis possunt ab hac cura excusari,præsumēdo quòd a suis parentibus diligenter instruātur. Si tamen quocunq; modo sentirent contrarium, teneretur suum modum,saluti spirituali filiorum curam impendere.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd vbi immineret periculum, oporteret esse aliquem doctum in diuinis,sicut Dion. dicit, qui baptizatum de sacro fonte susciperet. Sed vbi hoc periculum non imminet, propter hoc quòd pueri nutriuntur inter catholicos,admittuntur quicunque ad hoc officium:quia ea quæ pertinent ad Christianam vitam & fidem,publicè omnibus nota sunt. Et tamen ille qui non est baptizatus, non potest suscipere baptizatum(vt est declaratum in concilio Moguntino)licet non baptizatus possit baptizare,quia persona baptizantis est de necessitate sacramēti, nō autem persona suscipientis:sicut dictum est.

¶Ad secundum dicendū,quòd sicut est alia generatio spiritualis à carnali, ita etiam debet esse alia disciplina:secundum illud Hebræ.12. Patres quidem carnis nostræ habuimus eruditores, & reuerebamur eos, non multò magis obtemperabimus Patri spirituum,& viuemus? Et ideo alius debet esse pater spiritualis à patre carnali,nisi necessitas contrarium exigat.

¶Ad tertium dicendum, quòd confusio esset disciplinæ,nisi esset vnus principalis institutor. Et ideo in baptismo vnus debet esse principalis susceptor. Alij tamen possunt admitti,quasi coadiutores.

Universidad de Deusto
Biblioteca

is sacramentis, volens numero plurali se subsique actus significare, dixerit, Nos te baptizamus in nomine Patris & Filij & Spiritus sancti, perfectum esset sacramentum baptismi: quotiam ex accommodatione vsus personæ excellentes vtuntur plurali pro singularitate per hoc ex huiusmodi vsus accommodatione huiusmodi nomina & verba in plurali numero significant singulares personas: & singulares actus excellentium personarum: quamuis hoc non significent ex propriæ significationis impositione.

¶ Ad dubium de insufficientia processus literæ, respondetur nō esse Autorem diminutum: sed in suo processu comprehendisse etiam quid dicendum sit secundum formam Græcorum. Et hoc in suo simili: declarando enim, quòd non mutata forma, plures simul totum dicendo & faciendo possunt vnum baptizare, sufficienter declarauit quòd etiam secundum formā Græcorum hoc fieri potest vtroque ministro abluente & dicente, Baptizetur seruus Christi, &c.

¶ Ad penultimā demū quæstionē magis Physicam quàm Theologicam, dicitur quòd vnitas effectus sequitur vnitatē virtutis à qua causatur. Et propterea distinguendum est de causis eiusdem rationis simul cōcurrentibus, aut agunt virtutibus propriis aut agunt virtute tertij. Et dicendum, q si sint causæ agentes virtutibus propriis, impossibile est à duabus causis omnino vnum & eundem per se prouenire effectū: quoniam effectus ille esset per se ab vtraque & à natura. Si verò agunt virtute tertij, potest vnus & idem omnino effectus ab vtraque prouenire: vel, rectius loquendo, per vtranque à tertio prouenire. Et quia sacramenta non agunt virtutibus propriis, sed virtute Christi, qui per illa operatur: ideo quotcunq; instrumentales causæ eiusdem rationis perfectæ seu totales concurrere inueniantur simul in vnum operatum: vnica virtus Christi per illa vnum operatur effectū: quamuis illæ instrumentales causæ quantum in se est, duos sortirentur effectus. Et propterea dicimus & dicimus, quòd Christus ex suæ potestatis excellentia potest simul vti duobus instrumentis totalibus vt vnum: & de facto sic vtebatur in casu proposito.

Nec obstat huic responsioni doctrina superius habita de virtute existente in sacramentis: oportet enim esse memorem, virtutem illam nihil aliud esse quàm vsum verborum & rerum sacramentalium, ad producendum sacramenti effectum. Vsum autem dico, non cuiuscunque vtentis, sed Christi: vt superius declaratum est. Quomodo autem soluenda esset quæstio hæc à ponentibus in sacramento super additam qualitatis virtutem, ipsi viderint. imò hinc perpendant se à veritate procul esse, si non poterunt intellectui satisfacere in hac quæstione absque miraculis.

¶ In responsione ad secundum, aduerte quòd si baptizando plures, non intercederet alia mutatio, quàm dicere, Baptizo vos, non videretur magna ad hoc necessitas exigi: quoniam ex solo concursu multorum videmus Romanam Ecclesiam mutare formam de singulari in pluralem: quando ordinantur diaconi plures simul: dicit enim tunc Episcopus, Accipite potestatem, &c. Sed quoniam baptizatio simul plurium non fit communiter per immersionem, sed per aspersionem: ideo ad tot mutationes faciendas magna exigitur necessitas.

¶ In responsione ad tertium, aduerte tria hic ad sensum literæ. Primum est, quòd baptizare simitur secundum plures significationes: quandoque enim sumitur secundum propriam significationem: & tunc significat abluere. Quandoque verò simitur extensa significatione pro integro sacramento, quasi idem sit baptizare, quod sacramentum conferre. Et iuxta hunc sensum dicitur in hac littera, quòd neuter baptizaret. Secundum est, quòd Autor loquitur hīc de baptismi forma apud Latinam Ecclesiam, quum dicit, Nulla forma verborum, &c.

Tertium est, quòd loquutio pluralis in prima persona potest dupliciter exponi per duas singulares, vel per modum copulatiuæ vel copulatim. Et quando exponitur per modum copulatiuæ, habet vtranque singularem seorsum veram. Verbi gratia, dicendo, nos trahimus nauem, habet ex ore cuiuslibet demonstrati per hos, suam singularem veram: puta ego traho nauem, & ego traho nauem: & sic de aliis trahentibus. Et iuxta hunc sensum procedit littera, dicendo quòd neuter baptizaret: hoc est, neuter posset verè dicere, ego te baptizo: & similiter neuter scribentium partem libri, posset verè dicere, ego scripsi hunc libeum. Quando verò copulatim exponitur: non exigitur quòd aliqua singularis sit vera: imò stat vtranque singularem fore falsam. Verbi gratia, si iudices delegati simul, ita quòd ambo simul, & neuter sine altero possit iudicare, proferendo sententiam, verè dicerent, Nos iudicamus. Et verum esset, quòd ego & alter ego coniunctim iudicamus: falsa tamen esset vtraque singularis, puta ego iudico, quia in veritate ego iudicandi potestate careo. Et iuxta hunc sensum posset dici, Nos te baptizamus, in casu posito: quia de vtroque simul coniunctim verificaretur quòd conferunt sacramentum baptismi: quamuis neuter conferret illud. Et ceterè quatenus esset ex veritate formæ posset vnus in articulo necessitatis baptizari à duobus: quorum alter esset mutus, & alter esset mancus, mutato abluente, & manco proferente verba, ad euitandos omnes scrupulos, secundum formam Græcorum, & dicente, Baptizetur seruus Christi, &c. tunc enim nullum penitus apparet inconueniens ex parte formæ in ministrorum pluralitate. Autor autem, quia tenet, plures personas nō posse integrare ministrum baptismi vnius, ideo dicto transcurfuit contentus. Videtur autem, quòd in tali casu potius pro baptismo iudicandum essent quatuor cille sit, quin mancus posset etiam abluere. Posset enim super caput habere modicum aquæ: quam inclinando caput effunderet super baptizando, & simul proferret verba. Et in hoc posset mutus adiuuare, sustinendo vas in capite manci, ne caderet, quum ille inclinaret ea puriimò & manus muti plenæ aquis ponitæ super caput manci, supplere vicem valituia tamen quòd motus capitis manci esset effusiuus aquæ.

¶ Et hæc sufficiant etiam pro duobus sequentibus articulis.

¶ Super Quæstionis sexagesimaoctauæ Articulum primum & secundum.

QVAESTIO SEXAGESIMAoctaua, De suscipientibus baptismum, in duodecim articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de suscipientibus baptismum.

¶ Et circa hoc quæruntur duodecim.

¶ Primò, vtrùm omnes teneantur ad suscipiendum baptismum.

¶ Secundò, vtrùm aliquis possit saluari sine baptismo.

¶ Tertiò, vtrùm baptismus sit differendus.

¶ Quartò, vtrùm peccatores sint baptizādi.

¶ Quintò, vtrùm peccatoribus baptizatis sint imponenda opera satisfactoria.

¶ Sextò, vtrùm requiratur cōfessio pctōrū.

¶ Septimò, vtrùm requiratur intentio ex parte baptizati.

¶ Octauo, vtrùm requiratur fides.

¶ Nonò, vtrùm pueri sint baptizandi.

¶ Decimò, vtrùm pueri Iudæorum sint baptizandi inuitis parentibus.

¶ Vndecimò, vtrùm aliqui sint baptizandi in maternis vteris existentes.

¶ Duodecimò, vtrùm furiosi & amētes sint baptizandi.

ARTICVLVS I.

¶ Vtrùm omnes teneantur ad susceptionē baptismi.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd non teneantur omnes ad susceptionem baptismi. Per Christum enim nō est hominibus arctata via salutis. Sed ante Christi aduentum poterāt homines saluari sine baptismo. Ergo & post Christi aduentum.

¶ Præterea, Baptismus maximè videtur esse institutus in remedium peccati originalis. Sed ille qui est baptizatus, cùm non habeat originale peccatum, non videtur q̄ possit illud transfundere in prolem. Ergo filij baptizatorum non videntur esse baptizandi.

¶ Præterea, Baptismus datur ad hoc, quòd aliquis per gratiam à peccato mundetur. Sed hoc consequuntur illi qui sunt sanctificati in vtero, sine baptismo. Ergo non tenentur ad suscipiendum baptismum.

¶ SED CONTRA est quod dicitur Ioan. 3. Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu sancto, non potest introire in regnum Dei. Et in lib. de Ecclesiasticis dogmatibus dicitur, Baptizatis tantùm, iter salutis esse credimus.

CONCLVSIO.

¶ Omnes homines de necessitate salutis tenentur ad baptismum.

¶ RESPONDEO dicendum, quòd ad illud homines tenentur, sine quo salutem consequi nō possunt. Manifestū est autem, q̄ nullus potest salutē cōsequi, nisi per Christum. Vnde & Apost. dicit Rom. 5. Sicut per vnius delictū in omnes homines in cōdemnationem, sic & per vnius iustitiā, in omnes homines in iustificationē vitæ. Ad hoc autē datur baptismus, vt aliquis per ipsum regeneratus, incorporetur Christo, factus membrū ipsius. Vnde dicitur Gal. 3. Quicunq; in Christo baptizati estis, Christum induistis. Vnde manifestum est, quòd omnes ad baptismum tenentur, & sine eo non potest esse salus hominibus.

¶ AD PRIMVM ergo dicendū, q̄ nunquam homines potuerūt saluari etiam ante Christi aduentū, nisi fierent membra Christi: quia, vt dicitur Act. 4. non est aliud nomē datū hominibus, in quo oporteat nos saluos fieri. Sed ante aduentū Christi, homines Christo incorporabantur per fidem futuri aduentus: cuius fidei signaculū erat circūcisio, vt Apost. dicit Rom. 4. Antè verò q̄ circumcisio instituerētur, sola fide (vt Greg. dicit) cum sacrificiorum oblatione, quibus suā fidem antiqui patres profitebantur, homines Christo incorporabantur. Post aduentū etiam Christi, homines per fidē Christo incorporātur: secundū illud Ephe. 3. Habitare Christū per fidē in cordibus vestris. Sed alio signo manifestatur fides rei iam præsentis, quā demōstraretur, quando erat futura: sicut etiā alijs verbis significatur præsens, præteritū, & futurū. Et ideo licet ipsum sacramētū baptismi, nō semper fuerit necessariū ad salutē: fides tamen cuius baptismus sacramentum est, semper necessaria fuit.

¶ Ad secundum dicendum, q̄ (sicut in Secunda parte dictum est) illi qui baptizantur, renouantur per baptismum secundum spiritum, corpus tamen remanet subiectum vetustati peccati: secundum illud Rom. 8. Corpus quidem mortuū est propter peccatū, spiritus verò viuit propter iustificationem. Vnde & Aug. probat in lib. contra Iulianū, q̄ nō baptizatur in homine, quicquid in eo est. Manifestum est autem, quòd homo non generat generatione carnali secundum spiritum, sed secundum carnem. Et ideo filij baptizatorum, cum peccato originali nascuntur: vnde indigent baptizari.

¶ Ad tertium dicendum, quòd illi qui sunt sanctificati in vtero, consequuntur quidem gratiam emundantem à peccato originali: non tamen ex hoc ipso consequuntur characterem, quo Christo cōfigurentur. Et propter hoc si aliqui nunc sanctificarentur in vtero, necesse esset eos baptizari: vt per susceptionem characteris, alijs mēbris Christi conformarentur.

ARTICVLVS II.

¶ Vtrùm sine baptismo aliquis possit saluari.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd sine baptismo nullus possit saluari. Dicit enim Dominus Ioā. 3. Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu sancto, non potest introire in regnum Dei. Sed illi soli saluantur, qui regnum Dei intrāt. Ergo nullus potest saluari sine baptismo, quo aliquis regeneratur ex aqua & Spiritu sancto.

¶ Præterea, In lib. de Ecclesiasticis dogmatibus dicitur, Nullum catechuminū, quāuis in bonis operibus defunctum, vitam æternam habere credimus, excepto martyrio, vbi totum sacramentum baptismi cōmplet. Sed si aliquis sine baptismo posset saluari, maximè hoc haberet locum in catechuminis bona opera habentibus, qui videtur habere fidem per dilectionem operantem. Videtur ergo quòd sine baptismo nullus possit saluari.

¶ Præterea, Sicut suprà dictum est, sacramētum baptismi est de necessitate salutis. Necessarium autem est, sine quo non potest aliquid esse, vt dicitur 5. Met. Ergo videtur q̄ sine baptismo nullus possit consequi salutē.

¶ SED CONTRA est quod Augustinus dicit super Leuiticum, inuisibilem sanctificationem quibusdam affuisse & profuisse sine visibilibus sacramentis, visibilem verò sanctificationem (quæ fit sacramento visibili) sine inuisibili posse adesse, sed nō posse prodesse. Cùm igitur sacramentum baptismi ad visibilem sanctificationē pertineat, videtur quòd sine sacramento baptismi, aliquis possit salutem cōsequi per inuisibilem sanctificationem.

CONCLVSIO.

¶ Minimè saluari possunt qui re & voto baptismi sacramentum non susceperint: qui verò saltem voto sacramentum baptismi susceperint, etsi non re, saluari eos tamen possibile est.

¶ RESPONDEO dicendum, quòd sacramentum baptismi dupliciter potest alicui deesse. Vno modo & re & voto, quod contingit illis, qui nec baptizantur, nec baptizari volunt quod manifestè ad contemptum sacramenti pertinet, quātum ad illos qui habent vsum liberi arbitrij. Et ideo hi quibus hoc modo deest baptismus, salutem consequi nō possunt: quia nec sacramentaliter nec mentaliter Christo incorporantur, per quem solum est salus. Alio modo potest sacramentum baptismi alicui deesse re, sed non voto: sicut cùm aliquis baptizari desiderat, sed aliquo casu præuenitur morte, antequam baptismum suscipiat. Et talis sine baptismo actuali, salutem consequi potest, propter desiderij baptismi, quod pro-

¶ Super Quæstionis sexagesimaoctauæ Articulum tertium.

IN articu. 3. circa dilationem baptismi vbi ad aliquod certum tempus, aduertendum est, certitudinem temporis posse dupliciter intelligi. Primò determinatè: puta octo mensēs. Alio modo vaguè, puta expedito tali negotio, neficiendum quantum tempotis interueniet.

¶ Cōsiderandum iurfus est, vtrùm baptismi determinati, vel ex diuino iure, vel ab Ecclesia. Quantum igitur ex diuino iure apparet, dilatio baptismi adultorū non habet tempus determinati primo modo. Nulla enim ratio

cedit ex fide per dilectionem operante: per quam Deus interius hominem sanctificat, cuius potentia sacramentis visibilibus non alligatur. Vnde Ambr. dicit de Valentiniano, Qui catechuminus mortuus fuit, quem regeneraturus eram, amisit: verumtamen ille gratiam, quam popoſcit, non amisit.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd sicut dicitur 1. Reg. 16. Homines vidēt quæ parent, Dominus autem intuetur corda. Ille autem qui desiderat per baptismum regenerari ex aqua & Spiritu sancto, corde quidem regeneratus est, licet non corpore: sicut & Apost. dicit Rom. 2. quòd circumcisio cordis est in Spiritu, non in litera, cuius laus non ex hominibus, sed ex Deo est.

¶ Ad secundum dicēdum, quòd nullus peruenit ad vitam æternam, nisi absolutus ab omni culpa & reatu pœnæ. Quæ quidem vniuersalis absolutio fit in perceptione baptismi & in martyrio: propter quod dicitur q̄ o. In martyrio omnia sacramēta baptismi complentur, scilicet quātum ad plenam liberationem à culpa & pœna. Si quis ergo catechuminus sit habens desiderium baptismi (quia aliter in bonis operibus non moreretur, quæ non possunt esse sine fide per dilectionem operante) talis decedens non statim peruenit ad vitam æternam, sed patietur pœnam pro peccatis præteritis: ipse tamen saluus erit sic quasi per ignem: vt dicitur 1. ad Corin. 3.

¶ Ad tertium dicēdum, quòd pro tanto dicitur sacramentum baptismi esse de necessitate salutis, quia non potest esse hominis salus, nisi saltem in voluntate habeatur, quæ apud Deum reputatur pro facto.

ARTICVLVS III.

¶ Vtrùm baptismus sit differendus.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd baptismus sit differēdus. Dicit enim Leo Papa, Duo tempora, id est, Pascha & Pentecoste ad baptizandum à Romano Pontifice legitimè præfixa sunt: vnde dilectionem vestram monemus, vt nullos alios dies huic obseruatiōi misceatis. Videtur ergo quòd oporteat non statim aliquem baptizari, sed vsque ad prædicta tempora baptismum differri.

¶ Præterea, In cōcilio Agathensi legitur, Iudæi, quorsi perfidia frequēter ad vomitum redit: si ad leges catholicas venire voluerint, octo menses inter catechuminos Ecclesiæ limen introeāt: & si pura fide venire noscantur, tunc demum baptismi gratiam mereantur. Non ergo statim sunt homines baptizandi, sed vsque ad certum tempus est differendum baptisma.

¶ Præterea, Sicut dicitur Isa. 27. Iste est omnis fructus vt auferatur peccatum. Sed magis videtur auferri peccatum vel etiam diminui, si baptismus diu differatur: primò quidem, quia peccantes post baptismum, grauius peccant: secundum illud Hebr. 10. Quantò magis puratis deteriora meruisse supplicia, qui sanguinē testamenti polluerit in quo sanctificatus est, scilicet per baptismum? Secundò, quia baptismus tollit peccata præterita, non autem futura: vnde quantò magis baptismus differtur, tanto plura peccata tollit. Videtur ergo quòd baptismus debeat differri.

¶ SED CONTRA est quod dicitur Eccles. 5. Non tardes conuerti ad Dominum, & ne differas de die in diem. Sed perfecta conuersio ad Deum, est eorum, qui regenerantur in Christo per baptismum. Non ergo debet baptismus differri de die in diem.

CON

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶ *Super Quæstionis sexagesimæoctauæ Articulum quartum.*

Annot. IN quarto artic. hoc solum notandũ occurrit, quòd sermo fit de peccato mortali inexistente: existentibus enim cum voluntate peccandi venialiter, potest baptismus dari, monẽdo ipsos, q nisi voluntate mutent, gratiam quidem filiorum Dei recipient, sed non secundum plenitudinẽ baptismalẽ, & suo eos deinde arbitrio relinquere vt ipsi viderint.

¶ *Super Quæstionis sexagesimæoctauæ Articulum quintum.*

Annot. IN artic. 1. & 6. hoc solum occurrit suggerẽdum, vt ex deuotione sua peccata cõfitentes ante baptismũ, non absoluantur: quoniam non sunt capaces sacramenti pœnitentiæ ante baptismũ: nec eorum confessio talis effet sacramentalis, nisi forte per reductionem.

¶ *Pueerorum baptismus differendus nequaquã est, sed statim sunt baptizandi: adulti verò non statim, sed ad certum tempus baptizari debent, nisi fuerint in fide instructi, & in manifesto mortis periculo.*

¶RESPONDEO dicendum, quòd circa hoc distinguendum est, vtrum sint baptizandi pueri vel adulti. Si enim pueri sint baptizandi, non est differendum baptisma primò quidem, quia non expectatur in eis maior instructio, aut etiam plenior conuersio. secundò, propter periculum mortis: quia nõ potest eis alio remedio subueniri, nisi per sacramẽtum baptismi. Adultis verò subueniri potest per solum baptismi desiderium, vt suprà dictum est. Et ideo adultis nõ statim, cùm conuertuntur, est sacramentũ baptismi conferendũ: sed oportet differre vsq; ad aliquod certum tempus. Primò quidẽ propter cautelam Ecclesiæ, ne decipiatur, sacramentum fictè accedentibus conferens: secundum illud 1. Ioan. 4. Nolite omni spiritui credere, sed probate spiritus si ex Deo sint. Quæ quidem probatio sumitur de accedentibus ad baptismum, quando per aliquod spatium, eorum fides & mores examinantur. Secundò hoc est necessarium, ad vtilitatem eorum, qui baptizantur: quia aliquo temporis spatio indigent, ad hoc quòd plenè instruantur de fide, & exercitentur in his, quæ pertinent ad vitam Christianam. Tertiò hoc est necessarium ad quandam reuerentiam sacramenti, dum in Solennitatibus præcipuis, scilicet Paschæ & Pentecostes, homines ad baptismum admittuntur: & ita deuotius sacramentum suscipiunt. Hæc tamen dilatio est prætermittenda duplici ratione. Primò quidem quando illi qui sunt baptizandi, apparent perfectè instructi in fide, & ad baptismũ idonei: sicut Philippus statim baptizauit Eunuchum (vt habetur Actu. 8.) & Petrus Cornelium, & eos qui cum eo erãt: vt habetur Actu. 10. Secundò propter infirmitatem, aut aliquod periculum mortis. Vnde Leo Papa dicit, Hi qui necessitate mortis, ægritudinis, obsidionis, persecutionis, & naufragij, vrgentur, omni tempore debent baptizari. Si tamen aliquis morte præueniatur, articulo necessitatis sacramẽtum excludente, dum expectat tempus ab Ecclesia institutum, saluatur, licet per ignem, vt suprà dictum est. Peccat autem si vltra tempus institutum ab Ecclesia, differat accipere baptismum, nisi ex causa necessaria & licentia prælatorum Ecclesiæ. Sed tamen & hoc peccatum cum aliis deleri potest per succedentem contritionem, quæ supplet vicem baptismi, vt suprà dictum est.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd illud mandatum Leonis Papæ de obseruandis duobus temporibus in baptismo, intelligendum est de adultis, excepto tamen periculo mortis, quod semper in pueris est timendum: vt dictum est.

¶Ad secundum dicendum, quòd illud de Iudæis, est institutum ad Ecclesiæ cautelam: ne simplicium fidem corrumpant, si non fuerint plenè conuersi. Et tamen, vt ibidem subditur, si infra tempus præscriptum, aliquod periculum infirmitatis incurrerint, debent baptizari.

¶Ad tertium dicendum, quòd baptismus per gratiam quã confert, non solùm remouet peccata præterita: sed etiam impedit peccata futura ne fiant. Hoc autem præcipuè desiderandum est, vt homines non peccent. secundariò autem, vt leuius peccent, vel etiam vt eorum peccata mundentur. Secundum illud primæ Ioan. 2. Filioli mei, hæc scribo vobis, vt non peccetis: sed & si quis peccauerit, aduocatum habemus apud patrem Iesum Christum iustum, & ipse est propitiatio pro peccatis nostris.

ARTICVLVS IIII.

¶ Vtrùm peccatores sint baptizandi.

Infr. 67. 8. ad 4. AD QVARTVM sic proceditur. Videtur quòd peccatores sint baptizandi. Dicitur enim Zach. 13. In die illa erit fons patens domui Dauid, & habitantibus Hierusalem, in ablutionem peccatoris & menstruatæ. Quod quidem intelligitur de fonte baptismali. Ergo videtur quòd sacramentum baptismi sit etiam peccatoribus exhibendum.

¶Præterea, Dominus dicit Matth. 9. Non est opus valentibus medicus, sed malè habentibus. Malè autem habentes, sunt peccatores. Cùm igitur spiritualis medici, scilicet Christi, medicina sit baptismus, videtur quòd peccatoribus sit sacramentum baptismi exhibendum.

¶Præterea, Nullum subsidiũ debet peccatoribus subtrahi. Sed peccatores baptizati, ex ipso charactere baptismali spirituali-
ter adiuuãtur, cùm sit quædam dispositio ad gratiã. Ergo videtur q̃ sacramentum baptismi sit peccatoribus exhibendum.

¶SED CONTRA est * quod Aug. dicit, Qui creauit te sine te, nõ iustificabit te sine te. Sed peccator cùm habeat voluntatem non dispositam, non cooperatur Deo. Ergo frustra adhiberetur sibi baptismus ad iustificationem.

CONCLVSIO.

¶ Peccatoribus existentibus in mortali peccato, vel in proposito peccandi, non est baptismi sacramentum conferendum.

¶RESPONDEO dicendum, quòd aliquis potest dici peccator dupliciter. Vno modo propter maculam & reatũ præteritum. Et sic peccatoribus est sacramentum baptismi conferendum: quia est ad hoc specialiter institutum, vt per ipsum peccatorum sordes mundentur: secundum illud Ephes. 5. Mundans eam, scilicet Ecclesiam lauacro aquæ in verbo vitæ. Alio modo potest dici aliquis peccator ex voluntate peccandi & proposito persistendi in peccato. Et sic peccatoribus non est sacramentum baptismi conferendum: primò quidem, quia per baptismum homines Christo incorporantur: secundum illud Galat. 3. Quicunque in Christo baptizati estis, Christũ induistis. Quandiu autem aliquis habet voluntatem peccandi, non potest esse Christo coniunctus: secundum illud 2. Cor. 6. Quæ participatio iustitiæ cum iniquitate? Vnde & Aug. dicit in lib. de Pœnitentia, quòd nullus suæ voluntatis arbiter constitutus, potest nouã vitam inchoare, nisi eum veteris vitæ pœniteat. Secundò, quia in operibus Christi & Ecclesiæ nihil debet fieri frustra. Frustra autem est, quod nõ pertingit ad finem ad quem est ordinatum. Nullus autem habens voluntatem peccandi, simul potest à peccato mundari, ad quod ordinatur baptismus: quia hoc esset ponere contradictoria esse simul. Tertiò, quia in sacramentalibus signis non debet esse aliqua falsitas. Est autem signum falsum, cui res significata non respondet. Ex hoc autem, quòd aliquis lauandum se præbet per baptismum, significatur quòd se disponat ad interiorem ablutionem. Quod non contingit de eo, qui habet propositum perstitẽdi in peccato. Vnde manifestũ est, quòd talibus sacramentum baptismi non est conferendum.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd illud verbum est intelligendum de peccatoribus, qui habent voluntatem recedendi à peccato.

¶Ad secundum dicendum, quòd spiritualis medicus, scilicet Christus, operatur dupliciter. Vno modo interius per seipsum: & sic præparat voluntatem hominis, vt bonum velit, & malum odiat. Alio modo operatur per ministros, exterius adhibendo sacramenta: & sic operatur perficiendo exterius id quod est interius inchoatum. Et ideo sacramentum baptismi non est exhibendum, nisi ei, in quo interioris conuersionis aliquod signum appareat: sicut nec medicina corporalis adhibetur infirmo, nisi in eo aliquis motus vitalis naturæ appareat.

¶Ad tertium dicendum, quòd baptismus est fidei sacramentum. Fides autem informis non sufficit ad salutem, nec ipsa est fundamentum: sed sola fides formata, quæ per dilectionem operatur. vt Augustinus dicit in lib. de Fide & operibus. Vnde nec sacramentum baptismi salutem conferre potest cum voluntate peccandi: quæ fidei formam excludit. Non est autem per impressionem characteris baptismalis aliquis disponendus ad gratiã, quandiu in eo apparet voluntas peccandi: quia Deus neminem ad virtutem compellit, sicut Damas. dicit.

ARTICVLVS V.

¶ Vtrùm peccatoribus baptizatis sint imponenda opera satisfactoria.

AD QVINTVM sic proceditur. Videtur quòd peccatoribus baptizatis sint opera satisfactoria imponenda. Hoc enim ad iustitiam Dei pertinere videtur: vt pro quolibet peccato aliquis puniatur secundum illud Eccle. vlti. Cuncta quæ fiunt, adducet Deus in iudicium. Sed opera satisfactoria imponuntur peccatoribus in pœnam præteritorum peccatorum. Ergo videtur q̃ peccatoribus baptizatis sint opera satisfactoria imponenda.

¶Præterea, Per opera satisfactoria exercitantur peccatores de nouo conuersi ad iustitiam, & subtrahuntur occasiones peccandi: nam satisfacere est peccatorum causas excidere, & peccatis aditum non indulgere. Sed hoc maximè est necessarium nuper baptizatis. Ergo videtur quòd baptizatis sint opera satisfactoria iniungenda.

¶Præterea, Non minus debitum est, vt homo Deo satisfaciat, quàm proximo. Sed nuper baptizatis iniungendum est, vt satisfaciant proximis, si eos læserint. Ergo etiam est eis iniungendum, vt Deo satisfaciãt per opera pœnitentiæ.

¶SED CONTRA est quod Ambros. super illud Roma. 11. Sine pœnitentia sunt dona & vocatio Dei, dicit. Gratia Dei in baptismo non requirit gemitum neque planctum, vel etiam opus aliquod: sed solã fidem, & omnia gratis condonat.

CONCLVSIO.

¶ Ei, qui baptizatur, nullum est satisfactionis opus iniungendum, cùm passio & mors Christi, quam baptismus præfigurat, pro peccatis omnium plenè satisfecerit.

¶RESPONDEO dicendum, quòd sicut Apost. dicit Roma. 6. Quicunq; baptizati sumus in nomine Iesu, in morte ipsius baptizati sumus: consepulti enim sumus ei per baptismũ in mortẽ, ita scilicet q̃ homo per baptismũ incorporatur ipsi morti Christi. Manifestum est autem ex supradictis, q̃ mors Christi satisfactoria fuit sufficienter pro peccatis, nõ solùm nostris, sed etiam totius mundi, vt dicitur 1. Ioan. 2. Et ideo ei, qui baptizatur, pro quibuscunq; peccatis, nõ est aliqua satisfactio iniungẽda: hoc enim esset iniuriã facere passioni & morti Christi, quasi ipsa nõ esset sufficiens ad plenariã satisfactionem pro peccatis baptizatorum.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, q̃ sicut Aug. dicit in lib. de baptismo paruulorum, ad hoc baptismus valet, vt baptizati Christo incorporentur, vt membra eius. Vnde ipsa pœna Christi fuit satisfactoria pro peccatis baptizatorũ, sicut & pœna vnius membri potest esse satisfactoria pro peccato alterius membri. Vnde Isa. 53. dicitur, Verè languores nostros ipse tulit, & dolores nostros ipse portauit.

¶Ad secundũ dicendum, q̃ nuper baptizati, exercitandi sunt ad iustitiam, non per opera pœnalia, sed per opera facilia: vt quasi quoddam lacte facilis exercitij promoueantur ad perfectiora: vt glos. dicit super illud Psal. Sicut ablactatus super matre sua. Vnde & Dominus discipulos suos denouo conuersos, à ieiunio excusauit: vt patet Matt. 9. Et hoc est quod dicitur primæ Pet. 2. Sicut modò geniti infantes, lac concupiscite, vt in eo crescatis in salutem.

¶Ad tertium dicendum, quòd restituere malè ablata proximis, & satisfacere eis de iniurijs illatis, est cessare à peccando: quia hoc ipsum quod est detinere aliena, & proximum læsum non plaeare, est peccatum. Et ideo peccatoribus baptizatis iniungẽdum est, quòd satisfaciãt proximis: sicut & quòd desistant à peccato: non est autem eis iniungendum, quòd pro peccatis præteritis aliquam pœnam patiantur.

ARTICVLVS VI.

¶ Vtrùm peccatores ad baptismum accedẽtes, teneãtur sua peccata confiteri.

AD SEXTVM sic proceditur. Videtur quòd peccatores ad baptismum accedentes, teneantur sua peccata confiteri. Dicitur enim Matth. 3. quòd baptizabantur multi à Ioanne in Iordane, confitentes peccata sua. Sed baptismus Christi est perfectior quàm baptismus Ioannis. Ergo videtur quòd multò magis illi qui sunt baptizandi baptismo Christi, debeant sua peccata confiteri.

¶Præterea, Prouerbio. 28. dicitur, Qui abscondit scelera sua, non dirigetur: qui autem confessus fuerit, & reliquerit ea, misericordiam consequetur. Ergo baptizandi debent sua peccata confiteri.

¶Præterea, Pœnitentia requiritur ante baptismum, secundum illud Act. 2. Agite pœnitentiam, & baptizetur vnusquisque vestrum. Sed confessio est pars pœnitentiæ. Ergo videtur quòd confessio peccatorum requiratur ante baptismum.

¶SED CONTRA est, quòd confessio peccatorum debet esse cum fletu: dicit enim Aug. in lib. de pœnitentia, Omnis ista varietas consideranda est & defienda. Sed sicut Ambr. dicit, gratia Dei in baptismo non requirit gemitum neque planctum. Ergo à baptizandis non est requirenda confessio peccatorum.

CONCLVSIO.

¶ Accedentes ad Baptismum non oportet confiteri peccata sacerdoti, sed soli Deo, interim corde præterita, ac malæ vitæ dolendo.

¶RESPONDEO dicendum, quòd duplex est peccatorum confessio. Vna quidem interior, quæ fit Deo. Et talis confessio peccatorum requiritur ante baptismum, vt scilicet homo sua peccata recogitans, de eis doleat. Non enim potest inchoare nouam vitam nisi pœniteat eum veteris vitæ, vt dicit Augustin. in lib. de pœnitentia. Alia verò est confessio peccatorum exterior, quæ fit sacerdoti. Et talis confessio non requiritur ante baptismum. Primò quidem: quia talis confessio cùm respiciat personam ministri, pertinet ad pœnitentiæ sacramentum, quod non requiritur ante baptismum: quia est ianua omnium sacramentorum. Secundò, quia confessio exterior, quæ fit sacerdoti, ordinatur ad hoc quòd sacerdos consistentem absoluat à peccatis, & liget ad opera satisfactoria, quæ baptizatis non sunt imponenda, vt suprà dictum est. Nec etiam baptizati indigent remissione peccatorum per claues Ecclesiæ, quibus omnia remittuntur per baptismum. Tertiò, quia ipsa particularis confessio homini facta, est pœnosa propter verecundiam confitentis. Baptizato autem nulla exterior pœna imponitur. Et ideo à baptizatis non requiritur specialis confessio peccatorum: sed sufficit generalis, quam faciunt, cùm secundum ritum Ecclesiæ abrenũtiant Satanæ & omnibus pompis eius. Et hoc modo dicit quædam glos. Matthæ. 3. quòd in baptismo Ioannis, exemplum dabatur baptizandis confitendi peccata, & promittendi meliora. Si qui tamen baptizandi, ex deuotione sua peccata confiteri vellent, esset eorum confessio audienda, non ad hoc quòd eis satisfactio imponeretur: sed ad hoc quòd contra peccata consueta eis spiritualis informatio vitæ traderetur.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd in baptismo Ioannis non remittebantur peccata: sed erat baptismus pœnitentiæ. Et ideo conuenienter accedentes ad illud baptisma, confitebantur peccata: vt secundum qualitatem peccatorum, eis pœnitentia determinaretur. Sed baptismus Christi est sine exteriori pœnitentia, vt Ambros. dicit. Vnde non est similis ratio.

¶Ad secundum dicendum, quòd baptizatis sufficit confessio interior Deo facta, & etiam exterior generalis, ad hoc quòd dirigantur & misericordiam consequantur. Nec requiritur confessio specialis exterior: sicut dictum est.

¶Ad tertium dicendum, quòd confessio est pars pœnitentiæ sacramentalis, quæ non requiritur ante baptismum, vt dictum est: Sed requiritur interioris pœnitentiæ virtus.

ARTICVLVS VII.

¶ Vtrùm ex parte baptizati requiratur intentio suscipiendi sacramentum baptismi.

Tert. q. 4. ar. 2. qu. 3. dist. 27. q. 1. art. 2. 2. qu. 4. cor. AD SEPTIMVM sic proceditur. Videtur quòd ex parte baptizati non requiratur intentio suscipiendi sacramentum baptismi. Baptizatus enim se habet sicut patiens in sacramento. Intentio autem non requiritur ex parte patientis, sed ex parte agentis. Ergo videtur quòd ex parte baptizati, non requiratur intentio suscipiendi baptismum.

¶Præterea, Si prætermittatur id quod requiritur ad baptismum, homo est denuo baptizandus: sicut cùm prætermittitur inuocatio Trinitatis: vt suprà dictũ est. Sed ex hoc non videtur aliquis esse denuo

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶Et quoniam quæstio est difficilis, videndum est quid roboris habeant rationes opinionum: & deinde rationabilior dicendi modus eligendus est.

¶Prima igitur opinio tenens vniuersaliter requiri consensum ex parte baptizati, primò super ritu Ecclesiæ petentis à baptizando, vt baptizari. Secundo super hoc, quòd baptizari est passio voluntaria.

¶Tertio procedit Durandus sic: Quicquid est de necessitate sacramẽti in vno, est de necessitate sacramẽti in omnibus, in similibus quidẽ similiter, & in proportionalibus proportionaliter: sed voluntas recipiendi baptismum est de necessitate sacramẽti in adultis: ergo est etiam de necessitate sacramenti in paruulis, proportionaliter tamẽ, hoc est voluntate interpretariua quo ad paruulos, sicut propria quo ad adultos. Probatur minor: Adultus simili modo debet se habere ad fidem & ad fidei sacramentum: sed credere non potest nisi volens: ergo nec baptizari non potest nisi volens.

Et cõfirmatur ex mandato Domini. Docete omnes gentes, baptizantes eos, &c. vbi Hier. dicit. Non potest suscipi sacramentum, nisi anima fidei susceperit veritatem.

¶Affertur quartò ratio ex litera huius art. scilicet oportet inchoatem nouam vitam, velle illãc per hoc eius principii, qđ est baptisma.

¶Oppositæ autem opinionis, scilicet quòd nõ per se requiritur velle ex parte baptizati, fundamentum est, quòd tota efficacia sacramenti baptismi est ex parte ipsius sacramenti: nec requirit ex parte patientis nisi capacitate absq; cõtrarietate. probatur: quæ hoc ex eo quòd de facto videmus paruulos omnem baptismum nõ esse rebaptizandum. Et hinc sumitur ratio: Quicquid nõ est de necessitate sacramenti in vno, nõ est de necessitate sacramenti in reliquis: sed consensus nõ est de necessitate sacramenti in paruulis: ergo nec in adultis.

¶Tertiæ autem opinionis ratio est: quia si adultus caret consensu, videtur quòd contemnat: oportet enim adultum aliquam habere deuotionem ad sacramentum, aut contemnere ipsum saltem interpretatiue.

¶Et vt ab hac vltima incipiamus, retponsio seu ratio ista fugit quæstionẽ, quasi impossibile sit inueniri adultum neutrum respectu baptismi, sed oportere in alteram partem declinare: hoc est, velle, aut nolle baptizari. Quæstio autem est de veritate conditionalis, non curando de possibilitate antecedentis: vertitur enim in quæstionem, Si adultus neuter secundum voluntatem ad baptismum baptizaretur dormiens an esset postea baptizandus: hoc est, an susciperet characterẽ vel non. cui quæstioni (vt patet) non satisfit per hanc opinionem declinantem ad alterum extremum.

¶Primæ autem opinionis fundamentum primum de ritu Ecclesiæ, non cogit: quoniam eodem Ecclesiæ ritu petitur etiam à baptizando, si credit in Deũ patrem omnipotentem, &c. & tamen constat non exigi ad necessitatem sacramẽti fidem suę suam, siue patrini, ex parte baptizati. Secundum quoque fundamentũ petit principium. Tertium verò ambiguum assumit, scilicet in adulto requiri per se propriam voluntatem: hoc est enim, de quo est quæstio.

¶Et ad probationem dicit facile posse, similitudinem non tenere, scilicet quòd adultus ita se debeat habere ad sacramentum fidei, sicut se habet ad credere: quoniam credere consistit manifestè in actione voluntaria, sacramentum autem fidei manifestè consistit in pati seu suscipere: & propterea non est simile. Autoritas autem Hierony. non est ad propositum: quia de fide loquitur, quæstio autem est de velle.

¶Secundò demum opinionis ratio reiici potest eodem modo, scilicet quòd assumit probandum. hoc enim est quod vertitur in dubium, an patiens in baptismo exigat velle vt necessariam dispositionem ad receptionem sacramenti: hoc enim est totum in quo consistit quæstio.

¶Quod autem additur, quòd nullus puer baptizatus est rebaptizandus, licet negetur à tenentibus primam opinionem, magnam tamen secundum rationem vim habere videtur.

¶His ex tribus, dicendũ mihi videtur cum secunda opinione, quòd per se loquendo nõ exigitur immutatio seu voluntas ex parte baptizandi de necessitate sacramenti: sed sufficit in ipso nec inueniri obicem voluntatis contrariæ. Probatur. hoc dupliciter. Primò autoritate Innocentij III. extra de baptismo & eius effectu. in cap. maiores causas. Ibi enim mota quæstione de suscipientibus characterem, & relata opinione quorundã dicentium characterem imprimi etiã inuitis, refutata deinde hac opinione quo ad totaliter inuitos, concludit hæc verba in calce. Tunc ergo characterẽ sacramentalis imprimit operatio quã obicẽs voluntatis contrariæ nõ inuenit obsistentẽ. vbi manifestè patet intenta conclusio determinata ab Apostolica sede. Secundò probatur vrgendo ista dicta rationum. Quod nõ est de necessitate sacramenti in vno recipiente baptismũ, nõ est de necessitate sacramẽti, per se loquẽdo, in quocunq; recipiente baptismũ: sed in paruulis voluntas eorũ interpretariua nõ exigitur vt propria dispositio ad recipiendum baptismum: ergo in nullo baptizando requiritur per se loquendo, cõsentiri ad recipiẽdũ baptismã. Et probatur minor: quia voluntas parentum non est dispositio aliqua, sed sola approximatio patiẽtis ad agentes, puta ministrũ ecclesiæ, ferentem sacramẽtum. Constat enim approximantem passiuũ actiuo nõ esse necessarium ex parte patientis. Tũ quoniam aliũde potest supleri, puta ex approximatione agentis ad patiens, vel ex remouẽdo obstaculũ. Tũ quoniam extrinsecũ hoc est: patet verò voluntate parentũ solũmodo approximare passiuũ actiuo, offerendo infantem baptizandũ. moueo eo q; si Iudæus diceret filiũ baptizari, nõ vt nutriretur Christianus, sed totaliter nutriendum in Iudæa, nõ solũmq; corporis sanitatẽ infanti vellet baptizari, & hoc ipsum diceret ac cõpelleret ex necessitate nisi ad baptizandum, vel ipsemet baptizaret in veritate infanti esset baptizatus: & tamẽ nõ paterna voluntas nec ex charitate, nec ex fide, nec ex Ecclesiæ voluntate hic cooperaretur: quoniã Ecclesia si sciret, resisteret tali oblationi. Nihil ergo facit oblatio pueri, nihil agenti: iniuriãmq; patitur tollit autoritatis, quæ illi irrogaretur si infans patre inuito baptizaretur. Sufficit ergo in baptizando non inueniri obicẽ voluntatis contrariæ ad hoc vt characterem suscipiat ex baptismo.

¶Sed contra hoc instant dupliciter. Primò vrgendo argumento allato in dicta decretali: quòd scilicet sequeretur ex hoc, quòd aliquis adultus nunquam consentiens baptismo, perficeret ratione sacramenti ad iurisdictionem ecclesiasticam: per hoc ad seruandã regulam Christianæ fidei foret rationabiliter compellendus: quod est absurdum.

¶Obiicitur quoque à Durand. probante quòd voluntas adulti baptizandi requiritur per se tam si velle suscipere baptismum, non sit in adulto dispositio necessaria ad baptismum secundum se: sequitur quòd nolle seu renuere vel negligere suscipere ipsum, non erit impedimentum: quia non impedit nisi velle oppositum.

¶Ad primum horum dicitur, quòd ratio procedit ex extrinsecis accidentibus, quale est iurisdictio ecclesiastica: & propterea parum roboris habet. Veruntamen dupliciter solui potest. Primò, quòd casus iste aut impossibilis aut plusquam rarissimus est, scilicet vt adultus neuter baptizetur. regulæ autem de iurisdictionis actibus (puta de compellendo & similibus) dantur secundum ea quæ communiter eueniunt. Secundò, quòd vno inconuenienti dato, multa inconuenientia sequi possunt: & ideo dato hoc inconuenienti, quòd minister temere baptizaret adultum neutrum, non est mirum sequi aliud inconueniens, scilicet quòd talis esset de iurisdictione Ecclesiæ rationę sacramenti, & non esset compellendus ad Christianitatem seruandam: quia nõquam consentiret, sed dolens baptizatus est.

¶Ad obiectionem verò Durand. respondetur, quòd sequela nihil valet. Et probatio nullius etiam apparentiæ est: quoniam nolle baptismum, secundum se accipitur susceptioni baptismi: & ideo impedit ipsum: & non quia tollit sui contrarium, puta velle baptismum.

¶Nec putes Autorem hoc in loco alterius fuisse opinionis, vt patet ex co q; inferius dicit pueros infidelium si inuitis parentibus baptizentur, fore baptizatos. quod autem hîc dixit, intelligendum est secundum id quod sæpe de facto inuenitur in adultis: scilicet quòd non inuenitur nouer, sed aut habet velle aut nolle respectu baptismi implicitè vel explicitè, &c. Et propterea verificatur si in adulto deesset intentio suscipiendi sacramentum, esset rebaptizandus: dicitus enim intentionis contrariam haberet annexam intentionem.

¶*Super Quæstionis sexagesimæoctauæ Articulum octauum.*

IN articulo octauo aduerte verba Autoris intelligi de adultis: quoniam rectam fidem necessariò requiri ad vltimum effectum baptismi fatuant. Et hoc dico propter paruulos: in quibus nec intentio nec fides ex parte baptizati requiritur.

¶Super

¶*Super Quæstionis sexagesimæoctauæ Articulum nonum.*

IN articulo nono in responsione ad primum & secundum intelligi accommodatorem esse quandam, in hoc quòd Ecclesia pro paruulis credit, intendit, terminat, &c. Ad litteram, tam enim, quia similiter do ex proprio dicimus quam instructus esset vt baptismi pro adultis, accommodatus est idem ritus ad paruulos, vt quod propriè fit ab adultis, secundum quandam similitudinem fiereț à paruulis, non proprio sed Ecclesiæ ore. Et quoniã ad solemnitatem baptismi hæc spectant: ideo sine his baptismus factus valet.

¶In responsione ad secundum, non sic intelligas Ecclesiæ fidem prodesse infanti, qui baptizatur, quasi meritum fidei exigitur in Ecclesia, saluet infantem: quoniã infans non per fidem, sed per fidei sacramentum regulariter saluatur: sed intelligas Ecclesiæ matris articulum communis Sanctorũ & particularitèr tam orando pro infante, tum applicando eundem sacramento ex corde puro & charitate pleno.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd Dominus loquitur ibi de baptismo, secundum quòd producit homines ad sanctitatem per gratiam iustificantem. Quod quidem sine recta fide esse non potest: & ideo signanter dicit, Qui crediderit, & baptizatus fuerit, saluus erit.

¶Ad secundum dicendum, quòd Ecclesia intendit homines baptizare, vt emundentur à peccato: secundum illud Isa. 27. Hic est omnis fructus, vt auferatur peccatum. Et ideo quantum est de se, non intendit dare baptismum nisi habentibus rectam fidem, sine qua non est remissio peccatorum. Et propter hoc interrogat accedentes ad baptismum, an credant. Si tamen sine recta fide aliquis baptismum suscipiat extra Ecclesiam, non percipit illud ad suam salutem. Vnde Aug. dicit, Ecclesia paradiso cõparata indicat nobis, posse quidem baptismum eius, hominem etiã foris accipere, sed salutem beatitudinis extra eam neminẽ percipere vel tenere.

¶Ad tertium dicendum, quòd etiam non habens rectam fidem circa alios articulos, potest habere rectam fidem circa sacramentum baptismi, & ita non impeditur quin possit habere intentionem suscipiendi sacramentum baptismi. Si tamen etiam circa hoc sacramentum non rectè sentiat, sufficit ad perfectionem sacramenti generalis intentio, qua intendit suscipere baptismum, sicut Christus instituit, & sicut Ecclesia tradit.

¶Ad quartum dicendum, quòd sicut sacramentum baptismi non est conferendũ ei qui non vult ab alijs peccatis recedere: ita etiã nec ei, qui non vult infidelitatem deserere. Vterque tamẽ fuscipit sacramentum, si ei conferatur: licet non ad salutem.

ARTICVLVS IX.

¶*Vtrùm pueri sint baptizandi.*

AD NONVM sic proceditur. Videtur quòd pueri non sint baptizandi. In eo enim qui baptizatur, requiritur intentio suscipiendi sacramentum: vt suprà dictum est. Huiusmodi autem intentionem non possunt pueri habere, cùm non habeant vsum liberi arbitrij. Ergo videtur quòd non possint suscipere sacramentum baptismi.

¶Præterea, Infidelitas est grauissimum peccatum, vt in Secunda parte habitum est. Sed permanentes in peccato, non sunt baptizandi. Ergo etiã nec permanentes in infidelitate.

¶Præterea, Infidelitas est grauissimum peccatum, vt in Secunda parte habitum est. Sed permanentes in peccato, non sunt baptizandi. Ergo etiã nec permanentes in infidelitate.

¶SED CONTRA est quod Gregor. scribens * Quirico episcopo dicit, Ab antiqua patrum institutione didicimus, vt qui apud hæresim, in Trinitatis nomine baptizantur, cùm ad sanctam Ecclesiã redeũt, aut vnctione chrismatis, aut impositione manus, aut sola professione fidei, ad sinum matris Ecclesiæ reuocentur. Hoc autem non esset, si recta fides esset de necessitate baptismi. Non ergo recta fides ex necessitate requiritur ad susceptionem baptismi.

CONCLVSIO.

¶Ex parte gratiæ, quam quis per baptismum suscepturus est, exigitur in suscipiẽte fides, ex parte verò characteris, non necessaria est.

¶RESPONDEO dicendum, quòd sicut ex dictis patet, duo efficiuntur in anima per baptismum, scilicet character & gratia. Dupliciter ergo aliquid ex necessitate requiritur ad baptismum. Vno modo sine quo gratia haberi non potest, quæ est vltimus effectus sacramenti. Et hoc modo recta fides ex necessitate requiritur ad baptismũ: quia sicut dicitur Rom. 3. Iustitia Dei est per fidem Iesu Christi. Alio modo requiritur aliquid ex necessitate ad baptismum, sine quo character baptismalis imprimi non potest. Et sic recta fides baptizati non requiritur ex necessitate ad baptismum, sicut nec recta fides baptizantis, dummodo adsint cætera quæ sunt de necessitate sacramenti. Non enim sacramentum perficitur per iustitiam hominis dantis vel suscipientis baptismum, sed per virtutem Dei.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd Dominus loquitur ibi de baptismo, secundum quòd producit homines ad sanctitatem per gratiam iustificantem. Quod quidem sine recta fide esse non potest: & ideo signanter dicit, Qui crediderit, & baptizatus fuerit, saluus erit.

¶Ad secundum dicendum, quòd Ecclesia intendit homines baptizare, vt emundentur à peccato: secundum illud Isa. 27. Hic est omnis fructus, vt auferatur peccatum. Et ideo quantum est de se, non intendit dare baptismum nisi habentibus rectam fidem, sine qua non est remissio peccatorum. Et propter hoc interrogat accedentes ad baptismum, an credant. Si tamen sine recta fide aliquis baptismum suscipiat extra Ecclesiam, non percipit illud ad suam salutem. Vnde Aug. dicit, Ecclesia paradiso cõparata indicat nobis, posse quidem baptismum eius, hominem etiã foris accipere, sed salutem beatitudinis extra eam neminẽ percipere vel tenere.

¶Ad tertium dicendum, quòd etiam non habens rectam fidem circa alios articulos, potest habere rectam fidem circa sacramentum baptismi, & ita non impeditur quin possit habere intentionem suscipiendi sacramentum baptismi. Si tamen etiam circa hoc sacramentum non rectè sentiat, sufficit ad perfectionem sacramenti generalis intentio, qua intendit suscipere baptismum, sicut Christus instituit, & sicut Ecclesia tradit.

¶Ad quartum dicendum, quòd sicut sacramentum baptismi non est conferendũ ei qui non vult ab alijs peccatis recedere: ita etiã nec ei, qui non vult infidelitatem deserere. Vterque tamẽ fuscipit sacramentum, si ei conferatur: licet non ad salutem.

ARTICVLVS IX.

¶*Vtrùm pueri sint baptizandi.*

AD NONVM sic proceditur. Videtur quòd pueri non sint baptizandi. In eo enim qui baptizatur, requiritur intentio suscipiendi sacramentum: vt suprà dictum est. Huiusmodi autem intentionem non possunt pueri habere, cùm non habeant vsum liberi arbitrij. Ergo videtur quòd non possint suscipere sacramentum baptismi.

¶Præterea, Baptismus est fidei sacramentum, vt suprà dictum est. Sed pueri non habent fidem, quæ consistit in credentium voluntate: vt Aug. dicit super Ioan. Nec etiam potest dici quòd saluentur in fide parentum: quia quandoque parentes sunt infideles, & sic magis per eorum infidelitatem damnarentur. Ergo videtur quòd pueri non possint baptizari.

¶Præterea, Primæ Pet. 3. dicitur, quòd homines saluos facit baptisma, non carnis depositio sordium, sed conscientiæ bonæ interrogatio in Deum. Sed pueri neque conscientiam habent bonam vel malam (cùm non habeãt vsum rationis) neque etiam conuenienter ipsi interrogantur, cùm non intelligant. Non ergo pueri debent baptizari.

¶SED CONTRA est quod Dion. dicit vlt. c. Cæleſt. Hierar. Diuini nostri duces, scilicet Apostoli, probauerunt infantes recipi ad baptismum.

CONCLVSIO.

¶Pueri baptizandi sunt, cùm sint originali peccato obnoxij, & ad bonum faciliores.

¶RESPONDEO dicendum, quòd sicut Apostolus dicit Rom. 5. Si vnius delicto, mors regnauit per vnum, scilicet per Adam, multò magis abundantiam gratiæ & donationis & iustitiæ accipientes, in vita regnabunt per vnum Iesum Christum. Pueri autem ex peccato Adæ peccatum originale contrahũt. Quod patet ex hoc quòd sunt mortalitati subiecti, quæ per peccatum primi hominis in omnes pertrãsijt, vt Apostolus ibidem dicit. Vnde multò magis pueri possunt per Christum gratiam accipere, vt regnẽt in vita æterna. Ipse autem Dominus dicit Ioan. 3. Quòd nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu sancto, non potest introire in regnum Dei. Vnde necessarium fuit pueros baptizari, vt sicut per Adam damnationem incurrerunt nascendo, ita per Christum salutem consequantur renascendo.

Fuit etiam conueniens pueros baptizari, vt à pueritia nutriti in his quæ sunt Christianæ vitæ, firmius in ea perseuerẽt, secundum illud Prouer. 22. Adolescens iuxta viam suam, etiã cùm senuerit non recedet ab ea. Et hanc rationem assignat Dion. vlti. c. Cæleſt. hierare.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd regeneratio spiritualis, quæ fit per baptismum, est quodãmodo similis naturitati carnali, quantum ad hoc, quòd sicut pueri in maternis vteris constituti, non per seipsos nutrimentum accipiunt, sed ex nutrimento matris sustentantur: ita etiam pueri nondum habentes vsum rationis, quasi in vtero matris Ecclesiæ constituti, non per seipsos, sed per actum Ecclesiæ salutem suscipiunt. Vnde Aug. dicit in lib. de * Peccatis & meritis & remissione. Mater Ecclesia os maternum paruulis præbet, vt sacris mysterijs imbuantur: quia nondum possunt corde proprio credere ad iustitiã, nec ore proprio confiteri ad salutem. Si autem propterea rectè fidem vocantur, quoniam fidem per verba gestantium quodãmodo profitentur, cur etiam non pœnitentes habeantur, cùm per eorundem verba gestantium, diabolo & huic sæculo abrenũtiare monstrentur? Et eadem ratione possunt dici intendentes, non per actum propriæ intentionis, cùm ipsi quandoque cõtranitantur & ploreṇt: sed per actum eorum quibus offeruntur.

¶Ad secundum dicendum, quòd sicut Aug. scribens Bonifacio dicit, in Ecclesia Saluatoris paruuli per alios credunt, sicut ex alijs, quæ in baptismo remittuntur, peccata traxerunt. Nec impeditur eorum salus, si parentes sint infideles: quia sicut Aug. dicit: eidem Bonifacio scribens, offeruntur paruuli ad percipiendam spiritualem gratiam, non tam ab eis, quorum gestatur manibus (quãuis & ab ipsis fi & ipsi boni fideles sunt) quàm ab vniuersa societate sanctorum atque fidelium. Ab omnibus nanque offerri rectè intelliguntur, quibus placet quòd offeruntur, & quorũ charitate ad cõmunionem sancti Spiritus adiunguntur. Infidelitas autem propriorum parentum, etiam si eos post baptismum dæmoniorũ sacrificijs imbuere conentur, pueris non nocet: quia vt Aug. ibidem dicit, puer semel generatus per aliorum voluntatem, deinceps non potest vinculo alienæ iniquitatis obstringi, vbi nulla sua voluntate consentit, secundum illud Ezech. 18. Sicut anima patris mea est, ita & anima filij: anima quæ peccauerit, ipsa morietur. Sed ideo ex Adam traxit, quòd sacramenti illius gratia solueretur: quia nondum erat anima separatim viuẽs. Fides autem vnius, imò totius, Ecclesiæ paruulo prodest per operationem Spiritus sancti, qui vnit Ecclesiam, & bona vnius

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶ *Super Quæstionis sexagesimæ octauæ Articulum decimum.*

Aumot. IN articulo decimo in corpore articuli aduertit Aumot sentire, infideles supponere filios infideles, non fore veré baptizatos, si inuitis parentibus baptizarentur. Hoc enim supponi facile dicens esse periculosum ne fieri possit quin filios infideles inuitis parentibus baptizatos nunquam deinde velint ad fidem Christi conuerti. Quæ quidem opinio Aumot. non est improbanda, quia de facili ad infidelitatem redirent propter naturalem affectum ad parentes.

3.2.q.10 art.12. Et qual. 2.art.7. ¶ Nec opus est arbitror, disputare hîc cum Duc. & Petro de Pal. quorum ex supradictis in artic.7. satis apparet irrationabilem esse opinionem, dicentium voluntatem extrinsecam requiri ex parte baptizati infantis de necessitate sacramenti.

Et qual. 2. art. 11.cor. ¶ In eodem aduerte Autorem, non facere difficultatem quo ad propositum, fateri filios Iudæorum vel aliorum infidelium: difficultas tamen specialis de Iudæis ratione terminis non est omissa, sed in responsione ad secundum soluta est.

¶ Vbi scito propter molestiam instantium, & obtemperantium, quia filij seruorum possunt ab eis auferri, & ablati possunt baptizari, vt testatur Ecclesiæ custudo de filijs Athlopum, qui Christiani vendiuntur: ergo sine ablatione media possent etiam seruorum infidelium filij inuitis parentibus baptizari? Quæ nanque ablatio non est medium necessarium ad licitum baptismum. Scito inquam distinguere inter id quod fit per se & quod fit per accidentia per se loquendo, quantuncunque dominus possit auferre filium à seruo non tamen potest ex ratione auferre vt baptizet illum: quia baptismus & ablatio sunt diuersorum rationum, quorum baptismus iuris est diuini, ac vt hoc ad patris ius spectans: ablatio verò ciuilis est iuris, ac per hoc ad domini ius spectat. Et propterea falsum est, quòd liceat ablatum filium à seruo, baptizare inuitis parentibus: ablatio enim ciuilis non tollit ius paternum erga diuina. Nec Ecclesiæ consuetudo habet, vt baptizentur infantes Æthiopum præsentium: sed illos tantum pueros, qui vt parentibus defuncti habentur, baptizat, præsupponens huiusmodi pueros venales, tanquam à parentibus essent. Et rationabiliter quidem: quantum chaos magnū experimur interpositum? vt nulli vnquam compareant parentes pro filiis nec filij postmodum reperti sint ad parentes, sed naturaliter totaliter Christiani, & sic perseuerant.

¶ Multa hîc omittimus circa præsentis articuli materiam: quia in aliis Cómentarijs memoriamus nos scripsisse diffusè.

alteri communicat.

¶ Ad tertium dicendū, quòd sicut puer cùm baptizatur nō per seipsum, sed per alios credentia non per seipsum, sed per alios interrogātur: & interrogati confitentur fidem Ecclesiæ in persona pueri, qui sic fidei aggregatur per fidei sacramentum. Conscientiam autem bonam consequitur puer etiam in seipso: non quidem actu, sed habitu per gratiam iustificantem.

ARTICVLVS X.

¶ Vtrùm pueri Iudæorum vel aliorum infidelium sint inuitis parentibus baptizandi.

AD DECIMVM sic proceditur. Videtur quòd pueri Iudæorum vel aliorum infidelium sint baptizandi, etiam inuitis parentibus. Magis enim debet homini subueniri contra periculum mortis æternæ, quàm contra periculum mortis temporalis. Sed puero in periculo mortis temporalis existenti est subuenſendum, etiamsi parentes per malitiam contraniterentur. Ergo multò magis est subueniendum pueris infidelium filijs, per baptismum contra periculum mortis æternæ, etiam inuitis parentibus.

¶ Præterea, Filij seruorum sunt serui, & in potestate dominorum. Sed Iudæi sunt serui regum & principum, & quicunque etiam alij infideles. Ergo absque omni iniuria possunt principes filios Iudæorum vèl aliorum seruorum infidelium facere baptizari.

¶ Præterea, Quilibet homo est magis Dei, à quo habet animam, quàm patris carnalis, à quo habet corpus. Non est ergo iniustum, si pueri infideliū filij parētibus carnalibus auferantur, & Deo per baptismū cōsecrentur.

¶ SED CONTRA est, quòd in Decr. dist. 45. ex concilio Toletano sic dicitur de Iudæis, Præcepit sancta synodus nemini deinceps ad credendum vim inferre: non enim tales inuiti saluādi sunt, sed volentes, vt integra sit forma iustitiæ.

CONCLVSIO.

¶ Non sunt infidelium pueri & filij inuitis parentibus baptizandi, nisi habeant rationis, & liberi arbitrij vsum, tunc enim moneri, & ad fidem induci possunt inuitis parentibus.

¶ RESPONDEO dicendum, quòd pueri infidelium filij, aut habēt vsum rationis, aut non habent. Si autem habent, iam quantū ad ea, quæ sunt iuris diuini vel naturalis, incipiunt suæ potestatis esse. Et ideo propria voluntate inuitis parentibus possunt baptismum suscipere, sicut & matrimonium contrahere. Et ideo tales licitè moneri possunt & induci ad suscipiendum baptismum. Si verò nondū habēt vsum liberi arbitrij, secundū ius naturale sunt sub cura parentū, quādiu ipsi sibi prouidere nō possunt. Vnde etiam & de pueris antiquorū dicitur, quòd saluabuntur in fide parentum. Et ideo contra iustitiā naturalem esset, si tales pueri inuitis parentibus baptizarentur: sicut etiā si aliquis habēs vsum rationis baptizaretur inuitus. Esset etiam periculosum taliter filios infideliū baptizare: quia de facili ad infidelitatem redirent, propter naturalem effectum ad parentes. Et ideo non habet hoc Ecclesiæ consuetudo, quòd filij infidelium inuitis parentibus baptizentur.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd morte corporali non est aliquis eripiendus contra ordinem iuris ciuilis: puta si aliquis à suo iudice condemnetur ad mortem, nullus debet eum violenter à morte eripere. Vnde nec aliquis debet irrumpere ordinem iuris naturæ, quo filius est sub cura patris, vt eum liberet à periculo mortis æternæ.

¶ Ad secundum dicendum, quòd Iudæi sunt serui principum seruitute ciuili: quæ non excludit ordinem iuris naturalis vel diuini.

¶ Ad tertium dicendum, quòd homo ordinatur ad Deum per rationem, per quā Deum cognoscere potest. Vnde puer antequam vsum rationis habeat, naturali ordine ordinatur in Deum per rationem parentum, quorum curæ naturaliter subiacet: & secundum eorum dispositionem sunt circa ipsum diuina agenda.

ARTICVLVS XI.

¶ Vtrùm pueri in maternis vteris positi, sint baptizandi.

AD VNDECIMVM sic proceditur. Videtur quòd pueri in maternis vteris existentes possint baptizari. Efficacius enim est donū Christi ad salutem, quàm peccatum Adę ad dānationem, vt Apost. dicit Rom. 5. sed pueri in maternis vteris dānantur propter peccatum Adæ. Ergo multo magis saluari possunt per donū Christi: quod quidem fit per baptismum. Ergo pueri in maternis vteris existentes possunt baptizari.

¶ Præterea, Puer in vtero matris existens, aliquid matris esse videtur. Sed baptizata matre, baptizatur quicquid est eius intra ipsam existēs. Ergo videtur q⁹ baptizata matre, baptizetur puer in vtero eius existens.

¶ Præterea, Mors æterna peior est, quàm mors corporalis. Sed de duobus malis minus malum est eligendū. Si ergo puer in vtero matris existens beptizari non potest, melius esset quòd mater aperiretur, & puer vi eductus baptizaretur, quam q⁹ puer æternaliter dānaretur absque baptismo decedēs.

¶ Præterea, Contingit quandoque q⁹ aliqua pars pueri prius egreditur: sicut legitur Genes. 38. quòd pariente Thamar, in ipsa effusione infantium, vnus protulit manū, in qua obstetrix ligauit coccinū dicens, Iste egredietur prior, illo verò manū retrahēte, egressus est alter. Quandoque aūt in tali casu immineat periculum mortis. Ergo videtur quòd illa pars debeat baptizari, puero adhuc in materno vtero existente.

¶ SED CONTRA est quod Aug. dicit in Epist. ad Dardanum, Nemo renascitur nisi primò nascatur. Sed baptismus est quædā spiritualis regeneratio. Non ergo debet aliquis baptizari priusquam ex vtero nascatur.

CONCLVSIO.

¶ Nullo modo possunt pueri in maternis vteris existētes baptizari, sed prius secundum carnem nasci, deinde per baptismi realem ablationem secundum spiritum renasci & renouari.

¶ RESPONDEO dicendum, quòd de necessitate baptismi est, quòd corpus baptizādi aliquo modo aqua abluatur, cùm baptismus sit quędam ablutio: vt suprà dictum est. Corpus autem infantis antequam nascatur ex vtero, non potest aliquo modo ablui aqua, nisi forte dicatur, quòd ablutio baptismalis, qua corpus matris lauatur, ad filium in ventre existentem pertinat. Sed hoc esse non potest: tum quia anima pueri, ad cuius sanctificationem ordinatur baptismus, distincta est ab anima matris: tum quia corpus puerperij animati, iam est formatum, & per consequens à corpore matris distinctum. Et ideo baptismus quo mater baptizatur, non redundat in prolem, in vtero matris existentem. Vnde Aug. dicit contra Iulianum, Si ad matris corpus id quod in ea concipitur, pertiner, ita vt eius pars intelligatur: quisquis ille est qui in vtero matris existens baptizari non potest, melius malum est eligendū. Si ergo puer in vtero matris existens beptizari non potest, melius esset quòd mater aperiretur, & puer vi eductus baptizaretur, quam q⁹ puer æternaliter dānaretur absque baptismo decedēs.

¶ Præterea, Contingit quandoque q⁹ aliqua pars pueri prius egreditur: sicut legitur Genes. 38. quòd pariente Thamar, in ipsa effusione infantium, vnus protulit manū, in qua obstetrix ligauit coccinū dicens, Iste egredietur prior, illo verò manū retrahēte, egressus est alter. Quandoque aūt in tali casu immineat periculum mortis. Ergo videtur quòd illa pars debeat baptizari, puero adhuc in materno vtero existente.

¶ SED CONTRA est quod Aug. dicit in Epist. ad Dardanum, Nemo renascitur nisi primò nascatur. Sed baptismus est quædā spiritualis regeneratio. Non ergo debet aliquis baptizari priusquam ex vtero nascatur.

CONCLVSIO.

¶ Nullo modo possunt pueri in maternis vteris existētes baptizari, sed prius secundum carnem nasci, deinde per baptismi realem ablationem secundum spiritum renasci & renouari.

¶ RESPONDEO dicendum, quòd de necessitate baptismi est, quòd corpus baptizādi aliquo modo aqua abluatur, cùm baptismus sit quędam ablutio: vt suprà dictum est. Corpus autem infantis antequam nascatur ex vtero, non potest aliquo modo ablui aqua, nisi forte dicatur, quòd ablutio baptismalis, qua corpus matris lauatur, ad filium in ventre existentem pertinat. Sed hoc esse non potest: tum quia anima pueri, ad cuius sanctificationem ordinatur baptismus, distincta est ab anima matris: tum quia corpus puerperij animati, iam est formatum, & per consequens à corpore matris distinctum. Et ideo baptismus quo mater baptizatur, non redundat in prolem, in vtero matris existentem. Vnde Aug. dicit contra Iulianum, Si ad matris corpus id quod in ea concipitur, pertiner, ita vt eius pars intelligatur: quisquis ille est qui in vtero matris existens baptizari non potest, melius malum est eligendū. Si ergo puer in vtero matris existens beptizari non potest, melius esset quòd mater aperiretur, & puer vi eductus baptizaretur, quam q⁹ puer æternaliter dānaretur absque baptismo decedēs.

¶ Præterea, Contingit quandoque q⁹ aliqua pars pueri prius egreditur: sicut legitur Genes. 38. quòd pariente Thamar, in ipsa effusione infantium, vnus protulit manū, in qua obstetrix ligauit coccinū dicens, Iste egredietur prior, illo verò manū retrahēte, egressus est alter. Quandoque aūt in tali casu immineat periculum mortis. Ergo videtur quòd illa pars debeat baptizari, puero adhuc in materno vtero existente.

¶ SED CONTRA est quod Aug. dicit in Epist. ad Dardanum, Nemo renascitur nisi primò nascatur. Sed baptismus est quædā spiritualis regeneratio. Non ergo debet aliquis baptizari priusquam ex vtero nascatur.

CONCLVSIO.

¶ Nullo modo possunt pueri in maternis vteris existētes baptizari, sed prius secundum carnem nasci, deinde per baptismi realem ablationem secundum spiritum renasci & renouari.

¶ RESPONDEO dicendum, quòd de necessitate baptismi est, quòd corpus baptizādi aliquo modo aqua abluatur, cùm baptismus sit quędam ablutio: vt suprà dictum est. Corpus autem infantis antequam nascatur ex vtero, non potest aliquo modo ablui aqua, nisi forte dicatur, quòd ablutio baptismalis, qua corpus matris lauatur, ad filium in ventre existentem pertinat. Sed hoc esse non potest: tum quia anima pueri, ad cuius sanctificationem ordinatur baptismus, distincta est ab anima matris: tum quia corpus puerperij animati, iam est formatum, & per consequens à corpore matris distinctum. Et ideo baptismus quo mater baptizatur, non redundat in prolem, in vtero matris existentem. Vnde Aug. dicit contra Iulianum, Si ad matris corpus id quod in ea concipitur, pertiner, ita vt eius pars intelligatur: quisquis ille est qui in vtero matris existens baptizari non potest, melius malum est eligendū. Si ergo puer in vtero matris existens beptizari non potest, melius esset quòd mater aperiretur, & puer vi eductus baptizaretur, quam q⁹ puer æternaliter dānaretur absque baptismo decedēs.

¶ Præterea, Contingit quandoque q⁹ aliqua pars pueri prius egreditur: sicut legitur Genes. 38. quòd pariente Thamar, in ipsa effusione infantium, vnus protulit manū, in qua obstetrix ligauit coccinū dicens, Iste egredietur prior, illo verò manū retrahēte, egressus est alter. Quandoque aūt in tali casu immineat periculum mortis. Ergo videtur quòd illa pars debeat baptizari, puero adhuc in materno vtero existente.

¶ SED CONTRA est quod Aug. dicit in Epist. ad Dardanum, Nemo renascitur nisi primò nascatur. Sed baptismus est quædā spiritualis regeneratio. Non ergo debet aliquis baptizari priusquam ex vtero nascatur.

CONCLVSIO.

¶ Nullo modo possunt pueri in maternis vteris existētes baptizari, sed prius secundum carnem nasci, deinde per baptismi realem ablationem secundum spiritum renasci & renouari.

¶ RESPONDEO dicendum, quòd de necessitate baptismi est, quòd corpus baptizādi aliquo modo aqua abluatur, cùm baptismus sit quędam ablutio: vt suprà dictum est. Corpus autem infantis antequam nascatur ex vtero, non potest aliquo modo ablui aqua, nisi forte dicatur, quòd ablutio baptismalis, qua corpus matris lauatur, ad filium in ventre existentem pertinat. Sed hoc esse non potest: tum quia anima pueri, ad cuius sanctificationem ordinatur baptismus, distincta est ab anima matris: tum quia corpus puerperij animati, iam est formatum, & per consequens à corpore matris distinctum. Et ideo baptismus quo mater baptizatur, non redundat in prolem, in vtero

¶ Super Quæstionis sexagesimæ octauæ Articulum undecimum.

Aumot. IN articulo undecimo occurrit scribendum & considerandum, sub correctione tamen, paruulos in maternis vteris periclitantes posse saluari: sicut supradictus diximus de infantibus, qui non possunt baptizari. Posse autem saluari dico per sacramentum baptismi, non per votum in voto parentum in seipsum, cum à quo benedictione prolis, seu oblatione ipsius ad Deum cum inuocatione Trinitatis.

¶ Moneor autem ad hoc triplici ratione. Vna ob. Rationabile est, vt ex misericordia prouisum sit homini in quocunque naturali statu de aliquo remedio salutis vt mihi videtur allegare impedimentum reliquerit statum pro- bile esse fidei salutis remedium, esset autem istud omni remedio destitutus status mortientium in vtero, nisi paternum fides ipsis passet subuenire. Nam quæ potest à Deo ipsi in vtero conferri ex speciali priuilegio, ad spectat ad remedium illius status: quoniam ordinem communem naturaliter concludit. Secundo, vt ex statu ille est capax baptismi sanguinis: ergo propter Christum ipsum inuero occidentium mater esse nō imputaretur innocentes. Rationabiliter siquidem videtur, parentum fidem esse operandi perducere ad id ad quod corporalis passio subuenit ducit.

¶ Quocirca causę & iones præsentibiliter agentem, si periclitantibus in vtero pueris ob maternā negligentiam vel paruum discretionem, beneficium in nomine Trinitatis darentur, & causę difficultio deinde diuino referuatur tribunali. Quis scit si diuina misericordia tuorum baptismum in vtero patrum accepere, vbi nulla iniuria, sed sola impossibilitas sacramenti exquisitionem excludit?

putetur, non baptizaretur infans, cuius mater baptizata est, aliquo mortis vrgente periculo, cùm eum gestaret in vtero. Nunc verò cùm ipse etiam, scilicet infans baptizetur, non vtique ad maternum corpus, cùm esset in vtero, pertinebat. Et ita relinquitur quòd nullo modo infantes in maternis vteris existentes, baptizari possunt.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd pueri in maternis vteris existentes, nondum prodierunt in lucem, vt cùm aliis hominibus vitam ducant. Vnde non possunt subijci actioni humanæ, vt per eorum ministerium sacramenta recipiant ad salutē. Possunt tamen subijci operationi Dei, apud quē viuunt, vt quodam priuilegio gratię sanctificationem consequantur sicut patet de sanctificatis in vtero.

¶ Ad secundum dicendum, quòd membrum interius matris est aliquid eius per continuationem & vnionem naturalem partis ad totum. Puer autem in vtero matris existens, est aliquid eius per quādam colligationem corporum distinctorum. Vnde non est similis ratio.

¶ Ad tertium dicendum, quòd non sunt facienda mala, vt veniant bona: vt dicitur Rom. 3. & ideo non debet homo occidere matrem, vt baptizet puerum. Si tamen mater mortua fuerit viuente prole in vtero, debet aperiri, vt puer baptizetur.

¶ Ad quartum dicendum, quòd expectanda est totalis egressio pueri ex vtero ad baptismum, nisi mors immineat. Si tamen primò caput egrediatur, in quo fundantur omnes sensus, debet baptizari periculo imminente: & non est postea rebaptizandus si cum perfectè nasci contigerit. Et videtur idem faciendum quæcunque alia pars egrediatur, periculo imminente. Quia tamen in nulla exteriorum partium integritas vitæ ita consistit sicut in capite, vt detur quibusdam quòd propter dubium, quacunque alia parte corporis ablùta, puer post perfectam natiuitatem sit baptizādus sub hac forma, *Si nō es baptizatus, ego te baptizo.*

ARTICVLVS XII.

¶ Vtrùm furiosi & amentes debeant baptizari.

AD DVODECIMVM sic proceditur. Videtur quòd furiosi & amentes non debeant baptizari. Ad susceptionem enim baptismi requiritur intentio in eo qui baptizatur: vt suprà dictum est. Sed furiosi & amentes, cùm careant vsu rationis, non possunt habere ordinatam intentionem. ergo non debent baptizari.

¶ Præterea, Homo bruta animalia superexcedit in hoc quòd habet rationem. Sed furiosi & amentes non habent vsum rationis: & quandoque etiam in eis non expectatur, sicut expectatur in pueris. Ergo videtur quòd sicut bruta animalia non baptizantur, ita nec tales furiosi & amentes debeant baptizari.

¶ Præterea, Magis est ligatus vsus rationis in furiosis vel amentibus, quàm in dormientibus. Sed baptismus non consueuit dari dormientibus. Ergo non debet dari amentibus & furiosis.

¶ SED CONTRA est quod Aug. dicit 4. Confes. de amico suo, qui cùm desperaretur, baptizatus est nesciens: & tamen baptismus in eo efficaciam habuit. Ergo carentibus vsu rationis, aliquando baptismus dari debet.

CONCLVSIO.

¶ Sunt nonnunquam amentes ad baptismum induendi, vel si sint à natiuitate tales, cùm sint sicut pueri, vel si prius fuerunt sapientes, & intentionem suscipiendi baptismum habuerunt, vel si habent aliqua lucida intervalla, baptizandi sunt, si tamen petant.

¶ RESPONDEO dicendum, quòd circa amentes & furiosos est distinguendum. Quidam enim sunt à natiuitate tales, nulla habentes lucida intervallain quibus etiam nullus vsus rationis apparet. Et de talibus quātùm ad baptismi susceptionem, videtur esse idem iudicium & de pueris, qui baptizantur in fide Ecclesiæ, vt suprà dictum est. Alij verò sunt amentes, qui ex sana mente quam habuerunt prius, in amentiam inciderunt. Et tales sunt iudicandi secundum voluntatem quam habuerunt, dum sanę mentis existerent. Et ideo si tunc apparuit in eis voluntas suscipiendi baptismum, debet eis exhiberi in furia & amentia constitutis: etiam si tunc actu contradicant: alioquin si nulla voluntas suscipiendi baptismum in eis apparuit, dum sanę mentis essent, non sunt baptizandi. Quidam verò sunt, qui etsi à natiuitate fuerint furiosi vel amentes, habent tamen aliqua lucida intervalla, in quibus recta ratione vti possunt. Vnde si tunc baptizari voluerint, baptizari possunt etiam in amentia constituti. Et debet eis tunc sacramentū conferri si periculum timeatur: alioquin melius est vt tempus expectetur in quo sint sanæ mentis, ad hoc quòd deuotius suscipiant sacramentum. Si autem tempore lucidi intervalli non appareat in eis voluntas suscipiendi baptismum, baptizari non debent in amentia constituti. Quidam verò sunt, qui etsi non omnino sanæ mentis existant, in tantum tamen ratione vtuntur, quòd possunt de sua salute cogitare, & intelligere sacramenti virtutem. Et de talibus idem est iudicium, sicut de his qui sanæ mentis existunt, qui baptizantur volentes, non autem inuiti.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd amentes qui nūquam habuerunt, nec habent vsum rationis, baptizantur ex intentione Ecclesiæ, sicut & ex * actu Ecclesiæ credunt & poenitent: sicut suprà de pueris dictum est. Illi verò qui aliquo tempore habuerunt vel habent vsum rationis, secundum propriam intentionem baptizantur, quam habent vel habuerunt tempore sanæ mentis. * Alibi vitu.

¶ Ad secundum dicendum, quòd furiosi vel amentes carent vsu rationis per accidens, scilicet propter aliquod impedimentum organi corporalis: non autem propter defectū animæ rationalis, sicut bruta animalia. vnde non est de his similis ratio.

¶ Ad tertium dicendum, quòd dormientes non sunt baptizandi nisi periculum mortis immineat: in quo casu baptizari debent, si prius in eis voluntas apparuit suscipiendi baptismum, sicut & de amentibus dictum est. Sicut Augustinus narrat in 4. lib. Confessionis de amico suo, qui baptizatus est nesciens, propter periculum mortis.

QVAESTIO SEXAGESIMANONA,
De *effectibus Baptismi, in decem articulos diuisa.*

DEINDE considerandum est de effectibus baptismi.

¶ Et circa hoc quæruntur decem.

¶ Primò, vtrùm per baptismum auferantur omnia peccata.

¶ Secundò, vtrùm per baptismū liberetur homo ab omni pœna.

¶ Tertiò, vtrùm baptismus auferat pœnalitates huius vitæ.

¶ Quartò, vtrùm per baptismum conferantur homini gratiæ & virtutes.

¶ Quintò, de effectibus virtutū, qui per baptismū conferuntur.

¶ Sextò, vtrùm etiam paruuli in baptismo gratias & virtutes accipiant.

¶ Septimò, vtrùm per baptismum aperiatur baptizatis ianua regni cælestis.

¶ Octauò, vtrùm baptismus æqualem effectum habeat in omnibus baptizatis.

¶ Nonò, vtrùm fictio impediat effectum baptismi.

¶ Decimò, vtrùm recedente fictione, baptismus obtineat suum effectum.

ARTICVLVS I.

¶ Vtrùm per baptismum tollantur omnia peccata.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd per baptismum non tollantur omnia peccata. Baptismus enim est quædam spiritualis regeneratio, quæ cōtraponitur generationi carnali. Sed per generationem carnalem homo contrahit solùm originale peccatum. Ergo per baptismum soluitur solùm originale peccatum. *3.di.32. q.1.ar.1. Et 4.di. 4.q.2. ar.1.q.1. Et dist. 17.q.3.*

¶ Præterea, Pœnitentia est sufficiens causa remissionis actualium peccatorum. Sed ante baptismū in adultis requiritur pœnitentia, secundum illud Act. 2. Pœnitentiam agite, & baptizetur vnusquisque vestrum. Ergo baptismus nihil operatur circa remissionem actualium peccatorum. *ar.1.q.1. Et 4.di. 6.q.3. & 7.2.ca.2.*

¶ Præterea, Diuersorum morborū diuersæ sunt medicinæ: quia sicut Hiero. dicit, non sanat oculum, quod sanat calcaneum. Sed peccatum originale, quod per baptismum tollitur, est aliud genus peccati à peccato actuali. Ergo non omnia peccata remittuntur per baptismum. *Et Heb. 6.ca.3.fi.*

¶ SED CONTRA est quod dicitur Ezec. 36. Effundam super vos aquam mundam: & mundabimini ab omnibus inquinamentis vestris.

CONCLVSIO.

¶ Per sacramentum baptismi omnia tolluntur peccata.

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶RESPONDEO dicendum, quòd sicut Apostolus dicit Rom.6. Quicunque baptizati sumus in Christo Iesu, in morte ipsius baptizati sumus. Et postea concludit, Ita & vos existimate mortuos quidem esse peccato, viuentes autem Deo in Christo Iesu domino nostro. Ex quo patet quòd per baptismum homo moritur vetustati peccati: & incipit viuere nouitati gratiæ. Omne autem peccatum ad pristinam vetustatem pertinet. Vnde consequens est, quòd omne peccatum per baptismum tollatur.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd sicut Apostolus dicit Rom.5. Peccatum Adæ non tantum potest, quantum potest donum Christi, quod in baptismo percipitur. Nam iudicium ex vno in condemnationem, gratia autem ex multis delictis in iustificationem. Vnde & Augustin. dicit in lib. de Baptismo paruulorum, quòd generante carne, tantùmodo trahitur peccatum originale: regenerante autem Spiritu, non solùm originalium, sed etiam voluntariorum fit remissio peccatorum.

¶Ad secundum dicendum, quòd nullius peccati remissio fieri potest nisi per virtutem passionis Christi: vnde & Apostolus dicit Hebr.9. quod sine sanguinis effusione, non fit remissio. Vnde motus humanæ voluntatis, qui est in pœnitente, non sufficeret ad remissionẽ culpæ, nisi adesset fides passionis Christi: & propositum participandi ipsam vel suscipiendo baptismum, vel subiiciendo se clauibus Ecclesiæ. Et ideo quando aliquis adultus pœnitens ad baptismum accedit, consequitur quidem remissionem omnium peccatorum ex proposito baptismi: perfectius autem ex reali susceptione baptismi.

¶Ad tertium dicendum, quòd ratio illa procedit de particularibus medicinis. Baptismus autem operatur in virtute passionis Christi, quæ est vniuersalis medicina omnium peccatorum. Et ideo per baptismum omnia peccata tolluntur.

ARTICVLVS II.

¶Vtrùm per baptismum liberetur homo ab omni reatu peccati.

Supra q. 68. ar. 5. & 3 di. 19. art. 3. q. 2. Et 4. di. 4. q. 2. ar. 1. q. 2. & ar. 3. q. 1. & di. 7. q. 2 Et 4. di. 6. q. 1. a. 2. 1. q. 1. Et 4. co. 58. 59. & 72. co. 2. Et Rom. 11. le. 4. col. 4. & 5. Et Heb. 6. co. 3. fi.

SED SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd per baptismum non liberetur homo ab omni reatu peccati. Dicit enim Apostolus Rom.13. Quæ à Deo sunt, ordinata sunt. Sed culpa non ordinatur, nisi per pœnam, vt Augustin. dicit. Ergo per baptismum non tollitur reatus pœnæ præcedentium peccatorum.

¶Præterea, Effectus sacramenti aliquam similitudinem habet cum ipso sacramento: quia sacramenta nouæ legis efficiũt quod figurant: vt supra dictum est. Sed ablutio baptismalis habet quidem aliquam similitudinem cum ablutione maculæ: nullam autem habere videtur cum subtractione reatus pœnæ. Non ergo per baptismum tollitur reatus pœnæ.

¶Præterea, Sublato reatu pœnæ, aliquis non remanet dignus pœnæ: & ita iniustum esset cum puniri. Si igitur per baptismum tollitur reatus pœnæ, iniustum esset, post baptismum suspendere latronem, qui ante homicidium cõmisit: & ita per baptismũ tolleretur rigor humanæ disciplinæ: quod est inconueniens. Non ergo per baptismum tollitur reatus pœnæ.

¶SED CONTRA est quod Ambr. dicit super illud Rom.11. Sine pœnitentia sunt dona & vocatio Dei. Gratia, inquit, Dei in baptismo gratis omnia condonat.

CONCLVSIO.

¶Per baptismi sacramentum liberatur homo ab omni reatu pœnæ, cùm per baptismum sibi communicetur meritum passionis Christi.

¶RESPONDEO dicendum, quòd (sicut suprà dictum est) per baptismũ aliquis incorporatur passioni & morti Christi, secundum illud Rom.6. Si mortui sumus cum Christo, credimus quia simul etiam viuemus cum eo. Ex quo patet quod omni baptizato cõmunicatur passio Christi ad remedium, acsi ipse passus & mortuus esset. Passio autem Christi (sicut dictum est) est sufficiens satisfactio pro omnibus peccatis omnium hominum. Et ideo ille, qui baptizatur, liberatur à reatu totius pœnæ, sibi debitæ pro peccatis, acsi ipse sufficienter satisfecisset pro omnibus peccatis suis.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd quia pœna passionis Christi cõmunicatur baptizato, inquantum fit membrum Christi, acsi ipse pœnam illam sustinuisset, ideo eius peccata remanent ordinata per pœnam passionis Christi.

¶Ad secundum dicendum, quòd aqua non solùm abluit, sed etiam refrigerat. Et ita suo refrigerio significat subtractionẽ reatus pœnæ, sicut sua ablutione significat emundationem à culpa.

¶Ad tertium dicendum, quòd in pœnis quæ iudicio humano inferuntur, non solùm attenditur qua pœna sit homo dignus quo ad Deum, sed etiam in quo sit obligatus quo ad homines, qui læsi & scandalizati sunt per peccatum alicuius. Et ideo licet homicida per baptismum liberetur à reatu pœnæ quo ad Deum, remanet tamen obligatus adhuc quo ad homines, quos iustum est ædificari de pœna, sicut sunt scandalizati de culpa. Piè tamẽ talibus princeps posset pœnam indulgere.

ARTICVLVS III.

¶Vtrùm per baptismum debeant auferri pœnalitates præsentis vitæ.

2. dist. 32. q. 1. ar. 1. q. 1. a. 1. ad 3. Et 4. di. 6. q. 1. a. 1. q. 1. Et 4. di. 17. q. 3. a. 3. q. 1. Et 4. di. 24. q. 1. a. 1. q. 1. Et 4. di. 43. q. 1. a. 2. q. 1. Et 4. di. 45. q. 1. a. 1. q. 1. Et 4. di. 46. q. 1. a. 1. q. 1. Et 4. di. 6. q. 1. a. 1. q. 1. Et 4. di. 17. q. 3. a. 3. q. 1. Et 4. di. 24. q. 1. a. 1. q. 1. Et 4. di. 43. q. 1. a. 2. q. 1. Et 4. di. 45. q. 1. a. 1. q. 1. Et 4. di. 46. q. 1. a. 1. q. 1.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd per baptismum debeant auferri pœnalitates præsentis vitæ. Vt enim Apost. dicit Rom.5. Donum Christi fit potentius est quàm peccatum Adæ. Sed per peccatum Adæ (vt ibidem Apostolus dicit) mors in hunc mundum intrauit, & per consequens omnes aliæ pœnalitates præsentis vitæ. Ergo multò magis per donum Christi quod in baptismo percipitur, homo à pœnalitatibus præsentis vitæ debet liberari.

¶Præterea, Baptismus aufert & culpam originalem & actualem, sicut suprà dictum est. Sic autem aufert actualem culpam quod liberat ab omni reatu pœnæ consequente actualem culpam. Ergo etiam liberat à pœnalitatibus præsentis vitæ, quæ sunt pœna originalis peccati.

¶Præterea, Remota causa, remouetur effectus. Sed causa harũ pœnalitatum est peccatum originale, quod tollitur per baptismum. Ergo non debent huiusmodi pœnalitates remanere.

SED CONTRA est quod super illud Rom.6. Destruatur corpus peccati. dicit glossa. Per baptismum id agitur, vt vetus homo crucifigatur, & corpus peccati destruatur, non ita vt in ipso viuente * carnis concupiscentia respersa & innata, repente absumatur, & non sit: sed ne obsit mortuo, quæ inerat non. Ergo pari ratione nec aliæ pœnalitates per baptismum tolluntur.

CONCLVSIO.

¶Per sacramentũ baptismi quantumcunque vitæ præsentis pœnalitates auferantur, non tamen pro hac vita decuit, vt auferrẽtur, sed in futura resurrectione.

¶RESPONDEO dicendum, quòd baptismus habet virtutem auferendi pœnalitates præsentis vitæ, non tamen eas aufert in præsenti vita: sed eius virtute auferentur à iustis in resurrectione, quando mortale hoc indùet immortalitatem, vt dicitur primæ Corint.15. Et hoc rationabiliter. primò quidem: quia per baptismum homo incorporatur Christo, & efficitur membrum eius, vt suprà dictum est. Et ideo conueniens est, vt id agatur in membro incorporato, quod est actum in capite. Christus autem à principio suæ conceptionis fuit plenus gratia & veritate: habuit tamen corpus passibile, quod post passionem & mortem est ad vitam gloriosam resuscitatum. Vnde & Christianus in baptismo gratiam consequitur, quantum ad animam: habet tamen corpus passibile, in quo pro Christo possit pati, sed tandem resuscitabitur ad impassibilem vitam. Vnde Apostolus dicit Rom.8. Qui suscitauit Iesum Christum à mortuis, viuificabit & mortalia corpora vestra propter inhabitantem spiritum eius in vobis. & infrà eodem, Hæredes quidem Dei, cohæredes autem Christi: si tamen compatimur, vt & simul glorificemur. Secundò hoc est conueniens propter spirituale exercitium, vt videlicet contra concupiscentiam & alias passibilitates pugnans homo, victoriam coronæ acciperet. Vnde super illud Rom.6. Vt destruatur corpus peccati, dicit glossa. Si post baptismum vixerit homo in carne, habet concupiscentiã cũ qua pugnet, eámque adiuuante Deo superet. In cuius figuram dicitur Iudic.3. Hæ sunt gentes, quas Dominus dereliquit, vt erudiret in eis Israëlem, & postea discerent filij eorum certare cum hostibus & habere consuetudinem præliandi. Tertiò hoc fuit conueniens, ne homines ad baptismum accederent propter impassibilitatem præsentis vitæ, & non propter gloriam vitæ æternæ. Vnde & Apostolus dicit primæ Corinth.15. Si in hac vita tantùm sperantes sumus in Christo, miserabiliores sumus omnibus hominibus.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd (sicut glossa dicit Rom.6. super illud. Vt vltra non seruiamus peccato) sicut aliquis capiẽs hostem atrocissimum, non statim interficit eum, sed

sed patitur eum cum dedecore & dolore aliquantulum viuere: ita & Christus pœnam prius alligauit, in futuro autem perimet.

¶Ad secundum dicendum, quòd sicut ibidem dicit glossa, duplex est pœna peccati, gehennalis & temporalis. Gehennalem prorsus deleuit Christus, vt eam non sentiant baptizati & verè pœnitentes. Temporalem verò nondum penitus tulit: manet enim fames, sitis & mors, & huiusmodi. Sed regnũ & dominium eius delecit, vt scilicet hoc homo non timeat. & tandem in nouissimo eandem penitus exterminabit.

¶Ad tertium dicendum, quòd (sicut in Secunda parte dictum est) peccatum originale hoc modo præcessit, quòd primò) persona infecit naturam, postmodum verò natura infecit personam. Christus verò conuerso ordine prius reparat id quod personæ est, & postmodum simul in omnibus reparabit id quod naturæ est. Et ideo culpam originalis peccati, & etiam pœnam carentiæ visionis diuinæ, quæ respiciunt personam, statim per baptismum tollit ab homine: sed pœnalitates præsentis vitæ (sicut mors, fames, sitis, & alia huiusmodi) respiciunt naturam, ex cuius principijs causantur, prout est destituta originali iustitia. Et ideo isti defectus non tollentur, nisi in vltima reparatione naturæ, per resurrectionem gloriosam.

ARTICVLVS IIII.

¶Vtrùm per baptismum conferantur homini gratia & virtutes.

Infra q. 71. ar. 5. ar. Et 4. di. 3. ar. 1. q. 3. Et 3. di. 23. q. 3. a. 1. q. 1. Et 4. di. 6. q. 1. a. 1. q. 1. ad 3. ¶ Et di. 4. q. 1. ar. 1. q. 2. Et di. 7. q. 1. ar. 1. q. 1. Et 2. dist. 28. q. 1. ar. 1. q. 1. Et 4. di. 17. q. 3. a. 3. q. 1. Et 4. di. 24. q. 1. a. 1. q. 1. Et 4. di. 43. q. 1. a. 2. q. 1. Et 4. di. 45. q. 1. a. 1. q. 1. Et 4. di. 46. q. 1. a. 1. q. 1.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur quòd per baptismum non conferantur homini gratia & virtutes. Quia sicut suprà dictum est, sacramenta nouæ legis efficiunt quod figurant. Sed per ablutionem baptismi significatur emundatio animæ à culpa, non autem informatio animæ per gratiam & virtutes. Videtur igitur quòd per baptismum non conferantur homini gratia & virtutes.

¶Præterea, Illud quod iam aliquis adeptus est, non indiget iterum suscipere. Sed aliqui accedunt ad baptismum, iam habentes gratiam & virtutes: sicut Act.10. legitur, Vir quidam erat in Cæsarea, nomine Cornelius, Centurio cohortis, quæ dicitur Italica, religiosus & timens Deum: qui tamen postea à Petro baptizatus est. Non ergo per baptismum conferuntur gratia & virtutes.

¶Præterea, Virtus est habitus, ad cuius rationem pertinet, quòd sit qualitas difficile mobilis, per quam aliquis faciliter & delectabiliter operetur. Sed post baptismum remanet in hominibus pronitas ad malum, per quod tollitur virtus, & consequitur difficultatem quis ad bonum, quod est actus virtutis. Ergo per baptismum non consequitur homo gratiam & virtutes.

¶SED CONTRA est quod ad Titum 3. dicit Apostolus, Saluos nos fecit per lauacrum regenerationis, (id est per baptismũ) & renouationis Spiritus sancti, scilicet quem effudit in nos abiũde, id est, ad remissionem peccatorum & copiam virtutum: vt glossa exponit. Sic ergo in baptismo datur gratia Spiritus sancti & copia virtutum.

CONCLVSIO.

¶Cùm per baptismum Christo incorporemur, non modò gratiam, sed omnes virtutes per ipsius susceptionem homini conferuntur.

¶RESPONDEO dicendum, quòd (sicut Augustinus dicit in lib. de Baptismo paruulorum) ad hoc baptismus valet, vt baptizati Christo incorporentur, vt membra eius. A capite autem Christo, in omnia membra eius, gratiæ & virtutis plenitudo deriuatur: secundum illud Ioan.1. De plenitudine eius nos omnes accepimus. Vnde manifestum est, quòd per baptismum aliquis consequitur gratiam & virtutes.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, (quòd sicut aqua baptismi per suam ablutionem significat emundationem culpæ, & per suum refrigerium significat liberationem à pœna: ita per naturalem claritatem significat splendorem gratiæ & virtutum.

¶Ad secundum dicendum, quòd sicut dictum est, quòd remissionem peccatorum aliquis consequitur ante baptismum, secundum quòd habet baptismum in voto vel explicitè vel implicitè: & tamen cùm realiter suscipit baptismum, fit plenior remissio quantum ad liberationem à tota pœna. Ita etiam ante baptismum Cornelius & alij similes consequuntur gratiam & virtutes, per fidem Christi & desiderium baptismi implicitè vel explicitè. postmodum tamen in baptismo maiorem copiam gratiæ & virtutum consequuntur. Vnde super illud Psalm. Super aquas refectionis educauit me, dicit glossa. Per augmentum virtutis & bonæ operationis educauit in baptismo.

¶Ad tertium dicendum, quòd difficultas ad bonum, & pronitas ad malum, inueniuntur in baptizatis, non propter defectum habitus virtutum: sed propter concupiscentiam, quæ non tollitur in baptismo. Sicut tamẽ per baptismum, diminuitur cõcupiscentia, vt non dominetur: ita etiam diminuitur vtrunque dictorum, ne homo ab his superetur.

ARTICVLVS V.

¶Vtrùm conuenienter attribuantur baptismo quidam actus virtutum.

4. dist. 4. q. 2. ar. 2. q. 3. & 5. Et dist. 5. q. 2. ar. 2. Et ar. 5. q. 1. cor. Et dist. 18. q. 1. art. 1. q. 1. Et qual. 6. art. 4. co.

AD QVINTVM sic proceditur. Videtur quòd inconuenienter attribuantur baptismo pro effectibus quidam actus virtutum, scilicet incorporatio ad Christum, illuminatio, & fœcũdatio. Non enim baptismus datur adulto, nisi fideli, secundum illud Mar.vlti. Qui crediderit & baptizatus fuerit, saluus erit. Sed per fidem aliquis incorporatur Christo: secundum illud Ephes.3. Habitare Christum per fidem in cordibus vestris. Ergo nullus baptizatur nisi iam Christo incorporatus. Non ergo est effectus baptismi incorporari Christo.

¶Præterea, Illuminatio fit per doctrinam: secundum illud Eph. 3. Mihi omnium sanctorum minimo data est gratia hæc, illuminare omnes, &c. Sed doctrina præcedit baptismum in catechismo. Non ergo est effectus baptismi.

SED CONTRA est quod Augustin. dicit in libro de Baptismo paruulorum, quòd ad hoc valet baptismus, vt baptizati, Christo incorporentur. Dion. etiam 2. c. Cæleſt. hierarch. illuminationem attribuit baptismo. Et super illud Psal. Super aquam refectionis, dicit glossa. quòd anima, peccatorum ariditate sterilis, fœcundatur per baptismum.

CONCLVSIO.

¶Per baptismum assecuntur homines, vt non solùm Christo incorporentur, sed vt illuminentur circa veritatis cognitionem: & fœcundentur bonorum operum fœcunditate per gratiæ infusionem.

¶RESPONDEO dicendum, quòd per baptismum aliquis regeneratur in spiritualem vitam, quæ est propria fidelium Christi: sicut Apostolus dicit Galat.2. Quòd autem nunc viuo in carne, in fide viuo filij Dei. Vita autem non est nisi membrorum capiti vnitorum, à quo sensum & motum suscipiunt: & ideo necesse est quòd per baptismum aliquis incorporetur Christo quasi membrum ipsius. Sicut autem à capite naturali deriuatur ad membra sensus & motus: ita à capite spirituali, quod est Christus, deriuatur ad membra eius, sensus spiritualis, qui consistit in cognitione veritatis: & motus spiritualis, qui est per gratiæ instinctum. Vnde Ioan.1. dicitur, Vidimus eum plenum gratiæ & veritatis, & de plenitudine eius nos omnes accepimus. Et ideo consequens est, quòd baptizati, illuminentur à Christo circa cognitionem veritatis, & fœcundentur ab eo fœcunditate bonorum operum per gratiæ infusionem.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd adulti prius credentes in Christum, fiunt incorporari mentaliter: sed postmodum cùm baptizantur, incorporantur ei quodammodo corporaliter, scilicet per visibile sacramentum, sine cuius proposito nec mentaliter incorporari potuissent.

¶Ad secundum dicendum, quòd doctor illuminat exterius per ministerium, catechizando: sed Deus illuminat interius baptizatos, præparans corda eorum ad recipiendam doctrinam veritatis, secundum illud Ioan.6. Est scriptum in Prophetis, Erunt omnes docibiles Dei.

¶Ad tertium dicendum, quòd effectus baptismi ponitur fœcunditas, qua aliquis producit bona opera: non autem fœcunditas, qua aliquis generat alios in Christo: sicut Apostolus dicit primæ ad Corinthios 4. In Christo Iesu per Euangelium ego vos genui.

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶ *Super Quæstionis sexagesimanona Articulum septimum.*

Annot. 22. q. 47. art. 1. ad 3. Et dist. 17. q. 1. art. 3. q. 2. cor. Et dist. 18. q. 1. art. 3. q. 1. cor.

IN quæstionis 66. primus septem articulis nihil occurrit scribendum: nisi pro sepulcro ac titulo notandum, quòd apostoli tantum regni cælestis, per se primò est effectus mortis Christi. Attribuitur autem baptismo, eo quòd in sui institutione cæli aperti legun tur: tùm quia sacramentum est inchoans quo ad vim obligatiuam à morte Christi. & quia sufficienter causat aperitionē cælestis tam baptizato quàm circumcis.

¶ *Pueri, non characterem Christi tantùm cõsequuntur per baptismum, sed gratiam & virtutes.*

¶ *Virùm pueri in baptismo consequantur gratiam & virtutes.*

AD SEXTVM sic proceditur. Videtur quòd pueri in baptismo non consequantur gratiam & virtutes. Gratia enim & virtutes non habentur sine fide & charitate. Sed fides, vt Augustinus dicit, consistit in credentium voluntate, similiter etiam charitas consistit in diligentium voluntate: cuius vsum pueri non habent, & sic non habent fidem & charitatem. Ergo pueri in baptismo non recipiunt gratiam & virtutes.

¶ Præterea, Super illud Ioan. 14. Maiora horum faciet, dicit Aug. quòd ex impio iustus fiat in illo, sed non sine illo Christus operatur. Sed puer cùm non habeat vsum liberi arbitrij, nõ cooperatur Christo ad suam iustificationem: imò quandoque pro posse renititur. Ergo non iustificatur per gratiam & virtutes.

¶ Præterea, Rom. 4. dicitur, Ei qui non operatur, credenti autem in eum qui iustificat impium, reputatur fides eius ad iustitiam secundum propositum gratiæ Dei. Sed puer non est credens in eum, qui iustificat impiũ. Ergo non consequitur gratiam iustificãtem neque virtutes.

¶ Præterea, Quod ex carnali intentione agitur, non videtur habere spiritualem effectũ. Sed quandoque pueri ad baptismum deferuntur carnali intentione, vt scilicet corporaliter sanentur. Non ergo consequuntur spiritualem effectum: gratiæ & virtutum.

¶ SED CONTRA est quod Augustinus dicit in Enchir. Paruuli renascendo, moriuntur illi peccato, quod nascendo contraxerunt. Ac per hoc ad illos etiam pertinet quod dicitur, consepulti sumus cum illo per baptismum in mortem (subditur autem) vt quomodo Christus surrexit à mortuis, per gloriam Patris: ita & nos in nouitate vitæ ambulemus. Sed nouitas vitæ est per gratiam & virtutes. Ergo pueri in baptismo gratiam & virtutes consequuntur.

CONCLVSIO.

¶ *Cùm per baptismum quæuis culpa & pœnæ omnis reatus tollatur, ipsi quoque ianuam regni cælestis aperiri credendum est.*

¶ RESPONDEO dicendum, quòd quidam antiqui posuerunt quòd pueris in baptismo non dantur gratia & virtutes, sed imprimitur eis character Christi, cuius virtute, cùm ad perfectam ætatem venerint, consequuntur gratiam & virtutes.

Sed hoc patet esse falsum dupliciter. Primò quidem: quia pueri sicut & adulti, in baptismo efficiuntur membra Christi: vnde necesse est quòd a capite recipiant influxum gratiæ & virtutis. Secundò, quia secundum hoc pueri decedẽtes post baptismum, non peruenirent ad vitam æternam: quia, vt dicitur Roman. 6. Gratia Dei est vita æterna. Et ita non profuisset eis ad salutem, baptizatos fuisse. Causa autem erroris fuit, quia nesciebant distinguere inter habitum & actum. Et sic videntes pueros inhabiles ad actus virtutum, crediderunt eos post baptismum nullatenus virtutem habere. Sed ista impotentia operandi, non accidit pueris ex defectu habituum, sed ex impedimento corporalitus sicut etiam dormientes, quanuis habeant habitus virtutũ, impediuntur tamen ab actibus propter somnum.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd fides & charitas consistunt in voluntate hominum, ita tamen quòd habitus harum & aliarum virtutum requirunt potentiam voluntatis, quæ est in pueris: sed actus virtutum requirunt actum voluntatis, qui non est in pueris. Et hoc modo Augustinus dicit in lib. de Baptismo paruulorum, quòd paruulum, etsi nondum illa fides, quæ in credentium voluntate consistit, iam tamen ipsius fidei sacramentum (quod scilicet causat habitum fidei) fidelem facit.

¶ Ad secundum dicendum, quòd (sicut Augustinus dicit in libro de Charitate) nemo ex aqua & Spiritu sancto renascitur nisi volens. Quod non de paruulis, sed de adultis intelligendum est. Et similiter de adultis intelligendum est, quòd homo à Christo sine ipso non iustificatur. Quòd autem paruuli baptizandi, prout viribus possunt, reluctantur, non eis imputatur: quia intantum nesciunt quod faciunt, vt nec facere videantur: vt Augustinus dicit in libro de Præsentia Dei ad Dardanum.

¶ Ad tertium dicendum, quòd (sicut Augustinus dicit) paruulis mater Ecclesia aliorum pedes accommodat, vt veniant: aliorum cor vt credant: aliorum linguam, vt fateantur. Et ita pueri credunt, non per actum proprium, sed per fidem Ecclesiæ, quæ eis communicatur. Et huius fidei virtute conferuntur eis gratia & virtutes.

¶ Ad quartum dicendum, quòd carnalis intentio deferentium pueros ad baptismum, nihil eis nocet, sicut nec culpa vnius noceret alteri, nisi consentiat. Vnde Augustinus dicit in Epistola ad Bonifacium, Non illud te moueat, quòd quidam non ea fide ad baptismum percipiendum paruulos ferunt, vt gratia spirituali ad vitam regenerentur æternam: sed hoc eos putant remedio corporalem recipere vel recipere sanitatem. Non enim propterea illi non regenerantur, quia non ab istis hac intentione offeruntur.

ARTICVLVS VII.

¶ *Virùm effectus baptismi sit apertio ianuæ regni cælestis.*

AD SEPTIMVM sic proceditur. Videtur quòd effectus baptismi non sit apertio ianuæ regni cælestis. Illud enim quod est apertum, non indiget apertione. Sed ianua regni cælestis est aperta per passionem Christi. vnde Apocal. 4. dicitur, Post hæc vidi ostium magnum apertum in cælo. Non est ergo effectus baptismi, apertio ianuæ regni cælestis.

¶ Præterea, Baptismus omni tempore ex quo institutus fuit, habet suum effectum. Sed quidam baptizati sunt baptismo Christi ante eius passionem (vt habetur Ioan. 3.) quibus si tunc decessissent, introitus regni cælestis nondum patebat, in quod nullus ante Christum introiuit: secundum illud Mich. 2. Ascendit pandens iter ante eos. Non est ergo effectus baptismi apertio regni cælestis.

¶ Præterea, Baptizati adhuc sunt obnoxij morti & aliis pœnalitatibus vitæ præsentis: vt suprà dictum est. Sed nulli est apertus aditus regni cælestis, quandiu obnoxius est pœnæ: sicut patet de his qui sunt in purgatorio. Nõ ergo effectus baptismi est apertio ianuæ regni cælestis.

¶ SED CONTRA est quod super illud Luc. 3. Apertum est cælum, dicit gl. Bedæ, Virtus hîc baptismatis ostenditur de quo quisque cùm egreditur, regni cælestis ei ianua aperitur.

CONCLVSIO.

¶ RESPONDEO dicendum, quòd aperire ianuam regni cælestis, est amouere impedimentum, quo quis impeditur regnum cælestre introire. Hoc autem impedimentum est culpa & reatus pœnæ. Ostensum est autem suprà, quòd per baptismum omnis culpa & omnis reatus pœnæ tollitur. Vnde consequens est, quòd effectus baptismi sit apertio ianuæ regni cælestis.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd baptismus intantum aperit baptizato ianuam regni cælestis, inquantum incorporat eũ passioni Christi, virtutem eius homini applicando.

¶ Ad secundum dicendum, quòd quando passio Christi nondum erat realiter perfecta, sed solùm in fide credentium, baptismus proportionaliter causabat ianuæ apertionem, non quidem in re, sed in spe. Baptizati enim tunc decedentes, ex certa spe introitum regni cælestis expectabant.

¶ Ad tertium dicendum, quòd baptizatus non est obnoxius morti, & pœnalitatibus vitæ præsentis, propter reatum personæ, sed propter statum naturæ. Et ideo propter hoc non impeditur ab introitu regni cælestis, quando anima separatur à corpore per mortem quasi, iam persoluto eo quod naturæ debebatur.

¶ *Super Quæstionis sexagesimanona Articulum octauum.*

Annot. 4. dist. 4. q. 2. art. 3. q. 1. & 2. Et dist. 18. q. 1. art. 3. q. 1. cor.

IN artic. 8. aduerte, Autorem in artic. 3. recitatiue loqui de lepra Constantini. Dico autem hoc, quia nullius authoritate constat. Constantinum mandatum à lepra in baptismo. Tum quia gesta Syluestri (ex quibus hoc videtur haberi) incertum habent Autorem: vt patet in canonica Romana distinct. 1. Tum quia nullus fuit Christianus, siue Gentilis historicus inuenitur hoc scripsisse: vt testatur Plasina in vita Matri Papæ. Tum præcipuè, quia Ambrosij autoritas obstat, dum in oratione de obitu Theodosij expressè dicit, Constantinum in vltimis constitutum baptizatum fuisse, quod longè distat ab hoc, scilicet quòd in principio suæ conuersionis fuerit baptizatus. Et propterea narratio de lepra Constantini non est assertiuè probanda.

¶ *Super Quæstionis sexagesimanona Articulum nonum & decimum.*

Annot. 4. dist. 4. q. 2. art. 3. q. 1. & 2. Et dist. 18. q. 1. art. 3. q. 1. cor.

IN artic. 9. & 10 multa dicenda sunt spiritualiter pro doctrina declinij. Et primo de tribus conclusionibus, secundò de necessitate, tertiò de modo apud Autorem, quartò de ratione illius modi: & demum comparabitur aliis modis. Sensus in primis conclusionibus est, non de eucharistia, sed de effectu baptismi precedente fictionem. Quod ideo notãdum est, quoniam non tractatur hîc an precedente fictione, baptizatus fiat filius regni, consequatur remissionem: nullus enim dubitat de hoc cum nesciat tractatur an in tali casu ex vi baptismi cõsequatur baptizatus remissionem, &c. & hic est sensus cõclusionis. Nec tamen autem talis assertionis est duplex. Prima est autoritas Augustini in libro de baptismo, tenet & à Magistro sent. 4. distinct. 4. & à Gratiano de consecr. distinct. 4. cap. tunc valere. & habetur in hac litera. Tunc valere incipit ad salutem baptismus, &c. Vbi expressè Augustinus dicit baptismum ipsum valere ad salutem, recedente fictione: scilicet glossa ibidem contra textum dicat oppositum. Secunda est ratio ex peccato originali tum quia si peccatum originale nec tempore baptismi, neque postea virtute baptismi remittitur, sequitur quòd nunquam peccatum originale huic homini remittatur. Et probatur sequela: quia non aliud à Christo influxum est remissionem ad remissionem peccati originalis.

ARTICVLVS VIII.

¶ *Virùm baptismus habuerit in omnibus æqualem effectum.*

AD OCTAVVM sic proceditur. Videtur quòd baptismus nõ habeat in omnibus æqualem effectum. Effectus enim baptismi est remotio culpæ. Sed in quibusdam plura peccata tollit, quàm in alijs. nam in pueris tollit solum peccatum originale: in adultis autem etiam peccata actualia, in quibusdã plura, in quibusdam verò pauciora. Non ergo æqualem effectum habet baptismus in omnibus.

¶ Præterea, Per baptismum conferuntur homini gratia & virtutes. Sed quidam post baptismum videntur habere maiorem gratiã & perfectiorem virtutem, quàm alij baptizati. Non ergo baptismus habet æqualem effectum in omnibus.

¶ Præterea, Natura perficitur per gratiam, sicut materia per formam. Sed forma recipitur in materia secũdum eius capacitatem. Cùm ergo in quibusdam baptizatis etiam pueris, sit maior capacitas naturalis quàm in alijs, videtur quòd quidam maiorem gratiam consequantur, quàm alij.

¶ Præterea, Quidam in baptismo consequuntur non solùm spiritualem salutem, sed etiam corporalem: sicut patet de Constantino, qui in baptismo mundatus est à lepra. Non autem omnes infirmi corporalem salutem consequuntur in baptismo. Baptismus ergo nõ habet æqualem effectũ in omnibus.

¶ SED CONTRA est quod dicitur Eph. 4. Vna fides, vnum baptisma. Vniformis autem causæ est vniformis effectus. Ergo baptismus habet æqualem effectum in omnibus.

CONCLVSIO.

¶ *Quanquam omnes æqualiter per baptismi susceptionem in spiritualem vitam regenerentur, & adulti, qui per propriam fidem baptizantur possint pro illorum deuotione maiorem nouitatis gratiam consequi, non tamen omnes æqualiter suscipiunt effectus baptismi, etsi eadem accedant deuotione, qui diuina prouidentia & voluntate baptizatis dispensantur.*

¶ RESPONDEO dicendum, quòd duplex est effectus baptismi, vnus per se, & alius per accidens. Per se quidem effectus baptismi, est id ad quod baptismus est institutus, scilicet ad regenerandum homines in spiritualem vitam. Et hunc effectum æqualiter facit in omnibus, qui æqualiter se habent ad baptismum. Vnde quia omnes pueri æqualiter se habent ad baptismum (quia non in fide propria, sed in fide Ecclesiæ baptizantur) omnes æqualem effectum percipiunt in baptismo. Adulti verò, qui per propriam fidem ad baptismum accedunt, non æqualiter se habent ad baptismum: quidam enim cum maiori, quidam cum minori deuotione ad baptismum accedunt. & ideo quidam plus, quidam minus de gratia nouitatis accipiunt. Sicut etiam ab eodem igne accipit plus caloris qui plus ei appropinquat: licet ignis quantum est de se, æqualiter ad omnes suum calorem effundat. Effectus autẽ baptismi per accidens est ad quem baptismus non est ordinatus, sed diuina virtus, hoc in baptismo miraculose operatur. Sicut super illud Rom. 6. Vt vltra nõ seruiamus peccato. dicit gl. Nõ hoc præstatur in baptismo, nisi fortè miraculo ineffabili Creatoris, vt lex peccati, quæ est in membris, prorsus extinguatur. Et tales effectus non æqualiter suscipiuntur ab omnibus baptizatis, etiam si cum æquali deuotione accedant: sed dispensantur huiusmodi effectus secundum ordinem prouidentiæ diuinæ.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd minima gratia baptismalis sufficiens est ad delendum cuncta peccata. Vnde hoc non est propter maiorem efficaciam baptismi, quòd in quibusdam plura, in quibusdam autem pauciora peccata soluit: sed propter conditionem subiecti, quia in quoliber soluit quotcunque inuenerit.

¶ Ad secundum dicendum, quòd hoc quòd in baptizatis maior vel minor gratia apparet, potest dupliciter contingere. Vno modo, quia vnus in baptismo percipit maiorem gratiam, quàm alius, propter deuotionem maiorem: vt dictum est. Alio modo, quia etiam si æqualem gratiam percipiant, non æqualiter ea vtuntur: sed vnus studiosius in ea proficit, alius per negligentiam gratiæ Dei deest.

¶ Ad tertium dicendum, quòd diuersa capacitas naturalium in hominibus, non est ex diuersitate mentis, quæ per baptismum renouatur, cùm omnes homines eiusdem speciei existentes, in forma conueniant, sed est ex diuersa dispositione corporum. Secus autem est in angelis qui differunt specie. Et ideo Angelis dãtur dona gratuita secundum diuersam capacitatem naturalium: non autem hominibus.

¶ Ad quartum dicẽdum, quòd sanitas corporalis non est per se effectus baptismi: sed est quoddam miraculosum opus prouidentiæ diuinæ.

ARTICVLVS IX.

¶ *Virùm fictio impediat effectum baptismi.*

AD NONVM sic proceditur. Videtur quòd fictio non impediat effectum baptismi. Dicit enim Apostolus Galat. 3. Quicunque in Christo baptizati estis, Christum induistis. Sed omnes qui baptismum Christi suscipiunt, baptizantur in Christo. Ergo omnes induunt Christum, quod est percipere baptismi effectũ. Et ita fictio non impedit baptismi effectum.

¶ Præterea, In baptismo operatur virtus diuina, quæ potest voluntatem hominis mutare in bonum. Sed effectus causæ agentis non potest impediri per id quod ab illa causa potest auferri. Ergo fictio non impedit baptismi effectum.

¶ Præterea, Effectus baptismi est gratia, cui peccatum opponitur. Sed multa sunt alia peccata grauiora quàm fictio, de quibus non dicitur, quòd effectum baptismi impediant. Ergo neque fictio impedit effectum baptismi.

¶ SED CONTRA est quod dicitur Sapiẽ. 1. Spiritus sanctus, disciplinæ effugiet fictum. Sed effectus baptismi est à Spiritu sancto. Ergo fictio impedit effectum baptismi.

CONCLVSIO.

¶ *Fictiõ accedentes, effectum baptismi minimè assequuntur.*

¶ RESPONDEO dicendum, quòd (sicut Damas. dicit) Deus non cogit hominem ad iustitiam. Et ideo ad hoc quòd aliquis iustificetur per baptismum, requiritur quòd voluntas hominis amplectatur baptismum, & baptismi effectũ. Dicitur autem aliquis fictus, per quod voluntas eius contradicit vel baptismo, vel eius effectui. Nam secũdum Aug. quatuor modis dicitur aliquis fictus. Vno modo ille qui non credit: cùm tamen baptismus sit fidei sacramentum. Alio modo per hoc quòd contemnit ipsum sacramentum. Tertio modo per hoc quòd aliter celebrat sacramentum, non seruans ritum Ecclesiæ. Quarto modo per hoc quòd aliquis indeuote accedit. Vnde manifestũ est, quòd fictio impedit effectum baptismi.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd baptizari in Christo, potest intelligi dupliciter. Vno modo in Christo, id est in Christi conformitate. Et sic quicunque baptizantur in Christo, conformati ei per fidem & charitatem, induunt Christũ per gratiam. Alio modo dicuntur aliqui baptizari in Christo, inquantum accipiunt sacramentum Christi. Et sic omnes induunt Christum per configurationem characteris, non autem per conformitatem gratiæ.

¶ Ad secundum dicendum, quòd quando Deus voluntatẽ hominis de malo in bonũ mutat, tunc homo non accedit fictus: sed

Universidad de Deusto
Biblioteca

nis baptismus, vt ergo nullí baptizato (qui tunc vel postea inter filios adoptionis est) baptismalis gratia desit, docuit Aug. baptismum recedente fictione valere ad salutem.

Quam doctrinam doctores posteriores adeo sunt venerati & complexi, vt non horruerint multas inde consequentes difficultates: & inde fateamur baptizatū fictè non oportere conteri recedente fictione de peccatis cōmissis ante baptismū. Augustinus ergo ita suscepta autoritas necessitat. Modus, quo hoc fieri Autor tenet in hac litera, non est ille, qui sibi attribuitur, nempe ipse olim in 4. sent. dist. 4. q. 3. art. 2. q. 3. tenuit. Ibi siquidem opinatus est fieri hoc: quia character manebat dispositem ad gratiam: hic autem opinatur hoc fieri, quia character vt forma substantialis manet, & gratia sublato impedimento quasi proprius effectus consequitur: vt patet in litera.

¶Vbi sunt duæ difficultates, vna ad hominem, & altera ad rem. Ad hominem quidem quia Autor superius tractans de charactere, posuit ipsum esse dispositionem remotè ad gratiam, & nō formam, ex qua fluit gratia, vnde & ponit illum in genere potentiæ, & subiectiue in intellectu ex quo non est nata fluere gratia in essentia animæ. Ad rem verò quoniam character non habet ad gratiam vt forma ad consequens proprium: sed potius gratia est forma, ad quam consequitur mediante sacramento character, & eminentior ratio videtur cōferre illam remissionem, quam fictio. Impedibit nanque fictio hoc enim significat baptismum valere ad salutem consequendam est, quod baptismus aliquo modo remaneat, seu aliquid habeat aut relinquat manens, ratione cuius valorem seu effectum consequatur post biennium. Hac necessitate satisfaciendi hominibus more humano, compulsus Autor accommodationem hanc similitudinariam, quam in litera habes, adinuenit.

¶Vnde non oportet laborare ad saluandū hunc processum, vt proprium, seu ex propriis sed intelligendus est, vt accōmodatio quædam similitudinaria ad manuductionem intellectum nouitiorū, vt percipiant quomodo baptismus recedēte fictione incipit valere ad salutem.

Aliàs Ecclesiæ conformari.

non semper hoc Deus facit. Nec ad hoc sacramentum ordinatur, vt de ficto fiat aliquis non fictus, sed vt non fictus aliquis accedens iustificetur.

¶Ad tertium dicendum, quòd fictus dicitur aliquis ex eo, q̄ demonstrat se aliquid velle quod nō vult. Quicunque aūt accedit ad baptismum, ex hoc ipso ostendit se rectam fidē Christi habere, & sacramentū venerari, & velle se * Christo conformare, & velle à peccato recedere. Vnde cuicunque peccato vult homo inhærere, si ad baptismū accedit, fictus accedit: quod est indecenter accedere. Sed hoc intelligendum est de peccato mortali, quod gratiæ contrariatur: non autem de peccato veniali. Vnde fictio hīc quodāmodo includit omne peccatum.

ARTICVLVS X.

¶Vtrùm fictione recedente, baptismus suum effectum consequatur.

AD DECIMVM sic procedit. Videtur quòd fictione recedente, baptismus suum effectum non cōsequatur. Opus enim mortuum, quod est sine charitate, nō potest vnquam viuificari. Sed ille qui fictus accedit ad baptismum, recipit sacramentū sine charitate. Ergo nunquam potest viuificari hoc modo vt gratiam conferat.

¶Præterea, Fictio videtur esse fortior quàm baptismus, cùm impediat eius effectū. Sed fortius non tollitur à debiliori. Ergo peccatū fictionis non potest tolli per baptismum fictione impeditam. Et sic baptismus nō consequetur suum effectū, qui est remissio omnium peccatorum.

¶SED CONTRA est quod Aug. dicit in lib. de Baptismo, Tunc valere incipit ad salutem baptismus, cùm illa fictio veraci cōfessione recesserit, quæ corde in malitia vel sacrilegio perseuerante, peccatorum * ablutionem non finebat fieri.

CONCLVSIO.

¶ Recedente fictione statim quòd baptismi effectum consequitur.

¶RESPONDEO dicendum, quòd (sicut suprà dictum est) baptismus est quædam spiritualis regeneratio. Cùm autem aliquid generatur, simul cum forma recipit effectum formæ, nisi sit aliquid impediēs, quo remoto forma rei generatæ perficit suū effectum: sicut simul cum corpus graue generatur, mouetur deorsum, nisi sit aliquid prohibens, quo remoto statim incipit moueri deorsum. Et similiter quando aliquis baptizatur, accipit characterem quasi formam, & consequitur proprium effectum, qui est gratia remittens omnia peccata. Impeditur aūt quandoque per fictionē: vnde oportet q̄ remota ea per pœnitentiam, baptismus statim cōsequatur suum effectum.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd sacramentum baptismi est opus Dei, & non hominis. Et ideo nō est mortuum in ficto, qui sine charitate baptizatur.

¶Ad secundum dicendum, q̄ fictio nō remouetur per baptismū, sed per pœnitentiā subsequētem: qua remota, baptismus aufert culpam & reatū omnium peccatorū præcedentium baptismū, & etiā simul existentiū cum baptismo. Vnde Aug. dicit in lib. de Baptismo, Soluitur hesternus dies, & quicquid superest, soluitur & ipsa hora momentúmque ante baptismū & in baptismo: deinceps aūt continuò reus esse incipit. Et sic ad baptismi effectum consequendū concurrit baptismus & pœnitentia, sed baptismus sicut causa per se agens: pœnitentia sicut causa per accidens, id est remouens prohibens.

¶Ad tertium dicendum, quòd effectus baptismi nō est rollere peccata futura, sed præsentia vel præterita. Et ideo recedēte fictione, peccata sequētia remittūtur quidem, sed per pœnitentiam, nō per baptismum. Vnde nō remittuntur quantū ad totum reatum, sicut peccata præcedentia baptismum.

Q VAESTIO SEPTVAGESIMA, De *Circumcisione quæ præcessit baptismum, in quatuor articulos diuisa.*

DEINDE cōsiderandum est de præparatorijs ad baptismum. Et primò de præparatorio quod præcessit baptismū, id est, de circūcisione. Secundò, de præparatorijs, quæ concurrunt simul cum baptismo, scilicet de catechismo & exorcismo.

¶Circa primum quæruntur quatuor.

¶Primò, vtrùm circumcisio fuerit præparatoria & figuratiua baptismi.

¶Secundò, de institutione ipsius.

¶Tertiò, de ritu eius.

¶Quartò, de effectu ipsius.

ARTICVLVS I.

¶Vtrùm circumcisio fuerit præparatoria & figuratiua baptismi.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur q̄ circūcisio non fuerit præparatoria & figuratiua baptismi. Omnis enim figura habet aliquā similitudinem cum suo figurato. Sed circumcisio nullam habet similitudinē cum baptismo. Ergo videtur quòd nō fuerit præparatoria & figuratiua baptismi.

¶Præterea, Apostolus dicit primæ Cor. 10. de antiquis Patribus loquēs, q̄ omnes in nube & in mari baptizati sunt. Non aūt dicit, q̄ in circūcisione baptizati sint. Ergo protectio colūnæ nubis, & transitus maris rubri, magis fuerunt præparatoria ad baptismum & figuratiua ipsius, quàm circumcisio.

¶Præterea, Suprà dictū est, q̄ baptismus Ioannis fuit præparatorius ad baptismū Christi. Si ergo etiā circumcisio fuit præparatoria & figuratiua baptismi Christi, videtur q̄ baptismus Ioannis fuerit superfluus, quod est inconueniens. Non ergo circumcisio fuit præparatoria & figuratiua baptismi,

¶SED CONTRA est qđ Apost. dicit Col. 2. Circūcisi estis circūcisione nō manufacta, in expoliatione corporis carnis, sed circūcisione Christi, consepulti ei in baptismo.

CON

CONCLVSIO.

¶Circumcisio, quam Sancti patres in fide protestationem susceperunt, præparatoria fuit ad baptismum, & præfiguratiua ipsius.

¶RESPONDEO dicendum, quòd baptismus dicitur sacramentū fidei: inquantum scilicet in baptismo fit quædam fidei professio, & per baptismum aggregatur homo congregationi fidelium. Eadem autem est fides nostra & antiquorum Patrum, scilicet vnde dicitur Roma. 4. q̄ Abraham accepit circumcisionem tanquam signaculum fidei, quūdo & per circumcisionem antiqui aggregabantur collegio fidelium. Vnde manifestum est, quòd circumcisio fuit præparatoria ad baptismum, & præfiguratiua ipsius, secūdum q̄ antiquis Patribus omnia in figuram futuri contingebant (vt dicitur primæ Corin. 10.) sicut & fides eorum erat de futuro.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd circumcisio habebat similitudinē cum baptismo quātum ad spiritualem effectum baptismi. Nam sicut per circumcisionem auferebatur quędam carnalis pellicula, ita per baptismum homo expoliatur à carnali conuersatione.

¶Ad secundum dicendum, q̄ protectio columnæ nubis, & transitus maris Rubri, fuerunt quædam figuræ nostri baptismi: quo renascimur ex aqua significata per mare Rubrū, & Spiritu sancto significato per columnam nubis. Non tamen per hæc fiebat aliqua professio fidei, sicut per circumcisionem. Et ideo prædicta duo erant tantum figuræ, & nō sacramenta. Circumcisio autem erat etiam sacramentum præparatorium ad baptismum: minus tamen expresse figurans baptismū, quātum ad exteriora, quàm prædicta. Et ideo Apostolus potius fecit mētionem de prædictis quàm de circumcisione.

¶Ad tertium dicendum, q̄ baptismus Ioannis fuit præparatorius ad baptismum Christi, quantum ad exercitium actus. Sed circūcisio quantum ad professionem fidei, quæritur in baptismo, sicut dictum est.

ARTICVLVS II.

¶Vtrùm circumcisio fuerit conuenienter instituta.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur q̄ circūcisio fuerit inconuenienter instituta. Sicut enim dictum est, in circumcisione fiebat quædam fidei professio. Sed à peccato primi hominis nullus vnquā saluari potuit nisi per fidem passionis Christi: secundum illud Rom. 3. Quē proposuit Deus propitiatorem per fidē in sanguine ipsius. Ergo statim post peccatū primi hominis, circūcisio instituī debuit, & non tempore Abrahæ.

¶Præterea, In circūcisione homo profitebatur obseruātiam veteris legis, sicut in baptismo profitetur obseruātia nouæ legis, vnde Apostolus dicit Gal. 5. Testificor omni homini circumcidenti se, quoniam debitor est vniuersæ legis faciendę. Sed legalis obseruātia non est tradita tempore Abrahę, sed magis tempore Moysi. Ergo inconuenienter instituta est circumcisio tempore Abrahæ.

¶Præterea, Circūcisio fuit figuratiua & præparatiua baptismi. Sed baptismo exhibetur omnibus populis: secundū illud Matth. vlti. Euntes docete omnes Gentes, baptizantes eos. Ergo circumcisio non debuit institui, vt obseruanda tantum ab vno populo Iudæorum, sed ab omnibus populis.

¶Præterea, Carnalis circumcisio debet respōdere spirituali, sicut figura figurato. Sed spiritualia circumcisio quę fit per Christum, indifferenter conuenit vtrique sexui: quia in Christo Iesu nō est masculus & fœmina: vt dicitur Gal. 3. Ergo inconuenienter est circumcisio instituta, quæ competit solis maribus.

¶SED CONTRA est, quòd, sicut legitur Genē. 17. circumcisio est instituta à Deo, cuius perfecta sunt opera.

CONCLVSIO.

¶Cùm Abraham primus christi nascituri promissionem susceperit, & primus se ab infidelium societate segregauerit, fuit in ipso conuenienter circumcisio instituta.

¶RESPONDEO dicendum, q̄ (sicut dictum est) circūcisio erat præparatoria ad baptismum, inquātum erat quædam professio fidei Christi, quam etiam nos in baptismo protitemur. Inter antiquos autem Patres primus Abraham promissionē accepit de Christo nascituro, cùm dictum est ei Genē. 22. In semine tuo benedicentur omnes gentes terræ. Ipse etiam primus se à societate infidelium segregauit, secundum mandatum Dei dicentis sibi, Egredere de terra tua & de cognatione tua. Et ideo conuenienter circumcisio fuit instituta in Abraham.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, q̄ immediatè post peccatū primi parentis, propter doctrinā ipsius Adæ (qui plene instructus fuerat de diuinis adhuc fides & ratio naturalis intantum vigebat in homine, q̄ non oportebat determinari hominibus aliqua signa fidei & salutis: sed vnusquisq; pro suo libito fidem suā * aliquibus signis protestabatur. Sed circa tēpus Abrahæ, diminuta erat fides, plurimis ad idololatriam declinantibus: obseurata etiam erat ratio naturalis per augmentū carnalis cōcupiscentiæ vsq; ad peccatū contra naturam. Et ideo conuenienter tunc & non antè fuit instituta circumcisio ad profitendum fidem, & ad minuendum carnalem concupiscentiam.

¶Ad secundum dicēdum, q̄ legalis obseruātia tradi non debuit nisi populo iam congregato: quia lex ordinatur ad bonū publicum: vt in Secunda parte dictum est. Populus autē fidelium cōgregandus erat aliquo signo sensibili, quod est necessariū ad hoc q̄ homines in quacunq; religione adunētur: sicut Aug. dicit contra Faustum. Et ideo oportuit prius institui circumcisionē, quàm lex daretur. Illi autē Patres, qui fuerunt ante legē, familias suas instruxerunt de diuinis, per modum paternæ admonitionis. Vnde & Dominus dicit de Abrahām, Scio q̄ præcepturus sit filijs suis & domui suæ post se, vt custodiant viam Domini.

¶Ad tertium dicēdum, quòd baptismus in se continet perfectionem salutis, ad quam Deus omnes homines vocat, secundum illud 1. Timo. 2. Qui vult omnes homines saluos fieri. Et ideo baptismus omnibus populis proponitur. Circumcisio autē nō continebat perfectionem salutis, sed figurabat ipsam vt fiēdam per Christum, qui erat ex Iudæorum populo nasciturus. Et ideo illi soli populo data est circumcisio.

¶Ad quartum dicendum, q̄ circumcisio instituta est, vt signum fidei Abrahæ, qui credidit se patrem futurū Christi sibi repromissi: & ideo cōuenienter solis maribus competebat. Peccatum etiam originale, cōtra quod specialiter circumcisio ordinabatur, à patre trahitur, nō à matre: vt in Secunda parte dictum est. Sed baptismus cōtinet virtutem Christi: qui est vniuersalis causa salutis omnium, & remissionis omnium peccatorum.

ARTICVLVS III.

¶Vtrùm ritus circumcisionis fuerit conueniens.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur q̄ ritus circumcisionis nō fuerit cōueniens. Circūcisio enim (sicut dictum est) fidei quædam professio est. Sed fides in vi apprehensiua existit, cuius operationes maximè apparent in capite. Ergo magis debuit signum circūcisionis dari in capite, quàm in membro generationis.

¶Præterea, Ad vsum sacramentorum assumimus ea quorum est communior vsus: sicut aquam ad abluendum, & panem ad sustentandum. Sed ad incidendum communius vtimur cultello ferreo quàm lapideo. Ergo circumcisio non debuit fieri cultello lapideo.

¶Præterea, Sicut baptismus instituitur in remedium originalis peccati, ita etiam circumcisio: sicut Beda dicit. Sed baptismus nō differtur vsq; ad octauum diem (ne pueris periculum damnationis immineat propter originale peccatum, si nondum baptizati decedant)

Universidad de Deusto
Biblioteca

decedant) quandoque etiam traditur baptismus post octauum diem. Ergo circumcisionino debuit determinari octauus dies, sed debebat quandoque præueniri, sicut etiam quandoque tardabatur.

¶SED CONTRA est, quòd Rom.4. super illud. Et signum accepit circumcisionis, determinatur in glo. prædictus circumcisionis ritus.

CONCLVSIO.

¶Conueniens fuit circumcisionis ritus in lege præceptus.

¶RESPONDEO dicendum, quòd (sicut dictum est) circumcisio quoddam signum fidei est, institutum à Deo, cuius sapientiæ non est numerus. Determinare autem conuenientia signa, est sapientiæ opus. Et ideo concedendum est, quòd ritus circumcisionis fuit conueniens.

¶AD PRIMVM ergo dicẽdum, quòd circumcisio conuenienter fiebat in membro generationis. Primò quidem: quia signum erat fidei, qua Abraham credidit Christum ex suo semine nasciturum. Secundò, quia erat in remedium peccati originalis, quod per actum generationis traducitur. Tertiò, quia ordinabatur ad diminutionem carnalis concupiscentiæ: quæ præcipuè in membris illis viget, propter abundantiam delectationis venereorum.

¶Ad secundum dicendum, quòd cultellus lapideus non erat de necessitate circumcisionis: vnde non inuenitur tale instrumẽtum præcepto diuino determinatum. Neque etiam communiter tali instrumento Iudæi vtebantur ad circuncidendum, sicut neque modò vtuntur. Leguntur tamen aliquæ circumcisiones famosæ, cultello lapideo factæ: sicut legitur Exo.4. quòd tulit Sephora acutissimam petram, & circuncidit præputium filij sui. & Iosue 5. dicitur. Fac tibi cultellos lapideos, & circuncide secundò filios Israël. Per quod figurabatur circumcisionem spiritualem esse fiendam per Christum: de quo dicitur 1. Corin.10. Petra autem erat Christus.

¶Ad tertium dicendum, quòd octauus dies determinabatur circumcisioni, tum propter mysterium: quia in octaua ætate (quæ erit ætas resurgentium) quasi in octauo die, perficitur per Christum spiritualis circumcisio, quando auferet ab electis nõ solùm culpam, sed etiam omnem pœnalitatem, tum etiam propter teneritudinem infantis ante octauum diem. Vnde etiam de alijs animalibus Leuiti. 22. præcipitur, Bos, ouis & capra, cùm genita fuerint, septem diebus erunt sub vbere matris suæ, die autem octauo & deinceps offerri poterunt Domino. Erat autem octauus dies de necessitate præcepti: ita scilicet, quòd octauum diem prætermittentes, peccabant, etiam si esset sabbatum: secundum illud Ioan.7. Circumcisionem accipit homo in sabbato, vt nõ soluatur lex Moysi. Non tamen erat de necessitate sacramenti: quia si aliqui omittebant octauum diem, postea poterant circumcidi. Quidam etiam dicunt, q. propter periculum imminentis mortis, poterat octauus dies præueniri. Sed hoc nec ex autoritate Scripturę, nec ex cõsuetudine Iudæorum haberi potest. Vnde melius dicẽdum est, sicut etiam Hug. de san. Vic. dicit, q. octauus dies nulla necessitate præueniebatur. Vnde super illud Prouer. 4. Vnigenitus eram coram matre mea, dicit glo. q. alius Berfabee paruulus non computatur: quia ante octauum diem mortuus, nominatus non fuit, & per consequens nec circumcisus.

ARTICVLVS IIII.

¶Vtrùm circumcisio conferret gratiam iustificantem.

Supra, q.62.ar.6.ad 3. Et 4.di. 1.q.2.ar.1.ca.4. Et vere. q.28.ar.3.ad 12. Et Ec.4 lec.2.col.3.& ea.9.lec.1. col.1 fin.

¶AD QVARTVM sic proceditur. Videtur quòd circumcisio non conferret gratiam iustificantem: dicit enim Apostolus Gal.2. Si ex lege est iustitia, Christus gratis mortuus est, id est sine causa. Sed circũcisio erat quædam obligatio legis implendæ: secundum illud Gal.5. Testificor omni homini circuncidenti se, quoniam debitor est vniuersæ legis faciẽdæ. Ergo si ex circumcisione est iustitia, Christus gratis, id est sine causa, mortuus est. Sed hoc est inconueniens nõ ergo ex circumcisione erat gratia iustificans à peccato.

¶Præterea, Ante institutionem circumcisionis sola fides ad iustificationem sufficiebat: dicit enim Greg. in Mora. Quod apud nos valet aqua baptismatis, hoc egit apud veteres pro paruulis circumcisionis. ergo sola fides paruulos iustificabat, & non circumcisio.

¶Præterea, Iosue 5. legitur, quòd populus qui natus est in deserto per quadraginta annos, incircumcisus fuit. Si ergò per circumcisionem auferebatur peccatum originale, videtur quòd omnes qui in deserto mortui sunt, tam paruuli quàm adulti, fuerint damnati. Et eadem obiectio est de pueris, qui moriebantur ante octauum diem circumcisionis: qui præueniri non debebat, vt dictum est.

¶Præterea, Nihil impedit introitum regni cælestis nisi peccatum. Sed circumcisi ante passionem Christi impediebantur ab introitu regni cælestis. Non ergo per circumcisionem homines iustificabantur à peccato.

¶Præterea, Peccatum originale non dimittitur sine actuali: quia impium est à Deo dimidiam sperare veniam, vt August. dicit. Sed nusquam legitur q. per circumcisionem remitteretur actuale peccatum. Ergo etiam neque originale per eam dimittebatur.

¶SED CONTRA est quod August. dicit ad Valerium contra Iulianum, Ex quo instituta est circumcisio in populo Dei, quæ erat signaculum fidei iustitiæ Dei, ad sanctificationem purgationis valebat paruulis originalis veterisque peccati: sicut & baptismus ex illo cœpit valere tempore ad innouationem hominis, ex quo institutus est.

CONCLVSIO.

¶Quanquàm in circumcisione sicut in baptismo conferretur gratia quantum ad omnes gratiæ effectus, aliter tamẽ quàm in baptismo: nam in circumcisione est gratia ex fide, non ex vi circumcisionis: ex baptismo autem ex vi sacramenti acquiritur gratia.

¶RESPONDEO dicendum, quòd ab omnibus communiter ponitur, quòd in circumcisione peccatum originale remittebatur. Quidam tamen dixerunt q. non conferebatur gratia, sed solùm auferebatur peccati, quod Magister ponit in prima dist. 4. sent. & Rom. 4. in glo. Sed hoc nõ potest esse: quia culpa nõ remittitur nisi per gratiam, secundum illud Rom.3. Iustificati gratis per gratiam, &c. Et ideo alij dixerunt, q. per circumcisionem conferebatur gratia quantum ad effectus remissionis culpæ, sed nõ quãtum ad effectus positiuos, ne cogerẽtur dicere, q. gratia in circumcisione collata sufficiebat ad implendum mãdata legis, & ita superfluus fuerit aduẽtus Christi. Sed hæc etiam positio stare nõ potest. primò quidem: quia per circumcisionem dabatur pueris facultas suo tempore perueniendi ad gloriam, quæ est vltimus effectus positiuus gratiæ. secundò, quia priores sunt naturaliter secundum ordinem causæ formalis effectus positiui, quã priuatiui, licet secundum ordinem causæ materialis sit econuerso. forma enim nõ excludit priuationem, nisi informãdo subiectum. Et ideo alij dixerunt, q. in circumcisione conferebatur gratia etiam quãtum ad aliquem effectum positiuum, qui est facere dignum vitæ æternæ, sed non quantum ad omnes effectus: quia nõ sufficiebat reprimere concupiscẽtiã fomitis, nec ad implendum mandata legis. Quod etiam aliquando mihi visum est. Sed diligenter consideranti apparet hoc non esse verũ: quia minima gratia potest resistere cuilibet cõcupiscẽtię, & vitare omne peccatum mortale, quod committitur in transgressione mandatorum legis: minima enim charitas plus diligit Deum, quàm cupiditas millia auri & argenti. Et ideo dicendum est, q. in circumcisione conferebatur gratia quantum ad omnes gratiæ effectus, aliter tamen quàm in baptismo. Nam in baptismo confertur gratia ex virtute ipsius baptismi, quam habet inquantum est instrumentum passionis Christi iam perfectę.* In circumcisione autem conferebatur gratia, non ex virtute circumcisionis, sed ex virtute fidei passionis Christi, cuius signum erat circumcisio. Et hoc est scilicet, q. homo qui accipiebat circumcisionem, profitebatur se suscipere talem fidem: vel adultus pro se, vel alius pro paruulis. Vnde & Apostolus dicit Rom.4. q. Abraham accepit signum circumcisionis, signaculum iustitiæ fidei, quia scilicet iustitia erat ex fide significata, non ex circumcisione significante. Et quia baptismus operatur instrumentaliter in virtute passionis Christi, non autem circumcisio, ideo baptismus imprimit *Alibi* character em incorporantem hominem Christo, & copiosiorem gratiam cõfert quàm circumcisio: maior enim est effectus rei iam præsentis, quàm spei.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd ratio illa procederet, si ex circumcisione esset iustitia aliter quàm per fidem passionis Christi.

¶Ad secundum dicẽdum, quòd sicut ante institutionem circumcisionis, sola fides Christi futuri iustificabat tam pueros, quàm adultos: ita etiã & circumcisione data. Sed antea nõ requirebatur aliquod signum protestatiuũ huius fidei: quia nondum hominis fideles,

¶Super Quæstionem septuagesimã & quæstionem septuagesimeprimam.

Aunt.

Circa quæstiones 70. & 71. nihil scribendum videtur in singulis quæ dicuntur in anima 3. de causalitate exorcismorum. Non tamen silẽdum est circa aperitionem sensuum per exorcismos baptismales. Secundum est circa vnctionẽ, quę fit in vertice baptizati & operatur cõfirmationẽ gratiæ baptismalis. Primum enim intelligo non sic, q. exorcismus mundet interiorem infectionẽ seu sanam animæ, quia hoc sine gratia non video posse fieri in paruulis, quicquid sit in adultis: sed intelligo sic quòd potestas dæmonis ad præcludẽdum sensus interiores animæ cõcessi dæmoni propter interiorem infectionem animæ per exorcismum impedirur. Ne scilicet ob interiores animæ passiones præcludat alias ad sensũ dum spiritualia quæ Christi sunt: ita quòd potestas dæmonis per exorcismos baptismales impeditur ne ponit exercere obstacula sacramento & intrinsecæ sacramenti effectui præstare.

¶Secundum dictũ, quum de actiua consecratione loquitur, intelligi nequeat, de passiua oportet intelligi: sic q. vnctio illa operatur quod dam actuale auxilium facit ex parte baptizati ad effectuationem gratiæ sufficiẽtis. Consistit autẽ auxilium hoc in actu secundo, qui in adultis tunc exercetur aut adimpletur, in paruulis autem non nisi tempore exercitionis gratiæ ad operationem sacramenti habere potest.

fideles, seorsum ab infidelibus cœperant adunari ad cultum vnius Dei. Probabile tamen est, quòd parentes fideles pro paruulis natis, & maximè in periculo existentibus, aliquas preces Deo funderent, vel aliquam benedictionem eis adhiberent (quod erat quoddam signaculum fidei) sicut adulti pro seipsis preces & sacrificia offerebant.

¶Ad tertium dicẽdum, quòd populus in deserto prætermittens mandatum circumcisionis, excusabatur: tum quia nesciebant quando castra mouenda erant: tum quia (vt Damasc. dicit) non necesse erat eos aliquod signum distinctionis habere, cùm seorsum ab alijs populis habitabant. Et tamen, vt August. dicit, inobedientiam incurrebãt qui ex contemptu prætermittebant. Videtur tamẽ quòd nulli incircumcisi mortui fuerint in deserto: quia, vt in Psalm. dicitur: non erat in tribubus eorum infirmus: sed illi soli videntur mortui in deserto, qui fuerant in Aegypto circumcisi. Si tamen aliqui incircumcisi mortui sunt, eadem ratio est de his, & de his qui moriebantur ante circumcisionis institutionem. Quod etiam intelligendum est de pueris, qui moriebãtur ante octauum diem tempore legis.

¶Ad quartum dicendum, quòd in circumcisione auferebatur originale peccatum ex parte personæ: remanebat tamen impedimentum intrandi in regnum cælorum ex parte totius naturæ: quod fuit sublatum per passionem Christi. Et ideo etiam baptismus ante passionem Christi non introducebat in regnum. Sed & circumcisio si haberet locum post passionem Christi, introduceret in regnum.

¶Ad quintum dicendum, quòd adulti quãdo circumcidebantur, consequebantur remissionem, non solùm originalis peccati, sed etiam actualium peccatorum. Non tamen ità quòd liberarentur ab omni reatu pœnæ, sicut sit in baptismo: in quo confertur copiosior gratia.

QVAESTIO SEPTVAGESIMAPRIMA

De præparatorijs, quæ simul concurrunt cum baptismo, in quatuor articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de præparatorijs, quæ simul concurrunt cum baptismo.

¶Et circa hoc quæruntur quatuor.

¶Primò vtrùm catechismus debeat præcedere baptismum.

¶Secundò, vtrùm baptismum debeat præcedere exorcismus.

¶Tertiò, vtrùm ea quæ aguntur in catechismo & exorcismo, aliquid efficiant vel solum significent.

¶Quartò, vtrùm baptizandi debeant catechizari vel exorcizari per sacerdotes.

ARTICVLVS I.

¶Vtrùm catechismus debeat præcedere baptismum.

3.dis.6. 3.ar. 1.q.1.

¶AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd catechismus non debeat præcedere baptismum. Per baptismũ enim regenerantur homines in vitam spiritualem. Sed prius homo accepit vitam quàm doctrinam. Non ergo prius debet homo catechizari, id est doceri, quàm baptizari.

¶Præterea, Baptismus exhibetur non solùm adultis, sed etiam pueris, qui non sunt doctrinæ perceptibiles: eo quòd non habent vsum rationis. Ergo ridiculum est eos catechizare.

¶Præterea, In catechismo constituitur catechizatus fuam fidem. Sed pueri non possunt suam fidem confiteri, neque per seipsos, neque etiam aliquis alius pro eis: tum quia nullus potest alium ad aliquid obligare: tum etiam quia non potest aliquis scire, vtrùm pueri cùm ad legitimam ætatem peruenerint, assentiant fidei. Non ergo debet catechismus præcedere baptismum.

¶SED CONTRA est quod Rabanus de institutione clericali dicit, Ante baptismum, catechizandi debet hominem præuenire officium, vt fidei primum catechuminus accipiat rudimentum.

CONCLVSIO.

¶Ante baptismum conuenienter præcedit Catechismus, siue fidei instructio.

¶RESPONDEO dicendum, quòd (sicut suprà dictum est) baptismus est fidei sacramentum, cùm sit quædam professio fidei Christianæ. Ad hoc autem quòd aliquis fidem accipiat, requiritur quòd de fide instruatur, secundum illud Rom.10. Quo modo credent ei, quem non audierunt: quomodo autem audient sine prædicante? Et ideo ante baptismum conuenienter præcedit catechismus. Vnde & Dominus præceptum baptizandi discipulis tradens, præmittit doctrinam baptismo, dicens, Euntes docete omnes Gentes, baptizantes eos, &c.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, q. vita gratiæ, in qua regeneratur aliquis per baptismum, præsupponit vitam naturæ rationalis: in qua homo potest esse particeps doctrinæ.

¶Ad secundum dicendum, quòd sicut mater Ecclesia (vt suprà dictum est) accommodat pueris baptizandis aliorum pedes, vt veniant, & aliorum cor, vt credant: ita etiam accommodat eis aliorum aures, vt audiant, & intellectum, vt per alios instruantur. Et ideo eadẽ ratione sunt catechizandi, qua sunt baptizandi.

¶Ad tertium dicendum, q. ille qui pro puero baptizato respondet, Credo, non prædicit puerum crediturum, cùm ad legitimos annos peruenerit: alioquin diceret, Credet. Sed profitetur fidem Ecclesiæ in persona pueri, cui communicatur, cuius sacramentũ ei attribuitur, & ad quam obligatur per alium. Non est enim inconueniens, q. aliquis obligetur per alium in his quæ sunt de necessitate salutis. Similiter etiam patrinus pro puero respondens promittit se operam daturum ad hoc quòd puer credat. Quod tamen non sufficeret in adultis, vsum rationis habentibus.

ARTICVLVS II.

¶Vtrùm exorcismus debeat præcedere baptismum.

Infrà.ar. 3. ad 3. Et 4.dis. 6.q.2.ar. 1.q.3. per 10.ar quæst.2. ad 4.

¶AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur q. exorcismus non debeat præcedere baptismum. Exorcismus enim contra energuminos, id est arreptitios ordinatur. Sed non omnes baptizandi sunt tales. Ergo exorcismus non debet præcedere baptismum.

¶Præterea, Quandiu homo subiacet peccato, diabolus in eum habet potestatem: quia vt dicitur in Ioan.8. qui facit peccatum, seruus est peccati. Sed peccatum tollitur per baptismum. Non ergo ante baptismum sunt homines exorcizandi.

¶Præterea, Ad arcendum dæmonum potestatem introducta est aqua benedicta. Non ergo ad hoc oportebat aliud remedium adhiberi per exorcismos.

¶SED CONTRA est quod Cælestinus papa dicit, Siue paruuli, siue iuuenes ad regenerationis veniant sacramentum, non prius fontem vitæ adeant, quàm exorcismis & exsufflationibus clericorum spiritus immundus ab eis abijciatur.

CONCLVSIO.

¶Conueniens est ante baptismi susceptionem Dæmones & malos spiritus per sacros exorcismos expelli.

¶RESPONDEO dicendum, quòd quicunque sapienter aliquod opus facere proponit, prius remouet impedimenta sui operis: vnde dicitur Hiero.4. Nouate vobis nouale, & nolite serere super spinas. Diabolus autem hostis est humanæ salutis, quæ homini per baptismum* exhibetur: & habet potestatem aliquam in hominem, ex hoc ipso quòd subditur originali peccato, vel etiam actuali. Vnde conuenienter ante baptismum expelluntur dæmones per exorcismos, ne salutem hominis impediant: quam quidem expulsionem significat exsufflatio. Benedictio autem cum manus impositione, præcludit expulso viam, ne redire possit. Sal autem in os missum, & narium & aurium sputo linitio, significat receptionem doctrinæ fidei quantum ad aures, & approbationem quantum ad nares, & confessionem quantum ad os. Olei verò inunctio significat aptitudinem hominis ad pugnandum contra dæmones.

** Alias acquiritur.*

¶AD PRIMVM ergo dicendum, q. energumini dicuntur,

Universidad de Deusto
Biblioteca

cuntur, quasi interius laborãtes ex intrinseca operatione diaboli. Et quamuis non omnes accedentes ad baptismũ, corporaliter ab eo vexentur: omnes tamen non baptizati potestati dæmonũ subijciuntur, saltem propter originalis peccati reatum.

*Alias ablatio- nem.

¶ Ad secundum dicẽdum, q̃ in baptismo per * ablutionem peccati excluditur potestas dæmonis ab homine, quantum ad hoc quòd impedit eum à perceptione gloriæ. Sed exorcismi excludunt potestatem dæmonis, inquantum impedit hominem à perceptione sacramenti.

¶ Ad tertium dicendum, q̃ aqua benedicta datur contra impugnationes dæmonum, quæ sunt ab exteriori: sed exorcismus ordinatur contra impugnationes dæmonũ, quæ sunt ab interiori. vnde & energumini dicuntur, quasi interius laborantes, illi qui exorcizantur. Vel dicendum, quòd sicut in remedium contra peccatum, secundò datur pœnitentia, quia baptismus non iteratur: ita in remedium contra impugnationes dæmonum, secundò datur aqua benedicta, quia exorcismi baptismales non iterantur.

ARTICVLVS III.

¶ Vtrùm ea, quæ aguntur in exorcismo, aliquid efficiant.

4. dist. 6. q. 2. art. 3. q. 2.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur q̃ ea quæ aguntur in exorcismo, nõ efficiant aliquid, sed solùm significẽt. Si enim puer post exorcismos moriatur ante baptismum, salutem non consequitur. Sed ad hoc ordinatur effectus eorũ, quæ in sacramentis aguntur, vt homo consequatur salutem: vnde & Mar. vlti. dicitur, Qui crediderit & baptizatus fuerit, saluus erit. Ergo ea quæ agũtur in exorcismo, nihil efficiunt, sed solùm significant.

¶ Præterea, Hoc solùm requiritur ad sacramentum nouæ legis, vt sit signum & causa: vt suprà dictum est. Si ergo ea quæ aguntur in exorcismo, aliquid efficiãt, videtur quòd singula sint quædam sacramenta.

¶ Præterea, Sicut quędam aguntur in exorcismo ante baptismũ, ita etiam quædam aguntur post baptismũ, sicut quòd sacerdos baptizatum chrismate vngit in vertice. Sed ea quæ post baptismum aguntur, non videntur aliquid efficere: quia secundum hoc effectus baptismi esset imperfectus. Ergo nec ea quæ ante baptismum aguntur in exorcismo.

¶ SED CONTRA est quod Augustinus dicit in lib. de Symbolo, Paruuli exsufflantur & exorcizantur, vt pellatur ab eis diaboli potestas inimica, quæ decipit hominem. Nihil autem agitur frustra per Ecclesiam. Ergo per huiusmodi exsufflationes hoc agitur, vt dæmonum potestas expellatur.

CONCLVSIO.

¶ Non modò aliquid significant quæ in exorcismis aguntur, sed efficiunt hoc, quòd à Dæmone liberant, & hominis sensus ad diuina percipienda aperiunt.

¶ RESPONDEO dicendum, q̃ quidam dixerũt ea, quæ in exorcismo agũtur, nihil efficere, sed solùm significare. Sed hoc patet esse falsum, per hoc q̃ Ecclesia in exorcismis, impertratiuis verbis vtitur ad expellendam dæmonis potestatẽ: puta cùm dicit, Ergo maledicte diabole exi ab eo, &c. Et ideo dicendum est, q̃ aliquẽ effectum habent: differẽter tamẽ ab ipso baptismo. Nam per baptismũ datur homini gratia ad plenam remissionẽ culparum. Per ea verò quæ in exorcismo agũtur, excluditur duplex impedimẽtum salutaris gratiæ percipiendæ. Quorũ vnum est impedimẽtum extrinsecum, prout dæmones hominis salutem impedire conantur. Et hoc impedimentum excluditur per exsufflationes, quibus potestas dæmonis pellitur (vt patet ex inducta auctoritate Augustini) quantum scilicet, ad hoc quòd non præstet impedimentum sacramento suscipiendo. Manet tamen potestas dæmonis in homine, quantum ad maculam peccati & reatum pœnæ, quousque peccatum per baptismum tollatur. Et secundum hoc Cyprianus dicit, Scias diaboli nequitiam posse remanere vsque ad aquam saluarem: in baptismo autem omnem nequitiam admittere. Aliud impedimentum est intrinsecum: prout scilicet, homo ex infectione originalis peccati habet sensus præclusos ad percipienda salutis mysteria. Vnde Rabanus de institutione clericorum dicit, quòd per saliuam typicam & sacerdotis tactum, sapientia & virtus diuina salutem catechumini operatur, vt aperiantur ei nares, ad percipiendum odorem notitiæ Dei: vt aperiantur ei aures, ad audiendum mandata Dei: vt aperiantur illi sensus, in intimo corde, ad respondendum.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd per ea quæ aguntur in exorcismo, non tollitur culpa, propter quam homo punitur post mortem: sed solùm tolluntur impedimenta recipiendi remissionem culpæ per sacramentum, vnde post mortem exorcismus non valet sine baptismo. Præpositinus tamen dicit, quòd pueri exorcizati, si moriantur ante baptismum, minores tenebras patiuntur. Sed hoc non videtur verum: quia tenebræ illæ sunt carentia diuinæ visionis, quæ non recipit magis & minus.

¶ Ad secundum dicẽdum, quòd de ratione sacramenti est, quòd perficiat principalem effectum, qui est gratia remittens culpam, vel supplens aliquem hominis defectum. Quod quidem non fit per ea quæ aguntur in exorcismo: sed solùm huiusmodi impedimenta tolluntur. Et ideo non sunt sacramenta, sed sacramentalia quædam.

¶ Ad tertium dicendum, quòd dispositio sufficiens ad suscipiendam gratiam baptismalem, est fides & intentio, vel propria eius qui baptizatur, si sit adultus, vel ipsius Ecclesiæ, si sit paruulus. Ea verò quæ aguntur in exorcismo, ordinantur ad remouendum impedimenta: & ideo sine eo potest aliquis consequi effectum baptismi. Non tamen sunt huiusmodi prætermittenda, nisi in necessitatis articulo. Et tunc cessante periculo, debent supleri, vt seruetur vniformitas in baptismo. Nec frustra supplentur post baptismum: quia sicut impeditur effectus baptismi, antequam percipiatur, ita potest impediri postquam fuerit perceptus.

¶ Ad quartum dicendum, quòd eorum quæ agũtur post baptismum circa baptizatum, aliquid est quod non solum significat, sed efficit: puta inunctio quæ fit in vertice, quæ operatur * conseruationem gratiæ baptismalis. Aliquid autem est quod nihil *ad* efficit, sed solùm significat: sicut quòd datur ei vestis candida, *animus* ad significandum nouitatem vitæ.

Alias

ARTICVLVS IIII.

¶ Vtrùm sit officium sacerdotis, catechizare & exorcizare baptizandum.

4. dist. 3. q. 2. art. 3. q. 3.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur quòd non sit sacerdotis, catechizare & exorcizare baptizandum. Ad officium enim ministrorum pertinet habere operationem super immundos: vt Diony. dicit 5. c. Eccl. hie. Sed catechumini qui instruuntur in catechismo, & energumini qui purgantur in exorcismo, computantur inter immundos: vt ibidem Dionys. dicit. Ergo catechizare & exorcizare non pertinet ad officium sacerdotis, sed potius ministrorum.

¶ Præterea, Catechumini instruuntur de fide per sacram Scripturam, quæ in Ecclesia per ministros recitatur: sicut enim per lectores in Ecclesia legitur vetus Testamentum, ita etiam per diacones & subdiacones legitur nouum. Et sic ad ministros pertinet catechizare. Similiter etiam & exorcizare, vt videtur, ad ministros pertinet: dicit enim Isidorus in quadã Epistola, Ad exorcistam pertinet exorcismos memoriter retinere, manúsque super energuminos & catechuminos in exorcismo imponere. Non ergo pertinet ad officium sacerdotis, catechizare & exorcizare.

¶ Præterea, Catechizare idem est quod docere, & hoc idem est quod perficere. Quod ad officium episcoporum pertinet, vt dicit Dionys. 5. cap. Eccl. hier. Non ergo pertinet ad officium sacerdotis.

¶ SED CONTRA est quod Nicol. Papa dicit, Catechismi baptizandorum à sacerdotibus vniuscuiusque Ecclesiæ fieri possunt. Vnde Gregorius etiam super Ezech. dicit, Sacerdotes cùm per exorcismi gratiam, manum credentibus imponunt, quid aliud faciunt, nisi quòd dæmonia ejiciunt?

CONCLVSIO.

¶ Sacerdotis munus est baptizandos in fide instruere, & per exorcismos illos emundare.

¶ RESPONDEO dicẽdum, quòd minister comparatur ad sacerdotẽ, sicut secundarium & instrumentale agens ad principale, vt indicat ipsum nomen Ministri. Agens autem secundarium nõ agit sine principali agente, sed cooperatur principali agẽti operando. Quantò autem potior est operatio, tantò principale agens potioribus indiget instrumentis seu ministris. Potior autem est operatio sacerdotis, inquantum confert ipsum sacramentum, quàm in præparatorijs ad sacramentum. Et ideo supremi ministri, qui dicuntur diaconi, cooperantur sacerdoti in ipsa collatione sacramẽtorum. dicit enim Isidorus, q̃ ad diaconem pertinet assistere sacerdotibus, & ministrare in omnibus quæ agũtur in sacramẽtis Christi, in baptismo, scilicet in chrismate, patena, & calice. Inferiores autem ministri cooperantur sacerdotibus in his quæ sunt præparatoria ad sacramentum: sicut lectores in catechismo, & exorcistæ in exorcismo.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd super immundos ministri habent operationem ministerialem & quasi instrumẽtalem, sed sacerdos principalem.

¶ Ad secundum dicẽdum, quòd lectores & exorcistæ hãbent officium catechizandi & exorcizandi, non quidem principaliter, sed sicut in his sacerdoti ministrantes.

¶ Ad tertium dicẽdum, quòd multiplex est instructio. vna communis ad fidem: quam Dio. tribuit episcopo in 2. Cæl. hier. & potest competere cuilibet prædicatori, vel etiã cuilibet fideli. Secunda est instructio, qua quis eruditur de fidei rudimentis, & qualiter se debeat habere in susceptione sacramẽtorum: & hæc pertinet secundariò quidem ad ministros, principaliter autem ad sacerdotes. Tertia est instructio de conuersatione Christianæ vitæ: & hæc pertinet ad patrinos. Quarta est instructio de profundis mysterijs fidei, & perfectione Christianæ vitæ: & hæc ex officio pertinet ad episcopos.

QVAESTIO SEPTVAGESIMASECVNDA

De sacramento Confirmationis, in duodecim articulos diuisa.

CONSEQVENTER considerandum est de sacramento confirmationis.

¶ Et circa hoc quæruntur duodecim.

¶ Primò, vtrùm confirmatio sit sacramentum.

¶ Secundò, de materia eius.

¶ Tertiò, vtrùm sit de necessitate sacramenti, quòd chrisma fuerit prius per episcopum consecratum.

¶ Quartò, de forma ipsius.

¶ Quintò, vtrùm imprimat characterem.

¶ Sextò, vtrùm character confirmationis præsupponat characterem baptismalem.

¶ Septimo, vtrùm conferat gratiam.

¶ Octauò, cui competat recipere hoc sacramentum.

¶ Nonò, in qua parte.

¶ Decimò, vtrùm requirantur aliquis qui teneat confirmandum.

¶ Vndecimò, vtrùm hoc sacramẽtum per solos episcopos detur.

¶ Duodecimò, de ritu eius.

ARTICVLVS I.

¶ Vtrùm confirmatio sit sacramentum.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur q̃ confirmatio non sit sacramentum. Sacramenta enim ex diuina institutione efficaciam habent: sicut suprà dictum est. Sed confirmatio non legitur à Christo instituta. Ergo non est sacramentum.

¶ Præterea, Sacramenta nouæ legis, in veteri lege præfigurata fuerunt. vnde Apostolus dicit 1. Corin. 10. q̃ omnes in Moyse baptizati sunt, in nube & in mari, & omnes eandem escam spiritualem manducauerunt, & omnes eundem potum spiritualem biberunt. Sed confirmatio non fuit præfigurata in veteri Testamento. Non ergo est sacramentum.

¶ Præterea, Sacramenta ordinãtur ad hominum salutem. Sed sine confirmatione potest esse salus: nam pueri baptizati, sine cõfirmatione decedentes, saluantur. Ergo confirmatio non est sacramentum.

¶ Præterea, Per omnia sacramenta Ecclesiæ, homo Christo conformatur, qui est sacramẽtorum autor. Sed per confirmationem non videtur homo Christo conformari: qui non legitur esse confirmatus.

¶ SED CONTRA est quod Melchiades papa scribit Hispaniarum episcopis: De his, super quibus rogastis nos, vos informari, vtrùm maius sit sacramentum, manus impositio episcoporũ, an baptismus, scitote vtrunq̃ magnũ esse sacramẽtum.

CONCLVSIO.

¶ Præter Baptismum, est speciale Confirmationis sacramentum, quo homo quasi quandam spiritualis vitæ ætatem & robur suscipit.

¶ RESPONDEO dicendum, quòd sacramẽta nouæ legis, ordinãtur ad * speciales gratiæ effectus: & ideo vbi occurrit * aliquis specialis effectus gratiæ, ibi ordinatur speciale sacramẽtum. Quia verò sensibilia & corporalia gerunt spiritualium & intelligibilium similitudinem, ex his, quæ in vita corporali specialiter aguntur, percipere possumus quid in spirituali vita gratiæ speciale existat. Manifestum autem est, quòd in vita corporali specialis quædam perfectio est, quòd homo ad perfectam ætatem perueniat, & perfectas actiones hominis agere possit. Vnde & Apostolus dicit 1. Corin. 13. Cùm autẽ factus sum vir, euacuaui quæ erant paruuli. Et inde est etiam, quòd præter motum generationis, quo aliquis accipit vitam corporalem, est motus augmẽti, quo aliquis perducitur ad perfectam ætatem. Sic igitur & vitam spiritualem homo accipit per baptismũ, qui est spiritualis regeneratio. In confirmatione autem homo accipit, quasi quandam perfectam ætatem spiritualis vitæ. Vnde Melchiades papa dicit, Spiritus sanctus, qui super aquas baptismi salutifero descendit lapsu, in fonte plenitudinem tribuit ad innocentiam, in confirmatione augmentum præstat ad gratiam, in baptismo regeneramur ad vitam, post baptismum confirmamur ad pugnam, in baptismo abluimur, post baptismum roboramur. Et ideo manifestum est, quòd confirmatio est speciale sacramentum.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd circa institutionem huius sacramenti est triplex opinio. Quidam enim dicerunt, quòd hoc sacramentum non fuit institutum nec à Christo, nec ab Apostolis, sed postea, processu temporis in quodam cõcilio. Alij verò dixerunt, quòd fuit institutum ab Apostolis. Sed hoc non potest esse, quia instituere nouum sacramentum, pertinet ad potestatem excellentiæ, quæ competit soli Christo.

Et ideo dicendum est quòd Christus instituit hoc sacramentum, non exhibendo, sed promittendo: secundum illud Ioan. 16. Si non abiero, Paracletus non veniet ad vos: si autem abiero, mittam eum ad vos. Et hoc ideo, quia in hoc sacramento datur plenitudo Spiritus sancti, quæ non erat danda ante Christi resurrectionem & ascensionem: secundum illud Ioan. 7. Nondum erat Spiritus datus: quia Iesus nondum erat glorificatus.

¶ Ad secundum dicendum, quòd quia confirmatio est sacramẽtum plenitudinis gratiæ, non potuit habere aliquid respondens in veteri Testamento: quia nihil ad perfectum adduxit lex, vt dicitur Hebræ. 7.

¶ Ad tertium dicendum, quòd (sicut suprà dictum est) omnia sacramenta sunt aliqualiter necessaria ad salutem, sed quædam sine quibus non est salus: quædam verò sicut quæ operantur ad perfectionem salutis. Et hoc modo confirmatio est de necessitate salutis, quanuis sine ea possit esse salus, dum tamen non prætermittatur ex contemptu sacramenti.

¶ Ad quartum dicendum, quòd illi qui confirmationem accipiunt, quæ est sacramẽtum plenitudinis gratiæ, Christo conformantur, inquantum ipse à primo instanti suæ conceptionis fuit plenus gratiæ & veritatis, vt dicitur Ioan. 1. Quæ quidem plenitudo declarata est in baptismo, quando Spiritus sanctus descendit corporali specie super eum. vnde & Luc. 4. dicitur, quòd Iesus plenus Spiritu sancto, regressus est à Iordane. Non autem conueniebat dignitati Christi (qui est sacramentorum autor) vt à sacramento plenitudinem gratiæ acciperet.

ARTI

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶ Super Quæstionis septuagesimæ secundæ Articulum tertium.

¶ Vtrùm chrisma sit conueniens materia huius sacramenti.

Annot. *Infrà, q. 84. art. 1. ad 1.* *Et. Oli. 6. q. 1. art. 2. q. 2. & 3.* *Et q. 60. 3. p. q. 69. art. 2.*

IN articŭ aduerte propter casus emergentes quòd licet conflet ex Ecclesiastica traditiõ confirmationi oportere esse cõsecratam ab episcopo: non tamen euidenter ex hoc habetur an ista necessitas sit ex ipso sacramẽto aut ex præcepto. Et dato q. sit ex necessitate sacramenti, tollitur adhuc dubium an sic oporteat q. plenitudo Apostolicæ potestatis non possit dispẽsatiuè subrogare simplicem sacerdotẽ ad consecrationẽ materiæ, licut potest ipsum subrogare ad collationem huius sacramenti: vt infrà patebit.

Et de primo quidẽ dubio apparet tenendum, q. si episcopus confirmaret cum chrismate consecrato à simplici sacerdote, sacramentum nullum esset: quia verba Autoris hic sentientis, cõsecrationem huiusmodi pertinere ad necessitatẽ, & nõ ad solennitatem sacramẽti per spiritum tamen considerando oppositum, est magis rationi consentaneum: quoniam nulla est maior consecratio ea, quæ fit in Eucharistia, quam qui possit simplex sacerdos efficere, cum de facto illam nõ sacramẽtaliter efficere possit: ita q. facta teneat, quamuis peccet faciendo. Nec Autor in litera explicat q. ab episcopo, omnino oporteat fieri, nihil tamen diffinitiuè concludo. Legimus enim etiã apostolicæ sedis dispensantiæ circa ministri huius sacramẽti incõsuetæ explicationis fuisse q. vtantur chrismate consecrato per episcopum, vt patet in concilio Florentino sub Eugenio. 1111. De fecũda aũt quæstione nullã ego video rationẽ dubitandi, supposita potestate Papæ de mutatione ministri: q. enim potest maius, potest & minus. maius aũt esse cõstat q. presbyter consecrare confirmationis sacramentũ, quã conferat materiam sacramẽti, quando maius est sacramentũ sua materia. Et propterea si Papa potest facere, q. simplex sacerdos confirmet, potest etiã efficere, quòd idem cõficeret materiam.

Annot. ¶ In eodẽ artic. 3. Durandus occurrit in 4. tenen. dist. 7. quæ. 2. cõtra literæ rationem arguens, volens ipsam peccare secundum non causam vt causam, quam. d. ad sanctificationẽ materię ex cõactu vel nõ consactu Christi. Tũ quia si cõsactus Christi sanctificauit inuenerã, puta aquã & panem, vel fieret inuitia sanctificationi primæ ex superadditia sanctificatione ab Ecclesia, si sunt eiusdẽ rationis, vel prima esset insufficiens. si secũda est alterius rationis. Tũm quia Christus visus est visibiliter vnctionibus: in vita à Magdalena plurimis, & in morte à Nicodemo: ac per hoc sanctificatiue vnctiones, si consactus

Roma. 8. Nihilominus tamen aliquid cõforme materiæ huius sacramenti, exhibitũ fuit Apostolis sensibiliter in collatione Spiritus sancti. Quòd enim sensibiliter Spiritus sanctus super eos descendit in specie ignis, ad eandem significationẽ refertur, ad quã refertur oleum, nisi q. ignis habet vim actiuam, oleum autẽ habet vim passiuã, inquantũ est materia & fomẽtum ignis. Et hoc satis cõpetebatinã per Apostolos gratia Spiritus sancti erat ad alios deriuanda. Super Apostolos etiam Spiritus sanctus descendit in figura linguæ, quod ad idem significãdum refertur, quod significat balsamum nisi q. lingua per locutionem est cõmunicatiua ad alterũ, balsamũ verò per odorẽ: quia scilicet Apostoli replebantur Spiritu sancto, vt fidei doctores: aliã aũt fideles, vt operatores eorũ, quæ pertinẽt ad ædificationẽ fidelium. Similiter etiam ad impositionẽ manus Apostolorũ, & etiã ad eorũ prædicationem, descendebat plenitudo Spiritus sancti super fideles sub visibilibus signis, sicut & a principio descẽderat super Apostolos: vnde Petrus dicit Act. 11. Cùm cœpissem loqui, cecidit Spiritus sanctus super eos, sicut & in nos in initio. Et ideo nõ erat necessaria sensibilis materia sacramentalis, vbi sensibilia signa miraculose exhibebãtur diuinitus. Vtebantur tamen Apostoli cõmuniter chrismate in exhibitione sacramenti, quãndo huiusmodi visibilia signa nõ exhibebantur. dicit enim Dionysius. c. Eccle. hierar. Est quædam perfectiua operatio, quam ducea nostri (id est Apostoli) chrismatis hostiam nominant.

¶ Ad secundum dicẽdum, q. baptismus datur ad spiritualem vitam simpliciter cõsequendam: & ideo competit illi sacramento materia simplex. Sed hoc sacramentũ datur ad plenitudinẽ consequẽdam Spiritus sancti cuius est multiformis operatio: secundum illud Sap. 7. est enim in illa Spiritus sancti virtus multiplex, & 1. ad Corin. 12. dicitur, Diuisiones gratiarum sunt, idem autem Spiritus. Et ideo conuenienter huius sacramenti est materia composita.

¶ Ad tertium dicẽdum, quòd proprietates olei quibus significatur Spiritus sanctus, magis inueniũtur in oleo oliuarum, quàm in quocunq. alio oleo. Vnde & ipsa oliua semper frondibus virẽs, virorem & misericordiam Spiritus sancti significat. Hoc etiam oleum propriè dicitur oleum & maximè habetur in vsu vbi haberi potest. Quilibet autẽ alius liquor, ex similitudine huius oleum nominatur: nec est in vsu cõmuni, nisi in supplementũ apud eos, quibus deest oleum oliuarum. Et ideo hoc oleum solum assumitur in vsum huius, & quorundã aliorũ sacramẽtorũ.

¶ Ad quartum dicendum, q. baptismus est sacramentũ absolutę necessitatis: & ideo eius materia debet inueniri vbiq. Sufficit autem q. materia huius sacramenti, quod nõ est tantæ necessitatis, posse de facili ad omnia loca terrarum deferri.

ARTICVLVS III.

¶ Vtrùm sit de necessitate huius sacramenti, quòd chrisma fuerit prius per episcopum consecratum.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd nõ sit de necessitate huius sacramenti, q. chrisma quod est materia huius sacramenti, fuerit prius per episcopum consecratum. Baptismus enim, in quo fit plena remissio peccatorum, nõ est minoris efficaciæ, quàm hoc sacramẽtum. Sed licet quædam sanctificatio adhibeatur aquæ baptismali ante baptismum, non tamen est de necessitate sacramenti: quia in articulo necessitatis præteriri potest. Ergo non est de necessitate huius sacramenti, quòd chrisma fuerit prius per episcopum consecratum.

¶ Præterea, Idem nõ debet bis consecrari. Sed materia sacramẽti sanctificatur in ipsa collatione sacramenti, per formam verborum, qua confertur sacramentum. vnde & Augustinus dicit super Ioan. Accedit verbum ad elementum, & fit sacramentũ. Non ergo debet prius chrisma consecrari, quã hoc sacramẽtũ tradatur.

¶ Præterea, eius sanctificatius est. Et sic sanctificatia esset eiusdem materia huius sacramẽti, nec egeret consecratione cuius oppositum dicit.

¶ Ad hoc dicitur, rationẽ Autoris in ista probabiliter posse stare. & quòd persona sanctificatio constituit materiam sacramẽti, & propterea diuersa est ratione à benedictione eiusdẽ materię, quam ecclesia adhibet, quoniã hęc secunda nõ ordinatur ad constituendã materiã, sed ad solennitatẽ quidam & deuotionẽ, fugationẽ dæmonũ, & huiusmodi. Vnde nõ arguit secunda insufficientia primæ: nec illi iniuriatur. Nec dicit Autor, quẽcunq. Christi cõtactum sanctificare materiam sacramentalem sed consacrato in vsu sacramenti: quali contactu nõ recipit vnctiones. Nec obstat q. ex vsu sacramẽti Christus nihil accepit: ac per hoc per accidens vsus consecratio, & solus consactus per se: quoniam ipsi cõtactui sanctificandi. Hoc, inquã, non obstat: quoniã de vsu sermo est q. tenẽdum est sanctificatiuus sacramenti ex quo sequitur q. tenẽdum est consactus Christi in cõsecrando sacramentũ est sanctificatiuus materię. Et sic fuganter obiectiones Durandi.

¶ Super Quæstionis septuagesimæ secundæ Articulũ quintum.

Clement. IN articulo quinto dubium occurrit ad horũ, quoniam Autor superius in quæst. 61. articu. 6. posuit characterem confirmationis pertinere ad recipientes: hic autẽ ponit ipsum ex parte ministri: vt patet in litera. Vnde videtur Autoris doctrina subtilissima.

¶ Ad hoc dicẽdum, q. hæc subtilitas non adeo stringit, quoniam character confirmationis, vt ipsius sacramenti nomen refert, est characteris baptismalis cõsummatio per baptismum enim fit Christianus. inficmus tamen quia est sicut modo geniti infans per confirmationem autem firmatur: & per hoc ex eadem parte videtur esse de ratione sacramenti character, & per consequens character cõfirmationis est vt perfectio characterẽ baptismalem: qui quã faciendi ex parte recipientis, habet secundum hæc confirmationis character. Vnde de consilio. 5. ca. de his vero. Melchiades Papa inquit, Isti consuluta fuit hoc sacramentũ, q. vnum sine altero esse perfecti non possit: q. scilicet Christianum facere nõ potest, quẽ perfectum. Apparẽter hoc idem ex actibus vsu ipsius characteris habet baptismi est confessio fidei, & confirmationis autem liberè seu intrepidè confiteri eandem, vbi patet secundum perfectionem. Patet etiam non sic esse intelligendum characterem esse potentiam passiuam, quia quamuis si pereuntur purè passiua: potest tamen aliquem actum habere cum hoc de cõstitutiue sacramentorum receptiuum perfectionis, quam seu finium chapitis, & mali sic habilem characterem esse receptiuum absolutè, cõfirmationes autem receptiuum perfectę & illatę

¶ Præterea, Omnis consecratio, quæ fit in sacramentis, ad consecutionem gratiæ ordinatur. Sed materia sensibilis cõsecta ex oleo & balsamo, non est capax gratiæ. Ergo non debet ei aliqua consecratio adhiberi.

¶ SED CONTRA est quod Innocentius papa dicit, Presbyteri, cùm baptizãt, chrismate baptizatos vngere licet, quod ab episcopo fuerat consecratum: non tamen frontem ex eodem oleo signare, quod solum debetur episcopis, cùm tradunt Paracletum. Quod quidem sit in hoc in sacramento. Ergo ad hoc sacramentum requiritur chrisma per episcopum consecratum.

CONCLVSIO.

¶ Chrisma & sanctũ oleum prius à suis debet benedici & consecrari episcopis, quam exhibeat ad vsum sacramenti.

¶ RESPONDEO dicendum, quòd tota sacramentorum sanctificatio à Christo deriuatur, vt suprà dictum est. Est autem considerandum, q. quibusdam sacramentis habentibus materiam corpoream, Christus est vsus, scilicet baptismo & etiam Eucharistia. Et ideo ex ipso vsu Christi, materię horum sacramentorum aptitudinem accepérunt ad perfectionẽ sacramẽti. Vnde Chrysostomus dicit, quòd nunquã aquæ baptismi purgare peccata credentium possent, nisi tactu Dominici corporis sanctificatæ fuissent. Et similiter ipse Dominus accipiens panem, benedixit: similiter autem & calicem, vt habetur Matt. 26. & Luc. 22. Et propter hoc nõ est de necessitate horum sacramentorum, quod materia prius benedicatur: quia sufficit benedictio Christi. Si qua verò benedictio adhibeatur, pertinet ad solẽnitatem sacramenti, non autem ad necessitatem. Vnctionibus autem visibilibus Christus nõ est vsus, ne fieret iniuria inuisibili vnctioni, qua est vnctus præ consortibus suis. Et ideo tam chrisma quàm oleum sanctum infirmorum, prius benedicuntur, quàm adhibeantur ad vsum sacramenti.

¶ AD PRIMVM ergo patet responsio ex dictis.

¶ Ad secundum dicendum, q. vtraque consecratio chrismatis non refertur ad idem. Sicut enim instrumentum virtutem instrumẽtalem acquirit dupliciter, scilicet quãdo accipit formam instrumenti, & quando mouetur à principali agẽte ad effectum: ita etiã materia sacramenti duplici sanctificatione indiget: per quarum vnam fit propria materia sacramenti, per aliam verò applicatur ad effectum.

¶ Ad tertium dicendum, quòd materia corporalis non est capax genere, quasi gratiæ subiectum, sed solùm sicut gratiæ instrumẽtum, vt suprà dictum est. Et ad hoc materia sacramenti consecratur: vel ab ipso Christo, vel ab episcopo, qui gerit in Ecclesia personam Christi.

ARTICVLVS IIII.

¶ Vtrùm hæc sit conueniens forma huius sacramenti, Consigno te signo crucis, &c.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur quòd hęc non sit conueniens forma huius sacramẽti, consigno te signo crucis, & cõfirmo te chrismate salutis, in nomine Patris & Filij & Spiritus sancti, amen. Vsus enim Christus hanc formam instituit, nec Apostoli ea vsi leguntur. Ergo hæc non est conueniens forma huius sacramenti.

¶ Præterea, Sicut sacramentum est idem apud omnes, ita & forma debet esse eadem: quia quælibet res habet vnitatem, licut & esse à sua forma. Sed hæc forma non omnes vtuntur: quidã enim dicunt, confirmo te chrismate sanctificationis. Ergo hæc non est conueniens forma huius sacramenti.

¶ Præterea, Sacramentũ hoc debet conformari baptismo, sicut perfectio perfectibili: vt suprà dictũ est. Sed in forma baptismi non fit mentio de consignatione characteris, nec de cruce Christi: cùm tamen per baptismũ homo Christo commoriatur, vt Apostolus dicit Roma. 6. nec etiam fit mentio de effectu salutis, cùm tamen baptismus sit de necessitate salutis. In forma etiã baptismi ponitur vnus actus tantùm, & exprimitur persona baptizantis, cùm dicitur, Ego te baptizo. Cuius contrarium apparet in forma prædicta. Nõ ergo est cõueniẽs forma huius sacramẽti.

¶ SED CONTRA est autoritas Ecclesiæ, quæ hac forma communiter vtitur.

CONCLVSIO.

¶ Hæc est conueniens sacramenti confirmationis forma, Consigno te signo crucis, & confirmo te chrismate salutis in nomine P. & F. & S. S.

¶ RESPONDEO dicendum, quòd prædicta forma est conueniens huic sacramento. Sicut enim forma rei naturalis dat ei speciem: ita forma sacramenti continere debet quicquid pertinet ad speciem sacramenti. Sicut autem ex supradictis patet, in hoc sacramento datur Spiritus sanctus ad robur spiritualis pugnæ. Et ideo in hoc sacramẽto tria sunt necessaria, quæ cõtinẽtur in forma prædicta. Quorũ primũ est, causa cõferens plenitudinẽ roboris spiritualis, quæ est sancta Trinitas, quę exprimitur cùm dicitur, In nomine Patris, &c. Secundũ est ipsum robur spirituale, quod homini cõfertur per sacramẽtũ materiæ visibilis, ad salutem. Quod quidem tangitur, cùm dicitur, Confirmo te chrismate salutis. Tertium est signum quod pugnatori datur: sicut & in pugna corporali, milites insignijs ducum insigniuntur. Et quantum ad hoc dicitur, Consigno te signo crucis, in quo scilicet Rex noster triumphauit: vt dicitur Coloss. 3.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, q. (sicut suprà dictũ est) per ministeriũ Apostolorũ quandoq. dabatur effectus huius sacramenti, scilicet plenitudo Spiritus sancti, quibusdã visibilibus signis miraculosè à Deo effectis: qui potest effectũ sacramẽti sine sacramẽto cõferre. Et tũc nõ erat necessaria nec materia nec forma huius sacramẽti. Quãdoq. aũt tanquã ministri sacramẽtorũ, hoc sacramẽtũ præbebant, & tũc sicut materia, ita & forma ex mãdato Christi vtebantur. Multa enim seruabãt Apostoli in sacramẽtorũ collatione, quæ in Scripturis cõmuniter proposita nõ sunt tradita. Vnde Dionysius dicit in fine Cæl. hier. Cõsummatiuas inuocationes, id est verba quibus perficiũtur sacramẽta, nõ est iustũ Scripturas interpretantibus neq. mysticum earũ, aut in ipsis operatas ex Deo virtutes, ex occulto ad cõmune adducere sed nostra sacra traditio, siue pompa, id est occulte eas edocet. Vnde & Apostolus dicit, loquẽs de celebratione Eucharistiæ, 1. Corin. 11. Cætera, cùm venero, disponam.

¶ Ad secundum dicendum, q. sanctitas est salutis causa. Et ideo in idẽ redit quod dicitur, chrismate salutis & sanctificationibus.

¶ Ad tertiũ dicẽdũ, q. baptismus est regeneratio in spiritualẽ vitã, qua homo viuit in seipso: & ideo nõ ponitur in forma baptismi nisi vnus actus ad ipsum hominẽ sanctificandũ pertinẽs. Sed hoc sacramẽtũ nõ solùm ordinatur ad hoc q. homo sanctificetur in seipso, sed exponitur cuidã pugnæ exteriori. Et ideo nõ solùm fit mentio de interiore sanctificatione cùm dicitur, confirmo te chrismate salutis: sed etiã cõsignatur homo exterius quasi vexillo crucis ad pugnã spiritualẽ, quod significatur cùm dicitur, Cõsigno te signo crucis. In ipso aũt verbo baptizãdi, quod ablutionẽ significat, potest intelligi & materia, quæ est aqua abluens, & effectus salutis, quæ nõ intelliguntur in verbo cõfirmãdi, & ideo oportuit hæc ponere. Dictum est suprà, q. hoc quod dicitur, ego, non est de necessitate formæ baptismalis: quia intelligitur in verbo primæ personæ: apponitur tamẽ ad exprimendam intentionẽ. Quod non est ita necessarium in confirmatione, quæ non exhibetur nisi ab excellenti ministro, vt infrà dicetur.

ARTICVLVS V.

¶ Vtrùm sacramentum confirmationis imprimat characterem.

AD QVINTVM sic proceditur. Videtur quòd sacramentum confirmationis non imprimat characterem. Character enim importat quoddam signum distinctiuum. Sed per sacramentum confirmationis non

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶ Super Quæstionis septuagesimæsecundæ Articulum sextum.

Annot. IN articul. aduerte. q. character confirmationis ita præsupponit characterem baptismi, vt si confirmaretur non baptizatus, esset post baptismum recōfirmandus: eadem ratione, qua presbyter non baptizatus, est post baptismum iterum ordinandus: vt ex his quæ in Prima secundæ de iustificatione impij Autor dicit, habere potes, & inferius quum de sacramēto pœnitentiæ tractabitur.

Annot. ¶ In eodem artic. in respōsione ad tertium, memēto superius dictorum de gratia sacramētali, & intelliges quæ hīc dicitur. Gratia siquidem grauum faciens extēsū ad firmandum Christianum, vt liberē Christum crucifixū confiteatur, secundum essentiam gratiæ est eiusdē speciei cum gratia collata in baptismo: sed secundum auxilium firmitatis procedēs à gratia (quod gratia sacramēralis vocatur) specie differt à gratia baptismali.

non distinguitur homo ab infidelibus, hoc enim fit per baptismum: neq; etiam ab alijs fidelibus, quia hoc sacramentum ordinatur ad pugnam spiritualem, quæ omnibus fidelibus indicitur. Non ergo in hoc sacramento imprimitur aliquis character.

¶ Præterea, Suprà dictum est, quòd character est quædam potentia spiritualis. Potentia autem non est nisi actiua vel passiua. Potentia autem actiua in sacramentis, confertur per sacramētum ordinis: potentia autem passiua siue receptiua per sacramentum baptismi. Ergo per sacramētum confirmationis nullus character imprimitur.

¶ Præterea, In circuncisione, quæ est character corporalis, non imprimitur aliquis spiritualis character. Sed in hoc sacramento imprimitur quidam character corporalis: dum scilicet homo chrismate signatur signo crucis in frōte. Non ergo imprimitur in hoc sacramento character spiritualis.

¶ SED CONTRA, In omni sacramento quod nō iteratur imprimitur character. Sed hoc sacramentum non iteratur, dicit enim Greg. de homine, qui à Pontifice confirmatus fuerit denuo, talis iteratio prohibenda est. Ergo in confirmatione imprimitur character.

CONCLVSIO.

¶ Cùm per confirmationis sacramentum suscipiant homines potestatem & robur ad pugnam spiritualem contra hostes fidei, necesse est per illius susceptionem imprimi characterem.

¶ RESPONDEO dicendum, quòd (sicut suprà dictum est) character est quædam spiritualis potestas ad aliquas sacras actiones ordinata. Dictum est autem suprà, quòd sicut baptismus est quædam spiritualis regeneratio in vitam Christianā: ita etiā confirmatio est quoddam spirituale augmētum promouens hominem in spirituālē ætatem perfectam. Manifestum est autem ex similitudine corporalis vitæ, quòd alia est actio hominis statim nati: & alia actio, quæ competit ei cùm ad perfectam ætatem peruenerit. Et ideo per sacramentum confirmationis datur homini potestas spiritualis ad quasdam alias actiones sacras, præter illas ad quas datur ei potestas in baptismo. Nam in baptismo accepit homo potestatem ad ea agenda, quæ ad propriam pertinent salutem: prout scilicet secundum seipsum viuit. Sed in confirmatione accipit homo potestatem ad agendum ea quæ pertinent ad pugnam spiritualem contra hostes fidei. Sicut patet ex exemplo Apostolorum: qui antequam plenitudinem Spiritus sancti acciperent, erant in cœnaculo perseuerātes in oratione: postmodum verò egressi, non verebātur publicè fidem fateri etiam coram inimicis fidei Christianæ. Et ideo manifestum est, quòd in sacramento confirmationis imprimitur character.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd pugna spiritualis contra hostes inuisibiles, omnibus competit. Sed contra hostes, visibiles, id est contra persecutores fidei, pugnare, nomen Christi publicè confitendo, est cōfirmatorum: qui iam sunt perducti spiritualiter ad virilem ætātē: secūdum quod dicitur primæ Ioan. 2. Scribo vobis iuuenes, quoniā fortes estis, & verbum Dei in vobis manet, & vicistis malignum. Et ideo character confirmationis est signum distinctiuum, non infidelium à fidelibus, sed spiritualiter proiectorum ab his quibus dicitur, Sicut modo geniti infantes.

¶ Ad secundum dicendum, quòd omnia sacramenta sunt quædam fidei protestationes. Sicut igitur baptizatus accipit potestatem spiritualem ad protestandam fidem per susceptionē aliorum sacramentorum ita confirmatus accipit potestatem publicè fidem Christi verbis profitendi quasi ex officio.

¶ Ad tertium dicendum, quòd sacramenta veteris legis dicuntur iustitiæ carnis (vt patet Hebr. 9.) quia scilicet interius nihil efficiebant. Et ideo in circuncisione imprimebatur character sōlùm in corpore, nō autem in anima. Sed in confirmatione cum charactere corporali imprimitur simul character spiritualis: eo quòd est sacramentum nouæ legis.

ARTICVLVS VI.

¶ Vtrùm character confirmationis præsupponat characterem baptismi.

AD SEXTVM sic proceditur. Videtur quòd character confirmationis non præsupponat ex necessitate characterem baptismalem. Sacramētum enim confirmationis ordinatur ad confitendum publicè fidem Christi. Sed multi etiam ante baptismū sunt fidem Christi publicè confessi, sanguinem fundentes pro fide. Ergo character cōfirmationis non præsupponit characterem baptismalem.

¶ Præterea, De Apostolis non legitur quòd fuerint baptizati (præsertim cùm dicatur Ioan. 4. quòd ipse Christus non baptizabat, sed discipuli eius (& tamen postea fuerunt confirmati per aduentum Spiritus sancti. Ergo similiter alij possunt confirmari antequam baptizentur.

¶ Præterea, Actu. 10. dicitur, quòd adhuc loquente Petro, cecidit Spiritus sanctus super eos qui audiebant verbum, & audiebant eos loquentes linguis. Et postea Petrus iussit eos baptizari. Ergo pari ratione possunt alijs prius confirmari, quàm baptizentur.

¶ SED CONTRA est quod Rabanus dicit in lib. de instit. cleri. Nouissimè à summo Sacerdote, per impositionem manus, Paracletus traditur baptizato, vt roboretur per Spiritum sanctum ad prædicandum.

CONCLVSIO.

¶ Confirmationis sacramētum supponit baptismalem characterem, ita quòd confirmatus non baptizatus iterum post baptismum confirmandus est.

¶ RESPONDEO dicendum, q. character confirmationis ex necessitate præsupponit characterem baptismalem: ita scilicet, quòd si aliquis non baptizatus confirmaretur, nihil reciperet, sed oporteret iteratò ipsum cōfirmari post baptismū. Cuius ratio est: quia sicut se habet confirmatio ad baptismum, ita augmentum ad generationem: vt ex supradictis patet. Manifestum est autem, quòd nullus potest promoueri in ætatem perfectam, nisi primò fuerit natus. Et similiter nisi primò aliquis fuerit baptizatus, nō potest sacramentum confirmationis accipere.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, q. virtus diuina non est alligata sacramentis. Vnde potest conferre homini spirituale robur ad confitendum publicæ fidem Christi absque sacramēto confirmationis, sicut etiam potest conferre remissionem peccatorum sine baptismo. Sicut tamen nullus consequitur effectū baptismi sinè baptismi voto, ita nullus consequitur effectū confirmationis sine voto ipsius. Quod potest haberi etiam ante susceptionem baptismi.

¶ Ad secundum dicēdum, quòd sicut Augustinus dicit ex hoc quòd Dominus dicit Ioan. 13. Qui lotus est, non indiget nisi vt pedes lauet, intelligimus, Petrum & alios Christi discipulos fuisse baptizatos siue baptismo Ioannis (sicut nonnulli arbitrātur) siue, quod magis credibile est, baptismo Christi: neque enim remuit ministerium baptizandi, vt habetur, & baptizatos seruos, per quos cæteros baptizaret.

¶ Ad tertium dicendum, quòd audientes prædicationem Petri, acceperunt effectum confirmationis miraculosæ: nō tamen confirmationis sacramentum. Dictum est autem, quòd effectus cōfirmationis potest alicui conferri ante baptismum, nō autem sacramentum confirmationis. Sicut enim effectus confirmationis, qui est robur spirituale, præsupponit effectum baptismi, qui est iustificatio: ita sacramentum confirmationis præsupponit sacramentum baptismi.

ARTICVLVS VII.

¶ Vtrùm per sacramētum confirmationis conferatur gratia gratum faciens.

AD SEPTIMVM sic proceditur. Videtur quòd per hoc sacramentum gratia gratum faciens, non conferatur. Gratia enim gratum faciens, ordinatur contra culpam. Sed hoc sacramentum (sicut dictum est) non exhi

¶ Super Quæstionis septuagesimæsecundæ Articulum 8. 9. 10. & 11.

IN articul. 8. 9. 10. & 11. tanummodo occurrit de ministro confirmationis, ob fidem Gregorij notare, quòd episcopus est regulatior propcius minister confirmationis, & hoc omnia ferè iura clamant. Sed vtra hoc exordimus etiam episcopum ita esse proprium ministrum huius sacramenti, quòd si per simplicem sacerdotem detur, irritum est & inane. & hoc tenetur autoritate Melchiadis Papæ in ca. de hit. & Eusebij Papæ in ca. manus. de conse distin. 5. Et cum hoc credimus, etiam ex Apostolica dispensatione per simplicem sacerdotē dari posse hoc sacramentum. & hoc tenemus autoritate beati Gregor. in ca. peruenit. 95. dist. Ita quòd hoc est mirabile circa ministrū huius sacramenti, quòd episcopus est ita minister proprius confirmationis, quòd à non episcopo facta nulla est, & tamen ex dispensatione Apostolica non episcopus potest illam conferre.

¶ Et licet multi multa in hoc scripserint: soli tamen illi verum scripserunt, qui noluerunt sapere plusquam oportet: istis enim sanctorum autoritas præponenda est rationi. Vnde etiam legimus in concilio vniuersali Florentiæ sub Eugenio IIII. vtrumque Armenis authēticè expositum, quum de hoc sacramento fuerunt instructi: vt patet in literis Eugenij. Vnde & Autor rationem conatus est reddere ex differentia inter Papam & alios episcopos, quo ad eximentiam potestatis: quia Papa in plenitudine assumptus est in partem sollicitudinis. in dicta autem synodo nulla redditur ratio, nisi quia dispensatio Apostolica sedis ex rationali & vigente causa. Quod ideo dixerim, vt ratio & Autore reddita non pœnā fiat, sed cum veneratione suscipiatur, tanquam amplexa à sancto Cœcilio, attributente hoc dispēsationi Apostolicæ sedis: constat enim differentiæ in huiusmodi ad maximā spectare potestatem.

Annot. ¶ Ad tertium dicendum, quòd (sicut dictum est) gratia sacramentalis addit super gratiam gratū facientem cōmuniter sumptam, aliquid effectiuū * spiritualis effectus, ad quod ordinatur sacramentum. Si ergo cōsideretur gratia in hoc sacramentum collata, quantum ad id quod est commune: sic per hoc sacramentum non confertur aliqua alia gratia, quàm per baptismum: sed

non exhibetur nisi baptizatis, qui sunt à culpa mundati. Per hoc sacramētum, gratia gratum faciens non confertur.

¶ Præterea, Peccatores maximè indigēt gratia gratum faciente, per quā solam iustificari possunt. Si ergo p̄ hoc sacramentū gratia gratum faciens confertur, videtur quòd deberet dari hominibus in peccato existentibus. Quod tamen non est verum.

¶ Præterea, Gratia gratū faciens, spem non differt, cùm ad vnum effectū ordinetur. Sed duæ formæ eiusdē speciei nō possunt esse in eodem subiecto. Cùm ergo gratia gratū faciens cōferatur homini per baptismum, videtur quòd per sacramentum confirmationis, quod non exhibetur nisi baptizato, gratia gratum faciens non conferatur.

¶ SED CONTRA est quod Melchiades Papa dicit, Spiritus sanctus in fonte baptismi, plenitudinē tribuit ad innocentiam, in confirmatione augmentum præstat ad gratiam.

CONCLVSIO.

¶ Per confirmationis sacramentum gratia gratū faciens suscipitur sicut per baptismum.

¶ RESPONDEO dicendum, quòd in hoc sacramento (sicut dictū est) datur baptizato, Spiritus sanctus ad robur. sicut Apostolis datus est in die Pētecostes, (vt legit Act. 2.) & sicut dabatur baptizatis p̄ impositionē manus Apostolorū: vt dicitur Act. 8. Ostēsum est autem in Prima parte, quòd missio seu datio Spiritus sancti non est nisi cum gratia gratum faciente. Vnde manifestum est, quòd gratia gratum faciens confertur in hoc sacramento.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd gratiæ gratū facientis primus effectus est remissio culpæ. Habet tamen & alios effectus: quia sufficit ad hoc quòd promoueat hominem per omnes grad⁹ vsque in vitam æternā, secundum illud Rom. 6. Gratia Dei vita æterna. Vnde & Paulo dictū est 2. Corinth. 12. Sufficit tibi gratia mea. Et ipse dicit 1. Cor. 15. Gratia Dei sum id quod sum. Et ideo gratia gratum faciens, non solùm datur ad remissionē culpæ, sed etiam ad augmentum & firmitatem iustitiæ. Et sic confertur in hoc sacramento.

¶ Ad secundum dicendum, q. sicut ex ipso nomine apparet, hoc sacramentum datur ad confirmandum quod prius inuenerit: & ideo non debet dari his, qui non habent gratiam. Et propter hoc sicut non datur nō baptizatis, ita non debet dari adultis peccatoribus, nisi per pœnitentiam reparatis. Vnde dicitur in Aurelianēnsi concilio, vt ieiuni ad confirmationem veniant, vt moneantur confessionem facere prius, vt mundi donum Spiritus sancti valeant accipere. Et tunc per hoc sacramentum perficitur pœnitentiæ effectus, sicut & baptismi: quia per gratiam collatam in hoc sacramento, consequitur pœnitēs pleniorem remissionē peccati.

Et si aliquis adultus in peccato existens, cuius conscientiam nō habet, vel si etiam nō perfectè contritus accedat, dummodo non fictus accedat, per gratiam collatam in hoc sacramento, consequetur remissionem peccatorum.

¶ Ad tertium dicendum, quòd (sicut dictū est) gratia sacramentalis addit super gratiam gratū facientem cōmuniter sumptam, aliquid effectiuū * spiritualis effectus, ad quod ordinatur sacramentum. Si ergo cōsideretur gratia in hoc sacramentum collata, quantum ad id quod est commune: sic per hoc sacramentum non confertur aliqua alia gratia, quàm per baptismum: sed quæ prius inerat, augetur. Si autem cōsideretur quantū ad illud speciale quòd superadditur, sic non est eiusdem speciei cū ipsa.

ARTICVLVS VIII.

¶ Vtrùm hoc sacramentum sit omnibus exhibendum.

AD OCTAVVM sic proceditur. Videtur quòd hoc sacramentum non sit omnibus exhibendum. Hoc enim sacramentum ad quandam excellentiam datur: vt dictum est. Sed id quod ad excellentiā pertinet, nō cōpetit omnibus. Ergo hoc sacramentū non debet omnib⁹ dari.

¶ Præterea, Per hoc sacramentum augetur aliquis spiritualiter in perfectam ætatem. Sed perfecta ætas repugnat ætati puerili. Ergo ad minus pueris dari non debet.

¶ Præterea, Sicut Melchiades papa dicit, post baptismum confirmamur ad pugnam. Sed pugnare non competit mulieribus, propter fragilitatem sexus. Ergo nec mulieribus hoc sacramentum dari debet.

¶ Præterea, Melchiades papa dicit, quòd quanuis continuò transituris sufficiant regenerationis beneficia, victuris tamen confirmationis beneficia necessaria sunt: quia confirmatio armat & instruit ad agones mundi huius & prælia, reseruandos. Qui autem post baptismum cum acquisita innocētia immaculatus peruenerit ad mortem, confirmatur morte: quia iam non potest peccare post mortem. Ergo statim morituris non debet hoc sacramentum conferri: & sic non debet omnibus dari.

¶ SED CONTRA est quod dicitur Act. 2. quòd Spiritus sanctus adueniens repleuit totam domum (per quam signi ficatur Ecclesia) & postea subditur, quòd repleti sunt omnes Spiritu sancto. Sed ad illā plenitudinē consequendam hoc sacramentū datur. Ergo est omnibus, qui sunt in Ecclesia, exhibēdum.

CONCLVSIO.

¶ Confirmationis sacramentum debet communiter omnibus baptizatis exhiberi, & omni tempore.

¶ RESPONDEO dicendum, quòd (sicut dictum est) per hoc sacramentū promouetur homo spiritualiter in ætatem perfectam. Hoc autem est de intentione naturæ, vt omnis qui corporaliter nascitur, ad perfectam ætatem perueniat: sed hoc quandoq; impeditur, propter corruptibilitatem corporis, quod morte præuenitur. Multò autē magis de intentione Dei est omnia ad perfectionem perducere: ex cuius imitatione hoc natura participat. vnde & Deut. 32. dicitur, Dei perfecta sunt opera. Anima autem, ad quam pertinet & spiritualis natiuitas, & spiritualis ætatis perfectio, immortalis est: & potest sicut tempore senectutis spiritualē natiuitatem consequi, ita tēpore iuuentutis vel pueritiæ consequi perfectam ætatē: quia huiusmodi corporales ætates, animæ non præiudicant. Et ideo hoc sacramentum debet omnibus exhiberi.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd hoc sacramentum datur ad quandā excellentiam: non quidem vnius hominis ad alium (sicut sacramentum ordinis) sed hominis ad seipsum: sicut idem perfectus vir existens, habet excellentiam ad se puerū.

¶ Ad secundum dicendum, quòd (sicut dictū est) ætas corporalis non præiudicat animæ. Vnde etiā in puerili ætate homo potest cōsequi perfectionem spiritualis ætatis: de qua dicitur Sap. 4. Senectus venerabilis est non diuturna, neque numero annorum computata. Et inde est, q. multi in puerili ætate propter robur Spiritus sancti perceptum, vsque ad sanguinem fortiter certauerunt pro Christo.

¶ Ad tertium dicendū, quòd sicut Chrysostomus dicit in homilia de Machabæis, In mundanis agonibus, ætatis, ac formæ, generisq; dignitas requiritur: & ideo seruis ac mulieribus, & senibus ac pueris ad eos aditus denegatur. in cælestibus autē, omni personæ & ætati ac sexui, indiscreta facultate stadium patet. Et in homil. de Militia spirituali dicit, Apud Deū fœmineus etiā militat sexus. Multæ nāque fœminæ animo virili spirituālē militiā gesserunt: quædam enim interioris hominis virtute, viros æquauerunt in agonibus martyrum: quædam etiā fortiores viris exiterunt. Et ideo etiam mulieribus hoc sacramentum conferendum est.

¶ Ad quartū dicēdum, q. (sicut dictū est) anima, ad quam pertinet spiritualis ætas, immortalis est. Et ideo etiā morituris hoc sacramentū dandū est, vt in resurrectione perfecti appareant: secundū illud Ephe. 4. Donec occurramus in virū perfectum, in mensurā ætatis plenitudinis Christi. Et ideo Hug. de san. Vict. dicit, Omnino periculosum esset, si ab hac vita sine cōfirmatione migrare cōtingeret. nō quia damnaretur, nisi fortè propter con-

Universidad de Deusto Biblioteca

temptū, sed quia detrimentū perfectionis pateretur. Vnde etiam pueri confirmati decedentes, maiorem gloriam consequuntur, sicut & hic maiorē obtinent gratiam. Autoritas autem illa intelligitur, quātum ad hoc, quod morituris non est necessarium hoc sacramentum propter periculum pugnæ præsentis.

ARTICVLVS IX.

¶Vtrùm hoc sacramentum sit conferendum homini in fronte.

Infrà ar. 11. ad 3. Et 4. distinc. 7. q. 3. art. 3. q. 2. Et 4. cōtra c. 60. Et quol. 11. ar. 7. cor. Et Rom. 1. lect. 5. & c. 10. le. 2. cor. 4.

AD NONVM sic proceditur. Videtur quòd hoc sacramentum non sit conferendum homini in fronte. Hoc enim sacramentum est perfectiuum baptismi: vt suprà dictū est. Sed sacramentum baptismi confertur homini in toto corpore. Ergo hoc sacramentum non debet conferri solùm in fronte.

¶Præterea, Hoc sacramentum datur ad robur spirituale: vt suprà dictū est. Sed spirituale robur maximè consistit in corde. Ergo hoc sacramentū magis debet conferri suprà cor, quàm in fronte.

¶Præterea, Hoc sacramentū datur homini ad hoc, quòd liberè fidem Christi confiteatur. Sed ore fit confessio ad salutem: vt dicitur Rom. 10. Ergo hoc sacramentum magis debet conferri circa os, quàm in fronte.

¶SED CONTRA est quod Rabanus dicit in lib. de Institutiōe clericorū. Signatur baptizatus chrismate in summitate capitis per sacerdotem: per Pontificem verò in fronte.

CONCLVSIO.

¶Signantur confirmandi chrismate signo crucis in frōte & vt in manifesto se ostendant Christianos esse, & ne nomen Christi ob timorem, vel erubescentiam prætermittant.

¶RESPONDEO dicendum, quòd (sicut suprà dictum est) in hoc sacramento homo accipit Spiritum sanctum ad robur spiritualis pugnæ: vt fortiter etiam inter aduersarios fidei, Christi fidem confiteatur. Vnde conuenienter signatur chrismate signo crucis in fronte propter duo. primò quidem, quia insignitur signo crucis, sicut miles signo ducis. Quod quidē debet esse euidens & manifestum. Inter omnia autē loca corporis humani, maximè frons manifesta est, quæ quasi nunquam obtegitur. Et ideo linitur cōfirmatus chrismate in fronte, vt in manifesto demōstraret se esse Christianū: sicut & Apostoli post acceptum Spiritum sanctum se manifestauerūt, qui prius in cœnaculo latebant. Secundò, quia aliquis impeditur à libera confessione nominis Christi, propter duo, scilicet propter timorē & propter verecundiam. Vtriusque autem horū signum, maximè manifestatur in fronte propter duo, scilicet propter propinquitatē imaginationis: & propter hoc quòd spiritus à corde directè ad frōtem ascendunt. Vnde verecundati erubescūt, timentes autē pallescunt, vt dicitur 4. Ethi. Et ideo in fronte signatur chrismate, vt neque propter timorem, neque propter erubescentiam, nomen Christi confiteri prætermittant.

¶AD PRIMVM ergo dicendū, quòd per baptismum regeneramur ad vitam spiritualem: quæ ad totū hominem pertinet. Sed in confirmatione roboramur ad pugnā; cuius signum ferendum est in fronte, quasi in euidenti loco.

¶Ad secundum dicendum, quòd principium fortitudinis est in corde: sed signum apparet in fronte, vnde dicitur Ezech. 3. Ecce dedi frontem tuam duriorē frontibus eorū. Et ideo sacramentū Eucharistiæ, quo homo in seipso confirmatur, pertinet ad cor: secundum illud Psal. Panis cor hominis confirmet. Sed ad sacramentum confirmationis requiritur signum fortitudinis ad alios, & ideo exhibetur in fronte.

¶Ad tertium dicendum, quòd hoc sacramentum datur ad liberè confitendum, non autem ad confitendum simpliciter: quia hoc fit etiā in baptismo. Et ideo nō debet dari in ore, sed in frōte, vbi apparēt signa passionū, quibus libera confessio impeditur.

ARTICVLVS X.

¶Vtrùm ille qui confirmatur, debeat teneri ab alio.

4. di. 7. q. 3. art. 3. q. 1.

AD DECIMVM sic proceditur. Videtur quòd ille qui confirmatur, non debeat ab alio teneri ad confirmationē. Hoc enim sacramētum non solùm pueris, sed etiam adultis exhibetur. Adulti autem per seipsos stare possunt. Ergo ridiculum est, quòd ab alio teneantur.

¶Præterea, Ille qui iam est de Ecclesia, liberum habet accessum ad Ecclesiæ principem, qui est episcopus. Sed hoc sacramētum (sicut dictū est) nō exhibet nisi baptizato, qui iam est mēbrum Ecclesiæ. Videtur ergo quòd non debeat per alium exhiberi episcopo, ad hoc sacramentum recipiendum.

¶Præterea, Hoc sacramentum datur ad robur spirituale: quod magis viget in viris, quàm in mulieribus: secundum illud Prouerb. vlt. Mulierem fortem quis inueniet? Ergo ad minus mulier non debet tenere virum ad confirmationem.

¶SED CONTRA est quod Inno. Papa dicit, & habetur in Decre. 30. q. 4. Si quis ex coniugio filiū aut filiam alterius, de sacro fonte susceperit, aut ad chrisma tenuerit, &c. Ergo sicut requiritur quòd aliquis baptizatū de sacro fonte leuet, ita debet aliquis teneri ad sacramentum confirmationis accipiendum.

CONCLVSIO.

¶Quicunque ad confirmationis sacramentū accedūt, indigent aliquo, quo sustententur & leuentur, ac tanquam adhuc in spirituali pugna imbecilles, & pueri, ad perfectionem deducantur.

¶RESPONDEO dicendum, quòd (sicut dictū est) hoc sacramentū exhibetur homini ad robur pugnæ spiritualis. Sicut autē aliquis de nouo natus, indiget instructore in his quæ pertinent ad conseruationē vitæ (secundū illud Heb. 12. Patres quidē carnis nostræ habuimus eruditores, & reuerebamur eos) ita illi, qui assumūtur ad pugnā, indigent eruditoribus, à quibus instruantur de his quæ pertinent ad modum certaminis. Et ideo in bellis materialibus constituūtur duces & Cēturiones, per quos alij gubernētur. Et propter hoc etiā ille qui accepit hoc sacramētum, ab alio tenetur, quasi per aliū in pugna spirituali erudiendus. Similiter etiā, & quia per hoc sacramētū cōfert homini perfectio spūalis ætatis (sicut dictū est) ideo ille, qui ad hoc sacramentū accedit, sustētatur, quasi adhuc spiritualiter imbecillis & puer.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd licet ille qui cōfirmatur, sit adultus corporaliter: nondū tamē est adultus spūaliter.

¶Ad secundum dicēdum, quòd licet baptizatus sit effectus membrū Ecclesiæ: nondum tamē est ascriptus militiæ Christianæ. Et ideo episcopo tanquā duci exercitus, per aliū exhibetur iam militiæ Christianæ ascriptum. Non enim debet alium ad confirmationem tenere, qui nondum est confirmatus.

¶Ad tertium dicendum, quòd (sicut dicitur Col. 3.) In Christo Iesu non est masculus & fœmina. Et ideo non differt vtrū masculus vel fœmina teneat aliquem in confirmatione.

ARTICVLVS XI.

Vtrùm solus episcopus hoc sacramentum conferre possit.

AD VNDECIMVM sic proceditur. Videtur quòd nō solùm episcopus hoc sacramentum conferre possit. Grego. enim scribens Ianuario episcopo dicit, Peruenit ad nos, quosdā scandalizatos fuisse, quòd presbyteros chrismate tangere eos qui baptizati sunt, prohibuimus: & nos quidē secundū veterem vsum nostræ Ecclesiæ fecimus. sed si omnino hac de re aliqui cōtristantur, vbi episcopi desunt, vt presbyteri etiam in frontibus baptizatos chrismate tangere debeant, concedimus. Sed illud quod pertinet ad necessitatem sacramentorum, non est propter vitandum scandalum immutandum. Ergo videtur quòd non sit de necessitate huius sacramenti, quòd ab episcopo conferatur.

¶Præterea, Sacramentum baptismi videtur maioris efficaciæ quàm sacramentū cōfirmationis: quia per baptismum fit plena remissio peccatorum, & quātum ad culpam & quantū ad pœnam, quod non fit in hoc sacramento. Sed simplex sacerdos ex suo officio potest tradere sacramentū baptismi, & in necessitate quilibet etiam non ordinatus potest baptizare. Ergo non est de necessitate huius sacramenti, quòd ab episcopo conferatur.

¶Præterea, Summitas capitis, vbi secundum medicos est locus rationis, scilicet particularis (quæ dicitur virtus cogitatiua) est nobilior fronte, vbi est locus imaginatiuæ virtutis. Sed simplex sacerdos potest baptizatos vngere chrismate in vertice. Ergo multò magis potest eos chrismate signare in fronte, quod pertinet ad hoc sacramentum.

¶SED CONTRA est quod Euseb. papa dicit, Manus impositionis sacramentum magna veneratione tenendum est: quod ab alijs perfici non potest nisi à summis Sacerdotibus, nec tempore Apostolorum ab alijs quàm ab ipsis Apostolis legitur aut scitur per actum esse. nec ab alijs, quàm qui eorum locum tenent, vnquam perfici potest, aut fieri debet. nam si aliter præsumptum fuerit, irritum habeatur & vacuum, nec inter ecclesiastica vnquam reputabitur sacramenta. Est igitur de necessitate huius sacramenti, quod dicitur sacramentum manus impositionis, quòd ab episcopo tradatur.

CONCL-

CONCLVSIO.

¶Solus Episcopus confirmationis sacramentum exhibere potest.

¶Super Quæstionis septuagesimæsecundæ Articulum duodecimum.

Annot. IN articulo duodecimo, hoc solum videtur dicendum, quòd circa ieiuniū tam confirmatoris, quàm confirmandi, seruanda videtur cuiusque Ecclesiæ consuetudo: hoc enim est de iure positiuo, & in paucis fortè Ecclesijs seruatur propter causas in littera allegatas, multitudinem scilicet confirmandorum, quos simul oportet confirmari, & separatim quandoque propter continuum periculum incertæ mortis, adiuncta maxima incommoditate habendi episcopum ad votum.

¶RESPONDEO dicendum, quòd in quolibet opere vltima consummatio supremæ arti aut virtuti reseruatur: sicut præparatio materiæ pertinet ad inferiores artifices, superior autem dat formam, supremus autem est, ad quem pertinet vsus, qui est finis artificiatorum, & epistola, quæ à notario scribitur, à domino Papa signatur. Fideles autem Christi sunt quoddam diuinum opus (secundum illud 1. ad Corinth. 3. Dei ædificatio estis) sunt etiam quasi quædam epistola, Spiritu Dei scripta, sicut dicitur 2. Corinth. 3. Hoc autem confirmationis sacramentum est quasi vltima consummatio sacramenti baptismi: ita scilicet quòd per baptismum ædificatur homo in domum spiritualem, & conscribitur quasi quædam spiritualis epistola: sed per sacramentum confirmationis quasi domus ædificata dedicatur in templum Spiritus sancti: & quasi epistola cōscripta signatur signo crucis. Et ideo collatio huius sacramenti episcopis reseruatur, qui obtinent summam potestatem in Ecclesia: sicut & in primitiua Ecclesia, per impositionem manus Apostolorum, quorum vicem gerunt episcopi, plenitudo Spiritus sancti dabatur: vt habetur Act. 8. vnde Vrbanus papa dicit, Omnes fideles, per manus impositionem episcoporum Spiritum sanctum post baptismum accipere debent, vt pleni Christiani inueniantur.

¶Super Quæstionis septuagesimætertiæ Articulum primum.

Annot. IN articulo primo notandum occurrit in responsione ad tertium, quòd duarum differentiarum, quæ ibi enarrantur inter Eucharistiam, & alia sacramenta habentia materiam sensibilē (quod propter pœnitentiam & matrimonium dicitur) secunda differentia sumit gratiam non solùm secūdum seipsam, sed secundum suum effectum, qui est vnitas corporis Christi mystici. Ita quòd quum audis sacramenti Eucharistiæ rem tantum esse gratiam, suscipiendum autem vnitatem Ecclesiæ aut corpus Christi mysticum, non diuersa intelligas: quoniam hæc omnia nihil aliud sunt quàm gratia Dei in suis fidelibus.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd Papa in Ecclesia habet plenitudinem potestatis, ex qua potest quædam quæ sunt superiorum ordinum, committere quibusdam inferioribus, sicut quibusdam presbyteris concedit conferre minores ordines: quod pertinet ad potestatem episcopalem. Et ex hac plenitudine potestatis concessit beatus Gregor. papa, quòd simplices sacerdotes hoc sacramentum conferrent, quandiu scandalum tolleretur.

¶Ad secundum dicendū, quòd sacramētum baptismi est efficacius quàm hoc sacramentū quantum ad remotionem mali: eo quòd est spiritualis generatio, quæ est mutatio de non esse in esse. Hoc autem sacramentū est efficacius ad perficiendum in bono: quia est quoddam spirituale augmentum de esse imperfecto ad esse perfectū. & ideo hoc sacramētum digniori ministro cōmittitur.

¶Ad tertium dicendum, quòd sicut Rabanus dicit in lib. de institutione clericorum, signatur baptizatus chrismate in summitate capitis per sacerdotem, per Pontificem verò in fronte: vt in priori vnctione, significetur super ipsum Spiritus sancti descensio ad habitationem Deo consecrandam: in secunda quoque, vt eiusdem Spiritus sancti septiformis gratia, cum omni plenitudine sanctitatis & scientiæ & virtutis, venire in hominem declaretur. Non ergo propter digniorem partem, sed propter potiorem effectum, hæc vnctio episcopis reseruatur.

ARTICVLVS XII.

Vtrùm ritus huius sacramenti sit conueniens.

AD DVODECIMVM sic proceditur. Videtur quòd ritus huius sacramenti non sit conueniens. Sacramentum enim baptismi est maioris necessitatis quàm hoc sacramentum: vt suprà dictum est. Sed baptismo deputantur certa tempora, scilicet Pascha & Pentecoste. Ergo etiam huic sacramento aliquod certum tempus debet præfigi.

¶Præterea, Sicut hoc sacramentum requirit deuotionem & dantis & recipientis, ita etiam & sacramentum baptismi. Sed in sacramento baptismi non requiritur quòd à ieiunis sumatur vel conferatur. Ergo videtur inconuenienter statutum in concilio Aurelianensi, vt ieiuni ad confirmationem veniant: & in concilio Meldensi, vt episcopi non nisi ieiuni, per impositionem manuum, Spiritum sanctum tradant.

¶Præterea, Chrisma est quoddam signum plenitudinis Spiritus sancti: vt suprà dictum est. Sed plenitudo Spiritus sancti data est fidelibus Christi in die Pentecostes: vt habetur Act. 2. Magis ergo debet Chrisma confici & benedici in festo Pentecostes, quàm in cœna Domini.

¶SED CONTRA est vsus Ecclesiæ: quæ à Spiritu sancto gubernatur.

CONCLVSIO.

¶Conueniens est ritus confirmationis ecclesiæ autoritate seruatus.

¶RESPONDEO dicendum, quòd Dominus Matthæ. 18. fidelibus suis promisit, dicens, Vbi fuerint duo vel tres congregati in nomine meo, ibi sum in medio eorum. Et ideo firmiter tenendum est, quòd ordinationes Ecclesiæ dirigantur secūdum sapiētiam Christi. Et propter hoc certum esse debet, ritus quos Ecclesia obseruat in hoc, & in alijs sacramētis esse cōuenientes.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd sicut Melchiades papa dicit, ita coniuncta sunt hæc duo sacramenta (scilicet baptismi & confirmationis) vt ab inuicē nisi morte præueniente nullatenus possint segregari, & vnum sine altero rite perfici nō possit. Et ideo eadem tempora sunt præfixa baptismo solenniter celebrando, & huic sacramento. Sed quia hoc sacramentū à solis episcopis datur, qui nō sunt semper præsentes vbi presbyteri baptizant, oportuit quantum ad cōmunem vsum sacramentum confirmationis etiam in alia tempora differri.

¶Ad secundum dicendum, quòd ab illa prohibitione excipiuntur infirmi, & morte periclitantes: sicut in statuto Meldensis concilij legitur. Et ideo propter multitudinem fidelium, & propter pericula imminentia, sustinetur vt hoc sacramētum (quod non nisi ab episcopis dari potest) etiam à non ieiunis detur vel accipiatur: quia vnus episcopus præcipuè in magna diœcesi, nō sufficeret ad tot homines confirmandos, si * eis tempus arctaretur. Vbi tamen congruè obseruari potest, conueniētius est vt à ieiunis detur & accipiatur. * Aliàs

¶Ad tertium dicendum, quòd sicut ex concilio Martini papæ habetur, omni tempore licebat chrisma conficere. Sed quia solennis baptismus, ad quē requiritur vsus chrismatis, in vigilia Paschæ celebratur: congruè ordinatum est, vt per biduum antè ab episcopo chrisma benedicatur, vt possit per diœcesim destinari. Dies etiam ille satis congruit ad materias sacramentorum benedicendas, in quo fuit Eucharistiæ sacramētum institutum, ad quod omnia alia sacramenta quodammodo ordinantur: sicut suprà dictum est.

QVAESTIO SEPTVAGESIMA-tertia de sacramento Eucharistiæ secundum se, in sex articulos diuisa.

CONSEQVENTER considerandum est de sacramento Eucharistiæ. Et primò de ipso sacramento. secundò de materia. tertiò de forma. quartò de effectibus. quintò de recipientibus hoc sacramētum. sextò de ministro. septimò de ritu.

¶Circa primum quæruntur sex.

¶Primò, vtrùm Eucharistia sit sacramentum.

¶Secundò, vtrùm sit vnum vel plura.

¶Tertiò, vtrùm sit de necessitate salutis.

¶Quartò, de nominibus eius.

¶Quintò, de institutione ipsius.

¶Sextò, de figuris eius.

ARTICVLVS I.

¶Vtrùm Eucharistia sit sacramentum.

Infrà ar. 4. et q. 79. ar. 5. & 7. Et 4. distinct. 8. q. 1. arti. 1. q. 1.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd Eucharistia non sit sacramentū. Ad idem enī non debent ordinari duo sacramenta: quia vnūquodque sacramētū efficax est ad suum effectū producendum. Cùm ergo ad perfectionē ordinetur & confirmatio & Eucharistia (vt dicit Diony. 4. Cæle. hier.) videtur Eucharistia nō esse sacramētū, cùm cōfirmatio sit sacramentum, vt prius habitum est.

¶Præterea, In quolibet sacramēto nouæ legis id quod visibiliter subijcitur sensui, efficit inuisibilē effectū sacramēti: sicut ablutio aquæ, causat & characterē baptismalem, & ablutionē spiritualē: sicut suprà dictū est. Sed species panis & vini, quæ subij-

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶ Super Quæstionis septuagesimætertiæ Articulum secundum.

IN secundo art. aduertẽdum est sacramẽtũ Eucharistiæ dici multa materialiter, sub ea ratione & multitudo in eo sit: puta materialiter (quoniã partes eius habent suas propias formas & suas propias materias: vt patet de hostia & calice: sunt enim vel partes heterogeneæ) sed quia huiusmodi multa sic habent vt integritas vnũ, quod est refectio spiritualis: à cuius formali vnitate vnum sacramẽtũ dicitur Eucharistia: significans & corpus & sanguinẽ Christi sub specie cibi & potus. Quocirca nõ est hic requirenda res aliqua extrinseca, quæ integretur velut quædã tertia res ex corpore & sanguine Christi sub speciebꝰ panis & vini, sicut domus integratur ex suis partibꝰ. Sed ad finẽ respiciẽdum est, & ex vnitate finis vnitas patet, qui est spiritualis refectio, vnitas sumitur sacramẽti: sicut ex vnitate refectionis corporalis sumit vnitas prandij aut cœnæ. Nec ista significatio per accidẽs se habet ad huius sacramẽti rationẽ: nã corpus sub specie cibi, & sanguis sub specie potus, significãt pasci & potari: ac per hoc vtrunq; simul, velut perfectũ alimẽtũ, signũ est totale perfectæ refectionis spiritualis.

¶ Super Quæstionis septuagesimætertiæ Articulum tertium.

Cõmcut. TITULUS vt sonat.

¶In corpore primò distinctio ponitur bimẽbris, secũdò respõdeꝰ quæstiõi iuxta vtrũq; mẽbrum. Distinctio est: Duo sunt in sacramento Eucharistiæ, scilicet sacramẽtum & res sacramẽti. Resp̃sio cõsistit in tribus conclusionibus: quarũ duæ primæ ad secundũ mẽbrũ, tertia autẽ ad primum spectat distinctiõis mẽbrũ. Prima cõclusio est: Sacramẽtũ Eucharistiæ quo ad rem sacramẽti est de necessitate salutis. Probatur: Res sacramẽti est vnitas corporis Christi mystici, sine qua non potest esse salus: ergo Antecedens pro secũda parte declaratur ex similitudine Ecclesiæ ad arcã Noe. & similitudo probatur auctoritate Petri Apostoli. Secũda conclusio est: Ante perceptionem sacramenti Eucharistiæ, potest haberi res sacramenti Eucharistiæ, ac per hoc salus. Probatur dupliciter: primò ex vniuersali regula: Ex voto sacramenti potest haberi res sacramenti, secundò ex simili accidẽte in baptismo. Tertia conclusio est: Sacramẽtum Eucharistiæ nõ hoc modo est de necessitate salutis sicut baptismus. Probatur duplicitẽr ex duplici scilicet dissimilitudine Eucharistiæ ad baptismum. Prima consistit in hoc, q̃ perceptio baptismi est necessaria ad inchoandam vitã spiritualem: perceptio verò Eucharistiæ est necessaria ad consummãdam vitam spiritualẽ: ergo ille est necessarius vt principium, hæc vt finis, scilicet in voto. Secunda consistit in hoc, baptismus non potest haberi sin voto per aliud sacramẽtum, Eucharistia potest haberi in voto per aliud sacramentũ: ergo pueri non possunt habere rem sacramenti baptismi sine perceptione sacramẽti baptismi: potsunt autẽ habere tẽ sacramenti Eucharistiæ absq; perceptione sacramenti Eucharistiæ.

Annot. ¶Aduerte hic primò, q̃ harum rationũ prima (quæ attendit penes differẽtiam inter habere se vt principiũ, & habere se vt finis) ad hoc tẽdit, q̃ baptismus suapte natura est necessarius secũdum actualẽ ipsius exhibitionẽ: quoniam principiũ secũdum ordinem generationis debet esse secundũ rem inesse reali exteriori. Eucharistia verò suapte natura est necessaria secũdum votũ: quia finis saluatur secundum esse in intentione. Ita quòd quasi dicit, q̃ baptismus per se saluat secundum ipsius perceptionẽ, & per accidens vt in voto: Eucharistia autẽ nõ solùm per se saluat cõsummando saluterm secundum ipsius perceptionẽ, sed etiam per se saluat, vt in voto: quia ille principiũ, hæc finis rationẽ habet.

Annot. ¶Aduerte secundum, q̃ secũda ratio penes modum habẽdi rem sacramenti arenditur, dum baptismi res dupliciter tantum haberi posse dicitur: scilicet vel percipiendo sacramentum, vel per votum proprij. Res autem Eucharistiæ potest tripliciter haberi vel percipiendo sacramẽtum, vel per votum proprium, vel per antecedẽs sacramentũ. Et hic vltimus modus habendi vocatur per quandam accommodationem habere rem sacramenti Eucharistiæ per votum Ecclesiæ: sicut fides puerorum vocatur fides Ecclesiæ. Secundo autem proprietatem sermonis, vocatur habere rẽ Eucharistiæ in sui initio: quoniam sacramentum baptismi, potissimum initium est spiritualis vitæ.

Annot. ¶Aduerte tertiò, quòd in littera non respondetur quæstio simpliciter & absolutè, an sacramẽtum Eucharistiæ sit necessarium ad salutem: nam licet distinguatur, & quo ad rẽ sacramenti respondeatur absolutè, q̃ est necessarium ad salutem: tamen quo ad sacramentum nõ respõdetur simpliciter & absolutè: sed dicitur q̃ non est necessarium sicut baptismus. Verum si perspicacius respõsio hæc fuerit considerata, continet resp̃onsionem absolutè etiam de ipso sacramẽto Eucharistiæ: nam ex hoc ipso quòd sacramentum Eucharistiæ non est ad salutem necessarium sicut sacramentum baptismi, manifestè habetur q̃ simpliciter & absolutè loquendo, non est necessarium ad salutem. Et hoc attestatur paruulorum salus, quibus sine baptismi sacramẽto nõ est salus, & cum solo baptismi sacramẽto datur salus æterna. *Annot.*

¶Aduerte quartò, quòd infertus in q. 80. ita standum est de cõmunione infantium baptizatorum, an licita sit: vbi etiam an debita eisdem sit, disputatur. & ideo nunc pertransimus.

IN quarto, quinto, & sexto articulis nihil occurrit scribendum. *Infrà q. 79. art. 2. ad primum. Et 4. dist. 8. q. quæst. 3. art. 1.*

perficitur in ipsa consecratione materiæ: alia verò sacramenta perficiuntur in applicatione materiæ ad hominẽ sanctificandũ.

Et ex hoc etiam cõsequitur alia differentia, nam in sacramẽto Eucharistiæ id quod est res & sacramentum, est in ipsa materia: id autem quod est res tantùm, est in suscipiente, scilicet gratia quæ cõfertur: in baptismo autẽ vtrunq; est in suscipiẽte, scilicet & character, q̃ est res & sacramẽtũ, & gratia remissiõis peccatorum, quæ est res tantùm, & eadẽ ratio est de aliis sacramẽtis.

ARTICVLVS II.

¶ Vtrum hoc sacramentum sit vnum vel plura.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd Eucharistia non sit vnum sacramentum, sed plura. Dicitur enim in collecta, Purificent nos Domine sacramenta, quæ sumpsimus. Quod quidẽ dicitur propter Eucharistiæ susceptionem. Ergo Eucharistia non est vnum sacramentum, sed plura. *Infrà q. 73. art. 3. ad 3. Et 4. dist. 8. q. 1. art. 1. q.*

¶Præterea, Impossibile est multiplicato genere, non multiplicari speciem, sicut quòd vnꝰ homo sit plura animalia. Sed signũ est genus sacramenti: vt suprà dictum est. Cùm igitur in Eucharistia sint plũra signa, scilicet panis & vinũ, videtur consequens esse quòd sint plura sacramenta.

¶Præterea, Hoc sacramentum conficitur in consecratione materiæ: sicut dictum est. Sed in hoc sacramento est duplex materiæ consecratio. ergo est duplex sacramentum.

¶SED CONTRA est quod Apost. dicit 1. Corint. 10. Vnus panis & vnũ corpus multi sumus omnes, qui de vno pane & de vno calice participamus, ex quo patet, quòd Eucharistia est sacramentum Ecclesiasticæ vnitatis. Sed sacramentum similitudinem gerit rei, cuius est sacramentum. Ergo Eucharistia est vnum sacramentum.

CONCLVSIO.

¶ Quanquam multa sint in hoc sacramento à parte materiæ, cibus & potus, seu panis & vinum: vnum tamen sacramentum est ad vnam perfectam animæ refectionem instituta.

¶RESPONDEO dicendum, quòd sicut dicitur 5. Metaphysicorum dicitur non solùm quod est indiuisibile, vel quod est continuum, sed etiam quod est perfectũ: sicut dicitur vna domus, & vnus homo. Est autẽ vnum in perfectione, ad cuius integritatem concurrunt omnia, quæ requiruntur ad finem eiusdem: sicut homo integratur ex omnibꝰ membris necessariis ad operationem animæ, & domus integratur ex omnibus partibus, quæ sunt necessariæ ad inhabitandum. & sic hoc sacramentũ dicitur vnum. Ordinatur enim ad spiritualẽ refectionẽ, quæ corporali consormatur. Ad corporalem autẽ refectionem duo requiruntur, scilicet cibus, qui est alimentũ sicum: & potus, qui est alimentũ humidum. Et ideo etiam ad integritatẽ huius sacramenti duo concurrunt, scilicet spiritualis cibus & spiritualis potus: sed illud Ioã. 6. Caro mea verè est cibus, & sanguis meus verè est potus. Ergo hoc sacramentum multa quidem est materialiter, sed vnum formaliter & perfectiuè.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, q̃ in eadem collecta & pluraliter dicitur primò, Purificent nos sacramẽta quæ sumpsimus: & postea singulariter subditur, Hoc tuum sacramẽtum non sit nobis reatus ad pœnã, ad ostẽdendum, q̃ hoc sacramentum quodammodo est multa: simpliciter autem vnum.

¶Ad secundum dicendum, quòd panis & vinum materialiter quidem sunt plura signa: formaliter verò & perfectiuè vnum, inquantum ex eis perficitur vna refectio.

¶Ad tertium dicendum, quòd ex hoc q̃ est duplex consecratio materiæ huius sacramenti, non potest plus haberi, nisi quòd hoc sacramentum materialiter est multa, vt dictum est.

ARTICVLVS III.

¶ Vtrum Eucharistia sit de necessitate salutis.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur q̃ hoc sacramẽtum sit de necessitate salutis. Dicit enim Dominus Ioan. 6. Nisi manducaueritis carnem Filij hominis, & biberitis eius sanguinẽ, non habebitis vitam in vobis. Sed in hoc sacramẽto mãducatur caro Christi, & bibitur sanguis eius. Ergo sine hoc sacramento non potest homo habere salutem spiritualis vitæ. *Hebr. 11. Ezech. 47. Ioel. 3. Zach. 9. 1. q. 2. q. 1. Ioan. 6. 2. q. 1. Ioan. 19.*

¶Præterea, Hoc sacramẽtũ est quoddã spirituale alimentũ. Sed alimentum corporale est de necessitate corporalis salutis. Ergo etiam hoc sacramentum est de necessitate spiritualis salutis.

¶Præt

¶Præterea, Sicut baptismus est sacramentum Dominicæ passionis, sine qua non est salus: ita & Eucharistia: dicit enim Apostolus 1. Cor. 11. Quotiescunq; manducaueritis panem hunc, & calicem bibetis, mortem Domini annuntiabitis, donec veniat. Ergo sicut baptismus est de necessitate salutis, ita etiam hoc sacramentum.

SED CONTRA est quod Aug. scribit Bonifacio contra Pelagianos, Nec illud cogitetis, paruulos vitã habere nõ posse, q̃ sint expertes corporis & sanguinis Christi.

CONCLVSIO.

¶ Quanquam non sicut baptismus Eucharistia sacramentum ad salutem necessarium sit, est tamẽ ex parte rei necessarium ad salutem.

¶RESPONDEO dicendum, quòd in hoc sacramento duo est considerare, scilicet ipsum sacramentum & rem sacramẽti. Dictum est autẽ, quòd res huius sacramẽti est vnitas corporis mystici, sine qua non potest esse salus: nulli enim patet aditus salutis extra Ecclesiam, sicut nec in diluuio absq; arca Noe, quę significat Ecclesiam: vt habetur 1. Pet. 3. dictum est autem suprà q̃ res alicuius sacramẽti haberi potest ante perceptionem sacramenti, ex ipso voto sacramenti percipiendi. Vnde ante perceptionẽ huius sacramenti, põt homo habere salutẽ ex voto percipiendi hoc sacramẽtum: sicut & ante baptismum ex voto baptismi, vt suprà dictum est. Est tamen differẽtia quantũ ad duo. primò quidem, quia baptismus est principium spiritualis vitæ, & ianua sacramentorũ: Eucharistia verò est quasi consummatio spiritualis vitæ, & omnium sacramentorũ finis (vt suprà dictũ est) per sanctificationes enim omnium sacramentorũ, fit præparatio ad suscipiendam vel consecrandam Eucharistiam. Et ideo perceptio baptismi est necessaria ad inchoandam spiritualẽ vitã: perceptio autẽ Eucharistiæ est necessaria ad consummandam ipsam: non ad hoc quòd simpliciter habeatur, sed sufficit eam habere in voto, sicut & finis habetur in desiderio & intentione.

Alia differentia est: quia per baptismum ordinatur homo ad Eucharistiã: & ideo ex hoc ipso q̃ pueri baptizantur, ordinantur per Ecclesiam ad Eucharistiã. & sic sicut ex fide Ecclesiæ credunt, sic ex intentione Ecclesiæ desiderant Eucharistiã, & per cõsequens recipiunt rem ipsius. Sed ad baptismũ nõ ordinatur per aliud præcedens sacramentum. Et ideo ante susceptionẽ baptismi, non habent pueri aliquomodo baptismum in voto, sed soli adulti: vnde rem sacramenti non possunt percipere sine perceptiõe sacramẽti. Et ideo hoc sacramentũ in hoc modo est de necessitate salutis, sicut baptismus.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, q̃ sicut Aug. dicit, exponens illud verbum Ioan. Hunc cibũ & potũ, scilicet carnis suæ & sanguinis societatem vult intelligi: corporis & mẽmbrorũ suorũ quod est Ecclesia in prædestinatis, & vocatis, & iustificatis, & glorificatis sanctis, & fidelibus eius. Vnde sicut ipse dicit in Epistola ad Bonifaciũ, Nulli est aliquatenus ambigendũ, tũc vnũquẽq; fidelium corporis sanguinisq; Domini participẽ fieri, quãdo in baptismate mẽbrũ corporis Christi efficitur: nec alienari ab illius panis calicisq; consortio, etiã si anteq̃ panẽ illũ comedat & calicẽ bibat, de hoc sæculo in vnitate corporis Christi cõstitutꝰ absc̃edat.

¶Ad secundum dicendũ, q̃ hæc est differentia inter alimẽtum corporale & spirituale, q̃ alimentũ corporale cõuertitur in substantiam eius, qui nutritur, & ideo nõ potest homini valere ad vitæ conseruationem alimẽtũ corporale, nisi realiter sumatur. Sed alimentũ spirituale conuertit hominem in seipsum: secundũ illud quod Aug. dicit in lib. Confes. q̃ quasi audiuit vocẽ Christi dicẽtis sibi, Nec tu me mutabis in te, sicut cibum carnis tuæ, sed tu mutaberis in me. Potest autẽ aliquis in Christum mutari, & ei incorporari voto mentis, etiam sine huius sacramenti perceptione. Et ideo non est simile.

¶Ad tertium dicẽdum, quòd baptismus est sacramẽtũ mortis & passionis Christi, prout homo regeneratur in Christo virtute passionis eius: sed Eucharistia est sacramentum passionis Christi, prout homo perficitur in vniõe ad Christũ passum. Vnde sicut baptismus dicitur sacramentum fidei, quæ est fundamentũ spiritualis vitæ, ita Eucharistia dicitur sacramentũ charitatis, quæ est vinculum perfectionis, vt dicitur Col. 3.

ARTICVLVS IIII.

¶ Vtrùm conuenienter hoc sacramentum pluribus nominibus nominetur.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur quòd incõueniẽter hoc sacramẽtũ pluribus nominibus nominetur. Nomina enim debent respondere rebus. Sed hoc sacramentum est vnũ: vt dictum est. Ergo non debet pluribus nominibus nominari. *Infrà q. 79. art. 2. ad primum. Et 4. dist. 8. q. quæst. 3. art. 1.*

¶Præterea, Species non notificatur conuenienter per id quod est commune toti generi. Sed Eucharistia est sacramentum nouæ legis. Omnibus autem sacramentũ commune est, q̃ in eis confertur gratia: quod significat nomen Eucharistiæ, quod est idem quod bona gratia. omnia etiam sacramenta remedium nobis afferunt in via præsentis vitæ: quod pertinet ad rationem viatici. in omnibus etiam sacramentis fit aliquid sacrum: quod pertinet ad rationem sacrificij. Et per omnia sacramenta sibi inuicẽ communicant fideles: quod significat hoc nomen synaxis in Græco, vel communio in Latino. Ergo hæc nomina non conuenienter adaptantur huic sacramento.

¶Præterea, Hostia videtur esse idem quod sacrificium. Sicut ergo non propriè dicitur sacrificium, ita nec propriè dicitur hostia.

¶SED CONTRA est quod vsus fidelium habet.

CONCLVSIO.

Eucharistiæ sacramentum, vt est Dominicæ passionis commemorativum, sacrificium nominatur: vt verò vnum Christi corpus mysticum designat, Communio: vt autem beatæ & æternæ fruitionis præfiguratium, Eucharistia dicitur.

¶RESPONDEO dicendum, quòd hoc sacramentum habet triplicem significationem. Vnam quidem respectu præteriti: inquantum scilicet est cõmemorativum Dominicæ passionis, quæ fuit verum sacrificium, vt suprà dictum est. Et secundum hoc nominatur sacrificium. Aliam autem significationem habet respectu rei præsentis, scilicet ecclesiasticæ vnitatis, cui homines aggregantur per hoc sacramentum. Et secũdum hoc nominatur communio vel synaxis. dicit enim Damasc. 4. libr. quòd dicitur communio, quia communicamus per ipsam Christo, & quia participamus eius carne & deitate, & quia communicamus & vnimur adinuicem per ipsam. Tertiam significationem habet respectu futuri: inquantum scilicet hoc sacramentum est præfiguratiuum fruitionis Dei, quæ erit in patria. Et secundum hoc dicitur viaticum: quia hîc præbet nobis viam illuc perueniendi. Et secundum hoc etiam dicitur Eucharistia, id est bona gratia: quia gratia Dei vita æterna (vt dicitur Rom. 6.) vel quia realiter continet Christum, qui est plenus gratia. Dicitur etiam in Græco metalepsis, id est assumptio: quia vt Damascen. dicit per hoc filij deitatem assumimus.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd nihil prohibet idem pluribus nominibus nominari, secũdum diuersas proprietates vel effectus.

¶Ad secundum dicendum, quòd id quod est commune omnibus sacramentis, attribuitur antonomasticè ei propter eius excellentiam.

¶Ad tertium dicendum, quòd hoc sacramentum dicitur sacrificium, inquantum repræsentat ipsam passionem Christi. Dicitur autem hostia, inquantum continet ipsum Christum, qui est hostia salutaris; vt dicitur Ephes.5.

ARTICVLVS V.

¶Vtrùm institutio huius sacramenti fuerit conueniens.

Infrà q. 74. art. 4. co. & ad 1. & q. 80. ar. 8. ad 1. Et 4. distin. 8. q. 1. art. 3. Et 1. Co. 11. le. 4. co. 4. Et le. 5. co. 1. fin.

AD QVINTVM sic proceditur. Videtur quòd non fuerit conueniens institutio istius sacramenti. Vt enim Philosophus dicit in 2. de Generatione, Ex eisdẽ nutrimur, ex quibus sumus. Sed per baptismum, qui est spiritualis regeneratio, accipimus esse spirituale: vt Diony. dicit 2. cap. Cæle. hierar. Ergo per baptismum etiam nutrimur. Non ergo fuit necessarium instituere hoc sacramentum, quasi spirituale nutrimentum.

¶Præterea, Per hoc sacramentum homines Christo vniuntur, sicut membra capiti. Sed Christus est caput omnium hominum, etiam qui fuerunt ab initio mundi, vt suprà dictum est. Ergo non debuit institutio huius sacramenti differri vsq; ad cœnam Domini.

¶Præterea, Hoc sacramentum dicitur esse memoriale Dominicæ passionis, secundũ illud Luc. 22. Hoc facite in meam commemorationem. sed memoria est præteritorum. Ergo hoc sacramentum non debuit institui ante Christi passionem.

¶Præterea, Per baptismum aliquis ordinatur ad Eucharistiam, quæ non nisi baptizatis dari debet. Sed baptismus institutus fuit post Christi passionem & resurrectionẽ: vt patet Mat. vlt. Ergo inconuenienter hoc sacramentum fuit ante passionem Christi institutum.

¶SED CONTRA est, quòd hoc sacramentum est institutum à Christo: de quo dicitur Mar. 7. Bene omnia fecit.

CONCLVSIO.

¶Conuenientissimum fuit Eucharistia sacramentum à Christo in vltima cœna institui, quo eius memoria firmius fidelium discipulorum cordibus firmaretur.

¶RESPONDEO dicendum, quòd conuenienter hoc sacramentum institutum fuit in Cœna, in qua scilicet Christus vltimò cum suis discipulis fuit conuersatus. Primò quidem ratione continentiæ huius sacramenti. Cõtinetur enim ipse Christus in Eucharistia sicut in sacramento. Et ideo quãdo ipse Christus in propria specie à discipulis discessurus erat, in sacramẽtali specie seipsum eis reliquit; sicut in absentia Imperatoris exhibetur venerãda eius imago. Vnde Eusebius Emissenus dicit, Quia corpus assumptum ablaturus erat ab oculis, & illaturus sideribus, necesse erat vt die Cœnæ sacramẽtum corporis & sanguinis sui consecraret nobis, vt coleretur iugiter per mysteriũ, quod semel offerebatur in pretium. Secundò, quia sine fide passionis Christi nunquam potuit esse salus: secundũ illud Rom. 3. Quem proposuit Deus propitiatorem per fidem in sanguine ipsius. Et ideo oportuit omni tempore apud homines esse aliquid repræsentatiuum Dominicæ passionis. Cuius in veteri quidem Testamento præcipuum sacramentum erat agnus Paschalis. vnde & Apostolus dicit 1. Corinth. 5. Pascha nostrum immolatus est Christus. Successit autem ei in nouo Testamẽto Eucharistiæ sacramentum; quod est rememoratiuum præteritæ passionis, sicut & illud fuit præfiguratiuum futuræ. Et ideo cõueniens fuit, vt imminente passione, celebrato priori sacramento, nouum sacramentum institueret. Vnde Leo papa dicit, quòd, vt vmbræ cederent corpori, antiqua obseruantia nouo excluditur sacramento, hostia in hostiam transit, sanguine sanguis aufertur, & legalis festiuitas, dum mutatur, impletur. Tertiò, quia ea quæ vltimò dicuntur, maximè ab amicis recedentibus, magis memoriæ commendantur: præsertim quia tunc magis inflammatur effectus ad amicos. Ea verò, ad quæ magis afficimur, profundius animo imprimuntur. Quia igitur (vt beatus Alex. papa dicit) nihil in sacrificijs maius esse potest quàm corpus & sanguis Christi, nec vlla oblatio hac potior est: ideo vt in maiori veneratione haberetur, Dominus in vltimo discessu suo à discipulis, hoc sacramentum instituit. Et hoc est quod Augustinus dicit in lib. responsionum ad Ianuarium, Saluator, quo vehementius commendaret mysterij huius altitudinem, vltimũ hoc voluit infigere cordibus & memoriæ discipulorum, à quibus ad passionem digressurus erat.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd ex eisdem nutrimur, ex quibus sumus, non tamen eodem modo nobis adueniunt. Nam ea, ex quibus sumus, nobis adueniunt per generationem: eadem autem inquantum ex eis nutrimur, nobis adueniunt per manducationem. Vnde & sicut per baptismum regeneramur in Christo, ita per Eucharistiam manducamus Christum.

¶Ad secundum dicendum, quòd Eucharistia est sacramentum perfectum Dominicæ passionis, tanquam continens ipsum Christum passum. Et ideo non potuit institui ante Incarnationem: sed tunc habebant locum sacramenta, quæ erant tantum præfiguratiua Dominicæ passionis.

¶Ad tertium dicendum, quòd sacramentũ istud fuit institutum in cœna, vt in futurum esset memoriale Dominicæ passionis, ea perfecta. Vnde signanter dicit, Hoc quotiescunque feceritis, de futuro loquens.

¶Ad quartum dicendum, quòd institutio respondet ordini intentionis. Sacramentum autem Eucharistiæ, quanuis sit posterius baptismo in perceptione, est tamen prius in intentione. Et ideo debuit prius institui. Vel potest dici quòd baptismus iam erat aliqualiter institutus in ipso Christi baptismo. Vnde & iam aliqui ipso Christi baptismo erant baptizati, vt legitur Ioannis 3.

ARTICVLVS VI.

¶Vtrùm agnus Paschalis fuerit præcipua figura huius sacramenti.

AD SEXTVM sic proceditur. Videtur quòd agnus Paschalis non fuerit præcipua figura huius sacramenti. Christus enim dicitur sacerdos secundum ordinem Melchisedec, propter hoc quòd Melchisedec gessit figuram sacrificij Christi, offerens panem & vinum. Sed expressio similitudinis facit quòd vnum ab alio denominetur. Ergo videtur quòd oblatio Melchisedec, fuerit potissima figura huius sacramenti.

¶Præterea, Transitus maris Rubri fuit figura baptismi: secũdum illud Primæ Corinth. 10. Omnes baptizati sunt in nube & in mari. Sed immolatio agni Paschalis præcessit transitum maris Rubri, quem subsecutum est manna, sicut Eucharistia sequitur baptismum. Ergo manna est expressior figura huius sacramenti, quàm agnus Paschalis.

¶Præterea, Potissima virtus huius sacramenti est, quòd introducit nos in regnum cælorum, sicut quoddam viaticum. Sed hoc maximè præfiguratum fuit in sacramẽto expiationis, quãdo Pontifex intrabat semel in anno cũ sanguine in Sancta sanctorum: sicut Apostolus probat Hebr. 9. Ergo videtur quòd illud sacrificium fuerit expressior figura huius sacramẽti, quàm agnus Paschalis.

¶SED CONTRA est quod Apostolus dicit primæ Corinth. 5. Pascha nostrum immolatus est Christus: itaque epulemur in azymis syceritatis & veritatis.

CONCLVSIO.

¶Quanquam multis figuris fuisset Eucharistia sacramentum præfiguratum, præcipua tamen eius figura fuit agnus in lege præceptus.

¶RESPONDEO dicendum, quòd in hoc sacramento tria considerare possumus, scilicet id quod est sacramentum tantùm, quod est panis & vinum: & id quod est res & sacramentum, scilicet corpus Christi verum: & quod est res tantùm, scilicet effectus huius sacramenti. Quantum igitur ad id quod est sacramentum tantùm, potissima figura fuit huius sacramenti oblatio Melchisedec, qui obtulit panem & vinum. Quantùm autem ad ipsum Christum passum, qui continetur in hoc sacramento, figuræ eius fuerunt omnia sacrificia veteris Testamenti: præcipuè sacrificium expiationis, quod erat solennissimum. Quantum autem ad effectum, fuit præcipua eius figura manna: quod habebat in se omnis saporis suauitatem (vt dicitur Sapien. 16.) sicut & gratia huius sacramenti, quantum ad omnia reficit mentem. Sed agnus Paschalis quantum ad hæc tria, præfigurabat hoc sacramentũ. Quantum enim ad primum, quia manducabatur cum panibus azymis: secundum illud Exod. 12. Edent carnes, & azymos panes. Quantum verò ad secundum, quia immolabatur ab omni multitudine filiorum Israël decimaquarta luna, quod fuit figura passionis Christi, qui propter innocentiam dicitur agnus. Quantum verò ad effectum, quia per sanguinem agni Paschalis, protecti sunt filij Israël à deuastante Angelo, & educti de Aegyptiaca seruitute. Et quãtum ad hoc ponitur præcipua figura huius sacramenti agnus paschalis: quia secundum omnia ipsum repræsentat.

¶Et per hoc patet responsio ad obiecta.

¶Super Quæstionis septuagesimaquartæ Articulum primum.

Annot. IN articulo primo in responsione ad secũdum, habes quid sentiat Autor de casu illo: si alicubi non inueniretur vinum, an esset solus panis consecrandus. Tenet enim partem negatiuã, eo quòd perfectio sacramenti præponenda est reliquis necessitatibus. Vnde & inferius etiam dicetur, quòd perfectio sacramẽti tantæ est necessitatis, vt etiã bis in eadem missa quandoque oporteat sumere corpus Christi.

¶Super Quæstionis septuagesimaquartæ Articulum secundum.

Annot. IN secundo articulo aduerte quòd aliud est loqui de determinata quantitate materiæ, & aliud de præsentia eiusdem. in litera siquidem dicitur non esse determinatam quantitatem, sed non dicitur similiter de præsentia. Et hoc pro tanto dictũ sit, vt non putetur idem aut simile iudicium de præsentia & de quantitate: nam in vtraque forma Eucharistiæ mẽtio fit de præsentia per pronomen hoc, seu hic: & propterea oportet præsentem esse materiã consecrãdam. De quãtitate verò non fit mentio: quanuis locus sit dubitãdi quo ad quãtitatem vini: quia de quantitate eius fit mentio in forma consecrationis, dum dicitur, Hic est calix: oportet enim vinum contineri in calice, ac per hoc quantitatem eius calicem non excedere. Sed hoc non cogit, quoniam potest sacerdos habere coram se multos calices plenos, & simul omnes consecrare, sicut simul consecrat multas hostias. Vide ex quantitate calicis non habetur determinata quantitas.

QVAESTIO SEPTVAGESIMAQVARTA de materia Eucharistiæ quantum ad speciem, in octo articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de materia huius sacramenti. Et primò de specie materiæ. secundò, de cõuersione panis & vini in corpus Christi. tertiò, de modo existẽdi corpus Christi in hoc sacramẽto. quartò, de accidentibus panis & vini, quæ in hoc sacramento remanent.

¶Circa primum quæruntur octo.

¶Primò, vtrùm panis & vinum sint materia huius sacramenti.

¶Secundò, vtrùm ad materiam huius sacramenti, requiratur determinata quantitas.

¶Tertiò, vtrùm materia huius sacramenti sit panis triticeus.

¶Quartò, vtrùm sit panis azymus, vel fermentatus.

¶Quintò, vtrùm materia sacramenti sit vinum de vite.

¶Sextò, vtrùm sit admiscenda aqua.

¶Septimò, vtrùm aqua sit de necessitate huius sacramenti.

¶Octauò, de quãtitate aquæ, quæ apponit.

ARTICVLVS I.

¶Vtrùm materia huius sacramẽti sit panis & vinũ.

4. di. 11. q. 2. ar. 1. q. 1. & 2. Et 1. Cor. 11. le. 5. fin. & 4. cont. 61. & opus. 3. c. 5. & 6.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd materia huius sacramẽti non sit panis & vinum. Hoc enim sacramẽtum perfectius debet repræsentare passionẽ Christi quàm sacramenta veteris legis. Sed carnes animalium, quæ erant materiæ sacramẽtorum veteris legis, expressius repræsentant passionem Christi, quàm panis & vinum. Ergo materia huius sacramenti magis debet esse carnes animalium, quàm panis & vinum.

¶Præterea, Hoc sacramentum est vbique celebrandum. Sed in multis terris non inuenitur panis, & in aliquibus non inuenitur vinum. Ergo panis & vinum non sunt conueniens materia huius sacramenti.

¶Præterea, Hoc sacramentum competit sanis & infirmis. Sed vinum nocet quibusdam infirmis. Ergo videtur, quòd vinum non debeat esse materia huius sacramenti.

¶SED CONTRA est quod Alexand. papa dicit, In sacramentorum oblationibus panis tantum & vinum aqua permixtum, in sacrificium offeratur.

CONCLVSIO.

¶Conueniens materia sacramenti Eucharistiæ est non panis & caseus, vel infantium sanguis farinæ permistus, vel aqua; sed panis & vinum, quam Christus instituit.

¶RESPONDEO dicendum, quòd circa materiã huius sacramenti aliqui multipliciter errauerunt. Quidam enim, qui dicuntur Artotyritæ (vt Aug. dicit in lib. de hæresibus) offerũt panem & caseum in hoc sacramẽto: dicentes, à primis hominibus oblationes de fructibus terræ & ouium fuisse celebratas. Alij verò, scilicet Cataphrygæ & Pepuziani, de infantis sanguine, quem de toto eius corpore minutis pũctionũ vulneribus extorquent, quasi Eucharistiã suã conficere perhibentur, miscẽtes eũ farinæ, panẽmq; inde facientes. Quidam verò, qui dicuntur Aquarij, aquam solã sub specie sobrietatis in hoc sacramẽto offerunt. Omnes autem hi errores & similes excluduntur, per hoc quòd Christus hoc sacramentũ sub specie panis & vini instituit: vt patet Matt. 26. Vnde panis & vinum sunt materia cõueniens huiusmodi sacramenti. Et hoc rationabiliter. Primò quidẽ quantum ad vsum sacramenti, qui est manducatio. Sicut enim aqua assumitur in sacramento baptismi ad vsum spiritualis ablutionis, quia corporalis ablutio cõmuniter fit in aqua: ita panis & vinũ, quibus cõmunius homines reficiuntur, assumuntur in hoc sacramento ad vsum spiritualis mãducationis. Secundò quantum ad passionem Christi: in qua sanguis est à corpore separatus. Et ideo in hoc sacramento, quod est memoriale Dominicæ passionis, seorsum sumitur panis, vt sacramentũ corporis: & vinum, vt sacramentum sanguinis. Tertiò, quantum ad effectum cõsideratum in vnoquoq; sumentiũ: quia vt Amb. dicit super epistolam ad Corint. hoc sacramentum valet ad tuitionẽ animæ & corporis. Et ideo corpus Christi sub specie panis pro salute corporis: sanguis verò sub specie vini pro salute animæ offertur: sicut dicitur Leui. 17. quòd anima carnis in sanguine est. Quartò, quantũ ad effectũ respectu totius Ecclesiæ, quæ constituitur ex diuersis fidelibus: sicut panis conficitur ex diuersis granis, & vinum fluit ex diuersis vuis: vt dicit glos. super illud primæ Corint. 10. Multi vnũ corpus sumus, &c.

¶AD PRIMVM ergo dicendũ, quòd licet carnes animalium occisorum expressius repræsentent Christi passionem: tamen minus competunt ad cõmunem vsum huius sacramenti, & ad ecclesiasticam vnitatem significandam.

¶Ad secundum dicendũ, quòd licet non in omnibus terris nascatur triticum vel vinum: tamẽ de facili ad omnes terras deferri potest, quantum sufficit ad vsum huius sacramẽti. Nec propter defectum alterius est vnum tantùm sine altero consecrandum: quia non esset perfectum sacramentum.

¶Ad tertium dicendum, quòd vinũ in modica quantitate sumptum, non potest multum ægrotanti nocere. Et tamen si nocumentum timeatur, non est necesse quòd omnes accipientes corpus Christi, etiam accipiant sanguinem: vt infrà dicetur.

ARTICVLVS II.

¶Vtrùm requiratur determinata quantitas panis & vini ad materiam huius sacramenti.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd requiratur determinata quantitas panis & vini ad materiam huius sacramenti. Effectus enim gratiæ non sunt minus ordinati, quàm effectus naturæ. Sed sicut dicitur in secundo de Anima, omnium natura cõstantium, positus est terminus & ratio magnitudinis & augmenti. Ergo multò magis in hoc sacramento (quod dicitur Eucharistia, id est bona gratia) requiritur determinata quantitas panis & vini. 4. di. 11. q. 2. ar. 1. q. 3.

¶Præterea, Ministris Ecclesiæ non est à Christo data potestas ad ea quæ pertinent ad irrisionem fidei & sacramentorum eius: secundum illud primæ Corinth. 10. Secundum potestatẽ quam dedit nobis Deus in ædificationem, & non in destructionẽ. Sed hoc esset ad irrisionem sacramenti, si sacerdos vellet consecrare totum panem, qui venditur in foro, & totum vinum, quod est in cellario. Ergo hoc facere non potest.

¶Præterea, Si aliquis baptizetur in mari, non tota aqua maris sanctificatur per formam baptismi: sed solùm aqua illa, qua corpus baptizati abluitur. Ergo nec in hoc sacramento superflua quantitas panis & vini consecrari potest.

¶SED CONTRA est, quòd multum opponitur pauco, & magnum paruo. Sed nulla est ita parua quantitas panis aut vini, quæ non possit consecrari. Ergo etiam nulla est ita magna, quæ consecrari non possit.

CONCLVSIO.

¶Non est determinata materiæ huius sacramenti quantitas, sed tanta sufficiens est, quæ vsui eius conueniat.

¶RESPONDEO dicendum, quòd quidam dixerunt quòd sacerdos nõ posset consecrare immensam quãtitatem panis aut vini: puta totũ panem, qui venditur in foro, aut totum

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶ *Super Quæstionis septuagesimæquartæ Articulum tertium.*

Comment. TExtus vt sonat.

¶In hoc articulo magna est quæstio, & satis obscura de materia Eucharistiæ quo ad panem: habet enim multas difficultates, & varias opiniões.

Est siquidem difficultas prima, quam tractat Autor in litera propter diuersitatem frumentorum, & alia difficultas comparãdo panem ad pascham. Et Albertus quidem Magnus in 4. senten. distinct. 11. tenet panẽ ex spelta esse materiam Eucharistiæ, quẽ sequitur Petrus de Pal.) similiter tenet ex amido panem confectum posse consecrari. Autor verò tã circa amidum quàm circa speltam opinatur contrarium, sed apponit siligineum panem, quem Albertus negare videtur. De pasta quoq; Scotus tenet partem negatiuam, ponẽdo tamen pascham esse cuiuslibet speciei cũ pane. Quid autem inter tot varia tenendum sit, ad rationes oportet deducere.

¶Tria sunt fundamẽta, ex quibus procedit ur. Primum est veritas specifica materiæ. Creditur enim eiusdem speciei debere esse materiam in hoc sacramento, sicut & in cæteris iuenitur: & hinc infertur q. ex solis illis frumentis, quæ sunt eiusdem speciei cum tritico, potest confici panis pro hoc sacramento. Et per hãc viam processisse videntur Autor in litera, Scotus, Durand. & Petrus de Pa. habẽtque via hæc difficultatẽ annexã ex illa propositione, Generat sibi simile secundum speciem: quoniam hac vtitur ad differẽdum distincta specie à tritico.

¶Aliud fundamentum est cõeratium huic, pro quanto ponit sufficere genus proximum ad triticumita quòd frumentum quod est genus, sit
4. di. 11 q. 2. art. 2. q. 1. et di. 19. q. 1. art. 2. q. 3. ad primum. Et 4. cõ. tra c. 63. Et 1. Co. rr. lec. 7. in princ.
cit ad conficiendum panem pro sacramẽto. Et hac via processit Albertus, ponens tamen solũm duas frumẽti species, scilicet triticum & speltam. Habẽtque fundamentum aliquod in Euãgelij verbis, quibus Dominus se comparat grano frumenti.

¶Tertium demum fundamentum, quod magnificauit Petrus de Pal. est autoritas quarundam Ecclesiarum, quæ consecrant panem confectum ex spelta, quod etiam tangit Autor in litera, dum in secundo argumento obiiciendo affert, quod de spelta in quibusdam locis panis conficitur ad vsum huius sacramenti.

¶Ad quæ quidem fundamenta si libere respexerimus, nullam cogemur inuenimur habere rationem, nisi vltimum propter auctoritatem Spiritus sancti gubernantis Ecclesiam. nam ob similes particularitates consuetudines, venerabiliter sustinent Theologi, plures sacerdotes cõsecrare eandem hostiam: vt infra eius patebit. Quocirca ex his quæ sunt colligendo vniuersale, quum experientia probatum appareat, ex tritico, & siligine, & ex spelta panem confici pro sacramento, alia via incedendum esse reor, scilicet ex parte proximæ materiæ Eucharistiæ. Materia enim proxima, quam ex Euangelio indubitater habemus, est panis non determinatus ad talem vel talem materiam remotam, qualis est triticum, spelta, far, &c. sed panis absolutè, hoc est sine determinatione aliqua: ita quòd ex quibuscunque tanquam ex materia transeunte panis conficiatur, dummodo sit verè panis absque determinatione aliqua, potest consecrari. Deo autem absque determinatione aliqua quoniam ex vsu verborum hoc discerni videtur, alterius liquidem rationis est panis, qui frequentij vsu sine additione aliqua vocatur panis: & alterius rationis sunt qui appellantur panes cum additione, scilicet panis ordeaceus, panis miliaceus, panis castaneaceus, & hujusmodi. Isti enim sunt panes cum additione: qui ideo cũ additione proferuntur, vt intelligamur nõ panes sed panes tales, sicut etiã vinũ ex pomis granatis, cuius ratione non dicitur vinum, de malogranatis. Isti, inquam, panes tales nõ possunt consecrari: quia non sunt verè panes, sed à similitudine veri panis, Panis nomen acceperunt, sed illi qui absolutè sunt panes, quos sine additione aliqua vocamus panes, non habent, vnde eorum aliquis sacramento sit inhabilis. Et si his adiunxeris, quòd vna eadẽ res homogenea potest naturaliter ex diuersarum specierũ rebus, vt materia transeũte generari (vt testatur sanguis, qui generatur ex nutrimentis tot specierum, carne, vino, pane, pisce reliquisque cibis, apparebit, quòd substantia panis eiusdẽ speciei potest generari ex multis diuersarũ specierum granis, tãquam ex materia transeunte: grana liquidẽ sunt materia transiens respectu panis multò magis & farinæ. Et secundum hoc tritícum ponitur propria materia panis sacramentalis: non quia solùm sit illius materia, sed quia est principalis, & apud omnes certa & indubitata materia. Et sic saluantur conclusiones omnium Ecclesiarum.

¶Nec oportet ingredi difficultates inextricabiles de similitudine specifica inter generã & genitum: quum quotidie videamus tam generare multum veri similem in specie, sed in genere. Nec negatur secũdum hoc, vnius speciei esse materiam proximã in hoc sacramento panis: vnius panis: nec oportet etiam ad frumenti genẽ recurrere: quoniam frumẽtum continet sub se etiam ordeum: quum significet omnia spicata habentia aristas.

¶Vnde ex similitudine ex verbis Domini cum parabolis sit grano frumenti: argumentum efficax sumi non potest a virtute hoc quòd theologia symbolica non est argumentativa: vt Dionysius dixit. Apparet quoque via hæc rationabilis, & vera: ex eo quòd soluit omnes difficultates accidentes in re, & ipsi omnia consonant.

Et cõfirmatur hoc ex vino, nam vnæ omnes nõ videtur eiusdem speciei, cuius signũ est, q. nõ quælibet ex qualibet specie sibi põt, sed diuersarum propagationũ sunt multæ: & Autor in litera opinatur loquitur, quum excludit speltã & amidum. De quo adhuc sub iudice lis est, & mihi videtur dicendum vt supra, scilicet quòd si panis confectus ex eo sit absolutè panis, potest cõsecrari. Nec obstat corruptio tritici, dicens tibus aliis triticum non corrupti tunc, sed ablui & depurari & alterari, aliis autem quòd corruptio nihil efficit quoniam nõ est corruptio simpliciter, sed corruptio, quæ est via ad generationem panis: quã operatrix interuenit, præbatur ex eo quòd

succus digestus: acetum autem addit excessiuã superabundantiam. Vt testatur experientia, dũ vinum exponitur calori aceliciæ; & cupiens acetum bonum habere, ad loca calida dolium transferunt. Ex his enim apparet ex sola ea lioris differentia ex parte actiui, specificũ progressum posse fieri ex parte materiæ, licet nõ semper fiat: non enim differt specie pyrum cocta à pyro crudo. Diuersi verò coquẽdi modi, scilicet vel assando vel elixando, speciem variare nõ videntur: panis siquidem elixus, vt lagana, aut frixus (quo etiam modo lagana in veteri lege offerebãtur) aut assus, vt panis in clibano. & subcinericius, & hostia, eiusdem videntur specie quo ad substantiam, solũm accidentali forma differre videntur. Verũm ista propositio modo videtur virtuosa: parui prudendum, ita q. nec ex diuersitate specifica, nec ex identitate specifica sufficiens ratio habeatur. Sed credendo quòd nec pasta, nec panis, nisi assetur, est consecrabilis, rationem aliunde sumẽter, dicimus quòd sicut in sacramẽto baptismi aqua à Christo est institutа, ita in Eucharistia panis: & quemadmodũ ibi aqua intelligitur nõ solùm substãtia aquæ, sed etiam quòd sit sub forma aquæ; & propterea aqua sub forma grãdinis aut nisus non est materia baptismi (ita per panem intelligẽdus est panis & secundum substantiã & secundum formã panis. Et per hoc excludũtur quæcunq; consistẽ ex pasta crudata & similiter quæcunque constant ex pasta elixata: hæc enim non habere formam panis (lato q. panes sint) vsus testatur humanus, quo his non vtimur vt pane, sed potius hæc comedimus cũ pane: & ex hoc ipso q. differentes distinctionem horum à pane. Adhuc autẽ pane solo vidimur vt pane: & propterea crediderim ipsum solũ esse consecrabilem. materia enim hæc paucas habet affectiones: vnde & Autor in litera opinatur quum excludit speltã & amidum. De quo adhuc sub iudice lis est, & mihi videtur dicendum vt supra, scilicet quòd si panis confectus ex eo sit absolutè panis, potest cõsecrari. Nec obstat corruptio tritici, dicentibus aliis triticum non corrupti tunc, sed ablui & depurari & alterari, aliis autem quòd corruptio nihil efficit quoniam nõ est corruptio simpliciter, sed corruptio, quæ est via ad generationem panis: quã operatrix interuenit, præbatur ex eo quòd

& ad populum spiritualem. Vnde non esset materia conueniens huius sacramenti, panis ordeaceus.

¶Ad secundum dicendum, quòd generans generat sibi simile in specie sit tamen aliqua dissimilitudo generantis ad genitum quantum ad accidentia, vel propter materiã vel propter debilitatem virtutis generatiuæ. Et ideo si qua frumẽta sunt, quæ ex semine tritici generari possunt (sicut ex grano tritici seminato in malis terris, nascitur siligo) ex tali frumẽto panis cõfectus, potest esse materia huius sacramenti. Quod tamen nõ videtur habere locum nec in ordeo, neque in spelta, nec etiam in farre, quòd inter omnia est grano tritici similius. Similitudo autem figuræ in talibus, magis videtur significare propinquitatem, quàm identitatem speciei: sicut ex similitudine figuræ manifestatur q. canis & lupus sunt propinquæ speciei, non autem eiusdem. Vnde ex talibus frumentis, quæ nullo modo possunt ex semine * tritici generari, non potest confici panis, qui sit debita materia huius sacramenti. *Alias Tritici.*

¶Ad tertium dicendũ, quòd modica permixtio non soluit speciẽ: quia id quod est modicum, quodammodo assumitur à plurimo. Ideo si sit modica admixtio alterius frumẽti ad multò maiorem quantitatem tritici, poterit exinde cõfici panis, qui est materia huius sacramenti. Si verò sit magna permixtio (puta ex æquo vel quasi) talis permixtio generat multum vnde panis exinde confectus, non erit debita materia huius sacramenti.

¶Ad quartum dicendum, quòd aliquando est tanta corruptio panis, quòd soluitur species panis: sicut cùm continuitas soluitur, & sapor, & color, & alia accidentia mutantur: vnde ex tali materia non potest confici corpus Christi. Aliquando verò non est tanta corruptio, quę speciem soluat, sed est aliqua dispositio ad corruptionem: quod declarat aliqualis immutatio saporis. Et ex tali pane potest cõfici corpus Christi: sed peccat conficiens propter irreuerentiam sacramenti.

Et quia amidum est ex tritico corrupto, nõ videtur quòd panis ex eo confectus, possit fieri corpus Christi: quanuis quidam contrarium dicant.

ARTICVLVS IIII.

¶Vtrum hoc sacramentum debeat confici ex pane azymo.

AD QVARTVM sic procedit ur. Videtur quòd hoc sacramentum non debeat confici ex pane azymo. Debemus enim in hoc sacramento imitari institutionem Christi. Sed Christus videtur hoc sacramẽtum instituisse in pane fermentato: quia sicut legitur Exo. 12. Iudei secundum legem incipiebant vti azymis in die Paschæ (quod celebratur decimaquarta luna) Christus autem instituit hoc sacramentum in cœna, quam celebrauit ante diem festum Paschę: vt habetur Ioan. 13. Ergo & nos debemus hoc sacramẽtum celebrare in pane fermentato.

¶Præterea, Legalia non sunt obseruanda tempore gratiæ, Sed vti azymis, fuit quædam legalis cæremonia: vt patet Exod. 12. Ergo in hoc sacramento gratiæ non debemus azymis vti.

¶Præterea, Sicut suprà dictum est, Eucharistia est sacramentum charitatis, sicut baptismus fidei: vt suprà dictũ est. Sed fermentum charitatis significatur per fermentũ: vt patet in glos. super illud Matt. 13. Simile est regnum cælorũ fermento, &c. Ergo hoc sacramentum debet confici de pane fermentato.

¶Præterea, Azymum & fermentatũ sunt accidentia panis, non variantia eius speciẽ. Sed in materia baptismi nulla diferetio adhibetur circa differentiã accidentium aquę, puta si sit falsa vel dulcis, calida vel frigida. Ergo in hoc sacramento aliqua discretio adhiberi non debet, vtrum panis sit azymus vel fermentatus.

¶SED CONTRA est, quòd extra de celebratione missarum, c. literas. punitur sacerdos qui in pane fermentato & scypho ligneo missarum solennia celebrare præsumpsit.

CONCLVSIO.

¶Quamuis confici possit Eucharistiæ sacramentum ex quocunque formentato pane, secundum cuiusq; ecclesiæ suæ vsum: communiter tamen est, vt ex pane conficiatur azymo.

¶RESPONDEO dicendum, quòd circa materiam huius sacramenti duo possunt considerari, scilicet quid sit necessarii, & quid conueniens. Necessarium quidẽ est, vt sit panis triticeus (sicut dictum est) sine quo non perficitur sacramentũ. Non est autem de necessitate sacramenti, quòd sit azymus vel fermentatus, quia in vtroquo cõficit potest. Conueniens autem est, vt vnusquisque seruet ritum suæ Ecclesiæ in sacramenti celebratione. Super hoc autem sunt diuersæ Ecclesiarum consuetudines. Dicit enim beatus Greg. in registro, Romana ecclesia offert azymos panes, propterea quòd Dominus sine vlla commixtione suscepit carnem: sed certæ Ecclesiæ offerunt fermentatum, pro eo quòd verbum Patris indutũ est carne, sicut fermentum miscetur farinæ. Vnde sicut peccat presbyter in Ecclesia Latinorũ, celebrans de pane fermẽtato: ita peccaret presbyter Græcus in Ecclesia Græcorũ, de pane azymo, quasi peruertens Ecclesiæ suæ ritum. Et tamen consuetudo de pane azymo celebrandi, rationabilior est.

Primò quidẽ, propter institutionẽ Christi: qui hoc sacramentum instituit prima die azymorum (vt habetur Matth. 26. & Mar. 14. & Luc. 22.) qua die nihil fermentum in domibus Iudæorum esse debebat: vt habetur Exod. 12. Secundò, quia panis est propriè sacramentũ corporis Christi (quod sine corruptione conceptum est) magis quàm diuinitatis ipsius: vt infrà patebit. Tertiò, quia hoc magis competit synceritati fidelium, quæ requiritur ad vsum huius sacramenti: secundum illud primæ Corinth. 5. Pascha nostrum immolatus est Christus: itaque epulemur in azymis synceritatis & veritatis. Habet tamen hæc consuetudo Græcorum aliquam rationem, & propter significationem quam tangit Greg. in detestationẽ hæreseos Nazaræorum, qui legalia Euangelio miscebant.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd sicut legitur Exod. 12. solennitas Paschalis incipiebat * in vesperis decimæquartæ lunæ: & tũc Christus post immolationem agni Paschalis hoc sacramentum instituit. Vnde hæc dies à Ioan. dicitur præcedere diem Paschæ, & à tribus aliis Euangelistis dicitur prima dies azymorum, quando fermentatum in domibus Iudæorum nõ inueniebatur: vt dictum est. Et de hoc suprà notatum est plenius in tractatu Dominicæ passionis. *Alias 2.*

¶Ad secundum dicendum, quòd con ficientes ex azymo, non intẽdunt cæremonias legis seruare, sed conformare se institutioni Christi. Et ideo non iudaizant, alioquin & celebrantes in panes fermentato, iudaizarent: quia Iudæi panes primitiarum, fermentatos offerebant.

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶ Super Quæstionis septuagesimæ quartæ Articulum quintum.

IN art.5. memento supradictorũ & applicanda ad propositũ, & vide vtrum nõ esse consecrabilem, quia nõ cõtinet vinum sub forma potabili, sed manducabili.

¶ Super Quæstionis septuagesimæ quartæ Articulum sextum.

IN artic.6. aduerte ne credas dicentibus Græcos offerre calicem Domini cum vino tantùm: hoc enim Armeni, non Græci, olim faciebãt: vt patet in cõcil. Floren. sub Eug. iiii. Vbi decretũ est, vt etiã ipsi Armeni se cum vniuerso orbe Christiano conforment, omnesq; Latinorũ Græcorúmq; Ecclesias imitando, in calicis oblatione paululum aquæ vino admisceant.

9. dist. 11. q. 2. ar. 3. q. 1. Et 1. Co. rint 11. lect 7. princ.

¶ Super Quæstionis septuagesimæ quartæ Articulum septimum.

IN art.7. circa aquã, ex qua fit panis pro sacramento, vide rationem literæ in calce articuli, ad probandum 9 oportet esse aquã veram & naturalem, & fusque illam vt rationabilem. An autem sit necessaria, cogitatione opus est. & rario est eadẽ cum superius dicta de diuersis speciebus granorum componẽtium panem: quia enim ad sacramentũ sufficit, 9 sit verus panis, si panis verus potest fieri ex aqua artificiali (puta rosacea) consequens est 9 nõ sit de necessitate sacramẽti aqua naturalis. An autem panis confectus ex farina & aqua rosacea, esset verus panis, experientia comprobandum esset, videlicet do, in quo differret ab aliis panibus. nam si solo odore cognitum differre appareret, crederem ipsum eiusdẽ esse speciei cũ aliis, quia aqua non sit pars essentialis panis, sed materia transiens eiusdem. Non enim permanet aqua secũdum seipsam in pane, sed panis est tertia res resultans ex cõmixtione farinæ & aquæ per passæ decoctionẽ. Non est autem remotũ diuersarum specierum res posse esse materiam tranleuntem respectu alicuius vnius citã homogeneã: vt patet de his ex quibus generatur sanguis.

¶ Et hæc etiam sufficiãt pro octauo articulo.

¶ Ad tertium dicendum, quòd fermentum significat characterem propter aliquẽ effectum: quia scilicet panem facit sapidiorem & maiorem. Sed corruptionẽ significat ex ipsa ratione suæ speciei.

¶ Ad quartum dicendum, q̃ quia fermentũ habet aliquid corruptionis, & ex pane corrupto non potest confici hoc sacramentum (vt dictum est) ideo magis attenditur circa panẽ differentia azymi & fermẽtati, quàm circa aquam baptismi, differentia calidi & frigidi. Posset enim tanta esse corruptio fermenti, quòd ex eo non posset confici sacramentum.

ARTICVLVS V.

¶ Vtrùm vinum vitis sit propria materia huius sacramenti.

AD QVINTVM sic proceditur. Videtur quòd non sit propria materia huius sacramenti vinũ vitis. Sicut enim aqua est materia baptismi, ita vinum est materia huius sacramenti. Sed in qualibet aqua potest fieri baptismus. Ergo in quolibet vino (puta malorum granatorum, vel mororũ, aut huiusmodi) potest confici hoc sacramentum, præsertim cùm in quibusdam terris vites non crescant.

¶ Præterea, Acetum est quædam species vini, quod de vite sumitur: vt Isido. dicit. Sed de aceto nõ potest confici hoc sacramentũ. Ergo videtur quòd vinum non sit propria materia huius sacramenti.

¶ Præterea, Sicut de vite sumitur vinũ depuratum, ita etiam agresta & mustum. Sed de his non videtur posse confici hoc sacramentũ: secundum illud quod in sexta synodo legitur, Didicimus, quòd in quibusdam Ecclesijs sacerdotes sacrificio oblationis cõiungunt vuas: & sic simul vtrũque populo dispensant. præcepimus igitur, vt nullus sacerdos hoc vlterius faciat. Et Iulius Papa reprehendit quosdam, qui expressum vinũ in sacramento Dominici calicis offerũt. Ergo videtur quòd vinũ vitis non sit propria materia huius sacramenti.

¶ SED CONTRA est, quòd sicut Dominus se comparauit grano frumẽti, ita etiam se cõparauit viti, dicens Ioan. 15. Ego sum vitis vera. Sed solus panis de frumento, est materia huius sacramenti: vt dictum est. Ergo solum vinum de vite, est propria materia huius sacramenti.

CONCLVSIO.

¶ Solum vinum vitis propria est materia huius sacramenti, quam christus instituit.

¶ RESPONDEO dicendum, quòd de solo vino vitis potest confici hoc sacramentum. Primò quidem propter institutionem Christi, qui in vino vitis hoc sacramẽtum instituit: vt patet ex eo quod ipse dicit Matth. 26. circa institutionem huius sacramenti, Nõ bibam amodo de hoc genimine vitis. Secundò, quia sicut dictum est, ad materiam sacramentorum assumitur id quod propriè & communiter habet talem speciem. Propriè autẽ vinum dicitur quod de vite sumitur: alij verò liquores, vinum dicuntur secundum quandam similitudinem ad vinum vitis.

¶ Tertiò, quia vinum vitis magis competit ad effectum huius sacramenti: qui est spiritualis lætitia: quia scriptum est, quòd vinum lætificat cor hominis.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd illi liquores nõ dicuntur propriè vinum, sed secũdum similitudinem. Potest autem verum vinum ad terras illas deferri, in quibus vites nõ crescunt, quantum sufficit ad hoc sacramentum.

¶ Ad secundum dicendum, quòd vinũ sit acetum per corruptionem: vnde non sit reditus de aceto in vinũ: vt dicitur 8. Meta. Et ideo sicut de pane totaliter corrupto non potest confici hoc sacramentum, ita nec de aceto. Potest tamen confici de vino accenti, sicut & de pane, qui est in via ad corruptionem: licet peccet conficiens, vt prius dictum est.

¶ Ad tertium dicendum, quòd agresta est in via generationis: & ideo nondum habet speciem vini. & propter hoc de ea nõ potest confici hoc sacramentum. Mustum autem iam habet speciem vini: nam eius dulcedo attestatur digestioni, quæ est completio à naturali calore: vt dicitur in 4. Meteo. & ideo de musto potest confici hoc sacramentum. Non tamen debent vuæ integræ huic sacramento misceri: quia iam esset ibi aliquid præter vinum.

Prohibetur etiam ne mustum statim expressum de vua, in calice offeratur: quia hoc est indecens propter impuritatem musti. Potest tamen in necessitate fieri. dicitur enim ab eodẽ Iulio Papa, Si necesse fuerit, botrus in calicem prematur.

ARTICVLVS VI.

¶ Vtrùm aqua sit vino permiscenda.

AD SEXTVM sic proceditur. Videtur q̃ aqua non sit vino permiscenda. Sacrificium enim Christi figuratum fuit per oblationem Melchisedec, qui Genes. 14. non legitur obtulisse nisi panem & vinũ. Ergo videtur quòd in hoc sacramento non debeat adiungi aqua.

4. dist. 11. q. 1. ar. 1. Et 1. Cor. 11. lect. 6.

¶ Præterea, Diuersorum sacramentorum diuersæ sunt materiæ. Sed aqua est materia baptismi. Ergo non debet assumi ad materiam huius sacramenti.

vinum. lectio. 6.

¶ Præterea, Panis & vinum sunt materia huius sacramenti. Sed pani nihil adiungitur. Ergo nec vino debet aliquid adiungi.

¶ SED CONTRA est quod Alex. Papa scribit. In sacramentorum oblationibus, quæ inter missarum solennia Domino offeruntur, panis tantùm & vinum aqua permixtum, in sacrificium offerantur.

CONCLVSIO.

¶ Congruit vt eucharistiæ sacramentum conficeretur in vino aqua permisto, secundum quod christus illud instituisse creditur.

¶ RESPONDEO dicendum, quòd vino, quod offertur in hoc sacramento, debet aqua misceri. Primò quidem propter institutionem: probabiliter enim creditur, q̃ Dominus hoc sacramentum instituerit in vino aqua permixto, secundum morẽ illius terræ. Vnde & Prouerb. 9. dicitur, Bibite vinum quod miscui vobis. Secundò, quia hoc cõuenit repræsentationi Dominicæ passionis. Vnde dicit Alex. Papa, Non debet in calice Domini aut vinum solum, aut aqua sola offerri, sed vtrunq; permixtum: quia vtrunq; ex latere eius in passione sua profluxisse legitur. Tertiò, quia hoc conuenit ad significandum effectũ huius sacramenti, qui est vnio populi Christiani ad Christũ: quia vt Iulius Papa dicit, videmus in aqua populum intelligi, in vino verò ostendi sanguinẽ Christi: ergo cùm in calice vino aqua miscetur, Christo populus adunatur. Quartò, quia hoc competit ad vltimum effectum huius sacramẽti, qui est introitus ad vitam æternam. vnde Amb. dicit in lib. de sacramentis, redundat aqua in calicem, & salit in vitam æternam.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd sicut Ambros. dicit ibidem, sicut sacrificium Christi significatum est per oblationem Melchisedec, ita etiam significatum est per aquam, quæ in eremo fluxit de petra: secundum illud primæ Corin. 10. Bibebant autem de spirituali consequente eos petra.

¶ Ad secũdum dicendum, quòd aqua assumitur in baptismo ad vsum ablutionis. In hoc autem sacramento assumitur ad vsum refectionis: secundum illud Psalm. Super aquam refectionis educauit me.

in sup. ab. 23. ar. 6. ad 4. Et 4. dist. 12. q. 2. ar. 1. q. 1. ad 3. Et 3. p. q. 74. ar. 2. ad 3.

¶ Ad tertium dicendum, quòd panis ex aqua & farina conficitur. Et ideo cùm vino aqua misceatur, neutrum sine aqua existit, &c.

ARTICVLVS VII.

¶ Vtrùm permixtio aquæ sit de necessitate huius sacramenti.

AD SEPTIMVM sic proceditur. Videtur quòd permixtio aquæ sit de necessitate huius sacramenti. Dicit enim Cyprian. ad Cæcilium, Sic calix Domini non est aqua sola & vinum solum, nisi vtrunque misceatur

4. dist. 11. q. 2. ar. 1. q. 1. ad 3. Et 3. p. q. 74. ar. 2. ad 3. Et 4. dist. 12. q. 2. ar. 1. q. 1. ad 3. Et 1. Cor. 11. lect. 6. ad 1. Et 3. p. q. 74. ar. 2. ad 3.

sceatur, quomodo nec corpus Domini potest esse farina sola, nisi vtrunque, scilicet farina & aqua, fuerit adunatum. Sed admixtio aquæ ad farinam, est de necessitate huius sacramenti. Ergo pari ratione admixtio aquæ ad vinum.

¶ Præterea, In passione Domini, cuius hoc sacramẽtum est memoriale, sicut de latere eius exiuit sanguis, ita & aqua. Sed vinum quod est sacramentum sanguinis, est de necessitate huius sacramenti: ergo pari ratione & aqua.

¶ Præterea, Si aqua non esset de necessitate huius sacramenti, non referret quæcunque aqua huic sacramento apponeretur. & ità posset apponi aqua rosacea, vel quæcunque alia huiusmodi aqua. Quod non habet vsus Ecclesiæ. Aqua ergo est de necessitate huius sacramenti.

¶ SED CONTRA est quod Cypria. dicit, Si aliquis de antecessoribus nostris, vel ignoranter, vel simpliciter non obseruauit, vt scilicet aquam vino misceret in sacramento, potest sim plicitati eius venia concedi. Quod non esset, si aqua esset de necessitate sacramenti, sicut est vinum vel panis. Non ergo aquæ admixtio est de necessitate sacramenti.

CONCLVSIO.

¶ Non est aqua vino permiscenda de necessitate sacramenti.

¶ RESPONDEO dicendum, quòd iudicium de signo, sumendum est ex eo, quod significatur. Appositio autem aquæ ad vinum refertur ad significandam participationem huius sacramenti à fidelibus, quantum ad hoc, quòd per aquam mixtã vino, significatur populus adunatus Christo, vt dictum est. Sed & hoc ipsum quòd de latere Christi pendentis in cruce aqua profluxit, ad idem refertur: quia per aquam significatur ablutio peccatorum, quæ fiebat per passionem Christi. Dictum est autem suprà, quòd hoc sacramentum perficitur in consecratione materiæ, vsus autem fidelium non est de necessitate sacramenti, sed est aliquid consequens ad sacramentum. Et ideo consequens est, quòd appositio aquæ, non sit de necessitate sacramenti.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd verbum illud Cypriani est intelligendum, secundum quòd dicitur illud esse non posse, quod conuenienter esse non potest. Et sic similitudo illa attenditur quantum ad id quod debet fieri. non autem quãtum ad necessitatem: nam aqua est de essentia panis, non autem de essentia vini.

¶ Ad secundum dicendum, quòd effusio sanguinis directè pertinebat ad ipsam Christi passionem: est enim naturale corpori humano vulnerato, quòd ex eo profluat sanguis. Sed effusio aquæ non fuit de necessitate passionis: sed ad demonstrandum effectum passionis, qui est ablutio à peccatis, & refrigerium contra ardorem concupiscentiæ. Et ideo aqua non seorsum offertur à vino in sacramento, sicut vinum offertur seorsum à pane. Sed aqua offertur vino permixta: vt ostendatur quòd vinum per se pertinet ad hoc sacramentum, tanquam de eius necessitate existens, aqua autem secundum quòd adiungitur vino.

¶ Ad tertium dicendum, quòd quia admixtio aquæ ad vinum non est de necessitate sacramenti, non refert quantum ad sacramenti necessitatem, quæcunque aqua misceatur vino, siue naturalis, siue artificialis, vt rosacea. Quanuis quantum ad conuenientiam sacramenti, peccet qui aliam aquam miscet, nisi naturalem & veram: quia de latere Christi pendentis in cruce aqua vera profluxit, non humor phlegmaticus, vt quidam dixerunt, ad ostendendum quòd corpus Christi erat verè compositum ex quatuor elementis, sicut per sanguinem fluentem ostendebatur quòd erat compositum ex quatuor humoribus, vt Innocentius secundus dicit in quadam decretal. Quia verò admixtio aquæ ad farinam, est de necessitate huius sacramenti, vtpote constituens substantiam panis, si farinæ admisceretur aqua rosacea, vel quicunque alius liquor, quàm vera aqua, non posset ex eo confici sacramentum: quia non esset verus panis.

ARTICVLVS VIII.

¶ Vtrùm aqua debeat in magna quantitate apponi.

AD OCTAVVM sic proceditur. Videtur quòd oporteat aquam in magna quantitate apponi. Sicut enim sanguis de latere Christi sensibiliter fluxit, ita & aqua. vnde dicitur Ioan. 19. Qui vidit, testimonium perhibuit. Sed aqua non posset sensibiliter esse in hoc sacramento, nisi in magna quantitate poneretur. Ergo videtur quòd aqua debeat apponi in magna quantitate.

¶ Præterea, Parua aqua multo vino admixta, corrumpitur. Quod autem corruptum est, iam non est. Ergo idem est opponere parum de aqua in hoc sacramento, & nihil apponere. Sed non licet nihil apponere. Ergo non licet parum apponere.

¶ Præterea, Si sufficeret parum apponere, per consequens esset sufficiens, quòd gutta aquæ in totum dolium projiceretur. Sed hoc videtur ridiculum. Ergo non sufficit, quod parua quantitas opponatur.

¶ SED CONTRA est quod extra de celebratione missarum dicitur, Pernicios us in tuis partibus inoleuit abusus, videlicet quòd in maiori quantitate de aqua in sacrificio ponitur, quàm de vino: cùm secundum rationabilem consuetudinem Ecclesiæ generalis, plus in ipso sit de vino quàm de aquæ ponendum.

CONCLVSIO.

¶ In tanta quantitate aqua vino permiscenda est in conficiendo eucharistia sacramento, vt non saluatur vini species.

¶ RESPONDEO dicendum, quòd circa aquam adiunctam vino, sicut Innocentius 111. dicit in quadam Decreta. triplex est opinio. Quidam enim dicunt, quòd aqua adiuncta vino per se manet vino conuerso in sanguinem. Sed hæc opinio stare non potest: quia in sacramento altaris post consecrationem nihil est nisi corpus & sanguis Christi (sicut enim Ambro. dicit in lib. de Officijs, Ante benedictionem illa species nominatur: post benedictionem * corpus significatur) alioquin non totum adoraretur veneratione latriæ. Et ideo alij dixerunt, quòd sicut vinum conuertitur in sanguinem, ita aqua conuertitur in aquam, quæ de latere Christi fluxit. Sed nec hoc rationabiliter dici potest, quia secundum hoc aqua seorsum consecraretur à vino, sicut vinum à pane. Et ideo sicut ipse dicit, aliorum opinio probabilior est: qui dicunt aquam conuerti in vinum, & vinum in sanguinem. Hoc autem fieri non posset, nisi adeò modicum apponeretur de aqua, quod eõuerteretur in vinum. Et ideo semper tutius est parum de aqua apponere, & præcipuè si vinum sit debile: quia si tanta fieret appositio aquæ, vt solueretur species vini, non posset perfici sacramentum. Vnde Iulius Papa reprehendit quosdam, qui pannum lineum musto intinctum, per totum annum seruant, & in tempore sacrificij, aqua partem eius lauant, & sic offerunt.

Extr. de cele. miss. cap. cum Marthæ

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd sufficit ad sacramenti huius significationem, quòd sentiatur aqua, cùm apponitur vino: non autem oportet quòd sit sensibilis post mixtionẽ.

¶ Ad secundum dicendum, quòd si aqua omnino non apponeretur, totaliter excluderetur significatio. Sed cùm aqua in vinũ conuertitur, significatur quòd populus Christo incorporatur.

¶ Ad tertium dicendum, quòd si aqua apponeretur dolio, non sufficeret ad significationem huius sacramẽti. Sed oportet aquã vino apponi circa ipsum celebrationem sacramenti.

QVAESTIO SEPTVAGESIMAQVINTA,

De conuersione panis & vini in corpus & sanguinem Christi, in octo articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de conuersione panis & vini in corpus & sanguinem Christi.

¶ Et circa hoc quæruntur octo.

¶ Primò, vtrùm in hoc sacramento sit corpus Christi secundum veritatem, an solùm secundum figuram, vel sicut in signo.

¶ Secundò, vtrùm in hoc sacramento remaneat substantia panis & vini post consecrationem.

¶ Tertiò, vtrùm substantia panis vel vini post consecrationem huius sacramenti annihiletur, aut in pristinam materiam resoluatur.

¶ Quartò, vtrùm panis possit conuerti in corpus Christi.

¶ Quintò, vtrùm in hoc sacramento remaneant accidentia panis & vini.

¶ Sextò, vtrùm facta consecratione, remaneat in hoc sacramento forma substantialis panis.

¶ Septimò, vtrùm ista conuersio fiat in instanti.

¶ Octauò, vtrùm hæc sit falsa, Ex pane fit corpus Christi.

ARTI

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶ *Super Quæstionis septuagesimæquintæ Articulum primum.*

Titulus vt sonat.

¶ In corpore conclusio clara est & de ipsa tria dicuntur. primò, quòd sola fide tenetur. secundò, & est consequens: & affertur triplex cõsequentia. tertiò recitatur error quorundam dicentium oppositũ, & ex verbis Christi & confessione Berẽgarii de consecr. dist. 2. ego Berengarius. confutatur.

Sup. qu. 73. ar. 3. 5. per prin. & infr. 21 q. 76. per totum. Et 4. di. 8. ar. 1. & dist. 11. prin. Et 4. dist. 8. q. 1. Et 1. Co. 11. lec. 5. & 7.

¶ Circa præsentis & sequentium articulorum doctrinam ac materiã pro claritate & amplio intelligẽdo difficultatum, sciendum est ex autoritate sacræ Scripturæ de existentia corporis Christi in sacramento Eucharistiæ nihil aliud haberi expresè nisi verbũ Saluatoris, dicentis, Hoc est corpus meum: oportet enim verba hęc vera esse. Et quoniam verba sacræ Scripturæ exponuntur dupliciter (vel propriè vel metaphoricè) primus error circa hoc fuit interpretantium hæc Domini verba metaphoricè, quem Magister sen. in dist. 10. lib. 4. tractat: qui & in hoc articulo reprobatur. Et consistit vis reprobationis in hoc, q verba Domini intellecta sunt ab Ecclesia propriè: & propterea oportet illa verificari propriè. Dico autem, ab Ecclesia: quoniam non apparet ex Euangelio coactũ aliquod ad intelligẽdum hæc verba propriè. Ex subiũctis siquidem verbis à Domino, scilicet, quod pro vobis tradetur in remissionẽ peccatorum, nõ potest concludi euidẽter, præmissa verba esse intelligẽda propriè: quoniam ly quod, non refert constructionem prædicati cum subiecto, sed refert prædicatũ, scilicet, corpus meũ. Cum cuius relationis veritate stat, præsentem esse verã solùm in sensu metaphorico: vt patet in exẽplo. Petra autem erat Christus: si enim adiunxisset Apostolus, qui crucifixus est, resurrexit & ascendit ad cælos, dicendo, Petra autem erat Christus, qui crucifixus est, & resurrexit à mortuis, & ascendit in cælum: nihilominus præcedens illa propositio, Petra autem erat Christus, nõ propriè, sed metaphoricè intelligenda esset. Et similiter in proposito, verba Domini, hoc est corpus meum quod pro vobis tradetur, ex illa additiõe, quod pro vobis tradetur, nõ arctatur prima propositio ad sensum proprium, sed esset etiã vera, si in solo metaphorico sensu esset prolata. Et propterea dixi ex verbis Domini propriè intellectis ab Ecclesia, excludi errorem dicentium corpus Christi metaphoricè seu significativè tantùm esse in Eucharistia. Habemus igitur ex veritate verborũ Domini in sensu proprio corpus Christi veraciter esse in Eucharistia: & hoc est primũ quod ex Euangelio habamus circa hoc sacramentũ. Alterum autem, quod Euangelium nõ explicauit, expresè ab Ecclesia accepimus. scilicet conuersionẽ panis in corpus Christi. Hanc enim nõ solùm à prisci doctoribus Ecclesiæ habuimus, quos habes de consec. dist. 2. copiosè. & à Magistro sen. in tractatu de Eucharistia diffusè: sed à concilio Lateranensi sub Innoc. 111. vt patet extra de summa Trin. & fid. cath. firmiter credimus. vbi vtrunque simul dicitur sub his verbis, Christi corpus & sanguis in sacramento Altaris sub speciebus panis & vini veraciter continentur, & hæc quo ad primũ. Et sequitur, Transubstantiatis pane in corpus & vino in sanguinẽ potestate diuina. & hoc quo ad secundũ. Et quoniam variæ fuerũt opiniones, multiformiq; fiunt argumenta circa hæc implicãtia mentes etiã eruditorũ, præuoiandũ est & ante oculos semper habendũ, ne incidamus in hæresim, seu duas nouitates valde mirabiles. Altera est de esse corporis Christi sub hostia cõsecrata de nouo enim corpus Christi verũ veraciter sub illa hostia continetur. Altera est de conuersione substãtiæ panis in substantiã corporis Christi. & hoc etiã de nouo fieri credimus. Et quoniã omnis nouitas mutationẽ nõnullam sonat: extẽsio mutatiõis nomine latissimè: ideo pro maiori claritate latissimæ mutationis vocabulo vtendo, imaginemur secundũ has duas nouitates interuenire duas mutationes, nõ curando an vna sit ratio alterius, aut inferat alterã. Et in illa quidẽ nouitate, qua corpus Christi de nouo est sub speciebus panis, oportet intelligere mutationẽ vel ex parte corporis Christi, vel ex parte accidentiũ panis. Et inquidẽ ex corporis Christi parte mutationẽ imaginamur, erit mutationis velut subiectũ corpus Christi, terminus à quo nõ cont ineri sub his accidentibus terminis ad quẽ contineri sub his accidẽtibus erit enim Christi corpus ex nõ cõtento sub his accidẽtibus cõtenti sub illis. Si verò mutatio hæc imaginanda ponitur ex parte hostiæ, sic mutationis subiectum est ipsa panis species: & terminus à quo, non continere: terminus autem ad quem, est continere Christi corpus. hi enim panis species remanens, ex non continente Christi corpus continens Christi corpus.

¶ Quia ergo attendendo formaliter ad illã nouitatẽ, qua corpus Christi cõsecratur veraciter sub speciebus panis, & corpus Christi quod pò cõsecratur sub his speciebus, continetur & species panis, quæ nõ continebat Christi corpus, continet Christi corpus: rationabiliter manifestatur nouitas ista formalis & perficiat

ARTICVLVS I.

¶ Vtrùm in hoc sacramento sit corpus Christi secundum veritatem.

AD PRIMVM sic procedi-
tur. Videtur quòd in hoc sacramẽto nõ sit corpus Christi secũdum veritatẽ, sed solùm secundũ figuram, vel sicut in signo. Dicitur enim Ioan. 6. quòd cùm Dominus dixisset, Nisi manducaueritis carnem filij hominis & biberitis eius sanguinẽ, & cæteri ex discipulis eius audiẽtes, dixerũt, Durus est hic sermo: qbus ipse dixit, Spiritu est qui viuificat, caro nõ prodest quicquã: quasi diceret secundũ expositionẽ Aug. super Psal. 98. Spiritualiter intelligite quæ locutus sum: nõ hoc corpus quod videtis manducaturi estis, & bibituri illum sanguinẽ, quẽ fusuri sunt qui me crucifigent; sacramentũ aliquod vobis cõmendaui, spiritualiter intellectum, viuificabit vos, caro autem non prodest quicquam.

¶ Præterea, Dominus dicit Matth. vlt. Ecce ego vobiscum sum omnibus diebus vsq; ad cõsummationẽ seculi. Quod exponẽs Aug. dicit, Donec seculũ finiatur, sursum est Dominus: sed tamen nobiscũ est veritas Domini: corpus enim in quo resurrexit, in vno loco oportet esse, veritas autẽ eius vbiq; diffusa est. Non ergo secundum veritatem est corpus Christi in hoc sacramẽto, sed solùm sicut in signo.

¶ Præterea, Nullũ corpus potest esse simul in pluribus locis: cùm nec angelo hoc conueniat: tali enim ratione posset esse vbique. Sed corpus Christi est verum corpus, & est in cælo. Ergo videtur quòd non sit secundũ veritatem in sacramento altaris, sed solùm sicut in signo.

¶ Præterea, Sacramenta Ecclesiæ ad vtilitatẽ fidelium ordinantur. Sed secundũ Gregorium quadã homil. Centurio reprehendebatur qꝛ quærebat corporalem Christi præsentiã: Apostoli etiã impediebãtur recipere Spiritũ sanctũ, propter hoc qꝛ affecti erãt ad eius præsentiã corporalẽ. vt Aug. dicit sup. illud Ioan. 16. Si non abiero, Paracletus non veniet ad vos. Non ergo Christus secũdũ præsentiam corporalẽ est in sacramento altaris.

¶ SED CONTRA est quod Hilar. dicit in 8 de Trin. de veritate carnis & sanguinis Christi, Non est relictus ambigendi locus: nũc enim & ipsius Domini professione & fide nostra caro eius verè est cibus, & sanguis eius verè est potus. Et Ambr. dicit 8. de sacramentis: Sicut verus Dei filius est Dominus Iesus Christus, ita vera Christi caro est, quam accipimus, & verus sanguis eius est potus.

CONCLVSIO.

¶ Quanquam verum Christi corpus & sanguinem sub sacramento hoc esse sensu non deprehendimus: verum nihilominus hoc esse sola fide certum est, quæ diuinæ in hoc innititur autoritati.

¶ RESPONDEO dicendum, quòd verũ corpus Christi & sanguinẽ esse in hoc sacramento, sensu deprehendi nõ potest: sed sola fide, quę autoritati diuinę innititur. Vnde super illud Luc. 22. Hoc est corpus meũ, quod pro vobis tradetur, dicit Cyrillus, Non dubites an hoc verum sit, sed potius suscipe verba Saluatoris in fide, cùm enim sit veritas, non mentitur. Hoc autem conuenienter fit. Primò quidem perfectioni nouæ legis. Sacramenta enim veteris legis illud verum sacrificium passionis Christi continebant solùm in figura: secundum illud Hebræor. 10. Vmbram habens lex futurorum bonorum, non ipsam rerum imaginem. Et ideo oportuit, vt aliquid plus haberet sacramentũ nouæ legis à Christo instituũ: vt scilicet contineret ipsum Christũ passum, nõ solùm in significatione vel figura, sed etiam in rei veritate. Et ideo hoc sacramẽtũ, quod ipsum Christũ realiter continet (vt Dio. dicit 4. c. Cæl. hierar.) est perfectiuũ omnibus aliorũ sacramentorũ, in quibus virtus Christi participatur. Secũdò hoc cõpetit charitati Christi, ex qua p̃ salute nostra corpus verũ nostrę naturę assumpsit. Et qa maximè proprium amicitiæ, est, cõiuere amicis (vt Philosophus dicit 9. Ethic.) sui præsentia corporalẽ nobis repromittit in præmium, dicens Matt. 24. Vbi fuerit corpus, illuc congregabũtur & aquilæ. Interim tamẽ nec sua præsentia corporali nos in hac peregrinatione destituit, sed per veritatẽ corporis & sanguinis sui, nos sibi coniungit in hoc sacramẽto. vnde ipse dicit Ioan. 6. Qui manducat meã carnẽ, & bibit meũ sanguinẽ, in me manet, & ego in eo. Vnde hoc sacramentũ est maximæ charitatis signũ, & nostræ spei subleuamentum, ex tam familiari coniunctione Christi ad nos. Tertiò hoc cõpetit perfectioni fidei, quę sicut est de diuinitate Christi, ita est de eius humanitate: secundũ illud Ioã. 14. Creditis in Deum, & in me credite. Et quia fides est inuisibilis, sicut diuinitatẽ suam nobis exhibet Christus inuisibiliter: ita & in hoc sacramento carnẽ suam nobis exhibet inuisibili modo. Quæ quidam nõ attendentes, posuerunt corpus & sanguinẽ Christi nõ esse in hoc sacramento, nisi sicut in signo, quod est tanquã hæreticũ abiiciendum, vtpote verbis Christi cõtrariũ. Vnde & Berẽgarius, qui primus huius erroris autor fuerat, postea coactus est suum errorem reuocare, & veritatem fidei confiteri.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, qꝛ ex hac autoritate prædicti hæretici occasionẽ errandi sumpserunt, malè verba Aug. intelligentes. Cùm enim Aug. dicit, Nõ hoc corpus quod videtis, manducaturi estis: nõ intendit excludere veritatẽ corporis Christi, sed qꝛ nõ erat manducandũ in hac specie, in qua ab eis videbatur. Per hoc autẽ quod subdit, Sacramẽtũ vobis aliquod cõmendaui, spiritualiter intellectũ viuificabit vos, nõ intẽdit qꝛ corpus Christi sit in hoc sacramẽto solùm secundũ mysticã significationem, sed spiritualiter dici, id est impassibiliter, & per virtutẽ Spiritus. Vnde super Ioã. exponens id quod dicitur, Caro nõ prodest quicquã, dicit, Sed quomodo illi intellexerunt carnẽ quippe sic intellexerũt, quomodo in cadauere dilaniatur, aut in macello vẽditur: nõ quomodo spiritu vegetatur, accedat spiritus ad carnẽ, & prodest plurimũ. Nã si caro nihil prodesset, verbum caro non fieret, vt habitaret in nobis.

¶ Ad secundũ dicendũ, qꝛ verbũ illud Aug. & omnia similia sunt intelligẽda de corpore Christi, secundum qꝛ videtur in propria specie, secũdum quod etiã ipse Dominus dicit Mat. 24. Me autẽ nõ semper habebitis) imò sibiliter tamẽ sub speciebus huius sacramẽti est, vbicunq; hoc sacramentum perficitur.

¶ Ad tertium dicendũ, qꝛ corpus Christi nõ est eo modo in hoc sacramẽto, sicut corpus in loco, quod suis dimẽsionibus loco cõmensuratur: sed quod * speciali modo, qui est proprius huic sacramento. Vnde dicimus quòd corpus Christi est in diuersis altaribus non sicut in diuersis locis, sed sicut in sacramẽto. Per quod non intelligimus, quòd Christus sit ibi solùm sicut in signo, licet sacramentũ sit in genere signi: sed intelligimus corpus Christi hîc esse (sicut dictum est) secundum modum proprium huic sacramento.

¶ Ad quartum dicendum, qꝛ ratio illa procedit de præsentia corporis Christi, prout est præsens per motũ corporis, id est prout est in sua specie visibili: non autem prout est spiritualiter, id est inuisibiliter, modo & virtute spiritus. Vnde Augu. dicit super Ioan. Si intellexisti spiritualiter verba Christi de carne sua, spiritus & vita tibi sunt: si intellexisti carnaliter, etiam sic spiritus & vita sunt, sed tibi non sunt.

¶ Cæmunite autẽ doctrinæ, quam Autor sequitur post Magistrũ sen. tenet substantiam panis cõuerti in substantiã corporis Christi abiq; additione alicuius, abiq; augmento quoq; in substantia corporis Christi: nec per hoc panẽ nõ esse redactũ in nihil, sed cõuertim in substantiã Christi corporis: & ex hoc ipso nõ esse amplius panẽ, sed quod erat panis, est corpus Christi. Et hæc doctrina ex sacris cõciliis præsertim doctoribus Ecclesiæ clare habetur: vt patet de cons. dist. 2. ego Berengarius. & in allegata decretali Lateran. concil.

¶ Addit autẽ doctrina hæc, qꝛ hæc nouitas cõuersionis est ratio nouitatis cõsecrãtiæ, & prior illa cha qꝛ prius natura est nouitas cõuersionis panis in corpus Christi, & deinde secundũ naturæ ordinem est corpus Christi sub hostia: virtute tamẽ est in vno & eodẽ instanti temporis. Nec est inter has duas nouitates solùmodo diuersus ordo prioris & posterioris, sed ordo causalitatis: in qꝛ hæc conuersio panis in corpus Christi, est causa sufficiens in suo ordine existentiæ corporis Christi sub hostia. Ita qꝛ licet sint hîc duæ nouitates, & tot mutationes cum suis proprijs terminis: tamen tamẽ est inter eas necessaria connexio, qꝛ ad priorẽ reliquę necessariò sequuntur: hoc est qꝛ ad consecrationẽ hãc, qua substantiatur panis in corpus Christi, necessariò sequitur, corpus Christi contineri sub hostia.

¶ Quæcirca quatuor superiùs declaranda primò, qꝛ hęc conuersio est factiua præsentiæ corporis Christi sub hostia. Secundò, qꝛ hoc est necessariò, & tertiò, quomodo se habeat hæc cõuersio ad sequentẽ præsentiã: quartò redibimus ad opiniones relatas.

¶ Ad euidentiam primi dicto & causæ, duplicitẽ de conuersione panis in corpꝰ Christi possumus loqui: vel simpliciter & absolutè, vel vt sacramentali. Nã si loquamur simpliciter & absolutè de cõuersione panis in Christi corpus, præexistens absq; additione, &c. nihil aliud video inde sequi, quod ex hoc perspicue possimus, qꝛ sit absq; sacramẽti institutione, diuina potentia cõuerteret panẽ in Christi corpus, nihil aliud fateremur effectũ, nisi qꝛ panis conuersus est in corpus Christi. Et hoc est quod doctores dicti, scilicet Sco. &c, fonauerũt, dicẽtes nouitatẽ conuersionis posse esse sine nouitate præsentiæ Christi ad hostiã: hoc enim verum esset, si esset sermo de cõuersione simpliciter & absolutè. Sed si sermo est de conuersione sacramentali, secus dicendum est. & de tali conuersione loquuntur doctores prisci, facti canones: & nos sic de ea nunc loquimur.

¶ Si quęras quid addit ly sacramentalis supra conuersionem, respondeo quòd addit aliquid nobis secundum se ignotum: cognitum autem vtcunq;, per hoc qꝛ est illatiuum huius veritatis, hoc est corpus meum.

¶ Et cæ ne dixeris, quòd addit solùm respectum ad actiuam consecrationem per verba facẽ totis in persona Christi.

Probatur igitur qꝛ cõuersio sacramentalis, hoc est quæ, seu qualis, in hoc sacramento fit, est factiua præsentiæ corporis Christi sub hostia. Probatur autẽ triplicitẽ. primò, ex hoc qꝛ nulla alia ratione ecclesiastici doctores laborauerũt cõsentiendo in hoc sacramẽto declarare, nisi ad verificandũ. hoc est corpus meum. Quod patet tum ex eo qꝛ cõuersio nõ explicitè habetur in Euãgelio, ac per hoc nõ ad verificandum verba Domini, cõuersio esset, nõ apparet vbi fundarem conuersionem credendã ab omnibus fore. Tum ex eo. quòd Ambr. tanto labore studuerit ad verificandũ, hoc est corpus meum, nihil aliud facit, nisi quòd cona tur monstrare hoc, quod erat panis, modo esse corpus Christi. & hoc idem facit Aug. & breuiter de consecr. dist. 2. secunda plena est istis laboribus.

¶ Secundò patet ex prius inducta decretali Lateranẽsis concilij, dum dicitur, Christi corpus & sanguis in sacramento altaris sub speciebus panis & vini veraciter continentur, transubstantiatis pane in corpus, & vino in sanguinem. vbi ex ipso modo loquendi apparet prioritas & causalitas transubstantiationis respectu cõsecrationis.

¶ Et clarius & apertissimè tertiò patet hoc ex concl. Florentino sub Eug. 4. vbi sic legimus, Forma huius sacramẽti sunt verba Saluatoris, quibus hoc conficit sacramentũ: sacerdos enim in persona Christi loquens, hoc conficit sacramentũ: ipsorũ enim verborũ virtute substantia panis in corpus Christi & substãtia vini in sanguinẽ cõuertitur. Vbi manifestè videtur, qꝛ ratio & causa quare hoc cõficitur sacramentũ, est cõuertio: hoc enim significat illa causalis cõiunctio. Nam, Quinimo ex hac Ecclesiæ determinatione habes cõsequentiæ loquẽdi modũ, dicẽdo qꝛ verba cõsecrationis media cõuertione panis in corpus Christi cõficiũt hoc sacramentũ, qđ cõstat ex specie panis & corpore Christi: nihil enim ex his duobus ineffabili modo vnũ sacramentũ, quo ima sumimus coniungitur. Ita qꝛ ex hac Cõcilij doctrina, scilicet qa virtute verborũ fit cõuersio, sacerdos proferẽs verba hoc cõficit sacramẽtũ: manifestè habemus conuersionẽ efficere hoc sacramentum, qđ nihil aliud est, quam facere vnũ ex corpore Christi, & specie panis. ex his enim duobus coalibet fideli certũ est cõstare hoc sacramentum.

¶ Et potest formari sic ratio talis. Cõficere hoc sacramentũ, est facere nouitatẽ cõtinentiæ: sed cõuersio sacramentalis est talis cõsecrationis sacramẽti: ergo cõuersio sacramentalis est ratio nouitatis cõtinẽtię. Maior ꝓpositio est perspicua, quasi diffinitio ad diffinitionẽ: qa hoc sacramenti significat cõstans ex accidẽtibus panis & corpore Christi. Minor verò patet ex autoritate Cõcilij, reddẽtis pro causa, quare verba conficiũt hoc sacramẽtum: qa ipsorũ virtute * fit cõuersio. Et hinc habere quoq; potes, qꝛ nouitas cõuersionis nõ cõstituit per accidẽs ad nouitatẽ cõtinẽtię quo à sacro Cõcilio pro causa affertur: causę enim per accidens, ab arte relinquũtur. Hæc de primo.

¶ Quo ad secundũ, sciẽdum est, qꝛ sicut necessariũ dicitur dupliciter in naturalibus (vel secundũ naturæ ordinẽ: vt qꝛ homo generetur ex concubitu maris & fœminæ, vel secundũ habitudinẽ terminorũ. vt circulum esse roundabita in ecclesiasticis mysteriis dupliciter potest dici necessariũ, vel secundum ordinẽ sacramentalẽ, vt infantẽ baptizatũ mundũ esse à culpa & pœna.

¶ Quo ad tertiũ, videtur mihi conuersionẽ habere se ad hoc sacramẽtũ, sicut fieri ad factũ effectiua (tamẽ vt nõ requiras hîc omnimodã similitudinẽ. Sed ea ratione moueor qꝛ sacramẽta nouæ legis efficiũt qđ significãtur: per hoc verba Christi, hoc est corpus meũ, qa efficiũt vtrunq; nouitatẽ: scilicet cõuersionis & cõtinẽtiæ (vt expressè dicta facti Cõcilij) autoritas testatur: cõsequẽs est, vt eadẽ Christi verba significent vtrãq; nouitatẽ, alioquin plura efficerent quàm significarent. Imò efficerent quod nõ significarent. Intelligendo autẽ conuersionẽ habere se ad hoc esse corpus Christi, sicut fieri ad factum esse, optimè intelligimus verba Christi significare vtrunq; nouitatẽ, explicando posteriorẽ vt in terminis. Sicut enim in naturalibus dicendo, hoc est lumẽ nouũ, significatur illuminatio & illuminarum esse, vt in terminis ita in Saluatoris verbis virtutẽ habentibus factiuã conuersionis panis in corpus Christi (conuersionis inquam entitis corpus Christi & accidentia panis ad vnũ sacramentum) significatur & cõuertio panis in corpus Christi: & corpus Christi contineri sub accidentibus panis, vt in terminos: & sic verba Christi virtũ, significant, & virtunq; efficiunt. Suadetur autem ratio-

nabiliter

Universidad de Deusto
Biblioteca

nabiliter hoc dici,ex eo q; huic dicto omnia consonant dicta sanctorũ & sacrorum conciliorum. Et hinc facilè soluuntur obiectiones,manifestiorq; fit doctrina communis: vt patere potest applicando. Hæc de tertio.

¶Quo ad quartũ circa aliorũ opiniones duo sunt aduertẽda. Primũ est, q; omnes videntur fuisse verã trãsubstantiationem panis in corpus Christi:quia nõ videtur intelligibilis absque aliqua nouitate in substantia Christi. Secundũ est, q; dupliciter excessus apparet in eis. Alter recurrendi ad possibile secundũ diuinã potentiã:quã debuissent suaui tractatu discurrere secundũ potentiã sacramentorũ cotũmq; ordinẽ:& ex hoc excessu orta est illa repulsa: opinio Ioan. Parisiensis de assumptione panetaris ad vnitatem hypostasis Christi:quã à pluribus doctoribus recitatã videre potes,si vis. Alter excessus est, nimis mẽtiendo res fidei secundum lumen humani ingenij sibi præstiti: ex hoc enim trãsubstantiationem euitarit quã multò melius ac perspicacius sensissent, si Magistrum sent. sequuti ea admiratione illã verisimilẽ tenuissent.

¶Nunc ad præsentẽ articulum redeamus, quo conclusum est, corpus Christi veraciter esse in hoc sacramẽto, dicente ipso, Hoc est corpus meũ: & vt iam diximus, in hoc omnes fideles conueniũt: sed modus quo est, in disputatione vertitur. Scotus putauit corpus Christi absq; deperditione proprij loci acquiterre quandam præsentiã ad species panis: quæ præsentia est quidam respectus, quasi de genere, vbi. Duran. putauit corpus Christi absque recessu à proprio loco esse præsens accidentibus dicitis: sicut Angelus est præsens corpori prius natura, quàm moueat ipsum, dante Deo Christi corpori secundum subsistentiam immediatam ordinem ad accidentia panis conuersi in ipsum, nõ minus quàm si absque quantitate pura substantia esset.

¶Sed neutrum harum opinionũ sufficiens apparet, ad verificandũ id quod communiter fatemur, scilicet sumẽdo hostiã consecratã, sumere nos verum Christi corpus: sed solùm esset verũ, nos sumere accidentia præsentia corpori Christi. Patet enim hæc sequela primò ratione: quia sumens vnum præsens alteri, non oportet sumere alterum. Deinde proprio exemplo secundæ opinionis, quia sumens panem, cui est præsens angelus, nõ propterea sumit angelum. & similiter quo ad primam opinionem: quia sumens panem locatum, etiam si inde nõ moueretur, nõ propterea sumeret locum eius: & tamen inter panem & eius locum est mutua præsentia: Non videtur ergo sufficienter saluari veritas huius ex hoc solùm quòd ponitur simplex Christi corporis præsentia ad accidentia panis, quantùs verum sit, corpus Christi esse illis præsens.

¶Vnde conuenientius cum Aug. & Greg. recitatis à Magistro sentẽ. dicimus ex corpore Christi & accidentibus panis cõstare vnũ sacramentũmõ præcisè, sicut ex signo & signato, sed quodam ineffabili modo: qui à sacro concil. Latera. vocatus est ex continente & cõtento, quo etiam nomine appellauit eum Magister sẽ. quem modum Autor in hac litera in responsione ad argumenta appellauit spiritualem, & modum proprium huic sacramento.

¶Monstratur autẽ huiusmodi conuenientia ex ipsis Domini verbis: nã & forma sacramenti, hoc est corpus meũ, id est contentũ sub hac specie, est corpus meũ, vt cõmuniter exponitur, mõstrat corpus Christi contineri sub accidẽtibus istis: præsertim q; hoc, nõ demonstrat substantiã simpliciter & absolutè: sed vt cõnotat ipsius continentiam sub istis accidentibus. Quod conuincitur. ex eo quòd oportet durantibus accidentibus semper verificari contentum sub his accidentibus esse corpus Christi.

¶Ex aliis autem verbis Domini, Ioan. 6. Verba quæ loquutus sum vobis, spiritus & vita sunt, apparet spiritualis coniunctio veræ carnis Christi cum accidẽtibus panis. Intellexerant siquidem discipuli Christi carnem carnaliter comedendam: ac per hoc morte intercedente nõ resurgitur siquidẽ carnibus nisi mortuis. Saluator autem noster vtrunq; errorem abstulit, dicendo, q; spiritus & vita sunt vita contra mortem: spiritus contra carnẽ, id est carnalem modũ, ac si aperte dixisset, dicta mea sic intelligite, q; viua mea caro spiritualiter vobis offeretur in cibum. Meritò demum modus iste proprius dicitur huic sacramento, non solùm propter differentiam à cæteris sacramentis, sed etiam quia in toto vniuerso non apparet vnus aliquis modus huic similis: propter quod cum admiratione & venerationc fatemur defectum cognitionis nostræ circa hoc.

Quæstio.

¶ *Super Quæstionis septuagesimequinti. Articulum secundum.*

¶ *Num quod de nouo alicubi esse incipit, ibi incipiat esse vel per loci mutationem vel alterius in ipsum mutationem.*

IN corpore recitat opinionẽ affirmatiuã: & reprobat eam quatuor ratiõibus.

¶Circa primam rationem multa obiiciuntur contra illam maiorem. Nõ potest aliquid esse, vbi prius non erat, nisi vel per loci mutationem vel per alterius conuertionem in ipsum. Arguitur enim contra ipsam tripliciter. primò contra ipsam absolutè: secundò contra ipsam applicatam ad hanc materiam, tertiò contra perfeuerita tem illius. Sco. in primis in 4. sent. dist. 10. q. 1. §. & 4. & dist. 11. q. 1. multipliciter obiicit. Durand. quoque in 11. dist. 4. obiicit,

¶Quadrupliciter ergo cõtra maiorem vniuersaliter intellectam arguitur. Primò à Durando: quia Deus posset creare nouum cælum supra vltimam nunc sphæram: & tunc vltima nunc sphæra inciperet esse vbi prius non erat absque hoc q; moueretur, & absq; hoc q; aliqd cõuerteretur in ipsam: falsa est ergo maior assumpta.

¶Secundò ab vtroq;: quia Deus posset facere corpus suum esse præsens sacramẽto altaris simul cum substantia panis: quæ hoc non implicet cõtradictionem: & tunc corpus Christi inciperet esse sub sacramento absque motu locali, & absque conuersione alicuius in ipsum. Assumptum probatur à Scoto: quia non est maius repugnantia, corpus Christi esse simul cum substantia panis, quàm sub quantitate multis granis & vnum vinum ex multis racemis: vt Aug. dicit in lib. de Symbolo. Sed hoc pertinet ad ipsam substantiam panis & vini. Ergo substantia panis & vini remanet in hoc sacramento.

¶SED CONTRA est quod Amb. dicit in lib. de sacramentis, Licet figura panis & vini videatur: tamẽ nihil aliud quam caro Christi & sanguis post consecratio credenda sunt.

CONCLVSIO.

¶Impossibile est post consecrationẽ remanere in sacramento cũ Christi corpore substãtiam panis & vini.

¶RESPONDEO dicendum, quòd quidam posuerunt post cõsecrationem substantiam panis & vini in hoc sacramento remanere. Sed hæc positio stare non potest. Primò quidem: quia per hanc positionem tollitur veritas huius sacramenti ad quam pertinent, vt verũ corpus Christi in hoc sacramento existat: quod quidem ibi non est ante consecrationẽ. Non autem aliquid potest esse alicubi vbi prius non erat, nisi vel per loci mutationem, vel per alterius conuersionem in ipsum: sicut in domo aliqua

¶Quartò, Deus potest facere in creatura aliquid sine eo quod non est sibi ratio essendi nec aliquo modo de essentia eius: sed nec conuertio nec sacramentum est formalis ratio corpori christi essendi hîc, nec aliquo modo de essentia eiusdem. Deus potest facere corpus Christi esse hîc sine vtroq. istorum. Probatur minor: quia conuertio non est ratio formalis essendi. nec vt præsens, quia præterita corpore Christi existente hîc: nec vt præterita, quia tunc Deus non posset substantiare hinc corpus Christi, sicut nec facere quòd non præterilit conuertio. Similiter nec sacramentales species: quia non sunt in corpore Christi, nec per eas aliquid inest formaliter corpori Christi.

¶Quintò arguitur ex alio capite: nec hoc scilicet, quòd corpus Christi immotum potest simul esse in diuersis locis localiter. Sed de hoc aliàs.

¶Circa applicationẽ verò maioris ad hãc materiam, tripliciter arguitur. Primò à Durando: Corpus Christi esse in sacramento, nõ est esse alicubi, quia nõ est esse in locum: male ergo applicatur illa maior de vbi & alicubi, ad esse in sacramẽto. & falsa est minor dicens quòd corpus Christi incipit esse vbi prius non erat, essendo in sacramento.

¶Secundò à Scoto: Genitum esse in loco corrupti, est verum propter materiam communem vtrique: propterea enim ignis incipit esse vbi erat aër conuertus in ignem: quia ex materia quæ fuit aëris remanente ibidem & forma ignis, fit compositum ibidem. In proposito autem, quia non remanet materia: panis, nõ habet locum maior, dicens quòd per conuertionem corpus Christi est vbi erat panis.

¶Tertiò ab eodẽ & Duran. quia aliud est loqui de conuertione absolutè, & aliud de conuertione in præexistens. Nam quod conuertitur in præexistens, trahitur ad conditiones præexistentis, & non econtra. ergo sequitur quòd panis est vbi est corpus Christi, & non econuerso.

¶ Num ad præsentiam corporis christi necessaria sit aliquius præexistentia conuersio.

¶Contra perfeitatem. hoc est necessitarem conuertionis ad existentiam corporis Christi in hoc sacramento: quod scilicet impossibile sit corpus Christi non motum localiter, incipere esse in hoc sacramento absque conuertione alicuius. puta panis) multipliciter arguitur.

¶Primò à Scoto: Per nullam mutationem habetur per se illud quod est aliud & posterius suo per se termino: sed præsentia corporis Christi hîc, id est in hoc sacramento est quid aliud & posterius corpore Christi: quod est proprius termini trãsubstantiationis: ergo per conuertionem panis in corpus Christi nõ habetur per se huiusmodi præsentia.

¶Secundò, & supponitur Deum posse facere corpus Christi præsens hostiæ manente substantia panis. quod probatur: quia nouitas posterioris non infert nouitatem prioris ex 8. Peyl. vbi ponitur motus localis in cælo sine mutatione secundum formam absolutam. Arguitur ergo sic: Sine mutatione substantiali potest esse noua præsentia corporis Christi ad panem: ergo oportet dare aliquam mutationem ad huiusmodi præsentiam: ergo huiusmodi præsentia nõ habetur per conuertionẽ. Et probatur sequela: quia terminus vnius rationis, cuiusmodi est præsentia, nõ propriè per se est terminus duarum mutationũ distinctarũ secundũ genus. Et si dicatur, inquit Scotus, corpus Christi posse esse præsens ex substantia panis sine mutatione substantiali, tamen nunc de facto sit præsens per substantialem mutationem panis in corpus Christi, & nõ per aliam: contrà, in corpus Christi prius factum præsens pani, posset Deus conuertere panem: quia nõ esset magis contradictio tunc quàm nunc: ergo talis conuersio vel nõ faceret corpus Christi præsens, vel fieret præsens, postquam fuit præsens: & sic eadem præsentia terminaret duas dictas mutationes. Deinde extenduntur argumentationes ad hoc quòd conuersio nihil facit ad præsentiam corporis Christi in sacramento.

Et arguitur primò sic: Deus posset conuertere panem in corpus Christi, vt habens esse in cælo: quia non est ibi maior contradictio, quàm in conuersione quæ nunc ponitur: ergo nec nunc.

¶Secundò, Si panis quantus cõuerteretur in corpus Christi quantũ ita & substantia in substantiam & quãtitas in quantitatẽ vteretur: tunc corpus Christi quantũ non haberet

nõ haberet vbi circunscriptiuè, quod fuit circũscriptiuè panis quantus: ergo nunc nõ habet vbi diffinitiuum substantiæ panis. Et probatur sequela: quia ita se habet substantiæ quæ subsunt quantitatibus ad loca diffinitiue, sicut substantiæ quantæ ad vbi diffinitiuè, hoc facit ad vbi circũscriptiue conuertio substantiæ quantæ in eius: quãmagis ergo substãtia substantiæ quã substãtia quantitatis quo ad ralẽ simul retenta.

¶Tertiò à Scoto: a de facto quantitas corporis Christi & anima eius incipiãt esse in hoc sacramento absq; hoc quòd aliquid cõuertatur in ipsas. Et si glorietur Autor, arguendo ipsam ad id quod primò dicendo q; nõ habet locum in his quę incipiũt esse alicubi concomitanter: contrà instat Scotus dupliciter. Primò quia ex hoc habeo, q; nõ est propria mutatio nec propria formalis ratio nec præcisa ad esse alibi rem immotam localiter, conuersio alicuius in ipsam. Secundò, quia alia est præsentia animæ hîc & alia præsentia corporis: quia aliud & aliud est fundamentum: sed præsentia animæ nõ habetur per conuersionem in ipsam nec per motum localẽ: ergo maior est falsa.

¶Ad euidentiam horum præmittendũ est, q; non est hîc quæstio de diuina potentia: nõ enim ad hunc tractatum hæc spectat quæstio: sed quærimus quid isti turus o: do causã habeat. Vnde quũ dicitur in litera, impossibile est, &c. nõ est sermo de impossibili secundũ diuinã potentiam absolutè: sed sẽm potentiã ordinatã: sic nam quam attẽditur possibile vel impossibile in Ecclesiasticis mysteriis. Et hinc multorum argumentorum quæ adduximus, solutio pendet.

¶Vnde ad obiecta contra autoris propositionem maiorem absolutè & vniuersaliter intellectam respondendo dicitur: q; duo prima argumenta, quia æquiuocant de possibili, dum de diuina potentia absolutè loquuntur, non militant contra autorem. Prima tamen obiectio de vltima sphæra præter hoc, dupliciter deficit. primò quia maior literæ manifestè loquitur de locis præexistentibus: obiectio autem creat de nouo locum præexistentii localibili.

¶Secundo deficit: quia si ex createtur alia sphæra, ista quæ nũc est suprema, propriè loquendo, esset in eodem loco, in quo nunc est: varietas autẽ esset de loco imaginato in locum realem, & de loco potẽtiali in locum actualem. Vnde propriè loquendo, non acquireret nouum locum, sed nouum cõtinens: seruato autem literæ est de loco nouo localiter, & non secundum quid.

¶Ad tertium verò dicitur, quòd responsio recitata non est mala. Melius tamen diceretur. Nihil immotum potest esse vbi prius non fuit, nisi per conuersionẽ in ipsum aut aliquid sibi realiter coniunctum. Et per hoc excluditur prima instãtia Scoti, dicendo quòd conuersio est propria mutatio afferens præsentiam proprij termini primò, & coniunctorum illi concomitanter: sic enim nulla fit exceptio ab illa maiore: sed declaratur vim conuersionis extendere se, ad præsentiam non solùm proprij termini, sed concomitantium illum.

¶Ad secundum autem instantiam negatur aliam esse præsentiam animæ, & aliã corporis in hoc sacramento: eadem enim numero præsentia, qua corpus Christi præsens est sacramento, anima eius corpus concomitans, denominatiuè dicitur præsens. Vnde falsum est esse aliud & aliud fundamẽtum præsentiæ in anima & corpore: sicut etiam anima mea est in hoc loco, quia corpus meum est hîc: & à corporis præsentia in loco denominatur anima mea præsens: nec oportet ponere aliam propriam in anima mea præsentiam ad locum hunc.

¶Ad quartum dicitur, quòd maior est diminuta: debet enim addi nec necessariò conuertitur. Et vltra hoc minor est etiam diminuta quantum ad conuertionem: quoniam connexio præsentiæ ad conuertionem, nec est vt ad præsentem, nec vt ad præteritam, sed vt ad viam in ipsam: habet enim se vt factum esse in termino ad fieri. Illud quoque quod additur de specie bus, diminutum est. datur enim territorium, dilicet quòd sub illis corpus Christi habet præsentiam, quam sine illis haberet, non est intelligibile: quia implicat contradictionem. Nam si corpus Christi esset sacramentaliter sine aliquo sensibili signo, integraret, & non integraret sacramentum. & similiter contineretur sub signo sensibili, & non contineretur. & similiter esset præsens sensibili signo, & nulli sensibili signo esset præsens. Et tenent sequele, quia de ratione sacramenti est sensibile signum. nec per hoc sacramentale esse intelligi nequit absque sensibili signo.

¶Ad obiecta autem contra applicationem dictæ maioris ad hanc materiam respondendo, dicitur ad primum, q; tripliciter deficit. Primò, quia in litera nõ subintrat, q; esse in sacramento sit esse alicubi, vt patet intuenti. Secundò, quia licet philosophorum more latentes res per comitantia accidentia declarate: constat autem, quòd esse in sacramento, non est esse valde latens: vtificans locum, eundem de sacramento. & existente sub sacramẽto. Licuit igitur vti propositionibus de vbi & alicubi pro maiore, & subsumere de esse in sacramẽto tanquam verificante vbi & alicubi de corpore Christi existente in sacramento. Et hinc patet tertium, quòd scilicet verè quamuis per accidens, per esse in sacramento acquisitionem nouum vbi (puta altare) quod est locus specierum. Et patet vnico verbo dicendo, quòd esse in sacramento, licet non sit esse in loco formaliter: est tamen equitaliter pro quanto per illud esse Christo est vbi est sacramentum.

¶Ad secundum verò dicitur, quòd formaliter loquendo, materia inquantũ remanens ibidem sub vtroque termino, facit quòd genitum sit in loco corrupti: & ex hoc habetur, quòd quodcunque quantum remanens alicubi sub vtroque termino, sufficit ad hoc quòd genitum sit in loco corrupti. Et quia sic contingit in proposito (nam eadem numero species panis quanta ibidem remanet sub vtroque termino): ideo sufficienter habetur vode corpus Christi sit in loco panis conuicti in ipsum, quamuis materia nulla communis remaneritispecies enim quanta remanens æquiualet materiæ quo ad hoc.

¶Ad tertium autem dicitur, quòd in hac mirabili trantubstantiatione concurrunt duæ rationes, scilicet ratio cõuersionis & ratio præexistentiæ. & pro quãto inuenitur in hoc sacramẽto ratio conuersionis: qua id quod erat panis, substantia est substãtia corporis Christi, habemus iuxta generalem regulam cõuersorum in naturam aliam corpus Christi esse vbi erat panis: & hoc est: id litera sonat, quòd ignis incipit esse alicubi: qa id quod est ibi, conuertitur in ignẽ. Et hoc est clarũ, & expedit ad manuductẽdum intellectũ, qui si solùm autẽderet, quòd ex pane hîc existente fit corpus Christi (ita quòd contenti sub accidentibus panis, acquisiuit substantialiter integram naturã Christi corpotis per cõuersionem in ipsum) facilè intelligeret corpus Christi esse vbi erat panis conuersus in Christi corpus, sicut ignis est vbi erat lignum conuersum in ignem. Sed quia rationi cõuersionis adiungitur ratio præexistentis Christi corporis, impeditur videtur quod dictum est haberi ex ratione conuersionis: quoniam ipsum præexistens trahere videtur ad se quod conuertitur in ipsum. Verũtamen oportet in huiusmodi mirabilibus humanem esse persuasibilem, & conceptus nostros sacris adaquare mysteriis, & nõ econtra. Et propterea dicimus, quòd ex ratione conuertionis habemus corpus Christi esse vbi fuit panis: hoc enim, vt ex supra dictis patet, tam Ecclesiæ quam sacrorum doctorum traditi autoritas. Ex ratione verò præexistẽtis Christi corporis absq; additione mutationẽ q; aliqua in ipsius substantiã, habemus nõ q; panis, sed id, quod fuit panis, est vbi est corpus Christi: qa est ipsum corpus Christi verum, quod est in cælo. Et ex hac parte concedendũ est, q; conuersum acquirit conditiones eius, in quod est conuersum: nec potest hinc inconuenientes aliquod inferri. Sed duo mirabilia conficiuntur ex has mirabili cõuersione, scilicet corpus Christi esse, vbi fuit panis, & id quod fuit panis, esse vbi est corpus Christi.

¶Ad obiectã contra necessitatẽ conuertionis q; corpus Christi esse in sacramẽto, respondendo dicitur ad primum, q; (vt supra diximus) dupliciter de conuersione panis in corpus Christi loqui possumus, hoc est vel absolutè, vel sacramẽtali. Et si fit sermo de conuertione absolutè, fateor me non videre necessitatẽ. & sic arguentes fere omnes de conuersione loquuntur. Et propterea non est mirũ, si contra Autorem cõmunẽmq; doctrinam non militant: quia nõ de conuersione absolutè, sed de conuersione sacramentali intelligenda est communis doctrina: hæc enim necessaria est ad verificandum sacramentum Eucharistiæ.

¶Vnde ad primam obiectionem Scoti (quæ est maximum eius fundamẽtum) dicitur quòd tam maior, quàm minor est falsa. Maior quidem: quoniam in naturalibus videmus, quòd per eandem mutationem habetur per se non solùm substantiam per se primo terminans, sed concomitãs passionem per vnam & eandem substantia per se primo terminans, sed concomitãs passionem per vnam & eandem substantia per se primo terminans, sed concomitãs passionem per vnam & eandem substantia per se primo terminans, sed concomitãs passionem per vnam & eandem generationem habetur per se terra & eius grauitas. & similiter ignis & eius leuitas: instantum quòd grauia & leuia dicuntur ab Aristot. moueri per se à generatã: instantum quòd grauia & leuia dicuntur ab Aristot. moueri per se à generatã. & similiter per eãdem mutationem habetur substantia Sortis & eius filiatio, quam Sortes generatur. Falsa est ergo maior in absolutis & relatiuis. Minor autem vniuocè loquendo de conuersione, non est vsquequaque vera, pro tanto: quia licet conuertionis absolutè terminus proprius sit solummodo corpus Christi: conuertionis tamen sacramentalis proprius & per se terminus est corpus Christi verificans Christi verbum, hoc est corpus meum. sic enim (vt ex superius dictis apparet) ab Ecclesia & prisci doctoribus docti sumus. Et quia incognitum nobis est quid addit supra corpus Christi, ly verificans, hoc est corpus meũ (quoniam vires humani intellectus excedit, quomodo corpus Christi est in sacramẽto hoc) ideo pro friuolis molestiis potius quàm rationabilibus argumentis habendæ sunt obiectiones, quæ contra hoc fierent, ex eo quòd corpus Christi in hoc sacramento non est per se vnum, sed aggregatum per accidens. & similia. Sufficiat nobis addiscentibus in hac via credere Ecclesiæ & doctoribus prisci, quia sic est. Verumtamen pro aliquali quiete humani intellectus ici to merito friuola hæc dici: quia manifestè constat terram & grauitatem non constituere vnum per se (vtpote res diuersorum prædicamentorum) & tamen per eandem haberi mutationem. Posset quoque aliter solui dicta Scoti ratio, significando illum essendi modum nomine, relatiuo, puta continenti sub specie panis, & dicendo, quòd conuersio sacramentalis in hoc differt à conuertione absolutè, quòd sacramentalis conuersio est in corpus Christi non solùm secundum se, sed vt consequitur inter ipsum & accidentia panis respectus continentiæ & contenentiæ: ita quòd sicut generatio est filiatiua substantiæ geniti cum filiatione consequente: ita conuertio sacramentalis habet vim filiatiuam ex parte corporis Christi cum relatione contenti sub accidentibus panis. Et secundum hoc ad rationem Scoti dicendum esset, quòd duo sunt genera rerum: quædam enim sunt quæ secundò se ex suo genere per se primò fiunt & fiunt, & hæc apud Aristot. sunt sola compositum: vt patet 7. Meta. Quædã verò sunt quæ (vt Aristot. vtatur) sunt & nõ sunt absq; hoc q; generentur vel corrũpantur, & exemplori vocabulo loquendo, absq; hoc q; fiant. & hæ sunt formæ omnes, & præcipuè relatiõs, quæ regulariter aliorũ factionem cõsequitur. Quocirca dato q; maior Scoti sit vera, loquendo de primo genere rerum: falsa tamẽ est, miscendo omnia genera simul: quoniam falsa est de relationibus concomitatibus proprijs nouitatis terminũ.

& vniuersaliter

Universidad de Deusto
Biblioteca

& vniuersaliter falsa est de cõsequentibus proprium mutationis terminũ: quod libet enim horum concomitantium licet sit aliud & posterius proprio mutationis termino: per eandem tamen mutationem per se secundò haberi potest quãuis nõ habeatur per illam per se primò. Et sequendo hæc dicitur in proposito q̃ conuersio sacramentalis per se primò terminatur ad corpus Christi, inferendo per se secundò continẽtiã corporis Christi sub accidentibus panis: quæ continentia licet sit aliud quid & posterius Christi corpore, est tamen necessariò necessitati sacramenti consequens corpus Christi vt terminum cõuersionis sacramentalis.

4. dist. 11. qũ. 1. art. 2. Et 4. cõtra cap. 63. prin. Et quol. 5. ar. 11 & quol. 9. art. 5. ad 3. Et 1. Co. 11. lec. 5. fol. 5.

¶Antequam autem respondeamus aliis argumẽtis: quia superius declaratas mutationes duas supponũt, præmonstrãdum est quid sentiendũ sit de his mutationibus. Scitò igitur recolendo antedicta, duplicẽ opinionẽ esse de eis posse. altera, quę est Scoti, ponit duas in hoc sacramento mutationes intervenire. prima est conuersio panis in corpus Christi. secunda est, qua corpus Christi de non præsente seu non contẽto fit præsens seu contẽtum sub specie panis. Altera verò opinio est, q̃ non est hic nisi vna sola mutatio, quæ x̃ pane fit corpus Christi: sed ad istam mutationẽ sequuntur vtinq; rationes in accidẽtibus q̃ si dicẽ panis ex hac mutatione sequitur relatio cõtinẽtis, & in corpore Christi ex eadem mutando sequitur relatio contenti: & sic hæc mutatio sufficit ad faciendum corpus Christi veraciter contineri sub specie panis. Monstratur autem multiplicitèr rationabilitas huius opinionis simul cum destructione alterius, quum ex hoc, q̃ pluritas nõ est ponenda sine necessitate: nec per hoc quum vna mutatio hic sufficiat, nõ sunt ponendæ duæ. Tum quia secundũ Philosophorum doctrinam relationes sunt consequitiuæ ad mutationes absolutorum: & nõ per alias propriàs mutationes. Tum quia tam Ecclesiæ quàm priscorum doctorum doctrina tradit conuersionis mutationẽ pro ratione verificãte corpus Christi contineri sub specie panis. Quæ doctrina nõ verificaretur, nisi fortè per accidens si interuenirent hic duæ mutationes: quoniam si duæ mutationes funt, prima per accidens se haberet: quod etiã aduersarij fatentur. Sed tunc sequitur maximum inconueniens, q̃ ram Ecclesia quàm priscì doctores laborauerũt ad reddendã rationẽ per accidens: quæ ab arte & doctrina resecanda est. Dicamus igitur, q̃ vna sola hic interuenit mutatio inferens nouitatem continentiæ. An autem sacramentalis conuersionis mutatio inferat in vtroque extremo relationes reales continentiæ actiuæ & passiuæ: vel solũ ex parte corporis Christi sit relatio realis ad species, qua cõtinetur sub speciebꝰ. & per hoc denominãtur species cõtinere corpus Christi: qua corpus Christi continetur sub illis: vel in speciebus ipsi realis cõtinẽtiæ relatio ad corpus Christi cõsequitur: qua corpus Christi cointelligitur referri ad species vt cõtentũ ad continẽs: nõ quia ipsum referatur ad species, sed q̃ species referuntur ad ipsum: sicut Deus realiter dicitur dominus creaturarũ: quia ipse referatur ad creaturam seruam, sed quia creatura refertur ad ipsum: nõ facilè dixerim: quia ignorus est modus, quo corpus Christi cõtinetur sub specie panis. Cum his tamen omnibus concludo ita esse hic vnam solã mutationẽ, vt affirmãdo vnicam, perspicias ita interuenire in hoc sacramẽto vnicam mutationem in actu, vt nõ negetur esse plures in potẽtia: nõ naturali aut sacramentali, sed diuina absolutè: hoc est, q̃ id quod de facto sit per vnicam mutationem, posset Deus facere per plures mutationes: posset enim mutare panẽ in corpus Christi vna mutatione, & facere corpus Christi contentũ sub specie panis alia mutatione. Sed quoniam hoc ad potẽtiam absoluram Dei respicit, simpliciter & absolutè loquendo, vnicam dicito interuenire mutationem. Et hæc dicta de his mutationibus actu vel potentia in ordine ad relationes: non aliter dicta intellige, quàm considerando esse sacramẽtale corporis Christi relatiuè secundum relationes contenti & continentiæ: nam tecundum tem longè altius est, quàm huiusmodi relatiua significeat, & magis reuerenter ac eminentius de illo sentire & dicitur, quã de illo secundũ se sentimus, & dicimus q̃ se habet ad conuersionem, vt factum esse in termino ad fieri vt superius explicauimus.

¶Communicando tamen in cõsideratione reſpectiua cum aduersarijs (ne fugere difficultates videamur) his præmissis ad secundum Scoti dici admisso præsupposito, q̃ consequentia prima nihil valet, vtpote inferius à possibili logico necessarium, dum dicit, potest esse, ergo oportet. Et per hoc patet, q̃ secunda consequentia dicens, ergo huiusmodi præsentia nõ habeatur per conuersionẽ: nõ infertur ex primo antecedente. Et ad probationẽ dicitur, q̃ terminus vnius rationis tot iusmodi est præsentia: nõ est terminus per se duarũ mutationũ: quia nõ interuenit nisi vna mutatio, quãuis per potentiam diuinam possit esse terminus duarum mutationum: substantialis quidem consequutiuè, accidentalis autẽ secundũ se.

¶Ad tertiũ autem contra bonã responsionem de facto vel potentia, dicitur, q̃ si panis cõuerteretur in Christi corpus prius præsens factũ, corpus Christi esset duplici vinculo præsens: hoc est, ex vi conuersionis sacramentalis, & ex vi prioris actionis diuinæ omnipotentiæ. Vnde nihil aliud sequitur, nisi quòd huiusmodi præsentia potest per diuinam omnipotẽtiam terminare duas mutationes: quod gratis concessum fuit.

¶Ad obiecta demum contra efficaciam conuersionis ad præsentiam corporis Christi in sacramento, respondendo per conditionales (vt in præcedẽti fecimus responsione) dicitur quòd si Deus conuerteret panem in corpus Christi, vt habẽs esse in cælo, non esset conuersio eiusdem rationis cum ista sacramentali: ac per hoc non est ad propositum quicquid inde sequeretur.

¶Et per idem respondetur ad secundum, in quo sunt multi alij defectus: puta q̃ corpus Christi nunc de facto acquirit Vbi diffinitiuum substantiæ panis: & quòd substantia subiecta quantitati habet tum Vbi diffinitiuè præter Vbi circumscriptiuè. Nam substantia seclusa quantitate virtualisque contactu, nusquã est: & esse corpus Christi sub sacramento, non est esse alicubi.

¶Ad tertium negatur sequela: quia voluntarie affertur.

ARTICVLVS III.

¶Vtrùm substantia panis vel vini post consecrationem huius sacramenti annihiletur.

AD TERTIVM sic procedi-
tur. Videtur quòd substantia panis post consecrationem huius sacramẽti, annihiletur, aut in pristinam materiam resoluatur. Quod enim est aliquid corporale, oportet alicubi esse. Sed substantia panis, quæ est quiddam corporale, non manet in hoc sacramento (vt dictũ est) nec etiam est dare aliquem locum vbi sit, ergo non est aliquid post cõsecrationem. Igitur aut est annihilata, aut in præiacentẽ materiam resoluta.

¶Præterea, Illud quod est terminus à quo in qualibet mutatione, non remanet, nisi fortè in potentia materiæ: sicut quum ex aëre fit ignis, forma aëris non manet nisi in potentia materiæ: & similiter quando ex albo fit nigrum. Sed in hoc sacramento substantia panis aut vini se habet sicut terminus à quo, corpus autem vel sanguis Christi sicut terminus ad quem: dicit enim Ambr. in lib. de Officijs, ante benedictionem * illa species nominatur: post benedictionem corpus significatur. Ergo facta consecratione, substantia panis vel vini non manet, nisi fortè resoluta in suam materiam.

¶Præterea, Oportet alterum contradictoriorum esse verum. Sed hæc est falsa, Facta consecratione, substantia panis vel vini est aliquid. Ergo hæc est vera, Substantia panis vel vini est nihil.

¶SED CONTRA est quod Aug. dicit in lib. 83. quæst. Deus non est causa tẽdendi in non esse. sed hoc sacramentum diuina virtute perficitur. Ergo in hoc sacramẽto non annihilatur substãtia panis aut vini.

CONCLVSIO.

¶Post consecrationem substantia panis vel vini non resoluitur in præiacentem materiam, nec annihilatur, sed dimittitur in rerum Christi corpus.

¶RESPONDEO dicendum, quòd quia substantia panis vel vini nõ manet in hoc sacramẽto, quidã impossibile reputãtes, modò demonstrat non accidentia, sed contentum sub accidentibus, & virtũque esse verũ, hoc est corpus meum, & hic est corpus meum. Durandus verò quia indefinita verificatur pro vno solo: ac per hoc si esset ibi panis & corpus Christi, posset reddi loquutio vera pro solo corpore Christi. Ad hæc dicitur, q̃ veritas enuntiationũ propriè significantium, ex cõmuni consensu propriè intelligentiũ, & terminis vtentium propriè pendet: & nõ est attendendum ad quid iste vel ille posset eandẽ enuntiationem applicare. Constat autem, q̃ propriè loquendo & intelligendo quòd dictur, à quocũque dicatur siue sacramẽtaliter siue nõ sacramentaliter, hoc est corpus meum, ly hoc, demonstrat hanc substantiã. quod patet ex hoc, quòd si aliquis demonstrando seipsum, dicat, hoc est corpus meum: significauit apud omnes intelligentes, q̃ hæc substantia est corpus meum. Et ad hoc sufficiebat ratio, & secundum quam talia sunt subiecta enuntiationũ, quatia permittunt prædicata: & propterea quia prædicatum est substãtia (nam corpus meũ significat substãtiam) idcirco prædicati cum subiecto significeara per ly est, cogit ly hoc ad demonstrandam hanc substãtiam, vt propositio sit propriè vera. Et hic excluditur quòd in hac propositionely hoc, nõ demonstrat accidẽtia, sed substantiam sub accidentibus, & ad hoc sufficiebat. q̃ ly hoc, est pronomen demonstratiuum substantiæ apud Grammaticos. Rursus ly hoc, quia demonstrat non vagè aut indefinitè, sed singulariter, oportet absolutè planũ super certo sensibili demonstrato, demõstrate nõ vagè hanc vel illã, sed singulariter substantiam sub illis accidẽtibus existentem. Et si quidem vna fola substantia subsit, fola demonstratur: si verò multæ subsint, omnes per modũ vnius singularis demonstrantur, secundum communem intellectũ propriamq; significationem nominum ac pronominum, vt patet in exemplo allato, nam me dicente, hoc, est corpus meum, significo hãc substantiã cõprehendẽtem carnes, neruos, & ossa, esse corpus meum: ex quibus sequeretur, q̃ si remaneret substantia panis cũ corpore Christi ly hoc demõstraret hãc substantiã cõprehendentẽ panẽ & corpus Christi per modum vnius singularis substãtiæ: & sic propositio esset falsa, propriè loquẽdo: quia significaret panis substãtiã, esse corpus Christi: quod cõstat esse falsum. Vnde ad Scoti obiectionẽ, dicitur q̃ nõ est variãda demõstratio, quã facit ly hoc, in ista enuntiatione sacramentali ex aliqua hypothesi sed standũ in proprietate sui demõstrationis, secundum quam ly hoc, non significat contentum sub hoc pane, sed significat hanc substantiã, quæ scilicet continetur sub his accidentibus: hæc enim substantia est corpus Christi. Et notanter dico, hæc substantia, & non dico, hic panis: quia, vt dictum est, demonstratur hæc substantia sine qualitate. Ad Durandum verò, dicitur quòd chimericè est, singulare facere indefinitum: & præterea est abuti vocabulis: oportet enim secundum propria iudicare.

¶Contra tertiã rationẽ literæ (scilicet si esset alia substantia, quã corporis Christi, cõtrariaretur venerationi Eucharistiæ) obstat Scotus in a nõ est ibi aliqua creatura, puta species sacramentalis: & tamen adoratio Eucharistiæ refertur ad Christum. & nõ ad sensibile continens: ergo eodem modo et remanente panis, adoraretur Christus contenrus sub pane quanto & quali, vt in signo.

Ad hoc dicitur, q̃ ratio literæ fiat solida, quoniã quecũq; substãtia alia à Christo, cõtrariatur venerationi qua veneramur Eucharistiã: nã adoramus simpliciter & absolutè substãtiã existentẽ sub illis accidẽtibus. cõstat autẽ huiusmodi adoratiõi cõtrariari quancũq; alia substancia esse sub illis accidentibus. Sed argumentus falluntur in hoc: quoniam diuertunt ab adoratione, quæ nunc fit ad eam, quæ tunc fieret, si esset etiam ibi substãtia panis: Autor autem ex adoratione, quam de facto exhibemus Eucharistiæ, infert non esse ibi aliam substantiam à Christo.

¶Vnde ad argumentum Sco. concesso toto, dicitur quòd non impugnatur ratio literæ: quia ad adorationem, quæ posset heri, diuertit: & non fuit in adoratione quæ de facto fit, qua adoramus substãtiã contentam sub his speciebus: Quod tunc non fieret, nisi partialiter, quia aliquam substantiam contentam adorando, distinguendo inter substantiam panis & substantiam Christi: constat enim nunc, absque distinctione aliqua substantiam ibi contentam adorari ab Ecclesia.

¶ Ad quartum, quod est Duran. dicitur q̃ argumentũ, à ficu. ſpe claudicat: & in proposito nihil valet. Et ratio est, q̃ a nõ esset cõuertio ciusdẽ rationis cum ista sacramẽtali, si quantitas conuerteretur in quantitatem: & propterea non est mirum, si aliud inde sequeretur, & aliud inquitur hinc.

¶Num si substantia panis in sacramẽto remaneret, vera essent christi verba dicentis, hoc est corpus meum.

¶Quia tertiũ literæ, scilicet si substãtia panis remaneret, nõ esset verum q̃ Christus dixit, Hoc est corpus meũ, &c. sed fuisset potius dicendũ, Hæc est corpus meũ. Cõtra hãc, inquã. rationẽ Scotus & Durãdus arguũt. Scotus quidem: quia tunc ly hoc, nõ demonstraret substantiã panis, sed cõtentũ sub panemour. Durandus verò quia indefinita verificatur pro vno solo: ac per hoc si esset ibi panis & corpus Christi, posset reddi loquutio vera pro solo corpore Christi. Ad hæc dicitur, q̃ veritas enuntiationũ propriè significantium, ex cõmuni consensu propriè intelligentiũ, & terminis vtentium propriè pendet: & nõ est attendendum ad quid iste vel ille posset eandẽ enuntiationem applicare. Constat autem, q̃ propriè loquendo & intelligendo quòd dictur, à quocũque dicatur siue sacramẽtaliter siue nõ sacramentaliter, hoc est corpus meum, ly hoc, demonstrat hanc substantiã. quod patet ex hoc, quòd si aliquis demonstrando seipsum, dicat, hoc est corpus meũ: significauit apud omnes intelligentes, q̃ hæc substantia est corpus meum. Et ad hoc sufficiebat ratio, & secundum quam talia sunt subiecta enuntiationũ, quatia permittunt prædicata: & propterea quia prædicatum est substãtia (nam corpus meũ significat substãtiam) idcirco prædicati cum subiecto significeara per ly est, cogit ly hoc ad demonstrandam hanc substãtiam, vt propositio sit propriè vera. Et hic excluditur quòd in hac propositionely hoc, nõ demonstrat accidẽtia, sed substantiam sub accidentibus, & ad hoc sufficiebat. q̃ ly hoc, est pronomen demonstratiuum substantiæ apud Grammaticos. Rursus ly hoc, quia demonstrat non vagè aut indefinitè, sed singulariter, oportet absolutè planũ super certo sensibili demonstrato, demõstrate nõ vagè hanc vel illã, sed singulariter substantiam sub illis accidẽtibus existentem. Et si quidem vna fola substantia subsit, fola demonstratur: si verò multæ subsint, omnes per modũ vnius singularis demonstrantur, secundum communem intellectũ propriamq; significationem nominum ac pronominum, vt patet in exemplo allato, nam me dicente, hoc, est corpus meũ, significo hãc substantiã cõprehendẽtem carnes, neruos, & ossa, esse corpus meum: ex quibus sequeretur, q̃ si remaneret substantia panis cũ corpore Christi ly hoc demõstraret hãc substantiã cõprehendentẽ panẽ & corpus Christi per modum vnius singularis substãtiæ: & sic propositio esset falsa, propriè loquẽdo: quia significaret panis substãtiã, esse corpus Christi: quod cõstat esse falsum. Vnde ad Scoti obiectionẽ, dicitur q̃ nõ est variãda demõstratio, quã facit ly hoc, in ista enuntiatione sacramentali ex aliqua hypothesi sed standũ in proprietate sui demõstrationis, secundum quam ly hoc, non significat contentum sub hoc pane, sed significat hanc substantiã, quæ scilicet continetur sub his accidentibus: hæc enim substantia est corpus Christi. Et notanter dico, hæc substantia, & non dico, hic panis: quia, vt dictum est, demonstratur hæc substantia sine qualitate. Ad Durandum verò, dicitur quòd chimericè est, singulare facere indefinitum: & præterea est abuti vocabulis: oportet enim secundum propria iudicare.

¶Contra tertiã rationẽ literæ (scilicet si esset alia substantia, quã corporis Christi, cõtrariaretur venerationi Eucharistiæ) obstat Scotus in a nõ est ibi aliqua creatura, puta species sacramentalis: & tamen adoratio Eucharistiæ refertur ad Christum. & nõ ad sensibile continens: ergo eodem modo et remanente panis, adoraretur Christus contenrus sub pane quanto & quali, vt in signo.

Ad hoc dicitur, q̃ ratio literæ fiat solida, quoniã quecũq; substãtia alia à Christo, cõtrariatur venerationi qua veneramur Eucharistiã: nã adoramus simpliciter & absolutè substãtiã existentẽ sub illis accidẽtibus. cõstat autẽ huiusmodi adoratiõi cõtrariari quancũq; alia substancia esse sub illis accidentibus. Sed argumentus falluntur in hoc: quoniam diuertunt ab adoratione, quæ nunc fit ad eam, quæ tunc fieret, si esset etiam ibi substãtia panis: Autor autem ex adoratione, quam de facto exhibemus Eucharistiæ, infert non esse ibi aliam substantiam à Christo.

¶Vnde ad argumentum Sco. concesso toto, dicitur quòd non impugnatur ratio literæ: quia ad adorationem, quæ posset heri, diuertit: & non fuit in adoratione quæ de facto fit, qua adoramus substãtiã contentam sub his speciebus: Quod tunc non fieret, nisi partialiter, quia aliquam substantiam contentam adorando, distinguendo inter substantiam panis & substantiam Christi: constat enim nunc, absque distinctione aliqua substantiam ibi contentam adorari ab Ecclesia.

¶ super Quæstionis septuagesimaquintæ Articulum tertium.

IN corpore art. primò recitatur opinio diffunctiua: secundò tractatur prima diffunctionis pars: tertiò tractatur reliqua pars: & quartò tractantur ambæ simul, concludendo opinionem esse falsam. Primum satis patet in litera.

Sed citra

Sed citra secundum, scilicet quòd panis seu vinũ per consecrationẽ resoluitur in præiacentem materiam, Autor procedit vtens implicitè hac diffunctione, hanc resolutionẽ fieri in præiacentem materiam, posest intelligi dupliciter, vel in materiã primã, vel in elementa manẽtia vel egredientia. Propterea primò improbat primũ membrũ, scilicet quòd ista resolutio non fit in materiam primã: quia materia nõ potest esse sine forma.

Vbi sicto, q̃ quia opinio ista ponit resolutionẽ puram (quoniam nullius mixtæ generationis, qui nullum ponat generans) si ponit resolutionẽ in materiã primam, ponit consequiter materiã primã sine forma: quod est impossibile secundũ causas secundas & potẽtiam Dei ordinariã, quicquid fit de possibili secundum potentiam Dei absoluram (quoniã hoc est extra ꝓpositum) quoniã ridiculum est ponere in hoc sacramẽto, quicquid Deus potest facere. Vnde nõ oportet aliter hic respondere Scoto, & continuè dicendo de genere in genus.

Postea excludit Autor secundũ membrum, scilicet resolutionem fieri in elemẽta. Et primò in elementa manentia: quia sub speciebus sacramẽti nihil remanet nisi corpus & sanguis Christi. Secundò in elementa egredientia: quia egressus fieret per motum localem: & sic sentit perciperetur. Et vtraq; exclusio optima est. Nec ex molestia Scotica concedimus, dum obstat ex diuina omnipotẽtia posse facere cũ corpore Christi manere aliam substantiam, & non percipi localem egressum: sæpe enim iam dictum est q̃ nõ tramur de diuina omnipotentia, sed quid ordo instituit à Deo habeat tam in mysterijs quàm in naturalibus. Rursus impugnat Autor huiusmodi præiacentem materiã ex alijs capitibus & primò manentẽ, ex hoc q̃ non est dare aliquod istans, in quo sit ibi præiacens materia. Quod probatur ex eo q̃ vsque ad vltimum instans consecrationis est ibi panis: & in vltimo instanti est ibi corpus Christi: ac per hoc patet quòd non est dare aliquod instans, in quo sit ibi præiacens materia. Et scito, q̃ Autor claritati studẽs, nõ fuit solicitus, vt loqueretur philosophicè, vt ab omnibus intelligeretur: exẽplo tamẽ generationis ab exercitato in philosophia rẽ ipsam intelligi voluit more physicorũ: sic enim nõ dari vltimũ instans generationis. Et physico more dicẽdum fuit, in toto tempore cõsecrationis est ibi substantia panis, & in termino illius est corpus Christi: qui terminus est primò esse corporis Christi in sacramẽto, & primò non esse panis, sicut in termino generationis, corporis Christi in sacramẽto, & primò non esse panis, sicut in termino generationis, est primum esse rei genitæ, & primum non esse rei corruptæ. Et si sic Autor dixisset, quod intelligeretur ipsum. Secundò impugnat præiacentem materiam in motu & quiete: quia ad vltimũ instans consecrationis, aut aute illud instans. Si incipiat in instanti terminante * (quum in illo instanti corpus Christi sit sub hostia, & in eodem sit panis incipiens moueri motu localis) quod intelligitur ipsum. Secundò impugnat præiacentem materiam in motu & quiete: quia in illo instanti esset, probatur ex eo q̃ motus incipit per negationem de præsenti & positionem de futuro: hoc est, quia verum esset dicere, panis nunc nõ mouetur, & immediatè post hæc mouebitur. Et quia motus non fit in instanti, sed prius mobile relinquit vnam partem, quàm aliam, sequeretur vltrius præter simultaneam præsentiam simultas temporalis: & sic sub aliqua parte hostiæ esset simul substantaneam præsentiam simultas temporalis & sic sub aliqua parte hostiæ esset simul tempore corpus Christi cum substãtia panis. & ad vim hanc refugisse videtur Autor in litera explicans partem hostiæ. Si verò huiusmodi motus incipiat ante terminũ cõsecrationis, tunc quum inter quemlibet instãtia sit tempus inter medium, in quo fiet iste motus, & in quo mobile relinquit successiuè partes hostiæ: sequetur quòd in illo tempore, quo aliqua hostiæ pars relicta est, neque erit substantia panis, quæ iam particulam illam reliquit, neque corpus Christi, quod ante instans quod terminat totum hoc tempus medium non est hic hostia.

¶Et vide rectitie, ex contextu literæ hanc argumentationem induci, excludendo reſponsionem dicentem fieri successiuè quidem & per partes insensibiles, tamen tantum: ita quòd in termino tota simul hostia deserta esset: contingit enim, quia Aristotelem simul coagulari) tunc milites præcedens argumentum quod præcedit materia nihilnãm esset sub hostia. Et si hoc affirmaum, succurrit posteriùs duæ rationes, scilicet quòd tolliturr consertio, & quòd ponitur effectus sine causa.

¶Quo ad tertium, de altero diffunctionis membro (scilicet annihilatione) improbatur: quia tollit veram conuersionem substantiæ panis in corpus Christi, ac per hoc tollit modum, quo corpus Christi est in hoc sacramento, & in hoc conuenire dicitur cum primo membro, scilicet resoluisone. Et demum vtrunque Autor reprobat quia forma sacramenti neutrum horum effectuum significat.

Quæstio. *¶Num substantia panis sit post consecrationem in nihilum conuersa.*

¶Circa reſponsionem ad tertium, aduerte quòd Sco. non contentus huiusmodi reſpõsione: quia sola voce conuertionem affirmat (tenens panem quãuis per accidens redi- gi in nihilum) duo potissima videtur habere fundamenta in quæstio. 4. 11. distinctio.

Primum est: quia inuenatur hic transitus per se ab esse panis ad non esse panis: & alius transitus à non præsentia corporis Christi hic ad præsentiam ipsius hic. Et tunc argumentur sic: Si secundus transitus non concomitaretur primum, primus esset annihilatio: ergo & modo formaliter est annihilatio: quia ratio eius non variatur propter illud, quòd per accidẽs cõcominatur. Secundo sic: Si panis annihilaretur, & corpus Christi ponereture hic præsens omni eodem modo se haberet tam pa- riũ quàm corpus Christi quantum ad omnem cõdicionem tam esse quàm nõ esse, sicut modo se habenti quod fuit & omni eodem modo se habet, sicut si esset annihilatum, est annihilatum: ergo panis redigitur in nihilum. Prima propositio manifesta est: quia si panis esset annihilatus, nec forma nec materia eius maneret: eodem autem modo nec nunc manet.

Vel, q̃ in præia tẽte materiã resoluit.

Sed.

¶Ad horum & similium euidẽtiam, doctrina Sanctorum patrum resumẽda est. Amb. siquidem de sacramẽtis (& habetur in decretis de consc. distin. 2. in c. reuera. & clarius in c. panis est) docet vnde figmenta hæc & similia eliduntur dicens. Si tanta vis est in sermone, domini Iesu, vt incideret esse quod non erat, quãto magis operatorius est, vt sint quæ erant, & in aliud cõmutentur? & sic quod erat panis, iam corpus Christi est: quia sermo Christi creaturam mutat, &c.

Aug.

¶Vbi nota primò ly vt quod fiat quæ erant. & in aliud commutentur. hic enim manifestè habes Amb. dicere, quòd sunt quæ erãt, & in aliud sunt cõmutata. Et hinc apparet figmentum esse, dicere quòd quæ erant, & in aliud sunt commutata nihil sunt: nam si sunt vt Ambr. asserit, sequitur, quòd non sunt nihil.

¶Secundò nota declarationem & sensum prioris dicti, dum immediatè subditur, & sic quod erat panis iam corpus Christi est: hinc enim apparet quãta perspicacia hæc viderit Ambr. dum non dixit quòd panis est post consecrationem: nec dixit, quòd panis qui fuit, est corpus Christi: sed dixit quòd id quod erat panis, iam est corpus Christi, & ly id quod, demonstrat & refert substantiam cuiusmodi substantia est quæ est commutata in corpus Christi. Vnde non aliunde quàm ex Ambr. doctrina excludẽda sunt & deeregenda figmenta hæc. Falsum est igitur quod primò affirmitur à Scoto, interuenire hic transitum per se ab esse panis ad nõ esse panis nam per se terminatur ad quem, est esse corporis Christi: est enim conuertio ista inter terminos positiuos per se primò, hoc est ab esse panis ad corpus Christi: & ad ipsum per se primò terminum ad quem non sequitur ista negatio esse panis, sed sequitur affirmatio seu positio eius quod fuit panis. Sunt enim post consecrationẽ propositiones istæ ambæ verę, scilicet panis non est, & id quod fuit panis, est, quia est corpus Christi.

¶Ad argumentum ergo dicitur, quòd talium assumi seu supponi, scilicet inuenire hic mutationem seu transitum per se ab esse panis ad non esse illius.

¶Ad secundum autem dicitur, quòd conditionalis assumpta est falsa. Et ad probationem illius, scilicet quia nunc nec remanet materia panis nec forma: & similiter esset si annihilaretur. Respondetur negando quòd simul esset si annihilaretur: quoniam plus requiritur ad annihilationem siue per se, siue per accidẽs: exigitur enim quòd id quod erat illud, fit modò nihil, seu non sit aliquid: cuius contrarium in proposito inuenitur nam secundum Ambrosiũ quod erat panis, est corpus Christi. Vbi ad claritatem doctrinæ obstrua cautè varietatem variarum propositionum, & vt exemplariter dicatur, quòd aër naturaliter conuertitur in ignem, licet verę fint istæ tres enuntiationes post conuerſionem aëris in ignẽ, scilicet aër non est, aër non est aliquid, aër est nihilo quia tamen materia, quæ fuit aëris, modò est materia ignis, falsa est ista quarta, aër est annihilatus. Et similiter in proposito, quãuis alia ratione veræ fint post conuertionem istæ tres, scilicet panis non est, panis non est aliquid, panis est nihil: falsa autem est quarta, scilicet id quod erat panis, non est aliquid. siue est nihil: quia sua contradictoria est verissima, scilicet id quod erat panis est corpus Christi: ideo falsitatem est, panem esse per se siue per accidens redigi in nihil. Vnde si panis annihilaretur in hoc sacramento, non omni eodem modo se haberet, quo nunc se habet: quia nunc sic se habet quod est esse, quod ita non est, quod id quòd erat panis, est res realissima, scilicet corpus Christi: si autem esset redactus in nihilum, ita panis non esset, quòd id quod erat panis, nulla res esset. Procul sint ergo à patrum doctrina huiusmodi figmenta.

Aug.

¶Circa verba Autoris in hac responsione ad tertium caute ne fallaris, putans Autorem Ambrosi contrarium, vel me exposuisse loquto vocabulo Ambrosij verbum, dum in hac litera dicitur, quòd post consecrationem hæc est falsa, substantia panis est aliquid: & Ambros. dicens. Id quod erat panis, est aliquid, scilicet corpus Christi, ego exposui quòd ly id quod, demonstrat & refert substantiam: quoniam substantia quæ erat panis, est corpus Christi quia mutata est in corpus Christi. Diuersimode siquidem Substantiæ nomine Autor & nos vsi sumus nam Autor Substantiæ nomine vsus est loco nominis specifici panis, supponendo panem esse substantiam. Et sicut hoc Autor, vt præsumatres se ab accidentibus panis: ita quòd panem ponit in obliquo, & distinguit

Universidad de Deusto Biblioteca

substantiam panis contra accidentia panis: ac si dixisset, post consecrationem hæc est falsa, panis est aliquid. Nos autem substantiæ nomine absolutè vtimur, abstrahendo à qualibet differentiarum: & propterea vtimur pane in recto, dicentes, substantia quæ erat panis. Quam substantiam Ambrosius per relatiuum substantiæ significauit, dicens, & sic quod erat panis, iam est corpus Christi: quia sermo Christi creaturam mutat: & sic ex pane fit corpus Christi. Nō enim potest dici, q ly quod erat panis, referat accidentia panis remanentia: quia illa non sunt corpus Christi, nec sunt mutata in corpus Christi. quorū vtrunque Ambros. dicit de eo quod erat panis, scilicet quod erat panis, est corpus Christi: quia mutatum est in corpus Christi virtute sermonis Christi. hanc eodem modo sumpsit substantiam Saluator significauit ac demōstrauit per ly hoc, dicens, hoc est corpus meum. est enim propriissimus sensus, hæc substātia est corpus meum: vt inferius amplius patebit.

Infrà, ar. 6. cor. & arti. 8. cor. & ad 3. Et 4. di. 11. q. 1. ar. 1. q. 2. ad 1. & q. 3. ad 3. & arti. 3. q. 1. per to. Et 4. cō. tra. cap. 63. Et quoli. 5. ar. 11. Et opus. 2. ca. 8. Et 1. Corint. 11. le. 4. col. 6. & lec. 5. col. 3.

ARTICVLVS IIII.

¶Vtrùm panis possit conuerti in corpus Christi.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur quòd panis non possit conuerti in corpus Christi. conuersio enim quædam mutatio est. Sed in omni mutatione oportet esse subiectum quod prius est in potentia, & postea est in actu: vt enim dicitur 3. Physico. motus est actus existentis in potentia. Non est autem dare aliquod subiectum substantiæ panis & corporis Christi: quia de ratione substātiæ est, quòd sit non in subiecto: vt dicitur in prędicamentis. Non ergo potest esse quòd tota substantia panis conuertatur in corpus Christi.

¶Præterea, Forma illius, in quod aliquid conuertitur, de nouo incipit esse in materia eius, quod in ipsum conuertitur: sicut cùm aër conuertitur in ignem prius non existentem, forma ignis incipit de nouo esse in materia aëris: & similiter cùm cibus conuertitur in hominem prius non existentem, forma hominis incipit esse de nouo in materia cibi. Si ergo panis conuertitur in corpus Christi, necesse est quòd forma corporis Christi, de nouo incipiat esse in materia panis. quod est falsum. Non ergo panis conuertitur in substantiam corporis Christi.

¶Præterea, Ea quæ sunt secundum se diuersa, nunquam vnum eorum fit alterum: sicut albedo nunquam fit nigredo, sed subiectum albedinis fit subiectum nigredinis: vt dicitur in primo Physico. Sed sicut duæ formæ contrariæ sunt secundum se diuersæ (vtpote principia formalis differentiæ existentes) ita duæ materiæ signatæ sunt secundum se diuersæ, vtpote existentes principia materialis distinctionis. Ergo non potest esse, quòd hæc materia panis fiat hæc materia, qua indiuiduatur corpus Christi. Et ita non potest esse, quòd substantia huius panis conuertatur in substantiam corporis Christi.

¶SED CONTRA est quod Euse. Emiss. dicit, Nouum tibi & impossibile esse non debet, quòd in Christi substantiam terrena & mortalia conuertuntur.

CONCLVSIO.

¶Cùm verum Christi corpus non incipiat esse in sacramento per aliquam loci mutationem, necessarium est ibi esse per panis & vini in ipsum transubstantiationem, ita quòd panis & vini substantia in verum corpus Christi mutetur.

¶RESPONDEO dicendum, quòd sicut suprà dictum est, cùm in hoc sacramēto sit verum corpus Christi, nec incipiat ibi esse de nouo per motū localem: cùm etiam nec corpus Christi sit ibi sicut in loco (vt ex dictis patet) necesse est dicere quòd incipiat ibi esse per conuersionem substantiæ panis in ipsum. Hæc tamen conuersio non est similis conuersionibus naturalibus, sed est omnino supernaturalis, sola Dei virtute effecta. Vnde Ambro. dicit in lib. de Sacramentis, Liquet quòd præter naturæ ordinē Virgo generauit, & hoc, quod conficimus, corpus ex Virgine est: quid ergo quæris naturæ ordinem in Christi corpore, cùm præter naturam sit ipse Dominus Iesus partus ex Virgine? Et super illud Ioan. 6. Verba quę ego locutus sum vobis, scilicet de hoc sacramento, Spiritus & vita sunt. dicit Chrysost. id est spiritualia sunt, nihil habētia carnale, neque consequētiam naturalē, sed eruta sunt ab omni tali necessitate, quæ in terra, & à legibus, quæ hîc positæ sunt. Manifestum est enim quòd omne agens agit inquantum est actu. Quodlibet autem agens creatum est determinatum in suo actu, cùm sit determinati generis & speciei, & ideo cuiuslibet agentis creati actio fertur super aliquem determinatū actum: determinatio autem cuiuslibet rei in esse actuali, est per eius formam. Vnde nullum agens naturale seu creatum potest agere nisi ad immutationem formæ: & propter hoc omnis cōuersio, quæ fit secundum leges naturæ, est formalis. Sed Deus est actus infinitus (vt in Prima parte habitum est) vnde eius actio se extendit ad totam naturam entis. Non igitur solùm potest perficere cōuersionem formalem, vt scilicet diuersæ formæ sibi in eodem subiecto succedant: sed conuersionem totius entis, vt scilicet tota substantia huius conuertatur in totam substātiam illius. Et hoc agitur diuina virtute in hoc sacramento: nam tota substantia panis conuertitur in totam substantiam corporis Christi, & tota substātia vini, in totam substātiam sanguinis Christi. Vnde hæc conuersio non est formalis, sed substantialis: nec continetur inter species motus naturalis, sed proprio nomine potest dici transubstantiatio.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd obiectio procedit de mutatione formali: quia formæ proprium est, in materia vel subiecto esse. Nō autem habet locum in conuersione totius substātiæ. Vnde cùm hęc conuersio substantialis, importet quendam ordinem substantiarum, quarum vna conuertitur in alteram, est sicut in subiecto in vtraque substantia sicut ordo & numerus.

¶Ad secundum dicendum, quòd illa obiectio procedit de cōuersione formali seu mutatione: quia oportet sicut dictum est, formam esse in materia vel subiecto. Non autem habet locum in conuersione totius substantiæ, cuius non est accipere aliquod subiectum.

¶Ad tertium dicendum, quòd virtute agentis finiti non potest forma in formam mutari, nec materia in materiam. Sed virtute agentis infiniti (quod habet actionem in totum ens) potest talis conuersio fieri: quia vtrique formæ & vtrique materiæ est communis natura entis, & id quod est entitatis in vna, potest actor entis conuertere in id quod est entitatis in altera, sublato eo, per quod ab illa distinguebatur.

¶Super Quæstionis septuagesimaquintæ Articulum quartum.

Titulus intelligitur de cōuersione substantiali, qua panis substātialiter sumptus trāsubstātiatur in corpus Christi. Sic enim Ecclesia intelligit conuersionē. Et propterea Autor quærit vtrum sit possibilis huiusmodi conuersio.

Comment. ¶In corpore articuli duo sunt. Primò dicitur quòd oportet ponere cōuersionem. Secundò tractatur, qualis est ista conuersio. ¶Quo ad primum: ex repetitione supradictorum ac discussorum concluditur conuersio. Quo ad secundum, duo de hac conuersione dicuntur. primum est, quòd non est similis conuersionibus naturalibus: sed est omnino supernaturalis. secundum est, quòd sola Dei virtute fit & primum quidem autoritatibus Ambros. & Chrysost. probat. secundum autem simul cum primo ratione probat.

Annot. ¶Vbi scito distingui conuersionem in formalem & substantialem, & naturales appellari formales non ea ratione, quia forma conuertitur in formam: sed quia secundum deperditionem vnius formæ & acquisitionē alterius dicitur totū categorematicè conuerti in totum: vt quum dicimus, quòd aër conuersus est in ignem. Conuersio autem substantialis appellatur, qua totum etiā syncategorematicè conuertitur in totū, puta, si aër sic conuerteretur in ignem, quòd etiam partes essentiales aëris conuerterentur in partes essentiales ignis. Et talem esse hanc conuersionem Autor ponens, hinc manifestat differentiam inter conuersionem istam & naturales, & ex differentia inter actum infinitum & actum finitum procedit ad probandum quòd agens creatum, quia ex finito agit actu, ad solas formales conuersiones se extendit: Deus autem quia ex infinito agit actu, ad totum ens se extendit: ac per hoc ad conuersionem substantialem. Et inde infertur, quòd hęc conuersio nec continetur sub genere naturalis motus seu mutationis, nec nomen aliarum suscipit propriè, sed nomine proprio vocari potest trāsubstātiatio: sic enim à sacro concilio Later. sub Inno. III. appellatam legimus.

¶Num & qua conuersione conuertatur panis in Christi corpus.

¶Circa hanc materiam aduerte, quòd Scotus in 11. distin. 4. quęstio. 3. reputans impossibilem conuersionem panis in corpus Christi præexistens, & manens secūdum suum esse antiquum: triplicem imaginatur transubstantiationem. prima est, quæ iam dicta est, scilicet qua tota substantia conuertitur in totam substantiam præexistētem ac manentem secundum esse antiquum. Secunda est, qua tota substantia sic conuertitur in aliam, vt alia producatur in esse, & hanc vocat Scotus transubstantiationem productiuam: quia per eam producitur terminus ad quem, & hæc potest subdiuidi in productiuam termini secundum esse substantiale vel secundum esse accidentale: qualem posuit hic (vt diximus) Petrus de Pal. sine assertione tamen. Tertia est adductiua termini ad quem illò vbi erat terminus à quo: & in hanc declinat Sco. In qua secundum veritatem nulla est transubstantiatio, nulla conuersio: quia ponitur panem redigi in nihil, & sola vox conuersionis & transubstantiationis cum ordine successionis corporis Christi in loco panis affirmatur. Relicta autem transubstantiatione productiua, tanquam non habente in hoc sacramēto locum, nititur Sco. probare primam esse impossibilem: & deinde tertiam esse rationabilem. Arguit igitur ad impossibilitatem transubstantiationis primæ, quam credimus verè in hoc sacramento saluari. Nihil est terminus nouæ actionis propriè dictæ nisi per illam actionem accipiat esse substantiale vel accidentale, secundum quòd est formalis terminus illius actionis: sed corpus Christi præexistens, &c. nullum esse accipit in sua substantia per huiusmodi transubstantiationem: ergo corpus Christi secundum suā substantiā non est terminus nouæ actionis transubstantiatiuę panis in ipsum. Minor supponitur clara. Maior verò probatur dupliciter, primò, quia si nullum esse accipit per illam, non videtur intelligibile, quomodo sit ibi aliquid terminans realem actionem substantialem, &c. secundò quia etiam filius Dei terminat æternam generationem, per illam accipit esse, & personam esse, & Deum esse. Tertiam autem transubstantiationem probabilem esse in proposito probat: quia eo modo terminus prior conuertitur in terminum posteriorem quo terminus posterior succedit termino priori: sed terminus posterior, id est, Christi corpus, non succedit secundum esse simpliciter, sed secundum esse præsens hic termino priori, id est pani præexistenti: ergo nec panis conuertitur, nec transit in corpus Christi nisi secundum esse hic præsens pani præexistenti.

¶Pro solutione harum obiectionum, & ampliori notitia tam occulti mysterij, duo prælibanda sunt. alterum ex philosophia, alterum ex Ambros. Ex Physicis siquidem habemus, quòd quum de substantiali mutatione inter positiuos terminos est sermo, ipsum instans mutationis, in quo substantialis mutatio simul fit, & facta est, est primum esse termini ad quem, & primum non esse termini à quo. verbi gratia, quum aër conuertitur in ignem instans illud, in quo ignis simul fit & factus est, est primum esse ignis: quia ignis tunc est & immediatè ante illud tunc non erat. & est primum non esse aëris: quia aër tunc non est, & immediatè ante illud tunc erat. A diuo autē Ambrosio superius relata habemus verba, scilicet quod erat panis ante consecrationem, iam corpus Christi est post consecrationem: quia sermo Christi creaturam mutat, &c.

Ex his enim simul iunctis & perspicaciter consideratis, habemus actionem transubstantiatiuam circa panem versari, & in panem terminari: hoc modo videlicet, quòd in instanti conuersionis panis in corpus Christi, quod erat panis vt sic, id est secundum esse panis, habet rationem termini à quo: & rursus quod erat panis, quod iam est corpus Christi vt incipiens esse corpus Christi, habet rationem termini ad quem: ita quòd terminus ad quem, non est corpus Christi absolutè: sed hoc quòd erat panis esse corpus Christi, vt patet exponendo pro illo instanti, quo ista transubstantiatio simul fit, & facta est. Ex falsitate siquidem istius, corpus Christi nunc est, & immediatè ante hoc nō erat, habetur quòd corpus Christi absolutè non est terminus huius transubstantiationis: ex eo autem quòd ista est vera, hoc quod erat panis, nunc est corpus Christi, & immediatè ante hoc quod erat panis, non erat corpus Christi: manifestè habetur, quòd terminus ad quem actionis & mutationis huius est, hoc quod erat panis, esse de nouo corpus Christi: sicut ex veritate istius alterius, scilicet hoc quod erat panis, nunc non est panis, & immediatè ante erat panis, habetur terminum à quo esse hoc quod erat panis sub esse panis.

Vbi videre potes, in eo quòd est panis ante consecrationem, efficaciam habere consecrationem seu diuinam actionem, quantum ad vim vtriusque termini, scilicet à quo & ad quem: quoniam actio conuersiua acquirit ei quòd erat panis esse corpus Christi, conuertendo id in corpus Christi: & ad hoc concomitanter deperditio termini à quo, dum quod simul conuertitur & conuersum est in corpus Christi, desinit esse panis. Et hinc suspiciendo conijcere potes quòd non oportet propter nouam hanc actionem mutationem aliquam effici in substantia corporis Christi: quia quod erat panis, de nouo est corpus Christi: non per mutationem corporis Christi, sed per mutationem panis in corpus Christi. Et ad ampliorem fidelium intellectuum consolationem, habemus non solùm dictas enuntiationes nouiter veras quasi se tenentes ex parte panis: sed habemus redundantem seu resultantem aliam propositionem nouiter veram, quasi ex parte corporis Christi, est enim de nouo vera hæc, scilicet, corpus Christi est id quod erat panis. Nec hanc ego somniaui: sed ex propositione diui Ambros. per conuersionem simplicem illam habemus, dicente enim Ambros. quod erat panis, est corpus Christi, infertur optimè per conuersionem simplicem, ergo corpus Christi est quod erat panis: & similiter sequitur, consequenter loquendo, quòd corpus Christi est quod erat iste panis. Quo fit vt admirabilem veritatem nouam in Christi corpore ex hoc sacramento fateamur. Nam ante institutionem huius sacramenti ista erat falsa, corpus Christi est quod erat panis: quia sua conuertens erat falsa, quod erat panis, est corpus Christi: post consecrationem verò corporis Christi factum ambæ veræ. Et similiter in qualibet, quæ quotidie fit, consecratione hostiæ in missa, consecratione facta, ambæ istæ nouiter sunt veræ, quod erat iste panis, est corpus Christi, & corpus Christi est, quod erat iste panis. Nec quæras à me vlteriorem modum quomodo fiat istud: sed satis sit supposita veræ transubstantiationis fide (qua panis in corpus Christi immutatum mutatur) videre nos veritatem dictarum enuntiationum.

¶Ex his autem ad Scoti rationem contra possibilitatem huius conuersionis dicitur, argumentum supponere falsum, scilicet, corpus Christi absolutè esse terminum actionis seu mutationis huius: terminatur enim tam mutatio quàm actio vt ad terminum ad quem, & qui fit, ad hoc quod erat panis, esse corpus Christi. hoc enim de nouo fit, & est per actionem istam conuersionem panis in corpus Christi.

¶Vnde concessa maiore, ad minorem dicendum est quòd malè assumit, aut supponit corpus Christi absolutè esse terminum actionis, vt patet ex dictis. Nec obstat quod sæpissimè dicitur & reperitur infinities, quòd hæc conuersio habet panem pro termino à quo & corpus Christi pro termino ad quem: quoniam breuitatis causa hos terminos absolutè proferimus: cum grano tamen salis ab eruditis intelligendos, vt exposuimus.

¶Ad rationem Scoti pro transubstantiatione adductiua, facile respondetur negando minorem: quoniam corpus Christi succedit pani, & secundum esse simpliciter, id est substantiale, & secundum esse hic, id est sub accidentibus panis. Sed non est mirum de argumentatione quoniam sola voce dicens conuersionem substantiæ panis in substantiā corporis Christi, consequenter assumit, q corpus Christi nō succedit pani secūdū esse simpliciter, cūm secundum veritatem substantia corporis Christi fit id quod erat panis: & per hoc fit vbi erat panis, id est, continetur sub accidentibus quæ continebāt panem, vt sæpe inducta Decretalis Lateranēsis cū doctrina concilij Florentini testantur.

¶Nec obstat dictis quòd Autor in 4. senten. distin. 11. quæstio. 1. arti. 4. videtur locare huiusmodi propositiones, quibus vsi sumus, inter improprias. Nā & aptè potest iudicari & examinari propositio ista, quod erat panis, est corpus Christi: primò ad exprimendam cōuersionē hanc. Secundò, ad exprimendum cōuersionis huius proprios terminos. Et si quidem ad exprimendam mutationē, quæ est, conuersio assumatur, in latitudinē generis mutationis intelligenda est: & propterea ly quod, solet subiectum vnum & idem sub duobus successiuè terminis, scilicet pane & corpore Christi manere: quod in proposito nō nisi metaphoricè, aut ratione accidentium remanentium verificatur: & sic ab Autore inter improprias computatur ibidē, vbi de conuersione loquitur. Si verò hæc propositio ad exprimendos terminos cōuersionis huius assumatur, tunc propositio est & vera & propria. Et quòd sit vera, patet ex ipsa eius expositione qua Autor eam ibi in responsione ad primū, exponit de ipsis terminis dicēs, Verbum Ambr. est exponēdum, quod erat panis, est corpus Christi, id est quod est sub speciebus panis, primò fuit panis, & postea corpus Christi. Vbi vides Autorē exponēdo, asserere de ly quod est sub specie panis, prius fuisse panē, & postea corpus Christi: nihil enim aliud significat Ambrosij propositio de terminis conuersionis intellecta, dicēdo, qđ erat panis, est corpus Christi, vt patet intuenti. Quòd autem sit propria, & hinc patet: quia expositio ab Autore data est propria, & ex ratione probatur: quia ly quod, est relatiuum identitatis substātiæ: & sufficienter refert eandem substātiam, referendo substātiam eandem sine qualitate, sic enim contingit in proposito: illud enim idem refert ly quod, dicēdo, quod erat panis, est corpus Christi: quod demonstratur per ly hoc, dicēdo, hoc est corpus meum. Sunt ergo solida & propriè dicta quæ ex Ambros. diximus: quoniam ad terminos cōuersionis exprimendos vsi sumus autoritate dicta, & ad hoc idem Ambros. ad literam loquutus est: vt patet eius textum intuenti.

¶In responsione ad tertium aduerte dici in illa duo, scilicet rationem conuertibilitatis totalis (de qua est sermo) vnius rei in aliam, & modum, quo fit huiusmodi conuersio. Et quoniam eximia ac latentia sunt hæc, nec ab omnibus concessa, primò declarāda sunt Autoris: deinde conferendum est primum cum aliorum opinionibus. Ratio igitur conuertibilitatis assignatur in litera cōmunicatio in natura entis: modus autem subditur, in illo, potest actor entis id quod est entitatis in vna re, conuertere in id quod est entitatis in altera: sublato eo per quod ab ea distinguebatur. Vbi circa rationē conuersionis, docilis esto interpres, plures vitando errores ex illo verbo, cōmunis natura entis. Errares primò, si per cōmunem naturam entis intelligeres ens cōmunissimè sumptum cōmune Deo & creaturis. & manifesta esset erroris ratio: quia hinc sequeretur, conuertibilitatē etiam posse esse inter rem creatam & increatam: quia cōmunis est eis huiusmodi natura entis, quod cōstat nō solum esse falsum, sed summè. Errares quoque, si per cōmunē entis naturam intelligeres gradum aliquē seu naturam aliquam supra specificas genericasque rerum naturas, nam, vt dicitur 4. Metaph. idem est homo & ens homo & sic de alijs. Non enim se habent ens, & homo sicut animal & homo: quia animal & homo duas formaliter naturas significant, scilicet rationalitatis & animalitatis: ens autem & homo vnam tantum naturā significāntam scilicet quam significat homo, & nō aliam. Sed hoc metaphysico relinquētes negotio (quoniam ad propositum nō refert vtro modo dixeris) dicimus, q per naturam entis intelligit Autor ens commune solis creaturis, quod nomine Naturæ in litera appellatū est: quia huiusmodi ens secundū Autoris doctrinā secundum naturas generum & specierū diffinitur. Et per hoc differt ab ente increato, in quo esse nō diffinitur natura aliqua, sed ipsum esse in seipso subsistens vocatur natura Dei & deitas & Deus. Est igitur ratio cōuertibilitatis totius vnius rei in totam alteram rem, & communicatio earum in natura entis cōmunis omnibus creaturis tantum. & hinc habet secundum Autorē, quòd secundum totalem conuersionem quęlibet creatura potest per diuinam omnipotentiam conuerti in quamcunque aliam creaturam: quia creaturis omnibus communis est huiusmodi entis natura.

¶Circa modum quoque conuersionis cautum oportet esse lectorem. Erraretur siquidem primò, si intelligeretur, per modum diuisionis seu separationis vnius naturæ ab altera: sicut animalitas separatur à rationalitate, dum fit animal sine ratione. Et similiter erraretur si intelligeretur per modum abstractionis: sicut res vna & eadem secundum priorem rationem abstrahit à seipsa secundum rationem posteriorem: sicut color albus, inquantum color, abstrahit à seipso, inquantum albus. Et patet ratio erroris vtrobique, ex hoc quod neutro modo panis conuerteretur in corpus Christi: sed sola natura entis inuenta in pane, conuerteretur in corpus Christi, formaliter loquendo.

¶Contrariatur etiam directè intento hic sensus: quoniam directè intentum ab Autore est, quòd totum conuertatur in totum, & non quòd vna res aut vna natura sub vna ratione tantum conuertatur in aliam. Hæc enim interpretatio ad hoc tandem tendit, quòd conuertibilitas rerum est secundum id in quo communicant, & non secundum ea in quibus differunt. qđ contrariatur non solùm Autoris, sed fidei doctrinæ asserenti panem conuerti in corpus Christi, & non solùm entitatem panis in entitatem corporis Christi conuerti, sed panem conuerti in corpus Christi. Vnde literæ verba: quæ superficie tenus fauere videntur dicto reprobato sensui, dum sonant, id quod est entitatis in vna re, potest actor entis conuertere in id quod est entitatis in altera, sublato eo per quod ab illa distinguebatur, intelligenda sunt sic, vt tota res, puta panis, cōuertatur in totam rem, puta corpus Christi: hoc enim importāt illa verba, id quod est entitatis in vna, in id quod est entitatis in altera: nā tota res est entitatis in vna, & tota res est entitatis in altera. Quod autem subditur, sublato eo per quod ab illa distinguebatur, procul dubio ad differentiam proprij distinctiui à communi natura entis subiunctum est. Sed huiusmodi differentia non cōsistit in hoc, quòd entitas rei, puta panis, conuertatur in entitatem alterius rei, puta corporis Christi, panis verò proprium constitutiuū per quod specie distinguitur ab altera re (puta corpore Christi) nō conuertatur in alteram rem, puta corpus Christi, sed tollatur non conseruando ipsum in esse. Sed consistit huiusmodi differentia in hoc, quòd dum tota res, quæ est panis, conuertitur in corpus Christi, formalis ratio naturæ entis saluatur, formalis verò ratio proprij constitutiui & distinctiui panis non saluatur: post conuersionem enim panis in corpus Christi, panis entitas conuersa entitas quædam est: panis verò conuersus panis non est. sic enim verificatur, quòd sit conuersio entitatis in entitatem, sublato eo, per quod distinguebatur. Perinde est enim ac si dictum fuisset, quòd conuersio fit per totius quidem rei conuersionem in totam rem alteram: sed inter rationes seu conditiones substantiales communes, vel proprias disparatas est, quia res conuersa sic secundum communia quasi saluatur, quod iterum suscipit eorundem prædicationem: secundum verò propria non subdit eorundem prædicationem. Hoc enim modo intelligitur sublatum id per quod distinguebatur: & totam rem conuerti in totam rem: ita quòd nihil eius secundum se remaneat, aut in nihilum decidat.

¶Et si instetur, quòd si tota res totaliter conuertitur in totam aliam rem, frustra Autor laborauit ad distinguendum in rebus conuertibilibus naturā entis in qua conueniunt, à proprijs distinctiuis rerum, &c. respondetur non frustra, sed voluit Autorem laborasse ad reddendam rationem conuertibilitatis totalis supernaturalis proportionaliter ad rationem conuersionis substantialis naturalis. Dupliciter siquidem naturali conuersione inuenta (scilicet, vel per modum generationis, sicut quum aër conuertitur in nouum ignem: vel per modum aggenerationis, sicut quum alimentum conuertitur in substantiam eius quod nutritur) communis ratio vtrique conuersioni est conuenientia in materia & differentia in formis, quibus fiebat distinctio: & in ipsa conuersione materia vtrobique remanet, & forma rei quæ conuertitur non remanet. Vnde vt proportionaliter de totali conuersione doctrina traderetur, posuit Autor in conuertibilibus huiusmodi naturam entis in qua conuenirent, & constitutiua specifica, quibus distinguuntur: & rursus posuit naturam in qua res, quæ conuertitur, communicat cum altera, remanere in illa altera, non in seipsa: quia sic non conuerteretur in alteram rem, sed in sibi simile. Et propterea dicitur saluari rationem formalem eius, specificum autem distinctiuum ita conuerti quòd nec in se nec in suo simili remaneat: & propterea auferri dicitur & non saluari secundum suam rationem formalem.

¶Duplex propterea necessitas doctrinæ huius fuit: altera vt conuersio supernaturalis proportionalis conuersionibus naturalibus sit mōstrata: altera vt intellectus noster ex naturalibus conuersionibus, quas nouit manuducatur ad supernaturalia: etsi non penetranda, saltem cogitanda, vt non impossibilia existimemus. Et hæc pro expositione literæ sint dicta.

¶Conferendo autem Autoris rationem de conuertibilitate cuiusque creaturæ in quācunque aliā, occurrunt Petrus de Pal. ambiguus, & Durandus oblatam manifestā in q. 2. dist. 11. dupliciter, scilicet soluēdo rationē Autoris & arguēdo cōtra dictā positionē.

¶Ratio igitur autoris (scilicet, Agens virtutis infinitę qđ habet actionem in totum ens, potest conuertere, &c.) soluitur à Duran. dicente q in hoc non potest conuertere nisi communicantia in materia, ratione cuius vnum potest dici manere in altero.

¶Contra positionem autē arguit multipliciter. primò, Cōuersum manet in eo, in quod conuersum est: ergo nō possunt inuicem conuerti nisi cōmunicantia in materia. Antecedens probatur: quia per hoc differt conuersio ab annihilatione. Consequentia etiā probatur ex eo quòd non manet in eo actu: quia tunc non esset conuersum: ergo manet in eo in potentia non actiua, sed passiua. hæc autem est potentia materiæ.

¶Secundò, Absurdum est angelum conuerti in lapidem, aut econtra, nisi diceretur illa absurditas ab antiquis reprobata, q vna natura posset fieri alia, puta q albedo posset fieri nigredo. qđ implicat contradictionē in omnibus naturis cōtrarijs siue disparatis.

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶Tertio, Si vnus angelus posset conuerti in alium, sequeretur, quòd angelus posset desinere esse. Sine annihilatione consequens est falsum, quia angelus non potest incipere esse nisi per creationem: igitur nec potest desinere esse nisi per annihilationem.

¶Arguitur quarto auctoritate August. 9. super Genes. dicentis, q̃ corpus posse mutari in spiritum aut naturam incorpoream, nec aliquos sensisse scio, nec fides habet.

¶Quinto auctoritate Boëti. in lib. de duab. na. & vna persona Christi, dicentis, Illa sola inter se transmutari possunt quæ habent vnius materiæ communem substantiam.

¶Deinde idem Durandus in quæst. 3. arguit specialiter cõtra conuersionem materiæ in materiã, quam Autor in hac littera ponit. Arguit autẽ sic: Si materia conuerteretur in materiã, conuersio fieret per hoc q̃ materia desineret esse in se, & esset in subiecto. Et per consequens materia remanens similis materiæ in alio sine aliqua cõuersione. Et cuilibet sequenti secundum hoc, q̃ non dicerentur materia vnius magis conuenire materiã alterius determinati, quàm in materiam cuiuscunq; alterius, quia quælibet est similis cuilibet.

¶Demum arguit Durand. idem ibidem contra modum cõuersionis in litera ponitur, scilicet quòd totum conuertitur in totum: sea quòd materia in materiam, & forma in formam conuertuntur. Primo, quia ex hac positione sequitur substantiam panis vere annihilari. Et probatur sequela, primò: quia id quod prius fuit aliquid, & postea est nihil, est vere annihilatum: sed secundum hunc conuersionis modum substantia panis ante consecrationem fuit aliquid, & post cõsecrationem est nihil: ergo substantia panis est vere annihilata. Maior patet ex ratione terminorum. Minor probatur: quia id quod nõ est aliquid in se vel in alio, est nihil: sed substantia panis post consecrationem non est aliquid in se (vt patet) nec in alio, scilicet corpore Christi: quia nihil plus est in corpore Christi, quàm ante. Secundò, quia si in corruptione materia desineret esse, quemadmodum & forma, tam nõ esset corruptio, sed annihilatio: sed in hoc modo conuersionis tam materia quàm forma panis, definit esse: ergo est vera annihilatio. Tertiò, Si remanente corpore Christi immutato, rediret eadem substantia panis, oporteret panem illum creari quia de nihilo fieret, quia nõ de substantia corporis Christi, nec de aliqua alia substantia fieret: ergo si præexistente corpore Christi & nihil de substantia panis in eo remanẽte panis desinat esse (vt in proximo ponitur) vere annihilaretur. Et probatur consequentia ex eo quòd eodem modo se habet aliquid vt sit terminus ad quem annihilationis & terminus à quo creationis: ac per hoc sicut corpus Christi redeunte pane per creationẽ nõ impedit veram creationem panis: ita idem Christi corpus desinente pane, ita q̃ nihil eius maneat in se aut Christi corpore, non impedit quin fiat vera annihilatio. Vnde infert Duran. quòd duobus existentibus modis conuersionis in præexistens (scilicet, per medium quo aliuod conuertitur in id quod aliud: & per modum imaginatum nulli intelligibilem, scilicet quo materia conuertitur in totum præexistens modo superius expresso) isse vnus istorum per Ecclesiam sit magis approbatus aut reprobatus quàm alius videtur probabiliter q̃ ille modus, qui est possibilis & intelligibilis esset eligendus & tenendus.

¶Ad horum euidentiam nõ oportet alia tactre fundamenta quia si consideretur differentia inter aliquid esse seu remanere in alio, & id quod fuit aliquid esse illud aliud, elucescet soluto nodi: Imaginatur Duran, & male, oportere conuertim materiæ in eos, in quod est conuersio, quum secundum recentem conuertim non maneat in eo, in quod est conuertimendo est ipsum, in quod est conuertim: & propterea panis non annihilatur, nec remanet in corpore Christi: sed id quod erat panis, est corpus Christi.

¶Vnde sigillatim respondendo confutatus fuisse ad rationem Autoris à Duran. allatas nõ minus hoc falso fundatorem. Conuertim oportet materiæ in eo, in quod conuertitur. Et in hoc quoque peccat primum argumentum contra positionẽ Autoris. nam hoc falsum affirmat pro antecedente. Et ad probationem eius respondetur falsissimum esse, quòd per hoc conuertio differat ab annihilatione: differt enim ab illa per hoc, quòd id quod erat panis, est corpus Christi.

¶Ad secundum dicitur, q̃ licet sit secundum naturalem potestam absurdum, angelum posse conuerti in lapidem, aut econtrario est tamen absurdum secundum potentiam obedientiæ ad diuinam omnipotentiam. Et licet optimè sit reprobatum, albedinem fieri nigredinem: sicut etiam reprobatum est, panẽ fieri eo ipso Christum: tamen reprobatio est, albedinem posse per diuinam omnipotentiam conuerti in nigredinem: non enim implicat contradictionem. & similiter panis posset conuerti in corpus Christi.

¶Ad tertium dicitur concedendo q̃ angelus posse desinere esse sine annihilatione per conuersionem in alium. Et quum obiicitur quod nõ potest incipere esse nisi per creationem, respondetur quòd ita q̃ potest, attenditur secundum potentiam ordinariam, verum est: quia modus incipiendi per creationem est tanquam naturalis modus, quo incipit esse angelus: ei respondetur annihilatio. si tamen naturali modo perderet esse. Verum sicut supernaturaliter potest perdere esse per conuersionem in aliam creaturã, non video quare supernaturaliter non possit incipere esse per conuersionem alterius in ipsum non præexistentem, sed acquirentem esse. Et maiorem ad hoc, quia facilius videtur conuenire vni creaturæ in aliam non præexistentẽ & acquirentem esse, quã in eãdẽ præexistẽtẽ. Vnde nõ admittitur vltimò assumptũ à Duran. in hoc argumẽto, q̃ si admittendũ putat tanquã impertinẽs, nega sequelã ad præmissã difficultatẽ permanẽtẽ.

¶Ad quartum & quintum simul dicitur quòd iam August. quãm Boët. de quotationibus naturalibus, & quæ de facto secundum fidem fiunt, loquuntur: nos autem loquimur secundum diuinã omnipotentiã amplitudinem.

¶Ad obiecta deinde eiusdem contra conuersionem materiæ in materiam, respondetur

ARTICVLVS V.

¶Verùm in hoc sacramento remaneant accidentia panis & vini.

AD QVINTVM sic procedit. Videtur q̃ in hoc sacramento non remaneant accidẽtia panis & vini. Remoto enim priori, remouetur & posterius. Sed substantia est naturaliter prior accidẽte, vt probatur 7. Meta. Cùm igitur facta consecratione nõ remaneat substantia panis in hoc sacramẽto, videtur, q̃ nõ possint remanere accidẽtia eius.

¶Præterea, In sacramento veritatis non debet esse aliqua deceptio. Sed per accidentia iudicamus de substantia. Videtur ergo quòd decipiatur humanum iudicium: si remanentibus accidentibus, substantia panis non remaneat. Non ergo hoc est conueniens huic sacramento.

¶Præterea, Quãuis fides nostra non sit subiecta rationi, nõ tamen est contra rationem, sed supra ipsam, vt in principio huius operis dictum est. Sed ratio nostra habet ortum à sensu, ergo fides nostra non debet esse contra sensum. Est autẽ contra sensum dum sensus iudicat esse panem, & fides credit esse substantiam corporis Christi. Non ergo hoc est conueniens huic sacramento, videtur esse subiectum mutationis. Si ergo accidentia panis manent conuersione facta, videtur quòd ipsa accidentia sint cõuersionis subiectum. Quod est impossibile: nam accidentis non est accidens. Non ergo in hoc sacramento debent remanere accidẽtia panis & vini.

¶SED CONTRA est quod Augustin. dicit in lib. senten. Prosperi, Nos in specie panis & vini, quam videmus, res inuisibiles, id est carnem & sanguinẽ honoramus.

CONCLVSIO.

¶Decuit ad fidelium in fide exercitationem, & meritum sacrum christi corpus in sacramento non sub propria, sed panis ac vini specie & accidentibus comedendum proponi.

¶RESPONDEO dicendũ, q̃ sensu apparet, facta cõsecratione, omnia accidẽtia panis & vini remanere. Quod quidem ratione cõmunicando in vocabulis cum arguente, q̃ remanere in suo simili contingit dupliciter, vel per solam similis remanentem, vel per remãentem similis: sic q̃ est quod erat reliquum. Et in conuersione quidẽ de qua est sermo, materia comittit remanere in suo simili secundo modo quia materia corporis Christi est, q̃ erat materia panis. Aggregata verò accipit remanere in suo simili primo modo, secundum quæ proceditur. Ipsius veritate, quibus nõ significatorum per eam, dicitur quod propositio posset esse & vera & falsa: quia res, puta panem, prius fuisse aliquid, & postea nihil, plurimis modis contingere potest. Inter quos vnus est per totalem conuersionem ipsius in corpus Christi: secundum quem modum falsa est propositio: quia quod erat panis, est corpus Christi. Et quia in minore eximitur iste modus, ideo simpliciter maior est falsa.

¶Ad secundũ negatur consequentia: quoniã, vt iam patet, plus requiritur ad annihilationem, quã desinere esse materiam & formã: & potest ad virumq; accidere. & similia aliis respõdere, dicendo q̃ esse nihil, nõ esse aliquid desinere esse, & aliquid huiusmodi significatur cõsimiliter dupliciter. Vno modo per se: & sic verificatur omnia assumpta. Alio modo concomitanter ad cõuertionem in aliud: & sic omnia sunt falsa. Et quia in propositio panis conconmitanter, ad conuertionẽ sui in corpus Christi non est aliquid, est nihil, desinit esse, & non per se est nihil, non est aliquid desinit essendo non annihilatur: annihilatio enim per se est, ad nihil, ad non aliquid est, ad non esse.

¶Ad tertium negatur assumpta primò conditionalis, dicendo q̃ si diuina omnipotentia resisteret eundem panem numero, posset bene dupliciter illum restituere, scilicet vel per modum creationis, vel per modum reconuersionis. Et si fieret per modum creationis, impertinẽtia sunt omnia quæ adducuntur in ista corpus Christi non esse terminus à quo creationis: quod tamẽ fuit terminus ad quẽ cõuersionis: & si sic fieret, esset vera ambæ istæ propositiones, hic panis est, & corpus Christi est, quod sit iste panis. Si verò fieret per reconuersionem (ita quòd corpus Christi in quantum est quod erat panis, conuerteretur in panem) nunc verum esset, quòd panis qui fuerat, iterum existit: non esset vera enunciatio dicens, corpus Christi est quod erat iste panis. Factus tamen fuerim: sed Durandus me cõpegit.

¶Quocirca illata a Duran. de probabilitate siue phantasia manifestè conuincuntur falsa ex decretali Lateranen. de sum. Trini. & fid. catho. firmiter credimus, quum dicitur Transsubstantiatis panẽ in corpus & vinũ in sanguinem Christi. Constat enim quòd transsubstantiatio importat aliud quàm vnionem materiarum, quam faxit Durandus fieri sub forma corporis Christi: sicut nõ atque apud omnes fideles manifestum quando panis in corpus Christi inestabilem ita quòd mutatione facta, corpus Christi est quod erat panis, & vini erat panis. Vnde praeitat cum vniuersali Ecclesia in captiuitate redigere intellectum in obsequium Christi, quàm contra Ambrosij præcepta naturę vires ordinem aut potentiam, in hoc mysterio quærere.

¶super Quæstionis septuagesimaquinte Articulum quintum.

IN hoc artic. & reliquis eiusdem 75 q. duo solùm notanda occurrunt. Primum est in artic. 6 ad primum, quòd forma panis est forma substantialis, specie differens a pasta secundum Autorem, dum dicit, q̃ ars producit formã substantialẽ panis vt[illegible] tue ignis, de aquæ mis materiam ex farina & aqua confectam.

¶Pertinet autem sic efficiuia ex fide tenemus conuersionem solùm substantiæ panis in substantiam corporis Christi. Et enim forma panis esset accidens, non per se posset per aliud, scilicet subiectum conuertertur panis in corpus Christi. Et cuilibet liberet facta consecratione remanere formam panis cum exteris accidentibus remanentibus: quod constat esse falsum.

¶Nũ forma panis cõuertatur in animã Christi secundũ q̃ dat esse corpori.

¶In responsione ad secundũ ciuitur 6. ar. occurrit secundũ, quòd est ex 3 eorũ in 4. Sent. dist. 11. q. 3 cõtra hãc literã, pondens formã panis cõuerti in animã Christi, secundũ q̃ dat esse corpori eius. Arguitur, dupliciter. Si hostia cõsecrata à Christo in cœna, fuisset cadauer mortis ferinæ, permansisset eadẽ res primò cœnæ sub hostiarum accidentibus: & forma corporis Christi cõstituẽs illud corpus sibi anima Christi nõ pertãsit in cõstitudo corpus illud: igit fuit separata à corpore: ergo cõuertio nõ fuit facta in alam Christi. Ola sunt clara. Et prima cõsequentia patet ex eo q̃ res primò cœnæ est corpus Christi.

¶Præterea, Cõuertio realis debet fieri in rẽ realẽ vt realẽ: sed alia intellectiua vt duo esse corpore: distinguendo cõtra esse actuũ, nõ est q̃ realẽ vt realẽ: sed potius vt ratiõe. Ergo cõe nõ est aliqd per singularitatem ergo ista cõuertio nõ est in alam Christi sibi talis cõe.

¶Ad hoc dicitur, q̃ quia corpus Christi vnitur & idẽ est quod cõiungitur sub hostia: & quod est secundũ sit eadem est sensibile de identate corporis Christi in sacramento non enim oportet magis seruare identitatem corporis Christi in sacramento, quàm in rerum natura. Et propterea dicitur, ad assumptam conditionalem, quòd

quòd res primò contenta sub hostia in illo triduo eadẽ numero, scilicet hypostasis, esse actuale existentiæ & materiæ: & fuisset non eadem formaliter, ficut in rerum natura corpus Christi in illo triduo erat idem numero hypostasi, existentia & materia, nõ autem forma: quia forma cadaueris genita in mente Christi dabat tunc esse corporeum. Et hoc est philosophiæ consentaneum: imò secundum illius principia necessarium: quia corruptio vnius est generatio alterius. Nec minus exercitatis in philosophia absurdum videatur ponere formam cadaueris in corpore Christi: sicut nec absurdum est videri debet, quòd oculi Christi mortui non erant oculi nisi æquiuocè: & sic de aliis membris similibus. Non dedecent siquidem hæc Saluatorem nostrũ apud penetrantes, quòd dignanus est etiam mori: & vsque ad resurrectionem suam permanentibus. Si nem non imponere: vt separatio animæ à corpore euidenter retinatur, durante vsque ad dictam resurrectionem.

¶Et si contra hanc rẽ sponsionem obiciatur ex eodem Scoto in 7. quæst. diffinct. 1. quòd sequeretur sub hostia seruata illo triduo non esse corpus Christi, quia non contẽta fuisset sub hostia materia sola: quoniã materia cõstituens illud corpus fuit separata à corpore: ergo cõuertio nõ fuit facta in alam Christi. Ola sunt clara. Et prima cõsequentia patet ex eo q̃ res primò cœnæ est corpus Christi.

¶Præterea, Cõuertio realis debet fieri in rẽ realẽ vt realẽ: sed alia intellectiua vt duo esse corpore: distinguendo cõtra esse actuũ, nõ est q̃ realẽ vt realẽ: sed potius vt ratiõe. Ergo cõe nõ est aliqd per singularitatem ergo ista cõuertio nõ est in alam Christi sibi talis cõe.

¶Ad hoc dicitur, q̃ quia corpus Christi vnitur & idẽ est quod cõiungitur sub hostia: & quod est secundũ sit eadem est sensibile de identate corporis Christi in sacramento non enim oportet magis seruare identitatem corporis Christi in sacramento, quàm in rerum natura. Et propterea dicitur, ad assumptam conditionalem, quòd

nabiliter per diuinam prouidentiam sic. Primò quidem: quia non est consuetum hominibus, sed horribile carnem hominis comedere, & sanguinem bibere. Et ideo proponuntur nobis caro & sanguis Christi sumẽda, sub speciebus illorum, quæ frequentius in vsum hominis veniunt, scilicet panis & vini. Secundò, ne hoc sacramentum ab infidelibus irrideatur, si sub specie propria Dominum nostrum manducemus. Tertiò, vt dum inuisibiliter corpus & sanguinem Domini nostri sumimus, hoc proficiat ad meritum fidei.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd sicut dicitur in libr. de causis, effectus plus dependet à causa prima quàm à causa secunda. Et ideo virtute Dei, qui est causa prima omnium, fieri potest vt remaneant posteriora prioribus sublatis.

¶Ad secundum dicendum, quòd in hoc sacramento nulla est deceptio: sunt enim ibi secundum rei veritatem accidentia quæ sensibus diiudicantur: intellectus autem, cuius est proprium obiectum substantia (vt dicitur in tertio de anima) per fidem à deceptione præseruatur.

¶Et sic patet responsio ad tertium. Nam fides non est contra sensum, sed est de eo, ad quod sensus non attingit.

¶Ad quartum dicendum, quòd hæc conuersio non propriè habet subiectum: vt dictum est. sed tamen accidentia quæ remanent, habent aliquam similitudinem subiecti.

ARTICVLVS VI.

¶Verùm facta consecratione, remaneat in hoc sacramento forma substantialis panis.

AD SEXTVM sic proceditur. Videtur quòd facta consecratione, remaneat in hoc sacramento forma substantialis panis. Dictum est enim, quòd facta consecratione, remanent accidentia. Sed cùm panis sit quoddam artificiale: etiam forma eius est accidẽs. Ergo remanet facta consecratione.

¶Præterea, Forma corporis Christi est anima: dicitur enim in secundo de anima, quòd anima est actus corporis Physici, potentia vitam habentis. Sed non potest dici quòd forma substantialis panis conuertatur in animam. Ergo videtur quòd remaneat facta consecratione.

¶Præterea, Propria operatio rei sequitur formam substantialem eius. Sed illud quod remanet in hoc sacramento, nutrit, & omnem operationem facit quam faceret panis existens. Ergo forma substantialis panis remanet in hoc sacramento facta consecratione.

¶SED CONTRA, Forma substantialis panis est de substantia panis. Sed substantia panis conuertitur in corpus Christi: sicut dictum est. Ergo forma substantialis panis non manet.

CONCLVSIO.

¶Quanquã post consecrationem panis & vini accidentia remaneant, substantiam tamen illorum remanere impossibile est.

¶RESPONDEO dicendum, quòd quidam posuerunt, quòd facta consecratione non solùm remanẽt accidentia panis, sed etiam forma substantialis eius. Sed hoc esse non potest. Primò quidẽ: quia si forma substantialis panis remaneret, nihil de pane cõuerteretur in corpus Christi, nisi sola materia. Et ita sequeretur quòd non conuerteretur in corpus Christi totum, sed in eius materiam. quod repugnat formæ sacramẽti, quia dicitur, hoc est corpus meum. Secundò, quia si forma substantialis panis remaneret, aut remaneret in materia, aut à materia separata. Primum autem esse non potest: quia si remaneret in materia panis, tunc tota substantia panis remaneret: quod est cõtra prædicta. In alia autem materia remanere non posset: quia propria forma non est nisi in propria materia. Si autem remaneret à materia separata, iam esset forma intelligibilis actu, & etiam intelligens: nam omnes formæ à materia separatæ, sunt tales. Tertiò esset inconueniens huic sacramento. Nam accidentia, panis in hoc sacramento remanent: vt sub eis videatur corpus Christi: non autem sub propria specie, sicut suprà dictum est. Et ideo dicendum est, quòd forma substantialis panis non remanet.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd nihil prohibet arte fieri aliquid, cuius forma non est accidens, sed forma substantialis: sicut arte possunt produci ranæ & serpentes: talem enim formam nõ producit ars virtute propria, sed virtute naturalium principiorum. Et hoc modo producit formam substantialem panis virtute ignis dequoquentis materiam ex farina & aqua confectam.

¶Ad secundum dicendum, quòd anima est forma corporis, dans ei totum ordinem esse perfecti, scilicet esse & esse corporeum, & esse animatum: & sic de aliis. Conuertitur igitur forma panis in formã corporis Christi: secundum quòd dat esse corporeum, non autem secundum quòd dat esse animatum tali anima.

¶Ad tertium dicẽdum, quòd operationum panis, quædam consequuntur ipsum ratione accidentium, sicut immutare sensum. Et tales operationes inueniuntur in speciebus panis post consecrationem, propter ipsa accidentia, quæ remanent. Quædam autem operationes consequuntur panem, vel ratione materiæ, sicut q̃ conuertatur in aliquid: vel ratione formæ substantialis, sicut est operatio consequens speciem eius, puta quòd confirmat cor hominis. Et tales operationes inueniuntur in hoc sacramento: non propter formam vel materiam quæ remanent: sed quia miraculosè cõseruntur ipsis accidentibus: vt infrà dicetur.

ARTICVLVS VII.

¶Verùm ista conuersio fiat in instanti.

AD SEPTIMVM sic proceditur. Videtur quòd ista conuersio non fiat in instanti, sed sit successiua. In hac enim conuersione prius est substantia panis, & postea substantia corporis Christi. Non ergo vtrumque est in eodem instanti, sed in duobus instantibus. Ergo oportet quòd hæc conuersio fiat secundum successionem temporis, quod est inter vltimum instans, quo est ibi panis, & primum instans, quo ibi corpus Christi.

¶Præterea, In omni conuersione est fieri & factum esse. Sed hæc duo non sunt simul: quia quod fit, nõ est: quod autem factum est, iam est. Ergo in hac cõuersione est prius & posterius, & ita oportet quòd non sit instantanea sed successiua.

¶Præterea, Ambrosius dicit in libr. de Sac. quòd istud sacramentum, Christi sermone cõficitur. Sed sermo Christi successiuè profertur. Ergo hæc conuersio sit successiuè.

¶SED CONTRA est, quòd hæc conuersio perficitur virtute infinita, cuius est subitò operari.

CONCLVSIO.

¶Cum conuersio panis & vini in verum christi corpus virtute prorsus diuina perficiatur, eam fieri in instanti, & non successiuè, necessarium est.

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶RESPONDEO dicendum, q̄ aliqua mutatio est instantanea triplici ratione. Vno quidem modo ex parte formæ, quæ est terminus mutationis. Si enim fit aliqua forma, quæ recipiat magis & minus, successiuè acquiritur subiecto: sicut sanitas. Et ideo quia forma substantialis non recipit magis & minus, inde est quòd subitò fit eius introductio in materia. Alio modo ex parte subiecti, quod quandoque successiuè præparatur ad susceptionem formę: & ideo aqua successiuè calefit. Quando verò ipsum subiectum est in vltima dispositione ad formam, subitò recipit ipsam: sicut diaphanum subitò illuminatur. Tertio modo ex parte agētis, quod est infinitæ virtutis. Vnde statim potest materiam ad formam disponere: sicut dicitur Mar. 7. quòd cum Christus dixisset, Ephetha, quod est adaperire, statim apertæ sunt aures hominis, & solutum est vinculum linguæ eius. Ex his tribus rationibus hæc conuersio est instantanea. Primò quidem, quia substantia corporis Christi, ad quam terminatur ista conuersio, non suscipit magis neque minus, secundò, quia in hac conuersione non est aliquod subiectum, quòd successiuè præparetur: tertiò, quia agitur Dei virtute finita.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, q̄ quidam non simpliciter concedunt, quod inter quælibet duo instantia sit tempus medium. Dicunt enim quòd hoc habet locum in duobus instantibus, quæ referuntur ad eundem motum, non autē in duobus instantibus, quæ referuntur ad diuersa. vnde inter instans quod mēsurat finem quietis, & aliud instans quod mensurat principium motus, non est tempus medium. Sed in hoc decipiuntur: quia vnitas temporis & instantis, vel etiam pluralitas eorum, non accipitur secundum quoscunque motus, sed secundum primum motū cæli, qui est mensura omnis motus & quietis. Et ideo alij hoc concedut in tempore, quod mensurat motum dependentem ex motu cæli. Sunt autem quidam motus, ex motu cæli non dependentes, nec ab eo mensurati: sicut in Prima parte dictū est de motibus angelorum. vnde inter duo instantia illis motibus respondentia, non est tempus medium. Sed hoc non habet locū in proposito: quia quamuis ista conuersio secundum se non habeat ordinem ad motum cæli, consequitur tamen prolationem verborum, qua necesse est motu cæli mensurari. & ideo necesse est inter quælibet duo instantia circa istam conuersionem signata, esse tempus medium. Quidam ergo dicunt, quòd instās, in quo vltimò est panis, & instans in quo primò est corpus Christi, sunt quidem duo per comparationem ad mensurata, sed sunt vnum per comparationem ad tempus mensurans: sicut cùm duæ lineæ se contingunt, sunt duo puncta ex parte duarum linearum, vnū autem punctum ex parte loci continentis. Sed hoc non est simile: quia instans & tempus, particularibus motibus non est mensura intrinseca, sicut linea & punctus corporibus, sed solùm extrinseca, sicut corporibus locus. Vnde alij dicunt, quòd est idē instans re, sed aliud ratione. Sed secundum hoc sequeretur, quòd realiter opposita essent simul: nam diuersitas rationis non variat aliquid ex parte rei. Et ideo dicendum est, quòd hæc conuersio (sicut dictum est) perficitur per verba Christi, quæ à sacerdote proferuntur: ita quòd vltimum instās prolationis verborum, est primum instans, in quo est in sacramento corpus Christi: in toto autem tempore præcedente est ibi substantia panis, cuius temporis non est accipere aliquod instans, proximo præcedens vltimum: quia tempus non cōponitur ex instantibus consequenter se habentibus, vt probatur 6. Physic. Et ideo est quidem dare primum instans, in quo est corpus Christi: non est autem dare vltimum instans, in quo fit substantia panis, sed est dare vltimum tempus. Et idem est in mutationibus naturalibus, vt patet per Philosophum in octauo Physi.

¶Ad secundum dicendum, quòd in mutationibus instantaneis simul est fieri & factum esse: sicut simul est illuminari & illuminatum esse. Dicitur enim in talibus factum esse, secundum quòd iam est: fieri autem, secundum quòd antè non fuit.

¶Ad tertium dicendum, q̄ ista conuersio (sicut dictum est) fit in vltimo instanti prolationis verborum: tunc enim cōpletur verborum significatio, quæ est efficax in sacramentorum formis. Et ideò non sequitur quòd ista conuersio sit successiua.

ARTICVLVS VIII.

¶Vtrùm hæc sit falsa, Ex pane fit corpus Christi.

4. dist. 11. q. 1. art. 4.

AD OCTAVVM sic proceditur. Videtur quòd hæc sit falsa, Ex pane fit corpus Christi. Omne enim id ex quo fit aliquid, est id quod fit: istud, sed non conuertitur: dicimus enim quòd ex albo fit nigrum, & q̄ album fit nigrum: & licet dicamus quòd homo fiat niger, non tamen dicimus q̄ ex homine fiat nigrum, vt patet in primo Physi. Si ergo verum est, quòd ex pane fiat corpus Christi, verum erit dicere, quòd panis fiat corpus Christi. Quod videtur esse falsum: quia panis non est subiectum factionis, sed magis est terminus. Ergo non verè dicitur, quòd ex pane fiat corpus Christi.

¶Præterea, Fieri terminatur ad esse vel ad factum esse. Sed hæc nunquam est vera, Panis est corpus Christi, vel Panis est factus corpus Christi, vel etiam, Panis erit corpus Christi. Ergo videtur quòd nec etiam hæc sit vera, Ex pane fit corpus Christi.

¶Præterea, Omne id, ex quo fit aliquid, conuertitur in id quod fit ex eo. Sed hæc videtur esse falsa, Panis conuertitur in corpus Christi: quia hæc cōuersio videtur esse miraculosior, quàm creatio mundi, in qua tamē non dicitur, q̄ non ens cōuertitur in ens. Ergo videtur quòd etiā hæc sit falsa, Ex pane fit corpus Christi.

¶Præterea, Illud ex quo fit aliquid, potest esse illud. Sed hæc est falsa, Panis potest esse corpus Christi. Ergo & hæc est falsa, ex pane fit corpus Christi.

¶SED CONTRA est quod Ambros. dicit in libr. de Sacramentis, Vbi accedit cōsecratio, de pane fit corpus Christi.

CONCLVSIO.

¶Suscipitur à christi fidelibus huiusmodi sermo, ex pane, seu de pane fieri verum christi corpus, intelligēdo, id quod prius panis speciebus cōtentum erat, scilicet substantiam panis, fuisse conuersum in christi verum corpus.

¶RESPONDEO dicendum, quòd hæc conuersio panis in corpus Christi, quantum ad aliquid, conuenit cum creatione & cum transmutatione naturali: & quantum ad aliquid, differt ab vtroque. Est enim commune his tribus ordo terminorum, scilicet vt post hoc fit hoc (in creatione enim est, esse post non esse: in hoc sacramento, corpus Christi post substātiam panis, in transmutatione naturali album post nigrum vel ignis post aërem) & quòd prædicti termini nō sint simul. Conuenit autē conuersio, de qua nunc loquimur, cum creatione: quia in neutra earum est aliquod commune subiectum vtrique extremorum, cuius contrarium apparet in omni transmutatione naturali. Cōuenit verò hæc conuersio cum transmutatione naturali in duobus, licet nō similiter. primò quidem, quia in vtraque vnum extremorum transit in aliud (sicut panis in corpus Christi, & aër in ignem) non autē non ens conuertitur in ens. Aliter tamen hoc accidit vtrobique. nam in hoc sacramēto tota substantia panis transit in totum corpus Christi, sed in transmutatione naturali materia vnius suscipit formam alterius, priori forma disposita. Secundò conueniunt in hoc, quòd vtrobique remanet aliquid idem, quod non accidit in creatione. Differenter tamen: nam in transmutatione naturali remanet eadem materia vel subiectū, in hoc autem sacramento remanent eadem accidentia. Et ex his potest accipi qualiter differenter in talibus loqui debeamus. Quia enim in nullo prædictorū trium extrema sunt simul, ideo in nullo eorum potest vnum extremum de alio prædicari per verbum substantiuū præsentis tēporis: non enim dicimus, nō ens est ens, vel panis est corpus Christi, vel aër est ignis, vel album est nigrum. Propter ordinem verò extremorum possumus vti in omnibus hac præpositione Ex, quæ ordinem designat: possumus enim vērè & propriè dicere, quòd ex non ente fit ens, & ex pane corpus Christi, & ex aëre ignis, vel ex albo nigrum. Quia verò in creatione vnum extremorum non transit in alterum, nō possumus in creatione vti verbo Cōuersionis: vt dicamus, q̄ nō ens cōuertitur in ens. Quo tamen verbo vti possumus in hoc sacramento, sicut & in transmutatione naturali. Sed quia in hoc sacramēto tota substātia in totā substantiā mutatur: propter hoc hæc cōuersio propriè transubstātiatio vocatur. Rursus, quia huius cōuersionis nō est accipere aliquod subiectū, ea quæ verificantur in conuersione naturali ratione subiecti, nō sunt cōcedenda in hac cōuersione. Et primò quidē manifestū est, q̄ potentia ad oppositū, consequitur subiectū: ratione cuius dicimus, q̄ albū potest esse nigrum, & aër potest esse ignis: licet hæc nō sit ita propria, sicut prima. Nā subiectū albi (in quo est potentia ad nigredinem) est tota substātia albi, nō enim albedo est pars eius: subiectū autē formæ aëris est pars eius. vnde cùm dicitur, aër potest esse ignis, verificatur ratione partis per synecdochem. Sed in hac cōuersione, & similiter in creatione ex quia nullū est subiectū, nō dicitur q̄ vnū extremū possit esse aliud, sicut q̄ non ens possit esse ens, vel q̄ panis possit esse corpus Christi. Et eadē ratione non potest propriè dici, q̄ de non ente fiat ens, vel q̄ de pane fiat corpus Christi: quia hæc prepositio De, designat causam cōsubstantialem, quæ quidem consubstantialitas extremorū in transmutationibus naturalibus attenditur penes conuenientiam in subiecto. Et simili ratione non conceditur quòd panis erit corpus Christi, vel quòd fiat corpus Christi: sicut neque cōceditur in creatione, q̄ non ens erit ens, vel quòd non ens fiat ens: quia hic modus loquendi verificatur in transmutationibus naturalibus ratione subiecti: puta cùm dicimus q̄ albū fit nigrū, vel, albū erit nigrū. Quia tñ in hoc sacramēto, facta cōuersione, aliquid idē manet, scilicet accidētia panis (vt suprà dictū est) secundum quandā similitudinē aliquæ harum locutionū possunt cōcedi, scilicet q̄ panis sit corpus Christi: vel panis erit corpus Christi, vel de pane fit corpus Christi. Vt nomine Panis non intelligatur substātia panis, sed in vniuersali hoc quod sub speciebus panis continetur: sub quibus prius continetur substantia panis, & postea corpus Christi.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd illud, ex quo aliquid fit, quandoque quidē importat simul subiectum cum vno extremorū transmutationis: sicut cùm dicitur, ex albo fit nigrū: & sic etiam dici potest, hoc fit illud, id est, album fit nigrum. Quandoque verò importat solum oppositum vel extremū: sicut cùm dicitur, ex mane fit dies: & sic non conceditur quòd hoc fiat illud, id est, quòc mane fiat dies. Et ita etiā in proposito, licet propriè dicatur, quòd ex pane fiat corpus Christi: non tamen propriè dicitur, quòd panis fiat corpus Christi, nisi secundū quandam similitudinem, vt dictum est.

¶Ad secundum dicendum, quòd illud, ex quo fit aliquid, quādoque erit illud propter subiectū quod importatur. Et ideo cùm huius conuersionis non sit aliquod subiectum, non est similis ratio.

¶Ad tertium dicendum, quòd in hac cōuersione sunt plura difficilia quàm in creatione, in qua hoc solum difficile est, quòd aliquid fit ex nihilo: quod tamen pertinet ad proprium modum productionis primę causæ, quæ nihil aliud præsupponit. Sed in hac cōuersione non solùm est difficile, quòd hoc totum conuertitur in illud totum, ita quòd nihil prioris remaneat (quod non pertinet ad communem modum productionis alicuius causæ) sed etiam habet hoc difficile, quòd accidentia remaneant, corrupta substantia: & multa alia de quibus in sequentibus agetur. Tamē verbum Cōuersionis recipitur in hoc sacramento, non autē in creatione: sicut dictum est.

¶Ad quartum dicēdum, quòd sicut dictum est, potentia pertinet ad subiectum: quod nō est accipere in hac conuersione. Et ideo non conceditur, quòd panis possit esse corpus Christi: non enim hæc conuersio fit per potentiam passiuam creaturæ, sed per solam potentiam actiuam creatoris.

¶super Quæstionis septuagesimæsextæ Articulum primum.

Arnot. IN titulo primi art. ly totus Christus importat eius diuinitatem & humanitatem: animam & corpus, partēsque corporis omnes.

¶Num quando aliqua sunt realiter coniuncta, vbi est vnum, oporteat aliud esse.

Quæstio. ¶In corpore eiusdem animalis dubium occurrit ex Duran. in 4. sent. dist. 10. q. 2. circa hanc propositionem cōmunem arguēte, scilicet, Si aliqua duo sunt realiter coniuncta, vbicūque est vnū realiter, oportet & reliquum esse. Solum enim primo eam, dicens esse veram de existētia in loco localiter: non autem de existentia in loco aliquid per habitudinē præsentiæ: qualiter cōtingit in proposito. Et ratio est: quia duorum realiter coniunctorū potest alterum habitudinem habere præsentiæ ad aliquid, & reliquum non habere illam. Affert deinde instātiam: quia corpori Christi cōiunctum realiter est de facto esse in cælo: & tamen illud esse in cælo nō est sub hoc sacramento etiam concomitanter.

¶Ad hoc dicitur, q̄ aliud est loqui de habitudine in cōmuni, & aliud est loqui de habitudine tali, puta contenti ad continēs: licet enim duorū coniunctorū realiter vnum possit habere habitudinē ad aliquid & reliquum: non tamen non potest vnum eorum habere habitudinem contenti ad continens, & reliquum nō. Et quia de tali habitudine est præsens sermo (quoniā eucharistiam Christum veraciter contineri sub specie panis) ideo solida stat cōmunis propositio assumpta in litera & vera nō solùm de existētia alicuius localiter: sed etiam de existētia realiter sacramentaliter: quā significamus per coniungi sub sacramento.

¶Ad instantiam autē dicitur, quòd propositio dicta ab omnibus intelligitur de his quę insunt Christo absolutè, & nō per respectum ad extrinsecum, de quorū numero est esse in loco. Et hāc limitationem subintellectā explicat inferius Autor in arti. 5. ad tertium.

¶In eodem arti. in respōsione ad tertium, nota no vide nouos terminos, scilicet per modū substātiæ, per modum quātitatis. Et asserens pro hoc loco & pro arti. 5. & 6. specialiter, se oportere idem sæpius repetere, tria haberi in litera ab Autore de istis modis. Primū attribuitur modo substātiæ quòd g. pura realitas substātię cōtinetur indifferēter in parua vel in magna quātitate. & g. hoc intelligę quoque suum oppositum, scilicet q̄ modo quantitatis attribuitur, quòd totalitas quātitatis nō continetur indifferenter in parua vel in magna quantitate. sed præcisè in æquali. Secundum, quod ex plicatur in arti. 5. est, quòd modo substantiæ attribuitur, q̄ natura substantiæ tota est sub qualibet parte dimensionum sub quibus continetur. & per oppositū intellige arti. huic modo quantitatis quòd tota quātitas non est sub qualibet parte dimēsionum loci sub quibus continetur. Tertium explicatum vtrobique, quod in arti. 4. ad primū potest. est quòd modo substantiæ attribuitur, quòd eius natura est tota in toto & tota in qualibet parte. & per oppositum modo quantitatis attribuitur, vt sit tota in toto loco & singulæ partes in singulis partibus.

¶In quibus omnibus etiā semper cautus, quū de tota substantia aut tota natura sermo est: quoniam nō de totalitate partium quantitatiuarū, sed partium essentialium loquimur. Et perinde est dicere, tota substātia, ac si diceretur integra species: substātiæ enim species vocatur propria totalitas substātiæ: non quia in sola substātia inueniatur, quum inueniatur etiam in accidentibus integras species. sed quia primò inuenitur in substantia, & directè distinguitur cōtra totalitatē quātitatiuam q̄ opponitur cōditiones vtrinsq; vt alibi quę nobis manifestant.

Est igitur sensus primæ differentię in litera articulus: his modis, scilicet p modum quātitatis & per modum substantiæ, q̄ integritas specifica subsistēs potest cōtineri in magna & in parua quantitate (vt patet in homogeneis & heterogeneis in litera) totum autē quātitatiuum vt sic nō nisi sub æquali primò cōtinetur: oportet enim loci & locatum æquari. Et similiter sensus tam secundæ quā tertię differentiæ est, q̄ integritas specifica subsistantiæ est tota, id est secundū suam integritatem in toto quātitatiuo & in qualibet quantitatis parte. Sed est hic dubitationis locus quomodo id euidēter constat in substantia heterogeneis nō esse has conditiones veras, sed in homogeneis tantūm. licet enim integritas naturę ignis, aëris, panis, & cuiuscunq; alterius homogenei sit tota, id est secundum suā integritatē specifica, à sub tota quālitate sua, & similiter sub qualibet eius parte (quælibet enim pars ignis est ignis, & quę libet pars panis est panis, &c.) integritas tamē naturæ humanæ est ita secundum suam integritatē in toto, q̄ non est secundum suam integritatē in qualibet parte. vnde nō quælibet pars hominis est homo. Et propterea videtur, q̄ istæ duę differentiæ nō sint substātiæ: sed substātiæ tales, hoc est homogeneæ: & incauē loquitur *litin. 19.* videtur Autor seu falsē: attribuendo hoc modo substātiæ absolutè. Ad hoc dicitur, sermonē Autoris esse formalē de substātia & substātiæ modo absolutè, vt patet ex eo, q̄ sine substātia sit simpliciter, siue ex materia & forma cōposita, semper specifica integritas substātiæ saluatur in tota quātitate, & in qualibet eius parte: & de simplici quidem liquet. De cōposita verò ex materia & forma manifestum est ex eo q̄ non videtur forma vni parti quātitatiuæ & materia alteri partі quātitatiuæ. Nec ex ratione compositi ex materia & forma aliquid intelligitur obstare ad hoc q̄ integrū cōpositū sit in qualibet parte: aliquin hoc nō saluaretur in substantijs homogeneis. quas cōstat cōpositas esse ex materia & forma. Vnde accidit substantiæ ex hoc q̄ heterogenea est, q̄ nō sit tota in qualibet parte: & accidit hoc ex parte materiæ, quam oportet dis-

Infrà, q. 79. arti. 1. ad 3. Et 4. di. 11. arti. 2. Et quod. 7 art. 8. Et 10. 6. lect. 5. fi.

tentiam passiuam creaturæ, sed per solam potentiam actiuam creatoris.

QVAESTIO SEPTVAGESIMASEXTA, de Modo quo Christus est in hoc Sacramento, in octo articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de modo, quo Christus existit in hoc sacramento.

¶Et circa hoc quæruntur octo.

¶Primò, vtrùm totus Christus sit sub hoc sacramento.

¶Secundò, vtrùm totus Christus sit sub vtraque specie sacramenti.

¶Tertiò, vtrùm totus Christus sit sub quālibet parte specierum.

¶Quartò, vtrùm dimēsiones corporis Christi sint sub hoc sacramento.

¶Quintò, vtrùm corpus Christi sit in hoc sacramento localiter.

¶Sextò, vtrùm corpus Christi moueatur ad motum hostiæ, vel calicis post consecrationem.

¶Septimò, vtrùm corpus Christi, prout est in hoc sacramento, possit videri ab aliquo oculo saltem glorificato.

¶Octauò, vtrùm verum corpus Christi remaneat in hoc sacramento, quando miraculosè apparet sub specie pueri vel carnis.

ARTICVLVS I.

¶Vtrùm totus Christus contineatur sub hoc sacramento.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur q̄ non totus Christus contineatur sub hoc sacramento. Christus enim incipit esse in hoc sacramento per cōuersionem panis & vini: sicut dictum est. Sed manifestū est, q̄ panis & vinum non possunt conuerti, neq; in diuinitatem Christi, neq; in eius animā. Cùm ergo Christus existat ex tribus substantijs, scilicet diuinitate, anima & corpore (vt suprà habitum est) videtur q̄ totus Christus non sit sub hoc sacramento.

¶Præterea, Christus est in hoc sacramento, secūdum q̄ competit refectioni fidelis, quæ in cibo & potu consistit: sicut suprà dictum est. Sed Dominus dicit Ioan. 6. Caro mea verè est cibus, & sanguis meus verè est potus. Ergo solùm caro & sanguis Christi cōtinētur in hoc sacramento. Sunt autem multæ aliæ partes corporis Christi: puta nerui, ossa, & alia huiusmodi. Nō ergo totus Christus continetur sub hoc sacramento.

¶Præterea, Corpus maioris quātitatis, non potest totum contineri sub minoris quātitatis mensura. Sed mensura panis & vini cōsecrati, est multò minor quàm propria mensura corporis Christi. Non potest ergo esse quòd totus Christus sub hoc sacramento contineatur.

Universidad de Deusto
Biblioteca

tra quãtã substãtiale, hoc est integritatem naturæ: & dicere q substãtia est indiuisibilis, sit dicere q integritas specifica substantiæ nõ diuiditur secundũ diuisionẽ dimẽsionis seu partium quãtitatiuarum: quia non respondet vna pars specificæ naturæ vni parti quãtitatiuæ & altera alteri: sed integritas naturæ ita est sub totis dimẽsionibus, q etiam integra natura est sub qualibet parte dimensionum. Est ergo substantia per modum substantiæ, id est indiuisibiliter secundũ integritatẽ naturæ sub dimẽsionibus: & cum hoc stat, q extendatur sub dimensionibus: quoniam huiusmodi extensio non tollit indiuisibilitatem integritatis naturæ: sed ponit solam distinsionem quãtitatiuam ex eo q affecit illã solam vi subiectã: quam etiam non ponerent in illa substãtia existẽtes sub ipsa, si non afficerent illam. Et propterea corpus Christi succedens substantiæ panis quãtum ad subesse dimensionibus remanentibus, & non quoad ad affici dimẽsionibus illis, nõ extenditur ad extentionẽ dimensionum: sicut extenderatur per illas substãtia panis ex hoc quòd afficiebatur illis vt subiectum ipsarum.

¶ Concludo ergo & dico, q substantiã per modum substantiæ existere in aliquo, est substantiã indiuisibiliter esse in illo. Et nõ dico substantiã esse indiuisibilem, sed substantiam esse indiuisibiliter in illo: hoc est, substãtiã se habere ad illud indiuisibiliter: & non quãtitatiue seu diuisibiliter: hoc est coextensè, sicut quantitas locati coextenditur quantitati loci.

¶ Super Quæstionis septuagesimæ sextæ Articulum secundum.

Annot.

IN 1. art. circa id quod in calce corporis dicitur, sicut erat in ri veritate chimera potius quàm dubitatio ex Scoto in dist. 10. q. 4. 4. fent. occurrit, tenẽte q nõ sequitur simpliciter necessario, si corpus Christi habet partes & portiones suas sub modo sacramentali, quòd habeat eas sub existentia naturali. Et factum procedit, quòd ponit quòd ante incarnationem verbi Dei ponit ita verè Eucharistia fuisse sicut & nunc: & hoc tam quantum ad significationẽ, quàm quãtum ad rem signatam & contentam.

Et rursus, si corpus Christi annihilaretur secundũ fidẽ esse naturale, Eucharistia tamen verè posset manere etiam quantum ad rem contentam: si tamen corpus Christi cortumperetur corruptione naturali (puta quia forma corporeitatis separaretur à materia prima) non remaneret Eucharistia quo ad rem contentam. Et fundamentum Scoti est, quando existentia aliqua est indifferens ad duos modos, potest simpliciter habere sub vno modo sic, quòd non sub alio: sed existentia corporis Christi simpliciter seu realiter indifferens est ad istos duos modos, scilicet naturalem & sacramentalem: ergo potest habere sub vno sine altero. Et si dicatur, inquit Scotus, quòd maior propositio intelligitur, quando neuter modus dependet ab altero, modus autem sacramentalis dependet à naturali contra existentia sub modo naturali, non est de essentia existentiæ sub modo sacramentali, nec est eius causa: ergo ista non dependet ab illa. Prima pars huius antecedentis patet quia ex Eucharistiæ nõ habet ibi modum existendi naturalem, sed extensiuum habereat autem si esset de essentia illius existentiæ: quia omne habens aliquid, habet illud quod est de essentia eius. Secunda pars probatur: quia Deus est causa immediata illius existentiæ, scilicet corporis Christi in sacramento. Præterea, Eucharistia nõ dependet à modo naturali vt à sacramento vel re sacramenti, quod vltimũ probatur: quia res sacramenti est existentia sub alio modo dispato, id est sacramentali. Præterea, Deus potest sine quocunque causato extrinseco aliquid illud inuolucrit existentia modo naturali non est inuisibilis Eucharistia: ergo, &c. Et si dicas, q maior est vera de absolutis & nõ de respectiu: quia respectus sine fundamento & termino bene nequit: Eucharistia autem includit respectũ, cuius terminus est existentia modo naturali contra existentia, licet sit eadem sub duobus modis, scilicet naturali & sacramentali: tamen nõ est terminus relationis, quæ includitur in Eucharistia sub modo naturali, sed sub modo dispato. Quod probatur: Eo modo est res cõtenta in Eucharistia, quo modo est primum signatum huius signi: sed existentia sub modo naturali non continetur hic realiter, sed sub modo alio dispato, scilicet sacramẽtali: ergo. Multa alia affert Scot. quæ etiã referre pudeat tanto tẽpore in chimeris versari.

¶ Ad aliqualem claritatẽ horum, scito dignum admiratione esse, quòd cùm Scotus supra corpus Christi verum quod est in cœlo, nihil addere ponat esse in hoc sacramẽto, nisi tenuimum extrinsecus adueniẽs (puta respectũ præsentiæ ad species panis) quomodo potuerit etiam fingere, si sustinẽdo responsionem recitatam, dicitur quòd terminus seu fundamentum respectus præsentiæ, est corpus Christi in esse suo naturali. Et ad probationem in oppositum dicitur q cõmittit manifestã sophisticam figuræ dictionis, diuertendo à re ad modum rei, hoc est à re præsentiæ, ad modũ præsentiæ, à re contenta ad modum, quo cõtinetur. Existentia enim corporis Christi in suo modo naturali, est res primò cõtenta & signata: & dicentẽ Christo, hoc est corpus meum, edẽ addito signatis corpus sui in suo esse naturali. Modus aũt, quo continetur, nõ est res signata neque contenta in hoc sacramento, sed modus continendi. Et constat nõ valere argumentũ, corpus Christi non continetur modo naturali, id est existit: ergo res cõtenta non est ipsa modus naturalis & extensiuus corporis Christi: vt patet. Et hinc manifestum est, cui meram esse, quòd ante incarnationem Christi possuit verè esse hoc sacramentum sicut nunc etiam enim quòd Deus posset efficere sub accidentibus panis eundem respectum præsentiæ, qui nunc fieri dicitur: nulla tamen res inueniretur, quæ posset præsentia quia nec corpus Christi, quod nõ esset nec alia res. Et propterea falsa fuisset hæc propositio, hoc est corpus meum: nulla enim apparentia veritatis eius ratio assignatur, nisi quia hoc est corpus illud, quod est in cœlo: & illud quod est in cœlo: & quod panis: ac per hoc si corpus Christi, quod est in cœlo, in seipso annihilaretur, nullum remaneret fundamentum veritatis huius, Hoc est corpus meum.

¶ Super Quæstionis septuagesimæ sextæ Articulum tertium.

¶ Num quantitas corporis Christi indiuisibiliter contineatur, & quomodo in hoc sacramento.

Quæstio.

IN arte. 3 duo occurrunt dubia. Primum circa rem ipsam ex Durando: secundum circa ratiocinem in litera ad litteram ex Scoto & Durando. Durandus contra communem opinionem tenentem non solùm substantiam corporis Christi, sed etiã quantitatem eius naturali cõcomitantia continerl, indiuisibiliter tamen, in hoc sacramẽto: inquit hoc esse impossibile dupliciter. Primò, Nihil potest comparari ad aliud modo incompossibili: sed tua quantitas habet indiuisibilitatem est incõpossibilis naturæ quantitatis: quia ipsa de natura sua intrinseca est diuisibilis: ergo quantitas corporis Christi non potest comparari ad quantitatem hostiæ indiuisibiliter: hoc est vt sit tota sub toto & tota sub qualibet parte.

¶ Secundò, Vbicunque est substantia in se realiter, ibi est substantialiter quia ille modus est ab ea inseparabiliter: ergo similiter vbicunque est quantitas in se, realiter ibi est quantitas: sed ista ille modus est inseparabilis à quantitate non est ergo Christi quantitas per modum substantiæ in hoc sacramento.

¶ Circa rationem verò in litera reddiram, quia scilicet ex vi sacramenti sola corporis Christi substantia cõtinetur sub hostia, quantitas aũt concomitanter. Scotus in 4. sen. dist. 10. q. 3. improbãdo occurrit, sic arguens, V niumquodque, siue sit primus terminus siue secundus, siue secundum tamen esse ibi, habet proprietates suas, quę sibi necessariò & naturaliter cõueniant, ergo quantitas corporis Christi, siue per conuersionẽ sit sub sacramento, vel primo vel secundariò sit ibi, habet suũ modum naturale, quod est esse modo quantitatiuo. Consequentia clara, & antecedens probatur dupliciter, scilicet exemplo & ratione. Exemplum est i quia si Deus vel natura causaret substantiam quantam, ita quòd quãtitas concomitetur substantiam: nihilominus quantitas habebit suum modũ naturalem. vnde apparet q concomitantia non mutat modum naturalem quã habet cum concomitantia. Ratio verò est: quia diuersa habitudo ad agens (scilicet primaria vel secundaria, mediata vel immediata) nõ variat naturam existentiam rem producitur: ergo nec carebit quãtitas suo modo naturali, propter hoc tantũ, quia non est primus terminus cõuersionis: dum tamen sit ibi realiter siue primò siue concomitanter per illam conuersionem.

¶ Duran. verò alia via cõtra hãc rationẽ procedit: arguens. Quantitas de ratione sua intrinseca est diuisibilis: ergo nullo modo potest fieri compatibilis cum ratione cuiuscũque alterius indiuisibilitatis: se habere ergo non potest cõparari ad locum modo substantiæ. Et confirmatur, quia anima rationalis licet sit in loco medijs de humano corpore quãtosqua tamẽ est indiuisibiliter in loco: est enim tota in toto loco, & tota in qualibet parte eius. & hoc ideo, quia anima rationalis repugnat diuisibilitas. Ergo per oppositũ, non obstãte q quantitas Christi sit in sacramento mediãte substãtia, est diuisibiliter, quia quãtitati repugnat indiuisibilitas. *Et dist.*

¶ Pro faciliori intellectu *12. q. 1.* eorum quæ tractãtur (ne obscuritate nominũ impossibile repetatur quod credimus) scito idem esse quantitatem corporis Christi indiuisibiliter & se habere ad quantitatẽ hostiæ & inter quantitatem corporis Christi præsentem hostiæ & quantitatẽ hostiæ non esse positionem: quæ vnã inter decẽ prædicamenta ponitur: ita quòd corpus Christi quantum sub hostia continetur, in seipso quidem est diuisibile & habens positionem in partibus positionem autem dico illam, quæ ponitur differentia quantitatis quantum distinguitur quantitas in quantitatem habentem positionem in partibus & quantitatem carẽtem illa) vt continentur verò sub hostia, caret positione seu situ vno ex decem generibus: dicit enim huiusmodi positio ordinem partium in loco. Quo ordine constat carere corpus Christi quantũ, vt est sub hostia: quia non est in ea localiter: modo enim partium in loco, sine esse localiter, non est intelligibile. Et quia huiusmodi situs, siue positio non est de ratione quantitatis dimensiuæ: sed sola positio quæ est differentia quantitatis est de ratione quantitatis continuæ, non opponitur indiuisibilitati, quæ est de dimensionum ratione: ideo autẽ oportet præfacere, quòd indiuisibilitas, quæ est de ratione quantitatis, non opponitur indiuisibilitati, quæ consistit in negatione positionis specialis prædicamẽti. Nec propterea fallacia, putare me dicere q modus est ens de ratione quantitatis: sed vt intelligas quæ dicimus per huiusmodi negationem annexam positiuæ præsentiæ Christi corporis quanti ad hostiã (continuatur enim veracitèr Christi corpus quantũ hostiæ alsque situ seu positione speciali prædicamẽto) hæc enim negatio inclusa in hostia absque situ seu positione speciali prædicamẽto) hæc enim negatio inclusa in eo quod significatur per coniuncti indiuisibiliter in hoc sacramento.

¶ Hæc ergo manifestatione supposita (ex qua apparet, quòd quantitas Christi corporis nec perdit istam diuisibilitatem, nec induit modum aliquem sibi repugnãtem, nec perdit in se suum modum naturalem: sed in hoc quòd continetur sub hostia, caret modo isto, qui importatur per positionem seu situm,) respondemus ad obiecta. Et ad primum Duran contra positionẽ ipsam negandã est minor, vniuoce loquendo: quoniam modus illius modi indiuisibilitatis non repugnat diuisibilitati quantitatis.

¶ Ad secundum verò facilè dici potest, quòd argumentum à simili claudicat: tamen seruata vniuocatione terminorum, respondendo dicitur falsum assumi in antecedente: quoniam substantia alicubi est non per modum substantiæ, sed per modum quantitatis, vt patet in substantia extensa: sunt enim in loco quantitative. Et in ista substantia heterogenea, puta bos, non est per modum substantiæ in qualibet sua quantitate: sed per modum quantitatis, vt patet in substantia extensa: sunt enim in loco quantitative. Et in ista substantia heterogenea, puta bos, non est per modum substantiæ in qualibet sua qualitate partecunque est enim tota natura bouis in qualibet eius parte quantitatiua.

¶ Ad obiecta secundi dubij respondendo, dicitur primò ad Scoti argumentum, quo d

res præsens, scilicet corpus Christi habens suum esse naturale. Et quum contrà hoc sophisticè instatur, si corpus Christi habẽs suũ esse materiale, esset res Eucharistiæ, haberet ibi modũ essendi naturalem, id est, extensiuum: clarissima patet responsio, q nũquam res præsens in modũ præsentiæ. Est siquidẽ res præsens Eucharistiæ modus Christi naturaliter sed modus præsentiæ non est modus ille naturalis, sed modus sacramentalis. Et propterea diximus, quòd est de essentia rei præsentis, & nõ dximus quòd est de essentia modi præsentiæ.

¶ Ad tertium dicitur: q corpus Christi verum in suo esse naturali, est Eucharistia & sacramentũ & res sacramenti: vt patet in Magistro sen. d. 12. dist. 8. & Aug. ibidẽ allegg.

¶ Ad quartum, sustinẽdo responsionem recitatam, dicitur quòd terminus seu fundamentum respectus præsentiæ, est corpus Christi in esse suo naturali. Et ad probationem in oppositum dicitur q cõmittit manifestã sophisticam figuræ dictionis, diuertendo à re ad modum rei, hoc est à re præsentiæ, ad modũ præsentiæ, à re contenta ad modum, quo cõtinetur. Existentia enim corporis Christi in suo modo naturali, est res primò cõtenta & signata: & dicentẽ Christo, hoc est corpus meum edẽ addito signatis corpus sui in suo esse naturali. Modus aũt, quo continetur, nõ est res signata neque contenta in hoc sacramento, sed modus continendi. Et constat nõ valere argumentũ, corpus Christi non continetur modo naturali, id est existit: ergo res cõtenta non est ipsa modus naturalis & extensiuus corporis Christi: vt patet. Et hinc manifestum est, cui meram esse, quòd ante incarnationem Christi possuit verè esse hoc sacramentum sicut nunc etiam enim quòd Deus posset efficere sub accidentibus panis eundem respectum præsentiæ, qui nunc fieri dicitur: nulla tamen res inueniretur, quæ posset præsentia quia nec corpus Christi, quod nõ esset nec alia res. Et propterea falsa fuisset hæc propositio, hoc est corpus meum: nulla enim apparentia veritatis eius ratio assignatur, nisi quia hoc est corpus illud, quod est in cœlo: & illud quod est in cœlo: & quod panis: ac per hoc si corpus Christi, quod est in cœlo, in seipso annihilaretur, nullum remaneret fundamentum veritatis huius, Hoc est corpus meum.

sicut patet per Arist. in lib. de Animalib. Si ergo sanguis Christi cõtinetur sub specie panis, sicut continentur ibi aliæ partes corporis, non deberet seorsum sanguis cõsecrari, sicut neque seorsum cõsecratur aliqua alia pars corporis.

¶ Præterea, Quod iam factum est, iterum fieri non potest. Sed corpus Christi iam incepit esse in hoc sacramento per consecrationem panis. Ergo non potest esse quòd de nouo incipiat esse per consecrationem vini. Et ita sub specie vini non continebitur corpus Christi, & per consequens nec totus Christus. Nõ ergo sub vtraque specie totus Christus continetur.

¶ SED CONTRA est quod 1. Cor. 11. Super illud, Et calicem, dicit glossa: quòd sub vtraque specie scilicet panis & vini, idem sumitur. Et ita videtur sub vtraque specie totus Christus esse.

CONCLVSIO.

¶ Quanquam totum christum esse in sacramento sub vtraque specie credendum sit, aliter tamen corpus & sanguis eius sub panis specie, & aliter sanguis & caro eius sub vini specie esse suscipiendum est.

¶ RESPONDEO dicendum, certissimè tenendum esse, quòd sub vtraque specie sacramenti totus est Christus, aliter tamen & aliter. Nam sub speciebus panis, est quidem corpus Christi ex vi sacramenti, sanguis autem ex reali concomitantia, sicut supra dictum est de anima & diuinitate Christi. Sub speciebus verò vini, est quidem sanguis Christi ex vi sacramenti, corpus autem Christi ex reali concomitantia: sicut anima & diuinitas: eo quòd nunc sanguis Christi non est ab eius corpore separatus: sicut fuit tempore passionis & mortis. Vnde si tunc fuisset hoc sacramentum celebratũ sub speciebus panis, fuisset corpus Christi sine sanguine, & sub speciebus vini sanguis sine corpore, sicut erat in rei veritate.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd quãuis totus Christus sit sub vtraque specie non tamen frustra. Nam primò quidem hoc valet ad repræsentandam passionem Christi, in qua seorsum fuit sanguis à corpore separatus: vnde & in forma consecrationis sanguinis, fit mentio de eius effusione. Secundò, hoc est conueniens vsui huius sacramenti, vt seorsum exhibeatur fidelibus corpus Christi in cibum & sanguis in potum. Tertiò, quantum ad effectum, secundùm quòd suprà dictum est, quòd corpus exhibetur pro salute corporis, & sanguis pro salute animæ.

¶ Ad secundum dicendum, quòd in passione Christi, cuius hoc sacramentum est memoriale, non fuerunt aliæ partes corporis abinuicem separatæ, sicut sanguis, sed corpus indissolutum permansit, secũdum quòd legitur Exod. 12. * Nec os illius confringetis. Et ideo in hoc sacramento seorsum consecratur sanguis à corpore: nõ autem aliqua alia pars ab alia.

¶ Ad tertium dicendum, quòd sicut dictum est, corpus Christi non est sub specie vini ex vi sacramenti, sed ex reali cõcomitantia. Et ideo per consecrationem vini, non fit ibi corpus Christi per se, sed concomitanter.

ARTICVLVS III.

¶ Vtrùm sit totus christus sub qualibet parte speciei panis vel vini.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd non sit totus Christus sub qualibet parte speciei panis vel vini. Species enim illæ diuidi possunt in infinitum. Si ergo Christus totus est sub qualibet parte speciei prædictarum, sequeretur quòd infinities esset in hoc sacramento. Quod est inconueniens: nam infinitum repugnat non solùm naturæ, sed etiam gratiæ.

¶ Præterea, Corpus Christi cùm sit organicum, habet partes determinatè distantes: est enim de ratione organici corporis, determinata distantia singularum partium abinuicem: sicut oculi ab oculo, & oculi ab aure. Sed hoc non posset esse si sub qualibet parte speciei esset totus Christus: oporteret enim quòd sub qualibet parte esset quælibet pars: & ita vbi esset vna pars, esset & alia. Non ergo potest esse, quòd totus Christus sit sub qualibet parte hostiæ, vel vini contenti in calice.

¶ Præterea, Corpus Christi semper veram

Aliàs non ex eo.

Et qual. 4. art. 8. cor. fi.

art. 3. q. 2. ad 3. Et 4. 66.

12. q. 1. art. 3. q. 3.

Universidad de Deusto
Biblioteca

quod procedit ex falsa interpretatione rationis allatæ ab Autore: ac si Autor adduxisset pro causa, quare quantitas est in hoc sacramento per modum substantiæ: quia est quasi transitarius terminus mutationis. Hoc autem procul est ab Autoris sensu: non enim cōstituit eius ratio in differentia inter primum & secundum terminum in fieri (vt Arguens vlurpauit) sed inter per se & per accidens existens ibidem, ideo non oportet aliter ad argumenta Scoti respondere: sed tanquā impertinentia & extranea relinquere. Posset tamen gratia materiæ (hoc est talis mutationis, qualis est conuersio Christi) sustineri ratio formata à Sco. ex differentia inter primum & secundū terminum conuersionis, cōtra quam arguit. & sic dicendum esset, quòd licet in creatione & generatione & similibus secundarius terminus sui naturalem modum assequatur, & non induat modum primi termini: in hac tamen conuersione secūdarius terminus, id est, concomitās induit modum primi termini.

¶ Et si quæras quare potius in hac quàm in aliis mutationibus hoc inueniatur, respondetur: quia hoc est singularissimum in hac mutatione, quòd primus terminus est sola ratio in essendo, quibuscunque concomitantibus: hoc est q; ratio alterius in hoc sacramēto quibuscunque existentibus in eo, est res primò terminans conuersionem. Et hæc defensio in idem redit cum prima responsione, vt patet, & ideo non oportet solicitare de diuersa habitudine ad argenta: quoniam est extra propositum.

¶ Ad obiectionem autem Durandi dicitur falsum assumi, scilicet q; contineri indiuisibiliter repugnet quantitati diuisibili.

¶ Et ad confirmationem negatur similitudo quoniam anima rationalis repugnat & esse diuisibile & diuisibiliter contineri; quantitati aūt licet repugnet esse indiuisibile, nō tamen repugnat indiuisibiliter contineri.

¶ Et hæc sufficiant etiam pro artic. 3.

retinet corporis naturam, nec vnquam mutatur in spiritū. Sed de ratione corporis est, vt sit quantitas positionem habens, vt patet in Prædicamentis. Sed ad rationem huius quantitatis pertinet, quòd diuersæ partes in diuersis partibus loci existant. Non ergo potest esse (vt videtur) quòd totus Christus sit sub qualibet parte specierum.

¶ SED CONTRA est quod August. dicit in quodam sermone, Singuli accipiunt Christum dominū, & in singulis portionibus totus est: nec per singulas minuitur, sed integrum se præbet in singulis.

CONCLVSIO.

¶ Totus Christus in sacramento sub qualibet parte panis, vel vini specierum parte continetur.

¶ RESPONDEO dicendum, quòd (sicut ex suprà dictis patet, quia in hoc sacramento subsistantia corporis Christi est ex vi sacramenti, quantitas autem dimensiua ex vi realis cōcomitantiæ, corpus Christi est in hoc sacramento per modum substantiæ, id est per modum quo substātia est sub dimensionibus, non autem per modum dimensionum, id est, non per modum illū, quo quantitas dimensiua alicuius corporis, est sub quantitate dimensiua loci. Manifestum est autem, quòd natura substantiæ tota est sub qualibet parte dimensionū, sub quibus cōtinetur: sicut sub qualibet parte aëris est tota natura aëris, & sub qualibet parte panis est tota natura panis. Et hoc indifferenter, siue sint dimensiones actu diuisæ (sicut cùm aër diuiditur, vel panis secatur) vel etiam sint actu indiuisæ, diuisibiles verò potentia. Et ideo manifestum est, quòd totus Christus est sub qualibet parte specierum panis, etiā hostia integra manente, & non solùm cùm frangitur: sicut quidam dicunt, ponentes exemplum de imagine quæ apparet in speculo, quæ apparet vna in speculo integro: speculo autem fracto, apparent singulę in singulis partibus. Quod quidem non est omnino simile: quia multiplicatio huiusmodi imaginum accidit in speculo fracto propter diuersas reflexiones ad diuersas partes speculi: hīc autem non est nisi vna consecratio, propter quam corpus Christi est in hoc sacramento.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd numerus sequitur diuisionem. Et ideo quandiu quantitas manet indiuisa actu, neque substantia alicuius rei est pluries sub dimensionibus proprijs, neque corpus Christi sub dimensionibus panis: & per consequens neque infinities, sed totiens, in quot partes diuiditur.

¶ Ad secundum dicendum, quòd illa determinata distantia partiū in corpore organico, fundatur super quātitate dimensiua: ipsa aūt natura substantiæ præcedit etiam quantitatem dimensiuam. Et quia conuersio substantiæ panis, directè terminatur ad substantiam corporis Christi, secundum cuius modum proprie & directè est in hoc sacramento corpus Christi, talis distantia partium est quidem in ipso corpore Christi vero: sed nō secundum hanc distantiam comparatur ad hoc sacramentum, sed secundum modū suæ substantiæ: sicut dictum est.

¶ Ad tertium dicēdum, quòd ratio illa procedit de natura corporis, quam habet secundum quantitatem dimensiuam. Dictum est autem, quòd corpus Christi comparatur ad hoc sacramentum, non ratione quantitatis dimensiuæ: sed ratione suæ substantiæ: sicut dictum est.

ARTICVLVS IIII.

¶ Vtrùm tota quantitas dimensiua corporis Christi sit in hoc sacramento. 4. dist. 10. art. 2. q. 3. & 4. dist. 12. q. 1. art. 2. q. 2. 1. cor. 15. q. 1. ad 1. 2. 2. q. 4. art. 1. ad 3. 3. p. q. 76. art. 6. & 7. & 8. & 1. sent. dist. 10. q. 1. ad 1. & 3. p. q. 77. art. 1. ad 2. & 3. p. q. 76. art. 3. q. 1. ad 2. & 3. p. q. 77. art. 4. ad 2. & 3. p. q. 75. art. 4. ad 3. & 1. cor. 15. q. 1. ad 4. & 3. p. q. 77. art. 1. ad 2. & 3. p. q. 76. art. 1. ad 2. & 3. p. q. 77. art. 1. ad 2.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur quòd non tota quātitas dimēsiua corporis Christi sit in hoc sacramento. Dictū est enim, quòd totum corpus Christi cōtinetur sub qualibet parte hostiæ cōsecratę. Sed nulla quantitas dimensiua tota continetur in aliquo toto, & in qualibet parte eius. Ergo est impossibile q; tota quātitas dimensiua corporis Christi contineatur in hoc sacramento.

¶ Præterea, Impossibile est, duas quantitates dimensiuas esse simul, etiam si vna sit separata & alia in corpore naturali: vt patet per Philosophum in 3. Metap. Sed in hoc sacramento remanet quantitas dimensiua panis, vt sensu apparet. Non ergo est ibi quantitas dimensiua corporis Christi.

¶ Præterea, Si duæ quātitates dimensiuæ inæquales iuxta se ponantur, maior extenditur vltra minorem. Sed quantitas dimensiua corporis Christi, est multò maior, quàm quantitas dimensiua hostiæ consecratæ, secundum omnem dimensionem. Si ergo in hoc sacramento sit quantitas dimēsiua corporis Christi cum quantitate dimensiua hostiæ: quātitas dimensiua corporis Christi extendetur vltra quantitatem hostiæ, quæ tamen non est sine substantia corporis Christi. Ergo substātia corporis Christi erit in hoc sacramento etiam præter species panis. Quod est inconueniens, cùm substantia corporis Christi nō sit in hoc sacramento, nisi per consecrationem panis, vt dictum est. Impossibile ergo videtur, quòd tota quantitas dimensiua corporis Christi sit in hoc sacramento.

¶ SED CONTRA, Quantitas dimēsiua corporis alicuius, non separatur secundum esse à substantia eius. Sed in hoc sacramento est tota substantia corporis Christi: vt suprà habitum est. Ergo tota quantitas dimensiua corporis Christi est in hoc sacramento.

CONCLVSIO.

¶ Tota dimensiua corporis Christi quantitas est in hoc sacramento secūdum concomitantiam ad verum Christi corpus.

¶ RESPONDEO dicendum, quòd (sicut suprà dictum est) dupliciter aliquid Christi est in hoc sacramento. Vno modo ex vi sacramenti, alio modo ex reali concomitantia. Ex vi quidem sacramenti quantitas dimensiua corporis Christi non est in hoc sacramento. Ex vi enim sacramēti est in hoc sacramento illud, in quod directè cōuersio terminatur. Conuersio autem, quæ fit in hoc sacramento, directè terminatur ad substantiā corporis Christi: non autem ad dimensiones eius. Quod patet ex hoc, quòd quantitas dimensiua panis remanet facta cōsecratione, sola substantia panis transeunte. Quia tamen substantia corporis Christi, realiter non * denudatur à sua quantitate dimensiua, & ab aliis accidentibus: inde est quòd ex vi realis concomitantiæ, est in hoc sacramento tota quantitas dimensiua corporis Christi, & omnia accidentia eius.

¶ AD PRIMVM ergo dicēdum, quòd modus essendi cuiuslibet rei determinatur secundū id quod est ei per se, nō aūt secundū id quod est ei per accidēs: sicut corpus est in visu, secundum q; est album, non aūt secundum quòd est dulce, licet idem corpus sit albū & dulce. vnde & dulcedo est in visu secundū modum albedinis, non secundū modū dulcedinis. Quia igitur ex vi huius sacramēti est in altari substātia corporis Christi, quātitas aūt dimēsiua eius est ibi cōcomitāter, & quasi per accidēs: ideo quātitas dimensiua corporis Christi est in hoc sacramento, non secundum propriū modum (vt scilicet sit tota in toto, & singulæ partes in singulis partibus) sed per modum substantiæ, cuius natura est tota in toto, & tota in qualibet parte.

¶ Ad secundum dicendū, quòd duæ quantitates dimensiuæ non possunt naturaliter simul esse in eodem, ita quòd vtraque sit ibi secundū proprium modum quantitatis dimensiuæ. In hoc autē sacramento quantitas dimensiua panis est secundum proprium modum, scilicet secundum cōmensurationem quandam, non autem quantitas dimensiua corporis Christi, sed est ibi per modum substantiæ, vt dictum est.

¶ Ad tertiū dicēdum, quòd quantitas dimensiua corporis Christi nō est in hoc sacramento secundū modum cōmensurationis, qui est proprius quātitati: ad quē pertinet quòd maior quantitas extendatur vltra minorem, sed est ibi per modū iam dictum.

ART

¶ Super Quæstionem septuagesimam sextam Aristotelis sextam.

Anunt. Inſp. 2. art. 8. cor. & ad 1. 2. 2. q. 4. dist. 10. art. 1. ad 3. 6. 7. & 8. 1. q. 3. art. 3. q. 2. ad 2. 4. dist. 12. q. 1. art. 2. q. 2. 1. cor. 15. q. 1. ad 4. 3. p. q. 77. art. 1. ad 2. & 3. p. q. 76. art. 1. ad 2. & 3. p. q. 77. art. 4. ad 2. & 3. p. q. 75. art. 4. ad 3. & 1. cor. 15. q. 1. ad 4. & 3. p. q. 77. art. 1. ad 2. & 3. p. q. 76. art. 1. ad 2. & 3. p. q. 77. art. 1. ad 2.

IN titulo ly mobiliter extenditur tam ad motū, quàm ad mutationem. Dupliciter enim quæritur dubitatur de mobilitate corporis Christi in sacramento, vel de motu locali ad motum hostiæ: vel de mutatione qua desineret esse in sacramento ad vltimum modum existendi sed ly mobiliter.

¶ Circa dictorum tradi tam in hoc articulo a dicendum primò. Autorem quod sentire quòd Christum esse sub hoc sacramento, est esse quoddam relationis, dum dicit, per hoc ipsum quòd dicimus ipsum esse sub sacramento, significatur quædam habitudo eius ad hoc sacramentum. Hinc enim manifestat nō esse idem esse Christi corporis in se, & esse eiusdem in sacramento. Quod sub aliis verbis explicatur dicēdo. Aliud est esse Christi corpus in seipso: & aliud est contineri sub sacramento ipsum idem Christi corpus in seipso existens. Non differēs ergo ab Autoris doctrina, loquendo seorsum de connersione panis in substantiā corporis Christi de habitudine Christi ad hoc sacramentum, vt superius fecimus. Nec propterea pures explicatum esse modum quo Christus est in hoc sacramento: nam explanatio huiusmodi est per cōmunia valde, scilicet per relationem seu habitudinem: manifestatur autem res aliqua, nisi per propria cognoscatur.

¶ Num Christus sit in hoc sacramento immobiliter, & moueatur ad motum hostiæ.

¶ Circa conclusionem illam, Corpus Christi ad motum hostiæ mouetur per accidens, duplicitер occurrit obiectio. Prima ex Durando opinātē opponitur in lit. 4. sent. dist. 10. q. 3. Secūda ex Scoto, eadem dist. q. 6 opinante non contra motum, sed contra motorem.

¶ Arguit ergo Durand. Corpus Christi nullo modo mouetur ad motū hostiæ, nec per se, nec per accidens: quia corpus Christi & hostia nō sunt vnum secundum subiectum, nec se habēt vt cōtinens & contentū, nec habent colligationē vel contactum, & quia corpus Christi existēs in cælo localiter, fit de nouo existens in hoc sacramēto absque motu localitatis per se quām per accidēs: ergo à fortiori existēs in hoc sacramento nō mouetur ad motum hostiæ.

¶ Scotus aūt putans corpus Christi ad motū hostiæ moueri qualitē per accidens, sed nō sibi immediatè à Deo, probat hoc vltimū hac ratione. Quia aliqua coniunguntur

to diffinitiuè: quia sic non esset alibi quàm in hoc altari, vbi conficitur hoc sacramentum: cùm tamen sit & in cælo in propria specie, & in multis alijs altaribus sub specie sacramenti. Similiter etiā patet, quòd non est in hoc sacramento circūscriptiuè: quia non est ibi secundum commensurationem propriæ quantitatis: vt dictū est. Quòd autem nō est extra superficiem sacramenti, nec est in alia parte altaris, non pertinet ad hoc q; sit ibi diffinitiuè vel circunscriptiuè, sed ad hoc quòd incepit ibi esse per consecrationem & conuersionē panis & vini, vt suprà dictū est.

¶ Ad secundum dicēdum, quòd locus ille in quo est corpus Christi, nō est vacuus, neque tamen proprie est repletus substantia corporis Christi, quæ nō est ibi localiter, sicut dictū est. Sed est repletus speciebus sacramentorum: quæ habent replere locum, vel propter naturam dimensionum, vel saltem miraculosè, sicut & miraculosè subsistunt per modum substantiæ.

¶ Ad tertium dicendum, quòd accidētia corporis Christi sunt in hoc sacramento (sicut suprà dictum est) secundum realem concomitantiam. Et ideo illa accidentia corporis Christi: sunt in hoc sacramento quæ sunt ei intrinseca. Esse autem in loco, est accidens per comparationem ad extrinsecum continens. Et ideo non oportet quòd Christus sit in hoc sacramento sicut in loco.

ARTICVLVS VI.

¶ Vtrùm corpus Christi sit mobiliter in hoc sacramento.

AD SEXTVM sic procedit. Videtur q; corpus Christi sit mobiliter in hoc sacramēto. Dicit enim Philosop. in 2. Top. q; mouētibus nobis, mouentur ea quæ in nobis sunt. Quod quidem est verū etiam de spirituali substantia animæ. Sed Christus est in hoc sacramento, vt suprà habitum est. Ergo mouetur ad motum ipsius.

¶ Præterea, Veritas debet respōdere figuræ. Sed de agno Paschali, qui erat figura huius sacramēti, nō remanebat quicquam vsque mane, sicut præcipitur Exo. 12. Ergo neque etiam si hoc sacramentum reseruetur in crastinum, erit ibi corpus Christi. Et ita non est immobiliter in hoc sacramento.

¶ Præterea, Si corpus Christi remaneat sub hoc sacramento etiā in crastino, pari ratione remanebit & per totū sequēs tēpus: nō enim potest dici q; desinat ibi esse cessantibus speciebus: quia esse corporis Christi nō dependet à speciebus illis. Nō aūt remanet sub hoc sacramēto Christus per totū tempus futurū. Videtur ergo q; statim in crastino, vel post modicum tempus, desinat esse sub hoc sacramento. Et ita videtur quòd Christus mobiliter sit in hoc sacramento.

¶ SED CONTRA, Impossibile est idem esse motū & quietū: quia sic contradictoria verificarentur de eodem. Sed corpus Christi in cælo quietum reſidet. Non ergo est mobiliter in hoc sacramento.

CONCLVSIO.

¶ Non nisi fortè per accidēs existit Christus in hoc sacramento mobiliter, sed immobiliter.

¶ RESPONDEO dicēdū, q; cùm aliqd est vnū subiecto & multiplex secūdū esse, nihil phibet secūdū aliqd moueri, & secūdū aliqd immobile pmanere: sicut corpori est aliud esse albū, & aliud esse magnū: vñ

potest

præchē per actū voluntatis cōtingens se habere ad illam coniunctionē: si vnū illorum secundū se sit mobile omnino improportionatum, & reliquum proportionatū, illud mouens non eadem motione potest mouere vtrumque coniunctorū. Probatur ista ratione & exemplo ratio est: quia si motus vnū quod est sibi proportionatū, non propterea mouet per accidens reliquum nō est præsens illi motu sicut actus potentiæ aut ecōuerso, nec sim pliciter ex aliqua alia ne cessitate naturali: sicut graue est præsens nauī vel curruī, cui innititur & propter hoc simul mouetur cū illo. sed est præsens sola voluntate, quæ potest non velle continuationem illā. Istance tamē motione alterius. Exemplum est, si angelus vellet sistere & esse præsentem lapidi, si mouetur lapidem, non propterea mouetur angelus: qui non est per se mobilis à virtute motiua: nec per accidens ipso mouetur lapidis mobilis per se à motu: vnde angelus in termino motus lapidis per propriam sui actionē esset ibi, vbi est lapis, & non per actū motū. Et tunc subsisteret motus, sed corpus Christi est præsens specie sacramenti ad tantum per actum voluntatis animæ. 4. dist. 10. ergo, &c. 10. art. 3.

¶ Ad euidentiā horū vide q. 4. dictum est. Et opus est, si quæstio secūdum tem, sed fortè in solli verbis Sententiarum petri. 11. 4. piarum ex vna parte distinctio facta in littera de duplici esse corporis Christi, vel in tē, vel in sacramento, & dictum esse q; corpus Christi in se non mouetur neque per se neque per accidens: & q; secundum esse in sacramento mouetur non per se, sed per accidens: & si cui bis simul perspecta fuerit vis rationum Durā. manifestum erit, quòd nulla est diuersitas in sententia: quoniam ad hoc tendit argumētis Christi corpus secundū nullum esse moueri per accidēs ad motum hostiæ, facilè inuenietur responsionē, dicendo ad primum, q; inter corpus Christi & hostiam est colligatio secundum esse sacramentale: & ita quòd se habent vt vehiculum contentū & continens: vt patet exēplū de sum. Tria. & fide cathol. cap. firmiter.

¶ Ad secundum negatur sequela: quia ad rem antecedentia nec est opus mouere nec concomitari ut mouentia ad motū sacramēti cōcomitante motus rei, quæ est sacramentū, secundū esse sacramentale: per accidēs tamen.

¶ Ad

¶ Ad Scot. autem directè loquentem de Christi corpore, vt est in sacramento, dicitur quòd ratio aut implicat contradictoria, aut subsumit falsum.
¶ Ad cuius intellectum aduerte duo assumi à Sco. scilicet coniunctionem inter aliqua duo & rationem coniunctionis: scilicet actum voluntatis contingenter se habentem. Et oportet alterum duorum sequentium Scotum dicere, vel coniunctionem illam nullum nexum ponere inter coniuncta vltra actũ voluntatis contingenter se habentem: aut aliquem nexum inter illa ponere causatũ à tali actu voluntatis. non potest dici primum: quia ipsemet Sco. ponit coniunctionem illam actu voluntatis volitam contingenter: & minor etiam esset falsa, vt patet. Et similiter exempli de angelo, quia praesentia angeli ad lapidem & corporis Christi ad sacramentum, non est formaliter per actum voluntatis. Oportet ergo intelligi, quod coniunctio addit nexum quendã inter coniuncta: & tunc apparet aut implicari cõtradictoria (puta quod sit nexus aliquis inter duo creata, & quod ille nexus nullo modo coniungat illa nisi praecisè per actum voluntatis: quod non est intelligibile) aut minorem esse falsam: quia inter corpus Christi & hostiã est coniunctio sacramẽtalis, quae licet effectiuè sit à solo Deo, in se tamen est consimilitudinis corporis Christi cũ hostia naturali necessitate sacramenti. Nã ex vi sacramẽti per se habetur esse sacramentale corporis Christi in hostia: & esse sacramentale coniungit corpus Christi & hostiã: nõ quia volitã, sed quia in se est tale.
¶ Ad exemplum autem de angelo dicitur quòd licet angelus posset subtrahere praesentiam suã à lapide, si tamen illam non subtrahit, mouente me lapidem & transferẽte illũ in domum, angelus mouetur non à se, sed ad motum lapidis: quia angelus nunc est vbi est lapis, & non est vbi erat lapis.
¶ Et ad excludendas fugas, pone casum quòd angelus fecerit se praesentem lapidi voluntate illius praesentiae continuandae per vnam horã tantùm: & stante casu forma conditionalem, si angelus factus praesens lapidi dormiret per tres horas, & ego mouerem lapidem illum per duas horas, in fine motus angelus esset vbi est lapis, & non per actum angeli: ergo per motum lapidis à me. Et quamuis haec sufficerent ad dicta Scoti, facilius tamen potest responderi, dicendo maiorem posse fortè habere locũ, quando vtrunque coniunctorũ est per se mobile, puta quia ambo sunt corpora: sed quoniã duorum coniunctorũ alterum tantùm est mobile secundum se, alterum verò nõ nisi per accidens mobile est, maior nullum habet locũ, quoniã non potest de eis dici quòd vnum est mobile improportionatũ, & alterum mobile proportionatũ. Sic autem inuenitur in proposito: quoniam hostia est mobilis secundum se, esse aut sacramentale, seu Christi corpus secundum esse sacramentale in hostia, non est mobile per se, sed solùm per accidens, vt in litera hac dicit Autor: & communiter omnes fatentur, dũ dicunt esse quoddã esse relatiuum: respectus enim non nisi per accidens possunt moueri localiter. Et hinc apparet quid dicendũ est ad exemplum de angelo: quoniã dum moueo lapidem, moueo per accidens praesentiam inter lapidem & angelum: & similiter dum moueo hostiã cõsecratam, moueo praesentiam inter hostiam & corpus Christi: ita quòd translata hostia de altari in plateam, transfertur etiã praesentia, quia corpus Christi de praesente in altari fit praesens in platea, absque hoc quòd corpus Christi in se moueatur. Et similiter angelus fieret praesens in domo ad quam translatus est lapis, non quòd ipse angelus sit motus à se vel à me, sed quia transferendo lapidem, transtuli praesentiam eius in lapide.

potest moueri secundum albedinem, & permanere immobile secũdum magnitudinem. Christo autem non est idem esse secundum se, & esse sub hoc sacramento: quia per hoc quòd dicimus ipsum esse sub hoc sacramento, significatur quaedã habitudo eius ad hoc sacramentum. Secundum igitur hoc esse non mouetur Christus per se secundum locum, sed solùm per accidens: quia Christus non est in hoc sacramento sicut in loco, sicut praedictum est. Quod aut non est in loco, nõ mouetur per se in loco, sed solùm ad motum eius, in quo est. Similiter autem neque per se mouetur secũdum esse, quod habet in hoc sacramento, quacunque alia mutatione, puta quantum ad hoc quòd desinat esse sub hoc sacramento: quia illud quod de se habet esse indeficiens, non potest esse deficiendi principium: sed alio deficiente, hoc desinit esse in eo: sicut Deus, cuius esse est indeficiẽs & immortale, desinit esse in aliqua creatura corruptibili: per hoc quòd creatura corruptibilis desinit esse. Et hoc modo cùm Christus habeat de se esse indeficiens & incorruptibile, non desinit esse sub sacramento: neque per hoc quòd ipsum desinat esse, neque etiam per motum localem sui (vt ex dictis patet) sed solùm per hoc quòd species huius sacramenti desinũt esse. Vnde patet quòd Christus, per se loquendo, immobiliter est in hoc sacramento.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd ratio illa procedit de motu per accidens, quo ad motum nostri mouẽtur ea quae in nobis sunt. Aliter tamẽ ea quae per se possunt esse in loco, sicut corpora, & aliter ea quae per se non possunt esse in loco: sicut formae, & spirituales substantiae. Ad quem modum potest reduci, quòd dicimus Christum moueri per accidẽs secundũ esse quod habet in hoc sacramẽto, in quo nõ est sicut in loco.

¶Ad secundum dicendum, quòd hac ratione moti videntur fuisse quidam, ponentes quòd corpus Christi non remanet sub hoc sacramento, si in crastinũ reseruetur. Cõtra quos Cyrillus dicit, Insaniunt quidã, dicentes mysticam benedictionẽ cessare à sanctificatione, si quae eius reliquiae remanserint in diem subsequentem: non enim mutatur sacratum corpus Christi, sed virtus benedictionis & viuificatiuae gratia, iugis in eo est. Sicut etiã omnes aliae consecrationes immobiliter manent permanentibus rebus consecratis: propter quod non iterantur. Veritas autem licet figurae respondeat, tamen figura nõ potest eam adaequare.

¶ Super Quaestionis septuagesimasextae Articulum septimum.

IN corpore artic. multa occurrunt notanda & dubitanda. In primis circa rationes conclusionis primae, scilicet corpus Christi secundũ esse, quod habet in sacramento, non est visibile oculo corporali, aduertendum est, quòd licet Scot. in vlt. q. dist. 10. 4. sent. impugnet multas rationes quae afferũtur pro hac cõclusione: quia tamen neutrã illarũ, quae in litera afferuntur, improbat, immò potius vtraque quodammodo vtitur (& secunda quidem se tenente ex parte visibilis, vt terminus est visionis, expressè vtitur, prima quoque cõsiderante visibile inquantũ causa est visionis quodammodo vtitur) ideo extraneũ à praesentis operis proposito duxi defendere rationes alias, quae hic non ponuntur.
¶ In secunda ratione aduerte diligenter terminos, vt non fluctues, quasi contraria in Autoris doctrina inueniens, dum alibi dicit cum Aristotele substantiam particularem percipi à cogitatiua: hic verò dicit à solo intellectu substantiã cognosci. Nec loquitur de substantia in cõmuni, sed de substantia singulari: quia loquitur de corpore Christi, vt est in hoc sacramento: constat autem corpus Christi esse quoddam singulare, & modum essendi in hoc sacramento esse rem singularem. Vtrunque siquidem est verum, illud quidem de substantia indiuiduali secundum materiam signatam quantitate: hoc autem de substantia indiuiduali, vt habet modum essendi purae substantiae. Id est substantiae inquantum substantia, vt patet ex superius declaratis de modo substantiae. Et propterea hic dicit, Substantia autem inquantum huiusmodi, subiacet solùm intellectui, &c.
¶ Circa secundam partem huius artic. in qua agitur de visione intellectuali, aduerte, dici quatuor, primum quòd corpus Christi secundum esse in hoc sacramento, non videtur ab intellectu viatoris hominis: secundum, quòd nec etiã ab intellectu angelico naturaliter. Tertium, quòd videtur ab intellectu beato angeli, vel hominis per visionem diuinae essentiae. Quartum (quod est omnium praedictorum ratio) quia iste modus essendi est penitus supernaturalis: ac per hoc secundum se intelligibilis est à supernaturali intellectu, scilicet diuino.

¶Ad tertium dicendum, quòd corpus Christi remanet in hoc sacramento, non solùm in crastino, sed etiã in futuro: quousque species sacramentales manent. Quibus cessantibus desinit esse corpus Christi sub eis: non quia ab eis dependeat, sed quia tollitur habitudo corporis Christi ad illas species: per quem modum Deus desinit esse dominus creaturae desinentis.

ARTICVLVS VII.

¶ *Vtrùm corpus Christi prout est in hoc sacramento, possit videri ab aliquo oculo, saltem glorificato.*

AD SEPTIMVM sic proceditur. Videtur quòd corpus Christi, prout est in hoc sacramento, possit videri ab aliquo oculo, saltem glorificato. Oculus enim noster impeditur à visione corporis Christi in hoc sacramento existentis, propter species sacramẽtales ipsum circumuelantes. Sed oculus glorificatus non potest ab aliquo impediri, quin corpora quaelibet videat prout sunt. Ergo oculus glorificatus potest videre corpus Christi prout est in hoc sacramento.

¶Praeterea, Corpora gloriosa sanctorum, erunt configurata corpori claritatis Christi: vt dicitur Philip. 3. Sed oculus Christi videt seipsum, prout est in hoc sacramento. Ergo pari ratione quilibet alius oculus glorificatus potest ipsum videre.

¶Praeterea, Sancti in resurrectione erunt aequales angelis: vt dicitur Luc. 20. Sed angeli vident corpus Christi, prout est in hoc sacramento: quia etiam daemones inueniuntur huic sacramento reuerentiam exhibere: & ipsum timere. Ergo pari ratione oculus glorificatus potest Christum videre, prout est in hoc sacramento.

¶SED CONTRA, Nihil idem existens, potest simul ab eodem videri in diuersis speciebus. Sed oculus glorificatus semper videt Christum, prout est in sua specie secundum illud Isa. 33. Regem in decore suo videbunt. Ergo videtur quòd non videat Christum, prout est sub specie huius sacramenti.

CONCLVSIO.

¶ *Cùm Christus sit in hoc sacramento per modum substantiae, non nisi à viatoribus per fidem, à beatis verò lumine gloriae perfusis videri potest quomodo sit in hoc sacramento.*

¶RESPONDEO dicendum, quòd duplex est oculus, scilicet corporalis propriè dictus, & intellectualis, qui per similitudinem dicitur. A nullo autem oculo corporali corpus Christi potest videri, prout est in hoc sacramento. Primò quidem, quia corpus visibile per sua accidentia immutat medium. Accidentia autem corporis Christi sunt in hoc sacramento mediante substantia, ita scilicet quòd accidẽtia corporis Christi non habent immediatam habitudinem, neque ad hoc sacramentum, neque ad corpora, quae ipsum circũstant. Et ideo non possunt immutare medium, vt sic ab aliquo corporali oculo videri possit. Secundò, quia sicut suprà dictum est, corpus Christi est in hoc sacramento per modum substãtiae. Substantia autem inquantum huiusmodi, nõ est visibilis oculo corporali: neque subiacet alicui sensui, sed nec etiam imaginationi: sed soli intellectui, cuius obiectum est quod quid est: vt dicitur in 3. de Anima. Et ideo propriè loquendo, corpus Christi secũdum modum essendi, quem habet in hoc sacramento, neque sensu neque imaginatione perceptibile est, sed solo intellectu qui dicitur oculus spiritualis. Percipitur autem diuersimodè à diuersis intellectibus. Quia enim modus essendi, quo Christus est in hoc sacramento, est penitus supernaturalis, à supernaturali intellectu, scilicet diuino, secundum se visibilis est, & per consequens ab intellectu Beato vel angeli vel hominis: qui secundum participatam claritatem diuini intellectus videt ea quae supernaturalia sunt, per visionẽ diuinae essentiae. ab intellectu autem hominis viatoris non potest conspici nisi per fidem, sicut & caetera supernaturalia. Sed nec etiam intellectus angelicus secundum sua naturalia sufficit ad hoc intuendum. Vnde daemones non possunt videre per intellectum Christum in hoc sacramento nisi per fidem, cui non voluntariè assentiunt, sed ad eam euidentia signorum cõuincuntur: prout dicitur Iac. 2. Quòd daemones credunt, & contremiscunt.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd oculus noster corporeus per species sacramentales impeditur à visione corporis Christi sub eis existentis, non solùm per modum tegumenti, sicut impedimur videre id quod est velatum quocunque corporali velamine: sed quia corpus Christi non habet habitudinem ad medium, quod circunstat hoc sacramentum, mediantibus proprijs accidentibus, sed mediãtibus speciebus sacramentalibus.

¶Ad secundum dicendum, quòd oculus corporalis Christi videt seipsum sub sacramento existentem: non tamen potest videre ipsum modum essendi, quo est sub sacramento, quod pertinet ad solum intellectum. Nec tamen est simile de alio oculo glorioso: quia etiam ipse oculus Christi est sub hoc sacramento, in quo non conformatur ei alius oculus gloriosus.

¶Ad tertium dicendum, quòd angelus bonus vel malus non potest aliquid videre oculo corporeo: sed solùm oculo intellectuali. Vnde non est similis ratio, vt ex dictis patet.

¶ *Num intellectus aliquis creatus existentiam corporis Christi in Eucharistia videre possit.*

¶ Contra tria autem horum Sco. arguit in 4. sent. dist. 10. q. 8. & primò contra secundum, intendens quòd tam intellectus angelicus, quàm animae separatae, quàm etiam hominis beati, potest naturaliter videre existentiam corporis Christi in Eucharistia. Primò: quia intellectus se habens ad intelligibilia, sicut ipsa sunt in se intelligibilia, intelligit prius substantiã, quàm quẽcunque modũ eius: ergo nullus modus, sub quo est substantia, potest impedire intellectionem substantiae à tali intellectu, qui non dependet in intelligendo à sensibilibus. Secundò, omne ens creatũ est obiectum proportionatum tali intellectui, quantum ad cognitionem tam abstractiuam, quàm intuitiuã: si ergo quodcunque ens potest abstractiuè cognosci à tali intellectu, quando nõ est sibi praesens, sequitur quòd potest intuitiuè intelligi ab eodẽ, quando est sibi perfectè praesens in propria existentia actuali. Tertiò, Virtus potens cognoscere obiectũ intuitiuè, dum est praesens, potest cognoscere eius absentiã, dum est absens. Sed talis intellectus potest cognoscere praesentiã panis, quãdo est praesens: ergo potest cognoscere absentiã eius, quando est absens: ergo eadem ratione potest cognoscere praesentiã substantiae corporis Christi: quia corpus Christi in se est obiectũ proportionatũ etiam intellectui tali, vt intuitiuè: ergo modus accidentalis ipsius corporis non impedit quin sit obiectũ intuibile eidem intellectui. Quartò, Anima Christi nouit naturaliter se esse vbicunque est, & per consequens nouit naturaliter se esse in Eucharistia: & ita naturaliter potest nosse existentiam corporis sui ibi, quae est sua ratio quòd sit in sacramento. Quintò, Existentia talis nõ est excellentius cognoscibile quàm existens, cuius est existentia: sed Christus est naturaliter cognoscibilis à tali intellectu creato: ergo & quaelibet eius existentia. Probatur maior: quia non potest aliquis modus improportionaliter excedere illud, cuius est modus. Sextò, Beatus naturaliter videt in alio beato actũ beatificũ: & tamẽ illa beatitudo nõ est minus supernaturalis quàm existẽtia corporis Christi in Eucharistia. Antecedẽs probatur: quia substãtia ipsius beati est excellentius cognoscibilis, quàm eius beatitudo.

¶ *Num intellectus beatus actu beatifico videat corpus Christi in sacramento.*

¶ Cõtra tertium verò idẽ arguit, intendens quòd intellectus beatus nullo modo per actũ beatificũ videt corpus Christi in Eucharistia. Beatus enim non distinguitur à nõ Beato, nisi videndo obiectũ beatificũ vt sic, & ea quę includit in eo, vt sic: sed corpus esse in Eucharistia, nõ est obiectũ beatificũ (vt patet) nec includitur in obiecto beatifico. Quod probatur: quia aequè essentialiter pertinet ad obiectũ beatificũ includere in ratione obiecti vnam rem vel veritatẽ vnius sacramẽti, sicut alterius, sicut & quę pertinet ad verã fidem credere veritatẽ vnius articuli, sicut alterius: sed in obiecto beatifico nõ clauditur, gratiam infundi tali baptizato aut suscipiẽti sacramentum poenitentiae: ergo, &c.

¶ Contra quartum, rationem scilicet, qua modus essendi est penitus supernaturalis, arguit ibidem Scot. quia naturale & supernaturale non distinguunt ens in se, sed tantùm in cõparatione ad agens: & propterea licet res aliqua supernaturaliter fiat, postquam facta est, naturaliter cognoscitur. Et confirmatur assumptum: quia supernaturale & naturale possunt se habere sicut imperfectum & perfectius, puta accidens & substantia. Et confirmatur rursus subiunctũ: quia fides, spes & charitas sunt habitus supernaturales: & tamen angeli naturaliter cognoscunt eos, secũdum illos, qui ponũt in angelo naturaliter rationes cognoscendi omnes species entium.

¶ Ad euidentiam horum praelibandum est, quòd parua distantia in principio, magna valde apparet in principiatis. Et hinc est, quòd ex diuersa opinione circa modum intelligendi, tot quaestiones emanant. Opinantes siquidem intellectum nõ alligatũ phantasmati intelligere per motionem ab ipsis rebus, quae intelligi dicuntur, consequenter opinantur intellectus abstractos intueri res praesentes [illegible] corporaliter coram positas. Tenentes autem cũ Peripateticis & Philosophis, intellectus abstractos moueri tantùm à seipsis seu suis substantiis, vel etiam à superioribus eorum, & non ab aliquo inferiori, consequenter ponunt intellectus abstractos cognoscere quicquid cognoscunt naturaliter aut per substantiam propriam solam (quod nos credimus in solo Deo verificari) aut per substantiam perfectam speciebus intelligibilibus inditis, aut [illegible] substantiam superiorem: & per consequẽs intellectus [illegible] cognitio naturalis nõ se potest extendere nisi ad ea quae naturaliter relucent [illegible] apud intellectum abstractum. Et quoniam haec non sunt nisi pertinentia ad naturalem ordinem vniuersi (quoniam solae res pertinentes ad opera sex dierum, fuerunt productae à Deo in mentibus angelicis & in rerum natura quando vidit Deus cuncta quae fecerat, & erant valde bona) quaecunque non ad naturae, sed gratiae ordinem per se spectant, eximuntur à naturali cognitione angelorum secundum hanc viam: secundum quam etiam naturale & supernaturale sunt & differentiae entis & differentiae modi faciendi. nam oculi dati caeco nato, & vinum factum in nuptiis, differebant ab aliis oculis & vinis, secundum naturale & supernaturale quo ad modum fiendi tantùm: sed charitas, & incarnatio Christi, & Christum esse sub sacramento, & lumen gloriae, & similia, differunt à virtutibus naturalibus & aliis quae entia naturalia vocamus, penes supernaturale & naturale, quantum ad ipsa entia. sunt enim haec ex suo genere supernaturalia entia: quia nulli possunt enti esse aut fieri connaturalia, vt alibi declarauimus.

¶ His praelibatis ad primum Scoti dicitur, falsam esse minorem, scilicet intellectũ abstractum habere se ad omne intelligibile, secũdum ordinem intelligibilitatis: hoc enim patet esse falsum, tum quia nõ sic se habet ad primum intelligibile, quod est Deus: tum quia quilibet intellectus abstractus intelligit & quod est supra se, & quod est infra se per modum sui. Dicitur nihilominus, quòd licet intellectus abstractus videat corpus Christi, non propterea sequitur, ergo videt eius modum essendi in sacramento. Et hoc non, quia iste modus essendi est excellentioris cognoscibilitatis in se: sed quia est cognoscibile alterius ordinis, scilicet supernaturalis: & propter hoc est extra totum ordinem rerum, praestantium cognitionibus naturalibus.

¶ Et hinc patet responsio ad secundum: quia falsum est, totum ens creatum esse obiectum proportionatum tali intellectui. Et intuitiuè quidem: quia quaedam, scilicet supernaturalia, sunt de ordine non praestentium cognitioni naturali. Abstractiuè verò, quia Incarnationis mysterium latet, quo ad perfectam quidditatiuam cognitionem, omnis intellectus creati cognitionem naturalem: quia illius nulla indita species est repraesentatiua perfectè. Et idem videtur de esse corporis Christi in sacramento. Supponit igitur argumentum hoc falsum, scilicet modum essendi in sacramento, praesentem quandoque esse naturali cognitioni intellectus abstracti.

¶ Ad tertium dicitur, negando eadem, vel simili ratione, posse cognosci praesentiã corporis Christi. Et ad subiunctã probationem illati dicitur, quòd modus accidẽtalis nõ quatenus accidẽtalis, sed quatenus est alterius ordinis, impedit se intueri ab intellectu, cui ordo ille non est praesens, qualis est intellectus angelicus naturaliter.

¶ Ad quartum de anima Christi dupliciter dici potest: primò excipiendo Christianam ex ratione, quia ad ipsam spectat quãuis cõcomitanter talis modus essendi: ita quòd sicut dicimus cogitationes cordis mei latere naturalem cognitionẽ angelorum, manifestas tamen esse animae meae, quia ad ipsam spectãt, & per hoc sunt sibi praesentes, quae non sunt praesentes angelis: sic in proposito modus iste essendi est praesens naturali cognitioni animae Christi per hoc quòd ad ipsam spectat. nec est simile de aliis intellectibus, vt patet. Secundò dicitur negãdo animam Christi cognitione naturali intueri modum, quo corpus Christi est in hoc sacramento: sicut cognitione naturali non intuetur mysterium Incarnationis. Vnde Autor dicit hic, quòd quia modus essendi in hoc sacramento est penitus supernaturalis, nõ nisi à supernaturali intellectu, vel ipsius participatione est in se intelligibilis. Et haec responsio solidior videtur.

¶ Ad quintum iam patet ex dictis, quòd non ratione excellentiae, sed ratione absentiae seu non praesentiae existentia in sacramento latet. & tamen corpus Christi patet.

¶ Ad sextum negatur assumptũ, scilicet actum beatificũ vnius Beati videri naturali cognitione ab altero. Et ratio est saepe dicta, non propter excellentiam cognoscibilis, sed propter absentiam: quia naturalis cognitio contenta est spectantibus ad ordinem naturalem: actus autem beatificus spectat ad ordinem supernaturalem.

¶ Ad obiecta contra visionem huius sacramenti per actum beatificũ respondendo distinguitur, quòd de actu beatifico possumus dupliciter loqui. Vel praecisè secundum necessaria ad beatitudinem. & sic procul dubio verum est, per actum beatificum non videri Christi corpus in sacramẽto, nec mysterium Incarnationis, immò nec aliquid, quod scit Deus scientia visionis: vt patet ex eo, quòd si vnum tantùm intellectum Deus creasset, & ille videret Deum, esset procul dubio beatus, & nihil horum sciret quae ad scientiam visionis spectant: quia nihil horum fuisset, esset, aut futurum esset. Vel de actu beatifico loquimur, secundum quod de facto diuina largitas illum diuidit seu extendit, & sic visio beata extendit se ad multa alia quae non sunt simpliciter necessaria cognitu ad beatitudinem, sunt quae opinamur esse mysterium Incarnationis & Eucharistiae, ea ratione quia sunt difficillima inter omnia credita credenda: ac per hoc à mentibus fidelium valde desiderata, vt videantur: beatitudo autem satietas est fidelium, vt fidelium desideriorum tam arduorum. Et Scotus quidem in primo sensu loqui videtur, & non in secundo: quoniam ratio sua in primo tantùm sensu militat: & pluries repetit necessitatem ad beatitudinem. Vnde non oportet aliter respondere.

¶ Ad obiecta demum de supernaturalitate, respondetur dicendo, quòd naturale & supernaturale sunt differentiae, quandoque solùm secundum remedium ad agens, quandoque verò sunt differentiae entis. Et propterea falsum est quodcunque ens postquam factum est, esse naturale: de aliquo enim est verum, & de aliquo non, vt suprà dictum est. Et ad confirmationem de differentia imperfecti & perfectioris, dicitur quòd est impertinens: quoniam non est quaestio de perfectione vel imperfectione, sed de naturalitate vel supernaturalitate. Posset tamen dici quòd qualitates supernaturales sunt perfectioris ordinis, quàm totus ordo naturalium: quia sunt ex diuinis diuini, vt charitas & lumen gloriae testantur.

¶ Ad vltimam confirmationem, dicitur quòd angelis non sunt inditae species omnium specierum, sed earum tantùm, quae ad naturalem ordinem vniuersi spectant. Et propterea fidem, spem, & charitatem, non per naturalem cognitionem, in proprio genere nouerunt, nisi habeant illas in seipsis, vt quae ad eos spectantes.

¶ In responsione ad secundum, intellige differentiam inter oculum corporalem Christi & corporalem oculum aliorum Sanctorum, non respectu visibilis per se (quoniam in corpore articuli iam dictum erat, modum essendi Christi corporis in hoc sacramento esse inuisibilem, solique intellectui intelligibilem) sed respectu visibilis per accidens. Ita quòd Christus dicitur corporali oculo videre seipsum sub hoc sacramento: quia sic seipsum videt, vt statim intellectu videat suum essendi modum in sacramento: sicut post resurrectionem dicemur videre Deum corporalibus oculis, vt in q. 12. Primae partis Autor declarauit.

¶ Super

Universidad de Deusto Biblioteca

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶ *Super Quæstionis septuagesimæ sextæ Articulum octauum.*

Annot. 4. dist. 10. art. 2. q. 2. ad 3. & de magnitudine speciei. lib. 4. q. 3. 2 & 3. Et opus. 58. c. 11.

IN articulo 8 aduertendum circa veras apparentias ex miraculo in hoc sacramento, quòd dissimiliter dicendum videtur de magnitudine speciei apparentis. Nam si res apparens fuerit iam magnarum dimensionum, ve sint incompossibiles substantiæ contenæ (puta si consecrato modico vino in fundo calicis, vt fieri consueuit, appareat & permaneat totum calix ruagnus plenus specie sanguinis) tunc nõ videtur remanere verus Christi sanguis sub illis specie bus: quoniã non manent dimensiones vini conuerti. Et in hoc casu species sanguinis significat Christi sanguinem verũ contineri sub sacramento, & non continetur sub specie sa. Si verò dimensiones non sint ita in veritate extensæ: quin afficere conuersum substantiam, si subesset, (eniadum est vultera traditionem iam tandiu manet veritas sacramenti, quandiu manet panis aut vinum, si subesset: constat autem quòd quandiu manent dimẽsiones illæ sine subiecto, manet corpus, aut sanguis Christi. Vnde quum tam extensiuæ dimensiones immutantur, immutatio nõ est solùm accidentalis, sed substantialis: Aliter autem loquitur, quando mutatio est solum in accidentibus. Et si quæratur, qua ratione vocetur dux esse huiusmodi sanguis miraculosus, dicendum videtur idem esse iudicium de ipso & de veste Christi.

¶ *Super Quæstionis septuagesimã septimã.*

Aureol.

IN quæst. ista, de accidentibus Eucharistiæ omissa tenta opinionum varietate (vt solidior rationabiliorq; via appareat) notandum duxi, duplicem esse opinionem de modo essendi illorum accidentium sine subiecto. Prima opinio est, accidentia ista esse sine subiecto, per solam conseruationem à Deo sine subiecto ita quòd cùm prius haberẽt duo, scilicet esse in subiecto, & veruntamen conseruabatur à Deo: postea desinente Deo conseruare ly in subiecto & conseruante esse quod habebant, ipsa sunt sine subiecto. Et hanc opinionem sequitur Scotus in 2. distinct. 4. Altera autem opinio tenet, vltra conservationẽ ad vltimam actionem diuinam conferentem accidentibus his nouũ modum essendi, scilicet per modũ substantiæ, & hãc opinionẽ sequitur diuus Tho. in hac quæstione, dicens collatã esse dimensionibus

ARTICVLVS VIII.

¶ Vtrum quando in hoc sacramento apparet miraculosè caro vel puer, sit ibi verè corpus Christi.

AD OCTAVVM sic proceditur. Videtur quòd quando in hoc sacramento miraculosè apparet caro vel puer, non sit ibi verè corpus Christi. Corpus enim Christi desinit esse sub hoc sacramento, quando desinunt esse species sacramentales: vt dictum est. Sed quando apparet caro vel puer, desinunt esse species sacramentales. ergo non est ibi verè corpus Christi.

¶ Præterea, Vbicunque est corpus Christi, vel est ibi sub specie propria, vel specie sacramenti. Sed quando tales apparitiones fiunt, manifestum est quòd non est ibi Christus sub specie propria (quia in hoc sacramento totus Christus continetur, qui permanet integer in forma, qua ascendit in cælum: cùm tamen id quod miraculosè apparet in hoc sacramento, quãdoq; videatur vt quædam parua caro, quandoque aũt vt paruus puer) manifestum est etiã quòd non est ibi sub specie sacramenti, quæ est species panis vel vini. Ergo videtur quòd corpus Christi nullo modo sit ibi.

¶ Præterea, Corpus Christi incipit esse in hoc sacramento per consecrationem & conuersionem: vt suprà dictum est. Sed caro & sanguis miraculosè apparens, non sunt consecrata nec cõuersa in verum corpus & sanguinem Christi. Non ergo sub his speciebus est corpus vel sanguis Christi.

¶ SED CONTRA est, quòd tali apparitione facta, eadem reuerentia exhibetur ei quod apparet, quæ etiam primò exhibebatur. Quod quidem non fieret, si verè nõ esset ibi Christus, cui reuerentiam latriæ exhibemus. Ergo etiam tali apparitione facta, Christus est sub hoc sacramento.

CONCLVSIO.

¶ Remanentibus in sacramento dimẽsionibus, quæ prius fuerant, quanquã miraculosè appareat ibi puer, vel caro, verum nihilominus Christi corpus in eo continetur.

¶ RESPONDEO dicendum, quòd dupliciter cõtingit talis apparitio, qua quãdoque in hoc sacramẽto miraculosè videtur caro aut sanguis, aut etiã aliquis puer. Quãdoque enim hoc cõtingit ex parte videntiũ: quorũ oculi immutantur tali immutatione, ac si expresè viderent exterius carnem vel sanguinem vel puerum, nulla tamen immutatione facta ex parte sacramẽti. Et hoc quidem videtur contingere, quãdo vni videtur sub specie carnis vel pueri, alijs tamẽ videtur sicut & prius sub specie panis: vel quando eidem ad horam videtur sub specie carnis vel pueri, & postmodum sub specie panis. Nec hoc tamen pertinet ad aliquam deceptionem, sicut accidit in magorum præstigijs: quia talis species diuinitus formatur in oculo, ad aliquam veritatem figurandã, ad hoc scilicet quòd manifestetur verè corpus Christi esse sub hoc sacramento, sicut etiam Christus absque deceptione apparuit discipulis euntibus in Emaus. Dicit enim Aug. in lib. de Quæstio. Euangelist. quòd cùm fictio nostra referatur ad aliquam significationem, non est mendacium, sed aliqua figura veritatis. Et quia per hunc modum nulla immutatio fit ex parte sacramenti, manifestum est quòd non definit Christus esse sub hoc sacramento tali apparitione facta. Quandoque verò contingit talis apparitio non per solam immutationem videntium, sed speciẽ, quæ videtur, realiter exterius existente. Et hoc quidem videtur esse quando sub tali specie ab omnibus videtur, & non ad horam: sed per longum tempus ita permanet. Et in hoc casu quidam dicũt quòd est propria species corporis Christi: nec obstat quòd quandoque non videtur ibi totus Christus, sed aliqua pars carnis, vel etiam videtur non in specie iuuenili, sed in effigie pueri li, quia in potestate corporis gloriosi est, quòd videatur ab oculo non glorificato vel secundum totum, vel secundum partem, & in effigie vel propria vel aliena: vt infrà dicetur. Sed hoc videtur esse inconueniens, primò quidem, quia corpus Christi non potest in propria specie videri nisi in vno loco, in quo diffinitiuè continetur. Vnde cùm videatur in propria specie, & adoretur in cælis, sub propria specie nõ videtur in hoc sacramento. Secundò, quia corpus gloriosum quod apparet vt vult, post apparitionem cùm voluerit disparet, sicut dicitur Luc. vlt. quòd Dominus ex oculis discipulorum euanuit. Hoc autem quod sub specie carnis in hoc sacramento apparet, diu permanet: quinimo legitur quandoque esse inclusum, & multorum episcoporum consilio in pixide reseruatum, quod nephas esset de Christo sentire secundum propriam speciem. Et ideo dicendum est, quòd manentibus dimensionibus, quæ prius fuerant, fit miraculosè quædam immutatio circa alia accidẽtia (puta figuram & colorem, & alia huiusmodi) vt videatur caro vel sanguis aut etiam puer. Et sicut prius dictum est, hoc non est deceptio: quia fit in figuram cuiusdam veritatis, scilicet ad ostẽdum per hanc miraculosam apparitionem, quòd in sacramento est verè corpus & sanguis Christi. Et sic patet quòd remanentibus dimensionibus, quæ sunt fundamenta aliorum accidẽtium, vt infrà dicetur, remanet verè corpus Christi in hoc sacramẽto.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd facta tali apparitione species sacramentales quãdoque quidem totaliter manent in seipsis, quandoque autem secundum id quod est principale in eis: vt dictum est.

¶ Ad secundum dicendum, quòd in huiusmodi apparitionibus (sicut dictum est) non videtur propria species Christi: sed species miraculosè formata vel in oculis intuentium, vel etiam in ipsis sacramentalibus dimensionibus: vt dictum est.

¶ Ad tertium dicendum, quòd dimensiones panis & vini consecrati manent, immutatione circa eas miraculosè facta, quantum ad alia accidentia, vt dictum est.

QVAESTIO SEPTVAGESIMASEPTIMA, *De Remanentibus in Sacramento accidentibus, in octo articulos diuisa.*

DEINDE considerandum est de accidentibus remanentibus in hoc sacramento.

¶ Et circa hoc quæruntur octo.

¶ Primò, vtrùm accidentia quæ remanent, sint sine subiecto.

¶ Secundò, vtrùm quantitas dimensiua sit subiectum aliorum accidentium.

¶ Tertiò, vtrùm huiusmodi accidentia possint immutare aliquod corpus extrinsecum.

¶ Quarto, vtrùm possint corrumpi.

¶ Quintò, vtrùm ex eis possit aliquid generari.

¶ Sextò, vtrùm possint nutrire.

¶ Septimò de fractione panis consecrati.

¶ Octauò, vtrùm vino consecrato possit aliquid permiscri.

ARTICVLVS I.

¶ Vtrùm accidentia remaneant sine subiecto in hoc sacramento.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd accidentia non remanẽant in hoc sacramento sine subiecto. Nihil enim inordinatum aut fallax debet esse in hoc sacramento veritatis. Sed accidẽtia esse sine subiecto, est contra rerum ordinem, quem Deus naturæ indidit: vt dicit. 1. de cœlo & mundo. Ergo videtur etiã ad quandam fallaciam pertinere, cùm accidentia naturaliter sint signa naturæ subiecti. Ergo in hoc sacramento non sunt accidentia sine subiecto.

¶ Præterea, Fieri non potest etiam miraculosè, quòd diffinitio rei ad ea separetur, vel quòd vni rei conueniat diffinitio alterius rei (puta quòd homo manens homo, sit animal irrationale), ad hoc enim sequeretur cõtradictoria esse simul: hoc enim quod significat nomen rei, est diffinitio, vt dicitur in 4. Metaph. Sed ad diffinitionem accidentis pertinet quòd sit in subiecto, ad diffinitionem verò substantiæ, quòd per se subsistat non in subiecto. Non ergo potest miraculosè fieri quòd in hoc sacramento sint accidentia sine subiecto.

¶ Præterea, Accidens indiuiduatur ex subiecto. Si ergo accidentia remanent in hoc sacramento sine subiecto, non erunt indiuidua, sed vniuersalia. Quod patet esse falsum, quia sic non essent sensibilia, sed intelligibilia tantùm.

¶ Præterea, Accidentia per consecrationem huius sacramenti, non adipiscuntur aliquã compositionem. Sed ante consecrationem non erant composita, neque ex materia & forma, neque ex quo est, & quod est. Ergo etiam post consecrationem non sunt composita altero horum modorũ. Quod est inconueniens: quia sic essent simpliciora quàm angelicùm tamen hæc accidentia sint sensibilia. Non ergo accidentia remanent in hoc sacramento sine subiecto.

¶ SED CONTRA est quod Greg. dicit in Homil. Paschali, quòd species sacramentales sunt illarum rerum vocabula, quæ antè fuerunt, scilicet panis & vini. Et ita cùm non remaneat substantia panis & vini, videtur quòd huiusmodi species remaneant sine subiecto.

CONCLVSIO.

¶ Remanent accidentia panis & vini in sacramento non alicui subiecto inexistentia, sed sola diuina virtute sine subiecto existunt.

¶ RESPONDEO dicendum, quòd accidentia panis & vini, quæ sensu deprehenduntur in hoc sacramẽto remanere post consecrationem, non sunt sicut in subiecto in substantia panis & vini, quæ nõ manet (vt suprà habitũ est) neque etiam in forma substantiali, quę nõ manet: & si remaneret, subiectum esse non posset, vt patet per Boëtiũ in lib. de Trin. Manifestũ est etiam, quòd huiusmodi accidentia non sunt in substãtia corporis & sanguinis Christi sicut in subiecto; quia substantia humani corporis nullo modo potest his accidentibus afficere. neque etiã est possibile, quòd corpus Christi gloriosum & impassibile existẽs, alteretur ad susciendas huiusmodi qualitates.

¶ Dicunt autem quidam, quòd sunt sicut in subiecto in aëre circũstante. Sed nec hoc esse potest. Primò quidẽ, quia aër non est huiusmodi accidentiũ susceptiuus. Secundò, quia huiusmodi accidentia non sunt vbi est aër quinimò ad motũ harum specierũ, aër depelitur. Tertiò, quia accidentia non transeũt de subiecto in subiectũ: vt scilicet idem accidens numerò quòd primò fuit in vno subiecto, postmodũ fiat in alio. accidens enim numerum accipit à subiecto: vnde non potest esse, quòd idẽ numero manens, sit quãdoque in hoc, quandoque in illo subiecto. Quartò, quia cùm aër non spolietur accidentibus propriis, simul haberet accidentia propria & aliena. Nec potest dici quòd hoc fiat miraculosè virtute consecrationis: quia verba cõsecrationis hoc non significant: quæ tamẽ non efficiunt nisi suum significatum. Et ideo relinquitur, quòd accidentia in hoc sacramento, manent sine subiecto. Quod quidem virtute diuina fieri potest. Cùm enim effectus magis dependeat à causa prima, quam a causa secunda, Deus qui est prima causa substãtiæ & accidẽtis, per suam infinitam virtutẽ conseruare potest in esse accidẽs, subtracta substantia, per quam conseruabatur in esse sicut per propriam causam: sicut etiam alios effectus naturalium causarũ potest producere sine naturalibus causis: sicut humanum corpus formauit in vtero Virginis sine virili semine.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd nihil prohibet aliquid esse ordinatum secundum cõmunem legem naturæ, cuius tamen contrarium est ordinatum secundũ speciale priuilegium gratiæ: vt patet in resuscitatione mortuorũ, & in illuminatione cęcorum: prout etiã in rebus humanis quædã aliquibus conceduntur ex speciali priuilegio præter legem cõmunem. Et ita etiã licet sit secundum communem naturæ ordinem, quòd accidens sit in subiecto, ex speciali tamen ratione secundum ordinem gratiæ, accidentia sunt in hoc sacramẽto sine subiecto, propter rationes suprà inductas.

¶ Ad secundum dicendũ, quòd cùm ens non sit genus, hoc ipsum quod est esse, nõ potest esse essentia substantię vel accidentis. Nõ est ergo diffinitio substantię, ens per se sine subiecto, nec diffinitio accidentis, ens in subiecto: sed quidditati seu essentiæ substantię cõpetit habere esse non in subiecto, quidditati autem siue essentiæ accidentis cõpetit habere esse in subiecto. In hoc aũt sacramento nõ datur accidentibus, quòd ex vi suæ essentiæ non sint in subiecto, sed ex diuina virtute sustentante. Et ideo non desinunt esse accidentia: quia nec separatur ab eis diffinitio accidentis, nec cõpetit eis diffinitio substantiæ.

¶ Ad tertium dicẽdum, quòd huiusmodi accidentia acquisierunt esse indiuiduũ in substantia panis & vini: quæ conuerla in corpus & sanguinem Christi, remanent virtute diuina accidentia in illo esse indiuiduato, quod prius habebant. Vnde sunt singularia & sensibilia.

¶ Ad quartum dicẽdum, quòd accidẽtia huiusmodi, manente substantia panis & vini, nõ habebãt ipsa esse nec alia accidentia, sed subiecta eorum habebãt huiusmodi esse per eaſſicut nix est alba per albedinem. Sed post consecrationem ipsa accidentia quæ remanent, habent esse, vnde sunt composita ex esse & quod est (sicut in Prima parte de angelis dictum est) & cùm hoc habent, cõpositionem partium quantitatiuarum.

ARTICVLVS II.

¶ Vtrùm in hoc sacramento quantitas dimensiua panis vel vini, sit aliorum accidentium subiectum.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd in hoc sacramento quantitas dimensiua panis vel vini, non sit aliorum accidentium subiectum. Subiectum enim accidentis non est accidens: nulla enim forma potest esse subiectum, cùm subiici pertineat

modũ vimque substãtiæ: ex duobus apparet primò, quia sic saluãtur naturaliter omnes quę ad sensum apparẽt mutationes à naturalibus agentibus circa Eucharistiã: nã supposito hoc vno miraculo, quæcunque fiunt, naturaliter saluantur ac si fierent in substantia: quoniã supponitur vice substãtiæ quantitas, scilicet habens modum, vim proprietatemque substãtiæ. Secundò apparet quia non est hic aliquod miraculum quod nõ sequatur ex cõsecratione: & paucitas miraculorum præeligenda est potius quàm multitudo (sic ponendo vnum solũ miraculũ, potentia quod etiam consecrationi est annexa). Nã ad sensum examinantibus, ex speciebus istis educibilis est de potentia ad actũ per agens naturale rarius, quæ non est educibilis de potẽtia dimensionum & reliquorũ accidentium ibi existentiũ, nisi sit medio: quoniã constat raritatem educi de potentia materiæ perfectibilis sub amplioribus dimẽsionibus. Et ea enim quod ibi nõ est materia, nisi ponatur aliquid vice materiæ, oportet dicere, aut huiusmodi species non esse rarefactibiles aut per agens naturale educi raritatem de potẽtia ad actum absque aliquo. ex quo fit educibilis raritas, de potentia ad actum quod non est incelligibile absque nouo miraculo. Et hinc quoque apparet solicitas huius opinionis, dum vnico miraculo saluat omnia apparentia & naturaliter omnium actionũ & passionum. Nec immediata cõseruatio horum à Deo prohibet corruptionem naturalẽ eorũdem: quoniam non plus ex immediata constitutione manutenentur, quàm quum mediante substantia cõseruantur. Si enim conseruatio Dei sua in rebus consecutis: & ideo non consentatio diuina, sed res conseruata sua subiacet agenti naturali corrumpenti. Nec oportet solicitum esse circa euitatem prædictorũ, talis et modi essendi proprietatis: vis vir utique substãtiæ. Ipsa si quidẽ res de genere accidentium, quia quatitas cũ sit ens finitum à Deo vt virtutique substãtię habẽs actũ modumque substãtię.

Manifestũ aũt hoc esse nõ solum possibile, sed rationabile, discurrẽdo per ea quæ apparẽt & opinata in philosophia videmus in animis in elementis quibusdã nõ femina, sed proportionalia seminibus, quæ generant animal: ita ex putrefactione videmus quoque imperfectissima animalia, qualia sunt formica, vel genera pediculorũ animalia, qui generantur animalia perfecta per aggregationẽ opinamur quoque dari proportionalia membra puta in cartilaginibus cordis aliqua proportionalia loco cordis, credimus quo 4. dist. 12. q. 1. ad 3. que lumẽ efficit vim actiuã illius, ut quo recipit, posset 2. de anima 58 4. de. parebit) accidẽtia propria 3. de cœlo. 60. esse vires ipsius substãtiæ. Ex ejdem omnib⁹, & ad 2. & utrum⁹ qualitates esse 18 c. 64. opinque & quasi 4. dist. 12. q. 1. tionalia naturæ cũ materia, nõ apparebit impossibile aut à rõne alienũ. 9. de. 4. 5. ipsiusmet

Universidad de Deusto
Biblioteca

ipsitate rei, quæ est quantitas, sub vltima materia. & sic, ac simpliciter materiæ efficium, velut quoddam proportionale materia sicut proportionatæ corporeitati facit officium corporis. Nec oportet aliam entitatem quærere, quoniã accidentia fluxentia à principijs essentialibus substantiæ ex hoc ipso quòd à principijs illis fluunt, sunt non solùm accidentia tanta entia sed sunt vires & virtutes substantiæ, ita quòd possunt producere substantiam (vel inferius amplius pariter quãdam quidam sentiunt contrarium) ita quantitas Eucharistię potest fortiri à suprema omnium substantiarum, vt ipsamet quantitas sit vice substantia, &c. multò enim vehementioris ac intimioris efficaciæ est prima substantiæ actio, quàm quicunque fluxus accidentis à principijs substantialibus subiecti. Hic est ergo modus, quo facillimè absque multiplicatione tam miraculorum, quàm entium, saluantur apparentia circa accidẽtia Eucharistię inter agendũ & patiendũ. ¶ Quibus prælibatis, ad singula defecandẽdo, perspice in primo artic. huius literæ in responsione ad quartũ, primũ quod dicimus, scilicet quòd accidens transit, de quo est in quod est, & est deinceps cõpositum ex quod est, & quo est. Perspice secundò in art. 2. in responsione ad primum, quantitatem transire de subiecto medio in recipiendo in subiectum in sustentando. Perspice tertiò in art. 3. in responsione ad tertiũ, id quod dicimus de accidentibus fluẽtibus à substantia. Sed occurrunt in hoc loco duo intolerabilia Scoto in 12. dist. 4. Primũ est, quòd forma substantialis geniti non fit immediatè à forma substantiali generãtis, secundum est, quòd qualitates agunt in virtute formæ substantialis, producẽdo substantiam. Et Scotus quidem longum circa hęc processum facit. Ego autem quia de sacramentis tracto, & huiusmodi disputatio non est necessaria ad sacramenti notitiam, pertransiundũ censeo: declarando tamen sensum Autoris, quę nolui forte intelligere Scotusquoniam si illum intellexissem, non sic arguissem.

¶ Quum dicimus qualitates agere in virtute formæ substantialis, non somniamus rem aliam absolutam aut respectiuam, sed ipsam qualitatem esse virtutem illius substantię sicut dicimus semen esse virtutem generantis. Et propterea fieri consueuit semine, semen bouis generat bouem, & semen hominis generat hominem, prout subiubilo in virtute hominis à quo fluxit (sol enim & homo generant hominem: vt dicitur 2. Physic.) & tamen non oportet semẽ illud (ubi ordinari desuncto homine ratio quòd reseruatur ad illum, aut moueatur ab illo, sic est enim seruata sicut fluxit ab illo: ita qualitas vini conuertẽdi in sanguinem Christi, quæ erat virtus vini, ita, propterea quia, conseruatur ficut eratproductiua eft vini: conuertetet enim gutta aquæ in vinum minus quàm si substantia vini subesset. Nec oportet subordinari vinũ illo: sed dicitur agere in virtute illius, quia est virtus, quæ fluxit ab ipso. Sed hæc metaphysicis relationibus reseruamus. Reliqua quæ suprà diximus in art. 3. & 4. ibi habentur.

ad proprietatem materiæ. Sed quantitas dimensiua est quoddam accidens. Ergo quantitas dimensiua non potest esse subiectum aliorum accidentium.

¶ Præterea, Sicut quantitas indiuiduatur ex substantia, ita etiam & alia accidentia. Si ergo quantitas dimensiua panis aut vini remaner indiuiduata secundum esse prius habitum, in quo conseruatur, pari ratione & alia accidentia remanent indiuiduata secũdum esse quod prius habebant in substantia. Nõ ergo fuut in quantitate dimensiua sicut in subiecto, cùm omne accidens indiuiduetur per suum subiectum.

¶ Præterea, Inter alia accidẽtia panis & vini quæ remanent, deprehenduntur etiã sensu rarum & densum, quæ non possunt esse in quantitate dimensiua præter materiam existente, quia rarum est quod habet parum de materia sub magnis dimensionibus: densum autem quod habet multum de materia sub paruis dimensionibus: vt dicitur 4. Physic. Non ergo videtur, quòd quantitas dimensiua posit esse subiectum accidentium, quæ remanent in hoc sacramento.

¶ Præterea, Quantitas à subiecto separata, videtur esse quantitas mathematica, quę nõ est subiectum qualitatum sensibilium. Cùm ergo accidentia, quæ remanent in hoc sacramento, sint sensibilia, videtur quòd non possint esse sicut in subiecto in quantitate dimensiua panis & vini remanente post consecrationem.

¶ SED CONTRA est, quòd qualitates non sunt diuisibiles nisi per accidens ratione subiecti. Diuiduntur autem qualitates remanentes in hoc sacramento per diuisionem quantitatis dimensiuæ: sicut patet ad sensum. Ergo quantitas dimensiua est subiectum accidentium, quæ remanent in hoc sacramento.

CONCLVSIO.

¶ Quæuis accidentia, quæ remanent in sacramento, quamuis in nulla sint substantia, sunt tamen in quantitate dimensiua panis & vini tanquam in subiecto.

¶ RESPONDEO dicendum, quòd necesse est dicere accidentia alia, quæ remanent in hoc sacramento, esse sicut in subiecto in quantitate dimensiua panis, vel vini remanente. Primo quidem per hoc, quòd ad sensum apparet aliquid quantum esse ibi coloratum, & aliis accedentibus affectũ nec in talibus sensus decipitur. Secundo, quia prima dispositio materiæ est quantitas dimensiua, vnde & Plato posuit primas differentias materiæ, magnum & paruũ. Et quia primum subiectum est materia, consequens est quòd omnia alia accidentia referãtur ad subiectum mediante quantitate dimensiua (sicut & primum subiectum coloris dicitur esse superficies) ratione cuius quida posuerunt dimensiones esse substãtias corporum: vt dicitur in primo Meta. Et quia subtracto subiecto, remanent accidentia secũdum esse, quod prius habebant, consequens est quòd omnia accidentia remaneant fundata super quantitatem dimensiuam. Tertiò, quia cùm subiectum sit principiũ indiuiduationis accidentium, oportet id quod ponitur aliquorum accidentium subiectum, esse aliquo modo indiuiduationis principiũ. Est enim de ratione indiuidui, quòd non possit in pluribus esse. Quod quidem cõtingit dupliciter. Vno modo quia non est natum esse in aliquo: & hoc modo formæ immateriales separatæ, per se subsistentes, sunt etiam per seipsas indiuiduæ. Alio modo ex eo quòd forma substantialis vel accidentalis est quidem nata in aliquo esse, non tamen in pluribus: sicut hæc albedo, quæ est in hoc corpore. Quantum igitur ad primum, materia est indiuiduationis principium omnibus formis inhærentibus: quia cùm huiusmodi formæ quãtum est de se, sint natæ in aliquo esse, sicut in subiecto, ex quo aliqua earum recipitur in materia, quæ non est in alio, iam nec forma ipsa sic existẽs potest in alio esse.

Quantum autem ad secũdum, dicendum est quòd indiuiduationis principiũ est quantitas dimensiua. Ex hoc enim aliquid est natum esse in vno solo, quod illud est in se indiuisum, & diuisum ab omnibus alijs. Diuisio autem accidit substantiæ ratione quantitatis: vt dicitur in primo Physic. Et ideo ipsa quantitas dimensiua est quoddam indiuiduationis principium huiusmodi formis: inquantum scilicet diuersæ formæ numero sunt in diuersis partibus materiæ. Vnde & ipsa quantitas dimensiua secundum se habet quandam indiuiduationem: ita quòd possumus imaginari plures lineas * separatas eiusdem speciei, differentes positione, quæ cadit in ratione huius quantitatis: conuenit enim dimensioni quòd sit quantitas positionẽ habens. Et ideo potius quantitas dimensiua potest esse subiectum aliorum accidentium quàm econuerso.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd accidens per se non potest esse subiectum alterius accidentis: quia per se non est. Secundum verò quòd est in alio, vnum accidẽs dicitur esse subiectum alterius, inquantum vnum accidẽs recipitur in subiecto, alio mediante, sicut superficies dicitur esse subiectum coloris. Vnde quando accidenti datur diuinitus vt per se sit, potest etiam per se alterius accidentis subiectum esse.

¶ Ad secundum dicendum, quòd alia accidentia etiam secundũ quòd erant in substantia panis, indiuiduabantur mediãte quantitate dimensiua: sicut dictum est. Et ideo porius quãtitas dimensiua est subiectum aliorum accidẽtium remanentium in hoc sacramento, quàm econuerso.

¶ Ad tertium dicendum, quòd rarum & densum, sunt quædam qualitates consequentes corpora ex hoc quòd habent multum vel parum de materia sub dimẽsionibus: sicut etiam omnia alia accidentia consequuntur ex principijs substantiæ. Et ideo sicut subtracta substantia, diuina virtute conseruantur alia accidentia, ita subtracta materia, diuina virtute conseruantur qualitates materiam consequentes: sicut rarum & densum.

¶ Ad quartum dicendum, quòd quantitas mathematica non abstrahit à materia intelligibili, sed à materia sensibili: vt dicitur 8. Metaph. Dicitur autem materia sensibilis ex hoc quòd subiacitur sensibilibus qualitatibus. Et ideo manifestum est, quòd quantitas dimensiua, quæ remanet in hoc sacramento sine subiecto, non est quantitas mathematica.

ARTICVLVS III.

¶ Vtrùm species, quæ remanent in hoc sacramento, possint immutare aliquid extrinsecum.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd species quæ remanent in hoc sacramento, non possint immutare aliquid extrinsecum. Probatur enim 7. Phys. quòd formæ quæ sunt in materia, fiunt à formis, quæ sunt in materia, non autem a formis, quæ sunt sine materia. eo quod simile agit sibi simile. Sed species sacramentales sunt species sine materia: quia remanent sine subiecto, vt ex dictis patet. Non ergo possunt immutare materiam exteriorem, inducendo aliquam formam.

¶ Præterea, Cessante actione principalis agentis, necesse est quòd cesset actio instrumenti: sicut quiescente fabro, nõ mouetur mar tellus. Sed omnes formæ accidentales agunt instrumentaliter in virtute formæ substantialis tanquam principalis agentis. Cùm ergo in hoc sacramento non remaneat forma substantialis panis & vini (sicut suprà habitum est) videtur quòd formæ accidentales remanentes, agere non possint ad immutationem exterioris materiæ.

Præterea, Nihil agit vltra suã speciem: quia effectus, nõ potest esse potior causa. Sed species sacramentales omnes sunt accidentia. Non ergo possunt exteriorem materiam immutare, ad minus ad formã substantialem.

¶ SED CONTRA est, quod si nõ possent immutare exteriora corpora, non possent sentiri. Sentitur enim aliquid per hoc, quòd immutatur sensus à sensibili: vt dicitur 2. de anima.

CONCLVSIO.

Quamuis in sacramento substantia panis & vini transierit, species tamen remanẽtes immutare possunt exteriora corpora, diuina hoc illis largiẽte virtute.

¶ RESPONDEO dicendum, quòd quia vnumquodq; agit, inquantum est ens actu, cõsequẽs est q; vnũquodq; sicut se habet ad esse, ita se habeat ad agere. Quia igitur secundũ prædicta, speciebus sacramentalibus datũ est diuina virtute, vt remancãt in suo esse quod habebant, substantia panis & vini existente, consequẽs est q; etiã remaneant in suo agere, & ideo omnẽ actionem quã poterãt agere, substantia panis & vini existẽte, possunt etiam agere, substãtia panis & vini transeunte in corpus & sanguinem Christi. Vnde non est dubium quòd possunt immutare exteriora corpora.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, q; species sacramẽtales licet sint formæ sine materia existẽtes: retinẽt tamẽ idẽ esse, quod habebãt prius in materia. Et ideo secũdũ suũ esse ãsimilãtur formis, quę sunt in materia.

¶ Ad secundum dicẽdum, q; ita actio formæ accidentalis depẽdet ab actione formę substantialis, sicut esse accidentis depẽdet ab esse substantiæ. Et ideo sicut diuina virtute dantur speciebus sacramẽtalibus, vt possint esse sine subſtãtia: ita datur eis vt possint agere sine forma substãtiali, virtute Dei, a quo fluxit à primo agente depẽdet omnis actio formæ & substantialis & accidentalis.

¶ Ad tertium dicẽdum, q; immutatio quæ est ad formã substantialem, non fit à forma substantiali immediatè, sed mediãtibus qualitatibus actiuis & passiuis, quę agũt in virtute formæ substantialis. Hæc autem virtus instrumẽtalis cõseruatur in speciebus sacramẽtalibus diuina virtute, sicut & prius erat. Et ideo possunt agere ad formã substantialem instrumentaliter. Per quę modũ aliquid potest agere vltra suam speciẽ, nõ quasi virtute propria, sed virtute principalis agẽtis.

ARTICVLVS IIII.

¶ Vtrùm species sacramentales possint corrumpi.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur quod species sacramẽtales corrumpi non possint. Corruptio enim accidit per separationẽ formæ à materia. Sed materia panis nõ remanet in hoc sacramento: sicut ex supradictis patet. Ergo huiusmodi species nõ possunt corrumpi.

¶ Præterea, Nulla forma corrumpitur nisi per accidens, corrupto subiecto: vnde formæ per se subsistentes, incorruptibiles sunt, sicut patet in substantijs spiritualibus. Sed species sacramẽtales sunt formæ sine subiecto: ergo corrumpi non possunt.

¶ Præterea, Si corrũpuntur, aut hoc erit naturaliter aut miraculose. Sed non naturaliter (q; non est ibi assignare aliquod corruptionis subiectũ, quod maneat corruptione terminata) similiter etiã nec miraculosè: qa miracula quæ sunt in hoc sacramento, sunt virtute consecrationis, per quam species sacramẽtales cõseruantur. non est autem idẽ causa conseruationis & corruptionis. Ergo nullo modo species sacramẽtales corrumpi possunt.

¶ SED CONTRA est, quòd sensu deprehenditur, hostias consecratas putrefieri & corrumpi.

CONCLVSIO.

¶ Sicut ante consecrationẽ species accidẽtium panis & vini corrumpi poterant, ita & post consecrationẽ possunt corrumpi vel per se, vel per accidens.

¶ RESPONDEO dicendum, q; corruptio est motus ad esse in nõ esse. Dictũ est autẽ suprà, q; species sacramentales retinẽt idẽ esse quod prius habebãt, substãtia panis & vini existẽte. Et ideo sicut esse horũ accidentiũ poterat corrũpi, substantia panis & vini existente: ita etiã potest corrumpi, illa substantia abeunte. Poterant autẽ huiusmodi accidẽtia primò corrumpi dupliciter. vno modo per se, alio modo p accidens. Per se quidẽ: sicut per alterationẽ qualitatiũ, & augmentũ vel diminutionem quãtitatis. Nõ quidẽ per modũ augmenti vel diminutionis, qui inuenitur in solis corporibus animatis (qualia non sunt substantia panis & vini) sed per additionẽ vel diuisionẽ. Nam sicut dicitur 3. Meta. per diuisionẽ vna dimensio corrũpitur, & fiũt duæ, per additionẽ autem econuerso ex duabus fit vna. Et per hunc modũ manifestè possunt corrũpi huiusmodi accidentia post consecrationẽ: quia & ipsa quãtitas dimensiua remanẽs potest diuisionem & additionẽ recipere, & cùm sit subiectũ qualitatũ sensibilium (sicut dictũ est) potest etiã esse subiectũ alterationis earum, puta si alteretur color aut sapor panis aut vini. Alio modo poterãt corrumpi per accidens, per corruptionẽ subiecti. & hoc modo possunt corrũpi etiam post consecrationẽ. Quanuis enim subiectũ non remaneat, remanet tamen esse quod habebant huiusmodi accidẽtia in subiecto, quod quidẽ est propriũ & consonæ subiecto. Et ideo huiusmodi esse potest corrũpi à contrario agente, sicut corrũpebatur substantia panis vel vini, quæ etiam nõ corrumpebatur nisi præcedente alteratione circa accidentia.

Distinguendũ tamen est inter vtrãq; prædictarũ corruptionũ: quia cùm corpus Christi & sanguis succedãt in hoc sacramẽto substantiæ panis & vini, si fiat talis immutatio ex parte acciꝺentium, quę non sufficisset ad corruptionẽ panis & vini, propter talem immutationẽ non desinit corpus & sanguis Christi esse sub hoc sacramento, siue fiat immutatio ex parte qualitatis (puta cùm modicũ immutatur color aut sapor panis vel vini) siue ex parte quãtitatis: sicut cùm diuiditur panis aut vinum in tales partes, q; adhuc in eis posit saluari natura panis aut vini.

Si verò fiat tanta immutatio, quòd fuisset corrupta substãtia panis aut vini, nõ remanent corpus & sanguis Christi sub hoc sacramento. Et hoc siue ex parte qualitatũ, sicut cùm ita immutatur color & sapor & aliæ qualitates panis & vini, quòd nullo modo possent compati naturã panis aut vini: siue etiã ex parte quãtitatis, puta si pulueriz etur panis, vel vinũ in tã * minutas partes diuidatur, vt iam non remaneat species panis vel vini.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd ad corruptionem per se pertinet, q; auferat esse rei, vnde inquantum esse alicuius formæ est in materia, consequens est quòd per corruptionẽ separetur forma à materia. Si verò huiusmodi esse non esset in materia, simile tamen ei quod est in materia, posset per corruptionem auferri etiam materia non existente: sicut accidit in hoc sacramento, vt ex dictis patet.

¶ Ad secundum dicendum, quòd species sacramentales licet sint formæ non in materia: habent tamen esse quod prius in materia habebant.

¶ Ad tertium dicendum, quòd corruptio illarum specierum nõ est miraculosa, sed naturalis. Præsupponit tamen miraculũ quod est factũ in consecratione, scilicet quòd ille species sacramẽtales retineant esse sine subiecto quod prius habebant in subiecto: sicut & cæcus miraculosè illuminatus, naturaliter videt.

ARTICVLVS V.

¶ Vtrùm ex speciebus sacramentalibus aliquid possit generari.

AD QVINTVM sic proceditur. Videtur quòd ex speciebus sacramentalibus nihil possit generari. Quod enim generatur, ex aliqua materia generatur: ex nihilo enim nihil generatur, quanuis ex nihilo fiat aliquid per creationem. Sed speciebus sacramentalibus non

¶ super Quæstionis septuagesimæ septimi. Articulum quartum.

Annot. IN art. 4. vbi de corruptione horum accidentiũ agitur, perspice cautè Autorẽ loqui de eorum accidentium corruptione per modũ termini. Et hoc tam quum corrumpuntur quasi ad corruptionem subiecti (hoc est sicut corrumpebatur ad corruptionem subiecti) quàm quum corrũpuntur directè seu per se, hoc enim perspicuè dicto, clara redditur littera ibi in corpore, quàm in responsione ad primum. Vbi separationem formæ à materia, quasi per accidens in termino corruptionis ponit: qa annexitur dictæ separationi dependẽtiæ sui esse in materia. hinc enim sequit, quòd quia esse illud etiam sequestratum à materia est corruptibile, vt prius: quia retinet naturam prioris, vt terminatæ corruptionem posse sine separatione formæ à materia, quæ non est, & similiter, quia huiusmodi esse sic separatur & separatum cõseruatur, vt proprium erat & cõforme subiecto (puta panis vel vino) ita potest terminatiuè corrumpi, quasi ad corruptionem subiecti sicut prius: vt in corpore articuli dicitur.

¶ super Quæstionis septuagesimæ septimæ Articulum quintum.

Annot. IN art. 1. in quo ferè omnia suprædicta continentur, aduerte in ratione ad tertium, tres esse opiniones de modo quo in instanti generationis nouæ substantiæ ex speciebus sacramentalibus fit materia, vel per creationem, vel per reparationem, vel per conuersionem. Et quidẽ tenent, quòd per creationẽ redit materia, & ratio affertur à Petro de Palude, quia fit propterea opus nouum, quòd scilicet nõ fuerit factum in operibus sex dierum: sicut creatio animarum rationalium fit, & corporis humani. Aliorum autem via nõ placet, quia ex ipsa conuersione nõ est vt materia, sed vt terminata conuersio vel recreatio, aliam viam, scilicet q; per modum conuersionis seu trãsitionis quantitas transiit in materiã: ita quòd virtute primi miraculi datũ est quantitati, vt sit vt terminata durãte sacramento, & in termino sacramẽti, hoc est in primo nõ esse sacramẽti, sit vtẽ materia, quẽadmodũ in Politicis princeps vnius regni imperio cõstituerat aliquẽ præsidẽ viuẽtẽ absente. Ita Sobita cõ-

Universidad de Deusto
Biblioteca

sulis hic fiat. Nec procedere putat sentire Aug. corem, q̄ agens naturale, faciat de diuersis materiis, hinc enim fit ut nō q̄ agens naturale agit in vicem materiæ, disponendo illā cinquam ſi eſſet materia ad formā ſubſtantiæ generandæ: & hoc vſq; ad inſtās generationis exclusiue. In inſtanti autē generationis, quod eſt primū nō eſſe ſacramenti, dimenſio, actione diuina virtute primi miraculi trāſit in materiā diſpoſitam p forma illa, ac ſi præſtituſſet: & ſic in eodē inſtanti naturale agēs introducit in illā formam ſubſtantialē cum quantitate ſimili priori immediatè ante illud exiſtenti. Et ſic inueniuntur conſonare omnia reliquis generationibus naturalibus: nā naturale agēs generādo & agit inquantū vſq; ad inſtās generationis, & in inſtanti generationis geſtugit nudā eſſentiā materiæ, educendo de illa formā ſubſtantialē, & generando cōpoſitū de genere ſubſtantiæ, corruptēdo q; vice panem: vt ſic ſemper generatio vnius ſit corruptio alterius, & econuerſo. Vltra autē rationē allatā ab Autore, in promptu eſt alia ratio, ſcilicet quia idē debet eſſe patiens & quod paſſum eſt in generatione ſubſtantiali: nā eadem materia eſt, quæ diſponitur ad formam ignis, & quæ recipit illā. Sed ſecundum alias opiniones non eſt idē qđ patitur, & quod paſſum eſt, nam patitur ſpecies ſacramētalis, & paſſum de foris venit p creationē vel reparationē. Secundū hāc autem viā idem eſt patiens, & quod paſſum eſt: nā patiens eſt dimenſio vt vna materia, & quod paſſum eſt, eſt ipſamet dimēſio iā vera materia.

¶Ad rationē autē pro altera opinione dicendum eſt, quòd ſecundum iſtam viam minus ponitur de nouitate: imò ponitur res ſimillima miraculo tranſubſtantiationis: quoniā tranſitus dimenſionis vicemateriæ in veram materiam facillimus eſt, vtpote de vno proportionali in aliud: & vt dictum eſt, non eſt opus nouum, ſuppoſita tranſubſtantiatione panis in corpus Chriſti. Præualet autem noſtra hæc opinio ex alio capite in litera allato: quaſcilicet nihil ponitur quod ex vi primi miraculi non fiat, & hoc potiſſimum erat conſiderandum. Nec falſaris in refutatione aliarum opinionum, dum in corpore huius artic. ſubeſt aliqua materia niſi corporis Chriſti, quod eſt incorruptibile. Ergo videtur quòd ex ſpecibus ſacramentalibus nihil poſſit generari.

¶Præterea, Ea quæ non ſunt vnius generis, non poſſunt ex ſeinuicem fieri: non enim ex albedine fit linea. Sed accidens & ſubſtantia differunt genere. Cùm ergo ſpecies ſacramentales ſint accidentia, videtur quòd ex eis non poſſit aliqua ſubſtantia generari.

¶Præterea, Si ex eis generetur aliqua ſubſtantia, illa ſubſtantia non erit ſine accidēte. Si ergo ex ſpecibus ſacramentalibus generetur aliqua ſubſtantia corporea, oportet quòd ex accidente generetur ſubſtantia & accidens, duo ſcilicet ex vno. Quod eſt impoſſibile eſt. Ergo impoſſibile eſt, q̄ ex ſpecibus ſacramentalibus aliqua ſubſtantia corporea generetur.

¶SED CONTRA eſt, quòd ad ſenſum videri poteſt ex ſpecibus ſacramentalibus aliquid generari, vel cineres, ſi comburantur, vel vermes, ſi putrefiant, vel pulueres, ſi conterantur.

CONCLVSIO.

¶Poteſt ex ſacramentalibus ſpeciebus, quamuis nulla aſsit materia, aliquid generari, quantitate tamen earum dimenſiua vicem materiæ gerente.

¶RESPONDEO dicendum, quòd cùm corruptio vnius ſit generatio alterius, vt dicitur in primo de generatione, neceſſe eſt quòd ex ſpecibus ſacramentalibus aliquid generetur, cùm corrumpantur, vt dictum eſt. Non enim ſic corrumpuntur, vt omnino diſpereant, quaſi in nihilum redigantur, ſed manifeſtè aliquid ſenſibile cis ſuccedit. Quomodo autem ex eis aliquid generari poſsit, difficile eſt videre. Manifeſtum eſt enim quòd ex corpore & ſanguine Chriſti, quæ ibi veraciter ſunt, non generatur aliquid, cùm ſint incorruptibilia. Si autē ſubſtantia panis, aut vini remaneret in hoc ſacramento, vel eorum materia, facile eſſet aſsignare quòd ex eis generatur illud ſenſibile quod ſuccedit, vt quidam poſuerunt. ſed hoc eſt falſum, vt ſupra habitum eſt. Et ideo quidam dixerunt, quòd ea quæ generantur, non fiunt ex ſpecibus ſacramentalibus, ſed ex aëre circunſtante. Quod quidem multipliciter apparet eſſe impoſsibile. Primò, quia ex eo generatur aliquid, quod prius alteratum & corruptum apparet. Nulla autem alteratio vel corruptio prius apparuit in aëre circunſtante. vnde ex eo vermes, vel cineres non generantur. Secundò, quia natura aëris non eſt talis, quòd ex eo per tales alterationes talia generentur. Tertiò, quia poteſt contingere in magna quantitate hoſtias conſecratas comburi vel putrefieri: nec eſſet poſsibile tantum de corpore terreno ex aëre generari, niſi magna & valde ſenſibili inſpiſſatione aëris facta. Quartò, quia idem poteſt accidere corporibus ſolidis circunſtantibus (puta ferro aut lapidibus) quæ integra remanent poſt prædictorum generationem. Vnde hæc poſitio ſtare non poteſt: quia contrariatur ei quod ad ſenſum apparet. Et ideo alij dixerunt, quòd redit ſubſtantia panis & vini in ipſa corruptione ſpecierum: & ſic ex ſubſtantia panis & vini redeunte, generantur cineres, aut vermes, aut aliquid huiuſmodi. Sed hæc poſitio videtur eſſe impoſsibilis. Primò quidem, quia ſi ſubſtantia panis & vini conuerſa eſt in corpus & ſanguinem Chriſti (vt ſupra habitum eſt) non poteſt ſubſtantia panis aut vini redire, niſi corpore aut ſanguine Chriſti iterum cōuerſo in ſubſtantiam panis vel vini, quòd eſt impoſsibile: ſicut ſi aër ſit conuerſus in ignē, non poteſt aër redire, niſi iterum ignis conuertatur in aërem. Si verò ſubſtantia panis aut vini ſit annihilata, non poteſt iterum redire: quia quod in nihilum decidit, non redit idem numero, niſi forte dicatur redire prædicta ſubſtantia, quia Deus de nouo creat aliam nouam ſubſtantiam loco primæ. Secundò videtur hoc eſſe impoſsibile: quia non eſt dare, quando ſubſtantia panis redeat. Manifeſtum eſt enim ex ſupradictis, quòd manentibus ſpeciebus panis & vini, manet corpus & ſanguis Chriſti, quæ non ſunt ſimul cum ſubſtantia panis & vini in hoc ſacramento, ſecundum prædicta. Vnde ſubſtantia panis & vini non poteſt redire, ſpeciebus ſacramentalibus manentibus. Similiter etiam nec eis ceſſantibus: quia iam ſubſtantia panis & vini eſſet ſine propriis accidentibus: quod eſt impoſsibile. Niſi forte dicatur, quòd in ipſo vltimo inſtanti corruptionis ſpecierum redit non quidem ſubſtantia panis & vini (quia illud idem inſtans eſt, in quo primo habent eſſe ſubſtantiæ generatæ ex ſpecibus) ſed materia panis & vini, quæ magis de nouo creatā diceretur quàm rediens, proprie loquendo. Et ſecundum hoc poſſet ſuſtineri prædicta poſitio. Verum, quia nō rationabiliter videtur dici, quòd miraculoſe aliquid accidat in hoc ſacramento niſi ex ipſa cōſecratione, ex qua non eſt q̄ materia creetur vel redeat, melius videtur dicēdum, q̄ in ipſa cōſecratione miraculoſe datur quātitati dimenſiuæ panis & vini, quòd ſit primum ſubiectum ſubſequentium formarum. Hoc autem eſt proprium materiæ. Hoc autem eſt proprium materiæ. & ideo ex conſequenti datur prædictæ quantitati dimenſiuæ omne illud quod ad materiam pertinet. Et ideo quicquid poſſet generari ex materia panis, ſi adeſſet, totum poteſt generari ex prædicta quantitate dimenſiua panis vel vini: non quidem nouo miraculo, ſed ex vi miraculi prius facti.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd quamuis non ſit ibi materia, ex qua aliquid generetur: quantitas tamen dimenſiua ſupplet vicem materiæ, vt dictum eſt.

¶Ad ſecundum dicendum, quòd illæ ſpecies ſacramentales ſunt quidem accidentia, habent tamen actum & vim ſubſtantiæ: vt dictum eſt.

¶Ad tertium dicendum, quòd quantitas dimenſiua panis & vini retinet naturam propriam, & acepit miraculoſe vim & proprietatem ſubſtantiæ. Et ideo poteſt tranſire in vtrunque, id eſt in ſubſtantiam & dimenſionem.

ARTICVLVS VI.

¶Vtrum ſpeciei ſacramentales poſsint nutrire.

AD SEXTVM ſic proceditur. Videtur quòd ſpecies ſacramentales non poſsint nutrire. Dicit enim Ambroſ. in lib. de ſacramentis, Non iſte panis eſt, qui vadit in corpus, ſed panis vitæ æternæ, qui animæ noſtræ ſubſtantiam fulcit: ſed omne quod nutrit, vadit in corpus. ergo panis iſte non nutrit. Et eadem ratio eſt de vino.

¶Præterea, Sicut dicitur 2. de Generatione, ex eiſdē nutrimur, ex quibus ſumus. Species autē ſacramētales ſunt accidētia, ex quibus homo nō conſtat: nō enim accidens eſt pars ſubſtantiæ. Ergo videtur q̄ ſpecies ſacramētales nutrire non poſſunt.

¶Præterea, Philoſophus 2. de Anima dicit, quòd alimentum nutrit prout eſt ſubſtantia quædam, auget autē prout eſt aliquid quantum. Sed ſpecies ſacramētales non ſunt ſubſtantia. Ergo non poſſunt nutrire.

¶SED CONTRA eſt quod Apoſtolus 1. Cor. 11. loquens de hoc ſacramento dicit, Alius quidem eſurit, alius autē ebrius eſt. Vbi dicit glo. q̄ notat illos, qui poſt celebrationem ſacri myſterij & cōſecrationem panis & vini, ſuas oblationes vendicabāt, & aliīs nō cōmunicātes, ſoli ſumebāt, ita vt inde etiā inebriarētur. Quod quidē non poſſet cōtingere, ſi ſacramētales ſpecies nō nutrirent. Ergo ſpecies ſacramētales nutriunt.

CONCLVSIO.

¶Quemadmodum ex ſacramentalibus ſpeciebus aliquid generari poteſt, ita & nutriri quippiam poſsibile eſt.

¶RESPONDEO dicendum, quòd hæc quæſtio difficultatem nō habet, præcedenti quæſtione ſoluta. Ex hoc enim (vt dicitur 2. de Anima) cibus nutrit, q̄ conuertitur in ſubſtantiā nutriti. Dictum eſt autem, q̄ ſpecies ſacramētales poſſunt conuerti in ſubſtantiam aliquam, quæ ex eis generatur. Per eandem autē rationem poſſunt cōuerti in corpus humanū, per quam poſſunt conuerti in cineres vel in vermes. & ideo manifeſtū eſt q̄ nutriūt. Quod autē quidam dicunt, q̄ non verè nutriunt, quaſi in corpus humanum cōuertantur, ſed reficiunt & confortant quadā ſenſuum immutatione (ſicut homo confortatur ex odore cibi, & inebriatur ex odore vini) ad ſenſum patet eſſe falſum. Talis enim refectio non diu ſufficit homini, cuius corpus propter continuam deperditionem reſtauratione indiget: & tamē homo diu ſuſtentari poſſet, ſi hoſtias & vinum conſecratum ſumeret in magna quantitate. Similiter etiā non poteſt ſtare quod quidam dicunt, quòd ſpecies ſacramentales nutriunt propter formam ſubſtantialem panis & vini, quæ remanet, tum quia non remanet, vt ſupra habitum eſt: tum quia non eſt actus formæ nutrire: ſed magis materiæ, quæ accipit formā nutriti, recedente forma nutrimenti. Vnde dicitur in 2. de Anima, quòd nutrimentum in principio eſt diſſimile, in fine autem ſimile.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd facta conſecratione dupliciter poteſt dici panis in hoc ſacramēto. Vno modo ipſa ſpecies panis quæ retinet nomen prioris ſubſtantiæ: vt Grego. dicit in homi. Paſchali. Alio modo poteſt dici panis ipſum corpus Chriſti: quod eſt panis myſticus de cœlo deſcendens. Amb. ergo cùm dicit, quòd iſte panis non tranſit in corpus, accipit panē ſecundo modo: quia ſcilicet corpus Chriſti non conuertitur in corpus hominis, ſed reficit mentem eius, non autem loquitur de pane primo modo dicto.

¶Ad ſecundum dicendum, q̄ ſpecies ſacramentales etſi non ſint eæ, ex quibus corpus hominis conſtat, tamen in eas conuertuntur: ſicut dictum eſt.

¶Ad tertium dicendum, quòd ſpecies ſacramentales, quanuis non ſint ſubſtantia, habēt tamen virtutem ſubſtātiæ: ſicut dictum eſt.

ARTICVLVS VII.

¶Vtrum ſpecies ſacramentales frangantur hoc in ſacramento.

AD SEPTIMVM ſic proceditur. Videtur quòd ſpecies ſacramentales non frangantur in hoc ſacramento. Dicit enim Philoſophus 4. Meteo. quòd corpora dicūtur frangibilia propter determinatā diſpoſitionem pororum. quod nō poteſt attribui ſacramentalibus ſpeciebus. Ergo ſacramentales ſpecies non poſſunt frangi.

¶Præterea, Fractionem ſequitur ſonus. Sed ſpecies ſacramentales non ſunt ſonabiles: dicit enim Philoſophus 2. de Anima, quòd ſonabile eſt corpus durū habens ſuperficiem lenē. Ergo ſpecies ſacramētales nō frāguntur.

¶Præterea, ciuſdem videtur eſſe, manducari, frangi & maſticari. Sed verum corpus Chriſti eſt quod manducatur: ſecundum illud Ioan. 6. Qui manducat meam carnem, & bibit meū ſanguinem. ergo corpus Chriſti eſt quod frangitur & maſticatur. Vnde & in confeſsione Berēgarij dicitur, Confeſſio ſanctæ Romanæ Eccleſiæ, & corde & ore profiteor panem & vinū, quæ in altari ponuntur, poſt conſecrationem verum corpus & ſanguinem Chriſti eſſe, & in veritate manibus ſacerdotum tractari, frangi, & fidelium dentibus atteri. Non ergo fractio debet attribui ſacramentalibus ſpeciebus.

¶SED CONTRA eſt, quòd fractio ſit per diuiſionem quanti. Sed nullum quantum ibi diuiditur, niſi ſpecies ſacramentales: quia neque corpus Chriſti, quod eſt incorruptibile, neque ſubſtantia panis, quæ non manet, * neque ſubſtātia vini. Ergo ſpecies ſacramentales franguntur.

CONCLVSIO.

¶Species ſacramentales frangi poſsunt in ſacramento ſecundum quantitatem dimenſiuam ſtarum: non autem frangitur Chriſti corpus, ſed in quauis particula integrum manet.

¶RESPONDEO dicendum, quòd apud antiquos circa hoc multiplex fuit opinio. Quidā enim dixerūt, q̄ non erat in hoc ſacramento fractio ſecūdum rei veritatem, ſed ſolùm ſecundum aſpectū intuētrium. Sed hoc non poteſt ſtare: quia in hoc ſacramento veritatis ſenſus non decipitur circa ea, quorum iudicium ad ipſum pertinet, inter quæ eſt fractio: per quam ex vno fiunt multa quæ quidem ſunt ſenſibilia cōmunia, vt patet in lib. de Anima. Vnde alij dixerunt, quòd erat quidem ibi vera fractio ſine ſubiecto * exiſtēte. Sed hoc etiā ſenſui contradicit. apparet enim in hoc ſacramento aliquid quantū prius vnum exiſtēs, poſtea in multa partitum, quod quidem oportet eſſe ſubiectū fractionis. Non autē poteſt dici, quòd ipſum corpus Chriſti verum frangatur, primo quidem, quia eſt incorruptibile & impaſsibile. Secundò, quia eſt totū ſub qualibet parte (vt ſupra habitum eſt) quod quidē eſt contra rationem eius, qđ frangitur. Vnde relinquitur, quòd fractio ſit ſicut in ſubiecto in quantitate dimenſiua panis, ſicut & alia accidentia. Et ſicut ſpecies ſacramentales ſunt ſacramentum corporis Chriſti veri, ita fractio huiuſmodi ſpecierum eſt ſacramentum Dominicæ paſſionis, quæ fuit in corpore Chriſti vero.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd ſicut in ſpeciebus ſacramentalibus remanet rarum & denſum (vt ſupra dictum eſt) ita etiam remanet ibi poroſitas, & per conſequēs frangibilitas.

accidentia, ſed etiam omnia poſsibilia educi de ſubiectis conuertia, ipſa manente: ita dato eſſe oportet, vt ſeparata exiſtat quantuncunque extēſa, quanta aſſignare poſſet cōuerſam ſubſtātiam, ſi ſubeſſet. Vnde ſi ſpecies vini inuantum rarefieret, vt vini ſubſtantia tantam extēſionē nō ſufferret, deſineret ſacramentū, & noua ſubſtantia generaretur. *4. di. 10. art. 1. ad primum.*

¶Ad tertiā dicit, quòd ordo naturæ eſt multiplex, iuxta multiplex cauſarū genus, & præterea licet qualitas ſit noua, ſiue antiqua ſit ſecūdum ordinē cauſæ materialis prioris rarita- te, vt recipiens prius di citur recepto: ſecūdum tamē ordinē cauſæ finalis quām agēntis raritas eſt prior, prius enim intēdit rarefaciens raritatē, quām extenſionē cōcomitantē. Nec eſt verū ſimpliciter & abſolutè, q̄ rarefactio ſeu raritas, quæ ſit præſupponat materiā quātitatem: quanuis hoc ſit verum ſecūdum quid, hoc eſt cum iſta additione, ſecundū ordinē cauſæ materialis: nam ſimpliciter & abſolutè loquendo, extenſio quantitatis præſupponit rarefactionē, ticut cōſequēs id ad qđ ſequitur. Et rurſus ſimpliciter & abſolutè, dicēdum eſt quòd raritas, quæ ſit, quoniam ſit, fert ſecum recepeſſum ſuū, ſcilicet maioré quantitatēm & hoc ſine rarefactio har in mera ſubſtantia ſiue in vice ſubſtantia. *4. di. 12. et di. 12. q. 1. ar. 3. et q. 1. et 2. Et 4. contra c. 67. Et opuſc. 1. Et 1. Co. 11. lect. 1. co. 6.*

¶Ad quartā dicitur ſal ſi habetur ly ſi habe- ſtātia vi ne. *Aliàs*

¶Ad ſecundum dicendum, quòd ſicut dictum eſt, ſpecies ſacramentales frangi poſsunt in quantitate dimenſiua, non autem ipſa ſubſtantia corporis Chriſti. Et ideo, quamuis ſonus ſequatur fractionem, non tamen ſequitur ſonus ſpecierum ſacramentalium: quia ſpecies ſacramentales non ſunt ſonabiles, vt dictum eſt. Et ſi ſonus ſequatur fractionem quantitatis dimenſiuæ, non tamen ſequitur ſonus ſpecierum ſacramentalium: quia ſpecies ſacramentales non ſunt ſonabiles, vt dictum eſt. Et ſi ſonus ſequatur fractionem quantitatis dimenſiuæ, non tamen ſequitur ſonus ſpecierum ſacramentalium: quia ſpecies ſacramentales non ſunt ſonabiles, vt dictum eſt.

¶Ad tertium dicendum, quòd ſpecies ſacramentales ſunt ſacramentum corporis Chriſti, non ſolùm quantum ad ipſum corpus Chriſti, ſed etiam quantum ad ea quæ ſunt corpori Chriſti ſacramentaliter vnita, ſicut ſunt omnes homines qui ſalutem habent. Et ideo ſicut ſpecies ſacramentales ſunt ſacramentum corporis Chriſti, ita fractio huiuſmodi ſpecierum eſt ſacramentum Dominicæ paſſionis, quæ fuit in corpore Chriſti vero.

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶Ad secundum dicendum, quòd densitatem sequitur duritia. Et ideo ex quo in speciebus sacramentalibus remanet densitas, consequens est quòd remaneat ibi duritia, & per consequens fonabilitas.

¶Ad tertium dicendum, quòd illud quod manducatur in propria specie, ipsummet frangitur & masticatur in sua specie. Corpus autem Christi non manducatur in sua specie, sed in specie sacramentali. Vnde & super illud Ioannis 6. Caro non prodest quicquam, dicit Augustinus. Hoc est intelligendum secundum illos, qui carnaliter intelligebant, carnem quippe sic intellexerunt, quomodo in cadauere dilaniatur, aut in macello venditur. Et ideo ipsum corpus Christi non frangitur nisi secundum speciem sacramentalem. Et hoc modo intelligenda est confessio Berengarij, vt fractio & attritio dentium referatur ad speciem sacramentalem, sub qua verè est corpus Christi.

ARTICVLVS VIII.

¶Vtrùm aliquis liquor possit vino consecrato commisceri.

3. d. 12 q. 1 art. 2. q. 6. Et quo. q. 1. ar. 3.

AD OCTAVVM sic proceditur. Videtur quòd vino consecrato non possit aliquis liquor misceri. Omne enim quod permiscetur alicui, recipit quãtitatem ipsius. Sed nullus liquor potest recipere qualitatem sacramentalium specierum: quia accidentia illa sunt sine subiecto, vt dictum est. Ergo videtur quòd nullus liquor possit permisceri speciebus sacramentalibus vini.

¶Præterea, Si aliquis liquor permisceatur illis speciebus, oportet quòd ex his fiat aliquid vnum. Sed non potest fieri aliquid vnum neq; ex liquore (qui est substãtia) & speciebus sacramentalibus, quæ sunt accidentia: neque ex liquore & sanguine Christi, qui ratione suæ incorruptibilitatis neque additionem recipit neque diminutionem. Ergo nullus liquor potest admisceri vino consecrato.

¶Præterea, Si aliquis liquor admisceatur vino consecrato, videtur quòd etiam ipsum efficiatur consecratum: sicut aqua quæ admiscetur aquæ benedictæ, efficitur benedicta. Sed vinum cõsecratum est verè sanguis Christi. Ergo etiam liquor permixtus esset sanguis Christi. Et ita aliquid fieret sanguis Christi aliter, quàm per consecrationem, quod est inconueniens. Non ergo vino consecrato, potest aliquis liquor permisceri.

¶Præterea, Si duorum vnum totaliter corrumpatur, non erit mixtio: vt dicitur in primo de generatione. Sed ad permixtionem cuiuscunque liquoris, videtur corrumpi species sacramentalis vini, ita quòd sub ea desinat esse sanguis Christi. tum quia magnum & paruum sunt differentiæ quantitatis, & diuersificant ipsam, sicut album & nigrum colorem. tum etiam quia liquor permixtus, cùm non habeat obstaculum, videtur vndiq; diffundi per totum, & ita desinit ibi esse sanguis Christi, qui nõ est ibi simul cum alia substãtia. Non ergo aliquis liquor potest permisceri vino consecrato.

SED CONTRA est, quòd ad sensum patet, alium liquorem vino permisceri posse post consecrationem, sicut & ante.

CONCLVSIO.

¶Possibile est vinum consecratum permisceri liquorem nonnunquam in tanta quantitate, vt vini species mutetur in aliam, & desinat ibi esse sanguis Christi, vel aliquando in modica quantitate quòd non varietur species, & ibi adesse possit sanguis Christi.

¶RESPONDEO dicendum, quòd istius quæstionis veritas manifesta est ex præmissis. Dictum est enim suprà, quòd species in hoc sacramento remanentes, sicut adipiscuntur virtute consecrationis modum essendi substãtiæ, ita etiam cõsequuntur modum agendi & patiendi: vt scilicet agere & pati possint quicquid ageret vel pateretur substãtia, si ibi præsens existeret. Manifestum est autem, quòd si esset ibi substantia vini, liquor aliquis posset ei permisceri. Huius tamen permixtionis diuersus esset effectus, & secundum formam liquoris, & secundum quantitatem. Si enim permisceretur aliquis liquor in tanta quãtitate, quòd posset diffundi per totum vinum, totum fieret permixtum. Quod autem est commixtum ex duobus, neutrum miscibilium est: sed vtrunque transit in quoddam tertium ex his compositum. Vnde sequeretur quòd vinum prius existens non remaneret: sed si liquor permixtus esset alterius speciei (puta si permisceretur, aqua) solueretur species vini, & esset liquor alterius speciei. Si autem esset eiusdem speciei liquor adiunctus (puta si vinum permisceretur vino) remaneret quidem eadem species, sed non remaneret idem numero vinum, quod declarat diuersitas accidentium: puta si vnum vinum esset album, & aliud rubeum. Si verò liquor adiunctus esset tam paruæ quantitatis, quòd non posset perfundi per totum, non fieret totum vinum permixtum, sed aliqua pars eius. Quæ quidem non remaneret eadem numero propter permixtionem extraneæ materiæ: remaneret tamen eadem specie, non solùm si paruus liquor permixtus esset eiusdem speciei, sed etiam si esset alterius speciei: quia gutta aquæ multo vino permixta, transit in speciem vini vt dicitur in primo de Generatione. Manifestum est autem ex prædictis, quòd corpus & sanguis Christi remanent in hoc sacramento, quandiu illæ species manent eædem numero: consecratur enim hic panis, & hoc vinum. Vnde si fiat tanta permixtio liquoris cuiuscunque, quòd pertingat ad totum vinum consecratum, & fiat permixtum, erit aliud numero, & nõ remanebit ibi sanguis Christi. Si verò fiat tam parua alicuius liquoris adiunctio, quòd non possit diffundi per totum, sed vsque ad aliquam partem specierum, desinet esse sanguis Christi sub illa parte vini consecrati, remanebit tamen sub alia.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd Innocent. III. dicit in quadam Decret. quòd ipsa accidentia vinũ apposĩtum videntur afficere: quia si aqua fuerit apposita, vini saporem assumit, contingit igitur accidentia mutare subiectum, sicut & subiectum contingit accidentia permutare. Cedit quippe natura miraculo, & virtus supra cõsuetudinem operatur. Hoc tamen non est sic intelligendum, quasi idem numero accidens, quod prius fuit in vino ante consecrationem, postmodum fiat in vino appositio: sed talis permutatio fit per actionem. Nam accidentia vini remanentia, retinent actionem substãtiæ secundum prædicta: & ita immutãdo, afficiunt liquorem appositum.

¶Ad secundum dicendum, quòd liquor appositus vino consecrato, nullo modo miscetur substãtiæ sanguinis Christi: miscetur tamen speciebus sacramentalibus. Ita tamen quòd permixtione facta, corrumpuntur prædictæ species, vel in toto vel in parte: secundum modum quo suprà dictum est, quòd ex speciebus illis potest aliquid generari. Et si quidem corrumpantur in toto, nulla iam remanet quæstio: quia iam totum erit vniforme. Si autem corrumpantur in parte, erit quidem vna dimensio secundum continuitatem quantitatis, non tamen vna secundum modum essendi: quia vna pars eius erit sine subiecto, alia erit in subiecto, sicut si aliquod corpus constituatur ex duobus metallis, erit vnum corpus secundum rationem quantitatis, non tamen vnum secundum speciem naturæ.

¶Ad tertium dicendum, quòd sicut Innoc. III. dicit in Decretali prædicta, si post consecrationem calicis aliud vinum mittatur in calicem, illud quidem non transit in sanguinem, neque sanguini commiscetur: sed accidentibus prioris vini commixtum, corpori quod sub eis latet, vndique circunfunditur, non maldans circũfusum. Quod quidem intelligendũ est, quando non fit tanta permixtio liquoris extranei, quòd sanguis Christi desinat esse sub toto: tunc enim dicitur vndique circũfundi, nõ quia tangat sanguinem Christi secũdum eius proprias dimensiones, sed secũdũ dimẽsiones sacramentales, sub quibus cõtinetur. Nec est simile de aqua benedicta: quia illa benedictio nullam immutationẽ facit circa substãtiam aquæ, sicut facit consecratio vini.

¶Ad quartum dicendum, quòd quidam potuerunt quòd quantũcunque parua fiat extranei liquoris permixtio, substãtia sanguinis Christi desinit esse sub toto: & hoc ratione inducta. Quæ tamen nõ cogit: quia magnũ & parũm diuersificant quantitatem dimẽsiuam, nõ quantũ ad eius essentiam, sed quantũ ad determinationẽ mẽsuræ. Similiter etiã liquor appositus adeò potest esse paruus, q̃ sua paruitate impeditur, ne diffundatur per totũ, & non solis dimensionibus: quæ licet sint sine subiecto, tamen obstant alteri liquori, sicut & substãtia, si ibi adesset secundum ea, quæ præmissa sunt.

QVAESTIO SEPTVAGESIMA OCTAVA

de forma sacramenti Eucharistiæ, in sex articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de forma huius sacramenti.

¶Et circa hoc quæruntur sex.

¶Primò, quæ sit forma huius sacramenti.

¶Secundò

¶Super Quæstionis septuagesimæoctauæ tres primos Articulos.

Circa primos articulos quæstionis 78. tractandũ occurrit dubium de verbis necessariis ad consecrationem sanguinis. Et omissis argumentis hinc & inde plana incẽdendo via, sciendum est Græcos & Latinos non cõuenire in verbis consecrationis sanguinis. Nam vt Durand. refert, & nos certificati quoq; fumꝰ, quatuor dictiões habet forma nostra, quibus caret Ecclesia Græca, scilicet Calix, Aeterni, mysterium, fidei. Et quum in Ecclesia Græca toc illustres sancti & doctores floruerint, dubitandũ nullo pacto est de sufficientia illius formæ, scilicet, hic est sanguis meus noui Testamenti, qui pro vobis & pro multis effundetur in remissionẽ peccatorum. hinc enim sufficiẽter probatur, nõ omnia, quibus vtimur in forma consecrationis sanguinis esse de necessitate sacramenti. Et si diligentius perscrutati fuerimus, clarũ quoque fiet quòd illa verba, qui pro vobis, & pro multis, &c. non sunt de necessitate sacramenti. Quod ex eo probatur, quòd Paulus Apostol. primæ ad Corint. 11. expressiũ dicit Christum dixisse, hoc est corpus meum quod pro vobis tradetur. & Ecclesia Græca vtitur hac forma in cõsecratione corporis, hoc est corpus meum quod pro vobis frangitur in remissionem peccatorum: Romana autem Ecclesia in consecratione corporis prædictam adiunctionem à Christo omittit. Ex quo facto apparet manifestè, quòd huiusmodi additio facta à Christo, & qua vtuntur Græci, nõ est de necessitate sacramẽti, ac p hoc eadem ratione in consecratione sanguinis illa additio, qui pro vobis, &c. non est de necessitate sacramenti: eadẽ enim est ratio in vtraque forma quo ad vim consecrationis, quãuis nõ sit eadem ratio quo ad conuenientiam explicandę veritatis: quia conuenientius explicatur virtus passiõis Christi in cõsecratione sanguinis quãm corporis, vt in littera tertii articuli Autor declarat.

4. d. 8. q. 1. ar. 3. & 3. q. 78. ar. 3. & 4. d. 8. q. 1. ar. 3. & 3. q. 78. ar. 3. & 4. d. 8. q. 1. ar. 3. & 3. q. 78. ar. 3.

¶Quum autem ex vsu Ecclesiæ Græcæ in consecratione sanguinis habeamus, quòd non omnia quæ nos dicimus, sunt necessaria ad consecrationem, & ex vsu Ecclesiæ Latinę in cõsecratione corporis, habeamus, q̃ non omnia quæ tũc Christus dixit, sunt necessaria ad consecrationẽ, oportet ad

¶Tertiò, vtrùm sit conueniens forma consecrationis sanguinis.

¶Quartò, de virtute vtriusque formæ.

¶Quintò, de veritate loquutionis.

¶Sextò, de comparatione vnius formæ ad aliam.

ARTICVLVS I.

¶Vtrùm hæc sit forma huius sacramenti, hoc est corpus meum, & hic est calix sanguinis mei.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd hæc non sit forma huius sacramenti, hoc est corpus meum, & hic est calix sanguinis mei. Illa enim verba videntur pertinere ad formam huius sacramenti, quibus Christus corpus suum & sanguinem consecrauit, Sed Christus antè benedixit panem accepturn, & postea dixit, Accipite & comedite, hoc est corpus meum (vt habetur Matthæ. 26.) & similiter fecit de calice. Ergo prædicta verba non sunt forma huius sacramenti.

¶Præterea, Eusebius Emissenus dicit, quòd inuisibilis sacerdos visibiles creaturas in suum corpus conuertit, dicens, Accipite, & comedite, hoc est corpus meum. Ergo totum hoc videtur pertinere ad formam huius sacramẽti. Et eadem ratio est de verbis pertinentibus ad sanguinem.

¶Præterea, In forma baptismi exprimitur persona ministri & actus eius, cùm dicitur, Ego te baptizo. Sed in præmissis verbis nulla fit mentio de persona ministri, nec de actu eius. Ergo non est conueniens forma sacramenti.

¶Præterea, Forma sacramenti sufficit ad perfectionem sacramenti: vnde sacramentum baptismi quandoque perfici potest solis verbis formæ prolatis, omnibus alijs prætermissis. Si ergo prædicta verba sunt forma huius sacramenti, videtur quòd aliquãdo possit hoc sacramentum perfici his solis verbis prolatis, & omnibus alijs prætermissis, quæ in missa dicuntur. Quod tamen videtur esse falsum: quia vbi verba alia prætermitterentur, prædicta verba acciperentur ex persona sacerdotis proferentis, in cuius corpus & sanguinem panis & vinum non conuerterentur. Non ergo prædicta verba sunt forma huius sacramenti.

¶SED CONTRA est quod Ambro. dicit in lib. de sacramentis: Consecratio fit verbis & sermonibus domini Iesu: nam per reliqua omnia quæ dicuntur, laus Deo refertur, oratione petitur pro populo, pro regibus, pro cæteris. Vbi autem sacramentum conficitur, iam non suis sermonibus sacerdos vtitur, sed vtitur sermonibus Christi. Ergo sermo Christi hoc conficit sacramentum.

CONCLVSIO.

¶Conueniens est forma sacramenti Eucharistiæ, quam Christus expressit: ex corporis quidem, hoc est corpus meum: sanguinis verò, hic est calix sanguinis mei.

¶RESPONDEO dicendum, quòd hoc sacramentum ab alijs sacramentis differt in duobus: primò quidem, quantum ad hoc, quòd hoc sacramẽtum perficitur in consecratione materiæ: alia verò sacramenta perficiuntur in vsu materiæ consecratæ.

Secundò, quia in alijs sacramentis consecratio materiæ consistit solùm in quadam benedictione, ex qua materia consecrata accipit instrumentaliter quandam spiritualem virtutem, quæ per ministrum, qui est instrumentum animatum, potest ad instrumenta inanimata procedere. Sed in hoc sacramento consecratio materiæ consistit in quadam miraculosa conuersione substantiæ, quæ à solo Deo perfici potest. Vnde minister in hoc sacramẽto perficiendo non habet alium actum nisi prolationem verborum. Et quia forma debet esse conueniens rei, ideo forma huius sacramenti differt à formis aliorum sacramẽtorum in duobus: primò quidem, quia formæ aliorum sacramentorum important vsum materiæ, puta baptizationem vel consignationem; sed forma huius sacramenti importat solam consecrationem materiæ, quæ in transsubstantiatione consistit, puta cùm dicitur, hoc est corpus meum, vel, hic est calix sanguinis mei. Secundò, quia formæ aliorum sacramentorum proferuntur ex persona ministri, siue per modum exercentis actum, sicut cùm dicitur, Ego te baptizo, vel, Ego te confirmo: siue per modum imperantis, sicut in sacramento ordinis dicitur, Accipe potestatem, &c. siue per modum deprecantis, sicut cùm in sacramento extremæ vnctionis dicitur, Per istam vnctionem & nostram intercessionem, &c. Sed forma huius sacramẽti profertur quasi ex persona ipsius Christi loquentis, vt detur intelligi quòd minister in perfectione huius sacramẽti nihil agit, nisi quòd profert verba Christi.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd circa hoc est multiplex opinio. Quidam enim dixerunt, quòd Christus qui habebat potestatem excellentiæ in sacramentis, absque omni forma verborum hoc sacramentum perfecit, & postea verba protulit, sub quibus alij post modum consecrarent. Quod videntur sonare verba Innocẽ. III. dicẽtis, Sanè dici potest, quòd Christus virtute diuina confecit, & postea formam expressit, sub qua posteri benedicerent. Sed contra hoc expresse sunt verba Euangelij, in quibus dicitur, quòd Christus benedixit: quæ quidem benedictio aliquibus verbis nobis ignotis. Sed nec hoc stare potest: quia benedictio consecrationis nunc perficitur per * imitationem eorũ quæ tũc acta sunt. Vnde si tunc per hæc verba non est facta consecratio, nec modò fieret. Et ideo alij dixerunt, quòd illa benedictio eisdem etiam verbis facta est, quibus modò fit, sed Christus ea bis protulit. Primò quidem secretè ad consecrandum: secundò manifestè ad instruendum. Sed nec hoc stare potest: quia sacerdos consecrat, proferens hæc verba, non vt à Christo in occulta benedictione dicta, sed vt publicè prolata. Vnde cùm non habeant vim huiusmodi verba, nisi ex Christi prolatione, videtur quòd etiam Christus manifestè ea proferens consecrauerit. Et ideo alij dixerunt, quòd Euangelistæ non semper eundem ordinem in recitando seruauerunt, quo res sunt gestæ: vt patet per Augustinum in

* Aliàs recitatio nem.

aliquod solidũ fundamentũ recurrere, super quod fundari possit certitudo discretiua verborum ad cõsecrationem necessariorum à nõ necessarijs ad illã. Et quãuis hoc sit cõmunis illa maxima, sacramẽtalia verba significant quod efficitur ex vi sacramenti, quæ, vt patet discurrẽdo per omnia sacramẽta, verissima ac solidissima cõprobatur: ideo ab hac regula non declinando ad dexteram aut ad sinistrã, inuenietur non esse necessaria ad consecrationem sanguinis nisi quatuor verba hæc, hic est sanguis meus. Et licet Scotus cum multis alijs dubitet, mihi tamen nulla apparet dubitãdi ratio probabilis, sed indubiè sentiendum est, vt diximus. Præter prædicta fuit quoque est sententia hæc autoritate beati Ambr. in lib. de Sacra. (quam habet de consecratione di. 2. ca. panis) & Magistri senten. in 8. d. 4. vbi etiam adducit beatum Ambr. Verba autem litteræ tertii articuli, in quibus Autor videtur sonare oppositũ, verificantur distinguẽdo, quòd verba aliqua esse de substãtia formæ, cõtingit dupliciter: primò quòd sine illis non sit forma: alio modo q̃ sine illis non est forma perfecta: & in secundo sensu verificantur verba litteræ, non autem in primo. Vnde & in respõsione ad secundum eiusdem ar. quum arguitur esset quòd nõ sunt maioris efficaciæ verba, quæ proferuntur in cõsecratione panis, quàm ea quæ proferuntur in cõsecratione vini, &c. responsio ad perfectionem conuenientiæ recurrit, quare potius fiat additio in cõsecratiõe sanguinis, nõ negando æqualem efficaciã in verbis vtriusq; formæ significantibus quod efficitur. Ratio quoque in littera allata, scilicet determinatiões prædicati pertinent ad integritatem loquutionis, dupliciter intelligi potest, primò quòd hæ huiusmodi determinationibus non sit integra loquutio integritate cõmensindi præcedẽtis enũtiationis, & sic in proposito solum illud pronomen meus cõpletur integritate enuntiationis quum dicitur, hic est sanguis meus. Alio modo, quòd ipsæ determinationes nõ habẽt integrũ sensum sine præsciẽtia enũtiationis, & sic verificatur ratio in proposito quo ad omnia adiuncta: quæ constat q̃ dicendo, meus & æterni Testamẽti mysterium fidei, qui pro vobis, &c. integra nõ fit loquutio sine præcedẽti enũtiatione, hic est sanguis meus. Et huius integritatis signa sunt, quæ in littera asseruntur,

Universidad de Navarra
Biblioteca

affertur. Duo primum, quòd sacerdos eodem ritu & modo omnia hæc perficit, secundum quòd Luc. 22. interponitur verba sequentia verbis primis. At si quis concedat exposita hæc posse conuenire literæ verbis, sed non intentioni Autoris, qui videtur ex proposito dedisse operam, ne quis, meminerit primò me ab Autore didicisse post Aug. talē exhibere aliorū lectorē, qualem meorum exopto. In vltimo siquidem præcedentis quæstionis articulo Autor verba Inno. III. de celebratiōe missarum in c. quum Marthæ. ad verum sensum trahit: non curās de intentione opinantis accidens migrare de subiecto in subiectum. Aduertat deinde Autor, si oppositum sensit, opinatiuè loquitur: incipit enim corpus articuli, circa hāc formam est duplex opinio. Omissa igitur superflua curiositate quid opinatus fuerit in re clarificata hic vel ille Theologus, sufficere nobis debet ex solido fundamento veritatem cognoscere.

Annot. ¶In respōsione ad quæstum primi artic. specialiter notandum occurrit quod Scotus in 8 distinct. 4. in dubiā ita vertit, quòd ambiguum relinquit, an sola verba consecrationis prolata à sacerdote conficiant hoc sacramentum, prætermissis aliis, quæ in canone missæ continentur, motus ratione intentionis allata, scilicet q verba huiusmodi debēt ex vi verborum significare hoc esse corpus Christi, alioquin non significarent quod efficitur in hoc sacramēto. sed prætermissis aliis, hoc non significaretur: sed significare hoc esse corpus sacerdotis ex vi verborum, licet ex intentione significaretur esse corpus Christi. Scito igitur, dupliciter verba hæc proferri à sacerdote, scilicet recitatiuè & significatiuè. Efficax ad recitationem spectetur, opinio quam sequitur Scotus ab autore improbata, rationabilis inuenitur: quoniam non recitaretur hoc esse corpus Christi nisi prærecitaretur Christum dixisse, hoc est corpus meum: & quo ad hoc, id est recitationis vim procedit tanto adiuncta. Sed si verba hæc significatiuè sumantur considerentur, quum proferuntur à sacerdote in persona Christi ex hoc ipso, quòd sacerdos dicit ea in persona Christi, significant hoc esse corpus Christi. Et comparatio hos duos modos proferendi adinuicem, secundus præponderat primo propter duo rum, quia recitatiuè, verba tenentur materialiter eo quia recitantur lib. de Consensu Euangelistarum. Vnde intelligendum est ordinem rei gestæ sic exprimi posse, Accipiens panem benedixit, dicēs, hoc est corpus meum, & deinde fregit, & dedit discipulis suis. Sed idem sensus haberi potest etiam verbis Euangelij non mutatis: nam hoc participium Dicens, concomitantiam quandam importat verborum prolatorum ad ea quæ præcedunt. Non autem oportet quòd hæc concomitantia intelligatur solùm respectu vltimi verbi, plati: quasi Christus tunc ista verba protulerit, quando dedit discipulis suis. Sed potest intelligi cōcomitantia respectu totius præcedentis: vt sit sensus, Dum benediceret, frangeret, & daret discipulis suis, hæc verba dixit, Accipite, &c.

¶Ad secundum dicendū, quòd in his verbis, Accipite & comedite, intelligitur vsus materiæ consecratæ: qui non est de necessitate huius sacramenti (vt suprà habitum est) & ideo nec hæc verba sunt de substantia formæ. Quia tamen ad quandam perfectionem sacramenti pertinet materiæ consecratæ vsus (sicut operatio non est prima, sed secunda perfectio rei) ideo per omnia ista verba exprimitur tota perfectio huius sacramenti. Et hoc modo Eusebius intellexit his verbis confici sacramentum, quantum ad primam & secūdam perfectionem ipsius.

¶Ad tertium dicēdum, quòd in sacramento baptismi minister aliquem actum exercet circa vsum materiæ, qui est de essentia sacramenti: quod non est in hoc sacramento. & ideo non est similis ratio.

¶Ad quartum dicendum, quòd quidam dixerunt hoc sacramentum perfici non posse, prædictis verbis prolatis, & aliis prætermissis, præcipuè quæ sunt in canone missæ, Sed hoc patet esse falsum, tum ex verbis Ambro. suprà inductis, tum etiam quia canon missæ non est idem apud omnes, nec secundum omnia tempora, sed diuersa sunt à diuersis apposita. Vnde dicendum est, quòd si sacerdos sola verba prædicta proferet cum intentione conficiendi hoc sacramentum, perficeretur hoc sacramentum: quia intentio faceret, vt hæc verba intelligerentur quasi ex persona Christi prolata, cuiā si verbis præcedentibus hoc nō recitaretur. Grauiter tamen peccaret sacerdos hoc conficiens hoc sacramentum, vepote ritum Ecclesiæ non seruans. Nec est simile de baptismo, quod est sacramentum necessitatis: defectum autem huius sacramenti potest supplere spiritualis manducatio, sicut Augustinus dicit

ARTICVLVS II.

¶Virùm hoc sit conueniens forma consecrationis panis, hoc est corpus meum.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd hæc non sit conueniens forma consecrationis panis, hoc est corpus meum. Per formam enim sacramenti debet exprimi sacramenti effectus. Sed effectus, qui fit in consecratione panis, est conuersio substantiæ panis in corpus Christi, quæ magis exprimitur per hoc verbum Fit, quàm per hoc verbum Est. Ergo in forma consecrationis debuerat dici, hoc fit corpus meum.

¶Præterea, Ambros. dicit in libr. de sacramentis: Sermo Christi hoc conficit sacramentum: quis sermo Christi? hic, quo facta sunt omnia, Iussit Dominus, & facta sunt cæli & terra. Ergo & forma huius sacramenti conuenientior esset per verbum imperatiuum, vt diceretur, hoc fit corpus meum.

¶Præterea, Per subiectum huius locutionis importatur illud quod conuertitur, sicut per prædicatum importatur conuersionis terminus. Sed sicut est determinatum id in quod fit conuersio (non enim fit conuersio nisi in corpus Christi) ita est determinatū id quod conuertitur: non enim conuertitur in corpus Christi nisi panis. Ergo sicut ex parte prædicati ponitur nomen, ita ex parte subiecti debet poni nomen, vt dicatur, hic panis est corpus meum.

¶Præterea, Sicut id, in quod terminatur cōuersio, est determinatę naturæ (quia est corpus) ita etiam est determinatæ personæ. Ergo sicut ad determinandum naturam dicitur corpus, ita ad determinandum personam deberet dici, hoc est corpus Christi.

¶Præterea, In verbis formæ non debet poni aliquid quod non sit de substantia eius. Inconuenienter ergo additur in quibusdam libris hæc coniunctio, Enim, quæ non est de substantia formæ.

¶SED CONTRA est, quòd Dominus hac forma in consecrando est vsus, vt patet Matthæi 26.

CONCLVSIO.

¶Conuenientissima consecrationis panis forma est, qua vsus est Christus, videlicet, hoc est corpus meum.

¶RESPONDEO dicendum, quòd hæc est conueniens forma consecrationis panis. Dictum est enim quòd hæc consecratio consistit in conuersione substantiæ panis in corpus Christi. Oportet autem formam sacramenti significare id, quod in sacramento efficitur. Vnde & forma consecrationis panis debet significare ipsam conuersionem panis in corpus Christi. In qua tria considerātur, scilicet ipsa conuersio, & terminus à quo, & terminus ad quem. Conuersio autem potest considerari dupliciter. Vno modo, vt in fieri: alio modo, vt in facto esse. Non autem debuit significari conuersio in hac formā, vt in fieri, sed vt in facto esse. Primo quidem: quia hæc conuersio non est successiua (vt suprà dictum est) sed instāranea. In huiusmodi autem mutationibus fieri non est nisi factum esse. Secundò, quia ita se habent formæ sacramentales ad significandum effectum sacramenti, sicut se habent formæ artificiales ad repræsentandum effectum artis. Forma autem artificialis, est similitudo vltimi effectus, in quem fertur intentio artificis: sicut forma artis in mente ædificatoris, est forma domus ædificatæ principaliter, ædificationis autē per cōsequens. Vnde & in hac forma debet exprimi conuersio, vt in facto esse, ad quod fertur intentio. Et quia ipsa conuersio exprimitur in hac forma, vt in facto esse, necesse est quòd extrema conuersionis significentur, vt se habent in facto esse conuersionis. Tunc autem terminus ad quem, habet propriam naturam suæ substantiæ: sed terminus à quo, non manet secundum suam substantiam, sed solùm secundum accidentia, quibus sensui subiacet, & ad sensum determinari potest. Vnde conuenienter terminus conuersionis à quo, exprimitur per pronomen demonstratiuum relatum ad accidentia sensibilia, quæ manent: terminus autem ad quem exprimitur per nomen significans naturam eius, in quod fit conuersio. Quod quidem est totum corpus Christi, & non sola caro eius, vt dictum est. Vnde hæc forma est conuenientissima, hoc est corpus meum.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd fieri non est vltimus effectus huius consecrationis, sed factum esse: vt dictum est. Et ideo hoc potius exprimi debet in forma.

¶Ad secundum dicendum, quòd sermo Dei operatus est in creatione rerum, qui etiam operatur in hac consecratione: aliter tamen & aliter. Nam hîc operatur effectiuè & sacramēcaliter, id est secundū vim significationis. Et ideo oportet in hoc sermone significari vltimum effectū consecrationis per verbum substantiuum indicatiui modi & præsentis temporis. Sed in creatione rerum operatus est solùm effectiuè: quæ quidem efficientia est per imperium suæ sapientiæ. Et ideo in creatione rerum exprimitur sermo diuinus per verbum imperatiui modi: secundum illud Gen. 1. Fiat lux. & facta est lux.

¶Ad tertium dicendum, quòd terminus à quo, in ipso facto esse conuersionis, non retinet naturam suæ substantiæ, sicut terminus ad quem. & ideo non est simile.

¶Ad quartum dicendum, quòd per hoc pronomen Meū, quod includit demonstrationem primæ personæ (quæ est persona loquentis) sufficienter exprimitur persona Christi: ex cuius persona hæc proferuntur, vt dictum est.

¶Ad quintum dicendum, quòd hæc coniunctio Enim, apponitur in hac forma secundum consuetudinem Romanæ Ecclesiæ, à beato Petro Apostolo deriuatam: & hoc propter continuationem ad verba præcedentia. Et ideo non est de forma: sicut nec verba præcedentia sommam.

ARTICVLVS III.

Virùm hæc sit conueniens forma consecrationis vini, hic est calix sanguinis mei, &c.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd hæc non sit conueniens forma consecrationis vini, hic est calix sanguinis mei, noui & æterni Testamenti, mysterium fidei, qui pro vobis & pro multis effundetur in remissionem peccatorum. Sicut enim panis conuertitur in corpus Christi ex vi consecrationis, ita & vinum in sanguinem Christi, sicut ex prædictis patet. Sed in forma consecrationis panis, ponitur in recto corpus Christi, nec aliquid aliud additur. Inconuenienter ergo in hac forma ponitur sanguis Christi in obliquo, & additur calix in recto, cùm dicitur, hic est calix sanguinis mei.

¶Præterea, Non sunt maioris efficaciæ verba quæ proferuntur in consecratione panis, quàm ea quæ proferuntur in consecratione vini, cùm vtraque sint verba Christi. Sed statim dicto, hoc est corpus meum, est perfecta consecratio panis. Ergo statim cùm dictum est, hic est calix sanguinis mei, est perfecta consecratio sanguinis: & ita ea quæ sequuntur, non videntur esse de substantia formæ, præsertim cùm pertineant ad proprietates huius sacramenti.

¶Præterea, Testamentum nouum pertinere videtur ad interpretationem inspirationem: vt patet ex hoc quòd Apostolus ad Heb. 8. introducit verba quæ habentur Hiere. 31. Consummabo super domum Israël Testamentum nouum, dando leges meas in mentibus eorum. Sacramentum autem exterius visibiliter agitur. Incōuenienter ergo in forma sacramēti dicitur, noui Testamēti.

¶Præterea, Nouum dicitur aliquid ex eo quòd est propè principium sui esse. æternum autem non habet principium sui esse. Ergo inconuenienter dicitur, noui & æterni: quia videtur contradictionem implicare.

¶Præterea, Occasiones erroris sunt hominibus subtrahendæ: secundum illud Isa. 57. Auferte offendicula de via populi mei. Sed quidam errauerunt, æstimantes mysticè solùm esse corpus & sanguinem Christi in hoc sacramento. Ergo in hac forma inconuenienter ponitur mysterium fidei.

¶Præterea, Suprà dictum est, quòd sicut baptismus est sacramentum fidei, ita Eucharistia est sacramentum charitatis. Ergo in hac forma magis debet poni charitas, quàm fides.

¶Præterea, Totum hoc sacramentum & quantum ad corpus & quātum ad sanguinem, est memoriale Dominicæ passionis: secundum illud primæ Corinth. 11. Quotiescunque manducabitis panem hunc, & calicem bibetis, mortem Domini annuntiabitis. Non ergo magis debuit in forma consecrationis sanguinis fieri mentio de passione Christi & eius fructu, quàm in forma consecrationis corporis, præsertim cùm Luc. 22. Dominus dixerit, hoc est corpus meum quod pro vobis tradetur.

¶Præterea, Passio Christi (vt suprà habitū est) ad sufficientiam profuit omnibus: quantum verò ad efficientiam, profuit multis. Debuit ergo dici, Qui effundetur pro omnibus aut pro multis, sine hoc quòd adderetur, pro vobis.

¶Præterea, Verba quibus hoc sacramentum conficitur, efficaciam habent ex institutione Christi. Sed nullus Euangelista recitat Christum hæc omnia verba dixisse. Ergo hæc non est conueniens forma consecrationis vini.

¶SED CONTRA est, quòd Ecclesia ab Apostolis instructa, vtitur hac forma in consecratione vini.

¶Conueniens forma consecrationis vini ea est, qua vsus est Christus, videlicet, hic est calix sanguinis mei nouī & æterni Testamēti mysterium fidei, qui pro vobis & pro multis effundetur in remissionem peccatorum.

¶RESPONDEO dicendum, quòd circa hanc formam est duplex opinio. Quidam enim dixerunt, quòd de substantia formæ huius est hoc solum quod dicitur, hic est calix sanguinis mei, non autem ea quæ sequuntur. Sed hoc videtur inconueniens: quia ea quæ sequuntur, sunt quædam determinationes prædicati, id est sanguinis Christi. vnde pertinent ad integritatem eiusdem locutionis. Et propter hoc sicut alij melius dicunt, omnia sequentia sunt de substantia formæ vsque ad hoc, quod postea sequitur, Hoc quotiescunque feceritis: quod pertinet ad vsum huius sacramenti: vnde non est de substantia formæ. Et inde est, quòd sacerdos eodem ritu & modo, scilicet tenendo calicem in manibus, omnia hæc verba profert. Luc. etiam 22. interponuntur verba sequentia verbis præmissis, cùm dicitur, Hic calix nouum Testamentum est in meo sanguine. Dicendum est ergo, quòd omnia prædicta verba sunt de substantia formæ. Sed per prima verba, cùm dicitur, hic est calix sanguinis mei, significatur ipsa conuersio vini in sanguinem, eo modo quo dictum est in forma consecrationis panis. Per verba autem sequentia designatur virtus sanguinis effusi in passione quæ operatur in hoc sacramento. Quæ quidem ad tria ordinatur. Primò quidem & principaliter ad adipiscendam æternam hæreditatem: secundum illud Hebr. 10. Habemus fiduciam in introitu Sanctorum per sanguinem eius. Et ad hoc designandum dicitur, noui & æterni Testamenti. Secundò ad iustitiam gratiæ, quæ est per fidem, secundum illud Roman. 3. Quem proposuit Deus propitiatorem per fidem in sanguine eius, vt sit ipse iustus, iustificans eum, qui ex fide est Iesu Christi. & quantum ad hoc subditur, mysterium fidei. Tertiò autem ad remouendum impedimenta vtriusque prædictorum, scilicet peccata: secundum illud Hebr. 9. Sanguis Christi emundabit conscientias nostras ab operibus mortuis, id est à peccatis. Et quantum ad hoc subditur, Qui pro vobis & pro multis effundetur in remissionem peccatorum peccatorum.

¶AD PRIMVM ergo dicendum quòd, cùm dicitur, hic est calix sanguinis mei, est locutio figuratiua. Et potest dupliciter intelligi. Vno modo secundum metonymiam, qua ponitur continens pro contento: vt sit sensus, Hic est sanguis meus contentus in calice, de quo fit hîc mentio: quia sanguis Christi in hoc sacramēto consecratur, inquantum est potus fidelium, quod non importatur in ratione sanguinis, & ideo oportuit hoc designari per vas huic vsui accommodatum. Alio modo potest intelligi secundum metaphoram: prout per calicem similitudinariè intelligitur passio Christi, quæ ad similitudinem calicis inebriat (secundum illud Thren. 3. Repleuit me amaritudinibus, inebriauit me absynthio. vnde & ipse Dominus passionem suam calicem nominat, Matthæ. 26. dicens, Transeat à me calix iste.) Vt sit sensus, hic est calix passionis meæ, de qua fit mentio in sanguine eorsum à corpore tuit per passionem.

¶Ad secundū dicendū, q̄ quia (vt dictū est) sanguis seorsum consecratus, expresè passionē Christi repræsentat: ideo potius in cōsecratione sanguinis fit mētio de effectu passionis, quàm in consecratione corporis, quod est passionis subiectū. Quod etiam designatur in hoc quod Dominus dicit, Quod pro vobis tradetur: quasi diceret, Quod pro vobis passioni subiicietur.

¶Ad tertium dicendum, quòd Testamentū est dispositio hæreditatis. Hæreditatē autem cælestem disposuit Deus hominibus dandam per virtutē sanguinis Iesu Christi: qa vt dicitur Heb. 9. Vbi est Testamēti, mors necesse est intercedat testatoris. Sanguis autē Christi dupliciter est hominibus exhibitus. primò quidē in figura: quod pertinet ad vetus Testamētum. Et ideo Apostolus ibidē cōcludit, Vnde nec primū Testamentū sine sanguine dedicatū est. Quod patet ex hoc, q̄ sicut dicitur Exod. 24. Lecto omni mandato legis à Moyse, omnē populū aspersit dicens, Hic est sanguis Testamēti, quod mandauit ad vos Deus. Secundò autē est exhibitus in rei veritate: quod pertinet ad nouum Testamentū. Et hoc est quē Apostolus ibidem præmittit dicens, Ideo noui Testamēti mediator est Christus, vt morte intercedente, repromissionē accipiāt q̄ vocati sunt æternæ hæreditatis. Dicitur ergo hic sanguis noui Testamēti, quia iam nō in figura, sed in verit

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶ Super Quæstionis septuagesimo octauo Articulum quartum.

Annot. IN artic. 4. huius quæst. quinq; de veritate verborum sacramentalium notanda sunt, scilicet an ea, quæ est, cuius est factiua, quando est, & qualis est. 2. Virtutem habere verba consecrationis, quibus fit oblatione ponatur, in præsentiarum tamen dodrinā in generali Concilio tradit à sub Euge. I. II I. determinata hæc quæstio videtur. Nam inter alia legit illi, Sacerdos in persona Christi loquens, hoc efficit sacramentum: ipsorū verborum virtute substantia panis in corp⁹ Christi & substātia vini in sanguinem conuertuntur. Vbi clare ydes virtutem verborum assertam à sacro Concilio. Vt autem superius diximus de virtute sacramentorū, sic cōsequēter nūc dicimus de virtute horum verborū, q̄ non est qualitas aliqua superaddita, vt res quæ dā distincta realiter ab ipsa oratione significate, sed est ipsa oratio significās, vt instrumentū Dei ad consecrationem. Ita q̄ oratio ipsa, puta hoc esse corpus meū, secundum se quidem non est aliud quàm enuntiatio significans hoc esse corpus meū: sed vt assumpta à Christo in instrumentum ad cōsecrationem ista, est nō solùm enūtiatio significās, sed īnstrumēt aliter efficiēs, quod est habere virtutē. imò est esse virtutē.

¶ Et quia esse virtutem, est quoddam aduenitiū orationi absolutę, ideo dicitur orationem habere virtutem, & virtutem esse in verbis, & virtus verborū, & similia. Et quia virtus aduētitia, qualitatis ratione ac nomen induit, ideo qualitas dicitur: quum tamen secundū rem nihil aliud sit quàm orationem esse instrumentum Deiēc quod nihil aliud est quàm Deū vti oratione. Instrumēt aliter ad talem effectum. Sicut enim omnis creatura est in potētia obediētiali ad hoc, quòd de ea fiat quicquid Deo vultiua est etiam in potentia obediētiali ad hoc vt sit instrumētum Dei ad quodcunque faciendum Deus illa vti voluerit. Et sicut Deum in sacramēto baptismi per Christi baptismum dedisse virtutem aquis inchoatiuē dicim⁹, nulla tamē qualitas superaddita propterea est aquis, & postmodum cōpletē dat ut virtus aquę in actuali baptismo, per hoc quòd Christus baptizās virtutē illa aquis tribuit. Et quia virtus adueniens ipsi orationi absolutę, ideo dicitur orationem habere virtutem, & virtutem esse in verbis, & virtus verborū, & similia. Et quia virtus aduētitia, qualitatis ratione ac nomen induit, ideo qualitas dicitur: quum tamen secundū rem nihil aliud sit quàm orationem esse instrumentum Deiēc quod nihil aliud est quàm Deū vti oratione. Instrumēt aliter ad talem effectum. Sicut enim omnis creatura est in potētia obediētiali ad hoc, quòd de ea fiat quicquid Deo vultiua est etiam in potentia obediētiali ad hoc vt sit instrumētum Dei ad quodcunque faciendum Deus illa vti voluerit. Et sicut Deum in sacramēto baptismi per Christi baptismum dedisse virtutem aquis inchoatiuē dicim⁹, nulla tamē qualitas superaddita propterea est aquis, & postmodum cōpletē dat ut virtus aquę in actuali baptismo, per hoc quòd Christus baptizās virtutē illa aquis tribuit.

Infrà ar. 3. cor. Et *4. ad 1.* *Et 4. q. 1. ar. 2. Et dist. 8. q. 2. ar. 1.* *Et. 3. cor.* *dist. 10. in expo. lit.* *ad 6. & 8.*

ita in proposito verba ipsa potius quàm alia in veritate exhibetur. vnde subditur, Qui p vobis effundetur. Interna autē inspiratio ex huius sanguinis virtute procedit: secundum quod passione Christi iustificamur.

¶ Ad quartum dicendū, q̄ hoc Testamentū est nouum ratione exhibitionis. Dicitur autē æternū tam ratione æternæ Dei præordinationis, quàm etiā ratione æternæ hæreditatis, quæ per hoc Testamētum disponitur. Ipsa etiam persona Christi, cuius sanguine Testamentum disponitur, est æterna.

¶ Ad quintū dicendum, q̄ mysteriū hūc ponitur, nō quidem ad excludendam rei veritatem, sed ad ostendendam occultationem: quia & ipse sanguis Christi occulto modo est in hoc sacramēto, & ipsa passio Christi occulte fuit figurata in veteri Testamento.

¶ Ad sextum dicēdum, quòd dicitur mysterium fidei, quasi fidei obiectum: quia q̄ sanguis Christi secundū veritatem sit in hoc sacramento, sola fide tenetur: ipsa etiam Christi passio per fidem iustificat. Baptismus autem dicitur sacramentum fidei, quia est quædam fidei protestatio. Hoc autem est sacramentum charitatis, quasi figurativum & effectiuum.

¶ Ad septimum dicendum, quòd (sicut dictum est) sanguis est sum-cōsecratus à corpore, expressius repræsentat passionē Christi. Et ideo potius in consecratione sanguinis fit mentio de passione Christi & fructu ipsius, quàm in consecratione corporis.

¶ Ad octauum dicēdum, quòd sanguis passionis Christi, nō solùm habet efficaciam in Iudæis electis, quibus exhibitus est sanguis veteris Testamenti, sed etiam in Gētilibus, nec solùm in sacerdotibus, qui hoc conficiūt sacramentum, vel alijs, qui sumūt, sed etiam in illis pro quibus offertur. Et ideo signāter dicit, pro vobis Iudæis, & pro multis, scilicet Gentilibus: vel, pro vobis manducantibus, & pro multis pro quibus offertur.

¶ Ad nonum dicendum, quòd Euangelistæ non intendebant tradere formas sacramentorum quas in primitiua Ecclesia oportebat esse occultas: vt dicit Dionys. in fine Cæl. hierar. sed intenderunt historiam de Christo texere. Et tamen hæc omnia ferè verba ex diuersis Scripturæ locis accipi possunt. Nā quod dicitur, hic est calix, habetur Luc. 22. & primæ Corint. 11. Matth. autem 26. dicitur, hic est sanguis meus noui Testamenti, qui pro multis effundetur in remissionem peccatorum. Quòd autem additur, æterni, & iterum, mysterium fidei, ex traditione Domini habetur, quæ ad Ecclesiam per Apostolos peruenit: secundum illud primæ Corinth. 11. Ego accepi à Domino quod & tradidi vobis.

ARTICVLVS IIII.

¶ Virum prædictis verbis formarum inesse aliqua vis creata, effectiua consecrationis.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur quòd prædictis verbis formarum non insit aliqua vis creata, effectiua consecrationis. Dicit enim Damasce. in 4. lib. Sola virtute Spiritus sancti fit conuersio panis in corpus Christi: sed virtus Spiritus sancti est virtus increata. Ergo nulla virtute creata horum verborum cōficitur hoc sacramentum.

¶ Præterea, Opera miraculosa nō fiunt aliqua virtute creata, sed sola virtute diuina: vt in Prima parte habitum est. Sed conuersio panis & vini in corpus & sanguinē Christi, est opus non minus miraculosum, quàm creatio rerum, vel etiam formatio corporis Christi in vtero virginali. Quæ quidem nulla virtute creata fieri potuerunt. Ergo neque hoc sacramentum cōsecratur aliqua virtute creata dictorum verborum.

¶ Præterea, Prædicta verba non sunt simplicia, sed ex multis composita: nec simul, sed successiuè proferūtur. Conuersio autem prædicta (vt suprà dictum est) fit in instāti vnde oportet quòd fiat per simplicem virtutem. Non ergo fit per virtutem horum verborum.

SED CONTRA est quod Amb. dicit in lib. de Sacramentis: Si tanta est vis in sermone domini Iesu, vt inciperet esse quod non erat, quantò magis operatorius est, vt sint quæ erant, & in aliud commutētur? Et sic quod erat panis ante consecrationem, iam corpus Christi est post consecrationem: quia sermo Christi creaturā mutat.

CONCLVSIO.

¶ Cùm Eucharistia sacramētū cæteris sit dignius, verba formalia huius sacramēts necesse est habere virtutem quandam creatam consecrationis effectiuam.

¶ RESPONDEO dicendum, quòd quidam dixerūt nullam virtutem creatam esse nec in prædictis verbis ad transubstantiationem faciendam, nec etiam in alijs sacramentorū formis, vel etiam in ipsis sacrāmētis ad inducendos sacramētorū effectus. Quod (sicut suprà habitum est) & dictis sanctorum repugnat, & derogat dignitati sacramentorum nouæ legis. Vnde cùm hoc sacramentum sit præ cæteris dignius (sicut suprà dictum est) consequens est quòd in verbis formalibus huius sacrāmēti sit quædam virtus creata ad conuersionem huius sacramenti faciendam, instrumentalis tamen, sicut & in alijs sacramentis: sicut suprà dictum est. Cùm enim hæc verba ex persona Christi proferantur, ex eius mandato consequuntur virtutem instrumentalem à Christo: sicut & cætera eius facta vel dicta habent instrumentaliter salutiferam virtutem, vt suprà dictum est.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd cùm dicitur sola virtute Spiritus sancti panem in corpus Christi conuerti, non excluditur virtus instrumentalis, quæ est in forma huius sacramenti: sicut cùm dicitur, Solus faber facit cultellum, non excluditur virtus martelli.

¶ Ad secundum dicendum, quòd opera miraculosa, nulla creatura potest facere quasi agens principale, potest tamen ea facere instrumentaliter: sicut ipse tactus manus Christi sanauit leprosum. Et per hunc modum verba Christi conuertunt panem in corpus Christi. Quod quidem fieri non potuit in conceptione corporis Christi qua corpus Christi formabatur, vt aliquid à corpore Christi procedens haberet instrumentalem virtutem ad ipsius corporis formationem. In creatione etiam non fuit aliquod extremum, in quod instrumentalis actio creaturæ posset terminari: vnde non est simile.

¶ Ad tertium dicēdum, quòd prædicta verba quibus fit consecratio, sacramentaliter operantur. Vnde vis conuersiua, quæ est in formis horum sacramentorum, consequitur significationem, quæ in prolatione vltimæ dictionis terminatur. Et ideo in vltimo instanti prolationis verborum, prædicta verba consequuntur hanc virtutem, in ordine tamen ad præcedentia. Et hæc virtus est sim plex ratione simplicis significati: licet in ipsis verbis exterius prolatis, sit quædam compositio.

ARTICVLVS V.

¶ Vtrùm prædictæ locutiones sint verę.

AD QVINTVM sic proceditur. Videtur quòd prædictæ locutiones non sint verę. Cùm enim dicitur, hoc est corpus meum, ly hoc, est demonstratiuū substantiæ. Sed secūdum prædicta, quando profertur hoc pronomen, hoc, adhuc est ibi substantia panis: quia transubstantiatio fit in vltimo instanti prolationis verborum. Sed hæc est falsa, panis est corpus Christi: ergo & hæc est falsa, hoc est corpus meum.

¶ Præterea, Hoc pronomen, hoc, facit demōstrationem ad sensum. Sed species sensibiles quæ sunt in hoc sacramēto, neq; sunt ipsum corpus Christi neque accidentia corporis Christi. Ergo hæc locutio nō potest esse vera, hoc est corpus meum.

¶ Præterea, Hæc verba (sicut dictū est) sua significatione efficiunt conuersionem panis in corpus Christi. Sed causa effectiua præintelligitur effectui. Ergo significatio horū verborum præintelligitur conuersioni panis in corpus Christi. Sed ante conuersionē hæc est falsa, hoc est corpus meū. Ergo simpliciter est iudicandum quòd sit falsa. Et eadem ratio est de hac locutione, hic est calix sanguinis mei, &c.

¶ SED CONTRA est, quòd hæc verba proferuntur ex persona Christi. Qui de se dicit Ioan. 14. Ego sum veritas.

CONCLVSIO.

¶ Verissima fuisse consecrationis corporis & sanguinis christi verba credēdum est, quæ veritas proferre dignata est.

¶ RESPONDEO dicendum, quòd circa hoc multiplex fuit opinio. Quidam enim dixerunt, quòd in hac locutione, hoc est corpus meum, hæc dictio, hoc, importat demonstrationem vt conceptam, & non vt exercitam: quia tota ista locutio sumitur materialiter, cùm recitatiuè proferatur. Recitat enim sacerdos Christum dixisse, hoc est corpus meum. Sed hoc stare non potest: quia secundum hoc verba hæc non applicarentur ad materiam corporalem præsentem. & ita non perficeretur sacramentum: dicit enim Augustinus super Ioan. Accedit verbum ad elementum, & fit sacramentum. Et præterea ex hoc totaliter non euitatur difficultas huius quæstionis: quia eædem rationes manent circa primam prolationem, qua Christus hæc verba protulit, quāre manifestum est, quòd non materialiter, sed significatiuè sumebantur. Et ideo dicendum est, quòd etiam quando proferuntur à sacerdote significatiuè, & non tantum materialiter sumuntur. Nec obstat quòd sacerdos ea recitatiuè profert, quasi à Christo dicta: quia propter infinitam virtutem Christi, sicut ex contactu carnis suæ, vis regenerativa peruenit non solùm ad illas aquas, quæ Christum tetigerunt, sed ad omnes vbique terrarum, per omnia futura secula, ita etiam ex prolatione ipsius Christi, hæc verba virtutem consecratiuam sunt consecuta à quocunque sacerdote dicantur, ac si Christus ea præsentialiter proferret. Et ideo alij dixerunt, quòd hæc dictio, hoc, in hac locutione facit demonstrationem, non ad sensum, sed ad intellectum: vt sit sensus, hoc est corpus meum, id est significatum per hoc, est corpus meum. Sed nec hoc stare potest: quia cùm in sacramentis hoc efficiatur quod significatur, non fieret per hanc formam, vt corpus Christi sit in hoc sacramento secundum veritatem, sed solùm sicut in signo. Quod est hæreticum, vt suprà dictum est.

Et ideo alij dixerunt, quòd hæc dictio, hoc, facit demonstrationem ad sensum, sed intelligitur hæc demonstratio, non pro illo instanti locutionis quo profertur hæc dictio, sed pro vltimo instanti locutionis: dicit cùm aliquis dicit, nunc tacco, hoc auerbium, nunc, facit demonstrationem pro instanti immediatè sequenti locutionem. est enim sensus, statim his verbis dictis, tacco. Sed nec hoc stare potest: quia secundum hoc, huius locutionis esset sensus, corpus meum est corpus meum. Quod prædicta locutio non facit: quia hoc fuit etiam ante prolationem verborum: vnde nec hoc prædicta locutio significat. Et ideo aliter dicendum est, quòd sicut prædictum est, hæc locutio habet virtutem factiuam conuersionis panis in corpus Christi. Et ideo comparatur ad alias locutiones, quæ habent solùm vim significatiuam, & non factiuam, sicut comparatur conceptio intellectus practici, quæ est factiua rei, conceptioni intellectus nostri speculativi, quæ est accepta à rebus: nam voces sunt signa intellectuum, secundum Philosophum. Et ideo sicut conceptio intellectus practici non præsupponit rem conceptam, sed facit eam, ita veritas huius locutionis non præsupponit rem significatam, sed facit eam. sic enim se habet verbum Dei ad res factas per verbum.

Hæc autem conuersio non fit successiuè, sed *in instanti*: sicut dictum est. Et ideo oportet quidem intelligere prædictam locutionem secundum vltimum instans prolationis verborum: non tamen ita quòd præsupponatur ex parte subiecti id quod est terminus conuersionis, scilicet quòd corpus Christi sit corpus Christi, neque etiam illud quod fuit ante conuersionem, scilicet panis: sed id quod communiter se habet quantum ad vtrunque, scilicet contentum in generali sub istis speciebus. Non

¶ Super Quæstionis septuagesimo octauo Articulum quintum.

Annot. IN artic. 5. eiusdem quæstionis tres difficultates rangendæ sunt. prima de veritate, secunda de consignificatione, tertia de demonstratione. De enuntiatione igitur huius sacramentalis, hoc est corpus meum, veritate scire aliquid est certū & aliquid in quæstione verti. Nam certū est ipsam in quolibet instanti temporis quo est esse veram vel falsam: quia aut sic est, & est vera: aut non sic est, & est falsa. In dubio autē vertitur, an prius natura quàm conuersio sit, sit vera aut falsa. Et est ratio dubij: quia sacramentalis hæc oratio est cōuersiua: ac per hoc prius natura est, quàm conuersio, quæ est finis efficiens: & propterea dubitatur, an in illo priori naturæ sit vera vel falsa. Et Sco. quidem in 3. dist. 4. declinauit in opinionem tertiam, q̄ nec vt vera nec vt falsa, sed vt neutra se habet. Autor autē in hoc articulo tam in cor. quā in responsione ad tertium, tenet quòd oratio ista vt vera, practice tamen, seu causaliter in illo priori materię cōcurrit. De intellectu siquidem speculatiuo solo intelligendum est, q̄ ab eo quòd res est, vel non est, oratio dicitur vera vel falsa. nam licet de vtroque intellectu verificetur, quòd ab eo quod res est vel nō est, oratio dicitur vera vel falsa formaliter: practicus tamen intellectus præsupponit res fit, est vel non fit, sed causalitercq; ista non præsupponit, sed facit rē esse, vnde denominatur vera formaliter.

¶ Circa consignificationem autem omnes conueniunt in hoc videtur, quòd hęc loquutio, hoc est corpus meum, intelligitur secundum vltimum instans prolationis verborum, sed diuersitas opinionū est: quia alij putant contingere hoc ex virtute sermonis: alij autē opinantur non esse hoc ex virtute sermonis, sed ex intentione sacramentali. Et quoniā obscura ob consignificationem redditur dissolutio hæc, dicēdum est, vt clara fiat. Dicimus igitur de tempore seu instanti, quo oratio significat, vel de tempore seu instanti, pro quo oratio significata: aliud est enim quando oratio consignificat, & aliud est quando per orationē consignificatū, vt patet dicēdo, Petrus crucifixus est: quādo enim oratio ista significat quòd Petrus est crucifixus, tunc est tempus præteritum, vt patet. Significato autē orationis nō est, nisi oratio sit integra: integritate essentiali quidē oratio nō existit aliter integra, non est oratio, & cōsequēter nō significat integra: sed tē nō est oratio, nisi in termino prolationis. & propterea oratio nō significat nisi in termino suæ prolationis. Et qa consignificare præsupponit significare, vtpote adiacens illimitato oratio sicut nō significat, ita nec cōsignificat, nisi in termino suæ prolationis. Nec est hoc solùm verū de tota oratione, sed & de partibus, vt integrans tota. Si de copula quidē declaratur dupliciter. tum ex eo q̄ ly est, significat cōpositionē, quā sine extremis nō est intelligere: nō enim potest intelligi cōpositio prior his quæ cōponūtur. tū qa experimur q̄ huius orationis, ligni est albus, postquā prolatæ sunt primæ dictiones, scilicet lignum est, antequā proferatur ly albus, ly est nō significat cōpositionem ligni cū albo. quòd cōmiscitur, si ponamus orationem fuisse: nec enim manifestè apparet nō præsignificare esse cōpositionē dictam per ly est. Significat ergo ipsam cōpositionem nō quando profertur, sed quando cōsignit prolatam subiectā: quod nihil aliud est dicere quàm cū oratio est integra. Et quia prius natura significat quā cōsignificat: ideo ly est, sicut nō cōsignificat compositionē ante integritatē orationis: ita nec cōsignificat tūc, quando profertur sed tūc quādo integratur oratio. De subiecto aūt dupliciter est idem manifestatum in proposito. tum quia talia sunt subiecta, qualia permittūtur à prædicatis. & propterea ante prædicata non habens suppositionē suā: tū qa clare perspicimus, q̄ dictis istis duabus dictionibus, homo est, vt formetur cōpositio de tertio adiacēte, nullus intellectus haberet tā subiecti quā copulę. Sed vtrabiatur virtusq; sensus iuxta varietatē prædicati: vt patet formando duas propositiones, quarum vna sit, homo est albus. & altera, homo est species, clarè enim in his liquet & subiecti & copulę prædicatum expectare ita q̄ varietas prædicati varietatē inducit, & in tota oratione, & in subiecto, & copula: vt patet discurrenti. Et similiter oratio ista, hoc est corp⁹ meū, ly hoc, nō demōstrat tunc quā profertur, neque ly est, significat aut cōsignificat tunc quum profertur, cōpositionē seu coniunctionē inter ly hoc, & corpus Christi. Vt ex hoc conuincitur, q̄ si quis subiungēdo nō apponeret corpus meū, sed ly panis, aut ly pronomē, enuntiatio non esset falsa: quanū tamē vtraq; oporteret esse falsam, si ly est significasset, tunc quum proferebatur cōiunctio nē inter hoc & corpus Christi, loquēdo igitur de qñ oratio seu verbalis copula significat, aut cōsignificat, tenendum est q̄ tūc primo significat aut cōsignificat quā primò oratio integratur, & hoc nō ex intentione proferētis, sed ex vi ipsius orationis. et patere pōt ex dictis. Nec illud quando significatur aut consignificatur per orationē seu copulam

Universidad de Deusto
Biblioteca

lam verbalem: sed est quando adiacens seu mensurans significationem & consignificationem: attenditur enim secundum mensuram orationis significantis & consignificantis, vt patet in orationibus de præterito. Et vt hoc cõcludamus, istud quidem se tenet ex parte mensuræ seu durationis enuntiationis significantis & consignificantis: illud verò quando quod per copulam seu orationẽ consignificatur, se tenet ex parte mensuræ seu durationis rei significatæ, & propterea clarè patet, hæc duo quadamodo posse abinuicem posse distare, quantum distat mensura integræ orationis à mensura rei significatæ. Et hinc patet, commune esse omni enuntiationi significare & consignificare tunc quũ integratur: quæ tũc primò est oratio, & per hoc tũc primò significat & cõsignificat. Sed sicut orationes differũt inter se quantum ad res significatas, ita etiam differunt quantum ad quando, seu tempora consignificata. Et hæc in communi dicta, si perspexeris, ambiguitates, per quas discurrit Scotus, euanescent.

Descendendo autem ad propositum, aduertendum est quòd contingit ista duo quando (scilicet ex parte mensuræ significationis & ex parte mensuræ rei significatæ) coincidere in vnum & idem quandoque: ita quòd illud idem tunc sit, quando oratio significat & consignificat, & quando significatum consignificatur esse. Contingit autem hoc in proposito ex ratione in litera reddita, quia scilicet oratio ista, hoc est corpus meum, est conuersiua panis in corpus Christi in institũti: & oratio ista significat cõuertionem ipsam vt in termino. Ex vtroquidem significata, habetur, quòd ly est consignificat instans conuertionis panis in corpus Christi, seu (& in idem redit) quo primò hoc est corpus Christi, & quia illud instans coincidit cum instanti, quo hæc oratio integratur, ideo dicitur & bene, quod oportet hanc orationẽ intelligere secundum vltimũ instans prolationis. Et * Alii quoniam cõsignificare exangue instans cõuertionis conuenit huic orationi ex natura sua, qua est oratio sacramentalis seu factiua conuersionis seu conuersiua panis in corpus Christi: ideo ex virtute sermonis talis, scilicet sacramentalis consurgit, habet hæc oratio ꝙ consignificet instans conuersionis.

¶ *Num his verbis, hoc est corpus meũ, demonstretur contentum in generali.*

Quæstio. ¶Circa demonstrationem verò quam facit ly hoc, quum dicitur, hoc est corpus meum, licet varia verba dicantur: quoniam in litera dicitur demonstrari contentum in generali sub istis speciebus, Scotus autem specificando dicit demonstrari individuum entis: quia ly hoc quantum est ex se, demonstrat individuum vnicuique filissimi, vtpote de quo postint omnia inquirimihi tamen videtur, quòd enim faciunt hæc verba quòd corpus Christi sit corpus Christi, neque quòd panis sit corpus Christi: sed quòd contentum sub his speciebus, quòd prius erat panis, sit corpus Christi. Et ideo signanter non dicit Dominus, hic panis est corpus meum, quod esset secundum intellectum secundæ opinionis: neque, hoc corpus meum est corpus meum, quod esset secundum intellectum tertiæ. sed in generali, hoc est corpus meum, nullo nomine apposito à parte subiecti: sed solo pro nomine, quod significat substantiam in communi, sine qualitate, sid est forma determinata.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd hæc dictio hoc, demonstrat substantiam: sed absque determinatione propriæ naturæ, sicut dictum est.

¶Ad secundum dicendum, quòd hoc pronomen hoc, non demonstrat ipsa accidentia: sed substantiam sub accidentibus contentam, quæ primò fuit panis, & postea est corpus Christi. Quod licet non informetur his accidentibus, tamen sub eis continetur.

¶Ad tertium dicendum, quòd significatio huius locutionis præintelligitur rei significatæ ordine naturæ, sicut causa naturaliter est prior effectu. Non tamen ordine temporis: quia hæc causa simul habet secum suum effectum. Et hoc sufficit ad veritatem locutionis.

ARTICVLVS VI.

¶ Vtrùm forma consecrationis panis, consequatur suum effectum, antequam perficiatur forma consecrationis vini.

AD SEXTVM sic proceditur. Videtur quòd forma consecrationis panis, non consequatur suum effectum quousque perficiatur forma consecrationis vini. Sicut enim per consecrationem panis incipit esse corpus Christi sub hoc sacramento, ita per consecrationem vini incipit esse sanguis. Si ergo verba consecrationis panis haberent suum effectum ante consecrationem vini, sequeretur quòd in hoc sacramento inciperet esse corpus Christi * sine sanguine, quod est inconueniens.

¶Præterea, Vnum sacramentum, vnum habet complementum: vnde licet in baptismo sint tres immersiones, non tamen prima immersio consequitur suum effectũ, quousque tertia fuerit terminata. Sed totum hoc sacramentum est vnum, vt suprà dictum est. Ergo verba, quibus consecratur panis, non consequuntur suum effectum sine verbis sacramentalibus, quibus consecratur vinum.

¶Præterea, Ipsa forma consecrationis panis, sunt plura verba, quorum prima non cõsequuntur effectum, nisi prolato vltimo: sicut dictum est. Ergo pari ratione nec verba, quibus consecratur corpus Christi, habent effectum, nisi prolatis verbis, quibus sanguis Christi consecratur.

¶SED CONTRA est, quòd statim dictis verbis consecrationis panis, hostia consecrata proponitur populo adoranda. Quod non fieret, si non esset ibi corpus Christi: quia sic ad idololatriam pertineret. Ergo verba consecrationis panis, suum effectum consequuntur, antequam proferantur verba consecrationis vini.

CONCLVSIO.

¶Verba consecrationis panis effectum suum consequuntur non prolatis verbis consecrationis vini.

¶RESPONDEO dicendum, quòd quidam antiqui doctores dixerunt, quòd hæ duæ formæ, scilicet consecrationis panis & vini, scinuicem expectant in agendo: ita scilicet quòd prima non perficit suum effectum antequam proferatur secunda. Sed hoc stare non potest: quia (sicut dictum est) ad veritatem huius locutionis, hoc est corpus meum, requiritur propter verbum præsentis temporis, quòd res significata simul tempore sit cum ipsa significatione locutionis, alioquin si in futurum expectaretur res significata, apponeretur verbum futuri temporis, non autem verbum præsentis: ita scilicet quòd non diceretur, hoc est corpus meum, sed hoc erit corpus meum. Significatio autem huius locutionis completur statim completa locutione horum verborum: & ideo oportet rem significatam statim adesse. Quæ quidem est effectus huius sacramenti: alioquin locutio non esset vera. Est etiam hæc positio contra ritum Ecclesiæ: quæ statim post prolationem verborum, corpus Christi adorat. Vnde dicendum est, quòd prima forma non expectat secundam in agendo, sed statim habet suum effectum.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd ex hac ratione videntur fuisse decepti illi, qui prædictam positionem posuerunt. Vnde intelligendum est, quòd facta consecratione panis, est quidem corpus Christi ibi ex vi sacramenti, & sanguis ex reali concomitantia: sed post modum per consecrationem vini, fit ibi econtrario sanguis Christi ex vi sacramenti, corpus autem ex reali concomitantia. Ita quòd totus Christus est sub vtraque specie: sicut suprà dictum est.

¶Ad secundum dicendum, quòd hoc sacramentum est vnum perfectione (sicut suprà dictum est) inquantum scilicet constituitur ex duobus, scilicet cibo & potu, quorum vtrunque per se habet suam perfectionem. Sed tres immersiones baptismi ordinantur ad vnum simplicem effectum. Et ideo non est simile.

¶Ad tertium dicendum, quòd diuersa verba quæ sunt in forma consecrationis panis, constituunt veritatem vnius locutionis: non autem verba diuersarum formarũ. Et ideo non est simile.

ad propriam certámque notitiam sacramenti huius spectat res demonstrata ratio illa ad communia nominum in Deo posthabenda est, ne in ambiguo nos demonstratio relinquat: sed certos demõstratio reddat, quòd hæc substantia est corpus Christi.

¶Super

¶Super Quæstionem septuagesimamnonam.

Circa effectus Eucharistiæ in nobis, aduertendum est quòd in litera ponitur numero sex, scilicet adeptio gloriæ, collatio gratiæ, remissio peccati mortalis, remissio peccati venialis, remissio pœnæ pro peccatis debitæ, & præseruatio à peccando. De quibus quo declaranda sunt, scilicet tempus & modus eum quibus etiã simul declarabitur subiectũ.

¶De tempore quidem aliquid clarum est, & aliquid ambiguũ. Nam de primo effectu, scilicet vita æterna, constat tẽpus exequutionis nõ oportere esse tẽpus sumptionis Eucharistiæ: sumpta si quidẽ longè ante Eucharistiã, contingit effectũ æternæ vitæ subsequi: iuxta verbũ Domini, Qui manducat hunc panẽ, viuet in æternũ.

¶De aliis verò effectibus in dubium vertitur, an vnũ & idem sit tempus quo sumitur hoc sacramentũ, & quo in eo quantũ ponuntur illi effectus: & propterea figillatim declarãdi sunt.

¶Secundus igitur effectus, qui est gratia gratum faciens, tres ramos habet, prout tripliciter contingit consequi gratiam, scilicet vel de nouo acquirere ipsam vitam gratiæ: vel præsupposita gratia, acquirere de nouo augmentũ gratiæ: vel acqrere de nouo actualem delectatiõem spiritualem secũdum vim gratiæ: hæc enim tria comprehenduntur sub vno effectu Eucharistiæ: quũ dicitur quòd confert gratiam. Potest quidẽ intelligi, quòd confert gratiã habituatem, vel primã, vel augmentando primã, aut gratiam actualem spiritualis refectionis ac delectationis in actu charitatis. Et quia primam gratiam sumptio huius sacramẽti nõ per se confert, sed per accidens, hoc est propter contingentẽ sumentis dispositionem (quoniam per se requiritur sumentem viuũ, prima autem gratia, mortuo datur) ideo post primæ gratiæ per accidens consideratur, & videtur coincidere tem tempore sumptionẽ si existens in peccato mortali sibi inconuenit, quòd sumit hoc sacramentum, non recipiat ad vitam, nõ appareat quare deinceps ex virtute huius sacramẽti recipiatur. Intelligo autẽ in tota hac materia per tẽpus sumptionis Eucharistiæ, non illã totã moram, quã degluitur: sed cum consequente temporis spatio, quo Christi corpus naturaliter in sumente perseuerat. Est enim tunc præsens corporaliter in nobis, ac per hoc pascens & illuminans spiritualiter animam: vt sic etiam illud impleatur, Quandiu fuit in mundo, lux fuit mundi. Attestatur autem huic sententiæ accessaria mentis occupatio communicantium, & præcipuè sacerdotum circa reuerentiam exteriorem huius sacramenti, ne scilicet aut sanguis effundatur, aut partes hostiæ dentibus, aut palato hæreant, & huiusmodi, quo fit vt magis efficiat sacramenti (puta contritio) cùm prima datur gratia, in tempore consequente sumptionis, quàm in ipsa sumptione appareat, & simile videtur de aliis effectibus actualibus.

Puto tamen posse contingere, vt sumens sit ita dispositus, quòd nec consequatur vitam gratiæ, nec de nouo moraliter peccet sumendo, sed ita excusetur à peccato in sumendo, vt propinquior fiat vitæ gratiæ, ex qua appropinquatione secundum aliquos actus attritionis & desiderii diuinæ gratiæ, puta: in perducatur diuina duce misericordia ad occasiones veræ contritionis, vt tandem alia forte vice sumẽdo, gratiam veræ cõtritionis percipiat. Moueor autẽ ad hoc, quia nulla apud me habeo ratione cogentẽ ad aliterd horũ: scilicet existens in peccato mortali facta diligentia, quantus nõ sui sufficientis, probationis, cõmunicãdo aut iustificaturus, peccat mortaliter, videtur enim, vt dictum est, posse dari medii, propter latitudinẽ, quæ datur in illa diligentia nõ tamen sufficiente probatione suimnõ enim cõstitit in indiuisibili. Diuinæ quoq; liberalitatis largitas, ex cuius abũdãtia hic effectus per accidẽs huic sacramento tribuitur, ad quãtũ ordinauerit in dispositionẽ pctõris se suppleturã, dicat q nouit.

¶De tẽpore verò augmenti habitualis gratiæ magis ambiguũ est secundũ Autoris doctrinã, vt patebit in processu. Autorenim in 4. sent. dist. 12. q. 1. art. 2. tenet augmẽtũ gratiæ impediri ex impedimento actualis conuersionis animæ ad Deum: ac per hoc sensit, quòd idem est tempus sumptionis sacramenti, & tempus augmenti gratiæ: quia illud idẽ constat esse tẽpus transformationis actualis animæ in Deum. In hac autem quæstione art. vlt. verba litteræ sonant oppositũ: dum dicit, quòd mẽtis distractio per peccata venialia in actu, tollit quidem actualem refectionem spiritualis dulcedinis, non autem augmentum gratiæ habitualis. Et rursus in responsione ad primum inquit, ille qui cum actu venialis peccati ad hoc sacramentum accedit, habitualiter quidem manducat spiritualiter, sed nõ actualiter & ideo habitualem effectum huius sacramenti percipit, non autem actualem. Quæ Autoris verba possunt tripliciter intelligi. primò vt sonant secũdum superficiem, vt per hoc sacramentum augeatur intensiuè habitualis gratia tunc quum sumitur, etiam si nullus interior ch aritatis actus ob mẽtis distractionem interueniat: & hoc ex virtute ipsius sacramẽti causantis huiusmodi augmentum in anima, nullum huic habituali augimento impedimẽtum præstante. Et hic sensus fauorabilis est, & demulcẽs aures multitudinis innumerabilium sacerdotum, quasi quotidiãe aut frequentissimè celebrantium: quasi tamen ipsis meliores non quotidie fiunt. Mihi autem hinc ordiendo, sensus iste verumon apparentis enim qualibet tum prione Eucharistiæ augeretur gratia, infinitorum penè sacerdotum, quos credimus verè in gratia celebrare, charitas iam esset maior intensiuè, quàm credi rationabile sit: quũ tanta magnitudo charitatis in tanta multitudine, otiosa appareat: quoniã nec extra apparent, nec necessaria sunt, & tamen certũ est, q̃ sicut amor Dei nõ est otiosus, sed operatur magna, ũ est, ita tã magna augmẽtatio amoris Dei non est otiosa, sed operatur multa maiora, quàm prius proportionaliter si est. & consequenter ũ longè maiora operari remult, longè maior charitas non est. & tamen longè maior ponitur esse in singulis celebrationibus, quantumcunque parum creuisset charitas sacerdotis, qui tot annis diebus ferè singulis in gratia celebrauit. Præter autem hanc ex experientia coniecturam, in promptu ratio cum autoritate suffragatur, sacramentum eu im hoc, quia datur per modum cibi & potus (dicente Domino, Caro mea verè est cibus, & sanguis meus verè est potus) non auget, sicut nec nutrit, nisi per modum nutrimenti sine actu vitali nutriti tam cibus quàm potus nec nutrit nec auget, vt patet in alimento corporali: ergo sine operatione vitali spiritualis animæ, quæ nutritur, cibus iste nec nutrit, nec auget. Autoritas quoque ex eodem fundamento, ex sent. iam allata est. Nec obstat efficaciæ huius rationis, quòd phreneticis in mortis articulo datur hoc sacramentum, tum quia sacramenti effectus ex his quæ per se concurrunt, considerandus ac iudicandus est, & non ex his, quæ in casu accidunt, tum, quia phreneticis constat: dari viaticum nõ ad primum & proprium Eucharistiæ effectum, qui est actualis refectio spiritus: & consequenter nec ad nutriendum, nec ad augendum in hac vita gratiam, tum quia phreneticis datur viaticum

QVAESTIO SEPTVAGESIMANONA. De effectibus sacramenti Eucharistiæ in octo articulos diuisa.

DEINDE considerandũ est de effectibus huius sacramenti.

¶Et circa hoc quæruntur octo.

¶Primò, vtrùm hoc sacramentum conferat gratiam.

¶Secundò, vtrùm effectus huius sacramẽti sit adeptio gloriæ.

¶Tertiò, vtrùm effectus huius sacramenti sit remissio peccati mortalis.

¶Quartò, vtrùm per hoc sacramentum remittatur peccatum veniale.

¶Quintò, vtrùm per hoc sacramentum tota pœna peccati remittatur.

¶Sextò, vtrùm hoc sacramentum, homines præseruet à peccatis futuris.

¶Septimò, vtrùm hoc sacramentum profit alijs, quàm sumentibus.

¶Octauò, de impedimento effectus huius sacramenti.

ARTICVLVS I.

¶Vtrùm per hoc sacramentum conferatur gratia.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd per hoc sacramentum non conferatur gratia. Hoc enim sacramentum est nutrimentum spirituale. Nutrimentum autẽ non datur nisi viuenti. Cùm ergo vita spiritualis sit per gratiam, non competit hoc sacramentum nisi habenti gratiam. Non ergo per hoc sacramẽtũ cõfertur gratia, vt primò habeatur, similiter etiam nec ad hoc quòd augeatur: quia augmentũ spirituale pertinet ad sacramentũ confirmationis, vt dictũ est. Non ergo per hoc sacramentum gratia cõfertur.

¶Præterea, Hoc sacramentum confertur vt quędã spiritualis refectio. Sed refectio spiritualis magis videtur pertinere ad vsum gratiæ, quàm ad gratię collationẽ. Ergo videtur ꝙ per hoc sacramẽtũ gratia nõ conferatur.

¶Præterea, Sicut suprà dictum est, in hoc sacramento corpus Christi offertur pro salute corporis, sanguis autẽ pro salute animæ. Sed corpus non est subiectũ gratiæ, sed anima: vt in Secunda parte habitum est. Ergo ad minus quantum ad corpus per hoc sacramentum gratia non confertur.

¶SED CONTRA est quod Dominus dicit Ioan. 6. Panis quem ego dabo, caro mea est pro mundi vita. Sed vita spiritualis est per gratiam. Ergo per hoc sacramentum gratia confertur.

CONCLVSIO.

¶Sacro sanctum Eucharistiæ sacramentum gratiam conferre necessariũ est, cum Christum qui omnis gratiæ origo est, contineat.

¶RESPONDEO dicendum, quòd effectus huius sacramenti debet cõsiderari, primò quidem & principaliter ex eo quod in hoc sacramento cõtinetur, quod est Christus. Qui sicut in mũdum visibiliter veniẽs, contulit mundo vitam gratiæ (secundum illud Ioan. 1. Gratia & veritas per Iesum Christum facta est) ita in hominem sacramentaliter veniens, vitam gratiæ operatur: secundum illud Ioan. 6. Qui manducat me, viuet propter me. Vnde & Cyri. dicit, Viuificatiuum Dei verbũ, veniens seipsum propriè carni, fecit ipsam viuificatiuã. decebat ergo eum nostris quodãmodo viniri corporibus per sacram eius carnem & pretiosum sanguinem: quæ accipimus in benedictionẽ viuificatiuam in pane & vino. Secundò consideratur ex eo quòd per hoc sacramentum repræsentatur, quod est passio Christi: sicut suprà dictum est. Et ideo effectus quẽ passio Christi fecit in mundo, hoc sacramẽtum facit in homine. Vnde super illud Ioan. 19. Continuò exiuit sanguis & aqua, dicit Chrys. Quia hinc suscipiunt principium sacra mysteria cùm accesseris ad tremendum calicem, vt ab ipsa bibituras Christi costa, ita accedas. Vnde & ipse Dominus dicit Matt. 26. Hic est sanguis meus, qui pro vobis effundetur in remissionem peccatorum. Tertiò consideratur effectus huius sacramẽti ex modo, quo traditur hoc sacramentum, quod traditur per modum cibi & potus. Et ideo omnem effectum, quẽ cibus & potus materialis facit, quantum ad vitã corporalem (quòd scilicet sustentat, auget, reparat, & delectat) hoc totum facit hoc sacramentum quantum ad vitam spiritualẽ. Vnde Amb. dicit in lib. de Sacramentis: Iste panis est vitæ æternæ, q animæ nostræ substantiam fulcit. Et Chrysо. dicit super Ioan. Constat nobis desiderantibus & palpare, & comedere, & amplecti. Vnde & ipse Dominus dicit Ioã. 6. Caro mea verè est cibus, & sanguis meus verè est potus. Quartò consideratur effectus huius sacramenti ex speciebus, in quibus traditur hoc sacramẽtum. Vnde Augusti. ibidem dicit, Dominus noster corpus & sanguinem suum in eis rebus commendauit, quæ ad vnum aliquid rediguntur ex multis: nanque aliud, scilicet panis, ex multis granis in vnum constat, aliud, scilicet vinum, in vnum ex multis acinis de seipsis testantur actus similes feruentissimæ charitati, & tamen certũ est, q̃ sicut amor Dei nõ est otiosus, sed operatur magna, ũ est, ita tã magna augmẽtatio amoris Dei non est otiosa, sed operatur multa maiora, quàm prius proportionaliter si est. & consequenter ũ longè maiora operari remult, longè maior charitas non est. & tamen longè maior ponitur esse in singulis celebrationibus, quantumcunque parum creuisset charitas sacerdotis, qui tot annis diebus ferè singulis in gratia celebrauit. Præter autem hanc ex experientia coniecturam, in promptu ratio cum autoritate suffragatur, sacramentum eu im hoc, quia datur per modum cibi & potus (dicente Domino, Caro mea verè est cibus, & sanguis meus verè est potus) non auget, sicut nec nutrit, nisi per modum nutrimenti sine actu vitali nutriti tam cibus quàm potus nec nutrit nec auget, vt patet in alimento corporali: ergo sine operatione vitali spiritualis animæ, quæ nutritur, cibus iste nec nutrit, nec auget. Autoritas quoque ex eodem fundamento, ex sent. iam allata est. Nec obstat efficaciæ huius rationis, quòd phreneticis in mortis articulo datur hoc sacramentum, tum quia sacramenti effectus ex his quæ per se concurrunt, considerandus ac iudicandus est, & non ex his, quæ in casu accidunt, tum, quia phreneticis constat: dari viaticum nõ ad primum & proprium Eucharistiæ effectum, qui est actualis refectio spiritus: & consequenter nec ad nutriendum, nec ad augendum in hac vita gratiam, tum quia phreneticis datur viaticum

Universidad de Deusto
Biblioteca

viaticum propter vitam æternam, & propter impugnationes dæmonum iuxta illud Arnob. Resedant procul à potentia præsentiæ tuæ.

¶ Aliter ergo, intelliguntur verba literæ de perceptione habituali: vt sit sensus, quòd talis distractus non actualiter, sed habitualiter percipit effectum habitualem seu augmentum gratiæ spiritualis, sicut habitualiter manducationem spiritualem habentes quòd manducans habitualiter tantum, id est habens habitum quo potest spirituale manducationem actualiter habere (hoc est habendo charitatem) sumens hoc sacramentum, absque actuali interiori deuotione, habet etiam habitum percipiendi augmentum. Et sicut non impeditur per peccata venialia, cum huiusmodi distractione, quin per hanc sumptionem mereatur augmentum charitatis exequendum. tamen tempore quo ad hoc erit dispositus, ita non impeditur quin ex hac sumptione percipiatur sit augmentum charitatis, quando tamen ad hoc erit dispositus. Et secundum hunc sensum tempus augmenti charitatis est, quando sumens est dispositus ad augmentum, siue hoc sit tempore sumptionis, siue post. Minorem tamen dispositionem requirit ad augmentum charitatis ex hoc sacramento, quàm ad augmentum siue sacramento: vt habeatur ratio virtutis sacramentalis & præsertim huius sacramenti, in quo est ipse Christus. Fouet autem hunc sensum, quòd Autor intendit ponere differentiam inter refectionem spiritualẽ consistentem in operatione, & augmentum habitus quo ad impediri à peccato veniali. Et sic saluatur differentia, q refectio spiritualis ita tollitur per distractionem, quòd nõquam ex hac sumptione habebitur: augmentum verò habitus habendum ratiõquitur pòsi, sicut & vita æterna.

¶ Tertius autem sensus consistit in declaratione terminorum, dicendo, q duobus existentibus per se propriis huius sacramenti effectibus (scilicet operatione & habitu) Autor vtriusque latitudinis id quod præcipuum est, nominauit. Et in latitudine quidem operationi nominauit spiritualem refectionem cum sua delectatione: in latitudine verò habitualium donorum nominauit augmentum gratiæ seu charitatis, vt sic Ioqueretur de hoc sacramento secundum finem perfectionem, dicendo ea quæ ipsius sunt, quatenus aut alterum aut vtrumque eorum confert. Et sic per actualem manducationem Autor non intelligit quamcunque actualem deuotionem, sed illam solam, quæ refectio est, quæ spiritualis delectatio animæ est. Et secundum hunc sensum plana sunt omnia: & consonant dictis in 4. sen. Habent siquidem se hi duo effectus inter se, non vt necessariam connexionem habentes, sed aliter sine altero ex sacramento hoc haberi potest. Refectio siquidem spiritualis delectationis absq; augmẽto habitualis gratiæ in Christo fuit quando sumpsit hoc sacramentum: augmentum verò habitualis gratiæ ex hoc sacramẽto in valde multis credimus contingere, qui dignè ad hoc sacramentum & deuotè accedunt: & tamen experti sunt spiritualis dulcedinis, ita vt ipsorum vox ad cælestem Patrem fuit: Ecce tot annis seruio tibi, & nunquam dedisti mihi hœdum, vt cum amicis meis epularer. Non igitur docet hæc littera, quòd sumens absque omni actuali deuotione consequitur augmentum gratiæ: sed quòd sumens absque actuali refectione delectationis spiritualis & hoc ex culpa sua venialiquoniam non est defectu sacramenti.) sic inquam sumens sic mentis distractus, si quo ad alios actus deuotè accedit, habituale augmentum gratiæ ex hoc non impeditur quod tamen posset aliunde impediri, puta ex tam parua deuotione, vt non sufficiat disponere ad augmentum gratiæ. Et hæc expositio amplectenda videtur: quoniam quo ad rem omnia consonant. quo ad expositionẽ verò nominum nulla fit extortio, sed applicatio communioris termini ad principale suppositum & secundum hoc tempus augmenti coincidit cũ tempore sumptionis. Posset & quarto modo forte exponi locus iste de augmẽto habituali extensiuo tra quòd sacramentum hoc sit extensiuum gratiæ ad actus confortatiuos spiritus, & hoc ipsum sit gratia sacramentalis, quam in anima per modum habitus sacramentum hoc efficiat etiam in mente distractis ex peccato veniali. De tempore autem actualis gratiæ, quæ homini confertur in hoc sacramento, nulla ambiguitas est, quin sit tempus sumptionis sacramentalis: tunc enim præsens Christus excitat mentem dispositam ad sui feruentem amorem, atq; ad sentiendam dulcedinẽ suæ præsentiæ. Sed perfectorum est solidus hic cibus, eorũ qui pro consuetudine, &c. Tempus autem remissionis peccati mortalis coincidit cum tempore sumptionis, vt patere potest ex supradictis: quoniã coincidit cum tempore infusionis primæ gratiæ. Tempus quoque remissionis venialium idem est quod tempus sumptionis: quoniam coincidit cum tẽpore actualis feruoris charitatis. Et similiter tẽpus remissionis pœnæ, si tamen ex actuali deuotione aliqua remittitur: pœna enim, quia remittitur ex hoc sacramento, nõ vt sacramentum, sed vt sacrificium est, tempore ipsius sacrificij remittitur, quoniã tunc Deo satisfit. Præterea actio demũ à peccãto, effectus est sacramenti à tempore sumptionis inchoãs, & iuxta sumẽtiõ cooperationẽ plus vel minus durat, sicut etiam præseruatio, quæ fit per nutrimentũ corporale vnũ & idem, in diuersis dispositiõibus hominibus diuersimodè inuenitur, vno magis sumẽte inde vires, quã alio, &c. Hæc de tempore.

¶ Superest vt de modo eorundem effectuum dicatur, modus quo effectus istí in anima ab hoc sacramento fiunt, est quòd omnes reliqui mediante primo fiunt. Primus autem effectus est actualis exercitatio charitatis: & mediante hoc reliqui effectus prouenisunt. Quod tripliciter appet. primò, ex communibus: quia sacris dispositio rationalis creaturę habet vt cassionabiliter instificetur & perficiatur. Rationaliter autẽ perfici, est non per modum dormientis, sed per modũ vigilãtis: hoc est ratione actualiter vtẽtis mẽte actuari & perfici: vt patet ex doctri. in 2. libr. habita de iustificatione impij, & iustificatione Magdalenæ, Latronis & Pauli, semper enim dona sita saluator intuentibus operationibus consequentia illa largitus est. Et de Magdalena quidẽ operatio fidei & charitatis apparet, dicente Dominõ, Dimissa sunt ei peccata multa, quoniã dilexit multũ: & iterũ, Filles tua te saluam fecit. Latroni fidei spẽque actum videmus, Memento mei Domine, dum veneris in regnum tuum. Paulum, fidei, obedientiæ, deuotionisque verba proferentẽ audiumus, Domine quid me vis facere? Ex quibus omnibus patet, quòd nõ solùm dum regulariter, sed etiam dum miraculosè conuertuntur homines ad Deũ, actualis operatio interioris hominis interuenit. Secundò apparet idem ex proprijs huius sacramenti, quia sacramentũ hoc viuificat animam vt cibus: cibus autem vt sic nõ viuificat nisi viuentẽ, operatione aliqua vitali, cibo vtentem. Si enim effica cibum corporalem nullam haberet animal operationem vitalem intus, cui talis esset cibus tali animali: imò nõ esset cibus nisi remotè seu in potẽtia quædam materia & obiectum operationum potentiæ vegetiuæ est. Tertiò apparet hoc idẽ: discurrendo sigillatim per ipsos effectus. Eucharistia siquidẽ sacramẽtaliter sumpta ab homine Christũ corporali præsentia intus in homine ponens ex parte quidẽ sui pro primo contactu animæ habet excitationẽ charitatis, ac actualẽ vnionẽ seu transformationẽ animæ amantis in Christũ amatiuam parte vero animæ primus contactus est ipsa manducatio actualis, quæ est actus charitatis, & magnam latitudinẽ habet intra latitudinẽ actuũ charitatis & gradus illorum, & extenditur se vsq; ad actum lib. arb. qui tandẽ charitate perficitur, ita vt vera contritio fit. Mediante ergo actuali manducatione spirituali, effectus reliqui sunt ab hoc sacramento. Et de vita quidẽ æterna verba Domini testantur, dicentis, Qui manducat hunc panẽ, viuet in æternũ. De prima verò gratia & remissione peccati mortalis (quæ tamẽ per accidẽs fit ab hoc sacramẽto) ex eo patet, q nisi inchoatiuè saltẽ mãducaret carens gratia, illã nõ consequeretur: cibus enim nõ nisi mãducatur viuificat. vnde & Autor in litera tertij ar. de hoc loquẽs inquit, Deuote & reuerenter accedẽs consequetur per hoc sacramentum gratiam charitatis, quæ cõtritionẽ perficiet, vbi tres operationes interuenire ponit, deuotionem, reuerentiam & contritionem, quæ scilicet nouæ charitate informatur, & sit contritio. De augmẽto verò habitualis gratiæ, & ex nunc dictis tam communibus quàm propriis, & ex superius discussis, satis patere arbitror: non est enim intelligibile cibum augere absque actuali deuotione: quam absque actuali manducatione etiam fingere non licet. Refectio autem spiritualis, manducatio quædam est, remissio verò peccati venialis & pœnæ, h sic, quum consequatur feruorem charitatis, manifestè manducationem sequitur: nam feruor ipse manducatio est. Præseruatio demum ab offensis Dei, quia directè ad confirmationem cordis, id est voluntatis spectat ex parte animæ, panis autem non nisi manducatus confirmat cor hominis, ideo mediante manducatione spirituali fit. dixi autem directè & ex parte animæ: quoniam non est remotum, quin ex parte Christi præsentis sub sacramento, præseruatio nonnulla fiat per modum custodiæ: propter quam diximus dari phitereticis in articulo mortis Eucharistiam.

Eucharistiam. Nec ex his dictis accipiat, non sentire nunquam conferri gratiam nisi actualiter ratione vtentibus non enim hoc diximus, sed secundum communia suauis dispositionis creaturæ rationalis sic fieri diximus. Cum quo tamen fiat, quòd secundum suauem dispositionem alicuius sacramẽti aliter conferatur gratia iustificans: vt patet in baptismo, qui quoniam spiritualis est regenerationis, ex proprijs habet vt absq; cooperatione eius, qui baptizatur, gratiam conferas in remissionem peccatorũ: generatio enim est mutatio de nõ esse ad esse, nec præsupponitur, sed sic viuit, qui generatur, cibus autem, vt dixi, supponit, & nõ nisi mãducati proficit. Dicta autem hæc, ad fugandam illorum fiduciam, qui putant se consequi semper nouã gratiæ habitualis augmentum, cum quantulacũq; deuotione celebrent etiam distractè vel sic ab huiusmodi negligẽs homo excitentur, pulsati saltem, ex eo q manducatio sacramentalis, quæ actualiter fit, significat manducationem spiritualẽ, quæ interius exerceri debet. Et vbi non ipsi in sui principio, hoc est in habitu saluationis licet ad vltandum fictionis peccatũ mortale sufficiat, ad nutriendum tamen ani mam nihil prodestimò hinc & anima malum venialis peccati, & cor pus damnum infirmitatis aut imbecillitatis, aut etiam mortis, quandoq; incurrit, dicente Apostolo, Ideo inter vos multi infirmi & imbecillies, & dormiunt multi. Hanc ego pœnã corporalem puto, sæpe ad Deo fustigãt, ob pariam præparationem, quæ fit ad hoc sacramentum.

¶ In responsione ad primum primi artic. eluditur q. adnotare q sacramentum hoc potest confiderari dupliciter. Primò secundum rem in ipso contentam & significatam, & sic verificatur de ipso quòd ex se virtutẽ habet collatiuam gratiæ, ad differẽtiam reliquorum sacramentorũ, quę ex alio hoc est ex hoc sacramento) acquirunt virtutem gratiæ collatiuam. Nam res significata & contenta in hoc sacramẽto est ipse Christus: cuius instrumenta sunt reliqua sacramẽta cũ virtutibus suis, propter quod se habet ad reliqua sacramenta vt finis gratiæ ad alios gratiarum. Et hinc verificatur q. quilibet quodcunque sacramentũ suscipiẽs hoc sacramentum voto: & q votum cuiusque sacramenti est votũ ipsius sacramentorum appetitus seu sitiens ad tonsis riualis, ad fontem ipsum magis sitit tanquam ad principiũ, & propterea in litera dicitur, quòd sine huius sacramenti voto prima non habetur gratia. Et similiter est hoc ei quod Dominus dicitur, Nisi mãducaueritis carnẽ Filij hominis, & biberitis eius sanguinẽ, non habebitis vitam in vobis. loquitur enim Dominus de mandducatione spirituali in voto seu in habitu, in quo continetur mandducatio spiritualis actualis in voto. Si verò consideretur vsus sacramenti huius, quo nobis sacramentaliter iungitur, sic prima gratia non est effectus huius sacramenti, nisi per accidens ex parte subiecti: vt prædictum est, quia datur per modum nutrimenti: quod quia nõ est nisi viuenti, non facit primam gratiam, quæ primò habetur vitæ spiritualis, sed præsupponit illam. Vnde in articulo 3. ad tertiũ Autor loquẽs de prima gratia dicit, Sic autem non datur in hoc sacramento.

¶ *Super Quæstionis septuagesimamoctauæ Art. 4. di. 9. art. 3. q. 2. cor. fi. Et dist. 12. q. 2. arti 2. 1. 2. Annot.*

IN arti. 3. in responsione ad primũ, nota noũlie trium expositionum ibi allatarũ secundam differre à prima in hoc, quòd perfectio contritionis refertur ad scelera cognita, in prima autem ad occulta: quo ad vtraque enim petitur ablutio per contritionem perfectam.

¶ In responsione ad secundum eiusdem artic. dubium occurrit de veritate differentiæ positæ inter suscipientẽ baptismum & suscipientẽ Eucharistiam, quo ad hoc q est esse vel non esse in peccato mortali. Et est ratio dubij: qa verobique suscipiens cõscientia & affectu peccati mortalis indignè suscipit, nec gratiã nec cõsequitur nisi de nouo peccat peccato sacrilegij, mẽtiri Christi ipso se sacramento fingens.

¶ Ad hoc dicitur quòd differentia saluatur & ex parte sacramenti & ex parte suscipientis. Ex sacramento quidẽ quia sacramentum Eucharistiæ ex proprio viu habet rationem nutrimẽti, ac per hoc conuenit ei vinis & non mortuis. baptismus autem ex proprio ratione habet rationem regenerationis & ablutionis generatio autem non præsupponit, sed facit ens & viuum & similiter ablutio non præsupponit mundũ, sed mundat. Et propterea ex propriis consideratis hæc sacramenta suscipientes disparata habẽt. Eucharistia quidem vinum, baptismus non viuum & immundum. & hæc differentia in litera ponitur. Ex parte autẽ suscipientis differẽtia est, quòd suscipiens baptismum sufficit nõ ponere obicem ad hoc, vt diuinum consequatur gratiam (vt ex supra habitis patet) qa baptismus omnia condonatis suscipienti autem Eucharistiam non sufficit non ponere obicem, sed oportet ipsum præparare seipsum & sic de pane illo edere. Nec Autor in litera dicit conuenienter accedere ad baptismum habentem conscientiam & affectũ peccati mortalis, magna est enim inter

ARTICVLVS II.

¶ Vtrum effectus huius sacramenti sit adeptio gloriæ.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd effectus huius sacramenti nõ sit adeptio gloriæ. Effectus enim proportionatur suæ causæ. Sed hoc sacramentum competit viatoribus: vnde & viaticum dicitur. Cùm igitur viatores nondum sint capaces gloriæ, videtur quòd hoc sacramentum non causat adeptionem gloriæ.

¶ Præterea, Posita causa sufficienti, ponitur effectus. Sed multi accipiunt hoc sacramentum, qui nunquam perueniunt ad gloriam: vt patet per Aug. 21. de Ciu. Dei. Non ergo hoc sacramentũ est causa adeptionis glorię.

¶ Præterea, Maius non efficitur à minori: quia nihil agit vltra suam speciẽ. Sed minus est accipere Christũ sub specie aliena, quod sit in hoc sacramento, quàm frui eo in specie propria, quod pertinet ad gloriam. Ergo hoc sacramentum non causat adeptionem gloriæ.

¶ SED CONTRA est quod dicitur Ioan. 6. Si quis manducauerit ex hoc pane, viuet in æternum. Sed vita æterna est vita gloriæ. Ergo effectus huius sacramẽti est adeptio gloriæ.

CONCLVSIO.

¶ Per Eucharistiæ sacramentum ad vitam præparamur æternam, & gloriæ beatitudinem.

¶ RESPONDEO dicendum, quòd in hoc sacramento potest considerari & id, ex quo habet effectũ, scilicet ipse Christus contentus, & passio eius repræsentata, & id per quod habet effectum, scilicet vsus sacramenti, & species eius. Et quantum ad vtrũque competit huic sacramento, quòd causet adeptionem vitæ æternæ. Nam ipse Christus per suam passionem aperuit nobis aditum vitæ æternæ: secundum illud Hebr. 9. Noui Testamenti mediator est, vt morte intercedente, qui vocati sunt, accipiant repromissionem æternæ hæreditatis. Vnde & in forma huius sacramẽti dicitur: Hic est calix sanguinis mei noui & æterni Testamẽti. Similiter etiã refectio cibi spiritualis, & vnitas significata per species panis & vini, habentur quidem in præsenti, sed imperfectè: perfectè autem in statu gloriæ. Vnde Augustinus super illud Ioan. 6. Caro mea verè est cibus: Cùm cibo & potu id apperat homines, vt non esuriant neq; sitiant, hoc veraciter non præstat nisi iste cibus & potus, qui eos à quibus sumitur, immortales & incorruptibiles facit in societate Sanctorum, vbi pax erit & vnitas plena atque perfecta.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd sicut passio Christi, in cuius virtute hoc sacramentum operatur, est quidẽ causa sufficiens gloriæ: nõ tamen ita, quòd statim per ipsam introducamur in gloriã, sed oportet vt prius simul compatiamur, vt postea simul glorificemur (sicut dicitur Rom. 8.) ita hoc sacramentum nõ statim nos in gloriam introducit, sed dat nobis virtutem perueniẽdi ad gloriam, & ideo viaticũ dicitur. In cuius figuram legitur 3. Reg. 19. quòd Elias comedit, & bibit, & ambulauit in fortitudine cibi illius quadraginta diebus & quadraginta noctibus vsque ad montẽ Dei Oreb.

¶ Ad secundum dicẽdum, quòd sicut passio Christi non habet suum effectum in his qui se ad eam non habent, vt debent: ita & per hoc sacramentũ nõ adipiscuntur gloriã qui indecenter ipsum suscipiunt. Vnde Aug. dicit super Ioan. exponẽs illa verba, Aliud est sacramentum, & aliud virtus sacramenti: Multi de altari accipiunt, & accipiendo moriuntur. Panem ergo cælestem spiritualiter manducate, innocentiam ad altare apportate. Vnde non est mirum si illi qui innocentiam non seruant, effectum huius sacramenti non consequuntur.

¶ Ad tertium dicendum, quòd hoc ꝙ Christus sub aliena specie sumitur, pertinet ad rationem sacramenti, quòd instrumentaliter agit. Nihil autẽ prohibet, causam instrumentalem producere potiorem effectum: vt ex supradictis patet.

ARTICVLVS III.

¶ Vtrum effectus huius sacramenti sit remissio peccati mortalis.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur ꝙ effectus huius sacramenti sit remissio peccati mortalis. Dicitur enim in quadã collecta, Sit hoc sacramentum ablutio scelerum. Sed scelera dicuntur peccata mortalia. Ergo per hoc sacramentum peccata mortalia abluuntur.

¶ Præterea, Hoc sacramentum agit in virtute passionis Christi, sicut & baptismus. Sed per baptismum dimittuntur peccata mortalia: vt supra dictum est. Ergo & per hoc sacramentum, præsertim cùm in forma huius sacramenti dicatur, Qui pro multis effunditur in remissionem peccatorum.

¶ Præterea, Per hoc sacramentũ gratia confertur: vt dictum est. Sed per gratiam iustificatur homo à peccatis mortalibus: secundũ illud Rom. 3. Iustificati gratis per gratiam ipsius. Ergo per hoc sacramentum remittuntur peccata mortalia.

¶ SED CONTRA est quod dicitur primæ Corin. 11. Qui manducat & bibit indignè, iudicium sibi manducat & bibit. Dicit autem glo. ibidem, quòd ille mãducat & bibit indignè, qui in crimine est, vel irreuerenter tractat, & talis manducat & bibit sibi iudicium, id est damnationem. Ergo ille, qui est in peccato mortali, per hoc quod accipit hoc sacramentum, magis accumulat sibi peccatum quàm remissionem sui peccati consequatur.

CONCLVSIO.

¶ Percipientes sacramentum bene dispositi, & contriti, & veniam & remissionem peccatorum consequuntur.

¶ RESPONDEO dicendum, quòd virtus huius sacramenti potest considerari dupliciter. Vno modo secundũ se, & sic hoc sacramentũ habet virtutẽ ad remittendum quæcunq; peccata ex passione Christi, quæ est fons & causa remissionis peccatorum.

Alio modo potest considerari per comparationẽ ad eum qui recipit hoc sacramentũ, prout in eo inuenitur vel non inuenitur impedimentum percipiendi huius sacramenti effectũ. Quicunq; autẽ habet conscientiam peccati mortalis, habet in se impedimẽtum percipiẽdi effectũ huius sacramẽti, eo q nõ est cõueniens susceptor huius sacramẽti, tũ quia nõ viuit spiritualiter, & ita non debet speciale nutrimentũ suscipere, quod non est nisi viuentis: tum quia nõ potest vniri Christo (quod fit per hoc sacramẽtũ) dum est in affectu peccãdi mortaliter. Et ideo, vt dicitur in libr. de Ecclesiasticis dogmatibus, si mens in actu peccandi est, grauatur magis Eucharistiæ perceptione, quam purificetur. Vnde hoc sacramentũ in eo qui ipsum percipit in conscientia peccati mortalis, nõ operatur remissionem peccati. Potest tamen hoc sacramentũ operari remissionẽ peccati dupliciter. Vno modo nõ perceptũ actu, sed

Universidad de Deusto
Biblioteca

imet virtutē differentiam habens effectū peccati mortalis ponit obicem, & huius accederet ad baptismum habens autem ejusmodi scientiam & non affectum, obicem non ponit baptismo, licet mortuus & immundus viuificandus & abluendus per baptismū accedat: quod per Eucharistiæ sumptionem nō est expectandum.

¶ Super Quæstionis septuagesimanonæ Articulum quintum.

Annot. IN articu. 5. duo valde notabilia sunt. Primum est, q̄ oblatio Eucharistiæ ex sui quantitate sufficit ad satisfaciendum pro omni pœna. Secundum est, q̄ hæc oblatio sit satisfactoria offerentibus, vel pro quibus offertur secundum quantitatē suæ deuotionis.

¶Ex primo dicto habes quòd vna missa ex parte sui est satisfactoria pro pœnis omniū peccatorum, tam viuentiū quàm mortuorū: quoniam vt sic est valoris infiniti, quoniam Christus offertur. Ex secundo autem dicto habes q̄ vna missa non perdit vim satisfactionis suæ pro primo offerente ex hoc q̄ pro secundo, tertio, quarto, quinto, &c. offertur. sicut quantitas deuotionis vnius nihil tollit de quantitate deuotionis alterius. Vnde arguēdi insteuendiq; simul sūt homines ignoranter petentes vel exigentes pro sua eleemosyna totam sibi missam dari aut suo defuncto: nihil enim minus ipse habebit, si mille alij petant eadem missam pro seipsis & aliis defunctis, quàm si pro ipso solo celebrari dicatur: imò ex huiusmodi indeuotione sic petentis damnum videtur incurrere, q̄ minus sibi proderit.

Infr. qū. 87. art. 3. cor. & 4. dist. 12. q. 2. ar. 1. q. 1. cor. & art. 2. q. 1. per totum.

Diffusius autem forte hīc scriberemus de hac re, nisi in primo quolibet nostro iam edito diffuse hæc veritas declarata fuisset ex autoritate huius literæ cum multis aliis, &c. Et hæc de quæstione 79. sufficiant.

voto: sicut cùm quis prius iustificatur à peccato. Alio modo etiam percepti ab eo, qui est in peccato mortali, cuius conscientiam & affectū nō habet. Fortè enim primò nō fuit sufficienter contritus: sed deuotè & reuerenter accedens, consequetur per hoc sacramentum gratiam charitatis, quæ contritionem perficiet, & remissionem peccati.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd petimus vt hoc sacramentum sit ablutio scelerum: vel eorum, quorum conscientiam non habemus (secundum illud Psalm. Ab occultis meis munda me Domine) vel vt cōtritio in nobis perficiatur ad scelerum remissionē: vel etiam vt nobis robur detur ad scelera vitanda.

¶Ad secundum dicendum, q̄ baptismus est spiritualis generatio, quo est mutatio de nō esse spirituali in esse spirituale, & datur per modū ablutionis. Et ideo quātum ad vtrūque, non inconuenienter accedit ab baptismum, qui habet conscientiam peccati mortalis. Sed per hoc sacramentum homo sumit in se Christum per modum spiritualis nutrimenti, quod non competit mortuo in peccatis. Et ideo non est similis ratio.

¶Ad tertium dicēdum, q̄ gratia est sufficiēs causa remissionis peccati mortalis: nō tamē actu remittit peccatum mortale, nisi cùm primò datur peccatori. Sic autem nō datur in hoc sacramento. Vnde ratio nō sequitur.

ARTICVLVS IIII.

¶ Vtrùm per hoc sacramentum remittantur peccata venialia.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur quòd per hoc sacramentum nō remittantur peccata venialia. Hoc enim sacramētum, vt Aug. dicit super Ioan. est sacramētū charitatis. Sed venialia peccata non contrariātur charitati: vt in Secūda patet. Cùm ergo contrarium tollatur per sui contrarium, videtur quòd peccata venialia per hoc sacramentum non remittantur.

¶Præterea, Si peccata venialia per hoc sacramentum remittantur, qua ratione remittitur vnum, remittuntur & omnia. Sed non videtur quòd omnia remittantur: quia sic frequenter aliquis esset absque omni peccato veniali contra id quod dicitur 1. Ioā. 1. Si dixerimus quia peccatum nō habemus, ipsi nos seducimus. Non ergo per hoc sacramentum remittitur aliquod peccatum veniale.

¶Præterea, Contraria mutuò se expellunt. Sed peccata venialia non prohibent à perceptione huius sacramenti: dicit enim Augustī. semper illud Ioan. 6. Patres vestri manducauerunt manna in deserto, & mortui sunt. Innocentiam, inquit, ad altare apportate: peccata, etsi sunt quotidiana, non sunt mortifera. Ergo nec peccata venialia per hoc sacramentum tolluntur.

¶SED CONTRA est quod Innocentius 111. dicit, q̄ hoc sacramentum venialia delet, & cauet mortalia.

CONCLVSIO.

¶ Non modò mortalia cauere possunt sacramentum Eucharistiæ digne sumentes, sed & venialia vitare, & delere.

¶RESPONDEO dicendum, quòd in hoc sacramento duo possunt considerari, scilicet ipsum sacramentū & res sacramenti. Et ex vtroq; apparet, quòd hoc sacramentū habet virtutem ad remissionem venialium peccatorū. Nam hoc sacramentum sumitur sub specie cibi nutrientis. Nutrimentū autem cibi est necessariū corpori ad restaurandū id quod quotidie deperditur per actionem caloris naturalis. Spiritualiter autem quotidie aliquid in nobis deperditur ex calore concupiscētiæ per peccata venialia, quæ diminuūt feruorē charitatis: vt in Secunda patte habitum est. Et ideo cōpetit huic sacramento, vt remittat peccata venialia. Vnde & Amb. dicit in lib. de Sacramentis, q̄ iste panis quotidianus sumitur in remediū quotidianę infirmitatis. Res autē huius sacramēti, est charitas non solùm quātum ad habitū, sed etiam quantum ad actum, qui excitatur in hoc sacramento: per * quod peccata venialia soluuntur. Vnde manifestum est, q̄ virtute huius sacramenti remittuntur peccata venialia. *Alia quæ.*

¶AD PRIMVM ergo dicendum, q̄ peccata venialia etsi non contrariantur charitati quantum ad habitum: contrariantur tamen ei quantum ad feruorem actus, qui excitatur per hoc sacramentum: ratione cuius peccata venialia tolluntur.

¶Ad secūdum dicendū, q̄ illud verbū nō est intelligendū, quin aliqua hora possit homo esse absq; omni reatu peccati venialis: sed quia vitam istam sancti nō ducunt sine peccatis venialibus.

¶Ad tertiū dicendū, q̄ maior est virtus charitatis, cuius est hoc sacramentū, quàm venialiū peccatorum. Nā charitas tollit per suū actū peccata venialia, quæ tamēnō possunt totaliter impedire actum charitatis. Et eadem ratio est de hoc sacramento.

ARTICVLVS V.

¶ Vtrùm per hoc sacramentum tota pœna peccati remittatur.

AD QVINTVM sic proceditur. Videtur q̄ per hoc sacramentū tota pœna peccati remittatur. Homo enim per hoc sacramentum suscipit in se effectū passionis Christi (vt dictum est) sicut & per baptismum. Sed per baptismum percipit homo remissionem omnis pœnæ, virtute passionis Christi: iuxtā sufficiēter satisfecit pro omnibus peccatis, vt ex supradictis patet. Ergo videtur quòd per hoc sacramentum homini remittatur totus reatus pœnæ.

¶Præterea, Alexander Papa dicit, Nihil in sacrificijs maius esse potest, quàm corpus & sanguis Christi. Sed per sacrificia veteris legis, homo satisfaciebat pro peccatis suis: dicitur enim Leui. 4. & 5. Si peccauerit homo, offeret hoc vel illud pro peccato suo, & remittetur ei. Ergo multò magis hoc sacramentum valet, ad remissionem omnis pœnæ.

¶Præterea, Constat quòd per hoc sacramētum aliquid de reatu pœnæ dimittitur: vnde & in satisfactionem, aliquibus iniungitur, q̄ pro se missas faciant celebrari. Sed qua ratione vna pars pœnæ dimittitur, eadem ratione & alia: cùm virtus Christi quæ in hoc sacramento continetur, sit infinita. Ergo videtur quòd per hoc sacramentum tota pœna tollatur.

¶SED CONTRA est, quòd secundum hoc nō esset homini alia pœna iniungenda: sicut nec baptizato iniungitur.

CONCLVSIO.

¶ Non tota deletur pœna ex sacramento Eucharistiæ, sed secundum quantitatem deuotionis sumentium tantum de pœna minuitur.

¶RESPONDEO dicendum, quòd hoc sacramentum simul est sacrificium & sacramentum. Sed rationem sacrificij habet inquantum offertur: rationem autem sacramenti, inquantum sumitur. Et ideo effectum sacramenti habet in eo, qui sumit: effectum autem sacrificij in eo, qui offert, vel in his, pro quibus offertur. Si igitur consideretur vt sacramentum, habet effectum dupliciter. Vno modo, directè ex vi sacramenti, alio modo quasi ex quadam concomitantia: sicut & circa continentiam sacramenti dictum est. Ex vi quidem sacramenti directè habet illum effectum, ad quem est institutum. Non est autē institutū ad satisfaciendum, sed ad spiritualiter nutriēdum per vnionem ad Christum & ad membra eius: sicut & nutrimentum vnitur nutrito. Sed quia hæc vnitas fit per charitatem, ex cuius feruore aliquis consequitur remissionem non solùm culpæ, sed etiam pœnæ: inde est quòd ex consequenti per quandam concomitantiam ad principalem effectum, homo consequitur remissionem pœnæ, non quidem totius, sed secundum modum suæ deuotionis, & feruoris. Inquantum verò est sacrificium, habet vim satisfactiuā. Sed in satisfactione magis attenditur affectus offerentis, quàm quantitas oblationis. Vnde & Dominus dicit Luc. 21. de vidua quæ obtulit duo æra, quòd plus omnibus misit. Quamuis ergo hæc oblatio ex sui quantitate sufficiat ad satisfaciendum pro omni pœna: tamen fit satisfactoria illis, pro quibus offertur, vel etiam offerentibus, secundum quantitatem suæ deuotionis, & non pro tota pœna.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd sacramentum baptismi directè ordinatur ad remissionem pœnæ & culpæ, nō autē Eucharistia: qa baptismus datur homini quasi commorienti Christo,

Christo, Eucharistia autem quasi nutriendo & perficiendo per Christum. Vnde non est similis ratio.

¶Ad secundum dicendum, quòd alia sacrificia & oblationes nō operantur remissionem totius pœnæ, neque quantum ad quantitatem oblati: sicut hoc sacrificium, nec̄ quantum ad deuotionem hominis: ex qua contingit quòd etiam hîc non tollitur tota pœna.

¶Ad tertium dicendum, quòd hoc q̄ tollitur pars pœnæ, & nō tota pœna per hoc sacramentum, non contingit ex defectu virtutis Christi, sed ex defectu deuotionis humanæ.

ARTICVLVS VI.

¶ Vtrùm per hoc sacramentum præseruatur homo à peccatis futuris.

AD SEXTVM sic proceditur. Videtur quòd per sacramentum non præseruetur homo à peccatis futuris. Multi enim digne sumentes hoc sacramentū, postea in peccatum cadunt. Quod non accideret, si hoc sacramētum præseruaret à peccatis futuris. Non ergo effectus huius sacramenti est, à peccatis futuris præseruare.

¶Præterea, Eucharistia est sacramentum charitatis: vt suprà dictum est. Sed charitas nō videtur præseruare à peccatis futuris: quia semel habita potest amitti per peccatum: vt in Secūda patte habitum est. Ergo videtur, quòd nec hoc sacramentum præseruet hominem à peccato.

¶Præterea, Origo peccati in nobis, est lex peccati, quæ est in membris nostris: vt patet per Apost. Rom. 7. Sed mitigatio fomitis, qui est lex peccati, non ponitur effectus huius sacramēti, sed magis baptismi. Ergo præseruare à peccatis futuris, non est effectus huius sacramenti.

¶SED CONTRA est quod Dominus dicit Ioan. 6. Hic est panis de cælo descendens, vt si quis ex ipso manducauerit, non moriatur. Quod quidem manifestum est, non intelligi de morte corporali. Ergo intelligitur, quòd hoc sacramentum præseruet à morte spirituali, * quæ est peccatum. *Scilicet*

CONCLVSIO.

¶ Cùm per Eucharistiæ sacramentum, quo Deo coniungimur, & passio ipsa Christi significatur, intus animo homines roborentur, & exterius omne damnum depellatur incursus, eo præseruari hominem à futuris criminibus certū est.

¶RESPONDEO dicendum, quòd peccatum est quædam spiritualis mors animæ. Vnde hoc modo præseruatur aliquis à peccato futuro, quo præseruatur corpus à morte futura. Quod quidem fit dupliciter. Vno modo, inquantum natura animis interius roboratur contra interiora corruptiua: & sic præseruatur à morte per cibum & medicinam. Alio modo per hoc quòd munitur contra exteriores impugnationes, & sic præseruatur per arma, quibus munitur corpus. Vtroque autem modo hoc sacramentum præseruat à peccato. Nam primo quidem per hoc quòd Christo coniungit per gratiam, roborat spirituale vitam hominis, tanquam spiritualis cibus & spiritualis medicina. Secundum illud Psal. Panis cor hominis confirmat. & Augu. dicit super Ioan. Securus accede, panis est, non venenum. Alio modo, inquantum est quoddam signum passionis Christi per quam victi sunt dæmones, repellit omnem dæmonum impugnationem. Vnde Chrysost. dicit super Ioan. Vt leones flammā spirantes, sic ab illa mensa discedimus terribiles effecti diabolo.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd effectus huius sacramenti recipitur in homine secundum hominis conditionē: sicut contingit de qualibet causa actiua, quòd eius effectus recipitur in materia secūdum modum materiæ. Homo autem in statu viæ est huius cōditionis, quòd liberum arbitrium eius potest flecti in bonum & malum. Vnde licet hoc sacramentum quantū est de se habeat virtutem præseruatiuam à peccato: non tamen aufert homini possibilitatem peccandi.

¶Ad secundum dicendum, quòd etiam charitas, quantum est in se, præseruat hominem à peccato: secundum illud Rom. 13. Dilectio proximi, malum non operatur. Sed ex mutabilitate liberi arbitrii contingit, quòd aliquis post habitam charitatem peccat, sicut & post susceptionem huius sacramenti.

¶Ad tertium dicendum, quòd licet hoc sacramentum non directè ordinetur ad diminutionem fomitis, diminuit tamen fomitem ex quadam consequentia, inquantum auget charitatē: quia sicut Aug. dicit in lib. 83. Quæstionum, Augmentum charitatis est diminutio cupiditatis. Directè autem confirmat cor hominis in bono: per quod etiam præseruatur homo à peccato.

ARTICVLVS VII.

¶ Vtrùm hoc sacramentum prosit alijs, quàm sumentibus.

AD SEPTIMVM sic proceditur. Videtur quòd hoc sacramentum non prosit nisi sumenti. Hoc enim sacramentum est vnius generis cum alijs sacramentis, vtpote alijs condiuisum. Sed alia sacramenta nō prosunt nisi sumentibus: sicut effectum baptismi non suscipit nisi baptizatus. Ergo nec hoc sacramentum prodest alijs nisi sumenti.

Sup. q. 8. ar. 3. ad 8. & præsenti q. art 5. cor.

¶Præterea, Effectus huius sacramenti est adeptio gratiæ & gloriæ, & remissio culpæ ad minus venialis. Si ergo hoc sacramentum haberet effectum in alijs, quàm in sumentibus, posset contingere quòd aliquis adipisceretur & gratiam & gloriam & remissionem culpæ, absque actione & passione propria, alio fimente vel offerente hoc sacramentum.

Ita q. di. 12. q. 2. art 2. q. 2. ad 4. & dist. 45. q. 2. art. 3. q. 1. ad 3.

¶Præterea, Multiplicata causa, multiplicatur effectus. Si ergo hoc sacramentū prodesset alijs, quàm sumentibus, sequeretur q̄ magis prodesset alicui, si multi sumerent hoc sacramentū, multis hostijs in vna missa consecratis. Quod non habet Ecclesiæ consuetudo, vt scilicet multi communicent pro alicuius salute. Non ergo videtur quòd hoc sacramentum prosit nisi sumenti.

Et Io. 6. fin. loc.

¶SED CONTRA est, quòd in celebratione huius sacramenti fit pro multis alijs deprecatio. Quod frustra fieret, nisi hoc sacramentum alijs prodesset. Hoc ergo sacramentum non solùm sumentibus prodest.

CONCLVSIO.

¶ Quamquam Christi fidelibus sumentibus Eucharistiæ sacramentū prosit vt sacrificium & sacramentum, non sumentibus tamen prodesse potest per modum sacrificij tantùm.

¶RESPONDEO dicendum, quòd (sicut prius dictū est) hoc sacramentum non solùm est sacramentum, sed etiam est sacrificium. Inquantū enim in hoc sacramento repræsentatur passio Christi, qua Christus obtulit se hostiā Deo (vt dicitur Ephes. 5.) habet rationem sacrificij: inquantum verò in hoc sacramēto traditur inuisibilis gratia sub visibili specie, habet rationem sacramenti. Sic ergo hoc sacramentū sumētibus quidem prodest & per modum sacramēti, & per modum sacrificij: quia pro omnibus sumentibus offertur. Dicitur enim in canone missæ, Quotquot ex hac altaris participatione, sacrosanctū filij tui corpus & sanguinem sumpserimus, omni benedictione cœlesti & gratia repleamur. Sed alijs, qui non sumunt, prodest per modum sacrificij, inquantum pro salute eorum offertur. Vnde & in canone missæ dicitur, Memento, Domine, famulorum famularumq; tuarum, pro quibus tibi offerimus, vel, qui tibi offerunt, hoc sacrificium laudis, pro se suisque omnibus, pro redemptione animarum suarum, pro spe salutis & incolumitatis suæ. Et vtrūque modum proficiendi Dominus expressit, dicens Matth. 26. & Lucæ 22. Qui pro vobis, scilicet sumentibus, & pro multis, scilicet alijs, effundetur in remissionem peccatorum.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd hoc sacramētum præ alijs habet, q̄ est sacrificiū. Et ideo nō est similis ratio.

¶Ad secundum dicendū, quòd sicut passio Christi prodest quidem omnibus, quantum ad sufficientiam, & ad remissionē culpæ & adeptionem gratiæ & gloriæ: sed effectum non habet nisi in illis, qui passioni Christi coniunguntur per fidem & charitatem: ita & hoc sacrificium quod est memoriale Dominicæ passionis, non habet effectum nisi in illis, qui coniunguntur huic sacramento per fidem & charitatem. Vnde & Aug. dicit ad Renatum, Quis offerat corpus Christi nisi pro his qui sunt membra Christi? Vnde & in cano. missæ nō oratur pro his, qui sunt extra Ecclesiam: illis tamen prodest plus vel minus secundum modum deuotionis eorum.

¶Ad tertium dicendum, quòd sumptio pertinet ad rationem sacramenti, sed oblatio pertinet ad rationem sacrificij. Et ideo ex eo quòd aliquis sumit corpus Christi, vel etiam plures, non accrescit alijs aliquod iuuamētum. Similiter etiam ex hoc quòd sacerdos plures hostias conficerat in vna missa, non multiplicatur effectus huius sacramenti: quia non est nisi vnum sacrificium. Nihil enim plus est virtutis in multis hostijs consecratis quàm in vna: cùm sub omnibus & sub vna non sit nisi totus Christus. Vnde nec si aliquis simul in vna missa multas hostias consecratas sumat, participabit maiorem effectum sacramenti.

In pluribus verò missis multiplicatur sacrificij oblatio. Et ideo multiplicatur effectus sacrificij & sacramenti.

¶Vtrùm

Universidad de Deusto
Biblioteca

ARTICVLVS VIII.

¶ Vtrùm per veniale peccatum impediatur effectus huius sacramenti.

4. dist. 22. dist. 2. arti. 1. quæ. 1. & art. 2. q. 1. ad 2.

AD OCTAVVM sic proceditur. Videtur quòd per veniale peccatum non impediatur effectus huius sacramẽti. Dicit enim Aug. super illud Ioan. 6. Patres vestri manducauerũt manna, &c. Panẽ cœlestem spiritualiter manducate, innocẽtiam ad altare portate, peccata etsi sunt quotidiana, nõ sunt mortifera. Ex quo patet quod venialia peccata, quæ quotidiana dicuntur, spiritualem manducationem non impediunt. Sed spiritualiter manducantes, effectum huius sacramenti percipiunt. Ergo peccata venialia non impediunt effectum huius sacramenti.

¶ Præterea, Hoc sacramentum non est minoris virtutis, quàm baptismus. Sed effectum baptismi (sicut supradictum est) impedit sola fictio. Ad quam non pertinent peccata venialia: quia sicut Sap. 1. dicitur, Spiritus sanctus disciplinæ effugiet fictũ. Qui tamen per peccata venialia non fugatur. Ergo neq; effectũ huius sacramenti impediunt peccata venialia.

¶ Præterea, Nihil quod remouetur per actionem alicuius causę, potest impedire eius effectum. Sed peccata venialia tollũtur per hoc sacramentum. Ergo non impediunt eius effectum.

¶ SED CONTRA est quod Damas. dicit in 4. lib. Ignis eius, qđ in nobis est, desiderij, assumẽs eã quæ ex carbone, id est ex hoc sacramento ignitionem, comburat nostra peccata, & illuminet corda nostra, vt participatione diuini ignis igniamur & deificemur. Sed ignis nostri desiderij vel amoris impeditur per peccata venialia, quæ impediunt feruorem charitatis: vt in Secunda parte habitum est. Ergo peccata venialia impediunt effectum huius sacramenti.

CONCLVSIO.

¶ Quæcunq; venialia præterita crimina effectum sacramenti minimè impediant, actu tamen exercita possunt ex parte effectum illum impedire.

¶ RESPONDEO dicendum, quòd peccata venialia dupliciter accipi possunt. Vno modo, prout sunt præterita: alio modo, prout sunt actu exercita. Primo quidem modo peccata venialia nullo modo impediunt effectum huius sacramenti. Potest enim cõtingere, quòd aliquis post multa peccata venialia cõmissa, deuotè accedat ad hoc sacramentum, & plenariè huius sacramenti consequatur effectum. Secundo autem modo peccata venialia non ex toto impediunt huius sacramenti effectũ, sed in parte. Dictum est enim, quòd effectus huius sacramenti non solùm est adeptio habitualis gratiæ vel charitatis: sed etiã quædam actualis refectio spiritualis dulcedinis. Quæ quidem impeditur, si aliquis accedat ad hoc sacramentum, per peccata venialia mente distractus. Non autem tollitur augmentum habitualis gratiæ vel charitatis.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd ille, qui cum actu venialis peccati ad hoc sacramentum accedit, habitualiter quidem manducat spiritualiter, sed non actualiter. Et ideo habitualem effectum huius sacramenti percipit, non autem actualẽ.

¶ Ad secundum dicendum, quòd baptismus non ita ordinatur ad actualem effectum, id est feruorem charitatis, sicut hoc sacramentum. Nam baptismus est spiritualis regeneratio, per quam acquiritur prima perfectio, quę est habitus vel forma. Hoc autẽ sacramentum est spiritualis manducatio, quæ habet actualem delectationem.

¶ Ad tertium dicendum, quòd illa ratio procedit de venialibus præteritis, quæ per hoc sacramentum tolluntur.

QVAESTIO OCTVAGESIMA, DE VSV seu sumptione huius sacramenti in communi, in duodecim articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de vsu siue sumptione huius sacramenti. Et primò quidem in communi. secundò, quomodo Christus est vsus hoc sacramento. ¶ Circa primum quæruntur duodecim.

¶ Primò, vtrùm sint duo modi manducandi hoc sacramentum, scilicet sacramentaliter & spiritualiter.

¶ Secundò, vtrùm soli homini conueniat manducare spiritualiter hoc sacramentum.

¶ Tertiò, vtrùm solius hominis iusti sit manducare sacramentaliter.

¶ Quartò, vtrùm peccator manducans sacramentaliter, peccet.

¶ Quintò, de quantitate huius peccati.

¶ Sextò, vtrùm peccator accedens ad hoc sacramentum, sit repellendus.

¶ Septimò, vtrùm nocturna pollutio impediat hominem à sumptione huius sacramenti.

¶ Octauò, vtrùm sit solùm à ieiunis sumendum.

¶ Nonò, vtrùm sit exhibendum non habentibus vsum rationis.

¶ Decimò, vtrùm sit quotidiè sumendum.

¶ Vndecimò, vtrùm liceat omnino abstinere.

¶ Duodecimò, vtrùm liceat percipere corpus sine sanguine.

ARTICVLVS I.

¶ Vtrùm distingui debeant duo modi manducandi corpus Christi.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd nõ debeant distingui duo modi manducãdi corpus Christi, scilicet sacramentaliter & spiritualiter. Sicut enim baptismus est spiritualis regeneratio (secundum illud Ioan. 3. Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu sancto, &c.) ita etiam sacramentũ est spiritualis cibus. vnde Dominus de hoc sacramento loquens dicit Ioan. 6. Verba quæ ego locutus sum vobis, spiritus & vita sunt. Sed circa baptismum non distinguitur duplex modus sumendi, scilicet sacramentalis & spiritualis. Ergo neque circa hoc sacramentum debet hæc distinctio adhiberi.

¶ Præterea, Ea, quorum vnum est propter alterum, non debent abinuicem diuidi: quia vnum ab alio speciem trahit. Sed sacramentalis manducatio ordinatur ad spiritualem, sicut ad finem. Non ergo debet sacramentalis manducatio contra spiritualem diuidi.

¶ Præterea, Ea quorum vnum potest esse sine altero, non debent contra se diuidi. Sed videtur quòd nullus possit manducare spiritualiter, nisi etiam sacramentaliter mãducet: alioquin antiqui patres hoc sacramentum spiritualiter manducassent, frustra etiã esset sacramentalis manducatio, si sine spirituali esse posset. Nõ igitur conuenienter distinguitur circa hoc sacramẽtum duplex manducatio, scilicet sacramentalis & spiritualis.

¶ SED CONTRA est, quòd super illud primæ Corinth. 11. Qui manducat & bibit indignè, &c. dicit glos. Duos dicimus esse modos manducandi: vnum sacramentalem, & alium spiritualem.

CONCLVSIO.

¶ Duo sunt manducandi sacramentum modi: alter sacramentalis, per quẽ solùm percipitur sacramentum: alter spiritualis, per quem suscipitur effectus sacramenti, quo homo spiritualiter Christo coniungitur.

¶ RESPONDEO dicendum, quòd in sumptione huius sacramenti duo sunt consideranda, scilicet ipsum sacramentum, & effectus ipsius, de quorum vtroq; iam suprà dictum est. Perfectus igitur modus sumendi hoc sacramentum, est quando aliquis ita hoc sacramentum suscipit quòd percipit eius effectum, contingit autem quandoque (sicut supradictum est) quòd aliquis impeditur à percipiendo effectu huius sacramenti. Et talis sumptio huius sacramenti est imperfecta. Sicut igitur perfectũ contra imperfectum diuiditur, ita sacramentalis mãducatio per quam sumitur solùm sacramentum sine effectu ipsius, diuiditur contra spiritualem mãducationem: per quam quis percipit effectum huius sacramenti, quo spiritualiter homo Christo coniungitur per fidem & charitatem.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd etiam circa baptismum & alia huiusmodi sacramenta similis distinctio adhibetur. Nam quidam suscipiunt tantùm sacramentum, quidam verò sacramentum & rem sacramenti. In hoc tamen differunt, quia cùm alia sacramenta perficiantur in vsu materiæ, percipere sacramentum, est ipsa perfectio sacramenti: hoc autem sacramentum perficitur in consecratione materiæ. & ideo vterque vsus est consequens hoc sacramentum. In baptismo etiam & alijs sacramentis characterem imprimentibus, illi qui accipiunt sacramentum, recipiunt aliquem spiritualem effectum, scilicet characterem, quod non accidit in hoc sacramẽto. Et ideo magis in hoc sacramento distinguitur vsus sacramentalis à spirituali, quàm in baptismo.

¶ Ad secundum dicendum, quòd sacramentalis manducatio, quæ pertingit ad spiritualem, non diuiditur contra spiritualem, sed includitur ab ea. Sed illa sacramentalis manducatio contra spiritualem

spiritualem diuiditur, quæ effectum non consequitur: sicut imperfectum quod non pertingit ad perfectionem speciei, diuiditur contra perfectum.

¶ Ad tertium dicendum, quòd (sicut suprà dictum est) effectus sacramenti potest ab aliquo percipi, si sacramentum habeat in voto, quãuis non accipiat in re. Et ideo sicut aliqui baptizantur baptismo flaminis propter desiderium baptismi, antequam baptizentur baptismo aquæ, ita etiam aliqui manducant spiritualiter hoc sacramentum antequam sacramentaliter sumãt. Sed hoc contingit dupliciter. Vno modo propter desiderium sumendi ipsum sacramentum, & hoc modo dicitur baptizari & manducare spiritualiter & non sacramentaliter, illi qui desiderãt sumere hæc sacramenta iam instituta. Alio modo propter figurã: sicut dicit Apostolus primæ Cor. 10. Quòd antiqui patres baptizati sunt in nube & in mari, & quòd spiritualem escam manducauerunt, & spiritualem potum biberunt. Nec tamẽ frustra adhibetur sacramentalis manducatio: quia plenius inducit sacramenti effectum ipsa sacramenti susceptio, quàm solùm desiderium: sicut suprà circa baptismum dictum est.

ARTICVLVS II.

¶ Vtrùm solius hominis sit hoc sacramentum spiritualiter sumere.

4. dist. 2. art. 2. q. 1. arti. 1. q. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur q̃ non solius hominis sit hoc sacramentum spiritualiter sumere, sed etiam angelorum. Quia super illud Psal. Panem angelorum manducauit homo, dicit glos. Id est corpus Christi, qui est verè cibus angelorum. Sed hoc nõ esset, si angeli spiritualiter Christum non manducarent. Ergo angeli spiritualiter Christum manducant.

¶ Præterea, Aug. dicit super Ioan. Hunc cibum & potum societatem vult intelligi corporis & membrorum suorum, * quæ est Ecclesia in prædestinatis. Sed ad istã societatem non solùm pertinent homines, sed etiam sancti angeli. Ergo sancti angeli spiritualiter manducant.

¶ Præterea, Augustin. in lib. de Verbis Domini dicit, Spiritualiter manducandus est Christus, quoniam ipse dicit, Qui manducat meam carnem & bibit meum sanguinem, in me manet, & ego in eo est. Sed hoc conuenit non solùm hominibus, sed etiam sanctis angelis: in quibus per charitatem est Christus, & ipsi in eo. Ergo videtur quòd spiritualiter manducare, non solùm sit hominum, sed etiam angelorum.

¶ SED CONTRA est quod Aug. dicit super Ioan. Panem de altari spiritualiter manducate, innocentiam ad altare portate. Sed angelorum non est accedere ad altare, tanquam aliquid indè sumpturi. Ergo angelorum non est spiritualiter manducare.

CONCLVSIO.

¶ Spiritualiter Christum manducare in propria specie solis angelis est proprium, qui perfecta charitate eo perfruuntur, manducant autem ipsum spiritualiter homines, sumentes ipsum sub speciebus huius sacramenti.

¶ RESPONDEO dicendum, quòd in hoc sacramento continetur ipse Christus: non quidem in specie propria, sed in specie sacramenti. Dupliciter ergo contingit manducare spiritualiter ipsum Christum. Vno modo prout in sua specie cõsistit. Et hoc modo angeli manducant spiritualiter ipsum Christũ, inquantum ei vniuntur fruitione charitatis perfectæ, & visione manifesta (quem panem expectamus in patria) non per fidem, sicut nos ei hîc vnimur. Alio modo cõtingit spiritualiter manducare Christum, prout est sub speciebus huius sacramenti: inquantum scilicet aliquis credit in Christum cum desiderio sumendi hoc sacramentum. Et hoc nõ solùm est spiritualiter manducare Christum, sed etiam spiritualiter manducare hoc sacramentum, quod non competit angelis. Et ideo licet angeli spiritualiter manducent Christum: non tamen conuenit eis spiritualiter manducare hoc sacramentum.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd sumptio Christi sub hoc sacramẽto, ordinatur sicut ad fruitionem patriæ, qua angeli eo fruuntur. Et quia ea quæ sunt ad finem, deriuantur à fine: inde est quòd ista manducatio Christi, qua eum sumimus sub sacramento, quodãmodo deriuatur ab illa manducatione, qua angeli fruũtur Christo in patria. Et ideo dicitur homo manducare panem angelorum: quia primò & principaliter est angelorum, qui eo fruuntur in specie propria: secundariò autẽ est hominum, qui Christum sub sacramento accipiunt.

¶ Ad secundum dicendum, quòd ad societatem corporis mysti-

ci pertinent quidem & homines & angeli, sed homines per fidẽ, angeli autem per manifestam visionem. Sacramẽta autem proportionantur fidei, per quam veritas videtur in speculo & in ænigmate. Et ideo propriè loquendo, non angelis, sed hominibus conuenit manducare spiritualiter hoc sacramentum.

¶ Ad tertium dicendum, quòd Christus manet in hominibus secundum præsentẽ statum per fidem, sed in angelis beatis est per manifestã visionem. Et ideo non est simile: sicut dictum est.

ARTICVLVS III.

¶ Vtrùm solus homo iustus possit Christum sacramentaliter manducare.

4. dist. 9. art. 2. q. 1. & 2. & art. 3. q. 2. ſi. & dist. 12 q. 1. ar. 2 q. 2. cor.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd nullus possit manducare Christum sacramentaliter nisi homo iustus. Dicit enim Aug. in lib. de Remedio poenitentiæ, Vt quid paras dẽtem & ventrem, crede, & manducasti. credere enim in eum, hoc est panem viuũ manducare. Sed peccator non credit in eum: quia non habet fidem formãtam, ad quam pertinet credere in Deum: vt in Secunda parte habitum est. Ergo peccator non potest manducare hoc sacramentum, quod est panis viuus.

¶ Præterea, Hoc sacramentum maximè dicitur esse sacramẽtum charitatis: vt suprà dictum est. Sed sicut infideles priuantur fide: ita omnes peccatores priuantur charitate. Infideles autem nõ videntur posse sacramentaliter sumere hoc sacramentum, cùm in forma huius sacramenti dicatur mysterium fidei. Ergo pari ratione neque aliquis peccator potest corpus Christi sacramentaliter manducare.

¶ Præterea, Peccator magis est abominabilis Deo, quàm creatura irrationalis: dicitur enim in Psal. de homine peccatore, Homo, cùm in honore esset, non intellexit, comparatus est iumentis insipientibus, & similis factus est illis. Sed animal brutum (puta, mus aut canis) non potest sumere hoc sacramentum: sicut etiã non potest sumere sacramentum baptismi. Ergo pari ratione neque peccatores hoc sacramentum manducent.

¶ SED CONTRA est, quòd super illud Ioan. 6. Patres vestri manducauerunt manna in deserto, & mortui sunt, dicit Aug. Multi de altari accipiunt, & accipiendo moriuntur: vnde dicit Apost. Iudicium sibi manducat & bibit. sed non moritur sumendo nisi peccatores. Ergo peccatores corpus Christi sacramentaliter manducant, & non solùm iusti.

CONCLVSIO.

¶ Non modò iusti, sed peccatores christi corpus sacramentaliter suscipere valent.

¶ RESPONDEO dicendum, quòd circa hoc quidam antiqui errauerunt, dicentes quòd corpus Christi nec etiam sacramentaliter à peccatoribus sumitur, sed quàm cito labijs peccatoris contingitur, tam cito sub speciebus sacramentalibus desinit esse corpus Christi. Sed hoc est erroneum, derogat enim veritati huius sacramẽti, ad quam pertinet (sicut suprà dictum est) quòd manentibus speciebus corpus Christi sub eis esse nõ desinat. Species autem manent, quãdiu substantia panis maneret, si ibi adesset, vt suprà dictum est. Manifestum est autẽ quòd substantia panis assumpta à peccatore, non statim esse desinit, sed manet quãdiu per calorem naturalem digeratur. Vnde tandiu corpus Christi sub speciebus sacramentalibus manet à peccatoribus sumptis. Vnde dicendum est, q̃ peccator sacramẽtaliter corpus Christi manducare potest, & non solùm iustus.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd verba illa & similia sunt intelligenda de spirituali manducatione, quæ peccatoribus nõ conuenit. Et ideo ex prauo intellectu horum verborum videtur prædictus error processisse, dum nescierunt distinguere inter corporalem & spiritualem manducationem.

¶ Ad secundum dicendum, quòd etiam si infidelis sumat species sacramentales, corpus Christi sub sacramento sumit. Vnde mãducat Christum sacramentaliter, si ly sacramentaliter, determinat verbum ex parte manducati. Si autem ex parte manducantis, tunc propriè loquendo, non manducat sacramentaliter: quia non vtitur eo quod accipit vt sacramento, sed vt simplici cibo: nisi forte infidelis intenderet recipere illud quod Ecclesia confert, licet non haberet fidem veram circa alios articulos, vel etiam circa hoc sacramentum.

¶ Ad tertium dicẽdum, quòd etiam si mus vel canis hostiã consecratam manducet, substantia corporis Christi non desinit esse sub speciebus, quãdiu species illæ manent: hoc est, quandiu substantia panis maneret, sicut etiam si proijceretur in lutum. Nec

¶ Super quæstionis octuagesimæ Articulum quartum.

Quæst.

¶ Num contritus & non confessus de peccato mortali habita eo pia confessoris idonei sumens Eucharistiam peccet mortaliter.

IN quæstione artic. 4. dubium occurrit. an contritus non autem confessus de peccato mortali habita copia cõfessoris idonei, sumens Eucharistiã, peccet mortaliter. Et est ratio dubij, quia cõmuniter dicitur q̃ habita copia confessoris tenetur cõfiteri mortale contractum ante sumptionem Eucharistiæ. nõ tamen cõmuniter asserĩtur quòd teneatur sub peccato mortali.

¶ Ad huius quæstionis difficultatem aperiendã, sciendum est quòd teneri sub vinculo peccati mortalis, vel non sic teneri ad confessionem huiusmodi ante Eucharistiam, oportet accipere vel ex iure diuino, vel ex ratione naturali, vel ex iure positiuo. Et ab vltimo inchoando, ius positiuum nullum apparet | præcipiens confessionẽ ante sumptionem Eucharistiæ. Ratio autem ex naturali discursu à doctoribus facta allata ad hoc est, quia distributio Eucharistiæ spectat ad ministros Ecclesiæ: ac per hoc sumpturus Eucharistiã debet esse mundus iudicio Ecclesiæ. Quam quidem rationẽ ipsimet doctores facri non tanti faciunt, vt necessariò ipsam concludere dicant nam dicunt ipsam habere locum non simpliciter & absolutè, sed quando adest copia confessoris. Et reuera ratio ista non cogit, nec hus statuit: quoniam facilè solui potest, dicendo q̃ sumpturus per ministros Ecclesiæ Eucharistiã debet esse mundus iudicio ministrorum vel iudicio Domini ipsorum ministrorum: contritus autẽ mundus est iudicio Dei, membrũmque est furiura tum etiam militantis Ecclesiæ.

¶ Ex diuino verò iure præceptum hoc non apparet, quin potius insinuatur oppositum, dum 1. ad Cor. 11. Apostolus dicit. Probet autem seipsum homo: & sic de pane illo edat. Vbi duo dicit primò q̃ homo probet seipsum: quod pertinet ad contritionem: & non dicit quòd probetur à confessore. Et quamuis locus ab auctoritate negatiue parũ aut nihil valeat ex secundo tamen dicto affirmatiuo videtur negatiuo ista fulciri, subiungitur enim. Et sic de pane illo edat: hoc enim sufficienter ostendit, ministrat sufficere ad sumendam Eucharistiam q̃ homo probet seipsum. Nam si probare seipsum nõ sufficeret. Apostolus nõ subiungeret documentũ dispositionis horum cõnumerantur, quale subiungit dicens. Et sic, id est, probato seipso, de pane illo edat, &c.

Infrà ar. 5. & 3. cor. & 4. di. 9. ar. 3. q. 1. et 2. et art. 4. q. 2. cor. Et 1. Corint. 11. & 7. 60. 2

Aliàs Ergo hoc sacramẽtum corporaliter absque culpa sumi potest

Hoc vergit in detrimentũ dignitatis corporis Christi, qui voluit à peccatoribus crucifigi, absque diminutione suæ dignitatis: præsertim cùm mus aut canis non tãgat ipsum corpus Christi, secundum propriã speciem, sed solùm secundũ species sacramẽtales. Quidam autem dixerunt, quòd statim quòd sacramentum tangitur à mure vel cane, desinit ibi esse corpus Christi. Quod etiã derogat veritati sacramenti, sicut suprà dictum est.

Nec tamen dicendum est, quòd animal brutũ sacramentaliter corpus Christi manducet: quia non est natũ vti eo vt sacramento. Vnde non sacramentaliter, sed per accidens corpus Christi manducat: sicut manducaret ille, qui sumeret hostiam consecratam, nesciens eam esse consecratam. Et quia id quod est per accidens, non cadit in diuisione alicuius generis. ideo hic modus manducãdi corpus Christi, non ponitur tertius præter sacramentalem & spiritualem.

ARTICVLVS IIII.

¶ Vtrùm peccator sumens corpus christi sacramentaliter, peccet.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur quòd peccator sumens corpus Christi sacramentaliter, non peccet. Non enim est maioris dignitatis Christi sub specie sacramenti, quàm sub specie propria. Sed peccatores tangentes corpus Christi sub specie propria, non peccabant, quin etiam veniam peccatorum consequebantur: sicut legitur Luc. 7. de muliere peccatrice, & Matt. 14. dicitur, Quicunque tetigerunt fimbriam vestimenti eius, salui facti sunt. Ergo non peccant, sed magis salutem cõsequuntur, sacramentum corporis Christi sumendo.

¶ Præterea, Hoc sacramentũ, sicut & alia, est quædam spiritualis medicina. Sed medicina datur infirmis ad salutẽ: secundũ illud Matt. 9. Non est opus valentibus medicus, sed male habentibus. Infirmi aũt vel malè habẽtes spiritualiter, sunt peccatores. Ergo hoc sacramentum absque culpa sumere possunt.

¶ Præterea, Hoc sacramentũ, sicut & alia, est quædam spiritualis medicina. Sed medicina datur infirmis ad salutẽ: secundũ illud Matt. 9. Non est opus valentibus medicus, sed male habentibus. Infirmi aũt vel malè habẽtes spiritualiter, sunt peccatores. Ergo hoc sacramentum absque culpa sumere possunt.

¶ Præterea, Hoc sacramentũ cùm in se Christum contineat, est de maximis bonis. Maxima aũt bona (secundum August. in lib. de Libero arbit.) sunt quibus nullus malè potest vti. Nullus autem peccat, nisi per abusum alicuius rei. Ergo nullus peccator sumẽs hoc sacramentum, peccat.

¶ Præterea, Sicut hoc sacramentum sentitur gustu & tactu, ita & visu. Si ergo peccator ex eo quòd sumit hoc sacramentum, peccet, videtur etiam quòd peccaret videndo. Quod patet esse falsum: cùm ecclesia omnibus hoc sacramentum videndum & adorandũ proponat. Ergo peccator non peccat ex hoc q̃ manducat hoc sacramentum.

¶ Præterea, Cõtingit quandoque, quòd aliquis peccator non habet conscientiam sui peccati, nec tamen alia peccare videtur, corpus Christi sumendo: quia secundũ hoc omnes peccarent qui sumunt, quasi periculosè exponentes: cùm Apostolus dicat primæ Corint. 4. Nihil mihi conscius sum, sed nõ in hoc iustificatus sum. Nõ ergo videtur quòd peccatori cedat in culpam, si hoc sacramentum sumat.

¶ SED CONTRA est quod Apost. dicit primæ Corint. 11. Qui manducat & bibit indignè, iudicium sibi manducat & bibit, id est, condemnationem. Dicit autem glossa ibidem, quòd indignè manducat & bibit qui in crimine est, vel irreuerenter tractat. Ergo qui est in peccato mortali, si hoc sacramentum accipiat, damnationem acquirit, mortaliter peccans.

CONCLVSIO.

¶ Peccatores sumentes hoc sacramentum cum mortali peccato, mortaliter peccant.

¶ RESPONDEO dicendum, quòd in hoc sacramento sicut in alijs, id quod est sacramentum, est signum eius, quod est res sacramenti. Duplex autem est res huius sacramenti: sicut suprà dictum est. Vna quidẽ, quæ est significata & contenta, scilicet ipse Christus: alia autem est significata & non contenta, scilicet corpus Christi mysticum: quod est societas Sanctorum. Quicũque ergo hoc sacramentum sumit, ex hoc ipso significat se esse Christo vnitũ, & membris eius incorporatũ. Quod quidem fit per fidẽ formatã: quam nullus habet cum peccato mortali. Et ideo manifestum est, q̃ quicunque cũ peccato mortali hoc sacramentum sumit, falsitatem in hoc sacramento cõmittit: & ideo incurrit sacrilegium, tanquam sacramenti violator: & propter hoc mortaliter peccat.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd Christus in propria specie apparens, non exhibebat se tangendum hominibus in signũ spiritualis vnionis ad ipsum, sicut exhibetur fumendus in hoc sacramẽto. Et ideo peccatores eum in propria specie tangentes, non incurrebant crimen falsitatis circa diuina, sicut peccatores sumentes hoc sacramentum. Et præterea Christus adhuc gerebat similitudinem carnis peccati: & ideo conuenienter se peccatoribus tangendum exhibebat. Sed remota similitudine carnis peccati per gloriam resurrectionis, se tãgi prohibuit à muliere, quæ defectũ fidei circa ipsum patiebatur, secundum illud Ioan. 20. Noli me rangere, nondum enim ascendi ad Patrem meum, scilicet in corde tuo: vt Aug. exponit. Et ideo peccatores qui defectũ fidei formatæ patiuntur circa Christum, repelluntur à contactu huius sacramenti.

¶ Ad secundum dicendum, quòd nõ quælibet medicina competit secũdum quemlibet statum infirmitatis. Nam medicina, quæ datur iam liberatis à febre, ad confortationem, noceret, si daretur adhuc febricitantibus. Ita etiam baptismus & pœnitentia sunt quasi medicinæ purgatiuæ, quæ dantur ad tollendam febrem peccati. Hoc autem sacramentum est medicina confortatiua, quæ nõ debet dari nisi liberatis à peccato.

¶ Ad tertium dicendum, quòd maxima bona intelligit Aug. Virtutes animę, quibus nullus malè vtitur quasi principijs mali vsus. Vtitur tamen eis aliquis malè, quasi obiectis mali vsus: vt patet in his, qui de virtutibus superbiunt. Ita & hoc sacramentum, quantum est ex se, non est principium mali vsus, sed obiectum. Vnde Aug. dicit, Multi indignè accipiunt corpus Christi: per quod docemur, quàm cauendum sit malè accipere bonum. Ecce enim per bonum factum est malum, dum malè accipitur bonum: sicut econtra Apostolo per malum factum est bonũ, cùm bene accepit malũ, scilicet cùm stimulum Satanæ patienter portauit.

¶ Ad quartum dicendum, quòd per visum non accipitur ipsum corpus Christi, sed sola species sacramentalis. Et ideo quicunque videt hoc sacramentum, videt corpus Christi: sed non omnes qui videt, vident ipsum per fidem formatam. Et ideo non omnes qui videt, peccant.

Aug.

¶ Ad quintum dicendũ, quòd hoc quòd non habet aliquis cõscientiam sui peccati, potest contingere dupliciter. Vno modo per culpã: quia vel quia per ignorantiam iuris, quæ non excusat, reputat non esse peccatũ quod est peccatum (puta si aliquis fornicator reputaret simplicem fornicationem non esse peccatum mortale) vel quia negligens est in examinatione suĩ ipsius: cõtra id quod Apostolus dicit primæ Corint. 11. Probet autem seipsum homo, & sic de pane illo edat, & de calice bibat. Et sic nihilominus peccat peccator sumens corpus Christi: licet nõ habeat conscientiam peccati, quia ipsa ignorantia est ei peccatum. Alio modo potest cõtingere sine culpa ipsius: puta cùm doluit de peccato, sed non est sufficienter contritus. Et in tali casu non peccat sumendo corpus Christi: quia homo per certitudinem scire non potest vtrum sit verè contritus. Sufficit enim, si in se signa contritionis inueniat, puta si doleat de præteritis, & proponat cauere de futuris. Si verò ignorat hoc quod fecit, esse actum peccati, propter ignorantiam facti, quæ excusat (puta si accesit ad non suã, quam credebat esse suam) non est ex hoc dicendus peccator. Similiter etiam si totaliter est peccatum oblitus, sufficit ad eius deletionẽ generalis contritio: vt infrà dicetur. Vnde iam non est dicendus peccator.

ARTICVLVS V.

¶ Vtrùm accedere ad hoc sacramentum cum conscientia peccati, sit grauissimum omnium peccatorum.

AD QVINTVM sic proceditur. Videtur q̃ accedere ad hoc sacramentum cum cõscientia peccati, sit grauissimum omnium peccatorum. Dicit enim Apostolus primæ ad Cor. 11. Quicunque manducauerit panem, & biberit calicem Domini indignè, reus erit corporis & sanguinis Domini. glos. ibidẽ. Hoc est, ac si Christum occiderit, punietur. Sed peccatũ Christum occidentium, videtur fuisse grauissimũ. Ergo & hoc peccatum, quo aliquis cum conscientia peccati ad mensam Christi accedit, videtur esse grauissimũ.

¶ Præterea, Hier. dicit in quadam Epistola, Quid tibi cùm fœminis, qui ad altare cum Deo fabularis? die sacerdos, die clerice, qualiter eisdem labijs filium Dei oscularis, quibus osculatus es labia meretricis? ò Iuda osculo Filium hominis tradis. Et sic videtur fornicator ad mensam Christi accedens peccare, sicut Iudas peccauit, cuius peccatum fuit grauissimũ. Sed multa alia peccata sunt grauiora, quàm peccatum fornicationis, & præcipuè peccatum infidelitatis. Ergo cuiuslibet peccatoris ad mensam Christi accedentis peccatũ est grauissimum.

¶ Præterea, Magis est abominabilis Deo immunditia spiritualis, quàm corporalis. Sed si quis proijceret corpus Christi in lutum vel sterquilinium, grauissimum reputaretur eius peccatũ. Ergo grauius peccat, si ipsum sumat cum peccato, quod est immunditia spiritualis. Ergo hoc peccatum est grauissimum.

¶ SED CONTRA est quod super illud Ioan. 15. Si non venissem, & locutus eis non fuissem, peccatum non haberent: dicit Aug. hoc intelligendum esse de peccato infidelitatis, quo tenentur cuncta peccata. Et ita videtur hoc peccatum non esse grauissimum, sed magis peccatum infidelitatis.

CONCLVSIO.

¶ Accedentium ad sacramentum cum mortali crimine conscientia, peccatum quanquam secundum suam speciem grauius sit cæteris, non tamen omnium grauissimum est.

¶ RESPONDEO dicendũ, quòd (sicut in Secunda parte dictum est) dupliciter aliquod peccatum potest dici grauius alio. Vno modo per se: alio modo per accidẽs. Per se quidem secundum rationem suæ speciei, quæ attẽditur ex parte obiecti. Et secundum hoc, quantò id contra quod peccatur, est maius, tantò peccatum est grauius. Et quia diuinitas Christi est maior humanitate ipsius, & ipsa humanitas est potior quàm sacramenta humanitatis, inde est quòd grauissima peccata sunt quæ cõmittuntur in ipsam diuinitatem: sicut est peccatum infidelitatis & blasphemiæ. Secundariò autem sunt grauia peccata, quæ cõmittuntur in humanitatem Christi. Vnde & Matt. 12. dicitur, Qui dixerit verbum contra Filium hominis, remittetur ei: qui autem dixerit verbum contra Spiritum sanctum, non remittetur ei, neque in hoc sæculo, neque in futuro. Tertio autem loco sunt peccata quæ cõmittuntur contra sacramenta, quæ pertinẽt ad humanitatem Christi. Et post hoc sunt alia peccata cõtra puras creaturas. Per accidens autem vnum peccatũ est grauius alio ex parte peccantis: puta peccatũ quod est ex ignorantia vel infirmitate, est leuius peccato quod est ex contemptu vel ex certa scientia. Et eadem ratio est de alijs circũstantijs. Et secundum hoc istud peccatum in quibusdam potest esse grauius: sicut in his qui ex actuali contemptu, cum conscientia peccati ad hoc sacramentum accedunt. in quibusdam verò minus grauè: puta in his qui ex quodam timore, ne deprehendantur in peccato, cum conscientia peccati ad hoc sacramentum accedunt. Sic ergo patet quòd hoc peccatum est multis alijs grauius secundum suam speciem: non tamen est omnium grauissimum.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd peccatum indignè sumentium hoc sacramentũ, cõparatur peccato occidentium Christum, secundum similitudinem (quia vtrumque cõmittitur contra corpus Christi) non tamen secundũ crimina quantitatem. Peccatum enim occidentium Christũ, fuit multò grauius. Primò quidem, quia illud peccatũ fuit contra corpus Christi in specie propria: hoc aũt peccatum est contra corpus Christi in specie sacramenti. secundò, quia illud peccatũ processit ex intentione nocendi Christo, non autem hoc peccatum.

¶ Ad secundum dicendũ, quòd fornicator accipiẽs corpus Christi, cõparatur Iudæ Christum osculanti, quantũ ad similitudinem criminis (quia vterque ex signo charitatis Christũ offendit) non tamen quantũ ad criminis quantitatem: sicut etiã prius dictum est. Hæc tamen criminis similitudo non minus competit alijs peccatoribus, quàm fornicatoribus. Nam & per alia peccata mortalia agitur contra charitatem Christi, cuius signum est hoc sacramentum, & tantò magis, quantò peccata sunt grauiora. Secundũ quid tamen peccatũ fornicationis magis reddit hominem ineptum ad perceptionẽ huius sacramẽti: inquantũ scilicet per hoc peccatũ spiritus maximè carni subijcitur, & ita impeditur feruor dilectionis, qui requiritur in hoc sacramẽto. Plus tamen ponderat impedimentũ ipsius charitatis, quàm feruoris eius. Vnde & peccatũ infidelitatis, quod funditus separat hominem ab Ecclesiæ vnitate, simpliciter loquendo, maximè hominem ineptũ reddit ad susceptionem huius sacramenti: quod est sacramentum ecclesiastĩcę vnitatis, vt suprà dictum est. Vnde & sacramentum ecclesiastĩcę vnitatis, vt suprà dictum est. Vnde & grauius peccat infidelis accipiens hoc sacramentum, quàm fidelis peccator: & magis contemnit Christum, secundum quòd est his peccator: & magis contemnit Christum, secundum quòd est sub hoc sacramento, præsertim si non credat Christum verè sub hoc sacramento esse: quia quantũ est in se, diminuit sanctitatem huius sacramenti, & virtutẽ Christi operantis in hoc sacramento: quod est cõtemnere ipsum sacramentũ in seipso. Fidelis aũt, qui cum cõscientia peccati sumit, contemnit hoc sacramentum, non in seipso, sed quantum ad vsum, indigne accipiens. Vnde & Apostolus primę Cor. 11. assignans rationes huius peccati dicit, Non diiudicans corpus Domini, id est, non discernens ipsum ab

¶ Super quæstionis ostiū glosandæ. Articulum sextum.

Annot.

IN art. 6. aduertit Durandus lib. 4. dist. 9. ac tic. vlt. limitare dictū Autoris hīc, scilicet Ecclesiā peccatoribus petentibus non posse sacra cōmunio denegari. Distinguit enim de sacerdote curato seu alio vicario ecclesiam gerente: & similiter de tempore generalis cōmunionis aut infirmitatis vel tempore alio priuatim non gerentem curam animarū debere negare cōmunionē ex eo quòd non teneatur illum cōmunicare etiam cum licentia curati: curatum aūt extra tempus generalis communionis petitorie, sine scādalo tamen, negare cōmunionem debere. Mihi aūt videtur q. licet causa sit distinctio Durandi, vt petens cōmunionem non exequatur sacrilegiū quod *Infrà q. 81. art. 2. cor. & ad 2 & 4. di. 9. ar. 5. q. 1.* incendit debitum tamen *perto. & q. 2. cor.* nullā video negandi occulto peccatori publicè se cōmunioni ingerenti, *Et quol. 3. ar. 12.* sine sit sacerdos curatus, sine non, modò sit parata ius in altari cōmunicans quoscunque. Et ratio est, quia Christi actio, nostra est instructio, constat autem quòd Dominus non tenebatur tunc ad cōmunicandum. A posteriori & de facili medici superedendo potuisset sine scandalo euitare Iudam, instituendo sacramentū post datam intinctam buccellam, qua sumpta exiuit foras. Et cōsimiliter quia Iudas non petit cōmunionem, & tamen Dominus apostolicum chorū cōmunicans, ipsum cum cæteris inuitauit dicens, Comedite, hoc bibite, ex hoc omnes.

¶ Quocirca Durandi distinctio locum habere videtur, quādo ad partem coram aliis, tamen peterent aliquis vt sacerdos velit celebrare, & ipsum cōmunicare: tunc enim qui nō tenetur cōmunicare illum occultū peccatorem, debet, si sine scandalo potest, sumum negare ministerium. Dico autē sine scandalo, quia si in singulis missa celebrare debet & communicare. & de singulis sibi imputatis, innocentē se ostendere. Sed peccatores occultos non oportet manifestari: quia si frontē verecundiæ abiecerint, liberius peccabūt: vt Aug. dicit in lib. de verbis Domini. Ergo peccatoribus occultis nō est corpus Christi dandum: etiam si petant.

** Aliàs in singulis missa celebrari debet & communicandum. Annot.*

¶ SED CONTRA est quòd super illud Psal. Manducauerunt, & adorauerunt omnes pingues terræ, dicit Aug. Non prohibeat dispensator pingues terræ, id est, peccatores, mensam Domini manducare.

CONCLVSIO.

¶ Manifestis ac publicis peccatoribus etiā petentibus est sacra denegāda cōmunio, non autem occultis.

¶ RESPONDEO dicendum, quòd circa peccatores distinguendū est. Quidam enim sunt occulti, quidā verò manifesti, scilicet per euidentiā factiscilicet publici vsurarij, aut publici raptores: vel etiā per aliquod iudicium ecclesiasticum vel seculare. Manifestis ergo peccatoribus non debet etiam petentibus sacra cōmunio dari. Vnde Cypr. scribit ad quendam, Pro dilectione tua consulendum me existimasti, quid mihi videatur, de histrionibus, & mago illo, qui apud vos constitutus adhuc in artis suæ dedecore perseuerat, an talibus sacra cōmunio cæteris Christianis debeat dari, puto nec maiestati diuinæ, nec Euangelicæ disciplinæ congruere, vt pudor & honor Ecclesiæ tam turpi & infami contagione fœdetur. Si verò non sunt manifesti peccatores, sed occulti: non potest eis petentibus sacra cōmunio denegari. Cùm enim quilibet Christianus ex hoc ipso quòd est baptizatus, sit admissus ad Dominicā mensam, non potest ei ius suum tolli, nisi pro aliqua causa manifesta. Vnde super illud Primæ Cor. 5. Si is qui frater nominatur inter vos, &c. dicit glos. Aug. Nos à cōmunione quēquam prohibere non possumus, nisi aut sponte confessum, aut in aliquo iudicio, ecclesiastico vel seculari nominatum atque cōuictum. Potest tamen sacerdos, qui est conscius criminis, occultè monere peccatorem occultū, vel etiā in publico generaliter omnes, ne ad mensam Domini accedant, antequā de peccatis pœniteant, & Ecclesiæ reconcilientur. Nam post pœnitentiam & reconciliationem, etiam publicis peccatoribus nō est cōmunio deneganda, præcipue in articulo mortis. Vnde in concilio Carthaginensi legitur, Scenicis atque histrionibus, cæterisque huiusmodi personis vel apostatis conuersis ad Deum, reconciliatio non negetur.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd sancta prohibentur dari canibus, id est, peccatoribus manifestis. Sed occulta non possunt publicè puniri, sed sunt diuino iudicio reseruanda.

¶ Ad secundum dicendum, quòd licet peius sit peccatori occulto peccare mortaliter, sumendo corpus Christi, quàm infamari: tamē sacerdoti ministrāti corpus Christi, peius est peccare mortaliter, infamando iniustè peccatorem occultum, quàm quòd ille mortaliter peccet, quia nullus debet peccatū mortale cōmittere, vt alium liberet à peccato. Vnde Aug. dicit in lib. Quæst. super Genes. periculosissimè admittitur hæc cōpensatio, vt nos faciamus aliquid mali, ne alius grauius malum faciat. Peccator tamen occultus potius deberet eligere infamari, quàm indignè ad mensam Domini accedere. Hostia tamen non cōsecrata nullo modo debet dari loco consecratæ: quia sacerdos hoc faciens, quantum in se est, facit idololatrare illos, qui credunt esse hostiā cōsecratam, siue alios præsentes, siue etiam ipsum sumentē: quia vt Aug. dicit, nemo carnem Christi manducet, nisi prius adoret. Vnde extrà de celebratione missarum, c. de homine. dicitur, Licet is qui pro sui criminis conscientia reputat se indignū, peccet grauiter, si se ingerat: grauius tamen videtur offendere, qui fraudulenter illud præsumpserit simulare.

¶ Ad tertium dicendū, quòd decreta illa sunt abrogata per contraria documenta Romanorum pontificum. Dicit enim Stephanus papa, Ferri candentis vel aquæ feruentis examinatione, cōfessionem extorqueri à quolibet, sacri canones non concedunt. Spontanea enim confessione, vel testium approbatione, publicata delicta cōmissa sunt regimini nostro iudicare: occulta verò & incognita, illi sunt relinquenda, qui solus nouit corda filiorū hominum. Et idem habetur extrà de purgationibus, c. ex tuarū. In omnibus enim talibus esse videtur Dei tētatio, vnde sine peccato fieri non possunt. Et grauius videretur, si in hoc sacramento, quod est institutum ad remedium salutis, aliquis* incurreret iudicium mortis. Vnde nullo modo corpus Christi debet dari alicui suspecto de crimine, quasi ad examinationem.

** Al. imperitus.*

ARTICVLVS VII.

¶ Vtrùm nocturna pollutio aliquæ impediat à sumptione huius sacramēti.

AD SEPTIMVM sic proceditur. Videtur q. nocturna pollutio non impediat aliquem à sumptione corporis Christi. Nullus enim impeditur à sumptione corporis Christi, nisi propter peccatū. Sed nocturna pollutio accidit sine peccato. dicit enim Augustinus super Genes. ad literam, Ipsa phantasia, quæ fit in cogitatione fermocinantis, cùm expressa fuerit in visione somniantis, vt inter illam & veram coniunctionem corporū non discernatur, cōtinuò mouetur caro, & sequitur quòd cum motum sequi solet, cum hoc tā sine peccato fiat, quàm sine peccato à vigilantibus dicitur: quod vt diceretur, procul dubio cogitatum est. Ergo nocturna pollu-

1. 2. q. 74. art. 5. cor. & q. 80. art. 5. cor. & 4. dist. 9. q. 3. art. 5. q. 1. & 2. cor. & 3. dist. 33. q. 1. art. 1. q. 1. & 2. cor. & 4. dist. 9. q. 3. art. 5. q. 1. & 2. cor. & 3. dist. 33. q. 1. art. 1. q. 1. & 2. cor. & 4. dist. 9. q. 3. art. 5. q. 1. & 2. cor.

¶ In responsione ad tertium eiusdem artic. nota quòd decreta illa quæ corpus Christi quasi ad examinationem ordinarent, non facisli per concilia vniuersalia facta, sed fuit concilium particulare: & patet à q. & propterea nō est autorum si ea tangit.

tio non impedit hominem ab eius sacramenti sumptione.

¶ Præterea, Greg. dicit in Epistola ad Aug. episcopum Anglorum, Si quis sua coniuge non cupidine voluptatis raptus, sed tēmpore creandorum liberorum gratia vtitur, ille profectò sine dubio ingressu Ecclesiæ, siue de sumendo corporis Dominici mysterio, sine est iudicio relinquendus: quia prohiberi à nobis non debet accipere, qui in igne positus, nescit ardere. Ex quo patet quòd carnalis pollutio etiam vigilantis, si sit sine peccato, non prohibet hominem à sumptione corporis Christi. Multò igitur minus prohibet nocturna pollutio dormientis.

¶ Præterea, Nocturna pollutio videtur solam immunditiā corporalem habere. Sed aliæ immunditiæ corporales, quæ secundum legem impediebant ab ingressu Sanctorum, in noua lege non impediunt à sumptione huius sacramēti: sicut de muliere patiente, vel menstruata, vel fluxum sanguinis patiēte, scribit beatus Greg. Augustino Anglorum episcopo. Ergo videtur quòd neque etiam nocturna pollutio impediat hominem à sumptione huius sacramenti.

¶ Præterea, Peccatum veniale nō impedit hominem à sumptione huius sacramenti, sed nec etiam peccatum mortale post pœnitentiam. Sed dato quòd nocturna pollutio prouenerit ex aliquo peccato præcedenti (siue crapulæ, siue turpium cogitationum) plerūque tale peccatū est veniale: & si aliquando sit mortale, potest contingere quòd de mane pœnitet, & peccatum suū confitetur. Ergo videtur quòd non debeat impediri à sumptione huius sacramenti.

¶ Præterea, Grauius peccatum est homicidium, quàm fornicationis. Sed si aliquis de nocte somniet se homicidiū perpetrare, aut furtum aut quodcunque aliud peccatū, non propter hoc impeditur à sumptione corporis Christi. Ergo videtur quòd multò minus fornicatio somniata cum pollutione subsequente, impediat à sumptione huius sacramenti.

¶ SED CONTRA est quod Leuit. 15. dicitur, Vir, de quo egredietur semen coitus, immundus erit vsque ad vesperū. Sed immundis non patet aditus ad sacramenta. Ergo videtur q. propter pollutionem nocturnā aliquis impediatur à sumptione huius sacramenti, quod est maximum sacramentum.

CONCLVSIO.

¶ Quanquam nocturna pollutio, quam nullum mortale crimen præcessit, vel causauit, non impediat à sacramenti perceptione: decreti tamen sic indispositum abstinere.

¶ RESPONDEO dicendum, quòd circa pollutionem nocturnam duo possunt considerari. Vnum quidem, ratione cuius ex necessitate impedit hominem à sumptione huius sacramenti. Aliud autem, ratione cuius non ex necessitate impedit hominem, sed ex quadam congruentia. Ex necessitate quidem impedit hominem ab huius sacramenti perceptione solum peccatum mortale. Et quanuis nocturna ipsa pollutio secundum se considerata, peccatum mortale esse non possit: nihilominus tamen ratione suæ causæ quandoque habet peccatum mortale annexum. Et ideo considerāda est causa pollutionis nocturnæ. Quādoque enim prouenit à causa extrinseca spirituali, scilicet ex dæmonum illusione: qui sicut in Prima parte habitū est, phantasmata cōmouere possunt, ex quorū apparitione pollutio interdum subsequitur. Quādoque verò prouenit pollutio ex causa intrinseca spirituali, scilicet ex præcedentibus cogitationibus. Aliquando autem ex causa intrinseca corporali, vel ex superfluitate siue debilitate naturę, siue etiam ex superfluitate cibi vel potus. Quælibet autem harum trium causarum potest & sine peccato & cum peccato veniali vel mortali existere. Et si quidem sit sine peccato vel cum peccato veniali, nō ex necessitate impedit sumptionem huius sacramēti: ita scilicet q. homo sumendo sit reus corporis & sanguinis Domini. Si verò sit cum peccato mortali, impedit ex necessitate. Illusio enim dæmonum quandoque prouenit ex præcedenti negligentia præparationis & deuotionē, quæ potest esse & mortale & veniale peccatū. Quandoque verò prouenit ex sola nequitia dæmonū, volentiū impedire hominē à sumptione huius sacramenti. Vnde legitur in collationibus patrū, q. cùm quidam frater pateretur pollutionē semper in festis, in quibus erat cōmunicandum: seniores cōperto, q. nulla causa ab ipso præcesserat, decreuerūt q. propter hoc à cōmunione nō cessaret. & ita cessauit illusio dæmonum. Similiter etiā præcedentes cogitationes lasciuiæ, quandoque possunt esse omnino sine peccato: puta cùm aliquis causa lectionis vel disputationis cogitur de talibus cogitare. Et si hoc sit sine cōcupiscentia & delectatione, nō erunt cogitationes immundæ, sed honestæ. ex quibus tamen pollutio sequi potest, sicut patet ex autoritate Aug. suprà inducta. Quandoque verò præcedentes cogitationes sunt ex cōcupiscentia & delectatione. & si adsit consensus, erit peccatū mortale, si adsit, erit veniale. Similiter etiā & causa corporalis quandoque est sine peccato: puta cùm est ex infirmitate naturæ. vnde & quidā etiā in vigilādo absque peccato fluxū seminis patiuntur. Vel etiā si sit ex superfluitate naturę, sicut enim cōtingit sanguinem fluere absque peccato, ita & semen quod est superfluitas sanguinis, secundū Philosophū. Quādoque verò est cum peccato: puta cùm prouenit ex superfluitate cibi vel potus. & hoc etiā potest esse peccatum veniale vel mortale. Licet frequentius peccatum mortale accidat circa turpes cogitationes propter facilitatē cōsensus, quàm circa sumptionem cibi & potus. Vnde & Greg. scribens Aug. Anglorum episcopo dicit, cessandū esse à cōmunione, quando ex turpibus cogitationibus prouenit: non aūt quando prouenit ex superfluitate cibi vel potus, præsertim si necessitas adsit. Sic igitur ex causa pollutionis cōsiderari potest, vtrum nocturna pollutio impediat ex necessitate sumptionē huius sacramenti. Ex quadā verò congruentia impedit quātum ad duo, quorū vnū semper accidit, scilicet quæda fœditas corporalis, cum qua propter reuerentiam sacramēti, non decet ad altare accedere (vnde & volentes tangere aliquid sacrū, manus lauant) nisi fortè talis immunditia sit perpetua vel diuturna: sicut est lepra, vel fluxus sanguinis, vel aliquid huiusmodi. Aliud aūt est euagatio mētis, quæ sequitur pollutionem nocturnā, præcipuè quando cum turpi imaginatione cōtingit. Hoc tamen impedimentū, quod ex cōgruitate prouenit, postponi debet propter aliquam necessitatem, puta vt Gregor. dicit, cùm fortasse aut festus dies exigit, aut exibere ministeriū pro eo q. sacerdos alius deest, ipsa necessitas cōpellit.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd ex necessitate quidem nō impeditur homo à sumptione huius sacramenti, nisi propter peccatum mortale, sed ex quadā conuenientia potest homo impediri propter alias causas: sicut dictum est.

¶ Ad secundum dicendum, quòd coitus coniugalis si sit sine peccato (puta si fiat causa prolis generandæ, vel causa reddendi debitum) non alia ratione impedit sumptionē huius sacramēti, nisi sicut dictū est de pollutione nocturna, quæ accedit sine peccato, scilicet propter immunditiā corporalem & mentis distractionē. Ratione cuius Hier. dicit super Matt. Si panes propositionis ab his, qui vxores tetigerant, comedi non poterant, quantò magis panis, qui de cælo descendit, nō potest ab his, qui coniugalibus paulo ante * vacauere amplexibus, violari atque cōtingi: non quòd nuptias condemnemus: sed quòd eo tempore, quo carnes agni manducaturi sumus, vacare carnalibus operibus non debemus. Sed quia hoc secundū congruitatem, & non secundum necessitatem est intelligendū, Greg. dicit, q. talis est suo iudicio relinquendus. Si verò nō amor procreandæ sobolis, sed voluptas dominatur in opere (vt ibidem Gregor. subdit) tunc prohiberi debet, ne accedat ad hoc sacramentum.

** Aliàs habere cō plexum.*

¶ Ad tertium dicendum, quòd sicut Greg. dicit in Epistola supradicta ad Aug. Anglorum episcopum, in veteri Testamento aliqui polluti dicebantur figuraliter, quod populus nouæ legis spiritualiter intelligit. Vnde huiusmodi corporales immunditię, si sint perpetuæ vel diuturnæ, non impediunt sumptionem huius sacramenti salutaris, sicut impediebant accessum ad sacramenta figuralia. Si verò citò transeant (sicut immunditia pollutionis nocturnæ) ex quadam congruentia impediunt sumptionem huius sacramenti, per illum diem, quo hoc accidit. Vnde & Deuter. 23. dicitur, Si fuerit inter vos homo, qui nocturno pollutus sit somnio, egredietur extra castra, & non reuertetur priusquam ad verperam lauetur aqua.

¶ Ad quartum dicendum, quòd licet per contritionem & confessionem auferatur reatus culpæ: non tamen aufertur corporalis immunditia, & distractio mentis ex pollutione consecuta.

¶ Ad quintum dicendum, quòd somnium homicidij non inducit corporalem immunditiam, nec etiam tantam distractionem mentis, sicut fornicatio somniata propter delectationis intētionem. Si tamen somnium homicidij prouenit ex causa, quæ est peccatum, præsertim mortale, impedit à sumptione huius sacramenti, ratione suæ causæ.

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶ Super Quæstionis octuagesimæ Articulum unicum.

Annot. Infrà 3. ar. 9. cor. Et 2. 2. q. 147. ar. 6. ad 2. Et 4. dist. 8. q. 1. ar. 1. q. 2. Et 1. Cor. 11. lect. 4. & 6.

IN artic. 9. in responsione ad vltimū, admittuntur circa cōmunio nem puerorū & puellarum, quā ad annos discretionis perueneriūt habita cap. vtriusque sexus. in iudicio de iuuenibus differre debet à parentibus & Confessore fieri. A parentibus, quibus eos cōfessione expediunt an filius seu filia discernere sciat panē sibi ritualem à materiali, & cum deuotione præparare sit ad sacramentum. A confessore verò quoniam in ipsa confessione potest aduertere quātum discretionis aut deuotionis possit inesse.

¶Et videtur nimia cautela adhiberi à parentibus non exponentibus puellas decem annorum ad cōmunionem dicunt enim q. istæ nimis paruæ quum rarò sufficientem habeāt & discretionem & deuotionem. Et licet ipsi puerī ac puellæ videantur excusari, terra henibus parentibus & confessoribꝰ nō præcipiendo tenuonam disciplina ætatis illius exigit, vt maioribus suis plusquam sibi ipsis & credant & parentparentes tamen nō excusantur.

QVIDAM de nocte prosunda comedunt aut bibunt, & forte totam noctem insomnem ducentes, de mane percipiunt sacra mysteria nōdum plenè digesti. Minus autem impediretur sobrietas hominis, si in mane parū comederet, & postea circa nonam sumeret hoc sacramētum: cùm etiā sit quandoque maior distantia temporis. Ergo videtur q. talis cibi præassumptio non impediat hominem ab hoc sacramento.

¶Præterea, Non minor reuerentia debetur huic sacramēto iam sumpto, quàm ante sumptionem. Sed sumpto sacramento licet cibum aut potum sumere. Ergo & ante sumptionem.

¶SED CONTRA est quod Aug. dicit in lib. respōsionum ad Ianuarium, Placuit Spiritui sancto, vt in honorem tanti sacramenti, prius in os Christiani corpus Dominicum intraret, quàm cæteri cibi.

CONCLVSIO.

¶ Solum mortale crimen impedit secundum se huius sumptionem sacramenti, cibus verò vel potus præassumptus non nisi ex rationabili Ecclesiæ statuto.

¶RESPONDEO dicendum, q. aliquid impedit sumptionem huius sacramenti dupliciter. Vno modo secūdum se: sicut peccatum mortale, quod habet repugnantiā ad significatū huius sacramenti, vt suprà dictum est. Alio modo propter prohibitionem Ecclesiæ. Et sic impeditur aliquis à sumptione huius sacramēti post cibum & potū assumptum, triplici ratione. Primò quidem, sicut Aug. dicit in honorem huius sacramenti: vt sci licet in os hominis intret nondū aliquo cibo vel potu infectum.

Secundò, propter significationem, vt scilicet detur intelligi, quòd Christus (qui est res huius sacramēti) & charitas eius, debet primò fundari in cordibus nostris: secundum illud Matt. 6. Quærite primū regnum Dei. Tertiò, propter periculū vomitus & ebrietatis, quæ quandoque cōtingunt ex hoc quòd homines inordinatè cibis vtūtur: sicut & Apostolus dicit primæ Cor. 11. Alius quidem esurit, alius sāt ebrius est. Ab hac tamen generali regula excipiuntur infirmi: qui statim cōmunicandi sunt etiam post cibum, si de eorum periculo dubitatur, ne sine communione decedant: quia necessitas legem non habet. Vnde dicitur de consecr. dist. 2. Presbyter infirmum statim cōmunicet, ne sine communione moriatur.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd sicut Aug. in eodē lib. dicit, Neque quia post cibos Dominus dedit, propterea pranſi aut cognati fratres ad hoc sacramentū accipiendum conuenire debent, aut mensis suis miscere sicut faciebant quos Apostolus arguit & emendat. Nanque Saluator, vt vehementius cōmendaret mysterij illius altitudinem, vltimum hoc voluit infigere cordibus & memoriæ discipulorum. Et ideo non præcepit, quòd deinceps tali ordine sumeretur, vt Apostolis, per quos Ecclesias dispositurus erat, seruaret hunc *locum.

*Alibi

¶Ad secundum dicendū, quòd illud verbum in glossa exponitur, Si quis esurit, & impatiens non vult expectare alios, manducet domi cibos suos, id est, pane terreno pascatur, nec post Eucharistiam sumat. *mandu-

¶Ad tertium dicendum, quòd capitulum illud loquitur secundum cōsuetudinem aliquando apud aliquos obseruatam, vt in repræsentationem Dominicæ cœnæ illo die à nō ieiunis corpus Christi sumeretur. Sed nunc hoc abrogatum est. nam sicut Aug. in lib. prædicto dicit: Per vniuersum orbem mos iste seruatur: vt scilicet corpus Christi à ieiunis sumatur.

¶Ad quartum dicēdum, quòd (sicut in Secunda parte habitum est) duplex est ieiunium. Primum est ieiuniū naturæ: quod importat priuationem cuiuscunque præassumpti per modum cibi vel potus, & tale ieiuniū requiritur ad hoc sacramentū propter prædicta. Et ideo neque post assumptionem aquæ, vel alterius cibi aut potus, vel etiā medicinæ, in quātuncunque parua quantitate, licet hoc sacramentum accipere. Nec refert vtrum aliquid huiusmodi nutriat vel nō nutriat, aut per se, aut cum aliis, dummodo sumatur per modum cibi vel potus. Reliquiæ tamen cibi remanentes in ore, si casualiter transgluriantur, non impediunt sumptionem huius sacramenti: quia non trahuntur per modū cibi, sed per modum saliuæ. Et eadem ratio est de reliquiis aquę vel vini, quibus os ablūitur: dūmodo non trahantur in magna quantitate, sed permixtæ saliuæ, quod vitari non potest. Aliud autem est ieiunium Ecclesiæ: quod instituitur ad carnis macerationem. Et tale ieiunium per prædicta non impeditur, quia prædicta non multum nutriunt, sed magis ad alterandū sumuntur.

¶Ad quintum dicendū, quòd cùm dicitur, quòd hoc sacramentum prius, quàm aliꝗ cibi, debet in os Christiani intrare, non est intelligēdum absolute respectu totius temporis: alioquin qui somel comedisset vel bibisset, nunquā posset postea hoc sacramētum accipere, sed est intelligēdum quantū ad eundem diem. Et licet principium dici secundum diuersos diuersimodè sumatur: nam quidā à meridie, quidam ab occasu, quidam à media nocte, quidam ab ortu solis, diem incipiunt: ecclesia tamen * Romana diem à media nocte incipit. Et ideo si post mediam noctem aliquis sumpserit aliquid per modum cibi vel potus, nō potest eadem die hoc sumere sacramentum: potest verò, si ante mediā noctem. Nec refert vtrum post cibum vel potum assumptum dormierit, aut etiā digestus sit, quātum ad rationem præceptis: refert aūt quantum ad perturbationem mentis, quam patiūtur homines propter insomneitatem vel indigestionē. Ex quibus si mens multū perturbetur, homo redditur ineptus ad sumptionem huius sacramenti. *Romana

¶Ad sextum dicendū, quòd maxima deuotio requiritur in ipsa sumptione huius sacramenti: quia tūc percipitur sacramēti effectus. quæ quidem deuotio magis impeditur per præcedentia, quàm per sequentia: & ideo magis est institutum quòd homines ieiunent ante sumptionē huius sacramēti, quàm post. Debet tamen esse aliqua mora inter sumptionem huius sacramēti & reliquos cibos. Vnde & in missa, oratio gratiarū actiones post cōmunionem dicitur, & cōmunicantes etiā suas priuatas orationes dicunt. Secundū tamen antiquos canones statutū fuit à papa Clemente (vt habetur de consec. dist. 2.) Si mane Dominica portio editur, vsque ad sextā ieiunent ministri, qui eam consumpserunt: & si 3. vel 4. hora acceperint, ieiunent vsque ad vesperū. Antiquitus enim rarius missarum solennia celebrabantur, & cū maiori præparatione: nunc aūt, quia oportet frequentius sacra mysteria celebrare, non posset de facili obseruari, & ideo per contrariam consuetudinem est abrogatum.

ARTICVLVS IX.

¶ Vtrùm non habentes vsum rationis, debeant suscipere hoc sacramentum.

AD NONVM sic proceditur. Videtur quòd non habentes vsum rationis, non debeant hoc sacramentū suscipere. Requiritur enim quòd aliquis ad hoc sacramentum cum deuotione, & præcedente sui examinatione accedat: secundum illud primæ Cor. 11. Probet seipsum homo: & sic de pane illo edat, & de calice bibat. Sed hoc nō potest esse

¶ Super Quæstionis octuagesimæ Articulum decimum.

*Annot.

IN art. 10. circa quotidianam celebrationem, nota Aug. verbum, Sic viue vt quotidie mereatis accipere: quoniam per sic viuere intelligendum est, spiritualem vitam sic ducere. vt quotidiana cōmunione semper augeatur: alioquin non sic viuitur, vt quotidie mereamur accipere. Nam qui quotidie mereri accipere, debet quo tidie sic esse dispositus, vt fructū Eucharistiæ percipiat. fructus autem spiritualis huius cibi est non solùm actualis refectio spiritus, sed augmentum gratiæ: quoniam per totum tēpus præsentis vitæ sumus in statu augmēti. ¶ Propter quod crebro aut quotidie celebrantes debent aut in ipsis fructum præteritæ celebrationis & secundum profectum vel defectū, quem experiuntur in se, profequantur, vel à profequatione desistant: aliqui enim inuitis celebrationibus peraūt ad actus virtutum non melius se habet, quàm prius, passionibusque non minus subiacet, quàm prius. parum aut nihil celebrātio proficit. Dico autem parum: quia fortè quo ad aliquā actualē deuotionē proficit. Dicit quoque post multas celebrationes nō sic ardeo affuere, in qualibet celebratione oportere celebrantem esse dispositū sic, vt per quālibet celebrationem augeatur habitus gratiæ. Licet enim fieri quispiā quòd etiam puer in statu augmenti, non ex quolibet sumpto cibo figillatim augeatur, quāuis hoc non nobis videatur: quia augmentum corporale à virtute naturali determinata ad naturalem dispositionem fit: augmentum autem charitatis à diuina fit virtute, quandocunque anima ad hoc se sufficienter præparauerit.

IN esse in his, qui carent vsu rationis. Ergo non debet eis hoc sacramentum dari.

¶Præterea, Inter alios qui carent vsu rationis, sunt etiam arreptitij, qui energumini dicuntur. Sed tales etiam ab inspectione huius sacramenti arcentur: secundum Dion. in lib. Cæleſt. hierar. Ergo carentibus vsu rationis hoc sacramentum dari non debet.

¶Præterea, Inter alios carentes vsu rationis, maximè pueri videntur esse innocentes. Sed pueris hoc sacramentum non exhibetur. Ergo multò minus aliꝭ carentibus vsu rationis.

¶SED CONTRA est quod legitur in concilio Aurafico (& habetur in Decr. 26. q. 6. c. qui recedūt.) Amentibus quæcunque pietatis sunt, conferenda sunt. Et ita est eis cōferendum hoc sacramentum: quod est sacramentum pietatis.

CONCLVSIO.

¶ Non quicunque vsu rationis carentes arcendi sunt à sumptione Eucharistiæ, sed hi, qui nunquā habuerunt vsum rationis: his verò qui in principio habuerunt rationis vsum, & postea caruerunt, in articulo mortis exhiberi potest sacramentum, nisi forte vomitus vel suspitionis periculum timeatur.

¶RESPONDEO dicendum, quòd aliqui dicuntur nō habere vsum rationis dupliciter. Vno modo, quia habent debilem vsum rationis, sicut dicitur non videns, qui male videt. Et quia tales possunt aliquā deuotionem huius sacramenti concipere, non est eis hoc sacramentum deneganda. Alio modo dicuntur aliqui non habere totaliter vsum rationis. Aut igitur nunquam habuerunt vsum rationis: sed sic à natiuitate permanserunt. Et sic talibus non est hoc sacramentum exhibendum: quia in eis nullo modo præcesserit huius sacramenti deuotio. Aut non semper caruerunt vsu rationis: & tunc si prius, quando erant compotes suę mentis, apparuit in eis deuotio huius sacramenti, debet eis in articulo mortis hoc sacramentum exhiberi: nisi forte timeatur periculum vomitus vel expuitionis. Vnde in cōcilio Carthaginensi legitur (& habetur in Decret. 26. q. 2.) Si qui infirmitate pœnitentiam petit, si casu, dum ad eum sacerdos inuitatus venit, oppressus infirmitate obmutuerit, vel in prehnesim conuersus fuerit, dent testimonii qui eum audierunt, & accipiat pœnitētiam, & si continuò creditur moriturus, reconcilietur per manus impositionem, & infundatur ori eius Eucharistia.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd carentes vsu rationis, possunt deuotionem ad sacramentum habere, quātum ad aliquos quidem præsentem, quātum ad alios aūt præteritam.

¶Ad secundum dicendum, quòd Dion. loquitur ibi de energuminis nondum baptizatis: in quibus scilicet nondum est vis dæmonis extincta: quæ viget in eis per originale peccatum. Sed de baptizatis, qui corporaliter ab immundis spiritibus vexantur, est eadem ratio, & de alijs amentibus. Vnde Cassianus dicit, Eis qui ab immundis vexantur spiritibus, cōmunionem sacrosanctam à senioribus nostris nunquam meminimus interdictam.

¶Ad tertium dicendum, quòd eadem ratio est de pueris recenter natis, & de amentibus qui nunquam habuerunt vsum rationis, vnde talibus non sunt sacra mysteria danda. Quanuis quidam Græci contrarium faciant, propter hoc quòd Dion. 2. Cæleſt. hierar. dicit, baptizatis esse sacram cōmunionem dandam: non intelligentes quòd Dion. ibi loquitur de baptismo adultorum. Nec tamen per hoc aliquod detrimentum vitæ patiuntur, propter hoc quòd Dominus dicit Ioan. 6. Nisi manducaueritis carnem Filij hominis, & biberitis eius sanguinem, non habebitis vitam in vobis: quia sicut Aug. scribit Bonifacio: Tunc vnusquisque fidelium, corporis & sanguinis Domini particeps fit, scilicet spiritualiter, quando in baptismate membrum corporis Christi efficitur. Sed quando iam pueri incipiūt aliquales vsum rationis habere, vt possint deuotionem concipere huius sacramenti, tunc potest eis hoc sacramentum conferri.

ARTICVLVS X.

¶ Vtrùm liceat quotidie hoc sacramentum suscipere.

AD DECIMVM sic proceditur. Videtur quòd non liceat quotidie hoc sacramentum suscipere. Sicut enim baptismus repræsentat Dominicam passionem, ita & hoc sacramentum. Sed non licet pluries baptizari, sed semel tantùm: quia Christus semel tantùm pro peccatis nostris mortuus est: vt dicitur primæ Pet. 3. Ergo videtur quòd non liceat hoc sacramentum quotidie suscipere.

¶Præterea, Veritas debet respondere figurę. Sed agnus Paschalis, qui fuit figura præcipua huius sacramenti (vt suprà dictum est) non manducabatur nisi semel in anno. Semel etiam in anno Ecclesia celebrat Christi passionem, cuius hoc sacramentum est memoriale. Ergo videtur quòd non liceat quotidie sumere hoc sacramentum, sed solùm semel in anno.

¶Præterea, Huic sacramento, in quo totus Christus continetur, maxima reuerentia debetur. Ad reuerentiam autem pertinet, quòd aliquis ab hoc sacramento abstineat. vnde & laudatur Centurio, qui dixit Matt. 8. Domine non sum dignus, vt intres sub tectum meum, & Petrus, qui dixit Luc. 5. Exi à me Domine, quia homo peccator ego sum. Ergo non est laudabile, quòd homo quotidie hoc sacramentum suscipiat.

¶Præterea, Si esset laudabile, frequenter hoc sacramētum accipere, quantò frequentius sumeretur, tantò esset laudabilius. Sed maior esset frequentia, si homo pluries in die sumeret hoc sacramentum. Ergo esset laudabile, quòd homo pluries in die cōmunicaret. Quod tamen non habet Ecclesiæ consuetudo. Non ergo videtur esse laudabile quòd aliquis quotidie hoc sacramentum accipiat.

¶Præterea, Ecclesia intendit suis staturis, fidelium vtilitati prouidere. Sed ex statuto Ecclesiæ fideles tenentur solùm semel cōmunicare in anno: vnde dicitur extrà de pœnit. & remiſ. Omnis vtriusque sexus fidelis suscipiat reuerenter, ad minus in Pascha Eucharistiæ sacramentum, nisi fortè de proprij sacerdotis consilio ob aliquam rationabilem causam, ad tempus eius perceptione duxerit abstinendum. Non ergo est laudabile, quòd quotidie hoc sacramentum sumatur.

¶SED CONTRA est quòd Augustinus dicit in lib. de verbis Domini: Iste panis quotidianus est, accipe quotidie, vt quotidie tibi prosit.

CONCLVSIO.

¶ Non expedit hominibus quotidie ad sanctum sacramentum accedere, sed quandocunque ad illud se homo inuenerit præparatum.

¶RESPONDEO dicendum, quòd circa vsum huius sacramenti duo possunt considerari. Vnum quidem ex parte ipsius sacramenti: cuius virtus est hominibus salutaris. Et ideo vtile est quotidie ipsum sumere, vt homo quotidie eius fructum percipiat. Vnde Ambr. dixit in lib. de Sacramentis, Si quotiescunque effunditur sanguinis Christi, in remissionem peccatorum effunditur, debeo semper accipere: qui semper pecco, debeo semper habere medicinam. Alio modo potest considerari ex parte sumentis, in quo requiritur vt cum magna deuotione & reuerentia ad hoc sacramentum accedat. Et ideo si aliquis se quotidie ad hoc paratum inueniat, laudabile est quòd quotidie sumat. Vnde Augustinus, cùm dixisset, Accipe quod quotidie tibi prosit, subiungit, sic viue, vt quotidie merearis accipere. Sed multoties in pluribus hominum, multa impedimenta huius deuotionis occurrunt, propter corporis indispositionem vel animæ: non est vtile omnibus hominibus quotidie ad hoc sacramentum accedere, sed quotiescunque se ad illud homo inuenerit præparatum. Vnde in lib. de Ecclesiastic. dogmatibus dicitur, Quotidie Eucharistiæ communionem accipere, nec laudo, nec vitupero.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd per sacramentum baptismi configuratur homo morti Christi, in se suscipiens eius characterem. & ideo sicut Christus semel mortuus est: ita solùm semel debet homo baptizari. Sed per hoc sacramentum

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶ Super Quæstionis ollmagesimæ Articulum undecimum.

Anno. IN artic. 11. circa istam quæstio. circa illud. Frustra autem esset votum, nisi impleretur quando opportunitas adesset, adducit, quòd opportunitas non omnino ideo pro commoditate sola accipienda necessitatis, sed etiam vt fieret, quando opus esset. Dico autem hoc quia constat cõmunionem non esse in præcepto, quoties commoditas cõmunicandi adest, quam sit præceptum affirmantium, obligans ex natura sua tempore non commoditatis, sed necessitatis. Quòd autem sit illud tempus necessitatis, quum Ecclesia iam determinauerit ad semel in anno non oportet solicitum esse enumerosius tamen disputator ex iis, quæ de tempore vrgente adultos ad baptismum scripta sunt, inuenies.

¶ Aduerte hoc in loco hanc materiam non apparere vsquequaque clarã, quoniam multi Doctores & Autor in 4. sent. dist. 9. q. 1. artic. 1. tenent cõmunionem, non esse ex Christi, sed Ecclesiæ præcepto necessaria: & rationes in litera allatæ inferentes cõmunionem esse sub præcepto Christi, probabiles sunt. Nam prima ex cõmuniter confessis, scilicet quòd manducatio spiritualis huius sacramenti sit de necessitate salutis, procedit. secunda autem ex mandato Domini hoc facite in meam cõmemorationẽ.

Non oportet propterea accipere has rationes, vt conclusas: quoniam primam posset quis subterfugere, dicẽdo q; licet mãducatio spiritualis huius sacramẽti sit de necessitate salutis, tamen mãducatio sacramẽtalis nõ oportet ita quod manducatio spiritualis Christi claudat in se votum mãducationis sacramẽtalis. nõ enim manducans spiritualiter Christum, & nõ manducans spiritualiter hoc sacramentum, nec habent votum manducandi sacramentaliter. & similiter habens baptismum in voto, tantum manducat spiritualiter Christum, & non nisi remotissimè habet in voto mandutionem sacramentalem. Doctores autem communiter loquendo, indistincte vocant spiritualem mandutionem Christi, & spiritualem mandutionem sacramenti Eucharistiæ, asserunt & idem esse. eorum nomine appellando vtrumque spiritualem mandutionem corporis & sanguinis Domini: quamtamen formaliter loquendo distinguantur forma litera: quoniam vna refertur ad corpus Christi mysticum absolutè, altera verò idem corpus Christi mysticum vt sacramentum recipit homo Christi characterem, sed ipsum Christum, cuius virtus manet in æternum. Vnde Heb. 10. dicitur, Vna oblatione consummauit in sempiternum sanctificatos. & ideo quia quotidie homo indiget salutifera Christi virtute, quotidie potest laudabiliter hoc sacramentum suscipere. Et quia præcipuè baptismus est spiritualis regeneratio, ideo sicut homo semel carnaliter nascitur, ita debet semel spiritualiter renasci per baptismum: vt Aug. dicit super illud Ioã. 3. Quomodo potest homo nasci, cùm sit senex? Sed hoc sacramentũ est cibus spiritualis: vnde sicut cibus corporalis quotidie sumitur, ita & hoc sacramentũ quotidie sumere, laudabile est. Vnde Dominus Luc. 11. docet petere, Panem nostrum quotidianum da nobis hodie. In cuius expositione Aug. dicit in lib. de verbis Domini, Si quotidie accipis, scilicet hoc sacramentũ, quotidie tibi est hodie, tibi quotidie Christus resurgit: hodie enim est, quando Christus resurgit.

¶ Ad secundum dicendum, quòd agnus Paschalis præcipuè fuit figura huius sacramenti, quantum ad passionem Christi, quæ repræsentatur per hoc sacramentum. Et ideo semel tantùm in anno sumebatur: quia Christus semel mortuus est, & propter hoc etiam Ecclesia celebrat semel in anno memoriam passionis Christi. Sed in hoc sacramento traditur nobis memoriale passionis Christi per modũ cibi, qui quotidie sumitur. Et ideo quantũ ad hoc significatur per mãna, quod quotidie dabatur populo in deserto.

¶ Ad tertium dicendũ, quòd reuerentia huius sacramenti habet timorem amori coniunctum (vnde timor reuerentiæ ad Deũ, dicitur timor filialis: vt in Secunda parte dictũ est) ex amore enim prouocatur desiderium mundi, ex timore autem consurgit humilitas reuerendi. Et ideo vtrunque pertinet ad reuerentiam huius sacramenti, & quòd quotidie sumatur, & quòd aliquãdo abstineatur. Vnde Aug. dicit, Si dixerit quispiam, non quotidie accipiendam Eucharistiã, * alius contrà, faciat vnusquisque quòd secundum fidem suam piè credit esse faciẽdum. Neque enim litigauerunt inter se Zacchæus & ille Centurio: cùm alter eorum gaudens susceperit Dominum: alter dixit, Non sum dignus, vt intres sub tectum meum: ambo Saluatorem honorificantes, quãuis nõ vno modo: amor tamen & spes, ad quæ semper Scriptura nos prouocat, præferuntur timori. Vnde & cùm Petrus dixisset, Exi à me Domine, quia homo peccator sum, respondit Iesus, Noli timere.

¶ Ad quartum dicendum, quòd quia Dominus dicit, Panem nostrum quotidianũ da nobis hodie, non est pluries in die cõmunicandum vt saltem per hoc quòd aliquis semel in die cõmunicat, repræsentetur vnitas passionis Christi.

¶ Ad quintum dicendum, quòd secundum diuersum statum Ecclesiæ, diuersa circa hoc statuta emanauerunt. Nam in primitiua Ecclesia, quando magna vigebat deuotio fidei Christianæ, statutum fuit, vt quotidie fideles communicarent. Vnde Anacletus papa dicit, Peracta consecratione, omnes communicent, qui noluerint ecclesiasticis carere liminibus: sic enim Apostoli statuerunt, & sancta Romana tenet Ecclesia. Postmodum verò diminuto fidei feruore, Fabianus papa indulsit, vt si non frequentius, saltem ter in anno, omnes communicent, scilicet in Pascha, Pentecoste, & Natali Domini. Soter etiam papa in cœna Domini dicit esse communicandum, vt habetur in Decret. de consec. dist. 2. Postmodum propter iniquitatis abundantiam refrigescente charitate multorum, statuit Innocentius 111. vt saltẽ semel in anno, scilicet in Pascha, fideles communicent. Consulitur tamen in lib. de Ecclesiasticis dogmatibus, omnibus diebus Dominicis esse communicandum.

Aliàs alius affirmet quotidie

ARTICVLVS XI.

¶ Vtrùm liceat omnino à communione cessare.

AD VNDECIMVM sic proceditur. Videtur q; liceat cessare omnino à cõmunione. Laudatur enim Centurio de hoc q; dicit Matth. 8. Domine nõ sum dignus, vt intres sub tectum meum. Cui cõparatur ille, qui reputat à cõmunione sibi esse abstinendũ, vt dictũ est. Cùm ergo nunquã legatur Christum in eius domum venisse, videtur quòd liceat alicui toto tempore vitæ suæ à communione abstinere.

¶ Præterea, Cuilibet licet abstinere ab his, quæ non sunt de necessitate salutis. Sed hoc sacramentum non est de necessitate salutis, vt suprà dictum est. Ergo licet à sumptione huius sacramenti omnino cessare.

¶ Præterea, Peccatores non tenentur communicare. vnde Fabianus papa cùm dixisset, Ter in anno omnes communicent, adiunxit, nisi forte quis maioribus criminibus impediatur. Si ergo illi, qui non sunt in peccato, tenentur communicare, videtur quòd melioris conditionis sint peccatores, quàm iusti: quod est inconueniens. Ergo videtur quòd etiam iustis liceat à communione cessare.

¶ SED CONTRA est quod Dominus dicit Ioan. 6. Nisi manducaueritis carnem Filij hominis, & biberitis eius sanguinem, non habebitis vitam in vobis.

CONCLVSIO.

¶ Quamquam sacramentaliter non omnes teneantur de necessitate salutis sumere, tamen spiritualiter, seu voto omnes sumere tenentur.

¶ RESPONDEO dicendum, quòd (sicut suprà dictum est) duplex est modus percipiendi hoc sacramentum, scilicet spiritualis & sacramentalis. Manifestum est autem, quòd omnes tenentur saltem spiritualiter manducare: quia hoc est Christo incorporari, vt suprà dictum est. Spiritualis autem mãducatio includit votum seu desiderium percipiendi hoc sacramentum, vt suprà dictum est. Et ideo sine voto percipiendi hoc sacramentum, non potest homini esse salus. Frustra autem esset votum, nisi impleretur, quando opportunitas adesset. Et ideo manifestum est, quòd homo tenetur hoc sacramentum sumere, non solùm ex statuto Ecclesiæ, sed ex mandato Domini, dicentis Lucæ 22. Hoc facite in meam commemorationem. Ex statuto autem Ecclesiæ sunt determinata tempora exequendi Christi præceptum.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd sicut Gregor. dicit in Pastorali, Illa est vera humilitas, cùm ad respuendum quod vtiliter præcipitur, pertinax non est. Et ideo nõ potest esse laudabilis humilitas, si contra præceptũ Christi & Ecclesiæ aliquis omnino à communione abstineat: neque enim Centurioni præceptum fuit, vt Christum in sua domo reciperet.

¶ Ad secundum dicendum, quòd hoc sacramentum dicitur non esse necessitatis, sicut baptismus, quantum ad pueros: quibus potest esse salus sine hoc sacramento, non autẽ sine sacramẽto baptismi. quantum verò ad adultos, vtrunque est necessitatis.

¶ Ad tertium dicendum, quòd peccatores magnum detrimentum patiuntur, ex hoc quòd repelluntur à perceptione huius sacramenti, vnde per hoc non sunt melioris conditionis. Et licet in peccatis permanentes, non excusentur propter hoc à trãsgressione præcepti: pœnitentes tamen, qui, vt * Inn. dicit, secundum consilium sacerdotis abstinent, excusantur.

Aliàs sumi.

¶ Super Quæstionis ollmagesimæ Articulum duodecimum.

Anno. IN artic. 12. circa cõmunionem sub vtraque specie, aduertendum est, esse duos extremos errores vitandos. alter est eorum qui tenent, oportere populum communicare sub vtraque specie. alter est eorum, qui tenent populum communicare sub vtraque specie tantùm. Vtrique errant, primi quidẽ, damnando eos qui non communicant sub vtraque specialiter autem damnando communicantes sub vtraque specie. Sancta autem mater Ecclesia media via incedendum docet & vtrumque sacramẽto credibile: quoniam si ad sacramentum spectat, communio sub vtraque specie licita habetur, & si ad reuerentiam sacramẽto debitam spectare videtur: licitè à communione sanguinis populus abstinet, vt in litera dictum. Et hæc intelligo, loquẽdo absolutè de sacramento & ipsius reuerentia non attendendo ad rixas & scandala quæ ex hoc contingere possunt. Vtrum autem vtilius sit vtrumque sumendum, vel alterum tantùm, dependet ex circumstantijs personarum & temporum, quas Ecclesia considerauit. Vnum ex parte ipsius sacramenti: aliud ex parte sumentium. Ex parte quidem ipsius sacramẽti conuenit, quòd vtrunque sumatur, scilicet & corpus & sanguis: quia in vtroque consistit perfectio sacramenti. Et ideo quia ad sacerdotem pertinet hoc sacramentum consecrare & perficere, nullomodo debet corpus Christi sumere sine sanguine. Ex parte autem sumentium requiritur summa reuerentia, & cautela, ne aliquid accidat quod vergat ad iniuriam tanti mysterij. Quod præcipuè posset accidere in sanguinis sumptione: qui quidem si incautè sumeretur, de facili posset effundi. Et quia creuit multitudo populi Christiani, in qua continẽtur senes & iuuenes & paruuli quorum quidam non sunt tantæ discretionis, vt cautelam debitam circa vsum huius sacramenti adhibeant: ideo prouidè in quibusdam Ecclesijs obseruatur, vt populo sanguis sumendus non detur, sed solùm à sacerdote sumatur.

¶ AD PRIMVM ergo dicẽdum, quòd Gelas. loquitur quantum ad sacerdotes: qui sicut totum consecrant sacramentum, ita etiam toti communicare debent. Vt enim legitur in concilio Toletano, Quale cerit sacrificium, cui nec ipse sacrificans particeps esse dignoscitur.

¶ Ad secundum dicendum, quòd perfectio huius sacramenti non est in vsu fidelium, sed in consecratione materiæ. Et ideo nihil derogat perfectioni huius sacramenti, si populus sumat corpus sine sanguine, dummodo sacerdos consecrans sumat vtrunque.

¶ Ad tertium dicendum, quòd repræsentatio Dominicæ passionis agitur in ipsa consecratione huius sacramenti: in qua non debet corpus sine sanguine consecrari. Potest autem à populo corpus sine sanguine sumi. Nec exinde sequitur aliquod detrimentum: quia sacerdos in persona omnium sanguinem offert, & sumit, & sub vtraque specie totus Christus continetur, vt suprà habitum est.

ARTICVLVS XII.

¶ Vtrùm liceat sumere corpus Christi sine sanguine.

AD DVODECIMVM, sic proceditur. Videtur quòd nõ liceat sumere corpus Christi sine sanguine. Dicit enim Gela. pa. & habetur de cõs. d. 2. Comperimus, q; quidem sumpta tantummodo corporis sacri portione, à calice sacrati cruoris abstinent: qui proculdubio, quoniam nescio qua superstitione docentur astringi, aut integra sacramenta percipiant, aut ab integris arceantur. Nõ ergo licet sumere corpus Christi sine eius sanguine.

¶ Præterea, Ad perfectionem huius sacramenti concurrit & manducatio corporis & potatio sanguinis: vt suprà habitum est. Si ergo sumatur corpus sine sanguine, erit sacramentum imperfectum, quod ad sacrilegium pertinere videtur. Vnde ibidem Gelas. subdit, Quia diuisio vnius eiusdẽmq; mysterij sine grandi sacrilegio prouenire non potest.

¶ Præterea, Hoc sacramentum celebratur in memoriam Dominicæ passionis (vt suprà dictum est) & sumitur pro animæ salute. Sed passio Christi magis exprimitur in sanguine, quàm in corpore: sanguis etiam pro salute animæ offertur: vt suprà habitum est. Potius ergo esset abstinendũ à sumptione corporis, quàm à sumptione sanguinis. Ergo accedentes ad hoc sacramentum, non debent sumere corpus Christi sine eius sanguine.

¶ SED CONTRA est multarum Ecclesiarum vsus: in quibus populo communicanti datur corpus Christi sumẽdum, non autem sanguis.

CONCLVSIO.

¶ Volue sacerdos eucharistiam non sine sanguine sumere debet: cæteros tamen, sub vtraque specie communicare non decet.

QVÆRITVR primò an cõmunio sub vtraque specie sit in præcepto. Videtur enim quòd sic. primò ex verbis Domini Ioan. 6. Nisi manducaueritis carnem Filij hominis, & biberitis eius sanguinem, non habebitis vitã in vobis. vbi manifestè de necessitate salutis explicatur esse mandducare carnem & bibere sanguinem Christi. Si diceretur quòd textus ille non loquitur de manducatione sacramentali, sed spirituali, habetur nihilominus in eorum quæstionibus quòd manducare spiritualiter, claudit in se votum manducandi sacramentaliter: & similiter bibere spiritualiter, claudit in se votum bibendi sacramentaliter. Hinc enim manifestè sequitur, quòd si est de necessitate salutis manducare & bibere hoc sacramentũ spiritualiter, oportet de necessitate quoq; salutis esse manducare & bibere illud sacramẽtaliter alioquin frustra esset huiusmodi vota seu desideria, quæ nunquã oporteret implere. Et declaratur vlt huius processus ex simili in baptismo flaminis, quod claudit in se votum baptismi fluminis, vt patet applicando. Secundo ex præcepto Domini Luc. 22. Hoc facite in meã cõmemorationẽ, mõstrat enim hoc, quòd ipse Dominus precit, scilicet cõficere & tradere sub vtraque specie. Tertiò ex perfectione sacramenti. Cadit enim sub diuino præcepto perfectio sacramenti: constat autem sacramentũ hoc integrari ex vtraq; specie: quoniam est vnũ sacramentum: vnitate perfectionis ex cibo enim & potu constat alimentum perfectum. Si dicatur, quòd quãuis sub diuino præcepto cadat perfectio sacramẽtorum tamen perfectio vsus vbi sacramentum distinguitur ab illius vsu, vt contingit in proposito: cõtrà. Sacramentum hoc est propter ipsius vsum: alimẽtum enim est propter alendum: ergo si perfectio sacramẽti est præcepta, multò magis præcepta est perfectio ipsius vsus, quamò magis finis est magis intentus, quàm id quod est ad finem.

¶ IN OPPOSITVM est communis doctorum autoritas, cum cõsuetudine Romanæ Ecclesiæ, cum omnibus fere Occidentalibus Ecclesijs.

¶ In hac quæstione sex sunt agenda: primò narrabitur varia circa hoc obseruatio. secundò distinguentur difficultates quatuor circa hoc. tertiò tractabitur prima difficultas. quartò tractabitur secunda. quintò tractabitur tertia. sextò tractabitur quarta.

¶ Quo ad primũ Nestorius & Pelagius cum sequacibus affirmarunt vniuersaliter seruandum cõmunionem sub vtraque specie, diuersa tamẽ ratione moti. Nestorius enim tenuit sub specie panis corpus tantum Christi esse, & sub specie vini sanguinem tantum, quia in morte Christi, sanguis fuit separatus à corpore: & propterea sub vtraque specie oportebat sacramentũ sumi, vt integer Christus sumeretur in memoriam mortis eius. Pelagius autem motus ex verbo Domini Ioan. 6. Nisi manducaueritis carnem Filij hominis, & biberitis eius sanguinem, nõ habebitis vitam in vobis, vtraque sacramenti speciem etiam ad infantes baptizatos extendit, dogmatizando q; si infans nõ posset sacramẽtalẽ panẽ sumere, deberet panis eõrum cum sanguine in fundi in os infantis, & si quippiam ciectũ esset, esse illud combustũ: dum iuxta præceptum antiquum de agno Paschali, si quid reliquum fuerit, igne combureret. Et hinc forte olim Græcorum illorum, quos Autor in litera 9. ami. nominauit: & similiter paulò ante cõum annos Bohemorum abusus in cõmunicando infantes. cum illi, quodam Iacobello nouitatem communionis sub vtraque specie Bohemis suggerente, Hæc de primo.

¶ Quo ad secundum tres sunt differentiæ considerandæ. prima est inter infantes & adultos. secunda est inter sacerdotes & alios adultos. tertia est inter conficientes hoc sacramentum & non conficientes. Emergunt siquidẽ ex his tribus differẽtijs quatuor speciales difficultates, prima est, an communio sub vtraque specie sit necessaria omnibus, comprehendendo etiã infantes. secunda est, an sit necessaria omnibus adultis. tertia est, an sit necessaria omnibus sacerdotibus. quarta est, an sit necessaria omnibus conficientibus. quælibet enim harum difficultatum habet opiniones pro vtraque parte. Hæc de secundo.

¶ Quo ad tertiũ circa primã difficultatem dicũt scilicet cõmunio sub vtraque specie sit necessaria etiam infantibus) quicquid garrire possint hæretici tenẽtes partem affirmantium aut quicunq; ex causis cõmunicantes sub vna tantùm specie infantes, clara lice manifestum est infantibus nostro modo sacramentum hoc esse exhibẽdum. Tum quia fundamentum ex Scripturis sumptũ à Pela. Nisi manducaueritis carnẽ Filij hominis, & biberitis eius sanguinẽ, non habebitis vitam in vobis, pro eis non facit: quoniam intellectum de sacramentali manducatione hæresim induxit manifestam, scilicet quòd baptismus non sufficiat infantibus ad vitam æternã. Si enim ad baptizatos infantes dicitur, Nisi sumpseritis hoc sacramẽtum eucharistiæ, non habebitis vitam in vobis, consequens est q; ex baptismo nõ habeant vitam: & consequẽter si cum solo baptismo decederent, non haberent vitam æternam: quod constat hæresim esse damnatam. Tum quia sacramentum Eucharistiæ datur vt alimẽtum animæ propterea enim datur sub specie panis & vini: alimẽtum autem sicut nõ datur nisi viuenti (non enim potest sumi à mortuo) ita non datur nisi habenti aliquam operationem vitalem: frustra enim alimentum poneretur in os impotentis illo quouis modo vti: nam nihil prodest alimentum alicui, qui ad illud vt mortuus se habet, sed infans baptizatus nullam habet operationem vitalem secundum vitam spiritualem: ergo ei non conuenit sumere alimentum spirituale.

¶ At si contra hanc rationem obiciatur, falsum assumere: quia Ecclesia constituit infirmis adultis in extremo vitæ infirmibiliter constitutis vel etiam phreneticis patientibus, Eucharistiam subuenire sine omni operatione vitali intentionis spiritus: facile excluditur obiectio, animaduertendo q; licet tales adulti in extremo constituti, nullam habeant pro tunc vitalem spiritus operationem: habuerunt tamen eam antè, petẽdo implicitè vel explicitè hoc sacramentum. & propterea negatur antecedens à natura, ficut & infantibus: quoniam vtrique nec pro tunc nec antea actum aliquem spiritum habuerunt.

¶ Si verò obiecerit quispiam falsum in addueta ratione subsumi, eo q; infantes habent vitales spiritus operationes, scilicet credere & abtenuntiare Satanæ: etsi non spiritu proprio, spiritu tamen Ecclesiæ, vt patet quòd baptizãtur: facile quoq; hæc obiectio excluditur: quia si sic esset, accõmodatè Ecclesia has operationes vitales pueris in susceptione Eucharistiæ sicut accõmodauit eis in susceptione baptismi, & quod huiusmodi ac cõmodatio nullibi facta sit respectu Eucharistiæ, cõsequens est vt nõ nisi ipsius vestigia fingatur. In proprio enim ratio est quare in baptismo habeat locũ humanodi accõmodatio, & nõ gõ habere locũ in Eucharistia: q baptismus enim generatur infans in filium

Universidad de Deusto
Biblioteca

filium Dei generatio autem non ex ii cooperationem eius qui generatur: & propterea accommodatio ex illis non necessaria, sed solennitatis exemonialis est in baptismo, per Eucharistiam autem nutritur sumens illam, nutritio autem exigit cooperationem vitalem eius, qui nutritur: & propterea accommodatio exemonialis non simpliciter actus personales necessarios sumenti Eucharistiam. Vnde sat tamen solidatum quia hoc etiam verbis Domini repugnat, quam primò tradidit hoc sacramentum, dixit enim accipite & manducate, docens per hoc quòd illis tantum est tribuendum, qui possunt aut potuerunt manducare corporaliter: ita quòd sicut non regenerantur baptismo nisi carnaliter nati: ita non sumitur hoc sacramentum nisi carnaliter manducatum: & propterea infans, qui nunquam potuit, nec potest manducare carnaliter patrem: ab ipso Domino excluditur à manducatione sacramentali. Hæc de tertio.

Circa ad quartum, an communio sub vtraq; specie necessaria sit omnibus fidelibus adultis, ex argumentis in principio adductis apparet pars affirmativa veraiex vsu autē Ecclesiæ monstratur falsa. Et quoniam maxima vis sit in sæpe dictis verbis Domini, Ioan. 6. Ideo subdilius discutienda sunt & in primis notandum vtra duos manducandi modos, qui confiuecuerunt distingui circa hoc sacramentum, inuenti alium modum manducandi hoc sacramentum, nisi Christum: ita quòd conficiuntur tres modi manducandi Christum, scilicet vel sacramentaliter, vel spiritualiter, sub sacramento tantum in re aut in voto, vel purè spiritualiter.

¶Et vt clarius percipiatur quod dicimus, declarandum ex conuenientia & differentia, & deinde probandum ex Scriptura est quod dicimus, conueniunt siquidem hi duo modi manducandi Christum spiritualiter, in hoc quòd vterque ponit manducantem esse Christi membrum viuum. Differunt autem primò in hoc, quòd manducare Christum, est ex suo genere manducare alligata ad sacramentum in re vel voto. Et hoc quidem testatur est Autor in secundo huius quæstionis articulo, quum dixit. Alio modo contingit spiritualiter manducare Christum, prout est sub specie bus huius sacramenti: aliquatum scilicet aliquis credit in Christum cum desiderio sumendi hoc sacramentum. Vbi manifestè apparet, spirituiem manducationē Eucharistiæ claudere in se ordinem ad sacramentum. Manducatio autem Christi absolutè quòd sit ex suo genere purè spiritualis, ex eo patet quòd huiusmodi manducatio terminatur potest & ad desiderium secundum se, extra illud Luc. 22. Ego dispono vobis, sicut disposuit mihi Pater meus regnum, vt edatis & bibatis super mensam meam in regno meo, ibi enim nulla est ratio sacramenti, sed purè spiritualiter edent & bibent Deum sicut est: sicut ipsa Christi anima Deo fruitur: & ad spiritualia dona gratiæ iuxta illud Ioan 4. Qui biberit ex aqua, quam ego dabo ei, non sitiet in æternum, &c. Et hinc differunt secundò in hoc quòd manducare spiritualiter Christum sub sacramento, propriùm est viatoribus in nouo Testamento adultis, manducare autem purè spiritualiter Christum, commune est comprehensoribus & viatoribus: scriptum est enim, Panem angelorum manducauit homo, commune quoque est nouis & veteris Testamenti iustis: scriptum est enim, quòd non aliud nomen datum est sub cælo, in quo oportet hominer saluos fieri. & demum commune est iustificatis infantibus & adultis: per baptismum enim Christi membra viua etiam infantes fiunt.

¶Probatur autem hic modus conuenendi Christum spiritualiter, quòd non sit confictus aut nouiter adinuentus ex eo quòd omnes fatemur Christum esse panē angelorum & hominum. tum ex eo quòd huiusmodi manducatio millies habetur in Scriptura: & nulla est ratio, quare non possit terminari ad Christum, sicut terminatur ad alia & superius inducta, & quę possent induci, vt est illud Prouer. 9. In persona Sapientiæ. Venite, comedite panem meum, & bibite vinum quod miscui vobis, &c. Nec propterea assumendi sunt doctores insufficientiæ, qui duos tantum modos manducandi distinxerunt: quoniam de modis manducandi Christum sub sacramento tractantes autem modi non sunt nisi duo, nos autem ex ipsis sacris doctoribus apposuimus iam alium modum spiritualiter manducandi non sacramentum, sed Christum, vt hinc clarissimè redderemus sensum Euangelii & sanctorum Doc.

¶His ita præmissis dicimus, quòd sæpe dicta Domini verba. Nisi manducaueritis carnem Filij hominis, & biberitis eius sanguinem, non habebitis vitam in vobis, intelliguntur ad literam de manducatione spirituali Christi, abstrahendo tam à manducatione sacramentali, quàm à manducatione spirituali sacramenti in re vel in voto, probatur quadruplicitèr, primò ex textu Euangelico: secundò ex contextu eiusdem: tertiò autoritate Sanctorum. Textus in primis ipse, dum dicit. Nisi manducaueritis, non habebitis vitam in vobis, manifestè monstrat, quòd de illa manducatione & bibitione loquitur, sine qua non potest esse vita spiritualis in nobis: sed sola manducatio spiritualis Christi est illa, sine qua non potest esse vita spiritualis in nobis: ergo sola loquitur textus Euangelicus. Maior est nota per se. Minor autem propter dictionem exclusiuam habet duas partes alteram affirmatiuam, scilicet Manducatio spiritualis Christi est illa, sine qua non possumus habere vitam. Et hæc etiam est per se nota intelligentibus terminos quoniam manducare spiritualiter Christum, est esse Christi membrum viuum, non possumus habere vitam spiritus in nobis. Alteram negatiuam, scilicet nulla alia manducatio est, sine qua non est vita in nobis. Et hoc probatur ex eo q. tam sine manducatione sacramentali, quàm sine manducatione spirituali sacramenti huius in re vel in voto, potest esse, & de facto est vita in nobis: vt testatur vita infantium baptizatorum, quibus firmiter credimus baptismo solum absq; aliquo alio sacramento sufficere ad vitam æternam. Et hinc apparet, quòd idem sit dicere, hęc Domini verba intelligi de manducatione sacramentali vel spirituali ipsius sacramenti: & dicere quòd baptismus non sufficit ad vitam spiritualem in nobis habendam.

¶Nec mihi aliquis occurrat, dicendo q. baptismus habet annexum votum sacramenti Eucharistiæ: quoniam huiusmodi sententia, quum in sacris inueniatur Doctoribus, veritabiliter suscipienda est, in suo tamen ordine: hoc est, vt adaptatio quadam, & non vt inde argumenti sumatur efficax ad firmādam veritatem eorum, quæ in quæstione fidei verſantur. secundum nāque veritatem baptismus ex se solo sufficit ad vitā æternam: & non mendicat hoc ex aliquo annexo votu alterius sacramēti. Si enim hoc ex annexo voto haberetur non ipsi baptismo, sed illi alteri sacramento, infantium baptizatorum salus aurriberetur: & aut bonella esset quum tamen non solum Ecclesia vniuersalis causa sanctis Doctoribus, sed etiam Dominus ipse baptismo attribuat vitam spiritus: vt patet Ioan. 3. Vbi quid dixisse Nicodemo, Nisi quis renatus fuerit ex aqua & spiritu, non potest introire in regnum Dei, statim subdit effectum huius regenerationis esse vitam spiritus, dicens, Quod natum est ex carne, caro est: & quod natum est ex spiritu, spiritus est.

¶Et confirmatur hæc quia in idem redit, dicere baptismum dare vitam ex voto alterius sacramenti, & dicere, baptismum non sufficere ad vitam: & hoc si proprie & formaliter loquimur, vt loqui debemus, & Scripturæ intelligendæ sunt. Patet autem non sentendi à sacris doctoribus, per huiusmodi adaptationem baptismum habere in voto manducare carnem Filij hominis, & bibere eius sanguinem in sacramento ex hoc, q. ipsi sacri doctores tenent huiusmodi votum non esse de necessitate salutis: quoniam tenent quòd communicare sub vtraque specie, non est de necessitate salutis, cuius oppositum esset verum, si in baptismo manducaretur spiritualiter panis sacramentalis, & biberetur spiritualiter sanguis sacramentalis tum quod tale sit voto, necesse est postea exequi in re, quando opportunitas aderit. Stat ergo solida fundata ratio super textu Euangelico, qui est lex generalissima à Christo promulgata: & non minus necessaria quàm illa alia lex: Nisi quis renatus fuerit ex aqua & spiritu, non potest introire in regnum Dei. Nec oportet laborare ad hoc probandum, quoniam aperta sunt verobique verba Domini & ad literam intellecta hæc continent.

¶Deinde probatur hoc idem ex contextu Euangelij. Vbi aduertendum est, quòd doctrina ista Domini incepit occasionaliter sicut doctrina, quam Dominus dedit Samaritanæ de aqua viua, occasione sumpta ex aqua naturali, vt patet Ioan. 4. Iudæi enim post miraculum de quinque panibus & duobus piscibus, quierentes Iesum, audierunt ab ipso. Quæritis me, quia manducastis ex panibus, & saturati estis: & statim subdidit Dominus. Operamini nō cibum, qui perit, sed qui permanet in vitam æternam. Et sic inchoato sermone de cibo spirituali, quæ fuerunt Iudæi, intelligentes per cibum spiritualem opera sancta. Quia tacitè mus vt operemur opera Dei: & audierunt à Domino, vt crederent in ipsum, declarando quòd cibus spiritualis ac opus Dei esset credere in ipsum. Quo audito Iudæi quæsierunt ab eo signum, vt sic crederent ipsi, commemorantes signum mannæ in deserto, tanquā panis cælestis: quasi dicerent (vt Augustinus exponit) Si vis vt credamus tibi, fac plus nobis, quàm fuerit factum patribus nostris, qui manducauerunt mannā in deserto. Et tunc Dominus vbi prius de cibo loquutus fuerat, ad cibi speciem descēdit, proponēta panem spiritualem: & primò quidem proponit panem verum esse, nō quēcunque, sed eum qui de cælo descendit, & dat vitā mundo: & subdit se esse panem vitæ, & de cælo descendisse. Manifestātque horum duorum primum ex actibus spiritualibus, scilicet quòd venire ad ipsum, & credere in ipsum, tollit totaliter famem, & sitim mentis, & tandem etiam corporis. Et interposita murmuratione Iudæorum de secundo (scilicet quòd descendit de cælo) & eorum reprehensione, manifestat secundum, de quo murmurauerant, ex spiritualibus quoque actibus, scilicet quòd credere in ipsum est habere vitam æternam: & ex differentia inter manducantes manna & ipsum panis illi mortui sunt: si quis autem manducauerit ex ipso, non morietur, sed viuet in æternum. Et in calce amplius explanans Dominus panem, de quo loquebatur, ad carnem descendit dicens, Et panis quem ego dabo, caro mea est pro mundi vita. Quo audito indignabant Iudæi adinuicem. Quomodo potest hic nobis dare carnem suam ad manducandum? & tunc dixit eis Iesus. Nisi manducaueritis carnem Filij hominis, & biberitis eius sanguinem, non habebitis vitam in vobis. Vbi diligenter aduertendo, clara luce patet, quòd quum totus precedens sermo fuerit de actibus purè spiritualibus, de spirituali quoque manducatione & potatione ipsius Christi carnis & sanguinis, sermo præsens ad literam est. In cuius signum nunquam in toto illo capitulo fit mentio de speciebus sacramentalibus, sed post panes materiales primò de cibo spirituali, deinde de pane cælesti (quia Iudæi obijcientes manna, adduxerunt Scripturam. Panem de cælo dedit eis manducare) & postea de carne & sanguine. Et iterum rediens Dominus ad panem, qui de cælo descendit, & ipsius excellentiam supra manna, concludit sermonem, vt ex ipso contextu intelligeret, quòd non meminit panis, vt traderet speciem sacramentalem, sed vt responderet Iudæis de pane dato de cælo, & monstraret se & non manna esse panem verum, qui de cælo descendit. Carnis quoque & sanguinis meminit: non vt species sacramentales traderet (quoniam, vt patet, sacramentum non celebratur sub specie carnis & sanguinis) sed vt doceret nō sufficere ad vitam nostram credere in ipsum Christum, panem qui de cælo descendit: hoc est Deum & hominem, sed oportet etiam credere ipsius pro mundi vita passionē & morte, in qua sanguis separatus fuit à carne. hoc enim est quod apertè Dominus subdidit, quum dixit. Panis quem ego dabo caro mea est pro mundi vita. caro enim sua pro mundi vita fuit caro passa & occisa pro mundi vita: mors enim sua viuificauit mundum. Vnde & lis sanguinibus de hoc Iudæis, statim de carne & sanguine & non de speciebus sacramentalibus subdidit, Nisi manducaueritis carnem Filij hominis, & biberitis eius sanguinem, &c. & sine interuallo declarauit quid sit manducare eius carnem, & bibere eius sanguinem, subdens. Qui manducat meam carnem, & bibit meum sanguinem, habet vitam æternam, & ego resuscitabo eum in nouissimo die. Vbi etiam vitā corporis consequendam, nō tūc tamen, sed in nouissimo die à manducantibus eius carnem & bibentibus eius sanguinem explanauit. Quocirca quia ex solo sensu literali trahatur efficax argumentum, & sensu literalis ex contextu præcipuè pendeat, & ad literam tam ex textu quàm ex contextu de spiritualibus actibus solummodo sermo fit: consequens est, vt textus iste de spirituali manducatione Christi carnis & sanguinis (hoc est de fide in ipsum & mortem eius) & non de sacramentali Eucharistiæ spirituali, aut sacramentali manducatione sermo sit.

¶Et si quæratur quare Christus nostram in ipsum & mortem eius fidem sub metaphora manducationis & bibitionis docuerit, in promptu est ratio multiplex.

Primò, vt monstraretur quòd nostra in ipsum communitio per fidem formaliam, esset participatio essentiæ beatitudinis, de qua scripsum est, Inebriabuntur ab vberate domus tuæ, & torrente voluptatis tuæ potabis eos. Secundò, vt monstraretur esse panis sapientiam, quæ dixerat Prouer. 9. Venite, comedite panem meum, & bibite vinum quod miscui vobis. Tertiò, vt monstraretur quòd etiam caro sua occisa & sanguis suus etiam separatus à carne, haberent vim satiatiuam mentis humanæ: & hinc discerneret is carnis & sanguinis Christi communicationem ad deitatem, ex qua vim habet satiatiuam intellectus & affectus habent. Quartò, vt sic fundamenta iacerentur ad inducationem & bibitionem sacramentalem: nam ex hoc quòd credere in Christum & mortem eius, est sacietas mentis & refectio sapientiæ & participatio quædam cælestis felicitatis: facilè dicere possumus quòd digne sumere sacramenta corporis & sanguinis Domini, est & cælestis participatio communis & in sapientiæ mensa edere & bibere, &c. Et hinc processit, vt à Doctoribus sacris extendatur, quandoque textus istius capituli ad sacramentum Eucharistiæ, & manducandum & bibendum sacramentaliter, digne tamen. Christum seu carnem & sanguinem eius: quamvis multiplex alias sit huius ratio, scilicet quia res, de qua est sermo in textu isto, est res significata sacramento Eucharistiæ. familiare est enim signati condiciones signo attribuere. Et quia vnus atque idem secundum substantiam est panis spiritualis & panis sacramentalis, & manducare ac bibere spiritualiter Christum, & manducare ac bibere spiritualiter sacramentum, sunt vnum & idem secundum substantiam, sola relatione ad sacramentum sensibile differentia. hinc enim fit vt tam in scripsis, quàm in sermonibus, in quibus huiusmodi differentia propositum non variat, frequentissimo vsu vnum pro alio ponamus aut exponamus.

¶Tertio probatur idem autoritate Sanctorum. Et primò, q. hoc sit communis Sanctorum & Theologorum expositio: quoniam communiter exponitur de spirituali manducatione carnis & spiritualis potu sanguinis Christi, Et quòd per hoc intendant spiritualem sumptionem, vt abstrahit à sacramentali in re vel in voto, probatur ex eo, quòd ideo exponunt de spiritualiter manducare & bibere, vi apud totam Ecclesiam vniuersalis indubitatus & effugarium quæstionum sensus literalis habeatur. Constat nāque, q. si de sacramentali sumptione in re aut in voto exponatur, nec vniuersalis nec indubitatus sensus habetur, sed multæ emergunt inde quæstionesquib aut nō includitur oēs baptizati aut dubia de baptismo infantis sine gule & ruitus adi + omnes sine sub vtraq; specie cōmunicādi, aut bibere sacramentaliter est illē qđ comedere sacramentaliter oportet quærere & discutere, & inde variæ opiniones aut sectæ fiunt quæ omnia à sanctorum

sanctorum & communi Theologorum intentione longe sunt. Quocirca diligenter lector attendat, quòd si legit exponi textum hunc de manducare & bibere spiritualiter carnem & sanguinem Christi, claré dicitur veritasiſi verò quandoque legit exponi illum de manducare & bibere spiritualiter sacramentum corporis & sanguinis, intelligit eandem veritatem, minus causè fortan significatam designando vel partem à toto (nam in spirituali sumptione Eucharistiæ claudimur & (spirualis sumptio Christi, & spiritualis sumptio Christi sub sacramento) vel signatum à signo (nam res nō contenta, sed significata sacramento Eucharistiæ est vnitas mysticī Christi corporis viui, quam manducando spiritualiter Christum assequimur) vel purum intelligibile seu spirituale & partim intelligibili & partim sensibilium nam manducatio spiritualis Christi est tuale & partim intelligibili & partim sensibilium nam manducatio spiritualis Christi est purè intelligibilis, seu spiritualis: manducatio autem spiritualis Eucharistiæ in re vel in voto est partim spiritualis & intelligibilis (quia consistit in interioribus actibus fidei & charitatis) & partim sensibilis, quia tendit ad sacramentum sensibile. Et proculdubio rationis ordo poscit, vt existentibus duabus expositionibus, quarū vna sit indubitē vera & plana & absque quæstionibus, alia verò dubia, & multas ingerens difficultates, illa quæ indubie est vera & planè consonat absque glosſa literæ, acceptanda sit pro sensu literali, & tanto magis in proposito, quanto indubitata expositio vniuersalissimè, vt sonat, saluat Christi legem & totius Ecclesiæ catholicæ vsum: altera verò particularibus tantum consonat sectis aut opinionibus. Deinde probatur idem sensus autoritate Augusti. ad Bonifa. ex ponentis hanc Domini legem adimpleri in iustificatis baptizatis, dicendo, Tunc vnusquisque fidelium corporis & sanguinis Domini particeps fit, quando in baptismo membrum Christi efficitur. Vbi videre potest vtrumque, scilicet quòd de manducare & bibere spiritualiter corpus & sanguinem Christi, intelligitur lex Domini: & quòd lex illa extendit se ad omnes, sicut & illa. Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu, &c. Et eundem sensum explicat idem Augustinus super Ioannem, dicens, Hunc cibum & potum societatem vult intelligi corporis & membrorum suorum, quod est Ecclesia, &c.

¶Ex quibus omnibus coniunctis cum dictis in solutione argumentorum, manifestum relinquitur, quòd communio sub vtraque specie non est necessaria adultis omnibus: quum nullum ad hoc habeatur præceptum, nullāque ad hoc ratio cogat: & innumeræ Christi Ecclesiæ cum Ecclesiarum omnium magistra Romana ecclesia oppositum doceant ac faciant. Hæc de quarto.

¶Quo ad quintum, an communio sub vtraque specie sit necessaria omnibus sacerdotibus, quia hoc coincidit cum quæstione illa, an quilibet sacerdos teneatur quādoque celebrare: & hoc ex proposito tractabitur infeliot in artic. viti quæstio. 8a. ideo nunc pertranseundum est, ne idem sæpius repetatur. Hæc de quinto.

¶Quo ad sextum, an communio sub vtraque specie sit necessaria omnibus consecrātibus, claré patet quæstionis solutio ex dictis Gelasij papæ de conse. dist. 2. c. comperimus. Vbi grande sacrilegium esse dicitur, celebrātem sumere sub altera tantum specie: & in c. præcedenti damnantur celebrantes. & in nulla specie sumentes. Et quoniam hoc in dubium non venitur, ideo hæc de sexto sufficiant.

¶AD PRIMVM ergo in oppositum ex dictis patere potest responsio, consistens in hoc quòd præceptum Domini intelligitur de cibo & potu spirituali carnis & sanguinis Domini. Et licet manducare spiritualiter sacramentum corporis & sanguinis Christi, claudat in se votum manducandi & bibendi sacramentaliter: non est tamen verum quòd manducare & bibere spiritualiter carnem & sanguinem Christi, claudat in se votum manducandi & bibendi sacramentaliter: sed claudit in se beneficium quod significatur & confertur corporis & sanguinis sacramēto, scilicet esse Christi & Ecclesiæ membrum viuum.

¶Ad secundum de Christi mandato, Hoc facite in meam commemorationem. Respondetur ad hoc (vt omnis cauillatio tollatur) quadruplicitèr. Primò, quòd illa verba Domini habent triplicem vim: sunt enim institutiua celebrationis Eucharistiæ in Ecclesia, vt patet. Sunt & collatiua potestatis sacerdotalis ad consecrandam Eucharistiam: communiter enim fatemur per hæc verba Apostolos esse ordinatos in sacerdotes. Sunt & præceptiua non ipsius operis, sed ordinis ad sitam commemorationem quod est præcipere ordinem operis in sui memoria: vt Ecclesia asseruit, vetera his Domini verbis in missa sub hac forma, Hæc quotiescunque fecerisis, in mei memoriā facietis. Vbi manifestè explicatur præcipi non opus ipsum, sed ordinationem operis in sui memoriam. Et si arguat quis ex vi institutionis scilicet quòd ex hoc ipso, quòd Dominus instituit hoc sacramentum sub vtraque specie, obligamur ad feruādam eius institutionem, facile patet nullitas argumenti: nam quia sufficit quòd hoc seruetur ab aliquibus de Ecclesia, hoc est sacerdotibus celebrantibus. ad quos solos ia Apostolis dictus est. Hoc facite: sed dixit, quòd hoc faceret, quotiescunque sacerdos in sui commemorationem. Vbi ex ipsa diuersitate verborum à Paulo narratorum, manifestè apparet quòd de sacramento sub specie panis Dominus dixit absolutè, hoc facite in meā commemorationem. de eodem autem sacramento sub specie vini non dixit absolutè, Hoc facite: sed dixit, quòd hoc faceret, quotiescunque biberetis, in suam commemorationem. Vbi meridiana luce clarius patet, quòd non præcipiatur bibere, sed quòd quotiescunque bibimus, in suam commemorationem hoc faciamus. Et hinc sequitur quòd si ex hoc præcepto Domini, Hoc facite in meam commemorationem, efficax argumentum ad communionem populi sumimus optimè sequitur absque vlla controuersia, quòd non est præcepta communio populi nisi sub specie panis. Et confirmatur iste sensus ex eo quòd in numero singulari dicitur, Hoc facite, & non dixit, hæc facite: sicut per oppositum ecclesia volens vtranque significare speciem sacramenti, explicat in numero plurali, dicens, Hæc quotiescunque fecerisis, in mei memoriam facietis.

¶Ad tertium argumentū dicitur, concedendo quòd tam perfectio sacramenti in consecratione, quàm perfectio eiusdem in vsu, est sub præcepto: & hoc propter allatum, obijciendo, rationem, scilicet quòd sacramentum hoc sumpte natura est propter vsum, & perfectio sacramenti est propter perfectionem vsus. Vnde & grande sacrilegium esse dixit Gelasius, diuidere mysterium hoc, quo ad vsum: sed non propterea argumētum hinc sumptum vrget ad vsum vtriusque speciei in communione populi. Et ratio est, quia perfectio sacramenti secundum vsum, non dependet nisi à per se concurrente ad sacramentum illud: quemadmodum cæterarum rerum perfectiones, non attenduntur secundum ea, quæ sunt per accidens sed in ordine ad ea, quæ concurrunt per se aliquo tum nunquam res aliqua suam perfectionem sortiretur, solus autem sacerdos concurrit per se ad perfectionem huius sacramenti tam consecrando, quàm vicodos & propterea sicut sacrilegus esset sacerdos, consecrando panem, & non vinum: ita sacrilegi reus esset, sumendo panem sanctum, & non sumendo calicem. Et quidem quòd sacerdos concurrat per se ad consecrationem & vsum huius sacramenti, claré patet, quæstionis solutio ex dictis ostenditur. sacerdos enim per scipsum percipit hæc omnia quoad autem superuenit alicui post illius perfectionem, non est de concurrentibus per se ad illius perfectionem. Tum ex eo quòd accidentaliter coniungitur perfecto vsui huius sacramenti, quòd aliquis circunstandum sit communicandum quod ex eo patet, quòd nihil minus perfectum est sacramentum & in se & in vsu, si nullus circunstantium communicet: si enim perfectio vsus dependeret ab aliorum communione, non posset absq; sacrilegii vitio sacramenti huius vsus esse, nisi aliquis ex circunstantibus communicaret: sicut non potest absque sacrilegio eius vsus à celebrante omitti aut diuidi. Quocirca manifestum est, quòd ex perfectione huius sacramenti tam quo ad consecrationem, quàm quo ad vsum per se (ea enim quæ sunt per accidens, & ab arte & à scientia reiiquuntur) non resultat necessitas communicandi populum sub vtraque specie: sed necessitas communicandi ipsum celebrantem sub vtraque specie. Et hæc de prima quæstione dicta sufficiant.

QVÆSTIO II.

¶An vtilius sit sumere Eucharistiam sub vtraque specie, quàm sub specie panis tantum.

QVÆRITVR secundò, an vtilius sit sumere Eucharistiam sub vtraque specie, quàm sub specie panis tantum. Et videtur quòd sic.

¶Primò ex parte Sacramenti: quia vtilius est sumere sacramentum integrum seu integrè, quàm imperfectum seu partialiter. Et si dicatur, quòd non est hic differentia secundum perfectum & imperfectum, integrum aut diminutum, autem vel partem, nisi in significando: contrà, Sacramenta efficiunt quod significāt: ergo imperfectio in significando redundat in imperfectionem in conferendo: alioquin aliud efficeret & aliud significaret, dum significaret partem, & efficeret totum.

¶Secundò, ex parte quoque sacramenti: Vtilius est tangi à Christo pluribus diuersis rum rationum instrumentis, quàm vno tantummodo communicare sub vtraque specie, tangitur à Christo instrumentis diuersarum rationum: communicans autem sub altera tantum, tangitur à Christo vno tantum instrumento: ergo. Maior est per se notæ quoniam diuersarum rationum instrumenta ad diuersas vtilitates per se ordinantur vt patet in artificialibus. Minor autem manifestatur: quia species vini vel saltem potatio ipsa instrumentum est quoddam ipsius Christi ad lætificandam animam: & similiter species panis vel saltem manducatio ipsa instrumentum est Christi ad confirmandum hominis animam: sicut de aqua baptismi Augustinus dicit, quòd corpus tangit, & cor abluit. Et confirmatur quia potus sacramentalis significat passum spirituale: regula autem generalis est, quòd sacramentales actus sunt instrumenta aut quasi instrumenta diuinæ virtutis. Et confirmatur rursus ex eo, q. si significatur effectus per sumptionem Eucharistiæ non prouenit in sumentem, dicimus q. hoc non est ex defectu sacramenti, quin conferret quod significaret sicut & cætera sacramenta conferūt quod significant: sed ex indispositione sumentis: hæc enim omnia attestantur, q. huiusmodi sacramentalibus Christus vtitur vt instrumentis: quod erat assumptū. Constat enim hæc, scilicet species panis & vini, seu manducationem & bibitionem sacramentales, diuersarum esse rationum, sicut diuersarum sunt rationum in esse naturali.

¶Tertiò ex effectuum differentia: Vtilius est comedere spiritualiter & bibere spiritualiter, sacramentum hoc, quàm illud spiritualiter comedere tantum. Et si dicatur, q. comedere spiritualiter est actus intellectus, vtpote spectans ad fidem & contemplationem mirabilia illud Eccle. 15. Cibauit illum pane vitæ & intellectus & illud August. Crede, & manducasti. Bibere verò est actus affectiuæ partis: vtpote spectans ad dilectionem charitatis & delectationem spiritus iuxta illud, Et vinum lætificat cor hominis: & rursus, Torrente voluptatis tuæ potabis eos. Et confirmatur hoc ex ipsa diuersitate significationum, diuersa quoque habere significata. Et propterea quia manducare & bibere sunt diuersa signa sacramentalia: consequens est vt diuersa quoque habeant significata: si enim idem significaret, alterū superfluum esset in significando. Et confirmatur rursus ex proprietate attributorū signatorum. nam cælici sacramentali attribuitur, q. significat expressè mortē Christi redemptionemque per illius sanguinem peractam, vitam animæ, lætitiam cordis, &c.

¶Quarto

¶Quartò arguitur secundo ad inconveniens: Sacerdos celebrans, sumpto sacramento sub specie panis, quæritur an postea sumendo sub specie vini aliquid utilitatis spiritualis acquirat, aut nihil. Si dicatur, quòd acquirit aliquid spiritualis utilitatis intus in anima, habetur intentum, stabitur quòd utinus est sumere sub utraque specie, quàm sub altera tantùm. Et rursus, quum par sit ratio, proportionaliter tamen de sacerdote & laico dignè sumente, utilius erit laico dignè sumenti sumere sub utraque specie, quàm sub altera tantùm.

¶Si dicatur quòd nihil spiritualis fructus acquisit ex calice, sequitur quòd potus ille sacramentalis non conferet sacerdoti quod significat: & quum infructuositas ista non proueniat ex parte sacramenti (quoniam calix ille est calix vitæ non solùm contentus, sed collatitius) nec prouenit ex parte sacerdotis (quoniam supponimus ipsum dignè celebrare) consequens est quòd non nisi remere & voluntarie negatur fructus sumptionis sub secunda specie.

SIC OPPOSITVM est Autor in litera huius 13. artic. in calce illicens, Potest autem à populo corpus sine sanguine sumi: nec exinde sequitur aliquod detrimentum: quia sacerdos in persona omnium sanguinem offert & sumit, & sub vtraq; specie totus Christus continetur. Vbi clarè videt dictum. Nec exinde sequitur aliquod detrimentum: quod falsum esset si damnum spiritualis fructus populus incurreret, sumendo corpus, & non sumendo calicem.

¶Ad euidentiam veritatis quæstionis huius, tria agenda sunt. primò declarandæ sunt duæ radices difficultatis, secundò profequemur primam radicem, & tertiò profequemur secundam.

¶Quo ad primum sciendum est, quòd quia sacramenta nouæ legis conferunt quod significant: ideo in duplici confuerunt locari genere: quatenus enim conferunt, locantur in genere causæ instrumentalis aut quasi instrumentalis: quatenus verò significant, locantur in genere signi sensibilis. Et propterea de sacramentis dupliciter loqui contingit. Vel vt habent rationem causæ, vel vt habent rationem signi. Quum enim de virtute sacramentorum est sermo, ad causalitatem sacramenti spectatur: virtus enim causalitatem sonat. Et similiter quum de sacramentali medicina est sermo, ad causalitatem quoque spectatur: inter causas enim medicina locatur. Et breuiter quum de efficacia aut effectu alicuius sacramenti agitur, ad causalitatem spectatur. Quando autem de significato aut significatione sacramenti est sermo, clarè liquet q. sacramentum inquantum signum tractatur.

¶Duabus igitur in sacramento inuentis conditionibus sufficiet quòd est causa, & quòd est signum, quòd confert & quod significat difficultas in proposita quæstione ex vtraque oritur. Nam ex eo quòd Dominicus calix non minorem habet virtutē, quàm sacra hostia, nec minus nanus est conferre quàm sacra hostia confert: rationi consentaneum est, vt quemadmodum sacræ hostiæ esus proprium habet fructum spiritus in anima edentis, ita sacri calicis potus proprium habeat fructum spiritus in anima bibentis: ac per hoc duplex fructus vtiliorem monstrat sumptionem sacramenti sub vtraque specie, quàm sub altera tantùm. Similiter, quia non minus Dominicus calix cum eius potu sacramentali significat interiorem fructum spiritus, quàm sacra hostia cum eius esu significat interiorem spiritus fructum: consequens est, vt sicut domum Spiritus significatum esu sacræ hostiæ absque dubio acquirimus: ita dorum Spiritus significatum potu sacramenti calicis absque dubio habeatur à dignè bibente, & sic ex multiplicato dono iuxta diuersitatem signi: vtilius concluditur communicare sub vtraque specie, quàm sub altera tantùm.

¶Oritur ergo tota huius quæstionis difficultas ex diuersitate sacramentalis causæ vel sacramentalis signi aut vtriusque. Et propterea diligenter diffurienda est primò virtus atque causalitas huius sacramenti, & deinde significatio. His enim patefactis, facile erit modum soluere quæstionis. Hæc de primo.

¶Quo ad secundum, vt clarè appareat verkas, vt cognoscatur quid in Eucharistiæ sacramento est causa, & quomodo causat, declaranda per ordinem sunt tria. primum est, quòd causans non est virtus aliqua in sacramento aut diuina assistentia sed res contenta in Eucharistia. Secundum est, quòd huiusmodi res contenta causans non est minus res concomitanter contenta quàm res contenta ex vi consecrationis. Tertium est, quòd res contenta in hoc sacramento causat absque aliquo sensibili instrumento. Primum horum (scilicet quòd res causans seu conferens spiritualem fructum in sumptione Eucharistiæ est res contenta in Eucharistia) ab omnibus est confessum: qui confitentur Christum realiter contineri sub hoc sacramento: ipse enim Christus perfectus Deus, & perfectus homo est largitor omnis fructus gratiæ: & est res contenta sub hoc sacramento. Et hinc absque controuersia habetur, quòd non oportet recurrere in vsu huius sacramenti ad virtutem aliquam in sacramento positam per modum intentionis aut ad diuinam assistentiam, (sicut in aliorum sacramentorum vsu & in huius sacramenti consecratione recurritur. Singulare est enim in hoc sacramento, in quo solo vsus à consecratione separatur: quòd ipsum fontem gratiæ præsentialiter habeat, vt rem in sacramento contentam, & ex hac singulari excellentia prouenit, vt sicut per seipsum in seipso fons gratiæ sub sacramento continetur ita per seipsum confert sacramenti fructum.

¶Secundum autem (scilicet quòd non minus ad conferendum fructum huius sacramenti concurrit res contenta concomitanter, quàm res contenta ex vi sacramenti seu consecrationis) declaratur recolendo quòd dupliciter res aliqua continetur sub hoc sacramento: vel ex vi sacramenti seu consecrationis, & sic sub hostia continetur corpus Christi tantum: ita quòd nec sanguis nec anima nec deitas sic continentur sub hostia, & similiter in calice ex vi sacramenti solus sanguis continetur, ita quòd nec Christi corpus, nec anima, nec deitas, sic continetur sub specie vini. Vel concomitanter: & sic sub hostia continetur tam sanguis Christi quàm eius anima & deitas, & similiter sub specie vini continentur concomitanter Christi corpus, anima & deitas. Ex his enim constat, quòd nec sub specie panis nec sub specie vini continetur Christi anima, & similiter deitas, nisi concomitanter. Quo stante declaratur propositum sci. Spiritualis fructus Eucharistiæ non minus causatur à Christi anima & ab eius deitate, quàm à Christi corpore seu sanguine: sed tam deitas quàm anima Christi est res concomitanter existens sub sacramento: ergo non minus causat fructum spiritualem Eucharistiæ res concomitanter contenta, quàm res ex vi sacramenti contenta. Processus totus est clarus cum minore iam declarata. Prima autem propositio per se euidens est. Tum, quia deitas præsens personaliter est: quæ maximè confert fructum hunc spiritualem. Tum quia Christus in hoc sacramento præsens confert voluntarie dona sui spiritus: voluntaria autem collatio principaliter & maximè pendet à voluntate, quæ est in anima. Tum quia plus est quàm quod dixi: nam tam sanguis quàm corpus Christi vim cibandi atque potandi habet ex coniunctione ad deitatem: nisi enim esset corpus Verbi & sanguis Verbi, quod in principio erat Deus, non conferret vitam æternam.

¶Tertium autem (scilicet quòd Christus in hoc sacramento consensus, confert per seipsum, & nō per aliquod sensibile instrumentum, (spiritualem fructum) declaratur tripliciter. Primò quia vbi est præsens agens sufficiens per seipsum, non est opus instrumentorum nec confuetis adhiberi instrumentis.

¶Secundò quia sic se habet esus & potus sacramentalis ad hoc alimentum spiritus, sicut se habet tam manducatio quàm potus naturalis ad alimentum corporale: sed in nutritione corporali panis & vinum non per instrumenta, sed secundum seipsa alunt: quoniam vt dicitur in 2. de anima, alimentum secundum suam substantiam nutrit. Et similiter edere & bibere non sunt instrumenta alimenti corporalis ad alendum corpus: sed comedere concurrit, vt adducens alimentum sicum: & bibere vt adducens alimentum humidum: constat autem secundum philosophiam, quòd approximatio agentis & patientis, alimenti & alit non locatur inter instrumenta. Reliquitur igitur ex hoc q. Christus conuenit in hoc sacramento vt alimentum (vt species panis & vini autē tantum) quòd ipse secundum seipsum nutrlat spiritum fumentium, & similiter ex hoc quòd ad fumentium animas perueni coipso quòd manducatur & bibitur sacramentaliter, quòd esu & potu sacramentali non vtitur vt instrumentis, sed vt approximationibus alimenti ad hominem, qui alendus est.

¶Tertiò, quia de diuinis sacramentis oportet sapere ad sobrietatem, non excedendo limites Patrum nostrorum, accepimus autem ex Ecclesiæ doctrina incomprehensibilem ac ineffabilem coniunctionem Christi & fpecierum sacramentalium sub ratione continentis & contenti veraciter præsentis & signi & signati, & huiusmodi, & nō secundum rationem agentis & instrumenti, & propterea voces huiusmodi tanquā propriæ nouitates vitandæ sunt.

¶Ex quibus omnibus infertur primò, quòd in calice & hostia non sunt diuersæ virtutes collatiuæ spiritualis gratiæ: sed vna tantùm est res vtrobique conferens: scilicet Christus ipse secundum seipsum, & non per virtutes medias. Infertur secundò, quòd in hostia & calice Christus non vtitur diuersis instrumentis ad conferēdum fructum spiritusquia vtrobique nullo vtitur sensibili instrumento ad huiusmodi collationem. Et quia exclusa omni virtute media, & exclusō omni instrumēto medio, nulla remanet ex parte Christi præsentis differentia causandi, distribuendi seu conferendi sub vtraque specie, nisi voluntas diuidens singulis, prout vult: ideo infertur tertiò, quòd quæcunque argumenta ad probandam diuersitatem fructuum spiritualium in sumptione vtriusque speciei, ex diuersitate virtutum sacramentalium vel sacramentalium instrumentorum vel modorum conferendi & aliorum eiusmodi, ex falso procedunt principio, nihilque valent vtpote absque fundamento erecta. Quò fit vt consideranda sacramentum Eucharistiæ infra latitudinem causæ (prout est collatiuū spiritualis gratiæ, nutritiuum animæ & medicina eiusdem) nulla sit differentia inter species ipsas inter se. & similiter nulla sit differentia inter vtranque simul & alteram tātūmquoniam ex ea dicta patet, vna & eadem omnino absque omni virtute media, absque omni sensibili instrumento medio est vtrobique, & in altera tantùm cuiuscunque spiritualis doni causa, scilicet Christus ipse personaliter presens secundum deitatem & humanitatem. Hæc de secundo.

¶Quo ad tertium, aduertendum est, quòd diuersitas in significando quæ ingerit difficultatem, dupliciter inuenitur in hoc sacramento. Inuenitur siquidem & diuersitas figni: quia aliud signum est species panis cum ipsius esu: & aliud signum est species vini cum eius potu, & diuersitas modi significandi. Et hæc inuenitur dupliciter, hoc est comparando species inter se, sicut expressius significat redemptionem nostram per Christi mortem calix (in quo, vt separatus monstratur sanguis à corpore) quàm hostia. & comparando vtranq; simul species sacramenti ad alteram tantùm: nam vtraque simul significat integre refectionem spiritualem: singulæ autem species imperfectè repræsentant illam: vna scilicet vt cibum, & altera vt potum.

¶Nulla autem harum diuersitatum, si diligenter perspexerimus, diuersitatē aliquam in fructu spirituali huius sacramēti arguit. Quod quadrupliciter manifestatur. Primo ex communibus quæstionibus nec signorū diuersitas nec diuersus modus significandi, diuersitatem arguit in re signata: sed vna eadēmque res omnino immutata, & diuersis signis & diuersimodè potest signari: vt patet quum vnus idēmque homo repræsentatur per imaginem in speculo, & per statuam, pictura, &c. & ab vna perfectius: & ab alia imperfectius repræsentatur: ex his enim diuersitatibus in signis & significationibus nulla circa rem signatam varietas monstratur.

¶Secundò declaratur exemplo in baptismo. Immersio siquidem, quæ in celebratione baptismi fit, significat eum qui baptizatur, consepeliri Christo & emersio significat resurgere eundem cum Christo in nouitatem vitæ: iuxta illud Apostoli ad Rom. 6. Cōsepulti sumus cum Christo per baptismum in mortem, vt quomodo Christus surrexit à mortuis, ita & nos in nouitate vitæ ambulemus. Si tamen aliquis baptizatur nō per modum immersionis, sed per modum effusionis aut aspersionis, defecit tunc baptismo dictus modus significandi: & non propterea is qui baptizatur, minus est consepultus Christo, aut minus resurgit in nouitatem vitæ, quàm ille qui baptizatus est per immersionem. Hinc enim manifestè habes quòd non solùm in communi loquendo, diuersitas seu defectus in modo significandi, nullam varietatem arguit in re signata: sed etiā in speciali de sacramentalibus signis loquendo defectus in significando, nihil adimit de fructu sacramenti, & plenitudo in significando, nihil adiungit ad fructum sacramentiæquale siquidem donum ex baptismo recipiunt baptizatus per immersionem & baptizatus per aspersionem: quamuis magna fit diuersitas vtrobique in significando.

¶Tertiò ex rationeiquia aliud est diminutè seu partialiter significare, & aliud est significare diminutum seu partem. Primum inuenitur in singulis seorsum huius sacramenti speciebus, secundum autem non: & vt patet non sequitur ex primo. Similiter aliud est plenius seu ex pressius significare, & aliud est plenioremfructum significare, & similiter aliud est integrè significare, & aliud est totaliter significare, & similiter aliud est diuersis signis significari, & aliud est diuersa significari. Diuersitas namque tam signorum, quàm modorum significandi, in signis ipsis fitsit, & non pertransit ad rem signatam: sunt enim conditiones signorum, & non rei signatæ. Et propterea inter signa & signorum conditiones aduertenda est differentia hæc, quòd signa quidem respondet signatum, sed diuersitati signorum non respondet diuersitas rei signatæ: & similiter modo signandi non respondet modus rei signatæ. Et ratio est: quia vna & eadem omnino immutata res potest & diuersis signis & diuersimodè signari.

¶Quartò declaratur descendendo ad propositum sacramentum exemplariter. Diuersa in primis signa, scilicet hostia consecta, & calix bibitus, non diuersos sacramenti fructus, sed vnum atque eundem spiritualem fructum significantnam manducare & bibere spiritualiter, vnum & idem sunt vt testatur August. super Ioan. homil. 25. super illo textu, Qui venit ad me, nō esuriet: & qui credit in me, non sitiet in æternū, Ioan. 6. Inquit enim, Qui venit ad me, hoc est quod ait, qui credit in me: & quod dixit, non esuriet, hoc intelligendum est, & non sitiet vnquam. vtrobique enim illa significatur æterna satietas, vbi nulla est egestas. Vbi ex hoc quod fatire & esurire ponitur idem, manifestè patet, quòd manducare & bibere sunt idem. & quòd alimentum satians est, & alimentum satians potu, sunt idem secundum rectum philosophiæ iudicium: iuxta illud 3. Phy. Si posse sanari & posse infirmari sunt idem, sanari & infirmari sunt quoque idem, & similiter sanitas & infirmitas sunt idem.

¶Diuersi deinde modi significandi, non diuersos fructus spiritualis modos significant, sed excellentem & præstantem illum fructum diuersimode significari decet: vt sic significatur vno, & sic repræsentante alio, & sic repræsentante vtroque illorum vnus & idem fructus inadæquatus omnibus & singulis significatis vtpote singulis per excedens quæcunque huiusmodi signa quocunque modo illum significantia: quæcunque

cunque inaccesset, & in summa veneratione habeatur, & toto corde desideretur. Conueniens autem rationi esse patet, vt diuersa signa sensibilia & diuersimodè significantia, ad vnum spiritualem intelligibilis ordinis fructum repræsentandum sint instituta à diuina sapientia disponente omnia suauiter. sensibilia enim valde defectiuè repræsentant excellentiam intelligibilium rerum: & præcipue tam excellam tem quæ repræsentant excellentiam intelligibilium rerum: & præcipue tam excellam tem quæ est hoc sacramento signata, & est illius fructus interna scilicet satietas spiritus secundum participationem æternæ satietatis. Vnde nō solùm ex ipsis sacramentalibus signis, sed ex aliis sanctorum defectiuè significatur huius sacramenti fructus. Nec obstat, q. dicatur, Eucharistiam sub vtraque specie integrè repræsentare internam refectionem quoniam huiusmodi integritas seu totalitas repræsentan di non simpliciter & absolutè, sed respectiuè ad singulas species intelligitur: aliquam si diceretur, quòd totum Eucharistiæ sacramentum repræsentat internam refectionem non partialiter, vt species panis nec partialiter vt species vini, sed complectendo vtrunque. Cum quo stat q. vtrunque simul imperfectè illam repræsentat, sed non ita imperfectè sicut alterum tantùm. Multum enim inter se distant hæc conferre aliud, & conferre illud & aliquid plus. Multum enim inter se distant hæc conferre aliud, & conferre illud & aliquid plus. vnde ex hoc, quòd pars sacramenti confert quilequid confert totum & affirmatur quòd confert quod significat, & quòd confert plus quàm explicitè significet.

¶Ad secundum dicitur, quòd minor est falsa: non enim instituenta Christi cōsecrationis in Eucharistia species sacramentales aut vsus earum, verè & propriè loquendo. Quod ideo addo, quoniam si alicubi scriptum inueniatur quòd hæc sunt instrumenta, aut quasi instrumenta diuina, piè exponēdum est, vel de instrumento ad excitandū, aut quasi instrumenta diuina, piè exponēdum est, vel de instrumento ad excitandū decorem, & non ad conferendum sacramenti fructum, vel Instrumenti nomine intelligendum est id, sine quo non, secundum quem enim huiusmodi exēplionem nomiorum significatur, quòd species & earum vsus sunt instrumenta ad fructum sacramenti: quia finis ita in re vel in voto non conferrur sacramenti fructus à re contenta sub sacramento.

¶Vbi tertio, quòd huiusmodi species & vsus eatum cōuenitunt cum aliis sacramentis non solùm in significando, sed etiam in conferendo & propterea sicut aqua baptismi, corpus tangit, & cor ablutione hostia sacra corpus tangit, & cor alle. Sed multum interest in modo conferendi quoniam in aliis sacramentis Christus mediante virtute sacramentali confert effectum: hic autem immediatè per seipsum fructum confert sacramentali. Et propterea esto eatum quum 'obijciuntur huiusmodi similitudines.

¶Ad confirmationem dicitur, quòd actus sacramentales sunt in duplici differentia. Quidam enim sunt qui intercurrunt in ipsa confectione sacramenti, & de his verificatur, quòd sunt actus instrumentales. Quidam verò sunt qui post confectum sacramentum. Ad vsum solummodo spectant sacramenti: & hi non sunt actus instrumentales ad confectionem sacramenti fructum: sed vt dictum est, se habent vt approximationes nutritiui ad id quod nutritiuum tales autem sunt, de quibus est sermo præsens.

¶Ad aliam confirmationem dicitur, quòd nō ideo simile reddimus iudicium de Eucharistia & baptismo & aliis sacramentis, dicendo quòd non prouenit ex defectu Eucharistiæ & baptismo & in aliquem confiet, quòd non eodem modo Christus est in hoc sacramento & in aliis quoniam hic est per seipsum præsens, in aliis per suam virtutem vel assistentiam. Sed hoc ideo dicitur, quia quantum ad collationem spiritualis gratiæ idem est iudicium in omnibus eatim conferunt spirituale donum, si dignè suscipiantur.

¶Ad tertium dicitur, quòd cæteris paribus, non est vllius spiritualiter comedere & bibere sacramentum, quàm comedere tan um' quia comedere & bibere spiritualiter Christum, sunt vnum & idem inter se, & nō differunt à comedere & bibere spiritualiter Eucharistiam, nisi sola relatione ad sacramentum. Conflat enim quòd vultus gratiæ secundum interiorem Spiritus fructum: & nō secundum relationem ad sacramentum, in quo Christus continetur apponit. Quòd autem comedere & bibere spiritualiter, idem sint, manifestat Dominus. Ioan. 6. dum ter vnum & eundem fructum attribuit manducationi carnis suæ, & potui sanguinis sui. primò, quum dicit, Qui non manducaverit carnem Filij hominis, & biberit eius sanguinē, non habebit vitam in vobis. Secundò, quum dicit, Qui manducat meam carnem, & bibit meum sanguinem, habet vitam æternam. Tertiò, quum dicit, Qui manducat meam carnem & bibit meum sanguinem, in me manet, & ego in illo. Vbi patet, quòd semper vnicus manducationi & potui apponitur fructus. primò vita in nobis. secundò vita æterna tertiò manfio in Christo, & econtra.

¶Ad instantiam autem, quòd magis dare est actus intellectus, & bibere actus affectus, respondetur quòd hæc sunt vera secundum quidem appropriationem, & non secundum proprietatem. Et hoc tam in via, quàm in patria. nam in via tam manducare, quàm bibere spiritualiter, spectat ad credere in Christum quoq; actus quum sit fides formata, & intellectus & affectus est, in patria autem fruitio beata, vtriusque quoque partis perfectio est. In cuius signum quum dictum esset, quod cibatet illum pane vitæ & intellectus, subiunctum est: & aqua sapientiæ potabit illum, vt monstraretur sapientia ad intellectū pertinere, & cibus & potus. Et similiter non solum dictum est, Torrente voluptatis tuæ potabis eos, sed, inebriabuntur ab vbertate domus tuæ: vbi tam vbertas domus, quàm voluptas ad potum relata est, vt monstraretur æternas ciborum & potus.

¶Ad confirmationem verò de diuersitate signorum dicitur quòd non oportet diuersis signis sensibilibus respondere diuersa signata intelligibilia. Nec propter hoc, quòd multa signa vnum & idem signantium significant, aliquod superfluum: quia inadæquatè singula repræsentant illud intelligibile: tum quia sapienter diuina prouidentia huiusmodi signa instituit ad nostram eruditionem, exercitationem, humiliationem, conformitatem, &c.

¶Ad vltimam confirmationem de appropriatis, respondetur distinguendo de significatione vel collatione, & similiter de proprijs vel appropriato. Et dicitur quòd reipsa actus significandi explicitè (de tali enim significādi modo loquor) aliquid est proprium vni speciei, & aliquid proprium alteri: respectu autem actus = nihil est. alicui = conferendi. proprium: quoniam totum quod confertur à Christo sub vna specie, confertur etiam ab eodem sub alia. Appropriatum tamen inuenit poterit respectu virtutis actuum ad redemptio per Christi mortem, appropriatur calici in repræsentando, & vita animæ appropriatur eidem in conferendo: sicut vita corporis appropriatur in conferendo hostiæ iuxta illud, Vt duplicis substantiæ totum cibaret homine. Et similiter lætitia appropriatur calici in conferendo: & firmitas hostiæ, iuxta illud, Dedit fragilibus corporis fœcundum, dedit & tristibus sanguinis poculum. Sed huiusmodi appropriationes iam in significando, quàm in conferendo, in nullo variant fructum sacramenti, quia totus & ita plenè & perfectè conferatur sub vna specie, sicut sub vna quæ: sicut in diuinis ex hoc quòd Patri appropriatur potentia, & Filio sapientia, & Spiritui sancto bonitas: non minus singula quæque persona est sapientia, potentia, bonitas.

¶Et per hoc patet responsio ad quæcunque similia quæ possunt obiici de appropriatis fructibus calicis: nihil enim minus omnium fructuum appropriatum est decipitur ex sacra hostia. Et ratio iam dicta est: quia hæc non sunt propria, sed appropriata.

¶Ad quartum argumentum dicitur, declinando vtrunque extremum quæstionis propositæ arguendo, & media via incedendo. & distinguendo de dispositione sacerdotis in Dei gratia celebrantis. Dupliciter siquidem potest inueniri dispositus post sumptū sacramentum sub specie panis: vel sine augmento spirituali: vel cum augmento spirituali. Et siquidem inueniatur dispositus cum augmento spirituali (ita vt digniùs sit suscipiendo sub secunda specie, quàm fuerit suscipiendo primam) recipit procul dubio sumendo calicem, spiritualem fructum sacramenti, qui gratia maior est intensiue aut extensiue: & sic dispositis nullus vnquam dubitauit vtilius esse communicare sub vtraque specie, quàm sub altera tantùm. Si verò inueniatur sine spirituali augmento dispositus, nihil spiritualis fructus ex sumptione calicis percipit: quoniam idem est vtrobique agens, & idem patiens æqualiter vtrobique dispositum, & perinde, quo ad superiorem fructum se habet, acsi post sumptam hostiam vtrum, aliam sumeret: vt contingit sumentibus reliquias sacramenti. Vnde infructuositas ista non est ex parte rei contentæ sub specie vinifed est ex æquali dispositione communicantis & identitate numerali rei contentæ sub vtraque specie: per seipsam immediatè confrentis fructum sacramenti. hæc enim simul concurrentia efficiunt, quòd nō magis fructuosis est communio sub vtraque specie, quàm sub prima tantùm. Et si his adiunxeris, quòd populus communiter non est tantæ perfectionis, vt ad hæc incitamenta se præparet, videbis consequenter quòd non est vtilius populo communicare sub vtraque specie, quàm communicare sub altera tantùm. In cuius signum non apparent meliores homines in partibus vbi communicant sub vtraque specie, hominibus alibi seu ibi communicantibus sub altera tantùm specie. Hæc de secunda quæstione.

QVÆSTIO III.

¶*An expediat ecclesiæ Christi, quòd populus communicet sub vtraque specie.*

QVÆRITVR tertiò, vtrum expediat Ecclesiæ Christi, quòd populus communicet sub vtraque specie. Videtur enim quòd sic. Primo exemplo Christi, qui etiam laudam communicauit sub vtraque specie, & in mediate ante dixerat. Exemplum enim meum dedi vobis, &c.

¶Secundò exemplo primitiuæ Ecclesiæ. Tunc enim populus communicabat sub vtraque specie, vt patet primo ad Corin. 11.

¶Tertiò exemplo diuturnæ professionis. Nam huiusmodi consuetudo perseuerauit non solùm tempore martyrum (quos Cyprianus dominico populo præconfortandos credidit) sed etiam tempore pacis Ecclesiæ: quum legamus sacras non solùm patenas, sed etiam calices ministeriales: quare enim ministeriales dicti sunt, nisi quia non ad offerendum, sed ad ministrandum populo Christi sanguinem deferrebant?

¶Et si amplius perspectum fuerit, quòd in ordine Cisterciēsi alicubi communio fieri legitur sub vtraque specie, apparebit quòd tempore institutionis ordinis Cisterciensis perseuerabat consuetudo communicandi sub vtraque specie: quoniam non est verisimile, si consuetudo illa cessauerat, quòd monasterium aliquod præsumpsisset abolitam consuetudinem renouare.

¶Et confirmatur: quia tam actio, quàm doctrina priscorum Sanctorum præferrur actioni & doctrinæ posteriorumiac per hoc expeditos videtur Ecclesiæ Christi sequi vestigia priscorum patrum, & imitari eos quantum possimus.

¶Præterea, Duorum licitorum illud vt magis expedit est eligendum, quod clarius & minus & magis consentaneum est: sed communicare sub vtraque specie, est clarius, cuius & magis consentaneum: ergo. Declaratur minor, quòd ita quidem elapsi, quia nullam habet obscuritatem difficultatum, quæ habet communio sub vna specie. Quòd verò sic ritus, quia nullius omissionis periculo se exponit, cui se exponit communicans sub altera specie tantùm, ombrendo communionem alterius. Quòd fit autem magis cōsentaneum, quia consona institutioni sacramenti & integritati ipsius, & integritati sensibilis refectionis.

¶Præterea. Quod congruit ex his, quæ sunt per se, est magis expediens eo quod congruit ex his, quæ sunt per accidens: sed communio sub vtraque specie, congruit ex his, quæ sunt per se (quia congruit ex ipsa perfectione sacramenti) communio autē sub specie panis tantùm congruit ex his, quæ sunt per accidens, quia ortum ex inopia

quorundam

Universidad de Deusto
Biblioteca

quorundam communicantium ergo magis expedit Ecclesiæ Christi, cõmunicare populum sub vtraque specie, quàm sub specie panis tantùm.

SIN OPPOSITVM est consuetudo immemorium Ecclesiarum.

¶Ad euidentiam huius quæstionis sciendum est, quòd vsus Eucharistiæ medius est inter venium & sacramentum, & propterea cõsonus vtrique debet esse. Sed quum duplex sit Eucharistiæ vsus, vel primarius, spectãs ad consecrantem vel secundarius, spectans ad populum: hinc est, quantum ad propositum spectat, inter vtrumq; vsum differentia, q; vsus primarius debet cõmunicare speciebus sacramẽti, eo q; per talem vsum primarij spectat ad perfectionem sacramenti vt finis, & propterea, vt prædictum est, sacrilegij reus esset sacerdos celebrans omittendo communionẽ calicis. Vsus autem secundarius de congruo decet, q; cõsonet speciebus sacramẽti: quia in ipso nõ consistit perfectio sacramẽti, vt prædictum est. Et quia cõmunio populi in vsu secundario huius sacramenti cõsistit ideo ex parte sacramenti decet talem vsum, id est cõmunionẽ populi congruere speciebus sacramentalibus: hoc est, quòd fiat sub vtraque specie, ex parte verò vtentis populi debetur huic vsui reuerentia: tenetur enim populus communicare absque irreuerentia: imò & cum reuerentia debita tanto sacramento.

¶Duobus igitur congruentibus populari vsui huius sacramenti (altero ex parte signorum sacramentalium: altero ex parte populi cõmunicantis) si vtrumque nequit prudẽter fieri, appendenda sunt in statera hinc & inde sumãda & omittenda, vt discernatur quid magis expedit. Et ex vna quidem parte appendenda est cõmunio popularis sub vtraq; specie cum periculo irreuerentiæ in spargendo sanguinem Christi: ex altera verò parte appendenda est cõmunio popularis sub specie panis tantùm, cum tuta reuerentia sacramenti: & sic perpiciendo conditiones vtriusq; partis, discernetur veritas. Appatet autem diligenter considerando, quòd cõmunio popularis sub vtraque specie cum periculo irreuerẽtiæ, habet peccatum sacrilegij annexum, impunẽdum nõ solùm irreuerentiam cõmissi, sed populo & Ecclesiæ rectoribus: cõmunio autem popularis sub specie panis tantùm, nullum habet annexum peccatum, nullúmve damnum.

¶Declaro singula, & primò primum. Quòd enim popularis cõmunio sub vtraq; specie habeat annexam irreuerentiã sacramenti, experientia testari potest, & ratio monstrat: nam in populis tanta est diuersitas cõmunicantium, vt impossibile sit humano modo de illis sibili loquendo) sferi cõmunionem tot populorum sub vtraque specie, absque effusione sanguinis sub specie vini. Quòd verò huiusmodi irreuerentia sit sacrilegij peccatum, per se notum est: quoniam est irreuerentia rei sacratissimæ. Nec excusatur à sacrilegij vitio, propterea q; non ex proposito, sed ex incautela aut incuria huiusmodi irreuerentia accidat: quoniam species peccati ex obiecto sumitur, & nõ ex occasione peccandi, sicut nec blasphemia Dei à fua recedit speciei quia incauté prolata est huiusmodi enim circunstantiæ excusant à tanto, sed non à toto. Quòd autem sacrilegiũ hoc impunitus populo & rectoribus Ecclesiæ, ex eo patet, q; huiusmodi sacrilegium non est inter casus inopinatos aut raro contingẽtes, sicut inter casus raro contingentes est, q; sacerdos celebrans, dum seipsum cõmunicat, aliquid spargat sanguinis Christi. Imprudentia autem rectoris impunitur defectus non tamen, si potest prouidere, & nõ prouidet: & similiter populo, qui mauult casum sacrilegij non tarũ accidere, quàm abstinere à communione sub vtraque specie, rationabiliter impunitur.

¶Deinde declaratur secundò. Quòd enim in cõmunione populari sub specie panis tãtùm nullum interueniat peccatum ex eo cõtingit, q; si communio sub specie panis tantùm, esset peccatum, nunquã esset licitus: cõstat autem quòd in Parasceue sacerdos sub specie tantùm panis cõmunicat nõ solùm licite, sed sanctè, non est igitur cõmunio sub altera specie tantùm, peccatum. Quod etiã non habeat annexum damnum, ex superius dictis iam patet: quia cæteris paribus non est minus fructuosa cõmunio sub altera specie tantùm, quàm sub vtraque. Ex quibus manifeste apparet magis expedire Christi Ecclesiæ cõmunionem populi sub specie panis tantùm, quàm sub vtraque.

¶Et si perfpicacius consideretur fierit, inueniretur ex prædictis, q; vilior est populo Christiano cõmunio sub specie panis tantùm, quàm sub vtraq; specie: quoniam reuerentia tuta, cui innititur populus cõmunicãs sub specie panis tãtùm, nõ caret mercede tam: & prudenter cõmunicare, fructuosius est spiritui, quàm minus prudenter. Et forè in pœnam huiusmodi imprudentiæ, incautelæ ac facilegij euenerunt, diuino iudicio fchismatici sunt populi communicantes hodie sub vtraque specie.

¶Expedit igitur Christianis populis communicare sub specie panis tantùm, & ad euitandum sacrilegij periculum, & ad meritum tam obedientiæ præcepta sedis apostolicæ communionem * habentibus parendo: quàm reuerentiæ, magnificando plus sacramentum hoc, quàm affectum propriam ad vtranque speciem. *hanc,

¶AD PRIMVM ergo in oppositum de exemplo Christi, dicitur quòd Spiritus sanctus docuit & docet Ecclesiam, non expedire illi imitari omnes conditiones, quæ interueneruntin actionibus Christi.

¶Nec hæc ego fomnio, sed manifestè patet Christum in prima huius sacramenti consecratione & traditione duo seruasse, scilicet q; post cœnam consecratio & cõmunio facta est, & q; sub vtraq; specie cõmunicarum omnes. Ecclesia autem non post cœnã, sed ieiuna consecrationem & cõmunionem perficit, non imitando Christum in hoc, & proculdubio ratione reuerentiæ ieiuna cõmunicat. Si igitur Christi actio, quo ad hanc conditionem non solùm licitè, sed meritoriè omittitur ob reuerentiã tanti sacramenti, pat est ob reuerẽtiam eiusdem sacramenti omittere etiam aliteram conditionẽ, scilicet sub vtraque specie: imò magis communio populatis exigit omissionem vtriusque speciei, quàm communio sacerdotis omissionem sobriæ mãducationis. quoniam hic nullum est usus ex Ecclesiæ statuto peccati periculumvbi autem interuenit sacrilegij periculum ex conditione fumentium. Vnde sicut Ecclesia prouidè statuit, vt iejunij communicemus ita prouidè quoque fecuit, vt sub specie panis tantùm, populus cõmunicet. Et in vtroque obedit Christo non secundum similitudinem actionis, sed secundum intentionem agentis. de intentione liquidem Christi est reuerentia magis, quàm exterior similitudo operis.

¶Ad secũdum de exemplo primitiuæ Ecclesiæ, dicitur q; ratione paucitatis Christianorum fiebat tunc absq; periculo sacrilegij cõmunio sub vtraq; specie: nunc autẽ, quia nõ potest absq; sacrilegij periculo tanta multitudo populi cõmunicare sub vtraq; specie, nõ expedit imitari in hoc primitiuã Ecclesiam. Posset tamen aliter, & fortè verius, vtendo, etiã ratione dictæ responsionis, dici, q; nunquam fuit vniuersalis consuetudo in tota Ecclesia cõmunicandi populum sub vtraq; specie: sed alicubi fuit hoc consuetum, & alicubi nõ. In cuius veritatis signũ in primitiua Ecclesia aliter legimus factam cõmunionẽ Hierosolymis, & aliter in Ecclesia Corinthiorum. apud Corinthios enim cõmuni cabant sub vtraq; specie, vt patet 1. ad Cor. 11. Hierosolymis verò sola sub specie panis cõmunio legitur, vt patet Act. 2. vbi dicitur, Erant autem perseuerantes in doctrina Apostolorũ, & cõmunicatione fractionis panis, & orationibus. Post successum quoq; temporũ vtrunque 11. q. 1. quoque legimus in sacris canonibus: nã inueniuntur cõmunio laica, quæ communio sub specie panis tantùm interpretatur: & inueniuntur q; præsidibus in extremo Eucharistiæ viatico. Et licet ratio sumpta ex tanta multiplicatione Christiani populi sit fulcibus ac præcipuum fundamentum consuetudinis cõmunicandi populum sub specie panis tantùm: posset nihilominus secundaria ratio assignari, quare Ecclesiæ, quæ olim sub vtraque specie cõmunionem faciebant, destiterunt ab illa consuetudine, ex defectu scilicet feruoris & deuotionis in populis. Vt enim in præcedenti quæstione dictum est, communio sub vtraq; specie si fructuosior esse debet, quàm cõmunio sub specie panis tantùm, duplicata debent esse incrementa Spiritus: quæ quum defecerint, prouidè tamen Ecclesiæ, quàm populus abstinendum à communione sub vtraque specie, cõsilio recognoscendo communicantium imperfectionem.

¶Et quòd huiusmodi imperfectionem Christianæ incurrerint Ecclesiæ, ex hoc apparet, quòd vix populus simplicem præparationem facit pro cõmunione sumẽda in anno. ¶Quod verò olim excellens fuerit profectus Spiritus, patet, & ex eo quòd quotidie aut quasi quotidie cõmunicabant, & ex eo quòd sacri canones excludebant ab audientione missæ omnes nõ cõmunicantes, vt patet de consecrãt. dist. 2. c. peracto. hinc enim rationabiliter conijcere possumus, quòd sicut recognoscendo imperfectionem posteriorum destitit Ecclesia à quotidiana communione populi, & ab expellendo à missa nõ communicantes: ita recognoscendo imperfectionem communem, destitit à communione sub vtraque specie, vtpote reddita infructuosa, ac periculosa communi populo.

¶Et per hæc patet responsio ad tria prima argumenta.

¶Ad quartum verò dicitur, q; maior distinguenda est, simpliciter, vel secundum quid, & si simpliciter & absolutè intelligitur, vera est, exteris paribus: si verò secũdum quid, est falsa manifestè. Intellecta igitur maiore absolutè & simpliciter in sensu, qui verificatur, dicitur quòd minor est falsa. Et vt sigillatim manifestetur in singulis partibus eius, dicitur quòd licet communicare sub vtraque specie populum, sit clarius secundum sensum & quo ad nos: non tamen est clarius secundum intellectum, & ex parte rei contentæ. Difficultates siquidem, quæ occurrunt ex parte nostri & nõ ex parte rei & ex signis sensibilibus, non ex re contenta consurgunt. Quòd autẽ sit tutius, falsissimum est. Et quum dicitur, quòd nullus omissionis periculo se exponit, respondetur q; licet non omittat signum sensibile, omittit tamen populatis cõmunio prudentiã debitam in cauendo ab irreuerentia sacramenti, & exponit se periculo committendi sacrilegij, à quibus tuta est cõmunio populi sub specie panis tantùm. Quòd verò dicitur de magis cõsentaneo, oporteret dicere, magis cõsentaneo rationi rectæ aut præcepto Christi. Communio siquidem populi sub specie vtraque, licet sit magis consentanea, per modum assimilationis institutioni sacramenti, & integritati sacramenti, & integritati sensibilis refectionis: communio tamen populi sub panis specie tantùm est magis consentanea & præcepto Christi. Hoc facite in meam commemorationem (vt prædeclaratum est ex ordine litteræ Euangelicæ) & rationi rectæ curam gerenti de reuerentia huius sacramenti. Et illud quidem spectat ad consentaneum, secundum quid, hoc autem ad consentaneum simpliciter & absolutè: quia hoc consurgit ex omnibus cõsideratis. illud autem ad similitudinem exteriorem tantùm respiciendo.

¶Ad quintum autem dicitur, quòd falsum subimit, scilicet tenentia se ex parte sumẽtis concurrere per accidens ad vsum huius sacramenti: vtus enim licet sit huius sacramenti vt res, qua vimur, hoc est materiæ, est tamen vtentis, vt proprius actus seu operatio. Non accidit autem operationi rectitudo ex parte operantis, imò adeò per se ex hac parte exigit rectitudinem, vt nisi operatio recta sit ex parte operantis, non possit esse recta, simpliciter & absolutè loquẽdo, & in proposito plus inuenitur, scilicet quòd condito, de qua loquimur ex parte vtentis, non sistit in ipso viente, sed redundat in sacramentum: quoniam attendimus secundum reuerendam vel irreuerẽtiam ad sacramentum & propterea vndique ruit argumentum.

¶Et hæc de communione populari sub vtraque specie dicta pro nunc sufficiant.

QVAESTIO OCTVAGESIMA PRIMA, de Modo quo Christus usus est hoc Sacramento, in quatuor articulos diuisa.

DEINDE considerãdum est de vsu huius sacramenti, quo Christus eo vsus in prima sui institutione.

¶Et circa hoc quæruntur quatuor.

¶Primò, vtrùm Christus sumpserit suum corpus & sanguinem.

¶Secundò, vtrùm Iudæ dederit.

¶Tertiò, quale corpus sumpserit aut dederit, vtrùm scilicet passibile vel impassibile.

¶Quartò, quomodo se habuisset Christus sub hoc sacramẽto, si fuisset in triduo mortis reseruatum, aut consecratum.

ARTICVLVS I.

¶Vtrùm christus sumpserit suum corpus & sanguinem.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd Christus non sumpserit corpus suum & sanguinem. Non enim de factis Christi & dictis asseri debet quod autoritate sacræ Scripturæ non traditur. Sed in Euangelijs non habetur, quòd Christus corpus suum manducauerit, aut sanguinem suum biberit. Non ergo est hoc asserendum.

Infundatur quod ad communionem calicis spectare constat quoniam infundi liquorum est. Vnde videtur quòd argumentũ ex vniuersali consuetudine sapponit falsum: imò ex exordio primitiuæ Ecclesiæ, quando omnes simul erant Apostolis argumentum sumitur ad oppositum ex hac ipsa q; Hierosolymis (vbi erat magna multitudo fidelium) sola communio sub specie panis tradita populo legitur, hinc enim tam vehemẽter aucta multitudine fidelium imitamur doctrinam omnium Apostolorum, cõmunicando populum sub specie panis tantùm.

¶Et per hæc patet responsio ad tria prima argumenta.

¶Ad quartum verò dicitur, q; maior distinguenda est, simpliciter, vel secundum quid, & si simpliciter & absolutè intelligitur, vera est, exteris paribus: si verò secũdum quid, est falsa manifestè. Intellecta igitur maiore absolutè & simpliciter in sensu, qui verificatur, dicitur quòd minor est falsa. Et vt sigillatim manifestetur in singulis partibus eius, dicitur quòd licet communicare sub vtraque specie populum, sit clarius secundum sensum & quo ad nos: non tamen est clarius secundum intellectum, & ex parte rei contentæ. Difficultates siquidem, quæ occurrunt ex parte nostri & nõ ex parte rei & ex signis sensibilibus, non ex re contenta consurgunt. Quòd autẽ sit tutius, falsissimum est. Et quum dicitur, quòd nullus omissionis periculo se exponit, respondetur q; licet non omittat signum sensibile, omittit tamen populatis cõmunio prudentiã debitam in cauendo ab irreuerentia sacramenti, & exponit se periculo committendi sacrilegij, à quibus tuta est cõmunio populi sub specie panis tantùm. Quòd verò dicitur de magis cõsentaneo, oporteret dicere, magis cõsentaneo rationi rectæ aut præcepto Christi. Communio siquidem populi sub specie vtraque, licet sit magis consentanea, per modum assimilationis institutioni sacramenti, & integritati sacramenti, & integritati sensibilis refectionis: communio tamen populi sub panis specie tantùm est magis consentanea & præcepto Christi. Hoc facite in meam commemorationem (vt prædeclaratum est ex ordine litteræ Euangelicæ) & rationi rectæ curam gerenti de reuerentia huius sacramenti. Et illud quidem spectat ad consentaneum, secundum quid, hoc autem ad consentaneum simpliciter & absolutè: quia hoc consurgit ex omnibus cõsideratis. illud autem ad similitudinem exteriorem tantùm respiciendo.

¶Ad quintum autem dicitur, quòd falsum subimit, scilicet tenentia se ex parte sumẽtis concurrere per accidens ad vsum huius sacramenti: vtus enim licet sit huius sacramenti vt res, qua vimur, hoc est materiæ, est tamen vtentis, vt proprius actus seu operatio. Non accidit autem operationi rectitudo ex parte operantis, imò adeò per se ex hac parte exigit rectitudinem, vt nisi operatio recta sit ex parte operantis, non possit esse recta, simpliciter & absolutè loquẽdo, & in proposito plus inuenitur, scilicet quòd condito, de qua loquimur ex parte vtentis, non sistit in ipso viente, sed redundat in sacramentum: quoniam attendimus secundum reuerendam vel irreuerẽtiam ad sacramentum & propterea vndique ruit argumentum.

¶Et hæc de communione populari sub vtraque specie dicta pro nunc sufficiant.

¶Super Quæstionem octuagesimam primam.

IN nota quæstio 81. hoc solum occurrit circa quartũ artic. materiam recolendum, q; Scotica chimera superius relata, hinc apparet, vt est. Nihil enim minus corpus Christi sub sacramẽto nihil fuisset, si Christi corpus in propria specie annihilatum fuisset, quàm in triduo corpus Christi sub sacramẽto fuisset mortuum, quia in propria specie fuit mortuum: quum tamen Scotus hoc concedat, & primum neget. Vtrunque enim scilicet esse mortuum, & esse nihil, sunt de numero eorum, quæ conueniunt seu quæ conuenirent Christi corpori absolutè, & non in ordine ad exteriora: vt clarè patet, & propterea quodcunque eorum Christi corpori in propria specie contingeret, assentendum esset de eodem sub sacramento.

¶Præterea, Nihil potest esse in seipso, nisi formaliter partium: prout scilicet vna pars eius est in alia, vt habetur 4. Phy. Sed illud quod manducatur & bibitur, est in manducante & bibente. Cùm igitur totus Christus sit sub vtraque specie sacramenti, videtur impossibile fuisse, quòd ipse sumpserit hoc sacramentum.

¶Præterea, Duplex est sumptio huius sacramenti, scilicet spiritualis & sacramentalis. Sed spiritualis non competebat Christo (quia nihil à sacramento accepit) & per consequens nec sacramentalis: quæ sine spirituali est imperfecta: vt suprà habitum est. Ergo Christus nullo modo hoc sacramentum sumpsit.

¶SED CONTRA est quod Hiero. dicit ad Lesbiam, Dominus Iesus Christus ipse conuiua & conuiuium, ipse comedens, & qui comeditur.

CONCLVSIO.

¶Christus non modò sui corporis sacramentum instituit sumendum aliis, sed ipsum etiam sumpsit.

¶RESPONDEO dicendum, quòd quidam dixerunt q; Christus in cœna corpus & sanguinem suum discipulis suis tradidit, non tamen ipse sumpsit. Sed hoc non videtur conuenienter dici: quia Christus ea, quæ ab aliis obseruanda instituit, ipse primitus obseruauit. Vnde & ipse priùs baptizari voluit, quã aliis baptismum imponeret: secundum illud Act. primo, Cœpit Iesus facere, & docere. Vnde & primò ipse corpus suum & sanguinẽ sumpsit, & postea discipulis sumendum tradidit. Et hoc est quod Ruth 3. super illud, Cùmque comedisset & bibisset, &c. dicit glo. quòd Christus comedit & bibit in cœna, cùm corporis & sanguinis sui sacramentum discipulis tradidit. vnde quia pueri cõmunicauerunt carni & sanguini, & ipse participauit eisdem.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, q; in Euangelijs legitur quòd Christus accepit panem & calicem, non est autem intelligendum quòd acceperit solùm in manibus, vt quidam dicunt: sed eo modo accepit, quo aliis accipiendum tradidit. Vnde cùm discipulis dixerit, Accipite, & comedite: & iterum, Accipite, & bibite: intelligendum est quòd ipse accipiens comederit & biberit. Vnde & quidam metricè dixerunt, Rex sedet in cœna, turba cinctus duodena. Se tenet in manibus, se cibat ipse cibus.

¶Ad secundum dicendum, quòd (sicut supra dictum est) Christus, secundum quòd est sub hoc sacramento, comparatur ad locum: non secundum proprias dimensiones, sed secundum dimensiones specierum sacramentalium: ita q; in quocunque loco vbi sunt illæ species, est ipse Christus. Et quia species illæ poterunt esse in manibus, & in ore Christi, ipse totus Christus potuit esse in suis manibus & in suo ore. Non autem hoc potuisset esse, secundum quòd comparatur ad locum per proprias dimensiones.

¶Ad tertium dicendum, q; (sicut suprà dictum est) effectus huius sacramenti est non solùm augmentum habitualis gratiæ, sed etiam quædam actualis delectatio spiritualis dulcedinis. Quantùs autem Christo gratia non fuerit augmentata ex susceptione huius sacramenti: habuit tamen quãdam spiritualem delectationem in noua institutione huius sacramenti. Vnde ipse dicebat Luc. 22. Desiderio desideraui hoc pascha manducare vobiscum, quod Eusebius exponit de nouo mysterio noui Testamẽti, quod tradebat discipulis. Et ideo spiritualiter manducauit, & similiter sacramentaliter, inquãtum corpus suum sub sacramẽto sumpsit: quod sacramentum sui corporis intellexit & disposuit. Aliter tamen quàm cæteri sacramentaliter & spiritualiter sumant * qui augmentum gratiæ suscipiunt sub sacramẽtalibus signis, quibus indigent ad veritatis perceptionem.

ARTICVLVS II.

¶Vtrùm christus dederit Iudæ corpus suum.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur q; Christus Iudæ non dederit corpus suum. Vt enim legitur Matt. 26. postquam dedit Dominus corpus suũ & sanguinem discipulis, dixit eis, Non bibam amodo de hoc genimine vitis, vsque in diem illum, cùm illud bibam vobiscum nouum in regno Patris mei. Ex quo videtur, quòd illi quibus corpus suum & sanguinem dederat, cum eo essent iterum bibituri. Sed Iudas postea cum ipso non bibit. Ergo non accepit cum aliis discipulis corpus Christi, & sanguinem.

¶Præterea, Dominus impleuit quod præcepit: secundum illud Act. 1. cœpit Iesus facere & docere. Sed ipse præcepit Matth. 7. Nolite sanctum dare canibus. Cùm ergo ipse cognosceret Iudam esse peccatorẽ, videtur quòd ei corpus suum & sanguinem non dederit.

¶Præterea, Christus specialiter legitur Iudæ panem intinctum porrexisse, Ioan. 13. Si ergo corpus suum ei dedit, videtur q; sub buccella ei dederit, præcipuè cùm legatur ibidẽ, quòd post buccellam introiuit in eum Satanas. Vbi Augustinus dicit, Hinc nos docemur, quàm sit cauendum malè accipere bonum: si enim corripitur qui non dijudicat, id est nõ discernit corpus Domini à cæteris cibis, quomodo non damnatur qui ad eius mensam fingẽs se amicum, accedit inimicus? Sed cum buccella intincta non acceperit corpus Christi: vt enim Augustinus dicit super illud Ioan. 13. Cùm intinxisset panem, dedit Iudæ Simonis Scariothis: non, vt putant quidam, negligenter legentes, tunc Iudas corpus Christi accepit. Ergo videtur q; Iudas corpus Christi non acceperit.

¶SED CONTRA est quod Chryso. dicit, Iudas participes existens mysteriorum, conuersus non est. Vnde sit scelus eius vtrinque immanius, tum quia tali proposito imbutus adijt mysteria: tum quia adiens melior factus non fuit, nec metu, nec beneficio, nec honore.

CONCLVSIO.

¶Tametsi Christus indignum cognouit Iudam sui corporis communione, decuit tamen ipsum vt illum cum aliis discipulis communicaret, ne iniustum sine accusatore damnasse videretur.

¶RESPONDEO dicendum, quòd Hilarius posuit super Matth. quòd Christus Iudæ corpus suum & sanguinem nõ dedit. Et hoc quidem conueniens fuisset considerata malitia Iudæ. Sed quia Christus nobis debuit esse exemplum iustitiæ, nõ conueniebat eius magisterio, vt Iudam occultum peccatorem, sine accusatore & euidenti probatione ab aliorum cõmunione separaret, ne per hoc daretur exemplũ prælatis Ecclesiæ, similia faciendi, & ipse Iudas exasperatus, inde sumeret occasionem peccandi. Et ideo dicendum est, q; Iudas cum aliis discipulis corpus Domini & sanguinem susceperit: vt dicit Dio. in lib. Cæl. hier. & Augustinus super Ioan.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, q; illa est ratio Hilarij ad ostendendum quòd Iudas corpus Christi non sumpsit. Non tamen cogit: quia Christus loquitur discipulis, à quorum collegio Iudas se seperauit, non autem Christus eum excluſit. Et ideo Christus quãtum est in se, etiam cum Iuda vinum in regno Dei bibit: sed hoc conuiuium ipse Iudas repudiauit.

¶Ad secundum dicendum, q; Christo nota erat Iudæ iniquitas, sicut Deo: non autem erat sibi nota per modum, quo hominibus innotescit. Et ideo Christus Iudam non repulit à communione: vt daret exemplum, tales peccatores occultos non esse ab aliis peccatoribus expellendos.

¶Ad tertium dicendum, quòd sine dubio Iudas sub panis intincto corpus Christi non sumpsit, sed simplicem panem. Significatur autem fortassis (vt Augustinus ibidem dicit) per panis intinctionẽ fictio Iudæ: vt enim inficiantur nonnulla, tinguntur. Si autem bonum aliquid hîc significat tinctio (scilicet dulcedinem bonitatis diuinæ: quia panis ex intinctione sapidior redditur) idem bonum ingratum nõ immerito est secuta damnatio. Et propter hanc ingratitudinem id quod est bonum, factum est ei malum: sicut accidit circa sumentes corpus Christi indignè. Et sicut Aug. ibidẽ dicit intelligẽdum est, qd' Dominus iam antea distribuerat omnibus discipulis suis sacramẽtum corporis & sanguinis sui: vbi & ipse Iudas erat, sicut Luc. narrat. Ac deinde ad hoc venturn est, vbi secundum narrationem Ioan. Dominus per buccellam tinctam atque porrectam sui exprimit proditorem.

ARTICVLVS III.

¶Vtrùm christus sumpserit & discipulis dederit corpus suum impassibile.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd Christus sumpserit, & discipulis dederit corpus suum impassibile. Quia super illud Matt. 17. Trãsfiguratus est ante eos: dicit quædam glos. Illud corpus quod habuit per naturam, dedit discipulis in cœna non mortale & passibile. Et Leui. 2. super illud, Si oblatio tua fuerit de sartagine, dicit glos. Crux super omnia fortis, carnem Christi, quæ ante passionem non videbatur esui apta, pòst aptam fecit. Sed Christus dedit corpus suum vt aptum ad manducandum. Ergo dedit tale quale habuit post passionem, scilicet impassibile & immortale.

¶Præterea, Omne corpus passibile, per contactum & manducationem patitur. Si ergo corpus Christi erat passibile, per contactum & comestionem discipulorum passum fuisset.

¶Præterea,

Universidad de Navarra
Biblioteca

¶Præterea, Verba sacramentalia non sunt modò maioris virtutis, quàdo proferuntur à sacerdote in persona Christi, quàm tũc, quando fuerunt prolata ab ipso Christo. Sed nunc virtute verborum sacramentalium, in altari consecratur corpus Christi impassibile & immortale: ergo multò magis tunc.

¶SED CONTRA est, quod sicut Inno. III. dicit, tale corpus tunc dedit discipulis, quale habuit. Habuit autem tunc corpus passibile & mortale. Ergo corpus passibile & mortale discipulis dedit.

CONCLVSIO.

¶Quemadmodum impassibilis modo, passibile tamen corpus suum cõmedendum discipulis tradidit.

¶RESPONDEO dicendum, q̃ Hugo de sancto Vict. posuit, quòd Christus ante passionem diuersis temporibus quatuor dotes cõporis glorificati assumpserit, scilicet subtilitatem in natiuitate, quãdo exiuit de claustro uteri Virginis: agilitatem, quando ambulauit siccis pedibus super mare: claritatem in trãsfiguratione: impassibilitatem in cœna, quãdo corpus suum discipulis tradidit manducandum, & secundum hoc dedit discipulis suis corpus suum impassibile & immortale. Sed quicquid sit de aliis (de quibus supra dictũ est, quid sentiri debeat) circa impassibilitatem tamen impassibile est * esse quod dicitur. Manifestum est enim, quod idem corpus Christi erat quod à Discipulis tunc in propria specie videbatur, & in specie sacramẽti sumebatur. Non autem erat impassibile, secundum quòd in propria specie videbatur, quinimo erat passioni paratũ. Vnde nec ipsum corpus Christi, quod in specie sacramenti dabatur, impassibile erat. Impassibili tamen modo erat sub specie sacramenti, quod in se erat passibile: sicut inuisibiliter quod in se erat visibile. Sicut enim visio requirit cõtactum corporis, quod videtur, ad circunstans medium visionis, ita passio requirit contactum corporis, quod patitur, ad ea quæ agunt. Corpus autem Christi secundum quòd est sub sacramento (vt supra dictum est) non comparatur ad ea quæ circunstant, mediantibus propriis dimensionibus: quibus corpora se tangunt, sed mediantibus dimensionibus specierum panis & vini. Et ideo species illæ sunt quæ patiũtur & videntur, non autem ipsum corpus Christi.

** Alias esse necesse fuerit.*

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd Christus dicitur non dedisse corpus suum mortale & passibile: quia non dedit mortali & passibili modo. Crux autem fecit carnem Christi aptam manducationi: inquantum hoc sacramentum repræsentat passionem Christi.

¶Ad secundum dicendum, quòd ratio illa procederet, si corpus Christi sicut erat passibile, ita passibili modo fuisset sub sacramento.

¶Ad tertium dicendum, quòd (sicut supra dictum est) accidentia corporis Christi sunt in sacramento ex reali concomitantia, non autem ex vi sacramenti, ex qua est ibi substantia corporis Christi. Et ideo virtus verborum sacramentalium ad hoc se extendit, vt sit sub sacramento corpus Christi, scilicet quibuscunq; accidentibus realiter in eo existentibus.

ARTICVLVS IIII.

¶Vtrùm si hoc sacramentum tempore mortis Christi fuisset seruatum vel cõsecratum, ibi moreretur.

4. di. 10. ar. 2. q. 1 & 2 & dist. 11. qũ. 3. ar. 4 & eius passionem. AD QVARTVM sic proceditur. Videtur quòd si hoc sacramẽtum tempore mortis Christi fuisset seruatum in pixide, vel ab aliquo Apostolorum cõsecratum, non ibi moreretur. Mors enim Christi accidit per *4. cõtra ca. 6 4.* in hoc sacramento. Ergo non poterat mori in hoc sacramento. ¶Præterea, In morte Christi separatus fuit sanguis eius à corpore. Sed in hoc sacramento simul est corpus Christi & sanguis. Ergo Christus in hoc sacramento non moreretur. *Et qual. 5. artic. 11. ad 1.*

¶Præterea, Mors accidit per separationem animæ à corpore, Sed in hoc sacramẽto cõtinetur tam corpus, quàm anima Christi. Ergo in hoc sacramento non poterat Christus mori. *Et 10. 6. lec. 6. fi. & 1 cor. 11. lec. 6. fo. 1 fi.*

¶SED CONTRA est, quòd idem Christus, qui erat in cruce, fuisset in sacramento. Sed in cruce moriebatur. Ergo & in sacramento conseruato moreretur.

CONCLVSIO.

¶Idem Christus seruatus in sacramento mortuus fuisset, qui in cruce mortuus fuit.

¶RESPONDEO dicendum, quòd corpus Christi idem

in substantia est in hoc sacramento & in propria specie, sed non eodem modo. Nam in propria specie continguntur circũstantia corpora per proprias dimensiones, nõ autem prout est in hoc sacramento: vt suprà dictum est. Et ideo quicquid pertinet ad Christum, secundũ quòd in se est, potest attribui ei & in propria specie & in sacramento existenti: sicut viuere, mori, dolere, animatũ vel inanimatũ esse, & cætera huiusmodi. Quæcunque verò conueniunt ei per comparationem ad corpora extrinseca, possunt ei attribui in propria specie existenti, non autem prout est in sacramẽto: sic * irrideri, cõspui, crucifigi, flagellari, & cætera huiusmodi. Vnde & quidam metricè dixerunt, Pixide seruato poteris sociare dolorem Innatum, sed non illatus conuenit illi. ** Alibi videtur*

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd (sicut dictum est) passio conuenit corpori passo per comparationem ad agens extrinsecum. Et ideo Christus, secundum q̃ est sub hoc sacramẽto, pati non potest: potest tamen mori.

¶Ad secundum dicendum, quòd (sicut supra dictum est) sub specie panis est corpus Christi ex vi consecrationis: sanguis autem sub specie vini. Sed nunc quidem, quando realiter sanguis Christi nõ est separatus ab eius corpore, ex reali cõcomitantia & sanguis Christi est sub specie panis simul cũ corpore, & corpus sub specie vini simul cum sanguine. Sed si tempore passionis Christi, quando realiter sanguis fuit separatus à corpore Christi, fuisset hoc sacramentum cõsecratum: sub specie panis fuisset solum corpus, & sub specie vini fuisset solum sanguis.

¶Ad tertium dicendum, q̃ (sicut suprà dictum est) anima Christi est in hoc sacramento ex reali concomitantia, quia non est sine corpore: non autem ex vi consecrationis. Et ideo si tũc fuisset hoc sacramentum conseruatum vel peractum, quando anima erat à corpore realiter separata, nõ fuisset anima Christi sub hoc sacramento: non propter defectum virtutis verborum, sed propter aliam dispositionem rei.

QVAESTIO OCTVAGESIMASE-
cunda De ministro huius Sacramenti, in de-
cem articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de ministro huius sacramenti.

¶Et circa hoc quæruntur decem.

¶Primò, vtrùm consecrare hoc sacramentum sit proprium sacerdotis.

¶Secundò, vtrùm plures sacerdotes simul possint eandem hostiam consecrare.

¶Tertiò, vtrùm dispensatio huius sacramẽti pertineat ad solum sacerdotem.

¶Quartò, vtrùm liceat sacerdoti consecranti à communione abstinere.

¶Quintò, vtrùm sacerdos peccator possit conficere hoc sacramentum.

¶Sextò, vtrùm missa mali sacerdotis minus valeat quàm boni.

¶Septimò, vtrùm hæretici schismatici vel excommunicati possint conficere hoc sacramentum.

¶Octauò, vtrùm degradati.

¶Nonò, vtrùm peccent, à talibus communionem recipientes.

¶Decimò, vtrùm liceat sacerdoti omnino à celebratione abstinere.

ARTICVLVS I.

¶Vtrùm consecratio huius sacramenti sit propria sacerdotis.

4. dist. 5. ar. 1. q. 1. & 2. dist. 25. q. 1. ar. 1. & 4. dist. 24. q. 2. ar. 1. q. 1. & 2. & 4. dist. 13. ar. 1. q. 1. & 2. & 4. dist. 6. ar. 1. q. 1. & 2. & 4. dist. 7. ar. 1. q. 1. & 2. & 4. dist. 11. ar. 1. q. 1. & 2. & 4. dist. 12. ar. 1. q. 1. & 2. & 4. dist. 13. ar. 1. q. 1. & 2. & 4. dist. 24. q. 2. ar. 1. q. 1. & 2. & 4. dist. 25. q. 1. ar. 1. q. 1. & 2. & 4. dist. 6. ar. 1. q. 1. & 2. & 4. dist. 7. ar. 1. q. 1. & 2. & 4. dist. 11. ar. 1. q. 1. & 2. & 4. dist. 12. ar. 1. q. 1. & 2. & 4. dist. 13. ar. 1. q. 1. & 2. AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd consecratio huius sacramenti non sit propria sacerdotis. Dictum est enim suprà, q̃ hoc sacramentum consecratur virtute verborum, quæ sunt forma huius sacramenti. Sed illa verba non mutantur, siue dicantur à sacerdote, siue à quocunque alio. Ergo videtur q̃ non solus sacerdos, sed etiam quilibet alius possit hoc sacramentum consecrare.

¶Præterea, Sacerdos hoc sacramentũ conficit in persona Christi. Sed laicus sanctus est vnitus Christo per charitatẽ. Ergo videtur q̃ etiam laicus possit hoc sacramẽtum conficere. Vnde & Chryso. dicit super Matth. q̃ omnis sanctus est sacerdos.

¶Præterea, Sicut baptismus ordinatur ad hominum salutem, ita & hoc sacramentum: sicut ex supradictis patet. Sed etiam laicus potest baptizare: vt suprà dictum est. Non ergo est proprium sacerdotis conficere hoc sacramentum.

¶Præterea,

¶Super Quæstionis octogesimæ secundæ Articulum secundũ.

¶Num plures sacerdotes possint concelebrare.

Lyra. IN artic. 1. quæst. 81. circa pluralitatẽ simul cõcelebrantiũ, Durandus occurrit in 4. dist. 11. contrarius valde huic pluralitati, & rationibus & autoritatibus pro ea. Putat enim quòd consuetudo ista sit periculosa, & magis est abolenda quàm seruanda. Confutat autem rationẽ̃ in litera ab Autore allatam ab Innocẽtio sumptam de consecratione Apostolorũ cum Christo: quia licet concomitauerint, nõ tamen concelebrauerunt. Cõfutat applicationem omnium verborum ad vnum instans: quia vix, aut nunquam fieri potest, quòd omnes simul proferant. Nec recipit specialem prouidẽtiam Spiritus sancti in huiusmodi, quæ sunt particularium Ecclesiarum: & non omnium.

¶Quocirca duabus existentibus opinionibus extremis de hac pluralitate, altera Innocentij, quam sequitur Autor: altera Durãdi totaliter cõtraria. Et pro via Innocentij maximè viget antiqua cõsuetudo plurium Ecclesiarum: & specialiter Roman. Pro via autem Durandi ratio videtur: nã secundum veritatem rei de concomitantibus Discipulis Christo, potius adapiario quàm ratio est, quum ipsi nõ consecrauerint. Et similiter, quòd verba consecrationis dicta ante vel post instans, quo eadem complentur ab episcopo, referantur ad illud idem instans, vocabularie dicitur: memini enim oportet, q̃ dum tractaretur de pluribus baptizantibus vnum, vtroque dicente & abluente, concluſum est quòd si nõ simul baptizet, primus solus baptizat. Et similiter hic dicendum est, si secundum rectam rationem iudicandum est.

¶Potest media via teneri dicendo ex Ecclesiastico statuto seu more esse, quòd nouus sacerdos non concelebret, dicendo simul cum episcopo verba: ex abusione autem interuenire, quòd vnus prius, alter post, verba consecrationis proferat. Probatur q̃ hoc ex pontificali Romano, vbi dicitur, Caret pontifex, vt innotescat, & aliè canonẽ dicat. Et subditur, quòd omnia mutatio debent ab ordinatis verba consecrationis dici, quo di citur ab episcopo. Sed vtrũ hoc minus vera videatur, tũ quia licet hoc Pontificale inueniatur in pontificali Romano à tempore Innocẽtij VIII, in antiquis in pontificalibus hoc non habetur. Tum quia Autor in litera ex Innocentio III. expressè satagit ad illudũ verba prolata nõ simul, dum dicit q̃ non reiteratur cõsecratio super eadẽ materia propter inuentignẽ omnid ob vnum instans. Vbi nisi supponeret, vnum prius & alterum post cõsecrationis verba dicere, vanus esset labor, & recursus ad inuentionem pro eodem instãti: de his enim quæ simul proferuntur, nulla est quæstio reiterationis. Tum quia fatuitum hoc est quodammodo impossibile: quoniam quamulacunq; minima morula verba vnius præuenirentur, antequã aliter terminaret, in reiterationem superfluitatẽq; incideretur, quoniam, vt patet ex suprà dictis, in instãti fit consecratio seu conuersio.

4. di. 13. q. 1. ar. 2. q. 2.

¶Et scito, quòd omnes referre intẽtionem suã ad instans vnum, quum episcopus consecrat: aut quidem quòd non formaliter fit reiteratio cõsecrationis super materia eadem (quia non ex intentione hac dicitur verba vt iterentur cõsecratio) sed non excludit, quin fit iteratio cõsecrationis materialiter: quia prolatio exterior consecratiua superaddit tur à pòst dicentibus, si quilibet concelebrat, vt supponunt. Quocirca videtur mihi, si fas est, aliter dicendum, distinguendo inter id quod est de facto, & id quod est de possibili. Et dicẽdo quòd de possibili ita possunt plures sacerdotes eandem hostiam cõsecrare, sicut possũt plures simul vnum baptizare, quolibet abluente & verba dicente: de facto autem sacerdotes nouos consecrare, sed ex consuetudine dicere tantũm verba consecrationis cum reliquo canone, ita quòd solus episcopus & dicit & consecrat: alij verò dicũt tãtum, & nõ consecrant. Mouetur autem ad hoc tum quia iuxta hãc viã nullo est opus miraculo, nullum difficilimum aut quasi impossibile vsui Ecclesiæ attribuitur, omniq; farili absque superfluitate quacunq; inuenimur. Tum quia Ecclesia nõ adorat tam hostiã, quàm calicem: donec per episcopum fuerit cõsecratio facta, cuius oppositum deberet fieri quando aliquis de ordinatis præuenit episcopũ. Nec patipẽdenda sunt verba põtificalia Romani antiqui, dicentis de nouitere ordinatis presbyteris, Di *4. di. 11. q. 2. art. 1. q. 1 ad 1.* cant omnia quæ sunt in *tertium* missali: sicut si celebrarent. Infinuatur enim hinc, quòd ipsi non celebrãt ac per hoc nõ cõsecrant. *Et 3. q. 1 & 4. dist. 13. q. 1. ar. 1. q. 2.* celebrant episcopo, sed

Tertia sancti Thomæ.

dicunt

Universidad de Deusto
Biblioteca

dicunt tantùm totum canonem. Vnde sic omnia Pontificalia statutum illud præscripta, tam adposítum videtur ex communi opinione sequentium expositionem Innocentij III. qui interpretatus est illam canonis prolationem, quæ ab ordinatis fieri consueuit, esse consecrationem, super hoc enim præsupposito doctores loquuti sunt, siue defendendo, siue reprehendendo.

¶ Ex quibus omnibus tutiorem partem eligendo, duo in tacto seruanda sunt: primum est circa prolationem exteriorem, quòd quilibet ordinatus seruet ritum illius Ecclesiæ, di cédo totum canonem. Secundum est circa intentionem, quòd non habeat determinatè intentionem consecrandi, & similiter non habeat determinatè intentionem non consecrandi, sed habeat intentionem debitam: hoc est, proponat apud se, intendo dicere cum ea intentione, qua debeo dicere. Sic enim tutissima via omnes ordinati incedunt, & soli episcopo relinquunt intentionem determinatam ad consecrandum, nullâque relinquitur difficultatibus quæstio, dum dubiis existentibus actibus tutior pars electa est. Hic enim ict mutis, satisfit vtrique opinioni, licèt teneatur quod se sinat cõcelebrare, & tenetur, & ordinati nõ concelebrati debẽt tamen.

¶ Et hæc quidem de ordinatis presbyteris. De consecrato autem episcopo secus dicendum absque dubio est: quoniam Romanum pontificale antiquum expressè habet, quòd consecratori pontifici celebranti debet consecratus cõcelebrare. Et subditur, quòd legat & faciat omnia quæ sunt in canone missæ. de his enim dicendum est, quòd de facto ambo cõficerant eandem materiã simul: quoniam in eodem altari manuũ se expectantes concelebrant: quod non continet difficultatem, aut quali impossibilitatem, quæ contingit in multitudinem presbyterorũ qui simul ordinantur.

¶ *Super quæstionis octuagesimæ secundæ Articulum quartum.*

In calce 4. artic. adserto, sacerdotem posse quidem de cõsilio licèt consecrare & sumere, quando sub specie carnis aut sanguinis sacramẽti apparet, nõ tenẽri tamẽ ad hoc quia actor miraculi sacerdotem à lege sumẽdi absolutit. Et postea Amoc in litera prælibertat sacerdotem à dixit deinde cõsilium dedit, non minus pertinet ad hoc sacramentum, quàm corpus. Sed sanguis Christi dispensatur per diaconos: vnde & beatus Laurẽ. dixit beato Sixto, Experire vtrum idoneum ministrum elegeris, cui commissisti Dominici sanguinis dispensationem. Ergo & pari ratione dispensatio corporis Christi nõ pertinet ad solos sacerdotes.

¶ Præterea, Sacerdotes constituuntur ministri sacramentorum. Sed hoc sacramentum perficitur in consecratione materiæ, non in vsu, ad quem pertinet dispensatio. Ergo videtur quòd non pertineat ad sacerdotem corpus Domini dispensare.

¶ Præterea, Dionys. dicit in libr. Cæl. hier. quòd hoc sacramentum habet perfectiuam virtutẽ, sicut & chrisma. Sed signare chrismate baptizatos, non pertinet ad sacerdotemsed ad episcopum Ergo etiam dispẽsare hoc sacramẽtum, pertinet ad episcopum: non ad sacerdotem.

¶ SED CONTRA est quod dicitur de consec. dist. 1. Peruenit ad notitiam nostram, quòd quidam presbyteri laico aut fœminæ corpus Domini tradunt ad deferendum infirmis: igitur interdicit synodus, ne talis præsumptio vlterius fiat: sed presbyter per semetipsum infirmos communicet.

CONCLVSIO.

¶ Cùm sacerdotes in Christi persona perficiant sacramentum, & medij sint inter Deum & populum, ad eos maximè tanti sacramenti dispensatio pertinet.

¶ RESPONDEO dicendum, quòd ad sacerdotem pertinet dispensatio corporis Christi, propter tria. Primò quidem, quia (sicut dictum est) ipse conficrat in persona Christi. Ipse autem Christus sicut consecrauit corpus suum in cœna, ita & aliis sumendum dedit. Vnde sicut ad sacerdotem pertinet consecratio corporis Christi, ita ad eum pertinet dispensatio. Secundò, quia sacerdos cõstituitur mediùs inter Deum & populum. Vnde sicut ad eum pertinet dona populi Deo offerre, ita ad eum pertinet dona sanctificata diuinitus, populo tradere. Tertiò, quia in reuerentiam huius sacramenti, nulla re contingitur nisi consecrata. Vnde & corporale & calix consecrantur, & similiter manus sacerdotis, ad tangẽdum hoc sacramentum. Vnde nulli alij tangere licet, nisi in necessitate: puta si caderet in terram, vel in aliquo alio necessitatis casu.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd diaconus quasi propinquus ordini sacerdotali, aliquid participat de eius officio: vt scilicet dispenset sanguinem, non autem corpus, nisi in necessitate iubente episcopo vel presbytero. Primò quidem quia sanguis Christi continetur in vase: vnde non oportet quòd tangatur à dispensante, sicut tangitur corpus Christi. Secundò, quia sanguis designat redemptionem à Christo in populum deriuatam: vnde & sanguini admiscetur aqua, quæ significat populum. Et quia diaconi sunt inter sacerdotem & populum, magis conuenit diaconibus dispensatio sanguinis, quàm dispensatio corporis.

¶ Ad secundum dicendum, quòd eiusdem est, hoc sacramentum dispensare & consecrare, ratione iam dicta.

¶ Ad tertium dicendum, quòd sicut diaconus in aliquo participat illuminatiuam virtutẽ sacerdotis, inquantum dispensat sanguinem: ita sacerdos participat perfectiuã dispensationem episcopi, inquantum dispensat hoc sacramentũ, quo perficitur hoc secundum se per comparationem ad Christum. Aliæ autem perfectiones, quibus homo perficitur per comparationem ad alios, episcopo reseruantur.

ARTICVLVS IIII.

¶ Virum sacerdos consecrans, teneatur sumere hoc sacramentum.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur quòd sacerdos consecrans non teneatur sumere hoc sacramentum. In alijs enim consecrationibus, ille qui consecrat materiam, non vtitur ea: sicut episcopus consecrãs chrisma, non linitur eodem. Sed hoc sacramentum consistit in consecratione materiæ. Ergo sacerdos perficiens hoc sacramentum, non necesse habet vti eodem: sed potest licitè assumptione eius abstinere,

¶ Præterea, In alijs sacramentis minister nõ præbet sacramentum sibi ipsi: nullus enim baptizare potest seipsum, vt suprà dictum est. Sed sicut baptismus ordinatè dispensatur, ita & hoc sacramentum. Ergo sacerdos perficiens hoc sacramentum, non debet ipsum sumere à seipso.

¶ Præterea, Contingit quandoq; quòd miraculosè corpus Christi in altari apparet sub specie carnis, & sanguis sub specie sanguinis: quæ non sunt apta cibo & potui: vnde (sicut suprà dictũ est) propter hoc sub alia specie traduntur, ne sint horrori sumentibus. Ergo sacerdos consecrans, non semper tenetur sumere hoc sacramentum.

¶ SED CONTRA est quod in concilio Toletano legitur, & habetur de consec. di. 2. c. relatum. Modis omnibus tenendum est, vt quotiescunq; sacrificans corpus Christi & sanguinem Domini nostri Iesu Christi in altari immolat: totiens perceptionis corporis & sanguinis Christi participem se præbeat.

CONCLVSIO.

¶ Sacerdos quandocunque consecrat, sumere sacramentum debet.

¶ RESPONDEO dicendum, quòd (sicut suprà dictum est) Eucharistia non solùm est sacramentũ, sed etiam sacrificium. Quicunq; autem sacrificiũ offert, debet sacrificiõ fieri particeps: quia exterius sacrificium quod offertur, signum est interioris sacrificij, quo quis seipsum offert Deo: vt Augu. dicit 10. de Ciuit. Dei. Vnde per hoc q̃ participat sacrificio, ostendit ad se sacrificium interius pertinere. Similiter etiam per hoc q̃ sacrificium populo dispensat, ostendit se esse dispẽsatorem diuinorum, quorum ipse primò debet esse particeps: sicut Diony. dicit in libr. Cæl. hier. Et ideo ipse anteſumere debet, quàm populo dispẽset. Vnde & in prædicto ca. legitur, Quale est sacrificium, cui nec ipse sacrificãs particeps esse dignoscitur? Per hoc autem fit particeps, quòd de sacrificio sumit: secundum illud Apostoli 1. Cor. 10. Nonne qui edunt hostias, participes sunt altaris? Et ideo necesse est quòd sacerdos quotiescunq; consecrat, sumat integrè hoc sacramentum.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, q̃ cõsecratio chrismatis vel cuiuscunq; alterius materiæ, non est sacrificium, sicut consecratio Eucharistiæ. Et ideo non est similis ratio.

¶ Ad secundum dicendum, quòd sacramentũ baptismi perficitur in ipso vsu materiæ. Et ideo nullus potest baptizare seipsum: quia in sacramento non potest esse idem agens & patiens. Vnde nec in hoc sacramento sacerdos consecrat seipsum, sed panem & vinum. In qua consecratione perficitur sacramentum, vsus autem sacramenti est consequenter se habens ad hoc sacramentum. Et ideo non est simile.

¶ Ad tertiũ dicendũ, q̃ si miraculosè corpus Christi in altari sub specie carnis appareat, aut sanguis sub specie sanguinis, non est sumendũ. Dicit em̃ Hier. super Leui. De hac quidẽ hostia, quæ in Christi cõmemoratiõe mirabiliter fit, edere licet: de illa verò quã Christus in ara crucis obtulit, secũdũ se nulli edere licet. Nec propter hoc sacerdos transgressor efficitur: qa ea quę miraculosè fiunt, legibus nõ subdũtur. Consulendũ tamen esset sacerdoti, q̃ iterato corpus & sanguinem Domini cõsecraret & sumeret.

ARTICVLVS V.

¶ Vtrùm malus sacerdos Eucharistiam consecrare possit.

AD QVINTVM sic proceditur. Videtur malus sacerdos Eucharistiam consecrare non possit. Dicit enim Hierony. super Soph. Sacerdotes qui Eucharistiæ seruiunt, & sanguinem Domini populis diuidũt, impiè

¶ Super Quæstionis octuagesimæ secundæ Articulum sextum.

Aduer. In act. 6. circa illud, Oratio à sacerdote malo profana impetuosa totius Ecclesiæ est fructuosa, duo sunt attendenda. Primum, quòd enim dicitur, quàm inundanter: nam intendit non solùm quòd est fructuosa, sed etiam q̃ omni est minus fructuosa quo ad alios, quàm bonus sacerdotis. Et ratio in littera inuenitur quia ministerio in persona Ecclesiæ, nõ est minus fructuosum, quàm ministerium in persona Christi: minister autem Christi suæ bonus, siue malus, æque sanctificat: igitur minister Ecclesiæ siue bonus, siue malus æquè impetrat.

Aduer. Alterum est, quòd Scotus in quæstione vltima, 11. distinct. 4. tenet, in oppositam partem declinat, ea ratione, quia meritum quod dicitur esse in celebratione missæ, vt missa est, non est abstractum, sicut idea Platonis: ergo oportet quod sit realiter aliquod meritum ergo totius Ecclesiæ vel alicuius membri: sed non est totius Ecclesiæ, nisi quia alicuius partis: non est autem pars malæ & mortuæ in toto, sicut esset pars viuæ, id est existentis & operantis in charitate ergo in missa non est meritum cuiusquæ, quando est mala, sicut quando est bona.

¶ Ad hoc dicitur, quòd in ratio illa contra æqualem valorem missæ quantum in persona Ecclesiæ oratur afferitur, soluendo est, dicendo quod meritum Ecclesiæ non est abstractum, sed ipsius Ecclesiæ ratione partium suarum existentium in ipsa, & nõ ratione illius partis suæ meritoriæ, quæ ministrat. Et quum dicitur, peccatores non mereantur ex merito vitæ, verum est quo ad meritum ex propria: sed fecus quo ad meritum ex persona Ecclesiæ. Cum enim dicitur, quòd parte ministrante mereatur simpliciter missa, quia vndique tunc concurrit meritum, scilicet ex persona Ecclesiæ, & ex persona propria.

impiè agunt in lege Christi, putantes Eucharistiam precantis facere verba non vitam, & necessariam esse solennem orationem, & sacerdotis merita: de quibus dicitur, Sacerdos in quacunque fuerit macula, non accedat offerre oblationes Domino. Sed sacerdos peccator cùm sit maculosus, nec vitam habet nec merita huic conuenientia sacramento. Ergo sacerdos peccator non potest consecrare Eucharistiam.

¶ Præterea, Damasc. dicit in 4. lib. quòd panis & vinum per aduentum sancti Spiritus, supernaturaliter trãsit in corpus & sanguinem Domini. Sed Gelasius papa dicit (sicut habetur in Decret. 1. q. 1. c. sacrosancta) quomodo ad diuini mysterij cõsecrationem, cæ lestis Spiritus inuocatus aduenit, si sacerdos, qui eum adesse deprecatur, criminosis plenus actionibus comprobetur. Ergo per malum sacerdotem non potest Eucharistia consecrari.

¶ Præterea, Hoc sacramẽtum sacerdotis benedictione consecratur. Sed benedictio sacerdotis peccatoris non est efficax ad consecrationem huius sacramenti: cùm scriptum sit Mala. 2. Maledicam benedictionibus vestris. & Dionys. dicit in Epistola ad Demophilum monachum, Perfectè cecidit à sacerdotali ordine qui non est illuminatus: & audax quidem nimium mihi videtur talis, sacerdotalibus manũ apponens: & audet immundas infamias (non enim dicam orationes) super diuina symbola Christi formiter enuntiare.

¶ SED CONTRA est quod Aug. dicit in lib. de corpore Domini, Intra Ecclesiam catholicam, in mysterio corporis & sanguinis Domini, nihil à bono minus, nihil à malo minus perficitur sacerdote: quia non immeritò consecrantis: sed in verbo perficitur Creatoris & virtute Spiritus sancti.

CONCLVSIO.

¶ Cum sacerdotes non propria, sed Christi virtute conficiant sacramentum, possunt etiam si mali fuerint, perficere sacramentum.

¶ RESPONDEO dicendum, quòd (sicut suprà dictum est) sacerdos consecrat hoc sacramentum non virtute propria, sed sicut minister Christi, in cuius persona consecrat hoc sacramentum. Non autem ex hoc ipso definit aliquis ministere esse Christi, q̃ est malus: habet enim Dominus bonos & malos ministros seu seruos. Vnde Matthæ. 24. Dominus dicit, Quis putas est fidelis seruus & prudens, &c. & post ea subdit, Si autẽ dixerit malus ille seruus in corde suo, &c. Et Apostolus dicit 1. Corinth. 4. Sic nos existimet homo vt ministros Christi: & tamen postea subdit, Nihil mihi conscius sum: sed non in hoc iustificatus sum. Erat ergo certus se esse ministrum Christi: tamen nõ erat certus se esse iustum. Potest ergo aliquis esse minister Christi, etiam si iustus non sit. Et hoc ad excellentiam Christi pertinet: cui sicut vero Deo seruiunt non solùm bona, sed etiã mala, quæ per ipsius prouidentiam in eius gloriam ordinantur. Vnde manifestum est, quòd sacerdotes etiam si nõ sint iusti, sed peccatores, possunt Eucharistiam consecrare.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd Hierony. per illa verba improbat errorem sacerdotum, qui credebant se digne posse Eucharistiam consecrare, ex hoc solo quòd sunt sacerdotes: etiam si sint peccatores. Quod improbat Hiero. per hoc quòd maculosi ad altare accedere prohibentur. Non tamen reprouatur, quin si accesserint, sit verum sacrificiũ quod offerũt.

¶ Ad secundum dicendum, quòd ante illa verba Gelasius papa præmittit, Sacrosancta religio, quæ catholicam continet disciplinam, tantam sibi reuerentiam vendicat: vt eam quilibet nisi pura conscientia non audeat peruentre. Ex quo manifestè apparet eius intentionis esse, quòd peccator sacerdos non debet ad hoc sacramẽtum accedere. Vnde per hoc quod subdit, Quomodo cælestis Spiritus aduocatus aduenit, intelligi oportet quòd non aduenit ex merito sacerdotis, sed ex virtute Christi, cuius verba profert sacerdos.

¶ Ad tertium dicendum, quòd sicut eadem actio, inquantum fit ex praua intentione ministri, potest esse mala: bona autem, inquantum fit ex bona intentione Domini: ita benedictio sacerdotis peccatoris, inquantum ab ipso indignè fit, est maledictione digna (& quasi infamia siue blasphemia, & non oratio reputatur) inquantum autem profertur ex persona Christi, est facta & efficax ad sanctificandum. Vnde signanter dicitur, Maledicam benedictionibus vestris.

ARTICVLVS VI.

¶ Virum missa mali sacerdotis minus valeat, quàm missa sacerdotis boni.

AD SEXTVM sic proceditur. Videtur quòd missa sacerdotis mali non minus valeat quàm missa sacerdotis boni. Dicit enim Greg. in Registro, Heu in quàm magnum laqueum incidũt qui diuina & occulta mysteria, plus ab alijs sanctificata posse fieri credunt: cùm vnus idemque Spiritus sanctus ea mysteria occultè atq; inuisibiliter operando sanctificet. Sed hæc occulta mysteria celebrantur in missa. Ergo missa mali sacerdotis non minus valet, quàm missa boni.

¶ Præterea, Sicut baptismus traditur à ministro in virtute Christi, qui baptizat, ita & hoc sacramentum in persona Christi consecratur. Sed non melior baptismus datur à meliori ministro: vt suprà dictum est. Ergo etiam neque melior missa est, quæ celebratur à meliori sacerdote.

¶ Præterea, Sicut merita sacerdotum differunt per bonum & melius: ita etiam differunt per bonum & malum. Si ergo missa melioris sacerdotis est melior, sequitur quòd missa mali sacerdotis sit mala. Quod est inconueniens: quia malitia ministrorum non potest redundare in Christi mysteria: sicut Augustinus dicit in libr. de Baptismo. Ergo neque missa melioris sacerdotis est melior.

¶ SED CONTRA est quod habetur in Decretis 1. quæstio. 1. Quantò sacerdotes fuerint digniores, tantò facilius in necessitatibus, quibus clamant, exaudiuntur.

CONCLVSIO.

¶ Quæ ad sacramentum mali sacerdotis missa non minus valet, quàm boni, quo ad orationes tamen, melioris sacerdotis magis est fructuosa: quãquam si in persona Ecclesiæ fiat, non modò boni sacerdotis missa, sed etiam mali fructuosa sit.

¶ RESPONDEO dicendũ, q̃ in missa duo est considerare, scilicet ipsum sacramentum, quod est principale: & orationes, quæ in missa fiunt pro viuis & mortuis. Quantum ergo ad sacramentum, non minus valet missa sacerdotis mali, quàm boni: quia vtrobique idem conficitur sacramentum. Oratio etiam quæ fit in missa, potest considerari dupliciter. Vno modo inquantum habet efficaciam ex deuotione sacerdotis orantis. Et sic non est dubium, quòd missa melioris sacerdotis magis est fructuosa. Alio modo inquantum oratio in missa profertur à sacerdote in persona totius Ecclesiæ, cuius sacerdos est minister. Quod quidem ministerium etiam in peccatoribus manet: sicut suprà dictum de ministerio Christi. Vnde etiam quantum ad hoc est fructuosa non solùm oratio sacerdotis peccatoris in missa: sed etiam omnes eius orationes, quas facit in Ecclesiasticis officijs, in quibus gerit personam Ecclesiæ: licet orationes eius priuatæ non sint fructuosæ: secundum illud Prouerb. 28. Qui declinat aures suas, ne audiat legem, oratio eius erit execrabilis.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd Grego. loquitur ibi quantum ad sanctitatem diuini sacramenti.

¶ Ad secundum dicendum, quòd in sacramento baptismi non fiunt solennes orationes, pro omnibus fidelibus, sicut in missa. Et ideo quantum ad hoc non est simile. Est autem simile quantum ad effectum sacramenti.

¶ Ad tertium dicendum, quòd per virtutem Spiritus sancti (qui per vnitatem charitatis communicat inuicem bona membrorum Christi) fit quod bonum priuatum quòd est in missa sacerdotis

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶ *Super Quæstionis octuagesimæ secundæ Articulum nonum.*

Annot.

IN art. nono, aduertendæ disputationes, inuestigationes & canones de participantibus in sacramentorum perceptione & cæteris diuinis, cũ excommunicatis, suspensis, &c. 9. di. 13. c. 1. & 2. 24. q. 3. c. Sicut. 1. q. 3. c. Hodie vacare, propter statutũ in concilio Constantiensi: quo concessum est omnibus Christi fidelibus participare in expo. li. in principio. 28. q. 1. &c. nisi in duobus casibus, scilicet si fuerit nominatio densitati, vel notorie perseuerarint clerici. 3. ad 2. q. 1. art. Tertia parte Summæ suæ titul. 18.

dotis boni, est fructuosum alijs. Malum autem priuatum vnius hominis non potest alteri nocere, nisi per aliquem consensum; vt Aug. dicit in lib. contra Parmenianum.

ARTICVLVS VII.

¶ *Vtrùm hæretici, schismatici, & excommunicati possint conficere.*

AD SEPTIMVM sic proceditur. Videtur quòd hæretici, schismatici & excommunicati, Eucharistiam consecrare non possint. Dicit enim Augustin. quòd extra Ecclesiam catholicam nõ est locus veri sacrificij. Et Leo Papa dicit, & habetur in Decretis 1. quæst. 1. Aliter, scilicet quàm in Ecclesia, quæ corpus Christi est, nec rata sunt sacerdotia, nec vera sacrificia. Sed hæretici, schismatici & excommunicati sunt ab Ecclesia separati. Ergo nõ possunt verum sacrificiũ cõficere.

¶ Præterea, Sicut ibidem legitur, Inno. Papa dicit, Arrianos exteràsque eiusmodi pestes, quia laicos eorum sub imagine pœnitentiæ susceipimus, non videntur clerici eorum cum sacerdotij aut cuiuspiam mysterij suscipiendi dignitate esse: quibus solum baptismo ratum esse permittimus. Sed non potest aliquis consecrare Eucharistiam, nisi sit cum sacerdotij dignitate. Ergo hæretici & cæteri huiusmodi, non possunt Eucharistiam cõsecrare.

¶ Præterea, Ille qui est extra Ecclesiam, non videtur aliquid posse agere in persona totius Ecclesiæ. Sed sacerdos consecrans Eucharistiam, hoc agit in persona totius Ecclesiæ: quod patet ex hoc, quòd omnes orationes proponit in persona Ecclesiæ. Ergo videtur quòd illi qui sunt extra Ecclesiam, scilicet hæretici, schismatici & excommunicati, non possint consecrare Eucharistiam.

SED CONTRA est quod Augustin. dicit in 1. contra Parmenianum, Sicut baptismus in eis, scilicet hæreticis, schismaticis & excommunicatis, ita ordinatio manet integra. Sed ex vi ordinationis sacerdos potest consecrare Eucharistiam. Ergo hæretici, schismatici & excommunicati, cùm in eis maneat ordinatio integra, videtur quòd possint consecrare Eucharistiã.

CONCLVSIO.

¶ *Quamquam non recté, & nõ sine mortali crimine, possunt tamen schismatici, atque excõmunicati hostiam consecrare, dummodo sint ordinati, cùm consecratio sit actus consequens ordinis potestatem.*

¶RESPONDEO dicendum, quòd quidam dixerunt quòd hæretici, schismatici & excommunicati, quia sunt extra Ecclesiam, non possunt conficere hoc sacramentum. Sed in hoc decipiuntur: quia sicut Augustin. dicit in 2. contra Parmenianum, aliud est aliquid omnino non habere, aliud autem non rectè habere: & similiter etiã est aliud non dare, & aliud non rectè dare. Illi igitur, qui intra Ecclesiam constituti, receperunt potestatem consecrandi Eucharistiam in ordinatione sacerdotij, rectè quidem habent potestatem, sed non rectè ea vtuntur, si postmodum per hæresim aut schisma vel excommunicationem, ab Ecclesia separentur. Qui autẽ sic separati ordinantur, nec rectè habent potestatem, nec rectè vtuntur. Quòd tamen vtrique potestatem habeant, patet per hoc, quòd (sicut Augustinus ibidem dicit) cùm redeunt ad vnitatem Ecclesiæ, non reordinantur, sed recipiuntur in suis ordinibus. Et quia consecratio Eucharistiæ est actus consequens ordinis potestatem, illi qui sunt ab Ecclesia separati per hæresim, aut schisma, vel excommunicationem, possunt quidem consecrare Eucharistiam, quæ ab eis consecrata verum corpus & sanguinem Christi cõtinet: non tamen hoc rectè faciunt, sed peccant facientes. Et ideo fructum sacrificij non percipiunt: quod est sacrificium spirituale.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd autoritates illæ & similes intelligendæ sunt quantum ad hoc quòd non rectè extra Ecclesiam sacrificium offertur. Vnde extra Ecclesiam non potest esse spirituale sacrificium, quod est verum veritate fructus, licet sit verum veritate sacramenti: sicut etiam suprà dictum est, quòd peccator sumit corpus Christi sacramentaliter, sed non spiritualiter.

¶Ad secundũ dicendum, q̃ solus baptismus permittitur esse ratus hæreticis & schismaticis, quia possunt licitè baptizare in articulo necessitatis. In nullo autem casu licitè possunt Eucharistiam consecrare, vel alia sacramenta conferre.

¶Ad tertium dicendum, quòd sacerdos in missa in orationibus quidem loquitur in persona Ecclesiæ, in cuius vnitate constitit. Sed in consecratione sacramenti loquitur in persona Christi, cuius vicem in hoc gerit per ordinis potestatem. Et ideo si sacerdos ab vnitate Ecclesiæ præcisus, missam celebret, quia potestatem ordinis nõ amittit, consecrat verũ corpus & sanguinem Christi: sed quia est ab Ecclesiæ vnitate separatus, orationes eius efficaciam non habent.

ARTICVLVS VIII.

¶ *Vtrùm sacerdos degradatus possit hoc sacramentum conficere.*

AD OCTAVVM sic proceditur. Videtur quòd sacerdos degradatus non possit hoc sacramentum conficere. Nullus enim conficit hoc sacramentum nisi per potestatem consecrandi quam habet. Sed degradatus non habet potestatem consecrandi, licet habeat potestatem baptizandi: vt dicit Canon, 1. q. 1. c. quidã. Ergo videtur q̃ presbyter degradatus non possit Eucharistiam consecrare.

¶ Præterea, Ille qui aliquid dat, potest etiã auferre. Sed episcopus dat presbytero potestatem consecrandi, ordinando ipsum. Ergo etiam potest ei auferre, degradando eum.

¶ Præterea, Sacerdos per degradationẽ aut amittit potestatem consecrandi, aut solam executionem. Sed non solam executionem: quia sic non plus amitteret degradatus quàm excommunicatus, qui etiam executione caret. Ergo videtur quòd amittat potestatem consecrandi. Et ita videtur quòd non possit conficere hoc sacramentum.

¶SED CONTRA est quod Aug. in 2. contra Parmenianum probat, quòd apostatæ à fide non carent baptismate, per hoc quòd per pœnitentiam redeuntibus non restituitur, & ideo amitti nõ posse iudicatur. Sed similiter degradatus, si reconciliatur, non est iterum ordinandus. Ergo non amisit potestatem consecrandi. Et ita sacerdos degradatus potest conficere hoc sacramentum.

CONCLVSIO.

Potest sacerdos degradatus sacramentum conficere, cum per degradationem characterem non amiserit.

¶RESPONDEO dicendum, quòd potestas consecrãdi Eucharistiam, pertinet ad characterem sacerdotalis ordinis. Character autem quilibet, quia cũ quadam consecratione datur, indelebilis est: vt suprà dictum est, sicut & quarumcunque rerũ consecrationes perpetuæ sunt, nec amitti, nec reiterari possunt. Vnde manifestum est, quòd potestas consecrandi non amittitur per degradationem. Dicit enim Aug. in Secũdo contra Parmenianum, Vtrunque, scilicet baptismus & ordo, sacramẽtum est, & quadam consecratione vtrumq; homini datur illud, cùm baptizatur, istud, cùm ordinatur: ideoq; non licet à catholicis vtrumque iterari. Et sic patet, quòd sacerdos degradatus potest conficere hoc sacramentum.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd Canon ille nõ loquitur assertiuè, sed inquisitiuè: sicut ex circunstantia literæ haberi potest.

¶Ad secũdum dicendũ, quòd episcopus nõ dat potestatẽ sacerdotalis ordinis propria virtute, sed instrumentaliter, sicut minister Dei. Cuius effectus per hominẽ tolli nõ potest: secũdũ illud Matth. 19. Quos Deus coniunxit, homo nõ separet. Et ideo episcopus non potest hanc potestatem auferre: sicut nec ille qui baptizat, potest auferre characterem baptismalem.

¶Ad tertium dicendum, quòd excõmunicatio est medicinalis. Et ideo excõmunicatis nõ aufertur executio sacerdotalis potestatis, quasi in perpetuũ, sed ad correctionẽ vsq; ad tẽpus. Degradatis autem aufertur executio quasi in perpetuũ condemnatis.

ARTICVLVS IX.

Vtrùm liceat ab excommunicatis, vel hæreticis, seu peccatoribus, communionem recipere & eorum missam audire.

AD NONVM sic proceditur. Videtur quòd aliquis licitè possit communionem recipere à sacerdotibus hæreticis vel excommunicatis, vel etiam peccatoribus, & ab eis missam audire. Sicut enim Augustin. contra Petilianum dicit: Neque in homine bono, neque in homine malo aliquis Dei fugiat sacramenta. Sed sacerdotes quamuis sint peccatores & hæretici vel excommunicati, verum conficiunt

¶ *Super Quæstionis octuagesimæ secundæ Articulum decimum.*

Annot.

IN art. 10. scito dominum Archidiaconum, an sacerdoti liceat totaliter à celebratione abstinere, & bene soluitur in litera negatiuè. Exigit siquidem tacita ratio, quanti potentia, sit propter actum, & gratia sit propter vsum, vt commoditate oblatæ cessante, omni impedimento, homo quandoque potentia gratiaque in his quæ ad Deum sunt viuatur.

consiciunt sacramẽtum. Ergo videtur quòd non sit vitandum ab eis communionem accipere, vel eorum missam audire.

¶ Præterea, corpus Christi verum, figuratiuum est corporis mystici: sicut suprà dictum est. Sed à prædictis sacerdotibus verũ corpus Christi consecratur. Ergo videtur quòd illi qui sunt de corpore mystico, possint eorum sacrificijs communicare.

¶ Præterea, Multa peccata sunt grauiora, quàm fornicatio. Sed non est prohibitum audire missas sacerdotum aliter peccãtium. Ergo etiam non debet esse prohibitum audire missas sacerdotum fornicariorum.

¶SED CONTRA est quod Canon dicit 32. dist. Nullus missam audiat sacerdotis, quem indubitanter concubinam nouit habere. Et Greg. dicit in 4. dial. quòd pater perfidus Arrianum episcopum misit ad filium, vt de eius manu sacrilega consecrationis communionem perciperet: sed vir Deo deditus Arriano episcopo venièti exprobrauit, vt debuit.

CONCLVSIO.

¶ *Non licet ab excommunicatis, & hæreticis & schismaticis, seu publicis peccatoribus sacramentum suscipere, vel missam audire.*

¶RESPONDEO dicendum, quòd (sicut suprà dictum est) sacerdotes si sint hæretici, vel schismatici, vel excommunicati, vel etiam peccatores, quanuis habeant potestatem consecrandi Eucharistiam, nõ tamen ea rectè vtuntur, sed peccant vtentes. Quicunque autem communicat alicui in peccato, ipse particeps peccati efficitur, vnde & in secunda Canon. Ioan. dicitur, quòd qui dixerit ei, aue (scilicet hæretico) communicat operibus illius malignis. Et ideo non licet prædictis communionem accipere, aut eorum missam audire. Differt tamen inter prædictas sectas. Nam hæretici & schismatici & excommunicati, sunt per sententiam Ecclesiæ, executione consecrandi priuati: & ideo peccat quicunque eorum missam audit, vel ab eis accipit sacramenta. Sed non omnes peccatores, sunt per sententiam Ecclesiæ executione huius potestatis priuati. Et sic qnanuis sint suspensi quantum ad se ex sententia diuina: non tamen quantum ad alios ex sententia Ecclesiæ. Et ideo vsque ad sententiam Ecclesiæ licet ab eis communionem accipere, & eorum missam audire. Vnde supra illud primæ Cor. 5. Cum huiusmodi nec cibum sumere, dicit glo. Augustin. Hoc dicendo, noluit hominem ab homine iudicari ex arbitrio suspitionis, vel etiam extraordinario vsurpato iudicio: sed potius ex lege Dei secundum ordinem Ecclesiæ, siue vltro confessum, siue accusatum & conuictum.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd in hoc quòd refugimus audire missas talium sacerdotum, aut ab eis communionem recipere, non refugimus Dei sacramenta: sed potius ea veneramus. Vnde hostia à talibus sacerdotibus consecrata, est adoranda: & si reseruetur, licitè potest sumi à sacerdote legitimo. Sed refugimus culpam indignè ministrantium.

¶Ad secundum dicendum, quòd vnitas corporis mystici est fructus corporis veri percepti. Illi autem qui indignè percipiũt vel ministrant, priuantur fructu: vt suprà dictum est. Et ideo non est sumendum ex eorum dispensatione sacramentum, ab quibus ea * quifunt in vnitate Ecclesiæ.

¶Ad tertium dicendum, quòd licet fornicatio non sit grauior ceteris peccatis: tamen ad eam proniores sunt homines propter carnis concupiscentiam. Et ideo specialiter hoc peccatum sacerdotibus prohibitum est ab Ecclesia, & ne aliquis audiat missam concubinarij sacerdotis. Sed hoc intelligendum est de notorio, vel per sententiam, quæ fertur in conuictum, vel per confessionem in iure factam, vel quando non potest peccatum aliqua tergiuersatione celari.

ARTICVLVS X.

¶ *Vtrùm liceat sacerdoti, omnino à consecratione Eucharistiæ abstinere.*

AD DECIMVM sic proceditur. Videtur quòd liceat sacerdoti, omnino à consecratione Eucharistiæ abstinere. Sicut enim ad officium sacerdotis pertinet, 2. q. 3. ea Eucharistiam consecrare, ita etiam baptizare, in alijs di. 13. q. sacramentis ministrare. Sed sacerdos non tenetur ministrare in 1. arti. 2. alijs sacramentis, nisi propter curam animarum susceptam. Ergo videtur, quòd nec etiam teneatur Eucharistiam consecrare, si curam non habeat animarum.

¶ Præterea, Nullus tenetur facere quod sibi non licet: alioquin esset per plexus. Sed sacerdoti peccatori vel etiam excommunicato, non licet Eucharistiam consecrare: vt suprà dictum est. Ergo videtur quòd tales non teneantur ad celebrandum. Et ita nec alij: alioquin ex sua culpa commodum reportarent.

¶ Præterea, Dignitas sacerdotalis non perditur per subsequentem infirmitatem: dicit enim Gelasius Papa, & habetur in Decretis, dist. 55. Præcepta canonica sicut non patiuntur venire ad sacerdotium debiles corpore, ita si quis in eo fuerit constitutus, ac tunc fuerit sauciatus: amittere non potest quod tempore suæ synceritatis accepit. Contingit autem quandoque quòd ordinati in sacerdotes, incurrunt aliquos defectus, ex quibus à celebratione impediuntur, sicut est lepra vel morbus caducus, vel aliquid aliud huiusmodi. Non ergo videtur quòd sacerdotes ad celebrandum teneantur.

¶SED CONTRA est quod Amb. dicit in quadam oratione, Graue est, quòd ad mensam tuam mundo corde à malis innocentibus non venimus, sed grauius est, si dum peccata metuimus, etiam sacrificium non reddamus.

CONCLVSIO.

¶ *Non licet sacerdoti, etsi curam non habeat animarum, omnino à consecratione abstinere, sed saltem diebus festiuis, quibus maximè christi fideles communicare consueuerunt, celebrare tenetur.*

¶RESPONDEO dicendum, quòd quidam dixerunt, quod sacerdos potest omnino à consecratione licitè abstinere, nisi teneatur ex cura sibi commissa celebrare populo & sacramenta præbere. Sed hoc irrationabiliter dicitur: quia vnusquisque tenetur vti gratia sibi data, cùm fuerit opportunum: secundum illud 1. ad Corinth. 6. Hortamur ne in vacuum gratiam Dei recipiatis. Opportunitas autem sacrificium offerendi, non solùm attenditur per comparationem ad fideles Christi, quibus oportet sacramenta ministrari: sed principaliter per comparationem ad Deum, cui consecratione huius sacramenti sacrificium offertur. Vnde sacerdoti etiam si non habeat curam animarum, non licet omnino à celebratione cessare: sed saltem videtur quòd celebrare teneatur in præcipuis festis, & maximè in illis diebus, in quibus fideles communicare consueuerunt. Et hinc est quod 2. Mach. 4. contra quosdam sacerdotes dicitur, quòd iam non circa altaris officia dediti erant contempto templo, & sacrificijs neglectis.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd alia sacramenta perficiuntur in vsu fidelium. Et ideo in alijs ministrare non tenetur nisi ille qui super fideles suscipit curam. Sed hoc sacramentum perficitur in consecratione Eucharistiæ, in qua sacrificium Deo offertur: ad quod sacerdos obligatur Deo ex ordine iam suscepto.

¶Ad secundum dicendum, quòd sacerdos peccator si per sententiam Ecclesiæ sit executione ordinis priuatus, vel simpliciter vel ad tempus, redditus est impotens ad sacrificium offerendum, & ideo obligatio tollitur. Hoc autem cedit sibi in detrimentum spiritualis fructus magis quàm in emolumentum.

Si verò non sit priuatus potestate celebrandi, non soluitur obligatio. nec tamen perplexus est: quia potest de peccato pœnitere, & celebrare.

¶Ad tertium dicendum, quòd debilitas vel ægritudo superueniens ordini sacerdotali, ordinem non tollit: executionem tamen ordinis * tollit quantum ad consecrationem Eucharistiæ. Quandoque quidem propter impossibilitatem executionis: sicut si priuetur oculis, aut digitis, aut vsu linguæ. Quandoque autem propter periculum, sicut patet de eo qui patitur morbum caducum, vel etiam quamcunque alienationem mentis.

* aliàs impedit.

Quandoque propter abominationem: sicut patet de leproso, qui non debet publicè celebrare. Potest tamen missam dicere occultè, nisi lepra adeò inualuerit, quod per corrosionem membrorum, eum ad hoc reddiderit impotentem.

QVAESTIO OCTVAGESIMA
tertia de ritu huius sacramenti, in sex articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de ritu huius sacramenti.

¶Et circa hoc quæruntur sex.

¶Primò, vtrùm in celebratione huius mysterij Christus immoletur.

¶Secundò, de tempore celebrationis.

¶Tertiò, de loco & alijs, quæ pertinent ad * apparatum huius celebrationis. *Alias aptitudinem.*

¶Quartò, de his quæ in celebratione huius mysterij dicuntur.

¶Quintò, de his quæ circa celebrationem huius mysterij fiunt.

¶Sextò, de defectibus, qui circa celebrationem huius sacramenti occurunt.

ARTICVLVS I.
¶Vtrùm in hoc sacramento Christus immoletur.

Infrà ar. 2. 2. cor. & ad 1. & 2.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd in celebratione huius sacramenti, Christus non immoletur. Dicitur enim Hebræ. 10. Quòd Christus vna oblatione cõsummauit in sempiternum sanctificatos. Sed illa oblatio fuit eius immolatio. Christus ergo non immolatur in celebratione huius sacramenti.

¶Præterea, Immolatio Christi facta est in cruce, in qua tradidit semetipsum oblationem & hostiam Deo in odorem suauitatis: vt dicitur Ephes. 5. Sed in celebratione huius mysterij Christus non crucifigitur. Ergo nec immolatur.

¶Præterea, Sicut Augustin. dicit in 4. lib. de Trinit. in immolatione Christi idem est sacerdos & hostia. Sed in celebratione huius sacramenti non est idem sacerdos & hostia. Ergo celebratio huius sacramenti non est Christi immolatio.

¶SED CONTRA est quod Augustin. dicit in libr. Sententiarum Prosperi: Semel immolatus est in semetipso Christus, & tamen quotidie immolatur in sacramento.

CONCLVSIO.

¶Quia huius sacramenti celebratio imago quædam est passionis Christi, conuenienter dicitur Christi immolatio.

¶RESPONDEO dicendum, quòd duplici ratione celebratio huius sacramenti dicitur immolatio Christi. Primò quidem: quia sicut dicit Augustin. ad Simplicium, solent imagines, earum rerum nominibus appellari, quarum imagines sunt: sicut cùm intuentes tabulam aut parietem pictum, dicimus, ille Cicero est, & ille Sallustius. Celebratio autem huius sacramenti (sicut suprà dictum est) imago quædam est repræsentatiua passionis Christi, quæ est vera eius immolatio. Et ideo celebratio huius sacramenti dicitur Christi immolatio. Vnde Amb. dicit super Epistolam ad Hebr. In Christo semel oblata est hostia, ad salutem sempiternam potens. quid ergo nos, nónne per singulos dies offerimus? sed ad recordationem mortis eius. Alio modo quantum ad effectum passionis Christi: quia scilicet per hoc sacramentum participes efficimur fructus Dominicæ passionis. Vnde in quadã Dominicali oratione secreta dicitur, Quoties huius hostiæ cõmemoratio celebratur, opus nostræ redemptionis exercetur. Quantum igitur ad primum modum, poterat dici Christus immolari etiã in figuris veteris Testamẽti: Vnde & Apocalyp. 13. dicitur, Quorum nomina non sunt scripta in libro vitæ agni, qui occisus est ab origine mundi. Sed quantum ad secundum modum proprium est huic sacramento, quòd in eius celebratione Christus immoletur.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd sicut Ambr. ibidem dicit: Vna est hostia (quam scilicet Christus obtulit, & nos offerimus) & non multæ, quia semel oblatus est Christus. Hoc autem sacrificium exemplum est illius. Sicut enim quod vbique offertur, vnum est corpus & non multa corpora, ita & vnum sacrificium.

¶Ad secundum dicendum, quòd sicut celebratio huius sacramenti est imago repræsentatiua passionis Christi, ita altare est repræsentatiuum crucis ipsius, in qua Christus in propria specie immolatus est.

¶Ad tertium dicendum, quòd per eandem rationem etiam sacerdos gerit imaginem Christi, in cuius persona & virtute verba pronuntiat ad consecrandum: vt ex suprà dictis patet. Et ita quodammodo idem est sacerdos & hostia.

ARTICVLVS II.
¶Vtrùm conuenienter sit determinatum tempus celebrationis.

4. dist. 13. q. 1. ar. 3. q. 4.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd inconuenienter sit determinatum tempus celebrationis huius mysterij. Hoc enim sacramentum est repræsentatiuum Dominicæ passionis: vt dictum est. Sed commemoratio Dominicæ passionis, fit in Ecclesia semel in anno. dicit enim Augustin. super Psalm. 21. Quotiescunque Pascha celebratur, nunquid toties Christus occiditur? sed tamen diuersaria recordatio repræsentat quod olim factum est: ecce nos facit moueri, tanquam videamus in cruce pendentem Dominum. Ergo hoc sacramentum non debet celebrari semel in anno.

¶Præterea, Passio Christi commemoratur in Ecclesia festa sexta ante Pascha, non autem in festo Natalis. Cùm ergo hoc sacramentum sit commemoratiuum Dominicæ passionis, videtur inconueniens esse, quòd in die Natalis ter celebretur hoc sacramentum, in parasceue autem totaliter intermittitur.

¶Præterea, In celebratione huius sacramenti Ecclesia debet imitari institutionem Christi. Sed Christus consecrauit hoc sacramentum hora serotina. Ergo videtur quòd hora tali debeat hoc sacramentum celebrari.

¶Præterea, Sicut habetur de consecrat. dist. 1. Leo Papa scribit Dioscoro Alexandrino episcopo, quòd in prima parte diei missas celebrare licet. Sed dies incipit à media nocte: vt supra dictum est. Ergo videtur quòd etiam post mediam nocte celebrare.

¶Præterea, In quadam Dominicali oratione secreta dicitur: Concede nobis Domine quæsumus hæc frequentare mysteria. Sed maior erit frequentia si etiam pluribus horis in die sacerdos celebret. Ergo videtur quòd non debeat prohiberi sacerdos pluries celebrare in die.

¶SED IN CONTRARIVM est consuetudo quam seruat Ecclesia secundum Canonum statuta.

CONCLVSIO.

¶Quia Dominicæ passionis fructu quotidie indigemus, & à tertia vsque ad horam nonam passus est Christus, congruit quotidie & tali hora in Ecclesia Dei solemniter celebrari.

¶RESPONDEO dicendum, quòd (sicut dictum est) in celebratione huius mysterij attenditur repræsentatio Dominicæ passionis, & participatio fructus eius. Et secundũ vtrumque oportuit determinare tempus aptum celebrationi huius sacramenti. Quia enim fructu Dominicæ passionis quotidie indigemus, propter quotidianos defectus, quotidie in Ecclesia regulariter hoc sacramentum offertur. Vnde & Dominus nos petere docet Luc. 11. Panem nostrum quotidianum da nobis hodie. quod exponens Augustin. libr. de verbis Domini dicit, Si quotidianus est panis, cur post annum illum sumis, quemadmodum Græci in Oriente facere consuerunt? accipe quotidie quod quotidie tibi prosit. Quia verò Dominica passio celebrata est à tertia hora vsque ad nonam, ideo regulariter in illa parte diei, solenniter hoc sacramẽtum in Ecclesia celebratur.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd in hoc sacramento recolitur passio Christi, secundum quòd eius effectus ad fideles deriuatur. Sed tempore passionis recolitur passio Christi solùm secundum hoc quòd in ipso capite nostro fuit perfecta. Quod quidem factum est semel: quotidie autem fructum Dominicæ passionis fideles percipiunt. Et ideo illa commemoratio fit semel in anno, hoc autem quotidie & propter fructum & propter iugem memoriam.

¶Ad secundũ dicendum, quòd veniente veritate, cessat figura. Hoc autem sacramẽtum est figura quædam & exemplum Dominicæ passionis: sicut dictum est. Et ideo in die quo ipsa passio Domini recolitur, prout realiter gesta est, non celebratur consecratio huius sacramenti. ne tamen Ecclesia ea etiam die sit sine fructu

¶Super Quæstionis octuagesimætertiæ Articulum tertium.

Aliàs.

IN art. 1. quæst. 83. ad tertium, dubium occurrit de virtute altaris Ecclesiæ & aliorum inanimatorũ consecratorum, an sit solùm ex parte nostri (qui inde concipimus reuerẽtiam ac deuotionem) an ex parte rei: & si ex parte rei, an sit in ipsis rebus virtus aliqua spiritualis, an sola diuina efficientia, & an generali modo cantum, an speciali quodammodo diuina ibi virtꝰ assistat. ¶Ad hoc autem sciendum est, quòd sunt in hac re modi dicendi duo extremi. Alter, quòd huiusmodi consecratio nes ab Ecclesia adinuentæ, ex parte tantum nostra se tenent: ita quòd deuotio nostra est quæ effectus diuinæ virtutis pronocat apparere ibi magis quàm alibi quoniam Deus nullo speciali modo est in his post consecrationem, quo prius non erat. Et ratio est: quia consecrationes istæ sunt humana opera, nihil conferentes rei consecratæ secundum rem. Alter, quòd per huiusmodi cõsecrationes adipiscuntur res ipsæ quandam virtutem spiritualem: quæ est quædam qualitas intentionalis, velut intentio foris in aëre, & super verba literæ huius sanctæ. Vterque autem modus vitandus videtur, & media via progrediendo, dicendum est, quòd per huiusmodi consecrationes adipiscuntur res consecratæ res spirituales virtutem inclinatiuã: & in hoc ipso fortiuntur diuinam præsentiam speciali modo. Consecrationes siquidem ecclesiasticæ non sunt humana tãtum opera, sed sunt efficaces ex Christi sacerdotio à quo sicut per seipsum efficaciam habent sacramentales operationes (quia ab ipso immediatè sunt institutæ sacramenta) ita participatum in ministris suis efficaciam præbet consecrationibꝰ, quæ ab ipsis fiunt. Ita quod ex Christi sacerdotio diffuso & participato in nobis, res consecratæ habiles redduntur ad excitandam in nobis reuerentiam & deuotionem, sicut aqua ex tactu carnis Christi redditæ sunt habiles ad baptismum, & huiusmodi habilitas vocatur spiritualis virtus inchoatiua. Et hinc apparet, quòd Deus qui ante consecrationẽ erat Ecclesiæ præsens, sicut aliis rebus per præsentiam, essentiam & potentiam, sit postea præsens altari Ecclesiæ & aliis huiusmodi specialiter modo: sicut nouo fructu passionis per hoc sacramentum nobis exhibito, corpus Christi consecratum in die præcedenti reseruatur sumendum in illo die. Non autem sanguis, propter periculum, & quia sanguis specialius est imago Dominicæ passionis: vt suprà dictum est. Nec verum est quod quidam dicunt, quòd per immissionem particulæ corporis Christi in vinum, conuertatur vinum in sanguinem: hoc enim aliter fieri non potest, quàm per consecrationem factam sub debita forma verborum. In die autem Natiuitatis plures missæ celebrantur propter triplicem Christi natiuitatem. Quarum vna est æterna, quæ quãtum ad nos est occulta. Et ideo vna missa cantatur in nocte in cuius introitu dicitur, Dominꝰ dixit ad me, Filius meus es tu, ego hodie genui te. Alia autẽ est temporalis, sed spiritualis: qua scilicet Christus oritur quãtum ad cordibus nostris: vt dicitur 2. Pet. 1. Et, ppter hoc cantatur missa in aurora: in cuius introitu dicit. Lux fulgebit hodie super nos. Tertia est Christi natiuitas tẽporalis & corporalis: secundũ quam visibilis nobis processit ex vtero Virginali, carne indutus. Et ob hoc cantatur tertia missa in clara luce: in cuius introitu dicitur, Puer natus est nobis. Licet econuerso possit dici quòd natiuitas æterna secundum se est in plena luce: & ob hoc in Euangelio tertiæ missæ fit mentio de natiuitate æterna. Secundum autem natiuitatem corporalem, ad literam natus est de nocte, in signum quòd veniebat ad tenebras infirmitatis nostræ. Vnde & in missa nocturna dicitur Euangelium de corporali Christi natiuitate.

Sicut etiam & in alijs diebus, in quibus occurrunt plura * Dei beneficia, vel recolenda, vel expetenda, plures missæ celebrantur in die: puta vna pro festo, & alia pro ieiunio, vel pro mortuis. *Aliàs Christi.*

¶Ad tertium dicendum, quòd (sicut dictum est suprà) Christus voluit vltimò hoc sacramentum discipulis tradere, vt fortius eorum cordibus imprimeretur. Et ideo post cenam in fine diei hoc sacramentum consecrauit, & discipulis suis tradidit. A nobis tamen celebratur hora Dominicæ passionis, scilicet diebus festis in tertia, quando crucifixus est linguis Iudæorum (vt dicitur Marc. 15. & quando Spiritus sanctus descẽdit super discipulos, vel diebus profestis in sexta: quando crucifixus est in manibus militum: vt habetur Ioan. 19. vel diebus ieiuniorum in nona, quando voce magna clamans emisit spiritum: vt dicitur Matth. 27.

Potest tamen tardari, maximè quando sunt ordines faciendi, & præcipuè in sabbato sancto, tum propter prolixitatem officij, tum quia ordines pertinent ad diem Dominicam: vt habetur in Decret. dist. 75. cap. quod à patribus. Possunt tamen missæ celebrari in prima parte diei propter aliquam necessitatem: vt dicitur de consec. dist. 1. cap. necesse est, &c.

¶Ad quartum dicendum, quòd regulariter missa debet celebrari in die, & non in nocte: quia ipse Christus est præsens in hoc sacramento: qui dicit Ioan. 9 Me oportet operari opera eius, qui misit me, donec dies est, venit nox quando nemo potest operari. quandiu in mundo sum, lux sum mundi. Ita tamen quòd principium diei accipiatur non à media nocte: nec etiam ab ortu solis, id est quando substantia solis apparet

super terram, sed quando incipit apparere aurora: tunc enim quodammodo dicitur sol ortus, inquantum claritas radiorum eius apparet. Vnde & Mar. 16. dicitur quòd mulieres venerunt ad monumentum orto iam sole: cùm tamen venerint, cùm adhuc tenebræ essent ad monumentum: vt dicitur Ioannis 20. Sic enim hanc contrarietatem soluit Augustin. in lib. de consen. Euang. Specialiter tamẽ in nocte natalis Domini missa celebratur, propter hoc quòd Dominus in nocte natus est: vt dicitur de consecr. dist. 1. cap. nocte, &c. Et similiter etiam in sabbato sancto circa noctis principium, propter hoc quòd Dominus nocte surrexit, id est cùm adhuc tenebræ essent ante manifestum solis ortum.

¶Ad quintum dicendum, quòd sicut habetur de consec. dist. 1. ex Decreto Alexand. Papæ sufficit sacerdoti vnã missam in die vna celebrare: quia Christus semel passus est, & totum mundum redemit: & valde felix est, qui vnã dignè celebrare potest. Quidam tamen pro defunctis vnam faciunt, alteram de die, si necesse sit. Qui verò pro pecunia aut adulationibus secularium, vna die præsumunt plures celebrare missas, non æstimo euadere damnationem. Et extra de celebr. miss. dicit Inno. III. quòd excepto die natiuitatis Dominicæ (nisi causa necessitatis suadeat) sufficit sacerdoti semel in die vnam missam solummodo celebrare.

ARTICVLVS III.
¶Vtrùm oporteat hoc sacramentum celebrari in domo & vasis sacris.

4. dist. 13. q. 1. ar. 2. q. 3. dist. 24. q. 2. ar. 2. ad 2.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd non oporteat hoc sacramentum celebrari in domo & vasis sacris. Hoc enim sacramentum est repræsentatiuum Dominicæ passionis. Sed Christus non est passus in domo, sed extra portam ciuitatis: secundum illud Hebr. 13. Iesus, vt sanctificaret per suum sanguinem populum, extra portam passus est. Ergo videtur quòd hoc sacramẽtum non debeat celebrari in domo, sed magis sub diuo.

¶Præterea, In celebratione huius sacramẽti debet Ecclesia imitari morem Christi & Apostolorum. Sed domus, in qua primò Christus hoc sacramẽtum confecit, non fuit consecrata: sed fuit quoddam cõmune cœnaculũ, à quodam patrefamilias præparatum: vt habetur Luc. 22. Legitur etiam Act. 2. quòd Apostoli erant perdurantes vnanimiter in templo, & frangentes circa domos panem, & sumebant cibum cum exultatione. Ergo nec modò oportet domos esse consecratas, in quibus hoc sacramentum celebratur.

¶Præterea, Nihil fructus in Ecclesia fieri debet quæ Spiritu sancto gubernatur. Sed fructus videtur adhiberi consecratio Ecclesiæ, vel altari & huiusmodi rebus inanimatis, quæ nõ sunt susceptiuę gratiæ vel spiritualis virtutis. Ineõuenienter igitur huiusmodi consecrationes in Ecclesia fiunt.

¶Præterea, Solum diuina opera debent recoli cum quadam solennitate: secũdum illud Psal. In operibus manuum tuarum exultabo. Sed Ecclesia vel altare operę humano consecratur, sicut & calix & ministri, & alia huiusmodi. Sed horum consecrationes non recoluntur celebriter in Ecclesia. Ergo neqꝫ consecratio Ecclesiæ vel altaris, cum solennitate recoli debet.

¶Præterea, Veritas debet respondere figuræ. Sed in veteri Testamento, quod gerebat figuram noui, non fiebat altare de lapidibus sectis: dicitur enim Exod. 20. Altare de terra facietis mihi, quòd si altare lapideum feceris mihi, non ædificabis illud de sectis lapidibus. Exo. etiam 27. mandatur fieri altare de ligno Sethim vestitis ære, vel etiam auro, vt habetur Exod. 25. Ergo videtur inconuenienter obseruari in Ecclesia, quòd altare fiat solùm de lapide.

¶Præterea, Calix cum patena repræsentat sepulchrum Christi, quod fuit excisum in petra: vt in Euangelijs habetur. Ergo calix debet de petra fieri, & non solùm de argẽto vel auro vel stãno.

¶Præterea, Sicut aurum pretiosius est inter materias vasorum: ita panni serici pretiosiores sunt inter alios pannos. Ergo sicut calix sit de auro, ita pallæ altaris debent de serico fieri, & non solum de panno lineo.

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶Præterea, Dispensatio sacramentorum, & ordinatio eorundem, ad ministros Ecclesiæ pertinet, sicut dispensatio rerum temporalium subiacet ordinationi principum secularium. Vnde & Apostolus dicit 1. Cor. 4. Sic nos existimet homo, vt ministros Christi, & dispensatores mysteriorum Dei. Sed si circa dispensationem rerum temporalium aliquid fiat contra statuta principum, habetur irritum. Ergo si hæc quæ dicta sunt conuenienter sunt statuta per prælatos Ecclesiæ, videtur quòd sine his corpus Christi confici non possit. Et sic videtur sequi quòd verba Christi non sint sufficientia ad hoc sacramentum conficiendum. quod est incōueniens. Non ergo videtur conueniens fuisse, quod hæc circa celebrationem huius sacramenti statuerētur.

¶SED CONTRA est, quòd ea quæ per Ecclesiam statuuntur, ab ipso Christo ordinantur: qui dicit Matthæi 18. Vbicūque fuerint duo vel tres congregati in nomine meo, ibi sum in medio eorum.

CONCLVSIO.

¶Non debet regulariter hoc sacramentum celebrari nisi in consecratis domibus & altaribus, cæteris autem in locis non consecratis vel violatis, si vrgeat necessitas, de consensu tamen episcopi, consecrari potest.

¶RESPONDEO dicendum, quòd in his quæ circūstant hoc sacramentum, duo considerantur. Quorum vnum pertinet ad repræsentationem eorum, quæ circa Dominicam passionem sunt acta. Aliud autem pertinet ad reuerentiam huius sacramenti, in quo Christus secundum veritatem continetur, & non solùm in figura. Vnde & consecrationes adhibentur his rebus, quæ veniunt in vsum huius sacramenti: tum propter sacramenti reuerentiam, tum ad repræsentandum effectum * sacramenti, qui ex passione Christi prouenit, secundum illud Hebræ. vltim. Iesus vt sanctificaret per suum sanguinem populum, &c.

*Aliàs sanctitatem.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd regulariter hoc sacramentum celebrari debet in domo, per quam significatur Ecclesia: secundum illud primæ Timoth. 3. Vt scias quomodo oporteat te in domo Dei conuersari, quæ est Ecclesia Dei viui, extra Ecclesiam enim non est locus veri sacrificij: vt Augustinus dicit. Et quia Ecclesia non erat concludenda sub finibus gentis Iudaicæ, sed erat in vniuerso mundo fundanda, ideo passio Christi non est celebrata intra ciuitatem Iudæorum, sed sub diuo: vt sic totus mūdus se haberet ad passionem Christi vt domus. Et tamen, vt dicitur de consecr. dist. 1. cap. concedimus. in itinere positis si Ecclesia defuerit, sub dio, seu in tentorio, si tabula altaris consecrata cæteraque sacra mysteria ad id officium pertinentia, ibi affuerint, missarum solennia celebrari concedimus.

¶Ad secundum dicendum, quòd domus, in qua hoc sacramentum celebratur Ecclesiam significat, sicut & Ecclesia nominatur, quæ conuenienter consecratur: tum ad repræsentandam sanctificationem, quam Ecclesia consecuta est per passionem Christi, tum etiam ad significandam sanctitatem, quæ requiritur in his qui hoc sacramentum suscipere debent. Per altare autem significatur ipse Christus de quo dicit Apostolus Hebr. vltim. Per ipsum offerimus hostiam laudis Deo. Vnde & consecratio altaris significat sanctitatē Christi: de qua dicitur Lucæ 1. Quod ex te nascetur sanctum, vocabitur filius Dei. Vnde de consecra. distinc. 1. dicitur, Altaria placuit non solùm vnctione chrismatis, sed etiam sacerdotali benedictione sacrari. Et ideo regulariter non licet celebrare hoc sacramentum nisi in domibus consecratis. Vnde sicut habetur de consecr. distin. 1. nullus presbyter missas celebrare præsumat, nisi in consecratis ab episcopo locis. Propter quod etiam quia Pagani non sunt de Ecclesia nec alij infideles, ideo eadem dist. legitur, Ecclesiam, in

*Aliàs cadauera fidelium, sunt infidelium

quā mortuorum * cadauera infidelium sepeliuntur, sanctificare non licet: sed si apta videtur ad consecrandum, inde eiusdis corporibus, & rasis parietibus vel tignis eius loci, reædificetur: tamen si fidelia fuerunt, qui in ea sepulti sunt. Propter necessitatem tamen potest hoc sacramentum peragi in domibus non consecratis, vel violatis: sed tamē de consensu episcopi. Vnde in eadem dist. legitur, Missarum solennia non vbique, sed in locis ab episcopo consecratis, vel vbi ipse permiserit, celebranda esse censemus. Non tamen sine altari portatili consecrato. vnde in eadem di. legitur, Concedimus si Ecclesiæ fuerint incensæ vel combustæ in capellis cum tabula consecrata, missas iterum celebrari. Quia enim sanctitas Christi fons est totius ecclesiasticæ sanctitatis, ideo in necessitate sufficit ad peragendum hoc sacramentum altare sanctificatum. Propter quod etiam nunquam Ecclesia sine altari consecratur: tamen sine Ecclesia quandoque consecratur altare cum reliquijs Sanctorum, quorum vita abscondica est cum Christo in Deo. Vnde in eadem di. legitur, Placuit vt altaria, in quibus nullum corpus aut reliquiæ martyrū conditæ probantur, ab episcopis, qui eisdem locis præsunt, si fieri potest, euertantur.

¶Ad tertium dicendum, quòd Ecclesia, & altare, & alia huiusmodi inanimata, consecrantur, non quia sint gratiæ susceptiua, sed quia ex consecratione adipiscuntur quandam spiritualem virtutem, per quam apta redduntur diuino cultui: vt scilicet homines deuotionem quandam exinde percipiant, vt sint paratiores ad diuina, nisi hoc propter irreuerentiam impediatur. Vnde & 2. Machab. 3. dicitur, Verè Dei virtus quæ in loco: nam ipse qui habet in cælis habitationem, visitator & adiutor est loci illius. Et inde est, quòd huiusmodi ante consecrationem exuncantur & exorcizantur: vt exinde virtus inimici pellatur. Et eadem ratione Ecclesiæ, quæ sanguinis effusione, aut cuiuscunque semine pollutæ fuerint, reconciliantur: quia per peccatum ibi commissum, apparet ibi aliqua operatio inimici. Propter quod etiam in eadem di. legitur, Ecclesias Arrianorum vbicunque inueneritis catholicas, eas diuinis precibus & operibus absque vlla mora cōsecrate. Vnde & quidam probabiliter dicunt, quòd per ingressum Ecclesiæ consecratæ homo consequitur remissionem peccatorum venialium, sicut & per asperſionem aquæ benedictæ: inducentes quod in Psalm. dicitur, Benedixisti Domine terram tuam, remisisti iniquitatem plebis tuæ. Et ideo propter virtutem, quæ ex consecratione Ecclesiæ acquiritur, consecratio Ecclesiæ non iteratur. Vnde in eadem di. ex concilio Niceno legitur, Ecclesia semel Deo consecratis non debet iterum consecratio adhiberi: nisi aut ab igne exustæ, aut sanguinis effusione, aut cuiusque seminis pollutæ fuerint: quia sicut infans à qualicunque sacerdote in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti semel baptizatus, non debet iterum baptizari, ita nec locus Deo dicatus, est iterum consecrandus, nisi propter causas, quas superius nominauimus. si tamen fidem sanctæ Trinitatis tenuerint qui consecrauerunt, alioquin qui sunt extra Ecclesiam, cōsecrare nō possunt. Sed sicut in eadem di. legitur, Ecclesiæ vel altaria quæ ambigua sunt de consecratione consecrentur. Propter hoc etiam quòd aliquam spiritualem virtutem adipiscuntur per consecrationem, in eadem di. statutum legitur: Ligna Ecclesiæ dedicatæ, non debent ad aliud opus iungi, nisi ad aliam Ecclesiam, vel igni comburenda vel ad profectum in monasterio fratribus: laicorum autem opera non debent admitti. Et ibidem legitur, Altaris palla, cathedra, candelabrum, & velum, si fuerint vetustate consumpta, incendio dentur: cineres quoque eorum in baptisterio inferantur, aut in pariete, aut in fossis pauimentorum iactentur, ne introeuntium pedibus inquinentur.

¶Ad quartum dicendum, quòd quia consecratio altaris repræsentat sanctitatem Christi, consecratio verò domus sanctitatem totius Ecclesiæ: ideo conuenientius recolitur cum sanctitate & solennitate consecratio Ecclesiæ vel altaris, quàm aliorum quæ consecrantur. Propter quod etiam octo diebus solennitas dedicationis agitur, ad significandam beatam resurrectionem Christi & membrorum Ecclesiæ. Nec est opus solius hominis consecratio Ecclesiæ & altaris, cùm habeat spiritualem virtutem. Vnde de consecra. dist. eadem dicitur, Solennitates dedicationum Ecclesiarum per singulos annos solenniter sunt celebrandæ. Quòd autem octo diebus encenia fiant celebranda, in libr. Regum perfecta dedicatione templi, reperies, scilicet 3. Regum 8.

¶Ad quintum dicendum, quòd sicut legitur de consecrat. dist. 1. altaria, si non sint lapidea, chrismatis vnctione non consecrentur. Quod quidē competit & significationi huius sacramenti: tum quia altare significat Christum. dicitur autem primæ Corinth. 10. Petra autem erat Christus: tum etiam quia corpus Christi in sepulchro lapideo fuit reconditum. Competit etiam quo ad vsum sacramenti. Lapis enim & solidus est, & de facili potest inueniri vbique: quod non erat necessarium in veteri lege, vbi fiebat in vno loco altare. Quòd autem mandatur altare fieri de terra, vel de lapidibus insectis, fuit ad idololatriam remouendam.

¶Ad sextum dicendum est, quòd sicut in distinctione eadem dicitur cap. vasa. quondam sacerdotes non aureis, sed lineis calicibus vtebantur. Zepherinus autem Papa patenis vitreis missa celebrari constituit: deinde Vrbanus omnia fecit argentea. Postmodum autem statutum est, vt calix Domini cum patena, siue ex auro omnino siue ex argento fiat, vel saltem stanneus calix habeatur. De ære autem ex aurichalco non fiat, quia hoc vini virtute æruginē parit, pariterque vomitū prouocat. Nullus autem in ligneo seu vitreo calice præsumat missam cantare: quia scilicet lignum porosum est, & sanguis consecratus in eo remaneret: vitrum autem fragile est, & posset fractionis periculum imminere, & eadem ratio est de lapide. Et ideo propter reuerentiam sacramenti statutum est, vt ex prædictis materijs calix fiat.

¶Ad septimum dicendū, ꝙ vbi potuit sine periculo fieri, Ecclesia statuit circa hoc sacramentum id quod expressius repræsentat passionem Christi. Non erat autem tantum periculum circa corpus, quod ponitur, in corporali sicut circa sanguinem, qui continetur in calice. Et ideo licet calix non fiat de petra: corporale tamen fit de panno lineo, quo corpus Christi fuit inuolutum. Vnde in epistola Syluestri papæ in eadem di. legitur, Consultò omnium statuimus, vt sacrificium altaris non in serico panno aut intincto, quisquam celebrare missam præsumat: sed in panno lineo ab episcopo consecrato, sicut corpus Christi in sindone linea & munda sepultum fuit. Competit etiam pannus lineus propter sui munditiam, ad significandam conscientiæ puritatem: & propter multiplicem laborem, quo talis pannus præparatur, ad significandam Christi passionem.

¶Ad octauum dicendum, quòd dispensatio sacramentorum pertinet ad ministros Ecclesiæ: sed consecratio eorum est ab ipso Deo. Et ideo ministri Ecclesiæ non habent aliquid statuere circa formam consecrationis: sed circa vsum sacramenti & modum celebrandi. Et ideo si sacerdos verba consecrationis proferat super materia debita cum intentione consecrandi, absque omnibus prædictis, scilicet domo & altari, calice & corporali confectis, & cæteris huiusmodi per Ecclesiam institutis, consecrat quidem in rei veritate corpus Christi: peccat tamen grauiter, ritum Ecclesiæ non seruans.

ARTICVLVS IIII.

¶Vtrum conuenienter ordinentur ea quæ circa hoc sacramentum dicuntur.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur quòd inconuenienter ordinentur ea quæ circa hoc sacramentum dicuntur. Hoc enim sacramentum verbis Christi consecratur: vt Ambrosius dicit in libro de Sacramentis. Non ergo debent aliqua alia in hoc sacramento dici, quam verba Christi.

¶Præterea, Verba Christi nobis per Euangelium innotescūt. Sed quædam dicuntur circa consecrationem huius sacramentū, quæ in Euangelijs non ponuntur: non enim legitur in Euangelio quòd Christus in consecratione huius sacramenti, oculos ad cælum leuauerit, similiter etiam in Euangelijs dicitur, Accipite, & comedite, nec ponitur omnes: cùm in celebratione huius sacramenti dicatur, Eleuatis oculis in cælum: & iterum, Accipite & manducate ex hoc omnes. Inconuenienter ergo huiusmodi verba dicuntur in celebratione huius sacramenti.

¶Præterea, Omnia sacramenta ordinantur ad salutem fidelium. Sed in celebratione aliorum sacramentorum non fit communis oratio pro salute fidelium defunctorum. Ergo inconuenienter fit in hoc sacramento.

¶Præterea, Baptismus dicitur specialiter fidei sacramentum. Ea ergo quæ pertinent ad institutionem fidei, magis debent circa baptismum tradi, quàm circa hoc sacramentum, sicut doctrina Apostolica & Euangelica.

¶Præterea, In omni sacramento exigitur deuotio fidelium. Non ergo magis in hoc sacramento, quàm in alijs deberet exigitari deuotio fidelium per laudes diuinas & per admonitiones: puta cùm dicitur, Sursum corda.

¶Præterea, minister huius sacramenti est sacerdos: vt dictum est. Omnia ergo quæ in hoc sacramento dicuntur, à sacerdote dici deberent: & non quædam à ministris, quædam à choro.

¶Præterea, Hoc sacramentum per certitudinem operatur virtutis diuinæ. Superfluè ergo sacerdos petit huius sacramenti perfectionē, cùm dicit, Quam oblationē tu Deus in omnibus, &c.

¶Præterea, Sacrificium nouæ legis multò est excellentius, quàm sacrificium antiquorum Patrum. Inconuenienter ergo sacerdos petit, quòd hoc sacrificium habeatur sicut sacrificium Abel, Abrahæ & Melchisedec.

¶Præterea, Corpus Christi, sicut non incipit esse in hoc sacramēto per loci mutationē (vt suprà dictum est) ita etiam nec esse desinit. Inconuenienter ergo sacerdos petit, Iube hoc perferri per manus sancti angeli tui in sublime altare tuum.

¶SED CONTRA est quod dicitur de consecra. dist. 1. Iacobus frater Domini secundum carnem, & Basilius Cæsariensis episcopus *ediderunt missæ celebrationem. Ex quorum autoritate patet conuenienter singula circa hoc dici.

*Aliàs in scriptura nobis.

CONCLVSIO.

¶Quæcunque circa Eucharistia sacramentum in missa aguntur, non sine ratione instituta sunt.

¶RESPONDEO dicendum, quòd quia in hoc sacramento totum mysterium nostræ salutis comprehenditur, ideo præ cæteris sacramentis cum maiori solennitate agitur. Et quia scriptum est Ecclesiast. 4. Custodi pedem tuum ingrediens domum Domini, & Ecclesiast. 18. Ante orationem præpara animam tuam: ideo ante celebrationem huius mysterij, primò quidem præmittitur præparatio quædam, ad dignè agenda ea quæ sequuntur. Cuius præparationis prima pars est laus diuina, quæ fit in introitu, secundum illud Psalm. Sacrificium laudis honorificabit me, & illic iter, quo ostendam illi salutare Dei. Et sumitur hoc, vt pluries de Psalm. vel saltem cum Psalmo cantatur: quia vt Dionys. dicit 3. cap. Cæl. hierar. Psalmi comprehendunt per modum laudis, quicquid in sacra Scriptura continetur. Secunda pars continet commemorationem præsentis miseriæ, dum misericordia petitur dicendo, Kyrie eleison, ter quidem pro persona Patris, ter autem pro persona Filij, cùm dicitur, Christe eleison: & ter pro persona Spiritus sancti, cùm subditur Kyrie eleison, cōtra triplicem miseriam, ignorantiæ, culpæ & pœnæ: vel ad significandum quòd omnes personæ sunt in se inuicem. Tertia autem pars commemorat cælestem gloriam, ad quam tendimus post præsentem vitam & miseriam, dicendo, Gloria in excelsis Deo, quæ cantatur in festis, in quibus commemoratur cælestis gloria, intermittitur autem in officijs luctuosis, quæ ad commemorationem miseriæ pertinent. Quarta autem pars continet orationem, quam sacerdos pro populo facit, vt digni habeantur tantis mysterijs. Secundò autē præmittitur instructio fidelis populi: quia hoc sacramētum est mysterium fidei: vt suprà habitum est. Quæ quidem instructio dispositiuè quidem fit per doctrinam Prophetarum & Apostolorum, quæ in Ecclesia legitur per lectores & subdiaconos. Post quam lectionem cantatur à choro graduale, quod significat perfectum vitæ: & alleluiah, quod significat spiritualem exultationem vel tractus in officijs luctuosis, qui significat spiritualem gemitum, hæc enim consequi debent in populo ex prædicta doctrina. Perfectè autem populus instruitur per doctrinam Christi in Euangelio contentam, quæ à summis ministris legitur, scilicet à diaconibus. Et quia Christo credimus tanquam diuinæ veritati (secundum illud Ioan. 8. Si veritatem dico vobis, quare non creditis mihi?) lecto Euangelio symbolum fidei cantatur, in quo populus ostendit, se per fidem Christi doctrinæ assentire. Cantatur autem hoc symbolum in festis, de quibus fit aliqua mentio in symbolo, sicut in festis Christi & beatæ Virginis & Apostolorum (qui hanc fidem fundauerunt) & alijs huiusmodi. Sic igitur populo præparato & instructo, consequenter acceditur ad celebrationem mysterij, quod quidem & offertur vt sacrificium, & consecratur, & sumitur vt sacramentum. Vnde primò peragitur oblatio, secundò consecratio materiæ oblatæ. Tertiò eiusdem perceptio.

Circa oblationem verò duo aguntur, scilicet laus populi in cantu offertorij: (per quod significatur lætitia offerentium) & oratio sacerdotis, qui petit vt oblatio populi sit Deo accepta (vnde & 1. Paralipo. 29. dixit Dauid, Ego in simplicitate cordis mei lætus obtuli vniuersa hæc, & populum tuum qui hic repertus est, vidi cum ingenti gaudio tibi offerre donaria) & postea orat dicens, Domine Deus custodi hanc volun-

tatem. Deinde circa consecrationem, quæ supernaturali virtute agitur, primò excitatur populus ad deuotionem in præfatione, vnde & mouetur sursum corda habere ad Dominum. Et ideo finita præfatione populus deuotè laudat diuinitatem Christi, cum Angelis dicens, Sanctus, sanctus, & humanitatem cum pueris dicens, benedictus qui venit. Deinde sacerdos secretò commemorat, primò quidem pro quibus hoc sacrificium offertur, scilicet pro vniuersali Ecclesia, & pro his qui in sublimitate sunt constituti 1.Timoth.2. & specialiter quosdam qui offerunt, vel pro quibus offertur. Secundò commemorat sanctos, quorum patrocinia implorat pro prædictis, cùm dicit, communicantes & memoriam venerantes, &c. Tertiò petitionem concludit cùm dicit, vt hæc oblatio pro quibus offertur salutaris. Deinde accedit ad ipsam consecrationem, in qua primò petit consecrationis effectum, cùm dicit, quam oblationem tu Deus, &c. Secundò consecrationem peragit per verba Saluatoris, cùm dicit, Qui pridie, &c. Tertiò excusat præsumptionem per obedientiam ad mandatum Christi, cùm dicit, Et memores. Quartò petit hoc sacrificium peractum, esse Deo acceptum, cùm dicit, Supra quæ propitio, &c. Quintò petit huius sacrificij & sacramenti effectum. Primò quidem, quantum ad ipsos sumentes, cùm dicit, Supplices te rogamus. Secundò quantum ad mortuos, qui iam sumere non possunt, cùm dicit, memento etiam Domine, &c. Tertiò, specialiter quantum ad ipsos sacerdotes offerentes, cùm dicit, Nobis quoque peccatoribus. Deinde agitur de perceptione sacramenti, & primò præparatur populus ad percipiendum. Primò quidem, per orationem communem totius populi (quæ est oratio Dominica, in qua petimus panem quotidianum nobis dari) & etiam priuatam, quam specialiter sacerdos pro populo offert, cum dicit, Libera nos quæsumus Domine, &c. Secundò præparatur populus per pacem, quæ datur dicendo, Agnus Dei, est enim hoc sacramentum vnitatis & pacis: vt suprà dictum est. In missis tamen defunctorum, in quibus sacrificium offertur, non pro pace præsenti, sed pro requie mortuorum pax intermittitur. Deinde sequitur perceptio sacramenti primò percipiente sacerdote, & postmodum alijs dante; quia, vt Dionys. dicit 3. cap. Cęl. hierar. ille qui alijs diuina tradit, primò debet ipse particeps esse. Vltimò autem tota missæ celebratio in gratiarum actione terminatur, populo exultante pro sumptione mysterij (quod significat cantus post communionem) & sacerdote per orationem gratias offerente, sicut & Christus celebrata cœna cum discipulis hymnum dixit, vt dicitur Math.26.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd consecratio solis verbis Christi conficitur. Alia verò necesse est addere ad præparationem populi sumentis, sicut dictum est.

¶Ad secundum dicendum, quòd sicut dicitur Ioannis vltimo, Multa sunt à Domino facta vel dicta quæ Euangelistæ non scripserunt. Inter quæ fuit hoc, quòd Dominus in cœna oculos leuauit in cælum quod tamen Ecclesia ex traditione Apostolorum habuit, Rationabile enim videtur, vt qui in suscitatione Lazari (vt habetur Ioan. 11.) & in oratione, quam pro discipulis fecit Ioan. 17. oculos leuauit ad Patrem, in huius sacramenti institutione multò magis hoc fecerit, tanquam in re potiori. Quod autem dicitur, Manducate & comedite, non differt quantum ad sensum: nec multum refert quid dicatur, præsertim cùm verba illa non sint de forma, vt suprà dictum est. Quod autem additur, omnes, intelligitur in verbis Euangelij, licet non exprimatur; quia ipse dixerat Ioan. 6. Nisi manducaueritis carnem Filij hominis, non habebitis vitam in vobis.

¶Ad tertium dicendum, quòd Eucharistia est sacramentum totius Ecclesiasticæ vnitatis. Et ideo specialiter in hoc sacramento magis quàm in alijs debet fieri mentio de omnibus quæ pertinent ad salutem totius Ecclesiæ.

¶Ad quartum dicendum, quòd instructio fidei est duplex. Vna quæ fit nouiter imbuendis, scilicet catechuminis: & talis instructio fit* per baptismum. Alia autem est instructio, qua instruitur fidelis populus, qui communicat huic mysterio, & talis instructio fit in hoc sacramento. Et tamen ab hac instructione non repelluntur etiam catechumini & infideles. Vnde dicitur de consecratione distinct. 1. Episcopus nullum prohibeat ingredi Ecclesiam, & audire verbum Dei, siue Gentilem, siue hæreticum, siue Iudæum vsque ad missam catechuminorum, in qua scilicet continetur instructio fidei.

** Aliàs circa.*

¶Ad quintum dicendum, quòd in hoc sacramento & maior deuotio requiritur quàm in alijs sacramentis (propter hoc quod in hoc sacramento totus Christus continetur) & etiam communior. quia in hoc sacramento requiritur deuotio totius populi, pro quo sacrificium offertur, & non solùm percipientium sacramentum, sicut in alijs sacramentis. Et ideo vt Cyprian. dicit, sacerdos præfatione præmissa parat fratrum mentes, dicendo, sursum corda, vt dum respondet plebs, habemus ad Dominum, admoneatur nihil aliud se quàm Deum cogitare debere.

¶Ad sextum dicendum, quòd in hoc sacramento (sicut dictum est) tanguntur ea quæ pertinent ad totam Ecclesiam. Et ideo quædam dicuntur à choro quæ pertinent ad populum. Quorum quædam chorus totaliter prosequitur, quæ scilicet toti populo inspirantur. Quædam verò populus prosequitur, sacerdote inchoante, qui personam Dei gerit, in signum quòd talia peruenerunt ad populum ex reuelatione diuina, sicut fides & gloria cælestis. Et ideo sacerdos inchoat Symbolũ fidei, & Gloria in excelsis Deo. Quædam verò dicuntur per ministros, sicut doctrina veteris & noui Testamenti, in signum, quòd per ministros à Deo missos, est doctrina hæc populis annuntiata.

Quædam verò sacerdos solus prosequitur: quæ scilicet ad proprium officium sacerdotis pertinent, vt scilicet dona & preces offerat pro populo, sicut dicitur Heb. 5. In his tamen quædam dicit publicè, scilicet quæ pertinent & ad sacerdotem & ad populum, sicut sunt orationes communes. Quædam verò pertinent ad solum sacerdotem, sicut oblatio & consecratio: & ideo quæ circa hæc sunt dicenda, occultè à sacerdote dicuntur. In vtrisque tamen excitat attentionem populi dicendo, Dominus vobiscum: & expectat assensum dicentium, amen. Et ideo etiam in his quæ secretè dicuntur, publicè præmittit, Dominus vobiscum, & subiungit, Per omnia secula seculorum. Vel secretè aliqua sacerdos dicit, in signum, quòd circa Christi passionem discipuli non nisi occultè confitebantur Christum.

¶Ad septimum dicendum, quòd efficacia verborum sacramentalium impediri potest per intentionem sacerdotis. Nec tamen est inconueniens quòd à Deo petamus id quod certissimè scimus ipsum facturum, sicut Christus Ioan. 17. petijt suam clarificationem. Non tamen videtur ibi sacerdos orare, vt consecratio impleatur, sed vt nobis fiat fructuosa. Vnde signanter dicit, Vt nobis corpus & sanguis fiat. Et hoc significant verba, quæ præmittit dicens, Hanc oblationem facere digneris benedictam, secundum Augustinum, id est per quam benedicamur, scilicet per gratiam ascriptam, id est per quam in cælo ascribamur: ratam, id est per quam de visceribus Christi esse censeamur: rationabilem, id est per quam à bestiali sensu exuamur: acceptabilem, vt qui nobisipsis displicemus, per hanc acceptabiles eius vnico filio simus.

¶Ad octauum dicendum, quòd licet hoc sacramentum ex seipso præferatur omnibus antiquis sacrificijs: tamen sacrificia antiquorum fuerunt Deo acceptissima ex eorum deuotione. Petit ergo sacerdos, vt sic hoc sacrificium acceptetur Deo ex deuotione offerentium, sicut illa accepta fuerunt Deo.

¶Ad nonum dicendum, quòd sacerdos non petit neque quòd species sacramentales deferantur in cælum, neque corpus Christi verum, quod ibi esse non desinit. sed petit hoc pro corpore mystico (quod scilicet in hoc sacramento significatur) vt scilicet orationes sacerdotis & populi Angelus assistens diuinis mysterijs, Deo repræsentet, secundum illud Apocalyp. 8. Ascendit fumus incensorum de oblationibus sanctorum de manu Angeli. Sublime autem altare Dei dicitur vel ipsa Ecclesia triumphans, in quam transferri petimus, vel ipse Deus cuius participationem petimus: de hoc enim altari dicitur Exod. 20. Non ascendes ad altare meum per gradus, id est in Trinitate gradus non facies. Vel per Angelum intelligitur ipse Christus qui est magni concilij Angelus, qui corpus suum mysticum Deo patri coniungit, & Ecclesiæ triumphanti. Et propter hoc etiam missa nominatur: quia per Angelum sacerdos preces ad Deum mittit, sicut populus per sacerdotẽ: vel quia Christus est hostia nobis missa à Deo. Vnde & in fine missæ diaconus in festiuis diebus populum licentiat, dicens, Ite, missa est, scilicet hostia ad Deum per Angelum; vt scilicet sit Deo accepta.

ART.

ARTICVLVS V.

¶Vtrùm ea quæ in celebratione huius sacramenti aguntur, sint conuenientia.

4.sent. dist.11. in expositi. & quæst. [illegible]

AD QVINTVM sic proceditur. Videtur quòd ea quæ in celebratione huius sacramenti aguntur, non sint conuenientia. Hoc enim sacramentum ad nouum Testamentum pertinet, vt ex forma ipsius apparet. In nouo autem Testamento non sunt obseruandæ cæremoniæ veteris Testamẽti, ad quas pertinebat quòd sacerdos & ministri aqua lauabantur, quando accedebant ad offerendum: legitur enim Exod.30. Lauabunt Aaron & filij eius manus suas ac pedes, quando ingressuri sunt tabernaculum testimonij. & quando accessuri sunt ad altare. Nõ est ergo conueniens, quòd sacerdos lauet manus suas inter missarum solennia.

¶Præterea, Ibidem Dominus mandauit quòd Aaron adoleret incensum suaue fragrans super altare, quod erat ante propitiatorium. Quod etiam pertinebat ad cæremonias veteris Testamẽti. Inconuenienter ergo in missa sacerdos thurificatione vtitur.

¶Præterea, Ea quæ in sacramentis Ecclesiæ aguntur, non sunt iteranda. Inconuenienter igitur sacerdos multoties iterat crucesignationes super hoc sacramentum.

¶Præterea, Apostolus dicit Heb.7. Sine vlla contradictione, quod minus est, à maiori benedicitur. Sed Christus qui est in hoc sacramento, post consecrationem est multò maior sacerdote. Inconuenienter igitur sacerdos post consecrationem benedicit hoc sacramentum, cruce signando.

¶Præterea, In sacramento Ecclesiæ nihil debet fieri quod ridiculosum videatur. Videtur autem ridiculosum gesticulationes facere, ad quas pertinere videtur, quòd sacerdos quandoque brachia extendit, manus iungit, digitos complicat, & seipsum* inclinat. Ergo hoc non debet fieri in hoc sacramento.

** Aliàs [illegible]*

¶Præterea, Ridiculosum etiam videtur, quòd sacerdos multoties se ad populum vertit, & multoties populum salutet. Non ergo debent hæc fieri in celebratione huius sacramenti.

¶Præterea, Apost. 1.Cor.1. pro inconuenienti habet, quòd Christus diuisus sit. Sed post consecrationẽ Christus est in hoc sacramento, inconuenienter ergo hostia frangitur à sacerdote.

¶Præterea, Ea quæ in hoc sacramento aguntur, passionẽ Christi repræsentant. Sed in passione Christi corpus fuit diuisum in locis quinque vulnerum. Ergo corpus Christi in quinque partes frangi deberet magis, quàm in tres.

¶Præterea, Totum corpus Christi in hoc sacramento seorsum consecratur à sanguine. Inconuenienter ergo vna pars eius sanguini miscetur.

¶Præterea, Sicut corpus Christi proponitur in hoc sacramento vt cibus, ita & sanguis Christi vt potus. Sed sumptioni corporis Christi non adiungitur in celebratione missę alius corporalis cibus. Inconuenienter igitur sacerdos post sumptionem sanguinis Christi, vinum non consecratum sumit.

¶Præterea, Veritas debet respondere figuræ. Sed de agno Paschali, qui fuit figura huius sacramenti, mandatur quòd nõ remaneret ex eo quicquam vsque mane. Inconuenienter igitur hostię consecratæ reseruantur, & non statim sumuntur.

¶Præterea, Sacerdos pluraliter loquitur audientibus, cùm dicit, Dominus vobiscum, & Gratias agamus. Sed inconueniens videtur pluraliter loqui vni soli & maximè minori. Ergo inconueniens videtur, quòd sacerdos vno tantum ministro pręsente, celebret missam. Sic igitur videtur quòd inconuenienter aliqua agantur in celebratione huius sacramenti.

¶SED IN CONTRARIVM est Ecclesiæ consuetudo, quæ errare non potest: vtpote Spiritu sancto instructa.

CONCLVSIO.

¶Quæcunque cæremonialia circa hoc sacramentum aguntur, sunt certa ratione statuta vel ad repræsentandam Christi passionem, vel ad Dei deuotionẽ & reuerentiam.

¶RESPONDEO dicendum, quòd (sicut suprà dictũ est) in sacramentis dupliciter aliquid significatur, scilicet verbis & factis, ad hoc quòd sit perfectior significatio. Significatur autem verbis in celebratione huius sacramenti quædam pertinẽtia ad passionem Christi, quæ repræsentatur in hoc sacramento, vel etiam ad corpus mysticum, quod significatur in hoc sacramento, & quædam pertinentia ad vsum huius sacramenti, qui debet esse cum deuotione & reuerentia. Et ideo in celebratione huius mysterij quædam aguntur ad repræsentandam passionem Christi, vel etiam dispositionem corporis mystici, & quædam aguntur pertinentia ad deuotionem & reuerentiam huius sacramenti.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd ablutio manuũ fit in celebratione missæ propter reuerentiam huius sacramẽti. Et hoc dupliciter. Primò quidem: quia aliqua pretiosa tractare non consueuimus, nisi manibus ablutis. vnde indecens videtur, quòd ad tantum sacramentum aliquis accedat manibus etiã corporaliter inquinatis. Secundò, propter significationẽ: quia vt Diony. dicit 3.c. Cæl. hierar. extremitatum ablutio significat emundationem etiam à minimis peccatis: secundum illud Io.13. Qui lotus est, non indiget nisi vt pedes lauet. Et talis emundatio requiritur ab eo qui accedit ad hoc sacramentum. Quod etiam significatur per confessionem, quæ fit ante introitum missæ. Et hoc idem significabat ablutio sacerdotum in veteri lege: vt ibidem Diony. dicit. Nec tamen Ecclesia hoc seruat tanquam cæremoniale veteris legis præceptum, sed quasi ab Ecclesia institutum, sicut quiddam secundum se conueniens. Et ideo non eodẽ modo obseruatur sicut tunc: prætermittitur enim pedum ablutio, & seruatur ablutio manuum, quæ potest fieri magis in promptu,* & quæ sufficit ad significandam perfectam mundationẽ. Cùm enim manus sit organum organorum (vt dicitur tertio de anima) omnia opera attribuuntur manibus, vnde in Psal. dicitur Lauabo inter innocentes manus meas.

De manuum et digitorũ ablutione.

** Aliàs quæ magis sufficit.*

¶Ad secundum dicendum, quòd etiam thurificatione non vtimur quasi cæremoniali præcepto legis, sed sicut Ecclesiæ statuto. Vnde non eodem modo vtimur, sicut in lege veteri erat statutum. Pertinet autem ad duo. primò quidem ad reuerentiam huius sacramenti, vt scilicet per bonum odorem depellatur si quid corporaliter praui odoris in loco fuerit, quod posset prouocare horrorem. Secundò pertinet ad repræsentandum effectum gratiæ, qua sicut bono odore Christus plenus fuit (secundũ illud Gen.27. Ecce odor filij mei, sicut odor agri pleni) & à Christo deriuatur ad fideles officio ministrorum: secundum illud 2. Corinth.2. Odorem notitiæ suæ spargit per nos in omni loco. Et ideo vndique thurificato altari, per quod Christus designatur, thurificantur omnes per ordinem.

De thurificatione.

¶Ad tertium dicendum, quòd sacerdos in celebratione missæ vtitur crucesignatione, ad exprimendam passionem Christi, quę ad crucem est terminata. Est autem passio Christi quibusdam quasi gradibus peracta. Nam primò fuit Christi traditio, quæ facta est à Deo, Iuda, & Iudæis: quod significat trina crucesignatio, super illa verba, Hæc dona, hæc munera, hæc sancta sacrificia illibata. Secundò fuit Christi venditio. est autem venditus Sacerdotibus, Scribis & Pharisæis. Ad quod significandum fit iterum trina crucesignatio super illa verba, Benedictam, ascriptam, ratam. Vel ad ostendendum pretium venditionis, scilicet triginta denarios. Additur autem & duplex super illa verba, Vt nobis corpus & sanguis, &c. ad designandũ personam Iudæ venditoris & Christi venditi. Tertiò autem fuit præsignatio passionis Christi facta in cœna. Ad quod designandum fiunt tertiò duæ cruces, vna in consecratione corporis, alia in consecratione sanguinis. vbi vtrobique dicitur, Benedixit. Quartò autẽ fuit ipsa passio Christi. Vnde ad repræsentandum quinque plagas Christi, fit quartò quintuplex crucesignatio super illa verba, Hostiam puram, hostiam sanctam, hostiam immaculatam, panem sanctum vitæ æternæ, & calicem salutis perpetuæ. Quintò repræsentatur extensio corporis & effusio sanguinis, & fructus passionis per trinam crucesignationem, quæ fit super illis verbis, Corpus & sanguinem sumpserimus, omni benedictione, &c. Sextò repræsentatur triplex oratio, quam fecit in cruce. Vnam pro persecutoribus, cùm dixit, Pater ignosce illis. Secundam pro liberatione à morte, cùm dixit, Deus meus Deus meus, vt quid dereliquisti me. Tertia pertinet ad adeptionem gloriæ, cùm dixit, Pater in manus tuas commendo Spiritum meum. Et ad hoc significandum fit trina crucesignatio super illa verba, Sanctificas, viuificas, benedicis, &c. Septimò repræsentantur tres horæ quibus pependit in cruce, scilicet à sexta vsque ad horam nonam. Et ad hoc consignificandum fit iterum trina crucesignatio ad illa verba, Per ipsum, & cum ipso, & in ipso. Octauò autem repræsentatur separatio animæ à corpore per duas cruces subsequenter extra calicem factas.

De crucis varia in missa significatione.

Nonò

Notò autem repræsentatur resurrectio tertia die facta, per tres cruces, quæ fiunt ad illa verba, pax Domini sit semper vobiscum. Potest autem breuius dici, quòd consecratio huius sacramenti, & acceptatio huius sacrificij, & fructus ipsius procedit ex virtute crucis Christi. Et ideo vbicunque fit mentio de aliquo horum, sacerdos cruce signatione vtitur.

¶Ad quartum dicendum, quòd sacerdos post consecrationem non vtitur crucesignatione ad benedicendum & cõsecrandum, sed solùm ad commemorandam virtutem crucis & modum passionis Christi: vt ex dictis patet.

¶Ad quintum dicendum, quòd ea quæ sacerdos in missa facit, non sunt ridiculosè gesticulationes: fiunt enim ad aliquid repræsentandum. Quòd enim sacerdos brachia extendit post consecrationem, significat extensionem brachiorum Christi in cruce. Leuat etiam manus orando, ad designandum quòd oratio eius dirigitur pro populo ad Deum: secundum illud Thren. 3. Leuemus corda nostra cum manibus ad Dominum in cælos. & Exo. 17. dicitur, quòd cùm leuaret Moyses manus, vincebat Israel. Quòd autem manus interdum iungit, & se inclinat, est supplicìter & humiliter orantis, & designat humilitatem & obedientiam Christi, ex qua passus est. Digitos autem iungit post consecrationem, scilicet pollicem cum indice, quibus corpus Christi consecratum tetigerat, vt si qua particula digitis adhæserit, non dispergatur: quod pertinet ad reuerentiam sacramenti.

¶Ad sextum dicendum, quòd quinquies se sacerdos vertit ad populum, ad significandum quòd Dominus die resurrectionis quinquies se manifestauit: vt suprà dictum est in tractatu de resurrectione Christi. Salutat autem septies populũ, scilicet quinque vicibus, quibus se conuertit ad populum: & his quando se non conuertit (scilicet cùm ante præfationem dicit, Dominus vobiscum, & cùm dicit, Pax Domini sit semper vobiscum) ad designandum septiformem gratiam Spiritus sancti. Episcopus autem celebrans in festis, in prima salutatione dicit, Pax vobis: quod post resurrectionem discipulis dixit Dominus: cuius personam repræsentat præcipuè Episcopus.

¶Ad septimum dicendum, quòd fractio hostiæ tria significat. Primò quidem ipsam diuisionem corporis Christi, quæ facta est in passione. Secundò distinctionem corporis mystici secundum diuersos status. Tertiò distributionem gratiarum, procedentium ex passione Christi: vt Dionys. dicit 2. cæleſt. hierar. Vnde talis fractio non inducit diuisionem Christi.

¶Ad octauum dicendum, quòd sicut Sergius Papa dicit (& habetur de consecratio. distinct. 2.) triforme est corpus Domini, † Alias oblata. Pars † oblata in calicem missa, corpus Christi quod iam resurrexit, monstrat, scilicet ipsum Christum, & beatam Virginem, vel siqui alij sancti cum corporibus iam sunt in gloria. Pars comesta, ambulans adhuc super terram, quia scilicet viuentes in † Alias ymiuntur. terra, sacramento † vruntur & passionibus conteruntur, sicut & panis comestus conteritur dentibus. Pars in altari vsque ad finem missæ remanens, corpus in sepulchro: quia vsque in finem seculi, corpora sanctorum in sepulchris erunt: quorum tamen animæ sunt vel in purgatorio vel in cælo. Hic tamen ritus nõ seruatur modò: vt scilicet vna pars seruetur vsque in finem missæ, propter periculum. Manet tamen eadem significatio partiũ. Quam quidam metricè expresserunt, dicentes,

Hostia diuiditur in partes, tinctaque beatos,
Plene, sicca notat uiuos, seruata sepultos.

Quidam tamen dicunt, quòd pars in calicem missa, significat eos, qui viuunt in hoc mundo: pars autem extra calicem seruata significat plene beatos, scilicet quantum ad animam & corpus: pars autem comesta, significat exteros.

¶Ad nonum dicendum, quòd per calicem duo possunt significari. Vno modo ipsa passio Christi, quæ repræsentatur in hoc sacramento. Et secundum hoc per partem in calicem missam, significantur illi, qui adhuc sunt participes passionum Christi.

Alio modo potest significari fruitio beata, quæ etiam in hoc sacramento præfiguratur. Et ideo illi quorum corpora iam sunt in plena beatitudine, significantur per partem in calicem missam. Et est notandum, quòd pars in calicem missa, non debet populo dari in supplementum communionis: quia panem intinctum non potrerãt Christus nisi Iudæ proditori.

¶Ad decimum dicendum, quòd vinum ratione suæ humiditatis est ablutiuum. Et ideo sumitur post susceptionem huius sacramenti, ad abluendum os, ne aliquæ reliquiæ remaneant, quod pertinet ad reuerentiam sacramenti. Vnde extra de celebratione missarum, cap. ex parte. Semper sacerdos vino os perfundere debet, postquam totum percepit Eucharistiæ sacramentum, nisi cum eodem die aliam missam debuerit celebrare, ne si forte vinum perfusionis acciperet, celebrationem aliam impediret. Et eadem ratione perfundit vino digitos quibus corpus Christi tetigerat.

¶Ad vndecimum dicendum est, quòd veritas quantum ad aliquid debet respondere figuræ: quia scilicet non debet pars hostiæ consecratæ, de qua sacerdos & ministri vel etiam populus communicat, in crastinum reseruari. Vnde, vt habetur de consecratio. distinctio. 2. Clemens Papa statuit, quòd tanta hostia consecrata in altari offerantur, quanta populo sufficere debeant, quòd si remanserint, in crastinum non reseruentur, sed cum timore & tremore clericorum diligentia consumantur. Quia tamen hoc sacramentum quotidie sumendum est (non autem agnus Paschalis quotidie sumebatur) ideo oportet alias hostias consecratas pro infirmis conseruare. Vnde in eadem distinctione dicitur, Presbyter Eucharistiã semper habeat paratam, vt quando quis infirmatus fuerit, statim eum communicet, ne sine communione moriatur.

¶Ad duodecimum dicendum, quòd in solenni celebratione missæ, plures debent adesse. Vnde Soter Papa dicit, vt habetur de consecratio. distinctio. 1. Hoc quoque statutum est, vt nullus presbyterorum, missarum solennia celebrare præsumat, nisi duobus præsentibus, sibique respondentibus, ipse tertius habeatur; quia cùm pluraliter ab eo dicitur, Dominus vobiscum, & illud in secretis, orate pro me, apertissimè conuenit, vt ipsius respondeatur salutationi. Vnde & ad maiorem solennitatem, ibidem statutum legitur, quòd Episcopus cum pluribus missarum solennia peragat. In missis tamen priuatis sufficit vnum habere ministrum, qui gerit personam totius populi catholici, ex cuius persona sacerdoti pluraliter respondet.

ARTICVLVS VI.

¶Vtrùm possit sufficienter occurri defectibus circa celebrationem huius sacramenti occurrentibus, statuta Ecclesiæ obseruando.

AD SEXTVM sic proceditur. Videtur quòd non possit sufficienter occurri defectibus, qui circa celebrationem huius sacramenti occurrunt, statuta Ecclesiæ obseruando. Contingit enim quandoque quòd sacerdos, ante consecrationem, vel post moritur, vel alienatur, vel aliqua alia infirmitate impeditur, ne sacramentum sumere possit, & missam perficere. Ergo videtur quòd non possit impleri statutum Ecclesiæ, quo præcipitur quòd sacerdos consecrans, suo sacrificio communicet.

¶Præterea, Contingit quandoque, quòd sacerdos ante consecrationem vel post, recolit se aliquid comedisse vel bibisse, vel etiam alicui peccato mortali subiacere, vel etiam excommunicationi, cuius prius memoriam non habebat. Necesse est ergo, quòd ille qui est in tali articulo constitutus, peccet mortaliter, contra statutum Ecclesiæ faciens, siue sumat, siue non sumat.

¶Præterea, Contingit quandoque quòd in calicem musca vel aranea, vel aliquod animal venenosum cadit post consecrationem, vel etiam cognoscit sacerdos calici venenum esse immissum ab aliquo maleuolo causa occidendi ipsum. In quo casu si sumat, videtur mortaliter peccare, se occidendo vel Deum tentando, similiter si non sumat peccat, contra statutum Ecclesiæ faciens. Ergo videtur esse perplexus, & subiectus necessitati peccandi, quod est inconueniens.

¶Præterea, Contingit quandoque quòd per negligentiam ministri aut aqua non ponitur in calice, aut etiam nec vinum, & hoc sacerdos aduertit. Ergo in hoc etiam casu videtur esse perplexus, siue sumat corpus sine sanguine (quasi imperfectum faciens † sacramentum) siue non sumat nec corpus nec † Alias sacrificium. sanguinem.

¶Præterea, Contingit quandoque, quòd sacerdos non recolit se dixisse verba consecrationis, vel etiam alia quæ in celebratione huius sacramenti dicuntur. Videtur ergo peccare in hoc casu, siue reiteret verba super eandem materiam, quæ forte iam dixerat, siue vtatur pane & vino non consecratis, quasi consecratis.

¶Præterea,

¶Præterea, Contingit quandoq; propter frigus, q; sacerdoti dilabitur hostia in calicem, siue ante fractionem, siue post. In hoc ergo casu non poterit sacerdos ritum Ecclesiæ implere, vel de ipsa fractione, vel etiam de hoc quòd sola tertia pars mittatur in calicem.

¶Præterea, Contingit quandoque, quòd per negligentiã sacerdotis sanguis Christi effunditur, vel etiam quòd sacerdos sacramentum sumptum vomit, aut etiam q; hostiæ cõsecratæ randiu conseruantur, vt putrefiant, vel etiam à muribus corrodãtur, vel etiam qualitercunq; perdantur. In quibus casibus non videtur posse huic sacramento debita reuerentia exhiberi secundũ Ecclesiæ statuta. Non videtur ergo, quòd his defectibus seu periculis occurri possit, saluis Ecclesiæ statutis.

¶SED CONTRA est, quòd sicut Deus, ita Ecclesia nõ præcipit aliquid impossibile.

CONCLVSIO.

¶Quicunque defectus in missa occurrentes possent per Ecclesiæ statuta emendari, vel præueniendo ne accidant, vel si sequantur, emendando, vel adhibendo per pœnitentiam remedium, vt alias in casum qui negligenter se circa illud gesserit.

¶RESPONDEO dicendum, quòd periculis seu defectibus circa hoc sacramentum cõtingentibus dupliciter potest occurri. Vno modo præueniendo, ne scilicet periculũ accidat. Alio modo subsequendo, vt scilicet id quod accidit emẽdetur, vel adhibendo remedium, vel saltem per pœnitentiam eius, qui negligenter egit circa hoc sacramentum.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd si sacerdos mortẽ aut infirmitate graui occupetur ante consecrationem corporis & sanguinis Domini, non oportet vt per alium suppleatur. Si verò incepta consecratione hoc acciderit (puta cõsecrato corpore ante consecrationem sanguinis, vel etiam consecrato vtroque) debet missæ celebritas per alium expleri. Vnde, vt habetur in Decretis, 7. quæst. 1. c. nihil in Toletano concilio legitur, Censuimus conuenire, vt cùm à sacerdotibus missarum tẽpore mysteria sacra consecrantur, si ægritudinis accidat cuiuslibet euentus, quo cœptum nequeant explere mysterium, sit liberum Episcopo vel presbytero alteri, consecrationem exequi incepti officij. Non enim aliud competit ad supplementum initiatis mysteriis, quàm vt aut incipientis aut subsequentis benedictione sint completa sacerdotis: quia nec perfecta videri possunt, nisi perfecto ordine compleantur. Cùm enim simus omnes vnũ in Christo, nihil contrarium diuersitas personarum formar, vbi efficacia prosperitatis vnitas fidei repræsentat. Ne tamen quod naturæ languoris causa consulitur, in præsumptionis pernicie conuertatur, nullus absque præuentu patẽtiæ molestiæ, minister vel sacerdos, cum coeperit imperfecta officia, præsumat omnino relinquere si quis hoc temerariè præsumpserit, excommunicationis sententiam sustinebit.

¶Ad secundum dicẽdum, quòd vbi difficultas occurrit, semper est accipiendum illud quod habet minus de periculo. Maximè autem periculosum circa hoc sacramentum est, quod est contra perfectionem huius sacramenti, quia hoc est immane sacrilegiũ. Minus autem est illud, quod pertinet ad qualitatem sumentis. Et ideo si sacerdos post consecrationem inceptam, recordetur se aliquid comedisse vel bibisse, nihilominus debet perficere sacrificium, & sumere sacramentum. Similiter si recordetur se peccatum aliquod commisisse, debet pœnitere cum proposito confitendi & satisfaciendi: & sic non indignè, sed fructuosè sumere sacramentum. Et eadem ratio est si meminerit se excõmunicationi cuicunque subiacere debet enim assumere propositum humiliter absolutionem petendi: & sic per inuisibilem pontificem Iesum Christum absolutionem consequetur quantum ad hunc actum, quòd peragat diuina mysteria. Si verò ante consecrationem alicuius prædictorum sit memor, tutius reputarem, maxime in casu manducationis & excommunicationis, quòd missam inceptam desereret, nisi graue scandalum timeretur.

¶Ad tertium dicendum, quòd si musca vel aranea in calicem ante consecrationem ceciderit, aut etiam venenum deprehendens esse immissum, debet effundi, & abluto calice, denuo aliud vinum poni consecrandum. Si verò aliquid horum post consecrationem acciderit, debet animal cautè capi, & diligenter lauari & comburi, & ablutio cum cineribus in sacrarium mitti. Si verò venenum ibi esse deprehẽderit immissum, nullo modo debet sumere, nec alij dare, ne calix vitæ vertatur in mortem: sed debet diligenter in aliquo vasculo ad hoc apto cum reliquijs conseruari. Et ne sacramentum remaneat imperfectum, debet aliud vinum apponere in calicem, & denuo resumere à consecratione sanguinis, & sacrificium perficere.

¶Ad quartum dicendum, quòd si sacerdos ante consecrationem sanguinis & post consecrationem corporis percipiat aut vinum aut aquam non esse in calice, debet statim apponere, & consecrare. Si verò post consecrationis verba perceperit, quòd aqua desit, debet nihilominus procedere: quia impositio aquæ (vt suprà dictum est) non est de necessitate sacramenti. Debet tamen puniri ille, ex cuius negligentia hoc contingit. Nullo autem modo debet aqua vino iam consecrato miscerinquia sequeretur corruptio sacramenti pro aliqua parte, vt suprà dictum est. Si verò percipiat post verba consecrationis, quòd vinum non fuerit positum in calice missi quidem hoc percipiat ante sumptionem corporis, debet deposita aqua, si ibi fuerit, imponere vinum cum aqua, & resumere à verbis consecrationis sanguinis. Si verò hoc perceperit post sumptionem corporis, aliam hostiam apponere debet, iterum consecrandam simul cum sanguine. Quod ideo dico: quia si diceret sola verba consecrationis sanguinis, non seruaretur debitus ordo consecrandi. & sicut dicitur in prædicto c. Tolerani concilij, perfecta videri non possunt sacrificia, nisi perfecto ordine compleantur. Si verò inciperet à consecratione sanguinis, & repeteret omnia verba consequentia, non competeret nisi adesset hostia consecrata, cum in illis verbis illis occurrant quædam dicenda & fienda non solùm circa sanguinem, sed etiam circa corpus. Et debet in fine iterum sumere hostiam consecratam & sanguinem, non obstante etiam, si prius sumpserit aquam, quæ erat in calice: quia præceptum de perfectione sacramenti maioris est ponderis, quàm præceptum quòd hoc sacramentum à ieiunis sumatur, vt suprà dictum est.

¶Ad quintum dicendum, quòd licet sacerdos non recolat se dixisse aliqua eorum, quæ dicere debuit, non tamen debet ex hoc mente perturbari: non enim qui multa dicit, recolit omnia, quæ dixit: nisi fortè aliquid in dicẽdo apprehenderit sub ratione iam dicti. sic enim aliquid efficitur memorabile. Vnde si aliquis attentè cogitet illud quod dicit, non tamen cogitet se dicere illud, non multum postea recolit se dixisse. Sic enim fit aliquid obiectum memoriæ, inquantum accipitur sub ratione præteriti: sicut dicitur in lib. de memoria. Si tamen sacerdoti probabiliter constet se aliqua omisisse: siquidem nõ sunt de necessitate sacramenti, non existimo quòd propter hoc debeat resumere, immutando ordinem sacrificij: sed debet vlterius procedere. Si verò certificetur se omisisse aliquid eorum, quæ sunt de necessitate sacramenti, scilicet formas consecrationis, cùm forma consecrationis sit de necessitate sacramenti, sicut & materia, idem videtur faciendum, quod dictum est in defectu materiæ, vt scilicet resumatur à forma consecrationis, & cætera per ordinem reiterentur, ne mutetur ordo sacrificij.

¶Ad sextum dicendum, quòd fractio hostiæ cõsecratæ, & quòd vna sola pars mittatur in calicem, respicit corpus mysticũ, sicut admixtio aquæ significat populum. Et ideo horũ prætermissio non facit imperfectionẽ sacrificij, vt propter hoc sit necesse aliquid reiterare circa celebrationem huius sacramenti.

¶Ad septimum dicendum, quòd (sicut legitur de consc. distin. 2. ex decreto Pij Papæ) si per negligentiam aliquid de sanguine stillauerit in tabulam, quæ terræ adhæret, lingua lambetur, & tabula radetur. Si verò non fuerit tabula, terra radetur, & igni consumetur, & cinis intra altare condetur, & sacerdos quadraginta diebus pœniteat. Si autem super altare stillauerit calix, forbeat minister stillam, & tribus diebus pœniteat. Si super linteũ altaris, & ad aliud stilla peruenerit, decem diebus pœniteat. Si vsque ad tertium, nouem diebus pœniteat. Si vsque ad quartũ, viginti diebus pœniteat: & linteamina quę stilla tetigerit, tribus vicibus lauet minister calice subtus posito: & aqua ablutionis sumatur, & iuxta altare recondatur. posset etiam sumi in porum à ministro, nisi propter abominationem dimitteretur. Quidam autem vlterius partem illam linteaminum incidunt & comburunt: & cinerem in altari vel sacrario reponunt. Subditur autem ibidem ex pœnitentiali Bedæ presbyteri, Si quis per ebrietatem vel voracitatem Eucharistiam euomuerit, quadraginta diebus pœnitear, si laicus est, clerici vel monachi seu diaconi & presbyteri, septuaginta diebus pœniteant, Episcopus, nonaginta. Si autem infirmitatis causa euomuerint, septem diebus pœniteant. Et in eadem dist. legitur ex concil. Arelatensi, Qui non

bene

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶ Super Quæstionem octuagesimamquartam.

IN primis duobus artic. tria dicenda occurrunt. Primum, de materia sacramenti pœnitentiæ: ex qua cùm forma constituitur sacramentum, an scilicet hoc sacramentum habeat materiam, ex qua constituatur. Et mouetur hoc dubiū propter Scot. in 4. dist. 16. q. 1. dicentem huius sacramenti nullam partem esse actum pœnitentialem: sed sacramentū hoc essentialiter consistere in absolutione: ita quòd secundùm sacramentum pœnitentiæ nō cōstituitur ex materia & forma contra communem doctrinam in 1. distin. 4. sent. imò contra doctrinam sacri Concilij sub Eugenio IIII. vbi dicitur quòd omnia sacramenta cōstant ex rebus tanquā materia, & verbis tāquā forma: & specialiter de sacramēto pœnitētiæ dicitur cuius quasi materia sunt actus pœnitentis.

¶ Nec ratio Scot. valet, scilicet quia nullus actus pœnitentis est aliquid sentētiæ sacerdotis: quoniam supponit hæc ratio sacramētum hoc cōsistere essentialiter in sola absolutione.

¶ Quocirca sequendo & cōmunem & sacri Cōcilij doctrinā, dicendū est sacramentū pœnitētiæ constare ex verbis absolutionis vt forma, & actu seu actibus pœnitentis, vt materia proxima. Nec alia quærenda est de hoc ratio nisi auctoritas vtraq; iam adducta & cōsonantia: quia scilicet consonant conditiones sacramēti huiusmodi constituto ex actu pœnitētis & absolutione & in significando & in passiua institutione diuina.

¶ Secundū est circa rem huius sacramēti, quę scilicet est & res & sacramētū: an scilicet sit interior pœnitētia: an ornatus aliqs. Et quoniā magna videtur altercatio de ornatu nec intētionis meæ est scribere ad cōtradicendū aliis dimissa vnicuiq; probabilita te suę opinionis, dicam quid secundū Autorem & rationem rectam videtur sentiendum.

Annot. ¶ De sacramentis nil aliud sentiendum est, nisi quod accepimus: ex acceptis autē tam ex parte causalitatis attributę sacramēto quàm ex parte rei & sacramenti, quàm etiā ex parte subiecti dicemus ad gratiā, vbi *4. dist. 1. q. 1.* mum sacramēti effectū, *ar. 1. q. 1.* hoc necessariò, nec probabiliter ornatus ponitur. *Et dist. 22. q. 2.* Nā causalitas sacramēti sufficiēter saluatur *ar. 3. q. 3.* tes pectu gratiæ, etiam si *3. cor.* nihil aliud causarentur verò & sacramentū sufficiēter saluatur hīc per interiorē pœnitentiā.

¶ Dispositio autem ad gratiam (quæ tamen tantùm ponderatur à ponentibus ornatum) triplicitèr monstratur aliena ab ornatu. Primò ex parte gratiæ: quoniam gratia non est talis forma in anima, vt egeat alia forma prædisponente ad ipsam. Fallax siquidem imaginatio est putare, quòd sicut lignum, si debet ignīri, debet prius calefieri, vt calor disponat ad formam ignis: ita anima, si debet per gratiam fieri deiformis, debet prius ornari. Nullam siquidem talem dispositionem gratia exigit, vt patet in infantibus baptizatis, quibus infunditur gratia absque aliqua alia forma prædisponente. Nec obstat character: quoniam, vt ex supradictis patet, character non ponitur, vt disponat ad gratiam, quod eius subiectum, quod est intellectus, reflatur: nā dispositio enim ad gratiam, quę est in essentia animæ, non est intellectus, vt de se patet. Secundò ex parte adultorum, quibus tantùm confertur sacramentum pœnitentiæ. Nam in adultis dispositio ad gratiam est proprius actus ipsius adulti: iuxta illud, Qui creauit te sine te, non saluabit te sine te: & iuxta supradicta in secundo lib. de Iustificatione impij. Tertio ex parte pœnitentis: pœnitens enim inquantum pœnitens non dispōnitur nisi per actus pœnitentiæ: omnis enim alia dispositio per accidens se haberet ad pœnitentem: & propter ea fit ornatus ponendus: non autem ponendus: non nisi per accidens cōcurrente ad disponendum pœnitentem: quod autem est per accidens, non est per se tribuendum sacramento pœnitentiæ. Commenditius ergo videtur ornatus huiusmodi: sed vt in litera dicitur, interior pœnitentia est res & sacramentum.

¶ Et si modum quæstionem, distingue, trifariam posse inueniri pœnitentem. primò, vt sit ita attritus, quòd eius attritio cum sacramēto pœnitentiæ in voto sit efficiax ad remissionē peccatorum: ita q. attritio sua est tāta, q. ex sacramento in voto sit cōtritio: iuxta illud, Dixi, cōfitebor: & tu remisisti impietatē peccati mei. Secundò, quòd attritio sit tam modica, vt cum sacramento in voto non fiat contritio: sed tamen sit tanta, quòd cum sacramento in re fiat contritio: plus enim operatur sacramentum in re quàm in voto. Tertiò posset esse tam exigua attritio, vt nec cum sacramēto in re, fieret contritio: & talis non susciperet remissionem peccatorum ex sacramento pœnitentiæ. Vbi apparet, nullo esse opus ornatu ad hoc, vt ex vi sacramenti attritus fiat contritus. Modus autem quo hoc fit) est quòd Deus vtrinque operatur: non currit siquidem ex parte pœnitentis ad interiorem pœnitētiam, inspirando illam (vt in litera dicitur) non soluēs secundum se, sed etiam in ordine ad sacramentum: quod ex eo patet, quòd ex interiori motu pœnitens subiicit se claui bus. Et rursus concurrit Deus ex parte sacramenti, ordinando sacramentales actus exteriores ad interiorem pœnitentiam, dum vtitur sacramento ipso ad excitandum & perficiendum interiorem actum pœnitentiæ. Sic enim excitando & perficiendo, facit de attrito contritum, dum mediante sacramento, vtitur etiam interiori actu pœnitentis ad remissionem peccatorum: per hoc enim fit interior pœnitentia actus ex & sacramentum. Et per hoc apparet, quòd sacramentum significat & causat interiorem pœnitentiam: & interior pœnitentia sic causata significat & causat remissionem peccatorum: sunt enim hæc instrumenta subordinata principali agenti. Deo scilicet: sicut baculus, quę mouet lapidem, est instrumentum subordinatum alteri instrumento, puta manui, qua mouet baculum, &c. Tertium est, q. Autor ipso doctior, quem in 4. sent. putatur solam formam in sacramēto pœnitentiæ habere causalitatem, sicut in sacramento Eucharistiæ & vesticaffet, q. totū sacramentum compositū ex materia, & forma causat ratione partis, scilicet formæ: hoc in loco altius sanxit, vt ex præcisis declarat interius in actu. vltimo quæst. 86. scilicet q. totum sacramentū pœnitētiæ compositū, scilicet ex materia & forma, id est ex actu pœnitentis & absolutione: licet enim ex his duobus sacramentalis cōstituatur sacramentū) causat remissionem peccatorum ratione virtutis: quæ scilicet principalius qualificat istam formam: secundariò autē ratione materiæ: hoc est actuū pœnitentiæ, vt subordinantur cāsibus Ecclesiæ: hoc est q. actu pœnitentis ex hoc ipso q. pars efficitur sacramēti, virtute Dei vt parte materiali sui instrumēti ad causandam remissionē peccatorum: licet ex hoc ipso, quòd aqua assumitur ad baptizandū, vtitur illa Deus vt parte materiali sui instrumēti ad regenerandum filios suos.

¶ Super Quæstionem octuagesimamquartam Articulum tertium.

Annot. IN artic. 3. eiusdem quæst. in responsione ad tertium circa formam absolutionis aduertē, q. licet forma absolutionis cōsistat in illis duobus verbis, scilicet absoluo te: vt in litera dicitur, & habetur ex concilio Floren. sub Eugenio IIII. nihilominus si quis aliis verbis vteretur (puta Remitto tibi peccata) sacramētū esset: perfectū.

¶ Quod & ratione & auctoritate monstratur. Ratione quidem: quia vir tus sacramentalis non est à Deo obligata istis verbis, quin sit etiā vollata, quibuslibitus. Auctoritas autem sumitur primò ex Euangelio: quia Dominus instituendo confessores, dixit, Quorū remiseritis peccata, remittuntur eis, secundò ex Autore in hac litera comparante istas duas formas, scilicet per absoluere vel remittere (quæ vtraq; ex verbis Domini sumit) & dicēte q. illa quę fit per absoluere, est magis cōgrua: quia magis ex gestis verbis Domini, & de virtute clauis loquebatur: differentia autem secundū magis vel minus congrui, nō tollit virtutē sacramenti. Ascedit ad hoc 8co. in 4. dist. 14. q. 4. qui tamē forte nimis late loquitur, dicens q. sufficit q. exprimatur actus sententiæ absolutionis.

¶ In responsione ad quæst. vbi dicitur, q. Apostolus non est data potestas vt sanarent infirmos, &c. intellige regulariter: nō enim est cōstitutum Apostolis, vt regulariter sanarēt ex potestate infirmos, quāuis hoc fuerit eis quādoq; cōcessum. Et hoc sufficit ad differētiam in litera intentam inter potestatē sacramentalē & potestatē faciendi miracula: quia potestate sacramentali ordinariè ponimus remittere peccata: potestate autē miracula faciendi, nō ponimus sacramentis, non sunt de essentia sacramentorum, sed dispositiuè se habent ad sacramēta. In illis autē sacramentis, quę habēt effectum correspondentē humanis actibus, i pſi *actus humani sunt loco materię, vt accidit in pœnitentia & matrimonio. Sicut etiā in medicinis corporalibus quædā sunt res exterius adhibitæ, sicut emplastra & electuaria: quædam verò sunt actus sanandorum, puta exercitationes quædam.

¶ Ad secundum dicendū, quòd in sacramentis, quæ habent corporalem materiā, oportet quòd illa materia adhibeatur à ministro Ecclesiæ, qui gerit personam Christi, in signum q. excellentia virtutis in sacramento operantis est à Christo. In sacramento autē pœnitentiæ (sicut dictum est) sunt actus humani pro materia, qui proueniunt ex inspiratione interna. Vnde materia non exhibetur à ministro, sed à Deo interius operante. Sed complemētum sacramenti exhibet minister, dum pœnitentem absoluit.

¶ Ad tertium dicendum, quòd etiam in pœnitentia est aliquid quod est sacramentum tantùm, scilicet actus exterius exercitus, tam per peccatorem pœnitētem, quàm etiā per sacerdotem absoluētem: res autem & sacramentum, est pœnitentia interior peccatoris: res autem tantùm & non sacramentum, est remissio peccati. Quorū primum totū simul sumptum est causa secundi: primi autem & secundum, sunt quodāmodo causa tertij.

ARTICVLVS II.

¶ Vtrùm peccata sint propria materia huius sacramenti.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd peccata nō sint propria materia huius sacramēti. Materia enim in alijs sacramentis per aliqua verba prolata sanctificatur, & sanctificata effectum sacramēti operatur. Peccata autem nō possunt sanctificari, & cōtrariantur effectui sacramēti, qui est gratia remittens peccata. Ergo peccata non sunt materia propria huius sacramenti.

¶ Præterea, Aug. dicit in lib. de pœnitentia. Nullus potest inchoare nouam vitam, nisi eum veteris vitæ pœniteat. Sed ad vetustatem vitæ pertinent nō solùm peccata, sed etiam pœnalitates præsentis vitæ. Non ergo peccata sunt propria materia pœnitentiæ.

¶ Præterea, Peccatorū quoddā est originale, quoddā mortale, quoddam veniale. Sed pœnitentiæ sacramentū non ordinatur contra originale peccatum, quod tollitur per baptismum, nec̄ cōtra peccatū mortale, quod tollitur per confessionē peccatoris: nec etiā contra veniale, quod tollitur per tonsionem peccatoris, & per aquam benedictam, & alia huiusmodi. Ergo peccata non sunt propria materia pœnitentiæ.

¶ SED CONTRA est quod Apostolus dicit 2. Cor. 12. Non egerunt pœnitētiam super immunditia & fornicatione & impudicitia, quam gesserunt.

CONCLVSIO.

¶ Proxima sacramenti pœnitentiæ materia sunt actus pœnitentis: remota verò sunt peccata non accepranda, sed detestanda & destruenda.

¶ RESPONDEO dicendum, q. duplex est materia, scilicet proxima & remota: sicut statuæ proxima materia est metallum, remota verò, aqua. Dictum est autem, q. materia proxima huius sacramenti sunt actus pœnitentis: cuius materia sunt peccata, de quibus doler, & quæ cōfitetur: & pro quibus satisfacit. Vnde relinquitur q. remota materia pœnitentiæ, sunt peccata, nō acceptanda, sed detestanda & destruenda.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd ratio illa procedit de proxima materia sacramenti.

¶ Ad secundum dicendū, quòd vetus & mortalis vita est obiectū pœnitentiæ, non ratione pœnæ: sed ratione culpæ annexæ.

¶ Ad tertiū dicendū, quòd pœnitentia quodāmodo est de quolibet peccatorū genere: non tamen eodem modo. Nam de peccato actuali mortali, est pœnitentia propriè & principaliter. Propriè quidem, quia propriè dicimur pœnitere de his quæ nostra voluntate cōmisimus. Principaliter autē: quia ad deletionē peccati mortalis, hoc sacramentum est principaliter institutū. De peccatis autē venialibus est quidē pœnitētia propriè, inquantum sunt nostra voluntate facta: nō tamen contra hæc principaliter est hoc sacramentum institutum. De peccato verò originali pœnitentia nec principaliter est (quia contra ipsum nō ordinatur hoc sacramentū, sed magis baptismus) nec etiā propriè: quia peccatum originale non est nostra voluntate peractum, nisi forte inquantum voluntas Adæ reputatur nostra, secundum modum loquendi, quo Apost. dicit Rom. 5. In quo omnes peccauerunt. Inquantum tamen largè accipitur pœnitentia pro quacunque detestatione rei præteritæ, potest dici pœnitentia de peccato originali: sicut loquitur Aug. in lib. de pœnitentia.

ARTICVLVS III.

¶ Vtrùm hæc sit forma huius sacramenti, Ego te absoluo.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd hæc non sit forma huius sacramenti, Ego te absoluo. Formæ enim sacramentorum ex institutione Christi & Ecclesiæ vsu habentur. Sed Christus nō legitur hanc formam instituisse, nec̄ etiam in communi vsu habetur, quinimò in quibusdam absolutionibus, quę in Ecclesia publicè fiunt (sicut in Prima & Completorio, & in cœna Domini) absoluens nō vtitur oratione indicatiua, vt dicat, Ego vos absoluo, sed oratione deprecatiua, cùm dicit, Misereatur vestri omnipotēs Deus, vel, Absolutionem & remissionem tribuat vobis omnipotēs Deus. Ergo hæc non est forma huius sacramenti, Ego te absoluo.

¶ Præterea, Leo Papa dicit, quòd indulgentia Dei nisi supplicationibus sacerdotū nequit obtineri. Loquitur autem de indulgentia Dei, quæ præstatur pœnitentibus. Ergo forma huius sacramenti debet esse per modum deprecationis.

¶ Præterea, Idem est absoluere à peccato, quod peccatū remittere. Sed solus Deus peccatum remittit, qui etiam solus interius hominem à peccato mundat: vt Augustin. dicit super Ioan. Ergo videtur quòd solus Deus à peccato absoluat. Nō ergo debet sacerdos dicere, Ego te absoluo, sicut non dicit, Ego tibi peccata remitto.

¶ Præterea, Sicut Dominus dedit potestatē discipulis absoluendi à peccatis, ita etiā dedit eis potestatē curandi infirmitates, & vt dæmonia ejicerent, & vt languores sanarēt, vt habetur

terant ordinariè sanare insiemos autoritatique. sed deprecatiuè.

Annot. ¶ In responsione ad quintum circa vltimam expositionē vbi dicitur, Ego te absoluo, id est sacramentum absolutionis tibi impendo, aduerte, quòd huiusmodi expositio ex forma verborum non importat formam absolutionis in actu exercito: sicut significat illam hæc enunciatio, Ego absoluo te. Hæc enim sacerdos ipse exercet ipsum absolutionem. faciendo quod significat: sacramentum enim efficit quod significat. Dicendo autē, sacramentū absolutionis tibi impendo, non significat se absolutionis actum exercere: sicut & diceretur, Ego baptismū sacramentum tibi impendo, non significaretur ex forma verborū, q. ego exercerem actū baptizandi: sed verobique significatur actus vt materia sacramenti impensi, seu actus impendendi. Si autē consideretur dicta verba secundum sensum, sic conueniens ac perfecta inuenitur expositio: quoniā æquipollet hoc Sacramentaliter absoluo tc. idē est enim impēdere sacramentū absolutionis, & sacramentaliter absoluere. Et per hāc expositionē excluditur ne pro ministri presumptio seu vsurpatio diuinæ potestatis: & ex pro effectus ambiguitas. Nam ly sacramentaliter distinguit à duobus, scilicet à principaliter & à puta spiritualiter: sol enim Deus est qui principaliter ab soluit à peccatis: & similiter solus Deus pure spiritualiter absoluit à peccatis: sacramēto verò homo absoluit instrumentaliter & signo sēsibili, vt patet. Et hinc fit, vt effectus sacramēti, scilicet absolutio interior à peccatis, qui ex parte sacramenti est certissimus, nō significetur in ambiguo, ex tanto si ex parte pœnitētis male dispositi impediatur: quia nō significatur absolutio, vt recipitur interius in pœnitēte: sed vt exit exterius à ministro sacramentiter: quæ parte cōstat absolutionem esse certissimam.

4. dist. 22. q. 2. art. 2. q. 3 & 5. Et opusc. 22.

¶ Et si quæratur hoc nō penetrat, fingat Deus dicere Petro, Absoluo te: & confessorem dicere Ioanni, Absoluo te, & videat differentiam. quod absolutio Petri est vtrunque certa: quia Deus non dicerat, absoluo te, nisi etiam vere intus absolueretur. Absolutio verò Ioannis est & significatur certa ex parte confessionis tantum: quia sacramentū absolutionis imprudit, quia sacramentaliter absoluit, & intus potest impedimentum inuenire ex dictione pœnitentis.

Universidad de Deusto
Biblioteca

vt habetur Matth.10.& Luc.9.Sed sanando infirmos Apostoli non vtebantur his verbis,ego te sano,sed,sanet te Dominus Iesus Christus:sicut Petrus dixit paralytico,vt habetur Actu.9. Ergo videtur quòd sacerdotes habentes potestatem Apostolis à Christo traditam,non debeant vti hac forma verborum, Ego te absoluo,sed,absolutionem tribuat tibi Christus.

¶Præterea,Quidam hac forma vtentes,sic eam exponunt, Ego te absoluo,id est absolutum ostendo.Sed nec hoc etiam sacerdos facere potest,nisi ei diuinitus reueletur. vnde legitur Matth.16. Antequam Petro diceretur, Quodcunq; solueris super terrã, &c. dictum est ei,Beatus es Simon Barionа:quia caro & sanguis nõ reuelauit tibi, sed Pater meus, qui est in cœlis. Ergo videtur q̃ sacerdos,cui non est facta reuelatio,præsumptuosè dicat, Ego te absoluo,etiam si exponantur,id est absolutum ostendo.

¶SED CONTRA est,quòd sicut Dominus dixit discipulis,Matth.vlti Euntes docete omnes gentes, baptizantes eos: ita dixit Petro,Matth.16. Quodcunq; solueris super terrã. Sed sacerdos autoritate Christi fretus dicit,Ego te baptizo.Ergo eadem autoritate dicere debet in hoc sacramento,Ego te absoluo.

CONCLVSIO.

¶Nulla magis est conueniens sacramenti pœnitentiæ forma, quàm hæc verba, Ego te absoluo.

¶RESPONDEO dicendum,quòd in qualibet re perfectio attribuitur formę.Dictum est autem suprà quòd hoc sacramentum perficitur per ea quæ sunt ex parte sacerdotis. Vnde oportet quòd ea quæ sunt ex parte pœnitentis,siue sint verba siue facta,sint quædã materia huius sacramenti:ea verò quæ sunt ex parte sacerdotis,se habeant per modum formæ. Cùm autem sacramenta nouæ legis efficiant quod figurant(vt suprà dictum est)oportet quòd forma sacramenti significet id quod in sacramento agitur,proportionaliter materię sacramenti. Vnde forma baptismi est,Ego te baptizo.& forma confirmationis est, Consigno te signo crucis,& confirmo te chrismate salutis,eo quòd huiusmodi sacramenta perficiuntur in vsu materiæ. In sacramẽto autem Eucharistiæ,quod consistit in ipsa consecratione materiæ,exprimitur veritas consecrationis,cùm dicitur, Hoc est corpus meum.Hoc autem sacramentũ,scilicet pœnitentiæ,non consistit in consecratione alicuius materiæ nec in vsu alicuius materiæ sanctificatæ,sed magis in remotione cuiusdam materiæ,scilicet peccati:prout peccata dicuntur esse materia pœnitentiæ:vt ex supra dictis patet. Talis autẽ remotio significatur à sacerdote cùm dicitur,Ego te absoluo.Nam peccata sunt quædam vincula,secundum illud Prouerb.5.Iniquitates suæ capiunt impium, & funibus peccatorum suorum quisque constringitur. Vnde pãtet quòd hæc est conuenientissima forma huius sacramenti, Ego te absoluo.

¶AD PRIMVM ergo dicendum,q̃ ista forma assumitur ex ipsis verbis Christi,quibus Petro dixit,Quodcunq; solueris super terram,&c.& tali forma Ecclesia vtitur in sacramẽtali absolutione.Huiusmodi autem absolutiones in publico factæ, non sunt sacramentales,sed sunt orationes quędam ordinatæ ad remissionẽ venialium peccatorum. Vnde in sacramentali absolutione non sufficeret dicere,Misereatur tui omnipotens Deus, vel,Absolutionem & remissionem tribuat tibi Deus:quia per hæc verba sacerdos absolutionẽ non significat fieri, sed petit vt fiat. Præmittitur tamen in sacramentali absolutione talis oratio, ne impediatur effectus sacramenti ex parte pœnitentis: cuius actus materialiter quodammodo se habent in hoc sacramento, non autem in baptismo vel in confirmatione.

¶Ad secundum dicendum,quòd verbum Leonis est intelligendum quantum ad deprecationem,quæ præmittitur absolutioni. non autem remouet quin sacerdotes absoluant.

¶Ad tertium dicendũ,q̃ solus Deus per autoritatẽ & à peccato absoluit,& peccatum remittit.Sacerdotes tamen vtrunq; faciũt per ministerium:inquantum scilicet verba sacerdotis in hoc sacramento instrumentaliter operantur in virtute diuina,sicut etiã in alijs sacramentis.Nam virtus diuina est,quę interius operatur in omnibus sacramentalibus signis,siue sint res,siue verba:sicut ex supra dictis patet. Vnde & Dominus expressit vtrunq;.nam Matth.16.dixit Petro, Quodcunque solueris super terram, &c. & Ioan.20.dixit discipulis, Quorum remiseritis peccata, remittũtur eis.Ideo tamẽ sacerdos potius dicit,Ego te absoluo, quàm, Ego tibi peccata remitto:quia hoc magis congruit verbis, quæ Dominus dixit,virtutem clauium ostendens,per quas sacerdotes absoluunt.Quia tamen sacerdos sicut minister absoluit,conuenienter apponitur aliquid quod pertineat ad primam autoritatem Dei,scilicet vt dicatur,Ego te absoluo, in nomine Patris & Filij & Spiritus sancti,vel per virtutem passionis Christi,vel autoritate Dei,sicut Dion.exponit 7.c.Cœl.hier.Quia tamẽ hoc non est determinatum ex verbis Christi,sicut in baptismo, talis appositio relinquitur arbitrio sacerdotis.

¶Ad quartum dicendum,quòd Apostolis non est data potestas vt ipsi sanarent infirmos,sed vt ad eorum orationem infirmi sanarentur.Est autem eis collata potestas operandi instrumentaliter siue ministeriali ter in sacramentis. Et ideo magis possuntia formis sacramentalibus exprimere actum suum, quàm in sanationibus infirmitatum.In quibus tamen non semper modo deprecatiuo vtebantur, sed quandoque modo indicatiuo & imperatiuo: sicut Actuum 3. legitur, quòd Petrus dixit claudo, Quod habeo,hoc tibi do,in nomine Iesu Christi Nazareni surge,& ambula.

¶Ad quintum dicendum, quòd ista expositio, Ego te absoluo, id est absolutum ostendo,quantum ad aliquid quidem vera est, non tamen est perfecta:sacramenta enim nouæ legis, non solùm significant,sed etiam faciunt quod significant. Vnde sicut sacerdos baptizando aliquem,ostendit hominem interius ablutũ per verba & facta,& non solùm significatiuè,sed etiam effectiuè:ita etiam cùm dicit, Ego te absoluo, ostendit hominem absolutum non solùm significatiuè,sed etiam effectiuè.Nec tamen loquitur quasi de re incerta:quia sicut alia sacramenta nouæ legis habent de se certum effectum ex virtute passionis Christi(licet possit impediri ex parte recipientis)ita etiam & in hoc sacramento. Vnde Aug.dicit in lib.de adul.coniu.Non est turpis nec difficilis post patrata & purgata adulteria reconciliatio coniugij, vbi per claues regni cælorum non dubitatur fieri remissio peccatorum.vnde nec sacerdos indiget speciali reuelatione sibi facta,sed sufficit generalis reuelatio fidei,per quam remittuntur peccata. Vnde reuelatio fidei dicitur Petro facta fuisse. Esset autẽ perfectior expositio,Ego te absoluo,id est sacramentum ablutionis tibi impendo.

ARTICVLVS IIII.

¶Vtrùm impositio manuum sacerdotis requiratur ad hoc sacramentum.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur quòd impositio manuum sacerdotis requiratur ad hoc sacramentum.Dicitur enim Mar.vlti. Super ægros manus imponent,& bene habebunt. Ægri autem spirituali ter sunt peccatores qui recipiunt bonam habitudinem per hoc sacramentum. Ergo in hoc sacramento est manus impositio facienda.

¶Præterea,In sacramento pœnitentiæ recuperat homo Spiritũ sanctum amissum:vnde ex persona pœnitentis dicitur in Psalmo 50. Redde mihi lætitiam salutaris tui, & Spiritu principali confirma me.Sed Spiritus sanctus datur per impositionem manuum:legitur enim Actu.8.quòd Apostoli imponebant manus super illos,& accipiebant Spiritum sanctum.& Matth.19. dicitur,quòd oblati sunt Domino paruuli,vt eis manus imponeret. Ergo in hoc sacramento est facienda manus impositio.

¶Præterea, Verba sacerdotis in hoc sacramento non sunt maioris efficaciæ quàm in alijs sacramentis. Sed in alijs sacramentis non sufficiunt verba ministri,nisi aliquem actum exerceat:sicut in baptismo simul cum hoc,quòd sacerdos dicit,ego te baptizo, requiritur corporalis ablutio.Ergo etiam simul cum hoc quòd sacerdos dicit,ego te absoluo,oportet quòd aliquem actum exerceat circa pœnitentem,imponendo ei manus.

¶SED CONTRA est,quòd cùm Dominus dixit Petro,Quodcunque solueris super terram,&c. nullam mentionem de manus impositione fecit:neque etiam eum omnibus Apostolis simul dixit,Quorum remiseritis peccata,remittuntur eis. Nõ ergo ad hoc sacramentum requitur impositio manuum.

CONCLVSIO.

¶Cùm pœnitentia sacramentum ad culparum potius remissionem, quàm ad aliquam gratiæ consecutionẽ ordinetur,ad ipsam,vt neque in baptismo,necessariò requiritur manus impositio,sicut in sacramento confirmationis & ordinis.

¶RESPONDEO dicendum, quòd impositio manuum in sacramentis Ecclesiæ fit ad designandũ aliquẽ copiosum gratiæ effectũ:quo,illi quibus manus imponitur, quodãmodo per quandam similitudinem cõtinuantur ministris,in quibus copia gratiæ esse debet.Et ideo manus impositio fit in sacramẽto confirmationis, in quo confertur plenitudo Spiritus sancti:& in sacramento ordinis,in quo confertur quædam excellentia potestatis in diuinis mysterijs.Vnde & 2.ad Timot.1.dicitur, Resuscites gratiã Dei, quæ est in te per impositionem manuum mearum. Sacramentũ autem pœnitentiæ non ordinatur ad consequẽdam aliquam excellentiam gratiæ,sed ad remotionem peccatorum. Et ideo ad hoc sacramentum non requiritur manuũ impositio, sicut etiam nec ad baptismum:in quo tamen fit plenior remissio peccatorũ.

¶AD PRIMVM ergo dicendum,quòd illa manus impositio non est sacramentalis,sed ordinatur ad miracula perficienda:vt scilicet per cõtactum manus hominis sanctificari,etiã corporalis infirmitas tollatur. Sicut etiam legitur de Domino Mar.6.quòd infirmos manibus impositis curauit& Matt.8.legitur,quòd leprosum mundauit per contactum.

¶Ad secundum dicendum,quòd non quælibet acceptatio Spiritus sancti requirit manus impositionem:quia etiã in baptismo accipit homo Spiritum sanctum,nec tamen fit ibi manus impositio.sed acceptio Spiritus sancti cum plenitudine, requirit manus impositionem:quod pertinet ad confirmationem.

¶Ad tertium dicendum,quòd in sacramentis, quæ perficiuntur in vsu materiæ,minister habet aliquem actum corporalẽ exercere circa eum,qui suscipit sacramentum:sicut in baptismo & confirmatione & extrema vnctione.Sed hoc sacramentum non consistit in vsu alicuius materiæ exterius appositæ,sed loco materiæ se habent ea quæ sunt ex parte pœnitentis. Vnde sicut in Eucharistia sacerdos sola prolatione verborum super materia perficit sacramentum.ita etiam sola verba sacerdotis absoluentis super pœnitentem,perficiunt absolutionis sacramẽtum. Et si aliquis actus corporalis esset ex parte sacerdotis necessarius, nõ minus competeret crucesignatio,quàm adhibetur in Eucharistia, quàm manus impositio, in signum quòd per sanguinem crucis Christi remittuntur peccata.Et tamen non est de necessitate huius sacramenti,sicut nec de necessitate Eucharistiæ.

ARTICVLVS V.

¶Vtrùm hoc sacramentum sit de necessitate salutis.

AD QVINTVM sic proceditur. Videtur q̃ hoc sacramentum non sit de necessitate salutis,Quia super illud Psalm. Qui seminant in lacrymis, &c. dicit glos. Noli esse tristis,si sanari tibi bona voluntas,vnde metitur pax. Sed tristitia est de ratione pœnitentiæ:secundum illud 2.Corinth.7.Quæ secundum Deum est tristitia, pœnitentiam in salutem stabilem operatur. Ergo bona voluntas sine pœnitentia sufficit ad salutem.

¶Præterea,Prouerb.16.dicitur, Vniuersa delicta operit charitas. & infra 15.Per misericordiam & fidem purgantur peccata. Sed hoc sacramentum non est nisi ad purgandum peccata. ergo habendo charitatem & fidem & misericordiam, potest quisq; salutem consequi,etiam sine pœnitentiæ sacramento.

¶Præterea, Sacramenta Ecclesiæ initium habent ab institutione Christi.Sed sicut legitur Ioan.2.Christus mulierem adulteram absoluit absque pœnitentia.Ergo videtur quòd pœnitentia non sit de necessitate salutis.

¶SED CONTRA est quod Dominus dicit Luc.13.Si pœnitentiam non habueritis,omnes simul peribitis.

CONCLVSIO.

¶Non absolutè pœnitentiæ sacramentum necessarium est,vt baptismus,sed ex suppositione,peccato vitandi sub iacentibus.

¶RESPONDEO dicendum,quòd aliquid est necessariũ ad salutem dupliciter.Vno modo absolutè:alio modo ex suppositione.Absolutè quidem necessarium est ad salutem illud, sine quo nullus salutem consequi potest:sicut gratia Christi,& sacramentũ baptismi per quod aliquis in Christo renascitur.Ex suppositione autẽ est necessariũ sacramentũ pœnitentiæ.Quod quidem est necessariũ nõ omnibus,sed peccato subiacentibus.dicitur enim 2.Para.vlt.Et tu Deus iustorum nõ posuisti pœnitentiam iustis,Abrahã,Isaac & Iacõb,his qui tibi nõ peccauerunt. Peccatum autem cùm consummatum fuerit,generat mortem:vt dicitur Iac.1.Et ideo necessarium est ad salutẽ peccatoris, quòd peccatum remoueatur ab eo.Quod quidem non potest fieri sine pœnitentiæ sacramẽto:in quo operatur virtus passionis Christi per absolutionẽ sacerdotis simul cum opere pœnitentis,qui cooperatur gratiæ ad destructionem peccati:sicut enim dicit Aug. super Ioan.Qui creauit te sine te,non iustificabit te sine te. Vnde patet quòd sacramentum pœnitentiæ est necessarium ad salutẽ post peccatum:sicut medicatio corporalis,postquam homo in morbum periculosum inciderit.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd glos.illa videtur esse intelligenda de eo,cui adest bona voluntas sine interpollatione,quæ fit per peccatum:talis enim non habet tristitiæ causam.Sed ex quo bona voluntas tollitur per peccatum,nõ potest restitui sine tristitia,qua quis dolet de peccato præterito: quod pertinet ad pœnitentiam.

¶Ad secundum dicẽdum,quòd ex quo aliquis peccatum incurrit,charitas,fides & misericordia nõ liberant hominem à peccato sine pœnitentia.Requirit enim charitas,quòd homo doleat de offensa in amicum commissa,& quòd amico homo studeat satisfacere.Requirit etiam ipsa fides,vt per virtutẽ passionis Christi, quæ in sacramentis Ecclesiæ operatur, quærat iustificari à peccatis.Requirit etiam & ipsa misericordia ordinata,vt homo subueniat pœnitendo suæ miseriæ,quam per peccatum incurrit:secundum illud Prouerb.14.Miseros facit populos peccatũ.Vnde Eccles.30.dicitur Miserere animæ tuæ,placens Deo.

¶Ad tertium dicendum,quòd ad potestatem excellentiæ quam solus Christus habuit(vt suprà dictum est)pertinuit q̃ Christus effectum sacramenti pœnitentiæ,qui est remissio peccatorũ,contulit mulieri adulteræ sine exterioris pœnitentiæ sacramẽto,licet nõ sine interiori pœnitẽtia,quã ipse in ea per gratiã operatus.

ARTICVLVS VI.

¶Vtrùm pœnitentia sit secunda tabula post naufragium.

AD SEXTVM sic proceditur.Videtur quòd pœnitentia non sit secunda tabula post naufragium.Quia super illud Isa.3.Peccatũ suum quasi Sodoma prędicauerunt.dicit glo.Secunda tabula post naufragium, est peccata abscondere.Pœnitentia autẽ non abscondit peccata, sed magis ea reuelat.Ergo pœnitentia non est secunda tabula.

¶Præterea,Fundamentũ in ædificio,non tenet secundũ,sed primum locũ.Pœnitentia autẽ in spirituali ædificio est fundamentum:secundũ illud Heb.6.Non rursus iacientes fundamentũ pœnitẽtiæ ab operibus mortuis,vnde & præcedit ipsum baptismũ; secundũ illud Act.2.Pœnitẽtiã agite,& baptizetur vnusquisq;

¶SED CONTRA est quod Hiero.dicit, quòd secunda tabula post naufragium est pœnitentia.

CONCLVSIO.

¶Pœnitentiæ sacramentum,cum non nisi ex suppositione necessarium sit, suppositione scilicet peccati,est quasi secunda post naufragium tabula.

¶RESPONDEO dicendum,quòd id quod est per se,naturaliter prius est eo quod est per accidẽs:sicut & substãtia prior est accidente.Sacramenta autẽ quædã per se ordinãtur ad salutẽ hominis,sicut baptismus,qui est spiritualis generatio:& confirmatio,quæ est spirituale augmentum:& Eucharistia,quæ est spirituale nutrimentũ.Pœnitentia autem ordinatur ad salutẽ hominis quasi per accidens,supposito quodã, scilicet ex suppositione peccati.Nisi enim homo,peccaret actualiter,pœnitẽtia nõ indigeret:indigeret tamẽ baptismo & cõfirmatione & Eucharistia. Sicut & in vita corporali non indigeret homo medicatione nisi infirmaretur:indigeret autem homo per se ad vitam generatione,augmento,& nutrimento. Et ideo pœnitentia tenet secũdum locum respectu status integritatis,qui confertur & conseruatur per sacramenta prædicta. Vnde & metaphoricè dicitur secũda tabula post naufragium. Nam primum remedium mare transeuntibus,est vt conseruentur in naui integra: secundum autem remedium est post nauem fractam,vt quis tabulæ adhæreat. Ita etiam primum remedium in mari huius vitæ,est quòd homo integritatem seruet:secundum autem remedium est,si per peccatũ integritatem perdiderit,quòd per pœnitentiam redeat.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd abscõdere peccata cõtingit dupliciter.Vno modo dum ipsa peccata fiunt. Est autem peius peccare publicè quàm occultè:eum quia peccator publicus videtur ex maiori contemptu peccare:tum etiam quia pecat cum scandalo aliorum.Et ideo quoddam remedium est in peccatis,

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶Super quæstionis huiusce sextæ quartæ Articulum septimum.

Aquin.

IN arti. 7. citra illud, quòd pœnitentia est detestatio naturalis, quo ad dolorem & doloris remedium, & aliquod signum doloris, aduerte q̃ dupliciter possunt hæc verba intelligi.

Primo simpliciter & absolutè, vt sonant. Et sic magnã habent difficultatem, si non sunt falsa: quia si peccati non fuit scandalosum seu manifestũ aliis, nulla apparet ratio naturalis ad signa doloris. Tũ quia abstrahendo à documẽto fidei, dolor seu tristitia de præterito peccato nullam videtur habere rationem remedii: & propterea superfluì videretur dolere de malis peccatis. Accedit ad hæc quòd difficile est posse quid homo infra suã naturã solùm standо, cognoscere de absolutõe peccati, per aliud quàm per cessationem à peccando. Alio autem modo intelligitur suppositis in homine cognitione fidei: ita quòd suppositis fide, nõ ex fide, sed ex ratione naturali prouenit, q̃ homo doleat de peccatis commissis, & quòd dolorẽ in remedij assumat, & quod aliquod signi doloris ostendat, quamuis hoc tertiũ intelligendũ sit sicut de exteriori religionis cultu videtur q̃ in communi sit de iure naturæ. Dictat enim naturalis ratio homini fideli, vt doleat de offensa Creatoris. Et quia nullum aliud ex nobis est remedium, nisi cor humiliatum, ideo huiusmodi humiliationẽ in remedium doloris, hoc est peccati dolẽdi, quærat.

4. dist. 22. q. 2. ar. 3.

peccatis, quòd aliquis in occulto peccet. Et secundum hoc dicit glo. quòd secunda tabula post naufragium est peccata abscondere, non q̃ per hoc tollatur peccatum sicut per pœnitentiam, sed quia per hoc peccatum sit minus. Alio modo aliquis abscondit peccatum prius factum per negligentiam confessionis: & hoc contrariatur pœnitentiæ. Et sic abscondere peccatum, non est secunda tabula: sed magis contrarium tabulæ. dicitur enim Prouer. 28. Qui abscondit scelera sua, non dirigetur.

¶Ad secundum dicendum, quòd pœnitẽtia non potest dici fundamentũ spiritualis ædificij simpliciter, id est in prima ædificatione: sed est fundamentum in secunda reædificatione, quæ sit per destructionem peccati. Nam primò redeuntibus ad Deum occurrit pœnitentia. Apostolus tamen ibi loquitur de fundamento spiritualis doctrinæ. Pœnitentia autem, quæ baptismum præcedit, nõ est pœnitentiæ sacramentum.

¶Ad tertium dicendum, quòd tria præcedentia sacramenta pertinent ad nauem integram, id est ad statum integritatis: respectu cuius pœnitentia dicitur secunda tabula.

ARTICVLVS VII.

¶Vtrùm hoc sacramentum fuerit conuenienter in noua lege institutum.

AD SEPTIMVM sic proceditur. Videtur quòd hoc sacramentum non fuerit conuenienter institutum in noua lege. Ea enim quæ sunt de iure naturali, institutione non indigent. Sed pœnitere de malis quæ quis gessit, est de iure naturali: non enim potest aliquis bonum diligere, quin de contrario doleat. Ergo pœnitentia non fuit conuenienter instituta in noua lege.

¶Præterea, Illud quod fuit in veteri lege, instituendum non fuit in noua. Sed etiam in veteri lege, fuit pœnitentia: vnde & Dominus conqueritur Hier. 28. dicens, Nullus est qui agat pœnitentiam super peccato suo, dicens, Quid feci? Ergo pœnitentia non debuit institui in noua lege.

¶Præterea, Pœnitentia consequenter se habet ad baptismum, cùm sit secunda tabula, vt suprà dictum est. Sed pœnitentia videtur à Domino instituta ante baptismum: nam in principio prædicationis suæ dixisse Dominus legitur Matth. 4. Pœnitentiã agite, appropinquauit enim regnum cælorum. Ergo hoc sacramentum non fuit cõuenienter institutum in noua lege.

¶Præterea, Sacramenta nouæ legis institutionẽ habent à Christo: ex cuius virtute operantur, vt suprà dictũ est. Sed Christus non videtur instituisse hoc sacramentum, cùm ipse non sit vsus eo sicut aliis sacramentis, quæ ipse instituit. Ergo hoc sacramentum non fuit conuenienter institutum in noua lege.

¶SED CONTRA est quod dicit Dominus Luc. vlti. Oportebat Christum pati, & resurgere à mortuis die tertia, & prædicari in nomine eius pœnitentiam & remissionem peccatorum in omnes gentes.

CONCLVSIO.

¶Conueniens fuit vt sacramentum pœnitentiæ in noua lege institueretur.

¶RESPONDEO dicendum, quòd (sicut suprà dictum est) in hoc sacramento actus pœnitentis se habet sicut materia: id autem quod est ex parte sacerdotis, qui operatur vt minister Christi, se habet vt formale & completiuum sacramenti. Materia verò etiam in aliis sacramentis præexistit à natura, vt aqua, vel ab arte, vt panis: sed quòd talis materia ad sacramentũ assumatur, institutione indiget hoc determinante. Sed forma sacramenti & virtus ipsius totaliter est ex institutione Christi, ex cuius passione procedit virtus sacramentorum. Sic ergo huius sacramenti materia præexistit à natura (ex naturali enim ratione homo mouetur ad pœnitendum de malis quæ fecit) sed quòd hoc vel illo modo homo pœnitentiam agat, est ex institutione diuina. Vnde & Dominus in principio prædicationis suæ indixit hominibus, vt non solùm pœniterent, sed etiam pœnitẽtiam agerent, significans determinatos modos actuum, qui requiruntur ad hoc sacramentum. Sed id quod pertinet ad officium ministrorum, determinauit Matth. 16. vbi dixit Petro, Tibi dabo claues regni cælorum, &c. Efficaciam autem huius sacramenti & originem virtutis eius, manifestauit post resurrectionem Luc. vlt. vbi dixit, quòd oportet prædicari in nomine eius pœnitentiam & remissionem peccatorum in omnes gentes, præmisso de passione & resurrectione ex virtute enim *nominis Iesu Christi patientis & resurgentis hoc sacramentum efficaciam habet in remissionem peccatorum. Et sic patet conuenienter hoc sacramentum in noua lege institutum fuisse.

*Alias non habetur hoc nomen.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd de iure naturali est, quòd aliquis pœniteat de malis quæ fecit, quantum ad hoc quòd doleat se fecisse, & doloris remedium quærat per aliquem modum, & quòd etiam aliqua signa doloris ostẽdat, sicut & Niniuitæ fecerunt: vt Ionæ 3. legitur. In quibus tamen aliquid fuit adiunctum fidei, quam conceperant ex prædicatione Ionæ: vt scilicet hoc agerent sub spe veniæ consequendæ à Deo: secundum illud quod ibi legitur, Quis scit, si conuertatur, & ignoscat Deus, & reuertatur à furore iræ suæ, & nõ peribimus: Sed sicut alia quæ sunt de iure naturali, determinationem acceperunt ex institutione legis diuinæ (vt in Secunda parte dictum est) ita etiam & pœnitentia.

¶Ad secundum dicendum, quòd ea quæ sunt iuris naturalis, diuersimodè determinationem accipiunt in veteri & in noua lege: secundum quòd congruit imperfectioni veteris legis, & imperfectioni nouæ. Vnde & pœnitẽtia in veteri lege aliquam determinationem habuit, quantum quidem ad dolorem, vt esset magis in corde, quàm in exterioribus signis: secundum illud Ioel. 2. Scindite corda vestra, & non vestimenta vestra. Quantum autem ad remedium doloris quærẽdum, vt aliquo modo ministris Dei peccata sua confiterentur, ad minus in generali. Vnde Dominus Leuit. 5. dicit, Anima quæ peccauerit per ignorantiam, offeret arietem immaculatum de gregibus sacerdori, iuxta mensuram æstimationis q̃ peccati: qui orabit pro eo, quod nesciens fecerit, & dimittetur ei. In hoc enim ipso quòd oblationem faciebat aliquis pro peccato suo, quodammodo suum peccatum sacerdori confitebatur: & secundum hoc dicitur Prouer. 28. Qui abscondit scelera sua, non dirigetur: qui autem confessus fuerit, & reliquerit ea, misericordiam consequetur. Nondum autem erat instituta potestas clauium, quæ à passione Christi deriuatur: & per consequens nondum erat institutum, quòd aliquis doleret de peccato cum proposito subijciendi se per confessionem & satisfactionem clauibus Ecclesiæ, sub spe consequendæ veniæ virtute passionis Christi.

¶Ad tertium dicendũ, quòd si quis rectè consideret ea quæ Dominus dixit de necessitate baptismi Ioan. 3. tempore præcesserunt ea quæ dixit Matt. 4. de necessitate pœnitẽtiæ: nam id quod dixit Nicodemo de baptismo, fuit ante incarcerationem Ioan. de quo postea subditur, quòd baptizabat: illud verò quod de pœnitentia dixit Matth. 4. fuit post incarcerationem Ioannis. Si tamen prius ad pœnitentiam induxisset, quàm ad baptismum, hoc ideo esset, quia etiam ante baptismum requiritur quædam pœnitentia: sicut & Petrus dicit Act. 2. Pœnitentiam agite, & baptizetur vnusquisque vestrum.

¶Ad quartum dicendum, quòd Christus non est vsus baptismo, quem ipse instituit: sed est baptizatus baptismo Ioan. vt suprà dictum est. Sed nec etiam actiuè vsus est suo ministerio: quia ipse non baptizabat communiter, sed discipuli eius: vt dicitur Ioan. 4. Quamuis credendum sit, quòd discipulos suos baptizauerit: vt Augustin. dicit ad Celeuciauum. Vsus autem huius sacramenti ab eo instituti nullo modo sibi competebat. Nec quantum ad hoc quòd ipse pœniterer, in quo peccatum non fuit, neque quantum ad hoc quòd hoc sacramentum aliis præberet: quia ad ostendendam misericordiam & virtutem suam, effectum huius sacramenti sine sacramento præbebat: vt suprà dictum est. Sacramentum autem Eucharistiæ & ipse sumpsit, & aliis dedit, tum ad commendandam excellentiam huius sacramenti, tum quia hoc sacramentum est memoriale suæ passionis, in qua Christus est sacerdos & hostia.

¶Vtrùm

¶Super Quæstionis huiusce sextæ quartæ Articulum octauum & nonum.

Aquin. hic art. 1. ad 1. 4. dist. 17. q. 2. ar. 4. q. 1. ad 2.

IN articu. 8. & 9. aduerte quòd displicere dupliciter sumitur: uno modo simpliciter cõtrariè vel negatiuè. Et quando sumitur contrariè, significat actum contrarium ad placere: quando verò sumitur negatiuè, non significat aliquem actũ, sed solummodo nõ placere. Quum ergo in hac dicitur, q̃ semper debet homini displicere, q̃ peccauit vel aliquid huiusmodi, sufficit quòd intelligatur negatiuè id est non placere. Et propterhunc esse sensum illorum aliquis contra diffinitores distinguit placere, dum subdit: si enim ei placeret peccatũ, &c. nisi enim displiceret, ita communiter sumptum fuisset, scilicet sua contrarie, siue negatiuè, nõ licuisset pro ratione reddere, si enim placeret ei peccatũ, &c. nõ potuisset dici quòd nec displiceret, nec habet actũ placendi, sed non placet peccatũ. Et hinc habet, q̃ sufficit ad necessitatem pœnitentiã post habitam cõtritionem, q̃ nõ placeat peccatũ, nec est opus exire in actum displicentiæ nouæ.

¶RESPONDEO dicendum, quòd duplex est pœnitentia, scilicet interior & exterior. Interior quidem pœnitentia est, qua quis dolet de peccato cõmisso. Et talis pœnitentia debet durare vsque ad finem vitæ. Semper enim debet homini displicere q̃ peccauit, si enim ei placeret peccatũ, iam ex hoc ipso peccatum incurreret, & fructũ veniæ perderet. Displicentia autẽ doloris causat in eo, qui est susceptiuus doloris: qualis est homo in hac vita. Post hanc vitam autẽ sancti nõ sunt susceptiui doloris. Vnde displicebũt eis peccata præterita sine omni tristitia: secundum illud Isa. 65. Obliuioni traditæ sunt angustiæ priores.

¶Pœnitentia verò exterior est, qua quis exteriora signa doloris ostendit, & verbo tenus peccata sua confitetur sacerdoti absoluenti, & iuxta eius arbitrium satisfacit. Et talis pœnitentia non oportet quòd duret vsque ad finem vitæ, sed vsque ad determinatum tempus secundum mensuram peccati.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd vera pœnitentia non solùm remouet peccata præterita, sed etiam præseruat hominem à peccatis futuris. Quamuis igitur homo in primo instanti veræ pœnitentiæ, remissionem consequatur præteritorum peccatorum: oportet tamen in homine perseuerare pœnitentiã, ne iterum incidat in peccatum.

¶Ad secundum dicendum, quòd agere pœnitentiam interiorem simul & exteriorẽ, pertinet ad statum incipientium: qui scilicet de nouo redeunt à peccato. Sed pœnitentia interior habet locũ etiam in proficientibus & perfectis: secundum illud Psal. Ascensiones in corde suo disposuit in valle lacrymarum. Vnde & ipse Paulus dicebat primæ Cor. 15. Non sum dignus vocari Apostolus, quoniam persecutus sum Ecclesiam Dei.

¶Ad tertium dicendum, quòd illa tempora præfiguntur pœnitentibus, quantũ ad actionem exterioris pœnitentiæ.

ARTICVLVS IX.

¶Vtrùm pœnitentia possit esse continua.

3. dist. 5. ar. 1. q. 4.

AD NONVM sic proceditur. Videtur q̃ pœnitẽtia nõ possit esse cõtinua. Dicitur enim Hier. 31. Quiescat vox tua à ploratu, & oculi tui à lacrymis. Sed hoc esse nõ posset, si pœnitẽtia cõtinuaretur, quæ cõsistit in ploratu & lacrymis. Ergo pœnitentia non potest continuari.

¶Præterea, De quolibet bono opere debet homo gaudere: secũdum illud Psal. Seruite Domino in lætitia. Sed agere pœnitentiam, est bonũ opus: ergo de hoc ipso debet homo gaudere. Sed non potest homo simul gaudere & tristari: vt patet per Philosophum in 9. Ethi. ergo nõ potest esse quòd pœnitens continuè tristetur de peccatis præteritis, quod pertinet ad rationem pœnitẽtiæ. Ergo pœnitentia, non potest esse continua.

¶Præterea, Secũdæ ad Cor. 2. Apost. dicit, Consolamini, scilicet pœnitentem, ne forte abundãtiori tristitia absorbeatur, quæ huiusmodi est. Sed consolatio depellit tristitiam, quæ pertinet ad rationem pœnitentiæ. Ergo pœnitentia non debet esse continua.

¶SED CONTRA est quod Augu. dicit in lib. de pœnitentia, Dolor in pœnitentia continuè custodiatur.

CONCLVSIO.

¶Pœnitentiam secundum actum continuam esse impossibile est, secundum habitum verò continua esse debet.

¶RESPONDEO dicendum, quòd pœnitere dicitur dupliciter, secundum actum & secũdum habitum. Actu quidẽ impossibile est, q̃ homo continuè pœniteat: quia necesse est q̃ actus pœnitentis siue interior, siue exterior interpolletur ad minus somno, & aliis quæ ad necessitatẽ corporis pertinẽt. Alio modo dicitur pœnitere secundũ habitũ. Et sic oportet q̃ homo continuè pœniteat: & quantùm ad hoc q̃ homo nunquã aliquid contrarium pœnitentiæ faciat, per quod habitualis dispositio pœnitentis tollatur: & quantum ad hoc, quòd debet homo in proposito gerere, quòd semper sibi præterita peccata displiceant.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, q̃ ploratus & lacrymæ ad actum exteriorem pœnitentiæ pertinent, qui nõ solùm nõ debet esse continuus, sed nec etiam oportet q̃ duret vsq̃ ad finẽ vitæ: vt dictum est. Vnde & signanter ibi subditur, quia est merces operi tuo. Est autem merces operis pœnitentis, plena remissio peccati, & quantum ad culpam & quantum ad pœnam: post cuius consecrationem non est necesse q̃ homo vlterius exteriorem pœnitentiam agat. Per hoc tamen non excluditur continuitas pœnitentiæ, qualis dicta est.

¶Ad secundũ dicẽdum, q̃ de dolore & gaudio dupliciter loqui possumus. Vno modo secundum q̃ sunt passiones appetitus sensitiui. Et sic nullo modo possunt esse simul: eo quòd sunt omnino contrariæ, vel ex parte obiecti (puta cùm sunt de eodẽ) vel saltem ex parte motus cordis: nam gaudiũ est cum dilatatione cordis, tristitia verò cum constrictione. Et hoc modo loquitur Philosophus in 9. Ethi. Alio modo possumus loqui de gaudio & tristitia, secundũ q̃ cõsistunt in simplici actu voluntatis, cui aliquid placet vel displicet. Et secundũ hoc non possunt habere contrarietatem nisi ex parte obiecti, puta cùm sunt de eodẽ & secundũ idem. Et sic nõ possunt simul esse gaudiũ & tristitia: quia nõ potest simul idem secundũ idem placere & displicere. Si verò gaudium & tristitia sic accepta non sint de eodem secundum idem, sed vel de diuersis, vel de eodem secundũ diuersa, sic non est contrarietas gaudij & tristitiæ. Vnde nihil prohibet hominem simul gaudere & tristari: puta si videamus, iustum affligi, simul placet nobis eius iustitia, & displicet eius afflictio. Et hoc modo simul potest alicui displicere q̃ peccauit, & placere quòd hoc ei displiceat cum spe ventæ: ita q̃ ipsa tristitia sit materia gaudij. Vnde & Augu. dicit in lib. de pœnitentia, Semper doleat pœnitens, & de dolore gaudeat. Si tamen tristitia nullo modo comparetur sibi gaudium, per hoc non tolleretur habitualis continuitas pœnitentiæ, sed actualis.

¶Ad tertium dicendum, quòd secundum Philosophũ in 2. Ethi. ad virtutem pertinet tenere mediũ in passionibus. Tristitia autem quæ in appetitu sensitiuo pœnitentis consequitur ex dispositione voluntatis, passio quædam est. Vnde moderanda est secundum virtutem, & eius superfluitas est vitiosa: quia inducit in desperationem. Quod significat Apostolus ibidem dicens, Ne maiori tristitia absorbeatur, quæ eiusmodi est. Et sic consolatio, de qua ibi Apostolus loquitur, est moderatiua tristitiæ non autem totaliter ablatiua.

ARTICVLVS X.

¶Vtrùm sacramentum pœnitentiæ debeat iterari.

4. dist. 14. q. 1. art. 4. q. 3. & ar. 5. q. 2. Et Heb. 6. col. 3.

AD DECIMVM sic proceditur. Videtur quòd sacramentum pœnitentiæ non debeat iterari. Dicit enim Apostolus Hebr. 6. Impossibile est eos qui semel sunt illuminati, & gustauerunt cæleste donum & participes sunt facti Spiritus sancti, & prolapsi sunt, renouari rursus ad

Universidad de Deusto
Biblioteca

fus ad pœnitentiam. Sed quicunque pœnituerũt, sunt illuminati, & acceperunt donum Spiritus sancti. Ergo quicunque peccat post pœnitentiam, non potest iteratò pœnitere.

¶Præterea, Ambr. dicit in lib. de pœnitentia: Reperiuntur qui sæpius agendam pœnitentiam putant, qui luxuriantur in Christo. nam si verè pœnitentiam agerent, iterandam postea non putarent: quia sicut vnum est baptisma, ita vna est pœnitentia. Sed baptismus non iteratur. ergo nec pœnitentia.

¶Præterea, Miracula, quibus Dominus infirmitates corporales sanauit, significant sanationes spiritualium infirmitatum, quibus scilicet homines liberantur à peccatis. Sed nõ legitur, quòd Dominus aliquem cæcum bis illuminauerit, vel quòd aliquem leprosum bis mundauerit, aut aliquem mortuum bis suscitauerit. Ergo videtur quòd nec alicui peccatori bis per pœnitentiam veniam largiatur.

¶Præterea, Grego. dicit in Homil. Quadragesimæ: Pœnitentia est, ante acta peccata deflere, & flenda iterum non committere. Et Isid. dicit in lib. de Summo bono, Irrisor est & non pœnitens, qui adhuc agit quod pœnitet. Si ergo aliquis verè pœniteat, non iterum peccabit. Ergo nõ potest esse quòd pœnitentia iteretur.

¶Præterea, Sicut baptismus habet efficaciã ex passione Christi, ita & pœnitentia. Sed baptismus non iteratur propter vnitatem passionis & mortis Christi. Ergo pari ratione nec pœnitentia iteratur.

¶Præterea, Grego. dicit, quòd facilitas veniæ, incentiuũ præbet deliquendi. Si ergo Deus veniam frequenter præbet per pœnitentiam, videtur quòd ipse hominibus præbeat incentiuum delinquendi. Et sic videretur delectari in peccatis. Quod eius bonitati non congruit. Non ergo potest pœnitentia iterari.

¶SED CONTRA est, quòd homo inducitur ad misericordiam exemplo diuinæ misericordiæ: secũdum illud Luc. 6. Estote misericordes sicut & Pater vester misericors est. Sed Dominus hanc misericordiam discipulis suis imponit, vt sæpius remittant fratribus contra se peccantibus. vnde sicut dicitur Mat. 18. Petro quærẽti, Quoties peccabit in me frater meus, & dimittam ei, vsque septies? respondit Iesus, Non dico tibi vsq; septies, sed vsque septuagies septies. Ergo etiam Deus sæpius per pœnitentiam veniam peccãtibus præbet, præsertim cùm doceat nos petere, Dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris.

CONCLVSIO.

¶Pœnitentia sacramentum non semel, sed pluries, reiterari potest.

¶RESPONDEO dicendum, q̃ circa pœnitentiam quidam errauerunt, dicentes nõ posse hominem per pœnitentiã secundò cõsequi veniam peccatorum. quorum quidam, scilicet Nouatiani hoc intentum extenderunt, vt dicerent post primam pœnitentiam, quæ agitur in baptismo, peccantem nõ posse per pœnitentiam iteratò restitui. Alij verò fuerunt hæretici (vt Aug. dicit in lib. de pœnitentia) qui post baptismũ dicebant quidem esse vtilem pœnitentiam, non tamen pluries, sed semel tantùm.

Videntur autẽ huiusmodi errores ex duobus processisse. Primò quidem ex eo q̃ errabant circa rationem veræ pœnitentiæ. Cùm enim ad veram pœnitẽtiam charitas requiratur (sine qua nõ delentur peccata) credebant quòd charitas semel habita nõ possit amitti, & per consequens pœnitentia si sit vera, nunquam per peccatum tollatur, vt sic sit necesse eam iterari. Sed hoc improbatum est in Secunda parte, vbi ostensum est, q̃ charitas semel habita propter libertatem arbitrij potest amitti, & per consequens post veram pœnitentiam potest aliquis peccare mortaliter. Secundò ex eo quòd errabant circa æstimationem grauitatis peccati: putabant enim adeò graue esse peccatum quod aliquis committit post veniam impetratam, quòd non sit possibile ipsum remitti. In quo quidem errabant: & ex parte peccati (quod etiam post remissionem consecutam potest esse & grauius & leuius, quàm fuerit primum peccatũ remissum) & multò magis contra infinitatem diuinæ misericordiæ, quæ superat omnem numerum & magnitudinem peccatorum, secundum illud Psal. Miserere mei Deus secundum magnam misericordiam tuam, & secundum multitudinem miserationum tuarum dele iniquitatem meam. Vnde reprobatur verbum Cain, dicentis Genes. 4. Maior est iniquitas mea, quàm vt veniam merear. Et ideo misericordia Dei peccantibus per pœnitentiam veniam præbet absque vllo termino: vnde dicitur Para. vlti. Immensa & inuestigabilis misericordia promissionis tuæ super malitiam hominum. Vnde manifestum est quòd pœnitentia pluries est iterabilis.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd quia apud Iudæos erant secundum legem quædã lauacra institura, in quibus pluries se ab immunditijs purgabant, credebant aliqui Iudæorum quòd etiam per lauacrum baptismi aliquis pluries purificari posset. Ad quod excludendum, Apostolus scribit Hebræis, q̃ impossibile est eos, qui semel sunt illuminati, scilicet per baptismum, rursum renouari ad pœnitentiam, scilicet per baptismum: qui est lauacrum regenerationis & renouationis Spiritus sancti, vt dicitur ad Tit. 3. Et rationem assignat, ex hoc quòd per baptismum homo Christo commoritur, vnde subdit, Rursus crucifigentes sibimetipsis filium Dei.

¶Ad secundum dicendum, quòd Ambr. loquitur de pœnitentia solenni, quæ in Ecclesia non iteratur, vt infrà dicetur.

¶Ad tertium dicendum, quòd sicut Aug. dicit in lib. de pœnitentia, multos cæcos & in diuerso tempore Dominus illuminauit, & multos debiles confirmauit, ostendens in diuersis illis eidem sæpe peccata dimitti: vt quem prius sanauit leprosum, alio tempore illuminet cæcum. ideo enim tot sanauit cæcos, claudos & aridos, ne desperet de se peccator. Ideo nõ scribitur aliquem nisi semel sanasse, vt quilibet timeat iungi peccato. medicum se vocat, & non sanis, sed malè habentibus opportunum. Sed qualis hic medicus, qui malum iteratum nesciret curare? medicorũ est centies infirmum, centies curare: qui cæteris minor esset, si aliqs passibilia ignoraret.

¶Ad quartum dicendum, quòd pœnitere est anteacta peccata deflere, & flenda nõ committere: scilicet simul dum flet, vel actu vel proposito. Ille enim, est irrisor & nõ pœnitens, qui simul dum pœnitet agit quod pœniteat, vel proponit iterũ se facturũ quod gessit, vel etiam actualiter peccat eodẽ vel alio genere peccati.

Quòd autem aliquis postea peccat, vel actu vel proposito, nõ excludit quin prima pœnitentia vera fuerit: nunquam enim veritas prioris actus excluditur per actum contrarium subsequentem. Sicut enim verè cucurrit, qui postea sedet: ita verè pœnituit, qui postea peccat.

¶Ad quintum dicendum, quòd baptismus habet virtutem ex passiõe Christi, sicut quædã spiritualis generatio cum spirituali morte præcedentis vitæ. Statutũ autem est hominibus semel mori, & semel nasci. Et ideo semel tãtum debet homo baptizari. Sed pœnitentia habet virtutem ex passione Christi, sicut spiritualis medicatio, quæ frequenter iterari potest.

¶Ad sextum dicendum, quòd secundum August. in lib. de pœnitentia, constat Deo multum displicere peccata: qui semper præsto est ea destruere, ne soluatur quod creauit, nec corrumpatur quod amauit, scilicet per desperationem.

QVAESTIO OCTVAGESIMAQVINTA,
De sacramento pœnitentiæ secundum quòd est virtus, in sex articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de pœnitentia secundum quòd est virtus. Et circa hoc quæruntur sex.

¶Primò, vtrùm pœnitentia sit virtus.

¶Secundò, vtrùm sit virtus specialis.

¶Tertiò, sub qua specie virtutis contineatur.

¶Quartò, de subiecto eius.

¶Quintò, de causa ipsius.

¶Sextò, de ordine eius ad alias virtutes.

ARTICVLVS I.

¶Vtrùm pœnitentia sit virtus.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd pœnitentia non sit virtus. Pœnitentia enim est quoddam sacramentum aliqs sacramentis connumeratum: vt ex supradictis patet. Sed nullum aliud sacramentorum est virtus. Ergo neque pœnitentia est virtus.

¶Præterea, Secundum Philosophum 4. Ethi. verecundia nõ est virtus: tum quia est passio habens corporalem immutationem, tum etiam quia non est dispositio perfecti: cùm sit de turpi acto; quod non habet locum in homine virtuoso. Sed similiter pœnitentia est quædam passio habens corporalem immutationem, scilicet ploratum (sicut Grego. dicit, quòd pœnitere est peccata præterita plangere) est etiam de turpibus factis, scilicet de peccatis, quæ non habent locum in homine virtuoso. Ergo pœnitentia non est virtus.

¶Præterea, Secũdum Philosophum 4. Eth. nullus est stultus eorum, qui sunt secundum virtutem. Sed stultum videtur dolere de cõmisso præterito, quod non potest non esse, quod tamen pertinet ad pœnitentiam. Ergo pœnitentia non est virtus.

¶SED CONTRA est, quòd præcepta legis dantur de actibus virtutum: quia legislator intendit ciues facere virtuosos: vt dicitur 2. Ethicorum. Sed præceptum diuinæ legis est de pœnitentia, secundum illud Mart. 4. Pœnitentiam agite, &c. Ergo pœnitentia est virtus.

CONCLVSIO.

¶Pœnitentia quæ in sensu, passio potius quàm virtus est: pœnitentia verò, quæ est in voluntate, virtus, vel eius actus necessarius est.

¶RESPONDEO dicendum, quòd sicut ex dictis patet, pœnitere est de aliquo prius à se facto dolere. Dictum est autem suprà quòd dolor vel tristitia dupliciter dicitur. Vno modo secundum quòd est passio quædam appetitus sensitiui, & quantũ ad hoc pœnitentia non est virtus, sed passio.

Alio modo secundum quòd cõsistit in voluntate: & hoc modo est cum quadam electione. Quæ quidem si sit recta, necesse est q̃ sit actus virtutis: dicitur enim 2. Ethic. quòd virtus est habitus electiuus secundum rationem rectam. Pertinet autem ad rationem rectam, vt aliquis doleat, de quo dolendũ est, & eo modo & sine quo dolendũ est. Quod quidem obseruatur in pœnitentia, de qua nunc loquimur: nam pœnitens assumit moderatum dolorem de peccatis præteritis cũ intentione removendi ea. Vnde manifestum est, quòd pœnitentia, de qua nũc loquimur, vel est virtus, vel actus virtutis.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd (sicut dictum est) in sacramento pœnitentiæ materialiter se habent actus humani: quod non contingit in baptismo vel confirmatione. Et ideo cùm virtus sit principij alicuius actus, potius pœnitentia est virtus vel cum virtute, quàm baptismus seu confirmatio.

¶Ad secundum dicendũ, quòd pœnitentia secundũ quòd est passio, non est virtus: vt dictum est, sic autem habet corporalem transmutationem adiunctam. Est tamen virtus secundum quòd habet ex parte voluntatis electionem rectam. Quod tamen magis potest dici de pœnitentia quàm de verecũdia: nam verecundia respicit turpe factũ vt præsens, pro quo timet confundi: pœnitentia verò vt præteritum. Est autẽ contra perfectionẽ virtutis, q̃ aliquis prius cõmiserit turpia facta, de quibus oporteat eum pœnitere, cùm ex vitio fiat aliquis virtuosus.

¶Ad tertium dicendum, quòd dolere de eo quod prius factum est, cum intentione euandi ad hoc quod factum non fuerit, esset stultum. Hoc autem non intendit pœnitens, sed dolor eius est disciplicentia seu reprobatio facti præteriti cum intentione removendi sequelam ipsius, scilicet offensam dei & reatum pœnæ. Et hoc non est stultum.

ARTICVLVS II.

¶Vtrùm pœnitentia sit specialis virtus.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd pœnitentia non sit specialis virtus. Eiusdem enim rationis videtur esse gaudere de bonis prius actis, & dolore de malis perpetratis. Sed gaudium de bono prius facto, non est specialis virtus, sed est quidam affectus laudabilis ex charitate prouenientis: vt patet per Augustinum 14. de Ciuitate Dei. vnde & Apostolus primæ ad Corint. 13. dicit, quòd charitas non gaudet super iniquitate, congaudet autem veritati. Ergo pari ratione nec pœnitentia quæ est dolor de peccatis præteritis, est specialis virtus, sed est quidam affectus ex charitate prouenientis.

¶Præterea, Quælibet virtus specialis habet materiam specialem: quia habitus distinguuntur per actus, & actus per obiecta. Sed pœnitentia non habet materiã specialem: sunt enim eius materia peccata præterita circa quancumque materiam. Ergo pœnitentia non est specialis virtus.

¶Præterea, Nihil expellitur nisi à suo contrario. Sed pœnitentia expellit omnia peccata ergo contrariatur omnibus peccatis. Non ergo est specialis virtus.

¶SED CONTRA est, quòd de ea datur speciale legis præceptum: vt suprà habitum est.

CONCLVSIO.

¶Pœnitentia est quædam specialis virtus, qua homo operatur ad præteriti peccati destructionem & detestationem.

¶RESPONDEO dicendum, quòd sicut in Secunda parte habitum est) species habituum distinguuntur secundum species actuum. Et ideo vbi occurrit specialis actus laudabilis, ibi necesse est ponere specialem habitum virtutis. Manifestum est autem quòd in pœnitentia inuenitur specialis ratio actus laudabilis, scilicet operari ad destructionem peccati præteriti, inquãtum est dei offensa: quod non pertinet ad rationem alterius virtutis. Vnde necesse est ponere, quòd pœnitentia est specialis virtus.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd à charitate deriuatur aliquis actus dupliciter. Vno modo sicut ab ea elicitus. Et alio modo sicut à charitate imperatus. Sicut enim charitas imperat omnes actus virtutum, ordinando eos in finem dilectionis Dei & proximi, ita pœnitentia imperat omnes actus præteritorum peccatorum, ordinando eos in finem pœnitentiæ. Et sic pœnitentia habet materiam communem cum aliis virtutibus, quia scilicet materia cuiuslibet virtutis potest cadere sub pœnitentia, inquantum aliquis de actu alterius virtutis pœnitet, vel quia non vsus est actu alterius virtutis, vel quia vsus est eo inordinate.

¶Ad secundum dicendum, quòd pœnitentia expellit omnia peccata quo ad contrarietatem omnibus peccatis communem, scilicet quo ad aduersionem à Deo per inordinatum actum. Non autem quo ad contrarietatem quam habet vnum peccatum ad aliud, sicut temperantia ad intemperantiam, vel fortitudo ad timiditatem. Et sic non oportet quòd pœnitentia sit contraria omnibus peccatis.

¶Super Quæstionis octuagesimæ quintæ Articulum secundum.

Quæst. *¶Num pœnitentia sit specialis virtus à cæteris seiuncta.*

DVbium occurrit circa materiam huius secundi articuli, an pœnitentia virtus sit verè & propriè vna specialis virtus distincta à cæteris virtutibus.

Et est ratio dubij non sola varietas opinionum sed quoniam vnaquæque ratio videt. Nam quod sit vna virtus distincta ab aliis, Auctoris ratio in littera concludit, dicens, operari ad destructionem peccati præteriti, inquantum est offensa dei per quandã recompensationem, habet specialem rationem actus laudabilis non pertinentem ad rationem alterius virtutis: ergo pœnitentia, cui ille actus attribuitur, est specialis virtus. Ad partem autem negatiuã vrget duplex ratio. vna ex proprijs, quia nulla virtus exigit aut præexigit habentẽ ipsam sibi filiam oblatorio. sed pœnitẽtia præexigit pœnitentẽ esse sub peccato: quod contrariatur pœnitentiæ. ergo pœnitentia non est specialis virtus. Et hæc ratio conuincit intellectui eorum. Quæ & confirmatur, quia virtutem sensitiuam sunt ita nobis infusa, vt possint à nobis acquiri cum auxilio diuino & recta ratione, &c. vt non sit necesse nos peccare. si omnes habentes illas virtutes in actu: sed ad pœnitentiæ virtutem habendam in actu impossibile est nos peruenire nisi peccatum intercedat. ergo non est virtus specialis. Nec euaditur hæc confirmatio ex hoc quòd pœnitentia ponatur virtus non acquisita, sed infusa: quoniam simile est de virtutibus infusis, quas ad hoc quòd possint operari, oportet peccare, vt virtutes habeamus in actu. Et confirmatur secundum ex parte subiecti: quia in Christo fuerunt omnes virtutes, & tamen in ipso non fuit pœnitentia. Altera ratio est ex parte obiecti, quia scilicet obiectum hoc, scilicet offensa per recompensabilis per actum proprium, &c. non requirit propriam virtutem. Quod ex duobus apparet. primò, ex eo quod inter homines obtinuit hoc laudabile actus voluntario actinginiuriæ patet quem is qui aliquem offendit, humiliare se illi, confitendo se male fecisse, dolendo de offensa, & subiiciendo se illi ad recompensandam offensam: per hos enim actus recuperat etiam offensus gratiam: inxta illud, Parcere subiectis & debellare superbos. Et tamen nulla virtus specialis ponitur propter actum aut obiectũ illud. proportionaliter igitur loquendo, nulla est pœnitentia specialis virtus ad recompensandam Dei offensam. Secundò ex eo quòd ad huiusmodi recompensationem inuenitur alia virtus sufficiens, scilicet religio: religionis enim actus est subiicere se Deo, reddereq̃ debitum Deo, non minus offenso quàm benefactori, ita quòd sicut reddere Deo debitum ob beneficia suscepta non est speciale virtutem vltra religionem, eadem ratione reddere Deo debitum ob offensam in eum, ad religionem quoque spectabit: cadunt enim hæ speciales rationes debiti, scilicet pro beneficijs, vel pro offensis, sub illa communi ratione debiti, quam attendit religio. Et confirmatur, quia præcipuus actus pœnitentiæ coincidit cum actu primo religionis: subiectio enim hominis ad Deum, est præcipuum quod pœnitentiæ virtus offert Deo in recompensam, quam eandem offert religio. Secundus actus quidem deuotionis absolute: secundum verò actum gratitudinis pro beneficijs receptis, secundum actum pœnitentiæ pro offensa commissa. vnde sicut religionis quidam actus est recompensare beneficia, ita recompensare peccata. Et confirmatur hoc quia in lege veteri actu religionis expiabatur peccatum: & Daniel 9. confessionem & humiliatio (quod est ipsa emenda pro peccato) sacrificium appellat.

¶Ad euidentiam huius difficultatis recolendum est, quòd non venitur in dubium, an actus pœnitentiæ sit actus laudabilis & virtuosus, sed an exigat virtutem specialẽ: ita quòd habitus eius sit virtus distincta à reliquis virtutibus. Et mihi quidẽ videtur, quòd non sit virtus distincta propter primas rationes allatas ex parte subiecti & obiectis sed quòd actus pœnitẽtiæ *4. dist.* est actus religionis. Quod *14. q. 1.* vt clarius percipiatur, di- *ar. 1. q. 2.* stingue duos actus pœnitentiæ, alterum ad recom- *3. & 4.* pensandũ offensam: alterum ad recompensandũ indulgentiam. Nam peccando & deum offendimus, & nobis plus in culpam, quàm fas erat, & primum quod est præcipuum in pœnitentia, vocatur satisfacere quo ad culpam: secundum satisfacere quo ad pœnã. Horum autem actuum (vt ex his quæ inter homines videmus, ad diuina transferenda mus) primus consistit in tribus, scilicet displicentia de offensa, cõfessione peccatis, & submissione sui ad offensum: cum his enim tribus recurrit homo ad hominem pro venia. Et his non placatur offensus, nulla restat recta via obsequendi reconciliationem offensi. Secunda autem satisfactio consistit in luendo pœnam (vt clarè patet. Ex his autem ad diuinam reconciliationẽ ascendendo, eadẽ tria sufficere creditur ad diuinam misericordiam prouocandam. Horum autẽ nullum aliam virtutem quàm charitatem religio nemque requirimus difficilem: in offensis in Deũ, actus est charitatis cuius est gaudere & complacere in bono diuino. Confessio autem peccati non solum exterior, sed etiam interior, actus est religionis alijs: alia virtute media imperante rationi, cuius est nuntiare peccatũ. Submissio autem sui ad Deum, religionis actus est, nec aliquid addit ratio pœnitentiæ nisi eam: scilicet pro offensa: sicut ratio gratitudinis ad dit pro beneficio. Et probatur ratione: quia vnaquæque religionis actus est quo excellentiam diuinam, nostrãque subiectionẽ ad Deum profitemur: sed vtrosque istorum actuum, scilicet interior confessio & voluntaria submissio, in virtusque professione consistit. Nam qui confitetur Deo aduersus se iniustitiam & confessione & submissione submissionem suam fatetur, sed tui & excellentiam diuinam, cui se submittit, cuius excellentissima omnipotentia parcendo manifestatur, cuique proprium est misereri semper, & parcere. Est igitur velle operari ad recompensationem offensæ propriæ deo, religionis actus elicitus. Et confirmatur quia virtus pœnitentiæ non est virtus (vt infra patebit) acquisita, sed infusa non ex ratione naturali, sed ex lumine diuinæ relationis vim habens, eodẽque cuius, quo religio cultui accepta. In cuius signum inter præcepta religionis ita sunt sacrificia & oblationes pro peccatis sicut pro beneficijs.

Nec

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶Nec obstet ea arguimus Autorem: quoniam verum est, pœnitentiam esse specialem virtutem, latiori vocabulo vim. Io. Nec hoc nostrum videatur aliquid, aut nouum in doctrina Autoris: quoniam in præcedenti libro simile quid apparet, dum posita est virginitas specialis virtus, quæ tamen non est nisi religio determinata ad tam excellentem materiam. Reliquus verò actus pœnitentiæ, scilicet satisfacere quo ad pœnam, potest poni actus vindictæ imperatus mediante virtute vindicatiua: iustitia participate in subdito: ita quòd peccator puniat se quasi minister Dei vindicantis. Potest etiam poni actus religionis immediatè, prout quamo religio ipsa debitam pœnam exoluit, vt perficiatur satisfactio debita à filio tenuique domino: ac partibus enim iustum secundum quid religio attendit inter homines & Deum, quum iustum simpliciter esse nequeat. Potest autè percipere hanc quoque satisfactionem spectare ad religionem, ex eo quòd nonnullus cultus est diuinæ excellentiæ ex nostra subiectione, vt volum tariè huiusmodi pœnas offeramus ei pro vindictæ contra aut præter voluntatem diuinam. Et hæc de hac difficultate dicta sufficiant: prosequemur in sequentibus tractatum de pœnitentia, ea dicendo quæ stant cum vtraque opinione: scilicet quòd pœnitentia sit vna virtus per se distincta à religione, & quòd pœnitentia coincidat cum religione tantùm per accidens, principaliter, & cum iustitia forte vindicatiua seu communicatiua quo ad actum secundarium.

¶Super Quæstionis octauæ quæstionem quintam Articulum tertium.

Tosta. in 11. 4. cor. Et 4. dist. 14. q. 1. ad 4. & arti. 1. q. 1. ad 3. & q. 2. 5. & per ipsum 4. ad 4. & q. 5. pliciter, vel secundum per 10. et acceptationem.

¶Num ad actus pœnitentiæ reduci debeat 14. q. 1. ad commutatiuam, & arti. 1. q. ibi sit at. & per ipsum 4. ad 4. reddatur æquale simpliciter, vel secundum per 10. et acceptationem.

dis. 15. q. 1. ar. 1. q. 3. ad 4. Quæstio.

IN artic. 3. tria à Interpreta occurrunt. primum est de actu pœnitentiæ, an connumeretur sub commutatiua iustitia. Secundum est, an sistat in cõmutatiua iustitia. Tertium est, an reddat æquale simpliciter, vel secundum acceptationem Dei tantùm. Et primâ quidem propter Scotum qui in 4. sen. dist. 14. quæst. 1. posuit actum pœnitentiæ esse actum iustitiæ punitiuæ quæ distinguitur contra iustitiam commutatiuã, tenuit enim pœnitentem vt ministrum iudicis puniri, vt culpa ordinetur pœnæ, vt culpa ordinetur pœnam eas per hoc quum actus iudicis fit vindicatus, seu velle infligere pœnam pro peccato, qui est actus iustitiæ vindicatiuæ, idem actus erit in pœnitente, tãquam exequente cõtra seipsum vindictam à iudice latam. Secundum verò dubium motum est propter Durand. dist. 14. artic. 2. vbi ponit pœnitentiam esse idem quod iustitia commutatiua: quia ordinat hominem ad alterum, id est Deum in ratione debiti propter offensam. Tertium autem mouentur propter Sco. vbi suprà, quæst. 1. tenentem quòd æquale ex natura rei posset reddi ita quòd pœna esset æqualis culpæ: vt sic esset sufficienter ordinetur propter pœnam.

¶Ad horum euidentiã notandum est primò quòd Autor loquitur de pœnitentia vt est recognitatiua Deo tanquam pro culpa: quam p pœnam. Scotus verò sistam pœnæ rationem habuit: quæ potuit potuerunt ad reconciliandum Deum offenso, sed solummodo ad puniendam culpã commissam. Vnde adiecit secundò, quòd Autor ponit pœnitentiam vt actum extremum respectu Dei. Scotus verò ponit pœnitentiam in vtroque extremo dum ponit ipsam ex vna parte vt ministrum iudicis vindicantis, & ex altera parte ponit ipsam vt reum, in quem fit vindicta, constituendo æquam pœnæ ad culpã & propterea non est iniustus. Verùm si diligenter perfectum fuerit, & præcipuum pœnitentiæ actus consideranda fuerit, apparebit quòd prima pœnitentiæ intentio est operari ad reconciliationem offensi per recognitionem peccati & iudicij de illo, vt dictum fuit in 21. Confitebor aduersum me iniustitiam meã Domino: & tu remisisti impietatem peccati mei. Vbi impietatem dixit, nõ peccatum: quoniam non dixerat per hoc quòd huiusmodi fuisset accusatio apud Deum, remissioni offensæ cooperatur, propter ad illam ordinata. Et hinc sequitur quòd pœnitens vt pœnitens non venit pertinaciter ministri & rebelli rei tanquam tali, sed tanquam tantùm, sed principaliter reconciliandi per propitium opus ad diuinam misericordiam accedentis.

Vnde ad primum dubiũ dicitur q̃ licet pœnitentia quo ad actum finalem dictum, qui est solutio pœnæ, sit forè actus iustitiæ vindicatiuæ: quia tamen vindicta sit secundum æquale iustitiæ commutatiuæ, ex hoc ipso non excluditur iustitia commutatiua, sed includitur, & ea cui genus includens in specie. nec enim aliter distinguitur vindicatiua ab ea commutatiua, nisi sicut species distinguitur a genere. Ad secundum verò dubiũ dicitur quòd quum inter Deum & hominem non sit iustè sine plicitur, sed secundã quid, ratione videlicet eruditæ dictum, quòd pœnitentia coincidit cum iustitia absolutè. Nec tamen aliam hoc infert, quoniã quæ ter addere, quod reddit pœnæ debitum æquale, quod hic non saluatur. Ad tertium autem dicendũ patet, quòd in æquiuoco tacemus: quoniam non de æquali ad istud quod debetur ex peccati ratione, loquimur, & dicimus non posse reddi æquale deo. Sile verò de æquali ad solam pœnam temporalem quæ potest recognitationem soluẽda restare, loqui videtur, quasi æqualitatem fieri posse non vi-

CONCLVSIO.

¶Virtus pœnitentiæ species est iustitiæ commutatiuæ.

¶RESPONDEO dicendũ, quòd (sicut suprà dictum est) pœnitentia non habet quòd sit virtus specialis ex hoc solo q̃ dolet de malo perpetrato (ad hoc enim sufficeret charitas) sed ex eo quòd pœnitens dolet de peccato commisso, inquantum est offensa Dei, cum emendationis proposito. Emendatio autem offensæ contra aliquem commissæ, non fit per solam cessationem offensæ, sed exigitur vlterius quædam recompensatio, quæ habet locum in offensis in alterum commissis, sicut & retributio: nisi quòd recompensatio est ex parte eius qui offendit (vtputa cum satisfactione) retributio autem est ex parte eius, in quem est offensa commissa. Vtrunque autẽ ad materiam iustitiæ pertinet: quia vtrunq; est commutatio quædam. Vnde manifestum est, quòd pœnitentia secundum quòd est virtus, est pars iustitiæ. Sciendum tamen est, quòd secũdum Philosophum in 5. Ethi. dupliciter dicitur iustum, scilicet simpliciter & secundum quid. Simpliciter quidem iustum, est inter æquales, eo quòd iustitia est æqualitas quædam. Quod ipse vocat iustum publicum vel ciuile, eo quòd omnes ciues æquales sunt, quantum ad hoc quòd immediatè sunt sub principe, sicut liberi existentes. Iustum autem secundum quid dicitur, quod est inter illos, quorum vnus est sub potestate alterius: sicut seruus sub domino, filius sub patre, vxor sub viro. Et tale iustum consideratur in pœnitentia. Vnde pœnitens recurrit ad Deum cum emendationis proposito, sicut seruus ad dominum, secundũ illud Psal. Sicut oculi seruorum in manibus dominorum suorũ, ita oculi nostri ad dominum Deum nostrũ, donec misereatur nostri. Et sicut filius ad patrem: secundum illud Luc. 15. Pater peccaui in cælum & coram te. Et sicut vxor ad virum: secundum illud Hier. 3. Fornicata es cum amatoribus multis: tamen reuertere ad me, dicit Dominus.

¶AD PRIMVM ergo dicẽdum, quòd (sicut in 5. Ethi. dicitur) iustitia est virtus ad alterum. Ille autem, ad quem est iustitia, non dicitur esse materia iustitiæ, sed magis res quæ distribuuntur, vel commutantur. Vnde & materia pœnitentiæ non est Deus, sed actus humani quibus Deus offenditur vel placatur: sed Deus se habet, sicut ille, ad quem est iustitia. Ex quo patet quòd* iustitia non est virtus theologica: quia nõ habet Deum pro obiecto vel materia.

¶Ad secũdum dicendũ, q̃ mediũ iustitiæ est æqualitas, quæ cõstituitur inter illos, inter quos est iustitia: vt dicitur in 5. Ethi. In quibusdam autem non potest perfecta æqualitas constitui propter alterius excellentiam: sicut inter patrem & filium, inter Deum & hominem, vt Philosophus dicit in 8. Ethic. Vnde in talibus ille qui est deficiens, debet facere quicquid potest. Nec tamen hoc erit sufficiens simpliciter: sed solùm secundum

dicunt negandum, quum Iob dicat. Vtinam appenderentur peccata mea, quibus iram merui, & calamitas, quã patior in statera, iquã arena maris grauior appareret.

¶Super Quæstionis octauæ quæstionem quintam & sextum.

IN artic. 5. & 6. simul ne fallaris nouitæ, intelligens, actus, quibus Deo in pœnitẽtia cooperamur, esse actus procedentes à virtute pœnitentiæ. Hoc enim falsum est: quum multi actus illi, scilicet qui fine charitate essent, præcedant pœnitentiam, vt est virtus: & tamen sunt actus boni, quibus Deo cooperamur ad pœnitentiã consequendam. Nec te turbet actus timoris seruilis: quoniam pro timore pœnarum sumitur, & est bonus, & pro timore pœnarum malum.

¶Num pœnitentia sit virtus acquisita.

IN eodem artic. 6. dubiũ occurrit ex Sco. & Durã. an pœnitentia sit virtus acquisita. Nam Scotus vbi supra, quæstio. 3. tenet pœnitentiam esse virtutẽ acquisitam, quia voluntas ex se (scilicet ex actibus pœnalibus) potest generare in se habitum inclinãtem ad similes actus. & ille erit vere virtus: quia rectificans rationi conformis. Et quoniam huiusmodi voluntas ex maiori vel minore potest affectu, procedere, ideo varia inueniuntur dispositio vere pœnitentium: maior minórque fiunt diuinæ gratiæ infusiones percipitur.

¶Super Quæstionis nonæ quæstionem quintam Articulum quintum & sextum.

IN artic. 5. & 6. simul ne fallaris nouitæ, intelligens, actus, quibus Deo in pœnitẽtia cooperamur, esse actus procedentes à virtute pœnitentiæ. Hoc enim falsum est: quum multi actus illi, scilicet qui fine charitate essent, præcedant pœnitentiam, vt est virtus: & tamen sunt actus boni, quibus Deo cooperamur ad pœnitentiã consequendam. Nec te turbet actus timoris seruilis: quoniam pro timore pœnarum sumitur, & est bonus, & pro timore pœnarum malum.

¶Num pœnitentia sit virtus acquisita.

IN eodem artic. 6. dubiũ occurrit ex Sco. & Durã. an pœnitentia sit virtus acquisita. Nam Scotus vbi supra, quæstio. 3. tenet pœnitentiam esse virtutẽ acquisitam, quia voluntas ex se (scilicet ex actibus pœnalibus) potest generare in se habitum inclinãtem ad similes actus. & ille erit vere virtus: quia rectificans rationi conformis. Et quoniam huiusmodi voluntas ex maiori vel minore potest affectu, procedere, ideo varia inueniuntur dispositio vere pœnitentium: maior minórque fiunt diuinæ gratiæ infusiones percipitur.

CONCLVSIO.

¶Pœnitentia, cum sit quædam species iustitiæ, in voluntate est vt in subiecto, cuius actus est propositum emendandi illud, quod contra Deum commissum est.

acceptationem superioris. Et hoc significatur per excessum, qui attribuitur pœnitentiæ.

¶Ad tertium dicendum, quòd sicut est cõmutatio quædam in beneficijs (cum scilicet aliquis pro beneficio recepto gratiam rependit) ita etiam est commutatio in offensis, cùm aliquis pro offensa in alterum commissa, vel inuitus punitur, quod pertinet ad vindicatiuam iustitiam: vel voluntariè recompensat emendam, quod pertinet ad pœnitentiam, quæ respicit personam peccatoris, sicut iustitia vindicatiua personam iudicis. Vnde manifestum est, quòd vtraq; sub iustitia commutatiua continetur.

¶Ad quartum dicendum, quòd pœnitentia licet sit directè species iustitiæ: comprehendit tamen quodammodo ea quæ pertinent ad omnes virtutes. Inquantum enim est iustitia quædam hominis ad Deum, oportet quòd participet ea quæ sunt virtutũ theologicarum, quæ habent Deum pro obiecto. Vnde pœnitentia est cum fide passionis Christi, per quam iustificamur à peccatis: & cum spe veniæ, & cum odio vitiorum, quod pertinet ad charitatem. Inquantum verò est virtus moralis, participat aliquid prudentiæ, quæ est directiua omnium moralium virtutum. Sed ex ipsa ratione iustitiæ non solùm habet id quod iustitiæ est, sed etiam ea quæ sunt temperantiæ & fortitudinis: inquantum scilicet, ea quæ delectationem causant ad temperantiam pertinẽtem, vel terrorem incutiunt, quem fortitudo moderatur, in communionem iustitiæ veniunt. Et secundum hoc ad iustitiam pertinet & abstinere à delectabilibus, quod pertinet ad temperantiam: & sustinere dura, quod pertinet ad fortitudinem.

ARTICVLVS IIII.

¶Vtrùm voluntas sit proprie subiectum pœnitentiæ.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur quòd subiectũ pœnitentiæ non sit propriè voluntas. Pœnitentia enim est tristitiæ species. Sed tristitia est in concupiscibili, sicut & gaudium. Ergo pœnitentia est in concupiscibili.

¶Præterea, Pœnitentia est vindicta quædam: sicut Augustinus dicit in lib. de pœnitentia. Sed vindicta videtur ad irascibilẽ pertinere: quia ira est appetitus vindictæ. Ergo videtur quòd pœnitentia sit in irascibili.

¶Præterea, Præteritum est proprium obiectum memoriæ, secundum Philosophũ in lib. de Memoria. Sed pœnitentia est de præterito: vt dictum est. Ergo pœnitentia est in memoria sicut in subiecto.

¶Præterea, Nihil agit vbi non est. Sed pœnitẽtia excludit peccatum ab omnibus viribus animæ. Ergo pœnitentia est in qualibet vi animæ, & non in voluntate tantum.

¶SED CONTRA, Pœnitentia est sacrificium quoddam: secundum illud Psal. Sacrificium Deo spiritus contribulatus. Sed offerre sacrificium, est actus voluntatis: secũdum illud Psal. Voluntariè sacrificabo tibi. Ergo pœnitẽtia est in voluntate.

CONCLVSIO.

¶Actus pœnitentiæ à seruili timore incipit sicut à primo motu affectus ad hoc ordinato, à timore verò filiali sicut ab immediato & proximo principio.

¶RESPONDEO dicendum, quòd de pœnitẽtia dupliciter loqui possumus. Vno modo, secundum q̃ est passio quædam. Et sic cùm sit species tristitiæ, est in concupiscibili sicut in subiecto. Alio modo, secundum q̃ est virtus. Et sic sicut dictũ est, est species iustitiæ. Iustitia autẽ (vt in Secũda parte habitum est) habet pro subiecto appetitum rationis, qui est voluntas. Vnde manifestum est, quòd pœnitentia, secundum q̃ est virtus, est in voluntate sicut in subiecto, & proprius eius actus est propositum emendandi illud quod contra eum commissum est.

¶AD PRIMVM ergo dicẽdum, quòd ratio illa procedit de pœnitentia, secundum quòd est passio.

¶Ad secundum dicẽdum, quòd vindictam appetere, ex passione de alio, pertinet ad irascibilem. Sed appetere vel facere vindictam ex ratione de se vel de alio, pertinet ad voluntatem.

¶Ad tertium dicendum, quòd memoria est vis apprehensiua præteriti. Pœnitentia autem non pertinet ad vim apprehensiuam: sed ad appetitiuam, quæ præsupponit actum apprehensiuæ. Vnde pœnitentia non est in memoria: sed præsupponit eam.

¶Ad quartum dicendum, quòd voluntas (sicut in Prima parte habitum est) mouet omnes alias potentias animæ. Et ideo non est inconueniens, si pœnitentia in voluntate existens, aliquid in singulis potentijs animæ operatur.

ARTICVLVS V.

¶Vtrùm principium pœnitentiæ sit ex timore.

AD QVINTVM sic proceditur. Videtur quòd principium pœnitentiæ non sit ex timore. Pœnitentia enim incipit in displicentia peccatorum. Sed hoc pertinet ad charitatem: vt suprà dictum est. Ergo pœnitentia magis oritur ex amore, quàm ex timore.

¶Præterea, Ad pœnitentiam homines prouocantur per expectationem regni cælestis: secundum illud Matth. 3. & 4. Pœnitentiam agite, appropinquabit enim regnum cælorum. Sed regnum cælorum est obiectum spei. Ergo pœnitentia magis procedit ex spe, quàm ex timore.

¶Præterea, Timor est quidam actus interior hominis. Pœnitentia autẽ non videtur in nobis esse ex opere hominis, sed ex opere Dei: secundum illud Hier. 31. Postquam conuertisti me, egi pœnitentiam. Ergo pœnitentia non procedit ex timore.

¶SED CONTRA est quod Isa. 26. dicitur: Sicut quæ concepit, cùm appropinquauerit ad partum, dolens clamat in doloribus suis, sic facti sumus, scilicet per pœnitẽtiam. Et postea subditur secundum aliam literam, 'A timore tuo Domine, concepimus, & quasi parturiuimus, & peperiuimus spiritum salutis, id est pœnitentiæ salutaris: vt per præmissa patet. Ergo pœnitentia procedit ex timore.

CONCLVSIO.

¶Actus pœnitentiæ à seruili timore incipit sicut à primo motu affectus ad hoc ordinato, à timore verò filiali sicut ab immediato & proximo principio.

¶RESPONDEO dicendum, q̃ peccatum primò incipit homini displicere (maximè peccatori) propter supplicia, quæ respicit timor seruilis, quam propter Dei offensam vel peccati turpitudinem, quod pertinet ad charitatem.

¶Ad secundum dicendum, quod in regno cælorum appropinquante intelligitur aduentus Regis, non solùm præmiantis, sed

acquisitione, sed sola infusione Christi poterit, vt charitas. Per accidens autem est quæ ex suo genere nata est acquiri, sed accidit quòd in hoc sit infusa: vt quasi Deus infundit alicui habitum scientiæ moralis vel naturalis aut habitum temperantiæ seu fortitudinis. Rursus secundum est, q̃ aliud est habere aliquem habitum electionem secundum rationem rectam, & aliud est habere similem habitum secundū rationē virtutis. verbi gratia. Aliud est habere habitum amoris acquisitum ex frequentibus actibus amandi Deū & proximū quam secundū regulas fidei, & aliud est habere virtutem charitatis, habere enim vitiosum habitum infusum dissimile est filios Dei à filijs perditionis: habere autem habitum acquisitæ charitatis, non sit habere huiusmodi virtutē quæ est donum Dei vt ex se patet.

¶His præmissis dicitur, q̃ quia pœnitentia est per se virtus infusa, quantumcunque ex frequentatis pœnitendi actibus similis habitus generari possit, nūquam peruenies ad plenā rationem virtutis pœnitentiæ quia nūquam perueniet ad hoc q̃ sit donū recōcilians Deo offensū.

Quòd autem pœnitentia sit virtus per se infusa, ex eo patet quòd omnes illæ virtutes quæ ex suo genere ordinant hominē secōdum statum vitæ gratiæ, sunt ex suo genere infusæ: vtpote excedentes statum vitæ, quæ est secōdum naturam & rationē naturalem: sed virtutem pœnitentiæ constat ad statum vitæ, quæ est secundum gratiam Dei pertinere, scilicet & religionem, vt est circa sacramenta, circa veneratiōnem Dei vnius & trini, &c. Vnde apparet falsum esse, quòd theologales virtutes esse infusas, & virtutē pœnitentiæ posse esse informē seu cū peccato mortali, opinabāt. Autorem dicūt, q̃ actus & habitus charitatis simul sunt tempore cum actu & habitu pœnitentiæ, quam iustificatus impius. Et per hoc patet responsio ad obiecta.

sacramenti pœnitentiæ ad alia sacramenta prædicta.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, q̃ glos. illa loquitur quantum ad hoc, quòd actus pœnitentiæ primus est tempore inter actus aliarum virtutum moralium.

¶Ad secundum dicēdum, quòd in motibus successiuis recedere à termino, est prius tempore quàm peruenire ad terminum, & prius natura, quātum est ex parte subiecti, siue secūdum ordinē causæ materialis. Sed secundum ordinem causæ agentis & finalis prius est peruenire ad terminum: hoc enim est quod primò agens intendit. Et hic ordo præcipuè attenditur in actibus animæ: vt dicitur in 2. Phy.

¶Ad tertium dicendum, quòd pœnitētia aperit aditum virtutibus, expellendo peccatum per virtutem fidei & charitatis, quæ sunt naturaliter priores: sitamē aperit eis aditum, q̃ ipse simul intrant cum ipsa: nam in iustificatione impij simul cum motu liberi arbitrij in Deum & in peccatum, est remissio culpæ & infusio gratiæ: cui qua simul infunduntur omnes virtutes, vt in secunda parte habitum est.

QVAESTIO OCTVAGESIMA sexta De effectu pœnitentiæ quo ad mortalium peccatorum remissionem, in sex articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de effectu pœnitentiæ. Et primò, quātum ad remissionem peccatorū mortalium. secundò, quantum ad remissionem peccatorum venialium. tertiò, quantum ad reditum peccatorum dimissorum. quartò, quantum ad restitutionem virtutum.

¶Circa primum quæruntur sex.

¶Primò, vtrùm ofa peccata mortalia per pœnitētiā auferātur.

¶Secundò, vtrùm possint sine pœnitentia tolli.

¶Tertiò, vtrùm vnum possit remitti sine alio.

¶Quartò, vtrùm pœnitentia auferat culpam remanente reatu.

¶Quintò, vtrùm remaneant reliquiæ peccatorum.

¶Sextò, vtrùm auferre peccatum, sit effectus pœnitentiæ inquantum est virtus, an inquantum est sacramentum.

ARTICVLVS I.

¶Vtrùm per pœnitentiam omnia peccata remoueantur.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd per pœnitentiam non omnia peccata remoueantur. Dicit enim Apostolus Hebr. 12. q̃ Esau non inuenit pœnitentiæ locum, quāquam cū lacrymis inquisisset eam. glos. id est, non inuenit locum veniæ & benedictionis per pœnitentiam. Et 2. Mach. 9. dicitur de Antiocho, Orabat sceleſtus Deum, à quo non erat misericordiam consecuturus. Non ergo videtur quòd per pœnitentiam omnia peccata tollantur.

¶Præterea, Augustin. dicit in lib. de sermone Domini in monte, q̃ ista labes est illius peccati, scilicet cùm post agnitionē Dei per gratiam Christi, oppugnat aliquis fraternitatem, & aduersus ipsam gratiam, inuidiæ facibus agitatur, vt deprecandi humilitatē subire non possit, etiam si peccatum suum mala conscientia agnoscere & annuntiare cogatur. Non ergo omne peccatum potest per pœnitentiam tolli.

¶Præterea, Dominus dicit Matt. 12. Qui dixerit contra Spiritū sanctum verbum, non remittetur ei neq; in hoc seculo neq; in futuro. Non ergo omne peccatū remitti potest per pœnitentiam.

¶SED CONTRA est quod dicitur Ezech. 18. Omnium iniquitatum eius, quas operatus est, non recordabor.

CONCLVSIO.

¶Quodlibet peccatum in hac vita per veram pœnitentiam deleri potest.

¶RESPONDEO dicendum, quòd hoc q̃ aliquod peccatum per pœnitentiā tolli non possit, potest contingere dupliciter. Vno modo quia aliquis de peccato pœnitere non posset: alio modo quia pœnitētia nō posset delere peccatum. Primo quidem modo nō possunt per pœnitentiā deleri peccata dæmonum & etiam hominum damnatorū: quia affectus eorum sunt confirmati in malitia q̃ non potest eis displicere peccatum inquātum est culpa, sed solùm displicet eis pœna, quam patiuntur. Ratione cuius aliquā pœnitentiam, sed infructuosam habent: secundum illud Sap. 5. Pœnitentiam agentes, & præ angustia spiritus gementes. Vnde talis pœnitentia non est cum spe veniæ sed cum desperatione. Tale autem nō potest esse aliquod peccatum hominis viatoris: cuius liberum arbitriū flexibile est ad bonum & ad malum. Vnde dicere q̃ aliquod peccatū sit in hac vita, de quo

¶Super Quæstionis octuagesimæ sextæ Articulum secundum.

¶Num offensa opponatur gratiæ.

Instantia. INSTANTER quæst. 86. circa illud. Offensa directè opponitur gratiæ: & eius rationē. hoc enim dicitur aliquis alteri esse offensus, q̃ repellit eum à gratia sua: dubium occurrit, tum quia falsum est offensam directè opponi gratiæ: quum offensa sit in voluntate, gratia autē secundum Autorem in essentia animæ: nō ergo directè opponitur ei offensa privatiua, sine contraria: quum verisq; requirat identitatem subiecti. Tum quia falsum est q̃ assumitur pro rationem: ex parte offensi hæc duo, scilicet esse offensum & abijcere à sua gratia offendentem, nec sunt idē, nec secundū esse ratio primi secundi est ratio secundi. Vt patet in exemplo: prius enim offendor consumelia à Petro. & ex hac demonstratione offensus patiendi deinde pacto q̃ prius voluntatis meæ abijcio Petrum à mea gratia, quia prius offendit me. Vbi manifestē patet, non ex hoc dici me offensum quia abijcio Petrū à mea gratia: sed ecōtra. causalitet tamē ideo me abijcere Petrū à mea gratia, quia offensus sum. Tum quia hæc duo, scilicet esse offensum & abijcere à sua gratia offendentē, nō sunt inseparabiliter connexa, sed stat aliquē esse offensum, & tamē nō abijcere à sua gratia offendentem, vt sæpe contingere videtur inter virum & vxorē adulteram, seu inter patrem & filiū ingratū: offensio enim retinet adhuc vxorem seu filium in sua gratia. Ruit ergo fundamentum hoc in litera positum.

¶Ad hoc dicitur, q̃ offensa quæst. duplicitet consideratur. Primò ex parte actus quo infertur offensa, & sic offensa directè opponitur charitatis rectitudini in actu debitæ: est enim deformitas actus, peruersa perfectione charitatis. Alio modo ex parte suppositi offendentis: persona enim est quę peccando offendit, actus autem quo offendit, quasi instrumentū persōnæ est, & sic proprie & formaliter cōtinetur offensa. Et sic offensa directè opponitur gratiæ: remissionē tamē nam offendens eo ipso, q̃ offendit demeretur: & quātum in se est, priuat se gratia eius, quā offendit. Vnde quia offendens vt offendens in se est, abijcit à se gratiam offensi. rectè dicitur q̃ offensa directè gratiæ opponitur, refutatiue, & remotiue. Vbi etiā videre potest saluari identitatem subiecti primi determinati rām à gratia, quām ab offensamari, quod est quæ primò offenditur, & quæ primò gratificat.

¶Ad secundum verò dicendum, q̃ peccatū ex malo intellectus Iacæ. Aliud est enim formaliter loquendo, esse offensum ab aliquo, & aliud est vtra hoc esse esse offensum, scilicet esse offensum, vt offensum. Primum enim, scilicet esse offensum, nihil ponit aut tollit in offenso, sed solum denominationē. secundō autem addit actum, quo se habet vt offensus. Obiectiones igitur secūdo & tertio loco inductæ acceperunt esse offensum quo ad primū. litera verò vtitur esse seu dici offensum quo ad vtrumq;, scilicet & ad esse offensum, & quo ad habere se vt offensum. Constat autē q̃ in hoc constitit offensum habere se, vt offensum, quod abijcit à sua gratia offendentem: quāmcunque enim offensus quis sit, nūquā abijciet offendentē à sua gratia, nō se habet vt ofensus. Et ad hoc forte denotandum vsus patrū Autor nouam constructionem grāmaticalem inducit, dicens, offensum aliter abijcere ei à sua gratia dicēdo, offensus abijcit alterī, intelligi volunt habens se vt offensum ad alterū. Et iuxta hunc sensum intellecta litera omnes excludit obiectiones: quonsam omnes in æquitatem habentur.

¶Et ex hoc sensu patet ratio solutionis ad primum nam offensa vt sic, mereatur vt offensus se habeat, vt offensus: quod nihil aliud est, quàm q̃ offensus repellat à sua gratia offendentem.

¶In eodem arti aduerte, q̃ duplicitet loqui possumus de possibili seu impossibili in hac materia, dum dicitur q̃ impossibile est peccatū alicui remitti sine pœnitentiæ virtute: & similiter q̃ non potest cōtingere q̃ Deus remittat offensam alicui absq; immutatione voluntatis eius. Vel de possibili secūdum potentiam ordinatā vel de possibili secundum potentiam absolutā. Et si quidem sit sermo de possibili secundū potentiā ordinariam, nulla relinquitur difficultatis diuersi opiniones enim fatemur, quòd qui creauit te sine te, non saluabit te sine te. Sed si de possibili absolute sit sermo, accedit quæstio cum Scot. tractata à nobis superius in cōmentariis super. Primā secundæ quæstio. 113. a. & ideo nūc reperendam hāc difficultatem nō putauimus pro præsenti propositio sufficit verificare ea quæ in litera dicuntur secundū possibile vel impossibile penes pœnitentiam ordinariam.

¶In eodem arti. & specialiter in resolutione ad primū pro quanto ad omnē remissionem peccatorum actualium, actualis immutatio voluntatis concurrens ambibitur pœnitētiæ etiam in baptismo, dubiū occurrit: quoniā falsum hoc videtur, quia propositum emendæ in qua ratio formalis pœnitētiæ dicitur consistere, nō habet locū in adulto cōsequēte per baptismū plenam remissionē omnium peccatorum quoniam vt Amb. docuit, baptismus omnia condonat. nullūmque lucrum, &c. requirit.

¶Ad hoc dicitur, q̃ baptismus nō præsupponit sed affert secum actū pœnitentiæ virtutis perfectū: quoniam sicut baptismus datur in remissionē peccatorum: ita qui baptizatur, suscipit illū in remissionem peccatorū: ac per hoc in ipsa susceptione baptismi, subiiciendo se illi, & fatetur se peccasse & detestatur priorem vitā, morticando illi, & subijcit se Deo vt nouum Christi

Infra eadē 3 corp. et 9. 87 artic. 3 corp. et 9. di. 14 q. 2. art. 5

art. 2.

Universidad de Deusto
Biblioteca

membrum. Et quia hoc totum efficitur in remissionem peccatorum euidenter constat inuentum esse in baptismo propositū emēdæ non futuræ, sed præteritis, quæ magis voluntas ac electio emendæ dicenda est, eligentis siquidem hoc in remissionem peccatorum, est eligere emēdanda pro peccatis quo ad culpam, & quo ad pœnā ratione tanti beneficii, quātum est baptisma. Nō igitur est intelligendū baptismū omnia condonare, sic q̄ nullum actum in 3.2.qua. 73.ar.1. adulto requirat: sed sic q̄ Et 3.dist. opportunus actus secum 36. ar.1. affert, nec eget administratio alieno. Et hic est opti- Et 4.di. mum modus omnia con- 15.q6.1. donandi.

ar.3.q.1. cor.at di. 18.q6.2. ar.3.q.3.ad 1. Anno.

¶ *Super Quæstionis octuagesimæsextæ Articulum quartum.*

IN articu. 4. eiusdem quæstionis in resp̄onsione ad primū, pro quātō ibi dicitur quòd remissō peccato mortali remanet inordinata conuersio ad commutabile bonum, pro qua debetur reatus pœnę temporalis, aduertē sententiam hanc intelligi de possibili & quo ad inordinationem: non enim necesse est remanere huiusmodi conuersionē, sed potest simul totum tolli. Et similiter dato q̄ nō totum sit sublatum, non est necesse remanere ipsam conuersionem, sed inordinationē, quæ fuit ipsius conuersionis. Potest enim qui peccato auaritiæ deliquit, ante remissionem peccati dimissa auaritiæ actibus & inclinationibus, in oppositos actus conuerti. Et tunc apparet q̄ aduenientē gratia remittente peccatum prioris auaritiæ, non remanet conuersio illius habitus ad cōmutabile bonū: sed inordinatio ipsius incursa, per pœnam temporalem ordinanda, ratione siquidem illius inordinationis remanet reatus pœnæ tēporalis, tandiu quousque culpabilis illa inordinatio ordinata sufficiēter fuerit per pœnam.

¶ *Virùm positit per pœnitentiam vnum peccatum sine alio remitti.*

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd posit per pœnitētiam vnum peccatū sine alio remitti. Dicitur enim Amos 4. Plui super vnam ciuitatem & super alteram ciuitatem nō plui: pars vna compluta est, & pars super quam non pluit, aruit. Quod exponens Gregor. super Ezec. dicit, Cùm ille qui proximum odit, ab alijs vitijs se corrigit, vna eademque ciuitas ex parte compluitur, & ex parte arida manet: quia sunt qui cùm quædam vitia refecāt, in alijs grauiter perdurant. Ergo potest vnum peccatum per pœnitentiam dimitti sine alio.

¶ Præterea, Ambr. dicit super Beati immaculati in via: Prima consolatio est, quia non obliuiscitur misereri Deus. secunda per punitionem, vbi etsi fides desit, pœna satisfacit, & releuat. Potest ergo aliquis releuari ab aliquo peccato, manente peccato infidelitatis.

¶ Præterea, Eorum quę non necesse est esse simul, vnū potest auferri sine alio. Sed peccata (vt in Secunda parte habitum est) non sunt cōnexa, & ita vnum eorum potest esse sine alio. Ergo etiam vnum eorū potest remitti sine alio per pœnitentiam.

¶ Præterea, Peccata sunt debita quæ nobis relaxari petimus, cùm dicimus in oratione Dominica, Dimitte nobis debita nostra, &c. Sed homo quādoq; dimittit vnum debitum sine alio. Ergo etiam Deus per pœnitentiam dimittit vnū peccatum sine alio.

¶ Præterea, Per dilectionem Dei relaxantur hominibus peccata: secūdum illud Hiere. 31. In charitate perpetua dilexi te, ideo attraxi te miserās. Sed nihil prohibet, quin Deus diligat hominem quātum ad vnum, & sit ei offensus quātum ad aliud. sicut peccatorem diligit quātum ad naturā: odit autem quātum ad culpam. Ergo videtur possibile quòd Deus per pœnitentiam remittat vnum peccatum sine alio.

¶ SED CONTRA est quod Augustin. dicit in lib. de pœnitentia. Sunt plures quos pœnitet peccasse, sed nō omnino, reseruantes sibi quædam, in quibus delectentur: nō animaduertentes Dominum simul mutum & surdum à dæmonio liberasse, per hoc docens non nunquam nisi de omnibus sanari.

CONCLVSIO.

¶ *Impossibile est per virtutem pœnitentiæ peccatum vnum remitti, quin omnia remittantur.*

¶ RESPONDEO dicendum, quòd impossibile est per pœnitētiam vnum peccatum sine alio remitti. Primò quidem, quia peccatū remittitur inquātum tollitur Dei offensa per gratiam. Vnde in Secunda parte habitum est, q̄ nullum peccatum potest remitti sine gratia. Omne autem peccatū mortale cōtrariatur gratiæ, & excludit eam. Vnde impossibile est q̄ vnū peccatum sine alio remittatur. Secundò, quia (sicut ostensum est) peccatum mortale nō potest sine vera pœnitētia remitti: ad quā pertinet deserere peccatum, inquantū est contra Deum. Quod quidem est cōmune omnibus peccatis mortalibus. Vbi autē est eadem ratio, & idem effectus. Vnde nō potest esse verè pœnitēs, qui de vno peccato pœnitet, & nō de alio. Si enim displiceret ei illud peccatū, quia est cōtra Deum super omnia dilectum (quæ requiritur ad rationem veræ pœnitētiæ) sequeretur q̄ de omnibus peccatis pœniteret. Vnde sequitur, quòd impossibile sit vnū peccatum per pœnitentiam remitti sine alio. Tertiò, quia hoc esset contra perfectionem misericordię Dei, cuius perfecta sunt opera, vt dicitur Deuter. 32. vnde cuius miseretur, totaliter miseretur. Et hoc est quod Augustin. dicit in lib. de pœnitētia, Quædam impietas infidelitatis est, ab illo, qui iustus & iustitia est, dimidiam sperare veniam.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, q̄ illud verbū Gregor. nō est intelligēdum quātum ad remissionē culpæ, sed quantum ad cessationē ab actu: quia interdum ille qui plura peccata cōsueuit cōmittere, deserit vnum, nō tamē aliud. Quod quidē fit auxilio diuino, quod tñ non pertingit vsq; ad remissionē culpæ.

¶ Ad secundum dicendum, q̄ in verbo illo Ambr. Fides non potest accipi, qua creditur in Christū: quia vt Augustin. dicit super illud Ioan. 15. Si nō venissem, & locutus eis nō fuissem, peccatū non haberent, scilicet infidelitatis. Hoc enim est peccatum, quo tenētur cuncta peccata. Sed accipitur fides pro cōscientia: quia interdum per pœnas, quas quis patienter sustinet, consequitur remissionem peccati, cuius conscientiam non habet.

¶ Ad tertium dicendum, quòd peccata quāuis nō sint connexa, quantum ad conuersionem ad bonum cōmutabile: sunt tamen connexa quātum ad auersionem à bono incommutabili: in qua conueniunt omnia peccata mortalia. Et ex hac parte habent rationem offensæ, quam oportet per pœnitentiam tolli.

¶ Ad quartum dicendum, q̄ debitum exterioris rei (puta pecuniæ) nō cōtrariatur amicitiæ, ex qua debitum remittitur: & ideo potest vnum dimitti sine alio. Sed debitum culpæ contrariatur amicitiæ. & ideo vna culpa vel offensa non remittitur sine altera. ridiculum enim videretur, quòd etiam ab homine aliquis veniam peteret de vna offensa, & non de alia.

¶ Ad quintum dicendum, q̄ dilectio qua Deus diligit hominis naturam, nō ordinatur ad bonū gloriæ, à quo impeditur homo per quodlibet peccatum mortale. Sed dilectio gratiæ, per quam fit remissio peccati mortalis, ordinat hominem ad vitam æternam. Et secundum illud Rom. 6. Gratia Dei, vita æterna. Vnde non est similis ratio.

ARTICVLVS IIII.

¶ *Virùm remissa culpa per pœnitentiam, remaneat reatus pœnæ.*

AD QVARTVM proceditur. Videtur quòd remissa culpa per pœnitētiam, nō remaneat reatus pœnæ. Remota enim causa, remouetur effectus. Sed culpa est causa reatus pœnæ: ideo enim est aliquis dignus pœna, quia culpam commisit. Ergo remissa culpa, non potest remanere reatus pœnæ.

¶ Præterea, Sicut Apostolus dicit Rom. 5. Donū Christi est efficacius quàm peccatum. Sed peccando homo simul incurrit culpam & pœnæ reatum. Ergo multò magis per donum gratiæ, simul remittitur culpa, & tollitur pœna reatus.

¶ Præterea, Remissio peccatorum fit in pœnitētia per virtutem passionis: secundum illud Rom. 3. Quem proposuit Deus propitiatorem, per fidem in sanguine ipsius, propter remissionē præcedentium delictorum. Sed passio Christi est sufficienter satisfactoria pro omnibus peccatis, vt suprà habitū est. Non ergo post remissionem culpæ, remanet aliquis reatus pœnæ.

¶ SED CONTRA est quod 2. Reg. 12. dicitur, q̄ cū Dauid pœnitēs dixisset ad Nathan, Peccaui Domino, dixit Nathan ad illum, Dominus quoq; transtulit peccatum tuum, non morieris: verumtamen filius qui natus est tibi, morte morietur. Quod fuit in pœnam præcedentis peccati: vt ibidem dicitur. Ergo remissa culpa, remanet reatus alicuius pœnæ.

CONCLVSIO.

¶ *Per virtutem pœnitentiæ quantumcunq; homini remittitur pœna æterna remissa culpa, nō tamen tota remittitur temporalis pœna, nisi gratia cooperāte plenum in se homo susceperit effectum.*

¶ RESPONDEO dicendum, q̄ (sicut in Secunda parte habitum est) in peccato mortali sunt duo: scilicet auersio ab incommutabili bono, & cōuersio ad commutabile bonum inordinata. Ex parte ergo auersionis ab incommutabili bono, consequitur peccatum mortale reatus pœnæ æternæ: vt qui contra æternum bonum peccauit, in æternum puniatur. Ex parte etiam conuersionis ad bonum commutabile, inquātum est inordinata, consequitur peccatum mortale reatus alicuius pœnæ: quia inordinatio culpę non reducitur ad ordinem iustitiæ nisi per pœnam. Iustum est enim, vt qui voluntati suæ plus indulsit, quā debuit, cōtra voluntatem suam aliquid patiatur: sic enim erit æqualitas. Vnde Apoc. 18. dicitur, Quātum glorificauit se, & in deliciis fuit, tantum date illi tormentū & luctum. Quia tamē conuersio ad bonum cōmutabile est finita, non habet ex hac parte peccatum q̄ debeatur ei pœna æterna. Vnde si fit inordinata conuersio ad bonū cōmutabile, sine auersione à Deo (sicut est in peccatis venialibus) non debetur peccato pœna æterna, sed temporalis. Quādo igitur per gratiā remittitur culpa, tollitur auersio animæ à Deo, inquantū per gratiam anima Deo coniungitur: vnde & per consequens simul tollitur reatus pœnæ æternæ, potest tamen remanere reatus alicuius pœnæ temporalis.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, q̄ culpa mortalis vtrūq; habet, & auersionem à Deo & conuersionē ad bonum creatum. Sed (sicut in Secunda parte habitum est) auersio à Deo, est ibi sicut formale, conuersio autē ad bonum creatum, est ibi sicut materiale. Remoto autem formali cuiuscunque rei, tollitur species: sicut remoto rationali, tollitur species humana. Et ideo ex hoc ipso dicitur culpa mortalis remitti, q̄ per gratiam tollitur auersio mētis à Deo simul cum reatu pœnæ æternæ. Remanet tamen illud quod est materiale, scilicet inordinata conuersio ad bonum creatum: pro qua debetur reatus pœnæ temporalis.

¶ Ad secundum dicēdum, quòd (sicut in Secunda parte habitum est) ad gratiam pertinet operari in homine, iustificando ipsum à peccato, & cooperari homini ad rectè operandum. Remissio igitur culpæ & reatus pœnæ æternæ, pertinet ad gratiam operantem, sed remissio reatus pœnæ temporalis pertinet ad gratiam cooperantē: inquātum scilicet homo cū auxilio diuinæ gratiæ patienter pœnas tolerādo, absolutur etiam à reatu pœnæ tēporalis. Sicut igitur prius est effectus gratię operantis, quàm gratiæ cooperantis, ita etiam prius est remissio culpæ & pœnæ æternæ, quàm plena absolutio à pœna temporali: vtrunq; enim est à gratia, sed primum à gratia sola, secundum ex gratia & libero arbitrio.

¶ Ad tertium dicendum, quòd passio Christi de se sufficiens est ad tollendum omnem reatum pœnæ, nō solùm æternæ, sed etiam temporalis: & secūdum modum quo homo participat virtutem passionis Christi, percipit etiam absolutionem à reatu pœnæ. In baptismo autem homo participat totaliter virtutē passionis Christi (vtpote per aquā & spiritum Christo commortuus peccato, & in eo regeneratus ad nouam vitam) & ideo in baptismo homo consequitur remissionem reatus totius pœnæ. In pœnitentia verò consequitur virtutem passionis Christi, secūdum modum propriorum actuum, qui sunt materia pœnitētiæ, sicut aqua baptismi, vt suprà dictum est. Et ideo non statim per primum actum pœnitentię quo remittitur culpa, soluitur reatus totius pœnæ: sed completis omnibus pœnitētiæ actibus.

¶ *Super Quæstionis octuagesimæsextæ Articulum sextum.*

¶ *Num culpæ remissa sit effectus pœnitentiæ secundum quòd vitæ est.*

Resp. IN arti. 6. eiusdē q. pro quātō remissio culpæ ponitur effectus pœnitentiæ secūdum q̄ est virtus, id est virtutis seu virtuosus actus, dubium occurrit: quoniā hoc videtur repugnare antedictis ab auctore. Nam si remissio culpæ est effectus pœnitentiæ, vt est actus virtuosus, oportet q̄ sit effectus non solius gratiæ, sed gratiæ & liberi arbitrij, quoniā actus huiusmodi virtuosus liberi arbitrij actus est. Oppositum autē dixit Autor in hac eadē q. arti. 4. ad secundō, dicendo de remissione culpæ & de plena absolutione quod vtunque est à gratia, sed primò à gratia sola, secūdum ex gratia & libe. arbitrio, si enim est à sola gratia, vt distinguitur cōtra liberū arbitrium, sequitur quòd nō fit à gratia & à liberi arbitrij actu virtuoso.

¶ Ad hoc dicitur, q̄ quicquid alij forte sonarent distinguēdo in proposito consensum libe. arbitrij actuē vel purē passiuē, actus libe. arbitrij in iustificatione impij concurrentes, siue in Deum, siue in peccatum, sunt verē actus non solùm liberi arbitrij: sed à libero arbitrio. Quia uter enim omnia disponēt diuina Sapientia (quæ attingit me fine me, non passiuē, quoniā creatio in me terminata est, sed sine me cooperante) mouet per gratiam suam liberū arbitrium ad obsequium gratiæ: per hoc q̄ vitiat illa secundū illā operando. Et propterea actus libe. arbitrij tam respectu Dei, quàm respectu peccati in iustificatione impij inueniūtur effectus gratiæ operantis, & non ponunt in numerum cū ipso. gratis operante. & propterea dicēdo exclusa addita gratiæ non excludit huiusmodi actus liberi arbitrij, vtpote suos effectus: quia non enim dicitur sola causa facit hoc, nō excludit quin faciat illud mediante alio suo effectu. Et hanc esse sen tam Autoris, apparet in calce huius arti vbi dicitur q̄ actus pœnitētię virtualis habet q̄ sine eo non possit fieri remissio culpę, inquantū est insęparabilis effectus gratiæ. Nec obstant allegata in oppositū: quoniam ibi loquitur de gratia, vt distinguitur cōtra liberū arbitrium absolutè, & nō contra liberum arbitrium, vt est effectus ipsius gratiæ. Vnde opposito modo videntur se habere actus liberi arbitrij & gratia penes operandum & cooperandum: nā in gratia operante liberum arbitrium sic habet vt cooperāte, in gratia verò cooperante liberum arbitrium se habet quasi vt operans: & propterea connumeratur gratiæ.

¶ *Virùm remissa culpa mortali, tollantur omnes reliquiæ peccati.*

AD QVINTVM proceditur. Videtur quòd remissa culpa mortali, tollantur omnes reliquię peccati. Dicit enim Augustin. in lib. de Pœnitētia: Nunquam Dominus aliquem sanauit, quē omnino non liberauit: totum enim hominem sanauit in sabbato: quia & corpus ab infirmitate, & animā ab omni contagione. Sed reliquiæ peccati pertinent ad infirmitatem peccati. Ergo nō videtur possibile quòd remissa culpa, remaneant reliquiæ peccati.

¶ Præterea, Secundum Dion. 4. c. de Di. no. bonum est efficacius quàm malum: quia malum nō agit nisi virtute boni. Sed homo peccando, simul totam infectionē peccati incurrit. Ergo multò magis pœnitendo liberatur etiam ab omnibus peccati reliquijs.

¶ Præterea, Opus Dei efficacius est quā opus hominis. Sed per exercitium humanorū operum ad bonū, tolluntur reliquiæ peccati contrarij. Ergo multò magis tolluntur per remissionem culpæ, quæ est opus Dei.

¶ SED CONTRA est quod Mar. 8. legitur, q̄ cæcus illuminatus à Domino, primò restitutus est ad imperfectum visum (vnde ait, Video homines velut arbores ambulantes) deinde restitutus est perfectè, ita vt videret clarè omnia. Illuminatio autem cæci, significat liberationem peccatoris. Post primā remissionem culpæ, qua peccator restituitur ad visum spiritualē, adhuc remanent in eo aliquæ reliquiæ peccati præteriti.

CONCLVSIO.

¶ *Non incōuenit remissa culpa mortali, remanere in anima ex parte conuersionis aliquas peccatorum reliquias, quæ ex præcedentibus actibus causata fuerunt.*

¶ RESPONDEO dicendum, quòd peccatum mortale ex parte conuersionis inordinatæ ad bonum commutabile, quādam dispositionem causat in anima, vel etiam habitum, si actus frequenter iteretur. Sicut autem dictum est, culpa peccati mortalis remittitur, inquātum tollitur per gratiam auersio mentis à Deo. Sublato autem eo quod est ex parte auersionis, inordinatus remanere potest id quod est ex parte conuersionis inordinatæ, cùm hanc contingat esse sine illa, sicut prius dictum est. Et ideo nihil prohibet quin remissa culpa, remaneant dispositiones ex præcedentibus actibus causatæ: quæ dicuntur peccati reliquiæ. Remanent tamen debilitatæ & diminutæ: * ita quòd homini non dominētur. Et hoc magis per modum dispositionum, quàm per modum habituum: sicut etiam remanet fomes post baptismum.

¶ AD PRIMVM ergo dicēdum, q̄ Deus totum hominem perfectè curat. Sed quādoq; subitò sicut socrū Petri statim restituit perfectæ sanitati, ita vt surgens ministraret illis, vt legitur Luc. 4. Quādoq; autem successiuè sicut dictum est de cæco illuminato. Mar. 8. Et ita etiam spiritualiter quandoque tanta commotione conuertit cor hominis, vt subitò perfectè cōsequatur sanitatem spiritualem, non solùm remissa culpa, sed sublatis omnibus peccati reliquijs, vt patet de Magdalena, Luc. 7. Quandoque autem prius remittit culpam per gratiam operantem, & postea per gratiam cooperantem successiuè tollit peccati reliquias.

¶ Ad secundum dicendum, q̄ peccatum etiam quandoq; statim induxit debilem dispositionē: vtpote per vnum actum causatā. Quandoq; autem fortiorem, causatam per multos actus.

¶ Ad tertium dicendum, quòd vno actu humano non tolluntur omnes reliquię peccati: quia vt dicitur in Prædicamētis, prauus ad meliores exercitationes deductus, ad modicum aliquid proficiet, vt melior fit. Multiplicato autem exercitio, ad hoc peruenit, vt sit bonus virtute acquisita. Hoc autem multò efficacius facit diuina gratia siue vno, siue pluribus actibus.

ARTICVLVS VI.

¶ *Virùm remissio culpæ sit effectus pœnitentiæ.*

AD SEXTVM sic proceditur. Videtur quòd remissio culpæ non sit effectus pœnitentiæ, secundum quòd est virtus. Dicitur enim pœnitentia virtus, secūdum quòd est principium humani actus. Sed humanus actus non operatur ad remissionem culpæ, qui est effectus gratiæ operantis. Ergo remissio culpæ non est effectus pœnitentiæ, secundum quòd est virtus.

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶ Super Quæstionis octuagesimæseptimæ Articulum primum.

¶ Num ad remissionem mortalis peccati necessarium sit vt homo singula actualiter detestetur.

Quæstio. IN primo artic. q. 87. dubium duplex occurrit. Primum circa literam vbi dicitur, Exigitur ad remissionem peccati mortalis, vt homo actualiter singula mortalia detestetur. Vi detur enim hoc falsum: tum quia detestatio voluntaria, sufficit ad gratiã: alioquin nõ posset homo peccator subitò ingemiscendo, cõsequi gratiam quam nõ posse homo ita subitò rememorari singula peccata. Tum quia detestati singula mortalia, aut intelligitur singulariter, aut in vniuersali: sed singulariter nõ potest intelligi: quum ridiculũ videatur etiam in cõfessione de singulis figillatim confiteri. Si autem intelligitur vniuersaliter, sequitur q. nõ erit opus rememorari singula.

¶ Num virtualis displicentia sufficiat quãtum ad oblita tantum.

Quæstio. ¶ Alterum dubium est circa illud, scilicet virtualis displicentia nõ sufficit ad remissionem peccati mortalis, nisi quãtum ab oblita. Videtur enim hoc esse falsum: quoniam ex Domini sententia, dimissa sunt peccatrici peccata multa, quoniam dilexit multũ. constat enim quòd dilectio non est nisi virtualis displicentia.

¶ Ad horum euidentiam duplex est videndum est distinctione, prima de remissione peccatorũ dupliciter: hoc est plena vel quo ad culpam tantum, & regulariter vel ex speciali gratia. Secunda est de displicentia peccati formali vel virtuali, & formali, generali, vel vniuersali. Vocatur autem displicentia formalis quæ formaliter est displicentia: quæ potest dupliciter contingere, scilicet vt sit vniuersalis, cõprehẽdens, si liceret omnia peccata cõmissa cum vera voluntate ab omnibus & in singulis abstinendi. Et hoc potest esse in momento: & est cõmũis sufficies ad remissionem infinitorum peccatorũ mortalitũ: quia sufficit ad gratiam habendã quantũ est ex parte hominis: hæc illud Ezech. In quacunq; hora ingemuerit peccator, &c. & talis displicentia videtur fuisse in Lauro nio & credo accidere cuidam hia qui verè cõuertitur ad Deum post multa crimina. Alio autẽ modo contingit displicentia formalis, quum homini displiceret in peccasse ita q; & omnia & singula sua peccata in generali sibi displiceant, & velit in ea amplius non incidere: nõ tamen pertinet ad hoc quòd verè vult seu proponit amplius non incidere. & hoc nõ sufficit ad remissionem peccati mortalis. Virtualis autẽ displicentia vocatur, quæ nõ est formaliter displicentia, sed est formaliter alius actus (puta dilectio Dei tantæ vir. vt ex eo tanta sit sequi displicentia peccati: ita quòd si nunc occurreret memoria peccati, & ex vi illius actus sequerentur formalis displicentia peccati. Et sic omnis actus dilectionis Dei ex charitate procedens, potest dici virtualiter displicentia peccati mortalis.

¶ His præhabitis ad primum dicitur, quòd verba Autoris vera sunt de peccati mortalis remissione plena & regulari: quoniam regulariter non fit remissio peccati mortalis quo ad culpam & æternam pœnam, nisi homo quãtum in se est, detestetur singula mortalia actus humani sunt ibi, vt effectus gratiæ operantis, simul producti cum remissione culpæ. Vnde remissio culpæ non fit sine actu pœnitentiæ virtutis, licet sit effectus gratiæ operantis.

¶ Præterea, Quædam aliæ virtutes sunt excellentiores pœnitentia. Sed remissio culpę non dicitur effectus alicuius alterius virtutis. Ergo etiam non est effectus pœnitentiæ secundum quòd est virtus.

¶ Præterea, Remissio culpæ non est nisi ex virtute passionis Christi, secundum illud Hebr. 9. Sine sanguinis effusione non fit remissio. Sed pœnitẽtia, inquantum est sacramenti, operatur in virtute passionis Christi, sicut & cætera sacramenta, vt ex supradictis patet. Ergo remissio culpæ nõ est effectus pœnitentię inquantum est virtus, sed inquantum est sacramentum.

¶ SED CONTRA, Illud est proprie causa alicuius, sine quo esse non potest: omnis enim effectus dependet à sua causa. Sed remissio culpæ potest esse à Deo sine pœnitentiæ sacramento, nõ autem sine pœnitentia secũdum quòd est virtus: vt suprà dictum est, vnde & ante sacramenta nouæ legis pœnitentibus Deus peccata remittebat. Ergo remissio culpæ est præcipuè effectus pœnitentię secundum quòd est virtus.

CONCLVSIO.

¶ Culparum remissio effectus est pœnitentiæ secũdum quòd virtus est, principalius tamen vt sacramentum est.

¶ RESPONDEO dicendũ, quòd pœnitentia est virtus, secundum q; est principium quorundam actuum humanorum. Actus autẽ humani, qui sunt ex parte peccatoris, materialiter se habent in sacramento pœnitentiæ. Omne autem sacramentum producit effectum suum non solùm virtute formæ, sed etiã virtute materiæ: ex vtroque enim est vnum sacramentum, vt suprà habitum est. Vnde sicut remissio culpæ fit in baptismo, non solùm virtute formæ, sed etiam virtute materiæ, scilicet aquæ: principalius tamẽ virtute formæ, ex qua & ipsa aqua virtutem recipit ita etiam & remissio culpæ est effectus pœnitẽtiæ, principalius quidem ex virtute clauium, quas habet ministri, ex quorum parte accipitur id quod est formale in hoc sacramento (vt suprà dictum est) secundariò autem ex vi actuum pœnitentia, pertinentium ad virtutem pœnitentiæ: tamen prout hi actus aliqualiter ordinantur ad claues Ecclesiæ. Et sic patet, quòd remissio culpæ est effectus pœnitentiæ, secundum quòd est virtus, principalius tamen, secundum quòd est sacramentum.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd effectus gratiæ operantis est iustificatio impĩj: vt in Secunda parte dictum est. In qua, vt ibidem dictum est, non solùm est gratiæ infusio & remissio culpæ, sed etiam motus liberi arbitrij in Deum, qui est actus fidei formatæ, & motus liberi arbitrij in peccatum, qui est actus pœnitentiæ. Hi tamen actus humani sunt ibi, vt effectus gratiæ operantis, simul producti cum remissione culpæ. Vnde remissio culpæ non fit sine actu pœnitentiæ virtutis, licet sit effectus gratiæ operantis.

¶ Ad secundum dicendum, quòd in iustificatione impĩj non solùm est actus pœnitentiæ, sed etiam actus fidei: vt dictum est. Et ideo remissio culpę non ponitur effectus solùm pœnitentiæ virtutis: sed principalius fidei & charitatis.

¶ Ad tertium dicẽdum, quòd ad passionem Christi ordinatur actus pœnitentiæ virtutis, & per fidem, & per ordinem ad claues Ecclesiæ. Et ideo vtroque modo causat remissionem culpæ virtute passionis Christi.

¶ Ad id autem quod in contrarium obĩcitur, dicendum est, quòd actus pœnitentiæ virtutis habet, quòd sine eo non possit fieri remissio culpæ, inquantum est inseparabilis effectus gratiæ, per quam principaliter culpa remittitur, quæ etiam operatur in omnibus sacramentis. Et ideo per hoc non potest concludi nisi quòd gratia est principalior causa remissionis culpæ, quam pœnitentiæ sacramentum. Sciendum tamen, q; etiam in veteri lege, & in lege naturæ, erat aliqualiter sacramentum pœnitentiæ: vt suprà dictum est.

QVAESTIO OCTVAGESIMASEPTIMA de Remissione venialium peccatorum, in quatuor articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de remissione venialium peccatorum.

¶ Et circa hoc quęrũtur quatuor.

¶ Primò, vtrùm sine pœnitentia peccatum veniale possit dimitti.

¶ Secundò, vtrùm possit dimitti sine gratiæ infusione.

¶ Tertiò, vtrùm peccata venialia remittãtur per asperfionem aquæ benedictæ, & tonsionem pectoris, & orationem Dominicam, & alia huiusmodi.

¶ Quartò, vtrùm veniale peccatum possit remitti sine mortali.

ARTICVLVS I.

¶ Vtrùm peccatum veniale possit remitti sine pœnitentia.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd veniale peccatum possit remitti sine pœnitentia. Pertinet enim (vt suprà dictũ est) ad rationem veræ pœnitentiæ, q; non solum homo doleat de peccato præterito, sed etiam proponat cauere de futuro. Sed sine tali proposito peccata venialia dimittuntur, cùm certum sit, q; homo sine peccatis venialibus præsentem vitam ducere non potest. Ergo peccata venialia possunt remitti sine pœnitentia.

¶ Præterea, Pœnitentia non est sine actuali displicentia peccatorũ. Sed peccata venialia possunt dimitti sine displicentia eorum: sicut patet in eo qui dormiens occideretur propter Christum. Statim enim euolaret, quod non contingit manentibus peccatis venialibus. Ergo peccata venialia possunt remitti sine pœnitentia.

¶ Præterea, Peccata venialia opponuntur feruori charitatis: vt in Secunda parte dictum est. Sed vnum oppositorum tollitur per aliud. Ergo per feruorem charitatis, quem contingit esse sine actuali displicentia peccati venialis, fit remissio peccatorum venialium.

¶ SED CONTRA est quod Augustinus dicit in lib. de pœnitẽtia, quòd est quędam pœnitentia, quę quotidie agitur in Ecclesia pro peccatis venialibus. Quæ frustra esset, si sine pœnitentia peccata venialia possent dimitti. Videtur ergo quòd peccata venialia non possint sine pœnitentia dimitti.

CONCLVSIO.

¶ Non potest venialium peccatorum aliquod absq; pœnitentiæ virtute remitti, etsi non tantum à Deo separet quantum mortale.

¶ RESPONDEO dicẽdum, quòd remissio culpæ (sicut dictum est) fit per cõiunctionẽ hominis ad Deum, à quo aliqualiter separat culpa. Sed hæc separatio perfectè quidem fit per peccatum mortale, imperfectè autẽ per peccatum veniale. Nam per peccatum mortale mẽs omnino à Deo auertitur, vtpote contra charitatem agens: per peccatum autem veniale retardatur affectus hominis ne prompte in Deum feratur. Et ideo vtrunque peccatum per pœnitentiam quidem remittitur, quia per vtrũque deordinatur voluntas hominis per immoderatam conuersionem ad bonum creatum. Sicut enim peccatum mortale remitti non potest quandiu voluntas peccato adhæret, ita etiam nec peccatum veniale: quia manente causa manet effectus. Exigitur autem ad remissionem peccati mortalis perfectior pœnitentia: vt scilicet homo actualiter peccatum mortale commissum detestetur quantum in ipso est: vt scilicet diligentiam adhibeat ad rememorandum singula peccata mortalia, vt singula detestetur. Sed hoc non requiritur ad remissionem venialium peccatorum. Non tamen sufficit habitualis displicentia, quæ habetur per habitum charitatis vel pœnitentiæ virtutis: quia sic charitas non compateretur peccatum veniale, quod patet esse falsum. Vnde sequitur quod requiratur quædam virtualis displicentia: puta cùm aliquis hoc modo fertur secundum affectum in Deum & res diuinas, vt quicquid sibi occurreret quod cũm ab hoc motu retardaret, displiceret ei, & doleret se commisisse etiam si actu de illo non cogitaret. Quod tamen non sufficit ad remissionem peccati mortalis, nisi quantum ad peccata oblita post diligentem inquisitionem.

¶ AD PRIMVM ergo dicẽdum, quòd homo in gratia constitutus potest vitare omnia peccata mortalia & singula: potest etiam vitare singula peccata venialia, sed non omnia: vt patet ex his quæ in Secunda parte dicta sunt. Et ideo pœnitentia de peccatis mortalibus requirit, quòd homo proponat abstinere ab omnibus & singulis peccatis mortalibus: sed ad pœnitentiam peccatorum venialium requiritur, quòd homo proponat abstinere à singulis, non tamen ab omnibus: quia hoc infirmitas huius vitæ non patitur. Debet tamẽ habere propositum se præparandi ad peccata venialia minuenda, alioquin esset ei periculum deficiendi, cùm defererer appetitum proficiendi, seu tollendi impedimenta spiritualis profectus, quæ sunt peccata venialia.

¶ Ad secundum dicẽdum, quòd passio pro Christo suscepta (sicut suprà dictum est) obtinet vim baptismi. Et ideo purgat ab omni culpa & veniali & mortali, nisi actualiter voluntarem peccato inuenerit inhærentem.

¶ Ad tertium dicendum, quòd feruor charitatis virtualiter implicat displicẽtiam venialium peccatorum, vt suprà dictum est.

ARTICVLVS II.

¶ Vtrùm ad remissionem venialium peccatorum requiratur gratia infusa.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd ad remissionem venialium peccatorum requiratur gratiæ infusio. Effectus enim non est sine propria causa. Sed propria causa remissionis peccatorum est gratia: non enim ex meritis propriæ peccata hominis remittuntur. vnde dicitur Ephe. 2. Deus qui dives est in misericordia propter nimiam charitatem suam qua dilexit nos, cùm essemus mortui peccatis, cõuiuificauit nos in Christo, cuius gratia saluati estis. Ergo peccata venialia non remittuntur sine gratiæ infusione.

¶ Præterea, Peccata venialia non remittuntur sine pœnitentia. Sed in pœnitentia infunditur gratia, sicut & in alijs sacramentis nouæ legis. Ergo peccata venialia non remittuntur sine gratiæ infusione.

¶ Præterea, Peccatum veniale maculam quandam animæ infert. Sed macula non auferetur nisi per gratiam, quæ est spiritualis animæ decor. Ergo videtur quòd peccatis venialibus præsentem vitam ducere non potest. Ergo peccata venialia possunt remitti sine pœnitentia.

¶ Præterea, Pœnitentia non est sine actuali displicentia peccatorũ. Sed peccata venialia possunt dimitti sine displicentia eorum: sicut patet in eo qui dormiens occideretur propter Christum. Statim enim euolaret, quod non contingit manentibus peccatis venialibus. Ergo peccata venialia possunt remitti sine pœnitentia.

¶ Præterea, Peccata venialia opponuntur feruori charitatis: vt in Secunda parte dictum est. Sed vnum oppositorum tollitur per aliud. Ergo per feruorem charitatis, quem contingit esse sine actuali displicentia peccati venialis, fit remissio peccatorum venialium.

¶ SED CONTRA est quod Augustinus dicit in lib. de pœnitẽtia, quòd est quędam pœnitentia, quę quotidie agitur in Ecclesia pro peccatis venialibus. Quæ frustra esset, si sine pœnitentia peccata venialia possent dimitti. Videtur ergo quòd peccata venialia non possint sine pœnitentia dimitti.

CONCLVSIO.

¶ Non potest venialium peccatorum aliquod absq; pœnitentiæ virtute remitti, etsi non tantum à Deo separet quantum mortale.

¶ RESPONDEO dicẽdum, quòd remissio culpæ (sicut dictum est) fit per cõiunctionẽ hominis ad Deum, à quo aliqualiter separat culpa. Sed hæc separatio perfectè quidem fit per peccatum mortale, imperfectè autẽ per peccatum veniale. Nam per peccatum mortale mẽs omnino à Deo auertitur, vtpote contra charitatem agens: per peccatum autem veniale retardatur affectus hominis ne prompte in Deum feratur. Et ideo vtrunque peccatum per pœnitentiam quidem remittitur, quia per vtrũque deordinatur voluntas hominis per immoderatam conuersionem ad bonum creatum. Sicut enim peccatum mortale remitti non potest quandiu voluntas peccato adhæret, ita etiam nec peccatum veniale: quia manente causa manet effectus. Exigitur autem ad remissionem peccati mortalis perfectior pœnitentia: vt scilicet homo actualiter peccatum mortale commissum detestetur quantum in ipso est: vt scilicet diligentiam adhibeat ad rememorandum singula peccata mortalia, vt singula detestetur. Sed hoc non requiritur ad remissionem venialium peccatorum. Non tamen sufficit habitualis displicentia, quæ habetur per habitum charitatis vel pœnitentiæ virtutis: quia sic charitas non compateretur peccatum veniale, quod patet esse falsum. Vnde sequitur quod requiratur quædam virtualis displicentia: puta cùm aliquis hoc modo fertur secundum affectum in Deum & res diuinas, vt quicquid sibi occurreret quod cũm ab hoc motu retardaret, displiceret ei, & doleret se commisisse etiam si actu de illo non cogitaret. Quod tamen non sufficit ad remissionem peccati mortalis, nisi quantum ad peccata oblita post diligentem inquisitionem.

¶ AD PRIMVM ergo dicẽdum, quòd homo in gratia constitutus potest vitare omnia peccata mortalia & singula: potest etiam vitare singula peccata venialia, sed non omnia: vt patet ex his quæ in Secunda parte dicta sunt. Et ideo pœnitentia de peccatis mortalibus requirit, quòd homo proponat abstinere ab omnibus & singulis peccatis mortalibus: sed ad pœnitentiam peccatorum venialium requiritur, quòd homo proponat abstinere à singulis, non tamen ab omnibus: quia hoc infirmitas huius vitæ non patitur. Debet tamẽ habere propositum se præparandi ad peccata venialia minuenda, alioquin esset ei periculum deficiendi, cùm defererer appetitum proficiendi, seu tollendi impedimenta spiritualis profectus, quæ sunt peccata venialia.

¶ Ad secundum dicẽdum, quòd passio pro Christo suscepta (sicut suprà dictum est) obtinet vim baptismi. Et ideo purgat ab omni culpa & veniali & mortali, nisi actualiter voluntarem peccato inuenerit inhærentem.

¶ Ad tertium dicendum, quòd feruor charitatis virtualiter implicat displicẽtiam venialium peccatorum, vt suprà dictum est.

ARTICVLVS II.

¶ Vtrùm ad remissionem venialium peccatorum requiratur gratia infusa.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd ad remissionem venialium peccatorum requiratur gratiæ infusio. Effectus enim non est sine propria causa. Sed propria causa remissionis peccatorum est gratia: non enim ex meritis propriæ peccata hominis remittuntur. vnde dicitur Ephe. 2. Deus qui dives est in misericordia propter nimiam charitatem suam qua dilexit nos, cùm essemus mortui peccatis, cõuiuificauit nos in Christo, cuius gratia saluati estis. Ergo peccata venialia non remittuntur sine gratiæ infusione.

¶ Præterea, Peccata venialia non remittuntur sine pœnitentia. Sed in pœnitentia infunditur gratia, sicut & in alijs sacramentis nouæ legis. Ergo peccata venialia non remittuntur sine gratiæ infusione.

¶ Præterea, Peccatum veniale maculam quandam animæ infert. Sed macula non auferetur nisi per gratiam, quæ est spiritualis animæ decor. Ergo videtur quòd pec-

Annot. INarti. 1. eiusdem quæstionis aliquid occurrit notandum & aliquid dubitãdum. Diligenter siquidem notandum est, ab Autore hic expressè haberi quod superius diximus de effectu Eucharistiæ, scilicet quòd non infunditur nouæ gratia, nec augetur per illam sine actu liberi arbitrij disponẽs ad susceptionem seu augmentum. Dicitur enim hic 3. q. nõ contingit esse infusionem gratiæ in adultis sine actuali motu liberi arbitrij in Deum, & in peccatum, & proportionaliter intelligendũ est de augmento gratiæ.

¶ Num quandocunque gratia infunditur, venialia remittantur ex liberi arbitrij motu.

Quæstio. ¶ Dubitãdum autem occurrit de illata ex prædicta sententia, scilicet quòd cum de nouo gratia infunditur, peccata venialia remittuntur. Et est ratio de baptismo quia non omnis actus charitatis remittit peccata venialia: nisi quia nõ omnis detestatio peccati remittit peccata venialia. Vtrunque tamẽ videtur sequi ex hac illatione, si bona est: quoniã ex concursu actus liberi arbitrij in Deũ & in peccatum, infertur quòd infusio gratiæ remittit venialia.

¶ Ad horum euidentiam sciendum est, ad remissionem venialium quatuor concurrere, duo ex parte causæ, & duo ex parte effectus. Exigitur & infrà enim ad remissionem ve nialium ex parte causæ, & quòd homo sit in gratia, & quòd actualiter viatur illa. Et primũ quidem habes ab Autore in art. præcedenti: & pluries repetitur in hac quæstione. Et quoniam primũ potest esse sine secũdo, ideo gratia communis quòd nõ peccata venialia. Secundum autem quod nõ potest esse sine primo, non sic accipiendum est, quasi quilibet actus charitatis deleat venialia: quoniam hoc esse falsum, ex eo probatur q; sequeretur, peccata venialia regulariter deleri sine displicẽtia tam actuali, quã virtuali: multi enim sunt actus charitatis neutram displicentiã

suprà, q. 65. ar. 1. ad 2.
infrà praesenti. q. arti. 3. & 4. ad 2.
co. et ar. 4. ad 1.
16. q. 2. art. 2. q. 1. et mal. q. 7. art. 11. cor. & ad 14.
& arti. 12. cor. & ad 1.

Universidad de Deusto
Biblioteca

in, si gratia augetur.

¶ Ex parte autem effectus considerantur primò remissio culpæ, & secundò remissio pœnæ. Et culpa quidē remittitur secundum Autore in primo ad Ecclesium, tum virtute alicuius satisfactionis, tum virtute charitatis, cuius actus excitatur. Quod sic intelligo. per satisfactionē enim aliqua intelligo aliquem illorū actuū quos pœnitētię virtus Deo reddit pro recompensatione peccati quo ad culpam: puta displicentiam seu dolorem, confessionem interiorem, vel subiectionē, vel aliquid huiusmodi. nō enim tam exacta requiritur pœnitentia in remissione culpæ venialis, quātū de remissione mortalium superius descripta est. Pœnæ verō remissio fuxta quantitatem seruoris in litera eadem quantificatur ab Autore: & beneūta tamen vt per seruorem intelligas non solūm seruorem actus elicti à charitate, sed etiam actus imperati ab eadem puta displicentia seu detestatione peccati: iuxta seruorem liquidem alterius eorum quicunque sit alle. plus vel minus remittitur pœna venialium.

¶ Ad obiectionem in oppositum, dicitur quòd ex litera non sequitur id quē obiiciendo inserunt: sed solummodo quòd detestatio peccati & actus charitatis intercuentes infusione gratiæ delent venialia. Constat autē quòd detestatio quæ assequitur infusionem gratiæ, non est qualiscunque detestatio sed talis & tanta vt diuinæ meretur præmiari gratiæ. Et similiter actus charitatis seu fidei formatæ in Deum, non est quicunque charitatis actus, sed ex tali actuāno conatu prouenient, vt diuinæ adsit infusio gratiæ: in huiusmodi enim detestatione peccati & motu in Deum, intercunte saltem virtualiter detestatio & venialium grauiorum, quæ dispositiue ad mortalia, & venialium, quæ impediendi accessum ad hanc mutationem plenitudinem Ecclesi. Et communiter intercunire etiam videtur dolor de offensa Dei in communi, in quo claudituꝝ detestatio venialium in genere. rarō enim vel nūquā accidere

Supra, q. 85. ar. 1. ad 6. & 8. & in communi peccatorum q. 87. ar. 3. ad 3 et 4. di. 16. q. 2. art. 2. q. 4. et di. 17. q. 3. arti. 3. qō. 3. di. 21. q. 1. art. 1. & 2. & virtutem gratiæ quod si mal. q8. Durā. adiuuente voluisset, aut solūmodo hanc ra-

Notet. Supra, q. 85. ar. 1. ad 6. & 8. & in communi peccatorum q. 87. ar. 3. ad 3 et 4. di. 16. q. 2. art. 2. q. 4. et di. 17. q. 3. arti. 3. qō. 3. di. 21. q. 1. art. 1. & 2. & virtutem gratiæ quod si mal. q8. Durā. adiuuente voluisset, aut solūmodo hanc ra-

videtur accedentibus ad sacramenta, vt doleant præcisè de mortali peccato: quia communiter eorum dolor circuit.

¶ *Super Quæstionis octuagesimæ septimæ Articuli quartum.*

IN artico. 4. in corpore, aduerte tantillum mouentem Autorem, nō se tenere ex parte potentiæ, sed ex parte culpæ: quia scilicet nulla culpa à Deo remittitur nisi per virtutem gratiæ, quod si Durand. adijcere voluisset, aut solūmodo hanc ratacta venialia non dimittantur sine gratiæ infusione.

¶ SED CONTRA est, quòd peccatum veniale aduenies, non tollit gratiam, neque etiam diminuit eam: vt in Secunda parte habitum est. Ergo pari ratione ad hoc quòd peccatum veniale remittatur, non requiritur nouæ gratiæ infusio.

CONCLVSIO.

¶ Cùm per peccatum veniale magis remittatur charitatis feruor quàm tollatur, non necessario requiritur ad hoc vt tollatur pœnitentia, quamquam gratia & charitatis infusionem omnium venialium in quocunque adulto consequatur remissio.

¶ RESPONDEO dicendum, quòd vnumquodque tollitur per suum oppositum. Peccatum autem veniale non contrariatur habituali gratiæ vel charitati sed retardat actum eius, inquantum nimis inhæret homo bono creato, licet non contra Deum: vt in Secunda parte habitum est. Et ideo ad hoc quòd peccatū veniale tollatur, non requiritur quòd infundatur aliqua habitualis gratia: sed sufficit aliquis motus gratiæ vel charitatis ad eius remissionem. Quia tamen in habentibus vsum liberi arbitrij, in quibus solis possunt esse venialia peccata, non contingit esse infusionem gratiæ sine actuali motu liberi arbitrij in Deū & in peccatum, ideo quandocunque de nouo gratia infunditur, peccata venialia remittuntur.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd etiam remissio peccatorum venialiū est effectus gratiæ, per actum scilicet quem de nouo elicit: non autem per aliquid habituale de nouo animæ infusum.

¶ Ad secundum dicendum, quòd peccatum veniale nunquam remittitur sine aliquali actu pœnitentiæ virtutis, explicito scilicet vel implicito: vt suprà dictum est. Potest tamen remitti peccatum veniale sine pœnitentiæ sacramento, quod in absolutione sacerdotis formaliter perficitur: vt suprà dictum est. Et ideo non sequitur quòd ad remissionē venialis peccati requiratur gratiæ infusio: quæ licet sit in quolibet sacramēto, non tamen est in quolibet actu virtutis.

¶ Ad tertium dicendum, quòd sicut in corpore contingit esse maculam dupliciter: vno modo per priuationem eius, quod requiritur ad decorem, puta debiti coloris aut debitæ proportionis membrorum, alio modo per superinductionem alicuius impedientis decorem: puta luti aut pulueris. Ita etiam animæ inducitur macula vno modo per priuationem decoris gratiæ per peccatū mortale: alio modo per inclinationem affectus inordinatam ad aliquid temporale: & hoc fit per peccatum veniale. Et ideo ad tollendam maculam peccati mortalis requiritur infusio gratiæ: sed ad tollendam maculam venialis peccati, requiritur aliquis actus procedens ex gratia, per quam remoueatur inordinata adhæsio ad rem temporalem.

ARTICVLVS III.

¶ Vtrùm venialia peccata remittantur per aspersionem aquæ benedictæ, & huiusmodi.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd venialia peccata non remittantur per aspersionem aquæ benedictæ, & Episcopalem benedictionē, & alia huiusmodi. Peccata enim venialia non remittuntur sine pœnitentia, vt dictum est. Sed pœnitentia per se sufficit ad remissionem venialium peccatorum. Ergo ista nihil operantur ad huiusmodi remissionem.

¶ Præterea, Quodlibet istorum eandem relationem habet ad vnum peccatū veniale, & ad omnia. Si ergo per aliquod istorū remittitur aliquod peccatum veniale, sequitur quòd pari ratione remittantur omnia. Et ita per vnam tunsionem pectoris, vel per vnam aspersionem aquæ benedictæ, redderetur homo immunis ab omnibus peccatis venialibus, quod videtur inconueniens.

¶ Præterea, Peccata venialia inducunt reatū alicuius pœnæ, licet temporalis: dicitur enim 1. Cor. 3. de eo qui superædificat lignum, fœnū, & stipulam, q̄ saluus erit, sic tamen quasi per ignē. Sed huiusmodi, per quæ dicitur peccatū veniale dimitti, vel nullam vel nimiam pœnam in se habent. Ergo non sufficiunt ad plenam remissionem venialium peccatorum.

¶ SED CONTRA est quod Aug. dicit in lib. de Pœnitē tia, q̄ pro leuibus peccatis pectora nostra tundimus, & dicimus, Dimitte nobis debita nostra. Et ita videtur quòd tunsio pectoris & oratio Dominica causent remissionem venialium peccatorum. Et eadem ratio videtur esse de aliis.

CONCLVSIO.

¶ Quamuis noua gratia infusio ad venialium remissionem minimè necessaria sit, aliqua tamen gratiæ infusionum sequuntur, quibus venialia delenda possunt, vt generalis confessio, pectoris tunsio, & dominica oratio, prout motus quidam detestationis peccati sunt: benedictio autem episcopalis, aspersio aquæ benedictæ, & alia huiusmodi eorundem operantur remissionem, & quidam sunt reuerentiæ in Deum motus.

¶ RESPONDEO dicēdum, quòd (sicut dictum est) ad remissionē venialis peccati non requiritur nouæ gratiæ infusio; sed sufficit aliquis actus procedens ex gratia, quo aliquis detestetur peccatum veniale vel explicitè, vel saltem implicitè: sicut cùm aliquis feruenter mouetur in Deum. Et ideo triplici ratione aliqua causant remissionem venialium peccatorū. Vno modo inquantum in eis infunditur gratia: quia per infusionem gratiæ tolluntur venialia peccata, vt suprà dictum est. Et hoc modo per Eucharistiā & extremam vnctionē, & vniuersaliter per omnia sacramenta nouæ legis, in quibus confertur gratia, peccata venialia remittuntur. Secundò, inquātum sunt cum aliquo motu detestationis peccatorum. Et hoc modo confessio generalis, tunsio pectoris, & oratio Dominica, operantur ad remissionem venialium peccatorum: nam in oratione Dominica petimus, Dimitte nobis debita nostra. Tertio modo, inquantum sunt cum aliquo motu reuerentiæ in Deum, & ad res diuinas. Et hoc modo benedictio episcopalis, aspersio aquæ benedictæ, quælibet sacramentalis vnctio, oratio in Ecclesia dedicata, & si qua alia sunt huiusmodi, operantur ad remissionem venialium peccatorum.

¶ AD PRIMVM ergo dicēdum, quòd omnia ista causant remissionem peccatorum venialium, inquantum inclinant animam ad motum pœnitentiæ: qui est detestatio peccatorum vel implicite, vel explicite.

¶ Ad secundum dicendum, quòd omnia ista quantum est de se operātur ad remissionem omnium peccatorum venialium. Potest tamen impediri remissio quātum ad aliqua peccata venialia, quibus mens actualiter inhæret: sicut & per fictionem interdum impeditur effectus baptismi.

¶ Ad tertium dicendum, quòd per prædicta tolluntur quidem peccata venialia quantum ad culpam, tum virtute alicuius satisfactionis: tum etiam virtute charitatis, cuius motus per prædicta excitatur. Non autem per quodlibet prædictorum semper tollitur totus reatus pœnæ: quia sic qui esset omnino immunis à peccato mortali, aspersus aqua benedicta, statim euolaret. Sed reatus pœnæ remittitur per prædicta secundum modum seruoris in Deum, qui per prædicta excitatur, quādoq; magis, quandoque autem minus.

ARTICVLVS IIII.

¶ Vtrùm veniale peccatum possit remitti sine mortali.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur q̄ veniale peccatum possit remitti sine mortali. Quia sicut per illud Ioan. 3. Qui sine peccato est vestrum, primus in illam lapidem mittat, dicit quædam glo. quòd omnes

Infrà ar. 2. et 3. co. Et 4. di. 22. q. 1. art. 1.

Infrà q. 89. ar. 2. ad 3. & 4. & 5. & 6. & 7. & 8. & 9. & 10. & 11. & 12. & 13. & 14. & 15. & 16. & 17. & 18. & 19. & 20. & 21. & 22. & 23. & 24. & 25. & 26. & 27. & 28. & 29. & 30. & 31. & 32. & 33. & 34. & 35. & 36. & 37. & 38. & 39. & 40. & 41. & 42. & 43. & 44. & 45. & 46. & 47. & 48. & 49. & 50. & 51. & 52. & 53. & 54. & 55. & 56. & 57. & 58. & 59. & 60. & 61. & 62. & 63. & 64. & 65. & 66. & 67. & 68. & 69. & 70. & 71. & 72. & 73. & 74. & 75. & 76. & 77. & 78. & 79. & 80. & 81. & 82. & 83. & 84. & 85. & 86. & 87. & 88. & 89. & 90. & 91. & 92. & 93. & 94. & 95. & 96. & 97. & 98. & 99. & 100. & 101. & 102. & 103. & 104. & 105. & 106. & 107. & 108. & 109. & 110. & 111. & 112. & 113. & 114. & 115. & 116. & 117. & 118. & 119. & 120. & 121. & 122. & 123. & 124. & 125. & 126. & 127. & 128. & 129. & 130. & 131. & 132. & 133. & 134. & 135. & 136. & 137. & 138. & 139. & 140. & 141. & 142. & 143. & 144. & 145. & 146. & 147. & 148. & 149. & 150. & 151. & 152. & 153. & 154. & 155. & 156. & 157. & 158. & 159. & 160. & 161. & 162. & 163. & 164. & 165. & 166. & 167. & 168. & 169. & 170. & 171. & 172. & 173. & 174. & 175. & 176. & 177. & 178. & 179. & 180. & 181. & 182. & 183. & 184. & 185. & 186. & 187. & 188. & 189. & 190. & 191. & 192. & 193. & 194. & 195. & 196. & 197. & 198. & 199. & 200. & 201. & 202. & 203. & 204. & 205. & 206. & 207. & 208. & 209. & 210. & 211. & 212. & 213. & 214. & 215. & 216. & 217. & 218. & 219. & 220. & 221. & 222. & 223. & 224. & 225. & 226. & 227. & 228. & 229. & 230. & 231. & 232. & 233. & 234. & 235. & 236. & 237. & 238. & 239. & 240. & 241. & 242. & 243. & 244. & 245. & 246. & 247. & 248. & 249. & 250. & 251. & 252. & 253. & 254. & 255. & 256. & 257. & 258. & 259. & 260. & 261. & 262. & 263. & 264. & 265. & 266. & 267. & 268. & 269. & 270. & 271. & 272. & 273. & 274. & 275. & 276. & 277. & 278. & 279. & 280. & 281. & 282. & 283. & 284. & 285. & 286. & 287. & 288. & 289. & 290. & 291. & 292. & 293. & 294. & 295. & 296. & 297. & 298. & 299. & 300. & 301. & 302. & 303. & 304. & 305. & 306. & 307. & 308. & 309. & 310. & 311. & 312. & 313. & 314. & 315. & 316. & 317. & 318. & 319. & 320. & 321. & 322. & 323. & 324. & 325. & 326. & 327. & 328. & 329. & 330. & 331. & 332. & 333. & 334. & 335. & 336. & 337. & 338. & 339. & 340. & 341. & 342. & 343. & 344. & 345. & 346. & 347. & 348. & 349. & 350. & 351. & 352. & 353. & 354. & 355. & 356. & 357. & 358. & 359. & 360. & 361. & 362. & 363. & 364. & 365. & 366. & 367. & 368. & 369. & 370. & 371. & 372. & 373. & 374. & 375. & 376. & 377. & 378. & 379. & 380. & 381. & 382. & 383. & 384. & 385. & 386. & 387. & 388. & 389. & 390. & 391. & 392. & 393. & 394. & 395. & 396. & 397. & 398. & 399. & 400. & 401. & 402. & 403. & 404. & 405. & 406. & 407. & 408. & 409. & 410. & 411. & 412. & 413. & 414. & 415. & 416. & 417. & 418. & 419. & 420. & 421. & 422. & 423. & 424. & 425. & 426. & 427. & 428. & 429. & 430. & 431. & 432. & 433. & 434. & 435. & 436. & 437. & 438. & 439. & 440. & 441. & 442. & 443. & 444. & 445. & 446. & 447. & 448. & 449. & 450. & 451. & 452. & 453. & 454. & 455. & 456. & 457. & 458. & 459. & 460. & 461. & 462. & 463. & 464. & 465. & 466. & 467. & 468. & 469. & 470. & 471. & 472. & 473. & 474. & 475. & 476. & 477. & 478. & 479. & 480. & 481. & 482. & 483. & 484. & 485. & 486. & 487. & 488. & 489. & 490. & 491. & 492. & 493. & 494. & 495. & 496. & 497. & 498. & 499. & 500. & 501. & 502. & 503. & 504. & 505. & 506. & 507. & 508. & 509. & 510. & 511. & 512. & 513. & 514. & 515. & 516. & 517. & 518. & 519. & 520. & 521. & 522. & 523. & 524. & 525. & 526. & 527. & 528. & 529. & 530. & 531. & 532. & 533. & 534. & 535. & 536. & 537. & 538. & 539. & 540. & 541. & 542. & 543. & 544. & 545. & 546. & 547. & 548. & 549. & 550. & 551. & 552. & 553. & 554. & 555. & 556. & 557. & 558. & 559. & 560. & 561. & 562. & 563. & 564. & 565. & 566. & 567. & 568. & 569. & 570. & 571. & 572. & 573. & 574. & 575. & 576. & 577. & 578. & 579. & 580. & 581. & 582. & 583. & 584. & 585. & 586. & 587. & 588. & 589. & 590. & 591. & 592. & 593. & 594. & 595. & 596. & 597. & 598. & 599. & 600. & 601. & 602. & 603. & 604. & 605. & 606. & 607. & 608. & 609. & 610. & 611. & 612. & 613. & 614. & 615. & 616. & 617. & 618. & 619. & 620. & 621. & 622. & 623. & 624. & 625. & 626. & 627. & 628. & 629. & 630. & 631. & 632. & 633. & 634. & 635. & 636. & 637. & 638. & 639. & 640. & 641. & 642. & 643. & 644. & 645. & 646. & 647. & 648. & 649. & 650. & 651. & 652. & 653. & 654. & 655. & 656. & 657. & 658. & 659. & 660. & 661. & 662. & 663. & 664. & 665. & 666. & 667. & 668. & 669. & 670. & 671. & 672. & 673. & 674. & 675. & 676. & 677. & 678. & 679. & 680. & 681. & 682. & 683. & 684. & 685. & 686. & 687. & 688. & 689. & 690. & 691. & 692. & 693. & 694. & 695. & 696. & 697. & 698. & 699. & 700. & 701. & 702. & 703. & 704. & 705. & 706. & 707. & 708. & 709. & 710. & 711. & 712. & 713. & 714. & 715. & 716. & 717. & 718. & 719. & 720. & 721. & 722. & 723. & 724. & 725. & 726. & 727. & 728. & 729. & 730. & 731. & 732. & 733. & 734. & 735. & 736. & 737. & 738. & 739. & 740. & 741. & 742. & 743. & 744. & 745. & 746. & 747. & 748. & 749. & 750. & 751. & 752. & 753. & 754. & 755. & 756. & 757. & 758. & 759. & 760. & 761. & 762. & 763. & 764. & 765. & 766. & 767. & 768. & 769. & 770. & 771. & 772. & 773. & 774. & 775. & 776. & 777. & 778. & 779. & 780. & 781. & 782. & 783. & 784. & 785. & 786. & 787. & 788. & 789. & 790. & 791. & 792. & 793. & 794. & 795. & 796. & 797. & 798. & 799. & 800. & 801. & 802. & 803. & 804. & 805. & 806. & 807. & 808. & 809. & 810. & 811. & 812. & 813. & 814. & 815. & 816. & 817. & 818. & 819. & 820. & 821. & 822. & 823. & 824. & 825. & 826. & 827. & 828. & 829. & 830. & 831. & 832. & 833. & 834. & 835. & 836. & 837. & 838. & 839. & 840. & 841. & 842. & 843. & 844. & 845. & 846. & 847. & 848. & 849. & 850. & 851. & 852. & 853. & 854. & 855. & 856. & 857. & 858. & 859. & 860. & 861. & 862. & 863. & 864. & 865. & 866. & 867. & 868. & 869. & 870. & 871. & 872. & 873. & 874. & 875. & 876. & 877. & 878. & 879. & 880. & 881. & 882. & 883. & 884. & 885. & 886. & 887. & 888. & 889. & 890. & 891. & 892. & 893. & 894. & 895. & 896. & 897. & 898. & 899. & 900. & 901. & 902. & 903. & 904. & 905. & 906. & 907. & 908. & 909. & 910. & 911. & 912. & 913. & 914. & 915. & 916. & 917. & 918. & 919. & 920. & 921. & 922. & 923. & 924. & 925. & 926. & 927. & 928. & 929. & 930. & 931. & 932. & 933. & 934. & 935. & 936. & 937. & 938. & 939. & 940. & 941. & 942. & 943. & 944. & 945. & 946. & 947. & 948. & 949. & 950. & 951. & 952. & 953. & 954. & 955. & 956. & 957. & 958. & 959. & 960. & 961. & 962. & 963. & 964. & 965. & 966. & 967. & 968. & 969. & 970. & 971. & 972. & 973. & 974. & 975. & 976. & 977. & 978. & 979. & 980. & 981. & 982. & 983. & 984. & 985. & 986. & 987. & 988. & 989. & 990. & 991. & 992. & 993. & 994. & 995. & 996. & 997. & 998. & 999. & 1000.

¶ Primò: quia culpa venialis consistit in deordinatione voluntatis, quæ tolleretur per debitam displicentiam eius, quod indebitè placuit.

¶ Secundò, quia puer nō bapeiratus in originali existens peccato, quando venit ad ætatem, potest primò peccare venia liter, & statim mori. Et tunc proceditur, an puniatur pœna æterna pro peccato veniali, an pœna temporali, &c.

¶ Tertiò, Per opera bona facta extra charitatē potest aliquis secundum omnes mereri de congruo aliquod bonū temporale: ergo ex platione pœnæ temporalis debitæ peccato veniali.

¶ Ad hæc facilè dicitur, quòd culpa peccati venialis non tollit solùmodo rectitudinē actus voluntarij, sed etiam ordinem ad actualem dilectionem Dei. est enim impedimentum seruoris charitatis: & ex hac parte habet rationem culpæ. Et propterea dato quòd sistens in peccato mortali posset reparare rectitudinem venialis peccati (puta quia ex mendace docente vel officiosè habituatus est ad veritatem dicendam etiam locosè & officiosè) non præterea remittetur consequitur est pœnæ culpæ, qua aliquo modo Deum offendit: quoniam nulla offensa sine gratia à Deo dimittitur. Nec displicentia illa quæ in hoc ponitur, sufficit ad remissionem culpæ quia non est Deo accepta sine gratia: vt in litera dicitur ex Psal. & Apostolo & glos. Beatus Virtutē nō imputauit Dominus peccatum. &c.

¶ Ad secundum dicitur, q̄ si casus accideret, & peccatum illud veniale pœnaliter punireur per accidēs, hoc est ratione sta quo semper maneret culpa, manente autem culpa in æternum, debet eidem pœna esse æterna, vt ipsemet Dnan. in eodem lib. approbat.

¶ Ad tertium dicitur, q̄ quicquid sit de pœna, negandum est q̄ per bona opera facta extra charitatem possit aliquis mereri de congruo remissionem culpæ: & propterea argumentum non militat contra præsentem doctrinam.

¶ *Super Quæstionis octuagesimæ octauæ Articulum primum.*

IN art. 1. q. 88. circa illud, homo secundò peccans, ex hoc ipso videtur grauius peccare, quàm prius peccauerat, dubiū occurrit: nam fallum videtur secundū peccatum esse grauius primo, imò totum oppositum: quoniam primū peccatum est casus ab innocentia: secundum autem additis fœdē fœdi: ipsa simul. Qui fœdi dixit est, sic

omnes illi erant in peccato mortali: venialia enim eis dimittebantur per cæremonias. Ergo veniale peccatum potest remitti sine mortali.

¶ Præterea, Ad remissionem peccati venialis non requiritur gratiæ infusio, requiritur autem ad remissionē mortalis. Ergo veniale peccatum potest remitti sine mortali.

¶ Præterea, Plus distat peccatum veniale à mortali quàm ab alio veniali. Sed vnū veniale potest dimitti sine alio: vt dictū est. Ergo veniale potest dimitti sine mortali.

¶ SED CONTRA est quod dicitur Mat. 5. Amen dico tibi, non exies inde, (scilicet ex carcere, in quē intruditur homo pro peccato mortali) donec reddas nouissimum quadrantem. Per quē significatur veniale peccatum. Ergo veniale peccatū non remittitur sine mortali.

CONCLVSIO.

¶ Non potest venialium aliquod absque mortali dimitti, cum nulla dimittatur culpa absque gratia infusione.

¶ RESPONDEO dicendum, quòd (sicut suprà dictum est) remissio culpæ cuiuscunque nunquam fit nisi per virtutē gratiæ: iuxta vt Apostolus dicit Rom. 4. Ad gratiam Dei pertinet, quòd Deus alicui non imputet peccatum: quod gloss. ibi exponit de veniali. Ille autem qui est in peccato mortali, caret gratia Dei. Vnde nullum veniale sibi remittitur.

¶ AD PRIMVM ergo dicendū, quòd venialia ibi dicuntur irregularitatēa siue immunditiæ, quas contrahebant secundum legem.

¶ Ad secundum dicendum, quòd licet ad remissionem peccati venialis non requiratur nouæ infusio habitualis gratiæ: requiritur tamen aliquis gratiæ actus, qui non potest esse in eo qui subiacet peccato mortali.

¶ Ad tertium dicēdum, quòd peccatum veniale nō excludit omnem actum gratiæ, per quem possunt omnia peccata venialia dimitti. Sed peccatum mortale excludit totaliter habitum gratiæ: sine quo nullum peccatum mortale vel veniale remittitur. Et ideo non est similis ratio.

QVAESTIO OCTVAGESIMA OCTAVA,

de reditu peccatorum per pœnitentiam dimissorum, in quatuor articulos diuisa.

DEINDE cōsiderandum est de reditu peccatorum per pœnitentiam dimissorum.

¶ Et circa hoc quæritur quatuor.

¶ Primò, vtrùm peccata per pœnitentiam dimissa, redeant simpliciter per sequens peccatum.

¶ Secundò, vtrùm aliquo modo per ingratitudinem redeant specialius secundū quædam peccata.

¶ Tertiò, vtrùm peccata redeant in æquali reatu.

¶ Quartò, vtrùm illa ingratitudo, per quam redeunt, sit speciale peccatum.

ARTICVLVS I.

¶ Vtrùm peccata dimissa redeant per sequens peccatum.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd peccata dimissa, redeant per sequēs peccatum. Dicit enim Aug. in lib. de Baptismo, Redire dimissa peccata, vbi fraterna charitas non est, apertissimè Dominus in Euangelio docet in illo seruo, à quo dimissum debitum Dominus petijt, eo quòd ille conseruo suo debitum nollet dimittere. Sed fraterna charitas tollitur per quodlibet peccatum mortale. Ergo per quodlibet sequēs mortale peccatum redeūt peccata prius per pœnitentiam dimissa.

¶ Præterea, Super illud Luc. 11. Reuertar in domum meam vnde exiui, dicit Beda, Timendus est iste versiculus, nec non exponēdus, ne culpa quam in nobis extinctam credebamus, per incuriam nos vacantes oppri mat. Hoc autem non esset nisi rediret. Ergo culpa per pœnitentiam dimissa redit.

¶ Præterea, Ezechiel. 18. Dominus dicit, Si auerterit se iustus à iustitia sua, & fecerit iniquitatem, omnes iustitiæ eius, quas fecerat, non recordabuntur. Sed inter alias iustitias quas fecit, etiam præcedens pœnitentia continetur, cùm suprà dictum sit pœnitentiam esse partem iustitiæ. Ergo postquam pœnitens peccat, non imputatur ei præcedēs pœnitentia, per quam consecutus est veniā peccatorum. Redeunt ergo illa peccata.

¶ Præterea, Peccata præterita per gratiam tolluntur, vt patet per Apostolum Rom. 4. inducentem illud Psalmistæ, Beati quorum remissæ sunt iniquitates, & quorum tecta sunt peccata. Sed per peccatum mortale sequens, gratia tollitur. Ergo peccata quæ fuerant prius cōmissa, remanent detecta. Et ita videtur quòd redeant.

¶ SED CONTRA est quod Apostolus dicit Rom. 11. Sine pœnitentia sunt dona & vocatio Dei. Sed peccata pœnitentia sunt dimissa per donū Dei. Ergo per peccatum sequens nō redduntur dimissa peccata, quasi Deus de dono remissionis pœniteat.

¶ Præterea, Aug. dicit in lib. responsionum Prosperi, Qui recedit à Christo, & alienatus à gratia, finit hāc vitā: quid nisi in perditionē vadit, sed nō in id, quod dimissum est recedit, nec pro originali peccato dānabitur.

CONCLVSIO.

¶ Quamquam à parte conuersionis non redeant simpliciter peccata dimissa per peccatum sequens, à parte tamen auersionis redire dicuntur, quo homo per peccatum sequens redit ad priorem statū in quo erat gratia & charitate priuatus.

¶ RESPONDEO dicendum, quòd (sicut suprà dictum est) in peccato mortali sunt duo, scilicet auersio à Deo, & conuersio ad bonum creatum. Quicquid autem est ex parte auersionis in peccato mortali, secundum se consideratū est cōmune omnibus peccatis mortalibus: quia per quodlibet peccatū mortale homo auertitur à Deo. Vnde & per cōsequens macula, quæ est per priuationem gratiæ, & reatus pœnæ æternæ, communia sunt omnibus peccatis mortalibus. Et secundū hoc intelligitur id quod dicitur Iac. 2. Qui offendit in vno, factus est omnium reus. Sed ex parte cōuersionis, peccata mortalia sunt diuersa, & interdum contraria. Vnde manifestum est, quòd ex parte conuersionis, peccatū mortale sequens non facit redire peccata mortalia prius abolita: alioquin sequeretur, quòd homo per peccatū prodigalitatis reduceretur in habitum vel dispositionem auaritiæ prius abolitæ. Et sic contrarium esset causa sui contrarij: quod est impossibile. Sed considerando in peccatis mortalibus id, quod est ex parte auersionis absolutæ, per peccatum mortale sequens redit illud quod fuerat in prioribus peccatis ante dimissionem, inquantum per peccatum mortale sequens homo priuatur gratia, & fit reus pœnæ æternæ, sicut & prius

Infrà ar. 2. et 3. co. Et 4. di. 22. q. 1. art. 1.

& prior erat. Verùm quia auersio in peccato mortali, ex conuersione quodammodo causatur, recipiunt ea quæ sunt ex parte auersionis quodammodo diuersitatem per comparationem ad diuersas conuersiones sicut ad diuersas causas: ita quòd sit alia auersio, & alia macula, & alius reatus, prout consurgit ex alio & alio actu peccati mortalis. Et hoc modo in quæstionem vertitur, vtrùm macula & reatus pœnæ æternæ secundum quòd causabantur ex actibus peccatorum prius dimissorum, redeant per peccatum mortale sequens. Quibusdam igitur visum est, quòd simpliciter etiam hoc modo redeant. Sed hoc nō potest esse: quia opus Dei per opus hominis irritari non potest. Remissio autem peccatorum priorum, fuit opus diuinæ misericordiæ. Vnde non potest irritari per sequens peccatum hominis, secundum illud Roman. 3. Nunquid incredulitas illorum fidem Dei euacuauit?

Et ideo alij ponentes peccata redire, dixerunt, quòd Deus nō remittit peccata pœnitenti postmodum peccaturo, secundum præscientiam, sed solùm secundum præsentem iustitiam. præscit enim se pro his peccatis eum æternaliter puniturum, & tamen per gratiam facit eum præsentialiter iustum. Sed nec hoc stare potest: quia si causa absolutè ponatur, & effectus ponitur absolutè. Si igitur non absolutè fieret, per gratiam & gratiæ sacramenta peccatorum remissio, sed cum quadam conditione in futurum dependente, sequeretur quòd gratia & gratiæ sacramenta non essent sufficiens causa remissionis peccatorum. Quod est erroneum: vtpote derogans gratiæ Dei. Et ideo nullo modo potest esse, quòd macula & reatus præcedentium peccatorum, redeant secundum quòd ex talibus actibus causabantur. Contingit autem quòd sequens actus peccati, virtualiter continet reatum prioris peccati, inquantum scilicet aliquis homo secundò peccans, ex hoc ipso videtur grauius peccare quàm prius peccauerat: secundum illud Rom. 1. Secundum duritiam tuam, & cor impœnitens thesaurizas tibi iram in die iræ, ex hoc scilicet solo quod contemnitur Dei bonitas, quæ ad pœnitentiam expectat. Multo autem magis contemnitur Dei bonitas si post remissionem prioris peccati, secundo peccatum iteretur: quantò maius est beneficium peccatum remittere, quàm peccatorem sustinere. Sic igitur per peccatum sequens pœnitentiam, redit quodammodo reatus peccatorum prius dimissorum, non inquantum causabatur ex illis peccatis prius dimissis, sed inquantum causabatur ex peccato vltimo perpetrato, quod aggrauatur ex peccatis prioribus. Et hoc non est peccata simpliciter, sed redire secundum quid, inquantum scilicet virtualiter in peccato sequenti continentur.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd illud verbum Augustini videtur esse intelligendum de reditu peccatorum, quantum ad reatum pœnæ æternæ in se consideratum: quia scilicet post pœnitentiam peccans, incurrit reatum pœnæ æternę, sicut & prius. Non tamen omnino propter eandem rationem. Vnde Augustinus in lib. de Responsionibus Prosperi, cùm dixisset, quòd non id quod remissum est recidit, nec pro originali peccato damnatur: subdit, qui tamen ea morte afficitur, quæ ei propter peccata dimissa debebatur: quia scilicet incurrit mortem æternam: quam meruerat per peccata præterita.

¶Ad secundum dicendum, quòd in illis verbis non intendit dicere Beda, quòd culpa prius dimissa hominem opprimat per reditum reatus præteriti: sed per iterationem actus.

¶Ad tertium dicendum, quòd per sequens peccatum, iustitiæ priores obliuioni traduntur, inquantum erant meritoriæ vitæ æternæ: non tamen inquantum erant impeditiuæ peccatorum. Vnde si aliquis peccet mortaliter, postquam restituit debitum, non efficitur reus, quasi debitum non reddidisset. Et multò minus traditur obliuioni pœnitentia prius acta, quantum ad remissionem culpæ, cùm remissio culpæ magis sit opus Dei, quàm hominis.

¶Ad quartum dicendum, quòd gratia simpliciter tollit maculam & reatum pœnæ æternæ. Tegit autem actus peccati præteritos, ne scilicet propter eos Deus hominem gratia priuet, & reum habeat pœnæ æternæ. Et quod gratia semel fecit, perpetuò manet.

ARTICVLVS II.

¶Vtrùm peccata dimissa, redeant per ingratitudinem qua specialiter est secundum odium fraternum, apostasiam à fide, contemptum confessionis & dolorem de pœnitentia habita.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd peccata dimissa non redeant per ingratitudinem, quæ specialiter est secundum quatuor genera peccatorum, scilicet secundum odium fraternū, apostasiam à fide, contemptum confessionis, & dolorem de pœnitentia habita (secundum quòd quidam meretrice dixerunt,

Fratres odit, apostata fit, spernitque fateri,
Pœnituisse piget, pristina culpa redit.) Tantò enim est maior ingratitudo, quantò grauius est peccatum, quod qui contra Deum committit post beneficium remissionis peccatorum. Sed quædā alia peccata sunt his grauiora: sicut blasphemia contra Deum, & peccatū in Spiritum sanctum. Ergo videtur quòd peccāta dimissa non redeant magis secundum ingratitudinem commissam secundum hæc peccata, quàm secundum alia.

¶Præterea, Rabanus dicit, Nequā seruum tradidit Deus tortoribus, quoadusque redderet vniuersum debitū, quia non solùm peccata quæ post baptismum homo egit, reputabuntur ei ad pœnam, sed & originalia, quæ in baptismo sunt ei dimissa. Sed etiam peccata venialia inter debita computantur, pro quibus dicimus, Dimitte nobis debita nostra. Ergo ipsa etiam redeunt per ingratitudinem. Et pari ratione videtur, quòd per peccata venialia redeant peccata prius dimissa, & non solùm per peccata prædicta:

¶Præterea, Tantò est maior ingratitudo, quantò post maius beneficiū acceptū aliquis peccat. Sed beneficium Dei est etiā ipsa innocentia, qua peccatum vitamus: dicit enim Aug. in 10. Confess. Gratiæ tuæ deputo quæcunque peccata non feci. Maius autem donum est innocētia, quàm etiam remisio omnium peccatorum. Ergo non minus est ingratus Deo qui peccat post innocentiam, quàm qui peccat post pœnitētiam. Et ita videtur quòd per ingratitudinem, quæ fit secundum peccata prædicta, nō maximè redeant peccata dimissa.

¶SED CONTRA est quod Greg. dicit 18. Moral. Ex dictis Euangelicis constat, quòd si quid in nos delinquitur, ex corde non dimittimus. & illud rursus exigitur, quod nobis iam per pœnitentiā dimissum fuisse gaudebamus. Et ita propter odium fraternum specialiter peccata dimissa redeunt secundum ingratitudinem. Et eadem ratio videtur de alijs.

CONCLVSIO.

¶Peccata per pœnitentiam dimissa per sequens peccatū redire eò dicuntur, quo ingratitudinis actum contra reatus in sequenti culpa virtualiter cōtinetur.

¶RESPONDEO dicendum, (quòd sicut suprà dictū est) peccata dimissa, per pœnitentiam redire dicuntur, inquantum reatus eorum ratione ingratitudinis, virtualiter continetur in peccato sequenti. Ingratitudo autem potest cōmitti dupliciter. vno modo ex eo quòd aliquid fit contra beneficiū. Et hoc modo per omne peccatum mortale quo Deum offendit, redditur homo ingratus Deō, qui peccata remisit. Et sic per quodlibet peccatum mortale sequens, redeunt peccata prius dimissa, ratione ingratitudinis. Alio modo cōmittitur ingratitudo nō solùm faciendo contra ipsum beneficium, sed etiam faciendo contra formam beneficij præstiti. Quæ quidem forma si attendatur ex parte benefactoris, est remisio debitorum. Vnde contra hāc formam facit, qui fratri petenti veniam non remittit: sed odium tenet. Si autem attēdatur ex parte pœnitentis, qui recipit hoc beneficiū, inuenitur ex parte eius duplex motus liberi arbitrij. Quorū primus est motus liberi arbitrij in Deū, qui est actus fidei formatæ. Et cōtra hoc facit homo apostatando à fide. Secundus autem est motus liberi arbitrij in peccatū, qui est actus pœnitentiæ. Ad quē primò pertinet (vt suprà dictum est) quòd homo detestetur peccata præterita, & cōtra hoc facit ille, qui dolet se pœnituisse. Secundò pertinet ad actum pœnitentiæ, vt pœnitens proponat se subijcere clauibus Ecclesiæ per confessionem: secundum illud Psal. Dixit, confitebor aduersum me iniustitiam meam Domino, & tu remisisti impietatem peccati mei. Et cōtra hoc facit ille, qui contemnit confiteri secundum quòd proposuerat. Et ideo dicitur quòd specialiter ingratitudo horum peccatorum, facit redire peccata prius dimissa.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd hoc non dicitur specialiter de istis peccatis, quia sint cæteris grauiora: sed quia directius opponuntur beneficio remissionis peccatorum.

¶Ad secundum dicendū, q̄ etiā peccata venialia & ipsum originale redeūt modo prædicto, sicut & peccata mortalia, inquantum cōtemnitur Dei beneficium, quo hæc peccata sunt remissa.

Non

Non tamen per peccatum veniale aliquis incurrit ingratitudinem: quia homo peccando venialiter, non facit contra Deū, sed præter ipsum. Et ideo per peccata venialia, nullo modo peccata dimissa redeunt.

¶Ad tertium dicendum, quòd beneficium aliquod habet pensari dupliciter. Vno modo ex quantitate ipsius beneficij. Et secundum hoc innocentia est maius Dei beneficium quàm pœnitentia, quæ dicitur secunda tabula post naufragium. Alio modo potest pensari beneficium ex parte recipientis, qui minus est dignus, & sic magis fit sibi gratia: vnde & ipse magis est ingratus si cōtemnat. Et hoc modo beneficiū remissionis culpæ est maius, inquantum præstatur totaliter indigno, & ideo ex hoc sequitur maior ingratitudo.

ARTICVLVS III.

¶Vtrùm per ingratitudinem peccati sequentis, cōsurgat tantus reatus, quantus fuerat peccatorū prius dimissorum.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd per ingratitudinem peccati sequentis consurgat tantus reatus, quantus fuerat peccatorum prius dimissorum. Quia secundum magnitudinem peccati est magnitudo beneficij, quo peccatum remittitur, & per consequens magnitudo ingratitudinis, qua hoc beneficium contemnitur. Sed secundum quantitatem ingratitudinis, est quātitas reatus consequentis. Ergo tantus est reatus qui consurgit ex ingratitudine sequentis peccati, quantus fuit reatus omnium præcedentiū peccatorum.

¶Præterea, Magis peccat, qui Deum offendit, quàm qui offendit hominem. Sed seruus manumissus ab aliquo domino, reducitur in eandem seruitutem, à qua prius fuit liberatus, vel etiam in grauiorem. Ergo multò magis ille, qui contra Deum peccat post liberationem à peccato reducitur in tantū reatum pœnæ quantum primò habuerat.

¶Præterea, Matth. 18. dicitur, quod iratus Dominus tradidit eum (cui replicantur peccata dimissa, propter ingratitudinem) tortoribus quoadusque redderet vniuersum debitum. Sed hoc non esset, nisi consurgeret ex ingratitudine tantus reatus quantus fuit omnium præteritorum peccatorū. Ergo æqualis reatus per ingratitudinem redit.

¶SED CONTRA est quod dicitur Deuter. 25. Pro mensura peccati erit & plagarum modus. Ex quo patet, quòd ex parvo peccato non consurgit magnus reatus. Sed quandoque peccatum mortale sequens, est multò minus quolibet peccatorū prius dimissorum. Non ergo ex peccato sequenti redit tantus reatus, quantus fuit peccatorum prius dimissorum.

CONCLVSIO.

¶Non oportet quòd ingratitudinis vitio per sequēs peccatū tantus redeat reatus, quantus fuerit præcedentium delictorum, sed necessarium est proportionaliter quantò peccata prius dimissa plura fuerunt & maiora, tantò maior reatus per qualecunque peccatum sequens redeat.

¶RESPONDEO dicendum, quòd quidam dixerunt, quòd ex peccato sequenti, propter ingratitudinem consurgit tantus reatus, quantus fuit reatus peccatorū prius dimissorum super reatum proprium huius peccati. Sed hoc non est necessarium: quia sicut suprà dictum est, reatus præcedentium peccatorum non redit per peccatum sequēs, inquantum sequebatur ex actibus præteritorum peccatorum, sed inquantum consequitur actum sequentis peccati. Et ideo oportet, quòd quantitas reatus redeuntis sit secundum grauitatem peccati subsequentis. Potest autem contingere, quòd grauitas peccati subsequentis adæquetur grauitati omnium peccatorum præcedentium. Sed hoc non semper est necesse, siue loquamur de grauitate eius, quam habet ex sua specie (cùm quandoque peccatum sequens sit fornicatio simplex, peccata verò præterita fuerunt adulteria vel homicidia seu sacrilegia) siue etiam loquamur de grauitate, quam habet ex ingratitudine annexa. Non enim oportet, quòd quantitas ingratitudinis sit absolutè æqualis quantitati beneficij suscepti, cuius quantitas attenditur secundum quantitatem peccatorum prius dimissorum: contingit enim quòd contra idem beneficiū vnus est multum ingratus, vel secundum intensionem contēptus beneficij, vel secundum grauitatem culpæ contra benefactorem cōmissæ, alius autem parum, vel quia minus cōtemnit, vel quia minus contra benefactorem agit. Sed proportionaliter quantitas ingratitudinis adæquatur quantitati beneficij: supposito enim æquali contemptu beneficij, vel offensa benefactoris, tantò erit grauior ingratitudo, quantò beneficium fuit maius. Vnde manifestum est, quòd non est necesse quòd propter ingratitudinem, semper per peccatum sequens redeat tantus reatus, quantus fuit præcedentium peccatorum: sed necesse est quòd proportionaliter quantò peccata prius dimissa fuerunt plura & maiora, tantò redeat maior reatus per qualecunque sequens mortale peccatum.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd beneficium remissionis culpæ recipit quantitatem absolutam secundum quantitatem peccatorum prius dimissorum. Sed peccatū ingratitudinis non recipit quantitatem absolutam secundum quantitatem beneficij, sed secundum quantitatem contemptus vel offensæ: vt dictum est. Et ideo ratio non sequitur.

¶Ad secundum dicendum, quòd etiam seruus manumissus nō reducitur in pristinam seruitutem pro qualicunque ingratitudine: sed pro aliqua grauī.

¶Ad tertium dicendū, quòd illi cui peccata dimissa replicantur propter subsequentem ingratitudinem, redit vniuersum debitum, inquantum quantitas peccatorum præcedentium proportionaliter inuenitur in ingratitudine subsequenti: non autem absolutè, vt dictum est.

ARTICVLVS IIII.

¶Vtrùm ingratitudo, ratione cuius sequens peccatum facit redire peccata prius dimissa, sit speciale peccatum.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur quòd ingratitudo, ratione cuius sequens peccatum facit redire peccata prius dimissa, sit speciale peccatum. Retributio enim gratiarum pertinet ad contrapassum, quod requiritur in iustitia: vt patet per Philosophum 5. Ethic. Sed iustitia est specialis virtus. Ergo ingratitudo est speciale peccatum.

¶Præterea, Tullius in 4. Rhetor. ponit quòd gratia est specialis virtus. Sed ingratitudo opponitur gratiæ. Ergo ingratitudo est speciale peccatum.

¶Præterea, Specialia effectus à speciali causa procedit. Sed ingratitudo habet specialem effectum, scilicet quòd facit aliqualiter redire peccata prius dimissa. Ergo ingratitudo est speciale peccatum.

¶SED CONTRA, Illud quod cōsequitur omnia peccata, non est speciale peccatum. Sed per quodcunque peccatum mortale aliquis efficitur Deo ingratus: vt ex præmissis patet. Ergo ingratitudo non est speciale peccatum.

CONCLVSIO.

¶Non semper, sed aliquando ingratitudo peccati sequentis speciale peccatum est.

¶RESPONDEO dicendum, quòd ingratitudo peccantis quandoque est speciale peccatum: quandoque autē non, sed est circunstantia generaliter consequens omne peccatū mortale

Universidad de Deusto Biblioteca

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶ Super Quæstionis alia quæritur nona. Articulum primum.

IN quæstione 89 quatuor nonanda occurrunt. Primum in articulo 1 quid secundum vbi dicitur quòd contritio habet vt vltima dispositio ad gratiam cõsequendam. Secundum est enim duplicíter sumi contritionem vel pro ipso actu nudo: vel pro ipso actu informato charitate. Per festum siquidem dolor de peccatis cõmissis cũ voluntate faciendi, &c. contritio dicitur, formata quidem si charitate vestita considerentur, absolutè verò si nuda sumatur. Et sic nudè consideravit eam Autor, quum dixit quòd est vltima dispositio ad gratiam, formata autem charitate considerauit, quum describitur quòd est dolor charitate informatus.

¶ Secundum notandum est in 2. art. in calce corp. vbi dicitur. & eadem ratio est de virtutibus, quæ ex gratia consequuntur. Potest siquidem hoc dupliciter intelligi, vel referendo singulas virtutes ad singulas pro ea dispositiones in resurgente: vel referendo quantitatem virtutum ad quantitatem gratiæ. Et primo quidem intellectu sensus esset, q̃ resurgens à peccato, recuperat aliquam infusam virtutem maiorem, & aliquam minorem, si ad vnam magis se disposuit, quàm ad aliam, sicut recuperat gratiam maiorem vel minorem, prout magis vel minus se disposuit ad illam. Iuxta secundum verò intellectum sensus esset, q̃ resurgens à peccato, recuperat aliquam infusam virtutem maiorem, & aliquam minorem, si ad vnam magis se disposuit, quàm ad aliam, sicut recuperat gratiam maiorem vel minorem, prout magis vel minus se disposuit ad illam. Iuxta secundum verò intellectum sensus est, quòd recuperata gratiam minorem recuperat etiam virtutes minores. & si recuperat gratiam æqualem deperditæ, recuperat etiam virtutes æquales. & si maiorem, maiores. Quicquid autem de veritate primi dicti sit consequendum & sic, præsenti tamen literæ secundus sensus videtur consonare, quoniam in literæ redditur ratio quare eadem ratione de gratia & virtutibus. Et ratio quæ reddi- *Supra Tertio de gratia & virtutibus. Et ratio quæ reddi- 3. ad 3. tur, est sequela virtutum ex gratia: ex hoc enim quòd virtutes cõsequuntur ad gratiam, absque scrupulo ambiguitatis ex iisque deducitur q̃ ad maiorem gratiã sequuntur maiores virtutes, & ad minorem minores.* *Et 4. dist. 14. q. 2. art. 2.*

¶ Tertiò aduertendum est in 3. art. in corp. vbi de irregularitate homicidij. & definitione cõmissi negligenter. Distinguendum siquidem est de definitione. Nam quædam est necessitas ad homicidium quam quis scilicet non potest totaliter se defendendo, sinam modera moderamine inculpatæ tutelæ, nisi occidat illum. & hæc inducit irregularitatem per nouum ius, cõcilium Ecliset post transitum beati Thomæ vt patet in 6. de homicidio.

QVAESTIO OCTVAGESIMA NONA, *de Virtutum recuperatione per Pœnitentiam, in sex articulos diuisa.*

DEINDE cõsiderandum est de recuperatione virtutum per pœnitentiam.

¶ Et circa hoc quærunturſex.

¶ Primò, vtrùm per pœnitentiam restituantur virtutes.

¶ Secundò, vtrùm restituantur in æquali quantitate.

¶ Tertiò, vtrùm restituatur pœnitẽti æqualis dignitas.

¶ Quartò, vtrùm opera virtutum, per peccatum sequens mortificentur.

¶ Quintò, vtrùm opera mortificata per peccatum, per pœnitentiam reuiuiscant.

¶ Sextò, vtrùm opera mortua, id est, absque charitate facta, per pœnitẽtiam viuificetur.

ARTICVLVS I.

¶ Vtrùm per pœnitentiam virtutes restituantur.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd per pœnitentiam virtutes non restituantur. Non enim possent virtutes amitti, per pœnitentiam restitui, nisi pœnitentia virtutes causaret. Sed pœnitẽtia cùm sit virtus, non potest esse causa omnium virtutum: præsertim cùm quædam virtutes sint naturaliter priores pœnitẽtia, scilicet fides, spes, & charitas: vt suprà dictũ est. Ergo per pœnitentiam non restituuntur virtutes.

¶ Præterea, Pœnitentia in quibusdam actibus pœnitentis consistit. Sed virtutes gratuitæ non causantur ex actibus nostris: dicit enim Aug. in lib. de Libero arbit. quòd virtutes Deus in nobis sine nobis operatur. Ergo videtur quòd per pœnitentiam non restituantur virtutes.

¶ Præterea, Habens virtutem sine difficultate & delectabiliter actus virtutum operatur. vnde Philosoph. dicit in primo Ethi. cap. vltimo. Defunctio autem non vigeat ad homicidia & alia & nunc irregularem cõstituit: & de hac textus iste intelligendus est.

¶ Quartò aduertendum est in 5. art. in cor. iuncta cum responsione ad tertium, quòd aliud est loqui de opere meritorio, & aliud est loqui de qualitate operis meritorij. Quum enim mortificata reuiuiscunt, semper omnia opera meritoria quæ mortificata erant, reuiuiscunt quoniam illi, in quo reuiuiscunt, debitus est vitæ æternæ ex virtutum priorum operum, & non solùm ex vi præsentium operũ. ita quòd hoc operatur reuiuiscere quòd ex pluribus causis debetur huic vitæ æternæ, scilicet ex meritis prioribus. & ex meritis posterioribus. Sed quia vitæ operis meritorij nõ semper reuiuiscit simpliciter: quoniam non sufficit recuperari propriam efficaciam, quæ est producere hunc ad tantum gradum beatitudinis æternæ: vt patet in eo qui resurgit in minori gratia. ita q̃ in illa minori decedit. talis enim nunquam perueniet ad illum beatitudinis gradũ, quẽ quantitas prioris meriti debitum sibi fecerat. Et in promptu causa huius non reuiuiscentiæ est ipsa resurgentis indispositio. licet enim si non resurrexisset à peccato, mortificata merita non sibi reuiuiscent (quia peccatum impediuisset meritorum efficaciam) ita resurgendo à peccato, cum minore tamen gratia ex hoc ipso inducit dispositus est ad sufficiendum fructum maioris meriti: ipse enim minor conatus resurgentis, & ad maiora non progredientis, impedimentum præstat efficaciæ quantitatis magni meriti præcedentis. Et sach vt quantitas illa non reuiuiscat sibi simpliciter & absolutè: cum quo tamen stat, quòd reuiuiscat illi secundum quid, hoc est quo ad gaudij accidentalia, vt in litera dicitur, plus gaudebit de maiore merito præcedẽte quàm de minore quod subsequatum est.

SED CONTRA est, quòd Lucæ 15. Pater mandauit quòd filius pœnitens induceretur stola prima. Quæ secundum Ambr. est amictus sapientiæ, Quam simul consequuntur omnes virtutes: secundum illud Sap. 8. Sobrietatem & iustitiam docet, prudentiam & virtutem, quibus vtilius nihil est in vita hominibus: ergo per pœnitentiam omnes virtutes restituuntur.

CONCLVSIO.

¶ Cùm per pœnitentiam gratia infundatur, omnes virtutes animæ restituuntur.

¶ RESPONDEO dicendum, quòd per pœnitentiam remittuntur peccata, vt dictum est. Remissio autem peccatorum non potest esse nisi per infusionem gratiæ. Vnde relinquitur quòd per pœnitẽtiam homini gratia infundatur. Ex gratia autem cõsequuntur omnes virtutes gratuitæ, sicut ex essentia animæ fluunt omnes potentiæ: vt in Secunda parte habitum est. Vnde relinquitur quòd per pœnitentiam omnes virtutes restituantur.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd eodem modo pœnitentia restituit virtutes, per quem modum est causa gratiæ: vt iam dictum est. Est autem causa gratiæ inquantum est sacramentum: nam inquantum est virtus, est magis gratiæ effectus. Et ideo non oportet quod pœnitentia, secundum quòd est virtus, sit causa omnium aliarum virtutum: sed quòd habitus pœnitentiæ, simul cum habitibus aliarum virtutum, per sacramentum pœnitentiæ causentur.

¶ Ad secundum dicendum, quòd in sacramento pœnitentiæ, actus humani se habent materialiter: sed formalis vis huius sacramenti dependet ex virtute clauium. Et ideo virtus clauium effectiuè causat gratiam & virtutes, instrumentaliter tamen: sed actus primus pœnitentis se habet, vt vltima dispositio ad gratiam consequendam, scilicet contritio: alij verò sequentes actus pœnitentiæ, procedunt iam ex gratia & virtutibus.

¶ Ad tertium dicendum, quòd (sicut suprà dictum est) quandoque post primum actũ pœnitentiæ, qui est contritio, remanẽt quædam reliquiæ peccatorum, scilicet dispositiones ex prioribus actibus peccatorũ causatæ, ex quibus præstatur difficultas quædã pœnitenti, ad operandum opera virtutum. Sed quantum est ex ipsa inclinatione charitatis & aliarum virtutum, pœnitẽs opera virtutis delectabiliter & sine difficultate operatur: sicut si virtuosus, per accidens difficultatem pateretur in executione actus virtutis propter somnum, aut aliquã corporis indispositionem.

ARTICVLVS II.

¶ Vtrùm post pœnitentiam resurgat homo in æquali virtute.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur *¶ Infra a. 3.* post pœnitentiam resurgat homo in æquali virtute. Dicit enim Apostolus Rom. 8. Diligentibus Deũ omnia cooperantur in bonum. Vbi dicit glos. Aug. quòd hoc adeò verum est, vt si qui horum deuient & exorbitent, hoc ipsum eis Deus faciat in bonum proficere. Sed hoc non esset, si homo resurgeret in minori virtute. Ergo videtur quòd nũquam pœnitens resurgat in minori virtute.

¶ Præterea, Ambr. dicit, quòd pœnitentia res optima est, quæ omnes defectus reuocat ad perfectum. Sed hoc non esset, nisi virtutes

tutes in æquali quantitate recuperarentur. Ergo per pœnitentiã semper recuperatur æqualis virtus.

¶ Præterea, Super illud Gen. primò, Factum est vespere & mane dies vnus, dicit glos. Vespertina lux est, à qua quis ceciderit matutina, in qua resurgit. Sed lux matutina est maior vespertina. Ergo aliquis resurgit in maiori gratia vel charitate, quàm prius habuerit. Quod etiam videtur per id quod Apostolus dixit Rom. 5. Vbi abundauit delictum, superabundauit & gratia.

¶ SED CONTRA, Charitas proficiens vel perfecta, est maior quàm charitas incipiens. Sed quãdoque aliquis cadit à charitate proficiente, resurgit autem in charitate incipiente. Ergo semper resurgit homo in minori virtute.

CONCLVSIO.

¶ Cùm per pœnitentiam resurgat homo nonnunquam in maiori, aliquando in minori, seu æquali gratia, ita aliquando resurgit in maiori, vel minori, vel æquali virtute.

¶ RESPONDEO dicendum, (quòd sicut dictum est) motus liberi arbitrij, qui est in iustificatione impij, est vltima dispositio ad gratiam. Vnde in eodem instanti est gratiæ infusio cum prædicto motu liberi arbitrij, vt in Secunda parte habitum est. In quo quidem motu comprehenditur actus pœnitentiæ, vt suprà dictum est. Manifestum est autem, quòd formæ, quæ possunt recipere magis & minus, intenduntur & remittuntur secundum diuersam dispositionem subiecti, vt in Secunda parte habitum est. Et inde est, quòd secundum quòd motus liberi arbitrij, in pœnitentia est intensior vel remissior, secundum hoc pœnitens consequitur maiorem vel minorem gratiam. Contingit autem intensionem motus pœnitentis quandoque proportionatam esse maiori gratiæ, quam illa, à qua ceciderat per peccatum: quandoque autem æquali, quandoque verò minori. Et ideo pœnitens quandoque resurgit in maiori gratia, quàm prius habuerat, quandoque autem inæquali, quandoque etiam in minori. Et eadem ratio est de virtutibus, quæ ex gratia consequuntur.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd non omnibus diligentibus Deum cooperatur in bonum hoc ipsum quòd per peccatum à Dei amore cadunt: quod patet in his qui cadunt, & nunquam resurgunt, vel qui resurgunt, iterum cadunt. Sed his tantum qui secundum propositum vocati sunt sancti, id est, prædestinatis, qui quotiescunque cadunt, finaliter tamen resurgunt. Cedit ergo eis in bonum hoc, quòd cadunt, non quia semper in maiori gratia resurgant: sed quia resurgunt in permanentiori gratia. Non quidem ex parte ipsius gratiæ (quia quanto gratia est maior, tanto de se est permanentior) sed ex parte hominis, qui tantò stabilius in gratia permanet, quantò fit cautior & humilior. Vnde & glossa ibidem subdit, quòd ideo proficit eis in bonum, quòd cadunt, quia humiliores redeũt atque doctiores.

¶ Ad secundum dicendum, quòd pœnitentia quantum est de se, habet virtutem reparandi defectus ad perfectum, & etiam prouocandi in vlteriorem statum. Sed hoc quandoque impeditur ex parte hominis, qui remissius mouetur in Deum, & in detestationem peccati: sicut etiam in baptismo aliqui adulti consequuntur maiorem vel minorem gratiam, secundum quòd diuersimode se disponunt.

¶ Ad tertium dicendum, quòd absimilatio illa vtriusque gratiæ ad lucem vespertinam & matutinam, fit propter similitudinem ordinis: quia post lucem vespertinam sequitur tenebræ noctis, post lucem autem matutinam sequitur lux diei: non autem propter similitudinem maioris vel minoris quantitatis. Illud etiã verbum Apostoli intelligitur de gratia Christi: quæ superat omnem abundantiam humanorum peccatorum. Non autem est verum in omnibus, quòd quantò abundantius peccauit, tãtò abundantiorem gratiam consequatur, pensata quantitate habitualis gratiæ. Est tamen superabundans gratia quantum ad ipsam gratiæ rationem: quia magis gratis beneficiũ remissionis magis peccatori confertur. Quamuis quandoque abundanter * peccantes abundanter doleant: & sic abundantiorem habitũ gratiæ & virtutum consequuntur: sicut patet in Magdalena.

¶ Ad id verò quod in contrarium obiicitur dicendum, q̃ vna & eadem gratia maior est proficiens quàm incipiens. Sed in diuersis hoc non est necesse. vnus enim incipit à maiori gratia, quã alius habeat in statu profectus, sicut Greg. dicit in 1. Dialog. Quatenus & præsentes & secuturi omnes agnoscerent, benedictus puer conuersationis gratiam à quanta perfectione cepisset.

ARTICVLVS III.

¶ Vtrùm per pœnitentiam restituatur homo in pristinam dignitatem.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur q̃ per pœnitẽtiam non restituatur homo in pristinam dignitatem. Quia super illud Amos 5. Virgo Israel cecidit, dicit glos. Non negat posse resurgere, sed non resurget virgo Israel: quia semel aberrãs ouis, etsi reportetur humeris pastoris, non habet tantam gloriam, quantã quæ nunquã erravit. Ergo per pœnitentiam nõ recuperat homo pristinã dignitatem.

¶ Præterea, Hier. dicit, Quicunque dignitatem diuini gradus nõ custodiunt, contenti fiant animam saluare, reuerti enim in pristinum gradum difficile est. Et Inn. Papa. dicit, quòd apud Nicæam constituti canones, pœnitentes etiã ab infirmis officiis clericorum excludunt. Non ergo per pœnitentiam homo recuperat pristinam dignitatem.

¶ Præterea, Ante peccatum potest aliquis ad maiorem gradum ascendere. Non autem hoc post peccatum conceditur pœnitenti: dicitur enim Ezech. 44. Leuitæ qui recesserunt à me, nunquã appropinquabunt mihi, vt sacerdotio fungantur. Et sicut habetur in Decr. dist. 50. in Hilerdensi concilio legitur, Hi qui sancto altari deseruiunt, si subitò in fienda carnis fragilitate corruerint, & Domino respiciente dignè pœnituerint, officiorum suorum sic loca recipiant, vt non possint ad altiora officia vlterius promoueri. Non ergo pœnitentia restituit hominem in pristinam dignitatem.

¶ SED CONTRA est, quòd sicut in eadem dist. legitur, Greg. scribens Secundino, dicit, Post dignam satisfactionem credimus hominem posse redire ad suum honorem. Et in concilio Agathensi legitur, Contumaces clerici, prout dignitatis ordo permiserit, ab episcopis corrigantur: ita vt cùm eos pœnitentia correxerit, gradum suum dignitatemque recipiant.

CONCLVSIO.

¶ Potest homo per pœnitentiam ad principalem dignitatem, quam peccando amisit, ad Dei videlicet filiationem redire, innocentiam autem amissam recuperare non potest: ecclesiasticam verò dignitatem, quam peccando amisit, recuperare prohibetur, vel quia non pœnitet, vel negligenter pœnitentiam fecit, vel propter irregularitatem, seu scandalum commissi criminis.

¶ RESPONDEO dicendum, quòd homo per peccatum duplicem dignitatem amittit: vnam quantum ad Deum, aliam verò quantum ad Ecclesiam. Quantum autem ad Deum, amittit duplicem dignitatem: vnam principalem, qua scilicet cõputatus erat inter filios Dei per gratiam. Et hanc dignitatem recuperat per pœnitentiã: quod significatur Luc. 15. in filio prodigo, cui pœnitenti pater iussit restitui stolam primam & anulũ & calciamenta. Aliam verò dignitatem amittit secundariã, scilicet innocẽtiam: de qua (sicut ibidem legitur) gloriabatur filius senior dicens, Ecce tot annis seruio tibi, & nunquam mandatum tuum præterii. Et hanc dignitatem pœnitens recuperare nõ potest. Recuperat tamen quandoque aliquid maius: quia, vt Greg. dicit in Homil. de centum ouibus, qui erraſſe à Deo se considerant, damna præcedentia lucris sequentibus recõpensant. Maius ergo gaudium de eis fit in cælo: quia & dux in prælio plus eũ militem diligit, qui post fugam reuersus hostem fortiter premit, quàm illum qui nunquam terga præbuit, & nunquam aliquid fortiter fecit. Dignitatem autem Ecclesiasticã homo per peccatum perdit: quia indignum se reddit ad ea, quæ competunt dignitati ecclesiasticæ exercenda. Quam quidem recuperare prohibetur. Vno modo, quia non pœnitet. vnde Isidor. ad Misianum * episcopum scribit (sicut in eadem dist. legitur c. Domino.) Illos ad pristinos gradus redire canones præcipiunt quos pœnitentiæ præcessit satisfactio, vel condigna peccatorum confessio. at contra hi, qui à vitio corruptionis non emendantur, nec gradum honoris, nec gratiam recipiunt cõmunionis. Secundò, quia pœnitentiam negligenter facit. vnde in eadem dist. cap. si quis diaconus. dicitur, Cùm in aliquibus nec compunctio humilitatis, nec instantia orandi appareat, nec ieiuniis, vel lectionibus eos vacare videamus, possumus agnoscere si ad pristinos honores redirent, cum quanta negligentia permanerent. Tertiò, si commisit aliquod peccatum quod habet irregularitatem annexam. vnde in eadem distinctio. ex concilio

Alias Mosse num.

Martini

Universidad de Deusto Biblioteca

Martini Papæ dicitur, Si quis viduam, aut ab alio relictam duxerit, non admittatur ad clerum: quòd si irrepserit, deijciatur. Similiter si homicidij, aut facto, aut præcepto, aut consilio, aut defensione post baptismum conscius fuerit. Sed hoc non est ratione peccati, sed ratione irregularitatis. Quartò, propter scandalum, vnde & in eadem dist. legitur, c. de his verò. Rabanus dicit, Hi qui deprehensi vel capti fuerint publicè in periurio, furto, atque fornicatione, & cæteris huiusmodi criminibus, secundum canonum sacrorũ instituta à proprio gradu decidant: quia scandalum est populo Dei, tales personas super se positas habere. Qui autem de prædictis peccatis, absconsè à se cõmissis, occultè sacerdoti confitentur, si se per ieiunia & eleemosynas, vigiliásque & sacras orationes purgare curauerint, his etiã gradu proprio seruato spes veniæ de misericordia Dei promittenda est. Et hoc est quod dicitur extrà de qualitate ordinandorum, c. quæsitum. Si crimina ordine iudiciario comprobata vel aliàs notoria non fuerint, præter reos homicidij, post pœnitentiã in susceptis vel iam suscipiendis ordinibus impediri non possunt.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd eadem ratio est de recuperatione virginitatis & de recuperatione innocẽtiç, quæ pertinet ad secundariam dignitatem quo ad Deum.

¶Ad secundum dicendum, quòd Hier. in verbis illis non dicit esse impossibile, sed esse difficile hominem recuperare post peccatum pristinum gradum: quia hoc non conceditur nisi perfectè pœnitenti: vt dictum est. Ad statuta autem canonum, quç hoc prohibere videntur, respondet Aug. Bonifacio scribens: Vt constitueretur in Ecclesia, ne quisquam post alicuius criminis pœnitentiã, clericatum accipiat, vel ad clericatum redeat, vel in clericatu maneat, non desperatione indulgentiæ, sed rigore factum est disciplinæ; alioquin contra claues Ecclesiæ datas disputabitur: de quibus dictum est, Quęcunque solueritis super terram, soluta erunt & in cælo. Et postea subdit, Nam & sanctus Dauid de criminibus mortiferis egit pœnitentiam, & tamen in honore suo perstitit: & beatum Petrum quando amarissimas lacrymas fudit, vtique Dominum negasse pœnituit, & tamen Apostolus permansit. Sed non ideo putanda est superuacua posteriorum doctorum diligentia: qui vbi saluti nihil detrahebatur humilitati aliquid addiderunt: experti vt credo, aliquorum fictas pœnitentias per affectatas honorum * potentias.

* Aliàs pompas.

¶Ad tertium dicendum, quòd illud statutum intelligitur de illis qui publicam pœnitentiam agunt: qui postmodum non possunt ad maiorem prouehi gradum. Nam & Petrus post negationem, pastor ouiũ Christi constitutus est: vt patet Ioan. vlti. Vbi etiam Chrysost. dicit, quòd Petrus post negationem & pœnitentiam, ostendit se habere maiorem fiduciam ad Christum: qui enim in cœna non audebat interrogare, sed Ioanni interrogationem cõmisit, huic postea & præpositura fratrum credita est: & non solùm non committit alteri interrogare quę ad ipsum pertinent, sed de reliquo ipse pro Ioanne magistrum interrogat.

ARTICVLVS IIII.

¶Vtrùm opera virtutum in charitate facta, possint mortificari.

2. 2. q. 132. art. 3. ad 1. Et 3. dist. 36. art. 3. ad 1. Et 4. di. 14. q. 2. ar. 3. q. 2. Et di. 22. q. 1. art. 1. q. 1. ad 3. Et dist. 22. q. 1. artic. 1. ad 6. Et Heb. 6. co. 1. fi.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur quòd opera virtutum in charitate facta, mortificari non possint. Quod enim non est, immutari non potest. Sed mortificatio est quædam mutatio de vita in mortem. Cùm ergo opera virtutum postquam facta sunt, iam non sint, videtur quòd vlterius mortificari non possint.

¶Præterea, Per opera virtutum in charitate facta, homo meretur vitam æternam. Sed subtrahere mercedem merenti, est iniustitia, quç non cadit in Deum. Ergo non potest esse, quòd opera virtutum in charitate facta, per peccatum sequens mortificentur.

¶Præterea, Fortius non corrumpitur à debiliori. Sed opera charitatis sunt fortiora quibuslibet peccatis: quia, vt dicitur Prouerb. 10. Vniuersa delicta operit charitas. Ergo videtur quòd opera in charitate facta, per sequens mortale peccatum mortificari non possint.

¶SED CONTRA est quod dicitur Ezech. 18. Si auerterit se iustus à iustitia sua, omnes iustitiæ eius, quas fecerat, non recordabuntur.

CONCLVSIO.

¶Opera in charitate facta mortificari per mortale peccatum dicuntur, inquantum retardatur, vel impeditur effectus virtuosorum operationum.

¶RESPONDEO dicendum, quòd res viua, per mortem perdit operationem vitæ. Vnde per quandam similitudinem dicuntur res mortificari, quando impediuntur à suo proprio effectu vel operatione. Effectus autem operum virtuosorum, quæ in charitate fiunt, est perducere ad vitam æternam. Quod quidem impeditur per peccatum mortale sequens, quod gratiam tollit. Et secundum hoc opera in charitate facta mortificari dicuntur per sequens peccatum mortale.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd sicut opera peccatorum transeunt actu, & manent reatu, ita opera in charitate facta, postquam transeunt actu, manent merito in Dei acceptatione. Et secundum hoc mortificãtur, inquantum impeditur homo, ne consequatur suam mercedem.

¶Ad secundum dicendum, quòd sine iniustitia potest merces subtrahi merenti, quãdo ipse reddidit se indignum mercede per culpam sequentem. Nam & ea quæ homo iam accepit, quãdoque iustè propter culpam perdit.

¶Ad tertium dicendum, quòd non est propter fortitudinẽ operum peccati, quòd mortificantur opera prius in charitate facta: sed est propter libertatem voluntatis, quæ potest à bono in malum deflecti.

ARTICVLVS V.

¶Vtrùm opera mortificata per peccatum, per pœnitentiam reuiuiscant.

4. dist. 14. q. 2. ar. 3. q. 3. ad 4. ...

AD QVINTVM sic proceditur. Videtur quòd opera mortificata per peccatum, per pœnitentiam non reuiuiscant. Sicut enim per pœnitentiam subsequentem remittuntur peccata præterita, ita etiam per peccatum sequens mortificantur opera prius in charitate facta. Sed peccata dimissa per pœnitentiam, non redeunt: vt supra dictum est. Ergo videtur quòd etiam opera mortificata, per charitatem non reuiuiscant.

¶Præterea, Opera dicuntur mortificari, ad similitudinem animalium, quæ moriuntur: vt dictum est. Sed animal mortuũ non potest iterũ viuificari. Ergo nec opera mortificata, possunt iterum per pœnitentiam reuiuiscere.

¶Præterea, Opera in charitate facta, merentur gloriam secundum quantitatem gratiæ vel charitatis. Sed quandoque per pœnitentiam homo resurgit in minori gratia vel charitate. Ergo nõ consequitur gloriam secundum meritum priorum operum. Et ita videtur quòd opera per peccatum mortificata, non reuiuiscant.

¶SED CONTRA est quod super illud Ioel. 2. Reddam vobis annos, quos comedit locusta, dicit gloss. Non patiar perire vbertatem, quam cum perturbatione animi amisistis. Sed illa vbertas est meritum bonorum operum, quod fuit perditum per peccatum. Ergo per pœnitentiam reuiuiscunt opera meritoria prius facta.

CONCLVSIO.

¶Opera per peccatum mortificata, per pœnitentiam reuiuiscunt, inquãtum per eam efficaciam perducendi ad vitam æternam suscipiunt.

¶RESPONDEO dicendum, quòd quidam dixerunt, quòd opera meritoria per peccatum sequens mortificata, non reuiuiscunt per pœnitentiam subsequentem, cõsiderantes, quòd opera illa non remaneant, vt iterum viuificari possint. Sed hoc impedire non potest, quin viuificentur. Non enim habent vim perducendi in vitam æternam (quod pertinet ad eorum vitam) solùm, secundum quòd actu existunt, sed etiam postquam actu esse desinunt, secundum quòd remanent in acceptatione diuina. Sic autem remanent quantum est de se, etiam postquam per peccatum mortificantur: quia semper Deus illa opera, prout facta fuerunt, acceptabit, & sancti de eis gaudebunt: secundum illud Apocal. 2. Tene quod habes, ne alius accipiat coronam tuã. Sed quòd isti, qui ea fecit, non sint efficacia ad ducendum in vitam æternam, prouenit ex impedimento peccati superuenientis, per quod ipse redditus est indignus vita æterna. Hoc autem impedimentum tollitur per pœnitentiam, inquantum per eam remittuntur peccata. Vnde restat, quòd opera prius mortificata, per pœnitentiam recuperant efficaciam perducendi eum, qui fecit ea, in vitam æternam: quod est ea reuiuiscere. Et ita patet quòd opera mortificata, per pœnitentiam reuiuiscunt.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd opera peccati, per pœnitentiã abolentur secundum se: ita scilicet quòd ex eis vlterius Deo indulgẽte, nec macula, nec reatus inducatur. Sed opera in charitate facta non abolentur à Deo, in cuius acceptatione rema

¶super Quæstionem nonagesimam.

Anno. IN quæstione 90. in qua de partibus pœnitentiæ agitur (scilicet contritione, cõfessione & satisfactione) sciendum est varias inueniri de hoc opiniones. Scotus nanque in 4. senten. distinct. 16. quæst. 1. tenet, quòd ista tria nullomodo sunt partes sacramenti pœnitentiæ. Et fundamentum eius est: quia apud ipsum in eodem 4. dist. 14. q. 4. sacramentum pœnitentiæ est absolutio sacramentalis. cuius nulla pars est contritio, quæ est quoddam spirituale in anima, neque confessio: quia nihil est ipsius sententiæ sacerdotis. sed est actus rei accusantis seipsum: neque satisfactio, quæ sequitur absolutionem sacramentalem. Durandus verò in 4. sent. dist. 14. q. 2. art. 2. tenet sacramentum pœnitentię integrari ex absolutione, vt forma: & confessione, vt materia: cõtritionem verò non ponit eius partem, sed dispositioné prę uiam: satisfactionem autem pro consequente. Autor autem, vt patet in litera, tenet hæc tria esse partes pœnitentiæ sacramenti ex parte materiæ. Et quoniam Autoris via canonizata est ab vniuersali synodo sub Eugenio IIII. vbi sic legimus. Quartum sacramentum est pœnitẽtia: cuius quasi materia sunt actus pœnitentis: qui in tres distinguuntur partes, quarum prima est cordis contritio, ad quam pertinet vt doleat de peccato commisso, cum proposito nõ peccandi de cætero. secũda est oris confessio, ad quam pertinet, vt peccator omnia peccata quorum memoriam habet, suo sacerdoti confiteatur integraliter. tertia est satisfactio pro peccatis, secũdum arbitrium sacerdotis: quæ quidem præcipuè fit per orationem, ieiunium & eleemosynã. Forma huius sacramẽti sunt verba absolutionis, quæ sacerdos pfert. quæ dicit: ego te absoluo, hæc ibi. Liquet sanctæ matris Ecclesiæ doctrina monstrari tam Scoti quàm Durandi opiniones deficere. Ex hoc enim quòd pœnitentiæ sacramentum constare dicitur ex actibus pœnitentis, vt materia, & absolutione, vt forma, sequitur quòd sacramentum pœnitentiæ non est sola absolutio sacerdotis. ex hoc verò quòd actus pœnitentis, qui sunt vt materia sacramenti, distingui dicuntur in tres partes scilicet contritionem, confessionem & satisfactionem, sequitur quòd non sola confessio est vt materia in sacramento pœnitentiæ. Stat ergo solida Autoris doctrina.

Margin: 4. dist. 14. q. 2. art. 3. q. 3. ...

nent: sed impedimentum accipiunt ex parte hominis operantis. Et ideo remoto impedimento, quod est ex parte hominis operantis, Deus implet ex parte sua illud quod opera merebantur.

¶Ad secundum dicendum, quòd opera in charitate facta non mortificantur secũdum se (sicut dictum est) sed solùm per impedimentum superueniens ex parte operantis. Animalia autem moriuntur secundum se, inquantum priuãtur principio vitæ. Et ideo non est simile.

¶Ad tertium dicendum, quòd ille qui per pœnitentiam resurgit in minori charitate, consequetur quidem præmiũ essentiale secundum quantitatem charitatis, in qua inuenitur. Habebit tamen gaudium maius de operibus in prima charitate factis, quàm de operibus quæ in secũda fecit, quod pertinet ad præmium accidentale.

ARTICVLVS VI.

¶Vtrùm per pœnitentiam subsequentem, etiã opera mortua viuificentur.

AD SEXTVM sic proceditur. Videtur quòd per pœnitentiam subsequentem etiam opera mortua (quæ scilicet non sunt in charitate facta) viuificentur. Difficilius enim videtur quòd ad vitam perueniat illud quod fuit mortificatum (quod nunquam fit secundum naturam) quàm illud quod nunquam fuit viuum, viuificetur: quia ex nõ viuis, secundum naturam aliqua viua generantur. Sed opera mortificata, per pœnitentiam viuificantur: vt dictum est. Ergo multò magis opera mortua viuificantur.

¶Præterea, Remota causa, remouetur effectus. Sed causa quare opera de genere bonorum sine charitate facta non fuerunt viua, fuit defectus charitatis & gratiæ. Sed iste defectus tollitur per pœnitentiam. Ergo per pœnitentiam opera mortua viuificantur.

¶Prçterea, Hier. dicit, Si quando videris inter multa mala opera facere peccatorẽ quẽquam aliqua quæ iusta sunt, non est tam iniustus Deus, vt propter multa mala obliuiscatur paucorum bonorum. Sed hoc maximè videtur quando mala præterita per pœnitentiam tollũtur. Ergo videtur quòd post pœnitentiam Deus remuneret priora bona opera in statu peccati facta: quod est ea viuificari.

¶SED CONTRA est quod Apostolus dicit primæ Cor. 13. Si distribuero in cibos pauperum omnes facultates meas, & si tradidero corpus meum ita, vt ardeã, charitatem autem non habuero, nihil mihi prodest. Hoc autẽ non esset, si saltem per pœnitentiam subsequentem viuificarẽtur. Nõ ergo pœnitẽtia viuificat opera prius mortua.

CONCLVSIO.

¶Opera mortua iterum viua fieri per pœnitentiã impossibile est.

¶RESPONDEO dicẽdum, quòd opus aliquod dicitur mortuum dupliciter. Vno modo effectiuè: quia scilicet est causa mortis. Et secundũ hoc opera peccati dicuntur opera mortua, secundum illud Hebr. 9. Sanguis Christi emundabit conscientias nostras ab operibus mortuis. Hæc igitur opera mortua non viuificantur per pœnitentiã, sed magis abolentur: secundum illud Heb. 6. Non rursus iacientes fundamentum pœnitentiæ ab operibus mortuis. Alio modo dicũtur opera mortua priuatiuè, scilicet quia carent vita spirituali, quæ est ex charitate, per quam anima Deo coniungitur, ex quo viuit sicut corpus per animam. Et per hunc modum etiam fides, quæ est sine charitate, dicitur mortua: secundũ illud Iac. 2. Fides sine operibus mortua est. Et per hunc etiã modum omnia opera, quæ sunt bona ex genere, si sine charitate fiant, dicũtur mortua, inquantũ scilicet non procedunt ex principio vitæ, sicut si dicamus sonũ citharæ vocem mortuam. Sic igitur differẽtia mortis & vitæ in operibus, est secundum cõparationem ad principium, à quo procedunt. Opera aũt non possunt iterum à principio procedere (quia transeunt) & iterum eadem numero resumi non possunt. Vnde impossibile est quòd opera mortua iterum fiant viua per pœnitentiam.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd in rebus naturalibus tam mortua quàm mortificata carent principio vitæ. Sed opera dicũtur mortificata nõ ex parte principij, ex quo processerunt, sed ex parte impedimenti extrinseci. Mortua aũt dicuntur ex parte principij. Et ideo non est similis ratio.

¶Ad secundum dicendum, quòd opera de genere bonorũ sine charitate facta, dicuntur mortua propter defectũ charitatis & gratiæ sicut principij. Hoc autem non præstatur eis per pœnitentiam sequentem, vt ex tali principio procedant. Vnde ratio non sequitur.

¶Ad tertium dicendũ, quòd Deus recordatur bonorũ, quæ quis facit in statu peccati, non vt remuneret ea in vita æterna: quod debetur solis operibus viuis, id est, ex charitate factis. Sed remunerat ea temporali remuneratione, sicut Greg. dicit in Homil. de Diuite & Lazaro, quòd nisi diues ille aliquod bonũ egisset, & in præsenti seculo remunerationem accepisset, nequaquã ei Abraham diceret, Recepisti bona in vita tua. Vel etiam hoc potest referri ad hoc quòd patietur tolerabilius iudicium. Vnde dicit Aug. in lib. de Patiẽtia, Non possumus dicere, Schismatico melius fuisset, vt Christum negando nihil eorum pateretur quæ passus est confitendo: sed existimandum est tolerabilius ei futurum iudicium, quàm si Christum negando, nihil eorũ pateretur, vt illud quod ait Apostolus, Si tradidero corpus meũ ita, vt ardeam, charitatem autem non habuero, nihil mihi prodest: intelligatur ad regnum cælorum obtinendum, non ad extremi supplicij iudicium tolerabilius subeundum.

QVAESTIO NONAGESIMA, DE PARtibus Pœnitentiæ generali, in quatuor articulos diuisa.

DEINDE considerandũ est de partibus pœnitẽtiç. Et primò in generali. Secundò in speciali de singulis.

¶Circa primum quæruntur quatuor.

¶Primò, vtrùm pœnitentia habeat partes.

¶Secundò, de numero partium.

¶Tertiò, quales partes sint.

¶Quartò, de diuisione eius in partes subiectiuas.

ARTICVLVS I.

¶Vtrùm pœnitentiæ debeant partes assignari.

4. di. 16. q. 1. art. 1. q. 1. & 4.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd pœnitentiæ non debeant partes assignari. Sacramenta enim sunt, in quibus diuina virtus secretius operatur salutem. Sed virtus diuina est vna & simplex. Non ergo pœnitentiæ cùm sit sacramentum, debẽt partes assignari.

¶Præterea, Pœnitentia & est virtus, & est sacramentum. Sed ei, inquantum est virtus, non assignantur partes (cùm virtus sit habitus quidam, qui est simplex qualitas mentis), similiter etiã & pœnitentiæ, inquantum est sacramentum, non videtur quòd sint partes assignandæ: quia baptismo & alijs sacramentis non assignantur partes. Ergo pœnitentiæ nullo modo debent partes assignari.

¶Præterea, Pœnitentiæ materia est peccatum: vt suprà dictum est. Sed peccato non assignantur partes. Ergo etiam nec pœnitentiæ sunt partes assignandæ.

¶SED CONTRA est, quòd partes sunt, ex quibus perfectio alicuius integratur. Sed pœnitentiæ perfectio integratur ex pluribus, scilicet ex contritione, cõfessione, & satisfactione. Ergo pœnitentia habet partes.

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶ Super Quæstionis nonagesimæ Articulum secundum.

Author. IN eiusdem q. artic. 2. in responsione ad primum, dubium occurrit circa ipsam responsionem, pro quanto dicit quod contritio secundum essentiam non est pars sacramenti: virtualiter autem pertinet ad exteriorem penitentiam, id est, est pars sacramenti, inquinum implicat propositum confitendi & satisfaciendi. Secundum enim responsionem hanc non sunt tres, sed duæ partes pœnitentiæ: quoniam contritio, vt diffinguitur à confessione & satisfactione, non est pars pœnitentiæ. & sic Autor sibipsi contrarius inuenitur.

¶ Ad hoc dicitur, quòd in contritione plura inueniuntur: inter quæ vnum est velle recompensare ad arbitrium sacerdotis. Et ratione huius ponitur prima pars pœnitentiæ sacramentalis, quam initium eius, ita q. actus iste interior, licet secundum se non spectet ad exteriorem pœnitentiam: vt est vnum ratio & initium exterioris pœnitentiæ, ad exteriorem spectat pœnitentiam. Sicut in aliis videmus tam bonis quàm malis quòd interiores actus & passiones, vt sunt rationes exteriorum, ad eas ipsa spectant iudicia: aliter enim iudicatur offendens ex odio, aliter offendens ex ira, &c. Et præter communem hanc rationē specialis in proposito interuenit ratio, quę ex differentia inter recompensationem ipsam pœnæ iustitiæ & recompensationē iustitiæ & amicitiæ facilè patet. Recompensatio enim iustitiæ attenditur secundum æqualitatem exteriorem, siue sponte, siue inuitè fiat recōpensatio, vt patet tam in solutione pecuniæ quàm in abscissione membrorū, seu vapulatione, &c. Iustitia enim est enim iustitiæ, etiam si inuitus reus soluerit, aut passus fuerit: recompensatio autem in iustitiæ & amicitiæ, nisi sponte fiat à reo, nihil valet: quoniam non est reconciliatiua. Et quoniam ad sacramentum pœnitentiæ spectat recompensatio reconciliatiua, ideo ad hoc denotandum initium, & ratio eius ponitur velle recompensare: quod velle, quia claudi tur in contritione, ideo contritio ponitur prima pars sacramenti pœnitentiæ. & dicitur in littera de ea quod non secundū essentiam, sed virtualiter, hoc est vt est initium, & ratio recompensationis, est pars sacramenti pœnitentiæ. Autor enim per illa verba, inquantū scilicet implicat propositū confitendi & satisfaciendi, circuloquitur voluntatem recompensandi,

4. dist. 16. q. 1. art. 1. q. 2. & 4. Et di. 17 q. 3. art. 3. q. 4. col. Et dist. 22. q. 2. art. 1. q. 2. ad 3. Et 2. Co. 7. lec. 3. col. 2.

¶ Cùm plures humani actus ad pœnitentiæ perfectionem requirantur, contritio videlicet, confessio & satisfactio, plures quoque partes sacramenti pœnitentiæ necesse est esse.

¶RESPONDEO dicendum, quòd partes rei sunt, in quas materialiter totum diuiditur. Habent enim se partes ad totum, sicut materia ad formam. vnde in 2. Phys. partes ponuntur in genere causæ materialis, totum autem in genere causæ formalis. Vbicunque igitur ex parte materiæ inuenitur aliqua pluralitas, ibi est inuenire partium rationem. Dictum est autem suprà quòd in sacramento pœnitentiæ, actus humani se habent per modum materiæ. Et ideo cùm plures actus humani requirantur ad pœnitentiæ perfectionem, scilicet contritio, confessio & satisfactio (vt infra patebit) consequens est quòd sacramentum pœnitentiæ habeat partes.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, q̄ quodlibet sacramentum habet simplicitatem ratione virtutis diuinæ, quæ in eo operatur. Sed virtus diuina propter sui magnitudinem, operari potest & per vnum & per multa: ratione quorū alicui sacramento possunt partes assignari.

¶Ad secundum dicendum, quòd pœnitentiæ, secundum quòd est virtus, non assignantur partes: actus enim humani qui multiplicantur in pœnitentia, non comparantur ad habitum virtutis, sicut partes, sed sicut effectus. Vnde relinquitur q̄ partes assignentur pœnitentiæ, inquantum est sacramentū, ad quod actus humani comparantur, vt materia. In aliis autem sacramentis materia nō sunt actus humani, sed aliqua res exterior vna: siue simplex, vt aqua vel oleum: siue cōposita, vt chrisma. Et ideo aliis sacramentis non assignantur partes.

¶Ad tertium dicendum, quòd (peccata sunt materia remota pœnitentiæ inquantum scilicet sunt materia vel obiectum humanorū actuum, qui sunt propria materia pœnitentiæ, prout est sacramentum.

ARTICVLVS II.

¶ Vtrùm conuenienter assignentur partes pœnitentiæ, contritio, confessio, & satisfactio.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur q̄ inconuenienter assignentur partes pœnitentię, contritio, confessio, & satisfactio. Contritio enim est in corde (& sic pertinet ad interiorem pœnitentiam) confessio autem est in ore, & satisfactio in opere, & sic duo vltima pertinent ad exteriorem pœnitentiam. Pœnitentia autem interior non est sacramentum, sed sola pœnitentia exterior, quæ sensui subiacet. Non ergo conuenienter assignantur hæ partes sacramēto pœnitētię.

¶ Præterea, In sacramento nouæ legis confertur gratia: vt suprà habitum est. Sed in satisfactione non confertur aliqua gratia. Ergo satisfactio non est pars sacramenti.

¶ Præterea, Nō est idem fructus rei & pars. Sed satisfactio est fructus pœnitentiæ, secundum illud Luc. 3. Facite fructus dignos pœnitentiæ. Ergo non est pars pœnitentiæ.

¶ Præterea, Pœnitentia ordinatur contra peccatum. Sed peccatum potest perfici solùm in corde, per consensum: vt in Secunda parte habitum est. Ergo & pœnitentia. Non ergo pœnitentiæ debent partes poni confessio oris & satisfactio operis.

¶SED CONTRA, videtur quòd debeant poni plures partes pœnitentiæ. Pars enim hominis ponitur non solùm corpus quod est eius materia, sed etiam anima quæ est eius forma. Sed tria prædicta, cùm sint actus pœnitentis, se habent sicut materia, absolutio autem sacerdotis se habet per modum formæ. Ergo absolutio sacerdotis debet poni quarta pars pœnitentiæ.

CONCLVSIO.

¶ Tres sunt partes sacramenti pœnitentiæ ex parte pœnitentis, Contritio, qua velut Deo recompensare: Confessio, qua pro culpæ remissione subiiciat se arbitrio sacerdotis loco Dei: & Satisfactio, qua Deo satisfaciat secundum eius ministri arbitrium.

¶RESPONDEO dicendum, quòd duplex est pars, vt dicitur in quinto Metaph. scilicet pars essentiæ, & pars quātitatis. Partes essentiæ, sunt naturaliter quidem forma & materia, logicè autem est genus & differentia. Hoc autem modo quodlibet sacramentum distinguitur in materiam & formam, sicut in partes essentiæ. Vnde & suprà dictum est, quòd sacramenta consistunt in rebus & verbis. Sed quia quantitas se tenet ex parte materiæ, partes quantitatis sunt partes materiæ. Et hoc modo sacramento pœnitentiæ specialiter assignantur partes (vt dictum est) quantum ad actus pœnitentis, qui sunt materia huius sacramenti. Dictum est autem suprà quòd alio modo fit recompensatio offensæ in pœnitentia, & in vindicatiua iustitia. Nam in vindicatiua iustitia fit recompensatio secundum arbitrium iudicis, non secundum voluntatem offendentis vel offensi. Sed in pœnitentia fit recompensatio offensæ secundum voluntatem peccantis, & secundum arbitrium Dei, in quem peccatur: quia hîc non quæritur sola redintegratio æqualitatis iustitiæ (sicut in iustitia vindicatiua) sed magis reconciliatio amicitiæ, quod fit dum offendens recompensat secundum voluntatem eius, quem offendit. Sic igitur requiritur ex parte pœnitentis primo quidem voluntas recompensandi, quod fit per contritionem. secundò, quòd se subiiciat arbitrio sacerdotis loco Dei: quod fit in confessione. tertiò, quòd recompenset secundum arbitriū ministri Dei: quod fit in satisfactione. Et ideo contritio, confessio & satisfactio, ponuntur partes pœnitentiæ.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd contritio secundum essentiam quidem est in corde, & pertinet ad interiorem pœnitentiam. Virtualiter autem pertinet ad exteriorem pœnitentiam: inquantum scilicet implicat propositum confitendi & satisfaciendi.

¶Ad secundum dicendum, quòd satisfactio confert gratiam, prout est in proposito: & auget eam, prout est in executione. sicut etiam baptismus in adultis, vt suprà dictum est.

¶Ad tertium dicendum, quòd satisfactio est pars pœnitentiæ sacramenti, fructus autem pœnitentiæ virtutis.

¶Ad quartum dicendum, q̄ plura requiruntur ad bonum, quod procedit ex integra causa, quàm ad malum, quod procedit ex singul

¶ Super Quæstionis nonagesimæ Articulum tertium.

Author. IN artic. 3. eiusdem q. in responsione ad primum, scito quòd peccata cordis, oris, & operis, dupliciter distinguuntur inter se primò specificè secundò, gradualiter. Nam si sumatur peccatum secundum suam rationem consummatū, & distinguatur in peccatum cordis, vel oris, vel operis, sic est diffinitio non solùm specifica, sed generica. Nam peccatum cordis est illud quod in solo actu interiori consummatur, vt est infidelitas, odium Dei, & huiusmodi. Peccatū verò oris est quod in ipso ore consummatur vt contumelia, blasphemia, detractio, & huiusmodi. Peccatum autem operis est quod in exteriori opere consummatur vt adulterij, homicidium, furtum, & huiusmodi.

¶Si verò peccatum aliquod quod in opere cōsummatur, distinguatur in cogitationem, locutionē & opus (puta quia primò deliberauit hominem occidere, deinde eū vidit, se occisurum & deinde occidit illum) sic distinctio non est specifica: quoniam omnia ista peccata sunt vnius speciei, sed est gradualis: quoniam gradatim peccatum consummatur ex eo quòd est in corde & quòd est in ore, &c. Et si bene perspexeris literam vtramque, in eadem inuenies.

¶ Ita hæc tam de hoc quæstionis, quàm de toto hoc opere ab Autore edito dicta sufficiant. Esse enim felici mansioni ad salutem patriæ præmentus diuus Thomas scribendi finem fecit. Vnde de reliquo alio modo tractanda sunt.

Author.

¶Ad tertium dicendum, quòd omnes partes integrales habent ordinem quendam adinuicem. Sed quædam habent ordinē tantùm in situ: sicut consequenter se habeant, sicut partes exercitus: siue se tangant, sicut partes aceruiue etiā colligentur, sicut partes domus, siue etiam continuentur, sicut partes lineæ. Quædam verò habent insuper ordinē virtutis, sicut partes animalis, quarum prima virtute est cor, & aliæ quodā ordine virtutis dependent ab inuicem. Tertio modo ordinātur ordine temporis: sicut partes temporis & motus. Partes igitur pœnitentię habēt adinuicem ordinem virtutis & temporis, quia sunt actus: non autem ordinem situs, quia non habent positionem.

ARTICVLVS III.

¶ Vtrùm prædicta tria sint partes integrales pœnitentiæ.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd prædicta tria non sint partes integrales pœnitentiæ. Incommenientia enim, vt dictum est, contra peccatum ordinatur. Sed peccatum cordis, oris & operis sunt partes subiectiuæ peccati, & non partes integrales: quia peccatum de quolibet horum prædicatur. Ergo etiam in pœnitentia contritio cordis, confessio oris, & satisfactio operis, non sunt partes integrales.

¶ Præterea, Nulla pars integralis in se continet aliam sibi contrariam. Sed contritio continet in se confessionem & satisfactionem in proposito. Ergo non sunt partes integrales.

¶ Præterea, Ex partibus integralibus simul & æqualiter constituitur totum: sicut linea ex suis partibus. Sed hoc non contingit hîc. Ergo prædicta non sunt partes integrales pœnitentiæ.

¶SED CONTRA, Illæ dicuntur partes integrales, ex quibus perfectio totius integratur. Sed ex tribus prædictis integratur perfectio ipsius pœnitentiæ. Ergo sunt partes integrales pœnitentiæ.

CONCLVSIO.

¶ Contritio, Confessio, ac operis Satisfactio nō partes subiectiuæ, vel potentiales pœnitentiæ sunt, sed integrales.

¶RESPONDEO dicendum, quòd quidam dixerunt hæc tria esse partes subiectiuas pœnitentiæ. Sed hoc non potest esse: quia singulis partibus subiectiuis adest tota virtus totius, & simul & æqualiter, sicut tota virtus animalis, inquantum est animal, saluatur in qualibet specie animalis, quæ simul & æqualiter diuidunt animal. Sed hoc non est in proposito. Et ideo alij dixerunt, quòd sunt partes potentiales. Sed nec hoc verum esse potest, quia singulis partibus potentialibus adest totum secundum totam essentiam: sicut tota essentia animæ adest cuilibet eius potentię. Sed hoc non est in proposito. Vnde relinquitur quòd prædicta tria sint partes integrales pœnitentiæ. Ad quarum rationem exigitur, vt totum non adsit singulis partibus, neque secundum totam virtutem eius, neque secundum totam eius essentiam, sed omnibus simul.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd peccatum, quia rationem mali habet, potest in vno tantum perfici, vt dictum est. Et ideo peccatum quod in solo corde perficitur, est vna species peccati. Alia verò species est peccatum, quod perficitur in corde & ore. tertia verò species est peccatū, quod perficitur in corde & opere. Et huiusmodi peccati partes quasi integrales sunt, quod est in corde, & quod est in ore, & quod est in opere. Et ideo pœnitentiæ quæ in his tribus perficitur, hæc tria sunt partes integrales.

¶Ad secundum dicendum, quòd vna pars integralis potest cōtinere totum, licet non secundum essentiam: fundamētum enim quodāmodo virtute continet totum ædificiū. Et hoc modo contritio continet virtute totam pœnitentiam.

¶Ad tertium dicendum, quòd omnes partes integrales habent ordinem quendam adinuicem. Sed quædam habent ordinē tantùm in situ: sicut consequenter se habeant, sicut partes exercitus: siue se tangant, sicut partes aceruiue etiā colligentur, sicut partes domus, siue etiam continuentur, sicut partes lineæ. Quædam verò habent insuper ordinē virtutis, sicut partes animalis, quarum prima virtute est cor, & aliæ quodā ordine virtutis dependent ab inuicem. Tertio modo ordinātur ordine temporis: sicut partes temporis & motus. Partes igitur pœnitentię habēt adinuicem ordinem virtutis & temporis, quia sunt actus: non autem ordinem situs, quia non habent positionem.

ARTICVLVS IIII.

¶ Vtrùm conuenienter diuidatur pœnitentia in pœnitentiam ante baptismum, pœnitentiam mortalium, & pœnitentiam venialium.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur quòd inconuenienter diuidatur pœnitentia in pœnitentiam ante baptismum, pœnitentiam mortalium, & pœnitentiam venialium. Pœnitentia enim est secunda tabula post naufragium (vt supra dictum est) baptismus autem prima. Illud ergo quod est ante baptismum, non debet poni species pœnitentiæ.

4. dist. 16. q. 1. art. 1. q. 2. & 4. Et Mat. 3. co. 2. fi.

¶ Præterea, Quod potest destruere maius, potest etiam destruere minus. Sed mortale est maius peccatū, quàm veniale. Illa verò pœnitentia, quę est de mortalibus, eadem etiam est de venialibus. Non ergo debent poni diuersæ species pœnitentiæ.

¶ Præterea, Sicut post baptismum peccat venialiter & mortaliter, ita etiam ante baptismum. Si ergo post baptismū distinguitur pœnitentia venialium & mortalium, pari ratione debet distingui ante baptismum. Non ergo conuenienter diuiditur pœnitentia per has species.

¶SED CONTRA est quod Aug. in lib. de Pœnitētia, ponit prædictas tres pœnitentiæ species.

CONCLVSIO.

¶ Pœnitentia vt virtus est, diuiditur in eam, quæ est ante baptismum, pœnitentiam mortalium, & pœnitentiam venialium.

¶RESPONDEO dicendum, quòd hæc diuisio est pœnitentiæ, secundum quòd est virtus. Est autem considerandum, quòd quælibet virtus operatur secundum congruentiam tēporis, sicut & secundum alias debitas circunstantias. Vnde & virtus pœnitentiæ actum suum habet in hoc tempore, secundum q̄ conuenit nouæ legi. Pertinet autem ad pœnitentiam, vt detestetur peccata præterita cum proposito immutandi vitam in melius, quod est quasi pœnitentiæ finis. Et quia moralia recipiunt speciem secundum finem (vt in Secunda parte habitū est) conueniens est, quòd diuersæ species pœnitentiæ accipiantur secundum diuersas immutationes, quas pœnitens intendit. Est autem triplex immutatio à pœnitente intenta. Prima quidem per regenerationem in nouam vitam, & hæc pertinet ad pœnitentiam, quæ est ante baptismum. Secūda autem immutatio est per reformationem vitæ præteritæ iam corruptę, & hæc pertinet ad pœnitentiam mortalium post baptismum. Tertia autem immutatio est in perfectiorem operationem vitæ: & hæc pertinet ad pœnitentiam venialium, quæ remittuntur per aliquem feruentem actum charitatis, vt suprà dictum est.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd pœnitentia, quæ est ante baptismum, non est sacramentum, sed est actus virtutis disponens ad sacramentum baptismi.

¶Ad secundum dicendum, quòd pœnitentia, quæ delet peccata mortalia, delet etiam venialia: sed non contrà. Et ideo hę duæ pœnitentiæ se habent, sicut perfectum & imperfectum.

¶Ad tertium dicendum, quòd ante baptismum non sunt peccata venialia sine mortalibus. Et quia veniale sine mortali dimitti non potest (vt suprà dictum est) ideo ante baptismum nō distinguitur pœnitentia mortalium & venialium.

Series chartarum huius operis.

AAa BBb CCc DDd EEe FFf GGg HHh
IIi KKk LLl MMm NNn OOo PPp QQq
RRr SSs TTt VVv XXx YYy ZZz & ⁊ ℞ †.
Omnes sunt quaterni, præter ℞ & †, qui sunt quinterni.

Universidad de Deusto
Biblioteca

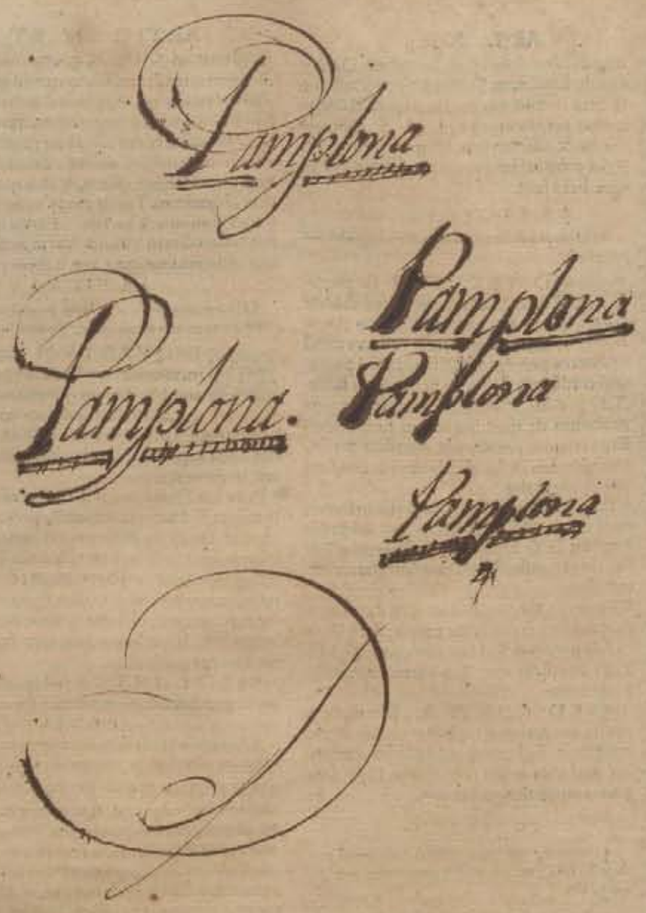

D. THOMAE AQVINATIS

Additiones ad Tertiam eius Partem, quam morte præuentus perficere nequiuit, ex eiusdem scriptis potissimùm collectæ in Theologorum gratiam & vtilitatem.

Quibus accessêre aliarum Summæ S. Thomæ Partium Concordantiæ, mutilorum complurium locorum restitutio, atque à mendis sedula vindicatio.

QVAESTIO PRIMA, DE PARtibus pœnitentiæ in speciali. Et primò de contritione, in tres Articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de singulis partibus pœnitentiæ. Et primò, de contritione. Secundò, de cõfessione. Tertio, de satisfactione. De contritione autem considerãda sunt quinque. Primò, quid sit. Secundò, de quo esse debeat. Tertiò, quanta esse debeat, Quartò, de durationc ipsius. Quintò, de effectu ipsius.

¶ Circa primum quæruntur tria.

¶ Primò, vtrùm conuenienter definiatur.

¶ Secundò, vtrùm contritio sit actus virtutis.

¶ Tertiò, vtrùm attritio possit fieri contritio.

ARTICVLVS I.

¶ Vtrùm contritio sit dolor pro peccatis assumptus, &c.

Mat. 4. Dist. 17. q. 1. art. 3. q. 3. & Supra.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd cõtritio non sit dolor pro peccatis assumptus, cum proposito confitendi & satisfaciendi: vt quidam definiunt: quia sicut Augu. dicit in lib. de Ciuit. Dei, Dolor est de his quæ nobis nolentibus accidunt: sed peccata non sunt huiusmodi. ergo contritio non est dolor pro peccatis.

¶ Præterea, Contritio nobis à Deo datur: sed quod datur, non assumitur. ergo contritio non est dolor assumptus.

¶ Preterea, Satisfactio & confessio sunt necessaria ad hoc quòd pœna remittatur, quæ in contritione remissa non fuit: sed quandoque tota pœna in contritione remittitur. ergo nõ est necessarium semper quòd contritus habeat propositum confitendi.

¶ SED CONTRA est ipsa definitio.

CONCLVSIO.

¶ Contritio est dolor pro peccatis assumptus cum proposito confitendi & satisfaciendi.

¶ RESPONDEO, dicendum quòd initium omnis peccati est superbia, per quam homo sensui suo inhærens à mandatis diuinis recedit: & ideò oportet quòd illud quod destruit peccatũ, hominem à proprio sensu discedere faciat. Ille autem, qui in suo sensu perseuerat, rigidus & durus per similitudinem vocatur: vnde & frangi dicitur aliquis quando à suo sensu diuellitur. Sed inter fractionem & comminutionem siue contritionem in rebus materialibus, vnde hæc nomina ad spiritualia transferũtur, hoc interest, vt dicitur in 4. Meteororum, quia frangi dicuntur aliqua quando in magnas partes diuiduntur: sed comminui vel conteri, quando ad partes minimas reducitur hoc quod in se soli dum erat: & quia ad dimissionem peccati requiritur, quòd affectum peccati homo dimittat, quem per quandam continuitatem & soliditatem in sensu suo habebat: ideò actus ille, quo peccatum dimittitur: contritio dicitur per similitudinẽ. In qua quidem contritione plura possunt considerari. scilicet ipsa substantia actus, modus agendi, principium & effectus. & secundũ hoc de contritione inueniuntur definitiones traditæ. Quantùm enim ad ipsam substantiam actus datur prædicta definitio: & quia actus contritionis est actus virtutis, & est pars pœnitentiæ sacramenti: ideò manifestatur in prædicta definitione, in quãtum est actus virtutis in hoc quod ponitur genus ipsius, scilicet dolor: & obiectum in hoc quòd dicitur pro peccatis, & electio quę requiritur ad actum virtutis in hoc quòd dicitur assumptus. Sed in quantum est pars sacramenti per hoc quòd tangitur ordo ad alias partes, cùm dicitur, cum proposito confitendi, &c. Alia etiam definitio inuenitur, quæ definit contritionem secundum quòd est actus virtutis tantùm: sed additur ad prædictam desfinitionem differentia cõtrahens ipsam ad spiritualem virtutem, scilicet pœnitentiam. Dicit enim, quòd pœnitentia est dolor voluntarius pro peccato puniens quod dolet se commisisse. In hoc enim, quod additur, punitio, ad spiritualem virtutem contrahitur. Alia autem definitio inuenitur Isidori, quæ talis est: Contritio & compunctio est humilitas mentis cum lachrymis, veniens de recordatione peccati & timore iudicij: & hûc quidem tangit rationem nominis in hoc quòd dicit, humilitas mẽtis: quia sicut per superbiam aliquis in suo sensu redditur rigidus, ità per hoc quòd à suo sensu contritus recedit, humiliatur. Tangit etiam modum exteriorem in hoc quòd dicit, cum lachrymis: & principiũ contritionis in hoc quòd dicit, veniens de recordatione peccati, &c. Alia sumitur ex verbis Augustini, qui tangit effectus contritionis, quæ est, Contritio est dolor remittens peccatũ: alia sumitur ex verbis Grego. quæ talis est, Contritio est humilitas spiritus annihilans peccatum inter spem & timorem: & hoc tangit rationem nominis in hoc quòd dicit, quòd contritio est humilitas spiritus: & effectus eius in hoc quòd dicit, annihilãs peccatum: & originem in hoc quòd dicit, inter spem & timorem: nec solùm ponit causam principalem quæ est timor: sed etiam causam quæ est spes, sine qua timor desperationẽ facere posset.

2. definitio. Tertia.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd quamuis peccata quando accidunt, voluntaria fuerunt: tamen quando eis conteritur, voluntaria non sunt: & ideò nobis nolentibus accidunt: non quidem secundum voluntatem, quam tunc habuimus cùm ea volebamus: sed secundum illam quam nunc habemus, qua vellemus quòd nunquàm fuissent.

¶ Ad secundum dicendum, quòd contritio est à Deo solo quantùm ad formam quæ informatur: sed quantùm ad substantiam actus ex libero arbitrio, & à Deo qui operatur in omnibus operibus, & naturæ & voluntatis.

¶ Ad tertium dicendum, quòd quamuis posit tota pœna per contritionem dimitti: tamen adhuc necessaria est confessio, & satisfactio: tum quia homo non potest esse certus de sua contritione, quòd fuerit ad totum tollendum sufficiens: tunc etiam quia confessio & satisfactio sunt in præcepto. Vnde transgressor cõstitueretur, si non confiteretur, & non satisfaceret.

ARTICVLVS II.

¶ Vtrùm contritio sit actus virtutis.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd contritio non sit actus virtutis. Passiones enim non sunt actus virtutum: quia eis non laudamur, nec vituperamur: vt dicitur secundo Ethico. sed dolor est passio: cùm ergo contritio sit dolor, videtur quòd non sit actus virtutis.

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶ Præterea, Sicut contritio dicitur à terendo, ira & attritio: sed attritio non est actus virtutis, vt ab omnibus dicitur. ergo neq; contritio

¶ SED CONTRA, Nihil est meritorium nisi actus virtutis: sed cõtritio est actus quidã meritorius. ergo est actus virtutis.

CONCLVSIO.

¶ Cùm contritio rectitudinẽ voluntatis importet, actus virtutis necessariò est, scilicet pœnitentiæ, cuius est detestari præterita delicta.

¶ RESPONDEO dicendum, quòd contritio secundum proprietatem nominis sui non significat actum virtutis, sed potiùs quandam corporalem passionem: sed hîc non quæritur sic de contritione: sed de eo ad quod significandum hoc nomen per similitudinem adaptatur. Sicut enim inflammatio propriæ voluntatis ad malum faciendum importat quantùm est de se malum ex genere, ita illius voluntatis annihilatio & comminutio quædam de se importat bonum ex genere: quia hoc est detestari propriam voluntatem, qua peccatum est commissum: & ideò contritio, quæ hoc significat, importat aliquam rectitudinem voluntatis, & propter hoc est actus virtutis illius, scilicet cuius est peccatum præteritum detestari & destruere, scilicet pœnitentiæ: vt patet ex his quæ in 14. Distinctione dicta sunt.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd in contritione est duplex dolor de peccato; vnus in parte sensitiua quæ passio est, & hîc non est essentialiter contritio prout est actus virtutis, sed magis effectus eius. Sicut enim pœnitentiæ virtus exteriorem pœnam suo corpori infligit ad recompensandam offensam, quæ in Deum commissa est officio membrorum: ita etiam & ipsi cõcupiscibili pœnam infert doloris peccati: quia etiam ipsa ad peccata cooperabatur. Sed tamen hîc dolor potest pertinêre ad cõtritionem inquantùm est pars sacramenti: quia sacramẽta non solùm in interioribus actibus, sed etiam in exterioribus, & in rebus sensibilibus nata sunt esse. Alius dolor est in voluntate, qui nihil aliud est quàm displicentia alicuius mali, secundum quòd effectus voluntatis nominatur per nomina passionum: vt in 3. Distin. 26. dictum est: & sic contritio est dolor per essentiam, & est actus virtutis pœnitentiæ.

¶ Ad secundum ergo dicendum, quod attritio nõ dicit accessum ad perfectam contritionem: vnde in corporalibus dicuntur atrita, quæ aliquo modo diminuta sunt: sed non perfectè. Sed contritio dicitur quando omnes partes tritæ sunt simul per diuisionem ad minima: & ideo significat attritio in spiritualibus quandam displicentiam de peccatis commissis: sed non perfectam. Contritio autem perfectam.

ARTICVLVS III.

¶ Vtrùm attritio possit fieri contritio.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd attritio possit fieri cõtritio. Differt enim attritio à contritione: sicut formatũ ab informi: sed fides informis fit formata. ergo attritio potest fieri contritio.

¶ Præterea, Materia recipit perfectionem remota priuatione: sed dolor se habet ad gratiam sicut materia ad formam: quia gratia informat dolorem. ergo dolor qui prius erat informis culpa existente, quæ est priuatio gratiæ, remota culpa, recipiet perfectionem informationis à gratia: & sic idem quod prius.

¶ SED CONTRA est, Quorum principia sunt diuersa omninò, eorum non potest fieri vnũ id, quod est alterum: sed attritionis principium est timor seruilis, contritionis autem timor initialis. ergo attritio non potest fieri contritio.

CONCLVSIO.

¶ Attritio nullo modo potest fieri contritio, quam necessariò charitas præcedit.

¶ RESPONDEO dicendum, quod super hoc est duplex opinio. Quidam dicunt, quòd attritio fit contritio: sicut fides informis fit formata. Sed hoc vt videtur, esse non potest: quia quamuis habitus fidei informis fiat formatus, tamen nunquam actus fidei informis fit actus fidei formatæ: quia actus ille informis transit & non manet veniente charitate: attritio autem & contritio non dicunt habitum, sed actum tantùm: habitus autem virtutum infusarum, qui voluntatem respiciunt, non possunt esse informes, cùm charitatem consequantur: vt in tertio. lib. dictum est. Vnde antequam gratia infundatur, non est habitus à quo actus contritionis postea elicitur: & sic nullo modo attritio potest fieri contritio: & hoc alia opinio dicit.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd non est simile de fide & contritione, vt dictum est.

¶ Ad secundum dicendum, quòd remota priuatione à materia, quæ manet perfectione adueniente, formatur materia illa: sed dolor ille qui erat informis, non manet charitate adueniente: & ideò formari non potest. Vel dicendum, quòd materia essentialiter nõ habet originem à forma: sicut actus habet originẽ ab habitu quo formatur. Vnde nõ est inconueniẽs materiam informari aliqua forma de nouo, qua priùs nõ informabatur: sed hoc de actu est impossibile: sicut impossibile est quòd aliquid idem numerò oriatur à principio à quo priùs non oriebatur: quia res semel tantùm in esse procedit.

QVAESTIO SECVNDA DE *obiecto contritionis, in sex articulos diuisa.*

DEINDE considerandum est de obiecto contritionis. Circa quod quæruntur sex.

¶ Primò, vtrùm debeat homo conteri de pœnis.

¶ Secundò, vtrùm de peccato originali.

¶ Tertiò, vtrùm de omni actuali commisso.

¶ Quartò, vtrùm de peccato actuali committendo.

¶ Quintò, vtrùm de peccato alieno.

¶ Sextò, vtrùm de singulis peccatis mortalibus.

ARTICVLVS I.

¶ Vtrùm homo debeat conteri de pœnis & non solùm de culpa. Thom. 3. p. q. 87. a. 4. Scot. in 4. d. 14. q. 4. a. 1. q. 1. Gabr. eod. q. 1. a. 1. dub. 2.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd homo debeat conteri de pœnis & non solùm de culpa. Aug. enim lib. de Pœnitentia dicit, Nemo vitam æternã desideret, nisi eum huius vitæ mortalis pœniteat: sed mortalitas vitæ quædam pœna est. ergo debet pœnitens etiam de pœnis conteri.

¶ Præterea, Suprà habitum est ex verbis Aug. quòd pœnitens debet dolêre ex hoc quòd virtute se priuauit: sed priuatio virtutis quædam pœna est. ergo contritio est dolor etiam de pœnis.

¶ SED CONTRA, Nullus tenet illud de quo dolet: sed pœnitens secundum suum nomen pœnam tenet. ergo non dolet de pœna: & sic contritio quæ est dolor pœnitentialis, non est de pœna.

CONCLVSIO.

¶ Etsi de pœnæ malis possit esse dolor, non tamen contritio.

¶ RESPONDEO dicendum quòd contritio importat, vt dictum est, alicuius duri & integri comminutionem: hæc autem integritas & duritia inuenitur in malo culpæ: quia voluntas, quæ est ipsius causa in eo qui malè agit, in suis terminis stat, nec præcepto legis cedit: & ideò huius mali displicentia contritio per similitudinem dicitur. hæc autẽ similitudo non potest adaptari ad malum pœnæ: quia pœna simpliciter dicit diminutionem: & ideò de malis pœnæ potest esse dolor, sed non contritio.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd pœnitentia secundum Aug. debet esse de hac mortali vita, nõ ratione ipsius mortalitatis: nisi pœnitentia largè dicatur omnis dolor: sed ratione peccatorum, ad quæ ex infirmitate huius vitæ deducimur.

¶ Ad secundum dicendum, quòd ille dolor, quo quis dolet ex amissione virtutis per peccatum, non est essentialiter ipsa cõtritio, sed est principium eius: sicut aliquis mouetur ad appetendum aliquid propter bonum quod inde expectat, ita mouetur ad dolendũ de aliquo propter malũ, quod inde cõsequutus est.

ARTICVLVS II.

¶ Vtrùm contritio esse debeat de originali.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd contritio esse debeat de originali. De peccato enim actuali conteri debemus nõ ratione actus inquantùm est ens quoddam, sed ratione deformitatis: quia actus secundũ suam substantiam bonum quoddam est, & à Deo: sed peccatum originale habet deformitatem: sicut & actuale. ergo de eo conteri debemus.

¶ Præterea

¶ Præterea, Per peccatum originale homo fuit à Deo auersus: quia pœna eius erat carentia diuinæ visionis: sed cuilibet debet displicere se fuisse à Deo auersum. ergo homo debet habere displicentiam peccati originalis: & sic debet de eo conteri.

¶ SED CONTRA, Medicina debet esse proportionata morbo: sed peccatum originale sine nostra voluntate contractum est. ergo non requiritur quòd per actum voluntatis, qui est contritio, ab ipso purgemur.

CONCLVSIO.

¶ Contritio propriè de originali peccato non est, cùm non nostra voluntate sit inductum, sed potius naturæ corruptæ origine contractum: potest tamen de eo aliqua displicentia esse.

¶ RESPONDEO dicendum, quòd contritio est dolor, vt dictum est, respiciens & quodammodò comminuens voluntatis duritiem: & ideò solùm de illis peccatis potest esse, quæ ex duritia nostræ voluntatis in nos prouenerunt: & quia peccatum originale nostra voluntate non est inductum, sed ex viriatæ naturæ origine contractum: ideò de ipso non potest esse contritio propriè loquendo, sed displicentia potest esse de eo vel dolor.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd contritio nõ est de peccato ratione substantiæ actus tantùm, quia ex hoc nõ habet rationem mali: neque iterum ratione deformitatis tantùm: quia deformitas de se nõ dicit rationẽ culpæ: sed quãdoque importat pœnam. debet autem de peccato esse contritio, inquãtùm importat vtrãque deformitatem ex actu voluntatis prouenientem: & hoc non est in peccato originali: & ideò de eo non est contritio.

¶ Et similiter dicendum ad secundum, quia auersio voluntatis est illa cui debetur contritio.

ARTICVLVS III.

¶ Vtrùm de omni actuali peccato debeamus conteri.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd nõ de omni actuali peccato commisso à nobis debeamus cõteri. Quia cõtraria cõtrarijs curantur: sed quædam peccata per tristitiam committũtur: sicut accedia, & inuidia. ergo medicina eorum nõ debet esse tristitia, quæ est cõtritio, sed gaudium.

¶ Præterea, Contritio est actus voluntatis, qui nõ potest esse de eo, quod cognitioni nõ subiacet: sed quædam peccata sunt, quæ in cognitione nõ habemus, sicut oblita. ergo de eis nõ potest esse contritio.

¶ Præterea, Per volũtariam cõtritionem delẽtur illa, quæ per volũtatem committũtur: sed ignorãtia voluntarium tollit: vt patet per Philosophum tertio Ethico. ergo de his quæ per ignorantiam accidũt, non debet esse contritio.

¶ Præterea, De illo peccato nõ debet esse cõtritio, quod per cõtritionem nõ tollitur: sed quædam peccata nõ tollũtur per contritionem, sicut venialia quæ adhuc post cõtritionis gratiam manẽt. ergo nõ de omnib⁹ peccatis præteritis debet esse cõtritio.

¶ SED CONTRA, Pœnitentia est medicina cõtra omnia peccata actualia: sed pœnitẽtia nõ est aliquorum, quorum non fit cõtritio, quæ est prima pars eius. ergo & de omnibus peccatis debet esse contritio.

¶ Præterea, Nullum peccatum dimittitur, nisi quis iustificetur: sed ad iustificationem requiritur cõtritio, vt priùs dictum est. ergo de quolibet peccato conteri oportet.

CONCLVSIO.

¶ Omne actuale peccatum per contritionem remitti oportet.

¶ RESPONDEO dicẽdum, quòd omnis actualis culpa ex hoc cõtingit quòd volũtas legi Dei nõ cedit, vel eam transgrediendo, vel omittẽdo, vel præter eam agẽdo: & quia durum est quod habet potentiam, vt non facilè patiatur: & ideò in omni actuali peccato duritia quædam est: & propter hoc si debeat peccatum curari, oportet quòd per contritionem comminuentem remittatur.

¶ AD PRIMVM ergo dicẽdum, quòd (sicut ex dictis patet) contritio opponitur peccato ex parte illa quæ ex electione volũtatis procedit, nõ sequẽtis imperium diuinæ legis: nõ autem ex parte eius, quod est in peccato materiale, & hoc est illud super quod cadit electio. Cadit autem voluntatis electio nõ solùm super actus aliarum virium quibus volũtas ad suum finẽ vtitur: sed etiam super actũ proprium ipsius: volũtas enim vult se velle aliquid: & sic electio volũtatis cadit super dolorem illũ siue tristitiam, quæ inuenitur in peccato inuidiæ & huiusmodi: siue dolor ille sit in sensu siue in ipsa volũtate: & ideo illis peccatis contritionis dolor opponitur.

¶ Ad secundum dicẽdum, quòd obliuio de aliquo potest esse dupliciter: aut ita quòd totaliter à memoria exciderit, & tũc nõ potest aliquis inquirere illud: aut ita quòd partim à memoria exciderit, & partim maneat: sicut cùm recolo me aliquid audiuisse in generali, sed nescio quid in speciali: & tũc requiro in memoria ad recognoscẽdũ, & secũdum hoc etiam aliquod peccatum potest esse oblitum dupliciter: aut ita quòd in generali in memoria maneat, sed nõ in speciali: & tũc debet cogitare homo ad inueniendum peccatum: quia de quolibet peccato mortali tenetur homo specialiter cõfiteri. Si autem inuenire non possit, iusta adhibita diligẽtia, sufficit de eo conteri secundum quòd in notitia tenetur, & debet homo non solùm de peccato, sed de obliuione eius dolêre, quæ ex negligẽtia contigit. Si autem peccatum omnino ex memoria exciderit, tunc ex impotẽtia faciẽdi excusatur à debito: & sufficit generalis contritio de omni eo in quo Deũ offendit. Sed quãdo impotentia tollitur sicut cùm ad memoriam reuocatur peccatum: tunc tenetur homo specialiter conteri: sicut etiam est de paupere qui non potest soluere quod debet, excusatur, & tamen tenetur cùm primò poterit.

¶ Ad tertium dicendum, quòd si ignorãtia omninò volũtatem tolleret malè agẽdi, excusaret, & nõ esset peccatum: sed quandoque nõ totaliter tollit volũtatem, & tunc à toto nõ excusat, sed à tanto: & ideò de peccato per ignorantiam commisso debet homo conteri.

¶ Ad quartum dicendum, quòd post cõtritionem de mortali potest remanêre veniale, sed nõ post cõtritionem de veniali: & ideò de venialibus etiam debet esse contritio eo modo quo & pœnitentia: sicut supra dictum est.

ARTICVLVS IIII.

¶ Vtrùm de peccatis futuris quis debeat conteri

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur quòd etiam de peccatis futuris aliquis debeat cõteri. Contritio enim est actus libe. arbi. sed libe. arbi. magis se extendit ad futura, quàm ad præterita: quia electio quæ est actus libe. arbi. est de contingẽtibus futuris: vt dicitur 3. Ethi. ergo contritio magis est de peccatis futuris, quàm de præteritis.

¶ Præterea, Peccatum aggrauatur ex contingẽti effectu. Vnde Hiero. dicit. quòd pœna Arrij nõdum est terminata, quia adhuc est possibile aliquos per eius hæresim ruere: & similiter est de illo qui iudicatur homicida si lethaliter percusserit, etiam antequam percussus moriatur. sed in illo intermedio debet peccator cõteri de peccato. ergo nõ solùm secundum quòd habet quãtitatem ex peccato actu, sed etiam secũdum quòd habet quãtitatem ex futuro: & sic contritio respicit futurum.

¶ SED CONTRA, Cõtritio est pars pœnitẽtiæ: sed pœnitentia semper respicit præterita. ergo & contritio.

CONCLVSIO.

¶ Contritio non nisi præterita peccata propriè respicit, futura autẽ præcauet, quatenus ipsi prudentia adiungitur.

¶ RESPONDEO dicendum, quòd in omnibus motoribus & mobilibus ordinatis ita est, quòd motor. inferior habet motum proprium, & præter hoc sequitur in aliquo motum superioris motoris: sicut patet in motu planetarum, qui præter motus proprios sequuntur motum primi orbis. In omnibus autem virtutibus moralibus motor est ipsa prudentia, quæ dicitur auriga virtutum: & ideò quælibet virtus moralis cum motu proprio habet aliquid de motu prudentiæ: & ideò, cùm pœnitentia sit quædam virtus moralis, quæ est pars iustitiæ, cum actu proprio consequitur prudẽtiæ motum: proprius autem actus eius est in obiecto proprium, quod est peccatum commissum: & ideò actus eius principalis, scilicet contritio secũdum suam speciem respicit tantùm peccatum præteritum: sed ex consequenti respicit peccatum futurum, secundum quòd habet aliquid de actu prudentiæ adiunctum: & tamen in illud futurum secundum rationem propriæ speciei nõ mouetur. Et propter hoc ille qui conteritur, dolet de peccato præterito, & cauet futurum, sed non dicitur esse cõtritio de peccato futuro: sed magis cautio, quæ est pars prudentiæ, contritioni adiuncta.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd libe. arbit. dicitur esse de contingentibus futuris, secundum quòd est de actibus:

Universidad de Deusto
Biblioteca

sed non secundum quòd est de obiectis actuum: quia homo potest cogitare ex libero arbitrio de rebus præteritis & necessariis: sed tamen ipse actus, secundum quòd sub libero arbitrio cadit, contingens futurum est: & sic etiam actus contritionis contingẽs futurum est, secundum quòd sub libero arbitrio cadit: sed obiectum eius potest esse præteritum.

¶Ad secundum dicendũ, quòd ille effectus consequens, qui peccatum aggrauat, iam in actum præcessit velut in causa: & ideò quando commissum est, totam suam quantitatem habuit, & ex effectu consequente non accessit ei aliquid, quo ad culpæ rationem: quamuis accrescat quo ad pœnam accidentalem, secũdum quòd plures habebit rationes dolẽdi in inferno de pluribus malis ex suo peccato cõsequutis: & sic loquitur Hierony. Vnde nõ oportet quòd contritio sit nisi de peccatis præteritis.

ARTICVLVS V.

Vtrùm homo debeat conteri de peccato alieno.

AD QVINTVM sic proceditur. Videtur quòd homo debeat conteri de peccato alieno. Non enim petit aliquis indulgentiam nisi de peccato, de quo contritus est: sed de peccatis alienis indulgentia petitur, in Psalmo: Ab alienis parce seruo tuo. ergo debet homo conteri de peccatis alienis.

¶Præterea, Homo ex charitate debet diligere proximum sicut seipsum: sed propter dilectionem sui, & de malis suis dolet, & bona desiderat. ergo cũ teneamur proximo desiderare bona gratiæ sicut & nobis: videtur quòd debeamus de culpis eius dolère, sicut & de nostris. sed contritio nihil est quàm dolor de peccatis. ergo debet conteri de peccatis alienis.

¶SED CONTRA, Contritio est actus pœnitentiæ virtutis: sed nullus pœnitet nisi de his quæ ipse fecit. ergo nullus conteritur de peccatis alienis.

CONCLVSIO.

¶De alienis peccatis nulla contritio est.

¶RESPONDEO dicendum, quòd illud idem conteritur quod priùs durum & integrum fuit: vnde oportet quòd contritio pro peccato sit in eodem, in quo peccati duritia præcessit: & sic de alienis peccatis non est contritio.

¶AD PRIMVM ergo dicendũ, quòd ab alienis peccatis sibi parci Propheta precatur, inquantum ex consortio peccatorum aliquis per consensum aliquam immunditiam contrahit: cùm scriptum sit, Cum peruerso perverteris.

¶Ad secundum dicendum, quòd de peccatis aliorum dolère debemus, non tamen oportet quòd de eis contremamus: quia non omnis dolor de peccato præterito est contritio: vt ex dictis patet.

ARTICVLVS VI.

¶Vtrùm de singulis mortalibus requiratur contritio.

AD SEXTVM sic proceditur. Videtur quòd non requiratur de singulis peccatis mortalibus contritio. Est enim motus contritionis in iustificatione in instanti: sed in instanti non potest homo recogitare singula peccata. ergo non oportet quòd sit contritio de singulis.

¶Præterea, Contritio debet esse de peccatis, secundũ quòd auertitur à Deo: quia conuersio ad creaturam sine auersione à Deo contritionem non requirit: sed omnia peccata mortalia in auersione conueniunt: ergo contra omnia sufficit vna contritio.

¶Præterea, Plus conueniunt peccata mortalia actualia adinuicẽ quã actuale & originale: sed baptismus delet omnia actualia & originale. ergo vna cõtritio generalis delet ofa peccata mortalia.

¶SED CONTRA, Diuersorum morborum diuersæ sunt medicinæ: quia non sanat oculum quod sanat calcaneum: vt dicit Hiero. sed contritio est medicina singularis contra vnũ mortale. ergo non sufficit vna communis de omnibus.

¶Præterea contritio explicatur per confessionem: sed oportet singula peccata mortalia confiteri. ergo & de singulis conteri.

CONCLVSIO.

¶Contritio quo ad suum principium, de singulis mortalibus est, quo ad terminum verò vna omnium contritio est.

¶RESPONDEO dicendum, quòd contritio potest considerari dupliciter, scilicet quantùm ad sui principium & quantũ ad terminum. Et dico principiũ contritionis cogitationem, quã quis cogitat de peccato & dolet. & si nõ dolore cõtritionis, saltẽ dolore attritionis. Terminus aũt cõtritionis est quãdo dolor ille iam gratia informatur. quantũ ergo ad principium cõtritionis oportet quòd de singulis peccatis quę quis in memoria habet cõteatur. sed quãtũ ad terminũ sufficit ꝙ sit vna cõis de omnibus.

Tunc enim ille motus agit in vi oĩm dispositionũ præcedentiũ.

¶Et per hoc patet responsio ad primum.

¶AD SECVNDVM dicendum, quòd quamuis omnia mortalia conueniant in auersione: tamen differunt in causa & modo auersionis: & quantitate elongationis à Deo: & hoc est secundum diuersitatem conuersionis.

¶Ad tertiũ dicendũ, quòd baptismus agit in virtute meriti Christi qui habuit infinitã virtutẽ ad delendũ omnia peccata: & propterea vnus sufficit cõtra omnia. Sed in cõtritione cum merito Christi requiritur actus noster: & ideò oportet ꝙ singulis peccatis respõdeat figillatim cũ non habeat infinitã virtutẽ ad cõtritionẽ. Vel dicendũ, quòd baptismus est spiritualis generatio: sed pœnitentia quãtùm ad atritionẽ, & alias sui partes est spiritualis quædã sanatio per modũ cuiusdam alterationis. Pauet autẽ in generatione corporali aliquius, quę est cũ corruptione, quòd vna generatione remouẽtur omnia accidentia cõtraria rei generatæ, quæ erãt accidẽtia rei corruptæ: sed in alteratione remouetur tantùm vnum accidẽs accidẽti contrariũ, ad quod terminatur alteratio. Et similiter vnus baptismus simul delet oĩa peccata, nouã vitam inducẽdo: sed pœnitentia non delet omnia peccata, nisi ad singula feratur. & ideò oportet de singulis conteri & confiteri.

QVAESTIO TERTIA DE
quantitate contritionis, in tres articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de quantitate contritionis.

¶Circa quod quæruntur tria.

¶Primò, vtrùm contritio sit maior dolor qui esse possit in natura.

¶Secundò, vtrùm possit esse nimis magnus dolor.

¶Tertiò, vtrùm possit esse maior dolor de vno peccato, quàm de alio.

ARTICVLVS I.

¶Vtrùm contritio sit maior dolor qui esse possit in natura.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur ꝙ contritio nõ sit maior dolor, qui esse possit in natura. Dolor enim est sensus læsionis: sed aliquę læsiones magis sentiuntur quàm læsio peccati: sicut læsio vulneris. ergo non est maximus dolor contritio.

¶Præterea, Ex effectu sumimus iudicium de causa: sed effectus doloris sunt lachrymę: cùm ergo aliquando contritus non emittat lachrymas corporales de peccatis, quas tamẽ emittit de morte amici, vel de percussione, vel aliquo huiusmodi: videtur quòd contritio non sit dolor maximus.

¶Præterea, Quantò aliquid plus habet de admixtione contrarij, tantò est minus intensum: sed contritionis dolor habet multum de gaudio admixtũ: quia cõtritus gaudet de liberatione, de spe veniæ, & de multis huiusmodi. ergo dolor suus est minimus.

¶Præterea, Dolor contritionis displicentia est quędã: sed multa sunt quę magis displicent contrito, quàm peccata præterita: nõ enim vellet pœnam inferni sustinere potius quàm peccare: nec iterum sustinuisse omnes pœnas temporales, aut etiam sustinere: alibi pauci inuenirentur contriti: ergo dolor contritionis non est maximus.

¶SED CONTRA, Secundum Augu. omnis dolor in amore fundatur: sed amor charitatis, in quo fundatur dolor contritionis, est maximus.

¶Præterea, Dolor est de malo: ergo de magis malo debet esse maior dolor, sed culpa est magis malum, quàm pœna: ergo dolor de culpa, qui est contritio, excedit omnem alium dolorem.

CONCLVSIO.

¶Contritio vt dolor est de peccatis in ipsa voluntate consistens, omniam dolorum maximus est: vt verò in parte sensitiua derivatur, ex rationi displicentia de peccatis, non est aliis doloribus maior.

¶RESPONDEO dicendum, ꝙ in contritione est duplex dolor: vnus est in ipsa voluntate: quę est essentialiter ipsa contritio: quæ nihil aliud est quàm displicentia præteriti peccati: & talis dolor in contritione excedit omnes alios dolores: quia quantum aliquid placet, tantum contrarium eius displicet: finis autẽ super omnia placet, cùm omnia propter ipsum desiderentur: & ideo peccatum quod à fine vltimo auertit, super omnia displicere debet. Alius dolor est in parte sensitiua, qui causatur ex ipso dolore, vel ex necessitate nãturę, secundum ꝙ vires inferiores sequuntur motũ superiorũ: vel ex electione, secundum quòd homo pœnitens in seipso habens hunc dolorẽ, excitatur vt de peccatis doleat: et neutro modo oportet, ꝙ sit maximus dolor: quia vires inferiores mouentur vehementius ab obiectis propriis, quàm ex redundantia superiorũ viriũ. Et ideo quãtò operatio superiorũ viriũ est propinquior obiectis inferiorũ, tantò magis sequũtur eorum motum: & ideo maior dolor est in sensitiua parte ex læsione sensibili, quã sit ille, qui in ipsa redundat ex ratione. Similiter maior qui redundat de corporalibus deliberanti, quàm qui redundat ex ratione considerante spiritualia. Vnde dolor in sensitiua parte ex displicentia rationis proueniens de peccato, nõn est maior dolor aliis doloribus, qui in ipsa sunt. Et similiter nec dolor, qui est voluntariè assumptus: tunc quia non obedit effectus inferior superiori ad nutũ, vt tanta & talis passio sequatur in inferiori appetitu, qualem ordinat superior: tum etiam quia passiones à ratione sumuntur in actibus virtutum secundum mensuram, quam quandoq; dolor, qui est sine virtute, non seruat, sed excedit.

¶AD PRIMVM ergo dicendũ, quòd sicut dolor sensibilis est de sensu læsionis, ita dolor interior est de cognitione alicuius nociui: & ideo quãuis læsio peccati secundũ exteriorem sensum non percipiatur: tamen percipitur esse maximum secundum sensum interiorem rationis.

¶Ad secundum dicendum quòd corporales immutationes immediatè consequuntur ad passiones sensitiuę partis, & eis mediãtibus ad affectiones appetitiuę superioris: & inde est ꝙ ex dolore sensibili vel etiã sensibili vicino citius defluunt lachrymæ corporales, quàm de dolore spirituali contritionis.

¶Ad tertium dicendũ, quòd gaudiũ illud quod pœnitẽs de dolore habet, non minuit displicentiã: quia ei non cõtrariatur, sed auget, secundũ quòd omnis operatio augetur per propriã delectationem: vt dicitur in 10. Ethi. sicut qui delectatur in addiscendo aliquã scientiam, melius addiscit: & similiter qui gaudet de displicentia, vehementius displicentiam habet: sed bene potest esse quòd illud gaudium temperet dolorem ex ratione in partem sensitiuam resultantem.

¶Ad quartũ dicendum, quòd quãtitas displicẽtię de aliqua re debet esse secundũ quantitatẽ malitiæ ipsius. malitia autem in culpa mortali mensuratur ex eo, in quẽ peccatur, inquantũ est ei indigna: & ex eo qui peccat, inquantũ est ei nociua: & quia homo debet magis Deũ, quàm seipsum diligere, ideo plus debet odire culpa, inquantũ est offensa Dei, quàm inquantum est nociua ei. Est autẽ nociua sibi principaliter, inquantũ separat ipsum à Deo. & ex hac parte ipsa separatio à Deo, quæ pœna quędam est, magis debet displicere, quàm ipsa culpa, inquantum hoc nocumentũ inducit: quia quòd propter alterũ oditur, minus oditur: sed minus quàm culpa, inquantum est offensa in Deũ. Inter omnes autẽ pœnas malitiæ attenditur quidã ordo secundũ quantitatem nocumenti: & ideo cùm hoc sit maximũ nocumentũ, quo maximũ bonũ priuatur, erit inter pœnas maxima separatio à Deo. Est etiã alia quãtitas malitię accidentalis, quã oportet in displicẽtia attẽdere secundũ rationẽ præsentis & præteriti: quia quod præteritũ est, iam non est: vnde habet minus de ratione malitiæ & bonitatis. Et inde est quòd plus refugit homo sustinere aliquid mali in præsenti vel futuro, quã horreat de præterito. Vnde nec aliqua passio animę directè respondet præterito, sicut dolor respondet præsenti malo, & timor futuro: & propter hoc duobus malis præteritis illud magis abhorret animus, cuius maior effectus in præsentiremanet, vel in futurum timetur, etiam si in præterito minus fuerit: & quia effectus precedentis culpę non ita percipitur quandoq;, sicut effectus præteritę pœnę: tum quia culpa perfectius sanatur, quàm quędam pœna: tum quia defectus corporalis magis est manifestus quàm spiritualis: ideo etiam homo, bene dispositus quandoq; magis in se percipit horrorem precedentis pœnę: quantus magis esset paratus pati eandem pœnam, quàm committere eandem culpam. Et est considerandum in comparatione culpę & pœnę: quòd quędam pœnę habent inseparabiliter conjunctam Dei offensam, sicut separatio à Deo: quędam etiam addunt perpetuitatem, sicut pœna inferni: ergo pœna illa quę offensam annexam habet, eodem modo caueda est, sicut etiam culpa: sed illa quę perpetuitatem addit, est magis quàm culpa simpliciter fugienda. Si tamen ab eis separetur ratio offensę, & consideretur tantùm ratio pœnę, minus hebent de malitia, quã culpa, inquantum est offensa Dei: & propter hoc minus debẽt

displicere. Sciendum est etiam quòd quamuis talis debeat esse contriti dispositio, non tamẽ de eis tentandus est: quia affectus suos homo nõ de facili mensurare potest: & quandoque illud quod minus displicet, videtur magis displicere: quia est propinquius nocumento sensibili, quod magis est nobis notum.

ARTICVLVS II.

¶Vtrùm possit esse nimis magnus contritionis dolor.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur ꝙ non possit esse nimis magnus cõtritionis dolor. Nullus enim dolor potest esse immoderatior, quàm ille, qui proprium subiectum destruit: sed dolor contritionis si est tantus, quòd mortem vel corruptionem corporis inducit, est laudabilis. Dicit enim Ansel. Vt sic impinguantur viscera animæ meæ, vt medullæ corporis mei exiccentur. Et Augu. dicit se esse dignum oculos cæcare plorando: ergo dolor contritionis non potest esse nimius.

¶Præterea, Dolor contritionis ex amore charitatis procedit: sed amor charitatis non potest esse nimius: ergo nec dolor contritionis.

¶SED CONTRA est, Omnis virtus moralis corrumpitur per superabundantiam & defectũ: sed contritio est actus virtutis moralis, scilicet pœnitentiæ, cùm sit pars iustitiæ: ergo potest esse superfluus dolor de peccatis.

CONCLVSIO.

¶Contritionis dolor, vt est in ratione, nimius nequaquam est, vt autem in sensu excessus aliquis, in eo culpabilis esse potest.

¶RESPONDEO dicendum, quòd contritio ex parte doloris, qui est in ratione, scilicet displicentiæ, quo peccatum displicet, inquantum est offensa Dei, non potest esse nimia: sicut nec amor charitatis, quo intenso talis displicentia intenditur, non potest esse nimius, sed quantum ad dolorem sensibilem potest esse nimia: sicut etiam exterior corporis afflictio potest esse nimia. In his autem omnibus debet accipi pro mensura conseruatio subiecti: & bonæ habitudinis sufficientis ad ea, quæ agẽda incumbunt: & propter hoc dicitur Rom. 12. Rationabile sit obsequium vestrum.

¶AD PRIMVM ergo dicẽdũ, quòd Anſ. desiderabat ex pinguedine deuotionis medullas corporales exiccari, nõ quãtũ ad humorem naturalẽ, sed ad desideria & concupiscentias corporales. Aug. autem quanuis dignum se cognosceret amissione exteriorum oculorum propter peccatum: quia quilibet peccator non solùm æterna, sed etiam temporali morte dignus est: non tamen volebat sibi oculos cæcare.

¶Ad secundũ dicendũ, ꝙ ratio illa procedit de dolore, qui est in ratione: non autem procedit de dolore sensitiuæ partis.

ARTICVLVS III.

¶Vtrùm debeat esse maior dolor de vno peccato, quàm de alio.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur ꝙ non debeat esse maior dolor de vno peccato, quàm de alio. Hieron. enim collaudat Paulum in hoc, ꝙ minima peccata sicut magna plangebat. ergo non est magis dolendum de vno, quàm de alio.

¶Præterea, Motus contritionis est subitus: sed non potest esse vnus motus intensior simul & remissior. ergo contritio non debet esse maior de vno, quàm de alio peccato.

¶Præterea, De peccato præcipuè est contritio, secundum ꝙ à Deo auertit: sed in auersione omnia peccata mortalia conueniunt: quia omnia tollunt gratiam, qua anima Deo coniungitur: ergo de omnibus peccatis mortalibus æqualis debet esse contritio.

¶SED CONTRA, Deut. 25. dicitur: Secundum mensuram peccati erit & plagarum modus, sed in contritione peccati plagæ commensurantur: quia contritio habet propositum satisfaciendi annexum. ergo contritio magis debet esse de vno peccato, quàm de alio.

¶Præterea, De hoc debet homo cõteri, quod debuit vitari, sed homo debuit magis vitare vnum peccatum, quàm aliud: quia grauius est si necessitas alterũ faciendi incũberet. ergo & similiter debet de vno, scilicet grauiori magis, quàm de alio dolere.

CONCLVSIO.

¶Contritio maior de vno, quàm de alio peccato necessariò est.

¶RESPONDEO dicendum, quòd de contritione dupli-

Universidad de Deusto
Biblioteca

cicer possumus loqui. Vno modo secundū quòd sigillarim singulis peccatis respondet: & sic quantū ad dolorem superioris affectus requiritur, quòd de maiori peccato quis doleat magis: quia ratio doloris est magis in vno quā in alio, scilicet offensa Dei: ex magis enim inordinato actu Deus magis offenditur: similiter etiā cùm maiori culpæ maior pœna debeatur, etiā dolor sensitiuæ partis, secundū quòd pro peccato ex electione assumitur: quia pœna peccati debet esse maior de maiori peccato: secundū aūt quòd ex impressione superioris appetitus nascitur inferior, attenditur quantitas doloris secundū dispositionē partis inferioris ad recipiendā impressionē à superiori: & non secundū quantitatē peccati. Alio modo potest accipi contritio, secundū quòd est simul de omnibus, sicut in actu iustificationis: & hæc quidē contritio vel ex singulorū contritione procedit: & sic quāuis sit actus vnus, tamē distinctio peccatorū virtute manet in ipso: vel ad minus habet propositū de singulis cogitādi annexū: & sic etiā habitualiter est magis de vno, quā de alio.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd Paulus non laudatur de hoc, quòd de omnibus peccatis doleret æqualiter, sed quia de paruis peccatis tantùm dolebat ac si essent magna per compositionem ad alios, qui de peccatis dolent, sed ipse multò amplius de maioribus doluisset.

¶Ad secundū dicendum, q̄ de illo cōtritionis motu subitaneo, quāuis actualiter distinctio intentionis respōdens diuersis peccatis inueniri posset: tamen inuenitur ibi eo modo, sicut dictum est: & etiā alio modo, secundū quòd singula peccata ordinē habēt ad illud, de quo in illa cōtritione generali cōtrito dolendū occurrit, scilicet offensa Dei. Qui enim aliquod totū diligit potentia, potiùs diligit partes etiam eius, quāuis non actu: & hoc modo, secundū quòd habent ordinem ad totum, quasdam plus quasdam minus: sicut qui aliquam communitatem diligit virtute, singulos diligit plus & minus secundum eorum ordinem in bono communi. Et similiter qui dolet de hoc, quòd Deum offendit de diuersis implicitè, dolet diuersimodè, secundum quòd plus vel minùs per ea Deum offendit.

¶Ad tertium dicendum, quòd quāuis quodlibet peccatū mortale à Deo auertat & gratiā tollat, tamē quoddā plus elongat, quàm aliud: inquantum habet maiorem dissonantiam ex sua inordinatione ad ordinem diuinæ bonitatis, quàm aliud.

QVAESTIO QVARTA
De *tempore contritionis, in tres articulos diuisa.*

DEINDE considerandum est de tempore contritionis. Circa quod tria quæruntur.

¶Primò, vtrùm tota vita hęc sit contritionis tempus.

¶Secundò, vtrùm expediat continuè de peccato dolere.

¶Tertiò, vtrùm post hanc vitam animę de peccatis conterantur.

ARTICVLVS I.
¶Vtrùm tota hæc vita sit contritionis tempus.

Tho. 4. Dist. 17 q. 2. art. 4. q. 1. & seq.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd nō tota hæc vita sit cōtritionis tēpus. Sicut enim de peccato cōmisso debet esse dolor, ita & pudor: sed non per totā vitam durat pudor de peccato: quia (sicut dicit Ambr.) nō habet quòd erubescat, cui peccatū dimissum est. ergo videtur quòd nec contritio quæ est dolor de peccato.

¶Præterea, Io. 4. dicitur, quòd perfecta charitas foras mittit timorē: quia timor pœnā habet, sed dolor etiā pœnā habet. ergo in statu perfectę charitatis nō potest dolor cōtritionis manere.

¶Præterea, De præterito non potest esse dolor, qui propriè est de malo præsenti, nisi secundū quòd aliquid de peccato præterito in præsenti manet: sed quandoq; peruenitur ad aliquem statum in hac vita, in quo nihil de peccato præterito manet: neque dispositio, neque culpa, neque reatus aliquis. ergo non oportet vlteriùs de illo peccato dolere.

¶Præterea, Rom. 8. dicitur, quòd diligentibus Deū omnia cooperantur in bonum, etiam peccata, vt dicit glo. ergo nō oportet post remissionem peccati quòd de ipso doleat.

¶Præterea, Contritio est pars pœnitentiæ contra satisfactionem diuisa, sed non oportet semper satisfacere. ergo nec conteri de peccato semper.

¶SED CONTRA, Aug. in li. de Pœnitentia dicit, Quòd vbi dolor finitur, deficit pœnitētia: vbi deficit pœnitētia, nihil relinquitur de venia. ergo videtur, cū oporteat venīā cōgruam non perdere, quòd oporteat semper de peccato dolere.

¶Præterea, Eccle. 5. dicitur de propitiatu peccatorum, Noli esse sine metu. ergo homo semper debet dolere ad peccatorum propitiationem habendam.

CONCLVSIO.

¶Toto præsentis vitæ tempore debet homo de præteritis peccatis conteri & dolere.

¶RESPONDEO dicendum, quòd in contritione est duplex dolor. Vnus rationis, qui est detestatio peccati à se cōmissi: alius sensitiuæ partis, qui ex isto consequitur, & quantū ad vtrumq; contritionis tempus est totius vitæ præsentis status. Quādiu enim est aliquis in statu, viæ detestatur incommoda, quibus à peruentione ad terminū viæ retardatur, vel impeditur. vnde cū propter peccatū præteritū viæ nostræ cursus in Deū retardetur: quia tēpus illud quod erat deputatū ad currēdum, recuperari non potest, oportet quòd in viæ huius tēpore status contritionis maneat, quantū ad peccati detestationē. Similiter eriam quantū ad sensibilē dolorē, qui vt pœna à voluntate assumitur: quia enim homo pœnā æternam peccando meruit, & cōtra æternū Deum peccauit, debet pœna æterna in temporalē mutata, saltem dolor hominis in æterno, id est statu huius vitæ manere. Et propter hoc dicit Hug. de sancto Victore, quòd Deus absoluens hominem à culpa & pœna æterna, ligat eum vinculo perpetuæ detestationis peccati.

¶AD PRIMVM ergo dicendū, quòd erubescentia respicit peccatum solùm, inquantum habet turpitudinem: & ideo postquàm peccatum quantum ad culpam remissum est, non manet pudori locus: manet autem dolori, qui non soldm de culpa est, in quantum habet turpitudinem, sed etiam inquantum habet nocumentum annexum.

¶Ad secundum dicendum, quòd timor seruilis quem charitas foras mittit oppositionem habet ad charitatem ratione seruitutis: quia pœnam respicit, sed dolor contritionis ex charitate causatur, vt dictum est: & ideo non est simile.

¶Ad tertium dicendum, quòd quāuis per pœnitentiam peccator redeat ad gratiam pristinam & immunitatem pœnæ, nunquam tamen redit ad pristinam dignitatem innocentię: & ideo semper ex præterito peccato aliquid in ipso manet.

¶Ad quartum dicendū, quòd sicut non debet homo facere mala vt veniant bona: ita non debet gaudere, quia ex eis occasionaliter prouenium bona diuinitùs à gratia vel prouidentia agente: quia illorum bonorum peccata causa non fuerunt, sed magis impedimenta: sed diuina prouidentia ea causauit, & de ea debet homo gaudere: de præteritis autem dolere.

¶Ad quintū dicendū, quòd satisfactio attenditur secundū pœnam taxatā, quæ pro peccatis iniungi debet: & ideo potest terminari, vt non oporteat vlteriùs satisfacere. Hæc aūt pœna pręcipuè proportionatur culpæ ex parte cōuersionis, ex qua finitatē habet: sed dolor cōtritionis respondet culpæ ex parte auersionis, ex qua habet infinitatē. vnde & contritio semper debet manere: nec est inconueniens si remoto posteriori manet prius.

ARTICVLVS II.
¶Vtrùm expediat continuè de peccato dolere.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd non expediat continuè de peccato dolere. Expedit enim quandoq; gaudere: vt patet Phili. 3. super illud, Gaudete in Domino semper dicit gl. Quia necessarium est gaudere: sed non est possibile gaudere simul & dolere. ergo non expedit continuè de peccato dolere.

¶Præterea, Illud quod est de se malū & fugiendū, non est assumendū nisi quatenus est necessarium, vt medicina ad aliquid sicut patet de vstione & sectione vulneris. Sed tristitia de se mala est: vnde dicitur Eccle. 3. Tristitiā longè expelle à te: & subditur causa, Multos occidit tristitia, & non est vtilitas in illa. Hoc etiā Philosophus dicit in 7. Eth. & 10. Ergo nō debet amplius dolere de peccato, nisi quatenus sufficit ad peccatum delendum: sed statim post primam contritionis tristitiam peccatum deletum est. ergo non expedit vlteriùs dolere.

¶Præterea, Bernardus dicit, Dolor bonus est, si continuus non sit. mel enim absynthio est admiscendum: ergo videtur quòd non expedit continuè dolere.

¶SED CONTRA est quod Aug. dicit. Semper doleat pœnitens, & de dolore gaudeat.

¶Præterea, Actus in quibus cōsistit beatitudo, expedit semper cōtinuare quantū possibile est: sed huiusmodi est dolor de peccato: quod patet Matth. 5. Beati qui lugent. ergo expedit dolorem continuare quantum possibile est.

CONCLVSIO.

¶Contritio, cùm sit actus pœnitentiæ, maximè homini expediret continuè de peccatis conteri, & moderatè dolere, dummodo cæterarum virtutum officia non omittat.

¶RESPONDEO dicendum, quòd hæc est conditio in actibus virtutū inuenta, quòd nō potest in eis accipi superfluū & diminutū: vt in 2. Ethi. probatur. vnde cū contritio quantū ad id quòd est displicētia quædā in appetitu rationis, sit actus pœnitentiæ virtutis, nunquā potest ibi esse superfluū: sicut nec quantū ad intentionē, ita nec quantū ad durationē, nisi secundū quòd actus vnius virtutis impedit actum alterius magis necessarium pro tempore illo. Vnde quantūcunq; homo cōtinuè in actibus displicentiæ esse possit, quod magis, & melius est, dummodo actibus aliarū virtutū vacet suo tēpore, secundū quòd oportet: sed passiones possunt habere superfluū & diminutū, & quantū ad intensionē, & quantū ad durationē: & ideo sicut passio doloris, quā voluntas assumit, debet esse moderatè intēsa: ita debet moderatè durare, ne fi ni mis durer, homo in desperationem & pusillanimitatem & huiusmodi labatur.

¶AD PRIMVM ergo dicendū, quòd gaudiū seculi impeditur per dolorem contritionis, non autem gaudium quod de Deo est: quia haber ipsum dolorem pro materia.

¶Ad secundum dicendū, quòd illud Eccle. de tristitia seculi loquitur: & Philosophus loquitur de tristitia, quę est passio, qua moderatè vtendū est, secundū q̄ expedit ad finē, ad quē assumit.

¶Ad tertium dicendum, quòd Bernard. loquitur de dolore, qui est passio.

ARTICVLVS III.
¶Vtrùm etiam post hanc vitam animæ de peccatis conterantur.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur q̄ etiam post hanc vitā animæ de peccatis cōterantur. Amor enim charitatis displicentiam de peccato causat: sed post hanc vitam manet in aliquibus charitas & quātum ad actū & quantū ad habitū: quia charitas nunquā excidit, vt dicitur primę Corin. 13. ergo manet displicentia de peccato commisso, quæ essentialiter est contritio.

¶Præterea, Magis est dolendū de culpa, quàm de pœna. sed animæ in purgatorio dolent de pœna sensibili, & de dilatione gloriæ. ergo multò magis dolent de culpa ab eis commissa.

¶Præterea, Pœna purgatorij est satisfactoria de peccato: sed satisfactio habet efficaciam ex vi contritionis. ergo contritio manet post hanc vitam.

¶SED CONTRA, Cōtritio est pars pœnitētiæ sacramēti: sed sacramenta nō manēt post hanc vitam. ergo nec cōtritio.

¶Præterea, Contritio potest esse tanta, quòd delet & culpā & pœnam: si ergo animæ in purgatorio conteri possent, posset vi contritionis eorum reatus pœnæ eis dimitti: & ideo à pœna sensibili liberari: quod est falsum.

CONCLVSIO.

¶Post hanc vitam in purgatorio tantùm, quanquam non meritorium, de peccatis contritionis dolor esse potest, non autem in patria, vel in inferno.

¶RESPONDEO dicendū, quòd in contritione tria considerāda sunt. Primū est contritionis genus, quod est dolor. Secundum est contritionis forma, quæ est actus virtutis gratia informatus. Tertiū est cōtritionis efficacia, quæ est actus meritorius & sacramentalis & quodāmodò satisfactorius. Animæ igitur post hanc vitam, quæ in patria sunt, contritionem habere non possunt: quia carent dolore propter gaudij plenitudinem. Illæ verò quæ sunt in inferno, carent contritione: quia & si dolorem habeant, deficit tamen eis gratia dolorem informans. Sed illi, qui in purgatorio sunt, habent dolorē de peccatis gratia informatum, sed non meritorium: quia non sunt in statu merendi. In hac autem vita omnia tria prædicta inueniri possunt.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd charitas non causat istum dolorē nisi in illis qui doloris capaces sunt: sed plenitudo gaudij omnem capacitatem doloris excludit: & ideo quamuis charitatem habeant: tamen contritione carent.

¶Ad secundum dicendum, quòd animæ in purgatorio dolent de peccatis: sed ille dolor non est contritio, quia deest eis contritionis efficacia.

¶Ad tertium dicendum, quòd pœna illa, quam animæ in purgatorio sustinent, non potest propriè dici satisfactio: quia satisfactio opus meritorium requirit: sed largo modo dicitur satisfactio pœnæ debitæ solutio.

QVAESTIO QVINTA DE
effectu contritionis, in tres articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de effectu contritionis. Circa quod tria quæruntur.

¶Primò, vtrùm peccati remissio sit contritionis effectus.

¶Secundò, vtrùm contritio possit totaliter tollere reatum pœnę.

¶Tertiò, vtrùm parua contritio sufficiat ad deletionem magnorum peccatorum.

ARTICVLVS I.
¶Vtrùm remissio peccati sit contritionis effectus.

Tho. vbi sup. art. 1. q. 1. & seq.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur q̄ peccati remissio non sit contritionis effectus. Solus enim Deus peccata remittit, sed cōtritionis nos fumus aliqualiter causa: quia actus noster est. ergo contritio non est causa remissionis culpæ.

¶Præterea, Contritio est actus virtutis, sed virtus sequitur peccati remissionem: quia virtus & culpa non sunt simul in anima. ergo contritio non est causa remissionis culpæ.

¶Præterea, Nihil impediat à perceptione Eucharistiæ nisi culpa: sed contritus ante confessionem non debet accedere ad Eucharistiam. ergo nondum est consequutus remissionem culpæ.

¶SED CONTRA est quod dicitur in gloss. super illud Psalmi, Sacrificium Deo spiritus contribulatus, &c. Contritio cordis est sacrificium, in quo peccata soluuntur.

¶Præterea, Virtus & vitium eisdem causis corrumpuntur & generantur: vt dicitur in 2. Ethi. sed per inordinatum amorem cordis peccatum cōmittitur. ergo per dolorē ex amore charitatis ordinato tātū peccatū soluitur: & sic peccatū cōtritio delet.

CONCLVSIO.

¶Contritio tam dispositiuè, quàm effectiuè instrumentaliter remissionem peccatorum causat.

¶RESPONDEO dicendum, q̄ cōtritio potest dupliciter cōsiderari, vel inquantū est pars sacramenti, vel inquantum est actus virtutis: & vtroq; modo est causa remissionis peccati, sed diuersimodè: quia inquantū est pars sacramenti, primò operatur ad remissionem peccati instrumentaliter: sicut & de aliis sacramentis in prima di. patuit. Inquantū autem est actus virtutis sic, est quasi causa materialis remissionis peccati, eo quòd dispositio est quasi necessitas ad iustificationem: dispositio autē reducitur ad causam materialem, si accipiatur dispositio quæ disponit materiā ad recipiendum: secùs autē est de dispositione agētis ad agendū, quia illa reducitur ad genus causę efficientis.

¶AD PRIMVM ergo dicendū, quòd solus Deus est causa sufficiens principalis remissionis peccati: sed causa dispositiua potest etiam esse ex nobis, & similiter etiā causa sacramentalis, quia formæ sacramentorum verba sunt a nobis prolata: quæ habent virtutem instrumentalem gratiam inducendi, qua peccata remittuntur.

¶Ad secundum dicendum, quòd peccati remissio vno modo præcedit virtutem & gratiæ infusionē, & alio modo sequitur: & secundum hoc quòd sequitur actus à virtute elicitus, potest esse causa aliqua remissionis peccati.

¶Ad tertium dicendum, q̄ dispensatio Eucharistię pertinet ad ministros ecclesiæ: & ideo ante remissionem peccati per ministros ecclesiæ non debet aliquis ad Eucharistiā accedere: quāuis sit sibi culpa quo ad Deum remissa.

ARTICVLVS II.
¶Vtrùm contritio possit totaliter tollere reatum pœnæ.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur q̄ contritio nō possit totaliter tollere reatū pœnæ: quia satisfactio & confessio ordinātur ad liberationem à reatu pœnæ: sed nullus ita perfectè conteritur, quin oporteat eum confiteri & satisfacere. ergo contritio nullo modo est tanta, quòd totaliter deleat reatum totum.

¶Præterea, In pœnitentia oportet esse quædam recōpensatio pœnæ ad culpam: sed aliqua culpa per membra corporis exercetur. ergo cùm oporteat ad debitam pœnæ recompensationem, vt per quæ peccat quis, per hoc & torqueatur: videtur q̄ nunquam possit pœna talis peccati per contritionem absolui.

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶Præterea, Dolor contritionis est finitus. sed pro aliquo peccato, scilicet mortali, debetur pœna infinita. ergo nullo modo potest esse tanta contritio, quòd totam pœnam deleat.

¶SED CONTRA est, quòd Deus plus affectum cordis acceptat, quàm etiam exteriorem actum: sed per exteriores actus absoluitur homo à pœna & culpa. ergo & similiter per cordis affectum, qui est contritio.

¶Præterea, Exemplum huiusmodi de Latrone habetur, cui dictum est, Hodie mecum eris in paradiso, propter vnicũ pœnitentiæ actum. Vtrùm autem totus reatus per contritionem semper tollatur, supra dist. 14. quæsitum est: vbi hoc ipsum de pœnitentia quærebatur.

CONCLVSIO.

¶Contritio quo per charitatem perfecta fuerit, eo non modò culpæ, sed omnis pœnæ remissionem operari potest.

¶RESPONDEO dicendum, quòd intentio contritionis potest attendi dupliciter. Vno modo ex parte charitatis, quæ displicentiam causat: & sic contingit tantum intendi charitatem in actu, quòd contritio inde sequens mereatur non solùm culpæ amotionem, sed etiam absolutionem ab omni pœna. Alio modo ex parte doloris sensibilis, quem voluntas ex contritione excitat: & quia illa etiam pœna quædam est, tantùm potest intendi, quòd sufficiat ad deletionem culpæ & pœnæ.

¶AD PRIMVM ergo dicendũ, quòd aliquis nõ potest esse certus quòd contritio sua sit sufficiens ad deletionem pœnæ & culpæ: & ideo tenetur confiteri & satisfacere: maximè cùm contritio vera non fuerit nisi propositum confitendi habuisset annexũ: quod debet ad effectum reduci etiam propter præceptum, quod est de confessione datum.

¶Ad secundum dicendum quòd sicut gaudium interius redundat etiam ad exteriores corporis partes: ita etiam dolor interior ad exteriora membra deriuatur. Vnde dicitur Prouer. 18. Spiritus tristis exiccat ossa.

¶Ad tertium dicendũ, quòd dolor cõtritionis quãuis sit finitus quantũ ad intensionẽ, sicut etiã pœna peccato mortali debita finita est: habet tamẽ infinitã virtutẽ ex charitate, qua informatur: & secundũ hoc potest valere ad deletionẽ culpæ & pœnæ.

ARTICVLVS III.

¶Vtrùm parua contritio sit sufficiens ad deletionẽ magnorũ peccatorum.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd contritio parua non sufficiat ad deletionem magnorum peccatorum: quia contritio est medicina peccati. sed corporalia medicina quæ sanat corporalẽ morbum minorẽ, non sufficit ad sanandum maiorem. ergo minima contritio non sufficit ad delendum maxima peccata.

¶Præterea, Supra dictũ est, quòd oportet de maioribus peccatis magis conteri, sed contritio nõ delet peccatũ nisi sit secundũ quòd oportet. ergo minima cõtritio non delet õnia peccata.

¶SED CONTRA, Quælibet gratia gratum faciẽs, delet omnem culpam mortalẽ, quia simul stare cũ ea non potest: sed quælibet contritio est gratia gratum faciens informata. ergo quantuncunq; sit parua, delet omnem culpam,

CONCLVSIO.

¶Perfecta contritio omnem delet culpam.

¶RESPONDEO dicendũ quòd contritio (vt sæpe dictũ est) habet duplicẽ dolorem: vnum rationis, qui est displicentia peccati cõmissi: & hic potest esse paruus, adeò q; non sufficiet ad rationẽ contritionis: vt si minus displiceret ei peccatũ, quàm debeat, displiceret separatio à fine: sicut etiam amor potest esse ita remissus, quòd non sufficit ad rationẽ charitatis. Alium dolorem habet in sensu, & paruitas huiusmodi non impedit rationem contritionis: quia non se habet æqualiter ad contritionem sed quasi ex accidenti ei adiungitur, & iterum non est in potestate nostra: sic ergo dicendum, quòd quantuncunque paruus si dolor, dummodò ad contritionis rationem sufficiat, omnem culpam delet.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd medicinæ spirituales habẽt efficaciã infinitam, quę in eis operatur: & ideo illa medicina, quæ sufficit ad curationem peccati parui, sufficit etiam ad curationem magni: sicut patet de baptismo, quo & magna & parua soluuntur: & similiter est de contritione dummodò ad rationem contritionis pertingat.

¶Ad secundum dicendum, quòd hoc sequitur ex necessitate, quòd vnus homo plus doleat de maiori peccato quàm de minori secundũ quòd magis repugnat amori, qui dolorem causat:

sed si vnus alius haberet tantum de dolore pro maiori, quàm ipse de minori, sufficeret ad remissionem culpæ.

QVAESTIO SEXTA, DE CONfessione & eius necessitate, in sex articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de confessione, de qua sex sunt consideranda. Primò, de confessionis necessitate. Secundò, de eius quantitate. Tertiò, de ipsius ministro. Quartò, de qualitate eius. Quintò, de eius effectu. Sextò, de eius sigillo. Circa primum queruntur sex.

¶Primò, vtrùm confessio sit necessaria ad salutem.

¶Secundò, vtrùm confessio sit de iure naturali.

¶Tertiò, vtrùm omnes ad confessionem teneantur.

¶Quartò, vtrùm aliquis possit confiteri peccatum quod non habet.

¶Quintò, vtrùm statim homines peccatum confiteri teneantur.

¶Sextò, vtrùm possit cum aliquo dispensari ne homini confiteatur.

ARTICVLVS I.

¶Vtrùm confessio sit necessaria ad salutem.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd confessio non sit necessaria ad salutẽ. Sacramentum enim pœnitentiæ propter remissionem culpæ ordinatum est. sed culpa per gratiæ infusionem sufficienter remittitur. ergo ad pœnitentiam de peccato agendam non est necessaria confessio.

¶Præterea, Peccatum quod ex alio contractum est, ex alio debet habere medicinam. ergo peccatum actuale quod ex proprio motu quilibet commisit, oportet ex re ipsa tantùm habere medicinam: sed contra tale peccatum ordinatur pœnitentia. ergo confessio non est de necessitate pœnitentiæ.

¶Præterea, Aliquibus est peccatum remissum sine hoc, quòd confessi fuerint: sicut patet de Petro & Magdalena & de Paulo: sed non est minoris efficatiæ gratia remittens peccatum nunc, quàm tunc fuerit. ergo nec nunc de necessitate salutis est, quòd homo confiteatur.

¶Præterea, Confessio ad hoc exigitur in iudicio, vt secundum quantitatẽ culpæ pœna infligatur: sed homo potest pœnã sibi ipsi infligere maiorem, quàm etiam ab alio sibi infligatur. ergo videtur quòd confessio non sit de necessitate salutis.

¶SED CONTRA, Boëtius in lib. de Consol. Si opem me dicantis expectas, oportet quòd morbũ detegas: sed de necessitate salutis est quòd homo de peccatis medicinã accipiat. ergo & de necessitate salutis est q; morbũ per confessionẽ detegat.

¶Præterea, In iudicio seculari non est idem iudex vel actor & reus: sed iudicium spirituale est ordinatius. ergo peccator qui est reus, non debet esse suispsius iudex, sed ab alio iudicari: & ita oportet quòd confiteatur.

CONCLVSIO.

¶Sacramentalis confessio de necessitate salutis eius est, qui in peccatum actuale, vel mortale cecidit.

¶RESPONDEO dicendum, quòd passio Christi, sine cuius virtute nec originale, nec actuale peccatũ dimittitur, in nobis operatur per sacramentorũ susceptionẽ, quæ ex ipsa efficaciam habent: & ideo ad culpæ remissionẽ & actualis & originalis requiritur sacramentũ Ecclesiæ, vel actu susceptũ, vel saltem voto: quando articulus necessitatis, non comprehenditur, sacramentum excludit: & per consequens illa sacramenta, quæ ordinantur contra culpã, cum qua salus esse non potest, sunt de necessitate salutis: & ideo sicut baptismus, quo deletur originale, est de necessitate salutis, ita & pœnitentiæ sacramentum. Sicut autẽ aliquis per hoc, quòd baptismũ petit, se ministris Ecclesiæ subiicit, ad quos pertinet dispensatio sacramentorũ: ita etiam per hoc, quòd confitetur peccatũ suum, se ministro Ecclesiæ subiicit, vt per sacramentum pœnitentiæ ab eo dispensatũ remissionẽ cõsequatur: qui congruũ remedium adhibere non potest, nisi peccatũ cognoscat, quod fit per confessionẽ peccantis: & ideo confessio est de necessitate salutis eius, qui in peccatum actuale vel mortale cecidit.

¶AD PRIMVM ergo dicendũ, quòd gratiæ infusio sufficit ad culpæ remissionem: sed post culpã remissam adhuc est peccator

peccator debitor pœnæ tẽporalis: sed ad gratiæ infusionẽ consequendam ordinata sunt gratiæ sacramẽta, ante quorum susceptionẽ vel actu vel proposito aliquis gratiã nõ cõsequitur, sicut in baptismo patet. Et similiter est de cõfessione, & vlterius per cõfessionis erubescentiã & vim clauiũ, quibus se cõfitens subiicit: & satisfactionẽ iniũctam, quã sacerdos moderatur, secundũ qualitatẽ criminũ sibi per confessionẽ innotescentium, pœna tẽporalis expiatur. Sed tamẽ ex hoc, q; operatur cõfessio ad pœnæ remissionẽ, nõ habet q; sit de necessitate salutis: quia pœna ista est temporalis, ad quã post culpæ remissionẽ aliquis remaneret ligatus. Vnde sine hoc q; in presenti via expiaretur, esset via salutis: sed habet quòd sit de necessitate salutis ex hoc, quod ad remissionem culpæ modo prædicto operatur.

¶Ad secundũ dicendum, q; peccatũ quod ex altero contractũ est, scilicet originale, potest omnino ab extrinseco remediũ habere: vt in paruulis patet: sed peccatum actuale, quod ex seipso quisq; commisit, nõ potest expiari nisi aliquid cooperetur ille, qui peccauit, sed tamẽ nõ sufficit ad peccatũ expiandum ex seipso, sicut sufficienter peccatum cõmittit: eo q; peccatũ ex parte conuersionis est finitũ, ex qua parte peccator in ipsum reducitur: sed ex parte auersionis habet infinitatẽ, ex qua parte oportet quòd peccati remissio incipiat: quia quod est vltimũ in generatione, est primũ in resolutione: vt dicitur in 3. Ethi. & ideo oportet quòd etiam peccatũ actuale ex alio medicinã habeat.

¶Ad tertiũ dicendũ, q; etsi nõ legatur eorũ confessio, potuit tamen fieri. Multa enim facta sunt quæ nõ sunt scripta. Et præterea, Christus habet potestatẽ excellentiæ in sacramẽtis: vnde sine his, quę ad sacramẽtũ pertinẽt, potuit rẽ sacramẽti cõferre.

¶Ad quartũ dicendũ, quòd satisfactio nõ sufficeret ad expiandam pœnam peccati ex quãtitate pœnæ, quæ in satisfactione imponitur: sed sufficit in quantum est pars sacramẽti virtutem sacramentalem habens: & ideo oportet quòd per dispẽsatores sacramentorum imponatur, & ideo necessaria est confessio.

ARTICVLVS II.

¶Vtrùm confessio sit de iure naturali.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur q; cõfessio sit de iure naturali. Adã enim & Cain nõ tenebantur nisi ad præcepta legis naturæ, sed reprehenduntur de hoc, quòd peccatũ suum non fuit confessi. ergo confessio peccati est de iure naturali.

¶Præterea, Præcepta illa, quæ manent in veteri lege & noua, sunt de iure naturali: sed cõfessio fuit in veteri lege, vt dicit Isa. 43. Narra si quid habes, vt iustificeris. ergo est de iure naturali.

¶Præterea, Iob nõ erat subiectus nisi legi naturali: sed ipse peccata confitebatur: quod patet per hoc quod dicit Iob 31. Si abscondi vt homo peccatum meum. ergo est de iure naturali.

¶SED CONTRA, Isi. dicit quòd ius naturale est idem apud omnes. sed confessio non est eodem modo apud omnes. ergo non est de iure naturali.

¶Præterea, Cõfessio fit ei qui habet claues, sed claues Ecclesiæ non sunt de iure naturali institutæ. ergo nec confessio.

CONCLVSIO.

¶Sacramentalis confessio non de iure naturæ sed diuina est.

¶RESPONDEO dicendum, q; sacramenta sunt quædã fidei protestatiões: vnde oportet ea fidei esse proportionata: fides autem est supra cognitionem rationis naturalis: vnde & sacramenta sunt supra rationis naturalis dictamen, & quia ius naturale est, quod non opinio genuit, sed innata quædam vis inseruit, vt Tullius dicit: ideo sacramenta nõ sunt de iure naturali, sed de diuino, quod est supra naturale. Quod quandoque etiã naturale dicitur: secundũ q; cuiuslibet rei illud est naturale, quod ei à suo creatore imponitur: tamẽ propriè dicuntur naturalia, quæ ex principiis naturæ causantur. Supra autẽ naturam sunt quæ ipse Deus sibi reseruat sine naturæ ministerio operãda, siue in operationibus miraculorum, siue in reuelationibus mysteriorum, siue in institutionibus sacramentorum: & sic cõfessio quæ necessitatem sacramentalem habet, non de iure naturali est, sed de diuino.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, q; Adam vituperatur ex hoc q; peccatum suum coram Deo non recognouit: cõfessio enim, quæ fit Deo per recognitionem peccati, est de iure naturali. Vel dicendum, q; cõfiteri peccatũ in casu est de iure naturali, scilicet cùm quis in iudicio cõstitutus, à iudice interrogatur: tunc enim nõ debet peccatũ mentiri de quo Adam & Cain vituperãtur:

sed confessio, quæ fit homini sponte ad remissionem peccatorum consequendam, à Deo non est de iure naturali.

¶Ad secundũ dicendum, quòd præcepta legis naturæ manent eodem modo in lege Moysi, & in noua lege. sed confessio quãuis aliqualiter esset in lege Moysi, non tamen eodem modo fuit in lege noua nec sicut in lege naturæ. in lege autem naturæ sufficiebat recognitio peccati interior apud Deum: sed in lege Moysi oportebat aliquo signo exteriori peccatum protestari: sicut per oblationem hostiæ pro peccato, ex quo & homini innotescere poterat eum peccasse: non autem oportebat vt speciale peccatum à se cõmissum manifestaret, vt peccati circumstantias: sicut in noua lege oportet.

¶Ad tertium dicendum, quod Iob loquitur de illa absolutione peccati, quam facit deprehensus, peccatum negando aut excusando: vt ex glossa ibidem haberi potest.

ARTICVLVS III.

¶Vtrùm omnes ad confessionem teneantur.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur q; non oẽs ad cõfessionẽ teneãtur: quia sicut dicit Hier. pœnitentia est secũda tabula post naufragium: sed aliqui post baptismũ naufragiũ non sunt passi. ergo nec eis cõpetit pœnitẽtia: & sic nec confessio quæ est pœnitentię pars.

¶Præterea, Confessio facienda est iudici in quolibet foro, sed aliqui sunt qui nõ habent hominem iudicem supra se. ergo nec tenentur ad confessionem.

¶Præterea, Aliquis est qui non habet peccata nisi venialia, sed de illis non tenetur homo confiteri. ergo non quilibet tenetur ad confessionem.

¶SED CONTRA est, quia confessio cõtra satisfactionẽ & contritionẽ diuiditur: sed omnes tenentur ad contritionem, & satisfactionem: ergo & omnes tenentur ad confessionem.

¶Præterea, Hoc patet per decre. de pœ. & re. vbi dicitur: Quòd omnes vtriusq; sexus cùm ad annos discretionis peruenerint, tenentur peccata confiteri.

CONCLVSIO.

¶Quanquam peccatores tantùm ex diuino iure ad confessionẽ teneantur, ex constitutionibus tamen positiuis iuris omnes Christi fideles ad eam semel saltem in anno tenentur.

¶RESPONDEO dicendum, q; ad confessionẽ dupliciter obligamur. Vno modo ex iure diuino hoc ipso, quòd est medicina: & secundũ hoc nõ omnes tenentur ad cõfessionẽ, sed illi tãtũ, qui peccatũ mortale incurrit post baptismũ. Alio modo, ex præcepto iuris positiui: & sic tenẽtur ex institutione Ecclesiæ edita in cõcilio generali sub Inno. 3. tũ vt quilibet peccatore se recognoscat, quia cõs peccauerũt & egent gratia Dei: tum vt cũ maiori reuerentia ad Eucharistiã accedatur: tũ vt ecclesiarũ rectoribus sui subditi innotescãt, ne lupus intra gregem lateat.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd quamuis homo in hac mortali vita post baptismum naufragium cuadere possit, quod est peccatum mortale, non tamen cuadere potest venialia quibus ad naufragium disponitur, cõtra quæ etiam pœnitentia ordinatur: & ideo manet pœnitentiæ locus etiã in illis qui non mortaliter peccant, & per consequens confessionis.

¶Ad secundum dicendum, quòd nullus est qui non habeat iudicem Christum cui per suum vicarium confiteri debet, qui quanuis eo inferior sit, inquantum prælatus est: tamẽ est eo superior, inquantum peccator est ipse, & ille Christi minister.

¶Ad tertium dicendũ, quòd ex vi sacramenti non tenetur aliquis venialia confiteri, sed ex institutione ecclesiæ quando nõ habet alia quæ confiteatur. Vel potest dici secundum quosdã, quòd ex decre. prædicta non obligantur nisi illi qui habẽt peccata mortalia, quòd patet ex hoc quòd dicit, q; debet omnia peccata confiteri, quod de venialibus intelligi non potest: quia nullus omnia confiteri potest, & secundum hoc ille qui non habet mortalia, non tenetur ad confessionem venialium, sed sufficit ad præceptum Ecclesiæ implẽdum vt se sacerdoti repræsentet, & se ostendat absque conscientia mortalis esse, & hoc ei pro confessione reputatur.

ARTICVLVS IIII.

¶Vtrùm aliquis possit confiteri peccatum quod non habet.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur quòd aliquis licitè possit confiteri peccatum, quod nõ habet: quia vt dicit Greg. Bonarum mentium est, ibi culpam agnoscere, vbi culpa nõ est. ergo ad bonã mentem pertinet, vt de illis culpis se accuset, quas non commisit.

¶Præterea, Aliquis per humilitatem reputat se deteriorem

Universidad de Deusto
Biblioteca

alium, qui est manifestus peccator, & in hoc est commẽdandus: sed quod corde quis æstimat, licet ore confiteri. ergo licitè potest confiteri se habere grauius peccatum quàm habeat.

¶ Præterea, Aliquis aliquando dubitat de peccato aliquo vtrùm sit mortale vel veniale, & talis debet de illo, vt videtur, confiteri, vt de mortali: ergo aliquis debet confiteri aliquando peccatum quod non habet.

¶ Præterea, Satisfactio ex cõfessione ordinatur: sed aliquis potest satisfacere de peccato, quod non commisit. ergo etiã potest confiteri peccatum quod non fecit.

¶ SED CONTRA, Quicunque dicit se fecisse, quod nõ fecit mẽtitur: sed nullus in cõfessione mẽtiri debet, cùm omne mendacium sit peccatum. ergo nullus debet confiteri peccatum quod non fecit.

¶ Præterea, In iudicio exteriori nõ debet aliquod crimẽ aliter impingi quod nõ potest per testes idoneos probari: sed testis in foro pœnitentiæ est conscientia. ergo aliquis non debet se accusare de peccato, quod conscientia non habet.

CONCLVSIO.

¶ Peccatum, quod quis non habet, nullatenus confiteri licet.

¶ RESPONDEO dicendum, quòd per confessionẽ debet pœnitens se confessori suo manifestare: ille autẽ, qui aliud facer dori de se loquitur, quàm sua conscientia habeat, siue in bonũ, siue in malum, non se sacerdoti manifestat, sed magis occultat: & ideo requiritur idonea cõfessio: sed ad hoc quòd sit idonea, requiritur quòd os cordi concordet, vt solum hoc os accuset quod conscientia tenet.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quod agnoscere culpã, vbi non est, potest esse dupliciter. Vno modo, vt intelligatur quantũ ab substãtiam actus: & sic nõ est verum. Non enim ad bonã mentẽ pertinet, sed ad errantẽ vt se actũ aliquem cõmisisse agnoscat, quem nõ cõmisit. Alio modo quantũ ad conditionem actus: & sic verũ est quòd Greg. dicit: quia iustus in actu qui de se bonus videtur, formidat, ne aliquis defectus ex parte sua fuerit. Et sic dicitur Iob 19. Verebar omnia opera mea: & ideo ad bonã mentẽ etiã pertinet vt habeat formidinẽ, quã corde tenet, lingua accuser, & per hoc etiam patet solutio.

¶ Ad secundum dicendum, quòd iustus qui est verè humilis, non reputat se deteriorem, quãtùm ad perpetrationem actus, qui sit peior ex genere, sed quia timet ne in his quæ bene agere videtur, per superbiam grauius delinquat.

¶ Ad tertium dicendum, quòd quando aliquis dubitat de aliquo peccato an sit mortale, tenetur illud confiteri dubitatione manẽte: quia quicquid cõmittit vel omittit, in quo dubitat esse peccatũ mortale, peccat mortaliter diserimini se cõmittens: & similiter periculo se committit, qui de hoc quod dubitat esse mortale, negligit confiteri: nõ tamẽ debet asserere illud mortale esse, sed tamen dubitatiuè loqui, & iudicium sacerdotis expectare, cuius est discernere inter lepram & lepram.

¶ Ad quartũ dicendũ, quòd ex hoc, quòd homo satisfacit pro peccato, quod non cõmisit, nõ incurrit mendacium: sicut cùm quis confitetur peccatũ quod non credit se fecisse. si enim dicat peccatũ quod nõ fecit, dũ credit se fecisse, non mentitur: & ideo non peccat si eo modo dicat, sicut est in corde suo.

ARTICVLVS V.

¶ Vtrùm statim teneatur confiteri.

AD QVINTVM sic proceditur. Videtur quòd statim teneatur confiteri, dicit enim Hug. de s. Vict. Si necessitas non est, quæ prætendatur, contemptus non excusatur: sed quilibet tenetur vitare cõtemptũ. ergo quilibet tenetur statim cõfiteri, cùm potest.

¶ Præterea, Quilibet tenetur plus facere ad euadendũ morbũ spiritualem, quàm ad euadendũ morbum corporalem: sed aliquis infirmus corporaliter non sine detrimẽto salutis medicũ requiere tardat. ergo videtur quòd non possit esse sine detrimento salutis, quòd aliquis sacerdoti, cuius copiam habet, non statim de peccato confiteatur.

¶ Præterea, Illud quod sine termino debetur, statim debetur: sed sine termino debet homo confessionem Deo. Ergo tenetur ad statim.

¶ SED CONTRA, In decreto simul datur tẽpus determinatũ de confessione & de Eucharistiæ perceptione: sed aliquis nõ peccat si nõ percipiat Eucharistiã ante tẽpus à iure determinatũ. ergo nõ peccat si ante tempus illud nõ confiteatur.

¶ Præterea, Quicunq; illud omittit, ad quod ex præcepto tenetur, peccat mortaliter: si ergo aliquis non statim confitetur quãdo habet copiam sacerdotis, si ad statim confitendum tenetur, peccaret mortaliter: & eadem ratione alio tempore, & sic deinceps: & ita multa peccata mortalia homo incurreret pro vna pœnitentiæ dilatione: quod videtur inconueniens.

CONCLVSIO.

¶ Quanquàm statim omnes de suis dolere peccatis teneantur: de necessitate tamen salutis non est, vt statim peccata sua confiteantur, sed habita copia confessoris & statutis ab Ecclesia pro pœnitentia temporibus.

¶ RESPONDEO dicendum, quòd cùm propositũ confitendi sit annexum contritioni, tunc tenetur aliquis ad hoc propositum, quando ad contritionẽ tenetur: scilicet quando peccata memoriæ occurrunt: quod præcipuè in periculo mortis existit, aut in aliquo articulo, in quo fine peccati remissione oporteat eũ peccatũ incurrere: sicut cùm tenetur ad celebrandũ, nisi desit copia sacerdotis, saltem cõteri tenetur & habere propositum confitendi: sed ad confessionẽ actualiter faciendã obligatur dupliciter. Vno modo per accidens, scilicet quando ad aliquid tenetur, quod nõ potest sine peccato facere nõ confessus, tunc cõfiteri tenetur: sicut si debeat Eucharistiã percipere ad quã nullus post peccatum mortale nisi confessus accedere debet, copia sacerdotis oblata, & necessitate non vrgẽte, & inde venit obligatio, qua Ecclesia omnes obligat ad semel in anno confitendum: quia instituit vt semel in anno, scilicet in Paschate omnes sacram communionem accipiant: & ideò ante tẽpus illud omnes confiteri tenentur. Alio modo obligãtur aliqui ad confessionem per se: & sic videtur esse eadem ratio de cõfessione & Baptismo differendo: quia vtrunque est sacramentũ necessitatis. Ad baptismũ autem percipiendũ non tenetur aliquis statim posquàm habet propositum baptismi, ita quòd peccet mortaliter nisi statim baptizetur: nec est aliquod tẽpus determinatũ, vltra quod si baptismũ differat, peccatũ incurrat: sed potest cõtingere quòd in dilatione baptismi mortale erit peccatum, vel non erit, & hoc pensandũ est ex causa dilationis: quia sicut dicit Philosophus 8. Phy. Voluntas non retardat facere opus volitũ, nisi propter aliquam causam rationabilẽ: vnde si causa dilationis baptismi mortale peccatũ annexũ habeat: vt pote si propter contemptũ vel aliquod huiusmodi baptismũ differat, dilatio erit peccatũ mortale: aliàs nõ. Et ideò idem videtur esse in cõfessione, quæ nõ est maioris necessitatis, quàm baptismus. Et quia ea quę sunt de necessitate salutis, tenetur homo in hac vita implere: ideò si periculũ mortis immineat, etiã per se loquẽdo, obligatur aliquis ad confessionẽ faciendã tunc, vel baptismũ susciendũ. Et propter hoc etiam Iacob. simul præceptũ edidit de cõfessione facienda & extrema vnctione percipienda: Et ideò videtur probabilis illorũ opinio, qui dicunt, quòd nõ tenetur homo ad statim confitendũ, quãtis periculosum sit differre: Alij dicunt quòd tenetur contritus ad statim confitendũ, debita opportunitate oblata, secundũ rectam rationẽ: nec obstat quòd decret. terminũ præfigat, vt semel in anno cõfiteatur: quia Ecclesia nõ indulget dilationi, sed prohibet negligentiã in maiori dilatione: vnde per decr. illã non excusatur à culpa dilationis quantũ ad forũ conscientiæ, sed excusatur à pœna quãtum ad forũ Ecclesiæ: vt nõ priuetur debita sepultura si morte præuentus fuerit ante tempus illud. Sed hoc videtur nimis durum: quia præceptæ affirmatiua non obligant ad statim, sed ad tempus determinatũ, nõ quidem ex hoc quòd tũc cõmodè impleri possunt: quia tũc si non daret aliquis eleemosynã de superfluo, quãdocunq; pauper mõstraretur, peccaret mortaliter: quod falsum est. Sed ex hoc quòd tẽpus necessitatem vrgentẽ adducit: & ideò nõ oportet quòd si statim oblata opportunitate, non confitearur, etiã si maior opportunitas nõ expectetur, aliquis peccet mortaliter: sed quãdo ex articulo tẽporis necessitas cõfessionis inducitur: nec hoc est ex indulgẽtia Ecclesiæ quòd nõ teneatur ad statim, sed ex natura præcepti affirmatiui: vnde ante Ecclesiæ statutũ etiam minus debebatur. Quidã verò dicũt quòd seculares nõ tenẽtur ante Quadragesimale tẽpus confiteri, quod est eis pœnitentiæ tẽpus, sed religiosi tenẽtur ad statim: quia totũ tẽpus est eis pœnitẽtiæ tẽpus. Sed hoc nihil est: quia religiosi nõ tenentur ad alia, quàm alij homines, nisi ad quæ ex voto se obligauerunt.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd Hug. loquitur de illis, qui sine sacramento decedunt.

¶ Ad secundũ dicẽdũ, quòd nõ est de necessitate salutis corporalis quòd statim medicum quærat, nisi quando necessitas curationis incumbit: & similiter ad morbum spiritualem.

¶ Ad tertium dicendum, quòd retentio rei alienæ inuito domino contrariatur præcepto negatiuo, quod obligat semper, & ad semper: & ideò tenetur semper ad statim reddendum. Secùs est autẽ de implerione præcepti affirmatiui, quod obligat semper, & non ad semper. Vnde non tenetur ad statim implendũ.

ARTICVLVS VI.

¶ Vtrùm possit cum aliquo dispensari, quòd non confiteatur.

AD SEXTVM sic proceditur. Videtur q̃ possit cum aliquo dispensari ne confiteatur homini peccata. Præcepta enim quæ sunt de iure positiuo, subiacent dispensationi prælatorum Ecclesiæ: sed confessio est huiusmodi: vt ex dictis patet. ergo potest dispensari cum aliquo, vt non confiteatur.

¶ Præterea, Illud quod ab homine institutum est, potest etiam ab homine dispensationem recipere, sed confessio non legitur à Deo instituta, sed ab homine. Iaco. 5. Confitemini alterutrum peccata vestra: habet autem Papa potestatem dispensandi in his quæ per Apostolos instituta sunt: sicut patet de bigamis. ergo etiam potest cum aliquo dispensari ne confiteatur.

¶ SED CONTRA, Pœnitentia, cuius pars est confessio, est sacramentum necessitatis, sicut Baptismus: cùm ergo in Baptismo nullus dispensare possit, nec in confessione aliquis dispensare poterit.

CONCLVSIO.

¶ Non potest aliqua humana auctoritate dispensari, vt quis nunquã confiteatur, cùm sit confessio ex diuino iure ad hominum salutem necessaria.

¶ RESPONDEO dicendum, quòd ministri Ecclesiæ instituuntur in Ecclesia diuinitùs fundata: & ideò institutio Ecclesię presupponitur ad operationem ministrorum, sicut opus creationis præsupponitur ad opus naturæ: & quia Ecclesia fundatur in fide & in sacramentis, ideo ad ministros, nouos articulos fidei edere, aut editos remouere, aut noua sacramenta instituere, aut instituta remouere, non pertinet: sed hoc est potestatis excellentiæ, quæ soli debetur Christo, qui est Ecclesiæ fundamentum. Et ideo sicut papa nõ potest dispensare vt aliquis sine Baptismo saluetur: ita nec quòd saluetur sine confessione, secundũ quòd obligat vi sacramenti. Sed potest dispensare in cõfessione, secundum quòd obligatur de præcepto Ecclesiæ, vt possit ad diutius confessionem differre, quàm ab Ecclesia institutum sit.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd præcepta diuini iuris non minùs obligant, quàm præcepta iuris naturalis: vnde sicut non potest dispensari in iure naturali, ita nec in iure positiuo diuino.

¶ Ad secundum dicẽdum, quòd præceptum de confessione nõ est ab homine primò institutum: quanuis sit à Iaco. promulgatum: sed à Deo institutionem habuit, quanuis expressa ipsius institutio non legatur: tamen quædam præfiguratio ipsius inuenitur, & in hoc quòd Ioanni confitebantur peccata qui Baptismo ipsius ad gratiã Christi præparabantur: & in hoc quòd Dominus sacerdotibus leprosos transmisit: qui quanuis non essent noui Testamẽti sacerdotes, tamẽ in eis noui Testamenti sacerdotium signabatur.

QVAESTIO SEPTIMA DE *confessionis quidditate, in tres articulos diuisa.*

DEINDE considerandũ est de quidditate confessionis. Et circa hoc tria quæruntur.

¶ Primò, vtrùm Augustinus conuenienter definiat confessionem.

¶ Secũdò, vtrùm cõfessio sit actus virtutis.

¶ Tertiò, vtrùm confessio sit actus pœnitentię virtutis.

ARTICVLVS I.

¶ Vtrùm Augustinus conuenienter definiat confessionem.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd Augst. inconuenienter definiat confessionem dicens: Confessio est per quam morbus latens spe veniæ aperitur. Morbus enim, contra quem confessio ordinatur, peccatum est: sed peccatum aliquando est apertum. ergo non debuit dicere morbum latentem esse, cuius confessio est medicina.

¶ Præterea, Principium pœnitentiæ est timor: sed confessio est pars pœnitentiæ. ergo non debuit pro essentia confessionis ponere spem, sed magis timorem.

¶ Præterea, Illud quod sub sigillo ponitur, nõ aperitur, sed magis clauditur: sed peccatum quod quis confitetur, sub sigillo cõfessionis ponitur. ergo non aperitur in confessione peccatum, sed magis clauditur.

¶ Præterea, Inueniuntur aliæ quædam definitiones ab ista differentes. Grego. enim dicit quòd confessio est peccatorum detestatio & ruptio vulneris. Quidam verò dicunt, quòd confessio est coram sacerdote legitima peccatorum declaratio. Quidam autem dicunt sic: Confessio est sacramentalis delinquentis accusatio ex erubescentia, & per claues Ecclesiæ satisfactoria, obligans ad peragendam pœnitentiam iniunctam. ergo videtur quòd præassignata definitio, cùm non omnia contineat, quæ in his continentur, insufficiens sit.

CONCLVSIO.

¶ Confessio est per quam latens morbus spe veniæ aperitur.

¶ RESPONDEO dicendum, quòd in actu confessionis plura cõsideranda occurrunt. Primò, ipsa substantia actus siue genus eius, quod est manifestatio quędam. Secundò, de quo fit, scilicet peccato. Tertiò, cui fiat, scilicet sacerdoti. Quartò, causa cuius, scilicet spes veniæ. Quintò effectus, scilicet absolutio à parte pœnæ, & obligatio ad aliam partem exoluendã. In prima ergo diffinitione Aug. tangitur & substantia actus in apertione, & de quo fit cõfessio, cùm dicitur morbus latẽs: & causa in spe veniæ, & in aliis diffinitionibus tanguntur aliqua de illis quinque assignatis, vt cuilibet insipienti patet.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd quãuis sacerdos aliquando sciat eius peccatum vt homo, non tamen scit vt Christi vicarius. Sicut etiam iudex aliquando scit aliquid vt homo, quod nescit vt iudex: & quantùm ad hoc quod per confessionem aperitur, aliquando scit aliquid vt homo, quod nescit vt iudex. Vel dicendum, quòd quanuis actus exterior in aperto sit, actus tamen interior qui principium est, in occulto est: & ideo oportet quod per confessionem aperiatur.

¶ Ad secundum dicendum, quòd confessio præsupponit charitatem, qua quis viuus efficitur: vt in litera dicitur. Cõtritio autem est in qua datur charitas, timor autem seruilis qui est sine spe, & est præuius ad charitatem: sed habens charitatem magis mouetur ex spe, quàm ex timore: & ideo causa confessionis ponitur potiùs spes, quàm timor.

¶ Ad tertium dicendum, quòd peccatum in qualibet confessione aperitur sacerdoti, & clauditur aliis confessionis sigillo.

¶ Ad quartum dicendum, quòd non oportet in qualibet diffinitione omnia tangere, quæ ad rem diffinitam concurrunt: & ideo inueniuntur quædam definitiones siue assignationes datæ penes vnam causam, quædam penes aliam.

ARTICVLVS II.

¶ Vtrùm confessio sit actus virtutis.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur q̃ confessio sit actus virtutis. Omnis enim actus virtutis est de iure naturali, quia ad virtutes apti sumus à natura: vt Philosophus dicit in 1. Ethicorum: sed cõfessio non est de iure naturali. ergo non est actus virtutis.

¶ Præterea, Actus virtutis magis conuenire potest innocenti, quàm ei qui peccauit, sed confessio peccati de quo loquimur, non potest innocenti conuenire. ergo non est actus virtutis.

¶ Præterea, Gratia, quæ est in sacramẽtis, aliquo modo differt à gratia, quæ est in virtutibus & donis: sed confessio est pars sacramenti. ergo non est actus virtutis.

¶ SED CONTRA, Præcepta legis sunt de actibus virtutum: sed confessio cadit sub præcepto. ergo est actus virtutis.

¶ Præterea, Non meremur nisi actibus virtutum, sed confessio est meritoria, quia cælum aperit: vt in litera Magister dicit. ergo videtur quòd sit actus virtutis.

CONCLVSIO.

¶ Confessio, quòd vera est, eò actus virtutis est.

¶ RESPONDEO dicendũ, quòd ad hoc quòd aliquid dicatur actus virtutis, vt priùs dictũ est, sufficit quòd in sui ratione aliquã conditionẽ implicet, quę ad virtutẽ pertineat, quãuis autẽ non omnia quæ ad virtutẽ requiruntur importet cõfessio, tamẽ importat ex suo nomine manifestationẽ alicuius, quòd in conscientia tenet aliquis: sic enim simul in vnũ os & cor cõueniunt. Si enim quis aliquid proferat ore, quod corde nõ teneat, non est

Universidad de Deusto
Biblioteca

non est confessio,sed fictio. hæc autem conditio ad virtutem pertinet,vt aliquis ore confiteatur quod corde tenet: & ideò confessio est bonum ex genere,& est actus virtutis: sed tamen potest malefieri nisi aliis debitis circunstantiis vestiatur.

¶AD PRIMVM ergo dicendum,quòd ad confessionē veri modo debito faciendā vt oportet,& cuius oportet, in generali inclinat ratio naturalis,& secūdum hoc confessio est de iure naturali:sed determinatio circunstantiarū quādo,& quomodo,& quid confiteri oporteat,& cui,hoc est ex institutione iuris diuini,de qua loquimur:& sic patet quòd ius naturale inclinat ad confessionem,mediante iure diuino, quo circūstātiæ determinantur:sicut etiā in oīb⁹ est,quæ sunt de iure positiuo.

¶Ad secundum dicendum,quòd illius virtutis, cuius obiectū est peccatum commissum,quāuis habitum posit innocens habere,tamen actum non habet innocentia permanēte: & ideo etiam confessio peccatorū,de qua nunc loquimur,non competit innocenti, quanuis sit actus virtutis.

¶Ad tertiū dicendū,quòd quātuis gratia sacramentorū & gratia virtutum sit alia,& aliamō tamē sunt contrariæ,sed disparatæ. Et ideo non est inconueniens vt idem sit actus virtutis, secundum quòd ex libero arbitrio gratia informato procedit:& sic sacramentum vel pars sacramenti, secundum quòd est medicina in remedium peccati ordinata.

ARTICVLVS III.

¶Vtrùm confessio sit actus pœnitentiæ virtutis.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd confessio non sit actus pœnitētiæ virtutis:quia actus illius virtutis est,quæ est causa eius:sed causa confessionis est spes veniæ,vt ex definitione inducta apparet:ergo videtur quòd sit actus spei & non pœnitentię.

¶Præterea,verecundia est pars temperantiæ,sed confessio erubescētia operatur,vt ex præassignata desinitione apparet. ergo est actus temperantiæ & non pœnitentiæ.

¶Præterea, Actus pœnitentiæ innititur diuinæ misericordiæ: sed confessio magis innititur sapiētiæ propter veritatem, quæ in ipsa esse debet.ergo non est actus pœnitentiæ.

¶Præterea, Ad pœnitentiam mouet articulus de iudicio propter timorem,qui pœnitentiæ origo est:sed ad confessionem mouet articulus de vita æterna:quia est propter spem veniæ. ergo non est actus pœnitentiæ.

¶Præterea, Ad virtutem veritatis pertinet,vt ostendat se quis talem qualis est,sed hoc facit confitens:ergo est actus virtutis, quæ dicitur veritas, & non pœnitentiæ.

¶SED CONTRA, Pœnitētia ordinatur ad destructionem peccati, sed ad hoc idem ordinatur confessio.ergo est actus pœnitentiæ.

CONCLVSIO.

¶ Confessio est actus virtutis pœnitentiæ elicitus, quanuis secundum alias rationes ad multas virtutes pertinere possit.

¶RESPONDEO dicendum,quòd hoc in virtutibus cōsiderandum est,quòd quādo supra obiectum virtutis additur spiritualis ratio boni & difficilis, requiritur spiritualis virtus: sicut magni sumptus ad magnificentiam pertinent:quāuis cōmuniter sumptus mediocres & donationes pertineant ad liberalitatem:vt patet,secūdo Ethicorum & quarto. Et similiter est in confessione veri,quæ quanuis ad veritatem virtutis pertineat absolutè,tamen secundum quòd aliqua ratio boni additur,ad aliam virtutem pertinere incipit:& ideò dicit Philosophus 4. Ethicorum,Quòd confessio,quæ fit in iudiciis,nō pertinet ad veritatis virtutem,sed magis ad iustitiā:& similiter cōfessio beneficiorum Dei in laudem diuinā non pertinet ad virtutem veritatis,sed ad virtutem latriæ:& ita etiā confessio peccatorum ad remissionē eorum consequendā non pertinet elicitiuè ad virtutem veritatis, vt quidam dicunt:sed ad virtutē pœnitentiæ, imperatiuè autem ad multas virtutes pertinere potest,secundum quòd in finem multarum virtutum trahi potest confessionis actus.

¶AD PRIMVM ergo dicendum,quòd spes est confessionis causa:non sicut eliciens,sed sicut imperans.

¶Ad secundum dicendum,quòd erubescentia in illa definitione non ponitur quasi causa confessionis,cùm magis nata sit impedire confessionis actum:sed magis quasi concausa ad liberandū à pœna, inquantum ipsa erubescētia pœna quædam est: sicut etiam claues Ecclesię concauſę confessionis ad hoc sunt.

¶Ad tertium dicendum, quòd secundum quādam adaptationē partes pœnitentiæ tribus attributis personarū adaptari possunt:vt contritio misericordiæ,vel bonitati respōdeat propter dolorem de malo:confessio sapientiæ propter veritatis manifestationem,satisfactio potentiæ propter satisfaciendi laborē: & quia contritio est prima pars pœnitentię,& efficaciam aliis partibus præbens:ideo eodem modo iudicatur de tota pœnitentia,sicut de contritione.

¶Ad quartū dicendū,quòd quia cōfessio magis ex spe procedit,quàm ex timore:ideo magis innititur articulo de vita æterna,quā respicit spes, quā articulo de iudicio, quod respicit timor:quāuis pœnitētia ratione cōtritionis ecōuerso se habeat.

¶Ad quintum patet solutio ex dictis.

QVAESTIO OCTAVA DE
ministro confessionis, in Septem articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de ministro confessionis. Circa quod quæruntur septem.

¶Primò,vtrū necessariū sit cōfiteri sacerdoti.

¶Secundò, vtrùm in aliquo casu liceat aliis quàm sacerdotibus confiteri.

¶Tertiò,vtrùm extra casum necessitatis possit aliquis non sacerdos confessionem venialium audire.

¶Quartò,vtrūm sit necessarium, quòd homo confiteatur proprio sacerdoti.

¶Quintò, vtrùm possit aliquis alteri,quàm proprio sacerdoti confiteri ex priuilegio, vel mandato superioris.

¶Sextò,vtrùm pœnitens in extremo vitæ suæ possit absolui à quolibet sacerdote.

¶Septimò,vtrùm pœna temporalis taxari debeat secundum quantitatem culpæ.

ARTICVLVS I.

¶Vtrùm necessarium sit confiteri sacerdoti. *Vide supra*

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd nō sit necessarium sacerdoti confiteri. Ad confessionem enim non obligamur nisi ex diuina institutione: sed diuina institutio nobis proponitur Iaco. 5. Confitemini alterutrū peccata vestra:vbi non fit mentio de sacerdote.ergo non oportet confiteri sacerdoti. *ubi sup. prē. art. 3. q. 1. & sequen.*

¶Præterea,Pœnitentia est necessitatis sacramentum, sicut & Baptismus:sed in Baptismo propter necessitatis sacramētum est minister quilibet homo,ergo & in pœnitētia: sed ministro Ecclesiæ facienda est confessio.ergo sufficit cuilibet confiteri.

¶Præterea,Confessio est ad hoc necessaria,vt taxetur pœnitēti satisfactionis modus,sed aliquis aliquando non sacerdos dulciùs posset pœnitenti dare satisfactionis modū,quàm multi sacerdotes. ergo nō est necessarium quòd cōfessio fiat sacerdoti.

¶Præterea, Confessio ad hoc est ordinata in Ecclesia, vt rectores pecorum suorum vultum cognoscant: sed quandoque rector vel prælatus non est sacerdos. ergo confessio non semper facienda est sacerdoti.

¶SED CONTRA, Absolutio pœnitentis,propter quam fit confessio,non fit nisi à sacerdotibus,quibus claues commissæ sunt.ergo confessio debet fieri sacerdoti.

¶Præterea, Confessio præfiguratur in Lazari mortui viuificatione:sed Dominus solùm discipulis præcepit vt solueret Lazarū:vt patet Ioā. 11.ergo sacerdotibus faciēda est cōfessio.

CONCLVSIO.

¶ Soli sacerdoti facienda est sacramentalis confessio.

¶RESPODEO dicendum,quòd gratia,quæ in sacramentis datur,à capite in membra descendit, & ideo solus ille minister est sacramentorum,in quibus gratia datur,qui habet ministerium super corpus Christi verum, quod solius sacerdotis est,qui consecrare Eucharistiam potest: & ideo cùm in sacramento pœnitentiæ gratia conferatur, solus sacerdos minister est huiusmodi sacramenti,& ideo ei soli facienda est sacramentalis confessio,quę ministro fieri debet.

¶AD

¶AD PRIMVM ergo dicendum,quòd Iacobus loquitur ex præsuppositione diuinæ institutionis: & quia diuinitùs institutio præcesserat de confessione sacerdotibus facienda,per hoc quòd eis potestatem remittendi peccata m Apostolis dedit: vt patet Ioan. 20.ideo intelligendum est, quòd Iaco.sacerdotibus confessionem esse faciendam monuit.

¶Ad secundum dicendum,quòd Baptismus est magis sacramētum necessitatis, quàm pœnitentia,quo ad confessionem & absolutionem: quia quandoque Baptismus prætermitti nō potest sine periculo salutis æternæ:vt patet in pueris, qui non habent vsum rationis:sed non est ita de confessione:& absolutione quæ tantū ad adultos pertinent, in quibus contritio cū proposito cōfitendi, & desiderio absolutionis sufficit ad liberandum à morte æterna: & ideo non est simile de Baptismo & confessione.

¶Ad tertium dicendum,quòd in satisfactione non solùm attendenda est quantitas pœnæ: sed etiam virtus eius,secūdum quòd est pars sacramenti: & sic requirit sacramentorū dispēsatorem, quāuis etiam ab alio,quàm à sacerdote pœna taxari possit.

¶Ad quartum dicendum,quòd cognoscere vultum pecoris, ad duo potest necessariū esse. Primò,quòd coordinetur gregi Christi:& sic cognoscere vultum pecoris pertinet ad curam & solicitudinem pastoralem, quæ incumbit quandoque illis, qui non sunt sacerdotes.Secundò, ad hoc quòd prouideatur ei cōpetens medicamentum salutis,scilicet sacramentum Eucharistiæ:& talia præbere pertinet ad sacerdotem, & ad talem cognitionem pecoris confessio ordinatur.

ARTICVLVS II.

¶ Vtrùm in aliquo casu liceat alij quàm sacerdoti confiteri.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd in nullo casu liceat aliis,quàm sacerdotibus confiteri: quia confessio sacramentalis accusatio est:vt ex supposita definitione habetur: sed dispensatio sacramenti ad illum tantùm pertinet,qui est sacramenti minister.cùm ergo minister sacramenti proprius sit sacerdos, videtur quòd nulli alij sit confessio facienda.

¶Præterea,Confessio in quolibet iudicio ad sententiam ordinatur.sed in sententia in foro contentioso nō à suo iudice lata, nulla est:& ideo non facienda est confessio nisi iudici:sed iudex in foro conscientiæ nō est nisi sacerdos,qui habet potestatem ligandi & soluendi.ergo non est alij confessio facienda.

¶Præterea,In Baptismo quilibet potest baptizare, quia si baptizat laicus, etiā absque necessitate non debet à sacerdote Baptismus iterari:sed si aliquis cōfiteatur laico in casu necessitatis, iterum tenetur sacerdoti confiteri, si articulum necessitatis euadat.ergo confessio non potest fieri laico in casu necessitatis.

¶SED CONTRA est quod in litera determinatur.

CONCLVSIO.

¶ Non nisi in necessitatis articulo alteri quàm sacerdoti peccatorum confessio fieri potest.

¶RESPODEO dicendum,quòd sicut Baptismus est sacramentum necessitatis,ita & pœnitentia.Baptismus autē,quia est sacramentum necessitatis, duplicem habet ministrū. Vnum, cui ex officio baptizare incumbit, scilicet sacerdotem. Aliū,cui ratione necessitatis dispensatio Baptismi cōmittitur:& ita etiam minister pœnitentiæ,cui confessio est facienda,est sacerdos: sed in necessitate etiam laicus vicem sacerdotis supplet, vt ei confessio fieri possit.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd in sacramento pœnitentiæ non solùm est aliquid ex parte ministri, scilicet absolutio & satisfactionis iniunctio, sed etiam aliquid ex parte ipsius,qui suscipit sacramentū,quod est etiam de essentia sacramenti,sicut contritio & cōfessio.Satisfactio autem iam incipit esse à ministro,inquantū eam iniungit:& à pœnitēte,inquātum eam implet: & ad plenitudinem sacramenti vtrunq; debet cōcurrere, quando possibile est.Sed quando necessitas imminet, debet facere pœnitens quod ex parte sua est,scilicet conteri & confiteri cui potest,qui quāuis sacramentum perficere nō possit vt faciat id quod ex parte sacerdotis est, absolutionem scilicet: defectum tamen sacerdotis summus Sacerdos supplet: nihilominus confessio laico ex desiderio sacerdotis facta sacramenta lis est quodammodo:quāuis non sit sacramētum perfectū, quia deest ei id quod est ex parte sacerdotis.

¶Ad secundum dicendum,quòd quāuis laicus nō sit iudex eius qui sibi confitetur absolutè, tamen ratione necessitatis accipit iudicium super eum, secundum quòd confitens ex desiderio sacerdotis se ei subdit.

¶Ad tertium dicendum, quòd per sacramenta homo nō solùm Deo,sed Ecclesiæ oportet q; reconcilietur. Ecclesiæ autem reconciliari non potest nisi sanctificatio Ecclesiæ ad eum perueniat: in Baptismo autem sanctificatio Ecclesiæ ad hominem peruenit per ipsum elementum exterius adhibitum,quod verbo vitæ sanctificatur secundum formam Ecclesiæ à quocunque, nō oporter q; iterum baptizetur.Sed in pœnitentia Ecclesiæ sanctificatio non peruenit ad hominem nisi per ministrum:quia non est ibi aliquod elementum corporale exterius adhibitum,quod ex sanctificatione inuisibilem gratiam conferat:& ideo quanuis ille laico confessus in articulo necessitatis consequutus sit veniam à Deo, eo q; propositum confitendi,quod secundum mandatum Dei percepit,sicut potuit impleuit:non tamen adhuc Ecclesiæ reconciliatus est,vt ad sacramenta Ecclesiæ admitti debeat,nisi prius à sacerdote absoluatur:sicut ille qui Baptismo flaminis baptizatus est, ad Eucharistiam non admitritur. Et ideo oportet q; iterum confiteatur sacerdoti,cùm copiam habere potuerit:& præcipuè quia sacramentum pœnitentiæ perfectum non fuit. Vnde oportet quòd perficiatur,vt ex ipsa perceptione sacramenti pleniorem effectum consequatur, & vt mandatum de pœnitentiæ sacramento recipiendo impleat.

ARTICVLVS IIII.

¶Vtrùm extra casum necessitatis possit aliquis non sacerdos confessionem venialium audire.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur q; extra casum necessitatis nō possit aliquis non sacerdos confessionem venialium audire. Quia sacramentum aliquod committitur laico dispensandum ratione necessitatis: sed confessio venialium non est de necessitate. ergo non committitur laico.

¶Præterea,Contra venialia ordinatur extrema vnctio, sicut & pœnitentia:sed illa non potest dari à laico:vt patet Iacobi vltimo.ergo nec confessio venialium potest ei fieri.

¶SED CONTRA est quod dicit Beda in litera.

CONCLVSIO.

¶ Non est necessarium vt quis sacerdoti venialia confiteatur,cùm per pectoris tusionem & aquam benedictam remittantur.

¶RESPONDEO dicendū, q; per peccatū veniale homo nec à Deo,nec à sacramento Ecclesiæ separatur: & ideo nō indiget nouæ gratiæ collatione ad eius dimissionē, neque indiget reconciliari Ecclesiæ.Et propter hoc non oportet q; venialia aliquis sacerdoti confiteatur:quia ipsa confessio laico facta sacramentale quoddam est, quāuis non sit sacramentum perfectum, & ex charitate procedens:& talibus natum est veniale remitti, sicut per tusionem pectoris,& aquam benedictum.

¶Et per hoc patet solutio ad primum: quia venialia non indigent sacramenti perceptione ad dimissionem sui, sed sufficit ibi aliquid sacramentale,vt aqua benedicta & aliquid huiusmodi.

¶Ad secundum dicendum,quòd extrema vnctio non datur directè contra veniale nec aliquod sacramentum.

ARTICVLVS IIII.

¶Vtrùm sit necessarium quòd homo confiteatur proprio sacerdoti.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur q; non sit necessarium q; homo cōfiteatur proprio sacerdoti. Greg.enim dicit.Apostolico moderamine & pietatis officio à nobis constitutum est, q; sacerdotibus monachis Apostolorum figuram tenentibus liceat prædicare, baptizare,cōmunionem dare,pro peccatoribus orare,pœnitentiā imponere,atq; peccata soluere: sed monachi nō sunt proprij sacerdotes aliquorū,cùm nō habeant curam animarū.ergo cū confessio fiat propter absolutionem, sufficit q; fiat cuicunq; sacerdoti.

¶Præterea,Sicut sacerdos est minister huius sacramenti, ita est Eucharistiæ.sed quilibet sacerdos potest conficere. ergo quilibet potest sacramentum pœnitentiæ ministrare.ergo non oportet q; fiat proprio sacerdoti.

¶Præterea, Illud ad quod determinatè tenemur,nō est in nostra electione constitutum:vt patet per Augustinum in litera. Dicit enim,Qui vult confiteri peccata, vt inueniat gratiam, quærat sacerdotem,qui sciat soluere & ligare.ergo videtur quòd non sit necessarium quòd sacerdoti proprio confiteatur aliquis.

¶Præterea, Quidam sunt,sicut papa,prælati, qui non videntur habere proprium sacerdotem,cùm non habeant superiorem:sed isti tenentur ad confessionem.ergo non semper tenetur homo cōfiteri proprio sacerdoti.

Præterea

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶ Præterea, Illud quod est institutum pro charitate, contra charitatem non militat, vt Ber. dicit: sed confessio quæ pro charitate instituta est, contra charitatem militaret, si homo ad confitendum vni sacerdoti esset obligatus: vt puta si peccator sciat sacerdotem suum hæreticum, aut solicitatorem ad malum, aut fragilem, qui ad peccatum quod quis confitetur ei, sit pronus, vel si reuelator confessionis probabiliter existimetur, vel si peccatum contra ipsum commissum sit, de quo quis cõfiteri debet. ergo videtur quod nõ semper oporteat cõfiteri pprio sacerdoti.

¶ Præterea, In eo quod est necessarium ad salutem, nõ sunt homines arctãdi, ne impediatur à via salutis: sed magna arctatio videtur, si oporteat vni homini cõfiteri de necessitate, & per hoc multi possent à cõfessione retrahi, vel timore, vel verecũdia, vel aliquo huiusmodi. ergo cũ confessio sit de necessitate salutis, nõ debent homines ad hoc arctari (vt videtur) quod proprio sacerdoti confiteantur.

¶ SED CONTRA est decre. Inno. qui instituit quòd oẽs vtriusq; sexus semel in anno proprio sacerdoti cõfiteantur.

¶ Præterea, Sicut episcopus se habet ad diœcesim suam, ita sacerdos ad suam parochiam: sed non licet vni episcopo in diœcesi alterius episcopale officium exercere, secundũ statuta canonũ. ergo non licet vni sacerdoti parochianum alterius audire.

CONCLVSIO.

¶ Non modo sacerdoti, sed proprio sacerdoti, qui imperandi iurisdictionem & potestatem habet, confiteri peccata necessarium est.

¶ RESPONDEO dicendum, quòd alia sacramenta non constituit in hoc, quòd ad sacramentum accedẽs, aliquid agat, sed solũ vt recipiat: sicut patet in Baptismo & huiusmodi: sed actus recipientis requiritur ad percipiendum veritatẽ sacramẽti in eo, qui est suæ voluntatis arbiter constitutus: quasi remouẽs prohibens, scilicet fictionẽ: sed in pœnitentia actus accedẽtis ad sacramẽtum est de substantia sacramenti, eo quòd cõtritio, confessio, & satisfactio sunt pœnitẽtiæ partes, quæ sunt actus pœnitẽtis: actus autẽ nostri, cùm in nobis principiũ habeãt, nõ possit nobis ab aliis dispẽsari nisi per imperiũ. Vnde oportet quòd ille, qui dispensator huiusmodi sacramẽti cõstituitur, sit talis, qui possit imperare aliquid agendũ. Imperium autem nõ competit alicui in alium, nisi qui habet super eũ iurisdictionẽ: & ideo de necessitate huius sacramẽti est, nõ solùm vt minister habeat ordinem sicut in aliis sacramenti, sed etiam quòd habeat iurisdictionem. Et ideo sicut ille, qui nõ est sacerdos, nõ potest hoc sacramentum conferre, ita nec ille qui nõ habet iurisdictionẽ. Et propter hoc oportet sicut sacerdoti, ita proprio sacerdoti cõfessionẽ fieri: cùm enim sacerdos nõ absoluat nisi ligãdo ad aliquid faciendum, ille solus potest absoluere, qui potest per imperium ad aliquid faciendum ligare.

¶ AD PRIMVM ergo dicendũ, quòd Greg. loquitur de illis monachis qui iurisdictionẽ habent, vt pote quibus alicuius parochiæ cura est cõmissa, de quibus aliqui dicebãt, quòd hoc ipso quòd monachi erant, non poterant absoluere, & pœnitentias iniungere, quod falsum est.

¶ Ad secundum dicendũ quòd sacramentum Eucharistiæ nõ requirit imperiũ in aliquem hominẽ, secùs autẽ est in hoc sacramento, vt dictum est: & idio ratio non sequitur: & tamen nõ licet Eucharistiam ab alio, quàm à proprio sacerdote accipere, quanuis verum sit sacramentum quod ab eo percipitur.

¶ Ad tertium dicendũ, quòd electio discreti sacerdotis non est nobis commissa, vt nostro arbitrio faciẽda, sed de licentia Superioris, si fortè proprius sacerdos esset minus idoneus ad apponendum peccato salutare remedium.

¶ Ad quartum dicendum, quòd prælatis incumbit sacramenta dispensare, quæ non nisi mũdi tractare debẽt: inde concessum est eis à iure, quòd possunt sibi eligere proprios sacerdotes cõfessiones, vnis quantũ ad hoc sunt eis superiores, sicut & vnus medicus ab alio curatur, nõ inquantũ medicus, sed inquantũ infirmus.

¶ Ad quintum dicendũ, quòd in casibus illis in quibus probabiliter timet pœnitens periculum sibi vel sacerdoti ex confessione ei facta, debet recurrere ad Superiorem: vel ab eodem petere licentiam alteri confitendi: quòd si licentiã habere non possit, idem est iudicium, quod de illo, qui nõ habet copiã sacerdotis: vnde magis debet eligere laico confiteri. nec in hoc transgreditur aliquid præceptum Ecclesiæ: quia præcepta iuris positiui non se extendunt vltra intentionem præcipientis, quæ est finis præcepti, hoc autem est charitas secundum Apostolum. Nec aliqua iniuria fit etiam sacerdoti, quia priuilegium meretur amittere, qui concessa sibi abutitur potestate.

¶ Ad sextum dicendum, quòd in hoc quòd oportet proprio sacerdoti confiteri, non arctatur via salutis: sed sufficiens ad salutem via statuitur. Peccaret autem sacerdos, si non esset facilis ad præbendum licentiã alteri confiteri: quia multi sunt adeò infirmi, quòd potius sine confessione morerẽtur, quàm tali sacerdoti cõfiterentur: vnde illi qui sunt nimis soliciti, vt cõscientias per confessionem subditorum sciant, multis damnationis laqueum inficiunt, & per consequens sibipsis.

ARTICVLVS V.

¶ Vtrùm aliquis possit alteri, quàm proprio sacerdoti confiteri, ex priuilegio vel mandato Superioris.

AD QVINTVM sic proceditur. Videtur quòd non possit aliquis alteri quàm proprio sacerdoti cõfiteri, etiã ex priuilegio vel mandato superioris. Quia non potest aliquod priuilegiũ indulgeri in præiudicium alterius: sed hoc esset in præiudicium alterius sacerdotis, si alius confessionem subditi sui audiat. ergo non potest per priuilegium seu licentiam seu mandatum superioris obtineri.

¶ Præterea, Illud per quod impeditur diuinum mandatũ, nõ potest per mandatũ vel priuilegiũ alicuius hominis cõsedi: sed mãdatum diuinũ est ad rectores Ecclesiarum, vt diligẽter vultum pecoris sui agnoscant: Prouer. 7. quod impeditur si alius quàm ipse confessionẽ eius audiat. ergo hoc nõ potest per aliquem hominis priuilegium vel mandatum ordinari.

¶ Præterea, Ille qui audit confessionem alicuius, est proprius iudex eius, alias non posset eum ligare & soluere: sed vnius hominis nõ possunt esse plures proprij sacerdotes vel iudices: quia tunc teneretur pluribus obedire, quod est impossibile, si cõtraria præciperent. vel incompossibilia. ergo non potest aliquis cõfiteri nisi proprio sacerdoti etiam ex superioris licentia.

¶ Præterea, Iniuriam sacramento facit qui sacramentum iterat super eadem materia, vel ad minus inutiliter facit: sed qui confessus est alij sacerdoti tenetur iterum confiteri proprio sacerdoti si petat: quia non est absolutus ab obedientia qua ei tenetur: ad hoc ergo non potest licitè fieri, quòd alij quàm proprio sacerdoti confiteatur.

¶ SED CONTRA, Ea, quæ sunt ordinis, possunt haberi similẽ ordinẽ committi ab eo, qui ea facere potest: sed superior, vt episcopus, potest confessiones audire illius, qui est de parochia alicuius presbyteri: qui à etiam ali quando aliqua sibi reseruat, cùm sit ille principalior rector. ergo etiam potest committere alicui sacerdoti quòd ipsum audiat.

¶ Præterea, Quicquid potest inferior potest superior, sed ipse sacerdos potest suo parochiano dare licentiã quòd alteri cõfiteatur. ergo multò fortiùs eius superior hoc potest.

¶ Præterea, Potestatẽ quã habet sacerdos in populo, habet ab episcopo, sed ex illa potestate potest confessionẽ audire. ergo & eadem ratione alius, cui episcopus potestatem concedit.

CONCLVSIO.

¶ Potest aliquis ex priuilegio, vel Superioris mandato, alij quàm proprio sacerdoti sua confiteri peccata, & ab illo absolui.

¶ RESPONDEO dicendum, quòd sacerdos aliquis potest dupliciter impediri ne alicuius confessionem audiat. Vno modo propter defectum iurisdictionis. Alio modo propter impedimentum executionis ordinis: sicut excommunicati & degradati, & huiusmodi: quicunque autem iurisdictionem habet, potest ea quæ sunt iurisdictionis cõmittere: & ideo si aliquis impediatur, ꝙ alterius confessionem audire non possit per iurisdictionis defectũ, potest sibi per quẽcunq; iurisdictionẽ habẽtem immediatã in illos cõmitti ꝙ confessionẽ audiat & absoluat: siue per ipsum sacerdotem, siue per episcopũ, siue per papam. Si autem propter executionis ordinis impedimentum audire non possit, potest sibi concedi quòd confessionem audiat per eum, qui impedimentum remouere potest.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ præiudicium non fit alicui nisi ei subtrahatur quod est in fauorem eius indultũ. Iurisdictionis autẽ potestas nõ est cõmissa alicui homini in fauorẽ sui, sed in vtilitatẽ plebis & honorẽ Dei. Et ideò si superioribꝰ prælatis expedire videatur ad salutẽ plebis & honorẽ Dei promouendũ, quòd aliis quæ sunt iurisdictionis, cõmittant: in nullo fit præiudicium inferioribus prælatis: nisi illis qui quærunt quæ sua sunt, non quæ Iesu Christi: & qui gregi præsunt, non vt eos pascant, sed vt abeis pascantur.

¶ Ad sec

¶ Ad secundum dicendum quòd rector Ecclesiæ debet vultum pecoris sui cognoscere dupliciter. Vno modo per solicitam exterioris conuersationis considerationem, qua inuigilare debet super gregem sibi commissum, & in hac cognitione non oportet quòd credat subdito, sed certitudinem facti, inquantum potest, inquirat. Alio modo per confessionis manifestationem, & quãtum ad hanc cognitionem nõ potest maiorem certitudinem accipere, quàm vt subdito credat: quia hoc est ad subueniendum conscientiæ ipsius. Vnde in foro confessionis creditur homini & pro se, & contra se, non autem in foro exterioris iudicij: & ideò ad hanc cognitionem sufficit, quòd credat subdito dicenti se alteri absoluere valenti fuisse confessum: & sic patet quòd talis cognitio pecoris per priuilegium alteri indultum de confessione audienda non impeditur.

¶ Ad tertium dicendum, quòd inconueniens esset si duo æqualiter super eandem plebem constituantur: si autem inæqualiter, non est inconueniens, & secundum hoc super eandem plebem immediatè sunt, & sacerdos parochialis, & episcopus, & papa: & quilibet eorum potest ea quæ sunt iurisdictionis ad ipsum pertinẽtia alteri committere. Sed si Superior committat, qui & principalior est, dupliciter potest committere: aut ita quòd eum vice sui constituat, sicut papa & episcopus suos pœnitentiarios constituunt: & tunc talis est principalior, quàm inferior prælatus: sicut pœnitentiarius papæ quàm episcopus, & pœnitentiarius episcopi quàm sacerdos parochialis, & magis tenetur ei cõfitens obedire. Alio modo vt eum coadiutorem illius sacerdotis cõstituat, & quia coadiutor ordinatur ad eum, cui coadiutor datur, ideò coadiutor est minus principalis: & ideò pœnitens non tantùm obedire tenetur ei, quantùm proprio sacerdoti.

¶ Ad quartum dicendum, quòd nullus tenetur cõfiteri peccata, quæ non habet: & ideo si aliquis pœnitentiario episcopi, vel alteri ab episcopo commissionem habẽti confessus fuerit, cùm sint sibi dimissa peccata, & quo ad Ecclesiam, & quo ad Deum, non tenetur confiteri proprio sacerdoti quãtuncũque petat: sed propter statutum Ecclesiæ de confessione facienda proprio sacerdoti semel in anno, eodẽ modo se debet habere sicut & ille qui habet solùm venialia. Talis enim solùm venialia confiteri debet, vt quidam dicunt: vel profiteri se à peccato mortali immunem, & sacerdos ei in foro conscientiæ credere debet & tenetur. Si tamen iterum cõfiteri teneretur, non fruſtrà primò confessus fuisset: quia quãtò pluribus sacerdotibus cõfitetur quis, tantò plus de pœna remittitur eitum ex erubescẽtia cõfessionis, quæ in pœnam satisfactoriam computatur, tum ex vi clauium. Vnde tonties posset confiteri, quòd ab omni pœna liberaretur, nec reiteratio facit iniuriam sacramẽto, nisi in quo sanctificatio adhibetur, vel per characteris impressionem, vel per materiæ consecrationem, quorum neutrum est in pœnitentia: vnde bonum est quòd ille qui authoritate episcopi confessionem audit, inducat confitentem quòd confiteatur proprio sacerdoti: quòd si noluerit, nihilominus eum absoluere debet.

ARTICVLVS VI.

¶ Vtrùm pœnitens possit in fine vitæ à quolibet sacerdote absolui.

AD SEXTVM sic proceditur. Videtur quòd in fine vitæ pœnitens non possit à quolibet sacerdote absolui. Quia ad absolutionẽ requiritur aliqua iurisdictio, vt dictũ est: sed sacerdos non acquirit iurisdictionẽ super illũ qui in fine pœnitet. ergo nemo potest eũ absoluere.

¶ Præterea, Ille qui sacramentum Baptismi in articulo mortis ab alio, quàm proprio sacerdote recipit, non debet à proprio sacerdote iterum baptizari. Si ergo quilibet sacerdos in articulo mortis posset absoluere à quolibet peccato, nõ debet pœnitens, si euadit, ad suum sacerdotem recurrere, quod falsum est: quia aliàs sacerdos non haberet cognitionem de vultu pecoris sui.

¶ Præterea, In articulo mortis sicut licet alieno sacerdoti baptizare, ita etiam non sacerdoti: sed non sacerdos nunquam potest absoluere in foro pœnitentiali. ergo nec sacerdos in articulo mortis eum, qui non est sibi subditus.

¶ SED CONTRA, Necessitas spiritualis est maior, quàm corporalis: sed aliquis in necessitate vltima potest aliorum rebus vti, etiam inuitis dominis ad subueniendum corporali necessitati. ergo & in articulo mortis ad subueniendum spirituali necessitati potest à non suo sacerdote absolui. Præterea, Ad idem sunt authoritates positæ in litera

CONCLVSIO.

¶ Potest pœnitens à quouis sacerdote in mortis articulo non modò à peccatis omnibus absolui, sed à qualibet excõmunicatione à quocunque sit lata.

¶ RESPONDEO dicendum, ꝙ quilibet sacerdos, quantũ est de virtute clauium, habet potestatẽ indifferenter in omnes, & quantũ ad omnia peccata: sed ꝙ non possit omnes ab omnibus peccatis absoluere, hoc est, quia per ordinationẽ Ecclesiæ habet iurisdictionẽ limitatam, vel omnino nullã habet: sed quia necessitas legem nõ habet, ideò quãdo necessitatis articulus imminet, per Ecclesiæ ordinationẽ non impeditur quin absoluere possit, ex quo habet claues etiam sacramẽtaliter, & tantum cõsequitur ex absolutione alterius, sicut si à proprio sacerdote absolueretur: nec solùm à peccatis tũc potest à quolibet sacerdote absolui, sed etiam ab excõmunicatione, à quocunque sit lata: & hęc absolutio etiam ad iurisdictionem pertinet, quæ per legem ordinationis Ecclesiæ coarctatur.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd aliquis potest vti iurisdictione alterius ex eius voluntate, quia ea quæ iurisdictionis sunt, committi possunt. Vnde quia Ecclesia acceptat vt quilibet sacerdos absoluere possit in articulo mortis: ideò ex hoc ipso quis vsum iurisdictionis habet, quãuis iurisdictione careat.

¶ Ad secundum dicendum, quòd nõ oportet eum recurrere ad proprium sacerdotẽ, vt iterũ à peccatis soluatur, à quibus in articulo mortis absolutus est: sed vt innotescat ei, quòd est absolutus. Nec similiter oportet quòd absolutus ab excõmunicatione ad iudicem vadat, qui aliàs absoluere potuisset, absolutionem petens, sed satisfactionem offerens.

¶ Ad tertium dicendũ, quòd Baptismus habet ex ipsa sanctificatione materiæ efficaciã: & ideò à quocunq; cõferatur alieno, ille sacramentũ recipit: sed vis sacramentalis pœnitentiæ cõsistit in sanctificatione ministri: & ideò ille qui laico cõfitetur, quanuis impleat quod ex parte est de sacramentali cõfessione, tamen sacramentalem absolutionẽ non consequitur: & ideò aliquid valet ei quantũ ad diminutionem pœnæ quæ fit per confessionis meritum & pœnam: sed non consequitur diminutionẽ illã pœnæ quæ est ex vi clauium: & ideò oportet quòd iterum sacerdoti confiteatur, & magis sic confessus discedens punitur post hanc vitam, quàm si sacerdoti fuisset confessus.

ARTICVLVS VII.

¶ Vtrùm pœna taxatur secundum quantitatem culpæ.

AD SEPTIMVM sic proceditur. Videtur quòd pœna tẽporalis, cuius reatus post pœnitẽtiam manet, non taxetur secundum quantitatem culpæ. Taxatur enim secundum quãtitatem delectationis, quæ fuit in peccato, vt patet Apoc. 18. Quantum glorificauit se, & in deliciis fuit, tantũ date illi tormẽtum & luctum: sed quãdoq; vbi est maior delectatio, ibi est minor culpa: quia peccata carnalia plus habẽt delectationis, quàm spiritualia, secundum Greg. ergo pœna non taxatur secundum quantitatem culpæ. *Tho. 4. Dist. 20. q. 1. art. 2. q. 1.*

¶ Præterea, Eodem modo aliquis obligatur per præcepta mortalia in noua lege & in veteri: sed in ve. le. debebatur pro peccatis pœna septem dierum: vt scilicet septem diebus immundi essent: cùm ergo in nouo Testamẽto imponatur pœna septennis pro vno peccato mortali, videtur quòd quãtitas pœnæ non respiciat quantitatem culpæ.

¶ Præterea, Maius est peccatum homicidij in laico, quàm fornicationis in sacerdote: quia circunstantia, quæ sumitur ex specie peccati, magis aggrauat, quàm quæ sumitur ex conditione personæ, sed laico pro homicidio imponitur septennis pœnitentia, sed sacerdoti decem annorum secundum Can. ergo pœna non taxatur secundum quantitatem.

¶ Præterea, Maximum peccatum est, quod in ipsum corpus Christi committitur: quia tantò grauiùs quis peccat, quãtò maior est in quem peccatur: sed pro effusione sanguinis Christi in sacramento altaris contenti iniungitur pœnitentia quadraginta dierum vel parum ampliùs: pro fornicatione simplici iniungitur pœnitentia septennis secundum Can. ergo quantitas pœnæ non respondet quantitati culpæ.

¶ SED CONTRA, Isa. 27. Mensuram contra mensuram, cùm abiecta fuerit iudicabo eum. ergo quantitas iudicij punitionis peccati est secundum quantitatem culpæ

¶ Præterea, Homo reducitur ad æqualitatem iustitiæ per pœnitentiam inflictam: sed hoc non esset si quantitas culpæ & pœnæ non sibi responderent. ergo vnum alteri respondet.

CONCLVSIO.

¶ Secundum quantitatem culpæ tametsi taxanda sit satisfactionis pœna, quo tamen

Universidad de Deusto
Biblioteca

quòd tamen pœnæ in peccatorum remedium iniunguntur, non secundum culpæ quantitatem, sed conditionem personarum taxandæ sunt.

¶ RESPONDEO dicendum, quòd pœna post dimissionem culpæ exigitur ad duo, scilicet ad debitum soluendum, & ad remedium præstandum. Potest ergo taxatio pœnæ considerari quantum ad duo. Primò, quantum ad debitum: & sic quãtitas pœnæ radicaliter respondet quantitati culpæ, antequã de ea aliquid dimittatur: secũdum tamen quantũ per primũ eorũ, quę pœnitentiã nata sunt remittere, plus remittitur, secundũ hoc per aliud minus remittendum vel soluendum restat: quia quãto per contritionem plus de pœna dimissum est, tanto per confessionem minus dimittendum restat. Secundò, quantum ad remedium vel illius, qui peccauit, vel aliorũ, & sic quandoq; pro minori peccato iniungitur maior pœnitentia: vel quia peccato vnius difficiliùs potest resisti quàm peccato alterius: sicut iuueni imponitur pro fornicatione maior pœna, quàm seni, quanuis minùs peccet: vel quia in eo peccatum est periculosius, sicut in sacerdote, quàm in alio: vel quia multitudo magis prona est ad id peccatum: & ideò per pœnam vnius, alij sunt exterrendi. Pœna ergo in foro pœnitentiæ quantum ad vtrunq; taxanda est: & ideò nõ semper pro maiori peccato maior pœna imponitur. Sed pœna purgatorij solùm est ad soluendum debitum, quia vlteriùs non manet locus peccandi: & ideò illa pœna taxatur solùm secundum quantitatem peccati, considerata tamen cõtritionis quantitate, & confessione & absolutione: quia per omnia de pœna aliquid dimittitur: vnde etiam à sacerdote iniungendo satisfactionem, sunt considerãda

¶ AD PRIMVM ergo dicendũ, quòd in verbis illis duo tanguntur ex parte culpæ, scilicet glorificatio & delicię: quorũ primum pertinet ad elationem peccantis, qua Deo resistit. Secundum ad delectationem peccati: quanuis autem sit minor delectatio quandoque in maiori culpa, tamen est ibi semper maior elatio: & ideò ratio non procedit.

¶ Ad secundum dicendum, quòd illa pœna septem dierum non erat expiatiua à pœna debita peccato. Vnde & tam si post illos dies moreretur, in purgatorio puniretur, sed expiabatur ab irregularitate, à qua omnia sacrificia legalia expiabant. Nihilominus cæteris paribus plus peccat homo in noua lege quàm in veteri, propter sanctificationem ampliorem, qua sanctificatur in Baptismo, & propter beneficia Dei potiora humano generi exhibita. & hoc patet ex hoc, quod dicitur Heb. 10. Quantò putatis deteriora mereri supplicia, &c. Nec tamen hoc verum est vniuersaliter, quod exigatur pro quolibet peccato mortali septẽnis pœnitentia, sed hoc est quasi quędã regula communis, vt in pluribus competens, quam tamen oportet dimittere consideratis diuersis peccatorum circunstantiis.

¶ Ad tertium dicendum, quòd episcopus vel sacerdos cum maiori periculo suo & aliorũ peccat: & ideò solicitius retrahit eum Canones à peccato, quàm alios, maiorẽ pœnam inũgendo, secundum quòd est in remedium: quamuis quandoq; nõ debeatur tanta ex debito. Vnde in purgatorio non tanta ab eo exigitur.

¶ Ad quartum dicendum, quòd pœna illa est intelligenda, quãdo nolente sacerdote hoc accidit. Si enim sponte funderetur, multò grauiori pœna dignus esset.

QVAESTIO NONA DE *qualitate confessionis, in quatuor articulos diuisa.*

DEINDE considerandum est de qualitate cõfessionis. Circa quod quæritur quatuor.

¶ Primò, vtrũ cõfessio possit esse informis

¶ Secundò, vtrùm oporteat confessionem esse integram.

¶ Tertiò, vtrùm possit aliquis per alium, vel per scriptum confiteri.

¶ Quartò, vtrùm illæ conditiones, quæ à magistris assignantur, ad confessionem requirantur.

ARTICVLVS I.

¶ Vtrùm confessio possit esse informis.

Tho. vbi sup. art. 4. q. 1. & seqq.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur, quòd confessio nõ possit esse informis: dicitur enim Eccle. 17. A mortuo, velut qui non est, perit confessio: sed ille qui non habet charitatẽ, est mortuus, quia ipsa est animæ vita. ergo absque charitate non potest esse confessio.

¶ Præterea, Confessio diuiditur contra contritionem, sed contritio & satisfactio nunquam possunt extra charitatem fieri. ergo nec confessio.

¶ Præterea, In confessione oportet quòd os cordi concordet, quia hoc ipsum nomen Confessionis requirit: sed ille qui adhuc manet in affectu peccati quod confitetur, nõ habet cor ori conforme: quia corde peccatum tenet, quod ore damnat. ergo talis non confitetur.

¶ SED CONTRA, Quilibet tenetur ad confessionẽ mortalium: sed si aliquis semel confessus est etiam in mortali existẽs, non tenetur vlterius ad confitendum ea peccata: quia cùm nullus sciat se charitatem habere, nullus sciret se confessum fuisse. ergo nõ est de necessitate cõfessionis, quòd sit charitate formata.

CONCLVSIO.

¶ Confessio, vt est pars sacramenti, potest nonnunquam in esse, qui non contritus & sine charitate est: vt verò actus virtutis est, non potest absque charitate in aliquo esse

¶ RESPONDEO dicendum, quòd confessio est actus virtutis, & pars sacramenti: secundum autem quòd est actus virtutis, est actus meritorius propriè, & sic confessio non valet sine charitate, quæ est principium merendi: sed secundum quòd est pars sacramenti, sic ordinat confitentem ad sacerdotem, qui habet claues Ecclesiæ, qui per confessionem confitentis conscientiam cognoscit, & secundum hoc cõfessio potest esse etiam in eo, qui non est contritus: quia potest peccata sua confiteri sacerdoti, & clauibus Ecclesiæ se subiicere: & quanuis tunc non percipiat absolutionis fructum, tamen recedente fictione percipere incipiet: & sic etiam in aliis sacramentis. Vnde non tenetur iterare confessionem qui fictus accedit, sed tenetur postmodum fictionem suam confiteri

¶ AD PRIMVM ergo dicendũ, quòd autoritas illa intelligenda est quantùm ad fructum confessionis percipiendum, quem nullus extra charitatem existens percipit.

¶ Ad secundum dicendum, quòd contritio & satisfactio fiunt Deo, sed confessio sit huiusmodi: & ideò de ratione contritionis & satisfactionis, est quòd homo sit Deo per charitatem vnitus, non autem de ratione confessionis.

¶ Ad tertium dicendum, quòd ille qui peccata quæ habet narrat, verè loquitur: & sic cor concordat voci vel verbis quãtùm ad substantiam confessionis, quãuis discordet à cõfessionis fine.

ARTICVLVS II.

¶ Vtrùm oporteat confessionem esse integram

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd non oporteat confessionem esse integram: vt scilicet omnia peccata vni sacerdoti confiteatur. Quia erubescentia facit ad diminutionem pœnæ, sed quanto pluribus sacerdotibus quis confitetur, tãto maiorem erubescentiã patitur. ergo fructuosior est confessio si pluribus sacerdotibus diuidatur.

¶ Præterea, Confessio ad hoc necessaria est in pœnitentia, vt pœna secundum arbitrium sacerdotis peccato taxetur: sed sufficiẽs pœna potest imponi à diuersis sacerdotibus de diuersis peccatis. ergo nõ oportet vni sacerdoti omnia peccata confiteri.

¶ Præterea, Potest contingere quòd post confessionem factam & satisfactionem perfectam recordetur quis alicuius peccati mortalis, quod dum confitebatur, memoria nõ habebat, & tũc copiam proprij sacerdotis, cum quo primò confessus fuerit, habere nõ poterit. ergo poterit id solùm peccatum alteri cõfiteri, & sic diuersa peccata diuersis sacerdotibus cõfitebitur.

¶ Præterea, Sacerdoti nõ debet fieri cõfessio de peccatis nisi propter absolutionem: sed quãdoq; sacerdos qui confessionem audit, potest de quibusdam peccatis absoluere, nõ de omnibus. ergo ad minus in tali casu non oportet quòd cõfessio sit integra.

¶ SED CONTRA, Hypocrisis est impedimentum pœnitentiæ: sed diuidere confessionem ad hypocrisim pertinet: vt Aug. dicit. ergo confessio debet esse integra.

¶ Præterea, Confessio est pœnitentiæ pars: sed pœnitentia debet esse integra. ergo & confessio.

CONCLVSIO.

¶ Oportet omnia & singula confiteri peccata, si vera, & salubris confessio esse debeat.

¶ RESPONDEO dicendum, quòd in medicina corporali oportet quòd medicus nõ vnum solùm morbum, cõtra quem medicinam dare debet cognoscat, sed etiam vniuersaliter totã habitudinem ipsius infirmi: eò quòd vnus morbus ex adiunctione alterius aggrauatur, & medicina quæ vni morbo competeret, alteri nocumentum præstaret: & similiter est in peccatis: quia vnum aggrauatur ex adiunctione alterius, & illud quod vni peccato esset conueniens medicina, alteri incẽtiuum præstaret, cùm quandoque aliquis contrariis peccatis infectus sit: vt Gregor. in Pastorali docet: & ideò de necessitate confessionis est, quòd homo omnia peccata confiteatur, quæ in memoria habet: quod si non faciat, non est confessio, sed cõfessionis simulatio.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd etsi erubescentia sit multiplicior quando diuidit diuersa peccata diuersis: tamen omnes simul non sunt ita magnæ erubescentiæ, sicut illa vna, qua quis omnia sua simul confitetur: quia vnum peccatum per se consideratum non demonstrat ita malam dispositionem peccantis, sicut quando est cum pluribus aliis consideratum: quia in vnum peccatum aliquis quandoque ex ignorantia vel infirmitate labitur, sed multitudo peccatorũ demõstrat malitiam peccantis, vel magnam corruptionem eiusdem.

¶ Ad secundum dicendum, quòd pœna à diuersis sacerdotibus imposita non esset sufficiens: quia quilibet consideraret vnum per se, & nõ grauitatem ipsius quam habet ex adiunctione alterius, & quandoque pœna quę contra vnum peccatum daretur, esset promotiua alterius peccati: & præterea sacerdos confessionem audiens, vicem Dei gerit, & ideò debet ei fieri hoc modo confessio, sicut sit Deo in contritione. Vnde sicut non esset contritio, nisi quis de omnibus peccatis cõtereretur, ita non esset confessio, nisi quis de omnibus, quæ memoriæ occurrerint confiteatur.

¶ Ad tertium dicendum, quòd quidam dicunt, quòd quando aliquis recordatur eorum, quæ priùs obliuus erat, debet etiam ea quæ priùs confessus fuit confiteri, & præcipuè si non potest eundem habere, cui antè cõfessus fuerat, qui omnia cognoscit, vt totius culpæ quantitas vni sacerdoti innotescat. Sed hoc nõ videtur necessarium, quia peccatum habet quantitatem & ex seipso, & ex adiunctione alterius: peccatorum autem, de quibus confessus est, manifestauit quantitatem, quã ex seipsis habent: ad hoc autem quòd sacerdos vtranque quantitatem peccati huiusmodi cognoscat, sufficit quòd hoc peccatum confitẽs dicat explicitè, & alia in generali, dicendo, quòd cùm alia multa confiteretur huius oblitus fuit.

¶ Ad quartum dicendum, quòd etiam si sacerdos non de omnibus possit absoluere, tamen tenetur sibi omnia cõfiteri, vt quãtitatem totius culpæ cognoscat, & de illis de quibus nõ potest absoluere, ad superiorem remittat.

ARTICVLVS III.

¶ Vtrùm quis possit per alium, vel per scriptum confiteri.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd possit per alium quis cõfiteri, vel per scriptum, quia confessio necessaria est ad hoc vt conscientia pœnitentis sacerdoti pandatur: sed homo potest per alium vel per scriptum suam conscientiam sacerdoti manifestare. ergo sufficit per alium vel per scriptum confiteri.

¶ Præterea, Quidam non intelliguntur à propriis sacerdotibus propter linguæ diuersitatem, & tales nõ possunt nisi per alios confiteri. ergo non est de necessitate sacramenti, quòd per seipsum quis confiteatur: & ita videtur quòd si per alium quis cõfessus fuerit qualitercunque, sufficiat ei ad salutem.

¶ Præterea, De necessitate sacramenti est, quòd homo proprio sacerdoti confiteatur, vt ex dictis patet: sed aliquãdo proprius sacerdos est absens, cui non potest pœnitens propria voce loqui, posset autem per scriptum ei suam conscientiam manifestare. ergo videtur quòd per scriptum ei suam conscientiã transmittere debeat.

¶ SED CONTRA, Homo ad confessionem peccatorum, sicut ad confessionem fidei obligatur: sed confessio fidei ore est facienda, vt patet Ioan. 10. ergo & confessio peccatorum.

¶ Præterea, Qui per seipsum peccauit, per seipsum debet pœniteri: sed confessio est pœnitentiæ pars. ergo pœnitens debet confiteri propria voce.

CONCLVSIO.

¶ Proprio ore peccatorum confessio facienda est, nisi natura aliquid ad hoc impedimentum adfuerit.

¶ RESPONDEO dicendum, quòd confessio non solùm est actus virtutis, sed etiam pars sacramenti. quãuis autem ad eam, secundũ quòd est actus virtutis, sufficeret qualitercunq; fieret. & si non esset tanta difficultas in vno modo sicut in alio: tamen secundũ quòd est pars sacramẽti, habet determinatum actum, sicut & alia sacramenta habent determinatam materiam: & sicut in Baptismo ad significandam interiorem ablutionem, assumitur illud elementum, cuius est maxima vis in abluendo: ita in actu sacramenti ad manifestandum ordinarè assumitur ille actus, quo maximè consueuimus manifestare, scilicet proprium verbum. Alij enim modi sunt inducti in supplementum istius.

¶ AD PRIMVM dicendũ, quòd sicut in Baptismo nõ sufficit qualitercũq; abluere, sed per elemẽtũ determinatũ ita nec in pœnitẽtia sufficit qualitercũq; peccata manifestare, sed oportet quòd per actum determinatum manifestentur.

¶ Ad secundum dicendum, quòd in eo qui vsum linguæ nõ habet, sufficit quòd per scriptũ aut per nutũ aut interpretẽ cõfiteatur: quia nõ exigitur ab homine plus quã possit, quãuis homo nõ possit vel debeat Baptismũ accipere, nisi in aqua: quia aqua est omnino ab exteriori, & nobis ab alio exhibetur, sed actus cõfessionis est à nobis: & ideò quãdo non possumus vno modo, debemus secundum quòd possumus confiteri.

¶ Ad tertium dicẽdum, quòd in absentia proprij sacerdotis potest etiam laico fieri confessio: & ideò non oportet quòd per scriptum fiat, quia plus pertinet ad necessitatem confessionis actus, quàm ille, cui fit confessio.

ARTICVLVS IIII.

¶ Vtrùm conditiones assignatæ requirantur ad confessionem.

AD QVARTVM sic proceditur, Videtur quòd illæ cõditiones, quæ à magistris assignantur, his verbis contentæ, non requirantur ad confessionem,

Sit simplex, humilis confessio, pura, fidelis,
Atq; frequens, nuda, discreta, libens, verecunda,
Integra, secreta, lachrymabilis, accelerata,
Fortis & accusans, & fit parẽre parata.

Fides enim & simplicitas, & fortitudo sunt per se virtutes. ergo non debent poni per se conditiones confessionis.

¶ Præterea, Purum est quod non habet permixtionem: similiter simplex compositionem & permixtionem aufert. ergo superfluè vtrunque ponitur.

¶ Præterea, Peccatum semel commissum nullus tenetur confiteri nisi semel. ergo si homo peccatum non iterat, non oportet quòd sit frequens.

¶ Præterea, Confessio ad satisfactionem ordinatur: sed satisfactio quandoque est publica. ergo & confessio non semper debet esse secreta.

¶ Præterea, Illud quod non est in potestate nostra, non requiritur à nobis: sed lachrymas emittere, non est in potestate nostra. ergo non requiritur ad confitentem.

CONCLVSIO.

¶ Oportet confessionem, vt actus virtutis est, esse discretã, libentem, purã, fortem, verecundam, lachrymabilem, humilem, veram, nudam, simplicem, integram: vt verò est pars sacramenti, necesse est esse accusantem, & parere paratam, atq; secretam: vtile autem est, illam esse frequentem, & acceleratam.

¶ RESPONDEO dicendum, quòd dictarũ conditionum quędã sunt de necessitate cõfessionis, quędã de bene esse ipsius. Ea ad quæ sunt de necessitate cõfessionis, vel cõpetunt ei secũdũ quòd est actus virtutis, vel secũdũ quòd est pars sacramẽti. Si primo modo, aut ratione virtutis in genere, aut ratione specialis virtutis, cuius est actus, aut ex ipsa ratione actus. Virtutis autem in genere sunt quatuor cõditiones: vt in 2. Ethi. dicitur. Prima est, vt aliquis sic sciẽs: & quantũ ad hoc cõfessio dicitur esse discreta, secundũ quòd in actu omnis virtutis prudẽtia requiritur: est autem hæc discretio, vt maiora cũ maiori pœne confiteatur. Secũda cõditio est, vt sit eligens, quia actus virtutis debent esse voluntarij, & quantũ ad hoc dicit, libens. Tertia cõditio est vt propter hoc, scilicet debitũ finẽ operetur: & quantũ ad hoc dicit quòd debet esse pura, vt scilicet recta sit intentio. Quarta est, vt immobiliter operetur: & quantùm ad hoc dicit quòd debet esse fortis: vt scilicet propter verecũdiã nõ dimittat. Est autem cõfessio actus virtutis pœnitẽtiæ, quæ quidẽ primò initiũ sumit in horrore turpitudinis peccati: & quãtùm ad hoc cõfessio debet esse verecũda: vt scilicet nõ se iactet de peccatis propter aliquã seculi vanitatẽ admixtã. Secundò progreditur

Universidad de Deusto
Biblioteca

ad dolorem de peccato commisso: & quantum ad hoc dicitur esse lachrymabilis. Tertiò, in abiectione sui terminatur: & quantum ad hoc debet esse humilis, vt se miserum confiteatur & infirmum. Sed ex propria ratione huiusmodi actus, qui est confessio, habet quòd sit manifestatiua, quæ quidem manifestatio per quatuor impediri potest. Primò, per falsitatem: & quantùm ad hoc dicit, fidelis, id est vera. Secundò per obscuritatem verborum: & contra hoc dicit, nuda, vt nō inuoluat obscuritatem verborum. Tertiò, per verborum multiplicationē: & propter hoc dicit, simplex, vt non recitet in confessione nisi quod ad quantitatem peccati pertinet. Quartò, vt non subtrahatur aliquid de his quæ manifestanda sunt: & contra hoc dicit, integra. Secundum autem quòd confessio est pars sacramenti, sic concernit iudicium sacerdotis, qui est minister sacramenti. Vnde oportet quòd sit accusans ex parte confitentis, parēre parata per comparationem ad sacerdotem. Secreta quantùm ad conditionem fori, in quo de occultis conscientiæ agitur. Sed de benè esse confessionis est, quòd sit frequens, & quòd sit acceleratarve scilicet statim confiteatur.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd non est inconueniens quòd conditio vnius virtutis in actu alterius inueniatur, qui ab ipsa imperātur: vel quia medium quod est vnius virtutis, principaliter etiam aliæ virtutes per participationem habent.

¶Ad secundum dicendum, quòd hęc conditio pura intentionis excludit peruersitatem, à qua homo mundatur, si simpliciter alieni admixtionem excludit.

¶Ad tertium dicendum, quòd hoc non est de necessitate confessionis, sed de benè esse.

¶Ad quartum dicendum, quòd propter scandalum aliorum qui possūt ex peccatis audiris ad malum inclinari, non debet confessio fieri in publico, sed in occulto: ex pœna autem satisfactoria non scandalizatur ita aliquis: quia quandoq; pro paruo vel nullo simili opera satisfactoria fiunt.

¶Ad quintum dicendum, quòd intelligendum est de lachrymis mentis.

QVAESTIO DECIMA DE *effectu confessionis, in quinque articulos diuisa.*

DEINDE considerandū est de effectu cōfessionis. Circa quod quæruntur quinque.

¶Primò, vtrùm confessio liberet à morte peccari.

¶Secundò, vtrùm confessio liberet aliquo modo à pœna.

¶Tertiò, vtrùm confessio aperiat paradisum.

¶Quartò, vtrùm confessio tribuat spem salutis.

¶Quintò, vtrùm confessio generalis deleat peccata mortalia pręterita.

ARTICVLVS I.

¶Vtrùm confessio liberet à morte peccati.

Tho. vbi sup. ar. 1. q. 1. & seq.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd cōfessio non liberet à morte peccati. Confessio enim contritionem sequitur: sed contritio sufficienter delet culpam. ergo confessio non liberat à morte peccati.

¶Præterea, Sicut mortale est culpa, ita etiam veniale: sed per confessionem fit veniale quod priùs fuit mortale, vt in litera dicitur. ergo per confessionem non remittitur culpa, sed culpa in culpam mutatur.

¶SED CONTRA est, Confessio est pars pœnitentiæ sacramenti: sed pœnitentia à culpa liberat, ergo & confessio.

CONCLVSIO.

¶Confessio, cùm sit pars sacramenti pœnitentiæ, liberat hominem à culpa, sicut & Baptismus.

¶RESPONDEO dicendum, quòd pœnitentia inquantum est sacramentum, præcipuè in confessione perficitur: quia per eam homo ministris Ecclesiæ se subdit, qui sunt sacramentorū dispensatores. Contritio enim votum confessionis annexum habet, & satisfactio pro iudicio sacerdotis, cui fit confessio, taxatur, & quia in sacramento pœnitentiæ gratia infunditur, per quam fit remissio peccatorum, sicut in Baptismo: ideò eo modo confessio ex vi absolutionis coniunctæ remittit culpam, sicut & Baptismus. Liberat enim Baptismus à morte peccati non solùm secundum quòd actu percipitur, sed etiam secundū quòd in voto habetur: sicut patet in illis, qui iam sanctificati ad Baptismum accedunt. & si aliquis impedimentum non præstaret ex ipsa collatione Baptismi, gratiam consequeretur remittentem peccata, si prius ei remissa non fuissent. Et similiter dicendum est de confessione adiuncta absolutioni: quia secundum quòd in voto pœnitētis præcessit, à culpa liberauit. Postmodum autem in actu confessionis & absolutionis gratia augetur, & etiam remissio peccatorum daretur, si præcedens dolor de peccatis non sufficiens ad contritionem fuisset, & ipse tunc obicem gratiæ non præberet: & ideò sicut de Baptismo dicitur quòd liberat à morte, ita etiā de confessione dici potest.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd contritio habet votum confessionis annexum: & ideo eo modo liberat à culpa pœnitentes, sicut desiderium Baptismi baptizandos.

¶Ad secundum dicendum, quòd veniale non sumitur pro culpa, sed pro pœna de facili expiabili: vnde non sequitur quòd culpa in culpam cōuertat, sed penitus annihiler. Dicitur enim veniale tripliciter. Vno modo ex genere, sicut verbum otiosum. Alio modo ex causa, id est veniæ causam in se habens, sicut peccatum ex infirmitate. Alio modo ex euentu, sicut accipitur hīc: quia per cōfessionem hoc euenit, quòd de culpa pręterita homo veniam consequatur.

ARTICVLVS II.

¶Vtrùm confessio liberet aliquo modo à pœna.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur q̄ confessio non liberet aliquo modo à pœna: quia peccato non debetur nisi pœna æterna vel temporalis: sed pœna æterna per contritionem dimittitur: pœna autem temporalis per satisfactionem. ergo per confessionem nihil dimittitur de pœna.

¶Præterea, Voluntas pro facto reputatur, vt in litera dicitur: sed ille qui contritus est, habuit propositum confitendi. ergo rātum valuit sibi sicut si fuisset confessus: & ita per confessionem, quam posteà facit, nihil de pœna dimittitur.

¶SED CONTRA, Pœnam habet cōfessio: sed per omnia opera pœnalia expiatur pœna peccato debita. ergo & per confessionem.

CONCLVSIO.

¶Absoluit hominem aliquo modo à pœna ipsa sacramentalis peccatorum confessio secundum maiorem vel minorem confitentis dispositionem.

¶RESPONDEO dicendum, quòd confessio simul cum absolutione habet vim liberandi à pœna dupliciter. vno modo ex ipsa vi absolutionis: & sic quidem liberat in voto existēs à pœna æterna: sicut etiam à culpa, quæ quidem pœna est condemnans, & ex toto exterminans: à qua homo liberatus, adhuc manet obligatus ad pœnam temporalem, secundum quòd pœna est medicina purgans & promouens: & hæc pœna restat in purgatorio patiēda etiam his, qui à pœna inferni liberati sunt, quæ quidem pœna est improportionata viribus pœnitentis in hoc mundo viuentis: sed per vim clauium intantùm minuitur, quòd proportionata viribus pœnitentis remanet, ita quòd satisfaciendo, se in hac vita purgare potest. Alio modo diminuit pœnam ex ipsa natura actus confitentis, qui habet pœnam erubescentiæ annexam: & ideò quantò aliquis pluries de ipsis peccatis confitetur, tantò magis pœna minuitur.

¶Et per hoc patet responsio ad primum.

¶AD SECVNDVM dicendum, quòd voluntas pro facto non reputatur in his quæ sunt ab alio, sicut est de Baptismo. Non enim tantum valet volūtas suscipiendi Baptismum, sicut ipsius susceptio: sed reputatur voluntas pro facto in his quæ sunt omnino ab homine: & iterum quantùm ad prēmium essentiale, non autem quantum ad pœnæ remotionem, & huiusmodi: respectu quorum attenditur meritum accidēraliter & secundariò. & ideò confessus & absolutus, minùs in purgatorio punietur, quàm contritus tantùm.

ARTICVLVS III.

¶Vtrùm confessio aperiat paradisum.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd confessio non aperiat paradisum, quia diuersorum diuersi sunt effectus: sed apertio paradisi effectus est Baptismi ergo non est effectus confessionis.

¶Præterea, In id quod clausum est, ante apertionem intrare non

potest: sed ante confessionem moriens intrare paradisum potest. ergo confessio non aperit paradisum.

¶SED CONTRA, Confessio facit hominem subiici clauibus Ecclesiæ: sed per eas aperitur paradisus. ergo & per confessionem.

CONCLVSIO.

¶Sacramentalis confessio ianuam paradisi aperire dicitur, quo à culpa & pœna reatu absoluit.

¶RESPONDEO dicendū, quòd à paradisi introitu prohibetur aliquis per culpam & reatum pœnæ, & quia huiusmodi impedimenta confessio amouet, vt ex dictis patet, ideò dicitur paradisum aperire.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd quamuis Baptismus & pœnitentia sint diuersa sacramenta, tamen agunt in vi vnius passionis Christi, per quam aditus paradisi est apertus.

¶Ad secundum dicendum, quòd ante votum confessionis paradisus clausus erat peccanti mortaliter, quamuis posteà per contritionem votum confessionis importantem apertus sit, etiam ante confessionem actualiter factam, non tamen obstaculum reatus est totaliter amotum ante confessionem & satisfactionem.

ARTICVLVS IIII.

¶Vtrùm confessio spem tribuat salutis.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur quòd effectus confessionis poni non debeat, quòd tribuit spem salutis: quia spes ex omnibus meritoriis actibus prouenit. & sic nō videtur proprius effectus cōfessionis.

¶Præterea, Per tribulationem ad spem peruenimus, vt patet Rom. 5. sed tribulationem homo præcipuè in satisfactione sustinet. ergo tribuere spem salutis magis est satisfactionis, quàm confessionis.

¶SED CONTRA, Per confessionē homo fit humilior & mitior, sicut in litera Magister dicit: sed per hoc homo accipit spem salutis. ergo confessionis effectus est tribuere spem salutis.

CONCLVSIO.

¶Confessio sacramentalis spem salutis tribuit, quo per eam homo se clauibus Ecclesiæ subiicit.

¶RESPONDEO dicendum, quòd spes remissionis peccatorum non est nobis nisi per Christum, & quia homo per confessionem se subiicit clauibus Ecclesiæ ex passione Christi virtutem habentibus: ideò dicitur quòd confessio spem salutis tribuit.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd ex actibus non potest esse spes salutis principaliter, sed ex gratia Redēptoris: & quia confessio gratiæ Redemptoris innititur, ideò spem salutis tribuit non solùm vt actus meritorius, sed vt pars sacramenti.

¶Ad secundum dicēdum, quòd tribulatio spem salutis tribuit per experimentum propriæ virtutis, & purgationem à pœna, sed confessio etiam modo prædicto.

ARTICVLVS V.

¶Vtrùm confessio generalis sufficiat ad delenda mortalia oblita.

Tho. vbi sup. ar. 3. q. 1. & seq.

AD QVINTVM sic proceditur. Videtur quòd confessio generalis non sufficiat ad delendum peccata mortalia oblita. Peccatum enim per cōfessionem deletum, non est necesse iterum confiteri. si ergo peccata oblita, per confessionem generalem dimitterentur, non esset necessarium quòd cùm ad notitiam redeunt, aliquis confiteretur.

¶Præterea, Quicunque non est conscius sui peccati, vel non habet peccatum, vel est oblitus sui peccati: si ergo per generalem confessionem peccata mortalia oblita dimittuntur, quicunque non est sibi cōscius de aliquo peccato mortali, per generalem confessionem potest esse certus quòd sit immunis à peccato mortali: quod est contra Apostolum 1. Cor. 4. Nihil mihi cōscius sum, sed non in hoc iustificatus sum.

¶Præterea, Nullus ex negligentia reportat commodum: sed non potest esse sine negligentia, quòd aliquis peccatum mortale obliuiscatur antequàm ei dimittatur. ergo non reportat ex hoc tale commodum, quòd sine speciali confessione de peccato ei dimittatur.

¶Præterea, Magis est elongatum à cognitione confitentis id quod est omnino ignoratum, quàm illud cuius est oblitus: sed peccata per ignorantiam commissa generalis confessio non delet: quia tunc hæretici qui nesciunt aliqua peccata, in quibus sunt, esse peccata: aut etiam aliqui simplices per generalem confessionem absoluerentur, quod falsum est. ergo generalis confessio non tollit peccata oblita.

¶SED CONTRA Psal. Accedite ad eum, & illuminamini, & facies vestræ non confundentur. sed iste qui confitetur omnia quæ scit, accedit ad Deum quantùm potest. ergo non confunditur, vt repulsam patiatur, sed veniam consequitur.

¶Præterea, Ille, qui confitetur, veniam consequitur, nisi sit fictus: sed ille, qui confitetur omnia peccata, quæ in memoria habet, aliquorum oblitus, non ex hoc est fictus: quia ignorantiam facti patitur, quæ à peccato excusat. ergo veniam consequitur, & sic peccata, quæ oblita sunt relaxantur, cùm impium sit dimidiam sperare veniam.

CONCLVSIO.

¶Per confessionem generalem delentur peccata mortalia oblita: si verò peccatum mortale memoria teneat quis, confessione speciali est opus, vt erubescentia peccati esse ostendatur.

¶RESPONDEO dicendū, quòd confessio operatur præsuppōsita cōtritione, quæ culpā delet: & sic cōfessio directè ordinatur ad dimissionē pœnæ, quod quidē facit ex erubescentia, quā habet ex vi clauium, quibus se confitens subiicit. Contingit autē quandoq; quòd per contritionē præcedentē peccatum aliquod deletū est, quo ad culpā, siue in generali, si eius memoria tunc nō habebatur, siue in speciali: & tunc ante cōfessionē illius peccati oblitus est, & tunc confessio generalis sacramentalis operatur ad dimissionē pœnæ ex vi clauiū, quibus se confitens subiicit, nullū obstaculū quantum in ipso est ponens. sed ex ipsa parte, qua erubescentia confessionis peccati, pœnā minuebat, pœna istius, de qua quis specialiter coram sacerdote non erubuit, non est diminuta.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd in confessione sacramentali non solùm requiritur absolutio, sed iudicium sacerdotis satisfactionem imponentis: & quamuis iste absolutione sit functus, tamen tenetur confiteri, vt suppleatur quod defuit sacramentali confessioni.

¶Ad secundum dicendum, quòd confessio non operatur (vt dictum est) nisi contritione præsuppositā, de qua quando vera fuit, non potest aliquis scire: sicut nec scire potest, an gratiæ habeat plenitudinem: & ideò non potest scire vtrum per confessionem generalem sit sibi peccatum oblitum dimissum per certitudinem, quamuis possit per coniecturas aliquas existimare.

¶Ad tertiū dicendū, quòd iste non reportat commodum ex negligentia, quia non ita plenam remissionem consequitur, sicut alius consequutus fuisset: nec tantū meretur, & tenetur iterum confiteri, cùm ad memoriam peccatum venerit.

¶Ad quartum dicendum, quòd ignorantia Iuris non excusat, quia ipsa peccatum est, sed ignorantia facti excusat. Vnde aliquis de hoc quòd non confiteatur peccata, quia nescit esse peccata propter ignorantiam Iuris diuini, non excusatur à fictione: excusaretur autem, si nesciret ea esse peccata propter ignorantiam particularis circumstantiæ: sicut si cognouit alienam, quā credidit esse suam. Sed obliuio de actu peccati habet ignorantiam facti, & ideò excusat à peccato fictionis in confessione, quod fructum absolutionis & confessionis impedit.

QVAESTIO VNDECIMA *De sigillo confessionis, in quinque articulos diuisa.*

DEINDE quæritur de sigillo confessionis. Et Circa hoc quæruntur quinque.

¶Primò vtrùm in quolibet casu teneatur homo celare ea, quę habet sub sigillo cōfessiōis.

¶Secundò, vtrùm sigillum confessionis se extendat ad alia, quàm illa quę habita sunt de confessione.

¶Tertiò, vtrùm solus sacerdos sigillum confessionis habeat.

¶Quartò, vtrùm sacerdos possit aliis reuelare delicta confitentis,

¶Quintò, vtrùm teneatur ea celare, etiam si aliter ea nouerit.

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶Vtrùm in quolibet casu sacerdos teneatur celare peccata quæ sub sigillo confessionis nouit.

Tho. 4. dist. 21. q. 3. art. 1. & seq.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd non in quolibet casu teneatur sacerdos celare peccata quæ sub sigillo confessionis nouit: quia sicut dicit Ber. Quod est institutum pro charitate, contra charitatem non militat: sed celatio confessionis in aliquo casu contra charitatem militaret: sicut si aliquis in confessione scit aliquem hæreticum, quem non potest inducere ad hoc, quòd desistat à corruptione plebis: & similiter de illo qui scit per cõfessionem affinitatem esse inter aliquos, qui contrahere volũt. ergo talis debet confessionem reuelare.

¶Præterea, Illud ad quod quis obligatur ex præcepto Ecclesiæ tantum, non est necesse obseruari mandato Ecclesiæ in contrarium facto: sed celatio confessionis est introducta ex statuto Ecclesiæ tantum. si ergo per Ecclesiam præcipiatur, quòd quicunque scit aliquid de tali peccato, dicat, ille qui scit, per confessionem debet dicere.

¶Præterea, Magis debet homo conseruare cõscientiam suam, quàm famam alterius, quia charitas ordinata est: sed aliquando aliquis peccatum celans, incurrit propriæ conscientiæ damnum: sicut cùm in testimonium adducitur pro peccato illo, & iurare cogitur de veritate dicenda: vel cùm aliquis Abbas scit per cõfessionem alicuius Prioris subiecti sibi peccatum, cuius occasio inducit ipsum ad ruinam, si ei prioratum dimittat: vnde tenetur ei auferre pastoralis curæ dignitatem: auferendo autem videtur confessionem publicare. ergo videtur quòd in aliquo casu liceat confessionem publicare.

¶Præterea, Aliquis sacerdos per confessionem alicuius, quem audiuit, potest accipere conscientiam, quòd sit prælatione indignus: sed quilibet tenetur contradicere promotioni indigni. rum, si sua interest. cùm ergo contradicendo suspitionẽ inducere videatur de peccato, & sic quodãmodo confessionẽ reuelare, videtur, quòd quandoq; oporteat confessionem reuelare.

¶SED CONTRA est quod dicit Decre. de pœni. & re. Caueat sacerdos ne verbo vel signo vel quouis modo prodat aliquatenus peccatorem.

¶Præterea, Sacerdos debet Deo, cuius minister est, conformari: sed Deus peccata quæ per confessionem habet, non reuelat, sed tegit. ergo nec sacerdos reuelare debet.

CONCLVSIO.

¶Quemadmodum Deus tegit peccatum eius qui se sibi subiicit per pœnitentiam, sic sacerdos peccata confitentis celare debet. cum confessio exterior ad sacerdotem, sit signum confessionis interioris, quæ fit ad Deum.

¶RESPONDEO dicendum, quòd in sacramentis ea, quæ exteriùs geruntur, sunt signa rerum, quæ interiùs contingunt: & ideò cõfessio, qua quis sacerdoti se subiicit, signum est interioris, qua quis Deo subiicitur: Deus autem peccatum illius qui se sibi subiicit per pœnitentiã, tegit. Vnde & hoc oportet in sacramento pœnitentiæ significari: & ideò de necessitate sacramenti est, quòd quis per confessionem celet: & tanquam violator sacramenti peccet, qui confessionem reuẽlat. Et præter hoc sunt aliæ vtilitates huius celationis, quia per hoc homines magis ad confessionem attrahuntur, & simpliciùs etiã peccata confitentur.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd quidam dicunt quòd sacerdos non tenetur seruare sub sigillo confessionis nisi peccata, de quibus pœnitens emendationem promittit: aliter potest ea dicere ei, qui potest prodesse & non obesse. Sed hæc opinio videtur erronea, cùm sit contra veritatem sacramenti. Sicut enim Baptismus est sacramentum, quamuis quis fictus accedat, nec est immutatum aliquid propter hoc de essentialibus sacramenti: ita confessio non desinit esse sacramentalis, quamuis ille, qui confitetur, emendationem non proponat: & ideò nihilominus sub occulto tenendum est, nec tamen sigillum confessionis contra charitatem militat: quia charitas non requirit, quòd opponatur remedium peccato, quod nescit. Illud autem quod sub confessione scitur, est quasi nescitum, cùm illud nesciat vt homo, sed vt Deus. Tamen aliquod remedium adhibere debet in prædictis casibus quantùm potest sine reuelatione confessionis, sicut monendo eos qui confitentur, & aliis diligentiam apponendo ne corrumpantur per hæresim. Potest etiam dicere prælato, quòd diligentiùs vigilet super gregem suum, ita tamen quòd non dicat aliquid quod verbo vel nutu confitentem prodat.

¶Ad secundum dicendum, quòd præceptum de confessione seruanda consequitur ipsum sacramentum: & ideò sicut præceptum de confessione sacramentali faciendo est de iure diuino, & non potest aliqua dispensatione vel iussione homo absolui ab ea: ita nullus ad reuelationem confessionis potest ab homine cogi vel licentiari. Vnde si præcipiatur sub pœna excommunicationis iam latæ, quòd dicat si aliquid scit de tali peccato, non debet dicere: quia debet existimare quòd intentio præcipientis est, si sciat vt homo, hoc autem non scit vt homo. Et si etiam exprimeret de confessione interrogatus, non deberet dicere, nec excommunicationem incurreret: quia non est subiectus superiori suo nisi vt homo: hoc autem non scit vt homo, sed vt Deus.

¶Ad tertium dicendum, quòd homo non adducitur in testimonium nisi vt homo: & ideò sine læsione conscientiæ potest iurare se nescire quod scit tantùm vt Deus. Similiter etiam potest prælatus sine læsione conscientiæ dimittere peccatum impunitum, quod scit tantùm vt Deus, vel sine aliquo remedio: quia non tenetur adhibere remedium, nisi eo modo, quo ad ipsum refertur. Vnde in his, quæ ad ipsum deferuntur in foro pœnitentiæ, debet in eodem foro, inquantùm potest, adhibere remedium, vt Abbas in casu prædicto admoneat eum vt priora tui resignet: vel si noluerit, potest ex aliqua alia occasione absoluere eum à cura prioratus, ità tamen quòd omnis suspitio vitetur de confessionis reuelatione.

¶Ad quartum dicendum, quòd ex multis aliis causis redditur quis indignus ad prælationis officium, quàm ex peccato, sicut ex defectu scientiæ vel ætatis, vel alicuius huiusmodi: & ideò qui contradicit, nec suspitionem de crimine facit, nec confessionem reuẽlat.

ARTICVLVS II.

¶Vtrùm sigillum confessionis se extendat ad alia quàm ad ea quæ sunt de confessione.

Tho. dist. 21. q. 3. art. 1. q. 2. ad 1. & 2. & 3. & 4. & 5. & 6. & 7. & 8. & 9. & 10. & 11. & 12. & 13. & 14. & 15. & 16. & 17. & 18. & 19. & 20. & 21. & 22. & 23. & 24. & 25. & 26. & 27. & 28. & 29. & 30. & 31. & 32. & 33. & 34. & 35. & 36. & 37. & 38. & 39. & 40. & 41. & 42. & 43. & 44. & 45. & 46. & 47. & 48. & 49. & 50. & 51. & 52. & 53. & 54. & 55. & 56. & 57. & 58. & 59. & 60. & 61. & 62. & 63. & 64. & 65. & 66. & 67. & 68. & 69. & 70. & 71. & 72. & 73. & 74. & 75. & 76. & 77. & 78. & 79. & 80. & 81. & 82. & 83. & 84. & 85. & 86. & 87. & 88. & 89. & 90. & 91. & 92. & 93. & 94. & 95. & 96. & 97. & 98. & 99. & 100. & 101. & 102. & 103. & 104. & 105. & 106. & 107. & 108. & 109. & 110. & 111. & 112. & 113. & 114. & 115. & 116. & 117. & 118. & 119. & 120. & 121. & 122. & 123. & 124. & 125. & 126. & 127. & 128. & 129. & 130. & 131. & 132. & 133. & 134. & 135. & 136. & 137. & 138. & 139. & 140. & 141. & 142. & 143. & 144. & 145. & 146. & 147. & 148. & 149. & 150. & 151. & 152. & 153. & 154. & 155. & 156. & 157. & 158. & 159. & 160. & 161. & 162. & 163. & 164. & 165. & 166. & 167. & 168. & 169. & 170. & 171. & 172. & 173. & 174. & 175. & 176. & 177. & 178. & 179. & 180. & 181. & 182. & 183. & 184. & 185. & 186. & 187. & 188. & 189. & 190. & 191. & 192. & 193. & 194. & 195. & 196. & 197. & 198. & 199. & 200. & 201. & 202. & 203. & 204. & 205. & 206. & 207. & 208. & 209. & 210. & 211. & 212. & 213. & 214. & 215. & 216. & 217. & 218. & 219. & 220. & 221. & 222. & 223. & 224. & 225. & 226. & 227. & 228. & 229. & 230. & 231. & 232. & 233. & 234. & 235. & 236. & 237. & 238. & 239. & 240. & 241. & 242. & 243. & 244. & 245. & 246. & 247. & 248. & 249. & 250. & 251. & 252. & 253. & 254. & 255. & 256. & 257. & 258. & 259. & 260. & 261. & 262. & 263. & 264. & 265. & 266. & 267. & 268. & 269. & 270. & 271. & 272. & 273. & 274. & 275. & 276. & 277. & 278. & 279. & 280. & 281. & 282. & 283. & 284. & 285. & 286. & 287. & 288. & 289. & 290. & 291. & 292. & 293. & 294. & 295. & 296. & 297. & 298. & 299. & 300. & 301. & 302. & 303. & 304. & 305. & 306. & 307. & 308. & 309. & 310. & 311. & 312. & 313. & 314. & 315. & 316. & 317. & 318. & 319. & 320. & 321. & 322. & 323. & 324. & 325. & 326. & 327. & 328. & 329. & 330. & 331. & 332. & 333. & 334. & 335. & 336. & 337. & 338. & 339. & 340. & 341. & 342. & 343. & 344. & 345. & 346. & 347. & 348. & 349. & 350. & 351. & 352. & 353. & 354. & 355. & 356. & 357. & 358. & 359. & 360. & 361. & 362. & 363. & 364. & 365. & 366. & 367. & 368. & 369. & 370. & 371. & 372. & 373. & 374. & 375. & 376. & 377. & 378. & 379. & 380. & 381. & 382. & 383. & 384. & 385. & 386. & 387. & 388. & 389. & 390. & 391. & 392. & 393. & 394. & 395. & 396. & 397. & 398. & 399. & 400. & 401. & 402. & 403. & 404. & 405. & 406. & 407. & 408. & 409. & 410. & 411. & 412. & 413. & 414. & 415. & 416. & 417. & 418. & 419. & 420. & 421. & 422. & 423. & 424. & 425. & 426. & 427. & 428. & 429. & 430. & 431. & 432. & 433. & 434. & 435. & 436. & 437. & 438. & 439. & 440. & 441. & 442. & 443. & 444. & 445. & 446. & 447. & 448. & 449. & 450. & 451. & 452. & 453. & 454. & 455. & 456. & 457. & 458. & 459. & 460. & 461. & 462. & 463. & 464. & 465. & 466. & 467. & 468. & 469. & 470. & 471. & 472. & 473. & 474. & 475. & 476. & 477. & 478. & 479. & 480. & 481. & 482. & 483. & 484. & 485. & 486. & 487. & 488. & 489. & 490. & 491. & 492. & 493. & 494. & 495. & 496. & 497. & 498. & 499. & 500. & 501. & 502. & 503. & 504. & 505. & 506. & 507. & 508. & 509. & 510. & 511. & 512. & 513. & 514. & 515. & 516. & 517. & 518. & 519. & 520. & 521. & 522. & 523. & 524. & 525. & 526. & 527. & 528. & 529. & 530. & 531. & 532. & 533. & 534. & 535. & 536. & 537. & 538. & 539. & 540. & 541. & 542. & 543. & 544. & 545. & 546. & 547. & 548. & 549. & 550. & 551. & 552. & 553. & 554. & 555. & 556. & 557. & 558. & 559. & 560. & 561. & 562. & 563. & 564. & 565. & 566. & 567. & 568. & 569. & 570. & 571. & 572. & 573. & 574. & 575. & 576. & 577. & 578. & 579. & 580. & 581. & 582. & 583. & 584. & 585. & 586. & 587. & 588. & 589. & 590. & 591. & 592. & 593. & 594. & 595. & 596. & 597. & 598. & 599. & 600. & 601. & 602. & 603. & 604. & 605. & 606. & 607. & 608. & 609. & 610. & 611. & 612. & 613. & 614. & 615. & 616. & 617. & 618. & 619. & 620. & 621. & 622. & 623. & 624. & 625. & 626. & 627. & 628. & 629. & 630. & 631. & 632. & 633. & 634. & 635. & 636. & 637. & 638. & 639. & 640. & 641. & 642. & 643. & 644. & 645. & 646. & 647. & 648. & 649. & 650. & 651. & 652. & 653. & 654. & 655. & 656. & 657. & 658. & 659. & 660. & 661. & 662. & 663. & 664. & 665. & 666. & 667. & 668. & 669. & 670. & 671. & 672. & 673. & 674. & 675. & 676. & 677. & 678. & 679. & 680. & 681. & 682. & 683. & 684. & 685. & 686. & 687. & 688. & 689. & 690. & 691. & 692. & 693. & 694. & 695. & 696. & 697. & 698. & 699. & 700. & 701. & 702. & 703. & 704. & 705. & 706. & 707. & 708. & 709. & 710. & 711. & 712. & 713. & 714. & 715. & 716. & 717. & 718. & 719. & 720. & 721. & 722. & 723. & 724. & 725. & 726. & 727. & 728. & 729. & 730. & 731. & 732. & 733. & 734. & 735. & 736. & 737. & 738. & 739. & 740. & 741. & 742. & 743. & 744. & 745. & 746. & 747. & 748. & 749. & 750. & 751. & 752. & 753. & 754. & 755. & 756. & 757. & 758. & 759. & 760. & 761. & 762. & 763. & 764. & 765. & 766. & 767. & 768. & 769. & 770. & 771. & 772. & 773. & 774. & 775. & 776. & 777. & 778. & 779. & 780. & 781. & 782. & 783. & 784. & 785. & 786. & 787. & 788. & 789. & 790. & 791. & 792. & 793. & 794. & 795. & 796. & 797. & 798. & 799. & 800. & 801. & 802. & 803. & 804. & 805. & 806. & 807. & 808. & 809. & 810. & 811. & 812. & 813. & 814. & 815. & 816. & 817. & 818. & 819. & 820. & 821. & 822. & 823. & 824. & 825. & 826. & 827. & 828. & 829. & 830. & 831. & 832. & 833. & 834. & 835. & 836. & 837. & 838. & 839. & 840. & 841. & 842. & 843. & 844. & 845. & 846. & 847. & 848. & 849. & 850. & 851. & 852. & 853. & 854. & 855. & 856. & 857. & 858. & 859. & 860. & 861. & 862. & 863. & 864. & 865. & 866. & 867. & 868. & 869. & 870. & 871. & 872. & 873. & 874. & 875. & 876. & 877. & 878. & 879. & 880. & 881. & 882. & 883. & 884. & 885. & 886. & 887. & 888. & 889. & 890. & 891. & 892. & 893. & 894. & 895. & 896. & 897. & 898. & 899. & 900. & 901. & 902. & 903. & 904. & 905. & 906. & 907. & 908. & 909. & 910. & 911. & 912. & 913. & 914. & 915. & 916. & 917. & 918. & 919. & 920. & 921. & 922. & 923. & 924. & 925. & 926. & 927. & 928. & 929. & 930. & 931. & 932. & 933. & 934. & 935. & 936. & 937. & 938. & 939. & 940. & 941. & 942. & 943. & 944. & 945. & 946. & 947. & 948. & 949. & 950. & 951. & 952. & 953. & 954. & 955. & 956. & 957. & 958. & 959. & 960. & 961. & 962. & 963. & 964. & 965. & 966. & 967. & 968. & 969. & 970. & 971. & 972. & 973. & 974. & 975. & 976. & 977. & 978. & 979. & 980. & 981. & 982. & 983. & 984. & 985. & 986. & 987. & 988. & 989. & 990. & 991. & 992. & 993. & 994. & 995. & 996. & 997. & 998. & 999. & 1000.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd sigillum confessionis se extendat ad alia, quàm illa, quæ sunt de confessione. Quia de confessione non sunt nisi peccata: sed aliquando cũ peccatis alia multa quis narrat, quæ ad confessionem non pertinent. ergo cùm illa facerdoti dicantur vt Deo, videtur quòd etiam ad illa sigillum confessionis se extendat.

¶Præterea, aliquando aliquis dicit alicui aliquod secretum, & ille recipit sub sigillo confessionis. ergo sigillum confessionis se extendit ad illa quæ non sunt de confessione.

¶SED CONTRA, Sigillum confessionis est aliquid annexum sacramentali confessioni: sed ea quæ annexa sunt alicui sacramento, non se extendunt vltra sacramentum illud. ergo sacramentum confessionis non se extendit nisi ad ea, de quibus est confessio.

CONCLVSIO.

¶Cùm sigillum confessionis sit aliquid annexum confessioni sacramentali, ad ea solum directè se extendit, de quibus est sacramentalis confessio: licet etiam indirectè ea, quæ non se extendunt ad confessionem sacramentalem, cadant in sigillum confessionis, propter scandalum.

¶RESPONDEO dicendum, quòd sigillum confessionis directè non se extendit nisi ad illa, de quibus est sacramentalis confessio: sed indirectè id quod non cadit sub sacramentali confessione, etiam ad sigillum confessionis pertinet, sicut illa, per quæ posset peccator vel peccatum deprehendi. Nihilominus tamen alia summo studio sunt celanda: tum propter scandalis, tum propter pronitatem, quæ ex cõsuetudine accidere posset.

¶Et per hoc patet responsio ad primum.

¶Ad secundum dicendum, quòd aliquis non debet de facili aliquid recipere hoc modo: si tamen recipiat, tenetur ex promissione hoc modo celare, ac si in confessione haberet, quãuis sub sigillo confessionis non habeat.

ARTICVLVS III.

¶Vtrùm solus sacerdos habeat sigillum confessionis.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd non solùm sacerdos sigillũ confessionis habeat. Quia aliquando aliquis confitetur sacerdoti per interpretẽ necessitate vrgente: sed interpres (vt videtur) tenetur confessionem celare. ergo etiam non sacerdos aliquid sub sigillo confessionis habet.

¶Præterea,

¶Præterea, Aliquando aliquis in casu necessitatis potest laico confiteri: sed ille tenetur peccata celare, cùm sibi dicantur sicut Deo. ergo non solùm sacerdos sigillum confessionis habet.

¶Præterea, Aliquando aliquis se sacerdotẽ fingit vt conscientiam alicuius exploret per hanc fraudem, & ille etiam (vt videtur) peccat si confessionem reuẽlet. ergo non solùm sacerdos sigillum confessionis habet.

¶SED CONTRA est, quòd solus sacerdos minister est huius sacramenti: sed sigillum confessionis est annexum huic sacramento. ergo solus sacerdos habet sigillum confessionis.

¶Præterea, Homo tenetur ea, quæ in confessione audit, celare, si non scit ea vt homo, sed vt Deus: sed solus sacerdos est minister Dei. ergo solus sacerdos tenetur occultare.

CONCLVSIO.

¶Quemadmodum sacerdoti competit sigillum confessionis vt Dei ministro, ita ei ecclesiastico, cui propter necessitatem confessionem audire contingit, competere dicitur peccata celare.

¶RESPONDEO dicendum, quòd sigillum confessionis competit sacerdoti inquantùm est minister huius sacramenti: quod nihil aliud est quàm debitum confessionem celandi, sicut clauis est potestas absoluendi: tamen sicut aliquis, qui non est sacerdos, in aliquo casu participat aliquid de actu clauis, dum confessionem audit, propter necessitatem: ita etiam participat aliquid de actũ sigilli confessionis, & tenetur celare, quanuis, propriè loquendo, sigillum confessionis non habeat.

¶Et per hoc patet absolutio ad obiecta.

ARTICVLVS IIII.

¶Vtrùm de licentia confitentis possit sacerdos dicere quæ habet in confessione.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur quòd de licentia confitentis non possit sacerdos peccatũ, quod habet sub sigillo confessionis, aliquando prodere. Quod enim non potest superior, nõ potest inferior, sed Papa non posset aliquem licentiare, quòd peccatũ, quod habet, in confessione alteri prodaret. ergo nec ille qui cõfitetur potest ipsum licentiare.

¶Præterea, Illud quod est institutum propter bonum commune Ecclesiæ, non potest ex arbitrio vnius irritari: sed celatio cõfessionis est instituta propter bonum totius Ecclesiæ, vt homines confidentiùs ad confessionem accedant. ergo ille qui confitetur, non potest licentiare sacerdotem ad dicendum.

¶Præterea, Si possit licentiari sacerdos, videtur dari pallium malitiæ magnæ sacerdotibus: quia possent prætendere sibi licentiam datã: & sic impune peccarent, quod est inconueniens: & sic videtur quòd non possint à confitente licentiari.

¶Præterea, Ille cui iste reuelabit, non habebit peccatum hoc sub sigillo cõfessionis: & sic poterit peccatum publicari, quod iam deletũ est, quod est incõuentens. ergo non potest licẽtiare.

¶SED CONTRA, Superior potest mittere peccatorem cum literis ad inferiorem sacerdotem de voluntate ipsius. ergo de voluntate confitentis potest sacerdos peccatum reuelare alteri.

¶Præterea, Qui potest aliquid facere per se, potest etiam per alterum facere: sed confitens potest peccatum suum, quod fecit, per se alteri reuelare. ergo potest per sacerdotem facere.

CONCLVSIO.

¶Cùm confitens efficere possit, vt sacerdos sciat illud vt homo, quod scibat vt Deus, dum detegenda confessionis facultatem tribuit sibi illam reuelet, non violat sigillum confessionis, modo id citra scandalum fiat.

¶RESPONDEO dicendum, quòd duo sunt propter quæ tenentur sacerdotes peccatum occultare. Primò & principaliter, quia ipsa occultatio est de essentia sacramenti, inquantùm scit illud vt Deus, cuius vicem gerit ad confessionem. Alio modo propter scandalum vitandum: potest autem confitens facere, quòd sacerdos illud quod sciebat vt Deus, sciat etiam vt homo: quod facit, dum licentiat eum ad dicendum. & ideò si dicat, non frangit sigillũ confessionis: tamen debet vitare scandalum dicendo, ne fractor sigilli prædicti reputetur.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd Papa nõ potest licentiare sacerdotem ad dicendũ: quia non potest facere, q; illud sciat vt homo, quod tamẽ facere potest ille qui confitetur.

¶Ad secundum dicendum, quòd non tollitur illud quod est institutum propter bonum commune: quia sigillum cõfessionis non frangitur, quia dicitur quod alio modo scitur.

¶Ad tertium dicendum, quòd ex hoc non datur aliqua impunitas malis sacerdotibus: quia imminet eis probatio si accusantur, quòd sine licentia confitentis reuelauerunt.

¶Ad quartũ dicendũ, quòd ille, ad quem notio prædicta deuenit, mediante sacerdote de voluntate confitentis, participat in aliquo actu sacerdotis: & ideò simile est de eo & de interprete, nisi fortè velit quòd ille absolute sciat & liberè.

ARTICVLVS V.

¶Vtrùm ille qui scit aliquid per confessionem & per alium modum, etiam possit reuelare illud.

AD QVINTVM sic proceditur. Videtur quòd illud quod quis scit per confessionem, & etiam alio modo, possit alteri reuelare. Non enim frangitur sigillum confessionis nisi dum peccatum, quod scitur, in confessione reuelatur. si ergo iste reuelat peccatum quod in confessione audiuit, qualitercunque aliùs sciat, sigillum confessionis frangere videtur.

¶Præterea, Quicunque confessionem alicuius audit, ei obligatur ad hoc quòd peccata ipsius non reuelet: sed si aliquis promitteret alicui tenere priuatum ei quod dicitur, quantuncunq; pòst sciret, deberet priuatũ tenere. ergo quod quis in cõfessione audiuit, quantuncunq; aliàs sciat, debet priuatum habere.

¶Præterea, Duorum quod est altero potentius, trahit ad se reliquum: sed scientia, qua scit peccatum vt Deus, est potentior & dignior scientia, qua scit peccatũ vt homo. ergo trahit ad se eam, & ita non poterit reuelari secundum quòd scientia, qua scit vt Deus, exigit.

¶Præterea, Secretum confessionis institutum est ad vitandum scandalum, & ne homines à confessionibus retrahantur: sed si aliquis posset dicere illud quod in confessione audiuit, etiam si aliter sciret, nihilominus scandalum sequeretur. ergo nullo modo potest dicere.

¶SED CONTRA, Nullus potest alium obligare ad quod non erat obligatus, nisi sit suus prælatus qui obliget eum præcepto: sed ille, qui sciebat alicuius peccatum per visum, non erat obligatus ad celandum: ergo ille, qui ei confitetur, cùm non sit prælatus suus, non potest eum obligare ad celandum, per hoc quòd ei confitetur.

¶Præterea, Secundum hoc posset impediri iustitia Ecclesiæ, si aliquis vt euaderet sententiam excõmunicationis, quæ in ipsum ferenda erat propter aliquod peccatum, de quo conuictus est, confitetur ei qui sententiam fert: sed iustitiæ exequutio est in præcepto. ergo non tenetur celare peccatum quod quis in confessione audiuit, si aliàs ipsum scit.

CONCLVSIO.

¶Si immineat necessitas, potest confessor prodere quæ sibi in confessione dicta fuerunt, modò ante aut post confessionem ea resciuerit: ita tamen vt ea dicat vt homo, non vt Deus.

¶RESPONDEO dicendum, quòd circa hoc est triplex opinio. Quidam enim dicunt quòd illud, quod in confessione aliquis audiuit, non potest aliquo modo dicere si sciat aliàs, siue antè siue pòst. Quidam verò dicunt quòd per confessionem præcluditur sibi via, ne possit aliquid dicere quod priùs sciuit: non autem quin possit dicere si pòst alio modo sciat. Vtraque autem opinio dum nimium sigillo confessionis attribuit, præiudicium veritati & iustitiæ seruandæ facit. Posset enim aliquis ad peccandum esse pronior, si non timeret ab illo accusari, cui confessus est, si coram illo peccatum iteraret. Similiter etiam multùm iustitiæ perire poterit, si testimonium ferre aliquis non posset de eo quod vidit post confessionem de hoc factam: nec obstat quòd quidam dicunt quòd debet protestari se non tenere priuatum hoc: quia hoc non posset protestari, nisi postquàm peccatum esset sibi dictũ. Et rursus quilibet sacerdos posset reuelare peccatum, protestationem faciendo, si hoc ipsum ad reuelandum liberum redderet. Et ideò alia opinio est communior, quòd illud, quod homo aliàs scit siue ante confessionẽ, siue post, non tenetur celare, quantùm ad id, quod scit vt homo: potest enim dicere, Scio illud quod vidi: tenetur tamen celare illud, inquantùm scit vt Deus: non enim potest hoc dicere, Ego audiui hoc in confessione: tamen propter scandalum vitandum debet abstinere, ne de hoc loquatur, nisi immineat necessitas.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd quando aliquis dicit se vidisse quod in confessione audiuit, non reuelat quod in confessione habet nisi per accidens. Sicut qui scit aliquid per auditum & visum, non reuelat quod vidit, per se loquendo, si dicat se audiuisse, sed per accidens, quia dicit auditum,

Universidad de Deusto
Biblioteca

cui accidit visum esse: & ideò talis sigillum confessionis non frangit.

¶Ad secundum dicendum, quòd non obligatur audiens confessionem, quòd non reuelet peccatum simpliciter: sed prout est in confessione auditum. Nullo enim casu dicere debet se audiuisse in confessione.

¶Ad tertium dicendum, quòd hoc intelligendum est de duobus quæ habent oppositionem: sed scientia qua scit aliquis peccatum vt Deus, & illa qua scit vt homo, non sunt opposita: id cõ ratio non procedit.

¶Ad quartum dicendum, quòd non debet ita vitari peccatum ex vna parte, quòd ex alia iustitia relinquatur. Veritas enim non est propter scandalum dimittenda: & ideò quando imminet periculum iustitiæ, non debet dimitti reuelatio eius quod quis in confessione audiuit, si aliter scit propter scandalum: dum tamen scandalum quantum in se est euitare nitatur.

QVAESTIO DVODECIMA
De satisfactione & eius quidditate, in tres articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de satisfactione: de qua quatuor considerãda sunt. Primò, de eius quidditate. Secundò, de ipsius possibilitate. Tertiò, de eius qualitate. Quartò, de his per quæ homo Deo satisfacit.

¶Circa primum queruntur tria.

¶Primò, vtrùm satisfactio sit virtus vel actus virtutis.

¶Secundò, vtrùm sit actus iustitiæ.

¶Tertiò, vtrùm definitio satisfactionis quę in litera ponitur, conuenienter assignetur.

ARTICVLVS I.
¶Vtrùm satisfactio sit virtus vel actus virtutis.

Tho. 4 dist. 15. q. 1. ar. tic. 1.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd satisfactio nõ sit neque virtus neque actus virtutis. Omnis enim virtutis actus est meritorius: sed satisfactio non est meritoria, vt videtur: quia meritum gratuitum est, sed satisfactio debitum attendit. ergo satisfactio nõ est actus virtutis.

¶Præterea, Actus virtutis est voluntarius: sed aliquando fit satisfactio eo inuito de aliquo, vt quando aliquis pro offensa in alterum commissa à iudice punitur. ergo satisfactio non est virtutis actus.

¶Præterea, Secundum Philosophum 8. Ethico. In virtute moris principale est electio: sed satisfactio non fit per electionem, sed respicit principaliter exteriora opera. ergo nõ est virtutis actus.

¶SED CONTRA, Satisfactio ad pœnitẽtiam pertinet, sed pœnitentia est virtus. ergo satisfactio est actus virtutis.

¶Præterea, Nullus actus operatur ad deletionem peccati nisi sit actus virtutis, quia contrarium destruitur per suum cõtrarium: sed per satisfactionem peccatum totaliter annihilatur. ergo satisfactio est virtutis actus.

CONCLVSIO.

¶ Satisfactio dicitur esse non solùm actus virtutis materialiter (cùm malitiam implicitam vel defectum debitæ circunstantiæ non habeat) sed etiam formaliter, cùm suo nomine formam & rationem virtutis implicitam habere dicatur.

¶RESPONDEO dicendum, quòd aliquis actus dicitur esse actus virtutis dupliciter. Vno modo materialiter: & sic quilibet actus, qui malitiam non habet implicitam vel defectum debitæ circunstantiæ, actus virtutis dici potest: quia quilibet talis actu potest vti virtus in suum finem, sicut est ambulare, loqui, & huiusmodi. Alio modo dicitur actus aliquis esse actus virtutis formaliter, quia ipse suo nomine formam, & rationem virtutis implicitam habet: sicut fortiter sustinere dicitur actus fortitudinis: formale autem cuiuslibet virtutis moralis est ratio medij. vnde omnis actus, qui rationem medij importat, actus virtutis formaliter dicitur: & quia æqualitas medium est, quod suo nomine satisfactio importat: non enim dicitur aliquis satisfieri nisi secundum proportionem æqualitatis ad aliquid, constat quòd satisfactio etiam formaliter est actus virtutis.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd quamuis satisfacere in se sit debitum, tamen inquantùm satisfaciens voluntate hoc opus exequitur, rationem gratuiti accipit ex parte operantis, & sic operans facit de necessitate virtutem: ex hoc enim debitum dimittere habet meritum, quod necessitatem importat, quæ voluntati contrariatur: vnde si voluntas necessitati assentiat, ratio meriti non tolletur.

¶Ad secundum dicendum, quòd actus virturis non requirit voluntarium in eo qui patitur, sed in eo qui facit, quia illius actus est. Et cùm ille, in quem iudex vindictam exercet, se habeat vt patiens ad satisfactionem, non vt agens, non oportet quòd in eo voluntaria sit satisfactio, sed in iudice faciente.

¶Ad tertium dicendum, quòd principale in virtute potest accipi dupliciter. Vno modo principale in ipsa, inquantùm est virtus: & sic ea quæ ad rationem pertinent, vel magis ei propinqua sunt, principaliora sunt in virtute: & sic electio & interiores actus in virtute, inquantùm virtus est, principaliores sunt. Alio modo potest accipi principale in virtute, inquantùm est talis virtus: & sic principalius in ipsa est, ex quo determinationem recipit actus interior. sed in aliquibus virtutibus determinatur per exteriores, quia electio, quæ est communis omnibus virtutibus ex hoc quòd est electio talis actus, efficitur propria huius virtutis: & sic actus exteriores in aliquibus virtutibus sunt principaliores, & ita etiam est in satisfactione.

ARTICVLVS II.
¶Vtrùm satisfactio sit actus iustitiæ.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd satisfactio non sit actus iustitiæ, quia satisfactio fit ad hoc quòd reconciletur ei, quem offendit: sed reconciliatio cùm sit amoris, ad charitatem pertinet. ergo satisfactio est actus charitatis & non iustitiæ.

¶Præterea, Causæ peccatorum in nobis sunt passiones animę, quibus ad malum incitamur: sed iustitia secundum Philosophum non est circa passiones, sed circa operationes. cùm ergo ad satisfactionem pertineat peccatorum causas excidere, vt in litera dicitur, videtur quòd non sit actus iustitiæ.

¶Præterea, Cauêre in futurum non est actus iustitiæ, sed magis prudentiæ, cuius pars ponitur cautela, sed hoc pertinet ad satisfactionem, quia ipsius est suggestionibus peccatorum aditum non indulgere. ergo satisfactio non est actus iustitiæ.

¶SED CONTRA, Nulla virtus attendit rationem debiti nisi iustitia: sed satisfactio honorem debitum Deo impendit, vt Anselm. ait. ergo satisfactio est actus iustitiæ.

¶Præterea, Nulla virtus habet rerum exteriorum adæquationem perficere, nisi iustitia: sed hoc fit per satisfactionem qua constituitur æqualitas emendæ ad offensam præcedentem. ergo satisfactio est iustitiæ actus.

CONCLVSIO.

¶ cùm nomen Satisfactionis ad æquationem proportionis designet (nempe æqualitatem respectu offensa præcedentis in faciẽte) & medium iustitiæ accipiatur secundum adæquationem rei ad rem in aliqua proportione: apparet quòd satisfactio formaliter actus iustitiæ est.

¶RESPONDEO dicendum, quòd secundum Philosophum in 5. Ethico. medium iustitiæ accipitur secundũ adęquationem rei ad rem in proportionalitate aliqua. vnde cùm talem adæquationem ipsum nomen satisfactionis importet, quia hoc aduerbium, satis, æqualitatem proportionis designat, constat quòd satisfactio formaliter iustitiæ actus est: sed iustitiæ actus secundum Philosophum est vel sui ad alterum, vt quãdo aliquis reddit alteri quod ei debet: vel alterius ad alterum, sicut quando iudex facit iustitiam inter duos. Quando autem est actus iustitiæ sui ad alterum, æqualitas in ipso faciente cõstituitur: quando autem alterius ad alterum, æqualitas constituitur in iustum passo: & quia satisfactio æqualitatem in ipso faciente exprimit, dicit actum iustitiæ, quæ est sui ad alterum, propriè loquendo: sed sui ad alterum potest aliquis facere iustitiam, vel in actionibus & passionibus, vel in rebus exterioribus: sicut & iniuria fit alteri vel subtrahendo res, vel per aliquam actionem lædendo: & quia vsus rerum exteriorum est dare, ideò actum iustitiæ secũdum quòd æqualitatem in rebus exterioribus constituit, propriè dicit hoc quod est reddere: sed satisfacere manifestè æqualitatem in actionibus demonstrat, quamuis

quamuis quandoque vnum pro alio ponatur. Et quia adæquatio non est nisi inæqualium, non satisfactio inæqualitatem actionum præsupponit, quæ quidem offensam constituit: & ideò habet respectum ad offensam præcedentem: nulla autem pars iustitiæ respicit offensam præcedentem nisi iustitia vindicatiua, quæ æqualitatem constituit in eo qui iustum patitur indifferenter, siue sit patiens idem quod agens, vt quando aliquis sibiipsi pœnam infert: siue non sit idem quod agens, vt quando iudex alium punit, ad vtrunque vindicatiua iustitia se habente: similiter & pœnitentia quæ æqualitatem tantùm in faciente importat, quia ipsemet pœnam tenet, sit, vt quodammodò pœnitentia vindicatiuæ iustitiæ species sit: & per hoc constat quòd satisfactio quæ æqualitatẽ respectu offensæ præcedentis in faciẽte importat, opus iustitiæ est quantùm ad illam partem, quæ pœnitentia dicitur.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd satisfactio (vt ex dictis patet) est quædam iniuriæ illatæ recompensatio: vnde sicut iniuria illata immediatè ad inæqualitatem iustitię pertingebat, & per consequens ad inæqualitatem amicitiæ oppositam: ita & satisfactio directè ad æqualitatem iustitiæ perducit, & ad æqualitatem amicitiæ ex consequenti: & quia actus aliquis elicitiuè ab illo habitu procedit, ad cuius finem immediatè ordinatur: imperatiuè autem ab illo, ad cuius finem vltimò tenditideo satisfactio elicitiuè est à iustitia, sed imperatiuè à charitate.

¶Ad secundum dicendum, quòd quamuis iustitia sit principalior circa operationes: tamen etiam ex consequenti est circa passiones, inquantùm sunt operationum causæ. Quare sicut iustitia cohibet iram, ne alteri iniustè inferat, & concupiscentiam, ne ad alienum torum accedat: sic etiam satisfactio potest peccatorum causas excidere.

¶Ad tertium dicendum, quòd quælibet virtus moralis participat actus prudentiæ, eò quòd formaliter ipsa complet in eis rationem virtutis, cùm secundum eam medium accipiatur in singulis virtutibus moralibus, vt patet per definitionem virtutis in 2. Ethic.

ARTICVLVS III.
¶Vtrùm definitio satisfactionis in litera conuenienter ponatur.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd definitio satisfactionis in litera inconuenienter ponatur ab Aug. dicit enim, quòd satisfactio est peccatorum causas excidere, & eorum suggestionibus aditum non indulgere. Causa enim actualis peccati fomes est: sed in hac vita non possumus fomitem excidere. ergo satisfactio non est peccatorum causas excidere.

¶Præterea, Causa peccati est fortior quàm peccatum: sed homo per se non potest peccatum excidere. ergo multò minus causas peccati, & sic idem quod prius.

¶Præterea, Satisfactio cùm sit pars pœnitentiæ, præteritum respicit, non futurum: sed non indulgere aditum suggestionibus peccatorum respicit futurũ. ergo non debet poni in definitione satisfactionis.

¶Præterea, Satisfactio dicitur respectu offensæ præteritæ: sed de offensa præcedenti nulla fit mentio. ergo inconuenienter assignatur definitio satisfactionis.

¶Præterea, Anselmus ponit aliam definitionẽ in li. Cur Deus homo, scilicet satisfactio, est honorem debitum Deo impendere. in qua nulla fit mentio horum quæ Augu. hic ponit. ergo altera earum videtur esse incompetens.

¶Præterea, Honorem debitum potest innocẽs impendere: sed satisfacere non competit innocenti. ergo definitio Anſel. est male ordinata.

CONCLVSIO.

¶ cùm satisfactio respectu culpæ præteritæ, quam recompensando curat, dicatur illatæ iniuriæ recompensatio secundum iustitiæ æqualitatem: necesse est fateri diffinitionem Anselmi bonã esse, scilicet quòd satisfacere est honorẽ debitũ Deo impendere: sic & Augustinus respectu præseruationis culpæ futuræ.

¶RESPONDEO dicendum, quòd iustitia nõ ad hoc tantum tendit vt inæqualitatem præcedentem auferat puniendo culpam præteritam, sed vt in futurum æqualitatem custodiat: quia secundum Philosophum in 2. Ethi. Pœnæ medicinæ sunt. Vnde & satisfactio quæ est iustitiæ actus pœnam inferentis, est medicina curans peccata præterita, & præseruans à futuris: & ideò quando homo homini satisfacit, & præterita recompensat, & de futuris cauet: & secundum hoc dupliciter potest satisfactio desituri. Vno modo respectu culpæ præteritæ, quam recompensando curat: & sic dicitur quòd satisfactio *finitio.* est illatæ iniuriæ recompensatio secundum iustitiæ æqualitatẽ. Et in idẽ dicitur redire definitio Anselmi qui dicit, quòd satisfacere est honorem debitum Deo impendere, vt consideretur debitum ratione culpæ commissæ. Alio modo potest definiri, secũdum quòd præseruat à culpa futura: & sic definit eam hũc *2. Defi.* Aug. præseruatio autem à morbo corporali fit per ablationẽ causarum, quibus morbus consequi potest: eis enim ablatis non potest morbus sequi. Sed in morbo spirituali non est ita: quia liberum arbitrium non cogitur: vnde causis præcedentibus potest vitari, quamuis difficulter causis amotis potest incurri: & ideò in satisfactionis definitione duo ponit, scilicet abscisionem causarum, quantùm ad primum, & renitentiam liberi arbitrij ad ipsum peccatum quantùm ad secundum.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd accipiandæ sunt causæ proximæ peccati actualis, quæ dicuntur duo, scilicet libido ex consuetudine vel actu peccati relicta, & aliquæ reliquiæ peccati præteriti, & exteriores occasiones ad peccandum, vt locus, mala societas, & huiusmodi: & tales causę in hac vita per satisfactionem tolluntur, quamuis fomes, qui est causa remota peccati actualis non tollatur totaliter in vita per satisfactionem, etsi debilitetur.

¶Ad secundum dicendum, quòd quia causa mali vel priuationis eo modo quo causam habet, non est nisi bonum deficiens: bonum autem facilius tollitur quàm constituatur: ideò facilius est causas priuationis & mali abscindere, quàm ipsum malum remouêre, quod non remouetur nisi per constructionem boni, quod patet in cæcitate & causis eius. Et tamen causæ peccati prædictæ non sunt sufficientes causæ, cùm ex eis non de necessitate sequatur peccatum: sed sunt occasiones quædam, nec iterum satisfactio sine Dei auxilio fit, quia sine charitate esse non potest, vt dicitur.

¶Ad tertium dicendum, quòd quamuis pœnitentia ex prima sui intentione respiciat præteritum, tamen etiam ex consequẽti futurum respicit, inquantùm est medicina præseruans, & sic etiam satisfactio.

¶Ad quartum dicendum, quòd Augustinus definit satisfactionem, secundum quòd fit Deo, cui secũdum rei veritatem nihil subtrahi potest, quamuis peccator, quantùm in se est, aliquid subtrahat: & ideo in satisfactione tali principalius requiritur emendatio in futuro quàm recompensatio præteritorum: & propter hoc ex parte ista Augustinus definiuit satisfactionem. Nihilominus tamen ex cautela futurorum cognesci potest recompensatio præteritorum, quæ fit circa eadem conuerso modo. In præterito enim respicientes causas peccatorum propter peccata detestamur, à peccatis incipientes detestationis motum: sed in cautela à causis incipimus, vt causis subtractis, faciliùs peccata vitemus.

¶Ad quintum dicendum, quòd non est inconueniens quòd de eodem dentur diuersæ assignationes secundum diuersa, quæ in ipso inueniuntur, & sic est in proposito, vt ex dictis patet.

¶Ad sextum dicendum, quòd intelligitur debitum quod debemus Deo ratione culpæ commissæ, quia debitum pœnitentia respicit: vt prius dictum est.

QVAESTIO DECIMATERTIA,
De satisfactionis possibilitate, in duos articulos diuisa.

DEINDE considerandũ est de possibilitate satisfactionis.

¶Circa quod duo quæruntur.

¶Primò, vtrùm homo possit Deo satisfacere.

¶Secundò, vtrùm aliquis pro alio satisfacere possit.

ARTICVLVS I.
¶Vtrùm homo possit Deo satisfacere.

Tho. vbi sup. ar. 2.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd homo non possit Deo satisfacere. Satisfactio enim debet æquari offensæ, vt ex dictis patet: sed offensa in Deum commissa est infinita, quia quantitatem re-

Universidad de Deusto
Biblioteca

cipit ab eo in quem committitur, cùm plus offendat qui principem percutit, quàm alium quenquam: cùm ergo actio hominis non possit esse infinita, videtur quòd homo Deo satisfacere non possit.

¶Præterea, Seruus quia totum quod habet domini est, non potest pro aliquo debito recompensare: sed nos serui Dei sumus, & quicquid boni habemus ab ipso habemus, cùm ergo satisfactio sit recompensatio offensæ præteritæ, videtur quòd Deo, satisfacere non possumus.

¶Præterea, Ille cuius totum quod habet non sufficit ad vnū debitum exoluendum, non potest pro alio debito satisfacere: sed quicquid homo potest & habet non sufficit ad soluēdum debitum pro beneficio conditionis. Vnde Isa. 15. dicitur: Quòd ligna Libani non sufficient ad holocaustum. ergo nullo modo potest satisfactio esse pro debito offensæ commissæ.

¶Præterea, Homo totum tempus suum debet in Dei seruitium expendere: sed tempus amissum non potest recuperari, propter quod est grauis iactura temporis, vt Seneca dicit. ergo non potest homo recompensationem Deo facere, & sic idem quod prius.

¶Præterea, Peccatum actuale mortale est grauius quàm originale: sed pro originali nemo potuit satisfacere nisi Deus & homo. ergo neque pro actuali.

¶SED CONTRA, Sicut Hierony. dicit, Qui dicit Deū aliquid impossibile homini præcepisse, anathema sit: sed satisfactio est in præcepto, Luc. 3. Facite dignos fructus pœnitentiæ. ergo possibile est Deo satisfacere.

¶Præterea, Deus est magis misericors quàm aliquis homo: sed homini est possibile satisfacere. ergo & Deo.

¶Præterea, Satisfactio est cùm pœna culpæ æquatur, quia iustitia est idem quod contrapassum, vt Pythagorici dixerūt: sed contingit æqualem pœnam assumere delectationi, quæ fuit in peccando. ergo contingit Deo satisfacere.

CONCLVSIO.

Potest homo Deo satisfacere, cùm quod potest Deo præstat. videtur enim esse aliquomodo æqualis proportio inter hominis conatum & Dei gratiam. si verò hæc dictio Satis importet propriè æqualitatem proportionis, satisfacere minimè potest.

¶RESPONDEO dicendum, quòd homo Deo debitor efficitur, vno modo ratione beneficij accepti, alio modo respectu peccati cōmissi. In his autem honoribus qui sunt ad parentes & Deos, etiam secundū Philosophū, impossibile est æquialēs reddere secundum quantitatem: sed sufficit, quòd homo reddat quod potest, quia amicitia nō exigit æquialēs, sed quid possibile: & hoc etiam est æquale aliqualiter, scilicet, secundū proportionalitatem: quia sicut se habet hoc quod Deo esset debitū ad ipsum Deum, ita hoc quod iste potest reddere ad Deum, & sic aliquo modo forma iustitiæ conseruatur, & similiter est ex parte satisfactionis. Vnde non potest homo Deo satisfacere, si by Satis, æqualitatem quantitatis importet: cōtingit autem si importet æqualitatem proportionis, vt dictū est, & hoc sicut sufficit ad rationē iustitiæ, ita sufficit ad rationē satisfactionis.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd sicut offensa habuit quandam infinitatem ex infinitate diuinæ maiestatis, ita satisfactio accipit quandam infinitatē ex infinitate diuinæ misericordiæ, prout est gratia informata per quam acceptū redditur quod homo reddere potest. Quidam tamen dicunt quòd habet infinitatem ex parte auersionis, & sic gratis dimittitur: sed ex parte conuersionis infinita est, & sic pro ea satisfieri potest: sed hoc nihil est, quia satisfactio non respōdet peccato nisi secundum quòd est offensa Dei, quod nō habet ex parte conuersionis, sed solùm ex parte auersionis. Alij verò dicunt quòd etiam quantùm ad auersionē pro peccato satisfieri potest virtute meriti Christi, quod quodammodò infinitum fuit, & hoc in idem redit quod prius dictum est: quia per fidem mediatoris gratia data credentibus est: si tamen alio modo gratiam daret, sufficeret satisfactio per modum prædictum.

¶Ad secundum dicēdum, quòd homo qui ad imaginem Dei factus est, aliquid liberatis participat in quantum est dominus suorum actuum per li. arb. & ideò ex hoc quòd per lib. ar. agit, Deo satisfacere potest: quia quantus Dei sit prout à Deo est sibi concessum, tamen liberè traditum est, vt eius dominus sit, quod seruo non competit.

¶Ad tertium dicendum, quòd ratio illa concludit quòd Deo æquialens satisfactio fieri nō possit, non autē quòd nō possit

sibi sufficiens fieri: quanuis enim posse suum totum homo debeat, non tamen ab eo exigitur de necessitate vt totum quod possit faciat: quia hoc est ei impossibile secundum statum præsentis vitæ, vt totum posse suum in aliquid vnum expendat, cùm oporteat circa multa esse solicitum: sed est quædā mēsura homini adhibita, quæ ab eo requiritur, scilicet implerio mandatorū Dei, & super ea potest aliquid erogare vt satisfaciat.

¶Ad quartum dicendum, quòd quanuis homo non possit rem pus præteritum recuperare, potest tamen in futuro recompensare illud quod in peccato facere debuisset: quia nō debuit debito præcepti totum quod potuit, vt dictum est.

¶Ad quintum dicendum, quòd originale peccatum etsi minus habeat de ratione peccati, quàm actuale, tamen est grauius malum: quia est ipsius humanæ naturæ infectio. & ideò per vnius hominis puri satisfactionem expiari non potuit sicut actuale.

ARTICVLVS II.

¶Vtrùm vnus pro alio possit pœnam satisfactoriam explere.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd pœnam satisfactoriam non possit vnus pro alio explere. Quia ad satisfactionem meritū requiritur: sed vnus pro altero nō potest mereri, vel demereri cùm sit scriptum: Reddes tu vnicuique secundum opera sua, ergo vnus pro alio non potest satisfacere.

¶Præterea, Satisfactio contra contritionem & confessionem diuiditur, sed vnus pro alio non potest confiteri. ergo nec satisfacere.

¶Præterea, Vnus pro alio orando etiam sibi meretur. si ergo aliquis pro alio satisfacere potest, satisfaciendo pro alio pro se satisfacit, & ita ab eo qui pro altero satisfacit, non exigitur alia satisfactio pro peccatis propriis.

¶Præterea, Si vnus pro alio satisfacere potest: ergo ex quo vnus soluit debitum pœnæ, alius statim à debito liberatur. ergo si moriatur postquam tota pœna debita pro alio suscepta est, statim euolabit, vel si adhuc puniatur, duplex pœna redditur pro eodem peccato, scilicet illius qui satisfacere incipit, & illius qui punitur in purgatorio.

¶SED CONTRA, Galat. 6. dicitur: Alter alterius onera portate. ergo videtur quòd vnus possit onus pœnitentiæ pro alio impositæ suscipere.

¶Præterea, Charitas magis potest apud Deum quàm apud homines: sed vnus potest apud homines pro alterius amore debitum eius soluere. ergo multò fortiùs hoc in diuino iudicio fieri potest.

CONCLVSIO.

¶Potest quis pro alio pœnam satisfactoriam explere pro peccatis præcedentibus, vt solutio debiti consequutiua sit. Quantum verò spectat ad remedium peccati sequentis, satisfactio vnius non prodest alteri, nisi secundum accidens.

¶RESPONDEO dicendum, quòd pœna satisfactoria est ad duo, scilicet ad solutionem debiti & ad medicinam pro peccato vitando: inquantum ergo est ad remedium sequentis peccati, sic satisfactio vnius non prodest alteri: quia ex ieiunio vnius caro alterius nō domatur, nec ex actibus vnius alius bene agere consueuit, nisi secundum accidens, inquantùm aliquis per bona opera potest alteri mereri augmentum gratiæ, quæ efficacissimum remedium est ad vitandum peccatum: sed hoc est per modum meriti magis quàm per modum satisfactionis. Sed quantùm ad solutionem debiti, vnus potest pro alio satisfacere, dummodò sit in charitate, vt opera eius satisfactoria esse possint. Nec oportet quòd maior pœna imponatur ei qui pro altero satisfacit, quàm principali imponeretur, vt quidam dicunt hac ratione moti: quia pœna propria magis satisfacit quàm aliena: quia pœna habet vim maximè satisfaciendi ratione charitatis qua homo ipsam sustinet, & quia maior charitas apparet in hoc quòd aliquis pro altero satisfacit, quàm si ipse satisfaceret. ideò maior pœna requiritur in eo qui pro alio satisfacit quàm pro principali requireretur. Vnde dicitur in vitis Patrum, quòd propter charitatem vnius, qui alterius fratris charitate ductus, pœnitentiam fecit pro peccato quod non commiserat, alteri peccatum quod commiserat, dimissum est: nec exigitur quantùm ad absolutionem debiti, quòd ille pro quo fit satisfactio, sit impotens ad satisfaciendum: quia etiam si esset potens alio satisfaciente pro ipso, ipse à debito immunis esset: sed hoc requiritur inquantùm pœna satisfactoria est

ria est in remedium. vnde non est permittendum quòd aliquis pro alio pœnitentiam agat nisi defectus aliquis appareat in pœnitente: vel corporalis per quem sit impotens ad sustinendum, vel spiritualis per quem non sit promptus ad portandum pœnam.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd præmium essentiale redditur secundum dispositionem hominis: quia secundū capacitatem videntium erit plenitudo visionis diuinæ: & ideò sicut vnus non disponitur per actum alterius, ita vnus alteri non meretur præmium essentiale, nisi meritum eius habeat efficaciam infinitam, scilicet Christi, cuius merito solo pueri per baptismum ad vitam æternam perueniunt: sed pœna temporalis pro peccato debita post culpæ remissionem non taxatur secundum dispositionem eius cui debetur: quia quandoque ille qui est melior, habet maioris pœnæ reatum, & ideò quantùm ad pœnæ remissionem vnus alteri potest mereri, & actus vnius efficitur alterius charitate mediante, per quam omnes vnum sumus in Christo.

¶Ad secundum dicendum, quòd contritio ordinatur contra culpam, quæ ad dispositionem bonitatis vel malitiæ pertinet: & ideo per contritionem vnius alius à culpa non liberatur: similiter per confessionem homo se sacramentis ecclesiæ subiicit, non autem potest vnus sacramentum pro alio accipere, quia in sacramento gratia suscipienti datur non alij: & ideò nō est similis ratio de satisfactione, contritione, & confessione.

¶Ad tertium dicendum, quòd in solutione debiti attenditur quantitas pœnæ, sed in merito attenditur charitatis radix: & idem ille qui ex charitate pro alio meretur, saltem merito congrui & sibi magis meretur: non autem qui pro alio satisfacit: quia illa quantitas per se non sufficit ad vtrunque peccatum, tamen sibi meretur maius quàm sit dimissio pœnæ, scilicet vitam æternam.

¶Ad quartum dicendum, quòd si ipsemet ad aliquam pœnam se obligasset, non priùs à debito esset immunis, quàm si eam soluisset: & ideò pœnā ipse patietur, quandiu ille satisfactionē pro eo fecerit: quam si non fecerit, tunc vterq; est debitor illius pœnæ, vnus pro commisso, alius pro omisso, & ita non sequitur quòd peccatum vnum bis puniatur.

QVAESTIO DECIMAQVARTA,
De qualitate satisfactionis, in quinque articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de qualitate satisfactionis.

¶Et Circa hoc quæruntur quinque.

¶Primò vtrùm homo possit de vno peccato satisfacere sine alio.

¶Secundò, vtrùm ille qui de omnibus peccatis priùs contritus fuit, & postea in peccatum incidit, de aliis peccatis quę sibi per contritionem fuerunt dimissa, satisfacere possit extra charitatem existens.

¶Tertiò, vtrùm homo postquam charitatem habuit, valere sibi incipiat satisfactio precedens

¶Quartò, vtrùm opera extra charitatem facta sint alicuius boni meritoria.

¶Quintò, vtrùm opera predicta valeant ad pœnę infernalis mitigationem.

ARTICVLVS I.

¶Vtrùm homo possit de vno peccato satisfacere sine alio.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd homo possit de vno peccato sine alio satisfacere: eorum enim quæ non habent connexionem adinuicem, vnum potest auferri sine alio: sed peccata non habent connexionem, alias qui haberet vnum: haberet et omnia: ergo vnum potest expiari sine alio per satisfactionem.

¶Præterea, Deus est magis misericors quàm homo, sed homo recipit vnius debiti solutionm sine alio. ergo & Deus satisfactionem vnius peccati sine alio.

¶Præterea, Satisfactio (vt in litera dicitur) est peccatorum causas excidere, nec suggestionibus aditum indulgere: sed contingit hoc de vno peccato sine alio, vt scilicet luxuriam refrenet, & auaritiæ insistat. ergo de vno peccato potest fieri satisfactio sine alio.

¶SED CONTRA, Isaiæ 58. Ieiunium eorum qui ad contentiones & lites ieiunabant, Deo acceptum non erat, licet ieiunium sit satisfactionis opus: sed non potest fieri satisfactio nisi per opus Deo acceptum. ergo nō potest qui habet aliquod peccatum, Deo satisfacere.

¶Præterea, Satisfactio est medicina curans peccata præterita, & præseruans à futuris, vt dictum est: sed peccata non possunt sine gratia euitari. ergo cùm quodlibet peccatum gratiam auferat, non potest de vno peccato sine alio fieri satisfactio.

CONCLVSIO.

¶Cùm per satisfactionem tolli debeat offensa præcedentis peccati, offensæ autem ablatio sit amicitiæ restitutio, & amicitiæ diuinæ restitutionem impediat quodlibis peccatum: fieri non potest, quòd homo pro vno peccato satisfaciat, alio retento.

¶RESPONDEO dicendum, quòd quidam dixerunt, quòd potest de vno peccato satisfieri sine alio, vt Magister in litera dicit: sed hoc non potest esse: cùm enim per satisfactionem tolli debeat offensa præcedens, oportet quòd talis sit modus satisfactionis, qui competat ad tollendum offensam, offensæ autem ablatio est amicitiæ restitutio: & ideò si aliquid fit quod amicitiæ restitutionem impediat, etiam apud homines satisfactio esse non potest. cùm ergo quodlibet peccatum amicitiam charitatis impediat, quæ est hominis ad Deum, impossibile est quòd homo de vno peccato satisfaciat alio retento: sicut nec homini satisfaceret, qui pro alapa sibi data eum prosterneret & aliam simul daret.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd quia peccata non habent connexionem adinuicem in aliquo vno, vnum potest quis incurrere sine alio, sed vnum & idem est secundum quod omnia peccata remittuntur: & ideò remissiones diuersorum peccatorum connexæ sunt: & ideò de vno sine alio satisfieri non potest.

¶Ad secundum dicendum, quòd in obligatione debiti non est nisi inæqualitas iustitiæ oppositæ: quia vnus rem alterius habet, & ideò ad restitutionem non exigitur nisi quòd restituatur æqualitas iustitiæ, quod quidem potest fieri de vno debito & non de alio: sed vbi est offensa, ibi est inæqualitas, non tantùm iustitiæ oppositæ, sed etiam amicitiæ: & ideo ad hoc quòd per satisfactionem offensa tollatur, non solùm oportet quòd æqualitas iustitiæ restituatur per recompensationem talis pœnæ, sed etiam quòd restituatur amicitiæ æqualitas, quod non potest fieri dum aliquid est quod amicitiam impediat.

¶Ad tertium dicendum, quòd vnum peccatum suo pondere ad aliud trahit: vt Gregorius dicit. Ideo qui vnum peccatum retinet, non sufficienter causas alterius peccati excidit.

ARTICVLVS II.

¶Vtrùm quis extra charitatem existens possit satisfacere de peccatis antè contritis.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd qui de omnibus peccatis contritus fuit priùs, & postea in peccatum incidit, de aliis peccatis quæ sibi per contritionem dimissa fuerunt, satisfacere possit extra charitatem existens. dicit enim Daniel Nabuchodonosor, Dani. 4. Peccata tua eleemosynis redime: sed ipse adhuc peccator erat, quod sequens pœna demonstrat: ergo potest in peccato existens satisfacere.

¶Præterea, Nemo scit vtrùm sit dignus odio vel amore. Eccl. 9. Si ergo non posset fieri satisfactio nisi ab eo qui est in charitate, nullus sciret se satisfacere, & hoc est inconueniens.

¶Præterea, Ex intentione quam homo habet in principio actus, totus actus informatur, sed pœnitens quando pœnitentiam inchoauit in charitate erat: ergo tota satisfactio sequens ex illa charitate intentionem informante efficaciam habebit.

¶Præterea, satisfactio consistit in quadam adæquatione culpæ ad pœnam: sed talis adæquatio pœnæ potest etiam fieri in eo qui charitatem non habet ergo, &c.

¶SED CONTRA, Prouer. 10. Vniuersa delicta operit charitas: sed satisfactionis est delere delicta. ergo sine charitate non habet suam virtutem.

¶Præterea, Præcipuum opus in satisfactione vel satisfaciendo est eleemosyna: sed eleemosyna extra charitatē facta nō valet,

Universidad de Deusto
Biblioteca

vt patet primæ Corinth. 13. Si distribuero in cibos pauperum &c. ergo nec satisfactio aliqua est.

CONCLVSIO.

¶ Cùm tanta sit peccatorum connexio, ac tantum peccati, etiàm veniæ, cum Dei amicitia dissidium, non potest quis extra charitatem Dei existens, pro peccatis antè contritis satisfacere.

¶ RESPONDEO dicendum, quòd quidam dixerunt, quòd postquàm omnia peccata per præcedētem cōtritionem remissa sunt, si aliquis ante satisfactionem peractam in peccatum decidat, & in peccato existens satisfaciat, quòd satisfactio talis ei valeat, ità quòd si in peccato moreretur, in inferno de illis peccatis non puniretur. Sed hoc non potest esse, quia in satisfactione oportet quòd etiam amicitia restitura, iustitiæ qualitas restituatur, cuius contrarium amicitiam tollit. vt Philosophus in 9. Ethi. dicit. Aequalitas autem in satisfactione ad Deū non est secundum æquivalentiam, sed magis secundū acceptationem ipsius: & ideo oportet quòd etiam si iam offensa sit dimissa per præcedentem contritionem, quòd opera satisfactoria sint Deo accepta, quod dat eis charitas; & ideo sine charitate opera facta non sunt satisfactoria.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd consilium Dan. intelligitur, quòd à peccato cessaret & pœniteret, & sic per eleemosynas satisfaceret.

¶ Ad secundum dicendum, quòd sicut homo nescit pro certo vtrū charitatem habuerit in satisfaciendo vel habeat, ita etiā nescit pro certo vtrum plenè satisfecerit: & ideo dicitur Eccle. de propitiatu peccatorum, Noli esse sine metu. nec tamen exigitur quòd propter hunc merum homo satisfactionem expletam iteret, si scientiam peccati mortalis non habet: quanuis enim pœnam non expiet per huiusmodi satisfactionem, tamen non incurrit reatum commissionis ex satisfactione neglecta: sicut nec ille qui accedit ad Eucharistiam sine conscientia peccati mortalis cui subiacet, reatū indignæ sumptionis incurrit.

¶ Ad tertium dicendum quòd intentio illa interrupta est per peccatum sequens: & ideo non dat vim aliquam operibus post peccatum factis.

¶ Ad quartum dicendum, quòd non potest fieri adæquatio sufficiens, nec secundum diuinam acceptationem, nec secundum æquivalentiam: & ideo ratio illa non sequitur.

ARTICVLVS III.

¶ Vtrùm valere possit satisfactio precedens, postquā charitatē habuerit.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd postquàm homo charitatem habuerit, valere incipiat satisfactio precedēs, Super illud Leui. 25. Si attenuatur frater tuus. &c. dicit glo. quòd fructus bonæ conuersionis debent computari ex eo tempore quo peccauit: sed non computarentur, nisi aliquam efficaciam acciperent ex charitate sequenti. ergo post charitatem recuperatam valere incipiunt.

¶ Prætereà, Sicut efficacia satisfactionis impeditur per peccatum, ita efficacia Baptismi impeditur per fictionem: sed Baptismus incipit valere recedente fictione. ergo satisfactio recedente peccato.

¶ Prætereà, Si alicui pro peccatis commissis iniuncta fuerunt ieiunia, & in peccatum cadens ea perfecerit, non iniungitur, cùm iterum confiteatur. vt ieiunia illa iteret, iniungeretur autem ei si per eam satisfactio non impleretur. ergo per pœnitentiam sequentem opera præcedentia satisfaciendi efficaciam accipiunt.

¶ SED CONTRA, Opera extra charitatem facta ideò non erant satisfactoria, quia fuerunt mortua: sed per pœnitentiam non viuificantur. ergo nec incipiunt esse satisfactoria.

¶ Prætereà, Charitas non informat actum nisi qui ab ipsa aliqualiter procedit: sed opera non possunt esse Deo accepta, ac per hoc nec satisfactoria, nisi sint charitate informata. ergo cùm opera facta extra charitatē nullo modo ex charitate processerint, vel de cætero procedere possint, nullo modo potuerit in satisfactionem computari.

CONCLVSIO.

¶ Opera extra charitatem facta, per charitatem sequentem non viuificantur: ac per hoc non valet satisfactio precedēs, etiam si charitas sequatur.

¶ RESPONDEO dicendum, quòd quidā dixerūt quòd opera in charitate facta, quæ viua dicūtur, sunt meritoria vitę æternæ, & satisfactoria respectu pœnæ dimittēdæ, & per charitatem sequentem, opera extra charitatem facta viuificantur quantum ad hoc quòd sunt satisfactoria, sed nō quantū ad hoc quòd sunt meritoria vitæ æternæ: sed hoc nō potest esse: quia vtrunq; habent ex eadem ratione opera ex charitate facta, scilicet ex hoc quòd sunt Deo grata: vnde sicut charitas aduenies nō potest ea gratificare quantū ad vnū, ita nec quātū ad aliud.

¶ AD PRIMVM ergo dicendū, quòd nō debet intelligi quòd fructus cōpurentur à tēpore quo primò in peccato fuit, sed à tempore in quo peccare cessauit, quo scilicet vltimò in peccato fuit: vel intelligitur quando statim post contritus fuit, & fecit multa bona antequàm cōfiteretur. Vel dicendū, quòd quanto est maior contritio, tanto magis diminuit de pœna, & quāto aliquis plura bona facit in peccato existens, magis se ad gratiā cōtritionis disponit: & ideò probabile est quòd minoris pœnæ sit debitor, & propter hoc deberet à sacerdote discretè computari, vt ei minorem pœnam iniungat, inquantum inuenit eum melius dispositum.

¶ Ad secundum dicendū, quòd baptismus imprimit characterem in anima, non autē satisfactio: & ideò adueniens charitas, quæ fictionem tollit & peccatū, facit quòd baptismus effectū suū habeat, non autem facit hoc de satisfactione. Et præterea baptismus ex ipso opere operato iustificat, quod nō est hominis, sed Dei: & ideò non eodē modo mortificatur sicut & satisfactio quæ est opus hominis.

¶ Ad tertiū dicendū, quòd aliquæ satisfactiones sunt ex quibus manet aliquis effectus in satisfacientibus etiā postquàm actus satisfactionis transit, sicut ex ieiunio manet corporis debilitatio, ex eleemosynarū largitione substantiæ diminutio: & sic de similibus. Et tales satisfactiones in peccatis factæ nō oportet quòd iterētur, quia quantū ad hoc quòd de eis manet per pœnitentiā, Deo acceptæ sunt: satisfactiones autē quæ nō retinquunt aliquem effectū in satisfaciente, postquàm actus trāsiit, oportet quòd iterentur, sicut est de oratione & similibus. Actus autem interior, quia totaliter transit, nullo modo viuificatur, sed oportet quòd iteretur.

ARTICVLVS IIII.

¶ Vtrùm bona facta extra charitatem sint in aliquo meritoria.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur quòd opera extra charitatē facta sint alicuius boni meritoria saltem tēporalis. Quia sicut se habet pœna ad malū actum, ita se habet præmiū ad bonū: sed nullum malum factū apud Deū iustum iudicem est impunitū. ergo nec aliquod bonum irremuneratum, & sic per illud bonū aliquid meretur.

¶ Prætereà, Merces non datur nisi merito: sed operibus extra charitatem factis merces datur: vt dicitur Matth. 5. de illis qui propter gloriam humana opera bona faciūt, quòd receperūt mercedem suam. ergo illa fuerunt alicuius boni meritoria.

¶ Prætereà, Duo existentes in peccato, quorū vnus multa bona facit ex genere & circunstātia, alius autem nulla, nō æqualiter propinquè se habēt ad accipiendū bona à Deo, alius nō esset ei consulendū vt aliquid boni faceret: sed magis qui appropinquat Deo, magis de bonis eius percipit. ergo iste per opera bona quæ facit, aliquid à Deo meretur

¶ SED CONTRA est quòd Augustinus dicit, quòd peccator non est dignus pane quo vescitur. ergo non potest aliquid à Deo mereri.

¶ Prætereà, Qui nihil est non potest aliquid mereri: sed peccator non habens charitatem, nihil est secundum esse spirituale: vt patet primæ Corint. 13. ergo non potest aliquid meretri.

CONCLVSIO.

¶ Opera bona extra charitatem facta, ex condigno nullo pacto meritoria sunt: cùm ex diuina liberalitate donentur per charitatem ad Deum: ex congruo verò meritoria dici possunt, sed impropriè.

¶ RESPONDEO dicendum quòd meritū propriè dicitur actio qua efficitur, vt ei, qui agit sit iustum aliquid dari: sed iustitia dupliciter dicitur. Vno modo propriè, quæ scilicet respicit debitū ex parte recipientis. Alio modo quasi similitudinariè, quæ respicit debitum ex parte dantis. Aliquid enim decet dantē dare, quod tamē non habet recipiēs debitū recipiēdi, & sic iustitia dicitur decētia diuinæ bonitatis: sicut Anſel. dicit, quòd Deus iustus est cum peccatoribus parcit, quia eum decet: & secundum hoc etiam meritum dupliciter dicitur. Vno modo per quem efficitur, vt ipse agens habeat debitum recipiendi, & hoc vocatur meritum condigni. Alio modo per quod

quod efficitur, vt sit debitum dandi in dante secundum decentiam ipsius, & ideò hoc meritū dicitur meritum congrui. Cùm autem in omnibus illis, quæ gratis dantur, prima ratio dandi sit amor, impossibile est quòd aliquid tale sibi debitum faciat qui amicitia caret: & ideò cùm omnia & temporalia & æterna ex diuina liberalitate donentur, nullus acquirere potest debitum recipiendi aliquid illorum nisi per charitatem ad Deum: & ideò opera extra charitatem facta, non sunt meritoria ex cōdigno neq; æterni neq; temporalis alicuius boni apud Deum. Sed quia diuinam bonitatem decet, vt vbicunq; dispositionē inuenit, perfectionem adiiciat: ideò ex merito congrui dicitur aliquis mereri aliquod bonum per opera bona extra charitatem facta, & secundum hoc opera ista ad triplex bonum valent, scilicet ad temporalium consecutionem, ad dispositionem ad gratiam, & ad assuetudinem bonorum operum: quia tamen hoc meritum non propriè dicitur meritum, ideò magis concedendum est quòd huiusmodi opera non sint alicuius meritoria, quàm quòd sint.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd Philosophus dicit 8. Ethico. Quia filius per omnia quæ facere potest, nihil æquale reddere patri potest his quæ à patre recipit, ideò nunquam pater debitor filij efficitur, & multò minùs homo potest propter æquivalentiam operis dominum sibi constituere debitorem: & ideò nullum opus ex quantitate suæ bonitatis habet quòd aliquid mereatur, sed ex vi charitatis, quæ facit ea quæ sunt amicorum esse communia. Vnde quantuncunq; sit bonū extra charitatem factum, non facit propriè loquendo quòd aliquid recipiendi à Deo faciens debitum habeat: sed opus malorum ex quantitate suæ malitiæ secundum æquivalentiam pœnam meretur, quia ex parte Dei non sunt nobis aliqua mala facta sicut bona: & ideò quanuis opus malum mereatur pœnam ex condigno, non tamen opus bonum sine charitate meretur ex condigno præmium.

¶ Ad secundum & tertium dicendum, quòd procedunt de merito congrui, aliæ autem rationes procedunt de merito condigni.

ARTICVLVS V.

¶ Vtrùm opera prædicta valeant ad mitigationem pœnarum infernalium.

AD QVINTVM sic proceditur. Videtur q; opera prædicta non valent ad pœnæ infernalis mitigationem, quia secundum quantitatem culpæ erit quātitas pœnæ in inferno: sed opera extra charitatem non minuunt quantitatem peccati. ergo nec infernalis pœna.

¶ Prætereà, pœna infernalis quanuis sit dura ratione infinitatis, tamen intentione finita est: sed quodlibet finitum consumitur aliqua finita subtractione facta: si ergo opera extra charitatem facta aliquid subtraherent de pœna debita pro peccatis, contingeret tantùm multiplicari illa opera quòd totaliter tolleretur pœna inferni, quòd falsum est.

¶ Prætereà suffragia ecclesiæ sunt magis efficacia quàm opera extra charitatem facta: sed sicut ait Aug. in Enchi. Dānatis in inferno non prosunt suffragia Ecclesiæ: pœnæ ergo multò minùs per opera extra charitatem facta mitigantur.

¶ SED CONTRA est quod Aug. dicit in Ench. Quia ad hoc prosunt, vt sit plena remissio, vel tolerabilior fiat damnatio.

¶ Prætereà, Magis est facere bonum quàm dimittere malum: sed dimittere malum semper vitat pœnam, etiam in eo qui charitate caret. ergo multò fortiùs facere bonum.

CONCLVSIO.

¶ Opera extra charitatem facta, quantùm ad hoc, quòd quis liberetur à pœna, quam iam meruit, pœnam inferni mitigare non possunt: sed quantum ad hoc, quòd meritum pœnæ impediatur, per opera extra charitatem facta pœna inferni mitigari potest.

¶ RESPONDEO dicendū, quòd diminuere pœnam infernalem potest intelligi dupliciter. Vno modo, quòd quis liberetur à pœna quam iam meruit, & sic cùm nullus liberetur à pœna nisi sit absolutus à culpa: quia effectus non diminuuntur neq; tolluntur, nisi diminuta vel ablata causa, per opera extra charitatem facta, quia neq; culpam tollere neq; diminuere possunt, pœna inferni mitigari non potest. Alio modo, quòd meritum pœnæ impediatur: & sic huiusmodi opera minimè pœnam inferni. Primò, quia homo reatum omissionis euadit qui huiusmodi opera perficit. Secundò, quia huiusmodi opera aliquo modo ad bonum disponunt, vt homo ex minori contemptu etiam peccata faciat, vel etiā à multis peccatis per huiusmodi opera retrahitur: sed diminutionē vel dilationē tēporalis pœnæ merentur huiusmodi opera: sicut de Achab 3. Reg. 21. Eodem modo sicut & bonorū temporaliū consecutionem. Quidā autem dicunt quòd diminuit pœnam inferni non subtrahendo aliquid de ipsa quantum ad substantiam, sed fortificando subiectum vt melius sustinere possit. Sed hoc nō potest esse, qua fortificatio non est nisi ex absolutione passibilitatis, passibilitas autem est secundum mensuram culpæ: & ideò si culpa non minuitur nec subiectum fortificari potest. Quidā etiam dicunt quòd diminuitur pœna quantū ad virtutem, scilicet conscientiæ, licet non quantùm ad ignem. Sed hoc etiam nihil est, quia sicut pœna ignis æquatur culpæ, ita & pœna remorsionis conscientiæ. vnde similis ratio est de vtroque.

¶ Et per hoc patet solutio ad obiecta.

QVAESTIO DECIMAQVINTA,
De *his, per quæ fit satisfactio, in tres articulos diuisa.*

DEINDE considerandum est de his per quæ satisfactio fit.

¶ Circa quod quęruntur tria.

¶ Primò, vtrùm satisfactionem oporteat fieri per opera pœnalia.

¶ Secundò, vtrùm flagella quibus à Deo in hac vita homo punitur, sint satisfactoria.

¶ Tertiò, vtrùm conuenienter enumerentur opera satisfactoria, cùm dicitur quòd sunt tria, scilicet eleemosyna, ieiunium, & oratio.

ARTICVLVS I.

¶ Vtrùm oporteat fieri satisfactionem per opera pœnalia.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd satisfactionem non oporteat fieri per opera pœnalia. *sup. art.* Quia per satisfactionē oportet fieri recōpēsationem *4. & q. ad diuinā offensam: sed nulla recompensatio videtur 1. & seq.* fieri per opera pœnalia, quia Deus nō delectatur in pœnis nostris. ergo non oportet satisfactionem per opera pœnalia fieri.

¶ Prætereà, Quantò aliquod opus ex maiori charitate procedit, tantò minùs est pœnale: quia charitas pœnam non habet: primæ Ioan. 4. si ergo oportet opera satisfactoria esse pœnalia, quantò magis sunt ex charitate facta, minùs erunt satisfactoria, quod falsum est.

¶ Prætereà, Satisfacere (vt dicit Anſel.) est honorem debitum Deo impēdere: sed hoc etiam aliis quàm operibus pœnalibus fieri potest. ergo satisfactionem non oportet pœnalibus operibus fieri.

¶ SED CONTRA est quod Greg. dicit: Iustum est vt peccator tantò maiora sibi inferat lamenta, quantò maiora intulit damna per culpam.

¶ Prætereà, Per satisfactionem oportet peccati vulnus sanari perfectè: sed peccatorum medicinæ sunt pœnæ: vt Philosophus dicit 2. Ethi. ergo oportet quòd per pœnalia opera satisfactio fiat.

CONCLVSIO.

¶ Satisfactio, siue referatur ad præteritam offensam, siue ad futuram culpam, per pœnalia opera fieri asseritur.

¶ RESPONDEO dicendum, quòd satisfactio respectum habet & ad præteritam offensam, pro qua recompensatio fit per satisfactionem, & etiam ad futuram culpam à qua per eam præseruamur, & quantùm ad vtrunque exigit quòd satisfactio per opera pœnalia fiat. Recompensatio enim offensæ importat adæquationem, quam oportet esse eius qui offendit ad eum in quem offensa commissa est: adæquatio autem in humana iustitia attenditur per subtractionem ab vno qui plus habet iusto, & additionem alterius cui subtractum est aliquid. Deo autem quanuis ex parte sua nihil subtrahi possit, tamen peccator quantum in ipso est, aliquid ei subtraxit peccando (vt dictum est.) Vnde oportet ad hoc quòd recompensatio fiat, quòd aliquid subtrahatur de peccante per satisfactionem, quod in honorem Dei cedit. Opus autem bonum ex hoc quòd est huius, non subtraxit aliquid ab operante, sed magis perficit ipsum. Vnde subtractio non potest fieri per opus bonum nisi pœnale sit: & ideò ad hoc quod aliquod opus

sit satisfa

Universidad de Deusto
Biblioteca

sit satisfactorium, oportet quòd sit bonum, & in honorem Dei sit, & pœnale, vt aliquid peccatori subtrahatur. Similiter etiã pœna à culpa futura præseruat, quia non facile homo ad peccata redit ex quo pœnam expertus est. Vnde secundum Philosophum, Pœnæ medicinæ sunt.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd quanuis Deus non delectetur in pœnis, vt sunt pœnæ, delectatur tamen in eis vt sunt iustæ: & sic satisfactoriæ esse possunt.

¶Ad secundum dicendum, quòd sicut in satisfactione consideratur pœnalitas, ita & in merito consideratur difficultas. Diminutio autem difficultatis ex parte ipsius actus diminuit cæteris paribus meritum; sed diminutio difficultatis ex promptitudine voluntatis non diminuit meritum, sed auget. Et similiter diminutio pœnalitatis ex promptitudine voluntatis, quod facit charitas, non diminuit efficaciam satisfactionis, sed auget.

¶Ad tertium dicẽdum, quòd debitum pro peccato est recompensatio offensæ, quæ sine pœna peccantis non fit, & de tali debito Anselmus intelligit.

ARTICVLVS II.

¶Vtrùm flagella præsentis vitæ sint satisfactoria.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd flagella quibus à Deo in hac vita punimur, non possunt satisfactoria esse. Nihil enim potest esse satisfactorium nisi quod est meritorium, vt ex dictis patet, sed non meremur nisi per ea quæ in nobis sunt: cùm ergo flagella quibus à Deo punimur, non sint in nobis, videtur quòd satisfactoria esse non possint.

¶Præterea, Satisfactio tantum bonorum est: sed huiusmodi flagella in malis inducuntur, & præcipuè eis debentur. ergo non possunt esse satisfactoria.

¶Præterea, Satisfactio respicit peccata præterita: sed aliquando ista flagella infliguntur illis qui peccata non habent, sicut de Iob patet. ergo videtur quòd non sint satisfactoria.

¶SED CONTRA est quod dicitur Rom. 5. Tribulatio patientiam operatur, patientia autem probationem, id est à peccato purgationem: vt glo. ibidem dicit. ergo flagella huius vitæ peccata purgant, & sic sunt satisfactoria.

¶Præterea, Amb. dicit, Et si fides, id est peccati conscientia desit, pœna satisfacit. ergo huius vitæ flagella sunt satisfactoria.

CONCLVSIO.

¶Flagella & castigationes huius vitæ, quæ à Deo peccatori infliguntur, si aliquo modo fiant illius patientia, rationem satisfactionis consequuntur: si minus, hoc est si eis omnino per impatientiam dissentiat, cum non illius esse dicantur, non satisfactionis sed vindictæ nomen sortiuntur.

¶RESPONDEO dicendum, quòd recompensatio offensæ præteritæ potest fieri ab eo qui offendit, & ab alio. Quãdo autem fit ab alio, talis recompensatio vindicationis magis quàm satisfactionis rationem habet: quando autem fit ab ipso qui offendit, habet rationem satisfactionis. Vnde si flagella, quæ pro peccatis à Deo infliguntur, fiant aliquo modo ipsius patientis, rationem satisfactionis accipiunt: fiunt autem ipsius inquantum ea acceptat ad purgationem peccatorum eis vtens patienter. Si autem omnino eis per impatientiam dissentiat, tũc non efficiuntur aliquo modo ipsius: & ideo non habent rationem satisfactionis, sed vindicationis.

¶AD PRIMVM ergo dicendum: quòd quanuis illa flagella non sint omnino in potestate nostra, tamen quantum ad aliquid sunt, vt scilicet eis patienter vtamur, & sic homo facit de necessitate virtutem: vnde & meritoria & satisfactoria esse possunt.

¶Ad secundum dicendum, quòd sicut ex eodẽ igne (vt Greg. dicit) aurum rutilat, & palea fumat: ita etiam eisdẽ flagellis & boni purgantur, & mali magis inficiuntur per impatiẽtiam: & ideò quanuis flagella sint communia, tamen satisfactio tantùm est bonorum.

¶Ad tertium dicendũ, quòd flagella respectum habent ad culpam præteritam semper, sed non semper ad culpam personæ, sed ad culpam naturæ. Si enim in humana natura nulla culpa processisset, nulla pœna fuisset: sed quia culpa in natura processit, personæ alicui diuinitùs pœna infertur sine culpa personæ ad meritum virtutis, & cautelam peccati sequentis, & hûc etiã duo necessaria sunt in satisfactione. Oportet enim esse opus meritorium, vt honor Deo exhibeatur, & oportet esse virtutũ custodiam, vtà futuris peccatis præseruemur.

ARTICVLVS III.

¶Vtrum conuenienter enumerentur opera satisfactoria.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd inconuenienter enumerentur opera satisfactoria, cũ dicitur quòd sunt tria, eleemosyna, ieiunium, & oratio. Quia opus satisfactorium debet esse pœnale, sed oratio pœnam non habet, sed est contra pœnæ tristitiam medicina secundum delectationem. Vnde dicitur Ia. 5. Tristatur aliquis in vobis, oret & psallat. ergo non debet computari inter opera satisfactoria.

¶Præterea, Omne peccatũ vel est carnale, vel spirituale: sed sicut dicit Hieron. Ieiunio sanãtur pestes corporis, oratione pestes mẽtis: ergo nõ debet esse aliquod aliud opus satisfactorium.

¶Præterea, Satisfactio est necessaria ad emendationem peccatorum: sed eleemosyna ab omnibus peccatis emũdat: Lucæ 11. Date eleemosynam, & omnia munda sunt vobis. ergo alia duo sunt superflua.

¶SED CONTRA, Videtur quòd debeant esse plura. Quia contraria contrariis curantur, sed multò plura sunt peccatorum genera quàm tria. ergo debent plura satisfactionis opera computari.

¶Præterea, Peregrinationes etiam iniunguntur pro satisfactione, & disciplinæ, & flagellationes, quæ non computantur sub aliquo horum. ergo insufficienter enumerantur.

CONCLVSIO.

¶Opera satisfactoria vitè enumerata sunt: scilicet eleemosyna, ieiunium & oratio. Nam per eleemosynam aliquid subtrahitur ex bonis fortunæ, concupiscentia oculorum refrenatur, & peccatum contra proximum tollitur: per ieiunium verò ex bonis corporis aliquid subtrahitur, concupiscentia carnis refrenatur, & peccatum in nosipsos tollitur: per orationem autem totaliter submittitur Deo, superbia vitæ deprimitur, & peccatum in Deum tollitur: circa quæ versantur opera satisfactoria.

¶RESPONDEO dicendum, quòd satisfactio debet esse talis per quam aliquid nobis subtrahamus ad honorem Dei, nos autem non habemus nisi tria bona, scilicet bona animæ, & bona corporis, & bona fortunæ, scilicet exteriora. Ex bonis quidem fortunæ subtrahimus nobis aliquid per eleemosynam sed ex bonis corporalibus per ieiunium, ex bonis autem animæ, non oportet quòd aliquid subtrahamus nobis quantum ad essentiam, vel quantum ad diminutionem ipsorum, quia per ea efficimur Deo accepti: sed per hoc quod ea submittimus Deo totaliter, & hoc fit per orationem. Competit etiam iste numerus ex parte illa, qua satisfactio peccatorum causas excidit: quia radices peccatorum tres ponuntur: primæ Ioan. 4. scilicet concupiscentia carnis, & concupiscentia oculorum, & superbia vitæ. Contra concupiscentiam carnis ordinatur ieiunium, contra concupiscentiam oculorum ordinatur eleemosyna, contra superbiam vitæ ordinatur oratio: vt Aug. dicit super Matth. Competit etiam ad hoc quòd satisfactio peccatorum est suggestionibus aditum non indulgere. Quia omne peccatum vel in Deum committimus, & contra hoc ordinatur oratio. Vel in proximum, & contra hoc eleemosyna. Vel in nos ipsos, & contra hoc ordinatur ieiunium.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd secũdum quosdam duplex est oratio, quædam quæ est contemplatiuorum, quorum conuersatio in cælis est: & talis quia totaliter est delectabilis, non est satisfactoria. Alia est quæ pro peccatis gemitus fundit, & talis habet pœnam, & est satisfactionis pars. Vel dicendũ meliùs, quòd quædã oratio habet rationẽ satisfactionis, quia quanuis habeat suauitatẽ spiritus, habet tamen afflictionem carnis, quia vt dicit Greg. super Eze. Dum crescit in nobis fortitudo amoris intimi, infirmamur proculdubio fortitudine carnis. Vnde & neruus femoris Iacob ex Iucta angeli emarcuisse legitur Genesis trigesimo secundo.

¶Ad secundum dicendum, quòd peccatum carnale dicitur dupliciter. Vno modo, quòd in ipsa delectatione carnis completur, vt gula & luxuria. Alio modo, quòd completur in his quæ ad carnem ordinantur, quanuis non in delectatione carnis, sed in delectatione animæ magis, vt auaritia. Vnde talia peccata sunt quasi media inter spiritualia & carnalia: & ideo oportet quòd eis etiam aliqua satisfactio respondeat propriæ scilicet eleemosyna.

¶Ad tertium dicendum, quòd quanuis singula istorum per quandam

quandam conuenientiam singulis peccatis appropriẽtur: quia congruũ est in quo quis peccauerit, vt in hoc puniatur, & quòd peccati commissi per satisfactionem radix abscindatur, tamen quodlibet horum pro quolibet peccato satisfacere potest. Vnde ei qui non potest vnum ex his perficere, iniungatur aliud, & præcipuè eleemosyna aliorum vices supplere potest, inquantùm alia satisfactionis opera par eleemosynam quisq; sibi mercatur quodammodo in illis quibus eleemosynam tribuit. Vnde non oportet quòd si eleemosyna omnia mũdat peccata, quòd propter hoc aliæ satisfactiones superfluant.

¶Ad quartum dicendum, quòd quanuis sint multa peccata in specie, tamen omnia alia ad illas tres radices vel ad illa tria peccatorum genera, quibus diximus, dictas satisfactiones respondere, reducuntur.

¶Ad quintum dicendum, quòd quicquid in afflictione corporis pertinet, totum ad ieiunium refertur: & quicquid in proximi vtilitate expenditur, totum eleemosynæ rationem habet: & similiter quæcunque latria exhibeatur Deo, orationis accipit rationem: & ideò etiam vnum opus potest habere plures rationes satisfaciendi.

QVAESTIO DECIMASEXTA,
De suscipientibus hoc sacramentum, in tres articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de suscipientibus hoc sacramentum.

¶Circa quod tria queruntur.

¶Primò, vtrùm pœnitentia possit esse in innocentibus.

¶Secundò, vtrùm in Sanctis qui sunt in gloria.

¶Tertiò, vtrùm in Angelis bonis seu malis.

ARTICVLVS I.

¶Vtrùm pœnitentia possit esse in innocentibus.

Mat. 4. Dixit. 4. q. 1. art. 3. 5. 2. & passim.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd in innocentibus pœnitentia esse non possit. Quia pœnitentia est commissa mala plangere, sed innocentes nullum malum commiserunt. ergo in eis pœnitentia non est.

¶Præterea, Pœnitentia ex suo nomine importat pœnam: sed innocentibus non debetur pœna. ergo non est in eis pœnitẽtia.

¶Præterea, Pœnitentia in idem coincidit cum vindicatiua iustitia, sed omnibus existentibus innocentibus vindicatiua iustitia locum non haberet. ergo nec pœnitentia, & ita non est in innocentibus.

¶SED CONTRA, Omnes virtutes simul infunduntur: sed pœnitentia est virtus: cùm ergo in Baptismo innocentibus infundantur aliæ virtutes, infunditur etiam pœnitentia.

¶Præterea, Ille qui nunquam fuit infirmus corporaliter, dicitur sanabilis: ergo & similiter qui nunquam fuit infirmus spiritualiter: sed sicut sanatio in actu à vulnere peccati non est nisi per actum pœnitentiæ, ita nec sanitas nisi per habitum: ergo ille qui nunquam habuit infirmitatem peccati, habet habitum pœnitentiæ.

CONCLVSIO.

¶In innocentibus potest esse pœnitentia non actu, sed potentia: nam remoto actu, non remouetur habitus, & per consequens potentia.

¶RESPONDEO dicendum, quòd habitus medius est inter potentiam & actum: & quia remoto priori, remouetur posterius, non autem econuerso: ideò remota potentia ad actũ, remouetur habitus, nõ autem remoto actu: & quia subtractio materiæ tollit actũ propter hoc quòd actus non potest esse sine materia in quã transeat: ideò habitus alicuius virtutis comperit alicui, cui nõ suppetit materia propter hoc quòd suppetere potest, & ita in actũ exire: sicut pauper homo potest habere habitum magnificẽtiæ, sed non actũ: quia non habet magnificationem diuitiarũ, quæ sunt materia magnificentiæ, sed potest habere habitũ: & ideò cũ innocẽtes in statu innocẽtiæ nõ habeant peccata cõmissa, quæ sunt materia pœnitẽtiæ, sed possũt habere, actus pœnitentiæ in eis esse non potest, sed habitus potest: sed hoc si gratiam habeãt, cum qua omnes virtutes infunduntur.

¶AD PRIMVM ergo dicendũ, quòd quanuis non commiserint, possunt tamen committere, & ideò eis habitum pœnitentiæ habere cõpetit: sed tamen habitus iste nunquã in actu exire potest, nisi fortè respectu venialiũ peccatorum: quia peccata mortalia tollunt ipsum, nec tamen est frustra, quia est perfectio potentiæ naturalis.

¶Ad secundum dicendum, quòd quanuis non sit in eis debita pœna actu, tamen in eis est aliquid possibile pro quo eis pœna debebatur.

¶Ad tertium dicendum, quòd remanente potentia ad peccandum, adhuc haberet locum vindicatiua iustitia secundum habitum, quanuis non secundum actum, si peccata actu non essent.

ARTICVLVS II.

¶Vtrùm sancti homines qui sunt in gloria, habeant pœnitentiam.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd sancti homines qui sunt in gloria, non habeãt pœnitentiam. Quia sicut dicit Grego. in Moral. Beati peccatorum recordantur, sicut nos sani sine dolore dolorum memoramur: sed pœnitentia est dolor cordis: ergo Sancti in patria non habent pœnitentiam.

¶Præterea, Sancti in patria sunt Christo cõformes: sed in Christo non fuit pœnitentia, quia nec fides quæ est principium pœnitentiæ: ergo nec Sanctis in patria erit pœnitentia.

¶Præterea, Frustra est habitus qui ad actum non reducitur: sed Sancti in patria non pœnitebunt actu, quia sic eis esset aliquid contra votum. ergo non est in eis habitus pœnitentiæ.

¶SED CONTRA, Pœnitentia est pars iustitiæ: sed iustitia est perpetua & immortalis, & in patria remanebit: ergo & pœnitentia.

¶Præterea, In vitis patrum legitur à quodam patre dictum, Quòd etiam Abraham pœnitebit de hoc quòd non plura bona fecit, sed magis debet homo pœnitere de malo cõmisso quã de bono omisso, ad quod non tenebatur, quia de bono tali loquitur: ergo erit ibi pœnitentia de malis commissis.

CONCLVSIO.

¶Sicut virtutes cardinales remanebunt in patria, ita etiam pœnitentiam, quæ est pars iustitiæ, quæ virtus est cardinalis, habebunt sancti, qui sunt in gloria.

¶RESPONDEO dicendum, quòd virtutes cardinales remanebunt in patria: sed secundum actus quos habent in fine suo, & ideò cùm pœnitentia virtus sit pars iustitiæ, quæ est habitus cardinalis, quicunq; habet habitum pœnitentiæ in hac vita, habebit in futura: sed non habebit eundem actum quem nunc habet, sed alium, scilicet gratias agere Deo pro misericordia relaxante peccata.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd illa auctoritas probat, quòd non habent eundem actum' quem hic habet pœnitẽtia: & hoc concedimus.

¶Ad secundum dicendum, quòd Christus non potuit peccare: & ideò materia huius virtutis non cõpetit sibi actu nec potentia, & propter hoc non est simile de ipso & de aliis.

¶Ad tertium dicendum, quòd pœnitere propriè loquendo dicit actum pœnitentiæ, qui nunc est, qui non erit in patria: nec tamen habitus frustra erit, quia alium actum habebit.

¶Quartum concedimus. Sed quia quinta ratio probat quòd etiam idem actus pœnitentiæ erit in patria, qui modò est.

¶Ideò dicendum ad quintum, quòd voluntas nostra in patria omnino erit conformis voluntati Dei. Vnde sicut Deus voluntate antecedente vult omnia esse bona, & per consequens nihil esse mali, non autem voluntate consequente: ita etiam est de beatis, & talis voluntas propriè dicitur ab illo sancto patre pœnitentia.

ARTICVLVS III.

¶Vtrùm Angelus sit susceptiuus pœnitentiæ.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd etiam Angelus bonus siue malus sit susceptiuus pœnitentiæ. Quia timor est initium pœnitentiæ, sed in eis est timor. Ia. 1. Dæmones credunt, & contremiscunt: ergo in eis potest esse pœnitentia.

¶Præterea, Philosophus dicit 10. Ethi. quòd pœnitudine replẽtur mali, & hæc est maxima pœna eis: sed dæmones maximè sunt praui, nec aliqua pœna eis deest: ergo dæmones possunt pœnitere.

¶Præterea, Facilius mouetur aliquid in id quod est secundum naturam, quàm in id quod est contra naturam, sicut aqua, quæ per violentiam calefacta est, & per seipsam ad naturalem proprietatem redit: sed Angelus potest mutari in peccatum, quod est contra omnem naturam eorum: ergo multò fortius potest reuocari in id quod est secundum naturam

Universidad de Deusto
Biblioteca

nauitam sed hoc facit pœnitentia, ergo sunt susceptibiles pœnitentiæ.

¶ Præterea, Idem iudicium est secundum Dam. de Angelis & de animabus separatis, Sed in animabus separatis potest esse pœnitentia, vt quidã dicit: sicut in animabus bonis quæ sunt in patria, ergo & in Angelis potest esse pœnitentia.

¶ SED CONTRA, Per pœnitentiam homo reparatur ad vitam de peccato diuisso. sed hoc est impossibile in Angelis: ergo non sunt susceptibiles pœnitentiæ.

¶ Præterea, Dama. dicit quòd homo fungitur pœnitentia propter corporis infirmitatem: sed Angeli sunt incorporei: ergo in eis non potest esse pœnitentia.

CONCLVSIO.

¶ Pœnitentia, secundum quòd est passio, competit malis Angelis, nullo modo autem in Angelis beatis esse potest: secundum verò quòd est virtus, non potest esse in malis Angelis, cum peccatum illorum sit irremissibile.

¶ RESPONDEO dicendum, quòd pœnitentia in nobis dupliciter accipitur. Vno modo secundum quòd est passio, sic enim nihil aliud est quàm dolor vel tristitia de malo cõmisso: & quamuis secundum quòd est passio, non sit nisi in cõcupiscibili, tamen aliquis actus voluntatis similitudinariè pœnitentia dicitur, quo quis detestatur quod facit: sicut amor, & aliæ passiones dicuntur in intellectiuo appetitu. Alio modo accipitur secundum quòd est virtus, & hoc modo detestari malum commissum cum emẽdationis proposito ex intentione expiãdi, vel Deum placandi de offensa cõmissa, est actus eius. Detestatio autem competit alicui, secundum quòd habet ordinem naturalem ad bonũ. & quia in nulla creatura talis ordinatio totaliter tollitur: ideo etiam in dãnatis talis detestatio manet, & per cõsequẽs pœnitẽtiæ passio vel simile, vt dicitur Sapien. 5. Intra se pœnitentiam agentes &c. Et hæc quidem pœnitentia cùm non sit habitus, sed passio vel actus nullo modo in beatis Angelis esse potest, in quibus peccata commissa non præcesserunt. sed in malis Angelis est, cùm sit eadem ratio de his & de animabus damnatis, quia secundum Dam. Quod homini est mors, est Angelis casus: sed peccatum Angeli est irremissibile, & quia peccatum, vt remissibile est vel expiabile, est propria materia ipsius virtutis, quæ pœnitentia dicitur: ideo cùm materia non possit eis competere, non adest eis potentia exeundi in actum, & ideo nec habitus eis conuenit: & ideo Angeli subiectum virtutis pœnitentiæ esse non possunt.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd ex timore in eis generatur aliquis pœnitentiæ motus, sed non quæ sit virtus. Et similiter dicendum ad secundum.

¶ Ad tertium dicendum, quòd quicquid in eis est naturale, totum est bonum, & ad bonum inclinans: sed liberum arbitrium est in eis malitia obstinatum, & quia motus virtutis & vitij nõ sequitur inclinationem naturæ, sed magis motũ liberi arbitrij ideò non oportet quòd quantũs naturaliter inclinẽtur ad bonum quòd motus virtutis in eis sit vel esse possit.

¶ Ad quartum dicendum, quòd non est eadem ratio de Angelis sanctis, & de animabus sanctis: quia in animabus sanctis præcessit vel præcedere potuit peccatum remissibile non autem in Angelis: & ita quamuis sint similes quantùm ad statum præsentem, non tamen quantùm ad statum præteritum, quem cœnitentia respicit directè.

QVAESTIO DECIMASEPTIMA, *De potestate clauium, in tres articulos diuisa.*

CONSEQVENTER considerandum est de potestate ministrorum huiusmodi sacramenti, quæ ad claues pertinet. Circa quod primò videndum est de clauibus. Secundò, de excommunicatione. Tertiò, de indulgẽtia: hæc enim duo sunt annexa potestati clauium. Circa primum consideranda sunt quatuor. Primò, de entitate & quidditate clauium. Secundò, de effectu earũ. Tertiò, de ministris clauium. Quartò, de his in quibus potest exerceri vsus clauiũ. Circa primũ quæritur tria.

¶ Primò, vtrùm claues in Ecclesia esse debeant.

¶ Secundò, vtrùm clauis sit potestas ligandi atq; soluẽdi.

¶ Tertiò, vtrùm sint duæ claues vel vna.

ARTICVLVS I.

¶ Vtrùm claues in Ecclesia esse debeant.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd claues in Ecclesia esse non debeant, Non enim requiruntur claues ad intrandum domum, cuius ostium est apertum: sed Apocalyp. 4. dicitur, Vidi, & ecce in cælo ostium apertum quòd Christus est, qui de se ipso dicit, Ego sum ostium: ergo ad introitum cæli Ecclesia clauibus non indiget.

¶ Præterea, Clauis est ad aperiendum & claudendum: sed hoc solius Christi est, qui aperit & nemo claudit. Apoc. 3. ergo Ecclesia in ministris suis claues non habet.

¶ Præterea, Cuicunque clauditur cælum, aperitur infernus: & econtrario. ergo quicunque habet claues cæli, habet claues inferni: sed Ecclesia non dicitur habere claues inferni. ergo nec claues cæli habet.

¶ SED CONTRA est quod dicitur Matthæ. 16. Tibi dabo claues regni cælorum.

¶ Præterea, Omnis dispensator debet habere claues eorum quæ dispensat: sed ministri Ecclesiæ sunt dispensatores diuinorum, vt patet primæ Corint. 4. ergo debent habere claues.

CONCLVSIO.

¶ Cùm Christus claues regni cælorum habuerit, hoc est potestatem aperiendi & claudendi regni cælorum, potuit eas dare Ecclesiæ. Quod verum effectum est, cùm ex latere illius dormientis in cruce Sacramenta fluxerunt, quibus Ecclesia fabricata est.

¶ RESPONDEO dicendum, quòd in corporalibus dicitur clauis instrumentum quo ostium aperitur: regni autem ostium nobis per peccatum clauditur & quantùm ad maculam, & quantùm ad reatum pœnæ. & ideò potestas, qua tale obstaculum remouetur, dicitur clauis. Hæc autem potestas est in diuina Trinitate per autoritatem, & ideò dicitur à quibusdam, quòd habet clauem autoritatis: sed in Christo homine fuit hæc potestas ad remouendum prædictum obstaculum per meritum passionis, quæ etiam dicitur ianuam aperire, & ideò dicitur habere secundum quosdam claues excellentiæ: sed quia ex latere dormientis in cruce sacramenta fluxerunt, quibus Ecclesia fabricatur: ideò in sacramentis Ecclesiæ efficacia passionis manet, & propter hoc etiam ministris Ecclesiæ qui sunt dispensatores sacramentorum, potestas aliqua ad prædictum obstaculum remouendum est collata, non propria, sed virtute diuina & passionis Christi. & hæc potestas metaphoricè clauis Ecclesiæ dicitur, quæ est clauis ministerij.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd ostium cæli, quantum est de se, semper est apertum: sed alicui clausum dicitur propter impedimentum intrandi in cælum, quod in ipso est: impedimentum autem totius humanæ naturę ex peccato primi hominis consecutum, per passionem Christi amotũ est & ideò post passionem vidit in cælo ostium apertum: sed adhuc quotidie alicui manet clausum propter peccatum originale quod contraxit, vel actuale quod committit, & propter hoc indigemus sacramentis & clauibus Ecclesiæ.

¶ Ad secundum dicendum, quòd hoc intelligitur de clausione quæ limbum clausit ne aliquis vltrà in illum descendat, & de apertione qua paradisum aperuit remoto impedimento naturæ per suam passionem.

¶ Ad tertium dicendum, quòd clauis inferni, qua aperitur & clauditur, est potestas gratiam conferendi per quam homini aperitur infernus, vt de peccato educatur, quòd est inferni porta: & clauditur ne vltrà homo in peccato labatur: gratiam autem confitendi solius Dei est, & ideò clauem inferni sibi soli retinuit: sed clauis regni est potestas etiam dimittendi reatum pœnæ per quam homo à regno prohiberur: & ideò magis potest dari clauis regni quam clauis inferni, non enim idem sunt, vt ex dictis patet. Aliquis enim de inferno educitur per remissionem æternæ pœnæ quæ non statim in regnum introducitur propter reatum temporalis pœnæ qui manet. Vel dicendum est, q̃ eadẽ est clauis inferni & cęli: quia ex hoc ipso quòd alicui aperitur vnum, clauditur alterum, sed denominatur à digniori.

ARTICVLVS II.

¶ Vtrùm clauis sit potestas ligandi & soluendi.

AD SE-

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd clauis non sit potestas ligandi & soluendi: quia ecclesiasticus iudex dignos recipere, indignos excludere debet à regno, vt ex litera habetur: & ex glo. Hiero. Matth. 16. Potestas enim spiritualis in sacramento collata est idem quod character: sed clauis & character non videntur idem esse: quia per characterem homo Deo comparatur, per claues autem ad subditos. ergo clauis non est potestas.

¶ Præterea, Iudex ecclesiasticus non dicitur nisi ille qui habet iurisdictionem, quæ simul cum ordine non datur: sed claues in ordinis susceptione conferuntur. ergo non debuit de ecclesiastico iudice in definitione clauium mentio fieri.

¶ Præterea, ad id quod aliquis habet ex seipso, non indiget aliqua potestate actiua per quam inducatur ad actum: sed eo ipso quòd aliquis est dignus, ad regnum admittitur: ergo non pertinet ad potestatem clauium dignos ad regnum admittere.

¶ Præterea, Peccatores indigni sunt regno: sed ecclesia pro peccatoribus orat vt ad regnum perueniant: ergo non excludit indignos, sed magis admittit quantùm in se est.

¶ Præterea, In omnibus ordinatis agentibus vltimus finis pertinet ad principale agens, non ad agens instrumentale: sed principale agens ad salutem hominis est Deus, ergo ad eum pertinet ad regnum admittere, quod est vltimus finis, & non ad habentem claues, qui est sicut instrumentum vel minister.

CONCLVSIO.

¶ Non absolutè, sed iuxta dignitatem vel indignitatem eorum quibus talium aut aperitur, aut clauditur, clauis dicitur potestas ligandi & soluendi.

¶ RESPONDEO dicendum, quòd secundum Philosophum in 2. de Anima, potentiæ per actus definiuntur: vnde cùm clauis sit potentia quædam, oportet quòd per actum vel usum suum definiatur, & quòd in actu obiectum exprimatur, à quo speciem recipit actus & modus agendi, ex quo apparet potentia ordinata: actus autem potestatis spiritualis non est vt cælum aperiat absolutè, quia iam apertum est (vt dictum est) sed quantùm ad hoc vt aperiat aliquod quidem ordinatè fieri non potest, nisi ex idoneitate eius, cui aperiendum est cælũ, pensata: & ideò in prædicta definitione clauis ponitur genus, scilicet potestas, & subiectum potestatis, scilicet iudex ecclesiasticus, & actus, scilicet excludere & recipere, secundum duos actus materialium clauium aperire & claudere, cuius obiectum tangit in hoc quòd dicit, à regno: modum autem in hoc quòd dicit, dignitas & indignitas in illis, in quos actus exercetur, pensatur.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd ad duo, quorum vnum est causa alterius, vna potestas ordinatur: sicut in igne ad calefaciendum & dissoluendum: & quia omnis gratia & remissio in corpore mystico ex capite suo prouenit, ideò vna potestas eadem esse videtur per essentiam qua sacerdos conficere potest, & qua potest soluere & ligare si iurisdictio adsit: nec differt nisi ratione, secundum quòd ad diuersos effectus comparatur: sicut etiam ignis dicitur secundum aliam rationem calefactiuus & liquefactiuus: & quia nihil est aliud character ordinis sacerdotalis, quam potestas exercendi illud, ad quod principaliter ordo sacerdotij ordinatur: sustinendo quòd sit idem quod spiritualis potestas: ideò character & potestas conficiendi, & potestas clauium est vnum & idem per essentiam, sed differt ratione.

¶ Ad secundum dicendum, quòd omnis potestas spiritualis datur cum aliqua consecratione, & ideò clauis cum ordine datur: sed executio clauis indiget materia debita, quæ est plebs subdita per iurisdictionẽ. & ideò antequã iurisdictionẽ habeat, habet claues, sed non habet actum clauium: & quia clauis per actum definitur, ideò in definitione clauis ponitur aliquid ad iurisdictionem pertinens.

¶ Ad tertium dicendum, quòd aliquis potest esse dignus aliquo dupliciter: aut ita quòd ipsum habendi ius habeat, & sic quilibet dignus iam habet cælum apertum: aut ita quòd insit ei congruitas ad hoc quòd ei detur, & sic dignos quibus nondum apertum est cælum, potestas clauium recipit.

¶ Ad quartum dicendum, quòd sicut Deus non obdurat impartiendo malitiam, sed non conferendo gratiam, ita sacerdos dicitur excludere: non quòd impedimentum ad intrandum ponat, sed quia impedimentum positum non amouet: quia ipse amouere non potest, nisi priùs Deus amouerit: & ideò rogatur Deus vt ipse absoluat, vt sic sacerdotis absolutio locum habeat.

¶ Ad quintum dicendum, quòd actus sacerdotis non est immediatè super regnum, sed super sacramenta, quibus homo ad regnum peruenit.

ARTICVLVS III.

¶ Vtrùm sint duæ claues vel vna tantùm.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd non sint duæ claues, sed tantùm vna. Ad vnam enim seram non requiritur nisi vna clauis: sed sera ad quã amouendam ordinantur Ecclesiæ claues, est peccatum: ergo contra vnum peccatum non indiget Ecclesia duabus clauibus.

¶ Præterea, Claues in collatione ordinis conferuntur: sed scientia non est ex infusione semper, sed quandoque ex acquisitione: nec ab omnibus ordinatis habetur, sed à quibusdam non ordinatis: ergo scientia non est clauis, & sic est vna tantùm clauis, scilicet potestas iudicandi.

¶ Præterea, Potestas quam habet sacerdos super corpus mysticum, dependet ex potestate quam habet super corpus Christi verum: sed potestas ad conficiendum corpus Christi verum est vna tantùm: ergo clauis quæ est potestas recipiens corpus Christi mysticum, est vna tantùm.

¶ SED CONTRA, Videtur quòd sint plures quàm duæ. Quia sicut ad actum hominis requiritur scientia & potentia, ita & voluntas. sed scientia discernendi ponitur clauis, & similiter potentia iudicandi: ergo & voluntas absoluendi debet dici clauis.

¶ Præterea, Tota Trinitas peccatum remittit: sed sacerdos per claues est minister remissionis peccatorum: ergo debet habere tres claues, vt Trinitari configuretur.

CONCLVSIO.

¶ Cùm in potestate clauium sit actus qui requirit idoneitatem ex parte recipientis, duplex clauis esse dicitur: quarum vna ad iudicium de idoneitate eius qui absoluendus est, altera ad absolutionem ipsam (quæ scientia discernendi dicitur) pertinet, quæ potestas iudicandi appellatur.

¶ RESPONDEO dicendum, quòd in omni actu qui requirit idoneitatem ex parte recipientis, duo sunt necessaria ei qui debet actum illum exercere: scilicet iudicium de idoneitate recipientis, & expletio actus: & ideò etiam in actu iustitiæ per quod redditur alicui hoc quo dignus est, oportet esse iudicium, quo discernatur an iste sit dignus, & ipsa redditio: & ad vtrunque horum autoritas siue potestas quędam exigitur. Non enim dare possumus nisi quod in potestate nostra habemus: vnde iudicium dici potest, eò quòd vim coactiuam habeat, eò quòd iudicium ad vnum iam terminatur: quæ quidem determinatio in speculatiuis fit per virtutem priorum principiorum, quibus resisti non potest, & in practicis rebus per vim imperatiuam in iudicante existentem: & quia actus clauis requirit idoneitatem in eo, in quem exercetur, quia recipit per clauem iudex ecclesiasticus dignos, & excludit indignos, vt ex dicta definitione patet: ideò indiget iudicio discretionis, quo idoneitatem iudicat ex ipso receptionis actu: & ad vtrunque potestas quædam siue autoritas requiritur: & secundum hoc sunt duæ claues, quarum vna pertinet ad iudicium de idoneitate eius qui absoluendus est, & alia ad ipsam absolutionem, & hæ duæ claues non distinguuntur in essentia autoritatis, qua vtrunque ad officium sibi competit: sed ex comparatione ad actus, quorum vnus alium præsupponit.

¶ AD PRIMVM ergo dicendũ, quòd ad vnam seram aperiendam vna clauis immediatè ordinatur: sed non est inconueniens quòd vna ad actum alterius ordinetur, & sic est in proposito. Secunda enim clauis quæ dicitur potestas ligandi & soluendi est quæ immediatè seram aperit peccati: sed clauis quæ dicitur scientia, ostendit, cui aperienda sit clauis illa.

¶ Ad secundum dicendum, quòd circa clauem scientiæ duplex est opinio. Quidam enim dixerunt quòd scientia, secundum quod est habitus acquisitus vel infusus, dicitur hæc clauis, & quòd non est principalis clauis, sed in ordine ad aliam clauem dicitur: & ideo quando est sine alia claui, non dicitur clauis, sicut in viro literato, qui non est sacerdos. Et similiter etiã quãdoque hac clavi aliqui sacerdotes carẽt, quia nõ habent scientiam acquisitam neque infusam, qua absoluere & ligare possint: sed quandoque industria naturali ad hoc vtuntur, quæ secundum

Universidad de Deusto
Biblioteca

secundum eos clauiola dicitur: & sic clauis scientiæ, quãuis cum ordine non tradatur, traditur tamen cum ordine quòd sit clauis: quod prius nõ erat: & hæc videtur opinio Magistri fuisse. Sed hoc non videtur verbis Euangelij concordare, quæ claues Petro dicdas promittit, & ita nõ solùm vna, sed duæ in ordine dantur. Et propter hoc alia opinio est, quòd scientia quæ est habitus, non est clauis, sed autoritas scientiæ actum exercendi, quæ quandoque sine scientia est, quandoque scientia sine ipsa, sicut patet etiam in iudiciis secularibus. Aliquis enim iudex secularis habet autoritatem iudicandi, qui non habet iuris scientiam: & aliquis econtrario habet iuris scientiam, qui non habet autoritatem iudicandi: & quia actus iudicij ad quod quis ex autoritate suscepta ordinatur, non autem ex scientia habita, sine vtroque bene fieri non potest: ideò autoritas iudicandi, quæ clauis est, sine scientia non potest sine peccato accipi, sed scientia sine autoritate sine peccato haberi potest.

¶ Ad tertium dicendum, quòd potestas conficiẽdi est ad vnum tantùm actum alterius generis: & ideò non connumerantur clauibus nec multiplicatur sicut potestas clauium, quæ est ad diuersos actus, quanuis secundum autoritatis essentiam sit vna, vt dictum est.

¶ Ad quartum dicendum, quòd velle vnicuique est liberum: & ideò ad volendum non exigitur autoritas, & propter hoc voluntas non ponitur clauis.

¶ Ad quintum dicendum, quòd tota Trinitas eodem modo remittit peccata, sicut vna persona: & ideò non oportet quòd sacerdos qui minister est Trinitatis, tres claues habeat, & præcipuè cùm volũtas quæ Spiritui sancto appropriatur, clauem non requirat, vt dictum est.

QVAESTIO DECIMA
octaua De effectu clauium, in quatuor articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de effectu clauium. Circa quod quæruntur quatuor.

¶ Primò, vtrùm potestas clauium se extendat ad remissionem culpæ.

¶ Secundò, vtrùm sacerdos possit remittere peccatum quo ad pœnam.

¶ Tertiò, vtrùm sacerdos per potestatem clauium ligare possit.

¶ Quartò, vtrùm possit etiam soluere & ligare secundum proprium arbitrium.

ARTICVLVS I.

¶ Vtrùm potestas clauium se extendat ad remissionem culpæ.

AD PRIMVM sic procedit. Videtur quòd potestas clauium se extẽdat ad remissionem culpæ. Ioan. 20. dicitur discipulis: Quorum remiseritis peccata remittuntur eis: sed hoc non dicitur quantum ad manifestationem, vt Magister in litera dicit. Quia sic sacerdos noui Testamenti non haberet maiorem potestatem quàm sacerdos veteris: ergo exercet potestatẽ in culpæ remissionem.

¶ Præterea, In pœnitentia datur gratia ad remissionem peccatorum: sed huius sacramenti dispensator est sacerdos ex vi clauium: ergo cùm gratia non opponatur peccato ex parte pœnæ, sed ex parte culpæ, videtur quòd sacerdos ad remissionem culpę operetur ex vi clauium.

¶ Præterea, Maiorem virtutem recipit sacerdos ex illa consecratione, quàm aqua Baptismi ex sua sanctificatione: sed aqua Baptismi vim accipit vt corpus tangat & cor abluat, secundũ Augustinum. ergo multò fortiùs sacerdos in sui cõsecratione hãc potestatem accipit, vt cor à culpæ macula abluere possit.

¶ SED CONTRA, Suprà Magister dixit quòd Deus hanc potestatem non contulit ministro, quòd ad interiorẽ mũdationem cooperaretur: sed si peccata quo ad culpam remittat, cooperaretur ei in mundatione interiori: ergo potestas clauium non extendit se ad culpæ dimissionem.

¶ Præterea, Peccatum non remittitur nisi per Spiritum sanctũ: sed dare Spiritum sanctum non est alicuius hominis, vt in lib. 1. Magister dixit. ergo nec peccata remittere quo ad culpam.

CONCLVSIO.

¶ solus Deus remittit per se culpam: sacerdos verò ministerialiter virtute potestatis clauium, quæ quodammodo ordinatur ad culpæ remissionem, non sicut causans, sed sicut disponens ad eam.

¶ RESPONDEO dicendum, quòd sacramenta (secundũ Hug.) ex sanctificatione inuisibilem gratiam continent: sed hîc sanctificatio quandoque ad necessitatem sacramenti requiritur, tam in materia quam in ministro, sicut patet in confirmatione, & tunc vis sacramentalis est in vtroq; coniunctim: quãdoque autem ex necessitate sacramenti non requiritur nisi sanctificatio materię, sicut est in Baptismo: quia nõ habet ministrũ determinatum quantum ad sui necessitatem, & tunc tota vis sacramentalis consistit in materia: quandoq; verò de necessitate sacramenti requiritur cõsecratio vel sanctificatio ministri sine aliqua sanctificatione materiæ: & tũc tota vis sacramẽtalis cõsistit in ministro, sicut est in pœnitẽtia. Vnde eodẽ modo se habet potestas clauiũ quæ est in sacerdote ad effectũ sacramenti pœnitentiæ, sicut se habet virtus quæ est in aqua Baptismi ad effectũ Baptismi. Baptismus autẽ & sacramentũ pœnitentiæ cõueniunt quodam modo in effectu, quia vtrunq; cõtra culpã ordinatur directè, quod non est de aliis sacramentis: sed in hoc differunt, quia sacramentum pœnitentiæ eò quòd habet actum suscipientis quasi materiales, non potest dari nisi adultis in quibus requiritur præparatio ad suscipiendum effectũ sacramentorum. Sed Baptismus quandoque datur adultis, & quandoq; pueris & aliis carentibus vsu rationis: & ideò per Baptismũ datur gratia & remissio peccatorum pueris sine aliqua sui præparatione præcedente, non autẽ adultis in quibus præexigitur præparatio remouens fictionẽ, quæ quidẽ præparatio quandoq; præcedit, sufficiẽs ad gratiæ susceptionem antequã Baptismus actu percipiatur: licet non ante votũ Baptismi post tempus propalatæ veritatis. Quando autẽ talis præparatio cẽpore non præcedit, sed est simul cum Baptismi susceptione, & tunc per Baptismi susceptionem gratia remissionis culpæ cõfertur: sed per pœnitentiæ sacramentũ nunquã datur gratia nisi præparatio adsit vel priùs fuerit. Vnde virtus clauiũ operatur ad culpæ remissionem, vel in voto existens, vel in actu se exercẽs, sicut & aqua Baptismi: sed sicut Baptismus non agit sicut principale agens, sed sicut instrumentum, non quidem pertingẽs ad ipsam gratiæ susceptionem creandam etiam instrumentaliter: sed disponens ad gratiam per quam fit remissio culpæ, ita est de potestate clauium. Vnde solus Deus remittit per se culpam, & in virtute eius agit instrumentaliter Baptismus vt instrumẽtum inanimatum, & sacerdos vt instrumentum animatũ, quod dicitur seruus secundum Philosophum 8. Eth. & ideò sacerdos agit vt minister: & sic patet quòd potestas clauium ordinatur aliquo modo ad remissionem culpæ, non sicut causans, sed sicut disponens ad eam. Vnde si ante absolutionem aliquis non fuisset perfectè dispositus ad gratiam suscipiendam, in ipsa confessione & absolutione sacramentali gratiã consequeretur si obicem non poneret. Si enim clauis nullo modo ad culpæ remissionem ordinaretur, sed ad dimissionem pœnæ tantũ, vt quidã dicunt, non exigeretur votum recipiendi effectum clauium ad culpæ remissionem: sicut non exigitur votum suscipiendi alia sacramenta quæ non ordinantur ad culpæ dimissionẽ, sed contra pœnam. sed hoc facit videri quòd non ordinatur ad culpæ dimissionem, quia semper vsus clauium ad hoc quod effectũ habeat requirit præparationem ex parte recipientis sacramentum: & similiter videtur de Baptismo si nunquam daretur nisi adultis.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum: quòd sicut Magister dicit in litera, sacerdotibus commissa est potestas remittendi peccata, non vt propria virtute remittant, quia hoc Dei est: sed vt operationem Dei remittentis ostendant tanquam ministri. Sed hoc contingit tribus modis. Vno modo vt ostendant eam non præsentem, sed promittant eã futuram sine hoc quòd aliquid operentur ad ipsam: & sic sacramenta veteris legis operationem Dei significabãt, & sacerdos veteris legis ostẽdebat tantũ, & nihil operabatur. Alio modo vt significẽt præsentem, & nihil ad eam operentur: & sic quidã dicunt quòd sacramẽta noue legis signant collationem gratiæ, quam Deus ipsa sacramentis sit aliqua virtus operans ad gratiam. Et secundũ hanc opinionẽ etiã potestas clauium esset tantũ ostendẽs diuinã operationem in refacta. Tertio modo vt significent diuinam operationem in remissionem culpæ præsentem, & ad ipsam aliquid dispositiuè & instrumentaliter operetur: & sic secũdum aliam opinionem quæ sustinetur communiùs, sacramenta nouæ legis emundationem ostendunt diuinitùs factam, & hoc modo etiam sacerdos noui Testamenti ostendit absolutos à culpa: quia proportionaliter oportet loqui de sacramentis & potestate ministrorum: nec obstat quin claues Ecclesiæ ad remissionem culpæ disponũt, quia culpa iam est remissa: sicut nec quòd Baptismus disponat quantum in se est in eo qui iam sanctificatus est.

¶ Ad secundum dicendum, quòd neque sacramentum pœnitentiæ, neque sacramentum Baptismi, operando pertingit directè ad gratiam, nec ad culpæ remissionem, sed dispositiuè.

¶ Vnde etiam patet responsio ad tertium. Aliæ rationes ostendunt quòd ad remissionem culpæ directè clauium potestas non operetur, quod concedendum est.

ARTICVLVS II.

¶ Vtrùm sacerdos possit remittere peccatum quo ad pœnam.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd sacerdos non possit remittere peccatum quo ad pœnam. Peccato enim debetur pœna æterna & temporalis: sed adhuc post absolutionem sacerdotis manet pœnitens obligatus ad pœnam temporalem in Purgatorio, vel in hoc mundo faciendam. ergo non dimittit aliquo modo pœnam.

¶ Præterea, Sacerdos non potest præiudicare iustitiæ diuinæ: sed ex diuina iustitia rata est pœnitentibus pœna quam debent subire: ergo sacerdos non potest de ea aliquid remittere.

¶ Præterea, Ille qui paruum peccatum commisit, non est minus susceptiuus clauium, quàm ille qui commisit maius peccatum: sed si aliquid de pœna per officium sacerdotis de maiori peccato dimittitur, possibile est esse adeò paruum peccatum, cui non debeatur plus de pœna, quàm illud quod de maiori peccato dimissum est. ergo poterit totam pœnam illius peccati parui dimittere, quod falsum est.

¶ Præterea, Tota pœna temporalis peccato debita est vnius rationis: si ergo per primam absolutionem dimittatur aliquid de pœna, & per secundam ab eodem peccato absolutionem poterit aliquid remitti: & sic tantùm poterit multiplicari absolutio, quòd vi clauium tota pœna tolletur, cùm secunda absolutio, non sit minoris efficaciæ quàm prima, & sic peccatum remanebit omninò impunitum: quod est inconueniens.

¶ SED CONTRA, Clauis est potestas ligandi & soluendi: sed potest sacerdos iniungere pœnam temporalem: ergo & potest absoluere à pœna.

¶ Præterea, Sacerdos non potest dimittere peccatum quãtùm ad culpam, vt in litera dicitur: nec quantùm ad pœnam æternam pari ratione. Si ergo non potest remittere quantum ad pœnam temporalem, nullo modo remittere poterit: quod est omninò contrarium dictis Euangelij.

CONCLVSIO.

¶ Etsi ex vi clauium non tota pœna remittitur, aliquid tamen de pœna temporali sacerdos remittere potest.

¶ RESPONDEO dicendum, quòd idem iudicium est de effectu, quem potestas clauium exercita actualiter complet in eo, in quo contritio tempore præcessit & effectu Baptismi, qui iam habenti gratiam datur. Aliquis enim per fidem & cõtritionem præcedentem Baptismum gratiam remissionis peccatorum quantum ad culpam, consequutus est: sed quando actualiter posteà Baptismum suscipit, gratia augetur & à reatu pœnæ totaliter absoluitur, eò quòd sit particeps passionis Christi: & similiter illi qui per contritionem consecutus est remissionem peccatorum, quantùm ad culpam, & per consequens quantum ad reatum pœnæ æternæ, quæ simul cum culpa dimittitur ex vi clauium, ex passione Christi efficaciam habentium, augetur gratia, & remittitur temporalis pœna: cuius reatus adhuc remanserat post culpæ remissionem, non tamen totus, sicut in Baptismo, sed pars eius: quia in Baptismo regeneratus homo configuratur passioni Christi, totaliter efficaciam passionis Christi (quæ sufficit ad omnem pœnam delendam) in se suscipiens, vt nihil de prioris peccati actualis pœna remaneat: quia nõ debet alicui impurari ad pœnam, nisi quod ipsemet fecit. In Baptismo autẽ homo nouam vitã suscipiens fit per gratiã baptismalem nouus homo: & ideò nullus reatus pœnæ in eo remanet pro præcedenti peccato. Sed in pœnitentia non mutatur homo in aliam vitam, quia non est regeneratio, sed sanatio quædam: ideò ex vi clauium, quæ operatur in sacramento pœnitentiæ, non tota pœna remittitur, sed aliquid de pœna temporali cuius reatus post absolutionem à pœna æterna remanere potuit, nec solùm à pœna illa, quam hîc pœnitens habet in confitendo, vt quidam dicunt: quia sic confessio & sacramentalis absolutio non esset nisi in onus, quod non competit sacramentis nouæ legis sed etiam de illa pœna quæ in purgatorio debetur, remittitur, vt aliquid minùs in purgatorio puniatur, absolutus ante satisfactionem decedens, quàm si ante absolutionem decederet.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd sacerdos non remittit totam pœnam temporalem, sed partem: & ideò adhuc manet obligatus ad pœnam satisfactoriam.

¶ Ad secundum dicendum, quòd passio Christi sufficienter satisfecit pro peccatis totius mundi: & ideò sine præiudicio diuinæ iustitiæ aliquid de pœna sibi debita remitti potest, secundum quòd effectus passionis ad ipsum per sacramenta Ecclesiæ pertingit.

¶ Ad tertium dicendum, quòd pro quolibet peccato oportet aliquam pœnam satisfactoriam remanere, & per quam medicina contra ipsum præstetur: & ideò quanuis virtute absolutionis dimittatur aliqua quantitas pœnæ debita pro aliquo magno peccato, non oportet quòd tanta quantitas pœnæ dimittatur respectu cuiusliber peccati: quia secundum hoc aliquod peccatum remaneret omninò sine pœna: sed virtute clauium de pœnis singulorum peccatorũ proportionaliter dimittitur.

¶ Ad quartum dicendum, quòd quidam dicunt, quòd in prima absolutione tantum dimittitur vi clauium quantum dimitti potest: sed tamen valet iterata confessio, tum propter instructionem, tum propter maiorem certitudinem, tum propter intercessionem sacerdotis vel confessoris, tum propter verecundiæ meritum. Sed hoc non videtur verum: quia si hæc esset ratio confessionem iterandi, non tamen esset ratio iterandi absolutionem, præcipuè in eo qui non habet aliquam causam dubitationis de præcedenti absolutione: ita enim poterit dubitare post secundam absolutionem, sicut post primam. Sicut videmus quòd sacramentum extremæ vnctionis non iteratur super eundem morbum, eò quòd totum quod per sacramentum fieri potuit, semel factum est. Et præterea in secunda confessione non requireretur quòd haberet claues ille cui fit confessio, si nihil ibi iuris clauium operatur. Et ideò dicunt alij, etiam in secunda absolutione aliquid vi clauium dimitti de pœna: quia in secunda absolutione gratiæ confertur augmentum, & quanto maior gratia recipitur minus, de impuritate præcedentis peccati manet, & ideò minor pœna purgans debetur. Vnde etiam in prima absolutione alicui plus & minus dimittitur de pœna, secundum quòd plus se ad gratiam disponit: & potest esse tanta dispositio, quòd etiam ex vi contritionis tota pœna tollitur, vt prædictum est. Vnde etiam non est inconueniens si per frequentem confessionem etiam tota pœna tollatur, vt peccatum omninò remaneat impunitum, pro quo pœna Christi satisfecit.

ARTICVLVS III.

¶ Vtrùm sacerdos per potestatem clauium possit ligare.

AD TERTIVM sic procedit. Videtur quòd sacerdos per potestatem clauium ligare non possit, virtutes enim sacramentales ordinantur contra peccatum vt medicina: sed ligare non est medicina peccati, sed magis aggrauatio morbi, vt videtur. ergo sacerdos per vim clauium, quæ est vis sacramentalis, non potest ligare.

¶ Præterea, Sicut absoluere vel aperire est amouere obstaculum, ita ligare est obstaculũ ponere: sed obstaculum regni peccatum est, quod nobis ex alio imponi non potest: quia non nisi voluntate peccatur: ergo sacerdos ligare non potest.

¶ Præterea, Claues ex passione Christi efficaciam habent: sed ligare non est effectus passionis: ergo ex clauium potestate non potest sacerdos ligare.

¶ SED CONTRA est quod dicitur Matt. 16. Quodcunque ligaueris super terram, erit ligatum & in cælis.

¶ Præterea, Potestates rationales sunt ad oppositа, sed potestas clauium est potestas rationalis, cùm habeat discretionem adiunctam: ergo habet se ad oppositа: ergo si potest soluere, potest & ligare.

Universidad de Deusto
Biblioteca

CONCLVSIO.

¶Cùm sacerdos in vsu clauium sit minister Dei, tanquam causa disponens dimittit quodammodo culpam, nõ verò ligat nisi improprié, in pœnam autem habet potestatem & soluendi & ligandi, soluendo à pœna quam remittit, & ligando ad pœnam, quæ remanet.

¶RESPONDEO dicendum, quòd operatio sacerdotis in vsu clauium est cõformis Dei operationi, cuius minister est: Deus autem habet operationem & in culpam & in pœnam. Sed in culpam ad absoluendum quidem directè ad ligandum autem indirectè, inquantum obdurare dicitur dum non largitur: sed in pœnã habet operationẽ directè quantum ad vtrunque, quia & pœnam parcit & pœnam infligit. Similiter ergo sacerdos, etsi in absoluendo ex vi clauium habeat aliquam operationem ordinatam ad culpæ dimissionem modo iam prædicto, non tamen ligando aliquam operationem habet in culpã, nisi ligare dicatur, inquantum non absoluit, sed ligatos ostendit: sed in pœnam habet potestatem & ligandi & soluendi. Soluit enim à pœna quam dimittit, sed ligat ad pœnam quæ remanet. Sed ad hanc ligare dupliciter dicitur. Vno modo considerando ipsam quantitatem pœnæ, in communi, & sic non ligat nisi inquantum non soluit, sed ligatum ostendit. Alio modo considerando pœnam hanc vel illam determinatè, & sic ligat ad pœnam, imponendo eam.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd illud residuum pœnæ ad quod obligat, est medicina purgans peccati imputitatem.

¶Ad secundum dicendum, quòd obstaculum regni non solùm est peccatum, sed etiam pœna, quam qualiter sacerdos imponat dictum est.

¶Ad tertium dicendum, quòd etiam passio Christi obligat nos ad pœnam aliquam, per quam ei conformemur.

ARTICVLVS IIII.

¶Vtrùm sacerdos secundum proprium arbitrium possit ligare & soluere.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur quòd sacerdos possit ligare & soluere secundum propriũ arbitrium. Hieronymus enim dicit, Mensuram temporis in agendo pœnitentiam, non satis apertè præfigunt Canones pro vtroq; crimine, vt de singulis dicat qualiter vnumquodq; sit emundandum, sed magis arbitrio sacerdotis intelligẽtis relinquendum statuitur. ergo videtur quòd ipse secundum suum arbitrium possit ligare & soluere.

¶Præterea, Dominus laudauit villicum iniquitatis, quòd prudenter fecisset, quia debitoribus domini sui remisisset largiter: sed Deus est magis ad miserendum, quam aliquis dominus temporalis: ergo videtur quòd laudabilior sit quantum plus de pœna dimiserit.

¶Præterea, Omnis actio Christi nostra est instructio: sed ipse quibusdam peccantibus nullam pœnam imposuit, sed solùm emendationem vitæ, vt patet de adultera, Io. 8. ergo videtur quòd secundum arbitrium suum possit etiam sacerdos qui est vicarius Christi, dimittere totam pœnam vel partem.

¶SED CONTRA, Greg. dicit: Falsam pœnitentiam dicimus, quæ non secundum autoritatem sanctorum Patrum pro qualitate criminis imponitur. ergo videtur quòd non omninò sit in arbitrio sacerdotis.

¶Præterea, Ad actum clauium requiritur discretio: sed si esset omninò in voluntate sacerdotis dimittere & imponere de pœna quantum vellet, non esset ibi necessaria discretio, quia nunquam ibi indiscretio posset accidere: ergo non est omninò in arbitrio sacerdotis.

CONCLVSIO.

¶Cùm sacerdos operetur in vsu clauium sicut minister & instrumentum Dei tanquam principalis agentis, non potest soluere & ligare ad arbitrium, nisi inquantum à Deo sibi præscriptum est.

¶RESPONDEO dicendum, quòd sacerdos operatur in vsu clauium sicut instrumentum & minister: nullum autem instrumentum habet efficacem actum nisi secũdum quòd mouetur à principali agente: & ideò dicit Dionys. in fine Eccle. hierar. quòd sacerdotibus vtendum est virtutibus hierarchicis quando diuinitas eos mouerit: in cuius signum, Mat. 16. ante postestatem clauium Petro traditam fit mentio de reuelatione diuinitatis eis facta. & Ioan. 20. præmittitur potestati remissionis Apostolis datæ Spiritus sancti donum, quo filij Dei aguntur. Vnde si præter illum motum diuinum vti sua potestate præsumpserit, non consequeretur effectum: vt Dio. dicit. Et præter hoc à diuino ordine auerteretur, & sic culpam incurreret: & quia pœnæ satisfactoriæ infligendæ vt medicinæ sunt, sicut medicinæ in arte determinatæ non omnibus competunt, sed variandæ sunt secundum arbitrium medici non propriam voluntatem sequentis, sed scientiam medicinæ: ita pœnæ satisfactoriæ in canone determinatę competunt omnibus, sed variãdæ sunt secundum arbitrium sacerdotis diuino instinctu regulati: sicut ergo medicus aliquando prudenter non dat medicinam efficacem quę ad morbi curationem sufficiat, ne propter debilitatem naturæ maius periculum oriatur: ita sacerdos diuino instinctu motus non semper totam pœnam, quæ vni peccato debetur iniungit, ne infirmus aliquis ex magnitudine pœnæ desperet, & à pœnitentia totaliter recedat.

¶AD PRIMVM ergo dicendũ, quòd arbitrium illud debet esse diuino instinctu regulatum.

¶Ad secundum dicendum, quòd etiam de hoc laudatur villicus quòd prudenter fecit: & ideò in remissione pœnæ debitæ discretio adhibenda est.

¶Ad tertium dicendum, quòd Christus habuit potestatem excellentiæ in sacramentis: vnde ipse ex autoritate pœnam totam vel partem poterat dimittere sicut volebat: nec est simile de his qui operantur tantùm vt ministri.

QVAESTIO DECIMANONA,
De ministris clauium, in sex articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de ministris clauium & vsu earum.

¶Circa quod quęruntur sex.

¶Primò, vtrùm sacerdos legalis claues habuerit.

¶Secundò, vtrùm Christus claues habuerit.

¶Tertiò, vtrùm soli sacerdotes claues habeant.

¶Quartò, vtrùm sancti homines non sacerdotes claues vel vsum earum habeant.

¶Quintò, vtrùm mali sacerdotes vsum clauium habeant efficacem.

¶Sextò, vtrùm schismatici & hæretici, excommunicati, & suspensi, & degradati vsum clauium habeant.

ARTICVLVS I.

¶Vtrùm sacerdos legalis claues habuerit.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd sacerdos legalis claues habuerit. Clauis enim est sequela ordinis: sed habuit ordinem ex quo sacerdotes dicebantur. ergo etiam habuerunt clauem sacerdotes legales.

¶Præterea, Sicut Magister dicit, claues sunt duæ, scilicet scientia discernendi, & potentia iudicandi: sed ad vtranq; potestatem sacerdotes legales habuerunt autoritatem: ergo habebant claues.

¶Præterea, Sacerdos legalis habebat aliquam potestatem super reliquum populum, non temporalem: quia sic potestas regia non fuisset distincta à sacerdotali. ergo spiritualem, & hoc est clauis: ergo habebat clauem.

¶SED CONTRA, Claues ordinantur ad aperiendum regnum cælorum, quod aperiri non potuit ante Christi passionem. ergo sacerdos legalis clauem non habuit.

¶Præterea, Sacramenta veteris legis gratiam non conferebant: sed aditus regni cælestis aperiri non potuit nisi per gratiam. ergo per illa sacramenta non poterat aperiri: & sic etiam sacerdos qui minister eorum erat, claues regni cælestis non habebat.

CONCLVSIO.

¶Cùm potestas sacerdotum legalium non se extenderet ad cælestia, sed solùm ad figuras cælestium, non habebant claues, sed eis clauium figura tradita est.

¶RESPONDEO dicendum, quòd quidam dixerunt quòd in veteri lege erant claues apud sacerdotes: quia eis erat commissum imponere pœnam pro delicto, vt dicitur Leuit. 5. quod ad claues pertinere videtur: sed fuerunt tunc incompletæ. nunc autem per Christum in sacerdotibus nouæ legis perfectæ sunt. Sed hoc videtur esse contra intentionẽ Apostoli in Epistola ad Hebr. cap. 9. Ibi enim sacerdotiũ Christi præfertur sacerdotio

sacerdotio legali, per hoc quòd Christus assistit Pontifex futurorum bonorum ad tabernaculũ cæleste introducens per proprium sanguinem non manufactum, in quod introducebat sacerdotium veteris legis per sanguinem hircorum & taurorum. Vnde patet quòd sacerdotij illius potestas non se extendebat ad cælestia, sed ad figuras cælestium: & ideò secũdum alios dicendum, quòd non habebant claues, sed in eis clauium figura præcessit.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd clauis regni cælestis consequitur ad sacerdotium quo homo in cælestia introducitur, non autem talis erat ordo sacerdotij Leuitici: & ideo claues cæli non habuerunt, sed claues terreni tabernaculi.

¶Ad secundum dicendum, quòd sacerdotes veteris legis habebant autoritatem discernendi & iudicandi: sed non vt admitteretur homo iudicatus ab eis in cælestia, sed in figuras cælestiũ.

¶Ad tertium dicendum, quòd non habebant spiritualem potestatem: quia per sacramenta legalia non à culpis, sed ab irregularitatibus purgabant homines, vt ad manufactum tabernaculum aditus purgatis per eos patēret.

ARTICVLVS II.

¶Vtrùm Christus clauem habuerit.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd Christus non habuerit clauem. Clauis enim characterem ordinis consequitur: sed Christus non habuit characterem: ergo non habuit clauem.

¶Præterea, Christus habuit in sacramentis potestatem excellentiæ, vt effectum sacramenti sine sacramẽtalibus posset conferre: sed clauis est sacramentale quiddam: ergo non indigebat clauj, & sic frustra eam habuisset.

¶SED CONTRA est quòd dicitur Apoc. 3. Hæc dicit qui habet clauem Dauid, &c.

CONCLVSIO.

¶Christus habuit potestatem clauium per se agens ad nostram salutem, sacerdotes verò ministerialiter & ideo Christo dicitur esse clauis excellentiæ.

¶RESPONDEO dicendum, quòd virtus aliquid agendi est in instrumento, & in per se agente non eodem modo: sed in per se agente perfectiùs: potestas autem clauium quam nos habemus, & aliorum sacramentorum, virtus est instrumentalis: sed in Christo est vt per se agente ad salutem nostram, per autoritatem quidem, inquantum est Deus: sed per meritum, inquantum est homo. Clauis autem de ratione sua exprimit potestatem aperiendi & claudẽdi, siue aliquis aperiat quasi principale agens, siue quasi minister: & ideò in Christo oportet ponere clauem: sed altiori modo quàm sit in eius ministris: & ideò dicitur quòd habet clauem excellentiæ.

¶AD PRIMVM ergo dicendũ, quòd character de sua ratione dicit aliquid ab aliquo deriuatum: ideò potestas clauium quæ est in nobis a Christo deriuata, sequitur characterem quo Christo conformamur: sed in Christo non consequitur characterem tantùm, sed principalem formam.

¶Ad secundum dicendum, quòd clauis illa quam Christus habuit, nõ erat sacramentalis, sed sacramentalis clauis principiũ.

ARTICVLVS III.

¶Vtrùm soli sacerdotes habeant claues.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd solùm sacerdotes claues habeant. Dicit enim Isido. quòd ostiarij inter bonos & malos habent iudicium, dignos recipiunt, indignos reiiciunt: sed hæc est definitio clauium, vt ex dictis patet: ergo non solùm sacerdotes, sed etiam ostiarij clauem habent.

¶Præterea, Claues sacerdotibus dantur dum per vnctionem potestatem diuinitùs accipiunt: sed Reges etiam potestatem in populum fidelem diuinitùs habent & vnctione sanctificantur. ergo non soli sacerdotes habent claues.

¶Præterea, Sacerdotij est ordo vni singulari personę cõueniẽs: sed clauẽ aliquando videtur habere tota vna cõgregatio: quia quædã capitula excõmunicationẽ inferre possunt, quod ad potestatẽ clauiũ pertinet. ergo non soli sacerdotes clauẽ habent.

¶Præterea, Mulier non est sacerdotalis ordinis susceptiua, quia ei docere non competit, secundum Apostolum 1. Cor. 14. sed aliquæ mulieres videntur habere claues, sicut abbatissæ quæ habent spiritualem potestatem in subditas. ergo non soli sacerdotes habent clauem.

¶SED CONTRA est quod Ambr. dicit: Hoc ius, scilicet ligandi & soluendi, solùm sacerdotibus est concessum.

¶Præterea, Per potestatem clauium efficitur aliquis medius inter populum & Deum: sed hoc tantùm sacerdotibus competit, qũi constituuntur in his quæ sunt ad Deum, vt offerant dona & sacrificia pro peccatis: vt dicitur Hebræ. 5. ergo soli sacerdotes claues habent.

CONCLVSIO.

¶Clauis ordinis, quæ immediatè remouet impedimentum introitus ad vnum cælorum, competit soli sacerdotibus: clauis verò iurisdictionis, quæ non clauis cæli, sed quædam dispositio ad ipsam dicitur, etiam alijs ministris Ecclesiæ competit.

¶RESPONDEO dicẽdum, quòd clauis est duplex. Vna quæ se extendit ad ipsum cælum, immediatè remouẽdo impedimenta introitus in cælũ per remissionem peccati, & hæc vocatur clauis ordinis: & hanc soli sacerdotes habent, quia ipsi soli ordinãtur populo in his quę directè sunt ad Deũ. Alia clauis est quæ nõ directè se extendit ad ipsum cælũ, sed mediãte militãte Ecclesia, per quã aliquis ad cælũ vadit, dũ per eã aliquis excluditur vel admittitur ad consortiũ Ecclesiæ militãtis per excõmunicationẽ, & absolutionem: & hæc vocatur clauis iurisdictionis in foro cauſarũ: & ideò nõ sacerdotes etiam hanc habere possunt, sicut archidiaconi & electi, & alij qui excõmunicare possunt: sed non propriè dicitur clauis cæli, sed quædam dispositio ad ipsam.

¶AD PRIMVM ergo dicendũ, q̃ ostiarij habẽt clauem custodiendi ea quæ in tẽplo materiali continẽtur, & habẽt iudicium à tali tẽplo excludendi & admittendi, non quidem sua autoritate iudicantes qui sint digni vel indigni, sed iudicium sacerdotum exequentes, vt sic quodammodò executores potestatis sacerdotis videantur.

¶Ad secundũ dicendũ, quòd Reges nõ habẽt aliquã potestatẽ in spiritualibus, & ideò clauẽ regni cælestis nõ accipiũt, sed solùm in tẽporalib⁹, quod nõ nisi à Deo esse potest, vt patet Ro. 13. Nec per vnctionem in aliquo ordine consecrantur, sed excellentia potestatis ipsorum à Christo descendere signatur, & vt ipsi sub Christo in populo Christiano regnent.

¶Ad tertiũ dicendũ, quòd sicut dicitur in Politicis, quãdoque iudex habet totã potestatẽ sicut est in regno, quandoq; autem multi in diuersis officiis constituti, vel etiã ex æquo: vt dicitur 8. Ethi. ita etiã spiritualis iurisdictionis potest haberi ab vno solo sicut ab episcopo, & pluribus simul sicut à cap. & sic habẽt clauem iurisdictionis, non tamen claues ordinis simul omnes.

¶Ad quartũ dicendũ, quòd mulier secundũ Apostolum est in statu subiectionis: & ideò nõ potest habere aliquã spiritualem iurisdictionẽ: quia etiã secũdũ Philosophũ in 8. Ethi. corruptio est vrbanitatis quãdo ad mulierẽ dominiũ peruenit: vnde mulier non habet neq; clauẽ ordinis neq; clauẽ iurisdictionis. Sed committitur mulieri aliquis vsus clauium, sicut habere correctionem in subditas mulieres propter periculum, quod immineret si viri mulieribus cohabitarent.

ARTICVLVS IIII.

¶Vtrùm etiam sancti homines, non sacerdotes claues habeant.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur, quòd etiam Sancti homines, non sacerdotes vsum clauium habeant. Absolutio enim & ligatio quæ fit per claues, efficaciam habet ex merito passionis Christi: sed illi maximè passioni Christi conformantur, qui per patientiã & alias virtutes Christũ passum sequũtur. ergo videtur quòd etsi non habeant etiam sacerdotalem ordinem, quòd possint ligare & soluere.

¶Præterea, Heb. 7. dicitur, Sine vlla cõtradictione quod minus est, à maiori benedicitur: sed in spiritualibus secundum Aug. hoc est maius esse quod melius. ergo meliores, qui scilicet plus de charitate habent, possunt alios benedicere absoluendo, & sic idem quod priùs.

¶SED CONTRA, Cuius est potentia, eius est actio secundum Philosophũ: sed clauis quæ est potestas spiritualis, est tantùm sacerdotum. ergo & vsus eius non nisi sacerdotibus eius conuenire potest.

CONCLVSIO.

¶Non possunt sancti quantumcunque habeant de gratia, pertingere ad effectum clauium, nisi ordine sacerdotali donentur.

¶RESPONDEO dicendũ, quòd agens per se & agens instrumentale in hoc differunt: quia agens instrumentale non inducit in effectu similitudinem suam, sed similitudinẽ principa-

Universidad de Deusto
Biblioteca

lis agentis. Principale autem agens inducit similitudinẽ suam: & ideò ex hoc aliquid constituitur principale agens, quòd habet aliquam formam, quam in alterum transfundere potest: non autem ex hoc constituitur agens instrumentale, sed ex hoc quòd est applicatum à principali agente ad effectum aliquem inducendum. Cùm ergo in actu clauium principale agens sit Christus, vt Deus per autoritatem, & vt homo per meritum ex ipsa plenitudine diuinæ bonitatis in eo, & ex perfectione gratiæ, consequitur quòd possit in actum clauium. Sed homo alius non potest in actũ clauium sicut per se agẽs: quia nec ipse alteri gratiam, qua remittuntur peccata, dare potest, nec sufficienter mereri: & ideò non est nisi sicut agens instrumentale. Vnde & ille qui effectum clauiũ consequitur, non assimilatur vtenti clauibus, sed Christo. & ideò quantuncunq; aliquis habeat de gratia: non potest pertingere ad effectum clauium, nisi applicetur ad hoc vt minister per ordinis susceptionem.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd sicut inter instrumentum & effectum non exigitur similitudo secundum conuenientia in forma, sed secundum proportionem instrumenti ad effectum: ita etiam nec inter instrumentum & principale agẽs, & talis similitudo est in sanctis hominibus ad Christum passum, & talis similitudo eis vsum clauium non confert.

¶Ad secundum dicendum, quòd quamuis purus homo non possit alteri ex condigno mereri gratiam, tamen vnius meritum potest cooperari ad salutem alterius: & ideò duplex est benedictio. Vna quæ est ab ipso homine puro, sicut merente per proprium actum: & talis potest fieri à quolibet sancto, in quo Christus habitat per gratiam, & hoc requirit maioritatem bonitatis ad minus in quantùm huiusmodi. Alia est benedictio qua homo benedicit, vt benedictionem quæ est ex merito Christi instrumentaliter alicui applicans: & quantum ad hanc requiritur maioritas ordinis & non virtutis.

ARTICVLVS V.

¶Vtrùm mali sacerdotes vsum clauium habeant.

AD QVINTVM sic proceditur. Videtur quòd mali sacerdotes vsum clauium non habeant. Ioan. 20. vbi vsus clauium Apostolis traditur, Spiritus sancti donum promittitur: sed mali non habent Spiritum sanctum. ergo non habent vsum clauium.

¶Præterea, Nullus sapiens Rex dispensationẽ sui thesauri suo inimico committit: sed vsus clauium in dispensatione consistit thesauri cælestis Regis, qui est ipsa sapientia. ergo mali qui per peccatum sunt eius hostes, non habent vsum clauium.

¶Præterea, Augustinus dicit quòd sacramentum gratiæ dat etiam Deus per malos, ipsam verò gratiam nõ nisi per seipsum vel per sanctos suos: & ideò remissionem peccatorum per seipsum facit, vel per ipsius columbæ membra: sed remissio peccatorum est vsus clauium. ergo peccatores qui nõ sunt columbæ membra, vsum clauium non habent.

¶Præterea, Intercessio mali sacerdotis non habet aliquam efficaciam ad reconciliandum: quia secundum Greg. Cùm is qui displicet ad interpellandum mittitur, irati animus ad deteriora prouocatur: sed vsus clauium fit per quandam intercessionem, vt patet in forma absolutionis. ergo praui sacerdotes non habent efficacem clauium vsum.

¶SED CONTRA, Nullus potest scire de alio an sit in statu salutis. si ergo nullus posset vti clauibus in absoluendo nisi existens in statu salutis, nullus sciret se esse absolutum: quod est valde inconueniens.

¶Præterea, Iniquitas ministri non potest auferre liberalitatem domini: sed sacerdos est solùm minister. ergo non potest sua malitia donum à Deo transmissum per eum nobis auferre.

CONCLVSIO.

¶Sacerdos malus etsi gratia priuatus, nullo modo priuatur vsu clauium: cùm sicut participatio formæ non facit instrumentum, ita nec subtractio talis formæ tollit vsum instrumenti.

¶RESPONDEO dicendum, quòd sicut participatio formæ, quæ est inducenda in effectum, non facit instrumentũ, ita nec subtractio talis formæ tollit vsum instrumenti: & ideò cùm homo sit tantùm instrumentaliter agens in vsu clauium, quantuncunq; sit gratia per peccatum priuatus, per quam gratiam sit remissio peccatorum, nullo modo priuatur vsu clauium.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd donum Spiritus sancti exigitur ad vsum clauium, non vt sine quo fieri non possit, sed quia sine eo incongruè fit ex parte vtentis, quamuis subiciens se clauibus effectum clauium consequatur.

¶Ad secundum dicendum, quòd Rex terrenus in thesauro suo defraudari & decipi potest, & ideo dispensationem hosti non committit: sed Rex cælestis defraudari non potest, quia totum ad ipsius honorem cedit, etiam quòd aliqui clauibus malè vtuntur: quia nouit ex malis elicere bona, & per malos etiam multa bona facere, & ideò non est simile.

¶Ad tertium dicendum, quòd Augustinus loquitur de remissione peccatorum, secundum quòd sancti homines cooperantur ad ipsam non ex vi clauium, sed ex merito congrui: & ideò dicit quòd etiam per malos sacramenta ministrat, & inter alia sacramenta etiam absolutio quæ est vsus clauium, computari debet: sed per membra columbæ, id est, per sanctos homines, facit remissionem peccatorum, inquantum eorum intercessionibus peccata remittit. Vel potest dici, quòd membra columbæ nominat omnes ab Ecclesia non præcisos: qui enim ab eis sacramenta recipiunt, gratiam consequuntur: non autem qui recipiunt ab illis qui sunt ab Ecclesia præcisi: quia hoc ipso peccant, excepto Baptismo quem in casu necessitatis licet ab excommunicato recipere.

¶Ad quartum dicendum, quòd intercessio quam sacerdos malus ex propria persona facit, non habet efficaciam: sed illa quam facit vt minister Ecclesiæ, habet efficaciam ex merito Christi: vtroq; tamen modo debet intercessio sacerdotis populo subdito prodesse.

ARTICVLVS VI.

¶Vtrùm hæretici, schismatici, & excommunicati vsum clauium habeant.

AD SEXTVM sic proceditur. Videtur quòd schismatici, hæretici, & excommunicati, & degradati vsum clauium habeant. Sicut enim potestas clauium dependet ab ordine, ita & potestas conficiendi: sed non possunt amittere potestatis vsum conficiendi: quia si conficiunt, confectum est, quamuis peccent conficientes. ergo etiam non possunt amittere vsum clauium.

¶Præterea, Omnis potestas spiritualis actiua in eo qui habet vsum liberi arbitrij, exit in actum quando vult: sed potestas clauium adhuc manet in prædictis: quia cùm non detur nisi in ordine, oporteret reordinari eos quando ad Ecclesiam redeunt. ergo cùm sit potentia actiua, possunt in actum eius exire, cùm voluerit.

¶Præterea, Spiritualis gratia magis impeditur per culpã quàm per pœnam: sed excommunicatio, & suspensio, & degradatio sunt pœnæ quædam. cùm ergo propter culpam non amittat aliquis vsum clauium, videtur quòd nec propter ista.

¶SED CONTRA, Augustinus dicit quòd Ecclesiæ charitas peccata dimittit: charitas autem est quæ facit Ecclesiæ vnionem. cùm ergo prædicti sint ab Ecclesiæ vnione diuisi, videtur quòd vsum clauium non habent in remittendis peccatis.

¶Præterea, Nullus absoluitur à peccato secundum hoc quòd peccat: sed aliquis à prædictis absolutionem petens, peccat contra præceptum Ecclesiæ faciens. ergo per eos à peccato absolui non potest: & sic idem quod prius.

CONCLVSIO.

¶Hæretici, chismatici & excommunicati habent quidem potestatem quantum ad essentiam: sed vsus eis impeditur ex defectu materiæ, quia eos Ecclesia tali potestate priuat, subtrahendo illis subditos.

¶RESPONDEO dicendum, quòd, in omnibus prædictis manet clauium potestas quantum ad essentiam, sed vsus impeditur ex defectu materiæ. Cùm enim vsus clauium in vtente prælationem requirat respectũ eius in quem vtitur (vt dictum est) propria materia, in quam exercetur vsus clauium, est homo subditus: & quia per ordinationem Ecclesiæ subditur vnus alteri: ideò per Ecclesiæ prælatos potest subtrahi alicui ille qui erat ei subiectus. Vnde cùm Ecclesia hæreticos & schismaticos & alios huiusmodi priuet, subtrahendo subditos, vel simpliciter, vel quantum ad aliquid, quantum ad hoc quòd priuati sunt, non possunt vsum clauium habere.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd materia sacramenti Eucharistiæ, in quam suam potestatem exercet sacerdos, nõ est homo, sed panis triticeus, & in Baptismo homo simpliciter. Vnde sicut si subtraheretur hæretico panis triticeus, conficere non posset: ita si subtrahatur prælato prælatio, nec absoluere

absoluere poterit: potest tamen baptizare & conficere, quamuis ad sui damnationem.

¶Ad secundum dicendum, quòd propositio habet veritatem, quando non deest materia, sicut est in proposito.

¶Ad tertium dicendum, quòd ex ipsa culpa non subtrahitur materia, sicut per aliquam pœnam: vnde pœna non impedit per contrarietatem ad effectum inducendum, sed ratione prædicta.

QVAESTIO VICESIMA,
De *his in quos vsus clauium exerceri potest, in tres articulos diuisa.*

DEINDE considerandum est de his in quos vsus clauium exerceri potest.

¶Circa quod tria quæruntur.

¶Primò, vtrùm sacerdos possit in quemlibet hominem vti claue quam habet.

¶Secundò, vtrùm sacerdos possit semper subditum absoluere.

¶Tertiò, vtrùm aliquis possit vti clauibus in suum Superiorem.

ARTICVLVS I.

¶Vtrùm sacerdos possit vti claue, quam habet, in quemlibet hominem.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd sacerdos possit vti claue, quam habet, in quemlibet hominem. Potestas enim clauium in sacerdote descendit ex illa diuina autoritate quam dixit, Accipite Spiritum sanctum: quorum remiseritis peccata, remittuntur eis: sed illud indeterminatè dictum est, ergo potest ea vti in quoslibet.

¶Præterea, Clauis corporalis quæ aperit vnam seram, aperit omnes alias eiusdem modi: sed omne peccatum cuiuscunq; hominis est eiusdem rationis obstaculum respectu introitus cæli. ergo si potest vnum hominem sacerdos per clauem, quam habet absoluere, potest & quoscunq; alios.

¶Præterea, Sacerdotium noui Testamenti est perfectius quàm Veteris: sed sacerdos veteris Testamenti poterat vti sua potestate, quam habebat, discernendi inter lepram & lepram indifferenter in omnes. ergo multò fortiùs sacerdos Euangelicus potest vti potestate sua in omnes.

¶SED CONTRA est quod dicitur 16. q. 1. Nulli sacerdotum liceat parochianum alterius absoluere aut ligare. ergo non quilibet potest quemlibet absoluere.

¶Præterea, Iudicium spirituale debet esse ordinatius quàm temporale: sed in iudicio temporali non potest quilibet iudex quemlibet iudicare. ergo cùm vsus clauium sit iudicium quoddam, non potest sacerdos sua clauí vti in quemlibet.

CONCLVSIO.

¶Prælatus, qui habet indistinctam potestatem in omnes, potest vti potestate clauium in omnes: at qui sub eo distinctas potestates acceperunt, in eos solum, qui sibi commissi sunt, clauibus vti possunt, nisi in articulo necessitatis.

¶RESPONDEO dicendum, quòd ea quæ circa singularia operari oportet, non eodem modo omnibus competunt. Vnde sicut per generalia medicinæ præcepta oportet adhibere medicos, quibus præcepta vniuersalia medicinæ singulis infirmis, secundum quòd debent, aptentur: ita in quolibet principatu præter illum qui vniuersaliter præcepta legis tradit, oportet esse aliquos, qui ea singulis, secundum quòd debent, adaptant: & propter hoc in cælesti hierarchia sub potestatibus qui indistinctè præsunt, præponuntur principatus, qui singulas prouinciis distribuuntur, & sub his Angeli, qui singulis hominibus in custodiam deputantur, vt patet ex his quæ dicta sunt in 2. lib. Vnde & ita debet esse in prælatione Ecclesiæ militantis: vt apud aliquem esset prælatio indistinctè in omnes, & sub hoc essent alij qui super diuersos diuersam potestatem & distinctam acciperent: & quia vsus clauium requirit aliquam prælationis potestatem, per quam ille, in quem vsus clauium communicatur, efficitur materia propria illius actus: ideò ille qui habet indistinctam potestatem super omnes, potest vti clauibus in omnes: illi autem qui sub eo distinctas potestates acceperunt, non in quoslibet vti possunt clauibus, sed in eos tantùm qui eis in sortem venerunt, nisi in necessitatis articulo vbi nemini sacramenta sunt deneganda.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd ad absolutionem à peccato requiritur duplex potestas, scilicet potestas ordinis, & potestas iurisdictionis. Prima quidem potestas æqualiter est in omnibus sacerdotibus, non autem secunda: & ideò vbi Dominus Ioan. 20. dedit omnibus Apostolis communiter potestatem remittendi peccata, intelligitur de potestate quæ consequitur ordinem: vnde & sacerdotibus, quando ordinantur, illa verba dicuntur: sed Petro singulariter dedit potestatem dimittendi peccata: Matth. 16. vt intelligatur quòd ipse præ aliis habet potestatem iurisdictionis: potestas autem ordinis, quantũ est de se, se extendit ad omnes absoluendos: & ideò indeterminatè Dominus dicit, Quorũ remiseritis peccata intelligens tamen quòd vsus illius potestatis esse deberet præsupposita potestate Petro collata secundum ipsius ordinationem.

¶Ad secundum dicendum, quòd clauis materialis non potest aperire nisi seram propriam, nec aliqua virtus actiua potest agere nisi in propriam materiam: materia autem propria potestatis ordinis efficitur aliquis per iurisdictionem: & ideò potest aliquis vti in eum, in quem iurisdictio non datur.

¶Ad tertium dicendum, quòd populus Israël vnus populus erat, & vnum tantummodò templũ habebat: vnde non oportebat sacerdotũ iurisdictiones distingui, sicut nunc in Ecclesia, in qua congregantur diuersi populi & nationes.

ARTICVLVS II.

¶Vtrùm sacerdos possit semper suum subditum absoluere.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd sacerdos non possit semper suum subditum absoluere. Sicut enim Aug. in litera dicit: Nullus officio sacerdotis vti debet nisi immunis ab illis sit, quæ in alios iudicat: sed quandoque contingit, quòd sacerdos est particeps criminis quod subditus suus commisit, sicut cùm mulierẽ subditam cognouit. ergo videtur quòd non semper possit in suos subditos potestate clauium vti.

¶Præterea, Per potestatem clauium homo ab omnibus defectibus curatur: sed quandoque alicui peccato annexus est irregularitatis defectus, vel excommunicationis sententia, à qua simplex sacerdos liberare non potest. ergo videtur quòd non possit vti clauium potestate in illos qui talibus irretiti sunt.

¶Præterea, Sacerdotij nostri iudicium & potestas per iudiciũ veteris sacerdotij figuratur: sed minoribus iudicibus secundum legem non omnia competebat discutere, sed ad superiores recurrebant: vt dicitur Exo. 24. Si quid natum fuerit quæstionis inter vos, &c. ergo videtur quòd nec sacerdos de grauibus peccatis possit subditum suum absoluere, sed debeat ad superiorem remittere.

¶SED CONTRA, Cuicunque committitur principale, committitur & accessorium: sed sacerdotibus committitur quòd subditis suis Eucharistiam dispenset, ad quam ordinatur absolutio à peccatis quibuscunque. ergo sacerdos ab omnibus peccatis potest absoluere, quantũ est de clauiũ potestate.

¶Præterea, Gratia omne peccatum tollit, quantuncunque sit parua: sed sacerdos sacramenta dispensat, quibus gratia datur. ergo quantum est de potestate clauium, de omnibus peccatis absoluere potest.

CONCLVSIO.

¶Potest simplex sacerdos potestate ordinis remittere omnia peccata: non potest tamen ea peccata remittere, quæ superior sibi potestate iurisdictionis reseruauit.

¶RESPONDEO dicendum, quòd potestas ordinis quãtum est de se, extendit se ad omnia peccata remittẽda: sed quia ad vsum huiusmodi potestatis requiritur iurisdictio quæ à maioribus in inferiores descendit: ideò potest Superior aliqua sibi reseruare, in quibus iudiciũ inferiori non cõmittat: aliàs de quolibet potest simplex sacerdos absoluere habẽs iurisdictionẽ. Sũt autẽ quinq; casus in quibus oportet q; simplex sacerdos pœnitentẽ ad superiorẽ remittat. Primus est, quãdo est solẽnis pœnitentia imponẽda, quia eius minister proprius est episcopus. Secundus est de excõmunicatis, quãdo inferior sacerdos nõ potest absoluere. Tertius, quãdo inuenit irregularitatẽ contractã, pro cuius dispẽsatione debet ad superiorẽ remittere. Quartus de incẽdiariis. Quintus quãdo est consuetudo in aliquo episcopatu, quòd enormia crimina ad terrorẽ reseruantur Episcopo, quia consuetudo dat vel aufert in talibus potestatem.

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd in tali casu nec sacerdos debet audire confessionem mulieris, cum qua peccauit de illo peccato, sed debet ad alium mittere: nec illa debet ei confiteri, sed debet petere licentiam ad alium eundi; vel ad superiorem recurrere, si ille licentiam denegaret: tum propter periculum, tum quia est minor verecundia, si tamen absolueret absoluta esset. Quod enim Augustinus dicit, quòd nō debet esse in eodem crimine, intelligendum est secundum congruitatem, non secundum necessitatem sacramenti.

¶Ad secundum dicendum, quòd pœnitentia ab omnibus defectibus culpæ liberat, non autem ab omnibus defectibus pœnæ: quia adhuc post peractam pœnitentiam de homicidio aliquis remanet irregularis: vnde sacerdos potest de crimine absoluere, & pro pœna amouenda debet ad Superiorem remittere nisi in excommunicatione: quia absolutio ipsa debet præcedere absolutionem à peccato, quia quandiu aliquis est excommunicatus, non potest recipere aliquod Ecclesiæ sacramentum.

¶Ad tertium dicendum, quòd ratio illa procedit quantum ad hæc, in quibus sibi superiores potestates iurisdictionem reseruant.

ARTICVLVS III.

¶Vtrùm aliquis vti possit clauibus in suum superiorem.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd aliquis non possit vti clauibus in suum superiorem. Actus enim sacramentalis quilibet requirit propriā materiam: sed propria materia vsus clauium est persona subiecta, vt dictum est, ergo in eo qui non est subditus, non potest clauibus sacerdos vti.

¶Præterea, Ecclesia militans imitatur triumphantem: sed in cœlesti Ecclesia inferior Angelus nunquam purgat, aut illuminat, aut perficit superiorem. ergo nec aliquis inferior sacerdos potest vti actione hierarchica, quæ est per absolutionem in superiorem.

¶Præterea, Iudicium conscientiæ debet esse ordinatius quàm iudicium exterioris fori: sed in exteriori foro inferior non potest excommunicare aut absoluere superiorem. ergo videtur quòd nec in foro pœnitentiali.

¶SED CONTRA, Superior prælatus etiam circundatus est infirmitate, & contingit ipsum peccare: sed remedium contra peccatum est potestas clauium: ergo cùm ipse non possit in seipsum claue vti, quia non ptest esse simul iudex & reus, videtur quòd possit inferior in ipsum clauis potestate vti.

¶Præterea, Absolutio quæ fit per virtutem clauium, ordinatur ad perceptionem Eucharistiæ: sed inferior potest superiori Eucharistiam dispensare si peccat. ergo & clauium potestate in ipsum, si se ei subiecerit.

CONCLVSIO.

¶Cùm superior prælatus non possit in seipsum claue vti, & possit in alium inferiorem potestatem limitatam extendere in se & in alios: consequens est quòd inferior in superiorem vti possit clauium potestate sic extensa.

¶RESPONDEO dicendum, quòd potestas clauium, quantum est de se, extendit se ad omnes, vt dictum est, sed quòd in aliquem sacerdos non possit potestate clauium vti, contingit ex hoc quòd eius potestas est ad aliquos specialiter limitata: vnde ille qui limitauit, potest extendere in quem voluerit, & propter hoc etiam potestatem sibi dare potest in seipsum, quanuis ipse in seipsum vti clauium potestate non possit: quia potestas clauium requirit pro materia aliquem subiectum, & ita alium: sibupsi enim aliquis subiectus esse non potest.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd quanuis Episcopusquem simplex sacerdos absoluit, sit superior eo simpliciter, est tamen inferior eo, inquantum ei se vt peccatorem subiicit.

¶Ad secundum dicendum, quòd in Angelis non potest accidere aliquis defectus, ratione cuius inferioribus suis superiores subdantur, sicut accidit in hominibus: & ideò non est simile.

¶Ad tertium dicendum, quòd iudicium exterius est secundum homines: sed iudicium confessionis est quo ad Deū, apud quem aliquis redditur minor ex hoc quòd peccat, non autem apud hominum prælationes: & ideò in exteriori iudicio, sicut nullus in seipsum sententiam dare potest excommunicationis: ita nec alteri committere, nec se excommunicare, sed in foro conscientiæ potest alteri committere suam absolutionem qua ipse vti non possit. Vel dicendum quòd absolutio in foro confessionis est principaliter potestatis clauium, & ex contrahenti respicit iurisdictionem: sed excommunicatio respicit totaliter iurisdictionem: quantum autem ad potestatem ordinis omnes sunt æquales, non autem quantum ad iurisdictionem: & ideò non est simile.

QVÆSTIO VICESIMAPRIMA,
De excommunicatione, in quatuor articulos diuisa.

CONSEQVENTER videndum est de excommunicatione. De qua primò considerandum est de definitione excommunicationis, & congruitate, & causa. Secundò, de eo qui potest excommunicare & excommunicari. Tertiò, de participatione cum excommunicatis. Quartò, de absolutione ab excommunicatione.

¶Circa primum quæruntur quatuor.

¶Primò, vtrùm conuenienter excommunicatio definiatur.

¶Secundò, vtrùm Ecclesia debeat aliquem excommunicare.

¶Tertiò, vtrùm aliquis pro aliquo temporali damno sit excommunicandus.

¶Quartò, vtrùm excommunicatio iniustè lata aliquem effectum habeat.

ARTICVLVS I.

¶Vtrùm incompetens sit hæc definitio excommunicationis.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd incompetens sit hæc definitio excommunicationis a quibusdam posita. Excommunicatio est separatio à communione Ecclesiæ, quo ad fructum & suffragia generalia. Suffragia enim Ecclesiæ valent eis pro quibus fiunt: sed Ecclesia orat pro eis qui extra Ecclesiam sunt: & sic eis suffragia Ecclesiæ valent.

¶Præterea, Nullus amittit suffragia Ecclesiæ nisi per culpam: sed excommunicatio non est culpa, sed pœna. ergo per excommunicationem non separatur aliquis à suffragiis Ecclesiæ communibus.

¶Præterea, Fructus Ecclesiæ non videtur esse aliud quàm suffragia: non enim potest intelligi de fructu bonorum temporalium, quia hæc excommunicatis non auferuntur: ergo inconuenienter vtrunque ponitur.

¶Præterea, Excommunicatio minor quædam excommunicatio est: sed per eam homo non perdit suffragia Ecclesiæ. ergo definitio non est conueniens.

CONCLVSIO.

¶Cùm hîc agatur de excommunicatione maiore, bona est hæc definitio. Excommunicatio est separatio à communione Ecclesiæ quoad fructum & suffragia generalia: hîc enim continetur & communione fidelium & sacramentorum interdictio.

¶RESPONDEO dicendum, quòd ille qui per Baptismū in Ecclesia ponitur, ad duo adscribitur, scilicet ad cœtum fidelium, & ad participationem sacramentorum, & hoc secundum præsupponit primum: quia in sacramentis participandis etiam fideles communicant: & ideò aliquis potest extra Ecclesiam fieri per excommunicationem dupliciter. Vno modo ita quòd separetur tantùm à participatione sacramentorum, & hæc erit excommunicatio minor. Alio modo, ita quòd excludatur ab vtroq;, & sic erit excommunicatio maior, quæ hîc definitur. Non autem potest esse tertium, scilicet quòd excludatur à communione fidelium, & non à perticipatione sacramentorum ratione iam dictā: quia scilicet fideles in sacramentis communicant: sed communicatio fidelium est duplex. Quædam in spiritualibus: sicut mutuæ orationes & conuentus ad sacra percipienda. Quædā in corporalibus actibus, qui quidem legitimi actus & licita communio his versibus continetur:

Si pro delictis anathēma quis efficiatur,
Os, orare, vale, communio, mensa negatur.

Os scilicet, ne osculum detur. Orare, ne cum excommunicatis oremus. Vale, ne salutentur. Communio, ne scilicet in sacramentis cum ipsis aliquis communicet. Mensa negatur, ne aliquis cum eis comedat. Præmissa ergo definitio imporrat separationem à sacramentis in hoc quod dicit, Quantùm ad fructum: & à communione fidelium quantùm ad spiritualia, in hoc quod dicit, Et suffragia Ecclesiæ communia. Alia autem definitio inuenitur quæ datur secundum separationem ab vtrisq; actibus, quæ talis est: Excommunicatio est à qualibet licita communione fidelium separatio.

¶AD PRIMVM ergo dicendū, quòd pro infidelibus oratur, sed ipsi orationis fructum non percipiunt nisi ad fidem conuertantur: similiter & pro excommunicatis orari potest, quanuis non inter orationes quæ pro membris Ecclesiæ fiunt, & tamen fructum non percipiunt, quandiu in excommunicatione manent: sed oratur vt detur eis spiritus pœnitentiæ, vt ab excommunicatione soluantur.

¶Ad secundum dicendum, quòd suffragia alicuius valent alicui, secundum quòd ei continuatur. Potest tamen actio vnius alteri continuari dupliciter. Vno modo ex vi charitatis, quæ omnes fideles connectit, vt sint vnum in Deo, sicut dicitur in Psal. Particeps ego sum, &c. & hanc continuationem excommunicatio non intercipit, quia iustè quis excommunicari non potest nisi pro culpa mortali, per quam quis à charitate iam diuisus est, etiam si non excommunicetur. Iniusta autem excommunicatio charitatem alicui auferre non potest, cùm sit de maximis bonis quæ non possint alicui inuito auferri. Alio modo per intentionem suffragia facientis quæ in aliquem feruntur pro quo fiunt: & hanc continuationem excommunicatio intercipit: quia Ecclesia per excommunicationis sententiam separat excommunicatos ab vniuersitate fidelium pro quibus suffragia facit. Vnde suffragia Ecclesiæ ei non prosunt quæ pro tota Ecclesia fiunt, nec ex persona Ecclesiæ oratio pro eis inter membra Ecclesiæ fieri potest, quanuis aliqua persona priuata possit ad eius conuersionem aliquod suffragium per intentionem dirigere.

¶Ad tertium dicendum, quòd fructus Ecclesiæ non solùm est ex suffragiis, sed etiam ex perceptione sacramentorum & ex fructu fidelium.

¶Ad quartum dicendum, quòd minor excommunicatio non habet perfectam rationem excommunicationis, sed aliquid ipsius participat: & ideò non oportet quod totaliter ei excommunicationis definitio conuenit, sed solùm quo ad aliquid.

ARTICVLVS II.

¶Vtrùm Ecclesia debeat aliquem excommunicare.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd Ecclesia nullum debeat excōmunicare. Quia excōmunicatio maledictio quędam est: sed Rom. 12. prohibemur maledicere. ergo Ecclesia excommunicare non debet.

¶Præterea, Ecclesia militans debet imitari triumphantem: sed vt in Epistola Iudæ legitur, Michaël cùm altercaretur cū Diabolo de Moysi corpore, non est ausus iudicium inferre blasphemiæ: sed ait, Imperet tibi Deus. ergo nec Ecclesia militans debet alicui iudicium maledictionis & excommunicationis inferre.

¶Præterea, Nullus est in manu hostis tradendus nisi omnino desperatus: sed per excōmunicationem traditur aliquis in manu Satanę, vt patet 1. Corin. 5. cùm ergo de nemine sit desperandum in vita ista, Ecclesia nullum debet excommunicare.

¶SED CONTRA est, quòd Apostolus 1. Cor. 5. mandat quendam excommunicari.

¶Præterea, Matt. 18. dicitur de illo qui Ecclesiam audire contemnit, Sit tibi sicut Ethnicus & Publicanus: sed Ethnici sunt extra Ecclesiam. ergo illi qui Ecclesiam audire contēnunt, per excommunicationem extra Ecclesiam sunt ponendi.

CONCLVSIO.

¶Cùm Ecclesia in terris Dei vicem gerat, illiúsq; iudicium Dei iudicio conforme sit, vtè excommunicare potest, siue peccatorem à communione Ecclesiæ, siue à suffragiis & aliis spiritualibus separet.

¶RESPONDEO dicendum, quòd iudicium Ecclesiæ conforme debet esse iudicio Dei, Deus enim peccatores multipliciter punit. Vno modo vt ad bonum eos trahat: Alio modo hominem sibi reliquendo, vt auxiliis subtractis, quibus à malo præpediebatur suam infirmitatem cognoscat, & humiliis ad Deum redeat, à quo superbus discesserat: & quantùm ad vtrunq;, Ecclesia in excommunicationis sententia imitatur diuinum iudicium. Inquantum enim eum à communione fidelium separat vt erubescat, imitatur diuinum iudicium quo per flagella castigat: inquantum autem à suffragiis & aliis spiritualibus separat, imitatur diuinum iudicium quo hominem sibi relinquit, vt per humiliatem seipsum cognoscens ad Deum redeat.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd maledictio potest esse dupliciter. Vno modo ita quòd in malo quod irrogat vel dicit, per intentionem sistat: & sic maledictio omnibus modis est prohibita. Alio modo ita, quòd malum quod quidem maledicendo imprecatur, ad bonum illius ordinet, qui maledicitur: & sic maledictio quandoque est licita & salutifera: sicut etiam medicus quandoque nocumentum infert infirmo, vt sectionem, per quam ab infirmitate liberetur.

¶Ad secundum dicendum, quòd Diabolus incorrigibilis est: & ideò non susceptibilis alicuius boni per excommunicationis pœnam.

¶Ad tertium dicendum, quòd ex hoc ipso quòd aliquis suffragiis Ecclesiæ priuatur, triplex incommodum incurrit, per tria quæ quis ex suffragiis Ecclesiæ consequitur. Valet enim ad augmentum gratiæ eis qui habent, vel ad merendum eis qui non habent. & quantum ad hoc Magister Sententiarū dicit, quòd gratia Dei per excommunicationem subtrahitur. Valent etiā ad custodiam virtutis: & quātum ad hoc dicit quòd protectio subtrahitur, non quòd omnino à Dei prouidentia excludantur, sed ab illa protectione qua filios Ecclesiæ speciāliori modo custodit. Valent & ad defendendum ab hoste: & quātum ad hoc dicit quòd Diabolo maior potestas nocēdi in ipsum datur, & spiritualiter & corporaliter. Vnde in primitiua Ecclesia quando oportebat per signa homines ad fidem inuitare sicut Spiritus sancti donum visibili signo manifestabatur: ita & excommunicatio corporali vexatione à Diabolo innotescebat: nec est inconueniens si ille qui non est desperatus, hosti datur: quia non datur quasi damnandus, sed quasi corrigēdus, cùm in potestate Ecclesiæ sit, ex eius manu ipsum cùm voluerit eripere.

ARTICVLVS III.

¶Vtrùm aliquis pro temporali damno debeat excommunicari.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd nullus pro temporali damno debeat excōmunicari. Quia pœna non debet excedere culpam: sed pœna excommunicationis est priuatio alicuius boni spiritualis, quod omnibus bonis temporalibus præeminet. ergo pro temporalibus nullus est excommunicandus.

¶Præterea, Nulli malum pro malo reddere debemus secundū Apostoli præceptum: sed hoc esset malum pro malo reddere, si pro tali damno quis excommunicatur. ergo nullo modo hoc debet fieri.

¶SED CONTRA est, quòd Petrus Ananiam & Sapphiram pro defraudatione pretij agri sententia mortis damnauit. ergo & Ecclesiæ licet pro temporalibus damnis excommunicare.

CONCLVSIO.

¶Non potest Ecclesia etiam pro peccato mortali aliquem excommunicare, nisi contumax fuerit.

¶RESPONDEO dicendum, quòd per excommunicationem iudex Ecclesiasticus excōmunicatos excludit a regno quodammodò: vnde cùm non debeat à regno excludere nisi indignos, vt ex definitiōe clauis patuit, nec aliquis reddatur indignus nisi per peccatum mortale charitatem amiserit, quæ est via ducens ad regnum: ideò nullus excommunicari debet nisi pro peccato mortali, & quia in damnificando aliquem corporaliter vel in rebus moralibus aliquis mortaliter peccat, & contra charitatem facit: ideò pro damno temporali illato Ecclesia aliquem excommunicare potest. Sed quia excommunicatio est grauissima pœnarum: pœnæ autem medicinæ sunt secundum Philosophum in 2. Ethicorum: sapientis autem medici est à leuioribus incipere medicinis, & minùs periculosis: ideò excommunicatio infligi non debet etiā pro peccato mortali, nisi contumax fuerit, vel non veniendo ad iudicium, vel ante terminationem iudicij sine licentia recedendo, vel determinationi non parendo. Tunc enim postquam monitus fuerit, si contempserit, contumax reputatur, & excommunicari debet à iudice iam non habente quod contra ipsum faciat ampliùs.

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd culpæ quantitas non mensuratur ex nocumento quod quis facit, sed ex voluntate quod quis facit contra charitatem agens: & ideò quanuis pœna excommunicationis excedat nocumentum, non tamen excedit quantitatem culpæ.

¶Ad secundum dicendum, quòd cùm aliquis per pœnam aliquam corrigitur, non redditur ei malum, sed bonum: quia pœnæ medicinæ sunt, vt dictum est.

ARTICVLVS IIII.

¶Vtrùm excommunicatio iniustè lata habeat aliquem effectum.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur quòd excommunicatio iniustè lata nullo modo effectum habeat. Quia per excommunicationem protectio & gratia Dei subtrahitur, quæ non iustè subtrahi potest. ergo excommunicatio iniustè lata non habet effectum.

¶Præterea, Hieronymus dicit, quòd est de supercilio Pharisæorum, æstimare esse ligarum vel solutum, qui ligatur vel soluitur iniustè. sed eorum supercilium erat superbum & erroneum. ergo excommunicatio iniusta nullum habet effectum.

¶SED CONTRA, Secundum Gregorium, præcepta Pastoris siue iusta, siue iniusta timenda sunt: non autem essent timenda, nisi aliquid nocerent etiam iniusta. ergo, &c.

CONCLVSIO.

¶Si excommunicatio iniustè lata sit ex parte excommunicantis, nihilominus effectum fortitur: at si ex parte excommunicationis, ita vt error ille irritam faciat sententiam, nullius est effectus.

¶RESPONDEO dicendum, quòd excōmunicatio potest dici iniusta dupliciter. Vno modo ex parte excōmunicantis, sicut cùm ex odio vel ex ira aliquis excōmunicat: & tunc excō municatio nihilominus habet effectū suum, quāuis ille qui excōmunicat peccet: quia iustè patitur, quanuis ille iniustè faciat. Alio modo ex parte excōmunicationis ipsius, vel quia causa excōmunicationis est indebita, vel quia infertur sententia iuris ordine prætermisso: & tunc si sit talis error ex parte sententiæ, qui sententiā nullam esse faciat, non habet effectum, quia non est excommunicatio. Si autem excōmunicatio nō annullet sententiam, habet effectum suum, & debet excommunicatus humiliter obedire, & erit ei ad meritum: vel absolutiónem petere debet ab excommunicante, vel ad superiorem iudicem recurrere. Si autem contemneret, eo ipso mortaliter peccaret. Contingit autem quandoq; quòd est debita causa ex parte excommunicantis, quæ non est debita ex parte excommunicatis: sicut cùm quis pro falso crimine in iudicio probato excommunicatur: & tunc si humiliter sustinet humilitatis meritum, recompensat excommunicationis damnum.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd quanuis homo gratiam Dei iniustè amittere non possit, potest tamen amittere illa iniustè quæ ex parte nostra sunt quæ ad gratiam Dei disponunt, sicut patet si subtrahatur alicui doctrinæ verbum quod ei deberur, & hoc modo excommunicatio gratiam Dei subtrahere dicitur, vt in prædictis patet.

¶Ad secundum dicendum, quòd Hieronymus loquitur quantum ad culpam, & non quantum ad pœnas, quę possunt etiam iniustè infligi à rectoribus Ecclesiarum.

QVAESTIO VICESIMASECVNDA, De his qui possunt excommunicare, in sex articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de his qui possunt excommunicare & excommunicari.

¶Circa quod quæruntur sex.

¶Primò, vtrùm quilibet sacerdos possit excommunicare.

¶Secundò, vtrùm non sacerdos excommunicare possit.

¶Tertiò, vtrùm excommunicatus vel suspensus possit excommunicare.

¶Quartò, vtrùm aliquis seipsum, vel æqualem, vel superiorem possit excommunicare.

¶Quintò, vtrùm aliqua vniuersitas excommunicari possit.

¶Sextò, vtrùm semel excommunicatus excommunicari possit vlteriùs.

ARTICVLVS I.

¶Vtrùm quilibet sacerdos possit excommunicare.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd quilibet sacerdos possit excommunicare. Excommunicatio enim est actus cuiusdam: sed quilibet sacerdos habet claues ergo quilibet potest excommunicare.

¶Præterea, Maius est soluere & ligare in foro pœnitentię, quàm in foro iudicij: sed quilibet sacerdos potest sibi subditos in foro pœnitentiali absoluere & ligare. ergo etiam potest sibi subditos quilibet sacerdos excommunicare.

¶SED CONTRA, Ea in quibus imminet periculum, sunt maioribus reseruanda: sed pœna excommunicationis est valde periculosa, nisi cum moderamine fiat. ergo non debet cuilibet sacerdoti committi.

CONCLVSIO.

¶Soli Episcopi & maiores prælati excommunicare possunt, qui habent iurisdictionem in foro iudiciali, ad quod spectat causa, quæ obligat hominem ad comparationē ad alios homines.

¶RESPONDEO dicendum, quòd in foro conscientiæ causa agitur inter hominem & Deum: in foro autem exteriori iudicij causa agitur hominis ad hominem: & ideò absolutio vel ligatio, quæ vnum hominem obligat quo ad Deum, tantùm pertinet ad forum pœnitentiæ: sed illa quæ hominem obligat in comparatione ad alios homines, ad forum publicum exterioris iudicij pertinet: & quia homo per excommunicationem à communione fidelium separatur, ideò excommunicatio ad forum exterius pertinet: & ideò illi soli possunt excommunicare, qui habent iurisdictionem in foro iudiciali: & propter hoc soli Episcopi propria autoritate & maiores prælati secundum communiorem opinionem possunt excommunicare. Sed presbyteri parochiales non nisi ex cōmissione eis facta, vel in certis casibus, sicut in furto & rapina & huiusmodiin quibus est eis à iure concessum quòd excommunicare possint. Alij autem dixerunt quòd etiam sacerdotes parochiales possunt excommunicare. sed prædicta opinio est rationabilior.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd excommunicatio non est actus clauis directè, sed magis respectu exterioris iudicij: sed sententia excommunicationis quanuis in exteriori iudicio promulgetur: quia tamen aliquo modo pertinet ad aditum regni, secundum quòd Ecclesia militans est via ad triumphantem: ideò etiam talis iurisdictio per quam homo excommunicare potest, clauis potest dici: & secundum hoc à quibusdam distinguitur quòd est clauis ordinis, quam omnes sacerdotes habent: & clauis iurisdictionis in foro iudiciali quam habent soli iudices exterioris fori. Vtranque tamen Deus Petro contulit, Matth. 16. & ab ipso in alios defenditur, qui vtranque habent.

¶Ad secundum dicendum, quòd sacerdotes parochiales habent quidem iurisdictionem in subditos suos quantùm ad forum conscientiæ, sed non quantùm ad forum iudiciale: quia non possunt conueniri coram eis in causis contentiosis: & ideò excommunicare non possunt, sed absoluere possunt in foro pœnitentiali: & quanuis forum pœnitentiale sit dignius, tamen in foro iudiciali maior solennitas requiritur: quia in eo oportet quòd non solùm Deo, sed etiam homini satisfiat.

ARTICVLVS II.

¶Vtrùm non sacerdotes excommunicare possint.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd non sacerdotes excōmunicare non possint. Quia excommunicatio est actus clauium, vt in quarto Sententiarum dicitur: Sed non sacerdotes non habent claues. ergo excommunicare non possunt.

¶Præterea, Plus requiritur ad excommunicationem, quàm ad absolutionem in foro pœnitentiæ: sed non sacerdos in foro pœnitentiæ absoluere non potest. ergo nec excommunicationem inferre.

¶SED CONTRA est, quòd Archidiaconi, Legati, & Electi excommunicant, qui quādoq; non sunt sacerdotes. ergo non solùm sacerdotes excommunicare possunt.

CONCLVSIO.

¶Etiam non sacerdotes possunt excommunicare, modò iurisdictionem habeant in foro contentioso: quia excommunicatio non directè respicit gratiam.

¶RESPONDEO dicendum, quòd sacramenta in quibus gratia confertur dispensare, ad solos sacerdotes pertinet: & ideò

ipsi soli possunt absoluere & ligare in foro pœnitētiali sed excommunicatio non directè respicit gratiam, sed ex cōsequenti, in quantum homo suffragiis Ecclesiæ priuatur, quæ ad gratiam disponunt, vel in gratia conseruant: & ideò etiam non sacerdotes, dummodò iurisdictionem habeant in foro cōtentioso, possunt excommunicare.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd quanuis non habeant clauem ordinis, habent tamen clauem iurisdictionis.

¶Ad secundum dicendum, quòd ista duo se habent sicut excedentia & excessa: & ideò alicui competit vnum, cui non competit aliud.

ARTICVLVS III.

¶Vtrùm excommunicatus vel suspensus possit alium excommunicare.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd excommunicatus vel suspēsus excommunicare possit. Ille enim qui est excommunicatus vel suspensus, neque ordinem, neque iurisdictionem amittit: quia neque reordinatur cùm absoluitur, neque cura iterum ei committitur: sed excommunicatio non requirit nisi ordinem vel iurisdictionem. ergo etiam excommunicatus vel suspensus excommunicare possunt.

¶Præterea, Maius est conficere corpus Christi, quàm excommunicare: sed conficere possunt. ergo & excommunicare possunt.

¶SED CONTRA, Ligatus corporaliter, nō potest aliū ligare: sed vinculum spirituale est fortius quàm corporale. ergo excommunicatus non potest alium excommunicare, cùm excommunicatio sit vinculum spirituale.

CONCLVSIO.

¶Cùm excommunicatus à communione fidelium separetur, & quilibet excommunicatus vsu iurisdictionis priuetur, cùmque suspensus à iurisdictione, non possit ea quæ iurisdictionis sunt exequi, neuter excōmunicare potest.

¶RESPONDEO dicendum, quòd vsus iurisdictionis est in comparatione ad hominem: & ideò cùm omnis excommunicatus à communione separatur, quilibet excommunicatus vsu iurisdictionis priuatur: & quia excommunicatio est iurisdictionis, ideò excommunicatus excommunicare non potest, & eadem ratio est de suspēso à iurisdictione. Si enim sit suspensus ab ordine tantùm, tunc non potest ea quæ sunt ordinis: sed potest ea quæ sunt iurisdictionis: & econtrà si sit suspensus à iurisdictione & non ab ordine. Si autem ab vtroque, tunc neutrum potest.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd quanuis non amittit iurisdictionem, amittit tamen iurisdictionis vsum.

¶Ad secundum dicendum, quòd conficere consequitur potestatem characteris qui indelebilis est: & ideò homo ex quo characterem ordinis habet, semper potest conficere, licet non semper ei liceat. Secùs autem de excommunicatione quæ iurisdictionem sequitur, quæ auferri potest & ligari.

ARTICVLVS IIII.

¶Vtrùm aliquis possit seipsum, vel æqualem, vel superiorem excommunicare.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur quòd aliquis possit seipsum, vel æqualem, vel superiorem excommunicare. Quia angelus Dei maior erat Paulo: Matthæi vndecimo, Qui minor est in regno cælorum, maior est eo, quo nemo inter natos mulierum maior: sed Paulus excommunicauit angelum de cælo, vt patet Gal. 1. ergo homo potest superiorem excommunicare.

¶Præterea, Sacerdos aliquando excommunicat in generali pro furto, vel aliquid huiusmodi: sed potest contingere quòd ipsemet fecit, vel superior, aut æqualis. ergo aliquis potest se, vel æqualem vel superiorem excommunicare.

¶Præterea, Aliquis potest superiorem absoluere in foro pœnitentiali vel æqualem: sicut cùm Episcopi suis subditis confitentur, & cùm vnus sacerdos alteri venialia confitetur: ergo videtur quòd etiam excommunicare aliquis superiorem vel æqualem possit.

¶SED CONTRA, Excommunicatio est actus iurisdictionis: sed aliquis non habet in se iurisdictionem, quia in eadē causa non potest quis esse iudex & reus, nec iterū in superem aut æqualē. ergo non potest aliquis superiorem vel æqualem aut se excommunicare.

CONCLVSIO.

¶Nullus potest nisi inferiorem excommunicare, cùm excommunicatio sit iurisdictionis quæ exerceri non potest nisi in subditos.

¶RESPONDEO dicendum, quòd cùm per iurisdictionem aliquis constituatur in gradu superioritatis respectu eius in quem habet iurisdictionem, quia iudex est eius: ideò nullus habet in seipsum vel in superiorem vel æqualem iurisdictionem: & per consequens nullus potest seipsum excommunicare, vel superiorem aut æqualem.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd Apostolus loquitur sub hypothesi, id est si poneretur angelus peccare: sic enim non esset Apostolo superior. sed inferior, nec est inconueniens quòd in conditionalibus, quarum antecedentia impossibilia sunt, & consequentia impossibilia sint.

¶Ad secundum dicendum, quòd in tali casu nullus excommunicatur, quia par in parem non habet imperium.

¶Ad tertium dicendum, quòd absolutio & ligatio in foro confessionis est quo ad Deum tantum, apud quem aliquis alio superior redditur inferior per peccatum: sed excommunicatio est in iudicio exteriori, in quo aliquis non amittit superioritatem ex hoc ipso quòd peccat: vnde non est similis ratio de vtroque, & tamen etiam in foro confessionis aliquis non potest seipsum absoluere, nec superiorem, aut æqualem nisi ex commissione sibi facta. De venialibus autem potest, quia venialia ex quibuslibet sacramentis gratiam conferentibus remittuntur: vnde remissio venialium sequitur potestatem ordinis.

ARTICVLVS V.

¶Anus aliquam vniuersitatem sententia excōmunicationis ferri possit.

AD QVINTVM sic proceditur. Videtur quòd in aliquam vniuersitatem sententia excommunicationis ferri possit. Contingit enim quòd aliqua vniuersitas sibi in malitia colligatur: sed pro malitia, in qua quis contumax extitit, debet excommunicatio ferri. ergo potest in aliquam vniuersitatem ferri excommunicatio.

¶Præterea, Illud quod est grauissimum in excommunicatione, est separatio à sacramentis Ecclesiæ: sed aliquando tota ciuitas interdicitur à diuinis. ergo & excommunicari vniuersitas aliqua potest.

¶SED CONTRA est glos. Augu. Matth. 13. quæ dicit q princeps & multitudo non est excommunicanda.

CONCLVSIO.

¶Tametsi singuli alicuius communitatis excommunicari ab Ecclesia possint, nunquam tamen ipsa communitas.

¶RESPONDEO dicendum, quòd excommunicari non debet aliquis nisi pro peccato mortali, peccatum autē in actu consistit: actus autem non est communitatis, sed singularium personarum vt frequenter: & ideò singuli de communitate excommunicari possunt, non autem ipsa communitas. Etsi sit quandoque etiam actus alicuius totius multitudinis, vt quando multi nauem trahunt quàm nullus trahere posset: tamen non est probabile quòd aliqua communitas tota ad malum cōsentiat, quin aliqui sint dissentientes. & quia non est Dei qui iudicat omnem terram, vt cōdemnet iustum cum impio: vt dicitur Gene. 19. ideò Ecclesia quæ Dei iudicium imitari debet, satis prouidè statuit, vt communitas non excommunicetur, ne collectis zizaniis simul eradicetur & triticum.

¶AD PRIMVM ergo dicēdū, q̄ patet solutio ex dictis.

¶Ad secundum dicendum, quòd suspensio non tanta pœna est quanta excommunicatio: quia suspensi non fraudantur Ecclesiæ suffragiis sicut excommunicati. Vnde etiam aliquis sine peccato proprio suspenditur, sicut & totum regnum ponitur sub interdicto pro peccato Regis: & ideò non est simile de excommunicatione & suspensione.

ARTICVLVS VI.

¶Vtrùm ille qui semel est excommunicatus, excommunicari possit vlterius.

AD SEXTVM sic proceditur. Videtur quòd ille qui semel est excommunicatus, vlteriùs excommunicari non possit, vt 1. Cor. 5. dicit Apostolus. Quid enim mihi de his qui foris sunt iudicare? sed excommunicati iam sunt extra Ecclesiam, ergo super eos Ecclesia iu-

Universidad de Deusto
Biblioteca

dictum non habet, vt possit eos iterum excommunicare.

¶Præterea, Excommunicatio est separatio quædam à diuinis & à collectione fidelium: sed postquã est aliquis priuatus aliquo, non potest iterum illo priuari. ergo vnus excommunicatus non debet iterum excommunicari.

¶SED CONTRA, Excommunicatio quædam pœna est vt medicinale remedium: sed medicinæ iterantur, cum causa exigit. ergo excommunicatio iterari potest.

CONCLVSIO.

¶Toties quis excommunicari potest, quoties excommunicationis aliqua adsit causa.

¶RESPONDEO dicendum, quòd ille qui excommunicatus est vna excommunicatione, potest iterum excommunicari, vel per eiusdem excommunicationis iterationem ad maiorem sui confusionẽ, vt sic à peccato resiliat: vel propter alias causas, & tunc tot sunt principales excommunicationes, quot causæ, pro quibus quis excommunicatur.

¶AD PRIMVM ergo dicẽdum, quòd Apostolus loquitur de paganis & aliis infidelibus, qui non habent characterẽ, per quem annumerati sint populo Dei: sed quia character baptismalis, quo quis populo Dei annumeratur, est indelebilis, ideo semper remanet aliquo modo de Ecclesia baptizatus, & sic Ecclesia semper de illo iudicare potest.

¶Ad secundum dicendum, quòd priuatio quantùs non recipiat maius & minus secundum se, recipit tamen secundũ causam suam: & secundum hoc excommunicatio potest iterari, & magis est elongatus à suffragiis Ecclesiæ qui pluries est excõmunicatus, quàm qui semel tantùm.

QVAESTIO VICESIMATERTIA,
De participatione cum Excommunicatis, in tres articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de participatione cum excõmunicatis. Circa quod quæruntur tria.

¶Primò, vtrùm liceat excõmunicato participare in puris corporalibus.

¶Secundò, vtrùm participans excommunicato sit excommunicatus.

¶Tertiò, vtrùm participare excommunicato in casibus non concessis semper sit peccatum mortale.

ARTICVLVS I

¶Vtrùm excommunicato liceat communicare in purè corporalibus.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd liceat excommunicato communicare in purè corporalibus. Excommunicatio enim est actus clauium: sed potestas clauium se extendit ad spiritualia tantùm. ergo per excommunicationem non prohibetur quin vnus alij in corporalibus communicare possit.

¶Præterea, Quod est institutum per charitatem, contra charitatem non militat: sed ex præcepto charitatis tenemur inimicis subuenire: quod sine aliqua communicatione fieri non potest. ergo iam alicui excommunicato in corporalibus communicare licebit.

¶SED CONTRA est quod dicitur 1. Cor. 5. Cum eiusmodi nec cibum sumere.

CONCLVSIO.

¶Excommunicato minori excommunicatione fidelibus prorsus communicare licet, maiori verò minimè, nisi vbi aliqua spiritualis commodi, vel legis, ac necessitatis ratio ad hoc impulerit.

¶RESPONDEO dicendum, quòd duplex est excommunicatio. Vna est minor quæ separat tantum à participatione sacramentorum, sed non à communione fidelium: & ideò tali excommunicato licet communicare, sed non licet ei sacramenta conferre. Alia est maior excommunicatio, & hæc separat hominem à sacramentis Ecclesiæ & à communione fidelium: & ideò tali excommunicato communicare non licet. Sed quia Ecclesia excommunicationem ad medelam, & non ad interitum inducit, excipiuntur ab hac generalitate quædam, in quibus communicare licet, scilicet in his quæ pertinent ad salutem: quia in talibus homo licitè potest cum excommunicato loqui, potest etiã alia verba interserere, vt facilius salutis verba ex familiaritate recipiantur. Excipiuntur etiam quædam personæ ad quas specialiter pertinet prouisio excommunicati, vt vxor, filius, seruus, rusticus, & seruiens. Sed hoc intelligẽdum est de filiis non emancipatis, aliàs tenentur vitare patrem. De aliis autem intelligitur, quòd licet excommunicato communicare, si ante excommunicationem se ei subdiderunt, non autem si post. Quidam autem intelligunt econuerso, scilicet quòd superiores possunt licitè communicare inferioribus. Alij verò contrarium dicunt. Sed ad minus in his communicare eis debent, in quibus sunt eis obligati: quia sicut inferiores obligantur ad obsequium superiorum, ita superiores ad prouidentiam inferiorum. Sunt etiam quidam casus excepti, sicut quando ignoratur excommunicatio, & quando aliqui sunt peregrini & viatores in terra excommunicatorum: qui licitè possunt ab eis emere, vel etiam accipere elemosynam. Et similiter si aliquis videat excommunicatum in necessitate: quia tunc ex præcepto charitatis tenetur ei prouidere, & ista hoc versu continentur:

Vtile, lex, humile, res ignorata, necesse.

Vt vtilitas referatur ad verba salutis, lex ad matrimonium, humile ad subiectionem: cætera patent.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd corporalia ad spiritualia ordinantur: & ideò potestas quæ se extendit ad spiritualia, ad corporalia se extendere potest, sicut ars quæ est de fine imperat de his, quæ sunt ad finem.

¶Ad secundum dicendum, quòd in illo casu in quo aliquis ex præcepto charitatis communicare tenetur, non prohibetur, vt ex dictis patet.

ARTICVLVS II

¶Vtrùm participans excommunicato sit excommunicatus.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd participans excommunicato non sit excommunicatus. Plus enim separatus est ab Ecclesia Gentilis, quàm excommunicatus: sed ille qui participat Gentili aut Iudæo, non est excommunicatus. ergo nec ille qui participat excommunicato Christiano.

¶Præterea, Si ille qui participat excommunicato, est excommunicatus, eãdem ratione qui participat participanti, erit excommunicatus, & sic in infinitũ procedet: quod videtur absurdũ. ergo non est excõmunicatus qui excõmunicato participat.

¶SED CONTRA est, quòd excõmunicatus est positus extra communionem. ergo qui ei communicat, à communione Ecclesiæ recedit: & sic videtur quòd sit excommunicatus.

CONCLVSIO.

¶Participans cum excommunicato excommunicatus quoque est, aliquando maiori, nonnunquam minori excommunicatione.

¶RESPONDEO dicendum, quòd excommunicatio potest in alium ferri dupliciter. Aut ita quòd ipse sit excommunicatus cum omnibus ei participantibus, & tunc non est dubium quòd quicunq; participat ei, est excõmunicatus maiori excõmunicatione: aut est excommunicatus simpliciter, & tunc aut participat aliquis in crimine ei præbendo cõsilium, auxilium, aut fauorem, & sic iterum est excommunicatus maiori excommunicatione: aut in aliis, sicut in verbo, vel in osculo, vel in mẽsa, & sic est excommunicatus minori excommunicatione.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd Ecclesia non ita intendit corrigere infideles, sicut fideles, quorum curam sibi incumbit: & ideò non arcet à communione infidelium, sicut à communione fidelium illorum quos excommunicat, super quos habet aliquam potestatem.

¶Ad secundum dicendum, quòd excommunicato minori excommunicatione licet communicare, & sic excommunicatio non transit in tertiam personam.

ARTICVLVS III.

¶Vtrùm participare cum excommunicato in casibus non concessis semper sit peccatum mortale.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd participare cum excommunicato in casibus nõ concessis semper sit peccatum mortale. Quia Decretalis quædam respondet, quòd propter metum mortis nõ debet aliquis excommunicato communicare: quia aliquis debet priùs subire mortem quàm mortaliter peccet, sed hæc ratio nulla esset nisi participare cum excommunicato esset peccatum mortale: ergo, &c.

¶Præterea,

¶Præterea, Facere contrà præceptum Ecclesiæ est peccatum mortale, sed Ecclesia præcipit q; excõmunicato nullus cõmunicet. ergo participare cũ excommunicato, est peccatũ mortale.

¶Præterea, Nullus arcetur à perceptione Eucharistiæ pro peccato veniali: sed ille qui participat excommunicato in casibus non concessis, arcetur à perceptione Eucharistiæ, quia incurrit minorem excommunicationẽ. ergo participans excommunicato in casibus non concessis peccat mortaliter.

¶Præterea, Nullus debet excõmunicari maiori excõmunicatione nisi pro peccato mortali: sed aliquis secundum iura potest excõmunicari maiori excõmunicatione, propter hoc quòd excommunicato participat. ergo excommunicato participare, est peccatum mortale.

¶SED CONTRA, A peccato mortali nullus pot est absoluere nisi super eum habeat iurisdictionem: sed potest absoluere à participatione cum excommunicatis quilibet sacerdos. ergo non est peccatum mortale.

¶Præterea, Pro mensura peccati debet esse pœnitentiæ modus: sed pro participatione excommunicationis fecisdum communem consuetudinem non imponitur pœna debita mortali peccato, sed magis debita veniali. ergo nõ est peccatũ mortale.

CONCLVSIO.

¶Tantum Participans Excommunicato in crimine vel in diuinis, seu in Ecclesiæ contemptum, peccat mortaliter.

¶RESPONDEO dicendum, quòd quidam dicunt quòd quandocunq; aliquis participat excommunicato, vel verbo, vel quocunque dictorum modorum, secundum quos ei communicare non licet, peccat mortaliter, nisi in casibus exceptis à iure: sed quia hoc videtur valde graue quòd homo pro vno verbo leui quo excommunicatum alloquitur, mortaliter peccet, & multis excommunicantes laqueum damnationis iniicerent, quod in eos retorqueretur. Ideò aliis probabilius videtur, quòd nõ semper peccat mortaliter, sed solùm quãdo in crimine illi participat vel in diuinis, vel in contemptum Ecclesiæ.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd Decre. illa loquitur de participatione in diuinis. Vel dicendum est, quòd simplicis ratio est de peccato mortali & de veniali quantum ad hoc, quòd sicut peccatum mortale non potest bene fieri, ita nec veniale: & ideò sicut homo debet priùs sustinere mortẽ, quàm peccet mortaliter, ita etiam quàm peccet venialiter illo modo debiti, quo debet venialia vitare.

¶Ad secundum dicendum, quòd præceptum Ecclesiæ directè respicit spiritualia, & ex consequenti legitimos actus: & ideò qui communicat eis in diuinis, facit contra præceptũ, & mortaliter peccat: qui autem participat eis in aliis, facit præter præceptum, & mortaliter non peccat.

¶Ad tertium dicendum, quòd aliquis etiam sine aliqua culpa quandoque ab Eucharistia arcetur, sicut patet in suspẽsis vel interdictis: quia tales pœnæ quandoque alicui pro culpa alterius, quę in eis punitur, inferuntur.

¶Ad quartum dicẽdum, quòd quamuis participare excommunicato sit peccatum veniale, tamen participare pertinaciter est peccatum mortale, & per hoc potest aliquis excommunicari secundum iura.

QVAESTIO VICESIMAQVARTA
De absolutione ab Excommunicatione, in tres articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de absolutione ab excommunicatione. Circa quod tria quæruntur.

¶Primò, vtrùm quilibet sacerdos possit subditum suum ab excommunicatione absoluere.

¶Secundò, vtrùm aliquis possit absolui ab excommunicatione absolui.

¶Tertiò, vtrùm aliquis possit absolui ab vna excommunicatione, & non ab alia.

ARTICVLVS I.

¶Vtrũ quilibet sacerdos possit subditũ suũ ab excõmunicatione absoluere.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd quilibet sacerdos subditum suum possit ab excõmunicatione absoluere. Maius enim est vinculum peccati, quàm excommunicationis: sed quilibet sacerdos potest suum subditum à peccato absoluere. ergo multò fortiùs ab excommunicatione.

¶Præterea, Remota causa, remouetur effectus: sed excommunicationis causa est peccatum mortale. ergo cùm possit quilibet sacerdos à peccato illo mortali absoluere, poterit ab excõmunicatione similiter.

¶SED CONTRA, Eiusdem potestatis est excommunicare & excommunicatum absoluere: sed sacerdotes inferiores nõ possunt suos subditos excommunicare. ergo nec absoluere.

CONCLVSIO.

¶Excommunicatum minori excommunicatione potest quilibet sacerdos absoluere, non autem maiori, siue sit à iure, vel ab homine lata, sed ei qui sententiam tulit subiacetur, nisi in articulo mortis.

¶RESPONDEO dicendum, quòd à minori excommunicatione quilibet potest absoluere qui potest à peccato participationis absoluere. Si autem est maior, aut est lata à iudice, & sic ille qui tulit vel eius superior potest absoluere: vel est lata à iure, & tunc Episcopus, vel etiam sacerdos potest absoluere, exceptis sex casibus, quos sibi iuris conditor Papa reseruauit. Primus est quando aliquis iniicit manus in clericum, vel religiosum. Secundus est de illo, qui incendit Ecclesiam, & est denuntiatus. Tertius est de illo, qui frangit Ecclesiam, & denuntiatus est. Quartus est de illo qui in diuinis communicat scienter excommunicatis nominaliter à Papa. Quintus de illo qui falsificat literas sedis Apostolicæ. Sextus de illo qui excommunicatus in crimine communicat. Non enim debet absolui, nisi ab eo, qui excommunicauit, etiam si non sit eius subditus, nisi propter difficultatem accedẽdi ad ipsum, absolueretur ab Episcopo, vel à sacerdote proprio, præfixita iuratoria cautione, quòd parebit mandato illius iudicis, qui sententiam tulit. A primo autem casu octo excipiuntur. Primus est in articulo mortis, in quo à qualibet excõmunicatione potest quis à quolibet sacerdote absolui. Secundus, si sit ostiarius alicuius potentis, & non ex odio vel proposito percussit. Tertius, si percutiens sit mulier. Quartus, si sit seruus & dominus læderetur de eius absentia, qui non est in culpa. Quintus, si regularis regularem, nisi sit enormis excessus. Sextus si sit pauper. Septimus, si sit impubes, vel senex, vel valetudinarius. Octauus, si habeat inimicitias capitales. Sunt etiam alij casus, in quibus percutiens clericum excommunicationem non incurrit. Primò, si causa disciplinæ vt magister vel prælatus percusserit. Secundò, si iocosa leuitate. Tertiò, si inuenerit eum turpiter agentem cum vxore, vel matre, vel sorore, vel filia. Quartò, si statim vi mvi repellat. Quintò, si ignoret eum esse clericum. Sextò, si inueniat eum in apostasia post tertiam admonitionem. Septimò, si transfert se clericus ad actum penitus contrarium, vt si fiat miles, vel ad bigamiam transeat.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd quamuis vinculum peccati sit maius simpliciter, quàm excommunicatio, tamen quo ad aliquid vinculum excommunicationis est maius, inquantùm non solùm obligat quo ad Deum, sed etiam in facie Ecclesiæ: & ideò in absoluendo ab excommunicatione requiritur iurisdictio in exteriori foro, non autem in absolutione à peccato, nec exigitur cautio iuramenti, sicut exigitur in absolutione ab excommunicatione: per iuramentum enim controuersiæ, quæ sunt inter homines, terminantur, secundum Apostolum.

¶Ad secundum dicendum, quòd cùm excommunicatus non sit particeps sacramentorum Ecclesiæ, sacerdos nõ potest absoluere excommunicatum à culpa, nisi sit priùs absolutus ab excommunicatione. *Nota, cũ fissor.*

ARTICVLVS II.

¶Vtrùm aliquis possit absolui inuitus.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur q; nullus possit absolui inuitus. Spiritualia enim non conferuntur inuito alicui: sed absolutio ab excommunicatione est beneficium spirituale. ergo non potest præstari inuito.

¶Præterea, Excõmunicationis causa est contumacia: sed quãdo aliquis non vult absolui, excommunicationem contemnẽs, tunc est maximè contumax. ergo non potest absolui.

¶SED CONTRA, Excommunicatio contra voluntatẽ alicui potest inferri: sed quæ contra voluntatem eueniunt, etiã contra voluntatem amoueri possunt, sicut patet de bonis fortunæ. ergo excommunicatio potest tolli ab aliquo inuito.

CONCLV

Universidad de Deusto
Biblioteca

CONCLVSIO.

¶ Potest quis inuitus ab excommunicatione absolui, cum sit pœna: non autem à peccato, quod voluntarium est.

¶RESPONDEO dicendum, quòd malum culpæ & pœnæ in hoc differunt, quòd culpæ principium est in nobis, quia omne peccatum voluntarium est: pœnæ autem principium quandoque extra nos est: nõ enim requiritur ad pœnam quòd sit voluntaria, imò est magis de ratione pœnæ quòd sit contra voluntatem: & ideo sicut peccata non committuntur nisi in voluntate, ita non remittuntur alicui inuito: sed excommunicatio sicut in aliquẽ inuitum ferri potest, ita & inuitus ab ea absolui poterit.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd propositio habet veritatem de illis bonis spiritualibus, quæ in voluntate nostra consistunt, sicut sunt virtutes quæ non possunt à nolentibus perdi. Scientia enim quamuis sit spirituale bonum, tamen potest à nolente per infirmitatem amitti: & ideo ratio non est ad propositum.

¶Ad secundum dicendum, quòd etiam manente contumacia potest aliquis discretè excommunicationem iustè latam remittere si videat saluti illius expedire, in cuius medicinam excommunicatio lata est.

ARTICVLVS III.

¶ Vtrùm quis possit absolui ab vna excommunicatione nisi absoluatur ab omnibus.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd quis nõ possit absolui ab vna excõmunicatione nisi absoluatur ab omnibus. Effectus enim debet proportionari suæ causæ: sed causa excommunicationis est peccatum: cùm ergo aliquis non possit absolui ab vno peccato nisi absoluatur ab omnibus, nec in excommunicatiõe hoc esse poterit.

¶Præterea, Excõmunicationis absolutio in Ecclesia fit: sed ille qui vna excommunicatione est irretitus, extra Ecclesiam est. ergo quandiu vna manet, ab alia absolui non potest.

¶SED CONTRA, Excommunicatio quædã pœna est, sed ab vna pœna aliquis liberatur alia remanẽte. ergo ab vna excommunicatione alia remanente quis absolui potest.

CONCLVSIO.

¶ Absolutus ab vna excommunicatione ab omnibus absolutus intelligitur, si sint ab vno iudice lata, nisi aliter fuerit expressum, non autem si sint à diuersis iudicibus facta.

¶RESPONDEO dicendum, quòd excommunicationes non habent connexionem in aliquo: & ideo possibile est quòd aliquis ab vna absoluatur, & in altera remaneat. Sed circa hoc sciendum est, quòd aliquis quandoque est excommunicatus pluribus excommunicationibus ab vno iudice, & tunc quando absoluitur ab vna, intelligitur ab omnibus absolui nisi contrarium exprimatur, vel nisi cùm quis absolutionem impetrat de vno tantùm casu excommunicationis, cùm pluribus excommunicatus sit. Quandoque est excommunicatus à diuersis iudicibus, & tunc absolutus ab vna excommunicatione nõ propter hoc est absolutus ab altera, nisi omnes alij ad petitionem eius absolutionem eius confirmauerint, vel nisi omnes demandent vni absolutionem.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd omnia peccata habent connexionem in auersione voluntatis à Deo, cum quo non potest esse peccatorum remissio: & ideo vnum peccatum sine altero remitti non potest. Sed excommunicationes non habent aliquam talem cõnexionem, nec iterum absolutio ab excommunicatione impeditur propter voluntatis contrarietatẽ: & ideò ratio non sequitur.

¶Ad secundum dicendum, quòd sicut pluribus de causis erat aliquis extra Ecclesiã: ita possibile est quòd ista separatio remoueatur quantùm ad vnam causam, & maneat quantùm ad alteram.

QVAESTIO VICESIMAQVINTA, De *indulgentia secundum se, in tres articulos diuisa.*

CONSEQVENTER considerandum est de indulgentia. Et primò de ea secundum se. Secundò, de facientibus indulgentiam. Tertiò, de recipientibus eam. Circa primum quæruntur tria.

¶Primò, vtrùm per indulgentiam possit aliquid remitti de pœna satisfactoria.

¶Secundò, vtrùm indulgentiæ tantùm valeant quantũ pronuntiantur.

¶Tertiò, vtrùm pro temporali subsidio sit indulgentia facienda.

ARTICVLVS I.

¶ Vtrùm per indulgentiam possit aliquid remitti de pœna satisfactoria.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd per indulgentiam non possit aliquid remitti de pœna satisfactoria. Quia super illud 2. Timo. 2. Negare seipsum non potest, dicit glos. quòd faceret si dicta sua non impleret: sed ipse dixit Deutero. 25. Secundum mensuram delicti erit & plagarum modus. ergo non potest aliquid remitti de pœna satisfactionis taxata secundum quantitatem culpæ.

¶Præterea, Inferior non potest absoluere ab eo ad quod superior obligauit: sed Deus absoluendo à culpa, obligat ad pœnã temporalem: vt dicit Hug. de S. Victo. ergo nullus homo potest absoluere à pœna illa, aliquid dimittendo.

¶Præterea, Hoc ad potestatem excellentiæ pertinet, vt sine sacramentis effectus sacramentorum tradatur: sed nullus habet potestatem excellentiæ in sacramentis nisi Christus. cùm ergo satisfactio sit pars sacramenti operans ad dimissionem pœnæ debitæ, videtur quòd nullus homo purus possit dimittere debitum pœnæ sine satisfactione.

¶Præterea, Potestas ministris Ecclesiæ non est tradita in destructionem, sed in ædificationem: sed hoc ad destructionem pertinet, si satisfactio, quæ est ad vtilitatem nostram, inquantũ remedium præbet, tolleretur. ergo potestas ministrorum Ecclesiæ ad hoc se non extendit.

¶SED CONTRA, Prioris Corint. 2. Nam & ego quod donaui, si quid propter vos donaui in persona Christi. gloss. ad est, ac si Christus donasset: sed Christus poterat relaxare absq; omni satisfactione pœnam peccati: vt patet Ioan. 8. de muliere adultera. ergo & Paulus potuit. ergo & Papa qui non est minoris potestatis in Ecclesia, quàm Paulus fuerit.

¶Præterea, Ecclesia generalis non potest errare: quia ille qui in omnibus exauditus est pro sua reuerentia, dixit Petro, super cuius confessione Ecclesia fundata est: Ego pro te rogaui Petre, vt non deficiat fides tua, Luc. 22. sed Ecclesia generalis indulgentias approbat, & facit. ergo indulgentiæ aliquid valent.

CONCLVSIO.

¶ Valent indulgentiæ, quæ merita supererogationis Christi & sanctorum sunt, non modò ab in iuncto in hoc seculo pro peccatis contritis & confessis patientiis, sed ad absolutionem à pœna, in futuro seculo pro peccatis in purgatorio exoluendis.

¶RESPONDEO dicendum, quòd ab omnibus conceditur indulgẽtias aliquid valere: quia impium esset dicere quòd Ecclesia aliquid vanum faceret. Sed quidam dicunt quòd non valent ad absoluendum à reatu pœnæ, quam quis in Purgatorio secundum iudicium Dei meretur: sed valent ad absoluendum ab obligatione, quia sacerdos obligauit pœnitentem ad pœnam aliquam, vel ad quam etiam ordinatur ex Canonum institutis. Sed hæc opinio non videtur vera. Primò, quia est expresè contra priuilegium Petro datum, vt quod in terra remitteret, in cælo remitteretur. Vnde remissio quæ fit ad forum Ecclesiæ, valet etiam quantum ad forum Dei. Et præterea, Ecclesia huiusmodi indulgentias faciens, magis damnificaret quàm adiuuaret: quia remitteret ad grauiores pœnas, scilicet purgatorij, absoluendo à pœnitentiis iniunctis.

¶Et ideò aliter dicendum est, quòd valent & quantum ad forum Ecclesiæ, & quantum ad iudicium Dei ad remissionem pœnæ residuæ post contritionem & absolutionem & confessionem, siue sit iniuncta, siue non. Ratio autẽ quare valere possunt, est vnitas corporis mystici, in qua multi in operibus pœnitentiæ supererogauerunt ad mensuram debitorum suorum: & multas etiam tribulationes iniustas sustinuerũt pariẽter, per quas multitudo pœnarũ poterat expiari, si eis deberetur, quorum meritorum tanta est copia quòd omnem pœnam debitã nunc

nunc viuentibus excedunt, & præcipuè propter meritũ Christi; quod etsi in sacramentis operatur, non tamen efficacia eius in sacramentis includitur, sed sua infinitate excedit efficaciam sacramentorum. Dictum est autem supra, quòd vnus pro alio satisfacere potest: sancti autem in quibus superabũdantia operum satisfactionis inuenitur, non determinatè pro isto qui remissione indiget, huiusmodi opera fecerunt, aliàs absque omni indulgentia consequerentur remissionem: sed communiter pro tota Ecclesia, sicut Apostolus ait se implere ea quæ desunt passionum Christi in corpore suo pro Ecclesia, ad quam scribit Coloss. 1. & sic prædicta merita sunt communia toti Ecclesiæ. Ea autem quæ sunt alicuius multitudinis communia, distribuuntur singulis de multitudine, secundum arbitrium eius, qui multitudini præest. Vnde sicut aliquis consequeretur remissionem pœnæ si alius pro eo satisfecisset: ita si ei satisfactio alterius sibi per eum qui potest distribuatur.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd remissio quæ per indulgentias fit non tollit quantitatem pœnæ ad culpam: quia pro culpa vnius alius sponte pœnam sustinuit.

¶Ad secundum dicendum, quòd iste qui indulgentias suscipit, non absoluitur, simpliciter loquendo, à debito pœnæ, sed datur sibi vnde debitum soluat.

¶Ad tertium dicendum, quòd effectus sacramentalis absolutionis est diminutio reatus, & hic effectus non inducitur per indulgentias, sed pro eo faciens indulgentias soluit pœnam, quam debuit de bonis Ecclesiæ cõmunibus, vt ex dictis patet.

¶Ad quartum dicendum, quòd maius remedium præbetur contra peccata vitanda ex gratia quàm ex assuetudine nostrorum operum: quia ex affectu, quem accipiens indulgentias concipit ad causam, pro qua indulgentia datur, ad gratiam dispõnitur: ideò etiam per indulgentias remedium ad peccata vitanda datur: & ideò non est in destructionem indulgẽtias dare nisi inordinatè dentur. Tamen consulendum est eis qui indulgentias consequuntur, ne propter hoc ab operibus pœnitentiæ iniunctis abstineant, vt etiam ex his remedium consequantur, quãuis à debito pœnæ essent immunes, & præcipuè, quia quandoque sunt plurium debitores, quàm credant

ARTICVLVS II.

¶ Vtrùm indulgentiæ tantum valeant quantum pronuntiantur.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd indulgentiæ non valent tantum quantum pronuntiantur. Indulgentiæ enim non habent effectum nisi ex vi clauium: sed ex vi clauium non potest habens clauem dimittere de pœna peccati nisi aliquid determinatum, consideratа quantitate peccati & contritionis pœnitentis. ergo cùm indulgentiæ fiant pro libito instituentis indulgentiam, videtur quòd non valeant tantum quantum pronuntiantur.

¶Præterea, Per debitum pœnæ homo à gloriæ adeptione retardatur, quam summè appetere debet: sed si indulgentiæ tantum valent quantum pronuntiantur, in breui homo per indulgentias discurrens, posset ab omni reatu temporalis pœnæ immunis reddi. ergo videtur quòd deberet his acquirendis, omnibus aliis operibus dimissis, homo vacare.

¶Præterea, Aliquando datur indulgentia, quòd qui dat auxilium ad aliquam fabricam erigendam, tertiam partem remissionis peccatorum consequitur. Si ergo indulgentiæ tantum valent, quantum prædicantur, tunc qui dat vnum denarium, & secundò vnum etiam, iterum tertium, plenam absolutionem ab omni peccatorum pœna consequetur, quod videtur absurdum.

¶Præterea, Quandoq; datur hoc modo indulgentia, quòd qui vadit ad aliquam Ecclesiam septem annos remissionis consequatur: si ergo tantum valet indulgentia, quãtum prædicatur, ille qui habet domum iuxta Ecclesiam illam, vel clerici qui quotidie vadunt, cõsequuntur tantũ quantũ ille, qui à remotis partibus venit, quod videtur iniustum. & iterum, vt videtur pluries indulgentiam consequitur in die, cùm pluries vadat.

¶Præterea, Idem videtur remittere alicui pœnam vltra iustam æstimationem, quàm remittere absque causa, quia quantum ad hoc quòd excedit non recompensatur: sed ille qui facit indulgentiam, non posset remittere absque causa pœnam in toto vel in parte alicui, etiam si diceret Papa alicui: Ego

remitto tibi omnem pœnam debitam pro peccato. ergo videtur quòd nec possit aliquid dimittere vltra iustam æstimationem: sed indulgentiæ plerunque prædicãtur vltra iustam æstimationem. ergo non tantum valent, quantum prædicantur.

¶SED CONTRA, Iob 15. Nunquid Deus indiget mendacio nostro vt pro eo loquamur dolos? ergo Ecclesia prædicando indulgentias, non mentitur, & ita tantum valent, quantum prædicantur.

¶Præterea, Primæ Corinth. 15. dicit Apostolus: Si inanis est prædicatio nostra, inanis est & fides nostra. ergo quicunque in prædicatione falsum dicit, fidem, quantum est in se, euacuat, & ita mortaliter peccat. si ergo non tantum valent indulgentiæ, quantum prædicantur: omnes mortaliter peccant, indulgentiã prædicantes, quod est absurdum.

CONCLVSIO.

¶ Indulgentiæ tantum valent quantum prædicantur, si ab habente potestatem fidelibus Christi viuis membris ad honorem Dei, & proximi vtilitatem conferantur.

¶RESPONDEO dicendum, quòd circa hoc est multiplex opinio: quidam enim dicunt quòd huiusmodi indulgentiæ non tantum valent, quantum prædicantur: sed vnicuique tantum valent, quantum fides & deuotio sua exigit. Sed dicit quòd Ecclesia ad hoc ita pronuntiat, vt quadam pia fraude homines ad benefaciendum alliciat, sicut mater quæ promittens filio pomum, ipsum ad ambulandum prouocat. Sed hoc videtur esse valde periculosum dicere. Sicut enim dicit Augu. in Epistola ad Hieron. Si in sacra Scriptura deprehenditur aliquid falsitatis, iam robur autoritatis sacræ Scripturæ perit: & similiter si in prædicatione Ecclesiæ aliqua falsitas deprehenderetur, non essent documenta Ecclesiæ alicuius autoritatis ad roborandam fidem. Et ideò alij dixerunt, quòd valent tãtum, quantum pronuntiantur, secundum iustam æstimationem, nõ tamen recipientis indulgentiam, qui nimis fortè æstimat quod dat, aut secundum æstimationem dantis, qui minus parũ æstimare posset quod datur: sed secundum iustam æstimationem, quæ iusta est secundum iudicium bonorum, pensata conditione personæ & vtilitate & necessitate Ecclesiæ: quia vno tempore Ecclesia plus indiget, quàm alio.

¶Sed hæc etiam opinio stare non potest, vt videtur. Primò, quia secundum hoc indulgentiæ non valerent ad remissionem, sed magis ad commutationem quandam. Et præterea, prædicatio Ecclesiæ à mendacio non excusaretur, cùm quandoque indulgentia prædicetur longè maior, quàm iusta æstimatio posset requirere, omnibus prædictis conditionibus pensatis. Sicut quando dat Papa indulgentiam, quòd pergens ad vnam Ecclesiam, habeat septem annos indulgentiæ: cuiusmodi etiam indulgentiæ à Beato Gregor. in stationibus Romæ institutæ sunt. Et ideo alij dicunt quòd quantitas remissionis in indulgentiis non est mensuranda secundum deuotionem tantùm suscipientis, vt prima opinio dicebat, neque secundum quantitatem eius quod datur, sicut dicebat secunda: sed secundum causam pro qua indulgentia datur, ex qua reputatur dignus vt talem indulgentiam consequatur. Vnde secundum quòd accedit ad illam causam, secundum hoc consequitur remissionem indulgentiæ vel in toto, vel in parte.

¶Sed hoc iterum non potest saluare consuetudinem Ecclesiæ quæ interdum pro eadem causa maiorem indulgentiam ponit, sicut rebus eodem modo se habentibus quãdoque datur, vnus annus visitantibus Ecclesiam vnam, quãdoque 40. dies, prout gratiam Papa facere voluerit, indulgentiam constituens. Vnde quantitas remissionis non est mensuranda ex causa, quæ facit indulgentia dignum. Et ideò aliter dicendum est, quòd quantitas effectus sequitur quantitatem suæ causæ: causa autem remissionis pœnæ in indulgentiis non est nisi abundantia meritorum Ecclesiæ, quæ se habet sufficienter ad totam pœnam expiandam: non autem causa remissionis effectiua est, vel deuotio, aut labor, aut datum recipientis indulgentiam, aut causa pro qua fit indulgentia. Vnde non oportet ad aliquid horum proportionare quantitatem remissionis, sed ad merita Ecclesiæ, quæ superabundant: & ideò secundum quòd applicantur ad istum, secundum hoc remissionem consequitur. Ad hoc autem quòd applicentur isti, requiritur autoritas dispensandi huiusmodi thesaurum, & vnio eius cui dispensatur ad eum, qui merebatur, quod est per charitatem, & ratio dispensationis, secundum quam saluetur

intentio

Universidad de Deusto
Biblioteca

intentio illorum,qui opera meritoria fecerunt: fecerunt enim ad honorem Dei & vtilitatem Ecclesiæ:vnde quæcunq; causa adsit,quæ in vtilitatem & honorem Dei vergat, sufficiens est ratio indulgentias faciendi. Et ideò secundum alios dicẽdum,quòd indulgentię simpliciter tantum valent quantũ prędicantur,dummodo ex parte dantis sit autoritas,& ex parte recipientis charitas,& ex parte causæ pietas quæ comprehẽdit honorem Dei & proximi vtilitatem: nec in hoc sit nimis magnum forum de misericordia Dei,vt quidam dicunt,nec diuinæ iustitiæ derogatur:quia non de pœna dimittitur, sed vnius pœna alteri computatur.

¶AD PRIMVM ergo dicẽdum,quòd clauis est duplex, scilicet ordinis & iurisdictionis. Clauis ordinis sacramentale quoddam est,& quia sacramentorum effectus non sunt determinati ab homine,sed à Deo,non potest taxare sacerdos,quãtum per clauem ordinis in foro confessionis de pœna debita dimittat,sed tantum dimittitur,quãtum Deus ordinauit.Sed clauis iurisdictionis non est quid sacramentale,& effectus eius arbitrio hominis subiacet:& huiusmodi clauis effectus est remissio quæ est per indulgentias, cùm non pertineat ad dispositionem sacramentorum talis dimissio,sed ad dispensationem bonorum communium Ecclesiæ, & ideò etiam legati,non sacerdotes indulgentias facere possunt. Vnde in arbitrio dantis indulgentiam est taxare quantum per indulgentiam de pœna dimittatur.Si tamen inordinatè remittat,ita quòd homines quasi pro nihilo ab operibus pœnitentiæ reuocentur, peccat faciẽs tales indulgentias, nihilominus quis plenam indulgentiam consequitur.

¶Ad secundum dicendum,quòd quanuis huiusmodi indulgẽtiæ multum valeant ad remissionem pœnæ, tamen alia opera satisfactionis sunt magis meritoria respectu præmij essentialis, quod in infinitum melius est, quàm dimissio pœnæ temporalis.

¶Ad tertium dicendum,quòd quando datur indulgentia inde terminatè,qui dant auxilium ad fabricam Ecclesiæ, intelligitur tale auxilium,quod sit conueniens ei,qui auxilium dat, & secundum quòd accedit ad hoc,secundum hoc plus vel minus de indulgentia consequitur: vnde etiam aliquis pauper dans vnum denarium,consequitur totam indulgentiam:non autem diues, quem non decet ad opus tam pium ita parum dare: sicut non diceretur Rex alicui homini auxiliũ facere, si ei obolum daret.

¶Ad quartum dicendum,quòd ille qui est vicinus Ecclesiæ,& Ecclesiæ sacerdotes & clerici consequuntur tantam indulgentiam,sicut illi qui venirent à mille dietis, quia remissio nõ proportionatur labori,vt dictum est,sed meritis quæ dispẽsantur. Sed ille qui plus laboraret,acquireret plus de merito-Sed hoc intelligendum quando indistinctè indulgentia datur. Quãdoque enim distinguitur,sicut Papa in generalibus absolutionibus illis,qui transeũt mare,dat quinque annos, aliis qui transeunt montes, tres,aliis vnum:nec tamen quotiescunque vadit infra tempus indulgentiæ, toties eam consequitur. Quandoq; ad determinatum tempus datur:vt cùm dicitur, Quicũque vadit ad Ecclesiam talem vsque ad tale tempus, habeat tantum de indulgentia,intelligitur semel tantùm.Sed si in aliqua Ecclesia sit indulgentia perennis sicut in Ecclesia beati Petri, quadraginta dierum,tunc quoties aliquis vadit, totiens indulgentiam consequitur.

¶Ad quintum dicendum, quòd causa non requiritur ad hoc quòd secundum eam mensurari debeat remissio pœnæ,sed ad hoc quòd intentio illorum,quorum merita communicantur ad ipsum prouenire possint.Bonum autem vnius communicatur alteri dupliciter. Vno modò per charitatem, & sic etiam sine indulgentiis aliquis est omnium bonorum particeps, quæ fiunt si in charitate sit. Alio modo per intentionem facientis, & sic per indulgentias si causa legitima adsit potest intentio illius, qui pro vtilitate Ecclesiæ operatus est,ad istum continuari.

ARTICVLVS III.

¶Vtrùm pro temporali subsidio fieri debeat indulgentia.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd pro temporali subsidio non debeat fieri indulgentia. Quia remissio peccatorum est quoddam spirituale. Sed dare spirituale pro temporali est simonia. ergo fieri hoc non debet.

¶Præterea,Spiritualia subsidia sunt magis necessaria, quàm temporalia: sed pro spiritualibus subsidiis non videntur fieri indulgentiæ:ergo multo minùs pro temporalibus fieri debent.

¶SED CONTRA est communis consuetudo, quæ pro peregrinationibus & eleemosynis faciendis indulgentias facit.

CONCLVSIO.

¶Licet pro temporali subsidio ad spiritualia ordinato indulgentias conferre,non autem pro temporali simpliciter.

¶RESPONDEO dicendum,quòd tẽporalia ad spiritualia ordinantur, quia propter spiritualia debemus vti temporalibus:& ideò pro temporalibus simpliciter non potest fieri indulgentia:sed pro temporalibus ordinatis ad spiritualia,sicut est represio inimicorum Ecclesiæ,qui pacem Ecclesiæ perturbant,sicut constructio Ecclesiarum & pontium,& aliarũ eleemosynarum.

¶Et per hoc patet quòd non fit ibi simonia,quia non datur spirituale pro temporali:vnde patet solutio ad primum.

¶Ad secundum dicendum,quòd etiam pro purè spiritualibus potest fieri indulgentia,& sit quandoque:sicut quicũque orat pro Rege Franciæ,habet 10.dies pro indulgentia à Papa Inno. 4.& similiter crucem prædicantibus datur quandoque eadem indulgentia,quæ crucem accipientibus.

QVAESTIO VICESIMASEXTA
De *his qui possunt indulgentias facere, in quatuor articulos diuisa.*

DEINDE considerandum est de his qui possunt indulgentias facere. Circa quod quatuor quæruntur.

¶Primò, vtrùm quilibet sacerdos parochialis possit indulgentias facere.

¶Secundò, vtrùm diaconus vel non sacerdos possit eas facere.

¶Tertiò,vtrùm Episcopus possit eas facere.

¶Quartò,vtrùm existens in peccato mortali possit eas facere.

ARTICVLVS I.

¶Vtrùm sacerdos parochialis possit indulgentias facere.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd quilibet sacerdos parochialis possit indulgentias facere. Quia indulgentia enim habet efficaciam ex abundantia meritorum Ecclesiæ: sed non est aliqua congregatio in qua non sit meritorum abundantia: ergo quilibet sacerdos potest facere indulgentiam,si habet plebem subiectam, & similiter quilibet prælatus.

¶Præterea, Prælatus quilibet gerit personam totius multitudinis,sicut vnus homo gerit personam suam: sed quilibet potest alteri communicare bona sua pro altero satisfaciendo: ergo & prælatus potest communicare bona multitudinis sibi cõmissæ,& sic videtur quòd possit indulgentias facere.

¶SED CONTRA, Minus est excommunicare, quàm indulgẽtias facere:sed hoc non potest sacerdos parochialis: ergo nec illud.

CONCLVSIO.

¶Non omnes sacerdotes,sed solus Episcopus potest indulgentias facere.

¶RESPONDEO dicendum,quòd indulgentiæ effectum habent secundum quòd opera satisfactoria vnius alteri computantur,non solùm ex vi charitatis,sed ex intentione operantis aliquo modo directa ad ipsum. Sed intentio alicuius potest ad alterum dirigi tripliciter:aut in speciali,aut in generali, aut in singulari. In singulari quidem, sicut cùm quis pro alio satisfacit determinatè, & sic quilibet potest alteri sua opera communicare. In speciali autem,sicut cùm quis orat pro congregatione sua,& familiaribus,& benefactoribus, & ad hoc etiam ordinat sua opera satisfactoria: & sic ille, qui congregationi præest,potest opera illa aliquando communicare, applicando intentionem illorum qui sunt de congregatione sua ad hunc determinatè. Sed in generali, sicut cum quis opera sua ordinat ad bonum commune in generali, & sic ille qui præest Ecclesiæ generaliter, potest opera illa communicare applicando intentionem suam ad hunc vel ad illum: & quia

& quia homo est pars congregationis,& congregatio est pars Ecclesiæ,ideò in intentione priuati boni intentio boni congregationis includitur & boni totius Ecclesiæ: & ideò ille qui præest Ecclesiæ,potest communicare ea quæ sunt congregationis,& huius hominis: & ille qui præest congregationi, potest communicare ea quæ sunt huius hominis:sed non conuertitur. Sed neque prima communicatio neque secunda indulgentia dicitur,sed solùm tertia propter duo. Primò,quia per illas communicationes quanuis homo soluatur à reatu pœnæ quantum ad Deum, tamen non soluitur à debito faciendi satisfactionem iniunctam, ad quam obligatus est ex præcepto Ecclesiæ. Sed per tertiam communicationem homo etiam ab hoc debito soluitur.Secundò, quia in vna persona vel in vna congregatione nõ est indeficientia meritorum,vt sibi & omnibus aliis valere possint: vnde iste non absoluit à pœna debita pro toto, nisi tantùm determinatè pro eo fiat quantùm debebatur. Sed in Ecclesia tota est indeficientia meritorum, præcipuè propter meritum Christi: & ideò solus ille qui præficitur Ecclesiæ, potest indulgentias facere. Sed cùm Ecclesia sit congregatio fidelium, cõgregatio autem hominum sit duplex, scilicet œconomica,vt illi qui sunt de vna familia: & politica, sicut illi qui sunt de vno populo:Ecclesia assimulatur congregationi politicæ, quia ipse populus Ecclesia dicitur. sed conuentus diuersi vel parochia in vna diœcesi assimulantur congregationi in diuersis familiis,vel in diuersis officiis:& ideò solus Episcopus propriè prælatus Ecclesiæ dicitur, & ideò ipse solus solus quasi sponsus annulum Ecclesiæ recipit,& ideò ipse solus habet potestatem plenam in dispensatione sacramentorum & iurisdictionem in foro causarum quasi persona publica. Alij autem secundum quòd ab eis committitur.Sed sacerdotes qui plebibus præficiuntur,non sunt simpliciter prælati, sed quasi coadiutores:vnde in consecratione sacerdotum Episcopus dicit,Quantò fragiliores sumus,tantò magis auxiliis his indigemus. & propter hoc etiam non omnia sacramenta dispensant vnde sacerdotes parochiales vel Abbates, aut alij huiusmodi prælati,non possunt indulgentias facere.

¶Et per hoc patet responsio ad obiecta.

ARTICVLVS II.

¶Vtrùm diaconus possit indulgentias facere.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd diaconus non possit indulgentias facere, vel alius non sacerdos,quia remissio peccatorum est effectus clauium:sed non habet claues nisi solus sacerdos,ergo ipse solus potest indulgentias facere.

¶Præterea,Plenior remissio pœnæ est in indulgẽtiis,quàm in foro pœnitẽtiali:sed hoc nõ potest nisi sacerdos:ergo nec illud.

¶SED CONTRA:Eidem confertur dispensatio thesauri Ecclesiæ, cui committitur regimen Ecclesiæ: sed hoc committitur quandoque non sacerdoti.ergo potest indulgentias facere.Nam ex dispensatione,thesauri Ecclesiæ efficaciã habent.

CONCLVSIO.

¶Non tantùm Episcopi & sacerdotes indulgentias facere possunt,sed quicunque iurisdictionem habent in Ecclesia, siue ex commissione, siue ordinaria illam habeant.

¶RESPONDEO dicendum,quòd potestas faciendi indulgẽtias sequitur iurisdictionem,vt supradictum est: & quia diaconi & alij non sacerdotes possunt habere iurisdictionem vel commissam,sicut legati,vel ordinariam, sicut electi: ideò possunt indulgentias facere etiam non sacerdotes,quanuis non possint absoluere in pœnitentiali foro,quod est ordinis.

¶Et per hoc patet solutio ad obiecta. Indulgentias enim facere pertinet ad clauem iurisdictionis,& non ad clauem ordinis.

ARTICVLVS III.

¶Vtrùm Episcopus possit indulgentias facere.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd etiam Episcopus non possit indulgẽtias facere,quia thesaurus Ecclesiæ est communis toti Ecclesiæ:sed id quod est commune toti Ecclesiæ, non potest dispensari nisi per illum,qui toti Ecclesiæ præest.ergo solus Papa potest indulgentias facere.

¶Præterea,Nullus potest remittere pœnas à iure determinatas,nisi ille qui habet potestatem iuris condendi:sed pœnæ satisfactoriæ sunt pro peccatis determinatæ in iure.ergo remittere huiusmodi pœnas potest solus Papa.

¶SED CONTRA est consuetudo Ecclesiæ, secundum quam Episcopi dant indulgentias.

CONCLVSIO.

¶Solus Papa plenarias indulgentias pro libito suæ voluntatis,legitima tamen existente causa,facere potest,cæteri autem Episcopi quantum sibi à Papa taxatum fuerit.

¶RESPONDEO dicendum,quòd Papa habet plenitudinẽ pontificalis potestatis,quasi Rex in regno. Sed Episcopi, assumuntur in partem solicitudinis,quasi iudices singulis ciuitatibus præpositi,propter quod eos in suis literis Papa fratres vocat.Reliquos autem omnes vocat filios:& ideò potestas faciendi indulgentias plenè residet in Papa, quia potest facere prout vult,causa tamen existente legitima.Sed in Episcopis est taxata secundum ordinationem Papæ: & ideò possunt facere, secundum quòd eis est taxatum,& non amplius:& per hoc patet solutio ad obiecta.

ARTICVLVS IIII.

¶Vtrùm ille,qui est in peccato,possit indulgentias facere.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur quòd ille,qui est in peccato mortali, non possit facere indulgentias,quia riuus, cui fons non influit,nihil profluere potest:sed prælato in peccato mortali existente,non influit fons gratiæ,scilicet Spiritus sanctus:ergo non potest in alios profluere faciendo indulgentias.

¶Præterea, Maius est facere indulgentiam,quàm recipere:sed ille qui est in peccato mortali,non recipit,vt dicetur. ergo nec facere potest.

¶SED CONTRA: Indulgentiæ fiũt per potestatem prælatis Ecclesiæ traditam:sed peccatum mortale non potestatem tollit,sed bonitatem:ergo potest aliquis in peccato mortali existens indulgentias facere.

CONCLVSIO.

¶Potest prælatus in peccato mortali existens indulgentias facere.

¶RESPONDEO dicendum, quòd facere indulgentias pertinet ad iurisdictionem,sed per peccatum homo non amittit iurisdictionem:& ideò indulgentiæ æquiualent, si fiant ab eo,qui est in peccato mortali,sicut si fierẽt ab eo,qui est sanctissimus:cùm non remittat pœnam ex vi meritorum suorum,sed ex vi meritorum reconditorum in thesauris Ecclesiæ.

¶AD PRIMVM ergo dicendum,quòd iste prælatus in peccato mortali indulgentias faciens non profluit de suo aliquid:& ideò non requiritur quòd influxum recipiat à fonte ad hoc,quòd eius indulgentiæ valeant.

¶Ad secundum dicendum,quòd maius est facere indulgentias quàm recipere,quantum ad potestatem:sed est minus quantũ ad propriam vtilitatem.

QVAESTIO VICESIMASEPTIMA
De *his quibus valent indulgentiæ, in quatuor articulos diuisa.*

DEINDE considerandum est de his, quibus valet indulgentia.Circa quod quæruntur quatuor.

¶Primò, vtrùm indulgẽtia valeat existẽtibus in mortali peccato.

¶Secundò,vtrùm valeat religiosis.

¶Tertiò,vtrùm valeat non facienti illud,pro quo indulgentia datur.

¶Quartò,vtrùm valeat ei,qui indulgentiam facit.

ARTICVLVS I.

¶Vtrùm indulgentiæ valeant existentibus in peccato mortali.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd indulgentia valeat existentibus in peccato mortali. Quia aliquis potest alteri mereri etiam in peccato mortali existenti gratiam & multa alia bona: sed indulgentiæ habent efficaciam ex hoc quòd merita Sanctorũ applicantur ad istum.ergo habent effectum in illis,qui sunt in peccato mortali.

¶Præterea,

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶Præterea, Vbi est maior indigentia, magis habet locum misericordia: sed ille qui est in peccato mortali, maximè indiget. ergo ei maximè debet fieri misericordia per indulgentiam.

¶SED CONTRA, Membrum mortuum non suscipit influentiam ab aliis viuis: sed ille qui est in peccato mortali, est quasi membrum mortuum: ergo per indulgentias non suscipit influentiam ex meritis viuorum membrorum.

CONCLVSIO.

¶Mortalibus criminibus obnoxiis nullatenus indulgentiæ prosunt, sed contritis & confessis.

¶RESPONDEO dicendum, q̃ quidã dicunt indulgẽtias valere etiã existentibus in mortali peccato, non quidem ad dimissionẽ pœnæ, quia nulli potest dimitti pœna, nisi cùm dimissa est culpa: qui enim nõ est consecutus operationem Dei in remissionẽ culpę, nõ potest consequi remissionẽ pœnę à ministro Ecclesiæ, neque in indulgentiis, neque in foro pœnitentiali, valent tamen eis ad acquirendum gratiam. Sed hoc non videtur verum, quia quanuis merita illa, quæ per indulgentiam communicantur, possint valere ad merendum gratiam, non tamen propter hoc dispensantur, sed determinantur ad remissionem pœnæ: & ideò non valent existentibus in peccato mortali, & ideò in omnibus indulgentiis fit mentio de verè contritis & cõfessis. Si autem fieret communicatio per hunc modum, Facio te participem meritorum totius Ecclesiæ, vel vnius congregationis, vel vnius specialis personæ: sic posset valere ad merendum aliquid illi, qui est in peccato mortali, vt prædicta opinio dicit.

¶Et per hoc patet solutio ad primum.

¶Ad secundum dicendum, quòd quanuis sit magis indigẽs, qui est in peccato mortali, tamen est minus capax.

ARTICVLVS II.

¶Vtrùm indulgentiæ valeant religiosis.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur q̃ indulgentiæ non valeant religiosis. Non enim competit eis suppleri, ex quorum abundantia aliis suppleturſed ex superabundantia operum satisfactionis, quæ sunt in religiosis aliis, suppletur per indulgentias: ergo eis non competit per indulgentiam suppleri.

¶Præterea, In ecclesia non debet aliquid fieri quod inducat religionis dissolutionem: sed si religiosis indulgentiæ prodessent, esset occasio dissolutionis disciplinæ regularis: quia religiosi nimis vagarentur per huiusmodi indulgentias, & pœnas impositas in capitulo sibi negligerent: ergo religiosis non prosunt.

¶SED CONTRA, Nullus ex bono reportat damnum: sed religio bonum est: ergo religiosi non consequuntur hoc dãnum, vt eis indulgentiæ non valeant.

CONCLVSIO.

¶Non tantùm laicis, sed religiosis etiam indulgentiæ prosunt.

¶RESPONDEO dicendũ, quòd tam secularibus quàm religiosis valent indulgentiæ, dummodò sint in charitate, & feruent ea quæ pro indulgentiis indicuntur, non enim religiosi sunt minùs adiuuabiles meritis aliorum, quàm seculares.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd quanuis religiosus sit in statu perfectionis, tamen ipse sine peccato viuere non potest: & ideò si aliquãdo propter peccatum aliquod commissum sit reus pœnæ, potest per indulgentias ab hoc expiari. Nõ enim est inconueniens, si ille qui est simpliciter superabundãs, aliquo tempore indigeat, & quantum ad aliquid: & sic indiget supplemento quo subleuetur. Vnde dicitur Galat. 6. Alter alterius onera portate.

¶Ad secundum dicendum, quòd propter indulgentias non debet dissolui regularis obseruantia: quia religiosi magis merentur religionem suam seruando quantum ad præmium vitæ æternæ, quàm indulgentias exquirendo: quanuis minus quantum ad dimissionem pœnæ, quod est minus bonum, nec iterũ per indulgentias dimittuntur pœnæ iniunctæ in capitulo, quia in capitulo agitur quasi forum iudiciale magis, quàm pœnitẽriale. Vnde etiam non sacerdotes capitulum tenent, sed absoluitur à pœna iniuncta vel debita pro peccato in foro pœnitentiali.

ARTICVLVS III.

¶Vtrùm ei, qui non facit id, pro quo indulgentia datur, possit quandoque indulgentia dari.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd ei qui non facit pro quo indulgentia datur, possit quandoque indulgentia dari, quia ei qui non potest operari, voluntas pro facto reputatur: sed aliquando fit indulgentia pro aliqua eleemosyna facienda, quam aliquis pauper facere non potest, & tamen libenter faceret: ergo indulgentia ei valet.

¶Præterea, Vnus potest pro alio satisfacere: sed indulgentia ad remissionem pœnæ operatur sicut & satisfactio: ergo vnus pro alio potest indulgentiam accipere, & sic ille consequetur indulgentiam, qui non facit hoc, pro quo indulgentia datur.

¶SED CONTRA, remota causa remouetur effectus: si ergo aliquis non facit hoc, pro quo indulgentia datur, quod est indulgentiæ causa, indulgentiam non consequitur.

CONCLVSIO.

¶Indulgentiam minimè consequuntur qui id non efficiunt, pro qua indulgentia datur.

¶RESPONDEO dicendum, quòd non existente conditione, non consequitur illud quod sub conditione datur: vnde cùm indulgentia detur sub hac conditione, quòd aliquis aliquid faciat vel det, si illud non exerceat, indulgentiam non cõsequitur.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd hoc intelligitur quantum ad præmium essentiale: sed nõ quantum ad accidentalia aliqua præmia, sicut est dimissio pœnæ vel aliquid huiusmodi.

¶Ad secundum dicendum, quòd opus proprium potest quis applicare per intentionem cuicunque voluerit: & ideò potest pro quocunque vult satisfacere: sed indulgentia nõ potest applicari ad alterum nisi ex intentione eius, qui dat indulgentiã: & ideò cùm ipse applicet ad facientem vel dantem hoc aut illud, ille non potest qui hoc facit ad alterum, hanc intentionem transferre. Si tamen sic fieret indulgentia, ille qui facit, vel pro quo fit, habeat tantam indulgentiam, quantum valeret ei pro quo fiunt tamen iste qui facit hoc, opus daret alteri indulgentiam, sed ille qui indulgentiam sub tali forma facit.

ARTICVLVS IIII.

¶Vtrùm indulgentia valeat ei qui facit.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur quòd indulgentia non valeat ei qui facit, quia facere indulgentias est iurisdictionis: sed nullus in seipsum potest exercere ea, quæ sunt iurisdictionis: ergo nullus potest indulgentiæ à se factæ particeps esse.

¶Præterea, Secundum hoc ille, qui facit indulgentiam, posset pro aliquo modico facto sibi pœnam remittere omnium peccatorum, & ita impunè peccaret: quod videtur absonum.

¶Præterea, Eiusdem potestatis est facere indulgentias & excommunicare: sed aliquis nõ potest excommunicare seipsum. ergo nec indulgentiæ, quam facit, particeps esse potest.

¶SED CONTRA est: quia tunc esset ipse peioris conditionis, quàm alij, si ipse non posset vti thesauro Ecclesiæ, quem alijs dispensat.

CONCLVSIO.

¶Tametsi non possit prælatus sibi indulgentiam facere, aliis tamen concessa pro se etiam vti potest.

¶RESPONDEO dicendum, quòd indulgentia debet ex aliqua causa dari ad hoc quòd aliquis per indulgentiã ad actũ aliquem prouocetur, qui in vtilitatem Ecclesiæ & honorem Dei vergat. Prælatus autem, cui cura Ecclesiæ vtilitatis propagatione & honoris diuini propagandi est commissa, non habet causam, vt seipsum ad hoc prouocet: & ideò non potest facere sibi indulgentiam: sed potest vti indulgentia quam pro aliis facit, quia aliis subest causa faciendi.

¶AD PRIMVM ergo dicẽdum, quòd actus iurisdictionis non potest in seipsum exercere, sed eis quæ auroritate iurisdictionis dantur aliis, potest etiam prælatus vti tam in temporalibus quàm in spiritualibus: sicut etiam sacerdos sibi Eucharistiam quàm aliis dat: & ita etiam Episcopus potest accipere sibi suffragia Ecclesiæ quæ aliis dispensat, quorum effectus immediatus est remissio pœnæ per indulgentiam & non iurisdictionis.

¶Ad secundum patet solutio ex dictis.

¶Ad tertium dicendum, quòd excommunicatio profertur per modum sententiæ, quã nullus in seipsum ferre potest, eò quòd in iudicio non potest idem esse iudex & reus. Indulgentia autem non

tem non per modum sententiæ, sed per modum dispensationis cuiusdam, quam homo potest facere ad seipsum.

QVAESTIO VICESIMAOCTAVA, De *solenni ritu pœnitentiæ, in tres articulos diuisa.*

CONSEQVENTER considerandum est de solenni ritu pœnitentiæ. Circa quod tria quæruntur.

¶Primò, vtrùm aliqua pœnitentia possit publicari vel solennizari.

¶Secundò, vtrùm solennis pœnitentia possit iterari.

¶Tertiò, vtrùm publica sit pœnitentia imponenda.

ARTICVLVS I.

¶Vtrùm aliqua pœnitentia debeat publicari vel solennizari.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd non debeat aliqua pœnitentia publicari vel solennizari, quia non licet sacerdoti etiam metu peccatũ alicuius confiteri, quantuncunque publicum: sed per pœnitentiam solennem publicatur peccatum. ergo nõ debet solennizari.

¶Præterea, Iudicium debet esse secundum conditionem fori: sed pœnitentia est quoddam iudiciũ quod in foro occultè agitur. ergo non debet publicari vel solennizari.

¶Præterea, Omnes defectus pœnitentia reuocat ad perfectũ, vt Ambro. dicit: sed solennizatio facit contrarium, quia pœnitentem multis defectibus innectit, non enim laicus potest postea solennem pœnitentiam ad clericatum promoueri, nec clericus ad superiores ordines: ergo pœnitentia non est solennizanda.

¶SED CONTRA, Pœnitentia est quoddam sacramentum: sed in quolibet sacramento solẽnitas quædam adhibetur: ergo & in pœnitentia adhiberi debet.

¶Præterea, Medicina debet respondere morbo, sed peccatum quandoque est publicum, quod multos ad peccandi trahit exemplum: ergo & pœnitentia, quæ est medicina eius, debet esse publica & solennis, qua multi ædificentur.

CONCLVSIO.

¶Iniungenda nonnunquam est enormibus ac publicis criminibus obnoxiis publica & solennis pœnitentia ad ipsorum salutem, & aliorum exemplum.

¶RESPONDEO dicendum, quòd aliqua pœnitentia debet esse publica & solennis propter quatuor. Primò, vt peccatum publicum publicam habeat medicinam. Secundò, quia maxima confusione in hoc mundo etiam est dignus, qui grauissimum scelus commisit. Tertiò, vt aliis sit ad terrorẽ. Quartò, vt sit ad exemplum pœnitendi, ne desperẽt qui in grauibus peccatis detinentur.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd sacerdos non reuelat confessionem talem pœnitentiam iniungendo, quanuis suspicio oriatur illum aliquod enorme peccatum commisisse. Non enim culpa pro certo scitur ex pœna, quia quandoque aliquis pœnitentiam pro alio facit: sicut legitur in vitis Patrum de quodam, qui vt socium suum ad pœnitentiam prouocaret, ipse cum eo pœnitentiam egit. Si autem sit peccatum publicũ, ipse pœnitens exequendo pœnitentiam, confessionem à se factam manifestat.

¶Ad secundum dicendum, quòd pœnitentia solennis, quantum ad iniunctionem, non exit forum occultum: quia sicut occultè quia confitetur, ita occultè ei pœnitentia iniungitur: sed executio exit forum occultum, & hoc non est inconueniens.

¶Ad tertium dicendum, quòd pœnitentia quanuis reuocet omnes defectus restituendo in pristinam gratiam, non tamen restituit in pristinam dignitatem: & ideò etiam mulieres post peractam pœnitentiam de fornicatione non velantur, quia dignitatem virginitatis non recuperant. Et similiter post publicam pœnitentiam peccator non redit ad hanc dignitatem, vt possit ad clericatum assumi, & Episcopus talem ordinans potestate ordinandi priuari debet, nisi forte necessitas Ecclesiæ id expoſcat, aut consuetudo, tunc enim dispensatiuè recipitur ad minores, non autem ad sacros. Primò, propter dignitatem ordinum istorum. Secundò, propter timorem recidiui. Tertiò, propter scandalum vitandum, quod posset in populo oriri ex memoria præcedentium peccatorum. Quarto, quia non haberet frontem alios corrigendi, cùm peccatum eius fuerit publicum.

ARTICVLVS II.

¶Vtrùm solennis pœnitentia iterari possit.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur q̃ solennis pœnitentia iterari possit. Sacramenta enim, quæ characterem non imprimunt, cum sua solennitate iterantur, sicut Eucharistia & extrema vnctio & huiusmodi: sed pœnitentia non imprimit characterem. ergo cum sua solennitate iterari debet.

¶Præterea, Pœnitentia solennizatur propter grauitatem & manifestationem peccati: sed post peractam pœnitentiam contingit similia peccata committere, vel etiam grauiora. ergo solennis pœnitentia iterum debet adhiberi.

¶SED CONTRA, Solennis pœnitẽtia significat eiectionem primi hominis de paradiso: sed hæc tãtùm semel est facta: ergo & pœnitentia solennis tantùm semel debet fieri.

CONCLVSIO.

¶Solennis pœnitentia iterari minimè debet.

¶RESPONDEO dicendum, quòd solennis pœnitentia iterari non debet propter tria. Primò, ne ex iteratione vilescat. Secundò, propter significationem: quia est figura expulsionis hominis de paradiso, quæ semel est tantùm facta. Tertiò, quia solennizatio est quasi quædam professio perpetuò pœnitentiam conseruandi, & iteratio solennitati resistit. Si tamen postmodùm peccauerit, non clauditur ei locus pœnitentiæ, sed pœnitentia solennis iterum ei iniungenda non est.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd in illis sacramentis, in quibus solennitas operatur, iterario solennitati non repugnat, vt est in proposito: & ideò non est simile.

¶Ad secundum dicendum, quòd quanuis ratione criminis deberetur sibi eadem pœnitentia, tamen solennitatis iteratio non competit, propter prædictas causas.

ARTICVLVS III.

¶Vtrùm pœnitentia solennis sit imponenda mulieribus.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd mulieribus non sit solennis pœnitentia imponenda. Quia vir, cui imponitur solennis pœnitentia, debet comam abiicere: sed hoc non competit mulieri: vt patet 1. ad Corinthios 11. ergo non debet agere solennem pœnitentiam.

¶Item, Videtur quòd clericis sit imponenda, quia imponitur propter grauitatem delicti: sed idem peccatum grauius est in clerico, quàm in laico. ergo magis debet imponi clerico, quàm laico.

¶Itẽ, Videtur quod à quolibet sacerdote possit imponi. Quia absoluere in foro pœnitentiali est eius, qui habet claues: sed simplex sacerdos habet claues: ergo potest esse minister huiusmodi pœnitentiæ.

CONCLVSIO.

¶Publica ac solennis pœnitentia viris ac mulieribus semel tantum iniungi potest, non tamen clericis, publica autem & non solennis etiam clericis imponi pluries potest, sicut & aliis.

¶RESPONDEO dicendum, quòd omnis solennis pœnitentia est publica: sed non conuertitur. Pœnitentia enim solennis hoc modo fit: In capite Quadragesimæ præsentant se cũ presbyteris suis Episcopis ciuitatum ante fores Ecclesiæ, sacco induti, nudis pedibus, vultibus demissis, coma depositа, & eis in Ecclesia introductis Episcopus cũ omni clero septem Psalmos pœnitentiales dicit: & postmodum eis manum imponit aqua benedicta aspersa, & cinerẽ capitibus ponit, cilicio colla eorum operit, & denuntiat eis lachrymabiliter, q̃ sicut Adam eiectus est de paradiso, ita ipsi de Ecclesia eiiciuntur: & iubet ministris vt eos ab Ecclesia pellant, clero eos prosequente cum hoc Responsorio: In sudore vultus tui, &c. In cœna autem Domini quolibet anno à suis presbyteris in Ecclesia reducuntur: & erunt ibi vsque ad octauas Paschæ, ita tamen quòd non cõmunicabunt, nec pacem accipient, & sic fiet quolibet anno quousque aditus Ecclesiæ est eis interdictus. Vltima autem reconciliatio referuatur Episcopo ad quem solùm spectat solennis pœnitentiæ impositio. Potest autem imponi viris & mulieribus, sed non clericis propter scandalum. Non autem talis pœnitentia

Universidad de Deusto
Biblioteca

nitentia debet imponi nisi pro peccato quòd totam cõmouerit vrbẽ. Publica autẽ & non solennis quę insfacie Ecclesiæ fit, sed non cum solennitate prædicta: sicut peregrinatio per mundum cum baculo cubitali, hæc potest iterari, & à simplici sacerdote iniungi, & potest etiam clerico imponi, tamen quandoque solennis ponitur publica, & secundum hoc auctoritates quædam variè loquebantur de solenni.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd mulier habet comam in signum subiectionis, non autem vir: & ideò non competit vt in pœnitentia mulieri comæ deponãtur, sicut viro.

¶Ad secundum dicendum, quòd quanuis in eodem genere peccati clericus plus peccet quàm laicus, tamen nõ iniungitur ei pœnitentia solennis, ne ordo veniat in contemptum: vnde defertur non personæ, sed ordini.

¶Ad tertium dicendum, quòd magna peccata indigent magna cautela ad sui curationem: & ideò iniunctio pœnitentiæ solennis, quæ non nisi pro grauissimis peccatis fit, soli Episcopo reseruatur.

QVAESTIO VICESIMANONA

De sacramento extremæ unctionis, in nouem articulos diuisa.

POST HOC considerandum est de sacramento extremæ vnctionis: quo ad essentialia, de quo quinque videnda sunt.

¶Primò, de essentialibus ipsius & de eius institutione.

¶Secundò, de effectu ipsius.

¶Tertiò, de ministro ipsius.

¶Quartò, de eo cui conferri debet, & in qua parte.

¶Quintò, de eius iteratione. Circa primum quęruntur nouem.

¶Primò, vtrùm extrema vnctio sit sacramentum.

¶Secundò, vtrùm sit vnum sacramentum.

¶Tertiò, vtrùm hoc sacramentum fuerit à Christo institutum.

¶Quartò, vtrùm oleum oliuæ sit conueniens materia huius sacramenti.

¶Quintò, vtrùm oporteat oleum esse consecratum.

¶Sextò, Vtrùm huius sacramenti materia debeat per Episcopum consecrari.

¶Septimò, vtrùm hoc sacramentum habeat aliquam formam.

¶Octauò, vtrùm forma huius sacramenti debeat proferri per orationem deprecatiuam.

¶Nonò, vtrùm prædicta oratio sit competens forma huius sacramenti.

ARTICVLVS I.

¶Vtrùm extrema vnctio sit sacramentum.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd extrema vnctio non sit sacramentum, quia sicut oleum assumitur ad infirmos, ita ad catechumenos: sed vnctio quæ fit oleo ad catechumenos, non est sacramentũ. ergo nec extrema vnctio quæ fit oleo ad infirmos.

¶Præterea, Sacramenta veteris legis fuerunt signa sacramentorum nouæ legis: sed extrema vnctio non habuit aliquam figuram in veteri lege. ergo non est sacramentum nouæ legis.

¶Præterea, Secundum Dionysium omne sacramentum vel ad purgandum est, vel ad illuminandum, vel ad perficiẽdum: sed extrema vnctio non ponitur nec ad purgandum, nec ad illuminandum: quia hoc soli Baptismo attribuitur: nec ad perficiendũ, quia hoc secundũ ipsum Diony. pertinet ad Chrisma & ad Eucharistiã: ergo extrema vnctio non est sacramentum.

¶SED CONTRA, Sacramenta Ecclesiæ sufficienter subueniunt defectibus hominum secundum quemlibet statũ: sed exeuntibus non subuenit aliud, quàm extrema vnctio. ergo ipsa est sacramentum.

¶Præterea, Sacramenta nihil aliud sunt, quàm quædam spirituales medicinæ: sed extrema vnctio est quædam spiritualis medicina, quia valet ad remissionem peccatorum: vt habetur Iacob. 5. ergo est sacramentum.

¶Cùm extrema vnctio ad peccatorum remissionem valeat, sacramentum, non autem quippiam sacramentale est.

¶RESPONDEO dicendum, quòd in his, quæ Ecclesia visibiliter operatur, quædam sunt sacramenta, vt Baptismus: quædam sacramentalia: vt exorcismus, quorum est hæc differentia: quia sacramentum dicitur illa actio Ecclesiæ, quæ attingit ad effectum principaliter intentum in administratione sacramentorum: sed sacramentale dicitur illa actio, quæ quamuis non pertingat ad illum effectum, tamen ordinatur aliquo modo ad illam actionem principalem: effectus autem intentus in administratione sacramentorum est curatio morbi peccati, Isa. 27. Hic est omnis fructus vt tollatur peccatum. Et ideò cũ ad hunc effectum pertingat extrema vnctio, vt ex verbis Iacobi patet, nec ordinetur ad aliud sacramentum quasi ei annexum, consequenter, extrema vnctio non est sacramentale, sed sacramentum.

¶AD PRIMVM ergo dicẽdum, quòd oleum quo catechumeni inunguntur sua vnctione, non perducit ad peccati remissionem, quia hoc ad Baptismum pertinet, sed aliquo modo ad Baptismum disponitur: ideò non est sacramentum illa vnctio sicut vnctio extrema.

¶Ad secundum dicẽdum, quòd hoc sacramentum immediatè hominem ad gloriam disponit, cùm exeũtibus à corpore detur: & quia in veteri lege non erat tempus adhuc perueniendi ad gloriam, quia neminem ad perfectum adduxit lex: ideò illud sacramentum præfigurari non debuit per aliquod sacramentum sibi respondens, sicut per figuram eiusdem generis: quamuis per figuras remotas aliquo modò figuratum sit in omnibus curationibus quæ leguntur in veteri lege.

¶Ad tertium dicendum, quòd Dionysius non facit aliquam mẽtionem de extrema vnctione, sicut nec de pœnitentia, nec de matrimonio: quia ipse non intendit determinare de sacramentis, nisi quatenus per ea innotescere potest Ecclesiasticę hierarchiæ ordinata dispositio, quantum ad ministros & actiones ministrorum & recipientes: tamen cùm per extremam vnctionem aliquis cõsequatur gratiam & remissionem peccatorum, non est dubium quòd habet vim illuminatiuam & purgatiuam, sicut Baptismus, quamuis non ita plenam.

ARTICVLVS II.

¶Vtrùm extrema vnctio sit vnum sacramentum.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur q extrema vnctio non sit vnum sacramentum, quia vnitas rei est ex sua materia & ex sua forma, cùm ex eodem habeat res esse & vnitatem: sed forma huius sacramenti frequenter iteratur etiam eadem vice & materia pluries, cùm inunctio adhibeatur secundum diuersas partes: ergo non est vnum sacramentum.

¶Præterea, Ipsa vnctio est sacramentum: ridiculum enim est dicere quòd oleum sit sacramentum: sed sunt plures vnctiones: ergo sunt plura sacramenta.

¶Præterea, Vnum sacramentum ab vno ministro perfici debet, sed in aliquo casu extrema vnctio nõ potest perfici ab vno ministro: sicut si post primam vnctionem factam sacerdos moriatur: tunc enim alius sacerdos debet vlteriùs procedere: ergo extrema vnctio non est sacramentum vnum.

¶SED CONTRA, Sicut se habet immersio ad Baptismum, ita se habet vnctio ad hoc sacramentum, sed plures immersiones sunt vnum sacramentum Baptismi: ergo & plures vnctiones sunt vnum sacramentum.

¶Præterea, Si non esset vnum sacramentum, tunc facta prima vnctione non oporteret ad perfectionem sacramenti quòd fieret secunda: quia quodlibet sacramẽtum per se habet esse perfectum: sed hoc falsum est. ergo est vnum sacramentum.

CONCLVSIO.

¶Extrema vnctio, quamuis per multas perficiatur actiones, vnum adhibemus sacramentum est.

¶RESPONDEO dicendum, quòd vnum numero, per se loquendo, dicitur tripliciter. Vno modo sicut indiuisibile quòd nec actu nec potentia est plura, vt punctus & vnitas. Alio modo sicut continuum, quod quidem actu est vnum, sed plura potentia, vt linea. Tertio modo sicut perfectũ aliquod, quòd ex partibus pluribus constituitur, vt domus quæ est multa quodammodò in actu, sed illa multa conueniunt in aliquo vno: & hoc modo quodlibet sacramentum dicitur vnum, inquantum

inquantum multa quæ sunt in vno sacramento, adunantur ad vnum significandum vel causandum, quia sacramentum signficando causat. Et ideò quando vna actio sufficit ad significationem, vnitas sacramenti consistit in illa actione tantùm, sicut patet in confirmatione. Quando autem significatio sacramenti potest esse & in vna & in multis actionibus, tunc sacramentum perfici potest & vna actione & pluribus, sicut Baptismus vna immersione & tribus: quia ablutio, quæ significatur in Baptismo, potest esse per vnam immersionem & per multas. Quando autem perfecta significatio non potest esse nisi per plures actiones, tunc plures actiones sunt de perfectione sacramenti, sicut patet in Eucharistia: quia refectio corporalis, quæ significat spiritualem, non potest esse nisi per cibum & potum, & similiter est in hoc sacramento. Quia curatio interiorum vulnerum non potest perfectè significari nisi per appositionem medicinæ ad diuersas vulnerum radices: & ideò plures actiones sunt de perfectione huiusmodi sacramenti.

¶AD PRIMVM ergo dicẽdum, quòd vnitas totius perfecta non tollitur per diuersitatem materiæ aut formæ, quæ sunt in partibus totius. Sicut constat quòd non est eadem materia carnis & ossis, ex quibus constituitur vnus homo, nec eadem forma: & similiter in sacramento Eucharistiæ & in hoc sacramento pluralitas materiæ & formæ vnitatem sacramenti non tollit.

¶Ad secundum dicendum, quòd quanuis illæ actiones sint plures simpliciter, tamen vniuntur in vna perfecta actione, quæ est vnctio omnium exteriorum sensuum, quibus hauritur morbus interior.

¶Ad tertium dicendum, quòd quanuis in Eucharistia si post consecrationem panis moriatur sacerdos, alius sacerdos posit procedere ad consecrationem vini, incipiens vbi ille dimisit, vel etiam incipere à capite supra aliam materiam: tamẽ in extrema vnctione non potest à capite incipere, sed debet semper procedere: quia vnctio in eadem parte perfecta tantùm valet, ac si consecraretur bis eadem hostia: quod nullo modo faciendum est. Nec tamẽ ministrorum pluralitas tollit vnitatem huius sacramenti, quia instrumentaliter tantùm operantur: mutatio autem martellorum non tollit vnitatem operationis fabri.

ARTICVLVS III.

¶Vtrùm hoc sacramentum fuerit à Christo institutum.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd hoc sacramentum non fuerit institutum à Christo. Quia de institutione sacramentorum, quæ Christus instituit, sit mentio in Euangelio, sicut de Eucharistia & Baptismo: sed nulla fit mentio de extrema vnctione. ergo non est à Christo instituta.

¶Præterea, Magister expressè dicit in 4. 22. dist. quòd est instituta ab Apostolis. ergo ipse Christus per se non instituit.

¶Præterea, Sacramẽtum Eucharistiæ quod Christus instituit, etiam ipse per se exhibuit: sed hoc sacramentum ipse nulli exhibuit. ergo per se non instituit.

¶SED CONTRA, Sacramenta nouæ legis sunt digniora quàm sacramenta veteris legis: sed omnia sacramenta veteris legis sunt à Deo instituta. ergo multò fortius omnia sacramenta nouæ legis habent institutionem ab ipso Christo.

¶Præterea, Eiusdem est instituere & statutum remouere: sed Ecclesia quæ in successoribus Apostolorum habet eãdem auctoritatem, quam Apostoli habuerunt, non potest auferre sacramentum extremæ vnctionis. ergo Apostoli non instituerunt, sed ipse Christus.

CONCLVSIO.

¶Extremæ vnctionis sacramentum à Christo fuit institutum sicut & cætera sacramenta, ab Apostolis tamen promulgatum fuit.

¶RESPONDEO dicendum, quòd circa hoc est duplex opinio: quidam dicunt quòd sacramentum istud & confirmationis Christus non instituit per se, sed Apostolis instituendum dimisit: quia hæc duo propter plenitudinem gratiæ, quæ est in eis, conferri non potuerunt ante Spiritus sancti missionem plenissimam, nec instituì: vnde sunt ita sacramenta nouæ legis quasi in veteri figuram non habuerunt. Sed hoc non multùm cogit: quia sicut Christus ante passionem promisit plenam Spiritus sancti missionem, ita potuit instituere huiusmodi sacramentum. Et ideò alij dicunt quòd omnia sacramenta Christus instituit per seipsum, sed quædam per seipsum promulgauit, quę sunt maioris difficultatis ad credẽdum. Quædam autem Apostolis promulganda reseruauit, sicut extremam vnctionem & confirmationem. Et hæc opinio pro tanto videtur probabilior: quia sacramenta ad fundamenta legis pertinent: & ideò ad legislatorem pertinet eorum institutio. Et iterum, quia ex institutione efficaciam habent, quæ eis non nisi diuinitùs inest.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd multa Dominus fecit & dixit, quæ in Euangeliis non continentur. Illa enim præcipuè curauerunt Euangelistæ tradere, quo ad necessitatem salutis & Ecclesiæ dispositionem pertinent: & ideò potiùs institutionem Baptismi & pœnitentiæ & Eucharistiæ, & ordinis factam à Christo narrauerunt quàm sacramentum extremæ vnctionis, quæ neque est de necessitate salutis, neque ad dispositionem siue distinctionem Ecclesiæ pertinet: tamen etiam de olei vnctione fit mentio in Euangelio, Matth. 6. vbi dicitur, quòd Apostoli oleo vngebant infirmos.

¶Ad secundum dicendum, quòd Magister dicit ab Apostolis institutum, quia per doctrinam Apostolorum nobis promulgata est eius institutio.

¶Ad tertium dicendum, quòd Christus non exhibuit aliquod sacramentum nisi quod ipse accepit in exemplum: accipere autem pœnitentiam & extremam vnctionem sibi non competebat, quia sine peccato erat: ideò ipse non exhibuit.

ARTICVLVS IIII.

¶Vtrùm oleum oliuæ sit conueniens materia huius sacramenti.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur quòd oleum oliuæ non sit conueniens materia huius sacramenti, quia hoc sacramentum immediatè ad incorruptionem ordinatur: sed incorruptio significatur per balsamum quod est in chrismate. ponitur ergo chrisma esse conuenientior materia huius sacramenti.

¶Præterea, Hoc sacramentum est spiritualis medicatio: sed spiritualis medicatio per vini appositionem significatur: sicut patet Lucæ 10. in parabola de sauciato. ergo vinum etiam conuenientior materia fuisset huius sacramenti.

¶Præterea, Vbi est maius periculum, ibi debet esse commune remedium: sed oleum non est commune remedium, quia non inuenitur in qualibet terra: ergo cùm hoc sacramentum detur exeuntibus, qui sunt in maximo periculo, videtur quòd oleum oliuæ non sit materia conueniens.

¶SED CONTRA est, quòd Iacob. 5. oleum materia huius sacramenti determinatur, sed oleum propriè nõ dicitur nisi oleum oliuæ. ergo hoc est materia huius sacramenti.

¶Præterea, Spiritualis sanatio per olei inunctionem significatur, vt patet Isa. 1. vbi dicitur, Plaga tumens non est curata medicamine neque fota oleo: ergo conueniens materia huius sacramenti est oleum.

CONCLVSIO.

¶Oleum oliuæ, cùm sit lenitiuum ac penetratiuum vsque ad intima, ac diffusiuum, conueniens materia est sacramenti extremæ vnctionis, quod perfecta & lenis sanatio esse debet.

¶RESPONDEO dicendum, quòd spiritualis sanatio, quæ in fine adhibetur, debet esse perfecta, quia post eam alia non relinquitur: & lenis, vt spes quæ exeuntibus est maximè necessaria, non frangatur, sed foueatur. Oleum autem lenitiuũ est & penetratiuum vsque ad intima & etiam diffusiuum: & ideò quantum ad vtrunque prædictorum est conueniens materia huius sacramenti. Et quia oleum principaliter nominatur oliuæ liquor, alij tamẽ liquores ex similitudine ad ipsum Olei nomen accipiunt: ideò oleum oliuæ etiam debet esse quod assumunt in materia huius sacramenti.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd incorruptio gloriæ est res non contenta in hoc sacramento, nec oportet quòd tali rei significatio materiæ respondeat. Vnde nõ oportet quòd balsamum ponatur materia sacramenti huius, quia balsamum propter odorem pertinet ad honitatem famæ, qua de cætero non indigent propter se exeuntes: sed indigent tantum nitore conscientiæ, qui in oleo significatur.

¶Ad secundum dicendum, quòd vinum sanat mordendo, sed oleum leniendo: & ideò curatio per vinum magis pertinet ad pœnitentiam quàm ad hoc sacramentum.

¶Ad tertium dicendum, quòd oleum oliuæ quanuis non vbique crescat, tamen de facili potest ad quęlibet locum transferri.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Ex prætereà hoc sacramentum non est tantæ necessitatis, quòd euntes sine hoc sacramento non possint salutem consequi.

ARTICVLVS V.

¶Vtrùm oporteat oleum esse consecratum.

AD QVINTVM sic proceditur. Videtur quòd non oporteat oleum esse consecratum, quia hoc sacramentum habet vnam sanctificationem in vsu per formam verborum: ergo superfluit alia sanctificatio, si ad materiam ipsius fiat.

¶Prætereà, Sacramenta habent efficaciam & significationem in ipsa materiæ: sed significatio effectus huius sacramenti compenit oleo ex naturali proprietate, efficacia autem ex institutione diuina: ergo non est necessaria aliqua sanctificatio materiæ.

¶Prætereà, Baptismus est perfectius sacramentum quàm extrema vnctio: sed in Baptismo non præexigitur materiæ sanctificatio, quantum est de necessitate sacramenti, ergo nec in extrema vnctione.

¶SED CONTRA est: quia in omnibus aliis vnctionibus est materia consecrata priùs: ergo cùm hoc sacramentum sit quædam vnctio, requiret materiam consecratam.

CONCLVSIO.

¶Oleum, quod in extrema vnctione assumitur pro materia, consecratum esse debet.

¶RESPONDEO dicendum, quòd quidam dicunt quòd oleum simplex est materia huius sacramenti, & in ipsa sanctificatione olei, quæ est per Episcopum, perficitur sacramentum. Sed hoc patet esse falsum ex his quę de Eucharistia dicta sunt, vbi ostensum est quòd solum illud sacramentum consistit in consecratione materiæ.

¶Et ideò dicendum, quòd hoc sacramentum consistit in ipsa vnctione, sicut Baptismus in absolutione, & materia huius sacramenti est oleum sanctificatum. Potest autem triplex ratio assignari, quare exigitur materię sanctificatio in hoc sacramento, & in quibusdam aliis. Prima est, quia omnis efficacia sacramentorum à Christo descendit: & ideò sacramenta illa, quibus ipse est vsus, habent efficaciam ex ipso vsu suo: sicut tactu suæ carnis vim regeneratiuam contulit aquis: sed hoc sacramento nō est vsus, nec aliqua corporali vnctione: & ideò in omnibus vnctionibus requiritur sanctificatio materiæ. Secunda causa est propter plenitudinem gratiæ quæ confertur non solùm vt tollat culpam, sed etiam reliquias & infirmitates corporis. Tertia est ex hoc quòd effectus eius corporalis, scilicet sanatio non causatur ex materiæ naturali proprietate: & ideò oportet quòd hæc efficacia sibi per sanctificationem detur.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd primæ materiæ sanctificatio est secundum se, sed secunda magis pertinet ad vsum ipsius, secundum quòd est actu conferens effectum: & ideò neuter superfluit, quia etiam instrumenta accipiuntur ab artifice & dum fiunt, & dum ad actum applicantur.

¶Ad secundum dicendum, quòd illa efficacia quæ est ex institutione sacramenti, applicatur huic materiæ per sanctificationem.

¶Ad tertium patet solutio ex dictis.

ARTICVLVS VI.

¶Vtrùm oporteat materiam huius sacramenti esse consecratam per Episcopum.

AD SEXTVM sic proceditur. Videtur quòd non oporteat materiam huius sacramenti esse consecratam per Episcopum, quia dignior est consecratio materiæ in sacramento Eucharistiæ quàm in hoc sacramento, sed in Eucharistia materiam sacerdos potest consecrare: & in hoc sacramento.

¶Prætereà, In operibus corporalibus ars dignior nīquā præparat materiam inferiori: quia dignior est quæ vtitur, ea quæ præparat: vt dicitur 2. Physi. sed Episcopus est supra sacerdotem: ergo non præparat materiam in hoc sacramento quo sacerdos vtitur. sed sacerdos dispensat hoc sacramentum vt dicetur: ergo consecratio materiæ ad Episcopum non pertinet.

¶SED CONTRA est, quia in aliis vnctionibus etiā materia per Episcopum consecratur: ergo ita debet esse in ista.

CONCLVSIO.

¶Materia huius sacramenti per Episcopum consecrata esse debet.

¶RESPONDEO dicendum, quòd minister sacramenti non inducit effectum sacramenti propria virtute, vt principale agens, sed per efficaciam sacramenti quod dispensat, quæ quidem efficacia primò est à Christo & ab ipso in alios descendit ordinatè, scilicet in populum mediantibus ministris qui sacramenta dispensant, & in ministros inferiores mediantibus superioribus, qui materiam sanctificant: & ideò in omnibus sacramentis, quæ indigent materia sanctificata, priùs sanctificatio materiæ fit per Episcopum & vsus quandoque per sacerdotem: vt ostendatur sacerdotalis potestas ab Episcopali deriuata, secundum illud Psalmi: Sicut vnguentum in capite quod priùs descendit in barbam, deinde vsque ad oram vestimenti.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd sacramentū Eucharistiæ consistit in ipsa materiæ sanctificatione, non autem in vsu: & ideò propriè loquendo, illud quod est materia sacramēti, non est quid consecratum: vnde non præexigitur aliqua sanctificatio circa materiam per Episcopum facta, sed exigitur sanctificatio altaris, & huiusmodi: & etiam ipsius sacerdotis, quæ non nisi per Episcopum fieri potest. Vnde in illo etiam sacramento ostenditur potestas sacerdotalis ab Episcopo deriuata, vt Dionys. dicit: ideò illam consecrationem materiæ potest facere sacerdos, quæ est in se sacramentum, & non illam, quæ vt sacramentale quoddam ordinatur ad sacramentum, quod consistit in vsu fidelium: quia quantum ad corpus Christi verum nullus ordo est supra sacerdotium, sed quantum ad corpus Christi mysticum episcopalis ordo est supra sacerdotalem: vt infrà dicetur.

¶Ad secundum dicendum, quòd materia sacramenti non est talis materia, vt in qua fiat aliquid per eum qui ea vtitur, sicut est in artibus mechanicis, sed vt eius virtute aliquid fiat, & sic percipiat aliquid de ratione causæ agentis, inquantum est instrumentum diuinæ operationis: & ideò oportet quòd à superiori arte vel potestate, talis virtus materiæ acquiratur. Quia in causis agentibus quātò aliquod agens est prius, tātò est perfectius. In causis autē purè materialibus quantò materia prior, tantò imperfectior.

ARTICVLVS VII.

¶Vtrùm hoc sacramentum habeat aliquam formam.

AD SEPTIMVM sic proceditur. Videtur q hoc sacramentum non habeat aliquam formam. Cùm enim efficacia sacramentorum sit ab institutione & item à forma, oportet quòd forma tradatur ab ipso, qui sacramentum instituit: sed forma huius sacramenti non inuenitur tradita neque à Christo, neque ab Apostolis: ergo hoc sacramentum non habet aliquam formam.

¶Prætereà, Ea quæ sunt de necessitate sacramenti, obseruantur eodem modo apud omnes: sed nihil magis est de necessitate sacramenti habentis formam, quàm ipsa forma. Ergo cùm non sit aliqua forma communiter obseruata ab omnibus in hoc sacramento, quia diuersi diuersis verbis vtuntur: videtur quòd hoc sacramentum non habeat aliquam formam.

¶Prætereà, In Baptismo non requiritur forma nisi ad sanctificationem materiæ, quæ est aqua verbo vitæ diluendis criminibus sanctificata: sed hoc sacramentum habet materiam priùs sanctificatam: non ergo indiget aliqua forma verborum.

¶SED CONTRA est quod Magister dicit, quòd omne sacramentum nouæ legis videtur quòd habeat formam.

¶Prætereà, Ad hoc est ritus vniuersalis Ecclesiæ, quæ quibusdam verbis vtitur in collatione huius sacramenti.

CONCLVSIO.

¶Determinata est forma verborum huius sacramenti, sicut & aliorum sacramentorum.

¶RESPONDEO dicendum, quòd quidam dixerunt q nulla est forma de necessitate huius sacramenti. Sed hoc videtur derogare effectui huius sacramenti. Quia omne sacramentum efficit significando, significatio autem materiæ non determinatur ad effectum determinatum cùm ad multa se possit habere, nisi per formam verborum: & ideò in omnibus sacramentis nouæ legis quæ efficiunt quod figurant, oportet esse, & res & verba: & prætereà Iacobus totam vim sacramēti huius videtur constituere in oratione, quæ est forma huius sacramenti, vt dicetur: & ideò prædicta opinio præsumptuosa videtur & erronea. Et propter hoc dicendum, sicut communiter dicitur, quòd habet formam determinatam, sicut & alia sacramenta.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd sacra Scriptura omnibus cōmuniter præponitur: & ideò forma Baptismi, qui ab omnibus dari potest, debet in sacra Scriptura exprimi: & similiter forma Eucharistiæ quæ exprimit sacramenti illius fidem, quæ est de necessitate salutis: sed formæ aliorum sacramē-

torum

torum non inueniuntur in Scriptura traditæ: sed Ecclesia ex traditione Apostolorum habet, qui à Domino acceperunt: vt dicit Apostolus 1. Cor. 11. Ego accepi à Domino quod tradidi vobis.

¶Ad secundum dicendum, quòd illa verba quæ sunt de essentia formæ, scilicet oratio deprecatiua ab omnibus dicitur: sed alia quæ sunt de bene esse, non obseruantur ab omnibus.

¶Ad tertium dicendum, quòd materia Baptismi habet quandam sanctificationem per se ex ipso tactu carnis saluatoris, sed ex forma verborum accipit sanctificationem actu sanctificantem: & similiter post sanctificationem materiæ huius sacramenti secundum se requiritur sanctificatio in vsu, per quam actu sanctificet.

ARTICVLVS VIII.

¶Vtrùm forma huius sacramenti debeat proferri per orationem indicatiuam, & non deprecatiuam.

AD OCTAVVM sic proceditur. Videtur quòd forma huius sacramenti debeat proferri per orationem indicatiuam & non deprecatiuam: quia sacramenta nouę legis habent certum effectum: sed certitudo effectus non exprimitur in formis sacramentorum nisi per orationem indicatiuam: eum dicitur, hoc est corpus meum, vel ego baptizo: ergo debet esse forma huius sacramenti oratio indicatiua.

¶Prætereà, In formis sacramentorum debet exprimi intentio ministri, quæ requiritur ad sacramentum: quæ non exprimitur nisi per orationem indicatiuam. ergo, &c.

¶Prætereà, In quibusdam Ecclesiis dicitur huiusmodi verba in collatione huius sacramenti: Vngo hos oculos oleo sanctificato in nomine Patris, &c. & hoc est conforme aliis formis sacramentorum: ergo in hoc videtur quòd consistit forma huius sacramenti.

¶SED CONTRA, Illud quod est forma sacramenti, ab omnibus oportet quòd seruetur: sed verba prædicta non dicūtur secundum consuetudinem omnium Ecclesiarum: sed tantū verba deprecatiua, scilicet per istam sanctam vnctionem & piissimam suam misericordiam, indulgeat tibi Dominus quicquid peccasti per visum, &c. ergo forma huius sacramenti est oratio deprecatiua.

¶Prætereà, Hoc videtur ex verbis Iacobi qui attribuit efficaciam huius sacramenti orationi: Oratio fidei, inquit, sanabit infirmum: ergo cùm efficacia sacramenti sit ex forma, videtur q forma huius sacramenti sit oratio deprecatiua.

CONCLVSIO.

¶Forma verborum huius sacramenti in oratione deprecatiua perficitur, non autem indicatiua.

¶RESPONDEO dicendum, quòd oratio deprecatiua est forma huius sacramenti, vt patet per verba Iacobi & ex vsu Romanæ Ecclesiæ, quæ solùm verbis deprecatiuis vtitur in collatione huius sacramenti, cuius ratio multiplex assignatur. Primò, quia suscipiens sacramentum hoc, est viribus propriis destitutus: vnde indiget orationibus subleuari. Secundò, quia datur exeuntibus qui iam desunt esse de foro Ecclesiæ, & in solius Dei manu requiescunt: vnde ei per orationem committuntur. Tertiò, quia hoc sacramentum non habet aliquem effectum qui semper ex oratione ministri consequatur omnibus, quæ sunt de essentia sacramenti etiam ritè peractis, sicut character in Baptismo & Confirmatione, & transsubstantiatio in Eucharistia, & remissio peccati in pœnitentia existente contritione, quæ est de essentia sacramenti pœnitentiæ: non autem de essentia huius sacramēti: & ideò in hoc sacramento nō potest esse forma indicatiui modi sicut in prædictis sacramētis.

¶AD PRIMVM ergo dicēdum, quòd hoc sacramentum sicut & prædicta, quantum est de se, habet certitudinē: sed potest ex fictione impediri recipientis, etiā si sacramento se subiiciat per intentionem, quòd nullum effectum consequatur, & propter hoc non est simile de hoc & de aliis sacramentis, in quibus semper aliquis effectus consequitur.

¶Ad secundum dicendum, quòd per ipsum actum, qui imponitur in forma, scilicet per istam sanctam vnctionem, satis exprimitur intentio.

¶Ad tertium dicendum, quòd verba illa indicatiui modi, quæ secundum morem quorundam præmittuntur orationi, non sunt formæ huius sacramenti, sed sunt dispositio ad formam, inquantum intentio ministri determinatur ad actum illum per illa verba.

ARTICVLVS IX.

¶Vtrùm prædicta oratio sit competens forma huius sacramenti.

AD NONVM sic proceditur. Videtur quòd prædicta oratio non sit cōpetens forma huius sacramēti. Quia in formis aliorum sacramentorum fit mentio de materia, sicut patet in confirmatione, quæ non fit in prædictis verbis: ergo non est conueniens forma.

¶Prætereà, Sicut effectus huius sacramēti prouenit in nos per misericordiam diuinam, ita & aliorum sacramentorum: sed in formis aliorum sacramentorum nō fit mentio de misericordia diuina, sed magis de Trinitate & passione: ergo similiter debet esse hīc.

¶Prætereà, Duplex effectus huius sacramēti in litera ponitur: sed in verbis prædictis non fit mentio nisi de vno, scilicet de remissione peccatorum, non autē de corporali sanatione ad quā Iacobus ordinat orationem fidei dicens, Oratio fidei sanabit infirmum. ergo forma prædicta est incompetens.

CONCLVSIO.

¶Conueniens verborum forma est huius sacramenti ea, quā Ecclesia vtitur, per istam, scilicet sanctam, &c.

¶RESPONDEO dicendum, quòd prædicta oratio est competens forma huius sacramenti, quia tangit sacramentum in hoc quod dicitur, per istam sanctam vnctionem: & illud q operatur in sacramento, scilicet diuinam misericordiam: & effectum, scilicet remissionem peccatorum.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd materia huius sacramenti potest intelligi per actum vnctionis, non autē materia confirmationis per actum in forma expressum: & ideò non est simile.

¶Ad secundum dicendum, quòd misericordia respicit miseriam: & quia hoc sacramentum datur in statu miseriæ: scilicet infirmitatis, ideò potius hīc, quàm in aliis fit mentio de misericordia.

¶Ad tertium dicendum, quòd in forma debet exprimi effectus principalis, & qui semper inducitur ex sacramento, nisi sit defectus ex parte recipientis: non autē talis effectus est corporalis sanitas, vt ex dictis patet, quanuis quādoque sequatur: ratione cuius Iacobus hūc effectum attribuit orationi, quæ est forma huius sacramenti.

QVAESTIO TRICESIMA,
De effectu huius sacramenti, in tres articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de effectu huius sacramenti.

¶Circa quod quæruntur tria.

¶Primò, vtrùm extrema vnctio valeat ad remissionem omnium peccatorum.

¶Secundò, vtrùm sanitas corporalis sit effectus huius sacramenti.

¶Tertiò, vtrùm hoc sacramentum characterem imprimat.

ARTICVLVS I.

¶Vtrùm extrema vnctio valeat ad remissionem omnium peccatorum.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd extrema vnctio non valeat ad remissionem omnium peccatorum. Ad hoc enim quod per vnum potest effici, aliud non exigitur: sed in eo qui extremam vnctionem accipit, requiritur pœnitentia ad peccatorum remissionem: ergo per extremam vnctionem non dimittuntur peccata.

¶Prætereà, In peccato non sunt nisi tria, macula, reatus pœnæ, & reliquiæ peccati: sed per extremam vnctionem non remittitur peccatum quo ad maculam sine cōtritione, quæ etiam si ne vnctione remittitur: nec iterum quo ad pœnam, quia adhuc si conualescat, tenetur perficere satisfactionem iniunctam: nec quo ad reliquias culpæ, quia adhuc remanent dispositiones ex actibus præcedentibus relictæ: vt patet post conualescentiam: ergo nullo modo per extremam vnctionem fit peccatorum remissio.

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶ Præterea, Remissio peccatorum non fit successiuè, sed in instanti: sed extrema vnctio nō fit tota simul, quia plures vnctiones requiruntur: ergo eius effectus non est remissio peccatorū.

¶SED CONTRA est quod dicitur Iac. 5. Si in peccatis sit, dimittentur ei.

¶ Præterea, Omne sacramentum nouæ legis gratiam confert: sed per gratiam fit remissio peccatorum: ergo extrema vnctio cùm sit sacramētū nouæ legis, operatur ad remissionē peccati.

CONCLVSIO.

¶ Principalis extremæ vnctionis effectus est ipsa peccatorum remissio quo ad illorum reliquias, & maculam, seu culpam. si eam inueniat.

¶RESPONDEO dicendū, quod quodlibet sacramentū est institutum principaliter ad vnum effectum, quamuis etiam alios ex consequenti inducere possit: & quia sacramentū efficit quod figurat, ideò ex ipsa significatione sacramēti debet accipi eius principalis effectus. Adhibetur autem hoc sacramentum secūdum modum cuiusdam medicationis, sicut Baptismus per modum ablutionis: medicina autem est ad pellendum infirmitatem: vnde principaliter hoc sacramentum est institutum ad sanandum infirmitatem peccati, vt sicut Baptismus est quædā spiritualis regeneratio, & pœnitentia quædam spiritualis suscitatio; ita & extrema vnctio est quædam spiritualis sanatio vel medicatio. Sicut autem corporalis medicatio præsupponit corporalem vitā in medicato, ita spiritualis spiritualem: & ideò hoc sacramentum nō datur contra defectus quibus spiritualis vitā tollitur, scilicet contra peccatum originale & mortale, sed contra illos defectus, quibus homo spiritualiter infirmatur: vt nō habeat perfectum vigorē, ad actus vitæ, gratiæ, vel gloriæ: & hic defectus nihil est aliud quàm quædam debilitas & inepitudo, quæ in nobis relinquitur ex peccato actuali vel originali, & contra hanc debilitatem homo roboratur per hoc sacramentum. Sed quia hoc robur gratia facit, quæ secum non compatitur peccatum: ideò ex consequenti, si inuenit peccatū aliquod vel mortale vel veniale, quo ad culpam tollit ipsum, dūmodò non ponatur obex ex parte recipientis. sicut etiam de Eucharistia & cōfirmatione supra dictū est: & ideò etiā Iacobus de remissione peccati conditionaliter loquitur dicens: Si in peccatis sit, dimittentur ei, quo ad culpā, nō enim semper delet peccatū, quia nō semper inuenit: sed semper remitti quo ad debilitatē prædictā quā quidā reliquias peccati dicūt. Quidā verò dicunt q̄ principaliter est institutū cōtra veniale, quod quidē non potest dū hīc vita agitur, perfectè curari: & ideò sacramentum exeuntium specialiter contra veniale ordinatur. Sed hoc non videtur verum, quia pœnitentia sufficienter etiam in vita delet venialia quo ad culpam: quod autem non potest eui tari post peractam pœnitentiam, non aufert pœnitentiæ præcedenti suum effectum, & iterum hoc pertinet ad debilitatem prædictam. Vnde dicendum, quòd principalis effectus huius sacramenti est remissio peccatorum, quo ad reliquias peccati, & ex consequenti etiam quo ad culpam, si eam inueniat.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd quāuis effectus principalis alicuius sacramenti possit haberi sine actuali perceptione illius sacramenti, vel sine sacramento vel per aliud sacramentum ex consequentiā nunquam tamē haberi potest sine proposito illius sacramenti: & ideò quia pœnitentia est principaliter instituta contra actualem culpam, quodcunque aliud sacramentum actualem culpam deleat, ex consequenti non excludit necessitatem pœnitentiæ.

¶Ad secundum dicendum, quòd extrema vnctio aliquo modo quantum ad illa tria remittit peccatum: quamuis enim culpa quo ad maculam sine contritione non dimittatur, tamē hoc sacramentum per gratiam quam infundit, facit quòd ille motus liberi arbitrij in peccatum sit contritio: sicut etiam in Eucharistia & Confirmatione potest accidere. Similiter etiam & reatum pœnæ tēporalis dimittit: sed ex cōsequenti, inquantum debilitatem tollit: quia eandem pœnam leuis portat fortis, quàm debilis, vnde nō oportet q̄ propter hoc minuatur satisfactionis mensura. Reliquiæ autē peccati nō dicūtur hīc dispositiones ex actibus relictæ, quæ sunt quidā habitus inchoati, ed quæda spiritualis debilitas in ipsa mente existens, qua sublata & eisdē habitibus vel dispositionibus manentibus, non ita potest inclinari mens ad peccatum.

¶ Ad tertiū dicendū, quòd quādo sunt multæ actiones ordinatæ ad effectū vnū vltima est formalis respectu omniū præcedētiū, & agit in virtute earum: & ideò in vltima vnctione gratia infunditur quæ effectum sacramento præbet.

ARTIC. II. ET III.

ARTICVLVS II.

¶ Vtrùm sanitas corporalis sit effectus huius sacramenti.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd sanitas corporalis non sit effectus huius sacramenti. Omne enim sacramentum est medicina spiritualis: sed spiritualis medicina ad spiritualem sanitatem ordinatur, sicut corporalis ad corporalem: ergo sanitas corporalis non est effectus huius sacramenti.

¶ Præterea, Sacramentum semper habet effectum suum in eo qui non fictus accedit: sed quandoque non sanatur corporaliter suscipiens hoc sacramentum, quantumcunque deuotus accipiat. ergo sanitas corporalis non est effectus eius.

¶ Præterea, Efficacia huius sacramenti nobis ostēditur Iacobi 5. sed ibi non attribuitur sanatio effectus vnctioni, sed orationi. dicit enim, Oratio fidei sanabit infirmum. ergo corporalis sanatio non est effectus huius sacramenti.

¶SED CONTRA, Operatio Ecclesiæ habet maiorem efficaciam post Christi passionem, quàm ante. sed ante oleo inuncti per Apostolos sanabantur: vt patet Matth. 6. ergo & nunc habet effectum in corporali sanatione.

¶ Præterea, Sacramenta significando efficiunt: sed Baptismus per ablutionem corporalem, quam exterius facit, significat & efficit spiritualem. ergo & extrema vnctio per sanationem corporalem, quam exterius significat, efficit & causat spiritualem.

CONCLVSIO.

¶ Valet hoc sacramentum fideliter sumptum non modò ad animæ, sed eorpus salutem, dummodo nullum adsit impedimentum, & expediat ad animæ salutem.

¶RESPONDEO dicendum, quòd sicut Baptismus per ablutionem corporalem facit spiritualem emūdationem à maculis spiritualibus, ita hoc sacramentum per medicationem sacramentalem exteriorem facit sanationem interiorem: & sicut ablutio Baptismi habet effectum corporalis ablutionis, quia etiam corporalem mundationem habet: ita extrema vnctio habet effectum corporalis medicationis, scilicet corporalem sanationem. Sed hæc differentia est, quia corporalis ablutio ex ipsa naturali proprietate elementi facit corporalem mundationem, & ideò semper eam facit: sed extrema vnctio non facit corporalem sanationem ex proprietate naturali materiæ, sed virtute diuina, quæ rationabiliter operatur: & quia ratio operans nunquam inducit secundarium effectum, nisi secundum quòd expedit ad principalem, ideò ex hoc sacramento non sequitur corporalis sanatio semper, sed quando expedit ad spiritualem sanationem, & tunc semper eam inducit, dummodò non sit impedimentum ex parte recipientis.

¶AD PRIMVM ergo dicēdum, quòd argumentatio illa probat, quòd corporalis sanitas non sit effectus principalis huius sacramenti: & hoc verum est.

¶ Ad secundum patet solutio ex dictis.

¶ Ad tertium dicendum, quòd oratio illa est forma huius sacramenti, vt dicetur: & ideò hoc sacramentum & sua forma habet efficaciam quantum est de se ad sanationem corporalem.

ARTICVLVS III.

¶ Vtrùm hoc sacramentum imprimat characterem.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd hoc sacramentum imprimat characterem. Character enim signum distinctiuum est, sed sicut baptizatus distinguitur à non baptizato, ita vnctus à non vncto. ergo sicut Baptismus imprimit characterem, ita & extrema vnctio.

¶ Præterea, In ordinis & confirmationis sacramentis est vnctio, sicut in hoc sacramento: sed in illis imprimitur character. ergo & in isto.

¶ Præterea, In omni sacramento est aliquid quod est res tantùm, & aliquid quod est sacramētum tantùm, & aliquid quod est res & sacramentum: sed non potest aliquid assignari in hoc sacramento quod sit res & sacramentum nisi character. ergo & in hoc imprimitur character.

¶SED CONTRA, Nullum sacramētum imprimens characterem iteratur, hoc autem iteratur, vt dicetur: ergo non imprimit characterem.

¶ Præterea, Distinctio quæ sit secundum characterem sacramentalem est distinctio eorum, qui sunt in præsenti Ecclesia, sed extrema vnctio confertur ei qui exit de præsenti Ecclesia. ergo non decet quòd in eo character conferatur.

CONCLV

CONCLVSIO.

¶ Nullum imprimit characterem hoc sacramentum, cùm per illud homo ad aliquod sacrum peragendum non ordinetur.

¶RESPONDEO dicendum, quòd character non imprimitur nisi in illis sacramentis, quibus homo ad aliquod sacrū deputatur: sed hoc sacramentum est solùm in remedium, & nō deputatur per ipsum homo ad aliquod sacrum agendum vel suscipiendum: & ideò non imprimitur in eo character.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd character facit distinctionem statuum quantum ad ea quæ in Ecclesia sunt agenda: & talem distinctionem homo non habet ab aliis per hoc, quòd ipse est inunctus.

¶Ad secundum dicendum, quòd vnctio, quæ fit in ordine & confirmatione, est vnctio consecrationis, qua homo deputatur ad aliquod sacrum: sed hæc vnctio est vnctio medicationis, & ideò non est simile.

¶Ad tertium dicendum, quòd in hoc sacramento res & sacramentum non est character, sed quædam interior deuotio quæ est spiritualis vnctio.

QVAESTIO TRICESIMAPRIma, de ministro huius sacramenti, in tres articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de administratione huius sacramenti.

¶Circa quod tria quæruntur.

¶Primò, vtrùm laicus possit hoc sacramentum conferre.

¶Secundò, vtrùm diaconus.

¶Tertiò, vtrùm solus Episcopus.

ARTICVLVS I.

¶ Vtrùm laicus possit hoc sacramentum conferre.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd etiam laicus possit hoc sacramentum conferre, quia hoc sacramentum habet efficaciam ex oratione, vt Iacobus dicit: sed oratio laici quandoque est a Deo accepta, sicut sacerdotis. ergo potest hoc sacramentum conferre.

¶ Præterea, De quibusdam presbyteris in Aegypto legitur, quòd oleum ad infirmos transmittebāt & sanabātur, & similiter de beata Genouefa, quòd oleo infirmos vngebat. ergo hoc sacramentum potest conferri etiam à laicis.

¶SED CONTRA est, quia in hoc sacramento fit remissio peccatorum: sed laici non habent potestatē dimittendi peccata. ergo, &c.

CONCLVSIO.

¶ Non possunt laici hoc extremæ vnctionis sacramentum conferre, sicut baptismum in necessitatis articulo.

¶RESPONDEO dicendum, quòd secundum Dionys. in Ecclesiastica Hierarchia, sunt quidam exercētes actiones hierarchicas, & quidam recipientes tantùm, qui sunt laici: & ideò nullius sacramenti dispensatio laico ex officio competit: sed quòd baptizare possint in casu necessitatis, est diuina dispensatione factum, vt nulli regenerationis spiritualis facultas desit.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd oratio illa non fit a sacerdote in persona sua, quia cùm sit quandoque peccator, nō esset exaudibilis: sed fit in persona totius Ecclesiæ, in cuius persona orare potest quasi persona publica: non autem laicus, qui persona priuata est.

¶Ad secundum dicendum, quòd illæ vnctiones non erant sacramentales, sed ex quadam deuotione recipiētium talem vnctionem & meritis vngentium vel oleum mittentium, consequebatur effectus sanitatis corporalis per gratiam sanitatum, non per gratiam sacramentalem.

ARTICVLVS II.

¶ Vtrùm diaconi possint hoc sacramentum conferre.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur q̄ diaconi possint hoc sacramentum conferre. Quia secundum Dionysium diaconi habent virtutem purgatiuam: sed hoc sacramentum est institutum ad purgandum tantùm ab infirmitate mentis & corporis. ergo diaconi possunt conferre.

¶ Præterea, Dignius sacramentum est Baptismus quàm hoc, de quo hīc agimus: sed diaconi possunt baptizare, vt patet de beato Laurentio. ergo possunt hoc sacramentum conferre.

¶SED CONTRA est quod dicitur Iacobi 5. Inducat presbyteros Ecclesiæ.

CONCLVSIO.

¶ Hoc sacramentum nullatenus licet Diacono conferre.

¶RESPONDEO dicendum, quòd diaconus habet vim purgatiuam tantùm, non illuminatiuam: vnde cùm illuminatio fiat per gratiam, nullum sacramentum, in quo gratia confertur, diaconus potest dare ex officio: & ideò nec hoc, cùm in eo gratia conferatur.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd hoc sacramentū illuminando per gratiæ collationem purgat: & ideò diacono eius collatio non competit.

¶Ad secundum dicendum, quòd hoc sacramentum non est necessitatis sicut Baptismus: vnde non ita committitur dispensatio eius omnibus in articulo necessitatis, sed solùm illis quibus ex officio competit: diaconis baptizari non cōpetit ex officio.

ARTICVLVS III.

¶ Vtrùm solus Episcopus possit hoc sacramentum conferre.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd solus Episcopus possit hoc sacramentum conferre. Quia hoc sacramentum vnctione perficitur, sicut & confirmatio: sed solus Episcopus potest cōfirmare. ergo solus potest hoc sacramentum conferre.

¶ Præterea, Qui non potest quod minus est, non potest quod est maius. sed maior est vsus materiæ sanctificatæ, quàm sanctificatio eius, quia est finis ipsius. ergo cùm non possit sanctificare materiam, non potest materia sanctificata vti.

¶SED CONTRA, Huius sacramenti minister inducēdus est ad eum, qui suscipit sacramentum: vt patet Iacobi 5. sed Episcopus non posset accedere ad omnes infirmos suæ diœcesis: ergo nō solus Episcopus potest hoc sacramentum conferre.

CONCLVSIO.

¶ Cùm hoc sacramentum cunctis exhibeatur, non modò per Episcopos, sed per simplices sacerdotes administrari potest.

¶RESPONDEO dicendum, quòd secundum Dionysium Episcopus propriè habet perficiendi officium, sicut sacerdos illuminandi: vnde illa sacramenta dispensanda solis Episcopis reseruantur, qui suscipientem in aliquo statu perfectionis super alios ponunt, hoc autem non est in hoc sacramento, cùm omnibus detur: & ideò per simplices sacerdotes potest administrari.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd cōfirmatio imprimit characterē, quo collocatur homo in statu perfectionis, vt suprà dictum est, non autem hoc est in hoc sacramento: & ideò non est simile.

¶Ad secundum dicendum, quòd quanuis in genere causæ finalis vsus materiæ sanctificatæ sit potior quàm sanctificatio materiæ, tamen in genere causæ efficientis sanctificatio materiæ est potior: quia ab eodē pendet vsus sicut ab actiua causa, & ideò sanctificatio requirit altiorem virtutem actiuam, quàm vsus.

QVAESTIO TRICESIMASECVNDA, Quibus hoc sacramentum conferri debet & in qua parte, in septem articulos diuisa.

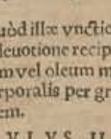

DEINDE considerandum est de his, quibus hoc sacramentum conferri debet: & in qua parte corporis.

¶Circa quod quæruntur septem.

¶Primò, vtrùm sanis debeat hoc sacramentum conferri.

¶Secundò, vtrùm debeat conferri in qualibet infirmitate.

¶Tertiò, vtrùm debeat conferri furiosis & amentibus.

¶Quartò, vtrùm pueris.

¶Quintò, vtrùm totum corpus hoc sacramento inungi debeat.

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶Sextò, vtrùm conuenienter determinentur partes, in quibus inungitur.

¶Septimò, vtrùm mutilati in prædictis partibus inungi debeant.

ARTICVLVS I.

¶Vtrùm hoc sacramentum sanis conferri possit.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd etiam sanis conferri debeat hoc sacramentum, quia principalior effectus huius sacramenti est sanatio mentis, quàm sanatio corporis, vt dictum est: sed etiã sani corpore indigent sanatione mentis: ergo eis etiam debet hoc sacramentum conferri.

¶Præterea, Hoc sacramentum est exeuntium, sicut Baptismus intrantium: sed omnibus intrantibus Baptismus datur. ergo omnibus exeuntibus debet dari hoc sacramentum, sed quandoque illi qui sunt in propinquo exitu, sunt sani, sicut illi qui decapitandi sunt. ergo talibus debet hoc sacramentum dari.

¶SED CONTRA, est quod dicitur Iacob. 5. Infirmatur quis in vobis, &c. ergo solùm infirmus competit.

CONCLVSIO.

¶Sanis non debet hoc sacramentum conferri, quòd quædam spiritualis animæ curatio est.

¶RESPONDEO dicendum, quòd hoc sacramentum est quædam spiritualis curatio, vt dictum est, quæ quidẽ per quendam corporalis curationis modũ significatur: & ideò illis quibus corporalis curatio non competit, scilicet sanis, non debet hoc sacramentum conferri.

¶AD PRIMVM ergo dicendum quòd quãuis spiritualis sanitas sit principalis effectus huius sacramenti, tamẽ oportet, quòd per curationem corporalem significetur curatio huius sacramenti spiritualis, etiam si corporalis sanatio non sequatur: & ideò solùm illis hoc sacramento sanitas spiritualis dari potest, quibus corporalis curatio competit, scilicet infirmis, sicut ille solus potest Baptismum suscipere, qui potest corporalis ablutionis esse particeps, non autem puer in ventre, matris existens.

¶Ad secundum ergo patet, quòd Baptismus etiam non est nisi illorum intrantium, qui corporali ablutioni subiici possunt: & ideò hoc sacramentum illorum tantùm exeuntium est, quibus corporalis curatio competit.

ARTICVLVS II.

¶Vtrùm hoc sacramentum debeat dari in qualibet infirmitate.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd hoc sacramentum dari debeat in qualibet infirmitate. Quia Iacobi 5. vbi hoc sacramẽtum traditur, nulla infirmitas determinatur. ergo omnibus infirmãtibus debet hoc sacramentum conferri.

¶Præterea, Quantò remedium est dignius, tantò debet esse generalius: sed hoc sacramẽtum est dignius, quàm medicina corporalis. cùm ergo medicina corporalis omnibus infirmis detur, videtur etiam quòd hoc sacramentum.

¶SED CONTRA, Hoc sacramentum dicitur ab omnibus extremæ vnctionis: sed non omnis infirmitas ad extremũ vitæ perducit, cùm quædam ægritudines sint causa lõgioris vitæ, vt dicit Philosophus. ergo in omnibus infirmitatibus non debet hoc sacramentum dari.

CONCLVSIO.

¶Non quouis morbo laborantibus est hoc sacramentum exhibendum, sed ad mortem proximè aliqua ægritudine affectis.

¶RESPONDEO dicendum, quòd hoc sacramẽtum est vltimũ remedium, quod Ecclesia potest conferre immediate, quasi disponens ad gloriam: & ideò illis tantùm infirmantibus debet exhiberi, qui sunt in statu exeuntium propter hoc, quòd ægritudo nata est inducere mortem, & de periculo timetur.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd quælibet infirmitas augmentata potest mortem inducere: & ideò si genera infirmitatum pensentur, in qualibet ægritudine potest dari hoc sacramentum: quia Apostolus non determinat infirmitatem aliquam: sed si pensetur infirmitatis modus & status, non semper debet infirmantibus hoc sacramentum dari.

¶Ad secundum dicendum, quòd medicina corporalis habet pro principali effectu sanitatem corporalem, qua omnes infirmi in quolibet statu indigent: sed hoc sacramentum

habet pro principali effectu illam sospitatem quæ exeuntibus, & iter ad gloriam agentibus est necessaria, & ideò non est simile.

ARTICVLVS III.

¶Vtrùm hoc sacramentum dari debeat furiosis.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd furiosis & amentibus hoc sacramentum dari debeat. Quia tales ægritudines sunt periculosissimæ, & citò ad mortem disponunt: sed periculo debet adhiberi remedium, ergo hoc sacramentum quod est remedium sanitatis humanæ, debet talibus conferri.

¶Præterea, Dignius sacramentum est Baptismus, quàm istud: sed Baptismus datur furiosis, vt suprà dictum est: ergo & hoc sacramentum eis debet dari.

¶SED CONTRA, Hoc sacramentum non est nisi recognoscentibus ipsum dandum: sed tales non sunt furiosi & amentes, ergo eis dari non debet.

CONCLVSIO.

¶Furiosis & amentibus, quibus desit deuotionis affectus, nullatenus hoc sacramentum conferri debet.

¶RESPONDEO dicendum, quòd ad effectum huius sacramenti percipiendum plurimum valet deuotio suscipientis & personale meritum conferentium, & generale totius Ecclesiæ, quod patet ex hoc quòd per modum deprecationis forma huius sacramenti confertur: & ideò illis, qui non possunt recognoscere, & cum deuotione suscipere hoc sacramentum, dari non debet: & præcipuè furiosis & amentibus, qui possent irreuerentiam sacramento per aliquam immunditiam facere: nisi haberent lucida interualla, quibus sacramentum recognoscerent, & sic eis conferri in statu illo posset.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd quanuis in periculo mortis tales quandoque sint, tamen remedium per deuotionem propriam non potest eis applicari: & ideò non debet eis conferri.

¶Ad secundum dicendum, quòd Baptismus non requirit motum liberi arbitrij, & ideò non est simile: & præterea Baptismus est sacramentum necessitatis, non extrema vnctio.

ARTICVLVS IIII.

¶Vtrùm hoc sacramentum dari debeat pueris.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur quòd hoc sacramentum debeat dari pueris. Quia eisdem infirmitatibus quandoque laborant pueri & adulti: sed eidem morbo debet adhiberi idem remedium. ergo sicut adultis, ita & pueris debet hoc sacramentum dari.

¶Præterea, Hoc sacramentum datur ad purgandum reliquias peccati, vt suprà dictum est, tam originalis quàm actualis: sed in pueris sunt reliquiæ originalis peccati. ergo eis debet hoc sacramentum dari.

¶SED CONTRA est, quòd nulli debet dari hoc sacramentum, cui non competit forma sacramenti: sed forma sacramenti non competit pueris, qui non peccauerunt per visum & auditum, vt in forma exprimitur: ergo eis dari non debet hoc sacramentum.

CONCLVSIO.

¶Hoc sacramentum pueris conferri non debet.

¶RESPONDEO dicendum, quòd hoc sacramentum exigit actualem deuotionem in suscipiente, sicut & Eucharistia: vnde sicut Eucharistia non debet dari pueris, ita nec hoc sacramentum.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd non datur contra reliquias originalis peccati, nisi secũdum quòd sunt per actualia peccata quodammodò confortatæ: vnde principaliter contra actualia peccata datur, vt ex ipsa forma patet, quæ nõ sunt in pueris.

¶Ad secundum dicendum, quòd infirmitates in pueris nõ sunt ex peccato actuali causatæ sicut in adultis: & contra illas præcipuè infirmitates hoc sacramentum datur, quæ sunt ex peccato causatæ quasi peccati reliquiæ.

ARTICVLVS V.

¶Vtrùm in hoc sacramento totum corpus debeat inungi.

AD QVINTVM sic proceditur. Videtur quòd hoc sacramento totum corpus inungi debeat. Quia secundum Augustinum tota anima est in toto corpore: sed præcipuè datur hoc sacramentum ad sanandum animam: ergo in corpore toto debet inunctio fieri.

¶Præterea,

¶Præterea, Vbi est morbus, ibi debet apponi medicina: sed quandoq; morbus est vniuersalis & in toto corpore, sicut febris. ergo totum corpus debet inungi.

¶Præterea, In Baptismo totum corpus immergitur. ergo & hîc totum debet inungi.

¶SED CONTRA est vniuersalis Ecclesiæ ritus, secundum quem non inungitur infirmus nisi in determinatis partibus corporis.

CONCLVSIO.

¶Non totum corpus, sed ea duntaxat humani corporis partes, inungi oleo huius sacramenti debent, in quibus est aliqua spiritualis infirmitatis radix.

¶RESPONDEO dicendum, quòd hoc sacramentum per modum curationis exhibetur, curatio autem corporalis non oportet quòd fiat per medicinam toti corpori appositam, sed illis partibus vbi est radix morbi: & ideò etiam vnctio sacramentalis debet fieri in illis partibus tantùm, in quibus est radix spiritualis infirmitatis.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd anima quanuis sit tota in qualibet parte corporis quantum ad essentiam, non tamen quantum ad potentias, quæ sunt radices actuum peccati: & ideò oportet quòd in determinatis partibus fiant, in quibus illæ potentiæ habent esse.

¶Ad secundum dicendum, quòd non semper apponitur medicina vbi est morbus: sed congruentiùs vbi est radix morbi.

¶Ad tertium dicendũ, quòd Baptismus fit per modũ ablutionis, ablutio autem corporalis non purgat maculã ab aliqua parte, nisi cui apponitur: & ideò Baptismus toti corpori adhibetur. secùs autem est de extrema vnctione ratione iam dicta.

ARTICVLVS VI.

¶Vtrùm conuenienter determinentur istæ partes vngendæ.

AD SEXTVM sic proceditur. Videtur quòd inconuenienter determinentur istę partes, vt scilicet infirmãs inungatur in oculis, in naribus, & auribus, & labiis, & manibus, & pedibus. Quia sapiens medicus curat morbum in radice: sed de corde exeũt cogitationes quæ coinquinant hominem: vt dicitur Matth. 9. ergo in pectore debet fieri inunctio.

¶Præterea, Puritas non minùs est necessaria exeũtibus, quàm intrantibus: sed intrantes vnguntur chrismate in vertice à sacerdote, ad significandum mentis puritatem. ergo & exeuntes hoc sacramento vngi debent in vertice.

¶Præterea, Ibi debet adhiberi remedium, vbi est maior vis morbi: sed spiritualis morbus præcipuè viget in viris in renibus, & mulieribus in vmbilico, vt dicitur Iob 40. Potestas eius in lumbis eius, secundum expositionem Greg. ergo ibi debet fieri inunctio.

¶Præterea, Sicut per pedes peccatur, ita & per alia membra corporis. ergo sicut inunguntur pedes, ita & alia corporis membra inungi debent.

CONCLVSIO.

¶Quinq; sensuum organica membra inungi præcipuè debent, in quibus est aliqua cognitionis radix: in nonnullis autem propter appetitiuam & motiuam inunguntur renes, ac pedes.

¶RESPONDEO dicendum, quòd principia peccandi in nobis sunt eadem, quę & principia agendi, quia peccatum cõsistit in actu. Principia autem agendi in nobis sunt tria. Primũ est dirigens, scilicet vis cognoscitiua. Secundũ est imperans, scilicet vis appetitiua. Tertium est exequens, scilicet vis motiua. Omnis autem nostra cognitio à sensu ortum habet: & quia vbi est in nobis prima origo peccati, ibi debet vnctio adhiberi: ideo inunguntur loca quinq; sensuum, scilicet oculi propter visum, aures propter auditũ, nares propter odoratũ, os propter gustũ, manus propter tactum, qui in pulpis digitorũ præcipuè viget: & propter appetitiuam vnguntur aliquibus renes, pedes vnguntur propter motiuam, qui sunt principalius eius instrumẽtum: quia principiũ primum est cognoscitiua, ideò illa vnctio ab omnibus obseruatur, quæ fit ad quinq; sensus quasi de necessitate sacramenti: sed quidam non seruant alias, quidã verò seruant illam, quæ ad pedes, & non quæ ad renes, quia appetitiua & motiua sunt secundaria principia.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd cognitio à corde non exit nisi per aliquam imaginationem, quæ est motus à sensu factus, vt dicitur in secundo de Anima: & ideò cor non

est prima radix cogitationis, sed organa sensuum, nisi quatenus cor est principium totius corporis, sed hoc principium est radix remota.

¶Ad secundum dicendum, quòd intrantes debent acquirere puritatem, sed exeuntes debent eam purgare: & ideò exeuntes debent inungi in illis partibus, quibus contingit puritatem mentis inquinari.

¶Ad tertium dicendũ, quòd secũdum quorundã consuetudinẽ fit in renibus, propter hoc quòd ibi maximè viget concupiscibilis: sed appetitiua non est prima radix, vt dictum est.

¶Ad quartum dicendum, quòd organa corporis quibus actus exercentur, sunt pedes, manus & lingua, quibus etiam exhibetur vnctio, & membra genitalia, quibus propter immunditiam illarum partium & honestatem sacramenti non debet vnctio adhiberi.

ARTICVLVS VII.

¶Vtrùm mutilati debeant inungi illis vnctionibus.

AD SEPTIMVM sic proceditur. Videtur quòd mutilati non sunt vngendi illis vnctionibus, quę partibus illis competunt. Quia sicut hoc sacramentum exigit determinatam dispositionem in suscipiente, vt scilicet sit infirmus, ita & determinatam partem: sed ille qui nõ habet infirmitatem, non potest inungi. ergo nec ille qui non habet partem illam, in qua debet fieri vnctio.

¶Præterea, Ille qui est æcus à natiuitate, non deliquit per visum: sed in vnctione quæ fit ad oculos, fit mentio de delicto per visum. ergo talis vnctio cæco nato nõ debet fieri, & sic de aliis.

¶SED CONTRA est, quòd defectus corporis non impedit aliquod aliud sacramentum. ergo nec istud impedire debet: sed de necessitate istius sacramenti est quælibet vnctionum. ergo omnes debent fieri mutilatis.

CONCLVSIO.

¶Mutilati inungi etiam in partibus illis mutilatis debent, quibus alias nungerentur.

¶RESPONDEO dicendum, quòd mutilati etiam inungi debent, quanto propinquiùs esse potest ad partes illas, in quibus vnctio fieri debuerat: quia quanuis non habeant membra, habent tamen potentias animæ, quæ illis membris debentur, saltem in radice: & interiùs peccare possunt per ea quæ ad partes illas pertinent, quanuis non exteriùs.

¶Et per hoc patet solutio ad obiecta.

QVÆSTIO TRICESIMATERTIA,
De *iteratione huius sacramenti, in duos articulos diuisa.*

DEINDE considerandum est de iteratione huius sacramenti.

¶Circa quod duo quæruntur.

¶Primò, vtrùm hoc sacramentum debeat iterari.

¶Secundò, vtrùm in eadem infirmitate debeat iterari.

ARTICVLVS I.

¶Vtrùm hoc sacramentum debeat iterari.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd hoc sacramentum non debeãt iterari, quia dignior est vnctio, quæ fit homini, quàm quæ fit lapidi: sed vnctio altaris non iteratur, nisi altare illud fractum fuerit. ergo nec vnctio extrema, quæ adhibetur homini, debet iterari.

¶Præterea, Post vltimum nihil est: sed hæc vnctio dicitur extrema. ergo non debet iterari.

¶SED CONTRA, Hoc sacramentum est quædam spiritualis curatio corporaliter exhibita: sed curatio corporis iteratur. ergo & hoc sacramentum iterari debet.

CONCLVSIO.

¶Sacramentum hoc sine sui aliqua iniuria iterari potest.

¶RESPONDEO dicendum, quòd nullum sacramentale nec sacramentum quod habet effectum perpetuum, debet iterari, quia ostenderetur sacramentum non fuisse efficax ad faciendum illum effectum, & sic fieret iniuria illi sacramento: sacramentum autem quod nõ habet effectum perpetuũ, potest

Universidad de Deusto
Biblioteca

iterari sine iniuria, vt effectus deperditus iteratò recuperetur. & quia sanitas corporis & mentis, quæ sunt effectus huiusmodi sacramenti, possunt amitti postquam fuerint per sacramenta effectæ: ideò hoc sacramentum sine sui iniuria potest iterari.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd vnctio lapidis fit ad ipsius altaris consecrationem, quæ est perpetuò in lapide quandiu altare manet, & ideò non potest iterari: sed hęc vnctio non fit ad consecrationem hominis, cùm non imprimatur character: & ideò non est simile.

¶Ad secundum dicendum, quòd illud quòd secundum æstimationem hominum est extremum, quandoq; secundum rei veritatem non est extremum, & sic dicitur hoc sacramentum extrema vnctio, quia non debet dari nisi illis quorum mors est propinqua secundum existimationem hominum.

ARTICVLVS II.

¶Vtrùm in eadem infirmitate debeat iterari.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd in eâdem infirmitate non debeat iterari, quia vni morbo non debetur nisi vna medicina: sed hoc sacramentum est quædam spiritualis medicina. ergo contra vnum morbum non debet iterari.

¶Prætereà, Secundum hoc posset aliquis infirmus tota die inungi, si in eodē morbo posset iterari vnctio: quod est absurdū.

¶SED CONTRA est, quod aliquando morbus diu durat post sacramenti perceptionem, & sic reliquiæ peccatorum contrahuntur, contra quas principaliter hoc sacramentum datur. ergo iteratò debet inungi.

CONCLVSIO.

¶Eadem infirmitate laborantibus non secundum eundem, sed diuersum infirmitatis statum, potest extrema vnctio exhiberi.

¶RESPONDEO dicendum, quòd hoc sacramentum nō respicit tantùm infirmitatem, sed etiam infirmitatis statū: quia non debet dari nisi infirmis, qui secundum humanam æstimationem videntur morti appropinquare. Quædam enim infirmitates non sunt diuturnæ: vnde si in eis datur hoc sacramentum, tunc cùm homo ad statum illum perueniat quòd sit in periculo mortis, non recedit à statu illo, nisi infirmitate curata, & ita iterum non debet inungi: sed si residuum patiatur, erit alia infirmitas, & poterit alia fieri inunctio. Quædam verò sunt ægritudines diuturnæ, vt hectica, hydropisis, & huiusmodi: & in talibus non debet fieri vnctio nisi quando videntur perducere ad periculum mortis, & si homo illum articulum euadat eâdē infirmitate durante, & iterū ad similem statū per illā ægritudinem reducatur, iterū potest inungi: quia iam quasi est alius status infirmitatis, quamuis non sit alia infirmitas simpliciter.

¶Et per hoc patet solutio ad obiecta.

QVAESTIO TRICESIMAQVARTA
De *sacramento ordinis quo ad eius essentiam, & eius partes, in quinque articulos diuisa.*

POST hoc considerandum est de sacramento ordinis. Et primo, de ordine in communi. Secundò, de distinctione ordinum. Tertiò, de conferentibus ordinem. Quartò, de impedimentis ordinandorum. Quintò, de his quæ sunt ordinibus annexa. De ipso autem ordine in communi tria videnda sunt. Primò, de eius entitate, & quidditate, & partibus eius, Secundò, de eius effectu. Tertiò, de susci-pientibus ipsum.

¶Circa primum queruntur quinque.

¶Primo, vtrùm ordo in Ecclesia esse debeat.

¶Secundò, vtrùm conuenienter definiatur.

¶Tertiò, vtrùm sit sacramentum.

¶Quartò, vtrùm eius forma exprimatur conuenienter.

¶Quintò, vtrùm hoc sacramentum materiam habeat.

ARTICVLVS I.

Vtrùm ordo in Ecclesia esse debeat.

Tho. 4. dist. 24. q. 1. ar. 1. q. 1. & sequent.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd ordo in Ecclesia esse non debeat. Ordo enim requirit subiectionem & prælationem: sed subiectio videtur repugnare libertati, in quam vocati sumus per-

Christum. ergo ordo in Ecclesia esse non debet.

¶Prætereà, Ille qui in ordine constituitur, alio inferior fit: sed in Ecclesia quilibet debet se altero inferiorē repurare: Philip. 2. Superiores inuicem arbitrantes. ergo non debet in Ecclesia esse ordo.

¶Prætereà, Ordo inuenitur in Angelis propter distinctionem eorum in naturalibus, & gratuitis: sed omnes homines sunt in natura vnum, gratiarum etiam dona quis eminentiùs habeat ignotum est. ergo ordo in Ecclesia esse non potest.

¶SED CONTRA, Rom. 13. Quæ à deo sunt, ordinata sunt: sed Ecclesia à Deo est, quia ipse eam ædificauit sanguine suo. ergo ordo in Ecclesia esse debet.

¶Prætereà, Status Ecclesiæ est medius inter statum naturæ & gloriæ: sed in natura inuenitur ordo, quo quædā aliis superiora sunt: & similiter in gloria, vt patet in Angelis. ergo in Ecclesia debet esse ordo.

CONCLVSIO.

¶Oportuit in Ecclesia ordinem aliquem sacrum esse, quo quidam aliis ad illorum & non sui vtilitatem præficerentur.

¶RESPONDEO dicēdum, quòd Deus sua opera in sui similitudinem producere voluit quātum possibile fuit, vt perfecta essent, & per ea cognosci posset: & ideò vt in suis operibus repræsentaretur, non solùm secundū quòd in se est, sed etiā secundum quòd in aliis influit, hāc legem naturalem imposuit omnibus: vt vltima per media reducerentur & perficerentur, & media per prima, vt Dionysius dicit: & ideò vt ista pulchritudo Ecclesię non deesset, posuit ordinem in ea, vt quidam aliis sacramenta traderent suo modo Deo in hoc assimilati: quasi Deo cooperantes, sicut & in corpore naturali quædam membra aliis influunt.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd subiectio seruitutis repugnat libertati, quæ seruitus est cùm aliquis dominatur ad sui vtilitatem subiectis vtens: talis autem subiectio nō requiritur in ordine, per quem qui præsunt, salutem subditorū quærere debent, non propriam vtilitatem.

¶Ad secundum dicendum, quòd quilibet debet se reputare inferiorē merito, sed non officio: ordines autē officia quædā sunt.

¶Ad tertium dicendum, quòd ordo in Angelis non attenditur secundum distinctionem naturæ nisi per accidens, inquantum ad distinctionem naturę sequitur in eis distinctio gratiæ: attenditur autem per se secūdum distinctionem in gratia, quia eorū ordines respiciunt participationem diuinorum, & communicationem in statu gloriæ, quæ est secundum mensuram gratiæ quasi gratiæ finis, & effectus quodammodò: sed ordines Ecclesiæ militantis respiciunt participationem sacramentorum & communicationem, quæ sunt causa gratiæ, & quodāmodò gratiam præcedunt: & sic non est de necessitate nostrorum ordinum gratia gratum faciens, sed solùm potestas dispensandi sacramenta: & propter hoc ordo non attenditur per distinctionem gratiæ gratum facientis, sed per distinctionem potestatis.

ARTICVLVS II.

¶Vtrùm conuenienter ordo definiatur.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd inconuenienter ordo à Magistro Sententiarum 24. Dist. definiatur, vbi dicitur: Ordo est signaculum quoddam Ecclesiæ, per quod spiritualis potestas traditur ordinato. Pars enim non debet poni genus totius: sed character, qui per signaculum exponitur in sequēti Distinctione, est pars ordinis, quia diuiditur contra id quod est res tantùm, vel sacramentum tantùm, cùm sit res & sacramentum. ergo signaculum non debet poni quasi genus ordinis.

¶Prætereà, Sicut in sacramento ordinis imprimitur character, ita in sacramēto Baptismi: sed in definitione Baptismi nō ponebatur character. ergo nec in definitione ordinis debet poni.

¶Prætereà, In Baptismo etiam quædam spiritualis datur potestas accedendi ad sacramenta: & iterum est quoddam signaculum, cùm sit sacramentum. ergo hæc definitio conuenit Baptismo, & sic inconuenienter assignatur de ordine.

¶Prætereà, Ordo relatio quædam est quæ in vtroque extremorum saluatur: extrema autem huiusmodi relationis sunt superior & inferior. ergo inferiores habent ordinem sicut & superiores: sed in eis non est aliqua potestas præeminentiæ, qualis ponitur hîc in definitione ordinis, vt patet per expositionem sequentem, vbi ponitur promotio potestatis. ergo inconuenienter definitur hîc ordo.

CONCLVSIO.

¶Ordo signaculum quoddam Ecclesiæ est, per quod spiritualis potestas impenditur ordinato.

¶RESPONDEO dicendum, quòd definitio, quam Magister de ordine ponit conuenit ordini, secundum quòd est Ecclesiæ sacramentum: & ideò duo ponit, signum exterius, ibi (signaculum quoddam, &c.) id est signum quoddam, & effectus interior, ibi (in quo spiritualis potestas, &c.)

¶AD PRIMVM ergo dicendū, quòd signaculum non ponitur hîc pro charactere interiori, sed pro eo quod exterius geritur, quod est signum interioris potestatis & causa: & sic etiam sumitur character in alia definitione: si tamen pro interiori charactere sumeretur non esset inconueniens, quia diuisio sacramenti in illa tria non est in partes integrales, propriè loquendo: quia illud quod est res tantùm, non est de essentia sacramenti, quod est etiam sacramentum tantùm transit, & sacramentum manere dicitur. Vnde relinquitur quòd ipse character interior sit essentialiter & principaliter ipsum sacramentum ordinis.

¶Ad secundum dicendum, quòd Baptismus, quaāis in eo conferatur aliqua spiritualis potestas recipiendi alia sacramenta, ratione cuius charactērem imprimit: non tamen hîc est principalis effectus eius, sed ablutio interior, propter quam Baptismus fieret etiam priori causa non existente: sed ordo potestatem principaliter importat: & ideò character, qui est spiritualis potestas, in definitione ordinis ponitur: non autem in definitione Baptismi.

¶Ad tertium dicendum, quòd in Baptismo datur quædam potentia spiritualis ad recipiendum: & ita quodammodò passiua: potestas autem propriè nominat potentiam actiuam eum aliqua præeminentia: & ideò hæc definitio Baptismo non competit.

¶Ad quartum dicendum, quòd nomen ordinis dupliciter accipitur: quādoq; enim significat ipsam relationem, & sic est tā in inferiori quàm in superiori, vt obiectio tangit, & sic non accipitur hîc. Aliquando autem accipitur pro ipso gradu qui ordinem primo modo acceptum facit: & quia ratio ordinis prout est relatio, inuenitur vbi aliquid superius altero occurrit: ideò hic gradus eminens per potestatē spiritualem ordo nominatur.

ARTICVLVS III.

¶Vtrùm ordo sit sacramentum.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd ordo non sit sacramentum. Sacramentum enim, vt dicit Hug. de Sancto Vict. est materiale elementum. sed ordo non nominat aliquid huiusmodi, sed magis religionem vel potestatem, quia ordo est pars potestatis secundum Prisci. ergo non est sacramentum.

¶Prætereà, Sacramenta non sunt de Ecclesia triumphante: sed ordo est ibi, vt patet de Angelis. ergo non est sacramentum.

¶Prætereà, Sicut prælatio spiritualis, quæ est ordo, datur cum quadam consecratione, ita & prælatio secularis: quia & reges inunguntur, vt dictum est: sed regia dignitas non est sacramentum. ergo nec ordo de quo loquimur.

¶SED CONTRA est, quia ab omnibus enumeratur inter septem Ecclesiæ sacramenta.

¶Prætereà, Propter quod vnumquodq; & illud magis: sed propter ordinem fit homo dispensator aliorum sacramentorū. ergo ordo habet magis rationem quòd sit sacramentum, quàm alia.

CONCLVSIO.

¶Ordo est sacramentum.

¶RESPONDEO dicendum, quòd sacramentum (vt ex dictis patet) nihil est aliud quàm quædam sanctificatio hominis exhibita cum aliquo signo visibili: vnde, cùm in susceptione ordinis quædam consecratio homini exhibeatur per visibilia signa, constat ordinem esse sacramentum.

¶AD PRIMVM ergo dicendū, quòd quamuis ordo non exprimat aliquod materiale elementum, tamen ordo non conferetur sine aliquo elemento materiali.

¶Ad secundum dicendum, quòd potestates proportionari debent illis ad quæ sunt: communicatio autem diuinorum, ad quam datur spiritualis potestas, non fit Angelis per aliqua sensibilia signa, sicut in hominibus contingit: & ideò potestas spiritualis, quæ est ordo, non adhibetur Angelis cum aliquibus

signis visibilibus, sicut hominibus: & ideò in hominibus est ordo sacramentum, sed non in angelis.

¶Ad tertium dicendum, quòd non omnis benedictio, quæ hominibus adhibetur, vel consecratio est sacramentum, quia & monachi & abbates benedicūtur, tamen illæ benedictiones nō sunt sacramenta, & similiter nec regalis vnctio: quia per huiusmodi benedictiones non ordinantur aliqui ad dispensationem diuinorum sacramentorum, sicut per benedictiones ordinis.

ARTICVLVS IIII.

¶Vtrùm forma huius sacramenti conuenienter exprimatur.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur quòd forma huius sacramenti inconuenienter in litera exprimatur. Quia sacramenta efficaciam habent ex forma: sed efficacia sacramētorum est ex virtute diuina quę in eis secretiùs operatur salutem. ergo in forma huius sacramenti deberet fieri mentio de virtute diuina per inuocationem Trinitatis, sicut in aliis sacramentis.

¶Prætereà, Imperare est eius qui habet autoritatem: sed autoritas nō residet apud eū, qui sacramenta dispensat, sed ministeriū tantùm. ergo non deberet vti imperatiuo modo vt diceret sic, Agite vel accipite hoc vel illud, vel aliquid huiusmodi.

¶Prætereà, In forma sacramenti non debet fieri mentio nisi de illis, quæ sunt de essentia sacramenti: sed vsus pōtestatis acceptæ non est de essentia sacramenti huius, sed consequitur ad ipsum. ergo non debet de eo fieri mentio in forma huius sacramenti.

¶Prætereà, Omnia sacramenta ordinant ad æternam remunerationem: sed in formis aliorum sacramentorum non fit mentio de remuneratione. ergo nec in forma huius sacramenti deberet de ea fieri mentio, sicut fit cùm dicitur, Habituris partem, si fideliter, &c.

CONCLVSIO.

¶Conueniens forma huius sacramenti ea est, qua Ecclesia vtitur.

¶RESPONDEO dicendum, quòd hoc sacramentum principaliter consistit in potestate tradita: potestas autem à potestate traducitur, sicut similе ex simili: & iterum potestas per vsum innotescit, quia potentiæ notificantur per actus: & ideò in forma ordinis exprimitur vsus ordinis per actū qui imperatur, & exprimitur traductio potestatis per imperatiui modū.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd alia sacramenta non ordinantur principaliter ad effectus similes potestati, per quam sacramenta dispensantur, sicut hoc sacramētum: & ideò in hoc sacramento est quasi quædam communicatio vniuoca: vnde in aliis sacramentis exprimitur aliquid ex parte diuinæ virtutis, cui effectus sacramenti assimilatur, non autem in hoc sacramento: quamuis enim in Episcopo, qui est minister huius sacramenti, non sit autoritas respectu collationis huius sacramenti: tamen habet aliquam autoritatem respectu potestatis ordinis, quæ confertur per ipsum, inquantum à sua potestate derivatur.

¶Ad secundum dicendum, quòd vsus potestatis est effectus potestatis in genere causæ efficientis, & sic non habet quòd in definitione ordinis ponatur, sed est quodammodò causa in genere causæ finalis: & ideò secundum hanc rationem poni potest in definitione ordinis.

ARTICVLVS V.

¶Vtrùm hoc sacramentum habeat materiam.

AD QVINTVM sic proceditur. Videtur quòd hoc sacramentum non habeat materiam. Quia in omni sacramento quod habet materiam, virtus operans in sacramento est in materia: sed in rebus materialibus quæ hîc adhibentur, sicut sunt claues, & candelabra, & huiusmodi, non videtur esse aliqua virtus sanctificandi. ergo non habet materiam.

¶Prætereà, In isto sacramento confertur plenitudo gratiæ sacerdotalis, vt in litera dicitur, sicut in confirmatione: sed materia confirmationis præexigit sanctificationē. cùm ergo ea quæ in hoc sacramento videntur esse materialia, nō sint præsanctificata, videtur quòd non sint materia sacramenti huius.

¶Prætereà, In quolibet sacramento habente materiam requiritur contactus materiæ ad eum, qui suscipit sacramentū: sed vt à quibusdam dicitur, contactus dictorū materialium ab eo, qui suscipit sacramentum, non est de necessitate sacramenti, sed solùm porrectio. ergo prædictæ res materiales non sunt materia huiusmodi sacramenti.

SED

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶SED CONTRA est, quia omne sacramentum consistit in rebus & in verbis: sed res in quolibet sacramento sunt materia ipsius. ergo & res quæ in hoc sacramento adhubentur, sunt materia huius sacramenti.

¶Præterea, Plus requiritur ad dispensandū sacramenta, quàm ad susciendum sacramenta: sed Baptismus in quo datur potestas ad susciendum sacramenta, indiget materia. ergo & ordo, in quo datur potestas ad ea dispensanda.

CONCLVSIO.

¶ Specialem oportet esse materiam huius sacramenti, sicut est aliorum sacramentorum.

¶RESPONDEO dicendum, quòd materia in sacramentis exterius adhibita signat, virtutem in sacramentis agentem ex extrinseco omnino aduenire. Vnde cùm effectus huiusmodi sacramenti, scilicet character non percipiatur ex aliqua operatione ipsius, qui ad sacramentum accedit, sicut in pœnitentia: sed omnino ex extrinseco aduenīat, competit ei materiā habere: tamen diuersimodè ab aliis sacramentis, quæ materiam habent: quia hoc quod in sacramento confertur, in aliis sacramentis deriuatur tantùm à Deo, non à ministro, qui sacramentum dispensat: sed illud quod in sacramento traditur, scilicet spiritualis potestas deriuatur etiam ab eo qui sacramentum dat, sicut potestas imperfecta à perfecta. & ideò efficacia aliorum sacramentorum principaliter consistit in materia, quę virtutem diuinam habet & signat & continet ex sanctificatione per ministerium adhibita: sed efficacia huiusmodi sacramenti principaliter residet penes cum, qui sacramentum dispensat: materia autem adhibetur magis ad determinandum potestatem, quæ traditur particlariter ab habente eam completè, quàm ad potestatem causandam: quod patet ex hoc quòd materia competit vsui potestatis.

¶Et per hoc patet solutio ad primum.

¶AD SECVNDVM dicendum, quòd materiam in aliis sacramentis oportet sanctificari propter virtutem quam continet: sed non est ita in proposito.

¶Ad tertium dicendum, quòd sustinendo illud dictum, ex dictis apparet causa eius, quia enim potestas ordinis accipitur à ministro, sed nō à materia: ideò porrectio materię magis est de essentia sacramenti quàm tactus, tamen ipsa verba formæ videntur ostendere, quòd tactus materiæ sit de essentia sacramenti, quia dicitur, Accipe hoc vel illud.

QVAESTIO TRICESIMAQVINTA, De effectu huius sacramenti, in quinque articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de effectu huius sacramenti.

¶Circa quod quæruntur quinque.

¶Primò, vtrùm in sacramento ordinis gratia conferatur.

¶Secundò, vtrùm imprimatur character.

¶Tertiò, vtrùm character ordinis præsupponat charactêrem Baptismalem.

¶Quartò, vtrùm præsupponat charactêrem confirmationis.

¶Quintò, vtrùm character vnius ordinis præsupponat charactêrem alterius.

ARTICVLVS I.

¶Vtrùm in sacramento ordinis conferatur gratia gratum faciens.

Tho. vbi sup. art. 2. q. 1. ex sequent.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd in sacramento ordinis non cōferatur gratia gratum faciens, quia communiter dicitur quòd sacramentum ordinis ordinatur contra defectū ignorantiæ: sed contra ignorantiam non datur gratia gratum faciens, sed gratia gratis data: quia gratia gratum faciēs magis respicit affectum. ergo in hoc sacramento ordinis non datur gratia gratū faciens.

¶Præterea, Ordo distinctionem importat: sed membra Ecclesiæ non distinguuntur per gratiam gratum facientem: sed secundum gratiam gratis datam: de qua dicitur 1. Cor. 12. Diuisiones gratiarum sunt. ergo in ordine non datur gratia gratum faciens.

¶Præterea, Nulla causa præsupponit effectum suum, sed in eo qui accedit ad ordines, præsupponitur gratia, per quam sit idoneus ad executionem ordinis. ergo talis gratia non confertur in collatione ordinis.

¶SED CONTRA, Sacramenta nouæ legis efficiunt quod figurant: sed ordo per numerum septenarium signat septem dona Spiritus sancti, vt in litera dicitur. ergo dona Spiritus sancti, quæ non sunt sine gratia gratum faciente, in ordine dantur.

¶Præterea, Ordo est sacramētum nouæ legis: sed in definitione talis sacramenti ponitur vt causa gratiæ existat. ergo causat gratiam in suscipiente.

CONCLVSIO.

¶In Sacramento ordinis, quo homo ad aliorum sacramentorum dispensationem ordinatur, necesse est conferri gratiam gratum faciētem.

¶RESPONDEO dicendum, quòd Dei perfecta sunt opera, vt dicitur Deute. 32. & ideò cuicunque datur potentia aliqua diuinitùs, dantur ea per quæ exequutio illius potentiæ potest congruè fieri, & hoc etiam in naturalibus patet. Quia animalibus dantur membra, quibus potentiæ animæ possunt exire in actus suos, nisi sit defectus ex parte materiæ: sicut autem gratia gratum faciens est necessaria ad hoc quòd homo digne sacramenta recipiat, ita etiam ad hoc quòd homo dignè sacramenta dispenset: & ideò sicut in Baptismo per quem fit homo susceptiuus aliorum sacramentorum, datur gratia gratū faciens, ita in sacramento Ordinis, per quod homo ordinatur ad aliorum sacramentorum dispensationem.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd ordo datur non in remedium vnius personæ, sed totius Ecclesiæ: vnde quod dicitur contra ignorantiam dari, non est intelligendum ita, quòd per susceptionem Ordinis pellatur ignorantia in susciptēte: sed quia susciptens ordinem præsicitur ad pellendam ignorantiam in plebe.

¶Ad secundum dicendum, quòd quantis dona gratiæ gratum facientis communia sint omnibus membris Ecclesiæ: tamen illorum actus donorum secundum quæ attenditur distinctio in membris Ecclesiæ idoneus susceptor aliquis esse non potest, nisi charitas adsit, quæ quidem sine gratia gratum faciente esse non potest.

¶Ad tertium dicendum, quòd ad idoneam exequutionem ordinum non sufficit bonitas qualiscunque, sed requiritur bonitas excellens: vt licut illi qui ordinem suscipiunt super plebem, constituuntur gradu Ordinis, ita & superiores sint meritò sanctitatis: & ideò præexigitur gratia quæ sufficiebat ad hoc quòd dignè connumerentur in plebe Christi: sed confertur in ipsa susceptione Ordinis amplius gratiæ munus, per quod ad maiora reddantur idonei.

ARTICVLVS II.

¶Vtrùm in sacramento Ordinis character imprimatur quantùm ad omnes ordines.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quod in sacramento Ordinis non imprimatur character quantùm ad omnes Ordines. Quia ordinis character est quædam spiritualis potestas: sed quidam Ordines non ordinantur nisi ad quosdam actus corporales, scilicet, ostiarij vel acolyti. ergo in eis non imprimitur character

¶Præterea, Omnis character est indelebilis. ergo per charactêrem homo ponitur in tali statu à quo non possit recedere: sed illi qui habent aliquos Ordines possunt licitè redire ad laicatum. ergo non imprimitur character in omnibus ordinibus.

¶Præterea, Per charactêrem homo ascribitur ad aliquid sacrū dandum, vel ad suscipiendum: sed ad susceptionem sacramentorum homo sufficienter ordinatur per charactêrem baptismalem: dispensator autem sacramentorum non constituitur aliquis nisi in ordine sacerdotali. ergo in aliis ordinibus non imprimitur character.

¶SED CONTRA, Omne sacramentum, in quo non imprimitur character, est iterabile: sed nullus ordo est iterabilis. ergo in quolibet ordine imprimitur character.

¶Præterea, Character est signum distinctiuum: sed in quolibet ordine est aliqua distinctio. ergo quilibet ordo imprimit charactêrem.

CONCLVSIO.

¶In omnibus Ordinibus imprimatur character.

¶RESPONDEO dicendum, quòd circa hoc est triplex opinio

opinio vel fuit. Quidam enim dixerunt quòd in solo Ordine sacerdotali character imprimitur. Sed hoc non est verum, quia actum diaconi nullus potest exercere licite nisi diaconus: & ita patet quòd habet aliquam specialem potestatem in dispensatione sacramentorum, quam alij non habent. Et propter hoc alij dixerunt quòd in sacris Ordinibus imprimitur character, non autem in minoribus. Sed hoc nihil est, quia per quemlibet Ordinem aliquis constituitur supra plebem in aliquo gradu potestatis ordinatæ ad sacramentorum dispensationem. Vnde cùm character sit signum distinctiuum ab aliis, oportet quòd in omnibus character imprimatur: cuius etiam signum est, quòd perpetuò manent, & nunquàm iterantur. Et hæc est tertia opinio quæ communior est.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd quilibet ordo vel habet actum circa ipsum sacramentum, vel ordinatum ad sacramentorum dispensationem: sicut ostiarij habent actum admittendi homines ad diuinorum sacramentorum inspectionem, & sic de aliis. & ideò in omnibus requiritur spiritualis potestas.

¶Ad secundum dicendum, quòd quantūcunq; homo ad laicatum se transferat, semper tamen manet in eo character: quod patet ex hoc quòd si ad clericatum reuertatur: non iterum ordinem, quem habuerat, suscipit.

¶Ad tertium dicendum, sicut ad primum.

ARTICVLVS III.

¶Vtrùm character Ordinis præsupponat charactêrem baptismalem.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd character Ordinis non præsupponit charactêrem baptismalem. Quia per charactêrem Ordinis homo efficitur dispensator sacramentorum, per charactêrem baptismalem susceptiuus eorundem: sed potestas actiua non præsupponit de necessitate passiuam, quia potest esse sine ea, sicut patet in Deo. ergo character Ordinis non præsupponit de necessitate charactêrem baptismalem.

¶Præterea, Potest contingere quòd aliquis non sit baptizatus qui se baptizatum existimat probabiliter: si ergo talis ad Ordines accedat non consequetur charactêrem ordinis, si character ordinis præsupponit charactêrem baptismalem: & sic ea quæ faciet vel in consecratione vel in absolutione, nihil erunt, & in hoc Ecclesia decipietur, quod est inconueniens.

¶SED CONTRA, Baptismus est ianua sacramentorum. ergo cùm ordo sit quoddam sacramentum, præsupponit Baptismum.

CONCLVSIO.

Character Ordinis charactêrem præsupponit Baptismi, qui ianua est omnium sacramentorum.

¶RESPONDEO dicendum, quòd nihil potest aliquid accipere, cuius receptiuam potentiam non habet, per charactêrem autem baptismalē efficitur homo receptiuus aliorum sacramentorum: vnde qui charactêrem baptismalem non habet, nullum alterum sacramentum recipere potest, & sic character ordinis baptismalem charactêrem præsupponit.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd in eo qui habet potentiam actiuam à se, potentia actiua non præsupponit passiuam: sed in eo qui habet potētiam actiuam ab altero, præexigitur ad potentiam actiuam potentia passiua quæ recipere possit potentiam actiuam.

¶Ad secundum dicendum, quòd talis si ad sacerdotium promoueatur, non est sacerdos, nec conficere potest, nec absoluere in foro pœnitentiali. Vnde secundum Canones debet iteratò baptizari & ordinari, & si etiam in Episcopum promoueatur, illi quos ordinat non habēt ordinē, sed tamen piè credi potest, quòd quantùm ad vltimos effectus sacramentorum, summus Sacerdos suppleret defectum, & quòd non permitteret hoc ita latere, quòd Ecclesiæ posset periculum imminere.

ARTICVLVS IIII.

¶Vtrùm character Ordinis præsupponat charactêrem Confirmationis.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur quòd præsupponat de necessitate charactêrem Confirmationis. Quia in his quæ sunt ordinata adinuicem, sicut medium præsupponit primum, ita vltimum præsupponit medium: sed character confirmationis præsupponit baptismalem quasi primum. ergo character Ordinis præsupponit charactêrem confirmationis quasi mediū.

¶Præterea, Qui ad alios confirmandos ponuntur, maximè debent esse firmi: sed illi qui sacramentum Ordinis suscipiunt, sunt aliorum confirmatores. ergo ipsi maximè debent habere sacramentum Confirmationis.

¶SED CONTRA, Apostoli receperunt potestatem ordinis ante Ascensionem, Ioan. 20. vbi dictum est, Accipite Spiritum sanctum. sed confirmati sunt post Ascensionem per aduentum Spiritus sancti. ergo non præsupponit confirmationē.

CONCLVSIO.

¶Quanquàm maximè conueniens sit, vt qui Ordinem suscipiunt sint confirmati, hoc tamen necessarium non est.

¶RESPONDEO dicendum, quòd ad susceptionem ordinis præexigitur aliquid quasi de necessitate sacramenti, & aliquid de congruitate. De necessitate enim sacramenti exigitur quòd ille qui accedit ad ordines, sit susceptiuus, quod competit ei per baptismum: & ideò character baptismalis præsupponitur de necessitate sacramenti, ita quòd sine eo sacramentum ordinis conferri non potest: sed de congruitate requiritur omnis perfectio per quam aliquis reddatur idoneus ad exequutionem ordinis, & vnum de istis est vt sit confirmatus: & ideò de congruitate character ordinis charactêrem confirmationis præsupponit, & non de necessitate.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd non est similis habitudo huius medij ad vltimum, & primi ad medium: quia per charactêrem baptismalem fit homo susceptiuus sacramenti confirmationis: non autem per sacramentum confirmationis fit susceptiuus sacramenti ordinis, & ideò non est similis ratio.

¶Ad secundum dicendum, quòd illa ratio procedit de idoneitate quantùm ad congruitatem.

ARTICVLVS V.

¶Vtrùm character vnius Ordinis de necessitate præsupponat charactêrem alterius Ordinis.

AD QVINTVM sic proceditur. Videtur quòd character vnius ordinis præsupponat de necessitate charactêrem alterius ordinis. Quia maior est conuenientia ordinis ad ordinem, quàm ordinis ad aliud sacramentum: sed character ordinis præsupponit charactêrem alterius sacramenti, scilicet Baptismi. ergo multò fortiùs character vnius ordinis præsupponit charactêrem alterius.

¶Præterea, Ordines sunt quidam gradus: sed nullus potest peruenire ad posteriorem gradum nisi priorem ascenderit. ergo nullus potest accipere charactêrem ordinis sequentis, nisi priùs accipiat ordinem præcedentem.

¶SED CONTRA, Si omittatur aliquid in sacramento quod sit de necessitate sacramenti, oportet quòd sacramentum iteretur: sed si aliquis accipiat sequentem ordinem, prætermisso primo, non reordinabitur, sed confertur sibi quod deerat, secundum statuta Canonum. ergo præcedens ordo non est de necessitate sequentis.

CONCLVSIO.

¶Non oportet vt qui maiores Ordines susceperunt, minores prius habuerint, quanquàm Ecclesia sic ordinatē Ordines conferri statuerit, vt primi minores, deinde maiores recipiantur.

¶RESPONDEO dicendum, quòd non est de necessitate superiorum ordinum quòd aliquis minores ordines priùs habeat, quia potestates sunt distinctæ, & vna quantùm est de sui ratione non requirit aliam in eodem subiecto: & ideò etiam in primitiua Ecclesia aliqui ordinabantur in presbyteros, qui priùs inferiores ordines non susceperant: & tamen poterant omnia quæ inferiores ordines possunt, quia inferior potestas comprehenditur in superiori virtute, sicut sensus in intellectu, & ducatus in regno: sed postea per constitutionem Ecclesiæ determinatum est, quòd ad maiores ordines se non ingeret qui priùs in minoribus officiis se non humiliauit. & inde est quòd qui ordinantur per saltum secundum Canones, non reordinantur, sed id quod omissum fuerat de præcedentibus ordinibus, eis confertur.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd magis conueniunt ordines adinuicem secundum similitudinem speciei, quàm ordo cum Baptismo: sed secundum proportionem potentiæ ad actum magis conuenit Baptismus cum ordine: quia per Baptismum acquirit homo potentiam passiuam recipiendi ordines: non autem per ordinem inferiorem datur potentia passiua recipendi maiores ordines.

¶Ad se

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶Ad secundum dicendum,quòd ordines non sunt gradus qui occurrant in actione vna vel in vno motu,vt oporteat ad vltimum per primum deuenire:sed sunt sicut gradus in diuersis rebus constituti,sicut est gradus inter hominem & Angelum,nec oportet quòd ille qui sit Angelus, priùs fuerit homo : similiter etiam est gradus inter caput & omnia membra corporis, nec oportet quòd illud quod est caput,priùs fuerit pes,& similiter est in proposito.

QVAESTIO TRICESIMASEXTA,
De *qualitate suscipientium,in quinque articulos diuisa.*

DEINDE considerandum est de qualitate suscipientium hoc sacramentum.

¶Circa quod quæruntur quinque.

¶Primò,vtrùm in suscipientibus hoc sacramentum requiratur bonitas vitæ.

¶Secundò, vtrùm requiratur scientia totius sacræ Scripturæ.

¶Tertiò, vtrùm ex ipso merito vitæ aliquis ordinis gradus consequatur.

¶Quartò,vtrùm promouẽs indignos ad ordines peccet.

¶Quintò,vtrùm aliquis peccator existens posit sine peccato ordine suscepto vti.

ARTICVLVS I.
¶Vtrùm in suscipientibus ordinem requiratur bonitas vitæ.

Tho. vbi sup. art. 3.q.1.& sequent.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd in suscipientibus ordines non requiratur bonitas vitæ.Quia per ordinem aliquis ordinatur ad dispensationem sacramentorum : sed sacramenta possunt dispensari à bonis & malis.ergo non requiritur bona vita.

¶Præterea,non est maius ministerium quod Deo in sacramentis exhibetur,quàm quod,ipsi corporaliter adhibetur:sed à ministerio ipsius corporali non repulit Dominus mulierem peccatricem & infamem, vt patet Luc. 7. ergo nec à ministerio eius in sacramentis tales sunt amouendi.

¶Præterea,Per omnem gratiam datur aliquod remedium contra peccatum:sed illis qui habent peccatum,non debet aliquod remedium denegari,quod eis valere possit.cùm ergo in sacramento ordinis gratia conferatur, videtur quòd debeat etiam peccatoribus hoc sacramentum dari.

¶SED CONTRA, Leui. 11. Homo de semine Aaron, qui habuerit maculam,non offerat panes coram Domino,nec accedat ad ministerium eius:sed per maculam (vt dicit glos.) omne vitiũ intelligitur. ergo ille qui est aliquo vitio irretitus, non debet ad ministerium ordinis adhiberi.

¶Præterea,Hiero.dicit quòd nõ solùm Episcopi, presbyteri & diaconi debent magnopere prouidere, vt cunctum populum, cui præsident, sermone & conuersatione præcedant, verùm etiam inferiores gradus, & omnes qui diuino oraculo deseruiunt : & quia vehementer Ecclesiam Dei destruit meliores esse laicos, quàm clericos. ergo in omnibus ordinibus requiritur sanctitas vitæ.

CONCLVSIO.

¶Bonitas vitæ,at conscientiæ nitor necessaria sunt ex diuino præcepto suscipientibus sacros Ordines,non tamen de necessitate sunt sacramenti.

¶RESPONDEO dicendum, quòd sicut Dionysius dicit 1. c. Eccle.Hier.vt subtiliores & clariores essentiæ repletæ influxu solarium splendorum,lumen in eis superemines ad similitudinem Solis ad alia corpora inuehunt:sic in omni diuino non est audendum alius dux esse nisi secundum omnem habitum suum factus Dei formissimus & Deo simillimus. Vnde cùm in quolibet ordine aliquis constituatur dux aliis in rebus diuinis,quasi præsumptuosus mortaliter peccat, qui cum conscientia peccati mortalis ad ordines accedit; & ideò sanctitas vitæ requiritur ad ordinem de necessitate præcepti,sed non de necessitate sacramenti. Vnde si malus ordinatur,nihilominus ordinem habet,tamen cum peccato.

¶AD PRIMVM ergo dicendum,quòd sicut vera sacramenta sunt, quæ peccator dispensat, ita verum sacramentum ordinis recipit,& sicut indignè dispensat,ita indignè recipit.

¶Ad secundum dicendum,quòd illud ministerium erat tantùm in exequutione corporalis obsequij,quod etiam licitè peccato rea facere possunt.Secùs autẽ de ministerio spirituali, ad quod applicantur ordinati, quia per ipsum efficiuntur medij inter Deum & plebem : & ideò debent de bona conscientia nitere quo ad Deum,& bona fama quo ad homines.

¶Ad tertium dicendum,quòd aliquæ medicinæ sunt quæ exigunt robur naturæ,aliàs cum periculo mortis assumuntur ; & aliæ sunt quæ debilibus dari possunt:ita etiam in spiritualibus quædam sacramenta sunt ordinata ad remedium peccati, & talia peccatoribus sunt exhibenda, sicut Baptismus & pœnitentia:illa verò quæ perfectionem gratiæ conferunt, requirũt hominem per gratiam confortatum.

ARTICVLVS II.
¶Vtrùm requiratur scientia totius sacræ Scripturæ.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd requiratur scientia totius sacræ Scripturæ. Quia ille debet habere legis scientiam, à cuius ore lex requiritur:sed legẽ requirunt de ore sacerdotis, vt patet Malach. 2. ergo ipse debet legis totius habere scientiã.

¶Præterea, Primæ Pet.1. Parati omni poscenti vos ad satisfaciendum de ea,quæ in vobis est, fide & spe:sed reddere de his rationẽ quæ sunt fidei & spei,est illorum qui perfectam scientiam sacrarum Scripturarum habent.ergo talem scientiam debent habere illi qui ponuntur in ordinibus,quibus verba prædicta dicuntur.

¶Præterea,Nullus congruè legit quod non intelligit, quia legere & non intelligere negligere est,vt dicit Cato. Sed ad Lectores,qui est quasi infimus ordo,pertinet legere vetus Testamentum,vt in Littera dicitur.ergo ad eos pertinet habere totius veteris Testamenti intellectum, & multò fortiùs ad alios superiores ordines.

¶SED CONTRA est, quòd multi promouentur ad sacerdotium,qui penitus de talibus nihil sciunt,etiam in regionibus multis,ergo videtur quòd talis scientia non requiratur.

¶Præterea,in vitis Patrum legitur, aliquos simplices monachos ad sacerdotium promotos,qui erant sanctissimæ vitæ.ergo non requiritur prædicta scientia in ordinandis.

CONCLVSIO.

¶Ea tantùm scire oportet Ordinator,quæ ad ordinis suscepti exequutionem conducant.

¶RESPONDEO dicendum,quòd in quolibet actu hominis,si debet esse ordinatus,oportet quòd adsit directio rationis,vnde ad hoc quòd ordinis officiũ exequatur,oportet quòd habeat tantum de scientia, quæ sufficiat ad hoc quòd dirigatur in actum ordinis illius:& ideò etiam talis scientia requiritur in eo,qui debet ad ordines promoueri,& non quòd vniuersaliter in tota Scriptura sit instructus:sed plus vel minùs secundum quòd ad plura vel pauciora se eius officium extendit:vt scilicet illi qui aliis præponuntur,curam animarum suscipientes,sciant quæ ad exequutionem sui ordinis spectant.

¶AD PRIMVM ergo dicendum,quòd sacerdos habet duos actus,vnum principalem supra corpus Christi verum: & alium secundarium supra corpus Christi mysticum: secundus autem actus dependet à primo,sed non conuertitur : & ideò aliqui ad sacerdotium promouentur, quibus committitur primus actus tantùm, sicut religiosi, quibus cura animarum non committitur,& à talium ore lex non requiritur,sed solùm quòd sacramenta conficiant:& ideò talibus sufficit si tantum de scientia habeant,quod ea quę ad sacramentum perficiẽdum spectant,ritè seruare possint. Alij autem promouentur ad alium actum qui est supra corpus mysticum, & à talium ore populus legem requirit:vnde scientia legis in eis debet esse, non quidem vt sciant omnes difficiles quæstiones,quia in his debet ad superiores recursus haberi:sed vt sciant,ea quæ populus debet credere,& obseruare de lege. Sed ad superiores sacerdotes, scilicet Episcopos pertinet vt etiam ea quæ difficultatem in lege facere possunt,sciant,& tantò magis,quantò in maiore gradu collocantur.

¶Ad secundum dicẽdum,quòd ratio reddenda de fide & spe, non est intelligenda talis,quæ sufficiat ad probandum quæ fidei vel spei sunt, cum vtrunque de inuisibilibus sit : sed vt sciant in communi probabilitatem vtriusque ostendere, ad quod non requiritur multùm magna scientia.

¶Ad tertium

¶Ad tertium dicendum, quòd ad lectorem non pertinet tradere intellectum sacræ Scripturæ populo, quia hoc est superiorum ordinum,sed solùm pronuntiare: & ideò ab eo non exigitur quòd habeat tantùm de scientia, qua sacram Scripturam intelligat,sed solùm quòd rectè pronuntiare sciat : & quia talis scientia de facili addiscitur à multis:ideò probabiliter æstimari potest quòd ordinatus talem scientiam acquirat,si etiam tunc eam non habeat,maximè si in via ad hoc esse videatur.

ARTICVLVS III.
¶Vtrùm ex merito vitæ aliquis gradus ordinis consequatur.

AD TERTIVM sic proceditur.Videtur quòd ex ipso merito vitæ aliquis ordinis gradus consequatur.Quia sicut dicit Chrysostomus, Non omnis sacerdos sanctus est, sed omnis sanctus sacerdos est: sed ex merito vitæ aliquis efficitur sanctus.ergo & sacerdos,& multò fortiùs alios ordines habens.

¶Præterea, In rebus naturalibus ex hoc ipso aliqua in gradu superiori collocantur,quòd Deo appropinquant, & magis de eius bonitatibus participant,vt Dionysius dicit 4. c.Ecclesiastica Hierar.sed ex merito sanctitatis & scientiæ aliquis efficitur Deo propinquior, & plus de eius bonitatibus recipiens. ergo ex hoc ipso in gradu ordinis collocatur.

¶SED CONTRA,Sanctitas semel habita potest amitti: sed ordo semel habitus,nunquam amittitur.ergo ordo non consistit in ipso merito sanctitatis.

CONCLVSIO.

¶Non consequitur aliquis ex merito vitæ aliquem Ordinis gradum.

¶RESPONDEO dicendum,quòd causa debet esse proportionata suo effectui:& ideò sicut in Christo, à quo descendit gratia in omnes homines, oportet quòd sit gratiæ plenitudo,ita in ministris Ecclesiæ,quorum non est dare gratiam, sed gratiæ sacramenta, non constituitur gradus Ordinis ex hoc quòd habent gratiam:sed ex hoc quod participant aliquod gratiæ sacramentum.

¶AD PRIMVM ergo dicendũ, quòd Chrysostomus accipit Sacerdotis nomen quantùm ad rationem interpretationis,secundum quòd sacerdos idem est quod sacra dans. Sic enim quilibet iustus, inquantum sacra merita alicui in auxilium dat, sacerdotis interpretationem habet:non autem loquitur secundum nominis significationem. Est enim hoc nomen sacerdos institutum ad significandum eum, qui sacra dat in sacramentorum dispensatione.

¶Ad secundum dicendum, quòd res naturales efficiuntur in gradu super alia,secundum quòd in ea agere possunt ex forma sua:& ideò ex hoc ipso quòd formam nobiliorem habent, in altiori gradu constituuntur:sed ministri Ecclesiæ non præponuntur aliis,vt eis ex propriæ sanctitatis virtute aliquid attribuant,quia hoc solius Dei est:sed sicut ministri, & quodammodò instrumenta illius effluxus qui fit à capite in membra : & ideò non est simile quantùm ad dignitatem ordinis,quamuis sit simile quantùm ad congruitatem.

ARTICVLVS IIII.
¶Vtrùm promouens ad ordines indignos peccet.

AD QVARTVM sic proceditur.Videtur quòd promouens indignos ad Ordines non peccet, quia Episcopus indiget coadiutoribus in minoribus officiis constitutis, sed non posset eos inuenire in sufficienti numero si talem idoneitatem requirerẽt in eis, qualis à sanctis describitur.ergo si aliquos non idoneos promouet,videtur quòd sit excusabilis.

¶Præterea,Ecclesia non solùm indiget ministris ad dispensationem spiritualium, sed etiam ad gubernationem temporalium:sed quandoque illi qui non habent scientiam vel sanctitatem vitæ, possunt esse vtiles ad gubernationem temporalium,vel propter potentiam secularem,vel propter industriã naturalem. ergo videtur quòd tales sine peccato possent promoueri.

¶Præterea, Quilibet tenetur vitare peccatum quantùm potest.si ergo Episcopus peccat indignos promouens, debet adhibere maximam diligentiam ad sciendum,an illi qui accedunt ad Ordines, sint digni:vt fieret diligens inquisitio de moribus & scientia eorum,quod non videtur alicubi obseruari.

¶SED CONTRA, Peius est promouere malos ad sacra mysteria,quàm iam promotos non corrigere: sed Heli mortaliter peccauit,non corrigens filios suos de malitia sua:vnde cadens retrorsum mortuus est,vt dicitur primo Regum.ergo non sine peccato cuadit si indignos promouet.

¶Præterea,Spiritualia temporalibus sunt præponenda in Ecclesia: sed mortaliter peccaret qui res Ecclesiæ temporales scienter sub periculo poneret. ergo multò fortiùs qui ponet res spirituales sub periculo : sed sub periculo ponit res spirituales quicunq; indignos promouet:quia cuius vita despicitur,vt dicit Grego.restat vt eius prædicatio contemnatur, & eâdem ratione omnia spiritualia ab eis exhibita.ergo indignos promouens mortaliter peccat.

CONCLVSIO.

¶Infidelitatis crimine reus est, quicunque indignos ad sacros promouerit ordines.

¶RESPONDEO dicendum, quòd à Domino describitur fidelis seruus qui est constitutus supra familiam, vt det illi tritici mensuram:& ideò infidelitatis reus est,qui alicui supra mensuram eius diuina tradit : hoc autem facit quicunque indignos promouet, & ideo crimen mortale committit quasi summo Domino infidelis : & præcipuè cùm hoc in detrimentum Ecclesiæ vergat & honoris diuini qui per bonos ministros promouetur.Esset enim infidelis terreno domino, qui in eius officio aliquos inutiles poneret.

¶AD PRIMVM ergo dicendũ, quòd Deus nunquã ita deserit Ecclesiam suã quin inueniantur idonei ministri sufficientes ad necessitatem plebis,si digni promouerẽtur,& indigni repellerentur:& si non possunt tot ministri inueniri, quot modò sunt,melius esset habere paucos ministros bonos,quàm multos malos,vt dicit beatus Clemens.

¶Ad secundum dicendum,quòd temporalia non sunt quærenda nisi propter spiritualia:vnde omne incommodum temporale deberet eligi & omne dispendium,propter spirituale bonum promouendum.

¶Ad tertium dicendum, quòd ad minus hoc requiritur quòd nesciat ordinans aliquid contrarium sanctitati in ordinando esse:sed etiam exigitur amplius,vt secundum mensuram ordinis vel officij iniungendi diligentior cura apponatur,vt habeatur certitudo de qualitate promouendorum saltem ex testimonio aliorum,& hoc est quod Apostolus dicit 1. Timoth.5.Nemini citò manum imposueris.

ARTICVLVS V.
¶Vtrùm qui in peccato existens possit sine peccato Ordine suscepto vti.

AD QVINTVM sic proceditur.Videtur quòd aliquis in peccato existens possit sine peccato Ordine suscepto vti,quia peccat si non vtatur, cùm ex officio teneatur.si ergo vtẽdo peccat, non potest peccatum vitare,quod est inconueniens.

¶Præterea, Dispensatio est iuris relaxatio. ergo quamuis de iure esset ei illicitum vti Ordine suscepto, tamen ex dispensatione ei liceret.

¶Præterea, Quicunq; communicat alicui in peccato mortali, peccat mortaliter.si ergo peccator in vsu Ordinis peccat mortaliter,tunc etiam peccat mortaliter qui ab eo aliquid diuinorum accipit, vel ab eo exigit,quod videtur absurdum.

¶Præterea,Si vtendo Ordine suo peccat : ergo quilibet actus Ordinis,quem facit,est peccatum mortale, & ita cùm in vna exequutione Ordinis multi actus concurrant, videtur quòd multa peccata mortalia committat, quod valde durum videtur.

¶SED CONTRA est quod Dionysius in Epistola ad Demophilum dicit,Talis,scilicet qui non est illuminatus, audax videtur sacerdotalibus manum apponens,& non timet neque verecundatur diuina præter dignitatem exequens, & putans Deum ignorare quæ ipse in seipso cognouit:& decipere existimat falso nomine patrem ab ipso appellatum,& audet ipsius muneris immundas infamias, non enim dicam orationes, super diuina signa Christiformiter enuntiare. ergo sacerdos est quasi blasphemus & deceptor qui indigne suum ordinem exequatur, & sic mortaliter peccat, & eâdem ratione quilibet alius ordinatus.

¶Præterea, Sanctitas requiritur in susceptione ordinis vt sit idoneus ad exequendum : sed peccat mortaliter qui cum peccato mortali ad ordines accedit. ergo multo fortiùs peccat mortaliter in qualibet exequutione sui ordinis.

RESPON

Universidad de Deusto
Biblioteca

COROLLARIVM.

¶ Exorbitanter peccat quicunque in peccato mortali existens sacros exequitur ordines, nisi hoc ex necessitate faceret.

¶RESPONDEO dicendum, quòd lex præcipit vt homo iustè ea quæ sunt iusta exequatur: & ideò quicunque hoc quod sibi competit ex Ordine, facit indignè, quod iustum est iniustè exequitur, & contra præceptum legis facit, ac per hoc mortaliter peccat. Quicunque autem cum peccato mortali ali quod sacrum officium pertractat, non est dubium quin indignè illud faciat: vnde patet quòd mortaliter peccat.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd non est perplexus vt necessitatem peccandi habeat: quia potest peccatum dimittere vel officio resignare, ex quo abligabatur ad ordinis exequutionem.

¶Ad secundum dicendum, quòd ius naturale est indispensabile: hoc autem est de iure naturali, vt homo sancta sanctè pertractet, & contra hoc nullus potest dispensare.

¶Ad tertium dicendum, quòd quanduis minister Ecclesiæ qui est in peccato mortali ab Ecclesia sustinetur, ab eo sacramenta eius subditus recipere debet, quia ad hoc ei obligatur: sed tamen præter necessitatis articulum non esset tutum, quòd eum induceret ad aliquid sui ordinis exequendum durante tali conscientia, quòd ille in peccato mortali esset, quam tamen deponere posset: quia in instanti homo à diuina gratia emundatur.

¶Ad quartum dicendum, quòd quandocunq; homo exhibet se in aliquo actu vt minister Ecclesiæ, mortaliter peccat, & toties quoties huiusmodi actum facit: quia vt Dionysius dicit primo capite Ecclesiasticæ hierarchiæ: Immundis nec symbola, id est, sacramentalia signa tangere fas est. Vnde quando tangunt res sacras, quasi suo officio vtentes, peccant mortaliter. Secùs autem esset si in aliqua necessitate aliquod sacrum contingerent, vel exequerentur in illo casu, in quo & laicis licet: sicut si baptizaret in aliquo articulo necessitatis, vel si corpus Christi in terram proiectum colligeret.

QVAESTIO TRICESIMASEPTIMA, De distinctione Ordinum, in quinque articulos diuisa.

Tho. 4. Dist. 24. q. 2. art. 1. q. 1. ad 1. sequ. & art. 2. 3. eiusd. q.

CONSEQVENTER agendum est de distinctione Ordinum & eorum actibus & characteris impressione.

¶Circa quod quæruntur quinque.

¶Primò, vtrùm Ordo debeat in plures distingui.

¶Secundò, quot sint.

¶Tertiò, vtrùm debeant distingui per sacros, & non sacros.

Quartò, vtrùm actus Ordinum conuenienter assignentur.

Quintò, quando Ordinum characteres imprimuntur.

ARTICVLVS I.

¶Vtrùm debeant plures ordines distingui.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd nō debeat plures ordines distingui. Quantò enim aliqua virtus est maior, tantò minùs est multiplicata: sed hoc sacramentum est dignius aliis sacramentis, inquantum constituit suscipientes in aliquo gradu super alios: cùm ergo alia sacramenta non distinguantur in plura, quæ recipiant prædicationes totius, nec hoc sacramentum debet in plures ordines distingui.

¶Præterea, Si diuiditur, aut est diuisio totius in partes integrales, aut in partes subiectiuas: non autem in partes integrales, quia sic non reciperent prædicationes totius ergo est diuisio in partes subiectiuas: sed partes subiectiuæ recipiunt in plurali prædicationem generis remoti, sicut generis proximi: sicut homo & asinus sunt plura animalia, & plura corpora animata. ergo & sacerdotium & diaconatus, sicut sunt plures ordines: ita sunt plura sacramenta, cùm sacramentum sit quasi genus ad ordines.

¶Præterea, Secundū Philosophum 8. Ethi. Regimen in quo vnus tantùm principatur, est nobilius regimen communitatis, quā aristocratia, qua diuersi in diuersis officiis cōstituūtur: sed regimen Ecclesiæ debet esse nobilissimum. ergo non debet esse in Ecclesia distinctio ordinum ad diuersos actus, sed tota potestas deberet apud vnum residere, & sic deberet esse tantùm vnus ordo.

¶SED CONTRA, Ecclesia est corpus Christi mysticum simile corpori naturali secundum Apostolum: sed in corpore naturali sunt diuersa membrorum officia. ergo & in Ecclesia debent esse diuersi ordines.

¶Præterea, Mysterium noui Testamenti est dignius quàm veteris, vt patet 2. Corinth. tertio. sed in veteri Testamento non solùm sacerdotes, sed etiam ministri eorum Leuitæ sanctificabantur: ergo & in nouo Testamento debent consecrari per Ordinis sacramentum non solùm sacerdotes, sed ministri eorum, & ita oportet quòd sint plures Ordines.

CONCLVSIO.

¶ Non vnum, sed plures oportuit in Ecclesia sacros ordines esse.

¶RESPONDEO dicendum, quòd Ordinum multitudo est inducta in Ecclesia propter tria. Primò quidem propter Dei sapientiam commendandam, quæ in distinctione rerum ordinata maximè relucet tam in naturalibus quàm in spiritualibus: quod significatur in hoc, quòd Regina Saba videns ordinem ministrantium Salomoni, non habebat vltrà spiritum, deficiens in admiratione sapientiæ illius. Secundò, ad subueniendum humanæ infirmitati, quia per vnum non poterant omnia, quæ ad diuina mysteria pertinebat, expleri sine magno grauamine: & ideò distinguuntur Ordines diuersi ad diuersa officia: & hoc patet per hoc, quòd Dominus Numeri 9. dedit Moysi septuaginta senes populi in adiutorium. Tertiò, vt via proficiendi hominibus amplior detur, dum plures in diuersis officiis distribuuntur, vt omnes sint Dei cooperatores, quo nihil est diuinius, vt Dionysius dicit.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd omnia sacramenta dantur ad effectus aliquos percipiendos, sed hoc sacramentum datur principaliter ad actus aliquos agendos: & ideò secūdum diuersitatem actuum oportet quòd Ordinis sacramentum distinguatur, sicut potentiæ distinguuntur per actus.

¶Ad secundum dicendum, quòd distinctio Ordinis non est totius integralis in partes neque totius vniuersalis: sed totius potentialis, cuius hæc est natura, quòd totum secundum completam rationem est in vno, in aliis autem est aliqua participatio ipsius, & ita est hic: tota enim plenitudo sacramenti huius est in vno Ordine, scilicet sacerdotio: sed in aliis est quædam participatio Ordinis, & hoc significatum est in hoc quod Dominus dixit Numeri 11. Moysi, Auferam de spiritu tuo & tradam eis, vt sustentent tecum onus populi: & ideò omnes Ordines sunt vnum sacramentum.

¶Ad tertium dicendum, quòd in regno quanuis tota potestatis plenitudo resideat penes Regem: non tamen excluduntur ministrorum potestates, quæ sunt participationes quædam Regiæ potestatis, & similiter est in Ordine. In Aristocratia autem apud nullum residet plenitudo potestatis, sed apud omnes.

ARTICVLVS II.

¶Vtrùm sint septem Ordines.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd non sint septem Ordines. Ordines enim Ecclesiæ ordinantur ad actus hierarchicos: sed tres sunt actus hierarchici, scilicet, purgare, illuminare, & perficere: secundum quos Dionysius distinguit tres Ordines in 5. capitulo Eccleiast. hierarc. ergo non sunt septem.

¶Præterea, Omnia sacramenta habent efficaciam & auctoritatem ex institutione Christi vel saltem Apostolorum eius: sed in doctrina Christi & Apostolorū non fit mentio nisi de presbyteris & diaconibus. ergo videtur quòd nō sint alij Ordines.

¶Præterea, Per sacramentum Ordinis constituitur aliquis dispensator aliorum sacramentorum: sed alia sacramenta sunt sex. ergo debent esse tantùm sex Ordines.

¶SED CONTRA, Videtur quòd debeant esse plures: quia quantò aliqua virtus est altior, tantò est minùs multiplicabilis: sed potestas hierarchica est altiori modo in Angelis quàm in nobis, vt Dionysius dicit: cùm ergo in hierarchia angelica sint nouem Ordines, totidem deberent esse in Ecclesia, vel plures.

¶Præterea,

¶Præterea, Prophetia Psalmorum est nobilior inter omnes alias prophetias: sed ad pronuntiandum in Ecclesia alias prophetias est vnus ordo, scilicet lectorum, ergo & ad pronuntiandum Psalmos deberet esse alius ordo, & præcipuè cùm in Decretis Dist. 21. Psalmista secundus ab ostiario inter ordines ponatur.

CONCLVSIO.

¶ Septem sunt sacri ordines, videlicet sacerdotium, Diaconatus, Subdiaconatus, Acolytorum, Lectorum, Exorcistarum, & Ostiariorum.

¶RESPONDEO dicendum, quòd quidam sufficientiam ordinum assumunt per quandā adaptationem ad gratias gratis datas, de quibus habetur 1. Cor. 12. dicunt enim quòd sermo sapientiæ competit Episcopo, quia ipse aliorum ordinator est, quod ad sapientiā pertinet: sermo scientiæ Sacerdoti, quia debet habere clauem scientiæ: fides Diacono, qui prædicat Euangelium: opera virtutum Subdiacono, qui sē ad opera perfectionis extendit per votum continentiæ: interpretatio sermonum Acolyto, quod significatur in lumine quod defert: gratia sanitatum exorcistæ: gratia linguarum Psalmistæ: prophetia Lectori: discretio spirituum Ostiario, qui quosdam repellit & quosdam admittit. Sed hoc nihil est, quia gratiæ gratis datæ non dantur eidē, sicut nec ordines dātur eidē. Dicitur enim 1. Corin. 12. Diuisiones gratiarum sunt. Et iterum ponuntur quædam quæ Ordines non dicuntur, scilicet, Episcopatus & Psalmistatus. Et ideò alij assignant secundum quandam assimilationem ad cælestem hierarchiam, in quibus ordines distinguuntur secundum purgationem, illuminationem, & perfectionem. Dicunt enim quod ostiarius purgat, exteriùs segregando bonos à malis etiam corporaliter: interiùs verò acolytus, quia per lumen quod portat, significat se interiores tenebras pellere: sed vtroq; modo exorcista, quia diabolum quem expellit, vtroq; modo perturbat: sed illuminatio quæ fit per doctrinam quantùm ad doctrinam propheticam, fit per lectores, quantùm ad Apostolicam fit per subdiaconos, quantùm ad Euangelicam per diaconos sit: sed perfectio communionis, vtpote quæ est pœnitentiæ & Baptismi & huiusmodi, fit per sacerdotem excellentem verò per Episcopum, vt consecratio sacerdotum & virginum: sed excellentissima, per summum Pontificem, in quo est plenitudo autoritatis. Sed hoc nihil est, tum quia ordines hierarchiæ non distinguuntur per prædictas actiones hierarchicas, cùm quæli- 40 bet earum ordinum conueniat: tum quia secundum Dionysium solis Episcopis cōuenit perficere, illuminare autem sacerdotibus: purgare autem ministris omnibus. Et ideò alij appropriant Ordines septem donis, vt sacerdotio respondeat donum sapientiæ, qua nos pane vitæ & intellectus cibat: sicut sacerdos nos pane cælesti reficit: sed timor ostiario, quia nos separat à malis: & sic intermedij ordines respondent mediis donis. Sed hoc iterum nihil est, quia in quolibet ordine sepuformis gratia datur.

¶Et ideò aliter dicendum, quòd ordinis sacramentum ad sacramentum Eucharistiæ ordinatur, quod est sacramentum sacramentorum: vt Dionysius dicit. Sicut enim templum & altare & vasa & vestes, ita & ministeria quæ ad Eucharistiam ordinantur, consecratione indigent, & hæc consecratio est Ordinis sacramentum: & ideò distinctio Ordinis est accipienda secundum relationem ad Eucharistiam, quia potestas Ordinis aut est ad consecrationem Eucharistiæ ipsius, aut ad aliquod ministerium ordinatum ad hoc sacramentum Eucharistiæ. Si primo modo, sic est ordo sacerdotum: & ideò cùm ordinantur accipiunt calicem cum vino & pane: nam cum pane potestatem accipiunt consecrandi corpus & sanguinem Christi. Cooperatio autem ministrorum est vel in ordine ad ipsum sacramentum, vel in ordine ad fidelem. Si primo modo, sic tripliciter. Primò enim est ministerium quo minister cooperatur sacerdoti in ipso sacramento, quantùm ad dispensationem, sed non quantùm ad consecrationem, quam solus sacerdos facit, & hoc pertinet ad diaconum. Vnde in litera dicitur, quòd ad diaconum pertinet ministrare sacerdotibus in omnibus quæ aguntur in sacramentis Christi: vnde & Christi sanguinem dispensat. Secundò, est ministerium ordinatum ad materiam sacramenti ordinandam in sacris vasis ipsius sacramenti, & hoc pertinet ad subdiaconum. Vnde dicitur in litera, quòd corporis, & sanguinis Domini vasa portant, & oblationes in altaris ponunt. & ideò accipiunt calicem de manu Episcopi, sed vacuum cùm ordinantur. Tertiò, est ministerium ordinatum ad præsentandum materiam sacramenti, & hoc competit acolyto. Ipse enim, vt in litera dicitur, vrceolum cū vino & aqua præparat. Vnde accipiunt vrceolum vacuum. Sed ministerium ad preparationem recipientium ordinatum non potest esse nisi super immundos, quia qui mundi sunt, iam sunt ad sacramenta percipienda idonei. Triplex autem est genus immundorum, secundum Dionysium. Quidam enim sunt omnino infideles credere nolentes, & hi totaliter à visione diuinorum & à cœtu fidelium arcendi sunt, & hoc pertinet ad ostiarios. Quidam autem sunt volentes credere, sed non instructi, scilicet, catechumeni, & ad horum instructionem ordinatur ordo lectorum: & ideo prima rudimenta doctrinę fidei, scilicet, vetus Testamentum eis legendum committitur. Quidam verò sunt fideles & instructi, sed impedimentum habentes: ex dæmonis potestate scilicet, energumeni: & ad hoc ministeriū est ordo exorcistarum, & omninò sic patet ratio numeri & gradus ordinū.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd Dionysius loquitur de ordinibus, non secundū quod sunt sacramenta, sed secundū quòd ad hierarchicas actiones ordinantur: & ideò secundum actiones illas tres ordines distinguit, quorū primus habet omnes tres, scilicet, episcopus. Secūdus habeat duas, scilicet, sacerdos: sed tertius habet vnam, scilicet, diaconus, scilicet purgare, qui minister dicitur: & sub hoc omnes inferiores ordines comprehenduntur: sed ordines habent quòd sint sacramēta ex relatione ad maximum sacramentorum, & secundum hoc debet numerus Ordinum accipi.

¶Ad secundum dicendum, quòd in primitiua Ecclesia propter paucitatem ministrorum omnia inferiora ministeria diaconibus committebantur, vt patet per Dionysium tertio capite Ecclesiasticæ hierarchiæ. vbi dicit, Ministrorum alij stant ad portas templi clausas, alij aliud proprij ordinis operantur: alij autem sacerdotibus proponunt super altare sacrum panem & benedictionis calicem, nihilominus erant omnes prædictæ potestates, sed implicitæ in vna diaconi potestate: sed postea ampliatus est cultus diuinus, & Ecclesia quod implicitè habebat in vno Ordine, explicitè tradidit in diuersis: & secundum hoc dicit Magister in litera, quòd Ecclesia alios ordines sibi instituit.

¶Ad tertium dicendum, quòd ordines ordinantur principaliter ad sacramentum Eucharistiæ: ad alia autem per consequens, quia etiam alia sacramenta ab eo, quod in sacramento continetur, deriuantur. Vnde non oportet quòd distinguantur ordines secundum sacramenta.

¶Ad quartum dicendum, quòd Angeli differunt specie, & propter hoc in eis potest esse modus diuersus recipiendi diuina: & ideo diuersæ hierarchiæ in eis distinguuntur: sed in Ordinibus tantùm est vna hierarchia propter vnum modū accipiendi diuina, quæ consequitur humanam speciem, scilicet per similitudinem rerum sensibilium: & ideò distinctio ordinum in Angelis non potest esse per comparationem ad aliquod sacramentum, sicut est apud nos: sed solùm per comparationem ad hierarchicas actiones, quas in inferiores exercet quilibet ordo in eis. & secundum hoc nostri ordines eis respondent, quia in nostra hierarchia sunt tres ordines secundum hierarchicas actiones distincti, sicut in qualibet hierarchia angelorum.

Ad quintum dicendum, quòd Psalmistatus non est Ordo, sed officium Ordini annexum, quia enim Psalmi cum cantu pronuntiantur: ideò dicitur Psalmista cantor. Cantor autem non est nomen Ordinis specialis, tum quia cantare pertinet ad totum chorum: tum quia non habet aliquam specialem relationem ad Eucharistiæ sacramentum: tum quia officium quoddam est quod inter ordines largo modo acceptos computatur quandoque.

ARTICVLVS III.

¶Vtrùm Ordines debeant distingui per sacros & non sacros.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd Ordines non debeant distingui per sacros & non sacros. Omnes enim Ordines sacramenta quædam sunt: sed omnia sacramenta sunt sacra. ergo omnes Ordines sunt sacri.

¶Præterea, Secundum Ordines Ecclesiæ non deputatur aliquis nisi ad ad diuina officia: sed omnia talia sunt sacramenta. ergo Ordines sunt sacri.

¶SED CONTRA est, q̄ Ordines sacri impediūt matri-

Universidad de Deusto
Biblioteca

monium contrahendum,& dirimunt iam contractum:sed quatuor inferiores Ordines non impediunt contrahendum,nec dirimunt contractum:ergo non sunt sacri Ordines.

CONCLVSIO.

¶Prætantùm sunt sacri ordines sacerdotium scilicet, diaconatus,& subdiaconatus.

¶RESPONDEO dicendum, quòd Ordo sacer dicitur dupliciter. Vno modo secundum se.& sic quilibet Ordo est sacer,cùm sit sacramentum quoddam. Alio modo ratione materiæ,circa quam habet alio quē actum,& sic Ordo sacer dicitur qui habet aliquem actum circa rem aliquam consecratā: & sic sunt tres Ordines sacri, scilicet sacerdos,& diaconus,qui habet actum circa corpus Christi & sanguinem consecratum:& subdiaconus qui habet actum circa vasa consecrata: & ideò eis continentia indicitur,vt mundi sint qui sancta tractant. Et per hoc patet solutio ad obiecta.

ARTICVLVS IIII.

¶Vtrùm actus Ordinum conuenienter assignentur.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur quòd actus Ordinum inconuenienter in litera assignetur. Quia per absolutionem præparatur aliquis ad corpus Christi sumendum:sed præparatio suscipiētium sacramentum pertinet ad inferiores ordines:ergo inconuenienter absolutio à peccatis inter actus ponitur sacerdotis.

¶Præterea, Homo per baptismum est immediatè Deo configuratus characterem configurantem suscipiens: sed orare & offerre oblationes sunt actus immediatè ad Deum ordinati. ergo quilibet baptizatus potest hos actus facere & non soli sacerdotes.

¶Præterea, Diuersorum ordinum diuersi sunt actus:sed oblationes in altari ponere, & epistolam legere, ad subdiaconum pertinet: crucem etiam ferunt subdiaconi coram Papa.ergo hi non debent poni actus diaconi.

¶Præterea, Eadem veritas continetur in nouo & in veteri Testamento:legere vetus Testamentū,est Lectorum,ergo eādem ratione & legere nouum,& non diaconorum.

¶Præterea, Apostoli nihil aliud prædicauerunt quàm Euangelium Christi:vt patet Rom.1.sed doctrina Apostolorū committitur subdiaconibus enuntianda.ergo & doctrina Euangelij.

¶Præterea, Secundum Dionysium, quod est superioris Ordinis,non debet inferiori conuenire:sed ministrare cum vrceolo est actus subdiaconorum.ergo non debet acolytis attribui.

¶Præterea, actus spirituales debent corporalibus præmineres:sed acolytus non habet nisi actum corporalem. ergo exorcista non habet actum spiritualem pellendi dæmones, cùm sit inferior.

¶Præterea, Quæ magis conueniunt,iuxta se ponenda sunt:sed legere vetus Testamentum maximè debet conuenire cum lectore noui Testamenti, quod competit superioribus ministris.ergo legere vetus Testamentum non debet poni actus lectoris, sed magis acolyti, & præcipuè cùm lumen corporale quod acolyti deferunt,significet lumen spiritualis doctrinæ.

¶Præterea, In quolibet actu ordinis spiritualis debet esse aliqua vis spiritualis,quam habent ordinati præ aliis:sed in apertione & clausione ostiorum non habent aliam potestatē ostiarij quàm alij homines.ergo non debet poni actus ipsorum.

CONCLVSIO.

¶Conueniens singulis sacris ordinibus assignatus est actus sacerdoti videlicet baptizare, confirmare, & à peccatis absoluere. Diacono verò legere Euangelium,&c. sicut in litera Magistri dicitur.

¶RESPONDEO dicendum,quòd cùm consecratio,quæ fit in Ordinis sacramento,ordinetur ad sacramentum Eucharistiæ,vt dictum est,ille est principalis actus vniuscuiusq; ordinis,secundum quem magis proximè ordinatur ad Eucharistiæ sacramentum, & secundum hoc etiam vnus ordo est alio eminentior:secundum quod vnius actus magis de proximo ad prædictum sacramentum ordinatur: sed quia ad Eucharistiæ sacramentū quasi dignissimum multa ordinantur:ideò non est inconueniens vt præter principalem actum etiā multos actus vnus Ordo habeat,& tantò plures quantò est eminētior:quia virtus quantò est superior, tantò ad plura se extendit.

¶AD PRIMVM ergo dicendū,quòd duplex est præparatio suscipientium sacramentum,quædam remota,& hęc per ministros efficiuntur:quædam proxima, qua statim efficiuntur idonei ad sacramentorum dispensationem,& hæc pertinet ad sacerdotes. Quia etiam in naturalibus ab eodem agente fit materia in vltima dispositione ad formam,& recipit formam, & quia in proxima dispositione ad Eucharistiam fit aliquis per hoc quòd à peccatis purgatur: ideò omnium sacramentorum quæ sunt instituta principaliter ad purgationem peccatorum, est minister proprius sacerdos,scilicet Baptismi,pœnitentiæ & extremæ vnctionis.

¶Ad secundum dicendum, quòd actus aliqui immediatè ad Deum ordinantur dupliciter. Vno modo ex parte vnius personæ tantùm,sicut facere orationes singulares,& vouere,& huiusmodi:& talis actus competit cuilibet baptizato. Alio modo ex parte totius Ecclesiæ,& sic solus sacerdos habet actus immediatè ad Deum ordinatos:quia ipse solus potest gerere personam totius Ecclesiæ qui consecrat Eucharistiam, quæ est sacramentum vniuersalis Ecclesiæ.

¶Ad tertium dicendum,quòd oblationes à populo oblatę per sacerdotem offeruntur:& ideò duplex ministerium circa oblationes est necessarium. Vnum ex parte populi, & hoc est subdiaconi qui accipit oblationes à populo & altari imponit,vel offert diacono. Aliud ex parte sacerdotis,& hoc diaconi est,qui oblationes ministrat ipsi sacerdoti, & in hoc est actus principalis vtriusque ordinis, & propter hoc ordo diaconi est superior:legere autem epistolam non est actus diaconi nisi secundū quòd actus inferiorum ordinum superioribus attribuuntur. Similiter etiam crucem ferre,& hoc secundum consuetudinem aliquarum Ecclesiarum,quia in actibus secundariis non est inconueniens diuersas consuetudines esse.

¶Ad quartum dicendum, quòd doctrina est remota præparatio ad sacramentum suscipiendum:& ideò pronuntiatio doctrinæ ministris committitur. Sed doctrina veteris Testamenti adhuc est magis remota quàm doctrina noui,quia non instruit de hoc sacramēto,nisi in figuris:& ideò nouum Testamentum superioribus ministris pronuntiandum committitur: Vetus autem inferioribus.& doctrina noui Testamenti perfectior est (quam Dominus per seipsum tradidit) quàm ipsius manifestatio per Apostolos: & ideò Euangelium diaconis, epistola subdiaconis committuntur.

¶Et secundum hoc patet solutio ad quintum.

¶Ad sextum dicendum, quòd acolyti habent actum super vrceolum tantùm, non super ea quæ in vrceolo continentur: sed subdiaconus habet actum super contentis in vrceolo, quia vtitur aqua & vino ad ponendum in calice,& aquam iterum manibus sacerdotis præbet:& diaconus sicut & subdiaconus solùm actum habet super calicem, non super contenta, sed sacerdos super contenta:& ideò sicut subdiaconus in sui ordinatione accepit calicem vacuum, sacerdos plenum, ita acolytus vrceolum vacuum,sed subdiaconus plenum:& sic est quædam connexio in ordinibus.

¶Ad septimum dicendum,quòd corporales actus acolyti magis de proximo ordinātur ad actum sacrorum ordinum,quàm ad actus exorcistarum, quanuis sit aliquo modo spiritualis: quia acolyti habent ministerium super vasa, in quibus materia sacramenti continetur quantùm ad vinum quod vasa continente indiget propter sui humilitatem: & ideò inter ordines minores ordo acolytorum superior est.

¶Ad octauum dicendum,quòd actus acolytorū se habet propinquiùs ad actus principales superiorum ministrorum,quàm actus aliorum minorum ordinum,vt per se patet:similiter etiā quantùm ad actus secundarios, quibus populum per doctrinam disponunt,quia acolytus doctrinam noui Testamenti visibiliter figurat lumen portans, sed lector recitando figuras aliàs,ideò acolytus est superior.Similiter etiam exorcista, quia sicut se habet lector ad actum secundarium diaconi,& subdiaconi:ita se habet actus exorcistæ ad secundarium actum sacerdotis,scilicet,ligare & absoluere,per quem corporaliter homo à seruitute diaboli liberatur.& in hoc patet ordinatissimus ordinis progressus:quia sacerdoti quantū ad actū eius principalē, scilicet,consecrare corpus Christi,cooperantur tantùm tres superiores Ordines:sed quantùm ad actum eius secundarium qui est absoluere & ligare,cooperantur inferiores & superiores.

¶Ad nonum dicendum,quòd quidam dicunt quòd in successione Ordinis ostiario datur quædam vis diuina,vt arcere possit aliquos ab introitu templi:sicut in Christo fuit quando eiecit vendentes de templo, sed hoc magis pertinet ad gratiam gratis datam,quàm ad gratiam sacramenti.

¶Et ideò dicendum,quòd suscipit potestatem,vt ex officio agere possit,quanuis etiam & hoc ab alio fieri possit,sed non ex officio:& ita est in omnibus actibus minorum Ordinum quòd possunt per alios fieri, quanuis illi ad hoc non habeant aliquod officium:sicut etiam in domo non consecrata potest dici Missa,quanuis consecratio Ecclesiæ ad hoc ordinetur, vt in ea Missa dicatur.

ARTICVLVS V.

¶Vtrùm sacerdoti character imprimatur in ipsa calicis porrectione.

AD QVINTVM sic proceditur. Videtur quòd sacerdoti character non imprimatur in ipsa calicis porrectione:quia consecratio sacerdotis fit cum quadam vnctione,sicut & confirmatio:sed in confirmatione in ipsa vnctione imprimitur character.ergo in sacerdotio,& non in calicis porrectione.

¶Præterea, Dominus dedit discipulis sacerdotalem potestatem quando dixit, Accipite Spiritum sanctum, quorum remiseritis peccata, &c. Ioan. 20. sed Spiritus datur per manus impositionem.ergo in ipsa manus impositione imprimitur character Ordinis.

¶Præterea, Sicut consecrantur ministri, ita & vestes ministrorum:sed vestes sola benedictio consecrat. ergo in ipsa benedictione Episcopi consecratio sacerdotis efficitur.

¶Præterea, Sicut sacerdoti datur calix,ita & vestis sacerdotalis. ergo si in datione calicis imprimitur character, eâdem ratione & in datione casulæ, & sic haberet duos characteres, quod falsum est.

¶Præterea, Ordo diaconi conformior est ordini sacerdotis, quàm ordo subdiaconi:sed si character imprimeretur sacerdoti ex ipsa calicis porrectione,subdiaconus conformior esset sacerdoti quàm diaconus,quia subdiaconus characterem recipit in ipsa calicis porrectione, non autem diaconus. ergo character sacerdotalis non imprimitur in ipsa calicis porrectione.

¶Præterea, Acolytorum ordo magis appropinquat ad actum sacerdotis per hoc quòd habet actum super vrceolum, quàm per hoc quòd habet actum super candelabrum:sed magis imprimitur character in acolytatu quando accipiunt candelabrum,quàm quando accipiunt vrceolum:quia nomen acolyti erei portationem significat.ergo in sacerdotio non imprimitur character quando calicem accipit.

¶SED CONTRA, Principalis actus ordinis sacerdotis est consecrare corpus Christi:sed ad hoc datur sibi potestas in acceptione calicis.ergo tunc imprimitur character.

CONCLVSIO.

¶In ipsa calicis datione sub certa verborum forma imprimitur sacerdotalis character.

¶RESPONDEO dicendum, quòd (sicut dictum est) eiusdem est formam aliquam inducere,& materiam de proximo præparare ad formam. Vnde Episcopus in collatione ordinum duo facit, præparat enim ordinandos ad ordinis susceptionem,& ordinis potestatem tradit. Præparat quidem & instruēdo eos de proprio officio,& aliquid circa eos operādo vt idonei sint potestatē accipiendi,quę quidem operatio in tribus cōsistit,benedictione,manus impositiōe & vnctione. Per benedictionem diuinis obsequijs mancipantur:& ideò benedictio datur. Sed per manus impositionem datur plenitudo gratiæ, per quam ad magna officia sunt idonei: & ideò solis diaconibus & sacerdotibus fit manus impositio, quia ei competit dispensatio sacramentorum,quanuis vni sicut principali, alteri sicut ministro.Sed vnctione ad aliquod sacramentum tractandum consecrantur: & ideò solis sacerdotibus fit, qui propriis manibus corpus Christi tangunt sicut etiam calix inungitur, qui tenet sanguinem, & patena quæ continet corpus: sed potestatis collatio fit per hoc, quod datur eis aliquid quod ad proprium actum pertinet,& quia principalis actus sacerdotis est consecrare corpus & sanguinem Christi:ideò in ipsa datione calicis sub forma verborum determinata character sacerdotalis imprimitur.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd in confirmatione non datur officium operandi super aliquam materiam exteriorem: & ideò character ibi non imprimitur in aliqua exhibitione alicuius rei, sed in sola manus impositione & vnctione: sed in ordine sacerdotali aliter est: & ideò non est simile.

¶Ad secundum dicendum, quòd Dominus discipulis dedit potestatem sacerdotalem,quantum ad principalem actū passionē in cœna,quando dixit,Accipite & manducate. Vnde subiunxit,Hoc facite in meam commemorationem.Et post resurrectionem dedit eis potestatem sacerdotalem, quantùm ad actum secundarium,qui est ligare & soluere.

¶Ad tertium dicendum,q̄ in vestibus non requiritur alia cōsecratio nisi quòd diuino cultui mancipentur: & ideò sufficit eis pro consecratione benedictio.sed aliter est de ordinatis,vt ex dictis patet.

¶Ad quartum dicendum, quòd vestis sacerdotalis non significat potestatem sacerdoti datam,sed idoneitatem quæ in eo requiritur ad actū potestatis exequēdū:& ideò nec sacerdoti nec alicui alij imprimitur character in alicuius vestis donatione.

¶Ad quintum dicendum,quòd potestas diaconi est media inter potestatem subdiaconi & sacerdotis: sacerdos enim habet potestatem super corpus Christi, subdiaconus autem super vasa tantùm,diaconus super corpus in vase contentum:vnde eius non est tangere corpus Christi, sed portare corpus in patena, & dispensare sanguinem cum calice: & ideo eius potestas ad actum principalem non potuit exprimi,nec per dationem materiæ:sed exprimitur potestas eius ad actum secundarium tantùm in hoc quòd datur ei liber Euangeliorum,& in hac potestate intelligitur alia: & ideò in ipsa libri datione imprimitur character.

¶Ad sextum dicendum,quòd principalior actus acolyti est, quo ministrat in vrceolo,quàm quo ministrat in candelabro, quanuis denominetur ab actu secundario, propter hoc quòd est magis notus & magis proprius ei: & ideo in datione vrceoli imprimitur acolyto character virtute verborum ab Episcopo prolatorum.

QVAESTIO TRICESIMA OCTAVA,
De conferentibus hoc sacramentum,in duos articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de conferentibus hoc sacramentum. Circa quod quæruntur duo.

¶Primò, vtrùm solus Episcopus possit hoc sacramentum conferre.

¶Secundò, vtrùm hæreticus,vel quicunque ab Ecclesia præcisus,possit hoc sacramentum conferre.

ARTICVLVS I.

Vtrùm tantùm Episcopus Ordinis sacramentum conferat.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd nō tantùm Episcopus Ordinis sacramentum conferat, quia manus impositio ad consecrationem aliquid facit:sed sacerdotibus,qui ordinantur, non solùm Episcopus manus imponit,sed etiam sacerdotes adstantes.ergo nō solùm Episcopus confert Ordinis sacramentum. *Tho. Dist. 7. 1. art. 1. & 3.*

¶Præterea, Tunc vnicuique datur potestas Ordinis quando ei exhibetur quod ad actum sui ordinis pertinet:sed subdiacono datur vrceolus cum aqua & manutergio ab archidiacono, similiter acolytis candebrum cum cereo & vrceolus vacuus. ergo non solùm Episcopus confert ordinis sacramentum.

¶Præterea, Illa quæ ordinis sunt non possunt alicui committi, qui non habet ordinem:sed conferre ordines minores committitur aliquibus,qui non sunt Episcopi,sicut presbyteris Cardinalibus.ergo conferre ordines,non est episcopalis ordinis.

¶Præterea, Cuicunque committitur principale,& accessorium: sed ordinis sacramentum ordinatur ad Eucharistiam sicut accessorium ad principale:cùm ergo sacerdos consecret Eucharistiam,ipse etiam poterit ordines conferre.

¶Præterea, Plus distat diaconus ab Episcopo quàm à sacerdote,sed Episcopus potest diaconos facere: ergo & simplex sacerdos.

¶SED CONTRA, Nobiliori modo applicantur ad diuinum cultum ministri per ordines,quàm per vasa sacra:sed consecratio vasorum pertinet ad solum Episcopum.ergo multò fortiùs consecratio ministrorum.

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶Præterea, Sacramentum ordinis est excellentius, quàm confirmationis: sed solus Episcopus confirmat. ergo multò magis confert ordinis sacramentum.

¶Præterea, Virgines per benedictionem non constituuntur in aliquo gradu spiritualis potestatis, sicut ordinati constituuntur: sed virgines benedicere est solius Episcopi. ergo multò magis solus ipse potest aliquos ordinare.

CONCLVSIO.

¶Ad Episcopos tantum pertinet omnes sacros conferre ordines, sicut ad eos etiam solos spectat confirmare, & virgines consecrare.

¶RESPONDEO dicendum, quòd potestas episcopalis habet se ad potestatem ordinum inferiorum, sicut politica quæ cõmunicat bonum cõmune ad inferiores artes & virtutes, quæ communicant aliquod bonum speciale, vt ex dictis pater. Politica autem ponit, vt dicitur in 1. Ethi. legem inferioribus, scilicet quis quam debeat exercere, & quantum & qualiter: & ideò ad Episcopum pertinet in omnibus diuinis mysteriis aliquos collocare: vnde ipse solus confirmat: quia confirmati in quodam officio constituuntur: & ideò ipse etiam solus virgines benedicit, quæ figuram gerunt Ecclesiæ Christo desponsatæ, cuius cura ipsi principaliter committitur. ipse etiam in ministris ordinum ordinandis consecrat, & vasa quibus debent vti, eis determinat sua consecratione, sicut & officia secularia in ciuitatibus distribuuntur ab eo, qui habet excellentiorem potestatem sicut à Rege.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd in impositione manuum non datur character sacerdotalis ordinis, vt ex dictis patet, sed gratia secundum quam ad exequendum ordinem sint idonei: & quia indigent amplissima gratia, ideò sacerdotes manus cum Episcopo imponunt eis qui in sacerdotes promouentur, sed diaconis solus Episcopus.

¶Ad secundum dicendum, quòd quia archidiaconus est quasi princeps ministerij: ideò omnia quæ ad ministerium pertinent, ipse tradit, sicut cereum, quo acolytus diacono seruit ante Euangelium, ipsum portando, & vrceum quo seruit subdiacono: & similiter dat subdiacono ea, quibus superioribus ordinibus seruit, sed tamen in illis non consistit principalis actus subdiaconi, sed in hoc quòd cooperatur circa materiam sacramenti: & ideò characterem accipit in eo quòd datur ei calix ab episcopo: sed acolytus accipit characterem ex verbis Episcopi in hoc quòd accipit prædicta ab archidiacono, & magis in acceptione vrceoli, quàm candelabri. Vnde non sequitur quòd archidiaconus ordinem conferat.

¶Ad tertium dicendum, quòd Papa qui habet plenitudinem potestatis pontificalis, potest committere non Episcopo ea quæ ad episcopalem dignitatem pertinent, dummodò illa non habeant immediatam relationem ad verum corpus: & ideò ex eius commissione aliquis sacerdos simplex potest conferre minores ordines & confirmare, non autem aliquis non sacerdos, nec iterum sacerdos maiores ordines, qui habent immediatam relationem ad corpus Christi, suprà quod consecrandum Papa non habet maiorem potestatem, quàm simplex sacerdos.

¶Ad quartum dicendum, quòd quamuis sacramentum Eucharistiæ sit maximum sacramentum in se, tamen non collocat in aliquo officio, sicut ordinis sacramentum: & ideò non est similis ratio.

¶Ad quintum dicendum, quòd ad communicandũ alteri quòd quis habet, non exigitur solùm propinquitas, sed completio potestatis: & quia sacerdos non habet completam potestatem in hierarchicis officijs, sicut Episcopus: ideò non sequitur quòd possit diaconos facere, quamuis ille ordo sit sibi propinquus.

ARTICVLVS II.

¶Vtrùm hæretici & ab Ecclesia præcisi possint ordines conferre.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd hæretici & ab Ecclesia præcisi non possint ordines conferre. Maius est enim conferre ordines, quàm aliquem absoluere vel ligare: sed hæreticus non potest absoluere aut ligare. ergo nec ordines conferre.

¶Præterea, Sacerdos ab Ecclesia separatus conficere potest, quia in eo character indelebiliter manet, per quem hoc potest: sed Episcopus non accipit aliquem characterem in sui promotione: ergo non est necesse quòd episcopalis potestas remaneat in eo post separationem eius ab Ecclesia.

¶Præterea, In nulla communitate ille qui à ciuitate expellitur, potest officia communitatis disponere: sed ordines quędam sunt officia Ecclesiæ: ergo ille qui extra Ecclesiam ponitur, non potest ordines conferre.

¶Præterea, Sacramenta habent efficaciam ex passione Christi: sed hæreticus non continuatur passioni Christi neque per propriam fidem cùm sit infidelis, neque per fidem Ecclesiæ, cùm sit ab Ecclesia separatus: ergo non potest sacramentum ordinis conferre.

¶Præterea, In ordinis collatione exigitur benedictio. sed hæreticus non potest benedicere: quinimò benedictio sua in maledictionem conuertitur, vt patet per autoritates in litera inductas. ergo non potest ordines conferre.

¶SED CONTRA est, quòd aliquis Episcopus in hæresim lapsus, quando reconciliatur, non iterum reconsecratur: ergo non amisit potestatem quam habebat ordines conferendi.

¶Præterea, Maior est potestas conferendi ordines, quàm potestas ordinum: sed potestas ordinum non amittitur propter hæresim vel aliquod huiusmodi. ergo nec potestas conferendi ordines.

¶Præterea, Sicut baptizans exhibet tantùm ministerium exterius, ita & conferens ordines, Deo interiùs operante: sed nulla ratione aliquis ab Ecclesia præcisus amittit baptizandi potestatem. ergo nec ordines conferendi.

CONCLVSIO.

¶Possunt Episcopi hæretici & ab Ecclesia præcisi sacros conferre ordines, sicut & cætera sacramenta, ordinati tamen ab illis, nullam susceptorum ordinum executionem suscipiunt, nec gratiam.

¶RESPONDEO dicendum, quòd circa hoc ponuntur in litera quatuor opiniones. Quidã enim dixerũt quòd hæretici quandiu ab Ecclesia tolerantur, habent potestatem ordines conferendi, non autem postquàm fuerunt præcisi, similiter nec degradari, & alij huiusmodi: & hæc prima opinio. Sed hoc non potest esse, quia omnis potestas quæ datur cum aliqua consecratione, nullo casu contingente tolli potest: sicut nec ipsa consecratio annullari, quia etiam altare vel chrisma semel consecrata perpetuò consecrata manent. Vnde cùm episcopalis potestas cum quadam consecratione detur: oportet quòd perpetuò maneat, quantuncunque aliquis peccet vel ab Ecclesia præcidatur. Et ideò alij dixerunt quòd præcisi ab Ecclesia, qui in Ecclesia episcopalem potestatem habuerunt, retinent potestatem aliquos ordinandi, sed promoti ab eis hoc non habent: & hæc est quarta opinio. Sed hoc non potest esse, quia si illi qui fuerunt in Ecclesia promoti, retinent potestatem quam acceperunt, patet quòd exequendo suam potestatem, veram consecrationem faciunt: & ideò verè tribuunt omnem potestatem quæ cum consecratione datur, & sic ordinari ab eis vel promoti habent eandem potestatem quam & ipsi. Et ideò alij dixerunt quòd etiam præcisi ab Ecclesia possunt ordines conferre & alia sacramenta, dummodò formam debitam & intentionem seruent: & quantum ad primum effectum, qui est collatio sacramenti, & quantum ad vltimum, qui est collatio gratiæ: & hæc est secunda opinio. Sed hoc etiam non potest stare, quia ex hoc ipso quòd aliquis hæretico præciso ab Ecclesia in sacramentis communicat, peccat: & ita fictus accedit, & gratiam consequi non potest, nisi forte in baptismo in articulo necessitatis. Et ideò alij dicunt quòd vera sacramenta conferunt, sed cum eis gratiam non dant, non propter ineffica[illegible] sacramentorum: sed propter peccata recipientium ab eis sacramenta contra prohibitionem Ecclesiæ. & hæc est tertia opinio quæ vera est.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd effectus absolutionis non est aliud quàm remissio peccatorum quæ per gratiam fit: & ideò hæreticus non potest absoluere, sicut nec gratiam in sacramentis conferre: & iterum ad absolutionem requiritur iurisdictio, quam non habet ab Ecclesia præcisus.

¶Ad secundum dicendm, quòd in promotione ipsius Episcopi datur sibi potestas quæ perpetuò manet in eo, quamuis dici nõ possit character: quia per eam non ordinatur homo directè ad Deum: sed ad corpus Christi mysticum, & tamen indelebiliter manet sicut character, & per consecrationem datur.

¶Ad ter

¶Ad tertium dicendum, quòd illi qui promouentur ab hæreticis, quamuis accipiant ordinem, non tamen recipiunt executionem, vt licitè possint in suis ordinibus ministrare, ratione illa quam obiectio tangit.

¶Ad quartum dicendum, quòd per fidem Ecclesiæ cõtinuatur passioni Christi, quia quamuis in ea non sint secundum se, sunt tamen in ea secundum formam Ecclesiæ quam seruant.

¶Ad quintum dicendum, quòd hoc est referendum ad vltimum effectum sacramentorum, vt tertia opinio dicit.

QVAESTIO TRICESIMANONA,
De *impedimentis huius sacramenti, in sex articulos diuisa.*

DEINDE considerandum est de impedimentis huius sacramenti.

¶Circa quod quæruntur sex.

¶Primò, vtrùm sexus fœmineus impediat huius sacramenti susceptionem.

¶Secundò, vtrùm carentia vsus rationis.

¶Tertiò, vtrùm seruitus.

¶Quartò, vtrùm homicidium.

¶Quintò, vtrùm illegitima natiuitas.

¶Sextò, vtrùm defectus membrorum.

ARTICVLVS I.

¶Vtrùm sexus fœmineus ordinis susceptionem impediat.

Tho. 3ã. q. 2. artic. 1. q. 2.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd sexus fœmineus non impediat ordinis susceptionem: quia officium prophetæ est maius, quàm officium sacerdotis: quia propheta est medium inter Deum & sacerdotes, sicut sacerdos est inter Deum & populum, sed prophetæ officium aliquando mulieribus est concessum, vt patet 4. Regum: ergo & sacerdotij officium eis competere potest.

¶Præterea, Sicut ordo ad quandam eminentiam pertinet, ita & prælationis officium & martyrium & religionis status: sed prælatio committitur mulieribus de nouo Testamento, vt patet de Abbatissis: & in veteri, vt patet de Delbora quæ iudicauit Israël, & Iudith 4. Competit etiam eis martyrium & religionis status. ergo & ordo Ecclesiæ.

¶Præterea, Ordinum potestas in anima fundatur, sed sexus non est in anima: ergo diuersitas sexus non facit distinctionem in receptione ordinum.

¶SED CONTRA est quod dicitur 1. Timo. 2. Mulierem in Ecclesia docere non permitto, nec dominari in virum.

¶Præterea, In ordinandis præexigitur corona, quamuis non de necessitate sacramenti, sed corona & tonsura non competunt mulieribus, vt patet 1. ad Corinthios. 2. ergo nec ordinum susceptio.

CONCLVSIO.

¶Mulieres, cùm statum subiectionis habeant, sacramentum ordinis nequaquam suscipere possunt.

¶RESPONDEO dicendum, quòd quædam requiruntur in recipiente sacramentum quasi de necessitate sacramenti, quæ si desint, non potest aliquis suscipere neque sacramentum neque rem sacramenti: quædam verò requiruntur non de necessitate sacramenti, sed de necessitate præcepti propter conuenientiam ad sacramentum: & sine talibus aliquis suscipit sacramentum, non rem sacramenti. Dicendum ergo quòd sexus virilis requiritur ad susceptionem ordinum, nõ solùm secundo modo, sed etiã primo: vnde & si mulier exhibeatur omnia quę in ordinibus fiunt, ordinem non suscipit: quia cùm sacramentum sit signum in his quæ in sacramento aguntur, requiritur non solùm res, sed signum rei, sicut dictum est: quia in extrema vnctione exigitur quòd sit infirmus, vt significetur curatione indigens: cùm igitur in sexu femineo non possit significari aliqua eminentia gradus, quia mulier statum subiectionis habet: ideò non potest ordinis sacramentum suscipere. Quidam autẽ dixerunt quòd sexus virilis est de necessitate præcepti, sed nõ de necessitate sacramẽti: quia etiã in Decretis fit mentio de diaconissa & presbytera: sed diaconissa dicitur quæ in aliquo actu diaconi participat, sicut quæ legit homilias in Ecclesia: presbytera autẽ dicitur vidua, quia presbyter idem est quod senior.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd prophetia non est sacramentum, sed Dei donum: vnde ibi non exigitur significatio, sed solùm res: & quia secundum rem in his quæ sunt animę, mulier non differt à viro, cùm quandoque mulier inueniatur melior quantum ad animam viris multis: ideò donum prophetiæ & alia huiusmodi potest recipere, sed non ordinis sacramentum.

¶Et per hoc patet solutio ad secundum & tertium. De Abbatissis tamen dicitur quòd non habent prælationem ordinariam, sed quasi ex commissione propter periculum cohabitationis virorum ad mulieres. Delbora autem in temporalibus præfuit non in sacerdotalibus, sicut & nunc possunt mulieres temporaliter dominari.

ARTICVLVS II.

¶Vtrùm pueri carentes vsu rationis, ordines possint suscipere.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd pueri, & qui carent vsu rationis, non possint ordines suscipere: quia (vt in litera dicitur) sacri Canones in suscipientibus ordines certum & determinatum tempus statuerunt ætatis: sed hoc non est, si pueri recipere possent ordinis sacramentum. ergo, &c.

¶Præterea, Ordinis sacramentũ est dignius, quàm matrimonium: sed pueri & alij carentes vsu rationis, non possunt contrahere matrimonium: ergo nec ordines suscipere.

¶Præterea, Cuius est potentia, eius est actus secundum Philosophum in libro de Somno & vigil. sed actus ordinis requirit vsum rationis. ergo & ordinum potestas.

¶SED CONTRA, Ille qui est ante annos discretionis promotus ad ordines, sine iteratione ipsorum quandoque in eis cõceditur ministrare, vt patet extrà, de cle. per saltum promo. hoc autem non esset si ordinem non suscepisset. ergo puer potest ordines suscipere.

¶Præterea, Alia sacramenta, in quibus character imprimitur, possunt pueri suscipere, vt baptismum & confirmationem: ergo pari ratione & ordines.

CONCLVSIO.

¶Pueri carentes rationis vsu non nisi ex Ecclesiæ statuto impediuntur ne sacros suscipiant ordines, quos tamen suscipiunt ex vi sacramenti.

¶RESPONDEO dicẽdum, quòd per pueritiam & alios defectus quibus tollitur vsus rationis, præstatur impedimentũ actui: & ideò omnia illa sacramenta quæ actum requirunt suscipientis sacramentũ, talibus non cõpetunt, sicut pœnitentia, matrimoniũ, & huiusmodi: sed quia potestates infusæ sunt prio rea actibus sicut & naturales, quãuis acquisitę sunt posteriores, remoto autẽ posteriori nõ tollitur prius: ideò omnia sacramẽta in quibus non requiritur actus suscipiẽtis de necessitate sacramenti, sed potestas aliqua spiritualis diuinitùs datur, possunt pueri suscipere, & alij qui vsu rationis carent. Hac tamen diffinctione habita, q̃ in maioribus ordinibus requiritur discretionis tẽpus de honestate propter dignitatẽ præcepti, non propter necessitatem sacramenti. Vnde aliqui si necessitas adsit & spes profectus, ad minores ordines possunt ante annos discretionis promoueri sine peccato, & suscipiunt ordinem: quia quamuis tunc non sint idonei ad officia quæ eis committuntur, tamen per assuefactionem idonei reddentur: sed ad maiores ordines requiritur vsus rationis, & de honestate & necessitate præcepti, propter votum continentiæ, quod habent annexum, & quia etiam eis sacramenta tractanda committuntur: sed ad Episcopatum, vbi etiam in corpus mysticum accipitur potestas, requiritur actus suscipientis curam animarum pastoralem: & ideò est etiam de necessitate consecrationis episcopalis, quòd vsum rationis habeat. Quidam autem dicunt quòd ad omnes ordines requiritur vsus rationis de necessitate sacramenti, sed eorum dictum ratione vel autoritate non confirmatur.

¶AD PRIMVM ergo dicẽdum, quòd non omne quod est de necessitate præcepti, est de necessitate sacramenti, vt dictum est.

¶Ad secundum dicendum, quòd matrimonium causat consensus, qui sine vsu rationis esse non potest: sed in receptione ordinis non requiritur aliquis actus ex parte recipientis, quod patet ex hoc, quòd nullus actus ex parte eorum exprimitur in eorum consecratione: & ideò non est simile.

¶Ad tertium dicendum, quòd eiusdem est actus & potentia,

Universidad de Deusto
Biblioteca

sed tamen aliquando potentia præcedit, sicut liberum arbitrium vsum suum, & sic est in proposito.

ARTICVLVS III.

¶Vtrùm seruitus impedi at aliquem à susceptione ordinis.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd seruitus non impediat aliquem à susceptione ordinum. Subiectio enim corporalis non repugnat prælationi spirituali: sed in seruo est subiectio corporalis. ergo non impeditur quin debeat suscipere prælationem spiritualem, quæ in ordine datur.

¶Præterea, Illud quod est occasio humilitatis, non debet impedire susceptionem alicuius sacramenti: sed seruitus est huiusmodi. Vnde Apostolus consuluit, quòd si aliquis posset, magis vtatur seruitute, 1. Corin. 7. ergo non debet impedire à promotione ordinis.

¶Præterea, Magis est turpe clericum in seruum vendi, quàm seruum in clericum promoueri: sed licitè clericus in seruum vendi potest, quia Episcopus Nolanus, scilicet Paulinus seipsum in seruum vendidit, vt in Dialogo legitur. ergo multò fortiùs potest seruus in clericum promoueri.

¶SED CONTRA, videtur quòd impediat quantum ad necessitatem sacramenti. Quia mulier non potest suscipere sacramentum ratione subiectionis: sed maior subiectio est in seruo, quia mulier non datur viro in ancillam, propter quod non est de pedibus sumpta. ergo & seruus sacramentum non suscipit.

¶Præterea, Aliquis ex quo suscipit ordinem, tenetur in ordine ministrare, sed non potest simul ministrare domino suo carnali & in spirituali ministerio. ergo videtur quòd non possit ordinem suscipere, quia dominus debet seruari indemnis.

CONCLVSIO.

¶Serui non possunt ad sacros promoueri ordines, quos tamen suscipiunt, si eis adferantur.

¶RESPONDEO dicendū, quòd in susceptione ordinis mancipatur homo diuinis officiis: & quia nullus potest dare quod suum non est: ideò seruus qui non habet potestatem sui, non potest ad ordines promoueri, si tamen promouetur ordinem suscipit. Quia libertas non est de sacramenti necessitate, sed de necessitate præcepti, cùm non impediat potestatem, sed actum tantùm: & similis ratio est de omnibus qui sunt aliis obligati vt ratiocinijs detenti: & huiusmodi personæ.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd in susceptione spiritualis potestatis est aliquis obligatus ad aliqua etiam corporaliter agenda: & ideò per corporalem subiectionem impeditur.

¶Ad secundum dicendum, quòd ex multis aliis quæ non præstant impedimentum executioni ordinum, potest aliquis occasionem humilitatis accipere, & ideò ratio non sequitur.

¶Ad tertium dicendum, quòd beatus Paulinus ex abundantia charitatis spiritu Dei ductus hoc fecit. quod rei euentus probauit: quia per eius seruitutem multi de grege suo sunt de seruitute liberati: & ideò non est ad consequentiam trahēdum, quia vbi spiritus Domini, ibi libertas, 1. Cor. 3.

¶Ad quartum dicendum, quòd signa sacramentalia ex naturali similitudine repræsentant: mulier autem habet subiectionem à natura, sed non seruus: & ideò non est simile.

¶Ad quintum dicendum, quòd si est promotus sciente domino, & non reclamante, ex hoc ipso efficitur ingenuus. si autem eo nesciente Episcopus & ille qui præsentauit, tenentur domino in duplum, quàm sit pretium serui, si sciuerunt ipsum esse seruum: alias si seruus habeat peculium, debet seipsum redimere, alioquin reduceretur in seruitutem domini sui, non obstante quòd ordinem exequi non potest.

ARTICVLVS IIII.

¶Vtrùm propter homicidium aliquis debeat ab ordinibus prohiberi.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur quòd propter homicidium aliquis non debeat prohiberi à sacris ordinibus. Quia ordines nostri sumpserunt initium à Leuitarum officio, vt in præcedenti distinctione dictum est: sed Leuitæ consecrauerunt manus suas in sanguinis effusione fratrum suorum: vt patet Exod. 2. ergo & in nouo Testamento non debent aliquis ab assumptione ordinum prohiberi propter sanguinis effusionem.

¶Præterea, Propter actum virtutis nullus debet impediri ab aliquo sacramento, sed aliquando sanguis effunditur per iustitiam sicut à iudice, & peccaret habens officium, si non effunderet: ergo non impeditur propter hoc à sacramenti susceptione.

¶Præterea, Pœna non debetur nisi culpæ: sed aliquis sine culpa quandoque homicidium committit, sicut se defendendo vel etiam casualiter: ergo non debet incurrere irregularitatis pœnam.

¶SED CONTRA hoc sunt plura Canonum statuta & Ecclesiæ consuetudo.

CONCLVSIO.

¶Homicida à sacris arcentur ordinibus ex Ecclesiæ præcepto, non autem necessitate alicuius sacramenti.

¶RESPONDEO dicendum, quòd omnes ordines referuntur ad Eucharistiæ sacramentum, quod est sacramentum pacis nobis factæ per effusionem sanguinis Christi: & quia homicidium maximè contrariatur paci, & homicida magis conformatur occidentibus, quā ipsi Christo occiso, cui omnes præfati ministri debent conformari, ideò de necessitate præcepti est, quòd non sit homicida qui ad ordines promouetur, quamuis non sit de necessitate sacramenti.

¶AD PRIMVM ergo dicendū, quòd vetus lex inferebat pœnam sanguinis, non autē noua lex: & ideò non est simile de ministris veteris & nouę legis, quę est iugū suaue & onus leue.

¶Ad secundum dicendum, quòd irregularitas non incurritur propter peccatum tantùm, sed principaliter propter ineptitudinem personæ ad sacramentum Eucharistiæ ministrandum: & ideò iudex & omnes qui in causa sanguinis ei participant, sunt irregulares, propter hoc quòd effusio sanguinis non decet ministros dicti sacramenti.

¶Ad tertium dicendū, quòd nullus facit nisi illud cuius est causa, quod est voluntarium in homine: & ideò ille qui ignorans hominem occidit homicidio casuali, non dicitur homicida, nec irregularitatem incurrit: nisi operam dederit illicitæ rei, vel nisi omiserit debitam diligentiam: quia iam quoddam efficitur voluntarium: nec hoc est propter hoc quòd culpa careat, quia etiam sine culpa incurritur irregularitas: & ideò etiam ille qui se defendendo in aliquo casu non peccat, homicidium committendo, nihilominus irregularis est.

ARTICVLVS V.

¶Vtrùm illegitimè nati debeant ab ordinibus suscipiendis impediri.

AD QVINTVM sic proceditur. Videtur quòd illegitimè nati non debeant impediri à sumptione ordinum, quia filius non debet portare iniquitatem patris: portaret autem si propter hoc impediretur ab ordinibus suscipiendis. ergo, &c.

¶Præterea, Magis impeditur aliquis propter defectum proprium, quàm alienum: sed à susceptione ordinum propter illicitum concubitum suum non semper aliquis impeditur. ergo nec propter illicitum concubitum patris sui.

¶SED CONTRA est quod dicitur Deute. 33. Non ingredietur manser (hoc est de scorto natus) Ecclesiam Dei, vsq; in quartam generationem: ergo multò minùs debet promoueri ad ordines.

CONCLVSIO.

¶Illegitimè nati impediuntur à suscipiendis ordinibus præcepti potius, quàm sacramenti necessitate.

¶RESPONDEO dicendum, quòd ordinati in quadam dignitate pro aliis constituuntur: ideo ex quadam honestate requiritur in eis claritas quædam non de necessitate sacramenti, sed de necessitate præcepti, vt scilicet sint bonæ famæ, bonis moribus ornati, non publicè pœnitentes: & quia obscuratur hominis claritas ex vitiosa origine, ideò etiam ex illegitimo toro nati à susceptione ordinum repelluntur, nisi cum eis dispensetur: & tantò est difficilior eorum dispensatio, quantò eorum origo est turpior.

¶AD PRIMVM ergo dicendū, quòd irregularitas non est pœna iniquitati debita: & ideò patet quòd illegitimè nati non portant iniquitatem patris, ex hoc quòd irregulares sunt.

¶Ad secundum dicendum, quòd ea quæ per actum proprium committuntur, possunt per pœnitentiam ad actum contrarium aboleri, non autem ea quæ ex natura sunt: & ideò non est simile de vitioso actu & de vitiosa origine.

ARTIC

ARTICVLVS VI.

¶Vtrùm propter defectum membrorum debeat aliquis impediri.

AD SEXTVM sic proceditur. Videtur q; propter defectū membrorū nō debeat aliquis impediri quia afflictionē nō debet addi afflicto: ergo non debet priua ordinis gradus propter pœna corporalis defectus.

¶Præterea, Plus exigitur ad actum ordinis integritas discretionis, quàm integritas corporis: sed aliqui possunt promoueri ante annos discretionis. ergo & cum corporis defectu.

¶SED CONTRA, Tales prohibebantur à ministerio veteris legis: ergo multò fortiùs debent in noua prohiberi. De bigamia verò dicetur in tractatu de matrimonio.

CONCLVSIO.

¶Mutilati aliquo membro nec abili infamiæ, vel quòd ordinis executionem impediat, arcentur à sacris ordinibus.

¶RESPONDEO dicendum, quòd (sicut ex dictis patet) aliquis efficitur ineptus ad susceptionem ordininum, vel propter impedimentum actus, vel propter impedimentum claritatis personæ: & ideò patientes defectum in membris, impediuntur à susceptione ordinis, si sit talis defectus qui maculam notabilem inferat, per quem obscuretur personæ claritas, vt abscisio nasi vel periculū in executione facere possit, alias non impeditur. Hæc autem integritas exigitur de necessitate præcepti. Et per hæc patet solutio ad obiecta.

QVAESTIO QVADRAGESIMA,
De his quæ annexa sunt sacramento ordinis, in septem articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de his, quę sunt annexa sacramentō ordinis.

¶Et circa hoc quæruntur septem.

¶Primò, vtrùm ordinati debeant habere coronæ rasuram & tonsuram,

¶Secundò, vtrùm corona sit ordo.

¶Tertiò, vtrùm per acceptionem coronæ aliquis abnuntiet corporalibus.

¶Quartò, vtrùm supra sacerdotalem debet esse potestas episcopalis.

¶Quintò, vtrùm episcopatus sit ordo.

¶Sextò, vtrùm supra Episcopos possit esse aliqua potestas superior.

¶Septimò, vtrùm vestes ministrorum conuenienter sint institutæ.

ARTICVLVS I.

¶Vtrùm ordinati debeant tonsuram deferre.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd ordinati non debeāt coronæ rasuram habere. Quia Dominus comminatur captiuitatem & dispersionē his qui sic attondentur, vt patet Daut. 33. de captiuitate inimicorum denudati capitis. Hiere. 49. Dispergam in omnem ventum eos qui attonsi sunt in comam. sed ministris Christi non debetur captiuitas, sed libertas. ergo coronæ rasura & tonsura eis non competit.

¶Præterea, Veritas debet respondere figuræ: sed figura coronæ præcesit in veteri lege in tonsura Nazaræorum, sicut in litera dicitur: ergo cum Nazaræi non essent ordinati ad ministerium diuinum, videtur quòd ministris Ecclesiæ non debeatur tonsura vel rasura coronæ: & hoc etiam videtur per hoc, quòd conuersi, qui non sunt ministri Ecclesiæ, tondentur in religionibus.

¶Præterea, Per capillos superflua signantur, quia capilli ex superfluis generantur: sed ministri altaris omnem superfluitatem a se debent expellere: ergo totaliter debent caput radere & non in modum coronæ.

¶SED CONTRA, Quia secundum Grego. seruire Deo regnare est: sed corona est signum regni: ergo illis qui ad diuinum ministerium applicantur, corona competit.

¶Præterea, Capilli in velamen dati sunt, vt patet primæ Corinth. 2. sed ministri altaris debent habere mentem reuelatam: ergo competit eis rasura coronæ.

CONCLVSIO.

Conueniens est, vt qui sacros suscipiunt ordines, tonsuram, seu clericam deferant.

¶RESPONDEO dicendum, quòd eis qui ad diuina ministeria applicantur, competit rasura & tonsura in modum coronæ ratione figuræ, quia corona est signum regni & perfectionis, cum sit circularis: illi autem qui diuinis ministeriis applicantur, adipiscuntur regiam dignitatem, & perfecti in virtute esse debent: competit etiam ratione subtractionis capillorum, & ex parte superiori per rasuram, ne mens eorum temporalibus occupationibus à contemplatione diuinorum retardetur, & ex parte inferiori per tonsuram, ne eorum sensus temporalibus obuoluantur.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd Dominus comminatur illis qui hoc ad cultum dæmonum faciebant.

¶Ad secundum dicendum, quòd ea quæ fiebant in veteri Testamēto, imperfectè repræsentant ea quæ sunt in nouo: & ideò ea quæ pertinent ad ministros noui Testamenti non solùm significabantur per officia Leuitarum, sed etiam per omnes illos qui aliquam perfectionem profitebantur: Nazaræi autem profitebantur perfectionem quandam in depositione comæ, significantes temporalium contemptum, quanuis non in modum coronę deponerent, sed omnino torum, quia nondum erat tempus regalis & perfecti sacerdotij: & similiter etiam conuersi tondentur propter renuntiationem temporalium, sed nō ea raduntur: quia non occupantur diuinis ministeriis, in quibus diuina oporteat eos mente contemplari.

conuersi tōdentur.

¶Ad tertium dicendum, quòd non solùm debet significari temporalium abiectio, sed etiam regalis dignitas in forma coronæ: & ideò non debet totaliter coma tolli, & etiam ne indecens videatur.

ARTICVLVS II.

¶Vtrùm corona sit ordo.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd corona sit ordo. Quia in actibus. Ecclesiæ spiritualia corporalibus respōdēt: sed corona est quoddam corporale signum quod Ecclesia adhibet: ergo videtur quòd signatum interius ei respondeat, & ita in coronatione imprimitur character, & erit ordo.

¶Præterea, Sicut ab Episcopo solùm datur confirmatio, & alij ordines, ita & corona: sed in confirmatione & aliis ordinibus imprimitur character: ergo & in corona: & sic idem quod priùs.

¶Præterea, Ordo importat quendam dignitatis gradum, sed clericus hoc ipso quòd clericus est, in gradu supra populum constituitur: ergo corona per quam efficitur clericus aliquis, est ordo.

¶SED CONTRA, Nullus ordo datur *nisi in* Missæ celebratione: sed corona datur etiam absque officio missæ, ergo non est ordo.

¶Præterea, In collatione cuiuslibet ordinis fit mentio de aliqua potestate data, non autem in collatione coronæ: ergo non est ordo.

CONCLVSIO.

¶Corona non est ordo, sed ad ipsum potius ordinatur.

¶RESPONDEO dicendum, quòd ministri Ecclesiæ à populo separantur ad vacandum diuino cultui: in cultu autem diuino quædam sunt quæ per potēstias determinatas sunt exercenda, & ad hoc datur spiritualis potestas ordinis: quædam autem sunt quæ communiter à toto ministrorum collegio fiunt, sicut dicere diuinas laudes, & ad hoc non exigitur aliqua potestas ordinis, sed solùm deputatio ad tale officium, & ad hoc fit per coronam: & ideò non est ordo, sed præambulum ad ordinem.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd corona habet vlteriùs aliquod spirituale quod ei respondet, sicut signatum signo: sed hæc non est aliqua spiritualis potestas, & ideo in corona non imprimitur character, nec est ordo.

¶Ad secundum dicendum, quòd quanuis per coronā non imprimatur character, tamen deputatur homo ad diuinum cultum: & ideò talis deputatio debet fieri per summum ministrorum, scilicet per Episcōpum, qui etiam vestes benedicit, & vasa omnia quæ ad diuinum cultum applicantur.

¶Ad tertium dicendum, quòd aliquis est clericus, est in altiori statu, quàm laicus, non tamen habet ampliorem potestatis gradum, qui ad ordinem requiritur.

¶Vtrum per receptionem coronæ renuntietur temporalibus bonis.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd per acceptionem coronæ aliquis renuntiet temporalibus bonis. Ipsi enim dicunt, cùm coronantur: Dominus pars hæreditatis meæ: sed sicut dicit Hieron. Dominus in his temporalibus fieri dedignatur pars: ergo abrenuntiant temporalibus.

¶Præterea, Iustitia ministrorum noui Testamenti debet abundare super ministros veteris Testamenti, vt patet Matth. 5. sed ministri veteris Testamenti, scilicet Leuitæ, non acceperunt partem hæreditatis cum fratribus suis: ergo nec ministri noui Testamenti habere debent.

¶Præterea, Hug. dicit, quòd postquam aliquis est factus clericus, debet deinceps stipendiis Ecclesiæ sustentari: sed hoc non esset, si patrimonium suum retineret: ergo videtur quòd abrenuntiet in hoc, quòd clericus sit.

¶SED CONTRA est, quòd Hieremias fuit de ordine sacerdotali, vt patet Hiere. 1. sed ipse habuit possessionem hæreditatis, vt patet Hiere. 32. ergo clerici possunt habere patrimonialia bona.

¶Præterea, Si hoc non possent, non videretur tunc differentia inter religiosos & clericos seculares.

CONCLVSIO.

¶Clerici suscipientes coronam, non renunciant patrimonio, & aliis temporalibus rebus.

¶RESPONDEO dicendum, quòd clerici in hoc quòd coronam accipiunt, non renuntiant patrimonio nec aliis rebus temporalibus, quia terrenorũ possessio nõ cõtrariatur diuino cultui, ad quem clerici deputantur: sed nimia eorum solicitudo. Quia, vt dicit Grego, affectus in crimine est.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd Dominus dedignatur, pars fieri eorum qui res mundi ita possident, vt ex æquo cum aliis diligatur: ita scilicet quòd aliquis ponat finem suum in Deo & in rebus mundi: non tamen dedignatur fieri pars eorum qui res mundi ita possident, quòd per eas à cultu diuino non retrahuntur.

¶Ad secundum dicendum quòd Leuitæ in veteri Testamento habebant ius in hæreditate paterna: sed ideò non acceperunt partem cum aliis tribubus, quia erant per omnes tribus dispergendi, & fieri non poterat si vnam determinatam partem cepissent sicut aliæ tribus.

¶Ad tertium dicendum, quòd si sint indigentes clerici & ad sacros ordines promoti, Episcopus qui eos promouit, tenetur eis prouidere, alias eis non tenetur: ipsi autem ex ordine suscepto tenentur Ecclesiæ ministrare. Verbum autem Hug. intelligitur de illis qui non habent vnde sustententur.

ARTICVLVS IIII.

¶Vtrum supra sacerdotalem ordinem debeat esse potestas episcopalis.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur quòd supra sacerdotalem ordinem non debet esse aliqua potestas episcopalis. Sicut enim in litera dicitur, ordo sacerdotalis ab Aaron sumpsit exordium: sed in veteri lege nullus erat supra Aaron: ergo nec in noua lege debet aliqua potestas esse supra sacerdotalem.

¶Præterea, Potestas ordinatur secundum actus: sed nullus actus sacerdotalis potest esse maior, quàm consecrare corpus Christi: ad hoc est enim potestas sacerdotalis: ergo supra sacerdotalem potestatem non debet esse episcopalis.

¶Præterea, Sacerdos in offerendo gerit figuram Christi in Ecclesia qui se Patri pro nobis obtulit: sed in Ecclesia nullus est maior Christo, quia ipse est caput Ecclesiæ: ergo vt prius.

¶SED CONTRA, Potestas tantò est altior, quantò ad plura se extendit: sed potestas sacerdotalis (vt Dionysius dicit) extendit se ad purgandum & illuminandum tantùm, episcopalis autem ad hoc & ad perficiendum: ergo supra sacerdotalem potestatem debet esse episcopalis.

¶Præterea, Diuina ministeria debent esse magis ordinata, quàm humana: sed humanorum officiorum ordo exigit, vt in quolibet officio præponatur vnus qui sit princeps illius officij, sicut præponitur militibus dux, sic sacerdotibus debet aliquis præponi qui sit sacerdotum princeps, & hic est Episcopus: ergo episcopalis potestas debet esse supra sacerdotalem.

CONCLVSIO.

¶Oportuit in Ecclesia supra sacerdotalem ordinem, Episcopi potestatem esse, à qua sacerdos iurisdictionem susciperet.

¶RESPONDEO dicendum, quòd sacerdos habet duos actus: principalem, scilicet consecrare corpus Christi: & secundarium, scilicet præparare populum ad susceptionem huius sacramenti, vt prius dictum est. Quantum autem ad primum actum potestas sacerdotis non dependet ab aliqua superiori potestate nisi diuina: sed quantum ad secundum dependet ab aliqua superiori potestate, scilicet humana. Omnis enim potestas quæ non habet exire in actum, nisi præsupponitis quibusdam ordinationibus, dependet ab illa potestate quæ illas ordinationes facit: sacerdos autem non potest absoluere & ligare nisi præsupposita iurisdictione, qua sibi subdantur alij quos absoluat. Potestatem consecrare quamlibet materiam à Christo determinatam, nec aliud requiritur quantum est de necessitate sacramenti: quamuis ex quadam congruitate præsupponatur actus episcopalis in consecratione altaris vel vestium & huiusmodi: & ita patet quòd oportet esse supra sacerdotalem potestatem episcopalis, quantum ad actum secundarium sacerdotis, non quantum ad primum.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd Aaron sacerdos fuit & pontifex, id est sacerdotum princeps: sumpsit ergo sacerdotalis potestas ab ipso exordium inquantum fuit sacerdos sacrificia offerens, quod etiam minoribus sacerdotibus licebat: sed non ab eo, inquantum fuit pontifex, per quam potestatem poterat aliqua facere, vt ingredi semel in anno Sancta sanctorum, quod aliis non licebat.

¶Ad secundum dicẽdum, quòd quantũ ad illum actum nõ est aliqua potestas superior, sed quantum ad alium, vt dictum est.

¶Ad tertium dicendũ, quòd sicut omniũ rerum naturaliũ perfectiones præexistunt exemplariter in Deo, ita Christus fuit exemplar omnium officiorum ecclesiasticorum: vnde vnusquisque minister Ecclesiæ, quantum ad aliquid gerit typum Christi, vt ex litera patet, & tamen ille est superior qui secundum maiorem perfectionem Christum repræsentat: sacerdos autem repræsentat Christum in hoc quòd per seipsum aliquod ministerium impleuit, sed Episcopus in hoc quòd alios ministros instituit & Ecclesiam fundauit. Vnde ad Episcopum pertinet mancipare aliquid diuinis officiis, quasi cultum diuinum ad similitudinem Christi statuens: & propter hoc Episcopus etiam specialiter sponsus dicitur Ecclesiæ, sicut & Christus.

ARTICVLVS V.

¶Vtrum Episcopatus sit ordo.

AD QVINTVM sic proceditur. Videtur quòd Episcopatus sit ordo. Primò, per hoc quòd Dionysius assignat hos tres ordines ecclesiasticę hierarchiæ. Episcopum, sacerdotem & ministrum. In litera etiam dicitur quòd est ordo Episcoporum quadripartitus.

¶Præterea, Ordo nihil aliud est quàm quidam potestatis gradus in spiritualibus dispensandis, sed Episcopi possunt dispensare aliqua sacramenta, quæ non possunt sacerdotes, sicut confirmationem & ordinem: ergo episcopatus est ordo.

¶Præterea, In Ecclesia non est aliqua spiritualis potestas nisi ordinis vel iurisdictionis: sed ea quæ pertinent ad spiritualem potestatem, non sunt iurisdictionis, alias possent committi non Episcopo, quod falsum est, ergo sunt potestatis ordinis: ergo Episcopus habet aliquem ordinem, quem non habet sacerdos simplex, & sic episcopatus est ordo.

¶SED CONTRA est, quòd vnus ordo non dependet à præcedenti quantum ad necessitatem sacramenti: sed episcopalis potestas dependet à sacerdotali, quia nullus potest recipere episcopalem potestatem, nisi prius habeat sacerdotalem: ergo episcopatus non est ordo.

¶Præterea, Maiores ordines non conferuntur nisi in sabbatis: sed episcopalis potestas truditur in dominicis: ergo nõ est ordo.

CONCLVSIO.

¶Episcopatus non est ordo, nisi secundum quòd ordo officium quoddam est ad sacras actiones.

¶RESPONDEO dicendum, quòd ordo potest accipi dupliciter. Vno modo secundum quòd est sacramentum: & sic vt prius dictum est, ordinatur omnis ordo ad Eucharistiæ sacramentum: vnde cùm Episcopus nõ habeat potestatem superiorem sacerdote, quantũ ad hoc episcopatus non erit ordo. Alio modo potest cõsiderari ordo, secundum quòd est officiũ quoddam re

spectu quarundam actionum sacrarum: & sic cùm Episcopus habeat potestatem in actionibus hierarchicis respectu corporis mystici supra sacerdotẽ, episcopatus erit ordo, & secundũ hoc loquuntur auctoritates inductæ.

¶Vnde patet solutio ad primum.

¶AD SECVNDVM dicendum, quòd ordo prout est sacramentum imprimens characterem, ordinatur specialiter ad sacramentum Eucharistiæ, in quo ipse Christus continetur, quia per characterem ipsi Christo configuramur: & ideò licet detur aliqua potestas spiritualis Episcopo in sui promotione respectu aliquorum sacramentorum, non tamen illa potestas habet rationem characteris, & propter hoc episcopatus non est ordo, secundum quòd ordo est sacramẽtum quoddam.

¶Ad tertium dicendum, quòd potestas episcopalis non est tantùm iurisdictionis, sed etiam ordinis, vt ex dictis patet: secundum quòd ordo communiter accipitur.

ARTICVLVS VI.

¶Vtrum super Episcopos possit esse aliquis superior in Ecclesia.

AD SEXTVM sic proceditur. Videtur quòd supra Episcopos non possit esse aliquis superior in Ecclesia. Quia omnes Episcopi sunt Apostolorum successores: sed potestas quę est data vni Apostolorũ, scilicet Petro, Mat. 16. est data omnibus Apostolis Io. 20. ergo Episcopi sunt pares & vnus non est supra alium.

¶Præterea, Ritus Ecclesiæ magis debet esse conformis ritui Iudæorum, quàm ritui Gentilium: sed distinctio episcopalis dignitatis, & ordinatio vnius super alium, vt in litera dicitur, est à Gẽtilibus introducta. In veteri autem lege nõ erat. ergo nec in Ecclesia Episcopus vnus super alium esse debet.

¶Præterea, Superior potestas non potest conferri per inferiorem, neque æqualis per æqualẽ: quia sine vlla conditione quod minus est, à maiori benedicitur: Heb. 7. vnde etiã sacerdos nõ promouet Episcopum neque sacerdotem, sed Episcopus sacerdotem: sed Episcopus potest quemlibet Episcopum promouere, quia etiam Hostiensis episcopus cõsecrat Papam: ergo Episcopalis dignitas in omnibus est æqualis: & sic vnus Episcopus non debet alij subesse, vt in litera dicitur.

¶SED CONTRA est quod legitur in concilio Constãtinopolitano: Veneramur secundum Scripturas & secundum Canonum statuta & definitiones, sanctissimum antiquæ Romæ Episcopum primũ esse & maximum Episcoporũ, & post ipsum Constantinopolitanum Episcopum: ergo vnus Episcopus est super alium.

¶Præterea, Beatus Cyrillus episcopus Alexandrinus dicit: Vt membra maneamus in capite nostro apostolico throno Romanorum pontificum, à quo nostrum est quærere, quid credere, & quid tenere debeamus, ipsum venerantes, ipsum rogantes pro omnibus: quoniam ipsius solius est reprehendere, corripere, statuere, disponere, soluere, & ligare, loco illius qui ipsum ædificauit: & nulli alij quod suum est plenum, sed ipsi soli dedit cuncti omnes iure diuino caput inclinant, & primates mundi tanquam ipsi Domino Iesu Christo obediunt. ergo Episcopi aliqui subsunt etiam de iure diuino.

CONCLVSIO.

¶Supra Episcopos in Ecclesia est superior summi Pontificis & Papa potestas, quamquam Episcopi omnes æquales sint, quo ad ea, quæ ad episcopalem ordinem spectant.

¶RESPONDEO dicendum, quòd vbicũque sunt multa ordinata in vnũ, oportet esse aliquid vniuersale super particularia regimina: quia in omnibus virtutibus & actibus, vt dicitur in primo Ethi. est ordo secundũ ordinem finium, bonũ autẽ commune est diuinius quã bonum speciale: & ideo supra potestatem regitiuam, quæ coniectat bonum speciale, oportet esse potestatem vniuersalem respectu boni communis, alias non posset esse colligatio ad vnũ: & ideò cùm tota Ecclesia sit vnũ corpus, oportet si ista vnitas debet conseruari, quòd sit aliqua potestas regitiua respectu totius Ecclesię supra potestatem episcopalem, qua vnaquæque specialis Ecclesia regitur, & hæc est potestas Papæ: & ideò illi qui hanc potestatẽ negant, chismatici dicuntur, quasi diuisores Ecclesiæ vnitatis: & inter Episcopum simplicem & Papam sunt alij gradus dignitatum, correspondentes gradibus vnionis, secundum quos vna congregatio vel communitas includit aliam, sicut communitas prouinciæ includit communitatem ciuitatis: & communitas totius mundi includit communitatem vnius regni.

¶AD PRIMVM ergo dicendũ, quòd quamuis omnibus Apostolis data sit communiter potestas ligandi & soluendi, tamen vt in hac potestate ordo aliquis signaretur, primò soli Petro data est, vt ostendatur quòd ab eo in alios ista potestas debeat descendere, propter quod etiam ei dixit singulariter, Confirma fratres tuos, & pasce oues meas: id est loco mei, vt dicit Chryso. præpositus & caput esto fratrũ, vt ipsi te in loco meo assumentes vbique terrarum te in throno tuo sedentem prædicent & confirment.

¶Ad secundum dicendum, quòd ritus Iudæorum non erat diffusus in diuersis regnis & prouinciis, sed tantùm in vna gente: & ideò non oportebat quòd sub eo qui haberet potestatem principalem alij pontifices distinguerentur sed Ecclesiæ ritus sicut & Gentilium ritus per diuersas nationes diffunditur: & ideò oportet quòd quantum ad hoc, magis Gentilium ritui quàm Iudæorum ecclesiæ status conformetur.

¶Ad tertium dicendum, quòd potestas sacerdotis excedit à potestate Episcopi quasi à potestate alterius generis: sed potestas episcopi excedit à potestate Papæ quasi à potestate eiusdem generis: & ideò omnem actum hierarchicum, quę potest facere Papa in ministratione sacramẽtorum, potest facere Episcopus, non autem actum quem potest facere Episcopus, potest facere sacerdos in sacramentorum collatione. Et ideò quãtum ad ea quæ sunt Episcopalis ordinis, omnes Episcopi sunt æquales, & propter hoc quilibet alium potest consecrare.

ARTICVLVS VII.

¶Vtrum vestes ministrorum conuenienter sint institutæ.

AD SEPTIMVM sic proceditur. Videtur q̃ vestes ministrorum nõ conuenienter sint in Ecclesia institutę. Ministri enim noui Testamẽti magis tenẽtur ad castitatẽ, quàm ministri veteris: sed inter alias vestes ministrorum veteris Testamenti erant femoralia in signum castitatis: ergo multo fortiùs esse debent inter vestes ministrorum Ecclesiæ.

¶Præterea, Sacerdotium noui Testamenti est dignius, quàm sacerdotium veteris: sed veteres sacerdotes habebant mitras, quod est signum dignitatis: ergo sacerdotes nouæ legis eas debent habere.

¶Præterea: Sacerdos est propinquior ordinibus ministrorum, quàm ordo episcopalis: sed Episcopi vtuntur vestibus ministrorum, Dalmatica, scilicet quæ est vestis diaconi: & tunica, quæ est vestis subdiaconi: ergo multò fortiùs debent vti eis simplices sacerdotes.

¶Præterea, In veteri lege Pontifex deferebat superhumerale, quod significabat onus Euangelij, vt dicit Beda. Hoc autem maximè Pontificibus nostris incumbit: ergo debent habere superhumerale.

¶Præterea, In rationali, quo vtebantur Pontifices veteris legis, scribebatur, Doctrina & veritas: sed veritas maximè in noua legis declarata est: ergo Pontificibus nouæ legis competit.

¶Præterea, Lamina aurea, in qua scriptum erat dignissimum nomen Dei, erat dignissimum ornamentum legis veteris: ergo illud maximè debuit transferri in nouam legem.

¶Præterea, Ea quæ exterius geruntur in ministris Ecclesiæ, sunt signa interioris potestatis: sed Archiepiscopus non habet alterius generis potestatem, quàm Episcopus, vt dictum est: ergo non debet habere pallium, quod non habent Episcopi.

¶Præterea, Potestatis plenitudo residet penes Romanum pontificem: sed ipse non habet baculum: ergo nec alij Episcopi debent habere.

CONCLVSIO.

¶Omnibus Ecclesiæ ministris ad diuina exequenda officia varia ac multiplices aptatæ sunt vestes, prout vnicuique conuenire iudicauit Ecclesia à Spiritu sancto edocta.

¶RESPONDEO dicendum, quod vestes ministrorum designant idoneitatem, quæ in eis requiritur ad tractandum diuina, & quia quædam sunt quæ in omnibus requiruntur, & quædam requiruntur in superioribus, quæ non exiguntur ita in inferioribus: ideò quædam vestes sunt omnibus ministris communes, quædam autem superioribus tantùm: & ideò omnibus ministris competit amictus humeros tegens, quo significatur fortitudo ad diuina officia exequenda, quibus mancipatur: & similiter alba, quæ significat puritatem vitæ, & cingulum quod significat repressionem carnis. Sed subdiaconus vlteriùs habet manipulum, quo significatur extersio minimarum macularum, quia manipulus est quasi sudarium ad extergendum vultum: ipsi enim ad sacra

Universidad de Deusto
Biblioteca

tractanda admittuntur: habent etiam tunicam strictam per quã doctrina Christi significatur: vnde & in veteri lege in ipsa tunica nabula pendebant. Subdiaconi enim primò admittuntur ad doctrinam nouæ legis annuntiandam: sed diaconus habet amplius stolam in sinistro humero in signum, quòd applicãtur ad ministerium in ipsis sacramentis. Et Dalmaticam quæ est vestis larga sic dicta, quia in Dalmaticis partibus primò vsus eius fuit, ad designandum quòd ipse primò dispensator sacramentorum ponitur. Ipse enim sanguinem dispensat, in dispensatione autem largitas requiritur. Sed sacerdoti in vtroque humero ponitur stola, vt ostendatur quòd ei plena potestas dispẽsandi sacramenta datur, non vt ministro alterius: & ideò stola descendit vsque ad inferiora. Habet etiam casulam, quæ significat charitatem, quia sacramentum conficerat charitatis, scilicet Eucharistiam. Sed Episcopis adduntur nouem ornamenta super sacerdotes, quæ sunt caligæ, sandalia, succinctorium, tunica, dalmatica, mitra, chirothecæ, annulus, & baculus: quia nouem sunt quæ ipsi supra sacerdotes possunt: scilicet clericos ordinare, virgines benedicere, basilicas dedicare, clericos deponere, synodos celebrare, chrisma conficere, vestes & vasa consecrare. Vel per caligas significatur rectitudo gressuum. Per sandalia quæ pedes tegunt, contemptus terrenorum. Per succinctorium quo stola ligatur cum alba, amor honestatis. Per tunicam, perseuerantia: quia Ioseph tunicam talarem dicitur habuisse quasi descendentem vsque ad talos, per quos significatur extremitas vitæ. Per dalmaticam, largitas in operibus misericordiæ. Per chirothecas, cautela. Per mitram, scientia vtriusque Testamenti, vnde & duo cornua habet. Per baculum, cura pastoralis, qua debet colligere vagos, quos significat curuitas in capite baculi: sustentare infirmos, quod ipse stipes signat baculi. Sed pungere lentos, quod significat stimulus in pede baculi. vnde versus.

Collige, sustenta, stimula, vaga, morbida, lenta.

Per annulum sacramenta fidei, qua Ecclesia desponsatur Christo. Episcopi enim sunt in Ecclesia loco Christi. Sed vlteriùs Archiepiscopi pallium habent signum priuilegiatæ potestatis, significat enim torquem auream quam solebant legitimè certantes accipere.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd sacerdotibus veteris legis indicebatur continentia illo tẽpus tempore quo ad sumum ministerium accedebant: & ideò in signum castitatis tũc seruandæ in sacrificiorum oblatione femoralibus vtebantur. Sed ministris noui Testamenti indicitur perpetua continẽtia, & ideò non est simile.

¶Ad secundum dicendum, quòd mitra non erat signum alicuius dignitatis, fuit enim sicut quoddam galerum: vt Hiero. dicit. sed cydaris quæ erat signum dignitatis, solùm pontificibus dabatur, sicut & nunc mitra.

¶Ad tertium dicendum, quòd potestas ministrorum est in Episcopo sicut in origine, non autem in sacerdote, quia ipse non cõfert illos ordines: & ideò magis Episcopus quàm sacerdos vestibus ministrorum vtitur.

¶Ad quartum dicendum, q̃ loco superhumeralis vtitur stola, quæ ad idem significandum est, ad quod erat superhumerale.

¶Ad quintum dicendũ, quòd pallium succedit loco rationalis.

¶Ad sextum dicendum, quòd pro illa lamina habet Pontifex noster crucem, vt Inno. dicit: sicut pro femoralibus habet sandalia, pro linea albam, pro balteo cingulum, pro podere tunicam, & pro ephod amictum, pro rationali pallium, pro cydari mitram.

¶Ad septimum dicendum, quòd quanuis non habeat alterius generis potestatem, tamen eandem habet ampliorem: & ideò ad hanc perfectionem designandam sibi pallium datur quo vndique circundatur.

¶Ad octauum dicendum, quòd Romanus pontifex non vtitur baculo: quia Petrus misit ipsum ad suscitandum quendam discipulum suum qui postèa factus est Episcopus Treurensis: & ideò in dioecesi Treuerensi Papa baculum portat, & nõ in aliis locis: vel etiam in signum quòd nõ habet coarctatam potestatem, quod curuario baculi significat.

Papa baculum non defert.

QVAESTIO QVADRAGESIMA *prima, De sacramento matrimonij, quæ est in officium naturæ, in quatuor articulos diuisa.*

ARTIC. I.

POST hoc considerandum est de matrimonio. Et primò agendum est de eo, inquantum est in officium naturæ. Secundò, inquantum est sacramentum. Tertiò, inquantum absolutè, & secundum se consideratur. Circa primum quæruntur quatuor.

¶Primò, vtrùm sit de iure naturali.

¶Secundò, vtrùm cadat sub præcepto.

¶Tertiò, vtrùm eius actus sit licitus.

¶Quartò, vtrùm possit esse meritorius.

ARTICVLVS I.

¶Vtrùm matrimonium sit de iure naturali.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd *1 Cor. 7.* matrimonium non sit naturale. Quia ius naturale *dist. 1.* est, quod natura omnia animalia docuit: sed in aliis *q. 1. art.* animalibus est cõiunctio sexuum absque matrimo- *1. & seq.* nio: ergo matrimonium non est de iure naturali.

¶Præterea, Id quod est de iure naturali, inuenitur in hominibus secundum quemlibet statum eorum: sed matrimonium nõ fuit in quolibet statu hominum: quia sicut dicit Tullius in primo Rhetoricorum, Homines à principio syluestres erant, & tunc nemo sciuit proprios liberos nec certas nuptias, in quibus matrimonium consistit: ergo non est naturale.

Præterea, Naturalia sunt eadem apud omnes: sed non eodem modo est matrimonium apud omnes, cùm pro diuersis legibus diuersimodè matrimonium celebretur: ergo non est naturale.

¶Præterea, Illa sine quibus potest saluari naturæ intentio, nõ videntur esse naturalia: sed natura intendit conseruationẽ speciei per generationem quæ potest esse sine matrimonio, vt patet in fornicariis: ergo matrimonium non est naturale.

¶SED CONTRA est quod in principio Digestorum dicitur: Ius naturale est maris & fœminæ coniunctio, quã nos matrimonium appellamus.

¶Præterea, Philosophus 8. Ethicorũ dicit, quòd homo est magis naturaliter coniugale animal, quàm politicum: sed homo est naturaliter animal politicum & gregale, vt ipse dicit: ergo est naturaliter coniugale, & sic coniugium siue matrimonium est naturale.

CONCLVSIO.

¶Matrimonium de iure naturæ, vel naturale est, non quia sit à natura sed quia ad ipsum propter bonum prolis, & mutuum fidele obsequium maximè natura impellit.

¶RESPONDEO dicendum, quòd aliquid dicitur esse naturale dupliciter. Vno modo sicut ex principiis naturæ ex necessitate causatum, vt moueri sursum est naturale igni: & sic matrimonium non est naturale, nec aliquid eorum quæ mouente libero arbitrio complentur. Alio modo dicitur naturale, ad quod natura inclinat, sed mediante libero arbitrio completur, sicut actus virtutum dicuntur naturales: & hoc modo matrimonium est naturale, quia ratio naturalis ad ipsum inclinat dupliciter. Primò inquantum ad principalem eius finẽ, qui est bonum prolis. Non enim intendit natura solùm generationem prolis: sed traductionem & promotionem vsq; ad perfectum statum hominis, inquantũ homo est, qui est virtutis status. Vnde secundum Philosophũ tria à parentibus habemus, scilicet esse, nutrimentũ, & disciplinam. Filius autẽ à patre educari & instrui non posset, nisi determinatos & certos parentes haberet: quod nõ esset nisi esset aliqua obligatio viri ad mulierem determinatam, quæ matrimonium facit. Secundò, inquantũ ad secundarium finem matrimonij, qui est mutuum obsequium sibi à coniugibus in rebus domesticis impensum. Sicut enim naturalis ratio dictat vt homines simul cohabitent, quia vnus nõ sufficit sibi in omnibus quæ ad vitam pertinent, ratione cuius dicitur homo naturaliter politicus: ita etiam eorum quibus indiget ad humanam vitam, quædam opera sunt competentia viris, quædam mulieribus. Vnde natura monet vt sit quædam associatio viri ad mulierem, in qua est matrimonium, & has duas causas ponit Philosophus in 8. Ethicorum.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd natura hominis ad aliquid inclinat dupliciter. Vno modo quia est conueniens naturæ generis, & hoc est cõmune omnibus animalibus. Alio modo quòd est conueniens naturæ differentiæ: quia speciei humanæ

humana abundat à genere, inquantum est rationalis, sicut est prudentiæ actus vel temperantiæ. & sic natura generis, quantus sit vna in omnibus animalibus, non tamẽ eodem modo est in omnibus, ita etiam non inclinat eodem modo in omnibus: sed secundum quòd vnicuique competit ad matrimonium: ergo inclinat natura hominis ex parte differentiæ, quantum ad rationem secundam assignatam. Vnde Philosophus hanc rationem assignat hominibus supra animalia: sed quantum ad rationem primam inclinat ex parte generis. Vnde dicit quòd filiorum procreatio communis est omnibus animalibus, tamẽ ad hoc non inclinat eodem modo in omnibus: quia quædam animalia sunt quorum filij nati statim possunt sufficienter sibi victum quærere, vel ad quorum sustentationem mater sufficit, & in his non est aliqua maris ad fœminam determinatio. In illis autem, quorum filij indigẽt vtriusque sustentatione, sed ad paruum tempus, inuenitur aliqua determinatio quantum ad tempus illud, sicut in auibus quibusdam patet: sed in homine, quia indiget filius curà parentum vsque ad magnum tempus, est maxima determinatio masculi ad fœminam, ad quam etiã natura generis inclinat.

¶Ad secundum dicendum, quòd verbum Tullij potest esse verum quantum ad aliquam gentem, si tamen accipiatur principium proximum illius gentis, per quod ab aliis gentibus est distinctum: quia non in omnibus producitur ad effectũ id, ad quod naturalis ratio inclinat, non autem est verum vniuersaliter: quia à principio humani generis sacra Scriptura recitat fuisse coniugia.

¶Ad tertium dicendum, quòd secundum Philosophum in 5. Ethicorum: Natura humana non est immobilis sicut diuina: & ideò diuersificantur ea quæ sunt de iure naturali secundum diuersos status & conditiones hominum: quanuis ea quæ sunt in rebus diuinis, naturaliter nullo modo varientur.

¶Ad quartum dicendum, quòd natura non tantum intendit esse in prole, sed etiam perfectum, ad quod exigitur matrimonium, vt ex dictis patet.

ARTICVLVS II.

¶Vtrùm matrimonium cadat sub præcepto.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd matrimonium adhuc maneat sub præcepto. Quia præceptum obligat, quandiu non reuocatur: sed prima institutio matrimonij fuit sub præcepto, vt in litera dicitur, nec vnquam hoc præceptum legitur reuocatum, imò confirmatum: Mat. 19. Quod Deus coniunxit homo non separet: ergo adhuc est matrimonium sub præcepto.

¶Præterea, Præcepta iuris naturalis secundum omne tempus obligant: sed matrimonium est de iure naturali, vt dictum est: ergo, &c. cætera.

¶Præterea, Bonum speciei est melius quàm bonum indiuidui: quia bonum gentis est diuinius quàm bonum vnius hominis, vt dicitur 1. Ethi. Sed præceptum primo homini datum ad cõseruationem indiuidui per actum nutriuæ adhuc obligat. ergo multò magis præceptum de matrimonio quod pertinet ad conseruationem speciei.

¶Præterea, Vbi manet eadem ratio obligans, eadem obligatio manere debet: sed propter hoc obligabantur homines ad matrimonium antiquo tempore ne multiplicatio humani generis cessaret: cùm ergo hoc idem sequatur, si quilibet liberè potest à matrimonio abstinere, videtur quòd matrimonium sit in præcepto.

¶SED CONTRA est quod dicitur 1. Cor. 7. Qui nõ iungit matrimonio virginem suam, melius facit, scilicet quàm qui cõiungit: ergo cõtractus matrimonij non est sub præcepto.

¶Præterea, Nulli debetur præmium pro transgressione præcepti: sed virginibus debetur speciale præmium, scilicet aureõla: ergo matrimonium non est sub præcepto.

CONCLVSIO.

¶Non tenentur homines ex præcepto ad contrahendum matrimonium.

¶RESPONDEO dicendum, quòd natura inclinat ad aliquid dupliciter. Vno modo, sicut ad id quod est necessarium ad perfectionem vnius: & talis inclinatio quemlibet obligat, quia naturales perfectiones omnibus sunt communes. Alio modo inclinat ad aliquid quod est necessarium multitudini, & cùm multa sint huiusmodi, quorum vnum impedit aliud, ex tali obligatione non obligatur quilibet homo per modum præcepti: alias quilibet homo obligaretur ad agriculturam & ad ædificatoriam, & ad huiusmodi officia, quæ sunt necessaria cõmunitati humanæ, sed inclinationi naturæ satisfit, cùm per diuersos diuersa complentur de prædictis. Cùm ergo ad perfectionem humanę multitudinis sit necessarium aliquos contemplatiuæ vitæ inseruire, quæ maximè per matrimonium impeditur: inclinatio ad matrimonium non obligat per modum præcepti, etiam secundum Philosophos. Vnde Theophrastus probat quòd sapienti non expedit nubere.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd præceptum illud non est reuocatum, nec obligat vnumquemque ratione iam dicta: nisi illo tempore quo paucitas hominum exigebat, vt quilibet generationi vacaret.

¶Ad secundum & tertium patet responsio ex dictis.

¶Ad quartum dicendum, quòd natura humana communiter ad diuersa officia & actus inclinat, vt dictum est: sed quia est diuersimodè in diuersis, secundum quòd indiuiduatur in hoc vel in illo, vnum magis inclinat ad vnum illorum officiorum, aliud ad aliud: & ex diuersitate simul cum diuina prouidentia, quæ omnia moderatur conuenit, quòd vnus eligat vnum officium, vt agriculturam: alius aliud, & sic etiam quòd quidam eligant matrimonialem vitam, & quidam contemplatiuam, vnde nullum periculum imminet.

ARTICVLVS III.

¶Vtrùm actus matrimonij sit licitus.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd actus matrimonialis semper sit peccatum, 1. Cor. 7. Qui nubunt, sint tanquam non nubentes: sed non nubentes non habent actum matrimonialem: ergo etiã nubentes peccant in actu illo.

¶Præterea, Isa. 59. Iniquitates nostræ diuiserunt inter nos & Deum nostrum, sed actus matrimonialis diuidit hominem à Deo: vnde Exo. 16. præcipitur populo, qui debeat Deum videre, quòd non accederent ad vxores suas: Et Hiero. dicit, quòd in actu matrimoniali Spiritus sanctus prophetarum corda non tangit: ergo est iniquitas.

¶Præterea, Illud quod secundum se est turpe, nullo modo potest bene fieri: sed actus matrimonialis habet concupiscentiam adiunctam quæ semper est turpis: ergo semper est peccatum.

¶Præterea, Nihil excusatur nisi peccatum: sed actus matrimonialis indiget excusari per bona matrimonij, vt Magister dicit: ergo est peccatum.

¶Præterea, De similibus semper idem est iudicium: sed concubitus matrimonialis est eiusdem speciei cum actu adulterij, quia ad idem terminatur, scilicet speciem humanam: ergo cùm actus adulterij sit peccatum, & actus matrimonij similiter.

¶Præterea, Superfluitas in passionibus corrumpit virtutem: sed semper in actu matrimoniali est superfluitas delectationis, adeò quòd absorbet rationem, quæ est principale hominis bonum. Vnde Philosophus dicit in 6. Ethicorum: Quòd impossibile est hominem aliquem in ipsa intelligere: ergo actus matrimonialis semper est peccatum.

¶SED CONTRA, Primæ Corinth. 7. dicitur: Virgo si nubat, non peccat. & 1. Timoth. 5. Volo iuuenculas nubere, & procreare filios: sed procreatio filiorum nõ potest esse sine carnali coniunctione: ergo actus matrimonialis nõ est peccatum, alias Apostolus non voluisset illud.

¶Præterea, Nullum peccatũ est in præcepto: sed actus matrimonialis est in præcepto, 1. Corint. 7. Vxori vir debitum reddat: ergo non est peccatum.

CONCLVSIO.

¶Cùm ad prolis procreationem sit ipsum matrimonium institutum, secundum se semper licitum est.

¶RESPONDEO dicendũ, quòd supposito, quòd natura corporalis sit à Deo bona instituta, impossibile est dicere quòd ea quæ pertinent ad conseruationem naturæ corporalis & ad quæ natura inclinat, sint vniuersaliter mala: & ideò cùm inclinatio sit naturæ ad prolis procreationem, per quam natura speciei conseruatur, impossibile est dicere quòd actus, quo procreatur proles, sit vniuersaliter illicitus: vt in eo medium virtutis inueniri non possit, nisi ponatur secundum quorundam insaniam, quòd res corruptibiles creatę sunt à malo Deo: ex quo

Universidad de Deusto
Biblioteca

ex quo fortè deriuatur quod in litera tangitur, & ideò est pessima hæresis.

¶AD PRIMVM ergo dicendũ, quòd Apostolus in verbis illis non prohibuit matrimonij actum: sicut eorum possessionem cùm dixit, qui vtuntur hoc mundo sint quasi non vtentes, sed in vtroque fruitionem prohibuit, quod patet ex ipso modo loquendi. Non enim dixit, sicut non vtentes vel non habentes, sed quasi non vtentes vel non habentes.

¶Ad secundum dicendum, quòd Deo coniungimur & secundum habitum gratiæ, & secundum actum contemplationis & amoris. Quod ergo primam coniunctionem separat, semper est peccatum, non autem quod secundam: quia aliqua occupatio licita circa res inferiores animũ distrahit, vt actu Deo coniungi non sit idoneus: & hoc præcipuè accidit in carnali coniunctione, in qua detinetur mens propter delectationem intensam. Et propter hoc illis quibus competit diuina contemplari, aut sacra tractare, indicitur pro tempore illo abstinentia ab vxoribus: & secundum hoc etiam dicitur, quòd Spiritus sanctus, quantum ad actum reuelationis secretorum, nõ tangebat mentes prophetarum in vsu matrimonij.

¶Ad tertium dicendum, quòd turpitudo illa concupiscentiæ quæ actum matrimonialem semper comitatur, nõ est turpitudo culpæ, sed pœnæ ex peccato primo prouenientis: vt scilicet inferiores vires & membra corporis rationi non obediant. Et propter hoc ratio non sequitur.

¶Ad quartum dicendum, quòd illud propriè excusari dicitur quod aliquam similitudinem mali habet, & non est malum, vel tantũ quantum apparet: quia quædam excusantur à toto, quædam à tanto: & quia actus matrimonialis propter corruptionem concupiscentiæ habet similitudinem actus inordinati: ideò pro bono matrimonij excusatur, vt non sit peccatum.

¶Ad quintum dicendum, quòd quanuis sint specie naturæ idem, tamen differunt in specie moris, quam vna circumstantia variat, scilicet accedere ad suam vel non suam: sicut etiam occidere hominem per violentiam vel per iustitiam facit diuersam speciem moris, quanuis sit vna species naturæ: & tamen vnum est licitum, aliud illicitum.

¶Ad sextum dicendum, quòd superfluitas passionis, quæ virtutem corrumpit, non solùm impedit rationis actum, sed tollit rationis ordinem, quod non facit delectationis intensio in actu matrimoniali: quia etsi tunc non ordinetur homo, tamen à ratione est præordinatus.

ARTICVLVS IIII.

¶Vtrùm actus matrimonij sit meritorius.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur quòd actus matrimonialis non sit meritorius: Chry. enim dicit super Mat. Matrimonium etsi vtentibus se pœnam non inferat, mercedem tamen non præstat: sed meritum respectu mercedis dicitur: ergo actus matrimonialis non est meritorius.

¶Præterea, Illud quod est meritorium dimittere, nõ est laudabile: sed laudabilis est virginitas, per quam matrimonium dimittitur: ergo matrimonialis actus non est meritorius.

¶Præterea, Qui vtitur indulgentia sibi facta, beneficio recepto vtitur: sed ex hoc quòd alicui præstatur beneficiũ, non meretur: ergo, &c.

¶Præterea, Meritum in difficultate cõsistit sicut & virtus: sed actus matrimonialis non habet difficultatem, sed delectationem, ergo non est meritorius.

¶Præterea, Illud quod non potest fieri sine peccato veniali, nõ est meritorium, quia non potest homo simul mereri & demereri: sed in actu matrimoniali semper est peccatum veniale. ergo actus prædictus non potest esse meritorius.

¶SED CONTRA, Omnis actus quo impletur præceptum, est meritorius si ex charitate fiat: sed actus matrimonialis est huiusmodi, quia dicitur primæ Cor. 7. Vxori vir debitũ reddat: ergo, &c.

¶Præterea, Omnis actus virtutis est meritorius: sed actus prædictus est actus iustitiæ, quia redditio debiti: ergo meritorius est.

CONCLVSIO.

¶Actus matrimonialis semper meritorius est, si ad ipsum homines Religionis, vel iustitiæ virtute inducantur.

¶RESPONDEO dicendum, quòd cùm nullus actus ex deliberata voluntate procedens sit indifferens, vt in secundo lib. dictum est, actus matrimonialis semper est peccatum, vel meritorius in eo, qui gratiam habet. Si enim ad actum matrimonialem virtus inducat, vel iustitiæ, vt debitum reddat: vel religionis vt proles ad cultum Dei procreetur, est meritorius. Si autem moueat libido sistens inter bona matrimonij, vt scilicet nullo modo ad aliam accedere vellet, est peccatum veniale. Si autem extra bona matrimonij efferatur, vt scilicet eũ qua cunq; muliere idem facere proponeret, est peccatum mortale: natura autẽ mouere nõ potest, quin ordinetur ratione, & sic erit motus virtutis: vel non ordinetur, & sic erit motus libidinis.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd radix merendi quãtum ad præmium substantiale est ipsa charitas: sed quantũ ad accidentale præmiũ ratio meriti existit in difficultate actus, & sic actus matrimonij non est meritorius: sed primo modo.

¶Ad secundum dicendum, quòd homo potest mereri & in minoribus bonis & in maioribus. Vnde quando aliquis minora bona dimittit: vt maiora faciat, laudandus est à minus meritorio actu discedens.

¶Ad tertium dicendum, quòd indulgentia quandoque est de minoribus malis: & sic indulgetur actus matrimonij prout ad ipsum mouet libido infra terminos matrimonij consistens, sic enim est veniale peccatum: sed prout ad ipsum mouet virtus, tunc est meritorius, & non habet indulgentiam, nisi secundum quòd est indulgentia de minoribus bonis, quæ idem est quod concessio. Nec est inconueniens quòd ille qui tali concessione vtitur, mereatur, quia bonus vsus beneficiorum Dei meritorius est.

¶Ad quartum dicendum, quòd difficultas laboris requiritur ad meritum præmij accidentalis: sed ad meritum essentiale requiritur difficultas consistens in ordinatione medij, & hoc est etiam in actu matrimoniali.

¶Ad quintum dicendum, quòd primus motus secundum quòd dicetur peccatum veniale, est motus appetitus in aliquod inordinatum delectabile, quod nõ est in actu matrimoniali: & ideo ratio non sequitur.

QVAESTIO QVADRAGESIMA-*secunda, De matrimonio inquantum est sacramentum, in quatuor articulos diuisa.*

DEINDE considerandum est de matrimonio inquantum est sacramentum.

¶Circa quod quæruntur quatuor.

¶Primò, vtrùm sit sacramentum.

¶Secundò, vtrùm debuerit institui ante peccatum.

¶Tertiò, vtrùm conferat gratiam.

¶Quartò, vtrùm carnalis commixtio sit de integritate matrimonij.

ARTICVLVS I.

¶Vtrùm matrimonium sit sacramentum.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd matrimonium non sit sacramentum. Omne enim sacramentum nouæ legis habet aliquam formam, quę est de essentia sacramenti: sed benedictio, quæ fit per sacerdotes in nuptiis, non est de essentia matrimonij: ergo non est sacramentum.

¶Præterea, Sacramentum secundum Hugo. est materiale elementum: sed matrimonium nõ habet pro materia aliquod materiale elementum: ergo non est sacramentum.

¶Præterea, Sacramenta habent efficaciam ex passione Christi: sed per matrimonium non conformatur homo passioni quę fuit pœnalis, cùm habeat delectationem adiunctam: ergo non est sacramentum.

¶Præterea, Omne sacramentum nouæ legis efficit quod figurat: sed matrimonium non efficit coniunctionem Christi & Ecclesiæ quod significat: ergo matrimonium non est sacramentũ.

¶Præterea, In aliis sacramẽtis est aliquid quod est res & sacramentum: sed hoc non potest inueniri in matrimonio cùm non imprimat characterẽ, alias nõ iteraretur: ergo nõ est sacramẽtum hoc magnum est: ergo, &c.

¶SED CONTRA est quod dicitur Ephes. 5. Sacramentum hoc magnum est: ergo, &c.

¶Præterea, Sacramentum est sacræ rei signum: sed matrimonium est huiusmodi: ergo, &c.

CONCLVSIO.

¶Matrimonium est sacramentum.

¶RESPONDEO dicendum, quod sacramentum importat ali

tat aliquod remedium sanctitatis homini contra peccatum exhibitum per sensibilia signa: vnde cùm hoc inueniatur in matrimonio, inter sacramenta computatur.

¶AD PRIMVM ergo dicendũ, q̃ verba quibus consensus exprimitur matrimonialis, sunt forma huius sacramenti, nõ autem benedictio sacerdotis, quæ est quoddam sacramentale.

¶Ad secundum dicendum, quòd sacramentum matrimonij perficitur per actum eius, qui sacramento illo vtitur, sicut pœnitẽtia: & ideò sicut pœnitentia nõ habet aliam materiam nisi ipsos actus sensui subiectos, qui sunt loco materialis elementi: ita est de matrimonio.

¶Ad tertium dicendum, quòd quanuis matrimonium nõ conformetur passioni Christi quantum ad pœnam: conformatur tamen ei quantùm ad charitatem, per quam pro Ecclesia sibi in sponsa coniungenda passus est.

¶Ad quartum dicendum, quòd vnio Christi ad Ecclesiam nõ est res contenta in hoc sacramento: sed res significata non contenta, & talem rem nullum sacramentum efficit: sed habet aliã contentam & significatam, quam efficit, vt dicetur. Magister autem ponit rem non contentam, quia erat huius opinionis quòd non haberet rem contentam.

¶Ad quintum dicendum, quòd in hoc sacramento sunt illa tria, quia sacramentum tantum sunt actus exteriùs apparentes: sed res & sacramentum est obligatio, quæ innascitur, viri ad mulierem ex talibus actibus: sed res vltima contenta est effectus huius sacramenti, non contenta autem est res, quam Magister determinat.

ARTICVLVS II.

¶Vtrùm matrimonium debuerit institui ante peccatum.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd matrimonium non debuit institui ante peccatum. Quia illud quod est de iure naturali, non indiget institutione: sed matrimonium est huiusmodi, vt ex dictis patet: ergo non debuit institui.

¶Præterea, Sacramenta sunt quædam medicinæ contra morbum peccati: sed medicina non præparatur nisi morbo. ergo ante peccatum non debuit institui.

¶Præterea, Ad idem institutio vna sufficit: sed matrimonium fuit institutum etiam post peccatum, vt in litera dicitur: ergo ante peccatum non fuit institutum.

¶Præterea, Institutio sacramenti debet esse à Deo: sed ante peccatum verba quæ ad matrimonium pertinent, non sunt determinatè dicta à Deo, sed ab Adam illa autẽ verba, quæ Deus dixit, Crescite & multiplicamini, dicta sunt brutis etiam, in quibus non est matrimonium: ergo matrimonium non fuit institutum ante peccatum.

¶Præterea, Matrimonium est sacramentum nouæ legis: sed sacramenta nouæ legis à Christo initium sumpserunt: ergo non debuit ante peccatum institui.

¶SED CONTRA est quod dicitur Mat. 19. Nõ legistis q̃ ab initio qui fecit homines, masculum & fœminam fecit eos?

¶Præterea, Matrimonium est institutum ad procreationem prolis: sed ante peccatũ erat necessaria homini procreatio prolis: ergo ante peccatum debet matrimonium institui.

CONCLVSIO.

¶Matrimonium, quo est in officium naturæ, institutum fuit à Deo ante peccatum: vt remedium verò, post peccatum fuit institutum.

¶RESPONDEO dicendum, quòd natura inclinat ad matrimonium intendens aliquod bonum, quod quidem variatur secundum diuersos hominum status: & ideò oportet quòd illud bonũ diuersimodè in diuersis statibus hominũ instituatur: & ideò matrimoniũ, secũdũ q̃ ordinatur ad procreationẽ prolis, quæ erat necessaria etiam peccato non existente, institutum fuit ante peccatum: secundum autem quòd remedium præbet contra vulnus peccati, institutum fuit post peccatum tempore legis naturæ, secundum autem determinationem personarum, institutionem habuit in lege Moysi: sed secundum quòd repræsentat mysterium cõiunctionis Christi & Ecclesiæ institutionem habuit in noua lege: & secundũ hoc est sacramentũ nouæ legis. Quantũ ad alias vtilitates quæ ex matrimonio cõsequũtur, sicut est amicitia, & mutuũ obsequium sibi à cõiugibus impensum, habet institutionem in lege ciuili: sed quia de vi sacramenti est, quòd sit signum & remedium: ideò quantùm ad medias institutiones competit ei ratio sacramenti: sed quantũ ad primam institutionem competit ei, quòd sit in officium naturę quantum verò ad vltimam, quòd sit in officium ciuilitatis.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd illa quæ in communi sunt, de iure naturali indigent institutione quantũ ad eorũ determinationẽ, quæ diuersimodè cõpetit secũdum diuersos status: sicut de iure naturali est q̃ maleficia puniantur, sed talis pœna tali culpæ apponitur per determinationẽ iuris positiui.

¶Ad secundum dicendum, quòd matrimonium non est tantum in remedium contra peccatum, sed principaliter est in officium naturæ: & sic institutum fuit ante peccatum, non autem prout est in remedium.

¶Ad tertium dicendum, quòd secundum diuersa quæ oportet in matrimonio determinari, non est inconueniens quòd habuerit diuersas institutiones: & sic illa diuersa institutio nõ est eiusdem, sed in idem.

¶Ad quartum dicendum, quòd matrimonium ante peccatum institutum fuit à Deo, & ad hoc homini mulierem de costa formauit in adiutorium, & dixit eis, Crescite & multiplicamini: quod quanuis aliis animalibus dixerit, non tamen per ea codẽ modo implendum sicut per homines. Adam verò verba illa protulit à Deo inspiratus, vt intelligeret matrimonij institutionem à Deo factam.

¶Ad quintum dicendum, quòd quantum ad hoc quòd matrimonium est sacramentum nouæ legis, non fuit ante Christum institutum, vt ex dictis patet.

ARTICVLVS III.

¶Vtrùm matrimonium conferat gratiam.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd matrimonium non conferat gratiam. Quia secundũ Hug. sacramenta ex sanctificatione inuisibilem gratiam conferunt, sed matrimonium non habet aliquã sanctificationem, quæ sit de essentia eius: ergo non confertur gratia in ipso.

¶Præterea, Omne sacramentum conferens gratiam confert ipsam ex materia & forma sua: sed actus qui sunt materia in hoc sacramento, non sunt causa gratiæ, quia hoc esset Pelagiana hæresis, scilicet quòd actus nostri sint causa gratiæ: verba etiam exprimentia consensum non sunt causa gratiæ: nam ex eis non fit aliqua sanctificatio: ergo in matrimonium nullo modo gratia datur.

¶Præterea, Gratia ordinata cõtra vulnus peccati est necessaria omnibus habentibus vulnus illud: sed in omnibus inuenitur cõcupiscentiæ vulnus, & sic deberẽt omnes homines matrimonium contrahere, esset q̃ stultũ valde, à matrimonio abstinere.

¶Præterea, Infirmitas non accipit medicamẽtum ab eo, à quo accipit intensionem: sed per matrimonium concupiscentia accipit intensionem, quia sicut dicit Philosophus in 3. Ethi. insatiabilis est concupiscentię appetitus, & per operationem congruam augetur: ergo videtur quòd in matrimonio non conferatur remedium gratiæ contra concupiscentiam.

¶SED CONTRA, Definitio & definitum debent conuerti: sed in definitione sacramenti ponitur causalitas gratiæ: ergo cùm matrimonium sit sacramentum, erit gratiæ causa.

¶Præterea, Aug. dicit quòd matrimonium est ęgrotis in remedium: sed non est in remedium, nisi inquantum aliquam efficaciam habet: ergo habet aliquid efficaciæ ad reprimendum cõcupiscentiam, sed concupiscentia non reprimitur nisi per gratiam: ergo in ipso confertur gratia.

CONCLVSIO.

¶Matrimonium, quod in fide Christi contrahitur, habet quòd gratiã cõferat, ad ea operanda adiuuantem, quæ in matrimonio requiruntur.

¶RESPONDEO dicẽdum, q̃ circa hoc fuit triplex opinio. Quidam enim dixerunt quòd matrimonium nullo modo est causa gratiæ, sed est tantùm signum. Sed hoc non potest stare: quia secundum hoc in nullo abundaret à sacramẽtis veteris legis, vnde non esset aliqua ratio, quare sacramentis nouę legis annumeraretur: quòd enim remedium præbeat satisfaciendo concupiscentiæ, ne deinceps ruat, dum nimis arctatur, habuit etiam in veteri lege ex ipsa natura actus. Et ideò alĳ dixerunt, quòd cõfertur ibi gratia in ordine ad recessum à malo: quia excusatur actus à peccato, qui sine matrimonio peccatum esset. Sed hoc esset nimis parum: quia hoc etiã in veteri lege habuit: & ideò dicunt q̃ facit recedere à malo inquantum constringit concupiscentiam, ne extra bona matrimonij feratur: non autem per gratiam illam fit aliquod auxilium ad bene operandum. Sed hoc nõ potest stare: quia eadẽ gratia est quæ impedit peccatũ, & quæ ad bonum inclinat, sicut idem calor qui aufert frigus,

Universidad de Deusto
Biblioteca

frigus, & qui calefacit. Vnde alij dicunt quòd matrimonium inquantum in fide Christi contrahitur, habet vt conferat gratiam adiuuantem ad illa operanda, quæ in matrimonio requiruntur, & hoc probabilius est. Quia vbicunque datur diuinitùs aliquis facultas, dantur etiam auxilia, quibus homo conuenienter vti possit facultate illa: sicut patet, quòd omnibus potentijs animæ respondent aliqua membra corporis, quibus in actum exire possint. Vnde cùm in matrimonio detur homini ex diuina institutione facultas vtendi vxore sua ad procreationem prolis, datur etiam gratia sine qua id conuenienter facere non possit: sicut etiam de potestate ordinis suprà dictum est, & sic ista gratia data est vltima res contenta in hoc sacramento.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd sicut habet aqua Baptismi, quòd corpus tangat & cor abluat ex tactu carnis Christi: ita matrimonium hoc habet ex hoc quòd Christus sua passione illud repræsentauit, & non principaliter ex aliqua sanctificatione sacerdotis.

¶Ad secundum dicendum, quòd sicut aqua Baptismi cum forma verborum non operatur immediatè ad gratiam, sed ad characterem: ita actus exteriores & verba exprimentia cõsensum directè faciunt nexum quendam, qui est sacramentum matrimonij: & huiusmodi nexus ex virtute diuinæ institutionis dispositiuè operatur ad gratiam.

¶Ad tertium dicendum, quòd ratio illa procederet nisi contra concupiscentiæ morbum posset aliquod efficacius remedium adhiberi: adhibetur autem maius remedium per opera spiritualia & carnis mortificationem ab illis, qui matrimonio non vtuntur.

¶Ad quartum dicendum, quòd contra concupiscentiam potest præstari remedium dupliciter. Vno modo ex parte ipsius concupiscentiæ, vt reprimatur in sua radice: & sic remedium præstat matrimonium per gratiam quæ in eo datur. Alio modo ex parte actus eius, & hoc dupliciter. Vno modo vt actus, ad quem concupiscentia inclinat exteriùs turpitudine careat, & hoc fit per bona matrimonij quæ honestant carnalem concupiscentiam. Alio modo, vt actus turpitudinem habens impediatur, quod fit ex ipsa natura actus: quia dum concupiscentiæ satisfecit in actu coniugali, ad alias corruptelas non ita incitat. Propter quod dicit Apostolus, Melius est nubere quàm vri: quamuis enim opera concupiscentiæ congregata secundùm se nata sint concupiscentiam augere, tamen secundum quòd ratione ordinantur, ipsam reprimunt: quia ex similibus actibus similes relinquuntur dispositiones & habitus.

ARTICVLVS IIII.

¶Vtrùm carnalis commixtio sit de integritate matrimonij.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur quòd carnalis commixtio sit de integritate matrimonij. In ipsa enim institutione matrimonij dictum est, Erunt duo in carne vna: sed hoc non fit nisi per carnalem commixtionem: ergo est de integritate matrimonij.

¶Præterea, Illud quod pertinet ad sacramenti significationem, est de necessitate sacramenti, vt prædictum est: sed carnalis cõmixtio pertinet ad significationem sacramenti, vt in litera dicitur: ergo est de integritate sacramenti.

¶Præterea, Hoc sacramentum ordinatur ad conseruationem speciei: sed conseruatio speciei non potest fieri sine carnali commixtione: ergo est de integritate sacramenti.

¶Præterea, Matrimonium est sacramentum, secundum quod remedium contra concupiscentiam præstat. de quo dicit Apostolus 1. Cor. 6. Quòd melius est nubere, quàm vri: sed hoc remedium non præstat his qui carnaliter non commiscentur: ergo idem quod prius.

¶SED CONTRA, In paradiso fuit matrimonium: sed ibi non fuit carnalis copula: ergo commixtio carnalis non est de integritate matrimonij.

¶Præterea, Sacramentum ex suo nomine sanctificationem importat: sed sine carnali commixtione est matrimonium sanctius, vt in litera dicitur: ergo carnalis commixtio non est de necessitate sacramenti.

CONCLVSIO.

¶Carnalis commixtio non ad primam, sed secundam spectat matrimonij perfectionem.

¶RESPONDEO dicendum, quòd duplex est integritas: vna quæ attenditur secundum perfectionem primam, quæ cõsistit in ipso esse rei. Alia quæ attenditur secundum perfectionem secundam, quæ consistit in operatione: quia ergo carnalis commixtio est quædam operatio siue vsus matrimonij, per quod facultas ad hoc datur: ideò erit carnalis commixtio de secunda perfectione matrimonij & non de prima.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd Adam exposuit integritatem matrimonij quantum ad vtrangi perfectionem: quia res ex suo actu innotescit.

¶Ad secundum dicendum, quòd significatio rei contentæ est de necessitate sacramenti: & ad hanc significationem non pertinet carnalis commixtio, sed ad rem non contentam, vt ex dictis patet.

¶Ad tertium dicendum, quòd res non peruenit ad finem suum nisi per actum proprium: vnde ex hoc quòd finis matrimonij non habetur sine carnali commixtione, oportet quòd sit de integritate secunda, & non de prima.

¶Ad quartum dicendum, quòd ante commixtionem carnalem est matrimonium in remedium ex gratia, quæ in eo datur, quamuis non ex actu: quod pertinet ad integritatẽ secundã.

QVAESTIO QVADRAGESIMA tertia, *De matrimonio quantum ad sponsalia, in tres articulos diuisa.*

CONSEQVENTER considerandum est de matrimonio absolutè considerato. Vbi primò agendum est de sponsalibus. Secundò, de matrimonij ratione. Tertiò, de eius causa, efficiente, scilicet de consensu. Quartò, de eius bonis. Quintò, de impedimentis ipsius. Sextò, de secundis nuptiis. Septimò, de quibusdam matrimonio annexis. Circa primum quæruntur tria.

¶Primò, quid sint sponsalia.

¶Secundò, qui possunt contrahere sponsalia.

¶Tertiò, vtrùm sponsalia dirimi possint.

ARTICVLVS I.

¶Vtrùm sponsalia sint futurarum nuptiarum promissio.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd spõsalia non conuenienter dicantur futurarum nuptiarum promissio, vt habetur ex verbis Nicolai papæ. Quia sicut dicit Isidõrus, est aliquis sponsus, nõ quia promittit, sed quia spondet & sponsores dat. sed à sponsalibus dicitur aliquis sponsus, ergo malè dicitur promissio. *3 Tho. 4. dist. 27. q. 2. art. 1. q. 1.*

¶Præterea, Quicunque promittit aliquid, debet compelli ad soluendum: sed illi qui sponsalia contraxerunt, non compellun tur per Ecclesiam ad matrimonium complendum. ergo sponsalia non sunt promissio.

¶Præterea, In sponsalibus non est quandoque sola promissio, sed adiicitur iuramentum & aliquæ arrhæ: ergo videtur quòd non debuerit solùm per promissionem definiri.

¶Præterea, Matrimonia debẽt esse libera & absoluta: sed spõsalia quandoque fiunt sub aliqua conditione etiam accipiendæ pecuniæ. ergo non conuenienter dicuntur promissio nuptiarum.

¶Præterea, Promissio quæ est de rebus futuris, vituperatur, Ia. 4. sed circa sacramenta non debet aliquid esse vituperabile: non ergo debet fieri futurarum nuptiarum promissio.

¶Præterea, Nullus dicitur sponsus nisi à spõsalibus: sed aliquis dicitur sponsus ex præsentibus nuptiis, vt in litera dicitur. ergo sponsalia nõ semper sunt futurarum nuptiarum promissio.

CONCLVSIO.

¶Sponsalia sunt futurarum nuptiarum promissio.

¶RESPONDEO dicendum, quòd consensus in coniugalem copulam per verba de futuro non facit matrimonium, sed matrimonij promissionem: & hæc promissio dicitur sponsalia à spondendo, vt dicit Isidõrus. Nam ante vsum tabularũ matrimonij cautiones dabant, quibus spondebant se inuicem cõsentire in iure matrimonij, & fideiussores dabant. Fit autem promissio

promissio dupliciter, scilicet absolutè & sub conditione. Absolutè quatuor modis. Primò nuda promissione, vt cùm dicitur, Accipiam te in meam: & econuerso. Secundò, datis arrhis sponsalitijs, vt pecunia vel aliquid huiusmodi. Tertiò, annuli subarrhatione. Quartò, interueniente iuramento. Si autem stat dicta promissio sub conditione, distinguendum est: aut est conditio honesta: vt cùm dicitur, Accipiam te, si parentibus placeat: & tunc stante conditione stat promissio, & non stante non stat: aut est inhonesta, & hoc dupliciter: quia aut est contraria bonis matrimonij, vt si dicam, Accipiam te, si venena sterilitatis procures: & tunc non contrahuntur sponsalia. Aut non est contraria bonis matrimonij, vt Accipiam te si furtis meis consentias: & tunc stat promissio, sed tollenda est conditio.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd ipsa spõsalia & sponsorum donatio est promissionis confirmatio: & ideò ab hoc denominatur quasi perfectiori.

¶Ad secundum dicendum, quòd ex tali promissione obligatur vnus alteri ad matrimonium contrahendum, & peccat mortaliter non soluens promissum, nisi legitimum impedimentum interueniat: & secundum hoc Ecclesia cogit iniungendo pœnitentiam pro peccato, tamen in foro contentioso non compellitur: quia matrimonia coacta consueuerunt malos exitus habere, nisi fortè iuramentum interuenerit, quia tunc cogẽdus est, vt quidam dicunt: quamuis alijs non videatur propter causam prædictam, præcipiè si de vxoricidio timeretur.

¶Ad tertium dicendum, quòd illa addita non sunt nisi ad confirmandam promissionem: vnde non sunt aliud quàm promissio.

¶Ad quartum dicendum, quòd conditio illa quæ apponitur, non tollit matrimonij libertatem, quia si est inhonesta, debet abiici: si autem honesta, aut de bonis simpliciter: vt si dicatur, Accipiam te si placet parentibus, & hæc conditio non tollit libertatem sponsalium, sed auget ei honestatem: aut est de vtilibus, vt si dicat, Contraham tecum si dabis mihi centum, & tunc hoc non ponitur quasi ad vendendum consensum matrimonij, sed intelligitur vt promissio dotis: vnde matrimonium libertatem non perdit. Quandoque autem apponitur conditio pecuniæ per modum pœnæ: & tunc quia matrimonia debent esse libera, talis conditio non stat, nec potest exigi pœna illa ab eo qui non vult matrimonium complere.

¶Ad quintum dicendum, quòd Iacobus non intendit prohibere quòd omnino aliquis nullam promissionem faciat de futuris: sed quòd non promittat quasi fiduciam habens de vita sua: vnde docet quòd debet apponi cõditio, si Deus voluerit, quæ etiam si verbis non exprimatur, corde tamen debet intelligi.

¶Ad sextum dicendum, quòd in matrimonio potest considerari ipsa coniunctio matrimonialis & actus eius: & à sponsione primi in futurum dicitur sponsus à sponsalibus contractis per verba de futuro, & à sponsione secundi dicitur aliquis sponsus etiam quando contractum est matrimonium per verba de præsenti: quia ex hoc ipso sponder matrimonij actum: tamen à prima sponsione dicuntur sponsalia propriè, quæ sunt quædam sacramentalia matrimonij, sicut exorcismus Baptismi.

ARTICVLVS II.

¶Vtrùm tempus septennij sit legitimè assignatum sponsalibus contrahendis.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd tempus septennij non sit competenter assignatum sponsalibus contrahendis. Contractus enim, qui per alios fieri potest, non requirit discretionem in illis ad quos pertinet: sed sponsalia fieri possunt per parentes vtroque illorum ignorante, quorum sunt sponsalia. ergo ita possunt fieri ante septennium, sicut potest.

¶Præterea, Sicut ad contractus sponsalium requiritur aliquis rationis vsus, ita ad consentiendum in peccatum mortale: sed sicut Grego. narrat in 4. Dialo. quidam puer propter blasphemiæ peccatum extinctus est. ergo ante septennium possunt contrahi sponsalia.

¶Præterea, Sponsalia ad matrimonium ordinantur: sed in matrimonio non assignatur vnum tempus puellæ & puero. ergo in sponsalibus septennium vtrique assignari non debet.

¶Præterea, Ex tunc aliqui possunt sponsalia contrahere, ex quo eis possunt futuræ nuptiæ placere: sed signa talis placentiæ frequenter apparent in pueris ante septennium. ergo ante illud tempus possunt contrahi sponsalia.

¶Præterea, Si aliqui ante septimum annum contrahant sponsalia, & postea post septennium ante tempus pubertatis contrahunt per verba de præsenti, reputantur inter eos esse sponsalia: sed hoc non est ex secundo contractu: quia tunc non intẽdunt sponsalia, sed matrimonium contrahere. ergo ex primo. & sic ante septennium possunt sponsalia contrahi.

¶Præterea, In his quæ communiter fiunt à pluribus, quod deest vni, suppletur ab altero, sicut patet in trahentibus nauem: sed contractus sponsalium est quædam actio communis inter contrahentes. ergo si vnus sit pubes, potest contrahere cũ puella quæ non habet septem annos sponsalia, quia quod vni deficit de tempore, alteri superabundat.

¶Præterea, Si aliqui iuxta ætatem pubertatis, quamuis ante eam contrahunt per verba de præsenti, reputatur inter eos matrimonium. ergo pari ratione si ante septẽnium, dummodò sint propinqui: contrà autem per verba de futuro, reputabuntur inter eos esse sponsalia.

CONCLVSIO.

¶Potest homo in fine primi septennij sponsalia contrahere, sicut in fine secundi matrimonium contrahere, ac religionem ingredi, & in fine tertij, ciuiliter se obligare.

¶RESPONDEO dicendum, quòd septennium est tẽpus determinatum sponsalibus à iure contrahendis satis rationabiliter. Quia cùm sponsalia sint quædam promissiones futurorum, vt dictum est, oportet quòd illorum sint qui aliquo modo promittere possint, quod non est nisi illorum qui habent aliquam prudentiam de futuris, quæ vsum rationis requirit: respectu cuius triplex gradus notatur secundum Philosophum in 11. animalium. Primus est cùm quis neque ipse intelligit per se, neque ab alio capere potest. Secundus est status quo homo ab alijs capere potest, sed ipse per se non sufficit ad intelligendum. Tertius est cùm homo & ab alio iam capere potest, & per seipsum considerare: & quia ratio paulatim in homine cõualescit, secundum quod quietantur motus & fluxibilitates humorum sensualitatis: ideò primum statum hominis obtinet homo ante primum septennium, & propter hoc illo tempore nulli contractui aptus est. Sed in fine primi septennij incipit esse aptus ad aliqua promittendum in futurum, præcipuè de his ad quæ ratio naturalis inclinat magis: non autem ad obligandum se perpetuo vinculo, quia ad hoc non firmam voluntatem habet: & ideò tali tempore possint contrahere sponsalia. Sed in fine secundi septẽnij iam potest obligare se de his, quæ ad personam ipsius pertinent, vel ad religionem, vel ad coniugium: sed post tertium septennium etiam potest de aliis se obligare, & secundum leges constituitur ei potestas de rebus suis disponendi post vigesimum secundum annum.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd si ante annos pubertatis fiant contractus sponsalium per alium, ambo vel alter reclamare possunt: vnde nihil tunc actum est, adeò quòd nec aliqua affinitas contrahitur ex hoc: & ideò sponsalia quæ inter aliquos per personas alias contrahuntur, robur habent, inquantum illi inter quos contrahuntur ad ætatem debitam venientes, non reclamant, ex quo intelliguntur consentire de his quæ per alios facta sunt.

¶Ad secundum dicendum, quòd quidam dicunt quòd ille puer de quo Grego. narrat, non fuit damnatus, nec mortaliter peccauit, sed visio illa fuit ad patrem contristandum, qui in puero illo peccauerat non corrigens eum: sed hoc est expresse contra intentionem Greg. dicentis, quòd pater pueri animam filij negligens non parum peccatorem gehennæ ignibus nutriuit. Et ideò dicendum, quòd ad peccatum mortale sufficit etiam consensus præsens. Sed in sponsalibus est consensus in futurum, maior autem discretio rationis requiritur ad prouidendum in futurum, quàm ad consentiendum in actum vnum præsentem: & ideò ante põtest homo peccare mortaliter quam possit se obligare ad aliquid in futurum.

¶Ad tertium dicendum, quòd in tempore contractus matrimonij, non sa

Universidad de Deusto
Biblioteca

non solùm requiritur dispositio ex parte vsus rationis, sed etiã ex parte corporis, vt sit tẽpus generationi aptum: & quia puella in duodecimo anno ad hoc venit vt possit esse actui generationis apta, puer autẽ in fine secundi septennij, vt Philosophus ait in 2. animalium: simul autem vsum discretionis accipiunt, qui tantum in sponsalibus requiritur: ideò in sponsalibus determinatur vnum tempus vtrique, non autem in matrimonio.

¶ Ad quartum dicendum, quòd illa placentia quæ est in pueris ante septennium, nõ procedit ex perfecto vsu rationis, cùm nondum susceptibiles sint plenæ disciplinæ, sed magis contingit ex motu naturæ quàm ex aliqua ratione: & ideò nõ sufficit talis placentia ad sponsalia contrahentium.

¶ Ad quintum dicendum, quòd quanuis per secundum cõtractum in casu illo non faciant matrimonium, tamen ostendunt se ratam habere priorem promissionem, & ideò prioris contractus accipit firmitatem.

¶ Ad sextum dicendum, quòd trahentes nauem agunt per modum vnius causæ, & ideò quod deest vni, potest suppleri ex altero: sed sponsalia contrahentes agunt vt distinctæ personæ, quia sponsalia non nisi inter duos esse possunt: vnde in vtroque requiritur quòd sit sufficiens ad cõtrahendum: & ideò defectus vnius sponsalia impedit, nec ex altero potest suppleri.

¶ Ad septimum dicendum, quòd in sponsalibus etiam similiter si appropinquant contrahentes ad tẽpus septennij, contractus sponsalium habet robur: quia secundum Philosophum in 2. Physic. quod parum deest, quasi nihil deesse videtur. Hæc autem propinquitas à quibusdam determinatur tempus sex mẽsium: sed melius est quòd determinetur secundum cõditionem contrahentium, quia in quibusdam magis accelerat vsus rationis, quàm in aliis.

ARTICVLVS III.

¶ Vtrùm sponsalia dirimi possint altero religionem intrante.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd sponsalia dirimi non possint altero religionẽ intrante. Quia de pecunia quam alteri promitto, non possum alteri licitè obligationẽ facere: sed ille qui sponsalia contrahit, corpus suum promittit mulieri: ergo non potest se offerre Deo vltrius in religionem.

¶ Item, Videtur quòd non debeat dirimi quando alter coniugum ad longinquam religionẽ se transfert, quia in dubiis semper tutior pars est eligenda: sed tutius esset, quòd eum expectaret: ergo tenetur eum expectare.

¶ Item, Videtur quòd nec dirimantur per ægritudinem, quam aliquis incurrit post contracta sponsalia, quia pro pœna nullus debet puniri: sed vir qui infirmitatem incurrit, punitur in eo quòd ei ius aufertur, quod in illa habebat quæ sibi fuerat desponsata: ergo propter corporalem infirmitatem non debẽt sponsalia dirimi.

¶ Item, Videtur quòd nec propter affinitatem interuenientẽ, vtpote si sponsus consanguineam sponsæ fornicario concubitu cognoscat, quia secundum hoc sponsa puniretur pro peccato sponsi, quod non est conueniens.

¶ Item, Videtur quòd non possint se inuicem absoluere, quia hoc est maximæ leuitatis, vt primò contrahant, & postmodùm se absoluant: sed talia non debent ab Ecclesia sustineri. ergo

6 — ¶ Item, Videtur quòd nec propter alterius fornicationem, quia adhuc per sponsalia vnus non accipit potestatem in corpus alterius: & sic videtur quòd in nullo contra inuicem peccent, si interim fornicãtur: & sic sponsalia dirimi non debent per hoc.

¶ Item, Videtur quòd nec per contractum cum aliqua per verba de præsenti, quia venditio secunda non derogat venditioni primæ, ergo nec secundus contractus potest derogare primo.

¶ Item, Videtur quòd nec per defectum ætatis possint dirimi, quia quod non est non potest dissolui: sed ante ætatem determinatam nulla fuerunt sponsalia. ergo dirimi non possunt.

CONCLVSIO.

¶ Dirimuntur sponsalia & cùm quis ad religionem confugerit, & eũ alter coniugum cum altero matrimonium contraxerit per verba de præsenti: aliter etiam dirimuntur variis casibus secundum iudicium Ecclesiæ.

¶ RESPONDEO dicendum, quòd in omnibus prædictis casibus sponsalia contracta dirimuntur, sed diuersimodè: quia in duobus, scilicet cùm quis ad religionem confugit, & cùm alter coniugum cum altero per verba de præsenti contrahit, ipso iure sponsalia dirimuntur: sed in aliis casibus dirimi debent secundum iudicium Ecclesiæ.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd talis promissio soluitur per mortem spiritualem, cùm sit spiritualis tantùm, vt dictum est.

¶ Ad secundum dicendum, quòd dubium determinatur ex hoc quòd alter non compãret tempore statuto ad matrimonium conficiendum. Vnde si ex parte eius non defuit, quin matrimonium cõpleret, potest licitè alteri nubere sine peccato aliquo. Si autem per eam stetit quòd matrimonium non est completum, debet agere pœnitentiam de peccato fractę promissionis, aut iuramenti, si iuramentum interuenit, & contrahere cum alia, si vult, iudicio Ecclesiæ.

¶ Ad tertium dicendum, quòd si ante contractum matrimonij aliquam grauem infirmitatem incurrat alter eorũ, inter quos sunt contracta sponsalia, quæ ipsum debilitet nimis, aut eum deformet, vt abscisio nasi, vel orbitas oculorum, aut aliquid huiusmodi: aut quæ sunt contra bonum prolis, vtpote lepra, quæ solet prolem inficere, possunt sponsalia dirimere, ne sibi inuicem displiceant, cùm matrimonium sic contractum, malũ exitum sortiatur: nec pro pœna punitur aliquis, sed ex pœna damnum reportat, quod non est inconueniens.

¶ Ad quartum dicendum, quòd si sponsus cognouit consanguineam sponsæ, vel econtrà, tunc dirimi debent sponsalia: & ad hoc probandum sola fama sufficit propter scandalum vitandum: causæ enim quæ in futurum expectant effectus suos, impediuntur à suis effectibus, non solùm ex eo quod est, sed ex eo quod futurum est. Vnde sicut affinitas si esset tempore contractus sponsalium impediuisset contractum illum, ita si interueniat ante matrimonium, quod est effectus quidam sponsalium, prior contractus ab effectu suo impeditur: nec in hoc aliquid detrahitur alteri, imò ei cõfertur, quia absoluitur ab eo qui per fornicationem se Deo odiosum reddit.

¶ Ad quintum dicendum, quòd quidam non recipiunt istum casum, sed contra eos est Decre. quæ expressè dicit: Ad instar, inquit, eorum qui societatem fidei contrahunt, & postea eandem remittunt potest in patientia tolerari, si mutuo se absoluit qui sponsalia contraxerunt. Sed ad hoc dicunt quòd Ecclesia magis hoc sustinet ne peius eueniat, quã hoc sit de iure, sed hoc non videtur exemplo conuenire quod Decre. adducit. Et ideò dicendum, quòd non semper est leuitatis retractare quæ prius firmata sunt, quia incertæ sunt prouidentiæ nostræ: vt dicitur in lib. Sapientiæ.

¶ Ad sextum dicendum, quòd quanuis non dederint sibi mutuò protestatem corporis sponsalia contrahentes, tamen ex hoc efficiuntur sibi inuicem suspecti de non seruanda fide in futurum: & ideò potest sibi præcauere vnus contra alium, sponsalia dirimendo.

¶ Ad septimum dicendum, quòd ratio illa teneret si esset vnius rationis vterque contractus: sed secundus cõtractus matrimonij est fortior primo, & ideo soluit ipsum.

¶ Ad octauum dicendum, quòd quanuis non fuerint vera sponsalia, tamen fuit ibi quidam modus sponsalium: & ideò ne videatur approbare, ad annos legitimos veniens debet petere solutionem sponsalium iudicio Ecclesiæ faciendam, propter bonum exemplum.

QVAESTIO QVADRAGESIMAquarta, De matrimonij definitione, in tres articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de ratione matrimonij. Circa quod quæruntur tria.

¶ Primò, vtrùm matrimonium sit in genere coniunctionis.

¶ Secundò, vtrùm conuenienter nominetur.

¶ Tertiò, vtrùm conuenienter definiatur.

ARTICVLVS I.

¶ Vtrùm matrimonium sit in genere coniunctionis.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd matrimonium non sit in genere coniunctionis. Quia vinculum quo aliqua ligantur, differunt à coniunctione ipsa sicut causa ab effectu: sed matrimonium est vinculum quoddam, quo iuncti matrimonio ligantur. ergo non est in genere coniunctionis.

¶ Præterea, Omne sacramentum est sensibile: sed nulla relatio est accidens sensibile. ergo matrimonium cùm sit sacramẽtum, non erit in genere relationis, & ita nec in genere coniunctionis.

¶ Præterea, Coniunctio est relatio æquiparentiæ sicut æqualitas: sed non est vna numero æqualitatis relatio in vtroque extremorum: vt Aug. dicit. ergo nec vna cõiunctio: & sic si matrimonium est in genere coniunctionis, non est vnum tantùm matrimonium inter duos coniuges.

¶ SED CONTRA, Relatio est secundũ quòd aliqua adinuicem referuntur: dicitur enim maritus vir vxoris, & vxor mariti vxor. ergo matrimonium est in genere relationis, nec est aliud quàm coniunctio.

¶ Præterea, Vnio duorum ad aliquid vnum non fit nisi secundum coniunctionem: hoc autem fit per matrimonium, vt Gen. 2. Erunt duo in carne vna. ergo matrimonium est in genere cõiunctionis.

CONCLVSIO.

¶ Matrimonium coniunctio quædam est viri & vxoris, ad vnam cognationem, & prolis educationem, & vitam domesticam.

¶ RESPONDEO dicendum, quòd coniunctio adunationem importat: vnde vbicũque est adunatio aliquorum, ibi est aliqua coniunctio. Ea autem, quæ ordinantur ad aliquid vnũ, dicuntur in ordine ad illud adunari: sicut multi homines adunantur ad vnam militiam vel negotiationem exequendam, ex qua dicũtur commilitones adinuicem, vel socij negotiationis: & ideò cùm per matrimonium ordinentur aliqui ad vnam cognationem & educationem prolis, & iterum ad vnam vitam domesticam, constat quòd in matrimonio est aliqua coniunctio, secundum quam dicitur maritus & vxor: & talis coniunctio ex hoc quòd ordinatur ad aliquod vnũ, est matrimonij: coniunctio autem corporum vel animorum ad matrimonium consequitur.

¶ AD PRIMVM ergo dicẽdum, quòd matrimonium est vinculum, quo ligantur formaliter, nõ effectiuè: ideò nõ oportet quòd sit aliud à coniunctione.

¶ Ad secundum dicendum, quòd quanuis ipsa relatio non sit sensibile accidens, tamen causæ eius possunt esse sensibiles, nec in sacramento requiritur quòd sit sensibile illud quod est res & sacramentum. Hoc enim modo se habet in hoc sacramento prædicta coniunctio: sed verba exprimentia consensum sunt sacramentum tantùm, & causa prædictæ coniunctionis sunt sensibilia.

¶ Ad tertium dicendum, quòd relatio fundatur in aliquo sicut in causa, vt similitudo in qualitate in aliquo sicut in subiecto, vtin ipsis similibus. & ex vtraque parte potest attendi vnitas & diuersitas ipsius: quia ergo in similitudine non est eadem qualitas numero, sed specie in vtroque simili, & iterum subiecta similitudinis sunt duo numero & similiter de æqualitate: & ideò æqualitas & similitudo omnibus modis est alia in vtroque similium, & æqualium: sed relatio quę est matrimonium ex vna parte, habet vnitatẽ in vtroque extremorum, scilicet ex parte causæ, quia ad eandem numero generationem ordinatur: sed ex parte subiecti habet diuersitatem secundum numerum: & ideò hæc relatio est vna & multiplex ex parte subiecti: & sec ũdum quòd est multiplex ex parte subiecti, significatur his nominibus vxor & maritus: secundum autem quòd est vna, significatur hoc nomine matrimonij.

ARTICVLVS II.

¶ Vtrùm matrimonium congruè nominetur.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur q matrimonium incongruè nominetur, quia denominatio debet fieri à digniori. Sed pater dignior est matre. ergo magis debet denominari à patre quàm à matre coniunctio vtriusque.

¶ Præterea, Res debet denominari ab eo quod est de essentia sua: quia ratio quam significat nomen, est definitio, vt dicitur in 4. Metaph. sed nuptiæ non sunt de essentia matrimonij. ergo non debet matrimonium nuptiæ appellari.

¶ Præterea, Species nõ potest proprio nomine nominari ab eo quod est generis: sed coniunctio est genus ad matrimonium. ergo non potest propriè coniugium nominari.

¶ SED IN CONTRARIVM est communis vsus loquentium.

CONCLVSIO.

¶ Matrimonium congruè dicitur Matrimonium, Nuptiæ, ac Coniugium, sed diuersis rationibus.

¶ RESPONDEO dicendum, quòd in matrimonio est tria considerare. Primò, essentiam ipsius quæ est coniunctio, & secundum hoc vocatur coniugium. Secundò, causam eius, quæ est desponsatio, & secundum hoc vocãtur nuptiæ à nubo: quia in ipsa solennitate desponsationis qua matrimonium perficitur, capita nubentium velantur. Tertiò, effectum, qui est proles, & dicitur sic matrimonium (vt Aug. dicit contra Faustũ) ob hoc quòd mulier non debet ob aliud nubere nisi vt sit mater. Potest autem matrimonium quasi matris munium, id est, officium dici, quia fœminis incumbit maximè educandæ prolis officium: vel dicitur matrimonium quasi matrem muniens, quia iam habet quo defendatur & muniatur, scilicet viro: vel dicitur matrimonium quasi matrem monens, ne virum relinquat, alteri adhærens: vel dicitur matrimonium quasi materia vnius, quia in eo fit coniunctio ad vnam prolem materialiter inducẽdam, vt dicatur matrimonium à monos & materia: vel dicitur matrimonium, vt Isidõ. dicit, à matre & nato, quia per matrimonium efficitur aliqua mater nati.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd quanuis pater sit dignior quàm mater: tamen circa prolem mater magis est officiosa quàm pater: vel ideò quia mulier ad hoc principaliter facta est vt sit homini in adiutorium prolis: non autem vir propter hoc factus est: vnde magis pertinet ad rationem matrimonij mater quàm pater.

¶ Ad secundum dicendum, quòd aliquando essentialia cognoscuntur per accidentalia: & ideò etiam per accidentalia aliqua nominari possunt, cùm nomen detur causa rei innotescendæ.

¶ Ad tertium dicendum, quòd aliquãdo species nominatur ab eo quod est generis propter imperfectionem speciei, quando scilicet completè habet generis rationem, nec tamen aliquid addit quod ad dignitatem pertineat, sicut proprium accidẽtale retinet nomen proprij cõmunis: aliquando autem propter perfectionẽ quando in vna specie cõpletè inuenitur ratio generis, & non materia alia: sicut animal denominatur ab anima quæ competit animato corpori quod est genus animalis, sed animatio non inuenitur perfectè in animatis, quæ non sunt animalia: & similiter est in proposito, quia coniunctio viri ad mulierem per matrimonium est maxima, cùm sit animarum & corporũ, ideò coniugium nominatur.

ARTICVLVS III.

¶ Vtrùm matrimonium conuenienter definiatur.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd inconuenienter definiatur in litera. Quia in mariti definitione oportet quòd matrimonium ponatur, quia maritus est, qui est mulieri iunctus matrimonio: sed maritalis coniunctio ponitur in definitione matrimonij. ergo videtur quòd sit circulatio in definitionibus istis.

¶ Præterea, Per matrimonium sicut efficitur vir maritus mulieris, ita vxor viri mulier. ergo non debet magis dici coniunctio maritalis, quàm vxoria.

¶ Præterea, Consuetudo ad genus moris pertinet: sed frequenter matrimonio iuncti sunt valde moribus diuersi. ergo non debet poni in definitione matrimonij, indiuiduam vitæ consuetudinem retinens.

¶ Præterea, Inueniuntur aliæ definitiones de matrimonio datę. Quia secundum Hugo. matrimonium est duarum idonearum personarum legitimus de coniunctione consensus, secundum quosdam: aut matrimonium est consortium communis vitæ & communicatio diuini & humani iuris. Et quæritur qualiter hæ definitiones differant.

CONCLVSIO.

¶ Matrimonium est quædam indissolubilis maritalis coniunctio inter legitimas personas, indiuiduam vitæ consuetudinem retinens.

¶ RESPONDEO dicendũ, quòd sicut dictum est, in matrimonio tria cõsiderantur, scilicet causa ipsius, & essentia eius, & effectus: & secundum hoc tres definitiones inueniuntur de matrimonio datæ. Nam definitio Hug. tangit causam, scilicet consensum, & per se non est. Definitio autem in litera posita tãgit essentiam matrimonij, scilicet coniunctionem, & addit determinatum subiectum in hoc quòd dicit inter legitimas personas: ponit etiam differentiam contrahentem ad speciem in hoc quòd dicit maritalis: quia cùm matrimonium sit coniunctio in ordine ad aliquid vnum, talis coniunctio in speciem trahitur

Universidad de Deusto
Biblioteca

per illud ad quod ordinatur: & hoc est id quod ad matrimonij pertinet. ponit etiam virtutem huius coniunctionis, quia indissolubilis est, in hoc quòd dicit indiuiduam, &c. Sed alia definitio tangit effectum ad quem ordinatur matrimonium, scilicet, vita communis in rebus domesticis: & quia communis communicatio aliqua lege ordinatur: ideò ponitur ordinatiuum istius communionis, scilicet ius diuinum & humanum: aliæ autem communicationes vt negotiatorum & militantium solo iure humano institutæ sunt.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd aliquando prior a, ex quibus debet dari definitio, non sunt nomina: & ideò in definitione aliquorum ponuntur aliqua posteriora simpliciter quæ sunt priora quo ad nos, sicut in definitione qualitatis ponitur quale à Philosopho, cùm dicit: Qualitas est secundum quã quales esse dicimur: ita etiã hîc in definitione matrimonij ponitur maritalis, vt sit sensus, quòd matrimonium est coniunctio ad ea quæ mariti officium requirit, quæ non poterant vno nomine exprimi.

¶Ad secundum dicendum, quòd per hanc differentiam tangitur finis coniunctionis, vt dictum est: & quia vt dicit Apostolus, Vir non est propter mulierem, sed mulier propter virum: ideò hæc differentia potiùs debet sumi à viro quàm à muliere.

¶Ad tertium dicendum, quòd sicut vita ciuilis non importat actum singularem huius vel illius, sed ea quæ ad communicationem ciuilẽ pertinent, ita vita cõiugalis nihil aliud est quàm conuersatio ad communicationem talem pertinẽs: & ideò quãtum ad hanc vtam semper consuetudo est indiuidua, quanuis sit diuisa quantum ad actus singulares vtriusque.

¶Ad quartum patet solutio ex dictis.

QVAESTIO QVADRAGESIMA quinta, De consensu matrimonij, in quinque articulos diuisa.

CONSEQVENTER considerandum est de consensu. Vbi primò agendum est de consensu secundum se considerato. Secundò, de consensu iuramento vel carnali copula firmato. Tertiò, de consensu coacto & conditionato. Quartò, de obiecto consensus. Circa primũ quærũtur quinque.

¶ Primò, vtrùm consensus sit causa efficiés matrimonij.

¶ Secũdò, vtrùm cõsensum oporteat per verba exprimi.

¶ Tertiò, vtrùm consensus expressus per verba de futuro faciat matrimonium.

¶ Quartò, vtrùm consensus per verba expressus, si desit interior consensus, exterius faciat verum matrimonium.

¶ Quintò, Vtrùm consensus in occulto factus per verba de præsenti faciat matrimonium.

ARTICVLVS I.

¶ Vtrùm consensus sit causa efficiens matrimonij.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd consensus non sit causa efficiens matrimonij. Sacramenta enim non sunt à voluntate humana, sed ab institutione diuina: sed cõsensus ad voluntatẽ pertinet. ergo non est causa matrimonij, sicut nec aliorũ sacramẽtorum. *sa. vbi prà. art. 2. q. 1. & sequen.*

¶ Præterea, Idem non est causa suiipsius: sed matrimonium nihil aliud videtur esse, quàm consensus: quia consensus ipse significat coniunctionem Christi ad Ecclesiam. ergo consensus non est causa matrimonij.

¶ Præterea, Vnius debet esse vna causa: sed matrimonium inter duos est vnum, vt dictum est: consensus autem duorũ sunt diuersi, quia diuersorum sunt & in diuersa: ab vna enim parte est consensus in virum, ex alia in vxorem. ergo mutuus consensus non est causa matrimonij.

¶SED CONTRA est quod Chrysostomus dicit, Matrimonium nõ facit coitus, sed voluntas.

¶ Præterea, Vnus non accipit potestatem in eo quod est liberè alterius nisi per eius consensum: sed per matrimonium accipit vterque coniugum potestatem in corpus alterius: vt patet 1. Cor. 7. Cùm prius vterque liberam potestatem sui corporis haberet. ergo consensus facit matrimonium.

CONCLVSIO.

¶ Matrimonialem coniunctionem non nisi aliquo viri & mulieris consensu fieri certum est.

¶RESPONDEO dicendum, quòd in omnibus sacramentis est aliqua spiritualis operatio mediãte operatione quæ eam significat, sicut per ablutionẽ corporalem in Baptismo fit ablutio interior spiritualis: vnde cùm in matrimonio fit quædam spiritualis coniunctio, inquantum matrimonium est sacramentum, & aliqua materialis, secundum quòd est in officium naturæ & ciuilis vitæ, oportet quòd mediante materiali fiat spiritualis virtute diuina: vnde cùm coniunctiones materialium cõtractuum fiant per mutuum consensum, oportet quòd hoc modo etiam fiat matrimonialis coniunctio.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd sacramentorum prima causa est diuina virtus, quæ in eis operatur salutem: sed causæ secundæ sicut instrumentales sunt materiales operationes ex diuina institutione habentes efficaciam: & sic consensus in matrimonio est causa.

¶ Ad secundum dicendum, quòd matrimonium non est ipse cõsensus, sed quædam vnio ordinatorum ad vnum, vt dictum est, quam consensus facit. nec consensus proprie loquendo coniunctionem Christi ad Ecclesiam significat, sed voluntatem eius: qua factum est, vt Ecclesiæ coniungeretur.

¶ Ad tertium dicendum, quòd sicut matrimonium est vnum ex parte eius in quod fit coniunctio, quanuis sit multiplex ex parte coniunctorum, ita etiam consensus est vnus ex parte eius in quod consentitur, scilicet prædictæ coniunctionis, quanuis multiplex ex parte consentientium: nec est directè consensus in virum, sed in coniunctione ad virum ex parte vxoris: & similiter ex parte viri consensus in coniunctionem ad vxorem.

ARTICVLVS II.

¶ Vtrùm oporteat consensum per verba de præsenti exprimi.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd non oporteat consensum per verba de præsenti exprimi, quia sicut per matrimonium redigitur homo in potestatem alterius, ita per votum: sed votum obligat quo ad Deum etiam si non exprimatur verbis. ergo & consensus facit matrimonij obligationem etiam sine expressione verborum.

¶ Præterea, Matrimonium potest esse inter aliquos qui suum consensum sibi mutuò verbis exprimere non possunt, quia vel sunt muti vel diuersarum linguarum. ergo expressio consensus per verba non requiritur ad matrimonium.

¶ Præterea, Si omittatur illud quod est de necessitate sacramẽti quacunque ex causa, non est sacramentum: sed in aliquo casu est matrimonium sine expressione verborum, sicut quando puella tacet præ verecundia parentibus eam viro tradẽtibus. ergo expressio verborum non est de necessitate matrimonij.

¶SED CONTRA, Matrimonium est sacramentũ quoddam: sed in omni sacramẽto requiritur aliquod sensibile signũ, ergo & in matrimonio, & ita oportet ibi esse saltem verba exprimentia consensum sensibiliter.

¶ Præterea, In matrimonio fit contractus inter virum & mulierem: sed in quolibet contractu oportet esse expressionem verborum, quibus se inuicem homines obligent. ergo & in matrimonio oportet esse consensum per verba expressum.

CONCLVSIO.

¶ Consensum, quo matrimonialis viri & mulieris coniunctio fit, verbis exprimi oportet.

¶RESPONDEO dicendum, quòd (sicut ex dictis patet) coniunctio matrimonialis fit ad modum obligationis in contractibus materialibus: & quia materiales contractus nõ possunt fieri nisi sibi inuicem voluntatem suam verbis promant qui contrahunt: ideò etiam oportet quòd consensus matrimonium faciens verbis exprimatur, vt expressio verborum se habeat ad matrimonium sicut ablutio exterior ad Baptismum.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd in voto non est aliqua sacramentalis obligatio, sed spiritualis tantum: & ideò non oportet quòd fiat ad modum materialium contractuum ad hoc quòd obliget, sicut est de matrimonio.

¶ Ad secundum dicendum, quòd quanuis non possint vota sua mutuò verbis tales exprimere, possunt tamen exprimere nutibus, & tales nutus pro verbis computantur.

¶ Ad tertium dicendum, sicut dicit Hug. de sancto Vict. eos qui coniunguntur, sic oportet consentire vt inuicem se spõtaneè recipiant, quod iudicatur fieri si in desponsatione non contradicant: vnde verba parentum computantur in casu illo, ac si essent puellæ: sunt enim sufficiens signum quòd sunt eius, ex quo non contradicit.

ARTICVLVS III.

¶ Vtrùm consensus expressus per verba de futuro faciat matrimonium.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd consensus expressus per verba de futuro matrimonium faciat: quia sicut se habet præsens ad præsens, ita futurum ad futurum: sed consensus per verba de præsenti expressus facit matrimonium in præsenti. ergo consensus expressus per verba de futuro facit matrimonium in futuro.

¶ Præterea, Sicut in matrimonio fit quædam obligatio per verba exprimentia consensum, ita & in aliis ciuilibus contractibus: sed in aliis contractibus non differt vtrum per verba de præsenti vel de futuro obligatio fiat. ergo nec in matrimonio differt.

¶ Præterea, Per votum religionis homo contrahit matrimonium spirituale: sed votum religionis fit per verba de futuro & obligat. ergo & similiter potest fieri matrimonium per verba de futuro.

¶SED CONTRA est, quia ille qui consentit in aliquam per verba de futuro, & postea cum alia per verba de præsenti, secundum iura debet habere secundam vxorem: sed hoc non esset si consensus per verba de futuro faceret matrimonium, quia ex quo initiatum est matrimonium cum vna, ea viuente non potest contrahi cum alia. ergo consensus per verba de futuro non facit matrimonium.

¶ Præterea, Qui promittit aliquid se facturum, nondum facit illud: sed qui consentit per verba de futuro, promittit se cum aliqua contracturum matrimonium. ergo non contrahit adhuc cum illa.

CONCLVSIO.

¶ Consensus per verba de futuro expressus non facit matrimonium, sed sponsalia.

¶RESPONDEO dicendum, quòd causæ sacramentales signando efficiunt: vnde hoc efficiunt quod signant, quia cùm aliquis consensum suum per verba de futuro exprimit, non significat se facere matrimonium, sed promittit se facturum: ideò talis expressio consensus nõ facit matrimonium, sed sponsionem eius, quæ sponsalia nominantur.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd cùm consensus exprimitur per verba de præsenti, verba sunt præsentia, & in præsens consentitur pro eodem tempore: sed quando consensus fit per verba de futuro, verba sunt præsentia, sed consentitur in futurum: & ideò non pro eodem tempore, & propter hoc non est simile.

¶ Ad secundum dicendum, quòd etiam in aliis contractibus qui verbis futuris vtitur, non transfert potestatem rei suæ in alterum: vt si dicat, Dabo tibi: sed solùm quando verbis præsentibus vtitur.

¶ Ad tertium dicendum, quòd in voto professionis actus spiritualis matrimonij per verba de futuro exprimitur, scilicet obedientia vel obseruantia regulæ, & non ipsum matrimonium spirituale: si autem spirituale matrimonium in futurum voueatur, non est votum spirituale, quia nondum ex hoc aliquis est monachus, sed se futurum monachum pollicetur.

ARTICVLVS IIII.

¶ Vtrùm consensus expressio per verba si desit interior consensus, faciat matrimonium.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur quòd consensus expressio etiam per verba, si desit interior consensus, faciat matrimonium: quia fraus & dolus nemini patrocinari debet secundum iura: sed ille qui verbis exprimit consensum, quem in corde non habet, dolum committit. ergo non debet sibi patrocinari, vt ab obligatione matrimonij liber reddatur.

¶ Præterea, Consensus mentalis alterius non potest esse alicui notus, nisi quatenus per verba exprimitur: si ergo expressio verborum non sufficit, sed cõsensus interior requiritur in vtroque coniugum, tunc neuter poterit scire de altero an sit ei verus coniunx, & ita erit fornicator quandocunque matrimonio vtetur.

¶ Præterea, Si aliquis probatur per verba de præsenti in aliquam consensisse, cogitur per excommunicationis sententiam, vt eam habeat in vxorem, quanuis dicat consensum mentalem defuisse: etiam si posteà cum alia contraxerit consensu mentali verbis expresso: sed hoc nõ esset si requireretur consensus mẽtalis ad matrimonium. ergo non requiritur.

¶SED CONTRA est quod Innocen. 3. dicit in Decr. quadam in casu isto loquens, Sine consensu nequeunt cætera fœdus perficere coniugale.

¶ Præterea, Intentio requiritur in omnibus sacramentis: sed ille qui corde non consentit, non habet intentionem matrimonij cõtrahendi. ergo non fit matrimonium.

CONCLVSIO.

¶ Consensus exterioribus verbis expressus absque interiori consensu nullum matrimonium facit.

¶RESPONDEO dicendum, quòd sicut se habet ablutio exterior ad Baptismum, ita se habet expressio verborum ad hoc sacramentum, vt dictum est: vnde sicut si aliquis ablutionem exteriorem reciperet, non intendens recipere sacramẽtum, sed ludum & dolum facere, non esset baptizatus: ita expressio verborũ sine interiori consensu matrimonium non facit.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd ibi sunt duo, scilicet defectus consensus, qui sibi patrocinatur in foro conscientiæ, vt non astringatur vinculo matrimonij, quanuis non in foro Ecclesiæ, in quo iudicatur secundum allegata: & dolus verborum, & hoc non patrocinatur nec in foro pœnitentiæ, nec in foro Ecclesiæ, quia in vtroque pro hoc punitur.

¶ Ad secundum dicendum, quòd si desit consensus mentalis ex parte vnius, ex neutra parte est matrimonium, quia matrimonium consistit in mutua coniunctione, vt dictum est. tamẽ probabiliter potest credi dolus non esse, nisi signa euidẽtia doli appareant: quia de quolibet præsumendum est bonum nisi probetur contrarium: vnde ille, ex cuius parte dolus non est, a peccato excusatur per ignorantiam.

¶ Ad tertium dicendum, quòd in tali casu Ecclesia compellit eum ad standum cum prima vxore, quia secundum ea iudicat quæ foris apparent, nec decipitur in iustitia, quãuis decipiatur in facto: quia ille debet prius excommunicationem sustinere, quàm ad primam vxorem accedat, vel debet in alias regiones remotius fugere.

ARTICVLVS V.

¶ Vtrùm consensus in occulto factus per verba de præsenti faciat matrimonium.

AD QVINTVM sic proceditur. Videtur quòd consensus in occulto factus per verba de præsenti non faciat matrimonium: res enim in potestate alterius existens non transfertur in potestatem alterius nisi consentiente illo, in cuius potestate erat: sed puella erat in potestate patris. ergo non potest per matrimonium transire in potestatem viri nisi patre consentiente. & ita si fiat in occulto consensus, etiam per verba de præsenti expressus, non erit matrimonium. *Ibi. 4. dist. 28. q. vnica. art. 3.*

¶ Præterea, Sicut in matrimonio est actus noster quasi de essentia sacramenti, ita etiam in pœnitentia: sed sacramentum pœnitentiæ non perficitur nisi mediantibus Ecclesiæ ministris, qui sunt sacramentorum dispensatores. ergo nec matrimonium perfici potest in occulto absque sacerdotali benedictione.

¶ Præterea, Baptismus qui potest in occulto & in aperto fieri, non prohibetur ab Ecclesia fieri in occulto: sed Ecclesia prohibet clandestina fieri matrimonia. ergo non possunt fieri in occulto.

¶ Præterea, Inter eos qui in secundo gradu sibi attinent, matrimonium contrahi non potest, quia Ecclesia prohibuit: sed similiter Ecclesia prohibuit clandestina matrimonia. ergo non possunt esse vera matrimonia.

¶SED CONTRA, Posita causa, ponitur effectus: sed causa sufficiens matrimonij est consensus per verba de præsenti expressus. ergo siue fiat in publico, siue in occulto, matrimonium sequetur.

¶ Præterea, Vbi est debita materia & debita forma, ibi est sacramentũ: sed in occulto matrimonio seruatur debita forma, quia sunt ibi verba de præsenti consensum exprimentia: & debita materia, quia sunt legitimæ personæ ad contrahendum. ergo est ibi verum matrimonium.

Universidad de Deusto
Biblioteca

CONCLVSIO.

¶Consensus in occulto factus, quanquam malus & iure prohibitus, matrimonium tamen facit, si fiat inter legitimas personas.

¶RESPONDEO dicendum, quòd sicut in aliis sacramẽtis, quædam sunt de essentia sacramenti, quibus omissis non est sacramentum: quædam autem ad solennitatem sacramenti pertinent, quibus omissis verum perficitur sacramentum, quanuis peccet qui omittit: ita etiam consensus expressus per verba de præsenti inter personas legitimas ad contrahendum matrimonium facit, quia hæc duo, sunt de essentia sacramenti: alia autẽ omnia sunt de solennitate sacramenti, quia ad hoc adhibentur vt matrimonium conuenientius fiat: vnde si omittantur, verũ est matrimonium, quanuis peccent sic contrahentes, nisi per aliquam legitimam causam excusentur.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd puella non est in potestate patris quasi ancilla, vt sui corporis potestatem non habeat, sed quasi filia ad educandũ: & ideò secundũ hoc quòd libera est, potest se in potestatem alterius absque consensu patris dare, sicut etiam potest aliquis vel aliqua intrare religionẽ absque consensu parentum, cùm sit persona libera.

¶Ad secundum dicendum, quòd actus noster in pœnitentia quanuis sit de essentia sacramenti, non est sufficiens ad inducendum proximum effectum, scilicet absolutionem à peccatis: & ideò oportet quòd ad perfectionem sacramenti interueniat actus sacerdotis: sed in matrimonio actus nostri sunt causa sufficiens ad inducendum proximum effectum, qui est obligatio, quia quicunque est sui iuris, potest se alteri obligare: & ideo sacerdotis benedictio non requiritur in matrimonio quasi de essentia sacramenti.

¶Ad tertium dicẽdum, quòd etiam prohibitum est, quòd Baptismum nullus accipiat nisi à sacerdote, nisi in articulo necessitatis: matrimonium autem non est sacramentum necessitatis: & ideò non est similis ratio, prohibentur autem clandestina matrimonia propter pericula, quæ inde euenire solent: quia frequenter in talibus est aliqua fraus ex altera parte, frequenter etiam ad alia coniugia transeunt, dum pœnitent de his quæ subitò facta sunt, & multa alia mala inde accidunt, & speciem turpitudinis præter hoc habent.

¶Ad quartum dicendum, quòd non sunt prohibita clandestina matrimonia quasi contra essentialia matrimonij existentia, sicut sunt prohibita matrimonia illegitimarum personarum, quæ sunt materia indebita huic sacramento: & ideò non est simile.

QVAESTIO QVADRAGESIMA sexta, *De consensu, cui aduenit iuramentum uel copula carnalis, in duos articulos diuisa.*

DEINDE considerandum est de consensu cui aduenit iuramentum, vel copula carnalis. Circa quod quæruntur duo.

¶Primò, vtrùm iuramentum adiunctum consensui per verba de futuro expresso faciat matrimonij.

¶Secundò, vtrùm copula carnalis eidem consensui adueniens faciat matrimonium.

ARTICVLVS I.

¶Vtrùm iuramentum adiunctum consensui per verba de futuro expresso faciat matrimonium.

Tho. 4. Dist. 28. q. vnica, articu. 1. & 2.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd iuramentum adiunctum consensui per verba de futuro expresso faciat matrimonium. Nullus enim potest se obligare, vt faciat contra ius diuinum: sed implere iuramentum est de iure diuino, vt patet Matth. 5. Reddes autem Domino vota tua. ergo per nullam obligationem sequẽtem potest euenire quòd homo non debeat tenere iuramẽtum prius factum. Si ergo post consensum in aliquam per verba de futuro iuramento firmatum aliquis alteri se obligat per verba de præsenti, videtur quòd nihilominus debeat iuramentum primum seruare: sed hoc non esset nisi iuramento illo esset matrimonium illud perfectum. ergo iuramentum adiunctum consensui per verba de futuro facit matrimonium.

¶Præterea, Veritas diuina fortior est quàm veritas humana: sed per iuramentum veritate diuina firmatur aliquid: cùm ergo verba exprimentia consensum de præsenti, in quibus est fortitudo veritas humana, matrimonium perficiant, videtur quòd multò amplius id efficere possint verba de futuro iuramento firmata.

¶Præterea, Secundum Apostolum Heb. 6. Omnis controuersiæ finis est iuramentum. ergo in iudicio saltem plus standum est iuramento quàm simplici verbo. si ergo aliquis simplici verbo consentiat in aliquam per verba de præsenti postquàm consenserit in aliquam cum iuramẽto per verba de futuro, videtur quòd iudicio Ecclesiæ debeat compelli stare cui prima, & non cum secunda.

¶Præterea, Verba de futuro simpliciter prolata faciunt sponsalia: sed iuramentũ ibi aliquid operatur. ergo facit plus quàm sponsalia, sed vltra sponsalia non est nisi matrimonium. ergo faciunt matrimonium.

¶SED CONTRA, Quod futurum est, non est: sed iuramentum additum non facit quin verba de futuro significent consensum de futuro. ergo adhuc matrimonium non est.

¶Præterea, Postquàm perfectum est matrimonium, non oportet quòd alius consensus interueniat ad matrimonium: sed post iuramentum aduenit alius consensus, qui matrimonium facit, aliàs frustrà iuraretur illud esse futurum. ergo non facit matrimonium.

CONCLVSIO.

¶Consensus per verba de futuro expressus nullum efficit matrimonium, etsi sit aliquo iuramento firmatus.

¶RESPONDEO dicendum, quòd iuramentum adhibetur ad confirmationem dictorum: vnde illud tantùm cõfirmat quod in dictis significatur, nec significatum mutat: ideò cùm verba de futuro ex ipsa sui significatione habeant quòd matrimonium non faciant, quia quod futurum promittitur, nondum fit: etiam si iuramentum adueniat, nondum est matrimonium factum, sicut Magister in litera dicit.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd implere iuramẽtum est licitum: vnde si aliqua obligatio sequens iuramentum, faciat illud illicitum cùm prius fuisset licitum, non derogat iuri diuino qui iuramentum prius factum non seruat, & ita est in proposito: illicite enim iurat qui illicitè promittit, promissio autem de alieno est illicita: vnde consensus sequens per verba de præsenti quo quis transfert dominium sui corporis in aliam, facit præcedens iuramentum esse illicitum, quod prius licitum erat.

¶Ad secundum dicendum, quòd veritas diuina efficacissimæ est ad firmandum illud, cui adhibetur.

¶Vnde patet solutio ad tertium.

¶Ad quartum dicendum, quòd iuramẽtum aliquid operatur, non nouam obligationem faciens, sed factam confirmans: & sic grauius peccat qui eam violat.

ARTICVLVS II.

¶Vtrùm carnalis copula post verba de futuro consensum exprimentia faciat matrimonium.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd carnalis copula post verba de futuro consensum exprimentia faciat matrimonium, quia maius est consentire facto, quàm verbo: sed ille qui carnaliter commiscetur, consentit promissioni quam prius fecit. ergo videtur quòd multò magis per hoc fiat matrimonium, quàm si solis verbis de præsenti consensus fieret.

¶Præterea, Consensus nõ solùm expressus, sed etiam interpretatiuus facit matrimonium: sed nulla potest esse maior interpretatio cõsensus, quàm carnalis copula. ergo perficitur matrimonium per hoc.

¶Præterea, Omnis coniunctio carnalis præter matrimonium facta est peccatum: sed mulier non videtur peccare admittens sponsum ad carnalem copulam. ergo per hoc fit matrimonium.

¶Præterea, Non dimittitur peccatum nisi restituatur ablatum: sed aliquis non potest mulieri quam defloraut sub specie matrimonij, restituere ablatum nisi eam coniugio ducat. ergo videtur quòd si etiam post carnalem copulam cum alia contraxerit per verba de præsenti, quòd teneatur ad primam redire: quod non esset nisi inter eos esset matrimonium. ergo carnalis copula post consensum de futuro, facit matrimonium.

¶SED CONTRA est quod dicit Nicol. Papa, Si consensus in nuptiis defuerit, etiam cum ipso coitu celebrata frustrantur.

¶Præterea

¶Præterea, Quod consequitur ad aliquid, non facit ipsum: sed carnalis copula sequitur ipsum matrimonium, sicut effectus causam. ergo non potest facere matrimonium.

CONCLVSIO.

¶Carnalis copula in foro conscientiæ, quanuis post sponsalia matrimonium non perficiat, in Ecclesiæ tamen foro matrimonium efficere iudicatur.

¶RESPONDEO dicendum, quòd de matrimonio possumus loqui dupliciter. Vno modo quantùm ad forum conscientiæ, & sic in rei veritate carnalis copula non habet quòd perficiat matrimonium, cuius sponsalia præcesserunt per verba de futuro, si consensus interior desit: quia verba de præsenti etiam consensum exprimentia, si consensus mentalis deesset, non facerent matrimonium. Alio modo quantùm ad iudicium Ecclesiæ: & quia in exteriori iudicio secundum ea, quæ foris patent iudicatur, cùm nihil possit expressiùs significare consensum, quàm carnalis copula secundum iudicium Ecclesiæ, carnalis copula consequens sponsalia matrimonium facere iudicatur, nisi aliqua signa expressè doli vel fraudis appareant.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd ille qui carnaliter commiscetur, facto consentit in carnalem copulam, secundum rei veritatem: sed in matrimonium non consentit ex hoc ipso, nisi secundum interpretationem iuris.

¶Ad secundum dicendum, quòd interpretatio illa non mutat rei veritatem, sed iudicium quod de rebus exterioribus fit.

¶Ad tertium dicendum, quòd si sponsa sponsum admittens, credat eum velle matrimonium cõsummare, excusatur à peccato, nisi aliqua signa expressa fraudis appareant: sicut si sunt multùm distantis conditionis, vel quantùm ad nobilitatem, vel quantùm ad fortunam, vel aliud signum euidens appareat: sed tamen sponsus peccat & fornicando, & quod plus est, fraude quam facit.

¶Ad quartum dicendum, quòd in tali casu sponsus antequam aliam cognouerit, tenetur eam ducere in vxorem si sint æqualis conditionis, vel si sponsa sit melioris conditionis: sed si aliam duxerit, factus est iam impotens ad soluendum illud, ad quod tenebatur: & ideò sufficit si ei de nuptiis prouideat, & ad hoc etiam non tenetur, vt quidam dicunt, si sponsus sit multò melioris conditionis, aut aliquod signum fraudis euidens fuerit: quia præsumi probabiliter potest, quòd sponsa non fuerit decepta, sed decipi finxerit.

QVAESTIO QVADRAGESIMA septima, *De consensu coacto, in sex articulos diuisa.*

DEINDE considerandum est de consensu coacto & cõditionato. Circa quod quæruntur sex.

¶Primò, vtrùm aliquis consensus possit esse coactus.

¶Secundò, vtrùm aliqua coactio cadat in constantem virum.

¶Tertiò, vtrùm cõsensus coactus faciat matrimonium.

¶Quartò, vtrùm consensus coactus faciat matrimoniũ ex parte cogentis.

¶Quintò, vtrùm consensus conditionatus matrimonium faciat.

¶Sextò, vtrùm aliquis possit cogi à patre ad matrimonium contrahendum.

ARTICVLVS I.

¶Vtrùm aliquis consensus possit esse coactus.

Ad 1. 2. 3. & 4. Sent. dist. 29. quæst. 1. & 2.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd nullus consensus possit esse coactus: coactio enim in libero arbitrio cadere non potest secundum aliquem statum eius, vt in secundo lib. Distin. 25. dictum est: sed consensus est liberi arbitrij. ergo non potest esse coactus.

¶Præterea, Violentia idem est quod coactio: sed coactio secundum Philosophum est, cuius principium est extrà nihil conferente vim passo: sed omnis consensus principium est intrà. ergo nullus consensus potest esse coactus.

¶Præterea, Omne peccatum consensu perficitur, sed illud quo perficitur peccatum, cogi non potest: quia secundum Augustinum nullus peccat in eo quod vitare non potest. cùm ergo vis à Iuristis definiatur esse maioris rei impetus, qui repelli non potest, videtur quòd consensus non possit esse coactus, vel violentus.

¶Præterea, Dominium libertati opponitur: sed coactio ad dominium pertinet, vt patet in quadam Tullij definitione: dicit enim quòd vis est impetus dominantis retinens rem intra terminos alienos. ergo vis in libero arbitrio non cadit, & ita nec in consensum, qui est actus eius.

¶SED CONTRA, Illud, quod esse non potest, non potest aliquid impedire: sed coactio consensus impedit matrimonium, vt in litera dicitur. ergo consensus cogi potest.

¶Præterea, In matrimonio est quidam contractus: sed in contractibus potest esse voluntas coacta: vnde Legislator in integrum restitutionem adiudicat, ratum non habens quod vi metusve causa factum est. ergo & in matrimonio potest esse consensus coactus.

CONCLVSIO.

¶Quanquàm simpliciter consensus coactus in matrimonio esse non possit, potest tamen aliquis in eo secundum quid violentia esse.

¶RESPONDEO dicẽdum, quòd duplex est coactio vel violentia: vna quæ facit necessitatem absolutam: & tale violentum dicitur à Philosopho violentum simpliciter: vt cùm quis aliquem corporaliter impellit ad metum: alia quæ facit necessitatem conditionatam, & hanc vocat Philosophus violentum mixtum: sicut cùm quis proiicit merces in mare, ne periclitetur, & in isto violento quanuis hoc quod fit, non sit per se voluntarium, tamen consideratis circumstantiis hîc & nũc voluntarium est: & quia actus in particularibus sunt, ideò simpliciter voluntarium est, sed secundum quid inuoluntarium: vnde hæc violentia vel coactio potest esse de consensu, qui est actus voluntatis, non autem pura: & quia hæc coactio fit ex hoc quòd timetur aliquod periculum imminens, ideò ista via idem est quod metus, qui voluntatem cogit quodammodo, sed pura vis cadit & in corporalibus actibus. Et quia Legislator considerat non solùm interiores actus, sed magis exteriores: ideò per vim intelligit coactionem simpliciter, propter quod vim contra metum diuidit: sed nunc agitur de consensu interiori, in quẽ non cadit coactio, seu vis quæ à metu distinguitur: & ideo quantùm ad propositum pertinet, idem est coactio quod metus: est autem metus secundum Iurisperitos instantis vel futuri periculi causa mẽtis trepidatio, & per hoc patet solutio ad obiecta: nam primæ rationes procedunt de coactione prima, secundæ de secunda.

ARTICVLVS II.

¶Vtrùm aliqua coactio cadat in constantem virum.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd coactus metus non cadat in constantem virum, quia de ratione constantis est quòd non trepidet in periculis: cùm ergo metus sit trepidatio mentis ratione periculi imminentis, videtur quòd non cogatur metu.

¶Præterea, Omnium terribilium finis est mors, secundum Philosophum in 3. Ethi. quasi perfectissimum inter terribilia: sed constantes nõ coguntur morte, quia fortis etiam pericula mortis sustinet. ergo nullus metus cadit in constantem virum.

¶Præterea, Inter alia pericula, præcipuè à bonis timetur periculum famæ. sed timor infamiæ non reputatur timor cadens in constantem virum: quia, vt dicit lex, timor infamiæ non continetur illo edicto, Quod metus causa factum est. ergo nec aliquis alius metus cadit in constantem virum.

¶Præterea, Metus in eo qui metu cogitur, peccatum relinquit, quia facit eum promittere quod non vult soluere, & sic facit eum mentiri: sed non est constantis aliquod peccatum etiã minimum pro aliquo timore facere. ergo nullus metus cadit in constantem virum.

¶SED CONTRA, Abraham & Isaac constantes fuerunt: sed in eis cecidit metus, quia ratione metus dixerunt vxores suas sibi esse sorores. ergo metus potest cadere in constantem virum.

¶Præterea, Vbicunque est violentum mixtum, est aliquis metus cogens: sed aliquis quantumcunque constans potest pati tale violentum, quia si sit in mari, merces proiiciet tempore

Universidad de Deusto Biblioteca

iusfragij. ergo metus potest cadere in constantem virum.

CONCLVSIO.

¶Potest aliqua coactio & metus cadere in constantem virum.

¶RESPONDEO dicendum, quòd cadere metum in constantem, & metu cogi, sic sumitur: cogitur autem aliquis metu, quando aliquid facit quod aliàs non vellet, ad euitandum id quod timet: in hoc autem constans ab inconstanti distinguitur quantùm ad duo. Primò, quantùm ad qualitatẽ periculi, quod timetur, quia constàs sequitur rationem rectam, per quam scit quid pro quo dimittendum sit vel faciendum: semper autem minus malum vel maius bonum eligendum est: & ideò constans ad minus malum sustinendum cogitur metu maioris mali: non autem cogitur ad maius malum vt vitet minus malum: sed inconstans cogitur ad maius malum propter metum minoris mali, scilicet ad peccatum propter metũ corporalis pœnæ: sed pertinax econtrà non potest cogi etiam ad minus malum sustinendum, vel faciendum, vt euitet maius malum: vnde cõstans est medius inter inconstantem & pertinacem. Secundò differunt quantùm ad æstimationem periculi imminẽtis, quia fortis non nisi ex forti æstimatione & probabili cogitur, sed inconstans ex leui. Prouer. 17. Fugit impius nemine persequẽte.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd constans, sicut & de forti dicit Philosophus, est intrepidus non quòd omninò nõ timeat, sed quia non timet quæ non oportet, vel nisi quando oportet.

¶Ad secundum dicendum, quòd peccata sunt maxima malorum: & ideò ad hæc nullo modo potest homo constãs cogi: imò magis debet homo mori quàm talia sustinere, vt etiam Philosophus 3. Ethic. dicit. Sed quædam damna corporalia sunt minora quibusdam aliis, inter quæ sunt præcipuæ quæ ad personam pertinent, sicut mors, verbera, dehonestatio per stuprum, & seruitus: & ideò ex istis constans cogitur ad alia damna corporalia, & hæc continentur hoc versu:

Stupri, siue status, verberis, atque necis.

Nec differt, vtrùm hæc pertineant ad personam propriam, vel vxoris vel filiorum, vel aliorum huiusmodi.

¶Ad tertium dicendum, quòd infamia quanuis sit maius damnum, tamen ei de facili occurri potest: & ideò non reputatur cadere in constantem virum metus infamiæ secundum iura.

¶Ad quartum dicendum quòd constans nõ cogitur ad mentiendum, quia tunc vult dare: sed cùm postea vult petere restitutionem, vel saltem iudici denuntiare, si se promisit non petiturum restitutionem: non potest autem promittere se non denuntiaturum: quia cùm hoc sit contra bonum iustitiæ, ad hoc cogi non potest: vt scilicet contra iustitiam faciat.

ARTICVLVS III.

¶Vtrùm consensus coactus tollat matrimonium.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd consensus coactus non tollat matrimonium, quia sicut ad matrimonium requiritur consensus, ita ad Baptismum requiritur intentio: sed coactus timore ad recipiendum Baptismum recipit sacramentũ. ergo coactus ad consentiendum aliquo timore matrimonio obligatur.

¶Præterea, Violentum mixtum, secundum Philosophum, plus habet de voluntario, quàm non voluntario: sed non potest aliter consensus esse coactus nisi per violentum mixtum. ergo non omninò excluditur voluntarium, & ita adhuc est matrimonium.

¶Præterea, Ei, qui consentit in matrimonium coactus, consulendum videtur quòd in matrimonio illo stet, quia speciem mali habet promittere & non soluere, a quo Apostolus vult nos abstinere: hoc autem non esset, si cõsensus coactus omninò matrimonium tolleret. ergo, &c.

¶SED CONTRA est quod Decre. Dicit. Cùm consensus locum non habet, vbi metus vel coactio intercidit, necesse est, vt vbi communis consensus requiritur, coactionis materia repellatur: sed in matrimonio requiritur communis consensus. ergo, & cætera.

¶Præterea, Matrimonium significat coniunctionem Christi ad Ecclesiam, quæ fit secundum libertatem amoris. ergo non potest fieri per consensum coactum.

CONCLVSIO.

¶Consensus coactus ex metu cadente in constantem virum matrimonium tollit.

¶RESPONDEO dicendum, quòd vinculum matrimonij est perpetuum: vnde illud quod perpetuitati repugnat, matrimonium tollit: metus autem qui cadit in constantem virum, perpetuitatem contractus tollit: quia potest repeti restitutio in integrum: & ideò hæc coactio tollit matrimonium, & non alia: constans autem vir iudicatur virtuosus qui est mensura in omnibus operibus humanis, vt Philosophus dicit in 5. Ethic. quidam autem dicunt quòd si adsit consensus quanuis coactus, interius est matrimonium quantum ad Deum, sed non quãtum ad statum Ecclesiæ, quæ præsumit ibi non fuisse consensum interiorem propter metum: sed hoc nihil est, quia Ecclesia non debet præsumere de aliquo peccatum quousque probetur: peccauit autem si dixit se consentire, & non consensit: vnde Ecclesia præsumit eum consensisse, sed iudicat consensum illum extortum non esse sufficientem ad faciendum matrimonium.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd intentio non est causa efficiens sacramẽti in Baptismo, sed solùm eliciens actionem agentis: sed consensus est causa efficiens in matrimonio, & ideò non est simile.

¶Ad secundum dicendum, quòd ad matrimonium non sufficit quodcunque voluntarium, sed voluntarium completè, quia debet esse perpetuum: & ideò per volitum mixtũ impeditur.

¶Ad tertium dicendum, quòd non semper debet induci ad hoc quòd in matrimonio illo stet, sed solùm quando timetur periculum de dissolutione, aliàs autem non peccat: quia non soluere promissa, quæ nolens facit, non est species mali.

ARTICVLVS IIII.

¶Vtrùm consensus coactus ex parte cogentis faciat matrimonium.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur quòd consensus coactus saltè ex parte cogentis faciat matrimonium, quia matrimonium est signum spiritualis coniunctionis: sed spiritualis coniunctio, quæ est per charitatem, potest esse ad eum, qui non habet charitatem. ergo matrimonium est ad eum, qui non vult.

¶Præterea, Si illa quæ fuit coacta, postmodum consentiat, erit matrimonium verum: sed iste, qui cõgit primò ex consensu illius, non ligatur. ergo ex primo consensu ligabatur matrimonium.

¶SED CONTRA, Matrimonium est relatio æquiparentiæ: sed talis relatio æqualiter est in vtroque. ergo si sit impedimentum ex parte vnius, non erit matrimonium ex parte alterius.

CONCLVSIO.

¶Consensus coactus ex parte cogentis matrimonium tollit.

¶RESPONDEO dicendum, quòd cùm matrimonium sit quædam relatio, & non possit inasci relatio in vno extremorum sine hoc, quòd fiat in alio: ideò quicquid impedit matrimonium in vno, impedit ipsum in altero: quia non potest esse quòd aliquis sit vir non vxoris, vel aliqua sit vxor non habens virum, sicut mater non habens filium: & ideò dicendum communiter, quòd matrimonium non claudicat.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd quanuis actus amantis possit transire in non amantem, tamen vnio inter eos non potest esse nisi sit mutua amatio: & ideò dicit Philosoph. 8. Ethi. quòd ad amicitiam, quæ in quadam vnione consistit, requiritur redamatio.

¶Ad secundum dicendum, quòd ex consensu libero illius, qui primò coactus est, non fit matrimonium, nisi inquantum consensus præcedens in altero, adhuc manet in suo vigore: vnde si dissentiret, non fieret matrimonium.

ARTICVLVS V.

¶Vtrùm per consensum conditionatum fiat matrimonium.

AD QVINTVM sic proceditur. Videtur quòd nec per consensum conditionatum fiat matrimonium, quia quod sub conditione ponitur, non simpliciter enũciatur: sed in matrimonio oportet esse verba simpliciter exprimentia consensum: ergo conditio alicuius consensus non facit matrimonium.

¶Præterea, Matrimonium debet esse certum: sed vbi dicitur aliquid sub conditione, ponitur illud sub dubio. ergo talis consensus non facit matrimonium.

¶SED CONTRA. In aliis contractibus sit obligatio sub conditione, & stat stante conditione. ergo cùm matrimonium sit contractus quidam, videtur quòd possit fieri per conditionatum consensum.

CONCLVSIO.

¶Consensus ex conditione de præsenti non contraria matrimonio, vel de futuro & necessaria matrimonium non tollit.

¶RESPONDEO dicendum, quòd conditio apposita aut est de præsenti, aut est de futuro: si de præsenti, & non est contraria matrimonio, siue sit honesta, siue non honesta, stat matrimonium stante conditione, & ea non stante non stat. Sed si sit contraria bonis matrimonij, non efficitur matrimonium. Si autem sit conditio de futuro, aut est necessaria, sicut solem oriri cras, & tunc est matrimonium: quia tẽporalia futura iam sunt præsentia in causis suis: aut est contingens, vt datio pecuniæ vel acceptatio parentum: & tunc idem est iudicium de tali consensu, sicut de consensu, qui fit per verba de futuro, vnde non facit matrimonium. Et per hoc patet solutio ad obiecta.

ARTICVLVS VI.

¶Vtrùm aliquis præcepto patris possit compelli ad matrimonium contrahendum.

AD SEXTVM sic proceditur. Videtur quòd aliquis præcepto patris possit compelli ad matrimonium contrahendum: dicitur enim ad Col. 3. Filij obedite parentibus vestris per omnia. ergo & in hoc etiã obedire tenentur.

¶Præterea, Gene. 28. Isaac præcepit Iacob, quòd non acciperet vxorem de filiabus Chanaan: nec præcepisset nisi de iure præcipere potuisset. ergo in hoc tenentur obedire patri.

¶Præterea, Nullus debet promittere præcipuè per iuramentum pro illo, quem non potest cogere ad seruandum: sed parentes promittunt futura matrimonia pro filiis & etiam iuramento firmant. ergo possunt præcepto cogere filios ad implendum.

¶Præterea, Pater spiritualis, scilicet Papa, potest compellere præcepto ad matrimonium spirituale, scilicet ad episcopatum accipiendum. ergo potest & pater carnalis ad matrimonium carnale.

¶SED CONTRA, Patre imperante matrimonium filius potest sine peccato religionem intrare. ergo non tenetur ei in hoc obedire.

¶Præterea, Si teneretur obedire, sponsalia per parentes contracta absque consensu filiorum essent stabilia: sed hoc est contra iura. ergo, &c.

CONCLVSIO.

¶Cùm per matrimonium homo perpetuæ mancipetur seruituti, non potest pater filium cogere ad matrimonium, quanquàm illum ex aliqua rationabili causa ad ipsum possit inducere.

¶RESPONDEO dicendum, quòd cùm in matrimonio sit quasi quædam seruitus perpetua, pater non potest cogere filium ad matrimonium per præceptum, cùm sit liberæ conditionis: sed potest eum inducere ex rationabili causa: & tunc filius se habet filius ad causam illam, ita se habet ad præceptum patris: vt si causa illa cogat de necessitate vel de honestate, & præceptum similiter cogat, aliàs non.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd verbũ Apostoli non intelligitur in illis, in quibus est liber sui, sicut pater: & huiusmodi est matrimonium, per quod etiam filius sit pater.

¶Ad secundum dicendum, quòd Iacob aliàs tenebatur ad faciendum hoc quod mandabat Isaac, tum propter malitiam illarum mulierum, tum quia semen Chanaan de terra pellendũ erat, quæ semini Patriarcharum promittebatur. & ideò Isaac præcipere poterat.

¶Ad tertium dicendum, quòd non iuratur nisi illa conditione subintellecta, si illis placuerit, & ipsi obligantur ad eos bona fide inducendum.

¶Ad quartum dicunt quidam, quòd Papa non potest præcipere alicui quòd accipiat episcopatum, quia consensus debet esse liber. Sed hoc posito, periret ecclesiasticus ordo, nisi enim aliquis posset cogi ad suscipiendum regimen Ecclesiæ, Ecclesia conseruari non posset: quia quandoque illi qui sunt idonei ad hoc, nolunt suscipere nisi coacti. Et ideò dicendum, quòd nõ est simile hinc inde, quia non est aliqua corporalis seruitus in matrimonio spirituali sicut in corporali: est enim spirituale matrimonium sicut quoddam officium dispensandæ reipublicæ: primæ Corinthior. quarto, Sic nos existimet homo vt ministros, &c.

QVÆSTIO QVADRAGESIMAoctaua, De obiecto consensus, in duos articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de obiecto cõsensus. Circa quod quæruntur duo.

¶Primò, vtrùm consensus, qui facit matrimonium, sit consensus in carnalem copulam.

¶Secundò, vtrùm consensus in aliquem propter causam honestam faciat matrimonium.

ARTICVLVS I.

¶Vtrùm consensus, qui facit matrimonium, sit consensus in carnalem copulam.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd cõsensus qui facit matrimonium, sit consensus in carnalem copulam. Dicit enim Hieronymus, quòd vouẽtibus virginitatem non solùm nubere, sed velle nubere damnabile esset: sed non esset damnabile nisi esset virginitati contrarium, cui nuptiæ non contrariantur, nisi ratione carnalis copulæ. ergo consensus voluntatis, qui est in nuptiis, est in carnalem copulam. *2 Tho. 4. dist. 28. artic. 4.*

¶Præterea, Omnia quæ sunt in matrimonio inter virũ & vxorem, possunt esse licita inter fratrem & sororem, excepta carnali copula: sed non potest fieri licitè inter eos consensus matrimonialis. ergo consensus matrimonialis est consensus in carnalem copulam.

¶Præterea, Si mulier dicat viro, Consentio in te, vt non cognoscas me, non est consensus matrimonialis: quia est ibi aliquid contra substantiam prædicti consensus: sed nõ esset nisi dictus consensus esset in carnalem copulam. ergo, &c.

¶Præterea, In qualibet re initium consummationi respondet: sed matrimonium consummatur per carnalem copulam. ergo cùm initietur per consensum, videtur quòd consensus sit in carnalem copulam.

¶SED CONTRA, Nullus consentiens in carnalem copulam est virgo mente & carne. Sed beatus Ioan. Euang. post consensum nuptialem fuit virgo mente & carne. ergo non cõsensit in carnalem copulam.

¶Præterea, Effectus respondet causæ: sed consensus est causa matrimonij. cùm ergo de essentia matrimonij non sit carnalis copula, videtur quòd nec consensus, qui matrimonium causat, sit in carnalem copulam.

CONCLVSIO.

¶Consensus matrimonium facient non est consensus in carnalem copulã, sed in matrimonium in ordine ad carnalem copulam.

¶RESPONDEO dicendum, quòd consensus, qui matrimonium facit, est consensus in matrimonium, quia effectus proprius voluntatis est ipsum volitum: vnde sicut carnalis copula se habet ad matrimonium, ita consensus, qui matrimonij causat, est in carnalem copulam: matrimonium autem (vt dictum est) non est essentialiter ipsa coniunctio carnalis, sed quædam associatio viri & vxoris in ordine ad carnalem copulam, & alia quæ ex consequenti ad virum & vxorem pertinent, secundum quòd eis datur potestas inuicem respectu carnalis copulæ, & hæc associatio coniugalis copula dicitur: vnde patet quòd benè dixerunt illi, qui dixerunt quòd consentire in matrimonium, est consentire in carnalem copulam implicitè, non explicitè: non enim debet intelligi nisi sicut implicitè continetur effectus in causa: quia potestas carnalis copulæ in qua consentitur, est causa carnalis copulæ: sicut potestas vtendi re sua, est causa vsus.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd consensus in matrimonium ideò est damnabilis post votum virginitatis, quia per talem consensum datur potestas ad id quod non licet: sicut peccaret qui daret potestatem accipiendi illud alteri, quod ipse in depositо habet, non solùm in hoc quæ ei actualiter traderet: de consensu autem beatæ Virginis infrà dicetur.

¶Ad secundum dicendum, quòd inter fratrem & sororem non potest esse potestas inuicem ad carnalem copulam, sicut nec licitè carnalis copula: & ideò ratio non sequitur.

¶Ad tertium dicendum, quòd illa conditio explicita nõ solùm

Universidad de Deusto
Biblioteca

actui, sed potestati contrariatur copulæ carnalis: & ideò est contraria matrimonio.

¶Ad quartum dicendum, quòd initiatum matrimonium respondet consummato, sicut habitus vel potestas actui qui est operatio. Rationes autem in contrarium ostendunt, quòd non sit consensus in carnalem copulam explicitè, & hoc est verum.

ARTICVLVS II.

¶Vtrùm matrimonium possit esse ex consensu alicuius in aliquam propter causam inhonestam.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd matrimonium non possit esse ex consensu alicuius in aliquam propter causam inhonestam. Vnius causæ vnica est ratio: sed matrimonium est vnum sacramentum. ergo non potest fieri ex alterius finis intentione, quàm illius ad quem à Deo institutum est, scilicet ad procreationem prolis.

¶Præterea, Coniunctio matrimonij est à Deo, vt patet Math. 19. Quod Deus coniunxit, homo non separet: sed coniunctio quæ fit propter turpes causas, non est à Deo: ergo non est matrimonium.

¶Præterea, In aliis sacramentis si non seruetur intentio Ecclesiæ, non est verum sacramentum, sed intentio Ecclesiæ in sacramento matrimonij non est ad aliquam turpem causam. ergo si ex aliqua turpi causa matrimonium contrahatur, non erit verum matrimonium.

¶Præterea, Secundum Boëtium, cuius finis est bonus, ipsum quoq; bonum est: sed matrimonium semper est bonum. ergo nō est matrimonium, si propter malum finem fiat.

¶Præterea, Matrimonium significat coniunctionem Christi & Ecclesiæ: sed ibi non cadit aliqua turpitudo. ergo non potest matrimonium contrahi propter aliquam turpem causam.

¶SED CONTRA est, quòd qui baptizat alium intentione lucrandi, verè baptizat. ergo & qui contrahit cum aliqua in intentione lucri, verum est matrimonium.

¶Præterea, Hoc idem probant exempla & autoritates, quæ ponuntur in litera.

CONCLVSIO.

¶Matrimonium ex consensu ob inhonestam causam, verū matrimonium est, quanquam culpabilis sit huiusmodi consensus.

¶RESPONDEO dicēdū, quòd causa finalis motrimonij potest accipi dupliciter, scilicet per se & per accidens: per se quidem causa matrimonij est, ad quam matrimonium est de se ordinatum, & hæc semper bona est, scilicet procreatio prolis & vitatio fornicationis: sed per accidens causa finalis ipsius est hoc, quod contrahentes intendunt ex matrimonio: & quia hoc quod ex matrimonio intenditur cōsequitur ad matrimonium, & priora non variantur ex posterioribus, sed econtrà: ideò ex illa causa non recipit matrimonium bonitatem vel malitiam, sed ipsi contrahētes, quorum est finis per se: & quia causæ per accidens sunt infinitæ, ideò infinitæ tales causæ possunt esse in matrimonio, quarum sunt quædam honestæ, & quædam inhonestæ.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd verū est de causa per se & principali: sed quod habet vnum finem per se & principalem, potest habere plures secundarios per se, & infinitos per accidens.

¶Ad secundum dicendum, quòd coniunctio potest accipi pro ipsa relatione, quę est matrimonium, & talis semper est à Deo, & bona est à quacunque fiat causa: vel pro actu eorum qui coniunguntur, & sic est quandoque mala, & non est à Deo, simpliciter loquendo nec est inconueniēs quòd aliquis effectus sit à Deo, cuius causa est mala, sicut proles quæ ex adulterio suscipitur: non enim est ex illa causa, inquantum est mala, sed inquantum habet aliquid de bono, secundum quòd est à Deo quanuis non simpliciter sit à Deo.

¶Ad tertium dicendum, quòd intentio Ecclesiæ, qua intendit sacramentum tradere, est de necessitate cuiuslibet sacramenti, ita quòd ea non obseruata, nihil in sacramentis agatur: sed intentio Ecclesiæ, quæ intendit vtilitatem ex sacramēto prouenientem, est de bene esse sacramenti, & non de necessitate eius: vnde si non obseruetur, nihilominus est verum sacramentum, sed tamen præter mittens hanc intentionem peccat: sicut si in Baptismo non intendatur sanitas mentis, quam Ecclesia intendit: & similiter ille, qui intendit matrimonium contrahere, quanuis matrimonium non ordinet ad illum finem, quem Ecclesia intendit, nihilominus verum matrimonium contrahit.

¶Ad quartum dicendum, quòd ipsa vnio est signum coniunctionis Christi & Ecclesiæ, & non operatio vnitorum: & ideò ratio non sequitur.

QVÆSTIO QVADRAGESIMA nona, De *bonis matrimonij*, in *sex articulos diuisa*.

CONSEQVENTER considerandum est de bonis matrimonij. Circa quod quærūntur sex.

¶Primò, vtrùm debeant haberi aliqua bona ad excusandum matrimonium.

¶Secundò, vtrùm sufficienter assignentur.

¶Tertiò, vtrùm bonum sacramenti sit principalius inter alia bona.

¶Quartò, vtrùm actus matrimonij per prædicta bona à peccato excusetur.

¶Quintò, vtrùm sine eis aliquando à peccato excusari possit.

¶Sextò, vtrùm quando est sine eis, sit semper peccatum mortale.

ARTICVLVS I.

¶Vtrùm haberi debeant aliqua bona ad excusandum matrimonium.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd matrimonium non debeat habere aliqua bona quibus excusetur. Sicut enim conseruatio indiuidui, quæ fit per eā quæ ad nutritiuam pertinent, est de intentione naturæ, ita conseruatio speciei, quæ fit per matrimonium, & multò magis, quātò melius & dignius est bonum speciei, quàm bonum vnius indiuidui: sed ad actum nutritiuæ excusandum non indigetur aliquibus, ergo nec etiam ad excusandum matrimonium. *Vide 4. dist. 31. q. art. 1. & 33.*

¶Præterea, Secundum Philosophum in 8. Ethic. amicitia quæ est inter virum & vxorem, est naturalis, & claudit in se honestum, vtile, & delectabile: sed illud quod de se est honestum, nō indiget aliqua excusatione. ergo nec matrimonio deberent attribui aliqua excusantia.

¶Præterea, Matrimonium est institutum in remedium, & in officium: sed secundum quòd est in officium, non indiget excusatione: quia sic etiam in paradiso excusatione indiguisset. quod falsum est, ibi enim fuissent honorabiles nuptiæ & torus immaculatus: vt Augu. dicit. Similiter nec secundum quòd est in remedium, sicut nec alia sacramenta, quæ in remedium peccati sunt instituta. ergo matrimonium huiusmodi excusantia habere non debet.

¶Præterea, Ad omnia quæ honestè fieri possunt, virtutes dirigunt: si ergo matrimonium aliquibus bonis potest honestari, non indiget aliis honestatibus, quàm animi virtutibus: & sic nō debent matrimonio aliqua bona assignari, quibus honestetur, sicut nec aliis, in quibus virtutes dirigunt.

¶SED CONTRA, Vbicunque est indulgentia, ibi est necessaria aliqua excusationis ratio: sed matrimonium conceditur in statu infirmitatis, secundū indulgētiam, vt patet 1. Cor. 7. Ergo indiget per aliqua bona excusari.

¶Præterea, Cōcubitus fornicarius & matrimonialis sunt eiusdem specici quantùm ad speciem naturæ: sed concubitus fornicarius de se est turpis. ergo ad hoc quòd matrimonialis non sit turpis, oportet ei aliquid addi quod ad honestatem eius pertineat, & in aliam speciem moris trahat.

CONCLVSIO.

¶Oportuit aliqua bona esse, quibus matrimonij ratio honesta appareret.

¶RESPONDEO dicendum, quòd nullus sapiens debet iacturam aliquam sustinere, nisi pro aliqua recompensatione alicuius æqualis, vel melioris boni: vnde electio alicuius, quòd aliquam iacturam habet annexam, indiget alicuius boni adiunctione, per cuius recompensationem ordinetur, & honestetur: in coniunctione autem viri & mulieris rationis iactura accidit, tum quia propter vehementiam delectationis absorbetur ratio, vt non possit aliquid intelligere in ipsa, vt Philosophus dicit, tum etiam propter tribulationem carnis, quam oportet tales sustinere ex solicitudine temporalium: vt patet 1. Corinth. 7. & ideò talis coniunctionis electio non potest esse ordinata nisi per recompensationem aliquorum, ex quibus dicta coniunctio honestetur: & hæc sunt bona quæ matrimonium excusant, & honestum reddunt.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd in actu comestionis non est tam vehemens delectatio rationem absorbens, sicut est in prædicta delectatione: tum quia vis generatiua per quam originale traducitur, est infecta & corrupta: nutritiua autem, per quam non traducitur, est corrupta, & non infecta, tum etiam quia defectum indiuidui quilibet magis sentit in seipso, quàm defectum speciei: vnde ad excitandum ad comestionem, secundum quam defectui indiuidui subuenitur, sufficit sensus ipsius defectus: sed ad excitandum ad actum, quo defectui speciei subuenitur, diuina prouidentia delectationem apposuit in illo actu, qua etiam animalia bruta mouet, in quibus non est infectio originalis peccati: & ideò non est simile.

¶Ad secundum dicendum, quòd ista bona, quæ matrimonium honestant, sunt de ratione matrimonij: & ideò non indiget eis quasi exterioribus quibusdam ad honestandum, sed quasi causantibus in ipso honestatem, quæ ei secundum se competit.

¶Ad tertium dicendum, quòd matrimonium ex hoc ipso, quòd est in officium vel in remedium, habet rationem vtilis & honesti: sed vtrunque horum ei competit, ex hoc quòd huiusmodi bona habet, quibus fit & officium & remedium concupiscentiæ adhibens.

¶Ad quartum dicendum, quòd aliquis actus virtutis honestatur virtute, quasi principio elicitiuo, & circumstantiis quasi formalibus principiis ipsius: hoc autem modo se habent bona ad matrimonium, sicut circumstantiæ ad actus virtutis, ex quibus habet quòd virtutis actus esse possit.

ARTICVLVS II.

¶Vtrùm bona matrimonij sufficienter assignentur.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd insufficienter bona matrimonij assignentur à Magistro Sententiarum, scilicet fides, proles, & sacramentum, quia matrimonium non solùm fit in hominibus ad prolem procreandam & nutriendam, sed ad consortium communis vitæ, propter operum communicationem: vt dicitur in 8. Ethi. ergo sicut ponitur proles bonum matrimonij, ita debet poni communicatio operis.

¶Præterea, Coniunctio Christi ad Ecclesiam, quam matrimonium significat, perficitur per charitatem. ergo inter bona matrimonij magis debet poni charitas, quàm fides.

¶Præterea, In matrimonio sicut exigitur quòd neuter coniugum ad alterius torum accedat, ita exigitur quòd vnus alteri debitum reddat: sed primum pertinet ad fidem: vt Magister dicit. ergo deberet etiam iustitia propter redditionem debiti inter bona matrimonij computari.

¶Præterea, Sicut in matrimonio inquantum significat coniunctionem Christi & Ecclesiæ, requiritur indissolubilitas, ita & vnitas, vt sit vna vnius: sed sacramentum quod inter tria bona matrimonij computatur, pertinet ad indiuisionem. ergo deberet esse aliquid aliud quod pertineret ad vnitatem.

¶Sed contra, Videtur quòd superfluant: quia vnica virtus sufficit ad vnum actum honestandum: sed fides est vnam virtus. ergo non oportuit alia duo addere ad honestandum matrimonium.

¶Præterea, Non ex eodem aliquid accipit rationem vtilis & honesti, cùm vtile & honestum ex opposito bonum diuidant: sed ex prole matrimonium accipit rationem vtilis. ergo proles non debet computari inter bona quibus matrimonium honestatur.

¶Præterea, Nihil debet poni vt proprietas vel conditio suipsius: sed hæc bona ponuntur vt quædam conditiones matrimonij. ergo cùm matrimonium sit sacramentum non, debet poni sacramentum inter bona matrimonij.

CONCLVSIO.

¶Proles, fides, ac sacramentum prima, & potiora sunt bona, quibus matrimonij honesta ratio redditur.

¶RESPONDEO dicendum, quòd matrimonium est in officium naturæ, & est sacramentum Ecclesiæ, inquantum ergo est in officium naturæ, duobus ordinatur sicut & quilibet alius virtutis actus, quorum vnum exigitur ex parte ipsius agentis, & hæc est intentio finis debiti: & sic ponitur bonum matrimonij proles, aliud exigitur ex parte ipsius actus, qui est bonus in genere, ex hoc quòd cadit supra debitam materiam, & sic est fides, per quam homo ad suam accedit, & non ad aliā, & vlterius habet aliquam bonitatem inquantum est sacramentum, & hoc signatur ipso nomine Sacramenti.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd in prole non solum intelligitur procreatio prolis: sed etiam educatio ipsius, ad quam sicut ad finem ordinatur tota communicatio operum, quæ est inter virum & vxorem, inquantum sunt matrimonio coniuncti: quia patres naturaliter thesaurizant filiis, vt patet 2. Corinth. 12. & sic in prole quasi in principali fine alius quasi secundarius includitur.

¶Ad secundum dicendum, quòd fides non accipitur hîc prout est virtus Theologica, sed prout est pars iustitiæ, secundū quòd fides dicitur ex hoc quòd fiant dicta in cōseruatione promissorum: quia in matrimonio cùm sit quidam contractus, est quædam promissio per quam talis vir tali mulieri determinatur.

¶Ad tertium dicendum, quòd sicut in promissione matrimonij continetur, vt neuter ad alium torum accedat: ita etiam quòd sibi inuicem debitum reddant, & hoc etiam est principalius, cùm sequatur ex ipsa mutua potestate inuicem data: & ideò vtrunque ad fidem pertinet. Sed in litera ponitur quod est minùs manifestum.

¶Ad quartum dicendum, quòd in sacramento non solùm intelligenda est indiuisio: sed omnia illa quæ consequuntur matrimonium ex hoc quòd est signum coniunctionis Christi & Ecclesiæ. Vel dicendum, quòd vnitas quam obiectio tangit pertinet ad fidem sicut & indiuisio ad sacramentum.

¶Ad quintum dicendum, quòd fides non accipitur hîc pro aliqua virtute, sed pro quadam conditione virtutis, ex qua fides nominatur, quæ ponitur pars iustitiæ.

¶Ad sextum dicendum, quòd sicut debitus vsus boni vtilis accipit rationem honesti, non quidem ex vtili, sed ex ratione quę rectum vsum facit, ita etiam ordinatio ad aliquod bonum vtile potest facere bonitatem honestatis ex vi rationis debitam ordinationem facientis: & hoc modo matrimonium ex hoc quòd ordinatur ad prolem, vtile est, & nihilominus honestum, inquantum debitè ordinatur.

¶Ad septimum dicendum, quòd sicut Magister dicit 5. di. 4. Sententiarum, sacramentum non dicitur hîc ipsum matrimonium, sed inseparabilitas eius, quæ eiusdem est rei signum, cuius & matrimonium. Vel dicendum, quòd quanuis matrimonium sit sacramentum, tamen aliud est matrimonio esse matrimonium, & aliud est ei esse sacramentum: quia non solùm ad hoc est institutum, vt sit in signum rei sacræ: sed & vt sit in officium naturæ: & ideò ratio sacramenti est quædam conditio adueniens matrimonio secundum se considerato, ex quo honestatem etiam habet: & ideò sacramentalitas eius (vt ita dicam) ponitur inter honestantia matrimonium: & secundum hoc in tertio bono marrimonij, scilicet sacramento non solùm intelligitur inseparabilitas, sed etiam omnia quæ ad significationem ipsius pertinent.

ARTICVLVS III.

¶Vtrùm sacramentum sit principalius inter bona matrimonij.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd sacramentum non sit principalius inter bona matrimonij, quia finis est potissimùm in vnoquoque: sed proles est matrimonij finis: ergo proles est principalius matrimonij bonum.

¶Præterea, Principalius in ratione speciei est differentia, quæ complet speciem, quàm genus, sicut forma, quàm materia in constitutione rei naturalis: sed sacramentum competit matrimonio ex ratione sui generis, proles autem & fides ex ratione differentiæ, in quantum est tale sacramentū: ergo alia duo sunt magis principalia in matrimonio, quàm sacramentum.

¶Præterea, Sicut inuenitur matrimonium sine prole & fide, ita inuenitur sine inseparabilitate, sicut patet quādo alter coniugū ante matrimonium consummatū ad religionē transit: ergo nec ex hac ratione sacramentum est in matrimonio principalius.

¶Præterea, Effectus non potest esse principalior sua causa: sed

consensus quiest causa matrimonij frequenter immutatur: ergo & matrimonium solui potest, & sic inseparabilitas non semper comitatur matrimonium.

¶Præterea, Sacramenta quæ habent effectum perpetuum, imprimunt characterem, sed in matrimonio non imprimitur character: ergo non adest ei inseparabilitas perpetua: & ideò sicut est matrimonium sine prole, ita potest esse sine sacramento, & sic idem quod priùs.

¶SED CONTRA, Illud quod ponitur in definitione rei, est sibi maximè essentiale: sed indissolubilitas quæ pertinet ad sacramentum, ponitur in definitione de matrimonio datâ: non autem proles vel fides: ergo sacramentum inter alia est prima matrimonio essentialius.

¶Præterea, Virtus diuina, quæ in sacramentis operatur, est efficacior quàm virtus humana: sed proles & fides pertinent ad matrimonium, secundum quòd est in officium naturæ humanæ, sacramentum autem secundum quòd est ex institutione diuina: ergo sacramentum est principalius in matrimonio, quàm alia duo.

CONCLVSIO.

¶Principalius bonum matrimonij vti dignius ipsum sacramentum est, proles verò, ad est prolis intentio, maximè essentialis in ipso est, quam sequitur fides, id est debitum seruandæ fidei, deinde sequitur sacramentum.

¶RESPONDEO dicendum, quòd aliquid dicitur in re aliqua principalius duobus modis, aut quia essentialius, aut quia dignius. Si quia dignius, sic omnibus modis sacramentum est principalius inter tria bona coniugij, quia pertinet ad matrimonium, inquantum est sacramentū gratiæ, alia verò duo pertinent ad ipsum, inquantum est quoddam naturæ officium, perfectio autem gratiæ est dignior perfectione naturæ. Si autem dicatur principalius quod est essentialius, sic distinguendū est, quia fides & proles possunt dupliciter considerari. Vno modo in seipsis, & sic pertinent ad vsum matrimonij, per quem & proles producitur, & pactio coniugalis seruatur: sed indissibilitas quam sacramentum importat, pertinet ad ipsum secundum se matrimonium: quia ex hoc quòd per pactionē coniugalem sui potestatem sibi inuicem in perpetuum coniuges tradunt, sequitur quòd separari non possint: & inde est quòd matrimonium nunquam inuenitur sine inseparabilitate, inuenitur autem sine fide & prole, quia esse rei non dependet ab vsu suo, & secundum hoc sacramentum est essentialius matrimonio, quàm fides & proles. Alio modo potest considerari fides & proles, secundum quòd sunt in suis principijs, vt pro prole accipiatur intentio prolis, & pro fide debitum seruandi fidem, sine quibus etiam matrimonium esse potest: quia hæc in hoc matrimonio ex ipsa actione coniugali causantur: ita quòd si aliquid contrarium huius exprimeretur in consensu, qui matrimonium facit, non esset verum matrimonium: & sic accipiendo fidem & prolem, proles est essentialissimum in matrimonio, & secundò fides, & tertiò sacramentum, sicut etiam homini est essentialius esse naturæ quàm esse gratiæ, quanuis esse gratiæ sit dignius.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd finis secundum intentionē est primum in re, sed secundū consecutionē est vltimum, & similiter proles se habet inter matrimonij bona: & ideò quodammodo est principalius, & quodammodò non.

¶Ad secundum dicendum, quòd sacramentum prout ponitur tertium matrimonij bonum, pertinet ad matrimonium ratione suæ differentiæ: dicitur enim sacramentum ex significatione huius rei sacræ determinatæ, quàm matrimonium significat.

¶Ad tertium dicendum, quòd nuptiæ secundum Aug. sunt bona mortalium, vnde in resurrectione neque nubent neque nubentur, vt dicitur Matth. 22. Et ideò vinculum matrimonij non se extendit vltra vitam, in qua contrahitur: & ideò dicitur inseparabile, quia non potest in hac vita separari, sed per mortem siue corporalem post carnalem coniunctionem, siue spiritualem post spiritualem tantùm.

¶Ad quartum dicendum, quòd quanuis consensus qui facit matrimonium, non sit perpetuus materialiter, id est quantum ad substantiam actus, quia ille actus cessat, & potest contrarius accedere: tamen formaliter loquendo, est perpetuus, quia est de perpetuitate vinculi, alias non faceret matrimonium. Non enim consensus ad tempus in aliquam matrimonium facit: & dico formaliter secundum quòd actus accipit speciem ab obiecto. & secundum hoc matrimonium ex consensu inseparabilitatem habet.

¶Ad quintum dicendum, quòd in sacramentis, in quibus imprimitur character, traditur potestas ad actus spirituales, sed in matrimonio ad actus corporales: vnde matrimonium ratione potestatis, quam in se inuicem coniuges accipiunt, conuenit cum sacramento, in quo character imprimitur, & ex hoc habet inseparabilitatem, vt Magister dicit: sed differt ab eis, inquantum potestas illa est ad actus corporales, & propter hoc non imprimit characterem spiritualem.

ARTICVLVS IIII.

¶Vtrùm actus matrimonij excusetur per bona prædicta.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur quòd actus matrimonij non possit excusari per bona prædicta, vt non sit omninò peccatum, quia quicunque sustinet damnum maioris boni propter minus boni, peccat: quia inordinatè sustinet: sed bonum rationis quod læditur in ipso actu coniugali, est maius quàm hæc tria coniugij bona: ergo prædicta bona non sufficiunt ad excusandum coniugalem concubitum.

¶Præterea, Si bonum malo additur in genere maioris, totum efficitur malum, non autem totum bonum: quia vna circunstantia mala facit actum malum, non autem vna bona facit ipsum bonum: sed actus coniugalis secundum se est malus, aliàs excusatione non indigeret: ergo bona matrimonij adiuncta nō possunt ipsum bonum facere.

¶Præterea, Vbicunque est immoderatio passionis, ibi est vitium in moribus: sed bona matrimonij non possunt efficere quin delectatio illius actus sit immoderata: ergo non possunt excusare quin sit peccatum.

¶Præterea, Verecundia non est nisi de turpi actu secundum Damascenum: sed bona matrimonij non tollunt erubescentiā ab illo actu: ergo non possunt excusare quin sit peccatum.

¶SED CONTRA, Concubitus coniugalis nō differt à fornicario, nisi per bona matrimonij: si ergo hæc non sufficerent excusare ipsum, tunc matrimonium semper illicitum remaneret.

¶Præterea, Bona matrimonij se habent ad actum eius, sicut circunstantiæ debitæ, sicut dictum est: sed circunstantiæ, tales sufficienter faciunt quòd actus aliquis non sit malus: ergo & hæc bona possunt excusare matrimonium, vt nullo modo sit peccatum.

CONCLVSIO.

¶Quanquam minus honesta appareat matrimonij ratio, proles tamen, ut fides, & sacramentum ipsam maximè honestam reddunt.

¶RESPONDEO dicendum, quòd actus dicitur excusari dupliciter. Vno modo ex parte facientis, ita quòd non imputetur facienti in culpam, quanuis sit malus, vel saltem non in tantam culpam, sicut ignorātia dicitur excusare peccatum in toto vel in parte. Alio modo potest excusari actus ex parte sui, ita scilicet quòd non sit malus, & hoc modo prædicta bona dicuntur excusare actum matrimonij: ex eodem autem habet actus aliquis quòd non sit malus in genere moris, & quòd sit bonus: quia non est aliquis actus indifferens, vt in 2. libro dictum est. dicitur autem aliquis humanus actus bonus dupliciter. Vno modo bonitate virtutis, & sic habet actus quòd sit bonus ex his quæ ipsum in medio ponunt: & hoc faciunt in actu matrimonij fides & proles, vt dictum est. Alio modo bonitate sacramenti, secundum quod actus non solùm bonus, sed etiam sanctus dicitur: & hanc bonitatem habet actus matrimonij ex indissibilitate coniunctionis, secundum quam significat coniunctionem Christi ad Ecclesiam: & sic patet quòd prædicta bona sufficienter actum matrimonij excusant.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd per matrimonij actum non incurrit homo in damnum rationis quantùm ad habitum, sed solùm quantùm ad actum, nec est inconueniens quòd quandoque aliquis actus, qui est melior secundum genus suum, interrumpatur pro aliquo minùs bono actu: hoc enim sine peccato fieri potest, sicut patet in eo qui ab actu contemplationis cessat, vt interdum actioni vacet.

¶Ad secundum dicendum, quòd ratio illa procederet si malum quod inseparabiliter comitatur concubitum, esset malum culpæ: nunc autem non est malum culpæ, sed pœnæ tantùm, quæ est inobedientia concupiscentiæ ad rationem, & ideò non sequitur.

¶Ad tertium dicendum, quòd superabundantia passionis quæ facit vitium, non attenditur secundum quantitatem ipsius ad intensionem: sed secundum proportionem ad rationem: vnde tunc solùm posito reputatur immoderata quando limites rationis excedit. Delectatio autem quæ fit in actu matrimoniali, quanuis sit intensiua secundum quantitatem, non tamen excedit limites sibi à ratione præfixos ante principium suum, quanuis ex prædicta delectatione ratio eos ordinare non possit.

¶Ad quartum dicendum, quòd turpitudo, quæ semper est in actu matrimoniali, & erubescentiam facit, est turpitudo pœnæ & non culpæ: quia de quolibet defectu homo naturaliter erubescit.

ARTICVLVS V.

¶Vtrùm actus matrimonialis excusari possit sine bonis matrimonij.

AD QVINTVM sic proceditur. Videtur quòd actus matrimonialis excusari possit etiam sine bonis matrimonij. Qui enim à natura tantùm mouetur ad actum matrimonij, non videtur aliquod bonum matrimonij intendere, quia bona matrimonij pertinent ad gratiam vel virtutem: sed quando aliquis solo appetitu naturali mouetur ad actum prædictum, non videtur esse peccatum, quia nullum naturale est malum, cùm malum sit præter naturam, & præter ordinem, vt Dio. dicit: ergo actus matrimonij excusari potest etiam sine bonis matrimonij.

¶Præterea, Ille qui vtitur coniuge ad fornicationem vitandam, non videtur aliquod bonum matrimonij intendere: sed talis non peccat, vt videtur, quia ad hoc est matrimonium concessum humanæ infirmitati, vt fornicatio vitetur: vt patet primæ Corinth. 7. ergo etiam sine bonis matrimonij potest actus eius excusari.

¶Præterea, Ille qui vtitur re sua ad libitum, non facit contra iustitiā: & sic non peccat, vt videtur: sed per matrimonium vxor efficitur res viri, & econtrario: ergo si se inuicem ad libitum vtuntur, libidine mouente, non videtur esse peccatum: & sic idem quod priùs.

¶Præterea, Illud quod est bonum ex genere, non efficitur malum, nisi ex mala intentione fiat: sed potest bona intentione fieri etiam si non intendat aliquod bonum matrimonij, puta cùm quis salutem corporalem per hoc intendit seruare, aut consequi. ergo videtur quòd etiam sine matrimonij bonis actus ille possit excusari.

¶SED CONTRA, Remota causa, remouetur effectus: sed causa honestatis actus matrimonialis sunt matrimonij bona: ergo sine eis non potest actus matrimonialis excusari.

¶Præterea, Non differt actus prædictus ab actu fornicario nisi in prædictis bonis: sed concubitus fornicarius semper est malus: ergo si non excusatur prædictis bonis, etiam matrimonialis actus semper erit malus.

CONCLVSIO.

¶Actus matrimonialis semper culpabilis & peccatum est, nisi prolis intentio, ac mutua inter coniuges fides adsit.

¶RESPONDEO dicendum, quòd sicut bona matrimonij secundum quòd sunt in habitu, faciunt matrimonium honestum & sanctum: ita etiam secundum quòd sunt in actuali intentione, faciunt actum matrimonij honestū, quantùm ad illa duo bona matrimonij, quæ ipsius actū respiciunt. Vnde quando coniuges conueniunt causa prolis procreandæ, vel vt sibi inuicem debitum reddant, quæ ad finem pertinent, totaliter excusantur à peccato: sed tertium bonum non pertinet ad vsum matrimonij, sed ad essentiam ipsius, vt dictum est. Vnde facit ipsum matrimonium honestum, non autem actum eius, vt per hoc actus eius absque peccato reddatur, quia causa alicuius significationis conueniunt: & ideò duobus solis modis coniuges absque omni peccato conueniunt: scilicet causa procreandæ prolis, & debiti reddendi: aliàs autem semper est ibi peccatum, ad minus veniale.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd proles prout est bonum sacramenti, addit supra prolem, prout est bonum intentum à natura. Natura enim intendit prolem prout in ipsa solum tur bonum speciei: sed in prole, secundum quòd est bonum sacramenti matrimonij, vltra hoc intelligitur, vt proles suscepta vlteriùs ordinetur in Deum: & ideò oportet quòd intentio naturæ, qua prolem intendit, referatur actu rationis habitu ad intentionem prolis prout est bonum sacramenti: aliàs staretur in creatura, quod sine peccato esse non potest: & ideò quando natura tantùm mouet ad actum matrimonij, non excusatur à peccato omninò, nisi inquantum motus naturæ ordinatur actu vel habitu vlteriùs ad prolem, secundum quòd est bonum sacramenti: nec tamen sequitur quòd motus naturæ sit malus, sed quòd sit imperfectus, nisi ad aliquod bonum matrimonij vlterius ordinetur.

¶Ad secundum dicendum, quòd si aliquis per actum matrimonij intendit vitare fornicationem in coniuge, non est aliquod peccatum, quia hæc est quædam redditio debiti, quæ ad bonum fidei pertinet: sed si intendit vitare fornicationem in se, sic est ibi aliqua superfluitas. & secundum hoc est peccatum veniale, nec ad hoc est matrimonium institutum, nisi secundum indulgentiam, quæ est de peccatis venialibus.

¶Ad tertium dicendum, quòd vna debita circunstantia non sufficit ad hoc quòd actus sit bonus: & ideò non oportet quòd qualitercunque quis re sua vratur, vsus sit bonus, sed quando vtitur re sua, vt debet secundum omnes circunstantias.

¶Ad quartum dicendum, quòd quanuis intendere sanitatis conseruationem non sit per se malum, tamen hæc intentio efficitur mala, si ex aliquo sanitas intendatur, quod non est ad hoc de se ordinatum: sicut qui ex sacramento baptismi tantùm salutem corporalem quæreret, & similiter etiam est in proposito in actu matrimonij.

ARTICVLVS VI.

¶Vtrùm cognoscens vxorem non intendens aliquod bonum matrimonij, sed solam delectationem, mortaliter peccet.

AD SEXTVM sic proceditur. Videtur quòd quandocunque aliquis vxorem cognoscit, non intendens aliquod bonum matrimonij, sed solam delectationem, mortaliter peccet. Quia sicut Hiero. dicit, & habetur in litera: Voluptates quæ de meretricum amplexibus capiuntur, in vxore dānandæ sunt: sed non dicitur esse damnabile nisi peccatum mortale. ergo cognoscere vxorem propter voluptatem solam, est semper peccatum mortale.

¶Præterea, Consensus in delectatione est peccatum mortale: vt in 2. de lib. dictum est: sed quicunque cognoscit vxorem suam causa delectationis, consentit in delectationem: ergo mortaliter peccat.

¶Præterea, Quicunque vsum creaturæ non refert in Deum, creatura fruitur, quod est peccatū mortale: sed quicunque vxore propter solam delectationem vtitur, hunc vsum non refert in Deum: ergo mortaliter peccat.

¶Præterea, Nullus debet excōmunicari nisi pro peccato mortali: sed aliquis vxorem sola libidine cognoscens ab introitu Ecclesiæ arcetur, vt in litera dicitur quasi sit excommunicatus: ergo omnis talis peccat mortaliter.

¶SED CONTRA, Quia secundum Aug. talis concubitus ponitur inter peccata quotidiana, pro quibus dicitur, Pater noster, &c. vt habetur in litera: sed talia non sunt peccata mortalia: ergo, &c.

¶Præterea, Qui cibo vtitur ad delectationem tantùm, non peccat mortaliter: ergo pari ratione, qui vtitur vxore tantùm causa libidinis satiandæ.

CONCLVSIO.

¶Cognoscens vxorem sola libidinis & delectationis causa, nullum aliud bonum matrimonij habitu, vel actu intendens, mortaliter peccat.

¶RESPONDEO dicendum, quòd quidam dicunt, quòd quandocunque ad actum coniugalem libido principaliter mouet, est peccatum mortale, sed quando mouet ex latere, tunc est peccatum veniale. Quando autem omninò delectationem despicit, & displicet ei, tunc est omninò sine veniali peccato: vt sic delectationem in illo actu quærere sit peccatum mortale, delectationem oblatam acceptare sit peccatum veniale, sed eam odire sit perfectionis. Sed hoc non potest esse, quia secundum Philosophum in 10. Ethi. idem iudicium est de delectatione & operatione, quia operationis bonæ est delectatio bona, & malæ mala. Vnde, cùm actus matrimonialis non sit per se malus, nec quærere delectationem esset peccatum mortale semper.

¶Et ideò dicendum quòd si delectatio quæratur vltra honestatem matrimonij, vt scilicet aliquis in cōiuge non attēdat, quòd

coniunx

Universidad de Deusto
Biblioteca

coniunx est, sed solùm quòd mulier, paratus idem facere cum ea, si non esset coniunx, est peccatum mortale, & ideò talis dicitur ardentior amator vxoris, quia ardor ille extra bona matrimonij fertur. Si autem quæratur delectatio infra limites matrimonij, vt scilicet talis delectatio in alia non quæreretur, quàm in coniuge, sic est veniale peccatum.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd tunc voluptates meretricias vir in vxore quærit, quando nihil aliud in ea attendit, quàm quod in meretrice attenderet.

¶Ad secundum dicendum, quòd consensus in delectatione concubitus, qui est peccatum mortale, est peccatum mortale: non autem talis delectatio est matrimonialis actus.

¶Ad tertium dicendum, quòd quamuis delectationem non referat actu in Deum, non tamen ponit in ea vltimum delectationis finem aut voluptatis, aliàs eam vbicunque indifferenter quæreret: & ideò non oportet quòd creatura fruatur, sed vtatur creatura propter se, se autè habitualiter propter Deum, quamuis non actu.

¶Ad quartum dicendum, quòd hoc non dicitur propter hoc quòd ex hoc peccato homo excommunicationem mereatur, sed quia spiritualibus se reddit inhabilem propter hoc quòd efficitur in actu illo totus caro.

QVAESTIO QVINQVAGESIMA, De impedimentis matrimonij in generali, unico articulo absoluta.

DEINDE considerandum est de impedimentis matrimonij.
¶Etprimò in generali.
¶Secundò in speciali.

ARTICVLVS VNICVS.

¶Vtrùm in matrimonio inconuenienter impedimenta assignentur.

Tho. 4. dist. 34. q. vnica. art. 1.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd in matrimonio inconuenienter impedimenta assignentur. Matrimonium enim quoddam sacramentum est contra alia diuisum: sed aliis non assignantur impedimenta: ergo in matrimonio assignari non debent.

¶Præterea, Quanto aliquid est minùs perfectum, tanto paucioribus modis impediri potest: sed matrimonium inter alia sacramenta est minùs perfectum: ergo nulla vel paucissima impedimenta ei assignari debent.

¶Præterea, Vbicunque est morbus, est necessarium remedium morbi: sed concupiscentia, in cuius remedium matrimonium est indultum, est in omnibus: ergo non debet esse aliquod impedimentum, quod aliquam personam illegitimam faciat peritus ad contrahendum.

¶Præterea, Illegitimum dicitur quod est contra legem: sed huiusmodi impedimenta, quæ in matrimonio assignantur, non sunt contra legem naturæ, quia non similiter inueniuntur in quolibet statu humani generis: plures enim gradus consanguinitatis inueniuntur esse prohibiti vno tempore, quàm alio. Lex autem humana non potest (vt dicitur) matrimonio impedimenta præstare, quia matrimonium non est ex institutione humana, sed diuina, sicut & alia sacramenta: ergo matrimonio non debent aliqua impedimenta assignari quæ faciant personas illegitimas ad contrahendum.

¶Præterea, Legitimum & illegitimum per hoc quòd est contra legem vel non contra legem, differunt, inter quæ non cadit medium, cùm sint opposita secundum affirmationem & negationem: ergo non possunt esse aliqua matrimonij impedimenta, quibus personæ mediæ inter legitimas & illegitimas constituantur.

¶Præterea, Coniunctio viri & mulieris non est licita nisi in matrimonio: sed omnis coniunctio illicita dirimi debet: ergo si aliquid matrimonium contrahendum impediat, hoc dirimet contractum de facto, & sic non debent aliqua impedimenta matrimonio assignari, quæ impediant contrahendum, & non dirimant contractum.

¶Præterea, Nullo impedimento potest à re aliqua remoueri quod in definitione ipsius cadit: sed indiuisibilitas cadit in definitione matrimonij: ergo non possunt esse aliqua impedimenta, quæ matrimonium contractum dirimant.

¶Sed contrà, Videtur quòd debeant esse infinita matrimonij impedimenta, quia matrimonium quoddambonum est: sed infinitis modis cit defectus boni, vt dicit Dio. 4. cap. de Di. no. ergo infinita sunt matrimonij impedimenta.

¶Præterea, Impedimenta matrimonij accipiuntur secundum conditiones particularium personarum: sed conditiones huiusmodi sunt infinitæ: ergo & matrimonij impedimenta.

CONCLVSIO.

¶Aliqua expedient fuit esse impedimenta contrahendum matrimonium dirimentia, sed non contractum, Ecclesiæ videlicet inhibitio, ac feriatum tempus: & aliqua ipsum tam contractum & contrahendum, scilicet, Error, Conditio, Votum, Cognatio, Crimen, Cultus disparitas, Vis, Ordo, Ligamen, Honestas, Affinitas, Impotentia coeundi.

¶RESPONDEO dicendum, quòd sunt quædam quæ sunt de essentia matrimonij, & quædam quæ sunt de solemnitate eius, sicut & in aliis sacramẽtis: & quia remotis his, quæ sunt de solemnitate eius in aliis sacramentis, adhuc manet verum sacramentum: ideò impedimenta quæ contrariãtur his, quæ sunt de solemnitate sacramenti, non efficiunt, quin sit verum sacramentum, & talia dicuntur impedire contrahendum, sed non dirimunt contractum: sicut prohibitio Ecclesiæ, & tempus feriatum. vnde versus:

Ecclesiæ vetitum, nec non tempus feriatum,
Impediunt fieri, permittunt iuncta teneri.

Impedimenta autem quæ contrariantur his quæ sunt de essentia matrimonij, faciunt vt nõ sit verum matrimonium: & ideò dicuntur nõ solùm impedire contrahendum, sed dirimere iam contractum, quæ his versibus continentur:

Error, conditio, votum, cognatio, crimen,
Cultus disparitas, vis, ordo, ligamen honestas,
Si sis affinis, si forte coire nequibus,
Hæc fœdera vetant, connubia facta retractant.

Horum autem numerus sic accipi potest. Potest enim matrimonium impediri aut ex parte contractus matrimonij, aut ex parte contrehentium: si primo modo, cùm contractus matrimonij fiat per voluntarium consensum, qui tollitur per ignorantiam & per violentiam, erunt duo impedimenta matrimonij, scilicet vis, id est coactio, & error ex parte ignorantiæ. Et ideò de istis duobus impedimentis Magister determinauit, vbi agebatur de causa matrimonij: nunc autem agit de impedimentis quæ accipiuntur ex parte personarum cõtrahentiũ quæ sic distinguuntur: Potest enim aliquis impediri à matrimonio contrahendo vel simpliciter, vel respectu alicuius personæ. Si simpliciter, vt cum nulla possit matrimonium contrahere, hoc non potest nisi quia impeditur à matrimoniali actu, quòd quidem contingit dupliciter. Primò, quia non potest de facto, siue quia omninò non possit, & sic ponitur impedimentũ impotentia cœundi: siue quia nõ liberè possit, & sic ponitur impedimentum seruitutis conditio. Secundò, quia non licitè potest & hoc secundum quòd ad continentiam obligatur, quod contingit dupliciter. Vel quia obligatur ex officio suscepto, & sic est impedimentum ordinis: vel ex voto emisso, & sic impedit votum. Si autem aliquis impeditur à matrimonio non simpliciter, sed respectu alicuius personæ, vel propter obligationẽ ad alteram personam: sicut qui vni matrimonio iunctus est nõ potest alteri coniungi, & sic est ligamen matrimonij: vel quia deficit proportio ad alteram personam: & hoc propter triaPrimò quidem propter nimiã distantiam ad ipsam, & sic est disparitas cultus. Secundò, propter nimiam propinquitatem, & sic ponitur triplex impedimentũ, scilicet cognatio, quæ importat propinquitatem duarum personarũ ratione tertiæ matrimonio coniunctæ, & publicæ honestatis iustitia, in qua est propinquitas duarum personarũ respectu tertiæ per spõsalia iunctæ. Tertiò, propter indebitam coniunctionem ad ipsam primò factam, & sic impedit crimen adulterij priùs cum ipsa commissi.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd etiam alia sacramenta impediri possunt, si aliquid quod sit de essentia vel solennitate sacramenti, subtrahatur, vt dictum est. Sed tamen magis matrimonio, quàm aliis sacramentis impedimenta assignãtur propter tres rationes. Primò, quia matrimonium consistit in duebus: & ideò pluribus modis potest impediri, quã alia sacramenta quæ vni personæ cõpetunt singulariter. Secundò, quia matrimonium habet in nobis causam & in Deo, sed alia quædam

quædam sacramenta solùm in Deo. Vnde & pœnitentiæ, quæ habet causam in nobis, aliquo modo Magister suprà quædam impedimenta assignauit: vt hypocrisim, ludos, & huiusmodi. Tertiò, quia de aliis sacramentis est præceptum vel consilium sicut de bonis perfectionibus: sed de matrimonio est indulgentia, sicut de bono minùs perfecto: & ideò, vt detur occasio proficiendi in melius, plura impedimenta assignantur matrimonio, quàm aliis sacramentis.

¶Ad secundum dicendum, quòd perfectiora pluribus modis impediri possunt in quantum ad ea plura requiruntur. Si autem sit aliquod imperfectum ad quod plura requiruntur, illud etiã habebit plura impedimenta, & sic est de matrimonio.

¶Ad tertium dicendum, quòd ratio illa procederet si nõ essent alia remedia, quibus etiam posset efficaciùs morbo concupiscentiæ subueniri, quod falsum est.

¶Ad quartum dicendum, quòd personæ illegitimæ ad matrimonium contrahendum dicuntur ex eo quòd sunt contra legem, qua matrimonium statuitur. Matrimonium autem, inquantum est in officium naturæ, statuitur lege naturæ: inquantum est sacramentum, statuitur iure diuino: inquantum est in officium communitatis, statuitur lege ciuili. & ideò ex qualibet dictarum legum potest aliqua persona effici ad matrimonium illegitima. Nec est simile de aliis sacramentis quæ sunt sacramenta tantùm: & quia lex naturalis secundum diuersos status respicit determinationes diuersas, & ius positiuum variatur etiam secundum diuersas hominum conditiones in diuersis temporibus: ideò Magister ponit in diuersis temporibus diuersas personas illegitimas fuisse.

¶Ad quintum dicendum, quòd lex potest aliquid prohibere vel vniuersaliter, vel in parte quantum ad aliquos casus: & ideò inter esse totaliter secundum legem & esse totaliter contra legem, quæ sunt contrarie opposita, & non secundum affirmationem & negationem, cadit medium aliqualiter secundum legem, & aliqualiter contra legem: & propter hoc ponuntur quædam personæ mediæ inter simpliciter legitimas & inter simpliciter illegitimas.

¶Ad sextum dicendum, quòd illa impedimenta quæ non dirimunt matrimonium contractum, impediunt quandoque contrahendum, non vt non fiat, sed vt non licitè fiat: & tamen si fiat, matrimonium contractum est, quanuis contrahens peccet: sicut si aliquis consecraret post comestionem, peccaret contra statutum Ecclesiæ faciens, nihilominus verum sacramentum perficeret, quia ieiunium consecrantis non est de necessitate sacramenti.

¶Ad septimum dicendum, quòd impedimenta prædicta non dicuntur dirimere matrimonium contractum quasi soluentia verum matrimonium, quod ritè contractum est, sed quia soluunt matrimonium quod contractum est de facto & non de iure. Vndesi impedimentorum aliquod matrimonio ritè facto superueniat, matrimonium soluere non valet.

¶Ad octauum dicendum, quòd impedimenta quibus aliquod bonum per accidens impeditur, sunt infinita, sicut & omnes causæ per accidens: sed causæ corrumpentes aliquod bonum per se, sunt determinatæ: sicut etiam causæ constituentes: quia causæ destructionis & constructionis alicuius rei sunt oppositę, vel eædem contrario modo sumptæ.

¶Ad nonum dicendum, quòd conditiones particularium personarum in singulari sunt infinitæ, sed in generali possunt reduci ad certum numerum: sicut in medicina patet, & in omnibus artibus operatiuis quæ sunt particularium, in quibus & actus considerantur & conditiones.

QVAESTIO QVINQVAGESIMA prima, De impedimento erroris, in duos articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de impedimentis matrimonij in speciali. Et primò de impedimento erroris.
¶Circa quod quæruntur duo.
¶Primò, vtrùm error de sui natura matrimonium impediat.
¶Secundò, quis error.

ARTICVLVS I.

¶Vtrùm error conuenienter ponatur impedimentum matrimonij.

Tho. 4. dist. 30. q. 1. art. 1. & 2.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd error non debeat poni matrimonij impedimentum per se. Consensus enim, qui est causa matrimonij, impeditur, sicut & voluntarium: sed voluntarium secundum Philosophum, in 3. Ethi. potest impediri per ignorantiam, quæ non est idem quod error, quia ignorantia nullam cognitionẽ ponit, sed error ponit, eo quòd approbare falsa pro veris sit error: secundum Augustinum ergo non debuit hîc poni impedimentum matrimonij error: sed magis ignorantia.

¶Præterea, Illud potest impedire matrimonium de sui natura, quod habet contrarietatem ad bona matrimonij: sed error non est huiusmodi: ergo error de sui natura non impedit matrimonium.

¶Præterea, Sicut consensus requiritur ad matrimonium, ita intentio requiritur ad baptismum. Sed si aliquis baptizat Ioannem & credit baptizare Petrum, nihilominus verè baptizatus est: ergo error non excludit matrimonium.

¶Præterea, Inter Liam & Iacob fuit verum matrimonium: sed ibi fuit error: ergo non excludit matrimonium.

¶SED CONTRA est, quòd in Digestis dicitur: Quid tam contrarium est consensui, quàm error? sed consensus requiritur ad matrimonium: ergo error matrimonium impedit.

¶Præterea, Consensus aliquid voluntarium nominat, sed error impedit voluntarium: quia voluntarium, secundum Philosophum & Greg. Nissenum & Dam. est cuius principium est in aliquo sciente singularia, in quibus est actus, quod erranti non competit: ergo error matrimonium impedit.

CONCLVSIO.

¶Error de iure naturæ quàm maximè matrimonium impedit.

¶RESPONDEO dicendum, quòd quicunque impedit causam, de sui natura impedit & effectum similiter, consensus autem est causa matrimonij, vt dictum est: & ideò quod euacuat consensum, euacuat matrimonium. Consensus autem voluntaris est actus, qui præsupponit actum intellectus: deficiente autem primo, necesse est defectum contingere in secundo: & ideò quando error cognitionem impedit, sequitur etiam in ipso consensu defectus, & per consequens in matrimonio, & sic error de iure naturali habet, quòd euacuet matrimonium.

Error & ignorãtia dif crimen.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd ignorantia differt simpliciter loquendo ab errore: quia ignorantia de sui ratione non importat aliquẽ cognitionis actum, sed error ponit iudicium rationis peruersum de aliquo: tamen quantum ad hoc quòd est impedire voluntarium, non differunt vtrùm dicatur ignorantia vel error. Quia nulla ignorantia potest impedire voluntarium, nisi quæ habet errorem adiunctum, eò quòd actus voluntaris præsupponit æstimationem siue iudicium de aliquo in quod fertur: vnde si est ibi ignorãtia, oportet ibi esse errorem: & ideò etiam ponitur error quasi causa proxima.

¶Ad secundum dicendum, quòd quanuis non contrarietur secundum se matrimonio, contrariatur ei tamen quantùm ad causam suam.

¶Ad tertium dicendum, quòd character baptismi non causatur ex intentione baptizantis directè: sex ex elemento materiali exteriùs adhibito. Intentio autem operatur solùm vt dirigens elementum materiale ad effectum proprium: sed vinculum coniugale ex ipso consensu causatur directè, & ideò non est simile.

¶Ad quartum dicendum, quòd sicut Magister 50. di. 4. sententiarum dicit: matrimonium quod fuit inter Liam & Iacob, non fuit perfectum ex ipso concubitu, qui ex errore contigit, sed ex consensu, qui postmodùm accessit, cùm vterque à peccato excusetur, vt patet in eadem distinctione.

ARTICVLVS II.

¶Vtrùm omnis error matrimonium impediat.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd omnis error matrimonium impediat, & non solùm error conditionis aut personæ, vt in litera dicitur. Quia quod conuenit alicui secundum se, conuenit ei secundum totum suum ambitum. Sed error de sui natura habet quod matrimonium impediat, vt dictum est: ergo omnis error matrimonium impedit.

¶Præte

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶Præterea, Si error inquantum huiusmodi matrimonium impedit, maior error magis debet impedire: sed maior est error fidei, qui est in hæreticis non credentibus hoc sacramentum, quàm error personæ: ergo magis debet impedire quàm error personæ.

¶Præterea, Error non euacuat matrimonium nisi inquantum tollit voluntarium: sed ignorantia cuiuslibet circunstantiæ voluntarium tollit, vt patet in 3. Ethicorum: ergo non solùm error conditionis & personæ matrimonium impediunt.

¶Præterea, Sicut conditio seruitutis aliquid est annexũ accidens personæ, ita qualitas corporis aut animi: sed error conditionis impedit matrimonium: ergo eadem ratione error qualitatis aut fortunæ.

¶Præterea, Sicut ad conditionem personæ pertinet seruitus & libertas, ita nobilitas, vel ignobilitas, aut status dignitatis & priuatio eius: sed error conditionis libertatis vel seruitutis impedit matrimonium: ergo & error aliorum dictorum.

¶Præterea, Sicut conditio seruitutis impedit, ita etiam disparitas cultus & impotentia coëundi, vt infrà dicetur: ergo sicut error conditionis ponitur matrimonij impedimentum, ita error circa alia huiusmodi deberet impedimentum matrimonij poni.

¶Sed contra, Videtur quòd nec error personæ matrimonium impediat. Quia sicut emptio est quidam contractus, ita etiam matrimonium: sed in emptione & venditione si detur aurum æquiualens pro alio auro non impeditur venditio: ergo nec matrimonium impeditur si pro vna muliere alia accipiatur.

¶Præterea, Potest contingere quòd per multos annos iste error detineatur, & filios & filias generent simul: sed graue esset dicere, quòd tunc essent diuidendi: ergo primus error non frustrauit matrimonium.

¶Præterea, Potest contingere quòd frater viri in quem consentire credit mulier offeratur ei, & cum eo commisceatur carnaliter, & tunc videtur quòd non possit redire ad illum in quẽ consentire se credidit, sed debeat stare cum fratre eius: & sic error personæ non impedit matrimonium.

CONCLVSIO.

¶Matrimonium, cùm inter duas certas personas fiat, mutuam & in inuicem potestatem recipientes, ex personæ & personarum conditionis errore impediri necesse est.

¶RESPONDEO dicendum, quòd sicut error ex hoc quòd inuoluntarium causat habet excusare peccatum, ita habet quòd matrimonium impediat ex eodem: error autem non excusat a peccato nisi sit illius circunstantiæ, cuius appositio vel remotio facit differentiam liciti & illiciti in actu. Si enim aliquis percutiat patrem baculo ferreo, quem credit ligneum esse, non excusatur à toto, quamuis forte à tanto: sed si credat quis percutere filium causa disciplinæ, & percutiat patrem, excusatur à toto, adhibita debita diligentia: vnde oportet quòd error qui matrimonium impedit, sit alicuius eorum quæ sunt de essentia matrimonij. Duo autem includit ipsum matrimonium, scilicet personas duas quæ coniunguntur, & mutuam potestatem inuicem, in qua matrimonium consistit. Primum autẽ tollitur per errorem personæ. Secundũ per errorem conditionis, quia seruus non potest potestatem sui corporis liberè alteri tradere sine consensu sui dñi, & propter hoc hi duo errores matrimonium impediunt, & non alij.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd error non habet ex natura generis quòd impediat matrimonium, sed ex natura differentiæ adiunctæ, prout scilicet est error alicuius eorum quæ sunt de essentia matrimonij.

¶Ad secundum dicendum, quòd error infidelis de matrimonio non est circa ea quæ sunt matrimonij consequentia, scilicet an sit sacramentum, an licitum: & ideò error talis matrimonium non impedit: sicut nec error circa baptismũ impedit acceptionem characteris, dum modò intendat facere vel recipere quod Ecclesia dat, quamuis credat nihil esse.

¶Ad tertium dicendum, quòd non quælibet circunstantiæ ignorantia causat inuoluntarium, quod excusat peccatum, vt dictum est: & propter hoc ratio non sequitur.

¶Ad quartum dicendum, quòd diuersitas fortunæ non variat aliquid eorum quæ sunt de essentia matrimonij, nec diuersitas qualitatis, sicut facit conditio seruitutis: & ideò ratio non sequitur.

¶Ad quintum dicendum, quòd error nobilitatis, inquantum huiusmodi, non euacuat matrimonium eadem ratione, qua nec error qualitatis. Sed si error nobilitatis vel dignitatis redundat in errorem personæ, tunc impedit matrimonium: vnde si consensus mulieris feratur in istam personam directè, error nobilitatis ipsius non impedit matrimonium, si autem directè intẽdit consentire in filium regis quicunque sit ille, tunc si alius præsentetur ei quàm filius regis, est error personæ, & impedietur matrimonium.

¶Ad sextum dicendum, quòd error etiam aliorum impedimẽtorum matrimonij, quantum ad ea quæ faciunt personas illegitimas, impedit matrimonium: sed ideò de errore illorum non facit mentionem, quia illa impediunt matrimonium, siue cum errore sint, siue sine errore: vt si aliqua contrahat cum subdiacono, siue sciat, siue neściat, non est matrimonium: sed conditio seruitutis non impedit si seruitus sciatur, & ideò non est simile.

¶Ad septimum dicendum, quòd pecunia in contractibus accipitur quasi mensura aliarum rerum, vt patet in 5. Ethi. & nõ quasi propter se quæsita: & ideò si non detur illa pecunia quæ creditur, sed alia æquiualens, nihil obest contractui: sed si in re quæsita propter se esset error, impediretur contractus, sicut si alicui venderetur asinus pro equo, & similiter est in proposito.

¶Ad octauum dicendum, quòd quantuncunque fuerit cum ea nisi de nouo consentire velit, non est matrimonium.

¶Ad nonum dicendum, quòd si antè non consenserat in fratrẽ eius, potest eum quem per errorem accipit, retinere, nec potest ad fratrem eius redire, præcipuè si sit cognita carnaliter ab eo, quem accepit. Si autem consenserit in primum per verba de præsenti, non potest secundum habere primo viuente, sed potest vel secundum relinquere, vel ad primum redire: & ignorantia facti excusat, sicut excusaretur si post consummatũ matrimonium à consanguineo viri sui fraudulẽter cognosceretur, quia fraus alterius non debet sibi præiudicare.

QVAESTIO QVINQVAGESIMA

secunda De impedimento conditionis seruitutis, in quatuor articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de impedimento cõditionis. Circa quod quærũtur quatuor.

¶Primò, vtrùm conditio seruitutis matrimonium impediat.

¶Secundò, vtrùm seruus sine consensu domini possit matrimonium contrahere.

¶Tertiò, vtrùm aliquis postquam vxoratus est, possit seruum facere sine consensu vxoris.

¶Quartò, vtrùm filij debeant sequi conditionem patris vel matris.

ARTICVLVS I.

¶Vtrùm conditio seruitutis impediat matrimonium.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd conditio seruitutis non impediat matrimonium. Nihil enim impedit matrimonium nisi quod habet aliquã contrarietatem ad ipsum: sed seruitus non habet aliquam contrarietatem ad matrimonium, aliàs inter seruos non possent esse coniugia: ergo seruitus nõ impedit matrimonium. *Thom. 4. dist. 36. q. vnica. art. 1. & sequen.*

¶Præterea, Illud quod est contra naturam, non potest impedire illud quòd est secundum naturam: sed seruitus est contra naturam, quia sicut dicit Grego. Contra naturam est hominem homini velle dominari: quod etiam patet ex hoc quòd homini dictum est, vt præsit piscibus maris, &c. non autem vt præsit homini: ergo non potest impedire matrimonium quod est naturale.

¶Præterea, Si impediat, aut hoc est de iure naturali, aut de iure positiuo: non de iure naturali, quia secundum ius naturale omnes homines sunt æquales: vt Gregor. & Boëtius dicunt: & in principio Digestorum dicitur, quod seruitus non est de iure naturali, vt Tullius dicit: ergo secundum ius nullum matrimonium seruitus impedire potest.

Præterea,

¶Præterea, Illud quod impedit matrimonium, æqualiter impedit, siue sciatur, siue ignoretur, vt patet de consanguinitate: sed seruitus vnius cognita ab altero non impedit matrimonium: ergo seruitus, quantùm in se est, non habet quod impediat matrimonium, & ita non deberet poni per se matrimonij impedimentum ab aliis distinctum.

¶Præterea, Sicut contingit esse errorem circa seruitutem, vt putetur liber qui seruus est, ita potest esse error de libertate, vt putetur seruus qui est liber: sed libertas non ponitur matrimonij impedimentum: ergo nec seruitus deberet poni.

¶Præterea, Magis facit grauem societatem matrimonij: & plus impedit prolis bonum morbus lepræ, quàm seruitus: sed lepra non ponitur impedimentum matrimonij: ergo nec seruitus debet poni.

¶SED CONTRA est quod Decre. dicit de coniugio seruorum, quia error conditionis impedit contrahendum matrimonium, & dirimit contractum.

¶Præterea, Matrimonium est de bonis per se expetendis, inquantum habet honestatem: sed seruitus est de per se fugiendis: ergo matrimonium & seruitus sunt contraria, & sic seruitus matrimonium impedit.

CONCLVSIO.

¶Cùm per matrimonium alter coniugum alteri obligetur ad liberè reddendum debitum, seruitutis conditionem necesse est dirimere matrimonium, dummodo sit ignorata.

¶RESPONDEO dicendum, quòd in matrimonij contractu obligatur vnus coniugum alteri ad debitum reddendum: & ideò, si ille, qui se obligat, est impotens ad soluendum, ignorantia huiusmodi impotentiæ in eo cui fit obligatio, tollit contractum: sicut autem per impotentiam coëundi efficitur aliquis impotens ad soluendum debitum, vt omninò non possit soluere, ita per seruitutem, vt liberè debitum reddere non possit: & ideò sicut impotentia coëundi ignorata impedit matrimonium, non autem si sciatur, ita conditio seruitutis ignorata impedit matrimonium, non autem seruitus scita.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd seruitus contrahitur matrimonio quantùm ad actum, ad quẽ quis per matrimonium alteri obligatur, quem non potest liberè exequi, & quantũ ad bonũ prolis quę peioris conditionis efficitur ex seruitute parẽtis: sed quia quilibet potest in eo quod sibi debetur sponte detrimentum aliquod subire: ideo si alter coniugum scit alterius seruitutem, nihilominus tenet matrimonium. Similiter etiã quia in matrimonio est æqualis obligatio ex vtraq; parte ad debitum reddendum, non potest aliquis requirere maiorem obligationem ex parte alterius quàm ipse possit facere: & propter hoc etiam seruus si contrahit cum ancilla, quàm credit liberam, non propter hoc impeditur matrimonium: & sic patet quòd seruitus non impedit matrimonium nisi quando est ignorata ab alio coniuge, etsi ille sit liberæ conditionis: & ideò nihil prohibet circa seruos esse coniugia, vel inter liberum & ancillam.

¶Ad secundum dicendum, quòd nihil prohibet aliquid esse contra naturam quantum ad primam intentionem ipsius, quod non est contra naturam quantum ad secundam intentionem eius: sicut omnis corruptio & defectus & senium est contra naturam, vt dicitur in secundo de Cœl. quia natura intendit esse & perfectionem, non tamen est contra secundam intentionem naturæ: quia ex quo natura non potest conseruari in vno esse, conseruatur in altero quod generatur ex corruptione alterius: & quando natura non potest perducere ad maiorem perfectionem, inducit ad minorem, sicut quando non potest facere masculum, facit fœminam, quæ est mas occasionatus: vt dicitur in 16. de Animalibus. Similiter etiam dico quòd seruitus est contra primam intentionem naturæ, sed non est contra secundam, quia naturalis ratio ad hoc inclinat & hoc appetit natura, vt quilibet sit bonus. Sed ex quo aliquis peccat, natura etiam inclinat vt ex peccato pœnam reportet, & sic seruitus in pœnam peccati introducta est: nec est inconueniens aliquod naturale per hoc, quòd est contra naturam, hoc modo impediri: sic enim matrimonium impeditur per impotentiam coëundi, quæ est contra naturam modo prædicto.

¶Ad tertium dicendum, quòd ius naturale dictat quòd pœna sit pro culpa infligenda, quòd nullus sine culpa puniri debeat: sed determinare pœnam secundum conditionem personæ & culpæ est iuris positiui: & ideò seruitus quæ est pœna determinata à iure positiuo & à naturali, proficiscitur sicut determinatum ab indeterminato, & eodem iure positiuo determinatè est factum, quòd seruitus ignorata matrimonium impediat, ne aliquis sine culpa puniatur: est enim quædam pœna vxoris, quòd habeat virum seruum, & econtrario.

¶Ad quartum dicendum, quòd aliqua impedimenta sunt quæ faciunt matrimonium illicitum: sed quia voluntas nostra non facit licitum aliquid vel illicitum, sed lex cui voluntas subdi debet: ideò ignorantia talis impedimenti quæ voluntarium tollit, vel scientia nihil facit ad hoc quòd matrimonium teneat, & tale impedimentum est affinitas, vel votum, & huiusmodi. Quædam autem impedimenta sunt quę faciunt matrimonium inefficax ad solutionem debiti, & quia in voluntate nostra consistit debitum nobis relaxare: & ideò talia impedimenta si sint cognita, matrimonium non tollunt, sed solùm quando ignorantia voluntarium excludit, & tale impedimentum est seruitus & impotentia coëundi: & quia etiam de se habent aliquam rationem impedimenti, ideò ponuntur specialia impedimenta præter errorem: non autem personæ variatio ponitur speciale impedimentum præter errorem, quia persona alia subintroducta non habet rationem impedimenti nisi ex intentione contrahentis.

¶Ad quintum dicendum, quòd libertas non impedit matrimonij actum, vnde libertas ignorata non impedit matrimonium.

¶Ad sextum dicendum, quòd lepra non impedit matrimonium quantum ad primum actum suum, quia leprosi debent reddere possunt liberè, quamuis aliqua grauamina matrimonij inferant quantum ad secundos effectus: & ideò non impedit matrimonium sicut seruitus.

ARTICVLVS II.

¶Vtrùm seruus possit contrahere matrimonium sine consensu domini.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd seruus matrimonium contrahere non possit sine consensu domini. Nullus enim potest alicui dare quod est alterius, sine consensu ipsius: sed seruus est res domini: ergo non potest cõtrahendo matrimonium dare potestatem corporis sui vxori sine consensu domini.

¶Præterea, Seruus tenetur domino suo obedire: sed dominus potest ei præcipere quòd in matrimonium non cõsentiat: ergo sine consensu eius non potest matrimonium contrahere.

¶Præterea, Post contractum matrimonium seruus tenetur reddere debitum vxori etiam præcepto iuris diuini: sed eo tempore quo vxor debitum petit, potest dominus aliquod seruitium seruo imponere, quod facere non poterit, si carnali copulæ vacare velit: ergo si sine consensu domini posset seruus contrahere matrimonium, priuaretur dominus seruitio sibi debito sine culpa, quod esse non debet.

¶Præterea, Dominus potest vendere seruum suum in extraneas regiones, quò vxor sua non poterit eum sequi, vel propter infirmitatem corporis, vel propter fidei periculum imminens: puta si vendatur infidelibus, vel etiam domino vxoris non permittente, si sit ancilla, & sic matrimonium dissolueturq, quod est inconueniens. ergo non potest seruus sine consensu domini matrimonium contrahere.

¶Præterea, Fauorabilior est obligatio, qua homo diuinis obsequiis se mancipat, quàm illa qua homo se vxori subiicit: sed seruus sine consensu domini non potest religionem intrare, vel ad ordines promoueri: ergo multò minùs potest sine eius consensu matrimonio iungi.

¶SED CONTRA, Gala. 4. In Christo Iesu non est seruus neq; liber: ergo ad matrimonium contrahendum in fide Christi Iesu, eadem est liberras liberis & seruis.

¶Præterea, Seruitus est de iure positiuo: sed matrimonium de iure naturali & diuino: cùm ergo ius positiuum non præiudicet iuri naturali aut diuino, videtur quòd seruus absq; domini consensu matrimonium contrahere possit.

CONCLVSIO.

¶Cùm matrimonium ad ius naturæ referatur, potest seruus sine domini sui consensu liberè matrimonium contrahere.

¶RESPONDEO dicendum, quòd ius positiuum (vt dictum est) progreditur à iure naturali: & ideò seruitus quæ est de iure positiuo, non potest præiudicare his quæ sunt de iure naturali: sicut autem appetitus naturæ est ad operationem indi

Universidad de Deusto
Biblioteca

nem individui, ita est ad conseruationem speciei per generationem: vnde sicut seruus non subditur domino, quin liberè possit comedere & dormire, & alia huiusmodi facere quæ ad necessitatem corporis pertinent, sine quibus natura conseruari non potest, ita non subditur ei quantum ad hoc quòd non possit liberè matrimonium contrahere, etiam domino nesciente, aut contradicente.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd seruus est res domini quantum ad ea quæ naturalibus superadduntur, sed quantum ad naturalia omnes sunt pares: vnde in his quæ ad actus naturales pertinent, seruus potest alteri inuito domino sui corporis potestatem per matrimonium præbere.

¶Ad secundum dicendum, quòd seruus domino suo tenetur obedire in his quæ dominus licitè potest percipere. sicut autem obedire in his quæ dominus licitè potest percipere. sicut autem licitè non potest dominus præcipere seruo, quòd non comedat vel dormiat, ita etiam nec quòd à matrimonio contrahendo abstineat. Interest enim ad legislatorē qualiter quilibet re sua vtatur: & ideò si dominus præcipiat seruo quòd non contrahat matrimonium, seruus non tenetur domino obedire.

¶Ad tertium dicendum, quòd si seruus volente domino matrimonium contraxerit, tunc debet prætermittere seruitium domini imperantis & reddere debitum vxori, quia per quòd hoc dominus concessit vt matrimonium seruus contraheret, intelligitur ei concessisse omnia quæ matrimonium requirunt. Si autem matrimonium ignorante vel contra dicente domino est contractum, non tenetur reddere debitum, sed potiùs domino obedire, si vtrunque esse non possit: sed tamen in his multa particularia considerari debent, sicut & in omnibus humanis actibus: scilicet periculum castitatis imminens vxori, & impedimentū quod ex redditione debiti seruitio imperato generatur, & aliis huiusmodi: quibus omnibus ritè pensatis iudicari poterit cui magis seruus obedire teneatur, domino vel vxori.

¶Ad quartum dicendum, quòd in tali casu dicitur quòd dominus cogendus est, ne seruum vendat taliter, quòd faciat onera matrimonij grauiora, præcipuè cùm non desit facultas vbicunque seruum suum vendendi iusto pretio.

¶Ad quintum dicendum, quòd propter religionem & ordinis susceptionem aliquis obligatur diuinis obsequiis quantum ad totum tempus: sed vir tenetur debitum redere vxori non semper, sed congruis temporibus, & ideò non est simile. Et propterea ille qui intrat religionem, & suscipit ordinem, obligat se ad aliqua opera quæ sunt naturalibus superaddita, in quibus dominus potestatem eius habet, & non in naturalibus, ad quæ obligat se per matrimonium: vnde posset continentiam vouere sine consensu domini.

ARTICVLVS III.

¶Vtrùm seruitus in matrimonio possit superuenire.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd seruitus matrimonio non possit superuenire, vt vir se alteri in seruum vendat. Quia quod in fraudem & præiudicium alterius factum est, ratum non debet esse. sed vir qui se in seruum vendit facit hoc quandoq; in fraudem matrimonij, & ad minus in detrimentum vxoris: ergo nō debet valere talis venditio ad seruitutem inducendam.

¶Præterea, Duo fauorabiliora præiudicant vni non fauorabili: sed matrimonium & libertas sunt fauorabiliora, & repugnant seruituti quæ non est fauorabilis in iure: ergo talis seruitus debet penitus annullari.

¶Præterea, In matrimonio vir & vxor ad paria iudicantur: sed vxor non potest se in ancillam dare nolente marito: ergo nec vir nolente vxore.

¶Præterea, Illud quod impedit rei generationem in naturalibus, destruit etiam rem generatam: sed seruitus viri nesciente vxore impedit matrimonium contractum ante quam fiat: ergo si posset matrimonio superuenire destrueret matrimonium, quod est inconueniens,

¶SED CONTRA, Quilibet potest dare alteri quod suum est: sed vir est sui iuris, cùm sit liber: ergo potest dare ius suum alteri.

¶Præterea, Seruus potest nolente domino vxorem ducere, vt dictum est: ergo eadem ratione vir potest domino' se subiicere nolente vxore.

CONCLVSIO.

¶Vir, cùm subiiciatur vxori in his tantùm, quæ ad actum naturæ spectant, potest alteri sem seruum dare absque suæ vxoris consensu.

¶RESPONDEO dicendum, quòd vir subditur vxori solùm in his, quæ ad actū naturę pertinent, in quibus sunt æquales, ad quæ seruitutis subiectio se non extendit: & ideò vir nolente vxore potest se alteri in seruum dare, non tamen ex hoc matrimonium dissoluetur, quia nullum impedimētum matrimonio superueniens potest dissoluere ipsum, vt dictum est.

¶AD PRIMVM ergo dicēdum, quod fraus bene potest nocere ei qui fraudem fecit, sed non potest alteri præiudicium generare: & ideò si vir in fraudem vxoris alteri det se in seruū, ipse reportat damnum inæstimabile bonum, libertatis amittēs, sed vxori nullum potest ex hoc præiudicium generari, quin teneatur reddere debitum petenti, & ad omnia quæ matrimonium requirit, non enim potest ab his retrahi domini sui præcepto.

¶Ad secundum dicendum, quòd quantum ad hoc quòd seruitus matrimonio repugnat, matrimonium seruituti præiudicat, quia tunc seruus tenetur vxori debitum reddere etiam nolente domino.

¶Ad tertium dicendum, quòd quamuis in actu matrimoniali, & in his quæ ad naturam spectant, ad paria vir & vxor iudicentur, ad quæ conditio seruitutis se non extendit: tamen quantum ad dispensationem domus, & alia huiusmodi superaddita, vir est caput vxoris, & debet corrigere eam, non autem econtrario: & ideò vxor non potest se dare in ancillam nolēte viro.

¶Ad quartum dicēdum, quòd ratio illa procedit de rebus corruptibilibus, in quibus etiam multa impediunt generationem, quæ non sufficiunt ad destruēdum rem generatam: sed in rebus perpetuis potest impedimentum præstari, ne res talis esse incipiat, non autem vt esse desistat: sicut patet de anima rationali, & similiter etiam est de matrimonio quod est perpetuum vinculum, præsenti vita manente.

ARTICVLVS IIII.

¶Vtrum filij debeant sequi conditionem patris.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur quòd filij debeant sequi conditionem patris. Quia denominatio fit à digniori: sed pater in generatione est dignior quàm mater: ergo, &c.

¶Præterea, Essentia rei magis descendit à forma quàm a materia: sed in generatione pater dat formam, mater materiem: vt dicitur 16. de animalibus: ergo magis debet sequi proles patrē, quàm matrem.

¶Præterea, Illud præcipuè debet aliquid, sequi cui magis assimilatur: sed filius plus assimilatur patri quàm matri, sicut & filia plus matri: ergo ad minus filius plus debet sequi patrem & filia matrem.

¶Præterea, In sacra Scriptura non computatur genealogia per mulieres, sed per viros: ergo proles magis sequitur patrem, quàm matrem.

¶SED CONTRA, Si quis seminat in terra aliena, fructus sunt eius, cuius est terra: sed venter mulieris respectu seminis viri est sicut terra respectu seminis. ergo, &c.

¶Præterea, In animalibus hoc videmus quæ ex diuersis speciebus nascuntur, quòd partus magis sequitur matrem quàm patrem: vnde muli qui nascuntur ex equa & asino, magis assimilantur equabus, quàm illi qui nascuntur ex asina & equo: ergo similiter debet esse in hominibus.

CONCLVSIO.

¶Proles ac filij matrem potius sequuntur in libertate & seruitutis conditione, quàm patrem: quanquam in quibusdam hoc excipiatur terris, quibus proles deteriorem sequitur conditionem.

¶REPONDEO dicendum, quòd secundum leges ciuiles, partus sequitur ventrem, & hoc rationabiliter. Quia proles habet à patre complementum formale, sed à matre substantiam corporis: seruitus autem corporalis conditio est, cùm seruus sit quasi instrumentum domini in operando: & ideò proles in libertate & seruitute sequitur matrem, sed in his quæ pertinent ad dignitatem, secundum quòd est ex forma rei, sequitur patrem, sicut in honoribus & municipiis & hęreditate, & aliis huiusmodi: & huic etiam concordant Canones, & lex Moysi, vt patet Exo. 21. In quibusdam tamen terris quæ iure ciuili non reguntur, partus sequitur deteriorem conditionem, vt si sit pater seruus quamuis mater sit libera, erunt filij serui: non tamen si post peractum matrimonium pater se in seruum dedit nolente vxore, &

sente vxore, & similiter si sit econtrario. Si autem vterq; sit seruilis conditionis, & pertineant ad diuersos dominos, tunc diuidunt filios si plures sint: vel si vnus tantùm, vnus alteri recompensabit de pretio, & accipit prolem natam in sui seruitium: tamen non est credibile quòd talis consuetudo possit esse ita rationalis, sicut illud quod multorum sapientum diuturno consilio determinatū est. Hoc etiam in naturalibus inuenitur, quod receptum est in recipiente per modum recipientis, non per modum dantis: & ideò rationabile est quòd semen receptum in muliere ad conditionem ipsius trahatur.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd quamuis pater sit dignius principium, tamen mater dat substantiam corporalem, ex parte cuius attenditur conditio seruitutis.

¶Ad secundum dicendum, quòd in his quæ ad rationem speciei pertinent, magis similatur filius patri quàm matri: sed in materialibus conditionibus magis debet similari matri quàm patri. Quia res habet à forma esse specificum: sed conditiones materiales à materia.

¶Ad tertium dicendum, quòd filius similatur patri ratione formæ, quam habet in suo complemento, sicut & pater: & ideò non est ad propositum.

¶Ad quartum dicēdum, quòd honor magis est ex patre quàm ex matre: ideò in genealogiis in Scripturis, & secundum communem consuetudinem magis nominantur filij à patre, quàm à matre. tamen in his quæ ad seruitutem spectant, magis matrem sequuntur.

QVAESTIO QVINQVAGESIMA tertia, De *impedimento uoti & ordinis, in quatuor articulos diuisa.*

DEINDE considerandum est de impedimento voti & ordinis.

¶Circa quod quæruntur quatuor.

¶Primò, vtrùm votum simplex matrimonium dirimat.

¶Secundò, vtrùm votum solenne.

¶Tertiò, vtrùm ordo matrimonium impediat.

¶Quartò, vtrùm aliquis post matrimonium sacrum ordinem suscipere possit.

ARTICVLVS I.

¶Vtrùm per obligationem voti simplicis matrimonium contractum dirimi debeat.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd per obligationem voti simplicis matrimonium contractum dirimi debeat. Fortius enim vinculum debiliori præiudicat: sed vinculum voti est fortius, quā vinculum matrimonij, quia hoc fit homini, illud autem Deo: ergo vinculum voti præiudicat vinculo matrimonij.

¶Præterea, Præceptum Dei non est minus, quàm præceptum Ecclesiæ: sed præceptū Dei adeò obligat, quòd si contra ipsum matrimonium contrahatur, dirimitur: sicut patet de illis qui contrahuntur in aliquo gradu consanguinitatis ab Ecclesia prohibito: ergo cùm seruare votum sit præceptum diuinum, videtur quòd qui contra votum diuinum matrimonium contrahit, quòd ex hoc matrimonium sit dirimendum.

¶Præterea, In matrimonio potest homo vti carnali copula sine peccato: sed ille qui facit votum simplex, nunquam potest carnaliter vxori commisceri sine peccato: ergo votum simplex matrimonium dirimit. Probatio mediæ, constat quòd ille qui post votum simplex continentiæ matrimonium contrahit, peccat mortaliter, quia secundum Hiero. virginitatem voluentibus non solùm nubere, sed velle nubere dānabile est: sed contractus matrimonij non est contra votum continentiæ nisi ratione carnalis copulæ: ergo quando primò carnaliter commiscetur vxori, mortaliter peccat, & eadem ratione omnibus aliis vicibus, quia peccatum primò commissum non potest excusari à peccato sequenti.

¶Præterea, Vir & mulier in matrimonio debent esse pares, præcipuè quantum ad carnalem copulam: sed ille qui votum simplex continentiæ facit, nunquam potest petere debitū sine peccato, quia hoc est manifestè contra votum continentiæ, ad quam ex voto tenetur: ergo nec reddere potest sine peccato.

¶SED CONTRA est quod Papa Clemens dicit, quòd votum simplex impedit matrimonium contrahendum, sed non dirimit contractum, vt ex dictis patet.

CONCLVSIO.

¶Simplex votum, etsi dirimat matrimonium contrahendum, contractum tamen nullatenus tollit.

¶RESPONDEO dicendum, quòd per hoc res aliqua desinit esse in potestate alicuius, per quod trāsit in dominium alterius. Promissio autem alicuius rei non transfert eam in dominium eius, cui promittitur. Et ideò non ex hoc ipso quòd aliquis rem promittit aliquam, desinit res illa esse in potestate sua: cùm ergo in voto simplici non fit nisi simplex promissio proprij corporis ad continentiam Deo seruandam facta post votum simplex, adhuc remanet homo dominus sui corporis: & ideò potest ipsum alteri dare, in qua datione sacramentum matrimonij consistit, quod indissolubile est: & propter hoc votum simplex, quanuis impediat contrahendum, quia peccat contrahens matrimonium post votum simplex continentiæ: tamen quia verus contractus est, non potest matrimonium propter hoc dirimi.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd votum est fortius vinculum, quàm matrimonium, quantum ad id cui, & ad quod obligat: quia per matrimonium homo ligatur vxori ad redditionem debiti, sed per votum Deo ad continentiam: tamen quantum ad modum ligandi, matrimonium est fortius vinculum quàm votum simplex, quia per matrimonium traditur actualiter vir in potestatem mulieris vel vxoris, non autem per votum simplex, vt dictum est. Potior autem est semper cōditio possidentis: sed quantum ad hoc simili modo obligat votum simplex sicut spōsalia, vnde propter votum simplex sunt sponsalia dirimenda.

¶Ad secundum dicendum, quòd præceptum prohibens matrimonium inter consanguineos, non habet, inquantum est præceptum Dei vel Ecclesiæ, quòd dirimat matrimonium contrahendum: sed inquantum facit quòd consanguineæ corpus non possit transire in potestatem consanguinei: hoc autem non facit præceptum prohibens matrimonium post votum simplex, vt ex dictis patet: & ideò ratio non sequitur, ponitur enim pro causa quod non est causa.

¶Ad tertium dicendum, quòd ille qui contrahit matrimonium per verba de præsenti post votum simplex, non potest cognoscere vxorem suam sine peccato mortali, quia adhuc restat sibi facultas implendi votum continentiæ ante matrimonium consummatum, sed postquam matrimonium consummatum est, est sibi iam factum illicitum non reddere debitum vxori exigenti ex culpa sua: & ideò ad hoc obligatio voti non se extendit, vt ex prædictis patet: tamen debet lamentum pœnitentiæ recompensare pro continentia non seruata.

¶Ad quartum dicendum, quòd quantum ad ea, in quibus non est factus impotens votum continentiæ seruare, adhuc post cōtractum matrimonium obligatur ad seruādum, propter quod mortua vxore tenetur totaliter continere: & quia ex matrimonij vinculo non obligatur ad debitum petendum, ideò non potest petere debitum sine peccato, quanuis possit sine peccato reddere debitum exigenti postquam obligatus est ad hoc per carnalē copulam præcedentem: hoc autem intelligendum est siue mulier expresse petat siue interpretatiuè, vt quando mulier Verecunda est, & vir sentit eius voluntatem de redditione debiti, tunc enim sine peccato reddere potest, & præcipuè si ei timet de periculo castitatis. Nec obstat quòd non sunt pares in matrimonij actu, quia quilibet potest hoc quod suum est abrenuntiare. Quidam tamen dicunt quòd potest petere & reddere, ne nimis onerosum reddatur matrimonium vxori semper exigenti: sed si rectè inspiciatur, hoc est exigere interpretatiuè.

ARTICVLVS II.

¶Vtrùm votum solenne dirimat matrimonium iam contractum.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd nec votum solenne matrimonium dirimat iam contractum: quia sicut Decret. dicit, apud Deum non minùs obligat votum simplex, quàm solenne: sed matrimonium acceptatione diuina stat & dirimitur: ergo

Universidad de Deusto
Biblioteca

cùm votum simplex non dirimat matrimonium, nec votum solenne dirimere poterit.

¶Præterea, Votum solenne nũ addit ita validum robur super votum simplex sicut iuramentum: sed votum simplex etiam iuramento superueniente non dirimit matrimonium contractum: ergo nec votum solenne.

¶Præterea, Votum solenne nihil habet quod non possit votum simplex habere, quia votum simplex posset habere scandalum, cùm possit esse in publico sicut & solenne: similiter & Ecclesia posset, & debet statuere quòd votum simplex dirimat matrimonium iam contractum, vt multa peccata vitentur: ergo qua ratione votum simplex non dirimit matrimonium, nec votum solenne dirimere debet.

¶SED CONTRA est, quòd ille qui facit votum solenne, contrahit matrimonium spirituale cum Deo, quod est multò dignius quàm materiale matrimonium: sed materiale matrimonium priùs contractum dirimit matrimonium post contractum: ergo & votum solenne.

¶Præterea, Etiam probari potest per multas autoritates, quę ponuntur in litera.

CONCLVSIO.

¶Votum solenne ex sui natura non modò contrahendum, sed & contractum matrimonium tollit, cùm per illud homo sui corporis potestatem amiserit, Deo se ad perpetuam continentiam dedicando.

¶RESPONDEO dicendum, quòd omnes dicunt quòd sicut votum solenne impedit contrahendum, ita dirimit iam contractum. Quidam autem assignant pro causa scandalum: sed hoc nihil est, quia & simplex votum quandoq; habet scandalum, cùm sit quandoq; quodammodo publicum. Et prima insolubilitas matrimonij est de veritate vitæ, quæ non est propter scandalum dimittenda. Et ideo alij dicunt quòd hoc est propter statutum Ecclesiæ. Sed hoc etiam non sufficit: quia secundum hoc Ecclesia posset etiam contrarium statuere, quod non videtur verum. Et ideò dicendum est cum aliis, quòd votum solenne ex sui natura habet, quòd dirimat matrimonium contractum, inquantum per ipsum homo sui corporis amisit potestatem, se Deo ad perpetuam continentiam tradens, vt ex dictis patet: & ideò non potest seipsum tradere in potestatem vxoris matrimonium contrahendo. Et quia matrimonium quod sequitur tale votum, nullum est, & ideò tale votum dirimere dicitur matrimonium contractum.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd votum simplex quo ad Deum dicitur non minùs obligare quàm solenne in his, quæ ad Deum spectant, sicut est separatio à Deo per peccatum mortale, quia mortaliter peccat frangens votum simplex, sicut solenne, quanuis grauius sit peccatum frangere votum solenne, si comparatio in genere accipiatur, non in determinata quantitate reatus, sed quantum ad matrimonium per quod homo homini obligatur, non oportet quòd sit æqualis generis obligationis etiam in genere, quia ad quædam obligat votum solenne, & non simplex.

¶Ad secundum dicendum, quòd iuramentum plus obligat ex parte eius ex quo fit obligatio, quàm votum: sed votum solenne plus obligat quantum ad modum obligandi, inquantum actualiter tradit hoc, quod promittitur, quod non fit per iuramentum, & ideò non sequitur ratio.

¶Ad tertium dicendum, quòd votum solenne habet actualem exhibitionem proprij corporis, quam non habet votum simplex, vt ex dictis patet: & ideò ratio ex insufficienti procedit.

ARTICVLV III.

¶Vtrùm ordo impediat matrimonium.

Vide 4. dist. 37. q. 1. art. 2. sect. seq.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd ordo non impediat matrimonium. Quia nihil impeditur nisi à suo contrario: sed ordo non est contrarius matrimonio, cùm verum sit sacramentum: ergo non impedit ipsum.

¶Præterea, Idem ordo est apud nos & apud Ecclesiam Orientalem: sed apud Ecclesiam Orientalem non impedit matrimonium: ergo & cætera.

¶Præterea, Matrimonium significat coniunctionem Christi & Ecclesiæ: sed hoc præcipuè congruit significari in his, qui sunt ministri Christi, scilicet ordinatis: ergo ordo matrimonium non impedit.

¶Præterea, Omnes ordines ad spiritualia ordinantur: sed ordo non potest impedire matrimonium nisi ratione spiritualitatis: ergo si ordo impedit matrimonium, quilibet ordo impediet, quod falsum est.

¶Præterea, Omnes ordinati possunt Ecclesiastica beneficia habere, & priuilegio clericali gaudere æqualiter. Si ergo propter hoc ordo matrimonium impediat, quia vxorati non possunt habere beneficium Ecclesiasticum, nec gaudere priuilegio clericali, vt Iuristæ dicunt: tunc quilibet ordo impedire deberet, quod falsum est, vt patet per Decre. Alexan. de cleri. coniugatis. & sic nullus ordo (vt videtur) matrimonium impediet.

¶SED CONTRA est quod Decre. dicit, quòd qui in subdiaconatu & aliis superioribus ordinibus vxores accepisse noscuntur, eos vxores dimittere compellatis: quod non esset si esset verum matrimonium.

¶Præterea, Nullus vouens continentiam potest matrimonium contrahere: sed quidam ordines sunt qui habent votum continentiæ annexum, vt ex litera patet: ergo talis ordo matrimonium impedit.

CONCLVSIO.

¶Sacerdos apud Græcos & alios orientales impedit matrimonium contrahendum, non autem iam contracti matrimonij vsum: apud verò occidentales tollit contractum & contrahendum.

¶RESPONDEO dicendum, quòd ordo sacer de sui ratione habet ex quadam congruentia quòd matrimonium impedire debeat, quia in sacris ordinibus constituti sacra vasa & sacramenta tractant: & ideò decens est vt munditiam corporalem per continentiam seruent. Sed quòd impediat matrimonium, ex constitutione Ecclesiæ habet, tamen aliter apud Latinos quàm apud Græcos: quia apud Græcos impedit matrimonium contrahendum solùm ex vi ordinis: sed apud Latinos impedit ex vi ordinis, & vlteriùs ex voto continentiæ, quod est ordinibus sacris annexum: quod etiam si quis verbo tenùs non emittat ex hoc ipso quòd ordinem suscipit, secundum ritum Occidentalis Ecclesiæ intelligitur emisisse: & ideò apud Græcos & alios Orientales sacer ordo impedit matrimonium contrahendum, non tamen matrimonij priùs contracti vsum: possunt enim matrimonio priùs contracto vti, quanuis non possint matrimonium denuò contrahere: sed apud Occidentalem Ecclesiam impedit matrimonium & matrimonij vsum, nisi forte ignorante, aut contradicente vxore vir ordinem sacrum susceperit, quia ex hoc nõ potest ei aliquod præiudicium generari. Quomodò autem ordines sacri distinguuntur à non sacris, nunc & in primitiua Ecclesia dictum est.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd quanuis ordo sacer non habet contrarietatem ad matrimonium, inquantum sacramentum, habet tamen repugnantiam quandam ad ipsum ratione actus sui, qui spirituales actus impedit.

¶Ad secundum dicendum, quòd obiectio procedit ex falsis. Ordo enim vbique habet votum annexum.

¶Ad tertium dicendum, quòd illi qui sunt in sacris ordinibus, significant Christum nobilioribus actibus, prout ex dictis in tractatu de ordine patet, quàm illi qui sunt matrimonio coniuncti: & ideò ratio non sequitur.

¶Ad quartum dicendum, quòd illi qui sunt in minoribus ordinibus constituti, ex vi ordinis non prohibentur matrimonium contrahere: quia quanuis ordines illi deputent ad aliqua spiritualia, non tamen immediatè habent accessum ad tractandum sacra, sicut illi qui sunt in sacris ordinibus: sed secundum statum Occidentalis Ecclesiæ matrimonij vsus executionem ordinis non sacri impedit propter seruandam maiorem honestatem in officiis Ecclesiæ: & quia aliquis ex beneficio ecclesiastico tenetur ad executionem ordinis. & ex hoc ipso priuilegio clericali gaudet, ideo hoc apud Latinos clericis vxoratis aufertur. Et per hoc patet solutio ad vltimum.

ARTICVLVS IIII.

¶Vtrùm ordo sacer matrimonio posit superuenire.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur quòd matrimonio ordo sacer superuenire non possit. Quia fortius præiudicat minùs forti: sed fortius est vinculum spirituale, quàm corporale: ergo si matrimonio iunctus ordinem suscipiat, præiudicium generabitur

generabitur vxori, vt non possit debitum exigere, cùm ordo sit vinculum spirituale, & matrimonium corporale: & sic videtur quòd non possit aliquis ordinem sacrum suscipere post matrimonium consummatum.

¶Præterea, Post matrimonium consummatum vnus coniugum sine consensu alterius non potest continentiam vouere: sed ordo sacer habet continentiam annexam: ergo si vir ordinem sacrum inuita vxore acceperit, cogetur vxor inuita continentiam seruare, quia non posset alteri nubere viuente viro.

¶Præterea, Etiam ad tempus non potest vir vacare orationi sine consensu vxoris, vt habetur primæ ad Corinthios 7. sed apud Orientales illi qui sunt in sacris constituti, tenentur ad continentiam tempore, quo exequuntur officium: ergo nec ipsi possunt ordinari sine consensu vxoris, & multò minùs Latini.

¶Præterea, Vir & vxor ad paria iudicantur: sed sacerdos Græcus defuncta vxore sua, non potest alteram ducere: ergo nec vxor defuncto viro: sed non potest sibi auferri facultas nubendi post mortem per viri actum: ergo vir non potest suscipere ordines post matrimonium.

¶Præterea, Matrimonium quantùm opponitur ordini, tantùm econtrariò: sed ordo præcedens impedit matrimonium sequens: ergo, &c.

¶SED CONTRA, Religiosi tenentur ad continentiam sicut illi qui sunt in sacris ordinibus: sed post matrimonium potest aliquis religionem intrare, defuncta vel consentiente vxore: ergo & ordinem suscipere.

¶Præterea, Aliquis potest fieri seruus hominum post matrimonium: ergo & seruus Dei per susceptionem ordinis.

CONCLVSIO.

¶Vir absque vxoris consensu ad sacros ordines accedens, illos suscipit, quanquam ordinis executione careat, quam tamen suscipit vxoris consensu, vel morte.

¶RESPONDEO dicendum, quòd matrimonium non impedit ordinis susceptionem, quia si matrimonio iunctus ad sacros ordines accedat etiam reclamante vxore, nihilominus characterem ordinis suscipit, sed executione ordinis caret. Si autem volente vxore, vel ipsa defuncta, recipit ordinem & executionem.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd vinculum ordinis soluit vinculum matrimonij ratione redditionis debiti, ex qua parte habet repugnantiam ad matrimonium ex parte eius, qui suscipit ordinem, quia non potest petere debitum, nec vxor ei tenetur reddere: non tamen soluit ex parte alterius, quia ipse tenetur vxori debitum reddere, si non posset eam inducere ad continentiam.

¶Ad secundum dicendum, quòd si vxor sciat, & de eius consensu vir ordinem sacrum susceperit, tenetur perpetuam continentiam vouere: non tamen tenetur religionem intrare, si sibi timeat de periculo castitatis propter hoc quòd vir eius non emisit. Secùs autem esset si emisisset votum simplex. Si autem sine eius consensu suscepit non tenetur, quia ex hoc sibi nullum præiudicium generatur.

¶Ad tertium dicendum, quòd sicut probabilius videtur, quanuis quidam contrarium dixerunt, quòd etiam Græci non debent accedere ad sacros ordines sine consensu vxorum: quia ad minus tempore ministerij sui fraudarentur debiti redditione, quo fraudari non possunt secundum ordinem iuris, si eis contradicentibus aut ignorantibus viri ordines suscepterunt.

¶Ad quartum dicendum, quòd sicut dicitur eo ipso quòd mulier consentit apud Græcos quòd vir suus ordinem suscipiat, obligat se ad hoc quòd ipsa in perpetuum alteri non nubat: quia significatio matrimonij non seruaretur quæ in matrimonio sacerdotis præcipuè exigitur. Si autem sine consensu eius ordinatur, non videtur ad hoc teneri.

¶Ad quintum dicendum, quòd matrimonium habet pro causa nostrum consensum, non autem ordo, sed habet causam sacramentalem determinatam à Deo: & ideò matrimonium potest impediri ex ordine præcepti, quod non fit verum matrimonium, non autem ordo ex matrimonio quòd non fit verus ordo: quia sacramentorum virtus est immutabilis, sed actus humani possunt impediri.

ARTICVLVS I.

QVAESTIO QVINQVAGESIMA quarta, De impedimento consanguinitatis, in quatuor articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de impedimento consanguinitatis.

¶Circa quod quæruntur quatuor.

¶Primò, vtrùm consanguinitas conuenienter à quibusdam definiatur.

¶Secundò, vtrùm conuenienter distinguatur per gradus & lineas.

¶Tertiò, vtrùm de iure naturali matrimonium impediatur secundum aliquos gradus.

¶Quartò, vtrùm gradus impedientes matrimonium possint per statutum Ecclesiæ determinari.

ARTICVLVS I.

¶Vtrùm definitio consanguinitatis sit competens.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd definitio consanguinitatis quam quidam ponunt, sit incompetens: scilicet Consanguinitas est vinculum ab eodem stipite descendentium carnali propagatione cõtractum. Omnes enim homines ab eodem stipite carnali propagatione descendunt, scilicet ab Adam: si ergo recta esset prædicta definitio consanguinitatis, omnes homines essent adinuicem consanguinei, quod falsum est. *Tho. 4. dist. 40. q. vnica, art. 1. & sequen.*

¶Præterea, Vinculum non potest esse nisi aliquorum adinuicem conuenientium, quia vinculum vnit: sed eorum qui descendunt ab vno stipite, non est maior conuenientia ad inuicem, quàm aliorum hominum, cùm conueniant specie, & differant numero, sicut & alij homines: ergo consanguinitas non est aliquod vinculum.

¶Præterea, Carnalis propagatio fit de superfluo alimenti: sed tale superfluum magis habet conuenientiam cum rebus comestis, cum quibus in substantia conuenit, quàm cum eo qui comeditur: cùm ergo non nascatur aliquod vinculum consanguinitatis eius qui ex femine nascitur ad res comestas, nec ad generantem ex carnali propagatione nascetur aliquod propinquitatis vinculum.

¶Præterea, Genesis 18. Laban dixit ad Iacob, Os meum & caro mea es, ratione cognationis quæ erat inter eos: ergo talis propinquitas magis debet dici carnalitas quàm consanguinitas.

¶Præterea, Carnalis propagatio est communis hominibus & animalibus: sed in animalibus non contrahitur ex carnali propagatione consanguinitatis vinculum: ergo nec in hominibus.

CONCLVSIO.

¶Consanguinitas vinculum est ab eodem stipite descendentium carnali propagatione contractum.

¶RESPONDEO dicendum, quòd secundum Philosophum, octauo Ethicorum, Omnis amicitia in aliqua communicatione consistit, quia amicitia ligatio siue vnio quædam est: ideò communicatio, quæ est amicitiæ causa, vinculum dicitur: & ideò secundum quamlibet communicationem denominantur aliqui quasi colligati ad inuicem, sicut dicuntur conciues, qui habent politicam communicationem adinuicem, & commilitones, qui conueniunt in militari negotio: & eodem modo qui conueniunt in naturali communicatione dicuntur consanguinei: & ideò in prædicta definitione ponitur quasi consanguinitatis genus vinculum, quasi subiectum, personæ descendentes ab vno stipite, quarum est huiusmodi vinculum quasi principium carnalis propagatio.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd virtus actiua non recipitur secundum eandem perfectionem in instrumento, secundum quam est in principali agente: & quia omne mouens motum est instrumentum, inde est quòd virtus primi motoris in aliquo genere per multa media deducta, tandem deficit & peruenit ad aliquid quod est motum & non mouens. Virtus autem generantis mouet non solùm, quantum ad id

Universidad de Deusto
Biblioteca

quod est speciei, sed etiam quantum ad id quod est indiuidui, ratione cuius filius assimilatur patri etiam in accidentalibus, & non solùm in natura speciei: nec tamen indiuidualis virtus patris ita perfectè in filio est, sicut erat in patre, & adhuc in nepote minùs, & sic deinceps debilitatur; & inde est quòd virtus illa quandoque deficit, vt vltrà procedere non possit: & quia consanguinitas est inquantum multi communicant in tali virtute, ex vno in multos per propagationem inducta, paulatim se consanguinitas dirimit, vt Isidorus dicit: & ideò non oportet accipere stipitem remotum in distinctione consanguinitatis, sed propinquum, cuius virtus adhuc maneat in illis qui ex eo propagantur.

¶ Ad secundum dicendum, quòd iam patet ex prædictis, quòd non solùm conueniunt consanguinei in natura speciei, sed etiam in virtute propria ipsius indiuidui ex vno in multos traducta: ex qua contingit quandoque, quòd filius assimilatur non solùm patri, sed auo vel remotis parentibus, vt dicitur libro 8. de Animalibus.

¶ Ad tertium dicendum, quòd conuenientia magis attenditur secundum formam, secundum quam aliquid est actu, quàm secundum materiam, secundum quam est in potentia: quod patet in hoc quòd carbo magis conuenit cum igne, quàm cum arbore, vnde abscissus est. Et similiter alimentum iam conuersum in speciem nutriti, per virtutem nutritiuam magis conuenit cum ipso nutrito, quàm cum illa re: vnde sumptum est nutrimentum. Ratio autem procederet secundum opinionem illorum qui dicebant quòd tota natura rei est materia, & quòd formæ omnes sunt accidentia, quod falsum est.

¶ Ad quartum dicendum, quòd illud quod proximè conuertitur in semen, est sanguis: vt probatur 15. de Animalibus. & propter hoc vinculum quod propagatione contrahitur carnaliter, conuenientiùs dicitur consanguinitas, quàm carnalitas: & quòd aliquando vnus consanguineus dicitur esse caro alterius, hoc est inquantum sanguis, qui in semen viri aut in menstruum conuertitur, est potentia caro & os.

¶ Ad quintum dicendum', quòd quidam dicunt quòd ideò consanguinitatis vinculum contrahitur inter homines ex carnali propagatione, & tamen non inter alia animalia: quia quicquid est de veritate humanæ naturæ in omnibus hominibus fuit in primo parente, quod non est de aliis animalibus: sed secundum hoc consanguinitas matrimonij nunquam dirimi posset. Prædicta autem positio in 2. lib. Dist. 20. improbata est. Vnde dicendum, quòd hoc ideò contingit, quia animalia non coniunguntur ad amicitiæ vnitatem propter propagationem multorum ex vno parente proximo, sicut est de hominibus, vt dictum est.

ARTICVLVS II.

¶ Vtrùm conuenienter consanguinitas designetur per gradus vel lineas.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd consanguinitas inconuenienter distinguatur per lineas & gradus. Dicitur enim linea consanguinitatis esse ordinata collectio personarum consanguinitate coniunctarum ab eodem stipite descendentium, diuersos continens gradus: sed nihil est aliud consanguinitas, quàm collectio talium personarum. ergo linea consanguinitatis est idem quod consanguinitas: nihil autem debet distinguiper seipsum. ergo consanguinitas non conuenienter per lineas distinguitur.

¶ Præterea, Illud, secundum quod diuiditur aliquid commune, non potest poni in definitione communis: sed descensus ponitur in definitione prædicta consanguinitatis: consanguinitas ergo non potest diuidi per lineam ascendentium, descendentium, & transuersalium.

¶ Præterea, Definitio linex est, quòd sit inter duo puncta: sed duo puncta non faciunt nisi vnum gradum. ergo vna linea habet tantùm vnum gradum, & ita eâdem ratione videtur quòd non debeat fieri diuisio consanguinitatis per lineas & per gradus.

¶ Præterea, Gradus definitur esse habitudo distantium personarum, qua cognoscitur quanta distantia personæ inter se differunt: sed cùm consanguinitas sit propinquitas quædam, distantia personarum consanguinitati opponitur magis quàm sit eius pars. ergo per gradus consanguinitas distingui non potest.

¶ Præterea, Si consanguinitas per gradus distinguitur & cognoscitur, oportet quòd illi qui sunt in eodem gradu, sint æqualiter consanguinei: sed hoc falsum est, quia propatruus & eiusdem pronepos sunt in eodem gradu: non tamen sunt æqualiter consanguinei: vt Decre. dicit. ergo consanguinitas non rectè distinguitur per gradus.

¶ Præterea, In rebus ordinatis quodlibet additum alteri facit alium gradum, sicut quælibet vnitas addita facit aliam speciem numeri: sed persona addita personæ non semper facit gradum alium consanguinitatis, quia in eodem gradu consanguinitatis est pater & patruus qui adiungitur. ergo non rectè per gradus consanguinitas distinguitur.

¶ Præterea, Inter duos propinquos semper est eadem consanguinitatis propinquitas, quia æqualiter distat vnum extremorum ab alio, & econtrà: sed gradus consanguinitatis non inuenitur semper idem ex vtraque parte, cùm quandoque vnus propinquus sit in tertio, & alius in quarto gradu. ergo consanguinitatis proprinquitas non potest sufficienter per gradus cognosci.

CONCLVSIO.

¶ Per quosdam gradus, seu lineas descendentium ab vno communi principio, vel ascendentium ad idem, & transuersalium, consanguinitas congruè designatur.

¶ RESPONDEO dicendum, quòd consanguinitas est quædam propinquitas in naturali communicatione fundata secundum actum generationis, qua natura propagatur. Vnde secundum Philosophum 8. Ethi. ista communicatio est triplex. Vna secundum habitudinem principij ad principiatum, & hæc est consanguinitas patris ad filium. Vnde dicit quòd parentes diligunt filios vt suipsius ad aliquid existentes. Alia est secundum habitudinem principiati ad principium, & hæc est filij ad patrem: vnde dicit quòd filij diligunt parentes vt ab illis existentes. Tertia est secundum habitudinem eorum, quæ sunt ab vno principio adinuicem, sicut fratres dicuntur ex eisdem nasci, vt ipse ibidem dicit: & quia punctus motus lineam facit, & propagatione quodammodò pater descendit in filium; ideò secundum tres dictas habitudines, tres lineæ consanguinitatis sumuntur, scilicet linea descendentium secundum primam habitudinem, linea ascendentium secundum secundam, linea transuersalis secundum tertiam. Sed quia propagationis motus non quiescit in vno termino, sed vltrà progreditur: ideò contingit quòd patris est accipere patrem, & filij filium, & sic deinceps: & secundum hos diuersos progressus diuersi gradus in linea inueniuntur: & quia gradus cuiuslibet rei est pars aliqua illius rei, gradus propinquitatis non potest esse vbi non est propinquitas: & ideò identitas & nimia distantia gradum consanguinitatis tollunt, quia nullus est sibiipsi propinquus, sicut nec aliquis similis: & propter hoc nulla persona per seipsam facit aliquem gradum, sed comparata alicui personæ, gradum facit ad ipsam. Sed tamen diuersa est ratio computandi gradus in diuersis lineis. Gradus enim consanguinitatis in linea ascendentium & descendentium contrahitur ex hoc, quòd vna persona ex alia propagatur eorum inter quos gradus consideratur: & ideò secundum computationem canonicam & legalem persona quæ primò in progressu occurrit vel ascendendo, vel descendendo, distat ab aliquot puta à Petro in primo gradu, vt pater & filius: quæ autem secundo vtrique occurrit, distat in secundo gradu, vt auus & nepos, & sic deinceps. Sed consanguinitas, quæ est eorum qui sunt in linea transuersali, contrahitur non ex hoc quòd vnus ex alio propagatur, sed quia vterque propagatur ex vno: & ideò debet gradus consanguinitatis in hac linea computari per comparationem ad vnum principium ex quo propagantur: & secundum hoc est diuersa computatio canonica & legalis, quia legalis computatio attendit descensum à communi radice ex vtraque parte, sed canonica tantùm ex altera, ex illa scilicet, ex qua maior numerus graduum inuenitur. Vnde secundum legalem computationem frater & soror, vel duo fratres attinent sibi in secundo gradu, quia vterque à radice communi distat per vnum gradum: & similiter filij duorum fratrum distant à se inuicem in quarto. Sed secundum computationem canonicam duo fratres attinent sibi in primo gradu, quia neuter eorum distat à radice communi nisi per vnum gradum: sed filius vnius fratrum distat ab altero fratre in secundo gradu, quia tantùm distant à communi radice: & ideò secundum com-

dum computationem canonicam quoto gradu distat quis ab aliquo gradu superiori, toto distat à quolibet descendentium ab ipso, & nunquam minùs: quia propter quod vnumquodq; & illud magis. Vnde & si alij descendentes à communi principio conueniunt cum aliquo ratione principij communis, non possunt propinquiores esse descendenti ex alia parte, quàm sit primum principium ei propinquum. Aliquando tamen plus distat aliquis ab aliquo descendente à cõmuni principio, quàm distet ipse à principio, quia ille fortè plus distat à communi principio, quàm ipse: & secundum remotiorem distantiam oportet consanguinitatem computari.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd obiectio illa procedit ex falsis. Consanguinitas enim non est collectio, sed relatio quædam aliquarum personarum, quarum collectio lineam consanguinitatis adinuicem facit.

¶ Ad secundum dicendum, quòd descensus communiter sumptus attenditur secundum quamlibet consanguinitatis lineam, quia carnalis propagatio, ex qua vinculum consanguinitatis trahitur, descensus quidam est: sed descensus talis, scilicet à persona cuius consanguinitas quæritur, lineam descendentium facit.

¶ Ad tertium dicendum, quòd linea dupliciter accipi potest. Aliquando propriè pro ipsa dimensione, quæ est prima pars quantitatis continuæ, & sic linea recta continet tantum duo puncta in actu, quæ terminant ipsam, sed in potentia infinita, quorum quolibet signato in actu linea diuiditur, & fiunt duæ lineæ. Aliquando verò linea sumitur pro his quæ linealiter disponuntur, & secundum, hoc assignatur in numeris linea & figura, prout vnitas posit vnitatem ponitur in aliquo numero: & sic quælibet vnitas adiecta gradum facit in tali linea: & similiter est de linea consanguinitatis: vnde vna linea continet plures gradus.

¶ Ad quartum dicendum, quòd sicut similitudo non potest esse, vbi non est aliqua diuersitas, ita propinquitas non est vbi non est aliqua distantia: & ideò distantia quælibet non opponitur consanguinitati, sed talis distantia, quæ consanguinitatis propinquitatem excludit.

¶ Ad quintum dicendum, quòd sicut albedo dicitur maior dupliciter: Vno modo ex intentione ipsius qualitatis. Alio modo ex quantitate superficiei: & ita consanguinitas dicitur maior vel minor: vno modo intensiuè ex ipsa natura consanguinitatis: alio modo quasi dimensiuè: & sic quantitas consanguinitatis mensuratur ex personis, inter quas consanguinitatis propagatio procedit, & hoc secundo modo gradus consanguinitate distinguitur: & ideò contingit quòd aliquorum duorum, qui sunt in eodem gradu consanguinitatis respectu alicuius personæ, vnus est sibi magis consanguineus, quàm alius, considerando primam quantitatem consanguinitatis: sicut pater & frater attinent alicui in primo gradu consanguinitatis, quia ex neutra parte incidit aliqua persona media. Sed tamen intensiuè loquendo, magis attinet alicui personæ pater suus, quàm frater, quia frater non attinet ei, nisi inquantùm est ex eodem patre: & ideò quantò est aliquis propinquior communi principio, à quo consanguinitas descendit, tanto est magis consanguineus, quanuis non sit propinquiori gradu: & secundum hoc propatruus magis est consanguineus alicui, quàm pronepos eius, quanuis sint in eodem gradu.

¶ Ad sextum dicendum, quòd quanuis pater & patruus sint in eodem gradu respectu radicis consanguinitatis, quia vterq; distat vno gradu ab auo: tamen respectu eius, cuius consanguinitas quæritur, non sunt in eodem gradu, quia pater est in primo gradu, patruus autem non potest esse propinquior, quàm in secundo, in quo est auus.

¶ Ad septimum dicendum, quòd semper personæ in æquali numero graduum distant à se inuicem, quanuis quandoq; non æquali numero graduum distent à communi principio, vt ex dictis patet.

ARTICVLVS III.

¶ Vtrùm consanguinitas de iure naturali impediat matrimonium.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd consanguinitas de iure naturali non impediat matrimonium. Nulla enim mulier potest esse propinquior viro, quàm Eua fuit Adæ, de qua dixit Gene. 2. Hoc nunc os ex ossibus meis, & caro ex carne mea: sed Eua fuit mulier coniuncta Adæ. ergo consanguinitas nulla, quantum est de lege naturæ, matrimonium impedit.

¶ Præterea, Lex naturalis eadem est apud omnes: sed apud barbaras nationes nulla persona coniuncta consanguinitate à matrimonio excluditur. ergo consanguinitas, quantum est de lege naturæ, matrimonium non impedit.

¶ Præterea, Ius naturale est quod natura omnia animalia docuit, vt dicitur in principio Digestorum: sed animalia bruta etiam cum matre coëunt. ergo non est de lege naturæ, quòd aliqua persona à matrimonio propter consanguinitatem repellatur.

¶ Præterea, Nihil impedit matrimonium, quod non contrariatur alicui bono matrimonij: sed consanguinitas non contrariatur alicui bono matrimonij. ergo non impedit ipsum.

¶ Præterea, Eorum quæ sunt magis propinqua, & similia, melior & firmior est coniunctio: sed matrimonium quædam coniunctio est. cùm ergo consanguinitas sit propinquitas quædam, matrimonium non impedit, sed magis vnit.

¶ SED CONTRA, Illud quod impedit bonum prolis, etiam matrimonium impedit bonum prolis, quia vt ex verbis Gregor. habetur, experimento didicimus, ex tali coniugio sobolem non posse succrescere. ergo consanguinitas secundum legem naturæ matrimonium impedit.

¶ Præterea, Illud quod habet natura humana in prima sui conditione, est de lege naturæ: sed à prima sui conditione hoc habuit humana natura, quòd pater & mater à matrimonio excluderentur: quod patet per hoc quod dicitur, Gen. 2. Propter hoc relinquet homo patrem & matrẽ. quod nõ potest intelligi quantùm ad cohabitationem, & sic oportet quòd intelligatur quantùm ad matrimonij coniunctionem. ergo consanguinitas impedit matrimonium secundum legem naturæ.

CONCLVSIO.

¶ Consanguinitas quosdam ex natura iure à matrimonio repellit, & alios ex diuino iure, alios verò ex humanis legibus ac statutis.

¶ RESPONDEO dicendum, quòd in matrimonio aliquid contra legem naturæ esse dicitur, per quod matrimonium redditur incompetens respectu finis, ad quem est ordinatum: finis autem matrimonij per se & primò est bonũ prolis, quòd quidem per aliquam consanguinitatem, scilicet inter patrem & filiam, vel filium & matrem impeditur, non quidem totaliter: quia filia ex semine patris potest prolem suscipere, & simul cum patre nutrire & instruere, in quibus bonum prolis consistit, sed non vt conuenienti modo fiat. Inordinatum enim est quòd filia patri per matrimonium iungatur in sociam causa generandæ prolis & educandæ, quam oportet per omnia pari esse subiectam, velut ex eo procedentem: & ideò de lege naturali est, vt pater & mater à matrimonio repellantur, & magis etiam mater quàm pater: quia magis reuerentiæ quæ debetur parentibus, derogatur, si filius matrem, quàm si pater filiam ducit in vxorem, cùm vxor viro aliqualiter debeat esse subiecta. Sed finis matrimonij secundarius per se est concupiscentiæ repressio, cui deperiret si quælibet consanguinea posset in matrimonium duci: quia magnus concupiscentiæ aditus præberetur, nisi inter personas quas oportet in eâdem domo conuersari, esset carnalis copula interdicta: & ideò lex diuina non solùm patrem & matrem excludit à matrimonio, sed etiam alias coniunctas personas, quas oportet simul conuersari, & quæ debent inuicem alterius altera pudicitiam custodire: & hanc causam assignat diuina lex dicens, Ne reueles turpitudinem talis vel talis, quia turpitudo tua est. Sed per accidens finis matrimonij est cõfœderatio hominũ & amicitiæ multiplicatio, dum homo ad consanguineos vxoris sicut ad suos se habet: & ideò huic multiplicationi amicitiæ coniunctam vxorem duceret, quia ex hoc noua amicitia per matrimonium nulla accresceret: & ideò secundum leges humanas & statuta Ecclesiæ plures consanguinitatis gradus sunt à matrimonio separati. Sic ergo ex dictis patet quòd consanguinitas quantum ad aliquas personas impedit matrimonium de iure naturali, quantũ ad aliquas de iure diuino, & quantùm ad aliquas de iure per homines instituto.

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd Eua quantuis ex Adam prodiit, non tamen fuit filia Adæ, quia non prodiit ex eo per modum illum quo vir natus est generare sibi simile in specie, sed operatione diuina, qua ita potuisset ex costa Adæ fieri vnus equus, sicut facta est Eua. Et ideò non est tanta naturalis conuenientia Euæ ad Adam sicut filiæ ad patrem, nec Adam est naturale principium Euæ, sicut pater filiæ.

¶Ad secundum dicendum, quòd non procedit ex lege naturali quòd aliqui barbari parentibus carnaliter cõmisceantur, sed ex concupiscentiæ ardore, qui legem naturæ in eis offuscauit.

¶Ad tertium dicendum, quòd coniunctio maris & fœminæ dicitur esse de iure naturali, quia natura hoc animalia docuit: sed hanc coniunctionem diuersa animalia diuersimodè docuit secundum diuersas earum conditiones: commixtio autem carnalis ad parentes derogat reuerentiæ, quæ eis debetur. Sicut enim parentibus indidit natura solicitudinem filiis prouidendi, ita indidit reuerentiam filiis ad parentes: nulli autem generi animalium indidit solicitudinem filiorum aut reuerentiam parentum in omne tempus nisi homini: aliis autem animalibus plus & minus necessitati sunt vel filij parentibus, vel parentes filiis. Vnde etiam in quibusdam animalibus abhorret filius cognoscere matrem carnaliter, quãdiu manet apud ipsam, quod est cognitio matris, & reuerentia quædam ad ipsum, vt recitat Philosophus in 8. de Animalibus, de camelo & equo: & quia omnes honesti mores animalium in hominibus congregati sunt naturaliter, & perfectiùs quàm in aliis: & propter hoc homo naturaliter abhorret cognoscere non solum matrem, sed etiam filiam quod est adhuc minùs contra naturam, vt dictum est, & iterum in aliis animalibus ex propagatione carnis non contrahitur consanguinitas sicut in hominibus, & ideò non est similis ratio.

¶Ad quartum dicendum, quòd iam patet ex dictis quomodò consanguinitas coniugum bono matrimonij cõtrarietur: vnde ratio procedit ex falsis.

¶Ad quintum dicendum, quòd non est inconueniens duarum vnionum vnam ab altera impediri, sicut vbi est identitas non est similitudo: & similiter consanguinitatis vinculum potest impedire matrimonij coniunctionem.

ARTICVLVS IIII.

¶Vtrùm consanguinitatis gradus matrimonium impedientes potuerunt taxari ab Ecclesia.

¶AD QVARTVM sic proceditur. Videtur quòd consanguinitatis gradus matrimonium impedientes non potuerunt taxari ab Ecclesia vsq; ad quartum gradum. Matth. 19. dicitur, Quos Deus coniunxit, homo non separet: sed illos qui coniunguntur infra quartum consanguinitatis gradum, Deus coniunxit: non enim diuina lege eis coniunctio prohibetur. ergo nec debent humano statuto separari.

¶Præterea, Matrimonium est sacramentum, sicut Baptismus: sed non posset ex statuto Ecclesiæ fieri, quòd ille qui ad baptismum accedit, non accedit, non acciperet characterem baptismalem, si ex iure diuino eius capax sit. ergo nec Ecclesiæ statutum facere potest quòd matrimonium non sit inter illos, qui per ius diuinum matrimonialiter coniungi non prohibentur.

¶Præterea, Ius positiuum non potest ea quæ sunt naturalia remouere vel ampliare: sed consanguinitas est naturale vinculum, quod quantum est de se, natum est matrimonium impedire. ergo Ecclesia non potest aliquo statuto facere, quòd aliqui possint matrimonialiter coniungi vel non coniungi: sicut non potest facere quòd sint consanguinei, vel non consanguinei.

¶Præterea, Statutum iuris positiui debet aliquam rationalem causam assignare vel habere, quia secundum causam rationalem, quam habet, à iure naturali procedit: sed causæ quæ assignantur de matrimonio graduum, omninò videntur irrationabiles, cùm nullam habeant habitudinem ad causata: sicut quòd consanguinitas prohibeatur vsq; ad quartum gradum propter quatuor elementa, vsq; ad sextum propter sex ætates mundi, vsq; ad septimum propter septem dies, quibus tempus omne agitur. ergo videtur quòd talis prohibitio nullum vigorem habeat.

¶Præterea, Vbi est eadem causa, debet esse idem effectus: sed causa quare consanguinitas impedit matrimonium, est bonum prolis, repressio concupiscentiæ, & multiplicatio amicitiæ, vt ex dictis patet, quæ omni tẽpore necessaria æqualiter sunt. ergo debuissent æqualiter omni tempore gradus consanguinitatis matrimonium impedire, quod non est verum, cùm modò vsq; ad quartum, antiquitùs vsq; ad septimum gradum matrimonium consanguinitas impedierit.

¶Præterea, Vna & eadem coniunctio non potest esse in genere sacramenti, & in genere stupri: sed hoc contingeret, si Ecclesia haberet potestatem statuendi diuersum numerum in gradibus impedientibus consanguinitatem: sicut si aliqui in quinto gradu, quando prohibitus fuit, coniuncti fuissent, talis coniunctio stuprum esset, sed postmodùm eandem coniunctionem ecclesiastica prohibitione reuocante matrimonium esset. Et econuerso posset accidere, si aliqui gradus concessi possent postmodùm ab Ecclesia interdici. ergo videtur quòd potestas Ecclesiæ non se extendat ad hoc.

¶Præterea, Ius humanum debet imitari ius diuinum: sed secundum ius diuinum, quod in lege veteri continetur, non æqualiter currit prohibitio graduum in sursum & deorsum, quia in veteri lege aliquis prohibebatur accipere in vxorem sororem patris sui, non tamen filiam fratris. ergo nec modò debet prohibitio de nepotibus & patruis manere.

¶SED CONTRA est quod Dominus dicit discipulis, Qui vos audit, me audit. ergo præceptum Ecclesiæ habet firmitatem, sicut præceptum Dei: sed Ecclesia quandoq; prohibuit, & quandoq; concessit aliquos gradus quos lex vetus non prohibuit. ergo illi gradus matrimonium impediunt.

¶Præterea, Sicut olim matrimonia Gentilium dispensabantur per leges ciuiles, ita nunc per statuta Ecclesiæ: sed olim lex ciuilis determinabat gradus consanguinitatis, qui matrimonium impediunt, & qui non. ergo & modò potest hoc fieri per Ecclesiæ statutum.

CONCLVSIO.

¶Possunt ex Ecclesiæ statuto aliqui consanguinitatis gradus matrimonium impedientes taxari, prout vtile vniuersitati hominum spiritu sancto inspirata, esse iudicauerit.

¶RESPONDEO dicendum, quòd secundum diuersa tempora inuenitur consanguinitas secundum gradus diuersos matrimonium impedisse. In principio enim humani generis solus pater & mater à matrimonio repellebantur, eo quòd tunc temporis erat paucitas hominum & oportebat propagationi humani generis maximam curam impendere: vnde non erant remouendæ nisi illæ personæ quæ matrimonio incompetentes erant, etiam quantum ad finem matrimonij principalem, qui est bonum prolis, vt dictum est. Postmodùm autem multiplicato genere humano per legem Moysi, plures personæ sunt exceptæ, quæ iam concupiscentiam reprimere incipiebat: vnde vt dicit Rabbi Moyses, Omnes illæ personæ exceptæ sunt à matrimonio, quæ in vna familia cohabitare solent, quia si inter eos carnalis copula esse posset, maximum incendium libidini præstaretur: sed alios consanguinitatis gradus lex vetus permisit, imò quodammodò præcepit: vt scilicet de cognatione sua vnusquisq; vxorem acciperet, ne successionum confusio esset, quia tunc temporis cultus diuinus per successionem generis propagabatur. Sed postmodũ in lege noua, quæ est lex Spiritus & amoris, plures gradus consanguinitatis sunt prohibiti, quia iam per spiritualem gratiam non per carnis originem cultus Dei derivatur & multiplicatur: vnde oportet vt homines etiã magis à carnalibus retrahantur spiritualibus vacantes, vt amor amplius diffundatur: ideò antiquitùs vsq; ad remotiores gradus consanguinitatis matrimonij impediebatur, vt ad plures per consanguinitatem &. affinitatem naturalis amicitia permaneret, & rationabiliter vsq; ad septimum gradum: tum quia vltrà hoc non de facili remanebat communis radicis memoria, tum quia septiformis Spiritus sancti gratiæ congruebat. Sed postmodùm circa hæc vltima tempora restrictum est Ecclesiæ interdictum vsq; ad quartum gradum, quia vltrà inutile & periculosum erat gradus consanguinitatis prohibere. Inutile quidem, quia ad remotiores cõsanguineos quasi nullum fœdus maioris amicitiæ, quàm ad extraneos habebatur charitate in multorum cordibus frigescente. Periculosum autẽ, quia concupiscentia & negligentia prævalente, numerosam consanguineorum multitudinem homines non satis obseruabant: & sic laqueus damnationis multis inficiebatur ex remotorum

torum graduum prohibitione. Satis etiam conuenienter vsq; ad quartum gradum dicta prohibitio est restricta, tum quia vsq; ad quartam generationem homines viuere consueuerant, vt sic non posset consanguinitatis memoria aboleri. Vnde Deus in tertiam & quartam generationem peccata parentum visitaturus in filiis comminatur, tum quia in qualibet generatione nouæ mixtio sanguinis, cuius identitas consanguinitatem facit, fit cum sanguine alieno, & quantùm miscetur alteri, tantùm receditur à primo: & quia elementa sunt quatuor, quorum quodlibet tantò faciliùs est miscibile, quantò est magis subtile. ideò in prima commixtione euanescit sanguinis identitas quantum ad primum elementum quod est subtilissimũ, in secunda quantum ad secundum, in tertia quantum ad tertium, in quarta quantum ad quartum: & sic conuenienter post quartam generationem potest reiterari carnalis coniunctio.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd sicut Deus non coniungit illos, qui coniunguntur contra diuinum præceptum: ita nec coniungit illos qui coniunguntur contra Ecclesiæ præceptum, quod habet tantam obligationem sicut & diuinum præceptum.

¶Ad secundum dicendum, quòd matrimonium non tantùm est sacramentum, sed etiam est in officium: & ideò magis subiacet ordinationi ministrorum Ecclesiæ quàm baptismus, qui est sacramentum tantùm: quia sicut contractus & officia humana determinantur legibus humanis, ita contractus & officia spiritualia lege Ecclesiæ.

¶Ad tertium dicendum, quòd quanuis consanguinitatis vinculum sit naturale, tamen non est naturale, quòd consanguinitas carnalem copulam impediat, nisi secundum aliquem gradum, vt dictum est: & ideò Ecclesia suo statuto non facit, quòd aliqui sint consanguinei, sed facit quòd carnalis copula sit licita, vel illicita secundum diuersa tempora in diuersis gradibus consanguinitatis.

¶Ad quartum dicendum, quòd tales rationes assignatæ magis dantur per modum adaptationis & congruentiæ, quàm per modum causæ & necessitatis.

¶Ad quintum dicendum, quòd non est eadem causa secundum diuersa tempora gradus consanguinitatis prohibendi: vnde quod alio tempore vtiliter conceditur, alio salubriter prohibetur.

¶Ad sextum dicendum, quòd statutum non imponit modum præteritis & futuris. Vnde si modò prohiberetur vnus gradus, qui nunc est concessus, illi qui sunt in quinto gradu coniuncti, non essent separandi. Nullum enim impedimentum matrimonio superueniens ipsum potest ditimere, & sic coniunctio quæ priùs fuit matrimonium, non efficeretur per statutum Ecclesiæ stuprum. Et similiter si aliquis gradus concederetur, qui nunc est prohibitus, illa coniunctio non efficeretur matrimonialis ex statuto Ecclesiæ ratione primi contractus, quia possent separari si vellent, sed tamen possent de nouo contrahere, & alia coniunctio esset.

¶Ad septimum dicendum, quòd in gradibus consanguinitatis prohibendis Ecclesia præcipuè obseruat rationem amoris, & quia non est minor ratio amoris ad nepotem, quàm ad patrem, sed etiam maior quantò propinquior est patri filius, quàm filio pater, vt dicitur in 8. Ethi. propter hoc æqualiter prohibuit gradus consanguinitatis in patruis & nepotibus. Sed lex vetus in personis prohibendis attendit præcipuè cohabitationem contra concupiscentiam prohibens illas personas, ad quas facilior pateret accessus propter mutuam cohabitationem. Magis autem consueuit cohabitare neptis patruo, quàm amita nepoti, quia filia est idem quasi cum patre, cùm fit aliquid eius: sed soror non est hoc modo idem cum fratre, cùm non fit aliquid eius, sed magis in eodem nascitur, & ideò non erat eadem ratio prohibendi neptem & amitam.

QVAESTIO QVINQVAGESIMAquinta, De impedimento affinitatis, in undecim articulos diuisa.

¶DEINDE considerandum est de impedimento affinitatis.

¶Circa quod quæruntur vndecim.

¶Primò, vtrùm affinitas ex matrimonio causetur.

¶Secundò, vtrùm maneat post mortem viri aut vxoris.

¶Tertiò, vtrùm causetur ex illicito concubitu.

¶Quartò, vtrùm ex sponsalibus.

¶Quintò, vtrùm affinitas sit causa affinitatis.

¶Sextò, vtrùm affinitas matrimonium impediat.

¶Septimò, vtrùm affinitas habeat per seipsam gradus.

¶Octauo, vtrùm gradus eius extendantur sicut gradus consanguinitatis.

¶Nonò, vtrùm matrimonium, quod est in consanguineos & affines, semper sit dirimendum per diuortium.

¶Decimò, vtrùm ad dirimendum tale matrimonium sit procedendum per viam accusationis.

¶Vndecimò, vtrùm in tali causa sit procedendum per testes.

ARTICVLVS I.

¶Vtrùm ex matrimonio consanguinei affinitas causetur.

¶AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quod ex matrimonio consanguinei affinitas non causetur, quia propter quod vnũ quodque, & illud magis: sed mulier ducta in matrimonium non coniungitur alicui de consanguinitate viri: cùm ergo non fiat viro affinis, nec alicui consanguineorum affinis erit. *Tho. 4. dist. 41. q. vnica, art. 1. q. 1. & sc.*

¶Præterea, Eorum quę sunt abinuicem separata, si vni aliquid coniungitur, non oportet propter hoc quòd sit alteri coniunctum: sed consanguinei iam sunt abinuicem separati. ergo non oportet quòd si aliqua mulier coniungatur alicui viro, quod propter hoc coniungatur consanguineis eius omnibus.

¶Præterea, Relationes ex aliquibus vnitionibus innascuntur: sed nulla vnitio fit in consanguineis viri per hoc, quòd ille duxit vxorem. ergo non accrescit eis affinitatis relatio.

¶SED CONTRA, Vir & vxor efficiuntur vna caro: si ergo vir secundum carnem omnibus suis consanguineis attinet, & mulier eâdem ratione attinebit eisdem.

¶Præterea, Hoc patet per autoritates in litera adductas.

CONCLVSIO.

¶Sicut ex naturali generatione efficitur consanguinitas, ita ex matrimonio, & carnali copula contrahitur affinitas inter viri & vxoris consanguineos.

¶RESPONDEO dicendum, quòd amicitia quædam naturalis in communicatione naturali fundatur, naturalis autem communicatio est duobus modis secundum Philosophum octauo Ethicorum. Vno modo per carnis propagationem: alio modo per coniunctionem ad carnis propagationem ordinatam. Vnde ipse ibidem dicit, quòd amicitia viri ad vxorem est naturalis. Vnde sicut persona coniuncta alteri per carnis propagationem quoddam vinculum naturalis amicitiæ facit, ita si coniungatur per carnalem copulam: sed in hoc differt, quòd persona coniuncta alicui per carnis propagationem, sicut filius patri, fit particeps eiusdem radicis communis & sanguinis: vnde eodem genere vinculi colligatur filius consanguineis patris, quo pater coniungebatur, scilicet consanguinitate, quanuis secundum alium gradum propter maiorem distantiam à radice: sed persona coniuncta per carnalem copulam, non fit particeps eiusdem radicis, sed quasi extrinsecùs adiuncta: & ideò ex hoc efficitur aliud genus vinculi, quod affinitas dicitur: & hoc est quod in versu dicitur.

Mutat nupta genus, sed generata gradum.

Quia persona scilicet generata fit in eodem genere attinentiæ, sed alio gradu, per carnalem verò copulam fit in alio genere.

¶AD PRIMVMM ergo dicendum, quòd quanuis causa sit potior effectu, non tamen oportet semper quòd nomen idem effectui & causæ conueniat, quia quandoque illud quod est in effectu, inuenitur in causa non eodem modo, sed altiori: & ideò non conuenit causæ & effectui per idem nomen, neque per eandem rationem, sicut patet in omnibus causis æquiuocè agentibus: & hoc modo coniunctio viri & vxoris est potior, quàm coniunctio vxoris ad consanguineos viri, non tamen debet dici affinitas, sed matrimonium quod est vnitas quædã, sicut homo est filius ipsi idem, non consanguineus.

¶Ad secundum dicendum, quòd consanguinei sunt quodammodò separati, & quodammodò coniuncti, & ratione coniunctionis accidit quòd persona, quæ vni coniungitur, aliquo modo omnibus coniungatur: sed propter separationem & distantiam accidit quòd persona, quæ vni coniungitur vno modo, alij coniungatur alio modo, vel secundum genus, vel secundum alium gradum.

¶Ad tertium dicendum, quòd relatio quandoq; innascitur ex motu vtriusq; extremi, sicut paternitas & filiatio, & talis relatio est realiter in vtroq; : quandoq; verò innascitur ex motu alterius tantùm, sed hoc contingit dupliciter. Vno modo, quando relatio innascitur ex motu vnius sine motu alterius vel præcedenti, vel concomitante, sicut in creatore & creatura patet, & sensibili & sensu, & scienda & scibili: & tunc relatio est in vno secundum rem, & in altero secundum rationem tantùm. Alio modo quando innascitur ex motu vnius sine motu alterius tunc existente, non tamen sine motu præcedente: sicut æqualitas fit inter duos homines per augmentum vnius, sine hoc quòd alius tunc augeatur, sed tamen prius ad hanc quantitatem, quam habet per aliquem motum vel mutationem peruenit: & ideò in vtroq; extremorum talis relatio realiter fundatur, & similiter est de consanguinitate & affinitate, quia relatio fraternitatis quæ innascitur aliquo puero nato alicui iam prouecto, causatur quidem sine motu tunc existente, sed ex motu ipsius præcedente, scilicet, generationis eius. Hoc enim ei accidit, quòd ex motu alterius sibi tunc talis relatio innascatur. Similiter ex hoc quòd iste descendit per generationem propriam ab eâdem radice cum viro, prouenit affinitas in ipso ad vxorem sine aliqua noua mutatione ipsius.

ARTICVLVS II.

¶Virùm affinitas maneat post mortem viri aut vxoris.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd affinitas non maneat post mortem viri aut vxoris, inter consanguineos viri & vxoris, quia cessante causa cessat effectus: sed causa affinitatis fuit matrimonium, quod cessat in morte viri, quia tunc soluitur mulier à lege viri, vt dicitur Rom. 7. ergo nec affinitas prædicta manet.

¶Præterea, Consanguinitas causat affinitatem: sed consanguinitas viri cessat per mortem ad consanguineos suos. ergo & affinitas vxoris ad eos.

¶SED CONTRA, Affinitas ex consanguinitate causatur: sed cõsanguinitas est perpetuũ vinculuum, quandiu personæ viuunt. ergo & affinitas, & ita non soluitur affinitas soluto matrimonio per mortem personæ.

CONCLVSIO.

¶Ex morte viri, vel vxoris non tollitur affinitas.

¶RESPONDEO dicendum, quòd relatio aliqua esse definit dupliciter. vno modo ex corruptione subiecti: alio modo ex subtractione causæ: sicut similitudo definit, quando alter similium moritur, vel quando qualitas quæ erat causa similitudinis, subtrahitur. Sunt autem quædam relationes, quæ habent pro causa actionem vel passionem, aut motum: vt in 5. Meta. dicitur: quarum quædam causantur ex motu, inquantùm aliquid mouetur actu, sicut ipsa relatio quæ est mouentis & moti: quædam autem inquantùm habent aptitudinem ad motum, sicut motiuum & mobile, dominus & seruus: quædam autem ex hoc quòd aliquid priùs motum est, sicut pater & filius, non ex hoc quod est generari, tunc adinuicem dicuntur, sed ex hoc quod est generatum esse: aptitudo autem ad motum & ipsum moueri transit: sed motum esse perpetuum est, quia quod factum est, nunquam definit esse factum. Et ideò paternitas & filiatio nunquam desinuntur per subtractionem causæ, sed solùm per corruptionem subiecti per alterutrum extremorum. Et similiter dicendum est de affinitate, quæ causatur ex hoc quòd aliqui coniuncti sunt, non ex hoc quòd coniunguntur: vnde non dirimitur manentibus illis personis, inter quas affinitas est contracta, quanuis moriatur persona, ratione cuius contracta fuit.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd coniunctio matrimonij causat affinitatem nõ solùm ex hoc quod est actu coniungi, sed secundum hoc quod est priùs coniunctum esse.

¶Ad secundum dicendum, quòd consanguinitas non est proxima causa affinitatis, sed coniunctio ad consanguineum, non solùm quæ est, sed quæ fuit: & propter hoc ratio non sequitur.

ARTICVLVS III.

¶Virùm illicitus concubitus affinitatem causet.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd illicitus concubitus affinitatem non causet. Quia affinitas est quædam res honestas: sed res honestæ non causantur ex inhonestis. ergo ex inhonesto concubitu non potest affinitas causari.

¶Præterea, Vbi est consanguinitas, non potest esse affinitas, quia affinitas est proximitas personarum ex carnali copula prouenientium, omni carens parentela: sed contingeret ad consanguineos & ad seipsum esse affinitatem, si illicitus concubitus affinitatem causaret, sicut quando homo carnaliter consanguineam suam incestuosè cognoscit. ergo affinitas non causatur ex illicito concubitu.

¶Præterea, Illicitus concubitus est secundum naturam & contra naturam: sed in illicito concubitu contra naturam non causatur affinitas, vt iura determinant. ergo nec ex illicito concubitu secundum naturam tantùm.

¶SED CONTRA est, quòd adhærens meretrici vnum corpus efficitur, vt patet 1. Cor. 6. sed ex hac causa matrimonij affinitatem causabat ergo pari ratione illicitus concubitus.

¶Præterea, Carnalis copula est causa affinitatis, vt patet per definitionem affinitatis, quæ est talis, Affinitas est propinquitas personarum ex carnali copula prouenientium omni carens parentela: sed carnalis copula est etiam in illicito concubitu. ergo illicitus concubitus affinitatem causat.

CONCLVSIO.

¶Fornicarius concubitus inquantum aliquid de carnali coniunctione participat, affinitatem causat, sicut licitus matrimonij concubitus.

¶RESPONDEO dicendum, quòd secundum Philosophum 8. Ethi. coniunctio viri & vxoris dicitur naturalis principaliter propter prolis productionem, & secundariò propter operum communicationem: quorum primum pertinet ad matrimonium ratione carnalis copulæ, sed secundum, inquantum est quædam societas, ad communem vitam. Primum autem horum est inuenire in qualibet carnali copula, vbi est commixtio seminum, quia ex tali copula potest proles produci, quam uis secunda desit: & ideo quia matrimonium affinitatem causabat secundum quòd erat quædam carnalis commixtio, etiã fornicarius concubitus affinitatem causat, inquantum habet aliquid de carnali coniunctione.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd in fornicario cõcubitu est aliquid naturale, quòd est commune fornicationi & matrimonio, & ex hac parte affinitatem causat: aliud est ibi inordinatum, per quod à matrimonio diuiditur, & ex hac parte affinitas non causatur: vnde affinitas semper honesta remanet, quanuis causa aliquo modo fit inhonesta.

¶Ad secundum dicendum, quòd non est inconueniens relationes ex opposito diuersas eidem in esse ratione diuersorum: & ideò potest inter aliquas duas personas esse affinitas & consanguinitas, non solùm per illicitum concubitum, sed etiam per licitum, sicut cùm consanguineus meus ex parte patris duxit in vxorem consanguineam meam ex parte matris. Vnde cùm dicitur in definitione affinitatis, omni carens parentela, intelligendum est inquantùm huiusmodi: nec tamen sequitur, quòd aliquis consanguineam suam cognoscens sibiipsi fit affinis, quia affinitas, sicut consanguinitas diuersitatem requirit, sicut & similitudo.

¶Ad tertium dicendum, quòd concubitus contra naturam non habet commixtionem seminum, quæ posit esse causa generationis: & ideò ex tali concubitu non causatur affinitas.

ARTICVLVS IIII.

¶Virùm ex sponsalibus affinitas causetur.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur quòd ex sponsalibus nulla affinitas causari possit, quia affinitas est perpetuum vinculum: sed sponsalia quandoque separantur. ergo non possunt esse causa affinitatis.

¶Præterea, Si aliquis claustrum pudoris alicuius mulieris inuasit & aperuit, sed non peruedit ad operis consummationem non contrahitur ex hoc affinitas: sed talis est magis propinquus

pinquus carnali copulæ, quàm ille qui sponsalia contrahit. ergo affinitas non causatur.

¶Præterea, In sponsalibus non fit nisi quædam sponsio futurarum nuptiarum. sed aliquando fit sponsio futurarum nuptiarum, & ex hoc non contrahitur aliqua affinitas: sicut si fiat ante septennium: vel si aliquis habens perpetuum impedimentum tollens potentiam coëundi alicui mulieri spõdeat futuras nuptias aut si talis sponsio fiat inter personas, quibus nuptiæ per votum reddantur illicitæ, vel alio quocunque modo: ergo, sponsalia non possunt esse causa affinitatis.

¶SED CONTRA est, quòd Alexan. Papa prohibuit mulierem quandam cuidam viro matrimonio coniungi, quia fratri suo fuerat desponsata, quod non esset, nisi per sponsalia affinitas contraheretur ergo, &c.

CONCLVSIO.

¶Publicæ potius quædam honestatis iustitia ex sponsalibus contrahitur, quàm aliqua affinitas.

¶RESPONDEO dicendum, quòd sicut sponsalia non habent perfectam rationem matrimonij, sed sunt quædam præparatio ad matrimonium, ita ex sponsalibus non causatur affinitas, sicut ex matrimonio: sed aliquid affinitati simile, quod dicitur publicæ honestatis iustitia, quæ impedit matrimonium, sicut & affinitas, & secundum eosdem gradus: & definitur sic, Publicæ honestatis iustitia est propinquitas ex sponsalibus proueniẽs, robur trahens ex Ecclesiæ institutione propter eius honestatem, ex quo patet ratio nominis & causa, quia scilicet talis propinquitas ab Ecclesia instituta est propter honestatẽ.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd sponsalia non ratione sui, sed ratione eius ad quod ordinantur causant hoc genus affinitatis, quod dicitur publicæ honestatis iustitia: & ideò sicut matrimonium est perpetuum vinculum, ita & prædictus affinitatis modus.

¶Ad secundum dicendum, quòd vir & mulier efficiuntur in carnali copula vna caro per commixtionem seminum: vnde quantumcunque claustrum pudoris inuadat vel frangat, nisi commixio seminum sequatur non cõtrahitur ex hoc affinitas: sed matrimonium affinitatem causat non solùm ratione carnalis copulæ, sed etiam ratione societatis coniugalis, secundum quam etiam matrimonium naturale est. Vnde & affinitas contraxitur ex ipso contractu matrimonij per verba de præsenti ante carnalem copulam: & similiter ex sponsalibus, in quibus fit quædam pactio coniugalis societatis, contrahitur aliquid affinitati simile, vt publicæ honestatis iustitia.

¶Ad tertium dicendum, quòd omnia impedimenta quæ faciunt sponsalia non esse sponsalia, non permittunt ex pactione nuptiarum affinitatem fieri: vnde siue habens defectum ætatis, siue habens votum solenne continentiæ, aut aliquod huiusmodi impedimentum sponsalia de facto contrahat, ex hoc non sequitur aliqua affinitas, quia sponsalia nulla sunt, nec aliquis affinitatis modus. Si tamen aliquis minor, frigidus vel malefficiatus habens impedimentum ante annos pubertatis post septennium contrahat sponsalia cum adulta, ex tali contractu contrahitur publicæ honestatis iustitia, quia adhuc non erat in actu impediendi, cùm in tali ætate puer frigidus, & non frigidus quantùm ad actum illum sit æqualiter impotens.

ARTICVLVS V.

¶Virùm affinitas sit causa affinitatis.

AD QVINTVM sic proceditur. Videtur etiam quòd affinitas sit causa affinitatis. Quia Iulius Papa dicit, Consanguineam relictam vxoris suæ nullus ducat vxorem: & in sequenti cap. dicitur, quòd duæ consanguineorum vxores vni viro altera post alteram nubere prohibentur: sed hoc non est nisi ratione affinitatis, quæ contrahitur ex coniunctione ad finem. ergo affinitas est causa affinitatis.

¶Præterea, Carnalis commixio coniungit, sicut & carnalis propagatio, qui æqualiter computantur gradus affinitatis & consanguinitatis: sed consanguinitas est causa affinitatis. ergo & affinitas.

¶Præterea, Quæcunque vni & eidem sunt eadem, sibi inuicem sunt eadem: sed vxor viri alicuius efficitur eiusdem attinentiæ cum omnibus consanguineis viri: ergo & omnes consanguinei viri sui efficiuntur vnũ cum omnibus, qui attinent mulieri per affinitatem, & sic affinitas est causa affinitatis.

¶SED CONTRA, Si affinitas ex affinitate causatur, aliquis qui cognouisset duas mulieres, neutram earum posset ducere in vxorem, quia secundum hoc altera efficeretur alteri affinis: sed hoc est falsum. ergo affinitas non causat affinitatem.

¶Præterea, Si affinitas ex affinitate nasceretur, aliquis contrahens cum vxore defuncti fieret affinis omnibus consanguineis prioris viri, ad quos mulier habet affinitatem: sed hoc non potest esse, quia maximè fieret affinis viro defuncto. ergo, &c.

¶Præterea, Consanguinitas est fortius vinculum quàm affinitas, sed consanguinei vxoris non efficiuntur affines consanguineis viri: ergo multò minùs affines vxoris efficientur eis affines: & sic idem quod priùs.

CONCLVSIO.

¶Affinitas affinitatem non causat.

¶RESPONDEO dicendum, quòd duplex est modus, quo aliquid ex alio procedit. Vnus, secundum quem aliquid procedit in similitudinẽ speciei, sicut ex homine generatur homo. Alius, secundum quem non procedit simile in specie, & hic processus semper est in inferiorem speciem, vt patet in omnibus agentibus æquiuocè. Primus autem modus processionis quotiescunque iteratur, semper manet eadem species, sicut ex homine generatur homo per actum generatiuæ virtutis, & ex hoc generabitur homo: & sic deinceps. Secundus autem modus sicut in primo facit aliam speciem, ita quotiescunque iteratur, aliam speciem facit, vt ex puncto per motum procedit linea non punctus, quia punctus motus facit lineam & ex linea linealiter mota non procedit linea, sed superficies, & ex superficie corpus, & vlteriùs per talem modum processus aliquis esse non potest. Inuenimus autem in processu attinentiæ duos modos, quibus vinculum huiusmodi causatur. Vnus per carnis propagationem, & hic semper facit eandem speciem attinentiæ. Alius per matrimonialem coniunctionem, & hæc facit aliam speciem in principio sicut patet, quòd coniuncta matrimonialiter consanguineo non fit consanguinea, sed affinis. Vnde si & ille modus procedendi iteratur, non erit affinitas, sed aliud attinentiæ genus. Vnde persona quæ matrimonialiter affini coniungitur non est affinis, sed est aliud genus affinitatis, quod dicitur secundum genus. Et rursus si affini in secundo genere aliquis per matrimonium coniungatur, non erit affinis in secundo genere, sed in tertio, vt hoc versu suprà posito ostenditur:

Mutat nupta genus, sed generata gradus.

Et hæc duo genera olim erant prohibita propter publicæ honestatis iustitiam magis quàm propter affinitatem, quia deficiunt à vera affinitate, sicut illa quæ ex sponsalibus contrahitur. Sed modò illa prohibitio cessauit, & remanet sub prohibitione solùm primum genus affinitatis, in quo est vera affinitas.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd alicui viro consanguineus vxoris suę efficitur affinis in primo genere, & vxor eius in secundo: vnde mortuo viro qui erat affinis, non poterit eam ducere in vxorem propter secundum affinitatis genus. Similiter autem si aliquis viduam in vxorem ducat, consanguineus prioris viri, qui est affinis vxori in primo genere, efficitur affinis secundo viro in secundo genere, & vxor illius consanguinei, quæ est affinis vxori viri huius in secundo genere efficitur affinis viro in tertio genere. Et quia tertium genus erat prohibitum propter honestatem quandam magis, quàm propter affinitatem: ideò Canon dicit, Duas consanguineorum vxores vni viro alteram post alteram nubere, publicæ honestatis iustitia contradicit, sed talis prohibitio nunc cessauit.

¶Ad secundum dicendum, quòd quanuis carnalis coniunctio coniungat, non tamen eodem genere coniunctionis.

¶Ad tertium dicendum, quòd vxor viri efficitur eiusdem attinentiæ cum consanguineis viri quantùm ad gradum eundem, sed non quantùm ad idem attinentiæ genus. Sed quia in oppositum ex rationibus quæ inducuntur, videtur ostendi, quòd nullum vinculum ex affinitate causetur, ad alias rationes respondendum est, ne antiqua Ecclesiæ prohibitio irrationalis videatur.

¶Ad quartum dicendum, quòd mulier non efficitur affinis

Universidad de Deusto
Biblioteca

in primo genere viro, cui coniungitur carnaliter, vt ex prædictis patet. Vnde consequenter alij mulieri à viro eodem cognitæ non efficitur affinis in secundo genere: vnde nec ducenti in vxorem vnam earum efficitur affinis alij in tertio genere affinitatis, & ita duas mulieres cognitas ab eodē viro, nec antiqua iura eidem succesiuè copulari prohibebant.

¶Ad quintum dicendum, quòd sicut vir non est affinis vxori suæ in primo genere, ita nec efficitur affinis secundo viro eiusdem vxoris in secundo genere, & sic ratio non procedit.

¶Ad sextum dicendum, quòd mediante vna persona non coniungitur mihi alia nisi ex hoc quòd ei adiungitur. Vnde mediante muliere, quæ mihi est affinis, nulla persona fit mihi attinens, nisi quæ illi mulieri adiungitur, quod non potest esse nisi per carnis propagationem ex ipsa, vel propter coniunctionem matrimonialem ad eam: & vtroque modo aliqua attinētia mediante prædicta muliere secundum antiqua iura mihi proueniebat, quia filius eius etiam ex alio viro efficitur mihi affinis in eodem genere, sed in alio gradu, vt ex regula priùs data patet: & iterum secundus vir eius efficitur mihi affinis in secundo genere. Sed alij consanguinei illius mulieris non adiunguntur ei. Sed ipsa, vel adiungitur eis, sicut patri & matri inquantùm procedit ab eis, vel principio eorundem, sicut fratribus: vnde frater affinis mei vel pater non efficitur mihi affinis in aliquo genere.

ARTICVLVS VI.

¶Vtrum affinitas matrimonium impediat.

AD SEXTVM sic proceditur. Videtur quòd affinitas matrimonium non impediat. Nihil enim impedit matrimonium nisi quod est illi contrarium: sed affinitas non contrariatur matrimonio, cùm sit effectus eius: ergo non impedit matrimonium.

¶Præterea, Vxor per matrimonium efficitur res quædam viri, sed consanguinei defuncti viri succedunt in rebus eius. ergo possunt succedere in vxore, ad quam tantùm manet affinitas, vt ostensum est. ergo affinitas non impedit matrimonium.

¶SED CONTRA est quod dicitur Leuit. 18. Turpitudinem vxoris patris tui non reuelabis: sed illa est tantùm affinis. ergo affinitas impedit matrimonium.

CONCLVSIO.

¶Affinitas matrimonium præcedens non modò contrahendum, sed contractum dirimit.

¶RESPONDEO dicendum, quòd affinitas præcedens matrimonium impedit contrahendum, & dirimit contractum eâdem ratione qua & consanguinitas. Sicut enim inest necessitas quædam cohabitandi consanguineis adinuicem, ita & affinibus: & sicut est quoddam amicitiæ vinculum inter consanguineos, ita inter affines: sed si affinitas matrimonio superueniat, non potest ipsum dirimere: vt suprà dictum est.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd affinitas non cōtrariatur matrimonio, ex quo causatur, sed contrariatur matrimonio quod cum affine contrahendum esset, inquantùm impediret multiplicationem amicitiæ, & concupiscentiæ repressionem, quæ per matrimonium quæruntur.

¶Ad secundum dicendum, quòd res possessæ à viro non efficiuntur aliquid vnum cum ipso viro, sicut vxor efficitur vna caro cum ipso. Vnde sicut consanguinitas impedit matrimonium, vel coniunctionem ad virum, ita & ad vxorem viri.

ARTICVLVS VII.

¶Vtrùm affinitas habeat per se gradus.

AD SEPTIMVM sic proceditur. Videtur quòd affinitas habeat etiam per seipsam gradus. Cuiuslibet enim propinquitatis est accipere aliquos per se gradus: sed affinitas propinquitas quædam est. ergo habet gradus per se sine gradibus consanguinitatis, ex quibus causatur.

¶Præterea, In litera dicitur, quòd soboles secundę coniunctionis non potest trāsire ad consortium affinitatis prioris viri: sed hoc non esset nisi filius affinis etiam esset affinis. ergo affinitas habet per se gradus sicut consanguinitas.

¶SED CONTRA, Affinitas ex consanguinitate causatur. ergo & omnes gradus affinitatis causantur ex gradibus consanguinitatis, & sic non habet per se aliquos gradus.

CONCLVSIO.

¶Graduum distinctio per se consanguinitati conuenit, affinitati verò nō, nisi mediante consanguinitate, vt quoto gradu consanguinitatis attinet mihi vir, toto gradu affinitatis attineat mihi vxor.

¶RESPONDEO dicendum, quòd res non diuiditur diuisione per se nisi ratione illius, quod competit sibi, secundum genus suum, sicut animal per rationale & irrationale, non autem per album & nigrum: carnis autem propagatio per se cōparatur ad consanguinitatem, quia ex ea immediatè consanguinitatis vinculum contrahitur: sed ad affinitatem non comparatur nisi mediante consanguinitate, quæ est causa eius: vnde cùm gradus attinētiæ per propagationem carnis distinguātur, distinctio graduum per se & immediatè competit consanguinitati, sed affinitati mediante consanguinitate. Et ideò ad inueniendum gradus affinitatis est regula generalis, quòd quoto gradu consanguinitatis attinet mihi vir, toto gradu affinitatis attinet mihi vxor.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd gradus in propinquitate attinentiæ non possunt accipi nisi secundum ascensum, & descensum propagationis, ad quam non comparatur affinitas nisi mediante consanguinitate: & ideò non habet affinitas gradus per se, sed sumptos iuxta gradus cōsanguinitatis.

¶Ad secūdum dicendum, quòd filius affinis meæ ex alio matrimonio non per se loquendo, sed quasi per accidens, dicebatur antiquitùs affinis: vnde prohibebatur à matrimonio magis propter publicæ honestatis iustitiam, quàm propter affinitatem. & propter hoc etiam prohibitio nunc est reuocata.

ARTICVLVS VIII.

¶Vtrùm gradus affinitatis extendantur sicut gradus consanguinitatis.

AD OCTAVVM sic proceditur. Videtur quòd gradus affinitatis non extendantur sicut gradus consanguinitatis. Quia vinculum affinitatis est minùs forte quàm consanguinitatis, cùm affinitas ex consanguinitate causetur in diuersitate speciei, sicut à causa æquiuoca: sed quantò fortius est vinculum, tantò diutiùs durat. ergo vinculum affinitatis non durat vsque ad tot gradus, ad quot durat consanguinitas.

¶Præterea, Ius humanum debet imitari ius diuinum: sed secūdum ius diuinum aliqui gradus consanguinitatis erant prohibiti, in quibus gradibus affinitas matrimonium non impediebat, sicut patet de vxore fratris, quam aliquis poterat ducere in vxorem ipso defuncto, non tamen propriam sororem. ergo & nunc debet esse prohibitio æqualis de affinitate & consanguinitate.

¶SED CONTRA, Ex hoc ipso est mihi aliqua affinis quòd meo consanguineo est coniuncta. ergo in quocunque gradu sit vir mihi consanguineus, in illo gradu est mihi affinis, & sic gradus affiniratis computari debent in eodem numero, sicut gradus consanguinitatis.

CONCLVSIO.

¶Tot sunt gradus affinitatis, quot consanguinitatis.

¶RESPONDEO dicendum, quòd ex quo gradus affinitatis sumuntur iuxta gradus consanguinitatis, oportet quòd tot sint gradus affinitatis quot sunt gradus consanguinitatis: sed tamen quia affinitas est minus vinculum, quàm consanguinitas, facilitùs & olim & nunc dispensatio fit in remotis gradibus affinitatis, quàm in remotis gradibus consanguinitatis.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd illa minoritas vinculi affinitatis respectu consanguinitatis facit varietatem in genere attinentiæ non in gradibus: & ideò illa ratio non est ad propositum.

¶Ad secundum dicendum, quòd frater non poterat accipere vxorem fratris sui, nisi in casu, scilicet quando moriebatur sine prole, vt suscitaret semen fratri suo, quod tunc requirebatur quando per propagationem carnis cultus religionis multiplicabatur, quod nunc locum non habet: & sic patet quòd nō ducebat eam vxorem quasi generis propriā personam, sed quasi supplens defectum fratris sui.

ARTICVLVS IX.

¶Vtrùm coniugium contractum inter affines vel consanguineos semper sit dirimendum.

AD

Dist. 4. Ad. 41. q. 3.

AD NONVM sic proceditur. Videtur quòd coniugium quod inter affines vel consanguineos est cōtractum, non semper sit per diuortium dirimendum. Quia quod Deus coniunxit, homo non separet: cùm ergo Deus facere intelligatur quod facit Ecclesia quæ quandoque tales ignoranter coniungit, videtur quòd si postmodum in notitiam veniant, non sint separandi.

¶Præterea, Fauorabilius est vinculum matrimonij, quàm dominij: sed homo per longi temporis præscriptionem acquirit dominium in re, cuius non erat dominus. ergo per diuturnitatem temporis matrimonium ratificatur, etiam si priùs ratum non fuit.

¶Præterea, De similibus simile est iudicium: sed si matrimonium esset dirimendum propter consanguinitatem, tunc in casu illo quando duo fratres habent duas sorores in vxores, si vnus separatur propter consanguinitatem, & alius pari ratione separari deberet, quod non videtur. ergo matrimonium non est separandum propter affinitatem & consanguinitatem.

¶SED CONTRA, Consanguinitas & affinitas impediunt contrahendum, & dirimunt contractum. ergo si probatur affinitas vel consanguinitas separandi sunt, etiam si de facto contraxerunt.

CONCLVSIO.

¶Coniugium inter consanguineos & affines contractum semper dirimendum est.

¶RESPONDEO dicendum, quòd cùm omnis concubitus præter licitum matrimonium sit peccatum mortale, quod Ecclesia omnibus modis impedire conatur, ad ipsam pertinet eos, inter quos non potest esse verum matrimonium, separare, & præcipuè consanguineos & affines, qui sine incestu contrahere non possunt carnaliter.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd Ecclesia quantùs dono & autoritate diuina fulciatur, tamen inquantùm est hominum congregatio, aliquid de defectu humano in actibus eius peruenit quod non est diuinum, & illa coniunctio quæ fit in facie Ecclesiæ impedimentis ignoratis, non habet inseparabilitatem ex autoritate diuina, sed est contra autoritatem diuinam errore hominum inducta, qui excusat à peccato, cùm sit error facti quandiu manet. & propter hoc quando impedimētum ad notitiam peruenit Ecclesiæ, debet prædictam coniunctionem separare.

¶Ad secundum dicendum, quòd illa quæ sine peccato esse nō possunt, nulla præscriptione firmantur: quia, vt Inn. dicit, Diuturnitas temporis non minuit peccatum, sed auget, nec ad hoc facit aliquid fauor matrimonij quod inter illegitimas personas esse non poterat.

¶Ad tertium dicendum, quòd res inter alios acta aliis nō præiudicat in foro contentioso: vnde quamuis frater repellatur à matrimonio vnius sororum ex causa consanguinitatis, non propter hoc separat Ecclesia aliud matrimonium quod non accusatur: sed in foro conscientiæ non oportet quòd semper obligetur ad hoc alius frater ad dimittendum vxorem suam, quia frequenter tales accusationes ex maleuolentia procedūt, & per falsos testes probantur. Vnde non oportet quòd conscientiam suam informet ex his quæ circa aliud matrimonium sunt facta. Sed distinguendum videtur in hoc, quia aut habet certam cognitionem de impedimento matrimonij, aut opinionem, aut neutrum. Si primo modo, nec exigere, nec reddere debitum debet: si secundo modo, debet reddere, sed non exigere: si tertio, potest reddere & exigere.

ARTICVLVS X.

¶Vtrùm ad separationem matrimonij contracti inter affines & consanguineos sit procedendum per viam accusationis.

AD DECIMVM sic proceditur. Videtur quòd ad separationem matrimonij quod est inter affines & consanguineos contractum, non sit procedendum per viam accusationis, quia accusationem præcedit inscriptio qua aliquis se ad talionem obligat si in probatione defecerit: sed hæc non requiruntur quando de matrimonij separatione agitur. ergo ibi locum non habet accusatio.

¶Præterea, In causa matrimonij audiuntur solùm propinqui, vt in litera dicitur: sed in accusationibus audiuntur etiam extranei. ergo in causa separationis matrimonij non agitur per viam accusationis.

¶Præterea, Si matrimonium accusari deberet, tunc præcipuè hoc esset faciendum, quādo minùs difficile est quod separatur: sed hoc est quando sunt sponsalia tantùm contracta, non autē tunc accusatur matrimonium. ergo nunquam de cætero debet fieri accusatio.

¶Præterea, Ad accusandum nō præcluditur via alicui per hoc quòd non statim accusat: sed hoc fit in matrimonio, quia si primò taceat quando matrimonium contrahebatur, non potest postèà matrimonium accusare quasi suspectus. ergo, &c.

¶SED CONTRA, Omne illicitum potest accusari: sed matrimonium affinium vel consanguineorum est illicitum. ergo de eo potest esse accusatio.

CONCLVSIO.

¶Per viam accusationis procedendum est ad separationem matrimonij inter consanguineos & affines contracti.

¶RESPONDEO dicendum, quòd accusatio ad hoc est instituta, ne aliquis sustineatur innocens, qui culpam habet, sicut autem ex ignorantia facti contingit quòd aliquis homo reputatur innocens, qui in culpa est, ita ex ignorātia alicuius circunstantiæ contingit quòd aliquod factum reputatur licitum, quod est illicitum: & ideò sicut homo accusatur quādoque, ita & factum ipsum accusari potest. & sic matrimonij accusatur, quando propter ignorantiam impedimenti æstimatur legitimum, quod est illegitimum.

¶AD PRIMVM ergo dicēdum, quòd obligatio ad pœnam talionis habet locum, quando accusatur persona de crimine, quia tunc agitur ad punitionem eius: sed quando accusatur factum, tunc non agitur ad pœnam facientis, sed ad impediendum quod est illicitum: & ideò in matrimonio accusator nō se obligat ad aliquam pœnam: sed talis accusatio potest & verbis & scripto fieri, ita quòd exprimatur & persona accusans matrimonium quod accusatur, & impedimentū propter quod accusatur.

¶Ad secundum dicendum, quòd extranei non possunt scire cō sanguinitatem nisi per consanguineos, de quibus probabilius est quòd sciant. Vnde quando ipsi tacent, suspitio habetur contra extraneum, quòd ex maleuolentia procedat, nisi per consanguineos probare voluerit: vnde repellitur ab accusatione quando sunt consanguinei, qui tacent, & per quos probare nō potest: sed consanguinei quantumcunque sint propinqui, non repellentur ab accusatione, quando accusatur matrimonium propter aliquod impedimentum, quod impedit contrahendū, & dirimit contractum: sed quando accusatur ex hoc quòd dicitur non fuisse contractum, tunc parentes tāquam suspecti sunt repellendi, nisi ex parte illius, qui est inferior dignitate & diuitiis, de quibus probabiliter æstimari potest quòd libenter vellent quòd matrimonium staret.

¶Ad tertium dicendum, quòd si matrimonium nondum est contractum, sed sponsalia tantùm, non potest accusari, quia nō accusatur quod non est: sed potest denuntiari impedimentum ne matrimonium contrahatur.

¶Ad quartum dicendum, quòd ille qui tacuit primò, quandoque auditur, postèà si velit matrimonium accusare, quādoque repellitur, quod patet ex Decret. quæ sic dicit, Si post contractum aliquis accusator appareat, cùm non prodierit in publicum, quando secundum consuetudinem in Ecclesia edebatur, vtrùm vox suæ accusationis debeat admitti, meritò quæri potest. Super quo respondemus, quòd si tempore denuntiationis præmissæ is qui iam cōiunctos impedit, extra diœcesim existebat, vel aliàs denuntiatio non potuit ad eius deuenire notitiam: vt puta, si nimiæ infirmitatis feruore laborabat, seu sanæ mentis patiebatur exilium, vel in annis erat tam teneris cōstitutus, quòd ad comprehensionem talium eius ætas sufficere non valebat, seu alia causa legitima fuerit impeditus, eius accusatio debet audiri: alioquin tanquàm suspectus, est proculdubiò repellendus, nisi firmauerit iuramēto quòd post didicerit ea quæ obiecerit, & ad hoc ex malitia non procedat.

ARTICVLVS XI.

¶Vtrùm ad separationem matrimonij contracti inter affines & consanguineos procedi debeat per testes.

AD VNDECIMVM sic proceditur. Videtur quòd in tali causa non sit procedendum per testes sicut in aliis causis, quia in aliis causis adducuntur, ad testificandum quicunque sunt omni exceptione maiores. ergo, &c.

¶Præterea,

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶Præterea, Testes suspecti de priuato odio vel amore, à testimonio repelluntur: sed maximè possunt propinqui esse suspecti de amore respectu vnius partis, & odio ad partem alteram. ergo non est audiendum eorum testimonium.

¶Præterea, Matrimonium est fauorabilius, quàm aliæ causæ, in quibus de rebus purè corporalibus agitur: sed in illis non potest idem esse testis & accusator. ergo in matrimonio videtur quòd non conuenienter in causa ista per testes procedatur.

¶SED CONTRA, Testes inducuntur in causis, vt super his de quibus dubitatur fiat iudici fides: sed ita facienda est iudici fides in causa ista, sicut in aliis causis, quia non debet præcipitare sententiam de eo quod non constat. ergo procedendū est hîc ex testibus sicut in aliis causis.

CONCLVSIO.

¶Procedendum est per testes in matrimonij contractu separatione inter consanguineos & affines.

¶RESPONDEO dicendum, quòd in hac causa oportet quòd per testes veritas patefiat sicut & in aliis: tamen, vt Iuristæ dicunt, in hac causa multa specialia inueniuntur, scilicet quòd idem potest esse accusator & testis, & quòd non iuratur de calumnia, cùm sit causa quasi spiritualis, & quòd consanguinei admittuntur ad testificandum, & quòd nō obseruatur omnino ordo iudiciarius: quia denuntiatione facta contumax potest excommunicari lite non contestata: & valet hoc testimonium de auditu, & post publicationem testium testes possunt induci, & hoc totum est vt peccatum impediatur, quod in tali coniunctione esse potest.

¶Et per hoc patet solutio ad obiecta.

QVAESTIO QVINQVAGESIMA sexta, De *impedimento cognationis spiritualis, in quinque articulos diuisa.*

DEINDE considerandum est de impedimento cognationis spiritualis. Circa quod quæruntur quinque.

¶Primò, vtrùm spiritualis cognatio matrimonium impediat.

¶Secundò, ex qua causa contrahatur.

¶Tertiò, inter quos.

¶Quartò, vtrùm transeat à viro in vxorem.

¶Quintò, vtrùm transeat ad filios carnales patris.

ARTICVLVS I.

¶Vtrùm spiritualis cognatio impediat matrimonium.

Tho. 4. dist. 42. q. 1. art. 1. & seq.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd spiritualis cognatio matrimonium non impediat. Matrimonium enim non impedit nisi quod contrariatur alicui bono matrimonij: sed spiritualis cognatio non contrariatur alicui bono matrimonij: ergo non impedit matrimonium.

¶Præterea, Impedimentum perpetuum matrimonij non potest stare simul cum matrimonio: sed cognatio spiritualis stat simul aliquando cum matrimonio, vt in litera dicitur: sicut cùm aliquis in casu necessitatis filium baptizat, quia tunc fit vxori suæ spirituali cognatione coniunctus, nec tamen matrimonio separatur. ergo spiritualis cognatio matrimonium nō impedit.

¶Præterea, Vnio spiritus non transit in carnem: sed matrimonium est carnalis coniunctio. ergo cùm cognatio spiritualis sit vnio spiritus, non potest transire ad matrimonium impediendum.

¶Præterea, Contrariorum non sunt idem effectus: sed spiritualis cognatio videtur esse contraria disparitati cultus, cùm spiritualis cognatio sit propinquitas proueniens ex datione sacramenti, vel intentione ad idem: disparitas autē cultus consistit in sacramenti carentia, vt priùs dictum est: cùm ergo disparitas cultus matrimonium impediat, videtur quòd spiritualis cognatio non habeat hunc effectum.

¶SED CONTRA, Quanto aliquod vinculum sanctius est, tanto magis est custodiendum: sed vinculum spirituale est sanctius, quàm corporale: cùm ergo vinculum propinquitatis corporalis matrimonium impediat, videtur etiam quòd cognatio spiritualis idem faciat.

¶Præterea, In matrimonio coniunctio animarum est principalior, quàm coniunctio corporum, quia præcedit ipsam. ergo multò fortiùs spiritualis cognatio matrimonium impedire potest, quàm carnalis.

CONCLVSIO.

¶Sicut carnalis cognatio impedit matrimonium contrahendum ac contractum, ita & spiritualis: ex Ecclesiæ tamen statuto, si matrimonium præcedat.

¶RESPONDEO dicendum, quòd sicut per carnalē propagationem homo accipit esse naturæ, ita per sacramenta accipit esse spiritualis gratiæ: vnde sicut vinculum, quod ex carnis propagatione contrahitur, est homini naturale, inquantum est res quædam naturæ, ita vinculum quod contrahitur ex sacramentorum susceptione, est aliquo modo naturale alicui, inquantum est membrum Ecclesiæ: & ideò sicut carnalis cognatio impedit matrimonium, ita spiritualis ex Ecclesiæ statuto. Tamen distinguendum est de spirituali cognatione, quia aut præcessit matrimonium, aut sequitur: si præcessit, impedit contrahendum, & dirimit contractum: si sequitur, tunc non dirimit vinculum matrimonij. Sed quantùm ad actum matrimonij est distinguendum, quia aut spiritualis cognatio inducitur causa necessitatis, sicut pater baptizat filium in articulo mortis, & tunc non impedit actum matrimonij ex neutra parte: aut inducitur extra casum necessitatis ex ignorantia, & tunc si ille ex cuius actu inducitur, diligentiam adhibuit, est eadem ratio sicut & de primo: aut ex industria extra casum necessitatis, & tunc ille ex cuius actu inducitur, amittit ius petendi debitum, sed tamen debet reddere si petatur, quia ex culpa eius non debet aliquod incommodum alius reportare.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd quamuis spiritualis cognatio non impediat aliquod de principalibus bonis matrimonij, tamen impedit aliquod de secundariis bonis, quod est amicitiæ multiplicatio, quia spiritualis cognatio est sufficiens ratio amicitiæ per se vnde oportet quòd ad alios per matrimonium familiaritas & amicitia quæratur.

¶Ad secundum dicendum, quòd matrimonium est vinculum perpetuum: & ideò nullum impedimentum superueniens potest ipsum dirimere: & sic quandoque contingit quòd matrimonium & matrimonij impedimentum stant simul, non autē si impedimentum præcedit.

¶Ad tertium dicendum, quòd in matrimonio non est tantùm cōiunctio corporalis sed etiam spiritualis: & ideò propinquitas spiritus ei impedimentum præstat sine hoc quòd propinquitas spiritualis transire debeat in carnalem.

¶Ad quartum dicendum, quòd non est inconueniens quòd duo contraria adinuicem contrahentur eidem, sicut magnum & paruum æquali: & sic disparitas cultus, & spiritualis cognatio matrimonio repugnant, quia in vno est maior distantia, in altero maior propinquitas, quàm matrimonium requirat: & ideò ex vtraque parte matrimonium impeditur.

ARTICVLVS II.

¶Vtrùm per solum baptismum spiritualis propinquitas contrahatur.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd per solum baptismum spiritualis propinquitas contrahatur. Sicut enim se habet corporalis cognatio ad corporalem generationē, ita spiritualis ad spiritualem: sed solus baptismus dicitur spiritualis generatio. ergo per solum baptismum contrahitur spiritualis cognatio, sicut & per solam generationem carnalem carnalis cognatio.

¶Præterea, Sicut in confirmatione imprimitur character, ita in ordine: sed in susceptione ordinis non sequitur spiritualis cognatio. ergo nec ex confirmatione, & sic solùm ex baptismo.

¶Præterea, Sacramenta sunt digniora sacramentalibus: sed ex quibusdam sacramentis spiritualibus cognatio non sequitur, sicut patet in extrema vnctione. ergo multò minùs ex catechismo, vt quidam dicunt.

¶Præterea, Inter sacramentalia baptismi multa alia præter catechismum numerantur. ergo ex catechismo non magis contrahitur spiritualis cognatio quàm ex aliis.

¶Præterea, Oratio non est minùs efficax ad promouendum in bonum, quàm instructio vel catechizatio: sed ex oratione non contrahitur spiritualis cognatio. ergo nec ex catechismo.

¶Præterea,

¶Præterea, Instructio quæ fit baptizatis per prædicationem, non minùs valet quàm illa quæ fit nondum baptizatis: sed ex prædicatione non contrahitur aliqua cognatio spiritualis. ergo nec ex catechismo.

¶SED CONTRA, Primæ Cor. 13. In Christo Iesu per Euangelium ego vos genui. & sic spiritualis generatio causat spiritualem cognationem. ergo ex prædicatione Euangelij & instructione fit spiritualis cognatio, & non solùm ex baptismo.

¶Præterea, Sicut per baptismum tollitur peccatum originale, ita per pœnitentiam actuale. ergo sicut baptismus causat spiritualem cognationem, ita & pœnitentia.

¶Præterea, Pater nomen cognationis est: sed per pœnitentiam, & doctrinam, & curam pastoralem, & multa huiusmodi aliquis dicitur alteri spiritualis pater. ergo ex multis aliis præter baptismum & confirmationem spiritualis cognatio contrahitur.

CONCLVSIO.

¶Spiritualis cognatio ex baptismi & confirmationis sacramentis contrahitur.

¶RESPONDEO dicendum, quòd circa hoc est multiplex opinio, quidam dicunt quòd spiritualis regeneratio sicut per septiformem Spiritus sancti gratiam datur, ita per septem efficitur, incipiendo à primo pabulo salis sacramenti, vsque ad confirmationem per Episcopum factam, & per quodlibet horum septem spiritualis cognatio contrahitur. Sed illud non videtur rationabile, quia cognatio carnalis non contrahitur nisi per actum generationis completum: vnde etiam affinitas non contrahitur nisi facta commixtione seminum, ex qua potest sequi generatio carnalis: spiritualis autem generatio non perficitur nisi per aliquod sacramentum: vnde non videtur conueniens quòd spiritualis cognatio contrahatur nisi per aliquod sacramentum. Et ideò alij dicunt, quòd per tria tantùm sacramenta spiritualis cognatio contrahitur, scilicet per catechismū, baptismum, & confirmationem. Sed isti propriam vocem videntur ignorare, quia catechismus non est sacramentum, sed sacramentale. Et ideò alij dicunt, quòd tantùm per duo sacramenta contrahitur, scilicet per cōfirmationem & baptismum, & hæc est opinio communior: tamē de catechismo horum quidam dicunt, quòd est debile impedimentum, quia impedit cōtrahendum, sed non dirimit contractum.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd duplex est carnalis natiuitas. Prima in vtero, in qua adhuc quod natum est, est adeò debile quòd non possit extrà exponi sine periculo, & huic natiuitati assimilatur regeneratio per baptismum, in quo regeneratur aliquis adhuc quasi fouendus intra vterum Ecclesiæ. Secunda est natiuitas ex vtero, quando iam quod natum erat, in vtero tantùm roboratum est quòd potest sine periculo exponi exterioribus, quæ nata sunt corrumpere: & huic assimilatur confirmatio, per quam homo roboratus exponitur in publicum ad confessionem nominis Christi: & ideò congruè per vtrunque istorum sacramentorum contrahitur spiritualis cognatio.

¶Ad secundum dicendum, quòd per ordinis sacramentum non fit alia regeneratio, sed quædam promotio potestatis, & propterea mulier non suscipit ordinem, & sic non potest aliquod impedimentum præstari matrimonio: & ideò talis cognatio non computatur.

¶Ad tertium dicendum, quòd in catechismo fit quædam professio futuri baptismi, sicut in sponsalibus quædam sponsio futurarum nuptiarum: vnde sicut in sponsalibus contrahitur quidam modus propinquitatis, ita in catechismo ad minus impediens contrahendum, vt quidam dicunt, non autem in sacramentis aliis.

¶Ad quartum dicendum, quòd talis professio fidei non fit in aliis sacramentalibus baptismi sicut in catechismo: & ideò non est similis ratio.

¶Et similiter dicendum ad quintum de oratione & ad sextum de prædicatione.

¶Ad septimum dicendum, quòd Apostolus eos ad fidem instruxerat per modum catechismi, & sic aliquo modo talis instructio habebat ordinem ad spiritualem generationem.

¶Ad octauum dicendum, quòd per sacramentum pœnitentiæ non contrahitur, proprie loquendo, spiritualis cognatio: vnde filius sacerdotis potest cōtrahere cū illa, quā sacerdos in cōfessione auditali⁹ filius sacerdotis nō inueniret in tota parochia mulierem, cū qua contrahere posset: nec obstat quòd per pœnitentiam tollitur peccatum actuale, quia hoc non est per modū regenerationis, sed magis per modum sanationis. Sed tamē per pœnitentiam contrahitur quoddam fœdus inter mulierem & sacerdotem cōfitentem spirituali cognationi simile, vt tantùm peccet, eam carnaliter cognoscens, ac si esset sua spiritualis filia: & hoc ideò, quia maxima familiaritas est inter sacerdotem & confitentem, & ob hoc ista prohibitio est inducta, vt tollatur peccandi occasio.

¶Ad nonum dicendum, quòd pater spiritualis dicitur ad similitudinem patris carnalis: pater autē carnalis, vt Philosophus dicit in 8. Ethic. tria dat filio, esse, nutrimentum, & instructionem: & ideò spiritualis pater aliquis alicuius dicitur ratione alicuius horum trium: tamen ex hoc quòd est spiritualis pater, non habet spiritualem cognationem, nisi conueniat cum patre, quantùm ad generationem, per quam est esse: & sic etiam potest solui octauum, quod præcessit.

ARTICVLVS III.

¶Vtrùm cognatio spiritualis contrahatur inter suscipientem sacramentū baptismi & leuantem de sacro fonte.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd cognatio spiritualis non contrahatur inter suscipientem sacramentum baptismi, & leuantem de sacro fonte. Quia in generatione carnali contrahitur propinquitas solùm ex parte eius cuius semine generatur proles, non autem ex parte eius qui filium natum suscipit. ergo nec spiritualis cognatio contrahitur inter eum, qui suscipit de sacro fonte, & eum qui suscipitur.

¶Præterea, Ille qui in sacro fonte leuat, anadechus à Dionysio dicitur: & ad eius officium spectat puerum instruere: sed instructio non est sufficiens causa spiritualis cognationis, vt dictum est. ergo nulla cognatio contrahitur inter eum & illum qui de sacro fonte leuatur.

¶Præterea, Potest contingere quòd aliquis leuet aliquem de sacro fonte antequàm ipse sit baptizatus, sed ex hoc non contrahitur aliqua spiritualis cognatio, quia ille qui non est baptizatus, non est capax alicuius spiritualitatis. ergo aliquem leuare de sacro fonte, non sufficit ad spiritualem cognationem cōtrahendam.

¶SED CONTRA est definitio spiritualis cognationis suprà inducta & autoritates, quæ ponuntur in litera.

CONCLVSIO.

¶Spiritualis cognatio inter suscipientem baptismi sacramentum, & ipsum leuantem de sacro fonte contrahitur.

¶RESPONDEO dicendum, quòd sicut in generatione carnali aliquis nascitur ex matre & patre, ita in generatione spirituali aliquis renascitur filius Dei sicut patris, & Ecclesiæ sicut matris: sicut autem ille qui sacramentum confert, gerit personam Dei, cuius instrumentum & minister est, ita ille qui baptizatum suscipit de sacro fonte aut confirmandum tenet, gerit personam Ecclesiæ: vnde ad vtrunque spiritualis cognatio contrahitur.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd non tantùm pater, ex cuius semine generatur proles, habet cognationem carnalem ad natum, sed etiam mater quæ materiam submistrat, & in cuius vtero generatur: & ita etiam anadechus qui baptizandum vice totius Ecclesiæ offert & suscipit, & confirmandum tenet, spiritualem cognationem contrahit.

¶Ad secundum dicendum, quòd non ratione instructionis debitæ, sed ratione generationis spiritualis, ad quam cooperatur, cognationem spiritualem contrahit.

¶Ad tertium dicendum, quòd non baptizatus non potest aliquem leuare de sacro fonte, cùm non sit membrum Ecclesiæ, cuius typum gerit in baptismo suscipiens, nec tamen aliquam cognationem spiritualem contrahere potest, quia est expers spiritualis vitæ, in quam homo primò per baptismum nascitur.

ARTICVLVS IIII.

¶Vtrùm cognatio spiritualis transeat à viro in vxorem.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur quòd cognatio spiritualis non transeat à viro in vxorem, quia spiritualis vnio & corporalis sunt disparatæ & diuersorum generum. ergo mediante carnali coniunctione

Universidad de Deusto
Biblioteca

ctione quæ inter virum & vxorem est, non transitur ad spiritualem cognationem.

¶ Præterea, Magis conueniunt in spirituali generatione, quæ est causa spiritualis cognationis pater, & mater spiritualis, quã vir qui est spiritualis pater, & vxor: sed pater & mater spiritualis nullam ex hoc spirituale cognationem contrahunt: ergo nec vxor contrahit aliquam spiritualem cognationem ex hoc quòd vir eius sit pater alicuius spiritualis.

¶ Præterea, Potest cõtingere quòd est baptizatus vir, & vxor non est baptizata, sicut quando est ab infidelitate conuersus sine alterius coniugis conuersione: sed spiritualis cognatio non potest peruenire ad non baptizatum. ergo non transit semper de viro ad vxorem.

¶ Præterea, Vir & vxor possint aliquem simul de fonte leuare. si ergo spiritualis cognatio à viro, transiret in vxorem, sequeretur quòd vterque coniugum esset bis pater & mater spiritualis eius: quod est inconueniens.

¶ SED CONTRA, Bona spiritualia magis multiplicabilia sunt, quàm corporalia: sed consanguinitas corporalis viri traxit ad vxorem per affinitatem. ergo multò magis spiritualis.

CONCLVSIO.

¶ Transit spiritualis cognatio à viro in vxorem quam carnaliter cognouit, si quis per proprium actum alterius filium de sacro fonte leuat.

¶ RESPONDEO dicendum, quòd aliquis potest fieri alicuius compater dupliciter. Vno modo per actum alterius, qui baptizat, vel in baptismo suscipit filium eius, & sic cognatio spiritualis non transit à viro in vxorem, nisi forte ille sit filius vxoris, quia tunc directè vxor contrahit cognationem spiritualem, sicut & vir. Alio modo per actum proprium, sicut cùm leuat filium alterius de sacro fonte, & sic cognatio spiritualis transit ad vxorem, quamuis carnaliter cognouit, non autem si nondum sit matrimonium consummatum, quia nondum effecti sunt vna caro, & hoc est per modum cuiusdam affinitatis: vnde etiam pari ratione videtur transire ad mulierem, quæ est carnaliter cognita, quamuis non sit vxor: vnde versus,

Quæ mihi, vel cuius natum mea fonte leuauit,
Hæc mea commater, fieri mea non valet vxor.
Si qua meæ natum non ex me fonte leuauit,
Hanc post fata meæ non inde vetabor habere.

¶ AD PRIMVM ergo dicẽdum, quòd ex hoc quòd sunt diuersorum generum vnio corporalis & spiritualis, potest concludi quòd vna non est alteranon autem quòd vna non possit esse causa alterius, vel per se vel per accidens.

¶ Ad secundum dicendum, quòd pater spiritualis & mater spiritualis eiusdem non coniunguntur in cognatione spirituali nisi per accidens, quia ad hoc vnus per se sufficeret. Vnde nõ oportet quòd ex hoc aliqua cognatio spiritualis inter eos nascatur, quin possit esse inter eos matrimonium: vnde versus,

Vnus semper erit compatrum spiritualis,
Alter carnalis, non fallit regula talis.

Sed per matrimoniũ fit & vir & vxor vna caro per se loquẽdo: & ideò non est simile.

¶ Ad tertium dicendum, quòd si vxor non sit baptizata, non peruenit ad eam spiritualis cognatio propter hoc quòd non est capax, non ex hoc quòd non possit per matrimonium traduci spiritualis cognatio à viro in vxorem.

¶ Ad quartum ergo dicendum, quòd ex quo inter patrem spiritualem & matrem non contrahitur aliqua cognatio spiritualis, nihil prohibet quin vir & vxor simul aliquẽ de sacro fonte leuent, nec est inconueniens quòd vxor ex diuersis causis efficiatur mater spiritualis eiusdem: sicut etiam potest esse quòd est affinis & consanguinea eiusdẽ per carnalem propinquitatẽ.

ARTICVLVS V.

¶ Vtrùm cognatio spiritualis transeat ad filios carnales patris spirituales.

AD QVINTVM sic proceditur. Videtur quòd non transeat ad filios carnales patris spiritualis, quia spirituali cognationi non assignantur gradus: essent autem gradus, si transirent à patre in filium, quia persona generata mutat gradum, vt suprà dictũ est. ergo non trãsit ad filios carnales patris spiritualis.

¶ Præterea, Pater eodem gradu attinet filio, & frater fratri: si ergo cognatio spiritualis transit à patre in filium, eãdem ratione transibit à fratre in fratrem, quod falsum est.

¶ SED CONTRA est quod in litera probatur per auctoritatem.

CONCLVSIO.

¶ Spiritualis cognatio transit ad filios carnales spiritualis patris, ita quod dirimit contrahendum & iam contractum matrimonium.

¶ RESPONDEO dicendum, quòd filius est aliquid patris, & non econuerso, vt dicitur in 8. Ethico. & ideò spiritualis cognatio transit à patre in filium, & non econuerso: & sic patet quòd tres sunt cognationes spirituales. Vna quæ dicitur spiritualis paternitas, quæ est inter patrem & filium spiritualẽ. Alia quæ dicitur compaternitas, quæ est inter patrem spiritualem & carnalem eiusdem. Tertia autem dicitur spiritualis fraternitas, quæ est inter filium spiritualem & filios carnales eiusdem patris, & quælibet harum impedit matrimonium contrahendum, & dirimit contractum.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd persona addita per carnis propagationem facit gradum respectu illius personæ quæ eodem genere attinet, non autem respectu eius quæ attinet in alio genere: sicut filius attinet in eodem gradu vxori patris in quo & pater, quamuis alio genere attinẽtiæ: spiritualis autem cognatio est alterius generis, quàm carnalis: & ideò non in eodem gradu attinet filius spiritualis filio naturali patris sui spiritualis, in quo attinet ei pater eius, quo mediante cognatio spiritualis transit: & ita non oportet quòd spiritualis cognatio habeat gradum.

¶ Ad secundum dicendum, quòd frater non est aliquid fratris, sicut filius est aliquid patris: sed vxor est aliquid viri, cum quo effecta est vnum corpus: & ideò à fratre in fratrem non trãsit, siue sit ante genitus, siue post fraternitatem spiritualem.

QVAESTIO QVINQVAGESIMA septima, De cognatione legali, quæ est per adoptionem, in tres articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de cognatione legali quæ est per adoptionem. Circa quod quæruntur tria.

¶ Primò, quid sit adoptio.

¶ Secundò, vtrùm ex ea aliquod vinculum contrahatur matrimonium impediens.

¶ Tertiò, inter quas personas contrahatur.

ARTICVLVS I.

¶ Vtrùm adoptio conuenienter definiatur.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd inconuenienter adoptio definiatur. Adoptio enim est extraneæ personæ in filium vel nepotem, vel deinceps, legitima assumptio: filius enim debet esse subditus patri: sed aliquando ille qui adoptatur, non transit in potestatem patris adoptantis: ergo non semper per adoptionem aliquis in filium assumitur. *The. de conu. 2. Iust. 7. C. de.*

¶ Præterea, Parentes debent filiis thesaurizare, 2. Corin. 12. Sed pater adoptans non oportet quòd semper adoptato thesaurizet, quia quandoque adoptatus non succedit in bonis adoptãtis: ergo adoptio non est assumptio alicuius in filium.

¶ Præterea, Adoptio, per quam aliquis in filium assumitur, similatur generationi naturali, per quam naturaliter producitur filius: ergo cui competit naturalis generatio filij, competit adoptio: sed hoc est falsum, quia ille qui non est sui iuris, & qui est minor quindecim annis, & mulier, non possunt adoptare, qui tamen possunt filium naturaliter generare: ergo adoptio non dicitur proprie assumptio alicuius in filium.

¶ Præterea, Assumptio extraneæ personæ in filium videtur esse necessaria ad supplendum defectum naturalium filiorum: sed ille qui non potest generare, vt spado, vel frigidus, maximè patietur defectum in filiis naturalibus: ergo ei maximè cõpetit assumere aliquem in filium: sed non competit ei adoptare: ergo adoptio non est assumptio alicuius in filium.

¶ Præterea, In spirituali cognatione, vbi aliquis in filium assumitur, sine carnis propagatione, potest indifferenter maior ætate effici pater minoris: & econuerso, quia iuuenis potest

senem baptizare, & econuerso. Si ergo per adoptionem aliquis assumitur in filium sine carnis propagatione, similiter posset indifferenter senior iuniorem, vel minor seniorem adoptare, quod non est verum: & sic idem quod prius.

¶ Præterea, Adoptatus non differt secundum aliquem gradũ ab adoptante: ergo quilibet adoptatus adoptatur in filium, & sic inconuenienter dicitur quòd adoptatur in nepotem.

¶ Præterea, Adoptio ex dilectione procedit: vnde & Deus dicitur nos per charitatem in filios adoptasse: sed charitas maior habenda est ad proximos quàm ad extraneos: ergo non debet esse adoptio extraneæ personæ, sed magis propinquæ.

CONCLVSIO.

¶ Adoptio est extraneæ personæ in filium, seu filiam, vel nepotem legitima assumptio.

¶ RESPONDEO dicendum, quòd ars imitatur naturam, & supplet defectum naturæ in illis, in quibus natura deficit: vnde sicut per naturalem generationem aliquis filium producit, ita per ius positiuum, quod est ars boni & æqui, potest aliquis alium sibi assumere in filium ad similitudinem filij naturalis, & ad supplendum filiorum deperditorum defectum, propter quod præcipuè adoptio est introducta: & quia assumptio importat terminum à quo, propter quod assumens non est assumptum, oportet quòd ille qui assumitur in filium, sit persona extranea: ergo sicut naturalis generatio habet terminum ad quem: scilicet formam, quæ est finis generationis, & terminum à quo, scilicet formam contrariam, ita generatio legalis habet terminum ad quem, scilicet filium vel nepotem, & terminum à quo personam extraneam: & sic patet quòd prædicta assignatio comprehendit genus adoptionis, quia dicitur legitima assumptio: & terminum à quo, quia dicitur extraneæ personæ: & terminum ad quem, quia dicitur in filium vel nepotem.

¶ AD PRIMVM ergo dicendũ, quòd filiatio adoptionis est quædam imitatio filiationis naturalis: & ideò duplex est adoptionis species. Vna quæ perfectè naturalem filiationem imitatur, & hæc vocatur arrogatio, per quam traducitur adoptatus in potestatem adoptantis, & sic adoptatus succedit patri adoptanti ex intestato, nec potest eum pater sine culpa priuare quarta parte hæreditatis: sic autem adoptari non potest nisi ille qui est sui iuris, qui scilicet nõ habet patrem, aut si habet est, emancipatus, & hæc adoptio non fit nisi autoritate principis. Alia adoptio est quæ imitatur naturalem filiationem imperfectè, quæ vocatur simplex adoptio, per quam adoptatus non transit in potestatem adoptantis. Vnde magis est dispositio quædam ad perfectam adoptionem, quàm adoptio perfecta: & secundum hanc potest adoptari etiam ille qui non est sui iuris, & sine autoritate principis ex autoritate magistratus: & sic adoptatus non succedit in bonis adoptantis, nec tenetur ei adoptans aliquid de bonis suis in testamento dimittere nisi velit.

¶ Et per hoc patet solutio ad secundum.

¶ Ad tertium dicendum, quòd generatio naturalis ordinatur ad speciem consequendam: & ideò omnibus competit posse naturaliter generare, in quibus natura speciei non est impedita: sed adoptio ordinatur ad hæreditatis successionem, & ideò illis solis competit qui habent potestatem disponendi de hæreditate sua. Vnde qui non est sui iuris, vel est minor viginti quinque annorum, aut mulier, non potest adoptare aliquem nisi ex speciali concessione principis.

¶ Ad quartum dicendum, quòd per eum qui habet impedimentum perpetuum ad generandum, non potest hæreditas transire in posterum. Vnde ex hoc ipso iam debetur illis, qui succedere ei debent iure propinquitatis: & ideò non ei competit adoptare, sicut nec naturaliter generare: & præterea maior est dolor de filiis amissis, quàm de illis qui nunquam sunt habiti: & ideò habentes impedimentum generationis, non indigent solatio contra carentiam filiorum, sicut illi qui habuerũt & amiserunt, vel etiam qui habere potuerunt, sed aliquo impedimento accidentali carent.

¶ Ad quintum dicendum, quòd spiritualis cognatio contrahitur per sacramentum quo fideles renascuntur in Christo, in quo non differt masculus & fœmina, seruus & liber, iuuenis & senex: & ideò indifferenter quilibet potest effici pater spiritualis alterius: sed adoptio fit ad hæreditatis successionem & quandam subiectionem adoptati ad adoptantem, non autem est cõueniens quòd antiquior iuueni in cura rei familiaris subdatur: & ideò iunior non potest adoptare seniorem, sed oportet secundum leges, quòd adoptatus sit in tãtum adoptante iunior, quòd possit eius esse filius naturalis.

¶ Ad sextum dicendum, quòd sicut contingit amitti filios, ita & nepotes, & deinceps: & ideò cùm adoptio sit inducta in solatium filiorum amissorum, sicut aliquis per adoptionem potest surrogari in locum filij, ita in locum nepotis, & deinceps.

¶ Ad septimum dicendum, quòd propinquus iure propinquitatis debet succedere: & ideò non competit ei quòd per adoptionem ad successionem deducatur: & si aliquis propinquus, cui non competat successio hæreditatis, adoptetur, non adoptatur inquantum est propinquus, sed inquantũ est extraneus à iure successionis in bonis adoptantis.

ARTICVLVS II.

¶ Vtrùm ex adoptione contrahatur aliquod vinculum impediens matrimonium.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd ex adoptione non contrahatur aliquod vinculum impediens matrimonium, quia cura spiritualis est dignior quàm cura corporalis: sed ex hoc quòd aliquis curæ alicuius subiicitur spiritualiter, non contrahit aliquod propinquitatis vinculum, aliàs omnes qui habitant in parochia, essent propinqui sacerdotis, & cum filio eius non possent contrahere: ergo nec adoptio quæ trahit adoptatum in curam adoptantis, hoc facere potest.

¶ Præterea, Ex hoc quòd aliquis alicui sit beneficus, non contrahitur aliquod propinquitatis vinculum: sed nihil aliud est adoptio, quàm collatio cuiusdam beneficij: ergo ex adoptione non fit aliquod propinquitatis vinculum.

¶ Præterea, Pater naturalis principaliter filio prouidet in tribus, vt Philosophus dicit: quia scilicet ab ipso habet esse, nutrimentum, & disciplinam: hæreditatis autem successio est posterius ad ista: sed per hoc quòd aliquis alicui prouidet in nutrimento & disciplina, non contrahitur aliud propinquitatis vinculum, aliàs nutrientes & pædagogi & magistri essent propinqui, quod falsum est: ergo nec per adoptionem, per quam aliquis succedit in hæreditate alterius, contrahitur aliqua propinquitas.

¶ Præterea, Sacramenta Ecclesiæ non subduntur humanis legibus: sed matrimonium est sacramentum Ecclesiæ: cùm ergo adoptio sit inducta per legem humanam, videtur quod non possit impedire matrimonium aliquod vinculum ex adoptione contractum.

¶ SED CONTRA, Cognatio matrimonium impedit: sed ex adoptione quædam cognatio causatur: scilicet legalis, vt patet per eius definitionem, est enim legalis cognatio quædam proximitas proueniens ex adoptione: ergo ex adoptione causatur vinculum, per quod matrimonium impeditur.

¶ Præterea, Hoc idem habetur ex autoritatibus in litera positis.

CONCLVSIO.

¶ Humanis legibus iure decretum est, & ab Ecclesia approbatum, vt legalis cognatio matrimonium impediat.

¶ RESPONDEO dicendum, quòd lex diuina illas præcipuè personas à matrimonio excludit, quas necesse erat cohabitare, ne, vt Rabbi Moyses dicit, si ad eas liceret carnalis copula, facilis pateret concupiscentiæ locus, ad quam reprimendam matrimonium est ordinatum: & quia filius adoptatus conuersatur in domo patris adoptantis, sicut filius naturalis, ideò legibus humanis prohibitum est inter tales matrimonium contrahi: & talis prohibitio est per Ecclesiam approbata, & inde habet quòd legalis cognatio matrimonium impediat.

¶ Et per hoc patet solutio ad primatria, quia per omnia illa nõ inducitur talis cohabitatio, quæ possit fomentum concupiscentiæ præstare: & ideò in eis non causatur propinquitas, quæ matrimonium impediat.

¶ Ad quartum dicendum, quòd prohibitio legis humanæ non sufficeret ad impedimentum matrimoniũ, nisi interueniret Ecclesiæ autoritas, quæ idem etiam interdicit.

ARTIC.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ARTICVLVS III.

¶Vtrùm cognatio legalis contrahatur solùm inter adoptantem patrem & filium adoptatum.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd talis cognatio non contrahatur nisi inter patrem adoptantem & filium adoptatum. Maximè enim videtur quòd deberet contrahi inter patrem adoptantẽ, & matrem naturalem adoptati, sicut accidit in cognatione spirituali: sed inter tales nulla cognatio est legalis: ergo nec inter alias aliquas personas præter adoptantem & adoptatum.

¶Præterea, Cognatio impediès matrimonium, est perpetuum impedimentum: sed inter filium adoptatum & filiam adoptantis non est perpetuum impedimentum, quia soluta adoptione per mortem adoptantis vel emancipationem adoptati, potest contrahere cum ea: ergo cum ea non habuit aliquam propinquitatem, quæ matrimonium impediret.

¶Præterea, Cognatio spiritualis in nullam personam transit, quæ non possit ad aliquod sacramentum tenere vel suscipere, vnde in non baptizatũ non transit: sed mulier non potest adoptare, vt ex dictis patet: ergo cognatio legalis non transit à viro in vxorem.

¶Præterea, Cognatio spiritualis est fortior quàm legalis: sed spiritualis non transit in nepotem: ergo nec legalis.

¶SED CONTRA, Plus concordat cognatio legalis cum coniunctione carnis vel propagatione, quàm spiritualis: sed spiritualis transit in alteram personam: ergo & legalis.

¶Præterea, Ad hoc sunt autoritates, quæ in litera ponuntur.

CONCLVSIO.

¶Legalis cognatio omnium descendentium, & per modum cuiusdam affinitatis contracta perpetuò matrimonium impedit, ea autem, quæ est inter filium adoptivum & naturalem filium, tandiu impedit, quandiu manserit in adoptantis potestate.

¶RESPONDEO dicendum, quòd triplex est legalis cognatio. Prima quasi descendentium, quæ contrahitur inter patrem adoptantem & filium adoptatum, & filium filij adoptiui, & nepotem, & sic deinceps. Secunda, quæ est inter filium adoptiuum & filium naturalem. Tertia, per modum cuiusdam affinitatis, quæ est inter patrem adoptantem & vxorem filij adoptiui, vel e contrario inter filium adoptatum & vxorem patris adoptantis. Prima ergo cognatio & tertia perpetuò matrimonium impediunt. Secunda autem non, nisi quandiu manet in potestate patris adoptatis: vnde mortuo patre vel filio emãcipato, potest contrahi inter eos matrimonium.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd per generationem spiritualem non trahitur filius extra potestatem patris, sicut fit per adoptionem, & sic filius spiritualis remanet filius vtriusque simul, non autem filius adoptiuus: & ideò non contrahitur aliqua propinquitas inter patrem adoptantem & matrem, vel patrem naturalem, sicut erat in cognatione spirituali.

¶Ad secundum dicendum, quòd cognatio legalis impedit matrimonium propter cohabitationem: & ideò quando soluitur necessitas cohabitationis non est inconueniens, si prædictum vinculum non maneat, sicut quando fuerit extra potestatem eiusdem patris: sed pater adoptans & vxor eius semper quandam autoritatem retinent super filium adoptatum & vxorem eius, & propter hoc manet vinculum inter eos.

¶Ad tertium dicendum, quòd etiam mulier ex concessione principis adoptare potest: vnde & in ipsam transit cognatio legalis. Et præterea non est causa quare cognatio spiritualis non transit in non baptizatum: quia non potest tenere ad sacramentum, sed quia non est alicuius spiritualitatis capax.

¶Ad quartum dicendum, quòd per generationem spiritualem filius non ponitur in potestate & cura alterius patris spiritualis, sicut in cognatione legali: oportet enim quòd quicquid est in potestate filij, transeat in potestatem adoptantis patris. Vnde adoptato patre, adoptantur filij & nepotes, qui sunt in potestate adoptati.

QVAESTIO QVINQVAGESIMAOCTAVA, De impedimento frigiditatis, maleficij, furiæ & amentiæ, in quinque articulos diuisa.

ARTICVLVS I.

¶Vtrùm frigiditas matrimonium impediat.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd frigiditas matrimonium contrahendum non impediat. Copula enim carnalis non est de essentia matrimonij, quia perfectiora sunt matrimonia hominum pa- *2.dist.34. 9.quæst. 2. artic. 2. & seq.*
ri voto continentium: sed frigiditas nihil tollit de matrimonio nisi carnalem copulam: ergo non est impedimentum dirimens matrimonium contractum.

¶Præterea, Sicut nimia frigiditas impedit carnalem copulam, ita nimia caliditas quæ hominem exiccat: sed caliditas non ponitur matrimonij impedimentum: ergo nec frigiditas debet poni.

¶Præterea, Omnes senes sunt frigidi: sed senes possunt matrimonium contrahere: ergo, &c.

¶Præterea, Si scit mulier virum esse frigidum, quando cum eo contrahit, verum est matrimonium: ergo frigiditas, quantum est de se, non impedit matrimonium.

¶Præterea, Contingit in aliquo esse siccitatem sufficienter mouentem ad carnalem copulam cum aliqua corrupta, non autẽ cum aliqua virgine, quia citò calidum euaporat ratione suę debilitatis, vt ad corrumpendum virginem non sufficiat: & similiter est in aliquo sufficiens caliditas ad pulchram, quæ magis concupiscentiam inflammat, quæ non sufficienter ad turpem mouet: ergo videtur quòd frigiditas, etsi impediat respectu vnius, non tamen impedit simpliciter.

¶Præterea, Mulier est vniuersaliter frigidior viro: sed mulieres non impediuntur à matrimonio: ergo nec frigidi.

¶SED CONTRA est quòd dicitur extra, de frigidis & maleficiatis. Sicut puer, qui non potest reddere debitum, non est aptus coniugio: sic qui impotentes sunt, minimè apti ad contrahenda matrimonia reputantur: tales autem sunt frigidi ergo, &c.

¶Præterea, Nullus potest se obligare ad impossibile: sed in matrimonio homo se obligat ad carnalem copulam, quia ad hoc dat alteri sui corporis potestatem: ergo frigidus qui non potest carnaliter copulari, non potest matrimonium contrahere.

CONCLVSIO.

¶Frigiditas, seu impotentia coëundi non quidem ex ætate, sed ex defectu naturæ, simpliciter incurabilis, dirimit matrimonium contrahendum, aut contractum, post triennium ad minus ex Ecclesiæ statuto.

¶RESPONDEO dicendum, quòd in matrimonio est contractus quidam, quo vnus alteri obligatur ad debitum carnale soluendum. Vnde sicut in aliis contractibus non est conueniens obligatio, si aliquis se obliget ad hoc quod non potest dare vel facere: ita non est conueniens matrimonio contractus, si fiat ab aliquo, qui debitum carnale soluere non possit: & hoc impedimentum vocatur impotentia coëundi nomine generali, quæ quidem potest esse vel ex causa intrinseca & naturali: vel extrinseca & accidentali, sicut per maleficium, de qua pòst dicetur. Si autem sit ex causa naturali, hoc potest esse dupliciter. Quia vel est temporalis, cui potest subueniri remedio medicinæ: vel per excessum ætatis, & tunc non soluit matrimonium: vel est perpetua, & tunc soluit matrimonium: ita quòd ille, ex parte cuius allegatur impedimentum perpetuò maneat absque spe coniugij, alius nubat cui vult in Domino. Ad hoc autem cognoscendum vtrùm sit impedimentum perpetuum vel non, Ecclesia tempus determinatum adhibuit, in quo huius rei posset esse experimentum, scilicet triennium. Quòd si pòst triennium, in quo fideliter ex vtraque parte dederunt operam copulæ carnali implendæ, inueniatur matrimonium non esse consummatum, iudicio Ecclesiæ dissoluitur: & tamen in hoc quando

quandoque Ecclesia errat, quia per triennium quandoque nõ sufficienter experiri potest perpetuitas impotentiæ. Vnde Ecclesia si se deceptam inueniat per hoc, quòd ille in quo erat impedimentum, inuenitur carnalem copulam cum alia vel cum eadem perfecisse, reintegratur matrimonium præcedens, & dirimit secundum, quamuis de eius licentia fit factum.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd quamuis actus carnalis copulæ non sit de essentia matrimonij: tamen sequitur ad hoc quòd est de eius essentia: quia per matrimonium datur vtrique coniugum potestas in corpore alterius respectu carnalis copulæ.

¶Ad secundum dicendum, quòd caliditas superflua vix potest esse impedimentum: si tamen inueniretur quòd per triennium impediret carnalem copulam, iudicaretur perpetuum: tamen quia frigiditas magis & frequẽtius impedit (tollit enim non solùm commixtionem seminum, sed etiam vigorem membrorum, quo fit coniunctio corporum:) ideò frigiditas magis hic ponitur impedimentum quàm caliditas, cùm omnis defectus naturalis ad frigiditatem reducatur.

¶Ad tertium dicendum, quòd senes quamuis non habeant caliditatem sufficientem ad generandum, tamen habent caliditatem sufficientem ad carnalem copulam: & ideò conceditur eis matrimonium, secundum quòd est in remedium, quamuis non competat eis secundum, quòd est officium naturæ.

¶Ad quartum dicendum, quòd in quolibet contractu hoc vtiliter tenetur, quòd ille qui est impotens ad soluendum aliquid, non reputatur idoneus ad contractum illum, quo se obligat ad eius solutionem: tamen potest impotens esse tripliciter. Vno modo, quia non potens soluere de iure, & sic talis impotentia omnibus modis facit contractum esse nullum, siue sciat ille, cum quo facit talem contractum hanc impotentiam, siue non. Alio modo, quia non sit soluendo de facto, & tunc si sciat ille, cum quo contrahit hanc impotentiam, & nihilominus contrahit, ostenditur quòd alium finem ex contractu quærit: & ideò contractus stat. Si autem nescit, tunc contractus nullus est: & ideò frigiditas quæ causat talem impotentiam, vt homo non possit de facto soluere debitum, & conditio seruitutis, per quã non potest homo de facto liberè reddere, impediunt matrimonium, quando alter coniugum ignorat hoc, quòd alius non potest reddere debitum: impedimentum autem per quod quis nõ potest de iure reddere debitum, vt consanguinitas, annullat cõtractum matrimonium, siue sciat alter coniugum, siue non: & propter hoc Magister ponit, quòd hæc duo faciunt personas non omninò illegitimas.

¶Ad quintum dicendum, quòd non potest esse perpetuum impedimentum naturale viro respectu vnius personæ & non respectu alterius: sed si non possit implere carnalem actum cum virgine, & possit cum corrupta, tunc medicinaliter aliquo instrumento possunt claustra pudoris frangi & ei coniungi, nec esset hoc contra naturam, quia nõ fieret ad delectationẽ, sed ad medicamentum: abominatio autem mulieri non est causa carnalis, sed causa accidentalis extrinseca: & ideò de ea est iudicium idem, quod de maleficio, quòd pòst dicetur.

¶Ad sextum dicendum, quòd mas est agens in generatione, sed fœmina est patiens: & ideò maior caliditas requiritur in mari, quàm in fœmina ad opus generationis. Vnde frigiditas facit impedimentũ in viro, sed in muliere potest esse impedimẽtum naturale ex alia causa, scilicet arctatione: & tunc idem est iudicium de arctatione mulieris, & frigiditate viri.

ARTICVLVS II.

¶Vtrùm maleficium possit impedire matrimonium.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd maleficium non possit matrimonium impedire. Huiusmodi enim maleficia fiunt operatione dæmonum: sed dæmones non habent potestatem ad impediendum matrimonij actum magis, quàm corporales alios actus, quos impedire non possunt: quia sic totum mundum perimerent, si comestionem, & gressum, & alia huiusmodi impedirent: ergo per maleficia non potest impediri matrimonium.

¶Præterea, Opus Dei est fortius, quàm opus diaboli: sed maleficium est opus diaboli: ergo non potest impedire matrimonium, quod est opus Dei.

¶Præterea, Nullum impedimentum dirimit contractum matrimonium, quod non sit perpetuum: sed maleficium non potest esse impedimentum perpetuum, quia cum diabolus non habeat potestatem nisi super peccatores, expulso peccato tollitur maleficium, vel per aliud maleficium, vel etiam per exorcismos Ecclesiæ, qui sunt ordinati ad reprimendam vim dæmonum: ergo maleficium non potest impedire matrimonium.

¶Præterea, Carnalis copula non potest impedire nisi impedia tur potentia generandi, quæ est principium eius: sed vnius viri generatiua potentia se habet ad omnes mulieres quasi æqualiter: ergo per maleficium non potest esse impedimentum respectu vnius nisi sit respectu omnium.

¶SED CONTRA est quod dicitur in Decret. 33. q. 1. si per fornicarias vel maleficas, & infrà: Si sanari non poterunt, separari valebunt.

¶Præterea, Potestas dæmonum est maior quàm potestas hominis, Iob. 1. Non est potestas super terram, &c. sed opere humano potest aliquis fieri impotens ad carnalem copulam per aliquam potestatem vel castraturam, & ex hoc matrimonium impeditur: ergo multò fortiùs virtute dæmonis hoc potest fieri.

CONCLVSIO.

¶Impotentes ex maleficio perpetuo, & pòst triennium, alteram quærere copulam possunt, aliàs minimè.

¶RESPONDEO dicendum, quòd quidam dixerunt quòd maleficium nihil aliud erat in mundo nisi in æstimatione hominum, qui effectus naturales, quorum causæ sunt occultæ, maleficiis imputabant. Sed hoc est contra autoritatem sanctorum, qui dicunt quòd dæmones habent potestatem supra corpora, & supra imaginationem hominum, quando à Deo permittuntur. Vnde per eos malefici aliqua signa facere possunt. Procedit autem hæc opinio ex radice infidelitatis, quia non credunt esse dæmones nisi in æstimatione vulgi tantùm, vt terrores quos sibi facit homo ex sua æstimatione imputet dæmoni: & quòd etiam ex imaginatione aliquæ figuræ apparent in sensu tales quales homo cogitat, & tunc creduntur dæmones videri. Sed hæc verba fides repudiat, per quam Angelos de cœlo cecidisse & dæmones esse credimus, & ex subtilitate suæ naturæ multa posse quæ nos non possumus: & illi qui eos ad faciendum talia inducunt malefici vocantur. Et ideò alij dixerũt quòd per maleficia præstari potest impedimentum carnali copulæ, sed nullum tale est perpetuum: vnde non dirimit matrimonium contractum, & dicunt iura esse reuocata quæ hoc dicebant. Sed hoc est contrà experimentum, & contra noua iura, quæ antiquis concordant. Et ideò distinguendum est, quia impotentia coëundi ex maleficio, aut est perpetua, & tunc matrimonium dirimit: aut non est perpetua, & tunc non dirimit: & ad hoc experiendum eodem modo Ecclesia tempus triennij præfixit, sicut & de frigiditate dictum est: tamen hæc differentia est inter maleficium & frigiditatem, quia qui propter frigiditatem est impotens, ita est impotens ad vnam, sicut ad aliam: & ideò quando matrimonium dirimitur, non datur licentia ei, vt cõiungatur alteri: sed ex maleficio homo potest esse impotens ad vnam & non ad aliam: & ideò quando iudicio Ecclesiæ matrimonium dirimitur, vtrique datur licentia, vt alteram copulam quærat.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd quia corruptio peccati prima, per quam homo factus est seruus diaboli, in nos per actum generationis deuenit: ideò maleficij potestas permittitur diabolo à Deo in hoc actu magis quàm in aliis, sicut in serpentibus magis ostenditur virtus maleficiorum, quàm in aliis animalibus, vt dicitur, quia per serpentem diabolus mulierem tentauit.

¶Ad secundum dicendum, quòd opus Dei potest opere diaboli impediri diuina permissione, non quòd diabolus sit Deo fortior, vt per violentiam opera eius destruat.

¶Ad tertium dicendum, quòd maleficium est ita perpetuum, quòd non potest habere remedium humanum, quamuis Deus posset remedium præstare, dæmonem cogendo, vel etiam dæmõn desistendo: nõ enim semper oportet, vt id quod per maleficium factum est, possit maleficium per aliud destrui, vt ipsi malefici confitentur: & tamen si posset per maleficium remedium adhiberi, nihilominus perpetuum reputaretur, quia nullo modo debet aliquis dæmonis auxilium per maleficium inuocare. Smiliter non oportet quòd si per peccatum aliquod diabolo data est potestas in aliquem, quòd cessante peccato

Universidad de Deusto
Biblioteca

esset potestas, quia pœna interdum remanet, culpa trãseunte. Similiter etiam exorcismi Ecclesiæ non valerent ad reprimendum dæmones semper, quantum ad omnes molestias corporales, iudicio diuino hoc exigẽte: sed semper tamen valent contra illas infestationes dæmonum, contra quas instituti sunt.

¶Ad quartum dicendum, quòd maleficium quandoque potest præstare ad omnes impedimentum, quandoque ad vnam tantùm, quia diabolus voluntaria causa est non ex necessitate naturæ agens. Et præterea impedimentum maleficij potest esse ex impressione dæmonis & imaginatione hominis, ex qua tollitur viro concupiscentia mouens ad talem mulierem, & non ad aliam.

ARTICVLVS III.

¶Vtrùm furia impediat matrimonium.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd furia non impedit matrimonium. Matrimonium enim spirituale quod in baptismo contrahitur, dignius quàm carnale: sed furiosi possunt baptizari: ergo & matrimonium contrahere.

¶Præterea, Frigiditas impedit matrimonium, inquantum impedit carnalem copulam, quæ non impeditur per furiam: ergo nec matrimonium.

¶Præterea, Matrimonium non dirimitur nisi per aliquod impedimentum perpetuum: sed de furia non potest sciri quòd sit impedimentum perpetuum: ergo non dirimitur matrimoniũ.

¶Præterea, In versibus supradictis sufficienter continentur impedimenta impedientia matrimonium: sed ibi non fit mentio de furia: ergo, &c cætera.

¶SED CONTRA, Plus tollit vsum rationis furia quàm error sed error impedit matrimonium: ergo & furia.

¶Præterea, Furiosi non sunt idonei ad aliquem contractum faciendum: sed matrimonium est contractus quidam: ergo, &c cætera.

CONCLVSIO.

¶Furia matrimonium sequens, illud nullatenus dirimit, precedens verò quandoque dirimit.

¶RESPONDEO dicendum, quòd furia, aut præcedit matrimonium, aut sequitur: si sequitur nullo modo dirimit ipsum: si autem præcedit, tunc aut furiosus habet lucida intervalla, aut non: si habet, tunc quamuis dum est in illo interuallo non sit tutum quòd matrimonium cõtrahat, quia nesciret prolem educare, tamen si contrahit est matrimonium: si autem non habet, vel si quando non habet contrahit, tunc quia non potest esse consensus vbi deest rationis vsus, non erit verum matrimonium.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd vsus rationis nõ exigitur ad baptismum quasi causa ipsius, sicut exigitur ad matrimonium: & ideò non est similis ratio, cùm de baptismo suriosorum dictum est suprà.

¶Ad secundum dicendum, quòd furia impedit matrimonium ratione suæ causæ quæ est consensus, quãuis non ratione actus, vt frigiditas: sed simul Magister de ea determinat, cum frigiditate, quia vtrunque est quidam naturæ defectus.

¶Ad tertium dicendum, quòd momentaneum impedimentum quod causam matrimonij, scilicet consensum impedit, matrimonium totaliter tollit, sed impedimentum quod impedit actum, oportet esse perpetuum ad hoc quòd matrimonium tollat.

¶Ad quartum dicendum, quòd impedimentum reducitur ad errorem, quia vtrobique est defectus consensus ex parte rationis.

ARTICVLVS IIII.

¶Vtrùm incestus, quo cognoscit quis sororem vxoris suæ, matrimonium dirimat.

AD QVARTVM sic procedetur. Videtur quòd incestus, quo quis cognoscit sororem vxoris suæ, matrimonium non dirimat, quia mulier non debet puniri pro peccato viri: sed puniretur si matrimoniũ solueretur: ergo, &c.

¶Præterea, Plus peccat qui propriam consanguineam cognoscit, quàm qui cognoscit consanguineam vxoris: sed primũ peccatum non impedit matrimonium: ergo nec secundum.

¶Præterea, Si in pœnam peccati hoc infligitur, videtur etiam si mortua vxore cum alia contrahat incestuosus, quòd separari debeant, quod non est verum.

¶Præterea, Hoc etiam impedimentum non connumeratur inter alia suprà enumerata: ergo non dirimit contractum matrimonium.

¶SED CONTRA est, quia per hoc quòd cognoscit sororem vxoris, contrahitur affinitas ad vxorem: sed affinitas dirimit matrimonium contractum: ergo & incestus præcedens.

¶Præterea, In quo quis peccat, in hoc punitur: sed talis peccauit contra matrimonium: ergo debet puniri quòd matrimonio priuetur.

CONCLVSIO.

¶Cùm ex incestu, quo quis cognouerit vxoris consanguineam, quædam contrahatur affinitas, ante contractum matrimonium, etiam post sponsalia ex tali incestu impeditur matrimonium, post contractum verò manente, sed tantum sic peccans iure priuatur petendi debitum.

¶RESPONDEO dicendum, quòd si aliquis cognoscit sororem, aut aliam consanguineam vxoris suæ ante matrimonij contractum etiam post sponsalia, oportet matrimonium separari ratione affinitatis contractæ: si autem post matrimonium contractum & consummatum, non debet totaliter matrimonium separari, sed vir admittit ius petendi debitum, nec potest sine peccato petere, sed tamen debet reddere petenti, quia vxor non debet puniri de peccato viri: sed post mortem vxoris debet omninò manere absque spe coniugij, nisi cum eo dispensetur propter fragilitatem suã, cum timetur de illicito cui tursi tamen præter dispensationem contrahat, peccat, contra statuta Ecclesiæ faciens, non tamen matrimonium dirimitur, nec propter hoc separatur.

¶Et per hoc patet solutio ab obiecta, quia incestus punitur matrimonij impedimentum, non tam ratione culpæ, quàm ratione affinitatis quam causat: & ideo etiam non connumeratur aliis impedimentis, sed impedimento affinitatis includitur.

ARTICVLVS V.

¶Vtrùm defectus ætatis impediat matrimonium.

AD QVINTVM sic proceditur. Videtur quòd defectus ætatis non impedit matrimonium. Secundum enim leges pueri accipiunt tutorem vsque ad vicesimum quintum annum: ergo videtur quòd vsque ad tempus illud non sit confortata ratio ad consensum, & ita videtur quòd illud debeat esse tempus statutum matrimonij ineundi: sed ante tempus illud matrimonium potest contrahi: ergo defectus statutæ ætatis non impedit matrimonium.

¶Præterea, Sicut vinculum religionis est perpetuum, ita & vinculum matrimonij: sed ante decimum quartum annum non potest facere professionem, secundum nouam constitutionem: ergo nec matrimonium contrahere, si defectus ætatis matrimonium impediret.

¶Præterea, Sicut consensus ad matrimoniũ requiritur ex parte viri, ita ex parte vxoris: sed mulier ante decimum quartum annum potest contrahere matrimonium: ergo & vir.

¶Præterea, Impotentia coëundi nisi sit perpetua & ignorata non impedit matrimonium: sed effectus ætatis non est perpetuus nec ignoratus: ergo non impedit matrimonium.

¶Præterea, Non continetur in aliquo prædictorum impedimentorum, & ita non videtur esse matrimonij impedimentum.

¶SED CONTRA, Decret. dicit quòd puer, qui non potest reddere debitum, non est aptus matrimonio: sed ante decimum quartum annum (vt in pluribus) non potest reddere debitum, vt in 9. Animalium dicitur: ergo, &c.

¶Præterea, Omnium natura constantium positus est terminus magnitudinis & augmenti, & ita videtur cùm matrimonium sit naturale, quòd debeat habere determinatum tempus, per cuius defectum impediatur.

CONCLVSIO.

¶Matrimonium ante annos pubertatis contractum nullum est, nisi forte ætatis defectum vigor naturæ & rationis supplenerit.

¶RESPONDEO dicendum, quòd matrimonium per modum contractus cuiusdam ordinationi legis positiuæ subiacet, sicut

est, sicut & alij cõtractus: vnde secundum iura determinatum est, quòd ante illud tempus discretionis quo vterque possit sufficienter de matrimonio deliberare, & debitum sibi inuicem reddere, matrimonia non contrahantur, & si non ita facta fuerunt dirimuntur: hoc autem tempus, vt in pluribus est, in masculis in quartodecimo anno. In fœmina autem in duodecimo anno: quia tamen præcepta iuris positiui sequuntur id quod in pluribus est, si aliquid ad perfectionem debitam ante tempus prædictum perueniat, ita quòd vigor naturæ & rationis defectum ætatis suppleat, matrimonium non dissoluitur: & ideò si contrahentes ante annos pubertatis, ante tempus prædictum carnaliter fuerunt copulati, nihilominus matrimonium perpetuo stat indissolubile.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd in illis ad quæ natura inclinat, non exigitur tantus vigor rationis ad deliberãdum, sicut in aliis: & ideò ante potest deliberans in matrimonium sufficienter consentire, quàm possit in contractibus aliis res suas sine tutore pertractare.

¶Et similiter est dicendum ad secundum, quia votum religionis est eorum quæ sunt sine inclinatione naturæ, quæ maiorem difficultatem habent, quàm matrimonium.

¶Ad tertium dicendum, quòd mulier citiùs ad tempus pubertatis peruenit, quàm vir, vt dicitur in 9. de Animalibus: & ideò non est simile de vtroque.

¶Ad quartum dicendum, quòd ex parte ista nõ solùm est impedimentum propter impotentiam coëundi, sed etiam propter defectum rationis, quæ adhuc non sufficit ad consensum illum rite faciendum qui perpetuò durare debet.

¶Ad quintum dicendum, quòd sicut impedimentum quod est ex furia, reducitur ad impedimentum erroris, ita etiam impedimentum, quod est ex defectu ætatis, quia homo nondum habet plenum vsum liberi arbitrij.

QVÆSTIO QVINQVAGESIMA nona, De disparitate cultus, quæ matrimonium impediat, in sex articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de disparitate cultus, quæ matrimonium impediat.

¶Circa quod quæruntur sex.

¶Primo, vtrùm fidelis possit contrahere matrimonium cum infideli.

¶Secundò, vtrùm inter infideles sit matrimonium.

¶Tertiò, vtrùm coniunx conuersus ad fidem possit cõmanere cum infideli nolente conuerti.

¶Quarto, vtrùm possit vxorem infidelem relinquere.

¶Quintò, vtrùm ea dimissa possit aliam ducere.

¶Sextò, vtrùm propter alia peccata vir possit dimittere vxorem, sicut propter infidelitatem.

ARTICVLVS I.

¶Vtrùm fidelis possit contrahere cum infideli.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd fidelis possit matrimonium cùm infideli contrahere. Quia Ioseph contraxit cum Aegyptia, & Hester cũ Assuero: in vtroque autem matrimonio fuit disparitas cultus, quia alter erat infidelis, & alter fidelis: ergo disparitas cultus præcedens matrimonium ipsum non impedit.

¶Præterea, Eadem est fides, quam docet vetus & noua lex: sed secundum veterem legem poterat esse matrimonium inter fidelem & infidelem, vt patet Deute. 21. Si egressus ad pugnam videris mulierem pulchram in medio captiuorum, & adamaueris eam, introeas ad eam dormiens cum ea, & erit tibi vxor. ergo & in noua lege licet.

¶Præterea, Sponsalia ad matrimonium ordinantur: sed inter fidelem & infidelem possunt in aliquo casu contrahi sponsalia cum conditione futuræ conuersionis: ergo sub eadem conditione matrimonium potest contrahi inter eos.

¶Præterea, Omne impedimentum matrimonij est aliquo modo contrarium matrimonio: sed infidelitas non est contraria matrimonio, quia matrimonium est in officium naturæ, cuius dictamen fidei excedit: ergo disparitas fidei non impedit matrimonium.

¶Præterea, Disparitas fidei etiam quandoque est inter duos baptizatos, sicut quando aliquis post baptismum in hæresi labitur: sed si talis cum aliqua fideli cõtrahat, nihilominus est verum matrimonium: ergo disparitas fidei matrimonium non impedit.

¶SED CONTRA est quod dicitur 2. Corinth. 6. Quæ conuentio lucis ad tenebras? sed maxima conuentio est inter virum & vxorem: ergo ille qui est in luce fidei, non potest contrahere matrimonium cum illa, quæ est in tenebris infidelitatis.

¶Præterea, Mala. 2. dicitur: Contaminauit Iudas sanctificationem Domini, quoniam dilexit, & habuit filiam Dei alieni: sed hoc non esset si inter eos posset verum matrimonium cõtrahi: ergo disparitas cultus matrimonium impedit.

CONCLVSIO.

¶Cultus disparitas matrimonium precedens impedit ne contrahi possit.

¶RESPONDEO dicendum, quòd principalius matrimonij bonum est proles ad cultum Dei educanda: cùm autem educatio fiat communiter inter patrem & matrem, vterque secundum fidem intẽdit ad cultum Dei prolem educare: & ideò si sint diuersæ fidei, intentio vnius alterius intentioni contraria erit, & ita inter eos non potest esse conueniens matrimonium, & propter hoc disparitas cultus præcedens impedit ne contrahi possit.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd in veteri lege de aliquibus infidelibus erat permissum, quòd cum eis possent inire coniugia, & de aliquibus prohibitum. Specialiter tamen erat de infidelibus habitantibus in terra Chanaan: tum quia Dominus præceperat eos occidi propter eorum obstinationẽ, tum quia maius periculum imminebat, ne cõiuges filios Israël ad idololatriam peruerterent, quia filij Israël ad ritus & mores eorum promptiores erant propter conuersationem cum eis: sed aliis Gentibus permisit præcipuè, quia non poterat esse timor pertrahendi ad idololatriam, & sic Ioseph, & Moyses, & Hester cum infidelibus matrimonia contraxerunt. Sed in noua lege etiam, quæ per totum orbem diffunditur, similis ratio prohibendi de omnibus infidelibus: & ideò disparitas cultus præcedens matrimonium impedit contrahendum, & dirimit contractum.

¶Ad secundum dicendum, quòd lex illa vel loquitur de aliis nationibus, cum quibus poterant inire coniugia, vel loquitur quando illa captiua ad fidem & cultum Dei conuerti volebat.

¶Ad tertium dicendum, quòd eadem est habitudo præsentis ad præsens, & futuri ad futurum: vnde sicut quando matrimonium in præsenti contrahitur requiritur vnicus cultus in vtroque contrahentium, ita ad sponsalia, quibus fit sponsio futuri matrimonij, sufficit conditio apposita de vnitate cultus futuri.

¶Ad quartum dicendum, quòd iam ex dictis patet quòd disparitas cultus contraria est matrimonio ratione principalioris boni ipsius, quod est bonum prolis.

¶Ad quintum dicendum, quòd matrimonium est sacramentum: & ideò quantum pertinet ad necessitatem sacramenti, requirit paritatem, quantum ad sacramentum fidei, scilicet baptismũ magis quàm quantum ad interiorem fidem: vnde etiã hoc impedimentum non dicitur disparitas fidei, sed cultus disparitas qui respicit exterius seruitium: vt in 3. li. dictum est. Et propter hoc si aliquis fidelis cum hæretica baptizata matrimonium cõtrahat, verum est matrimonium, quamuis peccet contrahendo, si scit eam hæreticam: sicut peccaret si cum excommunicata cõtraheret, non tamen propter hoc matrimonium dirimeretur: & econtrario si aliquis catechumenus habens rectam fidem, sed nondum baptizatus cum aliqua fideli baptizata contraheret, non esset verum matrimonium.

ARTICVLVS II.

¶Vtrùm inter infideles possit esse matrimonium.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd inter infideles non possit esse matrimonium. Matrimonium enim est sacramentum Ecclesiæ: sed baptismus est ianua sacramentorum: ergo infideles qui nõ sunt baptizati, matrimonium contrahere non possunt, sicut nec alia sacramenta suscipere.

¶Præterea, Duo mala sunt magis impeditiua boni, quã vnũ, sed infidelitas vnius tantùm impedit bonum matrimonij: ergo

Universidad de Deusto
Biblioteca

multò fortiùs infidelitas vtriusque: & ita inter infideles non potest esse matrimonium.

¶Præterea, Sicut inter infideles & fideles est disparitas cultus, ita inter duos infideles, vt si vnus sit Gentilis & alter Iudæus: sed disparitas cultus impedit matrimonium, vt dictum est: ergo ad minùs inter infideles qui habent cultum disparem, non potest esse verum matrimonium.

¶Præterea, In matrimonio est vera pudicitia: sed sicut dicit Augustinus, & habetur in litera, non est vera pudicitia infidelis cum vxore suæ: ergo nec verum matrimonium.

¶Præterea, Matrimonium verum excusat carnalem copulã à peccato: sed hoc non potest facere matrimonium inter infideles contractum, quia omnis vita infidelium peccatum est, vt dicit glossa Romanorum nono. ergo inter infideles non est verum matrimonium.

¶SED CONTRA est quod dicitur 1. Corint. 7. Si quis frater vxorem habeat infidelem, &c. sed vxor non dicitur nisi propter matrimonium: ergo matrimonium quod est inter infideles, est verum matrimonium.

¶Præterea, Remoto posteriori, non remouetur prius: sed matrimonium pertinet ad officium naturæ, quæ præcedit statum gratiæ, cuius principium est fides: ergo infidelitas non facit quin sit inter infideles matrimonium.

CONCLVSIO.

¶Inter infideles verum matrimonium est, quamuis non ita perfectum sicut inter fideles.

¶RESPONDEO dicendum, quòd matrimonium principaliter est institutum ad bonum prolis non tantùm generandæ, sed etiam promouendæ ad perfectum statum, quia quælibet res intendit effectum suum naturaliter perducere ad perfectum: est autem in prole duplex perfectio naturæ, non solùm quantùm ad corpus, sed etiam quantùm ad animam per ea quæ sunt in lege naturæ, & perfectio gratiæ, & prima perfectio est materialis & imperfecta respectu secundæ: & ideò cùm res quæ sunt propter finem, sint proportionatæ fini, matrimonium quod tendit in primam perfectionem, est imperfectum & materiale respectu illius quod tendit in perfectionem secundam: & quia perfectio prima communis esse potest infidelibus & fidelibus. Secunda autem tantùm est fidelium: & ideò inter infideles est quidem matrimonium, sed non perfectum vltima perfectione, sicut est inter fideles.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd matrimonium non est institutum in sacramentum, sed in officium naturæ: & ideò quamuis infidelibus non competat matrimonium, secundum quòd est sacramentum in dispensatione ministrorum Ecclesiæ consistens, competit tamen eis, inquantum est in officium naturæ: & tamen etiam matrimonium tale est aliquo modo sacramentum habitualiter, quamuis non actualiter eò quòd actu non contrahunt in fide Ecclesiæ.

¶Ad secundum dicendum, quòd disparitas cultus non impedit matrimonium ratione infidelitatis, sed ratione disparitatis in fide. Disparitas enim cultus nõ solùm secundam perfectionẽ prolis impedit, sed etiam primam, dum parentes ad diuersa trahere intendunt, quod non est quando vterque est infidelis.

¶Ad tertium dicẽdum, quòd inter infideles est matrimonium, prout matrimonium est in officium naturæ. Ea autem quæ pertinent ad legem naturæ, sunt determinabilia per ius positiuum: & ideò si prohibentur ab alio iure positiuo apud eos infideles contrahere matrimonium cum infidelibus alterius ritus, ex iure diuino non prohibentur: quia apud Deum non differt qualitercunque aliquis à fide deuiet, quantum ad hoc quòd est ex gratia alienum esse similiter nec aliquo Ecclesiæ statuto, quæ non habet de his quæ foris sunt iudicare.

¶Ad quartum dicẽdum, quòd pudicitię & aliæ virtutes infidelium non dicuntur esse veræ, quia non possunt attingere finẽ veræ virtutis, qui est vera felicitas: sicut non dicitur esse verum vinum quod non habet effectum vini.

¶Ad quintum dicendum, quòd infidelis cognoscens vxorem suam, non peccat, si propter bonum prolis, aut fidei quæ tenetur vxori debitum reddat, cùm hic sit actus iustitiæ & temperantiæ quæ in delectabilibus tactus debitas circumstantias seruat, sicut non peccat faciens alios actus politicarum virtutum: nec dicitur omnis vita infidelium peccatum, quia quolibet actu peccent: sed quia per id quod agunt à seruitute peccati non possunt liberari.

ARTICVLVS III.

¶Vtrùm coniunx conuersus ad fidem possit commanere cùm vxore nolente converti.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd coniunx conuersus ad fidem non possit commanere cum vxore nolente conuerti, cum qua in infidelitate contraxerat, vbi enim est idem periculum, oportet eandem cautelã adhiberi: sed propter periculum subuersionis fidei prohibetur ne fidelis cum infideli contrahat. Cùm ergo periculum sit si fidelis commaneat cum infideli, cum qua prius contraxerat, & adhuc maius, quia neophyti faciliùs peruertitur, quàm illi qui sunt nutriti in fide, videtur quòd fidelis post conuersionem non possit commanere cum vxore infideli.

¶Præterea, 28. q. 1. dicitur: Non potest infidelis in eius coniunctione commanere, quæ iam in Christianam transiata est fidem: ergo fidelis habet necesse vxorem infidelem dimittere.

¶Præterea, Matrimonium quod inter fideles contrahitur, est perfectius quàm illud quod contrahitur inter infideles: sed si fideles contrahant in gradu prohibito, ab Ecclesia dissoluitur eorum matrimonium: ergo & infidelium, & ita vir fidelis non potest cõmanere cũ vxore infideli, ad minùs quando, cùm ea in infidelitate contraxit in gradu prohibito.

¶Præterea, Aliquis infidelis habet quandoque plures vxores secundum ritum suæ legis: si ergo potest commanere cum illis, cum quibus in infidelitate contraxit, videtur quòd possit etiã post conuersionem plures vxores retinere.

¶Præterea, Potest contingere quòd repudiata vna vxore, aliã duxerit, & in illo matrimonio existens conuertatur: videtur ergo quòd saltem in hoc casu non possit cum vxore, quam de nouo habet commanere.

¶SED CONTRA est, quòd Apostolus 1. Cor. 7. consulit quòd commaneant.

¶Præterea, Nullum impedimentum superueniens vero matrimonio, tollit ipsum: sed matrimonium erat verum quando vterque infidelis erat: ergo quando alter conuertitur, non dirimitur per hoc matrimonium, & ita videtur quòd possit licitè commanere.

CONCLVSIO.

¶Cùm inter infideles verum matrimonium sit, non propterea dissoluitur eius vinculum quòd alter coniugum ad fidem conuertitur altero in infidelitate manente: solus tamen potest & quo ad cohabitationem, & debiti solutionem, si nulla adsit correctionis spes.

¶RESPONDEO dicendum, quòd fides eius, qui est in matrimonio, non polluit, sed perficit matrimonium: vnde cùm inter infideles sit verum matrimonium, vt ex dictis patet, per hoc quòd alter eorum conuertitur ad fidem, non ex hoc ipso vinculum matrimonij soluitur. Sed aliquando vinculo matrimonij manente, soluitur matrimonium quantum ad cohabitationem & debiti solutionem, in quo pari passu currunt infidelitas & adulterium, quia vtrunque est contra bonum prolis. Vnde sicut se habet in potestate dimittendi adulteram vel cõmanendi cum ea, ita se habet in potestate dimittendi infidelẽ, vel commanendi cum ea: potest enim vir innocens liberè manere cum adultera spe correctionis, non autem si in adulterij peccato fuerit obstinata, ne videatur patronus turpitudinis, quamuis etiam cum spe correptionis possit liberè dimittere: similiter fidelis conuersus potest cum infideli commanere cum spe conuersionis, si eam in infidelitate obstinatam non viderit, & bene facit commanendo, tamen non tenetur, & de hoc est verbum Apostoli.

¶AD PRIMVM ergo dicendũ, quòd facilius impeditur aliquid fiendum quàm destruatur quod rité factum est: & ideò multa sunt quæ impediunt matrimonium contrahendum, si præcedant: quæ tamen ipsum non possunt dissoluere, si sequatur, sicut de affinitate patet: & similiter dicendum est de disparitate cultus.

¶Ad secundum dicendum, quòd in primitiua Ecclesia tẽpore Apostolorũ passim cõuertebantur ad fidem, & Iudæi & Gentiles: & ideò tunc fidelis vir poterat habere probabilem spem de vxoris cõuersione, etiã si conuersionẽ non promitteret. Postmodũ autem tempore procedente Iudæi sunt magis obstinati, quàm Gentiles: quia Gentiles adhuc intrabant ad fidem sicut tempore martyrum, & temporibus Constantini Imperatoris, & circa tempora illa: & ideò tunc non erat tutum fideli cum vxore infideli Iudæa cohabitare, nec erat spes de conuersione eius sicut erat de conuersione vxoris Gentilis: & ideò tunc fidelis

delis conuersus poterat cohabitare cum Gentili, sed non cum Iudæa, nisi conuersionem promitteret, & secundum hoc loquitur Decre. illud: Sed nunc pari passu ambulant vtrique, scilicet Gentiles & Iudæi, quia vtrique obstinati sunt: & ideò nisi vxor infidelis conuerti velit, non permittetur ei cohabitare, siue sit Gentilis, siue Iudæa.

¶Ad tertium dicendum, quòd infideles non baptizati nõ sunt astricti statutis Ecclesiæ, sed sunt astricti statutis iuris diuini: & ideò si contraxerunt aliqui infideles in gradibus prohibitis secundum legem diuinam, Leuit. 18. siue vterque, siue alter ad fidem conuertatur, non possunt in tali matrimonio commanere: si autem contraxerunt in gradibus prohibitis per statutum Ecclesiæ, possunt commanere, si vterque cõuertatur, vel si vno conuerso sit spes de conuersione alterius.

¶Ad quartum dicendum, quòd habere plures vxores est contra legem naturæ, cui etiam infideles sunt astricti: & ideò non est verum matrimonium infidelis nisi cùm illa, cum qua primò contraxit: vnde si ipse cum omnibus suis conuertatur, potest cũ prima commanere, & alias debet abiicere. Si autem prima cõuerti noluerit, & aliqua aliarum conuertatur, idem ius habet contrahẽdi cum illa de nouo, quod cum alia habet: de quo pòst dicetur.

¶Ad quintum dicendum, quòd repudium vxoris est cõtra legem naturæ, vnde infideli non licet vxorem repudiare: & ideò si conuertatur postquam vna repudiata alteram duxerit, idem iudicium est de hac, quia tenetur primam, quam repudiauerat, accipere, si conuerti voluerit, & aliam abiicere.

ARTICVLVS IIII.

¶Vtrùm fidelis conuersus possit vxorem infidelem dimittere volentem cohabitare sine contumelia Creatoris.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur quòd infidelis conuersus non possit vxorem infidelem dimittere volentem cohabitare sine contumelia Creatoris. Maius enim est vinculum viri ad mulierem, quàm serui ad dominum: sed seruus conuersus non absoluitur à seruitutis vinculo, vt patet 1. Corint. 7. & 1. Timot. 6. ergo & vir fidelis non potest vxorem infidelem dimittere.

¶Præterea, Nullus potest alteri præiudicium facere sine consensu ipsius: sed vxor infidelis habebat ius in corpore viri infidelis: si ergo per hoc quòd vir ad fidem conuertitur, mulier præiudicium pati posset, vt liberè dimitteretur, non posset vir conuerti ad fidem sine consensu vxoris, sicut nec ordinari, nec votum continentiam sine consensu eius.

¶Præterea, Si aliquis contrahat cum ancilla scienter, siue sit seruus siue liber, nõ propter diuersam cõditionem potest ipsam dimittere: cùm ergo vir qui quando contraxit cum infideli, scierit eam esse infidelem, videtur à simili quòd non possit eam dimittere propter infidelitatem.

¶Præterea, Pater tenetur ex debito procurare salutem prolis: sed si discederet ab infideli vxore, filij communes matri remanerent, quia partus sequitur ventrem, & sic essent in periculo salutis: ergo non potest vxorem infidelem dimittere licitè.

¶Præterea, Adulter non potest adulteram dimittere, etiã postquam de adulterio pœnitentiam egit: ergo si sit idem iudicium de adulterio & infideli, nec infidelis infidelẽ potest relinquere etiam, postquam ad fidem est conuersus.

¶SED CONTRA est quod Apostolus dicit primæ Corinthiorum septimo.

¶Præterea, Adulterium spirituale est grauius quàm carnale: sed propter carnale adulterium vir potest dimittere vxorem, quantum ad cohabitationem: ergo multò fortiùs propter infidelitatem, quæ est adulterium spirituale.

CONCLVSIO.

¶Conuersus ad fidem potest dimittere vxorem, nec secum cohabitare, cùm conuerti non vult, nec illi debitum reddere tenetur.

¶RESPONDEO dicendum, quòd homini secundũ aliã & aliam vitam diuersa competunt & expediunt: & ideò qui moritur priori vitæ, non tenetur ad illa, ad quæ in priori vita tenebatur: & inde est quòd ille qui in vita seculari existens, aliquã vouit, non tenetur ad illa quando mundo moritur, & vitã religiosam assumens perficere. Ille autem qui ad baptismum accedit, regeneratur in Christo & priori vitæ moritur, cùm generatio vnius sit corruptio alterius: & ideò liberatur ab obligatione qua vxori tenebatur reddere debitum: & ei cohabitare non tenetur, quando conuerti non vult, quamuis reddere debitum in aliquo casu liberè id possit facere, sicut dictum est: sicut

ARTICVLVS V.

¶Vtrùm fidelis discedens ab vxore infideli, possit aliam ducere.

AD QVINTVM sic proceditur. Videtur quòd fidelis discedens ab vxore infideli, non possit aliam ducere in vxorem. Quia indissolubilitas est de ratione matrimonij, cùm repudium vxoris sit cõtra legem naturæ: sed inter infideles erat verum matrimonij: ergo nullo modo potest matrimonium solui, sed manente vinculo, matrimonij ad vnam, non potest aliquis cum alia contrahere: ergo fidelis discedens ab vxore infideli, non potest cum alia contrahere.

¶Præterea, Crimen superueniens matrimonio non soluit matrimonium: sed si mulier velit cohabitare sine cõtumelia Creatoris, non soluitur vinculum matrimonij, quia vir non potest aliam ducere: ergo peccatum vxoris quæ non vult cohabitare sine contumelia Creatoris, nõ soluit matrimonium, vt liberè possit vir aliam vxorem ducere.

¶Præterea, Vir & vxor sunt pares in vinculo matrimonij: cùm ergo vxori infideli non liceat viuente viro alium virum ducere, videtur quòd nec fideli liceat.

¶Præterea, Fauorabilius est continentiæ votum, quàm matrimonij contractus: sed viro fideli vxoris infidelis non licet, vt videtur, votum continentiæ emittere, quia tunc vxor fraudaretur matrimonio, si postmodum conuerteretur: ergo multò minùs licet ei matrimonium contrahere cum alia.

¶Præterea, Filius qui remanet in infidelitate patre conuerso, amittit ius paternæ hæreditatis: & tamen si postea conuertitur, redditur ei hæreditas sua, etiam si alius in possessionẽ eius intrauit: ergo videtur à simili quòd si vxor infidelis pòst cõuertatur, quòd sit sibi reddendus vir suus, etiam si cum alia contraxerit, quod non posset esse si secundum matrimonium verum esset: ergo non potest contrahere cum alia.

¶SED CONTRA, Matrimonium non est ratum sine sacramento baptismi: sed quod nõ est ratum, potest dissolui: ergo matrimonium in infidelitate contractum, potest solui, & ita soluto matrimoniali vinculo, licet viro aliam ducere in vxorem.

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶Præterea, Vir non debet cohabitare vxori infideli nolenti cohabitare sine contumelia creatoris: si ergo non liceret ei aliam ducere, cogeretur continentiam seruare: quod videtur inconueniens, quia sic ex conuersione sua incommodum reportaret.

CONCLVSIO.

¶Vir discedens ab infideli vxore nolente cohabitare sine creatoris contumelia, potest illam dimittere & alteram ducere, si autem velit pacifice cohabitare, potest quidem illam dimittere, non autem aliam ducere.

¶RESPONDEO dicendum, quòd quando alter coniugũ ad fidem conuertitur, altero in infidelitate manente, distinguendum est: quia si infidelis nõ vult cohabitare sine cõtumelia creatoris, id est sine hoc quòd ad infidelitatem inducat, potest fidelis liberè discedere, sed discedens non potest alteri nubere. Si autem infidelis non velit cohabitare sine contumelia creatoris in verba blasphemiæ prorumpens, & nomen Christi audire nolens, tunc si ad fidelitatem pertrahere nitatur vir fidelis discedens potest alteri per matrimonium copulari.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd matrimonium infidelium est imperfectum: sed matrimonium fidelium est perfectum, & ita est firmius: semper autem firmius vinculum soluit minùs firmum, cùm ei sit contrarium: & ideò matrimonium quod pòst in fide Christi contrahitur soluit matrimoniũ quod priùs in infidelitate contractum fuerat: vnde matrimonium infidelium non est omninò firmum & ratum, sed ratificatur postmodum per fidem Christi.

¶Ad secundum dicendum, quòd crimen vxoris nolentis cohabitare sine contumelia Creatoris absoluit virum à seruitute, qua tenebatur vxori, vt non posset ea viuente aliam ducere, sed nondum soluit matrimonium: quia si in blasphemia illa cõuerteretur antè, quàm ille aliud matrimonium contraheret redderetur ei vir suus: sed soluitur per matrimonium sequens, ad quod peruenire non posset vir fidelis nisi solutus à seruitute per culpam.

¶Ad tertium dicendum, quòd postquam fidelis contraxit solutum est vinculum matrimonij ex vtraque parte, quia matrimonium non claudicat, quàntum ad vinculum, sed quandoque claudicat quantum ad effectum: vnde in pœnam vxoris infidelis ei indicitur, quòd non possit cum alio contrahere magis quàm virtute matrimonij præcedentis: sed si postea conuertatur potest ei concedi dispensatiuè vt alteri nubat, si vir eius aliam duxit.

¶Ad quartum dicendum, quòd si post conuersionem viri aliqua probabilis spes de conuersione vxoris sit, non debet votum continentiæ vir emittere, nec ad aliud matrimonium transire, quia difficiliùs conuerteretur vxor viro suo sciens se esse priuatam. Si autem non sit spes de conuersione, potest ad sacros ordines vel ad religionem accedere, priùs requisita vxore quòd conuertatur, & tunc si postquam vir sacros ordines suscepit, vxor conuertatur, non est sibi vir suus reddendus, sed debet imputare sibi in pœnam tardæ conuersionis quòd viro suo priuatur.

¶Ad quintum dicendum, quòd vinculum paternitatis non soluitur per dispar cultum sicùt vinculum matrimonij: & ideo non est simile de hæreditate & vxore.

ARTICVLVS VI.

¶Vtrùm alia vitia soluant matrimonium.

AD SEXTVM sic proceditur. Videtur quòd alia vitia soluant matrimonium, sicut & infidelitas. Adulterium enim videtur esse directius contra matrimonium, quàm infidelitas sed infidelitas soluit matrimonium in aliquo casu, vt liceat ad aliud matrimonium transire: ergo & adulterium idem facit.

¶Præterea, Sicut infidelitas est fornicatio spiritualis, ita & quodlibet peccatum: si ergo propter hoc infidelitas matrimonium soluit, quia est fornicatio spiritualis, pari ratione quodlibet peccatum matrimonium soluet.

¶Præterea, Matthei decimooctauo dicitur, Si dextra manus tua scandalizat te, abscinde eam & proice abs te: dicit Glossa, quòd in manu & dextro oculo possunt accipi frater & vxor, propinqui & filij: sed per quodlibet peccatum efficiuntur nobis impedimento: ergo propter quodlibet peccatum potest matrimonium dissolui.

¶Præterea, Auaritia idololatria est, vt dicitur Ephesi. 5. sed propter idololatriam potest mulier dimitti: ergo pari ratione propter auaritiam, & ita propter alia peccata quæ sunt maiora quàm auaritia.

¶Præterea, Hoc expresse Magister dicit in litera.

¶SED CONTRA est quod dicitur Matth. 5. Qui dimiserit vxorem excepta causa fornicationis mœchatur.

¶Præterea, Secundum hoc tota die fierent diuortia, cùm rarò inueniatur matrimonium, in quo alter cõiugum in peccatum non labatur.

CONCLVSIO.

¶Coniugium, si ratificatum fuerit, quantum ad vinculum spectat, nulla ex causa solui potest: aliquin posset dirimi infidelitate non adulterio. Verùm quantum ad actum dissolui potest fornicatione cùm corporali tùm spirituali: propter cætera verò vitia nequaquam, nisi ad tempus castigandi sui causa.

¶RESPONDEO dicendum, quòd fornicatio corporalis & infidelitas specialem habent contrarietatem ad bona matrimonij, vt ex dictis patet: vnde specialem habent vim separandi matrimonia. Sed tamen intelligendum est quòd matrimonium dupliciter soluitur. Vno modo quantum ad vinculũ, & sic non potest solui postquam matrimonium est ratificatũ, neque per infidelitatem, neque per adulterium: sed si non est ratificatum soluitur vinculum permanente infidelitate in altero coniugum, si alter conuersus ad fidem ad aliud coniugiũ transeat: nõ autem soluitur vinculum prædictum per adulterium, aliùs infidelis liberè posset dare libellum repudij vxori adulteræ, & ea dimissa aliam ducere, quod falsum est. Alio modo soluitur matrimonium quantum ad actum, & sic solui potest tam per infidelitatem quàm per fornicationem spiritualem: sed propter alia peccata nõ potest solui matrimonium etiam quãtum ad actum, nisi fortè ad tempus se velit vir subtrahere à cõsortio vxoris ad castigationem eius, subtrahendo ei præsentiæ suæ solatium.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd quanuis adulterium magis directè opponatur matrimonio, inquantum est in officium naturæ, quàm infidelitas, tamen econtrario est, inquantum matrimonium est sacramentum ecclesiæ: ex quo habet perfectam firmitatem, inquantum significat indiuisibilem coniunctionem Christi & Ecclesiæ: & ideò matrimoniũ quod non est ratum, magis potest solui quantum ad vinculum per infidelitatem, quàm per adulterium.

¶Ad secundum dicendum, quòd coniunctio prima animæ ad Deum est per fidem: & ideò per eam anima quasi desponsatur Deo, vt patet Oseæ 2. Sponsabo te mihi in fide. Vnde in sacra Scriptura specialiter per fornicationem idololatria & infidelitas designantur: sed alia peccata magis remota significatione dicuntur spirituales fornicationes.

¶Ad tertium dicendum, quòd hoc intelligendum est quando mulier præstat magnam occasionem peccati viro suo, vt vir probabiliter sibi de periculo timeat, tũc enim vir potest se subtrahere ab eius conuersatione, vt dictum est.

¶Ad quartum dicendum, quòd auaritia dicitur idololatria per quandam similitudinem seruitutis, quia tam auarus quàm idololatra potiùs seruit creaturæ, quàm Creatori, non autem per similitudinem infidelitatis: quia corruptio infidelitatis est in intellectu, sed auaritiæ in affectu.

¶Ad quintum dicendum, quòd verba Magistri sunt accipienda de sponsalibus, quia propter crimen superueniens sponsalia solui possunt: vel si loquitur de matrimonio, intelligendum est de separatione à communi conuersatione ad tempus, vt dictũ est: vel quando vxor non vult cohabitare nisi sub conditione peccandi: vt cùm dicit, Non ero vxor tua nisi mihi de latrocinio diuitias congreges, tunc enim potiùs eam debet dimittere quàm latrocinia exercere.

QVAESTIO SEXAGESIMA

De uxoricidio, in duos articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de vxoricidio. Circa quod quæruntur duo.

¶Primo, vtrùm in aliquo casu liceat vxorem occidere.

¶Secundò, vtrùm vxoricidium matrimonium impediat.

ARTIC.

ARTICVLVS I.

¶Vtrùm liceat vxorem interficere inuentam in actu adulterij.

Vide 4. dist. 17. quæst. 2. artic. 1. & seq.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd liceat viro vxorem interficere in actu adulterij deprehensam. Lex enim diuina præcipit adulteras lapidari: sed ille qui legem diuinam exequitur, non peccat: ergo nec occidens propriam vxorem si sit adultera.

¶Præterea, Illud quod licet legi, licet ei cui lex hoc committit: sed legi licet interficere adulteram, aut quantibet personam ream mortis: cùm ergo lex cõmittat viro interfectionem vxoris in actu adulterij deprehensæ, videtur quòd ei liceat.

¶Præterea, Vir habet potestatem maiorem super vxorẽ adulteram quàm super eum qui cum ea adulterium commisit: sed si vir percutiat clericum quem cum propria vxore inuenit, nõ est excommunicatus: ergo videtur quòd etiam liceat interficere propriam vxorem in adulterio deprehensam.

¶Præterea, Vir tenetur vxorem suam corrigere, sed correctio fit per infictionem iustæ pœnæ: cùm ergo iusta pœna adulterij sit mors, quia est capitale crimẽ, videtur quòd liceat viro vxorem adulteram occidere.

¶SED CONTRA, In litera dicitur, quòd ecclesia Dei nunquam constringitur legibus humanis vel mundanis, gladium enim non habet nisi spiritualem: ergo videtur quòd ei qui vult esse de ecclesia, non sit licitus actus legis illius quæ vxoricidium permittit.

¶Præterea, Vir & vxor ad paria iudicantur: sed vxori non licet interficere virum in adulterio deprehensum: ergo nec viro vxorem.

CONCLVSIO.

¶Non licet viro propria autoritate sine reatu pœnæ æternæ occidere vxorem adulteram: potest tamen zelo iustitiæ eam iudicialiter accusare, vt in eam animaduertatur.

¶RESPONDEO dicendum, quòd virum interficere vxorem contingit dupliciter. Vno modo per iudicium ciuile, & sic non est dubium quòd sine peccato potest vir zelo iustitiæ, non liuore vindictæ aut odij motus, vxorem adulteram in iudicio seculari accusare criminaliter de adulterio, & pœnam mortis à lege statutam petere: sicut etiam licet aliquem accusare de homicidio, aut de alio crimine: non tamen talis accusatio potest fieri in iudicio ecclesiastico, quia ecclesia non habet gladium materialem, vt in litera dicitur. Alio modo posset eam per seipsum occidere, non in iudicio conuictam, & sic extra actum adulterij eam interficere quantumcunque sciat eam adulterari, neque secundum leges ciuiles, neque secundum legem conscientiæ licet. Sed lex ciuilis quasi licitum putat quòd in ipso actu eam interficiat, non quasi præcipiens, vel prohibens, sed quasi pœnam homicidij ei infligens propter maximum incitamentum, quod habet vir in tali facto ad occisionem vxoris. Sed Ecclesia in hoc non est astricta legibus humanis, vt iudicet eum sine reatu pœnæ æternæ, vel pœnæ ecclesiastico iudicio infligendæ ex hoc quòd est sine reatu pœnæ infligendæ per iudicium seculare, & ideò in nullo casu licet viro occidere vxorem propria authoritate.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd pœnam illam infligendam non commisit personis priuatis, sed personis publicis quæ habent officium ad hoc deputatum. Vir autem nõ est iudex vxoris: & ideò non potest eam interficere, sed coram iudice accusare.

¶Ad secundum dicendum, quòd lex ciuilis non commisit viro occisionem vxoris, quasi præcipiens, quia sic non peccaret: sicut non peccat minister iudicis latronem occidens condemnatum ad mortem: sed permisit pœnam non adhibens: vnde etiã difficultates quasdam apposuit quibus retraherentur viri ab vxoricidio.

¶Ad tertium dicendum, quòd ex hoc non probatur quòd sit licitum simpliciter: sed quantum ad immunitatem ad aliquam pœnam, quia etiam excommunicatio quædam pœna est.

¶Ad quartum dicendum, quòd duplex est congregatio, quædam œconomica sicut familia aliqua, & quædam politica sicut ciuitas & regnum. Ille igitur qui præest secundæ congregationi vt rex: potest infligere pœnam & corrigere personam, & exterminare ad purgationem communitatis, cuius curam gerit: sed ille qui præest in prima congregatione vt paterfamilias, non potest infligere nisi pœnam corrigentem, quæ se non extendit vltra terminos emendationis, quam transcendit pœna mortis: & ideò vir qui sic præest vxori, non potest ipsam interficere, sed aliàs accusare vel castigare.

ARTICVLVS II.

¶Vtrùm vxoricidium impediat matrimonium.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd vxoricidium nõ impediat matrimonium. Directius enim opponitur adulterium matrimonio quàm homicidium: sed adulterium non impedit matrimoniũ: ergo nec vxoricidium.

¶Præterea, Grauius est peccatum occidere matrẽ, quàm vxorem, quia nunquam licet verberare matrem, licet autem verberare vxorem: sed occisio matris non impedit matrimonium: ergo nec vxoris occisio.

¶Præterea, Magis peccat qui vxorem alterius propter adulterium interficit, quàm vxorem propriam, inquantum minus habet de motiuo, & minùs ad eum spectat eius correctio: sed qui alienam vxorem occidit non impeditur à matrimonio: ergo nec ille qui propriam vxorem interficit.

¶Præterea, Remota causa, remouetur effectus: sed peccatum homicidij potest per pœnitentiam remoueri: ergo & impedimentum matrimonij, quod ex eo causatur, & ita videtur quòd post peractam pœnitentiam non prohibeatur matrimonium contrahere.

¶SED CONTRA est quod Canon dicit: Interfectores suarum coniugum ad pœnitentiam redigendi sunt, quibus penitus denegatur coniugium.

¶Præterea, In eo in quo quis peccat, debet puniri: sed peccat contra matrimonium, qui vxorem occidit: ergo debet puniri vt matrimonio priuetur.

CONCLVSIO.

¶Vir qui vxorem occiderit, aliam ex statuto Ecclesiæ ducere non potest, nisi ab ea sibi permissum fuerit vitandæ fornicationis causa: si verò non dispensatum matrimonium contraxerit, non dirimetur, nisi eam, cum qua prius mœchabatur duxerit.

¶RESPONDEO dicendum, quòd vxoricidium ex statuto Ecclesiæ matrimonium impedit: sed quandoque impedit contrahendum, & non dirimit contractum: quãdo scilicet propter adulterium vir occidit vxorem, aut etiã propter odium: tamen si timetur de incontinentia ipsius potest cum eo dispensari per Ecclesiam, vt licitè matrimonium contrahat: quandoque etiam dirimit contractũ, vt quando aliquis interficit vxorem suam, vt ducat eam cum qua mœchatur: tunc enim efficitur illegitima persona simpliciter ad contrahendum cum illa, ita quòd si de facto cum ea contraxerit matrimonium, dirimitur. Sed per hoc non efficitur simpliciter persona illegitima respectu aliarum multarum. Vnde si cum alia contraxerit, quanuis peccet, contra statutum Ecclesiæ faciens: tamen matrimonium contractum non dirimitur propter hoc.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd homicidium & adulterium in aliquo casu impediunt matrimonium contrahendum & dirimunt contractum, sicut de vxoricidio dicitur, hic etiam de adulterio infrà dicetur. Vel dicendum, quòd vxoricidium est contra substantiam coniugij, sed adulterium contra bonum fidei ei debitæ: sic adulterium non est magis contra matrimonium, quàm vxoricidium: & ita ratio procedit ex falsis.

¶Ad secundum dicendum, quòd simpliciter loquendo grauius peccatum est occidere matrem, quàm vxorem, & magis contra naturam, quia naturaliter homo matrem reuereretur: & ideò minùs inclinatur ad interfectionem matris, & pronior est ad interfectionem vxoris, ad cuius pronitatis repressionem vxoricidis est matrimonium ab Ecclesia interdictum.

¶Ad tertium dicendum, quòd talis non peccat contra matrimonium, sicut ille qui propriam vxorem interficit: & ideò nõ est simile.

¶Ad quartum dicendum, quòd non est necessarium, quòd defecta culpa, deleatur omnis pœna, sicut de irregularitate patet. Non enim pœnitentia restituit in pristinam dignitatem, quanuis possit restituere in pristinum statum gratiæ, vt dictum est.

Universidad de Deusto
Biblioteca

QVÆSTIO SEXAGESIMA prima, De impedimento matrimonij quod est notum solenne, in tres articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de impedimentis quæ superueniunt matrimonio. Et primò, de impedimẽto quod prouenit matrimonio, scilicet de voto solenni. Secundò, de impedimento quod prouenit matrimonio consummato, scilicet de fornicatione.

¶Circa primum quæruntur tria.

¶Primò, vtrùm alter coniugum altero inuito post carnalem copulam possit religionem intrare.

¶Secundò, vtrùm ante carnalem copulam possit intrare.

¶Tertiò, vtrùm altero intrãte alter possit alteri nubere.

ARTICVLVS I.

¶Vtrùm alter coniugum altero inuito post carnalem copulam possit religionem intrare.

Tho. 4. dist. 27. q. 1. art. 3. q. 1. & sequen.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd alter coniugum etiam post carnalem copulam possit altero inuito ad religionem transire. Quia lex diuina magis debet spiritualibus fauere quàm lex humana: sed lex humana hoc permisit: ergo multò fortiùs lex diuina permittere debuit.

¶Prætereà, Minus bonum non impedit maius bonum: sed matrimonij status est minus bonum, quàm status religionis, vt patet 1. Corinth. 7. ergo per matrimonium non debet homo impediri, quin possit ad religionem transire.

¶Prætereà, In qualibet religione sit quoddam spirituale matrimonium: sed licet de leui religione ad arctiorem transire: ergo licet de matrimonio leuiori, scilicet carnali, ad arctius, scilicet matrimonium religionis, transire etiam inuita vxore.

¶SED CONTRA est quod dicitur 1. Corinth. 7. vt nec etiam ad tempus vacent orationi coniuges sine mutuo consensu à matrimonio abstinentes.

¶Prætereà, Nullus potest facere licitè quod est in præiudicium alterius sine eius voluntate: sed votum religionis emissum ab vno coniugum est in præiudicium alterius, quia vnus habet potestatem corporis alterius: ergo vnus sine consensu alterius non potest votum religionis emittere.

CONCLVSIO.

¶Cùm quis non possit Deo oblationem præstare ex re aliena, non potest se ipsum Deo offerre sine consensu vxoris, cuius sum corpus consummatione matrimonij esse dicitur.

¶RESPONDEO dicendum, quòd nullus potest facere oblationem Deo de alieno: vnde cùm per matrimonium iam consummatum sit corpus viri factum vxoris, non potest sine consensu eius Deo ipsum offerre per continentiæ votum.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd lex humana cõsiderat matrimonium solùm, in quãtum est in officium naturæ: sed lex diuina secundum quòd est sacramentum, ex quo habet omnimodam indissibilitatem: & ideò non est simile.

¶Ad secundum dicendum, quòd non est inconueniens maius bonum impediri per minus bonum, quod habet contrarietatem ad ipsum, sicut etiam per malum bonum impeditur.

¶Ad tertium dicendum, quòd in qualibet religione contrahitur matrimonium ad vnam personam, scilicet ad Christum, cui tamen ad plura obligatur aliquis in vna religione, quàm in alia, sed matrimonium materiale & religionis non sunt ad vnam personam: & ideò non est simile.

ARTICVLVS II.

¶Vtrùm alter coniugum possit altero inuito ante carnalem copulam religionem intrare.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd nec etiam ante carnalem copulam. Indissibilitas enim matrimonij pertinet ad matrimonij sacramentum, inquantum scilicet significat perpetuam coniunctionem Christi ad Ecclesiam: sed ante carnalem copulam post consensum per verba de præsenti expressum est verum matrimonij sacramentum: ergo non potest fieri diuisio per hoc quòd alter ad religionem intrat.

¶Prætereà, In ipso consensu per verba de præsenti expresso, vnus coniugum in alterum potestatem sui corporis transfert: ergo statim potest exigere debitum, & alter tenetur reddere: & ita non potest vnus inuito altero ad religionem transire.

¶Prætereà, Mat. 19. Quos Deus coniunxit homo non separet: sed coniunctio quæ est ante carnalem copulam, diuinitùs facta est: ergo non potest separari humana voce.

¶SED CONTRA est, quòd secundum Hier. Dominus vocauit Ioannem de nuptiis.

CONCLVSIO.

¶Sicut post carnalem copulam soluitur matrimonium per mortem carnalem: ita ante copulam carnalem, quod solum est vinculum spirituale, matrimonium diuinis potest per ingressum in religionẽ, cùm religio sit quædam mors spiritualis.

¶RESPONDEO dicendum, quòd ante carnalem copulam est inter coniuges tantùm vinculum spirituale, sed postea etiam est inter eos vinculum carnale: & ideò sicut post carnalem copulam matrimonium soluitur per mortem carnalem, ita per ingressum religionis ante copulam carnalem soluitur: quia religio est quædam mors spiritualis, qua aliquis seculo moriens viuit Deo.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd matrimonium ante carnalem copulam significat illam coniunctionem, quæ est ad animam, quæ quidem soluitur per contrarium, scilicet per peccatum: sed per carnalem copulam significat cõiunctionem ad Ecclesiam, quantum ad assumptionem humanæ naturæ in vnitate personæ, quæ omninò est indissibilis.

¶Ad secundum dicendum, quòd ante carnalem copulam non est omninò translatum corpus vnius sub potestate alterius, sed sub condirione, nisi interèa alter ad frugem melioris vitæ conuolauerit per carnalem copulam completur dicta translatio, quia tunc intrat vterque in corporalem possessionem sibi traditæ potestatis. Vnde etiam ante carnalem copulam non statim tenetur reddere debitum post matrimonium contractum per verba de præsenti, sed datur ei tempus duorum mensium propter tria: Primò, vt interim possit deliberare de transeundo ad religionem. Secundò, vt præparentur quę sunt necessaria ad solennitatem nupriarum. Tertiò, ne vilem habeat maritus datam, quam non suspirauit dilatam.

¶Ad tertium dicendum, quòd coniunctio matrimonialis ante carnalem copulam est quidem perfecta quantum ad esse primum: sed non consummata quantum ad actum, secundum q̃ est operatio: & similatur possessioni corporali, & ideò non omnimodam indissibilitatem habet.

ARTICVLVS III.

¶Vtrùm mulier possit nubere alteri viro ante carnalem copulam, viro suo religionem ingresso.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd mulier non possit nubere alteri viro ante carnalem copulam viro suo religionem ingresso. Quia illud quod cum matrimonio stare potest, non soluit matrimoniale vinculum: sed adhuc manet vinculum matrimoniale inter eos qui pari voto religionem intrant: ergo ex hoc quòd vnus intrat religionem, alter non absoluitur à vinculo matrimoniali: sed quandiu manet vinculum matrimoniale ad vnũ, non potest nubere alteri: ergo, &c.

¶Prætereà, Vir post ingressum religionis potest ante professionem redire ad seculum: si ergo mulier posset alteri nubere viro intrante religionem, & ipse posset alteram ducere, rediens ad seculum: quod videtur absurdum.

¶Prætereà, Per Decretalem nouam, professio ante annum emissa, pro nulla reputatur: ergo si post talem professionem ad vxorem redeat tenetur eum recipere: ergo neque per introitũ viri in religionem, neque per votum datur mulieri potestas alteri nubendi.

¶SED CONTRA, Nullus potest alterum obligare ad ea quæ sunt perfectionis: sed continentia est de his quæ ad perfectionem pertinent: ergo mulier non arctatur ad continentiam ex hoc quòd vir religionem ingreditur, & sic potest nubere.

CONCLVSIO.

¶Potest mulier, mortuo viro spiritualiter per ingressum religionis, alteri nubere, sicut etiam idem ei licet, viro defuncto morte corporali.

¶RESPON

¶RESPONDEO dicendum, quòd sicut mors corporalis viri hoc modo vinculum matrimoniale soluit, vt mulier nubat, cui vult secundum Apostoli sententiam: ita etiam post mortem spiritualem viri per religionis ingressum poterit cui voluerit nubere.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd quando vterq; pari voto continentiam vouet, tunc neuter coniugali vinculo abrenuntiat, & ideò adhuc manet: sed quando vnus tantum vouet, tunc, quantum est in se, abrenuntiat vinculo coniugali: & ideò alter absoluitur à vinculo illo.

¶Ad secundum dicendum, quòd non intelligitur mortuus seculo per religionis ingressum quousque professionem emiserit: & ideò vsque ad tempus illud tenetur eum vxor sua expectare.

¶Ad tertium dicendum, quòd de professione sic emissa ante tempus determinatum à iure est idem iudicium quod de voto simplici. Vnde sicut post votum simplex viri mulier ei debitum reddere non tenetur, cùm ipsa non habet potestatem alteri nubendi ita & hîc.

QVÆSTIO SEXAGESIMA secunda, De impedimento quod superuenit matrimonio consummato, quod est fornicatio, in sex articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de impedimento quod superuenit matrimonio consummato, scilicet de fornicatione quæ impedit matrimonium precedens quo ad actum dirimentem vinculo matrimoniali.

¶Et circa hoc quæruntur sex.

¶Primò, vtrùm liceat viro dimittere vxorem causa fornicationis.

¶Secundò, vtrùm ad hoc teneatur.

¶Tertiò, vtrùm proprio iudicio eam dimittere possit.

¶Quartò, vtrùm vir & vxor quantum ad hoc sint æqualis conditionis.

¶Quintò, vtrùm post diuortiũ debeant manere innupti.

¶Sexto, vtrùm post diuortium possint reconciliari.

ARTICVLVS I.

¶Vtrùm propter fornicationem liceat viro vxorem dimittere.

Tho. 4. dist. 35. q. 1. art. 1. & 2. quæst.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd propter fornicationem non liceat viro vxorem dimittere. Non enim est malum pro malo reddendum: sed vir dimittendo vxorem propter fornicationem, videtur malum pro malo reddere: ergo hoc non licet.

¶Prætereà, Maius peccatum est, si vterque fornicetur, quàm si alter tantùm: sed si vterq; fornicetur non poterit propter hoc fieri diuortium: ergo nec si vnus tantum fornicatus fuerit.

¶Prætereà, Fornicatio spiritualis & quædam alia peccata sunt grauiora, quàm fornicatio carnalis: sed propter illa non potest fieri separatio à toro: ergo nec propter fornicationem carnalem.

¶Prætereà, Vitium cõtra naturam magis remotum est à bonis matrimonij, quàm fornicatio, quæ modo naturæ fit: ergo magis debuit poni causa separationis, quàm fornicatio.

¶SED CONTRA est quod dicitur Matth. 5.

¶Prætereà, Illi qui frangit fidem, non tenetur aliquis seruare fidem: sed coniunx fornicando fidem frangit, quam alteri coniugi debet. ergo alter potest alterum causa fornicationis dimittere.

CONCLVSIO.

¶Cùm nullus sit obstrictus fidem ei seruare, qui eam violauerit, viro conceditur iuxta Domini verba vxorem fornicationis causa repudiare.

¶RESPONDEO dicendum, quòd Dominus dimittere vxorem concesit propter fornicationem in pœnam illius qui fidem fregit, & in fauorem illius qui fidem seruauit, vt non sit astrictus ad reddendum ei debitum qui non seruauit fidem: & propter hoc excipiuntur septem casus in quibus non licet viro vxorem dimittere fornicatricem, in quibus vel vxor a culpa immunis est, vel vtrique æqualiter culpabiles sunt. Primus est si ipse vir similiter fornicatus fuerit. Secundus, si ipse vxorem prostituerit. Tertius, si vxor virum probabiliter mortuum credens propter longam eius absentiam alteri nupserit. Quartus est, si latentur cognita est ab aliquo sub specie viri lectum subintrante. Quintus, si fuerit vi oppressa. Sextus, si reconciliauit eam sibi post adulterium perpetratum, carnaliter eam cognoscens. Septimus, si matrimonio in infidelitate vtriusque contracto vir dederit vxori libellum repudij, & vxor alteri nupserit: tunc enim si vterque conuertatur tenetur eam vir recipere.

¶AD PRIMVM ergo dicendum quòd vir si dimittat vxorem fornicantem liuore vindictæ, peccat: si autem ad infamiam propriam euandam, ne videatur particeps criminis, vel ad vitium vxoris corrigendum, vel ad vitandum prolis incertitudinem, non peccat.

¶Ad secundum dicendum, quòd diuortium ex causa fornicationis fit vno accusante alium: & quia nullus potest accusare, qui in simili crimine existit, quando vterq; fornicatur diuortium celebrari non potest, quamuis magis peccetur contra matrimonium vtroq; fornicante, quàm altero tantùm.

¶Ad tertium dicendum, quòd fornicatio directè est contra bonum matrimonij, quia tollitur per eam certitudo prolis, & fides frangitur, & significatio non seruatur, dum vnus coniugum pluribus carnem suam diuidit: & ideò alia crimina quamuis forte sint maiora fornicatione, non tamen causant diuortium. Sed quia infidelitas, quæ dicitur spiritualis fornicatio, etiam est contra bonum matrimonij, quod est proles educanda ad cultum Dei: etiam ipsa facit diuortium, sed tamen aliter quàm corporalis fornicatio: quia non propter vnum actum infidelitatis, sed propter consuetudinem quæ pertinaciam ostendit, in qua infidelitas perficitur.

¶Ad quartum dicendum, quòd etiam propter vitia contra naturam potest procedi ad diuortium: sed tamen non fit ita mentio de ipso, tum quia est passio innominabilis, tum quia rarius accidit, tum quia non ita causat incertitudinem prolis

ARTICVLVS II.

¶Vtrùm vir teneatur ex præcepto vxorem fornicantem dimittere.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd vir teneatur ex præcepto vxorem fornicantẽ dimittere, vir enim cùm sit caput vxoris tenetur vxorẽ corrigere: sed separatio à toro est inducta ad correctionẽ vxoris fornicantis. ergo tenetur eam à se separare.

¶Prætereà, Qui consentit peccanti, mortaliter ipse etiam mortaliter peccat: sed vir retinens vxorem fornicantem, consentire ei videtur, vt in litera dicitur. ergo peccat nisi eam à se eiiciat.

¶Prætereà, Primæ ad Corinthios 6. dicitur, Qui adhæret meretrici, vnum corpus efficitur: sed non potest aliquis simul esse membrum meretricis & Christi, vt ibidem dicitur. ergo vir vxori fornicanti adhærens, membrum Christi esse desinit, mortaliter peccans.

¶Prætereà, Sicut cognatio tollit vinculum matrimonij, ita fornicatio separat à toro: sed postquam vir nouerit consanguinitatem sui ad vxorem, mortaliter peccat, eam cognoscens carnaliter. ergo & si cognoscit vxorem, postquam scit ipsum esse fornicatam, mortaliter peccat.

¶SED CONTRA, est quod dicit Glossa 1. Corinth. 7. Quòd Dominus permisit causa fornicationis vxorem dimittere. ergo non ex præcepto.

¶Prætereà, Quilibet potest dimittere alteri quod in se peccauit: sed vxor fornicando peccauit in virum. ergo vir potest ei parcere, vt non dimittat eam.

CONCLVSIO.

¶Si vxorem adulterã pœnitet adulterium commisisse, non tenetur vir eam præcepto illam relinquere: si minus, tenetur, ne peccato consentire videatur.

¶RESPONDEO dicendum, quòd dimissio vxoris fornicantis introducta est ad corrigendum vxoris crimen per talem pœnam: pœna autem corrigens non requiritur vbi emendatio iam præcessit. & ideò si mulier de peccato pœniteat, vir non tenetur eam dimittere: si autem non pœniteat, tenetur, ne peccato consentire videatur, dum correptionem debitam non apponit.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd peccatum fornicationis in vxore potest corrigi non tantum tali pœna, sed etiam verbis & verberibus: & ideò si aliàs ad correctionem sit

Universidad de Deusto
Biblioteca

parata, non tenetur vir prædictam pœnam ad eius correctionem adhibere.

¶Ad secundum dicendum, quòd tunc vir vxori consentire videtur quando eam tenet non cessantem à peccato præterito: si autem emendata fuerit, non ei consentit.

¶Ad tertium dicendum, quòd ex quo de peccato fornicationis pœnituit, meretrix dici non potest: & ideò vir eius coniungendo, membrum meretricis non fit. Vel dicendum, quòd non coniungitur ei quasi meretrici, sed quasi vxori.

¶Ad quartum dicendum, quòd non est simile, quia consanguinitas facit vt non sit inter eos vinculum matrimoniale, & ideò carnalis copula sit illicita: sed fornicatio non tollit vinculum prædictum: & ideò actus remanet quantum est de se licitus, nisi per accidens illicitus fiat, inquantùm vir consentire turpitudini vxoris videtur.

¶Ad quintum dicendum, quòd permissio illa est intelligenda per prohibitionis priuationem: & sic contra præceptum non diuiditur, quia etiam quod cadit sub præcepto, non est prohibitum.

¶Ad sextum dicendum, quòd vxor non tantum peccat in virum, sed etiam in seipsam & in Deum: & ideò vir non totaliter potest pœnam dimittere, nisi emendatio sequatur.

ARTICVLVS III.

¶Vtrùm vir proprio iudicio possit vxorem fornicantem dimittere.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd proprio iudicio vir vxorem fornicantem possit dimittere. Sententiam enim à iudice latam absque alio iudicio exequi licet: sed Deus iudex iustus dedit hanc sententiam, vt propter fornicationem vir vxorem dimittere possit. non ergo requiritur ad hoc aliud iudicium.

¶Præterea, Matth. 1. dicitur, quòd Ioseph cùm esset iustus, cogitauit occultè dimittere Mariam. ergo videtur quòd occultè vir possit diuortium celebrare absq; iudicio Ecclesiæ.

¶Præterea, Si vir post fornicationem vxoris cognitam debitum ei reddit, amittit actionem quam contra fornicariam habebat. ergo denegatio debiti, quæ ad diuortium pertinet, debet Ecclesiæ iudicium præcedere.

¶Præterea, Illud quod non potest probari, non debet ad Ecclesiæ iudicium adduci: sed fornicationis crimen non potest probari, quia oculus adulteri obseruat caliginem: vt dicitur Iob 25. ergo non debet iudicio Ecclesiæ prædictum diuortium fieri.

¶Præterea, Accusationem debet inscriptio præcedere, qua aliquis se ad talionem obliget, si in probatione deficiat: sed hoc non potest esse in ista materia, quia qualitercunque res iret, vir consequeretur intentum suum, siue ipse vxorem dimitteret siue vxor eum. ergo non debet ad iudicium Ecclesiæ per accusationem adduci.

¶Præterea, Plus tenetur homo vxori, quàm extraneo: sed homo crimen alterius etiam extranei non debet Ecclesiæ deferre nisi monitione præmissa in secreto, vt patet Matth. 19. ergo multò minùs potest crimen vxoris ad Ecclesiam deferre, si eam priùs occultè non corripuerit.

¶SED CONTRA, Nullus debet seipsum vindicare: sed si vir vxorem fornicantem proprio arbitrio dimitteret, ipse se vindicaret. ergo hoc non debet fieri.

¶Præterea, Nullus in eâdem causa est actor & iudex: sed vir est actor impetens vxorem de offensa in se commissa. ergo ipse non potest esse iudex, & sic non debet proprio arbitrio dimittere.

CONCLVSIO.

¶Vir potest quantum ad torum solùm vxorem fornicariam dimittere: quantum verò ad torum & cohabitationem simul, non potest eam repudiare nisi iudicio Ecclesiæ.

¶RESPONDEO dicendum, quòd vir potest vxorem dimittere dupliciter. Vno modo quantum ad torum tantum, & sic potest eam dimittere quàm citò sibi constat de fornicatione vxoris proprio arbitrio, nec tenetur reddere debitum exigenti nisi per Ecclesiam compellatur, & taliter reddens nullum præiudicium sibi facit. Alio modo quantum ad torum & cohabitationem, & hoc modo non potest dimitti nisi iudicio Ecclesiæ: & si aliàs dimissa fuerit debet cogi ad cohabitandum, nisi posset ei vir incontinenti fornicationem probare. hæc autem dimissio diuortium dicitur: & ideò concedendum est quòd diuortium non potest celebrari nisi iudicio Ecclesiæ.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd sententia est applicatio iuris communis ad particulare factum. vnde Deus iura promulgauit, secundùm quod sententia in iudicio formari debet.

¶Ad secundum dicendum, quòd Ioseph voluit Virginem dimittere non quasi suspectam de fornicatione, sed ob reuerentiã sanctitatis eius, timens cohabitare ei: nec tamen est simile, quia tunc ex adulterio non solùm procedebatur ad diuortium, sed vlterius ad lapidationem, non autem nunc quando agitur in iudicio Ecclesiæ.

¶Ad tertium patet solutio ex dictis.

¶Ad quartum dicendum, quòd quandoque vir vxorem suspectam habens, ei insidiatur, vt deprehendere possit eam cum talibus in crimine fornicationis, & sic potest ad accusationem procedere. Et præterea, si de facto ipso non constat, possunt esse violentæ suspicationes fornicationis, quibus probatis videtur fornicatio probata esse, vt si inueniatur solus cum sola horis & locis suspectis, & nudus cum nuda.

¶Ad quintum dicendum, quòd maritus potest accusare vxorem de adulterio dupliciter. Vno modo ad tori separationem coram iudice spirituali, & tunc inscriptio non debet fieri cum oblatione ad legem talionis: quia sic vir consequeretur intentum suum, vt probat obiectio. Alio modo ad punitionem criminis in iudicio seculari, & sic oportet quòd præcedat inscriptio, per quam ad pœnam talionis se obliget, si in probatione deficiat.

¶Ad sextum dicendum, quòd sicut Deere. dicit, tribus modis in criminibus procedi potest. Primò, per inquisitionem, quam debet præcedere clamosa insinuatio quæ locum accusationis tenet. Secundò, per accusationem, quam debet præcedere legitima inscriptio. Tertiò, per denuntiationem, quam debet præcedere trina correctio. Verbum ergo Domini intelligitur, quãdo agitur per viam denuntiationis, non quando agitur per viam accusationis: quia tunc non agit solùm ad correctionem delinquentis, sed ad punitionem propter bonum commune conseruandum, quod iustitia deficiente periret.

ARTICVLVS IIII.

¶Vtrùm vir & vxor in causa diuortij possint ad paria iudicari.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur quòd vir & vxor non debeant in causa diuortij ad paria iudicari. Diuortium enim tenetur in lege noua loco repudij, quod erat in lege veteri, vt patet Matthæi 5. sed in repudio vir & vxor non iudicabantur ad paria, quia vir poterat repudiare vxorem, & non econuerso. ergo non debent ad paria iudicari.

¶Prætereà, Plus est contra legẽ naturæ, quòd vxor plures viros habeat, quàm quòd vir plures mulieres: vnde hoc quandoque licuit illud verò nusquàm. ergo plus peccat mulier in adulterio quàm vir, & ita non debent ad paria iudicari.

¶Præterea, Vbi est maius nocumentum proximi, ibi est maius peccatum: sed plus nocet vxor adultera viro, quàm vir adulter vxori, quia adulterium vxoris facit incertitudinem prolis: non autem adulterium viri. ergo maius est peccatum vxoris, & sic non debent ad paria iudicari.

¶Præterea, Diuortium inducitur ad crimen adulterij corrigendum, sed magis pertinet ad virum, qui est caput mulieris, vt dicitur. primo Corinth. vndecimo, corrigere vxorem quam econuerso. ergo non debent in repudio ad paria iudicari, sed vir debet esse melioris conditionis.

¶Sed contrà, Videtur quòd in hoc vxor debeat esse melioris conditionis. Quia quantò est maior fragilitas in peccante, tantò magis est peccatum venia dignum: sed in mulieribus est maior fragilitas, quàm in viris, ratione cuius dicit Chrysostomus, Quòd propria passio mulierum est luxuria: & Philosophus dicit in septimo Ethicorum, Quòd mulieres non dicuntur continentes, propriè loquendo, propter facilem inclinationem ad concupiscentias: quia nec brùta animalia possunt continere propter hoc quòd non habent aliquid quod concupiscentiis obuiare possit. ergo mulieribus in pœna diuortij deberet magis parci.

¶Præterea, Ponitur vir caput mulieris vt ipsam corrigat. ergo magis peccat quàm mulier, & sic debet magis puniri.

CONCLV-

CONCLVSIO.

¶Tu causa diuortij vir & vxor ad paria quidem iudicantur: ita vt idem sit licitum & illicitum vni quod alteri. Sed quantum ad bonum prolis plus peccat vxor adultera, quàm vir mœchus.

¶RESPONDEO dicendum, quòd in causa diuortij vir & vxor ad paria iudicantur, vt idem sit licitum & illicitum vni quod alteri, non tamen pariter iudicantur ad illa, quia causa diuortij est maior in vno quàm in alio, cùm tamen in vtroque sit sufficiens causa ad diuortium. Diuortium enim pœna est adulterij, inquantùm est contra matrimonij bona, quantùm ad bonum fidei, ad quam coniuges æqualiter sibi inuicem tenentur. Tantùm enim peccat contra matrimonium adulterium vnius, sicut adulterium alterius, & hæc causa in vtroque sufficit ad diuortium. Sed quantùm ad bonum prolis plus peccat adulterium vxoris, quàm viri: & ideò maior est causa diuortij in vxore quàm in viro, & sic ad æqualia, sed non ex æquali causa obligantur, nec iniustè: quia in vtroque est causa sufficiens ad hanc pœnam: sicut est etiam de duobus, qui damnantur ad eusdem mortis pœnam, quanuis alius altero gratiùs peccauerit.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd repudium non permittebatur nisi ad euitandum homicidium: & quia in viris magis erat de hoc periculum, quàm in mulieribus, ideò viro permittebatur dimittere vxorem, non autem econuerso per legem repudij.

¶Ad secundum & tertium dicendum, quòd rationes illæ procedunt, secundum quòd in comparatione ad bonum prolis maior sit causa diuortij in vxore adultera, quàm in viro: non tamen sequitur quòd non iudicentur ad paria, vt ex dictis patet.

¶Ad quartum dicendum, quòd quanuis vir sit caput mulieris quasi gubernator, non tamen quasi iudex ipsius sicut nec econuerso: & ideò in eis quæ per iudicium facienda sunt, non plus potest vir in vxorem, quàm econuerso.

¶Ad quintum dicendum, quòd in adulterio inuenitur de ratione peccati idem quod est in fornicatione simplici, & adhuc plus quod magis grauat, scilicet matrimonij læsionem. Si autem consideretur id quod est commune adulterio & fornicationi, peccatum viri & mulieris se habent vt excedentia & excessa, quia in muliere est plus de humore: & ideò sunt magis ducibiles à concupiscentiis, sed in viro est plus de calore qui concupiscentiam excitat. sed tamen, simpliciter loquendo, cæteris paribus vir in simplici fornicatione plus peccat quàm mulier, quia plus habet de rationis bono, quod præualet quibuslibet motibus corporalium passionum. Sed quantùm ad læsionem matrimonij, quam adulterium fornicationi addit, ex qua diuortium causat, plus peccat mulier quàm vir, vt ex dictis patet: & quia hoc est grauius quàm simplex fornicatio: ideò simpliciter loquendo, plus peccat mulier adultera, quàm vir adulter, cæteris paribus.

¶Ad sextum dicendum, quòd quanuis regimen quod datur viro in mulierem, sit quædam circunstantia aggrauans, tamen ex illa circunstantia, quę in aliam speciem trahit, magis aggrauatur peccatum, scilicet ex læsione matrimonij, quod trahit ad speciem iniustitiæ in hoc, quòd furtiuè aliena proles submittitur.

ARTICVLVS V.

¶Vtrùm post diuortium vir alteri nubere possit.

AD QVINTVM sic proceditur. Videtur quòd post diuortium vir alteri nubere possit. Nullus enim tenetur ad perpetuam continentiam: sed vir tenetur in aliquo casu vxorem fornicantem à se in perpetuum separare, vt patet ex dictis. ergo videtur quòd ad minùs in tali casu alteram ducere possit.

¶Prætereà, Peccanti non est danda maior occasio peccandi: sed si ei qui propter culpam fornicationis dimittitur, non licet aliam copulam quærere, datur sibi maior occasio peccãdi. non enim est probabile, quòd qui in matrimonio non continuit, quòd postèa continere possit. ergo videtur quòd liceat ei ad aliam copulam transire.

¶Præterea, Vxor non tenetur viro nisi ad debitum reddendum & cohabitationem: sed per diuortium ab vtroque absoluitur: ergo soluta est à lege viri. ergo potest alteri nubere, & eadem ratio est de viro.

¶Præterea, Matth. 19. dicitur, Qui dimiserit vxorem, & aliam duxerit excepta causa fornicationis, mœchatur. ergo videtur quòd si causa fornicationis dimissa vxore aliam duxerit, non mœchetur: & ita est verum matrimonium.

¶SED CONTRA, Primæ Corin. 7. Præcipio non ego, sed Dominus vxorem à viro non discedere, quòd si discesserit, manere innuptam.

¶Præterea, Nullus ex peccato debet reportare commodum: sed reportaret, si liceret adulteræ ad aliud magis desideratum connubium transire: & esset occasio adulterandi volentibus alia matrimonia quærere. ergo non licet aliam copulam quærere neque viro neque vxori.

CONCLVSIO.

¶Non potest efficere adulterium, quin semper verum coniugium remaneat, ob id non licet vni altero superstite ad alias nuptias euolare, ratione adulterij.

¶RESPONDEO dicendum, quòd nihil adueniens supra matrimonium, potest ipsum dissoluere: & ideò adulterium non facit quin sit verum matrimonium. Manet enim, vt Aug. dicit inter viuentes coniugale vinculum, quod nec separatio, nec cum aliquo iunctio potest auferre: & ideò non licet vni altero viuente ad aliam copulam transire.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd quanuis per nullus obligetur ad continentiam, tamen per accidens potest esse quòd obligetur: sicut si vxor sua ægritudinem incurabilem incurrat, & talem quæ carnalem copulam non pariatur, & similiter etiam est si incorrigibiliter spirituali infirmitate, scilicet fornicatione laboret.

¶Ad secundum dicendum, quòd ipsa confusio quam reportat à diuortio, debet eam cohibere à peccato, quia si cohibere nõ potest, minus malum est, quòd ipsa sola peccet, quàm quòd peccati vir eius sit particeps.

¶Ad tertium dicendum, quòd quanuis vxor post diuortium non teneatur viro adultero ad debitum reddendum, & cohabitandum, tamen adhuc manet vinculum matrimonij, ex quo ad hoc tenebatur: & ideò non potest ad aliam copulam transire viro viuente, nisi videatur Ecclesia decepta fuisse per falsos testes sententiando de diuortio: quia in tali casu, etiam si votum professionis emisisset, restitueretur viro, & teneretur reddere debitum, sed non liceret ei exigere.

¶Ad quartum dicendum, quòd exceptio illa quæ est in verbis Domini, refertur ad dimissionem vxoris, & ideò obiectio ex falso intellectu procedit.

ARTICVLVS VI.

¶Vtrùm post diuortium vir & vxor possint reconciliari.

AD SEXTVM sic proceditur. Videtur quòd post diuortium vir & vxor non possint reconciliari. Regula enim est in iure, Quod semel benè definitum est, nulla debet iteratione retractari: sed iudicio Ecclesiæ definitum est, quòd debent separari. ergo non possunt reconciliari vlteriùs.

¶Prætereà, Si posset esse reconciliatio, præcipuè videretur quòd post pœnitentiam vxoris vir teneatur eam recipere: sed non tenetur, quia etiam vxor non potest pro exceptione proponere in iudicio suam pœnitentiam contra virum accusantem de fornicatione. ergo nullo modo potest fieri reconciliatio.

¶Prætereà, Si posset esse reconciliatio, videtur quòd vxor adultera teneretur redire ad virum ipsam reuocantem: sed non tenetur, quia iam separati sunt iudicio Ecclesiæ. ergo, &c.

¶Præterea, Si liceret reconciliare vxorem adulteram in illo casu præcipuè deberet fieri, quando vir post diuortium inuenitur adulterium committere: sed in hoc casu vxor non potest cogere eum ad reconciliationem, cùm iustè sit diuortium celebratum. ergo nullo modo potest reconciliari.

¶Prætereà, Si vir adulter occultè dimittat vxorem conuictam de adulterio per Ecclesiæ iudicium, non videtur iustè factum diuortium: sed tamen vir non tenetur vxorem sibi reconciliare, quia vxor probare in iudicio adulterium viro non potest. ergo multò minùs quando diuortium iustè est celebratum reconciliatio fieri potest.

¶SED CONTRA est quod dicitur 1. Cor. 7. Quòd si discesserit, manere innuptam, aut viro suo reconciliari.

¶Prætereà, Vir poterit eam non dimittere post fornicationem, ergo eâdem ratione eam reconciliare sibi.

CONCLV

Universidad de Deusto
Biblioteca

CONCLVSIO.

¶Potest vir vxorem causa adulterij, dimissam revocare, si emendata pœnitentiam de peccato egerit, secus non potest, quemadmodum nec retinere à peccato desistere nolentem.

¶RESPONDEO dicendum, quòd si vxor post diuortium de peccato pœnitentiam agens emendata fuerit, potest eam sibi vir recõciliare: si autem in peccato incorreptibilis manet, non debet assumere eam eâdem ratione, qua non licebat eam nolentem à peccato desistere retinere.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd sententia Ecclesiæ diuortium celebrantis non fuit cogens ad separationem, sed licentiam præbens: & ideò absque retractatione præcedentis sententiæ potest reconciliatio fieri, vel sequi.

¶Ad secundum dicendum, quòd pœnitentia vxoris debet inducere virum vt vxorem fornicantem non accuset aut dimittat, sed tamen non potest ad hoc cogi, nec potest per pœnitentiam eum vxor ab accusatione repellere: quia cessante culpa & quantùm ad actum, & quantùm ad maculam, adhuc manet aliquid de reatu, & cessante reatu etiam quantùm ad Deum adhuc manet reatus quo ad pœnam humano iudicio inferendam, quia homo non videt cor, sicut Deus.

¶Ad tertium dicendum, quòd illud quod inducitur in fauorem alicuius, non facit ei præiudicium: vnde cùm diuortium fit inductum in fauorem viri, non auferet ei ius petendi debitum vel reuocandi vxorem. Vnde vxor tenetur reddere, & ad eum redire, si fuerit reuocata, nisi de licentia votum continentiæ emiserit.

¶Ad quartum dicendum, quòd propter adulterium quod vir priùs innocens post diuortium committit, secundum rigorem iuris non debet cogi ad recipiendum vxorem adulteram: priùs tamen secundum æquitatem iuris iudex ex officio suo debet eum cogere, vt caueat periculo animæ eius, & scandalo maiorum, quanuis vxor non possit reconciliationem petere.

¶Ad quintum dicendum, quòd si adulterium viri sit occultum, per hoc non aufertur ius excipiendi contra accusationem viri vxori adulteræ, quanuis desit sibi probatio: & ideò peccat vir diuortium petens: & si post sententiam de diuortio vxor petat debitum, aut reconciliationem, vir tenetur ad vtrunque.

QVAESTIO SEXAGESIMA tertia, De secundis nuptiis, in duos articulos diuisa.

CONSEQVENTER considerandum est de secundis nuptiis.
¶Et circa hoc quæruntur duo.
¶Primò, vtrùm sint licitæ.
¶Secundo, vtrùm sint sacramentales.

ARTICVLVS I.

¶Vtrùm secundæ nuptiæ sint licitæ.

Tho. 4. dist. 42. q. 3. art. 1. & 2.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd secundæ nuptiæ non sint licitæ, quia iudicium de re debet esse secundum veritatem, dicit autem Chrysosto. quòd secundum virum accipere est fornicatio secundum veritatem, quæ non est licita. ergo nec secundum matrimonium.

¶Præterea, Omne quod non est bonum, non est licitum: sed Ambro. dicit quòd duplex matrimonium non est bonum: ergo non est licitum.

¶Præterea, Nullus arcẽ debet ne intersit illis, quæ sunt honesta & licita: sed sacerdotes arcentur ne intersint secundis nuptiis, vt in litera patet: ergo non sunt licitæ.

¶Præterea, Nullus reportat pœnam nisi pro culpa: sed pro secundis nuptiis aliquis reportat irregularitatis pœnam. ergo non sunt licitæ.

¶SED CONTRA est, quòd Abraham legitur secundas nuptias contraxisse, Gene. 25.

¶Præterea, Primæ Timo. 5. dicit Apostolus, Volo autem iuniores, scilicet viduas, nubere, filios procreare. ergo secundæ nuptiæ sunt licitæ.

CONCLVSIO.

¶Potest totiescontrahi matrimonium, quotiesq; alter coniugum moritur: moriente enim altero coniugum vinculum matrimoniale tollitur.

¶RESPONDEO dicendum, quòd vinculum matrimoniale non durat nisi vsque ad mortem, vt patet Romanorum quarto, & ideò moriente altero coniugum, vinculum matrimoniale cessat: vnde propter præcedens matrimonium non impeditur aliquis à secundo, mortuo coniuge, & sic non solùm secundæ sed tertiæ, & sic deinceps nuptiæ sunt licitæ.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd Chry. loquitur quantum ad causam, quæ aliquando solùm ad secundas nuptias ineitaret, scilicet concupiscentiam, quæ etiam ad fornicationem incitat.

¶Ad secundum dicendum, quòd secundum matrimonium non dicitur esse bonum, quia non sit licitum, sed quia caret illo honore significationis, qui est in primis nuptiis, vt sit vna vnius: sicut est in Christo & Ecclesia.

¶Ad tertium dicendum, quòd homines diuinis dediti, non solùm ab illicitis, sed etiam ab illis quæ habent aliquam turpitudinis speciem, arcentur: & ideò arcentur à secundis nuptiis, quæ carent honestate, quæ est in primis.

¶Ad quartum dicendum, quòd irregularitas non semper inducitur propter culpam, sed propter defectum sacramenti: & ideò ratio non est ad propositum.

ARTICVLVS II.

Vtrùm secundum matrimonium sit sacramentum.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd secundum matrimonium non sit sacramentum. Qui enim iterat sacramentum, facit ei iniuriam: sed nulli sacramento facienda est iniuria. ergo si secundum matrimonium esset sacramentum, nullo modo esset iterandum.

¶Præterea, In omni sacramento adhibetur aliqua benedictio: sed in secundis nuptiis non adhibetur benedictio, vt in litera dicitur. ergo non sit ibi aliquod sacramentum.

¶Præterea, Significatio est de essentia sacramẽti: sed in secundo matrimonio non saluatur significatio matrimonij, quia non est vna vnius sicut Christus & Ecclesia. ergo non est sacramentũ.

¶Præterea, Vnum sacramentum non impedit à susceptione alterius, sed secundum matrimonium impedit à susceptione ordinum. ergo non est sacramentum.

¶SED CONTRA, Coitus in secundis nuptiis excusat à peccato, sicut & in primis: sed per tria bona matrimonij excusatur coitus matrimonialis, quæ sunt fides, proles, & sacramentum. ergo secundum matrimonium est sacramentum.

¶Præterea, ex secunda coniunctione viri ad mulierẽ modo sacramentali non contrahitur irregularitas, sicut patet ex fornicatione: sed in secundis nuptiis contrahitur irregularitas. ergo sunt sacramentales.

CONCLVSIO.

¶Secundum matrimonium est sacramentum, cùm in eo reperiantur quæ sunt de esse sacramenti, scilicet persona legitima, tanquam materia: & expressio consensus per verba de præsenti, tanquam forma.

¶RESPONDEO dicendum, quòd vbicunque inueniuntur illa quæ sunt de esse sacramenti, ibi est verum sacramentum. Vnde cùm in secundis nuptiis inueniantur omnia quæ sunt de esse sacramenti, quia debita materia quam facit persona legitima, & debita forma, scilicet expressio consensus interioris per verba de præsenti, constat quòd etiam secundum matrimonium est sacramentum, sicut & primum.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd hoc intelligitur de sacramento quod inducit perpetuum effectum: tunc enim si iteratur sacramentum, datur intelligi quòd primum non fuit efficax: & sic fit primo iniuria, sicut patet in omnibus sacramentis quæ imprimunt characterem: sed illa sacramenta quæ habent effectum non perpetuum, possunt iterari sine iniuria sacramenti, sicut patet de pœnitentia: & quia vinculum matrimoniale tollitur per mortem, nulla fit iniuria sacramento si mulier post mortem viri iteratò nubat.

¶Ad secundum dicendum, quòd secundum matrimonium quanuis in se consideratum sit perfectum sacramentum, tamen in ordine ad primum consideratum habet aliquid de effectu sacramenti: quia non habet plenã significationẽ, cùm nõ sit vna vnius, sicut est in matrimonio Christi & Ecclesiæ, & ratione huius defectꝰ benedictio à secũdis nuptiis subtrahitur: sed hoc est intelligendum, quando secundæ nuptiæ sunt secũdæ & ex parte viri & ex parte mulieris tãtùm: si enim virgo contrahat cũ viro, qui habuit aliã, vxorẽ nihilominus nuptiæ benedicũtur, saluatur enim aliquo modo significatio etiam in ordine ad primas nuptias. Quia Christus etsi vnã Ecclesiã sponsam habeat, habet tamen plures personas desponsatas in vna Ecclesia: sed anima non potest esse sponsa alterius quàm Christi, quia aliàs cum dæmone fornicatur, nec est ibi matrimonium spirituale. & propter hoc quando mulier secundò nubit, nuptiæ non benedicuntur propter defectum sacramenti.

¶Ad tertium dicendum, quòd significatio perfecta inuenitur in secundo matrimonio secundum se consideratum, non autem si consideretur in ordine ad præcedens matrimonium: & sic habet defectum sacramenti.

¶Ad quartum dicendum, quòd secundum matrimonium impedit sacramentum ordinis quantùm ad id quod habet de defectu sacramenti, & non inquantùm est sacramentum.

QVAESTIO SEXAGESIMA quarta, De annexis matrimonio & debiti redditione, in septem articulos diuisa.

CONSEQVENTER considerandum est de annexis matrimonio. & primò, de debiti redditione. Secundò, de pluralitate vxorum. Tertiò, de bigamia. Quartò, de libello repudij. Quintò, de filiis illegitimè natis.
¶Circa primum quæruntur septem.
¶Primò, vtrùm alter coniugum teneatur alteri debitum reddere.
¶Secundò, vtrùm debeat aliquando reddere non petenti.
¶Tertiò, vtrùm vir & vxor in hoc sint æquales.
¶Quartò, vtrùm vnus sine consensu alterius possit votum emittere, per quod redditio debiti impediatur.
¶Quintò, vtrùm tempus impediat debiti petitionem.
¶Sextò, vtrùm petens tempore sacro peccet mortaliter.
¶Septimò, vtrùm reddere teneatur tempore festiuo.

ARTCVLVS I.

¶Vtrùm alter coniugum teneatur alteri ad redditionem debiti.

Tho. 4. dist. 32. Scotus, in. 4. dist. 32. quæst. 1. & seq.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd alter coniugum non teneatur alteri ad reditionem debiti ex necessitate præcepti. Nullus enim prohibetur à sumptione Eucharistiæ propter hoc quòd præceptum implet: sed ille qui vxori debitum reddit, non potest carnes Agni edere: vt Hiero. in litera dicit. ergo reddere debitum non est de necessitate præcepti.

¶Præterea, Quilibet potest licitè abstinere ab his quæ sunt sibi nociua in persona: sed aliquando reddere debitum poscenti, esset personæ nociuum vel ratione infirmitatis, vel ratione solutionis iam factæ. ergo videtur quòd licitè possit debitum poscenti negari.

¶Præterea, Quicunque facit se impotentem ad faciendum id, ad quod ex præcepto tenetur, peccat: sed ergo aliquis ex necessitate præcepti tenetur ad reddendum debitum, videtur quòd peccet, si ieiunando, vel aliàs corpus suum attenuando, impotentem se reddat ad debiti solutionem: quod non videtur verum.

¶Præterea, Matrimonium, secundum Philosophum, ordinatur ad procreationem prolis & educationem, & iterum ad cõmunicationem vitæ: sed lepra est contra vtrunq; matrimonij finem: quia cùm sit morbus contagiosus, mulier leprosa non tenetur cohabitare viro: similiter etiam morbus frequenter transmittitur ad prolem. ergo viro leprosovxor debitum reddere non tenetur, vt videtur.

¶SED CONTRA, Sicut seruus est in potestate domini sui, ita & vnus cõiugum in potestate alterius: vt patet 1. Cor. 7. sed seruus tenetur ex necessitate præcepti domino suo debitum seruitutis reddere: vt patet Rom. 13. Reddite omnibus debita, cui tributum, &c. ergo & vnus coniugum ex necessitate præcepti tenetur alteri debitum reddere.

¶Præterea, Matrimonium est ordinatum ad fornicationem vitandam: vt patet 1. Corinth. 7. sed hoc non posset per matrimonium fieri, si vnus alteri non teneretur debitum reddere, quando concupiscentia infestatur: ergo reddere debitum est de necessitate præcepti.

¶Tenentur coniuges sibi mutuò debitum præstare, cùm sacrum coniugium institutum sit vt & vitetur fornicatio, & vt liberis opera detur, salua tamen vtriusque incolumitate.

¶RESPONDEO dicendum, quòd matrimonium principaliter est institutum in officium naturæ: & ideò in actu ipsius seruandus est naturæ motus secundum quem nutritiua non ministrat generatiuæ, nisi illud quod superfluit ad conseruationem indiuidui, quia hic est ordo naturalis, vt priùs aliquid in seipso perficiatur, & postmodum alteri de perfectione sua communicet, & hic est etiam ordo charitatis quæ naturam perficit. & ideò cùm vxor in viro potestatem non habeat, nisi quantùm ad generatiuam virtutem: non autem quantùm ad ea quæ sunt de conseruatione indiuidui ordinata, vir tenetur vxori debitum reddere in his quæ ad generationem prolis spectãt, salua tamen priùs personæ incolumitate.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd aliquis implens aliquod præceptum, potest reddi inhabilis ad aliquod sacrum officium prosequendum, sicut iudex qui hominem ad mortem condemnans præceptum implens, irregularis efficitur: similiter etiam ille qui præceptum implens debitum soluit, redditur ineptus ad diuina officia exequenda, non quòd ille actus sit peccatum, sed ratione carnalitatis illius actus. Et sic secundum quòd Magister dicit, Hierony. loquitur tantùm de ministris Ecclesiæ: non autem de aliis qui sunt suo iudicio relinquendi, quia possunt & ex deuotione dimittere, & sumere corpus Christi absque peccato.

¶Ad secundum dicendum, quòd vxor non habet potestatem in corpus viri nisi salua consistentia personæ ipsius, vt dictum est. Vnde si vltrà exigit, non est petitio debiti, sed iniusta exactio: & propter hoc vir non tenetur ei satisfacere.

¶Ad tertium dicendum, quòd si aliquis redditur impotens ad debitum soluendum ex causa ex matrimonio sequuta, puta cùm priùs debitum reddidit, & est impotens ad debitum soluendum vlteriùs, mulier non habet ius petendi, & in petendo vlteriùs se magis meretricem, quàm coniugem exhibet: si autem reddatur impotens ex alia causa, si illa est licita, sic iterum non tenetur, nec potest mulier exigere: si nõ est licita, tunc peccat, & peccatum vxoris, si propter hoc in fornicationem labatur aliquo modo, sibi imputatur: & ideò debet quantum potest dare operam, vt vxor contineat.

¶Ad quartum dicendum, quòd lepra soluit sponsalia, sed non matrimonium: vnde etiam vxor viro leproso tenetur reddere debitum, non tamen tenetur ei cohabitare: quia non ita citò inficitur ex coitu, sicut ex frequenti cohabitatione: & quanuis generetur infirma proles, tamen melius est ei sic esse, quàm penitus non esse.

ARTICVLVS II.

¶Vtrùm vir teneatur reddere debitum vxori non petenti.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd non teneatur vir debitum reddere vxori non petenti. Præceptum enim affirmatiuum non obligat nisi ad tempus determinatum: sed tempus determinatum solutionis debiti non potest esse, nisi quando petitur. ergo aliàs soluere non tenetur.

¶Præterea, De quolibet debemus præsumere meliora: sed melius etiam est coniugibus continere, quàm matrimonio vti. ergo nisi expressè debitum petat, debet vir præsumere quòd ei placeat continere: & sic non tenetur debitum ei reddere.

¶Præterea, Sicut vxor habet potestatem in virum, ita dominus in seruum: sed domino non tenetur seruus seruire, nisi quando sibi ab ipso imperatur: nec ergo vir tenetur vxori reddere debitum, nisi quando ab eo exigitur.
Præterea, Vir potest aliquando vxorem exigentem precibus auertere, ne exigat. ergo multò magis potest non reddere, si non exigat.

¶SED CONTRA, In redditione debiti medicamentum præstatur contra vxoris concupiscentiam: sed medicus, cui infirmus est commissus, tenetur morbo eius subuenire etiam si ipse non petat. ergo vir vxori non petenti tenetur debitum reddere.

¶Præterea, Prælatus tenetur correctionis remedium circa peccata subditorum adhibere, etiam eis contradicentibus: sed redditio debiti est in viro ordinata contra peccata vxoris. ergo tenetur vir debitum reddere quandocq; etiam non petenti.

CONCLV

CONCLVSIO.

¶Cùm mulieres sint verecundæ, ita vt non audeant petere debitum à viris sibi præstari, tenetur vir etiam vxori non petenti, debitum reddere, si aliquo signo id eam velle perceperit.

¶RESPONDEO dicendum, quòd petere debitum est dupliciter. Vno modo expressè, vt quando verbis inuicem petunt. Alio modo est petitio debiti interpretata, quando scilicet vir percipit per aliqua signa quòd vxor vellet sibi debitum reddi, sed propter verecundiam tacet: & ita etiam non si expressè petat verbis debitum, tamen vir tenetur reddere, quando expressa signa in vxore apparent voluntatis reddendi debiti.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd tempus determinatum non est quando petitur, sed quando timetur ex aliquibus signis periculum, ad quod vitandum ordinatur debiti redditio nisi tunc reddatur.

¶Ad secundum dicendum, quòd vir potest talem præsumptionem habere de vxore, quando in ea contraria signa non videt, sed quando videt esse stulta præsumptio.

¶Ad tertium dicendum, quòd dominus non ita verecundatur à seruo petere debitum seruitutis, sicut vxor à viro debitum coniugij. Si tamen dominus non peteret vel propter ignorantiam, vel alia de causa, nihilominus seruus teneretur implere, si periculum immineret: hoc enim est non ad oculum seruire, quod Apostolus seruis mandat.

¶Ad quartum dicendum, quòd non debet vir vxorem auertere ne petat debitum, nisi propter aliquam rationabilem causam, & tunc etiam non debet cum magna instantia auerti propter pericula imminentia.

ARTICVLVS III.

¶Vtrùm vir & mulier sint in actu matrimoniali æquales.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd vir & mulier nõ sint in actu matrimonij æquales. Agens enim est nobilius patiente: vt Aug. dicit 11. super Gen. ad literam: sed in actu coniugali vir se habet vt agens, & fœmina vt patiens. ergo non sunt in actu illo æquales

¶Præterea, Vxor non tenetur viro debitum reddere nisi petat: vir autem tenetur, vt dictum est. ergo non sunt pares in actu matrimonij.

¶Præterea, In matrimonio mulier propter virum facta est, vt patet Gene. 1. Faciamus ei adiutorium simile illi: sed illud propter quod est alterum, semper est principale. ergo, &c.

¶Præterea, Matrimonium principaliter ordinatur ad actum coniugalem: sed in matrimonio vir est caput mulieris, vt patet 1. Corin. 7. ergo non sunt æquales in actu prædicto.

¶SED CONTRA est quod dicitur 1. Corin. 7. Vir non habet potestatem sui corporis, & similiter dicit de vxore. ergo sunt æquales in actu matrimonij.

¶Præterea, Matrimonium est relatio æquiparentiæ, cùm sit coniunctio, vt dictum est. ergo vir & vxor sunt æquales in actu matrimonij.

CONCLVSIO.

¶Sunt vir & vxor in actu coniugij æquales quantum ad æqualitatem proportionis, non autem quantum ad æqualitatem quantitatis.

¶RESPONDEO dicendum, quòd duplex est æqualitas, scilicet quantitatis & proportionis. Æqualitas quidem quantitatis est, quæ attenditur inter duas quantitates eiusdem mensuræ, sicut bicubiti in bicubitum. Sed æqualitas proportionis est quæ attenditur inter duas proportiones eiusdem speciei, sicut dupli ad duplum. Loquendo ergo de prima æqualitate vir & vxor non sunt æquales in matrimonio, neque ad actum coniugalem, in quo id quod nobilius est, viro debetur, neque quantum ad dispensationem domus, in qua vxor regitur & vir regit, sed quantùm ad secundam æqualitatem sunt æquales in vtroque, quia sicut tenetur vir vxori in actu coniugali & dispensatione domus ad id quod viri est, ita vxor viro ad id quod vxoris est, & secundum hoc dicitur in litera, quòd sunt æquales in reddendo debitum.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd quamuis agere sit nobilius quàm pati, tamen eadem est proportio patientis ad patiendum & agentis ad agendum: & secundum hoc est ibi æqualitas proportionis.

¶Ad secundum dicendum, quòd hoc est per accidẽs. Vir enim qui nobiliorem partem habet in actu cõiugali, naturaliter habet, quòd non ita erubescat petere debitum sicut vxor: & inde est quòd non ita vxor tenetur reddere debitum non petenti viro, sicut vir vxori.

¶Ad tertium dicendum, quòd ex hoc ostenditur, quòd non sunt æquales absolutè: non autem quod non sint æquales secundum proportionem.

¶Ad quartum dicendum, quòd quamuis caput sit principalius membrum, tamẽ sicut membrum tenetur capiti in officio suo, ita caput membris: & sic est ibi æqualitas proportionis.

ARTICVLVS IIII.

¶Vtrùm vir & vxor possint emittere votum contra debitum matrimonij sine mutuo consensu.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur quòd vir & vxor possint votum emittere contra debitum matrimonij sine mutuo consensu. Vir enim & vxor æqualiter obligantur ad debiti solutionem; vt dictum est, sed licitum est viro etiam vxore prohibente accipere crucem in subsidium terræ sanctæ. ergo etiam hoc licitum est vxori: & ideò cùm per votũ redditio debiti impediatur, potest alter coniugum sine consensu alterius votum prædictum emittere.

¶Præterea, Non est expectandum in aliquo voto consensus alicuius, qui non potest sine peccato dissentire, quin alter coniugum continentiam voueat vel simpliciter vel ad tempus: quia impedire profectum spiritualem, est peccatum in Spiritum sanctum. ergo vnus potest votum continentiæ simpliciter vel ad tempus sine consensu alterius vouere.

¶Præterea, Sicut in actu matrimoniali requiritur debiti redditio, ita debiti petitio: sed vnus potest sine consensu alterius vouere, quòd debitum non petet, cùm in hoc sit suæ potestatis: ergo pari ratione quòd debitum non reddet.

¶Præterea, Nullus potest ex præcepto superioris cogi ad id quod non liceret sibi simpliciter vouere & facere, quia in illicitis non est obediendum: sed prælatus superior posset præcipere viro vt vxori ad tempus debitum non redderet, occupando eum in aliquo seruitio. ergo hoc etiam ipse posset facere, & vouere, per quod ad debiti redditionem impediretur.

¶SED CONTRA est quod dicitur 1. Cor. 7. Ne fraudetis vos inuicem nisi ex communi consensu ad tempus, vt vacetis orationi.

¶Præterea, Nullus potest facere votum de alieno: sed vir non habet potestatem sui corporis, sed vxoris: ergo sine eius consensu non potest votum continentiæ facere vel vouere simpliciter vel ad tempus.

CONCLVSIO.

¶Non potest vir, aut vxor absque mutuo consensu continentiam vouere.

¶RESPONDEO dicendum, quòd vouere voluntatis est, vt etiam ipsum nomen ostendit: vnde de illis tantùm bonis potest esse votum, quæ nostræ subiacent voluntati, qualia non sunt ea, in quibus vnus alteri tenetur: & ideò in talibus non potest aliquis votum emittere sine consensu eius, cui tenetur: vnde, cùm coniuges sibi inuicem teneantur in redditione debiti, per quam continentia impeditur, non potest vnus absque consensu alterius continentiam vouere, & si vouerit peccat, & non debet seruare votum, sed agere pœnitentiam de voto malè facto.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd satis probabile est quòd vxor debeat velle continere ad tempus subueniendo necessitati Ecclesiæ generalis: & ideò in fauorem negotij pro quo crux sibi datur, institutum est quòd vir possit absque consensu vxoris crucem accipere: sicut etiam posset domino suo terreno, à quo feudum tenet, absque eius consensu militare, nec tamen omninò subtrahitur vxori ius suum, quia vxor potest cum sequi, nec est simile de vxore ad virum, quia cùm vir debeat regere vxorem, & non econuerso, magis tenetur vxor sequi virum quàm econuerso. & præterea vxor cum maiori periculo castitatis discurreret per terras, quàm vir, & cum minori Ecclesiæ vtilitate: & ideo vxor non potest hoc votum facere sine viri consensu.

¶Ad secundum dicendum, quòd alter coniugum dissentiens voto continentiæ alterius non peccat: quia non dissentit vt bonum illius impediat, sed ne sibi præiudicium generetur.

¶Ad ter-

¶Ad tertium dicendum, quòd circa hoc est duplex opinio: quidam enim dicunt quòd vnus absque consensu alterius potest vouere, quòd non petat debitum: non autem quòd non reddat: quia in primo vterque est sui iuris, sed non in secundo. Sed quia si alter nunquam peteret debitum, ex hoc alteri matrimonium onerosum redderetur, dum oporteret vnum onus semper debitum petendi subire. Et ideò alij probabilius dicunt, quòd neutrum potest vnus sine consensu alterius vouere.

¶Ad quartum dicendum, quòd sicut mulier accipit potestatem in corpore viri, saluo hoc, in quo vir tenetur corpori suo, ita etiam saluo hoc in quo tenetur, alij domino: & ideò sicut vxor non potest debitum petere à viro contra salutem sui corporis, ita nec ad impediendum hoc in quo domino tenetur, sed præter hoc non potest dominus prohibere quin debitum reddat.

ARTICVLVS V.

¶Vtrùm in diebus sacris impediatur petitio debiti.

AD QVINTVM sic proceditur. Videtur quòd temporibus sacris non debeat aliquis impediri, quin debitum petat. Tunc enim est subueniendum morbo, quãdo inualescit: sed possibile est quòd in die festo inualescat concupiscentia: ergo tunc debet ei subueniri per debiti redditionem.

¶Præterea, Non est alia ratio quare non sit petendum debitum in diebus festiuis, nisi quia sunt orationi deputati: sed in illis diebus sunt horæ determinatæ orationi: ergo aliis horis liceret debitum petere.

¶SED CONTRA, Sicut aliqua loca sunt sacra, quia deputata sunt sacris, ita aliqua tempora sunt sacra propter eandem rationem: sed in loco sacro non licet petere debitum: ergo nec in tempore sacro.

CONCLVSIO.

¶Cùm actus matrimonialis propter delectationem carnis reddat hominem ineptum ad spiritualia, non licet petere debitum actus matrimonij diebus sacris.

¶RESPONDEO dicendum, quòd actus matrimonialis quamuis culpa careat, tamen quia rationem deprimit propter carnalem delectationem, hominem reddit ineptum ad spiritualia: & ideò in diebus, in quibus spiritualibus præcipuè est vacandum, non licet petere debitum.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd tempore illo possunt alia adhiberi ad concupiscentiam reprimendam, sicut oratio & multa huiusmodi, quæ adhibentur etiam illis, qui perpetuò continent.

¶Ad secundum dicendum, quòd quamuis non teneatur omnibus horis orare, tamen tenetur tota die se conseruare idoneum ad orandum.

ARTICVLVS VI.

¶Vtrùm petens debitum in tempore sacro mortaliter peccet.

AD SEXTVM sic proceditur. Videtur quòd petens in tempore sacro mortaliter peccet. Gregorius enim dicit in primo Dialo. quòd mulier quæ in nocte cognita est à viro, mane ad processionem veniens, à diabolo est arrepta: sed hoc non esset nisi mortaliter peccasset: ergo, &c.

¶Præterea, Quicunq; facit contra præceptum diuinum, mortaliter peccat: sed Dominus præcipit Exo. 19. Nolite appropinquare vxoribus vestris, quando scilicet erant legem accepturi: ergo multò magis peccant mortaliter si tẽpore quo sacris nouæ legis intendendum est, cum vxoribus viri commisceantur.

¶SED CONTRA, Nulla circonstantia aggrauat in infinitum: sed indebitum tempus est circunstantia quædam: ergo non aggrauat in infinitum, vt faciat mortale quod aliàs esset veniale.

CONCLVSIO.

¶Non peccat mortaliter vir aut vxor, si debitum diebus festis petat, si tamen hoc faciat sola delectationis causa, grauius peccat, quàm qui hoc facit, vt filij de lubrico carnis caueat.

¶RESPONDEO dicendum, quòd debitum petere in die festiuo, non est circunstantia trahens in aliam speciem peccati: vnde non potest in infinitum aggrauare: & ideò non peccat mortaliter vxor vel vir, si in die festo debitum petat, sed tamen grauius est peccatum si sola delectationis causa petatur, quàm si propter timorem, quo quis sibi cauet de lubrico carnis, debitum petat.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd non fuit punita mulier illa propter hoc quòd debitum reddidit, sed quia postmodum se temere ad diuina ingessit contra conscientiam.

¶Ad secundum dicendum, quòd ex autoritate illa non potest probari quòd esset peccatum mortale, sed quòd sit incongruũ. Multa enim ad munditiam carnis pertinentia exigebantur de necessitate præcepti in veteri lege, quæ carnalibus dabantur, quæ in noua lege non exiguntur, quæ est lex Spiritus.

ARTICVLVS VII.

Vtrùm vnus coniunx teneatur alteri debitum reddere in tempore festiuo.

AD SEPTIMVM sic proceditur. Videtur quòd etiam non tenetur tempore festiuo reddere. Quia peccantes & consentientes pariter puniuntur: vt patet Rom. 1. sed ille qui reddit debitum, consentit petenti, qui peccat: ergo & ipse peccat.

¶Præterea, Ex præcepto affirmatiuo obligamur ad orandum, & ita ad aliquod tempus determinatum: ergo pro tempore illo in quo quis orare tenetur, reddere debitum non debet, sicut nec eo tempore quo tenetur temporali domino ad speciale obsequium.

¶SED CONTRA est quod dicitur 1. Corin. 7. Nolite fraudare inuicem nisi communi consensu ad tempus, &c. ergo quando petit, reddendum est ei.

CONCLVSIO.

¶Tenentur coniuges etiam diebus festis & quacunque hora sibi mutuò debitum reddere, saluo tamen honestate.

¶RESPONDEO dicendum, quòd cùm mulier habeat potestatem in corpore viri, quantùm ad actum generationis spectat, tenetur vnus alteri & debitum reddere quocunque tempore, & quacunque hora saltua debita honestate, quæ in talibus exigitur: quia non oportet quòd statim in publico reddat debitum.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd iste quantùm in se est, non consentit, sed ad id quod ab eo exigitur inuitus, & cum dolore reddit: & ideò non peccat. Hoc enim est propter lubricum carnis diuinitus ordinatum, vt semper petenti debitum reddatur, ne aliqua occasio peccati detur.

¶Ad secundum dicendum, quòd non est aliqua hora determinata ad orandum, quin possit recompensari in aliis horis: & ideò obiectio non cogit.

QVAESTIO SEXAGESIMAquinta, De bigamia, in quinque articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de pluralitate vxorum.

¶Circa quod quæruntur quinque.

¶Primò, vtrùm habere plures vxores sit contra legem naturæ.

¶Secundò, vtrùm aliquando fuerit licitum.

¶Tertiò, vtrùm habere concubinas sit contra legem naturæ.

¶Quartò, vtrùm accedere ad concubinam sit peccatum mortale.

¶Quintò, vtrùm aliquando licitum fuerit habere concubinam.

ARTICVLVS I.

¶Vtrùm habere plures vxores et sit contra legem naturæ.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd habere plures vxores non sit contra legem naturæ. Consuetudo enim legi naturali non præiudicat: sed habere plures vxores peccatum non erat, quando patres erat, vt ab Aug. habetur in litera: ergo habere plures vxores non est contra legem naturæ. *Tho. 4. dist. 33. q. 1. art. 1. et seq.*

¶Præterea, Quicunque facit contra legem naturæ, facit contra præceptum: quia sicut lex scripta habet sua præcepta, ita & lex naturæ: sed Aug. dicit quòd habere plures vxores non erat contra præceptum, quia nulla lege erat prohibitum: ergo habere plures vxores non est contra legem naturæ.

¶Præterea, Matrimonij principaliter ordinatur ad prolis procreationem: sed vnus potest ex pluribus prolem accipere, pluresfœcu

Universidad de Deusto
Biblioteca

rea fœcundando: ergo non est contra legem naturæ habere plures vxores.

¶Præterea, Ius naturale est quod natura omnia animalia docuit, vt in principio Digestorum dicitur: sed natura non docuit hoc omnia animalia, cp sit vna vnius, cùm vnus mas in multis animalibus pluribus fœminis coniungatur: ergo non est contra legem naturæ habere plures vxores.

¶Præterea, Secundum Philos. 15. de Animalibus: in generatione prolis mas se habet ad fœminam, sicut agens ad patiens & artifex ad materiam: sed non est contra ordinem naturæ, quòd vnum agens in plura patientia agat, aut artifex ex diuersis materiis operetur: ergo nec est contra legem naturæ, quòd vnus mas plures vxores habeat.

¶Sed contrà, Illud præcipuè videtur esse de iure naturali quod homini in sua institutione inditum est: sed quod sit vna vnius in ipsa institutione humanæ naturæ, est ei inditum, vt patet Gen. 2. Erunt duo in carne vna: ergo est de lege naturæ.

¶Præterea, Contra legem naturæ est quòd homo se ad impossibile obliget, & vt quod vni datum est, alteri detur: sed homo contrahens cum vna vxore, sui corporis potestatem sibi tradidit, vt necesse sit reddere debitum, cùm petierit: ergo contra legem est, si postea alteri potestatem sui corporis tradat, quia nemo posset simul vtrique reddere debitum, si simul peterent.

¶Præterea, De lege naturæ est, Quod tibi non vis fieri, alteri ne feceris: sed vir nullo modo vellet quòd vxor alium virum haberet: ergo contra legem faceret naturæ, si vxorem aliam superduceret.

¶Præterea, Quicquid est contra naturale desiderium, est contra legem naturæ, sed zelus viri ad vxorem, & vxoris ad virum naturalis est, quia in omnibus inuenitur: ergo cùm zelus sit amor non patiens consortium in amato, videtur quòd contra legem naturæ sit quòd plures vxores habeant vnum virum.

CONCLVSIO.

¶Virum habere plures vxores, est contra legem naturæ, quantum attinet & ad communicationem operum inter virum & vxorem, & ad similitudinem coniunctionis Christi & Ecclesiæ, cum coniugio: quantum verò spectat ad prolis procreationem & educationem, pluralitas vxorum non est contra ius naturæ.

¶RESPONDEO dicendum, quòd omnibus rebus naturalibus insunt quædam principia, quibus non solùm operationes proprias efficere possunt, sed quibus etiam eas conuenientes fini suo reddant, siue sint actiones quæ consequantur rem aliquam ex natura sui generis, siue consequantur ex natura speciei, vt magneti competit ferri deorsum ex natura sui generis, trahere ferrum ex natura suæ speciei. Sicut autem in rebus agentibus ex necessitate naturę sunt principia actionum ipsæ formæ, à quibus operationes propriæ prodeunt conuenientes finibus in his quæ cognitionem participant, principia sunt agendi cognitio & appetitus: vnde oportet quòd in vi cognitiua sit naturalis conceptio, & in vi appetitiua naturalis inclinatio, quibus operatio conueniens generi siue speciei reddatur competens fini. Sed quia homo inter cætera animalia rationem finis cognoscit & proportionem operationis ad finem: ideò naturalis conceptio ei indita, qua dirigitur ad operandum, conuenienter lex naturalis vel ius naturale dicitur: in cæteris autem æstimatio naturalis vocatur. Bruta enim ex vi naturæ impelluntur ad agendum conuenientes actiones magis quàm regulentur quasi proprio arbitrio agentia. Lex enim naturalis nihil aliud est quàm conceptio homini naturaliter indita, qua dirigitur ad conuenienter agendum in actionibus propriis, siue competant ei ex natura generis, vt generare, comedere, & huiusmodi: siue ex natura speciei, vt ratiocinari, & huiusmodi. Omne autem illud quod actionem inconuenientem reddit fini, quem natura ex opere aliquo intendit, contra legem naturæ esse dicitur: potest autem actio esse non conueniens fini vel principali vel secundario, & siue sic, siue sic, hoc contingit dupliciter. Vno modo ex aliquo quod omninò impedit finem, vt nimia superfluitas, aut defectus comestionis impedit salutem corporis, quasi principalem finem comestionis & bonam habitudinem in negotiis exercendis, qui est finis secundarius. Alio modo ex aliquo quod facit difficilem aut minùs decentem peruentionem ad finem principalem vel secundarium, sicut inordinata comestio, quantùm ad tempus indebitum. Si ergo actio sit inconueniens fini, quasi omninò prohibens finem principalem directè per legem naturæ prohibetur primis præceptis legis naturæ quæ sunt in operabilibus, sicut communes conceptiones in speculatiuis. Si autem sit incompetens fini secundario quocunque modo, aut etiam principali, vt faciens difficilem vel minùs congruam peruentionem ad ipsum, prohibetur non quidem primis præceptis legis naturæ, sed secundis quæ ex primis diriuantur: sicut conclusiones in speculatiuis ex principiis per se notis fidem habent, & sic dicta actio contra legem naturæ esse dicitur. Matrimonium ergo habet pro fine principali prolis procreationem & educationem, qui quidem finis competit homini secundum naturam sui generis: vnde & aliis animalibus est conueniens. vt dicitur in 8. Ethic. & sic bonum matrimonij assignatur proles, sed pro fine secundario, vt dicit Philosophus, habet in hominibus solùm communicationem operum, quæ sunt necessaria in vita, & secundum hoc fidem sibi inuicem debent, quæ est vnum de bonis matrimonij. Habet vlteriùs alium finem, inquantùm in fidelibus est, scilicet, significationem Christi & Ecclesiæ, & sic bonum matrimonij dicitur sacramentum. Vnde primus finis respondet matrimonio hominis, inquātùm est animal, secūdus inquātùm est homo, tertius inquātùm est fidelis. Pluralitas ergo vxorū, neq; totaliter tollit, neq; aliqualiter impedit primū finem, cùm vnus vir sufficiat pluribus vxoribus fœcundādis & educādis filiis ex eis natis. Sed secundum finē etsi non totaliter tollit, tamē multùm impedit, eò quòd non facilè potest esse pax in familia, vbi vni viro plures vxores iunguntur, cùm non possit vnus vir sufficere ad satisfaciendum pluribus vxoribus ad votum: quia communicatio plurium in vno officio, causat litem, sicut figuli conrixantur adinuicem, & similiter plures vxores vnius viri. Tertium autem finem totaliter tollit, eò quòd sicut Christus est vnus, ita & Ecclesia vna: & ideò patet ex dictis, quòd pluralitas vxorum quodammodò est contra legem naturæ, & quodammodò non.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd consuetudo non præiudicat legi naturæ, quantùm ad prima præcepta, quæ sunt ipsius quasi communes animi conceptiones in speculatiuis, sed ea quæ ex istis trahuntur, vt conclusiones consuetudo auget: vt Tullius dicit in tertio Rhetoricorum: & similiter etiam minuit, & huiusmodi est præceptum legis naturæ de vnitate vxoris.

¶Ad secundum dicendum, quòd sicut Tullius dicit res à natura perfectas & à consuetudine approbatas legum virtus & religio sanxit: vnde patet, quòd illa quæ lex naturalis dictat quasi ex principiis primis legis naturæ diriuata, non habent vim coactiuā per modum præcepti absolutè, nisi postquàm lege diuina & humana sancita sunt: & hoc est quod dicit Augu. quòd nō faciebant contra legis præcepta, quia nulla lege erat prohibitum.

¶Ad tertium patet solutio ex dictis.

¶Ad quartum dicendum, quòd ius naturale multipliciter accipitur. Primò enim aliquod ius dicitur naturale ex principio, quia à natura est inditum: & sic definit Tullius in 1. Rheto. dicens, Ius naturale est quod non opinio genuit, sed quod lex quædam innata inseruit. Et quia in rebus naturalibus dicuntur aliqui motus naturales, non quia sint ex principio extrinseco, sed quia sunt à principio superiori manente (sicut motus qui sunt in elementis ex impressione corporum cælestium, naturales dicuntur, vt Commentator dicit in tertio de Cælo & Mundo) ideò ea quæ sunt de iure diuino, dicuntur esse de iure naturali, cùm sint ex impressione & infusione superioris principij, scilicet Dei: & sic accipitur ab Isidoro, qui dicit quòd ius naturale est, quod in lege & in Euangelio continetur. Tertiò, dicitur ius naturale non solùm à principio, sed à natura, quia de naturalibus est, & quia natura contra rationem diuiditur, à quo homo est homo: ideò strictissimo modo accipiendo, Ius naturale est illud quod ad homines tantùm pertinet, & si sit de dictamine naturalis rationis, non dicitur esse de iure naturali, sed illa tantùm quæ naturalis ratio dictat de his quæ sunt homini aliisque communia: & sic datur dicta definitio, scilicet, Ius naturale est quod natura omnia animalia docuit. Pluralitas ergo vxorum quanuis non sit contra ius naturale tertio modo acceptum: est tamē contra ius naturale secūdo modo acceptum, quia iure diuino prohibetur: & etiam contra ius naturale primo modo acceptum, vt ex dictis patet: quia natura dictat hoc cuilibet

hoc cuilibet animali secundum modum conuenientem speciei suæ. Vnde etiam quædam animalia in quibus ad educationem prolis requiritur solicitudo vtriusque, scilicet maris & fœminæ, naturali instinctu seruant coniunctionem vnius ad vnum, sicut patet in turture & columba.

¶Sed quia rationes inductæ in contrarium videntur ostendere quòd pluralitas vxorum sit contra prima principia legis naturæ: ideò ad eas respondeo, & dico ad quintum, quòd natura humana absque omni defectu instituta est: & ideò non solùm sunt indita ei illa sine quibus matrimonij finis principalis esse non potest, sed etiam illa, sine quibus secundarius finis matrimonij sine difficultate haberi non posset, & hoc modo homini in ipsa sui institutione habere vnam vxorem sufficit.

¶Ad sextum dicendum, quòd vir propter matrimonium non dat sui corporis potestatem vxori quantùm ad omnia, sed solùm ad illa quæ matrimonium requirit: non autem requirit matrimonium, vt quolibet tempore vxori petenti vir debitum reddat, nisi ad id, ad quod matrimonium principaliter est institutum, scilicet bonum prolis, & hoc est quantùm sufficit ad impręgnationem. Requirit autem hoc matrimonium, inquantùm est ad remedium institutum quod est secundarius ipsius finis, vt quolibet tempore debitum petenti reddatur, & sic patet quòd accipiens vxores non se obligat ad impossibile, considerato principali fine matrimonij: & ideò pluralitas vxorum non est contra præcepta legis naturæ.

¶Ad septimum dicendum, quòd illud præceptum legis naturæ, Quod tibi non vis fieri, alteri ne feceris, debet intelligi eādem proportione seruata. Non enim si prælatus non vult sibi resisti à subdito, ipse subdito resistere non debet. Et ideò non oportet quòd ex vi illius præcepti, quòd sicut vir non vult quòd vxor sua habeat plures viros, vel alium virum, quòd ipse non habeat aliam vxorem quia vnum virum habere plures nō est contra prima præcepta legis naturæ, vt dictū est, sed vnam vxorem habere plures viros est contra præcepta prima legis naturæ: eò quòd per hoc quantū ad aliquid totaliter tollitur, & quantum ad aliquid impeditur bonum prolis quod est principalis matrimonij finis. In bono enim prolis intelligitur non solùm procreatio, sed etiam educatio. Ipsa enim procreatio prolis & si non totaliter tollatur, quia contingit, post impręgnationem primam, iterum mulierem impręgnari: vt dicitur in 9. de animalibus: tamen multum impeditur, quia vix potest accidere quin corruptio accidat, quantùm ad vtrunque fœtum vel quantùm ad alterum: sed educatio totaliter tollitur, quia ex hoc quòd vna mulier plures maritos haberet, sequeretur incertitudo prolis respectu patris, cuius cura necessaria est in educando: & ideò nulla lege vel consuetudine est permissum, vnam mulierem habere plures viros, sicut econuerso.

¶Ad octauum dicendum, quòd naturalis inclinatio in appetitiua sequitur naturalem cognitionem in cognitione enim, quia non ita est contra conceptionem naturalem, quòd vir habeat plures vxores, sicut quòd vxor habeat plures viros: ideò affectus vxoris non tantùm refugit consortium in viro, sicut econuerso: & ideò tam in hominibus, quam in aliis animalibus, inuenitur maior zelus maris ad fœminam, quàm econuerso.

ARTICVLVS II.

¶Virùm aliquando licitum fuerit habere plures vxores.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd habere plures vxores non potuerit esse aliquando licitum. Quia secundum Philosophum in 2. Ethi. Ius naturale semper & vbique habet naturalem potentiam eandem: sed iure naturali prohibetur pluralitas vxorum, vt ex dictis patet. ergo sicut modò non licet, ita nunquam licuit.

¶Præterea, Si aliquando licuit, hoc non fuit nisi quia per se licitum erat, vel per aliquam dispensationem licebat. Si primo modo, sic etiam nunc licitum esset. Si autem secundo modo, hoc esse non potest: quia secundum Aug. Deus cùm sit naturæ conditor, non facit aliquid contra rationes, quas naturæ inseruit: cùm ergo naturæ nostræ Deus inseruerit, quòd sit vna vnius, videtur quòd ipse contra hoc nunquam dispensauerit.

¶Præterea, Si aliquid est licitum ex dispensatione, hoc non licet nisi illis in quibus dispensatio fit: non autem legitur aliqua dispensatio communis in lege cum omnibus facta: cùm ergo omnes communiter qui volebant plures vxores acciperent in veteri Testamento, nec ex hoc reprehendebātur à lege vel à Prophetis, non. videtur quòd fuerit ex dispensatione licitum.

¶Præterea, Vbi est eadem causa dispensationis, debet eadem dispēsatio fieri, sed causa dispensationis non potest alia poni, nisi multiplicatio prolis ad cultum Dei, quæ etiam nunc necessaria est: ergo adhuc dicta dispensatio duraret, præcipuè cùm non legatur reuocata.

¶Præterea, In dispensatione non debet prætermitti maius bonum propter minus bonum: sed fides & sacramentum, quæ non videntur posse seruari in matrimonio quo vnus pluribus vxoribus coniungitur, sunt meliora quàm prolis multiplicatio: ergo intuitu huius multiplicationis dispensatio prædicta fieri non debuisset.

¶SED CONTRA, Ad Galatas tertio dicitur, quòd lex propter præuaricatores posita est: vt scilicet eos prohiberet: sed lex vetus fecit mentionem de pluralitate vxorum sine aliqua eius prohibitione: vt patet Deuter. 20. Si habuerit homo duas vxores, &c. ergo habendo duas vxores, non erant præuaricatores, & ita erat licitum.

¶Præterea, Hoc idem videtur exemplo ex sanctis Patribus, qui plures leguntur habuisse vxores, cùm Deo essent acceptissimi, sicut Iacob, & Dauid, & plures alij: ergo aliquando fuit licitum.

CONCLVSIO.

¶Polygamia olim licita fuit antiquis Patribus & alijs, propter finem prolis multiplicandæ ad cultum Dei: nunc verò prohibetur, quia ille finis cæteræque circunstantiæ cessarunt.

¶RESPONDEO dicendum, quòd sicut ex dictis patet, pluralitas vxorum esse dicitur contra legem naturæ, non quātùm ad prima præcepta eius, sed quantùm ad secunda, quæ quasi conclusiones à primis præceptis deriuantur. Sed quia & actus humanos variari oportet secundum diuersas conditiones personarum & temporum & aliarum circunstantiarum: ideò conclusiones prædictæ à primis legis naturæ præceptis non procedunt, vt semper efficaciā habentes, sed in maiori parte: talis est enim tota materia moralis, vt patet per Philosophū in lib. Ethic. & ideò vbi eorū efficacia deficit, licitè ea prætermitti possunt. Sed quia nō est facile determinare huiusmodi varietates, ideò illi, ex cuius autoritate lex efficaciam habet, reseruantur: vt licentiam præbeat legem prætermittendi in illis casibus, ad quos legis efficacia non extendere se debet, & talis licentia dispensatio dicitur: lex autem de vnitate vxoris non est humanitùs, sed diuinitùs instituta, nec vnquam verbis aut literis tradita, sed cordi impressa, sicut & alia quæ ad legem naturæ qualitercunque pertinent: & ideò in hoc à solo Deo dispensatio fieri potuit per inspirationem internam, quæ quidē principaliter Patribus sanctis facta est, & per eorum exemplum ad alios deriuata est eo tempore, quo oportebat prædictum naturæ præceptum prætermitti, vt maior esset multiplicatio prolis ad cultum Dei educandæ. Semper enim principalior filius magis obseruandus est, quàm secundarius. Vnde cùm bonum prolis sit principalis matrimonij finis, vbi prolis multiplicatio necessaria erat, debet negligi ad tempus impedimentum quod posset in secundariis finibus euenire, ad quod remouendum præceptum prohibens pluralitatem vxorum ordinatur: vt ex dictis patet.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd ius naturale semper & vbique quantum est de se, habet eandem potentiā, sed per accidens propter aliquod impedimentum quādoque, & alicubi potest variari, sicut ibi Philosophus exemplū ponit de aliis rebus naturalibus. Semper enim & vbique dextra est melior quàm sinistra secundum naturam: sed per aliquod accidens contingit aliquem esse ambi dextrum, quia natura nostra variabilis est, & similiter etiam de naturali iusto, vt ibidem Philosophus dicit.

¶Ad secundum dicendum, quòd in Decret. quadam de diuortiis dicitur, quòd nunquam licuit plures habere vxores sine dispensatione per diuinam inspirationem habita, nec tamen talis dispensatio datur contra rationes quas Deus naturæ inseruit, sed præter eas: quia rationes illę non sunt ordinatæ ad semper, sed vt in pluribus, vt dictum est: sicut etiam non est contra naturam, quando aliqua accidunt in rebus naturalibus miraculosè præter ea quæ frequenter solent euenire.

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶Ad tertium dicendum, quòd qualis est lex, talis debet esse dispensatio legis: & quia lex naturæ est cordibus impressa, non oportuit dispensationem eorum quæ ad legem naturæ pertinent, lege scripta dari, sed per internam dispensationem fieri.

¶Ad quartum dicendum, quòd veniente Christo fuit tempus plenitudinis gratiæ Christi, per quam cultus Dei in omnes gentes spirituali propagatione diffusus est: & ideò non est eadem ratio dispensationis, quæ erat ante Christi aduentum, quando cultus carnali propagatione multiplicabatur.

¶Ad quintum dicendum, quòd proles, secundum quòd est bonum matrimonij, includit fidem ad Deum seruandam, quia secundum, quòd proles expectatur ad cultum Dei educanda, ponitur matrimonij bonum. Fides autem ad Deum seruanda est potior quàm fides vxori, quæ ponitur bonum matrimonij, & quam significatio quæ pertinet ad sacramentum, quia significatio ad fidei cognitionem ordinatur: & ideo non est inconueniens, si propter bonum prolis aliquid detrahitur aliis duobus bonis, nec tamen omninò tolluntur, quia & fides manet ad plures & sacramentum aliquo modo: quia quanuis non significaretur coniunctio Christi ad Ecclesiam inquantùm est vna, significatur tamen distinctio graduum in Ecclesia per pluralitatem vxorum, quæ quidem non sollùm est in Ecclesia militante, sed etiam triumphante. Et ideò illorum matrimonia aliquo modo significant coniunctionem Christi ad Ecclesiam, non sollùm militantem, vt quidam dicunt, sed etiam triumphantem in qua sunt diuersæ mansiones.

ARTICVLVS III.

¶Vtrùm habere concubinam sit contra legem naturæ.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd habere concubinam non sit contra legem naturæ: Legis enim cæremonialia non sunt de lege naturæ: sed fornicatio prohibetur Actuum 15. inter alia cæremonialia legis, quæ ad tempus credentibus ex Gentibus imponebantur: ergo fornicatio simplex, quæ est accessus ad concubinam, non est contra legem naturæ.

¶Præterea, Ius positiuum à naturali iure perfectum est: vt Tullius dicit: sed secundum ius positiuum fornicatio simplex non prohibebatur, imò potiùs in pœnam secundum antiquas leges mulieres lupanaribus tradendæ condemnabantur: ergo habere concubinam, non est contra legem naturæ.

¶Præterea, Naturalis lex non prohibet quin illud quod datur simpliciter, possit dari ad tempus & secundum quid: sed vna mulier soluta potest dare viro soluto in perpetuum sui corporis potestatem, vt ea vtatur licitè cùm voluerit: ergo non esset contra legem naturæ, si dederit ei potestatem sui corporis ad horam.

¶Præterea, Quicunque re sua vtitur vt vult, nemini facit iniuriam: sed ancilla est res domini: ergo si dominus ea vtitur ad libitum, nulli facit iniuriam, & ita habere concubinam, non est contra legem naturæ.

¶Præterea, Quilibet potest alteri dare quod suum est: sed vxor habet potestatem in corpore viri, vt patet 1. Corinth. 7. ergo si vxor velit, vir potest alteri mulieri coniungi sine peccato.

¶SED CONTRA, Secundum omnes leges filij qui de concubina nascuntur, sunt vituperabiles: sed hoc non esset nisi concubitus, ex quo oriuntur, esset naturaliter turpis: ergo habere concubinam, est contra legem naturæ.

¶Præterea, Matrimonium est naturale: sed hoc non esset si sine præiudicio legis naturæ homo posset coniungi mulieri præter matrimonium: ergo contra legem naturæ est, concubinam habere.

CONCLVSIO.

¶Cùm præcipuus finis appetendæ concubinæ, sit coitus, illam habere est contra legem naturæ, illius enim finis legi naturali aduersatur.

¶RESPONDEO dicendum, quòd illa actio videtur esse contra legem naturæ, quæ non est conueniens fini debito, siue quia non ordinatur in ipsum per actionẽ agentis, siue quia de se est improportionata illi fini: finis autem, quem natura ex tali concubitu intendit, est proles procreanda & educanda. & vt hoc bonum quæreretur, posuit delectationem in concubitu, vt Constantinus dicit: quicunq; ergo concubitu vtitur propter delectationem, quæ ipso est, non referendo in finem à natura intentum, contra naturam facit: & similiter etiam nisi sit talis concubitus, qui ad illum finem conuenienter ordinari possit: & quia res à fine plurimùm nominatur, tanquàm ab optimo, sicut coniunctio matrimonij à prolis bono nomen accepit, quod per matrimonium principaliter quæritur: ita concubinæ nomen illam coniunctionem exprimit, qua solus concubitus propter seipsum quæritur. Et si etiam aliquis quandoq; ex tali concubitu prolem quærat, non tamen est conueniens ad prolis bonum, in quo non solùm intelligitur ipsius procreatio, per quam proles esse accipit: sed etiam educatio & institutio, per quam accipit nutrimentum & disciplinam à parentibus, in quibus tribus parentes proli tenentur, secundum Philosophum 8. Ethico. Cùm autem educatio & institutio proli à parentibus debeantur per longum tempus, exigit lex naturæ, vt pater & mater commaneant ad subueniendum proli. Vnde aues quæ communiter pullos nutriunt, ante completam nutritionem, non separantur à mutua societate, quæ incipit à concubitu vel in concumbendo. Hæc autem obligatio ad commanendum fœminam marito matrimonium facit: & ideò patet quòd accedere ad mulierem non iunctam sibi matrimonio, quæ concubina vocatur, est contra legem naturæ.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd in Gentibus quantùm ad multa lex naturæ offuscata erat. Vnde accedere ad concubinam, malum non reputabant, sed passim fornicatione quasi re licita vtebantur: sicut & aliis, quæ erant contra cæremonias Iudæorum, quanuis non essent contra legem naturæ. Et ideò Apostoli immiscuerunt prohibitionem fornicationis cæremonialibus propter discretionem, quæ erat in vtroq; inter Iudæos & Gentiles.

¶Ad secundum dicendum, quòd ex prædicta obscuritate, scilicet in quam ceciderunt Gentiles, Deo debitam gloriam non reddentes: vt dicitur Rom. 1. Lex illa processit, & non ex instinctu legis naturæ: vnde præualente Christiana religione, lex illa extirpata est.

¶Ad tertium dicendum, quòd in aliquibus sicut nihil inconueniens sequitur, si rem aliquam, quam quis in potestate habet, alteri simpliciter tradat, ita etiam nec si tradat ad tempus, & sic neutrum est contra legem naturæ. non est autem ita in proposito: & ideò ratio non sequitur.

¶Ad quartum dicendum, quòd iniuria iustitiæ opponitur: lex autem naturalis non solùm prohibet iniustitiam, sed etiam opposita omnium virtutum. Sicut contra legem naturæ est, vt aliquis immoderatè comedat, quanuis talis rebus vtens, suis nulli iniuriam faciat: & præterea ancilla quanuis sit res domini ad obsequium, non est tamen res sua ad concubitum, & iterum interest qualiter quisque re sua vtatur. Facit enim talis iniuriam proli procreandæ, ad cuius bonum non sufficienter talis coniunctio ordinatur, vt dictum est.

¶Ad quintum dicendum, quòd mulier habet potestatem in corpore viri non simpliciter, quantùm ad omnia, sed solùm quantùm ad matrimonium: & ideò non potest contra bonum matrimonij corpus viri alteri tradere.

ARTICVLVS IIII.

¶Vtrùm accedere ad concubinam sit peccatum mortale.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur quòd accedere ad concubinam non sit peccatum mortale. Maius enim peccatum est mendacium, quàm fornicatio simplex: quod patet ex hoc, quòd Iudas qui fornicationem non horruit cum Thamar committere, recusauit mendacium dicens, Certè mendacio arguere nos potest: sed mendacium non est semper peccatum mortale. ergo neque fornicatio simplex.

¶Præterea, Peccatum mortale morte puniri debet: sed lex vetus non puniebat concubitum concubinæ morte, nisi in aliquo casu: vt patet Deut. 24. ergo non est peccatum mortale.

¶Præterea, Peccata mortalia carnalia sunt minoris culpæ, quàm spiritualia: sed non omnis superbia aut auaritia est peccatum mortale, quæ sunt spiritualia peccata. ergo non omnis fornicatio, quæ est peccatum carnale, est mortale.

¶Præterea, Vbi est maius incitamentum, ibi est minus peccatum, quia magis peccat qui minori tentatione vincitur: sed concupiscentia maximè instigat ad venerem: ergo cùm actus gulæ non semper sit peccatum mortale, nec fornicatio simplex erit mortale.

¶Sed contrà, Nihil excludit à regno Dei nisi peccatum mortale: sed fornicatores excluduntur à regno Dei: vt patet primæ ad Corinthios 6. ergo fornicatio simplex est peccatum mortale.

¶Præterea, Sola peccata mortalia crimina dicuntur, sed fornicatio dicitur crimen, vt patet Tobiæ 4. Attende tibi ab omni fornicatione, & præter vxorem tuam nunquam patiaris crimen conscientiæ.

CONCLVSIO.

¶simplex fornicatio etiam ratione sui est peccatum mortale: quia tollit debitam ordinationem parentis ergà liberos, ad quod maximè spectare debet coitus.

¶RESPONDEO dicendum, quòd sicut in secunda parte dictum est: Illi actus ex suo genere sunt peccata mortalia, per quos fœdus amicitiæ hominis ad Deum, & hominis ad hominem violatur, hæc enim sunt contra duo præcepta charitatis, quæ est animæ vita: & ideò cùm concubitus fornicarius tollat debitam ordinationem parentis ad prolem, quam natura ex concubitu intendit, non est dubium, quòd fornicatio simplex de sui ratione est peccatum mortale, etiam si lex scripta non esset.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd frequenter homo qui non vitat peccatum mortale, vitat aliquod peccatum veniale, ad quod non habet incitamentum: & ita etiam Iudas mendacium vitauit, fornicationem non vitans, quanuis illud mendacium pernicioſum fuisset iniuriam habens annexam, si promissum non reddidisset.

¶Ad secundum dicendum, quòd peccatum non dicitur mortale, quia morte temporali punitur, sed quia punitur æternæ. Vnde etiam furtum quod est peccatum mortale, interdum non punitur per leges temporali morte, & similiter etiam est de fornicatione.

¶Ad tertium dicendum, quòd sicut non quilibet motus superbiæ est peccatum mortale, ita nec quilibet motus luxuriæ, & huiusmodi sunt peccata venialia, & concubitus matrimonialis: interdum tamen aliqui luxuriæ actus sunt peccata mortalia, aliquibus moribus, superbiæ venialibus existentibus, quia in verbis Greg. inductis intelligitur comparatio vitiorum secundum genus, non quantùm ad singulos actus.

¶Ad quartum dicendum, quòd illa circunstantia efficacior est ad aggrauandum, quæ magis appropinquat ad speciem peccati. Vnde quanuis fornicatio ex magnitudine incitamenti diminuatur, tamen ex materia, circa quam est, grauitatem habet maiorem, quàm inordinata comestio, cùm sit circa ea quæ pertinent ad fouendum fœdus societatis humanæ: & ideò ratio non sequitur.

ARTICVLVS V.

¶Vtrùm aliquando licitum fuerit concubinam habere.

AD QVINTVM sic proceditur. Videtur quòd aliquando licitum fuerit concubinam habere. Sicut enim habere vnam vxorem est de lege naturę, ita nonhabere concubinam: sed aliquando licuit plures vxores habere. ergo & habere concubinam.

¶Præterea, Non potest aliqua simul esse ancilla & vxor. vnde secundum legem ex hoc ipso quòd ancilla in matrimonium ducebatur, libera reddebatur: sed aliqui amicissimi Deo, leguntur ad suas accessisse ancillas, sicut Abraham & Iacob. ergo non illæ erant vxores, & sic aliquãdo licuit concubinas habere.

¶Præterea, Illa quæ in matrimonium ducitur, non potest eiici, & filius eius debet esse hæreditatis particeps: sed Abrahã eiecit Agar & filius eius non fuit hæres. ergo non fuit vxor Abrahæ.

¶SED CONTRA, Ea quæ sunt contra præcepta Decalogi, nunquam licuerunt: sed habere concubinam est contra præceptum Decalogi, scilicet, Non mœchaberis. ergo nunquam fuit licitum.

¶Præterea, Ambro. dicit in libr. de Patriarchis, Viro non licet quod mulieri non licet: sed nunquam licuit mulieri ad alium virum accedere, dimisso viro proprio. ergo nec viro vnquam licuit concubinam habere.

CONCLVSIO.

¶Nunquam licuit concubinam habere, etiam ex dispensatione, nisi matrimonio iunctam, est enim contra legem naturæ, cum non sit conueniens actus ad bonum prolis.

¶RESPONDEO dicendum, quòd Rabbi Moyses dicit, quòd ante tempus legis fornicatio non erat peccatum: quod probat ex hoc quòd Iudas cum Thamar concubuit. Sed ista ratio non cogit. Non enim necesse est filios Iacob à peccato excusari, cùm accusati fuerunt apud patrem crimine pessimo, & in Ioseph necem & venditionem consenserunt. Et ideò dicendum est, quòd habere concubinam non matrimonio iunctam sit contra legem naturæ: & nullo tempore secundum se licitum fuit, nec etiam ex dispẽsatione. Sicut enim ex dictis patet, concubitus cum ea quæ non est matrimonio iuncta, non est conueniens actus ad bonum prolis, quod est principalis finis matrimonij: & ideò est contra præcepta legis naturæ, quæ dispensationem non recipiunt: vnde vbicunque legitur in veteri Testamento, aliquos concubinas habuisse, quos necesse sit à peccato excusari, oportet eas esse matrimonio iunctas: & tamen concubinas dici, quia aliquid habebant de ratione vxoris, & aliquid de ratione concubinæ: secundum enim quòd matrimonium ordinatur ad suum principalem finem, qui est bonum prolis, vxor viro coniungitur insolubili coniunctione, vel saltem diuturna, vt ex dictis patet: & circa hoc non est aliqua dispensatio, sed quantùm ad finem, qui est dispensatio familię & communicatio operum: vxor enim cõiungitur viro vt socia: sed hoc deerat in his quæ concubinæ nominabantur. In hoc enim poterat esse dispensatio cùm sit secundarius matrimonij finis, & ex hac etiam parte habebant aliquid simile cõcubinis, ratione cuius concubinæ nominabantur.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd habere plures vxores non est contra prima præcepta legis naturæ, sicut habere concubinam: & ideò ratio non sequitur.

¶Ad secundum dicendum, quòd antiqui Patres ea dispensatione quam plures habebant, ad ancillas accedebant vxorio affectu, sed non erant vxores, quantum ad illam coniunctionem quæ respicit secundarium finem, cui cõditio seruitutis opponitur, cùm non posset simul esse socia & ancilla.

¶Ad tertium dicendum, quòd sicut in lege Moysi per dispensationem licebat dare libellum repudij ad euitandum vxoricidium, vt dictum est ita ex eâdem dispensatione licuit Abrahæ eiicere Agar, ad significandum mysterium, quod Apostolus explicat Gal. 4. quòd etiam ille filius hæres non fuerit, ad mysterium pertinet: & quòd Esau filius liberæ hæres non fuit, vt patet Romanorum nono. Similiter etiam propter mysterium factum fuit, vt filij Iacob ex ancillis & liberis nati hæredes essent: vt Augustinus dicit: quia Christo nascuntur in baptismo filij, tam per bonos, quos libera significat, quàm per malos ministros, qui per ancillas significantur.

QVAESTIO SEXAGESIMA-SEXTA, *De bigamia & irregularitate ex ea contracta, in quinque articulos diuisa.*

DEINDE considerandum est de bigamia & irregularitate ex ea contracta.

¶Et circa hoc quæruntur quinque.

¶Primò, vtrùm illi bigamiæ, quæ est ex hoc quòd aliquis duas vxores successiuè habuerit, sit irregularitas annexa.

¶Secundò, vtrùm irregularitatem contrahat, qui simul vel successiuè duas vxores habuit.

¶Tertiò, vtrùm irregularitas contrahatur ex hoc quòd quis vxorem virginem non accipit.

¶Quartò, vtrùm bigamia per baptismum soluatur.

¶Quintò, vtrùm cum bigamo liceat dispensare.

ARTICVLVS I.

¶Vtrùm bigamiæ irregularitas sit annexa.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd illi bigamiæ, quæ est ex hoc quòd aliquis duas vxores successiuè habuit, non sit irregularitas annexa, quia multitudo & vnitas consequuntur ens: ergo ens & non ens non faciunt multitudinem aliquam: sed ille qui habet successiuè duas vxores, tunc vna est in esse: alia in non esse. ergo

Hic. 4. dist. 27. q. 3. arti. 1. & seq.

Universidad de Navarra Biblioteca

ctic ergo ex hoc non efficitur vir non vnius vxoris, qui secundum Apostolum ab episcopatu prohibetur.

¶Præterea, Maius signum incontinentiæ apparet in eo qui plures fornicarie cognoscit, quàm qui plures vxores successiuè habet: sed ex primo non efficitur aliquis irregularis: ergo nec ex secundo.

¶Præterea, Si bigamia irregularitatem causat, aut hoc est ratione sacramenti, aut ratione carnalis copulæ: sed non ratione primi, quia sic si aliquis cum vna contraxisset per verba de præsenti, & ea mortua ante carnalem copulam subsecutam duceret aliam, efficeretur irregularis: quod est contra Decret. Inno. III Nec iterum ratione secundi, quia secundum hoc etiam qui plures fornicario concubitu cognosceret, irregularis esset, quod falsum est: ergo nullo modo bigamia irregularitatem causat.

CONCLVSIO.

¶Cùm bigamia tollat significationem sacramenti integram, & per consequens significationem coniunctionis Christi cum Ecclesia, quæ est vnius ad vnam: merito irregularitatem inducit.

¶RESPONDEO dicendum, quòd aliquis per sacramentum ordinis minister sacramentorum constituitur, & ille qui alijs sacramenta ministrare debet, nullum defectum in sacramentis pati debet. Defectus autem in sacramento est, quando sacramenti significatio integra non inuenitur, sacramentum autem matrimonij significat coniunctionem Christi ad Ecclesiam quæ est vnius ad vnam. Et ideò requiritur ad perfectam significationem sacramenti quòd vir sit tantùm vnius vir, & vxor sit tantùm vnius vxor: & ideò bigamia quæ hoc tollit, irregularitatem inducit. Et sunt quatuor modi bigamiæ. Primus est, cùm quis plures habet vxores de iure successiuè. Secundus, cùm simul habet plures, vnam de iure, aliam de facto. Tertius, cùm habet plures successiuè, vnam de iure, aliam de facto. Quartus, quando viduam ducit vxorem, & in omnibus his est irregularitas adiuncta. Alia autem causa consequens assignatur, quia in illis qui accipiunt sacramentũ ordinis, maxima spiritualitas debet apparere, tum quia spiritualia ministrant, scilicet sacramenta, tum quia spiritualia docent & in spiritualibus occupari debent. Vnde cùm concupiscentia maximè spiritualitati repugnet, per quam totus homo caro efficitur, non debet aliquod signum concupiscentiæ permanentis in eis apparere, quod quidem apparet in bigamis, qui vna vxore contenti esse noluerunt, tamen prima ratio est melior.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd multitudo pluriũ vxorum simul existentium est multitudo simpliciter: & ideo talis multitudo totaliter significationi sacramenti repugnat, & propter hoc totaliter sacramento. Sed multitudo vxorum successiuè est multitudo secundum quid: & ideò non tollit significationem sacramenti totaliter, nec sacramentum euacuat quantum ad sui essentiam, sed quantum ad sui perfectionem, quæ requiritur in illis qui sunt sacramentorum dispensatores.

¶Ad secundum dicendum, quòd quamuis sit in fornicarijs maioris concupiscentiæ significatio, non tamen concupiscentiæ ita adhærentis, quia per fornicationem vnius alterius in perpetuo obligatur, & iterum non est defectus sacramenti.

¶Ad tertium dicendum, quòd sicut dictum est, bigamia causat irregularitatem, inquantum tollit perfectam significationem sacramenti, quæ quidem consistit & in coniunctione animorum, quæ fit per consensum, & in coniunctione corporum: & ideò ratione vtriusq; simul oportet esse bigamiam quæ irregularitatem faciat. Vnde per Decre. Inno. III. obuiatur ei quod Magister in litera dicit: scilicet quòd solus consensus per verba de præsenti sufficit ad irregularitatem inducendam.

ARTICVLVS II.

¶Vtrùm irregularitas sit annexa bigamiæ, quæ contingit ex hoc quòd homo habet duas vxores, vnam de iure, & alteram de facto.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd irregularitas non sit annexa bigamiæ, quæ contingit ex hoc quòd homo habet duas vxores, vnam de iure, aliam de facto. Quia vbi nullum est sacramentum, non potest esse defectus sacramenti: sed quando aliquis contrahit de facto cum aliqua, & non de iure, non est ibi aliquod sacramentum, quia talis coniunctio non significat coniunctionem Christi ad Ecclesiam: ergo cùm irregularitas non consequatur bigamiam nisi propter defectum sacramenti, videtur quòd talem bigamiam irregularitas non consequatur.

¶Præterea, Aliquis accedẽs ad illam, cũ qua contrahit de facto & non de iure, committit fornicationem, si nõ habeat aliquam vxorem legitimã, vel adulterium, si habeat aliam: sed dividere carnẽ suam per plures per fornicationem vel adulterium non causat irregularitatem: ergo nec dictus bigamiæ modus.

¶Præterea, Contingit quòd aliquis antequàm cognoscat carnaliter illam, cum qua de iure contraxit, cum alia contrahit de facto non de iure, & eam carnaliter cognoscit siue prima mortua, siue viuente: talis contraxit cum pluribus vel de iure vel de facto, & tamen non est irregularis, quia carnem suam non diuisit in plures: ergo ex prædicto modo bigamiæ non contrahitur irregularitas.

CONCLVSIO.

¶Sine vxorem vnam qui habuerit de facto, siue alteram de iure (vbi est quædam sacramenti similitudo) irregularis efficitur, sicque bigamiæ vtroque modo irregularitas annexa est.

¶RESPONDEO dicendum, quòd in duobus secundis modis bigamiæ contrahitur irregularitas: quia quamuis in altero non sit sacramentum, est tamen quædam sacramenti similitudo. Vnde illi duo modi sunt secundarij, & primus est principalis in irregularitate causanda.

¶AD PRIMVM ergo dicendum quòd quamuis ibi non sit sacramentum, est tamen ibi aliqua similitudo sacramenti, quæ non est in fornicatione vel adulterino concubitu, & ideò non est simile.

¶Et per hoc patet solutio ad secundum.

¶Ad tertium dicendum, quòd in tali casu non reputatur bigamus: quia primum matrimonium non habuit perfectam significationem suam: tamen si per iudicium Ecclesiæ compellatur ad primam redire, & eam cognoscere, statim efficitur irregularis: quia irregularitatem non facit peccatum, sed imperfectio significationis.

ARTICVLVS III.

¶Vtrùm contrahatur irregularitas ex hoc quòd aliquis ducit vxorem non virginem.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd non contrahatur irregularitas ex hoc quòd aliquis ducit Vxorem non virginem. Quia plus impeditur aliquis defectu proprio, quàm alieno: sed si ipse contrahens non sit virgo, non fit irregularis: ergo multò minùs si vxor eius virgo non sit.

¶Præterea, Potest esse quòd aliquis deflorauit aliquam, & postea ducat eam in vxorem, talis non videtur esse irregularis, quia non diuisit carnem in plures, nec etiam vxor eius, sed tamen ducit corruptam in vxorem: ergo talis modus bigamiæ non causat irregularitatem.

¶Præterea, Nullus potest contrahere irregularitatem nisi voluntarius: sed aliquis quandoque ducit vxorem non virginem inuoluntarius, vt quando credit eam virginem esse, & postea inuenit eam corruptam fuisse, cognoscens eam: ergo talis modus non causat irregularitatem.

¶Præterea, Corruptio sequens matrimonium est vituperabilior quàm præcedens: sed si vxor postquam est consummatum matrimonium, ab aliquo cognoscatur, non efficitur vir irregularis: alias puniretur pro peccato vxoris, & potest etiam esse postquam hoc sciat quòd reddat ei debitum poscenti antequã de adulterio condemnetur accusata: ergo videtur quòd ille modus bigamiæ non causet irregularitatem.

¶SED CONTRA est quod Greg. dicit, Præcipimus ne vnquam illicitas ordinationes facias, ne bigamum, aut qui virginem non est sortitus in vxorem, aut ignorantem literas, aut habentem quamlibet partem corporis vitiatam, vel pœnitentiæ vel curiæ, aut cuilibet conditioni obnoxium, ad sacros ordines permittas accedere.

CONCLVSIO.

¶Ex hoc quòd vir vxorem non virginem ducit, irregularis efficitur, non autem ex hoc quòd corruptam non corruptam ducit.

¶RESPONDEO dicendum, q̃ in cõiunctione Christi & Ecclesiæ veritas ex vtraq; parte inuenitur. Et ideò siue diuisio carnis inueniatur ex parte viri siue ex parte vxoris, est defectus

ctus sacramẽti. Sed tamẽ diuersimodè: quia ex parte viri requiritur, quòd aliam duxerit in vxorem, nõ quòd sit virgo: sed ex parte vxoris requiritur quòd etiã sit virgo, cuius ratio à Decretistis assignatur. Quia Episcopus significat Ecclesiam militantem, cuius curam gerit, in qua sunt multæ correptiones. sed sponsa significat Christum, qui virgo fuit: & ideò ex parte sponsæ requiritur virginitas, sed non ex parte sponsi, ad hoc quòd aliquis Episcopus fieri possit. Sed hæc ratio est expressè contra Apostolum Ephesiorum quinto, Viri diligite vxores vestras sicut & Christus Ecclesiam. Ex quo apparet quòd vxor significat Ecclesiam & sponsus Christũ: & iterum: Quia vir est caput mulieris, sicut Christus Ecclesiæ. Et ideò aliqui dicunt quòd per sponsum significatur Christus, per sponsam Ecclesia triumphans in qua non est aliqua macula. Christus autem habuit primò synagogam quasi concubinam, & sic non tollitur aliquid de perfectione significationis sacramenti si priùs habuit sponsum. Sed hoc est valde absurdum, quia sicut est vna fides antiquorum & modernorum, ita vna Ecclesia. Vnde illi qui tempore synagogę Deo seruiebant, ad veritatem Ecclesię in qua Deo seruimus pertinebant. Et præterea, hoc est expressè contra illud quod habetur Ezech. 16. & Oseæ 2. vbi expressè fit mẽtio de desponsatione synagogæ, vnde non fuit sicut concubina, sed sicut vxor. Et præterea secundum hoc fornicatio esset sacramentum illius coniunctionis, quod est absurdum: & ideò Gentilitas priusquàm desponsaretur à Christo in fide Ecclesiæ, corrupta fuit à diabolo per idololatriam. Et ideò aliter dicendum, quòd defectus in ipso sacramento causat irregularitatem, corruptio autem extra matrimonium contingens, quæ præcessit matrimonium, nullum defectum facit in sacramento ex parte illius, in quo est corruptio, sed facit defectũ ex parte alterius: quia actus contrahentis matrimonium non cadit supra seipsum, sed supra alterum: & ideò ex termino specificatur, quòd est respectu illius etiam quasi materia sacramenti. Vnde si mulier esset ordinis susceptiua, sicut efficitur vir irregularis ex hoc quòd ducit vxorem corruptam, non autem ex hoc quòd corruptus contrahit: ita fieret mulier irregularis si contraheret cum corrupto, nõ autem si contraheret corrupta, nisi in alio matrimonio priùs corrupta fuisset.

¶Et per hoc patet solutio ad primum.

¶AD SECVNDVM dicendum, quòd in tali casu sunt diuersæ opiniones, tamen probabilius est quòd non sit irregularis: quia carnem suam non diuisit in plures.

¶Ad tertium dicendum, quòd irregularitas non est pœna inflicta, sed defectus quidam sacramentorum: & ideò non oportet quòd semper sit voluntaria bigamia ad hoc quòd irregularitatem causet: & ideò ille qui vxorem ducit corruptam, quam virginem credit, irregularis est eam cognoscens.

¶Ad quartum dicendum, quòd si mulier fornicetur post matrimonium contractum, non efficitur ex hoc vir irregularis nisi post corruptionem adulterij eam iteratò cognoscat, quia aliàs corruptio vxoris nullo modo cadit sub actu matrimoniali viri: sed si etiam per ius compellatur ei reddere debitum ante condemnationem adulterij, irregularis efficitur, quamuis de hoc sint opiniones, sed hoc quod dictum est, est probabilius: quia hîc non requiritur quòd sit peccatum, sed significatio tantùm.

ARTICVLVS IIII.

¶Vtrùm bigamia soluatur per baptismum.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur quòd bigamia per baptismum soluatur. Dicit enim Hiero. in epistola ad Titum: quòd si quis ante baptismum plures vxores habuit, vel vnam ante & aliam post, non est bigamus: ergo bigamia per baptismum soluitur.

¶Præterea, Qui facit quod maius est, facit quod minus est: sed baptismus tollit omne peccatum quod est grauius, quàm irregularitas: ergo tollit bigamiæ irregularitatem.

¶Præterea, Baptismus tollit omnem pœnam ex actu prouenientem: sed irregularitas est huiusmodi. ergo, &c.

¶Præterea, Bigamus est irregularis, inquantum deficit à repræsentatione Christi: sed per baptismum plenè Christo conformamur. ergo soluitur irregularitas.

¶Præterea, Sacramenta nouæ legis sunt magis efficacia, quàm sacramenta veteris legis sed sacramenta veteris legis soluebant irregularitates, vt in primo libro dictum est à Magistro. ergo & baptismus, qui est efficacissimum sacramentum in noua lege, soluit irregularitatem ex bigamia contractam.

¶SED CONTRA est quod Augustinus dicit: Acutiùs intelligunt, qui nec eum qui catechumenus aut paganus habuit alteram, ordinandum censuerunt, quia de sacramento agitur, non de peccato.

¶Præterea, Sicut idem dicit: Fœmina si catechumena vel pagana vitiata est, non potest inter Dei virgines vel post baptismum velari: ergo eadem ratione, nec bigamus ante baptismum ordinari.

CONCLVSIO.

¶Sicut baptismus non tollit coniugium, sic nec bigamia irregularitatem tollere potest.

¶RESPONDEO dicendum, quòd baptismus soluit culpas & non soluit coniugia, vnde cùm ex ipso coniugio sequatur irregularitas, per baptismum tollit non potest, vt Augustinus dicit.

¶AD PRIMVM ergo dicendum quòd in casu isto nõ tenetur Hieronymi opinio, nisi fortè velimus eum exponere quòd loquitur ad sanctiorem dispensationem.

¶Ad secundum dicendum, quòd non oportet quòd illud quod facit maius, faciat minus, nisi sit ad illud ordinatum, & hoc deficit in proposito, quia baptismus ad irregularitatem tollendam non ordinatur.

¶Ad tertium dicendum, quòd hoc intelligendum est de pœnis quæ consequuntur ex actuali peccato quasi inflictæ, non infligendæ: non enim aliquis per baptismum virginitatem recuperat, nec similiter carnis indiuisionem.

¶Ad quartum dicendum, quòd baptismus conformatur Christo quantum ad virtutem mentis, sed non quantum ad statum carnis, qui consideratur in virginitate vel in diuisione carnis.

¶Ad quintum dicendum, quòd illæ irregularitates ex leuibus causis non perpetuis erant contractæ: & ideò etiam per illa sacramenta auferri poterant, & iterum erant ad hoc ordinata, non autem baptismus ad hoc ordinatur.

ARTICVLVS V.

¶Vtrùm cum bigamo liceat dispensare.

AD QVINTVM sic proceditur. Videtur quòd cum bigamo non liceat dispensare. Quia extrà, de bigamis dicitur: Cum clericis, qui inquantum in ipsis fuit, secundas sibi mulieres coniunxerunt matrimonialiter, tanquam cum bigamis non licet dispensare.

¶Præterea, Contra ius diuinum non licet dispensare: sed omnia quæ in Canone dicuntur, ad ius diuinum pertinent: cùm ergo Apostolus in scriptura Canonica dicat, oportet Episcopum vnius vxoris virum esse, videtur quòd in hoc non possit dispensari.

¶Præterea, Nullus potest dispensare in his quæ sunt de necessitate sacramenti: sed non esse irregularem, est de necessitate sacramenti ordinis, cùm significatio quæ est sacramento essentialis, desit: ergo non potest in hoc dispensari.

¶Præterea, Hoc quod rationabiliter factum est, non potest irrationabiliter mutari: si ergo potest rationabiliter dispensari cum bigamo, irrationabiliter est ei adiuncta irregularitas, quod est inconueniens.

¶SED CONTRA est, quòd Lucius papa dispensauit cum Episcopo Panormitano, qui erat bigamus.

¶Præterea, Martinus Papa dicit, Lector si viduã vxorẽ accipiat, in lectoratu permaneat, aut si necessitas fuerit, subdiaconus fiat, nihil autem suprà, similiter si bigamus fuerit: ergo ad minus vsque ad subdiaconatum cum eo dispensari potest.

CONCLVSIO.

¶Cùm irregularitas bigamiæ non sit de iure naturali, sed positiua, potest Papa cum bigamo dispensare in omnibus ordinibus. Episcopus verò solum in minoribus, nisi in quibusdam casibus.

¶RESPONDEO dicendum, quòd bigamiæ non est adiuncta irregularitas de iure naturali, sed de iure positiuo: nec iterum est de essentialibus ordinis, quòd non sit bigamus, quod patet ex hoc quòd si aliquis bigamus ad ordines accedit, characterem accipit. Et ideò Papa potest dispensare in tali irregularitate totaliter, sed Episcopus, quantum ad minores ordines. Et quidam dicunt quòd etiam quantum ad maiores, in illis qui volunt Deo in religione seruire propter vitandum religiosorum discursum.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd per illam Decr. ostenditur eadem esse difficultas dispensandi in illis, qui de facto cum pluribus contraxerunt, ac si de iure contraxissent,

non quòd subtrahatur simpliciter potestas Papæ dispensandi in talibus.

¶Ad secundum dicendum, quòd hoc est verum quantum ad ea quæ sunt de iure naturali, & quantum ad ea quæ sunt de necessitate sacramentorum & fidei: sed in aliis quæ sunt de institutione Apostolorum, cùm Ecclesia habeat nunc eandem potestatem statuendi & destituendi, quam tunc habuerit, potest per eum qui primatum tenet, in Ecclesia dispensari.

¶Ad tertium dicendum, quòd non quælibet significatio est de essentia sacramenti, sed tantùm illa quæ pertinet ad officium sacramenti, & talis non tollitur per irregularitatem.

¶Ad quartum dicendum, quòd in particularibus non potest inueniri ratio, quæ omnibus competat æqualiter propter eorum diuersitatem: & ideò quòd vniuersaliter statutum est, rationabiliter consideratis his, quæ in pluribus accidunt, potest etiam per dispensationem rationabiliter remoueri in aliquo casu determinato.

QVAESTIO SEXAGESIMA, *septima De libello repudij, in septem articulos diuisa.*

DEINDE considerandum est de libello repudij.

¶Circa quod quæruntur septem.

¶Primò, vtrùm inseparabilitas matrimonij sit de lege naturæ.

¶Secundò, vtrùm repudiare vxorem possit esse licitum per dispensationem.

¶Tertiò, vtrùm sub lege Moysi fuerit licitum.

¶Quartò, vtrùm liceat vxori repudiatæ alium virum accipere.

¶Quintò, vtrùm liceat viro repudiatam à se iterum ducere.

¶Sextò, vtrùm causa repudij fuerit odium vxoris.

¶Septimò, vtrùm causę repudij deberent in libello scribi.

ARTICVLVS I.

¶Vtrùm inseparabilitas vxoris sit de lege naturæ.

Tho. 4. dist. 33. q. 2. art. 1. & seq.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd inseparabilitas vxoris non sit de lege naturæ. Lex enim naturæ communis est apud omnes: sed nulla lege præter legem Christi fuit prohibitum vxorem dimittere: ergo inseparabilitas vxoris non est de lege naturæ.

¶Præterea, Sacramenta non sunt de lege naturæ: sed inseparabilitas matrimonij ad sacramenti bonum pertinet: ergo non est de lege naturæ.

¶Præterea, Coniunctio viri & fœminæ in matrimonio ordinatur principaliter ad prolis generationem & educationem, & institutionem: sed hæc omnia aliquo certo tempore consummantur: ergo post illud tempus licet vxorem dimittere sine aliquo præiudicio legis naturæ.

¶Præterea, Ex matrimonio principaliter quæritur bonum prolis: sed inseparabilitas est contra bonum prolis, quia, vt dicunt Philosophi, aliquis vir non potest ex aliqua fœmina prolem accipere, qui tamen ex alia accipere posset, & quæ etiam ab alio viro imprægnaretur: ergo inseparabilitas matrimonij magis est contra legem naturæ, quàm de lege naturæ.

¶SED CONTRA, Illud præcipuè est de lege naturæ quod natura bene instituta accepit in sui principio: sed inseparabilitas matrimonij est huiusmodi, vt patet Matth. 19. ergo est de lege naturæ.

¶Præterea, De lege naturæ est, quòd homo Deo non contrarietur: sed homo quodammodo contrarius esset Deo, si separaret quos Deus coniunxit. cùm ergo ex hoc instituta sit inseparabilitas matrimonij, Matth. 19. videtur quòd sit de lege naturæ.

CONCLVSIO.

¶Cùm coniugij fines sint ita à lege naturæ constituti, vt perpetuò liberi educentur hæredesque inde inueniantur, merito eodem iure vir ab vxore separari non potest.

¶RESPONDEO dicendum, quòd matrimonium ex intentione naturæ ordinatur ad educationem prolis; non solùm ad aliquod tempus, sed per totam vitam prolis. Vnde de lege naturæ est quòd parentes filiis thesaurizent, & filij parentum hæredes sint. Et ideò cùm proles sit communè bonum viri & vxoris, oportet eorum societatem perpetuò permanere indiuisam secundum legis naturæ dictamen: & sic inseparabilitas matrimonij est de lege naturæ.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd sola lex Christi ad perfectum humanum genus adduxit, reducens in statum nouitatis naturæ. Vnde & in lege Moysi & in legibus humanis non potuit totum auferri quod contra legem naturæ erat, hoc enim soli legi Spiritus & vitæ reseruatum est.

¶Ad secundum dicendum, quòd inseparabilitas competit matrimonio, secundum quòd est signum perpetuæ coniunctionis Christi & Ecclesiæ, & secundum quòd est in officium naturæ ad bonum prolis ordinatum, vt dictum est: sed quia separatio matrimonij magis directè repugnat significationi quàm prolis bono, cui consequenter repugnat, vt dictum est: inseparabilitas matrimonij magis in bono sacramenti intelligitur quàm in bono prolis, quamuis in vtroq; intelligi possit, & secundum quòd pertinet ad bonum prolis, esset de lege naturæ, non autem secundum quòd pertinet ad bonum sacramenti.

¶Ad tertium patet solutio ex dictis.

¶Ad quartum dicendum, quòd matrimonium principaliter ordinatur ad bonum commune, ratione principalis finis, qui est bonum prolis: quamuis etiam ratione finis secundarij ordinetur ad bonum matrimonium contrahentis, prout per se est in remedium concupiscentiæ. Et ideò in legibus matrimonij magis attenditur, quòd omnibus expediat quàm quòd vni competere possit: quamuis ergo matrimonij inseparabilitas impediat bonum in aliquo homine, tamen non est conueniens ad bonum prolis simpliciter, & propter hoc ratio non sequitur.

ARTICVLVS II.

¶Vtrùm potuerit esse licitum per dispensationem vxorem dimittere.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd vxorem dimittere per dispensationem esse licitum non potuerit. Illud enim quod est in matrimonio contra bonum prolis, est contra præcepta legis naturæ, quæ indissolubilia sunt: sed dimissio vxoris est huiusmodi, vt ex dictis patet: ergo, &c.

¶Præterea, Concubina differt ab vxore præcipuè in hoc, quòd non est inseparabiliter iuncta: sed habere concubinas fuit indispensabile: ergo & dimittere vxorem.

¶Præterea, Homines ita sunt modò receptibiles dispensationis, sicut fuerunt olim: sed modò non potest dispensari cum aliquo, vt vxorem dimittat: ergo nec olim.

¶SED CONTRA, Agar cognita est ab Abraham vxorio affectu, vt dictum est: sed ipse eam præcepto diuino eiecit, & non peccauit: ergo potuit per dispensationem fieri licitum, quòd homo vxorem dimitteret.

CONCLVSIO.

¶Vtrùm inseparabilitas matrimonij inter prima præcepta legis naturæ, sint inter secunda contineatur, sub dispensatione cadere potest.

¶RESPONDEO dicendum, quòd dispensatione in præceptis præcipuè quæ sunt aliquo modo legis naturæ, est sicut mutatio cursus naturalis rei, qui quidem mutari dupliciter potest. Vno modo ex aliqua causa naturali per quam alia causa naturalis impeditur à cursu suo, sicut est in omnibus quæ in minori parte casualiter accidunt in natura: sed per hunc modum non variatur cursus rerum naturalium quæ sunt semper, sed quæ sunt frequenter. Alio modo per causam penitus supernaturalem, sicut in miraculis accidit. Sed hoc modo potest mutari cursus naturalis, non solùm qui est ordinatus, vt sit frequenter, sed qui est ordinatus etiam vt sit semper: vt patet in statione solis tempore Iosue, & reditu eius tępore Ezechiæ, & de eclipsi miraculosa tępore passionis Christi. Hæc etiã est ratio dispẽsationis in præceptis legis naturæ, quãdo est in causis inferioribus: & sic dispẽsatio cadere potest supra secũda præcepta legis naturæ, nõ autẽ supra prima, quia illa sunt quasi semper existentia, vt dictum est de pluralitate vxorum, & huiusmodi. Aliquando autem est tantùm in causis superioribus, & tunc potest dispensatio esse diuinitus, etiam contra prima præcepta

cepta legis naturæ, ratione alicuius mysterij diuini significandi vel ostendendi: sicut patet de dispensatiuo præcepto Abrahæ facto de occisione filij innocentis. Tales autem dispensationes non fiunt communiter ad omnes, sed ad alias singulares personas, sicut etiam in miraculis accidit. Si ergo inseparabilitas matrimonij inter prima præcepta legis naturæ contineatur, solùm hoc secundo modo sub dispensatione cadere potuit. Si autem sit inter secunda præcepta legis naturæ, etiam primo modo cadere potuit sub dispensatione. Videtur autem magis inter secunda præcepta legis naturæ contineri. Inseparabilitas enim matrimonij non ordinatur ad prolis bonum, quod est principalis matrimonij finis, nisi quantũ ad hoc, quòd per parentes filiis prouideri debet in totam vitã per debitam præparationem eorum, quæ sunt necessaria in vita, huiusmodi autem præparatio non est de prima intentione naturæ, secundum quam omnia sunt communia. Et ideò non videtur esse contra primam intentionem naturæ dimissio vxoris, & per consequens nec contra prima præcepta, sed contra secunda legis naturæ: vnde etiam primo modo sub dispensatione videtur posse cadere.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd in bono prolis, secundum quòd est de prima intentione naturæ, intelligitur procreatio & nutritio, quousque proles ad perfectam ætatem ducatur: sed quòd ei prouideatur in posterum per hæreditatis & aliorum bonorum dimissionem, videtur pertinere ad secundum legis naturæ præceptum.

¶Ad secundum dicendum, quòd habere concubinam est contra bonum prolis, quantum ad id quod natura in eo in prima intentione intendit: scilicet educationem & institutionem, quæ requirit diuturnam commansionem parentum, quod non est in concubina, quæ ad tempus assumitur: & ideò non est simile, tamen quantum ad secundam intentionem etiam habere concubinam sub dispensatione cadere potest: vt patet Oseæ 1.

¶Ad tertium dicendum, quòd inseparabilitas, quamuis sit de secunda intentione matrimonij, prout est in officium naturæ, est tamen de prima intentione ipsius, prout est sacramentum Ecclesiæ: & ideò ex quo institutum est, vt sit Ecclesiæ sacramentum, manente tali institutione, non potest sub tali dispensatione cadere, nisi fortè secundo modo dispensationis.

ARTICVLVS III.

¶Vtrùm sub lege Moysi licitum fuerit vxorem dimittere.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd sub lege Moysi fuerit licitum vxorem dimittere. Vnus enim modus consentiendi est non prohibere, cùm possit: consentire autem illicito est illicitum, cùm ergo Moyses non prohibuerit vxoris repudium, nec peccauerit, quia lex sancta est, vt dicitur Rom. 7. videtur quòd repudium fuerit aliquando licitum.

¶Præterea, Prophetæ locuti sunt Spiritu sancto inspirante vt patet 2. Petri 1. sed Mala. 3. dicitur: Si odio habueris eã, dimitte: ergo cùm illud quod Spiritus sanctus inspirat, non sit illicitum, videtur quòd repudium vxoris non semper fuerit illicitum.

¶Præterea, Chryso. dicit, quòd sicut Apostoli permiserunt secundas nuptias, ita Moyses permisit libellum repudij: sed secundæ nuptiæ non sunt peccatum: ergo nec repudium vxoris sub lege Moysi.

¶SED CONTRA est quod Dominus dicit, quòd libellus repudij datus est Iudæis propter duritiam cordis eorum: sed duritia cordis eorum non excusabat eos à peccato: ergo nec lex de libello repudij.

¶Præterea, Chry. dicit super Matth. 2. quòd Moyses dando libellum repudij, non iustitiam Dei monstrauit, vt quasi per legem agentibus peccatum non videatur esse peccatum.

CONCLVSIO.

¶Non licebat Deo mandato sub lege Mosis vxorem repudiare, sed propter duritiem cordis Iudæorum illis permittebatur, vt maius malum euitaretur.

¶RESPONDEO dicendum, quòd circa hoc est duplex opinio. Quidam dicunt quòd illi qui sub lege vxorem, dato libello repudij, dimittebant, non excusabantur à peccato, quamuis excusarentur à pœna secundum legem instigenda: & per hoc dicitur Moyses libellum repudij permisisse: & sic ponunt quatuor modos permissionis. Vnus per priuationem præceptionis, vt quando maius bonum non præcipitur, minus bonum permitti dicitur: sicut Apostolus non præcipiendo virginitatem, matrimonium permisit, 1. Corin. 7. Secundus per priuationem prohibitionis, sicut venialia dicuntur permissa, quia non sunt prohibita. Tertius per priuationem cohibitionis, & sic peccata omnia dicuntur permitti à Deo, inquantum non impedit, cùm impedire possit. Quartus per priuationem punitionis, & sic libellus repudij in lege permissus fuit, non quidẽ propter aliquod maius bonum consequendum, sicut fuit dispensatio de pluribus vxoribus habendis: sed propter malum cohibendum, scilicet vxoricidium, ad quod Iudæi proni erant propter corruptionem irascibilis: sicut permissum est eis extraneis fœnerari propter corruptionem aliquam in concupiscibili, ne scilicet fratribus fœnerarẽtur: & sic propter corruptionem suspitionis in rationali fuit permissum sacrificium zelotypiæ, ne sola suspitio apud eos iudicium corrumperet. Sed quia lex vetus quamuis grãtiam non conferret, tamen ad hoc data erat, vt peccatum ostenderet, vt communiter Sancti dicunt. Ideò aliis videtur quòd si repudiando vxorem peccassent, hoc saltem eis per legem ac Prophetas indicari debuisset, Isaiæ 58. Annũtia populo meo scelera eorum. Aliàs viderentur nimis esse neglecti, si ea quæ necessaria sunt ad salutem, quæ non cognoscebant, nunquam eis nuntiata fuissent, quod non potest dici, cùm iustitia legis tempore suo obseruata vitã mereretur æternam. Et propter hoc dicunt, quòd quamuis repudiare vxorem, per se sit malum, tamen ex permissione diuina licitum fiebat: & hoc confirmant autoritate Chrysostomi, qui dicit quòd à peccato abstulit culpam legislator quãdo permisit repudium, & quamuis hoc probabiliter dicatur, tamen primum communiùs sustineturideò ad vtrasque rationes respondendũ est.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd aliquis qui potest prohibere, non peccat si à prohibitione abstineat, non spectans correctionem: sed maius malum æstimans ex tali prohibitione occasionem sumere, & sic accidit Moysi: vnde diuina autoritate fretus, libellum repudij non prohibuit.

¶Ad secundum dicendum, quòd Prophetæ Spiritu sancto inspirati non dicebant dimittendam esse vxorem, quasi Spiritus sancti præceptum sit, sed quasi permissum, ne aliqua peiora fierent.

¶Ad tertium dicendum, quòd illa permissionis similitudo non est intelligenda quantum ad omnia, sed solùm quantum ad causam eandem: quia vtraque permissio ad vitandam turpitudinem facta est.

¶Ad quartum dicendum, quòd quamuis duritia cordis non excusaret à peccato, tamen permissio ex duritie facta excusat. Quædam enim prohibentur sanis, quæ non prohibentur infirmis corporaliter, nec tamen infirmi peccant permissione sibi facta vtentes.

¶Ad quintum dicendum, quòd aliquod bonum potest intermitti dupliciter. Vno modo propter aliquod maius bonum consequendum, & tunc intermissio illius boni ex ordine ad maius bonũ accipit honestatem: sicut intermittebatur singularitas vxoris honestæ à Iacob propter bonũ prolis. Alio modo bonũ aliquod intermittitur ad vitandũ maius malũ: & tunc si autoritate eius, qui dispensare potest, hoc fiat, reatum talis boni intermissio non habet, sed honestatem aliam non acquirit: & sic indissibilitas matrimonij in lege Moysi intermittebatur propter malum maius vitandum, scilicet vxoricidium. Et ideò Chrysostomus dicit, quòd à peccato abstulit culpam, quamuis enim ordinatio maneret in repudio, ex quo peccatum dicitur, tamen reatum pœnæ non habebat, neque temporalis neq; perpetuæ, inquantum diuina dispensatione fiebat, & sic erat ab eo culpa ablata: & ideò etiam ipse ibidem dicit, quòd permissum est repudium non malum quidem, tamen licitum, quod quidem illi qui sunt de prima opinione, referunt ad hoc tãtùm quod non habebat reatum temporalis pœnæ.

ARTICVLVS IIII.

¶Vtrùm liceat vxori repudiatæ alium virum habere.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur quòd liceret vxori repudiatæ alium virum habere. Quia in repudio magis erat iniquitas viri repudiantis, quàm vxoris repudiatæ: sed vir poterat sine peccato aliam ducere vxorem: ergo vxor sine peccato alium virum ducere poterat.

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶Præterea, Aug. dicit quòd de duabus vxoribus (quando mos erat) peccatum non erat: sed tempore legis veteris erat talis consuetudo, quòd repudiata alium virum ducebat, vt patet Deute. 24. Cùm egressa virum alterum, &c. ergo non peccabat, alteri viro se iungendo.

¶Præterea, Matth. 5. Dominus iustitiam noui Testamenti ostendit superabundantem esse respectu iustitiæ veteris Testamenti: hoc autem dicit ad iustitiæ noui Testamenti superabundantiam pertinere, quòd vxor repudiata non ducit alterum virum: ergo in veteri lege licebat.

¶SED CONTRA est quod dicitur Matt. 5. Qui dimissam duxerit, mœchatur: sed mœchia nunquã fuit in veteri lege licita: ergo vxori repudiatæ non licuit alium virum habere.

¶Præterea, Deute. 24. dicitur, quòd mulier repudiata quæ alij virum duceret, polluta erat, & abominabilis facta coram Domino: ergo peccabat, alium virum ducendo.

CONCLVSIO.

¶Cùm mulier quanto tempore viuit, alligata sit legi viri, non potest etiam repudiata alteri nubere, nisi ex dispensatione diuina ei permissum fuerit.

¶RESPONDEO dicendum, quòd secundum primam opinionem post repudium vxor peccat alteri viro coniuncta, quia adhuc primum matrimonium non erat solutum. Mulier enim quanto tempore viuit, alligata est legi viri: vt patet Roman. 7. non autem poterat simul plures viros habere. Sed secundum aliam opinionem sicut licebat ex dispensatione diuina viro vxorem repudiare, ita vxori alium virum ducere: quia inseparabilitas matrimonij ex causa diuinæ dispensationis tollebatur, qua inseparabilitate manente, intelligitur verbũ Apostoli. Vt ergo ad vtrasq; rationes respondeamus.

¶AD PRIMVM ergo dicendum quòd viro licebat plures vxores simul habere secundum dispensationem diuinam: & ideò vna dimissa in matrimonio non soluto, poterat aliam ducere: sed nunquam vxori licuit habere plures viros: & ideò non est simile.

¶Ad secundum dicendum, quòd in illo verbo Aug. mos non ponitur pro consuetudine, sed pro actu honesto, secũdum quòd à more dicitur aliquis mori gerratus, quia est bonorum morum: & sic à more philosophia moralis nominatur.

¶Ad tertium dicendum, quòd Dominus Matthæi 5. ostendit nouam legem abundare per consilia ad veterem, non solùm ad ea quæ lex vetus licita faciebat, sed etiam quantum ad ea quæ in veteri lege illicita erant: sed à multis licita putabantur per non rectam præceptorum expositionem, sicut patet de odio inimici, & ita est etiam de repudio.

¶Ad quartum dicendum, quòd verbum Domini intelligitur quantum ad tempus nouæ legis in quo recta permissio est sublata: & sic etiam intelligitur quoddam verbum, Chryso. qui dicit quòd qui secundum legem dimittit vxorem quatuor facit iniquitates: quia quo ad Deum existit homicida, inquantum habet propositum occidendi vxorem, nisi eam dimitteret: & quia dimittit non fornicantem, in quo casu lex Euangelij vxorem dimittere permittit: & similiter quia facit eam adulteram, & illum cui copulatur.

¶Ad quintum dicendum, quòd quædam glo. interlinearis dicit, polluta est & abominabilis: sed illius iudicio qui quasi pollutam eam priùs dimisit, & sic non oportet quòd sit polluta simpliciter. Vbi dicitur polluta eo modo quo immundus dicebatur, qui mortuum tangebat vel leprosum, non immunditia culpæ, sed cuiusdam irregularitatis legalis: vnde & sacerdoti non licebat viduam, aut repudiatam ducere in vxorem.

ARTICVLVS V.

¶Vtrùm liceat viro repudiatam à se accipere.

AD QVINTVM sic proceditur. Videtur quòd licebat viro repudiatam à se accipere. Licet enim corrigere quod malè factum est: sed malè factum erat, quòd vir vxorem repudiabat: ergo licebat hoc corrigere reducendo vxorem ad se.

¶Præterea, semper licuit peccanti indulgere, cùm sit mortale præceptum, quod in omni lege manet: sed vir accipiendo repudiatam, ei peccanti indulgebat: ergo & hoc licitum erat.

¶Præterea, Deute. 24. ponitur pro causa quare non possit accipi iterum, quia pollura est: sed repudiata non pollunitur, nisi alterum virum ducendo: ergo saltem antè quàm alium virum duceret, licebat eam accipere.

¶SED CONTRA est quod dicitur Deutero. 24. quòd non poterat prior maritus accipere eam, &c.

CONCLVSIO.

¶Ne temere vir vxorem repudiaret, prohibitum fuit ne semel ab eo repudiatam denuo in vxorem acciperet.

¶RESPONDEO dicendum, quòd in lege de libello repudij duo erant permissa, scilicet dimittere vxorem, & vxorem dimissam alteri iungi: & duo præcepta, scilicet scriptura libelli repudij, & quòd iterum maritus repudians eam acciperet non posset: quod quidem secundum eos qui primam opinionem tenent, factum fuit in pœnam mulieris, quæ alteri nupsit, & in hoc peccato pollura est. Sed secundum alios, vt vir non de facili vxorem repudiaret, quam postea nullo modo recuperare posset.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd ad illius mali impedimentum, quod committebat aliquis, repudiando vxorem, ordinabatur quòd vir vxorem, repudiatam assumere iteratò non posset, vt patet ex dictis: & ideò diuinitùs ordinatum fuit.

¶Ad secundum dicendum, quòd semper licuit indulgere peccanti, quantum ad rancorem cordis, sed non quantum ad pœnam diuinitùs taxatam.

¶Ad tertium dicendum, quòd in hoc duplex est opinio. Quidam enim dicunt quòd licuit repudiatam viro reconciliari, nisi in matrimonio alteri viro esset iuncta. Tunc enim propter adulterium, cui se mulier voluntariè subdit, in pœnam dabatur ei quòd ad priorem virum non rediret, sed quia lex vniuersaliter prohibet: & ideò dicunt alij quòd etiam antequam alteri nuberet, non poterat reuocari, ex quo repudiata erat quia pollutio non intelligitur quantum ad culpam, secundum quod dictum est.

ARTICVLVS VI.

¶Vtrùm causa repudij sit odium vxoris.

AD SEXTVM sic proceditur. Videtur quòd causa repudij fuerit odium vxoris, secundum hoc quod dicitur Mala. 3. Si odio habueris eam, dimitte illam.

¶Præterea, Deute. 24. dicitur: Cùm non inuenerit gratiã in oculis eius propter aliquam fœditatem, &c. ergo idem quod priùs.

¶Sed contrà, Sterilitas & fornicatio magis contrariantur matrimonio quàm odium: ergo illa potiùs debuerunt esse causa repudij, quàm odium.

¶Præterea, Odium potest causari ex virtute eius qui odio habetur. Si ergo odium est sufficiens causa, tunc mulier posset repudiari propter virtutem eius: quod est absurdum.

¶Præterea, Deute. 22. dicitur: Si dimiserit vir vxorem suam, & postea odio habuerit, & obiecerit ei stuprum ante coniugium, si in probatione defecerit, verberabitur, & centum siclis argenti condemnabitur, & non poterit eam dimittere omni tempore vitæ suæ: ergo odium non est sufficiens causa repudij.

CONCLVSIO.

¶Repudij proxima causa est odium viri in vxorem: quod cùm ex aliqua causa contrahatur, alias esse causas, sed remotas, repudij fatendum est.

¶RESPONDEO dicendum, quòd causa permissionis repudiandi vxorem fuit vitatio vxoricidij, vt sancti communiter dicunt. Proxima autem causa homicidij est odium: & ideo proxima causa repudij est odium, sed odium ex alia causa contrahitur sicut & amor: & ideò oportet etiam aliquas causas repudij ponere remotas, quæ erant causa odij. Dicit autem Augustin. in glo. Deute. 24. Multæ erant in lege causæ dimittendi vxorem, solam Christus fornicationem excipit, exteras molestias iubet pro fide & castitate coniugij sustinere. Hæ autem causæ intelliguntur fœtiditates in corpore: puta infirmitas vel aliqua notabilis macula, vel in anima, sicut fornicatio, vel aliqua huiusmodi, quod in moribus inhonestatem facit. Sed quidam has causas magis coarctant satis probabiliter dicentes, quòd non licebat repudiare nisi propter aliquam causam post matrimonium superuenientem, nec propter quamlibet talem, sed propter illas solùm quæ possunt bonum prolis impedire: vel in corpore, vt sterilitas, aut lepra, aut aliquid huiusmodi: vel in anima, vt si esset malorum morum, quos filij ex conuersatione ad ipsam imitarentur. Sed quædam glo. super illud Deute. 22. Cùm non inuenerit gratiam, &c. Videtur magis arctare, scilicet ad peccatum, cùm dicit ibi, per fœditatem peccatum intelligi

intelligitur, sed peccatum glossa nominat non solùm in moribus animæ, sed etiam in natura corporis.

¶Sic ergo prima duo concedimus.

¶AD TERTIVM dicendum, quòd sterilitas & alia huiusmodi, sunt causa odij, & sic sunt causæ remotæ.

¶Ad quartum dicendum, quòd propter virtutem non est aliquis odibilis, per se loquendo, quia bonitas est causa amoris: & ideò ratio non tenet.

¶Ad quintum dicendum, quòd dabatur in pœnam viri, quòd non posset in perpetuum repudiare vxorem in casu illo, sicut etiam in alio casu quando puellam defloruit.

ARTICVLVS VII.

¶Vtrùm causæ repudij debebant in libello scribi.

AD SEPTIMVM sic proceditur. Videtur quòd causæ repudij debebant in libello scribi. Quia per libellum repudij scriptum à pœna legis absoluebatur sed hoc omninò videtur iniustum nisi causis sufficientibus repudij assignatis: ergo illas oportebat scribere in libello.

¶Præterea, Ad nihil aliud illa scriptura valere videbatur nisi vt causæ repudij ostenderentur: ergo si non inscribebãtur, frustra libellus ille tradebatur sibi.

¶Præterea, Hoc Magister dicit in litera.

¶SED CONTRA: Quia causæ repudij aut erãt sufficientes, aut non: si sufficientes, precludebatur mulieri via ad secundas nuptias, quæ ei secundum legem concedebantur. Si insufficientes, ostendebatur iniustum repudium, & sic, repudium fieri non poterat: ergo nullo modo causæ repudij ibi in speciali inscribebantur.

CONCLVSIO.

¶Causæ repudij in libello particulatim non scribebantur, sed generatim.

¶RESPONDEO dicendum, quòd causæ repudij ibi in speciali non scribebantur in libello, sed in generali, vt ostenderetur iustum repudium: sed secundum Iosephum, vt mulier habens libellum conscriptum de repudio, alteri nubere posset, aliàs enim ei traditum non fuisset. Vnde secundum eum erat scriptura talis, Promitto tibi quòd nunquàm tecum conueniã: sed secundum August. ideò libellus scribebatur, vt mora interueniente, & consilio Scribarum dissuadente, vir à proposito repudiandi desisteret.

¶Et propter hoc patet solutio ab obiecta.

QVÆSTIO SEXAGESIMAOCTAVA, *De filijs illegitimè natis, in tres articulos diuisa.*

DEINDE considerandum est de filiis illegitimè natis.

¶Et circa hoc quæruntur tria.

¶Primò, vtrùm qui nascuntur extra verum matrimonium, sint illegitimi.

¶Secundò, vtrùm illegitimi filij debeant ex hoc damnum reportare.

¶Tertiò, vtrùm possint legitimari.

ARTICVLVS I.

¶Vtrùm filij qui nascuntur extra verum matrimonium, sint legitimi.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd filij qui nascuntur extra verum matrimonium, sint legitimi. Quia secundum legem natus legitimus filius dicitur: sed quilibet nascitur secundum legem ad minus naturæ quæ fortissima est: ergo quilibet filius dicitur legitimus.

¶Præterea, Communiter dicitur quòd legitimus filius est qui est de legitimo matrimonio, vel de eo quod in facie Ecclesiæ legitimum reputatur: sed contingit quandoque quòd aliquod matrimonium legitimum reputatur in facie Ecclesiæ, quod habet impedimentum, ne sit verum matrimonium, & tamen à contrahentibus in facie Ecclesiæ scitur: & si occultè nubant, & impedimentum nesciant, legitimum videtur in facie Ecclesiæ, ex quo per Ecclesiam non prohibetur: ergo filij extra verum matrimonium nati non sunt illegitimi.

¶SED CONTRA, Illegitimum dicitur quòd est contra legem: sed illi qui nascuntur extra matrimonium, nascuntur contra legem: ergo sunt illegitimi.

CONCLVSIO.

¶Liberi qui nascuntur ex simplici fornicatione, non sunt legitimi, sed solùm naturales: qui vel ex stupro vel ex adulterio, nec naturales nec legitimi sunt habendi.

¶RESPONDEO dicendum, quòd quadruplex status est filiorum. Quidam enim sunt naturales & legitimi, sicut illi qui nascuntur ex vero & legitimo matrimonio. Quidam naturales & non legitimi, vt filij qui nascuntur de simplici fornicatione. Quidam legitimi & non naturales, sicut filij adoptiui. Quidam nec legitimi nec naturales, sicut spurij nati de adulterio & de stupro. Tales enim nascuntur & contra legem positiuam & contra legem naturæ expressè.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd quamuis illi qui nascuntur ex illicito coitu, nascuntur secundum naturam, quæ communis est homini & omnibus animalibus, tamen nascuntur contra legem naturæ, quæ est propria hominibus, quia fornicatio & adulterium & huiusmodi sunt contra legem naturę, & ideò tales secundum nullam legem sunt legitimi.

¶Ad secundum dicendum, quòd ignorantia excusat illicitum coitum à peccato nisi sit affectata. Vnde illi qui conueniunt bona fide in facie Ecclesiæ, quamuis sit impedimentum, dum tamen ignorent nõ peccant, nec filij sunt illegitimi. Si autè sciant quamuis Ecclesia sustineat quæ ignorat impedimentum nõ excusantur à peccato, nec filij ab illegitimitate. Si autem nesciant & in occulto contrahant non excusantur, quia talis ignorantia videtur affectata.

ARTICVLVS II.

¶Vtrùm filij illegitimi debeant aliquod damnum reportare.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd illegitimi filij non debeant aliquod damnum reportare. Quia filius non debet puniri pro peccato patris, vt patet per sententiam Domini, Ezechiel. 18. sed quòd iste nascatur ex illicito coitu, non est peccatum proprium, sed peccatum patris: ergo ex hoc non debet aliquod dãnum incurrere.

¶Præterea, Iustitia humana est extracta à diuina, sed Deus æqualiter largitur bona naturalia legitimis & illegitimis filiis: ergo & secundum iura humana filij illegitimi debent legitimis æquiparari.

¶SED CONTRA est quod dicitur Gen. 25. quòd Abraham dedit omnia bona Isaac, & filiis concubinarum largitus est munera: & tamen illi non erant ex illicito coitu nati: ergo multò magis debent illi, qui ex illicito coitu nascuntur, hoc damnum reportare, quòd non succedant in bonis paternis.

CONCLVSIO.

¶Liberi illegitimi duplici damno afficiuntur: vnũ, est quia non admittuntur ad actus legitimos: alterum, quòd non succedunt in hæreditate paterna in septima tamen parte succedere possunt naturales filij, spurij verò nulla ex parte, nisi quòd eis parentes necessaria suppeditare tenentur.

¶RESPONDEO dicendum, quòd aliquis dicitur damnum ex aliquo incurrere dupliciter. Vno modo per hoc quòd ei subtrahitur, quod erat ei debitum: & sic filius illegitimus nullum damnum incurrit. Alio modo per hoc, quòd ei aliquid nõ est debitum, quod aliàs poterat esse ei debitum: & sic filius illegitimus damnum incurrit duplex: vnum, quia non admittitur ad actus legitimos, sicut ad officia & dignitates: quæ requirunt aliquam honestatem in illis qui hoc exercent: aliud damnũ incurrit, quia non succedit in hæreditate paterna. Sed naturales filij succedere possunt in septima parte tantùm, spurij autem in nulla parte, quãuis ex iure naturali parentes eis in necessariis prouidere teneantur. Vnde pertinet ad solicitudinem Episcopi, vt vtrunque parentum cogat ad hoc, quòd eis prouideant.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd incurrere damnum hoc secundo modo, non est pœna: & ideò non dicimus quòd sit pœna, quòd aliquis non succedit in regno aliquo per hoc, quòd non est filius regis: & similiter non est pœna, quòd alicui qui non est legitimus, non debeantur ea quæ sunt legitimorum filiorum.

¶Ad secundum dicendum, quòd communiter illegitimus non est contra legem, inquantum est actus generatiuæ virtutis, sed inquantum ex praua voluntate procedit: & ideò filius illegitimus non incurrit damnum in his, quæ per voluntatem fiũt vel possidentur.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ARTICVLVS III.

¶Vtrùm filius illegitimus posset legitimari.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd filius illegitimus non possit legitimari. Quantũ enim distat legitimus ab illegitimo, tantùm econuerso illegitimus à legitimo: sed legitimus in regno nũquam fit illegitimus: ergo illegitimus nunquam fit legitimus.

¶Præterea, Coitus illegitimus creat illegitimũ filium: sed coitus illegitimus nunquam sit legitimus: ergo nec filius illegitimus legitimari potest.

¶SED CONTRA est, Quod per legem inducitur, per legem reuocari potest: sed illegitimitas filiorum est per legem positiuam inducta: ergo potest filius illegitimus legitimari ab eo qui habet autoritatem legis.

CONCLVSIO.

¶Cum liberi dicãtur illegitimi lege positiua, per eandem etiam legem legitimari possunt.

¶RESPONDEO dicendum, quòd filius illegitimus potest legitimari, non vt fiat de legitimo coitu natus, quia coitus ille transiuit, & nunquam potest fieri legitimus, ex quo semel fuit illegitimus. Sed dicitur legitimari, inquantum damna quæ illegitimus filius incurrit, subtrahuntur per legis autoritatem. Et sunt sex modi legitimandi. Duo secundum Canones: scilicet cùm quis ducit vxorem illam, ex qua filium illegitimum genauit, si non fuit adulterium, & per specialem indulgentiam & dispensationem domini Papæ. Quatuor autem modi sunt secundum leges. Primus est, si pater filium naturalem curiæ Imperatoris offerat, ex hoc enim ipso legitimatur propter curiæ honestatem. Secundus, si pater in testamento nominet eum legitimum hæredem, & filius postmodùm testamentum Imperatori offerat. Tertius est, si filius nullus sit legitimus, & ipsemet filius se principi offerat. Quartus, si pater in publico instrumento vel cum trium testium subscriptione eum legitimum nominet, nec adiiciat naturalem.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd alicui potest sine iniustitia gratia fieri, sed non potest aliquis damnari nisi pro culpa: & ideò magis potest illegitimus fieri legitimus quàm econuerso. Et si est legitimus, aliquando hæreditate priuatur pro culpa, non tamen dicitur illegitimus filius, quia generationem legitimam habuit.

¶Ad secundum dicendum, quòd actus illegitimus habet defectum intra se inseparabilem, quo legi opponitur: & ideò nõ potest fieri legitimus, nec est simile de filio legitimo, qui non habet huiusmodi defectum.

QVAESTIO SEXAGESIMA nona, De his quæ spectant ad resurrectionem, & primo de loco animarũ post mortem, in septem articulos diuisa.

POST hoc agendum est de his, quæ spectant ad tractatum resurrectionis. Postquã enim dictum est de sacramentis, quibus homo liberatur à morte culpæ, consequenter dicendum est de resurrectione, per quam homo liberatur à morte pœnæ.

¶Circa tractatum autem resurrectionis tria considerãda sunt: scilicet præcedentia resurrectionem, concomitantia, & sequentia. Et ideò primò dicendum est de his, quæ pro parte, quanuis non ex toto, resurrectionem præcedunt. Secundò, de ipsa resurrectione & circunstãtibus eam. Tertiò de his, quæ eam sequuntur. Præcedẽtium autem resurrectionem prima consideratio est de receptaculis animatum post mortem eis assignatis. Secundò, de qualitate & pœna animarum separatarum eis ab igne inflicta. Tertiò, de suffragiis quibus animæ defunctorum à viuis adiuuantur. Quartò, de orationibus Sanctorum in patria existentium. Quintò, de signis iudicium generale

præcedentibus. Sextò, de igne vltimę conflagrationis mundi, qui faciem iudicis precedet.

¶Circa primum quęrunrur septem.

¶Primò, vtrùm animabus post mortem receptacula assignentur.

¶Secũdò, vtrùm statim post mortem ad ipsa animę deducantur.

¶Tertiò, vtrùm de ipsis locis egredi valeant.

¶Quartò, vtrùm limbus inferni sit idem quod sinus Abrahę.

¶Quintò, vtrùm limbus sit idem quod infernus damnatorum.

¶Sextò, vtrùm limbus patrum sit idem quod limbus puerorum.

¶Septimò, vtrùm tot receptacula debeant distingui.

ARTICVLVS I.

¶Vtrùm assignentur receptacula animabus post mortem.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd animabus post mortem receptacula non assignẽtur. Sicut enim dicit Boëtius in lib. de Hebdomadibus, communis animi conceptio est apud sapientes, incorporalia in loco non esse: cui concordat quod Augu. dicit 12. super Genes. ad literam: Citò quidem responderi potest, ad corporalia loca animam non ferri, nisi cum aliquo corpore: sed separata à corpore non habet aliquod corpus, sicut ibidem Aug. dicit: ergo ridiculum est animabus separatis aliqua receptacula assignare. *Tha. 4. dist. 45. q. 1. arti. 1. & 3. sent.*

¶Præterea, Omne quod habet locum determinatum, magis conuenit cum illo loco, quàm cum alio: sed animæ separatæ, sicut etiam quælibet aliæ spirituales substantiæ, indifferenter se habent ad omnia loca: non enim potest dici quòd cum aliquibus corporibus conueniant, & cum aliis differant, cùm ab omnibus conditionibus corporalibus penitus sint remotæ: ergo eis receptacula determinata non sunt assignanda.

¶Præterea, Animabus separatis non assignatur aliquid post mortem nisi quod cedat in pœnam vel in præmium: sed corporalis locus non potest eis esse in pœnam, vel in præmium, cùm à corporibus nihil recipiant: ergo non sunt eis assignanda certa receptacula.

¶SED CONTRA, Cælum empyreum est locus corporalis, & tamẽ ipsum factum mox sanctis Angelis est repletum, vt Beda dicit. Cùm ergo Angeli sint incorporei, sicut & animæ separatę, videtur etiam quòd animabus separatis sint certa receptacula assignanda: ergo, &c.

¶Præterea, Hoc patet per id quod Greg. dicit in 4. Dialo. scilicet animas post mortem ad diuersa loca corporalia esse deductas, vt pater de Paschasio, quẽ Germanus Capuanus episcopus in balneis inuenit, & de anima Theodorici regis, quã dicit ad gehennam esse deductam. ergo animæ post mortem habent certa receptacula.

CONCLVSIO.

¶Sicut Deum esse in cælo dicimus, ita animabus beatis, quæ deitatis perfectæ participes sunt, loca in cælo assignari: animabus verò, quæ huius deitatis sunt expertes, contrario loco deputari asserimus.

¶RESPONDEO dicendum, quòd quanuis substantiæ spirituales secundum esse suum à corpore non dependeant, corporalia tamen à Deo mediantibus spiritualibus gubernantur: vt dicit Augu. in 3. de Tri. & Greg. in 4. Dialo. & ideò est quædam conuenientia spiritualium substantiarum ad corporales substantias per congruentiam quãdam, vt scilicet dignioribus substantiis digniora corpora adaptentur. Vnde etiam Philosophi secundum ordinem mobilium posuerunt ordinem substantiarum separatarum: quanuis autem animabus post mortem non assignentur aliqua corpora, quorum sint formæ vel determinati motores, determinantur tamen eis quædam corporalia loca per congruentiam quandam secundum gradum dignitatis earum, in quibus sint quasi in loco eo modo quo incorporalia esse possunt in loco, secundum quòd magis vel accedunt ad primam substantiam, cui locus superior per congruentiam deputatur, scilicet Deum, cuius sedem cælum Scriptura esse denuntiat; & ideò animas quæ sunt in participatione perfecta deitatis, in cælo esse ponimus, animas verò quæ à parti

à participatione huiusmodi impediuntur, loco contrario dicimus deputari.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd incorporalia nõ sunt in loco modo aliquo nobis noto & consueto, secundũ quòd dicimus corpora propriè in loco esse: sunt tamen in loco modo substantiis spiritualibus conuenienti, qui nobis plenè manifestus esse non potest.

¶Ad secundum dicendum, quòd dupliciter est conuenientia vel similitudo. Vna est quæ est per participationem eiusdem qualitatis, sicut calida adinuicem conueniunt. Et talis conuenientia incorporalium ad loca corporalia esse non potest. Alia per quandam proportionalitatem, per quam in Scripturis metaphoricè Deus dicitur esse sol, quia est principium vitæ spiritualis, sicut sol vitæ corporalis: & secundum hanc conuenientiam quædam animæ quibusdam locis magis conueniunt, sicut animæ spiritualiter illuminatæ, cum corporalibus luminosis: animę verò obtenebratæ per culpam, cũ locis tenebrosis.

¶Ad tertium dicendum, quod anima separata directè nihil recipit à locis corporalibus per modum quo corpora recipiunt quæ conseruant à suis locis, sed ipsæ animæ ex hoc quòd cognoscunt se talibus locis deputari, sibi gaudium ingerunt vel mœrorem: & sic locus cedit eis in pœnam vel præmium.

ARTICVLVS II.

¶Vtrùm statim post mortem animæ deducantur ad cælum vel ad infernum.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd statim post mortem nullæ animæ deducantur ad cælos vel ad infernum, quia super illud Psalmi, Adhuc pusillum, & non erit peccator, dicit glossa, quòd sancti liberantur in fine mundi, post hanc tamen vitam non ibi erunt, vbi erunt sancti, quibus dicetur, Venite benedicti Patris mei: sed illi sancti erunt in cælo: ergo sancti post hanc vitam non statim ascendunt ad cælum.

¶Præterea, Augustinus dicit in Ench. quòd tempus inter hominis mortem & vltimam resurrectionem inter positum animas abluris receptaculis continet, sicut vnaquæque digna est requie vel ærumna: sed hæc abdita receptacula non possunt intelligi cælum & infernus, quia in illis etiam post resurrectionẽ vltimam cum corporibus erunt. Vnde pro nihilo distingueret tempus ante resurrectionem & post resurrectionem: ergo non erunt nec in inferno nec in paradiso vsque ad diem iudicij.

¶Præterea, Maior est gloria animæ quàm corporum: sed simul omnibus redditur gloria corporum, vt sit maior lætitia singulorum ex communi gaudio, vt patet Hebr. 2. super illud Deo pro nobis aliquid melius prouidente, &c. dicit glossa, Vt in communi gaudio omnium maius fieret gaudium singulorũ. ergo multò fortiùs gloria animarum debet differri vsque ad finem, vt simul omnibus reddatur.

¶Præterea, Pœna & præmium quę per sententiam iudicij reddũtur, iudicium præcedere non debet: sed ignis inferni & gaudium paradisi dabuntur omnibus per sententiam iudicantis Christi, scilicet in vltimo iudicio, vt patet Matthæi vicesimoquinto. ergo ante diem iudicij nullus ascendit in cælum, vel descendit ad inferos.

¶SED CONTRA est quod dicitur 2. Cor. 15. Si terrena nostra habitatio dissoluatur, domum habemus non manufactam & conseruatam in cælis: ergo dissoluta carne, anima habet mansionem quæ ei in cælis fuerat conseruata.

¶Præterea, Philip. 1. dicit Apostolus: Cupio dissolui, & esse cum Christo: ex quo sic arguit Gregorius in quarto Dialogo. Qui ergo Christum in cælo esse non dubitat, nec Pauli animã in cælo esse negat: sed non est negandum: Christum esse in cælo, cùm sit articulus fidei: ergo non est dubitandum animas sanctorum ad cælos ferri. Quòd etiam aliquæ animæ ad infernũ descendunt statim post mortem, patet Lucæ decimosexto. Mortuus est autem diues, & sepultus est in inferno.

CONCLVSIO.

¶Sicut corpora leuitate sua aut grauitate sursum aut deorsum feruntur, nisi aliquid sit impedimento: sic etiam animæ è carcere corporis liberatæ, præmio consequuto, in cælum (nisi peccatum primùm deparg ãdum obstiterit) aut pœna debita inflicta, in infernum feruntur.

¶RESPONDEO dicendum, quòd sicut in corporibus est grauitas vel leuitas, qua feruntur ad suum locum, qui est finis motus ipsorum, ita etiam est in animabus meritum vel demeritum, quibus perueniunt animæ ad præmium vel pœnam: quæ sunt fines actionum ipsarum. Vnde sicut corpus per grauitatem vel leuitatem statim fertur in locum suũ, nisi prohibeatur, ita animæ statim soluto vinculo carnis, per quod in statu viæ detinebantur, statim præmium consequuntur vel pœnam, nisi aliquid impediat: sicut interdum impedit consecutionem præmij veniale peccatum, quod primùm purgari oportet, ex quo sequitur quòd præmium differatur. Et quia locus deputatur animabus secundum congruentiam præmij vel pœnæ, statim vt anima absoluitur à corpore, vel in infernum immergitur, vel ad cælos euolat, nisi impediatur aliquo reatu quo oporteat euolationem differri, vt prius anima purgetur. Et huic veritati autoritates Scripturæ canonicæ manifestè attestantur, & documenta sanctorum Patrum. Vnde contrarium pro hæresi est habendum, vt patet 4. Dialo. & in libro de eccle siasticis dogmatibus.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd glo. seipsam exponit. Quod enim dicit, Nondum eris vbi erunt sancti, &c. statim exponit subdens, id est non habebis geminam stolam, quã habebunt sancti in resurrectione.

¶Ad secundum dicendum, quòd inter illa abdita receptacula, de quibus Augustinus loquitur, etiam sunt computanda & infernus & paradisus, in quibus animæ aliquæ ante resurrectionem continentur. Et ideò distinguitur tempus ante resurrectionem, & post: quia ante resurrectionem sunt ibi sine corpore, post autem erunt cum corpore: & quia in aliquibus receptaculis nunc sunt animæ, in quibus post resurrectionem non erunt.

¶Ad tertium dicendum, quòd hominum corpora habent quãdam continuationem adinuicem, quia secundum ea est verum quod dicitur Actuum 17. Quòd Deus ex vno fecit omnium hominum genus, sed animas figillatim finxit: vnde non est tanta congruentia vt omnes homines simul glorificentur in anima, sicut quòd glorificentur in corpore. Et præterea gloria corporis non est ita essentialis sicut gloria animæ: vnde maius detrimentum esset sanctis, si gloria animæ differretur, quàm de hoc quòd gloria corporis differatur, nec posset hoc detrimentũ gloriæ recompensari propter ampliationem singulorum gaudij de gaudio communi.

¶Ad quartum dicendum, quòd eandem obiectionem Greg. in 4. Dialo. proponit & soluit. Si, inquit, nunc in cælo sunt animæ sanctorum, quid est quod in die iudicij pro iustitiæ retributione recipiunt? & respondet, Hoc eis nimirum crescit in iudicio, quòd nũc animæ sola singulari retributione lætantur, postmodum verò etiam corporum beatitudine perfruuntur, vt in ipsa quoque carne gaudeant, in qua dolores pro Domino cruciatúsque pertulerunt. & eodem modo dicẽdum est de damnatis.

ARTICVLVS III.

¶Vtrùm animæ existentes in paradiso vel in inferno egredi valeant.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd animæ in paradiso vel in inferno existentes egredi non valeant. Augustinus enim dicit in libro de cura pro mortuis agenda: Si rebus viuentium vterentur animæ mortuorum, vt de aliis taceam, meipsum pia mater nulla nocte defleret, quæ terra marique secuta est, vt mecum viueret: & ex hoc concludit quòd animæ defunctorum rebus viuentium non intersunt, sed interesse possent, si de suis receptaculis exirent: ergo de suis receptaculis non exeunt.

¶Præterea, In Psalmo dicitur: Vt inhabitem in domo Domini omnibus diebus vitæ meæ: & Iob 13. Qui descendit ad inferos, non ascendet: ergo tam boni quàm mali à suis receptaculis non exeunt.

¶Præterea, Receptacula, vt dictum est, animabus post mortem dantur in præmium vel in pœnam: sed post mortem neque præmia sanctorum minuuntur, neque pœnæ damnatorum: ergo non exeunt de suis receptaculis.

¶SED CONTRA est quod dicit Hiero. contra Vigilantium, sic eum alloquens: Ais enim, in sinu Abrahæ vel in loco refrigerij vel iubter aram Dei animas Apostolorum & Martyrum consedisse, nec posse suis tumulis cùm voluerint adesse præsentes: & ita tu Deo leges ponis, tu Apostolis vincula iniicis, vt vsque ad diem iudicij teneantur in custodia, nec sint cum Domino suo, de quibus scriptum est: Sequuntur

Agnum

Universidad de Deusto
Biblioteca

Agnum quocunque ierit. & si agnus vbique est: ergo & hi qui cum eo sunt, vbique esse credendi sunt, ridiculum ergo est dicere quod animæ mortuorum à suis receptaculis non recedant.

¶ Præterea, Hieron. ibidem arguit sic: Cùm diabolus & dæmones vbique vagentur orbe toto, & celeritate nimia vbique præsentes sint, quare martyres post effusionem sanguinis actu obtinentur inclusi, & inde exire non potuerunt? Ex quo potest concludi non solùm de bonis, sed etiam de malis quòd sua receptacula quandoque exeant, cùm non habeant maiorem damnationem quàm dæmones, qui vbique discurrunt.

¶ Præterea, Hoc idem probari potest per Gregorium in quarto Dialogo, vbi narrat de multis mortuis, qui viuis apparuerunt.

CONCLVSIO.

¶ Fieri non potest vt animæ vel de paradiso vel de inferno exeant, simpliciter vt illic illa nullus relinquatur locus: ad tempus verò inde egredi possunt.

¶ RESPONDEO dicendum, quòd aliquem exire de inferno vel de paradiso, potest intelligi dupliciter. Vno modo ita quòd simpliciter inde exeat, vt iam locus eius non sit paradisus vel infernus, & sic nullus inferno vel paradiso deputatus finaliter inde exire potest, vt infrà dicetur. Alio modo potest intelligi, vt exeat ad tempus, & in hoc distinguendum est, quid eis conueniat secundum legem naturæ, & quid eis conueniat secundum ordinem diuinæ prouidentiæ, quia vt dicit Augustinus in libro de cura pro mortuis agenda: Alij sunt humanarum limites rerum, alia diuinarum signa virtutis, alia sunt quæ naturaliter, alia quæ inuisibiliter fiunt. Secundùm ergo naturalem cursum animæ separatæ, propriis receptaculis deputatæ, à conuersatione viuentium penitus segregantur. Non enim secundum cursum naturæ homines in mortali carne viuentes substantiis separatis immediatè iunguntur, cùm omnis eorum cognitio à sensu oriatur: nec propter aliud à suis receptaculis eas exire conueniret, nisi vt rebus viuentium interessent. Sed secundum dispositionem diuinæ prouidentiæ aliquando animæ separatæ à suis receptaculis egressæ conspectibus hominum præsentantur: sicut Augustinus in libro prædicto narrat de Felice martyre, qui ciuibus Nolanis visibiliter apparuit, cùm à Barbaris oppugnarentur. Et hoc etiam credi potest quòd aliquando damnatis contingat, quòd ad eruditionem hominum & terrorem permittuntur viuentibus apparere, aut etiam ad suffragia expetenda, quantùm ad illos qui in purgatorio detinentur, vt per multa quæ in 4. Dialo. narrantur, patet. Sed hoc interest inter sanctos & damnatos, quòd sancti cùm voluerint apparere possunt viuentibus, non autem damnati. Sicut enim sancti viuentes in carne dona gratiæ gratis datæ accipiunt, vt sanitates & signa perficiant, quæ non nisi diuina virtute rationabiliter fiunt, quæ quidem signa ab aliis hoc dono carentibus perfici non possunt: ita etiam non est inconueniens vt ex virtute gloriæ aliqua potentia animabus sanctorum detur, per quam possint mirabiliter apparere viuentibus cùm volunt, quod alij non possunt, nisi interdum permissi.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd Augustinus (vt per sequentia patet) loquitur secundum communem cursum naturæ, nec tamen sequitur quòd etiam si mortui possunt vt volunt viuentibus apparere, totiès appareant quoties apparent in carne viuentes: quia separati à carne vel omninò conformantur diuinæ voluntati, ita quòd non liceat eis nisi quod secundum diuinam dispositionem congruè intuentur: vel ita sunt pœnis oppressi, vt de sua miseria magis doleant quàm curent aliis apparere.

¶ Ad secundum dicendum, quòd autoritates illæ loquuntur quantum ad hoc quòd nullus de paradiso vel inferno egreditur simpliciter, & non quòd non egrediatur ad tempus.

¶ Ad tertium dicendum, quòd (sicut ex dictis patet) secundum hoc locus animæ cedit in pœnam vel præmium, quòd anima afficitur ex hoc quòd tali loco deputatur vel gaudendo vel dolendo. Hoc autem gaudium, siue hic dolor de hoc quòd talibus loc is deputatur, manet in anima, etiam quando extra loca prædicta fuerit: sicut pontifici, cui datur pro honore, vt in cathedra sedeat in Ecclesia, non minuitur gloria eius quando a cathedra recedit, quia etsi actu ibi non sedeat, locus tamen ille sibi deputatus est.

ARTIC. IIII.

Ex eodem tertio articulo.

¶ AD EA ETIAM quæ contrà obiiciuntur, respondere oportet. Ad quorum primum dicendum, quòd Hiero. loquitur de Apostolis & Martyribus, secundum quòd eis accrescit ex potestate gloriæ, & non secundum quòd eis congruit ex debito naturæ. Quòd autem dicit eos vbique esse: non est intelligendum quasi simul sint in pluribus locis, aut vbique, sed quia esse possunt vbi volunt.

¶ Ad secundum dicendum, quòd non est simile de dæmonibus & angelis & animabus sanctorum & damnatorum. Angeli enim boni vel mali hoc officium sortiuntur, vt hominibus præsint, vel ad custodiam vel ad exercitium, quod de animabus hominum non potest dici. Sed tantum secundum potestatem gloriæ animabus sanctorum hoc congruit, & quòd possunt esse vbi voluerint, & hoc est quod Hiero. intendit.

¶ Ad tertium dicendum, quòd quanuis aliquando animæ sanctorum vel damnatorum præsentialiter absint, vt appareat, non tamen credendum est hoc semper accidere. Aliquando enim huiusmodi apparitiones fiunt vel in dormiendo vel in vigilando operatione bonorum vel malorum spirituum, ad instructionem, vel destructionem, vel deceptionem viuentium. Sicut etiam viui homines aliquando aliis apparent: & eis multa dicunt in somnis, cùm constet eos non esse præsentes: sicut Augustinus per multa exempla probat in libro de cura pro mortuis agenda.

ARTICVLVS IIII.

¶ Vtrùm limbus inferni sit idem quod sinus Abrahæ.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur quòd limbus inferni non sit idem quod sinus Abrahæ: sicut enim dicit Augustinus. 12. super Genes. ad literam, Non-dum inueni inferos alicubi in bono posuisse Scripturam: sed sinus Abrahæ in bono accipitur, vt ibidem subiungit Augustinus, sic dicens: Non in bonum accipiendo sinum Abrahæ, & illam requiem, quò ab angelis pius pauper allatus est, nescio vtrum quisquam possit audire: ergo sinus Abrahæ non est idem quod limbus inferni.

Tho. 4. dist. 45. q. 1. artic. 2.

¶ Præterea, In inferno existentes non vident Deum, sed in sinu Abrahæ videtur Deus: vt patet per Augustinum. 9. lib. confessionum, qui loquens de Nebridio dicit, Quicquid illic est, quod sinus Abrahæ vocatur, ibi Nebridius meus viuit: & ita iam non ponit aurem ad os meum, sed spirituale os ad fontem: tamen & bibit quàm potest sapientiam pro auiditate sua sine fine felix: ergo sinus Abrahæ non est idem quod limbus inferni.

¶ Præterea, Ecclesia non orat pro aliquo, vt ad infernum deducatur, orat autem, vt Angeli animam defuncti in sinum Abrahæ ferant: ergo videtur quòd sinus Abrahæ non sit idem quod limbus.

¶ SED CONTRA, Sinus Abrahæ dicitur, vbi mendicus Lazarus ductus est ad infernum: quia vt dicit glos. Iob 30. super illud, Vbi constituta est domus omni viuenti. Infernus domus erat omnium viuentium ante Christi aduentum: ergo sinus Abrahæ non est idem quod limbus.

¶ Præterea, Genes. 20. dixit Iacob filiis suis, Deducetis canos meos cum dolore ad inferos: ergo Iacob sciebat se ante mortem ad inferos transferendum: ergo & eadem ratione Abraham ad inferos transiturus fuit post mortem; & ita sinus Abrahæ videtur esse aliqua pars inferni.

CONCLVSIO.

¶ Quia sanctorum animæ ante christi aduentum habebant quietem per immunitatem pœnæ, limbus, sinus Abrahæ dicitur, qui fuit primum exemplum credentiæ: sed quantum ad id quòd sanctis deerat requies desiderij, dicitur infernus.

¶ RESPONDEO dicendum, quòd animæ hominum post mortem ad quietem peruenire non possunt nisi merito fidei: quia accedentem ad Deum oportet credere, Hebr. 2. Primus exemplum credendi hominibus in Abraham datur, qui primò se à cœtu infidelium segregauit, & speciale signum fidei accepit: & ideò requies illa quæ hominibus post mortem datur, sinus Abrahæ dicitur: vt patet per Augustinum 12. super Genes. ad literam. Sed animæ sanctorum post mortem non omni tempore

tempore eandem quietem habuerunt, quia post Christi aduentum habent plenam quietem diuina visione perfruentes, sed ante Christi aduentum habebant quietem per immunitatem pœnæ, sed non habebant quietem desiderij per consecutionem finis: & ideò status sanctorum ante Christi aduentum potest considerari & secundum id quod habebat de requie: & sic dicitur sinus Abrahæ: potest etiam eòdem considerari quantum ad id quod eis deerat de requie, & sic dicitur limbus inferni. Limbus ergo inferni & sinus Abrahæ fuerunt ante Christi aduentum vnum per accidens. & non per se: & ideò nihil prohibet post Christi aduentum esse sinum Abrahæ, & esse omninò diuersum à limbo, quia ea quæ sunt per accidens, separari contingit.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd quantum ad id, quod habebat de bono status sanctorum Patrum, sinus Abrahæ dicebatur, sed quàtum ad id quod habebat de defectu, dicebatur infernus: & sic nec sinus Abrahæ in malum accipitur, nec infernus in bonum, quanuis quodammodò sint vnũ.

¶ Ad secundum dicendum, quòd sicut requies sanctorum Patrum ante Christi aduentum dicebatur sinus Abrahæ, ita & post Christi aduentum, sed diuersimodè. Quia enim ante Christi aduentum sanctorum requies habebat defectum requiei adiunctum: dicebatur idem infernus & sinus Abrahæ, tanùm enim ibi non videbatur Deus. Sed quia post Christi aduentum sanctorum requies est completa, cùm Deum videant, talis requies dicitur sinus Abrahæ: & nullo modo infernus: & ad hunc sinum Abrahæ Ecclesia orat fideles perduci. Vnde patet responsio ad tertium. Et sic etiam intelligenda est quædam glossa Lucæ decimosexto super illud, Factum est vt moreretur mendicus, & cætera: quæ sic dicit: Sinus Abrahæ est requies beatorum pauperum, quorum est regnum cœlorum.

ARTICVLVS V.

¶ Vtrùm limbus idem sit quod infernus damnatorum.

AD QVINTVM sic proceditur. Videtur quòd limbus sit idem quod infernus damnatorum. Christus enim dicitur infernum momordisse, non absorbuisse, quia aliquos inde extraxit, non autẽ omnes: non autem diceretur momordisse infernum, si illi quos liberabit, non fuissent pars multitudinis in inferno contentæ. Ergo cùm illi, quos liberauit in limbo inferni continerentur, iidem continebantur in limbo & in inferno: ergo limbus vel est idem quod infernus, vel pars inferni.

¶ Præterea, Christus dicitur Symboto descendisse ad infernum: sed descendit ad limbum Patrum: ergo limbus Patrum est idem quod infernus.

¶ Præterea, Iob decimoseptimo dicitur: In profundissimum infernum descendit anima mea: sed Iob cùm esset sanctus & iustus ad limbum descendit: ergo limbus est idem quod profundissimus infernus.

¶ Sed contrà, In inferno nulla est redemptio: sed à limbo Sancti fuerunt redempti: ergo limbus non est idem quod infernus.

¶ Præterea, Augustinus dicit super Genesim ad literam: Quomodò illam requiem quam Lazarus accepit, apud inferos esse credamus non video: sed anima Lazari ad limbum descendit: ergo limbus non est idem quod infernus.

CONCLVSIO.

¶ Limbus quantum ad qualitatem loci diuersus est ab inferno damnatorum sed quantum ad situm loci sunt loca contigua, nisi quòd limbus Patrum pars superior inferni esse videtur.

¶ RESPONDEO dicendum, quòd receptacula animarum post mortem dupliciter distingui possunt, aut secundum situm, aut secundum locorum qualitatem, prout scilicet in aliquibus locis pœnas vel præmia recipiunt animæ. Si ergo cõsideretur limbus Patrum & infernus secundum locorum qualitatem prædictam, sic non est dubium quòd distinguũtur: tum quia in inferno est pœna sensibilis, quæ non erat in limbo Patrum: tum etiam quia in inferno est pœna æterna, sed in limbo Patrum detinebantur sancti temporaliter tantùm. Sed si considerentur quantum ad situm loci, sic probabile est quòd idem locus vel quæsi continuus sit infernus & limbus, ita tamen quòd quædam superior pars inferni limbus Patrum dicatur: existentes enim in inferno secundum diuersitatem culpæ diuersam sortiuntur & pœnam. Et ideò secundum quòd grauioribus peccatis etiam irretiuntur damnati, secundum hoc obscuriorem locum & profundiorem obtinent in inferno: vnde & sancti Patres, in quibus minimum erat de ratione culpæ, supremum & minùs tenebrosum locum habuerunt omnibus puniendis.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd secundum hoc quòd infernus & limbus sunt idem quantum ad situm, dicitur Christus infernum momordisse, & in infernũ descendisse, quãdo Patres à limbo eripuit suo descensu.

¶ Et per hoc patet solutio ad secundum.

¶ Ad tertium dicendum, quòd Iob non descendit in infernum damnatorum, sed in limbum Patrum, qui quidem dicitur profundissimus locus: non quidem respectu locorum pœnalium, sed in comparatione ad alia loca, secundum quòd sub eodem includitur omnis locus pœnarum. Vel dicendum, sicut Augu. soluit 12. super Gene. ad literam, de Iacob, sic dicẽs: Iacob illud quod dicit ad filios suos, Deducetis senectutem meam cum tristitia ad inferos, videtur hoc magis timuisse, ne nimia tristitia sic perturbaretur, vt ad requiem bonorum non iret, sed ad inferos peccatorum: & sic potest exponi quòd est potiùs verbum timentis, quàm asserentis.

ARTICVLVS VI.

¶ Vtrùm limbus puerorum sit idem quod limbus Patrum.

AD SEXTVM sic proceditur. Videtur quòd limbus puerorum sit idem quod limbus Patrum. Pœna enim debet respondere culpæ, sed pro eadem culpa detinebantur in limbo Patres & pueri, scilicet pro culpa originali: ergo idem debet esse vtrorumque locus pœnæ.

¶ Præterea, Augustinus dicit in Ench. Mitissima est pœna puerorum, qui cum solo originali decedunt: sed nulla est pœna mitior ea, quam sancti Patres habebant, ergo idem est locus pœnæ vtrorumque.

¶ SED CONTRA: Sicut actuali peccato debetur pœna temporalis in purgatorio, & æterna in inferno, ita & originali peccato debebatur pœna temporalis in limbo Patrum, & æterna in limbo puerorum. Si ergo infernus & purgatorium non sunt idem, videtur quòd nec limbus puerorum & limbus Patrum sint idem.

CONCLVSIO.

¶ Cùm pueris in limbo nulla adsit spes beatæ vitæ, quæ Patribus aderat, qualitate præmij & pœnæ limbus puerorum differt à limbo Patrum: non autem situ, etsi requies Patrum in superiori loco esse creditur.

¶ RESPONDEO dicendum, quòd limbus Patrum & limbus puerorum absque dubio differit secundum qualitatẽ præmij vel pœnæ. Pueris enim non adest spes beatæ vitæ, quæ Patribus in limbo aderat, in quibus etiam lumen fidei & gratiæ refulgebat: sed quantum ad situm probabiliter creditur vtrorumque locus idem fuisse, nisi quòd requies beatorum adhuc erat in superiori loco, quàm limbus puerorum, sicut de limbo & inferno dictum est.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd ad culpam originalem non eodem modo se habebãt Patres & pueri. In Patribus enim originalis culpa expiata est, secundum quòd erat infectiua personæ, remanebat tamen impedimentum ex parte naturæ, pro qua nondum erat satisfactum plenariè: sed in pueris est impedimentum & ex parte personæ & ex parte naturæ: & ideò pueris & Patribus diuersa receptacula assignantur.

¶ Ad secundum dicendum, quòd Augustinus loquitur de pœnis quæ debentur alicui ratione personæ suæ, inter quos mitissimam pœnam habent qui solo originali peccato grauantur, sed adhuc est mitior pœna eorum quos non impedit à perceptione gloriæ defectus personæ, sed solùm defectus naturæ, vt ipsa dilatio gloriæ quædam pœna dicatur.

ARTICVLVS VII.

¶ Vtrùm debeant tot receptacula distingui.

AD SEPTIMVM sic proceditur. Videtur quòd non debeant tot receptacula distinguiri: sicut enim receptacula debentur animabus pro peccato post mortem, ita & pro merito, sed ratione meriti non debetur nisi vnum receptaculum, scilicet paradisus. ergo nec ratione peccatorum debetur nisi vnum receptaculum.

Tho. 4. dist. 45. arti. 3.

¶ Præterea, Receptacula assignantur animabus post mortem

ratione

Universidad de Deusto
Biblioteca

ratione meritorum: sed vnus est locus in quo merentur vel demerentur: ergo vnum tantùm receptaculum deberet eis assignari post mortem.

¶ Præterea, Loca pœnarum debent respondere ipsis culpis: sed non sunt nisi tria genera culparum: scilicet originalis, venialis, & mortalis: ergo non debent esse nisi tria receptacula pœnalia.

¶ SED CONTRA, Videtur quòd debeat esse multò plura, quàm assignentur. Aër enim iste caliginosus est dæmonum carcer, vt patet 2. Petri 3. nec tamen computatur inter quinque receptacula, quæ à quibusdam assignantur: ergo sunt plura receptacula, quam quinque.

¶ Præterea, Alius est paradisus terrestris, & alius paradisus cœlestis: sed quidam post statum vitæ huius ad paradisum terrestrem sunt translati, sicut de Enoch & de Helia dicitur: cùm ergo paradisus terrestris inter quinque receptacula non computetur, videtur quòd sint plura, quàm quinque.

¶ Præterea, Cuilibet statui peccantium debet aliquis locus respondere pœnalis: sed si ponatur aliquis in originali decedere cum solo veniali peccato nullum receptaculum assignatorum ei competeret. Constat enim quòd in paradiso non esset cùm gratia careret, & eadem ratione nec in limbo Patrum. Similiter etiam nec in limbo puerorum, cùm in ipso non sit pœna sensibilis, quæ tali debetur ratione venialis peccati. Similiter nec in purgatorio, quia ibi non est nisi pœna temporalis, huic autem debetur pœna perpetua. Similiter autem nec in inferno damnatorum, quia mortali peccato actuali caret: ergo oportet sextum receptaculum assignare.

¶ Præterea, Diuersæ sunt quantitates præmiorum & pœnarũ secundum differentias culparum & meritorum: sed infiniti sunt gradus meritorum & culparum: ergo infinita debent distingui receptacula, in quibus puniuntur vel præmiantur post mortẽ.

¶ Præterea, Animæ quandoque puniuntur in locis, in quibus peccauerunt, vt per Gregorium patet, 4. Dialogo, sed peccauerunt in loco vbi habitamus: ergo hic locus debet computari inter receptacula: & præcipuè cùm aliqui in hoc mundo pro peccatis puniantur suis, vt suprà Magister dixit.

¶ Præterea, Sicut aliqui in gratia decedentes habent aliqua venialia, pro quibus digni sunt pœna, ita aliqui in peccato mortali decedentes, habent aliqua bona pro quibus essent digni præmio: sed decedentibus in gratia cum peccatis venialibus assignatur aliquod receptaculum, in quo puniuntur antequam præmia consequantur: scilicet purgatorium: ergo eadem ratione econtrario debet esse de illis, qui in mortali decedunt cum aliquibus bonis operibus.

¶ Præterea, Sicut Patres retardabantur à plena gloria animæ, ita & nunc à gloria corporis: ergo sicut distinguitur receptaculum sanctorum ante Christi aduentum ab eo, in quo nunc recipiuntur, ita debet nunc receptaculum distingui ab eo in quo recipientur post resurrectionem.

CONCLVSIO.

¶ Siue in statu consequendi pro meritis bonum, siue malum constituta sint animæ corporibus exeuntes, conuenienter quinque loca distincta sunt, scilicet paradisus, limbus patrum, purgatorium, infernus, & limbus puerorum.

¶ RESPONDEO dicendum, quòd receptacula animarum distinguuntur secundum diuersos status earum. Anima autem iuncta mortali corpori, habet statum merẽdi, sed exuta corpore, est in statu recipiendi pro meritis bonum vel malum: ergo post mortem vel est in statu recipiendi finale præmium, vel est in statu quo impeditur ab illo. Si autem est in statu recipiendi finalem retributionem, hoc est dupliciter. Vel quantum ad bonum, & sic est paradisus. Vel quantum ad malum, & sic ratione actualis culpæ est infernus, ratione autem originalis est limbus puerorum. Si verò est in statu quo impeditur à finali retributione consequenda, vel est propter defectum personæ, & sic est purgatorium in quo detinentur animæ, ne statim præmia consequantur propter peccata quæ commiserunt: vel propter defectum naturæ, & sic est limbus Patrum in quo detinebantur patres à consecutione gloriæ propter reatum humanæ naturæ, quæ nondum poterat expiari.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd bonum contingit vno modo, sed malum multifariè, vt patet per Diony. 4. cap. de Diui. no. & per Philosophum 2. Ethico. Et propter hoc non est inconueniens si locus beatæ retributionis est vnus, loca verò pœnarum sunt plura.

¶ Ad secundum dicendum, quòd status merendi & demerendi

est vnus status, cùm eiusdem sit posse mereri & demereri: & ideò conuenienter debetur omnibus vnus locus: sed eorum qui recipiuntur pro meritis, sunt status diuersi: & ideò non est simile.

¶ Ad tertium dicendum, quòd pro culpa originali potest aliquis puniri dupliciter, vt ex dictis patet, vel ratione personæ, vel ratione naturæ tantùm: & ideò illi culpæ respondet dupliciter limbus.

¶ Ad quartum dicendum, quòd aër iste caliginosus non assignatur dæmonibus quasi locus in quo recipiant retributionem pro meritis, sed quasi competens officio eorum inquantum detinentur nobis ad exercitium: & ideò inter receptacula, de quibus nunc agitur, non computatur: primò enim eis deputatur ignis inferni, vt patet Matthæi 25.

¶ Ad quintum dicendum, quòd paradisus terrestris pertinet magis ad statum viatoris, quàm ad statum recipientis pro meritis: & ideò inter receptacula, de quibus nunc agitur, non computatur.

¶ Ad sextum dicendum, quòd illa propositio est impossibilis, si tamen esset possibilis talis in inferno puniretur in æternum: quia enim veniale peccatum in purgatorio temporaliter puniatur, accidit ei, in quantum gratiam habet adiunctam: vnde si adiungatur mortali quod est sine gratia, pœna æterna in inferno puniretur: & quia iste, qui cum originali peccato decedit, habet veniale sine gratia, non est inconueniens si ponitur æternaliter puniri.

¶ Ad septimum dicendum, quòd diuersitas graduum in pœnis vel præmiis non diuersificat statum, secundum cuius diuersitatem receptacula distinguuntur: & ideò non sequitur.

¶ Ad octauum dicendum, quòd licet animæ separatæ aliquando in loco nostræ habitationis puniantur, non est propter hoc quod locus iste proprius sit locus pœnarum, sed hoc fit ad nostram instructionem, vt eorum pœnas videntes retrahamur à culpis. Quòd autem animæ existentes in carne hîc puniuntur pro peccatis, non pertinet ad propositum: quia talis pœna non trahit hominem extra statum merentis vel demerentis. Nunc autem agimus de receptaculis, quæ debentur animæ post statum meriti vel de meriti.

¶ Ad nonum dicendum, quòd malum non potest esse purum absque commixtione boni, sicut bonum summum est absque omni commixtione mali. Et ideò illi qui ad beatitudinem, quæ summum bonum est, transferendi sunt, debet etiam ab omni malo purgari: & propter hoc oportet esse locum, in quo tales purgentur: si hinc nõ omninò purgati exeant. Sed illi qui in inferno detrudentur, non erunt immunes ab omni bono: & ideò non est simile: quia ibi in inferno existentes, præmium honoris suorũ recipere possunt, inquantùm bona præterita eis valent ad mitigationem pœnæ.

¶ Ad decimũ dicendum, quòd in gloria animæ consistit præmium essentiale, sed gloria corporis cùm redũdet ex anima tota, consistit in anima quasi originaliter, & ideò carentia gloriæ animæ diuersificat statũ, non carentia gloriæ corporis, & propter hoc etiam idem locus, scilicet cælũ Empyreũ, debetur animabus sanctis exutis à corpore & coniunctis corporibus gloriosis: non autem idem locus debetur animabus Patrum ante perceptionem gloriæ animæ, & post perceptionem ipsius.

QVAESTIO SEPTVAGESIMA,
De qualitate animæ exeuntis à corpore & pœna ei inflicta ab igne corporeo, in tres articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de qualitate animæ exeũtis à corpore, & pœna ei ab igne corporeo inflicta.

¶ Circa quod quæruntur tria.

¶ Primò, vtrùm in anima separata remaneant potentiæ sensitiuæ.

¶ Secundò, vtrùm remaneant in ea actus dictarum potentiarum.

¶ Tertiò, vtrùm anima separata possit pati ab igne corporeo.

ARTIC.

¶ Vtrùm in anima separata remaneant potentiæ sensitiuæ.

Thomas 1. dist. 44. q. 3. art. 3. q. 1. 2. sig.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd in anima separata remaneant potentiæ sensitiuæ. Augustinus enim in libr. de Spiritu & Anima sic dicit, Recedit anima à corpore, secum trahens sensum & imaginationem, rationem & intellectum, intelligentiam, concupiscibilitatem, irascibilitatẽ: sed sensus & imaginatio, & vis irascibilis & concupiscibilis sunt vires sensitiuæ: ergo in anima separata vires sensitiuæ remanent.

¶ Præterea, Augustinus dicit in libro de Ecclesiasticis Dogmatibus: Solùm hominem credimus animam habere substantificam, quæ exuta à corpore viuit, & sensus suos atque ingenia viuaciter tenet: ergo anima exuta à corpore viuit, & habet potentias sensitiuas.

¶ Præterea, Potentiæ animæ vel essentialiter ei insunt, vt quidam dicũt, vel ad minùs sunt naturales proprietates ipsius: sed id quod essentialiter inest alicui, non potest ab eo separari, neque subiectũ aliquod deseritur à naturalibus proprietatibus. ergo impossibile est quòd anima separata à corpore, aliquas potentias amittat.

¶ Præterea, Non est totum integrum, cui aliqua partium deest: sed potentiæ animæ dicuntur partes ipsius: si ergo potentias aliquas post mortem suam anima amittit, non erit anima integra post mortem, quod est inconueniens.

¶ Præterea, Potentiæ animæ magis cooperantur ad meritum, quàm etiam corpus, cùm corpus sit solùm instrumẽtum actus, potentiæ verò principia agendi: sed necesse est quòd simul corpus præmietur cum anima, propter hoc quòd cooperabatur in meritis: ergo multò fortiùs est necesse quòd potentiæ animæ simul præmientur cũ ipsa: ergo anima separata eas non amittit.

¶ Præterea, Si anima cùm separatur à corpore, potentiam sensitiuam amittit, oportet quòd illa potentia in nihilum cedat: non enim potest dici quòd in materia aliqua resoluatur, cùm non habeat materiam partem sui: sed id quod omninò in nihilum cedit, non reiteratur idem numero: ergo anima non habebit in resurrectione eandem numero potentiam sensitiuam. Sed secundum Philosophum, sicut se habet anima ad corpus, ita se habẽt potentiæ animæ ad partes corporis, vt visus ad oculum: si autem non est eadem anima, quæ reddit ad corpus, non esset idem homo: ergo eâdem ratione non esset idem oculus numero, si non sit eadem numero potentia visiua: & simili ratione nec aliqua eadem pars numero resurgeret, & per consequens nec totus homo idem numero erit: non ergo potest esse quòd anima separata potentias amittat sensitiuas.

¶ Præterea, Si potentiæ sensitiuæ corrumperentur corrupto corpore, oporteret quòd debilitato corpore debilitarentur: hoc autem non contingit, quia vt dicitur in primo de Anima, Si senex accipiat oculum iuuenis, videbit vtique sicut iuuenis: ergo nec corrupto corpore sensitiuæ potentiæ corrumpentur.

¶ SED CONTRA est quod Augustinus in libro de Ecclesiasticis dogmatibus dicit: Duabus substantiis homo constat, anima tantùm & carne, anima cum ratione sua, & carne cum sensibus suis: potentiæ ergo sensitiuæ ad carnem pertinent: ergo corrupta carne non manent potentiæ sensitiuæ in anima.

¶ Præterea, Philosophus in secundo Metam. de separatione animæ loquẽs, sic dicit, Si autem aliquid remanet in postremo, quærendum est de hoc. In quibusdam enim non est impossibile: verbi gratia, si anima est talis dispositionis non tota, sed intellectus, tota enim, forte impossibile: ex hoc videtur quòd anima tota à corpore non separetur, sed solùm potentiæ animæ intellectiuæ: non enim sensitiuæ vel vegetatiuæ.

¶ Præterea, In secundo de Anima Philosophus dicit de intellectu loquens: Hoc solùm conuenit separari, vt perpetuum à corruptibili: reliquæ autem partes animæ manifestum est ex his quòd non separabiles sunt, vt quidam dicunt: ergo potentiæ sensitiuæ non manent in anima separata.

CONCLVSIO.

¶ In anima separata potentiæ sensitiuæ & aliæ similes non remanent simpliciter, sed secundum quid, hoc est, eo modo quo principiata sunt in principijs suis.

¶ RESPONDEO dicẽdum, quòd circa hoc est multiplex opinio. Quidam enim æstimantes potentias omnes esse in anima ad modum, quo color est in corpore, dicunt quòd anima à corpore separata, omnes potentias suas secum trahit. Si enim aliqua deesset, oporteret animam transmutatam esse secundum naturales proprietates, quæ subiecto manente variari non possunt. Sed dicta existimatio falsa est. Cùm enim potentia sit secundum quam potentes dicimur aliquid agere vel pati, eiusdem autem sit agere & posse agere: oportet quòd eiusdem sit potentia, sicut subiecti, quod est agens vel patiens. Vnde Philosophus in principio de Somno & vigila dicit, quòd cuius est potentia, eius est actio: videmus autem manifestè quasdam operationes, quarum potentiæ animæ sunt principia, non esse animæ, proprie loquendo, sed coniuncti: quia explentur mediante corpore, vt est videre, audire, & huiusmodi. Vnde oportet quòd istæ potentiæ sint coniuncti, sicut subiecti: animæ autem sicut principij influentis, sicut forma est principium proprietatum compositi. Quædam verò operationes exercentur ab anima sine organo corporali, vt intelligere, & considerare, & velle: vnde cùm hæ actiones sint animæ propriæ, & potentiæ quæ sunt horum principia, non solùm sunt animæ vt principij, sed vt subiecti: quia ergo manente proprio subiecto manere oportet & proprias passiones, necesse est illas potentias, quæ in suis actionibus non vtuntur organo corporali, remanere in anima separata: illas autem quæ vtuntur organo corporali, corrumpi corpore corrupto: & huiusmodi sunt potentiæ omnes quæ pertinent ad animam sensibilem & vegetabilem, & propter hoc quidam in potentiis animæ sensibilibus distinguunt. Dicunt enim has esse duplices: quasdam quæ sunt actus organorum, quæ sunt ab anima effluxæ in corpus, & hæ cum corpore corrumpuntur: quasdam verò originales harum, quæ sunt in anima, quia per eas anima corpus sensificat ad videndum, & audiendum, & huiusmodi: & hæ originales potentiæ manent in anima separata. Sed hoc non videtur conuenienter dici. Anima enim per suam essentiam non mediantibus aliquibus aliis potentiis est origo illarum potentiarum, quæ sunt actus organorum: sicut & forma quælibet ex hoc ipso quòd per essentiam suam materiam informat, est origo proprietatum, quæ compositum naturaliter consequuntur. Si enim oporteret in anima ponere alias potentias, quibus mediantibus potentiæ quæ organa perficiunt, ab essentia animæ effluerent, eâdem ratione oporteret ponere alias potentias, quibus mediantibus ab essentia animæ effluerent illæ mediæ potentiæ, & sic in infinitum. Si enim statur alicubi, melius est vt in primo stetur. Vnde alij dicunt quòd potentiæ sensitiuæ & aliæ similes non manent in anima separata, nisi secundum quid, scilicet vt in radice, per modũ scilicet quo principiata sunt in principiis suis. In anima enim separata manet efficacia influendi iterum huiusmodi potentias, si corpori vniatur: nec oportet hanc efficaciam esse aliquid superadditum essentiæ animæ, vt dictum est, & hæc opinio videtur magis rationabilis.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd verbum illud intelligendum est, quòd anima secum trahit aliquas illarum potentiarum in actu, scilicet intelligentiam & intellectũ: quasdam verò radicabiliter, vt dictum est.

¶ Ad secundum dicendum, quòd sensus quos anima secum trahit, non sunt isti exteriores, sed interiores, qui scilicet ad partem intellectiuam pertinent, quia intellectus interdum sensus appellatur: vt patet per Basilium super Prouerbia: & Philosophum in 6. Ethic. vel si intelligit de sensibus exterioribus, dicendum sicut ad primum.

¶ Ad tertium dicendum, quòd sicut patet ex dictis, potentiæ sensitiuæ non comparantur ad animam, sicut naturales passiones ad subiectum, sed sicut ad originem: vnde ratio non procedit.

¶ Ad quartum dicendum, quòd potentiæ animæ non dicuntur partes eius integrales sed potentiales. Talium autem totorum ista est natura, quia tota virtus totius consistit in vna parte partium perfectè. In aliis autem partialiter, sicut in anima virtus animæ perfectè consistit in parte intellectiua, in aliis autem partialiter. Vnde cùm in anima separata remaneant vires intellectiuæ partis, integra remanebit, non dimidiata: quæuis sensitiuæ potentiæ actu non remaneant, sicut nec potentia Regis manet dimidiata mortuo Præposito, qui eius potentiam participabat.

¶ Ad quintum dicendum, quòd corpus cooperatur ad meritum quasi

Universidad de Deusto
Biblioteca

tum qui sit pars essentialis hominis qui meretur: sic autem non cooperantur potentiæ sensitiuæ, cùm sint de genere accidentium: & ideo non est simile.

¶Ad sextum dicendum, quòd potentiæ animæ sensitiuæ non dicuntur esse actus organorum, quasi formæ essentiales ipsorum, nisi ratione animæ cuius sunt, sed sunt actus ipsorum sicut perficientes ea ad proprias operationes ipsorum: sicut calor est actus ignis perficiens ipsum ad calefaciẽdum. Vnde sicut ignis idem numero remaneret, etiam si alius numero in eo calor esset, sicut patet de frigore aquæ, quod non redit idem numero 10 postquam fuerit calefacta aqua, nihilominus eâdem manente: ita & organa erunt idem numero, quamuis potentiæ eædem nõ sint numero.

¶Ad septimum dicendum, quòd Philosophus ibi loquitur de huiusmodi potentiis, secundum quòd radicaliter in anima cõsistunt, quod patet ex hoc quòd dicit, q̃ sensus non est in patiẽdo ad animam secundũ id in quo est, scilicet corpus, sic enim propter corpus neq; debilitãtur nec corrũpuntur animæ virtutes.

ARTICVLVS II.

¶Vtrùm in anima separata remaneant actus sensitiuarum potentiarum.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur q̃ in anima separata remaneant etiam actus sensitiuarum potentiarum. Dicit enim Augu. in libr. de Spiritu & anima, Anima recedens ex corpore ex his, scilicet imaginatione, concupiscibilitate, irascibilitate, secundum merita affi citur ad delectationem siue dolorem: sed imaginatio & concupiscibilis & irascibilis sunt potentiæ sensitiuæ: ergo secũdum sensitiuas potentias anima separata afficietur, & ita secũdum eas in aliquo actu erit.

¶Præterea, Aug. super Gen. ad literã lib. 12. dicit, quòd corpus non sentit, sed anima per corpus: & infrà, Quædam anima non per corpus, sed sine corpore sentit, vt est timor & huiusmodi: sed id quod animæ sine corpore contingit, potest inesse animæ à corpore separatæ: ergo tunc actu anima sentire poterit.

¶Præterea, Inspicere similitudines corporum, sicut in somno accidit, ad visionem imaginariam pertinet quæ est in parte sensitiua: sed huiusmodi similitudines corporum inspicere, sicut in somnis accidit, contingit animæ separatæ. Vnde Augustꝰ. 12. super Gene. ad literam sic dicit: Neque enim video cur habeat anima similitudinem corporis sui cũ iacente sine sensu corpore; nondum tamen penitus mortuo, videt talia qualia multi ex illis viuis reddi ti narrauerunt, & nõ habeat cùm perfecta morte penitus de corpore exierit. Non enim potest hoc intelligi quòd anima similitudinem corporis habeat, nisi secundum q̃ eam inspicit: vnde præmisit de iacentibus sine sensu, quòd gerunt quandam similitudinem corporis sui, per quam possunt ad locum corporalia ferri, & talia qualia vident similitudinibus sensuum experiri: ergo anima separata potest exire in actũ potentiarum sensitiuarum.

¶Præterea, Memoria est potentia sensitiuæ partis, vt probatur in libr. de Memoria & reminiscentia: sed animæ separatæ actu memorabuntur eorum quæ in hoc mundo gesserunt: vnde & diuiti epuloni dicitur Lucæ 16. Recordare, quia recepisti bona in vita tua: ergo anima separata exibit in actum potentiæ sensitiuæ.

¶Præterea, Secundum Philosophum in 3. de Anima: Irascibilis & concupiscibilis sunt in parte sensitiua: sed in irascibili & concupiscibili sunt gaudium & tristitia, amor & odium, timor & spes: huiusmodi autẽ affectiones aliquas fecisse fidem nostram ponimus in animabus separatis: ergo animæ separatæ non carebunt actibus potentiarum sensitiuarum.

¶SED CONTRA est, Id quod est commune animæ & corpori, nõ potest remanere in anima separata: sed omnes operationes potentiarum sensitiuarum sunt communes animæ & corpori, quod patet ex hoc quòd nulla potentia sensitiua aliquem actum habet nisi per organum corporale: ergo anima separata carebit actibus sensitiuarum potentiarum.

¶Præterea, Philosophus dicit in 1. de Anima, Quòd corrupto corpore, anima non reminiscitur neque amat, & eadem ratio est de omnibus aliis actibus sensitiuarum potentiarum: ergo non procedit anima separata in aliquem actum alicuius potentiæ sensitiuæ.

CONCLVSIO.

¶Actus sensitiuarum potentiarum nullo pacto remanent in anima soluta à corpore, nisi fortassis tanquam in radice remota.

¶RESPONDEO dicendum, quòd quidam distinguunt duplices actus sensitiuarum potentiarum: quosdam exteriores, quos per corpus exercet, & hi non remanent in anima separata: quosdam verò intrinsecos, quos anima per seipsam exercet, & hi erunt in anima separata. Hęc autem positio descendere videtur ab opinione Platonis, qui posuit animam corpori coniungi, sicut quandam substantiam perfectam in nullo à corpore dependentem, sed solùm sicut motorem mobili, quod patet ex transcorporatione quam ponebat. Quia autem secundũ ipsum nihil mouebat nisi motum: & ne abiret in infinitum, dicebat quòd primum mouens mouet seipsum, & posuit quòd anima erat seipsam mouens: & secundum hoc erat duplex motus animæ, vnus quo mouebat seipsam: alius, quo mouebatur corpus ab ea, & sic anima habebat actum, qui est videre primò in seipsa, secundum quòd mouebat seipsam: & secundò in organo corporali, secundum quòd mouebat corpus. Hanc propositionẽ Philosophus destruit in 1. de Anima, ostendens quòd anima non mouet seipsam, & quòd nullo modo mouetur secundum istas operationes, quæ sunt videre, sentire, & huiusmodi: sed istæ operationes sunt motus coniuncti tantum. Vnde oportet dicere quòd actus sensitiuarum potentiarum nullo modo maneant in anima separata, nisi fortè sicut in rãdice remota.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd liber ille negatur à quibusdam fuisse Augustini. Dicitur enim fuisse cuiusdam Cisterciensis, qui eum ex dictis Augustini compilauit, & quædam de suo addidit. Vnde quod ibi scribitur, pro autoritate habendum non est. Si tamen autoritas debeat sustineri, dicendum est quòd non debet intelligi quòd anima separata ex imaginatione & aliis huiusmodi potentiis afficiatur, quasi ipsa affectio sit actus potentiarum prædictarum, sed quia ex his quæ anima per imaginationem, & alias huiusmodi potentias commisit in corpore, in futurum afficietur, vel in bonum vel in malum: vt sic imaginatio & huiusmodi potentiæ non intelligantur elicere illam affectionem, sed elicuisse in corpore meritum affectionis illius.

¶Ad secundum dicendum, quòd anima dicitur sentire per corpus, non quasi actus sentiendi fit animæ secundum se, sed quia est totius cõiuncti ratione animæ, eo modo loquendi, quo dicimus quòd calor calefacit. Quod autẽ subiungitur, quòd quædã anima sentit sine corpore, vt timorem, & huiusmodi, intelligendum est sine exterioris corporis motu, qui accidit in actibus sensuum propriorum: non enim timor & huiusmodi passiones sine motu corporali contingunt. Vel potest dici, quòd Aug. loquitur secundum opinionem Platonicorum, qui hoc ponebãt, vt dictum est.

¶Ad tertium dicendum, quòd Augustinus ibi inquirendo loquitur non determinando, sicut ferè per totum illum librum patet. Patet enim quòd non est similis ratio de anima dormientis, & de anima separata. Anima enim dormientis vtitur organo imaginationis, in qua corporales similitudines imprimuntur, quod de anima separata dici non potest. Vel dicendum quòd similitudines rerum sunt in anima & quantum ad potentiam sensitiuam, & imaginatiuam, & intellectiuam secundum maiorem & minorem abstractionem à materia, & à materialibus conditionibus: tenet ergo similitudo Aug. quantùm ad hoc quòd sicut similitudines rerum corporalium sunt in anima somniantis secundum excessum mentis patientis imaginabiliter, ita sunt in anima separata intellectualiter: non autem quòd in anima separata sint imaginabiliter.

¶Ad quartum dicendum, quòd sicut in lib. prædicto dictum est, memoria dupliciter sumitur. Quandoque, prout est potentia sensitiuæ partis, secundum quòd concernit præteritum tempus: & hoc modo actus memoriæ in anima separata non erit. Vnde dicit Philosophus in 1. de Anima, quòd hoc corrupto, scilicet corpore, anima nõ reminiscitur. Alio modo accipitur memoria prout est pars imaginationis ad intellectuam pertinẽs, secundum scilicet, quòd ab omni differentia temporis abstrahit, cùm non fit tantùm præteritorum, sed etiam præsentium & futurorum, vt Augustinus dicit: & secundum hanc memoriam anima separata memorabitur.

¶Ad quintum dicendum, quòd amor, & gaudium, & tristitia, & huiusmodi, dupliciter accipiuntur: quandoque quidem secundum quòd sunt passiones appetitiuæ sensibilis: & sic non erunt in anima separata. Hoc enim modo non explentur sine determi

determinato motu cordis. Alio modo secundũ quòd sunt actus voluntatis, quæ est in parte intellectiua, & hoc modo erunt in anima separata: sicut etiam & delectatione, quæ quodam modo est passio partis sensitiuæ. Sed alium modum accipiendi ponit Philosophus in Deo, dicens in septimo Ethic. Quod Deus vna simplici delectatione gaudet.

ARTICVLVS III.

¶Vtrùm anima separata pati possit ab igne corporeo.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd anima separata pati nõ possit ab igne corporeo. Augustinus enim 12. super Genes. ad literam dicit: Non sunt corporalia, sed corporalibus similia, quibus animæ corporibus exutæ afficiuntur, seu benè, seu malè: ergo anima separata igne corporeo non punitur.

¶Præterea, Augustinus in eodem libr. dicit, quòd agens semper est nobilius patiente: sed impossibile est aliquod corpus esse nobilius anima separata: ergo non potest ab aliquo corpore pati.

¶Præterea, Secundum Philosophum in 1. de Generatione: & secundum Boëtium in lib. de Duabus naturis, Illa solùm agunt & patiuntur adinuicem, quæ in materia conueniunt, sed spiritualium & corporalium non est materia communis: vnde non possunt adinuicem transmutari, vt Boëtius in eodem lib. dicit: ergo anima separata ab igne non patitur.

¶Præterea, Omne quod patitur, recipit aliquid ab agente: si ergo anima patiatur ab igne corporeo, aliquid ab eo recipiet: sed omne quod recipitur in aliquo, est in eo per modum recipientis: ergo quod recipitur ab igne in anima, non est in eo materialiter, sed spiritualiter: sed formæ rerum in anima spiritualiter existentes sunt perfectiones ipsius: ergo si patiatur ab igne corporeo, hoc non erit in eius pœnam, sed magis in eius perfectionem.

¶Si dicatur quòd hoc ipso anima punitur ab igne, quòd ignem videt, vt videtur dicere Gregorius 4. Dialo. contrà, si videt anima ignem inferni, non potest videre nisi visione intellectuali, cùm non habeat organa, quibus visio sensitiua vel imaginaria perficitur: sed visio intellectualis non videtur, quòd possit esse causa tristitiæ & delectationi enim, quæ est in considerando, non est tristitia contrarium, secundum Philosophum: ergo ex tali visione anima non punitur.

¶Si dicatur quòd anima patitur ab igne corporeo, eò quòd tenetur ab eo sicut nunc tenetur à corpore, dum viuit in corpore: contrà, anima dum in corpore viuit, tenetur à corpore in quantum ex ea & corpore fit vnum, sicut ex materia & forma fit vnum: sed anima non erit forma illius ignis corporei: ergo supradicto modo non poterit ab illo igne teneri.

¶Præterea, Omne agens corporeum agit per contactum: sed non potest esse aliquis contactus ignis corporei & animæ cùm contactus solùm sit inter corpora, quæ habent vltima simul: ergo anima ab illo igne non patitur, &c.

¶Præterea, Agens organicum non agit in remota nisi per hoc quod agit in media: vnde per determinatam distantiam agere potest proportionatam suæ virtuti, sed animæ, vel ad minus dæmones, de quibus etiam eademest ratio, quandoque sunt extra locum inferni, cùm quandoque etiam in hoc mundo hominibus appareant, nec tamen tunc sunt à pœna immunes: sicut enim gloria sanctorum nunquam interrumpitur, ita nec pœna damnatorum: nec tamen videmus quòd omnia inter media ab igne inferni patiantur, nec iterum est credibile aliquid corporeum de natura elementi esse tantæ virtutis, vt ad tantam distantiam actionem suam diffundat: ergo non videtur quòd pœnas, quas animæ damnatorum sustinent, ab igne corporeo patiantur.

¶SED CONTRA, Eadem ratio est in animabus separatis & dæmonibus, quòd ab igne corporeo pati possunt: sed dæmones ab eo patiuntur, cùm puniantur ab illo igne, in quem corpora damnatorum proicientur post resurrectionem, quem oportet esse corporeum: & hoc patet per sententiam Domini, Math. 25. Ite maledicti in ignem æternum, qui paratus est Diabolo, &c. ergo & animæ separatæ ab igne corporeo pati possunt.

¶Præterea, Pœna debet respondere culpæ: sed anima per culpam se corpori subiicit per paruam concupiscentiam: ergo iustum est, vt in pœnam rei corporeæ subiiciatur per passionem.

¶Præterea, Maior est vnio formæ ad materiam, quàm agentis ad patiens: sed diuersitas naturæ spiritualis & corporalis non impedit quin anima sit forma corporis: ergo nec impedit quin possit à corpore pati.

CONCLVSIO.

¶Ignis inferni, cùm vt organum diuinæ iustitiæ ab anima apprehendatur, propter visionem sui vere animam cruciare dicitur.

¶RESPONDEO dicẽdum, quòd supposito ex prædictis, quòd ignis inferni non sit metaphoricè dictus, nec ignis imaginarius, sed verus ignis corporeus: oportet dicere quòd anima ab igne corporeo patietur, cùm Dominus ignem illum Diabolo & angelis eius paratũ esse dicat, Matth. 25. Qui sunt incorporei sicut illa. Sed quomodo pati possit multipliciter assignatur. Quidam enim dixerunt quòd hoc ipsum, quòd est ignem videre, sit ab igne pati. Vnde Gregorius in 4. Dialo. dicit, Igne eo tempore patitur anima, quo videt. Sed illud non videtur sufficere, quia quodlibet visum ex hoc quòd videtur, est perfectio videntis: vnde non potest in eius pœnam cedere, inquantùm est visum: sed quandoque est punitiuum vel contristans per accidens, inquantum scilicet apprehenditur vt nociuum. Vnde oportet quòd propter hoc quòd anima ignem illum videt, sit aliqua comparatio animæ ad ignem, secundum quam animæ ignis noceat. Vnde alij dixerunt, quòd quamuis ignis corporeus non possit animam exurere, tamen anima apprehendit ipsum vt nociuum sibi, & ad talem apprehensionem afficitur timore & dolore, vt in eis impleatur id quod dicitur, Trepidauerunt timore, vbi non erat timor. Vnde Gregorius in 4. Dialo. dicit, quòd quia anima cremari se conspicit, excrematur. Sed hoc iterum non videtur sufficere: quia secundum hoc passio animæ ab igne non esset secundum rei veritatem, sed secundum apparentiam tantùm, quamuis enim possit esse vera passio tristitiæ vel doloris ex aliqua falsa meditatione, vt Aug. dicit 12. super Genes. ad literam: tamen non potest dici quòd secundum illam passionem verè patiatur à re, sed à similitudine rei, quam conspicit: & iterum iste modus passionis magis recederet à reali passione, quàm ille, qui ponitur per imaginarias visiones, cùm ille dicatur per veras imagines rerum esse, quas anima secum defert: iste autem per falsas conceptiones, quas anima errans fingit. & iterum non est probabile quòd animæ separatæ vel dæmones, qui in subtilitate ingenij pollent, putarent ignem corporeum sibi nocere posse, si ab eo nullatenus grauarentur. Vnde alij dicunt quòd oportet ponere ĩnimã etiam realiter ab igne corporeo pati. Vnde & Greg. in 4. Dial. dicit, Colligere ex dictis Euangelicis possumus, quod incendium non solùm anima videndo, sed etiam experiendo patiatur. Sed hoc tali modo fieri ponunt: dicunt enim quòd ignis ille corporeus considerari potest dupliciter. Vno modo, secundum quòd est quædam res corporea: & hoc modo non habet quòd in animam agere possit. Alio modo, secundum quòd est instrumentum diuinæ iustitiæ: hoc enim diuinæ iustitiæ ordo exigit, vt anima quę peccando se rebus corporalibus subdidit, eis etiam in pœna subdatur. Instrumentum autem non solùm agit virtute propriæ naturæ, sed etiam in virtute principalis agentis: & ita non est inconueniens si ignis ille, cùm agat in virtute spiritualis agentis, in spiritum agat hominis vel dæmonis, per modum etiam quo de sacramentis dictum est, quòd animam sanctifieant. Sed id non videtur sufficere, quia omne instrumentum in id circa quod instrumentaliter operatur, habet propriã actionem connaturalem, & non solùm illam actionem, secundum quam agit in virtute principalis agentis: imò exercendo propriam actionem, oportet quòd efficiat hanc secundam, sicut aqua lauando corpus in baptismo sanctificat animam, & serra secando lignum, producit illud ad formam domus. Vnde oportet dare igni aliquam actionem in animam, quæ sit ei connaturalis ad hoc quòd sit instrumentum diuinæ iustitiæ peccata vindicantis. Et ideò dicendum quòd corpus in spiritum naturaliter agere non potest, nec ei aliquo modo obesse, vel ipsum grauare, nisi secundum quòd aliquo modo corpori vnitur: sic enim inuenimus q̃ corpus quod corrumpitur, aggrauat animam. Sap. 9. Spiritus autẽ corpori vnitur dupliciter. Vno modo, vt forma materiæ, vt ex eis fiat vnũ simpliciter: & sic spiritus vnitus corpori, & viuificat corpus, & à corpore aliqualiter aggrauatur, sic asit spiritus hominis vel dæmonis igni corporeo non vnitur. Alio modo sicut mouens mobili, vel sicut locatum loco, eo modo quo incorporalia sunt in loco: & secundum hoc

Universidad de Deusto
Biblioteca

spiritus incorporei creati loco definiuntur,ita in vno loco existentes,quòd non in alio: quanuis autem res corporea ex sua natura habeat quòd spiritum incorporeum loco definiat, non tamen ex sua natura habet quòd spiritum incorporeum loco definitum detineat,vt ita alligetur illi loco, quòd ad alia diuertere non possit,cùm spiritus non sit ita in loco naturaliter,quòd loco subdatur:sed hoc superaditur igni corporeo, inquantum instrumentum est instrumentum diuinæ ,iustitiæ iudicantis, quòd sic detinet spiritum,& ita efficitur ei pœnalis, retardans eum ab exequutione propriæ voluntatis,ne scilicet possit operari, vbi vult,& secundum quòd vult:& hunc modum ponit Gregorius quarto Dialogo.exponens enim quomodo anima incendium experiendo patiatur,sic dicit, Cùm veritas peccatorem diuitem damnatum in igne perlubeat, quisnam sapiens reproborum animas teneri ignibus neget? & hoc etiã Iulianus dicit,vt in litera Magister dicit.Si viuentis hominis incorporeus spiritus tenetur in corpore, cur etiam non tenetur post mortem corporeo igne? Augustinus etiam 21. de Ciuitate Dei dicit,quòd sicut anima in hominis conditione iungitur corpori vt dans ei vitam,quanuis illud sit spirituale & hoc corporale, & ex illa coniunctione vehementer concipit amorem ad corpus,sic ligatur igni vt accipiens ab eo pœnam, & ex illa coniunctione concipit errorem. Oportet ergo omnes prædictos modos in vnum colligere, vt perfectè videatur quomodo anima ab igne corporeo patiatur:vt scilicet dicamus quòd ignis ex natura sua habet quòd spiritus incorporeus ei coniungi possit, vt loco locatum.Sed inquantum est instrumentum diuinæ iustitiæ,habet, vt ipsum quodammodo retineat alligatum, & in hoc veraciter ignis ille est spiritui nocius,vt sic anima ignem vt sibi nociuum videns ab igne crucietur. Vnde Gregorius in quarto Dialogo.omnia ista per ordinem tangit, vt ex præmissis eius autoritatibus patet.

¶AD PRIMVM ergo dicendum,quòd Augustin. loquitur inquirendo.vnde etiam alium modum ponit determinando libr.de Ciuitate Dei,vt ex dictis patet. Vel dicendũ quòd Augustin. dicit vel intelligit,quòd ea quibus anima proxime afficitur ad dolorem vel tristitiam,sunt spiritualia, non enim affligeretur,nisi ignem vt nociuum sibi apprehenderet. ignis ergo apprehensus, est proximum affligens, sed ignis corporeus extra animam existens est affligens remotum.

¶Ad secundum dicendum,quòd quanuis anima simpliciter sit igne nobilior,ignis tamen est anima nobilior, inquantum est instrumentum diuinæ iustitiæ.

¶Ad tertium dicendum,quòd Philosophus & Boëtius loquuntur de actione illa,per quam patiens transmutatur in naturam agentis: talis autem non est actio ignis in animam: & propter hoc ratio non concludit.

¶Ad quartum dicendum,quòd ignis agit in animam,non per modum influentis,sed per modum detinentis, vt ex dictis patet:& ideò ratio non est ad propositum.

¶Ad quintum dicendum,quòd in visione intellectuali nõ est tristitia ex hoc ipso quòd aliquid videtur,cùm illud quod videtur,nullo modo intellectui possit esse contrarium,inquãtum videtur: in sensu autem hoc quod videtur ex ipsa actione, quam agit in visum vt videatur, potest esse corruptiuum visus per accidens,inquantum corrumpit harmoniam organi. Sed tamẽ visio intellectualis potest esse contristans, inquantum id quod videtur,apprehenditur vt nociuum,non quasi noceat eo ipso quòd videtur,sed alio quocunque modo:& sic anima videndo ignem affligitur.

¶Ad sextum dicendum quòd non est simile quantùm ad omnia,sed quantùm ad aliquid,vt ex dictis patet.

¶Ad septimum dicendum,quòd quanuis non sit tactus corporalis inter animam & corpus:tamen est inter ea aliquis tactus spiritualis:sicut etiam motor cœli,cùm sit spiritualis, spirituali tactu tangit cœlum ipsum mouens per modum, quo dicitur cõtristans tangere:sicut dicitur in primo de generatione,& hic modus sufficit ad actionem.

¶Ad octauum dicendum, quòd spiritus damnati nunquàm sunt extra Infernum,nisi ex dispensatione diuina,vel ad instructionem,vel ad exercitium electorum.Vbicunque autem extrà infernum sint,semper tamen vident ignem inferni,vt eis in pœnam præparatum. Vnde cùm ista visio sit immediatè affligens,vt dictum est,vbicunque sunt ab igne inferni,affliguntur, sicut & captiui extra carcerem existentes,à carcere affliguntur dum vident se ad carcerem damnatos: vnde sicut gloria electorum non minuitur,nec quantum ad præmium essentiale, nec quantum ad accidentale, si aliquando extra cælum Empyreũ sint,sed quodam modo in eorum gloriam cedit:ita etiã in nullo minuitur pœna damnatorum,si extra infernum ex diuina dispensatione ponantur ad tempus.Et hoc est quod Glos.dicit super illud Iac.3.Inflammat rotam natiuitatis nostræ, &c. Diabolus vbicunque sit,siue sub aëre,siue sub terra, secũ trahit tormenta suarum flammarum:obiectio autem procedit ac si ignis corporeus affligeret immediatè spiritus,sicut affligit corpora.

QVAESTIO SEPTVAGESIMAprima,De *suffragiis mortuorum,in quatuordecim articulos diuisa.*

DEINDE considerandum est de suffragiis mortuorum.

¶ Et circa hoc queruntur quatuordecim.

¶ Primò,vtrùm suffragia quę per vnum fiũt, aliis prodesse possint.

¶ Secundò, vtrùm mortui iuuari possint ex operibus viuorum.

¶ Tertiò, vtrùm suffragia per peccatores facta mortuis prosint.

¶ Quartò, vtrùm suffragia pro mortuis facta facientibus prosint.

¶ Quintò, vtrùm suffragia existentibus in Inferno prosint.

¶ Sextò,vtrùm prosint existentibus in Purgatorio.

¶ Septimò,vtrùm valeant pueris existentibus in Limbo.

¶ Octauò, vtrùm aliquo modo prosint existentibus in patria.

¶ Nonò,vtrùm oratio Ecclesiæ,& sacramentum altaris, & eleemosyna prosint defunctis.

¶ Decimò, vtrùm indulgentiæ, quas Ecclesia facit, eis prosint.

¶ Vndecimò,vtrùm cultus exequiarum eis prosint.

¶ Duodecimò,vtrùm suffragia magis prosint ei pro quo fiunt quàm aliis.

¶ Decimotertiò, vtrùm suffragia pro multis facta valeant tantùm singulis, ac si pro vnoquoque singulariter fierent.

¶ Decimoquartò, vtrùm valeant tantum communia suffragia illis, pro quibus specialia non fiunt, quantùm illis, pro quibus fiunt valeant specialia & communia simul.

ARTICVLVS I.

¶ Vtrùm suffragia per vnum facta, aliis prodesse possint. 7.Sen.d.45.q.2.art.1.q.3.art.1.q.1.2.Cor.5.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd suffragia per vnum facta, aliis prodesse non possint. Galat. 7. Quæ enim seminauerit homo, hæc & metet:sed si vnus ex suffragiis alter ius cõsequeretur fructum,meteret ab alio seminata:ergo ex suffragiis aliorum nullus fructum consequitur.

¶ Præterea,Ad iustitiam Dei pertinet vt vnicuique tribuatur pro meritis:vnde Psal.Tu reddes vnicuique secundum opera sua:sed iustitiam Dei deficere est impossibile: ergo impossibile est,quòd vnus ex operibus alterius iuuetur.

¶ Præterea,Secundum eandem rationem est aliquod opus meritorium & laudabile,quia scilicet,inquantum est voluntarium: sed ex opere vnius non laudatur alter:ergo nec opus vnius potest esse alteri meritorium.

¶ Præterea,Ad iustitiam diuinã pertinet simpliciter bona reddere pro bonis,& mala pro malis:sed nullus punietur pro malis alterius, imò vt dicitur Ezech. 18. Anima quæ peccauerit, ipsa morietur:ergo nec vnus iuuatur per bona alterius.

¶SED CONTRA est quod dicitur in Psal. Particeps ego sum omnium timentium te,&c.

¶ Præterea, Fideles per charitatem vniti sunt vnius corporis membro membrorum Ecclesiæ:sed vnum membrum iuuatur per alterum:ergo vnus homo potest ex alterius meritis iuuari.

CONCLVSIO.

¶ Non potest opus vnius alteri prodesse per viam meriti,ad statum beatitudinis consequendum,sed per viam orationis.

¶RESPONDEO dicendum, quòd actus noster ad duo valere potest. Primò, ad aliquem statum acquirendum, sicut per opus meritorium homo acquirit statum beatitudinis. Secundò,ad aliquid consequens statum,sicut homo per aliquem actum meretur aliquod præmium accidẽrale, vel dimissionem pœnæ. Ad vtrunque autem horum actus noster dupliciter valere potest. Vno modo per viam meriti. Alio modo per viam orationis:& est differentia inter istas duas vias, quia meritum innititur iustitiæ,oratio misericordię. Orans enim impetrat petitum ex liberalitate eius,qui oratur. Dicendum est ergo quòd opus vnius nullo modo potest alteri valere ad statum consequendum per viam meriti,vt scilicet,ex his quæ ego facio, aliquis mereatur vitam æternam,quia sors gloriæ redditur secundum mensuram accipientis. Vnusquisque autem ex actu suo disponitur & non ex alieno, & dico dispositione dignitatis ad præmium:sed per viam orationis & quantum ad statum consequendum opus vnius,alteri,dum est in via, valere potest, sicut quòd vnius homo impetret alteri primam gratiam. Cùm igitur impetratio orationis sit secundum liberalitatem Dei,qui oratur,ad omnia illa impetratio orationis se potest extendere, quæ potestati diuinæ subsunt ordinatè: sed quantum ad aliquid, quod est consequens vel accessorium ad statum, opus vnius poterit valere alteri,non solùm per viam orationis, sed etiam per viam meriti.Quod quidem dupliciter contingit: vel propter communicantiam in radice operis,quæ est charitas in operibus meritoriis. Et ideò omnes qui sibi inuicem charitate connectuntur,aliquod emolumentum ex mutuis operibus reportant,tamẽ secundum mensuram status vniuscuiusque,quia in patria vnusquisque gaudebit de bonis alterius: & inde est quòd articulus fidei ponitur,sanctorum communio. Alio modo ex intentione facientis, qui aliqua opera specialiter ad hoc facit,vt talibus prosint.Vnde ista opera quodammodo efficiuntur eorum,pro quibus fiunt quasi eis à faciente collata: vnde possunt eis valere,vel ad implerionem satisfactionis, vel ad aliquid huiusmodi,quod statum non mutat.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd messio illa est perceptio vitæ æternæ:sicut habetur Ioan.4.Et qui metit, fructum congregat in vitam æternam. Sors autẽ vitæ æternæ nõ datur alicui nisi pro propriis operibus, quia & si aliquis alteri impetret,vt ad vitam perueniat, nunquàm tamen hoc fit nisi mediantibus operibus propriis:dum scilicet precibus alicuius gratia alicui datur,per quam meretur vitam æternam.

¶Ad secundum dicendum,quòd opus quod pro aliquo fit, efficitur eius pro quo fit:& similiter opus quod est eius,qui mecum est, vnum quodammodo est mecum: vnde non est contra dictam iustitiam,si vnus fructum percipit de operibus factis ab eo,qui est vnum secum in charitate, vel ab operibus pro se factis:hoc etiam secundum humanam iustitiam contingit, vt satisfactio vnius pro alio accipiatur.

¶Ad tertium dicendum,quòd laus non datur alicui nisi secundum ordinem eius ad actum:vnde laus est ad aliquid, vt dicitur in 1.Ethico. Et quia ex opere alterius nullus efficitur, vel ostenditur bene dispositus vel malè ad aliquid: inde est quòd nullus laudatur ex operibus alterius, nisi per accidens, secundum quòd ipse est aliquo modo operum illorum causa, consilium vel auxilium præbendo,seu inducendo, vel quocunque alio modo: sed opus est meritorium alicui non solùm considerata eius dispositione:sed etiã quantùm ad aliquid consequens dispositionem vel statum eius,vt ex dictis patet.

¶Ad quartum dicendum, quòd auferre alicui quod sibi debetur,hoc directè iustitiæ repugnat, sed dare aliquid alicui quod ei non debetur,hoc non est iustitiæ contrarium, sed metas iustitiæ excedit, est enim liberalitatis:non autem posset aliquis lædi ex malis alterius nisi aliquid de suo subtraheretur, & ita non conuenit,quòd aliquis puniatur pro peccatis alterius, sicut quòd emolumentum accipiat ex bonis alterius.

ARTICVLVS II.

¶ Vtrùm mortui possint iuuari ex operibus viuorum.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd mortui non possint iuuari ex operibus viuorum. Primò,per hoc quod dicit Apostolus 2. Cor.5. Omnes nos manifestari oportet ante tribunal Christi, vt recipiat vnusquisque propria corporis quæ gessit: ergo ex his quæ post mortem hominis geruntur, quando extra corpus erit, nihil ei accrescere poterit ex aliquibus operibus.

¶ Præterea,Hoc videtur ex hoc quod habetur Apoc. 13. Beati mortui qui in Domino moriuntur,opera enim illorum sequũtur illos.

¶ Præterea,Proficere ex opere aliquo,est solùm in via existentis:sed homines post mortem iam non sunt viatores, quia,de his hoc intelligitur quod legitur Iob 19. Semitam meam circumsepsit,& transire non possum:ergo mortui de suffragiis alicuius iuuari non possunt.

¶ Præterea,Nullus iuuatur ex opere alterius, nisi sit aliqua vitæ communicatio inter eos:sed nulla communicatio est viuorum & mortuorum secundum Philosophum 1.Ethic.ergo suffragia viuorum non prosunt mortuis.

¶SED CONTRA est quod habetur 2.Maccha.12.Sancta & salubris est cogitatio pro defunctis exorare, vt à peccatis solurantur.sed hoc non esset vtile, nisi eos iuuaret:ergo suffragia viuorum mortuis prosunt.

¶ Præterea, Augustin. dicit in lib. de Cura pro mortuis agenda: Non parua est vniuersæ Ecclesiæ,quæ in hac consuetudine claret,autoritas,vt in precibus sacerdotis, quæ Domino Deo ad eius altare funduntur, locum suum habeat etiam commendatio mortuorum:quæ quidem consuetudo ab ipsis Apostolis instituta est,vt dicit Dam.in quodam sermone de suffragiis mortuorum,sic dicens, Ministeriorum confes. Discipuli Saluatoris,& Sacri Apostoli in tremendis & viuificis misteriis memoriam fieri eorum,qui fideliter dormierunt,sanxerunt. quod etiam per Diony.patet in vlti.cap. Eccle.Hierar.vbi ritum cõmemorat quo in primitiua Ecclesia pro mortuis orabatur,vbi etiam Diony.asserit suffragia viuorum mortuis prodesse: ergo hoc indubitanter credendum est.

CONCLVSIO.

¶ Cùm charitas nunquam excidat, opera viuorum mortuis prosunt, ad pœnæ diminutionem,non ad mutationem status mortuorum.

¶RESPONDEO dicẽdum,quòd charitas, quæ est vinculum,Ecclesiæ membra vniens,non solùm ad viuos se extendit,sed etiam ad mortuos,qui in charitate decedunt. Charitas enim vita corporis non finitur,1.Cor. 13. Charitas nunquã excidit.Similiter etiam mortui in memoriis hominum viuẽtium viuunt:& ideò intentio viuentium ad eos dirigi potest, & sic suffragia viuorũ mortuis dupliciter prosunt, sicut & viuis, & propter charitatis vnionem, & propter intentionem ad eos directam: non tamen sic eis valere credenda sunt viuorum suffragia, vt status eorum mutetur de miseria ad felicitatem,vel econuerso:sed valet ad diminutionem pœnæ, vel aliquid huiusmodi,quod statum mortui non transmutat.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd homo dum in corpore vixit,metuit vt hæc ei valerent post mortem: & ideò si post hanc vitam iuuantur,nihilominùs procedit ex his, quæ in corpore gessit. Vel dicendum secundum Ioan. Dam.in sermo.prædicto:quòd est intelligendum quantum ad retributionem,quæ fiet in finali iudicio,quæ erit æternæ gloriæ,vel æternæ miseriæ, in qua quilibet recipiet solùm secundum quòd in corpore gessit, interim autem iuuari possunt viuorum suffragiis.

¶Ad secundum dicendum,quòd autoritas illa expresse loquitur de sequela æternæ retributionis: quod patet ex hoc quod præmittitur:Beati mortui,&c. Vel dicendum quòd opera pro eis facta sunt etiam quodammodò eorum,vt dictum est.

¶Ad tertium dicendum, quòd quanuis animæ post mortem non sint simpliciter in statu viæ,sed quantùm ad aliquid adhuc sunt in statu viæ, inquantùm scilicet eorum progressus adhuc retardatur ab vltima retributione. Et ideò simpliciter eorum via est circumsepta, vt non possint vlteriùs per aliqua opera transmutari secundum statum felicitatis & miseriæ: sed quantum ad hoc non est circumsepta, quin quantùm ad hoc quòd detinentur ab vltima retributione possint ab aliis iuuari, quia secundum hoc adhuc sunt in via.

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶Ad quartum dicendum, quòd quanuis communicatio ciuilium operum, de qua Philosophus loquitur, non posit esse mortuorum ad viuos, quia mortui extra vitam ciuilem sunt: potest tamen eorum communicatio esse quantùm ad opera vitæ spiritualis, quæ est per charitatem ad Deum, cui mortuorum spiritus viuunt.

ARTICVLVS III.

¶Vtrùm suffragia facta per peccatores mortuis prosint.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd suffragia per peccatores facta mortuis non prosint: Quia, vt dicitur Ioan. 9. peccatores Deus nō audit: sed si orationes eorum prodessent illis pro quibus orant, à Deo exaudirentur: ergo suffragia per eos facta mortuis non prosunt.

¶Præterea, Gregorius in Pastorali dicit, quòd cùm is qui displicet, ad interpellandum mittitur, irati animus ad deteriora prouocatur: sed quilibet peccator Deo displicet: ergo per peccatorum suffragia Deus ad misericordiam non flectitur: & ideò talia suffragia non prosunt.

¶Præterea, Opus alicuius videtur magis fructuosum facienti quàm alteri: sed peccator per opera nihil meretur sibi: ergo multò minùs potest alteri mereri.

¶Præterea, Omne opus meritorium oportet esse viuificatum, id est, charitate informatum: sed opera per peccatores facta sunt mortua: ergo non possunt per ea mortui iuuari, pro quibus fiunt.

¶SED CONTRA est, quòd nullus potest scire de altero pro certo, vtrùm sit in statu culpæ vel gratiæ: si ergo tantùm illa suffragia prodessent, quæ fiunt per eos qui sunt in gratia, non posset homo scire per quæ suffragia subueniret suis defunctis, & ita multi à suffragiis procurandis retraherentur.

¶Præterea, Sicut Augustinus dicit in litera, Secundum hoc iuuatur aliquis mortuus ex suffragiis secundum quòd dum viueret, meruit vt iuuaretur post mortem: ergo valor suffragiorum mensuratur secundum conditionem eius pro quo fiunt: non ergo differt, vtrùm per bonos vel malos fiant.

CONCLVSIO.

¶Suffragia à peccatore facta, quātū ad opus operātis ratione sui mortuis nō prosunt: ratione verò alterius, siue totius Ecclesiæ personam gerat, siue agat, vt instrumentum, eis prosunt. Sed semper prosunt ratione operis operati.

¶RESPONDEO dicendum, quòd in suffragiis quæ per malos fiunt, duo possunt considerari. Primò, ipsum opus operatum, sicut Sacrificium altaris. & quia nostra sacramenta ex ipsis efficaciam habent absque opere operantis, quam æqualiter explent per quoscunq; fiant, quantùm ad hoc suffragia per malos facta defunctis prosunt. Alio modo quantū ad opus operans, & sic distinguendum est: quia operatio peccatoris suffragia facientis, potest vno modo considerari prout est eius, & sic nullo modo meritoria esse potest, nec sibi nec alij. Alio modo inquantùm est alterius, quod dupliciter contingit. Vno modo inquantùm peccator suffragia faciens gerit personā totius Ecclesiæ, sicut sacerdos dum dicit in Ecclesia exequias mortuorum: & quia ille intelligitur facere, cuius nomine vel vice fit, vt patet per Dionysi. in libr. Eccles. Hierar. inde est, quòd suffragia talis sacerdotis, quanuis sit peccator, defunctis prosunt. Alio modo quando agit vt instrumentum alterius: opus enim instrumenti est magis principalis agentis: vnde quanuis ille qui agit vt instrumentum alterius, non sit in statu merendi, actio tamen eius potest esse meritoria ratione principalis agentis, sicut si seruus in peccato existens, quodcunque opus misericordiæ facit ex præcepto domini sui charitatem habētis. Vnde si aliquis in charitate decedens præcipiat sibi suffragia fieri, vel alius præcipiat charitatem habens, illa suffragia valent defuncto, quanuis illi, per quos fiunt, in peccato existant: magis tamen valerent si essent in charitate, quia tunc ex duabus partibus opera illa meritoria essent.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd oratio peccatorem facta quandoque non est peccatoris, sed alterius: & ideò secundum hoc digna est vt à Deo exaudiatur: tamen etiā quandoque Deus peccatores audit, quando scilicet peccatores petunt aliquid Deo acceptum: non enim solis iustis, sed etiam peccatoribus Deus bona sua prouidet: vt patet Matthæi quinto: non autem ex eorum meritis, sed ex sua clementia. Et ideò Ioannis nono super illud, Deus peccatores non audit, Glossa dicit quòd loquitur vt inuictus, non sicut plenè videns.

¶Ad secundum dicendum, quòd quanuis ex parte eius, qui displicet, oratio peccatoris non sit accepta, tamē ratione alterius, cuius vice vel imperio agitur, potest esse Deo accepta.

¶Ad tertium dicendum, quòd hoc quòd peccator faciens huiusmodi suffragia, nullum reportat commodum, contingit ex hoc quòd non est capax talis profectus propter propriam indispositionem, & tamen alij, qui est dispositus aliquo modo, valere potest, vt dictum est.

¶Ad quartum dicendum, quòd quanuis opus peccatoris non sit viuum, inquantùm est eius, potest tamen esse viuum inquātum est alterius, vt dictum est.

¶SED QVIA rationes quæ sunt in oppositum, videntur concludere quòd non differat, vtrùm quis suffragia procuret per bonos vel per malos: ideò etiam ad eas est respondendum.

¶Ad primum ergo dicendum, quòd quanuis aliquis pro certo scire non possit de altero, an sit in statu salutis, potest tamen probabiliter æstimare de his quæ exteriùs de homine videt, ex fructu enim suo arbor cognoscitur: vt dicitur Matthæi 7.

¶Ad secundum dicendum, quòd ad hoc quòd suffragium alteri valeat, requiritur ex parte eius pro quo fit, capacitas huiusmodi valoris, & hanc homo acquisiuit per opera propria, quæ gessit in vitæ: & sic Augustinus loquitur, Requiritur nihilominus qualitas operis, quæ prodesse debet, & hoc non pendet ex eo, pro quo fit, sed magis ex eo, qui facit vel exequendo, vel imperando.

ARTICVLVS IIII.

¶Vtrùm suffragia quæ à viuis pro mortuis fiunt, facientibus prosint.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur quòd suffragia quæ à viuis pro mortuis fiunt, facientibus non prosint: quia si aliquis pro altero debitum solueret, secundum humanam iustitiam ipse à debito proprio non absolueretur: ergo per hoc quòd aliquis suffragia faciens, debiti soluit pro illo pro quo facit, ex hoc à debito proprio non absoluitur.

¶Præterea, Vnusquisque quod facit, facere debet meliori modo, quo potest: sed melius est iuuare duos, quàm vnum. Si ergo qui per suffragia debitum mortui soluit, à proprio debito liberatur, videtur quòd nunquàm debet aliquis pro seipso satisfacere, sed semper pro alio.

¶Præterea, Si satisfactio alicuius pro alio satisfacientis æqualiter prodesset sibi, vt ei pro quo satisfacit, eādem ratione æqualiter valebit tertio, si pro eodem satisfaciat, & similiter quarto, & sic deinceps: ergo vnus vna satisfactione posset pro omnibus satisfacere, quod est absurdum.

¶SED CONTRA est quod dicitur in Psal. Oratio mea in sinu meo conuertetur. ergo eādem ratione & suffragia quæ pro aliis fiunt, satisfacientibus prosunt.

¶Præterea, Dama. dicit in sermone de his qui in fide dormierunt: Quemadmodum vnguento vel alio oleo sancto circumlinire volens infirmum, primò ille, scilicet liniens, participat vnctionem: deinde perungit laborantem: sic & quicunque pro proximi salute agonizat, primùm sibi prodest, deinde proximo: & sic habetur propositum.

CONCLVSIO.

¶Suffragium quod pro mortuis fit, facienti prodest, quantum attinet ad vitam æternam: sed in quantum est expiatiuum pœnæ, vt fiat satisfactio, nullo modo prodest.

¶RESPONDEO dicendum, quòd opus suffragij quod pro altero fit, potest considerari dupliciter. Vno modo vt est expiatiuum pœnæ per modum cuiusdam recompensationis, quæ in satisfactione attenditur: & hoc modo opus suffragij quod computatur quasi eius, pro quo fit, ita absoluit eum à debito pœnæ, quòd non absoluit facientem à debito pœnæ propriæ, quia in tali recompensatione consideratur æqualitas iustitiæ. Opus autem illud satisfactorium ita potest adæquari vni reatui, quòd alteri non adæquetur: reatus enim duorum peccatorum maiorem satisfactionem requirunt, quàm reatus vnius. Alio modo potest considerari inquantùm est meritorium vitæ æternæ, quod habet inquantum procedit ex radice charitatis: & secundum hoc non solum prodest ei, pro quo fit, sed facienti magis, & per hoc patet solutio ad obiecta. Propriæ enim rationes procedebant de opere suffragij, secundum quòd est satisfactorium, sed aliæ secundum quòd est meritorium.

ARTICVLVS V.

¶Vtrùm suffragia prosint existentibus in inferno.

AD QVINTVM sic proceditur. Videtur quòd suffragia prosint existentibus in Inferno: per hoc quod habetur 2. Macch. 12. vbi dicitur, quòd inuenerunt sub tunicis interfectorum donaria idolorum, à quibus lex prohibebat Iudæos: & tamen pòst subditur, quòd Iudas duodecim millia drachmas argēti misit Hierosolymam offerri pro peccatis eorum: constat autem illos peccasse mortaliter, contra legem agentes, & ita in peccato mortali decessisse, & sic ad Inferos esse translatos: ergo existentibus in Inferno suffragia prosunt.

¶Præterea, In litera habetur ex verbis Augustini, quòd quibus valent suffragia, vel ad hoc prosunt, vt sit plena remissio: vel ad hoc, quòd tolerabilior sit eorum pœna vel damnatio: sed solùm illi qui in Inferno sunt, damnati esse dicuntur: ergo etiam existentibus in Inferno suffragia prosunt.

¶Præterea, Dio. vlti. c. Eccle. Hierar. dicit, Si hîc iustorum orationes & secundum hanc vitam, quantò magis post mortem in illis qui digni sunt sacris orationibus operarunt tantummodo: ex quo potest accipi quòd suffragia magis prosint mortuis, quàm viuis, sed viuis prosunt etiam in peccato mortali existentibus, cùm quotidie oret Ecclesia pro peccatoribus, vt conuertantur ad Deum: ergo etiā & mortuis in peccato mortali existentibus suffragia valent.

¶Præterea, In vitis Patrum legitur, quod etiam Dama. in sermone suo refert, quòd Macharius, inuenta in via caluaria cuiusdam defuncti, oratione præmissa, quæsiuit cuius caput fuisset, & caput respondit, quòd fuerat sacerdotis, qui in Inferno erat damnatus, & tamen confessus est oratione Macharij se & alios iuuari: ergo suffragia Ecclesiæ etiam in Inferno existentibus prosunt.

¶Præterea, Dama. in eodem sermone narrat quòd Grego. pro Traiano orationem fundens, audiuit vocem sibi diuinitus dicentem, Vocem tuam audiui, & veniam Traiano do. Cuius rei, vt Dama. dicit in dicto sermone, testis est Oriens omnis & Occidens: sed constat Traianum in Inferno fuisse, quia multorum martyrum necem amaram instituit, vt ibidem Dama. dicit: ergo suffragia Ecclesiæ valent etiam in Inferno existentibus.

¶SED CONTRA est quod dicit Diony. 7. cap. Eccle. Hierar. Sumus sacerdos pro immundis non orat, quia in hoc auerteretur à diuino ordine: & communiter ibidem dicit quòd peccatoribus non orat remissionem, quia non audiretur pro illis: ergo suffragia existentibus in Inferno non valent.

¶Præterea, Grego. dicit in 34. lib. Moral. Eadem causa est cur non oretur tunc, scilicet post diem iudicij pro hominibus æterno igne damnatis, quæ nunc causa est quare non oretur pro Diabolo & angelis eius æterno supplicio deputatis: quæ etiam nunc causa est quare sancti non orent pro hominibus infidelibus impijsque defunctis: quia de eis vtique quos æterno damnatos supplicio iam nouerint, ante illum iudicis iusti conspectum orationis suæ meritum cassari refugiunt: ergo suffragia in Inferno positis non valent.

¶Præterea, Multa habentur ex verbis Aug. qui sine fide operante per dilectionem eiúsque sacramentis de corpore exeunt, frustra vel à suis huiusmodi officia impenduntur: sed omnes dānati sunt huiusmodi: ergo eis suffragia non prosunt.

CONCLVSIO.

¶Cùm in Inferno nulla sit redemptio suffragia non prosunt damnati.

¶RESPONDEO dicendum, quòd circa damnatos fuit duplex opinio. Quidam dixerunt in hoc distinguendum esse dupliciter. Vno modo quantùm ad tempus: dicentes quòd post diem iudicij nullus in Inferno existens aliquo suffragio iuuatur, sed ante diem iudicij aliqui iuuantur suffragiis Ecclesiæ. Alio modo distinguebant quantùm ad personas in Inferno detentas, inter quos aliquos dicebant esse valde malos, qui scilicet sine fide & sacramentis decesserunt, & talibus quia de Ecclesia non fuerunt nec merito nec numero, suffragia Ecclesiæ prodesse non possunt. Alij verò sunt non valde mali, qui scilicet de Ecclesia fuerunt numero, & fidem habentes, & sacramētis abluti, & aliqua opera de genere bonorum facientes, & talibus suffragia Ecclesiæ prodesse debent.

¶Sed occurrebat eis quædam dubitatio eos perturbans, quia scilicet videbatur ex hoc sequi, cùm pœna Inferni sit finita secundum intentionem, quanuis duratione infinita existat, quòd multiplicatis suffragiis, pœna illa totaliter auferretur, quod est error Origenis. Et ideò hoc incōueniens euadere multipliciter voluerunt. Præpositus enim dixit quòd tantum possunt suffragia pro damnatis multiplicari, quòd à tota pœna redduntur immunes, non quidam simpliciter, vt Origenes posuit, sed ad tempus, scilicet vsque ad diem iudicij: tunc enim animæ iteratò corporibus coniunctæ in pœnas Inferni sine spe veniæ detrudentur.

¶Sed ista opinio videtur diuinæ prouidentiæ repugnare, quæ nihil in rebus inordinatum relinquit. Culpa autem non potest ordinari nisi per pœnam, vnde nō potest esse vt pœna tollatur nisi prius culpa expietur: & ideò cùm culpa continuè maneat in damnatis, eorum pœna nullatenus interrumpetur.

¶Et ideò Porretani alium modum inuenerunt, dicentes, quòd hoc modo proceditur in diminutione pœnarum per suffragia, sicut proceditur in diuisione linearum: quæ cùm sint finitæ, tamen in infinitum diuidi possunt, & numquā per diuisionem cōsumuntur, dum fit subtractio non secundum eandem quantitatem, sed secundum eandem proportionem. Velut si primò auferatur pars quarta totius, & secundò pars quarta illius quartæ, & sic deinceps in infinitum. Et similiter dicunt quòd per primum suffragium diminuitur aliquota pars pœnæ, & per secundum pars aliqua remanentis secundum eandem proportionem.

¶Sed iste modus multipliciter defectiuus est. Primò, quia infinita diuisio, quæ congruit continuæ quantitati, non videtur posse ad quantitatem spiritualem transferri. Secundò, quia nō est aliqua ratio quare secundum suffragium minùs de pœna diminuat, quàm primum, si fit æqualis valoris. Tertiò, quia pœna diminui non potest nisi diminuatur & culpa, sicut nec auferri nisi ablata. Quartò, quia in diuisione lineæ tandem peruenitur ad hoc, quod non est sensibile corpus: corpus enim sensibile non est in infinitum diuisibile: & sic sequeretur quòd post multa suffragia pœna remanens propter sui paruitatem non sentiretur, & non esset pœna.

¶Et ideò alij alium inuenerunt modum. Cassiodōrus enim dixit quòd suffragia prosunt damnatis non quidem secundum diminutionem pœnæ, vel per interruptionem, sed per confortationem patientis. Sicut si homo portaret graue onus & faciem suam perfunderet aqua: sic enim confortaretur ad melius portandum, cùm tamen onus suum in nullo leuius fieret.

¶Sed hoc iterum esse non potest, quia aliquis plus vel minùs æterno igne grauatur: vt Gregorius dicit secundum meritum culpæ: & inde est quòd eodem igne quidam plus, quidam minùs cruciantur. Vnde cùm culpa damnati immutata remaneat, non potest esse quòd leuius pœnam ferat. Est nihilominus & prædicta opinio præsumptuosa, vtpote Sanctorum dictis contraria & vana, nulla autoritate fulcita est, & irrationalis: tum quia damnati in Inferno sunt extra vinculum charitatis, secundum quam opera viuorum continuantur defunctis: tum quia totaliter ad vitæ terminum peruenerunt, recipientes vltimam pro meritis retributionem, sicut & sancti qui sunt in patria. Quod enim adhuc restat de pœna vel gloria corporis, hoc rationem viatoris non præbet, cùm gloria essentialiter & radicaliter consistat in anima, & similiter miseria damnatorum: & ideò non potest eorū pœna diminui, sicut nec gloria Sanctorum augeri quantùm ad præmium essentiale. Sed tamen modus qui à quibusdam ponitur, quòd suffragia prosunt damnatis, posset aliquo modo sustineri: vt si dicatur quòd non prosunt, neque quantùm ad diminutionem pœnæ vel interruptionem, vel quantùm ad diminutionem sensus pœnæ, sed quia ex huiusmodi suffragiis eis aliqua materia doloris subtrahitur, quæ eis esse posset, si ita se abiectos conspicerent, quòd pro eis nullam curam haberent, quæ materia doloris eis subtrahitur, dum suffragia pro eis fiunt. Sed illud etiam non potest esse secundum legem communem: quia, vt August. dicit in libr. de Cura pro mortuis agenda, quòd præcipuè de damnatis

Universidad de Deusto
Biblioteca

est verum: Ibi sunt spiritus defunctorum, vbi non vident quæ eunque agantur, aut eueniunt in ista vita hominibus: & ita nō cognoscunt quando pro eis suffragia fiunt, nisi supra communem legem hoc remedium diuinitus datur aliquibus damnatorum, quod est verbum omninò incertum. Vnde tutius est simpliciter dicere quòd suffragia non prosunt damnatis, nec pro eis Ecclesia orare intendit sicut ex inductis autoritatibus apparet.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd donaria idolorum non fuerunt inuenta apud illos mortuos, vt ex eis signum accipi posset, quòd m reuerentiam idolorum eis deferrent, sed ea acceperunt vt victores, quia eis iure belli debebantur, & tamen per auaritiam venialiter peccauerunt. Vnde non fuerunt in Inferno damnati. & sic suffragia eis prodesse poterant Vel dicendū secundū quosdā quòd in ipsa pugna videntes sibi periculum imminere de peccato pœnituerunt, secundum illud Psal. Cùm occideret eos quærebant eum. & hoc probabiliter potest æstimari: & ideò pro eis fuit oblatio facta.

¶Ad secundum dicendum, quòd in verbis illis damnatio largè accipitur pro quacunque punitione, & sic includit etiam pœnam Purgatorij, quæ quandoque totaliter expiatur, quandoque autem non, sed diminuitur.

¶Ad tertium dicendum, quòd quantùm ad hoc magis acceptatur suffragium pro mortuo, quàm pro viuo, quia magis indiget, cùm non possit sibi auxiliari, sicut viuis: sed quantùm ad hoc viuus est melioris conditionis, quia potest transferri de statu culpæ mortalis in statum gratiæ, quod de mortuis dici non potest: & ideò non est eadem causa orandi pro mortuis & pro viuis.

¶Ad quartum dicendum, quòd illud adiutorium non erat, quòd pœna eorum diminueretur, sed in hoc solo, vt ibidem dicitur: quòd eo orante concedebatur eis vt mutuò se viderent, & in hoc aliquod gaudium non verum, sed phantasticum habebant, dum implebatur hoc quod desiderabant. Sicut & dæmones gaudere dicuntur, dum homines ad peccatum pertrahunt, quanuis per hoc eorum pœna nullatenus minuatur: sicut non minuitur angelorum gaudium, per hoc quòd malis nostris compati dicuntur.

¶Ad quintum dicendum, quòd de facto Traiani hoc modo potest probabiliter æstimari, quòd precibus beati Gregorij ad vitam fuerit reuocatus, & ita gratiam consequutus sit per quam remissionem peccatorum habuit, & per consequens immunitatem à pœna: sicut etiam apparet in omnibus illis qui fuerunt miraculosè à mortuis suscitati, quorum plures constat idololatras & damnatos fuisse. De omnibus enim similiter dici oportet, quòd non erant in Inferno finaliter deputati, sed secundùm præsentem propriorum iusticiam meritorum. Secundùm autem superiores causas, quibus præuidebantur ad vitam reuocandi, erat aliter de eis disponendum. Vel dicendum secundum quosdam, quòd anima Traiani non fuit simpliciter à reatu pœnæ absoluta, sed eius pœna fuit suspensa ad tempus, scilicet, vsque ad finem iudicij: nec tamen oportet quòd hoc fiat communiter per suffragia, quia aliqua sunt quæ lege communi accidunt, & alia quæ singulariter ex priuilegio aliquibus conceduntur: sicut alij sunt humanarum limites rerum, alia diuinarum signa virtutum, vt Augustin. dicit in libro de Cura pro mortuis agenda.

ARTICVLVS VI.

¶Vtrùm suffragia prosint existentibus in Purgatorio.

AD SEXTVM sic proceditur. Videtur quòd nec etiam existentibus in Purgatorio. Quia purgatorium pars quædam Inferni est: sed in Inferno nulla est redemptio. Et Psal. dicit, In Inferno autem quis confitebitur tibi? ergo suffragia his qui sunt in Purgatorio non prosunt.

¶Præterea, Pœna Purgatorij est pœna finita: si ergo per suffragia aliquid de pœna dimittitur, tantùm poterunt multiplicari suffragia quòd tota tollatur, & ita peccatum remanebit totaliter impunitum: quod videtur diuinæ iustitiæ repugnare.

¶Præterea, Ad hoc animæ sunt in Purgatorio, vt ibi purgatæ, puræ ad regnum perueniant: sed nihil potest purgari nisi aliquid circa ipsum fiat: ergo suffragia facta per viuos pœnam Purgatorij non diminuunt.

¶Præterea, Si suffragia existentibus in Purgatorio valent, maximè ea videntur valere quæ sunt ad impetum eorum facta: sed hæc non semper valent. Sicut si aliquis decedens disponat tot suffragia pro se fieri: quæ si facta essent, sufficeret ad totam pœnam abolendam: posito ergo quòd huiusmodi suffragia differantur quousque ille pœnam euaserit, illa suffragia nihil ei prodessent: non enim potest dici quòd prosint antequàm fiant, postquàm autem sunt facta, eis non indiget, quia iam pœnas euasit: ergo suffragia existentibus in Purgatorio non valent.

¶SED CONTRA est quod dicitur in litera ex verbis Augustin. quòd suffragia prosunt his qui sunt mediocriter boni vel mali: sed tales sunt qui in Purgatorio detinentur: ergo, &c. cætera.

¶Præterea, Diony. dicit 7. cap. Eccle. Hiera. quòd diuinus sacerdos pro mortuis orans, pro illis orat, qui sanctè vixerunt, & tamen aliquas maculas habuerunt ex infirmitate humana contractas: sed tales in Purgatorio detinentur: ergo, &c.

CONCLVSIO.

¶Suffragia viuorum auxilio sunt iis qui in purgatorio detinentur, cùm opera vnius possint valere alteri ad satisfaciendum.

¶RESPONDEO dicendum, quòd pœna Purgatorij est in supplementum satisfactionis, quæ non fuerat plenè in corpore consummata: & ideò sicut ex dictis patet, opera vnius possunt valere alteri ad satisfactionē, siue viuus siue mortuus fuerit: & ideò non est dubium quin suffragia per viuos facta existentibus in Purgatorio prosint.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd autoritas illa loquitur de Inferno damnatorum, in quo nulla est redemptio, quantùm ad illos qui sunt tali pœnæ addicti. Vel dicendum secundum Dama. in sermone de dormien. quòd huiusmodi autoritates sunt exponendæ secundum causas inferiores, id est, secundum exigentiam meritorum eorum, qui pœnis deputantur: sed secundum diuinam misericordiam, qui vincit humana merita, ad preces iustorum, aliquando aliter disponitur, quàm sententia prædictarum autoritatum contineat. Deus autē mutat sententiam & non consilium, vt dicit Gregor. vnde & Dama. ponit ad hoc exempla de inimicis Achab & Ezechiæ, in quibus apparet quòd sententia cōtra eos lata diuinitùs fuit per diuinam misericordiam commutata.

¶Ad secundum dicendum, quòd non est inconueniens si multiplicatis suffragiis pœna existētium in Purgatorio annihiletur: non enim sequitur quòd peccata remaneant impunita, quia pœna vnius pro altero accepta alteri computatur.

¶Ad tertium dicēdum, quòd purgatio animæ per pœnas Purgatorij non est aliud quàm expiatio reatus impedientis à perceptione gloriæ. & quia per pœnam quàm vnus sustinet pro alio, potest reatus alterius expiari, vt dictum est: non est inconueniens si per vnius satisfactionem alius purgetur.

¶Ad quartum dicendum, quòd suffragia ex duobus valent, scilicet ex opere operante, & ex opere operato: & dico opus operatum non solum Ecclesiæ sacramentum, sed effectum accidentem ex operatione: sicut ex collatione eleemosynarum consequitur pauperum releuatio, & eorum orario pro defuncto apud Deum. Similiter opus operās potest accipi ex parte principalis agentis, vel ex parte exequētis. Dico ergo quòd quàm citò moriens disponit aliena suffragia sibi fieri, præmium suffragiorum plenè consequitur, antè etiam quàm fiant quantum ad efficaciam suffragij, quæ erat ex opere operante principalis agentis: sed quantùm ad efficaciam suffragiorum, quæ est ex opere operato, vel ex opere operante exequentis non consequitur fructum antequàm suffragia fiant: & si prius contingat ipsum à pœna purgari, quātùm ad hoc fraudabitur fructu suffragiorum, quod redundabit in illos quorum culpa defraudatur: non enim est inconueniens quòd aliquis defraudetur per culpam alterius in temporalibus. Pœna autem Purgatorij temporalis est, quanuis quantùm ad æternam retributionem nullus defraudari possit nisi per propriam culpam.

ARTICVLVS VII.

¶Vtrùm suffragia valeant pueris in limbo existentibus.

AD SEPTIMVM sic proceditur. Videtur quòd suffragia valeāt pueris in limbo existentibus: quia illi non detinentur nisi pro peccato alieno: ergo maximè decens est vt ipsi iuuentur suffragiis aliorū.

¶Præterea,

¶Præterea, In litera habetur ex verbis Augustin. quòd suffragia pro non valde malis propitiationes sunt: sed pueri non computantur inter valde malos, cùm sit mitissima eorum pœna: ergo suffragia Ecclesiæ eos iuuant.

¶SED CONTRA est quod habetur in litera ab Augustino, quia suffragia non prosunt illis qui sine fide operante per dilectionem hinc exierunt: ergo suffragia eis non prosunt.

CONCLVSIO.

¶Cùm per suffragia viuorum status mortuorum mutari non possit, illa pueris in limbo existentibus non prosunt: in quibus oporteret vt status mutaretur, quantum ad meritum essentialis meriti.

¶RESPONDEO dicendum, quòd pueri non baptizati non detinentur in limbo nisi quia desiciunt à statu gratiæ: vnde cùm per opera viuorum mortuorum status mutari non possit, maximè quantùm ad meritum essentialis præmij vel pœnæ, suffragia viuorum pueris existentibus in limbo prodesse non possunt.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd quanuis peccatum originale sit huiusmodi, quòd pro eo possit aliquis ab alio iuuari, tamen animæ puerorum in limbo existentes sunt in tali statu, quòd iuuari non possunt: quia post hanc vitam non est tempus gratiam acquirendi.

¶Ad secundum dicendum, quòd Augustinus loquitur de non valde malis, qui tamen baptizati sunt, quod patet ex hoc quod præmittitur: cùm ergo sacrificia siue altaris, siue quæruncunque eleemosynarum pro baptizatis omnibus offeruntur, &c.

ARTICVLVS VIII.

¶Vtrùm suffragia prosint sanctis existentibus in patria.

AD OCTAVVM sic proceditur. Videtur quòd aliquo modo prosint sanctis existentibus in patria, per hoc quod habetur in collecta Missæ, Sicut tuis prosunt, ad gloriam scilicet, sacramēta, ita nobis prosiciant ad medelam: sed inter alia suffragia præcipuum est sacramentū altaris: ergo suffragia prosunt his qui sunt in patria.

¶Præterea, Sacramenta efficiunt quod figurant: sed tertia pars hostiæ, scilicet, in calice missa, significat eos qui beatam vitam in patria ducunt: ergo suffragia Ecclesiæ prosunt etiam existētibus in patria.

¶Præterea, Sancti non solùm gaudent in patria de propriis bonis, sed etiam alienis: vnde Lucæ 15. dicitur, Gaudium est angelis Dei super vno peccatore pœnitentiam agente: ergo ex bonis operibus viuentium sanctorum, qui sunt in patria, gaudium crescit, & ita etiam eis nostra suffragia prosunt.

¶Præterea, Damas. dicit in sermone de dormientibus inducens verba Chrysosto. Si enim Gentiles, inquit, cum his qui abierūt, sua comburunt, quantò magis te fidelem mittere cōuenit, cum fideli ipsius propria, non vt fauilla fiant, sed hæc velut illa, & vt maiorem hinc circumponas gloriam: & si quis peccator fuerit qui mortuus est vt peccamina soluas: si autem iustus, vt appositio fiat mercedis & retributionis: & sic idem quod priùs.

¶SED CONTRA est quod in litera habetur ex verbis Aug. Iniuria est in Ecclesia pro martyre orare, cuius nos debemus orationibus commendari.

¶Præterea, Eius est iuuari, cuius est indigere: sed sancti in patria sunt absque omni indigentia: ergo per suffragia Ecclesiæ non iuuantur.

CONCLVSIO.

¶Cùm sancti in cælesti regno nullius rei indigeāt, diuina gloria inebriati, non iuuantur per nostra suffragia.

¶RESPONDEO dicendum, quòd suffragium Ecclesiæ de sui ratione importat quandam auxiliationem, quæ nō competit ei qui defectum non patitur. Nulli enim iuuari competit nisi ei qui indigens est: vnde cùm Sancti qui sunt in patria, sint ab omni indigētia immunes, inebriati ab vbertate domus Dei, eis iuuari per suffragia non competit.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd huiusmodi lectiones non sunt sic intelligendæ, quasi Sancti in gloria proficiant quantum ad se, quòd eorum festa recolimus: sed quia nobis proficit, qui de eorum gloria solennia celebramus, sicut ex hoc quòd Deum cognoscimus vel laudamus: & sic quodammodò eius gloria in nobis crescit, nihil Deo, sed nobis accrescit.

¶Ad secundum dicendum, quòd quanuis sacramenta efficiant quod figurant, non tamen illum effectum suum ponunt circa omne id quod figuratur: aliàs cùm figurent Christum, in ipso Christo hæc aliquid efficerent, quod est absurdum. sed efficiunt circa suscipientem sacramētum ex virtute eius, quod per sacramentum significatur: & sic non consequitur quòd sacrificia pro fidelibus defunctis oblata Sanctis prosint, sed quia ex meritis Sanctorum quæ recoluntur vel significantur in sacramento, prosunt aliis, pro quibus offeruntur.

¶Ad tertium dicendum, quòd quanuis Sancti qui sunt in patria, de bonis nostris omnibus gaudeant, non tamen sequitur quòd multiplicatis nostris gaudiis, eorum gaudium augmentetur formaliter, sed materialiter tantùm: quia omnis passio formaliter augetur secundum rationem obiecti sui: ratio autem gaudendi in Sanctis de quibuscunque gaudent, est ipse Deus, de quo non possunt magis & minùs gaudere: quia sic essentiale eorum præmium variaretur, quod cōsistit in hoc quòd de Deo gaudent. Vnde ex hoc quòd bona multiplicātur, de quibus gaudendi ratio eis Deus est, non semper sequitur quòd intensiùs gaudeant, sed quòd de pluribus gaudeant: & ideò non sequitur quòd operibus nostris iuuentur.

¶Ad quartum dicendum, quòd non est intelligēdum quòd fiat appositio mercedis vel retributionis illi bono per suffragia ab aliquo facta, sed facienti. Vel dicendum, quòd ex suffragiis potest appositio mercedis fieri beato defuncto in quantùm de suffragiis sibi faciendis adhuc viuens disposuit.

ARTICVLVS IX.

¶Vtrùm orationes Ecclesiæ, sacrificium altaris, & eleemosynæ prosint defunctis.

AD NONVM sic proceditur. Videtur quòd non solùm orationibus ecclesiæ, & sacrificio altaris & eleemosynis animæ defunctorum iuuetur, vel quòd eis iuuentur præcipuè. Pœna enim debet per pœnā recompensari: sed ieiunium magis est pœnale, quàm eleemosyna, vel oratio: ergo ieiunium magis prodest in suffragiis quàm aliquod prædictorum.

¶Præterea, Greg. in istis tribus connumerat ieiunium, vt habetur in Cāsi. 13. q. 2. animæ defunctorum quatuor modis soluuntur, aut oblationibus sacerdotum, aut eleemosynis charorum, aut oratione, aut ieiunio cognatorum: ergo insufficienter connumerantur hîc ab Aug. tria prædicta.

¶Præterea, Baptismus est potissimum sacramentorum, maximè quantum ad effectum: ergo baptismus vel alia sacramenta deberent vel similiter vel magis pro defunctis fieri, sicut sacramentum altaris.

¶Præterea, Hoc videtur ex hoc quod habetur 1. Corin. 16. Si omninò mortui non resurgunt, vt quid etiam baptizantur pro illis? ergo etiam baptismus valet ad suffragia defunctorum.

¶Præterea, In diuersis Missis est idem sacrificium altaris: si ergo sacrificium computatur inter suffragia, & non Missa: videtur quòd tantùmdem valeat quæcunque Missa pro defuncto dicatur, siue de beata Virgine, siue de Spiritu sancto, vel quæcunque alia, quod videtur esse contra Ecclesiæ ordinationem, quæ specialem Missam pro defunctis instituit.

¶Præterea, Dama. in sermone de dormientibus docet ceras & oleum & huiusmodi pro defunctis offerri: ergo non solùm oblatio sacramenti altaris, sed etiam aliæ oblationes debent inter suffragia computari mortuorum.

CONCLVSIO.

¶Conuenienter Augustinus ponit tria præcipua subsidia viuorum pro mortuis, Eucharistiam & eleemosynam ratione charitatis, qui mortui viuentibus vniuntur: & orationem ratione intentionis directæ in mortuos.

¶RESPONDEO dicendum, quòd suffragia viuorū prosunt defunctis, secundū quòd vnitur viuentibus charitate, & secundū quòd intentio viuentis fertur in mortuos: & ideò illa opera præcipuè nata sunt mortuis suffragari, quæ maximè ad communicationem charitatis pertinent, vel ad directionem intentionis ad alterū. Ad charitatem autem sacramentū Eucharistiæ præcipuè pertinet, cùm sit sacramentū ecclesiasticę vnionis, continens illū in quo tota Ecclesia vnitur & consolidatur, scilicet Christum: vnde Eucharistia est quasi quædam charitatis origo vel vinculum. Sed inter charitatis effectus est præcipuum eleemosynarum opus: & ideò ista duo ex parte charitatis præcipuè mortuis suffragantur, scilicet sacrificium Ecclesiæ & eleemosynæ: sed ex parte intentionis directæ in mortuos præcipuè valet oratio, quia oratio secundum suam

Universidad de Deusto
Biblioteca

rationem, non solùm dicit respectum ad orantem, sicut & cætera opera, sed directiùs ad illud pro quo oratur: & ideò ista tria ponuntur quasi præcipua mortuorum subsidia, quàuis quæcunque alia bona quę ex charitate fiunt pro defunctis, eis valere credenda sint.

¶AD PRIMVM ergo dicendũ, quòd in eo qui satisfacit pro altero: magis est cõsiderandũ ad hoc, quod effectus satisfactionis ad alterum perueniat, quàm illud, quo satisfactio vnius cedit in alterum, quàm etiam satisfactionis pœna: quãuis ipsa pœna expiet reatum magis satisfacientis, inquantum est quædam medicina: & ideò tria prædicta magis valent defunctis, quàm ieiunium.

¶Ad secundum dicendum, quòd etiam ieiunium prodesse potest defunctis ratione charitatis & intentionis in defunctos directæ: sed tamen ieiunium in sui ratione non continet aliquid quod ad charitatem vel directionem intentionis pertineat, sed ei sunt hæc quasi extrinseca: & ideò Augustinus non posuit, sed Gregor. posuit ieiunium inter suffragia mortuorum.

¶Ad tertium dicendum, quòd Baptismus est quædam spiritualis regeneratio: vnde sicut per generationem non acquiritur esse nisi generato, ita Baptismus non habet efficaciã nisi in eo qui baptizatur, quantũ est ex opere operato, quãuis ex opere operãte vel baptizãtis vel baptizati possit aliis prodesse, sicut & cætera opera meritoria: sed Eucharistia est signum Ecclesiasticæ vnionis: & ideò ex ipso opere operato eius efficacia in alterum transire potest, quod non contingit de aliis sacramentis.

¶Ad quartum dicendum, quòd Glos. istam autoritatem dupliciter exponit: vno modo sic: Si mortui non resurgunt, nec Christus resurrexit, vt quid etiam baptizantur pro illis? id est peccatis, cùm ipsa non dimittantur, si Christus non resurrexit: quia in baptismo non solùm Christi passio, sed resurrectio operatur, quæ est nostræ spiritualis resurrectionis quodammodo causa. Alio modo sic: fuerunt quidam imperiti, qui baptizabãtur pro his, qui de hac vita sine baptismo discesserant, putantes illis prodesse: & secundum hoc Apostolus non loquitur nisi secundum errorem aliquorum in verbis illis.

¶Ad quintum dicendum, quòd in officio Missæ non solùm est sacrificium, sed etiam sunt ibi orationes: & ideò Missæ suffragium continet duo horum quæ hîc Augustinus enumerat, scilicet orationem & sacrificium. Ex parte ergo sacrificij oblati Missæ æqualiter prodest defuncto de quocunque dicatur, & hoc est præcipuum quod fit in Missa: sed ex parte orationum magis prodest illa, in qua sunt orationes ad hoc determinatæ, sed tamen iste defectus recompensari potest per maiorem deuotionem, vel eius qui dicit Missam, vel eius qui facit dici, vel iterum per intercessionem Sancti, cuius suffragium in Missa imploratur.

¶Ad sextum dicendum, quòd huiusmodi oblatio candelarum vel olei, potest prodesse defuncto, inquantum sunt eleemosynæ quædam quæ dantur ad cultum Ecclesiæ, vel etiam in vsum fidelium.

ARTICVLVS X.

¶Vtrùm indulgentiæ Ecclesiæ prosint mortuis.

AD DECIMVM sic proceditur. Videtur quòd indulgentiæ, quas Ecclesia facit, etiam mortuis prosint. Primò, per consuetudinem Ecclesiæ quæ facit prædicari crucem vt aliquis indulgentiam habeat pro se & duobus vel tribus, & quandoque etiam decem animabus tam viuorum quàm mortuorum: quod esset deceptio nisi mortuis prodessent: ergo indulgentiæ mortuis prosunt.

¶Præterea, Meritum totius Ecclesiæ est efficacius quàm meritum vnius personæ: sed meritum personale suffragatur defunctis, vt patet in largitione elemosynarum: ergo multò fortiùs meritum Ecclesiæ cui indulgentiæ inniti tur.

¶Præterea, Indulgentiæ prosunt illis qui sunt de foro Ecclesiæ, sed illi qui sunt in Purgatorio, sunt de foro Ecclesiæ, aliàs Ecclesiæ suffragia non prodessent illis: ergo videtur quòd indulgentiæ defunctis prosint.

¶SED CONTRA est, quòd ad hoc quòd indulgentiæ valeant, requiritur causa conueniens, pro qua indulgentiæ dantur: sed talis causa non potest esse ex parte defuncti, quia non potest facere aliquid quod sit in vtilitatem Ecclesiæ, pro qua causa præcipuè indulgentiæ dantur: ergo videtur quòd indulgentiæ defunctis non prosint.

¶Præterea, Indulgentiæ determinãtur secundum arbitrium eius facientis: si ergo indulgentiæ defunctis prodesse possunt, esset in potestate facientis indulgentiam, vt defunctum omninò liberaret à pœna, quod videtur absurdum.

CONCLVSIO.

¶ simpliciter & directè indulgentiæ non prosunt mortuis, secundariò verò & indirectè sunt illis auxilio, si ea sit forma earum, vt eis prosint.

¶RESPONDEO dicendum, quòd indulgentiam alicui prodesse, potest dici dupliciter. Vno modo principaliter. Alio modo secundariò: principaliter quidem prodest ei qui indulgẽtiam accipit, scilicet qui facit hoc pro quo indulgentia datur, vt qui visitat limina alicuius Sancti: vnde cùm mortui non possint facere aliquid horum, pro quibus indulgentiæ dantur, eis directè indulgentiæ valere non possunt. Secundariò autem & indirectè prosunt eis, pro quo aliquis facit illud quod est indulgentiæ causa. quod quandoque contingere potest: quandoque autem non potest secundum diuersam indulgentiæ formam: si enim sit talis indulgentiæ forma, quicunque facit hoc vel illud, habebit tantum de indulgentia ille qui hoc facit, nõ potest fructum indulgentiæ in alium transferre, quia eius non est applicare ad aliquem intentionem Ecclesiæ, per quam communicantur communia suffragia, ex quibus indulgentiæ valent. Si autem indulgentia sub hac forma fiat, quicunque fecerit hoc vel illud, ipse & pater eius vel quicunque alius ei adiunctus in Purgatorio detentus tantum de indulgentia habebit, talis indulgentia non solùm viuo, sed etiã mortuo proderit: non enim est aliqua ratio quare Ecclesia transferre possit cõmunia merita, quibus indulgentiæ inniuntur in viuos & non in mortuos: nec tamen sequitur quòd prælatus Ecclesiæ possit pro suo arbitrio animas in Purgatorio liberare, quia ad hoc vt indulgentiæ valeant, requiritur causa conueniens indulgentias faciendi, vt supra dictum est.

ARTICVLVS XI.

¶Vtrùm cultus exequiarum defuncto prosint.

AD VNDECIMVM sic proceditur. Videtur quòd cultus exequiarum defuncto prosint. Damasc. enim in sermone de dormiẽtibus inducit verba Athanasij sic dicentis, Licet in aera qui in pietate consummatus est, dispositus fuerit, ne renuas oleum & ceras Deum inuocãtes in sepulchro accendere, accepta enim ista sunt Deo, & multam ab eo recipiẽtia retributionem: sed huiusmodi pertinent ad cultum exequiarum: ergo cultus exequiarum prodest defunctis.

¶Præterea, Sicut Augustinus dicit in lib. de Ciui. Dei, Antiquorum iustorum funera officiosa pietate curata sunt, & exequiæ celebratæ, & sepulchra prouisa, ipsique cùm viuerent, de sepeliendis & transferendis suis corporibus mandauerunt: sed hoc non fecissent filiis, nisi sepulchra, & huiusmodi, aliquid mortuis cõferrent: ergo huiusmodi aliquid prosunt defunctis.

¶Præterea, Nullus facit eleemosynam circa aliquem nisi ei proficiat: sed sepelire mortuos computatur inter opera eleemosynarum: vnde Augustinus dicit in primo de Ciuitate Dei, Tobias sepeliendo mortuos apud Deum promeruisse teste angelo commendatur: ergo huiusmodi sepulturæ cultus mortuis prodest.

¶Præterea, Deus pronior est ad miserandum quàm ad condemnandum: sed aliquibus nocet in aliquibus locis sanctis sepultura, si indigni sunt: vnde dicit Gregorius, quos peccata grauia deprimunt, ad maiorem damnationis cumulum potiùs quàm ad solutionem eorum corpora in Ecclesiis ponuntur: ergo multò amplius dicendum est, quòd sepulturæ cultus prosint bonis.

¶SED CONTRA est quod Augustinus, dicit in libro de Cura pro mortuis agenda: Corpori humano quicquid impenditur, non est præsidium vitæ æternæ, sed humanitatis officium.

¶Præterea, Gregor. dicit in 4. Dialo. Curatio funeris, conditio sepulturæ, pompa exequiarum, magis sunt viuorum solatia, quàm subsidia defunctorum.

¶Præterea, Dominus dicit, Matt. 10. Nolite timere eos qui corpus occidunt, & post hoc non habent amplius quid faciãt: sed post mortem sanctorum corpora possunt à sepultura prohiberi, sicut in Ecclesiastica historia legitur esse factum de quibusdam martyribus Lugduni Galliæ: ergo non nocet defunctis si eorum corpora inhumata remaneant: ergo nec cultus sepulturæ prodest.

CONCLVSIO.

¶ Non per se, sed per accidens cultus exequiarum defunctis prodest: eo enim cultu admonentur fideles vt pro eis orent.

¶RESPONDEO dicendum, quòd sepultura adinuenta est & propter viuos & propter mortuos: propter viuos quidem, ne eorum oculi ex turpitudine cadauerum offendantur, & corpora fœtoribus inficiantur, & hoc quantum ad corpus: sed spiritualiter etiam prodest viuis inquantum per hoc astruitur resurrectionis fides. Sed mortuis prosunt ad hoc quòd inspicientes sepulchra memoriam retinent defunctorum, & pro defunctis orant: vnde & monumentum à memoria nomen accepit. Dicitur enim monumentum quasi monens mentem, vt dicit Aug. in lib. de ciui. Dei: & in lib. de cura pro mortuis agenda. Paganorum tamen error fuit, quòd ad hoc sepultura mortuo prosit, vt eius anima quietem accipiat: non enim credebant animas priùs quietem posse accipere, quàm corpus sepulturæ daretur: quod omninò ridiculum est & absurdum. Sed quòd vlteriùs sepultura in loco sacrato mortuo prodest, non quidem est ex ipso opere operato, sed magis ex opere operante: dum scilicet vel ipse defunctus vel alius corpus tumulari in loco sacro disponens patrocinio alicuius Sancti eum committit, cuius precibus per hoc credendus est adiuuari: & etiam patrocinio eorum qui loco Sancto deseruiunt, qui pro tumulatis apud se frequentiùs & specialiùs orant. Sed illa quæ ad ornatum sepulturæ adhibentur, prosunt quidem viuis inquantum sunt viuorum solatia. sed possunt etiam defunctis prodesse, non quidem per se, sed per accidens, inquantum scilicet per huiusmodi homines excitantur ad compatiendum, & per cõsequens ad orandum: vel etiam quantum ex sumptibus sepulturæ vel pauperes fructum capiunt, vel Ecclesia decoratur: sic enim sepultura inter cæteras eleemosynas computatur.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd oleum & cera ad sepulchrum defunctorum prolata per accidens defuncto prosunt, vel inquantum Ecclesiæ offeruntur, siue pauperibus dantur, vel inquantum huiusmodi in Dei reuerentiam fiunt. Vnde & verbis præmissis subiungitur: Oleum enim & cera holocaustum sunt.

¶Ad secundum dicendum, quòd ideò Sancti patres de suis corporibus tumulandis curauerunt, vt ostenderent corpora mortuorum ad Dei prouidentiam pertinere: non quòd mortuis corporibus aliquis sensus insit, sed propter fidem resurrectionis astruendam: vt patet per Augu. in primo de ciui. Dei. Vnde etiam voluerunt in terra promissionis sepeliri: vbi credebant Christum nasciturum & moriturum, cuius resurrectio nostræ resurrectionis est causa.

¶Ad tertium dicendum, quòd caro est pars naturæ hominis: naturaliter enim homo ad carnem suam afficitur: secundum illud Ephe. 5. Nemo carnem suam odio habet. Vnde secundum istum naturalem affectum inest viuenti quædam solicitudo, quid etiam post eius mortem de corpore sit futurum, doleatque si aliquid indignum suo corpori euenire priùs sentiret. Et ideò illi qui hominem diligunt ex hoc quòd affectui eius, quem diligunt, conformantur, circa eius carnem curam humanitatis impendunt: vt enim dicit Aug. de ciui. Dei: Si paterna vestis & annulus, ac si quid huiusmodi, tantò charius est posteris, quantò erga parentes maior affectus, nullo modo illa spernenda sunt corpora, quæ multò familiariùs atque coniunctiùs quàm quælibet indumenta gestamus. Vnde & in quantum affectui hominis satisfacit sepeliens eius corpus, cum ipse in hoc sibi satisfacere non possit, eleemosynam ei facere dicitur.

¶Ad quartum dicendum, quòd fidelium deuotio (vt Aug. dicit in libro de Cura pro mor. agen.) suis charis in locis sacris prouidens sepulturam, in hoc non frustratur quòd defunctum suum suffragio Sanctorum committit: vt dictum est.

¶Ad quintum dicendum, quòd sepultura in loco sacro impio defuncto non nocet, nisi quatenus hanc sepulturam sibi indignam propter humanam gloriam procurauit.

ARTICVLVS XII.

¶Vtrùm suffragia quæ sunt pro vno defuncto, magis illi prosint pro quo sunt, quàm alii.

AD DVODECIMVM sic proceditur. Videtur quòd suffragia, quę fiunt pro vno defuncto, non magis proficiant ei pro quo fiunt, quàm aliis. Lumen enim spirituale magis est communicabile, quam corporale lumen: sed lumen corporale, scilicet candelæ, quanuis accendatur pro vno tantum, æqualiter omnibus prodest qui simul commorantur, quanuis pro eis candela non accendatur: ergo cùm suffragia sint quædam spiritualia lumina, quanuis pro vno specialiter fiant, non magis valent ei, quàm aliis existentibus in Purgatorio.

¶Præterea, Sicut in litera dicitur, secundum hoc suffragia mortuis prosunt, qui dum viuerent hîc, sibi, vt postea possent, prodesse meruerunt: sed aliqui magis meruerunt vt suffragia sibi prodessent, quàm illi, pro quibus fiunt: ergo eis magis prosunt, aliàs eorum meritum frustraretur.

¶Præterea, Pro pauperibus non fiunt tot suffragia, sicut pro diuitibus: si ergo suffragia facta pro aliquibus eis magis quàm aliis valerent, pauperes essent peioris conditionis: quod est contra sententiam Domini, Luc. 6. Beati pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum cælorum.

¶SED CONTRA, Iustitia humana exemplatur à iustitia diuina: sed iustitia humana si aliquis debitum pro aliquo soluit, cum solùm absoluit: ergo cùm ille qui suffragia facit, quodammodo soluat debitum eius pro quo facit, ei soli proderit.

¶Præterea, Sicut homo faciens suffragia, quodammodò satisfacit pro mortuo, ita etiam interdum aliquis pro viuo satisfacere potest: sed quãdo aliquis satisfacit pro viuo, satisfactio illa non computatur nisi illi, pro quo facta est: ergo & suffragia faciens ei soli prodest, pro quo facit.

CONCLVSIO.

¶ suffragia pro vno defuncto facta aliis prosunt ratione charitatis, quæ bona sunt bonis communia: ratione verò intentionis, magis ei pro quo sunt, prosunt, imò soli, si solùm ratio dimissionis pœnæ habeatur.

¶RESPONDEO dicendum, quòd circa hoc fuit duplex opinio: quidam enim, vt Præpositinus, dixerunt, quòd suffragia pro vno aliquo facta non magis prosunt ei pro quo fiunt, sed eis qui sunt magis digni. Et ponebant exemplum de candela quæ accenditur pro aliquo diuite, quæ non minùs prodest eis qui cum ipso sunt, quàm ipsi diuiti, & fortè magis si habent oculos clariores: & etiam delectione, quæ non magis prodest ei, pro quo legitur, quàm aliis, qui simul cum eo audiunt, sed fortè aliis magis qui sunt sensu capaciores. Et si eis obiiceretur, quòd secundum hoc ordinatio Ecclesiæ esset vana, quæ pro eis specialiter orationes instituit: dicunt quòd hoc Ecclesia fecit ad excitandam deuotionem fidelium, qui promptiores sunt ad facienda specialia suffragia, quàm communia, & frequentiùs etiam pro suis propinquis orant, quàm pro extraneis. Alij ecõtra dixerunt, quòd suffragia magis valent eis pro quibus fiunt.

Vtraque enim opinio secundum aliquid veritatem habet: valor enim suffragiorum pensari potest ex duobus, valent enim vno modo ex virtute charitatis, quæ facit omnia bona communia: & secundum hoc magis valent ei qui magis charitate est plenus, quantus pro eo specialiter non fiant, & sic valor suffragiorum attenditur magis secundum quandam interiorem consolationem secundum quòd vnus in charitate existens de boni alterius delectatur post mortem quantum ad diminutionem pœnæ. post mortem enim non est locus acquirẽdi gratiam vel augendi, ad quod nobis in vita valent opera aliorum ex virtute charitatis. Alio modo valent suffragia ex hoc quòd per intentionem vnius alteri applicantur, & sic satisfactio vnius alteri computatur: & hoc modo non est dubium quòd magis valent ei pro quo fiunt, imò sic ei soli valent, satisfactio enim proprie ad remissionem pœnæ ordinatur. Vnde quantum ad dimissionem pœnæ præcisè valet ad suffragium ei pro quo fit, & secundum hoc secunda opinio plus habet de veritate, quàm prima.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd suffragia prosunt per modum luminis, inquantum à mortuis acceptantur, & ex hoc quandam consolationem accipiunt: & tantò maior est, quanto maiori charitate sunt prædiri. Sed inquantum suffragia sunt quædam satisfactio per intentionem facientis translata in alterum, non sunt similia lumini, sed magis solutioni ærcuius debiti: non autem est necesse, vt si debitum pro vno soluitur, quòd & debitum aliorum soluatur.

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶Ad secundum dicendum,quòd illud meritum est conditionale,quo sibi meruerunt quòd prodessent si pro eis fierent, quod nihil aliud fuit,quàm facere se habiles ad recipiendum. Vnde patet quòd non directè meruerunt illud iuuamen suffragiorum,sed per merita præcedentia se habilitauerunt vt fructum suffragiorum susciperent:& ideo non sequitur quòd meritum eorum frustretur.

¶Ad tertium dicendum,quòd nihil prohibet diuites,quantum ad aliquid,esse melioris conditionis,quàm pauperes,sicut quãtum ad expiationem pœnæ:sed hoc quasi nihil est comparatũ possessioni regni cælorum,in qua pauperes melioris conditionis esse ostenduntur,per autoritatem inductam.

ARTICVLVS XIII.

¶An suffragia facta pro multis,tantundem valeant singulis, ac si specialiter pro vnoquoque fierent.

AD DECIMVMTERTIVM sic proceditur. Videtur quòd suffragia facta pro multis, tantundem valeant singulis, ac si pro vnoquoq; specialiter fierent. Videmus enim quòd ex lectione, quæ pro vno legitur,nihil ei deperit,si simul & alij legatur: ergo & eadem ratione nihil deperit ei, pro quo fit suffragium, si ei aliquis connumeretur:& ita si pro pluribus fiat,tantùm valet singulis ac si pro vnoquoq; fieret.

¶Præterea, Secundum communem vsum Ecclesiæ videmus quòd cùm Missa pro aliquo defuncto dicitur, simul etiam illic orationes adiunguntur pro aliis defunctis:hoc autem non fieret si ex hoc defunctus pro quo missa dicitur, aliquod detrimentum reportaret:ergo idem quòd priùs.

¶Præterea,Suffragia præcipuè orationum inniituntur diuinæ virtuti:sed apud Deum sicut non differt iuuare per multos vel paucos,ita non differt iuuare multos vel paucos: ergo quantũ iuuaretur vnus ex vna oratione,si pro eo tantùm fieret,tantum iuuabuntur singuli,si eadem oratio pro multis fiat.

¶SED CONTRA, Melius est plures iuuare, quàm vnum.si ergo suffragium pro multis factum valet singulis tantum,ac si pro vno tantùm fieret,videtur quòd Ecclesia non debuit instituisse, vt pro aliquo fieret singulariter missa vel oratio,sed quòd semper diceretur pro omnibus fidelibus defunctis,quod patet esse falsum.

CONCLVSIO.

¶Suffragia,inquantum sunt satisfactiones ex intentione facientis translatæ in mortuos,magis prosunt ei,pro quo singulariter fiunt,quàm quæ fiunt pro eo & communiter pro aliis: inquantum verò accipiuntur, vt valent ex virtute charitatis,tantundem singulis prosunt,ac si pro vno tantùm fierent.

¶RESPONDEO dicendum,quòd si valor suffragiorum consideretur secundum quòd valet ex virtute charitatis viuentis,Ecclesiæ suffragia pro multis facta tantum singulis prosunt,ac si pro vno tantum fierent:quia charitas non minuitur si distribuatur affectus in multos,imò magis augetur:& similiter etiam gaudium quantò pluribus est commune sit maius:vt dicit August. 8. confes. & sic de vno bono facto non minùs lætantur multi in purgatorio quàm vnus.Si autẽ cõsideretur valor suffragiorũ,inquantum sunt satisfactiones quædam per intentionem facientis translatæ in mortuos,tunc magis valet suffragium alicui quod pro eo singulariter fit,quàm quod fit pro eo communiter & multis aliis:sic enim effectus suffragij diuiditur ex diuina iustitia inter eos,pro quibus suffragia fiunt:vnde patet quòd hæc quæstio dependet ex prima: & ex hoc etiã patet quare institutũ sit,vt suffragia specialia in Ecclesia fiant.

¶AD PRIMVM ergo dicendum quòd suffragia vt sunt satisfactiones quædam,non prosunt per modum actionis sicut doctrina prodest,quæ sicut & omnis alia actio effectum habet secundum dispositionem recipientis,sed valet per modũ solutionis debiti,vt dictum est:& ideò non est simile.

¶Ad secundũ dicendũ, quòd suffragia pro vno facta,aliquomodo etiam aliis prosunt,vt ex dictis patet:ideò cùm pro vno missa dicitur,non est inconueniens,vt pro aliis etiam orationes fiant. Non enim ad hoc dicuntur aliæ orationes vt satisfactio vnius suffragij determinetur ad alios principaliter, sed vt illis etiam specialiter oratio fusa prosit.

¶Ad tertium dicendum, quòd oratio consideratur & ex parte orantis,& ex parte eius qui oratur,ex vtroq; eius effectus dependet: & ideò quanuis diuinæ virtuti non sit magis difficile absoluere multos,quàm vnũ,tamen huiusmodi orantis oratio non ita est satisfactoria pro multis sicut pro vno.

ARTICVLVS XIIII.

¶Vtrùm tantum valeant suffragia communia illis,pro quibus specialia non fiunt,quantum illis,pro quibus fiunt specialia & communia simul.

AD QVARTVMDECIMVM sic proceditur. Videtur quòd tantum valeant communia suffragia illis,pro quibus specialia non fiunt, quantum illis,pro quibus fiunt specialia & communia simul: vnicuique enim secundum propria merita reddetur in futuro: sed ille,pro quo non fiunt suffragia, meruit vt tantum iuuaretur post mortem, quantum ille, pro quo fiunt specialia: ergo tantum iuuabitur per communia,quantum & ille per specialia & communia.

¶Præterea, Inter Ecclesiæ suffragia præcipuum est Eucharistia:sed hæc Eucharistia cùm contineat totum Christum, habet quodammodò efficaciam infinitam. ergo vna oblatio Eucharistiæ,quæ communiter pro omnibus fit, valet ad plenam liberationem eorum,qui sunt in purgatorio:& ita tantum iuuant communia suffragia sola,quantum iuuant specialia & communia simul.

¶SED CONTRA est, quòd duo bona vno sunt magis eligenda:ergo suffragia specialia & communia magis prosunt ei,pro quo fiunt,quàm communia tantùm.

CONCLVSIO.

¶Quantum attinet ad velociorem absolutionem pœnæ, plus valent suffragia specialia & communia simul,quàm communia tantum: quantum verò spectat ad finalem pœnæ liberationem æquè valent communia solùm suffragia,atque specialia & communia simul.

¶RESPONDEO dicendum, quòd huiusmodi etiam solutio dependet ex solutione primæ quæstionis.Si enim suffragia pro vno specialiter facta, indifferenter omnibus valeant, tũc omnia suffragia sunt communia:& ideò tantùm iuuabitur ille pro quo non fiunt specialia,quantùm ille pro quo fiunt, si sit æqualiter dignus.Si autem suffragia pro aliquo facta, non indifferenter omnibus prosunt, sed eis maximè pro quibus fiunt,tunc non est dubium quòd communia suffragia & specialia plus valent alicui,quàm communia tantùm:& ideò etiã Magister duas opiniones in litera tangit. Vnam dũ dicit,quòd æqualiter prosunt diuiti communia & specialia, & pauperi communia tantùm, quanuis enim ex pluribus iuuetur vnus, quàm alter,non tamen plus iuuatur:aliam autem tangit cùm dicit,quòd ille pro quo fiunt specialia, consequitur velociorẽ absolutionem,sed non pleniorem,quia vterque ab omni pœna liberabitur finaliter.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd iuuamen suffragiorum non cadit directè sub merito & simpliciter,sed quasi sub conditione:& ideò non sequitur.

¶Ad secundum dicendum,quòd quanuis virtus Christi, qui continetur sub sacramento Eucharistiæ,sit infinita:tamen determinatus est effectus,ad quem illud sacramentum ordinatur: vnde non oportet quòd per vnum altaris sacrificium tota pœna eorum,qui sunt in purgatorio,expietur:sicut etiam nec per vnum sacrificium,quod aliquis offert,liberatur à tota satisfactione debita pro peccatis:vnde & quandoque plures missæ in satisfactione vnius peccati iniunguntur:credibile tamẽ est, quòd per diuinam misericordiam,si aliquid de specialibus suffragiis superfit his,pro quibus fiunt,vt si eis non indigeant aliis dispensetur,pro quibus non fiunt,si eis indigeant, vt patet per Dama. in sermone de dormientibus sic dicentem : Deus tanquam iustus commetietur impotenti possibilitatem, tanquã suscipiẽs defectum & mutationem,negotiabitur,quæ quidem negotiatio attenditur,si id quod deest vni,alteri suppleat.

QVAESTIO SEPTVAGESIMA secunda, De oratione respectu sanctorũ, qui sunt in patria, in tres articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de oratione respectu Sanctorum,qui sunt in patria.

¶Et circa hoc quæruntur tria.

¶Primò, vtrùm Sancti orationes nostras cognoscant.

¶Secundò, vtrùm eos interpellare debeamus ad orandum pro nobis.

¶Tertiò,vtrùm orationes eorum pro nobis fusæ semper exaudiantur.

ARTICVLVS I.

¶Vtrùm Sancti orationes nostras cognoscant.

Mat. 4. Ioan. 13. 17. art. 1. ad 3. seq.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd Sancti orationes nostras non cognoscant: Isa.63.Pater noster es,& Abraham nescuit nos,& Israël ignorauit nos.Glo. August.dicit quòd mortui Sancti nesciunt quid agant viui, etiam eorum filij. & sumitur ab Aug. de Cura pro mor.agen.vbi hanc autoritatem inducit, & sunt hæc verba Aug.ibidem.Si tanti Patriarchæ quid erga populũ ab eis procreatum ageretur ignorauerunt, quomodò mortui viuorum rebus atq; actibus cognoscendis adiuuandisq; miscẽtur:ergo Sancti orationes nostras cognoscere non possunt.

¶Præterea,Quarti Reg.22.dicitur ad Iosiam regem, Idcirco, scilicet quòd fleuisti coram me,colligam te ad patres tuos, vt non videant oculi tui mala omnia, quæ fum inducturus in locum istum: sed in hoc nullo modo per mortem Iosiæ subuentum fuisset, si post mortem quid genti suæ eueniret cognosceret: ergo Sancti mortui actus nostros non cognoscunt, & ita non intelligunt nostras orationes.

¶Præterea,Quanto aliquis est in charitate perfectior, magis proximo in periculis subuenit: sed Sancti in carne viuentes, proximis & maximè sibi coniunctis in periculis consulunt, & manifestè auxiliantur: cùm ergo post mortem sint multò maioris charitatis, si facta nostra cognoscerent, multum aut plus suis charis sibi coniunctis consulerent & auxiliarentur in necessitatibus,quòd facere non videntur:ergo non videtur quòd actus nostros & orationes nostras cognoscant.

¶Præterea, Sicut Sancti post mortem vident verbum tantùm,& angeli,de quibus dicitur Matth.18.Angeli eorum semper vident faciem Patris mei:sed angeli verbum videntes non propter hoc omnia cognoscunt,cùm à nescientia minores à superioribus purgentur: vt patet per Diony. in 6. cap. Cæ. hier. ergo nec Sancti, quanuis verbum videant, in eo nostras orationes cognoscunt,& alia quæ circa nos aguntur.

¶Præterea,Solus Deus inspector est cordium:sed oratio præcipuè in corde consistit:ergo solius Dei est orationes cognoscere,non ergo Sancti nostras orationes cognoscunt.

¶SED CONTRA, Super illud Iob 14.Siue nobiles fuerunt filij eius,siue ignobiles,non intelligent,dicit Grego.12.lib. Mor.Hoc de animabus sanctis sciendum non est, quia quæ omnipotentis Dei virtutem vel charitatem vident, nullo modo credendum est, quòd sit foris aliquid quod ignorent : ergo ipsi orationes nostras cognoscunt.

¶Præterea,In 2.Dialo.Animæ videnti Creatorem angusta est omnis creatura : quantumlibet enim de luce Creatoris aspeverit,breue fit ei quod creatum est:sed hoc maximè impedire videtur,quòd animæ Sanctorum orationes & alia,quæ circa nos aguntur cognoscant. quia à nobis distant:cùm ergo distantia non impediat illa, vt ex prædicta autoritate patet, videtur quòd animæ Sanctorum cognoscant orationes & ea quæ hîc aguntur.

¶Præterea, Si ea quæ circa nos aguntur, non cognoscerent, nec pro nobis orarent.quia defectus nostros ignorarent:sed hic est error Vigilantij,vt Hiero.dicit in Epistola contra eum:ergo Sancti ea quæ circa nos aguntur cognoscunt.

CONCLVSIO.

¶Sancti non omnia cognoscunt cùm essentiam Dei non comprehendant: in Verbo autem cognoscunt quæ ad nos spectant, & per consequens nostras orationes.

¶RESPONDEO dicendum, quòd diuina essentia est efficiens medium cognoscendi omnia,quod patet ex hoc quòd Deus videndo suam essentiam, omnia intuetur:non tamen sequitur quòd quicunq; essentiam Dei vident,omnia cognoscãt, sed solùm qui essentiam comprehendunt:sicut nec in principio aliquo cognito,consequens est omnia cognosci,quæ ex principio consequuntur,nisi tota virtus principij comprehendatur: vnde cùm animæ Sanctorum diuinam essentiam non comprehendant, non est consequens vt omnia cognoscant quæ per essentiam diuinam cognosci possunt. Vnde etiam de quibusdam inferiores angeli a superioribus edocentur,quanuis essentiam diuinam videant. Sed vnusquisq; beatus tantum de aliis rebus,necessarium est, vt in essentia diuina videat, quantum perfectio suæ beatitudinis requirit. Hoc autem ad perfectionem beatitudinis requiritur, vt homo habeat quicquid velit, nec aliquid inordinatè velit:hoc autem recta voluntate quilibet vult, vt ea quæ ad ipsum pertinent cognoscat: vnde cùm nulla rectitudo Sanctis desit,volunt cognoscere ea quæ ad nos pertinent:& ideò oportet quòd illa in verbo cognoscant: hoc autem ad eorum gloriam pertinet, quòd auxilium indigentibus præsent ad salutem,sic enim Dei cooperatores efficiuntur, quo nihil est diuinius, vt ait Diony. 3. c. Cæ.hierar.vnde patet quòd Sancti habent cognitionem eorum quæ ad hoc requiruntur, & sic manifestum est quòd in verbo cognoscunt vota & deuotiones & orationes hominum , qui ad eorum auxilium confugiunt.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd verbum Aug. intelligendum est de cognitione naturali animarum separatarum quæ quidem cognitio in Sanctis viris non est obtenebrata,sicut est in peccatoribus : non autem loquitur de cognitione quæ est in verbo,quam constat Abraham eo tempore quo hęc dicta sunt per Isaiam, non habuisse cùm ante Christi passionem nullus ad visionem Dei peruenerit.

¶Ad secundum dicendum, quòd Sancti, licet post hanc vitam cognoscant ea quæ hîc geruntur, non tamen credendum est quòd afficiantur doloribus, cognitis aduersitatibus eorum, quos in hoc seculo dilexerunt.ita enim repleti sunt gaudio beatitudinis, quòd dolor in eis locum non inuenit. Vnde etsi cognoscant suorum infortunia post mortem, nihilominus dolori eorum consulitur, si ante huiusmodi infortunia de hoc seculo subtrahantur. Sed fortè animæ non glorificatæ dolorem aliquem sentirent,si incommoda charorum suorum perciperent. & quia anima Iosiæ non statim glorificata fuit à corpore egressa : quantum ad hoc ex hac ratione Aug. concludere nititur, quòd animæ mortuorum cognitionem non habeant de factis viuentium.

¶Ad tertium dicendum,quòd animæ Sanctorum habent voluntatem plenariè conformem diuinæ voluntati etiam in volito : & ideò quanuis affectum charitatis ad proximum retineant,non tamen eis alter auxilium ferunt,quàm secundum diuinam iustitiam vident dispositũ.& tamen credendũ est quòd multùm proximos iuuant,pro eis apud Deum intercedendo.

¶Ad quartum dicendum,quòd quanuis videtes Verbum,non sit necessarium in Verbo omnia videre, vident tamen ea quæ ad perfectionem beatitudinis pertinent eorum,vt dictum est.

¶Ad quintum dicendum, quòd cogitationes cordium solus Deus per ipsum nouit,sed tamen alij cognoscunt quatenus eis reuelatur vel per visionem Verbi,vel quocunq; modo.

ARTICVLVS II.

¶Vtrùm debeamus Sanctos interpellare ad orandum pro nobis.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd non debeamus Sanctos interpellare ad orandum pro nobis. Nullus enim amicos alicuius interpellat ad orandum pro se,nisi quatenus credit apud eos se facilius gratiam obtinere.Sed Deus est in infinitum magis misericors quolibet Sancto:& sic voluntas eius facilius inclinatur ad nos exaudiendum,quàm voluntas alicuius Sancti: ergo videtur superfluum constituere mediatores inter eos & Deum,vt ipsi pro nobs intercedant.

¶Præterea,Si eos ad orãdum pro nobis interpellare debemus, hoc non est nisi quia scimus eorum orationem Deo esse acceptam:ergo semper debemus superiores pro nobis intercessores constituere ad Deum,& nunquam minores.

¶Præterea,Christus etiam secundum quòd homo,dicitur sanctus sanctorum.& cum secundum quòd homo orare comperit: sed nunquam Christum ad orãdum pro nobis interpellamus: ergo nec alios Sanctos interpellare debemus.

¶Præterea, Quicunq; rogatus ab aliquo,vt pro eo intercedat, preces ipsius ei repræsentat,apud quem pro eo intercedit : sed superfluum est ei representare aliquid , cui omnia sunt presentia:ergo superfluum est quòd Sanctos intercessores constituamus pro nobis ad Deum.

¶Præterea,Illud est superfluum quod fit propter aliquid,quod sine eo fieret vel non fieret:sed similiter Sancti orarent pro nobis,vel non orarent,siue nos oremus eos siue non oremus:quia si sumus

Universidad de Deusto
Biblioteca

si sumus digni, vt pro nobis orent, etiam nobis eos non orantibus pro nobis orarent: si autem sumus indigni, etiam si peramus pro nobis, non orant: ergo interpellare eos ad orandum pro nobis, videtur omninò superfluum.

¶SED CONTRA est quod dicitur Iob 5. Voca si est qui tibi respondeat, & ad aliquem Sanctorum conuertere. Vocare autem nostrum est (vt Gregorius dicit ibidem) humili Deum prece deposcere: ergo cùm volumus Deum orare, debemus ad Sanctos conuerti, vt pro nobis Deum orent.

¶Præterea, Sancti qui sunt in patria, magis sunt accepti Deo, quàm in statu viæ: sed Sanctos qui sunt in via, constituere debemus intercessores pro nobis ad Deum exemplo Apostoli, qui dicebat Romanor. 15. Obsecro vos fratres per Dominum nostrum Iesum Christum, & per charitatem Spiritus sancti, vt adiuuetis me in orationibus vestris pro me ad Dominum: ergo nos multo fortiùs petere debemus à Sanctis, qui sunt in patria, vt nos iuuent orationibus suis ad Deum.

¶Præterea, Ad hoc est communis consuetudo Ecclesiæ, quæ in litaniis Sanctorum orationem petit.

CONCLVSIO.

¶Cùm Diuinæ legis ordo hoc postulet, vt nos qui longè distamus à Deo, per Sanctos, qui illi propinquissimi sunt, in illum reducamur, eos orare debemus.

¶RESPONDEO dicendum, quòd iste ordo est diuinitùs institutus in rebus secundum Dionysium, vt per media vltima reducantur in Deum: vnde cùm Sancti qui sunt in patria, sint Deo propinquissimi, hoc diuinæ legis ordo requirit, vt nos qui manentes in corpore peregrinamur à Domino, in eum per Sanctos medios reducamur, quod quidem contingit dum per eos diuina bonitas in nos suum effectum infundit: & quia reditus noster in Deum respondere debet processui bonitatum ipsius ad nos, sicut mediantibus Sanctorum suffragiis Dei beneficia in nos deueniunt, ita oportet nos in Deum reduci, vt iteratò beneficia eius sumamus mediantibus Sanctis: & inde est quòd eos intercessores pro nobis ad Deum constituimus, & quasi mediatores, dũ ab eis petimus, quòd pro nobis orent.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd sicut non est propter defectum diuinæ potentiæ, quòd mediant bus secundis causis agentibus operatur, sed est ad complementum ordinis vniuersi, & vt eius bonitas multiplicitùs diffundatur in res. Adum res ab eo non solùm suscipiunt bonitates propinquas, sed insuper quòd aliis causa bonitatis existant: ita etiam non est propter defectum misericordiæ ipsius, quòd oporteat eius clementiam per orationes Sanctorum pulsare, sed est ad hoc, vt ordo prædictus seruetur in rebus.

¶Ad secundum dicendum, quòd quanuis Sancti superiores sint magis Deo accepti, quàm inferiores: vtile tamen est etiam minores Sanctos interdum orare: & hoc propter quinque rationes. Primò, ex hoc quòd quandoque aliquis habet maiorem deuotionem ad minorem Sanctum, quàm ad Sanctum maiorem, ex deuotione autem maximè dependet orationis effectus. Secundò, autem propter fastidium tollendum, quia assiduitas vnius rei fastidium parit, per hoc autem quòd diuersos Sanctos oramus, quasi in singulis nouus feruor deuotionis excitatur. Tertiò, quia quibusdam Sanctis datum est in aliquibus specialibus causis præcipuè patrocinari, sicut Antonio ad ignẽ infernalem. Quartò, vt omnibus honor debitus exhibeatur à nobis. Quintò, quia plurium orationibus quandoque impetratur quod vnius oratione non impetratur.

¶Ad tertium dicendum, quòd oratio est actus quidam: actus autem sunt particularium suppositorum: & ideò si diceremus, Christe ora pro nobis, nisi aliquid adderemus, videretur hoc ad personam Christi referri: & ita videretur esse consonum illi errori Nestorij, qui distinxit in Christo personam Filij hominis à persona Filij Dei: vel errori Arrij, qui posuit personam Filij minorem Patre. Vnde ad hos errores euitandos Ecclesia non dicit, Christe ora pro nobis, sed Christe audi nos, vel miserere nobis.

¶Ad quartum dicendum, quòd sicut infrà dicitur, non dicuntur Sancti præces nostras Deo repræsentare, quasi ei incognita manifestent, sed quia eas exaudiri à Deo petunt, vel diuinam consulunt veritatem de eis, quid scilicet secundum eius prouidentiam fieri debeat.

¶Ad quintum dicendum, quòd ex hoc ipso aliquis efficitur dignus, vt sanctus aliquis pro eo oret, quòd ad ipsum in sua necessitate cum pura deuotione recurrit: & ita non est superfluum quòd Sanctos oremus.

ARTICVLVS III.

¶Vtrùm orationes Sanctorum ad Deum pro nobis effusæ, semper exaudiantur.

AD TERTIMV sic proceditur. Videtur quòd orationes Sanctorum pro nobis ad Deum fusæ, non semper exaudiantur: si enim exaudirentur, maximè exaudirentur Sancti de his quæ ad eos pertinent, sed de his non exaudiuntur. Vnde dicitur Apocalypsis, sexto, quòd martyribus petentibus vindictam de his quæ sunt super terrã dictum est, Vt requiescerent modicum tempus adhuc donec impleretur numerus fratrum suorum: ergo multò minùs exaudiuntur de his, quæ ad alios pertinent.

¶Præterea, Hiere. 15. dicitur, Si steterit Moyses & Samuel coram me, non est anima mea ad populum istum: ergo Sancti nõ semper exaudiuntur, cùm pro nobis orant ad Deum.

¶Præterea, Sancti in patria æquales angelis Dei dicuntur, vt patet Matthæi 22. sed angeli non semper exaudiuntur in suis orationib", quod patet ex hoc quod habetur Danielis decimo, vbi dicitur: Ego veni propter sermones tuos, princeps autem regni Persarum restitit mihi vno & viginti diebus. Non autem venerat in adiutorium Danieli angelus, qui loquebatur, nisi à Deo liberationem petendo, & tamen est impedita orationis eius impletio: ergo nec etiam alij Sancti pro nobis orantes apud Deum semper exaudiuntur.

¶Præterea, Quicunque orationem impetrat aliquid, quodammodò meretur illud: sed Sancti qui sunt in patria, non sunt in statu merendi: ergo non possunt suis orationibus aliquid impetrare nobis apud Deum.

¶Præterea, Sancti per omnia conformant voluntatem suam voluntati Dei: ergo nolunt nisi quod sciunt Deum velle: sed hoc quod vult fieret etiam eis non orantibus: ergo eorum orationes non sunt efficaces ad aliquid impetrandum.

¶Præterea, Orationes totius cœlestis Curiæ, si aliquid impetrare possunt, sunt efficatiores, quàm omnia præsentis Ecclesiæ suffragia: sed multiplicatis præsentis Ecclesiæ suffragiis factis pro aliquo in purgatorio existente, totaliter absolueretur à pœna: cùm ergo Sancti qui sunt in patria, eadem oratione orent pro illis, qui sunt in purgatorio, sicut & pro nobis: si nobis aliquid impetrant, illos qui sunt in purgatorio, totaliter orationes eorum à pœna absoluerent, quod falsum est: quia sic suffragia Ecclesiæ pro defunctis facta, superflua essent.

¶SED CONTRA est quod habetur secundi Machabæorum vltimo. Hic est qui multum orat pro populo & pro vniuersa sancta ciuitate Hieremias propheta Dei: & quòd eius oratio sit exaudita, patet per hoc quod sequitur, quòd extendit Hieremias dexteram, & dedit Iudæ gladium dicens: Accipe sanctum gladium munus à Deo, &c.

¶Præterea, Hiero. in Epistola contra Vigilantium: Dicis in libello tuo quòd dum viuimus, mutuò pro nobis orare possumus. & hoc postea improbat dicẽs sic: Si Apostoli & martyres adhuc in corpore constituti, possunt orare pro cæteris, quando pro se adhuc debent esse soliciti, quantò magis post coronas, victorias, & triumphos?

¶Præterea, Ad hoc est consuetudo Ecclesiæ, quæ frequenter petit vt Sanctorum orationibus adiuuetur.

CONCLVSIO.

¶Sancti semper Deum precibus suis exorant, cùm nihil desiderent, nisi quod Deus voluerit: etsi ex parte nostra defectus impediat, quominus Sanctorum orationes effectum suum sortiantur.

¶RESPONDEO dicendum, quòd Sancti dicuntur dupliciter orare pro nobis. Vno modo oratione ex expressa, dum votis suis aures diuinæ clementiæ pro nobis pulsant. Alio modo quasi oratione interpretatiua, scilicet per eorum merita: quę in conspectu eius existentia non solùm eis cedunt ad gloriam, sed sunt nobis etiam suffragia & orationes quædam, sicut etiã sanguis Christi pro nobis dicitur venìam petere. Vtroque autem modo Sanctorum orationes sunt, quantum est in eis, efficaces ad impetrandum quod petunt: sed ex parte nostra potest esse defectus, quòd non consequemur fructum orationum ipsorum, secundum quòd pro nobis orare dicuntur, ex hoc quòd merita eorum nobis proficiunt: sed secundum quòd orant pro nobis, votis suis aliquid nobis postulando, semper exauduntur: quia non volunt, nisi quod vult, nisi loquamur de voluntate antecedente, secundum quam vult omnes homines saluos fieri, quæ non semper impletur. Vnde nec est mirum si quod Sancti volunt per hunc modum voluntatis, interdum non impletur.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd illa oratio martyrum non est aliud quàm eorum desiderium de obtinenda stola corporis & societate Sanctorum, qui saluandi sunt, & consensu quo consentiunt diuinæ iustitiæ punienti malos: vnde Apoca. 6. super illud, Vsquequò Domine, &c. dicit glo. Desiderant gaudium maius, & consortium Sanctorum, & iustitiæ Dei consentiunt.

¶Ad secundum dicendum, quòd Dominus loquitur ibi de Moyse & Samuele secundum statum, quo fuerunt in hac vita. Ipsi enim leguntur pro populo orantes iræ Dei restitisse, vt Glossa interlinearis dicit: & tamẽ si in illo tẽpore, vt fuissent, non potuissent orationibus Deum placare ad populum, propter populi illius malitiam: & hic est illius literæ intellectus.

¶Ad tertium dicendum, quòd ista pugna bonorum angelorum non intelligitur ex hoc quòd apud Deum contrarias orationes funderent, sed quia contraria merita ex diuersis partibus ad diuinum examen referebant, diuinam sententiam expectantes, & hoc est quod Gregorius 17. Mora exponens prædicta verba Dani. dicit: Sublimes spiritus gentibus principantes, nequaquam pro iniustè agentibus decertant, si eorum facta rectè iudicantes examinant: cùmque vniuscuiusque gentis vel culpa vel iustitia ad supernæ Curiæ solium ducitur, eiusdem gentis præpositus vel obtinuisse in certamine, vel non obtinuisse perhibetur: quorum tamen omnium vna victoria est super se opificis voluntas summa, quam dum semper aspiciunt, quod obtinere non valent, nequaquam volunt nec petunt: ex quo etiam patet quòd orationes eorum semper exauduntur.

¶Ad quartum dicendum, quòd licet Sancti non sint in statu merendi sibi postquam sunt in patria, sunt tamen in statu merendi aliis: pel potiùs ex merito præcedenti alios iuuandi: hoc enim apud Deum viuentes meruerunt, vt orationes eorum exaudirentur post mortem. Vel dicendum quòd oratio ex alio meretur & ex alio impetrat. Meritũ enim consistit in quadam adæquatione actus ad finem, propter quem est qui ei quasi merces redditur: sed orationis impetratio innititur liberalitati eius qui rogatur, quod tamen ipse non meruit, & ita quanuis Sancti non sint in statu merendi, tamen non sequitur quòd non sint in statu impetrandi.

¶Ad quintum dicendum, quòd sicut ex autoritate Greg. inducta patet, Sancti vel angeli nolunt nisi quod in diuina voluntate conspiciunt, & etiam nihil aliud petunt, nec tamen oratio eorum est infructuosa: quia etiam sicut dicit Augustinus in libro de Prædestinatione Sanctorum, orationes Sanctorum in prædestinatis prosunt: quia fortè præordinatum est vt intercedentium orationibus saluentur: & ita etiam Deus vult, vt orationibus Sanctorum impleatur illud quod Sancti vident eum velle.

¶Ad sextum dicendum, quòd suffragia Ecclesiæ pro defunctis sunt quasi quædam satisfactiones viuentium vice mortuorum, & secundum hoc mortuos à pœna absoluunt, quam non soluerunt. Sed Sancti qui sunt in patria, non sunt in statu satisfaciendi: & ideò non est simile de eorum orationibus & Ecclesiæ suffragiis.

QVAESTIO SEPTVAGESIMA *tertia, De signis quæ iudicium præcedent, in tres articulos diuisa.*

DEINDE considerandum est de signis, quæ iudicium præcedent.

¶Circa quod quæruntur tria.

¶Primò, vtrùm aduentum Domini ad iudicium aliqua signa præcedent.

¶Secundò, vtrùm secundum veritatem sol & luna obscurari tunc debeant.

¶Tertiò, vtrùm virtutes cælorum Domino veniente moueantur.

¶Vtrùm aliqua signa præcedent aduentum Domini ad iudicium.

ARTICVLVS I.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd aduentum Domini ad iudicium non præcedent aliqua signa, quia 1. Thessa. 5. Cùm dixerint pax & securitas, repentinus eis superueniet interitus: sed non esset pax & securitas si homines per signa præcedentia terrerentur: ergo signa non præcedent illum aduentum. *Tho. 4. dist. 48. 3. 1. art. 4. q. 1. & seq.*

¶Præterea, Signa ad manifestationem alicuius requiruntur: sed aduentus eius debet esse occultus: vnde & 1. Thessa. 5. Dies Domini sicut fur ita in nocte veniet: ergo signa non debent ipsum præcedere.

¶Præterea, Tempus primi aduentus fuit præcognitum à Prophetis, quod non est de secundo aduentu: sed primum aduentum Christi non præcesserunt aliqua huiusmodi: ergo nec secundum præcedent.

¶SED CONTRA est quod dicitur Luc. 21. Erunt signa in sole & luna & stellis.

¶Præterea, Hiero. ponit 15. signa præcedentia iudicium dicens: quòd primo die maria omnia exaltabuntur 15. cubitis super montes. Secundò, omnia æquora profitementur in profundum, quod vix videri poterunt. Tertiò, redigentur in statum antiquum. Quartò, belluæ omnes & alia quæ mouentur in aquis, congregabuntur, & leuabunt capita super pelagus more contentionis inuicem mugientes. Quintò, omnia volatilia cæli congregabuntur in campis inuicem plorantes, non gustantes aliquid nec bibentes. Sextò, flumina ignea surgent contra firmamentum ab Occasu solis vsque ad Ortum corruentia. Septimò, omnia sydera errantia & fixa ex se spargent ignea comas sicut cometæ. Octauò, erit magnus terræmotus, vt omnia animalia prosternantur. Nonò, omnes plantæ sanguineum dabunt rorem. Decimò, omnes lapides parui & magni diuidentur in quatuor partes, vnaquæq; aliam collidente. Vndecimò, omnes colles & montes & ædificia in puluerem redigentur. Duodecimò, omnia iumenta venient ad eam pos de syluis & montibus rugientia & nihil gustantia. Decimotertiò, omnia sepulchra ab ortu solis vsq; ad occasum solis patebunt cadaueribus ad resurgendum. Decimoquartò, omnes homines de habitaculis recedent, non intelligentes neq; loquentes neq; discernentes. Decimoquintò, omnes morientur & resurgent cum mortuis longè antè desunctis.

CONCLVSIO.

¶Multa signa præcedent diem iudicij, tum propter illius dignitatem, tum vt nos ad reuerentiam & subiectionem inducant.

¶RESPONDEO dicendum, quòd Christus ad iudicandum veniens, in forma gloriosa apparebit propter autoritatem, quæ iudici debetur. Ad dignitatem autem iudiciariæ potestatis pertinet habere aliqua indicia quæ ad reuerentiam & subiectionem inducant: & ideò aduentum Christi ad iudicium venientis multa signa præcedent, vt corda hominum in subiectionem venturi iudicis adducantur, & ad iudicium præparentur huiusmodi signis præmoniti, quæ autem sint ista signa, de facili sciri non potest. Signa enim quæ in Euangeliis leguntur, vt Augustinus dicit ad Esutium de fine mundi, nõ solùm pertinent ad aduentum Christi ad iudicium, sed etiam ad tempus destructionis Hierusalem: & ad aduentum quo Christus continuè Ecclesiam suam visitat: ita quòd fortè si diligenter aduertatur, nullum eorum inuenitur ad futurum aduentum pertinere, vt ipse dicit: quia signa quæ in Euangeliis tanguntur, sicut pugnæ & terrores & huiusmodi, à principio humani generis fuerunt, nisi fortè dicatur quòd tunc temporis magis inualescent, sed secundum quam mensuram crescentia vicinum aduentum denuntient incertum est. Signa verò quæ Hierony. ponit, non asserit, sed in Annalibus Hebræorum se ea scripta reperisse dicit, quæ etiam valde parum verisimilitudinis habent.

¶AD PRIMVM ergo dicendum quòd secundum Augustinum in libro ad Esutium, quòd circa finem mundi erit persecutio malorum contra bonos: vnde simul aliqui timebunt, scilicet boni, & alij securi erunt, scilicet mali. Quod autem dicitur, cùm dixerint pax & securitas, &c. ad malos referendum est, qui signa futura iudicij paruipendent: ad bonos verò pertinet quod dicitur Luc. 21. Arescentibus hominibus, &c. Vel potest dici quòd omnia illa quæ circa iudicium erunt, infra tempus iudicij computantur, vt sic dies iudicij omnia

Universidad de Deusto
Biblioteca

multa illa contineat. Vnde quamuis ex signis apparentibus circa diem iudicij homines terreantur, antè tamen signa illa apparere incipiant, in pace & securitate impij se esse credent post mortem Antichristi, non statim iudicantes mundum consummari, vt priùs existimabant.

¶Ad secundum dicendum, quòd dies Domini dicitur sicut fur venire, quia ignoratur determinatum tempus quod per signa illa cognosci non poterit, quamuis etiam sub die iudicij comprehendi possint omnia illa manifestissima, quæ immediatè præcedent, vt dictum est.

¶Ad tertium dicendum, quòd in primo aduentu Christus venit occultus, quamuis determinatum tempus esset priùs cognitum à prophetis: & ideò non oportebat huiusmodi signa in primo aduentu apparere, sicut apparebunt in secundo aduentu, in quo manifestus veniet, quamuis determinatum tempus sit occultum.

ARTICVLVS II.

¶Vtrùm sol & luna obscurabuntur circa iudicium.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd circa iudicium secundum rei veritatem sol & luna obscurentur. Quia vt dicit Rabanus super Matth. Nihil prohibet intelligere, tunc temporis veraciter solem & lunam, cum syderibus cæteris suo lumine priuari, quomodò de sole constat factum esse tempore Dominicæ passionis.

¶Præterea, Lux corporum cælestium ad generationem inferiorum corporum ordinatur, quia per eam influunt in hæc inferiora: & non solùm per motum, sed per lumen, vt dicit Auer. in libro de substantia orbis, sed tunc generatio cessabit: ergo nec lux in cælestibus corporibus remanebit.

¶Præterea, Inferiora corpora purgabuntur, vt quibusdam videtur, à qualitatibus, quibus agunt: corpus autem cæleste non solùm agit per motum, sed per lumen, vt dictum est: ergo sicut motus cæli cessabit, ita & lumen corporum cælestium.

¶SED CONTRA est, quòd secundum Astrologos sol & luna simul eclipsim pati non possunt: sed illa obscuratio solis & lunæ simul esse dicitur Domino ad iudicium veniente: ergo non erit obscuratio secundum rei veritatem per modum eclipsis naturalis.

¶Præterea, Non congruit idem esse causam defectus alicuius rei & augmenti: sed veniente Domino lux luminarium augenda erit: vnde Isa. 30. Erit lux lunæ sicut lux solis, & lux solis septempliciter: ergo non est conueniens quòd veniente Domino lux illorum corporum cesset.

CONCLVSIO.

¶Ratione momenti aduentus Christi non est credibile, neque solem neque lunam obscurari: ratione verò temporis propinqui, poterunt obscurari, ad incutiendum terrorem hominibus.

¶RESPONDEO dicendum, quòd si loquamur de sole & luna, quantum ad ipsum momentum aduentus Christi, sic non est credibile quòd obscurentur sui luminis priuatione: quia totus mundus innouabitur Christo veniente & Sanctis resurgentibus, vt dictum est. Si autem loquamur de eis secundum tempus propinquum ante iudicium, sic esse poterit quòd sol & luna & alia cæli luminaria sui luminis priuatione obscurabuntur, vel diuersis temporibus, vel simul diuina virtute faciente ad hominum terrorem.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd Rabanus loquitur quantum ad tempus iudicium præcedens.

¶Ad secundum dicendum, quòd lux est in corporibus cælestibus non solùm ad causandum generationem in istis inferioribus, sed etiam ad eorum perfectionem & decorem: vnde non oportet quòd cessante generatione lux corporum cælestium cesset, sed magis augeatur.

¶Ad tertium dicendum, quòd nō videtur esse probabile quòd qualitates elementares ab elementis remoueantur, quamuis quidam hoc posuerint: si tamen remouerentur, non est simile de eis & de luce, eò quòd qualitates elementares habent adinuicem contrarietatem, vnde agunt corrumpendo. Lux autem non est principium actionis per viam contrarietatis, sed per viam principij regulantis contraria & ad concordiam reducentis, nec est simile de motu corporum cælestium. Motus enim est actus imperfecti, vnde & tolli debet quando tollitur imperfectio, quod de luce non potest dici.

ARTICVLVS III.

¶Vtrùm virtutes cælorum Domino veniente commoueantur.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd virtutes cælorum Domino veniente non commoueantur. Virtutes enim cælorum dici non possunt nisi angeli beati: sed immutabilitas est de ratione beatitudinis: ergo moueri non poterunt.

¶Præterea, Admirationis causa est ignorantia, vt patet in primo Metaphysicæ. sed sicut ab angelis longè abest timor, ita & ignorantia: quia vt dicit Gregorius, Quid est quod non vident, qui videntem omnia vident? ergo non poterunt per admirationem moueri, vt in litera dicitur.

¶Præterea, Omnes angeli diuino iudicio astabunt: vnde Apocalypsis sexto dicitur: Omnes angeli stabūt in circuitu throni: sed virtutes nominant vnum specialem ordinem in Angelis: ergo non potùs de eis dici potuit nec debuit quòd moneantur quàm de aliis angelis.

¶SED CONTRA est quod dicitur Iob decimosexto, Columnæ cæli pauent aduentum eius: sed columnæ cæli non possunt intelligi nisi virtutes cælorum: ergo virtutes cælorum commouebuntur.

¶Præterea, Matth. 24. dicitur: Stellæ cadent de cælo, & virtutes cælorum commouebuntur.

CONCLVSIO.

¶Sive virtutes accipiantur pro omnibus cælestibus corporibus, sive proprio nomine Ordinis, Domino veniente, propter rei nouitatem & splendorem mouebuntur.

¶RESPONDEO dicendum, quòd virtutes in angelis dicuntur dupliciter, vt patet per Dionys. 11. cap. Cæl. hierar. quādoque enim nomen Virtutum vni ordini appropriatur, qui secundum ipsum est medius mediæ hierarchiæ: secundum verò Gregor. est supremus infimæ hierarchiæ. Alio modo accipitur pro omnibus Cælestibus spiritibus, & vtroque modo potest accipi in proposito. In litera enim exponitur, prout accipitur secundo modo pro omnibus angelis. & tunc dicitur moueri propter admirationē nouitatis quæ in mūdo erit, sicut in litera dicitur. Potest etiam exponi prout Virtutes est proprium nomen ordinis. & tunc ordo ille dicitur moueri præ aliis ratione effectus: quia illi ordini secundum Grego. attribuitur miracula facere, quæ maximè circa illud tempus fient: vel quia ordo ille cùm sit de media hierarchia secundum Dionysi. non habet potentiam limitatam, vnde oportet quòd eius ministerium sit circa causas vniuersales. Vnde proprium officiū virtutis esse videtur corpora cælestia mouere, quæ sunt causa eorum quæ in natura inferiori aguntur, & hoc etiam ipsum nomen sonat: quia virtutes cælorum dicuntur. Tunc ergo mouebuntur, quia ab effectu suo cessabunt, vlteriùs corpora cælestia non mouētes: sicut nec angeli qui sunt ad custodiam hominum deputati, vlteriùs custodiæ officio vacabunt.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd mutatio illa nō variat aliquid quod ad eorum statum pertineat, sed refertur vel ad effectus eorum qui immutari possunt sine eorum mutatione, vel ad nouam rerum considerationem, quam priùs secundum species concreatas videre non poterānt: hanc autem vicissitudinem cogitationum ab eis beatitudo nō tollit. Vnde dicit Augustinus quòd Deus mouet creaturam spiritualem per tempora.

¶Ad secundum dicendum, quòd admiratio solet esse de his quæ nostram conditionem excedunt vel facultatem: & secundum hoc virtutes cælorum admirabuntur diuinam virtutem talia facientem, inquantum ab eius imitatione & comprehensione deficiunt, per quem modum dixit Agnes quòd eius pulchritudinem sol & luna mirantur: & sic non ponitur in angelo ignorantia, sed tollitur Dei comprehensio.

¶Ad tertium patet responsitio ex dictis.

QVAESTIO SEPTVAGESIMA quarta, De igne ultimæ conflagrationis, in nouem articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de igne vltimę conflagrationis mundi.

¶Circa quod quęruntur nouem.

¶Primò,

¶Primò, vtrùm aliqua mundi purgatio sit futura.

¶Secundò, vtrùm per ignem sit futura.

¶Tertiò, vtrùm ille ignis sit eiusdem speciei cum igne elementari.

¶Quartò, vtrū ignis ille sit cælos superiores purgaturus.

¶Quintò, vtrum ille ignis sit alia elementa consumpturus.

¶Sextò, vtrùm omnia elementa sit purgaturus.

¶Septimò, vtrùm ille ignis præcedat iudicium vel sequatur.

¶Octauò, vtrùm per illum ignem consumendi sint homines.

¶Nonò, vtrùm per eum inuoluendi sint reprobi.

ARTICVLVS I.

¶Vtrùm mundi purgatio sit futura.

Hebr. 1. 11. 27. 2. Petr. 3. 10. seq.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd nulla mundi purgatio sit futura. Non enim purgatione indiget, nisi quod est immundum: sed creaturæ Dei non sunt immundæ: vnde dicitur Act. 10. Quod Deus mundauit vel creauit, tu ne commune dixeris: id est non immundum: ergo creaturæ mundi non purgabuntur.

¶Præterea, Purgatio secundum diuinam iustitiam ordinatur ad auferendum immunditiam culpæ, sicut patet de purgatione post mortem: sed in elementis huius mundi nulla potest esse culpæ infectio: ergo videtur quòd purgatione non indigeant.

¶Præterea, Vnumquodque dicitur purgari quando separatur quod est extraneum ab ipso, inducens in eo ignobilitatem, separatio enim eius quod nobilitatem inducit, non dicitur purgatio, sed magis diminutio: sed hoc ad perfectionem & nobilitatem elementorum pertinet, quòd aliquid extraneæ naturę est eis mixtum, quia forma corporis mixti est nobilior quàm forma simplicis: ergo videtur quòd elementa huius mundi nullo modo conuenienter possint purgari.

¶SED CONTRA, Omnis innouatio fit per aliquam purgationem, sed elementa innouabuntur: vnde Apoc. 21. dicitur, Vidi cælum nouum & terram nouam. Primum enim cælum & prima terra abiit. ergo elementa purgabuntur.

¶Præterea, Primæ ad Corint. 7. super illud, Præterit figura huius mundi, dicit Glossa, Pulchritudo huius mundi mundanorū ignium conflagratione peribit, & sic idem quod priùs.

CONCLVSIO.

¶Sicut oportet hominem, cùm per corporis assumptionem glorificabitur, purgari, vt tollatur id quod gloriæ illi obstaculo est: ita conueniens est, mundum, qui aliquo modo propter hominem factus est, antequam in nouitatem gloriæ adducatur, à contrariis dispositionibus purgari.

¶RESPONDEO dicendum, quòd quia mundus propter hominem aliquo modo factus est, oportet quòd quando homo per corpus glorificabitur, etiam alia mundi corpora ad meliorem statum mutentur, vt sit locus conuenientior & aspectus delectabilior. Ad hoc autem quòd homo gloriam corporis consequatur, oportet priùs remoueri ea quæ gloriæ opponuntur, quæ sunt duo, scilicet corruptio & infectio culpæ: quia, vt dicitur 1. Corint. 15. Corruptio incorruptelam non possidebit: &, A ciuitate gloriæ omnes immundi foris erunt. Apoc. vlti. Et similiter etiam oportet elementa mundi purgari à contrariis dispositionibus antequam in nouitate gloriæ adducantur, proportionaliter ei quod de homine dictum est: quamuis autem res corporalis subiectum infectionis culpæ propriè esse non possit, tamen ex culpa quædam incongruitas in rebus corruptis relinquitur ad hoc quòd spiritualibus ditentur: & inde videmus quòd loca, in quibus aliqua crimina sunt commissa, non reputantur idonea ad aliqua sacra exercenda in eis, nisi purgatione quadam præmissa: & secundum hoc ex peccatis hominum quandam inideneitatem ad gloriæ susceptionem pars mundi recipit, quæ in vsum nostrum cedit, vnde quantum ad hoc mundatione indiget. Similiter etiam circa medium locum propter elementorum contactum multæ sunt corruptiones, & generationes, & alterationes elementorum quæ putritati eorum derogant: & ideò ab his oportet elementa purgari ad hoc, quòd decenter suscipiant nouitatem gloriæ.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd cùm dicitur omnis creatura Dei esse munda, hoc est intelligendum, quia

non habet in substantia sua aliquius malitiæ commixtionem, sicut ponebant Manichæi dicentes, & malum & bonum esse duas substantias alicubi diuisas & alicubi commixtas, non autem remouetur quin aliqua creatura habeat permixtionem naturæ extraneæ, quæ etiam in se natura bona est, sed perfectioni huiusmodi creaturæ repugnat. Similiter non remouetur ex hoc quin malum alicui creaturæ accidat, quamuis non sit permixtum ei quasi pars substantiæ ipsius.

¶Ad secundum dicendum, quòd quamuis elementa corporea subiectum culpæ esse non possint, tamen ex culpa commissa in eis aliquam ineptitudinem consequuntur ad perfectionem gloriæ suscipiendam.

¶Ad tertium dicendum, quòd forma mixti & forma elementi possunt dupliciter considerari: aut quantum ad perfectionem speciei, & sic corpus mixtum est nobilius: aut quantum ad perpetuitatem durationis, & sic corpus simplex nobilius est, quia non habet in seipso vnde corrumpatur nisi eius corruptio fiat ab aliquo exteriori. Corpus autem mixtum in seipso habet causam corruptionis suæ, scilicet compositionem contrariorum: & ideò corpus simplex etsi sit corruptibile secundum partem, est tamen incorruptibile secundum totum, quod de mixto dici non potest: & quia incorruptio est de perfectione gloriæ, perfectio corporis simplicis magis cōuenit perfectioni gloriæ, quàm perfectio corporis mixti, nisi etiam corpus mixtum in se habeat aliquod incorruptionis principium, sicut humanum, cuius forma est incorruptibilis. Nihilominus tamen quamuis aliquo modo corpus mixtum sit nobilius, quàm simplex, nobilius tamen esse habet corpus simplex, secundum se existens, quàm existens in mixto: quia in mixto sunt corpora simplicia quodammodò in potentia, in seipsis autem existentia sunt in vltima sui perfectione.

ARTICVLVS II.

¶Vtrùm mundi purgatio sit futura per ignem.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd hæc purgatio non sit futura per ignem. Ignis enim cùm sit pars mundi, purgatione indiget sicut aliæ partes: sed non debet esse idem purgans & purgatum: ergo videtur quòd ignis non purgabit.

¶Præterea, Sicut ignis habet virtutem purgatiuā, ita & aqua: cùm ergo omnia non sint purgabilia per ignem, sed quædam necesse sit aqua purgari, sicut etiam vetus lex distinguit, videtur quòd ignis non purget ad minus vniuersaliter.

¶Præterea, Purgatio ad hoc videtur pertinere, vt partes mundi segregatæ puriores reddantur: sed segregatio partium mundi abinuicem in mundi initio sola virtute diuina facta est, quia ex hac opus distinctionis determinatur: vnde & Anaxagoras segregationem posuit, per actum intellectus mouentis omnia: ergo videtur quòd in fine mundi purgatio fiat immediatè à Deo, & non per ignem.

¶SED CONTRA est quod in Psalmo dicitur, Ignis in conspectu eius ardebit, & in circuitu eius tempestas valida. & postea sequitur de iudicio, Aduocabit cælum de sursum, & terram discernere populum suum: ergo videtur quòd vltima purgatio mundi sit futura per ignem.

¶Præterea, Secundæ Petri vlti. dicitur: Cæli ardentes soluentur, & elementa ignis ardore tabescent: ergo illa purgatio per ignem fiet.

CONCLVSIO.

¶Cùm ignis sit omnium elementorum nobilissimum, & purissimum illiusque sphæra maximè distet à nostræ habitatione, conueniens est per eum fieri mundi purgatio.

¶RESPONDEO dicendum, quòd illa mundi purgatio remouebit à mundo infectionem ex culpa relictam & imputatem commixtionis, & erit dispositio ad gloriæ perfectionē: & ideò quantum ad hæc tria, conuenientissimè fiet per ignem purgatio. Primò quia ignis cùm sit nobilissimum elementorum, habet naturales proprietates similiores proprietatibus gloriæ, vt maximè patet de luce. Secundò, quia ignis non ita recipit commixtionem extranei propter efficaciam virtutis actiuæ, sicut alia elementa. Tertiò, quia sphæra ignis est remota à nostra habitatione, nec ita communis est nobis vsus ignis sicut terræ, aquæ & aëris, vnde non ita inficitur: & præter hoc habet magnam efficaciam ad purgandum & ad diuidendum subtiliando.

¶AD PRIMVM ergo dicendum quòd ignis non venit in vsum

Universidad de Deusto
Biblioteca

in vsum nostrum prout est in materia propria, sicut enim remotus est a nobis, sed solùm prout est in materia aliena: & ideò quantum ad hoc poterit purgare mundum per ignem in sua puritate existentem: quantum verò ad hoc quòd habet de extraneo, adiunctum poterit purgari: & sic diuerso respectu idem erit purgans & purgatum, quod non est inconueniens.

¶Ad secundum dicendum, quòd purgatio mundi quæ facta est per diluuium, non respiciebat, nisi infectionem peccati, præcipuè autem tunc regnabat peccatum concupiscentiæ: & ideò conuenienter per contrarium purgatio facta fuit, scilicet per aquam. Secunda purgatio respicit etiam infectionem culpæ & commixtionis impuritatem, & quantum ad vtrunq; conuenit magis quòd fiat per ignem. Aqua enim non habet vim disgregandi, sed magis congregandi: vnde per aquam naturalis impuritas elementorum tolli non posset sicut per ignem. Similiter etiam circa finem mundi regnabit vitium tepiditatis, quasi mundo iam senescente, quia vt dicitur Matth. 24. tunc refrigesceret charitas multorum: vnde tunc conuenienter purgatio per ignem fiet, nec est aliquid quod igne purgari non possit aliquo modo. Sed quædam sunt quæ sine sui corruptione per ignem non possunt purgari, sicut panni & vasa lignea & huiusmodi: & talia lex præcipit purgari per aquam: quæ tamen finaliter omnia corrumpentur per ignem.

¶Ad tertium dicendum, quòd per opus distinctionis sunt rebus diuersæ formæ collatæ, quibus adinuicem distinguuntur: & ideò hoc fieri non potuit nisi per eum qui est autor naturæ: sed per finalem purgationem reducentur res ad puritatem, in qua conditæ fuerunt, & in hoc poterit natura creata exhibere ministerium Creatori: & propter hoc ministerium creaturæ committitur, quia hoc ad eius nobilitatem cedit.

ARTICVLVS III.

¶Vtrùm ignis, quo mundus purgabitur, sit eiusdem speciei cum igne elementari.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd ille ignis non sit eiusdem speciei cum igne elementari. Nihil enim seipsum consumit: sed ille ignis quatuor elementa consumet, vt dicit glos. 1. Pet. vlti. ergo ignis ille non erit eiusdem speciei cum igne elementari.

¶Præterea, Sicut virtus manifestatur per operationem, ita natura per virtutem: sed ille ignis habebit aliam virtutem ab igne, cui est elementum, quia scilicet purgabit vniuersum, quod ignis iste facere non potest: ergo non erit eiusdem speciei cum isto.

¶Præterea, Ea quæ sunt eiusdem speciei in corporibus naturalibus, habent eundem motum: sed ille ignis habebit alium motum, quàm ignis, qui est elementum, quia circumquaque mouebitur, vt totum purgare possit: ergo non est eiusdem speciei.

¶SED CONTRA est quod Augustinus dicit 20. de ciuitate Dei: & habeur in glossa, primæ ad Corinthios 7. quòd figura huius mundi mundanorum ignium conflagratione peribit: ergo ignis ille erit de natura ignis qui nunc est in hoc mundo.

¶Præterea, Sicut erit purgatio futura per ignem, ita præcedens fuit per aquam, & vtraq; adinuicem comparantur 2. Petri 3. sed in prima purgatione fuit aqua eiusdem speciei cum aqua elementari. ergo similiter erit in secunda purgatione ignis eiusdem speciei cum igne elementari.

CONCLVSIO.

¶Sicut aqua elementari factum fuit Diluuium, sic & ignis quo mundus purgabitur, eiusdem erit cum hoc nostro igne.

¶RESPONDEO dicendum, quòd circa hoc inueniuntur tres opiniones. Quidam enim dicunt quòd elementum, quod est in Sphæra sua, descendet ad purgationem mundi, modum autem descensionis ponunt per multiplicationem. Ignis enim appositus combustibili vndique augmentatur, & hoc præcipuè tunc fiet quando virtus ignis exaltabitur super omnia alia elementa. Sed contra hoc esse videtur quòd ignis ille non tantùm descendet, sed etiam à Sanctis ascendere permittetur: vt patet 1. Petri 3. vbi dicitur quòd tantum ascendet Iudicij ignis, quantum aquæ Diluuij, ex quo videtur quòd ille ignis sit circa locum medium generationis. Et propter hoc alij dicunt quòd ignis ille generabitur circa locum medium ex congregatione radiorum cælestium corporum, sicut videmus quòd congregantur in speculo comburentes: tunc autem loco speculorum erunt nubes concauæ, ad quas fiet radiorum reuerberatio. Sed hoc etiam non videtur conueniens, quia cùm effectus corporum cælestium sequatur determinatos situs & aspectus eorum, si ex virtute corporũ cælestium ignis ille generaretur, notũ tempus illius purgationis esset considerantibus motus astrorum, quod autoritati Scripturæ repugnat. Et ideo alij dicunt sequentes Augustinum, quod sicut mundanarum aquarum inundatione factum est Diluuium, ita mundanorum ignium conflagratione figura huius mundi peribit: vt dicitur 20. de ciuitate Dei. Ista autem conflagratio nihil aliud est, quàm congregatio omnium causarum inferiorum & superiorum, quæ ex natura sua habent virtutem igniendi, quæ quidem congregatio non naturali cursu rerum, sed virtute diuina fiet: & ex omnibus istis causis sic congregratis generabitur ignis, qui faciem huius mundi exuret. Si autem opiniones hæ directè considerentur, inueniuntur diuersificati quantum ad causam generationis illius ignis, & non quantum ad speciem eius. Ignis enim generatus à sole vel ab inferiori faciente est eiusdem speciei cum igne, qui est in sua Sphæra, non inquantum admiscetur ei de materia aliena, quod quidem tunc oportebit: quia ignis non potest aliquid purgare nisi secundum quòd aliquid alterum efficitur materia eius aliquo modo. Vnde simpliciter concedendum est quòd ignis ille erit eiusdem speciei cum isto.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd ignis ille quamuis sit eiusdem speciei cum igne, qui apud nos est, non tamen est idem numero. Videmus autem quòd duorum ignium eiusdem speciei vnus alterum destruit, maior scilicet minorum, consumendo materiam eius, & similiter etiam ille ignis ignem, qui apud nos est consumere poterit.

¶Ad secundum dicendum, quòd sicut operatio quæ procedit à virtute, est virtutis indicium, ita & virtus eius est indicium essentiæ vel naturæ, quæ procedit à principiis essentialibus rei operatio autem, quæ non procedit ex virtute rei operantis, nõ indicat virtutem ipsius, sicut patet in instrumentis. Actio enim instrumenti magis manifestat virtute mouentis, quàm instrumenti virtutem quia virtutem agentis manifestant, vt primũ operationis principium: virtutem autem instrumenti non manifestat nisi quatenus est susceptiuum influentiæ principalis agentis, secundum quòd mouetur ab eo. Similiter etiam virtus quæ non procedit ex principiis essentialibus rei, non manifestat naturã eius, nisi quantũ ad susceptibilitatem, sicut virtus, qua aqua calefacta potest calefacere, non manifestat naturam eius nisi quantum ad calefactibilitatem: & ideò nihil prohibet quin aqua habens hanc virtutem, sit eiusdem speciei cum aqua non habente virtutem istam. Similiter non est inconueniens quòd ignis ille qui habebit vim purgandi faciem mundi, sit alterius speciei cum igne, qui est apud nos, cùm vis calefactiua non oriatur in ipso ex principiis essentialibus, sed ex diuina virtute vel operatione esse dicatur quòd illa virtus sit aliqua qualitas absoluta, sicut calor in aqua calefacta: siue sit intentio quædam, sicut de instrumentali virtute in prima distinctione dictum est, & hoc probabilius est: quia ignis ille non ager, nisi vt instrumentum diuinæ virtutis.

¶Ad tertium dicendum, quòd ignis ex propria natura non fertur nisi sursum, sed inquantum insequitur materiam quam requirit, extra propriam sphæram existens, sic sequitur materiæ combustibilis situm, & per modum istum non est inconueniẽs quòd vel in circuitu vel in deorsum moueatur, & præcipuè secundum quod agit vt instrumentum diuinæ virtutis.

ARTICVLVS IIII.

¶Vtrùm ignis ille purgabit etiam cælos superiores.

AD QVARTVM sic procedirur. Videtur quòd ignis ille purgabit etiam cælos superiores, quia in Psalmo dicitur: Opera manuum tuarum sunt cæli, ipsi peribunt, tu autem permanes: sed etiam superiores cæli sunt opera manuum Dei: ergo & ipsi in finali mundi conflagratione peribunt.

¶Præterea, secundæ Pe. 3. dicitur: Cæli ardentes soluentur, & elementa ignis ardore tabescent. Cæli autem qui ab elementis distinguuntur, sunt cæli superiores, quibus infixa sunt syderai: ergo videtur etiam quòd illi per ignem illum purgabuntur.

¶Præterea, Ignis ille ad hoc erit, vt remoueatur à corporibus in dispositionem ad perfectionem gloriæ: sed in cælo superiori inuenitur

inuenitur indispositio, & ex parte culpæ, quia diabolus ibi peccauit: & ex parte naturalis defectus, quia Roma. 8. super illud, Scimꝰ quòd omnis creatura ingemiscit & parturit vsq; adhuc. dicit Glo. omnia elementa cum labore explent officia sua, sicut sol & luna non sine labore statuta implent sibi spatia: ergo purgabuntur per ignem illum.

¶SED CONTRA est, quòd corpora cælestia peregrinæ impressionis receptiua non sunt.

¶Præterea, Super illud 2. Thessa. 1. In flamma ignis dantis vindictam, dicit glo. Ignis erit in mundo qui præcedet eum, tantum spacium aëris occupans, quantum occupauit aqua in diluuio: sed aqua diluuij non ascendit vsq; ad superiores cælos, sed solùm quindecim cubitis super altitudinem montium, vt habetur Gene. 7. ergo cæli superiores illo igne non purgabuntur.

CONCLVSIO.

¶Superiores cæli, cùm nihil de eorum substantia remoueri oporteat, ne igne nec alia quamuis actione purgabuntur: sed ipsa eorum quies & motus cessatio vicem purgationis geret.

¶RESPONDEO dicendum, quòd purgatio mundi ad hoc erit vt remoueatur à corporibus dispositio contraria perfectioni gloriæ, quæ quidem perfectio est vltima rerum consummatio, & hæc quidem dispositio in omnibus corporibus inuenitur: sed diuersimodè in diuersis. In quibusdam enim inuenitur indispositio secundum aliquid inhærens substantiæ eorum, sicut in istis corporibus inferioribus, quæ per mutuam mixtionem decidunt à propria puritate. In quibusdam verò corporibus inuenitur indispositio non per aliquid substantiæ eorum inhærens, sicut in corporibus cælestibus, in quibus nihil inuenitur repugnans vltimæ perfectioni vniuersi, nisi motus qui est via ad perfectionẽ: nec motus quilibet, sed localis tãtùm, qui non variat aliquid quod sit intrinsecum rei, vt substantiam, aut quantitatem, sed solùm locum, qui est extra rem: & ideò à substantia cæli superioris non oportet quod aliquid remoueatur, sed oportet quòd motus eius quietetur. Quietatio autem motus localis non fit per actionem alicuius contrarij agentis, sed per hoc, quòd motor desistit à mouendo: & ideò cælestia corpora nec per ignem nec per alicuius creaturæ actionem purgabuntur, sed ipsa eorum quietatio sola voluntate diuina accidens, ei loco purgationis erit.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd sicut Aug. dicit 20. de ciui. Dei, verba illa Psalmi sunt intelligenda de cælis aëris, qui purgabuntur per ignem vltimæ conflagrationis. Vel dicendum, quòd si etiam de superioribus cælis intelligatur, tunc dicuntur perire quantum ad motum, quo nunc continuè mouentur.

¶Ad secundum dicendum, quòd Petrus se exponit de quibus cælis intelligat, præmiserat enim ante verba inducta quòd cæli priùs & terra per aquam perierant, qui nunc sunt eodem verbo repositi igni reseruati in diem iudicij: ergo illi cæli per ignem purgabuntur qui priùs per aquam diluuij sunt purgati, scilicet cæli aërij.

¶Ad tertium dicendum, quòd ille labor & illa seruitus creaturæ quæ corporibus cælestibus secundum Ambro. attribuitur, nihil est aliud, quàm vicissitudo motus, ratione cuius tempori subiiciuntur & defectus vltimæ consummationis quæ finaliter in eis erit: ex culpa etiam dæmonum cælum empyreum infectionem non contraxit, quia statim peccando cælo expulsi sunt.

ARTICVLVS V.

Vtrùm ignis ille alia elementa consumet.

AD QVINTVM sic proceditur. Videtur quòd ignis ille alia elementa consumet. Quia vt dicit Glo. Bedæ 2. Petri vlti. elementa quatuor, quibus mundus consistit, ignis maximus absumet, nec cuncta in tantum absumet, vt non sint, sed duo ex toto consumet, duo verò in meliorem restituet faciem: ergo videtur quòd ad minus duo elementa per ignem illum destruenda sint totaliter.

¶Præterea, Apoca. 11. Primum cælum & prima terra abiit, & mare iam non est. sed per cælum aër intelligitur, vt Augustinus dicit: mare autem est aquarum congregatio: ergo videtur quòd illa tria elementa totaliter destruentur.

¶Præterea, Ignis non purgat nisi secundum hoc quòd alia efficiuntur materia eius: si ergo ignis purgat alia elementa, oportet quòd eius materia efficiantur: ergo quòd in naturam ignis transeant, & sic à natura sua corrumperentur.

¶Præterea, Forma ignis est nobilissima formarum, ad quam perduci possit elementaris materia: sed per illam purgationem omnia in nobilissimum statum perducentur vel mutabuntur: ergo alia elementa in ignem totaliter conuertentur.

¶SED CONTRA est quod dicitur 1. Corinth. 7. super illud, Præterit figura huius mundi. Pulchritudo non substantia præterit: sed ipsa substantia elementorum pertinet ad perfectionem mundi: ergo elementa non consumentur secundum suam substantiam.

¶Præterea, Illa finalis purgatio quæ fier per ignem, respondebit primæ purgationi, quæ facta est per aquam: sed illa non corrupit elementorum substantiam: ergo nec illa quæ fiet per ignem, corrumpet.

CONCLVSIO.

¶Quatuor elementa in mundi purgatione quantum ad substantiam & qualitates eorum proprias manebunt: sed purgabuntur à sordibus & infectionibus, quas ab hominum peccatis contraxerunt.

¶RESPONDEO dicendum, quòd circa hanc quæstionẽ est multiplex opinio. Quidam enim dicunt quòd omnia elementa manebunt quantum ad materiam, omnia autem mutabuntur quantum ad imperfectionem: sed duo eorum retinebunt propriam formam substantialem, scilicet aër & terra, in duobus verò, scilicet in igne & aqua, non remanebit forma substantialis eorum, sed mutabuntur ad formam cæli, & sic tria elementa, aër scilicet, ignis & aqua, cælum dicentur, quãuis aër retineat formam substantialem eandem quam nunc habet, quia nunc etiam cælum dicitur. Vnde etiam Apocalypsis decimosecundo non fit mentio nisi de cœlo & terra. Vidi, inqt, cælum nouum & terram nouam. Sed hæc opinio est omninò absurda. Repugnat enim & philosophiæ, secundum quam poni non potest, quòd corpora inferiora sint in potentia ad formam cæli, cùm nec materiam habeant communem, nec contrarietatem adinuicem: & etiam Theologiæ, quia secundum hanc propositionem non saluabitur perfectio vniuersi cum integritate suarum partium, duobus elementis sublatis. Vnde per hoc quòd dicitur cælum, intelligitur quintum corpus, omnia verò elementa intelliguntur per terram sicut in Psalmo, Laudare Dominum de terra. & sequitur, Ignis, grando, niix, glacies, &c. Et ideò alij dicunt quòd omnia elementa manebũt secundum substantiam, sed qualitates actiuæ & passiuæ ab eis remouebuntur. Sicut etiam ponunt quòd in corpore mixto elementa saluantur secundum suas formas substantiales sine hoc quòd proprias qualitates habeant, cùm sint in medium reductæ, sed medium neutrum extremorum est. Et huic etiam videtur consonare quod Augustinus dicit 20. de ciuitate Dei: Illa conflagratione mundana elementorum corruptibilium qualitates quæ corporibus nostris congruebant, ardendo penitus interibunt, atque ipsa substantia eas qualitates habebit, quæ corporibus immortalibus mirabili muratione conueniant. Sed illud non videtur probabile, cùm qualitates propriæ elementorum sint effectus formarum substantialium, quòd formis substantialibus manentibus, qualitates prædictæ possunt mutari nisi per actionem violentam ad tempus. Sicut in aqua calefacta videmus quòd ex vi suę speciei frigiditatem recuperat, quam per actionem ignis amisit, dummodò species aquæ remaneat. Et præterea ipsæ qualitates elementares sunt de perfectione secunda elementorum, sicut proprię passiones eorum: nec est probabile, quòd in illa finali consummatione aliquid perfectionis naturalis ab elementis tollatur. Et ideò videtur dicendum, quòd manebunt elementa quantum ab substantiam & qualitates eorum proprias, sed purgabuntur ab infectione, quam ex peccatis hominum contraxerunt, & ab impuritate quæ per actionem & passionem mutuam in eis accidit: quia iam cessante motu primi mobili in inferioribus elementis, mutua actio & passio esse non poterit, & hoc Augustinus appellat qualitates elementorum: scilicet innaturales dispositiones eorum, secundum quas corruptioni appropinquant.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd ignis ille dicitur quatuor elementa absumere, inquantum ea aliquo modo purgabit: quod autem sequitur, quòd duo ex toto consumet, non est itelligendum quòd duo elementa secundum substan-

Universidad de Deusto
Biblioteca

tiam desruantur, sed quia duo magis remouebuntur à proprietate, quàm nunc habent, quæ quidem duo à quibusdam esse dicuntur ignis & aqua, quæ maximè excedunt in qualitatibus actiuis, scilicet calore & frigore, quæ sunt maximæ corruptionis principia in aliis corporibus: & quia tunc non erit actio ignis & aquæ quæ sunt maximè actiua, maximè immutari videbuntur à virtute, quam nunc habent. Alij verò dicunt hæc duo esse aërem & aquam propter varios motus istorum duorum elementorum, quos consequuntur ex motu corporum cælestium: & quia isti motus non erunt sicut fluxus & refluxus maris & commotiones ventorum, & huiusmodi: ideò ista elementa maximè mutabuntur à proprietatè, quam nunc habent.

¶Ad secundum dicendum, quòd sicut dicit Aug. 20. de ciuitate Dei, cùm dicitur: Et mare iam non est, per mare potest intelligi præsens seculum, de quo parum suprà antè dixerat, mare dedit mortuos suos: si tamen mare ad literam referamus, tunc est dicendum quòd in mari duo intelliguntur: scilicet substantia aquarum & earum dispositio quantum ad salcedinem & commotiones fluctuum: & quantum ad hoc secundum, mare non remanebit, remanebit autem quantum ad primum.

¶Ad tertium dicendum, quòd ignis ille non aget nisi vt instrumentum prouidentiæ & virtutis diuinæ: vnde non aget in alia elementa vsq; ad eorum consumptionem, sed solùm vsq; ad purgationem: nec oportet quòd illud quod efficitur materia ignis, totaliter à specie propria corrumpatur, sicut patet in ferro ignito, quòd à loco ignitionis remotum ex virtute speciei remanentis ad proprium statum & pristinum redit: & ita etiam erit de elementis per ignem purgatis.

¶Ad quartum dicendum, quòd in partibus elementorum non oportet considerari solùm quod congruat alicui parti secundum se acceptæ, sed etiam quod congruat secundum ordinem ad totum. Dico ergo quòd quanuis aqua esset nobilior, si haberet formam ignis, similiter terra & aër: vniuersum tamen esset imperfectius si tota elementorum materia formam ignis assumeret.

ARTICVLVS VI.

¶Vtrùm omnia elementa per illum ignem purgabuntur.

AD SEXTVM sic proceditur. Videtur quòd nec omnia elementa per illum ignem purgabuntur, quia ignis ille (vt iam dictum est) non ascendet nisi quantum ascendit aqua diluuij: sed aqua diluuij non peruenit vsq; ad sphæram ignis: ergo nec per vltimam purgationem elementum ignis purgabitur.

¶Præterea, Apoca. 21. dicit glo. super illud: Vidi cælum nouum, &c. Immutatio aëris & terræ dubitabilis non est quin per ignem fiet: sed de aqua dubitatur, nam purgationem in seipsa habere creditur. ergo ad minus non est certum quòd omnia elementa purgentur.

¶Præterea, Locus qui est perpetuæ infectionis, nunquam purgatur: sed in inferno erit perpetua infectio: cùm ergo infernus inter elementa collocetur, videtur quòd elementa non totaliter purgentur.

¶Præterea, Paradisus terrestris in terra continetur: sed ille non purgabitur per ignem, quia etiam nec aquæ diluuij illuc ascenderunt, vt Beda dicit: & habetur in secundo Sententiarum: ergo videtur quòd non omnia elementa totaliter purgentur.

¶SED CONTRA est glo. suprà inducta, quæ habetur 2. Petri vlti. quòd quatuor elementa ignis ille absumet.

CONCLVSIO.

¶Impuritates elementorum, quæ ex eorum permixtione proueniunt, per ignem purgabuntur.

¶RESPONDEO dicendum, quòd quidam dicunt quòd ille ignis ascendet vsq; ad summitatem spatij continentis quatuor elementa, vt sic elementa totaliter purgentur ab infectione peccati, quo etiam superiores partes elementorum sunt infectæ, vt patet per fumum idololatriæ superiora inficientis: & etiam à corruptione, quia elementa secundum omnes partes sui corruptibilia sunt. Sed hæc opinio repugnat auctoritati Scripturæ: quia 2. Pet. 3. dicitur quòd illi cæli repositi sunt igni, qui fuerunt per aquam purgati. Et August. dicit 20. de ciui. Dei, quòd ille mundus qui diluuio periit, igni reseruatur. Constat autem quòd aqua diluuij non ascendit vsq; ad summitatem spatij elementorum, sed solùm vsq; ad quindecim cubitos super altitudinem montis. Et præterea notum est quòd vapores elevati vel fumi quicunq; non possunt pertransire totam sphæram ignis, vt perueniant ad summitatem eius. Et ita infectio peccati non venit vsq; ad spatium prædictum. A corruptibilitate etiam elementa non possunt purgari per subtractionem alicuius quod per ignem posit consumi: sed per ignem poterunt consumi impuritates elementorum, quæ ex eorum permixtione prouenient. Huiusmodi autem impuritates præcipuè sunt circa terram vsq; ad medium aëris interstitium, vnde vsq; ad illud spatium ignis vltimæ conflagrationis elementa purgabit. Tantum enim aquæ etiam diluuij ascenderunt, quod probabiliter æstimari potest ex montium altitudine quos determinata mensura transcenderant.

¶Primum ergo concedamus.

¶AD SECVNDVM dicendum, quòd ratio dubitationis in glo. exprimitur, quia scilicet aqua vim purgationis in se habere creditur, non tamen habet vim purgationis talis qualis futuro statui competit, vt ex dictis patet.

¶Ad tertium dicendum, quòd illa purgatio præcipuè ad hoc erit, vt quicquid est imperfectionis à sanctorum habitatione, removeatur: & ideò in illa purgatione totum quod est fœdum, ad locum damnatorum congregabitur, vnde infernus non purgabitur, sed ad ipsum deducentur totius mundi purgamenta.

¶Ad quartum dicendum, quòd quanuis peccatum primi hominis in terrestri paradiso sit commissum, non tamen locus ille est locus peccantium, sicut nec cælum empyreum, ex vtroq; enim loco homo & diabolus statim post peccatum sunt eiecti: vnde locus ille purgatione non indiget.

ARTICVLVS VII.

¶Vtrùm ignis vltimæ conflagrationis iudicium debeat sequi.

AD SEPTIMVM sic proceditur. Videtur quòd ignis vltimæ conflagrationis iudicium debet sequi. Augustinus enim 20. de Ciuitate Dei, hunc ordinem ponit eorum quæ in iudicio sunt futura, dicens: Circa iudicium has res dicimus esse venturas, Heliam Thesbitem, Iudæorum conuersionem, & Antichristū persecuturum, Christū venturū vel iudicaturū, mortuorū resurrectionem, bonorū malorúmq; diuisionem, mundi conflagrationem, eiusdem renouationem: ergo conflagratio iudicium sequetur.

¶Præterea, Augustinus dicit in eodem libro, Iudicatis impiis & in æternum ignem missis, figura huius mundi mundanorum ignium conflagratione peribit: ergo idem quod prius.

¶Præterea, Dominus ad iudicandum veniens, aliquos viuos reperiet, vt patet ex hoc quod habetur 1. Thessalo. 4. vbi ex persona eorum Apostolus dicit: deinde nos qui viuimus, qui residui sumus in aduentu Domini, &c. sed hoc non esset si conflagratio mundi præcederet, quia per ignem resoluerentur: ergo ignis ille iudicium sequetur.

¶Præterea, Dominus dicitur iudicaturus orbem per ignem: & ideò conflagratio finalis videtur esse executio sententiæ vel diuini iudicij: sed executio sequitur iudicium: ergo ille ignis iudicium sequetur.

¶SED CONTRA est quod dicitur in Psalmo: Ignis ante ipsum præcedet.

¶Præterea, Resurrectio præcedit iudicium, aliàs non videret omnis oculus Christum iudicantem: sed mundi conflagratio resurrectionem præcedet, sancti enim qui resurgent, corpora spiritualia & impassibilia habebunt, ita quòd non poterunt purgari per ignem, cùm tamen in litera dicatur ex verbis August. quòd per illum ignem purgabitur si quid in aliquibus sit purgandum: ergo ille ignis iudicium præcedet.

CONCLVSIO.

¶Cùm mortuorum resurrectio iudicium præcedere verissimum sit, conflagratio ignis, quantùm ad mundi purgationem spectat, Dei iudicium præcedat oportet: quantum verò attinet ad illius ignis actum quo malos inuoluet, iudicium ignis conflagrationem anteibit.

¶RESPONDEO dicendum, quòd illa Conflagratio secundum rei veritatem quantum ad sui initiū præcedet: quod ex hinc manifestè colligi potest, quòd mortuorum resurrectio iudiciū præcedet, quod patet 1. Thessa. 4. quòd illi qui dormient, rapientur in nubibus in aëra obuiam Christo ad iudicij venienti, simul autem erit resurrectio communis & corporum sanctorum glorificatio, sancti enim resurgentes corpora gloriosa resumentiuit patet per illud quod dicitur primæ Corinth. 15. Seminantur in ignobilitate, surgent in gloria: similiter & cùm corpora sanctorum glorificabuntur, etiam tota creatura suo modo

suo modo renouabitur, vt patet per illud quod dicitur Rom. 8. quòd ipsa creatura liberabitur à seruitute corruptionis in libertatem gloriæ filiorum Dei: cùm ergo conflagratio mundi sit dispositio ad renouationem prædictam, vt ex dictis patet: manifestè potest colligi quòd illa conflagratio quo ad purgationem mundi iudicium præcedet, sed quo ad aliquem actum, qui scilicet est inuoluere malos, iudicium sequetur.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd Augustinus non loquitur determinando, sed opinando: quod patet ex hoc quod sequitur, Quæ quidem ventura esse credendum est, sed quibus modis & quo ordine veniant, magis docebit rerum experientia, quàm nunc ad perfectū hominis intelligentia valeat consequi, æstimo tamen eo quo à me commemorata sunt ordine, esse ventura: ergo patet quòd hæc dixit opinando.

¶Et similiter dicendum est ad secundum.

¶Ad tertium dicendum, quòd omnes homines morientur & resurgent, sed tamen illi dicuntur viui reperiri, qui vsq; ad tempus conflagrationis viuent in corpore.

¶Ad quartum dicendum, quòd ille ignis non consequitur sententiam iudicis nisi quo ad inuolutionem malorum, & quantum ad hoc sequetur iudicium.

ARTICVLVS VIII.

¶Vtrùm ille ignis habiturus sit talem effectum in hominibus, qualis designatur.

AD OCTAVVM sic proceditur. Videtur quòd ille ignis non habebit talem effectum in hominibus, qualis designatur. Illud consumi dicitur quod in nihilum reducitur: sed corpora impiorum non resoluentur in nihilum: sed in æternum conseruabuntur, vt æternam pœnam sustineant: ergo ignis non erit malis consumptio, vt in litera dicitur.

¶Si dicatur quòd consumet malorum corpora inquantum ea resoluet in cinerem: contrà, Sicut corpora malorum ita & bonorum in cinerem resoluentur, hoc enim est Christi solius priuilegium, vt caro eius non viderit corruptionem: ergo etiam bonis tunc repertis erit consumptio.

¶Præterea, Infectio peccati magis abundat in elementis, secundum quòd veniunt ad compositionem humani corporis, in quo est corruptio fomitis, etiam quantum ad bonos, quàm in elementis extra corpus humanum existentibus: sed elementa extra corpus humanum existentia purgabuntur propter peccati infectionem: ergo multò fortiùs oportet per ignem purgari elementa in corporibus humanis existentia siue bonorum siue malorum, & ita oportet vtraq; corpora resolui.

¶Præterea, Quandiu status viæ durat, elementa similiter agūt in bonos & in malos, sed adhuc durabit status viæ in illa conflagratione: quia post statum huius viæ non erit mors naturalis, quæ tamen per illam conflagrationem causabitur: ergo ille ignis æqualiter aget in bonos & malos, & ita nō videtur quòd fit aliqua discretio inter eos quantum ad effectum illius ignis suscipiendum, sicut in litera ponitur.

¶Præterea, Illa conflagratio quasi in momento perficitur: sed multi inueniuntur vsui, in quibus erunt multa purgabilia: ergo illa conflagratio non sufficiet ad eorum purgationem.

CONCLVSIO.

¶Ignis naturaliter aget ante iudicium & in bonos & in malos, eos in cinerem resoluendo: sed mali illius ignis actione cruciabuntur: boni verò omnis doloris erunt expertes.

¶RESPONDEO dicendum, quòd ignis ille finalis conflagrationis quantum ad hoc quòd iudicium præcedet, aget vt instrumentum diuinæ iustitiæ, & iterum per virtutem naturalis ignis. Quātum ergo pertinet ad virtutem naturalem ipsius, similiter aget in malos & bonos qui viui reperientur, vtrorūq; corpora in cinerem resoluendo inquantùm verò aget vt instrumentum diuinæ iustitiæ, diuersimodè aget in diuersos quantum ad pœnam sensuum. Mali enim per actionem ignis cruciabuntur. Boni verò in quibus nihil purgandum inuenietur, omninò nullum dolorem ex igne sentient, sicut nec pueri senserunt in camino ignis: Dan. 3. quanuis eorum corpora non seruentur integra, sicut puerorum seruata fuerunt, & hoc diuina virtute fieri poterit, vt sine doloris cruciatu resolutionem corporū patiantur. Boni verò, in quibus aliquid purgandum reperietur sentient cruciatū doloris ex illo igne plus vel minùs pro meritorum diuersitate, sed quantum ad actum, quem post iudicium ille ignis habebit in damnatos tantùm aget, quia corpora bōni omnes habebunt impassibilia.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd consumptio ibi accipitur non per annihilationem, sed pro resolutione in cinerem.

¶Ad secundum dicendum, quòd bonorum corpora quanuis in cinerem resoluentur per ignem, non tamen ex hoc dolorem sentient, sicut nec pueri in fornace existentes: & quantum ad hoc est dissimile de bonis & malis.

¶Ad tertium dicendum, quòd elementa in corporibus humanis existentia purgabitur per ignem etiā in corporibus electorum, sed hoc per diuinam virtutem fiet sine cruciatu doloris.

¶Ad quartum dicendum, quòd ignis ille non aget tantum secundum naturalem elementorum virtutem, sed etiam vt diuinæ iustitiæ instrumentum.

¶Ad quintum dicendum, quòd tres sunt causæ quare subitò illi, qui viui reperientur purgari poterunt. Vna est, quia in eis pauca purganda inuenientur est terrorib⁹ & persequutionibus præcedentibus fuerint purgati. Secunda causa est, quia & viui voluntariè pœnā sustinebūt, pœna enim in hac vita voluntariè suscepta multo plus purgat quàm pœna post mortem inflicta, sicut patet in martyribus, quòd si purgandum quid in eis inuenitur, passionis falce tollitur, vt Aug. dicit, cùm tamen pœna martyrij sit breuis in comparatione ad pœnam quæ in Purgatorio sustinetur. Tertia est quia calor ille recuperabit in intentione quantùm amittit in temporis breuitate.

ARTICVLVS IX.

Vtrùm ille ignis inuoluet reprobos.

AD NONVM sic proceditur. Videtur quòd ille ignis non inuoluet reprobos, quia super illud Mal. 3. Purgabit filios Leui. dicit Glossa, duos ignes legimus futuros: vnum quo purgabit electos & præcedet iudicium, alterum qui reprobos cruciabit, sed hic est ignis Inferni qui malos inuoluet. Primus autem est ignis finalis conflagrationis: ergo ille ignis conflagrationis non erit ille qui malos inuoluet.

¶Præterea, Ille ignis Deo obsequitur in purgatione mundi: ergo remunerari debet aliis elementis remuneratis, & præcipuè cùm ignis sit nobilissimum elementorum: non ergo videtur quòd in Infernum debeat deiici ad pœnam damnatorum.

¶Præterea, ignis qui malos inuoluet erit ignis Inferni: sed ignis ille ab initio mundi præparatus est damnatis: vnde Matthæi 25. dicitur, Ite maledicti in ignem æternum, qui paratus est Diabolo, &c. Isa. 30. Præparata est ab heri Thophet à Rege præparata, &c. Glossa ab heri, id est, ab initio Thophet vallis gehennæ: sed ignis ille finalis conflagrationis non fuit ab initio præparatus, sed ex concursu mundanorum ignium generabitur: ergo ille ignis non est ignis Inferni qui reprobos inuoluet.

¶IN CONTRARIVM est quod in Psal. de illo igne dicitur, Quòd imflammabit in circuitu inimicos eius.

¶Præterea, Dan. 7. dicitur, Fluuius igneus rapidúsque egrediebatur à facie eius. Glos. vt peccatores traheret in gehennam. Loquitur autem autoritas de illo igne de quo nunc est mentio vt patet per quandam Glos. quæ ibi dicit, vt malos puniat & bonos purget: ergo ignis finalis conflagrationis in Infernum cum reprobis demergetur.

CONCLVSIO.

¶Igne conflagrationis inuoluentur reprobi, vt quicquid turpe & fœdum fuerit, in Infernum destruatur: sicut quicquid pulchrum & nobile reperietur, in regnum cœleste attolletur.

¶RESPONDEO dicendum, quòd tota purgatio mundi & innouatio ad purgationem & innouationem hominis ordinabitur: & ideò oportet quòd mundi purgatio & innouatio, purgationi & innouationi hominis, congruat: purgatio autem quædam erit quòd mali segregabuntur: vnde dicitur Lucæ 3. Cuius ventilabrum in manu eius, & purgabit aream suam, & congregabit triticum suum, id est, electos in horreum suum: paleas autem, id est, reprobos comburet igne inextinguibili: vnde & ita erit de purgatione mundi, quicquid erit turpe & fœdum, in Infernum cum reprobis remittetur: quicquid verò pulchrum & nobile, conseruabitur in superioribus ad gloriam electorum, & ita etiam erit de illo igne conflagrationis: sicut dicit Basilius super illud Psalm. Vox Domini intercedentis flammam ignis: quia quo ad calidum vstiuum, & quantum

ad id quod in igne grossum reperietur descendet ad Inferos ad pœnam damnatorum: quod verò est ibi subtile & lucidum, remanebit superius ad gloriam electorum.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd ignis qui purgabit electos ante iudicium, erit idem cum igne conflagrationis mundi, quãuis quidam contrarium dicant: cõuenit enim vt cùm homo sit pars mundi, eodem igne purgetur homo & mundus. Dicuntur autem duo ignes, qui purgabit hos & cruciabit malos, & quantùm ad officium, & aliquo modo ad substantiam: quia non tota substantia ignis purgantis in Infernum detrudetur, vt dictum est.

¶Ad secundum dicendum, quòd in hoc ille ignis remunerabitur: quòd illud quod est grossum in eo, separabitur ab ipso, & retrudetur in Infernum.

¶Ad tertium dicendum, quòd sicut gloria electorum post iudicium est maior quàm ante, ita & pœna reproborum: & ideò sicut charitas superiori creaturæ addetur ad augmentandum gloriam electorum, ita etiam quicquid est turpe in creaturis, retrudetur in Infernum ad augmentandam miseriam: & ita igni damnatorum ab initio præparato in Inferno non est inconueniens si alter ignis addatur.

QVAESTIO SEPTVAGESIMA quinta, De *resurrectione*, in tres articulos diuisa.

POST hoc considerandum est de circonstantibus, & concomitantibus resurrectionem: Quorum prima consideratio est de ipsa resurrectione. Secunda de eius causa. Tertia de eius tempore & modo. Quarta de ipsius termino à quo. Quinta de conditionibus resurgentium.

¶Circa primum quæruntur tria.

¶Primò, vtrùm resurrectio corporum sit futura.

¶Secundò, vtrùm sit omnium generabilium,

¶Tertiò, vtrùm naturalis vel miraculosa.

ARTICVLVS I.

¶Vtrùm corporum resurrectio sit futura.

Tho. 4. dist. 43. q. vnica, arti. 1. q. 1. et seq.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd corporum resurrectio non sit futura. Iob 14. Homo cum dormierit non resurget, donec alteretur cælum: sed cælum nunquam alteratur, quia terra de qua minus videtur, in æternum stat, vt patet Eccle. 1. ergo non resurget homo.

¶Præterea, Dominus Matth. 22. probat resurrectionem per autoritatem illam, Ego sum Deus Abraham, & Deus Isaac, & Deus Iacob, quia non est Deus mortuorum, sed viuentium: sed constat quando verba illa dicebantur, Abraham, Isaac, & Iacob non viuebant corpore, sed solum anima: ergo resurrectio non erit corporum, sed solùm animarum.

¶Præterea, Apostolus 1. Corinth. 15. videtur probare resurrectionem ex remuneratione laborum, quos in hac vita sustinent sancti, qui si in hac vita tantum confidentes essent, miserabiliores essent cæteris hominibus: sed sufficiens remuneratio omnium laborum hominis potest esse in anima tantum, non enim oportet quòd instrumentum simul cum operante remuneretur. Corpus enim instrumentum animæ est: vnde etiam in Purgatorio vbi animæ punientur pro his quæ gesserunt in corpore, anima sine corpore punitur: ergo non oportet ponere resurrectionem corporum, sed sufficit ponere resurrectionem animarum, quæ est dum transferuntur de morte culpæ & miserię in vitam gratiæ & gloriæ.

¶Præterea, Vltimum rei est perfectissimum in re, quia per illud attingit finem suum: sed perfectissimus status animæ est, vt sit à corpore separata: quia in hoc statu conformis est Deo & angelis & magis pura quasi separata ab omni extranea natura: ergo separatio à corpore est vltimus status eius, & ita ex hoc statu non redit ad corpus, sicut nec ex viro fit puer.

¶Præterea, Mors corporalis in pœnam hominis est inducta pro prima præuaricatione, vt patet Gene. 2. sic & mors spiritualis quæ est separatio animæ à Deo, est inflicta homini pro peccato mortali: sed de morte spirituali nunquam redeunt ad vitam post sententiam damnationis acceptam: ergo de morte corporali ad vitam corporalem non erit regressus, & sic resurrectio non erit.

¶SED CONTRA, est quod dicitur Iob 19. Scio quòd Redemptor meus viuit, & in nouissimo die de terra resurrecturus sum, & rursus circun. pel. mea, &c. ergo resurrectio erit corporum.

¶Præterea, Donum Christi est maius quàm peccatum Adæ, vt patet Rom. 5. Sed mors per peccatum introducta est: quia si peccatum non fuisset, mors nulla esset: ergo per donum Christi à morte reparabitur ad vitam.

¶Præterea, Membra debent esse corpori conformia: sed caput nostrum viuit, & in æternum viuet in corpore & anima. Quia Christus resurgens ex mortuis iam nõ moritur, vt patet Rom. 6. ergo & homines qui sunt eius membra, viuent in corpore & anima, & sic oportet carnis resurrectionem esse.

CONCLVSIO.

¶Cùm homo non possit esse beatus nisi anima corpori vere vniatur, tam quam forma materiæ, fatendum est resurrectionem esse, in qua anima suo corpori in perpetuum vniatur.

¶RESPONDEO dicendum, quòd secundum diuersas sententias de vltimo fine hominis diuersificatæ sunt sententiæ ponentium vel negantium resurrectionem. Vltimus enim finis hominis, quem naturaliter omnes homines desiderant, est beatitudo, ad quam quidem hominem posse pertingere in hac vita quidam posuerunt: vnde non cogebantur ponere aliam vitam post istam, in qua homo vltimam sui perfectionem consequeretur, & sic resurrectionem negabant: & hanc opinionem satis probabiliter excludit varietas fortunæ, & infirmitas humani corporis, scientiæ & virtutis imperfectio & instabilitas, quibus omnibus beatitudinis perfectio impediretur vt Augu. prosequitur in fine de Ciui. Dei. Et ideò alij posuerunt aliam vitam esse post hanc, in qua homo tantum secundum animam viueret post mortem, & hanc vitam ponebant sufficere ad naturale desiderium implendum de beatitudine consequenda: vnde Porphyrius dicebat, vt Aug. dicit in lib. de Ciu. Dei: Quia anima ad hoc quòd beata sit, omne corpus fugiendum est: vnde tales resurrectionem non ponebant. Huius autem opinionis apud diuersos diuersa erant falsa fundamenta. Quidam enim hæretici posuerunt omnia corporalia esse à malo principio, spiritualia verò à bono, & secundum hoc oportebat quòd anima summè perfecta non esset nisi à corpore separata, per quod à suo principio distrahitur, cuius participatio ipsam beatam facit: & ideò omnes hæreticorum sectæ, quæ ponunt à Diabolo corporalia esse creata vel formata, negant corporum resurrectionem. Huius autem fundamenti falsitas in principio 2. lib. ostensa est. Quidam verò posuerunt totam hominis naturam in anima constare, ita vt anima corpore vteretur sicut instrumento, aut sicut nauta naui: vnde secundum opinionem hanc sequitur quòd sola anima beatifica homo naturali desiderio beatitudinis non frustraretur, & sic non oportet ponere resurrectionem. Sed hoc fundamentum sufficienter Philosophus 2. de Anima destruit, ostendens animam corpori, sicut formam materiæ, vniri: & sic patet quòd fine hac vita homo non potest esse beatus: & ideò est necesse resurrectionem ponere.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd cælum nunquam alteretur quantum ad substantiam, sed quantum ad effectum virtutis, per quem mouet ad generationem & corruptionem inferiorum, ratione cuius dicit Apostolus 1. Corin. 7. Præterit figura huius mundi.

¶Ad secundum dicendum, quòd anima Abraham non est, propriè loquendo, ipse Abraham, sed est pars eius, & sic de aliis. Vnde vita animæ Abrahæ non sufficeret ad hoc quòd Abraham sit viuens, vel quia Deus Abraham sit Deus viuentis, sed exigitur vita totius coniuncti, scilicet animæ & corporis, quæ quidem vita quamuis non esset actu, quando verba proponebantur, erat tamen in ordine vtriusq; partis ad resurrectionem: vnde Dominus verba illa subtilissimè & efficaciter resurrectionem probat.

¶Ad tertium dicendum, quòd anima non comparatur ad corpus solùm, vt operans ad instrumentum, quo operantur, sed etiam vt forma ad materiam: vnde operatio est coniuncti & non tantum animæ, vt patet per Philosophum in 1. de Anima. Et quia operanti debetur operis merces, oportet quòd ipse homo com

uno compositus ex anima & corpore, operis sui mercedem accipiat. Venialia autem sicut dicuntur peccata, quasi dispositiones ad peccandum, non quòd simpliciter habeant rationem peccati: ita pœna, quæ eis redditur in Purgatorio, non est simpliciter retributio, sed magis purgatio quædem, quæ eorsum sit in corpore per mortem & incinerationem, & in anima per Purgatorij ignem.

¶Ad quartum dicendum, quæd cæteris paribus, perfectior est status animæ in corpore, quam extra corpus, quia est pars totius compositi, & omnis pars integralis materialis est respectu totius, & quanuis sit Deo conformis secundum quid: non tamẽ simpliciter: tunc enim, simpliciter loquendo, est aliquid maximè Deo conforme, quando habet quicquid conditio suæ naturæ requirit, quia perfectionem diuinam tunc maximè imitatur: vnde cor animalis magis est Deo cõforme immobili, quando mouetur, quàm quando quiescit, quia perfectio cordis est in moueri, & eius quies est eius destructio.

¶Ad quintum dicendum, quòd mors corporalis est introducta per peccatum Adæ, quod est morte Christi deletum: vnde pœna illa non manet in æternum: sed peccatum, quod mortem æternam per impœnitentiam inducit, vltrà non expiabitur, & ideò mors illa æterna erit.

ARTICVLVS II.

¶Vtrùm resurrectio erit omnium generaliter.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd resurrectio non erit omnium generaliter: in Psal. enim dicitur, Non resurgent impij in iudicio: sed resurrectio non erit hominum nisi tempore iudicij vniuersalis: ergo impij nullo modo resurgent.

¶Præterea, Dan. 12. dicitur, Multi de his qui dormiunt in puluere, euigilabunt: sed hæc loquutio quandam particularitatem importat: ergo non omnes resurgent.

¶Præterea, Per resurrectionem homines conformantur Christo resurgenti. Vnde 1. Cor. 15. concludit Apostolus: Quia si Christus resurrexit, & nos resurgemus: sed illi soli debent Christo resurgenti conformari, qui imaginem ipsius portauerunt, quod est solùm bonorum: ergo ipsi soli resurgent.

¶Præterea, Pœna non dimittitur nisi ablata culpa: sed mors corporalis est pœna peccati originalis: ergo cùm non omnibus sit dimissum originale peccatum, non omnes resurgent.

¶Præterea, Sicut per gratiam Christi renascimur, ita per gratiam eius resurgemus: sed illi qui in maternis vteris moriuntur, nunquàm poterunt renasci: ergo nec resurgere poterunt, & sic non omnes resurgent.

¶SED CONTRA est quod dicitur Ioan. 5. Omnes qui in monumentis sunt, audient vocem filij Dei, & qui audierint viuent: ergo omnes mortui resurgent.

¶Præterea, Primæ Cor. 15. Omnes quidem resurgemus, &c.

¶Præterea, Resurrectio ad hoc necessaria est, vt resurgentes recipiant pro meritis pœnam vel præmium: sed omnibus debetur vel pœna vel præmium pro merito proprio, sicut adultis, vel alieno, sicut paruulis: ergo omnes resurgent.

CONCLVSIO.

Cùm nulla anima perpetuò possit à corpore separari, necesse est sicut vnum ita & omnes resurgere.

¶RESPONDEO dicendum, quòd ea, quorum ratio sumitur ex natura speciei, oportet similiter inueniri in omnibus quæ sunt eiusdem speciei: talis autem est resurrectio. Hæc enim est eius ratio, vt ex dictis patet, quòd anima in perfectione vltima speciei humanæ esse non potest à corpore separata: vnde nulla anima in perpetuũ remanebit à corpore separata: & ideò necesse est sicut vnum ita & omnes resurgere.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd loquitur de spirituali resurrectione, qua impij non resurgent in iudicio discussionis conscientiæ, vt Gloss. exponit: vel loquitur de impiis, qui sunt animo infideles, qui non resurgent vt iudicentur: iam enim iudicati sunt.

¶Ad secundum dicendum, quòd Aug. exponit, id est, omnes: & hic modus loquendi inuenitur in sacra Scriptura: vel particulatio potest intelligi quantum ad pueros damnatos in limbo, qui quanuis resurgent, non propriè dicuntur euigilare, cùm nec sensum pœnæ nec gloriæ habituri sint: vigilia enim est solutio sensus.

¶Ad tertium dicendum, quòd omnes tam boni quàm mali conformantur Christo, viuendo in ista vita in his quæ ad naturam speciei pertinent: non autem in his quæ pertinent ad gratiam: & ideò omnes ei conformabuntur in reparatione vitæ naturalis: non autem in similitudine gloriæ, sed soli boni.

¶Ad quartum dicendum, quòd mortem, quæ est pœna originalis peccati, qui in originali decesserunt exoluerunt moriendo: vnde non obstante originali culpa, possunt à morte resurgere: pœna enim originalis peccati magis est mori quàm morte detineri.

¶Ad quintum dicendum, quòd renascimur per gratiam Christi nobis datam, sed resurgimus per gratiam Christi, qua factum est, vt naturã nostram susciperet, quia ex hoc ei in naturalibus conformamur: vnde illi, qui in maternis vteris decedũt, quanuis renati non fuerint per susceptionem gratiæ, tamen resurgent propter conformitatem naturæ ad ipsum, quam consequuti sunt, ad perfectionem humanæ speciei pertingentes.

ARTICVLVS III.

¶Vtrùm resurrectio sit naturalis.

AD TERTIVM sic proceditur videtur quòd resurrectio sit naturalis: quia sicut dicit Dam. 3. libro quod communiter in omnibus inspicitur, naturam characterizat in his quæ sub ipso sunt atomis: sed resurrectio cõmuniter in omnibus inuenitur: ergo est naturalis.

¶Præterea, Gregorius dicit 14. Moralium, Quì resurrectionis fidem ex obedientia non tenet, certè hanc ex ratione tenere debuerat. Quid enim quotidie mundus in elementis suis nisi resurrectionem nostram imitatur. & ponit exemplum de luce, quæ quasi moriendo oculis subtrahitur, & rursus quasi viuendo reuocatur, vel resurgendo: & de arbustis quæ viriditatem amittunt, & rursus quasi resurgentia reparantur: & de seminibus quæ putrescentia moriuntur, & rursus germinando quodammodo resurgunt: quod etiam exemplum Apostolus ponit, 1. Corinth. 15. sed nihil potest ex naturalibus operibus. ratione cognosci nisi naturale: ergo resurrectio erit naturalis.

¶Præterea, Illa quæ sunt præter naturam, non multo tempore manent, quia sunt quasi violenta: sed vita quæ per resurrectionem reparatur in æternum manebit: ergo resurrectio erit naturalis.

¶Præterea, Illud ad quod tota naturæ reparatio intendit, maximè videtur esse naturale: sed resurrectio & glorificatio sanctorum est huiusmodi: vt patet Romanorum octauo. ergo resurrectio erit naturalis.

¶Præterea, Resurrectio est motus quidam ad perpetuam coniunctionem animæ & corporis: sed motus est naturalis qui terminatur ad quietem naturalem: vt patet 5. Physic. Perpetua autem coniunctio animæ & corporis erit naturalis, quia cùm anima sit proprius motor corporis, habet sibi corpus proportionatum, & ita in perpetuũ est similiter viuificabile ab ipsa, sicut ipsa in perpetuum viuit: ergo resurrectio erit naturalis.

¶SED CONTRA, A priuatione in habitum non erit regressus, secundum naturam: sed mors est priuatio vitæ: ergo resurrectio, per quam est reditus de morte ad vitam, non est naturalis.

¶Præterea, Ea quæ non sunt vnius speciei, non habent determinatum modum originis: vnde animalia quæ generantur ex putrefactione, & ex semine, nunquam sunt eiusdem speciei: vt dicit Commentarius in octauo Physi. Sed naturalis motus, quo homo oritur, est generatio ex simili in specie, quod non est in resurrectione: ergo non est naturalis.

CONCLVSIO.

¶Resurrectio simpliciter nõ est naturalis, sed miraculosa, nisi secũdũquid.

¶RESPONDEO dicendum, quòd motus siue actio aliqua se habet ad naturam tripliciter: Est enim aliquis motus siue actio, cuius natura nec est principium nec terminus, & talis motus quandoque est à principio supra naturam, vt patet de glorificatione corporis: quandoque autem à principio alio quocunque, sicut patet de motu violento lapidis sursum, qui terminatur ad quietem violẽtam. Est etiam alius motus, cuius principium & terminus est natura, vt patet in motu lapidis deorsum. Est etiam alius motus, cuius terminus est natura, sed non principium: sed quandoque aliquid supra naturã, sicut patet in illuminatione nec cæci, quia visus naturalis est, sed illuminationis principium est supra naturam: quandoque autem aliquid aliud, vt patet in acceleratione florum vel fructuum per artificium facta. Quòd autem principium sit natura & non

Universidad de Deusto
Biblioteca

terminus, esse non potest, quia principia naturalia sunt ad determinatos effectus, vltra quos se extendere non possunt: operatio ergo vel motus primo modo se habens ad naturam, nullo modo potest esse naturalis, sed vel est miraculosa, si sit à principio supra naturam: vel violenta, si sit ab alio quocunque principio. Operatio autem vel motus secundo modo se habens ad naturam, est simpliciter naturalis. sed operatio quæ tertio modo se habet ad naturam, non potest dici simpliciter naturalis, sed secundum quid, inquantum scilicet perducit ad id quod secundum naturam est, sed vel dicitur miraculosa, vel artificialis, aut violenta. Naturale enim propriè dicitur quod secundum naturam est: secundum autem naturam esse dicitur habens naturam, & quæ consequuntur naturam, vt patet in 2. Phy. Vnde motus, simpliciter loquendo, non potest dici naturalis, nisi eius principium sit natura: resurrectionis autem principium natura esse non potest, quamuis ad vitam naturæ resurrectio terminetur. Natura enim est principium motus in eo, in quo est vel actiuum, vt patet in motu leuium & grauium & alterationibus naturalibus animalium: vel passiuum, vt patet in generatione simplicium corporum. Passiuum autem principium naturalis generationis est potentia passiua naturalis, quæ semper habet aliquam potentiam actiuam, sibi respondentem in natura, vt dicitur in 11. Metaph. Nec differt quantum ad hoc, siue respondeat passiuo principio actiuum principium in natura respectu vltimæ perfectionis, scilicet formæ, siue respectu dispositionis, quæ est necessitas ad formam vltimam, sicut est in generatione hominis secundum positionem fidei, vel etiam de omnibus aliis secundum opinionem Platonis & Auicennæ. nullum autem principium actiuum resurrectionis est in materia, neque respectu coniunctionis animæ ad corpus, nec respectu dispositionis, quæ est necessitas ad talem coniunctionem: quia talis dispositio non potest à natura induci nisi determinato modo per viam generationis ex semine. Vnde etsi ponatur esse etiam aliqua potentia passiua ex parte corporis, seu etiam inclinatio quæcunque ad animæ coniunctionem, non est talis quòd sufficiat ad rationem motus naturalis: vnde resurrectio, simpliciter loquendo, est miraculosa non naturalis, nisi secundum quid, vt ex dictis patet.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd Damas. loquitur de illis quæ inueniuntur in omnibus indiuiduis ex principiis naturæ creatis. Non enim si diuina operatione omnes homines dealbarentur, vel in vno loco congregarentur, sicut tempore diluuij factum est, propter hoc albedo esset proprietas naturalis hominis, vel esse in tali loco.

¶Ad secundum dicendum, quòd ex rebus naturalibus non cognoscitur aliquid ratione demonstrante non naturale, sed ratione persuadente potest cognosci aliquid supra naturam: quia eorum quæ supra naturam sunt, ea quæ sunt in natura, aliquam similitudinem repræsentant: sicut vnio animæ & corporis repræsentant animæ vnionem ad Deum per gloriam fruitionis, vt Magister dicit, & simili modo exempla quæ Apostolus & Grego. inducunt, fidei resurrectionis persuasiuè administrant.

¶Ad tertium dicendum, quòd illa ratio procedit de operatione illa, quæ terminatur ad illud, quod non est per naturam, sed naturæ contrarium: hoc autem non est in resurrectione, & ideò non est ad propositum.

¶Ad quartum dicendum, quòd tota operatio naturæ est sub operatione diuina, sicut operatio inferioris artis sub operatione superioris. Vnde sicut omnis operatio inferioris artis expectat aliquem finem ad quem non peruenitur nisi operatione artis superioris inducentis formam vel vtentis artificio facto, ita ad vltimum finem ad quem tota expectatio naturæ intendit non potest peruenire opere naturæ, & propter hoc consequutio eius non est naturalis.

¶Ad quintum dicendum, quòd quamuis non possit esse motus naturalis, qui terminatur ad quietem violentam: tamen potest esse motus non naturalis qui terminatur ad quietem naturalem, vt ex dictis patet.

QVÆSTIO SEPTVAGESIMA sexta, De causa resurrectionis, in tres articulos diuisa.

ARTIC. I.

DEINDE considerandum est de causa nostræ resurrectionis.

¶Circa quod tria quæruntur.

¶Primò, vtrùm resurrectio Christi sit causa nostræ resurrectionis.

¶Secundò, vtrùm vox tubæ.

¶Tertiò, vtrùm angeli.

ARTICVLVS I.

¶Vtrùm Christi resurrectio sit causa nostræ resurrectionis.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd Christi resurrectio non sit causa nostræ resurrectionis. Posita enim causa, ponitur effectus: sed posita resurrectione Christi, non est sequuta statim resurrectio aliorum mortuorum: ergo resurrectio eius non est causa nostræ resurrectionis. 2.dist.43. q.1.ar.2.q.1.ad.5.

¶Præterea, Effectus non potest esse nisi causa præcesserit: sed resurrectio mortuorũ esset, etiam si Christus non resurrexisset: erat enim alius modus possibilis Deo, vt hominem liberaret. ergo resurrectio Christi non est causa nostræ resurrectionis.

¶Præterea, Idem est factiuum vnius in tora specie vna: sed resurrectio erit omnibus hominibus communis: cùm ergo resurrectio Christi non sit causa sui ipsius, non erit causa aliarum resurrectionem.

¶Præterea, In effectu relinquitur aliquid de similitudine causæ: sed resurrectio ad minus quorundam, scilicet malorum, non habet aliquid simile resurrectioni Christi: ergo resurrectionis illorum non erit causa resurrectio Christi.

¶SED CONTRA, Illud quod est primum in quolibet genere, est causa eorum quæ sunt post, vt patet in 2. Metaph. sed Christus ratione suæ resurrectionis corporalis dicitur primitiæ dormientium: 1. Cor. 15. & primogenitus mortuorum, Apoc. 1. ergo sua resurrectio est causa resurrectionis aliorum.

¶Præterea, Resurrectio Christi magis conuenit cum nostra resurrectione corporali quàm cum resurrectione spirituali, quæ est per iustificationem: sed resurrectio Christi est causa iustificationis nostræ, vt patet Rom. 4. Resurrexit propter iustificationem nostram: ergo resurrectio Christi est causa nostræ resurrectionis corporalis.

CONCLVSIO.

¶Sicut Christus est mediator Dei & hominum, ita decuit vt morte sua nostram aboleret, & sua resurrectione nos aeterna resurrectione donaret.

¶RESPONDEO dicendum, quòd Christus ratione humanæ naturæ dicitur Dei & hominum mediator: vnde diuina dona à Deo in homines mediante Christi humanitate proueniunt. Sicut autem à morte spirituali liberari non possumus, nisi per donum gratiæ diuinitùs datum, ita nec à morte corporali nisi per resurrectionem diuina virtute factam: & ideò sic Christus secundum humananam naturam primitias gratiæ suscepit diuinitùs, & eius gratia est causa nostræ gratiæ: quia de plenitudine eius nos omnes accepimus, gratiam pro gratia. Ioan. 1. ita in Christo inchoata est resurrectio, & sua resurrectio causa est nostræ resurrectionis, vt sic Christus, inquantum est Deus, sit prima causa nostræ resurrectionis quasi æquiuoca: sed inquantum est Deus & homo, resurgens est causa proxima & quasi vniuoca nostræ resurrectionis. Causa autem vniuoca agens, producit effectum in similitudine formæ suæ: vnde non solùm est causa efficiens, sed exemplaris respectu ipsius effectus: quandoque enim ipsa forma, per quam attenditur similitudo agentis ad effectum, est directè principium actionis, quo producitur ille effectus, sicut calor in igne calefaciente: quandoque autem illius actionis, qua producitur effectus, non est principium primò per se ipsa forma, secundum quam attenditur similitudo, sed principia illius formæ: sicut si homo albus generet hominem album, ipsa albedo generantis non est principium actiuæ generationis: & tamen albedo generantis dicitur causa albedinis generatæ, quia principia albedinis in generante sunt principia generationis facientia albedinem in generato: & per hunc modum resurrectio Christi est causa nostræ resurrectionis, quia illud idem quod fecit resurrectionem Christi, quæ est causa efficiens vniuoca nostræ resurrectionis, ad nostram resurrectionem agit, scilicet virtus diuinitatis ipsius Christi, quæ sibi & patri communis est. Vnde dicitur Rom. 8. Qui su-

Qui suscitauit Iesum Christum à mortuis, viuificauit mortalia corpora nostra: sed ipsa resurrectio Christi virtute diuinitatis adiunctæ est causa, quasi instrumentalis, resurrectionis nostræ. Operationes enim diuinæ agebantur mediante carne Christi, quasi quodam organo, sicut ponit exemplum Damas. in 3. lib. de Tactu corporali, quo mundauit leprosum, Matth. 8.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd causa sufficiens statim producit effectum suum, ad quem immediatè ordinatur: non autem effecum ad quem ordinatur mediante alio quantuncunque sit sufficiens: sicut calor quantuncunque sit intensus, non statim in primo instanti causat calorem, sed statim incipit mouere ad calorem, quia calor est effectus eius mediante motu: resurrectio autem Christi dicitur causa nostræ resurrectionis, non quia agat resurrectionem nostram, sed mediante principio suo, scilicet diuina virtute, quæ nostram resurrectionem faciet ad similitudinem resurrectionis Christi. Virtus autem diuina operatur mediante voluntate, quæ est propinquissima effectui: vnde non oportet quòd statim resurrectione Christi facta, nostra resurrectio sit sequuta, sed tunc sequatur quando voluntas Dei ordinauit.

¶Ad secundum dicendum, quòd virtus diuina non alligatur aliquibus causis secundis, quin effectus illarum posset immediatè vel aliis causis mediantibus producere, sicut posset generationem corporum inferiorum causare etiam motu cæli non existente: & tamen secundum ordinem quem rebus instituit, motus cæli est causa generationis inferiorum corporum. Similiter etiam secundum ordinẽ, quem rebus humanis diuina prouidentia præfixit, resurrectio Christi est causa nostræ resurrectionis. Potuit tamen alium modum præfigere: & tunc esset alia causa nostræ resurrectionis, qualem Deus ordinaret.

¶Ad tertium dicendum, quòd ratio illa procedit, quando omnia quæ sunt in vna specie, habent eundem ordinem ad causam primam illius effectus, qui est inducendus in totam illam speciem. Sic autem non est in proposito, quia humanitas Christi propinquior est diuinitati, cuius virtus est prima causa generationis, quàm humanitas aliorum. Vnde resurrectio Christi causatur à diuinitate immediatè, sed resurrectio aliorum mediante Christo homine resurgente.

¶Ad quartum dicendum, quòd resurrectio omnium hominum habebit aliquid similitudinis de resurrectione Christi, quod scilicet pertinet ad vitam naturæ, secundum quòd omnes Christo fuerunt conformes: & ideò omnes resurgent in vitam immortalem: sed in sanctis qui fuerunt Christo conformes per gratiam, erit conformitas quantum ad ea, quæ sunt gloriæ.

ARTICVLVS II.

¶Vtrùm vox tubæ sit causa nostræ resurrectionis.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd vox tubæ non sit causa nostræ resurrectionis. Dicit enim Dam. Crede resurrectionem futuram diuina voluntate, diuina virtute & nutu: ergo cùm hoc sit sufficiens causa resurrectionis nostræ, non oportet ponere causam eius vocem tubæ.

¶Præterea, Frustra vox emittitur ad eum, qui audire non potest: sed mortui non habebunt auditum: ergo non est conueniens, quòd vox aliqua formetur ad eos resuscitandum.

¶Præterea, Si vox aliqua sit causa resurrectionis, hoc non erit nisi per virtutem voci diuinitùs datam, vnde super illud Psal. Dabit voci suæ vocem virturis, dicit Glossa. Resuscitandi corpora. sed ex quo potentia data est alicui, quamuis miraculosè detur: tamen actus, qui sequitur, est naturalis, sicut patet in cæco nato miraculosè illuminato, qui postea naturaliter videtur: ergo si vox illa esset causa resurrectionis, resurrectio esset naturalis, quod falsum est.

¶SED CONRTA, est quod dicitur 1. Thessal. 4. Ipse Dominus in tuba Dei descendet de cælo, & mortui qui in Christo sunt, resurgent.

¶Præterea, Io. 5. dicitur, quòd Qui in monumentis sunt, audient vocem filij Dei, & qui audierint viuent: hæc autem vox dicitur tuba, vt in litera patet, ergo, &c.

CONCLVSIO.

¶Cùm Christus resurgens sit causa vniuoca nostræ resurrectionis, sic vt nostram resurrectionem operetur, tuba, hoc est sua voce imperante, dormientes excitabit.

¶RESPONDEO dicendum, quòd causam & effectum oportet aliquo modo cõiungi, quia mouens & motum, faciens & factum sunt simul, vt patet in 8. Physi. Christus autem resurgens est causa vniuoca nostræ resurrectionis: vnde oportet quòd in resurrectione corporum communi aliquo signo corporali dato, Christus resurgens operetur, quod quidem signum, vt quidam dicunt, erit ad literam vox Christi resurrectionem imperantis, sicut imperauit mari, & cessauit tempestas, Math. 8. Quidam verò dicunt quòd hoc signum nihil aliud erit, quàm ipsa repræsentatio euidens filij Dei in mundo, de qua dicitur Matthæi 24. Sicut fulgur venit ab Oriente, & apparet in Occidente, sic erit aduentus Filij hominis, & innituntur autoritati Gregor. dicentis, quòd tubam sonare, nihil aliud est quàm vt mundo iudicem filium demonstrare. Et secundum hoc ipsa apparitio filij Dei vox eius dicitur, quia ei apparenti obediet tota natura ad corporum humanorum reparationem sicut imperanti: vnde in iussu venire dicitur primæ Thessalonicen. quarto, & sic eius apparitio, inquantùm habet vim cuiusdam imperij, vox eius dicitur, & hæc vox quæcunque sit, quandoque dicitur clamor, quasi præconis ad iudicium citantis. Quãdoque autem dicitur sonus tubæ, vel propter euidentiam, vt in litera dicitur, vel propter conuenientiam ad vsum tubæ qui erat in veteri Testamento. Tuba enim congregabantur ad cõcilium, commouebantur ad prælium, & vocabãtur ad festum: resurgentes autem congregabuntur ad concilium iudicij, ad prælium quo orbis terrarum pugnabit contra insensatos, & ad festum æternæ solennitatis.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd Dama. in verbis illis circa materialem causam resurrectionis tria tetigit, scilicet voluntatem diuinam, qua imperat, virtutem quæ exequitur, & facilitatem exequendi in hoc quòd nutum adiunxit ad similitudinem eorum, quæ in nobis sunt. Illud enim valde facile est nobis facere, quod ad documentum nostrum fit: sed multò apparet maior facilitas, si ante verbum prolatum ad primum signum voluntatis, quod nutus dicitur, exequutio nostræ voluntatis per ministros fiat, & talis nutus est quædam causa prædictæ exequutionis, in quantum per ipsum inducitur alij ad nostram voluntatem explendam. Nutus autem diuinus, quo fiet resurrectio, nihil aliud est quàm signũ ab ipso datum, cui tota natura obediet, vt ex dictis patet.

¶Ad secundum dicendum, quòd sicut formæ sacramento rum habent virtutem sanctificandi, non ex hoc quòd audiuntur, sed ex hoc quòd feruntur: ita vox quicquid sit habebit efficaciam instrumentalem ad resuscitandum, non ex hoc quòd sentitur, sed ex hoc quòd profertur: sicut etiam vox ex ipsa impulsione aëris excitat dormientem soluendo organum nõ ex hoc quòd cognoscatur: quia iudicium de voce veniente ad aures sequitur excitationem, & non est causa eius.

¶Ad tertium dicendum, quòd ratio illa procederet, si virtus illi voci data esset ens perfectum in natura, quia tunc quod ex ea procederet, virtutem iam naturalem factam principium haberet: non est autem talis virtus illa, sed qualis supradicta est esse in formis sacramentorum.

ARTICVLVS III.

¶Vtrùm ad resurrectionem angeli operentur.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd nullo modo ad resurrectionem angeli operentur. Quia maioris virtutis est ostensiua resurrectio mortuorum, quàm generatio hominum: sed quando generantur homines, anima non infunditur corpori mediantibus angelis: ergo nec resurrectio, quæ est iterata coniunctio animæ & corporis, fiet ministerio angelorum.

¶Præterea, Si ad aliquos angelos hoc ministerium pertineat, maximè videtur pertinere ad virtutes, quarum est miracula facere: sed eis non ascribitur, sed archangelis, vt patet in litera: ergo non fiet ministerio angelorum.

¶SED CONTRA est quod dicitur 1. Thess. 4. quòd Dominus in voce archãgeli descẽdet de cœlo & mortui resurgẽt: ergo resurrectio mortuorũ ministerio angelico cõplebitur.

CONCLVSIO.

¶In resurrectione vtetur Deus ministerio Angelorum, in his quæ corporaliter fieri debent: quantum verò ad id, quòd Deus de integro animam corpori iniet, non vtetur opera Angelorum.

¶RESPONDEO dicendum, quòd sicut August. dicit in 3. de Trin. quòd sicut corpora grossiora & infirmiora per subtiliora & potentiora ordine quodam reguntur, ita omninò corpora regun-

Universidad de Deusto
Biblioteca

pora regũtur à Deo per spiritum vitæ rationalem, & hoc etiam Greg. 4. Dialo. tangit. Vnde in omnibus quæ corporaliter à Deo fiunt, vtitur Deus ministerio angelorum, in resurrectione autem est aliquid ad transmutationem corporum pertinens, scilicet collectio cinerum & eorum præparatio ad reparationem humani corporis: vnde quantum ad hoc in resurrectione vtitur Deus ministerio angelorum, sed anima sicut immediatè à Deo creata est, ita immediatè à Deo corpori iteratò vnitur sine aliqua operatione angelorum. Similiter etiam gloriam corporis ipse faciet non ministerio angelorum, sicut & animam immediatè glorificat, & illud angelorum ministerium dicitur vox secundũ vnam expositionẽ quæ tangitur in litera.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd patet solutio ex dictis.

¶Ad secundum dicendum, quòd ministerium istud erit principaliter vnius archangeli, scilicet Michaëlis, qui est princeps Ecclesiæ, sicut fuit synagogæ, sicut dicitur Dan. 10. qui tamen agit ex influentia virtutum & aliorum superiorum ordinum: vnde quod ipse facit, superiores ordines quodammodo facisit. Similiter inferiores angeli cooperabuntur ei circa resurrectionem singulorum, quorum custodiæ deputati fuerunt, & sic vox illa potest dici vnius vel plurium angelorum.

QVAESTIO SEPTVAGESIMA septima, De tempore & modo resurrectionis, in quatuor articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de tempore & modo resurrectionis.

¶Circa quod quæruntur quatuor:

¶Primò, vtrùm tempus resurrectionis differatur vsque ad finem mundi.

¶Secundò, vtrùm tempus illud sit occultum.

¶Tertiò, vtrùm resurrectio fiet in noctis tempore.

¶Quartò, vtrùm fiet subitò.

ARTICVLVS I.

¶Vtrùm tempus nostræ resurrectionis differri debeat vsque ad finem mundi.

Tho. 4. dist. 43. q. vnica, art. 3. q. 1. ad 1. seq.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd tempus resurrectionis non oporteat differri vsque ad finem mundi, vt omnes simul resurgant: maior est enim conuenientia capitis ad membra, quàm membrorum adinuicem sicut causæ ad effectus, quàm effectuum ad inuicem: sed Christus, qui est caput nostrum, non distulit resurrectionem suam vsque ad finem mundi, vt simul cum omnibus resurgeret: ergo non oportet quòd priorum sanctorum resurrectio vsque ad finem mundi differatur, vt simul cum omnibus resurgant.

¶Præterea, resurrectio capitis est causa resurrectionis membrorum: sed resurrectio quorundam membrorum nobilium propter vicinitatem ad caput, non est dilata vsq; ad finem mundi sed statim resurrectionem Christi sequuta est, sicut piè creditur de beata Virgine & Ioanne Euangelista: ergo & aliorum resurrectio tanto propinquior erit resurrectioni Christi, quanto per gratiam & meritum magis ei fuerunt conformes.

¶Præterea, Status noui Testamenti est perfectior & expressiùs portat imaginem Christi, quàm status veteris Testamenti: sed quidam Patres veteris Testamenti Christo resurgente, resurrexerunt, sicut dicitur Matt. 27. Quia multa corpora sanctorum, qui dormierant, resurrexerunt: ergo videtur quòd nec sanctorum noui Testamenti resurrectio differri debeat vsque ad finem mundi, vt fiat omnium simul.

¶Præterea, Post finem mundi non erit aliquis annorum numerus: sed post resurrectionem mortuorum adhuc computantur multi anni vsque ad resurrectionem aliorum, vt patet Apoca. 20. Dicitur enim ibi, Vidi animas decollatorum propter testimonium Iesu & propter verbum Dei. Et infrà, Et vixerunt, & regnauerunt cũ Christo mille annis, & cæteri mortuorum non vixerunt donec consummarentur mille anni: ergo resurrectio omnium non differtur vsque ad finem mundi, vt sit simul.

¶SED CONTRA est quod Iob 2. dicitur, Homo cùm dormierit, non resurget donec atteratur cælum, nec euigilabit vt consurgat à somno suo: & loquitur de somno mortis: ergo vsque ad finem mundi, quando cælum atteretur, resurrectio hominum differetur.

Præterea, Heb. 11. dicitur, Homines Dei testimonio fidei probati non acceperunt repromissionem, id est plenam animæ & corporis beatitudinem Deo aliquid aliud pro nobis prouidente, ne sine nobis consummarentur, id est perficerentur. Glos. vt in communi gaudio omnium maius fieret gaudium singulorum, sed non erit ante resurrectio, quam corporum glorificatio: quia reformabit corpus humilitatis nostræ configuratum corpori claritatis suæ, Phil. 3. & resurrectionis filij erunt sicut angeli in cælo: vt patet Matth. 22. ergo resurrectio differetur vsque ad finem mundi, in quo omnes simul resurgent.

CONCLVSIO.

¶Cùm tota materia humanorum corporum fabricatur motui cælestium, corporum, conuenienter humanorum corporum resurrectio vsq; ad finem mundi differtur, in quo motus cæli quiescet.

¶RESPONDEO dicendũ, quòd sicut Aug. dicit in 3. de Trin. Diuina prouidentia statuit, vt corpora grossiora & inferiora per subtiliora & potentiora quodam ordine reganturi: & ideò tota materia corporum inferiorum subiacet variationi secundum modum cælestium corporum: vnde esset contra ordinem quem diuina prouidentia statuit rebus, si materia inferiorum corporum ad statum incorruptionis produceretur manẽte motu superiorum corporum. Quia secundùm positionem fidei erit in vitam immortalem conformiter Christo, qui resurgens à mortuis, iam non moritur, vt dicitur Rom. 6. Et ideò humanorum corporum resurrectio vsque ad finem mundi differetur in quo motus cæli quiescet. Et propter hoc etiam quidam Philosophi, qui posuerunt motum cæli nunquam cessare, posuerunt reditum humanarum animarum ad corpora mortalia qualia nunc habemus, siue ponerent reditum animæ ad idem corpus in fine magni anni, vt Empedocles, siue ad aliud, vt Pythagoras posuit, quamlibet animam quodlibet corpus ingredi, vt dicitur in 1. de Anima.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd quanuis caput magis conueniat cum membris conuenientia proportionis, quæ exigitur ad hoc quòd in membra fluat, quàm membra adinuicem: tamen caput habet causaliratem quãdam super membra, quã membra carent, & in hoc membra differunt à capite & conueniunt adinuicem. Vnde resurrectio Christi est exemplar nostræ resurrectionis, ex cuius fide spes nobis de nostra resurrectione consurgit, non autem resurrectio alicuius membri Christi est causa cæterorum membrorum: & ideò Christi resurrectio debuit præcedere resurrectionem aliorum, qui omnes simul resurgere debuerunt in consummatione seculorum.

¶Ad secundum dicendum, quòd quanuis inter membra sint quædam alia digniora & magis capiti conformia, non tamen pertingunt ad rationem capitis, vt sine causa aliorum: & ideò ex conformitate ad Christum, non debetur eis quòd eorum resurrectio præcedat resurrectionem aliorum, quasi exemplar exemplarũ, sicut dictum est de resurrectione Christi: sed quòd aliquibus sit hoc concessum, quòd eorũ resurrectio non sit vsq; ad communem resurrectionem dilata, est ex speciali gratiæ priuilegio, non ex debito conformitatis ad Christum.

¶Ad tertium dicendum, quòd de illa resurrectione sanctorum cum Christo, videtur dubitare Hiero. in sermone de Assumptione, Vtrùm si peracto resurrectionis testimonio, iterũ mortui sint, vt sic eorum fuerit magis resuscitatio quædam, sicut Lazari, quàm vera resurrectio, qualis erit in fine mundi: an ad immortalem vitam verè resurrexerint, vt semper in corpore victuri in cælum cum Christo ascendentes corporaliter, vt Glossa dicit Matth. 27. & hoc videtur probabilius, quia ad hoc quòd verum testimonium de vera resurrectione Christi proferrent, cõgruum fuit, vt verè resurgerent, sicut Hierony. alibi dicit. Nec eorum resurrectio propter ipsos accelerata est, sed propter resurrectionem Christi testificandam, quod quidem testimonium erat ad fundandam fidem noui Testamenti. Vnde decentiùs factum est per Patres veteris Testamenti quàm per eos qui iam nouo Testamento fundato decesserũt. Tamen sciendum est quòd & si de resurrectione eorum in Euangelio mentio fiat ante resurrectionem Christi: tamen vt per testimonium patet, intelligendum est per anticipationem esse dictum, quod frequenter historiographis accidit. Nulli enim vera resurrectione ante Christum resurrexerunt, eò quòd ipse est primitiæ dormientium

dormientium: vt dicitur 1. Cor. 15. Quanuis fuerint aliqui resuscitati ante Christi resurrectionem, vt de Lazaro patet.

¶Ad quartum dicendum, quòd occasione illorum verborum: vt Augustinus narrat, decimo secundo de Ciuitate Dei: quidam hæretici posuerunt primam resurrectionem futuram esse mortuorum, vt cum Christo mille annis in terra regnent. Vnde vocati sunt Chiliastæ, quasi millenarij. Et ideò Augustin. ibidem dicit, verba illa aliter intelligenda esse, scilicet de resurrectione spirituali, per quam homines à peccatis donò gratiæ resurgunt. Secũda autem resurrectio corporum est. Regnum autem Christi dicitur Ecclesia, in qua cum Christo non solùm martyres, sed etiam alij electi regnant, vt à parte totum intelligatur: vel regnant cum Christo in gloria quantum ad omnes: & sic specialiter mentio de martyribus, quia ipsi præcipuè regnãt mortui, qui vsque ad mortem pro veritate certauerunt. millenarius autem annorum non significat aliquem certum numerum, sed designat totum tempus quod nunc agitur, in quo nunc sancti cum Christo regnant, quia numerus millenarius designat vniuersitatem magis, quàm centenarius, eo quòd centenarius est quadratum denarij: sed millenarius est numerus solidus ex duplici ductu denarij in seipsum surgẽs: quia decies decem centũ sunt, & centũ decies mille sunt: & similitèr in Psalmo dicitur, Verbi quod mandauit in mille generationes, id est in omnes.

ARTICVLVS II.

¶Vtrùm tempus resurrectionis nostræ sit occultum.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd tempus illud nõ sit occultum. Quia cuius principium est determinatum & scitum, & finis potest determinatè sciri, eò quòd omnia mensurantur quadam periodo, vt dicitur in 1. de Generatione: sed principium mundi determinatè scitur ergo & finis ipsius potest determinatè sciri, tunc autem erit tempus resurrectionis & iudicij: ergo tempus illud non est occultum.

¶Præterea, Apocalyp. 12. dicitur, quòd mulier, per quam Ecclesia significatur, habet locum paratum à Deo, in quo pascatur diebus mille ducentis sexaginta. Danie. etiam 12. ponitur quidam determinatus numerus dierum, per quos anni significari videntur, secundum illud Ezech. quarto, Diem pro anno: diem, inquam, pro anno dedi tibi: ergo ex sacra Scriptura potest sciri determinatè finis mundi & resurrectionis tempus.

¶Præterea, Status noui Testamenti præfiguratus fuit in veteri Testamento: sed scimus determinatè tempus in quo vetus Testamentum statum habuit: ergo & potest sciri tempus determinatè, in quo noui Testamentum statũ habebit: sed noui Testamentum habebit statum in fine mundi: vnde dicitur Matt. vltim. Ecce ego vobiscum sum vsque ad consummationem seculi: ergo potest sciri determinatè finis mundi & resurrectionis tempus.

¶SED CONTRA, Illud quod est ignoratũ ab angelis, etiam hominibus multò magis erit occultum: quia ea quæ homines naturali ratione pertingere possunt, multò limpidius & certiùs angeli naturali cognitione cognoscunt. Similiter etiam reuelationes hominibus non fiunt nisi mediantibus angelis, vt patet per Diony. 3. cap. Eccles. Hiera. sed angeli nesciunt tempus determinatè: vt patet Matthæi 24. De die illa & hora nemo scit, neq; angeli cælorũ: ergo illud est hominibus occultũ.

¶Præterea, Apostoli fuerunt magis conscij secretorum Dei, quàm alij sequentes, quia vt dicitur Roman. 8. Ipsi primitias spiritus habuerunt. Glossa tempore priùs & cæteris abundantibus: sed eis de hoc ipso quærentibus dictum est Actu. 1. Non est vestrum nosse tempora vel momenta, quæ posuit Pater in potestate sua: ergo multò magis est aliis occultum.

CONCLVSIO.

¶Tempus futuræ resurrectionis nec ratione naturali, nec reuelatione diuina numerari cognosciae potest.

¶RESPNDEO dicendum, quòd sicut Augustin. dicit in lib. 71. Quæstionum, quòd ætas vltima humani generis, quæ incipit ab Aduentu Domini vsque ad finem seculi, quibus generationibus computetur, incertum est, sicut etiam senectus, quæ est vltima ætas hominis, non determinatum habet tempus secundum mensuram aliarum, cùm quãdoq; sola tantum teneat tempus quantum omnes aliæ ætates. Huius autem ratio est, quia determinatus numerus futuri temporis sciri non potest, nisi vel per reuelationem, vel per naturalem rationem: tempus autem quod erit vsque ad resurrectionem, enumerari non potest naturali ratione, quia simul erit resurrectio & finis motus cæli. vt dictum est. Ex motu autem accipitur numerus omnium, quæ determinato tempore per naturalem rationem futura præuidentur: ex motu autem cæli non potest cognosci finis eius: quia cùm sit circularis, ex hoc ipso habet quòd secundum naturam suam possit in perpetuum durare. Vnde naturali ratione tempus, quod erit vsque ad resurrectionem, numerari non potest. Similiter per reuelationem haberi non potest: ideò vt omnes sint soliciti & parati ad Christo occurrendum, & propter hoc etiam Apostolis de hoc quærentibus respondit Act. 1. Non est vestrum nosse tempora vel momenta, quæ Pater posuit in potestate suain quo, vt Aug. dicit 18. de Ci. Dei: Omnium de hac re calculantium digitos resoluit, & quiescere iubet. Quod enim Apostolis quærentibus noluit indicare, nec aliis reuelabit: vnde omnes illi qui tempus prædictum numerare voluerunt, hactenus falsò loqui sunt inuenti. Quidam enim, vt Aug. dicit ibidem, dixerunt, ab Ascensione Domini vsque ad vltimum eius Aduentum quadringentos annos posse compleri, alij quingentos, alij mille, quorum falsitas patet & patebit, similiter eorum qui adhuc computare non cessant.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd eorum quorum finis cognoscitur principio noto, oportet mensuram esse nobis cognitam: & ideò cognito principio alicuius rei, cuius duratio mẽsuratur motu cæli, possumus cognoscere eius finem: eò quòd motus cæli est nobis notus: sed mensura durationis motus cæli est sola diuina dispositio, quæ est nobis occulta: & ideò quantuncunque sciamus principium, finem scire non possumus.

¶Ad secundum dicendum, quòd per mille ducentos sexaginta dies, de quibus fit mentio in Apoc. 12. significatur omne tempus in quo Ecclesia durat, & nõ determinatus aliquis numerus annorũ: & hoc ideò quia prædicatio Christi, super quã fundatur Ecclesia, durauit tribus annis cũ dimidio, quod tempus fere cõtinet æqualem numerum dierum numero prædicto. Et similiter etiã numerus eorum, qui in Daniele ponuntur, nõ est referẽdus ad numerũ aliquem annorũ, qui sunt vsque ad finẽ mundi vel vsque ad prædicationem Antichristi, sed debet referri ad tempus, quo prædicabit, & quo persequutio eius durabit.

¶Ad tertium dicendum, quòd quanuis status noui Testamẽti in generali sit præfiguratus per statum veteris Testamenti, non tamẽ oportet quòd singula respondeant singulis, præcipuè cùm in Christo omnes figuræ veteris Testamenti, fuerunt cõpletæ. Et ideò Aug. 18. de Ciui. Dei, respondet quibusdam, qui volebant accipere numerum persecutionũ, quas Ecclesia passa est, secundum numerum plagarũ Aegypti, dicens, Ego per illas res gestas in Aegypto istas persequutiões prophetice significatas esse nõ arbitror, quãuis ab eis, qui hoc putant exquisitè & ingeniosè illa singula his singulis cõparata videantur non prophetico spiritu, sed coniectura mentis humanæ, quæ aliquando ad aliquod verum peruenit, aliquando fallitur: & similiter videtur esse de dictis Abbatis Ioachim, qui per tales coniecturas de futuris aliqua vera prædixit, & in aliquibus deceptus fuit.

ARTICVLVS III.

¶Vtrùm resurrectio futura sit in nocte in tempore.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd resurrectio nõ erit in noctis tempore. Quia resurrectio nõ erit donec atteratur cælum: vt dicitur Ioan. 14. Sed cessante motu cæli, quod dicitur eius attritio, nõ erit tempus, nec nox, hoc dicit: ergo resurrectio non erit in nocte.

¶Præterea, Finis vniuscuiusque rei debet esse perfectissimus: sed tunc erit finis perfectissimus temporis: vnde in Apoc. dicitur quòd tempus amplius non erit: ergo tunc debet esse tẽpus in sua optima dispositione, & ita debet esse dies.

¶Præterea, Qualitas temporis debet respondere his quæ geruntur in tempore: vnde Ioan. 3. fit mentio de nocte, quãdo Iudas exiuit à consortio lucis: sed tunc erit perfecta manifestatio omnium, quæ nunc latent, quia cùm venerit Dominus, illuminabit abscondita tenebrarum, & manifestabit consilia cordium: vt dicitur 1. Cor. 4. ergo debet esse in die.

¶SED CONTRA, Resurrectio Christi est exemplar nostræ resurrectionis: sed resurrectio Christi fuit in nocte, vt Grego. dicit in Homil. Paschali: ergo & nostra resurrectio erit tempore nocturno.

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶Præterea, Aduentus Domini comparatur aduentui furis in domum, vt patet Luc.12. Sed fur in tempore noctis in domum venit: ergo & Dominus tempore nocturno veniet, sed venientе ipso fiet resurrectio, vt dictum est: ergo fiet resurrectio in tempore nocturno.

CONCLVSIO.

¶Etsi tempus futuræ reuelationis determinatè præcognosci numerariue non possit: tamen probabiliter videtur, resurrectionem futuram in crepusculo, vt ad idem punctum redeant sol & luna in quo creari cœperunt.

¶RESPONDEO dicendum, quòd determinata hora tẽporis, qua fiet resurrectio, sciri pro certo non potest, vt in litera dicitur: tamen satis probabiliter à quibusdam dicitur, quòd resurrectio erit in crepusculo Sole existente in Oriente, & Luna in Occidente: quia in tali dispositione Sol & Luna creduntur esse creata, vt sic eorum circulatio compleatur penitus per reditum ad idem punctum: vnde de Christo dicitur, quòd tali hora resurrexit.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd quando resurrectio erit, nõ erit tempus, sed terminus temporis: quia in eodem instanti, in quo cessabit motus cæli, erit resurrectio mortuorũ, & erit situs syderum secundum dispositionem, qua se habent nunc in aliqua determinata hora, & secundum hoc dicitur resurrectio futura tali vel tali hora.

¶Ad secundum dicẽdum, quòd optima dispositio temporis dicitur esse in Meridie propter illuminationem Solis: sed tunc ciuitas Dei non egebit neque Sole neq; Luna, quia claritas Dei illuminabit eam, vt dicitur Apoc. vlti. & ideò quantum ad hoc non refert vtrùm in die vel in nocte resurrectio fiat.

¶Ad tertium dicendum, quòd tempori illi congruit manifestatio quantum ad ea, quæ tunc geruntur, & occultatio quantum ad determinationem ipsius temporis: & ideò vtrunque cõgruè fieri potest, vt scilicet sit resurrectio in die vel in nocte.

ARTICVLVS IIII.

¶Vtrùm resurrectio futura sit subitò vel successiuè.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur quòd resurrectio nõ fiet subitò, sed successiuè. Quia Ezech. 37. prænuntiatur vbi dicitur, Accesserunt ossa ad ossa & vidi, & ecce super ea nerui & carnes ascenderunt, & extensa est in eis cutis desuper, & spiritum nõ habebant: ergo reparatio corporum præcedet tempore coniunctionem animarum, & sic resurrectio non erit subita.

¶Præterea, Illud, ad quod exiguntur plures actiones se consequentes, non potest subitò fieri: sed ad resurrectionem exiguntur plures actiones se consequentes, scilicet, collectio cinerum, reformatio corporis, & infusio animæ: ergo resurrectio non fiet subitò.

¶Præterea, Omnis sonus tempore mensuratur: sed sonus tubæ erit causa resurrectionis, vt dictum est: ergo resurrectio fiet in tempore, & non subitò.

¶Præterea, Nullus localis motus potest esse subitò, vt dicitur in lib. de Sensu & sensato: sed ad resurrectionem exigitur aliquis motus, localis in collectione cinerum: ergo nõ fiet subitò.

¶SED CONTRA est quod dicitur 1. Corint. 15. Omnes quidem resurgemus in momento & in ictu oculi: ergo resurrectio erit subitò.

¶Præterea, Virtus infinita subitò operatur: sed sicut Damas. dicit, Credo resurrectionem futuram diuina virtute, de qua constat quòd sit infinita: ergo resurrectio fiet subitò.

CONCLVSIO.

¶Respectu eorum quæ agentur in resurrectione diuina virtute immediatè, resurrectio fiet subitò, ratione verò eorum quæ fient ministerio Angelorum, fiet successiuè.

¶RESPONDEO dicendum, quòd in resurrectione aliqua fient ministerio angelorum, & aliqua virtute diuina immediante, vt dictum est. Illud ergo quod fiet ministerio angelorum, non erit in instanti, si instans dicat indiuisibile temporis: erit tamen instans, si instans accipiatur pro tempore imperceptibili. Illud autẽ quod fiet virtute diuina immediatè, fiet subitò, scilicet in termino temporis, quo angelorum opus complebitur: quia virtus superior inferiorem ad perfectionem adducit.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd Ezechiel loquebatur populo rudi: vnde sicut & Moyses distinxit opera sex dierum per dies, vt rudis populus capere posset, quãuis omnia simul sint facta, secundum Augustinum. ita Ezechiel diuersa, quæ in

resurrectione futura sunt, expressit, quanuis omnia simul sint futura in instanti.

¶Ad secundum dicendum, quòd quanuis illæ operationes sint se inuicem consequentes naturâ: tamen simul tempore sunt, vel quia sunt simul in eodẽ instanti, vel vna est in instanti, ad quod alia terminatur.

¶Ad tertium dicendum, quòd idem videtur esse dicendum de sono illo & de formis sacramentorum, scilicet quòd in vltimo instanti sonus effectum suum habebit.

¶Ad quartum dicendum, quòd congregatio cinerum, quæ sine motu locali esse non potest, fiet ministerio angelorum: & ideò erit in tempore, scilicet imperceptibili propter facultatem operandi, quæ competit angelis.

QVAESTIO SEPTVAGESIMA octaua, De termino resurrectionis, in tres articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de termino à quo resurrectionis.

¶Circa quod quæruntur tria.

¶Primò, vtrùm mors sit terminus à quo resurrectionis in omnibus.

¶Secundò, vtrùm cineres vel pulueres.

¶Tertiò, vtrùm illi pulueres habeant naturalem inclinationem ad animam.

ARTICVLVS I.

¶Vtrùm mors erit terminus, à quo resurrectionis in omnibus.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd mors non erit terminus à quo resurrectionis in omnibus. Quia quidam non morientur, sed immortalitate superuestientur. Dicitur enim in Symbolo, quòd ipse venturus est iudicare viuos & mortuos: hoc autem nõ potest intelligi quantum ad tempus iudicij, quia tũc erunt omnes viui: ergo oportet quòd referatur hæc distinctio ad tẽpus præcedens, & ita non omnes ante iudicium morientur.

¶Præterea, Naturale & commune desiderium non potest esse vacuum & inane, quin in aliquibus expleatur: sed secundum Apostolum 2. Cor. 4. Hoc est commune desiderium quòd nolumus spoliari, sed superuestiri: ergo aliqui erunt qui nũquam expoliabuntur corpore per mortem, sed superuestientur gloria resurrectionis.

¶Præterea, Aug. in Ench. dicit, quòd quatuor vltimæ petitiones Dominicæ orationis ad præsentem vitam pertinent, quarum vna est, Dimitte nobis debita nostra: ergo Ecclesia petit in hac vita sibi omnia debita relaxari: sed Ecclesiæ oratio non potest esse cassa, quin exaudiatur, Ioan. 6. Quicquid petieritis Patrem in nomine meo, dabit vobis: ergo Ecclesia in aliquo huius vitæ tempore omnium debitorum remissionem consequetur: sed vnum de debitis quo pro peccato primi Parentis astringimur est, quòd nascimur in originali peccato: ergo aliquãdo hoc Ecclesiæ Deus præstabit, q̃ homines sine originali peccato nascentur: sed mors est pœna originalis peccati: ergo aliqui homines erunt in fine mũdi, qui nõ morientur, & sic idẽ quod priùs.

¶Præterea, Via compendiosior est semper sapienti magis eligenda: sed compendiosior via est, quòd homines qui inuenientur viui, in impassibilitatem resurrectionis transferãtur, quàm quòd priùs moriantur, & postea resurgant à morte in immortalitatem: ergo Deus, qui est summè sapiens, hanc viam eliget in his, qui viui inuenientur, & sic idem quod priùs.

¶SED CONTRA, Primæ Cor. 15. Quod seminas, non viuificatur nisi priùs moriatur, & loquitur sub similitudine seminis de resurrectione corporũ: ergo corpora à morte resurgẽt.

¶Præterea, Primæ Cor. 15. Sicut in Adam omnes moriuntur, ita in Christo omnes viuificabuntur: ergo in Adam omnes morientur, & sic resurrectio omnium erit à morte.

CONCLVSIO.

¶Quia omnes homines Dei sententia morti adiudicati sunt, propter peccatum, & Scriptura testatur omnium resurrectionem fore (quæ fieri non potest nisi priùs omnes moriantur) & ordini naturæ conuenit, vt nihil in nouitatem reducatur, nisi per corruptionem: necessarium est fateri, omnes morituros, & à morte resurrecturos esse.

¶RESPONDEO dicendum, quòd super hac quæstione varie

variè loquuntur sancti, vt infra patebit: tamen securior est hæc & communior opinio, quòd omnes morientur & à morte resurgent, & hoc propter tria. Primò, quia magis concordat diuinæ iustitiæ, quæ humanam naturam pro peccato primi parentis damnauit, vt omnes qui per actum naturæ ab eo originem ducerent, infectionem originalis peccati contraherent, & per consequens mortis debitores essent. Secundò, quia magis concordat diuinæ Scripturæ, quæ omnium futuram resurrectionem prædicit. Resurrectio autem propriè non est nisi eius quod cecidit & dissolutum est, vt Dam. dicit. Tertiò, quia magis concordat ordini naturæ, in quo inuenimus, quòd id quod corruptum & vitiatum est, in suam nouitatem non reducitur, nisi corruptione mediante: sicut acetum non fit vinum, nisi aceto corrupto, & in humorem vitis transeunte: vnde cùm natura humana in defectum moriendi deuenerit, non erit reditus ad immortalitatem, nisi mediante morte. Conuenit etiam ordini naturæ propter aliam rationem: quia vt in 8. Physicorum dicitur, Vt vita quædam natura existentibus est motus cæli, sic etiam motus cordis totius corporis vita quædam est. Vnde sicut cessante motu cordis, omnia membra mortificãtur, ita cessante motu cæli, nõ potest aliquid viuum remanere illa vita, quæ ex influentia illius motus conseruabatur, talis autem vita est, qua nunc degimus. Vnde oportet quòd ex hac vita discedant qui post motum cæli quiescentem victuri sunt.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd distinctio illa mortuorum & viuorum non est referenda ad ipsum iudicij tempus, neque ad totum tempus præteritorum: quia omnes iudicandi aliquo tempore fuerunt viui & aliquo tẽpore mortui: sed ad illud tempus determinatum, quod immediatè iudicium præcedet, quando scilicet iudicij signa incipient apparere.

¶Ad secundum dicendum, quòd perfectum desiderium sanctorum non potest esse vanum, sed nihil prohibet, desiderium conditionatum eorum vanum esse, & tale desiderium est quo nolumus expoliari, sed superuestiri, si possibile sit: & hoc desiderium à quibusdam velleitas dicitur.

¶Ad tertium dicendum, quòd hoc est erroneum dicere, quòd aliquis sine peccato originali concipiatur præter Christum: quia illi qui sine peccato originali conciperentur, non indigerent redemptione, quæ facta est per Christum, & sic Christus non esset redemptor omnium: nec potest dici quòd hac redemptione non indiguerunt, quia præstitum fuit eis vt sine peccato conciperentur, quia illa gratia facta est parentibus, vt in eis vitium naturæ sanaretur, quo manente sine originali generare non possent: vel ipsi naturæ, quo sanatio est. Oportet autem ponere quòd quilibet personaliter redemptione Christi indigeat, non solùm ratione naturæ. Liberari autem à malo, vel à debito absolui non potest, nisi qui debitum incurrit vel in malum deiectus fuit: & ideò non possent omnes fructus Dominicæ orationis in seipsis percipere, nisi omnes debitores nascerentur & malo subiecti. Vnde dimissio debitorum, vel liberatio à malo non potest intelligi quòd aliquis sine debito vel immunis à malo nascatur, sed quia cum debito natus postea per gratiam Christi liberatur. Nec etiam sequitur, si potest sine errore poni, quòd aliqui non moriantur, quanuis non sine originali nascantur, licet mors sit pœna peccati originalis: quia Deus potest ex misericordia relaxare alicui pœnam, ad quam obligatur ex culpa præterita, sicut adulteram sine pœna dimisit, Ioannis 8. Et similiter poterit à morte liberare, qui reatum mortis contraxerunt, cum originali nascendo. & sic non sequitur, si non morientur, ergo nascuntur sine originali peccato.

¶Ad quartum dicẽdum, quòd non semper via compendiosior est magis eligenda, sed solùm quando est magis vel æqualiter accommoda ad finem consequendum: & sic non est hoc, vt ex dictis patet.

ARTICVLVS II.

¶Vtrùm resurrectio omnium erit à cineribus.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd non omnium resurrectio erit à cineribus. Resurrectio enim Christi est exemplar nostræ resurrectionis: sed resurrectio eius non fuit à cineribus, quia caro eius non vidit corruptionem, vt dicitur in Psal. & Actu. 2. ergo resurrectio omnium non erit ex cineribus.

¶Præterea, Corpus hominis non semper cõburitur: sed in cineres non potest aliquid resolui, nisi per combustionem: ergo nõ omnes à cineribus resurgent.

¶Præterea, Corpus hominis mortui non statim in cinerem redigitur: sed quidam statim post mortem resurgent, vt in litera dicitur, scilicet illi qui viui inuenientur: ergo non omnes resurgent à cineribus.

¶Præterea, Termino à quo respondet terminus ad quem: sed terminus ad quem resurrectionis non est idem in bonis & malis, 1. Cor. 15. Omnes quidem resurgemus, sed non omnes immutabimur: ergo non est idem terminus à quo: & sic mali resurgẽt à cineribus, boni autem à cineribus non resurgent.

¶SED CONTRA est quod dicit Haymo: Omnes in originali peccato natos tenet hæc sententia, Terra es, & in terram ibis: sed omnes, qui in communi resurrectione resurgent, fuerunt nati in peccato originali, vel natiuitate ex vtero vel natiuitate in vtero: ergo omnes à cineribus resurgent.

¶Præterea, Multa sunt in corpore humano quæ nõ sunt de veritate humanæ naturæ. sed omnia illa auferentur: ergo oportet omnia corpora in cinerem resolui.

CONCLVSIO.

¶Et autoritate Scripturæ, & ordine naturæ necessariò asseritur, resurrectionem omnium fore à cineribus.

¶RESPONDEO dicendum, quòd eisdem rationibus, quibus ostensum est, omnes à morte resurgere, est etiam ostendendum, quòd omnes resurgent à cineribus in communi resurrectione, nisi aliquibus ex speciali priuilegio gratiæ sit indultũ contrarium, sicut & resurrectionis acceleratio. Scriptura autẽ sacra sicut & resurrectionem prænuntiat, ita & corporum reformationem: Philip. 3. & ideò oportet quòd sicut omnes moriuntur ad hoc, quòd omnes verè resurgere possint: ita omnium corpora dissoluentur ad hoc, quòd omnium corpora reformari possint: sicut etiam in pœnam hominis mora à diuina iustitia est inflicta, ita & corporis resolutio, vt patet Gene. 3. Terra es, & in terram ibis. Similiter etiam ordo naturæ exigit, vt non solùm animæ & corporis coniunctio soluatur, sed etiam elementorũ commixtio: sicut etiam acetum non potest in vini qualitatem reduci, nisi priùs facta resolutione in materiam præiacentem. Ipsa enim elementorum commixtio ex motu cæli causatur & conseruatur, quo cessante, omnia mixta in pura elementa resoluentur.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd resurrectio Christi est exemplar nostræ resurrectionis quo ad terminũ ad quẽ, non autem quo ad terminum à quo.

¶Ad secundum dicendum, quòd cineres intelliguntur omnes reliquiæ, quæ remanent humano corpore resoluto, duplici ratione. Primò, quia communis mos erat apud antiquos corpora mortuorum comburere, & cineres reseruare. Vnde inoleuit modus loquendi, vt ea in quæ corpus humanum resoluitur, cineres dicantur. Secundò, propter causam resolutionis, quæ est incendium fomitis, quo corpus humanum radicitùs est infectum: vnde ad purgationem huiusmodi infectionis, oportet vsque ad prima componentia corpus humanum resolui, quod autem propter incendium resoluitur, dicitur in cineres resolui: & ideò ea, in quæ corpus humanum resoluitur, cineres dicuntur.

¶Ad tertium dicendum, quòd ille ignis, qui faciem mundi purgabit, poterit statim corpora eorum qui viui inuenientur, vsque ad cineres resoluere, sicut & alia mixta resoluet in materiam præiacentem.

¶Ad quartum dicendum, quòd motus non accipit speciem à termino à quo, sed à termino ad quem: & ideò resurrectio sanctorum, quę erit gloriosa, oportet quòd differat à resurrectione impiorum, quæ non erit gloriosa penes terminum ad quem, non autem penes terminum à quo. Conuenit enim frequenter non esse eundem terminum ad quem, existente eodem termino à quo, sicut de nigredine potest aliquid moueri in albedinẽ, & in pallorem.

ARTICVLVS III.

¶Vtrùm pulueres illi, ex quibus humanum corpus reparabitur, aliquam habeant inclinationem naturalem ad animam, quæ eis coniungetur.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd pulueres illi, ex quibus corpus humanũ reparabitur, aliquã habeant inclinationem naturalem ad animã, quæ eis coniungetur. Si enim nullam inclinationem habent

Universidad de Deusto
Biblioteca

habent ad animam, eodem modo se habent ad illam animam, sicut alij pulueres: ergo non esset differentia, vtrùm ex illis vel ex aliis pulueribus reficeretur corpus animæ coniungendum: quod falsum est.

¶ Præterea, Maior est dependentia corporis ad animam, quàm animæ ad corpus: sed anima separata à corpore, adhuc habet aliquam dependentiam ad corpus: vnde retardatur eius motus in Deum propter appetitum corporis, vt dicit Hier. ergo multò fortius corpus separatum ab anima, adhuc habet naturalem inclinationem ad animam.

¶ Præterea, Iob 10. dicitur, Ossa eius implebuntur vitiis adolescentiæ suæ, & cum eo in puluere dormient: sed vitia non sunt nisi in anima: ergo adhuc in illis pulueribus remanebit aliqua naturalis inclinatio ad animam.

¶ SED CONTRA, Corpus humanum potest resolui ad ipsa elementa, vel in carnes aliorum animalium conuerti: sed elementa sunt homogenea, & similiter caro leonis vel alterius animalis: cùm ergo in aliis partibus elementorum vel animalium non sit aliqua inclinatio naturalis ad illam animam, nec in illis partibus, in quas conuersum est corpus humanum, erit aliqua inclinatio ad animam. Prima per autoritatem August. patet in Enchi. Corpus humanum, in quancunque aliorũ corporum substantiam, vel in ipsa elementa vertatur, in quoruncunque hominum seu animalium cibum cedat, carnèque vertatur, illi animæ humanæ in puncto temporis cedet, quo vt illud priùs fieret, viueret & cresceret, animauit.

¶ Præterea, Cuilibet inclinationi respondet aliquod agens naturale, aliàs natura deficeret in necessariis: sed nullo agente naturali, possunt prædicti pulueres eidem animæ iteratò coniungi: ergo in eis non est aliqua naturalis inclinatio ad prædictam coniunctionem.

CONCLVSIO.

¶ Ex diuina prouidentia constitutum est, illos cineres de integro animæ coniungi in mortuorũ resurrectione: & ita in illis cineribus nulla est inclinatio naturalis ad naturam.

¶ RESPONDEO dicendum, quòd circa hoc est triplex opinio. Quidam dicunt quòd corpus humanum nunquam resoluitur vsque ad elementa, & ita in cineribus manet aliqua vis addita elementis, quæ facit naturalem inclinationem ad eãdem animam. Sed hæc positio contrariatur autoritati Aug. inductæ, & sensui, & rationi: quia omnia composita ex contrariis, possibile est in ea resolui, ex quibus componuntur. Et ideò alij dicunt quòd illæ partes elementorum, in quas humanum corpus resoluitur, retinent plus de luce, ex hoc quòd fuerũt animæ humanæ coniunctæ, & ex hoc habent quandam inclinationem ad animas. Sed hoc iterum friuolum est: quia partes elementorum sunt eiusdem naturæ, & æqualiter habent participationem lucis & obscuritatis. Et ideò aliter dicẽdum est, quòd in cineribus illis nulla est inclinatio naturalis ad resurrectionẽ, sed solũ ex ordine diuinæ prouidentiæ, quo statuit illos cineres iterum animæ coniungi, & ex hoc prouenit quòd illæ partes elementorum iteratò coniungentur, & non aliæ.

¶ Vnde patet solutio ad primum.

¶ AD SECVNDVM dicendum, quòd anima separata à corpore, manet in eâdem natura, quam habebat, cùm corpori esset vnita, quod de corpore nõ cõtingit: & ideò non est simile.

¶ Ad tertium dicendum, quòd verbum illud Iob non est intelligendum, quòd vitia actu maneant in pulueribus mortuorũ, sed secundum ordinem diuinæ iustitiæ quo sunt deputati cineres illi ad corporis reparationem, & quòd pro peccatis cõmissis cruciabuntur in æternum.

QVAESTIO SEPTVAGESIMA nona, De conditionibus Resurgentium, & primò de eorum identitate, in tres articulos diuisa.

CONSEQVENTER agendum est de cõditionibus resurgentium. Vbi prima considerario erit de his, quæ communiter ad bonos & malos pertinent. Secunda, de his quæ tantùm ad bonos pertinent. Tertia, de his quæ spectant tantùm ad malos. Ad bonos autem & malos communiter tria pertinent, scilicet ipsorum identitas, integritas, & qualitas. Et primò videndum est de resurgentium identitate. Secundò, de corporum integritate. Tertiò, de ipsorum qualitate.

¶ Circa primum quæruntur tria.

¶ Primò, vtrùm idem numero corpus resurget.

¶ Secundò, vtrùm idem numero homo.

¶ Tertiò, vtrùm oporteat eosdem pulueres ad easdem partes, in quibus antè fuerant, reuerti.

ARTICVLVS I.

¶ Vtrùm in resurrectione anima idem corpus numero resumat.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd non idem corpus numero anima resumat in resurrectione, 1. Corin. 15. Non corpus quod futurum est, seminas, sed nudum granum: sed Apostolus ibi comparat mortem seminationi, & resurrectionem pullulationi: ergo non idem corpus quod per mortem deponitur, in resurrectione resumitur. *Tho. 4. dist. 44. q. 1. art. 1. q. 1. & seq.*

¶ Præterea, Cuilibet formæ aptatur materia secundum suam conditionem, & similiter cuilibet agenti instrumentum: sed corpus comparatur ad animam, sicut materia ad formam, & sicut instrumentum ad agentem: cùm ergo anima in resurrectione non sit eiusdem conditionis, sicut modo est, quia vel transfertur totaliter in cælestem vitam, cui inhæsit viuens in mundo: vel deprimitur in brutalem, si brutaliter in hoc mundo vixit. ergo videtur q; non resumet idẽ corpus, sed vel cæleste vel brutale.

¶ Præterea, Corpus humanum vsque ad elementa post mortẽ resoluitur, vt dictum est suprà, sed illæ partes elementorum, in quas corpus humanum resolutum est, non conueniunt cum humano corpore, quod in ea resolutum est, nisi in materia prima, quomodo quælibet aliæ partes elementorum cum prædicto corpore conueniunt: si autem ex aliis partibus elementorũ corpus formaretur, non diceretur idem numero: ergo nec si ex illis partibus reparetur.

¶ Præterea, Illud corpus non erit numero idem, cuius partes essentiales sunt aliæ numero: sed forma mixti, quæ est essentialis pars corporis humani, sicut forma eius, non poterit eadem numero resumi: ergo corpus non erit idem numero. Probatio mediæ, Illud enim quod cedit in non ens, non potest idem numero resumi, quod patet ex hoc quòd non potest esse idem numero, cuius est esse diuersum: sed esse interruptum quod est actus entis, est diuersus, sicut & quilibet alius actus interruptus: sed forma mixtionis cedit penitus in non ens per mortem, cùm sit forma corporalis, & similiter qualitates contrariæ, ex quibus fit mixtio: ergo forma mixtionis non redit eadem numero.

¶ SED CONTRA est quod dicitur in Iob, In carne mea videbo Deũ Saluatorem meũ: vbi loquitur de visione post resurrectionẽ, quod patet ex hoc quod præcedit, In nouissimo die de terra surrecturus sum: ergo idem numero corpus resurget.

¶ Præterea, Sicut Dama. dicit in 4. li. Resurrectio est eius, quod cecidit, secunda surrectio: sed hoc corpus quod nunc gerimus, per mortem cecidit: ergo idem numero resurget.

CONCLVSIO.

¶ Cùm resurrectio dici non possit, nisi anima ad idem corpus redeat, in resurrectione anima idem corpus numero resumet.

¶ RESPONDEO dicendum, quòd circa hanc quæstionem Philosophi errauerunt, & quidã hæretici moderni errant. Quidam enim Philosophi posuerunt animas à corpore separatas iteratò corporibus coniungi. Sed errauerunt in hoc quãtum ad duo. Primò quidem quantum ad modum coniunctionis, quia quidam ponebant corpori iterum coniungi naturaliter animam separatam per viam generationis. Secundò, quantum ad corpus, cui coniungebatur, quia ponebant quòd secunda coniunctio non erat ad idem corpus, quod per mortem depositũ est, sed ad aliud, quandoque idem specie, quandoque autem diuersum. Ad diuersum quidẽ quando anima in corpore existens præter resurrectionis ordinẽ vitam duxerat. Vnde trãsibat post mortem de corpore hominis in corpus alterius animalis, cuius moribus viuendo se conformauit, sicut in corpus canis propter luxuriam, in corpus leonis propter rapinam & violentiam, & sic de aliis. Sed in corpore eiusdem speciei, quãdo anima benè in corpore viuens post mortem aliqua felicitate perfuncta post aliqua secula incipiebat ad corpus velle redire, & sic iterum corpori coniungebatur humano. Sed hæc opinio ex duabus radicibus falsis venit. Quarum prima est, quia dicunt quòd anima nõ coniungitur corpori essentialiter, sicut forma materiæ, sed solùm accidentaliter, sicut motor mobili, aut sicut homo vestimento: & ideò ponere poterant, quòd anima præexistebat antequam corpori generato infunderetur in generatione naturali, & iterum quòd diuersis corporibus vniretur. Secunda est, quia ponebant intellectum non differre à sensu nisi accidentaliter, vt si homo diceretur intellectũ habere præ aliis animalibus, quia in eo propter optimam corporis complexionem vis sensitiua amplius viget: vnde poterant ponere quòd anima hominis in corpus animalis bruti transiret, præcipuè facta immutatione animæ humanæ ad effectus brutales. Sed illæ duæ prædictæ radices destruuntur à Philosopho in libro de Anima. quibus destructis, patet falsitas prædictæ positionis. Et simili modo destruuntur errores quorundam hæreticorum, quorum quidam in prædictas opiniones Philosophorum inciderunt. Quidam autem posuerunt animas iteratò coniungi corporibus cælestibus, vel etiam corporibus in modum venti subtilibus, vt Gregorius de quodam Episcopo, constantis, narrat exponens illud Iob 19. In carne mea videbo Deum, & cætera. & propter hoc prædicti errores hæreticorũ destrui possunt ex hoc, quòd veritati resurrectionis præiudicãt, quod sacra Scriptura profitetur. Non enim resurrectio dici potest, nisi anima ad idem corpus redeat: quia resurrectio est iterata surrectio: eiusdem autem est resurgere & cadere. Vnde resurrectio magis respicit corpus, quod post mortem cadit, quàm animam, quæ post mortem viuit. & ita si non est idem corpus, quod anima resumit, non dicetur resurrectio, sed magis noui corporis assumptio.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd similitudo non currit per omnia, sed quantum ad aliquid. In seminatione enim grani granum seminatum & natum non est idem numero, sed nec eodem modo se habet, cùm primò seminatum fuerit absq; folliculis, cum quibus nascitur: corpus autem resurgens erit idẽ numero, sed alio modo se habens, quin sunt mortale, & surget in immortalitate.

¶ Ad secundum dicendum, quòd differentia inter animam resurgentis & animam in hoc mundo viuentis, secundum aliquid essentiale non est, sed secundum gloriam & miseriam, quæ differentiam accidentalem faciunt: vnde non oportet quòd aliud corpus numero resurgat: sed alio modo se habens, vt respondeat proportionaliter differentia corporum differentiæ animarum.

¶ Ad tertium dicendum, quòd illud quod intelligitur in materia ante formam, remanet in materia post corruptionem, quia remoto posteriori, adhuc potest remanere prius. Oportet autem, vt Commentator dicit in 1. Physic. & in libro de substantia orbis, in materia generabilium & corruptibilium, ante formam substantialem intelligere dimẽsiones non terminatas, secundum quas attendatur diuisio materiæ, vt diuersas formas in diuersis partibus recipere possit: vnde & post separationem substantialis formæ à materia ad huc dimensiones illæ manẽt eædem, & sic materia sub illis dimensionibus existens, quantuncunque formam accipiat, habet maiorem identitatem ad illud, quod ex ea generatum est, quàm aliqua pars alia materiæ sub quacunque forma existens: & sic eadem materia ad corpus humanum reparandum reducitur, quæ priùs materia eius fuit.

¶ Ad quartum dicendum, quòd sicut qualitas simplex non est forma substantialis elementi, sed accidens proprium eius, & dispositio per quam materia efficitur propria tali formæ: ita forma mixtionis, quæ est qualitas resultans ex qualitatibus simplicibus ad medium venientibus, non est forma substantialis corporis mixti, sed est accidens proprium & dispositio, per quã materia fit necessaria ad formam. Corpus autem humanum præter hanc formam mixtionis non habet aliam formam substantialem, nisi animam rationalem: quia si haberet aliam formam substantialem priorem, illa daret ei substantiale esse, & sic per eam constitueretur in genere substantiæ: vnde anima iam adueniret corpori constituto in genere substantiæ, & sic comparatio animæ ad corpus esset, sicut comparatio formarum artificialium ad suas materias, quantum ad hoc quòd constituuntur in genere substantiæ per suam materiam: vnde conjunctio animæ ad corpus esset accidentalis, quod est error anti-

quorum à Philosopho reprobatus in lib. de Anima. Sequeretur etiam quòd corpus humanum & singulæ partes eius non æquiuocè retinerent priora nomina, quod est contra Philosophum in 2. de Anima. Vnde cùm anima rationalis remaneat, nulla forma corporis humani cedit penitus in non ens. Formarum autem accidentalium variatio non facit diuersitatem in numero: vnde idem numero resurget, cùm materia eadem numero resumatur, vt in præcedenti solutione dictum est.

ARTICVLVS II.

¶ Vtrùm sit idem numero homo qui resurget.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd non sit idem numero homo qui resurget. Sicut enim dicit Philosophus in 2. de Generatione. Quæcunque enim habent speciem corruptibilem morã, non reiterantur eadem numero: sed talis est substãtia hominis secundum præsentem statum: ergo non potest mutatione mortis reiterari idem numero.

¶ Præterea, Vbi est alia & alia humanitas, non est idem homo numero: vnde Socrates & Plato sunt duo homines, & nõ vnus homo, quia alia est humanitas vtriusque: sed alia est humanitas resurgentis ab ea, quam nunc habet: ergo non est idem numero. Media probari potest dupliciter. Primò, quia humanitas, quæ est forma totius, non est forma & substantia, sicut anima, sed est forma tantum: huius autem formæ cedunt penitus in nõ ens, & sic non possunt iterari. Secundò, quia humanitas resultat ex coniunctione partium: sed non potest eadem numero cõiunctio resumi, quæ priùs fuit, quia iteratio identitati opponitur: iteratio enim numerum importat, identitas autem vnitatẽ, quæ se non compatiuntur: in resurrectione autem coniunctio iteratur: ergo non est eadem coniunctio, & sic non est eadem humanitas, nec idem homo.

¶ Præterea, Idem homo non est plura animalia: ergo si non est idem animal, non est idem homo numero: sed vbi non est idem sensus, non est idem animal, quia animal definitur per sensum primum, scilicet tactum, vt patet in 2. de Anima. Sensus autem cùm non maneant in anima separata (vt quidam dicunt) non possunt idem numero resumi: ergo in resurrectione non erit homo resurgens idem animal numero, & sic non idem homo.

¶ Præterea, Materia statuę principalior est in statua, quàm materia hominis in homine, quia artificialia tota sunt in genere substantiæ ex materia, sed naturalia ex forma, vt patet per Philosophum 1. Physi. Idem dicit in 2. de Anima. Sed si statua ex eodem reficiatur, non est eadem numero: ergo multò minùs si homo ex eisdem pulueribus reficiatur, non erit idem homo numero.

¶ SED CONTRA est quod dicitur Iob 19. Quem visurus sum ego ipse, & non alius, & loquitur de visione post resurrectionem: ergo idem homo numero resurget.

¶ Præterea, Aug. dicit 8. de Trin. quòd resurgere nihil est aliud, quàm reuiuiscere: si autem idem homo numero rediret ad vitã, qui mortuus est, non diceretur reuiuiscere: ergo non resurget, quod est contra fidem.

CONCLVSIO.

¶ Hæreticum est dicere, eundem hominem nõ resurrecturum, qui mortuus est: aliàs enim homo vanè factus esset, si ad finem propter quem factus est, venire non posset.

¶ RESPONDEO dicendum, quòd necessitas ponendi resurrectionem est ex hoc, vt finem vltimum, propter quem factus est homo, consequatur, quod in hac vita fieri non potest, nec in vita animæ separatæ, aliàs esset homo vanè constitutus, si ad finem, ad quem factus est, venire non posset. Et quia oportet quòd illud idẽ numero ad finem perueniat, propter quem finem est factum, ne in vanum esse factum videatur, oportet quòd idem homo numero resurgat: & hoc quidem fit, dum eadem anima numero eidem corpori numero coniungitur, aliàs enim non esset resurrectio propriè, nisi idem homo repararetur: vnde ponere quòd idem numero non sit quod resurgit, est hæreticum, derogans veritati Scripturæ, quæ resurrectionem prædicat.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd Philosophus loquitur de reiteratione, quæ fit per motum vel mutationem naturalem. Ostendit enim differentiam circulationis, quæ est in generatione & corruptiõe, ad circulationem, quæ est in motu cæli: quia cælum per motum localem redit idem numero ad principium motus, quia habet substantiam incorruptibilẽ motam:

Universidad de Deusto
Biblioteca

motam: sed generabilia & corruptibilia per generationem redeunt ad idem specie, non ad idem numero: quia ex homine generatur semē, ex quo sanguis, & sic deinceps vsquequò perueniatur ad hominem non eundem numero, sed specie: vnde patet quòd ratio inducta secundum Philosophi intentionem non est ad propositum. Vel dicendum, quòd aliquorum generabilium & corruptibilium forma non est per se subsistens, vt post compositi corruptionem remanere valeat: sicut est de anima rationali, quæ esse quod sibi in corpore acquirit, & post corpus retinet, & in participationem illius esse corpus per resurrectionem adducitur, cùm non sit aliud esse corporis, & aliud animæ in homine, aliàs esset coniunctio animæ & corporis accidentalis: & sic interruptio nulla facta est in esse substantiali hominis, vt non possit idem numero redire homo propter inæruptionem essendi: sicut accidit in aliis rebus corruptis, quarum esse omninò interrumpitur forma non remanente, materia autem sub alio esse remanente: sed tamen nec etiam homo per generationem naturalem reiteratur idem numero, quia corpus generati hominis non fit ex tota materia generantis: vnde est corpus diuersum in numero, & per consequens anima & totus homo.

¶ Ad secundum dicendum, quòd de humanitate & qualibet forma totius est duplex opinio. Quidam enim dicunt, quòd idem secundum rem est forma totius & forma partis: dicitur tamen forma partis, secundum quòd perficit materiam, totius autem secundum quòd ex ea tota ratio speciei consequitur: & secundum hanc opinionem humanitas secundum rem non est aliud, quàm anima rationalis: & sic cùm anima rationalis eadem numero resumatur, eadem numero erit humanitas, & etiā post mortem manet, quāuis non sub ratione humanitatis: quia ex ea compositum rationem speciei non consequitur. Alia opinio est Auic. quæ verior videtur, quòd forma totius non est forma partis tantùm, nec forma aliqua alia præter formā partis, sed est totum resultans ex compositione formæ & materiæ cōprehendens in se & vtrunque, & hīc forma totius essentialis quidditas dicitur. Quia ergo in resurrectiōe idem numero corpus erit & eadem numero anima rationalis, erit de necessitate eadem humanitas: ratio autem procedebat, ac si humanitas esset quædam alia forma superueniens formæ & materiæ: quod falsum est. Secunda autem ratio non potest identitatem humanitatis impedire: quia coniunctio significat actionem vel passionem, quæ quamuis diuersa sit, non potest identitatem humanitatis impedire, quia actio & passio, ex quibus erat humanitas, non sunt de essentia humanitatis. Vnde eorum diuersitas non inducit diuersitatem humanitatis. Constat enim quòd generatio & resurrectio non sunt idem motus numero, nec tamē propter hoc identitas resurgentis impeditur. Similiter etiam nec impeditur identitas humanitatis, si accipiatur coniunctio pro ipsa relatione: quia relatio illa non est de essentia humanitatis: sed concomitatur eam, eò quòd humanitas non est de illis formis, quæ sunt compositio & ordo, vt dicitur 2. Physi. sicut sunt formæ artificiatorum. Vnde existente alia compositione numero, non est eadem numero forma domus.

¶ Ad tertium dicendum, quòd ratio illa optimè concludit contra illos, qui ponunt animam sensibilem & rationalem diuersas in homine esse, & secundum hoc anima sensitiua in homine non esset incorruptibilis, sicut nec in aliis animalibus. Vnde in resurrectione non erit eadem anima sensibilis, & per consequens nec idem animal nec idem homo: si autē ponamus, quòd eadem anima secundum substantiam in homine, sit rationalis & sensibilis, nullas in hoc angustias patiemur: quia animal definitur per sensum, qui est anima sensitiua sicut per formam essentialem: per sensum autem, qui est eius potentia sensitiua, cognoscitur eius definitio, sicut per formam accidentalē, quæ maximam partem confert ad cognoscendum quod quid est, vt in primo de anima dicitur: post mortem ergo manet anima sensibilis, sicut & anima rationalis secundum substantiam. Sed potentiæ sensitiuæ secundum quosdam non manent, quæ quidem potentiæ cùm sint accidentales proprietates eorum, varietates identitatem animalis totius auferre non possunt, nec etiam partium animalis, nec dicuntur potētiæ perfectiones vel actus organorum, nisi sicut principia agendi, vt calor in igne.

¶ Ad quartum dicendum, quòd statua dupliciter potest considerari, vel secundum quòd est substantia quædam, vel secundum quòd est artificiale quoddam: & quia in genere substantiæ ponitur ratione suæ materiæ, ideò si consideretur, secundum quòd est substantia quædam, est eadem numero statua, quæ ex eadem materia reparatur: sed in genere artificialium ponitur, secundum quòd est forma, quæ accidens quoddam est, & transit statua destructa, & sic non redit idem numero, nec statua eadem numero esse potest: sed forma hominis, scilicet anima, manet post dissolutionem corporis, & ideò non est similis ratio.

ARTICVLVS III.

¶ Vtrùm pulueres humani corporis ad eam partem corporis, quæ cum eis dissoluta est, per resurrectionem redire oporteat.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd oporteat pulueres humani corporis ad eam partem corporis, quæ cum eis dissoluta est, per resurrectionē redire. Quia secundum Philosophum in 1. de Anima, sicut se habet tota anima ad totum corpus, ita pars animæ ad partem corporis, vt visus ad pupillam, sed oportet quòd post resurrectionem corpus resumatur ab eadem anima: ergo oportet quòd partes etiam corporis resumantur ad eadem mēbra, in quibus eisdem partibus animæ perficiantur.

¶ Præterea, Diuersitas materiæ facit diuersitatem in numero: sed si pulueres non redeant ad easdem partes, singulæ partes nō reficientur ex eadem materia ex qua priùs constabant: ergo nō erunt eædem numero, sed si partes sunt diuersæ, & totum erit diuersum, quia partes comparantur ad totum sicut materia ad formam: vt patet in 2. Physi. ergo non erit idem numero homo: quod est contra veritatem resurrectionis.

¶ Præterea, Resurrectio ad hoc ordinatur, quòd homo operū suorū mercedem accipiat: sed diuersis operibus meritoriis vel demeritoriis diuersæ partes corporis deseruiunt: ergo oportet quòd in resurrectione quælibet pars ad suum statum redeat, vt pro suo modo præmietur.

¶ SED CONTRA, Artificialia magis dependēt ex sua materia, quàm naturalia: sed in artificialibus ad hoc, quòd idē artificiatum ex eadem materia reparetur, non oportet quòd partes reducantur ad eundē situm: ergo nec in homine oportet.

¶ Præterea, Variatio accidentis nō facit diuersitatem in numero: sed situs partium est accidens quoddam: ergo diuersitas eius in homine non facit diuersitatem in numero.

CONCLVSIO.

¶ In resurrectione humani corporis idem situs seruabitur, maximè quoad partes essentiales.

¶ RESPONDEO dicendum, quòd in hac quæstione differt considerare quid fieri possit sine identitatis præiudicio, & quid fiet vt congruentia seruetur. Quantum ergo ad primum, sciendum est quòd in homine possunt accipi diuersę partes dupliciter. Vno modo diuersæ partes totius homogenei, sicut diuersæ partes carnis vel diuersæ partes ossis. Alio modo diuersæ partes diuersarum specierum totius homogenei, sicut os & caro. Si ergo dicatur quòd pars materiæ redibit ad aliam partem speciei eiusdem, hoc non faciet nisi varietate in situ partium, situs autem partium variatus non variat speciem in totis homogeneis: & sic si materia vnius partis redeat ad aliam, nullum præiudicium generabitur identitati totius: & ita etiam est in exemplo quod ponitur in litera, quia statua non redit eadē numero secundum formam, sed secundum materiam, secundū quam est substantia quædam, sic autem statua est homogenea, quamuis non secundum formam artificialem. Si autem dicatur, quòd materia vnius partis redit ad aliam partem alterius speciei, sic de necessitate variatur non solùm situs partium, sed etiā identitas earum: ita tamen quòd tota materia aut aliud quod erat de veritate humanæ naturæ, in vnam aliam transferatur, non autem si aliquid, quod erat in vna parte superfluum, transferatur in aliam: ablata autem identitate partium, aufertur idētitas totius, si loquamur de partibus essentialibus, non autem de accidentalibus, sicut sunt capilli & vngues, de quibus videtur loqui August. Et sic patet qualiter translatio materiæ de parte in partem tollit identitatem totius, & qualiter non: sed loquendo secundum congruentiam, magis probabile est quòd etiam situs partium idem seruabitur in resurrectione, præcipuè quantum ad partes essentiales & organicas, quamuis fortè non quantum ad accidentales, sicut sunt vngues & capilli.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd obiectio illa procedit

procedit de partibus organicis, & non de partibus similibus.

¶ Ad secundum dicendum, quòd situs diuersus partium non facit diuersitatem in numero, quamuis eam faciat diuersitas materiæ.

¶ Ad tertium dicendum, quòd operatio propriè loquendo, non est partis, sed totius: vnde præmium non debetur parti, sed toti

QVAESTIO OCTVAGESIMA,
De integritate corporum resurgentium, in quinque articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de integritate corporum resurgentium.

¶ Circa quod quæruntur quinque.

¶ Primò, vtrùm omnia membra corporis humani, in ipso resurgant.

¶ Secundò, vtrùm capilli & vngues.

¶ Tertiò, vtrùm humores.

¶ Quartò, vtrùm totum id quod fuit in eo de veritate humanæ naturæ.

¶ Quintò, vtrùm quicquid in eo materialiter fuerit.

ARTICVLVS I.

¶ Vtrùm omnia membra humani corporis resurgant.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd non omnia membra corporis humani resurgant. Remoto enim fine, frustra reparatur id quod est ad finem: finis autem cuiuslibet membri est eius actus: cùm ergo nihil frustra fiat in operibus diuinis, & quorundam membrorum vsus post resurrectionem non competat, præcipuè genitalium, quia tunc neque nubent neque nubentur: ergo videtur quòd non omnia membra resurgent.

¶ Præterea, Intestina quædam membra sunt, sed non resurgūt, plena enim resurgere non possunt, quia immunditias continēt, nec vacua, quia nihil est vacuum in natura: ergo non omnia membra resurgent.

¶ Præterea, Ad hoc corpus resurget vt præmietur de opere, quod anima per ipsum gessit: sed membrū propter furtū amputatum ei, qui postea pœnitentiā agit, & saluatur, non potest in resurrectione remunerari, nec de bono, quia ad hoc cooperatū est, nec de malo, quia pœna membri in pœnā hominis redunda ret: ergo non omnia membra resurgent cum homine.

¶ SED CONTRA, Magis pertinent ad veritatē humanæ naturæ alia membra, quàm capilli & vngues: sed ista restituentur homini in resurrectione, vt in litera dicitur: ergo multò fortiùs alia membra.

¶ Præterea, Dei perfecta sunt opera: sed resurrectio opere diuino fiet: ergo homo reparabitur perfectus in omnibus mēbris.

CONCLVSIO.

¶ Cùm oporteat in resurrectione corpus omni ex parte respondere animæ, oportet etiam omnia membra humani corporis, in resurrectione resurgant.

¶ RESPONDEO dicendum, quòd sicut dicitur in secūdo de anima, Anima se habet ad corpus non solùm in habitudine formæ & finis, sed etiam in habitudine causæ efficientis. Est enim comparatio animæ ad corpus sicut comparatio artis ad artificiatum, vt dicitur in 3. de Animalibus: quicquid autem explicitè in artificiato ostenditur, hoc totum implicitè & artificialiter & originaliter in ipsa arte continetur: & similiter quicquid in parte corporis apparet, totum originaliter & quodammodo implicitè in anima continetur. Sicut ergo artis opus non esset perfectum si artificiato aliquid deesset eorum, quæ ars cōtinet, ita nec homo posset esse perfectus, nisi totum quod in anima implicitè continetur, exterius in corpore explicaretur, nec etiam corpus animæ ad plenum proportionaliter responderet: cùm ergo oporteat in resurrectione corpus hominis esse animæ totaliter correspondens: quia non resurget nisi secundum ordinem, quem habet ad animam rationalem, oportet etiam hominem perfectum resurgere, vt potè qui ad vltimam perfectionem consequendam reparatur, oportet etiam quòd omnia membra, quæ nunc sunt in corpore hominis, in resurrectione reparentur.

¶ AD PRIMVM ergo dicēdum, quòd membra possunt dupliciter considerari in comparatione ad animam, vel secundum habitudinem materiæ ad formam, vel secundum habitudinem instrumenti ad agentem: eadem enim est comparatio totius corporis ad totam animam, & partium ad partes: vt dicitur in 2. de Anima. Si ergo membrum accipiatur secundum primam comparationem, finis eius nō est operatio, sed magis perfectum esse speciei, quod etiam post resurrectionem requiretur. Si autem accipiatur secundum secundam comparationem, sic finis eius est operatio: nec tamen sequitur quòd quando deficit operatio, quòd frustra sit instrumentum, quia instrumentū non solùm seruit ad exequendam operationem agentis, sed ad ostendendam virtutem ipsius. Vnde oportebit quòd virtus potentiarum animę in instrumentis corporeis demonstretur, & si inquam in actū prodeant, vt ex hoc commēdetur Dei sapientia.

¶ Ad secundum dicendum, quòd intestina resurgent in corpore sicut & alia membra, & plena erunt non quidem turpibus superfluitatibus, sed nobilibus humiditatibus.

¶ Ad tertium dicendū, quòd actus, quibus meremur, non sunt, propriè loquendo, manus vel pedis, sed totius hominis: sicut & operatio artis non attribuitur scientiæ, sed artifici vt principio: quamuis ergo membrum, quod ante pœnitentiam est mutilatum, non sit cooperatum homini in statu illo, quo gloriam promeretur, tamen ipse homo meretur, vt totum præmietur, qui ex toto quod habet Deo seruit.

ARTICVLVS II.

¶ Vtrùm capilli & vngues resurgent in humano corpore.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd capilli & vngues non resurgent in corpore humano, quia sicut capilli & vngues ex superfluitatibus cibi generantur, ita vrina & sudor & aliæ superfluitates vel fæces: sed hæc non resurgent cum corpore: ergo nec capilli & vngues.

¶ Præterea, Inter alias superfluitates, quæ ex cibo generantur, maximè accedit ad naturæ humanæ veritatem semē, quod est superfluum, quo indigetur: sed semen non resurget in corpore hominis: ergo multò minùs capilli & vngues resurgent.

¶ Præterea, Nihil est perfectum anima rationali, quod non sit perfectum anima sensibili: sed capilli & vngues non sunt perfecti anima sensibili, quia eis non sentimus, vt dicitur in primo de anima: ergo cùm non resurgat corpus humanum nisi propter hoc quod est perfectum ab anima rationali, videtur quòd capilli & vngues non resurgent.

¶ SED CONTRA est quod dicitur Luc. 21. Capillus de capite vestro non peribit.

¶ Præterea, Capilli & vngues sunt dati in ornamentū homini: sed corpora hominum præcipuè electorum debent resurgere cum omni ornatu: ergo debent resurgere cum capillis.

CONCLVSIO.

¶ Quamuis capilli & vngues non sint de prima, sed de secunda perfectione corporis humani: tamen cùm homo resurrecturus sit in omni perfectione naturæ, capilli & vngues resurgent in ipso.

¶ RESPONDEO dicendum, quòd anima se habet ad corpus animatum, sicut ars ad artificiatum: & ad partes eius, sicut ars ad sua instrumenta: vnde & corpus animatum organicum dicitur, ars autem vtitur instrumentis ad operis intenti executionem, & hæc instrumenta sunt de prima intētione artis. Vtitur etiam aliis instrumentis ad conseruationem principalium instrumentorum, & hæc sunt de secunda intentione artis, sicut ars militaris vtitur gladio ad bellum, & vagina ad gladij conseruationem: ita & in partibus corporis animati quædam ordinantur ad operationes animæ exequendas, sicut cor, hepar, manus, & pes: quædam autem ad conseruationem aliarū partium, sicut folia sunt ad cooperturam fructuum, ita etiam capilli & vngues sunt in homine ad custodiam aliarum partium: vnde sunt de secunda perfectione corporis humani, quamuis non de prima: & quia homo resurget in omni perfectione suæ naturæ, propter hoc oportet, vt capilli & vngues resurgant in ipso.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd illæ superfluitates expelluntur à natura quasi ad nihilum vtiles: vnde non pertinent ad perfectionem humani corporis. Secus autem est de illis superfluitatibus, quas natura sibi retinet ad generationem capillorum & vnguium, quibus indiget ad membrorum conseruationem.

¶ Ad secūdū dicendū, quòd femine non indiget ad perfectionē indiuidui, sicut capillis & vnguibus, sed ad perfectionē speciei.

¶ Ad

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶Ad tertium dicendum, quòd capilli & vngues nutriuntur & augentur, & sic oportet quòd aliqua operatione participant, quod non posset esse nisi essent partes aliquo modo ab anima perfectæ: & quia in homine non est nisi vna anima, scilicet rationalis, constat quòd ab anima rationali perfecta sunt, quanuis non vsque ad hoc quòd operationem sensus participant, sicut nec ossa, de quibus constat, quòd resurgent & sunt de integritate individui.

ARTICVLVS III.

¶Vtrùm humores in corpore resurgent.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd humores in corpore non resurgent. nam 1. Corinth. 4. dicitur: Caro & sanguis regnum Dei non possidebunt: sed sanguis est principalior humor: ergo non resurget in beatis, qui regnum Dei possidebunt, & multò minùs in aliis.

¶Præterea, Humores sunt ad restaurationē deperditi: sed post restaurationem nulla deperditio fiet: ergo corpus non resurget cum humoribus.

¶Præterea, Illud quod est via generationis in corpore humano, nondum est ab anima rationali perfectum: sed humores adhuc sunt in via generationis, quia sunt in potētia caro & os: ergo nondum sunt perfecti anima rationali: sed corpus humanum non habet ordinem ad resurrectionem, nisi secundum quòd est anima rationali perfectum: ergo humores in eo non resurgent.

¶SED CONTRA est: quia quod est de constitutione corporis humani resurget in eo: sed humores sunt huiusmodi, vt patet per Aug. qui dicit quòd corpus constat ex membris officialibus, officialia ex consimilibus, consimilia ex humoribus: ergo humores resurgent in corpore.

¶ Præterea, Resurrectio nostra erit conformis resurrectioni Christi: sed in Christo resurrexit sanguis, aliàs nunc vinum non transubstantiaretur in sanguinem eius in sacramento altaris: ergo & in nobis resurget sanguis, & eadem ratione alij humores.

CONCLVSIO.

¶Cùm humores in corpore humano pertineant ad perfectionem humanæ naturæ, eos simul resurgere cum corpore humano, est necesse.

¶RESPONDEO dicendum, quòd quicquid pertinet ad integritatem humanæ naturæ in resurgente, hoc totum resurget ratione prædicta: vnde oportet quòd illa humiditas corporis resurgat in homine, quæ ad integritatem humanæ naturæ pertineat. Est autem in homine triplex humiditas: quædā enim humiditas est in recedendo à perfectione huius indiuidui, vel quia in via est corruptionis & à natura abiicitur, sicut vrina, sudor, & sanies & huiusmodi: vel quia à natura ordinatur ad conseruationem speciei in aliquo indiuiduo, siue per actum generatiuæ, sicut semen, siue per actum nutritiuæ, sicut lac, & nulla talium humiditatum resurget: eò quòd non est de perfectione indiuidui resurgentis. Secunda humiditas est, quæ nondum peruenit ad vltimam perfectionem, quam natura operatur in indiuiduo, sed est ad illam ordinata à natura: & hæc est duplex. Quia quædam est, quæ habet aliquam formam determinatā, quæ continetur inter partes corporis, sicut sanguis, & alij tres humores, quos natura ordinat ad membra, quæ ex eis generantur, sed tamen habent aliquas formas determinatas, sicut & aliæ partes corporis: & ideò resurgent cum aliis partibus corporis: quædam verò humiditas est in via transeundi de forma in formam, scilicet de forma humoris in formam membri, & talis humiditas non resurget: quia post resurrectionem partes corporis singulæ in suis formis stabilientur, vt vna in aliam non transeat: & ideo non resurget illa humiditas, quæ est in ipso actu transeundi de forma in formam. Hæc autem humiditas potest in duplici statu accipi, vel secundum quòd est in principio transmutationis, & sic vocatur res illa, scilicet humiditas, quæ est in foraminibus paruarum venarum: vel secundum quòd est in progressu transmutationis, & incipit iam dealbari: & sic vocatur cambium, in neutro autem statu resurget. Tertium autem genus humiditatis est, quod iam peruenit ad vltimam perfectionem, quam natura intendit in corpore indiuidui, quæ iam est dealbata, & incorporata membris: & hæc vocatur gluten, & cùm hæc sit de substantia membrorum, etiam resurget sicut & membra.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd caro & sanguis in verbis illis Apostoli non accipiuntur pro substantia carnis: sed pro operibus carnis & sanguinis quæ sunt opera peccati vel opera animalis vitæ: vel secundum quòd dicit Augustinus in epistola ad Consentium: Caro & sanguis accipitur ibi pro corruptione, quæ nunc dominatur in carne & sanguine. Vnde & subditur in verbis Apostoli, Neque corruptio incorruptionem.

¶Ad secundum dicendum, quòd sicut membra seruientia generationi erunt post resurrectionem ad integritatem humanæ naturæ, non ad operationem quæ nunc exercetur per membra illa, ita & humores erunt in corpore non ad restaurationem deperditi, sed ad integritatem humanę naturæ reparandam, & ad virtutis naturalis ostensionem.

¶Ad tertium dicendum, quòd sicut elementa sunt in via generationis respectu corporum mixtorum, quia sunt eorum materia, non autem ita quòd semper sint in transeundo in corpore mixto, ita etiam se habent humores ad membra: & propter hoc sicut elementa in partibus vniuersi habent formas determinatas, ratione quarum sunt de perfectione vniuersi, sicut & corpora mixta: ita etiam humores sunt de perfectione corporis humani sicut & aliæ partes, quanuis non perueniant ad tantam perfectionem, sicut aliæ partes, nec elementa habent ita formas perfectas sicut mixta. Sicut autem partes omnes vniuersi à Deo perfectionem consequuntur non æqualiter, sed secundum suum modum vnumquodque, ita etiam humores aliquo modo perficiuntur ab anima rationali, non tamen eodem modo sicut partes perfectiores.

ARTICVLVS IIII.

¶Vtrùm totum quod fuit in corpore de veritate humanæ naturæ, resurget in ipso.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur quòd non totum quod fuit in corpore de veritate humanæ naturæ, resurget in ipso. Quia cibus cōuertitur in veritatem humanæ naturæ: sed aliquando carnes bouis sumuntur in cibum: si ergo resurget quicquid de veritate humanæ naturæ est, resurget etiam caro bouis, quod est inconueniens.

¶Præterea, Costa Adæ fuit de veritate humanæ naturæ in ipso, sicut & costa nostra in nobis: sed costa Adæ non resurget in eo, sed in Eua, aliàs Eua non resurgeret quæ de costa illa formata est: ergo nō resurget in homine quicquid fuit in eo de veritate humanæ naturæ.

¶Præterea, Potest esse quòd aliquid fuit de veritate humanæ naturæ in diuersis hominibus, sicut si aliquis carnibus humanis vescatur, quæ in substantiam eius transeant: ergo non resurget in aliquo quicquid fuit de veritate humanæ naturæ in ipso.

¶Si dicatur quòd non quicquid est in carne comesta, est de veritate humanæ naturæ: & ita aliquid eorum potest resurgere in primo & aliquid in secundo: contrà, de veritate humanæ naturæ maximè videtur esse illud quod à parentibus trahitur: sed si aliquis non comedens nisi carnes humanas filiũ generet, oportet quòd illud quod filius à parente trahit, sit de carnibus aliorum hominum, quas pater suus comedit: quia semen est de superfluo alimenti, vt Philosophus probat in libro de Animalibus: ergo illud quod est de veritate humanæ naturæ in puero isto, fuit etiam de veritate humanæ naturæ in aliis hominibus, quorum carnes pater comedit.

¶Si dicatur, quòd illud quod erat de veritate humanæ naturæ in carnibus hominum comestorum, non transit in semen, sed illud quod erat ibi de veritate humanæ naturæ, non existens: cōtrà, ponatur quòd aliquis cibetur solum embryis, in quibus nihil videtur esse quod non sit de veritate humanæ naturæ, quia totum quod est in eis, à parentibus trahitur, si ergo superfluitas cibi conuertitur in semen, oportet quòd illud quod fuit de veritate humanæ naturæ in embryis, quæ etiam ad resurrectionem pertinent, postquam animam rationalem perceperunt, sit etiam de veritate humanæ naturæ in puero, qui ex tali semine generatur: & sic cùm non possit idem resurgere in duobus, non poterit in quolibet resurgere quicquid fuit de veritate humanæ naturæ in ipso.

¶SED

¶SED CONTRA, Quicquid fuit de veritate humanæ naturę, fuit perfectum anima rationali: sed ex hoc habet corpus humanum ordinem ad resurrectionem, quia fuit anima rationali perfectum: ergo quicquid fuit de veritate humanæ naturæ, resurget in vnoquoque.

¶Præterea, Si à corpore hominis subtrahatur aliquid quod est de veritate humanæ naturæ, in ipso non erit corpus hominis perfectum: sed omnis imperfectio hominis tolletur in resurrectione, præcipuè ab electis, quibus promissum est Luc. 21. quòd capillus de capite eorum non peribit: ergo quicquid fuit de veritate humanæ naturę, resurget in homine.

CONCLVSIO.

¶Cùm id quod se habet ad veritatem alicuius rei, ad illius esse se habeat, conueniens est vt omne id quod est de veritate humanæ naturæ, resurgat cum ipso.

¶RESPONDEO dicendum, quòd vnumquodque sicut se habet ad veritatem, ita se habet ad esse: vt dicitur in 2. Meta. quòd illa res vera est, quæ est ita vt videtur cogitari secundum actum: & propter hoc Auic. dicit quòd veritas vniuscuiusque rei est proprietas sui esse, quod stabilitum est ei, & secundum hoc aliquid dicitur esse de veritate humanæ naturæ, quia propriè pertinet ad esse humanæ naturæ, & hoc est quod participat formam humanę naturæ, sicut verum aurum dicitur, quod habet veram formam auri, ex qua est esse, proprium auri.

¶Vt ergo videatur quid est illud quod est de veritate humanæ naturæ, sciēdum est quòd circa hoc est triplex opinio. Quidam enim posuerunt, quòd nihil de nouo esse incipit de veritate humanæ naturæ, sed quicquid ad veritatem humanæ naturæ pertinet, totum fuit in ipsa institutione humanæ naturæ de veritate eius: & hoc per seipsum multiplicatur, vt ex eo possit semen decidi à generante, ex quo filius generetur, in quo etiam illa pars decisa multiplicatur, vt ad perfectam quantitatē perueniat per augmentum, & sic deinceps, & ita multiplicatum est totum genus humanum. Vnde secundum opinionem hanc quicquid ex alimento generatur, quanuis videatur speciē carnis aut sanguinis habere, non tamen pertinet ad veritatem humanæ naturæ.

¶Alij autem dixerunt quòd aliquid de nouo additur ad veritatem humanæ naturæ per transmutationem alimenti in corpus humanum, considerata veritate humanæ naturæ in specie, ad cuius conseruationem ordinatur actus generatiuæ virtutis. Si autem veritas humanæ naturæ in indiuiduo consideretur, ad cuius conseruationem & perfectionem actus nutritiuæ virtutis ordinatur, non additur aliquid per alimētum quod sit primò de veritate humanæ naturæ huius indiuidui, sed solùm secundariò. Ponunt enim quòd veritas humanæ naturæ primò & principaliter consistit in humido radicali, ex quo est prima constitutio humani generis: quod autem conuertitur de alimēto in veram carnem & sanguinem, non est principaliter de necessitate humanæ naturæ illius indiuidui, sed secundariò, sed potest esse principaliter de veritate humanę naturę alterius indiuidui, quod ex semine illius generatur. Semen enim ponunt esse superfluum alimenti vel cum admixtione alicuius, quod est primò de veritate humanæ naturæ in generatione, vt quidam dicunt: vel sine admixtione eius, vt dicunt alij: & sic quod est humidum nutrimentale in vno, fit humidum radicale in alio.

¶Tertia opinio est, quòd aliquid de nouo incipit esse principaliter de veritate humanæ naturæ etiam in isto indiuiduo: quia non est distinctio talis in corpore humano, vt aliqua pars materialis signata de necessitate per totam vitam remaneat, sed ad hoc indifferenter se habet quælibet pars significata accepta, quòd manet semper quantum ad id quod est speciei in ea, sed potest fluere quantum ad id quod est materiæ in ipsa: & sic humidū nutrimentale non distinguitur à radicali ex parte principij, vt dicatur radicale, quod est ex semine generatum, nutrimentale verò quod generatur ex cibo. sed magis distinguitur ex termino quod radicale dicitur, quod ad terminum generationis peruenit per actum generatiuæ vel etiam nutritiuæ virtutis, sed nutrimentale quod nondum peruenit ad hunc terminum, sed est adhuc in via nutriendi: & hæ tres opiniones in 2. libro Sententiarum dist. 30. plenius positæ & inuestigatæ sunt: & ideò non oportet hîc repetere, nisi quantum ad propositum pertinet.

¶Sciendum est ergo quòd secundū has opiniones diuersimodè ad hanc quæstionem oportet respondere. Prima opinio per viā multiplicationis quā ponit, potest ponere perfectionem humanæ naturæ, & quantū ad numerum indiuiduorum & quātum ad debitam quantitatem vniuscuiusque indiuidui, absque eo quod est ex alimento generatum, quod quidem non addit nisi ad resistendum consumptioni quæ posset induci per actionem caloris naturalis, sicut argento apponitur plumbum, ne ex liquefactione consumatur. Vnde cùm in resurrectione oporteat naturam humanam in sua perfectione reparari, nec calor naturalis tunc agat ad consumptionem humidi naturalis, nulla necessitas erit quòd resurgat aliquid in homine quod ex alimento sit generatum, sed resurget tantùm illud quod fuit de veritate humanæ naturæ indiuidui, & per decisionem & multiplicationem ad prædictam perfectionem peruenit in numero & quantitate.

¶Secunda autem opinio, quia ponit, quòd eo quod generatur ex nutrimento, indigetur ad perfectionem quantitatis indiuidui & ad multiplicationem, quæ fit per generationem, necesse habet ponere aliquid de hoc quod conuersum est in alimentū resurgere, non tamen totum, sed solùm quantum indigetur ad perfectam reintegrationem humanæ naturæ, fuit in omnibus suis indiuiduis. Vnde ponit hæc opinio, quòd totum illud quod fuit in substantia seminis, resurget in illo homine, qui ex illo semine generatus est: quia hoc est principaliter de veritate humanæ naturæ in ipso, de eo autem quod postea aduenit per nutrimentum, tantum resurget in eo, quantum est necessarium ad perfectionem quantitatis. Sed quia hoc humidum nutrimentale fluit & refluit hoc ordine reparabitur: quia illud quod primò fuit de substantia corporis, totū reparabitur, & de eo quod secundò & tertiò, & deinceps aduenit, quantum necessarium est ad quantitatem reintegrandam: quod patet duplici ratione. Primò, quia illud quod super hoc aduenit, inductum fuit vt illud quod primò erat deperditum, repararetur, & ita non ita principaliter pertinet ad veritatem humanæ naturæ sicut præcedens. Secundò, quia adiunctio humidi extranei ad primum humidum radicale facit, quòd totum permixtum non ita perfectè participet virtutem speciei, sicut primum participabat. Et ponit exemplum Philosophus in primo de Generatione, de aqua permixta vino quæ semper virtutem vini debilitat, ita quòd in fine ipsum aquosum reddit: vnde sicut secunda aqua, quanuis assumatur in speciem vini, non tamen ita perfectè speciem vini participat, sicut prima, quæ in vinum assumebatur: ita illud quod de alimento secundo in carnem conuertitur, non ita perfectè attingit ad speciem carnis, sicut quod primò conuertebatur: & ideò non ita pertinet ad veritatem humanæ naturæ nec ad resurrectionē. Sic ergo patet quòd hæc opinio ponit resurgere totum id, quod est de veritate humanæ naturæ principaliter, non autem totum quod est de veritate humanæ naturæ secundariò.

¶Tertia autem opinio, quantum ad aliquid differt à secunda, & quantum ad aliquid conuenit cum ea. Differt quantum ad hoc quòd ponit totum quod est sub forma carnis & ossis eadem ratione ad veritatem humanæ naturæ pertinere: quia non distinguit aliquid materiale signatum permanens in homine toto tempore vitæ eius, quod per se pertinet ad veritatem humanæ naturæ: & aliquid fluens & refluens: quod pertinet ad veritatem humanæ naturæ solùm propter quantitatis perfectionem, non propter primum esse speciei, sicut secunda opinio dicebat: sed ponit omnes partes, quæ non sunt præter intentionem naturæ aggeneratæ, pertinere ad veritatem humanæ naturæ, quantum ad id quod habet de specie, quia sic manent, non autem quantum ad id quod habet de materia, quia sic fluunt & refluunt indifferenter: vt ita etiam intelligamus contingere in partibus vnius hominis, sicut contingit in tota multitudine ciuitatis, quia singuli subtrahuntur à multitudine per mortē, aliis in loco eorū succedētibus. Vnde partes multitudinis fluūt, & refluūt materialiter, sed formaliter manent, quia ad eadē officia & ordines substituūtur aliī, à quibus priores subtrahebantur, vnde Respu. vna numero remanere dicitur. Et similiter etiam dum quibusdam partibus refluentibus aliæ reparantur in eadem figura & in eodem situ, omnes partes fluunt & refluūt secundū materiam, sed manent secundum speciem, manet nihilominus homo idem numero: sed conuenit tertia cum secunda opinione, quia ponit quòd

Universidad de Deusto
Biblioteca

partes secundò aduenientes,non ita perfectè attingunt ad veritatem speciei,sicut quæ primò aduenerunt:& ideò idem quod penitus resurgere in homine secunda opinio,ponit tertia,sed non penitus eadem ratione.Ponit enim totum illud quod ex semine generatum,est resurgere, non quia alia ratione pertineat ad veritatem humanæ naturæ quàm hoc quod postea aduenit, sed quia perfectiùs veritatem speciei participat, quem ordinè ponebat secunda opinio in his,quæ postea aduenit ex alimento,in quo etiam hæc opinio concordat cum alia.

¶AD PRIMVM ergo dicendum,quòd res naturalis nō est id quod est ex sua materia, sed ex sua forma: vnde quamuis illud materiæ quod quandoque fuit sub forma carnis bouinæ, resurgat in homine sub forma carnis humanæ, non sequitur quòd resurgat caro bouis,sed caro hominis: aliàs enim posset concludi,quòd resurgeret limus de quo formatum est corpus Adæ,tamen prima opinio concedit hanc rationem.

¶Ad secundum dicendum, quòd costa illa non fuit in Adam de perfectione indiuidui,sed ordinata ad multiplicationem speciei:vnde non resurget in Adam,sed in Eua,sicut & femen non resurget in generante sed in genito.

¶Ad tertium dicendum,quòd secundum primam opinionem facile est ad hoc respondere: quia carnes comestæ nunquam fuit de veritate humanæ naturæ in comedente,fuerunt autem de veritate humanæ naturæ in eo,cuius carnes comeduntur,& ita resurgent in primo,& non in secundo:sed secundum secundam opinionem & tertiam vnusquisque in illo resurget, in quo magis accessit ad perfectam participationem virtutis speciei:& si æqualiter in vtroque accesserat,resurget in illo,in quo primo habuit ordinem ad resurrectionem ex conjunctione ad animam rationalem illius hominis:& ideò si in carnibus comestis fuit aliqua superfluitas,quæ non pertineret ad veritatem humanæ naturæ in primo,resurgere poterit in secundo,aliàs illud quod pertinebat ad resurrectionem in primo, resurget in eo,& non in secundo:sed in secundo loco eius sumeretur vel aliquid de eo quod ex aliis cibis in carnem secùdi conuersum est: vel si nullo cibo nunquam pastus fuisset nisi carnibus humanis diuina virtute aliunde suppleretur, quantum indigeretur ad perfectionem quantitatis,sicut etiam suppler in illis qui ante perfectam ætatem decedunt:nec per hoc aliquid præiudicatur identitati in numero ,sicut nec præiudicatur per hoc quòd partes secundum materiam fluunt & refluunt.

¶Ad quartum dicendum,quòd secundum primam opinionem facile est soluere, quia ponit quòd semen non est ex superfluo alimenti vnde carnes comestæ non transeunt in semen, ex quo puer generatur.Sed secundum alias duas opiniones dicendum est,quòd non est possibile, quòd totum quod fuit in carnibus comestis,in semen conuertatur,quia post multam depurationē cibi peruenitur ad decoctionem seminis,quod est superfluitas vltimi cibi:illud autem quod de carnibus comestis in semen conuertitur pertinet magis ad veritatem humanæ nature in eo, quòd ex semine nascitur,quàm in illo,ex cuius carnibus semen est generatum: & ideò secundum regulam priùs datam, hoc quod in semen conuersum est,resurget in eo,qui ex semine nascitur,residuum verò materiæ resurget in illo, ex cuius carnibus comestis semen est generatum.

¶Ad quintum dicendum,quòd embrya non pertinent ad resurrectionem ante animationem per animam rationalem, in quo statu iam multum aduenit supra substantiam seminis de substantia nutrimenti, qua puer in vtero matris nutritur: & ideò si aliquis embryo vescatur, & ex superfluo illius cibi generetur aliquis, illud quod erit in substantia seminis, resurget quidem in eo qui ex semine generatur , nisi in illo contineatur aliquid quod fuisset de substantia seminum in illis, ex quorum carnibus comestis semen generatum est , quia resurgeret in primo & non in secundo : residuum autem carnium comestarum,quod non est conuersum in semen, constat quòd resurgeret in primo , vtrique diuina potentia implente quod deest.Prima autem opinio hac obiectione non arctatur cùm non ponat semen esse ex superfluo alimenti , sed aliæ multæ rationes sunt contra eam,vt in secundo libro patuit, distinctione tricesima.

ARTICVLVS V.

¶ Vtrùm quicquid fuit materialiter in membris hominis , totum resurget.

AD QVINTVM sic proceditur. Videtur quòd quicquid fuit materialiter in membris hominis , totum resurget.Minùs enim videntur pertinere ad resurrectionem capilli,quàm alia membra : sed quicquid fuit in capillis,totum resurget,& si non in capillis, saltē in aliis partibus corporis,vt Augustinus dicit in litera: ergo multò fortiùs quicquid in aliis membris materialiter fuit,totum resurget.

¶Præterea,Sicut partes carnis secundum speciem perficiuntur ab anima rationali,ita partes secundum materiam: sed corpus humanum habet ordinem ad resurrectionē ex hoc, quòd fuit anima rationali perfectum : ergo non solùm partes secundum speciem,sed omnes partes secundum materiam resurgent.

¶Præterea,Ex parte illa accedit corpori totalitas,ex qua parte accedit ei diuisio in partes : sed diuisio in partes accidit corpori secundum materiam,cuius dispositio est quantitas,secundum quam diuiditur : ergo & totalitas corporis attenditur secundum partes materiæ:si ergo non omnes partes materiæ resurgent,nec totum corpus resurget, quod est inconueniens.

¶SED CONTRA,Partes secundum materiam non manent in corpore,sed fluunt & refluunt, vt patet per illud quod dicitur in primo de Generatione.Si ergo omnes partes secundum materiam , quæ non manent in corpore, sed fluunt & refluunt,resurgerent,vel erit corpus resurgentis densissimum,vel erit immoderatæ quantitatis.

¶Præterea, Quicquid est de veritate humanæ naturæ in vno homine, totum potest esse pars materiæ in alio homine, qui eius carnibus vescitur:si ergo omnes partes secundum materiam resurgant in aliquo , sequetur quòd resurget in vno id quod est de veritate humanæ naturæ in alio , quod inconueniens est.

CONCLVSIO.

¶ Solum id quod est in homine materialiter, pertinens ad veritatem humana natura,resurget cum ipso.

¶RESPONDEO dicendum , quòd illud quod est in homine materialiter,non habet ordinem ad resurrectionem , nisi secundum quod pertinet ad veritatem humanæ naturæ , quia secundum hoc habet ordinem ad animam rationalem: illud autem totum quod est in homine materialiter , pertinet quidē ad veritatem humanæ naturæ,quantum ad id quod habet de specie,sed non totum considerata materiæ totalitate: quia tota materia,quæ fuit in homine a principio vitæ vsque ad finem, excederet quantitatem debitam speciei, vt tertia opinio dicit, quæ probabilior inter cæteras mihi videtur. Et ideò totum quod est in homine,resurget,considerata totalitate speciei,quę attenditur secundum quantitatem significantem situm & ordinem partium , non autem resurget totum considerata totalitate materiæ. Secunda autem opinio & prima non vtuntur hac distinctione , sed distinguunt inter partes , quarum vtraque habet speciem & materiam. Conueniunt autem hæ duæ opiniones in hoc quòd vtraque dicit quòd illud quod est ex semine generatum , totum resurget, etiam totalitate materiæ considerata : differunt autem in hoc quòd de eo quod ex alimento generatur , nihil resurgere ponit prima opinio. Secunda verò aliquid eius resurgere ponit & non totum , vt ex dictis patet.

¶AD PRIMVM ergo dicendum , quòd sicut quicquid est in aliis partibus corporis, resurget considerata totalitate speciei , non autem considerata totalitate materiæ :ita etiam est de capillis. In aliis autem partibus aduenit aliquid ex nutrimento,quod facit augmentum, & hoc computatur, vt alia pars considerata totalitate speciei:quia obtinet alium locum & situm in corpore,& subsitat aliis partibus dimensionibus. Aliquid autem aduenit quod non facit augmētum, sed cedit in restaurationem deperditi nutriendo,& non computatur vt alia pars totius considerati secundum speciem , cùm non obtineat alium locum vel situm in corpore,quam pars, quæ defluxit, tenebat,quamuis possit alia pars computari, considerata totalitate materiæ:& similiter est de capillis.Augustinus ergo loquitur de incisionibus capillorum,quæ erant partes facientes augmēntum:& ideò oportet quòd resurgant, non tamen in quantitate capillorum,ne sit quantitas immoderata,sed in aliis partibus, vt necessarium iudicabit diuina prouidentia:vel loquitur in casu illo quando aliis partibus deficiet,tūc enim eorum defectus poterit ex superfluitatibus capillorum reparari.

¶Ad se

¶Ad secundum dicendum , quòd secundum tertiam opinionem eædem sunt partes secundum speciem & secundum materiam.Non enim illa distinctione vtitur Philosophus in primo de generatione,ad distinguendum diuersas partes,sed ad ostendendum quòd eædem partes possunt considerari secundum speciem,quantum ad illud quod est formæ & speciei in ipsis, & secundum materiam quantum ad illud, quod subest formæ & speciei:constat autem quòd materia carnis non habet ordinem ad animam rationalem , nisi inquantum est sub tali forma:& ideò ratione eius habet ordinem ad resurrectionem. Sed prima & secunda opinio , quæ ponunt alias esse partes , quæ sunt secundum speciem , & alias , quæ sunt secundum materiam , dicunt quòd anima quamuis vtrasque partes perficiat, tamen perficit partes secundum materiam mediantibus partibus secundum speciem: & ideò non habent æqualiter ordinē ad resurrectionem.

¶Ad tertium dicendum, quòd in materia generabilium & corruptibilium dimensiones interminatas oportet intelligere ante receptionem formæ substantialis: & ideò diuisio, quæ est secundum huiusmodi dimensiones , propriè pertinet ad materiam : sed quantitas completa & terminata aduenit materiæ post formam substantialem:& ideò diuisio,quæ est, vel fit secundum dimensiones terminatas, recipit speciem , præcipuè quando ad rationem speciei pertinet determinatus situs partium,sicut est in corpore humano.

QVAESTIO OCTAVAGESIMA
prima,De qualitate resurgentium, in quatuor articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de qualitate resurgentium.

¶Circa quod quæruntur quatuor.

¶Primò , vtrùm resurgant omnes in ætate iuuenili.

¶Secundò,vtrùm in æquali statura.

¶Tertiò,vtrùm omnes in eodem sexu.

¶Quartò,vtrùm in vita animali.

ARTICVLVS I.

¶ Vtrùm omnes resurgent in eadem ætate.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd non omnes resurgent in eadem ætate, scilicet iuuenili. Quia Deus resurgentibus præcipuè beatis nihil subtrahet , quod ad perfectionem hominis pertineat : sed ætas pertinet ad perfectionem hominis , cùm senectus sit venerabilis ætas : ergo senes non resurgent in ætate iuuenili.

¶Præterea,Aetas computatur secundum mensuram temporis præteriti:sed impossibile est tempus,quod fuit præteritum, nō præteriisse.ergo impossibile est eos , qui maioris ætatis fuerūt, ad ætatem iuuenilem reduci.

¶Præterea,Illud quod magis fuit de veritate humanæ naturæ in vnoquoque,maximè resurget in eo: sed quantò aliquid primò fuit in homine,tantò videtur magis ad veritatem humanæ naturæ pertinuisse : quia in fine propter veritatem speciei debilitatam comparatur vino aquoso corpus humanum , vt patet per Philosophum in primo de generatione : ergo si omnes debent in eadem ætate resurgere,magis decet , quòd resurgant in ætate puerili,quàm iuuenili.

¶SED CONTRA est quod dicitur Ephe.4. Donec occurramus omnes in perfectum virum in mensuram ætatis plenitudinis Christi:sed Christus resurrexit in ætate iuuenili , quæ circa 30.annos incipit,vt Aug.dicit:ergo & alij in ætate iuuenili resurgent.

¶Præterea,Homo in maxima perfectione naturæ resurget:sed natura humana perfectissimum statum habet in ætate iuuenili:ergo in illa ætate resurgent omnes.

CONCLVSIO.

¶ Cùm humana natura deficiat in puerò (quia nondum perfectionem vltimam sunt consequuti) & in senibus , (quia ab vltima perfectione recesserunt) & hominem absque omni defectu humanæ naturæ resurgere oporteat: conueniens est,vt homines resurgant in iuuenili ætate, quæ inter crementum & incrementum constituitur.

¶RESPONDEO dicendum,quòd homo resurget absq; omni defectu humanæ naturæ:quia sicut Deus humanam naturam absque defectu instituit,ita sine defectu reparabit. Deficit autem humana natura dupliciter. Vno modo , quia nondum perfectionem vltimam est cōsecuta.Alio modo,quia iam ab vltima perfectione recessit. Et primo modo deficit in pueris:secundo modo deficit in senibus.Et ideò in vtrisque reducetur humana natura per resurrectionem ad statum vltimæ perfectionis,qui est in iuuenili ætate,ad quem terminatur motus crementi,& à quo incipit motus decrementi.

¶AD PRIMVM ergo dicendum , quòd ætas senectutis habet reuerentiam non propter conditionem corporis , quod in defectu est,sed propter sapientiam animæ,quæ ibi esse præsumitur,ex temporis antiquitate.Vnde in electis manebit reuerentia senectutis propter plenitudinem diuinæ sapientiæ, quæ in eis erit,sed non manebit senectutis defectus.

¶Ad secundum dicendum,quòd non loquimur de ætate quātum ad numerum annorum,sed quantum ad statum quiin corpore humano ex annis relinquitur.Vnde Adam dicitur in ætate iuuenili formatus propter talem corporis conditionem quā primo die formationis suæ habuit:& ideò ratio non est ad propositum.

¶Ad tertium dicendum,quòd virtus speciei dicitur esse perfectior in puero,quàm in iuuene, quantum ad efficaciam agendi conuersionem alimenti aliquo modo,sicut etiam est perfectior in semine quàm in homine completo,sed in iuuenibus est perfectior,quantùm ad terminum complementi. Vnde illud quod maximè ad veritatem naturę pertinuit,ad illam perfectionem deducetur,quam habet in ætate iuuenili,non ad illam , quam habet in ætate puerili,in qua humores adhuc non peruenerunt ad vltimam digestionem.

ARTICVLVS II.

¶ Vtrùm omnes resurgent eiusdē staturæ.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd omnes resurgent eiusdē staturæ. Sicut enim homo mensuratur quantitate dimensiua , ita quantitate durationis:sed quantitas durationis in omnibus reducetur ad eandem mensuram,quia omnes in eadem ætate resurgent:ergo quantitas dimensionis reducetur ad eandem mensuram,vt in eadem statura omnes resurgant.

¶Præterea,Philosophus in 2.de Anima dicit quòd omnium natura constantium terminus est & ratio magnitudinis & augmenti:sed iste terminus non est nisi ex virtute formæ,cui debet congruere quantitas,sicut & alia accidentia : ergo cùm omnes homines habeant eandem formam specificam in omnibus, debet esse secundum materiam eadem quantitatis mensura , nisi fit error:sed error naturæ corrigetur in resurrectione: ergo omnes resurgent in eadem statura.

¶Præterea,Quantitas resurgentis non poterit esse proportionata virtuti naturali, quæ primò corpus formauit, aliàs qui nō potuerunt ad maiorem quantitatē perduci virtute naturæ, nisi quā in maiori quantitate resurgent,quod falsum est:ergo oportet quod quātitas illa proportionetur virtuti reparanti corpus humanum per resurrectionem, & materiæ , de qua reparatur: sed virtus reparans omnia corpora est eadem numero , scilicet diuina virtus: cineres autem omnes ex quibus reparantur humana corpora,se habent æqualiter ad suscipiendam actionem prædictæ virtutis:ergo ad eandem quantitatem terminabitur resurrectio omnium hominum,& sic idem quod priùs.

¶SED CONTRA,Quantitas naturalis consequitur naturam vniuscuiusque indiuidui:sed in resurrectione non variabitur natura indiuidui:ergo nec quantitas naturalis eius:sed nō est eadem quantitas naturalis omnium:ergo non omnes resurgent in eadem statura.

¶Præterea,Natura humana reparabitur per resurrectionē ad gloriā vel ad pœnam:sed non erit eadē quātitas gloriæ vel pœnæ in omnibus resurgentibus:ergo nec eadē quantitas naturæ.

CONCLVSIO.

¶ Homines resurgent tm staturæ , cuius aut erant aut futuri erant in iuuentute,qui est terminus augmenti , si nullus naturæ error fuisset , qui si fuerit ,diuina potentia corrigetur.

¶RESPONDEO dicendum, quòd in resurrectione non reparabitur humana natura solùm quātùm ad idem speçie, sed

Universidad de Deusto
Biblioteca

quantum ad idem numero: & ideò in resurrectione non solùm attendendum est quod competit naturæ speciei, sed quod competit naturæ indiuidui. Natura autem speciei habet aliquam quantitatem, quam nec excedit nec ab ea deficit absque errore, quæ tamen quantitas habet aliquos gradus latitudinis, & non est accipienda secundum vnam mensuram determinatam. Vnumquodque autem indiuiduum in specie humana assequitur infra terminos illius latitudinis aliquem gradum quantitatis, quæ competit naturæ indiuidui, & ad hanc perducitur in termino augmenti. si non fuit aliquis error in opere naturæ, per quem sit aliquid additum vel subtractum prædictæ quãtitati, cuius quidem mensura accipitur secundum proportionabilitatem coloris extendentis & humidi extensibilis, quod non est eiusdem virtutis in omnibus: & ideò non omnes resurgent in eadem quantitate, sed quilibet resurget in illa quantitate, in qua fuisset in termino augmenti, si natura non errasset vel defecisset: quod autem superest vel defuit in homine, resecabit, vel supplebit diuina potentia.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd iam patet ex dictis, quòd non dicuntur omnia in eadem ætate resurgere, quasi in omnibus competat eadem quantitas durationis, sed quia idem status perfectionis erit in omnibus, qui quidem status saluari potest in magna & in parua quantitate.

¶Ad secundum dicẽdum, quòd quantitas huius indiuidui non solùm respondet formæ speciei, sed etiam naturæ indiuidui, & ideò ratio non sequitur.

¶Ad tertium dicendum, quòd quantitas resurgentis non proportionatur virtuti reparanti, quia illa non est de natura corporis, neque omnibus secundum illum statum, in quo sunt ante resurrectionem, sed naturæ, quam primò indiuiduum habebat: tamen si virtus formatiua propter aliquem defectum non poterat perducere ad debitam quãtitatem, quæ competit speciei, diuina virtus supplebit in resurrectione defectum, sicut patet in nanis: & eadem ratio est illis, qui immoderatæ magnitudinis fuerunt vltra debitum naturæ.

ARTICVLVS III.

¶Vtrùm omnes resurgent in sexu virili.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd omnes resurgent in sexu virili. Quia dicitur Ephe. 4. quòd omnes occurramus in virum perfectum, &c. ergo non erit nisi sexus virilis ibi.

¶Præterea, In futuro omnis prælatio cessabit, vt dicit glossa 1. Corinth. 15. sed mulier ordine naturali subdita est viro: ergo mulieres non resurgent in sexu muliebri, sed virili.

¶Præterea, Illud quod est occasionaliter & præter intentionem naturæ inductum, non resurget, quia in resurrectione omnis error cessabit vel tolletur: sed sexus muliebris est præter intentionem naturæ inductus ex defectu virtutis formatiuæ in semine, quę non potest perducere materiam conceptus ad formam virilem: vnde dicit Philosophus decimosexto de Animalibus, quòd fœmina est mas occasionatus: ergo sexus muliebris non resurget.

¶SED CONTRA est quod dicit Augustinus 22. de Ciuita. Dei: Melius sapere videntur qui vtrunque sexum resurrecturum esse non dubitant.

¶Præterea, Deus reparabit in resurrectione quod in homine fecit in prima conditione: sed ipse fecit mulierem de costa viri, vt patet Genesis secundo: ergo ipse sexum fœmineum in resurrectione reparabit.

CONCLVSIO.

¶Quemadmodum homines resurrecturi sunt diuersæ staturæ, ita diuersorum sexuum: aberit tamen libido ad turpes actus incitans.

¶RESPONDEO dicendum, quòd sicut considerata natura indiuidui debetur diuersa quantitas diuersis hominibus, ita considerata natura indiuidui debetur diuersus sexus diuersis hominibus: & hæc etiam diuersitas competit perfectioni speciei, cuius diuersi gradus implentur per dictam diuersitatẽ sexus vel quantitatis: & ideò sicut resurgent homines in diuersis staturis, ita in diuersis sexibus, & quamuis sit differentia sexuum, deerit tamen confusio mutuę visionis, quia aberit libido incitans ad turpes actus, ex quibus confusio causatur.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd cùm dicitur, Omnes Christo occurramus in virum perfectum, non dicitur propter ætatem virilem, sed propter virtutem animi, quæ erit in omnibus & viris & mulieribus.

¶Ad secundum dicendum, quòd mulier subditur viro propter imbecillitatem naturæ, & quantum ad vigorem animi & quantum ad robur corporis: sed post resurrectionem non erit differentia in his secundum diuersitatem sexuum, sed magis secundum diuersitatem meritorum: & ideo ratio non procedit.

¶Ad tertium dicendum, quòd quamuis fœminæ generatio sit præter intentionem naturæ particularis, est tamen de intentione naturæ vniuersalis, quæ ad perfectionem humanæ speciei vtrunque sexum requirit, nec ex sexu erit ibi aliquis defectus.

ARTICVLVS IIII.

¶Vtrùm omnes resurgent in vita animali.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur quòd resurgent in vita animali, vt scilicet vtantur actu nutritiuæ virtutis & generatiuæ. Quia resurrectio nostra erit cõformis resurrectioni Christi: sed Christus dicitur post resurrectionem comedisse, vt patet Matth. vlti. & Luc. vlti. ergo & homines post resurrectionem comedent, & eadem ratione generabunt.

¶Præterea, Distinctio sexuum ad generationem ordinatur, & similiter instrumenta quæ deseruiunt virtuti nutritiuæ ordinatur ad comestionem: sed homo cum omnibus huiusmodi resurget: ergo vtetur actibus virtutis generatiuæ & nutritiuæ.

¶Præterea, Totus homo beatificatur & secundum animam & secundum corpus: sed beatitudo secundum Philosophum in perfecta operatione consistit: ergo oportet quòd omnes potentiæ animæ & omnia membra sint in suis actibus in beatis post resurrectionem, & sic idem quod prius.

¶Præterea, In beatis post resurrectionem erit perfecta & beata iucunditas: sed talis iucunditas omnes delectationes includit: quia beatitudo est status omnium bonorum aggregatione perfectus, & perfectum est, cui nihil deest: cùm ergo in actu virtutis generatiuæ & nutritiuæ sit magis delectatio, videtur quòd tales actus ad vitam animalem pertinentes in beatis erunt, & multò fortiùs in aliis, qui minùs spiritualia corpora habebunt.

¶SED CONTRA est quod dicitur Matth. 22. In resurrectione neque nubent, neque nubentur.

¶Præterea, Generatio ordinatur ad subueniendum defectui, qui per mortem accidit ad multiplicationem humani generis, & comestio ad restaurationem deperditi & augmenti quantitatis: sed in statu resurrectionis iam humanum genus habebit totam multitudinem indiuiduorum à Deo præfinitam, quia vsque ad hoc generatio differtur: similiter etiam quilibet homo resurget in debita quantitate, nec erit vltra mors, aut aliqua deperditio fiet à partibus hominis: ergo frustra esset actus generatiuæ & nutritiuæ virtutis.

CONCLVSIO.

¶Cùm in resurrectione prima perfectio non spectetur, quæ acquiritur vita animali, sed secunda, quæ versatur circa consequutionem vltimi finis, vel est æternæ beatitudinis: consequens est, vt resurrectio non futura sit vita animali.

¶RESPONDEO dicendum, quòd resurrectio non erit necessaria propter primam perfectionem ipsius quæ consistit in integritate eorum, quæ ad naturam spectant: quia ad hoc homo peruenire potest in statu præsentis vitæ per actionem earum naturalium: sed necessitas resurrectionis est ad consequendam vltimam perfectionem, quæ consistit in peruentione ad vltimum finem. Et ideò illæ operationes naturales quæ ordinantur ad primam perfectionem humanæ naturæ vel causandam vel conseruandam, non erunt in resurrectione: & huiusmodi sunt actiones animalis vitæ in homine, & actiones mutuæ in elementis, & motus cæli: & ideò hæc cessabunt in resurrectione. Et quia comedere, bibere, & dormire & generare ad animalem vitam pertinent, cùm sint ad primam perfectionem naturæ ordinata, in resurrectione talia non erunt.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd illa comestio, qua Christus comedit, non fuit necessitatis, quasi cibis indigeret humana natura post resurrectionem, sed fuit potestatis, vt ostenderet se veram naturam sumpsisse, quam priùs habuerat in statu illo quando cum discipulis comederat & biberat: hæc autem ostensio nõ erit in resurrectione communi, quia omnibus notum erit: & ideò dicitur dispensatiuè Christus mãducasse, eo modo loquendi quo Iuristæ dicunt, dispensatio est communis iuris relaxatio: quia Christus intermisit hoc quod est communiter resurgentibus, scilicet non vti cibis propter causam prædictam, & propter hoc ratio non sequitur.

¶Ad secundum dicendum, quòd differentia sexuum & membrorum varietas erit ad naturæ humanæ perfectionem reintegrandam in specie, & etiam in indiuiduo: vnde non sequitur quòd sint frustra, quamuis animales operationes desint.

¶Ad tertium dicendum, quòd prædictæ operationes non sunt hominis, inquantum est homo, vt & Philosophus dicit: & ideò in eis non consistit beatitudo humani corporis, sed corpus humanum glorificabitur ex redundantia à ratione à qua homo est homo, inquantum erat ei subditum.

¶Ad quartum dicendum, quòd delectationes corporales, sicut dicit Philosophus in 7. & 10. Ethicorum, sunt medicinales, quia adhibentur homini ad tollendum fastidium: vel etiam ægritudines, inquantum eis homo inordinatè delectatur, ac si essent veræ delectationes, sicut homo habens infirmum gustum, delectatur in quibusdam quæ sanis non sunt delectabilia: & ideò non oportet quòd tales delectationes sint de perfectione beatitudinis, vt Iudæi & Sarraceni ponunt, & quidam hæretici posuerunt, qui vocantur Ciliarchæ, qui etiam secundum doctrinam Philosophi non videntur fanum habere affectum: solæ enim delectationes spirituales secundum ipsum sunt simpliciter delectationes, & propter se quærendæ, & ideò ipsæ ad beatitudinem requiruntur.

QVAESTIO OCTVAGESIMASECVNDA, *De conditionibus beatorum resurgentium, in quatuor articulos diuisa.*

DEINDE considerandum est de conditionibus beatorum resurgentium. Et primò, de eorum corporum impassibilitate. Secundò, de subtilitate. Tertiò, de agilitate. Quartò, de claritate.

¶Circa primum quæruntur quatuor.

¶Primò, vtrùm Sancti resurgẽtes resurgant quo ad corpora impassibiles.

¶Secundò, vtrùm æqualis impassibilitas omnibus inerit.

¶Tertiò, vtrùm illa impassibilitas sensum in actu à corporibus gloriosis excludat.

¶Quartò, vtrùm sint in eis omnes sensus in actu.

ARTICVLVS I.

¶Vtrùm corpora Sanctorum post resurrectionem sint impassibilia.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd corpora Sanctorum post resurrectionem non sint impassibilia. Omne enim mortale est passibile: sed homo post resurrectionẽ erit animal rationale mortale: hæc enim est definitio hominis, quæ non ab eo separabitur. ergo corpus erit passibile.

¶Præterea, Omne quod est in potẽtia ad formam alterius, passibile est ab illo, quia secundum hoc aliquid est passiuum ab alio, vt dicitur in primo de generatione: sed corpora Sanctorum post resurrectionem erunt in potentia ad aliam formam: ergo erunt passibilia. Probatio mediæ: Quæcunque communicant in materia, vnum eorum est in potentia ad formam alterius, materia enim, secundum quòd est sub vna forma, non amittit potentiam ad aliam formam: sed corpora sanctorum post resurrectionem communicabunt cum elementis in materia, quia ex eadem materia reparabuntur, ex qua nunc sunt: ergo erunt in potentia ad aliam formam, & sic erunt passibilia.

¶Præterea, Contraria nata sunt agere & pati adinuicem, vt in primo de generatione dicit Philosophus: sed corpora Sanctorum erunt ex contrariis composita, sicut & nunc sunt: ergo, &c.

¶Præterea, In corpore humano resurget sanguis & alij humores, vt dictum est: sed ex pugna humorum adinuicem generantur ægritudines & huiusmodi passiones in corpore: ergo erunt corpora post Sanctorum resurrectionem passibilia.

¶Præterea, Magis repugnat perfectioni defectus in actu, quã defectus in potentia: sed passibilitas importat solùm defectum in potentia. Cùm ergo in corporibus beatorum sint futuri aliqui defectus in actu, sicut cicatrices volnerum in martyribus, vt in Christo fuerunt: videtur quòd nihil deperibit perfectioni eorum si ponantur habere corpora passibilia.

¶SED CONTRA, Omne passibile est corruptibile, quia passio magis facta abiicit à subsistãtia: sed corpora sanctorum post resurrectionem erunt incorruptibilia, vt dicitur primæ ad Corinth. 15. Seminatur in corruptione, resurget in incorruptione: ergo erunt impassibilia.

¶Præterea, Fortius non patitur à debiliori: sed nullum corpus erit fortius corporibus Sanctorum, de quibus dicitur primæ ad Corinth. 15. Seminatur in infirmitate, resurget in virtute: ergo erunt impassibilia.

CONCLVSIO.

¶Cùm corpus humanum, & quicquid in eo est, post resurrectionem perfectè subiectum fuerit animæ, & animæ Deo, sequitur, corpori glorioso non posse contingere passibilitatem.

¶RESPONDEO dicendum, quòd passio dupliciter dicitur. Vno modo communiter, & sic omnis receptio passio dicitur, siue illud quod recipit sit conueniens recipienti & perfectiuum ipsius, siue contrarium & corruptiuum: & ab huiusmodi passionis remotione corpora gloriosa impassibilia non dicuntur, cùm nihil quod est perfectionis, eis sit auferẽdum. Alio modo passio dicitur propriè, quam sic definit Damas. in 2. lib. Passio est motus præter naturam: vnde immoderatus motus cordis passio eius dicitur, sed moderatus dicitur eius operatio. Cuius ratio est: quia omne quod patitur trahitur ad terminos agentis, quia agens assimulat sibi patiens: & ideò patiens inquantum huiusmodi, trahitur extra terminos proprios, in quibus erat: sic ergo, propriè accipiendo passionem, non erit in corporibus resurgentium Sanctorum potentialitas ad passionem: & ideò impassibilia dicuntur. Huius autem impassibilitatis ratio à diuersis diuersimodè assignatur. Quidam enim eam attribuunt conditioni elementorum, quæ aliter tunc se habebunt in corpore, quàm nunc. Dicunt enim quòd elementa remanebunt ibi secundum substantiam, sed qualitates actiuæ & passiuæ ab elementis auferentur. Sed hoc non videtur verum, quia qualitates actiuæ & passiuæ sunt de perfectione elementorum: vnde si sine eis repararentur elementa in corpore resurgentis, essent minoris perfectionis, quàm modò sint. Et præterea cùm qualitates illæ sint propria accidentia elementorum ex forma & materia ipsorum causata, videtur valde absurdum, quòd causa maneat & effectus tollatur. Et ideò alij dicunt quòd manebunt qualitates, sed non habebunt proprias actiones, diuina virtute id faciente ad conseruationem humani corporis. Sed hoc etiam non videtur posse stare, quia ad mixtionem requiritur actio & passio actiuarum & passiuarum qualitatum, & secundum prædominium vnius vel alterius mixta efficiuntur diuersæ complexionis: quod oportet ponere in corpore resurgentis: quia erunt ibi carnes & ossa, & huiusmodi partes, quibus omnibus non competit vna complexio. Et præterea secundum hoc impassibilitas non posset poni dos in eis, quia non poneret aliquam dispositionem in substantia impassibili, sed solùm prohibitionem passionis ab exteriori, scilicet diuinam virtutem, quæ etiam posset idem facere de corpore hominis in statu huius vitæ.

¶Et ideò alij dicunt, quòd in ipso corpore erit aliquid prohibens passionem corporum gloriosorum, scilicet materia quinti corporis, quam ponunt venire in compositionem humani corporis, ad conciliandum elementa in harmoniam quandam, per quam possint esse debita materia animæ rationalis: sed tamen in statu huius vitæ propter dominium elementaris naturæ, corpus humanum patitur ad similitudinem aliorum elementatorum: sed in resurrectiõe dabitur natura quinti corporis, & ideò corpus humanum reddetur impassibile ad similitudinem corporis cælestis. Sed hoc non potest stare, quia corpus quintum non venit materialiter ad compositionem corporis humani, vt in 2. lib. ostensum est. Et præterea impossibile est dicere, quòd aliqua virtus naturalis, qualis est virtus corporis cælestis, transferat corpus humanum ad proprietatem gloriæ, qualis

Universidad de Deusto
Biblioteca

est impassibilitas corporis gloriosi, cùm immutationem corporis humani Apostolus attribuat virtuti Christi: quia qualis cœlestis, tales cœlestes, 1. Corinth. 15. & Philip. 3. Reformabit corpus humilitatis nostræ.

¶Præterea, Non potest natura cœlestis ita dominari in corpore humano, quin natura elementaris remaneat, cui ex essentialibus suis principiis passibilitas inest. Et ideò aliter dicendum est, quòd omnis passio fit per victoriam agentis super patiens, aliàs non traheret ipsum ad terminos suos: impossibile est autem, quòd aliquid dominetur supra patiens, nisi inquantum debilitatur dominium formæ propriæ supra materiam patientis, loquendo de passione, quæ est contra naturam, de qua nunc loquimur: non enim materia subiicitur vni contrariorum, sine hoc quòd tollatur dominium alterius super ipsam, vel saltem diminuatur. Corpus autem humanum & quicquid in eo est, erit perfectè subiectum animæ rationali, sicut anima perfectè erit subiecta Deo: & ideò in corpore glorioso non poterit esse aliqua mutatio contra dispositionem illam, qua perficitur ab anima: & ita corpora illa erunt impassibilia.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd secundum Anselmũ mortale ponitur in definitione hominis à Philosophis, qui non crediderunt hominem totum aliquando posse esse immortalem, quia non viderunt homines nisi secundum huius mortalitatis statum. Vel potest dici, quòd secundum Philosophum in octauo Metaph. quia differentiæ essentiales sunt nobis incognitæ, vtimur quandoque differentiis accidentalibus, ad significandum differentias essentiales, quæ sunt accidentalium causæ: vnde mortale in definitione hominis non ponitur quasi ipsa mortalitas ad essentiam hominis pertineat, sed quia illud quod nunc est causa passibilitatis & mortalitatis, secundum præsentem statum, scilicet compositio ex contrariis, est de essentia hominis: sed tunc non erit causa eius propter victoriam animæ super corpus.

¶Ad secundum dicendum, quòd duplex est potentia, ligata & libera, & hoc non solùm est verum in potentia actiua, sed etiam passiua. Forma enim ligat potentiam materiæ, determinando ipsam ad vnũ, secundũ quòd dominatur super eam: & quia in rebus corruptibilibus non perfectè dominatur forma supra materiã, non perfectè potest ligare ipsam, quin recipiat interdũ per aliquã passionem dispositionẽ contrariã formæ: sed in sanctis post resurrectionem diuina virtute anima dominabitur supra corpus, nec illud dominium aliquo modo poterit auferri, quia ipsa erit immutabiliter Deo subiecta, quod nõ fuit in statu innocentiæ: & in corporibus illis manet eadem potentia ad formam aliam, quæ nunc inest quantum ad substantiam potentiæ, sed erit ligata per victoriam animæ supra corpus, vt nunquam in actum passionis exire possit.

¶Ad tertium dicendum, quòd qualitates elementares sunt instrumenta animæ, vt patet in secundo de anima, quòd calor ignis in corpore humano regulatur in actu nutriendi per virtutem animæ. Quando autem agens principale est perfectum & non est aliquis defectus in instrumento, nulla actio procedit ab instrumento, nisi secundum dispositionem principalis agentis: & ideò in corporibus sanctorum post resurrectionem nulla actio vel passio poterit prouenire à qualitatibus elementaribus, quæ sit contra dispositionem animæ, quæ intendit conseruare corpus.

¶Ad quartum dicendum, quòd secundum August. in epistola ad Constantinum, diuina potentia valet in ista visibili atque contractabili natura corporum quibusdam manentibus, auferre quas voluerit qualitates. Vnde sicut ab igne fornacis Chaldæorum abstulit virtutem comburendi, quantum ad aliquid, quia corpora puerorum illæsa seruata sunt: sed mansit quantũ ad aliquid, quia ignis ille ligna comburebat: ita auferet ad humoribus passibilitatem & dimittet naturam. Modus autem quo hoc fiet, dictus est.

¶Ad quintum dicendum, quòd cicatrices vulnerum non erũt in sanctis, nec in Christo fuerunt, inquantum important aliquẽ defectum, sed inquantum sunt signa constantissimæ virtutis: quia passi sunt pro iustitia & fide, vt ex hoc & ipsis & aliis gaudium crescat. Vnde dicit Augu. 22. de ciuitate Dei: Nescio quomodò sic afficimur amore martyrũ beatorum, vt velimus in illo regno in eorum corporibus videre vulnerũ cicatrices, quæ pro Christi nomine pertulerunt, & fortassè videbimus: non enim deformitas in eis, sed dignitas est quædam, quanuis in corpore sancto, non corporis, sed virtutis pulchritudo fulgebit. Nec tamen si aliqua martyribus amputata & ablata sunt membra, sine ipsis membris erunt in resurrectione mortuorũ, quibus dictum est, Capillus de capite vestro non peribit.

ARTICVLVS II.

¶ Vtrùm impassibilitas in omnibus erit æqualis.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd impassibilitas in omnibus erit æqualis. Quia primæ ad Corinth. 15. dicit Gloss. quòd æqualiter omnes habent quòd pati non possunt qui habent dotem impassibilitatis: ergo impassibilitas est æqualis in omnibus.

¶Præterea, Negationes non recipiunt magis & minùs, sed impassibilitas est quædam negatio vel priuatio passibilitatis: ergo non potest esse maior in vno, quàm in alio.

¶Præterea, Magis albũ dicitur quod est nigro impermixtius: sed nulli corporum Sanctorum admiscebitur aliquid de passibilitate: ergo omnia erunt æqualiter impassibilia.

¶SED CONTRA, Merito debet respondere præmium proportionaliter: sed Sanctorum quidam fuerunt aliis maiores merito: ergo cùm impassibilitas sit quoddam præmium, videtur quòd in quibusdam sit maior quàm in aliis.

¶Præterea, Impassibilitas diuiditur contra dotem claritatis: sed illa non erit æqualis in omnibus, vt patet 1. Corinth. 15. ergo nec impassibilitas.

CONCLVSIO.

¶ Impassibilitas quantùm ad se, omnibus erit æqualis: quantùm verò ad causam suam, erit in vno maior, quàm in altero.

¶RESPONDEO dicendum, quòd impassibilitas potest dupliciter considerari: vel secundum se, vel secundum causam suam. Si secundum se consideretur, quia solam negationem vel priuationem importat, non suscipit magis & minùs: sed erit æqualis in omnibus beatis. Si autem consideretur secundum suã causam, sic erit in vno maior quàm in alio. Causa autem eius est dominium animæ super corpus, quod quidem dominium causatur ex hoc quòd fruitur Deo immobiliter: vnde in illo qui perfectiùs fruitur, est maior impassibilitatis causa.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd gloss. illa loquitur de impassibilitate secundum se, & non secundum causam suam.

¶Ad secundum dicendum, quòd quanuis negationes & priuationes secundum se non intendantur nec remittantur, tamen intenduntur & remittuntur ex causis suis, sicut dicitur esse locus magis tenebrosus, qui habet plura & maiora obstacula lucis.

¶Ad tertium dicendum, quòd aliqua non solùm intenduntur per recessum à contrario, sed per accessum ad terminum, sicut lux intenditur. Et præterea etiam impassibilitas est maior in vno quàm in alio, quanuis in nullo aliquid passibilitatis remaneat.

ARTICVLVS III.

¶ Vtrùm impassibilitas sensum in actu à corporibus gloriosis excludat.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd impassibilitas sensum in actu à corporibus gloriosis excludat. Quia sicut dicit Philosophus in 2. de Anima, sentire est quoddam pati: corpora autem gloriosa erunt impassibilia: ergo non sentient in actu.

¶Præterea, Immutatio naturalis præcedit immutationem animalẽ, sicut esse naturale præcedit esse intentionale: sed corpora gloriosa ratione impassibilitatis non immutabuntur immutatione naturali: ergo nec immutatione animali, quæ requiritur ad sentiendum.

¶Præterea, Quandocunque fit sensus in actu, cum noua receptione, fit nouum iudicium: sed ibi non erit nouum iudicium, quia erunt ibi cogitationes volubiles: ergo non fient ibi sensus in actu.

¶Præterea, Quando anima est in actu vnius potentiæ, remittitur actus alterius potentiæ: sed anima summè erit intenta ad actum virtutis intellectiuæ, qua Deum contemplabitur: ergo non erit aliquo modo in actu virtutis sensitiuæ.

¶SED

¶SED CONTRA est quod dicitur Apoc. 1. Videbit eũ omnis oculus: ergo erit ibi sensus in actu.

¶Præterea, Secundum Philosophum in primo de anima, animatum ab inanimato distinguitur sensu & motu: sed ibi erit in actu motus, quia tanquam scintillæ in arundineto discurrẽt: Sap. 1. ergo & sensus in actu.

CONCLVSIO.

¶ Impassibilitas non excludit sensus in actu à corporibus gloriosis, sed erunt per susceptionem à rebus quæ sunt extra animam.

¶RESPONDEO dicendum, quòd aliquem sensum esse in corporibus Beatorum omnes ponunt, aliàs corporalis vita Sanctorum post resurrectionem assimularetur magis somno, quàm vigiliæ, quod non competit illi perfectioni, eò quòd in somno corpus sensibile non est in vltimo actu vitæ, propter quod somnus dicitur vitæ dimidium in primo Ethic. sed in modo sentiendi diuersi diuersa opinantur. Quidam enim dicunt quòd corpora gloriosa sunt impassibilia & propter hoc non receptibilia peregrinæ impressionis, & multò minùs quã corpora cœlestia: quia non erit ibi sensus in actu per receptionem alicuius speciei à sensibilibus, sed magis extrà mittẽdo. Sed hoc non potest esse, quia in resurrectione natura speciei manebit eadem in homine, & omnibus partibus eius, huiusmodi autem est natura sensus vt sit potentia passiua, vt in 2. de anima probat Philosophus. Vnde si in resurrectione Sancti sentient extrà mittendo & non recipiendo, nõ esset sensus in eis virtus passiua, sed actiua: & sic nõ esset eiusdem speciei cum sensu, qui nũc est, sed esset aliqua virtus eis data: sicut enim materia nunquam fit forma, ita potentia passiua nunquam fit actiua. Et ideò alij dicunt quòd sensus in actu fiet per susceptionem, nõ quidem ab exterioribus sensibus, sed per effluxum à superioribus viribus: vt sicut nunc superiores vires accipiunt ab inferioribus, ita ecõtrario tunc inferiores accipient à superioribus. Sed iste modus receptionis non facit verè sentire: quia omnis potentia passiua secundum suæ speciei rationem determinatur ad aliquid actiuum speciale: quia potentia inquantũ huiusmodi, habet ordinẽ ad illud, respectu cuius dicitur: vnde cùm proprium actiuũ in sensu sit res existens extra animam, & nõ intentio eius existens in imaginatione vel ratione, si organũ sentiendi non moueatur à rebus extrà, sed ex imaginatione vel à superioribus viribus aliis, nõ erit verè sentire. Vnde non dicimus quòd phrenitici & alijmente capti, in quibus propter victoriam imaginatiuæ virtutis fit huiusmodi defluxus specierum ad organa sentiendi, verè sentiant, sed quia videtur eis quòd sentiant. Et ideò dicendũ est cum aliis, quòd sensus corporum gloriosorum erit per susceptionem à rebus, quæ sunt extra animam. Sed sciendũ est quòd organa sentiendi immutantur à rebus, quæ sunt extra animam dupliciter. Vno modo immutatione naturali, quando scilicet organum disponitur eadem qualitate naturali, qua disponitur res extra animam, quæ agit in ipsis: sicut cùm manus fit calida ex tactu rei calidæ, vel odorifera ex tactu rei odoriferæ. Alio modo immutatione spirituali, quando recipitur qualitas sensibilis in instrumento secundum esse spirituale, id est species siue intentio qualitatis & nõ ipsa qualitas, sicut pupilla recipit speciem albedinis, & tamen ipsa nõ efficitur alba. Prima ergo receptio non causat sensum, per se loquendo, quia sensus est susceptiuus specierum in materia præter materiam, id est præter esse materiale, quod habebant extra animã: vt dicitur in 2. de Anima: & hæc receptio immutat naturam recipientis, quia recipitur hoc modo qualitas secũdum esse suum materiale: vnde ista receptio nõ erit in corporibus gloriosis, sed secunda, quæ per se facit sensum in actu, & non immutat naturam recipientis.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd iam patet ex dictis, quòd ex hac passione, quæ est in actu sentiendi, quæ non est aliud quàm receptio prædicta, nõ trahitur corpus extra naturalem suam qualitatem, sed spiritualiter perficitur: vnde impassibilitas gloriosorum corporũ hanc passionem nõ excludit.

¶Ad secundum dicendum, quòd omne passiuũ recipit actionem agentis secundum suum modum: si ergo aliquid sit quod sit natum sic immutari ab actiuo naturali & spirituali immutatione, immutatio naturalis præcedit immutationem spiritualẽ, sicut esse naturale præcedit esse intentionale. Si autem natum sit immutari spiritualiter tantùm, nõ oportet quòd immutetur naturaliter: sicut de aëre, qui nõ est receptiuus coloris secundũ esse naturale, sed solùm secundũ esse spirituale: & ideò hoc solummodò immutatur sicut ecõtrario corpora inanimata immurantur per qualitates sensibiles solũ naturaliter, in corporibus autẽ gloriosis nõ poterit esse aliqua immutatio naturalis: & ideò ibi erit spiritualis immutatio tantùm.

¶Ad tertium dicendum, quòd sicut erit noua receptio speciei in organo sentiendi, ita erit nouum iudicium sensus cõmunis, nõ autem nouum iudicium intelligens de hoc, sicut in eo qui videt aliquid quod priùs sciuit. Quod autem dicit Aug. nõ erũt ibi cogitationes volubiles, intelligitur de cogitationibus intellectiuæ partis: vnde nõ est ad propositum.

¶Ad quartum dicendum, quòd quando vnum duorum est ratio alterius, occupatio animæ circa vnum non impedit vel remittit occupationem eius circa aliud. Sicut medicus dum videt vrinam, non minùs non potest considerare artis regulas de coloribus vrinarum, sed magis: & quia Deus apprehenditur à Sanctis, vt ratio omnium quæ ab eis agentur vel cognoscerentur: ideò occupatio eorum circa sensibilia sentienda vel quæcunque alia contemplanda in nullo impediet diuinam eõtemplationem, nec econtrario. Vel dicendum quòd ideò vna potentia impeditur in actu suo quãdo alia vehementer cooperatur, quia vna potentia de se non sufficit ad tam diuersam operationem nisi ei subueniatur per id quod erat aliis potentiis vel mẽbris influendum à principio vitæ: & quia in Sanctis erunt omnes potentiæ perfectissimæ, vna poterit intensè operari, ita quòd ex hoc nullum impedimentum præstabitur actioni alterius potentiæ, sicut & in Christo fuit.

ARTICVLVS IIII.

¶ Vtrùm in Beatis post resurrectionem sint omnes sensus in actu.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur quòd nõ sint ibi omnes sensus in actu. Tactus enim est primus inter omnes alios sensus, vt dicitur in lib. de Anima: sed corpora gloriosa carebunt actu tactus, quia sensus tactus sit in actu per immutationem corporis animalis, ab aliquo exteriori corpore prædominante in aliqua qualitatum actiuarum vel passiuarum, quarum est tactus discretiuus, qualis tunc immutatio esse non poterit: ergo non erit ibi omnis sensus in actu.

¶Præterea, Sed gustus deseruit actui virtutis nutritiuæ: sed post resurrectionem huiusmodi actus non erit: ergo frustra esset ibi gustus.

¶Præterea, Post resurrectionem nihil corrumpetur, quia tota creatura vestietur quadam virtute incorruptionis: sed sensus odoratus in actu suo esse non potest nisi aliqua corruptione facta, quia odor non sentitur sine aliqua fumali euaporatione, quæ in quadam resolutione consistit: ergo sensus odoratus non erit ibi in suo actu.

¶Præterea, Auditus deseruit disciplinæ, vt dicitur in libro de sensu: sed non erit post resurrectionem beatis necessaria aliqua disciplina per sensibilia, quia diuina sapientia replebuntur ex ipsius visione: ergo non erit ibi auditus.

¶Præterea, Visio fit secundum quòd in pupilla recipitur species rei visæ: sed hoc nõ poterit esse post resurrectionem in beatis: ergo nõ erit ibi visus in actu, qui tamen est omnium sensuũ nobilior. Probatio mediæ, Illud quod est lucidum in actu, nõ est receptiuum speciei visibilis: vnde speculum directè positũ sub radio Solis nõ repræsentat speciem corporis oppositi: sed pupilla sicut & totum corpus erit claritate dotata: ergo nõ recipietur ibi aliqua species colorati corporis.

¶Præterea, Secundum perspectiuos omne quod videtur, sub angulo videtur: sed hoc nõ cõpetit corporibus gloriosis: ergo nõ habebunt sensum in actu. Probatio mediæ: Quandocunque aliquid videtur sub angulo, oportet esse aliquam proportionẽ anguli ad distantiam rei visæ: quia quod à remotiori videtur, minus videtur & sub minori angulo: vnde posset esse ita paruus angulus quòd nihil de re videretur: si ergo oculus gloriosus videbit sub angulo, oportet quòd videat sub determinata distantia & ita quòd non videat aliquid à remotiori, quàm modò videmus, quod videtur absurdum: & sic videtur quòd sensus visus actu non erit in corporibus gloriosis.

¶SED CONTRA, Potentia coniuncta actui est perfectior quàm non coniuncta: sed natura humana erit in beatis in maxima perfectione: ergo erunt ibi omnes sensus in suo actu.

¶Præterea, Vicinius se habent ad animam potentiæ sensitiuæ, quàm corpus: sed corpus præmiabitur vel punietur propter

Universidad de Deusto
Biblioteca

merita vel demerita animę: ergo & omnes sensus præmiabuntur in beatis, & punientur in malis, secundū delectationem & dolorem vel tristitiam quæ in operatione sensus consistunt.

CONCLVSIO.

¶ Sensus odoratus & auditus erunt post resurrectionem in actu, non autem gustus, nisi forte per quandam immutationem linguæ à quodam humore adiuncto.

¶RESPONDEO dicendum, quòd circa hoc est duplex opinio. Quidam enim dicunt quòd in corporibus gloriosis erit omnes potentiæ sensuum, non tamen erunt in actu, nisi duo sensus, scilicet tactus & visus: nec hoc erit ex defectu sensuum, sed ex defectu medij & obiecti: nec tamen erunt frustra, quia erunt ad integritatem humanæ naturæ, & ad commendandā sapientiam Creatoris. Sed hoc non videtur verum, quia hoc quod est medium in istis sensibus, est etiam in aliis medium. In visu enim est medium aër, qui etiam est medium in auditu & odoratu, sicut patet in secundo de Anima. Similiter etiam gustus habet medium coniunctum sicut & tactus, cùm gustus sit tactus quidam, vt in eodem libro dicitur. Odor etiam erit ibi qui est obiectum odoratus: cùm Ecclesia canter, quòd odor suauissimus erunt corpora sanctorum. Laus vocalis erit in patria. Vnde dicitur super illud Psal. Exultationes Dei in gutture eorum: quòd corda & linguæ non desinent laudare Deum. Et idem etiam habetur per Glossa super illud Oseæ 14. In cantieis & cymbalis, & cætera.

¶Et ideò secundum alios dicendum, quòd odoratus & auditus erunt ibi in actu, sed gustus non erit ibi, ita quòd immutetur ab aliquo cibo vel potu sumpto, vt patet ex dictis: nisi forte dicatur, quòd erit ibi gustus in actu per immutationem linguæ ab aliqua humiditate adiuncta.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd qualitates, quas tactus percipit, sunt illæ ex quibus constituitur animatum corpus vnde per qualitates tangibiles corpus animalis secundum statum præsentem natum est immutari immutatione naturali & spirituali ab obiecto tactus. Et ideò tactus dicitur maximè materialis inter alios sensus, quia habet plus de materiali immutatione adiunctum: non tamen immutatio materialis se habet ad actum sentiendi qui perficitur spirituali immutatione nisi per accidens. Et ideo in corporibus gloriosis, à quibus impassibilitas excludit naturalem immutationem, erit immutatio à qualitatibus tāgibilibus spiritualis tantū: sicut etiā in corpore Adæ fuit quod nec ignis nec gladius scindere potuisset, & tamen horum sensum habuisset.

¶Ad secundum dicendum, quòd gustus secundum quòd est sensus alimenti, non erit in actu, sed secundum quòd est iudiciū saporum, esse poterit fortè per modum prædictum.

¶Ad tertium dicendum, quòd quidam posuerunt quòd odor nihil aliud est quàm quædam fumalis euaporatio. Sed hęc propositio non potest esse vera: quod patet ex hoc quòd vultures immurantur ex odore percepto ad cadauera ex locis remotissimis: cùm tamen non essent possibile, quòd euaporatio aliqua pertingeret à cadauere ad tam remota loca, etiam si totum resolueretur in vaporem, & præcipuè cùm sensibilia in æquali distantia ad quamlibet partem immutentur. Vnde odor immutat medium quandoque & instrumentum sentiendi spirituali immutatione sine aliqua euaporatione pertingente ad organum: sed quòd aliqua euaporatio requiratur, hoc est eò quòd odor in corporibus est humiditate aspersus. Vnde oportet resolutionem fieri ad hoc quòd percipiatur. Sed in corporibus gloriosis erit odor in sua vltima perfectione nullo modo per humidum respersus: vnde immutabit spirituali immutatione, sicut odor fumalis euaporationis facit & sensus odoratus in sanctis, quia nulla humiditate impedietur: & cognoscet non solùm excellentias odoris: sicut nunc in nobis contingit propter nimiam cerebri humiditatē, sed etiam minimas odorum differentias.

¶Ad quartum dicendum, quòd in patria erit laus vocalis, quāuis quidam aliter dicant, quòd sola immutatione spirituali organum auditus immutabit in beatis, nec erit propter disciplinam qua scientiam acquirat, sed propter perfectionem sensus & delectationem: quomodò autem vox ibi formari poterit, dictum est in secundo libro.

¶Ad quintum dicendum, quòd incensio luminis non impedit receptionem spiritualem speciei coloris, dummodò maneat in natura diaphani: sicut patet quantuncunque illuminetur aër

potest esse medium in visu, & quantò est magis illuminatus, tantò per ipsum aliquid clarius videtur, nisi sit defectus ex debilitate visus. Quia autem in speculo directè opposito radio Solis non appareat species corporis oppositi, non est propter hoc quòd impediatur receptio, sed propter hoc quòd impeditur reuerberatio. Oportet enim ad hoc quòd forma in speculo appareat, quòd fiat quædam reuerberatio ad aliquod corpus obscurum: & ideò plumbum vitro adiungitur in speculo: hanc autem obscuritatem radius Solis repellit, vnde non potest apparere species in aliquo speculo. Claritas autem corporis gloriosi non aufert diaphaneitatem à pupilla, quia gloria non tollit naturam: vnde magnitudo claritatis in pupilla magis facit ad actum visus quàm ad eius defectum.

¶Ad sextum dicendum, quòd quantò sensus est perfectior, tantò ex minori immutatione facta potest obiectum suum percipere: quantò autem sub minori angulo visus à visibili immutatur, tantò minor immutatio est: & inde est quòd visus fortior magis à remotis aliquid videre potest, quàm visus debilior, quia quantò à remotiori videtur, sub minori angulo videtur: & quia visus corporis gloriosi erit perfectissimus, ex paruissima immutatione poterit videre: vnde sub angulo multò minori videre poterit quàm modò possit, & per consequens multò magis à remotis.

QVAESTIO OCTVAGESIMA tertia, *De subtilitate corporum beatorum, in sex articulos diuisa.*

DEINDE considerandum est de subtilitate corporum beatorum.

¶Circa quod quæruntur sex.

¶Primò, vtrùm subtilitas sit proprietas corporis gloriosi.

¶Secundò, vtrùm ratione huius subtilitatis possit esse in eodem loco cum alio.

¶Tertiò, vtrùm per miraculum duo corpora possint simul esse in eodem loco.

¶Quartò, vtrùm duo corpora gloriosa possint esse simul in eodem loco.

¶Quintò, vtrùm corpus gloriosum necessariò requirat æqualem sibi locum.

¶Sextò, vtrùm corpus gloriosum sit palpabile.

ARTICVLVS I.

¶ Vtrùm subtilitas sit proprietas corporis gloriosi.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd subtilitas non sit proprietas corporis gloriosi. Proprietas enim gloriæ excedit proprietatem naturæ, sicut gloriæ claritas claritatem Solis, quæ est maxima in natura: si ergo subtilitas est proprietas corporis gloriosi, videtur quòd corpus sit subtilius futurum omni quod est subtile in natura, & ita erit ventis aëréque subtilius: quod est hæresis Greg. in Constantinopolitana vrbe damnata, vt ipse narrat in 4. lib. Moral.

¶Præterea, Sicut caliditas & frigiditas sunt quædā qualitates simplicium corporum, scilicet elementorū & subtilitas: sed calor & aliæ qualitates elementorum nō intendentur in gloriosis corporibus magis quàm nunc, imò magis ad medium reducentur: ergo neque subtilitas in eis erit maior quàm nunc sit.

¶Præterea, Subtilitas inuenitur in corporibus propter paucitatem materiæ: vnde corpora quæ habent minus de materia sub æqualibus dimensionibus, dicimus magis subtilia vt ignem aëre, & aërem aqua, & aquam terra: sed tātum de materia erit in corporibus gloriosis, quantum nunc est: ergo tunc non erunt magis subtilia, quàm nunc sunt.

¶SED CONTRA est quod dicitur 1. Cor. 15. Seminatur corpus animale, surget corpus spirituale, id est spiritui simile: sed subtilitas spiritus excedit omnem subtilitatem corporis: ergo corpora gloriosa erunt subtilissima.

¶Præterea, Corpora quantò sunt subtiliora, tantò: nobiliora: sed corpora gloriosa sunt nobilissima: ergo erunt subtilissima.

CONCLV

CONCLVSIO.

¶ Cùm ratione animæ glorificata corpus gloriosum dicatur spirituale, merito subtilitas est proprietas corporis gloriosi per effectum spiritualis potentiæ.

¶RESPONDEO dicendum, quòd nomen Subtilitatis à virtute est assumptum, scilicet penetrandi: vnde dicitur in secundo de Generatione, quòd subtile est repletiuum partibus & partium partibus: quòd autem aliquod corpus sit penetratiuum, contingit ex duobus. Primò, ex paruitate quantitatis præcipuè secundum profunditatem & latitudinem: non autem secundum longitudinem, quia penetratio fit in profundum: vnde longitudo penetrationi non obstat. Secundò, ex paucitate materiæ: vnde ara subtilia dicimus, & quia in corporibus raris forma prædominatur materiæ magis: ideò translatum est nomen subtilitatis ad illa corpora quæ optimè substant formæ, & perficiuntur ab ea completissimo modo, sicut dicimus subtilitatem esse naturæ in Sole & Luna & aliis huiusmodi: sicut autem huiusmodi potest dici subtile, quando perfectissimè completur in esse & virtute suæ speciei. Et quia res incorporeæ quantitate carent & materia, nomen Subtilitatis ad eas transfertur non solùm ratione suæ substantiæ, sed etiam ratione suæ virtutis: sicut enim subtile dicitur penetratiuum, quia pertingit vsque ad intima rei: ita etiam dicitur aliquis intellectus subtilis, quia pertingit ad inspicienda intrinseca principia & proprietates naturales rei latentis. Et similiter dicitur aliquis habere visum subtilem, quia aliquod minimum potest visum pertingere, & similiter est de aliis sensibus, & secundum hoc diuersimodè subtilitatem corporibus gloriosis attribuerunt. Quidam etiam hæretici, vt Aug. narrat, attribuerunt eis subtilitatem secundum modum, quo spirituales substantiæ subtiles dicuntur, dicentes quòd in resurrectione corpus vertetur in spiritum, & ratione huius corpora resurgentium Apostolus spiritualia nominat, 1. Cor. 15. Sed non potest stare. Primò, quia corpus in spiritum transire non potest, cùm non communicent in materia, quod etiam Boëtius ostendit in lib. de Duabus naturis. Secundò, quia si hoc esset possibile corpore in spiritum conuersio, non resurgeret homo, qui ex anima & corpore naturaliter constat. Tertiò, quia si Apostolus sic intelligeret, sicut nominat corporalia spiritualia, pari, ratione nominaret corpora animalia, quæ in animam sunt conuersa: quod patet esse falsum. Vnde quidam hæretici dixerunt, quòd corpus in resurrectione remanebit, sed habebit subtilitatem secundum modum rarefactionis, ita quòd corpora humana in resurrectione erunt aërea, vel vento similia: vt Greg. narrat in 23. lib. Moral. sed hoc etiam non potest stare, quia corpus post resurrectionem palpabile habuit Dominus, vt patet Luc. vlt. Spiritus carnem & ossa non habet, sicut me videtis habere. quod præcipuè subtile credendum est. Et præterea, corpus humanum cum carnibus & ossibus resurget, sicut corpus Domini, vt dicitur Luc. vlt. Spiritus carnem & ossa non habet, sicut me videtis habere: & Iob 19. dicitur, In carne mea videbo Deum saluatorem meum: natura autem carnis & ossis hanc raritatem non potest habere.

¶Et ideò est assignandus corporibus gloriosis alius modus subtilitatis, vt dicantur subtilia propter completissimam corporis perfectionem: sed hanc complerionem quidam eis attribuunt ratione quintæ essentiæ, quæ in eis tunc maximè dominabitur, quod esse non potest. Primò, quia nihil de quinta essentia potest venire in compositionem corporis, vt in 3. lib. ostensum est. Secundò, quia dato quòd veniret in compositionem corporis humani, non posset intelligi quòd dominaretur magis tunc, quàm nunc supra naturam elementarem, nisi ita quòd esset in corporibus humanis plus secundum quantitatem de natura cælesti: & sic corpora humana non essent eiusdem staturæ, nisi fortè minueretur natura elementaris in homine, quod repugnat integritati resurgentium: vel ita quòd natura elementaris indueret proprietates naturæ cælestis ex eius dominio in corpore, & sic naturalis virtus esset causa proprietatis gloriosæ, quod videtur absurdum.

¶Et ideò alij dicunt quòd dicta completio, ex quo corpora humana subtilia dicuntur, erit ex dominio animæ glorificatæ, quæ est forma corporis super ipsum, ratione cuius corpus gloriosum spirituale dicitur, quasi omninò spiritui subiectum. Prima autem subiectio, qua corpus animæ subiicitur, est ad participandum esse specificum prout subiicitur sibi vt materia formæ: & deinde subiicitur ei ad alia opera animæ, prout anima est motor, & ita prima ratio spiritualitatis in corpore est ex subtilitate, & deinde ex agilitate, & aliis proprietatibus corporis gloriosi. Et propter hoc Apostolus in spiritualitate tetigit dotem subtilitatis, vt Magistri exponunt: vnde Gregor. dicit 14. Moral. quòd corpus gloriosum dicitur subtile per effectum spiritualis potentiæ, & per hoc patet solutio ad obiecta, quæ procedunt de subtilitate, quæ est per rarefactionem.

ARTICVLVS II.

¶ Vtrùm ratione huius subtilitatis competat corpori glorioso esse in eodem loco cum alio non glorioso.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd ratione huius subtilitatis competat corpori, quòd sit simul in eodem loco cum alio non glorioso. Quia, vt dicitur Philip. 3. reformabit corpus humilitatis nostræ configuratum corpori claritatis suæ: sed corpus Christi potuit simul esse cum alio corpore in eodem loco, vt patet per hoc quòd post resurrectionem intrauit ad discipulos ianuis clausis, vt dicitur Ioan. 20. ergo & corpora gloriosa ratione subtilitatis poterunt esse cum aliis corporibus non gloriosis in eodem loco.

¶Præterea, Corpora gloriosa erunt nobiliora omnibus aliis corporibus: sed quædam nunc ratione suæ nobilitatis possunt esse simul cum aliis corporibus, scilicet radij solares: ergo multo fortiùs hoc conueniet corporibus gloriosis.

¶Præterea, Corpus cæleste non potest diuidi ad minus, quantum ad substantiam sphærarum: vnde dicitur Iob 27. quòd cæli velut ære solidissimi firmati sunt: si ergo corpus gloriosum non potest simul esse cum alio corpore in eodem loco ratione subtilitatis, nunquam ad cælum empyreum ascendere poterit, quod est erroneum.

¶Præterea, Corpus quod non potest simul esse cū alio corpore, potest ex alterius obstaculo impediri in motu suo vel etiam includi: sed hoc non potest contingere corporibus gloriosis: ergo possunt simul esse in eodem loco cum aliis corporibus.

¶Præterea, Sicut se habet punctus ad punctum, ita linea ad lineam, & superficies ad superficiem, & corpus ad corpus: sed duo puncta possunt esse simul, vt patet quando lineæ se tangunt, & similiter duæ lineæ in contactu duarum superficierum & de superficie in contactu duorū corporū: quia contigua sunt, quorum vltima sunt simul: vt patet 6. Phy. ergo non est contra naturam corporis quin possit esse simul cum alio corpore in eodem loco: sed quicquid nobilitatis natura corporis patitur, totum corpori glorioso præstabitur: ergo corpus gloriosum ex suæ subtilitatis proprietate habebit quòd possit esse simul cum alio corpore in eodem loco.

¶SED CONTRA est quod Boëc. dicit in lib. de Tri. in numero differentiam varietas accidentium facit. Nam tres homines nec genere, nec specie, sed suis accidentibus distant: nam si omninò cuncta ab his accidentia separamus, tamen locus est cunctis diuersus, quem vnum fingere nullo modo possumus: ergo si ponantur duo corpora esse in vno loco, erit vnum corpus numero.

¶Præterea, Corpora gloriosa maiorem conuenientiam habebunt cum loco quàm spiritus angelici: sed spiritus angelici, vt quidam dicunt, non possunt distingui numero nisi essent in diuersis locis, & propter hoc ponunt quòd necesse est esse eos in loco & quòd ante mundum creari non potuerunt: ergo multò magis debent dicere quòd duo corpora qualiacunque non possunt esse in eodem loco.

CONCLVSIO.

¶ Nullo modo competere potest corpori glorioso, vt ratione suæ subtilitatis possit esse simul cum corpore non glorioso, nisi ex operatione diuinæ virtutis, qua tollatur id quo impediebatur, ne cum corpore glorioso esse posset.

¶RESPONDEO dicendum, quòd non potest dici quòd corpus gloriosum ratione suæ subtilitatis habeat quòd possit esse cum alio corpore in eodem loco, nisi per subtilitatem auferatur id per quod prohibetur nunc esse simul cum alio corpore in eodem loco. Dicunt autem quidā quòd prohibetur ad hoc in isto statu ratione corpulentiæ, per quam habet quòd replet locum, quæ quidem corpulentia ab eo per subtilitatis dotem tolleretur. Sed nō potest hoc stare propter duo. Primò quia corpulentia, quam dos subtilitatis aufert, est ad defectum pertinēs, puta aliqua inordinatio materiæ non perfectè substantis suæ

Universidad de Deusto
Biblioteca

formæ. Totum enim quod ad integritatem corporis pertinet, in corpore relurget, tam ex parte formæ quàm ex parte materiæ: quia quòd aliquod corpus sit repletiuum loci, hoc habet per illud, quòd est de integritate naturæ eius, & non ex aliquo defectu naturæ. Cùm enim plenum opponatur vacuo, illud solùm non replet locum, quo posito in loco, nihilominus manet vacuus locus. Vacuum autem definitur in 4. Phy. quòd est locus non plenus sensibili corpore: dicitur autem aliquod corpus esse sensibile ex materia & forma & naturalibus accidentalibus, quæ omnia ad integritatem naturæ pertinent: constat etiã quòd corpus gloriosum erit sensibile, etiam secundum tactum, vt patet in corpore Domini, Luc. vlt. nec enim deerit materia aut forma, aut naturalia accidentia, scilicet calidum & frigidũ, & huiusmodi. Vnde patet quòd corpus gloriosum non obstante subtilitatis dote replebit locum. Insania enim videtur dicere quòd locus vbi esset corpus gloriosum, esset vacuus. Secundò, ratio eorum prædicta non valet, quia coëxistentiam corporis impedire in eodem loco est plus quàm replere locum. Si enim ponamus dimensiones esse separatas sine materia, illæ dimensiones replent locum. Vnde quidam ponentes dixerunt vacuum esse locum, in quo sunt huiusmodi dimensiones sine aliquo sensibili corpore, & tamen istæ dimensiones prohibentur ne sint simul cum alio corpore in eodem loco, vt patet per Philosophum in 4. Physic. & in 3. Metaph. vbi habet pro inconuenienti, quòd corpus mathematicum, quod nihil est aliud quàm dimensiones separatæ, sit simul cum alio corpore naturali sensibili. Vnde dato, quòd subtilitas corporis glorioſi auferat ab eo hoc quod est replere locum, non tamen sequitur quòd propter hoc posset esse cum alio corpore in eodem loco: quia remoto eo quod minus est, non propter hoc remouetur quod plus est. Dicendum est ergo quòd illud quod impedit corpus nostrum nunc, ne simul cum alio corpore sit, in eodem loco, nullo modo poterit ab eo remoueri per dotem subtilitatis. Nihil enim potest prohibere corpus aliquod ne sit simul situatũ cum aliquo corpore in eodem loco, nisi in hoc quòd in eo requirit diuersum situm: nihil enim est impedimentum identitatis nisi quòd est causa diuersitatis. Hanc autem distinctionem situs non requirit aliqua corporis qualitas, quia corpori non debetur aliquis situs ratione suæ qualitatis: vnde remoto à corpore sensibili, quòd sit calidum & frigidum, aut graue, aut leue, nihilominus in eo remanet necessitas prædictæ distinctionis, vt patet per Philosophum in 4. Physic. & etiam per se planum est. Similiter etiam materia non potest inducere necessitatem prædictæ distinctionis, quia materiæ non aduenit situs nisi mediante quantitate dimensiua. Similiter etiam neque forma situm habet nisi ex materia situm habente: restat ergo quòd necessitas distinctionis duorum corporum in situ causatur à natura quantitatis dimensiuæ, cui per se conuenit situs. Cadit enim in definitione eius, quantitas enim dimensiua est quantitas habens situm: & inde est, quòd remotis omnibus aliis, quæ sunt in re, distinctionis necessitas inuenitur in sola quantitate dimensiua. Si enim accipiatur linea separata, oportet quòd si sint duæ lineæ vel duæ partes vnius lineæ, quòd sint distinctæ in situ, aliàs linea addita lineæ non efficeret maius, quod est contra communem animi conceptionem: & similiter est de superficiebus & corporibus mathematicis: & quia materiæ debetur situs, inquantum subsistit dimensioni, ex inde prædicta necessitas ad materiam situatam deriuatur: vt sicut non est possibile esse duas lineas vel duas partes lineæ, nisi sint distinctæ secundum situm: ita impossibile est esse duas materias vel duas partes materiæ, nisi sit distinctio situs: & quia distinctio materiæ est principium distinctionis indiuiduorum, inde est quòd Boëtius dicit in lib. de Trin. quòd duobus corporibus, vnum locum fingere nullo modo possumus, vt hanc saltem accidentium varietatem distinctio indiuiduorum requirat: subtilitas autem à corpore glorioso per dimensionem non aufert sibi prædictam necessitatem situs distinctionis ab alio corpore: & ideò corpus gloriosum non habebit ratione suæ subtilitatis, quòd possit esse cum alio corpore sed poterit simul cum alio corpore esse ex operatione virtutis diuinæ: sicut etiam corpus Petri non habuit ex aliqua proprietate indita, quòd ad vmbram eius sanarentur infirmi, sed hoc fiebat virtute diuina ad ædificationem fidei, ita faciet virtus diuina vt corpus gloriosum possit simul cum alio corpore esse ad perfectionem gloriæ.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd corpus Christi non habuit ex subtilitatis dote quòd posset esse simul cum alio corpore in eodem loco, sed hoc factum est virtute diuina post resurrectionem sicut in natiuitate: vnde Greg. in Homilia dicit, Illud corpus Domini intrauit ad discipulos ianuis clausis, quod ad humanos oculos per natiuitatem suam clauso exiit vtero Virginis. Vnde non oportet quòd ratione suæ subtilitatis hoc conueniat corporibus gloriosis.

¶Ad secundum dicendum, quòd lumen non est corpus, vt in prima parte dictum est: vnde obiectio procedit ex falsis.

¶Ad tertium dicendum, quòd corpus gloriosum transibit sphæras cælorum sine eorum diuisione, non ex vi subtilitatis, sed ex diuina virtute, quæ eis ad nutum in omnibus subuenit.

¶Ad quartum dicendum, quòd ex hoc quòd Deus eis ad nutum aderit in omnibus quæ volunt, sequetur quòd non possint includi vel incarcerari.

¶Ad quintum dicendum, quòd sicut dicitur quarto Physicor. Puncti non conuenit esse locũ: vnde si dicatur esse in loco, hoc non est nisi per accidens, quia corpus cuius est terminus, est in loco: sicut autem totus locus respondet toti corpori, ita terminus loci respondet termino corporis. Contingit autem duorum locorum esse vnum terminum, sicut & duas lineas terminari ad vnum punctum: & ideò quamuis duo corpora non possunt esse nisi in diuersis locis: tamen duobus terminis duorum corporum respondet idem terminus duorum locorum, & secundum hoc dicuntur vltima corporum se contingentium esse simul.

ARTICVLVS III.

¶Vtrùm per miraculum fieri possit quòd duo corpora sint in eodem loco.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd nec etiam per miraculum fieri possit quòd duo corpora sint in eodem loco. Non enim potest fieri per miraculum quòd duo corpora sint simul duo & vnum, quia hoc esset facere contradictoria esse simul: sed si ponantur duo corpora esse simul, sequeretur, illa duo corpora esse vnum: ergo non est possibile hoc per miraculum fieri. Probatio mediæ: Sint duo corpora in eodem loco, quorum vnum dicatur A, & aliud B, aut ergo dimensiones A, erunt eædem cum dimensionibus loci, aut aliæ: si aliæ, ergo erunt aliquæ dimensiones separatæ, quia non potest poni quòd dimensiones, quæ sunt inter terminos loci, non sint in aliquo subiecto, nisi sint in corpore locato: si ergo sunt eædem, ergo eadem ratione dimensiones B, erunt eædem cum dimensionibus loci: sed quęcunquæ vni & eidem sunt eadem, sibi inuicem sunt eadem: ergo dimensiones A, & B, sunt eædem: sed duorum corporũ non possunt esse eædem dimensiones, sicut nec eadem albedo: ergo A, & B, sunt vnum corpus & erant duo: ergo sunt simul vnum & duo.

¶Præterea, Cõtra communes animi conceptiones non potest aliquid miraculosè fieri: vt scilicet pars non sit minor toto: quia contraria communibus conceptionibus directè contradictionem includunt. Similiter nec conclusiones Geometricæ quæ à communibus conceptionibus infallibiliter deducuntur, sicut quòd triangulus non habeat tres angulos æquales duobus rectis. Similiter nec aliquid potest fieri in linea cõtra definitionẽ lineæ: quia separare definitionem à definito, est ponere duo contradictoria esse simul: sed duo corpora esse in eodem locò est contra conclusiones Geometriæ & contra definitionem lineæ: ergo non potest fieri per miraculum. Probatio mediæ: Conclusio est Geometriæ, quòd duo circuli non se tangunt nisi in puncto: si autem duo corpora circularia essent in eodem, duo circuli designati in eis se tangerent secundum totum. Similiter etiam est contra definitionem lineæ quòd infra duo puncta sit plus, quàm vna linea recta: quod fieret si duo corpora essent in eodem loco, quia infra duo puncta signata in diuersis superficiebus loci essent duæ lineæ rectę duorum corporum locatorum.

¶Præterea, Hoc videtur non posse fieri per miraculum, quòd corpus inclusum in alio corpore, nõ sit in loco, quia sic haberet locum communem & non proprium, quod non potest esse: sed hoc sequeretur si duo corpora essent in eodem loco: ergo nõ potest fieri per miraculum. Probatio mediæ: Sint duo corpora in eodem loco, quorum vnum secundũ quanlibet dimensionẽ sit maius alio, corpus minus erit inclusum in corpore maiore, & locus corporis maioris erit locus eius communis: locum autem proprium non habebit: quia non erit aliqua superficies corporis actu signata, quæ contineat ipsum quod est de ratione loci: ergo non habebit locum proprium.

¶Præterea, Locus proportionaliter respondet locato: sed nunquàm potest fieri per miraculum, quòd idem corpus sit simul in diuersis locis nisi per aliquam conuersionem, sicut accidit in sacramento altaris: ergo nullo modo potest fieri per miraculũ quòd duo corpora sint simul in eodem loco.

¶SED CONTRA, Beata Virgo filium miraculosè peperit: sed in illo partu oportuit duo corpora esse simul in eodẽ loco, quia corpus pueri exiens claustra pudoris non fregit: ergo potest miraculosè fieri quòd duo corpora sint in eodem loco.

¶Præterea, Hoc idem potest ostendi per hoc, quòd Dominus ad discipulos intrauit clausis ianuis, Ioannis 20.

CONCLVSIO.

¶Cùm à Deo tanquam prima causa res conseruari possit essentibus causis secundis, fatendum est, miraculosè fieri posse, vt duo corpora sint in eodem loco.

¶RESPONDEO dicendum, quòd, sicut ex dictis patet, propter hoc necesse est duo corpora in duobus locis esse, quia diuersitas materiæ requirit distinctionem in situ: & ideò videmus quòd quando conueniunt duo corpora in vnum, destruitur esse distinctum vtriusque & acquiritur vtrique simul esse vnum indistinctum, vt patet in mixtionibus: non potest ergo esse quòd duo corpora remaneant duo, & tamen sint simul, & vtrunq; conseruet esse distinctum quod priùs habebat, secundum quòd vtrunq; erat ens indiuisum in se & diuisum ab aliis. Hoc autem esse distinctum dependet à principiis essentialibus rei sicut à causis ꝓximis, sed à Deo sicut à causa prima: & quia causa prima potest conseruare rem in esse cessantibus causis secundis, vt patet per primam propositionem libri de causis: ideò diuina virtute & ea sola fieri potest, vt accidens sit sine subiecto, vt patet in sacramento altaris: & similiter virtute diuina fieri potest & ea sola, quòd corpori remaneat esse distinctum ab alio corpore, quamuis eius materia non sit distincta in situ ab alterius corporis materia, & sic miraculosè fieri potest quòd duo corpora sint in eodem loco.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd ratio illa est sophistica, quia procedit ex suppositione falsi, vel petit principium. Procedit enim ratio illa ac si inter superficies oppositas loci alicuius esset aliqua dimensio propria loco, cui oportet quòd vniretur dimensio corporis locati aduenientis. Sic enim sequeretur quòd dimensiones duorum corporum locatorum esset vna dimensio, si vtraq; vnum fieret cum dimensione loci. Hæc autem positio falsa est: quia secundum hoc quandocunq; corpus acquireret nouum locum, oporteret aliquam immutationem fieri in dimensionibus loci vel locati. Non enim potest esse quòd aliqua duo fiant de nouo vnum, nisi altero eorum immutato: si autem, sicut se rei veritas habet, loco non debentur aliæ dimensiones quàm dimensiones locati, patet quòd ratio nihil probat, sed petit principium: quia secundum hoc nihil est aliud dictum, quòd dimensiones locati sunt eædem cum dimensionibus loci, nisi quòd dimensiones locati continentur infra terminos loci, & secundum eorum mensuram distant termini, sicut distarent propriis dimensionibus, si eas haberent: & sic dimensiones corporum duorum esse dimensiones vnius loci nihil est aliud quàm duo corpora esse in eodem loco, quod est principale propositum.

¶Ad secundum dicendum, quòd posito quòd duo corpora sint simul in eodem loco per miraculum, non sequitur aliquid nec; contra communem animi conceptionem, nec; contra definitionem lineæ, nec; contra conclusiones aliquas Geometriæ. Sicut suprà dictum est, quantitas dimensiua in hoc differt ab omnibus aliis accidentibus, quòd habet specialem rationem indiuiduationis & distinctionis, quæ est sibi & omnibus accidentibus communis, scilicet ex materia subiecta. Sic ergo vna linea potest intelligi diuersa ab alia, vel quia est in alio subiecto, quæ consideratio est de linea naturali: vel quia distat in situ ab alia, quæ consideratio est de linea mathematica, quæ intelligitur præter materiam: si ergo remoueatur materia, non potest esse distinctio linearum nisi secundum situm diuersum, & similiter nec punctorum nec superficierum, aut quarunc unque dimensionum: & sic Geometria non potest ponere, quòd vna linea addatur aliæ, tanquam distincta ab ea nisi sit distincta in situ ab ea. Sed suppositis distinctione subiecti sine distinctione situs ex diuino miraculo, intelligentur diuersæ lineæ quæ non distant situ propter diuersitatem subiecti: & similiter diuersa puncta: & sic diuersæ lineæ designatæ in duobus corporibus, quæ sunt in eodem loco, trahuntur à diuersis punctis ad diuersa puncta, vt non accipiamus punctum in loco, sed in ipso corpore locato: quia linea non dicitur trahi nisi à puncto quod est terminus eius: & similiter etiam duo circuli designari in duobus corporibus sphæricis existentibus in eodem loco quæ sunt duo non propter diuersitatem situs, aliàs non possent se tangere secundum totum, sed sunt duo ex diuersitate subiectorum, & propter hoc se totaliter tangentes, adhuc manent duo: sicut etiam circulus signatus in corpore locato sphærico tangit secundum totum alium circulum signatum in corpore locante.

¶Ad tertium dicendum, quòd Deus posset facere aliquod corpus non esse in loco, & tamen illa positione facta, non sequitur quòd aliud corpus non sit in loco: quia corpus maius est locus corporis minoris ratione illius superficiei, quod designaretur ex contactu terminorum corporis minoris.

¶Ad quartum dicendum, quòd vnum corpus esse simul localiter in duobus locis, non potest fieri per miraculum. Corpus enim Christi non est in altari localiter, quamuis miraculosè possit fieri quòd duo corpora sint in eodem loco: quia esse in pluribus locis simul, repugnat indiuiduo ratione eius, quòd est ens indiuisum in se: sequeretur enim quòd esset distinctum in situ: sed esse cum alio corpore in eodem loco, repugnat ei quantum ad hoc quòd est diuisum ab alio: ratio autem vnius perficitur in diuisione: vt patet in 4. Metaph. sed diuisio ab aliis est de cõsequẽtibus ad rationem vnius. Vnde quòd idem corpus sit localiter simul in diuersis locis, includit contradictionem, sicut quòd homo careat ratione: sed duo corpora esse in eodem loco, non includit contradictionem, vt ex dictis patet: & ideò non est simile.

ARTICVLVS IIII.

¶Vtrùm vnum corpus gloriosum possit esse cum alio glorioso in eodem loco.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur quòd corpus gloriosum possit esse cum alio glorioso in eodem loco. Quia vbi est maior subtilitas, ibi est minor resistentia. si ergo corpus gloriosum est subtilius, quàm non gloriosum, minùs resistet corpori glorioso: & ita si corpus gloriosum poterit esse cum corpore nõ glorioso in eodem loco, multò fortiùs cum corpore glorioso.

¶Præterea, Sicut corpus gloriosum est subtilius non glorioso, ita vnum gloriosum erit subtilius alio: si ergo corpus gloriosum poterit esse simul cum non glorioso, & corpus gloriosum magis subtile poterit esse cum glorioso minùs subtili.

¶Præterea, Corpus cæli est subtile, & erit tunc glorificatum: sed corpus alicuius sancti poterit simul esse cum corpore cæli, quia poterunt ad terram descendere & ascendere pro suo libito voluntatis: ergo duo corpora subtilia vel gloriosa poterunt esse simul.

¶SED CONTRA, Corpora gloriosa erunt spiritualia, id est, spiritibus quantum ad aliquid similia: sed duo spiritus nõ possunt esse simul in eodem loco, vt in 1. lib. dictum est: ergo nec duo corpora gloriosa poterunt esse in eodem loco.

¶Præterea, Duorum corporum existentium simul vnum ab alio penetratur: sed penetrari ab alio corpore, est ignobilitatis, quæ omninò à corporibus gloriosis aberit: ergo non poterunt esse duo corpora gloriosa simul.

CONCLVSIO.

¶Quanquam diuina virtute fieri posset vt duo corpora gloriosa esse possint in eodem loco (nam ratione suæ proprietatis hoc minimè fieri posset) tamen conueniens non est vt vnum corpus gloriosum sit cum altero corpore glorioso

¶RESPONDEO dicendum, quòd corpus gloriosum ratione suæ proprietatis non habet quòd possit esse cum alio corpore glorioso in eodem loco, sicut nec vt sit simul cum corpore non glorioso: diuina autem virtute fieri posset, vt duo corpora gloriosa essent simul, vel duo non gloriosa, sicut gloriosum & non gloriosum. Sed tamen non est conueniens quòd

corpus

Universidad de Deusto
Biblioteca

corpus glorioſum ſit ſimul cũ alio corpore glorioſo: tum quia in eis requiretur debitus ordo, qui diſtinctionem requirit: tum quia viſum corpus glorioſum non ſeponet alteri, & ſic nunquàm duo corpora glorioſa erunt ſimul.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd ratio illa procedit ac ſi corpori glorioſo ineſſet ratione ſuæ ſubtilitatis, quòd poſſet eſſe ſimul in eodem loco cum alio corpore: quod falſum eſt.

¶Et ſimiliter dicendum ad ſecundum.

¶Ad tertium dicendum, quòd corpus cæli & alia corpora æquinoctè dicuntur glorioſa, inquantùm participabunt aliquid gloriæ, & non quòd eis conueniant dotes corporum glorificatorum.

ARTICVLVS V.

¶Vtrùm ex ſua ſubtilitate remoueatur à corpore glorioſo neceſſitas exiſtendi in æquali loco.

AD QVINTVN ſic proceditur. Videtur quòd ex ſua ſubtilitate remoueatur à corpore glorificato neceſſitas exiſtendi in æquali loco. Corpora enim glorioſa erunt conformia corpori Chriſti, vt patet Phyſic. tertio: ſed corpus Chriſti non coarctatur hac neceſſitate, vt ſit in loco æqualiſsimò continetur totum ſub paruis vel magnis dimenſionibus hoſtiæ conſecratæ: ergo & hoc idem erit in corporibus glorioſis.

¶Præterea, Philoſophus probat in quarto Phyſicorum, quòd ſi duo corpora ſunt in eodem loco, ſequatur quòd maximum corpus obtineat minimum locum, quia diuerſæ partes eius poterunt eſſe in eâdem parte loci. Non enim differt vtrum duo corpora vel quæcunq; ſint in eodem loco: ſed corpus glorioſum erit ſimul in eodem loco cum alio corpore, vt dicitur communiter: ergo poteſt eſſe in quouis paruo loco.

¶Præterea, Sicut corpus ratione ſui coloris videtur, ita cõmenſuratur loco ratione ſuæ quantitatis: ſed corpus glorioſum ita ſubiectum erit ſpiritui, quòd poterit videri & non videri, & præcipuè ab oculo non glorioſo pro ſuo libito voluntaris, vt in Chriſto patuit: ergo ita quantitas ſubiicietur nutui ſpiritus, quòd poterit eſſe in paruo vel magno loco, & habere paruam vel magnam quantitatem ad libitum.

¶SED CONTRA eſt quod Philoſophus dicit in 4. Phyſicorum, quòd omne quod eſt in loco, in æquali ſibi eſt: ſed corpus glorioſum erit in loco: ergo erit in loco æquali ſibi.

¶Præterea, Eædem ſunt dimenſiones loci & locati, vt probatur in 4. Phyſicorum: ergo ſi locus eſſet maior locato, eſſet idem maius & minus ſeipſo, quod eſt inconueniens.

CONCLVSIO.

¶ Neceſſitas exiſtendi in æquali loco tolli non poteſt à corpore glorioſo ex ſua ſubtilitate.

¶RESPONDEO dicendum, quòd corpus non comparatur ad locum niſi dimenſionibus propriis, ſecundum quas corpus locatum circunſcribitur ex contactu corporis locantis: vnde quòd corpus aliquod ſit in minori loco quàm ſit ſua quantitas, hoc non poteſt eſſe niſi per hoc quòd quantitas corporis propria efficitur aliquo modo minor ſeipſa: quod quidem non poteſt intelligi niſi dupliciter. Vno modo ex variatione quantitatis circa eandem materiam: vt ſcilicet materia quæ primò ſubeſt magnæ quantitati, poſtea ſubſit paruæ: & hoc quidam poſuerunt in corporibus glorioſis dicentes quòd quantitas eorum ſubeſt ad nutum, ita quod cùm voluerint, poſſint habere magnam quãtitatem, & cùm voluerint, paruam. Sed hoc nõ poteſt eſſe, quia nullus motus, qui ſit ſecundum aliquid intrinſecum rei, poteſt eſſe ſine paſſione abiiciente à ſubſtantia, & ideò in corporibus incorruptibilibus, ſcilicet cæleſtibus eſt ſolus motus localis, qui non eſt ſecundum aliquid intrinſecum: vnde patet, quòd mutatio quantitatis circa materiam repugnaret impaſſibilitati corporis glorioſi & incorruptibilitati. Et præterea ſequeretur quòd corpus glorioſum quandoque eſſet rarius & quandoq; ſpiſſius: quia cùm nihil diuidi poſſit ab eo de materia ſua, quia eadem materia eſſet ſub paruis dimenſionibus: & quandoq; ſub magnis, & ita rarefieret & denſaretur, quod non poteſt eſſe. Alio modo poteſt intelligi quòd quantitas corporis glorioſi efficiatur minor ſeipſa per variationem ſitus, ita ſcilicet, quòd partes corporis glorioſi ſubintrent ſe inuicem, & ſic redeat ad quancunq; paruam quantitatem. Et hoc quidam poſuerunt dicentes, quòd ratione ſuæ ſubtilitatis corpus glorioſum habebit, quòd poſſit eſſe ſimul cum alio corpore non glorioſo in eodem loco. Et ſimiliter poteſt vna pars eſſe intra aliam in tantum quòd totum corpus glorioſum poterit intrare per minimum porum vnius corporis: & ſic ponunt quòd corpus quod exiuit de vtero Virginali, intrauit ianuis clauſis ad diſcipulos. Sed hoc non poteſt eſſe, tũ quia corpus glorioſum nõ habebit quòd ſit cũ alio corpore ſimul ratione ſubtilitatis: tum quia etiam ſi haberet, vt eſſet cum alio corpore, non tamen cum corpore glorioſo, vt multi dicunt: tum quia repugnaret rectæ diſpoſitioni corporis humani, quæ requirit determinatum ſitum & diſtantiam partium. Vnde nec per miraculum hoc vnquam fiet. Et ideò dicendum, quòd corpus ſemper erit in loco ſibi æquali.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd corpus Chriſti in altaris ſacramento non eſt localiter, vt dictum eſt.

¶Ad ſecundum dicendum, quòd probatio Philoſophi procedit ex hoc quòd vna pars eâdem ratione ſubintraret aliam, ſed talis ſubintratio corporis glorioſi inuicem non poteſt eſſe, vt dictum eſt: & ideò ratio non ſequitur.

¶Ad tertium dicẽdum, quòd corpus videtur ex hoc quòd agit in viſum: quòd autem agat in viſum vel non agat, nihil variat in ipſo corpore: & ideò non eſt inconueniens ſi poſsit quando vult videri & quando vult, non videri: ſed eſſe in loco non eſt actio aliqua procedens ab eo ratione ſuæ quantitatis, ſicut videri ratione ſui coloris: & ideò non eſt ſimile.

ARTICVLVS VI.

¶Vtrùm corpus glorioſum ratione ſuæ ſubtilitatis ſit impalpabile.

AD SEXTVM ſic proceditur. Videtur quòd corpus glorioſum ratione ſuę ſubtilitatis ſit impalpabile. Gregorius enim dicit in Homilia in Octaua Paſchę: Corrumpi neceſſe eſt quod palpatur: ſed corpus glorioſum erit incorruptibile: ergo erit impalpabile.

¶Præterea, Omne quod palpatur, reſiſtit palpanti: ſed quod poteſt ſimul eſſe cum aliquo, non reſiſtit ei: cùm ergo corpus glorioſum poſsit eſſe ſimul cum alio corpore, non erit palpabile.

¶Præterea, Omne corpus palpabile eſt tangibile: ſed omne tangibile corpus habet qualitates tangibiles excedentes qualitates tangentis: cùm ergo qualitates tangibiles non ſint in exceſſu, ſed reductæ in maximam æqualitatem, in corporibus glorioſis videtur quòd non ſit palpabilia.

¶SED CONTRA eſt, quod Deus in corpore glorioſo reſurrexit, & tamen corpus palpabile habuit: vt patet Ioannis 20. Palpate & videte quia ſpiritus carnem & oſſa non habet: ergo & corpora erunt palpabilia.

CONCLVSIO.

¶Cùm Dominus poſt reſurrectionem in corpore glorioſo habuerit corpus palpabile, ſequitur, corpora glorioſa eſſe palpabilia.

¶RESPONDEO dicendum, quòd omne corpus palpabile eſt tangibile, ſed non conuertitur: omne enim corpus quod habet qualitates, quibus natum eſt immutari ſenſus tactus, vt aër, ignis, & huiuſmodi, ſunt corpora tangibilia: ſed omne palpabile vlteriùs addit quòd reſiſtit tangenti: vnde aër qui nunquam reſiſtit tranſeunti per eum, ſed eſt facilimæ diuiſionis, tangibilis quidem eſt, ſed non palpabilis: ſic ergo patet quòd palpabile dicitur aliquod corpus ex duobus, ſcilicet ex qualitatibus tangibilibus, & ex hoc quòd reſiſtit tangenti, vt non perranſeat: & quia qualitates tangibiles ſunt calidum, & frigidum, & huiuſmodi, quæ non inueniuntur niſi in corporibus grauibus & leuibus, quæ habent contrarietatem adinuicem, ac per hoc ſunt corruptibilia: ideò corpora cæleſtia, quæ ſunt ſecundum naturam incorruptibilia, ſunt ſenſibilia quidem viſu, ſed non tangibilia, & ſic etiam nec palpabilia. Et hoc eſt quod Greg. dicit q; corrũpi neceſſe eſt omne quod palpatur. Corpus ergo glorioſum habet à natura ſua qualitates quæ ſunt natæ immutare tactũ: ſed tamẽ quia corpus eſt omninò ſubiectũ ſpiritui, in poteſtate eius eſt, vt ſecundũ eas immutet tactũ, vel nõ immutet. Similiter etiã ſecundũ naturã ſibi competit, vt reſiſtat cuilibet alteri corpori trãſeũti, ita q; non poſsit eſſe cũ eo ſimul in eodẽ loco: ſed miraculoſe hoc poteſt diuina virtute contingere ad nutum ipſius, quòd ſit cum alio corpore in eodem loco, & ſic non reſiſtet ei tranſeunti: vnde ſecundum naturam ſuam palpabile eſt corpus glorioſum, ſed ex virtute ſupernaturali hoc ei competit, vt cum vult non palpetur à corpore non glorioſo: & ideò Gregorius dicit quòd Dominus palpandam carnem præbuit, quam clauſis ianuis introduxit, vt perfectè oſtenderetur poſt reſurrectionem corpus ſuum eſſe & eiuſdem naturæ & alterius gloriæ.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd incorruptibilitas glorioſi corporis nõ eſt ex natura componentium, ſecundum quam omne quod palpatur, neceſſe eſt corrumpi, vt ex dictis patet: & ideò non ſequitur.

¶Ad ſecundum dicendum, quòd quamuis aliquo modo poſsit fieri quòd corpus glorioſum ſit cum alio corpore in eodem loco: tamen corpus glorioſum habet in poteſtate ſua reſiſtere cuilibet tangenti, cùm voluerit: & ſic palpari poteſt.

¶Ad tertium dicendum, quòd qualitates tangibiles in corporibus glorioſis non erunt reductæ ad medium rei ſecundum æquidiſtantiam ab extremis acceptum, ſed ad medium proportionis ſecundum quòd optimè competit completioni humanæ in ſingulis partibus: & ideò tactus illorum corporum eſt delectabiliſsimus, quia potentia ſemper delectatur in conuenienti, & triſtatur in exceſſu.

QVAESTIO OCTVAGESIMAQVARTA, *De agilitate corporum beatorum, in tres articulos diuiſa.*

DEINDE conſiderandum eſt de agilitate beatorum corporum reſurgentium.

¶Circa quod quæruntur tria.

¶Primò, vtrùm corpora glorioſa ſint futura agilia.

¶Secundò, vtrùm mouebuntur.

¶Tertiò, vtrùm mouebuntur in inſtanti.

ARTICVLVS I.

¶Vtrùm corpora glorioſa ſint futura agilia.

Mat. 4. lect. 4. 2. cor. 15. lect. 1. 1. q. 1. 9. ſeq.

AD PRIMVM ſic proceditur. Videtur quòd corpora glorioſa non ſint futura agilia. Illud enim quod de ſe agile eſt, ad motum non indiget aliquo deferente, ſed corpora glorificata deferentur poſt reſurrectionem in nubibus obuiam Chriſto in aëra ab angelis, vt dicit Gloſſa primæ Theſſalon. 4. ergo corpora glorioſa non erunt agilia.

¶Præterea, Nullum corpus quod mouetur cum labore & pœna, poteſt dici agile: ſed corpora glorioſa hoc modo mouebuntur, cùm motor eorum, ſcilicet anima, moueat in contrarium naturæ eorum, aliàs mouerentur ſemper in vna parte: ergo non erunt agilia.

¶Præterea, Inter omnes operationes animalis ſenſus eſt nobilior & proprior, quàm motus: ſed non aſsignatur corporibus glorioſis aliqua proprietas, quæ perficiat eas ad ſentiendum: ergo nec debet eis attribui agilitas, per quam perficiuntur ad motum.

¶Præterea, Natura dat diuerſis inſtrumenta diſpoſitionis diuerſæ ſecundum diuerſas virtutes ipſorum: vnde non eiuſdem diſpoſitionis dat inſtrumenta animali tardo & veloci: ſed Deus multò ordinatiùs operatur quàm natura: cùm ergo corpus glorioſum habeat membra eiuſdem diſpoſitionis in figura & quantitate ſicut modò, videtur quòd non habeat agilitatem aliam, quàm modò habet.

¶SED CONRTA eſt quod dicitur 1. Cor. 15. Seminatur in infirmitate, ſurget in virtute: gloſ. id eſt mobile & viuũ: ſed mobilitas non poteſt dicere niſi agilitatem ad motum: ergo corpora glorioſa erunt agilia.

¶Præterea, Tarditas maximè videtur ſpiritualitati repugnare: ſed corpora glorioſa maximè erunt ſpiritualia, vt dicitur 1. Cor. 15. ergo erunt agilia.

CONCLVSIO.

¶Cùm corpus glorioſum ſit omninò ſubiectum animæ glorificatæ, corpus glorioſum erit agile ſicut anima, vt ex ſit habile ad obediendum.

¶RESPONDEO dicendum, quòd corpus glorioſum erit omninò ſubiectum animæ glorificatæ, non ſolùm vt nihil in eo ſit quod reſiſtat voluntati ſpiritus, quia hoc fuit etiam in corpore Adæ, ſed etiam vt ſit in eo aliqua perfectio effluens ab anima glorificata in corpus, per quam habile redditur ad prædictam ſubiectionem, quæ quidem perfectio, dos glorificati corporis dicitur: anima autem coniungitur corpori non ſolùm vt forma, ſed etiam vt motor, vtroque autem modo oportet quòd corpus glorioſum animæ glorificatæ ſit ſummè ſubiectum. Vnde ſicut per dotem ſubtilitatis ſubiicitur ei totaliter, inquantum eſt forma corporis, dans eſſe ſpecificum: ita per dotem agilitatis ſubiicitur ei, inquantum eſt motor: vt ſcilicet ſit expeditum & habile ad obediendum ſpiritui in omnibus motibus & actionibus animæ. Quidam tamen cauſam agilitatis attribuunt quintæ eſſentiæ, quæ tunc in corporibus glorioſis dominabitur: ſed de hoc frequenter dictum eſt, quòd non videtur conueniens. Vnde melius eſt, vt attribuatur animæ, à qua gloria in corpus emanat.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd corpora glorioſa dicuntur ferri baiulis angelis, & etiam in nubibus: non quaſi eis indigeant, ſed ad reuerentiam deſignandam, quæ corporibus glorioſis etiam ab angelis & omnibus creaturis deferetur.

¶Ad ſecundum dicendum, quòd quantò virtus animæ mouentis dominatur magis ſupra corpus, tantò minor eſt labor in motu, qui etiam ſit contra naturam corporis. Vnde illi in quibus virtus motiua eſt fortior, & illi qui habent ex exercitio corpus magis habilitatum ad obediendum ſpiritui mouenti, minùs laborant in motu: & quia poſt reſurrectionem animæ perfectè dominabitur corpori, tum propter perfectionem propriæ virtutis, tum propter humilitatem corporis glorioſi ex redundantia gloriæ ab anima in ipſum, non erit aliquis labor in motu Sanctorum, & ſic dici poterunt corpora Sanctorum agilia.

¶Ad tertium dicendum, quòd per dotem agilitatis corpus glorioſum redditur habile non ſolùm ad motum, ſed etiam ad ſenſum & omnes alias animæ operationes exequendas.

¶Ad quartum dicendum, quòd ſicut natura dat velocioribus animalibus inſtrumenta diuerſæ diſpoſitionis in figura & quantitate, ita Deus dabit corporibus Sanctorum aliam diſpoſitionem, quàm nunc habeant, non quidem in figura & quantitate, ſed in proprietate gloriæ, quæ dicitur agilitas.

ARTICVLVS II.

¶Vtrùm Sancti agilitate ſua nunquam vtantur, ita quòd moueantur.

AD SECVNDVM ſic proceditur. Videtur quòd Sancti agilitate ſua nũquam vtantur, ita quòd moueantur. Quia ſecundum Philoſophum, motus eſt actus imperfecti: ſed in illis corporibus nulla erit imperfectio: ergo nec aliquis motus.

¶Præterea, Omnis motus fit propter indigentiam: quia omne quod mouetur, mouetur propter adeptionem alicuius finis: ſed corpora glorioſa non habebũt aliquam indigentiam: quia, vt Auguſt. dicit, ibi erit quicquid voles, non erit quicquid noles: ergo non mouebuntur.

¶Præterea, Secundum Philoſophum 1. de Cæl. & mun. Illud quod participat diuinam bonitatem ſine motu, nobiliùs participat illam, quàm quod participat illam cum motu: ſed corpus glorioſum nobiliùs participat diuinam bonitatem, quàm aliud corpus: cùm ergo quædam alia corpora omninò ſine motu remaneant ſicut corpora cæleſtia, videtur quòd multò fortiùs corpora humana.

¶Præterea, Augu. dicit quòd anima ſtabilita in Deo, ſtabilietur corpus conſequenter: ſed anima ita erit in Deo ſtabilita, quòd nullo modo ab eo mouebitur: ergo nec in corpore erit aliquis motus ab anima.

¶Præterea, Quantò corpus eſt nobilius, tantò debetur ei locus nobilior: vnde corpus Chriſti, quod eſt nobiliſsimum, habet locum eminentiorem inter cætera loca, vt patet Hebr. 2. Excelſior cælis factus: Gloſſ. loco & dignitate. & ſimiliter vnumquodque corpus glorioſum habebit eâdem ratione locum ſibi conuenientem ſecundum menſuram ſuæ dignitatis: ſed locus eſt de pertinentibus ad gloriam: cùm ergo poſt reſurrectionem gloria Sanctorum nunquam varietur neque in plus neque in minus, quia erunt omninò tunc in termino, videtur quòd corpora eorum nunquàm de loco ſibi determinato recedent, & ita non mouebuntur.

¶SED

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶SED CONTRA est quod dicitur Isa. 40. Current, & non laborabunt: volabunt, & non deficient. & Sapientiæ 3. Tanquam scintillæ in arundineto discurrent: ergo erit aliquis motus corporum glorioſorum.

CONCLVSIO.

¶Sicut corpus Christi glorificatum in Ascentione motum est: ita & corpora gloriosa mouentur agilitate sua, vt eis libuerit.

¶RESPONDEO dicendum, quòd corpora glorioſa aliquando moueri neceſſarium eſt ponere: quia & ipſum corpus Chriſti motum eſt in Aſceſſione: & ſimiliter corpora Sanctorum quæ de terra reſurgent ad cælum empyreum aſcendent, ſed etiam poſtquàm cælos conſcenderint, veriſimile eſt quòd aliquando moueantur pro ſuæ libito voluntatis, vt illud quod habent in virtute actu, exercentes diuinam ſapientiam commendabilem oſtendant, & vt viſus eorum reficiatur pulchritudine creaturarum diuerſarum, in quibus Dei ſapientia eminenter relucebit. Senſus enim non poteſt eſſe niſi præſentium, quanuis magis à longinquo poſſint ſentire corpora glorioſa, quàm non glorioſa: nec tamen per motum aliquid deperiet eorum beatitudini, quæ conſiſtit in viſione Dei, quem vbique præſentium habebunt, ſicut & de angelis dicit Grego. quòd intra Deum currunt quocunq; mittantur.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd localis motus non variat aliquid eorum, quæ ſunt intranea rei, ſed eſt ſecundum id quod eſt extra rem, ſcilicet, locum: vnde illud quod mouetur motu locali, eſt perfectum quantùm ad ea quæ ſunt intra rem, vt dicitur 4. Phyſico. quanuis habeant imperfectionem reſpectu loci: quia dum eſt in vno loco, eſt in potentia ad alium locum, quia non poteſt eſſe actu in pluribus locis ſimul: hoc enim ſolius Dei eſt. Hic autem defectus non repugnat perfectioni gloriæ, ſicut nec defectus, quòd creatura eſt de nihilo: & ideò manebunt defectus huiuſmodi in corporibus glorioſis.

¶Ad ſecundum dicendum, quòd aliquis dicitur indigere aliquo ſimpliciter, & ſecundum quid: ſimpliciter quidem indiget aliquis eo ſine quo non poteſt conſeruari in eſſe vel in ſua perfectione, & ſic motus in corporibus glorioſis non erit propter aliquam indigentiam: quia ad hæc omnia ſufficiet eis ſua beatitudo: ſed ſecundum quid indiget quis illo, ſine quo non poteſt aliquem finem intentum habere, vel non ita bene vel tali modo, & ſic motus erit in beatis propter indigentiam. Non enim poterunt manifeſtare virtutem motiuam in ſeipſis experimento, niſi mouentur: huiuſmodi enim indigentias nihil prohibet in corporibus glorioſis eſſe.

¶Ad tertium dicendum, quòd ratio illa procederet ſi corpus glorioſum non poſſet etiam ſine motu participare diuinam bonitatem multò altiùs quàm corpora cæleſtia: quod falſum eſt. Vnde corpora glorioſa non mouebuntur ad conſequendam perfectam diuinæ bonitatis participationem. Hanc enim habent per gloriam, ſed ad demonſtrandam virtutem animæ: per motum autem corporum cæleſtium non poſſet demonſtrari virtus eorum, niſi quam habent in mouendo corpora inferiora ad generationem & corruptionem, quod non competit illi ſtatui, & ideò ratio non procedit.

¶Ad quartum dicendum, quòd localis motus nihil diminuit de ſtabilitate ab anima ſtabilita in Deo, cùm non ſit ſecundum aliquid intrinſecum rei, vt dictum eſt.

¶Ad quintum dicendum, quòd locus congruus vnicuique glorioſo corpori deputatus ſecundum gradum ſuæ dignitatis pertinet ad præmium accidentale: non tamen oportet quòd diminuatur aliquid de præmio, quandocunque eſt extra locum ſuum: quia locus ille non pertinet ad præmium, ſecundum quòd actu continet corpus locatum, cùm nihil influat in corpus glorioſum, ſed magis recipiat ſplendorem ab eo, ſed ſecundum quòd eſt debitus pro meritis: vnde gaudium de tali loco manet etiam ei, qui eſt extra locum ſuum.

ARTICVLVS III.

¶Virtus Sancti mouentur in instanti.

AD TERTIVM ſic proceditur. Videtur quòd moueantur in inſtanti. Auguſt. dicit quòd vbicunque voluerit ſpiritus, ibi erit & corpus: ſed motus voluntatis, ſecundum quem ſpiritus vult alicubi eſſe, eſt ni inſtanti: ergo & motus corporis eſt in inſtanti.

¶Præterea, Philoſophus in 4. Phy. probat quòd non ſit motus per vacuum, quia oporteret aliquid moueri in inſtanti: quia vacuum non reſiſtit aliquo modo mobili: reſiſtit autè plenum, & ſic nulla proportio eſſet motus, qui fit in vacuo ad motum, qui fit in pleno, cùm proportio in velocitate ſit ſecundum proportionem reſiſtentiæ, quæ eſt in medio. Omnium autem duorũ motuum, qui fiunt in tempore, oportet eſſet proportionales velocitates: quia omne tempus omni tempori proportionale eſt: ſed ſimiliter nullum ſpatium plenum poteſt reſiſtere corpori glorioſo, quod poteſt eſſe cum alio corpore in eodem loco, quocunque modo fiat, ſicut nec vacuum alteri corpori: ergo ſi mouetur in inſtanti mouebitur.

¶Præterea, Virtus animæ glorificatæ quaſi improportionaliter excedit virtutem animæ non glorificatæ: ſed anima non glorificata mouet corpus in tempore: ergo anima glorificata mouet corpus in inſtanti.

¶Præterea, Omne quod mouetur æqualiter citò ad propinquum & diſtans, mouetur in inſtanti: ſed motus corporis glorioſi eſt talis, quia ad quantũcunque diſtans ſpatium mouetur, in tempore imperceptibili mouetur. Vnde Auguſt. dicit in quæſtionibus de reſurrectione, quòd cordus glorioſum vtraque in terualla pari celeritate pertingit vt radius Solis: ergo corpus glorioſum mouetur in inſtanti.

¶Præterea, Omne quod mouetur, vel mouetur in tempore, vel in inſtanti: ſed corpus glorioſum poſt reſurrectionem non mouebitur in tempore, quia tunc iam non erit: vt dicitur Apocal. 4. ergo motus ille erit in inſtanti.

¶SED CONTRA, In motu locali ſpatium & motus & tempus ſimul diuiduntur, vt demonſtratiue probatur in 6. Phyſic. ſed ſpatium quod tranſit corpus glorioſum per ſuum motum, eſt diuiſibile: ergo & motus diuiſibilis & tempus diuiſibile: inſtans autem non diuiditur: ergo motus ille non erit in inſtanti.

¶Præterea, Non poteſt eſſe aliquid ſimul totum in vno loco & partim in alio, quia ſequeretur quòd altera pars eſſet in duobus locis ſimul, quod eſſe non poteſt: ſed omne quod mouetur, partim eſt in termino à quo, & partim in termino ad quẽ, vt oſtenſum eſt in 6. Phyſic. omne autem quod motum eſt, totum eſt in termino, ad quem eſt motus, non autem poteſt eſſe quòd ſimul moueatur & motum ſit: ſed omne quod mouetur in inſtanti, ſimul mouetur & motum eſt: ergo motus localis corporis glorioſi non poterit eſſe in inſtanti.

CONCLVSIO.

¶Corpora gloriosa mouentur in tempore, sed imperceptibili propter brevitatem.

¶RESPNDEO dicendum, quòd circa hoc eſt mutiplex opinio. Quidam dicunt quòd corpus glorioſum tranſit de vno loco ad alium ſine hoc quòd tranſeat medium, & propter hoc poteſt coporis glorioſi motus eſſe in inſtanti ſicut & voluntatis. Sed hoc non poteſt ſtare, quia corpus glorioſum nunquàm perueniet ad dignitatem naturæ ſpiritualis, ſicut nunquam deſinit eſſe corpus. Et præterea voluntas, cùm dicitur moueri de vno loco in alium, non tranſfertur eſſentialiter de loco in locũ, quia neutro locorum illorum eſſentialiter continetur, ſed dirigitur in vnum locum, poſtquam fuerat directa per intentionem ad alium, & pro tanto dicitur moueri de loco ad locum.

¶Et ideò alij dicunt quòd corpus glorioſum habet de proprietate naturæ ſuæ qua corpus eſt, quòd pertranſeat medium, & ita quòd moueatur in tempore: ſed virtute gloriæ, quam habet, infinitatem quandam ſupra naturam habet, quòd poſſit non pertranſire medium: & ſic in inſtanti moueri. Sed hoc non poteſt eſſe, quia implicant in ſe contradictionem, quod patet. Sit enim aliquod corpus quod moueatur ab A, in B, & corpus motum ſit Z, conſtat quòd Z, quandiu eſt totum in A, non mouetur, ſimiliter nec quando eſt totum in B, quia tunc motum eſt: ergo ſi aliquando mouetur, oportet, quòd neque ſit totum in A, neque totum in B. ergo quando mouetur, vel nuſquam eſt, vel eſt partim in A, vel partim in B, vel totum in aliquo alio medio, puta in C. aut partim in C, partim in A, & partim in B. Sed nõ poteſt poni quòd nuſquam ſit, quia ſic eſſet aliqua quãtitas dimenſiua, nõ habẽs ſitũ, quod eſt impoßibile. Nec; poteſt poni q; ſit partim in A, & partim in B, & nõ ſit in medio aliquo modo; quia cũ B, ſit locus diſtãs ab A, ſequeretur in medio

in medio interiacente, quòd pars C, quæ eſt in B, non eſſet continua parti, quæ eſt in A, ergo reſtat quòd vel ſit totum in C, vel partim in eo, vel partim in alio loco, quod ponetur medium inter C, & A, puta D, & ſic de aliis: ergo oportet quòd Z, non perueniat de A, in B, niſi priùs ſit in omnibus mediis, niſi dicatur quòd peruenit de A, in B, & nunquàm mouetur: quod implicat contradictionem, quia ipſa ſucceſsio locorum eſt motus localis: & eadem ratio eſt de qualiber mutatione, quæ habet duos contrarios terminos, quorum vtrunque eſt aliquid poſitiuè. Secùs autem eſt de illis mutationibus, quæ habent vnum terminum tantùm poſitiuum, & alteram puram priuationem: quia inter affirmationem & negationem ſeu priuationem, non eſt aliqua determinata diſtantia. Vnde quod eſt in negatione, poteſt eſſe propinquius vel remotius ab affirmatione vel econuerſõ, ratione alicuius quod cauſat alterum eorum: vel diſponit ad ea, & ſic dum quod mouetur, eſt totum ſub negatione, mutatur in affirmationem, & econtrariò: vnde etiam in eis mutans præcedit mutatum eſſe, vt probatur in 5. Phyſi. Nec eſt ſimile de motu angeli, quia eſſe in loco, æquinocè dicitur de corpore & angelo, & ſic patet quòd nullo modo poteſt eſſe quòd aliquod corpus perueniat de vno loco ad alium, niſi tranſeat omnia media.

¶Et ideò alij hoc concedunt, ſed tamen dicunt quòd corpus glorioſum mouetur in inſtanti. Sed ex hoc ſequitur quòd corpus glorioſum in eodem inſtanti ſit in duobus locis ſimul vel pluribus, ſcilicet in termino vltimo, & in omnibus mediis locis, quod non poteſt eſſe. Sed ad hoc dicunt quòd quanuis ſit idem inſtans ſecundum rem, tamen differt ratione, ſicut punctus ad quem terminantur diuerſæ lineæ: ſed hoc non ſufficit: quia inſtans mẽſurat hoc quod eſt in inſtanti ſecundum rem, non ſecundum hoc quod conſideratur. Vnde diuerſa conſideratio inſtantis non facit quòd inſtans poſsit menſurare illa quæ non ſunt ſimul tempore: ſicut nec diuerſa conſideratio puncti poteſt facere quòd ſub vno puncto loci continuantur quæ ſunt diſtantia ſitu.

¶Et ideò alij probabiliùs dicunt, quòd corpus glorioſum mouetur in tempore, ſed imperceptibili propter brevitatem, & tamen quòd totum corpus glorioſum poteſt in minori tempore idem ſpatium pertranſire, quàm aliud: quia tempus quantuncunque paruum accipiatur, eſt infinitum diuiſibile.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd illud quod parum deeſt, quaſi nihil deeſſe videtur, vt dicitur in 2. Phyſico. & ideò dicimus, Statim facio, quod poſt modicum tempus fiet, & per hunc modum loquitur Auguſti. quòd vbicunque erit voluntas, ibi erit ſtatim corpus. Vel dicendum, quòd voluntas nunquam erit inordinata in Beatis. Vnde nunquam volent corpus ſuum eſſe alicubi in aliquo inſtanti, in quo non poſsit ibi eſſe: & ſic quodcunque inſtans voluntas determinabit, corpus erit in illo loco, quem voluntas determinat.

¶Ad ſecundum dicendum, quòd quidam contradixerunt illi propoſitioni, quam Philoſophus inducit in parte illa, vt Commentator ibidem dicit, dicentes, quòd non oportet eſſe proportiones totius motus ad totum motum ſecundum proportionem reſiſtentis medij ad aliud medium reſiſtens, ſed oportet quòd ſecundum proportionem mediorum, per quæ tranſitur, attendatur proportio retardationum, quæ accidit in motibus ex reſiſtentia medij. Quilibet enim motus habet determinatum tempus velocitatis & tarditatis ex victoria mouentis ſupra mobile, etiam ſi nihil reſiſtat ex parte medij: ſicut patet in corporibus cæleſtibus, in quibus non inuenitur aliquid quod obſtet motui ipſorum, & tamen non mouentur in inſtanti, ſed in tempore determinato ſecundum proportionem potentiæ mouentis ad mobile: & ita patet quòd ſi ponatur aliquid moueri in vacuo, non oportebit quòd moueatur in inſtanti, ſed quòd nihil addatur tempori, quod debetur motui ex proportione prædicta mouentis ad mobile, quia motus non retardatur.

¶Sed hæc reſponſio, vt Commentator dicit, procedit ex falſa imaginatione, qua quis imaginatur quòd tarditas, quæ cauſatur ex reſiſtentia medij, ſit aliqua pars motus addita motui naturali, qui habet quantitatem ſecundum proportionem mouentis ad mobile: ſicut vna linea additur lineæ, ratione cuius accidit in lineis, quòd non remanet eadem proportio totius ad totam lineam, quæ erat linearum additarum adinuicem: vt ſic etiam non ſit eadem proportio totius motus ad totum motum ſenſibilem, quæ eſt retardationum contingentium ex reſiſtentia medij. Quæ quidem imaginatio falſa eſt, quia quælibet pars motus habet tantum de velocitate, quantum totus motus: non autem quælibet pars lineæ habet tantum de quantitate dimenſiua, quantum habet tota linea. Vnde tarditas vel velocitas addita motui, redundat in quamlibet partem eius, quod de lineis non contingit. & ſic tarditas addita motui, non facit aliam partem motus: ſicut in lineis accidebat, quòd additum eſt pars totius lineæ. Et ideò ad intelligendam propoſitionem Philoſophi, vt Commentator ibidem exponit, ſciendum eſt quòd oportet accipere totum pro vno, ſcilicet reſiſtentiam mobilis ad virtutem mouentẽ, & reſiſtentia medij, per quod eſt motus, & cuiuſcunq; alterius reſiſtẽtis: ita quòd accipiatur quantitas tarditatis totius motus ſecundũ proportionem virtutis mouentis ad mobile reſiſtens quocunq; mouetur, vel ex ſe, vel ex alio extrinſeco. Oportet enim ſemper, quòd mobile reſiſtat aliquo modo mouenti, cùm mouens & motum, agens & patiens, inquantùm huiuſmodi ſint contraria. Quandoq; autem inuenitur reſiſtere mobile mouenti ex ſeipſo, quia habet virtutem inclinantem ad contrarium motum, ſicut patet ex motibus violentis: vel ſaltem, quia habet locum contrarium loco, qui eſt in intentione mouentis: cuiuſmodi reſiſtentia inuenitur etiam corporum cæleſtium ad ſuos motores. Quandoq; autem mobile reſiſtit virtuti mouentis ex alio tantùm, & non ex ipſo, ſicut patet in motu naturali grauium & leuium: quanuis ex ipſam formam eorum inclinantur ad motum talem: eſt enim impreſsio generantis, quòd eſt motor ex parte grauium & leuium: ex parte autem materiæ non inuenitur aliqua reſiſtentia neque virtutis inclinantis ad contrarium motum, neque contrarij loci, quia locus non debetur materiæ niſi ſecundum quòd ſub dimenſionibus conſiſtens perficitur forma naturali. Vnde non poteſt eſſe reſiſtentia niſi ex parte medij: quæ quidem reſiſtentia eſt motui eorum naturalis, quandoq; autem eſt ex vtroque, ſicut patet in motibus animalium. Quando ergo in motu non eſt reſiſtentia niſi ex parte mobilis, ſicut accidit in corporibus cæleſtibus: tunc ipſe modus menſuratur ſecundum proportionem motoris ad mobile, & in talibus non procedit ratio Philoſophi: quia remoto omni medio, adhuc manet motus eorum in tempore. Sed in illis motibus, in quibus eſt reſiſtentia ex parte medij tantùm accipitur menſura temporis ſecundum impedimentum, quod eſt ex medio ſolùm: vnde ſi ſubtrahatur omninò medium, nullum impedimentum remanebit: & ſic vel mouebitur in inſtanti, vel æquali tempore mouebitur ſecundum vacuum ſpacium & plenum. Quia dato quòd moueatur in tempore per vacuum, illud tempus in aliqua proportione ſe habebit ad tempus in quo mouetur per plenum. Poſſibile eſt autem imaginari aliquod corpus in eãdem proportione ſubtilius corpore, quo ſpatium plenum erat, quo ſi aliud ſpatium impleatur æquale, in tam paruo tempore mouebitur per illud plenum, ſicut per vacuum. Primò, quia quantum additur ad ſubtilitatem medij, tantum ſubtrahitur de quantitate temporis, & quantò eſt magis ſubtile, minus reſiſtit. ſed in aliis motibus, in quibus eſt reſiſtentia ex ipſo mobili & ex medio, quantitas temporis eſt accipienda ſecundum proportionem mouentis potentiæ ad reſiſtentiam mobilis & medij ſimul. Vnde dato quòd roraliter medium ſubtrahatur vel non impediat, non ſequitur quòd motus ſit in inſtanti, ſed quòd tempus motus menſuratur tantùm ex reſiſtentia mobilis, nec; erit inconueniens ſi per idem tempus mouetur per vacuum & per plenum aliquo ſubtiliſsimo corpore imaginato: quia determinata ſubtilitas medij, quantò eſt maior, nata facere eſt tarditatem minorem in motu. Vnde poteſt imaginari tanta ſubtilitas, quòd erit nata facere minorem tarditatem, quàm ſit illa tarditas, quam facit reſiſtentia mobilis, & ſic reſiſtentia medij nullam tarditatem adiiciet ad motum. Patet ergo, quanuis medium non reſiſtat corporibus glorioſis, ſecundum hoc quòd poſsint eſſe cum alio corpore in eodem loco, nihilominus motus eorum non erit in inſtanti: quia ipſum corpus mobile reſiſtet virtuti mouenti ex hoc ipſo, quia habet determinatum ſitum, ſicut de corporibus cæleſtibus dictum eſt.

¶Ad tertium dicendum, quòd quanuis virtus animæ glorificatæ excedit inæſtimabiliter virtutem animæ non glorificatæ, non tamen excedit in infinitum, quia vtraque virtus eſt infi-

Universidad de Deusto
Biblioteca

nitã; vnde non sequitur quòd moueatur in instanti, si tamen esset simpliciter infinitæ virtutis, non sequeretur quòd moueretur in instanti, nisi separaretur totaliter resistentia, quæ est ex parte mobilis. Quantus autem resistentia, qua mobile resistit mouenti per contrarietatem, quam habet ad talem motum ratione inclinationis ad contrarium motum, posit à mouente infinitæ virtutis totaliter superari: tamen resistentia, quam facit ex contrarietate, quam habet ad locum, quem intendit motor per motum, non potest totaliter separari, nisi auferatur ab ea esse in tali loco. Sicut enim album resistit nigro ratione albedinis, & tantò magis, quantò albedo magis distat à nigredine: ita corpus resistit alicui loco per hoc quòd habet locum oppositum, & tantò est maior resistentia quantò est distantia maior. Non autem potest à corpore remoueri quòd sit in aliquo loco vel situ nisi auferatur ei sua corporeitas per quam debetur ei locus: vnde quandiu manet in natura corporis, nullo modo potest moueri in instanti, quantuncunque sit virtus mouens: corpus autem gloriosum nunquàm suam corporeitatem amittet: vnde nunquàm in instanti moueri poterit.

¶Ad quartum dicendum, quòd par celeritas in verbis Augustini est intelligenda quantùm ad hoc quòd est imperceptibilis excessus vnius respectu alterius, sicut & tempus motus est imperceptibile.

¶Ad quintum dicendum, quòd quamuis post resurrectionem non erit tempus, quod est numerus motus cæli, tamen erit tempus consurgens ex numero prioris & posterioris in quocunque motu.

QVAESTIO OCTVAGESIMAquinta, De claritate corporum beatorum, in tres articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de claritate corporum beatorum resurgentium.

¶Circa quod quæruntur tria.

¶Primò, vtrùm claritas inerit corporibus gloriosis.

¶Secundò, vtrùm claritas illa videri poterit ab oculo non glorioso.

¶Tertiò, vtrùm corpus gloriosum videri possit à corpore non glorioso.

ARTICVLVS I.

¶Vtrùm corporibus gloriosis claritas conueniat.

2ho. 4. dist. 44 q. 2. art. 4. q. 1. & seq.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd corporibus gloriosis claritas non conueniat. Quia sicut dicit Auic. in 6. naturalium, omne corpus luminosum constat ex partibus peruijs: sed partes corporis gloriosi non erunt peruiæ, cùm in aliquibus dominetur terra, sicut in carnibus & ossibus: ergo corpora gloriosa non erunt lucida.

¶Præterea, Omne corpus lucidum occultat illud quod est post se: vnde vnum luminare post aliud eclipsatur, flamma etiam ignis prohibet videri quod est post se: sed corpora gloriosa non occultabunt illud quòd intra ea continetur: quia, vt dicit Grego. super illud Iob, Non adæquabitur ei aurum & vitrum. ibi, scilicet in cælesti patria, vniuscuiusque mentem ab alterius oculis corpulentia non abscondet, patebitque corporalibus oculis etiam corporalis harmonia: ergo corpora illa non erunt lucida.

¶Præterea, Lux & color contrariam dispositionem requirunt in subiecto: quia lux est extremitas perspicui in corpore non terminato, sed color in corpore terminato, vt patet in lib. de Sensu & sensato: sed corpora gloriosa erunt colorata, quia vt dicit Augustin. 19. de Ci. Dei, pulchritudo corporis est partium conuenientia cum quadam suauitate coloris: pulchritudo autem corporibus cælestibus gloriosis deesse non poterit: ergo corpora gloriosa non erunt lucida.

¶Præterea, Si claritas erit in corporibus gloriosis, oportet quòd sit æqualis in omnibus partibus corporis, sicut omnes partes erunt eiusdem impassibilitatis & agilitatis: sed hoc non est conueniens, quia vna pars habet minorem dispositionem ad claritatem quàm alia, sicut oculi quàm manus, & spiritus quàm ossa, & humores quàm caro vel neruus: ergo videtur quòd non debeant illa corpora esse lucida.

¶SED CONTRA est quod dicitur Matthæi 13. Fulgebunt iusti sicut sol in regno Patris mei. & Sapientiæ 3. Fulgebunt iusti & tanquàm scintillæ, &c.

¶Præterea, Primæ Corinth. 15. Seminatur in ignobilitate surget in gloria: quod ad claritatem pertinet, vt patet per sequentia, vbi corporum resurgentium gloriam comparat claritati stellarum: ergo corpora Sanctorum resurgent lucida.

CONCLVSIO.

¶Ex Scripturæ autoritate verissimum habetur, corpora Sanctorum post resurrectionem lucida fore.

¶RESPONDEO dicendũ, quòd corpora, Sanctorũ fore lucida post resurrectionem ponere oportet propter autoritatẽ Scripturę, quę hoc promittit. Sed claritatis huius causam quidam assignant vel attribuunt quintæ essentiæ, quæ tunc dominabitur in corpore humano: sed quia hoc est absurdum, vt sæpe dictum est: ideò melius est vt dicatur quòd claritas illa causabitur ex redundantia gloriæ animæ in corpus. Quod enim recipitur ab aliquo, non recipitur per modum influentis, sed per modum recipientis, & ita claritas, quæ est in anima spiritualis recipitur in corpore, vt corporalis: & ideò secundum quòd anima erit maioris claritatis, secundum maius meritum, ita etiam erit differentia claritatis in corpore, vt patet per Apostolum 1. Corinth. 15. & ita in corpore glorioso cognoscetur gloria animæ, sicut in viuo cognoscitur color corporis, quod continetur in vase vitreo, vt Grego. dicit super illud Iob, Non adæquabitur ei aurum, vel vitrum.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd Auicenna loquitur de illo corpore, quod habet ex natura componentium claritatem: sic autem non habebit corpus gloriosum, sed magis ex merito virtutis.

¶Ad secundum dicendum, quòd Greg. comparat corpora gloriosa auro propter claritatem, & vitro propter hoc quòd trãslucebunt: vnde videtur dicendum, quòd erunt simul peruia & clara. Quia enim aliquod clarum non sit peruium, contingit ex hoc quòd claritas corporis causatur ex densitate partium luciderum, densitas autem repugnat peruietati, sed tunc claritas erit ex alia causa, vt dictum est, densitas autem corporis gloriosi peruietatem non tollit ab eis, sicut nec densitas vitri à vitro. Quidam tamen dicunt quòd comparãtur vitro, non quia sint peruia: sed propter hanc similitudinem, quia sicut aliquid quod in vitro clauditur, apparet ita animę gloria quæ corpore glorioso clauditur, non latebit. Sed primum melius est, quia saluatur dignitas corporis gloriosi, & magis consonat dictis Greg.

¶Ad tertium dicendum, quòd corporis gloria naturam non tollit, sed perficit: vnde color, qui debetur corpori ex natura suarum partium, remanebit in eo, sed superaddituir claritas ex gloria animæ. Sicut etiam videmus corpora colorata ex natura sui solis splendore relucere, vel ex alia causa extrinseca seu intrinseca.

¶Ad quartum dicendum, quòd sicut gloriæ claritas redundat ab anima in corpus secundum suum modum, & ibi est alio modo quam sit in anima, ita in qualibet parte corporis redundabit secundum suum modum. Vnde non est inconueniens quòd diuersæ partes habeant diuersimodè claritatem, secundũ quòd sunt diuersimodè disposita ex sui natura ad ipsam: nec est simile de aliis dotibus corporis, quarum partes corporis non inueniuntur habere diuersam dispositionem.

ARTICVLVS II.

¶Vtrùm claritas corporis gloriosi possit videri à non glorioso oculo.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd claritas corporis gloriosi non possit videri à non glorioso oculo. Oportet enim esse proportionem visibilis ad visum: sed oculus non glorificatus non est proportionatus ad videndam claritatem gloriæ, cùm sit alterius generis, quàm claritas naturæ: ergo corporis gloriosi claritas non videbitur ab oculo non glorioso.

¶Præterea, claritas corporis gloriosi erit maior quàm nunc sit claritas solis: quia etiam solis erit tunc maior quàm modò sit, vt dicitur: & multò maior ea erit claritas corporis gloriosi, propter quod Sol & totus mundus claritatem maiorem accipiet: sed oculus non glorioſus non potest inspicere Solem in rota sua propter magnitudinem claritatis: ergo minùs poterit inspicere claritatem corporis gloriosi.

¶Præterea, Visibile oppositum oculis videntis necesse est videri, nisi sit læsio aliqua in oculo: sed claritas corporis gloriosi opposita oculis non glorioſis, non necessariò videtur ab eis, quod patet de discipulis, qui corpus Domini post resurrectionem viderunt claritatem eius non intuentes: ergo claritas illa non est visibilis ab oculo non glorioso.

¶SED CONTRA est quod dicit Glo. Phil. 3. super illud, Configuratum corpori claritatis suæ. Assimilabitur claritati, quam habuit in transfiguratione: sed claritas illa visa fuit ab oculis discipulorum non glorificatis: ergo & claritas corporis glorificati ab oculis non glorioſis visibilis erit.

¶Præterea, Impij videntes gloriam iustorum ex hoc torquebuntur in iudicio, vt patet per hoc quod dicitur Sapien. 5. sed non plenè viderent gloriam ipsorum, nisi eorum claritatem inspicerent: ergo, &c.

CONCLVSIO.

¶Cùm lux ex essentia sua nata sit mouere visum, & visus secundum substantiam suam natus sit percipere lucem, meritò asserendum est, claritatem corporis non glorioſi, naturaliter ab oculo non glorioso videri posse.

¶RESPONDEO dicendum, quòd quidam dixerunt quòd claritas corporibus glorioſi non potest videri ab oculo non glorioso nisi per miraculum. Sed hoc non potest esse nisi claritas illa æquiuocè diceretur, quia lux secundum id quod est, nata est mouere visum, & visus secundum id quod est, natus est percipere lucem, sicut verum se habet ad intellectum & bonum ad affectum: vnde si esset aliquis visus, qui non posset percipere aliquam lucem omninò, vel ille visus diceretur æquiuocè, vel lux illa: quod non potest in proposito dici: quia sic per hoc quòd dicuntur glorioſa corpora futura esse lucida, nihil nobis notificaretur: sicut qui dicit carnem esse in cælo: nihil notificat ei, qui non nouit nisi carnem, quod est animal. Et ideò dicendum est, quòd claritas corporis glorioſi naturaliter ab oculo non glorioso videri potest.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd gloriæ claritas erit alterius generis quàm claritas naturæ, quantum ad speciei causam, sed non quantum ad speciem: vnde sicut claritas naturæ ratione speciei suæ est proportionata visui, ita claritas glorioſa.

¶Ad secundum dicendum, quòd sicut corpus glorioſum non potest pati aliquid passione naturę, sed solùm passione animæ, ita ex proprietate gloriæ non agit nisi actione animæ: claritas autem intensa non offendit visum, inquantum agit actione animæ, sed secundum hoc magis delectat: offendit autem inquantùm agit actione naturæ calefaciendo & dissoluendo organum visus & disgregando spiritus: & ideò claritas corporis glorioſi quamuis excedat claritatem Solis, tamen de sui natura non offendit visum, sed demulcet, propter quod claritas illa comparatur claritati lampadis, Apocalyps. 2.

¶Ad tertium dicendum, quòd claritas corporis glorioſi prouenit ex merito voluntatis: vnde voluntati subdetur, vt secundum eius imperium videatur vel non videatur: & ideò in potestate corporis glorioſi erit, ostendere claritatem suam vel occultare, & hæc fuit opinio Præpositiui.

ARTICVLVS III.

¶Cùm corpus glorioſum necessariò videatur à corpore non glorioso.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd corpus glorioſum necessariò videatur à corpore non glorioso. Quia corpora glorioſa erunt lucida: sed corpus lucidum manifestat se & alia: ergo corpora glorioſa necessariò videbuntur.

¶Præterea, Omne corpus quod occultat alia corpora post se existentia de necessitate visus, percipitur ex hoc ipso quòd alia, quæ sunt, pòst occultantur: sed corpus glorioſum occultabit visui alia corpora post se existentia, quia erit corpus coloratum: ergo & de necessitate videbitur.

¶Præterea, Sicut quantitas est de his quæ insunt corpori, ita qualitas per quã videtur: sed quãtitas non suberit voluntati, vt corpus glorioſum possit esse maioris quantitatis vel minoris: ergo nec qualitas, per quam visibile est, vt possit non videri.

¶SED CONTRA est, quòd corpus nostrum glorificabitur in conformitate corporis Christi post resurrectionem: sed corpus Christi post resurrectionem non necessariò videbatur: imò disparuit ab oculis discipulorũ in Emaus, vt dicitur Lucæ vltim. ergo & corpus glorificatum non necessariò videbitur.

¶Præterea, Ibi erit summa obedientia corporis ad animam: ergo corpus poterit videri vel non videri secundum voluntatem animæ.

CONCLVSIO.

¶Cùm corpus nostrum glorificatum sit conforme corpori Christi post resurrectionem, & cùm corpus glorioſum futurum sit maximè obediens animæ: ideo in potestate corporis glorificati erit, vt videatur, vel non.

¶RESPONDEO dicendũ, quòd visibile videtur, secundum quòd agit in visum. Ex hoc autem quòd aliquid agit vel non agit in aliquod extrinsecum, non est aliqua mutatio in ipso: vnde sine mutatione alicuius proprietatis, quæ sit de perfectione corporis glorificati, potest contingere quòd videatur: vnde in potestate glorificati erit quòd corpus suum videatur vel non videatur: sicut & quælibet actio alia corporalis in animæ potestate erit: aliàs non esset corpus glorioſum instrumentum summè obediens principali agenti.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd claritas illa obediet corpori glorioso vt possit eam ostendere vel occultare.

¶Ad secundum dicendum, quòd color corporis non impedit peruietatem ipsius, nisi inquantùm mutat visum: quia visus non potest immutari simul duobus coloribus, vt vtrunque perfectè inspiciat: color autem corporis glorioſi erit in perfecta potestate animæ, vt patet per ipsum immuter visum, vel non immutet: & ideò erit in potestate eius vt corpus quod est post se, non occultet.

¶Ad tertium dicendum, quòd quantitas est inhærens ipsi corpori glorioso, neque posset quantitas immutari ad imperium animæ sine mutatione intrinseca corporis glorioſi, quæ impassibilitati eius repugnaret: & ideò non est simile de quantitate & visibilitate, quia etiam qualitas illa, per quam est visibile, non potest subtrahi ad imperium animæ: sed actio illius qualitatis suspenderetur, & sic occultabitur corpus ad imperium animæ.

QVAESTIO OCTVAGESIMAsexta, De conditionibus corporum damnatorum resurgentium, in tres articulos diuisa.

CONSEQVENTER considerandum est de conditionibus damnatorum resurgentiũ.

¶Circa quod quæruntur tria.

¶Primò, vtrùm corpora damnatorum cum suis deformitatibus resurgant.

¶Secundò, vtrùm eorum corpora erunt corruptibilia.

¶Tertiò, vtrùm erunt impassibilia.

ARTICVLVS I.

¶Vtrùm corpora damnatorum cum suis deformitatibus resurgent.

2ho. 4. dist. 44. q. 3. arti. 1. q. 1. & sequen.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd corpora damnatorum cum suis deformitatibus resurgent. Illud enim quod in pœnam peccati inductum est, desinere non debet nisi peccato remisso: sed membrorum defectus qui accidunt per mutilationem, in pœnam peccati inducti sunt, & similiter etiam omnes deformitates corporales: ergo à damnatis, qui peccatorum remissionem non sunt consequuti, in resurrectione non remouebũtur.

¶Præterea, Sicut resurrectio Sanctorum erit ad vltimam felicitatem, sic resurrectio impiorum ad vltimam miseriam: sed Sanctis resurgentibus non auferetur aliquid quod ad eorum perfectionem pertinere possit: ergo nec impiis resurgentibus aliquid auferetur quod ad eorum miseriam pertineat huiusmodi autem sunt deformitates, &c.

¶Præterea, Sicut ad defectum passibilis corporis pertinet de-

Universidad de Deusto
Biblioteca

formitas, ita & tarditas: sed à corporibus damnatorum resurgentium tarditas non mouebitur, quia eorum corpora nõ erunt agilia: ergo eâdem ratione nec deformitas.

¶SED CONTRA, Primæ ad Corinth. 15. Mortui resurgent incorrupti, id est sine aliqua diminutione membrorum. Gloss. mortui, id est, peccatores vel generaliter omnes mortui resurgent incorrupti: ergo mali resurgent sine deformitatibus.

¶Præterea, In damnatis non erit aliquid quod sensum doloris impediat: sed ægritudo impedit sensum doloris, inquantùm per ea debilitantur organa sentiendi, & similiter defectus membri impediret ne esset vniuersalis dolor in corpore: ergo sine ipsis defectibus damnati resurgent.

CONCLVSIO.

¶Cùm Deus in resurrectionem naturam humanam integrè reparaturus sit, nulli erunt defectus turpitudinis ex imbecilitate naturæ in corporibus damnatorum, nisi defectus, qui ex naturalibus principiis in humano corpore naturaliter consequuntur.

¶RESPONDEO dicendum, quòd in corpore humano potest esse deformitas dupliciter. Primò, ex defectu alicuius membri, sicut mutilatos turpes dicimus, deest enim eis debita proportio partium ad totum: & de tali deformitate nulli dubium est, quòd in corporibus damnatorum non erit: quia omnia corpora tam bonorum, quàm malorum integra resurgent. Alio modo deformitas conuenit ex indebita partium dispositione vel ex indebita quantitate vel qualitate vel situ, quæ etiam proportionem debitam partium ad totum non patitur: & de talibus deformitatibus & similibus defectibus, sicut sunt febres, & aliæ huiusmodi ægritudines, quæ interdum sunt deformitatis causa. August. indeterminatum & sub dubio relinquit in Enchirid. vt in litera Magister dicit. Sed apud Doctores modernos est duplex super hoc opinio. Quidam tamen dicunt quòd huiusmodi deformitates & defectus in corporibus damnatorum remanebunt, considerantes eorum damnationem qua ad summam miseriam deputantur, cui nihil incommoditatis subtrahi debet. Sed hoc non videtur rationabiliter dici. In reparatione enim corporis resurgentis magis attenditur naturæ perfectio quàm conditio quæ priùs fuit: vnde & qui infra perfectam ætatem decedunt, in statura iuuenilis ætatis resurgent. Vnde & illi qui aliquos defectus naturales in corpore habuerunt vel deformitates ex eis prouenientes, in resurrectione sine illis defectibus vel deformitatibus reparabuntur, nisi peccati meritum impediret: & ita si aliquis cum defectibus resurget, hoc erit ei in pœnam. Modus autem pœnæ est secundum mensuram culpæ. Contingit autem quòd aliquis peccator damnandus minoribus peccatis subiectus, aliquas deformitates vel defectus habeat, quas non habuit aliquis damnandus, peccatis grauioribus irretitus: vnde si ille qui in hac vita deformitates habuit, cum eis resurgat, sine quibus constat quòd resurgeret alius grauius puniendus, qui eas in hac vita non habuit: modus pœnæ non responderet quantitati culpæ, sed magis videretur aliquis puniri pro pœnis, quas in hoc mundo passus fuit, quod est absurdum. Et ideò alij rationabiliùs dicunt quòd Autor qui naturam condidit, in resurrectione naturam corporis integrè reparabit: vnde quicquid defectus vel turpitudinis ex corruptione vel debilitate naturæ siue principiorum naturalium in corpore fuit, eorum in resurrectione remouebitur, sicut febris, lippitudo, & similia. Defectus autem, qui ex naturalibus principiis in humano corpore naturaliter consequuntur, sicut ponderositas, passibilitas, in corporibus damnatorum erunt, quos defectus ab electorum corporibus gloria resurrectionis excludet.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd cùm pœna in quolibet foro infligatur secundum conditionem illius fori, pœnæ quæ in hac vita temporali infliguntur pro aliquo peccato, temporales sunt, & vltra vitæ terminum non se extendunt: & ideò quamuis peccatum non sit remissum damnatis, non oportet quòd eisdem pœnas ibi sustineant, quas in hoc mundo sunt passi, sed diuina iustitia requirit, vt ibi pœnis grauioribus in æternum crucientur.

¶Ad secundum dicendum, quòd non est similis ratio de bonis & malis, eò quòd aliquid potest esse pura bonum, non autem, purè malum. Vnde sanctorum vltima felicitas hoc requirit, vt ab omni malo penitus sint immunes: sed vltima malorum miseria non excludit omne bonum, quia malum si integrum sit corrumpit seipsum, vt Philosophus dicit in 4. Ethic. Vnde oportet quòd miseriæ damnatorum substernatur bonum naturæ in ipsis, quod opus est Conditoris perfecti, qui ipsam naturam in perfectione suæ speciei reparabit.

¶Ad tertium dicendum, quòd tarditas est de illis defectibus, qui naturaliter consequuntur principia humani generis, non autem deformitas: & ideò non est similis ratio.

ARTICVLVS II.

¶Vtrùm corpora damnatorum erunt corruptibilia.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd corpora damnatorum erunt corruptibilia. Omne enim compositum ex contrariis, necesse est corrumpi: sed corpora damnatorum erunt ex contrariis composita, ex quibus etiam nunc componuntur, aliàs non essent eiusdem speciei, & per consequens nec eadem numero: ergo erunt corruptibilia.

¶Præterea, Si non erunt corruptibilia, aut hoc erit per naturam, aut per gratiam: sed natura non sunt, cùm sint futura eiusdem naturæ, cuius nunc sunt, & gratiam vel gloriam non habebunt: ergo erunt corruptibilia.

¶Præterea, Illis qui sunt in summa miseria, subtrahere maximam pœnam videtur inconueniens: sed maxima pœnarum est mors, vt patet per Philosophum 3. Ethi. ergo à damnatis qui sunt in miseria, mors remoueri non debet: ergo eorum corpora corruptibilia erunt.

¶SED CONTRA est quod dicitur Apoc. 9. In diebus illis quærent homines mortem, & non inuenient eam, desiderabunt mori, & fugiet mors ab eis.

¶Præterea, Damnati punientur in anima & corpore pœna perpetua. Matthæi 15. Ibunt hi in supplicium æternum: sed hoc esse non posset, si corpora corruptibilia essent: ergo eorum corpora erunt incorruptibilia.

CONCLVSIO.

¶Cùm corruptio sit mutatio quædam, & motus principium post resurrectionem, & desit & impediatur, nihil erit quo corpora damnatorum corrumpi possint.

¶RESPONDEO dicendum, quòd cùm in omni motu oporteat esse aliquod principium motus, dupliciter motus aliquis vel mutatio à mobili remouetur. Vno modo per hoc, quòd deest principium motus. Alio modo per hoc, quòd impeditur principium motus, corruptio autem mutatio quædam est: vnde dupliciter potest contingere, vt corpus quod ex conditione suorum principiorum corruptionem habet, incorruptibile reddatur. Vno modo ex hoc quòd principium ad corruptionem mouens, totaliter tollitur, & hoc modo corpora damnatorum incorruptibilia erunt. Cùm enim primum cælum sit alterans per motum suum localem, & alia omnia agentia secunda in virtute ipsius agant, & quasi ab ipso mota, oportet quòd motu cæli cessante, nihil sit agens, quod possit corpus per alterationem aliquam transmutare à naturali sua proprietate: & ideò post resurrectionem, cessante motu cæli, nulla qualitas erit sufficiens vt corpus humanum alterare possit à sua naturali qualitate, corruptio autem est terminus alterationis, sicut & generatio: vnde corpora damnatorum corrumpi non poterunt, & hoc deseruit diuinæ iustitiæ, vt perpetuò viuentes perpetuò puniantur, vt diuina iustitia requirit, vt infrà dicetur: sicut & nunc corruptibilitas corporum deseruit diuinæ prouidentiæ, per quam ex aliquibus corruptis alia generantur. Alio modo contingit ex hoc, quòd principium corruptionis impeditur. & hoc modo corpus Adæ incorruptibile fuit: quia contrariæ qualitates in hominis corpore existentes continebantur per gratiam innocentiæ, ne ad dissolutionem corporis agere possent, & multò plus continebuntur in corporibus gloriosis, quæ erunt omninò subiecta spiritui: & sic in corporibus beatorum post resurrectionem communem conjungentur duo modi prædicti incorruptibilitatis.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd contraria, ex quibus corpora componuntur, sunt secunda principia ad corruptionem agentia. Primum enim agens est motus cælestis: vnde supposito motu cæli, necesse est vt corpus ex contrariis compositum corrumpatur, nisi sit aliqua causa potior impediens. Sed motu cæli remoto, contraria, ex quibus corpus componitur, non sufficiunt ad corruptionem faciendam etiam secundum naturam, vt patet ex dictis. Cessationem autem motus cælestis non cognouerunt Philosophi: vnde pro infallibili habebant quòd corpus compositum ex contrariis, corrumpatur secundum naturam.

¶Ad secundum dicendum, quòd incorruptibilitas erit per materiam, non quòd sit aliquod incorruptionis principium in corporibus damnatorum, sed per defectum primi mouentis ad corruptionem.

¶Ad tertium dicendum, quòd quamuis mors sit simpliciter maxima pœnarum, secundum quid, tamen nihil prohibet mortem esse in pœnarum remedium, & per consequens obliationem mortis in pœnarum augmentum. Viuere enim, vt dicit Philosophus 9. Ethi. videtur omnibus delectabile esse, eò quòd omnia esse appetunt, non oportet autem, vt ibidem dicitur, accipere malam vitam, neque corruptam, neque quæ est in tristitiis: sicut ergo viuere, simpliciter est delectabile, non autem vita quæ est in tristitiis: ita & mors quæ est priuatio vitæ, simpliciter est pœnosa & maxima pœnarum, inquantum subtrahit primum bonum, scilicet esse cum quo alia subtrahuntur: sed inquantum priuat malam vitam, & quæ est in tristitiis, est in remedium pœnarum, quas terminat: & per consequens mortis subtractio est in augmentum pœnarum, quas perpetuas facit. Si autem dicatur mors esse pœnalis propter corporalem dolorem, quem sentiunt morientes, non est dubium quòd multò maiorem dolorem damnati continuè sustinebunt. Vnde in perpetua morte esse dicuntur, sicut scriptum est in Psalmo, Mors depascet eos.

ARTICVLVS III.

¶Vtrùm corpora damnatorum sint futura impassibilia.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd corpora damnatorum futura sint impassibilia. Quia secundum Philosophum in 6. Topi. Omnis passio magis facta abiicit à substantia: sed à finito, si semper aliquid abiiciatur, necesse est per illud tandem consumi, vt dicitur in primo Physico. ergo si corpora damnatorum erunt passibilia; & semper patientur, quandoque deficient & corrumpentur, quod falsum esse ostensum est: ergo erunt impassibilia.

¶Præterea, Omne agens assimilat sibi patiens: si ergo corpora damnatorum patientur ab igne, ignis ea sibi assimilabit: sed non consumit aliter ignis corpora, nisi inquantum ea sibi assimilans resoluit. Si ergo corpora damnatorum erunt passibilia, ab igne quandoque consumentur, & sic idem quod priùs.

¶Præterea, Animalia quæ in igne sine corruptione dicuntur viuere, vt de Salamandra dicitur, ab igne non affliguntur: animal enim dolore capitis non affligitur, nisi corpus aliquo modo lædatur: si ergo corpora damnatorum in igne sine consumptione remanere possunt, sicut & animalia prædicta, vt Augustin. in lib. de Ciui. Dei dicit; videtur quòd nullam afflictionem ibi sustinebunt, quod non esset nisi eorum corpora impassibilia essent. ergo, &c.

¶Præterea, Si corpora damnatorum sunt passibilia, dolor qui ex eorum passione proueniet, vt videtur, superare debet omnẽ præsentem corporum dolorem: sicut & sanctorum iucunditas superabit omnem præsentem iucunditatem: sed propter immensitatem doloris quandoque contingit, in hac vita animam à corpore separari: ergo multò fortiùs si corpora illa futura sint passibilia ex immensitate doloris, anima à corpore separabitur, & sic corpora corrumpentur, quod falsum est. ergo corpora illa erunt impassibilia.

¶SED CONTRA est quod dicitur 1. Corinth. 15. Et nos immutabimur. glo. Nos boni tantummodò immutabimur gloriæ immutabilitate & impassibilitate: ergo non erunt corpora damnatorum impassibilia.

¶Præterea, Sicut corpus cooperatur animæ ad meritum, ita cooperatur ei ad peccatum: sed propter cooperationem prædictam non solùm anima, sed corpus post resurrectionẽ præmiabitur: ergo simili ratione damnatorum corpora puniẽtur, quod non esset si impassibilia forent: ergo erunt passibilia.

CONCLVSIO.

¶Corpora damnatorum futura sunt passibilia, sine mutatione naturalis dispositionis, propter iustitiam.

¶RESPONDEO dicendum, quòd principalis causa quare corpora damnatorum ab igne non consumentur, erit diuina iustitia, qua eorum corpora ad pœnam perpetuam sunt addicta: sed diuinæ iustitiæ seruit ei naturalis dispositio ex parte corporis patientis & ex parte agentium, quia cùm pati sit recipere quoddam, duplex est modus passionis, secundum quòd aliquid in aliquo recipi potest dupliciter. Potest enim aliqua forma recipi in aliquo subiecto secundum esse naturale materialiter, sicut calor ab igne recipitur in aëre, & secundum hunc modum receptionis est vnus modus passionis, qui dicitur passio naturæ. Alio modo aliquid recipitur ab alio spiritualiter per modum intentionis cuiusdam, sicut similitudo albedinis recipitur in aëre & in pupilla, & hæc receptio simulatur illi receptioni, qua anima recipit similitudines: vnde secundum hunc modum receptionis est alius modus passionis, qui vocatur passio animæ. Quia igitur post resurrectionem motu cæli cessante, non poterit aliquod corpus alterari à sua naturali æqualitate, vt dictum est: nullum corpus pati poterit passione naturæ: vnde quantum ad hunc modum passionis corpora damnatorum impassibilia erunt, sicut & incorruptibilia. Sed cessante motu cæli, adhuc remanebit passio, quæ est per modum animæ: quia & aër à Sole illuminabitur, & colorum deferet differentias ad visum: vnde & secundum hunc modum passionis corpora damnatorum passibilia erũt: & quia in tali passione sensus perficitur, ideò in corporibus damnatorum sensus penè erunt sine mutatione naturalis dispositionis. Corpora verò gloriosa etsi recipiant aliquid, & quodammodò patiantur in sentiendo, non tamen passibilia erunt, quia nihil recipient per modum læsiui, sicut corpora damnatorum quæ ob hoc passibilia dicuntur.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd Philosophus loquitur de illa passione, per quam transmutatur patiens à sua naturali dispositione: talis autem passio non erit in corporibus damnatorum, vt dictum est.

¶Ad secundum dicendum, quòd similitudo agentis est dupliciter in patiente. Vno modo per modum eundem, quo est in agente sicut in omnibus agentibus vniuocis, vt calidum facit calidum, & ignis generat ignem. Alio modo per modum diuersum à modo, qui est in agente: sicut est in omnibus æquiuocis, in quibus quandoque contingit quòd in agente est forma spiritualiter, quæ in patiente materialiter recipitur: sicut forma quæ est in domo facta per artificem, est materialiter in ipsa, & in mente artificis est spiritualiter. Quãdoque verò econtrario est materialiter in agente, & recipitur spiritualiter in patiente, sicut albedo materialiter est in pariete à quo recipitur, spiritualiter in pupilla, & in medio deferente, & similiter est in proposito: quia species quæ materialiter est in igne, recipitur spiritualiter in corporibus damnatorum, & sic ignis sibi assimilabit eorum corpora, nec tamen ea consumet.

¶Ad tertium dicendum, quòd secundum Philosophum in libro de proprietatibus elementorum, nullum animal in igne viuere potest. Galenus etiam in libro de Simplicibus medicinis dicit, quòd nullum corpus est quod tandem ab igne non consumatur, quamuis quandoque quædam corpora sint, quæ ad horam in igne sine læsione permaneant, vt patet de Ebeno. Quod autem dicitur de Salamandra, non potest omninò esse simile, quia non posset perseuerare finaliter in igne sine corruptione: sine corpora damnatorum in inferno: neque tamen oportet quòd quia corpora damnatorum ab igne inferni per corruptionem aliquam non lædantur, quòd propter hoc ab igne non affligantur: quia sensibile non solùm natum est delectare vel affligere sensum, secundum quòd agit actione naturæ confortando vel corrumpendo organum, sed etiam secundum quòd agit actione spirituali: quia quando sensibile est in debita proportione ad sentiendum, delectat, econtrario autem quando se habet in superabundantia vel defectu: vnde & colores medij & voces consonantes sunt delectabiles, in consonantes autem offendunt auditum.

¶Ad quartum dicendum, quòd dolor non separat animam à corpore, secundum quòd manet tantum in potentia animæ cuius est dolere, sed secundum quòd ad passionem animæ mutatur corpus à sua naturali dispositione secundum modum, qua videmus quòd ex ira corpus calescit, & ex timore frigescit: sed post resurrectionem non poterit transmutari à sua naturali dispositione, vt ex dictis patet: vnde quantuscunque sit dolor, animam à corpore non separabit.

Universidad de Deusto
Biblioteca

QVÆSTIO OCTVAGESIMA septima, De cognitione quam habebunt resuscitati in iudicio respectu meritorum & demeritorum, in tres articulos diuisa.

POST hoc agendum est de his quę sequuntur resurrectionem. Quorum prima consideratio est de cognitione, quam habebunt resuscitati in iudicio respectu meritorum & demeritorum. Secundò, de ipso iudicio in generali, tempore & loco in quo erit. Tertiò, de iudicātibus & iudicatis. Quartò, de forma in qua iudex veniet ad iudicādum. Quintò, de statu mundi & resurgentium post iudicium.

¶Circa primum quæruntur tria.

¶Primò, vtrùm cognoscat quilibet homo in iudicio omnia peccata sua.

¶Secundò, vtrùm possit quilibet legere conscientiam alterius.

¶Tertiò, vtrùm omnia merita & demerita vno intuitu quis videre possit.

ARTICVLVS I.

¶Vtrùm post resurrectionem quilibet cognoscat peccata quæ fecit.

2.ho. 4. dist. 43. art. vlti. q. 1. & sequent.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd post resurrectionem non cognoscat quilibet omnia peccata quæ fecit. Omne enim quod cognoscimus, vel de nouo per sensum accipimus, vel de thesauro memoriæ educitur: sed homines post resurrectionem sua peccata non poterunt sensu percipere, quia iam transierunt, sensus autem est tantum præsentium: multa etiam peccata à memoria excidunt peccantis, quæ non poterunt de thesauro memoriæ educi: ergo non omnium peccatorum quæ fecit resurgens, cognitionem habebit.

¶Præterea, Sicut in litera dicitur: Libri conscientiæ quidam sunt, in quibus merita singulorum leguntur: sed in libris non potest aliquid legi nisi eius nota contineatur in libro, notæ autem quædam remanent peccatorum in conscientia, vt patet Rom. 1. in glo. quæ non videntur aliud esse, quàm reatus vel macula: cùm ergo multorum peccatorum macula & reatus à multis sit deletus per gratiam, videtur quòd non omnia peccata quæ fecit, possit aliquis in sua conscientia legere, & sic idem quod priùs.

¶Præterea, Crescente causa, crescit effectus: sed causa quæ facit nos dolere de peccatis, quæ ad memoriam reuocamus, est charitas: cùm ergo in Sanctis resurgentibus sit perfecta charitas, maximè de peccatis dolebunt si ea ad memoriā reuocabuntur, quod nō potest esse, quia fugiet ab eis dolor & gemitus, Apoc. 21. ergo peccata prima ad memoriam non reuocabuntur.

¶Præterea, Sicut se habebunt resurgentes damnati ad bona quæ aliquando fecerunt, ita se habebunt resurgentes boni ad peccata, quæ aliquando cōmiserunt: sed resurgentes dānati, vt videtur, cognitionem de bonis quæ aliquando fecerunt, nō habebunt, quia per hoc eorū poena multùm alleuiaretur: ergo nec beati habebunt cognitionem peccatorum, quæ commiserunt.

¶SED CONTRA est quod Aust. dicit 20. de Ciui. Dei, quòd quædam diuina vis aderit, qua fiet vt cuncta peccata ad memoriam reuocentur.

¶Præterea, Sicut se habet humanum iudicium ad testimonium exterius, ita se habet diuinum iudicium ad testimonium conscientiæ: vt patet 1. Reg. 16. Homines vident ea quæ parent, Deus autem intuetur cor: sed non posset perfectè iudicium humanum esse de aliquo nisi testes de omnibus, de quibus iudicandum est, testimonium deponerent. ergo oportet cùm diuinum iudicium sit perfectissimum, quòd conscientia teneat omnia, de quibus iudicandū est: est iudicandum est de omnibus bonis operibus & malis, 2. Corin. 4. Omnes astabimus ante tribunal Christi, &c. ergo oportet quòd conscientia vniuscuiusque retineat omnia opera, quæ fecit siue bona siue mala.

CONCLVSIO.

¶Cùm in die iudicij conscientia vnicuique testimonium redditura sit & cogitationes vnumquemque accusaturæ aut defensuræ sint, & in illo omnia opera hominum in iudicium sint ventura, oportet vt quisque omnium operum suorum notitiam habeat.

¶RESPONDEO dicendum, quòd sicut dicitur Rom. 2. In die illo cum iudicabit Dominus, testimonium vnicuique sua conscientia reddet, & cogitationes erunt accusantes, & defendentes, quia oportet quòd testis accusator & defensor in quolibet iudicio habeat eorum notitiam quæ in iudicio versantur: in illo autem communi iudicio, quia omnia opera hominum in iudicium venient, oportet quod omnium operum suorum quisque tunc notitiam habeat: vnde conscientiæ singulorum erunt quasi quidam libri continentes res gestas, ex quibus iudicium præcedet: sicut etiam in iudicio humano registris vtuntur, & isti sunt libri de quibus Apoc. 20. dicitur, Libri aperti sunt, & alius liber apertus est qui est vitę, & iudicati sunt mortui ex his quæ scripta erunt in libris secundum opera ipsorum: vt per libros qui dicuntur sic aperti, vt Augustinus exponit 20. de Ciui. Dei, significentur Sancti noui & veteris Testamenti in quibus Deus ostendit quæ mandata fieri iussisset. Vnde Richardus de sancto Victore dicit: Erunt corda eorū quasi quædam Canonum statuta. Sed per librum vitæ, de quo subiungitur, intelliguntur conscientiæ singulorum, quæ dicuntur singulariter liber vnus, quia vna virtute diuina fiet, vt cunctis ad memoriam sua facta reuocentur: & hæc vis inquantum ad memoriam homini reducet sua facta, liber vitæ dicitur: vel per primos libros, conscientiæ intelligantur: per secundum, sententia iudicis in eius prouidentia descripta.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd quamuis multa merita & demerita à memoria excidant, nullum eorum erit quod nō aliquo modo maneat in suo effectu: quia merita quæ non sunt mortificata, manebunt in præmio quod eis redditur, quæ autem mortificata sunt, manent in reatu ingratitudinis, quæ augetur ex hoc quòd homo post gratiam susceptam peccauit. Similiter etiam demerita quæ non sunt per pœnitentiam deleta, manent in reatu pœnæ, quæ eis debetur, quæ autem pœnitentia deleuit, manent in pœnitentiæ memoria, quam simul cum aliis meritis in notitiam habebunt: vnde in quolibet homine erit aliquid ex quo possit ad memoriam sua opera reuocare, & tamen vt August. dicit, principaliter ad hoc diuina vis operabitur.

¶Ad secundum dicendum, quòd aliquæ notæ manent in conscientiis singulorum de operibus à se factis, nec oportet quòd notæ istæ sint reatus tantùm, vt ex dictis patet.

¶Ad tertium dicendum, quòd quamuis charitas sit nunc causa dolendi de peccato, tamen sancti in patria erunt ita perfusi gaudio, quòd dolor in eis locum habere non poterit: & ideò de peccatis non dolebunt, sed potiùs gaudebunt de diuina misericordia qua eis peccata sunt relaxata, sicut etiam nunc angeli gaudent de diuina iustitia, qua fit vt deserti à gratia, in peccato ruant illi quos custodiunt, quorum tamen saluti solicitè inuigilant.

¶Ad quartum dicendum, quòd mali cognoscunt omnia bona quę fecerunt, & ex hoc non minuetur eorum dolor, sed augmentabitur: quia maximus dolor est multa opera perdidisse: propter quod dicit Boëtius in 2. de Consolat. Quia summum infortunij genus est fuisse felicem.

ARTICVLVS II.

¶Vtrùm quilibet possit legere omnia quæ sunt in conscientia alterius.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd non quilibet possit legere omnia quæ sunt in conscientia alterius. Resurgentium enim non erit limpidior cognitio, quàm nunc sit angelorum, quorum æqualitas resurgentibus promittitur Matth. 22. sed angeli non possunt inuicem in suis cordibus videre ea quæ dependent à libero arbitrio: vnde indigent locutione ad ea inuicem innotescenda: ergo resurgentes non poterunt inspicere ea quæ continentur in conscientiis aliorum.

¶Præterea, Omne quod cognoscitur, aut cognoscitur in se, aut in sua causa, vel in suo effectu: sed merita vel demerita, quæ continentur in conscientia alicuius, non poterit alius cognoscere in seipsis: quia solus Deus cordi illabitur, & secreta intuetur. Similiter nec in causa sua: quia non omnes videbunt Deum, qui solus potest imprimere in affectum, ex quo procedunt merita vel demerita. Similiter etiam nec in effectu: quia multa demerita erunt, quorum nullus effectus remanebit eis totaliter per

liter per pœnitentiam abolitis: ergo non omnia quæ sunt in conscientia alicuius, poterit quilibet alius agnoscere.

¶Præterea, Chrysosto. dicit in litera: Nunc autem si recorderis peccatorum tuorum, & frequenter ea in conspectu Dei pronunties, & pro eis deprecaris, citiùs illa delebis: si verò obliuiscaris, tunc eorum recordaberis nolens volens quando publicabuntur, in conspectu omnium amicorum & inimicorum sanctorūque angelorum proferentur. Ex hoc accipitur quòd illa publicatio pœna est negligentiæ, qua homo confessionem prætermittit: ergo illa peccata, de quibus homo confessus est, non publicabuntur aliis.

¶Præterea, Solatium est alicui, si scit se habere multos socios in peccato, & minùs verecundatur: indè si ergo quilibet peccatum alterius cognosceret, cuiuslibet peccatoris erubescentia multum minueretur, quod non competit: ergo non omnes omnium peccata cognoscent.

¶SED CONTRA, Super illud 1. Cor. 20. Illuminabit abscondita tenebrarum: dicit glos. Gesta & cogitata bona & mala tunc aperta erunt omnibus & nota.

¶Præterea, Omnium bonorum peccata præterita æqualiter erunt abolita: sed quorundam Sanctorum peccata scimus, sicut Magdalenæ & Petri & Dauid. ergo pari ratione aliorum peccata electorum scientur, & multò magis damnatorum.

CONCLVSIO.

¶Cùm oporteat, in vltimo iudicio iustitiam diuinam omnibus apparere, necesse est etiam, vt cuilibet sua & aliorum præmiatio vel condemnatio manifesta sit, & per consequens omnium merita vel demerita, cùm ea proferri oporteat in iudicio.

¶RESPONDEO dicendum, quòd in vltimo & in communi iudicio oportet quòd diuina iustitia omnibus euidenter appareat, quæ nunc in plerisque latet, sententia autem condemnantis vel præmiantis iusta esse non potest nisi secundum merita vel demerita proferatur: & ideò sicut oportet quòd iudex & assessor iudicis merita causæ cognoscant, ad hoc quòd iustam sententiam proferant ita oportet ad hoc quòd iusta sententia appareat, quòd omnibus sententiam cognoscentibus merita innotescant. Vnde quia, sicut cuilibet nota erit sua præmiatio & sua damnatio, ita omnibus aliis innotescet: oportet, quòd sicut quilibet sua merita vel demerita reducet ad memoriam, ita etiam & aliena suæ cognitioni subiaceant: & est probabilior & communior opinio, quamuis contrarium Magister in litera dicat: scilicet quòd peccata quæ sunt per pœnitentiam deleta, in iudicio aliis non patefient: sed ex hoc quidem sequitur, quòd nec etiam pœnitentia de peccatis illis perfectè cognoscatur, in quo multum detraheretur Sanctorum gloriæ & laudi diuinæ, quæ tam misericorditer Sanctos liberauit.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd omnia merita præcedentia vel demerita facient aliquam quantitatem in gloria vel miseria hominis resurgentis: & ideò exteriora bus visis poterunt cuncta in conscientiis videri, & præcipuè diuina virtute ad hoc operante, vt sententia iudicis iusta omnibus appareat.

¶Ad secundum dicendum, quòd merita vel demerita poterunt aliis ostendi in suis effectibus, vt ex dictis patet: vel etiam in seipsis per diuinam virtutem, quamuis ad hoc virtus intellectus creati non sufficiat.

¶Ad tertium dicendum, quòd publicatio peccatorum ad ignominiam peccantis est effectus negligentiæ, quæ committitur in omissione confessionis: sed quòd peccata Sanctorum reuelentur, non poterit eis esse erubescentia, vel verecundia: sicut nec Maria Magdalena est in confusione sua quòd peccata sua publicè in Ecclesia recitantur, quia verecundia est timor inglorioationis: vt Damasc. dicit, quæ in beatis esse non potest. Sed talis publicatio erit eis ad magnam gloriam propter pœnitentiam quam fecerunt: sicut & confessor approbat eum qui magna scelera sua confitetur. Dicuntur autem peccata esse deleta, quia Deus non videt ea ad puniendum.

¶Ad quartum dicendum, quòd ex hoc quòd peccator aliorum peccata inspiciens, in nullo sua confusio minuetur, sed magis augebitur in alieno vituperio suum vituperium magis agnoscens: quòd ex tali causa confusio minuatur contingit ex hoc quòd verecundia respicit æstimationem hominum, quæ ex consuetudine redditur leuior: sed tunc confusio respiciet æstimationem rei quę est secundum veritatem de quolibet peccato, siue vt vnius tantum, siue multorum.

ARTICVLVS III.

¶Vtrùm omnia merita vel demerita, propria vel aliena, vno intuitu aliquo videantur.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd non omnia merita vel demerita propria & aliena ab aliquo vno intuitu videantur. Ea enim quæ figillatim considerantur, non videntur vno intuitu: sed damnati figillatim considerabunt sua peccata, & ea plangent. Vnde dicunt Sapientiæ quinto, Quid nobis profuit superbia? ergo non omnia videbunt vno intuitu.

¶Præterea, Philosophus dicit in secundo Topic. Quòd non contingit simul plura intelligere. sed merita & demerita propria & aliena non videbuntur nisi in intellectu: ergo non poterunt simul omnia videri.

¶Præterea, Intellectus damnatorum non erit post resurrectionem eleuatior quàm nunc sit beatorum & angelorum, quantùm ad cognitionem naturalem, qua cognoscunt res per species innatas: sed tali cognitione angeli non vident plura simul: ergo nec tunc damnati poterunt omnia facta simul videre.

¶SED CONTRA, Super illud Iob octauo, Inducetur confusione: dicit glossa, Viso iudice, mala omnia ante oculos mentis versantur: sed iudicem subitò videbunt. ergo similiter mala, quæ commiserunt, & eadem ratione omnia alia.

¶Præterea, Augustinus 20. de Ciuitate Dei, habet pro inconuenienti, quòd legatur aliquis liber materialis in iudicio, in quo facta singulorum sunt scripta, eò quòd nullus valeat æstimare illius libri magnitudinem, vel quanto tempore legi posset: sed similiter etiam non posset æstimari tempus, quantum oportet ponere ad considerandum omnia merita & demerita sua, & aliena ab aliquo homine, si successiuè diuersa videat: ergo oportet ponere quòd omnia simul videat vnusquisque.

CONCLVSIO.

¶Etsi in instanti aliquis visurus non sit singula, tamen brevissimo tempore auxilio diuinæ virtutis omnia particularia considerabit.

¶RESPONDEO dicendum, quòd circa hoc est duplex opinio. Quidam enim dicunt quòd omnia merita & demerita simul aliquis videbit sua & aliena in instanti, quod quidem de beatis facile credi potest, quia omnia in vno videbunt: & sic non est inconueniens quòd simul plura videant. Sed de damnatis: quorum intellectus non est eleuatus, vt possint Deum videre, & in eo omnia alia, est magis difficile. Et ideò alij dicunt quòd mali simul omnia videbunt in genere peccata sua, & hoc sufficit ad accusationem illam quæ debet esse in iudicio, vel ad absolutionem: non autem videbunt omnia simul descendendo ad singula. Sed hoc etiam non videtur consonum dictis Augu. 20. de Ciuit. Dei, qui dicit quòd omnia mentis intuitu enumerabunt, quod autem in genere cognoscitur non enumeratur: vnde potest eligi media via quòd singula considerabunt, non tamen in instanti, sed in tempore breuissimo diuina virtute ad hoc adiuuante: & hoc est quod dicit Aug. ibidem, quòd mira celeritate enumerabuntur, nec est hoc impossibile: quia in quolibet paruo tempore sunt infinita instantia in potentia. Et per hoc patet solutio ad vtramque partem.

QVAESTIO OCTVAGESIMA octaua, De iudicio generali, tempore & loco in quo fiet, in quatuor articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de iudicio generali, tempore & loco in quo fiet.

¶Circa quod quæruntur quatuor.

¶Primò, vtrùm generale iudicium sit futurum.

¶Secundò, vtrùm quantum ad disceptationem fiet per vocalem locutionem.

¶Tertiò, vtrùm fiet tempore ignoto.

¶Quarta, vtrùm fiet in valle Iosaphat.

ARTICVLVS I.

Vtrùm generale iudicium sit futurum.

Universidad de Deusto
Biblioteca

3.Sen. dist. 47 q.1. art. 1.q.1. et sequent.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd generale iudicium non sit futurum. Quia vt dicitur Naum 1. Non iudicabit Deus bis in idipsum: sed nunc Deus iudicat de singulis hominum operibus, cùm post mortem pœnas vel præmia pro meritis tribuit, & dum etiam quosdam in hac vita pro bonis vel malis operibus præmiat vel punit: ergo videtur quòd non sit aliud iudicium futurum.

¶Præterea, In nullo iudicio executio sententiæ præcedit iudicium: sed sententia diuini iudicij quo ad homines est de adeptione regni vel exclusione à regno, vt patet Matthæi 25. Ergo cùm modò aliqui adispiscantur regnum æternum, & quidam excludantur ab ipso perpetuò, videtur quòd aliud iudicium non sit futurum.

¶Præterea, Propter hoc aliqua in iudicium oportet adduci, quia dubium est quid de eis definiendum sit: sed ante finem mundi determinata est vnicuique sua damnatio, & cuique Sanctorum sua beatitudo: ergo, &c.

¶SED CONTRA, Matth. 12. dicitur: Viri Niniuitæ resurgent in iudicio cum generatione ista, & condemnabunt eam: ergo post resurrectionem aliquod iudicium fiet.

¶Præterea, Ioan. 5. dicitur: Procedent qui bona egerunt in resurrectionem vitæ, qui verò mala in resurrectionem iudicij: ergo videtur quòd post resurrectionem aliquod iudicium sit futurum.

CONCLVSIO.

Quemadmodum in prima rerum productione immediatè omnia processerunt à Deo, ita vniuersale iudicium futurum est, respondens primæ illi rerum productioni, qua dabitur vltima completio mundo.

¶RESPONDEO dicendum, quòd sicut operatio pertinet ad rerum principium, quo perducuntur in esse, ita iudicium pertinet ad terminum, quo res ad finem suum perducitur. Distinguitur autem duplex Dei operatio: vna, qua res primitùs in esse perduxit, instituens naturam, & distinguens ea quæ ad completionem pertinent, à quo quidem opere Deus dicitur quieuisse Gene. 1. Alia eius operatio est, qua operatur in gubernatione creaturarum, de qua Ioan. 5. Pater meus vsq; modò operatur & ego operor: ita etiam duplex eius iudicium distinguitur, ordine tamen conuerso. Vnum quod respondet operationi gubernationis quæ sine iudicio esse non potest, per quod quidem iudicium vnusquisque singulariter pro suis operibus iudicatur, non solùm secundum quòd sibi competit, sed secundum quòd competit gubernationi vniuersi: vnde differtur vnius præmiatio pro vtilitate aliorum, vt patet Hebr. 11. & pœnæ vnius ad profectum alterius procedunt: vnde necesse est vt sit aliud iudicium vniuersale correspondens ex aduerso primæ rerum productioni in esse: vt videlicet sicut tunc omnia processerunt immediatè à Deo, ita tunc vltima completio mundo detur, vno quoque accipiente finaliter quod ei debetur secundum seipsum: vnde in illo iudicio apparebit manifestè diuina iustitia quantum ad omnia, quæ nunc ex hoc occultantur, quòd interdum de vno disponitur ad vtilitatem aliorum aliter quàm manifestè opera exigere videantur. Vnde etiam & tunc erit vniuersalis separatio bonorum à malis, quia vlteriùs non erit locus, vt mali pro bonis, vel boni per malis proficiant: propter quem profectum interim commixti inueniuntur boni malis quoadusq; status huius vitæ per diuinam prouidentiam gubernatur.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd quilibet homo & est singularis quædam persona, & est pars totius generis humani: vnde & duplex ei iudicium debetur. Vnum singulare, quod de eo fiet post mortem, quando recipiet iuxta ea quæ in corpore gesserit, quamuis non totaliter, quia non quo ad corpus, sed quo ad animam tantùm. Aliud iudicium debet esse de eo, secundum quòd est pars totius humani generis: sicut aliquis iudicari dicitur secundum humanam iustitiam, quando etiam iudicium datur de communitate, cuius ipse est pars: vnde & tunc quando fiet iudicium totius humani generis per vniuersalem separationem bonorum à malis, etiam quilibet per consequès iudicabitur: nec tamen Deus iudicabit bis in idipsum, quia non duas pœnas pro vno peccato infert, sed pœna quæ ante iudicium complebitur, postquam impij cruciabuntur quo ad corpus & ad animam simul.

¶Ad secundum dicendum, quòd propria sententia illius generalis iudicij est vniuersalis separatio bonorum à malis, quæ illud iudicium non præcedet: sed etiam nunc quo ad particularem sententiam vniuscuiusque non plenè præcelsit iudicij effectus: quia etiam boni amplius post iudicium præmiabuntur, tum ex gloria corporis adiuncta, tum ex numero sanctorum completo: & mali etiam plus torquebuntur ex adiuncta pœna corporis: & incompleto in pœnis numero damnatorum, quanto cum pluribus ardebunt, magis ardebunt.

¶Ad tertium dicendum, quòd vniuersale iudicium magis directè respicit vniuersalitatem hominum, quàm singulos iudicandorum: quanuis ergo cuilibet homini ante iudicium si certa notitia de sua damnatione vel præmio, non tamen omnibus damnatio vel præmium innotesceret: vnde iudicium necessarium erit.

ARTICVLVS II.

¶Vtrùm iudicium fiet per locutionem vocalem.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd iudicium illud quantum ad disceptationé & sententiam fiet per locutionem vocalem. Quia, vt Augustinus dicit 20. de Ciui. Dei, Per quot dies futurum hoc iudicium tendatur, hoc incertum est: sed non esset incertum, si illa quæ in iudicio dicuntur futura, tantùm mentaliter complerentur: ergo iudicium illud vocaliter fiet, & non solùm mentaliter.

¶Præterea, Greg. dicit, & habetur in litera, Illi saltem verba iudicis audient, qui eius fidem verbo tenuerunt: hoc autem non potest intelligi de verbo interiori, quia sic omnes verba iudicis audient, quia omnibus bonis & malis nota erunt omnia aliorum: ergo videtur quòd iudicium illud vocaliter peragetur.

¶Præterea, Christus secundum formam hominis iudicabit, in qua corporaliter ab omnibus potest videri: ergo eadem ratione videtur quòd corporali voce loquatur, vt ab omnibus audiatur.

¶SED CONTRA, Augustinus dicit 10. de Ciui. Dei, quòd liber vitæ de quo Apoc. 20. vis quædam intelligenda est diuina, qua fiet, vt cuiq; opera sua bona vel mala ad memoriam reuocentur, & mentis intuitu mira celeritate cernantur, vt accuset vel excusetur conscientia, atq; ita simul & omnes homines & angeli iudicentur: sed si vocaliter discuterentur merita singulorum, nō possent omnes & singuli iudicari: ergo videtur quòd illa discussio non erit vocalis.

¶Præterea, Sententia proportionaliter debet testimonio respondere: sed testimonium & accusatio & excusatio erit mentalis: vnde Rom. 2. Testimonium illis reddente conscientia ipsorum, & inter se inuicem cogitationum accusantium, aut etiam defendentium in die, cùm iudicabit Deus occulta hominum: ergo videtur quòd illa sententia & totum iudicium mentaliter compleatur.

CONCLVSIO.

¶Cùm propè infinitum tempus requireretur in iudicio vniuersali si per loquutionem fieret vocalem: probabilius est, non per loquutionem vocalem, sed mentaliter vltimum futurum iudicium.

¶RESPONDEO dicendum, quòd quid circa hanc quæstionem sit verum, pro certo definiri non potest: tamen probabilius æstimatur quòd totum illud iudicium & quo ad discussionem & accusationem malorum, & commendationem bonorum, & quo ad sententiam de vtrisq; mentaliter perficietur. Si enim vocaliter singulorum facta narrarentur, inæstimabilis magnitudo temporis ad hoc exigeretur: sicut etiam Augustinus dicit 20. de Ciuitate Dei, quòd si liber, ex cuius scriptura omnes iudicabuntur, vt dicitur Apoc. 20. carnaliter cogitetur, quis enim magnitudinem aut longitudinem valeat æstimare, aut quanto tempore legi poterit liber, in quo scriptæ sunt vniuersæ vitæ vniuersorum? Non autem minus tempus requiritur ad narrandum ore tenus singulorum facta, quam ad legendum si essent in libro materiali scripta. Vnde probabile est quòd illa quæ dicuntur Matth. 25. non vocaliter, sed mentaliter intelligenda sunt esse perficienda.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd pro tanto dicit Augustinus, quod incertum est per quot dies hoc iudicium tendatur, quia non est determinatum, vtrùm mentaliter vel vocaliter perficiatur. Si enim vocaliter perficeretur, prolixū tēpus ad hoc exigeretur: si autem mentaliter, in momēto fieri poterit.

¶Ad se

¶Ad secundum dicendum, quòd etiam si iudicium fiat mentaliter tantùm, verbum Greg. saluari poterit: quia etsi omnibus innotescent sua & aliorum facta diuina virtute hoc faciente, quæ in Euangelio locutio dicitur: tamen illi, qui fidem habuerunt, quam ex verbis Dei conceperunt, ex verbis iudicabuntur: quia dicitur Rom. 2. Qui in lege peccauerunt, per legem iudicabuntur. Vnde quodam speciali modo dicetur aliquid his, qui fuerunt fideles, quod non dicetur infidelibus.

¶Ad tertium dicendum, quòd Christus corporaliter apparebit vt ab omnibus corporaliter iudex cognoscatur, quod quidem subitò fieri poterit: sed locutio quæ tempore mensuratur, requireret immensam temporis longitudinem, si vocali locutione iudicium perageretur.

ARTICVLVS III.

¶Vtrùm tempus futuri iudicij sit ignotum.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd tempus futuri iudicij non sit ignotum. Sicut enim sancti Patres expectabant primum aduentum, ita nos expectamus secundum: sed sancti Patres sciuerunt tempus primi aduentus, sicut patet per numerum hebdomadarum, qui describitur Dani. vnde & reprehenduntur Iudæi, quòd tempus aduentus Christi non cognouerunt: vt patet Luc. 12. hypocritæ faciem cæli & terræ nostis probare, hoc autem tempus quomodò non probastis? ergo videtur nobis esse determinatum tempus secundi aduentus, quo Deus ad iudicium veniet.

¶Præterea, Per signa deueniemus in cognitionem signatorum: sed de futuro iudicio multa signa nobis proponuntur in Scriptura, vt patet Matth. 24. & Luc. 21. & Marc. 13. ergo in cognitionem illis temporis possumus peruenire.

¶Præterea, Dicit Apostolus 1. Corin. 10. Nos scimus in quos fines seculorum deuenerunt. & 1. Ioan. 3. Filioli, nouissima hora est, &c. cùm ergo iam longum tempus transierit ex quo dicta hæc sunt, videtur quòd saltem nunc scire possumus, quòd vltimum iudicium sit propinquum.

¶Præterea, Tempus iudicis non oportet esse occultum nisi propter hoc, quòd quilibet solicitus se ad iudicium præparet, dum determinatè tempus ignorer: sed eadem solicitudo remanet etiam si certum esset, quia cuiq; incertum est tempus suæ mortis: & sicut dicit Augustinus in epistola ad Esitium, in quo quemcunque inuenerit suus nouissimus dies, in hoc eum comprehendet mundo nouissimus dies: ergo non est necessarium tempus iudicij esse occultum.

¶SED CONTRA est quod dicitur Matth. 13. De die illa vel hora nemo nec angeli in cælo nec Filius scit, nisi Pater, dicitur autem Filius nescire, inquantùm nos scire non facit.

¶Præterea, Primæ Thessalo. 5. Dies Domini sicut fur in nocte, ita veniet: ergo videtur cùm aduentus furis in nocte sit omninò incertus, quòd dies vltimi iudicij sit omninò incertus.

CONCLVSIO.

¶Cùm quæ soli potestati diuinæ subiiciantur, soli Deo cognita sint (operatur enim ea in quibus nulla creatura ei cooperatur) conueniens est vt cognitio finis mundi soli Deo reseruetur, iuxta Domini sententiam.

¶RESPONDEO dicendum, quòd Deus per scientiam suam est causa rerum, vtrumq; autem creaturis communicatum & rebus tribuit virtutem agendi alias res, quarum sunt causæ, & quibusdam etiam cognitionem rerum præbet, sed in vtroq; aliquid sibi reseruat. Operatur enim quædam, in quibus nulla creatura ei cooperatur, & similiter cognoscit quædam, quæ à nulla pura creatura cognoscuntur. Hæc autem nulla alia magis esse debent, quàm illa quæ soli diuinæ subiacent potestati, in quibus nulla creatura ei cooperatur & huiusmodi est finis mundi, in quo erit dies iudicij. Non enim per aliquam causam creatā mundus finietur, sicut etiam mundus esse incipit immediatè à Deo. Vnde decenter cognitio finis mundi soli Deo reseruatur, & hanc rationem videtur ipse Dominus assignare Actu. 1. Non est inquit vestrum nosse tempora vel momenta, quæ Pater posuit in sua potestate: quasi diceret, quę soli potestati eius referuata sunt.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd in primo aduentu Christus venit occultus, secundum illud Isaiæ 45. Verè tu es Deus absconditus, sanctus Israël saluator: & ideò vt à fidelibus cognosci posset, oportuit determinare tempus determinatè, sed in secundo aduentu veniet manifestè, vt dicitur in Psalmo, Deus manifestè veniet, & cætera. & ideò circa cognitionem aduentus ipsius error esse non poterit, & propter hoc non est simile.

¶Ad secundum dicendum, quòd sicut dicit Augustinus in epistola de die iudicij ad Esitium: Signa quæ in Euangeliis pronuntur, non omnia pertinent ad secundum aduentum, qui erit in fine, sed quædam eorum pertinent ad tempus Hierusalem destructionis, quæ iam præteriit, quædam verò & plura pertinent ad aduentum quo quotidie venit in Ecclesiam eam visitans spiritualiter: prout nos inhabitat per fidem & amorē. Nec illa quæ in Euangeliis vel Epistolis ponuntur ad vltimum aduentū spectantia ad hoc possunt valere, vt determinatè tēpus iudicij possit agnosci: quia illa pericula, quæ pronuntiantur, nuntiantia vicinum Christi aduentum, etiam à tempore primitiæ Ecclesiæ fuerunt, quandoque intensiùs quandoque remissiùs: vnde & ipsi dies Apostolorum dicti sunt nouissimi dies, vt patet Act. 2. vbi Petrus exponit illud Ioel. 2. Erit in uissimis diebus, &c. pro tempore illo: & tamen ex illo iam tēpore tempus plurimum transfluit, & quandoq; plures, & quandoque pauciores tribulationes in Ecclesia fuerunt. Vnde non potest determinari, quātum tempus sit futurum, nec de mense, nec de anno, nec de centum, nec de mille annis, vt Augustinus in eodem libro dicit. Etsi credantur in finem huiusmodi pericula magis abundare, non potest tamen determinari, quæ sit illa quantitas periculorum, quæ immediatè diem iudicij præcedet vel Antichristi aduentum: cùm etiam circa tempora primitiuæ Ecclesiæ fuerint persecutiones aliquæ adeò graues, & corruptiones errorum adeò abundarent, quòd ab aliquibus tunc vicinus expectaretur vel imminens Antichristi aduentus, sicut dicitur in ecclesiastica historia: & Hieronymus in libro de Viris illustribus.

¶Ad tertium dicendum, quòd ex hoc quòd dicitur nouissima vel ex similibus locutionibus: quæ in Scriptura leguntur, non potest aliqua determinata quantitas temporis sciri. Non enim est dictum ad significandum aliquam breuem horam temporis, sed ad significandum nouissimum statum mundi, qui est quasi nouissima ætas, quæ quanto temporis spatio duret, non est definitum, cùm etiam nec senio, quòd est vltima ætas hominis, sit aliquis certus terminus definitus, cùm quandoque inueniatur durare quantum omnes præcedentes ætates vel plus: vt dicit Augustinus in libro 83. Quæstionum. Vnde etiā Apostolus secundè ad Thessalonicenses secundo, excludit falsum intellectum, quem quidam ex suis verbis conceperant, vt crederent diem Domini iam instare.

¶Ad quartum dicendum, quòd etiam supposita mortis incertitudine dupliciter ad vigilantiā valet incertitudo iudicij. Primò ad hoc q; ignoratur vtrùm etiam tantū differatur, quātum est hominis vita, vt sic ex duabus partibus incertitudo maiorem diligentiam faciat. Secundò, quantum ad hoc quòd homo non gerit solùm solicitudinem de persona sua, sed de familia, vel ciuitate, vel regno, aut tota Ecclesia, cui non determinatur tempus durationis secundum hominis vitam, & tamen oportet vnumquenque horum hoc modo disponi, vt dies Domini inueniat paratos.

ARTICVLVS IIII.

¶Vtrùm iudicium fiet in valle Iosaphat.

3.Sen. dist. 48. q.1. art. 3.q.4.

AD QVARTVM sic procedicus. Videtur quòd iudicium non fiet in valle Iosaphat, aut in loco circunstante. Quia ad minùs oportet iudicandos in terra stare, eos autem tantùm eleuari in nubibus, quorum erit iudicare: sed tota terra promissionis capere non posset multitudinem iudicandorum: ergo non potest esse, quòd circa vallem illam sit iudicium.

¶Præterea, Christo in humanitate datum est iudicium vt iustè iudicet, quia iniustè iudicatus est in prætorio Pilati, & sententiam iniusti iudicij in Golgotha susceptit: ergo loca illa magis debent ad iudicium terminari.

¶Præterea, Nubes fiunt ex resolutione vaporum: sed tunc nulla erit euaporatio vel resolutio: ergo non poterit esse quòd iusti in nubibus obuiam Christo in aëra rapiantur, & sic oportebit & bonos & malos esse in terra, & ita multò amplior locus requiretur quàm sit vallis illa.

¶SED CONTRA est quod dicitur Ioel. 3. Congregabo omnes gentes, & educam eas in valle Iosaphat, & disceptabo ibi cum eis.

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶Præterea, Act. 1. dicitur: Quemadmodum vidistis eum ascendentem in cælum, ita veniet: sed ipse ascendit in cælum in monte Oliueti, qui præeminet valli Iosaphat: ergo & circa locum illa ad iudicandum veniet.

CONCLVSIO.

¶ Sicut Christus ex monte Oliueti in cælum ascendit, sic & circa illum locum eum descensurum probabile est.

¶RESPONDEO dicendum, quòd qualiter illud iudicium sit futurum, & quomodò homines ad iudicium conueniant, non potest multum per certitudinem sciri: tamen probabiliter potest colligi ex Scripturis, quòd circa locum montis Oliueti descendet, sicut & inde ascendit, vt idem esse ostendatur qui descendit & ascendit.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd magna multitudo in paruo spatio comprehendi potest. Sufficit autem ponere quantumcunq; spatium circa locum illum ad capiendum multitudinem iudicandorum, dummodò ab illo spatio Christum videre possint, qui in aëre præeminens, & maxima claritate refulgens, à longinquo inspici poterit.

¶Ad secundum dicendum, quòd quanuis per hoc quòd iudicatus est, iustè iudiciariam potestatem meruit, non tamen iudicabit in forma infirmitatis, in qua iniustè iudicatus est: sed in forma gloriosa in qua ad Patrem ascendit. Vnde locus ascensionis magis competit iudicio, quàm locus vbi condemnatus est.

¶Ad tertium dicendum, quòd nubes hîc appellantur (vt dicunt quidam) densitates lucis resplendentis à corporibus sanctorum, & non aliquæ euaporationes ex terra & aqua. Vel potest dici quòd nubes illæ generabuntur diuina virtute ad ostendum conformitatem in aduentu ad iudicium & ascensionem, vt qui ascendit in nube, ad iudicium veniat, nubes etiam propter refrigerium indicat misericordiam iudicantis.

QVÆSTIO OCTVAGESIMA nona, De *iudicantibus & iudicatis in iudicio generali, in octo articulos diuisa.*

DEINDE considerandum est de iudicantibus & iudicatis in iudicio generali.

¶Circa quod quæruntur octo.

¶Primò, vtrùm aliqui homines iudicaturi sunt cum Christo.

¶Secundò, vtrùm voluntariæ paupertati correspondeat iudiciaria potestas.

¶Tertiò, vtrùm angeli sint etiam iudicaturi.

¶Quartò, vtrùm dæmones exequuntur sententiam iudicis.

¶Quintò, vtrùm omnes homines in iudicio comparebunt.

¶Sextò, vtrùm aliqui boni iudicandi sint.

¶Septimò, vtrùm aliqui mali.

¶Octauò, vtrùm etiam angeli sint iudicandi.

ARTICVLVS I.

¶Vtrùm aliqui homines iudicabunt cum Christo.

Tho. 4. dist. 47 q. 1. art. 2. q. 1. et sequent.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd nulli homines iudicabunt cum Christo. Ioan. 5. Pater omne iudicium dedit Filio, vt omnes homines, &c. sed honorificentia talis non debetur alicui nisi Christo: ergo, &c.

¶Præterea, Quicunq; iudicat, habet autoritatem super illud quod iudicat: sed ea, de quibus debet esse futurum iudicium, sicut merita & præmia humana, soli diuinæ autoritati subsunt: ergo nulli competit de his iudicare.

¶Præterea, Iudicium illud non exercebitur vocaliter, sed mentaliter, vt probabilius æstimatur: sed hoc quòd cordibus hominum omnium notificentur merita & demerita, quod est quasi accusatio vel commendatio vel retributio pœnæ & præmij, quod est quasi sententiæ prolatio, sola diuina virtute fiet: ergo nulli alij iudicabunt nisi Christus qui est Deus.

¶SED CONTRA est quod dicitur Matth. 19. Sedebitis super sedes iudicantes duodecim tribus Israël: ergo.

¶Præterea, Isa. 3. Dominus ad iudicium veniet cum senioribus populi sui: ergo videtur quòd etiam alij iudicabunt cũ Christo.

CONCLVSIO.

¶ Iudicabunt perfecti viri cum Christo, inquantum in eis continentur decreta diuinæ iustitiæ, in quibus homines iudicabuntur: non quidem ex propria autoritate, sed Christi sententiam in aliorum notitiam ducendo.

¶RESPONDEO dicendum, quòd iudicare multipliciter dicitur. Vno modo quasi causaliter, vt dicatur illud iudicare vnde apparet aliquis iudicandus, & secundum hoc aliqui dicuntur iudicare comparatione, inquantum ex comparatione aliorum aliqui iudicandi ostenduntur, sicut patet Matth. 12. Viri Niniuitæ surgent in iudicio, &c. sed sic iudicare in iudicio communiter & bonorum & malorum est. Alio modo dicitur iudicare quasi interpretatiuè, interpretamur enim aliquem facere, qui facienti consentit: vnde isti qui consentiunt iudici, eius sententiam approbando, iudicare dicuntur: & sic iudicare est omnium electorum. Vnde dicitur Sapien. 3. Iudicabunt Sancti nationes. Tertio modo dicitur iudicare, & quasi per similitudinem: quia scilicet similitudinem iudicis habet, inquantum sedet in loco eminenti, sicut iudex, & sicut assessores dicuntur iudicare: & secundum hunc modum dicunt quidam quòd perfecti viri, quibus iudiciaria potestas promittitur, Matth. 19. iudicabunt, scilicet per honorabilem assessionem, quia superiores cæteris apparebunt in iudicio obuiantes Christo in aëra. Sed istud non videtur sufficere ad promissionem Domini complendam, qua dicitur, Sedebitis iudicantes. Videtur enim iudicium confessioni superaddere. Et ideò est quartus modus iudicandi, qui perfectis viris conuenit, inquantum in eis continentur decreta diuinæ iustitiæ, ex quibus homines iudicabuntur, sicut si liber in quo continetur lex, iudicare dicatur. Vnde Apoc. 20. Iudicium sedit, & libri aperti sunt. Et per hunc modum hanc iudicationem Richardus de sancto Victo. exponit. Vnde dicit: Qui diuinæ contemplationi assistunt, qui in libro Sapientiæ quotidiè legunt, velut in cordium voluminibus transcribunt quicquid perspicua veritatis intelligentia comprehendunt. Et ita quid sunt nota iudicantium corda, diuinitùs in omnem veritatem edocta, nisi quædam Canonum decreta? sed quia iudicare importat actionem in alium procedentem: ideò propriè loquendo, iudicare dicitur qui sententiam loquendo in alterũ profert. Sed hoc dupliciter contingit. Vno modo ex propria autoritate, & hoc est illius qui habet dominium in alios & potestatem, cuius regimini subduntur qui iudicantur. Vnde eius est in eos ius ferre, sic iudicare est solius Dei. Alio modo iudicare est sententiam alterius autoritate prolatam in aliorum notitiã ducere, quod est sententiam latam pronuntiare, & hoc modo perfecti viri iudicabunt, quia alios ducent in cognitionem diuinæ iustitiæ, vt sciant quòd iustè pro meritis eis debeatur, vt sic ipsa reuelatio iustitiæ dicatur iudicium. Vnde dicit Richardus de sancto Victore: Iudices coram iudicandis Decretorum libros aperire, est, ad cordium suorum inspectionem inferiorum quorumlibet, sensumq; suum in his quæ ad iudicium pertinent, reuelare.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd obiecto illa procedit de iudicio autoritatis, quod soli Christo conuenit.

¶Et similiter dicendum ad secundum.

¶Ad tertium dicendum, quòd non est inconueniens, aliquos Sanctorum aliis quædam reuelare vel per modum illuminationis sicut superiores angeli inferiores illuminant: vel per modum locutionis, sicut inferiores superioribus loquuntur.

ARTICVLVS II.

¶Vtrùm iudiciaria potestas correspondeat voluntariæ paupertati.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd iudiciaria potestas non correspondeat volitariæ paupertati, Hæc enim solutio duodecim Apostolis est promissa, Matth. 19. Sedebitis super sedes, iudic. &c. cùm ergo non omnes voluntariè pauperes sint Apostoli, videtur quòd non omnibus iudiciaria potestas respondeat.

¶Præterea, Maius est offerre sacrificium Deo de proprio corpore, quàm de exterioribus rebus: sed martyres & virgines obtulerunt de proprio corpore sacrificium Deo, voluntariè autem pauperes de exterioribus rebus: ergo sublimitas iudiciariæ potestatis magis respondet martyribus & virginibus quàm voluntariè pauperibus.

¶Præterea, Ioan. 5. Est qui accusat vos Moyses, in quo speratis vos. Glo. quia voci eius non creditis. Et Ioann. 12. Sermo quẽ locutus sum, ille iudicabit eum in nouissimo die: ergo ex hoc quòd aliquis proponit legem vel verbum exhortationis ad institutionem morum, habet quòd iudicet contenentes: sed hoc est doctoris: ergo doctoribꝰ magis cõpetit quã pauperibꝰ.

¶Præterea, Christus ex hoc quòd iniustè iudicatus est, inquantum homo, meruit vt sit iudex omnibus in humana natura, Ioã. 5. Potestatem dedit ei iudicium facere, quia Filius hominis est: sed qui persecutionem patiuntur propter iustitiam iniustè iudicantur: ergo talis potestas magis competit eis quàm pauperibus.

¶Præterea, Superior non iudicabitur ab inferiori: sed multi licitè diuitiis vtentes erunt maioris meriti multis voluntariè pauperibus: ergo voluntariè pauperes non iudicabunt, vbi alij iudicabuntur.

¶SED CONTRA, Iob. 36. Non saluat impios & iudicium pauperibus tribuet: ergo pauperum est iudicare.

¶Præterea, Matthæi nono, super illud, Vos qui reliquistis omnia, &c. Dicit glos. Qui reliquerunt omnia, & secuti sunt Deũ, hi iudices erunt, qui licita habentes rectè vsi sunt iudicabuntur, & sic idem quod prius.

CONCLVSIO.

¶ Non cuilibet pauperi datur iudiciaria potestas, sed ei, qui omnibus relictis, Christum sequutus fuerit, iuxta perfectionem vitæ.

¶RESPONDEO dicendum, quòd paupertati datur iudiciaria potestas specialiter propter tria. Primò, ratione congruitatis, quia voluntaria paupertas est eorum, qui omnibus, quæ mundi sunt, contemptis, soli Christo inhærent: & ideò nõ est eis aliquid quod eorum iudicium à iustitia deflectat. Vnde ydonei ad iudicandum reddentur quasi veritatem iustitiæ præ omnibus diligentes. Secundò per modum meriti, quia humilitati respondet exaltatio pro merito, inter omnia autem, quę homines in hoc mundo despectum faciunt, præcipuè est pauperies: vnde & pauperibus excellentia iudiciariæ potestatis promittitur, sic qui propter Christum se humiliat exaltetur. Tertiò, quia paupertas disponit ad prædictum modum iudicandi. Ex hoc enim aliquis Sanctorum iudicare dicetur, vt ex dictis patet: quia cor habebit edoctum omni diuina veritate, quam aliis potens erit manifestare, in progressu autem ad perfectionem primum quod derelinquendum occurrit, sunt exteriores diuitiæ, quia hæc sunt vltimò acquisita: quod autem vltimum in generatione est, est primum in destructione: vnde & inter beatitudines, quibus est progressus ad perfectionem, prima ponitur paupertas, & sic paupertati respondet iudiciaria potestas, inquantum est prima dispositio ad potestatem prædictam. Et hinc est quòd non quibuscunque pauperibus etiam voluntariè repromittitur potestas prædicta, sed illi qui relinquentes omnia, sequuntur Christum secundum perfectionem vitæ.

¶AD PRIMVM ergo dicendũ, quòd sicut Aug. dicit, 20. de Ciuitate Dei: Nequaquam super 12. sedes sessuros esse 12. solos homines, cum illo iudicaturos putare debemus, alioquin quia in locum Iudæ proditoris Apostolum Matthiam legimus ordinatum, Paulus qui plus aliis laborauit, vbi ad iudicandum sedeat, non habebit: vnde duodenario numero significata est vniuersa iudicantium multitudo, propter duas partes septenarij, scilicet tria & quatuor: quæ in se ductæ faciunt duodenarium. Septenarius autem est numerus perfectus: vel propter hoc quòd consistit in duplici senario, qui est numerus perfectus: vel quo ad literam duodecim Apostolis loquebatur, in quorum persona hoc omnibus eorum sequacibus promittebat.

¶Ad secundum dicendum, quòd virginitas & martyrium non ita disponunt ad retinendum in corde decreta diuinæ iustitiæ, sicut paupertas, sicut econtrario exteriores diuitiæ ex sua solicitudine suffocant verbum Dei: sicut dicitur Lucæ 8. Vel dicendum quòd paupertas non solùm sufficit ad meritum iudiciariæ potestatis, sed quia est prima pars perfectionis, cui respondet iudiciaria potestas: vnde inter ea quæ sequitur ad paupertatem, ad persecutionem spectantia, possunt computari & virginitas & martyrium, & omnia perfectionis opera, non tamen sunt ita principalia sicut paupertas, quia principium est maxima pars rei.

¶Ad tertium dicendum, quòd ille qui legem proposuit, aut exhortatus est, ad bonum iudicabit, causaliter loquẽdo, quia per

comparationem ad verba ab ipso prolata vel proposita alij, iudicabuntur: & ideò non respondet propriè potestas iudiciaria prædicationi vel doctrinæ. Vel dicendum secundum quosdam, quòd tria requiruntur ad potestatem ordinariam. Primò abdicatio temporalium curarum, ne impediatur animus à sapientiæ perfectione. Secundò requiritur habitus continens diuinam iustitiam scitam & obseruatam. Tertiò, quòd illam iustitiam alios docuerint, & sic doctrina erit perfectio complens meritum iudiciariæ potestatis.

¶Ad quartum dicendum, quòd Christus in hoc quòd iniustè iudicatus est, seipsum humiliauit, oblatus est enim, quia voluit: & meritum humilitatis est iudiciaria exaltatio, qua ei omnia subduntur, vt dicitur Philip. 3. & ideò magis debetur iudiciaria potestas illis qui voluntariè se humiliant, bona temporalia abiiciendo, propter quæ homines à mũdanis honorãtur, quàm his qui ab aliis humiliantur.

¶Ad quintum dicendum, quòd inferior non potest iudicare superiorem autoritate propria, sed tamen autoritate superioris potest, sicut patet in iudicibus delegatis: & ideò non est inconueniens, si hoc quasi accidentale præmium pauperibus detur vt iudicent alios, etiam qui sunt excellentioris meriti respectũ præmij essentialis.

ARTICVLVS III.

¶Vtrùm angeli debeant iudicare.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd angeli debeant iudicare, Matth. 25. Cùm venerit Filius hominis in maiestate sua, & omnes angelicũ eo: sed loquitur de aduentu ad iudicium: ergo videtur quòd angeli etiam iudicabuntur.

¶Præterea, Angelorum ordines nomina sortiuntur ex officio quod exercent: sed quidam ordo angelorum est ordo thronorũ, quod videtur pertinere ad iudiciariam potestatem, thronus enim sedes iudicis, solium regis, cathedra doctoris: ergo aliqui angeli iudicabunt.

¶Præterea, Sanctis post hanc vitam promittitur angelorum æqualitas: Matthæi, 22. Si ergo homines hanc habebunt potestatem vt iudicent, multo fortiùs & angeli.

¶SED CONTRA Ioan. 5. Potestatem dedit ei iudicij facere, quia Filius hominis est: sed angeli non communicant in humana natura: ergo nec in iudiciaria potestate.

¶Præterea, Non est eiusdem iudicare & esse iudicis ministrũ: sed angeli erũt in iudicio suo vt ministri, vt dicitur Matthæi 13: Mittet Filius hominis angelos, & colligent de regno eius omnia scandala: ergo angeli non iudicabunt.

CONCLVSIO.

¶ cùm angeli non sint humanæ naturæ participes, non competit eis iudicare, sed Christo, qui verè homo est.

¶RESPONDEO dicendum, quòd assessores iudicis debent iudici esse conformes: iudicium autem Filio attribuitur, quia secundum humanam naturam omnibus apparebit tam bonis quàm malis, quanuis tota Trinitas iudicet per autoritatem: & ideò etiam oportet vt assessores iudicis humanam naturam habeant, in qua possint ab omnibus bonis & malis videri, & sic angelis non competit iudicare, quanuis angeli etiam aliquo modo possint dici iudicare per sententiæ approbationem.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd sicut ex glos. ibidem patet, angeli cum Christo venient non iudices, sed vt sint testes humanorum actuum, sub quorum custodia homines bene vel male egerunt.

¶Ad secundum dicendum, quòd nomen throni attribuitur angelis ratione illius iudicij quod Deus semper exercet, omnia iustissimè gubernando, cuius iudicij angeli sunt quodammodò executores & promulgatores: sed iudicium quod de hominibus per hominem Christum fiet, etiam requirit homines assessores.

¶Ad tertium dicendum, quòd hominibus promittitur angelorum æqualitas quantum ad præmium essentiale, nihil tamen prohibet aliquod præmium accidentale exhiberi hominibus, quod angelis non dabitur, vt patet de aureola virginum aut martyrum, & similiter potest dici de iudiciaria potestate.

ARTICVLVS IIII.

¶Vtrùm dæmones exequuntur sententiam iudicis in damnatis.

Universidad de Deusto
Biblioteca

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur quòd post diem iudicij dæmones non exequentur sententiam iudicis in damnatos: quia secundum Apostolũ 1. Corinth. 15. tunc euacuabit omnem principatum & potestatem & virtutem: ergo cessabit omnis prælatio: sed exequi iudicis sententiam, quandam denotat prælationem: ergo dæmones post diem iudicij non exequentur sententiam iudicis.

¶Præterea, Dæmones magis peccauerunt quàm homines: ergo non est iustum quòd homines per dæmones torqueantur.

¶Præterea, Sicut dæmones suggerunt hominibus mala, ita angeli suggerunt bona: sed præmiare bonos, non est officium angelorum, sed hoc erit ab ipso Deo immediatè: ergo nec punire malos erit officium dæmonum.

¶SED CONTRA est, quòd homines peccatores se diabolo subdiderunt peccando: ergo iustum est vt eis subiiciantur in pœnis, quasi ab eis puniendi.

CONCLVSIO.

¶Quemadmodum beati beatos mutuò illuminant vt angeli, per quos diuinæ illuminationes deferuntur: ita probabitur esse, quòd dæmones, damnatos torquebunt.

¶RESPONDEO dicendum, quòd circa hoc tangitur à Magistro in litera duplex opinio, & vtraque videtur Dei iustitiæ competere: ex hoc enim quòd homo peccat, iustè dæmoni subiicitur, sed dæmon iniustè ei præest. Opinio ergo illa quæ ponit dæmones, in futurum post diem iudicij hominibus non præesse in pœnis, respicit ordinem diuinæ iustitiæ ex parte dæmonum punientium. Contraria verò opinio respicit ordinem diuinæ iustitiæ ex parte hominum punitorum: quæ autem earum verior sit, certum nobis esse non potest. Verius tamen æstimo quòd sicut ordo seruabitur in saluatis, quòd quidam à quibusdam illuminabuntur & perficientur, eò quòd ordines cælestis hierarchiæ perpetui erunt, ita seruabitur ordo in pœnis, vt homines per dæmones puniantur, ne totaliter diuinus ordo, quo angelos medios inter naturam humanam & diuinam constituit, annulletur. Dicit enim Hieronymus. Sicut vtique per angelos bonos diuinæ illuminationes deferuntur, ita etiam dæmones sunt executores diuinæ iustitiæ in malos, nec ob hoc minuitur aliquid de dæmonum pœna, quia in hoc etiam quòd alios torquent, ipsi torquebuntur. Ibi enim miserorum societas miseriam non minuet, sed augebit.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd prælatio illa, quæ dicitur euacuanda per Christum in futuro, est accipienda secundum modum prælationis, quæ est secundum statum huius mundi, in quo & homines hominibus principantur, & angeli hominibus, & angeli angelis, & dæmones dæmonibus: & hoc totum ad perducendum ad finem vel abducendum à fine: tunc autem cùm omnia ad finem illum peruenerint, non erit prælatio abducens, sed conseruans in fine boni vel mali.

¶Ad secũdum dicendum, quòd quamuis meritum dæmonum non requirat quòd hominibus præferantur, quia iniustè sibi homines subiecerunt, tamen hoc requirit ordo naturæ ipsorum ad naturam humanam. Bona enim naturalia in eis integra manent, vt Dionysius dicit 4. de Diui. nominibus.

¶Ad tertium dicendum, quòd angeli boni non sunt causa principalis præmij electis, quia hoc omnes immediatè à Deo percipiunt: sed tamen quorundam accidentalium præmiorum angeli hominibus sunt causa, inquantum per superiores angelos inferiores & angeli & homines illuminantur de aliquibus secretis diuinorum, quæ ad substantiam beatitudinis non pertinent: & similiter principalem pœnam damnati excipient immediatè à Deo, scilicet exclusionem perpetuam à visione Dei, alias autem pœnas sensibiles non est incõueniens hominibus per dæmones infligi. In hoc tamẽ est differentia, quia meritum exaltat, sed peccatum deprimit: vnde cùm natura angelica sit altior quàm humana, quidam propter excellentiam meriti in tantum exaltabuntur, quòd talis exaltatio excedet altitudinem naturæ & præmij in quibusdam angelis. Vnde quidam angeli per quosdam homines illuminabuntur, sed nulli homines peccatores propter aliquem gradum malitię perueniet ad illam eminentiam, quæ debetur naturæ dæmonum.

ARTICVLVS V.

¶Vtrùm omnes homines in iudicio compareant.

AD QVINTVM sic proceditur. Videtur quòd non omnes homines in iudicio compareant. Quia dicitur Mat. 19. Sedebitis super sedes iudicantes duodecim tribus Israël: sed non omnes homines pertinent ad illas tribus duodecim. ergo videtur quòd non omnes in iudicio compareant. 2 Tho. 4. dist. 47. q. 1. art. 3. q. 1. & 2.

¶Præterea, Idem videtur per hoc quod dicitur in Psalmo, Nõ resurgent impij in iudicio: sed multi sunt tales: ergo videtur quòd non omnes compareant.

¶Præterea, Ad hoc aliquis ad iudicium ducitur, vt eius merita discutiantur: sed quidam sunt qui nulla merita habuerunt, sicut pueri ante perfectam ætatem decedentes: ergo illos in iudicio comparare necesse non est.

¶SED CONTRA est quod dicitur Actuum 4. Quòd Christus est constitutus à Deo iudex viuorum & mortuorum: sed sub istis differentiis cõprehenduntur omnes homines, qualitercunque viui à mortuis distinguantur: ergo omnes in iudicio comparebunt.

¶Præterea, Apoc. 1. dicitur: Ecce venit cum nubibus, & videbit eum omnis oculus: hæc autem non essent, si non omnes in iudicio cõparerent. ergo &c.

CONCLVSIO.

¶Sicut Christus pro omnibus passus est (etsi non omnes passionis suæ effectum sentiant) sic congruum est, vt omnes iudicio illius sistant ad videndam suam exaltationem.

¶RESPONDEO dicendum, quòd potestas iudiciaria Christo homini collata est in præmium humiliatis, quam in passione exhibuit, ipse autem sua passione sanguinem pro omnibus fudit, quantum ad sufficientiam, licet non in omnibus effectum habuit propter impedimentum in aliquibus inuentum: & ideò congruum est vt omnes homines in iudicio congregentur ad videndum eius exaltationem in humana natura, secundum quam constitutus est iudex à Deo viuorum & mortuorum.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd sicut dicit Aug. 20. de Ciui. Dei: Non quia dictum est, Iudicantes duodecim tribus Israël, tribus Leui, quæ terciadecima est, iudicanda non erit, aut solùm illum populum, sed etiam gentes cæteras iudicabunt: ideò autem per duodecim tribus omnes aliæ gentes intelliguntur, quia in sortem duodecim tribuum per Christum sunt vocatæ.

¶Ad secundum dicendum, quòd hoc quod dicitur, Non resurgent impij in iudicio si referatur ad omnes peccatores, sic intelligendum est, quòd non resurgent ad hoc quòd iudicent. Si autem impij dicantur infideles, sic intelligendum est quòd non resurgent ad hoc quòd iudicentur, quia iam iudicati sunt sed omnes resurgent, vt in iudicio compareant ad gloriam iudicis intuendam.

¶Ad tertium dicendum, quòd etiam pueri ante perfectam ætatem decedentes, in iudicio comparebunt, non vt iudicentur, sed vt videant gloriam iudicis.

ARTICVLVS VI.

¶Vtrùm boni in iudicio iudicentur.

AD SEXTVM sic proceditur. Videtur quòd nulli boni in iudicio iudicentur. Quia Ioan. 3. Qui credit in eum, non iudicatur, sed omnes boni crediderunt in eum: non ergo iudicabuntur.

¶Præterea, Illi non sunt beati, quibus est incerta sua beatitudo, ex quo Aug. probat, dæmones nunquam fuisse beatos: sed sancti homines nunc sunt beati: ergo certi sunt de sua beatitudine: sed quod certum est, non adducitur ad iudicium: ergo boni non iudicabuntur.

¶Præterea, Timor beatitudini repugnat: sed extremum iudicium quod tremendum maximè dicitur, non poterit fieri sine timore eorum, qui sunt iudicandi: vnde etiam Gregorius dicit super illud Iob 40. Cùm sublatus fuerit, timebunt angeli, &c. Consideremus quomodò tunc iniquorum conscientia concutietur, quando etiam iustorum vita turbatur: ergo beati non iudicabuntur.

¶SED CONTRA, Videtur quòd omnes boni iudicẽtur quia dicitur 2. Corint. 5. Omnes astabimus ante tribunal Christi, vt referat vnusquisque propria corporis prout gessit, siue sit bonum siue malum: sed nihil est aliud iudicari: ergo omnes iudicabuntur.

¶Præte

¶Præterea, Vniuersale omnia comprehendit: sed illud iudiciũ dicitur vniuersale: ergo omnes iudicabuntur.

CONCLVSIO.

¶Beati omnes quantum ad præmiorum retributionem iudicabuntur: quantum verò ad meritorum discussionem qui notabilem alicuius mali meriti habent, non iudicabuntur: at illi qui negotijs terrenis sunt implicati, ita tamen vt sua peccata per eleemosynas expiarint, iudicabuntur.

¶RESPONDEO dicendum, quòd ad iudicium duo pertinent, scilicet discussio meritorum, & retributio præmiorum. Quantum ergo ad receptionem præmiorum omnes iudicabuntur, & vnusquisque recipiet ex diuina sententia præmiũ merito respondens: sed discussio meritorum non fit nisi vbi est quædam meritorum commixtio bonorum cum malis. Illi autem qui ædificant supra fundamentum fidei aurum & argentum & lapides pretiosos, diuinis seruitiis totaliter insistentes, qui nullam admixtionem notabilem alicuius mali meriti habent, in eis discussio meritorum locum non habet, sicut illi qui rebus mundi penitus abiectis, solicitè cogitant solùm quæ Dei sunt: & ideò saluabuntur, sed non iudicabuntur: illi verò qui ædificant super fidei fundamentum ligna, fœnum, stipulam, qui adhuc scilicet amant seculária, & terrenis negotiis implicantur, ita tamen quòd nihil Christo præponant, sed studeant peccata eleemosynis, habent quidem commixtionem bonorum meritorum cum malis: & ideò discussio meritorum in eis locum habet, vnde tales quantum ad hoc & iudicabuntur, & tamen saluabuntur.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd quia punitio est effectus iustitiæ, præmiatio autem misericordiæ: & ideò magis iudicio, quod est actus iustitiæ antonomasticè punitio attribuitur, vt interdũ iudicium pro ipsa condẽnatione accipiatur, & sic intelligitur autoritas inducta, vt per Glossam ibidem patet.

¶Ad secundum dicendum, quòd discussio meritorum electis non erit ad tollendum certitudinem beatitudinis à cordibus ipsorum iudicandorum, sed vt præeminentia bonorum meritorum ad mala ostendatur omnibus manifestè, & sic Dei iustitia comprobetur.

¶Ad tertium dicendum, quòd Gregorius loquitur de iustis in carne mortali existentibus. Vnde supra præmiserat: Hi qui in corporibus reperiri poterunt, quanuis iam fortes atque perfecti adhuc in carne sint positi, non possunt in tanti terroris turbine nulla formidine concuti: vnde patet quòd terror ille referendus est ad tempus, immediatè iudicium præcedens, timendum quidem, maximè malis: non autem bonis, quibus nulla erit mali suspitio.

¶Rationes autem quæ sunt ad oppositum, procedũt de iudicio quantum ad retributionem præmiorum.

ARTICVLVS VII.

¶Vtrùm mali iudicabuntur.

AD SEPTIMVM sic proceditur. Videtur quòd nulli mali iudicabuntur. Sicut contingit infidelium damnatio, ita & eorum, qui in mortali decedunt: sed propter damnationis certitudinem dicitur Ioan. 3. Qui non credit, iam iudicatus est: ergo eadem ratione nec alij peccatores iudicabuntur.

¶Præterea, Vox iudicis est valde terribilis eis, qui per iudiciũ condemnantur: sed sicut in litera ex verbis Grego. habetur, ad infideles locutio iudicis non fiet: si ergo fieret ad fideles damnandos, ipsi infideles de sua infidelitate commodum reportarent, quod est absurdum.

¶SED CONTRA, Videtur quòd omnes mali sint iudicandi, quia omnibus malis infligetur pœna secundum quantitatem culpæ: sed hoc sine definitione iudicij esse non potest: ergo mali iudicabuntur.

CONCLVSIO.

¶Infideles condemnabuntur, cùm in eis nullum sit fidei fundamentum.

¶RESPONDEO dicendum, quòd iudicium quod est pœnarum retributio, pro peccatis omnibus competit: iudicij autem quod est discussio, maiorum solùm fidelibus, quia infidelibus non est fidei fundamentum, quo sublato, omnia opera sequentia perfecta rectitudinem intentionis carent, vnde

non est in eis aliqua permixtio bonorum operum vel meritorum ad mala, quæ discussionem requirat: sed fideles in quibus manet fidei fundamentum, ad minus fidei actum laudabilem habent, quanuis non sit meritorius sine charitate, tamen quantum est de se, est ordinatus ad meritum: & ideò in eis iudicium discussionis locum habet: vnde ipsi fideles qui fuerunt saltem numero ciues ciuitatis Dei, iudicabuntur vt ciues in quos sine discussione meritorum sententia mortis non feretur: sed infideles condemnabuntur, vt hostes qui consueuerunt apud homines absque meritorum audacia æstimari.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd quanuis eis, qui in mortali decedunt, pro certo constet de eorum damnatione: quia tamen aliqua quæ pertinent ad bene merendum, habent annexa, oportet ad manifestationem diuinæ iustitiæ, vt discussio de eorum meritis fiat, per quam ostendatur, eos iustè à Sanctorum ciuitate excludi, cuius esse ciues numero exterius videbantur.

¶Ad secundum dicendum, quòd allocutio illa spiritualiter intellecta non erit aspera fidelibus condemnandis, quia in eis aliqua sibi placentia manifestabit quæ in infidelibus inueniri non possunt, quia sine fide impossibile est Deo placere, Heb. 11. Sed sententia condemnationis, quæ in omnes fertur, omnibus terribilis erit.

¶Ratio verò in contrarium adducta procedebat de iudicio retributionis.

ARTICVLVS VIII.

¶Vtrùm angeli in futuro iudicentur.

AD OCTAVVM sic proceditur. Videtur quòd angeli in futuro iudicentur. Quia dicitur 1. Corint. 6. Nescitis, quia angelos iudicabimus: sed hoc non potest referri ad statum præsentis temporis: ergo referri debet ad futurum.

¶Præterea, Iob 40. dicitur de Behemoth, per quem diabolus intelligitur: Cunctis videntibus præcipitabatur. & Marc. 1. exclamauit dæmon ad Christum: Venisti ante tempus perdere nos. & Glos. dicit ibidem, quòd dæmones in terra Dominum cernentes, se continuò iudicandos esse credebant. ergo videtur quòd eis finale iudicium reseruetur.

¶Præterea, Secundo Petri 2. dicitur: Deus angelis peccantibus non pepercit, sed rudentibus inferni detractos in tartarum tradidit cruciandos in iudicium reseruari: ergo videtur quòd angeli iudicabuntur.

¶SED CONTRA, Deus non iudicabit bis in idipsum: sed mali angeli iam iudicati sunt. Vnde Ioan. 16. Princeps mũdi iam iudicatus est: ergo in futuro angeli non iudicabuntur.

¶Præterea, Perfectior est bonitas vel malitia angelorũ, quàm aliquorum hominum in statu viæ: sed quidam homines boni & mali non iudicabuntur, vt dicitur in litera: ergo nec angeli boni vel mali iudicabuntur.

CONCLVSIO.

¶Cùm in bonis angelis nihil mali inueniri possit, neque in malis Angelis aliquid boni, nullo modo iudicium discussionis eis competit. sed quantum ad propria merita iam iudicati sunt; iudicio tamen retributionis iudicabuntur, quantum ad merita, ad quæ alios incitarunt.

¶RESPONDEO dicendum, quòd iudicium discussionis nullo modo habet locum neque in bonis angelis, neque in malis: quia neque in bonis potest aliquid mali inueniri, neque in malis aliquid boni ad iudicium pertinens. Sed si loquamur de iudicio retributionis, sic est distinguẽda duplex retributio. Vna respondens propriis meritis angelorum, & hæc à principio fuit vtrisque facta: vnde quidam in beatitudine sublimati sunt, quidam in miseria demersi. Alia retributio est, quæ respondet meritis bonis vel malis per angelos procreatis, & hæc retributio in futuro iudicio fiet, quia boni angeli amplius gaudium habebunt de salute eorum, quos ad meritum induxerunt, & mali amplius torquebuntur, multiplicata malorum ruina, qui per eos ad mala sunt incitati. Vnde directè loquendo, iudicium nec ex parte iudicantium neque iudicandorum erit angelorum, sed hominum: sed indirectè quodammodò respiciet angelos, inquãtum actibus hominum fuerunt commixti.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd illud verbum Apostoli est intelligendum de iudicio comparationis, quia quidam homines quibusdam angelis superiores inuenientur.

¶Ad se

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶Ad secundum dicendum, quòd ipsi dæmones cunctis videntibus præcipitabuntur, quia in perpetuum in inferni carcerem detrudentur, vt iam non sit eis liberum egredi extra, quia hoc eis non concedebatur nisi secundum quòd ordinabatur ex diuina prouidentia ad hominum vitam exercendam.

¶Et similiter dicendum est ad tertium.

QVAESTIO NONAGESIMA,
De *forma iudicis uenientis ad iudicium, in tres articulos diuisa.*

DEINDE considerãdum est de forma iudicis venientis ad iudicium.

¶Circa quod quæruntur tria.

¶Primò, vtrùm Christus in forma humanitatis sit iudicaturus.

¶Secundò, vtrùm apparebit in forma humanitatis gloriosa.

¶Tertiò, vtrùm diuinitas possit sine gaudio videri.

ARTICVLVS I.

¶Vtrùm Christus in forma humanitatis sit iudicaturus.

Tho. 4. dist. 48. q. 1. art. 1. & seq.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd Christus in forma humanitatis non sit iudicaturus. Iudicium enim autoritatem requirit in iudicante: sed autoritas super viuos & mortuos est in Christo, secundũ quòd est Deus: sic enim est &, Dominus & creator omnium: ergo in forma diuinitatis iudicabit.

¶Præterea, In iudice requiritur potestas inuincibilis: Vnde Eccle. 7. Noli quærere fieri iudex nisi valeas virtute disrumpere iniquitates: sed virtus inuincibilis conuenit Christo, secundũ quòd est Deus: ergo in forma diuinitatis iudicabit.

¶Præterea, Ioan. 5. dicitur: Omne iudicium dedit Filio, vt omnes honorificent Filium sicut honorificant Patrem: sed honor æqualis patri non datur filio secundum humanam naturam: ergo non iudicabit secundum formam humanam.

¶Præterea, Dani. 7. dicitur, Aspiciebã donec throni positi sunt, & Antiquus dierum sedit: throni autem iudiciariam potestatẽ designant, antiquitas autẽ de Deo dicitur ratione æternitatis: vt Diony. dicit in libro de diui. noui. ergo iudicare conuenit Filio prout est æternus, ergo non secundum quòd homo.

¶Præterea, Augustinus dicit, & habetur in litera, quòd per Dei verbum fit animarum resurrectio, per verbum factum in carne Filium hominis fit resurrectio corporum: sed iudicium illud finale pertinet magis ad animam quàm ad carnem: ergo magis conuenit iudicare Christo, secundum quòd est Deus, quàm secundum quòd est homo.

¶SED CONTRA, Ioan. 5. Potestatem dedit ei iudicij facere, quia filius hominis est.

¶Præterea, Iob 36. Causa tua quasi impij, iudicata est: Glossa Pilato. ideò iudicium causámque recipies: Glo. Vt iustè iudices. sed Christus secundum humanam naturam est iudicatus à Pilato: ergo secundum humanam naturam iudicabit.

¶Præterea, Eius est iudicare, cuius est legem condere: sed Christus in humana natura apparens nobis legem Euangelij dedit: ergo secundum eandem naturam iudicabit.

CONCLVSIO.

¶Cùm vltimum iudicium hanc ob causam ordinetur, vt boni recipiantur in regnum cælestẽ, mali verò ab eo arceantur, congruum est vt Christus secundum humanam naturam sit mundum iudicaturus, cuius redemptionis beneficio ad regnum cælorum admittimur.

¶RESPONDEO dicendum, quòd iudicium aliquod dominium in iudicando requirit: vnde Roma. 14. Tu quis es qui iudicas alienum seruum? & ideò secundum hoc Christo competit iudicare, quòd dominium super homines habet, de quibus principaliter erit finale iudicium. Ipse autem est noster dominus, non solũ ratione creationis, quia dominus ipse est Deus, Ipse fecit nos, & non ipsi nos, sed etiam ratione redemptionis, quod ei competit secundum humanam naturam, vnde Roma. 14. in hoc Christus mortuus est & resurrexit, vt & mortuorum dominetur. Ad præmium autem vitæ æternæ nobis creationis bona non sufficerent, nisi redemptionis beneficium adderetur, propter impedimentum quod naturæ creatæ superuenit ex peccato primi parentis. Vnde cùm finale iudicium ad hoc ordinetur, vt aliqui admittantur ad regnum, & aliqui excludantur à regno, conueniens est vt ipse Christus secundum humanam naturam, cuius redemptionis beneficio ad regnum admittimur, illi iudicio præsideat: & hoc est quod dicitur Actuum 10. quòd ipse cõstitutus est à Deo iudex viuorum & mortuorum: & quia per redemptionem humani generis non solùm homines reparauit, sed vniuersaliter totam creaturam, secundum quòd tota creatura, reparato homine, melioratur, vt habetur Colossen. 1. Pacificans per sanguinem crucis eius, siue quæ in cælis, siue in terris: & ideò non solùm super homines, sed super vniuersam creaturam Christus per suam passionem dominiũ promeruit & potestatem iudiciariam: Matth. vlti. Data est mihi omnis potestas in cælo & in terra.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd in Christo secũdum diuinam naturam est autoritas diuina respectu vniuersalis creaturæ ex iure creationis, sed in Christo secundum humanam naturam est autoritas dominij, quam promeruit per passionem, & est quasi autoritas secundaria & acquisita, sed prima est naturalis & æterna.

¶Ad secundum dicendum, quòd quãuis Christus, secundum quòd homo, non habeat à se inuincibilem potestatem ex naturali virtute humanæ speciei, tamen ex dono diuinitatis etiam in humana natura inuincibilem habet potestatem, secundum quòd omnia sunt subiecta pedibus eius, vt dicitur 1. Corint. 15. & Heb. 2. & ideò iudicabit in humana natura, sed ex diuinitatis virtute.

¶Ad tertium dicendum, quòd Christus non suffecisset ad humani generis redemptionem, si purus homo fuisset: & ideò ex hoc ipso quòd secũdum humanam naturam genus humanum redimere potuit, ac per hoc iudiciariam potestatem consecutus est, manifestè ostenditur quòd ipse est Deus, & ita æqualiter honorandus cum Patre, non in quantum homo, sed in quantum Deus.

¶Ad quartum dicendum, quòd in illa visione Dani. manifestè totus exprimitur ordo iudiciariæ potestatis, quæ quidem sicut in prima origine est in ipso Deo & specialiùs in Patre, qui est fons totius deitatis: & ideò præmittitur primò quòd Antiquus dierum sedit: sed à Patre iudiciaria potestas traducta est in Filium non solùm ab æterno secundum diuinam naturam, sed etiam in tempore secundum humanam, in qua eam meruit: & ideò subiungitur in visione prædicta, Ecce cum nubibus cæli quasi Filius hominis veniebat, & vsque ad Antiquum dierum peruenit, & dedit ei potestatem & honorem & regnum.

¶Ad quintum dicendum, quòd Augustinus loquitur, vt per appropriationem quandam reducantur effectus, quos in humana natura fecit ad causas aliquo modo similes, & quia secundum animam sumus ad imaginem & similitudinem Dei, secundum autem carnem sumus eiusdem speciei cum homine Christo: ideò ea quæ in animabus nostris Christus fecit, diuinitati attribuit, quæ verò in carne fecit vel facturus est, attribuit eius carni quanuis caro eius, inquantũ est diuinitatis organũ, vt dicit Dama. habeat etiã effectum in animabus nostris, secundũ id quod dicitur Hebr. 10. quòd sanguis eius emundauit conscientias nostras ab operibus mortuis, & sic etiam verbum caro factum est causa resurrectionis animarum. Vnde etiam secũdum humanam naturam conuenienter est iudex, non solùm corporalium, sed etiam spiritualium bonorum.

ARTICVLVS II.

¶Vtrùm Christus in iudicio apparebit in forma humanitatis gloriosa.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd Christus in iudicio non apparebit in forma humanitatis gloriosa. Ioan. 19. Videbunt in quem transfixerunt. Glos. Quia in ea carne venturus est, in qua crucifixus est: sed crucifixus est in forma infirmitatis: ergo in forma infirmitatis apparebit, non in forma gloriosa.

¶Præterea, Matth. 24. dicitur, quòd apparebit signum Filij hominis in cælo, id est, signum crucis: vt Chrysost. dicit, videlicet quòd veniet in iudicio. Christus non solùm vulnerum cicatrices, sed etiam ipsam mortem exprobratissimam ostendens: ergo videtur quòd non apparebit in forma gloriosa.

¶Præterea, Secundum hanc formam Christus in iudicio apparebit, quæ ab omnibus conspici possit: sed Christus secundum formam humanitatis gloriosam non poterit videri ab omnibus bonis & malis, quia oculus non glorificatus non videtur esse proportionatus ad videndam claritatem glorioſi corporis: ergo non apparebit in forma gloriosa.

¶Præterea, Illud quod promittitur iustis in præmium, non conceditur iniustis: sed videre gloriam humanitatis promittitur iustis in præmium, Ioannis decimo. Ingredietur & egredietur & pascua inuenier, id est, resurrectionẽ in diuinitate & humanitate: vt Augustinus exponit. & Isaiæ 33. Regem in decore suo videbunt: ergo in iudicio non apparebit omnibus in forma gloriosa.

¶Præterea, Secundum illam formam Christus iudicabit in qua iudicatus est. Vnde super illud Ioannis quinto, Sicut Filius quos vult glorificat: dicit Glossa, In qua forma iniustè iudicatus est, iustè iudicabit, vt possit ab impijs videri: sed iudicatus est in forma infirmitatis: ergo & in eãdem in iudicio apparebit.

¶SED CONTRA est quod dicitur Lucæ 21. Tunc videbunt Filium hominis venientem in nube cum potestate magna & majestate: maiestas autem & potestas ad gloriam pertinent: ergo in forma gloriosa apparebit.

¶Præterea, Ille qui iudicat, debet eminere illis qui iudicãtur sed electi qui iudicabuntur à Christo, corpora gloriosa habebunt: ergo multo fortiùs iudex in forma gloriosa apparebit.

¶Præterea, Sicut iudicari est infirmitatis, ita iudicare est autoritatis & gloriæ: sed in primo aduentu, quo Christus venit ad hoc quòd iudicaretur, in forma infirmitatis apparuit: ergo In secundo aduentu ad hoc quòd iudicet, apparebit manifestè in forma gloriosa.

CONCLVSIO.

¶Sicut decuit, Christum vt pro nobis apud Patrem satisfaceret, formam serui accipere: sic conueniens est, vt in iudicio vltimo in gloria sua appareat, iustitiam Patris in homines demonstraturus.

¶RESPONDEO dicendum, quòd Christus dicitur Dei & hominum mediator, inquantùm pro hominibus satisfecit, & interpellat apud Patrem, & ea quæ sunt Patris, hominibus communicat: secundum quòd dicitur Ioannis 17. Claritatem quam dedisti mihi, dedi eis: secundum hoc autem vtrunque ei conuenit, quod cum vtroque communicat extremorum. Inquãtùm enim cum hominibus communicat, vices hominum gerit apud Patrem, inquantùm verò cum Patre communicat, dona Patris transmittit ad homines. Quia ergo in primo aduentu ad hoc venit, vt pro nobis, satisfaceret apud Patrem, in forma nostræ infirmitatis apparuit: quia verò in secundo aduentu ad hoc venit, vt iustitiam Patris in homines exequatur, demonstrare gloriam habebit, quæ inest ei ex communicatione ad Patrem: & ideò in forma gloriosa apparebit.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd in eãdem forma apparebit, sed non similiter se habente.

¶Ad secundum dicendum, quòd signum crucis apparebit in iudicio non ad iudicium tunc existentis infirmitatis, sed præteritæ, vt per hoc iustior condemnatio eorum appareat, qui tantam misericordiam neglexerunt, & eorum præcipuè qui Christum iniustè persequuti sunt. Cicatrices autem quæ in eius corpore apparebunt, non pertinebunt ad aliquam infirmitatem, sed erunt indicia maximæ virtutis, qua Christus per passionem & infirmitatem de hostibus triumphauit. Etiam exprobratissimam mortem ostendet, non sensibiliter eam oculis ingerens, ac si tunc eam pateretur, sed ex his quæ apparebunt, scilicet indiciis præteritæ passionis homines in recogitationem præteritæ mortis adducet.

¶Ad tertium dicendum, quòd corpus gloriosum habet in potestate sua vt se demonstret oculo non glorioso, vt patet ex his quæ dicta sunt: & ideò in forma gloriosa Christus ab omnibus poterit videri.

¶Ad quartum dicendum, quòd sicut amici gloria est delectabilis, ita gloria & potestas eius qui odio habetur maximè contristat: & ideò sicut visio humanitatis Christi erit iustis in præmium, ita inimicis Christi erit in supplicium: vnde Isaiæ 26. Videant & confundantur zelantes populi, & ignis, id est, invidia, hostes tuos deuoret.

¶Ad quintum dicendum, quòd forma accipitur ibi pro natura humana, in qua iudicatus est, & etiam iudicabit: non autem pro qualitate naturæ, quæ non erit eadem in iudicante, scilicet infirma, quæ in iudicato fuit.

ARTICVLVS III.

¶Vtrùm diuinitas à malis sine gaudio videri possit.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd diuinitas à malis sine gaudio videri possit. Constat enim quòd impij manifestissimè cognoscent Christum esse Deum: ergo diuinitatem eius videbunt: & tamen de visione Christi non gaudebunt: ergo sine gaudio videri poterit.

¶Præterea, Voluntas impiorum peruersa non magis aduersatur humanitati Christi, quàm eius diuinitati: sed in hoc quòd videbunt gloriam humanitatis, cedet eis in pœnam, vt dictum est: ergo multò fortiùs si diuinitatem eius viderent, magis contristarentur, quàm gauderent.

¶Præterea, Ea quæ sunt in affectu, non de necessitate sequuntur ad ea quæ sunt de intellectu. Vnde Augustin. dicit, Procedit intellectus, & sequitur tardus aut nullus affectus: sed visio ad intellectum pertinet, gaudium autem ad affectum: ergo poterit esse diuinitatis visio sine gaudio.

¶Præterea, Omne quod recipitur in aliquo, recipitur per modum accipientis, & non per modum recepti: sed omne quod videtur, quodammodò in videntem recipitur: ergo quanuis in se diuinitas sit delectabilissima, tamen visa ab illis qui sunt tristitia absorpti, non delectabit, sed magis contristabit.

¶Præterea, Sicut se habet sensus ad sensibile, ita intellectus ad intelligibile: sed ita est in sensibus, quòd palato non sano pœna est panis, qui sano est suauis, vt dicit Aug. & similiter accidit in aliis sensibus: ergo cùm damnati habeant intellectum indispositum, videtur quòd visio lucis increatæ magis afferat eis pœnam, quàm gaudium.

¶SED CONTRA est quod dicitur Ioan. 17. Hæc est vita æterna, vt cognoscant te verum Deum, ex quo patet quòd essentia beatitudinis in Dei visione consistit: sed de ratione beatitudinis est gaudium: ergo diuinitas sine gaudio videri non potest.

¶Præterea, Ipsa essentia diuinitatis est essentia veritatis: sed vnicuique est delectabile videre verum. Nam omnes homines natura scire desiderant, vt dicitur in 1. Metaph. ergo diuinitas sine gaudio videri non potest.

¶Præterea, Si aliqua visio non semper est delectabilis contingit, eam quandoque esse tristabilem: sed visio intellectiua nunquam est contristabilis, quia delectationi, quæ est in intelligendo, non opponitur aliqua tristitia, vt dicit Philosophus: cùm ergo diuinitas videri non possit nisi per intellectum, videtur quòd diuinitas sine gaudio videri non possit.

CONCLVSIO.

¶Cùm Deus sit essentialiter ipsa bonitas, non potest sine gaudio videri.

¶RESPONDEO dicendum, quòd in quolibet appetibili duo possunt cõsiderari, scilicet id quod appetitur, vel quod est delectabile, & id quod est ratio appetibilitatis in ipso: sicut autem secundum Boë. in libr. de Hebdo. Id quod est, habere aliquid præterquàm quod ipsum est, potest, ipsum verò esse nihil aliud præter se habet admixtum: ita id quod est appetibile vel delectabile, potest habere aliquid aliud admixtum, vnde non sit delectabile vel appetibile: sed id quod est ratio delectabilitatis, nihil habet admixtum, vel habere potest propter quod non sit delectabilis vel appetibilis: res autem quæ sunt delectabiles per participationem bonitatis, quæ est ratio appetibilitatis & delectabilitatis, possunt apprehensa non delectare: sed id quod per essentiam suam est bonum, impossibile est quòd eius essentia apprehensa non delectet. Vnde cùm Deus essentialiter sit ipsa bonitas, non potest sine gaudio videri.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd impij manifestè cognoscent Christum esse Deum, non per hoc quòd diuinitatem eius videãt, sed propter manifestissima diuinitatis indicia.

¶Ad secundum dicendum, quòd diuinitatem secundum quòd est in se, nullus potest odio habere, sicut nec ipsam bonitatem: sed quantum ad aliquos diuinitatis effectus dicitur ab aliquibus odio haberi, inquantum scilicet aliquid agit vel præcipit quod est contrarium voluntati: & ideò visio diuinitatis nulli potest esse non delectabilis.

¶Ad ter

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶Ad tertium dicendum, quòd verbum Aug. est intelligendum quando id quod apprehenditur per intellectum præcedētem, est bonum per participationem, & nō per essentiam, sicut sunt omnes creaturæ: vnde potest in eis esse aliquid, quare affectus non moueatur. Similiter etiam in via Deus cognoscitur per effectus, & intellectus non attingit ad essentiam ipsius bonitatis: vnde non oportet quòd affectus intellectum sequatur, sicut sequeretur si essentiam eius videret, quæ est ipsa bonitas.

¶Ad quartum dicendum, quòd tristitia non nominat dispositionem, sed magis passionem: omnis autem passio à contraria causa fortiori superueniente tollitur, & non aliam tollit, & ita tristitia damnatorum tolleretur, si Deū per essentiam viderent.

¶Ad quintum dicendum, quòd per indispositionem organi tollitur proportio naturalis ipsius organi ad obiectum, quod natum est delectare, & propter hoc delectatio impeditur: sed dispositio, quæ est in damnatis, non tollit naturalem proportionem, quia sunt ordinati ad diuinā bonitatem, cùm imago semper in eis maneat: & ideò non est simile.

QVAESTIO NONAGESIMA prima, De qualitate mundi & resurgentium post iudicium, in quinque articulos diuisa.

CONSEQVENTER agendū est de qualitate mundi & resurgentiū post iudicium, vbi triplex cōsideratio occurrit. Prima, de statu & qualitate mundi. Secunda, de statu beatorum. Tertia, de statu malorum.

¶Circa primum quæruntur quinque.
¶Primò, vtrùm innouatio mundi sit futura.
¶Secundò, vtrùm motus corporum cælestium cessabit.
¶Tertiò, vtrùm corpora cælestia tunc magis fulgeant.
¶Quartò, vtrùm elementa maiorem claritatē recipient.
¶Quintò, vtrùm animalia & plantæ remanebunt.

ARTICVLVS I.

¶Vtrùm mundus innouabitur.

Tho. 4. dist. 48. q. 2. art. 1. & seq.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd mundus nunquàm innouabitur. Nihil enim est futurum, nisi quod aliquando fuerit secundum speciē. Eccles. 1. Quid est quod fuit? ipsum quod futurum est: sed nunquam mundus aliam dispositionem habuit, quàm nunc habet quantum ad partes essentiales & ad genera & ad species: ergo nunquam innouabitur.

¶Præterea, Innouatio, alteratio quædam est: sed impossibile est vniuersum alterari: quia etiam alteratum reducitur ad aliquod alterans non alteratum, quod tamen secundū locum mouetur, quod non est extra vniuersum ponere: ergo non potest esse quòd mundus innouetur.

¶Præterea, Genes. 1. dicitur, quòd Deus die septimo requieuit ab omni opere quod patrārat: & exponunt Sancti, quòd requieuit à nouis creaturis condendis. Sed in illa prima conditione non fuit alius modus rebus impositus, quàm ipse, quem nūc naturali ordine tenent: ergo nunquam alium habebunt.

¶Præterea, Ista rerum dispositio, quæ nunc inest rebus, naturalis est: si ergo in aliam dispositionem transmutentur, illa dispositio erit eis innaturalis. Sed illud quod est innaturale & per accidens, non potest esse perpetuum, vt patet in 1. Cæl. & mun. ergo etiam illa dispositio nouitatis quandoque ab ipso remouebitur, & ita erit ponere circulationem quandam in mundo: sicut Empedocles & Origenes posuerunt: & quòd post hunc mundum sit alius mundus iterum, & post illum iterum alius.

¶Præterea, Nouitas glorię in præmiū rationali creaturę datur: sed vbi non est meritum, nō potest esse præmiū: cùm ergo creaturæ insensibiles nil meruerint, videtur quòd nō innouabūtur.

¶SED CONTRA est quod habetur Isai. 66. Ecce, ego creo nouos cælos & terram nouam, & non erunt in memoria priora. & Apoc. 21. Vidi cælum nouum & terram nouam: primum enim cælum & prima terra abiit.

¶Præterea, Habitatio debet habitatori congruere: sed mundus factus est vt sit habitatio hominis, sed homo innouabitur: ergo similiter & mundus.

¶Præterea, Omne animal diligit sibi simile, Eccles. 13. ex quo patet quòd similitudo est ratio amoris: sed homo habet aliquā similitudinem cum vniuerso, vnde minor mundus dicitur: ergo homo vniuersum mundum diligit naturaliter: ergo & eius bonum concupiscit: & ita vt satisfiat hominis desiderio, debet etiam vniuersum meliorari.

CONCLVSIO.

¶Cùm mundus propter hominem factus esse creditur, conueniens est, vt sicut homo glorificatus erit, sic & mundus innouari.

¶RESPONDEO dicendum, quòd omnia corpora propter hominem facta esse creduntur: vnde & omnia dicuntur ei subiecta. Seruiunt autem homini dupliciter. Vno modo ad sustentationem corporalis vitæ: alio modo ad profectum cognitionis diuinæ, inquantum homo per ea quæ sunt facta inuisibilia Dei conspicit, vt dicitur Rom. 1. ergo ministerio primo creaturarum homo glorificatus nullo modo indigebit, cùm eius corpus sit futurum omninò incorruptibile, diuina virtute, id faciēte per animam, quam immediatè glorificat. Secundo etiam ministerio non indigebit homo quantùm ad cognitionem intellectiuam, quia tali cognitione Deum Sancti videbunt immediatè, per essentiam. Sed ad hanc visionem essentialem oculus carnis attingere non poterit: & ideò vt eius etiam solatium sibi congruens de visione diuinitatis præbeatur, inspiciet diuinitatem in suis effectibus corporalibus, in quibus manifestā indicia diuinæ maiestatis apparebunt, & præcipuè in carne Christi: & post hoc in corporibus beatorum, & deinceps in omnibus aliis corporibus: & ideò oportebit vt etiam alia corpora maiorem influentiam à diuina bonitate suscipiant: non tamen speciē variantem, sed addentem cuiusdam gloriæ perfectionem, & hæc erit mundi innouatio: vnde simul mundus innouabitur, & homo glorificabitur.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd Salomon ibi loquitur de cursu naturalium: quod patet ex hoc quod subditur, Nihil sub Sole nouum: cùm enim Sol circulariter moueatur, oportet ea quæ Solis virtuti subsunt, circulationem aliquā habere, quæ consistit in hoc quòd illa quæ priora fuerunt, iterum redeunt specie eādem, numero diuersa: vt dicitur in fine libri de Generatione: ea verò quæ ad statum gloriæ pertinent, Soli non subsunt.

¶Ad secundum dicendum, quòd illa ratio procedit de alteratione naturali, quæ habet agens naturale quod ex necessitate naturæ agit. Non enim potest tale agens variam dispositionem inducere nisi ipsum alio modo & alio se habeant: sed ea quæ diuinitùs fiunt, procedunt ex libertate voluntatis: vnde sine aliqua immutatione Dei volentis, potest nunc hęc nunc illa dispositio ab illo in vniuerso existere: & sic renouatio non reducitur in aliquod principium motum, sed in principium immobile, scilicet Deum.

¶Ad tertium dicendum, quòd pro tanto dicitur Deus die septimo à nouis creaturis condendis cessasse, quia nihil postea factū est quod priùs non præcesserit in aliqua similitudine secundum genus vel speciem, vel ad minus sicut in principio seminali, vel etiam sicut in potentia obedientiali. Dico ergo quòd nouitas mundi futura præcessit in operibus sex dierum, in quadam remota similitudine, scilicet in gloria & in gratia angelorum, præcessit etiam in potentia obedientiæ, quæ tunc creaturæ est indita ad talem nouitatem suscipiendam à Deo agente.

¶Ad quartum dicendum, quòd illa dispositio nouitatis nō erit naturalis nec contrà naturam, sed erit supra naturam: sicut gratia & gloria sunt supra animæ naturā, & erit à perpetuo agente quod eam perpetuò conseruabit.

¶Ad quintum dicendum, quòd quamuis corpora sensibilia nō meruerint illam gloriam, propriè loquendo: homo tamen meruit, vt illa gloria toti vniuerso conferretur, inquantùm hoc cedit in augmentum glorię hominis: sicut aliquis homo meretur, vt ornatioribus vestibus induatur, quem tamen ornatum ipsa vestis nullo modo meretur.

ARTICVLVS II.

¶Vtrùm motus corporum cælestium cessabit.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd motus corporum cælestium in illa mūdi innouatione non cessabit. Quia Genes. 8. dicitur, Cunctis diebus terræ frigus & æstus, æstas & hyems, nox & dies non requiescent: sed nox & dies, & æstas & hyems efficiuntur per motum Solis: ergo nunquam motus Solis cessabit.

¶Præterea, Hierem. 31. dicitur, Hæc dicit Dominus, qui dat Solem in lumine diei, ordinem Lunæ & stellarum in lumine noctis, qui turbat mare & sanat fluctus eius, Si stetererint leges istæ coram me, tunc & semen Israël nunquam deficiet, sed in perpetuum permanebit: ergo leges diei & noctis & fluctuum maris quæ ex motu cæli causantur, in perpetuum erunt: ergo motus cæli nunquam cessabit.

¶Præterea, Substantia corporum cælestium semper erit: sed frustra est ponere aliquid, nisi ponatur illud propter quod est factum: corpora autem cælestia ad hoc sunt facta, vt diuidant diem & noctem, & sint in signa & tempora, dies & annos: Genesis primo: quod non possunt facere nisi per motum: ergo motus eorum semper manebit.

¶Præterea, In illa mundi nouatione totus mundus meliorabitur: ergo nulli corpori remanenti auferetur quod est de sui perfectione: sed motus est de perfectione corporis cęlestis: qa, vt dicitur in secundo de Cælo & mundo, illa corpora participant diuinam bonitatem per motum: ergo motus cæli non cessabit.

¶Præterea, Sol succesiuè illuminat diuersas partes mundi, secundum quòd circulariter mouetur: si ergo motus circularis cæli cesset, sequetur quòd in aliqua superficie terræ erit perpetua obscuritas, quod non conuenit illi nouitati.

¶Præterea, Si motus cessaret, hoc non esset nisi inquantùm motus aliquam imperfectionem in cælo ponit, vtpote lassitudinis, vel laboris, quod non potest esse, cùm motus ille sit naturalis, & cælestia corpora sint impassibilia: vnde in suo motu non fatigantur, vt dicitur in secundo Cæli & mundi. ergo motus cæli nunquam cessabit.

¶Præterea, Frustra est potentia, quæ non reducitur in actum: sed in quocunque situ ponatur corpus cæli, est in potentia ad alium situm: ergo nisi reduceretur in actum, illa potentia frustra remaneret, & semper esset imperfecta: sed non potest reduci in actum, nisi per motum locale: ergo semper mouebitur.

¶Præterea, Illud quod se habet indifferenter ad plura, aut vtrunque attribuetur ei, aut nullum: sed Sol indifferenter se habet ad hoc quòd sit in Oriente vel Occidente: aliàs motus eius non esset vniformis per totum, quia ad locum vbi naturaliùs esset, velociùs moueretur: ergo vel neuter situs attribuitur ei, scilicet Soli, vel vterque: sed nec vterque nec neuter potest ei attribui nisi successiuè: oportet enim si quieuerit, quòd in aliquo situ quiescat: ergo corpus Solis in perpetuum mouebitur, & eâdem ratione omnia corpora cælestia.

¶Præterea, Motus cæli est causa temporis: si ergo motus cæli deficiat, oportet tempus deficere: quod si deficeret, deficeret in instanti: definitio enim Instantis est in octauo Physic. quod est initium futuri & finis præteriti: & sic post vltimum instans temporis esset tempus, quod est impossibile: ergo motus cæli nunquam cessabit.

¶Præterea, Gloria non tollit naturam, sed motus, cæli est naturalis ei: ergo per gloriam ei non tollitur.

¶SED CONTRA est quod dicitur Apocalypsis decimo, quòd angelus qui apparuit, iurauit per Viuentem in secula, quòd tempus amplius non erit, scilicet postquam vnus angelus tuba cecinerit, qua canente, mortui resurgent: vt dicitur 1. Corinth. decimoquinto. sed si non est tempus, non est motus: ergo motus cæli cessabit.

¶Præterea, Isa. 60. Non occidet vltrà Sol tuus, & Luna tua non minuetur: sed occasio Solis & diminutio Lunæ ex motu cæli causatur: ergo motus cæli quandoque cessabit.

¶Præterea, Vt probatur in secundo de Generatione, motus cæli est propter continuam generationem in istis inferioribus: sed generatio cessabit completo numero electorum: ergo motus cæli cessabit.

¶Præterea, Omnis motus est propter aliquem finem, vt dicitur in secundo Meta. sed omnis motus, qui est propter finem, habito fine, quiescet: ergo vel motus cæli nunquam consequetur finem suum, & sic esset frustra, vel aliquando quiescet.

¶Præterea, Quies est nobilior, quàm motus, quia secundum hoc quòd res sunt immobiles, Deo assimilantur, in quo est summa immobilitas: sed corporum inferiorum motus terminatur naturaliter ad quietem: ergo cùm corpora cælestia sint multò nobiliora, eorum motus naturaliter ad quietem terminabitur.

CONCLVSIO.

¶Homine glorificato motus cæli cessabit, diuina voluntate id faciente.

¶RESPONDEO dicendum, quòd circa istam quæstionem est triplex positio. Prima est Philosophorum, qui dicunt quòd motus cæli semper durabit: sed hoc non est consonum fidei nostræ, quæ ponit certum numerum electorum præfinitum à Deo, & sic oportet quòd generatio non in perpetuum duret, & eâdem ratione nec alia quæ ad generationem hominum ordinantur, sicut est motus cæli & variationes elementorum. Alij verò dicunt quòd motus cæli cessabit secundum naturam: sed hoc etiam est falsum. Quia omne corpus quod naturaliter quiescit, & naturaliter mouetur, habet locum, in quo naturaliter quiescit, ad quem mouetur naturaliter, & à quo nō recedit nisi per violentiam: nullus autem talis locus potest assignari corporis cælestis, quia non est magis naturalis Soli accessus ad punctum Orientis quàm recessus ab eo: vnde vel motus eius non esset naturalis totaliter, vel motus eius non terminaretur naturaliter ad quietem.

¶Vnde dicendum est secundum alios, quòd motus cæli cessabit in illa mundi innouatione, non quidem ex aliqua naturali causa, sed diuina voluntate faciente. Corpus enim illud, sicut & alia, in ministerium hominis facta sunt dupliciter, vt priùs dictum est: altero autem horum ministeriorum homo post statum gloriæ indigebit, scilicet secundum quòd corpora ei deseruiunt ad sustentationem corporalis vitæ. Hoc autem modo seruit ei corpus cæleste per motum, inquantùm per motum cæli multiplicatur genus humanum, & generantur plantæ & animalia, quæ vsui hominum sunt necessaria, & etiam temperies in aēre efficitur conseruans sanitatem: vnde homine glorificato, motus cæli cessabit.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd verba illa intelliguntur de terra secundum statum istum, in quo potest esse generationis principium, & corruptionis plantarum, quod patet ex hoc quod ibi dicitur, Cunctis diebus terræ sementis & messis: & simpliciter hoc concedendum est, quòd quandiu terra erit sementibus & messibus apta, motus cæli non cessabit.

¶Et similiter dicendum est ad secundum, quòd Dominus loquitur ibi de duratione seminis Israël secundum præsentē statum, quod patet ex hoc quod dicit, Et semen Israël deficiet, vt non sit gens coram me cunctis diebus. Vicissitudo enim dierū post istum statum non erit: & ideò leges, de quibus fecerat mētionem, post istum statum non erunt.

¶Ad tertium dicendum, quòd finis, qui ibi assignatur corporibus cælestibus, est finis proximus, quia est proprius eorum actus: sed iste actus vlteriùs ordinatur, ad alium finem, scilicet ad ministerium humanū, vt patet per id quod habetur Deute. 4. Ne fortè oculis eleuatis ad cælum videas Solem & Lunam & omnia astra cæli, & errore deceptus adores ea quæ creauit Dominus Deus tuus in ministerium cunctis gentibus, quæ sub cælo sunt: & ideò magis debet sumi iudicium de corporibus cęlestibus secundum ministerium hominum, quàm secundum finem in Genesi assignatum: corpora autem cælestia per modum alium in ministerium hominis glorificati cedent, sicut priùs dictum est: & ideò non sequitur quòd frustra remaneant.

¶Ad quartum dicendum, quòd motus non est de perfectione corporis cælestis, nisi inquantum per hoc est causa generationis in istis inferioribus: & secundum hoc etiam motus ille facit corpus cæleste participare diuinam bonitatem, per quandam similitudinem causalitatis: non autem motus est de perfectione substantiæ cæli, quæ remanebit: & ideò non sequitur quòd motu cessante, aliquid de perfectione cæli tollatur, secundū quòd remanebit.

¶Ad quintum dicendum, quòd omnia corpora elementorum habebunt in semetipsis quandam gloriæ claritatem: vnde quāuis aliqua superficies terræ non illuminetur à Sole, nullo tamen modo remanebit ibi obscuritas.

¶Ad sextum dicendum, quòd Rom. 8. super illud, Omnis creatura ingemiscit, &c. dicit Gloss. Ambros. expressè, quòd omnia elementa cum labore explent sua officia, sicut Sol & Luna non sine labore statura sibi implent spatia, quod est causa nostri: vnde quiescent nobis assumptis: labor autem ille, vt credo, non significat aliquam fatigationem vel passionem illis

corpori

corporibus accidentem ex motu, cùm motus ille sit naturalis, nihil habet de violentia, vt probatur in primo de Cælo & mũdo. sed labor ibi intelligitur defectus ab eo, quòd aliquid intendit: vnde quia motus ille ordinatus est ex diuina prouidẽtia ad complendum numerum electorum, illo non completo, nõdum assequitur illud ad quod ordinatus est: & ideò similitudinariè dicitur labor, sicut homo qui non habet quod intendit: & hic etiã defectus à zelo tolletur, impleto numero electorum. Vel potest referri ad desiderium futuræ innouationis, quam ex diuina dispositione expectat.

¶ Ad septimum dicendum, quòd corpori cælesti non ineſt aliqua potentia, quæ perficiatur per locum, vel quæ facta sit propter hunc finem, qui est esse in tali loco: sed hoc modo se habet potentia ad vbi in corpore cælesti, sicut se habet potentia artificis ad hoc quòd faciat diuersas domos vnius modi, quarum si vnam faciat, non dicitur frustra potentiam habere: & similiter in quocunque statu ponatur corpus cæleſte, potentia quæ est in ipso ad vbi, non remanebit incompleta, nec frustra.

¶ Ad octauum dicendum, quòd quanuis corpus cæleſte secundum suam naturam æqualiter se habet ad omnem situm, qui est ei possibilis: tamen si cõparetur ad ea quę sunt extra ipsum, non æqualiter se habet ad omnes situs, sed secundum vnum situm nobilius disponitur Sol in die quàm in nocte: & ideò probabile est cùm tota innouatio mundi ad hominem ordinetur, quòd cælum habeat in illa nouitate nobilissimum situm, qui est possibilis in respectu ad nostrum habitabilem. Vel secundum quosdam cælum quiescet in illo situ, in quo factum fuit, aliàs aliqua reuolutio remaneret incompleta. Sed ista ratio nõ videtur conueniens, quia cùm aliqua reuolutio sit in cælo, quæ non finitur nisi in triginta millibus annorum, sequeretur quòd mundus deberet tandiu durare, quod non videtur probabile. Et præterea secundũ hoc posset sciri quando mũdus finiri debet. Probabiliter enim colligitur ab Astrologo, in quo situ corpora cælestia sunt facta, considerato numero annorum, qui cõputantur ab initio mundi, & eodem modo posset sciri certus annorum numerus, in quo ad dispositionem similem reuerteretur: tempus autem finis mundi ponitur esse ignotum.

¶ Ad nonum dicendum, quòd tempus quandoque deficiet motu cæli deficiente, nec illud nunc vltimum erit principium futuri: dicta enim definitio non datur de nunc, nisi secundũ quòd est continuans partes temporis, non secundum quòd est terminans totum tempus.

¶ Ad decimum dicendum, quòd motus cæli non dicitur naturalis, quòd sit pars naturæ, eo modo quo principia naturæ naturalia dicuntur, nec iterum quòd habeat principium actiuum in natura corporis, sed receptiuum tantùm: principium autem actiuum huiusmodi est in substantia spirituali, vt dicit Commen. in princip. Cæl. & mun. Et ideò non est incõueniens, si per nouitatem gloriæ motus ille tollatur: non enim eo ablato, natura corporis cælestis variabitur.

¶ Alias rationes concedimus, scilicet tres primas, quæ sunt ad oppositum, quia debito modo cõcludunt. Sed quia aliæ duæ videntur concludere quòd motus cæli naturaliter cesset: ideò respondendum est ad eas.

¶ Ad primam ergo earum dicendum, quòd motus cessat eo habito propter quod est, si illud sequatur motum & non concomitetur ipsum. Illud autem propter quod est motus cęlestis, secundum Philosophos, concomitatur motum, scilicet imitatio diuinæ bonitatis in causalitate, quam habet super inferiora: & ideò non oportet quòd naturaliter motus ille cesset.

¶ Ad secundam rationem dicendum, quòd quanuis immobilitas sit simpliciter nobilior, quàm motus: tamen motus in eo, quòd potest consequi aliquam perfectam participationem diuinæ bonitatis, est nobilior quàm quies in illo, quòd nullo modo per motum posset illam perfectionem cõsequi: & ratione hac terra quę est infimum elementorum, est sine motu, quanuis ipse Deus qui est nobilissimus rerum sine motu sit, à quo corpora nobiliora mouentur: & inde est quòd motus corporum superiorum possent poni secundum viam naturæ perpetuari, nec vnquam ad quietem terminari, quanuis motus inferiorum corporum ad quietem terminentur.

ARTICVLVS III.

¶ Vtrùm in corporibus cælestibus claritas augeatur in illa innouatione.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd in corporibus cælestibus claritas nõ augeatur, in illa innouatione. Innouatio enim in corporibus superioribus erit per ignis purgationem: sed ignis non pertingit ad corpora cælestia; ergo nõ innouabuntur per maioris claritatis susceptionem.

¶ Præterea, Sicut corpora cælestia per motum sunt causa generationis in istis inferioribus, ita & per lucem: sed cessante generatione, cessãbit motus, vt dictũ est: ergo similiter cessãbit lux cælestium corporum magis quàm augeatur.

¶ Præterea, Si innouato homine, corpora cælestia innouantur, oportet quòd eo deteriorato, fuerint etiam ea deteriorata: sed hoc non videtur probabile, cùm illa corpora sint inuariabilia quantùm ad eorum substantiam: ergo nec innouato homine, innouabuntur.

¶ Præterea, Si tunc deteriorata fuerunt, oportet quòd tantum deteriorata fuerunt, quantum dicuntur esse melioranda in hominis innouatione: sed dicitur Isa. 30. quòd erit lux Lunæ sicut Solis: ergo & in primo statu ante peccatũ Luna lucebat quantùm nunc lucet Sol: ergo quandocunque Luna erat super terram, faciebat diem sicut nunc Sol, & hoc manifestè apparet esse falsum per id quod dicitur Genes. 1. quòd Luna facta est vt præesset nocti: ergo homine peccante non sunt cælestia corpora diminuta lumine, & ita nec eorum lumen augebitur in hominis glorificatione.

¶ Præterea, Claritas corporum cælestium ordinatur ad vsum hominum, sicut aliæ creaturæ: sed post resurrectionem claritas Solis non cedet in hominis vsum. Dicitur enim Isa. 60. Non erit tibi amplius Sol ad lucendum per diem, nec splendor Lunæ illuminabit te. & Apoc. 21. Ciuitas illa non eget Sole neque Luna, vt luceant in ea: ergo eorum claritas non augebitur.

¶ Præterea, Non esset sapiens artifex, qui maxima instrumenta faceret ad aliquod modicum artificium construendum: sed homo est quoddam minimum comparatione cælestium corporum, quæ sua ingenti magnitudine, quasi incomparabiliter hominis quantitatem excedunt: imò etiam totius terræ quantitas se habet ad cælum, vt punctus ad sphæram, vt Astrologi dicunt: cùm ergo Deus sit sapientissimus, non videtur quòd finis creationis cæli sit homo, & ita non videtur quòd eo peccante, cælum deterioratum sit, nec eo glorificato melioretur.

¶ SED CONTRA est quod dicitur Isa. 30. Erit lux Lunæ sicut Solis lux, & lux Solis septempliciter.

¶ Præterea, Totus mundus innouabitur in melius: sed cælum est nobilior pars mundi corporalis: ergo in melius mutabitur: sed hoc non potest esse nisi maiori claritate resplendeat: ergo crescet eius claritas.

¶ Præterea, Omnis creatura, quæ ingemiscit & parturit, expectat reuelationem gloriæ filiorum Dei, vt dicitur Roma. 8. Sed corpora cælestia sunt huiusmodi, vt ibidem dicit Gloss. Expectant gloriam Sanctorum: sed non expectarent, nisi ex hoc eis aliquid accresceret: ergo claritas eis per hoc accresceret, quia præcipuè decorantur.

CONCLVSIO.

¶ Corpora cælestia maiorem claritatem accipient in illa innouatione, vt quasi sensibiliter Deus ab homine videatur.

¶ RESPONDEO dicendum, quòd ad hoc innouatio mundi ordinatur, vt mundo innouato manifestis indiciis, quasi sensibiliter Deus ab homine videatur. Creatura autem præcipuè in Dei cognitionem ducit sua specie & decõre, quæ manifestat sapientiam facientis & gubernantis. Vnde dicitur Sapientiæ 13. A magnitudine speciei cognoscibiliter poterat videri Creator eorum: pulchritudo autem cælestium corporum præcipuè consistit in luce. Vnde Eccles. 43. dicitur, Species cæli gloria stellarum mundum illuminans in excelsis Dominus. Et ideò præcipuè quantùm ad claritatem corpora cælestia meliorabuntur: quantitas autem & modus meliorationis illi soli cognita est, qui erit meliorationis autor.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd ignis purgans non causabit innouationis formam, sed disponet tantùm ad eam, purgando à fœditate peccati, & ab impuritate commixtionis quæ in corporibus cælestibus nõ inuenitur: & ideò quãuis corpora cælestia per ignem non sint purganda, sunt tamen diuinitùs innouanda.

¶ Ad se

¶ Ad secundum dicendum, quòd motus non importat aliquam perfectionem in eo quòd mouetur, secundum quòd in se consideratur, cùm sit actus imperfecti, quanuis possit pertinere ad perfectionem corporis lucentis, inquantùm est causa alicuius: sed lux pertinet ad perfectionem corporis lucentis, etiã in substantia sua consideratis & ideò postquàm corpus cæleste desinet esse causa generationis, remanebit claritas eius, & non remanebit motus.

¶ Ad tertium dicendum, quòd super illud Isa. 30. Erit lux Lunæ sicut lux Solis, dicit Glossa, Omnia propter hominem facta, sunt in eius lapsu peiorata, & Sol & Luna suo lumine minorata, quæ quidem minoratio à quibusdam intelligitur secundum realem minorationem luminis. Nec obstat, quòd corpora cælestia secundum naturam sunt inuariabilia, quia illa variatio facta est à diuina virtute. Alij verò probabiliùs intelligunt minorationem illam esse, dicentes non secundum realem luminis defectum, sed quod ad vsum hominis, qui non tantùm beneficium ex lumine corporum cælestium post peccatum consequutus est, quantùm antè fuisset, per quem etiam modum dicitur Genes. 3. Maledicta terra in opere tuo, spinas & tribulos germinabit tibi: quæ tamen antè spinas & tribulos germinasset, sed non in hominis pœnam. Nec tamen sequitur, si lux cælestium corporum per essentiam minorata non est homine peccante, quòd realiter non sit agenda in eius glorificatione: quia peccatum hominis non immutauit statum vniuersi, cùm etiam homo priùs & pòst animalem vitam habuerit, quæ motu & generatione corporalis creaturæ indiget: sed glorificatio hominis statum totius corporalis creaturæ immutabit, vt dictum est: & ideò non est simile.

¶ Ad quartum dicendum, quòd minoratio illa, vt probabiliùs æstimatur, non fuit secundum substantiam, sed secundum effectum. Vnde non sequitur quòd Luna existens super terram, diem fecisset, sed quòd tantum commodum ex lumine Lunæ homo habuisset, sicut nunc habet ex lumine Solis: sed post resurrectionem quando lux Lunæ augebitur secundum rei veritatem non erit alicubi nox super terram, sed solùm in centro terræ, vbi erit Infernus: quia tunc, vt dicitur, Luna lucebit quantùm lucet nunc Sol: Sol autem in septuplum quàm nunc: corpora autem beatorum septies magis Sole, quanuis hoc non sit aliqua autoritate vel ratione probatum.

¶ Ad quintum dicendum, quòd aliquid plus cedere in vsum hominis est dupliciter. Vno modo propter necessitatem, & sic nulla creatura cedet in vsum hominis, quia ex Deo plenam sufficientiam habebit, & hoc significatur Apoca. 21. autoritate inducta, quæ dicit quòd ciuitas illa non indiget Sole vel Luna. Alius vsus est ad maiorem perfectionem, & sic homo aliis creaturis vtetur non quasi necessariis ad perueniendum in finem, sicut nunc eis vtitur.

¶ Ad sextum dicendum, quòd ratio illa est Rabbi Moysi, qui omninò improbare nititur, mundum propter hominem esse factum. Vnde & hoc quod in veteri Testamento de innouatione mundi legitur, sicut patet in autoritatibus Isaiæ inductis, dicit esse metaphoricè dictum, vt sicut alicubi dicitur obtenebrari Sol, quando in magnam tristitiam incidit, vt nesciat quid faciat, qui est modus loquendi in Scriptura: ita etiam est econuerso. Dicitur enim Sol magis lucère & totus mundus innouari, quando ex statu tristitiæ in maximam exultationem conuertitur. Sed hoc dissonat ab autoritatibus & opinionibus Sanctorum. Vnde rationi illi inductæ hoc modo respondendum est, quòd quanuis corpora cælestia maximè excedant corpus humanum, tamen multò plus excedit anima rationalis corpora cælestia, quàm ipsa excedant corpus humanum. Vnde non est inconueniens, ea propter hominem esse facta, non sicut ad principalem finem, quia principalis finis omnium est Deus.

ARTICVLVS IIII.

¶ Vtrùm elementa innouabuntur per receptionem alicuius claritatis.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur quòd elementa non innouabuntur per receptionem alicuius claritatis. Sicut enim lux est qualitas corporis cælestis propria, ita calidum, & frigidum, & humidum, & siccum sunt qualitates elementorum: ergo sicut cælum innouatur per augmentum claritatis; ita debent innouari elementa per augmentum qualitatum activarum & passiuarum.

¶ Præterea, Rarum & densum sunt qualitates elementorum, quas elementa in illa innouatione non amittent: sed raritas & densitas elementorum resistere videntur claritati, cùm corpus clarum oporteat esse condensatum: vnde raritas aëris nõ videtur quòd possit claritatem pati: & similiter nec densitas terræ, quę pernietatem tollit: ergo non potest esse, quòd elementa innouentur per alicuius claritatis additionem.

¶ Præterea, Constat quòd damnati erunt in terra: sed ipsi erunt in tenebris non solùm interioribus, sed etiam exterioribus: ergo terra non dotabitur claritate, & eãdem ratione nec alia elementa.

¶ Præterea, Multiplicatio claritatis in elementis multiplicat calorem. Si igitur in illa innouatione erit maior claritas elementorum, quàm nunc sit, erit etiam per consequens maior caliditas & sic videtur quòd transmutabuntur à suis naturalibus qualitatibus quę insunt eis secundum certam mensuram, quod est absurdum.

¶ Præterea, Bonum vniuersi quod consistit in ordine & harmonia, dignius est quàm aliquod bonum alicuius naturæ singularis: sed si vna creatura efficiatur melior, tollitur bonum vniuersi, quia non remanebit eadem harmonia: ergo si corpora elementaria, quæ secundum gradum suæ naturæ, quem tenent in vniuerso, claritatis debent esse expertia, claritatem accipiant, magis ex hoc deperibit perfectio vniuersi, quàm accrescet.

¶ SED CONTRA est quod dicitur Apocal. 21. Vidi cælum nouum & terram nouam: sed cælum innouabitur per maiorem claritatem; ergo & terra, & similiter alia elementa.

¶ Præterea, Corpora inferiora fuerunt in vsum hominis, sicut & superiora: sed creatura corporalis remunerabitur per ministerium, quod homini exhibuit, vt videtur dicere Gloss. Roma. 8. ergo etiam elementa clarificabuntur sicut corpora cælestia.

¶ Præterea, Corpus hominis est ex elementis compositum: ergo partes elementorum, quæ sunt in corpore hominis, glorificato homine, glorificabuntur per receptionem claritatis: sed eadem conuenit esse dispositionem totius & partis: ergo & ipsa elementa conuenit claritate dotari.

CONCLVSIO.

¶ Cùm oporteat corpora inferiora maximè perfici secundum claritatem, in qua communicabunt cum cælestibus corporibus, elementa inducentur claritate quadam, non tamen æqualiter.

¶ RESPONDEO dicendum, quòd sicut est ordo cælestium spirituum ad terrenos spiritus, scilicet humanos, ita etiam est ordo cælestium corporum ad corpora terrestria: cùm autem creatura corporalis sit facta propter spiritualem, & per eam regatur, oportet similiter disponi corporalia sicut & spiritualia disponuntur. In illa autem vltima rerum consummatione spiritus inferiores accipient proprietates superiorum spirituum, quia homines erunt sicut angeli in cælis, sicut dicitur Matth. 22. & hoc erit inquantum ad maximam perfectionem peruenient, secundum quòd humanus spiritus cum angelico conuenit. Vnde etiam similiter cùm corpora inferiora cum cælestibus non communicent nisi in natura lucis & diaphani: vt dicitur in 2. de Anima, oportet corpora inferiora maximè perfici secundum claritatem. Vnde omnia elementa claritate quadam vestientur, non tamen æqualiter, sed secundum suum modum. Dicitur enim quòd terra erit in superficie peruia sicut vitrum, aqua sicut crystallus, aër vt cælum, ignis vt luminaria cæli.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd innouatio mundi ordinatur ad hoc, quòd homo etiam sensu in corporibus quodammodò per manifesta indicia diuinitatem videat. Inter sensus autem nostros spiritualior est visus & subtilior: & ideò quantum ad qualitates visuas, quarum principium est lux, oportet omnia corpora inferiora meliorari, qualitates autem elementares pertinent ad tactum, qui est maximè materialis, & earum excessus contrarietatis magis est contristativus quàm delectativus: excessus autem lucis erit delectabilis, cùm

Universidad de Deusto
Biblioteca

contrarietatem non habeat, nisi propter organi debilitatem quæ tunc non erit.

¶Ad secundum dicendum, quòd aër non erit clarus sicut radios proiiciens, sed sicut diaphanum illuminatum. Terra verò quanuis ex natura sui opacitatem habeat propter defectum lucis: tamen ex diuina virtute in superficie gloria claritatis vestietur sine præiudicio densitatis ipsius.

¶Ad tertium dicendum, quòd in loco Inferni non erit terra glorificata per claritatem, sed loco huius gloriæ habebit pars illa terræ spiritus rationales hominum & dæmonum, qui quanuis ratione culpæ sint infimi: tamen ex dignitate naturæ sunt qualibet qualitate corporali superiores. Vel dicendum, quòd etiam si sit tota terra glorificata, nihilominus reprobi in tenebris exterioribus erunt: quia etiam ignis Inferni, qui quantùm ad aliquid, eis lucebit: quantum ad aliud, eis lucere non poterit.

¶Ad quartum dicendum, quòd claritas illa erit in istis corporibus in quibus caliditatem non causat: quia corpora ista tunc inalterabilia erunt, sicut modò sunt cælestia.

¶Ad quintum dicendum, quòd non tolletur propter melioratione elementorum ordo vniuersi: quia etiam omnes aliæ partes meliorabuntur, & sic remanebit eadem harmonia.

ARTICVLVS V.

¶Vtrùm plantæ & animalia remaneant in illa innouatione.

AD QVINTVM sic proceditur. Videtur quòd plantæ & animalia remaneant in illa innouatione. Elementis enim non debet aliquid subtrahi quod ad eorum ornatum pertinet: sed animalibus & plantis elementa ornari dicuntur: ergo non auferentur in illa innouatione.

¶Præterea, Sicut elementa homini seruierunt, ita etiam animalia, & plantæ & corpora mineralia: sed elementa propter prædictum ministerium glorificabuntur: ergo similiter animalia & plantæ & corpora mineralia.

¶Præterea, Vniuersum remanebit imperfectum, si aliquid quod est de perfectione eius, auferatur: sed species animalium & plantarum & corporum mineralium sunt de perfectione vniuersi: cùm ergo non debeat dici quòd mundus in sua innouatione imperfectus remaneat, videtur quòd oporteat dicere plantas & alia animalia remanere.

¶Præterea, Animalia & plantæ habent nobiliorem formam, quàm ipsa elementa: sed mundus in illa innouatione in melius immutabitur: ergo magis debēt remanere animalia & plantæ, quàm elementa, cùm sint nobiliora.

¶Præterea, Inconueniens est dicere, quòd naturalis appetitus frustretur: sed secundum naturalem appetitum animalia & plantæ appetunt esse perpetua, & si non secundum individuū, saltem secundum speciem, & ad hoc ordinatur eorum generatio continua, vt in secundo de Generatione dicitur: ergo inconueniens est dicere quòd istæ species aliquando deficiant.

¶SED CONTRA, Si plantæ & animalia remanebūt, aut omnia, aut quædam. Si omnia, oportebit etiam bruta quæ fuerunt mortua, resurgere, sicut & homines, quod dici non potest: quia cùm forma eorum in nihilum cedat, non potest eadē numero resumi. Si autem non omnia, sed quædam, cùm non sint maior ratio de vno quàm de alio, quòd in perpetuum maneat, videtur quòd nullum eorum in perpetuum remanebit: sed quicquid remanebit post mundi innouationem, in perpetuum erit generatione & corruptione cessante: ergo plantæ & animalia penitus post mundi innouationem non erunt.

¶Præterea, Secundum Philosophum in 1. de Generatione, animalibus & plantis & huiusmodi corruptibilibus speciei perpetuitas non conseruatur, nisi ex continuatione motus cælestis: sed tunc ille cessabit: ergo non poterit perpetuitas in illis speciebus conseruari.

¶Præterea, Cessante fine, cessare debet id quod est ad finem, sed animalia & plantæ facta sunt ad animalem vitam hominis sustentandam: vnde dicitur Genes. 9. Sicut olera virentia dedi vobis omnem carnem: sed post illam innouationem animalis vita in homine non erit: ergo nec plantæ nec animalia remanere debent.

CONCLVSIO.

¶Cùm plantæ & animalia non possint ordinari ad incorruptionem, non remanebunt in illa mundi innouatione.

¶RESPONDEO dicendum, quòd cùm innouatio mundi propter hominem fiat, oportet quòd innouationi hominis conformetur. Homo autem innouatus de statu corruptionis in incorruptionem transibit, & perpetuæ quietis, primæ ad Corinth. 15. Oportet corruptibile hoc induere incorruptionem: & ideò mundus hoc modo innouabitur abiecta omni corruptione, vt perpetuò maneat in quiete. Vnde ad illam innouationem nihil ordinari poterit, nisi quod habet ordinem ad incorruptionem: huiusmodi autem sunt corpora cælestia, elementa, & homines. Corpora autem cælestia secundum sui naturam incorruptibilia sunt, & secundum totum & secundum partes: elementa verò sunt corruptibilia secundum partes, sed incorruptibilia secundum totum: homines verò corrumpuntur & secundum totum & secundum partes: sed hoc ex parte materiæ, non ex parte formæ, scilicet animæ rationalis, quæ post corruptionem hominis remanet incorrupta. Animalia verò & plantæ & mineralia & omnia corpora mixta corrumpuntur & secundum totum & secundum partem, sed hoc ex parte materiæ, quæ formam amittit: & ex parte formæ, quæ actu non manet: & sic nullo modo habent ordinem ad incorruptionem: vnde in illa innouatione non manebunt, sed sola ea quæ dicta sunt.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd huiusmodi corpora dicuntur esse ad ornatum elementorum, inquantum virtutes actiuæ & passiuę, quæ sunt in elemētis ad speciales actiones contrahuntur: & ideò sunt ad ornatum elementorum in statu actionis & passionis: sed hic status in elementis remanere nō potest: vnde nec animalia nec plantas remanere oportet.

¶Ad secundum dicendum, quòd nec animalia nec plantæ nec alia corpora in ministrando homini aliquid meruerunt, cùm libertate arbitrij careant: sed pro tanto dicuntur quædam corpora remunerari, quia homo hoc meruit, vt illa innouarentur quæ ad innouationem ordinem habent: plantæ autem & animalia non habent ordinem ad innouationem incorruptionis. Vnde ex hoc homo non meruit vt innouaretur: quia nullus potest alteri mereri nisi id cuius est capax, nec etiam ipse sibiipsi. Vnde etiam dato quòd animalia bruta mererentur in ministerio hominis, non tamen esset innouanda.

¶Ad tertium dicendum, quòd sicut perfectio hominis multipliciter assignatur: est enim perfectio naturæ conditæ, & naturæ glorificatæ: ita etiam perfectio vniuersi est duplex. Vna secundum statum huiusmodi immutabilitatis, altera secundum statum nouitatis. Plantæ autem & animalia sunt de perfectione eius secundum statum istum: non autem secundum statum nouitatis, cùm ordinem ad eam non habeant.

¶Ad quartum dicendum, quòd quanuis animalia & plantæ quantum ad quædam alia sint nobiliora quàm ipsa elementa, tamen quantum ad ordinem incorruptionis elementa sunt nobiliora, vt ex dictis patet.

¶Ad quintum dicendum, quòd naturalis appetitus ad perpetuitatem in animalibus & plantis est accipiendus secundum ordinem ad motum cæli, vt tantùm scilicet, in esse permaneāt, quantùm motus cæli durabit. Non enim est appetitus in effectu vt permaneant vltra causam suam: & ideò si cessante primi mobilis motu plantæ & animalia non remanent secundum speciem, non sequitur, appetitum naturalem frustrari.

QVAESTIO NONAGESIMA SECUNDA, *De visione diuinæ essentiæ per comparationem ad beatos, in tres articulos diuisa.*

CONSEQVENTER considerandū est de his quæ spectant ad beatos post iudiciū generale. Et primò, de visione eorum respectu diuinæ essentiæ, in qua eorum beatitudo principaliter consistit. Secundò, de eorum beatitudine & eorum mansionibus. Tertiò, de modo quo se erga damnatos habebunt. Quartò, de dotibus ipsorum, quæ in beatitudine eorum continentur. Quintò, de aureolis, quibus eorum beatitudo perficitur & decoratur.

¶Circa

¶Circa primum quæruntur tria.

¶Primò, vtrùm Sancti videbunt Deum per essentiam.

¶Secundò, vtrùm videbunt eum oculo corporali.

¶Tertiò, vtrùm videndo eum, videant omnia quę Deus videt.

ARTICVLVS I.

¶Vtrùm intellectus humanus possit peruenire ad videndum Deum per essentiam.

Hic & 1. dist. 49. q. 2. artic. 1. & seq.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd intellectus humanus non possit peruenire ad videndum Deum per essentiam. Quia, Ioā. 1. dicitur, Deum nemo vidit vnquam, & exponit Chrys. quòd nec ipsę cælestes essentiæ, ipsa dico Cherubim & Seraphim, ipsum vt est numquam videre potuerunt: sed hominibus non promittitur nisi æqualitas angelorum. Matth. 22. Erunt sicut angeli Dei in cælo: ergo nec Sancti in patria Deum per essentiam videbunt.

¶Præterea, Dionys. sic argumentatur 1. c. de Diui. nominibus: Cognitio non est nisi existentium: omne autem existēs finitum est, cùm sit in aliquo genere determinatum, & sic Deus cùm infinitus sit, est super omnia existentia: ergo eius non est cognitio, sed est super omnia existentia, & omnem cognitionem.

¶Præterea, Dionys. in 1. de Mystica Theolog. ostendit quòd perfectissimus modus, quo intellectus noster Deo coniungi potest, est inquantùm coniungitur ei ignoto: sed illud quod est visum per essentiam, nō est ignotum: ergo impossibile est quòd intellectus per essentiam Deum videat.

¶Præterea, Dionys. in epistola ad Caium Monachum dicit, quòd suppositæ Dei tenebræ, quas abundantiam lucis appellat, cooperiuntur omni lumini, & absconduntur omni cognitioni. Et si aliquis videns Deū intellexit quod vidit, non ipsum videtur, sed aliquid eorum quæ sunt eius: ergo nullus intellectus creatus poterit Deum per essentiam videre.

¶Præterea, Sicut Diony. dicit in epistola ad Hierotheum: Non visibilis quidem est Deus existens propter excedentem claritatem: sed claritas eius sicut excedit intellectum hominum in via, ita excedit intellectum hominis in patria: ergo sicut inuisibilis est in via, sic erit in patria.

¶Præterea, Cùm intelligibile sit perfectio intellectus, oportet esse proportionem inter intelligibile & intellectum, visibile & visum: sed non est accipere proportionem aliquam inter intellectum nostrum & essentiam diuinam, cùm in infinitū distent: ergo intellectus noster non potest pertingere ad essentiam diuinam videndam.

¶Præterea, Plus distat Deus ab intellectu nostro, quàm intelligibile creatum à sensu: sed sensus nullo modo potest pertingere ad creaturam spiritualem videndam: ergo nec intellectus noster poterit pertingere ad videndam diuinam essentiam.

¶Præterea, Quandocunque intellectus intelligit aliquid in actu, oportet quòd informetur per similitudinem intellecti, quæ est principium intellectualis operationis in tale obiectum determinatæ, sicut calor est principium calefactionis: si ergo intellectus noster Deum intelligat, oportet quòd fiat per aliquam similitudinem informantem ipsum intellectum. Hoc autem non potest esse ipsa diuina essentia, quia formæ & formati oportet esse vnum: diuina autem essentia ab intellectu nostro differt secundum essentiam & esse: ergo oportet quòd forma, qua informatur intellectus noster in intelligendo Deū, sit aliqua similitudo impressa à Deo in intellectum nostrum: & similitudo illa cùm sit quid creatum, non potest ducere in Dei cognitionem nisi sicut effectus in causam: ergo impossibile est vt intellectus noster Deum videat, nisi per effectum ipsius: sed visio Dei, quæ est per effectus, non est visio Dei per essentiam: ergo intellectus noster non poterit Deum per essentiam videre.

¶Præterea, Diuina essentia magis distat ab intellectu nostro, quàm quicunque angelus vel intelligentia: sed sicut dicit Auicenna in sua Metaph. intelligentiam esse in nostro intellectu, non est essentiam intelligentem esse in intellectu nostro, quia sic scientia quam de intelligentia habemus, esset substantia & non accidens: sed hoc est impressionem intelligentiæ esse in nostro intellectu: ergo & Deus non est in intellectu nostro: sed illa impressio non potest ducere in cognitionem diuinæ essentiæ, quia cùm in infinitum distet à diuina essentia, degenerat in aliam speciem multò ampliùs quàm si species albi degeneret in speciem nigri: ergo sicut ille, in cuius visu species albi degenerat in speciem nigri, propter indispositionem organi non dicitur videre album: ita nec intellectus noster, qui solùm per huiusmodi impressionem Deum intelligit, eum per essentiam poterit videre.

¶Præterea, In rebus separatis à materia idem est intelligens & quod intelligitur, vt patet in 3. de Anima: sed Deus est maximè à materia separatus: cùm ergo intellectus qui est creatus, non possit ad hoc pertingere, vt fiat essentia increata, non poterit esse quòd intellectus noster Deum per essentiam videat.

¶Præterea, Omne illud quod videtur per essentiam, de eo scitur quid est: sed de Deo intellectus noster non potest scire quid est, sed solùm quid non est, sicut Diony. dicit & Damas. ergo intellectus noster Deum per essentiam videre non potest.

¶Præterea, Omne infinitum, inquātùm infinitum est, ignotum est: sed Deus est modis omnibus infinitus: ergo est omninò ignotus: ergo per essentiam ab intellectu creato videri non poterit.

¶Præterea, Augu. dicit in lib. de videndo Deo: Deus est natura inuisibilis: sed ea quæ insunt Deo per naturam, non possunt aliter se habere: ergo non potest esse quòd per essentiam videatur.

¶Præterea, Omne quod est alio modo, & alio modo videtur, non videtur secundum id quod est: sed Deus alio modo est, & alio modo videtur à Sanctis in patria: est enim per modum suum: sed videtur à Sanctis per modum eorum: ergo non videtur à Sanctis secundum illud quod est, & sic non videbitur per essentiam.

¶Præterea, Illud quod per medium videtur, non videtur per essentiam: sed Deus in patria videbitur per medium, quod est lumen gloriæ, vt patet in Psalmo, In lumine tuo videbimus lumen. ergo non videbitur per essentiam.

¶Præterea, Deus in patria videbitur facie ad faciē, vt dicitur. 1. Cor. 13. sed hominem quem facie ad faciem videmus, videmus per similitudinem: ergo Deus in patria videbitur per similitudinem, & non per essentiam.

¶SED CONTRA est quod dicitur 1. Cor. 13. Videmus nunc per speculum in ænigmate, tunc autem facie ad faciem: sed id quod videtur facie ad faciem, videtur per essentiam: ergo Deus per essentiam videbitur à Sanctis in patria.

¶Præterea, Ioan. 3. Cùm apparuerit, similes ei erimus & videbimus eum sicuti est: ergo videbimus eum per essentiam.

¶Præterea, Primæ Corinth. decimoquinto, super illud, Cùm tradiderit regnum Deo & patri: dicit Glossa, vbi, scilicet in patria, essentia Patris & Filii & Spiritus sancti videbitur, quod solùm mundis cordibus dabitur, quæ est summa beatitudo: beati ergo Deum per essentiam videbunt.

¶Præterea, Ioannis decimoquarto dicitur, Si quis diligit me, diligetur à Patre, & ego diligam eum, & manifestabo meipsum ei: sed illud quòd manifestatur, per essentiam videtur: ergo Deus à sanctis in patria essentialiter videbitur.

¶Præterea, Exod. 33. super illud, Non videbit me homo, & viuet: Gregorius improbat opinionem illorum qui dicebant, quòd in illa regione beatitudinis Deus in claritate sua conspici potest, sed in natura videri non potest, quia aliud non est eius claritas & eius natura: sed natura eius est essentia eius: ergo videbitur per essentiam suam.

¶Præterea, Sanctorum desiderium non potest omninò frustrari: sed Sanctorum desiderium commune est vt Deum per essentiam videant, vt patet Exo. 33. Ostende mihi gloriam tuam. & in Psal. Ostende faciem tuam, & salui erimus. & Ioan. 14. Ostende nobis Patrem, & sufficit nobis: ergo Sancti per essentiam Deum videbunt.

CONCLVSIO.

¶Quia finis vltimæ vitæ humanæ est videre Deum, quod est illius summa felicitas, beati in regno cælesti videbunt Deum facie ad faciem.

¶RESPONDEO dicendum, quòd sicut secundum fidem ponimus, finem vltimum humanæ vitæ esse visionem Dei, ita Philosophi posuerunt vltimam hominis felicitatem esse intelligere substantias à materia separatas secundum esse: & ideò

Universidad de Deusto
Biblioteca

circa hanc quæstionem eadem difficultas & diuersitas inuenitur apud Philosophos & apud Theologos. Quidam enim Philosophi posuerunt quòd intellectus noster possibilis nunquam potest ad hoc peruenire, vt intelligat substantias separatas, sicut Alpharabius in fine suę Ethicæ, quanuis contrarium dixerit in libro de intellectu, vt Commentator refert in tertio de Anima. Et similiter quidam Thologi posuerunt quòd intellectus humanus nunquam potest ad hoc peruenire, vt Deum per essentiam videat, v trosque ad hoc mouet distantia inter intellectum nostrum & essentiam diuinam, & alias substantias separatas. Cùm enim intellectus in actu sit quodammodò vnum cum intelligibili in actu, videtur difficile quòd intellectus creatus aliquo modo fiat essentia increata. Vnde Chrysostomus dicit, Quomodò creabile videt increabile? Et maior difficultas est illis adhuc, qui ponunt intellectum possibilem esse generabilem & corruptibilem, vtpote virtute à corpore dependentem, non solùm respectu visionis diuinæ, sed respectu visionis quarumcunque substantiarum separatarum. Sed hoc ipsum stare omnino non potest. Primò, quia repugnat autoritati sacræ scripturę Canonicæ, vt Augustinus dicit in libro de Videndo Deum. Secundò, quia cùm intelligere sit maximè propria operatio hominis, oportet quòd secundum eam assignetur sibi sua beatitudo, cùm hæc operatio in ipso perfecta fuerit. Cùm autem perfectio intelligentis, inquantum huiusmodi sit ipsum intelligibile, si in perfectissima operatione intellectus homo non perueniat ad videndum essentiam diuinam, sed aliquid aliud, oportebit dicere quòd aliquid aliud sit beatificans ipsum hominem quàm Deus: & cùm vltima perfectio cuiuslibet sit in coniunctione ad suum principium, sequitur quòd aliquid aliud sit principium effectiuũ hominis quàm Deus, quod est absurdum. Et similiter est absurdum apud Philosophos, qui ponunt animas nostras à substantiis separatis emanare, vt in fine eas posimus intelligere. Vnde oportet ponere secundum nos, quòd intellectus noster quandoque perueniat ad videndam essentiam diuinam, & secundum Philosophos quòd perueniat ad videndam essentiam substantiarum separatarum: quomodò autem hoc possit accidere, restat inuestigandum. Quidam enim posuerunt, vt Alpharabius & Auempace, quòd ex hoc ipso quòd intellectus noster intelligit quæcunque intelligibilia, pertingit ad videndam essentiam substantiæ separatæ, & ad hoc ostendendum procedit duobus modis. Quorum primus est, quòd sicut natura speciei non diuersificatur in diuersis individuis, nisi secundum quòd coniungitur principiis individuantibus, ita forma intellecta hominis non diuersificatur apud me & te, nisi secundum quòd coniungitur diuersis formis imaginabilibus: & ideò quando intellectus separat formam intellectam à formis imaginabilibus, remanet quidditas intellecta, quæ est vna & eadem apud diuersos intelligentes, & huiusmodi est quidditas substantiæ separatæ. Et ideò quando intellectus noster ad summam abstractionem quidditatis cuiuscunque peruenit, intelligit per hoc quidditatem substantiæ separatæ, quæ est ei similis. Secundus modus est, quia intellectus noster natus est abstrahere quidditatem ab omnibus intelligibilibus habentibus quidditatem. Si ergo quidditas quam abstrahit ab hoc singulari habente quidditatem, sit quidditas non habens quidditatem, intelligendo eam, intelligit quidditatem substantiæ separatæ, quæ est talis dispositionis, eò quòd substantiæ separatæ sunt quidditates subsistentes quæ non habent quidditates: quidditas enim simplicis est ipsum simplex, vt Auic. dicit. Si autem quidditas abstracta ab hoc particulari sensibili sit quidditas habens quidditatem: ergo quidditatem illam intellectus natus est abstrahere. & ita cùm non sit abire in infinitum, erit deuenire ad quidditatem non habentem quidditatem, per quam intelligitur quidditas separata. Sed iste modus non videtur esse sufficiens. Primò, quia quidditas substantiæ materialis, quam intellectus abstrahit, non est eiusdem rationis cum quidditatibus substantiarum separatarum: & ita per hoc quòd intellectus noster abstrahit quidditates rerum materialium, & cognoscit eas, non sequitur quòd cognoscat quidditatem separatæ substantiæ, & præcipuè diuinam essentiam, quæ maximè est alterius rationis ab omni quidditate creata. Secundò, quia daro quòd esset vnius rationis: tamen cognita quidditate rei compositæ, non cognosceretur quidditas substantiæ separatæ nisi secundum genus remotissimum quod est substantia. Hæc autem cognitio est imperfecta nisi deueniatur ad propria rei. Qui enim cognoscit hominem solùm, inquantùm est animal, non cognoscit eum nisi secundum quid, & in potentia, & multò minùs cognoscit eum, si non cognoscat nisi substantiæ naturam in ipso. Vnde sic cognoscere Deum vel alias substantias separatas, non est videre essentiam diuinam, vel quidditatem substantiæ separatæ: sed est cognoscere per effectum & quasi in speculo.

¶Et ideò alius modus intelligendi substantias separatas ponitur ab Auicenna in sua Metaphysi. scilicet quòd substantiæ separatæ intelliguntur à nobis per intentiones suarum quidditatum, quæ sunt quædam earum similitudines non abstractæ ab eis, quia ipsæmet sunt immateriales, sed impressæ ab eis in animabus nostris. Sed hic modus etiam non videtur nobis sufficere ad visionem diuinam quam quærimus. Constat enim quòd omne quod recipitur in aliquo, est per modum recipientis in eo: & ideò similitudo diuinæ essentiæ impressa ab intellectu nostro, erit per modum nostri intellectus: modus autem intellectus nostri deficiens est à perfecta receptione diuinæ similitudinis: defectus autem diuinæ similitudinis potest tot modis accidere quot modis dissimilitudo inuenitur. Vno enim modo est deficiens similitudo quando participatur forma secundum eandem rationem speciei, sed non secundum eundem perfectionis modum, sicut est similitudo deficiens eius qui parum habet de albedine ad illum, qui multum habet. Alio modo adhuc magis deficiens, quando non peruenitur ad eandem rationem speciei, sed tantùm ad eandem rationem generis sicut similitudo inter illum qui habet colorem citrinum, & illum qui habet colorem album. Alio modo adhuc est magis deficiens, quando ad rationem eius generis non pertingit, sed solùm secundum analogiam siue proportionem: sicut est similitudo albedinis ad hominem in eo quòd vtrunque est ens: & hoc modo est deficiens omnis similitudo, quæ est in creatura recepta respectu diuinæ essentiæ. Ad hoc autem quòd visus cognoscat albedinem, oportet quòd recipiatur in eo similitudo albedinis secundum rationem suæ speciei, quanuis non secundum eundem modum essendi: quia habet alterius modi esse forma in sensu & in re extra animam. Si enim fieret in oculo forma citrini, non diceretur oculus videre albedinem. Et similiter ad hoc quòd intellectus intelligat aliquam quidditatem, oportet quòd fiat in eo similitudo eiusdem rationis secundum speciem, quanuis fortè non sit idem modus essendi vtrobique: non enim forma existens in intellectu vel sensu est principium cognitionis secundum modum essendi, quem habet vtrobique, sed secundum rationem, in qua communicat cum re exteriori. Et ita patet quòd per nullam similitudinem receptam in intellectu creato potest Deus intelligi, ita quòd essentia eius videatur immediatè. Vnde etiam quidam ponentes, diuinam essentiam per hunc modum videri, dixerunt quòd ipsa essentia non videbitur, sed quidam fulgor quasi radius ipsius. Vnde nec iste modus sufficit ad visionem diuinam, quam quærimus.

¶Et ideò accipiendus est alius modus, quem scilicet quidam Philosophi posuerunt, scilicet Alexander & Auerroys in 3. de Anima. Cùm enim in qualibet cognitione sit necessaria aliqua forma qua res cognoscatur aut videatur, forma ista qua intellectus perficitur ad videndas substantias separatas, non est quidditas quam intellectus abstrahit à rebus compositis, vt dicebat prima opinio, neque alia impressio relicta à substantia separata in intellectu nostro, vt dicebat secunda: sed est ipsa substantia separata quæ coniungitur intellectui nostro, vt forma, vt ipsa sit quod intelligitur, & quicquid sit de aliis substantiis separatis: tamen istum modum oportet nos accipere in visione Dei per essentiam, quia quacunque alia forma informaretur intellectus noster, non posset per eam duci in essentiam diuinam: quod quidem non debet intelligi, quasi diuina essentia sit vera forma intellectus nostri, vel quia ex ea & intellectu nostro efficiatur vnum simplex, sicut in naturalibus ex forma & materia naturali: sed quia proportio essentiæ diuinæ ad intellectum nostrum est, sicut proportio formæ ad materiã. Quandocunque aliqua duo quorum vnum est altero perfectius, recipiuntur in eodem receptibili, proportio vnius duorum ad alterum, scilicet magis perfecti ad minus perfectum est sicut proportio formæ ad materiam: sicut lux & color recipiuntur in diaphano, quorum lux se habet ad colorem sicut ad materiam: & ita cùm in anima recipiatur vis intellectiua, & ipsa

& ipsa diuina essentia inhabitans, licet non per eundem modum, essentia diuina se habebit ad intellectum sicut forma ad materiam. Et quòd hoc sufficiat ad hoc quòd intellectus per diuinam essentiam possit videre ipsam diuinam essentiam, hoc modo potest ostendi: Sicut enim ex forma naturali, qua aliquid habet esse, & materia efficitur vnum ens simpliciter, ita ex forma qua intellectus intelligit & ipso intellectu sit vnum in intelligendo. In rebus autem naturalibus res per se subsistens non potest forma esse alicuius materiæ, si illa res habeat materiam partem sui: quia non potest esse, vt materia sit forma alicuius: sed si illa res per se subsistens sit forma tantùm, nihil prohibet eam effici formam alicuius materiæ, & fieri quo est ipsius compositi: sicut patet de anima. In intellectu autem oportet accipere ipsum intellectum in potentia quasi materiam, & speciem intelligibilem quasi formam, & intellectus in actu intelligens erit quasi compositum ex vtroque. Vnde si sit alia res per se subsistens, quæ non habeat aliquid intra se præter id quod est intelligibile in ipsa, talis res poterit esse forma qua intelligit intellectus: res autem quælibet est intelligibilis secundum id quod habet de actu, non secundum id quod habet de potentia: vt patet in 9. Metaphysi. & huiusmodi signum est quòd oportet formam intelligibilem abstrahere à materia, & ab omnibus proprietatibus materiæ: & ideò cùm diuina essentia sit actus purus, poterit esse forma, qua intellectus intelligit, & hæc erit visio beatificans: & ideò dicit Magister, quòd vnio animæ ad corpus est quoddam exemplum beatæ vnionis, qua ipse homo vnitur Deo.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd autoritas illa potest tripliciter exponi, vt patet per Augustinum in libro de Videndo Deum. Vno modo vt excludatur corporalis visio, qua nemo visurus est Deum in essentia sua. Alio modo vt excludatur etiam intellectualis visio Dei per essentiam ab his qui in ista mortali carne viuunt. Alio modo, vt excludatur visio comprehensionis ab intellectu creato, & sic intelligit Chryso. Vnde subdit: Notitiam huiusmodi dicit Euangelista certissimam considerationem & comprehensionem tantam, quantam habet Pater de Filio: & hic est intellectus Euangelistæ. Vnde subdit, Vnigenitus, qui est, &c. per comprehensionẽ volens probare filium esse Deum.

¶Ad secundum dicendum, quòd sicut Deus excedit omnia existentia, quæ habent esse determinatum per essentiam suam infinitam, ita cognitio sua qua cognoscit est super omnem cognitionem: vnde quæ est proportio cognitionis nostræ ad essentiam creatam, ea est proportio cognitionis diuinæ ad essentiam suam. Ad cognitionem autem duo concurrunt, scilicet cognoscens, & quo cognoscitur. Visio autem illa qua Deum per essentiam videmus, est eadem cum visione, qua Deus se videt ex parte eius quo videtur: quia sicut ipse se videt per essentiam suam, ita & nos videbimus: sed ex parte cognoscentis inuenitur diuersitas quæ est inter intellectum diuinum & nostrum. In cognoscendo autem id quod cognoscitur, sequitur formam, qua cognoscimus, quia per formam lapidis videmus lapidem: sed efficacia in cognoscendo sequitur virtutem cognoscentis, sicut qui habet visum fortem, acutiùs videt: & ideò in illa visione nos videbimus quod Deus videt, scilicet essentiam suam, sed non ita efficaciter.

¶Ad tertium dicendum, quòd Dionys. loquitur ibi de cognitione qua Deum in via cognoscimus per aliam formam creatam, qua intellectus noster formatur ad Deum videndum: sed sicut dicit Augustin. Deus omnem formam intellectus nostri subterfugit: quia quancunque formam intellectus noster concipiat, illa forma non pertingit ad rationem diuinæ essentiæ: & ideò ipse non potest esse peruius intellectui nostro, sed per hoc cum perfectissimè cognoscimus in statu viæ, quòd scimus esse eum super omne id quod intellectus noster concipere potest, & sic ei coniungimur quasi ignoto: sed in patria ipsum per formam, quæ est essentia sua, videbimus, & coniungemur ei quasi noto.

¶Ad quartum dicendum, quòd lux est Deus, vt dicitur Ioan. 1. Lumen autem est impressio lucis in aliquo illuminato: & quia essentia diuina est alterius modi, quam omnis similitudo ipsius impressa in intellectu: ideò dicit quòd diuinæ tenebræ cooperiuntur omni lumine: quia scilicet essentia diuina, quam tenebras vocat propter claritatis excessum, manet indeterminata propter impressionem intellectus nostri, & per hoc sequitur quòd abscondatur omni cognitioni: & ideò quicunque videntium Deum aliquid mente concipit, hoc non est Deus, sed aliquid diuinorum effectuum.

¶Ad quintum dicendum, quòd claritas Dei quanuis excedat omnem formam, qua nunc intellectus noster informatur, non tamen excedit ipsam essentiam diuinam, quæ erit quasi forma intellectus nostri in patria: & ideò licet nunc sit inuisibilis, tamen tunc erit visibilis.

¶Ad sextum dicendum, quòd quanuis finiti ad infinitum non possit esse proportio: quia excessus infiniti supra finitum non est determinatus: potest tamen esse inter ea proportionalitas quæ est similitudo proportionum. Sicut enim finitum æquabitur alicui finito, ita infinito infinitum: ad hoc autem quòd aliquis totaliter cognoscatur, quandoque oportet esse proportionem inter cognoscentem & cognitum: quia oportet virtutem cognoscentis coæquari cognoscibilitati rei cognitæ: æqualitas autem proportio quædam est: sed quandoque cognoscibilitas rei excedit virtutem cognoscentis, sicut cùm nos cognoscimus Deum, aut econuerso sicut cùm ipse cognoscit creaturas, & tunc non oportet esse proportionem inter cognoscentem & cognitum, sed proportionalitatem tantùm: vt scilicet, sicut se habet cognoscens ad cognoscendum, ita se habet cognoscibile ad hoc quòd cognoscatur: & talis proportionalitas sufficit ad hoc quòd infinitum cognoscatur à finito, vel econuerso. Vel dicendum quòd proportio secundum propriam nominis institutionem significat habitudinem quantitatis ad quãtitatem secundum aliquem determinatum excessum vel adæquationem: sed vlteriùs est translatum ad significandum omnem habitudinem cuiuscunque ad aliud, & per hunc modum dicimus quòd materia debet esse proportionata ad formam, & hoc modo nihil prohibet, intellectum nostrum, quanuis sit finitus, dici proportionatum ad videndum essentiam diuinam, non tamen ad comprehendendum eam, & hoc propter suam immensitatem.

¶Ad septimum dicendum, quòd duplex est similitudo & distantia. Vna secundum conuenientiam in natura, & sic magis distat Deus ab intellectu creato quàm intelligibile creatum à sensu. Alia secundum proportionalitatem, & sic est econuerso: quia sensus non est proportionatus ad cognoscendum aliquod immateriale, sicut intellectus est proportionatus ad cognoscendum quodcunque immateriale: & hæc similitudo requiritur ad cognoscendum, non autem prima. Quia constat quòd intellectus intelligens lapidem non est similis ei in naturali esse: sicut etiam visus apprehendit mel rubeum & fel rubeum, quanuis non apprehendat mel dulce. Fellis enim rubedo magis conuenit cũ melle, inquantùm est visibile, quàm dulcedo mellis cum melle.

¶Ad octauum dicendum, quòd in visione qua Deus per essentiam videbitur, ipsa diuina essentia erit quasi forma intellectus, qui intelligit: nec oportet quòd efficiantur vnum secundum esse simpliciter, sed solùm quòd fiant vnum quantùm pertinet ad actum intelligendi.

¶Ad nonum dicendum, quòd dictum Auicennæ quantùm ad hoc non sustinemus, quia ei etiam ab aliis Philosophis in hoc contradicitur: nisi fortè velimus dicere quòd Auicenna intelligit de cognitione substantiarum separatarum, secundũ quòd cognoscuntur per habitus scientiarum speculatiuarum & similitudinibus aliarum rerum. Vnde hoc introducit ad ostendendum quòd scientia non est in nobis substantia, sed accidẽs: & tamen diuina essentia quanuis plus distet secundum proprietatem naturæ suæ ab intellectu nostro, quam substantia angeli, tamen plus habet directæ intelligibilitatis: quia est actus purus cui non admiscetur aliquid de potentia, quod non contingit in aliis substantiis separatis. Nec illa cognitio qua Deum per essentiam videbimus, ex parte eius quod videbitur, erit in genere accidentis, sed solùm quantùm ad actum ipsius intelligentis, qui non erit ipsa substantia intelligentis vel intellecti.

¶Ad decimum dicendum, quòd substantia separata à materia se intelligit, & intelligit alia, & vtroque modo potest verificari autoritas inducta. Cùm enim ipsa substantia naturæ separatæ essentia sit, per seipsam est intelligibilis in actu, eò

Universidad de Deusto
Biblioteca

quòd est à materia separata: constat autem quòd quando substantia separata intelligit se, quòd omninò est idem intelligens, & intellectum. Non enim intelligit se per aliquam intentionem abstractam à se, sicut nos intelligimus res materiales: & hic videtur esse intellectus Philosophi in tertio de Anima, vt per Commentaria ibidem patet. Secundum autem quòd intelligibiles alias, intellectum in actu sit vnum cum intellectu in actu, inquantum forma intellecti sit forma intellectus, inquantum est intellectus in actu, non quòd sit ipsamet essentia intellectus: vt Auicenna probat 6. de Naturalibus: qui essentia intellectus manet vna sub duabus formis, secundum quòd intelligit res duas successiuè ad modum quo materia prima manet vna sub diuersis formis. Vndecetiam Commentator in tertio de Anima comparat intellectum possibilem quantum ad hoc primæ materiæ: & sic nullo modo sequitur quòd intellectus noster videns Deum, fiat ipsa essentia diuina, secundum quòd ipsa comparatur ad ipsum quasi perfectio & forma.

¶Ad vndecimum dicendum, quòd autoritates illæ & omnes similes sunt intelligendæ de cognitione, qua cognoscimus Deum in via ratione priùs posita.

¶Ad duodecimum dicendum, quòd infinitum priuatiuè dictum est ignotum, inquantum huiusmodi: quia dicitur per remotionem complementi, à quo est cognitio rei. Vnde infinitum reducitur ad materiam subiectam priuationi, vt patet in tertio Physicorum. Sed infinitum negatiuè acceptum dicitur per remotionem materiæ terminantis: quia forma etiam quodammodò terminatur per materiam. Vnde infinitum hoc modo est maximè de se cognoscibile, & hoc modo infinitus est Deus.

¶Ad decimumtertium dicendum, quòd Augustinus loquitur de visione corporali, qua nunquam videbitur: quod patet ex hoc quod præmittitur. Sicut enim videntur ista quæ visibilia nominantur, Deum nemo vidit vnquam, nec videre potest, & est natura inuisibilis sicut & incorruptibilis. Sicut autem secundum naturam suam est maximè ens, ita & secundum se est maximè intelligibilis: sed quòd à nobis quandoque non intelligatur, est ex defectu nostro. Vnde quòd videatur postquàm visus non fuit à nobis, non est ex mutatione sua sed nostra.

¶Ad decimumquartum dicendum, quòd Deus in patria videbitur à sanctis sicuti est, si hoc referatur ad modum ipsius visi. Videbitur enim à sanctis Deus habere illum modum quem habet. Sed si referatur modus ad ipsum cognoscentem, non videbitur sicuti est, quia non erit tanta efficacia intellectus creati ad videndum, quanta est efficacia essentiæ diuinæ ad hoc, quòd intelligatur.

¶Ad decimumquintum dicendum, quòd medium in corporali visione & intellectuali inuenitur triplex. Primum est medium sub quo videtur, & hoc est quod perficit visum ad videndum in generali, non determinans visum ad aliquod speciale obiectum: sicut se habet lumen corporale ad visum corporale, & lumen intellectus agentis ad intellectum possibilem secundum quòd est medium. Secundum est medium quo videtur, & hæc est forma visibilis qua determinatur vterque visus ad speciale obiectum: sicut per formam lapidis ad cognoscendum lapidem. Tertium est medium, in quo videtur, & hoc est id per cuius inspectionem ducitur visus in aliam rem: sicut inspiciendo speculum ducitur in ea quæ in speculo spectantur, & videndo imaginem ducitur in imaginatum, & sic etiam intellectus per cognitionem effectus ducitur in causam vel econuersò. In visione igitur patriæ non erit tertium medium: vt scilicet Deus per species aliorum cognoscatur, sicut nunc cognoscitur, ratione cuius dicimur nunc videri in speculo: nec erit ibi secundum medium, quia ipsa essentia diuina erit, qua intellectus noster videbit Deum: sed erit ibi tantùm primum medium quod eleuauit intellectum nostrum ad hoc quòd possit coniungi subsistentiæ increatæ modo prædicto: sed ab hoc medio non dicitur cognitio mediata, quia non cadit inter cognoscentem & rem cognitam, sed est illud quod dat cognoscenti vim cognoscendi.

¶Ad decimumsextum dicendum, quòd creaturæ corporales non dicuntur immediatè videri, nisi quando id quod est in eis cognoscibile, visui ei coniungitur: non sunt autem cognoscibiles per essentiam suam ratione materialitatis: & ideò tunc immediatè videntur quando eorum similitudo intellectui coniungitur: sed Deus per essentiam suam coniungibilis est intellectui: vnde non immediatè videtur nisi essentia sua coniungeretur intellectui, & hæc visio immediatè dicitur visio facie. Et præterea similitudo rei corporalis recipitur in visu secundum eandem rationem, qua est in re, sed non secundum modum essendi: & ideò similitudo illa ducit in illam rem directè: non autem potest hoc modo ducere aliqua similitudo intellectus nostri in Deum, vt ex dictis patet, & propter hoc nō est simile.

ARTICVLVS II.

¶Vtrùm Sancti post resurrectionem Deum oculis corporalibus videbunt.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd Sancti post resurrectionem Deum corporalibus oculis videbunt. Oculus enim glorificatus maioris erit virtutis, quàm aliquis oculus non glorificatus: sed beatus Iob oculo suo Deum vidit: Iob 19. Auditu auris audiui te, nunc oculus meus videt te: ergo multò fortiùs oculus glorificatus per essentiam Deum videre poterit.

¶Præterea, Iob 19. In carne mea videbo Deum Saluatorem meum: ergo in patria Deus corporalibus oculis videbitur.

¶Præterea, August. 22. de Ciuitate Dei, loquens de visu oculorum glorificatorum, sic dicit: Vis præpollentior erit oculorum illorum, non vt acriùs videant, qua quidam perhibentur videre serpentes vel aquilæ, quantalibet enim acrimonia cernendi eadem animalia vigeant, nisi aliud quàm corpora possunt videre: sed vt videant incorporalia: quæcunque autem potentia cognoscitiua est incorporalium, potest eleuari ad videndum Deum: ergo oculi glorioſi Deum videre poterunt.

¶Præterea, Quæ est differentia corporalium ad incorporalia, eadem est econuerso: sed oculus incorporeus potest corporalia videre: ergo oculus corporeus poterit videre incorporalia, & sic idem quod prius.

¶Præterea, Gregor. in 6. Moralium super illud Iob 4. Stetit quidam, cuius non cognoscebam vultum, &c. sic dicit, Homo qui si præceptum seruare voluisset, carne spiritualis futurus fuerat, factus est peccando etiam carnalis mente: sed ex hoc quòd est mente factus carnalis, vt ibidem dicit, solùm ea cogitat, quæ ad animum per corporum imagines trahit: ergo etiam quãdo carne spiritualis erit, quod post resurrectionem Sanctis promittitur etiam carne spiritualia videre poterit, & sic vt priùs.

¶Præterea, Homo solo Deo potest beatificari: beatificatur autem non solùm quantùm ad animam, sed etiam quantùm ad corpus: ergo non solùm intellectu, sed etiam carne Deum videre poterit.

¶Præterea, Sicut Deus est præsens per suam essentiam in intellectu: ita etiam erit præsens in sensu, quia erit omnia in omnibus, vt dicitur 1. Corinth. 15. sed videbitur ab intellectu ex hoc quòd sua essentia ei coniungetur: ergo poterit videri etiam à sensu.

¶SED CONTRA, Ambrosius dicit super Lucam, Nec corporalibus oculis Deus quæritur, nec circunscribitur visu, nec tactu tenetur: ergo nullo corporali sensu Deus videbitur.

¶Præterea, Hieronymus dicit: Non solùm diuinitatem Patris, sed nec Filij, nec Spiritus sancti oculi carnis possunt aspicere, sed oculi mentis, de quibus dicitur, Beati mundo corde.

¶Præterea, Idem Hieronymus dicit, Res incorporalis corporalibus oculis non videtur: sed Deus est maximè incorporeus: ergo, &c.

¶Præterea, August. de videndo Deum: Deum nemo vidit vnquàm, vel in hac vita, sicut ipse est, vel in angelorum vita, sicut visibilia ista, quæ corporali visione cernuntur: sed vita angelorum dicitur vita beata, in qua resurgentes viuent: ergo, &c.

¶Præterea, Secundum hoc homo dicitur factus ad imaginem Dei quòd Deum conspicere potest: vt Aug. dicit, sed homo est ad imaginem Dei secundum mentem non secundum carnem: ergo mente & non carne Deum videbit.

CONCLV.

CONCLVSIO.

¶Beati post resurrectionem nullo modo videre poterunt Deum visu corporali, tanquam Deus esset per se visibilis, nisi per accidens.

¶RESPONDEO dicendum, quòd sensu corporali aliquid sentitur dupliciter. Vno modo per se, alio modo per accidens. Per se quidem sentitur illud quod per se patitur sensui corporali inferre potest: per se autem potest passionem inferre aut sensui, inquantùm est sensus: aut huic sensui, inquantùm est hic sensus: quod autem secundo modo infert per se passionem sensui, dicitur sensibile proprium, sicut color respectu visus, & sonus respectu auditus: quia autem sensus inquantum est sensus, vtitur organo corporali, non potest in eo aliquid recipi nisi corporaliter: cùm omne illud quod recipitur in aliquo, sit in eo per modum recipientis: & ideò omnia sensibilia inferunt passionem sensibus, inquantum est sensus, secundum quòd habent magnitudinem: & ideò magnitudo & omnia consequentia, vt motus, quies, & numerus, & huiusmodi dicuntur sensibilia communia per se tantùm, per accidens tamen sentitur illud quod non infert passionem sensui, neque inquantum est sensus, neque inquantum est hic sensus, sed coniungitur his quæ per se sensui inferunt passionem: sicut Socrates & filius Darij, & amicus, & alia huiusmodi quæ per se cognoscuntur in vniuersali intellectu, in particulari autem virtute cogitatiua in homine, æstimatiua autem in aliis animalibus. Huiusmodi autem tunc sensus exterior dicitur sentire, quanuis per accidens, quando ex eo quòd per se sentitur vis apprehensiua, cuius est illud cognitum per se cognoscere, statim & sine dubitatione & discursu apprehendit: sicut videmus aliquem viuere ex hoc quòd loquitur, quando autem aliter se habet, non dicitur illud sensus videre etiam per accidens. Dico ergo quòd Deus nullo modo potest videri visu corporali, aut aliquo alio sentiri sensu sicut per se visibile, nec hîc nec in patria: quia si à sensu remouebatur id quod conuenit sensui, inquantum est sensus, non erit sensus. Et similiter si à visu remouebatur illud quod est visus, inquantum est visus, non erit visus. Cùm ergo sensus inquantum est sensus, percipiat magnitudinem, & visus inquantum est talis sensus, percipiat colorem, impossibile est quòd visus percipiat aliquid quod non est color nec magnitudo, nisi sensus diceretur æquiuocè. Cùm ergo visus & sensus sit futurus idem specie in corpore glorioso, non poterit esse quòd diuinam essentiam videat sicut visibile per se. Videbit autem eam sicut visibile per accidens, dum ex parte visus corporalis tantam gloriam Dei inspiciet in corporibus, & præcipuè glorioſis, & maximè in corpore Christi: & ex parte alia, intellectus tam clarè eum videbit quòd in rebus corporalibus visis Deus percipietur sicut in locutione percipitur vita: quantùs enim intellectus noster non videat eum ex creaturis, tamen videbit Deum in creaturis corporaliter visis. Et hunc modum quo Deus corporaliter possit videri, Augustinus ponit in fine de ciuitate Dei, vt patet eius verba intuenti: dicit enim sic, Valde credibile est sic nos visuros mundana corpora tunc cæli noui & terræ nouæ, vt Deum vbique præsentem & vniuersa corporalia gubernantem clarissima perspicuitate videamus, non sicut nunc inuisibilia Dei per ea quæ facta sunt intellecta, conspiciuntur, sed sicut homines mox vt aspicimus viuere non credimus, sed videmus.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd verbum illud Iob intelligitur de oculo spirituali, de quo dicit Apostolus Ephe. 1. Illuminatos habere oculos cordis nostri.

¶Ad secundum dicendum, quòd illa autoritas non intelligitur, quòd per oculos carnis Deum sumus visuri, sed quia in carne existentes Deum videbimus.

¶Ad tertium dicendum, quòd Augustinus loquitur inquirendo in verbis illis & sub conditione: quod patet ex hoc quod præmittitur, Longè itaque alterius potentiæ erunt, si per eos videbitur incorporea illa natura. & postea subdit: Vis itaque, &c. Post modum determinat, vt dictum est.

¶Ad quartum dicendum, quòd omnis cognitio fit per aliquam abstractionem à materia: & ideò quantò forma corporalis magis abstrahitur à materia, magis est principium cognitionis, & inde est quòd in materia existens nullo modo est cognitionis principium. In sensu autem aliquo modo prouit à materia separatur, & in intellectu nostro adhuc melius: & ideò ocu-

ARTIC. III.

lus spiritualis, à quo remouetur impedimentum cognitionis, potest videre rem corporalem: non autem sequitur quòd oculus corporalis, in quo deficit vis cognitiua, secundum quòd participat de materia, possit cognoscere perfectè cognoscibilia, quæ sunt in corpore.

¶Ad quintum dicendum, quòd quanuis mens facta carnalis non possit cogitare nisi accepta à sensibus, tamen ea cogitat immaterialiter: & similiter oportet quòd visus illud quòd apprehendit, semper apprehendat corporaliter. Vnde non potest cognoscere illa, quæ corporaliter apprehendi non possunt.

¶Ad sextum dicendum, quòd beatitudo est perfectio hominis, inquantum est homo: quia homo non habet quòd sit homo ex corpore: sed magis ex anima: corpora autem sunt de essentia hominum, inquantum sunt perfecta per animam: ideò beatitudo hominis non consistit principaliter nisi in animæ actu, & ex ea deriuatur ad corpus per quandam redundantiam, sicut patet ex his quæ dicta sunt. Quædam tamen beatitudo corporis nostri erit inquantum Deum videbit in sensibilibus creaturis, & præcipuè in corpore Christi.

¶Ad septimum dicendum, quòd intellectus est perceptiuus spiritualium, non autem visus corporalis: & ideò intellectus poterit cognoscere diuinam essentiam sibi coniunctam, non autem visus corporalis.

ARTICVLVS III.

¶Vtrùm Sancti Deum videntes, omnia videant quæ Deus videt.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd Sancti videntes Deum per essentiam, omnia videant quæ Deus in seipso videt, sicut Isidò. in lib. de Summo bono dicit, Angeli in verbo Dei omnia sciunt antequã fiant: sed sancti angelis æquales erunt, vt patet Matt. 22. ergo & sancti videndo Deum, omnia vident.

¶Præterea, Gregorius 4. Dialog. dicit quòd illic omnes communi claritate Deum conspiciunt: quid est quod ibi nesciant, vbi scientem omnia sciunt? loquitur autem de beatis qui Deũ vident per essentiam: ergo qui vident Deum per essentiam, omnia cognoscunt.

¶Præterea, Sicut dicitur in 3. de Anima, intellectus cùm intelligit maxima, magis potest intelligere minima: sed maximum intelligibile est Deus: ergo maximè auget virtutem intellectus in intelligendo: ergo intellectus cum videns, omnia intelligit.

¶Præterea, Intellectus non impeditur ab intelligẽdo aliquid, nisi inquantum id superat ipsum: sed intellectum Deum videntem nulla creatura superat, quia dicit Gregorius in 2. Dialog. Animæ videnti Creatorem angusta sit omnis creatura: ergo videntes Deum per essentiam omnia cognoscunt.

¶Præterea, Omnis passiua potentia quæ non est reducta ad actum, est imperfecta, sed in intellectu possibili animæ humanæ est potentia quasi passiua ad cognoscendum omnia, quia intellectus possibilis est, quo est omnia fieri, vt dicitur in 3. de anima: si ergo in illa beatitudine non intelligeret omnia, remaneret imperfectus, quod est absurdum.

¶Præterea, Quicunque videt speculum, videt ea quæ in speculo resultant: sed in verbo Dei omnia sicut in speculo resultãt, quia ipse est ratio & similitudo omnium: ergo Sancti qui vidẽt verbum per essentiam, vident omnia creata.

¶Præterea, Vt dicitur Prouerbior. decimosecundo, Desiderium suum iustis dabitur: sed sancti desiderant omnia scire, quia omnes homines natura scire desiderant: & natura per gloriam non auferetur: ergo dabitur eis à Deo quòd omnia cognoscant.

¶Præterea, Ignorantia est quædam pœnalitas præsentis vitæ: sed omnis pœnalitas per gloriam à Sanctis auferetur: ergo & omnis ignorantia, & ita omnia cognoscent.

¶Præterea, Beatitudo Sanctorũ per prius est in anima quàm in corpore: sed corpora sanctorum formabuntur in gloria ad similitudinem corporis Christi, vt patet Phil. 3. ergo & animę perficientur ad similitudinem animæ Christi: sed anima Christi in verbo omnia videt: ergo & omnes animæ sanctorum videbunt omnia in verbo.

¶Præterea, Sicut sensus, ita intellectus cognoscit omne illud,

Universidad de Deusto
Biblioteca

cuius similitudine informatur: sed diuina essentia expressiùs indicat quamlibet rem, quàm aliqua similitudo alicuius reiergo cùm illa beata visione essentia diuina fiat, quasi forma intellectus nostri, videtur quòd Sancti videntes Deum, omnia videant.

¶Præterea, Commentat. dicit in tertio de Anima, quòd si intellectus agens esset forma intellectus possibilis, intelligeremus omnia: sed diuina essentia clariùs repræsentat omnia, quàm intellectus agens: ergo intellectus videns Deum per essentiam, omnia cognoscit.

¶Præterea, Propter hoc quòd inferiores angeli nunc non omnia cognoscunt, illuminantur de ignotis à superioribus: sed post diem iudicij angelus non illuminabit angelum, tunc enim prælatio cessabit, vt dicit glossa primæ Corinthior. decimoquinto: ergo inferiores angeli omnia scient, & eadem ratione omnes sancti Deum per essentiam videntes.

¶SED CONTRA, Sicut dicit Dionysius in sexto Cæl. hierarch. Angeli superiores inferiores à nescientia purgant: angeli autem inferiores vident essentiam diuinam: ergo angelus videns essentiam diuinam, potest aliqua nescire: sed anima non perfectiùs videbit Deum quàm angelus: ergo animæ videntes Deum non oportet quòd omnia videant.

¶Præterea, Solus Christus habet spiritum non ad mensuram, vt dicitur Ioannis tertio, sed Christo, inquantum habet spiritum non ad mensuram, competit quòd in Verbo omnia cognoscat: vnde ibidem dicitur, quòd Pater omnia dedit in manu eius: ergo nulli alij competit cognoscere omnia in Verbo nisi Christo.

¶Præterea, Quantò aliquod principium perfectius cognoscitur, tantò plures eius effectus cognoscuntur per ipsum: sed quidam videntur Deum per essentiam perfectiùs aliis cognoscere, qui est rerum omnium principium: ergo quidam aliis plura cognoscent, & ita non omnes omnia scient.

CONCLVSIO.

¶Cùm sancti in Paradiso non sint comprehensores Dei essentiam, videntes Deum, non omnia videbunt, quæ Deus videt.

¶RESPONDEO dicendum, quòd Deus videndo suam essentiam, cognoscit omnia quæ sunt, vel erunt, vel fuerunt, & hæc dicitur cognoscere notitia visionis: quia ad similitudinem visionis corporalis cognoscit ea quasi præsentia. Cognoscit insuper videndo suam essentiam, omnia quæ potest facere, quanuis nunquam fecerit, nec facturus sit, aliàs non perfectè cognoscerer potentiam suam. Non enim potest cognosci potentia nisi sciantur potentiæ obiecta: & hæc dicitur cognoscere scientia vel notitia simplicis intelligentiæ. Impossibile est autem quòd aliquis intellectus creatus cognoscat omnia, videndo diuinam essentiam, quæ Deus potest facere: quia quantò aliquod principium perfectiùs cognoscitur, tantò plura sciuntur in illo. Sicut in vno demonstrationis principio, ille qui est perspicacioris ingenij plures conclusiones videt, quàm alius, qui est ingenij tardioris. cùm ergo quantitas potentiæ diuinæ attendatur secundum ea, in qua potest, si aliquis intellectus videret in diuina essentia omnia quæ Deus potest facere, eadem esset quantitas perfectionis in intelligendo, quæ est quantitas diuinæ potentiæ in producendo effectus, & ita comprehenderet diuinam essentiam, quod est impossibile omni creato intellectui. Illa autem omnia quæ Deus scit notitia visionis, aliquis intellectus creatus cognoscit in verbo, scilicet anima Christi. Sed de aliis videntibus diuinam essentiam duplex est opinio. Quidam enim dicunt quòd omnes videntes Deum per essentiam, vident omnia quæ Deus videt scientia visionis. Sed hoc repugnat Sanctorum dictis, qui ponunt angelos aliqua ignorare, quos tamen constat secundum fidem omnes Deum per essentiam videre. Et ideò alij dicunt quòd alij à Christo, quanuis videant Deum per essentiã, non tamen omnia vident quæ Deus videt, eò quòd essentiam diuinam non comprehendunt. Non est enim necessarium quòd sciens causam, sciat omnes eius effectus, nisi causam comprehendat, quod non competit intellectui creato: & ideò vnusquisque videntium Deum per essentiam, tantò plura in eius essentia conspicit, quantò clariùs diuinam essentiam intuetur: & inde est quòd de his potest vnus alium instruere, & sic scientia angelorum & animarum sanctarum potest augeri vsque ad diem iudicij: sicut & alia quæ ad præmium accidentale pertinent, sed vlteriùs non proficiet: quia tunc erit vltimus status rerum, & in illo statu possibile est quòd omnes omnia cognoscant, quæ Deus scientia visionis nouit.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd hoc quod Isidorus dicit quòd angeli sciunt in verbo omnia antequam fiant, non potest referri ad ea quæ Deus scit scientia simplicis intelligentiæ tantùm, quia illa nunquam fient: sed referendum est ad ea tantùm quæ Deus scit scientia visionis, de quibus etiam non dicit quòd omnes angeli ea omnia cognoscant, sed fortè aliqui, & illi qui cognoscunt non perfectè cognoscunt omnia. In vna enim re est multas rationes intelligibiles considerare, sicut diuersas eius proprietates & habitudines ad res alias: & possibile est quòd eãdem re scita à duobus communiter, vnus alio plures rationes percipiat, & has rationes vnus ab alio percipiat. Vnde & Dionysius dicit 4. c. de Diui. nomin. quòd inferiores angeli docentur à superioribus rerum scibiles rationes: & ideò etiam angeli qui omnes creaturas cognoscunt, non oportet quòd omnia quæ in eis intelligi possunt percipiãt.

¶Ad secundum dicendum, quòd ex verbo illo Gregorij ostenditur quòd in illa beata visione est sufficientia ad omnia intuenda ex parte diuinæ essentiæ, quæ est medium quo videtur, per quam Deus omnia videt: sed quòd non omnia videantur, est ex defectu intellectus creati, qui diuinam essentiam non comprehendit.

¶Ad tertium dicendum, quòd intellectus creatus non videt diuinam essentiam secundum modum ipsius essentiæ, sed secundum modum proprium, qui finitus est. Vnde nõ oportet quòd eius efficacia in cognoscendo ex visione prædicta amplietur in infinitum ad omnia cognoscenda.

¶Ad quartum dicendum, quòd defectus cognitionis nõ solùm procedit ex excessu cognoscibilis super intellectum, sed etiam ex hoc quòd intellectui non coniungitur id quod est ratio cognoscibilis, sicut visus non videt lapidem quandoque ex hoc quòd species lapidis non est ei coniuncta: quanuis autem intellectui videntis Deum coniungatur ipsa diuina essentia quę est omnium ratio, non tamen coniungitur ei prout est omnium ratio, sed secundum quòd est ratio aliquorum, & tantõ plurium, quantò quisque plenius diuinam essentiam intuetur.

¶Ad quintum dicendum, quòd quãdo potentia passiua est perfectibilis pluribus perfectionibus ordinatis, si perfecta sit vltima perfectione sua, non dicitur imperfecta, etiam si aliquę dispositiones præcedentes ei desint. Omnis enim cognitio qua intellectus creatus perficitur, ordinatur sicut ad finem ad Dei cognitionem: vnde videns Deum per essentiam, etiam si nihil aliud cognosceret, perfectum intellectum haberet, nec est perfectio ex hoc, quia aliquid aliud cum ipso cognoscit, nisi quatenus ipsum plenius videt. Vnde Aug. in 5. Confes. Infelix homo qui scit omnia illa creata, te autem nescit: beatus autem qui te scit, etiam si illa nesciat. Qui verò te & illa nouit, non propter illa beatior, sed propter te tantùm beatus.

¶Ad sextum dicendum, quòd speculum illud est voluntarius, & sicut ostendet se cui vult, ita in se ostendet quæ vult, nec est simile de speculo materiali, in cuius potestate non est quòd videatur, vel non videatur. Vel dicendum quòd in speculo materiali tam res quàm speculũ videntur sub propria forma, quãuis speculum illud videatur per formam à re acceptam. Lapis verò per propriam formam resultantem in re alia: & ideò propter quam rationem cognoscitur vnum, & aliud. Sed in speculo increato videtur aliquid per formam ipsius speculi, sicut effectus videtur per similitudinem causæ, & econtrario: & ideò non oportet quòd quicunque videt speculum æternum videat omnia quæ in speculo resultant, non enim necesse est q̃ videns causam, videat omnes effectus eius nisi comprehendat causam.

¶Ad septimum dicendum, quòd Sanctorum desiderium, quo omnia scire desiderant, implebitur ex hoc solùm quòd Deũ videbunt, sicut desiderium eorũ quo omnia bona habere cupiũt, cõplebitur in hoc q̃ Deum habebunt. Sic enim Deus in hoc q̃ habet perfectam bonitatem, sufficit affectui, & eo habitò, omnia bona habentur quodammodo, ita eius visio sufficit intellectui, Ioan. 14. Domine ostende nobis Patrem, & sufficit nobis.

¶Ad octauum dicendum, quòd ignorantia propriè accepta in priuationem sonat, & sic pœna est: sic enim ignorantia est nescientia aliquorum quæ sciri debent, vel quæ necesse est sciri: nullius autem horum scientia Sanctis deerit in patria: quandoque autẽ ignorantia cõmuniter accipitur pro omni nescientia, & sic Angeli & Sancti in patria quædam ignorabũt. Vnde Diony.

Dionysius dicit quòd angeli à nescientia purgantur: sic autem ignorantia non est pœnalitas, sed defectus quidam: nec est necesse quòd omnis talis defectus per gloriam auferatur, sic enim etiam posset dici quòd defectus esset in papa Lino, qui non peruenit ad gloriam Petri.

¶Ad nonum dicendum, quòd corpus nostrum conformabitur corpori Christi in gloria secundum similitudinem, non secundum æqualitatem: erit enim clarum sicut & corpus Christi, sed non æqualiter. Et similiter anima nostra habebit gloriam ad similitudinem animæ Christi, sed non ad æqualitatem: & ita habebit scientiam sicut anima Christi, sed non talem, vt scilicet sciat omnia sicut anima Christi.

¶Ad decimum dicendum, quòd quanuis essentia diuina sit ratio omnium cognoscibilium, non tamen coniungetur cuilibet intellectui creato, secundum quòd est ratio omnium: & ideò ratio non sequitur.

¶Ad vndecimum dicendum, quòd intellectus agens est forma proportionata intellectui possibili: sicut & potentia materiæ est proportionata potentiæ agentis naturalis, vt omne quod est in potentia passiua materiæ & intellectus possibilis, sit in potentia actiua intellectus agentis vel naturalis agentis: & ideò si intellectus agens fiat forma intellectus possibilis, oportet quòd intellectus possibilis cognoscat omnia ad quæ se extendit virtus intellectus agentis: diuina autem essentia non est forma hoc modo nostro intellectui proportionata: & ideò non est simile.

¶Ad duodecimum dicendum, quòd nihil prohibet dicere quòd post diem iudicij quando gloria hominum & angelorum erit penitus consummata, quòd omnes beati scient omnia quæ Deus scientia visionis nouit, ita tamen quòd non omnes omnia videant in essentia diuina, sed anima Christi ibi plenè videbit omnia sicut & nunc videt. Alij autem videbunt ibi plura vel pauciora secundum gradum quo Deum cognoscent, & sic anima Christi de his quæ præ aliis videt in verbo, omnes alias illuminabit. Vnde dicitur Apoc. 21. quòd claritas Dei illuminat ciuitatem Hierusalem, & lucerna eius est agnus. Et similiter alij superiores illuminabunt inferiores, non quidem noua illuminatione, vt scientia inferiorum per hoc augeatur, sed quadam continuatione illuminationis, sicut si intelligatur quòd Sol quiescens illuminat aërem: & ideò dicitur Dan. 12. quòd qui ad iustitiam erudiunt plurimos, fulgebunt quasi stellæ in perpetuas æternitates. Prælatio autem ordinum dicitur cessatura quantum ad ea quæ nunc circa nos per eorum ordinata ministeria exercentur, vt patet per glossam ibidem.

QVAESTIO NONAGESIMA tertia, De *Sanctorum beatitudine & eorum mansionibus, in tres articulos diuisa.*

DEINDE considerandum est de Sanctorũ beatitudine & eorum mansionibus.

¶Circa quod quæruntur tria.

¶Primò, vtrùm sanctorum beatitudo augeatur post iudicium.

¶Secundò, vtrùm gradus beatitudinis appellentur mansiones.

¶Tertiò, vtrùm diuersę mansiones distinguantur penes diuersos gradus charitatis.

ARTICVLVS I.

¶An beatitudo sanctorum sit maior futura post iudicium quàm ante.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd beatitudo Sanctorum non sit maior futura post iudicium quàm antè. Quantò enim aliquid accidit ad similitudinem diuinam, tanto perfectiùs beatitudinem participat: sed anima à corpore separata Deo similior est, quàm corpori coniuncta: ergo maior est beatitudo ante corporis resumptionem quàm post.

¶Præterea, Virtus vnita est magis potens, quàm multiplicata: sed anima extra corpus est magis vnita, quàm cùm est corpori coniuncta: ergo virtus est maior ad operandum, & ita perfectiùs beatitudinem participat, quæ in actu consistit.

¶Præterea, Beatitudo consistit in actu intellectus speculatiui: sed intellectus in suo actu non vtitur organo corporali, & sic corpus resumptum non efficiet vt anima perfectiùs intelligat: ergo beatitudo animæ non erit maior post resurrectionem.

¶Præterea, Infinito non potest esse aliquid maius, & ita infinitum cum aliquo finito non sunt maius quàm infinitum ipsum: sed anima beata ante corporis resumptionem beatitudinem habet de hoc quòd gaudet de bono infinito, scilicet Deo: post resurrectionem autem corporis non habebit de alio gaudium nisi fortè de gloria corporis quæ est quoddam bonum finitum: ergo gaudium eorum post corporis resurrectionem non erit maius quàm antè.

¶SED CONTRA est quod Apoc. 6. super illud, Vidi sub altare animas interfectorum, &c. dicit glos. Modò animæ Sanctorum sunt existentes sub, id est minori dignitate quàm sint futuræ: ergo maior erit eorum beatitudo post mortem.

¶Præterea, Sicut bonis beatitudo redditur pro præmio, ita & malis miseria: sed miseria malorum post resumptionem corporum erit maior quàm ante, quia non solùm in anima sed in corpore punientur: ergo & beatitudo Sanctorum erit maior post resurrectionem corporum quàm ante.

CONCLVSIO.

¶Cùm beatitudo sanctorum sit in anima & corpore, extenditur augebitur post iudicium, sicq; sancti beatiores erunt post iudicium, quàm ante.

¶RESPONDEO dicendum, quòd beatitudinem Sanctorum post resurrectionem augeri quidem extensiuè manifestum est, quia beatitudo tunc erit nõ solùm in anima, sed etiam in corpore. Et etiam ipsius animæ beatitudo augebitur extensiuè inquantum anima non solùm gaudebit de bono proprio, sed etiam de bono corporis. Potest etiam dici quòd ipsius animę beatitudo intensiuè augebitur. Corpus enim hominis dupliciter potest considerari. Vno modo secundum quòd est ab anima perfectibile. Alio modo secundum quòd est in eo aliquid repugnans animæ in suis operationibus, prout non perfectè corpus per animam perficitur. Secundum autem primam considerationem corporis, coniunctio ipsius ad animam addit animæ aliquem perfectionem, quia omnis pars imperfecta est, & completur in suo toto: vnde & totum se habet ad partem vt forma ad materiam. Vnde & anima perfectior est in esse suo naturali, cùm est in toto, scilicet in homine coniuncto ex anima & corpore, quàm cùm est per se separata. Sed vnio corporis quantùm ad secundam ipsius considerationem, impedit animæ perfectionem. Vnde dicitur quòd corpus quod corrumpitur, aggrauat animam, Sapien. 9. Si ergo à corpore remoueatur omne illud, per quod animæ actioni resistit, simpliciter anima erit perfectior in corpore tali existens, quàm per se separata: quantò autem est perfectius in esse, tantò potest perfectiùs operari. Vnde & operatio animæ coniunctæ tali corpori erit perfectior quàm operatio animæ separatæ. Huiusmodi autem corpus est corpus gloriosum, quod omninò subditur spiritui: vnde cùm beatitudo in operatione consistat, perfectior erit beatitudo animæ post resumptionem corporis quàm ante. Sicut enim anima separata à corpore corruptibili perfectiùs potest operari, quàm ei coniuncta, ita postquam fuerit coniuncta corpori glorioso, perfectior est eius operatio, quàm quãdo erat separata: omne autem imperfectum appetit suam perfectionem: & ideò anima separata naturaliter appetit corporis coniunctionem, & propter hunc appetitum ex imperfectione procedentem eius operatio, qua in Deum fertur, est minùs intensa. Et hoc est quod dicit Hierony. quòd ex appetitu corporis retardatur ne tota intentione pergat in illud summum bonum.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd anima coniuncta corpori glorioso est magis Deo similis, quàm ab eo separata, inquantum coniuncta habet esse perfectius. Quantò enim est aliquid perfectius, tãtò est Deo similius: sicut cuius vitæ perfectio in motu consistit est Deo similior quando mouetur, quàm quando quiescit, quanuis Deus nunquam moueatur.

¶Ad secundum dicendum, quòd virtus, quæ de sua natura habet quòd sit in materia, magis est potens in materia existens, quàm à materia separata, quanuis, absolutè loquendo, virtus à materia separata sit potentior.

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶Ad 1 rerum dicendum, quòd quanuis in actu intelligendi anima corpore non vtatur, tamen perfectio corporis quodammodo ad perfectionem operis intellectualis cooperabitur, inquantum ex coniunctione corporis glorioſi anima erit in natura perfectior, & per conſequens in operatione efficacior, & ſecundum hoc ipſum bonum corporis cooperabitur quaſi inſtrumentaliter ad operationem, in qua beatitudo conſiſtit, ſicut etiam Philoſophus ponit in 1. Ethi. quòd bona exteriora cooperantur inſtrumentaliter ad felicitatem vitæ.

¶Ad quartum dicendum, quòd quanuis finitum infinito addi-10 tum non faciat maius, tamen facit plus: quia finitum & infinitum ſunt duo, cùm infinitum per ſe acceptum ſit vnum, extenſio autem gaudij non reſpicit maius ſed plus. Vnde extenſiuè augetur gaudium, ſecundum quod eſt de Deo & de gloria corporis reſpectu gaudij, quod erat de Deo, gloria autem corporis operabitur ad gaudij intenſionem, quod eſt de Deo, inquantum cooperabitur ad perfectionem operationum, qua anima in Deum fertur. Quantò enim operatio conueniens fuerit perfectior, tantò delectatio erit maior, vt patet ex hoc quod dicitur 4. Ethicorum.

ARTICVLVS II.

¶Vtrùm beatitudinis gradus manſiones dici debeant.

AD SECVNDVM ſic proceditur. Videtur quòd beatitudinis gradus manſiones dici non debeant. Beatitudo enim importat rationem præmij: ſed manſio nihil ſignificat quod ad præmium pertineat: ergo diuerſi gradus beatitudinis manſiones dici non debent.

¶Præterea, Manſio locum ſignificare videtur: ſed locus quo Sancti beatificabuntur, non eſt corporalis, ſed ſpiritualis, ſcilicet Deus qui vnus eſt: ergo non eſt niſi vna manſio: & ita diuerſi gradus beatitudinis manſiones dici non debent.

¶Præterea, Sicut in patria erunt homines diuerſorum meritorum, ita nunc ſunt in purgatorio, & in limbo patrum fuerunt: ſed in purgatorio & limbo non diſtinguuntur manſiones: ergo ſimiliter nec in patria.

¶SED CONTRA eſt quod dicitur Ioan. 14. In domo Patris mei manſiones multæ ſunt, &c. quod Auguſtinus expo-40 nit de variis gradibus præmiorum.

¶Præterea, In qualibet ciuitate eſt ordinata manſionum diſtinctio: ſed cæleſtis patria ciuitati comparatur, vt patet Apoc. 21. ergo oportet ibi diuerſas manſiones diſtinguere ſecundum diuerſos beatitudinis gradus.

CONCLVSIO.

¶Sicut in rebus naturalibus, vnumquodque tendens ad eundem locum ſurſum, propius appropinquat, ſecundum quòd eſt leuius: ita in Beatis erunt gradus beatitudinis, qui dimanſiones appellantur.

¶RESPONDEO dicendum, quòd motus localis eſt prior omnium aliorum motuum: ideò ſecundum Philoſophum nomen Motus & Diſtantiæ, & omnium huiuſmodi, deriuatum eſt à motu locali ad omnes alios motus: finis autem motus localis eſt locus, ad quem cum aliquis peruenerit, ibi manet quieſcens, & in eo conſeruatur: & ideò in quolibet motu ipſam quietem in finem motus dicimus collocationem vel manſionem: & ideò cùm nomen Motus deriuetur vſque in actum appetitus & voluntatis, ipſa aſſecutio finis appetitiui motus dicitur manſio aut collatio in fine: & ideò diuerſi modi conſequendi finem vltimum diuerſæ manſiones dicuntur, vt ſic vnitas domus reſpondeat vniuerſitati beatitudinis, quæ eſt ex parte obiecti, & pluralitas manſionum reſpondeat differentiæ, quæ in beatitudine inuenitur ex parte Beatorum: ſicut etiã videmus in rebus naturalibus quòd eſt idem locus ſurſum, ad quem tendunt omnia leuia, ſed vnumquodq; pertingit propinquius, ſecundum quòd eſt leuius, & ita habent diuerſas manſiones ſecundum differentiam leuitatis.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd manſio importat rationem finis, & per conſequens rationem præmij, quod eſt finis meriti.

¶Ad ſecundum dicendum, quòd quanuis ſit vnus locus ſpiritualis, tamen diuerſi ſunt gradus appropinquandi ad locum illum, & ſecundum hoc conſtruuntur diuerſæ manſiones.

¶Ad tertium dicendum, quòd illi qui erant in limbo, vel nunc ſunt in purgatorio, nondum peruenerunt ad ſuum finem: & ideò in purgatorio vel in limbo non diſtinguuntur manſiones, ſed ſolùm in paradiſo & in inferno vbi eſt finis bonorum & malorum.

ARTICVLVS III.

¶Vtrùm diuerſæ manſiones diſtinguantur penes diuerſos gradus charitatis.

AD TERTIVM ſic proceditur. Videtur quòd diuerſæ manſiones non diſtinguantur penes diuerſos gradus charitatis. Quia Matthæi viceſimoquinto dicitur: Dedit vnicuique ſecundum propriam virtutem: propria autẽ vniuſcuiuſq; virtus eſt eius vis naturalis: ergo & dona gratiæ & gloriæ diſtribuuntur ſecundum diuerſos gradus virtutis naturalis.

¶Præterea, In Pſalmo dicitur: Tu reddes vnicuique ſecundum opera ſua: ſed illud quod redditur, eſt beatitudinis menſura: ergo gradus beatitudinis diſtinguuntur ſecundum diuerſitatem operum, & non ſecundum diuerſitatem charitatis.

¶Præterea, Præmium debetur actui & non habitui: vnde fortiſſimi non coronantur, ſed agonizantes, vt patet 1. Ethi. & ſecundo Timoth. ſecundo, Non coronabitur niſi qui legitimè certauerit. Sed beatitudo eſt præmium: ergo diuerſi gradus beatitudinis erunt ſecundum diuerſos gradus operum & non ſecundum diuerſos charitatis gradus.

¶SED CONTRA eſt, quòd quantò aliquis eſt Deo magis coniunctus, tantò erit beatior: ſed ſecundum modum charitatis eſt modus coniunctionis ad Deum: ergo ſecundum differentiam charitatis erit & diuerſitas beatitudinis.

¶Præterea, Si ſimpliciter ſequitur ad ſimpliciter, & magis ad magis: ſed habere beatitudinem ſequitur ad habere charitatem: ergo & habere maiorem beatitudinem ſequitur ad habere maiorem charitatem.

CONCLVSIO.

¶Sine iuxta charitatem patriæ, ſiue iuxta charitatem viæ, quæ duo ſunt principia diſtinctiua manſionum vel gradum beatitudinis, in regno cæleſti diuerſæ manſiones diſtinguuntur penes diuerſos gradus charitatis.

¶RESPONDEO dicendum, quòd principium diſtinctiuum manſionum ſiue graduum beatitudinis eſt duplex, ſcilicet propinquum & remotum. Propinquum eſt diuerſa diſpoſitio quæ erit in Beatis, ex qua contingit diuerſitas perfectionis apud omnes in operatione beatitudinis: ſed principium remotum eſt meritum, quo talem beatitudinem conſecuti ſunt. Primò autem diſtinguuntur manſiones ſecundum charitatem patriæ, quæ quantò in aliquo erit perfectior, tantò eum reddet capaciorem diuinæ claritatis ſecundum cuius argumentum augebitur perfectio viſionis diuinæ. Secundo verò modo diſtinguuntur manſiones ſecundum charitatem viæ. Actus enim noſter non habet quòd ſit meritorius ex ipſa ſubſtantia, ſed ſolùm ex habitu virtutis, quo informatur: ius autem merendi in omnibus virtutibus eſt ex charitate, quæ habet ipſum finem pro obiecto: & ideò diuerſitas in merendo tota reuertitur ad diuerſitatem charitatis, & ſic charitas viæ diſtinguet manſiones per modum meriti.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd virtus ibi non accipitur ſolùm pro naturali capacitate, ſed pro naturali capacitate ſimul cum conatu ad habendam gratiam: & virtus hoc modo accepta erit quaſi materialis diſpoſitio ad menſuram gratiæ & gloriæ ſuſcipiendæ: ſed charitas eſt formaliter complens gloriam ad meritum: & ideò diſtinctis gradus in gloria accipitur penes gradus charitatis potiùs, quàm penes gradus virtutis prædictæ.

¶Ad ſecundum dicendum, quòd operanon habent quòd eis retributio gloriæ reddatur, niſi inquantum ſunt charitate informata: & ideò ſecundum diuerſos charitatis gradus erunt diuerſi gradus in gloria.

¶Ad tertium dicendum, quòd quanuis habitus charitatis vel cuiuſcunque virtutis non ſit meritũ, cui debeatur præmium, eſt tamen principium & tota ratio merendi in actu charitatis: & ideò ſecundum eius diuerſitatem præmia diſtinguuntur, quanuis etiam ex ipſo genere actus poſſit aliquis gradus in merendo conſiderari: non quidem reſpectu præmij eſſentialis quod eſt gaudium de Deo, ſed reſpectu alicuius accidentalis præmij, quod eſt gaudium de aliquo bono creato.

QVAEST

QVÆST. XCIIII.

QVAESTIO NONAGESIMA quarta, De modo quo ſancti ſe habebunt erga damnatos, in tres articulos diuiſa.

DEINDE conſiderandum eſt de modo quo ſe ſancti habebunt erga damnatos.

¶Circa quod quæruntur tria.

¶Primò, vtrùm Sancti pœnas damnatorum videant.

¶Secundò, vtrùm eis compatiantur.

¶Tertiò, vtrùm de eorum pœnis lętentur.

ARTICVLVS I.

¶Vtrùm Beati qui erunt in patria, videbunt pœnas damnatorum.

3. Sent. dist. 50. q. 2. art. 4. q. 1. & ſeqq.

AD PRIMVM ſic proceditur. Videtur quòd Beati qui erunt in patria, non videant pœnas damnatorum. Maior enim eſt diſtantia damnatorum à Beatis, quàm viatorum: ſed viatorum facta non vident, vnde Iſa. 19. Abraham neſciuit nos dicit gloſ. Neſciunt mortui etiam ſancti quid faciunt viui etiam eorum filij: ergo multò minùs vident pœnas damnatorum.

¶Præterea, Perfectio viſionis dependet à perfectione viſibilis: vnde Philoſophus dicit 10. Ethicorum, quòd perfectiſsima ſenſus operatio eſt ſenſus maximè diſpoſiti ad pulcherrimum ſub viſu cadentium: ergo e contrario turpitudo viſibilis redundat in imperfectionem viſionis: ſed imperfectio nulla erit in Beatis: ergo non videbunt miſerias damnatorum, in quibus eſt ſumma turpitudo.

¶SED CONTRA eſt quod dicitur Iſa. vlti. Egrediẽtur, & videbunt cadauera virorum, qui priuaricati ſunt in me: gloſ. Electi egredientur intelligentia vel viſione manifeſta, vt ad laudem Dei magis accendantur.

CONCLVSIO.

¶Cùm contraria iuxta ſe poſita magis eluceſcant, Beati in regno cæleſti videbunt pœnas damnatorum, vt beatitudo illis magis complaceat.

¶RESPONDEO dicendum, quòd à Beatis nihil ſubtrahi debet quod ad perfectionem beatitudinis eorum pertineat. Vnumquodque autem ex comparatione contrarij magis cognoſcitur: quia contraria iuxta ſe poſita, magis eluceſcunt: & ideo vt beatitudo Sanctorum eis magis complaceat, & de ea vberiores gratias Deo agant, datur eis vt pœnam impiorum perfectè videant.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd gloſilla loquitur de Sanctis mortuis ſecundum poſsibilitatem naturæ. Non enim oportet, vt naturali cognitione cognoſcant omnia quæ erga viuos aguntur, ſed Sancti qui ſunt in patria, omnia clarè cognoſcunt quæ aguntur: etiam apud viatores & apud damnatos. Vnde Greg. dicit. 12. lib. Morali. De animabus ſanctis ſentiendum non eſt, ſcilicet quod Iob dicit, ſiue nobiles fuerint filij eius, ſiue ignobiles, neſcient, &c. quia intus habent Dei claritatem, nullo modo credendum eſt quòd ſit foris aliquid quod ignorent.

¶Ad ſecundum dicendum, quòd quanuis pulchritudo viſibilis ad perfectionem faciat viſionis viſibilis, tamen turpitudo ſine viſionis infectione eſſe poteſt. Species enim rerum in anima, per quas contraria cognoſcuntur, non ſunt contrariæ: vnde etiam Deus qui perfectiſsimam cognitionem habet, omnia pulchra & turpia videt.

ARTICVLVS II.

¶Vtrùm Beati compatiantur miſeriis damnatorum.

AD SECVNDVM ſic proceditur. Videtur quòd Beati miſeriis damnatorum compatiantur. Compaſsio enim ex charitate procedit: ſed in Beatis erit perfectiſsima charitas: ergo maximè miſeriis damnatorum compatiuntur.

¶Præterea, Beati nunquam erunt elongati tantùm à compaſſione, quantum Deus eſt: ſed Deus quodammodò miſeriis noſtris compatitur, vnde & miſericors dicitur, & ſimiliter angeli: ergo Beati compatientur miſeriis damnatorum.

¶SED CONTRA, Quicunque alicui compatitur, ſit miſeriæ eius quodammodò particeps: ſed Beati non poſſunt eſſe participes alicuius miſeriæ: ergo miſeriis damnatorum non compatiuntur.

CONCLVSIO.

¶Cùm damnati non poſſint transferri à ſua miſeria, Beati non compatiuntur eorum miſeriis.

¶RESPONDEO dicendum, quòd miſericordia vel compaſsio poteſt in aliquo inueniri dupliciter. Vno modo per modum paſsionis, alio modo per modum electionis. In Beatis autem non erit aliqua compaſsio in parte inferiori, niſi conſequens electionem rationis: vnde non erit in eis compaſsio vel miſericordia niſi ſecundum electionem rationis. Hoc autem modo ex electione rationis miſericordia vel compaſsio naſcitur, ſcilicet prout aliquis vult malum alterius repelli: vnde in illis quæ ſecundum rationem repelli non volumus, compaſsionem talem non habemus. Peccatores autem quandiu ſunt in hoc mundo, in tali ſtatu ſunt, quòd ſine præiudicio diuinæ iuſtitiæ poſſunt in beatitudinem transferri à ſtatu miſeriæ & peccati: & ideò Beatorum compaſsio ad eos locum habet, & ſecundum electionem voluntatis, prout Deus, angeli, & beati eis compati dicuntur: & eorum ſalutem volendo, & ſecundum paſsionem, ſicut compatiuntur eis homines boni in ſtatu vitæ exiſtentes, ſed in futuro non poterunt transferri à ſua miſeria: vnde ad eorum miſerias non debet eſſe compaſsio ſecundum electionem rectam: & ideò Beati qui erunt in gloria, nullam compaſsionem ad damnatos habebunt.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd charitas tunc eſt compaſsionis principium, quando poſſumus ex charitate velle remotionem miſeriæ alicuius: ſed Sancti ex charitate hoc velle non poſſunt de damnatis, cùm diuinæ iuſtitiæ repugnet, vnde ratio non ſequitur.

¶Ad ſecundum dicendum, quòd Deus dicitur eſſe miſericors, inquantum ſubuenit illis quos ſecundum ordinem ſapientiæ & iuſtitiæ ſuæ conuenit à miſeria liberari: non quòd damnatorum miſereatur, niſi forte puniendo citra condignum.

ARTICVLVS III.

¶Vtrùm Beati lætentur de pœnis impiorum.

AD TERTIVM ſic proceditur. Videtur quòd Beati non lætentur de pœnis impiorum. Lætari enim de malo alterius, ad odium pertinet: ſed in Beatis nullum erit odium: ergo non lætabuntur de miſeriis damnatorum.

¶Præterea, Beati in patria erunt ſummè Deo conformes: ſed Deus non delectatur in pœnis noſtris: ergo Beati non delectabuntur in pœnis damnatorum.

¶Præterea, Illud quod eſt vituperabile in viatore, maximè eſt culpabile, quòd reſiciatur aliorum pœnis, & maximè laudabile, vt de pœnis doleat: ergo Beati nullo modo lætantur de pœnis damnatorum.

¶SED CONTRA eſt quod in Pſalmo dicitur: Lætabitur iuſtus cùm viderit vindictam.

¶Præterea, Iſa. vlti. Erunt vſus ad ſatietatem viſionis omni carni. ſatietas autem refectionem mentis deſignat: ergo Beati gaudebunt de pœnis impiorum.

CONCLVSIO.

¶Sancti in regno cæleſti non gaudebunt ex ſe de pœnis damnatorum, ſed per accidens, contemplando in eis diuinam iuſtitiam, & ſuam ab eis liberationem.

¶RESPONDEO dicendum, quòd aliquid poteſt eſſe materia gaudij dupliciter. Vno modo per ſe, quando ſcilicet de aliquo gaudetur in quantum huiuſmodi: & ſic Sancti non lætabuntur de pœnis impiorum. Alio modo per accidens, id eſt ratione alicuius adiuncti: & hoc modo Sancti de pœnis impiorum gaudebunt, conſiderando in eis diuinæ iuſtitiæ rectitudinem, & ſuam liberationem de qua gaudebunt. Et ſic diuina iuſtitia & ſua liberatio erit per ſe cauſa gaudij beatorum, ſed pœnæ damnatorum per accidens.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd lætari de malo alterius, inquantum huiuſmodi, pertinet ad odium, non autem lætari de malo alterius ratione alicuius adiuncti: ſic autem aliquis de malo proprio quando lætatur, ſicut cùm quis gaudet

de propriis

Universidad de Deusto
Biblioteca

de propriis afflictionibus secundum quòd prosunt ei ad meritum vitæ. Iacob. 1. Omne gaudium existimate fratres, cùm mei tentationes varias incideritis.

¶Ad secundum dicendum, quòd quamuis Deus non delectetur in pœnis, inquantum huiusmodi, delectatur tamen in eis, inquantum sunt per suam iustitiam ordinatæ.

¶Ad tertium dicendum, quòd in viatore non est laudabile, si delectetur de aliorum pœnis secundum se, est tamen laudabile, si delectetur de eis quantum habet aliquid boni annexum, tamen alia ratio est de viatore & comprehensore. Quia in viatore passiones frequenter insurgunt sine iudicio rationis, & tamen tales passiones interdum sunt laudabiles, secundum quòd bonam dispositionē mētis indicāt sicut patet de verecūdia & misericordia & pœnitentia de malo: sed in comprehensoribus non potest esse passio, nisi iudicium rationis consequens.

QVAESTIO NONAGESIMA quinta, De dotibus beatorum, in quinque articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de dotibus beatorum.

¶Circa quod quæruntur quinque.

¶Primò, vtrùm Beatis sint assignandæ aliquæ dotes.

¶Secundò, vtrùm dos à beatitudine differat.

¶Tertiò, vtrùm Christo insint dotes.

¶Quartò, vtrùm angelis.

¶Quintò, vtrùm conuenienter assignentur dotes.

ARTICVLVS I.

¶Vtrùm ponendæ sint aliquæ dotes in hominibus Beatis.

Vide 4. dist. 49. q. 4. art. 4. q. 1. et sequent.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd non sint ponendæ aliquæ dotes in hominibus beatis. Dos enim secundum iura datur sponso ad sustinenda onera matrimonij: sed Sancti non gerunt figuram sponsi, sed magis figuram sponsæ, inquantum sunt Ecclesiæ membra: ergo eis dotes non dantur.

¶Præterea, Dotes non dantur secundum iura à patre sponsi, sed à patre sponsæ: omnia autem bona beatitudinis dantur Beatis à patre sponsi, scilicet Christi. 1. Iaco. 1. Omne datum optimum, & omne donum perfectum, &c. ergo huiusmodi dona, quæ Beatis dantur, non sunt dotes appellandæ.

¶Præterea, In matrimonio carnali dantur ad facilius toleranda onera matrimonij: sed in matrimonio spirituali non sunt aliqua onera, maximè secundum statum Ecclesiæ triumphantis: ergo non sunt ibi aliquæ dotes assignandæ.

¶Præterea, Dotes non dantur nisi causa matrimonij: sed matrimonium spirituale contrahitur cum Christo per fidem secundum statum ecclesiæ militantis: ergo eâdem ratione si Beatis aliquæ dotes conueniunt, conuenient etiam Sanctis existentibus in via: sed istis non conueniunt: ergo nec Beatis.

¶Præterea, Dotes ad bona exteriora pertinent quæ dicuntur bona fortunæ: sed præmia Beatorum erunt de interioribus bonis: ergo non debent dotes nominari.

¶SED CONTRA, Ephe. 5. dicitur, Sacramentum hoc magnum est, dico autem in Christo & Ecclesia: ex quo habetur quòd spirituale matrimonium per carnale significatur: sed in carnali matrimonio sponsa dotata traducitur in domum sponsi: ergo cùm Sancti in domum Christi traducuntur cùm beatificantur, videtur quòd aliquibus dotibus dotentur.

¶Præterea, Dotes in matrimonio corporali assignantur ad matrimonij solatium: sed matrimonium spirituale delectabilius est quàm carnale: ergo ei sunt dotes maximè assignandæ.

¶Præterea, Ornamenta sponsarum ad dotem pertinent: sed Sancti ornati in gloriam traducuntur, vt dicitur Isa. 6. Induit me vestimentis salutis & quasi sponsam ornatam monilibus suis: ergo Sancti in patria dotes habent.

CONCLVSIO.

¶Aliquibus donis, quæ à Theologis dotes appellantur, ornabuntur Electi in paradiso.

¶RESPONDEO dicendum, quòd absque dubio Beatis quando in gloriam transferuntur, aliqua dona diuinitùs dantur ad eorum ornatum, & hi ornatus à magistris dotes sunt nominati. Vnde dantur quædam definitiones de dote, de qua nunc loquimur tales: Dos est perpetuus animæ & corporis ornatus vitæ sufficiens, in æterna beatitudine iugiter perseuerans. Et sumitur hæc descriptio ad similitudinem dotis corporalis, per quam sponsa ornatur, & prouidetur viro, vnde possit sufficienter sponsam & liberos nutrire, & tamen inamissibiliter dos sponsæ conseruatur ad eam, separato matrimonio. Sed de ratione nominis diuersi diuersimodè opinantur. Quidam enim dicunt quòd dos non accipitur ex similitudine ad matrimonium corporale, sed secundum modum loquendi, quò omnem perfectionem seu ornatū cuiuscunque hominis dotes nominamus. Sicut aliquis dicitur esse dotatus scientia, qui scientia pollet. Et Ouidius vsus est nomine Dotis dicens, Et quacunque potes dote placere place.

Sed hoc non videtur vsquequaque conueniens. Quia quandocunque aliquod nomen est impositum ad aliquid principaliter significandum, non consueuit ad alia transferri, nisi secundum aliquam similitudinem: vnde cùm secundum primam institutionem nominis dos ad carnale matrimonium pertineat, oportet quòd in qualibet acceptione attendatur aliqua similitudo ad principale significatum. Et ideò alij dicunt quòd secundum hoc similitudo attenditur quòd dos propriè dicitur dotum quod in matrimonio corporali datur sponsæ ex parte sponsi, quando ita ducitur in domum sponsi, ad ornatum sponsæ pertinens: quod patet ex hoc quod dixit Sichem Iacob & filiis eius, Genesis 34. Augete dotem, & munera postulate. Et exod. vicesimo secundo, Si seduxerit quis virginem, dormieritque cum ea, dotabit eam, & accipiet eam in vxorem. Vnde & ornatus qui à Christo Sanctis exhibetur, quando traducuntur in domum gloriæ, dos nominatur. Sed hoc manifestè est contra id quod Iuristæ dicunt, ad quos pertinet de his tractare. Dicunt enim quòd est dos propriè quædam datio ex parte mulieris facta his qui sunt ex parte viri pro onere matrimonij quod sustinet vir: sed illud quod sponsus dat sponsæ, vocatur donatio propter nuptias, & secundum hunc modum accipitur dos quarto Regum nono, vbi dicitur quòd Pharao rex Aegypti cepit Gazo, & dedit eam in dotem filiæ suæ vxori Salomonis: nec contra hoc faciunt autoritates inductæ. Quamuis enim dotes à parente puellæ consueuerunt assignari, tamen quandoque conuenit, quòd sponsus vel pater sponsi assignet dotes vice patris puellæ: quod contingit dupliciter. Vel pro nimio affectu ad sponsam, sicut fuit de Siehem, qui voluit assignare dotem, quam debebat accipere propter vehementem amorem filij sui ad puellam: vel hoc in pœnam sponsi, vt virgini à se corruptæ dotem de suo assignet, quod pater puellæ debuerat assignare, & in hoc casu loquitur Moyses in autoritate inducta. Et ideò secundum alios dicendum est quòd dos in matrimonio corporali propriè dicitur, quando datur ab his qui sunt ex parte mulieris: his autem qui sunt ex parte viri, ad sustentanda onera matrimonij, vt dictum est. Sed tunc remanet difficultas, quomodò hîc assignatio possit aptari ad propositum, cùm ornatus qui sunt in beatitudine, dentur sponsæ spirituali à parte sponsi: quod manifestabitur respondendo ad argumenta.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd dotes quamuis assignentur sponso in carnali matrimonio ad vsum, tamen proprietas & dominium pertinet ad sponsam: quod patet ex hoc quòd soluto matrimonio, dos remanet sponsæ secundum iura: & sic etiam in matrimonio spirituali ipsi ornatus, qui sponsæ spirituali dantur, scilicet Ecclesiæ in membris suis, sunt quidem ipsius sponsi inquantum ad eius gloriam & honorem cedunt, sed sponsæ inquantum per eas ornatur.

¶Ad secundum dicendum, quòd pater sponsi, scilicet Christi, est sola persona Patris, pater autem sponsæ est tota Trinitas, effectus autem in creaturis ad totam Trinitatem pertinet. Vnde huiusmodi dotes in spirituali matrimonio, propriè loquēdo, magis dantur à patre sponsæ, quàm à patre sponsi. Sed tamen hæc collatio quamuis ab omnibus personis fiat, singulis personis potest appropriari per aliquem modum. Personæ quidem patris vt danti, quia in ipso est autoritas, ei etiam paternitas respectu creaturæ appropriatur, vt sic idem sit pater sponsi & sponsæ: Filio verò, appropriatur inquantum propter ipsum dantur. Sed Spiritui sancto inquantum in

tum in ipso & secundum ipsum dantur, amor enim est communis dationis ratio.

¶Ad tertium dicendum, quòd dotibus per se conuenit illud quod per dotes efficitur, scilicet solatium matrimonij: sed per accidens illud quod per eas remouetur, scilicet onus matrimonij, quod per eas leuigatur. Sicut gratiæ conuenit per se facere iustum, sed per accidens quòd de impio faciat iustum. Quamuis ergo in matrimonio spirituali non sint aliqua onera, est tamen ibi summa iucunditas: & ad hanc perficiendam iucunditatem dotes sponsæ conferuntur, vt scilicet delectabiliter per eas sponso coniungatur.

¶Ad quartum dicendum, quòd dotes non consueuerunt assignari sponsæ, quando desponsatur, sed quando in domum sponsi traducitur, vt præsentialiter sponsum habeat: quandiu enim in hac vita sumus, peregrinamur à Domino 2. Corint. 5. & ideò dona quæ Sanctis in hac vita conferuntur, non dicuntur dotes, sed illa, quæ conferuntur eis, quando transferuntur ad gloriam, in qua sponso præsentialiter perfruuntur.

¶Ad quintum dicendum, quòd in spirituali matrimonio interior decor requiritur, vt in Psalmo: Omnis gloria eius filiæ regis ab intus, &c. sed in matrimonio corporali requiritur decor exterior: vnde non oportet quòd dotes huiusmodi assignentur in matrimonio spirituali, sicut assignātur in corporali.

ARTICVLVS II.

¶Vtrùm dos sit idem quod beatitudo.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd dos sit idem quod beatitudo. Vt enim ex definitione dotis prædicta patet, Dos est ornatus corporis & animæ in æterna beatitudine iugiter perseuerans: sed beatitudo animæ est quidam ornatus eius: ergo beatitudo est dos.

¶Præterea, Dos dicitur illud per quod sponsa delectabiliter sponso coniungitur: sed in spirituali matrimonio beatitudo est huiusmodi: ergo beatitudo est dos.

¶Præterea, Visio secundum Augustinum est tota substantia beatitudinis: sed visio ponitur vna de dotibus: ergo beatitudo est dos.

¶Præterea, Fruitio beatum facit, fruitio autem est dos: ergo dos facit beatum, & sic beatitudo est dos.

¶Præterea, Secundum Boëtium in libro de Conso. Beatitudo est status omnium bonorum congregatione perfectus: sed status beatorum perficitur ex dotibus: ergo dotes sunt beatitudinis partes.

¶SED CONTRA, Dos datur sine meritis: sed beatitudo non datur, sed redditur: ergo beatitudo non est dos.

¶Præterea, Beatitudo est vna tantùm, dotes verò sunt plures: ergo beatitudo non est dos.

¶Præterea, Beatitudo inest homini secundum id quod est potissimum in eo, vt dicitur 1. Ethico. sed dos etiam in corpore ponitur: ergo dos & beatitudo non sunt idem.

CONCLVSIO.

¶Beatitudo & dos realiter inter se differunt.

¶RESPONDEO dicendum, quòd circa hoc est duplex opinio. Quidam enim dicunt quòd beatitudo & dos sunt idem re, sed differunt ratione. Quia dos respicit spirituale matrimonium, quod est inter Christum & animam, non autem beatitudo. Sed hoc non potest esse, vt videtur, cùm beatitudo in operatione consistat: dos autem non sit operatio, sed magis sit qualitas vel dispositio quædam. Et ideò secundum alios dicendum quòd beatitudo & dos realiter differunt, vt beatitudo dicatur ipsa operatio perfecta, qua anima beata Deo coniungitur: sed dotes dicitur habitus vel dispositiones vel quæcunque aliæ qualitates, quæ ordinantur ad huiusmodi perfectam dispositionem vel operationem, vt sic dotes ordinentur ad beatitudinem magis, quàm sint in beatitudine vt partes eius.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd beatitudo, propriè loquendo, non est animæ ornatus, sed est aliquid quod ex ornatu animæ prouenit, cùm sit operatio quædam: ornatus verò dicitur aliquis de quor ipsius beati.

¶Ad secundum dicendum, quòd beatitudo non ordinatur ad coniunctionem, sed ipsa coniunctio animæ cum Christo, quæ est per operationem: sed dotes sunt homini disponentia ad huiusmodi coniunctionem.

¶Ad tertium dicendum, quòd visio dupliciter potest accipi. Vno modo actualiter, id est pro ipso actu visionis: & sic visio non est dos, sed est ipsa beatitudo. Alio modo potest accipi habitualiter, id est pro habitu, à quo talis operatio elicitur: id est pro ipsa gloriæ claritate, qua anima diuinitùs illustratur ad Deum videndum: & sic est dos & principium beatitudinis, non autem est ipsa beatitudo.

¶Et similiter dicendum ad quartum de fruitione.

¶Ad quintum dicendum, quòd beatitudo colligit omnia bona, non quasi partes essentiæ beatitudinis, sed quasi aliquo modo ad beatitudinem ordinata.

ARTICVLVS III.

¶Vtrùm competat Christo habere dotes.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd Christo competat habere dotes. Sancti enim ex Christo per gloriam conformantur, vnde dicitur Philippen. 3. Reformabit corpus humilitatis nostræ configuratum corpori claritatis suæ: ergo etiam Christus dotes habet.

¶Præterea, In spirituali matrimonio assignantur dotes ad similitudinem matrimonij corporalis: sed in Christo inuenitur quoddam matrimonium spirituale, quod est sibi singulare, scilicet duarum naturarum in vna persona, secundum quòd dicitur natura humana in ipso esse desponsata à verbo, vt patet ex glos. super illud Psal. In sole posuit tabernaculū, &c. & Apoc. 21. Erit tabernaculum Dei cum hominibus: ergo & Christo competit habere dotes.

¶Præterea, Vt dicit Augustinus in libro de doctrina Christiana: Christus secundum regulam Thiconij propter vnitatem corporis mystici, quæ est inter caput & membra, nominat se sponsum & sponsam: vt patet Isa. 61. Quasi sponsum decoratum corona & quasi sponsam ornatam monilibus suis: cùm ergo deheantur dotes sponsæ, oportet, vt videtur, in Christo dotes ponere.

¶Præterea, Omnibus membris Ecclesiæ debetur dos cùm Ecclesia sit sponsa: sed Christus est Ecclesiæ membrum, vt patet 1. Corinth. 12. Vos estis corpus Christi, & membra de membro. glos. id est de Christo: ergo Christo debentur dotes.

¶Præterea, Christus habet perfectam visionem, fruitionem, & delectationem: hæc autem ponuntur dotes: ergo, &c.

¶SED CONTRA, Inter sponsum & sponsam exigitur distinctio personarum: sed in Christo non est aliquid personaliter distinctum à filio Dei, qui est sponsus: vt patet Ioan. 3. Qui habet sponsam, est sponsus: ergo cùm dotes sponsæ assignentur, vel pro sponsa, videtur quòd Christo non competat habere dotes.

¶Præterea, Non est eiusdem dare & recipere dotes: sed Christus est qui dat dotes spirituales: ergo non Christo competit dotes habere.

CONCLVSIO.

¶Si Christo aliquo modo competat, habere dotes, non ita propriè sicut aliis sanctis competit: cùm tamen ea quæ dotes vocantur, excellentissimè ei conueniant.

¶RESPONDEO dicendum, quòd circa hoc est duplex opinio. Quidam enim dicunt quòd in Christo est triplex vnio: Vna, quæ dicitur consentanea, qua vnitur Deo per connexionem amoris: alia condignitiua, qua humana natura vnitur diuinæ: tertia, qua ipse Christus vnitur Ecclesiæ. Dicunt ergo quòd secundum duas primas vniones competit Christo habere dotes sub ratione dotis, sed quantum ad tertiam conuenit ei id quòd est dos excellentissimè, non tamen sub ratione dotis: quia in tali coniunctione Christus est vt sponsus, sed Ecclesia vt sponsa, dos autem datur sponsæ quantum ad proprietatem & dominium, quamuis detur sponso ad vsum. Sed hoc non videtur esse conueniens. In illa enim coniunctione, qua Christus vnitur patri per consensum amoris, etiam inquantum est Deus, non dicitur aliquod matrimonium esse, quia non est ibi aliqua subiectio, quam oportet esse sponsæ ad sponsum. Similiter etiam nec in coniunctione humanæ naturæ ad diuinam, quæ est in vnione personæ, vel etiam per conformitatem voluntatis potest esse ratio dotis propter tria. Primò, quia exigitur conformitas naturæ inter sponsum & sponsam in matrimonio illo in quo dantur dotes, & hoc deficit in

Universidad de Deusto
Biblioteca

ficit in coniunctione humanæ naturæ ad diuinam. Secundò, quia exigitur ibi distinctio personarum: humana autem natura non est personaliter distincta a Verbo. Tertiò, quia dos datur quando sponsa de nouo traducitur in domum sponsi, & sit videtur ad sponsam pertinere, quòd de non coniuncta fit coniuncta. Humana autem natura, quæ est assumpta in vnitate personæ à Verbo, nunquam fuit quin esset perfectè coniuncta. Vnde secundum alios dicendum, quòd vel omninò non conuenit Christo ratio dotis, vel non ita propriè sicut aliis Sanctis, ea tamen quæ dotes dicuntur, excellentissimè ei conueniunt.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd conformatio illa est intelligenda secundum id quòd est dos, & non secundum rationem dotis, quę sit in Christo. Non enim oportet quòd illud, in quo Christo conformamur, sit eodem modo in Christo & in nobis.

¶Ad secundum dicendum, quòd natura humana non propriè dicitur sponsa in coniunctione illa qua Verbo coniungitur, cùm non seruetur ibi personarum distinctio, quæ inter sponsum & sponsam requiritur. Sed quòd quandoque dicatur desponsata humana natura, secundum quòd Verbo coniuncta est, hoc est inquantum habet aliquem actum sponsæ, quia scilicet inseparabiliter coniungitur: & quia in illa coniunctione humana natura est Verbo inferior, & per Verbum regitur sicut sponsa per sponsum.

¶Ad tertium dicendum, quòd hoc, quòd aliquando dicitur Christus sponsa, non est quia ipse verè sit sponsa, sed inquantum sibi assumit personam sponsæ suæ, scilicet Ecclesiæ, quæ est ei spiritualiter coniuncta: vnde nihil prohibet, quin per illum modum loquendi possit dici habere dotes, non quòd ipse habeat, sed quia Ecclesia habet.

¶Ad quartum dicendum, quòd nomen Ecclesiæ dupliciter accipitur. Quandoque nominat tantummodò corpus, quod Christo coniungitur sicut capiti: & sic tantum Ecclesia habet rationem sponsæ, sic verò Christus non est Ecclesiæ membrum, sed est caput influens omnibus Ecclesiæ membris. Alio modo accipitur Ecclesia secundum quòd nominat caput & membra coniuncta: & sic Christus dicitur membrum Ecclesiæ, inquantum habet distinctum officium ab omnibus aliis, scilicet influere vitam, quamuis non multum propriè dicatur membrum: quia membrum importat particularitatem quandam, in Christo autem bonum spirituale non est particulatum, sed est totaliter integrum. Vnde ipse est totum esse Ecclesiæ bonum, nec est aliquid maius ipso & aliis, quàm ipse solus. Sic autem loquendo de Ecclesia, non solum nominat sponsam, sed sponsum & sponsam, prout per coniunctionem spiritualem est ex eis vnum effectum: vnde licet Christus aliquo modo dicatur membrum Ecclesiæ, nullo tamen modo potest dici membrum sponsæ, & sic ei non conuenit ratio dotis.

¶Ad quintum dicendum, quòd in processu illo est fallacia accidentis. Non enim illa Christo conueniunt, secundum quòd habent rationem dotis.

ARTICVLVS IIII.

Vtrùm angeli habeant dotes.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur quòd angeli habeant dotes. Quia super illud Cantic. 6. Vna est columba mea: dicit glos. Vna est Ecclesia in hominibus & angelis: sed Ecclesia est sponsa, & sic membris Ecclesiæ cõuenit habere dotes: ergo angeli dotes habẽt.

¶Præterea, Luc. 12. super illud, Et vos similes hominibus expectantibus dominum suum, quando reuertatur a nuptiis: dicit glossa, Ad nuptias Dominus iuit, quando post resurrectionem nouus homo angelorum sibi multitudinem copulauit: ergo angelorum multitudo est sponsa Christi: & sic angelis debentur dotes.

¶Præterea, Spirituale matrimonium in spirituali coniunctione consistit: sed spiritualis coniunctio non est minor inter angelos & Deum, quàm inter homines beatos & Deum: ergo cùm dotes, de quibus nunc agimus, ratione spiritualis matrimonij assignentur, videtur quòd angelis conueniant dotes.

¶Præterea, Spirituale matrimonium requirit spiritualem sponsum & spiritualem sponsam: sed in Christo, inquantum summus spiritus, magis sunt conformes in natura angeli, quàm homines: ergo magis potest esse spirituale matrimonium angelorum ad Christum, quàm hominum.

¶Præterea, Maior cõuenientia exigitur inter caput & membra, quàm inter sponsum & sponsam: sed cõformitas, quæ est inter Christum & angelos, sufficit ad hoc quòd Christus dicatur caput angelorum: ergo eadem ratione sufficit ad hoc, quòd dicatur sponsus respectu eorum.

¶SED CONTRA, Origenes super Cantica, distinguit quatuor personas, scilicet sponsum & sponsam, adolescentulas & sodales sponsi, & dicit quòd angeli sunt sodales sponsi: cùm ergo dotes non debeantur nisi sponsæ, videtur quòd angelis dotes non conueniant.

¶Præterea, Christus desponsauit sibi Ecclesiam per incarnationem & passionem. Vnde figuratur per hoc quod dicitur Exod. quarto, Sponsus sanguinum tu mihi es, sed Christus per passionem & incarnationem non aliter fuit coniunctus angelis quàm prius erat: ergo angeli non pertinent ad Ecclesiam, sed quòd Ecclesia dicitur sponsa: ergo angelis non conueniunt dotes.

CONCLVSIO.

¶Dotes propriè non competunt Angelis, sicut & hominibus, sed metaphoricè.

¶RESPONDEO dicendum, quòd ea quæ ad dotes animæ pertinent, non est dubium, angelis sicut & hominibus conuenire: sed secundum rationem dotis non ita eis sicut hominibus conueniunt, eò quod non ita propriè conuenit angelis ratio sponsæ sicut hominibus. Exigitur enim inter sponsum & sponsam naturæ conformitas, vt sint eiusdem speciei. Hoc autem modo homines cum Christo conueniunt, inquantum naturam humanam assumpsit, per quam assumptionem factus est conformis in natura speciei humanæ omnibus hominibus: angelis autem non est conformis secundum vnitatem speciei, neque secundum naturam humanam: & ideò ratio dotis non ita propriè conuenit angelis sicut hominibus: cùm tamen in his quæ metaphoricè dicuntur, non requiratur similitudo quantum ad omnia, non potest ex aliqua dissimilitudine concludi quòd metaphoricè aliquid de aliquo non prædicetur, & sic ex ratione inducta non potest simpliciter haberi, quòd angelis dotes non conueniant: sed solùm quòd non ita propriè, sicut hominibus ratione dissimilitudinis prædictæ.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd quamuis angeli pertineant ad vnitatem Ecclesiæ, non tamen sunt membra Ecclesiæ, secundum quòd Ecclesia dicitur sponsa per conformitatem naturæ, & sic non conuenit eis propriè habere dotes.

¶Ad secundũ dicẽdũ, quòd desponsatio illa largè accipitur pro vnione, quæ nõ habet conformitatẽ naturæ in specie: & licetiã nihil prohibet, largè accipiendo dotes, ponere dotes in angelis.

¶Ad tertium dicendum, quòd quamuis in matrimonio spirituali non sit nisi coniunctio spiritualis, tamen illos qui coniunguntur ad perfectam matrimonij rationem, oportet in specie naturæ conuenire, & propter hoc desponsatio propriè ad angelos non pertinet.

¶Ad quartum dicendum, quòd illa conformatio, qua angeli conformantur Christo, inquantum est Deus, non est talis quę sufficiat ad perfectam rationem matrimonij, cùm non sit secundum conuenientiam in specie, sed magis adhuc remanet infinita distantia.

¶Ad quintum dicendum, quòd nec etiam Christus propriè dicitur caput angelorum, secundum illam rationem qua caput requirit conformitatem naturæ. Tamen sciendum, quòd licet caput & alia membra sint partes indiuidui & vnius speciei, si tamen vnumquodque per se consideretur, non est cum alio eiusdem speciei manus enim habet aliam speciem partis a capite. Vnde loquendo de mẽbris secundùm se, non requiritur inter ea alia cõuenientia, quã proportionis, vt vnũ ab alio accipiat, & vnum alij subseruiat: & sic conuenientia, quæ est inter Deum & angelos, magis sufficit ad rationem capitis, quàm ad rationem sponsi.

ARTICVLVS V.

¶Vtrùm conuenienter ponantur tres animæ dotes.

AD QVINTVM sic proceditur. Videtur quòd inconuenienter ponantur tres esse animæ dotes, scilicet visio, dilectio, & fruitio. Anima enim coniungitur Deo secundum mentem, in qua est imago Trinitatis, secundum memoriam, intelligentiam & voluntatem: sed dilectio ad voluntatem pertinet, visio ad intelligentiam: ergo debet aliquid poni quod memoriæ respondeat, cùm fruitio non pertineat ad memoriam, sed magis ad voluntatem.

Tho. 4. dist. 49. q. 1. ar. 1. q. 1.

¶Præterea, Dotes beatitudinis dicuntur respondere virtutibus viæ, quibus Deo coniungimur, quæ sunt fides, spes, charitas, quibus est ipse Deus obiectum: sed dilectio respondet charitati, visio autem fidei: ergo debet aliquid poni, quod pertineret ad spem, cùm fruitio magis pertineat ad charitatem.

¶Præterea, Deo non fruimur nisi per dilectionem & visionem: illis enim dicimur frui, quæ diligimus propter se, vt patet per Augustinum in libro de doctrina Christiana: ergo fruitio non debet poni alia dos à dilectione.

¶Præterea, Ad perfectionem beatitudinis requiritur comprehensio, 1. Cor. 9. Sic currite vt comprehendatis: ergo debet adhuc quarta dos poni.

¶Præterea, Anselmus dicit quòd pertinent ad beatitudinem animæ, sapientia, amicitia, concordia, potestas, honor, securitas, gaudium: & sic videntur prædictæ dotes inconuenienter assignari.

¶Præterea, Augustinus in fi. de Ciui. Dei, dicit quòd Deus in illa beatitudine sine fine videbitur, sine fastidio amabitur, sine fatigatione laudabitur, ergo laus præassignatis dotibus, annumerari debet.

¶Præterea, Boëtius ponit 5. ad beatitudinem pertinentia in 3. de Consola. quæ sunt hæc, Sufficientia, quam promittunt diuitiæ: iucunditas, quam promittit voluptas: celebritas, quam promittit fama: securitas, quam promittit potentia: reuerentia, quam promittit dignitas: & sic videtur quòd potiùs ista deberent assignari dotes quam prædicta.

CONCLVSIO.

¶Conueniẽter tres assignatæ sunt animæ dotes, scilicet visio, quæ fidei: comprehensio, quæ spei: fruitio, quæ charitati respondet.

¶RESPONDEO dicendum, quòd ab omnibus communiter tres ponuntur animæ dotes, diuersimodè tamen. Quidam enim dicunt, quòd tres dotes animæ sunt, visio, dilectio, & comprehensio: quidam verò dicunt quòd sunt visio, fruitio, & comprehensio: omnes tamen hæ assignationes reducuntur in idem, & eodem modo earum numerus assignatur. Dictum enim est, quòd dos est aliquid animæ inhærens, per quod ordinatur ad operationem, in qua consistit beatitudo. In qua quidem operatione duo requiruntur, scilicet ipsa substantia operationis, quæ est visio, & perfectio eius, quæ est delectatio. Oportet enim beatitudinem esse operationem perfectam. Visio autem aliqua est delectabilis dupliciter. Vno modo ex parte obiecti, inquantum id quod videtur, est delectabile. Alio modo ex parte visionis, inquantùm ipsum videre, delectabile est, sicut delectamur in videndo mala, quamuis mala non delectent nos: & quia operatio illa, in qua vltima beatitudo consistit, debet esse perfectissima: ideò requiritur quòd visio illa sit vtroque modo delectabilis. Ad hoc autem quòd visio illa sit delectabilis, requiritur quòd sit facta connaturalis videnti per aliquem habitum: sed ad hoc quòd sit delectabilis ex parte visibilis, requiruntur duo, scilicet quòd ipsum visibile sit conueniens, & quòd sit coniunctum. Sic ergo ad delectabilitatem visionis ex parte sui requiritur habitus, qui visionem eliciat, & sic est vna dos, quæ dicitur ab omnibus visio: sed ex parte visibilis requiruntur duo, scilicet conuenientia, quæ est per affectum, & quantum ad hoc ponitur à quibusdam dos dilectio, & à quibusdam fruitio, secundum quòd fruitio ad affectum pertinet. Illud enim quod summè diligimus, conuenientissimum æstimamus. Requiritur etiam ex parte visibilis coniunctio, & sic ponitur à quibusdam comprehensio, quæ nihil est aliud quàm in præsentia Deum habere, & seipso tenere. Sed secundum alios, fruitio prout est non spei, sicut est in via: sed iam rei, sicut est in patria. Et sic dotes respondent tribus virtutibus Theologicis, scilicet, visio fidei, spei verò comprehensio vel fruitio secundum vnam acceptionem: charitati verò fruitio vel dilectio secundum assignationem aliam. Fruitio enim perfecta qualis in patria habebitur, includit in se delectationem & comprehensionem: & ideò à quibusdam accipitur pro vno; à quibusdam verò pro alio. Quidam verò attribuunt has tres dotes tribus animæ viribus: visionem rationali, delectationem concupiscibili, fruitionem verò irascibili. Inquantùm talis fruitio est per quandam victoriã adepta, sed non propriè dicitur: quia irascibilis & concupiscibilis non sunt in parte intellectiua, sed in parte sensitiua, dotes autem animæ ponuntur in ipsa mente.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd memoria & intelligentia non habent nisi vnam operationem: vel quia ipsa intelligentia est operatio memoriæ: vel si intelligentia dicatur esse potentia quædam, memoria non exit in operationẽ nisi mediante intelligentia, quia memoriæ est notitiam tenere: vnde etiam memoriæ & intelligentiæ non respondet nisi vnus habitus, scilicet notitia: & ideò vtrique respondet tantùm vna dos, scilicet visio.

¶Ad secundum dicendum, quòd fruitio respondet spei inquantùm includit comprehensionem, quæ spei succedet: quod enim speratur, nondum habetur: & ideò spes quodammodò affligit propter distantiam amati, & propter hoc in patria non remanet, sed succedet ei comprehensio.

¶Ad tertium dicendum, quòd fruitio, secundum quòd comprehensionem includit, distinguitur à visione & dilectione, alio tamen modo quàm dilectio à visione. Dilectio enim & visio diuersos habitus nominant, quorum vnus pertinet ad intellectum, alter verò ad effectum. Sed comprehensio vel fruitio, secundum quòd ponitur comprehensio, non importat alium habitum ab illis duobus, sed importat remotionem impedimentorum, ex quibus efficiebatur, vt non posset mens Deo quasi præsentialiter coniungi: & hoc quidem fit per hoc quòd ipse habitus gloriæ animam ab omni defectu liberat, sicut quòd facit eam sufficientem ad cognoscendum sine phantasmatibus, & ad prædestinandum corpori, & alia huiusmodi, per quæ excluduntur impedimenta, quibus fit vt nunc peregrinemur à Domino.

¶Ad quartum patet responsio ex dictis.

¶Ad quintum dicendum, quòd propriè dotes sunt immediata principia illius operationis, in qua perfecta beatitudo consistit, per quam anima Christo coniungitur. Alia autem quæ Anselm. enumerat, non sunt huiusmodi, sed sunt qualitercunque beatitudinem concomitantia vel consequentia non solùm in comparatione ad sponsum, ad quem sola sapientia inter enumerata ab eo pertinet, sed etiam in comparatione ad alios pares, ad quos pertinet amicitia, quantum ad vnionem affectuum: & concordia quantum ad consensum in agendis: vel inferiores, ad quos pertinet potestas, secundum quòd à superioribus inferiora disponuntur: & honor, secundum id quod ab inferioribus & superioribus exhibetur: & etiam per comparationem ad seipsum, ad quos pertinet securitas, quantum ad remotionem mali, & gaudium, quantum ad adeptionem boni.

¶A sextum dicendum, quòd laus quæ ab Augustino ponitur tertium eorum, quæ in patria erunt, non est dispositio ad beatitudinem, sed magis ad beatitudinem consequens: ex hoc enim ipso quòd anima Deo coniungitur, in quo beatitudo consistit, sequitur quòd in laudem prorumpat, vnde laus non habet rationem dotis.

¶Ad septimum dicendum, quòd illa quinque quæ enumerat Boëtius, sunt quędam beatitudinis conditiones, non autem dispositiones ad beatitudinis actum: eò quòd beatitudo ratione suæ perfectionis sola & singulariter habet per seipsam quicquid ad hominibus diuersis quæritur, vt patet per Philosophum in primo & decimo Ethi. & secundum hoc ostendit Boëtius illa quinque in vera beatitudine esse: quia hæc sunt quæ ab hominibus in vera felicitate temporali quæruntur, quæ vel pertinent ad immunitatem à malo, sicut est securitas: vel ad consecutionem boni conuenientis, sicut iucunditas, & perfectio sicut sufficientia: vel ad manifestationem boni, sicut celebritas, inquantum illius notitiæ vel boni signum aliquod exhibetur: reuerentia enim consistit in exhibitione honoris, qui est testimonium virtutis. Vnde patet quòd ista quinque non debent dici dotes, sed quædam beatitudinis conditiones.

Universidad de Deusto
Biblioteca

QVÆSTIO NONAGESIMA sexta, De *aureolis, in tredecim articulos diuisa.*

CONSEQVENTER considerandum est de aureolis.

¶ Circa quod quærunrur tredecim.

¶ Primò, vtrùm aureola differat à præmio essentiali.

¶ Secundò, vtrùm differat à fructu.

¶ Tertiò, vtrùm fructus soli virtuti continentiæ debeatur.

¶ Quartò, vtrùm conuenienter assignentur tres fructus tribus partibus continentiæ.

¶ Quintò, vtrùm virginibus debeatur aureola.

¶ Sextò, vtrùm debeatur martyribus.

¶ Septimò, vtrùm debeatur doctoribus.

¶ Octauò, vtrùm Christo aureola debeatur.

¶ Nonò, vtrùm angelis.

¶ Decimò, vtrùm corpori humano debeatur.

¶ Vndecimò, vtrùm conuenienter tres aureolæ assignentur.

¶ Duodecimò, vtrùm aureola virginum sit potissima.

¶ Decimotertiò, vtrùm vnus alio intensiùs eandem aureolam habeat.

ARTICVLVS I.

¶ Vtrùm aureola sit aliud à præmio essentiali, quod aurea dicitur.

2.Sen. 4. dist. 49. q. 5. ar. 1

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd aureola non sit aliquod aliud præmium à præmio essentiali, quod aurea dicitur. Præmium enim essentiale est ipsa beatitudo: sed beatitudo secundum Boë. est status omnium bonorum congregatione perfectus: ergo præmium essentiale includit omne quod habetur in patria, & sic aureola includitur in aurea.

¶ Præterea, Magis & minùs non diuersificant speciem: sed illi qui seruant consilia & præcepta, magis præmiantur, quàm illi qui seruant præcepta tantùm: nec in aliquo præmium eorum videtur differre, nisi quòd vnum est altero maius, cùm aureola nominet præmium, quod debetur operibus perfectionis: ergo videtur quòd aureola non dicat aliquid distinctum ab aurea.

¶ Præterea, Præmium respondet merito: sed radix totius meriti est charitas: cùm ergo charitati respondeat aureola, videtur quòd in patria non erit aliquod præmium ab aurea distinctum.

¶ Præterea, Omnes homines assumuntur ad angelorum ordines, vt dicit Greg. Sed in angelis, licet quædam data sint quibusdam excellenter, nihil ibi possidetur singulariter: omnia enim in omnibus sunt, non quidem æqualiter, quia alia aliis sublimiùs possident, quæ tamen omnes habent: vt Gregorius dicit: ergo in beatis non erit aliquod aliud præmium nisi omnium commune: ergo aureola non est præmium distinctum ab aurea.

¶ Præterea, Excellentiori merito excellens præmium debetur: si ergo aurea debetur operibus, quæ sunt in præcepto, aureola verò his quę sunt in consilio: aureola ergo erit perfectior quàm aurea, & ita non deberet diminutiuè significari, & sic videtur quòd aureola non sit præmium distinctum ab aurea.

¶ SED CONTRA, Exo. 25. Facies alteram coronam aureolam, dicit glos. Ad coronam pertinet canticum nouum, quòd virgines tantùm coram sponso cantant: ex quo videtur quòd aureola sit quædam corona non omnibus, sed quibusdam specialiter reddita, aurea autem omnibus beatis redditur: ergo aureola est aliud quàm aurea.

¶ Præterea, Pugnæ quam sequitur victoria, debetur corona, 2. Timo. 2. Non coronabitur nisi qui legitimè certauerit: ergo vbi est specialis ratio certaminis, ibi debet esse corona specialis: sed in aliquibus operibus est specialis ratio certandi: ergo præ aliis aliquam coronam habere debent, & hanc dicimus aureolam.

¶ Præterea, Ecclesia militans descendit à triumphante, vt patet Apocalypsis 21. Vidi ciuitatem sanctam, &c. sed in Ecclesia militante specialia opera habentibus redduntur specialia præmia, sicut victoribus corona: currentibus brauium: ergo similiter debet esse in Ecclesia triumphante.

CONCLVSIO.

¶ Ex vatione operis meritorij quoddam accidentale præmium (quod aureola dicitur) debetur essentiali præmio, quod aurea appellatur.

¶ RESPONDEO dicendum, quòd præmium essentiale hominis, quod est eius beatitudo, consistit in perfecta coniunctione animæ ad Deum, inquantum eo perfectè fruitur, vt viso & amato perfectè: hoc autem præmium metaphoricè corona dicitur vel aurea, tum ex parte meriti, quod cum quadam pugna agitur. Militia enim est vita hominis super terram, Iob 7. tum ex parte præmij per quod homo efficitur quodammodò diuinitatis particeps, & per consequens regiæ potestatis, Apocalypsis quinto, Fecisti nos Deo nostro regnum, & cætera, Corona autem est proprium signum regiæ potestatis, & eâdem ratione præmium, quod essentiali additur, coronæ rationem habet. Significat etiam corona perfectionem quandâ ratione figuræ circularis, vt ex hoc etiam profectioni competat beatorum. Sed quia nihil potest superaddi, quin sit eo minus: ideo superadditum præmium aureola nominatur. Huic autem essentiali præmio, quod aurea dicitur, aliquid super additur dupliciter. Vno modo ex conditione naturæ eius, qui præmiatur, sicut supra beatitudinem animæ gloria corporis adiungitur: vnde & ipsa gloria corporis interdum aureola nominatur. Vnde super illud Exod. 25. Facies alteram coronam aureolam: dicit quædam glos. Quasi in fine aureola supponatur, cùm in Scriptura dicatur, quòd eis sublimior gloria in receptione corporum seruetur, sicut autem nisi de aureola non agitur. Alio modo ex ratione operis meritorij, quod quidem rationem meriti habet ex duobus, ex quibus etiam habet bonitatis rationē, scilicet ex radice charitatis, quare fertur in finem vltimum: & sic debetur ei essentiale præmium, scilicet peruentio ad finem, quæ est aurea, & ex ipso genere actus, quod laudabilitatem quandam habet ex debitis circunstantiis & ex habitu eliciente ex proximo fine, & sic debetur ei quoddam accidentale præmium, quod aureola dicitur: & hoc modo de aureola ad præsens intendimus. Et sic dicendum est quòd aureola dicit aliquid aureæ super additum, id est quoddam gaudium de operibus à se factis, quæ habent rationem victoriæ excellentis, quod est aliud gaudium ab eo quo de coniunctione ad Deum quis gaudet, quod gaudium aurea dicitur.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd beatitudo includit omnia bona, quæ sunt necessaria ad perfectam hominis vitam, quæ consistit in perfecta hominis operatione, sed quædam possunt superaddi non quasi necessaria ad perfectā operationem, vt sine quibus esse non possit, sed quia his additis est beatitudo clarior. Vnde pertinent ad bene esse beatitudinis & ad decentiam quandam ipsius, sicut & felicitas politica ornat nobilitatem & corporis pulchritudinem, & huiusmodi, sine quibus esse potest, vt patet in 1. Ethic. & hoc modo se habet aureola ad beatitudinem patriæ.

¶ Ad secundum dicendum, quòd ille qui seruat consilia & præcepta, semper meretur magis, quàm ille qui seruat præcepta tantùm: secundum quod ratio meriti consideratur in operibus ex ipso genere operum, non autem semper secūdum quòd ratio meriti pensatur ex radice charitatis: cùm quandoq; ex maiori charitate aliquis seruet præcepta tantùm, quàm aliquis præcepta & consilia: sed & pluries accidit econtrariò: quia probatio dilectionis exhibitio est operis, vt Gregorius dicit. Non ergo ipsum essentiale intensum magis dicitur aureola, sed id quod præmio essentiali superadditur indifferenter, siue sit maius præmium essentiale habentis aureolam, siue minus, siue æquale præmio essentiali non habentis.

¶ Ad tertium dicendum, quòd charitas est principium merendi, sed actus noster est quasi instrumentum, quo meremur: ad effectum autem consequendum non solùm requiritur debita dispositio in primo mouente, sed etiam recta dispositio in instrumento: & ideò in effectu aliquid consequitur ex parte primi principij, quod est principale, & aliquid ex parte instrumenti, quod est secundarium: vnde & in præmio aliquid est ex parte charitatis, scilicet aurea, & aliquid ex genere operationis, scilicet aureola.

¶ Ad quartum

¶ Ad quartum dicendum, quòd angeli omnes in eodem genere actus suam beatitudinem meruerunt, scilicet in hoc quòd sunt conuersi ad Deum: & ideò nullum singulare præmium inuenitur in vno quod alius non habeat aliquo modo, homines autem diuersis generibus actuum beatitudinem habent: & ideò non est simile. Tamen illud quod vnus videtur specialiter habere inter homines, quodammodò omnes communiter habent, inquantum scilicet per charitatem perfectam vnusquisque bonum alterius suum reputat: non tamen hoc gaudium, quo vnus alteri congaudet, potest aureola nominari, quia non datur in præmium victoriæ eius, sed magis respicit victoriam alienam: corona enim ipsis victoribus redditur, non victoriæ congaudentibus.

¶ Ad quintum dicendum, quòd maior est excellentia meriti, quæ surgit ex charitate, quàm illa quæ consurgit ex genere actus: sicut finis, ad quem ordinatur charitas, est potior his quæ sunt ad finem, circa quæ actus nostri consistunt. Vnde & præmium respondens merito ratione charitatis quantumcunque paruum, est maius quolibet præmio respondente actui ratione sui generis: & ideò aureola diminutiuè dicitur respectu aureæ.

ARTICVLVS II.

¶ Vtrùm aureola differat à fructu.

4. 49. 1. 1. 2

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd aureola non differat à fructu. Eidem enim merito non debentur diuersa præmia: sed eidem merito respondet aureola & fructus centesimus, scilicet virginitatis: vt patet in glossa Matth. 13. ergo aureola est idem quod fructus.

¶ Præterea, Augustinus dicit in libro de virginitate: Quòd centesimus fructus debetur martyri, & idem debetur virgini: ergo fructus est quoddam præmium commune virginibus & martyribus. sed eisdem etiam debetur aureola: ergo aureola est idem quod fructus.

¶ Præterea, In beatitudine non inuenitur nisi duplex præmium: scilicet essentiale, & accidentale, quod essentiali superadditur: sed præmio essentiali superadditur, vt dicitur, aureola: quod patet ex hoc quòd Exodi vigesimoquinto, aureola coronæ aureæ superponi dicitur: sed fructus non est præmium essentiale, quia sic deberetur omnibus Beatis: ergo est idem quod aureola.

¶ SED CONTRA, Quæcunque non sunt eiusdem diuisionis, non sunt eiusdem rationis: sed fructus & aureola non similiter diuiduntur, quia aureola diuiditur in aureolam virginum, martyrum, & doctorum: fructus autem in fructum coniugatorum, viduarum, & virginum: ergo fructus & aureola non sunt idem.

¶ Præterea, Si fructus & aureola essent idem, cuicunque deberetur fructus deberetur & aureola, hoc autem patet esse falsum: quia fructus debetur viduitati, non autem aureola: ergo, &c.

CONCLVSIO.

¶ Cùm fructus hoc loco consistat in gaudio dispositionis operum, & aureola in gaudio perfectionis operum, non est idem fructus quod aureola.

¶ RESPONDEO dicendum, quòd ea quæ Metaphoricè dicuntur, possunt variè accipi secundū adaptationes ad diuersas proprietates eius, vnde fit transumptio. Cùm autem fructus propriè in rebus corporalibus dicatur de terræ nascentibus secundum diuersas conditiones quæ in fructibus corporalibus inueniri possunt, diuersimodè fructus spiritualiter accipitur. Fructus enim corporalis dulcedinem habet, quia reficit secundum quòd in vsu hominis venit. Est etiam vltimum, ad quod operatio naturæ peruenit: est etiam id quod ex agricultura expectatur per seminationem vel quoscunque alios modos. Quandoque igitur fructus spiritualiter accipitur pro eo quod reficit quasi vltimus finis: & secundum hanc significationem dicimur Deo frui perfectè in patria, imperfectè autem in via: & ex hac significatione accipitur fruitio, quæ est dos: sic autem nunc de fructibus non loquimur. Quandoque autem sumitur spiritualiter pro eo quod reficit tantùm, quamuis non sit vltimus finis: & sic virtutes fructus dicitur, inquantū mentē syncera dulcedine reficiūt: vt Ambros. dicit: & sic accipitur fructus Galat. 5. Fructus autē spiritus, gaudiū, &c

sic autem de fructibus nunc etiam non quæritur. Potest autem alio modo sumi fructus spiritualis ad similitudinem corporalis: inquantum corporalis fructus est quoddam commodum quod ex labore agriculturæ expectatur: vt sic dicatur illud præmium quod homo consequitur ex labore, quo in hac vita laborat, & sic omne præmium quod in futuro habebitur ex nostris laboribus, fructus dicitur: & sic accipitur fructus, Romanorum sexto. Habetis fructum vestrum in sanctificatione, finem verò vitam æternam: sic etiā nunc nos de fructu non agimus, sed agimus de fructu secundum q̄ ex semine consurgit. Sic enim de fructu Dominus loquitur Matthæi decimotertio: vbi fructum diuidit in tricesimum, sexagesimum, & centesimum. Fructus autem secundum hoc potest prodire ex semine, quòd vis seminina est efficax ad conuertendum humores terræ in suam naturam, & quantò hæc virtus est efficacior & terra ad hoc paratior, tantò fructus sequitur vberior: spirituale autem semen quod in nobis seminatur, est verbum Dei: vnde quantò aliquis magis in spiritualitatē conuertitur à carne recedens, tantò in eo est maior fructus Verbi. Secundum hoc igitur fructus verbi Dei differt ab aurea & ab aureola: quia aurea consistit in gaudio quod habetur de Deo: aureola verò in gaudio quod habetur de operum perfectione, sed fructus in gaudio quod habetur de ipsa dispositione operantis secundum gradum spiritualitatis, in quem proficit ex semine verbi Dei. Quidam distinguunt inter aureolam & fructus, dicentes quòd aureola debetur pugnanti, secundum illud secundæ Timothei secundo: Non coronabitur nisi qui legitimè certauerit. Fructus autem laboranti, secundum illud quod dicitur Sapientiæ quarto, bonorū laborum gloriosus est fructus. Alij verò dicunt quòd aurea respicit conuersionem ad Deum, sed aureola & fructus consistunt in his, quæ sunt ad finem: ita tamē quòd fructus principaliùs respicit voluntatem, aureola autem magis corpus: sed cùm in eodem sit labor & pugna, & secundum idem & præmium corporis ex præmio animæ dependeat secundum prædicta non esset differentia inter fructum, auream, & aureolam nisi ratione tantùm, & hoc non potest esse, cùm quibusdam assignentur fructus, quibus non assignatur aureola.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd non est inconueniens eidem merito secundum diuersa, quæ in ipso sunt diuersa præmia respondere: vnde & virginitati respōdet aurea, secundum quòd propter Deum seruatur imperio charitatis: aureola verò, secundum quòd est perfectionis opus habens rationem victoriæ excellentis: fructus verò, secundum quòd per virginitatem homo in quandam spiritualitatem tranſit, à carnalitate recedens.

¶ Ad secundum dicendum, quòd fructus secundum propriam acceptionem, prout nunc loquimur: non dicit præmium commune martyrio & virginitati, sed tribus continentiæ gradibus: Glossam autem quæ ponit fructum centesimum martyribus respondere, largè accipit fructum, secundum quòd quælibet remuneratio dicitur fructus: vt sic per centesimum fructum remuneratio designetur, quæ quibuslibet operibus perfectionis debetur.

¶ Ad tertium dicendum, quòd quamuis aureola sit quoddam accidentale præmium essentiali superadditum, non tamen omne accidentale præmium est aureola, sed præmium de operibus perfectionis, quibus homo maximè Christo conformatur, secundum prædictam victoriam: vnde non est inconueniens quòd abstractioni à carnali vita aliquod accidentale præmium debeatur, quod fructus dicitur.

ARTICVLVS III.

¶ Vtrùm fructus debeatur soli virtuti continentiæ.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd fructus non debeatur soli virtuti continentiæ. Quia 1. Corinth. 15. super illud, Alia claritas Solis, &c. dicit Glossa, quòd claritati Solis illorum dignitas comparatur, quæ vicentesimum fructum habent: Lunari autem, quæ viſexagesimum: stellæ verò, quæ vitricesimum: sed illa diuersitas claritatem secundum intentionem Apostoli pertinet ad quancunque beatitudinis differentiam: ergo diuersi fructus non debent respondere soli continentiæ.

¶ Præterea, Fructus à fruitione dicuntur: sed fruitio pertinet ad

Universidad de Deusto
Biblioteca

præmium essentiale, quod omnibus virtutibus respondet: ergo, &c cætera.

¶Præterea, Fructus labori debetur, Sapientiæ quarto, Bonorum laborum gloriosus est fructus: sed maior est labor in fortitudine quàm in temperantia, vel in continentia: ergo fructus non respondet soli continentiæ.

¶Præterea, Difficilius est modum non excedere in cibis qui sunt necessarij ad vitam, quàm in venereis, sine quibus vita cõseruari potest: & sic maior est labor parsimoniæ, quàm continentiæ: ergo parsimoniæ magis respondet fructus, quàm continentiæ.

¶Præterea, Fructus refectionem importat: refectio autem præcipuè est in fine: cùm ergo virtutes Theologicæ finem habeant pro obiecto, scilicet ipsum Deum, videtur quòd eis fructus maximè debeat respondere.

¶SED CONTRA est quod habetur in Glos. Matthæi 13. quæ fructus assignat virginitati, viduitati, & continentiæ coniugali, quæ sunt continentiæ partes.

CONCLVSIO.

¶Continentiæ magis debetur fructus, quàm alij virtuti, cùm ea virtus præcipuè hominem liberet à subiectione carnis, ratione cuius fructus ei respondet.

¶RESPONDEO dicendum, quòd fructus est quoddam præmium quod debetur homini ex hoc quòd à carnali vita in spiritualem transit: & ideò illi virtuti præcipuè fructus respondet, quæ hominem præcipuè à subiectione carnis liberat: hoc autem facit continentia: quia per delectationes Venereas anima præcipuè carni subditur, adeò vt in actu carnali secundum Hieron. nec spiritus propheticæ corda tangat prophetarum, nec in illa delectatione est possibile aliquid intelligere, vt Philosophus dicit. 7. Ethic. Et ideò continentiæ magis respondet fructus, quàm alij virtuti.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd Glos. illa accipit fructum largè secundum quòd quælibet remuneratio fructus nominatur.

¶Ad secundum dicendum, quòd fruitio non sumitur a fructu secundum illam similitudinem, qua nunc de fructu loquimur.

¶Ad tertium dicendum, quòd fructus, secundum quòd nunc loquimur, non respondet labori ratione fatigationis, sed secundùm quòd per laborem semina fructificant. Vnde & ipsæ segetes labores dicuntur in quantùm propter eas laboratur, vel labore acquiruntur. Similitudo autem fructus, secundum quòd oritur ex semine, magis aptatur continentiæ, quàm fortitudini: quia per passionem fortitudinis homo non subditur carni, sicut per passionem, circa quas est continentia.

¶Ad quartum dicẽdum, quòd quanuis delectationes, quę sunt in cibis, sint magis necessariæ illis, quæ sunt in venereis: nõ tamen sunt ita vehementes: vnde per eas anima non ita subditur carni.

¶Ad quintum dicendum, quòd fructus non sumitur hîc, secundum quòd fruitio dicitur qui reficitur in fine, sed alio modo: & ideò ratio non sequitur.

ARTICVLVS IIII.

¶Vtrum conuenienter assignentur tres fructus tribus continentiæ partibus.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur quòd inconuenienter assignentur tres fructus tribus continentiæ partibus. Quia Gal. quinto ponuntur duodecim fructus, gaudium, pax, &c. & ideò videtur quòd non debeant poni tres tantùm.

¶Præterea, Fructus nominat aliquod præmium speciale: sed præmium quod assignatur virginibus, viduis, & coniugatis, non est speciale: quia omnes saluandi continentur sub aliquo horum trium: cùm nullus saluetur qui continentia careat: & continentia per has tres sufficienter diuidatur: ergo inconuenienter tribus prædictis tres fructus assignantur.

¶Præterea, Sicut viduitas excedit continentiam coniugalem, ita virginitas viduitatem: sed non similiter excedit sexagenarius tricenarium, & centenarius sexagenarium: neque secundum Arithmeticam proportionem, quia sexagenarius excedit tricenarium in 30. & centenarius sexagenarium in 40. Neque etiam secundum proportionalitatem Geometricam: quia sexagenarius se habet in dupla proportione ad tricenarium: centenarius verò ad sexagenarium in superabundantia, quia continet totum & duas tertias eius: ergo inconuenienter aptantur fructus tribus continentiæ gradibus.

¶Præterea, Ea quæ in sacra Scriptura dicuntur, perpetuitatem habent: Lucæ 21. Cælum & terra transibunt, verba autem mea non transibunt: sed ea quæ ex institutione hominum sunt facta, quotidie possunt mutari: ergo ex his quæ ex institutione hominum sunt, non est accipienda ratio eorum quæ in Scriptura dicuntur: & sic videtur quòd inconueniens sit rãtio, quam Beda assignat de istis fructibus dicens, quòd fructus tricesimus debetur coniugatis, quia in repræsentatione, quæ fit in abaco, 30. significantur per contactum pollicis & indicis secundum suam summitatem: vnde ibi quodammodò osculantur se, & sic tricenarius numerus significat coniugatorum oscula. Sexagenarius verò numerus significatur per tactum indicis super medium articulum pollicis, & sic per hoc quòd index iacet super pollicem opprimens ipsum, significat oppressionem, quam viduæ patiuntur in mundo: cùm autem numerando, ad centenarium peruenimus, ad dexteram à læua transimus: vnde per centenarium virginitas designatur; quæ habet proportionem angelicæ dignitatis, quæ sunt in dextra, scilicet in gloriamea autem in sinistra propter imperfectionem præsentis vitæ.

CONCLVSIO.

¶Conuenienter assignantur tres fructus tribus continentiæ partibus, coniugali enim continentiæ tricesimus, viduali, sexagesimus, virginali centesimus fructus debetur.

¶RESPONDEO dicendum, quòd per continentiam, cui fructus respondet, homo in quandam spiritualitatem adducitur, carnalitate abiecta. Et ideò secundum diuersum modum spiritualitatis, quam continentia facit, diuersi fructus distinguuntur. Est enim quædam spiritualitas necessaria, & quædam superabundans. Necessaria est in hoc quòd rectitudo spiritus ex delectatione carnis non peruertatur: quòd sit cùm aliquis per rectum ordinem rationis vtitur delectationibus carnis, & hæc est spiritualitas coniugatorum. Spiritualitas verò superabundans, est per quam homo ab huiusmodi delectationibus carnis spiritum suffocantibus omninò se abstrahit. Sed hoc contingit dupliciter. Vel respectu cuiuslibet temporis præteriti, præsentis, & futuri, & hæc est spiritualitas virginum. Vel secundum aliquod tempus, & hæc est spiritualitas viduarum: seruantibus ergo continentiam coniugalem datur fructus trigesimus, vidualem sexagesimus, virginalem centesimus, ratione illa quam Beda assignat: quanuis possit alia ratio assignari ex ipsa natura numerorum: tricenarius enim numerus ex ductu trinarij in denarium surgit: trinarius enim est numerus omnis rei, vt dicitur primæ de Cælo & mun. & habet in se perfectionem quandam omnibus communem, scilicet principij, medij, & finis: vnde conuenienter tricenarius numerus coniugatis assignatur, in quibus supra obseruationem Decalogi, qui per denarium significatur, non additur aliqua perfectio nisi communis, sine qua non potest esse salus. Senarius autem, ex cuius ductu in denarium sexagenarius surgit, habet perfectionem ex partibus, cùm constet ex omnibus partibus suis simul aggregatis: vnde conuenienter viduitati respondet, in qua inuenitur perfecta abstractio à delectationibus carnis, quantum ad omnes circunstantias, quæ sunt quasi partes virtuosi actus: cum nulla enim persona & in nullo loco viduitas carnis vtitur delectationibus, & sic de aliis circunstantiis, quod non erat in continentia coniugali. Sed centenarius conuenienter respondet virginitati: quia denarius, ex cuius ductu centenarius surgit, est limes numerorum, & similiter virginitas tenet spiritualitatis limitem, quia ad eãm nihil de spiritualitate addi potest. Habet enim centenarius, inuenitur enim est numerus quadratus, perfectionem ex figura: figura enim quadrata secundum hoc perfecta est, quòd ex omni parte æqualitatem habet, vtpote habens omnia latera æqualia: vnde competit virginitati, in qua quantùm ad omne tempus æqualiter incorruptio inuenitur.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd ibi fructus non accipiuntur hoc modo, sicut ista de eis loquimur.

¶Ad secundum dicendum, quòd nihil cogit, ad ponendum fructum esse præmium non omnibus saluandis commune. Non solùm

solùm enim essentiale præmium commune est omnibus, sed etiam aliquod accidentale, sicut gaudium de operibus illis, sine quibus nõ est salus. Potest tamen dici quòd fructus non omnibus conueniunt saluandis, sicut pater de his qui in fine pœnitẽt, & incontinenter vixerunt. Eis enim non fructus, sed essentiale præmium debetur tantùm.

¶Ad tertium dicendum, quòd distinctio fructuum magis accipitur secundum species & figuras numerorum quàm secundum quantitates ipsorum: tamen etiam quantum ad quantitatis excessum potest aliqua ratio signari. Coniugatus enim abstinet tantum à non sua: vidua verò à suo & non suo: & sic inuenitur ibi quædam ratio duplicis, sicut sexagenarius est duplex ad tricenarium: centenarius verò supra sexagenarium addit quadragenarium, qui consurgit ex ductu quaternarij in denarium. Quaternarius autem est primus numerus solidus & cubicus, & sic contingit talis additio virginitati, quæ supra perfectionem viduitatis perpetuam incorruptionem adiungit.

¶Ad quartum dicendum, quòd quanuis illa repræsentatio numerorum sit ex humana institutione, tamen fundatur aliquo modo super rerum naturam, inquantùm secundum ordinem dictorum articulorum & contactuum numeri gradatim designantur.

ARTICVLVS V.

¶Vtrùm aureola debeatur ratione virginitatis.

AD QVINTVM sic proceditur. Videtur quòd ratione virginitatis non debeatur aureola. Vbi est enim maior difficultas in opere, ibi debetur maius præmium: sed maiorem difficultatem patiuntur in abstinendo à delectationibus carnis viduæ quàm virgines. Dicit enim Hieronymus, Quia quanto maior est difficultas ex parte quorundam à voluptatis illecebris abstinere, tanto maius est præmium: & loquitur in commendatione viduarum. Philosophus enim dicit in libro animalium, Quia iuuenes corruptæ magis appetunt coitum propter rememorationem delectationis: ergo aureola, quæ est maximum præmium, debetur magis viduis quàm virginibus.

¶Præterea, Si virginitati debetur aureola, vbi effet perfectissima virginitas, maximè inueniretur aureola: sed in beata Virgine est perfectissima virginitas: vnde & Virgo virginum nominatur, & tamen ei non debetur aureola, quia nullam pugnam sustinuit in continendo, cùm corruptione fomitis non fuerit infestata: ergo virginitati aureola non debetur.

¶Præterea, Ei quod non est secundum omne tempus laudabile, non debetur præmium excellens: sed virginitatem seruare in statu innocentiæ, non fuisset laudabile, cùm tunc præceptum esset, Crescite & multiplicamini, & replete terram: nec etiam tempore legis, cùm steriles erant maledictæ: ergo virginitati aureola non debetur.

¶Præterea, Non debetur idem præmium virginitati seruatę & virginitati amissæ: sed pro virginitate amissa quandoque debetur aureola, vt si aliqua inuita profituatur à tyranno, quia Christum confitetur: ergo virginitati aureola non debetur.

¶Præterea, Excellens præmium non debetur ei quod ineſt nobis à natura: sed virginitas innascitur cuilibet homini & bono & malo: ergo virginitati aureola non debetur.

¶Præterea, Sicut se habet viduitas ad fructum sexagenarium, ita virginitas ad fructum centesimum, & ad aureolam: sed non cuilibet viduæ debetur fructus sexagenarius, sed solùm viduitatem vouenti, vt quidam dicunt: ergo videtur quòd non cuilibet virginitati aureola debeatur, sed solùm virginitati ex voto seruatæ.

¶Præterea, Præmium non respondet necessitati, cùm omne meritum in voluntate consistat: sed quædam sunt virgines ex necessitate, vt naturaliter frigidi & eunuchi: ergo virginitati non semper debetur aureola.

¶SED CONTRA est quod habetur Exodi 25. Facies & alteram coronam aureolam. Glos. ad coronam pertinet cantieum notum quod virgines coram Agno concinunt, scilicet qui sequuntur Agnum quocunq; ierit: ergo præmium, quod virginitati debetur, dicitur aureola.

¶Præterea, Isaiæ 56. dicitur, Hoc dicit Dominus Deus eunuchis. & sequitur, Dabo eis nomen melius à filiis & à filiabus: Gloss. propriam gloriam excellentémque significat: sed per eunuchos, qui seipsos castrauerunt propter regnum cælorum, virgines designantur: ergo sequitur quòd virginitati debetur aliquod excellens præmium, & hoc vocatur aureola.

CONCLVSIO.

¶Cùm per virginitatem singularis quædam victoria contra carnem obtineatur, virginibus, quibus propositum fuit virginitatis perpetuò seruandæ, aureola ex merito debetur.

¶RESPONDEO dicendum, quòd vbi est præcellens ratio victoriæ, ibi debetur aliqua specialis corona: vnde cùm per virginitatem aliquis singularem quandam victoriam obtineat de carne, contra quam cõtinuè bellum geritur, vt patet ad Galatas 5. Spiritus concupiscit aduersus carnem, &c. virginitati spiritualis corona debetur, quæ aureola nominatur, & hoc quidem communiter ab omnibus tenetur. Sed cui virginitati debeatur aureola, non similiter omnes dicunt. Quidam enim dicunt aureolam actui deberi. Vnde illa quæ actu virginitatem seruat, aureolam habebit, si sit de numero saluandorum. Sed hoc non videtur esse conueniens. Quia secundum hoc illæ quæ habent voluntatem nubendi, & cùm ante quàm nupserint decedunt, habebunt aureolam. Vnde alij dicunt quòd aureola debetur statui & non actui: vt ille tantùm virgines aureolam mereantur, quæ in statu virginitatis perpetuæ seruandę per votum se posuerunt. Sed hoc etiam non videtur conueniens, quia aliquis ex pari voluntate potest seruare virginitatem non vouens, sicut aliquis alius vouens. Et ideò aliter dici potest quòd meritum actui virtutis debetur à charitate imperato: virginitas autem secundum hoc ad genus virtutis pertinet, secundum quòd perpetua incorruptio mentis & corporis sub electione cadit, vt patet ex his quæ dicta sunt: & ideò illis tantum virginibus aureola propriè debetur, quæ propositum habuerunt virginitatem perpetuò conseruandi, siue hoc propositum voto firmauerunt, siue non. Et hoc dico secundum quòd aureola propriè accipitur, vt præmium quoddam meritò redditum, quanuis hoc propositum aliquando fuerit interruptum, inregritate tamen carnis manentem, dummodò in fine vitę inueniatur: quia virginitas mẽtis reparari potest, quãuis nõ virginitas carnis. Si autẽ aureolã largè accipiamus pro quocunq; gaudio, quod in patriahabebunt super gaudium essentiale: sic etiam incorruptis carne aureola respondebit, etiam si propositum non habuerunt perpetuò virginitatem seruandi. Non enim est dubium, quòd de incorruptione corporis gaudebunt, sicut & innocentes de hoc quòd immunes à peccato fuerunt, quanuis peccandi opportunitatem non habuerunt, vt patet in pueris baptizatis. Sed hæc non est propria acceptio aureolæ, sed valde communis.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd in continendo secundum aliquid, maiorem pugnam sustinẽt virgines, & secundum aliquid viduæ cæteris paribus. Virgines enim concupiscentia inflammat & experiendi desiderium, quod ex quasi quadam curiositate procedit, qua scilicet fit vt homo libentiùs videat quæ nunquam vidit, & etiam quandoque in eis concupiscentiam augeat æstimatio maioris delectationis, quàm sit secundum veritatem, & etiam consideratio eorum incommodorum, quæ delectationi huiusmodi adiunguntur: & quantùm ad hoc viduæ minorem sustinẽt pugnam: maiorem autem propter delectationis memoriam, & in diuersis vnum alteri præiudicat secundum diuersas hominis dispositiones. Quia quidam magis mouentur hoc, quidam illo: quicquid autem sit de quantitate pugnæ, hoc tamen certum est quòd perfectior est victoria virginum quàm viduarum. Perfectissimum enim genus victoriæ est & pulcherrimum, hosti nunquam cessisse: coronæ autem non debetur pugnæ, sed victoriæ de pugna.

¶Ad secundum dicendum, quòd duplex circa hoc est opinio. Quidam enim dicunt quòd beata Virgo pro virginitatis præmio non habet aureolam, si aureola propriè accipiatur, secundum quòd respicit pugnam: tamen habet aliquid maius aureola propter perfectissimum propositum virginitatis seruãdæ. Alij verò dicunt quòd etiam aureolam sub propria ratione aureolæ habet & excellentissimam: quanuis enim pugnam non senserit, pugnam tamen carnis aliquam habuit: sed ex vehementia virtutis quam habuit à Deo, habuit carnem subditam quòd huiusmodi pugna ei insensibilis erat. Sed istud videtur incon-

Universidad de Deusto
Biblioteca

cui incommunicanter dici, quia cùm Virgo beata credatur omnino immunis fuisse à fomitis inclinatione propter eius sanctificationem perfectam, non est pium ponere aliquam pugnam à carne fuisse in ea, cùm talis pugna non sit nisi à fomitis inclinatione, nec tentatio, quæ est à carne sine peccato esse possit, vt patet per Glos. 2. Corint. 12. super illud, Datus est mihi stimulus carnis meæ, &c. Vnde dicendum est, quòd aureolam propriè habet, vt in hoc membris aliis Ecclesiæ conformetur, in quibus virginitas inuenitur: & quanuis non habuit pugnam per tentationem, quæ est à carne: habuit tamen pugnam per tentationem, quæ est ab hoste, qui nec etiam ipsum Christum reueritus fuit, vt patet Matth. 4.

¶Ad tertium dicendum, quòd virginitati non debetur aureola nisi inquantum addit quandam excellentiam super alios continentiæ gradus. Si autem Adam non peccasset, virginitas nullam perfectionem supra continentiam coniugalem habuisset: quia fuissent tunc honorabiles nuptiæ, & torus immaculatus nulla concupiscentiæ fœditate existente: vnde virginitas tunc seruata non fuisset, nec ei tunc aureola deberetur: sed mutata humanæ naturæ conditione virginitas specialem decorem habet: & ideò ei speciale redditur præmium. Tempore etiam legis Moysi, quando cultus Dei per carnalem actum pro pagandus erat, non erat omninò laudabile à commixtione carnis abstinere. Vnde nec tali proposito speciale præmium redderetur nisi ex diuino processisset instinctu, vt creditur de Hieremia & Helia, quorum coniugia non leguntur.

¶Ad quartum dicendum, quòd si aliqua per violentiam oppressa fuerit, propter hoc non amittit aureolam, dummodò pro posito virginitatem seruandi inuiolabiliter seruet, illi actui nullo modo consentiens: non tamen per hoc virginitatem perdit: & hoc dico siue pro fide, siue pro quacunq; alia causa corrumpatur violenter. Sed si hoc pro fide sustineat, hoc ei erit ad meritum, & ad genus martyrij pertinebit. Vnde Lucia dicit: Si me inuitam violare feceris, castitas mihi duplicabitur ad coronam. Non quòd habeat duas virginitatis aureolas, sed quia duplex præmium reportabit: vnum pro virginitate custodia, aliud pro iniuria quam passa est, dato etiam quòd taliter oppressa concipiat, nec ex hoc meritum virginitatis perdit: nec tamen matri Christi æquabitur, in qua fuit cum integritate mentis etiam integritas carnis.

¶Ad quintum dicendum, quòd virginitas nobis à natura innascitur quantùm ad id quod est materiale in virginitate: sed propositum perpetuæ incorruptionis seruandæ, ex quo virginitas meritum habet, non est innatum, sed ex munere gratiæ proueniens.

¶Ad sextum dicendum, quòd non cuilibet viduæ fructus sexagenarius debetur, sed ei solùm quæ propositum viduitatis seruandæ retinet, quanuis etiam votum non emittat, sicut etiam de virginitate dictum est.

¶Ad septimum dicendum, quòd si frigidi & eunuchi voluntatem habeant perpetuam incorruptionem seruare, etiam si facultas esset coëundi, virgines sunt dicendi & aureolam merentur. Faciunt enim de necessitate virtutem. Si verò voluntatem habeat ducendi coniugem, si possent, aureolam non merentur. Vnde dicit Augu. in lib. de Sancta virginitate: Quibus ipsum virile membrum debilitatur, vt generare non possint, vt sunt eunuchi, sufficit cùm Christiani fiunt, & Dei præcepta custodiunt: eo tamen proposito sunt, vt coniuges si possent haberẽt: coniugatis fidelibus adæquari.

ARTICVLVS VI.

¶Virum martyribus aureola debeatur.

AD SEXTVM sic proceditur. Videtur quòd martyribus aureola non debeatur. Aureola enim præmium est quod operibus supererogationum redditur. Vnde dicit Beda super illud Exo. 25. Facies & aliam coronam, &c, de eorum præmio potest rectè intelligi, qui generalia mandata spontaneæ vitæ, perfectioris electione transcendunt: sed mori in confessione fidei, quandoque est necessitatis, non supererogationis, vt patet ex hoc quod dicitur Roman. 10. Corde creditur ad iustitiam, ore autem confessio fit ad salutem: ergo martyrio non semper debetur aureola.

¶Præterea, secundum Greg. seruitia quantò sunt magis libera, tantò sunt magis grata: sed martyrium, minimum habet de liberalitate, cùm sit pœna ab alio inflicta violenter: ergo martyrio aureola non debetur, quæ respondet merito excellenti.

¶Præterea, Martyrium non solùm consistit in exteriori passione mortis, sed etiam in voluntate: vnde Bernard. distinguit tria genera martyrum, scilicet, voluntate, non nece, vt Ioannes: voluntate & nece, vt Stephanus: nece & non voluntate, vt Innocentes. Si ergo martyrio aureola debetur, magis deberetur martyrio voluntatis quàm exteriori martyrio, cùm meritum ex voluntate procedat: hoc autem non ponitur: ergo martyrio aureola non debetur.

¶Præterea, Afflictio corporis est minor quàm afflictio mentis, quæ est per dolores & interiores animæ passiones: sed interior passio quoddam etiam martyrium est, vnde dicit Hieronymus in sermone de Assumptione: Ratione rectè dixerim, Dei genitrix Virgo & martyr fuit, quanuis in pace vitam finierit: vnde, Tuam ipsius animam pertransibit gladius, scilicet dolor de morte Filij: cùm ergo interiori dolori aureola non respondeat, nec exteriori respondere debet.

¶Præterea, Pœnitentia martyrium quoddam est: vnde dicit Grego. Quanuis occasio persequutionis desit, habet tamen pax nostra martyrium suum, quia etsi carnis colla ferro non subiicimus, spirituali tamen gladio carnalia desideria in mente trucidamus: pœnitentiæ autem quæ in exterioribus operibus consistit, aureola non debetur: ergo nec etiam omni exteriori martyrio debetur aureola.

¶Præterea, Illicito operi non debetur aureola: sed illicitum est, sibiipsi manus iniicere, vt patet per Augustinum in primo libro de Ciuitate Dei: & tamen quorundam martyria in Ecclesia celebrata sunt, qui sibi manus iniecerunt, tyrannorum rabiem fugientes, vt patet in Ecclesiastica Historia de quibusdã mulieribus apud Alexandriam: ergo non semper martyrio debetur aureola.

¶Præterea, Contingit aliquando aliquem pro fide vulnerari, & postmodùm aliquo tempore superuiuere, hunc constat martyrem esse: & tamen ei aureola non debetur, quia eius pugna non durauit vsque ad mortem: ergo non semper martyrio debetur aureola.

¶Præterea, Quidam magis affliguntur in amissione rerum temporalium, quàm etiam in propria afflictione, quod patet ex hoc quòd multas afflictiones sustinent ad lucra acquirenda: si ergo eis propter Christum temporalia bona diripiantur, videtur quòd sint martyres: nec tamen eis vt videtur debetur aureola: ergo vt priùs.

¶Præterea, Martyr videtur esse tantùm ille qui pro fide occiditur: vnde dicit Isidõ. Martyres Græcè, testes Latinè, quia propter testimonium Christi passiones sustinuerunt, & vsque ad mortem pro veritate certauerunt: sed aliquæ aliæ virtutes sunt fide excellentiores, vt iustitia, & charitas, & huiusmodi: quæ sine gratia esse non possunt, quibus tamen non debetur aureola: ergo videtur quòd nec martyrio aureola debeatur.

¶Præterea, Sicut veritas fidei est à Deo, ita & quælibet alia veritas, vt dicit Ambros. Quia omne verum à quocunq; dicatur, à Spiritu sancto est: ergo si sustinenti mortem pro veritate fidei debetur aureola, eãdem ratione & sustinentibus mortem pro alia qualibet veritate, quod tamen non debetur.

¶Præterea, Commune est potius bono particulari: sed si aliquis pro conseruatione reipublicæ moriatur in bello iusto, nõ debetur ei aureola: ergo etiam si occidatur pro conseruatione fidei in seipsõ, & sic idem quod priùs.

¶Præterea, Omne meritum ex libro arbitrio procedit: sed quorundam martyria celebrat Ecclesia, qui vsum liberi arbitrij non habuerunt: ergo aureolam non meruerunt, & sic in omnibus martyribus non debetur aureola.

¶SED CONTRA, Augustin. dicit in lib. de sancta Virginitate, Nemo, quantum puto, ausus fuit præferre virginitatem martyrio: sed virginitati debetur aureola: ergo & martyrio.

¶Præterea, Corona debetur certanti, sed in martyrio est spiritualis difficultas pugnæ: ergo ei debetur spiritualis aureola.

CONCLVSIO.

¶Quemadmodum virginibus, sic & martyribus laureola debetur, tum propter victoriam passionum martyrij: tum propter causam pugnæ.

¶RESPONDEO dicendum, quòd sicut inest quædam pugna

pugna spiritui contra interiores concupiscentias, ita etiam inest homini quædam pugna contra passiones exteriùs illatas: vnde sicut perfectissimæ victoriæ, qua de concupiscentiis carnis triumphatur, scilicet virginitati, debetur spiritualis corona, quæ aureola dicitur: ita etiam perfectissimæ victoriæ, quæ habetur de impugnatione exteriori, debetur aureola: perfectissima autem victoria de exterioribus passionibus consideratur ex duobus. Primò ex magnitudine passionis: inter omnes autem passionis illatas exteriùs præcipuum mors locum tenet, sicut & in passionibus interioribus præcipuę sunt venereorum concupiscentiæ: & ideò quando quis obtinet victoriam de morte & ordinatis ad mortem, perfectissimè vincit. Secundò, perfectio victoriæ consideratur ex causa pugnæ, quando videlicet ex honestissima causa pugnatur, quæ scilicet est Christus, & hæc duo in martyrio considerantur, quòd est mors susceptа propter Christum, martyrem verò non facit pœna sed causa: & ideò martyrio aureola debetur, sicut & virginitati.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd sustinere mortem propter Christum, quantum est de se, est opus supererogationis, non enim quilibet tenetur fidem suam coram persequutore confiteri: sed in casu est de necessitate salutis: quando scilicet à persequutore deprehensus de fide sua requiritur, quam confiteri tenetur, nec tamen sequitur quòd aureolam non mereatur. Aureola enim non debetur operi supererogationis, inquantum est supererogatio, sed inquantum perfectionem quandam habet: vnde tali perfectione manente, etiam si non fit supererogatio, aureolam aliquis meretur.

¶Ad secundum dicendum, quòd martyrio non debetur aliquod præmium, secundum hoc quòd ab exteriori infligitur, sed secundum hoc quòd voluntariè sustinetur: quia non meremur nisi per ea quæ sunt in nobis, & quantò id quod aliquis sustinet voluntariè, est difficilius, & magis natum voluntati repugnare, tantò voluntas, quæ propter Christum illud sustinet, ostenditur firmiùs fixa in Christo: & ideò ei excellentius præmium debetur.

¶Ad tertium dicendum, quòd quidam actus sunt, qui in ipso actu habent quandam vehementiam delectationis vel difficultatis, & in talibus actus semper addit ad rationem meriti vel demeriti, secundum quòd in actu oportet voluntatem variari ex vehementia actus à statu, in quo priùs erat: & ideò, cæteris paribus, actu luxuriam exercens, plus peccat quàm qui solùm in actum consentit, quia in ipso actu voluntas augetur. Similiter & cùm actus martyrij maximam difficultatem habeat: voluntas tamen martyrij non pertingit ad illud meritum, quod actui martyrij debetur ratione difficultatis: quanuis etiam possit peruenire ad alterius præmium considerata radice merendi, quia aliquis ex maiori charitate potest velle sustinere martyrium, quàm alius sustineat. Vnde voluntariè martyr potest mereri sua voluntate præmium essentiale, æquale vel maius eo quod martyri debetur, sed aureola debetur difficultati, quæ est in ipsa pugna martyrij: vnde aureola voluntariè tantùm martyribus debetur.

¶Ad quartum dicendum, quòd sicut delectationes tactus, circa quas est temperantia, præcipuum locum tenent inter omnes delectationes interiores & exteriores, ita dolores tactus omnibus aliis doloribus præeminent: & ideò difficultati illi, quæ accidit in sustinendo dolores tactus, puta qui sunt in verberibus & huiusmodi, debetur aureola magis quàm difficultati sustinendi interiores dolores, pro quibus tamen non propriè dicitur aliquis martyr, nisi secundum quandam similitudinem: & hoc modo Hierony. loquitur.

¶Ad quintum dicendum, quòd afflictio pœnitentiæ propriè loquendo, non est martyrium: quia non consistit in his quæ ad mortem inferendam ordinantur, cùm ordinetur solùm ad carnem domandam: quam mensuram si quis excedat, erit afflictio culpanda. Dicitur tamen propter similitudinem afflictionis martyrium, quæ quidem afflictio excedit martyrij afflictionem diuturnitate, sed exceditur intentione.

¶Ad sextum dicendum, quòd secundum Aug. in 1. de Ciui. Dei, Nulli licitum est sibiipsi manus iniicere quacunq; ex causa, nisi forte diuino instinctu fiat ad exemplum fortitudinis extendendum, vt mors contemnatur: illi autem, de quibus obiectum est, diuino instinctu mortem sibi intulisse creduntur, & propter hoc eorum martyria Ecclesia celebrat.

¶Ad septimum dicendum, quòd si aliquis propter fidem vulnus mortale accipiat & superuiuat, non est dubium quòd aureolam meretur, sicut de beata Cecilia patet, quæ triduo superuixit, & de multis martyribus, qui in carcere sunt defuncti: sed etiã si vulnus non mortale accipiat, & tamen exinde mortem incurrat, creditur aureolam mereri. Quanuis quidam dicant quòd aureolam non meretur si ex incuria vel negligentia propria mortem quis incurrat: non enim ista negligentia eum ad mortem induxisset nisi præsuppositio vulnere, quod pro fide acceptũ est, & ita vulnus quod pro fide acceperat, est prima occasio mortis: vnde propter hoc aureolam non videtur amittere, nisi sit talis negligentia, quæ culpam mortalem inducat, quæ ei auream aufert & aureolam. Si verò ex mortali vulnere susceptо non moriatur aliquo casu cõtingẽte, vel etiã vulnera non mortalia susceperat, & adhuc carceres sustinens moriatur, adhuc aureolam meretur. Vnde quorundam sanctorum martyria in Ecclesia celebrantur, qui in carcere mortui sunt, aliquibus vulneribus longè antè susceptis, sicut patet de Marcello Papa. Qualiscũque igitur afflictio propter Christũ illata vsque ad mortem continuatur, siue mors inde sequatur, siue non, aliquis martyr efficitur & aureolam meretur. Si verò non continuatur vsque ad mortem, non propter hoc aliquis dicetur martyr, sicut patet de Syluestro, de quo non solennizat Ecclesia, sicut de martyre, quia in pace vitam finiuit, quanuis priùs aliquas passiones sustinuerit.

¶Ad octauum dicendum, quòd sicut temperantia non est circa delectationes in pecuniis, vel in honoribus & huiusmodi, sed solùm in delectationibus tactus quasi præcipuis: & ita etiã fortitudo est circa pericula mortis, sicut circa præcipua: vt dicitur in tertio Ethicorum. Et ideò soli iniuriæ quæ irrogatur circa corpus proprium, ex qua nata est mors sequi, debetur aureola, Sitne etiam aliquis propter Christum res temporales, siue famam, vel quicquid huiusmodi amittat, non efficitur propter hoc propriè martyr, nec meretur aureolam. Nec aliquis potest ordinatè res exteriores plus diligere, quàm propriũ corpus: amor autem inordinatus non coadiuuat ad meritum aureolæ: nec etiam potest dolor de amissione rerum coæquari dolori de corporis occisione: & aliis huiusmodi.

¶Ad nonum dicendum, quòd causa sufficiens ad martyrium non solùm est confessio fidei, sed quæcunque alia virtus non politica, sed infusa quæ finem habeat Christi. Quælibet enim actu virtutis quis testis Christi efficitur, inquantùm opera quę in nobis Christus perficit, testimonia bonitatis ipsius sunt. Vnde aliquæ virgines sunt occisæ pro virginitate, quam seruare volebant: sicut beata Agnes, & quædam aliæ, quarum martyria in Ecclesia celebrantur.

¶Ad decimum dicendum, quòd veritas fidei habet Christum pro fine & pro obiecto. Et ideò confessio ipsius aureolam meretur, si pœna addatur, non solùm ex parte finis, sed etiam ex parte materiæ. Sed confessio cuiuscunque alterius veritatis nõ est causa sufficiens ad martyrium ratione materiæ, sed solùm ratione finis: vtpote si aliquis vellet priùs occidi, quàm quodcunque mendacium dicendo, contra ipsum peccare.

¶Ad vndecimum dicendum, quòd bonum increatum excedit bonum omne creatum: vnde quicunque finis creatus, siue sit bonum commune, siue priuatum, non potest actui tantam bonitatem præstare, quantam finis increatus, cùm scilicet aliquid propter Deum agitur: ideò cùm quis propter bonum commune non relatum ad Christum mortem sustinet, aureolam non meretur: sed si hoc referatur ad Christum, aureolam merebitur, & martyr erit, vtpote si rempub. defendat ab hostium impugnatione, qui fidem Christi corrumpere moliuntur, & in tali defensione mortem sustineat.

¶Ad duodecimum dicendum, quòd quidam dicunt quòd innocentibus occisis pro Christo, virtute diuina acceleratus est vsus rationis, sicut & in Ioanne Baptista, dum adhuc esset in materno vtero, & secundum hoc verè martyres fuerunt, & actu & voluntate, & aureolam habent. Sed alij dicunt quòd fuerunt martyres actu tantùm, & non voluntate: quod videtur sentire Bernar. distinguens tria genera martyrum, vt dictum est: & secundum hoc innocentes sicut non pertingunt ad perfectã rationem martyrij, sed aliquid martyrij habent ex hoc quòd passi sunt pro Christo: ita etiam & aureolam habent, non quidem secundum perfectam rationem, sed secundum aliquam participationem, inquantum scilicet gaudent se in

Universidad de Deusto
Biblioteca

obsequium Christi occisos esse, vt dictum est de pueris baptizatis, quòd habebunt aliquod gaudium de innocentia & carnis integritate.

ARTICVLVS VII.

¶Virum Doctoribus aureola debeatur.

AD SEPTIMVM sic proceditur. Videtur quòd Doctoribus aureola non debeatur. Omne enim præmium quod in futuro habebitur, alicui actui virtutis respondet: sed prædicare vel docere, non est actus alicuius virtutis: ergo doctrinæ vel prædicationi non debetur aureola.

¶Præterea, Docere & prædicare, ex studio doctrinæ proueniunt: sed ea quæ præmiantur in futuro, non sunt acquisita per humanum studium, quia naturalibus & acquisitis non meremur: ergo pro doctrina & prædicatione nullus in futuro aureolam promerebitur.

¶Præterea, Exaltatio in futuro respondet humilitati in præsenti, quia qui se humiliat exaltabitur: sed in docendo & in prædicando non est humiliatio: imò magis superbiæ occasio: Gloss. dicit Matth. 4. quòd Diabolus multos decepit honore magisterij inflatos: ergo videtur quòd prædicationi & doctrinæ aureola non debeatur.

¶SED CONTRA, Ephe. 1. super illud, Vt sciatis quæ sit supereminens &c. dicit Gloss. quoddã incrementũ habebunt sancti Doctores vltra id quod alij communiter habebunt: ergo, &c. Et præterea Cant. 4. super illud, Vinea mea coram me est dicit Gloss. ostendit quid singularis præmij Doctoribus eius disponit: ergo Doctores habebunt singulare præmium, & hoc vocamus aureolam.

CONCLVSIO.

¶Sicut virgines & martyres, ita doctores laureolam consequuntur, propter victoriam quam obtinent aduersus diabolum per prædicationem & doctrinam.

¶RESPONDEO dicendum, quòd sicut per martyrium & virginitatem aliquis perfectissimam victoriam obtinet de carne & mundo, ita etiam perfectissima victoria contra Diabolum obtinetur quando aliquis non solùm Diabolo impugnanti non cedit, sed etiam expellit eum, & non solùm à se, sed etiam ab alijs: hoc autem fit per prædicationem & doctrinam: & ideò prædicationi & doctrinæ aureola debetur & virginitati & martyrio. Nec est dicendum, vt quidam dicunt, quòd debeatur tantùm prælatis quibus competit ex officio prædicare & docere sed quibuscunq; qui licitè hunc actum exercent. Prælatis autem non debetur, quamuis habeant officium prædicandi, nisi actu prædicent, quia corona non debetur habitui, sed pugnæ actuali, secundum illud 2. Timoth. 2. Non coronabitur nisi qui legitimè certauerit.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd prædicare & docere sunt actus alicuius virtutis, scilicet misericordiæ: vnde & inter spirituales eleemosynas computantur.

¶Ad secundum dicendum, quòd quamuis facultas prædicandi & docendi quandoq; ex studio proueniat, tamen vsus doctrinæ ex voluntate procedit, quæ per charitatem informatur à Deo infusam, & sic actus eius meritorius esse potest.

¶Ad tertium dicendum, quòd exaltatio in hac vita non diminuit alterius vitæ præmium nisi ei qui in tali vita propriam gloriam quærit. Qui autem talem exaltationem in vilitatem aliorum conuertit, ex ea sibi mercedem acquirit. Cùm autem dicitur quòd doctrinæ debetur aureola, intelligendum est de doctrinis pertinentibus ad salutem, per quas Diabolus à cordibus hominum expugnatur, sicut quibusdam spiritualibus armis, de quibus dicitur 2. Corinth. 10. Arma militiæ nostræ non sunt carnalia, sed spiritualia.

ARTICVLVS VIII.

¶Virum Christo aureola debeatur.

Tho. 4. dist. 49. q. 5. art. 2. q. 1. & seq.

AD OCTAVVM sic proceditur. Videtur quòd Christo aureola debeatur. Debetur enim aureola virginitati & martyrio, & doctrinæ: sed in Christo hæc præcipuè fuerunt: ergo ipsi præcipuè aureola competit.

¶Præterea, Omne quod est perfectissimum in rebus humanis, Christo est attribuendum: sed præmium aureolæ debetur excellentissimis meritis: ergo & Christo debetur.

¶Præterea, Cyprianus dicit, quòd imaginem Dei virginitas portat, virginitatis igitur exemplar in Deo est: & sic videtur quòd Christo etiam, inquantum est Deus, aureola competat.

¶SED CONTRA est, quòd aureola est gaudium de conformitate ad Christum, vt dicitur: sed nullus conformatur vel assimilatur sibiipsi, vt patet per Philosophum: ergo Christo aureola non debetur.

¶Præterea, Christi præmium nunquam augmentatur: sed Christus ab instanti suæ conceptionis non habuit aureolam, quia tunc nunquam pugnauerat: ergo nunquam posteà aureolam habuit.

CONCLVSIO.

¶Quanquam competat Christo aurea, cùm strenuè pugnauerit, & vicerit, non tamen aureola ei debetur.

¶RESPONDEO dicendum, quòd circa hoc est duplex opinio. Quidam dicunt, quòd in Christo est aureola secundum propriam aureolæ rationem, cùm in eo pugna inueniatur & victoria, & per consequens corona secundum propriam rationem. Sed diligenter considerando, quamuis Christo competat ratio aureæ vel coronæ: non tamen ei competit ratio aureolæ. Aureola enim ex hoc quòd diminutiuè dicitur, importat aliquid quod participatiuè & nunquam secundum sui plenitudinem possidetur. Vnde illis competit aureolam habere, in quibus est aliqua perfectionis victoriæ participatio secundum imitationem eius, in quo perfectæ victoriæ ratio plena constitit. Et ideò cùm in Christo inueniatur huiusmodi principalis & plena ratio, per cuius victoriam omnes victores constituuntur, vt patet Ioan. 16. Confidite, ego vici mundum. & Apoc. 5. Ecce vicit Leo de tribu Iuda: Christo non competit aureolam habere, sed aliquid aliud, vnde omnes aureolæ originantur: vnde dicitur Apoca. 3. Qui vicerit, faciam eum sedere in throno meo, sicut ego vici & sedeo in throno Patris mei. Vnde secundum alios dicendum est, quòd quamuis id quod est in Christo, non habeat rationem aureolæ, tamen est excellentius omni aureola.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd Christus fuit verissimè Virgo martyr, & Doctor: sed cùm præmium accidentale his respondens in Christo non habet aliquem nobilẽ quantitatem, in comparatione ad magnitudinem essentialis præmij: vnde non habet aureolam sub ratione aureolæ.

¶Ad secundum dicendum, quòd aureola quamuis debeatur operi perfectissimo, quo ad nos, tamen aureola, inquantum diminutiuè dicitur, significat quandam participationem perfectionis ab aliquo, in quo plenariè inuenitur: & secundum hoc ad quandam minorationem pertinet: & sic in Christo non inuenitur, in quo omnis perfectio plenissimè inuenitur.

¶Ad tertium dicendum, quòd quamuis virginitas habeat aliquo modo exemplar in Deo, non tamen habet exemplar vnius rationis. Incorruptio enim Dei quam virginitas imitatur, non eãdem ratione est in Deo & in aliquo virgine.

ARTICVLVS IX.

¶Virum angelis aureola debeatur.

AD NONVM sic proceditur. Videtur quòd angelis aureola debeatur. Quia vt dicit Hieronymus de virginitate loquens, In carne præter carnem viuere potius est vita angelica quàm humana. & 1. Corinth. 7. dicit Glossa, Quia virginitas est portio angelica. cùm igitur virginitati respondeat aureola, videtur quòd angelis debeatur.

¶Præterea, Nobilior est incorruptio spiritus, quàm incorruptio carnis: sed in angelis inuenitur incorruptio spiritus, quia nunquàm peccauerunt: ergo eis magis debetur aureola, quàm hominibus incorruptis carne, qui aliquando peccauerunt.

¶Præterea, Doctrinæ debetur aureola: sed angeli nos docent purgando, illuminando, & perficiendo: vt Dion. dicit: ergo eis debetur aureola saltem Doctorum.

¶SED CONTRA, Secundæ Timo. 2. Non coronabitur nisi qui legitimè certauerit: sed in angelis non est pugna: ergo eis aureola non debetur.

¶Præterea, Aureola non debetur illis, qui per corpus non exercentur: vnde amantibus virginitatem, martyrium & doctrinam,

doctrinam, si exterius ei à hæc non insunt, aureola non debetur: sed angeli sunt spiritus incorporei: ergo aureolam non habent.

CONCLVSIO.

¶Angelis non competit habere aureolam, cùm aureola respondeat cuilibet perfectioni ex merito, & id quod hominibus ex merito obtingit, angelis est connaturale.

¶RESPONDEO dicendum, quòd angelis aureola non debetur: cuius ratio est, quia aureola respondet cuilibet perfectioni excellenti in merito: ea verò quæ in hominibus ad perfectionem meriti pertinent, angelis sunt connaturalia, vel etiam spectant ad communem statum eorum, aut etiam ad ipsum præmium: & ideò ratione eorum, qua hominibus aureola debetur, angeli non habent aureolam.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd virginitas dicitur esse vita angelica, inquantũ per gratiam virgines imitantur id quod angeli habent per naturam. Non enim virtutis est in angelis, quòd omninò à delectabilibus carnis abstinẽt, cùm huiusmodi delectationes in eis esse non possint.

¶Ad secundum dicendum, quòd perpetua incorruptio spiritus in angelis præmium essentiale meretur: est enim de necessitate salutis, cùm in eis non possit subsequi reparatio post ruinam.

¶Ad tertium dicendum, quòd illi actus secundum quòd angeli nos docent pertinent ad gloriam eorum & communem eorum statum: vnde per huiusmodi actus aureolam non merentur.

ARTICVLVS X.

¶Virum aureola etiam corpori debeatur.

AD DECIMVM sic proceditur. Videtur quòd aureola etiam corpori debeatur. Præmium enim essentiale est prius quàm accidentale: sed dos quæ ad præmium essentiale pertinet, non solum est in anima, sed etiam in corpore: ergo & aureola quæ pertinet ad præmium accidentale.

¶Præterea, Peccato quod per corpus exercetur, respondet pœna in anima & corpore: ergo & merito, quod exercetur per corpus, debetur præmium & in anima & in corpore: sed meritum aureolæ per corpus exercetur: ergo aureola etiam debetur corpori.

¶Præterea, In corporibus martyrum quædam virtus apparebit in ipsis cicatricibus corporis. Vnde Augustinus dicit 22. de Ciui. Dei, Nescio quomodò sic afficiamur amore martyrum beatorum, vt velimus in illo regno in eorum corporibus videre vulnerum cicatrices, quas pro Christi nomine pertulerunt, & fortasse videbimus. Non enim erit deformitas in eis, sed dignitas quædam, quamuis in corpore non corporis, sed virtutis pulchritudo fulgebit: ergo videtur quòd aureola martyrum etiam in corpore sit, & eãdem ratione de aliis.

¶SED CONTRA, Animę, quando sunt in Paradiso, habent aureolas, nec tamen habent corpora: ergo proprium subiectum aureolæ non est corpus, sed anima.

¶Præterea, Omne meritum est ab anima: ergo præmium meritum in anima esse debet.

CONCLVSIO.

¶Cùm aureola sit gaudium de his operibus, quorum gratia ea debetur, propriè in mente esse dicitur, quamuis etiam aliquis decor ex gaudio laureolæ in corpore resultet.

¶RESPONDEO dicendum, quòd aureola propriè est in mente. Est enim gaudium de operibus illis, quibus aureola debetur. Sed sicut ex gaudio essentialis præmij, quod est aureola, redundat quidam decor in corpore, qui est gloria corporis: ita ex gaudio aureolæ resultat aliquis decor in corpore, vt sic aureola principaliter sit in mente, sed per quandam etiam redundantiam refulgeat in corpore vel in carne. Et per hoc patet responsio ad obiecta. Tamen sciendum est quòd decor cicatricum, quæ in corporibus martyrum apparebunt, non potest dici aureola: quia aliqui martyres aureolam habebunt, in quibus huiusmodi cicatrices non erunt, vtpote illi qui sunt submersi, aut famis inedia aut squalore carceris interempti.

ARTICVLVS XI.

¶Virum conuenienter assignentur tres aureolæ, virginum, martyrum, & prædicatorum.

AD VNDECIMVM sic proceditur. Videtur quòd inconuenienter designentur tres aureolæ, virginum scilicet, martyrum, & prædicatorum. Aureola enim martyrum respondet virtuti fortitudinis cortis: aurola verò virginum virtuti temperantiæ: aureola verò Doctorum virtuti prudentiæ: ergo videtur quòd debeat esse quarta aureola, quæ respondeat virtuti iustitiæ. *Tho. 4. dist. 49. q. 5. art. 1. et sequen.*

¶Præterea, Exod. 25. dicit Glossa quòd corona aurea additur cùm per Euangelium his qui mandata custodiunt, vita æterna promittitur. Matthæi decimonono, Si vis ad vitam ingredi serua mandata. Huic aureola superponitur, cùm dicitur, Si vis perfectus esse, vade, & vende omnia quæ habes, & da pauperibus: ergo paupertati debetur aureola.

¶Præterea, Propter votum obedientiæ aliquis se subiicit Deo totaliter: ergo in voto obedientiæ maxima perfectio consistit, & ita videtur quòd ei aureola debeatur.

¶Præterea Multa sunt etiam alia supererogationis opera, de quibus homo in futuro speciale gaudium habebit: ergo multæ sunt aliæ aureolæ præter tres præfatas.

¶Præterea, Sicut aliquis diuulgat fidem prædicando & docendo, ita scripta compilando: ergo & talibus quarta aureola debetur.

CONCLVSIO.

¶Cùm virginet, martyres & doctores in perpetua pugna sint, & victoriam ex ea consequantur, meritò ei conuenienter assignatæ sunt tres aureolæ.

¶RESPONDEO dicendum, quòd aureola est quoddam priuilegiatum præmium priuilegiatæ victoriæ respondens. Et ideò secundum priuilegiatas victorias in tribus pugnis, quæ cuilibet homini imminet, tres aureolę sumũtur. In pugna enim quæ est contra carnem, ille potissimam victoriam obtinet, qui à delectabilibus venereis, quæ sunt præcipua in hoc genere, omninò abstinet: & ideò virginitati aureola debetur. In pugna verò, qua contra mundum pugnatur, illa est præcipua, cùm à mundo persecutionem vsque ad mortem sustinemus. Vnde & martyribus, qui in ista pugna victoriam obtinent, secunda aureola debetur. In pugna, qua contra Diabolum pugnatur, illa est præcipua victoria, cùm aliquis hostem non solùm à se, sed à cordibus aliorum remouet, quod fit per doctrinam & prædicationem: & ideò Doctoribus & prædicatoribus tertia aureola debetur. Quidam verò distinguunt tres aureolas secundum tres vires animæ, vt dicantur tres aureolæ respondere potissimis trium virium animæ actibus. Potissimus enim actus rationalis est veritatem fidei etiam in aliis diffundere, & huic actui debetur Doctorum aureola. Irascibilis verò actus potissimus est, mortem propter Christum superare, & huic debetur aureola martyrum. Concupiscibilis etiam actus potissimus est à delectabilibus carnis maximis abstinere penitus, & huic debetur aureola virginum. Alij verò aureolas tres distinguunt, secundum ea, à quibus Christo nobilissimè conformamur. Ipse enim mediator fuit inter Patrem & mundum. Fuit ergo Doctor, secundum quòd veritatem, quam à Patre acceperat, mundo manifestauit. Fuit autem martyr, secundum quòd à mundo persequutionem sustinuit. Fuit verò virgo, inquantum puritatem in ipso seruauit. Et ideò Doctores, martyres, & virgines ei perfectissimè conformantur: vnde talibus debetur aureola.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd in actu iustitiæ non attenditur aliqua pugna sicut in actibus aliarum virtutum. Nec tamen verum est quòd docere sit actus prudentiæ: imò est potiùs actus charitatis vel materiæ, secundum quòd ex tali habitu inclinamur ad huiusmodi actus exercitium, vel etiam sapientiæ vt dirigentis. Vel potest dici secundum alios, quòd iustitia circuit omnes virtutes: & ideò ei specialiter aureola non debetur.

¶Ad secundum dicendum, quòd paupertas, quamuis sit opus perfectionis, non tamen tenet summum locum in aliqua spirituali pugna. Quia amor temporalis minùs impugnat, quàm concupiscentia carnis, vel persequutio inflicta in corpus proprium. Vnde paupertati nõ debetur aureola, sed debetur ei iudiciaria potestas ratione humiliationis, quæ cõsequitur pauper-

Universidad de Deusto
Biblioteca

tatem. Gloſ. autem inducta largè accipit aureolam pro quolibet præmio, quod redditur merito excellenti.

¶Et ſimiliter dicendum, ad tertium & quartum.

¶Ad quintum dicendum, quòd etiam ſcribentibus ſacram Scripturam debetur aureola. ſed hæc non diſtinguitur ab aureola Doctorum: quia ſcripta componere quidam modus docendi eſt.

ARTICVLVS XII.

¶Virum aureola virginum ſit potiſſima inter alias.

AD DVODECIMVM ſic proceditur. Videtur quòd aureola virginum ſit inter alias potiſſima. Quia Apocalypſis 7. de virginibus dicitur, quòd ſequuntur Agnum quocunque ierit, & quòd nemo poterat dicere canticum, quod virgines cantabant: ergo virgines habent excellentiorem aureolam.

¶Præterea, Cyprian. de virginibus dicit, quòd ſit illuſtrior portio gregis Chriſti: ergo eis maior aureola debetur.

¶Item, Videtur quòd potiſſima ſit aureola martyrum. Quia dicit Aymo, quòd non omnes virgines coniugatas præcedunt, ſed hi ſpecialiter qui in tormento paſſionis virginitate inſuper cuſtodia coæquantur martyribus coniugatis: ergo martyrium dat virginitati præeminentiam ſuper alios ſtatus: ergo martyrio potior aureola debetur.

¶Item, Videtur quòd potiſſima debeatur Doctoribus, 1. Timoth. 5. Qui benè præſunt presbyteri, duplici honore digni habeantur, maximè autem qui laborant verbo & doctrina: ergo in Eccleſia triumphante talibus potior aureola debetur.

CONCLVSIO.

¶Simpliciter loquendo aureola martyrum eſt omnium potiſſima.

¶RESPONDEO dicendum, quòd præeminentia aureolæ ad aureolam poteſt dupliciter conſiderari vel attendi. Primò, ex parte pugnæ, vt dicatur aureola potior quæ fortiori pugnæ debetur, & per hunc modum aureola martyrum aliis aureolis ſupereminet quodammodò, & aureola virginum alio modo: pugna enim martyrum eſt fortior ſecundum ſeipſam & vehementiùs affligens, ſed pugna carnis eſt periculoſior, inquantum eſt diuturnior, & magis nobis eminet è vicino. Secundo, ex parte eorum de quibus eſt pugna: & ſic aureola Doctorum inter omnes eſt potior, quia huiuſmodi pugna verſatur circa intelligibilia: aliæ verò pugnæ circa ſenſibiles paſſiones. Sed illa eminentia quæ attenditur ex parte pugnæ, eſt aureolæ eſſentialior, quia aureola ſecundum propriam rationem reſpicit victoriam & pugnam. Difficultas enim pugnæ attenditur ex parte ipſius pugnæ, inquantum eſt nobis vicinior: & ideò ſimpliciter loquendo, aureola martyrum inter omnes eſt potior. Et ideò dicitur Matth. 5. in Gloſſ. quòd in octaua beatitudine, quæ ad martyres pertinet, ſcilicet qui perſequutionem patiuntur, &c. omnes aliæ perficiuntur: & propter hoc etiam Eccleſia in commemoratione Sanctorum martyrum Doctoribus, virginibus præordinat, ſed quantùm ad aliquid nihil prohibet, alias aureolas excellentiores eſſe.

¶Et per hoc patet ſolutio ad obiecta.

ARTICVLVS XIII.

¶Virùm vnus alio aureolam excellentiùs habeat.

AD DECIMVMTERTIVM ſic proceditur. Videtur quòd vnus aureolam virginitatis vel martyrij vel Doctoris excellentiùs alio non habeat. Quia ea quæ ſunt in termino, non intenduntur & remittuntur: aureola autem debetur operibus, quæ ſunt in termino perfectionis: ergo aureola non intenditur neq; remittitur.

¶Præterea, Virginitas non ſuſcipit magis & minùs, cùm importet priuationem quandam, & negationes, non intenduntur nec remittantur: ergo nec præmium virginitatis, ſcilicet aureola virginum intenditur & remittitur.

¶SED CONTRA, Aureola ſupponitur aureæ: aurea eſt intenſior in vno, quàm in alio: ergo & aureola.

CONCLVSIO.

¶Cùm meritum ſit cauſa præmij, conſequens eſt, vt ſicut præmio præmium eſt maius, ſic aureola vna maior altera eſſe dicitur.

¶RESPONDEO dicendum, quòd cùm meritum ſit quodammodò præmij cauſa, oportet diuerſificari præmium, ſecundum quòd merita diuerſificantur: aliquid enim intenditur & remittitur per intentionem & remiſſionem ſuæ cauſæ: meritum autem aureolæ poteſt eſſe maius & minus: vnde & aureola poteſt eſſe maior & minor. Sciendum tamen quòd meritum aureolæ poteſt intendi dupliciter. Vno modo ex parte radicis: alio modo ex parte operis. Contingit enim eſſe aliquos duos, quorum vnus ex minori charitate maius tormentum martyrij ſuſtinet, vel magis prædicationi inſtat: aut etiam magis à delectabilibus carnis elongatur: intenſioni ergo meriti quæ attenditur penes radicem, non reſpondet intentio aureolæ, ſed intentio aureæ: intentioni meriti quæ eſt ex genere actus, reſpondet intentio aureolæ. Vnde poteſt eſſe quòd aliquis, qui minùs in martyrio meretur, quantùm ad eſſentiale præmium, habebit pro martyrio maiorem aureolam.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd merita quibus debetur aureola, non attingunt ad terminum perfectionis ſimpliciter, ſed ſecundum ſpeciem, ſicut ignis eſt ſubtiliſſimus corporum. Vnde nihil prohibet vnam aureolam alia eſſe excellentiorem, ſicut vnus ignis eſt alio ſubtilior.

¶Ad ſecundum dicendum, quòd vna virginitas poteſt eſſe maior alia propter maiorem receſſum à virginitatis contrario, vt dicatur in illa eſſe maior virginitas, quæ magis occaſiones corruptionis vitat. Sic enim priuationes intendi poſſunt: vt cùm dicitur, homo magis cæcus, quia magis elongatur à viſu.

QVAESTIO NONAGESIMA SEPTIMA, *De pœna damnatorum, in ſeptem articulos diuiſa.*

CONSEQVENTER conſiderandum eſt de pertinẽtibus ad damnatos poſt iudicium. Et primò de pœnis damnatorum & igne quo eorum corpora cruciabuntur. Secundò, de his quæ pertinent ad eorum affectum & intellectum. Tertiò, de iuſtitia & miſericordia Dei reſpectu damnatorum.

¶Circa primum quæruntur ſeptem.

¶Primò, vtrùm damnati in Inferno ſola pœna ignis affligantur.

¶Secundò, vtrùm vermis quo affliguntur, ſit corporalis.

¶Tertiò, vtrùm fletus in eis exiſtens ſit corporalis.

¶Quartò, vtrùm tenebræ eorum ſint corporales.

¶Quintò, vtrùm ignis quo affliguntur ſit corporalis.

¶Sextò, vtrùm ſit eiuſdem ſpeciei cum igne noſtro.

¶Septimò, vtrùm ignis ille ſit ſub terra.

ARTICVLVS I.

¶Virùm damnati in Inferno ſola pœna ignis affligantur.

AD PRIMVM ſic proceditur. Videtur quòd damnati in Inferno ſola pœna ignis affligantur. Matth. 25. vbi eorum damnatio exprimitur, ſit mentio ſolùm de igne, cùm dicitur, Ite maledicti in ignem æternum. *2ha. 4. diſt. 50. q. 2. art. 3 q. 1. 6. ſequent.*

¶Præterea, Sicut pœna Purgatorij debetur peccato veniali, ita pœna Inferni debetur peccato mortali: ſed in Purgatorio non dicitur eſſe niſi pœna ignis, vt patet per hoc quod dicitur 1. Cor. 3. Vniuſcuiuſque opus quale ſit, ignis probabit: ergo nec in inferno erit niſi pœna ignis.

¶Præterea, Pœnarum varietas refrigerium præſtat, ſicut calido, cùm transfertur ad frigidum: ſed nullum refrigerium eſt ponere in damnatis: ergo non erunt diuerſæ pœnæ, ſed ſola pœna ignis.

¶SED CONTRA eſt quod dicitur in Pſal. Ignis, ſulfur, & ſpiritus procellarum pars calicis eorum.

¶Præterea, Iob 33. Tranſibunt ab aquis niuium ad calorem nimium.

CONCLVSIO.

¶Sicut per multa & varia damnati peccarunt, conueniens eſt, vt multipliciter, & ex multis affligantur.

¶RESPONDEO dicendum, quòd ſecundum Baſilium in vltima

in vltima mundi purgatione fiet ſeparatio inelemẽtis, vt quicquid eſt purum & nobile, remaneat ſuperiùs ad gloriam beatorum, quidquid verò eſt ignobile & fœculentum, in Infernum proiiciatur ad pœnam damnatorum: vt ſicut omnis creatura erit beatis materia gaudij, ita damnatis ex omnibus creaturis tormentum accreſcat, ſecundum illud Sapien. 5. Pugnabit cum illo orbis terræ contra inſenſatos. Hoc etiam diuinæ iuſtitiæ competit, ſicut ab vno recedentes per peccatum in rebus materialibus, quæ ſunt multa & varia, finem ſuum conſtituerunt: ita etiam multipliciter & ex multis affligantur.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd quia ignis eſt maximè afflictiuus propter hoc quòd abundat in virtute actiua: ideò nomine Ignis omnis afflictio deſignatur ſi ſit vehemens.

¶Ad ſecundum dicendum, quòd pœna Purgatorij non eſt principaliter ad affligendum, ſed ad purgandum: vnde per ſolum ignem fieri debet, qui maximè habet vim purgatiuam: ſed damnatorum pœna non ordinatur ad purgandum: vnde non eſt ſimile.

¶Ad tertium dicendum, quòd damnati tranſibunt ex vehementiſſimo calore ad vehementiſſimum frigus, ſine hoc quòd in eis ſit aliquod refrigerium: quia paſſio ab exterioribus non erit per tranſmutationem corporis à ſua priſtina naturali diſpoſitione, vt contraria paſſio ad æqualitatem vel temperiem, reducendo refrigerium cauſet, ſicut nunc accidit: ſed erit per actionem ſpiritualem, ſecundum quòd ſenſibilia agunt in ſenſum, prout ſentiuntur imprimendo formas illas ſecundum eſſe ſpirituale in organum, & non ſecundum eſſe materiale.

ARTICVLVS II.

¶Virùm vermis damnatorum ſit corporalis.

AD SECVNDVM ſic proceditur. Videtur quòd vermis, quo affliguntur damnati, ſit vermis corporalis: Quia caro non poteſt affligi per vermem ſpiritualem: ſed caro damnatorum affligetur per vermem. Iudith 16. Et dabit ignem & vermes in carnes eorum. & Eccle. 7. Vindicta carnis impij ignis & vermis: ergo vermis ille erit corporalis.

¶Præterea, Auguſti. dicit 21. de Ci. Dei, Vtrunq; id eſt ignis & vermis, pœna erunt carnis: ergo, &c.

¶SED CONTRA eſt quod Aug. dicit 10. de Ci. Dei, In pœnis malorum inextinguibilis ignis & viuacisſimus vermis. Ab aliis autem aliter exponitur. Alij vtrunque ad corpus, alij vtrunq; ad animam recenſent, alij propriè ad corpus ignem, tropicè ad animam vermem, quod credibilius videtur.

CONCLVSIO.

¶Cùm poſt diem iudicij nullum corpus mixtum remanſurum ſit, vermis qui damnatis affligatur, non erit materialis ſed ſpiritualis, qui conſcientiæ remorſus dicitur.

¶RESPONDEO dicendum, quòd poſt diem iudicij in mundo innouato, non remanebit aliquod animal vel aliquod corpus mixtum niſi corpus hominis tantùm, eò quòd non habeat aliquem ordinem ad incorruptionem, nec poſt illud tempus ſit futura generatio & corruptio. Vnde vermis qui in damnatis ponitur, non debet intelligi eſſe materialis, ſed ſpiritualis qui eſt conſcientiæ remorſus, qui dicitur vermis, inquantum oritur ex putredine peccati, & animam affligit: ſicut corporalis vermis ex putredine ortus affligit pungendo.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd ipſæ animæ damnatorum dicuntur carnes eorum pro eo quòd carni ſubiectæ fuerunt. Vel poteſt dici etiam quòd per vermem ſpiritualem caro affligetur, ſecundum quod paſſiones animæ redundant in corpus, & hîc & in futurum.

¶Ad ſecundum dicendum, quòd Auguſti. loquitur ſub quadam comparatione. Non enim vult ſimpliciter aſſerere quòd ille verbis ſit materialis, ſed quòd potiùs eſſet aſſerendum ignem & vermem materialiter intelligi, quàm quòd vtrunque ſpiritualiter intelligatur: quia ſic nullam pœnam corporalem damnati ſuſtinerent, vt patet ſeriem verborum eius ibidem inſpicienti.

ARTICVLVS III.

¶Virùm fletus qui erit in damnatis, ſit corporalis.

AD TERTIVM ſic proceditur. Videtur quòd fletus, qui erit in damnatis, erit corporalis. Quia Lucæ decimotertio dicit quædam Gloſſ. quod per fletum quem Dominus reprobis comminatur, poteſt probari vera corporum reſurrectio, quod non eſſet, ſi fletus ille tantùm eſſet ſpiritualis: ergo, &c.

¶Præterea, Triſtitia quæ eſt in pœna, reſpondet delectationi, quæ fuit in culpam, ſecundum illud Apocalypſis 18. Quantùm glorificauit ſe & in deliciis fuit, tantum date illi tormentum & luctum: ſed peccatores in culpa habuerunt delectationem interiorem: ergo habebunt fletum etiam exteriorem.

¶SED CONTRA, Fletus corporalis fit per quandam reſolutionem lachrymarum: ſed à corporibus damnatorum non poteſt fieri perpetua reſolutio, cùm nihil in eis per cibum reſtauretur, omne enim finitum conſumitur, ſi aliquid ab eo continuè abſtrahatur: ergo in damnatis non erit corporalis fletus.

CONCLVSIO.

¶Ratione lachrymarum reſolutionis fletus non erit in damnatis, ratione verò commotionis & turbationis capitis in damnatis fletus eſſe poterit.

¶RESPONDEO dicendum, quòd in fletu corporali duo inueniuntur, quorum vnum eſt lachrymarum reſolutio, & quantùm ad hoc fletus corporalis in damnatis eſſe non poteſt quia poſt diem iudicij quieſcente motu primi mobilis, non erit aliqua regeneratio vel corruptio vel corporalis alteratio in lachrymarum autem reſolutione oportet eſſe illius humoris generationem, qui per lachrymas diſtillat: vnde quantùm ad hoc corporalis fletus in damnatis eſſe non poterit. Aliud quod inuenitur in corporali fletu, eſt quædam commotio & turbatio capitis & oculorum, & quantùm ad hoc fletus in damnatis eſſe poterit poſt reſurrectionem: corpora enim damnatorum non ſolùm ab exteriori affligentur, ſed etiam ab interiori, ſecundum quòd corpus immutatur ad paſſionem animæ bonam vel malam, & quantùm ad hoc fletus carnis reſurrectionem indicat, & reſpondet delectationi culpæ, quæ fuit in anima & in corpore.

¶Et per hoc patet reſponſio ad obiecta.

ARTICVLVS IIII.

¶Virùm damnati ſint in tenebris corporalibus.

AD QVARTVM ſic proceditur, Videtur quòd damnati non ſint in tenebris corporalibus. Quia, vt dicit Gregorius in 9. libro Moral. ſuper illud Iob 10. Sempiternus horror inhabitat: quanuis ignis ille ad conſolationem non luceat, ſed vt magis torqueat aliquid, lucet. Nam ſequaces, quos ſecum traxerunt de mundo reprobi, flamma illuſtrati viſuri ſunt: ergo non erunt ibi tenebræ corporales.

¶Præterea, Damnati vident pœnam ſuam, hoc enim eſt eis ad augmentum pœnæ. ſed nihil videtur ſine lumine: ergo non ſunt ibi tenebræ corporales.

¶Præterea, Damnati ibi habebunt potentiam viſiuam poſt corporum reſumptionem: ſed fruſtra in eis eſſet, niſi aliquid viderent: ergo cùm nihil videatur, niſi in lumine, videtur quòd nõ ſint omninò in tenebris.

¶SED CONTRA eſt quod dicitur Matthæi 22. Ligatis manibus eius & pedibus, proiicite eum in tenebras exteriores: ſuper quod dicit Gregor. Si ignis ille lucem haberet, in tenebras exteriores nequâquam diceretur.

¶Præterea, Baſilius dicit ſuper illud Pſal. Vox Domini intercidentis flammam ignis, quòd virtute Dei ſeparabitur claritas ignis ab eius virtute aduſtiua, ita quòd claritas cedet in gaudium beatorum, & vſtiuum ignis in tormentum damnatorum: ergo damnati habebunt tenebras corporales, quædam verò alia quæ ad pœnam damnatorum pertinent determinata ſunt.

CONCLVSIO.

¶Vt diſpoſitio Inferni miſeriæ damnatorum conueniat, erunt in eo tenebræ corporales, cum quadam tamen luce, vt videant damnati ea quæ animam torquere poſſunt.

¶RESPONDEO dicendum, quòd diſpoſitio Inferni erit talis, quòd vt maximè miſeriæ damnatorum competat.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Vnde secundum hoc sunt ibi lux & tenebræ, prout maximè spectant ad miseriam damnatorum: ipsa autem visio secundum se delectabilis est: vt enim dicitur in principio Metaphy. sensus oculorum est maximè diligibilis, eò quòd per ipsum plura cognoscimus: sed per accidens contingit visionem esse afflictiuam, inquantùm videmus aliqua nobis nociua vel nostræ voluntati repugnantia: & ideò in Inferno hoc modo debet esse locus dispositus ad videndum secundum lucem & tenebras, vt nihil perspicuè videatur, sed solummodò sub quadam vmbrositate videantur ea quæ afflictionem cordi ingerere possunt. Vnde simpliciter loquendo locus est tenebrosus. Sed tamen ex diuina dispositione est ibi aliquid luminis, quantum sufficit ad videndum illa quæ animam torquere possint, & ad hoc satisfacit naturalis situs loci, quia in terræ medio vbi Infernus ponitur, non potest esse ignis nisi fæculentus & turbidus, & quasi fumosus. Quidam enim tenebrarum harum causam assignant ex commassatione corporum damnatorum, quæ præ multitudine ita replebunt locum Inferni, quòd ibi nihil de aëre manebit: & sic non erit ibi aliquid de diaphano quod possit esse subiectum lucis & tenebræ, nisi oculi damnatorum, qui erunt obtenebrati.

¶Et per hoc patet responsio ad obiecta.

ARTICVLVS V.

¶Vtrùm ignis Inferni sit corporalis.

Tho. 4. dist. 44 q. 3. art. 2. q. 1. et sequent.

AD QVINTVM sic proceditur. Videtur quòd ignis Inferni quo cruciabuntur corpora damnatorum, non sit corporeus. Dicit enim Dama. in 4. lib. in fine, Tradetur Diabolus & dæmones, & homo eius, scilicet Antichristus cum impiis & peccatoribus in ignem æternum, non materialem, qualis est qui apud nos est, sed qualem nouit Deus: sed omne corporeum est materiale: igitur ignis inferni non erit corporeus.

¶Præterea, Animæ damnatorum à corpore separatæ ad ignem Inferni deferuntur: sed Augu. dicit 12. super Genes. ad literam, Spiritualem arbitror esse, scilicet locum ad quem anima defertur post mortem, non corporalem: ergo, &c.

¶Præterea, Ignis corporeus in modo suæ actionis non sequitur modum culpæ in eo qui igne crematur, sed magis ad modum humidi & sicci. In eodem enim igne corporeo videmus affligi iustum & impium: sed ignis Inferni in modo suæ afflictionis vel actionis sequitur modum culpæ in eo, qui punitur. Vnde dicit Grego. in 4. Dialog. Vnus quidem est gehennæ ignis, sed non vno modo omnes cruciat peccatores. Vnusquisque enim quantum exigit culpa, tantum sentiet de pœna: ergo non est corporeus.

¶SED CONTRA est quòd dicitur 4. Dialogo. Ignem gehennæ corporeum esse non ambigo, in quo certum est corpora cruciari.

¶Præterea, Sapientiæ 5. dicitur, Pugnabit orbis terrarum contra insensatos: sed non totus orbis terrarum contra insensatos pugnaret, si solummodò spirituali pœna & non corporali puniretur: ergo punientur igne corporeo.

CONCLVSIO.

¶Cùm corpori non possit adaptari pœna nisi corporea, ignis inferni erit corporeus, maximè cùm dicatur, reprobos post resurrectionem detrudendos esse.

¶RESPONDEO dicendum, quòd de igne Inferni multiplex fuit opinio. Quidam enim Philosophi, vt Auic. Resurrectionem non credentes, solius animæ post mortem pœnam esse crediderunt. Et quia eis inconueniens videbatur vt animæ cùm sint incorporeæ, igne corporeo punirentur, negauerunt ignem corporeum esse, quo mali punirentur, volentes quòd quicquid dicitur de pœna animarum post mortem per aliqua corpora futura, metaphoricè dicatur. Sicut enim bonarum animarum delectatio & iucunditas non erit in aliqua re corporali, sed spirituali tantùm erit in consequitione sui finis: ita afflictio malorum spiritualis erit tantùm in hoc, scilicet quòd tristabuntur de hoc quòd separabuntur à fine, cuius inest eis desiderium naturale. Vnde sicut omnia quæ de delectatione animarum post mortem dicuntur, quæ videntur ad delectationem pertinere corporalem, vt quòd reficiantur vel rideant, vel huiusmodi: ita etiam quicquid de earum afflictione dicitur, quòd in corporalem punitionem sonare videatur, per similitudinem debet intelligi, sicut quòd in igne ardeant, vel scetoribus affligantur, & huiusmodi. Spiritualis enim delectatio & tristitia, cùm sint ignota multitudini, oportet quòd per delectationes & tristitias corporales figuraliter manifestentur, vt homines magis moueantur ad desiderium vel timorem. Sed quia in pœna damnatorum non solùm erit pœna damni quæ respondeat auersioni quæ fuit in culpa, sed etiam pœna sensus, quæ respondeat conuersioni: ideò non sufficit prædictum modum punitionis ponere: & ideò etiam ipse Auicenna alterum modum superaddit dicens, quòd animæ malorum post mortem non per corpora, sed per corporum similitudines puniantur: sicut in somnis propter similitudines prædictas in imaginatione existentes, videtur homini quòd torqueatur pœnis diuersis. Et hunc etiam modum videtur ponere Augustinus in 12. super Genes. ad literam, sicut ibidem manifestè patet. Sed hoc videtur inconuenienter dictum esse. Imaginario enim potentia quædam est vtens organo corporali: vnde non potest esse quòd visiones huiusmodi imaginariæ fiant in anima separata à corpore, sicut in anima somniantis. Vnde etiam Auicen. vt hoc inconueniens euitaret, dixit quòd animæ separatæ à corpore vtebantur pro organo quasi aliqua parte cælestis corporis, cui corpus humanum oportet esse conforme ad hoc quòd perficiatur anima rationali, quæ est similis motoribus cælestis corporis, in hoc sequutus quodammodò opinionem antiquorum Philosophorum, qui posuerunt animas redire ad orbes stellarum. Sed hoc est omninò absurdum secundum doctrinam Philosophi: quia anima vtitur determinato organo corporali sicut ars determinatis instrumentis: vnde non potest transire de corpore ad corpus, quod Pythagoras ponit, vt dicitur in 1. de Anima. Qualiter autem ad dictum Augustini sit respondendum, infrà dicetur. Quicquid autem dicatur de igne qui animas separatas cruciat, de igne tamen quo cruciabuntur corpora damnatorum post resurrectionem, oportet dicere quòd sit corporeus, quia corpori non potest conuenienter adaptari pœna nisi sit corporea. Vnde Grego. in 4. Dialogo. ex hoc ipso probat ignem Inferni esse corporeum, quòd reprobi post resurrectionem in eum detrudentur. Augustinus enim, vt habetur in litera, manifestè confitetur ignem illum, quo cruciabuntur corpora, esse corporeum. Et de hoc ad præsens est quæstio. Sed hoc suprà dictum est qualiter animæ damnatorum ab igne isto corporeo puniantur.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd Damascenus non negat simpliciter illum ignem materialem esse, sed quòd non est materialis talis, qualis apud nos est, eò quòd quibusdam proprietatibus ab hoc igne distinguitur. Vel etiam dicendum est, quòd quia ignis non materialiter alterat corpora, sed quadam spirituali actione agit in ea punitionem: ideò dicitur non materialis esse, non quantùm ad substantiam, sed quantùm ad punitionis effectum in corporibus, & multo amplius in animabus.

¶Ad secundum dicendum, quòd dictum Augustini potest hoc modo accipi vt pro tanto dicatur locus ille, ad quem animæ deferuntur post mortem, non esse corporeus, quia anima in eo corporaliter non existit per modum scilicet quo corpora existunt in loco: sed alio modo spirituali, sicut angeli in loco sunt. Vnde dicendum quòd Aug. loquitur opinando & non determinando, sicut sæpe facit in libro illo.

¶Ad tertium dicendum, quòd ignis ille est instrumentum diuinæ iustitiæ punientis. Instrumentum autem non solùm agit in virtute propria & per proprium modum, sed etiam in virtute principalis agentis, & secundum quòd est regulatum ab eo. Vnde quamuis secundum propriam virtutem non habet quòd aliquos cruciet secundum magis vel minùs, secundum modum prædictum, habet tamen hoc secundùm quòd eius actio modificatur ex ordine diuinæ iustitiæ. Sicut etiam ignis fornacis modificatur ex industria fabri in sua actione, secundum quòd competit ad effectum artis.

ARTICVLVS VI.

¶Vtrùm ignis inferni sit eiusdem speciei cum igne nostro.

AD SEXTVM sic proceditur. Videtur quòd ignis ille non sit eiusdem speciei cum igne isto corporeo, quem videmus. Augustinus enim dicit, & habetur in litera: Ignis æternus cuiusmodi sit, arbitror neminem scire, nisi

scire, nisi cui Spiritus diuinus ostendit: sed naturam istius ignis omnes, vel ferè omnes, sciunt: ergo ignis ille nō est eiusdem speciei aut naturæ cum isto.

¶Præterea, Gregorius dicit 15. Moral. exponens illud Iob 22. Deuorabit eum ignis, qui non succenditur: ignis corporeus vt esse valeat, corporeis indiget fomentis, nec valet nisi succensus esse, & nisi refotus subsistere. Ac contrà gehennæ ignis, cùm sit corporeus, & in semetipso reprobos corporaliter exūrat, nec studio humano succenditur, nec lignis nutritur, sed datus semel durat in extinguibilis, & successione non indiget, & ardore non caret: ergo non est eiusdem naturæ cum eo, quem videmus.

¶Præterea, Aeternum & corruptibile non sunt eiusdem rationis, cùm nec etiam in genere communicent, secundum Philosophum in 10. Metaphysicæ: sed iste ignis est corruptibilis, ille autem æternus. Matthæi 25. Ite maledicti in ignem æternum: ergo non est eiusdem naturæ.

¶Præterea, De natura huius ignis nostri est vt luceat, sed ignis Inferni non lucet: vnde Iob decimonono, Nónne lux impij extinguetur? ergo vt priùs.

¶SED CONTRA, Secundum Philosophum in primo Topic. Omnis aqua omni aquæ est idem specie: ergo eâdem ratione, omnis ignis omni igni est idem specie.

¶Præterea, Sapient. 11, dicitur, Per quæ peccat quis, per hæc & torquetur: sed homines peccant per res sensibiles huius mundi: ergo iustum est vt per easdem puniantur.

CONCLVSIO.

¶Ignis quo torquentur damnati in inferno, erit eiusdem speciei cum igne qui apud nos est.

¶RESPONDEO dicendum, quòd ignis propter hoc quòd est maximæ virtutis in agendo inter reliqua elementa, alia corpora pro materia habet, vt dicitur in quarto Metaphysi. Vnde & ignis dupliciter inuenitur, scilicet in materia propria, prout est in propria sua sphæra: vel in materia aliena, siue terrestri, vt patet in carbone siue aëra, vt patet in flamma: quocunque autem modo ignis inueniatur, semper est idem in specie, quantùm ad naturam ignis pertinet. Potest autem esse diuersitas in specie, quantùm ad corpora quæ sunt materia ignis. Vnde flamma & carbo differunt specie, & similiter lignum igneum & ferrum ignitum: nec differt quantùm ad hoc, siue ignita sint per violentiam, vt in ferro apparet: siue ex principio intrinseco naturali, vt accidit in sulfure. Quia ergo ignis Inferni quantùm ad hoc quod habet de natura ignis, sit eiusdem speciei cum igne, qui apud nos est, manifestum est: vtrùm aut ille ignis sit in propria materia existens, aut si in aliena, in qua materia sit, nobis ignotum est: & secundum hoc potest ab igne, qui apud nos est, in specie differre materialiter consideratus, quasdam tamen proprietates differentes habet ab igne isto, vt quòd successione non indiget nec lignis nutritur. Sed istæ differentiæ non ostendunt diuersitatem in specie, quantùm ad id quod pertinet ad naturam ignis.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd Augustinus loquitur, quantùm ad id quod est materialiter in igne illo, non autem quantùm ad ignis naturam.

¶Ad secundum dicendum, quòd ignis qui apud nos est, ignis nutritur & ab homine succenditur, quia est artificialiter & per violentiam in aliena materia introductus: sed ignis ille lignis non indiget, quibus foueatur: quia vel in propria materia est existens, vel est in materia aliena non per violentiam, sed per naturam à principio intrinseco. Vnde non est ab homine succensus, sed à Deo qui naturam illam instituit, & hoc est quod dicitur Isaiæ 30. Flatus Domini sicut torrens sulfuris succendens eam.

¶Ad tertium dicendum, quòd sicut corpora damnatorum erunt eiusdem speciei, cuius & modò sunt, quamuis modò sint corruptibilia, tunc autem incorruptibilia ex ordine diuinæ iustitiæ, & propter quietem motus cælicita est & de igne Inferni quo corpora illa punientur.

¶Ad quartum dicendum, quòd lucère non conuenit igni secundum quemlibet modum existendi, quia in propria materia existens non lucet. Vnde non lucet in propria sphæra, vt Philosophus dicit: etiam in aliqua materia ignis existens nō lucet, sicut cùm est in materia opaca terrestri, vt in sulfure: & similiter est etiā quando ex aliquo grosso fumo eius claritas obfuscatur. Vnde quòd ignis Inferni non luceat, non est sufficiens argumentum ad hoc quòd non sit eiusdem speciei.

ARTICVLVS VII.

¶Vtrùm ignis Inferni sit sub terra.

AD SEPTIMVM sic proceditur. Videtur quòd ignis ille non sit sub terra, Iob 18. de homine damnato dicitur, Et de orbe transferet eum Deus: ergo ignis ille quo damnati puniuntur, non est sub terra, sed est extra orbem.

¶Præterea, Nullum violentum & per accidens, potest esse sempiternum: sed ignis ille erit in Inferno in sempiternum: ergo non erit ibi per violentiam, sed naturaliter: sed sub terra non potest esse ignis nisi per violentiam: ergo ignis ille non est sub terra.

¶Præterea, In igne Inferni omnia corpora damnatorum post diem iudicij cruciabuntur: sed illa corpora locum replebunt: ergo cùm futura sit maxima multitudo damnatorum, quia stultorum infinitus est numerus, Ecclesiast. 1. ergo maximum oportet esse spatium, in quo ignis ille continetur: sed inconueniens videtur dicere, infra terrā esse tantam concauitatem, cùm partes terræ naturaliter ferantur ad medium: ergo ignis ille non erit sub terra.

¶Præterea, Sapientiæ 11. Per quæ peccat quis, per hæc & torquetur: sed mali super terrā peccauerunt: ergo igni eos puniens non debet esse sub terra.

¶SED CONTRA dicitur Isaiæ 4. Infernus subtùs conturbatus est in occursum tui: ergo ignis Inferni sub nobis est.

¶Præterea, Gregorius dicit 18. Dialo. Quid obstat non video, quòd Infernus esse sub terra credatur.

¶Præterea, Ioannis secundo, super illud, Proiecisti me in corpore maris. Glos. Interlinearis, id est, in Inferno: pro quo dicitur in Euangelio, Matthæi vicesimosecundo, in corde terræ: quia sicut cor est in medio animalis, ita Infernus in medio terræ perhibetur esse.

CONCLVSIO.

¶Etsi nullus sit vbi infernus sit constitutus, nisi qui de hoc à spiritu sancto edoctus fuerit, conuenient tamen est, vt sub terra esse credatur.

¶RESPONDEO dicendum, quòd sicut Augustinus dicit, & habetur in litera, in qua parte mundi Infernus sit, scire neminem arbitror nisi cui diuinus Spiritus reuelauit. Vnde Gregorius in 4. Dialog. super hac quæstione interrogatus respondit, Hac de re temerè definire nihil audeo. Nonnulli namque in quadam terrarum parte Infernum esse putauerunt. Alij verò hunc sub terra esse existimant. Et hanc opinionem probabiliorem ostendit dupliciter, Vno modo ex ipsa nominis ratione, sic dicens: Si idcirco Infernum dicimus quia inferius iacet, quòd terra ad cælum est, hoc esse inferius debet ad terram. Secundò, ex hoc quod dicitur Apocalypsis 5. Nemo poterat neque in cælo, neque in terra, neque subtus terram aperire librum: vt hoc quod dicitur in cælo, referatur ad angelos: hoc quod dicitur in terra, referatur ad homines viuentes in corpore: hoc quod dicitur sub terra, referatur ad animas existentes in Inferno. Augustinus etiam in libro 12. super Genes. ad literam duas rationes tangere videtur, quare congruum sit, Infernum esse sub terra. Vna est, vt quoniam defunctorum animæ carnis amore peccauerant, hoc eis exhibeatur, quod ipsi carni mortuæ solet exhiberi: vt scilicet sub terram retrudantur. Alia est, quòd sicut grauitas in corporibus, ita tristitia in spiritibus, & lætitia sicut leuitas. Vnde sicut secundum corpus si ponderis sui ordinem teneant, inferiora sunt omnia grauiora, ita secundum spiritum inferiora sunt omnia tristiora: & sicut conueniens locus gaudio electorum est cælum empyreum, ita conueniens locus tristitiæ damnatorum est infimum terræ. Neque mouere debet quod Augustinus ibidem dicit, quòd Inferi sub terris esse dicuntur vel creduntur, quia vt in libro Retractationum hoc retractans dicit, Mihi videor dicere debuisse magis, quòd sub terris sint Inferi, quàm rationem reddere cur sub terris esse dicuntur siue creduntur. Quidam tamen Philosophi posuerunt quòd locus Inferni erat sub orbe terrestri, tamen supra terræ superficiem ex parte opposita, & hoc videtur Isidorus sensisse cùm dicit, quòd Sol & Luna in

ordine

Universidad de Deusto
Biblioteca

ordine quo creati sunt, stabunt, ne impij in tormentis positi fruantur luce eorum: quæ ratio nulla esset, si Infernus infra terram esse dicatur, qualiter & hæc verba possint exponi, patuit suprà. Pythagoras verò posuit locum pœnarum in sphæra ignis, quam in medio totius orbis esse dixit, vt patet per Arist. in 2. Cæli & mundi. Sed tamen conuenientiùs his, quæ in Scriptura dicuntur est, vt sub terra credatur.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd verbum illud Iob, De orbe transferet eum Deus, intelligendum est de orbe terrarum, id est, de hoc mundo, & hoc modo exponit Gregor. dicens, De orbe quippe transfertur, cum superno apparente iudice, de hoc mundo tollitur, in quo peruerse gloriatur. Nec est intelligendum quòd orbis hîc accipiatur pro vniuerso, quasi extra totum vniuersum sit locus pœnarum.

¶Ad secundum dicendum, quòd in loco illo conseruatur ignis in æternum ex ordine diuinæ iustitiæ, quamuis secundum naturam non possit extra suum locum aliquod elementum in æternum durare, præcipuè statu generationis & corruptionis manente in rebus. Ignis autem erit ibi fortissimæ caliditatis, quia calor eius erit vndique congregatus propter frigus terræ ipsum vndique circunstans.

¶Ad tertium dicendum, quòd infernus nunquàm deficiet in amplitudine, quin sufficiat ad damnatorum corpora capienda. Infernus enim, Prouerb. 30. inter tria insatiabilia ponitur: nec est inconueniens quòd inter viscera terræ tanta concauitas conseruetur diuina virtute, quæ damnatorum omnium corpora possit capere.

¶Ad quartum dicendum, quòd hoc quod dicitur, Per quæ peccat quis, per hæc & torquetur, non est necessarium nisi in principalibus instrumentis peccandi: quia enim homo in anima peccat & in corpore, in vtroque punietur: non autem oportet quòd in loco, quo quis peccauit, in eodē puniatur, cùm alius sit locus, qui viatoribus & damnatis debetur. Vel dicendum, quòd hoc intelligitur de pœnis, quibus homo punitur in via, secundum quòd quælibet culpa suam pœnam habet annexā, prout quisque inordinatus animus sibi est pœna, vt dicit Aug.

QVAESTIO NONAGESIMAoctaua, De uoluntate & intellectu damnatorum, in nouem articulos diuisa.

CONSEQVENTER considerandū est de pertinētibus ad affectum & intellectum damnatorum.

¶Circa quod quæruntur nouem.

¶Primò, vtrùm damnatorum voluntas sit mala.

¶Secundò, vtrùm aliquando pœniteant de malis quæ fecerunt.

¶Tertiò, vtrùm magis vellent non esse quàm esse.

¶Quartò, vtrùm vellent alios non esse damnatos.

¶Quintò, vtrùm impij habeant Deum odio.

¶Sextò, vtrùm ipsi demereri possint.

¶Septimò, vtrùm possint vti scientia hîc acquisita.

¶Octauò, vtrùm cogitent aliquando de Deo.

¶Nonò, vtrùm ipsi videant gloriam beatorum.

ARTICVLVS I.

¶Vtrùm omnis voluntas damnatorum sit mala.

Tho. 4. dist. 50. q. 2. ar. 2. 1. q. 1. & seq.

AD PRIMVM sic procedinur. Videtur quòd non omnis voluntas damnatorum sit mala. Quia, vt dicit Dionys. 4. c. de Diui. nomin. dæmones bonum & optimum concupiscunt esse, viuere, & intelligere: cùm ergo damnati homines non sint peioris conditionis, quàm dæmones, videtur quòd ipsi bonam voluntatē habere possint.

¶Præterea, Malum, vt dicit Dionys. est omninò inuoluntarium: ergo si damnati aliquid volunt, illud volunt inquantum est bonum vel apparens bonum: sed voluntas quæ per se ordinatur ad bonum, est bona: ergo damnati possunt habere voluntatem bonam.

¶Præterea, Aliqui erunt damnati, qui in hoc mundo existentes, aliquos virtutum habitus secum detulerunt, vtpote Gentiles, qui habuerūt virtutes politicas: sed ex habitibus virtutum elicitur laudabilis voluntas: ergo in aliquibus damnatis poterit esse laudabilis voluntas.

¶SED CONTRA, Obstinata voluntas nunquam potest flecti nisi ad mala: sed damnati homines erunt obstinati sicut dæmones: ergo voluntas eorum nunquam poterit esse bona.

¶Præterea, Sicut se habet voluntas damnatorum ad malum, ita voluntas Beatorum ad bonum: sed Beati nunquàm habent voluntatem malam: ergo nec damnati aliquam habent voluntatem bonam.

CONCLVSIO.

¶Quamuis damnati uoluntate naturali aliquod bonum uelle possint, tamen uoluntate deliberatiua non bene uolunt illud.

¶RESPONDEO dicendum, quòd in damnatis potest duplex voluntas considerari, scilicet voluntas deliberatiua, & voluntas naturalis. Naturalis quidem non est eis ex ipsis, sed ex actione naturæ, quæ in natura hanc inclinationem posuit, quæ naturalis voluntas dicitur: vnde cùm natura in eis remaneat, secundum hoc bona poterit in eis esse voluntas naturalis. Sed voluntas deliberatiua est eis ex seipsis, secundum quòd in potestate est eorum inclinari per affectum ād hoc vel illud, & talis voluntas est in eis solùm mala: & hoc ideò, quia sunt perfectè auersi à fine vltimo rectæ voluntatis, nec aliqua voluntas potest esse bona nisi per ordinem ad finem prædictū. Vnde etiam etsi aliquod bonum volunt, non tamen benè volunt illud, vt ex hoc voluntas eorum bona dici possit.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd verbum Dionysij intelligitur de voluntate naturali, quæ est inclinatio naturæ in aliquod bonum: sed tamen ista naturalis inclinatio per eorum malitiam corrumpitur, inquantùm hoc bonum quod naturaliter desiderant, sub quibusdam malis circunstantiis appetit.

¶Ad secundum dicendum, quòd malum inquantum est malū, non mouet voluntatem, sed inquantum est æstimatum bonum, sed hoc ex eorum malitia procedit, quòd id quod est malum, æstiment vt bonum: & ideò voluntas eorum mala est.

¶Ad tertium dicendum, quòd habitus virtutum politicarum non remanent in anima separata, eò quòd virtutes illæ perficiunt solùm in vita ciuili, quæ non erit post hanc vitam: si tamē remanerent, nunquàm in actum exirent, quasi ligatæ ex obstinatione mentis.

ARTICVLVS II.

¶Vtrùm damnati pœniteant de malo quod fecerunt.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd damnati nunquam pœniteant de malis quæ fecerunt. Quia dicit Ber. in Cant. quòd damnatus semper vult iniquitatem suam quā fecit; ergo nunquàm de peccato commisso pœnitent.

¶Præterea, Velle se non peccasse, est bona voluntas: sed damnati non habebunt bonam voluntatem: ergo damnati nunquā volent se non peccasse: & sic idem quod prius.

¶Præterea, Secundum Damas. hoc est hominibus mors, quod angelis casus: sed angeli voluntas post casum est inuertibilis hoc modo, vt non possit recedere ab electione, qua prius peccauit: ergo damnati non possunt pœnitere de peccatis à se commissis.

¶Præterea, Maior erit peruersitas damnatorum in Inferno, quàm peccatorum in hoc mundo: sed aliqui in hoc mundo non pœnitent de peccatis commissis, vel propter excæcationem mentis, sicut hæretici: vel propter obstinationem, sicut qui lætantur, cùm malè fecerint & exultant in rebus pessimis, vt dicitur Prouerb. 2. ergo, &c.

¶SED CONTRA, Sapien. 5. de damnatis dicitur, Intra se pœnitentiam agentes.

¶Præterea, Philosophus 9. Ethico. dicit quòd pœnitudine replentur mali, mox enim tristantur de hoc in quo prius delectati sunt: ergo damnati cùm sint praui maximè, magis pœnitent.

CONCLVSIO.

¶Damnati per se non pœnitebunt de peccatis, sed per accidens, inquantū affligentur à pœna, quam pro peccato sustinent.

¶RESPONDEO dicendum, quòd pœnitere de aliquo, contingit dupliciter. Vno modo per se, & alio modo per accidens. Per se quidem de peccato pœnitet, qui peccatum in eo, quòd est peccatum abominatur. Per accidens verò qui illud odit ratione alicuius adiuncti, vtpote pœnæ alicuius. Mali igitur non pœnitebunt, per se loquendo, de peccatis, quia voluntas malitiæ peccati in eis remanet: pœnitebunt autem per accidens, inquantùm affligentur de pœna, quam pro peccato sustinent.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd damnati iniquitatem volunt, sed pœnam refugiunt: & sic per accidens de iniquitate omissa pœnitent.

¶Ad secundum dicendum, quòd velle se non peccasse propter turpitudinem iniquitatis, est bona voluntas: sed hoc non erit in damnatis.

¶Ad tertium dicendum, quòd sine aliqua auersione voluntatis contingit quòd damnati de peccatis pœniteant: quia non hoc refugiunt in peccatis quod priùs appetiuerunt, sed aliquid aliud, scilicet pœnam.

¶Ad quartum dicendum, quòd homines in hoc mundo quantuncunque obstinati, per accidens de peccatis suis pœnitent si pro eis puniantur: quia vt dicit Augustinus in libro 83. Quæstionum, quòd videmus etiam ferocissimas bestias dolore pœnarū à maximis voluptatibus abstinere.

ARTICVLVS III.

¶Vtrùm damnati recta ratione uellent non esse.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd damnati recta ratione & deliberatiua non vellent non esse. Augustinus enim dicit in libro de Libero arbitrio, Considera quantū bonum est esse, quod beati & miseri volunt. Maius enim est miseris esse, quàm omninò non esse.

¶Præterea, Augustinus sic ibidem arguit, prælectio supponit electionem: sed non esse non est eligibile, cùm non habeat apparentiam boni, cùm nihil sit: ergo non esse non potest esse magis appetibile damnatis, quàm esse.

¶Præterea, Maius malum magis est fugiendum: sed non esse est maximum malum, cùm tollat totaliter bonum, ita quòd nihil relinquit: ergo non esse est magis fugiendum, quàm miserum esse: & sic idem quod priùs.

¶SED CONTRA est quod dicitur Apocalypsis nono, In diebus illis desiderabunt homines mori, & fugiet mors ab eis.

¶Præterea, Damnatorum miseria omnem huius mundi miseriam excedit: sed ad vitandum miseriam huius mundi appetibile est aliquibus mori. Vnde dicitur Eccles. 19. O mors quàm bonum est iudicium tuum homini indigenti, & qui minoratur viribus, & deficit ætate, & cui de omnibus cura est, & increduli qui perdit sapientiam: ergo multò fortiùs est damnatis appetibile non esse secundum rationem deliberatiuam.

CONCLVSIO.

¶Non uellent damnati non esse, inquantum non esse consideratur secundum se, quia illud non est appetibile: inquantum uerò consideratur ut est ablatiuum pœnalis uitæ aut alicuius miseriæ, non esse potest desiderari à damnatis.

¶RESPONDEO dicendum, quòd non esse, potest dupliciter considerari. Vno modo secundum se: & sic nullo modo est appetibile, cùm non habeat rationem boni, sed sit boni pura priuatio. Alio modo potest considerari, inquantum est ablatiuum pœnalis vitæ, seu alicuius miseriæ, & sic non esse accipit rationem boni: carere enim malo est quoddam bonum, vt dicit Philosophus in quinto Ethic. & per hunc modum melius est damnatis non esse quàm miseros esse. Vnde Matth. 26. Bonum erat ei si natus non fuisset homo ille. & Hierem. 20. super illud, Maledicta dies in qua natus sum, &c. dicit Glossa, Hieron. Melius est non esse quàm malè esse. & secundum hoc damnati possunt eligere non esse secundum deliberatiuam rationem.

¶AD PRIMVM ergo dicendum est, quòd vt hum Augustinus. est intelligendum quòd non esse per se non est eligibile, sed per accidens: in quantùm scilicet est miseriæ terminatiuum: quod enim dicitur quòd esse & viuere ab omnibus appetitur naturaliter, non oportet hoc accipere quantùm ad malam vitam & corruptam, & eam quæ est in tristitiis, vt dicit Philosophus in 9. Ethic.

¶Ad secundum dicendum, quòd non esse non est eligibile per se, sed per accidens tantùm, vt dictum est.

¶Ad tertium dicendum, quòd licet non esse, maximè sit malū, est tamen valde bonum, inquantum priuat miseriam, quæ est maximum malorum, & sic non esse eligitur.

ARTICVLVS IIII.

¶Vtrùm damnati uellent esse in inferno alios damnatos.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur quòd damnati in inferno non vellent alios esse damnatos, qui non sunt damnati. Quia Luc. 16. dicitur de diuite, qui orabat pro fratribus suis, ne irent in locum tormentorum: ergo & eadem ratione, & damnati alij non vellent ad minùs carnales suos amicos in inferno damnari.

¶Præterea, Affectiones in inferno inordinatæ à damnatis non auferuntur: sed aliqui damnati inordinatè aliquos non damnatos dilexerunt: ergo non vellent eorum malum, quod est esse damnatos.

¶Præterea, Damnati non desiderant augmentum suæ pœnæ: sed si plures damnarentur, maior esset eorum pœna, sicut etiam multiplicatio beatorum amplificat eorum gaudium: ergo dānati nollent saluatos damnari.

¶SED CONTRA est quod dicitur Isaiæ 14. super illud, Surrexerunt de solijs, dicit Glossa: Solatium est malorum, multos socios habere pœnarum.

¶Præterea, In damnatis maximè regnat inuidia: ergo dolent de felicitate beatorum, & eorum damnationem appetunt.

CONCLVSIO.

¶Sicut beati propter perfectam charitatem gaudent de bono omnium: ita damnati propter consummatum odium gaudent de malis & dolent de bono: & sic uellent secum alios esse damnatos.

¶REPONDEO dicendum, quòd sicut in Beatis erit perfectissima charitas, ita in damnatis perfectissimum odium. Vnde sicut Sancti gaudebunt de omnibus bonis, ita & ipsi de omnibus bonis dolebunt, vnde & felicitas Sanctorum considerata maximè eos affligit: vnde dicitur Isa. 26. Videant & confundantur zelantes populi, & ignis hostes tuos deuoret: vnde vellent omnes bonos esse damnatos.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd tanta erit inuidia in damnatis, quòd etiam propinquorum gloriæ inuidebit, cùm ipsi sint in summa miseria, cùm etiam in hac vita hoc accidat crescente inuidia. Sed tamen minùs inuident propinquis, quàm aliis: & maior esset eorum pœna, si omnes propinqui dānarentur, & alij saluarentur, quàm si aliqui de suis propinquis saluarentur. Et exinde fuit quòd dives petiit fratres suos à damnatione eripi. Sciebat enim quòd aliqui eriperentur, maluisset tamen cum fratribus suis omnes alios damnari.

¶Ad secundum dicendum, quòd dilectio quæ non fundatur super honestum, facilè rescinditur, & præcipuè in malis hominibus, vt Philosophus dicit in 9. Ethico. Vnde damnati non seruabunt amicitiam ad eos quos inordinatè dilexerunt. Sed in hoc voluntas eorum remanebit peruersa, quòd causam inordinatæ dilectionis adhuc diligent.

¶Ad tertium dicendum, quòd quamuis de damnatorum multitudine pœna singulorum augeatur, in tantum tamen supercrescent odium & inuidia, quòd magis eligent torqueri cum multis quàm minùs soli.

ARTICVLVS V.

¶Vtrùm damnati odio habeant Deum.

AD QVINTVM sic proceditur. Videtur quòd damnati non habeant Deum odio. Quia, vt dicit Dionys. 4. cap. de Diui. nominib. omnibus diligibile est pulchrum & bonum, quod est omnis boni & pulchritudinis causa: hoc autem est Deus, ergo Deus à nullo odio haberi potest.

¶Præterea, Nullus potest ipsam bonitatem odio habere, sicut nec ipsam malitiam velle: malum enim est omninò inuoluntarium, vt Dionys. dicit 4. c. de Diui. nomi. Deus autem est bonitas ipsa: ergo nullus ipsum odio potest habere.

¶SED CONTRA est quod dicitur in Psal. Superbia illorum qui te oderunt, ascendit semper.

CONCLVSIO.

¶Damnati Deum odio prosequuntur, cùm illum non percipiant in se, sed in effectu suæ iustitiæ, qui est illis in pœnam.

¶RESPON

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶RESPONDEO dicendum, quòd affectus mouetur ex bono vel malo apprehenso. Deus autem apprehenditur dupliciter: in se, sicut à Beatis, qui eum per essentiam vident: & per effectus, sicut à nobis & damnatis. Ipse igitur in seipso cùm sit per essentiam bonitas, non potest alicui voluntati displicere. Vnde quicunque eum per essentiam vident, eum odio habere non possunt; sed effectus eius aliqui sunt voluntati repugnantes, inquantum contrariantur alicui, & secundum hoc aliquis potest in seipso, sed ratione effectuum Deum odire potest. Damnati ergo Deum percipientes in affectu iustitiæ, qui est pœna, eum odio habent, sicut & pœnas, quas sustinent.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd verbum Dionysij est intelligendum de appetitu naturali, qui tamen in damnatis peruertitur, per id quod additur ex deliberata voluntate, vt dictum est.

¶Ad secundum dicendum, quòd ratio illa procederet, si damnati Deum in seipso conspicerent, inquantum est per essentiam bonus.

ARTICVLVS VI.

¶Vtrùm damnati demereantur.

AD SEXTVM sic proceditur. Videtur quòd damnati demereantur. Damnati enim habent voluntatem malam, vt dicitur in litera: sed per malam voluntatem, quam hîc habuerunt, demeruerunt: ergo si ibi non demerentur, ex sua damnatione commodum reportant.

¶Præterea, Damnati sunt eiusdem conditionis cum dæmonibus: sed dæmones demerentur post suum casum: vnde serpenti, qui hominem ad peccandum induxit, est à Deo pœna inflicta, vt dicitur Genes. 3. ergo & damnati demerentur.

¶Præterea, Actus inordinatus ex libertate arbitrij procedens, non excusatur quin sit demeritorius, etiam si aliqua necessitas assit, cuius aliquis sit sibi causa: ebrius enim meretur duplicem maledictionem, si ex ebrietate aliquod aliud peccatum committat, vt dicitur in 3. Ethicorum. Sed ipsi damnati fuerunt sibi causa propriæ obstinationis, per quam necessitatem patiuntur peccandi: ergo cùm eorum actus inordinatus ex libero arbitrio procedat, non excusantur à demerito.

¶SED CONTRA, Pœna contra culpam diuiditur: sed peruersa voluntas in damnatis ex obstinatione procedit, quæ est eorum pœna: ergo peruersa voluntas in dãnatis non est culpa, per quam demereantur.

¶Præterea, Post vltimum terminum non relinquitur aliquis motus siue profectus in bonum vel in malum: sed damnati maximè post diem iudicij ad vltimum terminum suæ damnationis peruenient, quia tunc finem habebunt duæ ciuitates: vt Augustinus dicit: ergo damnati post diem iudicij peruersa voluntate non demerebuntur, quia sic creseret eorum damnatio.

CONCLVSIO.

¶Cùm meritum vel demeritum ordinantur ad aliquod bonum vel malum consequendum, neque boni merebuntur (quia bona voluntas in eis non erit meritum, sed præmium) neque boni demerebuntur, quia eorum mala voluntas non erit demeritum, sed pœna.

¶RESPONDEO dicendum, quòd de damnatis ante diem iudicij & post distinguendum est. Omnes enim communiter confitentur quòd post diem iudicij non erit aliquod meritum vel demeritum: & hoc ideò est, quia meritum vel demeritum ordinatur ad aliquod bonum vel malum vlteriùs consequendum: post diem autem iudicij erit & vltima consummatio bonorum & malorum, ita quòd nihil erit vlteriùs addendum de bono vel de malo. Vnde & bona voluntas in Beatis non erit meritum, sed præmium: & mala voluntas non erit in damnatis demeritum, sed pœna tantum. Operationes enim virtutis sunt præcipuè in felicitate, & eorum contrariæ sunt præcipuè in miseria, vt dicitur in primo Ethicorum. Sed ante diem iudicij quidam dicunt, & Beatos mereri, & damnatos demereri. Sed hoc non potest esse respectu præmij essentialis vel pœnæ principalis, cùm quantum ad hoc vtrique ad terminum perueniant. Potest tamen hoc esse respectu præmij accidentalis, vel pœnæ secundariæ quæ possunt augeri vsque ad diem iudicij: & hoc præcipuè in dæmonibus vel angelis bonis, quorum officio aliqui trahuntur ad salutem, ex quo beatorum angelorum gaudium crescit: vel ad damnationem, ex quo crescit pœna dæmonum.

ARTICVLVS VII.

¶Vtrùm damnati possint vti notitia quam in hoc mundo habuerunt.

AD SEPTIMVM sic proceditur. Videtur quòd damnati non possint vti notitia quam in hoc mundo habuerunt. In consideratione enim scientiæ est maxima delectatio, sed in eis nullam delectationem est ponere: ergo non possunt vti scientia prius habita secundum aliquam considerationem. *Tho. 4. dist. 50. quæst. 2. art. 2. q. 1. & seq.*

¶Præterea, Damnati sunt in maioribus pœnis, quàm sint aliquæ pœnæ huius mundi: sed in hoc mundo, dum aliquis est in maximis tormentis constitutus, non potest considerare aliquas intelligibiles conditiones, quas abstractus à pœnis patitur: ergo multo minùs in inferno.

¶Præterea, Damnati sunt subiecti tempori: sed longitudo temporis est causa obliuionis, vt dicitur 1. Physicorum: ergo damnati obliuiscentur eorum quæ hîc habuerunt.

¶SED CONTRA est quod Luc. 16. dicitur diuiti damnato: Recordare quia recepisti bona, &c. ergo considerabunt ea quæ hîc sciuerunt.

¶Præterea, Species intelligibiles in anima separata remanent in eis, vt supra dictum est: si ergo eis vti non possent, frustra remanerent in eis.

CONCLVSIO.

¶Damnati habebunt actualem considerationem eorum quæ sciuerunt, vt inde tristitia, non vt lætitia afficiantur.

¶RESPONDEO dicendum, quòd sicut propter perfectam Sanctorum beatitudinem nihil erit in eis quod non sit gaudij materia, ita nihil erit in damnatis quod non sit eis materia & causa tristitiæ, nec aliquid quod ad tristitiam possit pertinere, deerit, vt sit eorum miseria consummata. Consideratio enim aliquorum notorum quantum ad aliquid, inducit gaudium, vel ex parte cognoscibilium, inquantum diliguntur: vel ex parte ipsius cognitionis, inquantum est conueniens & perfecta. Potest etiam tristitiæ esse ratio & ex parte cognoscibilium quæ nata sunt contristari, & ex parte ipsius cognitionis, prout eius imperfectio consideratur: vtpote cùm aliquis considerat se deficere in cognitione alicuius rei, cuius perfectionem appeteret: sic etiam in damnatis erit actualis consideratio eorum quæ prius sciuerunt, vt materia tristitiæ, non autem vt delectationis causa. Considerabunt enim & mala quæ gesserunt, ex quibus damnati sunt, & bona delectabilia, quæ amiserunt, & ex vtroque torquebuntur, de hoc quòd considerabunt notitiam, quàm de rebus speculabilibus habuerunt imperfectam esse, & amisisse summam eius perfectionem, quam poterant adipisci.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd quanuis consideratio sit per se delectabilis, tamen ex aliquo accidente potest esse tristitiæ causa, & sic erit in damnatis.

¶Ad secundum dicendum, quòd in hoc mundo anima coniungitur corruptibili corpori, vnde per hoc quòd corpus affligitur, consideratio animæ impeditur: sed in futuro anima non ita trahetur à corpore, sed quantumcunque corpus affligatur, tamen anima semper considerabit lucidissimè illa quæ ei potuerunt esse causa miseroris.

¶Ad tertium dicendum, quòd tempus est causa obliuionis per accidens, inquantum motus, cuius est mensura, est causa transmu-

tationis: sed post diem iudicij non erit motus cæli, vnde nec obliuio esse poterit ex quacunque diuturnitate, sed ante diem iudicij anima separata non mutatur a sua dispositione per motum cæli.

ARTICVLVS VIII.

¶Vtrùm damnati aliquando cogitabunt de Deo.

AD OCTAVVM sic proceditur. Videtur quòd aliquando damnati cogitabunt de Deo. Quia non potest haberi odio actu nisi id de quo cogitatur: sed damnati Deum odio habebunt, vt in litera dicitur: ergo de Deo aliquando cogitabunt.

¶Præterea, Damnati habebunt remorsum conscientiæ, sed conscientia patitur remorsum de actis contra Deum: ergo de Deo aliquando cogitabunt.

¶SED CONTRA: Perfectissima hominis cogitatio est quæ cogitat de Deo: sed damnati non erunt in statu perfectissimo: ergo de Deo non cogitabunt.

CONCLVSIO.

¶Damnati nullo modo possunt cogitare de Deo per se, hoc est, tanquam de totius bonitatis principio per accidens verò, hoc est per Dei effectus, inquantum punit & alia id genus, patuit Deus à damnatis cogitari.

¶REPONDEO dicendum, quòd Deus potest considerari dupliciter. Vno modo secundum se, & secundum id quod est ei proprium, scilicet esse totius bonitatis principium, & sic nullo modo cogitari potest sine delectatione: vnde sic nullo modo à damnatis cogitabitur. Alio modo secundum aliquid quod est ei quasi accidentale in effectibus eius, vtpotè puniri vel aliquid huiusmodi: & secundum hoc consideratio de Deo potest tristitiam inducere, & hoc modo damnati de Deo cogitabunt.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd damnati non habent Deum odio nisi ratione punitionis & prohibitionis eius, quod malæ eorum voluntati consonat: vnde non considerabunt eum nisi vt punitorem & prohibitorem.

¶Et per hoc patet etiam solutio ad secundum: quia conscientia non remordet de peccato, nisi inquantum est diuino præcepto contraria.

ARTICVLVS IX.

¶Vtrùm damnati gloriam Beatorum videant.

AD NONVM sic proceditur. Videtur quòd damnati gloriam Beatorum non videant. Magis enim distat ab eis gloria Beatorum, quàm ea quæ in hoc mundo aguntur: sed ipsi non vident quæ circa nos aguntur: vnde dicit Gregorius 12. Moral. super illud Iob, Siue fuerint nobiles filij eius, &c. Sicut hi qui adhuc viuunt, mortuorum animæ quo loco habeantur, ignorant, ita mortui qui corporaliter vixerunt vita in carne positorum, qualiter circa eos disponatur ignorant: ergo multò minùs possunt videre gloriam bonorum.

¶Præterea, Illud quod conceditur Sanctis in hac vita pro magno munere, nunquã concedetur damnatis: sed Paulo pro magno est concessum videre vitam illam, qua sanctè æternaliter cum Deo viuunt: vt dicitur primæ Corinth. 12. in glos. ergo damnati Sanctorum gloriam non videbunt.

¶SED CONTRA est quod dicitur Lucæ 16. Quòd dives in tormentis positus vidit Abraham & Lazarum in sinu eius.

CONCLVSIO.

¶Damnati ante diem iudicij boni in gloria sua vident, sed post diem iudicij visione Beatorum priuabuntur.

¶RESPONDEO dicendum, quòd damnati ante diem iudicij vident bonos in gloria, non hoc modo quòd gloriam eorum, qualis sit, cognoscant, sed solùm cognoscunt eos esse in gloria quadam inæstimabili: & ex hoc turbantur, tum propter inuidiam dolentes de felicitate eorum, tum propter hoc quòd ipsi talem gloriam amiserunt: vnde dicitur Sapientiæ 5. de impijs: Videntes turbabuntur timore horribili. Sed post diem iudicij omninò bonorum visione priuabuntur, nec tamen ex hoc eorum pœna minuetur, sed augebitur: quia memoriam habebunt gloriæ bonorum, quam in iudicio videbunt, vel ante iudicium, & hoc erit eis in tormentis: sed vlteriùs affligentur

in hoc quòd videbunt se indignos reputari etiam videre gloriam, quam Sancti merentur habere.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd ea quæ in hac vita aguntur, non ita affligerent damnatos in inferno si viderentur, sicut Sanctorum gloria inspecta. Vnde non ita ostenduntur damnatis ea quæ hîc aguntur, sicut sanctorum gloria, quanuis etiam eorum quæ hîc aguntur ostendantur eis ea, ex quibus tristitiam habere possint.

¶Ad secundum dicendum, quòd Paulus inspexit vitam illam, in qua Sancti cum Deo viuunt eam experiendo, & in futurum perfectius sperando, quod non est de damnatis. Et ideò non est simile.

QVAESTIO NONAGESIMA nona, De *misericordia Dei respectu damnatorum, in quinque articulos diuisa.*

DEINDE considerandum est de misericordia & iustitia respectu damnatorum.

¶Circa quod quæruntur quinque.

¶Primò, vtrùm ex diuina iustitia inferatur peccatoribus pœna æterna.

¶Secundò, vtrùm per diuinam misericordiam omnis pœna tam hominum, quàm dæmonum terminetur.

¶Tertiò, vtrùm saltem pœna hominum terminetur.

¶Quartò, vtrùm saltem pœna Christianorum.

¶Quintò, vtrùm illorum qui opera misericordiæ fecerunt.

ARTICVLVS I.

¶Vtrùm ex diuina iustitia inferatur pœna æterna peccatori.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd ex diuina iustitia non inferatur peccatoribus pœna æterna. Pœna enim non debet excedere culpam: Deuteronomij 25. Secundum mensuram delicti erit & plagarum modus: sed culpa est temporalis: ergo pœna non debet esse æterna. *Tho. 4. dist. 46. q. 1. ar. tic. 3.*

¶Præterea, Duorum peccatorum mortalium vnum est altero maius: ergo vnum debet maiori quàm alterum pœna puniri: sed nulla pœna est maior quàm æterna, cùm sit infinita: ergo non cuilibet peccato mortali debetur pœna æterna: & sic vni non debetur, nulli debetur, cùm eorum distantia non sit infinita.

¶Præterea, A iudice non infertur pœna nisi ad correctionem: vnde secundo Ethicorum dicitur, quòd pœnæ sunt quædam medicinæ: sed quòd impij in æternũ puniantur, hoc non est ad correctionem eorum, nec aliquorsi aliorsi, cùm tunc nõ sint alĩ qui futuri qui per hoc corrigi possint: ergo secundum diuinam iustitiam non infertur pœna æterna.

¶Præterea, Omne quod non est per se volitum, nullus vult nisi propter aliquam vtilitatem: sed pœnæ à Deo non sunt propter se volitæ, non enim delectatur in pœnis: cùm ergo nulla vtilitas accidere possit ex perpetua ratione pœnæ, videtur quòd talem pœnam pro peccato inferre non debeat.

¶Præterea, Nihil quod est per accidens, est perpetuum, vt dicitur primo Cæli & mundi, sed pœna est eorum quæ sunt per accidens, cùm sit contra naturam: ergo non potest esse perpetua.

¶Præterea, Iustitia Dei hoc exquirere videtur, vt peccatores ad nihilum redigantur, quia propter ingratitudinem videtur quis beneficia amittere, inter cætera autem Dei beneficia est ipsum esse: vnde videtur iustum, vt peccator qui ingratus Deo existit, ipsum esse amittat: sed si in nihilum redigantur, eorum pœna non potest esse perpetua: ergo non videtur esse consonũ diuinæ iustitiæ, vt peccatores perpetuò puniantur.

¶SED CONRTA est quod dicitur Matth. 25. Ibunt hi, id est peccatores, in supplicium æternum.

¶Præterea, Sicut se habet præmium ad meritum, ita pœna ad culpam: sed secundum diuinam iustitiam merito temporali debetur præmium æternum. Ioan. 6. Omnis qui videt Filium, & credit in eum, habet vitam æternam: ergo & culpæ temporali

secundum

Universidad de Deusto
Biblioteca

secundum diuinam iustitiam debetur pœna æterna.

¶ Præterea, Secundum Philosophum in 5. Ethicorum, pœna taxatur secundum dignitatem eius, in quem peccatur: vnde maiori pœna punitur qui percutit alapa principem, quàm alium quemcunque. Sed quicunque peccat mortaliter peccat contra Deum, cuius præcepta transgreditur, & cuius honorem alij impartitur, dum in alio finem constituit: maiestas autem Dei est infinita: ergo quicunque peccat mortaliter, dignus est infinita pœna, & ita videtur quòd iustè pro peccato mortali quis perpetuò puniatur.

CONCLVSIO.

¶ Cùm peccatores peccent contra Deum, qui æternus est, conuenient est, vt pœna æterna eis ex diuina iustitia inferatur.

¶ RESPONDEO dicendum, quòd cùm pœna duplicem habeat quantitatem, scilicet secundum intensionem acerbitatis, & secundum durationem temporis, quantitas pœnæ respondet quantitati culpæ secundum intensionem acerbitatis, vt secundum quod grauius peccauit, secundum hoc grauiot pœna ei infligatur. Vnde Apoca. 18. Quantum se glorificauit & in delitijs fuit, tantum date ei tormentum & luctum: non autem respondet duratio pœnæ durationi culpæ, vt dicit Augustinus 21. de ciuitate Dei. Non enim adulterium quod in momento temporis perpetratur, momentanea pœna punitur etiam secundum leges humanas: sed duratio pœnæ respicit dispositionem peccantis: quandoque enim ille qui peccat in aliqua ciuitate, ex ipso peccato efficitur dignus vt totaliter à ciuitatis consortio repellatur, vel per exilium perpetuum, vel etiam per mortem: quandoque verò non redditur dignus, vt totaliter à societate excludatur, & ideo vt possit esse conueniens membrum ciuitatis, pœna ei prolongatur, vel breuiatur, secundum quòd expedit eius curationi, vt in ciuitate conuenienter & pacificè viuere possit: ita etiam secundum diuinam iustitiam aliquis ex peccato redditur dignus penitus à ciuitatis Dei consortio separari, quod fit per omne peccatum, quo contra charitatem peccat, quæ est vinculum ciuitatem prædictam vniens: & ideò pro peccato mortali, quod est contrarium charitati, aliquis in æternum à societate Sanctorum excluditur, æternæ pœnæ adiicitur. Quia vt Augustinus dicit in libro prædicto, quod est de ciuitate ista mortali hominis supplicio primæ mortis, hoc est de ciuitate illa immortali homines supplicio secundæ mortis auferre: quòd autem pœna quam ciuitas mundana infligit, perpetua non reputatur, hoc est per accidens, vel inquantum perpetuò homo non manet, vel inquantum etiam ipsa ciuitas deficit. Vnde si homo in perpetuum viueret, pœna exilij vel seruitutis quæ per legem humanam infertur, in eo perpetuò maneret: qui verò hoc modo peccant, vt inde non reddantur digni totaliter separari à sanctæ ciuitatis consortio, sicut peccantium venialiter, tantò eorum pœna erit breuior, vel diuturnior, quantò magis vel minùs purgabiles erunt, secundum quòd eis peccata plus vel minùs inhæserunt: quod in pœnis huius mundi & purgatorij secundum diuinam iustitiam seruatur. Inueniuntur etiam & aliæ rationes à Sanctis assignatæ, quare iustè pro peccato temporali aliqui pœna perpetua puniantur. Vna est quia peccauerunt contra bonum æternum, dum contempserunt æternam vitam, & hoc etiam est quod Augustinus in prædicto libro dicit, Factus est malo dignus æterno, quia hoc in se peremit bonum, quòd esse posset æternum. Alia ratio est, quia homo in suo æterno peccauit. Vnde Gregorius dicit in 4. Dialog. Ad magnam iustitiam iudicantis pertinet, vt nunquam careant supplicio qui nunquam voluerunt carere peccato. Et si obiiciatur quòd quidam peccantes mortaliter proponunt vitam suam in melius commutare, & ita secundum hoc non essent digni æterno supplicio, vt videtur: dicendum secundum quosdam quòd Gregorius loquitur de voluntate quæ manifestatur per opus: qui enim in peccatum mortale labitur, propria voluntate se ponit in statum, à quo erui non potest, nisi diuinitùs. Vnde ex hoc ipso quòd vult peccare, consequenter vult in peccato manere perpetuò. Hoc enim est spiritus vadens in peccatum, & non rediens per seipsum. Sicut si aliquis se in foueam proiceret, vnde exire non posset nisi adiutus, posset dici quòd in æternum ibi manere voluit, quantumcunque aliud cogitaret. Vel potest dici & melius, quòd ex hoc ipso quòd mortaliter peccat, finem suum in creatura constituit: & quia ad finem vitæ tota vita ordinatur: ideò ex hoc ipso totam vitam suam ordinat ad illud peccatum, & vellet in perpetuo in peccato manere, si hoc sibi esset impune. Et hoc est quod Gregorius in 34. libro Moralium, super illud Iob 41. Æstimabunt abyssum quasi senescentem iniqui: ideò cum fine deliquerunt, quia cum fine vixerunt. Voluissent quippe sine fine viuere: vt sine fine potuissent in suis iniquitatibus permanere, nam magis appetunt peccare quàm viuere. Potest & alia ratio assignari quare pœna peccati mortalis sit æterna: quia per eam contra Deum, qui est infinitus, peccatur. Vnde cùm non posset esse infinita pœna per intensionem, quia creatura non est capax alicuius qualitatis infinitæ, requiritur quòd sit saltem durationis infinitæ. Est etiam quarta ratio ad hoc idem, quia culpa manet in æternum, cùm culpa non possit remitti sine gratia quam homo non potest post mortem acquirere, nec debet pœna cessare, quandiu culpa manet.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd pœna non debet æquari culpæ secundum quantitatem durationis, vt videtur etiam per leges humanas accidere. Vel dicèdum, sicut Gregorius soluit, quòd quamuis culpa sit actu temporalis, voluntate tamen est æterna.

¶ Ad secundum dicendum, quòd quantitati peccati respondet quantitas pœnæ secundum intensionem, & ideò peccatorum mortalium inæqualium erunt pœnæ inæquales intensione, æquales autem duratione.

¶ Ad tertium dicendum, quòd pœnæ quæ infliguntur his, qui à ciuitatis societate non penitus eiiciuntur, sunt ad correctionem eorum ordinatæ: sed illæ pœnæ, per quas aliqui totaliter à ciuitatis societate exterminantur, non sunt ad correctionem eorum, possunt tamen esse ad correctionem & tranquillitatem aliorum, qui in ciuitate remanent: & ita damnatio æterna impiorum est ad correctionem eorum qui nunc sunt in Ecclesia. Non enim pœnæ sunt ad correctionem solùm, quando infliguntur, sed etiam quando determinantur.

¶ Ad quartum dicendum, quòd impiorum pœnæ in perpetuum duraturæ non erunt omninò inutiles. Sunt tamen vtiles ad duo. Primò ad hoc quòd in eis diuina iustitia conseruatur quæ est à Deo accepta propter seipsum. Vnde Gregorius in Dialogo: Omnipotens Deus, quia pius est, miserorum cruciatu non pascitur: quia autem iustus est, ab iniquorum vltione in perpetuum non sedatur. Secundò ad hoc sunt vtiles, vt de his electi gaudeant, dum in his Dei iustitiam contemplantur, & dum se euasisse cognoscant. Vnde Psalmo: Lætabitur iustus cùm viderit vindictã, & cætera. & Isaiæ vltimo: Erunt, scilicet impij, vsque ad satietatem visionis, scilicet Sanctis, vt glossa dicit. Et hoc est quod Gregorius dicit 4. Dialog. Iniqui omnes æterno supplicio deputati, sua quidem iniquitate puniuntur, & tamen ad aliquid ardebunt, scilicet vt iusti omnes & in Deo videant gaudia quæ perceperunt, & in illis percipiant supplicia quæ euaserunt: quatenus tantò magis in æternum diuinæ gratiæ debitores se esse cognoscant, quàtò in æternum mala puniri conspicium, quæ eius adiutorio vicerunt.

¶ Ad quintum dicendum, quòd quamuis pœna per accidens respondeat animæ, tamen per se respondet animæ culpa infectæ: & quia culpa in perpetuum in ea manebit: ideo & pœna perpetua erit.

¶ Ad sextum dicendum, quòd quamuis pœna respondet culpæ, propriè loquendo, secundum inordinationem quæ inuenitur in ipsa, & non secundum dignitatem ipsius, in quem peccatur, quia sic cuilibet peccato responderet pœna infinita intensione: quamuis ergo ex hoc quòd aliquis peccat contra Deum, qui est auctor essendi, mereatur ipsum esse amittere, considerata tamen ipsius actus inordinatione, non debetur ei amissio esse: quia esse præsupponitur ad meritum & demeritum, nec per inordinationem peccati esse tollitur vel corrumpitur: & ideò non potest esse debita pœna alicuius culpæ, priuatio ipsius esse.

ARTICVLVS II.

¶ Vtrùm per diuinam misericordiam omnis pœna terminetur tam hominum quàm dæmonum.

AD SE

Tho. 4. dist. 46. q. 2. arti. 3. q. 1. & sequen.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd per diuinam misericordiam omnis pœna terminetur tam hominum quàm etiam dæmonum. Sapientiæ 11. Misereris omnium Domine, quoniam omnia potest: sed inter omnia etiam dæmones continentur qui sunt Dei creaturæ: ergo & ipsorum dæmonum pœna finietur.

¶ Præterea, Romanorum decimoprimo, Conclusit Deus omnia sub peccato, vt omnium misereretur: sed Deus dæmones sub peccato conclusit, id est claudi permisit: ergo videtur quòd etiã dæmonum aliquando misereatur.

¶ Præterea, Sicut dicit Anselmus in libro, Cur Deus homo: Non est iustum vt Deus creaturam, quam fecit ad beatitudinem, omninò perire finat: ergo videtur cum quælibet creatura rationalis creata fuerit ad beatitudinem, non esse iustum, vt omninò perire permittatur.

¶ SED CONTRA est quod dicitur Matthæi 25. Ite maledicti in ignem æternum, qui paratus est diabolo & angelis eius: ergo æternaliter punientur.

¶ Præterea, Sicut boni angeli effecti sunt beati per conuersionem ad Deum, ita mali angeli effecti sunt miseri per auersionem à Deo. Si ergo miseria malorum angelorum finiatur quandoque, & beatitudo bonorum finem habebit, quod est inconueniens.

CONCLVSIO.

¶ Nulla pœna tam hominum quàm dæmonum per diuinam misericordiam terminabitur, tum ex Scripturæ testimonio, tum ex hac ratione, quòd alioquin ex vna parte diuina misericordia nimis extenderetur, ex altera verò nimis ablenuaretur.

¶ RESPONDEO dicendum, quòd error Origenis fuit (vt August vicesimoprimo de Ciuitate Dei dicit) quòd dæmones quandoque per Dei misericordiam liberandi sunt à pœnis. Sed iste error est ab Ecclesia reprobatus propter duo. Primò, quia manifestè autoritati sacræ Scripturæ repugnat, quæ habetur Apocalypsis vicesimo: Diabolus qui seducebatur eos, missus est in stagnum ignis & sulfuris, vbi bestiæ & pseudoprophetæ cruciabuntur die ac nocte in secula seculorum: per quod in Scriptura significari æternitas consueuit. Secundò, quia ex vna parte nimis misericordiam extendebat, & ex alia parte nimis eam coarctabat. Eiusdem enim rationis esse videtur bonos angelos in æterna beatitudine permanere, & malos angelos in æternum puniri. Vnde sicut ponebat dæmones & animas damnatorum quandoque à pœna liberandas, ita ponebat angelos & animas bonorum quandoque à beatitudine in huius vitæ miserias deuoluendas.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd Deus quantum in ipso est, miseretur omnibus: sed quia eius misericordia sapientiæ ordine regulatur, inde est quòd ad quosdam non se extendit, qui se misericordiæ fecerunt indignos, sicut dæmones & damnati qui sunt in malitia obstinati. Tamen potest dici quòd etiam in eis misericordia locum habet, inquantum citra condignum puniuntur, non quòd à pœna totaliter absoluantur.

¶ Ad secundum dicendum, quòd ibi intelligenda est distributio pro generibus singulorum, & non pro singulis generum, vt intelligatur autoritas de hominibus secundum statum viæ, qua scilicet & iudæorum & Gentilium, misertus est, sed non omnium Gentilium, vel omnium Iudæorum.

¶ Ad tertium dicendum, quòd Anselmus intelligit non esse iustum quantum ad decentiam diuinæ bonitatis, & loquitur de creatura secundum genus suum. Non enim est conueniens diuinæ bonitati, vt totum vnum genus creaturæ deficiat à fine, propter quod est factum. Vnde nec omnes homines nec omnes angelos damnari conuenit, sed nihil prohibet quin aliqui vel ex hominibus vel ex angelis in æternum pereant: quia voluntatis intentio impletur in aliis, qui saluantur.

ARTICVLVS III.

¶ Vtrùm diuina misericordia patiatur homines in æternum puniri.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd diuina misericordia non patiatur saltem homines in æternum puniri. Geneseos sexto, Non permanebit spiritus meus in homine in æternum, quia caro est: & accipitur ibi spiritus pro indignatione, vt patet per gloss. ibidem. Cùm ergo indignatio non sit aliud quàm eius pœna, nõ punietur æternaliter.

¶ Præterea, Charitas Sanctorum in præsenti hoc facit, vt pro inimicis exorent: sed tunc habebunt perfectiorem charitatem: ergo tunc orabunt pro inimicis damnatis, sed orationes eorum esse cassæ non poterunt cùm sint maximè Deo acceptæ: ergo in precibus Sanctorum diuina misericordia damnatos quandoq; à pœna liberabit.

¶ Præterea, Hoc quòd Deus pœnam damnatorum æternam prædixit, ad prophetiam comminationis pertinet: sed prophetia comminationis non semper impletur, quod patet per hoc quod dictum est de Niniue, quia non fuit subuersa, sicut prædictum fuerat per Prophetam, qui ex hoc etiam cõtristatus fuit: ergo videtur quòd multò ampliùs per diuinam misericordiam comminatio pœnæ æternę mutabitur in mitiorem sententiam, quando in nullius tristitiam, sed in omnium gaudium cedere poterit.

¶ Præterea, Ad hoc facit quod in Psalmo dicitur, Nunquid in æternum irascetur Deus? sed ira Dei est eius punitio: ergo, & cætera.

¶ Præterea, Isaiæ 14. super illud: Tu autem proiectus es, &c. dicit glossa, Etsi omnes animæ aliquando habebunt requiem, tu nunquam: & loquitur de diabolo: ergo videtur quòd omnes animæ humanæ aliquando requiem habebunt de pœnis.

¶ SED CONTRA est quod dicitur Matthæi vicesimoquinto simul de electis & reprobis: Ibunt hi in supplicium æternum, iusti autem in vitam æternam: sed inconueniens est ponere quòd iustorum vita quandoque finiatur: ergo inconueniens est ponere quòd reproborum supplicium terminetur.

¶ Præterea, Sicut dicit Damasc. hoc est hominibus mors, quod est angelis casus: sed angeli post casum irreparabiles fuerunt: ergo & homines post mortem, & sic reproborum supplicium nunquam terminabitur.

CONCLVSIO.

¶ Sicut dæmonibus pœna inferni erit perpetua, ita & hominibus, quia vtrique sunt in malitia obstinati.

¶ RESPONDEO dicendum, quòd (sicut Augustinus dicit 21. de Ciuitate Dei) quidam in hoc ab errore Origenis declinauerunt, quòd dæmones posuerunt in perpetuum puniri, sed omnes homines quandoque liberari à pœna, etiam infideles. Sed hæc positio omninò est irrationabilis. Sicut enim dæmones sunt in malitia obstinati, & ita perpetuò puniendi: ita & hominum animæ qui sine charitate decedunt: cùm hoc hominibus sit mors, quod est angelis casus, vt Damasc. dicit.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd verbum illud est intelligendum de homine secundum genus suum: quia ab humano genere quandoque Dei indignatio est remota per Christi aduentum: sed illi qui in hac reconciliatione, quæ facta est per Christum, noluerunt permanere, in seipsis diuinam iram perpetuauerunt, cùm non sit nobis aliquis modus reconciliationis concessus nisi per Christum.

¶ Ad secundum dicendum, quòd sicut Augustinus dicit 21. de Ciuitate Dei. Et Gregorius 25. Moralium, & 4. Dialog. quòd Sancti in hac vita omninò pro inimicis exorant, vt conuertantur ad Deum, cùm adhuc conuerti possint. Si enim essent præsciti ad mortem, non magis pro eis quàm pro dæmonibus oraremus: & quia post hanc vitam decedentibus sine gratia tempus conuersionis non erit, nulla pro eis fiet oratio nec ab Ecclesia militante, nec à triumphante. Hoc enim pro eis orandum est, vt Apostolus dicit secundæ Timothei secundo, vt det illis Deus pœnitentiam & resipiscant à diaboli laqueis.

¶ Ad tertium dicendum, quòd prophetia comminatoria pœnę tunc solùm immutatur, quando variantur merita eius, in quem comminatio facta est. Vnde Hieremiæ decimooctauo dicitur: Repentè loquar aduersus gentem & aduersus regnum, vt eradicem, & destruam & disperdam illud: si pœnitentiam egerit gens illa à malo suo, agam & ego pœnitentiam super malo quod cogitaueram ei. Vnde cùm damnatorum merita mutari non possint, comminatio pœnæ semper in eis implebitur: nihilominus tamen prophetia comminationis semper quantum ad aliquem intellectum impletur: quia, vt dicit Augustinus in prædicto libro, euersa est Niniue, quæ mala erat, & bona ædificata est, quæ non erat: stantibus enim mœnibus

atque

Universidad de Deusto
Biblioteca

atque domibus, euersa est ciuitas in perditis moribus.

¶Ad quartum dicendum, quòd illud verbum Psalmi pertinet ad vasa misericordiæ, quæ se indignos misericordia non fecerunt: quia in hac vita, quæ quædam ira Dei est, propter vitæ miserias, vasa misericordiæ mutat in melius. Vnde sequitur in Psalmo, Hæc mutatio dexteræ Excelsi. Vel dicendum quòd hoc intelligitur de misericordia aliquid relaxante, non de misericordia totaliter liberante, si extendatur etiam ad damnatos. Vnde non dicit, continebit ab ira misericordias suas, sed in ira: quia non totaliter pœna tolletur, sed ipsa pœna durante misericordia operabitur, eam diminuendo.

¶Ad quintum dicendum, quòd glo. illa non loquitur simpliciter, sed sub hypothesi impossibilis, ad exaggerandum peccati magnitudinem ipsius diaboli vel Nabuchodonosor.

ARTICVLVS IIII.

¶Vtrùm pœna Christianorum damnatorum per diuinam misericordiam terminetur.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur quòd saltem Christianorum pœna per diuinam misericordiam terminetur. Quia Matth. vlti. Qui crediderit & baptizatus fuerit, saluus erit: sed hoc est omnium Christianorum: ergo omnes Christiani finaliter saluabuntur.

¶Præterea, Ioan. 6. dicitur: Qui manducat meam carnem & bibit meum sanguinem, habet vitam æternam: sed hic est communis cibus & potus Christianorum: ergo omnes Christiani finaliter saluabuntur.

¶Præterea, Primæ ad Corinthios 3. Si cuius opus arserit, detrimentum patietur, ipse autem saluus erit sic quasi per ignem: & loquitur de illis in quibus fuit fundamentum fidei Christianæ: ergo omnes tales finaliter saluabuntur.

¶SED CONTRA est quod dicitur primæ ad Corinth. 9. Iniqui regnum Dei non possidebunt: sed quidam Christiani sunt iniqui: ergo non omnes Christiani ad regnum peruenient, & ita perpetuò punientur.

¶Præterea, Secundæ Petri 2. dicitur: Melius erat eis viam veritatis non cognoscere, quàm post agnitam retroire ab eo quod traditum est illis sancto mandato: sed illi qui viam veritatis nõ cognouerunt, æternaliter punientur: ergo & Christiani qui ab agnita retrocesserunt.

CONCLVSIO.

¶Christiani soli qui in fide catholica finaliter perseuerabunt, & ab aliis criminibus reperientur finaliter absoluti, à pœna æterna erunt immunes.

¶RESPONDEO dicendum, quòd quidam fuerunt (vt dicit Aug. in prædicto libro) qui non omnibus hominibus promiserunt absolutionem à pœna æterna, sed solis Christianis: & in hoc respectu diuersificati sunt. Quidam enim dixerunt quòd quicunque sacramenta fidei perceperunt, ab æterna pœna erunt immunes: sed hoc est contrarium veritati: quia quidam sacramenta fidei recipiunt, & fidem non habent, sine qua impossibile est placere Deo: Hebr. 11. Et ideò alij dixerunt quòd solùm illi ab æterna pœna erunt immunes qui sacramenta fidei sunt consecuti, & fidem catholicam tenuerunt.

¶Sed contrà hoc esse videtur, quòd aliquando aliqui catholicam fidem tenent, & posteà resipiscunt, qui non minori pœna sunt digni, sed maiori: quia 2. Petri 2. melius erat eis viam veritatis non cognoscere, quam post agnitam retroire. Planum est etiam peccare plus hæresiarchas qui de fide catholica recedentes nouas hæreses fingunt, quàm illos, qui à principio aliquam hæresim sunt secuti.

¶Et ideò alij dixerunt quòd illi soli sunt ab æterna pœna immunes, qui in fide catholica finaliter perseuerant, quantuncunque aliis criminibus inuoluantur. Sed hoc manifestè contrariatur Scripturæ, quia Iacobi 1. dicitur: Fides sine operibus mortua est. & Matth. 7. Non omnis qui dicit mihi Domine Domine, intrabit in regnũ cælorũ, sed qui facit voluntatẽ Patris mei, qui in cælis est: & in multis aliis locis Scriptura peccantibus æternas pœnas comminatur. Vnde non omnes finaliter in fide perstitentes, à pœna æterna erunt immunes, nisi & ab aliis criminibus inueniantur finaliter absoluti.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd Dominus ibi loquitur de fide formata, quæ per dilectionem operatur, in qua quicunque decesserit, saluus erit. Sed huic nõ solùm opponitur infidelitatis error, sed quodlibet peccatum mortale.

¶Ad secundum dicendum, quòd verbum Domini intelligitur non de illis, qui tantùm sacramentaliter edunt, qui indignè quandoque sumentes iudicium sibi manducant & bibunt, vt dicitur primæ ad Corinth. 2. sed loquitur de manducantibus spiritualiter, qui per charitatem ei incorporantur, quam incorporationem facit sacramentalis comestio, si quis dignè accedat. Vnde quantum est ex virtute sacramenti, ad vitam æternam perducit, quamuis possit tali fructu priuari per peccatum, etiã postquam dignè consumpserit.

¶Ad tertium dicendum, quòd fundamentum in verbis Apostoli intelligitur fides formata, supra quam qui peccata venialia ædificauerit, detrimentum patietur: quia pro eis punitur à Deo: ipse tamen saluus erit finaliter, quasi per ignem vel temporalis tribulationis, vel pœnæ purgatoriæ, quæ post mortem erit.

ARTICVLVS V.

¶Vtrùm omnes illi qui operantur misericordiæ opera, puniantur æternaliter.

AD QVINTVM sic proceditur. Videtur quòd illi omnes qui opera misericordiæ faciunt, non puniẽtur æternaliter, sed solum illi qui opera misericordiæ negligunt. Iaco. 2. Iudicium sine misericordia fiet ei qui non fecit misericordiam: & Matth. 5. Beati misericordes, quoniam ipsi misericordiam consequentur.

¶Præterea, Matth. 25. ponitur disceptatio Domini cum reprobis & electis: sed illa disceptatio non est nisi de operibus misericordiæ: ergo solùm pro operibus misericordiæ omissis aliqui æternaliter punientur, & sic idem quod priùs.

¶Præterea, Matth. 6. dicitur: Dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus, &c. & sequitur: Si enim dimiseritis hominibus, &c. ergo videtur quòd misericordes, qui aliis peccata dimittunt, ipsi veniam peccatorum consequentur, & sic non æternaliter punientur.

¶Præterea, Primæ Timot. 4. super illud, Pietas ad omnia valet, dicit glos. Ambros. Omnis summa disciplinæ Christianę in misericordia & pietate est, quam aliquis sequens, si lubricum carnis patitur, sine dubio vapulabit, sed non peribit: si quis autem solum exercitium corporis habuerit, perennes pœnas patietur: ergo illi qui insistunt operibus misericordiæ, qui peccatis carnalibus detinentur, non in æternum punientur, & sic idẽ quòd priùs.

¶SED CONRTA est quod dicitur, primæ ad Corinth. 6. Neque fornicarij, neque adulteri regnum Dei possidebunt: sed multi qui se exercent in operibus misericordiæ, sunt tales: ergo non omnes misericordes ad regnum æternum peruenient, & ita aliqui eorum æternaliter punientur.

¶Præterea, Iaco. 2. Quicunque totam legem seruauerit, offendat autem in vno, est factus omnium reus: ergo quicunque seruat legem quo ad opera misericordiæ, & negligit alia opera, reatum de transgressione legis incurret, & ita æternaliter punietur.

CONCLVSIO.

¶Nec fides nec opera misericordiæ eripient à pœna æterna eos qui cum peccato mortali decedunt.

¶RESPONDEO dicendum, quòd sicut Augustinus dicit in libro prædicto: quidam posuerunt, non omnes qui catholicam fidem tenent, à pœna æterna esse liberandos, sed solùm illos qui operibus misericordiæ insistunt, quamuis etiam aliis criminibus sint subiecti. Sed istud non potest stare, quia sine charitate non prodest aliquid ad vitam æternam. Cõtingit autem aliquos operibus misericordiæ insistere, qui charitatem non habent: vnde his nihil prodest ad vitam æternam promerendam, vel ad immunitatẽ æternæ pœnæ, vt patet primæ ad Corinth. 13. Et præcipuè hoc apparet absurdum in raptoribus, qui multa rapiunt, & tamen misericorditer largiuntur. Et ideò dicendum, quòd quicunque cum peccato mortali decedunt, nec fides nec opera misericordiæ eos liberabit à pœna æterna, etiam post quantuncunque spatium temporis.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd illi misericordiam consequuntur qui misericordiam ordinatè impendunt: non autem ordinatè misericordiam impendunt, qui seipsos in miserendo negligunt, sed magis se impugnant male agendo: & ideò tales misericordiam penitus absoluentem non consequuntur, etsi consequantur misericordiam de peccatis debitis aliquid relaxantem.

¶Ad secundum dicendum, quòd non propter hoc ponitur disceptatio de operibus misericordiæ solùm, quia pro eorum negligentia tantummodò, aliqui puniantur æternaliter: sed quia illi æterna pœna liberabuntur post peccata, qui per opera misericordiæ sibi veniam impetrauerunt, facientes amicos sibi de mammõna iniquitatis.

¶Ad tertium dicendum, quòd illud à Domino dicitur his qui petunt sibi debitum relaxari, nõ illis qui in peccato persistunt: & ideò soli pœnitentes per opera misericordiæ consequuntur veniam penitus liberantem.

¶Ad quartum dicendum, quòd glos. Ambro. loquitur de lubrico venialis peccati, à quo aliquis post purgatorias pœnas, quas vapulationem dicit, per opera misericordiæ absoluetur: vel si loquamur de lubrico mortalis peccati, est intelligendum quòd adhuc in vita ista existentes illi qui ex fragilitate in carnalia peccata incidunt, per opera misericordię ad pœnitentiam disponuntur. Vnde talis non peribit, id est disponetur per talia opera ad non pereundum.

¶ADDITIONVM AD TERtiam Summæ Sacræ Theologiæ D. Thomæ Partem accuratissimè emaculatissimèque, vt ità antehac nunquam, impressarum.

Series chartarum operis,

AAA BBB CCC DDD EEE FFF GGG HHH III KKK LLL MMM NNN OOO PPP. Omnes sunt quaterni, præter PPP quinternum.

FINIS.

Pamplona

Universidad de Deusto
Biblioteca

Ciudad

Ciudad

Ciudad

Universidad de Deusto
Biblioteca

Universidad de Deusto
Biblioteca